CONCILII ECUMENICI
161
G
16.
BIB.NAZ.NAPOLI
112 H 27
9-25
BIBL. NAZ.
VITT. EMANUELE III
161
G
16
NAPOLI
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

CANONES
S. APOSTOLORVM,
CONCILIORVM
Generalium & Prouincialium:

Sanctorum Patrum Epiſtolæ Canonicæ:

QVIBVS PRÆFIXVS EST, PHOTII CONSTANTINOPOLITANI Patriarchæ, Nomocanon, id eſt canonum & legum Imperatoriarum conciliatio, & in certos titulos diſtributio:

OMNIA COMMENTARIIS AMPLISSIMIS THEODORI BALSAMONIS Antiocheni Patriarchæ explicata; et de Græcis conuerſa GENTIANO HERVETO interprete.

E BIBLIOTHECA R. D. IO. TILII, BRIOCENSIS EPISCOPI.

Acceſſit hac editione Græcus textus ex codicibus manuſcriptis erutus, et cum Latino locis innumeris emendato comparatus.

B. R. NEAPOLIS

Lutetiæ Pariſiorum, Typis Regiis.

M. DC. XX.

CVM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

IOANNI TILIO IN PRIMIS REVERENDO BRIOCENSI EPISCOPO,

GENTIANVS HERVETVS. S. P. D.

QVOD Photij Patriarchæ Conſtantinopolitani Nomocanonum, quod leges, & tam Conciliorum quàm ſanctorum Patrum complectitur canones, quibus apud Grecos eccleſiaſtica adminiſtratur diſciplina, à nobis cùm Tridenti in Concilio eſſemus, Latinè verſum tanti feceris, vt typis excuſum in lucem exire volueris, magnas ago gratias. Mihi quidem certè eſt perſuaſum, id obuiis, vt aiunt, vlnis ab omnibus excipiendum, qui rem Chriſtianam tot hodie ſeditionibus exagitatam ſaluam eſſe cupiunt. Nulla eſt enim eius certior ſpes ſalutis, quàm ſi ex veteri regula reformetur nimis proh dolor! diſſolutus ordo eccleſiaſticus. Quod cum tibi iam ab ineunte ætate pulchrè eſſet exploratum, permultis abhinc annis Græcorum Conciliorum librum Pictauij à te inuentum Grecè excudendum curaſti. Qui quidem in hoc Photij Nomocanono totus continetur: ſed ſunt preter eum, etiam canones Patrum, qui multa continent capita, que ad eccleſiaſticam pertinent iuriſdictionem. Iis autem omnibus magnam affert lucem Theodori Balſamon interpretatio, quæ & Imperatorum leges explicat eccleſiaſticas, & nihil omittit in canonibus, quod non exactè & accuratè expendat. Atque in hoc quidem opere laudando non video opus eſſe, vt diutius immorer, cùm in eo legendo ſit eius vtilitas per ſe omni ex parte ſe ſatis oſtenſura. Orandus eſt autem Chriſtus, vt quæ à maioribus noſtris ſancto ſpiritu afflatis ſunt ſanctiſsimè conſtituta, ea non tam chartis quàm animis inſideant, & quæ ab hominibus atramento imprimuntur, ea dei digito eccleſiæ antiſtitum mentibus infixa, moribus exprimantur. Cùm autem id vſu venerit, vt quæ olim Concilia à te Græcè edita, ea nunc à me Latinè verſa, ſed non ſine magna acceſsione, tuo maximè hortatu & impulſu in lucem exeant, te æqui boni conſulturum mihi ſpondeo, ſi ea felicibus tuis auſpiciis in publicum prodeant, & tuo nomini dicata, ab omnibus legum & canonum ſtudioſis legantur. Vale. Piſciaci, XI. Cal. Nouembris M. D. LXI.

THEODORI PATRIARCHÆ ANTIOCHENI AD SANCTISSIMVM PATRIARCHAM dominum Georgium Xiphilinum, carmen.

PERQVAM pias traditiones canonum
In vaſto ego mari tremens Atlantico,
Peruaſi, vt Aſcræus Charybdin hoſpes traiicit,
Vel rubrum vt pelagus Iſraëlites ſenex,
Tuæ manus dextræ ſtabilitus gratia,
O Patriarcharum valde pium decus:
Vnde bacilli myſtici calamo leuans
Illorum inacceſſum itiner bifariam,
Ipſe in duobus tradidi ſcripto libris,
Quæ canonicę diſciplinę ſunt opera.
Te rogo qui bonus nites actionibus,
Et luce doctrinę cunctos illuminas,
Huius libri columna itineris vt ſies,
Ægyptiorum mores quidem exuſtulans,
Verum in ſalutis via lucem porrigens.
Hęc tibi ſcribo Theodorus Balſamon,
Qui Patriarcha ſum religione inclytę
Antiochiæ, atque adeò Orientis totius.

BIBLIOPOLÆ PARISIENSES LECTORI S.

EX Epiſtola Gentiani Herueti viri Actiſſ. ac de literis optime meriti, ſtatim ipſo à limine intelligere potuiſti, bone Lector, hanc ab illo Latinã interpretationem commentariorũ Theodori Balſamonis in Nomocanonem Photij canonéſque Conciliorũ, fuiſſe adornatam è Græco exẽplari Reuerendiſſ. D. Ioannis Tilij Epiſcopi Briocenſis, ac deinde Latinè tantum à Gulielmo Morellio typis fuiſſe mandatam Lutetiæ Pariſiorum, anno Domini CIↃ.IↃ.LXI. *Iiſdem ferè temporibus Henricus Agylæus in Germania, cùm è Bonifacij Amerbachij Bibliotheca Nomocanonem Photij Græcum obtinuiſſet, & Latinitate quoque donauiſſet, eundem cum Balſamonis commentariis, ſed tamen ſine Canonibus Conciliorum Baſileæ Latinè tantum euulgauit eodem anno* CIↃ.IↃ.LXI. *apud Ioannem Oporinum. Hæc verſio deinde electa eſt à viro doctiſſimo Chriſtophoro Iuſtello, qui hos commentarios Balſamonis excudi curauit apud Abrahamũ Pacardum anno* .CIↃ.IↃ.CXV. *cum exemplar Græcũ è Bibliotheca Palatina conſecutus fuiſſet, qui tamen non vno quodam in corpore Latinis è Græcorum regione poſitis, ſed diuerſis ſeparatíſque chartis editionem ſuam inſtruxit. Quare cum aliquot ante annos apographum nacti vnum fuiſſemus commentariorum eiuſdem Balſamonis in Canones Conciliorum, viſum eſt in publicam eos lucem emittere, ſimul & commentarios in Photij Nomocanonem Græcum ex verſione Gentiani Herueti, qui non modo, quod fecit Agylæus, commentarios in Nomocanonem Latinè vertit, verum etiam Commentarios in Canones Conciliorum; ac tametſi non ſit vbique tam concinnus & ornatus dictionis elegantia, eius tamen oratio ſtylo eſt ſanctorum Patrum & Canonum propior, & verò etiam iuris Canonici decretis ac formulis accommodatior. Agylæi tamen verſio adhibenda fuit à nobis aliquando, cum Palatinum exemplar Græcum, quod editio Iuſtelli expreſſerat, plenius atque vberius repertum eſt, quam Latinum Herueti, cuius item verſio nonnunquam ſatis ſignificat exemplar Græcum, quo ille eſt vſus, plus quidpiam habuiſſe, quàm Palatinum aut exemplar noſtrum Græcum commentariorum in Canones Conciliorum. Hanc ob cauſam ſuppetiæ querendæ nobis fuerunt & euocandæ è manuſcriptis Bibliotecæ Vaticanæ, vnde pluſcula, quibus antea deſtituebamur, conſequuti ſumus magno beneficio viri doctiſſimi, cuius conſilio & auxilio freti hanc editionem ſuſcepimus. Præterea opere iam affecto & pæne ducto ad vmbilicum fragmenta quædam acceſſerunt ex libro hæredum viri ampliſſimi Achillis Harlæi Præſidis primi in ſuprema curia Pariſienſi. Et tamen vt ingenuè rem fateamur, vix induſtria & labore omni conſequi potuimus, vt lacunas omnes, & quæ deerant in exemplari Græco ſuppleremus. Neque enim in perfectum vllum & expletum incidimus, quod Herueti Latinam verſionem æquaret. Qui in Italia cùm Tridentino Concilio adfuiſſet, ad quod ex omni orbe terrarum Præſules vita & ſapientia facile omnium clariſſimi acceſſerant, exemplar eſt nactus ampliſſimum. In hoc tamen omnia deſſiciunt, quod non ſemper Photij in Nomocanone verba à Theodori ſcholiis & commentatione diſtinguant. Hoc nihilominus ſtudium noſtrum & conatus tu Lector optime boni conſule, qui poſt Zonaræ lucubrationes in Canones alterum hunc tibi inſtructum & expolitum offerre voluimus ex eadem Eccleſia Græca Orientali. In cuius tamen lectione non minorem adhibendam eſſe cautionem memineris, quàm*

in Zonara, cui vt tempore ſuppar, ſic in ſchiſmate & alienatione à Romana Eccleſia par fuit, vt è doctiſſimo Cardinale Baronio licet intelligere, ad cuius te tripodem remittimus, hoc in limine operis admonuiſſe contenti. Cal. Auguſti Anno Domini CIↃ. IↃCXIX. *Lutet. Pariſior.*

EX ANNALIBVS ECCLESIASTICIS CÆSARIS BARONII S. R. E. CARDINALIS.

To. XII. anno Chriſti 1191. ſect. 49.

HOc eodem anno Georgius Xiphilinus Conſtantinopolitanus Patriarcha ſedere cœpit, ſeditque vt Nicetas habet, annos VII. *Huic autem Xiphilino Theodorus Balſamon obtulit commentarium à ſe ſcriptum ſuper canones imperatum ipſi opus ab Imperatore Emmanuele Comneno, & Michaële Anchialo Patriarcha. Dicebatur Theodorus titulo tenus Antiochenus Patriarcha, cum Antiochiæ conſiſtere non valeret: ſed Latinus eiuſdem eccleſiæ Patriarcha ſedens rerum dominus non ſineret Græcum Patriarcham illuc accedere. In reliquis autem locis ſinebantur reſidere Epiſcopi Græci ad curandos Græcos, qui illic habitarent. Quod ad opus ab ipſo elaboratum pertinet, plura dicenda ſunt, nec leuis quidem momenti: permagni quippe intereſt, quo animo quiſquam ad ſcribendum ſe conferat: ſecundum illud Euangelicum: Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tenebroſum erit. Theodorus verò peſſimè affectus in Latinos, à quibus ſua Eccleſia pelleretur, toto opere illo ſumma animi amaritudine à ſe conſcripto, nihil magis elaborauit, quàm vt infamaret Latinorum eccleſiam principalem, Romanam ſedem, cuius auctoritate ab Antiochena eccleſia ſe excludi cognoſceret. At quam calumnioſe, aſtutè vafroque conſilio id egerit, videndum eſt: plurimi namque intereſt iſta noſſe, & ad propinata venena antidotum offerre paratum. In primis vero homo vaferrimus conſueta arte Pelaſga apocrypha in ſua collectione miſcuit cum authenticis atque probatis, nempe canones Apoſtolorum dictos, ab Eccleſia Catholica nunquam receptos & probatos, itemque reiectos alios, appoſitoſque ementitos canones ad ſextam Synodum ex quibus tanquam ex pharetris ſagittas ſumit contra cœlibatum Eccleſiæ occidentalis, ieiunium ſabbati, & alia id genus. Jtemque quod nemo alius Græcorum antea fecerat, ex Actis Syluestri Papæ, ſub Euſebij Cæſarienſis nomine falſò Græcè ſcriptis edidit edictum Conſtantini de donatione, non vt rem gratam faceret Romanæ Eccleſiæ, ſed vt Conſtantinopolitanum Patriarcham oſtenderet antiquiſſimum, quod quidem quàm falſum ſit oſtendimus in Annalibus ſuo loco.*

IDEM SECT. LXII.

Sed parua viſa ſunt ea omnia, quæ aduerſus Latinos in duobus libris iſtis euomuit Nomocanonis: longè execrabiliora ſunt, quæ habet idem in Meditatis ſiue Reſponſis de Patriarcharum priuilegiis, in codice iuris Orientalis tomo primo pag. 442. intexta libro ſeptimo, ſiue quæ habet in reſponſione ad Marcum Patriarcham Alexandrinum, quę eodem codice continentur libro quinto, in quibus omnibus aſſeritur Romanus Pontifex iure apud Græcos eſſe penitus execrabilis, nulláque commemoratione eorum in ſacris dignus. Scribebat iſta, vt teſtatur eius exordio, anno milleſimo ducenteſimo ſecundo, cùm poſt duos annos capta eſt Conſtantinopolis à Latinis & ec-

cleſię illi datus eſt Patriarcha Latinus; qui coleret & obediret Romano Pontifici, ita Deo vlciſcente immaniſsimum ſacrilegium. Cęterum ſciat ipſos ſuos, Græcos inquam, aduerſatos eſſe Reſponſioni Theodori Balſamonis ad Marcum Patriarcham, de non communicando cum Latinis, quos ipſe execrandos affirmat velut hæreticos. Qui iſta tradit contra Balſamonem, eſt Demetrius Chomaterus Archiepiſcopus Bulgarię in Reſponſione ad Conſtantinum Cabaſilam Archiepiſcopum Dyrrachij, in eodem tomo Iuris orientalis lib. 5.

EX ANNALIBVS NICETÆ CHONIATÆ LIBRO II. IMPERII ISAACII Angeli. pag. 439.

Ἰσαάκιος ἔγνω δρᾶμα συῤῥῆξαι μετάθεσιν, καὶ εἰς τὴν οἰκουμενικὴν ἐπᾶραι προεδρείαν τὸν τῶν Ἱεροσολύμων Δοσίθεον. εἰδὼς δὲ τοὺς κανόνας τοῦτο μὴ συγχωροῦντας, μέτεισιν ὑπούλως τὸν διέποντα θρόνον τῆς Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας Θεόδωρον τὸν Βαλσαμὼν, ἄνδρα ὑπὲρ τοὺς τότε πάντας ὅσα νομοτελῆ, καὶ δὴ κατὰ μόνας αὐτῷ συγγενόμενος σχηματίζεται τὸν ἀσχάλλοντα. *Iſaacius mutationem inſtituit Hieroſolymitanum Doſitheum ad Oecumenicum Patriarchatum euecturus. Quod cùm canones non permittere ſciret, Theodorum Balſamum magnę Antiochię Epiſcopum, virum ea ætate Iuriſconſultiſſimum aſtu circunuenit: & in priuato colloquio indignationem ſimulat.*

ΠΙΝΑΞ ΣΥΝ ΘΕΩ

ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ, ΤΟΥΤ' ΕΣΤΙ ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΙΣ ΤΕΣΣΑΡΣΙ ΤΙΤΛΩΝ ΤΩΝ ΠΑΡΑ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Φωτίου συγγραφέντων.

ΤΙΤΛΟΣ α'.

κεφ. α'. ΠΕΡΙ θεολογίας, καὶ ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ κανόνων, καὶ χειροτονιῶν.

κεφ. β'. Πόσους δεῖ κρατεῖν κανόνας.

κεφ. γ'. Περὶ τοῦ φυλάττεσθαι τὸ ἄγραφον ἐκκλησιαστικὸν ἔθος ὡς νόμον, καὶ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἀνάγκην φυλάττειν τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου.

δ'. Ὅτι οὐχ ὑφ' ἑνὸς ἐπισκόπου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κοινότητος οἱ κανόνες ἐκτίθενται.

ε'. Περὶ πατριαρχῶν καὶ μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ λεγομένων πριμάτων.

ϛ'. Περὶ τοῦ τίνες καὶ ποῦ χειροτονοῦσιν ἐπισκόπους, ἢ κληρικούς, καὶ ἐὰν ὁ χειροτονηθεὶς διὰ λιβέλλου παραιτεῖται τὴν ἐπισκοπήν.

ζ'. Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι τοῖς ὄχλοις ἐπιτρέπειν τὴν τῶν ἱερέων ἐκλογήν.

η'. Περὶ τῆς γινομένης ἀντιλογίας ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ ἐπισκόπου.

θ'. Περὶ τοῦ χρόνου οὗ ἐντὸς δεῖ τοὺς ἐπισκόπους χειροτονεῖσθαι.

ι'. Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι τινὰ ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, πρὶν ἢ πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ὀρθοδόξους ποιῆσαι.

ια'. Περὶ τῶν ἀπὸ λαϊκῶν γινομένων ἐπισκόπων.

ιβ'. Πῶς ὁ ἐθνικὸς, ἢ ὁ ἐν νόσῳ, ἢ ὁ νεωστὶ βαπτισθεὶς, καὶ ὁ ἐκ φαύλης διαγωγῆς χειροτονεῖται ἐπίσκοπος ἢ κληρικός.

ιγ'. Πῶς ὁ σχολάζων ἐπίσκοπος γίνεται εἰς σχολάζουσαν ἐπισκοπήν.

ιδ'. Πότε γίνεται ἐπίσκοπος κληρικὸς εὐνοῦχος, ἢ ἄλλως ἐμπαθὴς τὸ σῶμα.

ιε'. Περὶ τοῦ τὸν δαιμονιζόμενον μὴ κληροῦσθαι.

ιϛ'. Περὶ τοῦ μὴ πειθαρχοῦντος τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ βουλομένῳ χειροτονεῖν αὐτὸν εἰς μείζονα βαθμόν.

ιζ'. Περὶ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ χειροτονηθέντος καὶ μὴ δεχθέντος ὑπὸ τῆς παροικίας ἢ μὴ καταδεξαμένου, ἢ μὴ δυνηθέντος ἀπελθεῖν.

ιη'. Περὶ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν τελευτῶντα ἐπίσκοπον ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖν.

ιθ'. Περὶ τοῦ μὴ ἁπλῶς ἐν κώμῃ καὶ πόλει βραχείᾳ γίνεσθαι ἐπίσκοπον.

κ'. Περὶ τοῦ μὴ εἶναι ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ δύο μητροπολίτας, ἢ ἐν μιᾷ πόλει δύο ἐπισκόπους ἢ

ἐν δυσὶ πόλεσιν ἕνα κληρικόν.

κα'. Περὶ τῶν χειροτονουμένων ἐν ταῖς μὴ οὔσαις ὑπ' αὐτοὺς πόλεσιν, ἢ ἐπαρχίαις.

κβ'. Περὶ τῶν διὰ προστασίας ἀρχόντων γινομένων εἰς χεῖρα τῶν ἐκκλησιῶν.

κγ'. Περὶ τῶν διὰ γάμον ἢ παλλακισμὸν μὴ χειροτονουμένων ἐπισκόπων.

κδ'. Περὶ τῶν ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμένων, ἢ λαμβανόντων ὀφφίκια.

κε'. Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι ἀναχειροτονήσεις.

κϛ'. Περὶ τοῦ μὴ μεθιέναι ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν.

κζ' Περὶ τοῦ ὑποκειμένου ἁμαρτήματι καὶ χειροτονηθέντος.

κη'. Περὶ τῆς ἡλικίας τῶν χειροτονουμένων ἀρρένων καὶ θηλειῶν.

κθ'. Περὶ ποιήσεως χωρεπισκόπων, καὶ πότε, καὶ πῶς προσφέρουσιν, ἢ μεταδιδόασι, καὶ τίνας χειροτονοῦσιν ἢ οὔ.

λ'. Περὶ τοῦ ἑπτὰ καὶ μόνους εἶναι διακόνους κἂν ἡ πόλις μεγάλη ᾖ.

λα'. Τίνες εἰσὶ κληρικοὶ οἱ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως.

λβ'. Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι οὗτινος ἡ γυνὴ ἐμοιχεύθη, καὶ ἐὰν γυνὴ κληρικοῦ μοιχευθῇ.

λγ'. Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι κληρικὸν ἀπολελυμένως, ἀλλὰ πρώτως εἰς ἐκκλησίας καὶ εἰς μοναστήρια.

λδ'. Περὶ περιοδευτῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς κώμαις ἐκκλησιῶν.

λε'. Περὶ τοῦ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως εἶναι τοὺς κληρικοὺς τῶν πτωχείων καὶ μοναστηρίων καὶ μαρτυρίων.

λϛ'. Περὶ δούλων κληρουμένων.

λζ'. Περὶ διακονισσῶν καὶ ὅτι γυνὴ οὐ γίνεται πρεσβυτέρα.

λη'. Περὶ τῶν διὰ τῆς χειροτονίας λυομένων ἁμαρτημάτων.

ΤΙΤΛΟΣ Β'.

α'. Περὶ τῆς ποιήσεως ἐκκλησιῶν, καὶ ἱερῶν σκευῶν, καὶ ἀναθημάτων, καὶ κληρικῶν παρὰ γνώμην ἐπισκόπων ἱστώντων θυσιαστήρια, καὶ περὶ καθιερώσεως ἐκκλησιῶν καὶ μαρτυρίων μὴ ἐχόντων λείψανα ἁγίων.

β'. Περὶ ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀναθημάτων.

γ'. Περὶ κληρικῶν ἀποσχιζόντων καὶ παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων ἱστώντων θυσιαστήρια.

ΤΙΤΛΟΣ Γ'.

α'. Περὶ εὐχῶν, καὶ ψαλμῳδίας, καὶ ἀναγνώσεως, καὶ ἀναφορᾶς, καὶ κοινωνίας καὶ φορεσίας, καὶ ὑπουργίας ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν καὶ ὑπηρετῶν. ποίων ὁ λαὸς εὐχῶν ἀκροᾶται, καὶ διά τι πρὸς ἀνατολὰς ὁρῶντες εὐχόμεθα.

β'. Περὶ τοῦ τίνα, καὶ πῶς, καὶ ποῖα δεῖ ψάλλειν ἢ εὔχεσθαι ἢ ἀναγινώσκειν.

θ'. Περὶ τοῦ χρῆναι τὸ σάββατον ἀναγινώσκεσθαι εὐαγγέλιον μετὰ ἑτέρων γραφῶν.

δ'. Περὶ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς καὶ κοινωνίας.

ε'. Πῶς διδόασι τὴν εἰρήνην οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ λαϊκοί.

ϛ'. Περὶ τῶν διακρινομένων κοινωνεῖν ἀπὸ πρεσβυτέρου γεγαμηκότος.

ζ'. Περὶ τοῦ μόνοις τοῖς ἱερατικοῖς ἐξεῖναι κοινωνεῖν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ περὶ τοῦ μὴ εἰσιέναι γυναῖκα εἰς τὸ θυσιαστήριον.

η'. Πότε προσφέρουσι καὶ διδόασι κοινωνίαν οἱ χωρεπίσκοποι.

θ'. Περὶ τοῦ μὴ προσφέρειν διάκονον, μήτε διδόναι πρεσβυτέρῳ κοινωνίαν.

ι. Περὶ φορεσίας καὶ ὑπουργίας ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν καὶ ὑπηρετῶν, καὶ ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτην ἄρτον διδόναι, ἢ ποτήριον εὐλογεῖν.

ια'. Περὶ τῶν διαγόντων ἐν πόλει καὶ ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας μὴ κοινωνούντων.

ιβ'. Περὶ τῶν ἀκουόντων τῶν γραφῶν, καὶ μὴ προσκαρτερούντων ἐν τῇ τελευταίᾳ εὐχῇ, καὶ μεταλαμβανόντων.

ιγ'. Περὶ δαιμονιζομένων πῶς κοινωνοῦσι ἢ οὔ.
ιδ'. Περὶ τῶν ἔξωθεν ἐκκλησίας προσφερόντων ἢ ἐκκλησιαζόντων.
ιε'. Περὶ ἐπισκόπων, ἢ κληρικῶν συγκοινωνούντων, ἢ συνευχομένων αἱρετικοῖς, ἢ Ἰουδαίοις, ἢ ἐπιτρεπόντων αὐτοῖς ἐνεργεῖν, ἢ δεχομένων αὐτῶν θυσίας.
ιϛ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὰ ἅγια λόγῳ εὐλογιῶν εἰς τὰς παροικίας πέμπεσθαι.
ιζ'. Περὶ τοῦ μὴ διδόναι τοῖς σώμασι τῶν τελευτώντων κοινωνίαν.
ιη'. Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι γυναῖκα ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς καθάρσεως αὐτῆς κοινωνεῖν.
ιθ'. Πῶς ὁ ὀνειρωχθεὶς κοινωνεῖ.
κ'. Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι ἀναφορὰν παρόντων αἱρετικῶν.
κα'. Πότε δεῖ τῆς γαμετῆς διὰ τὴν κοινωνίαν ἀπέχεσθαι.
κβ'. Πῶς γίνεται προσφορὰ περὶ τοῦ ἑαυτὸν ἀνελόντος.

ΤΙΤΛΟΣ δ'.

α'. Περὶ κατηχουμένων, καὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.
β'. Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν μετὰ δύο ἑβδομάδας τῆς τεσσαρακοστῆς δέχεσθαι πρὸς τὸ φώτισμα.
γ'. Περὶ τῶν ἐπορκιζόντων.
δ'. Πῶς δεῖ βαπτίζειν.
ε'. Περὶ τοῦ χρῆναι τοὺς φωτιζομένους ἀπαγγέλλειν τὴν πίστιν.
ϛ'. λϛ'. Περὶ τοῦ βαπτίζεσθαι τοὺς ἀγνοοῦντας εἰ ἐβαπτίσθησαν.
ζ'. Περὶ τοῦ μὴ βαπτίζεσθαι τοὺς τελευτήσαντας.
η'. Περὶ τῶν πρὸ τοῦ βαπτίσματος ἁμαρτανόντων καὶ περὶ [illegible]θηρευομένων.
θ'. Περὶ ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν δεχομένων βάπτισμα αἱρετικῶν.
ι'. Περὶ τῶν ἐν νόσῳ βαπτιζομένων.
ια'. Περὶ ἐγκύου βαπτιζομένης.
ιβ'. Περὶ τοῦ ὀφείλειν μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα χρίεσθαι.
ιγ'. Περὶ ποιήσεως τοῦ ἁγίου χρίσματος.
ιδ'. Τίνες τῶν αἱρετικῶν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν μετιόντες βαπτίζονται, καὶ τίνες μόνον χρίονται.
ιε'. Πῶς ὁ δαιμονιζόμενος, ἢ ἐν νόσῳ παραφερομένων βαπτίζεται.
ιϛ'. Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι γυναῖκας ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς καθάρσεως αὐτῶν βαπτισθῆναι.
ιζ'. Ἐὰν ὁ κατηχούμενος πρὸ τοῦ βαπτίσματος κοινωνήσῃ.

ΤΙΤΛΟΣ ε'.

Περὶ τῶν καταφρονούντων τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ συνάξεων, μνημῶν τε τῶν ἐσθιόντων ἐν ἐκκλησίαις, καὶ περὶ ἀγαπῶν.

α'. Περὶ τῶν διδασκόντων τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς συνάξεις τε τὰς μνήμας εὐκαταφρονήτους.
β'. Περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ ἀγάπας, τε ἐν αὐτῇ ἐσθίειν.
γ'. Περὶ τῶν εὐτελιζόντων τὰς γινομένας ἀγάπας, καὶ ὅτι οὐ δεῖ μέρη ἐκλαμβάνειν εἰς ἀγάπην.

ΤΙΤΛΟΣ ϛ'.

α'. Περὶ καρποφοριῶν.
β'. Τίνας δεῖ λαμβάνειν καρποφορίαν ἢ διδόναι καὶ περὶ τῶν λαμβανόντων ἀπὸ ἐκκλησίας κηρὸν ἢ ἔλαιον.
γ'. Περὶ τῶν προσφερόντων συναγωγαῖς, ἢ ἱεροῖς ἐθνῶν.

ΤΙΤΛΟΣ ζ'.

Περὶ νηστείας καὶ τῆς τεσσαρακοστῆς, καὶ τοῦ πάσχα, τε τῆς πεντηκοστῆς τε κυριακῆς τε σαββάτου, καὶ γονυκλισίας.

α'. Περὶ νηστείας καὶ τῶν κεκωλυμένων, ἢ ἐπιτετραμμένων γίνεσθαι ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τῶν νηστειῶν.
β'. Περὶ τοῦ μήτε τὴν λεχὼ, μήτε τὸν ἐκ νόσου μὴ δυνάμενον ἀναγκάζεσθαι τὸ πάσχα νηστεύειν.

γ'. Περὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ὥρας τῆς πασχαλίου καὶ τῶν Θεοφανίων.

δ'. Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι ἐν κυριακῇ θεωρία γίνεσθαι, ἢ γόνυ κλίνειν ἐν κυριακῇ, ἢ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς πεντηκοστῆς, καὶ ὅτι χρὴ τὸ ἐξαίρετον δεῖ γεραίρειν τὴν κυριακήν, οὐ μὴν τὸ σαββατίζειν καὶ ὅτι δεῖ γραφὰς ἀναγινώσκειν τὸ σάββατον.

ε'. Τίς ἡ αἰτία τῆς γονυκλισίας, καὶ τοῦ μὴ ταύτην γίνεσθαι ἐν κυριακῇ, καὶ ταῖς ἡμέραις τῆς πεντηκοστῆς, καὶ διὰ τί πρὸς ἀνατολὰς εὐχόμεθα.

ΤΙΤΛΟΣ η'.

Περὶ παροικιῶν, καὶ πῶς διάγουσιν ἐπίσκοποι, καὶ κληρικοί, καὶ περὶ ἀποδημίας αὐτῶν, καὶ περὶ τῶν κατ' ἔτος συνόδων, καὶ ξενοδόχων, καὶ διδασκάλων, καὶ συστατικῶν καὶ εἰρηνικῶν ἐπιστολῶν, καὶ ποῖα πράττουσιν ἰδιωτικά, ἢ δημόσια πράγματα, καὶ πῶς οἱ κληρικοὶ ἀλλήλους τιμῶσιν.

α'. Περὶ παροικιῶν καὶ τῶν ἀπὸ βασιλικῶν τύπων γινομένων καινισμῶν.

β'. Περὶ τοῦ μὴ ἐπίσκοπον, ὡς ἔτυχεν, ἀποδημεῖν, ἢ κληρικὸν ἐν ἑτέρᾳ διάγειν ἐπαρχίᾳ.

γ'. Περὶ τοῦ χρῆναι τοὺς ἐπισκόπους τὰς αἰτίας τῆς ὁδοιπορίας τῶν δι' αὐτῶν παριόντων ἐπισκόπων πολυπραγμονεῖν.

δ'. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν ἀπιόντων πρὸς βασιλέα, ἢ τοὺς περὶ αὐτόν.

ε'. Περὶ ὑποδοχῆς ξένων, καὶ περὶ εἰρηνικῶν, καὶ συστατικῶν ἐπιστολῶν.

ϛ'. Περὶ διαφορᾶς εἰρηνικῶν καὶ συστατικῶν ἐπιστολῶν.

ζ'. Τίσι δεῖ τοὺς ἐπισκόπους βοηθεῖν, καὶ περὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων μὴ χορηγούντων τοῖς ἐνδέεσιν ἐκκλησιαστικοῖς.

η'. Περὶ συνόδων καὶ τῶν εἰς αὐτὰς μὴ ἀπιόντων.

θ'. Περὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχεν ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ἐμμαγκιπατεύειν.

ι'. Πῶς ἐκδικοῦσιν οἱ ἐπίσκοποι τοὺς ἁρμόζοντας αὐτοῖς τόπους παρὰ αἱρετικῶν κατεχομένους.

ια'. Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν τοὺς ἀναγνώστας τῷ δήμῳ προσκυνεῖν.

ιβ'. Περὶ ἐπισκόπων μὴ ἐπιστρεφόντων τοὺς αἱρετικούς, καὶ περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν μὴ διδασκόντων τὸν λαόν, καὶ ὅτι ἐπίσκοπος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀπολογεῖται τῷ Θεῷ, καὶ πότε τοῦ λαοῦ ἁμαρτήσαντος ὁ κλῆρος ἀφορίζεται.

ιγ'. Περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν κοσμικόν τι πραττόντων, δημόσιον, ἢ ἰδιωτικόν, ἢ μίσθωσιν, ἢ ἐπιτροπήν.

ιδ'. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν συνόντων γυναιξὶ συνεισάκτοις.

ιε'. Περὶ πῶς δεῖ ἐπισκόπους, ἢ κληρικοὺς ἢ ἐγκρατευομένους εἰσιέναι πρὸς γυναῖκας.

ιϛ'. Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν κληρικὸν συνεστιᾶσθαι τῷ δευτερογαμοῦντι, ἢ παρανόμως γαμοῦντι.

ιζ'. Περὶ τοῦ μηδὲν ποιεῖν τοὺς κληρικοὺς ἄνευ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν.

ιη'. Περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν τοὺς κληρικοὺς ἐκ συμβολῆς συμπόσια.

ιθ'. Περὶ τῆς ἐκ χρόνου τάξεως τῶν ἐπισκόπων, καὶ πῶς οἱ κληρικοὶ καθέζονται, καὶ τιμῶσιν ἀλλήλους.

ΤΙΤΛΟΣ θ'.

Περὶ ἁμαρτημάτων καὶ δικῶν ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν καὶ ἀφορισμοῦ καὶ καθαιρέσεως, καὶ ποῖα ἁμαρτήματα ἡ χειροθεσία λύει.

α'. Τίνες καὶ παρὰ τίσι κατηγοροῦσιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν.

β'. Πόσοι καὶ τίνες καταμαρτυροῦσιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν.

γ'. Ἐάν τις ἐπὶ πολλοῖς ἐγκλήμασι κληρικοῦ κατηγορήσας μὴ ἀποδείξῃ τὸ προτεθὲν πρῶτον κεφάλαιον.

δ'. Περὶ τῶν μὴ πειθαρχούντων τοῖς οἰκείοις ἐπισκόποις, καὶ περὶ ἐπισκόπου δεχομένου τὸν ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐκβληθέντα ἐπίσκοπον, ἢ ἀπὸ κοινωνίας γινόμενον.

ε'. Περὶ δικῶν ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν.

ϛʹ. Περὶ ἀναψηλαφήσεως ψήφων ἐπισκόπων.
ζʹ. Ἐὰν ἐπίσκοπος ἔχων τρεῖς συνεπισκόπους μὴ δικάσηται, ἀλλὰ χεὶρ παρέξῃ.
ηʹ. Πότε δύναται ἐπίσκοπος κινεῖν ἐπισκόπῳ παρὰ ἄρχοντι πολιτικῷ.
θʹ. Περὶ τῶν ἀδίκως ἐκβαλλομένων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν.
ιʹ. Περὶ τῶν ἀφοριζομένων ἢ ἐκβαλλομένων τῆς ἐκκλησίας ἢ τῆς κοινωνίας.
ιαʹ. Ἐκ ποίων αἰτιῶν ἀφορίζεται ἐπίσκοπος, ἢ κληρικὸς, ἢ λαϊκὸς, καὶ ἐὰν ἐπίσκοπος κατηγορούμενος διὰ λιβέλλου παραιτεῖται τὴν ἐπισκοπὴν, καὶ ὅτι οὐ δεῖ τὸν ἐπίσκοπον γενόμενον ἐκβαλλόμενον εὐλόγως ἢ ἀλόγως εἰς πρεσβυτέρου κατάγεσθαι βαθμόν.
ιβʹ. Ὅτι ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ ἐπίσκοπος οὐ κοινωνεῖ τῷ παρ' αὐτοῦ ἀφορισθέντι, οὔτε οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι κοινωνοῦσι τῷ ἀφορισθέντι.
ιγʹ. Πόσοι ἐπίσκοποι καθαιροῦσιν ἐπίσκοπον.
ιδʹ. Ἐκ ποίων τις αἰτιῶν καθαιρεῖται.
ιεʹ. Ἐκ ποίων τις αἰτιῶν καὶ ἀφορίζεται καὶ καθαιρεῖται ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἢ καθαιρεῖται καὶ τῆς κοινωνίας ἢ τῆς ἐκκλησίας ἐκκόπτεται.
ιϛʹ. Ἐκ ποίων αἰτιῶν κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀναθεματίζεται.
ιζʹ. Ὅτι οὐ χρὴ δὶς ἐκδικεῖν ἐπὶ τὸ αὐτό.
ιηʹ. Ἐκ ποίων τις αἰτιῶν τελείως ἐκβάλλεται.
ιθʹ. Πότε τις καθέδρας μὲν, ἢ στάσεως ἱερατικῆς μετέχει, οὐκ ἐνεργεῖ δέ τι τῶν λοιπῶν.
κʹ. Περὶ τοῦ μὴ πιστεύεσθαι τὸν ἐπίσκοπον λέγοντα ἰδιαζόντως αὐτῷ τὸν κληρικὸν συνομολογῆσαι τὸ ἁμάρτημα.
καʹ. Περὶ ἐπισκόπου, ἢ κληρικοῦ ἐσθίοντος κρέα ἐν αἵματι, ἢ θηριάλωτον ἢ θνησιμαῖον.
κβʹ. Περὶ τοῦ τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ πάντας τοὺς τὰ ἱερὰ ψηλαφῶντας ὀφείλειν ἀπέχεσθαι τῶν ἰδίων γαμετῶν.
κγʹ. Περὶ κληρικοῦ χλευάζοντος τοὺς ἀσθενεῖς.
κδʹ. Περὶ κληρικοῦ ἑαυτὸν ἀκρωτηριάζοντος.
κεʹ. Περὶ κληρικῶν ἀποστατῶν, καὶ θυτῶν, καὶ μάγων, καὶ ἐπαοιδῶν, καὶ ἀστρολόγων, καὶ μαθηματικῶν, καὶ περὶ μαντειῶν καὶ φαρμακειῶν καὶ περιάπτων.
κϛʹ. Περὶ ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν τυπτόντων ἢ φονευόντων.
κζʹ. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν κυβευόντων, ἢ μεθυσκόντων, ἢ θέαις παραβαλλόντων, τυμβωρυχούντων, κλεπτόντων, ἐπιορκούντων, τοκιζόντων, ἢ λαμβανόντων ἡμιόλια, ἢ ἕτερον αἰσχρὸν ἑαυτοῖς ἐπινοούντων κέρδος.
κηʹ. Περὶ τῶν βδελυσσομένων τὸν γάμον, ἢ τὸν οἶνον ἢ τὰ κρέα.
κθʹ. Περὶ τῶν τετραμμένων, ἢ κεκωλυμένων γάμων, καὶ περὶ τοῦ ἐρωτᾶσθαι τοὺς ἀναγνώστας ἐφήβους γενομένους, εἰ βούλονται γαμεῖν, καὶ περὶ παλλακισμοῦ καὶ μοιχείας καὶ πορνείας.
λʹ. Περὶ τῶν ἐπὶ γάμῳ γυναῖκας ἁρπαζόντων.
λαʹ. Περὶ ἱερατικῶν συλλουομένων γυναιξί.
λβʹ. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν γινομένων λαϊκῶν, ἢ ἀξιωματικῶν ἢ στρατευομένων.
λγʹ. Περὶ τῶν συνεπισταμένων ἁμαρτήμασι κληρικοῖς καὶ μὴ φανερούντων.
λδʹ. Περὶ τοῦ καθαιρεῖσθαι τοὺς κληρικοὺς διδόντας ἐγγύας.
λεʹ. Περὶ κληρικῶν ἐσθιόντων ἐν καπηλείῳ ἢ πανδοχείῳ.
λϛʹ. Περὶ κληρικῶν ὑβριζόντων βασιλέα, ἢ ἄρχοντα, ἢ ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον.
λζʹ. Περὶ τῶν τοιούτων συνωμοσίας ἢ φρατρίας.
ληʹ. Ποῖα ἁμαρτήματα λύει ἡ χειροθεσία.
λθʹ. Περὶ μετανοίας, καὶ τίνες ἄδειαν ἔχουσι διδόναι μετανοοῦσι καταλλαγὴν, καὶ ὅτι ἔξεστι τῷ ἱερεῖ μειοῦν ἢ αὔξειν ἐπιτίμια.

ΤΙΤΛΟΣ ι.

Περὶ διοικήσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ περὶ τῶν ἰδικῶν τοῦ ἐπισκόπου.

α'. Περὶ τοῦ χρῆναι τὸν οἰκονόμον ἐκ τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας εἶναι.

β'. Περὶ διοικήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων.

γ'. Περὶ πραγμάτων καὶ προσόδων τῶν ἀνεπισκόπων ἐκκλησιῶν.

δ'. Περὶ ἐκποιήσεως πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν.

ε'. Περὶ τῶν μετὰ τὴν χειροτονίαν κτωμένων ἐπισκόπῳ ἢ κληρικῷ.

ϛ'. Περὶ τῶν ἰδικῶν τοῦ ἐπισκόπου πραγμάτων καὶ ὅτι οὐκ ὤφειλεν ἀδιάθετος τελευτᾷν.

ζ'. Περὶ τοῦ τὰς ἐν βαρβαρικοῖς ἔθνεσι οὔσας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας κατὰ τὴν κρατήσασαν διοικεῖσθαι συνήθειαν.

η'. Περὶ τοῦ ἐπίσκοπον, μήτε κληρικὸν διδόναι διὰ δωρεᾶς ἢ διαθήκης αἱρετικῷ, κἂν εἴη συγγενὴς αὐτοῦ.

ΤΙΤΛΟΣ ια'.

Περὶ ποιήσεως μοναστηρίων.

α'. Περὶ ποιήσεως μοναστηρίων καὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι αὐτὰ ἰδιωτικά, καὶ πραγμάτων τῶν μοναζόντων.

β'. Περὶ τῶν ἐξ ἑτέρων μοναστηρίων γινομένων ἡγουμένων ἢ κληρικῶν.

γ'. Περὶ δούλων μοναζόντων, ἢ προφάσει εὐλαβείας καταφρονούντων, καὶ μὴ δουλευόντων τοῖς δεσπόταις.

δ'. Περὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχε μοναχὸν ἐξιέναι τοῦ μοναστηρίου, καὶ πράγματα πράττειν, καὶ ὅτι ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον εἰσίν.

ε'. Περὶ τοῦ μὴ γαμεῖν μοναχούς, ἢ ποιεῖν, ὡς ἀδελφοῖς συνεῖναι, μήτε τὰς ἐπαγγελλομένας παρθενίαν, ἑτέροις συνοικεῖν.

ϛ'. Περὶ μοναχῶν ποιούντων φρατρίας ἢ συνωμοσίας.

ζ'. Περὶ τοῦ μὴ συλλούεσθαι ἀσκητὰς γυναιξίν.

η'. Περὶ φυλακῆς ἱερῶν παρθένων.

θ'. Περὶ φθορᾶς ἱερῶν παρθένων.

ι'. Περὶ χρόνου τῆς ἡλικίας τῶν λαμβανουσῶν τὸ σχῆμα. καὶ ποία λέγεται παρθένος.

ια'. Περὶ μοναχῶν γινομένων κληρικῶν, ἢ λαϊκῶν, ἢ ἀξιωματικῶν ἢ στρατευομένων.

ιβ'. Περὶ τῶν χρωμένων σχήματι μοναχικῷ, καὶ καταψηφιζομένων τῶν κοινῇ χρωμένων ἐσθῆτι.

ιγ'. Περὶ γυναικὸς φορούσης ἀνδρῷα.

ιδ'. Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι γυναῖκας ἀποκείρεσθαι διὰ ἄσκησιν.

ιε'. Περὶ τοῦ προφάσει ἀσκήσεως μὴ τεκνοτροφούντων ἢ πατροτροφούντων.

ιϛ'. Ποῖα πολιτικὰ πράγματα ἢ κηδεμονίας οἱ μοναχοὶ δύνανται μεταχειρίζεσθαι.

ΤΙΤΛΟΣ ιβ'.

α'. Περὶ αἱρετικῶν καὶ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων, καὶ τί ἐστιν αἵρεσις, καὶ τί σχίσμα, καὶ τί παρασυναγωγή.

β'. Τί ἐστιν αἱρετικός.

γ'. Περὶ βιβλίων αἱρετικῶν.

δ'. Περὶ καθαιρέσεως ξοάνων.

ε'. Περὶ Νεστορίου, Μουσαίου, Εὐτυχιανοῦ, Μαξίμου καὶ Κελεστίου, καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν καταστάντων αἱρετικῶν, ἢ ὀρθοδόξων ἐκβληθέντων.

ϛ'. Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν ἀναφορὰν γίνεσθαι παρ' ὅτης αἱρετικοῦ.

ζ'. Περὶ κληρικῶν αἱρετικῶν τῇ ὀρθοδόξῳ προσιόντων ἐκκλησίᾳ.

η'. Περὶ ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν συγκοινωνούντων, ἢ συνευχομένων ἢ ἐπιτρεπόντων αὐτοῖς ἐνεργεῖν, ἢ δεχομένων αὐτῶν βάπτισμα, ἢ θυσίαν.

θ'. Περὶ ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν λαμβανόντων εὐλογίας ἐξ αἱρετικῶν, ἢ Ἰουδαίων ἢ εὐχομένων ἐν ἐκκλησίαις, ἢ μοναστηρίοις αἱρετικῶν, ἢ ἐθνικῶν, ἢ σαββατιζόντων, ἢ συνεορταζόντων τοῖς Ἰου-

δαίοις, ἢ προσφερόντων συναγωγαῖς ἢ ἱεροῖς ἐθνῶν καὶ περὶ ἀγγελιτῶν.

ι. Περὶ ἐπισκόπου ἐν εἰδήσει λέγοντος κοινωνικὸν τὸν αἱρετικόν.

ια'. Περὶ τοῦ μὴ ἀπιέναι πρὸς τῶν αἱρετικῶν ψευδομάρτυρας.

ιβ'. Περὶ τοῦ μὴ εἰσιέναι τοὺς αἱρετικοὺς ἐκκλησίας.

ιγ'. Περὶ γάμων αἱρετικῶν πρὸς ὀρθοδόξους.

ιδ'. Περὶ τῶν ἐξ αἱρετικῶν εἰς ὀρθοδοξίαν ἐπιστραφέντων, καὶ εἰ δυνατὸν τούτους κληροῦσθαι. καὶ τίνες αὐτῶν βαπτίζονται, καὶ τίνες μόνον μὴ χρίονται, καὶ ὅτι ἀκριβῶς δεῖ τοῖς αἱρετικοῖς κατηχεῖσθαι, διὰ τὸ ἐπιστρέφεσθαι αὐτούς.

ιε'. Περὶ τοῦ μήτε ἐπισκόποις, μήτε κληρικοὺς διαρπάσθαι ἢ ἐνδιαθήκως διδόναι τι αἱρετικοῖς, κἂν ὦσιν αὐτῶν συγγενεῖς.

ις'. Περὶ αἱρετικῶν μετανοούντων.

ιζ'. Πῶς ἐκδικοῦσιν οἱ ἐπίσκοποι τοὺς ἁρμόζοντας αὐτοῖς τόπους παρὰ αἱρετικῶν κατεχομένους.

ιη'. Περὶ τῶν πειρωμένων ἀθετεῖν τὰ ἐν Ἐφέσῳ πραχθέντα.

ΤΙΤΛΟΣ ιγ'.

Περὶ λαϊκῶν.

α'. Περὶ τοῦ ἀποκινεῖσθαι τὸν λαϊκὸν τῆς ἁγίας κοινωνίας ἐπὶ τρεῖς κυριακὰς ἐν πόλει διάγοντα, καὶ μὴ συνελθόντα τῇ ἐκκλησίᾳ.

β'. Περὶ λαϊκῶν δευτερογαμούντων ἢ πολυγαμούντων, καὶ κεκωλυμένων γάμων καὶ μίξεως.

γ'. Περὶ τῶν ὑπονοουσῶν ἀποθανεῖν τοὺς ἄνδρας αὐτῶν, ἀπολιμπανομένους καὶ γαμουσῶν.

δ'. Περὶ τῶν διαζευγνυμένων.

ε'. Περὶ πορνείας, μοιχείας, καὶ φθορᾶς καὶ ἀρρενοκοιτίας.

ς'. Ἐὰν γυνὴ λαϊκοῦ μοιχευθῇ.

ζ'. Περὶ φθορᾶς καὶ γάμου χήρας, καὶ τίς λέγεται χήρα.

η'. Περὶ τῶν ἐπὶ γάμου γυναῖκας ἁρπαζόντων, ἢ βιαζομένων ἢ φθειρόντων παρθένους καὶ περὶ συνισόρων αὐτῶν.

θ'. Περὶ τῶν παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων γονέων ἢ δεσποτῶν γαμουσῶν.

ι. Περὶ τῶν πορνευουσῶν καὶ ἀναιρουσῶν τὰ ἐκτρώματα, ἢ ποιουσῶν φθόρια.

ια'. Περὶ τῶν βδελυσσομένων τὸν γάμον καὶ οἶνον καὶ κρέα.

ιβ'. Περὶ λαϊκῶν ἑαυτοὺς ἀκρωτηριαζόντων.

ιγ'. Περὶ λαϊκῶν ἐσθιόντων εἰδωλόθυτα, ἢ κρέα ἐν αἵματι, ἢ πνικτά, ἢ θηριάλωτα, ἢ θνησιμαῖα.

ιδ'. Περὶ λαοῦ ὑβρίζοντος βασιλέα.

ιε'. Περὶ ὀρθοδόξων λαμβανόντων εὐλογίας, ἀπὸ αἱρετικῶν ἢ Ἰουδαίων, ἢ συνεορταζόντων, ἢ συννηστευόντων Ἰουδαίοις, καὶ ὅτι οὐ δεῖ τῷ σαββάτῳ σχολάζειν ἀλλὰ κατὰ τὸ δυνατὸν τῇ κυριακῇ, καὶ περὶ τῶν εὐχομένων ἐν μοναστηρίοις, ἢ ἐν ἐκκλησίαις αἱρετικῶν.

ις'. Περὶ λαϊκῶν πειρωμένων μὴ εἶναι τοὺς κληρικοὺς τῶν μοναστηρίων, καὶ ἐπισκοπείων καὶ μαρτυρείων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἐπισκόπων.

ιζ'. Περὶ λαϊκῶν προσιεμένων τοῖς ἀφοριζομένοις, ἢ ἀποσχίζουσι πρεσβυτέροις, καὶ χωρὶς τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν θυσιαστήρια πηγνυμένων.

ιη'. Περὶ ἐπιόρκων καὶ ἐν ποίοις δεῖ τοὺς ὀμνύοντας μὴ εὐορκεῖν.

ιθ'. Περὶ τῶν ὀμνυόντων ὅρκους Ἑλληνικούς.

κ'. Περὶ ἀποστατῶν, καὶ θυτῶν, καὶ μάγων, καὶ ἐπαοιδῶν, καὶ ἀστρολόγων καὶ μαθηματικῶν, μάντεων καὶ φαρμακῶν.

κα'. Περὶ σκηνικῶν καὶ μίμων καὶ τῶν ὁμοίων μετανοούντων.

κβ'. Περὶ θεωρίων καὶ παιγνίων.

κγ'. Περὶ κλεπτῶν, καὶ τυμβωρύχων, καὶ λῃστῶν καὶ ἱεροσύλων.

κδ'. Περὶ τοῦ μὴ βαλλίζειν, ἢ ὀρχεῖσθαι ἐν γάμοις.

κε΄. Περὶ τοῦ μὴ συλλούεσθαι γυναιξὶν ἄνδρας.
κϛ΄. Περὶ τοῦ χλευάζοντος τοὺς ἀσθενεῖς.
κζ΄. Περὶ τοῦ μὴ εἰσιέναι γυναῖκας εἰς μοναστήριον, καὶ ὅτι τοῖς ἱερατικοῖς ἔξεστι κοινωνεῖν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ.
κη΄. Περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν ἀπὸ συμβολῆς συμπόσια.
κθ΄. Περὶ κυβευόντων ἢ μεθυσκομένων.
λ΄. Περὶ δαιμονιζομένων.
λα΄. Περὶ τοῦ λαϊκοῦ ἀφορισθέντος, καὶ δεχθέντος ἐξ ἑτέρου παρὰ γνώμην τοῦ ἀφορίσαντος.
λβ΄. Περὶ τῶν ἐν κυριακῇ ἢ σαββάτῳ νηστευόντων.
λγ΄. Περὶ τῶν διδασκόντων τὸν οἶκον Θεοῦ, καὶ τὰς συνάξεις εὐκαταφρονήτους.
λδ΄. Περὶ λαϊκῶν πειρωμένων ἀθετεῖν τὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου.
λε΄. Περὶ τῶν ἀκροωμένων τῶν γραφῶν, καὶ μέχρι τέλους μὴ προσκαρτερούντων ἢ μὴ κοινωνούντων.
λϛ΄. Περὶ τῶν ἰδίᾳ ἐκκλησιαζόντων.
λζ΄. Περὶ τοῦ ἐπιθυμήσαντος συγκαθευδῆσαι γυναικὶ καὶ μὴ πράξαντος.
λη΄. Περὶ τῶν μὴ νηστευόντων τὴν τεσσαρακοστήν, καὶ τετράδα καὶ παρασκευήν.
λθ΄. Περὶ τῶν ἀφαιρουμένων τῆς ἐκκλησίας κηρὸν ἢ ἔλαιον.
μ΄. Περὶ λαϊκῶν ἀκοινωνήτων γινομένων.
μα΄. Περὶ τοῦ μὴ διδάσκειν λαϊκούς.

ΤΙΤΛΟΣ ιδ΄.

Περὶ κοινῶν πάντων ἀνθρώπων.

α΄. Περὶ πλεονεξίας.
β΄. Περὶ ἀλογευσαμένων.
γ΄. Περὶ ληστῶν καὶ φονέων.
δ΄. Περὶ τοῦ τοὺς ἐπιτιμίων ἀκοινωνησίας ἔχοντας ὀφείλειν κοινωνεῖν μέλλοντας τελευτᾶν, καὶ τί γίνεται ἐὰν διὰ τοῦτο μεταλαβόντες μὴ ἀποθάνωσι.
ε΄. Περὶ τοῦ ὀνειρασθέντος ἀπὸ κοίτης τῆς ἰδίας γαμετῆς ὄντος καὶ θέλοντος κοινωνῆσαι, καὶ ποίας ἡμέρας δεῖ τῆς πρὸς ἀλλήλους μίξεως διὰ τοῦτο ἀπέχεσθαι.
ϛ΄. Πῶς γίνεται προσφορὰ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτὸν ἀνελόντος.
ζ΄. Περὶ τοῦ ἔχοντος γαμετὴν δαιμονιζομένην, καὶ διὰ τοῦτο θέλοντος ἄλλην λαβεῖν.

TITVLI TRACTATVVM
QVI HOC VOLVMINE
CONTINENTVR.

PAG. I. INCIPIT

EXPOSITIO Sacrorum & diuinorum Canonum, Sanctorum & celebratiſsimorum Apoſtolorum & ſanctarum Oecumenicarum Synodorum, ac etiam localium ſeu particularium, & reliquorum ſanctorum Patrum. Praeterea autem etiam declaratio earum legum quae ſitae ſunt in quatuordecim titulis poſitis in principio Canonum, vt ſciatur quaenam ſint in vſu & quae non ſint iuſſu Imperatorio & Patriarchali, elaborata à Theodoro humili Diacono ſanctiſsimae Dei magnae Eccleſiae, Nomophylace, Chartophylace, & primo Blachernorum, Balſamon nomine, qui poſt aliquot annos, Theopolis, ſeu magnae Antiochiae, totiúſque Orientis factus eſt Patriarcha.

Pag. 227. Interrogationes quorundam monachorum qui extra ciuitatem exercebantur, & reſponſiones quae ad eas factae ſunt à ſancta Conſtantinopolitana Synodo, tempore ſanctiſsimi Patriarchae Domini Nicolai, Imperante celeberrimo Imperatore Alexio Comneno.

Pag. 233. Canones Sanctorum Apoſtolorum.

Pag. 279. Canones Nicenae primae ſanctae & Oecumenicae ſynodi 279. d. & ſ.

Pag. 302. Canones Sanctae Oecumenicae ſecundae Synodi, ſeu in Synodum Conſtantinopolitanam.

Pag. 314. Canones ſanctae & Oecumenicae tertiae ſynodi, ſeu in ſynodum Epheſinam.

Pag. 320. Epiſtola eiuſdem ſanctae Epheſinae ſynodi ad ſacram in Pamphylia ſynodum, de Euſtathio qui fuit eorum Metropolitanus.

Pag. 324. Canones ſanctae Oecumenicae quartae Synodi, ſeu in ſynodum Chalcedonenſem.

Pag. 354. De quinta ſynodo: (ab ea autem vſque ad ſextam interceſſere anni cxxix.) ibid. De ſexta ſynodo.

Pag. 355. De ea ſynodo quae dicitur, ſexta. ibidem Canones ſanctorum Patrum, Qui in Trullo Imperialis Palatij Conſtantinopoli conuenerunt, tempore Iuſtiniani religioſiſſimi & Chriſtianiſsimi noſtri Imperatoris, ſeu in ſynodum ſextam in Trullo.

Pag. 494. In Canones ſanctae & vniuerſalis vij. ſynodi.

Pag. 549. Canones editi à ſancta & magna Conſtantinopolitana prima & ſecunda ſynodo, quae congregata eſt in venerabili templo ſanctorum & benedictorum Apoſtolorum; ſeu in ſynodum Conſtantinopolitanam.

Pag. 587. Synodus Carthaginenſis; cui praefuit magnus Cyprianus & ſanctus Martyr, qui erat Carthaginenſis Epiſcopus, ſeu in Synodum Carthaginenſem.

Pag. 591. Canones ccxvii. beatorum Patrum qui Carthagine conuenerunt, ſeu in Synodum Carthaginenſem.

Pag. 757. Epiſtola Attici Epiſcopi Conſtantinopolitani ad eoſdem. Dominis venerabiliſs. & beatiſſ. fratribus & Coëpiſcopis, Aurelio, Valentino & reliquis qui in Africana ſynodo conuenerunt.

Pag. 758. Epiſtola Synodi Africanae ad Papam Celeſtinum.

Pag. 761. Ex actis Conſtantinopoli de Agapio & Bagadio, vtroque vendicante Epiſcopatum Boſtrae, ſeu in Synodum Conſtantinopolitanam.

Pag. 763. Canones beatorum Patrum qui Ancyrae conuenerunt: qui ſunt quidem antiquiores iis qui Niceae editi: ſecundum tamen locum obtineant propter Oecumenicae Synodi autoritatem, ſeu in Synodum Ancyranam.

pag. 785. Synodus Neocaeſariana.

Pag. 786. Canones ſanctorum Patrum qui Neocaeſareae conuenerunt; ſeu in Synodum Neocaeſarianam.

Pag. 798. Gangrena Synodus.

Pag. 800. In Canones ſanctorum Patrum qui Gangrae conuenerunt, ſeu in Synodum Gangrenam.

Pag. 810. Antiochena Synodus.

Ibid. Canones Patrum qui Antiochiae conuenerunt, ſeu in Synodum Antiochenam.

Pag. 837. Synodus Laodicena.

Ibid. Canones beatorum Patrum, qui Lao-

dicea, quæ eſt vrbs Phrygiæ, conuenerunt, ſeu in Synodum Laodicenam.

Pag. 850. *Sardicenſis Synodus.*

Pag. 851. *Canones ſanctorum Patrum qui Sardicæ conuenerunt, ſeu in ſynodum Sardicenſem.*

Pag. 879. *Beati Dionyſij Archiepiſcopi Alexandrini Epiſtola ad Baſilidem de diuerſis capitibus, ad quæ per epiſtolam Dionyſius reſponſa dedit, quæ tanquam canones ſunt admiſſa, ſeu in Dionyſij Archiepiſcopi Alexandrini Canones.*

Pag. 887. *Canones Beati Petri Archiepiſcopi Alexandrini & Martyris, qui feruntur in ſermone de pœnitentia.*

Pag. 902. *Epiſtola Canonica ſancti Gregorij Archiepiſcopi Neocæſarienſis, qui Thaumaturgus dictus eſt, de iis qui in barbarorum incurſione idolothyta comederant, & alia quædam peccata commiſerant.*

Pag. 916. *Sancti Athanaſij Archiepiſcopi Alexandrini epiſtola ad Ammum monachum.*

Pag. 920. *Eiuſdem ex xxxix. feſtiua epiſtola.*

Pag. 923. *Eiuſdem epiſtola ad Ruffinianum.*

Pag. 925. *Sancti Patris noſtri Baſilij Archiepiſcopi Cæſareæ Cappadociæ, ad Amphilochium Iconij Epiſcopum Epiſtola Canonica prima.*

pag. 950. *Ad eundem* Canonica *epiſtola* II.

pag. 1016. *Eiuſdem ex alia epiſtola ad Amphilochium, de differentia ciborum.*

pag. 1017. *Eiuſdem ad Diodorum, de eo qui duxit duas ſorores in matrimonio.*

pag. 1022. *Eiuſdem Epiſtola ad Gregorium Presbyterum, vt ſeparetur à muliercula cum qua habitat.*

pag. 1026. *Eiuſdem* Chorepiſcopis, *ne ſine ipſo fiant miniſtri præter canones.*

pag. 1028. *Eiuſdem ad Epiſcopos qui ei ſuberant, ne pecuniis ordinent.*

pag. 1029. *Eiuſdem ex xxvij. capite eorum quæ de ſancto Spiritu ad beatum Amphilochium ſcripta ſunt.*

pag. 1034. *Eiuſdem ex xxix. cap. eiuſdem operis.*

pag. 1036. *Epiſtola canonica ſancti Gregorij Nyſſeni Epiſcopi ad ſanctum Letoium Melitines Epiſcopum.*

pag. 1059. *Reſponſa canonica Timothei ſanctiſſimi Alexandrini Epiſcopi, qui fuit vnus* ex cl. Patribus *qui* Conſtantinopoli *conuenerunt.*

pag. 1067. *Edictum Theophili Archiepiſcopi Alexandrini, cùm Theophania in die Dominico i: ſarent.*

pag. 1068. *Eiuſdem* Commonitorium *quod accepit Ammon propter Lyco.*

pag. 1073. *Eiuſdem expoſitio de iis qui dicuntur* Cathari.

pag. 1074. *Eiuſdem Agathoni Epiſcopo.*

pag. 1075. *Eiuſdem Menæ Epiſcopo.*

pag. 1076. *Sancti Patris* Cyrilli *Archiepiſcopi Alexandrini Epiſtola* Canonica.

pag. 1080. *Eiuſdem Epiſcopis qui ſunt in Libya &* Pentapoli.

pag. 1081. *Sancti* Patris *noſtri Gregorij Theologi ex metricis eius poëmatibus quinam libri ſint legendi veteris & noui teſtamenti.*

pag. 1082. *Sancti Amphilochij Epiſcopi Iconij ex Iambis ad Seleucum de eodem argumento.*

pag. 1084. *Gennadij* Patriarchæ *Conſtantinopolitani & ſanctæ cum eo congregatæ Synodi ad ſanctiſſimos omnes Metropolitanos, & ad* Papam *vrbis Romæ epiſtola circularis. Religioſiſſimo & ſanctiſſimo in ſacris comminiſtro Gennadius, & quæ in* Chriſti *amante regia ciuitate* Conſtantinopoli *coacta eſt ſancta ſynodus.*

pag. 1087. *Ex epiſtola Magni Baſilij ad Nicopolitanos.*

pag 1088. *Taraſij* Sanctiſſimi Patriarchæ Conſtantinopolitani *ad Adrianum* Papam, *de non faciendis pecunia ordinationibus.*

pag. 1095. *Expoſitio eorum qui ſubſunt throno* Patriarchali *reginæ Ciuitatum, edita regnante Imperatore D. Andronico Palæologo ſene.*

pag. 1096. *Sancti Niconis ex Epiſtola ad Eucliſtium de iniuſta excommunicatione.*

pag. 1097. *De peſſimorum Armeniorum peſſima religione.*

pag. 1098. *Timothei presbyteri ſanctiſſimæ magnæ Eccleſiæ, & vaſorum cuſtodis ſacroſanctæ Deiparæ quæ eſt in* Chalcopratais, *de differentia eorum qui accedunt ad ſanctiſſimam noſtram fidem.*

pag. 1099. *Methodij ſanctiſſimi Patriarchæ Conſtantinop. conſtitutio, de iis qui abnegauerunt per diuerſos modos & ætates.*

Ibid. Sancti Theodori Studitæ ex quarta epiſtola ad Naucratium filium.

pag. 1101. *Ex Nomocanone Neſteutæ.*

pag. 1102. *Damaſceni ex hæreſi Meſſallianorum ſeu Euchitarum.*

pag. 1103. *Ex hiſtoria Theodoriti de eadem hæreſi.*

Ibid. Sancti Epiphanij ex Panariis de hæreſi Euchitarum.

Ibid. Sancti Nili.

pag. 1104. *Chryſoſtomi ex ſecunda homilia in*

ÿ. Epiſt. Pauli ad Timotheum.

pag. 1106. Eiuſdem ex Homil. in primam epiſtolam ad Corinth.

pag. 1107. Anaſtaſij Sinaita ex ſermone de ſancta Communione.

Ibid. Sancti Methodij D. Pol. ex ſegregationibus [illegible]

pag. 1108. Canon IV. Chalcedonenſis Synodi.

Ibid. ſancti Dionyſij Areopagita ex Epiſtola ad Demophilum Therapeutam, Quòd non oportet, Presbyterum, etiamſi peccet, à Diacono vel monacho accuſari, maximè à Laïcis, idque ſine hereſi. Hoc eſt enim ſupra ordinem monachorum & miniſtrorum ſeu diaconorum.

Ibid. Demophili oppoſitio: Quòd eſt impietas in ſacerdotibus qui non corriguntur.

pag. 1110. Supplementum locorum Theodori Balſamonis qua in codd. manuſcriptis Pariſienſibus deſiderabantur, & ex libris item mſſ. Vaticana ſummi Pontificis Bibliotheca Roma exſcripta ſunt, vnà cum aliquot variis lectionibus & emendationibus.

TITVLORVM QVATVORDECIM A PATRIARCHA PHOTIO COMPOSITORVM Index ſeparatus.

TITVLI I.

CAP. I DE Theologia & fide Orthodoxa. 3

2 Quot canones ſint ſeruandi. ibid.

3 Quòd Eccleſiaſtica non ſcripta conſuetudo tanquam lex ſeruanda ſit, & quòd non neceſſe habemus ſeruare legem Moſaïcam. 5.d

4 Quòd non ab vno Epiſcopo, ſed à communitate canones eduntur. 8.d

5 De Patriarchis & Metropolitanis, & iis qui dicuntur in Africa, priuati. 8.d

6 Quinam & vbi ordinantur epiſcopi vel clerici, & ſi is qui eſt electus, Epiſcopatum per libellum recuſet. 11.b

7 Non eſſe multitudini permittendam ſacerdotum electionem. 12.a

8 De contradictione quæ fit in ordinatione Epiſcopi. 12 a

9 De tempore intra quod oportet Epiſcopos ordinari. 14.b

10 Non eſſe aliquem ordinandum Epiſcopum, vel presbyterum vel Diaconum, priuſquam omnes qui ſunt in domo ſua Chriſtianos orthodoxos fecerit. 15.b.c

11 De iis qui fiunt Epiſcopi ex Laïcis. 16.c

12 Quomodo Ethnicus, vel qui ægrotat, vel qui recenter eſt baptizatus, etiam ex mala vitæ inſtitutione, ordinatur Epiſcopus vel Clericus. 17 a

13 Quomodo fit vacans Epiſcopus in vacante Epiſcopatu. 17.b

14 Quando fit Epiſcopus vel Clericus, Eunuchus, vel qui aliter corpore vitiatus & malè affectus eſt. 17.b

15 Vt qui eſt dæmoniacus, clericus non efficiatur. 19.c

16 De eo qui non paret ſuo Epiſcopo volenti ipſum in maiorem gradum ordinare. 19.d

17 De Epiſcopo, vel Clerico ordinato, & à Parochia non admiſſo, vel qui non recepit, vel non poteſt diſcedere. 19.d

18 Non poſſe morientem Epiſcopum, alterum pro ſe ordinare. 19.20

19 Ne ſit omnino in parua ciuitate vel vico Epiſcopus. 20.a

20 Non debere eſſe in vna prouincia duos Metropolitanos, vel in vna ciuitate duos Epiſcopos, vel in duabus ciuitatibus vnum Clericum. 20.a

21 De iis qui ordinant in ciuitatibus vel prouinciis quæ eis non ſubſunt. 21.b

22 De iis qui Magiſtratuum Principumve patrocinio fiunt compotes Eccleſiarum. 21.c

23 De iis qui propter matrimonium vel concubinatum non ordinantur Epiſcopi. 21.c

24 De iis qui propter pecunias ordinantur, vel officia accipiunt. 23.c

25 Ne fiant reordinationes. 25.d

26 Ne Epiſcopus vel clericus migret à ciuitate in ciuitatem. 25.d

27 De eo qui eſt peccato obnoxius, & tamen eſt ordinatus. 27.b

28 De ætate eorum qui ordinantur maſculorum & fœminarum. 27.b

29 De chorepiſcoporum creatione, &

quando & quomodo offerunt, vel communicant, & quoſnam ordinant vel non. 29.d
30 Quòd debent eſſe ſolùm ſeptem Diaconi, etiamſi ſit magna ciuitas. 30.a
31 Quinam ſunt Clerici vel Eccleſiaſtici ordinis. 31.a
32 Non eſſe ordinandum cuiuſcunque vxor adulterium commiſerit, & ſi Clerici vxor adulterium commiſerit. 32.d
33 Non eſſe Clericos abſolutè ordinandos, ſed omnino ad Eccleſias vel monaſteria. 33.d
34 De circumcurſatoribus & de Eccleſiis quæ ſunt in pagis. 33.d
35 Vt ſub Epiſcopo ciuitatis ſint Clerici Ptochodocheorum & Monaſteriorum & Martyriorum. 35.d
36 De ſeruis qui fiunt clerici. 35.d
37 De diaconiſſis, & quòd non ſit mulier presbytera. 39.d
38 De peccatis quæ ſoluuntur per ordinationem. 39.d

TITVLI II.

Cap. I. De extructione Eccleſiarum & de ſacris vaſis & donariis, & Clericis qui præter Epiſcoporum ſententiam altaria erigunt. 40.a
2 De ſacris vaſis & donariis. 61.a
3 De conſecratione Eccleſiarum, & Martyriorum quæ non habent reliquias ſanctorum. ibid.
4 De Clericis qui ſe abſcindunt, & præter Epiſcoporum ſententiam altaria erigunt. 65.b

TITVLI III.

De precibus & pſalmodia & lectione & oblatione & communione & lectorum miniſterio.

Cap. I. Quaſnam preces audit populus, & cur ad Orientem reſpicientes oramus. 65 c.d
2 Quinam & quomodo, & quæ canere vel precari, vel legere oporteat. 66.a
3 Oportere ſabbato Euangelium cum aliis ſcripturis legi. 66.b
4 De ſancta oblatione & communione Apoſtolorum. ibid.
5 Quomodo dant pacem Clerici & Laïci. 66.c
6 De iis qui dubitant communionem accipere à presbyteris qui vxores duxerunt. ibid.
7 Solis iis qui ſunt ſacerdotalis ordinis, licere in altari communicare, & non oportere mulierē ad altare ingredi. 66.d
8 Quando offerunt & dant Communionem Chorepiſcopi. 66.d
9 Diaconum non debere offerre nec dare presbytero communionem. 66.d
10 De habitu & miniſterio lectorum, cantorum & miniſtrorum, & quòd non oportet miniſtrum dare panem vel benedicere calicem. 67.a
11 De iis qui in ciuitate verſantur, & tribus hebdomadis non communicant. 67.a
12 De iis qui audiunt Scripturas, & in poſtrema oratione non permanent & communicant. 67.a.b
13 De dæmoniacis quomodo communicant, vel non. 67.b
14 De iis qui extra Eccleſiam offerunt, vel Eccleſiam congregant. 67.b
15 De Epiſcopis vel Clericis qui vnà cum Iudæis vel hæreticis communicant, vel precantur, vel eis operari permittunt, vel eorum ſacrificia ſuſcipiunt. 68.c
16 Non oportere ſancta ratione benedictionis, mitti in parochias. 69.a
17 Non eſſe dandam mortuorum corporibus communionem. 69.b
18 Non oportere mulierem ſuæ purgationis tempore communicare. 69.b
19 Quomodo is cui in ſomnis ſemen fluxit, communicat. 69.b
20 Non fieri oblationem præſentibus hæreticis. 69.c
21 Quomodo oporteat ab vxore propter communionem abſtinere. ibid.
22 Quomodo fit oblatio pro eo qui ſe ipſum interfecit. 69.d

TITVLI IV.

De Catechumenis & ſancto baptiſmate.

Cap. I. Non oportere poſt duas quadrageſimæ hebdomadas ad illuminationem admitti. 70.a
2 De iis qui adiurant. 70.b
3 Quomodo oporteat baptizare. ibid.
4 Quomodo oporteat eos qui illuminantur, fidem profiteri. ibid.
5 Vt baptizentur qui neſciunt an baptizati fuerint. 70.d
6 Vt non baptizentur mortui. 71.a
7 De iis qui peccant ante baptiſmum & Catechumenis, qui labuntur. ibid.
8 De Epiſcopis vel clericis qui hæreti-

eorum baptiſmum recipiunt. 71.d
9 De iis qui in morbo baptizantur. 72.a
10 De muliere prægnante, quæ baptizatur. ibid.
11 Poſt ſanctum baptiſmum vngi oportere. 73.d
12 De ſancti chriſmatis confectione. ibid.
13 De iis qui bis, vel non vt oportet, baptizantur, & de iis qui infirmos non baptizant. 74.a
14 Quinam ex hæreticis ad fidem orthodoxam accedentes baptizantur, & quinam ſolùm vnguntur. 76.c
15 Quomodo qui eſt dæmoniacus, vel qui in morbo delirat, baptizatur. ibid.
16 Non oportere mulieres in diebus ſuæ purgationis, baptizari. 76.d
17 Si Catechumenus ante baptiſmum communicauerit. ibid.

TITVLI V.

De iis qui contemnunt Eccleſias & Synaxes & memorias, & de ijs qui comedunt in Eccleſiis, & de agapis.

Cap. I. De iis qui docent, domum Dei, & ſynaxes, & memorias, eſſe res contemptibiles. 77.a
2 Non faciendas in Eccleſiis agapas, nec eſſe comedendum in eis. ibid.
3 De his qui contemnunt agapas quæ fiunt, & quòd non conueniat, ad eas vocatos partes ſumere. 77.c

TITVLI VI.

Cap. I. De fructuum oblatione. 77.d
2 Quoſnam oportet dare vel accipere fructuum oblationes & de iis qui ab Eccleſia accipiunt ceram vel oleum. 78.b
3 De iis qui offerunt Synagogis vel ſacris gentium. ibid.

TITVLI VII.

De Ieiunio, Quadrageſima, & Paſcha, & Pentecoſte, & Dominico & Sabbato & genuflexione.

Cap. I. De ieiunio & iis quæ prohibentur vel permittuntur fieri quadrageſimâ ieiuniorum. 78.d
2 Vt neque puerpera, nec qui propter morbum non poteſt, Paſcha ieiunare cogatur. 83.a
3 De tempore & die Paſchali, & de Theophaniis. 83.b
4 Non oportere die Dominico fieri ſpectacula, vel genuflectere in Dominicis, vel diebus Pentecoſtes: & quòd oportet, quoad eius fieri poteſt, die Dominico feriari, non tamen ſabbato, & quòd oportet legere ſcripturas ſabbato. ibid.
5 Quæ ſit cauſa genuflexionis, & cur hoc non fiat die Dominico, & diebus Pentecoſtes, & cur oramus ad Orientem. 84.b

TITVLI VIII.

De parochiis, & quomodo verſentur Epiſcopi & Clerici, & de eorum peregrinatione, & de annuis Synodis, & de ſuſceptione hoſpitum & doctrina, & commendatitiis & pacificis epiſtolis, & quaſnam res agunt publicas vel priuatas, & quomodo ſe inuicem honorant.

Cap. I. De Parochiis & de iis quæ per imperatorias ſanctiones fiunt, innouationibus. 84.d
2 Non debere epiſcopum temere peregrinari, vel Clericum in alia verſari prouincia. 90.a
3 Oportere Epiſcopos cauſas peregrinationis eorum qui per ipſorum regionem tranſeunt Epiſcoporum curioſe inquirere. 93.d
4 De Epiſcopis & Clericis qui proficiſcuntur ad Imperatorem, vel eos qui illi adſiſtunt. ibid.
5 De ſuſceptione hoſpitum, & de pacificis & commendatitiis Epiſtolis. 94.a
6 De differentia pacificarum & commendatitiarum Epiſtolarum. 94.b
7 Quibuſnam oporteat Epiſcopos ferre auxilium, & de Epiſcopis & Presbyteris & Diaconis, qui Eccleſiaſticis indigentibus opem non ferunt. ibid.
8 De Synodis, & iis qui ad eas proficiſcuntur. 94.c
9 Non temere oportere Epiſcopum vel Clericum emancipare. 95.b

10 Quomodo vendicant Epiſcopi loca ad ſe pertinentia, quæ ab hæreticis occupantur. ibid.

11 Non debere lectores populum ſalutare. 95.c

12 De Epiſcopis qui non conuertunt hæreticos: & de Epiſcopis & Clericis qui non docent populum: & quòd Epiſcopus Deo pro populo reſpondet: & quando, cùm peccauerit populus, Clerus ſegregatur. 95.d

13 De Epiſcopis & Clericis qui aliquid ſeculare faciunt, vel publicum vel priuatum, & vel aliquid conducunt, vel curam tutelámve gerunt. ibid.

14 De Epiſcopis & Clericis, qui cum introductitiis mulieribus habitant. 98.d

15 Quomodo oportet Epiſcopum vel Clericos, vel eos qui ſe continent, ad mulieres accedere. 99.d

16 Non oportere, Clericos cum eo conuiuari qui ſecundum coit matrimonium, vel præter leges vxorem ducit. 100.a

17 Clericos nihil debere facere abſque ſententia ſuorum Epiſcoporum. ibid.

18 Non oportere Clericos facere conuiuia ex ſymbolis. 100.b

19 De ordine Epiſcoporum ex tempore, & quomodo Clerici ſedent, & ſe inuicem honorant. ibid.

TITVLI IX.

De peccatis & iudiciis Epiſcoporum, & Clericorum, & excommunicatione & depoſitione ac pœnitentia: & quanam peccata ſoluit manuum impoſitio.

CAP. I. Qui & apud quos, accuſant Epiſcopos vel Clericos. 100.c

2 Quot & qui aduerſus Epiſcopos vel Clericos teſtificantur. 109.b

3 Si quis qui multorum criminum Clericos accuſauit, primò propoſitum crimen non probauerit. 110.c

4 De iis qui propriis Epiſcopis non obediunt, & de eo qui illum ſuſcepit qui eſt à proprio Epiſcopo eiectus vel excommunicatus. ibid.

5 De iudiciis Epiſcoporum & Clericorum. 110.d

6 De retractatione ſententiarum Epiſcoporum. 110.d

7 Si Epiſcopus habens controuerſiam cum Epiſcopo, iudicio non contendat ſed manu agat. 112.a

8 Quando poteſt Epiſcopus aduerſus Epiſcopum apud ſecularem magiſtratum actionem intendere. ibid.

9 De Epiſcopis & Clericis qui iniuſtè expelluntur. 112.b

10 De iis qui ſegregant, vel ex Eccleſia aut communione eijciunt. 113.b

11 Ex quibus cauſis ſegregatur Epiſcopus, vel Clericus, vel Laïcus: &, ſi Epiſcopus accuſatus, per libellum Epiſcopatum recuſet: & quòd non oportet, eum qui Epiſcopus factus eſt, ſeu iuſtè ſeu iniuſtè eiectum, ad gradum Presbyteri deduci. 114.a

12 Quòd quandiu Epiſcopus ei non communicat qui ab ipſo excommunicatus eſt, nec alij Epiſcopi ei qui excommunicauit, communicant. 114.c

13 Quot Epiſcopi deponunt Epiſcopum. ibid.

14 Ex quibuſnam cauſis deponitur quiſpiam. 114.d

15 Ex quibuſnam cauſis quiſpiam ſimul & deponitur & ſegregatur, vel deponitur, & à communione ſeu Eccleſia abſcinditur. 114.d. & 115.a

16 Ex quibus cauſis Clericus vel Laïcus anathematizatur. 115.a

17 Quòd non oportet bis vendicare in idipſum. ibid.

18 Ex quibuſnam cauſis quiſpiam perfectè eijcitur. 115.b

19 Quandonam cathedræ quidem vel Eccleſiaſtici ſtatus eſt aliquis particeps, reliquorum autem nihil exercet. ibid.

20 Non eſſe credendum Epiſcopo qui dicit, ei ſuum clericum priuatim peccatum eſſe confeſſum. 115.c

21 De Epiſcopo vel Clerico qui comedit carnem in ſanguine, vel à feris captam vel ſuffocatam. ibid.

22 Quòd Epiſcopos & Presbyteros & Diaconos, & omnes qui ſacra contrectant, oporteat etiam à propriis vxoribus abſtinere. 115. c.d

23 De Clerico qui irridet infirmos. 115. d

24 De Clerico qui ſeipſum caſtrauit. ibid.

25 De Clericis Apoſtatis & ſacrificatoribus & Magis & incantatoribus & Aſtrologis & Mathematicis, & de Vaticinationibus, & veneficiis & amuletis. 116. a

26 De Epiſcopis vel Clericis qui pulſant vel occidunt. 126.a
27 De Epiſcopis & Clericis qui ludunt aleis vel inebriantur, vel ad ſpectacula accedunt, ſepulcra fodiunt, furantur, peierant, fœnerantur, vel ſeſquialteras accipiunt, vel ſibi aliud turpe lucrum excogitant. 127.b
28 De iis qui matrimonium, vel vinum, vel carnes abhorrent. 133.d
29 De permiſſis vel prohibitis matrimoniis, &, vt lectores, cùm ad pubertatem peruenerint, interrogentur an velint vxores ducere: & de concubinatu & fornicatione & adulterio. ibid.
30 De iis qui gratia matrimonij mulieres rapiunt. 137.b
31 De hominibus ſacerdotalis ordinis qui vnà cum mulieribus lauantur. 142.c
32 De Epiſcopis & Clericis qui Laïci facti fuerint, aut ad mundanas dignitates peruenerint, aut militauerint. 142.d
33 De iis qui ſunt conſcij clericorum peccantium, & non manifeſtant. 145.c, d
34 Deponi Clericos qui dant fideiuſſiones. 146.c
35 De Clericis qui comedunt in caupona vel publico diuerſorio. 147.b
36 De Clericis qui Imperatorem iniuria afficiunt, vel Epiſcopum, vel Magiſtratum, vel Presbyterum. 147.c
37 De iis qui faciunt coniurationes vel ſodalitates. 149.c
38 Quænam peccata ſoluit manuum impoſitio. 150.a
39 De pœnitentia & quinam habent facultatem dandi reconciliationem iis qui pœnitentiam agunt: & quòd licet ſacerdoti pœnas augere & minuere. ibid.

TITVLI X.

De adminiſtratione rerum Eccleſiaſticarum, & de iis quæ ſunt propria Epiſcopi.

Cap. I. Quòd oporteat Oeconomum eſſe ex clero Eccleſiæ. 154.b
2 De rerum Eccleſiaſticarum adminiſtratione. 155.d
3 De rebus & reditibus Eccleſiarum quæ ſunt ſine Epiſcopis. 156.b
4 De alienatione rerum Eccleſiaſticarum. ibid.
5 De iis quæ acquiruntur ab Epiſcopo vel Clerico poſt ordinationem. 156.c
6 De rebus propriis Epiſcopi, & quòd non debet mori inteſtatus. 158.c
7 Vt Dei Eccleſiæ, quæ ſunt in barbaricis gentibus, conuenienter conſuetudini quæ inualuit, adminiſtrentur. ibid.
8 Vt nec Epiſcopus nec Clericus det hæretico in donatione vel in Teſtamento etiamſi ſit cognatus. 158.d

TITVLI XI.

De conſtructione Monaſteriorum & Monachorum.

Cap. I. De extructione Monaſteriorum, & ne ea fiant priuata: & de rebus Monachorum. 162.a
2 De iis qui ex aliis monaſteriis fiunt Monaſteriorum Antiſtites vel Clerici. 167.a
3 De ſeruis qui fiunt monachi, vel prætextu pietatis contemnunt, vel dominis non ſeruiunt. ibid.
4 Non oportere Monachum temere exire monaſterio, & in rebus agendis verſari: & quòd ſubſunt Epiſcopo. 169.b
5 Monachos non debere vxores ducere, vel cum aliquibus tanquam ſororibus verſari: nec eas quæ virginitatem profitentur, cum aliis cohabitare oportere. 170.a
6 De monachis qui faciunt ſodalitates vel coniurationes. 170.b
7 Non debere exercitatores ſeu monachos cum fœminis lauari. ibid.
8 De cuſtodia ſacrarum virginum. 170.c
9 De ſtupro ſacrarum virginum. ibid.
10. De tempore ætatis earum quæ habitum accipiunt, & quænam dicatur virgo. 170.d
11 De Monachis vel Laïcis dignitate præditis vel militantibus, qui fiunt Clerici. ibid.
12 De iis qui vtuntur veſte monaſtica, & condemnant eos qui vtuntur veſte communi. 171.a
13 De muliere quæ veſtibus virilibus induitur. 171.c
14 Non oportere mulieres tonderi religionis ergò. ibid.
15 De eo qui prætextu religionis non alit liberos vel parentes. ibid.

16 Quænam ciuilia negotia vel quaſnam curationes poſſunt obire Monachi. 171.d

TITVLI XII.

De hæreticis & Iudæis & Gentilibus.

CAP. I. Quid eſt hæreſis & ſchiſma & παρασυναγωγή. 171.d
2 Qui eſt hæreticus. 172.a
3 De libris hæreticorum. 175.c
4 De tollendis idolis. 177.b
5 De Neſtorio, Muſæo, Eutychiano, Maximo, Porphyrio & Celeſtino, vel hæreticis qui ab eis conſtituti ſunt, vel Orthodoxis qui eiecti fuere. 177.b.c
6 Non eſſe faciendam oblationem præſente hæretico. 177.c
7 De Clericis hæreticis qui ad Eccleſiam orthodoxam accedunt. ibid.
8 De Epiſcopis vel Clericis qui vnà cum hæreticis communicant vel orant, vel eis operari permittunt, vel eorum baptiſmum aut ſacrificium admittunt. 177.d
9 De Epiſcopis vel Clericis qui benedictiones ab hæreticis accipiunt vel à Iudæis, vel orant in Eccleſiis vel monaſteriis hæreticorum, vel Gentilium: vel ſabbata celebrant, vel vnà cum Iudæis dies feſtos agunt; vel ad Synagogas accedunt, vel ad ſacra Gentilium, & de Angelicis. 177.d. 178.a
10 De Epiſcopo, qui ſciens dicit hæreticum poſſe communicare. 178.c
11 Non eſſe eundum ad falſos hæreticorum Martyres. 178.d
12 Hæreticos non debere ingredi Eccleſias. ibid.
13 De matrimoniis hæreticorum cum orthodoxis. ibid.
15 Nec epiſcopos, nec clericos donare debere, vel in teſtamento dare hæreticis, etſi ſint cognati ipſorum. 181.a
16 De hæreticis qui agunt pœnitentiam. ibid.
17 Quomodo Epiſcopi vendicant loca ſibi competentia quæ detinentur ab hæreticis. 181.b
18 De iis qui conantur ea infirmare quæ Epheſi acta ſunt. ibid.

TITVLI XIII.

De Laïcis.

CAP. I. Vt Laïcus ſancta communione moueatur, qui tribus Dominicis agit in ciuitate, & non cum cæteris venit ad Eccleſiam. 181.c
2 De Laïcis qui ſecundas vxores vel etiam tertias & plures ducunt: & de matrimoniis & coitu prohibito. 181.d
3 De iis quæ exiſtimant maritos ſuos abſentes mortuos, & nubunt. 196.d
4 De iis qui ſeparantur. 197.c
5 De fornicatione, adulterio & maſculorum concubitu. 203.a
6 Si vxor Laïci adulterata fuerit. 209.c
7 De ſtupro & matrimonio viduæ & quænam dicitur vidua. ibid.
8 De iis qui mulieres ad matrimonium rapiunt vel vim afferunt, vel virginibus ſtuprum inferunt. 209.d
9 De iis quæ præter ſuorum parentum vel dominorum ſententiam nubunt. ibid.
10 De iis quæ fornicantur, & ſuos fœtus necant, vel faciunt abortionis medicamenta. 210.d
11 De iis qui abominantur nuptias, & carnem & vinum. 211.b
12 De clericis qui ſe ipſos caſtrant. ib.
13 De Laïcis qui comedunt idolis immolata, vel carnes in ſanguine, vel ſuffocata, vel à feris capta, vel morticina. 211.c
14 De Laïco qui Imperatorem contumelia afficit, 211 d
15 De orthodoxis qui benedictiones ab hæreticis vel Iudæis accipiunt: vel qui vnà cum Iudæis feſta celebrant vel ieiunant, & quòd non oportet in ſabbato quieſcere, ſed quo ad eius fieri poteſt, in die Dominico: & de iis qui orant in monaſteriis vel Eccleſiis hæreticorum. ibid.
16 De Laïcis qui tentant ne Clerici Monaſteriorum, Prochodocheorum, & Martyriorum ſint ſub manu Epiſcoporum qui ſunt in ciuitatibus. 212.a
17 De Laïcis qui adiiciuntur iis qui ſegregantur, vel presbyteris qui abſcinduntur: & qui abſque Epiſcopis altaria erigunt. ibid.
18 De periuris, & in quibuſnam rebus oportet eos qui iurant, iurare. 212.b

19 De iis qui iurant Græca iuramenta. 217.a
20 De Apoſtatis & ſacrificiis & Magis & Incantatoribus & Aſtrologis, Mathematicis, vatibus & amuletis. 217.b
21 De ſcenicis & mimis & ſimilibus qui agunt pœnitentiam. 217.c
22 De ſpectaculis & ludicris. 219.c
23 De furibus, ſepulcrorum effoſſoribus, & latronibus & ſacrilegis. 220.a
24 Non eſſe in nuptiis ſaltandum vel tripudiandum. 221.a
25 Non oportere viros vnà cum mulieribus lauari. ibid.
26 De eo qui infirmos irridet. 221.b
27 Non oportere mulieres ad altare ingredi, eo quòd eis ſolis qui ſunt ſacerdotalis ordinis licet in altari communicare. ibid.
28 Non eſſe ex ſymbolis facienda conuiuia. ibid.
29 De iis qui ludunt aleis, vel inebriantur. ibid.
30 De iis qui ſunt dæmoniaci. 223.b
31 De Laïco ſegregato, & ab alio ſuſcepto, præter eius voluntatem qui eum ſegregauit. 224.d
32 De iis qui in dominico vel ſabbato ieiunant. ibid.
33 De iis qui docent, domum Dei & congregationes eſſe aſpernandas. 224.d. 225.a
34 De Laïcis qui conantur ea infirmare quæ in Synodo Epheſina acta ſunt. 225.a
35 De iis qui audiunt ſcripturas, & non ad finem vſque perſeuerant, vel non communicant. 225.a. 225.b
36 De iis qui ſeorſum in Eccleſia congregantur. 225.b
37 De eo qui deſiderauit dormire cum muliere, & non fecit. 225.b. 225.c
38 De iis qui ieiunant quadrageſimam, quartam & quintam feriam. 225.c
39 De iis qui non Eccleſiæ auferunt ceram vel oleum. ibid.
40 De Laïcis qui propter iniquitatem excommunicati ſunt. ibid.
41 Non debere Laïcos docere. 225.d

TITVLI XIV.

De Communibus omnibus hominibus.

CAP. I. De Auaritia. 225.d
2 De iis qui cum brutis coëunt. 226.a
3 De homicidis & latronibus. ibid.
4 Oportere, eos qui pœnam excommunicationis incurrerunt, communicare, cùm ſunt morituri: & quid fiet, ſi cùm communicauerint, non moriātur. 226.b
5 De eo cui in ſomnis ſemen fluxerit, vel abeſt à cubili ſuæ vxoris, & vult communicare, & quibuſnam diebus oporteat à mutua coniunctione propterea abſtinere. ibid.
6 Quomodo fit oblatio pro eo qui mortem ſibi conſciuit. 226.c
7 De eo qui habet vxorem Dæmoniacam, & vult propterea aliam accipere. ib.

QVÆSTIONVM INDEX AD INTERROGATIONES quorundam Monachorum, &c.

1 AN oporteat monachum ad ſanctum altare ingredi. 227.b
2 An non oporteat in ſabbato genuflectere, ſicut nec in Dominico vel Pentecoſte. 228.b
3 An oportet ieiunium in Auguſto peragere. 228.c
4 An oportet Dæmoniacum communicare ſacramentis. Sanctus enim Timotheus in ſibi propoſitis quæſtionibus aliter dixit, & ſancti Apoſtoli aliter. 229.c
5 An oportet, ea quæ in Eccleſia offeruntur, vt oblationes, panem ſcilicet & vinum, ſacerdotem indiſcriminatim comedere, & an tanquam panem communem debet hæc comedere: & ſi multa eiuſmodi collecta fuerint, quid oportet his facere. 230.a
6 Si vllus quocunque in loco tonſus monachus, in aliquo quod eius animam offendit, læditur, & volens recedere, à præpoſito ſuo ligatus fuerit, quid aget? Damnum contēnet an vinculum. 230.d
7 Moriens præpoſitus reliquit pro ſe alium, eo ligato ne recederet. Is autem ſua imbecillitate cognita, receſſit. Quid itaque faciendum eſt de vinculo? 231.c
8 An oportet, ſacerdotem qui propter crimen eſt depoſitus, vel qui ſacerdotium ſua ſponte depoſuit, cùm ſe ipſum condemnaſſet, præfari illud, Benedictus Deus: & hoc, Deus miſereatur noſtri: vel hoc, Chriſtus qui eſt verus: vel ſuffire ſuffitibus ſeu thymiamatibus, vel communicare intra altare? 231.a
9 Quod dicit ſanctus Baſilius in paruis pœnis, ſit à benedictione alienus pro lapſus proportione, quid eſt? 232.b

10 An oporteret eos qui à ſancta donatione ſunt prohibiti, comedere exaltatas oblationes. ibid.

11 An oporteat vt vult canonicum ieiunatoris, canonicè ſe gerere. ibid.

LEGVM CITATIONVM MARGINALIVM IN NOMOCANONE, INDEX.

l. priuilegij Cod. de ſac. Eccleſ. 4.a
l. de quibus. 6.a
l. de conſuetudine. ibid.
& l. de interpretatione. ff. de legibus & ſenatuſconſultis. ibid.a
l. & ſi nihil. ff. De verb. & & rerum. 6.b
l. benignius. ff. de legibus. 7.d
l. Omni innouatione. C. de ſac. Eccleſ. 9.a
l. Nulla niſi. C. de Epiſcopis & Clericis. 27.b
l. Crimen. C. ad legem Iuliam de adult.
l. In Eccleſiis C. de Epiſc. 34.a
l. Quiſquis C. de Epiſc. ibid.
l. Iubemus adſcriptitios. 35.d
l. ſeruis. C. de Epiſc. & clericis. ibid.
l. in rem. paragr. loca. ff. De rei vendic. 46.c
l. ſeruitutes prædiorum, paragr. vltimo. ff. de ſeruitute. 46.c.d
l. cùm loca. ff. de relig. & ſumpt. 46.d
l. Verum eſt paragr. ff. pro ſocio. 46.d
l. Et liberi, cum duabus leg. ſeq. ff. de contrah. empt. 46.d
l. Æde ſacrorum ff. eodem. 46.d
l. Si ſponſus ſponſæ paragr. Proinde, ff. de donatione inter vir. & vx. 48.b
l. Ab agnato. ff. de curat. furioſi. 48.c
l. j. paragr. Nuntiatio. ff. De oper. noui nuntiat. 48.c
l. Si priùs, paragr. fin. ff. De aqua pluu. arc. 48.c
l. Qui vniuerſas. paragr. poſſeſſionem ff. De acquirendis vel amitt. poſſeſſion. 48.d
l. Vſucapionem. ff. de vſucapione & vſurpat. 48.d
l. j. & ij. ff. De interdictis 48 d
l. j. ne quid in loco ſacr. 48 d
l. Iulianus. ff. de Curat. furioſi. 49.b
l. j. paragr. Ad municipũ, ff. Ad l. Falcidiam. 54.a
l. Si quis rem aliquam. ff. de pollicitatione. 54.a
l. j. C. de ſacroſ. Eccl. 54.b
l. Generali leg. C. ib. 54.b
l. Sancimus res. C. de ſacroſanctis Eccleſ. 55.c
l. Vt diuinum. C. eod. 55.c
† l. Illud quod. C. de ſacroſ. Eccleſ. 15.b
l. Si quis ad declinandam. C. de Epiſcop. & cler. 55.c
l. Nulli licere C. de Epiſc. & cler. 56.c
l. Iubemus, vt & l. ſancimus. C. de ſacroſ. Eccleſ. 61.b
l. Qui officij. ff. de contrah. empt. 61.c
l. Sancimus. C. de ſacroſ. Eccl. 62.a
l. Congruit. ff. de officio præſidis. 62.b
l. Generaliter cum ſeq. ff. de verb. oblig. 62.c
l. j. ff. Ad legem Iuliam Maieſt. 62.c
l. j. ad legem Iuliam peculatus. 62.c
l. Diu. Seuerus. ff. Ad legem Iuliam pec. 62.c
l. Aut facta paragr. locus ff. De pœnis. 62.c
l. Si nondum. C. de furtis & ſer. corr. 62.d
l. Sacrilegij. ff. Ad legem Iuliam peculatus. 62.d
l. D. Seuerus. ff. Ad leg. Iuliam peculat. 62.d
l. Aut facta. paragr. locus. ff. de pœnis. 62.d
l. hac lege. ff. Ad leg. Iuliam pecul. 64.b
l. Conuenticula C. de Epiſc. & Cler. 68.a
l. j. C. de iis qui ad Eccleſiam confug. 71.b
l. j. Ex hoc. ff. de ventre inſpic. 72 a
l. Partum. ff. de verb. & rer. ſignif. 72 b
l. Excipiunt. ff. de ſenatuſc. Silani. ff. de alim. & cib. leg. L. Mela. 74.b
l. Si quær. ff. Qui teſtam. facere poſſunt. 74.b
l. Impuber. ff. Ad legem Cornel. de falſis. 74.b
l. Si minor annis. ff. Ad legem Iuliam de adul. 74.c
l. Mela. ff. De cib. & alim. leg. 75.a.b
l. j. C. de Iudæis & Cælicolis. 78.c
l. Qudraginta & l. omnes dies. C. de Feriis. 79.a
l. Nemo deinceps. C. de Epiſcop. audient. 79.b
l. fin. C. de feriis. 83.c
l. Die ſabb. C. de Iudæis & Cælic. 83.d
l. Omni innouatione. C. de ſacroſ. Eccleſ. 84.d
l. Decernimus. Ibid. 84 d
l. Placet. C. de Epiſcop. & Cler. 96.a
l. Generaliter ſanc. C. de Epiſc. & Cler. 96.a
l. Eum qui. C. de Epiſc. & & Cler. 98.d
l. Epiſcop. iudicium. C. de Epiſcop. audientia. 111.a
l. Quoniam. C. de Epiſc. & Cler. 112.b
l. Capitalium. ff. de pœnis.

117.d

l. Nemo deinceps. C. de Epiſcop.audientia. 119.b

l.ij.C.de ſacrificiis. 120.b

l. qua actione,paragr. Colluctatione.ff. Ad l. Aquiliam. 123.d

l. Cæterùm,paragr. Mala. ff.fam.herciſc. 124.a

l. Quod ſæpe. paragr. Veneni mali. & l.Eiuſdem.ff. Ad legem Cornel. de Sicariis. 124.a

l. Capitalium,paragr. Venenarij. ff. de pœnis, l. Si quis aliquid,paragr. Abortionis. ff. eodem, l. Abſentem, paragr. fin. ff. de pœnis. 126.c

l.cum Clericis. C. de Epiſcop.& Cler. 128.b

l.Si ſeruus C. de iis qui ad Eccleſ.confugiunt. 128.b

l.In eum C.de furtis & ſeruo corrupto. ff. De incendio, ruina, per totum l. de incendio , ruina, naufragio. 130.b

l.fin ff. de furtis. 130.b

l. Nemo deinceps C. de Epiſc. audientia. 132.a

l. Sepulchri violati. ff. de ſepulchro violato. 132.b

l.Si quis, non dicam, rapere C. de Epiſcop. & Cler. 134.a.& 137.b

l. Nemo deinceps C. de Epiſc.audient. 137.d

l. j. C. vbi Senatores vel Clar. 138.a

l. Si ſeruus C. de Noxal. act. 138.a

l.Si quis ſeruus C. Quibus ex cauſis ſerui. 138.a

l. Propter violatam C. Ad legem Iuliam de adult. 138.a

l. vnica C. Si quis eam cuius tutor. 138.a

l. Si confidis C. Ad legem Iuliam, de vi. 138.b

l. j. C. de raptu virginum. 138.b

l.verum eſt,ſi meretricem. ff.de furtis. 140.c

l.Qui cœtu,paragr. fin. ff. de vi publica. 140.d

l.Seruis ſi dominorum C. de Epiſc. & Cler. 142.d

† l.ij.ff. eodem 146.a

l.cum Clerici. & l. omnes qui vbique ſunt C. de Epiſc. & Cler. 146.d

l. famoſi paragr. Hoc tamen. ff. Ad legem Iuliam Maieſt. 148.a

l. reſpiciendum, paragr. Hodie.ff.de pœnis l.ordine.ff.Ad municip. 150.d

l.j. C. ſententiam reſcindi non poſſe. 151.d

l. Præſes C. de pœnis. 151.a

l. Moris,paragr.fin.de pœnis l. Diui fratres. ff. eodem. 152.b

l. Quod vetuit. ff.de re iudicata. 153.b

l.Iudex poſteaquam.ff.eodem. 153.b

† l.Sacroſancti C. de Epiſcop. 156.d

l. Si quis presbyter C.de Epiſc. 156.d

l.Cognouimus C. de hæret.& Manich. 159.a

l. Iubemus C. de Epiſcopis. 167.b

l. Seruis C.eodem. 167.b

† l Mimæ.C. de Epiſcop. audientia. 171.a

† l.Inter Claras.C.de ſumma Trinitate. 172.a

† l. Quicunque in hac C.de hæret. 175.c

† l. j.ff.de ritu nuptiarum. 179.

† l. Mulier C.de ſponſalibus. 179.b

† l.liberorum,paragr.Et ſi talis.ff.de iis qui not. infamia. 182.c

† l.iij.C.de interdicto matrimonio inter,&c. 184.c

† l. ſi conſtante C. de repudiis. 201.a

† l. ſi ita ſtipulatio, ff. de ſtipulat. 201.b

† l.Si ſtipulatio.ff.de verb. oblig. 201.a

† l. 2. C. de inutilibus ſtipulat. 201.c

† l. Cùm vir. C. ad legem Iuliam de adult. 203.b

† l. Idem ſi ob ſtuprum,paragr.ſed quod & meretrici.ff.de conditione ob turpem cauſam, l. Affectionis. ff.de donatione. 205. b.c

† l. Verum eſt.ff.de furtis. 205 c

† l. Si qua illuſtris C. ad Senatum Orficianum. l. vulgo concepti.ff. de ſtatu hominum. ff.de Concubinis. 206.a

† l. Si quis vxorem C. de manumiſſis. 208.c

† l. Si vxor non fuerit. ff. ad legem Iuliam de adulteriis. 208.d

† l. Maſſurius.ff. de verborum ſignific. 209.a

† l. Diuus Seuerus. ff. de extraord. crimin. l. Cicero. ff. de pœnis, l. ſi quis aliquid, paragr. qui abortionis.ff.de pœnis. 211.a

† l. Admonendi. ff. de iureiurando. 212.b

† l.fine C.eodem. 212.d

† l. Si quis maior C. de tranſact. 214.d

† l.alienam. C.ad leg. Iuliam Maieſtatis. 215.c

† l. Iuris gentium,paragr. fin.ff.de pactis. 215.c

† l. non erit. ff. de iureiurando. 217.a

† l. Imperialis,parag. 1. C. de Nuptiis. 217.c

† l.lege Iulia. ff. de ritu nuptiarum. 218.c

† l.Diui fratres Arunthio. paragr. fin. ff. de pœnis. 220.b

† l.ij.C. quibus ad libertatem proclamare non licet. 220.b

† l.Alearum vſus.C. de relig. & ſumpt. funer. 221.c

l Cum repudiante C. de Curatore furioſi, l.ſi maritus.ff.Soluto matrimonio. 223.c

AVTHENTICARVM CITATIONVM MARGINALIVM INDEX.

Auth. de ſanctiſs. Epiſcopis. 9.c
Auth. de Eccl. tit. paragr. ac propterea. 11.a.b
Auth. Quomodo oporteat Epiſcopos. 13.a
Auth. de Eccleſiaſticis diuerſ. tit. ibid.
Auth. cxxiij. 14.b
Auth. de Eccleſiaſticis diuers. tit. 16.d
Auth. de Eunuchis. 17.c
Auth. de Eccleſ. diuerſ. tit. 21.d
Inſinuatiua *Auth.* de diuerſis Eccleſ. cap. 24.a
Auth. vt determinatus ſit numerus Clericorum. 26.a
Auth. de ſanctiſs. Epiſcopis, paragr. Diaconiſſam. 27.b.c
Auth. de Eccleſ. diuerſis cap. 27.d
Auth. vt determinatus ſit numerus. 31.b
Authentica vt liceat matri & auiæ, coll.8. paragr. quia verò. 33.a.b
Auth. de Eccleſ. diuerſ. cap. 34.b
Auth. Conſtitutio quæ per dignit. 36.a
Auth. de Eccleſiaſt. can. 43.b
Auth. de Eccleſ. tit. 54.c
Authent. de Eccleſ. can. 56.a
Auth. de alieno & emph. 61.c
Auth. Ne quis orator. 67.d
Auth. Edict. de fide Conſtantinopol. 68.d
Authent. de Samaritanis. 71.c
Authent. de Eccleſiaſt. diuerſ. cap. 111.c
Auth. de diuerſ. cap. & ſol. matrim. 142.c
Auth. vt determinatus ſit num. 154.d
Auth. de Eccleſ. diuerſ. capit. 167.b
Auth. de Mulieribus. ff. de hæreticis. 172.b
† Auth. de nuptiis. 181.a
† Auth. de Eccleſ. diuerſ. capit. 199.d
† Auth. vt cum. de appellat. cog. ſed ſi filia. 210.a
* Auth. Scenicas non ſolùm ſi ſid. 215.d

CITATIONVM MARGINALIVM CODICIS INDEX.

C. ne ſanctum baptiſma. 74.a
C. de maleficis & Mathem. 116.a
C. de theſauris. 121.d
C. de Apoſtatis, per totum tit. 121.d
C. de iis qui latrones & ff. de receptat. 145.d
C. ſi quis Imperatori maledixerit. 147.d
C. de hæreticis. 172.a. & d
* C. de Iudæis & Cælicolis. 173.c
* C. de hæreticis, per totum. 174.a
* C. de ſacrificiis. 177.b
* C. de Iudæis & Cælicolis. 178.a
* C. de ſenatuſc. Trebelliano. 178. b
* C. de nuptiis. 182.a
* C. de ſecundis nuptiis. 182.c
* C. de legit. hæredibus. 206.c
* C. de nuptiis. ff. de ritu nuptiarum. 210.a
* C. de ſpectaculis. 217.d
* C. de ſpectaculis. C. de expenſis ludorum C. de gladiatoribus. C. de venatione ferarum. lib. 11. 219.d

CITATIONVM MARGINALIVM DIGEST. INDEX.

ff. De bonis eorum qui ante ſent. 70.a
* ff. de teſtib. l. Iuriſiur. religioni. C. de teſtibus. 109. b
ff. Ad legem Cornel. de Sicariis. 125.c
ff. & C. de Iniuriis. 126.b
ff. & C. de Furtis. 129.b.
ff. de iis qui notati infamia. 130.c
ff. De ſepulchro violato. 131.c
ff. De relig. & ſumpt. fun. 131.d
ff. Ad legem Iuliam peculatus, l. fin. C. de ſepulchris violatis. 132.a
ff. de iniuriis & fam. libellis, C. de iniuriis, & ſeq. tit. de famoſis lib. 148.a
ff. de iis qui notantur infamia. 148.b
ff. Ad legem Iuliam Maieſtatis, l. Reſpiciendum, paragr. Delinquunt, & l. Aut facta, paragr. fin. ff. De pœnis. 149 c
* ff. de diuortiis & C. de repudiis. 197.c
* ff. vnde cognati. 206.a
* ff. de ſtatu hominum, l. cùm legitimè. 207.d
* ff. de iureiurando, & cod. de rebus credendis & iureiurando. 212. b
* ff. de iis qui notantur infamia. 218.b

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ

ΙΕΡΩΝ ΚΑΙ ΘΕΙΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΩΝ ΤΕ ΑΓΙΩΝ,

καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἱερῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν τοπικῶν ἤτοι μερικῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων πατέρων. πρὸς δὲ καὶ δήλωσις τῶν ἐνεργούντων νόμων καὶ μὴ ἐνεργούντων τῶν ἀναταττομένων ἐν τοῖς δέκα πρὸς τοῖς τέσσαρσι τίτλοις τοῖς κατ' ἀρχὴν τῶν κανόνων κειμένοις, πονηθεῖσα κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν Θεοδώρῳ τῷ εὐτελεῖ διακόνῳ τῆς ἁγιωτάτης τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, νομοφύλακι, χαρτοφύλακι, καὶ πρώτῳ τῶν Βλαχερνῶν τῷ Βαλσαμῶν, τῷ μετὰ χρόνους τινὰς γεγονότι Πατριάρχῃ Θεουπόλεως μεγάλης. Ἀντιοχείας, καὶ πάσης ἀνατολῆς.

EXPOSITIO SACRORVM

ET DIVINORVM CANONVM, SANCTORVM

& celebratiſſimorum Apoſtolorum, & ſanctarum OEcumenicarum Synodorum, ac etiam localium ſeu particularium, & reliquorum ſanctorum Patrum. præterea autem etiam declaratio earum legum quæ ſitæ ſunt in quatuordecim titulis poſitis in principio Canonum, vt ſciatur quænam ſint in vſu, & quæ non ſint, iuſſu Imperatorio & Patriarchali, elaborata à Theodoro humili diacono ſanctiſſimæ Dei magnæ Eccleſiæ, Nomophylace, Chartophylace, & primo Blachernorum, Balſamon nomine, qui poſt aliquot annos Theopolis, ſiue magnæ Antiochiæ, totiúſque Orientis factus eſt Patriarcha.

ΠΕΙΘΕΣΘΕ τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, φησὶν μέγας Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος. βασιλεῦσι δὲ θειοτάτοις καὶ Πατριάρχαις ἁγιωτάτοις κελεύουσιν, δουλικῶς ὑπείκειν καὶ πείθεσθαι, πολλῷ μᾶλλον ἀπῃτημένον ἐστίν, ὡς ὀφειλόμενον. τοῦτο καὶ ἡμεῖς ὁρμηθέντες παρὰ τοῦ θεοστεφοῦς ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος κυρίου Μανουὴλ Κομνηνοῦ, καὶ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου, καὶ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τοῦ γεγονότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων,

OBEDITE Præpoſitis veſtris, & cedite: ipſi enim vigilant pro animabus veſtris, inquit magnus Apoſtolus Paulus, doctor Eccleſiæ. *Heb. 13. 17.* Vt diuiniſſimis autem Imperatoribus, & ſanctiſſimis Patriarchis iubentibus nos humiliter cedamus & obediamus, multo magis requiritur, vtpote quod etiam iure debetur. Cum itaq; à ſancto Imperatore noſtro diuinitus coronato, Domino Emanuele Comneno, & ſanctiſſimo domino noſtro & Patriarcha œcumenico, qui fuit ſumm⁹ philoſophorũ,

Domino Michaële Anchialo, nobis A mandatum eſſet, vt ſanctos Canones conſideraremus, & quæ ſunt in eis obſcura, & legibus eſſe videntur contraria, aperiremus & interpretaremur. ſimiliter etiam vt quæ à ſanctiſſimo illo patriarcha domino Photio ſcripta ſunt, & in quatuordecim titulis compoſita cernuntur, & ante Canones in ſummam redacta ſunt, diligenter examinaremus, & quæ in eis ſitæ leges in vſu habentur, declararemus: quæ verò exoleuerunt, & non in poſtrema legum repurgatione, B quæ ab illuſtri Imperatore Domino Conſtantino Porphyrogenneta facta eſt, receptæ ſunt, doceremus: ne qui forte in eas incidentes, leges quæ exoleuerunt, tanquam adhuc validas & vſitatas recipiant, atque inde tanquam errones à via recta & regia aberrẽt, quod parum abfuit quin dicto quoque ſanctiſſimo Domino noſtro, omnium, qui noſtro tempore fuerunt, ſapientum ſapientiſſimo accideret, in cauſa Metropolitani illius Amaſeæ Domini Leonis: præſens opus audacter aggreſſi ſumus, eorum auxilio & C orationibus freti qui hoc nobis commiſerunt. Ac primum quidem leges quæ in dictis xiiij. titulis à Photio ſcriptæ ſunt, qui Nomocanonem ante legum repurgationem compoſuit, diligenter inſpectas in duo diuiſimus, & declarauimus quænam in vſu habeantur, vt quæ in Sexaginta librorum Imperialium velut ſolo collocatæ ſint: & quæ, vt in repurgatione non admiſſæ, omnino exoleuerint. Deinde etiam declarauimus, quænam ex iis in quinquaginta libris Digeſtorum, & duodecim D libris Codicis antea ſitæ, nunc in quibus libris & titulis Baſilicorum collocatæ inueniuntur. Similiter & quæ in his contraria eſſe videntur, ex vetere interpretatione, & pro exigua noſtra cognitione ſoluimus: ſicut etiã quæ ex Iuſtiniani Nouellis in repurgatione nõ admiſſæ fuerunt: quæ tamen à Photio tanquam vſitatæ deſcriptæ ſunt, vt petram offenſionis, ſuſtulimus. Porro alia etiam vtilia & quæ in vſu ſunt decreta, poſt repurgationem recepta ex Imperatorijs iuſſionibus, & notis & nouellis decretis,

κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Ἀγχιάλου, τοὺς ἱεροὺς κανόνας κατασκέψασθαι, καὶ τὰ ἐν τούτοις ἀσαφῆ, καὶ τοῖς νόμοις τὸ δοκεῖν ἐναντιούμενα σαφηνίσαι, καὶ ἑρμηνεῦσαι· ὡσαύτως καὶ τὰ παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Φωτίου συγγραφέντα, καὶ εἰς δέκα πρὸς τοῖς τέσσαρσι τίτλοις θεωρούμενα, καὶ πρὸ τῶν κανόνων συγκεφαλαιωθέντα, μετ' ἐπιστασίας πολυπραγμονῆσαι, καὶ τὰ μὲν ἐν τούτοις τεθέντα νόμιμα καὶ ἐνεργοῦντα παραδηλῶσαι, τὰ δὲ σχολάσαντα καὶ μὴ δεχθέντα κατὰ τὴν τελευταίαν ἀνακάθαρσιν τῶν νόμων τὴν γενομένην παρὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, αὖθις ἀναδιδάξαι, ὡς ἂν μή τινες ἐντυγχάνωσι τούτοις, καὶ τὰ ἀπρακτήσαντα νόμιμα ὡς ἐνεργοῦντα καὶ ἔμπρακτα δέχωνται, κἀντεῦθεν ὡς πλανῆται τῆς εὐθείας καὶ βασιλικῆς ὁδοῦ ἀποτρέχωσιν· ὅπερ κἂν τῷ ῥηθέντι παναγιωτάτῳ δεσπότῃ ἡμῶν τῷ ὑπὲρ πάντας τοὺς κατὰ τὴν ἡμετέραν γενεὰν ὄντας σοφοὺς σοφωτέρῳ, συμπεσεῖν ἐκινδύνευσεν ἐπὶ τῇ ὑποθέσει τοῦ μητροπολίτου ἐκείνου Ἀμασείας κυρίου Λέοντος, πρὸς τὸ παρὸν ἀπετολμήσαμεν πόνημα θαρρήσαντες ἐπὶ τῇ ἀντιλήψει καὶ τῇ εὐχῇ τῶν ἐπιτρεψάντων τοῦτο ἡμῖν. καὶ πρῶτα μὲν τὰ ἐν τοῖς εἰρημένοις δέκα πρὸς τοῖς τέσσαρσι τίτλοις συγγραφέντα νόμιμα παρὰ τοῦ πατριάρχου τοῦ συντεθειμένου τὸ νομοκάνονον πρὸ τῆς τῶν νόμων ἀνακαθάρσεως, ὡς εἴρηται, κατασκεψάμενοι, εἰς δύο αὐτὰ διείλομεν, καὶ ἐσαφηνίσαμεν ποῖα ἐξ αὐτῶν ἐνεργοῦντά εἰσιν, ὡς καὶ ἐν τῷ βασιλικῷ ἐδάφει τῶν ἑξήκοντα νομίμων βιβλίων κείμενα, καὶ τίνα τελείως ὡς μὴ δεχθέντα ἐν τῇ ἀνακαθάρσει, ἠπράκτησαν. εἶτα προεδηλώσαμεν ἵνα ἐκ τούτων ἐν τοῖς πεντήκοντα βιβλίοις τῶν διγέστων, καὶ τοῖς ιβ'. βιβλίοις τῶν κωδίκων πρὸ τούτου κείμενα· ἄρτι ἐν ποίοις βιβλίοις καὶ τίτλοις τῶν βασιλικῶν κατεστρωμένα εὑρίσκονται· ὡσαύτως καὶ τὰ ἐν τούτοις δοκοῦντα ἐναντιοφανῆ ἐλύσαμεν κατὰ τὰς παλαιὰς ἑρμηνείας, καὶ κατὰ τὴν προσοῦσαν ἡμῖν οὐδαμινὴν γνῶσιν. ὥσπερ καὶ τὰ ἀπὸ τῶν Ἰουστινιανείων νεαρῶν μὴ δεχθέντα ἐν τῇ ἀνακαθάρσει, καὶ παρὰ τοῦ Πατριάρχου ὡς ἐνεργοῦντα καταγραφέντα ὡς πέτρας σκανδάλου περιείλομεν. Καὶ ἄλλα δέ τινα χρειώδη καὶ ἐνεργοῦντα θεσπίσματα μετὰ τὴν ἀνακάθαρσιν ἐξενεχθέντα ἀπό τε βασιλικῶν προσταγμάτων καὶ νεαρῶν θεσπισμάτων,

A εἴγε μὴν καὶ συνοδικῶν πράξεων, ἐν τῷ τοιούτῳ ποιήματι κατεστρώσαμεν, ὡς ἂν ἔχωσι πανταχόθεν οἱ ἐντυγχάνοντες τὸ ἀσφαλὲς καὶ ἀπερικλόνητον. εἴ τι τοίνυν μὴ καθῆκον ἴσως γέγραπται ἢ ἐν τούτοις, ἢ ἐν ταῖς τῶν κανόνων ἑρμηνείαις, ἀξιούσθω συγγνώμης. οὐδὲ γὰρ ἡμέτερόν ἐστι τόλμημα, τὸ τοῦ ποιήματος μέγεθος, ἀλλὰ τῆς ἐξ ἀνάγκης ὑπακοῆς ἀποκύημα. B

A & ex Synodalibus etiam actionibus, in hoc opere collocauimus, vt qui in id incidunt, ſint in tuto, & nec ab eo moueri aut labefactari queant. Si quid itaque quod non oportet, forte ſcriptum ſit, vel in his, vel in Canonum interpretationibus, merito ei venia detur: neq; enim à noſtro incœpto, ſed à neceſſaria obedientia, tam magnum opus profectum eſt. B

ΠΕΡΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΙΣΤΕΩΣ,
καὶ κανόνων καὶ χειροτονιῶν.

Τίτλος α'.

DE THEOLOGIA, ET FIDE
ORTHODOXA, ET CANONIBVS ET ORDINATIONIBVS.

TITVLVS PRIMVS.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α'. C

ΠΕΡΙ θεολογίας καὶ ὀρθοδόξου πίστεως, Ἀποστόλων κανὼν μθ, καὶ ν, συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν α. ε. συνόδου Ἐφέσου κανὼν ζ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν β'. συνόδου ϛ'. κανὼν α. ογ'. πα.

Κείμενον.

Βιβλίον α. τοῦ κώδικος τίτ. α. διάταξις α. ε. ϛ'. ζ'. η. θ'.

Σχόλιον.

Ἡ πρώτη διάταξις τοῦ α. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. α. τοῦ α. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγον, Χριστιανός ἐστιν ὁ πιστεύων μίαν εἶναι θεότητα ἐν ἴσῃ ἐξουσίᾳ τοῦ πατρὸς, τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὁ γὰρ παρὰ τὰ εἰρημένα δοξάζων, αἱρετικός ἐστιν. ἡ δὲ ε. ϛ'. ζ. καὶ η. διάτ. οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά. D

Κεφάλαιον β'.

Πόσους δεῖ κρατεῖν κανόνας, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν α. συνόδου Καρθαγένης, κανὼν α. συνόδου ϛ'. κανὼν β'. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν β'.

CAP. I.

DE Theologia, & fide orthodoxa, Apoſtolorum canon xlix. & l. ſynodi Conſtantinopolitanæ, can. primus. & quinta ſynodi Epheſinæ can. vij. ſynod. Carthagin. can. ij. ſyn. ſexta can. i. lxxiij. lxxxi.

TEXTVS.

LIBER *primus Codicis, titul. primus, conſtitutio* I. V. VI. VIJ. VIIJ. IX.

SCHOLIVM THEODORI BALS.

Prima conſtitutio primi tituli primi libri Codicis, eſt caput primum primi libri Baſilicorū ſeu Imperialium, quod D ſic dicit: Chriſtianus eſt, qui credit vnā eſſe diuinitatem in æquali poteſtate, patris & filij & ſpiritus ſancti. Qui enim preter ea quę dicta ſunt, opinatur, eſt hæreticus. Quinta vero vi. vij. viij. & nona, conſtitutiones, non ſunt poſitæ in Baſilicis.

CAP. II.

QVOT *canones ſint ſeruandi, ſyn. Chal. canon primus. ſyn. Carthagin. can. primus. ſynodi ſexta canon. ij. ſynodi Nicana ſecunda can. ij.*

A

Textvs.

Tertia conſtitutio ſecundi tit. Nouellarum, vult ſeptem ſynodorum canones & eorum decreta ſeruari vt diuinas ſcripturas. In primo autem lib. Codicis, tit. iij. conſtitutione xliiij. & prima & ſecunda conſtitutione primi tit. Nouellarum, partim quidem quòd canones ſeruantur vt leges: partim autem quòd leges ſequuntur canones. & liber primus, tit. ij. conſtitutio xij. quòd pragmatica ſanctiones quæ aduerſantur canonibus, ſunt infirmæ & inualidæ.

L. Priuileg. C. De ſac. eccleſ.

Schol. Bals. Tertia conſtitutio ij. tituli Nouellarum, eſt Iuſtiniani Nouella cxxxi. quæ ſita eſt in lib. v. Baſilicorum titul. i. capit. i. reſponſo primo, quod ſic habet: Decernimus vt ſancti Eccleſiaſtici canones, legum vim habeant, qui à ſanctis ſeptem ſynodis expoſiti fuerunt, hoc eſt, à Nicena, in qua Arius inſanus anathemate percuſſus eſt: & ab ea quæ fuit Conſtantinopoli, ſanctorum cl. patrum, à quibus ſpiritus ſancti inimicus Macedonius notatus eſt: & ab Epheſina, in qua Neſtorius condemnatus eſt: & à Chalcedonenſi, in qua Eutyches cum Neſtorio, anathemate ictus eſt: præterea autem à Conſtantinopolitana ij. per quam Origenes cum ſuis ſcriptis, & alij etiam impij, notati traductique ſunt: & præterea à Conſtantinopolitana tertia, quæ de multis hæreſibus triumphans, priorum ſanctarum ſynodorum decreta confirmauit, & in primis Nicenæ ſecundæ, à qua qui aduerſus ſanctas imagines rabie perciti fuerunt, æquè ac præcedentes hæretici, à catholica Dei Eccleſia abdicati ſunt. Prædictarum enim ſynodorum decreta, tanquam diuinas ſcripturas, recipimus, & canones vt leges ſeruamus. Conſtitutio quadrageſima quarta tituli iij. lib. i. codicis non eſt poſita in Baſilicis: neque vero prima aut quarta conſtitutio tituli i. Nouellarum, quarum hæc quidem eſt ſexta Iuſtiniani Nouella, illa vero lxxx. eiuſdem: neque item conſtitut. xii. tituli ij. libri i. codicis. Neque vero tu illis animum applices: primum quia non aduerſantur cxxxi. Iuſtiniani Nouellæ: deinde quia in Baſilicis non ſunt receptæ.

Κείμενον.

Η γ'. διάταξις τοῦ β'. τιτ. τῶν νεαρῶν, τοὺς τῶν ἑπτὰ συνόδων κανόνας θέλει κρατεῖν, καὶ τὰ δόγματα αὐτῶν ὡς τὰς θείας γραφάς. ἐν δὲ τῷ α'. βιβλίῳ τοῦ κώδικος τιτ. γ'. διάταξις μδ'. καὶ ἡ α'. καὶ β'. διάταξις τοῦ α'. τίτλου τῶν νεαρῶν πῆ μὲν ὅτι οἱ κανόνες ὡς νόμοι κρατοῦσι, πῆ δὲ ὅτι τοῖς κανόσιν οἱ νόμοι ἀκολουθοῦσι. καὶ βιβλ. α'. τιτ. β'. διάταξις ιβ'. ὅτι οἱ τοῖς κανόσιν ἐναντιούμενοι πραγματικοὶ τύποι ἄκυροι εἰσίν.

B

Σχόλιον.

Η γ'. διάταξις τοῦ β'. τιτ. τῶν νεαρῶν ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλα'. κειμένη ἐν βιβλίῳ ε'. τῶν βασιλικῶν τιτ. γ'. κεφ. α'. θέματι α'. οὕτως ἔχοντι, Θεσπίζομεν τοίνυν, νόμων τάξιν ἐπέχειν τοὺς ἁγίους ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων ζ'. συνόδων ἐκτεθέντας ἢ βεβαιωθέντας· τοῦτ' ἔστι τοὺς ἐν Νικαίᾳ τῶν τιη· καθ' ἣν ὁ Ἄρειος ὁ τῆς μανίας ἐπώνυμος ἀνεθεματίσθη. καὶ τῆς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τῶν ἁγίων ρν'. πατέρων, ὑφ' ὧν

C

ὁ πνευματομάχος Μακεδόνιος ἐστηλιτεύθη· καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ α'. ἐν ᾗ Νεστόριος κατεκρίθη· καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι, καθ' ἣν Εὐτυχὴς μετὰ Νεστορίου ἀνεθεματίσθη. πρὸς δὲ ταύταις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ β'. δι' ἧς Ὠριγένης μετὰ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, καὶ ἕτεροί τινες δυσσεβεῖς παρεδειγματίσθησαν· καὶ ἔτι τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ γ'. ἥτις διαφόρους αἱρέσεις θριαμβεύσασα τὰ τῶν προγενεστέρων ἁγίων συνόδων θεῖα δόγματα ἐπεκύρωσε· καὶ ἐπὶ πᾶσι τῆς ἐν Νικαίᾳ

D

τὸ β'. ἐξ ἧς οἱ κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων λυττήσαντες ἐξ ἴσου τοῖς προλαβοῦσιν αἱρετικοῖς τῆς καθολικῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας ἀπεκηρύχθησαν. Τῶν γὰρ προειρημένων ἁγίων συνόδων τὰ δόγματα καθάπερ τὰς θείας γραφὰς δεχόμεθα, καὶ τοὺς κανόνας ὡς νόμους φυλάττομεν. Η μδ'. διάταξις τοῦ γ'. τιτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, οὐδὲ ἡ α'. καὶ δ'. διάταξις τοῦ α'. τιτ. τῶν νεαρῶν, ὧν ἡ μὲν ἕκτη ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ, ἡ δὲ π'. ὡσαύτως οὐδὲ ἡ ιβ'. διάταξις τοῦ β'. τιτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος. Καὶ μηδὲ σὺ ταύταις πρόσεχε, πρῶτον μὲν ὅτι οὐδὲ ἐναντιοῦνται τῇ ρλα'. Ἰουστινιανείῳ νεαρᾷ, εἶτα ὅτι οὐδὲ ἐδέχθησαν ἐν τοῖς βασιλικοῖς.

Σημείωσαι τὴν παροῦσαν νεαρὰν ὡς νόμους κρατεῖν, μὴ μόνον τοὺς παρὰ τῶν ζ΄. ἁγίων συνόδων ἐκτεθέντας κανόνας, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρὰ τούτων βεβαιωθέντας, ἤγουν τοὺς κανόνας τῶν τοπικῶν συνόδων. καὶ ἀνάγνωθι τὸν β΄. κανόνα τῆς ϛ΄. συνόδου, βεβαιοῦντα μὴ μόνον τὰς τοπικὰς συνόδους, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων ἁγίων συγγράμματα.

Ἕτερον σχόλιον.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐν τῷ παρόντι β΄. κεφ. δηλωθέντων νομίμων, ἐγράφησαν τὰ εἰκότα. γίγνωσκε δὲ ὅτι διαφόρως εἶπόν τινες καὶ ταῦτα ἐνώπιον τοῦ βασιλέως ἡμῶν τοῦ ἁγίου μὴ ὀφείλειν κρατεῖν τοὺς κανόνας ἔνθα νόμοις ἐναντιοῦνται, διὰ τὸ πρὸ τῆς ἀνακαθάρσεως τούτους συγγραφῆναι, καὶ οὕτω σχολάζεσθαι τοῖς αὐτοῖς μὴ συνᾴδοντας. Ἄλλοι δὲ προσκομίσαντες κανόνας τοῖς νόμοις ἐναντιουμένους, καὶ χρησάμενοι τῇ παρούσῃ ρλα΄. νεαρᾷ τῇ κειμένῃ ἐν βιβλίῳ ε΄. τῶν βασιλικῶν τιτ. γ΄. κεφ. α΄. λεγούσῃ τοὺς κανόνας ὡς νόμους φυλάττεσθαι, καὶ ὡς θείας γραφάς, ἐπεστόμισαν τοὺς ἀντιθετοῦντας αὐτοῖς, ὅτε κἀκείνων εἰπόντων ἀνένδεκτον εἶναι τὴν τοιαύτην νεαρὰν ὡς παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ λεγομένην γενέσθαι, καὶ μεμνημένην καὶ τῶν μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν συνόδων, καὶ οὕτω ἄτοπόν τι δῆθεν κατασκευαζόντων, αὐτοὶ μᾶλλον κἀκ τούτου καταλαμβάνεσθαι εἶπον, τὸ οἰκειώσασθαι τὰ τῆς νεαρᾶς τὸν τὴν ἀναθεώρησιν καὶ ἀνακάθαρσιν τῶν νόμων ποιησάμενον βασιλέα. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν καὶ τοὺς τῶν μεταγενεστέρων συνόδων κανόνας ὡς νόμους κρατεῖν προσέθετο, καὶ ὡς θείας γραφάς· ἀλλὰ καὶ ταύτην ὡς καὶ ἄλλας Ἰουστινιανείους νεαρὰς ἵνα ἐσχόλασεν ἐκ τοῦ μὴ κατατάξαι αὐτὴν εἰς τὰ βασιλικά. ὅπερ ἐδέχθη καὶ παρὰ τῷ βασιλεῖ τῷ ἁγίῳ. Ἐπισημείωσαι τὴν παροῦσαν ἑρμηνείαν, καὶ ἔχων αὐτὴν ἐπὶ μνήμης, λέγε τοὺς κανόνας ἰσχύειν πλέον τῶν νόμων. οἱ μὲν γὰρ ἤγουν κανόνες παρὰ βασιλέων καὶ ἁγίων πατέρων ἐκτεθέντες καὶ στερχθέντες ὡς αἱ θεῖαι γραφαὶ δέχονται. οἱ δὲ οἱ νόμοι παρὰ βασιλέων μόνον ἐδέχθησαν ἢ συνετέθησαν. καὶ διὰ τοῦτο οὐ κατισχύουσι τῶν θείων γραφῶν οὐδὲ τῶν κανόνων.

Κεφάλαιον γ΄.

ΠΕΡΙ τοῦ φυλάττεσθαι τὸ ἄγραφον ἐκκλησιαστικὸν ἔθος ὡς νόμον, καὶ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἀνάγκην φυλάττειν τὰ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, συνόδου ϛ΄.

A Nota præſentem nouellam, quæ dicit, tanquam leges ſeruari oportere, non ſolum qui à ſanctis ſeptem ſynodis editi ſunt canones, ſed eos etiam qui ab illis confirmati ſunt, ſeu canones ſynodorum localium. Et lege ſecundum canonem vj. ſynodi, qui confirmat non ſolum locales ſynodos, ſed etiam ſcripta aliorum ſanctorum.

ALTERVM SCHOL. De legibus quæ in ſecundo præſenti capite declaratæ ſunt, quæ par erat, ſcripta ſunt. Scias autem quod aliqui diuerſo modo dicebant, idque coram ſancto noſtro B Imperatore, non debere ſeruari canones vbi legibus aduerſantur, eo quod hi conſcripti fuerint ante repurgationem, & ita exoleuiſſe qui eis non conſentiunt. Alij vero allatis canonibus qui legi aduerſantur, & præſenti allegata cxxxi. Nouella, quæ in v. Baſilicorum libro ſita eſt, tit. iij. cap. i. quæ dicit canones ſeruandos eſſe vt leges, & vt diuinas ſcripturas, os eis obturarunt qui ipſis aduerſabantur: quandoquidem illis etiam dicentibus non eſſe hanc admittendam Nouellam, vt quæ à Iuſtiniano facta eſſe dicatur, meminerit autem etiam ſynodorum quæ factæ ſunt poſt Iuſtinianum, & ita abſurdum quid- C piam ex eo probantibus, ipſi ex hoc etiam magis comprehendi dicebant, quod quæ hac Nouella continentur, vt propria adſciuerit Imperator, qui fecit legum inquiſitionem & repurgationem. Niſi enim ita eſſet, non etiam poſteriorum ſynodorum canones vt leges ſeruari oportere adieciſſet: ſed hanc etiam vt alias Iuſtiniani nouellas, abrogaſſet, eo ipſo quòd eam in Baſilicis non collocaſſet. quod apud ſanctum quoque Imperatorem receptum eſt. Nota præſentem interpretationem, tenens memoria, & dic canones plus D quàm leges valere. Canones enim ab Imperatoribus & ſanctis patribus editi, tanquam diuinæ ſcripturæ recipiuntur: leges autem à ſolis Imperatoribus receptæ vel compoſitæ ſunt, & propterea vim non obtinebunt aduerſus diuinas ſcripturas aut canones.

CAP. III.

QVOD Eccleſiaſtica non ſcripta conſuetudo, tanquam lex ſeruanda ſit, & quòd non neceſſe habemus ſeruare legem Moſaicam, ſynod. ſexta

canon lxxxij. Baſilius ex epiſtola ad Diodorum,& ex xxvij. & ex xxix. cap. epiſtolarum ad Amphilochium de ſancto ſpiritu.

TEXTVS.

IN iure etiam ciuili conſuetudo tanquam lex non ſcripta vim obtinet, quando & in iudicio confirmata fuerit, & quando legi non ſcriptæ aduerſatur. Sin autem in aliquibus locis, eius quod quæritur conſuetudo inueniri non poteſt, tunc oportet vrbis Romæ ſequi conſuetudinem, vt dicit libri primi Digeſtorum titulus tertius. digeſto. iiij. xxxij. xxxiij. xxxiiij. xxxv. xxxvj. xxxvij. xxxviij & lib. viij. Codicis tit. lij. conſtitutione. j. ij. iij. Inuentum eſt autem etiam in l. libro tit. xvij. digeſto. cij. quòd difficiliter quidem, ſed æquitate tamen exigente, conſuetudinem tranſgredimur.

L. De quib. L. De conſuetudine.& L. ſi de interpretatione. ff. de legibus & ſenatuſc.

SCHOL. BALS. Digeſtum quartum tit. iij. lib. j. Digeſtorum eſt in libro ij. Baſilicorum tit. primo cap. xlj. quod ſic dicit: De quibus lex ſcripta non eſt, ſeruare oportet morem & conſuetudinem. ſin autem hoc quoque deficit, ea quæ accedunt, & ei quod quæritur, ſunt ſimilia, ſequi oportet. ſin autem ne hæc quidem inueniuntur, tunc ſeruare oportet ius quo Roma vtitur. & decretum ſecundum, quòd antiqua conſuetudo pro lege ſeruatur. & tertium, quòd quemadmodum lex vel ſcripto, vel ſine ſcripto fertur, ita etiam eius abrogatio fit vel lege ſcripta, vel non ſcripta, id eſt deſuetudine & non vtendo. Et cap. xlij. Longa conſuetudo pro lege ſeruatur, vbi lex ſcripta non eſt. & cap. xliij. Tunc vtemur alicuius ciuitatis vel prouinciæ conſuetudine, quando controuerſia de ea re in iudicio mota, confirmata fuerit. & cap. xliiij. Et quæ longa conſuetudine approbata, & multis annis ſeruata, ſunt, non minorem vim habent quàm ſcriptæ leges. Et cap. xlv. & quæ in tantum ſunt approbata, vt non fuerit neceſſe ſcripto comprehendere. Et cap. xlvj. In legum interpretatione, vrbis conſuetudo attendenda eſt. Et cap. xlvij. Et quomodo in ſimilibus perpetuò iudicatum eſt. Docet autem Stephanus in ca. xlij. doctrinam optimam: & ſoluit eas quæ de non ſcripta conſuetudine apparent repugnantias, ſic dicés: Diuturna conſuetudo tunc tanquam lex ſeruatur, quando legi non ſcriptæ aduerſatur. Nec exiſtimes hoc eſſe contrariũ fini præcedentis legis Digeſtorũ.

L. Etſi nihil. ff. De verb. & rerum.

A κανὼν πά. Βασίλειος ἀπὸ τῆς πρὸς Διόδωρον ἐπιστολῆς, καὶ ἐκ τοῦ κζ', καὶ ἐκ τοῦ κθ'. κεφ. τῶν πρὸς Ἀμφιλόχιον ἐπιστολῶν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Κείμενον.

Καὶ ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ νόμου τὸ ἔθος ὡς ἄγραφος νόμος ἰσχύει, ὅτε ἐν δικαστηρίῳ ἡ συνήθεια βεβαιωθῆ, καὶ ὅτε μὴ ἐγγράφῳ νόμῳ ἐναντιοῦται. Εἰ δὲ ἔν τισι τόποις μήτε συνήθειαν τοῦ ζητουμένου ἐστὶν εὑρεῖν, τότε τοῖς ἔθη τῆς Ῥώμης ἕπεσθαι δεῖ. ὡς βιβλίῳ α'. τῶν διατάξεων. B τίτ. γ'. διατάξει δ'. καὶ λβ'. λγ'. λδ'. λέ. λς'. λζ'. λή. καὶ βιβλίῳ ή. τοῦ κώδικος. τίτ. νβ'. διατάξει α'. β'. γ'. εὕρηται δὲ καὶ βιβλίῳ ν'. διατάξει ρβ'. ὅτι δυσχερῶς μὲν, ὅμως δὲ τοῦ δικαίου ἀπαιτοῦντος παραβαίνομεν τὴν συνήθειαν.

Σχόλιον.

Τὸ δ'. διάταγμα τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τῶν διατάξεων ἐστὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν β'. τίτ. α'. κεφ. μα'. οὕτω λέγον, περὶ ὧν ἔγγραφος οὐ κεῖται νόμος, παραφυλάττειν δεῖ τὸ ἔθος, καὶ τὴν συνήθειαν. εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἐλλείπει, ἀκολουθεῖν τοῖς πλησιάζουσι καὶ ἐοικόσι τῷ ζητουμένῳ. Εἰ δὲ μήτε C ταῦτα εὑρίσκεται, τότε τὸ νόμιμον ᾧ τινι ἡ Ῥώμη κέχρηται, φυλάττειν δεῖ. καὶ θέμα β'. ἡ παλαιὰ συνήθεια ἀντὶ νόμου φυλάττεται. καὶ θέμα ς'. ὥσπερ ἡ θέσις τοῦ νόμου ἔγγραφος καὶ ἄγραφος ἐστὶ, οὕτω καὶ ἡ ἀναίρεσις ἡ δι' ἐγγράφου γίνεται νόμου ἢ δι' ἀγράφου, τοῦτ' ἐστὶ τῆς ἀχρησίας. καὶ κεφ. μβ'. ἡ μακρὰ συνήθεια ἀντὶ νόμου κρατεῖ ἐν οἷς οὐκ ἔστιν ἔγγραφος. καὶ κεφ. μγ'. τότε κεχρήμεθα τῇ συνηθείᾳ τινὸς πόλεως ἢ ἐπαρχίας, ὅτε ἀμφισβητηθεῖσα ἐν δικαστηρίῳ ἐβεβαιώθη. καὶ κεφ. D μδ'. καὶ τὰ μακρᾷ συνηθείᾳ δοκιμασθέντα, καὶ ἐπὶ πολλοῖς ἐνιαυτοῖς φυλαχθέντα οὐχ ἧττον τῶν ἐγγράφων κρατοῦσι. καὶ κεφ. μέ. ὡς τοσοῦτον δοκιμασθέντα ὥστε καὶ μὴ δεηθῆναι ἐγγράφου, καὶ κεφ. μς'. ἐν τῇ τῶν νόμων ἑρμηνείᾳ, τῇ συνηθείᾳ δεῖ προσέχειν τῆς πόλεως. καὶ κεφ. μζ'. καὶ ὅπως ἐπὶ τῶν ὁμοίων διαπαντὸς ἐψηφίσθη. διδάσκει δὲ ὁ Στέφανος ἐν τῷ μβ'. κεφ. διδασκαλίαν ἀρίστην, καὶ λύει τὰς περὶ ἀγράφου συνηθείας ἐναντιοφανείας, λέγων οὕτως, ἡ χρονία συνήθεια τότε ὡς νόμος κρατεῖ, ὅτε μὴ ἐγγράφῳ διαμάχηται νόμῳ. Καὶ μὴ νόμιζε τοῦτο ἐναντίον εἶναι τῷ τέλει τοῦ προλαβόντος διατάγματος.

ἐκεῖ μὲν γὰρ περὶ ἀσυνηθείας λέγων, φησὶν ὅτι δύναται αὐτὴ νόμον ἀνελεῖν. ἐνταῦθα δὲ περὶ συνηθείας φησὶ καὶ λέγει ὅτι καινὸν οὐκ εἰσάγει νόμιμον ἡ συνήθεια, εἰ παλαιῷ τινὶ νόμῳ μάχεται. δυνατὸν μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἀσυνηθείας μὴ κεχρῆσθαι νομίμῳ, οὐ μὴν καὶ ἐναντίῳ κεχρῆσθαι. Σημείωσαι οὖν τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν ὡραίαν οὖσαν, καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις συχνάζουσαν. Ἡ β΄. καὶ γ΄. διάταξις τοῦ νβ΄. τιτ. τοῦ η΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ Βασιλικά. Ἡ ρβ΄. διάταξις τοῦ ιζ΄. τιτ. τοῦ ν΄. βιβλίου τῶν διατάξεων ἐστὶ κεφ. ρπγ΄. τοῦ γ΄. τιτ. τοῦ β΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ἔχον οὕτως, Δυσχερῶς μὲν, ὅμως δὲ τοῦ δικαίου ἀπαιτοῦντος ἐναλλάσσομεν τὴν συνήθειαν. πλὴν σὺ τὸν τοιοῦτον νόμον ἑρμήνευε κατάλληλα τοῖς ὄπισθεν καταστρωθεῖσι νόμοις, ἤγουν ἐν τῷ παρόντι γ΄. κεφ. καὶ λέγε τότε τὴν μακρὰν συνήθειαν ἐναλλάσσεσθαι διά τι χρήσιμον, ὅτε μὴ βεβαιωθῇ αὐτὴ ἐν δικαστηρίῳ, καὶ ὡς νόμος ἔγγραφος κρατήσει. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα προσετέθη, τὸ δυσχερῶς μὲν, ὅμως δὲ τοῦ δικαίου ἀπαιτοῦντος ἐναλλάσσομεν τὴν συνήθειαν. Σημείωσαι τὴν παροῦσαν ἑρμηνείαν χάριν ἀγράφου συνηθείας ὡς ἀναγκαιοτάτην διαφόρων νόμων περὶ μακρᾶς συνηθείας νομοθετούντων, καὶ ἐναντιουμένων ἀλλήλοις, ὡς τῶν μὲν λεγόντων τὴν μακρὰν συνήθειαν ἐν δικαστηρίῳ στηριχθεῖσαν ἄκυρον εἶναι ὅτε νόμῳ ἐναντιοῦται ἐγγράφῳ, τῶν δὲ διακελευομένων ταύτην κρατεῖν κἂν ἐγγράφῳ ἐναντιοῦται, τὸ παρὸν ἕκτον θέμα τοῦ μβ΄. κεφ. τοῦ α΄. τιτ. τοῦ β΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λύει τὴν ἐναντιοφανείαν. φησὶ γὰρ τὴν θέσιν τοῦ νόμου ἄγραφον εἶναι καὶ ἔγγραφον, ὡσαύτως καὶ τὴν ἀναίρεσιν. καὶ τὴν μὲν θέσιν διὰ τῆς ὑπὸ ἀγράφου συνηθείας ἀχρησίας, ὡς ἐπιβαρῆ τοῖς ὑπηκόοις, ἀναιρεῖσθαι διὰ τὸ φιλάνθρωπον, τὴν δὲ ἀναίρεσιν διὰ συνηθείας ἤτοι ἀγράφου νόμου μὴ ἀπαρτίζειν, διὰ τὸ ἐναντιοῦσθαι φιλανθρώπῳ νόμῳ. οὕτω λύσον τὴν ἐναντιοφανείαν ἀκολούθως τῷ διαληφθέντι κεφαλαίῳ, τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ Στεφάνου, καὶ τῷ νόμῳ τῷ λέγοντι, πρὸς τὸ φιλανθρωπότερον τοὺς νόμους ἑρμηνεύεσθαι. Περὶ ἐκείνης μέντοι τῆς συνηθείας ἐκλαβοῦ ταῦτα τῆς ἐν δικαστηρίῳ στηριχθείσης. Νόμος ἄγραφος οὐκ ἔστι διορίζων τὴν θέλουσαν ἀποκαρῆναι, καὶ διαζυγῆναι τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς, μὴ ἀπευθὺς ἀποκείρεσθαι, ἀλλ' εἰς μοναστήριον ἀπάγεσθαι,

Illic enim de deſuetudine loquens, dicit quòd ipſa poteſt legem tollere. hîc autem de conſuetudine loquitur, & dicit quòd conſuetudo nouam legem non inducit, ſi alicui veteri legi repugnat. fieri enim poteſt vt ex deſuetudine quidem lege non vtamur, non tamen contraria vtamur. Nota ergo hanc doctrinam, quæ & pulchra eſt, & eſt in iudiciis frequens. Conſtitutio ij. & iij. tituli lij. lib. viij. Codicis, in Baſilicis poſitæ non ſunt. Digeſtum vero 102. tit. xvij. lib. l. Digeſtorum eſt caput clxxxiij. tertij tituli ij. libri Baſilicorum quod ſic habet: Difficiliter quidem, æquitate tamen exigente, mutamus conſuetudinem. Sed tu hanc quoque legem interpretare conuenienter legibus retro ſcriptis, ſcilicet in præſenti tertio capite, & dic longam conſuetudinem propter aliquam vtilitatem mutari, quando ea non fuerit confirmata & approbata in iudiciis, nec tanquam lex ſcripta vim & poteſtatem obtinuerit. Propterea enim hic quoque adiectum eſt illud, Difficiliter quidem, ſed æquitate tamen exigente, conſuetudinem immutamus. Nota quòd cùm diuerſæ leges de longa conſuetudine ſanciant, & inter ſe inuicem repugnent, vtpote cùm aliæ quidem dicant longam conſuetudinem in iudicio confirmatam eſſe inualidam, quia legi ſcriptæ aduerſatur: aliæ vero eam ſeruari iubent, etiam ſi legi ſcriptæ aduerſatur, præſens ſextum decretum xlij. cap. prim. titul. ij. libro Baſilicorum, ſoluit hanc repugnantiam. Dicit enim leges quidem ſtatui ſcriptis, & ſine ſcriptis: ſimiliter etiam abrogari: & introductam quidem legem, per deſuetudinem ex non ſcripta conſuetudine procedentem, vt quæ ſubiectis grauis eſſet, propter benignitatem ſublatam eſſe. Per conſuetudinem autem, ſeu legem non ſcriptam abrogari legem, non exoleuiſſe, quod benignæ legi aduerſetur. Ita ſolue eam, quæ videtur, repugnantiam in dicto capite, per interpretationem Stephani, & legis quæ dicit: Benignius eſſe leges interpretandas. Hæc autem accipe de illa conſuetudine, quæ in iudicio confirmata eſt. Non eſt lex ſcripta, quæ decernat, vt quæ vult tonderi, & à proprio marito ſeiungi, non confeſtim tondeatur, ſed in Monaſterium abducatur,

L. Benignius. ff. De Legibus.

& trimeſtri tempore probetur, num leui aliqua temeritate adducta tonderi petierit. Sed ex non ſcripta conſuetudine ſæpe in iudicio probata & confirmata cautum eſt, ne mulieri aliàs tonderi permittatur, quàm ſi poſt tres menſes interrogata, in bono hoc propoſito perſeueret. Et fuerunt hæc quidem ſatis examinata in tribunali Imperatorio. Cùm multi enim dicerent vxorem illius Pyrrhogeorgij debere confeſtim tonderi, quòd eſſet firmi ac ſolidi iudicij, vt quæ nata eſſet annos quadraginta: non eſſet autem lex ſcripta de trimeſtri ſpatio, à Deo coronatus optimus & ſanctus noſter Imperator, longam conſuetudinem, vt dictum eſt, confirmatã pro lege ſcripta accepit, & declaratorio edicto confirmauit. Quare non ſcripta conſuetudo tunc demum tranſilitur, æquitate exigente, id eſt iuſtis cauſis propoſitis, quando non iudiciaria diſceptatione confirmata fuerit. Vidi enim etiam non ſcriptam conſuetudinem, quæ non ſic confirmata fuerat, fuiſſe infirmatam. Cùm enim mos eſſet, vt qui ex Laicis ſacerdotibus Monachi facti fuerant, & ad ſacerdotum miniſterium prius adſcripti erant, etiam poſt vitam Monaſticam in corporis miniſteriorum catalogo permanerent, & vnà cum Laicis ſacerdotibus verſarentur, ſanctiſſimus noſter Dominus Michaël longam hanc conſuetudinem pro nihilo habuit, & ſtatuit vt ex Laicis ſolum ſacerdotibus miniſteria conſtarent, Monachi autem in ſuis monaſteriis aſſiderent. Cùm eſſet conſuetudo, vt Iudæi apud ſolum τῶν ϛεν Prætorem litigarent, potens & ſanctus noſter Imperator ſtatuit vt ij in omni foro ex legibus litigarent: & conſuetudo pro nihilo reputata eſt, vt quæ non eſſet iure approbata ac confirmata.

Cap. IV.

Qvod non ab vno Epiſcopo, ſed à communitate canones eduntur, Baſilij canon xlvij. circa finem. Gregorij Nyſſeni canon vi. circa medium.

Cap. V.

De Patriarchis, & Metropolitanis, & iis qui dicuntur in Aphrica Primati, Apoſtolorum canon xxxiiij. Synodi Nicænæ canon iiij. vi. vij. Synodi Antiochenæ canon ix. Synodi Conſtantinopolit. canon ij. iij. Synodi Epheſinæ

A καὶ διὰ τριμηνιαίου καιροῦ δοκιμάζεσθαι, μήποτε κατὰ ἀψιμαχίαν τὴν ἀπόκαρσιν ἐξητήσατο. Ἀλλὰ ἐξ ἀγράφου συνηθείας δοκιμασθείσης πολλάκις ἐπὶ δικαστηρίου καὶ βεβαιωθείσης, νενόμισται μὴ ἄλλως τὴν ἀπόκαρσιν ἐπιτρέπεσθαι τῆς γυναικὸς, εἰ μὴ μετὰ τριμηνίαν ἐρωτωμένη, τῷ ἀγαθῷ τούτῳ σκοπῷ ἐμμένοι. καὶ ἐγυμνάσθησαν τὰ περὶ τούτου ἐφ' ἱκανὸν ἐπὶ βασιλικοῦ βήματος. πολλῶν γὰρ λεγόντων ὀφείλειν τὴν γυναῖκα τοῦ Πυῤῥογεωργίου ἐκείνου ἀπευθεῦθεν ἀποκαρῆναι, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν φρο-

B νήματος στερεοῦ, ὡς καὶ τεσσαράκοντα ἔτη οὖσαν, μὴ εἶναι δὲ νόμον ἔγγραφον χάριν τῆς τριμηνίας, ὁ θεοστεφὴς κράτιστος, καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς, τὴν μακρὰν συνήθειαν κυρωθεῖσαν ὡς εἴρηται ἀντὶ νόμου ἐγγράφου ἐδέξατο, καὶ σημειώματι ἐστήλιξεν, ὥστε τότε ἄγραφος συνήθεια παραβαίνεται τοῦ δικαίου ἀπαιτοῦντος, ἤγουν αἰτιῶν προβαλλομένων εὐλόγων, ὅτε μὴ ἐβεβαιώθη διὰ δικαστικῆς διαγνώσεως. Εἶδον γὰρ καὶ ἄγραφον συνήθειαν μὴ οὕτω κυρωθεῖσαν ἀθετηθεῖσαν. συνηθείας γὰρ οὔσης τοὺς ἀπὸ ἱερέων λαϊκοὺς μονά-

C σαντας, καὶ ὄντας πρότερον καταγεγραμμένους εἰς διακονίας ἱερέων, καὶ μετὰ τὸν μονάδα βίον τῷ τῶν διακονιῶν συγκαταλέγεσθαι σώματι, καὶ μετὰ λαϊκῶν ἱερέων συναναστρέφεσθαι, ὁ πανάγιώτατος ἡμῶν δεσπότης κύριος Μιχαὴλ, τὴν μακρὰν τοιαύτην συνήθειαν ὡς οὐδὲν ἐλογίσατο, καὶ διωρίσατο ἀπὸ μόνων λαϊκῶν ἱερέων τὰς διακονίας συνίστασθαι, καὶ τοὺς μοναχοὺς παρὰ ταῖς οἰκείαις προσεδρεύειν μοναῖς. συνηθείας οὔσης τοὺς Ἰουδαίους δικάζεσθαι παρὰ μόνῳ τῷ στρατηγῷ τοῦ στενοῦ, ὁ κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν

D βασιλεὺς διωρίσατο παρὰ παντὸς δικαστηρίου κατὰ νόμους τούτους δικάζεσθαι. καὶ ἡ συνήθεια ἐλογίσθη ὡσεὶ οὐδὲν μὴ στερχθεῖσα νομίμως.

Κεφάλαιον δ'.

ΟΤΙ οὐχ ὑφ' ἑνὸς ἐπισκόπου ἀλλ' ἀπὸ τῆς κοινότητος οἱ κανόνες ἐκτίθενται, Βασιλείου κανὼν περὶ τὸ τέλος μζ'. Γρηγορίου Νύσσης περὶ τὰ μέσα κανὼν ϛ'.

Κεφάλαιον ε'.

ΠΕΡΙ Πατριαρχῶν καὶ μητροπολιτῶν, καὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ λεγομένων Πριμάτων, Ἀποστόλων κανὼν λδ'. συνόδου Νικαίας κανὼν δ'. ϛ'. ζ'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν θ'. συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν β'. γ'. συνόδου Ἐφέσου

A κανὼν η΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν θ΄. ιζ΄. κη΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν γ΄. δ΄. ε΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιζ΄. λθ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν λϛ΄. λθ΄.

Κείμενον.

Περὶ τῆς τάξεως τῶν Πατριαρχῶν, καὶ τῶν παρ᾽ αὐτῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ὑπὲρ τῆς αὐτῶν χειροτονίας διδομένων, καὶ ὅτι πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν κεφαλή ἐστιν ἡ Κωνσταντινούπολις, ἀνάγνωθι βιβλίον α΄. τοῦ κώδικος. τιτ. α΄. διάταξιν ζ΄. καὶ τιτ. β΄. διάταξιν ϛ΄. καὶ κ΄. καὶ κδ΄. καὶ τιτ. α΄. τῶν νεαρῶν διάταξιν. β΄. καὶ τιτ. β΄. διάταξιν γ΄. ἡ δὲ B ιϛ΄. διάταξις τοῦ β΄. τιτ. τοῦ α΄. βιβλίου, φησὶν ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἔχει τῶν ἄλλων προεδρίαν. καὶ ἡ η΄. διάταξις τοῦ α΄. τίτλου τῶν νεαρῶν, καὶ ἡ γ΄. τοῦ β΄. τιτ. ποιοῦσι τὸν πρώτης Ιουστινιανῆς Αρχιεπίσκοπον, καὶ ὅτι μείζων ἐστὶ μητροπολίτου, καὶ ὅτι ὑπὸ τῆς συνόδου αὐτοῦ χειροτονεῖται, καὶ ποίας ἐπαρχίας ἔχει.

Σχόλιον.

Η ζ΄. διάταξις τοῦ α΄. τιτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ C ϛ΄. διάταξις τοῦ β΄. τιτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ἐστὶ κεφ. ϛ΄. τοῦ α΄. τιτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶν οὕτω, Δεῖ τοὺς ἐν τῷ Ιλλυρικῷ περὶ κανονικοῦ τινὸς ζήτησιν ποιουμένους ἀναφέρειν τοῦτο ἐπὶ τὸν Αρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, καὶ παρὰ αὐτοῦ τῇ ἱερατικῇ συνόδῳ καὶ ἁγίᾳ κρίσει καὶ θείῳ νόμῳ διακρίνεσθαι. Η δὲ κ΄. καὶ κδ΄. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τιτ. καὶ βιβλίου, οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά. Η μέντοι β΄. διάταξις τοῦ α΄. τιτ. τῶν νεα- D ρῶν. ἐστὶ νεαρὰ Ιουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τιτ. α΄. κεφ. θ΄. οὕτως ἔχοντι, Πρὸ δὲ πάντων ἐκεῖνο θεσπίζομεν φυλάττεσθαι, ἵνα μηδεὶς διὰ δόσεως χρυσίου ἢ ἄλλων πραγμάτων ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ. Εἰ δέ τι τοιοῦτον ἁμαρτηθείη, αὐτοὶ ἑαυτοὺς οἱ διδόντες καὶ οἱ λαμβάνοντες καὶ οἱ μέσοι αὐτῶν, κατὰ τὰς θείας γραφὰς καὶ τοὺς θείους κανόνας κατακρίσει ὑποβάλλουσι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ διδοὺς καὶ ὁ λαμβάνων καὶ ὁ μέσος γινόμενος, τῆς ἱερωσύνης ἢ τῆς τοῦ κλήρου τιμῆς ἀποκινείσθω. Τὸ δὲ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας δοθὲν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκείνῃ ἐκδικείσθω ἧς ἐβουλήθη τὴν ἱερωσύνην ὠνήσασθαι. Εἰ δὲ καὶ κοσμικὸς εἴη ὁ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας ἀντιλαμβάνων ἢ μέσος τῷ πράγματι γινόμενος, τὰ δοθέντα τὰ πράγματα ἐν διπλῷ αὐτὸν ἀπαιτεῖσθαι κελεύομεν, τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκδικηθησόμενα. οὐ μόνα δὲ τὰ κατὰ τὸν τρόπον δεδομένα τοῦτον ἐκδικεῖσθαι προσ-

canon viij. Synodi Chalcedonenſ. canon ix. xvij. xxviij. Synodi Sardicenſis can. iij. iiij. v. Synod. Carthaginenſ. can. xvij. xxxix. Synodi vi. can. xxxvi. xxxix.

TEXTVS.

DE ordine Patriarcharum, & de iis quæ ab ipſis, & à reliquis Epiſcopis, pro ipſorũ ordinatione dantur: & quòd Conſtantinopolis eſt omnium Eccleſiarum caput, lege librum primũ Codicis tit. primum constitutionem vij. & tit. ij. conſtit. vj. Ceterũ decima ſexta ij. tit. primi libri constitutio dicit, quòd Patriarcha Conſtãtinopolitanus habet aliorum primatum: & viij. conſtitutio primi tit. Nouellarũ, & iij. ij. tit. facius prima Iuſtiniana Epiſcopũ Archiepiſc. & quòd eſt maior Metropolitano, & quòd à Synodo ipſius ordinatur, & quas habet prouincias.

SCHOL. BALS. Conſtitutio vij. tituli i. lib. i. Codicis non eſt poſita in Baſilicis: conſtitutio vero vi. tituli ij. eiuſdem libri, eſt caput vi. primi tituli v. libri Baſilicorum, dicitque in hunc modum: Oportet eos qui ſunt in Illyrico de aliqua re canonica quærentes, hanc ad Archiepiſcopum Conſtantinopolitanum referre: & ab eius ſacra ſynodo & ſancto iudicio diuinâque lege dijudicari. Conſtitutio autem xx. & xxiiij. eiuſdem tituli & libri poſitæ non ſunt in Baſilicis: verum conſtitutio ij. tituli i. Nouellarum. Eſt Nouella Iuſtiniani cxxiij. ſita in lib. iij. Imp. tit. j. cap. ix. quod ſic habet: Ante omnia autem illud ſeruandum decernimus, vt nullus per largitionem auri vel aliarum rerum Epiſcopus ordinetur. Si quid autem eiuſmodi peccatum fuerit, ipſi ſeipſos, & qui dant, & qui accipiunt, & qui mediatores ſunt, ex diuinis ſcripturis diuiniſque canonibus condemnationi ſubijciunt. Et ideo & qui dat, & qui accipit, & qui mediator eſt, à ſacerdotio, vel à Cleri honore moueatur. Quod autem pro ea cauſa datum eſt, ab illa Eccleſia vendicetur, cuius voluit ſacerdotium emere. Sin autem etiam ſecularis fuerit qui pro hac cauſa accipit, vel mediator in negotio factus eſt, ab eo illa quæ data ſunt in duplum exigi iubemus, Eccleſiæ vendicanda. Non ſolum autem ea quæ hoc modo data ſunt, vendicari iubemus,

L. Omni innouatione. C. de ſac. Eccl.

Auth. de ſanctiſ. Epiſcopis.

ſed etiam omnem cautionem pro ea quocunque modo emiſſam, & pignorum vel fideiuſſorum obligationem, & omnem quamcunque actionem irritam & infirmam eſſe decernimus. Et præterea qui quod promiſſum eſt, accipit, non ſolum id de quo conuentum eſt, reddat, ſed etiam aliud tantum quantum conuentio comprehendit, ab eo exigatur, idque debet dari Eccleſiæ. Si quis autem Epiſcopus, ſiue ante propriam ordinationem, ſiue poſt, velit res ſuas vel earum partem offerre Eccleſiæ, cuius ſacerdotium accipit, non ſolùm non prohibemus, & ab omni condemnatione præſentiſq; legis pœna liberum eſſe iubemus, ſed omni etiam laude eum dignum eſſe cenſemus. Non eſt enim hoc emptio, ſed oblatio. Conſtitutio verò xvi. tituli ij. lib. i. non eſt poſita in Baſilicis, neque conſtitutio viij. tituli i. Nouellarum, quæ eſt xi. Iuſtiniani Nouella. Tertia autem conſtitutio ij. tit. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxxxi. quæ ſita eſt in lib. vi. Imp. tit. iij. cap. i. reſponſo ij. quæ ſic habet: Et ideo conuenienter eorum decretis decernimus, vt ſanctiſſimus veteris Romæ Papa ſit primus omnium ſacerdotum, beatiſſimus autem Archiepiſcopus Conſtantinopolis, quæ eſt noua Roma, ſecundum locum obtineat poſt ſanctiſſimum thronum Apoſtolicum Romæ veteris, alijs autem omnibus præferatur: qui autem eſt hoc tempore beatiſſimus Archiepiſcopus primæ Iuſtinianæ noſtræ patriæ, ſemper ſub ſua iuriſdictione habeat Epiſcopos Prouinciarum Daciæ Mediterraneæ, & Daciæ Ripenſis, Tribaleæ & Dardaniæ, & ſuperioris Myſiæ, & ab ipſo ordinentur, & in Prouincijs ſibi ſubiectis locum habeat Apoſtolicæ Romæ ſedis, prout conſtitutum eſt à ſancto Papa Vigilio. Et ſimiliter idem ius Archipræſulatus, quod Iuſtinianæ Epiſcopo dedimus, Carthaginis Africanæ diœceſis, ex quo Deus eam nobis reſtituit, ſeruari iubemus. Nota ex hac præſenti Iuſtiniani Nouella priuilegia Archiepiſcopi Bulgariæ. Is enim eſt Archiepiſcopus primæ Iuſtinianæ patriæ Imperatoris Iuſtiniani. Et

Prævalis

A τάττομεν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἀσφάλειαν ὑπὲρ τούτου καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐκτεθεῖσαν, καὶ τὴν τῶν ἐνεχύρων ἢ τὴν τῶν ἐγγυητῶν ἐνοχὴν, καὶ πᾶσαν ἄλλην οἱανδήποτε ἀγωγὴν ἄπρακτον θεσπίζομεν. Καὶ πρὸς τούτοις ὁ τὴν ὑπόσχεσιν λαμβάνων μὴ μόνον τὴν ὁμολογίαν ἀποδιδότω, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τοσοῦτον ὅσον ἡ ὁμολογία περιέχει ἀπαιτείσθω ὀφείλον τῇ ἐκκλησίᾳ δοθῆναι. Εἴ τις μέντοι ἐκ τῶν Ἐπισκόπων εἴτε πρὸ τῆς ἰδίας χειροτονίας, ἢ μετὰ τὴν χειροτονίαν βουληθῇ τὰ ἴδια πράγματα ἢ μέρος ἐξ αὐτῶν προσαγαγεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ ἧς τὴν ἱερωσύνην λαμ-
B βάνει, οὐ μόνον οὐ κωλύομεν, καὶ πάσης καταδίκης καὶ ποινῆς ἐλεύθερον εἶναι θεσπίζομεν τοῦ παρόντος νόμου, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἐπαίνου ἄξιον κρίνομεν, ἐπειδὴ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀγορὰ, ἀλλὰ προσφορά. ἡ δὲ ις'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ α. βιβλίου οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. Οὐδὲ ἡ η. διάτ. τοῦ α. τίτ. τῶν νεαρῶν.... οὖσα Ἰουστινιάνειος νεαρά. ἡ δὲ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιάνειος κειμένη ἐν βιβλίῳ ϛ'. τῶν βασιλικῶν τίτ. γ'. κεφ. α'. θέματι β'. οὕτως ἔχουσα, Καὶ διὰ τοῦτο θεσπίζομεν κατὰ τοὺς αὐτῶν ὅρους
C τὸν ἁγιώτατον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Πάπαν, πρῶτον εἶναι πάντων τῶν ἱερέων, τὸν δὲ μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως τῆς νέας Ῥώμης δευτέραν τάξιν ἐπέχειν, μετὰ τὸν ἁγιώτατον ἀποστολικὸν θρόνον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τῶν δὲ ἄλλων πάντων προτιμᾶσθαι, τὸν δὲ κατὰ καιροὺς μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῆς α. Ἰουστινιανῆς τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἔχειν ἀεὶ ὑπὸ τὴν οἰκείαν δικαιοδοσίαν τοὺς Ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν Δακίας Μεδιτερρανίας, καὶ Δακίας Ῥεπενσίας, Πρεβαλέας καὶ Δαρδανίας, καὶ Μυσίας τῆς
D ἀνωτέρας, καὶ παρ' αὐτοῦ τούτους χειροτονεῖσθαι, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῷ ἐπαρχίαις τὸν τόπον ἐπέχειν αὐτὸν τοῦ ἀποστολικοῦ Ῥώμης θρόνου, κατὰ τὰ ὁρισθέντα ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πάπα Βιγιλίου. Καὶ τὸν ὅμοιον τρόπον τὸ δίκαιον τῆς ἀρχιερωσύνης ὅπερ τῷ Ἐπισκόπῳ Ἰουστινιανῆς Καρχηδόνος τῆς Ἀφρικῆς διοικήσεως δεδώκαμεν, ἐξ οὗπερ ὁ θεὸς ταύτην ἡμῖν ἀποκατέστησε, φυλάττεσθαι κελεύομεν. Σημείωσαι ἀπὸ τῆς παρούσης Ἰουστινιανείου νεαρᾶς τὰ προνόμια τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας. οὗτος γάρ ἐστιν ἀρχιεπίσκοπος τῆς α. Ἰουστινιανῆς τῆς πατρίδος τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ. καὶ

καὶ ἡ μὲν Βουλγαρεία διὰ τοῦτο καλεῖται Ἰουστινιανή. ἡ δὲ Χαρχηδὼν διὰ τὸ τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν ἀποκαταστῆσαι τῇ βασιλείᾳ τῶν Ῥωμαίων τὴν τοιαύτην χώραν. διὰ γὰρ τοῦτο μέμνηται τὸ παρὸν κεφ. εἰς τὴν ἐπιγραφὴν καὶ τῶν Πριβάτων τῆς ἐν τῇ Ἀφρικῇ Καρχηδόνος, δηλονότι τῶν προνομιῶν αὐτῆς. Πρίβατον γὰρ λέγεται κατὰ Λατίνους τὸ ἰδικόν. Καὶ ἀνάγνωθι τὸ τέλος τοῦ σχολίου τοῦ παρόντος κεφ. μέρος ὂν τῆς ρλα΄ Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ διοριζόμενον ἔχειν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Καρχηδόνος τὰ προνόμια τοῦ Ἀποστολικοῦ θρόνου.

A Bulgaria quidem propterea vocatur Iuſtiniana: Carthago autem diœceſis Aphricanæ, Iuſtiniana dicta eſt, quòd Imperator Iuſtinianus hanc imperio Romanorum prouinciam reſtituerit. Propterea enim præſens caput in inſcriptione meminit Priuatorum Carthaginis in Aphrica, ſcilicet eius priuilegiorum. Siquidem apud Latinos priuatum dicitur τὸ ἰδικόν. Et lege finem ſcholij præſentis capitis, qui eſt pars cxxxi. Iuſtiniani Nouellæ, & decernit Eccleſiam Carthaginis habere priuilegia ſedis Apoſtolicæ. B

Auth. de Eccl. tit. paragr. Ac propterea.

Hinc apparet Graecos in citatione in rebus Ecclesiae occidentalis qui Primates in Privatos mutant

Κεφάλαιον ς΄.

Περὶ τοῦ τίνας καὶ ποῦ χειροτονοῦσιν ἐπισκόπους ἢ κληρικούς, καὶ ἐὰν ὁ χειροτονηθεὶς διὰ λιβέλλου παραιτεῖται τὴν ἐπισκοπήν, ἀποστόλων κανὼν α΄. β΄. λε΄. συνόδου Νικαίας κανὼν δ΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ιγ΄. ιθ΄. κβ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν ε΄. ιβ΄. συνόδου Ἐφέσου κανὼν η΄. καὶ ἐπιστολὴ πρὸς τὴν ἐν Παμφυλίᾳ, συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ς΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κη΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιγ΄. μη΄. μθ΄. νς΄. συνόδου ς΄. κανὼν λγ΄. λζ΄. συνόδου Νικαίας τὸ β΄. κανὼν β΄. συνόδου α΄ καὶ β΄. συγκροτηθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κανὼν ις΄. Βασιλείου ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς χωρεπισκόπους, Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς, κανὼν α΄. γ΄. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἐν Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει ἐπισκόπους ἐπιστολῆς, κανὼν α΄. γ΄. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν ς΄.

Cap. VI.

QVINAM, *& vbi ordinantur Epiſcopi, vel Clerici, & ſi is qui eſt electus, Epiſcopatum per libellum recuſet, Apoſtolorum canon primus, ſecũdus, xxxv. Synodi Nicenæ can. iiij. Synodi Antiochenæ can. xiij. xix. xxij. Synodi Laodicenæ can. v. xij. Syn. Epheſinæ can. viij. & epiſtola ad Synodum, quæ erat in Pamphylia. Synodi Sardicenſ. can. vi. Synodi Chalcedon. can. xxviij. Synodi Carthag. can. xiij. xviij. xlix. lvi. xcviij. Synodi vi. canon xxxiij. xxxvij. Synodi Nicenæ ij. canon. ij. Syn. i.* C *& ij. Conſtantinopoli in æde ſanctorum Apoſtolorum congregata can. xvi. Baſilij epiſtola ad Chorepiſcopos. Cyrilli ex epiſtola ad Domnum can. primus, iij. Cyrilli ex epiſtola ad epiſcopos qui erant in Libya & Pentapoli, can. i. iij. Theophili ex Commonitorio canon. vj.*

Κείμενον.

Βιβλίον α΄. τοῦ κώδικος τίτ. γ΄. διάταξις ιβ΄. λ΄. μβ΄. μζ΄. νβ΄. καὶ τίτ. α΄. τῶν νεαρῶν διάταξις α΄. β΄. ιζ΄.

Textvs.

LIBER *i. Codicis tit. iij. conſtitutio xij. xxx. xlij. xlvij. lij. & titulus i. Nouellarum, conſtitutio i. ij. & xvij.*

Σχόλιον.

Ἡ ιβ΄. διάταξις καὶ ἡ λ΄. μβ΄. μζ΄. καὶ νβ΄. τοῦ γ΄. τίτλου τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ Βασιλικά. Ὁ δὲ α΄. τίτλος τῶν νεαρῶν καὶ ἡ αὐτοῦ α΄. καὶ β΄. καὶ ιζ΄. διατάξεις ἐτέθησαν εἰς νεαρὰς τοῦ Ἰουστινιανοῦ ς΄. ρκγ΄. καὶ ρλζ΄. πλὴν ἡ μὲν ς΄. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ Βασιλικά. Ἡ δὲ ρκγ΄. ἐστὶ κεφ. θ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου ὅπερ καὶ ἐτέθη παρ᾽ ἡμῶν εἰς κεφ. ε΄. τοῦ παρόντος τίτ. καὶ ζήτει αὐτό. Ἡ δὲ ρλζ΄. νεαρά ἐστι κεφ. η΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου ὅπερ κατετέθη εἰς σχόλιον τοῦ η΄. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. περὶ τὸ τέλος, καὶ ζήτει τοῦτο.

SCHOL. BALS. Conſtitutio xij. D xxx. xlij. xlvij. lij. tit. i. lib. i. codicis in Baſilicis non ſunt poſitæ. Primus vero titulus Nouellarum eiuſdem i. tit. & xvij. conſtitutiones ſunt in Nouellis Iuſtiniani vi. cxxiij. & cxxxvii. Interim vi. non eſt in Baſilicis poſita. cxxiij. vero eſt cap. ix. titul. i. lib. 3. quod à nobis poſitum eſt in cap. 5. præſentis tituli, quod quære. Nouella autem cxxxvij. eſt caput viij. tituli i. lib. iii. quod aſperſum eſt ſcholio capitis viij. præſentis tituli circa finem, quod etiam quære.

CAP. VII.

NON eſſe multitudini permittendam ſacerdotum electionem, Synodi Laodicenæ can. xiij. Syn. Nicænæ ij. can. iij.

CAP. VIII.

DE contradictione, quæ fit in ordinatione Epiſcopi, Synodi Antiochenæ can. xix. Synodi Carthaginenſ. can. xlix.

TEXTVS.

TIT. primus Nouellar. conſtitutio prima, ij. xvij. in quibus eſt etiam de contradictione ordinationis Clericorum & Præfectorum. Prima enim conſtitutio primi tituli Nouellarum iubet vt fiant Epiſcoporum ordinationes coram vniuerſo Eccleſiæ populo, vt liceat vnicuique volenti contradicere. Et ſiquidem ante ordinationem facta ſit contradictio, non prius ordinari quàm facta fuerit examinatio, & nulli penitus crimini affinis inuentus fuerit: ſin autem ante examinationem ordinatus fuerit, excidet à Sacerdotio vnà cum eo qui ordinauit. Sin autem eum qui ordinationi contradixit, eſſe calumniatorem apparuerit, vel is accuſationem non proſecutus fuerit, perpetuò ſeparetur à ſancta communione ab eo qui ordinat, fiat autem ordinatio. Secunda autem conſtitutio eiuſdem tituli dicit, quòd ſi fiat contradictio propter cauſam, quæ poteſt ordinationi afferre impedimentum per leges & canones: & quòd vtraque parte præſente ſit examinatio, vel accuſatore ad tres menſes differente accuſationem peragere, & quòd Accuſator non probans, vel aufugiens, eijcitur à prouincia in qua habitat. Si autem facta ſit ordinatio ante examinationem, qui ordinatus quidem eſt, extruditur: qui autem ordinauit, anno prohibetur à diuino miniſterio, & omnes eius facultates ipſius Eccleſiæ applicantur. Eadem conſtitutio vult eadem ſeruari etiam in ordinationibus Clericorum. Decima ſeptima eiuſdem tituli conſtitutio dicit, quòd ſi quis accuſat eum qui eſt ordinandus, propter quamcunque cauſam, fiat priùs, ſi perſequatur accuſator, examinatio: ſin autem abſit, vel differat, is qui eſt ordinaturus, faciat intra tres menſes inquiſitionem: & ſi à crimine alienus apparuerit, præſente vel abſente accuſatore ordinetur. Et accuſator, ſi quidem eſt Clericus, gradu eijcitur:

A

Κεφάλαιον ζʹ.

Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι τοῖς ὄχλοις ἐπιτρέπειν τὴν τῶν ἱερέων ἐπιλογήν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ιγʹ. συνόδου Νικαίας τῆς βʹ. κανὼν γʹ.

Κεφάλαιον ηʹ.

Περὶ τῆς γινομένης ἀντιλογίας ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ ἐπισκόπου συνόδου Ἀντιοχείας, κανὼν ιθʹ. συνόδου Καρθαγένης κανὼν μθʹ.

Κείμενον.

Τίτλος αʹ. τῶν νεαρῶν διάταξις αʹ. βʹ. ιζʹ. ἐν οἷς καὶ περὶ ἀντιλογίας χειροτονίας κληρικῶν, B καὶ ἡγουμένων. ἡ μὲν γὰρ αʹ. διάταξις τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν διακελεύεται τὰς τῶν ἐπισκόπων χειροτονίας, ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ τῆς ἐκκλησίας γίνεσθαι, πρὸς τὸ ἄδειαν ἔχειν πάντα τὸν βουλόμενον ἀντιλέγειν. καὶ εἴγε πρὸ τῆς χειροτονίας γένηται ἡ ἀντίρρησις, μὴ πρότερον χειροτονεῖσθαι, πρὶν ἂν ἡ ἐξέτασις γένηται, καὶ φανῇ πανταχόθεν ἀνεύθυνος. Εἰ δὲ πρὸ τῆς ἐξετάσεως χειροτονηθείη, τῆς χειροτονίας ἐκπεσεῖται σὺν τῷ χειροτονήσαντι. Εἰ μέντοι ὁ πρὸ τῆς χειροτονίας ἀντειπὼν συκοφάντης φανείη, ἢ μὴ ἐπεξέλθῃ, C χωριζέσθω διηνεκῶς τῆς ἁγίας κοινωνίας, παρὰ τοῦ τὴν χειροτονίαν ποιοῦντος, ἡ δὲ χειροτονία γινέσθω. ἡ δὲ βʹ. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου φησίν, ὅτι ἐὰν ἡ ἀντίρρησις ἐπὶ αἰτίᾳ γένηται ἐμποδίσαι τῇ χειροτονίᾳ δυναμένῃ, κατὰ τοὺς νόμους ἢ τοὺς κανόνας, καὶ ὅτι παρόντος ἑκατέρου μέρους ἡ ἐξέτασις γένηται, ἢ τοῦ κατηγόρου ὑπερτιθεμένου ἐπὶ τρεῖς μῆνας πληρῶσαι τὴν κατηγορίαν, καὶ ὅτι μὴ δεικνὺς ὁ κατήγορος ἢ ἀποφεύγων ἐκβάλλεται τῆς ἐπαρχίας ᾗ ἐνοικεῖ· γινομένης δὲ τῆς χειροτονίας πρὸ τῆς ἐξετάσεως, D ὁ μὲν χειροτονηθεὶς ἐξωθεῖται, ὁ δὲ χειροτονήσας ἐπὶ ἐνιαυτὸν κωλύεται τῆς ἁγίας λειτουργίας, καὶ πᾶσα ἡ οὐσία αὐτοῦ προσκυροῦται τῇ κατ᾽ αὐτὸν ἐκκλησίᾳ. ἡ αὐτὴ δὲ διάταξις θέλει τὰ αὐτὰ κρατεῖν καὶ ἐπὶ ταῖς χειροτονίαις τῶν κληρικῶν. ἡ δὲ ιζʹ. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησίν, ὅτι τινὲς κατηγοροῦντες ἐφ᾽ οἱᾳδήποτε αἰτίᾳ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι, γινέσθω πρότερον ἡ ἐξέτασις τοῦ κατηγόρου ἐπεξιόντος. Εἰ δὲ ἀπολειφθῇ, ἢ ἀναβάλληται, ποιείτω τὴν ζήτησιν εἴσω τριῶν μηνῶν ὁ μέλλων χειροτονεῖν, καὶ ἐὰν ἀνεύθυνος φανῇ, παρόντος ἢ ἀπολειφθέντος τοῦ κατηγόρου χειροτονείσθω. καὶ ὁ κατήγορος, εἰ μὲν κληρικός, ἐκβάλλεται τοῦ βαθμοῦ.

εἰ δὲ

εἰ δὲ λαϊκὸς, σωφρονίζεται. τῆς δὲ χειροτονίας γινομένης πρὸ ἐξετάσεως, τῆς ἱερωσύνης ὁ χειροτονήσας καὶ ὁ χειροτονηθεὶς ἐκβάλλονται, λέγει δὲ τὰ αὐτὰ κρατεῖν καὶ ἐπὶ χειροτονίᾳ κληρικῶν καὶ ἐπισκόπων καὶ ἡγουμένων.

A *ſin autem Laicus, caſtigatur. Sin autem fiat ordinatio ante examinationem, & qui ordinauit, & qui ordinatus eſt, eijciuntur. Dicit autem eadem ſeruari in ordinatione Clericorum, & Epiſcoporum, & Antiſtitum.*

Σχόλιον.

Ἡ α΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ϛ΄. ἥτις οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. Ἡ β΄. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. τοῦτο δὲ αὐτῆς τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. Ἡ ιζ΄. διάτ. ἐστὶν νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλζ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. η΄. οὕτως ἔχουσα, Εἰ δέ τις κατηγορίαν ποιήσῃ τινὰ κατὰ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπου, ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου, ἢ ἄλλου κληρικοῦ, καὶ ἡγουμένου ἐφ' οἱᾳδήποτε αἰτίᾳ, ἀναβαλλέσθω ἡ τοιαύτη χειροτονία, καὶ γινέσθω πρότερον ἐξέτασις τῆς κατηγορίας παρόντος τοῦ κατηγόρου καὶ ἐπεξιόντος τοῖς παρ' αὐτοῦ προσαγγελθεῖσιν. Εἰ δὲ ἀπολιμπάνοιτο, ἢ ἀναβάλλοιτο ὁ κατήγορος, καὶ οὕτως ὁ τὴν χειροτονίαν μέλλων ποιεῖν, ζήτησιν ἀκριβεστάτην ποιείσθω μηνῶν εἴσω τριῶν· καὶ εἰ μὲν ὑπεύθυνον εὕρῃ τὸν τὴν κατηγορίαν ὑπομείναντα, εἴτε κατὰ τοὺς θείους κανόνας, εἴτε κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους κωλυέσθω ἡ χειροτονία. εἰ δὲ ἀνεύθυνος φανείη, εἴτε παρόντος τοῦ κατηγόρου ἢ καὶ ἀπόντος γινέσθω ἡ χειροτονία. Ὁ δὲ κατήγορος εἴτε παρὼν μὴ ἀποδείξῃ, εἴτε ἀποφύγῃ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, ἐξωθείσθω τοῦ οἰκείου βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, τὸν προσήκοντα σωφρονισμὸν ὑπομενέτω. Εἰ δὲ τις πρὸ ἐξετάσεως τὸν κατηγορηθέντα χειροτονήσῃ, ὅ, τε χειροτονήσας, καὶ ὁ χειροτονηθεὶς τῆς ἱερωσύνης ἐκβαλλέσθω. Σημείωσαι τὴν παροῦσαν νεαρὰν διηνεκεῖ ἀφορισμῷ καθυποβάλλουσαν τὸν συκοφαντικῇ ψυχῇ κωλύσαντα τὴν τοῦ ἐπισκόπου χειροτονίαν· ὅπερ ἐστὶ καινὸν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀνῃρέθη. Ἔτι σημείωσαι ὅτι οὔτε ἡ ϛ΄. νεαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἡ διηνεκεῖ ἀφορισμῷ τὸν κατήγορον καθυποβάλλουσα, οὔτε τὸ τῆς ρκγ΄. νεαρᾶς κεφάλαιον διοριζόμενον ἐκβάλλεσθαι τῆς ἐπαρχίας ἧς οἰκεῖ, τὸν κατήγορον, ἐδέχθησαν εἰς τὰ βασιλικά· ἀλλὰ τὸ φιλανθρωπότερον κεφ.

SCHOL. BALSAM. Prima conſtitutio primi tit. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani vi. & quæ non eſt poſita in Baſilicis. Secunda autem conſtitutio eiuſdem tit. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani cxxiij. Hoc autem caput eius non eſt poſitum in Ba-
B ſilic. Et xvij. conſtitutio primi tit. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani cxxxvij. quæ ſita eſt in libro tertio Baſil. tit. i. cap. viij. quod ſic habet: Si quis autem accuſationem aliquam inſtituerit aduerſus eum qui eſt ordinandus Epiſcopus, vel Preſbyter, vel Diaconus, vel alius Clericus, vel Antiſtes, propter quamcunque cauſam, differatur eiuſmodi ordinatio, & fiat prius accuſationis examinatio præſente accuſatore, & quæ delata ſunt, proſequente: ſin autem abſit, vel differat accuſator, ſic quoque qui eſt or-
C dinationem facturus, intra tres menſes diligentiſſimam faciat examinationem. Et ſi eum quidem qui accuſatus eſt, reum inuenerit, ſiue diuinis, ſiue noſtris legibus, prohibeatur ordinatio. Si autem nulli crimini obnoxius inuentus fuerit, ſiue præſente, ſiue etiam abſente accuſatore, fiat ordinatio. Accuſator autem, ſiue præſens non probauerit, ſiue aufugerit, ſi ſit quidem Clericus, de ſuo gradu deiiciatur: ſin autem ſit Laicus, conuenientem correctionem ſubeat. Si quis autem ante examinationem accuſatum ordinet, & qui
D ordinauit, & qui ordinatus eſt, ſacerdotio eijciatur. Nota præſentem Nouellam quæ perpetuæ excommunicationi ſubijcit eum, qui animo calumniandi Epiſcopi ordinationem impedierit: quod ſanè nouum eſt, & propterea abrogatum. Nota etiam quòd neque vi. Iuſtiniani Nouella, quæ perpetuæ excommunicationi ſubijcit accuſatorem, nec cxxiij. Nouellæ caput quod decernit è prouincia, in qua habitat, expellendum accuſatorẽ, in Baſilicis receptæ ſunt: ſed benignius eiuſdẽ Nouellæ caput,

Auth. Quomodo oporteat Epiſcopos. Auth. de Eccleſiaſt. diuerſ. tit.

quòd decernit, eiuſmodi calumniatorem, ſi ſit quidem Laicus, caſtigandum: ſin autem Clericus, deponendum. Sed etiam intra tres menſes extendi accuſationem aduerſus eum qui eſt ordinandus, vel præſente accuſatore, vel abſente, ſpeciale eſt, propter vtilitatem ordinationis. Exiſtimo ergo quòd leges poſteriores, quæ ſtatuunt vt per xxx. dierum edicta, eáque ſcripta, accerſantur accuſatores, & reliquæ leges latæ de accuſatoribus, non habent locum in præſenti decreto. Si hoc enim datum fuerit, locum non habebit examinationem fieri oportere intra trimeſtre tempus. Scriptorum autem fiet exhibitio abſque vlla excuſatione, accuſatore per paucorum dierum denunciationes ſeu citationes ſcriptis mandatas vocato.

Cap. IX.

Auth. cxxiii. De *tempore intra quod oportet Epiſcopos ordinari, Syn. Chalcedon. can. xxv. Syn. vi. can. xiiij.*

Textvs.

Secvnda *Nouella primi tit. Nouellarum dicit, quòd ſi ij qui ſunt ipſius ciuitatis, differant Epiſcopum ad ſex vſque menſes eligere, faciat ordinationem is cui competit, ſuæ animæ periculo, aliis omnibus obſeruatis.*

Schol. Bals. Conſtitutio ii. tituli i. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani cxxiij. hoc autem eius caput in Baſilicis poſitum non eſt. Scias autem quòd hac lege vtens ſanctiſſimus Dominus noſter & vniuerſalis Patriarcha Dominus Michaël, illum Amaſeæ Metropolitanum tribus edictis citauit, pro eligendo Aminſi Epiſcopo, qui anno vno iam vacabat. Dicebat enim, quòd quoniam tempus anni præteriit, & Aminſi Epiſcopus non eſt eſt à Metropolitano electus, ſed etiam tria ad eum edicta emiſſa ſunt conuenienter huic decreto: is verò hoc non fecit: ipſe, vt hac lege comprehenditur, bene eum elegerit, & eius qui erat eligendus, ordinationem fecerit.

A τῆς αὐτῆς νεαρᾶς, τὸ διοριζόμενον τὸν τοιοῦτον συκοφάντην λαϊκὸν μὲν ὄντα σωφρονίζεσθαι, κληρικὸν δὲ, καθαιρεῖσθαι. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐντὸς μηνῶν τριῶν τείνεσθαι τὴν κατὰ τοῦ χειροτονηθῆναι ὀφείλοντος εἰσαγομένην κατηγορίαν ἢ παρόντος τοῦ κατηγόρου ἢ καὶ ἀπόντος ἰδικόν ἐστι διὰ τὸ χρήσιμον τῆς χειροτονίας. Νομίζω οὖν ὅτι οἱ μεταγενέστεροι νόμοι οἱ διοριζόμενοι διὰ τριακονθημέρων ἐπιφωνημάτων μετακαλεῖσθαι τοὺς κατηγόρους, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ περὶ κατηγόρων
B νομοθετηθέντα, οὐκ ἔχουσι χώραν ἐπὶ τοῦ παρόντος θέματος. Εἰ γὰρ δοθείη τοῦτο, σχολάσει τὸ γίνεσθαι τὴν ἐξέτασιν ἐντὸς τριμηναίου καιροῦ, ἡ μέντοι τῶν ἐγγράφων δόσις ἀπαραίτητος γενήσεται, τοῦ κατηγόρου δὲ ὀλιγοημέρων μηνυμάτων ἐγγράφων μετακαλουμένου.

Κεφάλαιον θ'.

Περὶ τοῦ χρόνου οὗ ἐντὸς δεῖ τοὺς ἐπισκόπους χειροτονεῖσθαι, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κε'. συνόδου ϛ'. κανὼν ιδ'.

Κείμενον.

C Η β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν, ὅτι ἐὰν ὑπερθῶνται οἱ τῆς πόλεως ἐφ' ἓξ μῆνας ψηφίσασθαι τὸν ἐπίσκοπον, ποιείτω τὴν χειροτονίαν ᾧ ἂν ἁρμόζῃ, κινδύνῳ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, τῶν ἄλλων πάντων παραφυλαττομένων.

Σχόλιον.

Η β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. τοῦτο δὲ αὐτῆς τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἔσο δὲ εἰδὼς ὡς ἐν τῷ νομίμῳ χρώμενος ὁ ἁγιώτατος
D ἡμῶν δεσπότης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κύριος Μιχαὴλ ἐπεφωνήσατο τὸν μητροπολίτην ἐκεῖνον Ἀμασείας κύριον Λέοντα, ἐκ τρίτου, χάριν τοῦ μὴ ψηφίσασθαι τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Ἀμινσοῦ περὶ χρόνου ἑνὸς ἤδη χηρεύσασαν. ἔλεγε γὰρ ὡς ἐπεὶ χρονιαῖος παρῆλθε καιρὸς καὶ ἡ Ἀμινσὸς οὐκ ἐψηφίσθη παρὰ τοῦ μητροπολίτου, ἀλλὰ καὶ τρία γεγόνασι πρὸς αὐτὸν ἐπιφωνήματα ἐξ ὁρισμοῦ τούτου, ὡς ἂν ψηφίσηται τὴν ἐπισκοπήν, ὁ δὲ οὐκ ἐποίησε τοῦτο, καλῶς αὐτὸς κατὰ τὴν περίληψιν τοιούτου νόμου, ἵνα ψηφίσηται αὐτὴν, καὶ ποιήσῃ τὴν χειροτονίαν τοῦ ψηφισθησομένου,

ὅτε καὶ τινῶν λεγόντων μὴ δεχθῆναι εἰς τὰ βασιλικὰ τὴν τοιαύτην τῆς νεαρᾶς διάταξιν, κἀντεῦθεν ἄπρακτον εἶναι, αὐτὸς ἐπέμεινε λέγων μὴ δίκαιον εἶναι κεραίαν ἀθετηθῆναι ἐκ τῶν ἐν τῷ νομοκανόνῳ γεγραμμένων τῷ ὡς θεογράφοις πλάκας παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ λογιζομένῳ. ἀλλ' ὕστερον μαθὼν ἔκ τε τῶν βασιλικῶν χειλέων, καὶ ἐκ τῶν προύχόντων τῆς συγκλήτου βουλῆς, ὅπερ καὶ πρότερον ἤκουεν, εἰς τὴν τοῦ παρόντος ποιήματος ἐπέστησε συγγραφὴν καθὼς καὶ ἐν τῷ προοιμίῳ προεδηλωσάμην. τῆς γοῦν τοιαύτης νεαρᾶς μὴ ἐνεργούσης κρατεῖ ὁ κέ. κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Ὁ χρόνος τῆς χειροτονίας τοῦ ἐπισκόπου τῷ παρόντι κανόνι περιεχόμενος χρόνος διπλῶς ἑρμηνεύεται. Ὁ μὲν γὰρ κέ. κανὼν, τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διορίζεται, ἐντὸς τριῶν μηνῶν εἰς τὰς χηρευούσας ἐκκλησίας ἐπισκόπους ἀποκηρύττεσθαι. Ὁ δὲ ιδ'. κανὼν τῆς ϛ'. συνόδου περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἡλικίας τοῦ ἐπισκόπου διδάσκει. ἡ δὲ παράβασις ἐκείνου μὲν ἐκκλησιαστικῷ καθυποβάλλει ἐπιτιμίῳ, τούτου δὲ καθαιρέσει.

Κεφάλαιον ί.

Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι τινὰ ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον πρὶν ἢ πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ Χριστιανοὺς ὀρθοδόξους ποιῆσαι, συνόδου Καρθαγένης, κανὼν λϛ'.

Κείμενον.

Καὶ ἡ ιη'. διάτ. τοῦ έ. τίτ. τοῦ ά. βιβλ. καὶ ἡ ί. τοῦ ιά. τίτ. τιμωρεῖται τοὺς Σαμαρείτας καὶ Ἕλληνας βαπτιζομένους, καὶ μὴ προσάγοντας γαμετὰς αὐτῶν καὶ παῖδας τοὺς ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι.

Σχόλιον.

Ἡ ιη'. διάτ. τοῦ έ. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, οὐδ' ἡ ί. τοῦ ιά. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου. ἐρωτήσει τις ὡς τοῦ λϛ'. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου διοριζομένου μὴ κληροῦσθαί τινα εἰ μὴ ποιήσῃ Χριστιανοὺς πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, πῶς αἱ παροῦσαι διατάξεις αἱ λέγουσαι τοὺς ἐξ Ἑλλήνων γεγονότας πιστοὺς τιμωρεῖσθαι, εἰ μὴ προσάγουσι τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι γαμετὰς αὐτῶν, καὶ παῖδας καὶ πάντας τοὺς ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν, οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικὰ σύνδρομοι οὖσαι κατὰ ταῦτα τῷ κανόνι; λύσις.

A Quo etiam tempore cùm quidam dicerent hoc Nouellæ præſcriptum non eſſe in Baſilicis receptum, & ideo exoleuiſſe, ipſe perſtitit, dicens non eſſe æquum vt vel apex aboleretur ex iis quę in Nomocanone ſcripta ſunt, quod inſtar diuinarum tabularum ab Eccleſia reputatur. Sed cùm ab ore Imperatoris hoc poſtea didiciſſet, & à præcipuis Senatoribus id quod prius dictum eſt, audiuiſſet, me ad præſens opus conſcribendum incitauit: vt in Proœmio declarauimus. Cùm hæc ergo Nouella non ſit B in vſu, locum habet xxv. can. Synodi Chalcedon. Tempus, quod Epiſcopi ordinationis gratia à præſenti canone comprehenditur, dupliciter exponitur. Nam xxv. canon Chalced. Synodi ſtatuit, vt intra tres menſes in vacantibus Eccleſiis Epiſcopi renunciarentur. Quartus decimus autem canon ſextæ Synodi docet de tẽpore ætatis Epiſcopi. Tranſgreſſio autem, illius quidẽ, pœnæ Eccleſiaſticæ ſubijcit, huius autem, depoſitioni.

Cap. X.

Non *eſſe aliquem ordinandum Epi-* C *ſcopum, vel Presbyterum, vel Diaconum, priùs quàm omnes qui ſunt in domo ſua Chriſtianos orthodoxos fecerit, Synodi Carthagin. can. xxxvi.*

Textvs.

Decima Octava *conſtitutio, v. tituli primi libri, & x. tituli vndecimi puniunt Samaritanos & Græcos qui baptizati ſunt, vxores autem ſuas & liberos, qui ſunt domi ſuæ, ad ſanctum baptiſmum non adducunt.*

Schol. Bals. Conſtitutio xviii. tituli v. libri i. codicis in Baſilicis non D eſt poſita, neque conſtitutio x. tituli xi. eiuſdem libri. Quæret aliquis, cùm xxxvi. canon. Carth. Syn. decernat, ne quis fiat Clericus, niſi omnes qui ſunt domi ſuæ Chriſtianos fecerit, quomodo præſentes conſtitutiones, quæ dicunt eos qui ex Græcis facti ſunt fideles, puniendos, niſi vxores ſuas, & filios, & omnes qui ſunt in ſuis ædibus, ad ſanctum baptiſmum adducant, non ſunt in Baſilicis editæ, maximè cùm in his cum canone conueniant? Solutio.

Conſtitutiones quidem in Baſilicis non ſunt receptæ propter ſancti Apoſtoli præceptum, quod decernit vt non ſoluatur infidelium coniugium, ſi vnus ex iis ſit fidelis. Quis enim ſcit, inquit, an fidelis infidelem ſuam coniugem ad fidem traduxerit, & contra? Canon autem non vult vt is cum infideli cohabitet, qui nunquam fuit infidelis, ſed orthodoxus: multo autem magis poſt Clericatum, & ideo non permittit vt fiat Clericus. Porrò alij quoque Canones non permittunt fideli, vt cum infideli matrimonio iungatur. Eſt ergo differentia inter eum qui eſt fidelis ad fidem conuerſus, & eum qui eſt fidelis à natiuitate. Ille enim venia dignus cenſetur, vt qui ſuos cognatos infideles non eijcit, illos quoque ſperans poſſe ad fidem orthodoxam conuertere. Hic verò punitur, vt qui vnà cum infidelibus communicet, nec ei vt fiat Clericus, permittitur. Lege etiã lxxii. canonem Syn. in Trullo, ita fideles diuidentem, & in fine hæc dicentem: Sanctificatus enim eſt vir infidelis in muliere. Sanctificata eſt etiam mulier infidelis in viro. Lege etiam ſancti Pauli ex epiſtola ad Corinthios (1. Corinth. 7.14.) valde aptum de hac re locum qui dicit: Fratres, ſi quis ſororem mulierem habeat infidelẽ, & quæ ſequuntur: & dic ex iis omnibus, cum Sacerdotio dignum habendũ, qui baptizatus eſt, & alios ſanctificat, etiam antequã eos baptizauerit qui vnà ſecum habitant.

A αἱ μὲν διατάξεις οὐ παρελήφθησαν εἰς τὰ βασιλικὰ διὰ τὴν τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου παραγγελίαν τὴν διορίζομένην μὴ λύεσθαι τὴν τῶν ἀπίστων συνοίκησιν, ἐὰν ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν πιστὸς γένηται. τί γάρ φησιν οἶδας ἐὰν ὁ πιστὸς μεταγάγῃ πρὸς τὴν πίστιν τὴν ἄπιστον σύζυγον αὐτοῦ ..... Ὁ δὲ κανὼν οὐ θέλει συνοικεῖν οὐ μηδέποτε γεγονότα ἄπιστον, ἀλλ' ὀρθοδοξοῦντα μετὰ ἀπίστου. πολλῷ δὲ πλέον μετὰ κλήρωσιν. διὰ τοῦτο οὐ παραχωρεῖ αὐτὸν κληρωθῆναι. καὶ ἕτεροι δὲ κανόνες οὐ παραχωροῦσι τῷ πιστῷ συναφθῆναι μετὰ ἀπίστου. B Διαφορὰ οὖν ἐστιν ἀπίστου εἰς τὴν πίστιν ἐπιστρέψαντος, καὶ τοῦ ἐκ γενετῆς ὄντος πιστοῦ. ὁ μὲν γὰρ συγγνώμης ἀξιοῦται μὴ ἐκβάλλων τοὺς προσγενεῖς αὐτοῦ ἀπίστους, μεταστρέψαι κἀκείνους ἐλπιζόμενος εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. ὁ δὲ τιμωρεῖται ὡς μετὰ ἀπίστων συγκοινωνῶν, καὶ οὐ παραχωρεῖται κληροῦσθαι. ἀνάγνωθι καὶ τὸν οβ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου οὕτω διαιροῦντα τοὺς πιστοὺς, καὶ πρὸς τῷ τέλει ταῦτα διεξιόντα. ἡγίασται γὰρ ὁ ἄπιστος ἀνὴρ ἐν τῇ γυναικὶ, καὶ ἡγίασται ἡ ἄπιστος γυνὴ ἐν τῷ ἀνδρί. C ἀνάγνωθι καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Παύλου τὸ περὶ τούτου πρόσφορον χωρίον λέγον, Ἀδελφοὶ εἴ τις ἀδελφὴν γυναῖκα ἔχει ἄπιστον· καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ εἰπὲ ἀπὸ πάντων καλῶς ἱερωσύνης ἀξιοῦσθαι βαπτισθέντα, καὶ ἁγιάζοντα ἄλλους, καὶ πρὸ τοῦ βαπτίσαι τοὺς σὺν αὐτῷ οἰκοῦντας.

Cap. XI.

De iis qui fiunt Epiſcopi ex Laicis, Syn. Sard. can. x. Syn. i. & ij. quæ in æde ſanctorum Apoſtolorum congregata eſt, can. xvij.

Κεφάλαιον ια'.

Περὶ τῶν ἀπὸ λαϊκῶν γινομένων ἐπισκόπων, συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ι'. συνόδου α'. καὶ β'. συγκροτηθείσης ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων D ἀποστόλων κανὼν ιζ'.

Textvs.

(Auth. De Eccleſiaſt. diuer. tit.) Secvnda *conſtitutio primi tit. Nouellarum non permittit vt ex Laicis ſtatim Epiſcopus ordinetur, ſed fiat prius Clericus, & maneat tribus menſibus docens ſcripturas & Canones. Prima autem eiuſdem libri & tituli conſtitutio non vult ipſum minus quàm ſex menſibus prius Clericum vel Monachum factum eſſe.*

Schol. Bals. Conſtitutio ii. eiuſdem tituli i. Nouellarũ eſt, vt ſuperiùs dictum eſt, Iuſtiniani Nouella cxxiii. Hoc vero eius caput non eſt poſitum in Baſilicis, & conſtit. i. tit. i. Nouell. eſt Nouella Iuſtiniani vi. & neque hæc, quum tamen de his qui ex Laicis Epiſcopi fiunt, tractet, inſerta eſt Baſilicis: quemadmodum neque quæcunque Iuſtiniani No-

Σχόλιον.

Ἡ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστιν ὡς ἄνωθεν εἴρηται νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. τοῦτο δὲ αὐτῆς τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, καὶ ἡ α'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ϛ'. καὶ οὐδὲ αὐτὴ περὶ τῶν ἀπὸ λαϊκῶν γινομένων ἐπισκόπων διαλαμβάνουσα, κατεστρώθη εἰς τὰ βασιλικὰ, ὥσπερ ἄλλη οἱαδήτις Ἰουστινιανὴ

νεαρὰ περὶ τούτου διαλεγομένη. πρόσεχε τοίνυν γάρ τούτου μόνῳ τῷ ιζ΄. κανόνι τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συγκροτηθείσης α΄. καὶ β΄. συνόδου. ἐκεῖσε δὲ πάντως εἰρήσεται ὅπως τὰ τοῦ κανόνος ἐκλαμβάνονται, καὶ ἀπὸ τῶν νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως τί κρατεῖ.

Κεφάλαιον ιβ΄.

Πῶς ὁ ἐθνικὸς, ἢ ὁ ἐν νόσῳ, ἢ ὁ νεωστὶ βαπτισθεὶς, καὶ ὁ ἐκ φαύλης διαγωγῆς, χειροτονεῖται ἐπίσκοπος, ἢ κληρικὸς, κανὼν ἀποστόλων π΄. συνόδου Νικαίας κανὼν β΄. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ιβ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν γ΄.

Κεφάλαιον ιγ΄.

Πῶς ὁ σχολάζων ἐπίσκοπος γίνεται εἰς σχολάζουσαν ἐπισκοπὴν, συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ις΄.

Κεφάλαιον ιδ΄.

Πότε γίνεται ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς εὐνοῦχος, ἢ ἄλλως ἐμπαθὴς τὸ σῶμα, ἀποστόλων κανὼν κα΄. κβ΄. οζ΄. οη΄. συνόδου Νικαίας κανὼν α΄.

Κείμενον.

Ὁ πολιτικὸς νόμος τοὺς ἑαυτοὺς ἢ ἑτέρους εὐνουχίζοντας, διαφόρως τιμωρεῖται, ποτὲ μὲν κεφαλικῶς, ποτὲ δὲ δημεύσει καὶ ἐξορίᾳ, ποτὲ δὲ ταυτοπαθείᾳ. καθόλου δὲ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἡμῶν, οὐ συγχωρεῖ εὐνουχίζεσθαι, ἀλλὰ παρὰ βαρβάροις καὶ μόνους βαρβάρους. εἰ δέ τις παρ' ἡμῖν εὐνουχισθῇ, ἐλευθεροῦται, εἴπερ ἦν δοῦλος κἂν διὰ νόσον εὐνουχισθῇ, ὡς βιβλ. δ΄. τοῦ κώδικος τιτ. μβ. διάτ. α΄. β΄. καὶ βιβλίον μη΄. τιτ. η΄. διάτ. γ΄. δ΄. ε΄. ς΄. ια΄. καὶ ἐν τῇ περὶ τῶν εὐνουχιζόντων ρμβ΄. νεαρᾷ.

Σχόλιον.

Ἡ α΄. καὶ β΄. διάτ. τοῦ μβ΄. τιτ. τοῦ δ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθησαν ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν ιθ΄. τιτ. α΄. κεφ. πζ΄. ὃ καὶ ἔχει οὕτως, Ἡ διάταξις κελεύει ὥστε μηδένα Ῥωμαῖον εὐνουχίζεσθαι, μηδὲ ἔξω τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἐδάφους, μηδὲ ἀγοράζειν μηδένα τὸν εὐνουχισθέντα Ῥωμαῖον, ἀλλὰ καὶ τὸν εὐνουχίσαντα, καὶ αὐτὸν ἀγοράσαντα, καὶ τὸν συμβολαιογράφον τὸν συγγράψαντα αὐτοῦ τὸ συμβόλαιον, καὶ τὸν τελώνην τὸν κομισάμενον τέλος τι ὑπὲρ τούτου, τιμωρεῖσθαι. τὰ δὲ βάρβαρα ἀνδράποδα τὰ εὐνουχιζόμενα ἔξωθεν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἐδάφους, ἐξέστω πᾶσι τοῖς ἐμπόροις καὶ ἀγοράζειν καὶ πιπράσκειν.

uella alia, quæ de hac re diſſerit. Ex his ergo omnibus mentem ſolum adhibe xvii. can. primæ & ſecundæ Synodi, quæ habita eſt in æde ſanctorum Apoſtolorum. Illic enim omnino dicetur quomodo canon accipiatur, & quid ex Nouellis Imperatoris Iuſtiniani ſeruetur.

CAP. XII.

QVOMODO *Ethnicus, vel qui ægrotat, vel qui recenter eſt baptizatus, etiam ex mala vitæ inſtitutione, ordinatur Epiſcopus vel Clericus, Apoſtolorum canon lxxx. Syn. Nicanæ can. ij. Syn. Neocaſar. can. xij. Syn. Laodic. can. iij.*

CAP. XIII.

QVOMODO *fit vacans Epiſcopus in vacante Epiſcopatu, Syn. Antioch. can. xvi.*

CAP. XIIII.

QVANDO *fit Epiſcopus vel Clericus, Eunuchus, vel qui aliter corpore vitiatus & malè affectus eſt, Apoſtolorum can. xxi. xxij. lxxvij. lxxviij. Syn. Nic. can. i.*

TEXTVS.

LEX *ciuilis eos qui ſeipſos vel alios caſtrant, variis pœnis afficit. Aliquando enim capite, aliquando verò publicatione bonorum, & exilio, aliquando pœna talionis. Omnino enim in noſtra Republica nullum caſtrari permittitur, præterquam barbaros, apud ſolos barbaros. Si quis autem à nobis caſtratus fuerit, manu mittitur, ſi erat ſeruus, etiamſi propter morbum caſtratus fuerit, ſicut lib. iiij. Codicis tit. xlij. conſtitutio i. ij. & lib. xlviij. tit. viij. digeſt. iij. iiij. v. vi. xv. & in cxlij. de his qui Eunuchos faciunt, Nouella continetur.*

SCHOL. BALS. Prima & ij. conſtitutio tituli xlij. libri iiij. Codicis, poſitæ ſunt in libro Baſilic. xix. tit. primo, cap. lxxxvij. quod etiam ſic habet: Conſtitutio iubet vt nullus Romanus caſtretur, nec extra quidē Romanum ſolum, nec emat vllum caſtratum Romanum: ſed & eum qui caſtrauit, & eum qui emit, & eum qui contractum conſcripſit, & publicanum qui aliquid vectigalis pro eo accepit, puniendum decernit. Barbara autem mancipia, quæ extra Romanum ſolū caſtrantur, liceat omnibus mercatoribus & emere & vēdere. Auth. De Eunuchis.

Titulus porro viij. lib. xlviii. Digeſt. eſt in libro lx. Baſilicor. tit. xxxviij. hæc verò capita omiſſa ſunt, & non poſita. Sed etiam cxli. Iuſtiniani Nouella poſita eſt in lib Baſilic. lx. tit. li. cap. iiij. quod etiam ſic habet: Statuimus, vt qui in quocunque noſtræ Reip. loco caſtrare audent vel audebunt quamcunque perſonam, ſi ſint viri qui hoc auſi fuerint, vel etiam audeant, idem patiantur quod fecerunt: & ſi ſalui quidem fuerint, bona eorum publico applicentur, ipſique per eum qui pro tempore magiſtratum obit gloriæ tuæ, in gypſum mittantur, vt illic ſint toto vitæ tempore: ſin autem ſint mulieres quæ hoc faciunt, ipſæ quoque puniantur bonis eorum publico applicatis ab eo qui illo tempore gerit magiſtratum, & in exilium mittantur: vt ex qua impietate ſe quæſtum facturas exiſtimabant, vel cogitabant, ex ea ſupplicium & bonorum ſuorum amiſſionem ſuſtineant. Porrò autem eos quoque qui iuſſerunt, & ea de cauſa perſonam tradiderunt, vel etiam domos, vel locum aliquem pro ea re præbuerunt, vel etiam præbent, ſiue ſint viri, ſiue mulieres, eaſdem pœnas ſubire iubemus, vt qui ſint huius nefariæ actionis conſcij. Caſtrati autem ij quoque aliis connumerari debebant, qui ab antiquiori tempore caſtrati ſunt, ſed iubemus, vt qui à decima indictione circuli, qui nunc ingreſſus eſt, à quocunque, in loco noſtræ Reipublicæ ſunt caſtrati, ſint liberi, & nullo modo poſſint ſub quacunque ſpecie contractus trahi in ſeruitutem, nec vllus forenſis de eis contractus factus vel faciendus ſeruetur. Sed neque inquirendi illorum ſtatus cauſſa cognitiones, quæ ἀνακρίσεις dicuntur, de iſtiuſmodi perſonis interponantur, aut interpoſitæ valeant. Sed & omnes eos, qui tali contractui in poſterum miniſterium præbent, ſuperius traditas ſubire pœnas iubemus. Sed ſi quidem propter morbum, ſeruum caſtrari contigerit, illum quoque iubemus libertatem aſſequi. Qui enim ab initio liberi ſunt, ſi forte in hoc genus morbi incidunt, ſui poteſtatem habent, vt quod velint, ſibi remedium adhibeant.

τὸ δὲ μη΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ὁ η΄. τίτλος κεῖται ἐν βιβλίῳ ξ΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. λθ΄. τὰ δὲ κεφάλαια ταῦτα παρελείφθησαν, καὶ οὐκ ἐτέθησαν. Ἡ δὲ ρμα΄. νεαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐτέθη εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν ξ΄. τίτλον να΄. κεφ. δ΄. ὃ καὶ ἔχει οὕτως, Θεσπίζομεν ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας εὐνουχίζειν τολμῶντας ἢ τολμήσοντας οἱονδήποτε πρόσωπον, εἰ μὲν ἄνδρες εἶεν οἱ τοῦτο τολμήσαντες, ἢ καὶ τολμῶντες, ταὐτὸ τοῦτο παθεῖν ὃ πεποιήκασι, καὶ εἰ περισωθεῖεν, τὰ πράγματα αὐτῶν τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι, διὰ τοῦ κατὰ καιρὸν τὴν τῆς σῆς ἐνδοξότητος ἀνύοντος ἀρχὴν, κἀκείνους ἐν γύψῳ πέμπεσθαι, ὀφείλοντας τὸν ἅπαντα τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον ἐκεῖ εἶναι. εἰ δὲ γυναῖκες εἶεν αἱ τοῦτο ποιοῦσαι, καὶ ταύτας τιμωρεῖσθαι, καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν διὰ τοῦ κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν ἀνύοντος ἀρχὴν τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι, καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι, ἵνα ἐξ ἧς ἐνόμισαν ἢ ἐνόησαν ἀσεβείας κέρδος αὐτοῖς περιποιεῖν, ἐξ αὐτῆς τιμωρίαν καὶ ἔκπτωσιν τῶν ἰδίων πραγμάτων ὑποστῶσι. τοὺς μέντοι ἐπιτάξαντας, καὶ ἐπὶ τούτῳ πρόσωπον παραδεδωκότας, ἢ καὶ οἴκους, ἢ τόπον τινὰ ἐπὶ τούτῳ παρασχομένους εἴτε παρέχοντας, εἴτε ἄνδρες εἶεν, εἴτε γυναῖκες, τὰς αὐτὰς κελεύομεν ὑποστῆναι τιμωρίας, ὡς συνίστορας γενομένους τῆς ἀδίκου ταύτης πράξεως. αὐτοὺς δὲ τοὺς εὐνουχισθέντας ἐχρῆν μὲν ἀπὸ παλαιοτέρων χρόνων. πλὴν κελεύομεν τοὺς ἀπὸ τῆς ι΄. ἐπινεμήσεως τοῦ νῦν ἐπελθόντος κύκλου εὐνουχισθέντας παρ᾽ ὁντινοσοῦν ἐν τόποις τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐλευθέρους εἶναι, καὶ κατὰ μηδένα τρόπον ἢ οἱονδήποτε εἶδος συναλλάγματος εἰς δουλείαν καθέλκεσθαι, μηδὲ συμβόλαιον ἐπ᾽ αὐτοῖς ἀγοραῖον, ἢ ἰδιόχειρον καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον ἢ κατὰ περίνοιαν γενόμενον ἢ γενησόμενον κρατεῖν, ἀλλὰ μηδὲ τὰς λεγομένας ἀνακρίσεις ἐπὶ τοιούτοις γίνεσθαι προσώποις ἢ γενομένας κρατεῖν. Ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς τοιούτοις συναλλάγμασι τὸ λοιπὸν ὑπουργοῦντας, τὰς ἀνωτέρω κελεύομεν εἰρημένας ὑποστῆναι ποινάς. Εἰ μέντοι διὰ πάθος συμβῇ δοῦλον εὐνουχισθῆναι, κἀκεῖνον κελεύομεν τῆς ἐλευθερίας τυγχάνειν. Οἱ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὄντες ἐλεύθεροι πάθει ὡς εἰκὸς τοιούτῳ περιπίπτοντες ἑαυτῶν ἔχουσιν ἐξουσίαν, ἣν ἂν θέλωσι θεραπείαν ἑαυτοῖς προσάγειν.

A Τοὺς εὐνουχισθέντας τοίνυν ἀπὸ τοῦ μνημονευθέντος χρόνου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ παρ' οἱωδήποτε προσώπῳ ὄντας κελεύομεν ἀναζητηθῆναι, καὶ ἐλευθέρους εἶναι, καὶ μηδέποτε εἰς δουλείαν τούτους καθέλκεσθαι. Εἰ μέντοι θαρρήσουσί τινες ἐξ αὐτῶν τῶν εὐνουχισθέντων, τινὰς μετὰ τὸν παρόντα ἡμῶν ἐπιταγεῖν νόμον, δίδομεν ἄδειαν καὶ τοῖς εὐνουχισθεῖσι αὐτοῖς ὡς ἅπαξ ἐλευθερίας ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν τυχοῦσι νόμου, ἐνταῦθα μὲν τῇ τε βασιλείᾳ προσιέναι, τῷ τε κατὰ καιρὸν ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ, B καὶ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἡμῶν ἄρχουσι προσαγγέλλειν· ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις τοῖς κατὰ τόπον ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις καὶ τοῖς τούτων ἄρχουσιν, ἐφ' ᾧ προνοίᾳ πάντως τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων, καὶ κινδύνῳ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τάξεων, εἴτε ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἴτε ἐν ἑτέρῳ οἱωδήποτε τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας τούτους ἐκδικεῖσθαι, καὶ φυλάττεσθαι τὴν ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμου δεδομένην αὐτοῖς ἐλευθερίαν. Περιιδεῖν γὰρ φόνοις τοσούτοις γινομένοις κατὰ πρόφασιν τῶν τοιαῦτα C τολμώντων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ οὐδαμῶς ἀνεχόμεθα. Εἰ γὰρ βάρβαροι ἀκούσαντες τῶν ἡμετέρων περὶ τούτου παραγγελμάτων, ταῦτα ἐφύλαξαν, πῶς ἂν ἡμεῖς συγχωρήσωμεν μετὰ τοσαύτας τῶν πρὸ ἡμῶν βεβασιλευκότων νομοθεσίας τοιοῦτόν τι ἁμαρτάνεσθαι, ἢ καὶ ἀνεκδίκητον τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ καταλιμπάνεσθαι;

Κεφάλαιον ιε'.

Περὶ τοῦ τὸν δαιμονιζόμενον μὴ κληροῦσθαι, ἀποστόλων κανὼν οη'.

Κεφάλαιον ις'.

D Περὶ τοῦ μὴ πειθαρχοῦντι τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, βουλομένῳ χειροτονῆσαι αὐτὸν εἰς μείζονα βαθμόν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν λα'. Βασιλείου κανὼν ι'.

Κεφάλαιον ιζ'.

Περὶ ἐπισκόπου, ἢ κληρικοῦ χειροτονηθέντος, καὶ μὴ δεχθέντος ὑπὸ τῆς παροικίας, ἢ μὴ καταδεξαμένου, ἢ μὴ δυναμένου ἀπελθεῖν, ἀποστόλων κανὼν λς'. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιη'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ιζ'. ιη'. συνόδου ς'. κανὼν ιζ'.

Κεφάλαιον ιη'.

Περὶ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν τελευτῶντα ἐπι-

Iubemus igitur, vt in noſtra republica caſtrati iam inde à memorato tempore, apud quamcunque perſonam ſint, perquirantur, & liberi ſint, neque vnquam in ſeruitutem retrahantur. Cæterum ſi qui eorum poſt præſentem noſtram legem aliquos detinere apud ſe caſtratos præſumpſerint: damus etiam ipſis caſtratis licentiam, nimirum qui ſemel ex præſente noſtra lege libertatem promeruerint, vt hîc quidem maieſtatem imperatoriam, & ſanctiſſ. pro tempore patriarcham adeant, neque non apud glorioſiſſ. Imperij noſtri proceres relationem ea de re inſtituant: in prouinciis verò, apud religioſiſſ. locorum epiſcopos, & horum præſides: quò omnino prouidentia noſtrorum magiſtratuum, & periculo obtemperantium ipſis cohortium (ſiue Conſtantinopoli, ſiue alibicunque locorum noſtræ reipubl.) his ſecundùm libertatem dentur vindiciæ, libertáſque ex præſente noſtra lege ipſis largita conſeruetur. Tot enim cædes factas, prætextu eorum qui hæc audent, in noſtra Republica minimè ſuſtinemus. Si enim barbari, noſtris his præceptis auditis, ea ſeruauerunt, quomodo permiſerimus, vt poſt tot leges eorum qui nos præceſſerunt, hoc modo peccare, in noſtra Republica impunitum relinquatur?

CAP. XV.

VT *qui eſt Dæmoniacus, clericus non efficiatur, Apoſtolorum can. lxxviij.*

CAP. XVI.

DE *eo qui non paret ſuo Epiſcopo volenti ipſum in maiorem gradum ordinare, Syn. Carth. can. xxxi. Baſil. can. x.*

CAP. XVII.

DE *Epiſcopo, vel Clerico ordinato, & à Parochia non admiſſo, vel qui non recepit, vel non poteſt diſcedere, Apoſtolorum canon xxxvi. Syn. Ancyr. can. xviij. Syn. Antioch. canon xvij. xviij. Syn. vi. canon decimuſſeptimus.*

CAP. XVIII.

NON POSSE *morientem Epi-*

ſcopum, alterum pro ſe ordinare, Apoſtolorum can. lxxvi. Syn. Antioch. can. xxiij.

Cap. XIX.

Ne *ſit omnino in parua ciuitate vel vico Epiſcopus, Syn. Laodic. can. lvij. Synod. Sardicen. can. vi.*

Cap. XX.

Non *debere eſſe in vna prouincia duos Metropolitanos, vel in vna ciuitate duos Epiſcopos: vel in duabus ciuitatibus vnum Clericum, Syn. Nicæna can. viij. Syn. Chalcedonenſ. can. x. xij. Syn. Nicæna ſecunda canon quintuſdecimus.*

Textus.

Helenopontus *habet duos Metropolitanos, vt eſt xxviij. Nouella. & Paphlagonia diuerſos, vt xxix. Nouella: & Phrygia Capatiana: & ij. Cappadocia. Sed neque duarum ciuitatum poteſt quis eſſe Epiſcopus. Exceptus eſt Tomenſis. ipſe enim etiam reliquarum Scythiæ Eccleſiarum curam gerit, & Leontopolis Iſauriæ eſt ſub Epiſcopatu Iſauropolis, vt habet liber primus Cod. tit. iij. conſtitutio xxxv. ſed neque ſit Præſul duorum Monaſteriorum, vt conſtit. xxxix. eiuſdem tituli.*

Schol. Bals. Viceſima octaua Nouella ſita eſt in libro Baſilicor. vi. tit. xij. cap. i. quæ hîc à nobis ſita non eſt, quòd valde ſit immutatus earum quæ illic declarantur, regionum ſtatus ab impiis barbaris. eáque ratione factum eſt vt non ſit in vſu Nouella. Cęterum Nouella xxix. ſcripta eſt in libro Baſilic. 6. tit. xiij. cap. i. hîc autem propter eandem cauſam non eſt poſita. Porrò autẽ xxxv. conſtitutio iij. tit. primi lib. Codicis eſt caput iij. primi tit. iij. lib. Baſilic. quod ſic habet: Eum qui aufert cuiuſuis ciuitatis ſeu veteris ſeu recèns ædificatæ ius proprij Epiſcopatus, vel aliud priuilegium, etiam ſi id faciat ex Imperiali permiſſione, infamem decernit, eiúſque bona publicat, conatum quoque infirmans. Excipit autem prouincias quæ ſunt in Scythia, & Leontopolim Iſauriæ. Conſtitutio xxxix. eiuſdem tituli & libri non eſt poſita in Baſilicis. Nota verò cùm xxxix. cõſtitutio iij. tit. primi lib. quæ

σκοπον, ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖν, τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν οϛ'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν κγ'.

Κεφάλαιον ιθ'.

Περὶ τοῦ μὴ ἁπλῶς ἐν πόλει βραχείᾳ, ἢ κώμῃ, γίνεσθαι ἐπίσκοπον, συνόδου Λαοδικείας κανὼν νζ'. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ϛ'.

Κεφάλαιον κ.

Περὶ τοῦ μὴ εἶναι ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ δύο μητροπολίτας, ἢ ἐν μιᾷ πόλει, δύο ἐπισκόπους, ἢ ἐν δυσὶ πόλεσιν ἕνα κληρικὸν, συνόδου Νικαίας κανὼν η. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ι. ιβ. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν ιε.

Κείμενον.

Ὁ Ἑλενόποντος δύο ἔχει μητροπολίτας, ὡς ἡ κη. νεαρά· καὶ ἡ Παφλαγονία διαφόρους, ὡς ἡ κθ'. νεαρά· καὶ ἡ Φρυγία Καπατιανὴ, καὶ ἡ β'. Καππαδοκία· οὔτε εἰς δύο πόλεις δύναταί τις εἶναι ἐπίσκοπος. ἐξῄρηται ὁ Τομεώς· αὐτὸς γὰρ καὶ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν Σκυθίας προΐσταται, καὶ ἡ Λεοντόπολις Ἰσαυρείας ὑπὸ τὴν ἐπισκοπήν ἐστιν Ἰσαυροπόλεως, ὡς βιβλίον α. τοῦ κώδικος, τίτλος γ'. διάτ. λε. οὔτε δὲ ἡγούμενος γίνεται δύο μοναστηρίων, ὡς διάτ. λθ'. τοῦ αὐτοῦ τίτλου.

Σχόλιον.

Ἡ κη. νεαρὰ κεῖται εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν ϛ. τίτ. ιβ'. κεφ. α. ἥτις ἐνταῦθα οὐκ ἐτέθη παρ' ἡμῶν διὰ τὸ μεγάλως ἀλλοιωθῆναι τὴν τῶν ἐν ταύτῃ δηλουμένων χωρῶν κατάστασιν ὑπὸ τῶν ἀθέων βαρβάρων, καὶ διὰ τοῦτο ἀπρακτῆσαι καὶ τὰ τῆς νεαρᾶς. Καὶ ἡ κθ'. νεαρὰ ἐγράφη εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν ϛ'. τίτ. ιγ'. κεφ. α. ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἐτέθη διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ἡ λε. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐστι κεφ. γ'. τοῦ α. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγον, Τὸν ἀφαιρούμενον πόλεως οἱασδήποτέ τινος πάλαι οὔσης, ἢ νεω πολισθείσης, τὸ τῆς ἰδικῆς ἐπισκοπῆς δίκαιον ἢ ἕτερον προνόμιον, κἂν ἀπὸ βασιλικῆς ἐπιτροπῆς, ἄτιμοῖ καὶ δημεύει ἡ διάταξις, ἀκυροῦσα καὶ τὴν ἐγχείρησιν. ὑπεξαιρεῖ δὲ τὰς ἐν Σκυθίᾳ ἐπαρχίας, καὶ Λεοντόπολιν τῆς Ἰσαυρείας. Ἡ δὲ λθ'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. Σημείωσαι. Ἡ λθ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. α. βιβλίου τοῦ κώδικος ἡ δια-

ὁριζομένη μὴ γίνεσθαί τινα δύο μοναστηρίων, μὴ ὀφείλουσα ἐνεργεῖν, διὰ τὸ μὴ τεθῆναι εἰς τὰ βασιλικά, ἐνεργεῖ ἀκολούθως τῷ ιε. κανόνι τῆς ζ. συνόδου τῷ διοριζομένῳ μὴ γίνεσθαί τινα κληρικὸν εἰς δύο ἐκκλησίας μιᾶς πόλεως. Εἰ γὰρ οὐκ ἐφεῖται κληροῦσθαί τινα εἰς δύο ἐκκλησίας, πολλῷ πλέον οὐδὲ ἡγούμενος δύο μοναστηρίων προστήσεται, ὥσπερ οὐδὲ κεφαλὴ μία δύο σωμάτων. Τὸ δὲ προΐστασθαι τὸν Παντοκρατορινὸν ἡγούμενον πολλῶν μοναστηρίων, οὐκ ἐναντιοῦται τῷ κανόνι. Τὰ γὰρ πολλὰ μοναστήρια ὡς ἓν λογίζονται, διὰ τὸ κατ' ἐπίδοσιν περιελθεῖν εἰς τὸν Παντοκράτορα. Σημείωσαι τὸ ἐνταῦθα κατεστρωθέντι νόμῳ, ἤγουν τῷ γ'. κεφ. τοῦ α'. τιτ. τοῦ γ'. βιβλίου μὴ προσέχῃς. ἀνῃρέθη γὰρ ὑπὸ τοῦ ιζ'. κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ τοῦ λη'. κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. Καὶ ἀνάγνωθι τὸν τοιοῦτον λη'. κανόνα καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ. κατεστρώθησαν γὰρ ἐν αὐτῇ σημείω μετὰ βασιλικὰ ῥήματα, διαλαμβάνοντα πῶς τοῖς βασιλεῦσι ἐφεῖται ἐκκλησιαστικὰ μετασκευάζειν δίκαια καὶ προνόμια.

A decernit vt non fiat aliquis Præfectus duorũ Monaſteriorũ, in vſu eſſe non debeat, quòd non ſita ſit in Baſilicis: valet & in vſu eſt conſequenter xv. can. ſeptimæ. Syn. qui decernit non debere fieri aliquẽ Clericum in duabus Eccleſiis vnius ciuitatis. Si enim non permittitur alicui, vt ſit Clericus in duabus Eccleſiis, nec Præfectus duobus Monaſteriis præerit, ſicut nec caput vnũ duobus corporibus. Quod autem Pantocratorenus Præfectus prę́ſit multis Monaſteriis, canoni non B aduerſatur. Multa enim Monaſteria vt vnum reputantur, quod per acceſſionem ad Pantocratorem redeant. Legi quæ hic ſita eſt, ſeu tertio capiti primi tit. iii. libri, ne mentem adhibueris. Sublatum eſt enim à xvii. can. Synod. Chalcedon. à xxxviij. Syn. in Trullo. Lege autem & eum xxxviij. canonem, & eius interpretationem.

Pantocratorenus Præfectus is eſt quem Generalem vocant.

Κεφάλαιον κα'.

Περὶ τῶν χειροτονούντων ἐν ταῖς μὴ οὔσαις ὑπ' αὐτοὺς πόλεσιν ἢ ἐπαρχίαις, ἀποστόλων κανὼν λε'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ιγ'. κβ'. συνόδου Ἐφέσου κανὼν η'.

Cap. XXI.

De *ijs qui ordinant in ciuitatibus vel prouinciis quæ eis non ſubſunt, Apoſtolorum* C *canon xxxv. Synodi Antioch. canon xiij. & xxij. Synodi Epheſ. can. viij.*

Κεφάλαιον κβ'.

Περὶ τῶν διὰ προστασίας ἀρχόντων γινομένων ἐγκρατῶν ἐκκλησιῶν, ἀποστόλων κανὼν λ'. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν γ'. ἀνάγνωθι τὸ α'. κεφάλαιον τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

Cap. XXII.

De *ijs qui Magiſtratuum Principúmve patrocinio fiunt compotes Eccleſiarum, Apoſtolorum can. xxx. Syn. Nicana ij. can. iij. Lege primum caput octaui tituli præſentis operis, & quæ in eo ſcripta ſunt.*

Κεφάλαιον κγ'.

Περὶ τῶν διὰ γάμον ἢ παλλακισμὸν μὴ χειροτονουμένων ἐπισκόπων, ἀποστόλων κανὼν ιβ'. ιη'. ιθ'. συνόδου ς'. κανὼν γ'. ιβ'. Βασιλείου κανὼν ιβ'.

Cap. XXIII.

De *ijs qui propter matrimonium vel concubinatum non ordinantur Epiſcopi, Apoſtolorum can. xij. xviij. xix. Syn. vi. can. iij. xij. Baſilij canon xij.*

Κείμενον.

Τίτλος α'. τῶν νεαρῶν, διάταξις α'. β'. ιζ'. ἐν αἷς εἴρηται ὅτι ὁ χειροτονούμενος ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος ὀφείλει εἶναι παρθένος, ἢ ἐκ παρθενίας μονογαμήσας παρθένον.

Textvs.

Lege *titulum primum Nouellarum* D *conſtit. i. ij. xvij. in quibus dictum eſt, quòd qui ordinatur Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, debet eſſe virgo, vel ex virginitate vnam ſolam virginem vxorem duxiſſe.*

Σχόλιον.

Ἡ α'. β'. καὶ ιζ'. διάτ. τοῦ α'. τιτ. τῶν νεαρῶν ἐτέθησαν εἰς νεαρὰς Ἰουστινιανείους ς'. ρκγ'. καὶ ρλζ'. πλὴν τὰ τῆς ς'. νεαρᾶς οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά. τὰ δὲ τῆς ρκγ'. νεαρᾶς

Schol. Bals. Conſtitutio i. ii. & xvii. tit. i. Nouell. ſunt poſitæ in Nouellis Iuſtinianæis vi. cxxii. & cxxxvii. Veruntamen quæ ad Nouellam vi. pertinent, poſita non ſunt in Baſilicis. cxxiij. verò Nouella

Auth. De Eccleſiaſt. diuerſ. tit.

A ſita eſt in lib. iij. Baſilic. tit. i. capit. xxvij. quod ſic habet: Clericos autem non aliàs ordinari præcipimus, quàm ſi literas ſciant, & rectam fidem vitámque honeſtam habeant, & nec concubinam, nec naturalem habuerunt, vel habent filium: ſed vel continenter viuunt, vel vxorem legitimam eámque vnam habuerunt, vel habent, & non viduam, vel à marito ſeparatam, nec aliter legibus vel diuinis canonibus prohibitam. Quæ ſunt autem cxxxvii. Nouellæ
B ſita ſunt in libro eiuſdem & tituli & capitis, qui ſic habet: Decernimus vt quoties opus fuerit vt eligatur Epiſcopus, conueniant Clerici, & primi ciuitatis cuius eſt ordinandus Epiſcopus: & propoſitis ſanctis Euangeliis, in tribus perſonis faciant electionem, iuret vnuſquiſque eorum in ſacris eloquiis, & ſuper ipſa ſcribat, quòd neque propter donationem, neque promiſſionem, neque propter amicitiam, vel gratiam, vel aliam quamuis affectionem: ſed
C ſcientes eos eſſe rectæ & Catholicæ fidei & honeſtæ vitæ, & triceſimum annum excedere, elegerunt, & quòd nec vxorem quidem vel concubinam vel filios naturales ſciunt eum habuiſſe vel habere. ſed etiam ſi quis prius ex ipſis vxorem habuit, eámque vnam, & nec viduam, nec à marito ſeparatam, nec legibus, vel ſacris canonibus prohibitam. ſed nec aliquem eorum, qui eliguntur, vel ciuilem adminiſtrationem geſſiſſe, vel apparitorem fuiſſe ſciunt, niſi is qui ad-
D miniſtrationem geſſit, vel fuit cohortalis, non minus quàm quindecim annis vitam ab omni reprehenſione in Monaſterio egerit: prius videlicet dicta à nobis obſeruatione in his quoque perſonis, in electionibus, quæ de iis fiunt, ſeruata. Vt ex tribus ſic electis perſonis, melior ordinetur electione & iudicio eius qui ordinat. Nota, etiamſi à præfeti cxxxvij. Iuſtiniani Nouella, ſeu.vii. cap. primi tit. iij. lib. Baſil. non prohibetur quempiam eligi ad Epiſcopatum, qui habeat vxorem legitimam: ne tamen eam ſequaris, ſed potius xxxviij. canonem Syn. in Trullo, quem etiam lege, & dic canones ex eo præferri legibus.

A ἐτέθησαν ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ΄. τίτ. α΄. κεφ. κζ΄. οὕτω λέγοντι, Κληρικοὺς δὲ οὐκ ἄλλως χειροτονεῖσθαι συγχωροῦμεν εἰ μὴ γράμματα ἴσασι, καὶ ὀρθὴν πίστιν καὶ βίον σεμνὸν ἔχοισι, καὶ οὐδὲ παλλακὴν, οὐ φυσικὸν ἔσχον ἢ ἔχοισι παῖδα, ἀλλὰ ἢ σωφρόνως βιοῦντας, ἢ γαμετὴν νόμιμον, καὶ αὐτὴν μίαν, καὶ πρότερον ἐσχηκότας, ἢ ἔχοντας καὶ μηδὲ χήραν μηδὲ διαζευχθεῖσαν ἀνδρὸς, μηδὲ ἄλλως τοῖς νόμοις, ἢ τοῖς θείοις κανόσιν ἀπηγορευμένην. τὰ δὲ τῆς ρλζ΄.
B νεαρᾶς ἐτέθησαν ἐν κεφ. ζ΄. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. οὕτως ἔχοντος, Θεσπίζομεν ὁσάκις χρεία γίνηται ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι, συνιέναι τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως ἧς μέλλει ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι, καὶ προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἐπὶ τρισὶ προσώποις, ψήφισμα ποιεῖν, καὶ ἕκαστον αὐτῶν ὀμνύναι κατὰ τῶν θείων λογίων, καὶ ἐγγράφειν ἐν αὐτοῖς ὅτι τε οὐ διὰ δόσιν, οὔτε διὰ ὑπόσχεσιν, οὔτε διὰ φιλίαν, ἢ χάριν, ἢ ἄλλην οἱανδήτινα προσπάθειαν, ἀλλ᾽ εἰδότες αὐτοὺς τῆς ὀρθῆς καὶ καθολικῆς πίστεως, καὶ
C σεμνοῦ βίου, καὶ ὑπὲρ τὸ λ΄. ἔτος εἶναι, τούτους ἐπελέξαντο, καὶ ὅτι οὐδὲ γαμετὴν ἔχει, ἢ παλλακὴν, ἢ παῖδας φυσικοὺς αὐτοὺς γινώσκουσιν ἐσχηκέναι ἢ ἔχειν, ἀλλ᾽ εἰ καὶ πρότερόν τις ἐξ αὐτῶν γαμετὴν εἶχε, καὶ αὐτὴν μίαν καὶ οὐδὲ χήραν, οὐδὲ ἀνδρὸς ἀποζευχθεῖσαν, οὐδὲ τοῖς νόμοις, οὐδὲ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἀπηγορευμένην· ἀλλ᾽ οὐδὲ πολιτευόμενον ἢ ταξεώτην τινὰ τῶν ψηφιζομένων εἶναι γινώσκουσι. πλὴν εἰ μὴ ἐν μοναστηρίῳ οὐχ ἧττον δεκαπέντε ἐτῶν, μο-
D ναχικὸν ὁ πολιτευόμενος ἢ ὁ ταξεώτης βίον ἀδιαβολήτως ἐξετέλεσε, δηλαδὴ τῆς ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένης παρατηρήσεως καὶ ἐπὶ τούτων τῶν προσώπων ἐν ταῖς γινομέναις περὶ αὐτῶν ψηφίσμασι φυλαττομένης· ἵνα ἐκ τῶν οὕτω ψηφιζομένων τριῶν προσώπων ὁ βελτίων χειροτονηθῇ τῇ ἐπιλογῇ καὶ τῷ κρίματι τοῦ χειροτονοῦντος. Σημείωσαι, εἰ καὶ ἀπὸ τῆς παρούσης ρλζ΄. Ιουστινιανείου νεαρᾶς ἤτοι τοῦ ζ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν κωλύεται τὸ ψηφίζεσθαί τινα εἰς ἐπισκοπὴν ἔχοντα γαμετὴν νόμιμον, ἀλλὰ σὺ μὴ προσχῇς ταύτῃ, πρόσχες δὲ μᾶλλον τῷ λη΄. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, ὃν καὶ ἀνάγνωθι, καὶ λέγε καὶ ἀπὸ τούτου προτιμᾶσθαι τῶν νόμων τοὺς κανόνας.

A ἀναγνωσθῇ δὲ καὶ τὰ γραφέντα παρ᾽ ἡμῶν εἰς τὸν διαληφθέντα κανόνα. Σημείωσαι. ἐρωτήσοι δέ τις ὡς τῆς παρούσης Ἰουστινιανείου νεαρᾶς δεχθείσης εἰς τὰ βασιλικά, τῆς διοριζομένης, μὴ ἄλλως χειροτονεῖσθαί τινα ἐπίσκοπον εἰ μὴ ἐπὶ τρισὶ προσώποις ψήφισμα γένοιτο παρά τε τῶν κληρικῶν καὶ τῶν πρώτων τῆς πόλεως, καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἐπομόσει) κατὰ τῶν θείων εὐαγγελίων περὶ αὐτῶν ὅσα τῇ νεαρᾷ περιέχοι), πῶς οὐδὲν τι ἐκ τούτων σήμερον ἐνεργεῖ. ἀπὸ τοῦ δ΄. κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, τοῦ ιθ΄. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ τοῦ B ιη΄. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, διοριζομένων τὰς ψήφους τῶν ἀρχιερέων, καὶ τὰς χειροτονίας παρὰ ἐπισκόπων ἐπὶ τῷ κρίματι τούτων γίνεσθαι, ἡ πρᾶξις τῆσι δὲ, προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων γίνεσθαι τὰς ψήφους τῶν ἐπισκόπων παρὰ τῶν κληρικῶν, καὶ τῶν πολιτῶν. διὰ γὰρ τοῦτο ὡς ἔοικεν οὐκ ἐνεργεῖ καὶ ὁ ἐν τῷ ζ΄. βιβλίῳ κείμενος νόμος, ὁ διοριζόμενος δικάζειν τοὺς δικαστὰς προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων. Τὸ δὲ ἐπὶ τρισὶ προσώποις γίνεσθαι τὰς ψήφους παρὰ τῶν ἐπισκόπων τὴν σήμερον, ὡς νομίζω ἀπὸ τῆς C παρούσης νεαρᾶς ἠναγκασμένον ἐστί.

Κεφάλαιον κδ΄.

Περὶ τῶν ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμένων ἢ λαμβανόντων ὀφφίκια, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν β΄. ἀποστόλων κανὼν κθ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν κβ΄. κγ΄. Ταρασίου ἀρχιεπισκόπου πρὸς Ἀδριανὸν πάπαν Ῥώμης ἐπιστολή, συνόδου Νικαίας τῆς β΄. κανὼν δ΄. ε΄. ιθ΄. Βασιλείου ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἐπισκόπους ἐπιστολῆς, Γενναδίου καὶ τῆς σὺν αὐτῷ συνόδου ἐκ τῆς ἐγκυκλίου πρὸς τοὺς ὁσιωτάτους μητροπολίτας ἐπιστολῆς.

D

Κείμενον.

Βιβλίον α΄. τίτ. γ΄. διάταξις λ΄. μα΄. καὶ τίτ. α΄. τῶν νεαρῶν διάταξις α΄. β΄. ια΄. ἐν αἷς εἴρηται καὶ περὶ τῶν διδομένων ἐμφανιστικῶν παρὰ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν, καὶ ὅτι ἐν Βυζαντίῳ μόνοι οἱ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, οὐ μὴν οἱ τῶν ἄλλων κληρικοὶ τοῖς αὐτῶν συγκληρικοῖς ταῦτα διδόασιν. οἱ δὲ παρασχόντες οὐ διδόασιν πλέον ἑνὸς ἐνιαυτοῦ διάρια. οὔτε δὲ φρόντισμα οἱονδήποτε ἢ διοίκησιν ἐκκλησιαστικὴν τις δύναται λαβεῖν ἐπὶ δόσει ἢ ἐπὶ τῶν πτωχείων γίνεσθαι, ἢ ξενῶνος, ἢ εὐαγοῦς οἴκου προστῆναι. πάντα δὲ τὰ ἐπὶ τούτῳ διδόμενα ἢ ὑπισχνούμενα, ἡ ἐκκλησία, ἢ ὁ εὐαγὴς οἶκος ἐπιδικεῖ.

Lege etiam quæ à nobis in dictum canonem ſcripta ſunt. Interrogauerit autem quiſpiam cùm præſens Iuſtiniani Nouella in Imp. recepta ſit, quæ decernit non aliter aliquem ordinari Epiſcopum, quàm ſi electio facta ſit in tribus perſonis, & à Clericis, & à primoribus ciuitatis, & vnuſquiſque ipſorum iurauerit tactis diuinis Euangeliis, de his quæ in Nouella continentur, quomodo nihil eorum hodie eſt in vſu. Sol. à iiij. canone Nicænæ Synodi, xix. Antioch. & xii. Laodic. qui decernunt vt Antiſtitum electiones & ordinationes fiant ab Epiſcopis, eorum iudicio, in vſu eſſe deſiit, propoſitis ſanctis Euangeliis fieri Epiſcoporum electiones à Clericis & ciuibus. Propterea enim, vt eſt conſentaneum, nequaquam eſt in vſu lex quæ in ſeptimo libro ſita eſt, & decernit vt Iudices iudicent propoſitis ſanctis Euangelijs. Vt autem in tribus perſonis fiant hodie ab Epiſcopis electiones, vt exiſtimo ex præſenti Nouella neceſſe eſt.

Cap. XXIIII.

De ijs qui propter pecunias ordinantur, vel officia accipiunt, Synodi Chalcedonenſ. can. ij. Apoſtolorum can. xxix. Synod. vi. can. xxij. xxiij. Taraſii Archiepiſcopi ad Adrianum Papam Romæ epiſtola. Syn. Nicænæ ij. can. iiij. v. xix. Baſilij ex epiſtola ad Domnum Epiſcopum. Gennadij & cum ipſo coactæ Synodi ex circulari ad ſanctiſſimos Metropolitanos epiſtola.

Textvs.

Liber *i. tit. iij. conſtitutio xxx. xli. & tit. primus Nouellarum, in quibus dictum eſt etiam de inſinuatiuis quæ dantur Epiſcopis vel Clericis: & quòd Byzantij ij ſoli qui ſunt magnæ Eccleſiæ, non etiam aliarum Clerici, ea dant ſuis Conclericis. Qui autem ea præbuerunt, non dant pluſquam vnius anni diaria. Sed nec ullam curationem vel adminiſtrationem Eccleſiaſticam poteſt quis ſuſcipere, vel pauperibus præfici, vel Xenodochio aut ſanctæ domui præeſſe propter rei alicuius dationem. Quæcunque autem propterea dantur, vel promittuntur, ſacroſancta domus vendicat.*

Poſſunt autem Epiſcopi & ante ordinationem, & poſt, Eccleſiis offerre.

Inſinuatiua Auth. de diuerſis Eccleſiaſt. cap.

SCHOL. BALS. Conſtitutio xxx. & xli. tit. iij. libri i. Codicis poſitæ non ſunt in Baſilicis, atque idcirco in vſu non fuerunt. Conſtitutio autem i. ii. & xi. tit. i. Nouell. ſunt Nouellæ Iuſtiniani vi. cxxiij. & lvi. Ac ſextæ quidem conſtitutionis præſens caput non eſt poſitum in Baſilicis, neque item lvi. Nouella, quæ docet de inſinuatiuis quæ dantur à Clericis qui ibi fiunt, vt ſæpe dictum eſt. cxxiij. autem Nouella poſita eſt, vt ſæpe dictum eſt, in lib. iij. Baſilic. tit. primo, cap. ix. & deinceps, quod quidem ix. caput ſitum eſt extra quintum caput præſentis tituli. quod etiam lege, cum doceat de iis qui propter pecunias ordinantur. De Diariis autem quæ dantur, quære eiuſdem tit. & libri cap. xxxvi. quæ ſic habent: Sed neque Clerico cuiuſcunque gradus dare aliquid ei à quo ordinatur, vel vlli alij perſonæ permittimus. Sed ſolum præbeat ea quæ ſunt conſueta iis qui illi qui ordinat, miniſtrant, & vt moris eſt, ſeruiunt, dum ne vnius anni diaria excedant: in ſancta autem in qua conſtituitur Eccleſia, diuinum myſterium peragat: nihil autem det penitus ſuis Conclericis pro ſua inſinuatione, nec propter eam cauſam ſuis ſolatiis vel aliis diſtributionibus priuetur. Sed nec Xenodochij præfectus, vel qui pauperibus alendis, vel ægrotis curandis præeſt, vel vllus alius ſacroſanctæ domus adminiſtrator, vel cuiuſcunque Eccleſiaſticæ curationis tractator, det ei aliquid à quo præficitur, vel vlli alij perſonæ pro illi concredita adminiſtratione. Qui autem præter ea quæ conſtituimus, vel dat vel accipit, vel interceſſor exiſtit, Sacerdotio, vel Clericatu, vel quacunq; ſibi credita adminiſtratione nudabitur, ijs quæ data ſunt, à ſacroſancta domo vendicatis, cuius hæc perſona ordinationem, vel curationẽ, vel adminiſtrationem ſuſcepit: ſin autem ſit ſecularis qui accipit vel intercedit, ab eo quod datum eſt, duplum exigetur, & ſacroſanctæ domui, in qua eiuſmodi perſona adminiſtrationem, vel ordinationem, vel curationem accepit, præbeatur.

ἐξουσίαν δὲ ἔχουσιν οἱ ἐπίσκοποι, καὶ πρὸ τῆς χειροτονίας, καὶ μετὰ ταῦτα ταῖς ἐκκλησίαις προσφέρειν.

Σχόλιον.

Η λ΄. καὶ μα΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά, καὶ διὰ τοῦτο ἠπρακτήθησαν. ἡ μέντοι α΄. β΄. καὶ ια΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν εἰσὶ νεαραὶ Ἰουστινιανοῦ ϛ΄. ρκγ΄. καὶ νϛ΄. καὶ τῆς μὲν ϛ΄. τὸ παρὸν κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, ὡσαύτως οὐδὲ ἡ νϛ΄. νεαρὰ διδάσκουσα περὶ τῶν ἐν τῷ Βυζαντίῳ διδομένων ἐμφανιστικῶν παρὰ τῶν ἐν τούτῳ γινομένων κληρικῶν. Ἡ δὲ ρκγ΄. νεαρὰ ἐτέθη ὡς πολλάκις εἴρηται ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. θ΄. καὶ ἐφεξῆς, ὅπερ θ΄. κεφ. κατεστρώθη ἔξωθεν τοῦ ε΄. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. ὃ καὶ ἀνάγνωθι διδάσκον περὶ τῶν ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμένων. Περὶ δὲ τῶν διδομένων διαφείων ζήτει τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. κεφ. λε΄. καὶ λϛ΄. οὕτως ἔχον, ἀλλ' οὐδὲ κληρικὸν οἱουδήποτε βαθμοῦ διδόναι τι ἐκείνῳ ὑφ' οὗ χειροτονεῖται ἢ ἄλλῳ οἱῳδήτινι προσώπῳ συγχωροῦμεν, μόνας δὲ παρέχειν αὐτὸν τὰς συνηθείας τοῖς τῷ χειροτονοῦντι ὑπηρετουμένοις, καὶ ἐξ ἔθους κομιζομένοις, ἑνὸς ἐνιαυτοῦ διάφεια μὴ ὑπερβαινούσας. ἐν δὲ τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ᾗ κατατάττεται, τὴν θείαν πληρούτω λειτουργίαν, καὶ μηδὲν παντελῶς τοῖς ἰδίοις συγκληρικοῖς διδόναι ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐμφανείας, μηδὲ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τῶν ἰδίων παραμυθιῶν, ἢ τῶν ἄλλων μεριστικῶν αὐτὸν ἀποστερεῖσθαι, ἀλλὰ μηδὲ ξενοδόχον ἢ πτωχοτρόφον, ἢ νοσοκόμον, ἢ ἄλλου εὐαγοῦς οἱουδήποτε οἴκου διοικητὴν, ἢ οἱονδήποτε ἐκκλησιαστικὸν φρόντισμα χειρίζοντα διδόναι τι ἐκείνῳ ὑφ' οὗ προβάλλεται, ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε προσώπῳ ὑπὲρ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ διοικήσεως. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ἅπερ διετυπώσαμεν ἢ διδοὺς ἢ λαμβάνων ἢ μεσίτης γινόμενος, τῆς ἱερωσύνης ἤτοι τοῦ κλήρου ἢ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ οἱασδήποτε διοικήσεως, γυμνωθήσεται τῶν διδομένων, ἐκδικουμένων τῷ εὐαγεῖ τόπῳ οὗ τινος τὸ τοιοῦτον πρόσωπον τὴν χειροτονίαν ἢ φρόντισμα ἢ διοίκησιν ἔλαβεν. Εἰ δὲ κοσμικὸς εἴη ὁ λαμβάνων, ἢ μεσίτης γινόμενος, τὸ δοθὲν διπλοῦν ἀπαιτηθήσεται, καὶ τῷ εὐαγεῖ τόπῳ ἐν ᾧ τὸ τοιοῦτον πρόσωπον τὴν διοίκησιν ἢ τὴν χειροτονίαν ἢ τὴν φροντίδα ἔλαβε, παρέχεσθαι.

εἰ δέ τις

Εἰ δέ τις κληρικὸς οἱουδήποτε βαθμοῦ, ἢ διοικητὴς οἱουδήποτε εὐαγοῦς οἴκου, ἢ περὶ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ οἱασδήποτε διοικήσεως ἢ φροντίδος, μετὰ ταῦτα βουληθῇ τι τῶν ἰδίων πραγμάτων προσαγαγεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν ᾗ χειροτονεῖται, ἢ τῷ τόπῳ οὗτινος τὴν διοίκησιν ἢ τὴν φροντίδα ἀναδέχεται, οὐ μόνον οὐ κωλύομεν τοῦτο γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον προτρεπόμεθα αὐτοὺς τὰ τοιαῦτα ὑπὲρ σωτηρίας τῆς ἰδίας ψυχῆς ποιεῖν. ἡμεῖς γὰρ ἐκεῖνα μόνα δίδοσθαι κωλύομεν ἅτινα ἰδικοῖς τισι προσώποις παρέχονται, οὐ μὴν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, καὶ τοῖς ἄλλοις εὐαγέσιν οἴκοις προσφερόμενα. ἀνάγνωθι καὶ τὸ τέλος τοῦ θ'. κεφ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου εἰς κεφ. ε'. τοῦ παρόντος τίτ. διὰ τὸ ἐκεῖ καταστρωθῆναι τὸν παρόντα νόμον. σημείωσαι. Ἡ μὲν παροῦσα νεαρὰ καθαιρέσει καθυποβάλλει τοὺς κανονικοὺς χειροτονουμένους, ἢ ἑτέραν τι φρόντισμα ἐκκλησιαστικὸν ἐπὶ χρήμασι λαμβάνοντας, καὶ τοὺς μεσάσαντας ἐπὶ τούτοις λαϊκούς, τ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀπαιτήσει τοῦ δοθέντος αὐτοὺς ἐνοχοποιεῖ. ὁ δὲ β'. κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἀναθέματι καθυποβάλλει τοὺς τὰ τοιαῦτα μεσάζοντας λαϊκούς. Τὸ μέντοι τιμωρεῖσθαι τοὺς λαϊκοὺς ἐπὶ χρήμασιν ἀναδεχομένους διοικήσεις εὐαγῶν οἴκων ἀπὸ τῆς παρούσης νεαρᾶς ἀναφαίνεται. ποῖος οὖν ἐστιν ὁ ἀναδεχόμενος λαϊκὸς διοίκησιν εὐαγοῦς οἴκου, ἢ δουλείαν ἐκκλησιαστικήν, ἢ κληρικὸς γινόμενος, ἢ ἐν κελλιωτικῇ μονῇ καταταττόμενος ἀδοτί, ἀγνοῶ· καὶ διὰ τοῦτο γονυπετῶ πρὸς θεόν, πάντας ἡμᾶς ἐκ τῆς τοιαύτης ῥυσθῆναι ἀπειλῆς· Ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃ κύριος, τίς ὑποστήσεται;

Si quis autem Clericus cuiuſcunque gradus, vel cuiuſcunque ſanctæ domus adminiſtrator, vel ante ordinationem ſibi concreditæ cuiuſcunque adminiſtrationis, aut curæ, poſtea voluerit aliquid ex ſuis facultatibus offerre Eccleſiæ in qua ordinatur, vel loco, cuius adminiſtrationem vel curationem ſuſcipit, non ſolùm non prohibemus hoc fieri, ſed eum etiam magis adhortamur, vt pro animæ ſuæ ſalute hæc faciat. Nos enim ea ſola dari prohibemus, quæ priuatis quibuſdam perſonis præbentur: non ea etiam quæ ſacroſanctis Eccleſiis & venerabilibus domibus offeruntur. Lege etiam finem ix. cap. primi tit. iii. lib. in cap. v. præſentis tit. quoniam lex præſens illic ſita eſt. Nota: Præſens quidem Nouella depoſitioni ſubiicit canonicos qui ordinantur, vel aliquam aliam curationem Eccleſiaſticam pro pecuniis accipiunt, & Laicos, qui in his interceſſere, ad eius quod datum eſt, dupli redditionem obligat. Secundus autē Chalcedon. Synodi canon anathemati ſubicit Laïcos qui in his intercedunt Puniri itaque Laicos, qui ſacroſanctarum domorum adminiſtrationes pecuniis ſuſcipiunt, ex hac Nouella apparet. Quis ſit autem laicus, qui ſacroſanctæ domus adminiſtrationem vel Eccleſiaſticā miniſtrationem ſuſcipit, vel fit Clericus, vel in cellulari Monaſterio conſtituitur gratis, ignoro, & propterea genibus flexis Deum rogo, vt nos omnes à talibus minis liberemur: Si enim Dominus iniquitates obſeruauerit, quis ſuſtinebit?

Κεφάλαιον κε'.

Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι ἀναχειροτονήσεις, ἀποστόλων κανὼν ξη'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν μη'.

Κεφάλαιον κϛ'.

Περὶ τοῦ μὴ μετιέναι ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, συνόδου Νικαίας κανὼν ιε'. ιϛ'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν κα'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ε'. ιβ'. κ'. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν α'. β'. ιε'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν νδ'. ϛ'. συνόδου ϛ'. κανὼν ιζ'. ιη'. καὶ κ'.

CAP. XXV.

NE *fiant reordinationes, Apoſtolorum canon lxviij. Synodi Carthaginenſ. canon xlviij.*

CAP. XXVI.

NE *Epiſcopus vel Clericus migret à ciuitate in ciuitatem, Synodi Nicænæ canon xv. xvi. Synodi Antioch. canon xxi. Synodi Chalced. can. v. xij. xx. Syn. Sard. can. i. ij. xv. Synodi Carthag. can. liiij. & xc. Syn. vi. can. xvij. xviij. & xx.*

C

TEXTVS.

NONA & x. conſtitutio primi tit. Nouellarum, dicit quomodo in magnam Conſtantinopolitanā Eccleſiam aliarū eius Eccleſiarum Clerici transferuntur.

Auth. vt determinatus ſit numerus Clericor.

SCHOL. BALS. Nona conſtitutio primi tituli Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani iij. & poſita eſt in libro iii. Baſilic. tit.viij.cap. i.quæ poſtquam enumerauit eos qui debent eſſe Clerici, tam in magna Eccleſia quàm in aliis diuinis ædibus, & prohibuit tranſitum Clericorum ab vna Eccleſia in aliam, hæc quoque dicit apertè: Si enim in ſanctis Monaſteriis prohibemus ab vno Monaſterio in aliud tranſire, multo magis ne hoc quidem ſanctiſſimis Clericis permittemus, lucri & mercaturæ iactantiam habere eiuſmodi cupiditatem exiſtimantes: ſin autem aliquam eiuſmodi translationem tua beatitudo, vel quæ tunc fuerit imperialis maieſtas, faciendam cenſuerit, hoc non aliàs fieri quàm ad dictum nobis numerum redierit, vt fiat translatio in locum eius qui deeſt: non autem quiſpiam vltra numerum ingrediatur. Hoc enim nulla ratione nec vllo modo fieri permittimus. Porro decima conſtitutio tituli i. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani xvi. poſitaque eſt in lib. iii. Baſilicor. tit. i. cap. i. quod etiam lege, quia eadem fermè docet, & vt quo loco Clerici deſunt, ex ſuperfluis miniſtri defectus ſuppleatur. Nota quòd ex hac Nouella, Patriarchæ Conſtantinopolitano & ei ſoli datum eſt Clericos ex aliena prouincia ſuſcipere, etiam ſine ſententia Epiſcopi eorum. Habet autem hoc priuilegium etiam Carthaginenſis Epiſcopus, vt ex aliis Eccleſiis ſuſcipiat Clericos, & in numerum ſuorum Clericorum aſciſcat, atque Epiſcopos creet. lege etiam Carthaginenſ. Synodi can.lv. & ſeptimæ Oecumenicæ Syn. can. x. & quæ in eis ſcripta ſunt. Tunc autem dicit poſſe Conſtantinopolitanum & Carthaginenſem Epiſcopum ab aliis prouinciis Clericos ad ſe traducere præter ſententiam ac voluntatem eorum qui ipſos habēt: quando Clericorum inopia laborāt.

Κείμενον.

Η θ΄. καὶ ι΄. διάταξις τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν λέγει πῶς εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως οἱ τῶν ἄλλων αὐτῆς ἐκκλησίας κληρικοὶ μετατίθενται.

Σχόλιον.

Η θ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ γ΄. καὶ ἐτέθη εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν γ΄. τίτ. β΄. κεφ. α΄. ἥτις μετὰ τὸ ἀπαριθμῆσαι τοὺς ὀφείλοντας εἶναι κληρικοὺς εἴς τε τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, καὶ εἰς θείους ἑτέρους ναοὺς, καὶ κωλῦσαι τὴν ἐξ ἑτέρας ἐκκλησίας εἰς ἑτέραν μετάβασιν τῶν κληρικῶν, φησὶ καὶ ταῦτα ῥητῶς, Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ἁγίων μοναστηρίων κωλύομεν ἐξ ἑτέρου μοναστηρίου πρὸς ἕτερον μεταβαίνειν, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς τοῦτο ἐφήσομεν, κέρδους τε καὶ ἐμπορείας ἀπόδειξιν ἔχειν τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν ἡγούμενοι. Εἰ δὲ καί ποτε τοιαύτην μετάστασιν ἡ σὴ μακαριότης ἢ ἡ κατὰ καιρὸν βασιλεία γίνεσθαι συνίδῃ, μὴ ἄλλως τοῦτο πράττεσθαι, πρὶν ἂν εἰς τὸν εἰρημένον ἡμῖν ἀριθμὸν περιστάιη, ὥστε τὴν μετάστασιν εἰς τὴν τοῦ λείποντος τάξιν γίνεσθαι, ἀλλ᾽ οὐχ ὑπὲρ τὸν ἀριθμόν τινα παντελῶς ἐμβαίνοντα· τοῦτο γὰρ ἐξ οὐδεμιᾶς μηχανῆς, οὐδὲ ἔκ τινος τρόπου γίνεσθαι συγχωροῦμεν. ἡ δὲ ι΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ις΄. καὶ ἐτέθη ἐν βιβλίῳ γ. τῶν βασιλικῶν. τίτ. γ΄. κεφ. α΄. ὃ καὶ ἀνάγνωθι, διδάσκον τὰ αὐτὰ σχεδὸν, καὶ τὸ τοὺς λείποντας κληρικοὺς, ἀπὸ τῶν περιττῶν δουλευτῶν γίνεσθαι. Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τῆς παρούσης νεαρᾶς ἐνεδόθη τῷ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχῃ καὶ μόνῳ, ἑτέρας ἐνορίας καὶ δίχα γνώμης τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν. ἔχει δὲ τοῦτο προνόμιον καὶ ὁ Καρθαγένης ἐπίσκοπος, ἀπὸ ἑτέρων ἐκκλησιῶν δέχεσθαι κληρικοὺς, καὶ τῷ ἰδίῳ κλήρῳ ἐγκαταλέγειν, ἢ καὶ ἐπισκόπους ποιεῖν. ἀνάγνωθι καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα νε΄. καὶ τῆς Οἰκουμενικῆς ζ΄. συνόδου κανόνα ι΄. καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς γραφέντα. τότε δὲ λέγεται δύνασθαι τὸν Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν Καρχηδόνος ἀπὸ ἑτέρων ἐνοριῶν κληρικοὺς σφετερίζεσθαι παρὰ γνώμην τῶν δεσποτευόντων αὐτοὺς, ὅτε ἐν ἐνδείᾳ εἰσὶ κληρικοί.

A ὅπερ τέως εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλεως χώραν οὐκ ἔχει διὰ τὸ πλῆθος τοῦ κλήρου αὐτοῦ, καὶ τὸ παντελῶς ἐπὶ πᾶσιν ἀνενδεές. καὶ ὅταν δὲ ἀνάγκη συνωθῇ τούτους, ἀλλότριον λαβεῖν κληρικὸν, ἄλλως οὐ δυνήσονται τοῦτο ποιῆσαι, εἰ μὴ ἐλλιπὴς ἐστὶν ἀριθμὸς τῶν κληρικῶν αὐτῶν. ὅπως δὲ σήμερον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κληρικῶν ἡ ἀθέτησις ἀκινδύνως γίνεται, ἀγνοῶ.

Κεφάλαιον κζ'.

Περὶ ὑποκειμένου ἁμαρτήματι, καὶ χειροτονηθέντος, συνόδου Νικαίας κανὼν θ'. ι'. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν θ'. ι'. Βασιλείου κανὼν B κζ'. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν δ'. ε'. η'.

Κεφάλαιον κη'.

Περὶ τῆς ἡλικίας τῶν χειροτονουμένων ἀρρένων καὶ θηλειῶν συνόδου Καρθαγένης κανὼν ις'. συνόδου ϛ'. κανὼν ιά. ιέ. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ιά. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιέ.

Κείμενον.

Η θ'. διάταξις τοῦ γ'. τιτ. τοῦ ά. β'. τοῦ κώδικος οὐ συγχωρεῖ γίνεσθαι διακόνισσαν τὴν C μὴ ὑπερβάλλουσαν τὸν ξ'. ἐνιαυτόν. ἡ δὲ ά. διάταξις τοῦ ά. τιτ. τῶν νεαρῶν, ν'. ἐτῶν αὐτὴν εἶναι θέλει, ὡς εἴγε διά τινα αἰτίαν ἀναγκαίαν ἐλάττων οὖσα ταύτης τῆς ἡλικίας, ἐχειροτονήθη, βούλεται μοναστηρίῳ ἐμβληθῆναι, ἐν ᾧ ἀνδρῶν ἐπιμιξία οὐκ ἔστιν, οὔτε αὐτεξουσίως διαιτᾶν. ἡ μέντοι β'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τιτ. οὐ θέλει διακόνισσαν ἐκκλησίας γίνεσθαι τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν ἥττονα. ἡ αὐτὴ δὲ διάταξις φησὶ τὸν χειροτονούμενον πρεσβύτερον μὴ ὀφείλειν εἶναι ἥττονα τῶν λ'. ἐτῶν, καὶ κέ. τὸν διάκονον, τὸν δὲ ἀναγνώστην κ'. καὶ τὸν ἐπίσκοπον λέ. D ἡ δὲ ιζ'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τιτ. θέλει αὐτὸν ὑπερβεβηκέναι τὰ λ'. ἔτη.

Σχόλιον.

Η θ'. διάτ. τοῦ γ'. τιτ. τοῦ ά. βιβλ. τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ ά. διάταξις τοῦ ά. τιτ. τῶν νεαρῶν, ϛ'. οὖσα νεαρὰ Ιουστινιανοῦ, ὡς διείληπται. Η β'. διάταξις τοῦ ά. τίτλου τῶν νεαρῶν ἐστὶ νεαρὰ Ιουστινιανοῦ ρκγ'. κεῖται δὲ ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ'. τιτ. ά. κεφ. κθ'. ἔχοντι οὕτως, Διακόνισσαν δὲ ἐν ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ μὴ χειροτονεῖσθαι,

quod quidem Conſtantinopoli locum non habet propter multitudinem Cleri ipſius, & quòd nulla ſit omnino eorum penuria. Quinetiā quando neceſſitas eos impulerit, vt alienos Clericos recipiant, non poterunt aliter hoc facere, niſi ipſorum Clericorum numerus deficiat. Quomodo autem præſtitutus Clericorum numerus hodie abſque vllo periculo non ſeruetur, ignoro.

Cap. XXVII.

De eo qui eſt peccato obnoxius, & tamen eſt ordinatus, Synodi Neocæſar. can. ix. x. Baſilij canon xxvij. Theophili ex Commonitorio can. iiij. v. viij.

Cap. XXVIII.

De ætate eorum qui ordinantur maſculorum, & fœminarum, Synodi Carth. can. xvi. Syn. vi. can. xxiiij. Syn. Neocæſar. can. xi. Syn. Chalced. can. xv. L. Nulla niſi. C. de Epiſcopis & Clericis.

Textus.

Nona conſtitutio tit. iij. primi libri Codicis non concedit vt fiat Diaconiſſa quæ non exceſſerit ſexageſimum annum. Prima autem conſtitutio primi tituli Nouellarum vult eam eſſe quinquaginta annos natam. Quare ſiquidem propter aliquam cauſam neceſſariam, quæ hac ætate minor eſt, ordinata fuerit, vult eam in Monaſterium conijci, in quo non fuerit ei cum viris conſuetudo, nec libera vita inſtituendæ poteſtas. Porrò autem ſecunda eiuſdem tituli conſtitutio non vult Eccleſiæ Diaconiſſam fieri quæ non ſit xl. annos nata. Eadem autem conſtitutio dicit, eum qui ordinatur Presbyter, non debere eſſe minorem xxx. annis, & xxv. Diaconum, Lectorem xx. & Epiſcopum xxxv. Xvij. eiuſdem tituli conſtitutio vult eum exceſſiſſe xxx. annos. Auth. de ſanctiſ. Epiſcopis. paragr. Diaconiſſam.

Schol. Bals. Conſtitutio nona tituli i. lib. i. Codicis, poſita non eſt in Baſilicis: neque verò conſtitutio i. tit. i. Nouellarum, quæ Nouella vi. Iuſtiniani eſt, vt explicatum eſt. Secunda verò primi tituli Nouellarum conſtitutio, eſt Nouella Iuſtiniani cxxiij. Sita eſt autem in libro Baſilic. iii. cap. xxix. quod ſic habet: Diaconiſſam autem in ſancta Eccleſia non ordinari, Auth. de Eccleſiaſt. diuerſis cap.

quæ ſit minor xl. annis, vel quæ ad ſecundas nuptias venerit. Similiter dicit eiuſdē ti. c.xxviij. quod eſt pars eiuſdem Nouellæ: Preſbyterũ xxx. annis minorē fieri non permittimus. Sed neque Diaconum vel Hypodiaconũ minorē xxv. annis, nec Lectorem minorem xviij. annis. Sed ſcias quòd Iuſtiniani quidē Nouella, quæ diffuſa latáque inuenitur, dicit eum Lectorē fieri, qui eſt viij. annos natus, & Epiſcopũ qui xxxv. ſicut hoc quoq. dicit præſens liber. In repurgatione autem, Epiſcoporum quidē tempus planè prætermiſſum: Lectoris autē tempus auctum eſt: pro octo enim annis, dicit Lectorē eſſe debere xviij. annos natum. Debes ergo mentē magis adhibere iis quæ in Baſilicis ſcripta ſunt, quàm iis quæ continētur in his libris qui ante repurgationē in vſu habebātur, & iam in vſu eſſe deſierunt. Conſtitutio xvii. tit. i. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani cxxxvii. quæ poſita eſt in lib. iij. Baſilic. tit. i. cap. viij. quod ipſum caput aſperſũ eſt xxiij. capiti pręſentis tituli, ad hũc modũ incipiens: Sancimus vt quoties opus fuerit Epiſcopũ ordinare: illud caput ex parte hæc diſertè dicit: Sed quòd ſciant ipſos rectæ & catholicę fidei ac honeſtę vitę eſſe, & ſupra tricesimũ ætatis annum hos elegerint. Abrogat igitur hæc Nouella, quantũ ad ætatē Epiſcopi attinet, Nouellam cxxiii.

Alia interpretatio. ALIVD SCHOLIVM. Nota, ex præſenti xxviii. capite, & iis quæ in ipſo continētur, didiciſti tēpora eorum qui debent ordinari. Quia autē de iis qui officia vel immunitatũ dignitates accipiũt, in publico ſecreto ſita eſt iuſſio inclyti Imperatoris Domini Alexij Comneni, ſcias eam ita habere ad verbũ: Multi, qui aliquam publici vtilitatem annunciauēre, vel propter gloriæ cupiditatē petēres, vt liceat accipere, vel vendere, vel permutare dignitatem aliquam, vel officium aliquod, in paruos ea pueros transferunt. Ne ergo hoc fiat, nec hi imponere vel decipere videantur, Imperatoria mea hoc maieſtas ſtatuit, vt qui dignitatem vel officium aliquod acceperit, ſiue propter renunciationem, ſiue propter beneuolentiam aliquam, ſiue permutationem, ſiue gratis, vel per Imperatoriæ

A ἥτις ἐλάττων ἐστὶν ἐνιαυτῶν μ΄. ἢ εἰς δεύτερον ἦλθε γάμον. ὡσαύτως φησὶ τοῦ αὐτοῦ τίτ. κεφ. κη΄. μέρος ὂν τῆς αὐτῆς νεαρᾶς, ταῦτα, Πρεσβύτερον δὲ ἐλάττονα τῶν λ΄. ἐνιαυτῶν γενέσθαι, οὐκ ἐπιτρέπομεν, ἀλλ᾽ οὐδὲ διάκονον ἢ ὑποδιάκονον ἥττονα τῶν κε΄. ἐνιαυτῶν· οὔτε ἀναγνώστην ἐλάττονα τῶν ιη΄. ἐνιαυτῶν. πλὴν γίνωσκε ὅτι ἡ μὲν νεαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς πλάτος εὑρισκομένη, λέγει γίνεσθαι ἀναγνώστην τὸν ὄντα χρόνων η΄. καὶ ἐπίσκοπον τὸν ὄντα χρόνων λε΄. καθὼς τοῦτο φησὶ καὶ τὸ παρὸν βιβλίον. B ἐν δὲ τῇ ἀνακαθάρσει ὁ μὲν χρόνος τοῦ ἐπισκόπου, παρελείφθη τελείως, ὁ δὲ χρόνος τοῦ ἀναγνώστου ἐπλεόνασεν. ἀντὶ γὰρ η΄. χρόνων, ιη΄. χρόνων εἶναι φησὶ τὸν ἀναγνώστην. ὀφείλεις οὖν προσέχειν πλέον τοῖς γεγραμμένοις ἐν τοῖς βασιλικοῖς παρὰ τοῖς περιεχομένοις ἐν τοῖς βιβλίοις τοῖς ἐνεργοῦσι πρὸ τῆς ἀνακαθάρσεως καὶ σχολάσασιν. ἡ ιζ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλζ΄. ἥτις ἐτέθη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ΄. τίτ. α΄. κεφ. η΄. ὅπερ κεφάλαιον κατεστρώθη ἐν τῷ κγ΄. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. ἔχον κατὰ τὰς ἀρχὰς οὕτως, Θεσπίζομεν ὁσάκις χρεία γένηται, χειροτονηθῆναι ἐπίσκοπον, C ταῦτα ῥητῶς ἐν μέρει· ἀλλ᾽ εἰδότες αὐτοὺς τῆς ὀρθῆς καὶ καθολικῆς πίστεως, καὶ σεμνοῦ βίου, καὶ ὑπὲρ τὸ λ΄. ἔτος εἶναι, τούτους ἐπελέξαντο. ἀναιρεῖ γοῦν ἡ τοιαύτη νεαρὰ ὅσον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ ἐπισκόπου τὴν ρκγ΄. νεαράν.

Ἕτερον σχόλιον.

Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος κη΄. κεφ. καὶ τῶν ἐν αὐτῷ γραφέντων, ἔμαθες τοὺς χρόνους τῶν ὀφειλόντων χειροτονεῖσθαι· ὅτι δὲ χάριν τῶν λαμβανόντων ὀφφίκια ἢ ἀξιώματα ἀτελῶν κατέστρωται εἰς τὸ δημοσιακὸν σέκρετον πρόσταγμα D τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ· γίνωσκε καὶ τοῦτο ἔχον κατὰ ῥῆμα, Πολλοὶ προσαγγείλαντες ὠφέλειαν τοῦ δημοσίου τινά, ἢ αἰτούμενοι κατὰ φιλοτιμίαν λαβεῖν, ἢ ἀνταλλάξαι, ἢ πωλῆσαι ἀξίωμα οἱονδήποτε ἢ ὀφφίκιον, μεταβιβάζουσι ταῦτα εἰς παῖδας μικρούς. ἵνα οὖν μὴ τοῦτο γένηται, μηδὲ δοκῶσι φενακίζειν ἢ ἀπατᾶν οἱ τοιοῦτοι, διορίζεται ἡ βασιλεία μου ἵνα ὅστις λάβῃ ἀξίωμα ἢ ὀφφίκιον, εἴτε διὰ προσαγγελίαν, εἴτε δι᾽ εὔνοιαν τινά, εἴτε κατὰ ἐναλλαγήν, εἴτε κατὰ δωρεὰν καὶ φιλοτιμίαν τῆς

βασιλείας μου, ἢ ψυχικὸν αὐτῆς, μὴ δέχεσθαι πρόσωπον τὸ τιμώμενον, ἔλαττον τῶν κ'. χρόνων. ἀλλὰ πάντες οἱ διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας ἢ ἀξίωμα ἢ ὀφφίκιον λαμβάνοντες, ἔστωσαν μείζους τῶν κ'. χρόνων. ὅτε δὲ ἡ βασιλεία μου, οὐ διὰ τοιαύτην αἰτίαν, ἀλλὰ ἀμέσως τιμήσῃ τινὰ ἢ δωρήσεται ὀφφίκιον τινὶ, κἂν ἐλάττων ᾖ τῶν κ'. χρόνων ὁ τιμώμενος, καταστρωννυέσθω οὕτως ἀναμφιβόλως. καταστρωθήτω οὖν τὸ παρὸν πιττάκιον ἐν τοῖς τῶν ὑφ' ἡμᾶς δεκρέτων χαρτίοις, εἰς δήλωσιν τῆς προστάξεως καὶ οἰκονομίας τῆς βασιλείας μου, ὡς ἂν οὕτως ἐνεργεῖται ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν. ὀφείλει δὲ προσκεῖσθαι εἰς τὸ πιττάκιον τοῦ ἀμέσως τιμωμένου, τὸ καταστρωθήτω, μὴ κωλυόμενον ἀπὸ τῆς γεγονυίας προστάξεως παρὰ τῆς βασιλείας μου περὶ τῶν τιμωμένων ἐλαττόνων τῶν κ'. ἐτῶν. καὶ ἔστω γνώρισμα τοῦτο τῶν ἀμέσως ὡς εἴρηται τιμωμένων, ὡς ἐν εἰδήσει τούτου γινομένης τῆς βασιλείας μου, τῷ μηνὶ Ἰανουαρίῳ ἡμέρᾳ ιε'. διὰ τοῦ βασιλέως. τὰ μὲν ἄλλα τῶν καταστρωθέντων ἐν τῷ νόμῳ χάριν τῶν ἐπισκόπων τῶν ἱερέων τῶν διακόνων καὶ τῶν ὑποδιακόνων περὶ τῶν χρόνων τῆς ἡλικίας αὐτῶν, κρατοῦσι καὶ ἐνεργοῦσιν· ὅτι καὶ τοῖς κανόσι ταῦτα ἔδοξαν. τὸ δὲ περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ χρόνου τῶν ἀναγνωστῶν ὅπως οὐκ ἐνεργεῖ, ἀγνοῶ. τοῦ γὰρ νόμου λέγοντος ιη'. χρόνων ὀφείλειν εἶναι τὸν ἀναγνώστην, σήμερον σφραγίζονται ἀναγνῶσται κληρικοὶ ἑξαετεῖς, ἔστι δ' ὅτε καὶ τριετεῖς. ἀνάγνωθι οὖν τὸν ιδ'. καὶ ιε'. κανόνα τῆς ς'. συνόδου καθαιρέσει καθυποβάλλοντα τοὺς χειροτονοῦντας διακόνους καὶ ὑποδιακόνους πρὸ συμπληρώσεως τοῦ κε'. χρόνου αὐτῶν, ὡσαύτως καὶ τοὺς ἱερεῖς πρὸ τοῦ λ'. χρόνου. οἱ δὲ λέγοντες μὴ βλάπτεσθαι τοὺς σφραγιζομένους ἀναγνώστας πρὸ συμπληρώσεως τοῦ ιη'. χρόνου τῆς ἡλικίας αὐτῶν διὰ τὸ μὴ μεμνῆσθαι καὶ τούτων τοὺς κανόνας, κακῶς λέγουσιν. ἔνθα μὲν γὰρ οὐδέν τι οἱ κανόνες διορίζονται, ὀφείλομεν τοῖς νόμοις ἀκολουθεῖν, ἢ ἐκ τῶν ὁμοίων τέμνειν τὰ ὅμοια.

Κεφάλαιον κθ'.

Περὶ ποιήσεως χωρεπισκόπων, καὶ πότε, καὶ πῶς προσφέρουσιν ἢ μεταδιδόασι, καὶ τίνας χειροτονοῦσιν ἢ οὔ, συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιγ'. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ιγ'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ι'. Βασιλείου ἐκ τῆς πρὸς τοὺς χωρεπισκόπους ἐπιστολῆς.

A meæ maieſtatis beneficentiam & voluntatem, non recipiatur perſona quæ honoratur, minor xx. annis. ſed omnes qui propter has cauſas, vel dignitatem vel officium accipiunt, ſint nobis maiores xx. annis. Quãdo autẽ Imperatoria mea maieſtas non propter eiuſmodi cauſam, ſed nulla re intercedente aliquẽ honorauerit, vel alicui officiũ dederit, ſi is qui honoratur, ſit minor xx. annis, ſic apertè inſeratur. Ponatur ergo præſens tabella inter chartas decretorum B noſtrorum ad declarationem præſentis iuſſionis & prouiſionis meæ Imperatoriæ maieſtatis, vt ab hoc tempore deinceps exerceatur. Debet autem adiici in tabella eius qui nullo intercedente honoratur, hoc videlicet, Ponatur, non prohibitus à mea regia iuſſione, de his qui honorantur, cùm ſint minores xx. annis. Atque hoc ſignum ſit eorum qui vt dictum eſt citra cauſſam mediam honorantur, tanquam Imperatoria mea maieſtas hoc ſciuerit. Menſe Ianuario die. xv. per Imperatorem. Miror autem quomodo non C exerceatur quod de Lectorum ætate ſcriptum eſt. Clerici enim Lectores nunc ordinantur ſex annos nati, & nonnunquam etiam tres annos tantùm. Lege xi. & xv. canonem ſextæ Syn. qui depoſitioni ſubiiciunt eos qui ordinant Diaconos, & Hypodiaconos ante complementũ xxx. annorũ. Similiter qui & ſacerdotes ante annos eis præſtitutos. qui autem dicunt nihil obeſſe eis qui ordinant Lectores ante decenniũ eorum completum, quia canones nullã D eius mentionem fecerunt, malè dicunt. vbi enim nihil definitur à canonibus, debemus ſequi leges, & ex ſimilibus ſimilia decidere.

CAP. XXIX.

De Chorepiſcoporũ creatione, & quãdo, & quomodo offerunt, vel communicant, & quoſnam ordinant vel non, Syn. Ancyr. can. xiij. Syn. Neocaſ. can. xiij. Syn. Antioch. can. x. Baſilij ex epiſtola ad Chorepiſcopos.

CAP. XXX.

QVOD *debent eſſe ſolum ſeptem Diaconi, etiam ſi ſit magna ciuitas, Synodi Neocæſar. can. xiiij. Synodi vi. can. xij. xvi.*

TEXTVS.

PRIMA *conſtitutio primi tit. Nouellarum dicit, quod numerum eorum qui in vnaquaque Eccleſia miniſtrant, quantitas redituum & quæ inualuit conſuetudo definit. Nona autem eiuſdem tituli iubet conſtitutio in magna Conſtantinopolitana Eccleſia eſſe ſexaginta Presbyteros, Diaconos c. Diaconiſſas xx. Hypodiaconos xc. Lectores centum & x. cantores xxv. Ianitores. c. Decima autem eiuſdem tit. conſtitutio vult in aliis Eccleſiis ſeruari ſtatutū quod ab initio factum eſt. A ſanctione autem Domini Heraclij in eadem magna Eccleſia conſtituti ſunt Presbyteri lxxx. Diaconi cl. Diaconiſſæ quadraginta. Hypodiaconi lxx. Lectores clx. cantores xxv. Ianitores lxxv.*

SCHOL. BALS. Prima conſtitutio tituli i. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani vi. hoc autem eius caput non eſt poſitum in Baſilicis. Eiuſdem vero tituli conſtitutio nona eſt Nouella Iuſtiniani iij. poſita in libro 3. Baſilicor. tit. 2. cap. i. themate penultimo, quod ſic habet, Quapropter ſancimus, vt ne ſint vltra lx. Preſbyteri in magna Eccleſia. Diaconi autem maſculi c. & xl. fœminæ, & ſubdiaconi xc. Lectores cx. Cantores xxv. vt ſit omnis numerus ſanctiſſimorum magnæ Eccleſiæ Clericorum in ccccxxv. perſonis: & centū præterea eorum qui dicuntur oſtiarij. Et conſtitutio x. tit. i. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani xvi. poſitáque eſt in Baſilicis lib. 3. tit. 3. cap. 1. quod etiam legas ſi viſum ſit. Quia enim omnino in vſu eſſe deſiit, hîc non inſerta eſt. Neque vero hæc lex ſola in vſu eſſe deſiit, verumetiam Heraclij Nouella, cuius in præſenti capite mentio fit. Propter rerum namque inæqualitatē Eccleſia ex conſuetudine numerū Clericorū alium ſuſcepit. Nemo enim non nouit, quòd niſi miſericordia optimi atq; ſancti Imperatoris noſtri magnæ Eccleſiæ ſuccurriſſet, clericorū numerus propter rerū anguſtias in exiguā omnino quantitatē vt vbiq; locorū, redact⁹ fuiſſet.

Auth. Vt determinatus ſit numer.

A

Κεφάλαιον λʹ.

Περὶ τοῦ ζʹ. καὶ μόνους εἶναι διακόνους, κἂν ἡ πόλις μεγάλη ἦ· συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ιδʹ. συνόδου ϛʹ. κανὼν ιβʹ. ιϛʹ.

Κείμενον.

Ἡ αʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν φησὶν ὅτι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ λειτουργούντων ἡ ποσότης προσόδων καὶ κρατήσασα συνήθεια· ἡ δὲ θʹ. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. προστάττει ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ξʹ. πρεσβυτέρους, διακόνους ρʹ. καὶ κʹ. διακονίσσας, ὑποδιακόνους

B θʹ. ἀναγνώστας ρίʹ. ψάλτας κέ. θυρωροὺς ρʹ. ἡ δὲ ιʹ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διάτ. βούλεται ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκκλησίαις φυλάττεσθαι τὸ ἐξ ἀρχῆς ὁρισθὲν σατοῦτον. ἀπὸ τούτου δεσπότου Ἡρακλείου ὡρίσθησαν ἐν τῇ αὐτῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, πρεσβύτεροι πʹ. διάκονοι σνʹ. διακόνισσαι μʹ. ὑποδιάκονοι οʹ. ἀναγνῶσται ρξʹ. ψάλται κέ. θυρωροὶ οέ.

Σχόλιον.

Ἡ αʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ϛʹ. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. αὐτῆς οὐκ ἐτέθη εἰς

C τὰ βασιλικά. τοῦ αὐτοῦ δὲ τίτ. ἡ θʹ. διάτ. ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ γʹ. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γʹ. τίτ. βʹ. κεφ. αʹ. θέματι προτελευταίῳ οὕτως ἔχοντι, Ὥστε θεσπίζομεν μὴ περαιτέρω μὲν ξʹ. πρεσβυτέρων κατὰ τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν εἶναι, διακόνους δὲ ἄρρενας ρʹ. καὶ μʹ. θηλείας, καὶ ὑποδιακόνους σʹ. ἀναγνώστας δὲ ρίʹ. καὶ ψάλτας κέ· ὡς εἶναι τὸν ἅπαντα ἀριθμὸν τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐν υκέ. προσώποις, καὶ ρʹ. πρὸς τούτοις τῶν καλουμένων πυλω-

D ρῶν. καὶ ἡ ιʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ιϛʹ. κειμένη ἐν βιβλίῳ γʹ. τῶν βασιλικῶν τίτ. γʹ. κεφ. αʹ. ὃ καὶ ἀνάγνωθι εἰ θέλεις. οὐ κατεστρώθη γὰρ ἐνταῦθα, διὰ τὸ παντελῶς ἀργεῖν ἤδη. οὐ μόνα δὲ τὰ τοῦ τοιούτου νόμου ἠργήθησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς Ἡρακλείου νεαρᾶς τῆς μνημονευομένης ἐν τῷ παρόντι συντάγματι. καὶ γὰρ ἐδέξατο ἀπὸ συνηθείας ἀριθμὸν κληρικῶν ἡ ἐκκλησία ἕτερον, διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίαν. οὐδενὶ γὰρ ἠγνόηται ὡς εἰ μὴ τὸ ἔλεος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως, καὶ τοῦ ἁγίου βασιλέως ἡμῶν καὶ πατρὸς αὐτοῦ, προεφθάσεν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, ὡς καὶ πανταχοῦ εἰς ὀλίγον παντάπασιν ἂν περιέστη ὁ τῶν κληρικῶν ἀριθμὸς, διὰ τὴν τῶν πραγμάτων στενοχωρίαν.

διὸ καὶ αὐτῶν μὲν ὑπερεύχεσθαι χρεὼν, ταῖς δὲ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κληρικῶν παλαιοτέραις νομοθεσίαις μὴ προσέχειν. ἀρκετὸν γάρ εἰ τῇ μακρᾷ συνηθείᾳ ἑπόμεθα, καὶ κατὰ ταύτην ποιοῦμεν.

Κεφάλαιον λα΄.

Τίνες εἰσὶ κληρικοὶ ἢ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, συνόδου Λαοδικείας κανὼν κδ΄.

Κείμενον.

Η β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν κληρικοὺς λέγει, πρεσβυτέρους, διακόνους, ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας· ἡ μέντοι ϛ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ἐξορκιστῶν καὶ πυλωρῶν μέμνηται.

Σχόλιον.

Η β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ΄. τίτ. α΄. κεφ. μβ΄. τοιοῦτον μὲν οἷον ἐντὸς φησὶ, τὸ λα΄. κεφ. μὴ περιέχοντι, διαλαμβάνοντι δὲ ταῦτα ῥητῶς. Τοὺς δὲ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους, καὶ ἀναγνώστας καὶ ψάλτας, οὓς πάντας κληρικοὺς καλοῦμεν, τὰ πράγματα ἀφ᾽ οἱουδήποτε τρόπου εἰς τὴν αὐτῶν δεσποτείαν περιελθόντα ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἔχειν ἐξουσίαν προστάττομεν, καθ᾽ ὁμοιότητα τῶν στρατιωτικῶν πεκουλίων, ὥστε δύνασθαι αὐτοὺς καὶ δωρεῖσθαι κατὰ νόμους, καὶ ἐπ᾽ αὐτοῖς διατίθεσθαι. εἰ δὲ καὶ ὑπὸ τὴν τῶν γονέων εἰσὶν ἐξουσίαν, οὕτω μέντοιγε ὥστε τοὺς τούτων παῖδας, ἢ τούτων μὴ ὑπόντων τοὺς γονεῖς αὐτῶν τὸ νόμιμον μέρος κομίζεσθαι. ἡ ϛ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. γ΄. κεφ. ε΄. πλὴν τὸ περὶ τῶν ἐξορκιστῶν παρελείφθη ἐν τῇ ἀνακαθάρσει. ἔχει γὰρ οὕτω τὸ κεφ. Πᾶς κληρικὸς ἄχρι καὶ τῶν ὀστιαρίων, προσωπικῶν ἐξκουσατευέσθω λειτουργιῶν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι ἄλλους σήμερον ἐπιγινώσκει ἡ ἐκκλησία ἐστιαρίους καὶ πυλωρούς. διὸ οὐκ ὀφείλομεν προσέχειν τοῖς περὶ τούτων γεγραμμένοις, ἀλλὰ τῇ κρατούσῃ συνηθείᾳ. κληρικοὶ δὲ ἐκεῖνοι καλοῦνται καὶ σήμερον οὓς τὸ μβ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου ἀπηριθμήσατο, ὅπερ καὶ κατεστρώθη ἐν μέρει ἄνωθεν. Σημείωσαι. Ὁ μὲν συνθέμενος τὸ νομοκάνονον πατριάρχης μέλλων διδάξαι τίνες εἰσὶ κληρικοὶ, παρέπεμψεν αὐτὸ εἰς τὸν κδ΄. κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου συναριθμοῦντα τοῖς κληρικοῖς καὶ τοὺς μοναχούς.

A Quamobrem pro illis Deus precandus eſt, veteribúſque de clericorum numero legiſlationibus non auſcultandum. Sufficit enim, ſi longam conſuetudinem ſequamur, ac ſecundùm illam faciamus.

CAP. XXXI.

QVINAM ſunt Clerici vel Eccleſiaſtici ordinis, Synodi Laodicenæ can. xxiiij.

TEXTVS.

SECVNDA *conſtitutio primi tit. Nouellar. Clericos dicit, Presbyteros, Diaconos, Hypodiaconos, Lectores, Cantores.* B *Quin Exorciſtarum etiam & Oſtiariorum conſtitutio vi. tituli iij. libri i. Codicis meminit.*

SCHOL. BALS. Secunda conſtitutio primi tit. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxxiii. ſita in libro Baſilic. iij. tit. i. cap. xlii. quod tale quiddam, quale caput xxxi. in textu dicit, non continet. hæc autem tractat expreſſe. Preſbyteros autem, & Diaconos, & Subdiaconos, & Lectores, & Cantores, quos omnes Clericos appellamus, bona, quæ C quocunque modo in eorum dominium peruenerint, habere in propria poteſtate iubemus, inſtar peculiorum militarium, vt poſſint ea ipſi etiam legitimè donare, & de eis teſtari, etiam ſi ſint in poteſtate parentum: ita tamen vt eorum filij, vel, ſi filios non habeant, eorum parentes legitimam accipiant. Conſtitutio vi. tit. 3. lib. i. codicis poſita eſt in libro iij. Baſilicorum capite v. verùm Exorciſtæ omiſſi ſunt in repurgatione: habet enim illud D caput hunc in modum: Omnis Clericus vſque ad Oſtiarios à perſonalibus excuſator muneribus. Atque hæc quidem hoc modo: interim etiam ſcias, quòd hodie Eccleſia alios agnoſcat Oſtiarios. Quapropter non iis quæ de his ſcripta ſunt, ſed inueteratæ conſuetudini eſt obtemperandum. Clerici autem etiamnum hodie illi vocantur, quos xlii. caput tituli i. lib. iij. enumerauit, quod & ſuperius partim inſertum eſt. Nota, Patriarcha quidem, qui hoc Nomocanonum compoſuit, docturus quinam ſint Clerici, tranſmiſit ſtatim ad xxiiij. canonem Syn. Laodic. qui etiam Monachos Clericis connumerat.

Ego autem non recedo ab iis quæ ſcripta ſunt in xl. can. vii. Syn. & lege ea. Adiicio autem hæc quoque, Si datum fuerit ex ſola tonſura Monachos eſſe Lectores, Monachi indiſtinctè lectoris munia omnino exercebunt, etiamſi à Monachis Sacerdotibus tonſi fuerint, qui nec ſunt antiſtites monaſteriorum, nec ab Epiſcopis facultatem acceperunt: quod abſurdum eſt. Porrò autem fœminis quoque Monachis hoc concedetur propter tonſuram, quod eſt abſurdiſſimum. Malam ergo conſuetudinem ne ſequere: quære autem correctionem. Nota, ex xxxi. cap. huius legis atque adeò eius ſolius, apparet non liberari aliquem à patria poteſtate, eò quod factus ſit Clericus. Quòd autem Clericus, qui eſt in poteſtate, habeat rerum ſibi quocunque modo acquiſitarum dominium & vſum, inſtar peculiorũ militariũ, ne extende etiã ad legata, vel hæreditates, vel donationes quæ eis obuenerunt, quæ dicuntur peculia non acquiſita, ſed de eis intellige quæ gratia Clericatus eis obuenêre. Sic enim accipiendum eſt illud, Quocunque modo, vt à præſenti lege non ſubuertantur leges peculiorum. Quære autem etiã xxxi. can. Carth. Syn. quæ diuerſum docet ab hac lege de bonis quæ Clericis occaſione clericatus obuenerunt, & de bonis quæ debent ab eis relinqui in teſtamentis. Exiſtimo enim præferendum eſſe Canonem, etiamſi hoc non fit propter malam conſuetudinem. Et hæc quidem de bonis Clericorum, & eorum patria poteſtate. Conſtantinopolitani autem ſola magiſtratus inſignia liberant Clericos à patria poteſtate, & lege quæ de eo à nobis ſcripta ſunt, in xxxvi. cap. præſentis tit. Epiſcopalis autem dignitas liberat eo ipſo eos qui ordinantur à patria poteſtate, ſicut in eodem capite de eo fuſiùs diximus.

Cap. XXXII.

1. Crimen. C. ad L. Iuliam de adul.

Non *eſſe ordinandum cuiuſcunq; vxor adulterium commiſerit, & ſi Clerici vxor adulteriũ commiſerit, Syn. Neoc. can. viij.*

ἐγὼ δὲ οὐκ ἀφίσταμαι ὧν ἔγραψα εἰς τὸν ιζ΄. κανόνα τῆς ζ΄. συνόδου, καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα. προστίθημι δὲ τοῖς γραφεῖσι καὶ ταῦτα, ὅτι εἰ δοθῇ ἀπὸ μόνης τῆς ἀποκάρσεως ἀναγνώστας εἶναι τοὺς μοναχοὺς, ἀδιαστίκτως τὰ τῶν ἀναγνωστῶν ἐνεργήσουσι πάντες μοναχοὶ ἀποκεκαρμένοι, κἂν παρὰ μοναχῶν ἱερέων ἀπεκάρησαν, μήτε ἡγουμένων ὄντων, μήτε ἀπὸ ἐπισκόπου λαβόντων τὸ ἐνδόσιμον, ὅπερ ἄτοπον. καὶ γυναιξὶ δὲ μοναχαῖς τοῦτο τὸ δίκαιον ἐπιφιλοτιμηθήσεται διὰ τὴν ἀπόκαρσιν, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ πλέον ἀτοπώτατον. μὴ γοῦν προσσχῇς τῇ κακῇ συνηθείᾳ, ζήτει δὲ τὴν διόρθωσιν. Σημείωσαι, ἀπὸ τοῦ παρόντος νόμου καὶ μόνου ἀναφαίρεται τὸ μὴ ἀπολύεσθαι ἐκ τῆς ὑπεξουσιότητος διὰ τὸ κληρωθῆναι· τὸ δὲ ἔχειν ὑπεξούσιον κληρικὸν τὰ ἀφ' οἱουδήποτε τρόπου ἐπικτηθέντα αὐτῷ πράγματα κατὰ δεσποτείαν, καὶ χρῆσιν, καθ' ὁμοιότητα τῶν στρατιωτικῶν πεκουλίων, μὴ ἐκλαβοῦ καὶ εἰς τὰ ἀπὸ ληγάτων ἢ κληρονομιῶν ἢ δωρεῶν περιελθόντα αὐτοῖς, τὰ καὶ λεγόμενα πεκούλια ἀπροσπόριστα, ἀλλὰ εἰς μόνα τὰ προφάσει τοῦ κλήρου ἐπικτηθέντα αὐτοῖς. οὕτω γὰρ ἐκληπτέον τὸ ἀφ' οἱουδήτινος τρόπου, ὅτι οὐδὲ ἀνετράπησαν ὑπὸ τοῦ παρόντος νόμου, οἱ περὶ τῶν πεκουλίων νόμοι. ζήτει δὲ καὶ τὸν λβ΄. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, ἕτερόν τι διδάσκοντα παρὰ τὸν παρόντα νόμον, χάριν τῶν προφάσει τοῦ κλήρου περιελθόντων πραγμάτων εἰς τοὺς κληρικοὺς, καὶ χάριν τῶν ἐν διαθήκαις καταλιμπάνεσθαι ὀφειλόντων ὑπὸ τούτων πραγμάτων. νομίζω γὰρ ὡς προτιμηθήσονται τὰ τοῦ κανόνος κἂν ἀπὸ συνηθείας τοῦτο οὐ γίνεται. καὶ ταῦτα μὲν χάριν τῶν πραγμάτων τῶν κληρικῶν, καὶ τῆς ὑπεξουσιότητος αὐτῶν. τὰ δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μόνον ἀρχοντίκια ἀπολύουσι τῆς ὑπεξουσιότητος τοὺς κληρικοὺς, καὶ ἀνάγνωθι τὰ περὶ τούτου παρ' ἡμῶν γραφέντα εἰς τὸ λϛ΄. κεφ. τοῦ παρόντος τιτ. Τὸ δὲ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς ἀπέναντι ἀπαλλάττει τοὺς χειροτονουμένους ἐκ τῆς ὑπεξουσιότητος καθὼς καὶ τὰ περὶ τούτου ἐν τῷ αὐτῷ κεφ. πλατύτερον προεδηλώσαμεν.

Κεφάλαιον λβ΄.

Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι οὗ τινος ἡ γυνὴ ἐμοιχεύθη, καὶ ἐὰν γυνὴ κληρικοῦ μοιχευθῇ, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν η΄.

καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος τοὺς τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν μοιχευομένας μὴ ἀπολύοντας τιμωρεῖται.

Κείμενον.

Η δὲ β΄. διάτ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος λέγει, ὅτι προαγωγός ἐστιν ὁ τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν μοιχευθεῖσαν μὴ ἀπολύσας, οὐ μὴν ὁ ψιλῶς ὑποπτεύσας. σήμερον δὲ καὶ μετὰ καταδίκην δύναται ὁ ἀνὴρ ἀναλαβεῖν ἐκ τοῦ μοναστηρίου τὴν μοιχευθεῖσαν αὐτοῦ γυναῖκα, κατὰ τὴν παρατήρησιν τῆς περὶ ῥεπουδίου ρλδ΄. νεαρᾶς.

Σχόλιον.

Ο θ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη ἐν βιβλίῳ ξ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. λζ΄. κεφ. μβ΄. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. παρελείφθη. ἡ ρλδ΄. νεαρὰ τοῦ Ιουστινιανοῦ ἐτέθη ἐν βιβλίῳ κη΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. ζ΄. κεφ. α΄. θ΄. νά. τίτ. ζ΄. ἐν μέρει οὕτως ἔχοντι, Τὴν μοιχευθεῖσαν γυναῖκα ταῖς προσηκούσαις ὑποβαλλομένην ποιναῖς ἐν μοναστηρίῳ ἐμβάλλεσθαι· καὶ εἰ μὲν εἴσω διετίας ὁ ἀνὴρ αὐτὴν ἀναλαβεῖν βουληθείη, ἐξουσίαν αὐτῷ διδόαμεν τοῦτο ποιεῖν, καὶ συνοικεῖν αὐτῇ μηδένα κίνδυνον ἐντεῦθεν εὐλαβουμένῳ, μήτε διὰ τὰ ἐν μέσῳ γενομένα καταβλαπτομένου τοῦ γάμου. καὶ ταῦτα μὲν φησὶν ὁ πολιτικὸς νόμος, καὶ ἔχει τὰ τῆς νεαρᾶς ταύτης ἐπὶ τῶν λαϊκῶν. ὁ γὰρ ἐκκλησιαστικὸς νόμος ἤτοι ὁ η΄. κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου, οὔτε τὸν ἄνδρα τῆς μοιχευθείσης γυναικὸς εἰς ὑπηρεσίαν ἱερατικὴν παραχωρεῖ ἔρχεσθαι, οὔτε τὸν ἱερέα τὸν σύζυγον τῆς μετὰ τὴν χειροτονίαν μοιχευθείσης παραχωρεῖ καὶ αὖθις εἶναι ἱερέα, ἀλλὰ ἀναγκάζει τοῦτον ἀπολῦσαι τὴν μοιχευθεῖσαν γυναῖκα αὐτοῦ, εἰ θέλει τέως ἱερατεύειν.

Κεφάλαιον λγ΄.

Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι κληρικὸν ἀπολελυμένως, ἀλλὰ πάντως εἰς ἐκκλησίας, ἢ μοναστήρια, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κϛ΄.

Κεφάλαιον λδ΄.

Περὶ περιοδευτῶν, καὶ τῶν ἐν ταῖς κώμαις ἐκκλησιῶν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν νζ΄.

Κείμενον.

Η ιά. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου, λέγει, ἐκ τῶν χωρίων, καὶ ἐκ τῶν κωμῶν, καὶ οὐκ ἔξωθεν, εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν χειροτονεῖσθαι, ὥστε συντελεῖν ἰδίαν καπιτίωνα καὶ τὸ δημόσιον. ἡ δὲ ιϛ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ ἡ β΄. τοῦ ά. τίτ.

A *Lex quoque ciuilis omnes qui ſuas vxores in adulterio deprehenſas non dimittunt, punit.*

Textvs.

Secvnda *autem conſtitutio ix. tit. ix. lib. Codic. dicit eum eſſe lenonem qui ſuam vxorem adulterio pollutam non dimittit, non tamen is qui ſolùm ſuſpicatus eſt. Hodie autem etiam poſt condemnationem, poteſt maritus ſuam adulterio pollutã vxorẽ ex Monaſterio recipere, conueniẽter obſeruationi cxliij. de Repudiis Nouella.*

Schol. Bals. Titulus ix. lib. ix. codicis poſitus eſt in libro Baſilicor. lx. tit. xxxvii. cap. xxxii. hoc B vero caput omiſſum eſt. Cxliiij. Iuſtiniani Nouella, poſita eſt in lib. xxviii. Baſilic. tit. vii. cap. i. reſponſo vii. quod in parte ſic habet: Adulteratam autem mulierem conuenientibus pœnis ſubiicimus, vt in Monaſterium intrudatur, & ſi intra biennium quidem maritus eam recipere voluerit, damus ei hoc faciendi poteſtatem, eique cohabitandi, nullum ea de re periculum cauenti, nec matrimonio propter ea quæ interceſſerunt, ex ea re læſo. Et C hæc quidem dicit lex ciuilis, & ita ſe habet Nouella in Laicis. Lex enim Eccleſiaſtica, ſeu viii. can. Syn. Neocæſ. nec maritũ mulieris adulteratæ ad miniſterium ſacerdotale accedere permittit: nec ſacerdotem, coniugem eius quæ poſt ordinationem adulterata eſt, rurſus eſſe ſacerdotem permittit, ſed cogit eum ſuam adulteratam vxorem dimittere, ſi velit fungi ſacerdotali officio. & quære hunc canonem.

Auth. Vt liceat matri & auiæ coll. 8. paragr. Quia verò.

Cap. XXXIII.

Non *eſſe Clericos abſolutè ordinandos, ſed omnino ad Eccleſias vel Monaſteria, Synodi Chalced. can. xxvi.* D

Cap. XXXIV.

De *circumcurſatoribus, & de Eccleſiis quæ ſunt in pagis, Synodi Laodic. can. lvij.*

Textvs.

Vndecima *conſtitutio vi. tit. primi libri dicit, Ex vicis, & pagis, & non foris ad ſuas Eccleſias ordinentur, vt conferant propriam capitationem, & id quod eſt publicum. Sextadecima verò conſtitutio eiuſdem tituli, & ij. primi tituli*

Nouellarum, dicit adſcriptitios etiam inuitis Dominus in ſuis poſſeſsionibus ordinari: vt per Dominos capitationem conferant, & per ſubſtitutos miniſtrent.

L. In Eccleſiis. C. de epiſc.
L. Quiſquis C. de epiſco.

SCHOL. BALS. Vndecima conſtitutio iii. tit. primi lib. Codicis ſita eſt in lib. iii. Baſilic. tit. iii. cap. vi. quod ſic habet: Ex eodem pago in quo eſt Eccleſia, pro locorum proportione, Clerici, Epiſcopi iudicio ordinentur, & propriam agnoſcant capitationem. Conſtitutio decimaſexta eiuſdem tituli & libri in Baſilicis non eſt poſita. Secũda verò conſtitutio tituli primi Nouellarum eſt cxxiij. Iuſtiniani Nouella, & ſita eſt in iij. lib. Baſilic. tit. i. cap. xxxviij. quod ſic habet: Adſcriptitios autẽ, in ipſis ſolum poſſeſſionibus, in quibus adſcripti ſunt, Clericos etiam præter Dominorum ſententiam fieri permittimus. Permittimus autem, vt Clerici facti ſibi impoſitam terræ culturam peragant. Sed ſcias quòd hæc Nouella de aſcriptitiis, aliter ſe habebat antequã Nouellarum compoſitum eſſet Latifundium, & aliter in earum Latifundio ſcriptũ eſt, & in Baſilica tranſlatum. Priùs enim capitationis meminit, & vt adſcriptitij per ſubſtitutos miniſtrarẽt, decreuit. In Latifundio autem, & in Baſilicis vnum eorum, de capitatione ſcilicet, prætermiſſum eſt. & ideo quod ad capitationem attinet, ſeu canonem, adhibe mentem legi ſuperiùs poſitæ, & ſitæ in lib. iij. tit. iij. cap. vi. De adſcriptitiis autem liij. can. Syn. Laodic. & cxxiii. Iuſtin. Nouellæ, ſeu xxxviij. cap. primi tit. iii. lib. Baſilic. quod poſitum eſt ſuperiùs. De canonico autem tributo, & de iis quæ pro ordinatione dari conſueuerunt, in vſu eſt in hodiernũ vſque diem Aurea bulla inclyti Imperatoris Domini Iſaacij Comneni, quæ ſic habet in parte: Conſtituit autem mea Imperatoria maieſtas, etiã in ordinatione ſacerdotum & in canonicis tributis veterẽ formã obſeruari, & eum Epiſcopũ vel Archiepiſcopum, qui ordinat, nihil aliud habere quàm ſeptẽ aureos nummos pręeſtimatę monetę meę maieſtatis, ſcilicet vnũ quidẽ quando facit eum ſimplicẽ papam, ſeu lectorem: tres autẽ, quando ordinat eum Diaconũ:

Auth. de eccleſ. diuerſ. cap.

A τῶν νεαρῶν, φησὶ τοὺς ἐναπογράφους καὶ ἀκόντων τῶν δεσποτῶν ἐν ταῖς κατ' αὐτοὺς κτήσεσι χειροτονεῖσθαι, ἐφ' ᾧ διὰ τῶν δεσποτῶν τὸ καπιτίωνα συντελεῖν, καὶ διὰ ὑποκαταστάτων λειτουργεῖν.

Σχόλιον.

Ἡ ια΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς βιβ. γ΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. γ΄. κεφ. ϛ΄. οὕτως ἔχον, Ἐξ αὐτῆς τῆς κώμης ἐν ᾗ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, κατὰ ἀναλογίαν τῶν τόπων κληρικοὶ κρίσει τοῦ ἐπισκόπου χειροτονείσθωσαν, καὶ τὴν οἰκείαν B ἐπιγινωσκέτωσαν κεφαλιτίωνα. ἡ ιϛ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. καὶ ἐτέθη εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν γ΄. τίτ. α΄. κεφ. λή. οὕτως ἔχον, Τοὺς ἐναπογράφους ἐν αὐταῖς μόναις ταῖς κτήσεσιν ἐν αἷς εἰσιν ἐναπόγραφοι κληρικοὺς καὶ παρὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν γίνεσθαι συγχωροῦμεν· ἐφ' ᾧ μέντοι ὥστε κληρικοὺς αὐτοὺς γινομένους τὴν ἐπικειμένην αὐτοῖς γεωργίαν πληροῦν· πλὴν γίνωσκε ὅτι αὕτη ἡ νεαρὰ ἡ περὶ τῶν ἐναπογράφων ἄλλως εἶχε πρὸ τοῦ C συντεθῆναι τὸ πλάτος τῶν νεαρῶν, καὶ ἄλλως ἐγράφη εἰς τὸ πλάτος, καὶ μετετέθη τὰ βασιλικά. πρότερον μὲν γὰρ καπιτίωνος τε ἐμέμνητο ἤτοι κεφαλιτίωνος, ὅτι καὶ καπίτους ἡ κεφαλὴ κατὰ Λατίνους λέγεται), καὶ διὰ ὑποκαταστάτων λειτουργεῖν τοὺς ἐναπογράφους διωρίζετο. εἰς δὲ τὸ πλάτος καὶ εἰς τὰ βασιλικὰ τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν ἤτοι τὸ κεφαλιτίωνος οὐκ ἐτέθη. διὸ καὶ ὀφείλεις προσέχειν χάριν μὲν τοῦ κεφαλιτίωνος ἤτοι τοῦ κανονικοῦ τῷ ἄνωθεν καταστρωθέντι νόμῳ καὶ κειμένῳ ἐν βιβλίῳ γ΄. τίτ. γ΄. κεφ. ϛ΄. χάριν δὲ τῶν ἐναπογράφων τῷ νζ΄. κανόνι τῆς ἐν Λαοδι- D κείᾳ συνόδου, καὶ τῇ ρκγ΄. Ἰουστινιανείῳ νεαρᾷ, ἤγουν τῷ λή. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τῷ καὶ ἄνωθεν καταστρωθέντι. χάριν δὲ τοῦ κανονικοῦ καὶ τῶν ὑπὲρ χειροτονίας διδομένων συνηθειῶν, ἐνεργεῖ μέχρι τοῦ νῦν χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, οὕτως ἔχον ἐν μέρει, Τυποῖ δὲ ἡ βασιλεία μου, καὶ ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τῶν ἱερέων, καὶ ἐπὶ τῷ κανονικῷ τὸν παλαιὸν ἐνεργεῖν τύπον, καὶ μηδὲν ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ λαμβάνειν πλέον τὸν χειροτονοῦντα τοῦτον ἐπίσκοπον, ἀλλ' ἢ μόνα τὰ ζ΄. χρυσᾶ νομίσματα τῆς προτιμωμένης χαραγῆς τῆς βασιλείας μου, ἤγουν ἓν μὲν ὅτε ποιεῖ αὐτὸν λιτὸν παπᾶν ἤτοι ἀναγνώστην· τρία δὲ, ὅτε χειροτονεῖ αὐτὸν διάκονον,

καὶ ἕτερα τρία ὅτε πληροῖ αὐτὸν ἱερέα, ἤτοι πρεσβύτερον. ὡσαύτως καὶ ὑπὲρ τοῦ κανονικοῦ ἀπὸ τοῦ ἔχοντος χωρίου λ΄. καπνοὺς, νόμισμα ἓν χρυσοῦ ὅμοιον, ἀργυρᾶ δύο, κριὸν ἕνα, καρπὸν μοδίους ἕξ, οἴνου μέτρα ἕξ, ἀλεύρου μόδια ἕξ, καὶ ὀρνίθια λ΄. ἀπὸ δὲ τοῦ ἔχοντος κ΄. καπνοὺς, τὸ δίμοιρον τοῦ νομίσματος, καὶ ἀντὶ τῶν δύο ἀργυρῶν ἀργύριον α΄. μέσαρνον ἓν, καρπὸν μόδια δ΄. οἴνου μέτρα δ΄. ἀλεύρου μόδια δ΄. καὶ ὀρνίθια κ΄. ἀπὸ δὲ τοῦ ἔχοντος ι. καπνοὺς χωρίου, ἀργυρᾶ ε. ἀρνία ἕνα, καρπὸν μόδια β΄. οἴνου μέτρα β΄. ἀλεύρου μόδια β΄. καὶ ὀρνίθια ι. καθὼς καὶ ἐν τοῖς σιγιλλίοις τῶν παλαιῶν πρακτόρων ἀναγράφονται. καὶ ἡ σύμφωνος κατάθεσις τῶν ὅλων θεματικῶν παρέστησε τῇ βασιλείᾳ μου. σὺν τῷ τοιούτῳ δὲ χρυσοβούλλῳ τυπικῷ γέγονε καὶ σημείωμα συνοδικὸν κατὰ τὴν ιε΄. τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς τῆς ι. ἰνδικτιῶνος παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Νικολάου παρακελευόμενον κατὰ τὸ τοιοῦτον χρυσόβουλλον δίδοσθαι τὰ κανονικὰ, καὶ τὰ ὑπὲρ χειροτονίας. Σημείωσαι. ἀναγκαῖον διὰ τὰ ζητούμενα κανονικὰ παρὰ τῶν ἀρχιερέων, καὶ μὴ διδόμενα ἴσως. οἱ πλείους γὰρ τῶν λαϊκῶν οὐ διδόασι καλοθελῶς πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς αὐτῶν τὰ κανονικὰ, λέγοντες τὸ εὐαγγελικὸν ῥῆμα, Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε, ὅπερ ἐστὶν ἀμέτοχον. οὐδὲ γάρ ἐστι μισθὸς τὸ χάριν ἀποτροφῆς διδόμενον τῷ ἀρχιερεῖ.

Κεφάλαιον λε΄.

Περὶ τοῦ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως εἶναι τοὺς κληρικοὺς τῶν πτωχείων, καὶ μοναστηρίων, καὶ μαρτυρείων, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν η΄.

Κεφάλαιον λϛ΄.

Περὶ δούλων κληρουμένων, ἀποστόλων κανὼν πβ΄.

Κείμενον.

Η λϛ΄. διάταξις τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος φησὶν ὅτι δοῦλος οὔτε κατὰ γνώμην τοῦ δεσπότου κληροῦται, εἰ μὴ πρότερον ἐλευθερωθῇ. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν φησὶν ὅτι ἐὰν γινώσκοντος, καὶ μὴ ἀντιλέγοντος τοῦ δεσπότου κληρωθῇ, ἐλευθεροῦται, καὶ εὐγενὴς γίνεται. εἰ δὲ ἠγνόησε δεικνὺς ἔσω ἐνιαυτοῦ τὴν τύχην, λαμβάνει αὐτόν. ὁ δὲ ἐλευθερούμενος ἐὰν κοσμικὸς γένηται, παραδίδοται εἰς δουλείαν τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ.

& alios tres, quando facit eum ſacerdotem ſeu preſbyterum. Similiter pro & canonico, è prædio quod habet triginta infumibula, vnũ aureum nummum ſimilem, argenteos duos, arietem vnum, ordei modios vi. vini vi. menſuras, farinæ modios vi. & gallinas xxx. Ab eo autem quod habet xx. infumibula, duas partes numiſmatis, & argenteum vnum, & dimidium agnum, ordei modios iiij. vini menſuras iiij. farinæ modios iiij. & gallinas xx. A fundo autem qui habet x. iugera, argenteos v. agnellum vnum, ordei modios duos, vini menſuras duas, ordei modios duos & gallinas decem: quemadmodum etiam in veterum exactorum indicibus deſcribitur. Cum hac autem aurea bulla typica, facta eſt etiam Synodalis declaratio, i. menſis Nouembris decima indict. à ſanctiſſimo illo Patriarcha Domino Nicolao, iubens conuenienter huic aureæ bullæ dari canones, & quæ ſunt danda pro ordinatione. Notandum eſt propter canonicas penſiones, quæ à Pontificibus exiguntur, neque fortaſſe penduntur. Plerique namque Laici prompta voluntate non largiuntur Pontificibus ſuis canonica, Euangelicũ illud verbum vſurpantes, Gratis accepiſtis, gratis date, quod non eſt admittendum: neque enim merces eſt, quod alimentorum gratia Pontifici datur.

CAP. XXXV.

VT *ſub Epiſcopo ciuitatis ſint Clerici Ptochodocheorum, & Monaſteriorum, & Martyriorum, Syn. Chalced. cap. viij.*

CAP. XXXVI.

DE *ſeruis qui fiunt Clerici, Apoſtolorum canon lxxij.*

TEXTVS.

CONSTITVTIO *xxxv. iij. tit. primi libri. Cod. dicit, quòd ſeruus nec domini quidem ſententia fit Clericus, niſi priùs manumittatur. Secunda autem conſtitutio primi tit. Nouellar. dicit, quòd ſi ſciente & non contradicente domino Clericus factus fuerit, manumittitur, & fit ingenuus: ſin autem ignorauit, oſtendens intra annum eius conditionem, ipſum recipit. Qui autem manumittitur, ſi fiat ſecularis, traditur domino ſuo in ſeruitutē.*

L. Iubemus adſcriptitios. L. Seruis. C. de Epiſc. & Cleric.

μιᾶς γάρ εἰσι νεαρᾶς καὶ ἀμφότερα, καὶ πάντως ἀπὸ τοῦ μεταγενεστέρου ἤτοι τοῦ λζ΄. κεφ. τὸ προγενέστερον κεφ. ἤτοι τὸ ια΄. ἑρμηνευθήσεται. αἱ νεαραὶ δὲ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, ἃς καὶ ἀνάγνωθι μετ᾽ ἐπιμελείας, καὶ τὸν κληρωθέντα, καὶ τὸν μονάσαντα, καὶ τὸν ἐπίσκοπον γεγονότα, δοῦλον ἀποκαθιστῶσι πρὸς τὴν προτέραν δουλικὴν τύχην ἂν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ δεσπότου τοιούτου τινὸς ὁ δοῦλος ἀξιωθῇ. πλὴν εὑρίσκων τὴν ι΄. νεαρὰν τοῦ αὐτοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ λέγουσαν ὅτι τὸ παλαιὸν μέχρι τριῶν χρόνων ἠδύνατο ὁ δεσπότης τὸν μονάσαντα φυγάδα δοῦλον αὐτοῦ ἀνακαλεῖσθαι, τούτου δὲ τοῦ χρόνου παρελθόντος ἀπεκλείετο, καὶ διορίζουσαν τὸν γνώμῃ τοιαύτῃ μονάσαντα οἰκέτην κατὰ πάντα καθ᾽ ὃν ἂν εὑρίσκηται καιρὸν ὑπὸ τὸν πρότερον δεσπότην τελεῖσθαι, καὶ διὰ τὸ εἶναι τὸν δοῦλον ἀφανῆ μὴ βλάπτεσθαι τὸν δεσπότην ἐκ τῆς παραδρομῆς τῆς τριετίας· ἐσπούδασα εὑρεῖν τὸν περὶ τῆς τριετίας διδάσκοντα νόμον, καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν, ἀλλὰ μόνου τοῦ κατατεθέντος ἄνωθεν, καὶ λέγοντος ἐντὸς ἐνιαυτοῦ δύνασθαι τὸν δεσπότην ἀναζητεῖν τὸν κληρωθέντα δοῦλον δίχα γνώμης αὐτοῦ. διὸ καὶ ἀναγκάζομαι ἀκολουθεῖν τοῖς παρὰ τοῦ σοφοῦ νομοθετηθεῖσι. νομίζω δὲ ὅτι καὶ τὰ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς εἴπερ θελήσει τις ἀποληφθῆναι μεγάλας ἵνα εὑρήσῃ ἀμφιβολίας. εἰ γὰρ ὡς αὐτὴ φησὶ τὸν ἐν φυγῇ ὄντα δοῦλον καὶ μονάσαντα μέχρι τῆς ἐμφανείας αὐτοῦ ὁ δεσπότης ἀναζητεῖ, πάντως ἐξ ἀντιδιαστολῆς τὸν μὴ ἐν φυγῇ μοναχὸν ὄντα δοῦλον, ἀλλ᾽ ἐμφανιζόμενον ἐντὸς μόνης τριετίας ὁ δεσπότης ἀνακαλέσεται, τοῦτο δὲ μὴ ποιήσας ἀποκλεισθήσεται. τοῦτο ὅπερ διορίζεται γίνεσθαι ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἡ ῥηθεῖσα Ἰουστινιάνειος νεαρὰ ι΄. εἰ ταῦτα οὕτως εἴπῃς καὶ ἑρμηνεύσῃς, συμβιβασθήσονται αἱ τῶν βασιλέων νεαραὶ ἄνευ μόνου τοῦ χρόνου ἐπὶ τριετίαν διικνουμένου διὰ παραθαλψιν τοῦ δεσπότου. ἀπὸ τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς τῆς κειμένης ὡς εἴρηται ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τιτ. α΄. καὶ διοριζομένης μετὰ τὴν χειροτονίαν, καὶ δουλικῆς ἐναπογράφου τύχης τοὺς ἐπισκόπους ἐλευθέρους εἶναι· ὡσαύτως καὶ ἀπὸ τῆς πα΄. νεαρᾶς τῆς κειμένης ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν λγ΄. τιτ. ε΄. κεφ. α΄.

A Sunt enim vtraque eiuſdem Nouellæ, & omnino à poſteriore ſcilicet xxxvii. capite, prius caput ſcilicet xi. exponetur. Nouellæ autem domini Leonis ſapientis, quas lege diligenter, etiam eum qui Clericus Monachus fuit, atque etiam Epiſcopus factus eſt, priori ſeruili conditioni reſtituunt, ſi neſciente domino ſeruus eo honore affectus ſit. Sed cum inuenirem eiuſdem Imperatoris Nouellam, quæ dicit, quòd antiquitus vſque ad tres annos, poterat dominus eum qui Monachus factus B eſſet fugitiuũ ſeruũ ſuum reuocare: cùm hoc autem tempus præteriiſſet, excludebatur: & decernit quòd ſeruus, qui eo animo Monachus factus eſt, omni tempore quo inuentus fuerit, Domino priori ſubiicitur: nec ideo quòd ſeruus non appareat, lædi propterea Dominum ex lapſu trienniȷ: ſtudui inuenire legem quæ doceat de triennio, & non inueni eam, præterquam eam ſolam quæ ſuperiùs poſita eſt, & dicit, Dominum poſſe intra annum reuocare ſeruum qui præter ſuam C ſententiam Clericus factus eſt, & ideo cogor ea ſequi quæ à ſapiente conſtituta ſunt. Exiſtimo autem quòd ſi quis hanc Nouellam ſubtiliter excutere voluerit, magnas in ea dubitationes inueniet. Si enim, vt ipſa dicit, ſeruum qui eſt in fuga, & Monachus factus eſt, donec ipſum inuenerit, quærit: omnino à contrario ſenſu, ſeruum Monachum, qui non eſt in fuga, ſed apparet, intra ſolum triennium Dominus reuocabit. Si hoc autem non fecerit, excludetur. Hoc eſt quod intra annum faciendum eſſe dicit dicta Iu- D ſtiniani Nouella. Si hæc ita dixeris, & interpretatus fueris, ad concordiam redigentur Nouellæ Imperatorum, etiam abſque eo tempore, quod ad triennium vſque peruadit propter conſolationem Domini.

Ex cxxiij. Iuſtiniani Nouella, quæ ſita eſt, vt dictum eſt, in libro tertio Baſilicorum titulo primo, & decernit poſt ordinationem etiam à ſeruili adſcriptitij fortuna eſſe liberos Epiſcopos: ita & ex lxxxi. Nouella, quæ poſita eſt in libro xiij. Baſilic. tit. v. cap. i.

& iubet omnes qui dignitatibus officiiſque principalibus ſeu magiſtratibus ab Imperatore honorati ſunt, à patria poteſtate liberari, etiam ſine voluntate patris; dicebant quidam Eccleſiaſticos quoque magiſtratus, ſimul ac characterem acceperunt, Illuſtres & eſſe & dici, & eſſe ſui iuris: vtentes etiam Illuſtriſſimi, & vel Apoſtolis conferendi, ſancti Conſtantini Imperatoris, ad ſanctum Silueſtrum, qui tunc erat Papa ciuitatis Romanæ, emiſſo decreto, quod etiam ſitum eſt à nobis extra primum cap. viij. tit. præſentis operis, & ſtatuit licere Papæ Romano iiſdem dignitatibus ſuos honorare Clericos, quibus etiam Imperator eos qui ſibi ſubſunt, & eſſe ſacram Synodum, ſicut & ſenatũ Imperatorium: ſimiliter & legibus, quę à nobis itidem poſitæ ſunt, & decernunt Eccleſiam Conſtantinopolitanam, habere etiam priuilegia Romæ veteris. Alij autem vtẽtes fine lxxxi. Nouellæ, quæ ſita eſt in v. libro, tit. j. & dicit hæc expreſsè: Clarum eſt, quòd non eſt qui ignoret, ante omnia ſanctiſſimis Epiſcopis, ſimul cum ordinatione, vt ſint etiam ſui iuris, accedere. Qui enim ſunt ſpiritales omnium Patres, quomodo in aliorum poteſtate fuerint? dicere conati ſunt ex ſola Epiſcopali dignitate Epiſcopos à patria poteſtate eſſe liberos: non autem etiam Eccleſiaſticos magiſtratus fieri ſui iuris à Patriarchali ſuſcepto charactere. Hoc enim, inquiunt, adiectum eſſe Nouellæ. Mihi autem videtur eos nõ rectè dicere. Non enim ſublatum eſt decretum ſancti Conſtantini à Iuſtinianea Nouella, quæ decernit vt æquè ac imperium, Romana Eccleſia dignitatibus honeſtetur. Sed cùm Epiſcopalis dignitas daretur non ſolùm à Patriarchis, ſed etiam à Metropolitanis, & ideo nonnulli dubitarent omnéſne Epiſcopi eſſent ſui iuris an non, Nouella Iuſtiniani omnes Epiſcopos eſſe ſui iuris ſtatuit, etiamſi non ordinentur à Patriarchis. Vnde etiã ſine vlla dubitatione, dignitate Illuſtres eſſe dico magnæ Eccleſię magiſtratus, & debere ipſos honorari tanquã ſacri ſenatus Patres cõſcriptos,

A καὶ παρακελευομένης πάντας τοὺς τιμηθέντας παρὰ βασιλέων, ἀξιώμασιν ἢ ὀφφικίοις ἀρχοντικοῖς, ἀπαλλάττεσθαι τῆς ὑπεξουσιότητος, καὶ δίχα γνώμης τοῦ πατρὸς, εἶπον τινὲς καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἄρχοντας ἅμα τῷ σφραγισθῆναι, ἀξιωματικοὺς εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι, καὶ αὐτεξουσίους γίνεσθαι. χρώμενοι δὲ καὶ τῷ παρὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως καὶ ἰσαποστόλου ἁγίου Κωνσταντίνου ἀπολυθέντι νεαρᾶς θεσπίσματι πρὸς τόν τε πάπαν Ῥώμης ἅγιον Σίλβεστρον, τῷ καὶ καταστρωθέντι παρ' ἡμῶν ἔξωθεν τοῦ α΄. κεφ. τοῦ η΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ διοριζομένῳ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν πάπαν Ῥώμης ἀξιώμασι τιμᾶν τοὺς ὑπ' αὐτὸν κληρικοὺς ὁποίοις καὶ ὁ βασιλεὺς τιμᾷ τοὺς ὑπ' αὐτὸν, καὶ εἶναι τὴν ἱερὰν σύνοδον οἵαν καὶ τὴν βασιλικὴν σύγκλητον. ὡσαύτως καὶ τοῖς νόμοις τοῖς καταστρωθεῖσι παρ' ἡμῶν, ὁμοίως καὶ διοριζομένοις ἔχειν τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ προνόμια τῆς παλαιᾶς Ῥώμης. ἕτεροι δὲ τῷ τέλει τῆς πα΄. νεαρᾶς χρησάμενοι τῆς κειμένης ἐν τῷ ε΄. βιβλίῳ τοῦ α΄. τίτ. καὶ λεγούσης ταῦτα ῥητῶς, Πρόδηλον δὲ ὡς οὐκ ἔστιν ὃς ἀγνοεῖ, πρό γε ἁπάντων τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις ἅμα τῇ χειροτονίᾳ καὶ τὴν αὐτεξουσιότητα προσγίνεσθαι. οἱ γὰρ πάντων ὄντες πνευματικοὶ, πατέρες πῶς ἂν ὑπὸ τὴν ἑτέρων ἐξουσίαν τελοῖεν, ἐπεχείρησαν εἰπεῖν ἀπὸ μόνου τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος ἐλευθεριάζειν τοὺς ἐπισκόπους τῆς ὑπεξουσιότητος. οὐ μὴν δὲ καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἄρχοντας αὐτεξουσίους γίνεσθαι τῆς πατριαρχικῆς σφραγῖδος. ἢ γὰρ ἄν φασι καὶ τοῦτο τῇ νεαρᾷ προσετέθη. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ μὴ καλῶς λέγειν τούτους. οὐδὲ D γὰρ ἀνῃρέθη τὸ νεαρὸν θέσπισμα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ὑπὸ τῆς Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, τὸ διοριζόμενον ἐπίσης τῇ βασιλείᾳ καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης ἐν ἀξιώμασι σεμνύνεσθαι. ἀλλὰ τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος διδομένου μὴ μόνον παρὰ τῶν πατριαρχῶν ἀλλὰ καὶ παρὰ μητροπολιτῶν, κἀντεῦθεν τινῶν ἀμφιβαλλόντων μὴ γίνεσθαι αὐτεξουσίους τοὺς ἐπισκόπους πάντας, ἡ Ἰουστινιάνειος νεαρὰ πάντας τοὺς ἐπισκόπους αὐτεξουσίους γίνεσθαι διωρίσατο, κἂν μὴ παρὰ πατριαρχῶν χειροτονῶνται. ὅθεν καὶ ἀνενδοιάστως φημὶ ἀξιωματικοὺς εἶναι τοὺς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἄρχοντας, καὶ ὀφείλειν αὐτοὺς τιμᾶσθαι ὡς τῆς ἱερᾶς συγκλήτου λογάδας,

μετὰ τὸ θέσπισμα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, καὶ τὰ λοιπὰ νόμιμα τὰ ἄνωθεν μνημονευθέντα. τοῦτο δὲ ἰδικόν ἐστι προνόμιον τοῖς ἄρχουσι τοῦ θρόνου τῆς ἐκκλησίας τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν διὰ τὸ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου θέσπισμα. οἱ γὰρ ἄρχοντες τῶν ἄλλων πατριαρχῶν προσέτι γε μὴν καὶ τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων τῶν αὐτῶν προνομίων οὐκ ἀξιωθήσονται. Σημείωσαι ἀπὸ τῶν ἐν τῷ παρόντι λϛ'. κεφ. καταστρωθεισῶν νεαρῶν συνάγαγε καὶ εἰπὲ, ὅτι οἱ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου κληρούμενοι δοῦλοι, ἢ ἐπισκοπεύοντες εἰς τὸν πρότερον δεσπότην καὶ ἄκοντες ἀντιστρέφονται ἐκ τῆς χειροτονίας μὴ ὠφελούμενοι. ὡσαύτως εἰπὲ, ὅτι οὐκ ἀπαραδιορίστως δύναται ὁ δεσπότης ἀνακαλεῖσθαι τούτους, ἀλλ' ἐντὸς τριετίας μετὰ τὸ λαβεῖν αὐτοὺς εἴδησιν τοῦ γεγονότος, ψηφιζομένης. ἔτι εἰπὲ ὅτι τοῦ νόμου λέγοντος τὸν ἐπερωτώμενον, καὶ μὴ ἀντιλέγοντα, ἀλλὰ σιωπῶντα, κερδαίνοντα μὲν ἀντὶ συναινοῦντος παραλαμβάνεσθαι, ζημιούμενον δὲ ἀντὶ ἀρνουμένου· ἐπὶ τοῦ παρόντος θέματος, ὁ εἰδὼς τὴν χειροτονίαν τοῦ δούλου αὐτοῦ καὶ μὴ ἀντιλέγων, ἀντὶ συναινοῦντος λογίζεται, καὶ ταῦτα βλαπτόμενος· καὶ ἔστι τοῦτο ἰδικὸν διὰ τὴν ἐλευθερίαν. ἔτι εἰπὲ ὅτι ἀπὸ μόνης τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας οἱ ὑπεξούσιοι αὐτεξούσιοι γίνονται, οὐ μὴν ἀπὸ κληρώσεως οἱασδήτινος. τὰ δὲ ἀρχοντικὰ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ μόνου, αὐτεξουσίους ποιοῦσι τοὺς ὑπεξουσίους. τὸ δὲ εἰς τριετίαν παρεκτείνεσθαι τῷ δεσπότῃ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ χειροτονηθέντος δούλου ἀπὸ τῆς νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ σοφοῦ ἐστι, καὶ κρατεῖ, κἂν ἐπιβαλὲς τῇ ἐλευθερίᾳ ἐστὶ διὰ τὸ δίκαιον.

Κεφάλαιον λζ'.

Περὶ διακονισσῶν, καὶ ὅτι γυνὴ οὐ γίνεται πρεσβυτέρα, συνόδου Νικαίας κανὼν ιθ'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν ια. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιε'. συνόδου ϛ'. κανὼν ιδ'.

Κεφάλαιον λή.

Περὶ τῶν διὰ τῆς χειροτονίας λυομένων ἁμαρτημάτων, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν θ'.

A vt vult Decretum ſancti Conſtantini, & reliqua decreta de quibus mentio ſuperiùs facta eſt. Hoc autem eſt ſpeciale priuilegium Magiſtratibus ſeu officiis Sedis Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, per ſancti Conſtantini decretum. aliorũ enim Patriarcharum magiſtratus & officia, aliorúmque Metropolitanorum & Epiſcoporum, non digni habebuntur eiſdem priuilegiis. Ex Nouellis præſenti huic xxxvi. capiti inſertis collige, & dic ſeruos præter voluntatem domini Clericos aut B etiam Epiſcopos factos ad priſtinum dominum, quamuis inuitos reuerti, nihilque ex ordinatione vtilitatis capere. Dic ſimiliter dominum hos non poſſe indifferẽter reuocare, ſed intra trienniũ, poſteaquam rem cognouerit, ſupputandũ. Inſuper dic, cùm lex dicat, eum qui interrogatur, & non contradicit, ſed tacet, in lucro quidem, pro conſentiente: in damno autem, pro negante haberi: in præſenti decreto, is qui ſcit ſerui ſui ordinationem, & non contradicit, pro conſentiente reputatur, etiã C ſi damno afficiatur, & hoc eſt ſpeciale propter libertatem. Dic præterea, quòd ex ſola Epiſcopali ordinatione, ij qui ſunt in poteſtate, fiunt ſui iuris, non etiam ex quouis alio clericatu. Inſignia autem magiſtratus Patriarchæ Conſtãtinopolitani, atque adeò eius ſolius, efficiunt eos ſui iuris qui ſunt in poteſtate. Domino autem ad trienniũ vſque porrigi ordinati ſerui reuocationem, eſt ex Nouella Imperatoris Domini Leonis ſapientis, & ſeruatur, etiam ſi eſt graue libertati, propter iuſtum & æquũm.

D

CAP. XXXVII.

DE *Diaconiſſis, & quòd non ſit mulier Presbytera, Syn. Nic. can. xviij. Synod. Laodic. can. xi. Syn. Chalced. can. xv. Syn. vi. can. xiiij.*

CAP. XXXVIII.

DE *peccatis quæ ſoluuntur per ordinationem, Synodi Neocæſar. can. viij.*

A

TITVLVS SECVNDVS.

Cap. I.

De extructione Eccleſiarum, & de ſacris vaſis & donariis, & Clericis, qui præter Epiſcoporum ſententiam altaria erigunt.

Cap. II.

De conſecratione Eccleſiarum, & Martyriorum, quæ non habent reliquias ſanctorum, Syn. Carth. can. vi. lxxxiij. Syn. Nic. canon vij. xvij.

Textvs.

In quarto cap. iij. tituli præſentis operis adſcriptum eſt, quomodo fit Eccleſia. Dicit autem etiam xv. conſtitutio ij. tituli primi libri Codicis, Quòd ſi quis donauerit rem mobilem, vel immobilem, vel per ſe mobilem, in perſonam Martyris, vel Prophetæ, vel Angeli, tanquam oratorium ipſi ædificaturus: & donationem inſinuauerit in iis in quibus neceſſe eſt, neceſſe habet, opus, etiam ſi non cœptum ſit, implere cum Clericis: & eo impleto, dare donationes. Hoc ipſum fit etiam Xenodochiis, & Noſocomiis, & Ptochodochiis, habente Epiſcopo poteſtatem cum eis agendi. His autem completis, adminiſtratio fit prout eis qui liberalitate ac munificentia uſi ſunt, viſum fuerit, & conuenienter decretis ab eis editis. Et xlv. conſtitutio eiuſdem tituli primi libri dicit, Quòd ſi quiſpiam diſpoſitionem fecerit vel in inſtitutione, vel in legato, vel in fideicommiſſo, vel donatione cauſa mortis, neceſſe habet is qui ab Epiſcopo iuſſus eſt, etiam ſi eſt à teſtatore prohibitus, prouidere, vt ſi Eccleſiam quidem ei facere mandatum eſt, eam intra triennium compleat: Sin autem Xenodochium, intra annum. Poteſt enim etiam domus conduci, intra quam recumbant ægroti, donec opus completum fuerit. Cùm hoc autem tempus aduenit,

ΤΙΤΛΟΣ Β'.

Κεφάλαιον α'.

ΠΕΡΙ ποιήσεως ἐκκλησιῶν, καὶ περὶ ἱερῶν σκευῶν, καὶ ἀναθημάτων, καὶ κληρικῶν παρὰ γνώμην ἐπισκόπων ἱστώντων θυ- B
σιαστήρια, καὶ περὶ καθιερώσεως ἐκκλησιῶν καὶ μαρτυρείων μὴ ἐχόντων λείψανα ἁγίων, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ς'. πγ'. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν ζ'. ιζ'.

Κείμενον.

Ἐν τῷ δ'. κεφαλαίῳ τοῦ γ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος παρεγράφη πῶς γίνεται ἐκκλησία. λέγει δὲ καὶ διάτ. ιε'. τοῦ β'. τίτ.
C τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ὡς ἐάν τις δωρήσηται πρᾶγμα κινητὸν, ἢ ἀκίνητον, ἢ αὐτοκίνητον, εἰς πρόσωπον μάρτυρος ἢ προφήτου, ἢ ἀγγέλου, ὡς αὐτοῦ μέλλων εὐκτήριον οἰκοδομεῖν, καὶ τὴν δωρεὰν ἐμφανίσῃ ἐφ' ὧν ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἀναγκάζεται τὸ ἔργον, κἂν μὴ ἤρχθη, πληρῶσαι μετὰ κληρικῶν, καὶ πληρωθέντος δοῦναι τὰ τῆς δωρεᾶς. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ξενοδοχείων, καὶ νοσοκομείων, καὶ πτωχείων, ἀδείας οὔσης τοῖς ἐπισκόποις καὶ οἰκονόμοις ἐνάγειν αὐτοῖς. τούτων δὲ πληρωθέντων ἡ διοίκησις κατὰ τὰ δόξαντα τοῖς φιλοτιμησαμένοις καὶ τοὺς ἐπιτεθέντας ὅρους γίνεται. καὶ ἡ με'. διάτ. τοῦ
D γ'. τίτλου τοῦ αὐτοῦ α'. βιβλίου φησὶν, ὅτι ἐάν τις εὐσεβῆ ποιήσηται διατύπωσιν ἢ ἐν ἐνστάσει, ἢ ληγάτῳ, ἢ εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν, ἢ μόρτις καῦσα δωρεὰν, ἀνάγκην ἔχει κελευσθεὶς παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, κἂν ἐκωλύθη ἀπὸ διαθεμένου, προνοῆσαι, εἰ μὲν ἐκκλησίαν ἐπετράπη ποιῆσαι, πληρῶσαι αὐτὴν εἴσω τριετίας, εἰ δὲ ξενῶνα, εἴσω ἐνιαυτοῦ. δυνατὸν γὰρ καὶ οἶκον εἰς ἀνάκλισιν τῶν ἀσθενούντων μισθοῦσθαι ἕως οὗ τὸ ἔργον πληρωθῇ. τοῦ δὲ τοιούτου χρόνου παρερχομένου,

ἀπαιτεῖ τὸ καταλειφθὲν ὁ ἐπίσκοπος μετὰ καρπῶν καὶ ἐπαυξήσεων ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς τοῦ διαθεμένου τελευτῆς, καὶ ποιεῖται τὰς οἰκοδομὰς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ξενώνων καὶ τῶν γηροκομείων, ἢ ὀρφανοτροφείων, ἢ νοσοκομείων, ἢ πτωχείων· καὶ προχειρίζεται τοὺς διοικητὰς αὐτῶν, εἴγε μὴ ῥητῶς ὁ τελευτήσας εἴπῃ τοὺς ὀφείλοντας διοικεῖν· εἰ δὲ καὶ ὀνομάζῃ, ἄδειαν ἔχει ὁ ἐπίσκοπος κακῶς αὐτὸν διαγινόμενον ἀποκινεῖν, καὶ ποιεῖν ἄλλον· εἰ δὲ ὁ κελευσθεὶς καὶ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ὀχληθεὶς ἀρχικὴν ὑπόμνησιν ἀναμείνῃ, δίδωσι διπλοῦν τὸ καταλειφθέν· ῥαθυμοῦντος δὲ τοῦ ἐπισκόπου ἀναγκάζει πληρωθῆναι τὸ διατυπωθὲν ὁ μητροπολίτης ἢ ὁ τῆς διοικήσεως ἐκείνης ἀρχιεπίσκοπος, καὶ πᾶς βουλόμενος τῶν πολιτῶν κινεῖ. Εἰ δὲ μετὰ τὴν ἰδίαν τελευτὴν οἱ κληρονόμοι ἐκελεύσθησαν δοῦναι, ἢ τι ποιῆσαι, χρόνος ὁ προδηλούμενος μετὰ τὴν ἀποβίωσιν αὐτῶν ἀριθμεῖται, οἱ δὲ ἄρχοντες ἀναγκάζουσι ταῦτα πληροῦσθαι.

A *Epiſcopus petit id quod relictum eſt, cum fructibus, & acceſſionibus, à tempore mortis teſtatoris, & facit Eccleſiarum extructiones. & Xenodochiorum, & Gerocomiorum, vel Orphanotrophiorum, vel Noſocomiorum, vel Ptochodochiorum: & præficit adminiſtratores ipſorum, niſi defunctus expreſſe dixerit quis ſit adminiſtraturus: ſin autem etiam nominauerit, ſit in poteſtate Epiſcopi, eum, ſi malè ſe gerat, mouere, & alium præficere. Sin autem is qui ab Epiſcopo iuſſus eſt, moleſtia affectus, Magiſtratus commonitionem expectauerit, dat duplum id* B *quod relictum eſt. Si ſit autem Epiſcopus negligens, cogit Metropolitanus id quod diſpoſitum eſt, impleri, vel illius Diœceſis Archiepiſcopus. Et quicunque vult ex ciuibus, eum monet. Si autem poſt mortem propriam hæredes iuſſi ſunt dare vel facere, tempus ſignificatum poſt eorum è vita exceſſum, computatur. Magiſtratus autem cogunt ea impleri.*

Σχόλιον.

Ἡ ιε΄. διάταξις τοῦ β΄. τιτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐτέθη ἐν βιβλίῳ ε΄. τῶν βασιλικῶν τιτ. α΄. κεφαλαίῳ ζ΄. οὕτως ἔχουσα ὡς ἐντὸς συνωψίσθη. ἡ με΄. διάταξις τοῦ γ΄. τίτλου τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, καὶ μηδὲ σὺ ταύτῃ προσέχῃς. ἀνάγνωθι δὲ τὸ θ΄. κεφάλαιον τοῦ γ΄. τιτ. τοῦ ε΄ βιβλίου τῶν βασιλικῶν, μέρος ὂν τῆς ρλα΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, τὰ αὐτὰ σχεδὸν νομοθετοῦν καὶ καταστρωθὲν εἰς τὸ ἐπιὸν καταβατόν. κατὰ τὸν Μάρτιον μῆνα τῆς ιδ΄. ἰνδικτιῶνος γέγονε νεαρὰ τοῦ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος κυρίου Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἐν μέρει τάδε διεξιοῦσα, Σὺν τούτοις καὶ τοῦτο θεσπίζοντες τοῖς προγραφεῖσι προστίθεμεν, Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἐπιτελευτίοις αὐτῶν διατάγμασιν, ἐπιτρόπους ἤγουν διοικητὰς, τῶν παρ' αὐτῶν διορισθέντων καταλιμπάνουσι, καὶ τούτοις ἀνατιθέασι τὴν τῶν πραγμάτων αὐτῶν οἰκονομίαν τε καὶ διοίκησιν, τὸν Χριστὸν κληρονόμον γράφοντες, τὸ γλυκὺ τοῦτο καὶ κοσμοσωτήριον ὄνομα. τοῦτο δὲ δοκοῦσι ποιεῖν δι' ὧν τοῖς πένησι τὰς περιουσίας αὐτῶν καταμερισθῆναι προστάττουσι. τοῦ γὰρ αἰτοῦντος λαμβάνοντος ἵσταται ὁ Χριστὸς συγκοιλαίνων τούτῳ τὴν χεῖρα. Ἐφ' ὅσον γὰρ φησὶν ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε.

SCHOLIVM BALSAM. Conſtitutio xv. tituli ii. lib. primi C Codicis poſita eſt in lib. v. Baſilicorum tituli i. capite ſept. ad hunc modum habens, vt in textu compendioſè propoſita eſt. Legas verò ix. caput tit. iii. lib. Baſilicor. quod eſt pars Nouellæ Iuſtiniani cxxxi. eademq; ferè ſtatuit, ac proximè ſequenti ſcholio inſertum eſt. Menſe autem Martio xiiij. indict. facta eſt à ſancto noſtro Imperatore Domino Emanuele Comneno conſtitutio hæc in parte per- D ſequens. Cum his hoc quoque decernentes, ijs quæ antè ſcripta ſunt, adijcimus, Multi homines, in extremis ſuis diſpoſitionibus curatores & adminiſtratores eorum quæ à ſe decreta ſunt, relinquunt: & ijs rerum ipſarum diſpenſationem & adminiſtrationem committunt, Chriſtum, quod quidem eſt dulce & ſalutare nomen, hæredem ſcribentes. Hoc autem videntur facere, eo quòd ſuas facultates iubent pauperibus diſtribui. Dum enim accipit is qui petit, ſtat Chriſtus vnà cum eo manum porrigens. Quandiu enim, inquit, vni eorum minimo feciſtis, mihi feciſtis.

quæ ſit minor xl. annis, vel quæ ad ſecundas nuptias venerit. Similiter dicit eiuſdẽ ti. c. xxviij. quod eſt pars eiuſdem Nouellæ: Presbyterũ xxx. annis minorẽ fieri non permittimus. Sed neque Diaconum vel Hypodiaconũ minorẽ xxv. annis, nec Lectorem minorem xviij. annis. Sed ſcias quòd Iuſtiniani quidẽ Nouella, quæ diffuſa latáque inuenitur, dicit eum Lectorẽ fieri, qui eſt viij. annos natus, & Epiſcopũ qui xxxv. ſicut hoc quoq. dicit præſens liber. In repurgatione autem, Epiſcoporum quidẽ tempus planè prætermiſſum: Lectoris autẽ tempus auctum eſt: pro octo enim annis, dicit Lectorẽ eſſe debere xviij. annos natum. Debes ergo mentẽ magis adhibere iis quæ in Baſilicis ſcripta ſunt, quàm iis quæ continẽtur in his libris qui ante repurgationẽ in vſu habebãtur, & iam in vſu eſſe deſierunt. Conſtitutio xvii. tit. i. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani cxxxvii. quæ poſita eſt in lib. iij. Baſilic. tit. i. cap. viij. quod ipſum caput aſperſũ eſt xxiij. capiti pręſentis tituli, ad hũc modũ incipiens: Sancimus vt quoties opus fuerit Epiſcopũ ordinare: illud caput ex parte hæc diſertè dicit: Sed quòd ſciant ipſos rectæ & catholicę fidei ac honeſtę vitę eſſe, & ſupra triceſimũ ætatis annum hos elegerint. Abrogat igitur hæc Nouella, quantũ ad ætatẽ Epiſcopi attinet, Nouellam cxxiii.

Alia interpretatio.

ALIVD SCHOLIVM. Nota, ex præſenti xxviii. capite, & iis quæ in ipſo continẽtur, didiciſti tẽpora eorum qui debent ordinari. Quia autẽ de iis qui officia vel immunitatũ dignitates accipiũt, in publico ſecreto ſita eſt iuſſio inclyti Imperatoris Domini Alexij Comneni, ſcias eam ita habere ad verbũ: Multi, qui aliquam publici vtilitatem annunciauêre, vel propter gloriæ cupiditatẽ petẽtes, vt liceat accipere, vel vendere, vel permutare dignitatem aliquam, vel officium aliquod, in paruos ea pueros transferunt. Ne ergo hoc fiat, nec hi imponere vel decipere videantur, Imperatoria mea hoc maieſtas ſtatuit, vt qui dignitatem vel officium aliquod acceperit, ſiue propter renunciationem, ſiue propter beneuolentiam aliquam, ſiue permutationem, ſiue gratis, vel per Imperatoriæ

A ἥτις ἐλάττων ἐστὶν ἐνιαυτῶν μ΄. ἢ εἰς δευτέρους ἦλθε γάμους. ὡσαύτως φησὶ τοῦ αὐτοῦ τίτ. κεφ. κη΄. μέρος ὂν τῆς αὐτῆς νεαρᾶς, ταῦτα, Πρεσβύτερον δὲ ἐλάττονα τῶν λ΄. ἐνιαυτῶν γενέσθαι, οὐκ ἐπιτρέπομεν, ἀλλ᾽ οὐδὲ διάκονον ἢ ὑποδιάκονον ἥττονα τῶν κε΄. ἐνιαυτῶν· οὔτε ἀναγνώστην ἐλάττονα τῶν ιη΄. ἐνιαυτῶν. πλὴν γίνωσκε ὅτι ἡ μὲν νεαρὰ τοῦ Ιουστινιανοῦ εἰς πλάτος εὑρισκομένη, λέγει γίνεσθαι ἀναγνώστην τὸν ὄντα χρόνων η΄. καὶ ἐπίσκοπον τὸν ὄντα χρόνων λε΄. καθὼς τοῦτο φησὶ καὶ τὸ παρὸν βιβλίον.

B ἐν δὲ τῇ ἀνακαθάρσει ὁ μὲν χρόνος τοῦ ἐπισκόπου, παρελείφθη τελείως, ὁ δὲ χρόνος τοῦ ἀναγνώστου ἐπλεόνασεν. ἀντὶ γὰρ η΄. χρόνων, ιη΄. χρόνων εἶναι φησὶ τὸν ἀναγνώστην. ὀφείλεις οὖν προσέχειν πλέον τοῖς γεγραμμένοις ἐν τοῖς βασιλικοῖς παρὰ τοῖς περιεχομένοις ἐν τοῖς βιβλίοις τοῖς ἐνεργοῦσι πρὸ τῆς ἀνακαθάρσεως καὶ σχολάσασιν. ἡ ιζ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ιουστινιανοῦ ρλζ΄. ἥτις ἐτέθη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ΄. τίτ. α΄. κεφ. η΄. ὅπερ κεφάλαιον κατεσπάρθη ἐν τῷ κγ΄. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. ἔχον κατὰ τὰς ἀρχὰς οὕτως, Θεσπίζομεν ὁσάκις χρεία γένηται, χειροτονηθῆναι ἐπίσκο-

C πον, ταῦτα ῥητῶς ἐν μέρει· ἀλλ᾽ εἰδότες αὐτοὺς τῆς ὀρθῆς καὶ καθολικῆς πίστεως, καὶ σεμνοῦ βίου, καὶ ὑπὲρ τὸ λ΄. ἔτος εἶναι, τούτους ἐπιλέξωνται. ἀναιρεῖ γοῦν ἡ τοιαύτη νεαρὰ ὅσον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ ἐπισκόπου τὴν ρκγ΄ νεαράν.

Ετερον σχόλιον.

Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος κη΄. κεφ. καὶ τῶν ἐν αὐτῷ γραφέντων, ἔμαθες τοὺς χρόνους τῶν ὀφειλόντων χειροτονεῖσθαι· ὅτι δὲ χάριν τῶν λαμβανόντων ὀφφίκια ἢ ἀξιώματα ἀτελῶν κατέστρωται εἰς τὸ δημοσιακὸν σέκρετον πρόσταγμα

D τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Αλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ· γίνωσκε καὶ τοῦτο ἔχον κατὰ ῥῆμα, Πολλοὶ προσαγγείλαντες ὠφέλειαν τοῦ δημοσίου τινά, ἢ αἰτούμενοι κατὰ φιλοτιμίαν λαβεῖν, ἢ ἀνταλλάξαι, ἢ πωλῆσαι ἀξίωμα οἱονδήποτε ἢ ὀφφίκιον, μεταβιβάζουσι ταῦτα εἰς παῖδας μικρούς. ἵνα οὖν μὴ τοῦτο γένηται, μηδὲ δοκῶσι φενακίζειν ἢ ἀπατᾷν οἱ τοιοῦτοι, διορίζεται ἡ βασιλεία μου ἵνα ὅστις λάβῃ ἀξίωμα ἢ ὀφφίκιον, εἴτε διὰ προσαγγελίαν, εἴτε δι᾽ εὔνοιαν τινά, εἴτε κατὰ ἐναλλαγήν, εἴτε κατὰ δωρεὰν καὶ φιλοτιμίαν τῆς

A βασιλείας μου, ἢ ψυχικὸν αὐτῆς, μὴ δέχεσθαι πρόσωπον τὸ τιμώμενον, ἔλαττον τῶν κʹ. χρόνων. ἀλλὰ πάντες οἱ διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας ἢ ἀξίωμα ἢ ὀφφίκιον λαμβάνοντες, ἔστωσαν μείζους τῶν κʹ. χρόνων. ὅτε δὲ ἡ βασιλεία μου, οὐ διὰ τοιαύτην αἰτίαν, ἀλλὰ ἀμέσως τιμήσῃ τινὰ ἢ δωρήσεται ὀφφίκιον τινὶ, κἂν ἐλάττων ᾖ τῶν κʹ. χρόνων ὁ τιμώμενος, καταστρωννύεσθω οὕτως ἀναμφιβόλως. καταστρωθήτω οὖν τὸ παρὸν πιττάκιον ἐν τοῖς τῶν ὑφ' ἡμᾶς δεκρέτων χαρτίοις, εἰς δήλωσιν τῆς προστάξεως καὶ οἰκονομίας τῆς βασιλείας B μου, ὡς ἂν οὕτως ἐνεργεῖται ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν. ὀφείλει δὲ προσκεῖσθαι εἰς τὸ πιττάκιον τοῦ ἀμέσως τιμωμένου, τὸ καταστρωθήτω, μὴ κωλυόμενον ἀπὸ τῆς γεγονυίας προστάξεως παρὰ τῆς βασιλείας μου περὶ τῶν τιμωμένων ἐλαττόνων τῶν κʹ. ἐτῶν. καὶ ἔστω γνώρισμα τοῦτο τῶν ἀμέσως ὡς εἴρηται τιμωμένων, ὡς ἐν εἰδήσει τούτου γινομένης τῆς βασιλείας μου, τῷ μηνὶ Ιανουαρίῳ ἡμέρᾳ ιέ. διὰ τοῦ βασιλέως. τὰ μὲν ἄλλα τῶν καταστρωθέντων ἐνταῦθα νόμων χάριν τῶν ἐπισκόπων τῶν ἱερέων τῶν διακόνων καὶ τῶν ὑποδιακόνων περὶ τῶν χρόνων τῆς C ἡλικίας αὐτῶν, κρατοῦσι καὶ ἐνεργοῦσιν· ὅτι καὶ τοῖς κανόσι ταῦτα ἔδοξαν. τὸ δὲ περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ χρόνου τῶν ἀναγνωστῶν ὅπως οὐκ ἐνεργεῖ, ἀγνοῶ. τοῦ γὰρ νόμου λέγοντος ιή. χρόνων ὀφείλειν εἶναι τὸν ἀναγνώστην, σήμερον σφραγίζονται ἀναγνῶσται κληρικοὶ ἑξαετεῖς, ἔστι δ' ὅτε καὶ τριετεῖς. ἀνάγνωθι οὖν τὸν ιδʹ. καὶ ιέ. κανόνα τῆς ςʹ. συνόδου καθαιρέσει καθυποβάλλοντα τοὺς χειροτονοῦντας διακόνους καὶ ὑποδιακόνους πρὸ συμπληρώσεως τοῦ κέ. χρόνου αὐτῶν, ὡσαύτως καὶ τοὺς ἱερεῖς πρὸ τοῦ λʹ. χρόνου. οἱ δὲ λέ- D γοντες μὴ βλάπτεσθαι τοὺς σφραγιζομένους ἀναγνώστας πρὸ συμπληρώσεως τοῦ ιή. χρόνου τῆς ἡλικίας αὐτῶν διὰ τὸ μὴ μεμνῆσθαι καὶ τούτων τοὺς κανόνας, κακῶς λέγουσιν. ἔνθα μὲν γὰρ οὐδέν τι οἱ κανόνες διορίζονται, ὀφείλομεν τοῖς νόμοις ἀκολουθεῖν, ἢ ἐκ τῶν ὁμοίων τέμνειν τὰ ὅμοια.

Κεφάλαιον κθʹ.

Περὶ ποιήσεως χωρεπισκόπων, καὶ πότε, καὶ πῶς προσφέρουσιν ἢ μεταδιδόασι, καὶ τίνας χειροτονοῦσιν ἢ οὔ, συνόδου Αγκύρας κανὼν ιγʹ. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ιγʹ. συνόδου Αντιοχείας κανὼν ί. Βασιλείου ἐκ τῆς πρὸς τοὺς χωρεπισκόπους ἐπιστολῆς.

meæ maieſtatis beneficentiam & voluntatem, non recipiatur perſona quæ honoratur, minor xx. annis. ſed omnes qui propter has cauſas, vel dignitatem vel officium accipiunt, ſint nobis maiores xx. annis. Quãdo autẽ Imperatoria mea maieſtas non propter eiuſmodi cauſam, ſed nulla re intercedente aliquẽ honorauerit, vel alicui officiũ dederit, ſi is qui honoratur, ſit minor xx. annis, ſic apertè inſeratur. Ponatur ergo præſens tabella inter chartas decretorum noſtrorum ad declarationem præſentis iuſſionis & prouiſionis meæ Imperatoriæ maieſtatis, vt ab hoc tempore deinceps exerceatur. Debet autem adiici in tabella eius qui nullo intercedente honoratur, hoc videlicet, Ponatur, non prohibitus à mea regia iuſſione, de his qui honorantur, cùm ſint minores xx. annis. Atque hoc ſignum ſit eorum qui vt dictum eſt citra cauſſam mediam honorantur, tanquam Imperatoria mea maieſtas hoc ſciuerit. Menſe Ianuario die. xv. per Imperatorem. Miror autem quomodo non exerceatur quod de Lectorum ætate ſcriptum eſt. Clerici enim Lectores nunc ordinantur ſex annos nati, & nonnunquam etiam tres annos tantùm. Lege xi. & xv. canonem ſextæ Syn. qui depoſitioni ſubiiciunt eos qui ordinant Diaconos, & Hypodiaconos ante complementũ xxx. annorũ. Similiter qui & ſacerdotes ante annos eis præſtitutos. qui autem dicunt nihil obeſſe eis qui ordinant Lectores ante decenniũ eorum completum, quia canones nullã eius mentionem fecerunt, malè dicunt. vbi enim nihil definitur à canonibus, debemus ſequi leges, & ex ſimilibus ſimilia decidere.

Cap. XXIX.

De Chorepiſcoporũ creatione, & quãdo, & quomodo offerunt, vel communicant, & quoſnam ordinant vel non, Syn. Ancyr. can. xiij. Syn. Neocaſ. can. xiij. Syn. Antioch. can. x. Baſilij ex epiſtola ad Chorepiſcopos.

Cap. XXX.

Qvod *debent eſſe ſolum ſeptem Diaconi, etiam ſi ſit magna ciuitas, Synodi Neocæſar. can. xiiij. Synodi vi. can. xvj. xvi.*

Textvs.

Prima *conſtitutio primi tit. Nouellarum dicit, quod numerum eorum qui in vnaquaque Eccleſia miniſtrant, quantitas redituum & quæ inualuit conſuetudo definit. Nona autem eiuſdem tituli iubet conſtitutio in magna Conſtantinopolitana Eccleſia eſſe ſexaginta Presbyteros, Diaconos c. Diaconiſſas xx. Hypodiaconos xc. Lectores centum & x. cantores xxv. Ianitores. c. Decima autem eiuſdem tit. conſtitutio vult in aliis Eccleſiis ſeruari ſtatutũ quod ab initio factum eſt. A ſanctione autem Domini Heraclij in eadem magna Eccleſia conſtituti ſunt Presbyteri lxxx. Diaconi cl. Diaconiſſæ quadraginta. Hypodiaconi lxx. Lectores clx. cantores xxv. Ianitores lxxv.*

Auth. Vt determinatus ſit numer.

Schol. Bals. Prima conſtitutio tituli i. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani vi. hoc autem eius caput non eſt poſitum in Baſilicis. Eiuſdem vero tituli conſtitutio nona eſt Nouella Iuſtiniani iij. poſita in libro 3. Baſilicor. tit. 2. cap. 1. themate penultimo, quod ſic habet, Quapropter ſancimus, vt ne ſint vltra lx. Preſbyteri in magna Eccleſia. Diaconi autem maſculi c. & xl. fœminæ, & ſubdiaconi xc. Lectores cx. Cantores xxv. vt ſit omnis numerus ſanctiſſimorum magnæ Eccleſiæ Clericorum in ccccxxv. perſonis: & centũ præterea eorum qui dicuntur oſtiarij. Et conſtitutio x. tit. i. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani xvi. poſitáque eſt in Baſilicis lib. 3. tit. 3. cap. 1. quod etiam legas ſi viſum ſit. Quia enim omnino in vſu eſſe deſiit, hic non inſerta eſt. Neque vero hæc lex ſola in vſu eſſe deſiit, verumetiam Heraclij Nouella, cuius in præſenti capite mentio fit. Propter rerum namque inæqualitatẽ Eccleſia ex conſuetudine numerũ Clericorũ alium ſuſcepit. Nemo enim non nouit, quòd niſi miſericordia optimi atq; ſancti Imperatoris noſtri magnæ Eccleſiæ ſuccurriſſet, clericorũ numerus propter rerũ anguſtias in exiguã omnino quantitatẽ vt vbiq; locorũ, redact⁹ fuiſſet.

A

Κεφάλαιον λ΄.

Περὶ τοῦ ζ΄. καὶ μόνους εἶναι διακόνους, κἂν ἡ πόλις μεγάλη ᾖ. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ιδ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ιβ΄. ιϛ΄.

Κείμενον.

Η α΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν φησὶν ὅτι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ λειτουργούντων ἡ ποσότης προσόδων καὶ κρατήσασα συνήθεια. ἡ δὲ θ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. προστάττει ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ξ΄. πρεσβυτέρους, διακόνους ρ΄. καὶ κ΄. διακονίσσας, ὑποδιακόνους B θ΄. ἀναγνώστας ει΄. ψάλτας κε΄. θυρωρούς ρ΄. ἡ δὲ ι΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διάτ. βούλεται ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκκλησίαις φυλάττεσθαι τὸ ἐξ ἀρχῆς ὁρισθὲν στατοῦτον. ἀπὸ τούτου δεσπότου Ηρακλείου ὡρίσθησαν ἐν τῇ αὐτῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, πρεσβύτεροι π΄. διάκονοι σν΄. διακόνισσαι μ΄. ὑποδιάκονοι ο΄. ἀναγνῶσται ρξ΄. ψάλται κε΄. θυρωροὶ οε΄.

Σχόλιον.

Η α΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ιουστινιανοῦ ϛ΄. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. αὐτῆς οὐκ ἐτέθη εἰς C τὰ βασιλικά. τοῦ αὐτοῦ δὲ τίτ. ἡ θ΄. διάτ. ἐστι νεαρὰ Ιουστινιανοῦ γ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ΄. τίτ. β΄. κεφ. α΄. θέματι προτελευταίῳ οὕτως ἔχοντι, Ωστε θεσπίζομεν μὴ περαιτέρω μὲν ξ΄. πρεσβυτέρων κατὰ τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν εἶναι, διακόνους δὲ ἄῤῥενας ρ΄. καὶ μ΄. θηλείας, καὶ ὑποδιακόνους σ΄. ἀναγνώστας δὲ ει΄. καὶ ψάλτας κε΄ ὡς εἶναι τὸν ἅπαντα ἀριθμὸν τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐν υκε΄. προσώποις, καὶ ρ΄. πρὸς τούτοις τῶν καλουμένων πυλωρῶν. καὶ ἡ ι΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ D Ιουστινιανοῦ ιϛ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. γ΄. κεφ. α΄. ὃ καὶ ἀνάγνωθι εἰ θέλεις. οὐ κατεστρώθη γὰρ ἐνταῦθα, διὰ τὸ παντελῶς ἀργῆσαι. οὐ μόνα δὲ τὰ τοῦ τοιούτου νόμου ἠργήθησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς Ηρακλείου νεαρᾶς τῆς μνημονευομένης ἐν τῷ παρόντι συντάγματι. καὶ γὰρ ἐδέξατο ἀπὸ συνηθείας ἀριθμὸν κληρικῶν ἡ ἐκκλησία ἕτερον, διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίαν. οὐδενὶ γὰρ ἠγνόηται ὡς εἰ μὴ τὸ ἔλεος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως, καὶ τοῦ ἁγίου βασιλέως ἡμῶν καὶ πατρὸς αὐτοῦ, προέφθασεν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, ὡς καὶ πανταχοῦ εἰς ὀλίγον παντάπασιν ἂν περιέστη ὁ τῶν κληρικῶν ἀριθμὸς, διὰ τὴν τῶν πραγμάτων στενοχωρίαν.

διὸ καὶ αὐτὴν μὲν ὑπερεύχεσθαι χρεών, ταῖς δὲ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κληρικῶν παλαιοτέραις νομοθεσίαις μὴ προσέχειν. ἀρκετὸν γάρ εἰ τῇ μακρᾷ συνηθείᾳ ἑπόμεθα, καὶ κατὰ ταύτην ποιοῦμεν.

Κεφάλαιον λα'.

Τίνες εἰσὶ κληρικοὶ ἢ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, συνόδου Λαοδικείας κανὼν κδ'.

Κείμενον.

Ἡ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν κληρικοὺς λέγει, πρεσβυτέρους, διακόνους, ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας· ἡ μέντοι ς'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ἐξορκιστῶν καὶ πυλωρῶν μέμνηται.

Σχόλιον.

Ἡ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ'. τίτ. α'. κεφ. μβ'. τοιοῦτον μέν τι, ὡς αὐτός φησι, ὃ λα'. κεφ. μὴ περιέχοντι, διαλαμβανούσῃ δὲ ταῦτα ῥητῶς. Τοῖς δὲ πρεσβυτέροις, καὶ διακόνοις καὶ ὑποδιακόνοις, καὶ ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις, οὓς πάντας κληρικοὺς καλοῦμεν, τὰ πράγματα ἀφ' οἱουδήποτε τρόπου εἰς τὴν αὐτῶν δεσποτείαν περιελθόντα ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἔχειν ἐξουσίαν προστάττομεν, καθ' ὁμοιότητα τῶν στρατιωτικῶν πεκουλίων, ὥστε δύνασθαι αὐτοὺς καὶ δωρεῖσθαι κατὰ νόμους, καὶ ἐπ' αὐτοῖς διατίθεσθαι. εἰ δὲ καὶ ὑπὸ τὴν τῶν γονέων εἰσὶν ἐξουσίαν, οὕτω μέντοιγε ὥστε τοὺς τούτων παῖδας, ἢ τούτων μὴ ὑπόντων τοὺς γονεῖς αὐτῶν τὸ νόμιμον μέρος κομίζεσθαι. ἡ ς'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη ἐν βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν τίτ. γ'. κεφ. ε'. πλὴν τὸ περὶ τῶν ἐξορκιστῶν παρελείφθη ἐν τῇ ἀνακαθάρσει. ἔχει γὰρ οὕτω τὸ κεφ. Πᾶς κληρικὸς ἄχρι καὶ τῶν ὀστιαρίων, προσωπικῶν ἐξκουσατευέσθω λειτουργιῶν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι ἄλλους σήμερον ἐπιγινώσκει ἡ ἐκκλησία ὀστιαρίους καὶ πυλωρούς. διὸ οὐκ ὀφείλομεν προσέχειν τοῖς περὶ τούτων γεγραμμένοις, ἀλλὰ τῇ κρατούσῃ συνηθείᾳ. κληρικοὶ δὲ ἐκεῖνοι καλοῦνται καὶ σήμερον οὓς τὸ μβ'. κεφ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου ἀπηριθμήσατο, ὅπερ καὶ κατεστρώθη ἐν μέρει ἄνωθεν. Σημείωσαι. Ὁ μὲν συνθέμενος τὸ νομοκάνονον πατριάρχης μέλλων διδάξαι τίνες εἰσὶ κληρικοί, παρέπεμψεν αὐτὸ εἰς τὸν κδ'. κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου συναριθμοῦντα τοῖς κληρικοῖς καὶ τοὺς μοναχούς.

Quamobrem pro illis Deus precandus eſt, veteribúſque de clericorum numero legiſlationibus non auſcultandum. Sufficit enim, ſi longam conſuetudinem ſequamur, ac ſecundùm illam faciamus.

CAP. XXXI.

QVINAM ſunt Clerici vel Eccleſiaſtici ordinis, Synodi Laodicenæ can. xxiiij.

TEXTVS.

SECVNDA *conſtitutio primi tit. Nouellar. Clericos dicit, Presbyteros, Diaconos, Hypodiaconos, Lectores, Cantores. Quin Exorciſtarum etiam & Oſtiariorum conſtitutio vi. tituli iij. libri i. Codicis meminit.*

SCHOL. BALS. Secunda conſtitutio primi tit. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxxiii. ſita in libro Baſilic. iij. tit. i. cap. xlii. quod tale quiddam, quale caput xxxi. in textu dicit, non continet. hæc autem tractat expreſſe. Presbyteros autem, & Diaconos, & Subdiaconos, & Lectores, & Cantores, quos omnes Clericos appellamus, bona, quæ quocunque modo in eorum dominium peruenerint, habere in propria poteſtate iubemus, inſtar peculiorum militarium, vt poſſint ea ipſi etiam legitimè donare, & de eis teſtari, etiam ſi ſint in poteſtate parentum: ita tamen vt eorum filij, vel, ſi filios non habeant, eorum parentes legitimam accipiant. Conſtitutio vi. tit. 3. lib. i. codicis poſita eſt in libro iij. Baſilicorum capite v. verùm Exorciſtæ omiſſi ſunt in repurgatione: habet enim illud caput hunc in modum: Omnis Clericus vſque ad Oſtiarios à perſonalibus excuſator muneribus. Atque hæc quidem hoc modo: interim etiam ſcias, quòd hodie Eccleſia alios agnoſcat Oſtiarios. Quapropter non iis quæ de his ſcripta ſunt, ſed inueteratæ conſuetudini eſt obtemperandum. Clerici autem etiamnum hodie illi vocantur, quos xlii. caput tituli i. lib. iij. enumerauit, quod & ſuperius partim inſertum eſt. Nota, Patriarcha quidem, qui hoc Nomocanonum compoſuit, docturus quinam ſint Clerici, tranſmiſit ſtatim ad xxiiij. canonem Syn. Laodic. qui etiam Monachos Clericis connumerat.

Ego autem non recedo ab iis quæ ſcripta ſunt in xl. can. vii. Syn. & lege ea. Adiicio autem hæc quoque, Si datum fuerit ex ſola tonſura Monachos eſſe Lectores, Monachi indiſtinctè lectoris munia omnino exercebunt, etiamſi à Monachis Sacerdotibus tonſi fuerint, qui nec ſunt antiſtites monaſteriorum, nec ab Epiſcopis facultatem acceperunt: quod abſurdum eſt. Porrò autem fœminis quoque Monachis hoc concedetur propter tonſuram, quod eſt abſurdiſſimum. Malam ergo conſuetudinem ne ſequere: quære autem correctionem. Nota, ex xxxi. cap. huius legis atque adeò eius ſolius, apparet non liberari aliquem à patria poteſtate, eò quod factus ſit Clericus. Quòd autem Clericus, qui eſt in poteſtate, habeat rerum ſibi quocunque modo acquiſitarum dominium & vſum, inſtar peculiorũ militariũ, ne extende etiã ad legata, vel hæreditates, vel donationes quæ eis obuenerunt, quæ dicuntur peculia non acquiſita, ſed de eis intellige quæ gratia Clericatus eis obuenêre. Sic enim accipiendum eſt illud, Quocunque modo, vt à præſenti lege non ſubuertantur leges peculiorum. Quære autem etiã xxxi. can. Carth. Syn. quæ diuerſum docet ab hac lege de bonis quæ Clericis occaſione clericatus obuenerunt, & de bonis quæ debent ab eis relinqui in teſtamentis. Exiſtimo enim præferendum eſſe Canonem, etiamſi hoc non ſit propter malam conſuetudinem. Et hæc quidem de bonis Clericorum, & eorum patria poteſtate. Conſtantinopolitani autem ſola magiſtratus inſignia liberant Clericos à patria poteſtate, & lege quæ de eo à nobis ſcripta ſunt, in xxxvi. cap. præſentis tit. Epiſcopalis autem dignitas liberat eo ipſo eos qui ordinantur à patria poteſtate, ſicut in eodem capite de eo fuſiùs diximus.

ἐγὼ δὲ οὐκ ἀφίσταμαι ὧν ἔγραψα εἰς τὸν ιδ΄. κανόνα τῆς ζ΄. συνόδου, καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα. προστίθημι δὲ τοῖς γραφεῖσι καὶ ταῦτα, ὅτι εἰ δοθῇ ἀπὸ μόνης τῆς ἀποκάρσεως ἀναγνώστας εἶναι τοὺς μοναχούς, ἀδιακρίτως τὰ τῶν ἀναγνωστῶν ἐνεργήσουσι πάντες μοναχοὶ ἀποκεκαρμένοι, κἂν παρὰ μοναχῶν ἱερέων ἀπεκάρησαν, μήτε ἡγουμένων ὄντων, μήτε ἀπὸ ἐπισκόπου λαβόντων τὸ ἐνδόσιμον, ὅπερ ἄτοπον. καὶ γυναιξὶ δὲ μοναχαῖς τοῦτο τὸ δίκαιον ἐπιφιλοτιμηθήσεται διὰ τὴν ἀπόκαρσιν, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ πλέον ἀτοπώτατον. μὴ γοῦν προσέχῃς τῇ κακῇ συνηθείᾳ, ζήτει δὲ τὴν διάλυσιν. Σημείωσαι, ἀπὸ τοῦ παρόντος νόμου καὶ μόνου ἀναφαίνεσθαι τὸ μὴ ἀπολύεσθαι ἐκ τῆς ὑπεξουσιότητος διὰ τὸ κληρωθῆναι. τὸ δὲ ἔχειν ὑπεξούσιον κληρικὸν τὰ ἀφ' οἱουδήποτε τρόπου ἐπικτηθέντα αὐτῷ πράγματα κατὰ δεσποτείαν, καὶ χρῆσιν, καθ' ὁμοιότητα τῶν στρατιωτικῶν πεκουλίων, μὴ ἐκλάβοις καὶ εἰς τὰ ἀπὸ ληγάτων ἢ κληρονομιῶν ἢ δωρεῶν περιελθόντα αὐτοῖς, τὰ καὶ λεγόμενα πεκούλια ἀπροσπόριστα, ἀλλὰ εἰς μόνα τὰ προφάσει τοῦ κλήρου ἐπικτηθέντα αὐτοῖς. οὕτω γὰρ ἐκληπτέον τὸ ἀφ' οἱουδήτινος τρόπου, ὅτι οὐδὲ ἀνετράπησαν ὑπὸ παρόντος νόμου, οἱ περὶ τῶν πεκουλίων νόμοι. ζήτει δὲ καὶ τὸν λβ΄. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, ἕτερόν τι διδάσκοντα παρὰ τὸν παρόντα νόμον, χάριν τῶν προφάσει τοῦ κλήρου περιελθόντων πραγμάτων εἰς τοὺς κληρικούς, καὶ χάριν τῶν ἐν διαθήκαις καταλιμπάνεσθαι ὀφειλόντων ὑπὸ τούτων πραγμάτων. νομίζω γὰρ ὡς προτιμηθήσονται τὰ τοῦ κανόνος κἂν ἀπὸ συνηθείας τοῦτο οὐ γίνεται. καὶ ταῦτα μὲν χάριν τῶν πραγμάτων τῶν κληρικῶν, καὶ τῆς ὑπεξουσιότητος αὐτῶν. τὰ δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μόνον ἀρχοντίκια ἀπολύουσι τῆς ὑπεξουσιότητος τοὺς κληρικούς, καὶ ἀνάγνωθι τὰ περὶ τούτου παρ' ἡμῶν γραφέντα εἰς τὸ λϛ΄. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. Τὸ δὲ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς ἀπέναντι ἀπαλλάττει τοὺς χειροτονουμένους ἐκ τῆς ὑπεξουσιότητος καθὼς καὶ τὰ περὶ τούτου ἐν τῷ αὐτῷ κεφ. πλατύτερον προεδηλώσαμεν.

Cap. XXXII.

1. Crimen. C. ad L. Iuliam de adul.

NON *eſſe ordinandum cuiuſcunq; uxor adulterium commiſerit, & ſi Clerici uxor adulteriũ commiſerit, Syn. Neoc. can. viij.*

Κεφάλαιον λβ΄.

Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι οὗ τινος ἡ γυνὴ ἐμοιχεύθη, καὶ ἐὰν γυνὴ κληρικοῦ μοιχευθῇ, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν η΄.

καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος τοὺς τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν μοιχευομένας μὴ ἀπολύοντας τιμωρεῖται.

Κείμενον.

Η δὲ β΄. διάτ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος λέγει, ὅτι προαγωγός ἐστιν ὁ τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν μοιχευθεῖσαν μὴ ἀπολύσας, οὐ μὴν ὁ ψιλῶς ὑποπτεύσας. σήμερον δὲ καὶ μετὰ καταδίκην δύναται ὁ ἀνὴρ ἀναλαβεῖν ἐκ τοῦ μοναστηρίου τὴν μοιχευθεῖσαν αὐτοῦ γυναῖκα, κατὰ τὴν παρατήρησιν τῆς περὶ ῥεπουδίου ρλδ΄. νεαρᾶς.

Σχόλιον.

Ο θ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη ἐν βιβλίῳ ξ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. λζ΄. κεφ. μβ΄. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. παρελείφθη. ἡ ρλδ΄. νεαρὰ τοῦ Ιουστινιανοῦ ἐτέθη ἐν βιβλίῳ κη΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. ζ΄. κεφ. α΄. θ΄. ια΄. τίτ. ζ΄. ἐν μέρει οὕτως ἔχοντι, Τὴν μοιχευθεῖσαν γυναῖκα ταῖς προσηκούσαις ὑποβαλλομένην ποιναῖς ἐν μοναστηρίῳ ἐμβάλλεσθαι· καὶ εἰ μὲν εἴσω διετίας ὁ ἀνὴρ αὐτὴν ἀναλαβεῖν βουληθείη, ἐξουσίαν αὐτῷ δίδομεν τοῦτο ποιεῖν, καὶ συνοικεῖν αὐτῇ μηδένα κίνδυνον ἐντεῦθεν εὐλαβουμένῳ, μήτε διὰ τῶν ἐν μέσῳ γενομένων καταβλαπτομένου τοῦ γάμου. καὶ ταῦτα μὲν φησὶν ὁ πολιτικὸς νόμος, καὶ ἔχει τὰ τῆς νεαρᾶς ταύτης ἐπὶ τῶν λαϊκῶν. ὁ γὰρ ἐκκλησιαστικὸς νόμος ἤγουν ὁ η΄. κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου, οὔτε τὸν ἄνδρα τῆς μοιχευθείσης γυναικὸς εἰς ὑπηρεσίαν ἱερατικὴν παραχωρεῖ ἔρχεσθαι, οὔτε τὸν ἱερέα τὸν σύζυγον τῆς μετὰ τὴν χειροτονίαν μοιχευθείσης παραχωρεῖ καὶ αὖθις εἶναι ἱερέα, ἀλλὰ ἀναγκάζει τοῦτον ἀπολῦσαι τὴν μοιχευθεῖσαν γυναῖκα αὐτοῦ, εἰ θέλει τέως ἱερατεύειν.

Κεφάλαιον λγ΄.

Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι κληρικὸν ἀπολελυμμένως, ἀλλὰ πάντως εἰς ἐκκλησίας, ἢ μοναστήρια, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κϛ΄.

Κεφάλαιον λδ΄.

Περὶ περιοδευτῶν, καὶ τῶν ἐν ταῖς κώμαις ἐκκλησιῶν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν νζ΄.

Κείμενον.

Η ια΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου, λέγει, ἐκ τῶν χωρίων, καὶ ἐκ τῶν κωμῶν, καὶ οὐκ ἔξωθεν, εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν χειροτονεῖσθαι, ὥστε συντελεῖν ἰδίαν καπιτίωνα καὶ τὸ δημόσιον. ἡ δὲ ιϛ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ ἡ β΄. τοῦ α΄. τίτ.

Lex quoque ciuilis omnes qui ſuas vxores in adulterio deprehenſas non dimittunt, punit.

TEXTVS.

SECVNDA *autem conſtitutio ix. tit. ix. lib. Codic. dicit eum eſſe lenonem qui ſuam vxorem adulterio pollutam non dimittit, non tamen is qui ſolùm ſuſpicatus eſt. Hodie autem etiam poſt condemnationem, poteſt maritus ſuam adulterio pollutã vxorẽ ex Monaſterio recipere, conueniẽter obſeruationi cxliij. de Repudiis Nouellæ.*

SCHOL. BALS. Titulus ix. lib. ix. codicis poſitus eſt in libro Baſilicor. lx. tit. xxxvii. cap. xxxii. hoc vero caput omiſſum eſt. Cxliiij. Iuſtiniani Nouella, poſita eſt in lib. xxviii. Baſilic. tit. vii. cap. i. reſponſo vii. quod in parte ſic habet: Adulteratam autem mulierem conuenientibus pœnis ſubiicimus, vt in Monaſterium intrudatur, & ſi intra biennium quidem maritus eam recipere voluerit, damus ei hoc faciendi poteſtatem, eique cohabitandi, nullum ea de re periculum cauenti, nec matrimonio propter ea quæ interceſſerunt, ex ea re læſo. Et hæc quidem dicit lex ciuilis, & ita ſe habet Nouella in Laicis. Lex enim Eccleſiaſtica, ſeu viii. can. Syn. Neocæſ. nec maritũ mulieris adulteratæ ad miniſterium ſacerdotale accedere permittit: nec ſacerdotem, coniugem eius quæ poſt ordinationem adulterata eſt, rurſus eſſe ſacerdotem permittit, ſed cogit eum ſuam adulteratam vxorem dimittere, ſi velit fungi ſacerdotali officio. & quære hunc canonem.

Auth. Vt liceat matri & auiæ coll. 8. paragr. Quia verò.

CAP. XXXIII.

NON *eſſe Clericos abſolutè ordinandos, ſed omnino ad Eccleſias vel Monaſteria, Synodi Chalced. can. xxvi.*

CAP. XXXIV.

DE *circumcurſatoribus, & de Eccleſiis quæ ſunt in pagis, Synodi Laodic. can. lvij.*

TEXTVS.

VNDECIMA *conſtitutio vi. tit. primi libri dicit, Ex vicis, & pagis, & non foris ad ſuas Eccleſias ordinentur, vt conferant propriam capitationem, & id quod eſt publicum. Sextadecima verò conſtitutio eiuſdem tituli, & ij. primi tituli*

Nouellarum, dicit adſcriptitios etiam inuitis Dominus in ſuis poſſeſſionibus ordinari: vt per Dominos capitationem conferant, & per ſubſtitutos miniſtrent.

L. In Eccleſiis. C. de epiſc.
L. Quiſquis C. de epiſco.

SCHOL. BALS. Vndecima conſtitutio iii. tit. primi lib. Codicis ſita eſt in lib. iii. Baſilic. tit. iii. cap. vi. quod ſic habet: Ex eodem pago in quo eſt Eccleſia, pro locorum proportione, Clerici, Epiſcopi iudicio ordinentur, & propriam agnoſcant capitationem. Conſtitutio decimaſexta eiuſdem tituli & libri in Baſilicis non eſt poſita. Secũda verò conſtitutio tituli primi Nouellarum eſt cxxiij. Iuſtiniani Nouella, & ſita eſt in iij. lib. Baſilic. tit. i. cap. xxxviij. quod ſic habet: Adſcriptitios autẽ, in ipſis ſolum poſſeſſionibus, in quibus adſcripti ſunt, Clericos etiam præter Dominorum ſententiam fieri permittimus. Permittimus autem, vt Clerici facti ſibi impoſitam terræ culturam peragant. Sed ſcias quòd hæc Nouella de aſcriptitiis, aliter ſe habebat antequã Nouellarum compoſitum eſſet Latifundium, & aliter in earum Latifundio ſcriptũ eſt, & in Baſilica tranſlatum. Priùs enim capitationis meminit, & vt adſcriptitij per ſubſtitutos miniſtrarẽt, decreuit. In Latifundio autem, & in Baſilicis vnum eorum, de capitatione ſcilicet, prætermiſſum eſt. & ideo quod ad capitationem attinet, ſeu canonem, adhibe mentem legi ſuperiùs poſitæ, & ſitæ in lib. iij. tit. iij. cap. vi. De adſcriptitiis autem liij. can. Syn. Laodic. & cxxiii. Iuſtin. Nouellæ, ſeu xxxviij. cap. primi tit. iii. lib. Baſilic. quod poſitum eſt ſuperiùs. De canonico autem tributo, & de iis quæ pro ordinatione dari conſueuerunt, in vſu eſt in hodiernũ vſque diem Aurea bulla inclyti Imperatoris Domini Iſaacij Comneni, quæ ſic habet in parte: Conſtituit autem mea Imperatoria maieſtas, etiã in ordinatione ſacerdotum & in canonicis tributis veterẽ formã obſeruari, & eum Epiſcopũ vel Archiepiſcopum, qui ordinat, nihil aliud habere quàm ſeptẽ aureos nummos preeſtimatę monetę meę maieſtatis, ſcilicet vnũ quidẽ quando facit eum ſimplicẽ papam, ſeu lectorem: tres autẽ, quando ordinat eum Diaconũ:

Auth. de eccleſ. diuerſ. cap.

A τῶν νεαρῶν, φησὶ τοὺς ἐναπογράφους καὶ ἀκόντων τῶν δεσποτῶν ἐν ταῖς κατ' αὐτοὺς κτήσεσι χειροτονεῖσθαι, ἐφ' ᾧ διὰ τῶν δεσποτῶν τὸ καπιτίωνα συντελεῖν, καὶ διὰ ὑποκαταστάτων λειτουργεῖν.

Σχόλιον.

Η ια΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς βιβ. γ΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. γ΄. κεφ. ϛ΄. οὕτως ἔχον, Ἐξ αὐτῆς τῆς κώμης ἐν ᾗ ἐστὶν ἡ ἐκκλησία, κατὰ ἀναλογίαν τῶν τόπων κληρικοὶ κρίσει τοῦ ἐπισκόπου χειροτονείσθωσαν, καὶ τὴν οἰκείαν B ἐπιγινωσκέτωσαν κεφαλιτίωνα. ἡ ιϛ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. καὶ ἐτέθη εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν γ΄. τίτ. α΄. κεφ. λη΄. οὕτως ἔχον, Τοὺς ἐναπογράφους ἐν αὐταῖς μόνον ταῖς κτήσεσιν ἐν αἷς εἰσὶν ἐναπόγραφοι κληρικοὺς καὶ παρὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν γίνεσθαι συγχωροῦμεν· ἐφ' ᾧ μέντοι ὥστε κληρικοὺς αὐτοὺς γινομένους τὴν ἐπικειμένην αὐτοῖς γεωργίαν πληροῦν· πλὴν γίνωσκε ὅτι αὕτη ἡ νεαρὰ ἡ περὶ τῶν ἐναπογράφων ἄλλως εἶχε πρὸ τοῦ C συντεθῆναι τὸ πλάτος τῶν νεαρῶν, καὶ ἄλλως ἐγράφη εἰς τὸ πλάτος, καὶ μετετέθη τὰ βασιλικά. πρότερον μὲν γὰρ καπιτίωνος τε ἐμέμνητο ἤτοι κεφαλιτίωνος, ὅτι καὶ καπίτους ἡ κεφαλὴ κατὰ Λατίνους λέγεται), καὶ δι' ὑποκαταστάτων λειτουργεῖν τοὺς ἐναπογράφους διωρίζετο. εἰς δὲ τὸ πλάτος καὶ εἰς τὰ βασιλικὰ τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν ἤτοι τὸ κεφαλιτίωνος οὐκ ἐτέθη. διὸ καὶ ὀφείλεις προσέχειν χάριν μὲν τοῦ κεφαλιτίωνος ἤτοι τοῦ κανονικοῦ τῷ ἄνωθεν κατατεθέντι νόμῳ καὶ κειμένῳ ἐν βιβλίῳ γ΄. τίτ. γ΄. κεφ. ϛ΄. χάριν D δὲ τῶν ἐναπογράφων τῷ νζ΄. κανόνι τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου, καὶ τῇ ρκγ΄. Ἰουστινιανείῳ νεαρᾷ, ἤγουν τῷ λη΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τῷ καὶ ἄνωθεν κατατεθέντι. χάριν δὲ τοῦ κανονικοῦ καὶ τῶν ὑπὲρ χειροτονίας διδομένων συνηθειῶν, ἐνεργεῖ μέχρι τοῦ νῦν χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, οὕτως ἔχον ἐν μέρει, Τυποῖ δὲ ἡ βασιλεία μου, καὶ ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τῶν ἱερέων, καὶ ἐπὶ τῷ κανονικῷ τὸν παλαιὸν ἐνεργεῖν τύπον, καὶ μηδὲν ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ λαμβάνειν πλέον τὸν χειροτονοῦντα τοῦτον ἐπίσκοπον, ἀλλ' ἢ μόνα τὰ ζ΄. χρυσᾶ νομίσματα τῆς προτιμωμένης χαραγῆς τῆς βασιλείας μου, ἤγουν ἓν μὲν ὅτε ποιεῖ αὐτὸν λιτὸν παπᾶν ἤτοι ἀναγνώστην· τρία δέ, ὅτε χειροτονεῖ αὐτὸν διάκονον.

καὶ ἕτερα τρία ὅτε πληροῖ αὐτὸν ἱερέα, ἤτοι πρεσβύτερον. ὡσαύτως καὶ ὑπὲρ τοῦ κανονικοῦ ἀπὸ τοῦ ἔχοντος χωρίου λ'. καπνούς, νόμισμα ἓν χρυσοῦν ὅμοιον, ἀργυρᾶ δύο, κριὸν ἕνα, κριθὴν μοδίους ἕξ, οἴνου μέτρα ἕξ, ἀλεύρου μόδια ἕξ, καὶ ὀρνίθια λ'. ἀπὸ δὲ τοῦ ἔχοντος κ'. καπνούς, τὸ δίμοιρον τοῦ νομίσματος, καὶ ἀντὶ τῶν δύο ἀργυρῶν ἀργύριον α'. μέσαρνον ἕν, κριθὴν μόδια δ'. οἴνου μέτρα δ'. ἀλεύρου μόδια δ'. καὶ ὀρνίθια κ'. ἀπὸ δὲ τοῦ ἔχοντος ι'. καπνοὺς χωρίου, ἀργυρᾶ ε'. ἀρνίον ἕνα, κριθὴν μόδια β'. οἴνου μέτρα β'. ἀλεύρου μόδια β'. καὶ ὀρνίθια ι'. καθὼς καὶ ἐν τοῖς B σιγιλλίοις τῶν παλαιῶν πρακτόρων ἀναγράφονται. καὶ ἡ σύμφωνος κατάθεσις τῶν ὅλων θεματικῶν πρέπουσα τῇ βασιλείᾳ μου. σὺν τῷ τοιούτῳ δὲ χρυσοβούλλῳ τυπικῷ, γέγονε καὶ σημείωμα συνοδικὸν κατὰ τὴν ιε'. τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς τῆς ι'. ἰνδικτιῶνος παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Νικολάου παρακελευόμενον κατὰ τὸ τοιοῦτον χρυσόβουλλον δίδοσθαι τὰ κανονικὰ, καὶ τὰ ὑπὲρ χειροτονίας. Σημείωσαι. ἀναγκαῖον διὰ τὰ ζητούμενα κανονικὰ C παρὰ τῶν ἀρχιερέων, καὶ μὴ διδόμενα ἴσως. οἱ πλείους γὰρ τῶν λαϊκῶν οὐ διδόασι καλοθελῶς πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς αὐτῶν τὰ κανονικὰ, λέγοντες τὸ εὐαγγελικὸν ῥῆμα, Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε, ὅπερ οὐκ ἔστιν ἀμέτοχον. οὐδὲ γάρ ἐστι μισθὸς τὸ χάριν ἀποτροφῆς διδόμενον τῷ ἀρχιερεῖ.

Κεφάλαιον λε'.

Περὶ τοῦ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως εἶναι τοὺς κληρικοὺς τῶν πτωχείων, καὶ μοναστηρίων, καὶ μαρτυρείων, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν η'. D

Κεφάλαιον λς'.

Περὶ δούλων κληρουμένων, ἀποστόλων κανὼν πβ'.

Κείμενον.

Η λς'. διάταξις τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος φησὶν ὅτι δοῦλος οὔτε κατὰ γνώμην τοῦ δεσπότου κληροῦται, εἰ μὴ πρότερον ἐλευθερωθῇ. ἡ δὲ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν φησὶν ὅτι ἐὰν γινώσκοντος, καὶ μὴ ἀντιλέγοντος τοῦ δεσπότου κληρωθῇ, ἐλευθεροῦται, καὶ εὐγενὴς γίν. εἰ δὲ ἠγνόησε δεικνὺς ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τὴν τύχην, λαμβάνει αὐτόν. ὁ δὲ ἐλευθερούμενος ἐὰν κοσμικὸς γένηται, παραδίδοται εἰς δουλείαν τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ.

A & alios tres, quando facit eum ſacerdotem ſeu preſbyterum. Similiter pro & canonico, è prædio quod habet triginta infumibula, vnũ aureum nummum ſimilem, argenteos duos, arietem vnum, ordei modios vi. vini vi. menſuras, farinæ modios vi. & gallinas xxx. Ab eo autem quod habet xx. infumibula, duas partes numiſmatis, & argenteum vnum, & dimidium agnum, ordei modios iiij. vini menſuras iiij. farinæ modios iiij. & gallinas xx. A fundo autem qui habet x. iugera, argenteos v. agnellum vnum, ordei modios duos, vini menſuras duas, ordei modios duos & gallinas decem: quemadmodum etiam in veterum exactorum indicibus deſcribitur. Cum hac autem aurea bulla typica, facta eſt etiam Synodalis declaratio, i. menſis Nouembris decima indict. à ſanctiſſimo illo Patriarcha Domino Nicolao, iubens conuenienter huic aureæ bullæ dari canones, & quæ ſunt danda pro ordinatione. Notandum eſt propter canonicas penſiones, quæ à Pontificibus exiguntur, neque fortaſſe penduntur. Plerique namque Laici prompta voluntate non largiuntur Pontificibus ſuis canonica, Euangelicũ illud verbum vſurpantes, Gratis accepiſtis, gratis date, quod non eſt admittendum: neque enim merces eſt, quod alimentorum gratia Pontifici datur.

Cap. XXXV.

D Vt *ſub Epiſcopo ciuitatis ſint Clerici Ptochodocheorum, & Monaſteriorum, & Martyriorum, Syn. Chalced. cap. viij.*

Cap. XXXVI.

De *ſeruis qui fiunt Clerici, Apoſtolorum canon lxxxij.*

Textvs.

Constitvtio *xxxv. iij. tit. primi libri. Cod. dicit, quòd ſeruus nec domini quidem ſententia fit Clericus, niſi priùs manumittatur. Secunda autem conſtitutio primi tit. Nouellar. dicit, quòd ſi ſciente & non contradicente domino Clericus factus fuerit, manumittitur, & fit ingenuus: ſin autem ignorauit, oſtendens intra annum eius conditionem, ipſum recipit. Qui autem manumittitur, ſi fiat ſecularis, traditur domino ſuo in ſeruitutē.*

L. Iubemus adſcriptitios. L. Seruis. C. de Epiſc. & Cleric.

A μιᾶς γάρ εἰσι νεαρᾶς καὶ ἀμφότερα, καὶ πάντως ἀπὸ τοῦ μεταγενεστέρου ἤτοι τοῦ λζ΄. κεφ. τὸ προγενέστερον κεφ. ἤτοι τὸ ια΄. ἑρμηνευθήσεται. αἱ νεαραὶ δὲ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, ἃς καὶ ἀνάγνωθι μετ' ἐπιμελείας, καὶ τὸν κληρωθέντα, καὶ τὸν μονάσαντα, καὶ τὸν ἐπίσκοπον γεγονότα, δοῦλον ἀποκαθιστῶσι πρὸς τὴν προτέραν δουλικὴν τύχην, εἰ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ δεσπότου τοιούτου τινὸς ὁ δοῦλος ἀξιωθῇ. πλὴν εὑρίσκων τὴν ι. νεαρὰν τοῦ αὐτοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ λέγουσαν ὅτι τὸ παλαιὸν μέχρι τριῶν χρόνων ἠδύνατο ὁ δε- B σπότης τὸν μονάσαντα φυγάδα δοῦλον αὐτοῦ ἀνακαλεῖσθαι, τούτου δὲ τοῦ χρόνου παρελθόντος ἀπεκλείετο, καὶ διοριζομένην τὸν γνώμῃ τοιαύτῃ μονάσαντα οἰκέτην κατὰ πάντα καθ' ὃν ἂν εὑρίσκηται καιρὸν ὑπὸ τὸν πρότερον δεσπότην τάττεσθαι, καὶ διὰ τὸ εἶναι τὸν δοῦλον ἀφανῆ μὴ βλάπτεσθαι τὸν δεσπότην ἐκ τῆς παραδρομῆς τῆς τριετίας· ἐσπούδασα εὑρεῖν τὸν περὶ τῆς τριετίας διδάσκοντα νόμον, καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν, ἀλλὰ μόνον τὸν κατατεθέντα ἄνωθεν, καὶ λέγοντα ἐντὸς ἐνιαυτοῦ δύνα- C σθαι τὸν δεσπότην ἀναζητεῖν τὸν κληρωθέντα δοῦλον δίχα γνώμης αὐτοῦ. διὸ καὶ ἀναγκάζομαι ἀκολουθεῖν τοῖς παρὰ τοῦ σοφοῦ νομοθετηθεῖσι. νομίζω δὲ ὅτι καὶ τὰ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς εἴπερ θελήσῃ τις ἀπολεφθῆναι μεγάλας ἵνα εὑρήσῃ ἀμφιβολίας. Εἰ γὰρ ὡς αὐτὴ φησὶν τὸν ἐν φυγῇ ὄντα δοῦλον καὶ μονάσαντα μέχρι τῆς ἐμφανείας αὐτοῦ ὁ δεσπότης ἀναζητεῖ, πάντως ἐξ ἀντιδιαστολῆς τὸν μὴ ἐν φυγῇ μοναχὸν ὄντα δοῦλον, ἀλλ' ἐμφανιζόμενον ἐντὸς μόνης τριετίας ὁ δεσπότης ἀνακαλέσεται, τοῦτο δὲ μὴ ποιήσας ἀποκλεισθήσεται. τοῦτο ὅπερ διορί- D ζεται γίνεσθαι ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἡ ῥηθεῖσα Ἰουστινιάνειος νεαρὰ ι. εἰ ταῦτα οὕτως εἴπῃς καὶ ἑρμηνεύσῃς, συμβιβασθήσονται αἱ τῶν βασιλέων νεαραὶ ἄνευ μόνου τοῦ χρόνου ἐπὶ τριετίαν διηκουμένου διὰ παράθαλψιν τοῦ δεσπότου. ἀπὸ τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς τῆς κειμένης ὡς εἴρηται ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τιτ. α΄. καὶ διοριζομένης μετὰ τὴν χειροτονίαν, καὶ δουλικῆς ἐναπογράφου τύχης τοὺς ἐπισκόπους ἐλευθέρους εἶναι. ὡσαύτως καὶ ἀπὸ τῆς πα΄. νεαρᾶς τῆς κειμένης ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν ιγ΄. τιτ. ε΄. κεφ. α΄.

Sunt enim vtraque eiuſdem Nouellæ, & omnino à poſteriore ſcilicet xxxvii. capite, prius caput ſcilicet xi. exponetur. Nouellæ autem domini Leonis ſapientis, quas lege diligenter, etiam eum qui Clericus Monachus fuit, atque etiam Epiſcopus factus eſt, priori ſeruili conditioni reſtituunt, ſi neſciente domino ſeruus eo honore affectus ſit. Sed cum inuenirem eiuſdem Imperatoris Nouellam, quæ dicit, quòd antiquitus vſque ad tres annos, poterat dominus eum qui Monachus factus eſſet fugitiuũ ſeruũ ſuum reuocare: cùm hoc autem tempus præteriiſſet, excludebatur: & decernit quòd ſeruus, qui eo animo Monachus factus eſt, omni tempore quo inuentus fuerit, Domino priori ſubiicitur: nec ideo quòd ſeruus non appareat, lædi propterea Dominum ex lapſu triennij: ſtudui inuenire legem quæ doceat de triennio, & non inueni eam, præterquam eam ſolam quæ ſuperiùs poſita eſt, & dicit, Dominum poſſe intra annum reuocare ſeruum qui præter ſuam ſententiam Clericus factus eſt, & ideo cogor ea ſequi quæ à ſapiente conſtituta ſunt. Exiſtimo autem quòd ſi quis hanc Nouellam ſubtiliter excutere voluerit, magnas in ea dubitationes inueniet. Si enim, vt ipſa dicit, ſeruum qui eſt in fuga, & Monachus factus eſt, donec ipſum inuenerit, quærit: omnino à contrario ſenſu, ſeruum Monachum, qui non eſt in fuga, ſed apparet, intra ſolum triennium Dominus reuocabit. Si hoc autem non fecerit, excludetur. Hoc eſt quod intra annum faciendum eſſe dicit dicta Iuſtiniani Nouella. Si hæc ita dixeris, & interpretatus fueris, ad concordiam redigentur Nouellæ Imperatorum, etiam abſque eo tempore, quod ad triennium vſque peruadit propter conſolationem Domini. Ex cxxiij. Iuſtiniani Nouella, quæ ſita eſt, vt dictum eſt, in libro tertio Baſilicorum titulo primo, & decernit poſt ordinationem etiam à ſeruili adſcriptitij fortuna eſſe liberos Epiſcopos: ita & ex lxxxi. Nouella, quæ poſita eſt in libro xiij. Baſilic. tit. v. cap. i.

& iubet omnes qui dignitatibus officiiſque principalibus ſeu magiſtratibus ab Imperatore honorati ſunt, à patria poteſtate liberari, etiam ſine voluntate patris; dicebant quidam Eccleſiaſticos quoque magiſtratus, ſimul ac characterem acceperunt, Illuſtres & eſſe & dici, & eſſe ſui iuris: vtentes etiam Illuſtriſſimi, & vel Apoſtolis conferendi, ſancti Conſtantini Imperatoris, ad ſanctum Silueſtrum, qui tunc erat Papa ciuitatis Romanæ, emiſſo decreto, quod etiam ſitum eſt à nobis extra primum cap. viij. tit. præſentis operis, & ſtatuit licere Papæ Romano iiſdem dignitatibus ſuos honorare Clericos, quibus etiam Imperator eos qui ſibi ſubſunt, & eſſe ſacram Synodum, ſicut & ſenatũ Imperatorium: ſimiliter & legibus, quę à nobis itidem poſitæ ſunt, & decernunt Eccleſiam Conſtantinopolitanam, habere etiam priuilegia Romæ veteris. Alij autem vtẽtes fine lxxxi. Nouellæ, quæ ſita eſt in v. libro, tit. j. & dicit hæc expreſsè: Clarum eſt, quòd non eſt qui ignoret, ante omnia ſanctiſſimis Epiſcopis, ſimul cum ordinatione, vt ſint etiam ſui iuris, accedere. Qui enim ſunt ſpiritales omnium Patres, quomodo in aliorum poteſtate fuerint? dicere conati ſunt ex ſola Epiſcopali dignitate Epiſcopos à patria poteſtate eſſe liberos: non autem etiam Eccleſiaſticos magiſtratus fieri ſui iuris à Patriarchali ſuſcepto charactere. Hoc enim, inquiunt, adiectum eſſe Nouellæ. Mihi autem videtur eos nõ rectè dicere. Non enim ſublatum eſt decretum ſancti Conſtantini à Iuſtinianea Nouella, quæ decernit vt æquè ac imperium, Romana Eccleſia dignitatibus honeſtetur. Sed cùm Epiſcopalis dignitas daretur non ſolùm à Patriarchis, ſed etiam à Metropolitanis, & ideo nonnulli dubitarent omnéſne Epiſcopi eſſent ſui iuris an non, Nouella Iuſtiniani omnes Epiſcopos eſſe ſui iuris ſtatuit, etiamſi non ordinentur à Patriarchis. Vnde etiá ſine vlla dubitatione, dignitate Illuſtres eſſe dico magnæ Eccleſię magiſtratus, & debere ipſos honorati tanquã ſacri ſenatus Patres cõſcriptos,

A καὶ παρακελευομένης πάντας τοὺς τιμηθέντας παρὰ βασιλέων, ἀξιώμασιν ἢ ὀφφικίοις ἀρχοντικοῖς, ἀπαλλάττεσθαι τῆς ὑπεξουσιότητος, καὶ δίχα γνώμης τοῦ πατρὸς, εἶπον τινὲς καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἄρχοντας ἅμα τῷ σφραγισθῆναι, ἀξιωματικοὺς εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι, καὶ αὐτεξουσίους γίνεσθαι. χρώμενοι δὲ καὶ τῷ παρὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως καὶ ἰσαποστόλου ἁγίου Κωνσταντίνου ἀπολυθέντι νεαρᾶς θεσπίσματι πρὸς τὸν τε πάπαν Ῥώμης ἅγιον Σίλβεστρον, τῷ καὶ καταστρωθέντι παρ' ἡμῶν ἔξωθεν τοῦ α. κεφ. τοῦ η. τίτ. τοῦ B παρόντος συντάγματος, καὶ διοριζομένῳ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν πάπαν Ῥώμης ἀξιώμασι τιμᾶν τοὺς ὑπ' αὐτὸν κληρικοὺς ὁποίοις καὶ ὁ βασιλεὺς τιμᾷ τοὺς ὑπ' αὐτὸν, καὶ εἶναι τὴν ἱερὰν σύνοδον οἵαν καὶ τὴν βασιλικὴν σύγκλητον. ὡσαύτως καὶ τοῖς νόμοις τοῖς καταστρωθεῖσι παρ' ἡμῶν, ὁμοίως καὶ διοριζομένοις ἔχειν τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ προνόμια τῆς παλαιᾶς Ῥώμης. ἕτεροι δὲ τῷ τέλει τῆς πα. νεαρᾶς χρησάμενοι τῆς κειμένης ἐν τῷ ε. βιβλίῳ τοῦ α. τίτ. καὶ λεγούσης ταῦτα ῥητῶς, Πρόδηλον δὲ ὡς οὐκ ἔστιν ὃς ἀγνοεῖ, πρός γε C ἁπάντων τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις ἅμα τῇ χειροτονίᾳ καὶ τὴν αὐτεξουσιότητα προσγίνεσθαι. οἱ γὰρ πάντων ὄντες πνευματικοὶ, πατέρες πῶς ἂν ὑπὸ τὴν ἑτέρων ἐξουσίαν τελοῖεν, ἐπεχείρησαν εἰπεῖν ἀπὸ μόνου τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος ἐλευθεριάζειν τοὺς ἐπισκόπους τῆς ὑπεξουσιότητος. οὐ μὴν δὲ καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἄρχοντας αὐτεξουσίους γίνεσθαι τῆς πατριαρχικῆς σφραγῖδος. ἢ γὰρ ἂν φασὶ καὶ τοῦτο τῇ νεαρᾷ προσετέθη. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ μὴ καλῶς λέγειν τούτους. οὐδὲ D γὰρ ἀνῃρέθη τὸ νεαρὸν θέσπισμα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ὑπὸ τῆς Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, τὸ διοριζόμενον ἐπίσης τῇ βασιλείᾳ καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης ἐν ἀξιώμασι σεμνύνεσθαι. ἀλλὰ τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος διδομένου μὴ μόνον παρὰ τῶν πατριαρχῶν ἀλλὰ καὶ παρὰ μητροπολιτῶν, κἀντεῦθεν τινῶν ἀμφιβαλλόντων μὴ γίνεσθαι αὐτεξουσίους τοὺς ἐπισκόπους πάντας, ἡ Ἰουστινιάνειος νεαρὰ πάντας τοὺς ἐπισκόπους αὐτεξουσίους γίνεσθαι διωρίσατο, κἂν μὴ παρὰ πατριαρχῶν χειροτονῶνται. ὅθεν καὶ ἀνενδοιάστως φημὶ ἀξιωματικοὺς εἶναι τοὺς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἄρχοντας, καὶ ὀφείλειν αὐτοὺς τιμᾶσθαι ὡς τῆς ἱερᾶς συγκλήτου λογάδας,

κατὰ τὸ θέσπισμα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, καὶ τὰ λοιπὰ νόμιμα τὰ ἄνωθεν μνημονευθέντα. τοῦτο δὲ ἰδικόν ἐστι προνόμιον τοῖς ἄρχουσι τοῦ θρόνου τῆς ἐκκλησίας τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν διὰ τὸ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου θέσπισμα. οἱ γὰρ ἄρχοντες τῶν ἄλλων πατριαρχῶν προσέτι γε μὴν καὶ τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων τῶν αὐτῶν προνομίων οὐκ ἀξιωθήσονται. Σημείωσαι ἀπὸ τῶν ἐν τῷ παρόντι λϛʹ. κεφ. καταστρωθεισῶν νεαρῶν συνάγαγε καὶ εἰπὲ, ὅτι οἱ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου κληρούμενοι δοῦλοι, ἢ ἐπισκοπεύοντες εἰς τὸν πρότερον δεσπότην καὶ ἄκοντες ἀντιστρέφονται ἐκ τῆς χειροτονίας μὴ ὠφελούμενοι. ὡσαύτως εἰπὲ, ὅτι οὐκ ἀπροσδιορίστως δύναται ὁ δεσπότης ἀνακαλεῖσθαι τούτους, ἀλλ' ἐντὸς τριετίας μετὰ τὸ λαβεῖν αὐτοὺς εἴδησιν τοῦ γεγονότος, ψηφιζομένης. ἔτι εἰπὲ ὅτι τοῦ νόμου λέγοντος τὸν ἐρωτώμενον, καὶ μὴ ἀντιλέγοντα, ἀλλὰ σιωπῶντα, κερδαίνοντα μὲν ἀντὶ συναινοῦντος παραλαμβάνεσθαι, ζημιούμενον δ' ἀντὶ ἀρνουμένου· ἐπὶ τοῦ παρόντος θέματος, ὁ εἰδὼς τὴν χειροτονίαν τοῦ δούλου αὐτοῦ καὶ μὴ ἀντιλέγων, ἀντὶ συναινοῦντος λογίζεται, καὶ ταῦτα βλαπτόμενος· καὶ ἔστι τοῦτο ἰδικὸν διὰ τὴν ἐλευθερίαν. ἔτι εἰπὲ ὅτι ἀπὸ μόνης τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας οἱ ὑπεξούσιοι αὐτεξούσιοι γίνονται, οὐ μὴν ἀπὸ κληρώσεως οἱασδήτινος. τὰ δὲ ἀρχοντικὰ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ μόνου, αὐτεξουσίους ποιοῦσι τοὺς ὑπεξουσίους. τὸ δὲ εἰς τριετίαν παρεκτείνεσθαι τῷ δεσπότῃ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ χειροτονηθέντος δούλου ἀπὸ τῆς νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ ἐστι, καὶ κρατεῖ, κἂν ἐπιβλαβὲς τῇ ἐλευθερίᾳ ἐστὶ διὰ τὸ δίκαιον.

Κεφάλαιον λζʹ.

Περὶ διακονισσῶν, καὶ ὅτι γυνὴ οὐ γίνεται πρεσβυτέρα, συνόδου Νικαίας κανὼν ιθʹ. συνόδου Λαοδικείας κανὼν ιαʹ. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιεʹ. συνόδου ϛʹ. κανὼν ιδʹ.

Κεφάλαιον λήʹ.

Περὶ τῶν διὰ τῆς χειροτονίας λυομένων ἁμαρτημάτων, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν θʹ.

A vt vult Decretum ſancti Conſtantini, & reliqua decreta de quibus mentio ſuperiùs facta eſt. Hoc autem eſt ſpeciale priuilegium Magiſtratibus ſeu officiis Sedis Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, per ſancti Conſtantini decretum. aliorũ enim Patriarcharum magiſtratus & officia, aliorũmque Metropolitanorum & Epiſcoporum, non digni habebuntur eiſdem priuilegiis. Ex Nouellis præſenti huic xxxvi. capiti inſertis collige, & dic ſeruos præter voluntatem domini Clericos aut B etiam Epiſcopos factos ad priſtinum dominum, quamuis inuitos reuerti, nihilque ex ordinatione vtilitatis capere. Dic ſimiliter dominum hos non poſſe indifferẽter reuocare, ſed intra trienniũ, poſteaquam rem cognouerit, ſupputandũ. Inſuper dic, cùm lex dicat, eum qui interrogatur, & non contradicit, ſed tacet, in lucro quidem, pro conſentiente: in damno autem, pro negante haberi: in præſenti decreto, is qui ſcit ſerui ſui ordinationem, & non contradicit, pro conſentiente reputatur, etiã C ſi damno afficiatur, & hoc eſt ſpeciale propter libertatem. Dic præterea, quòd ex ſola Epiſcopali ordinatione, ij qui ſunt in poteſtate, fiunt ſui iuris, non etiam ex quouis alio clericatu. Inſignia autem magiſtratus Patriarchæ Conſtãtinopolitani, atque adeò eius ſolius, efficiunt eos ſui iuris qui ſunt in poteſtate. Domino autem ad trienniũ vſque porrigi ordinati ſerui reuocationem, eſt ex Nouella Imperatoris Domini Leonis ſapientis, & ſeruatur, etiam ſi eſt graue libertati, propter iuſtum & æquum.

D

Cap. XXXVII.

De *Diaconiſſis, & quòd non ſit mulier Presbytera, Syn. Nic. can. xviij. Synod. Laodic. can. xi. Syn. Chalced. can. xv. Syn. vi. can. xiiij.*

Cap. XXXVIII.

De *peccatis quæ ſoluuntur per ordinationem, Synodi Neocæſar. can. viij.*

A ἀπαιτεῖ τὸ καταλειφθὲν ὁ ἐπίσκοπος μετὰ καρπῶν καὶ ἐπαυξήσεων ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς τοῦ διατιθεμένου τελευτῆς, καὶ ποιεῖται τὰς οἰκοδομὰς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ξενώνων καὶ τῶν γηροκομείων, ἢ ὀρφανοτροφείων, ἢ νοσοκομείων, ἢ πτωχείων· καὶ προχειρίζεται τοὺς διοικητὰς αὐτῶν, εἴγε μὴ ῥητῶς ὁ τελευτήσας εἴπῃ τὸν ὀφείλοντα διοικεῖν· εἰ δὲ καὶ ὀνομάζῃ, ἄδειαν ἔχει ὁ ἐπίσκοπος κακῶς αὐτὸν διαγινόμενον ἀποκινεῖν, καὶ ποιεῖν ἄλλον· εἰ δὲ ὁ κελευσθεὶς καὶ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ὀχληθεὶς ἀρχικὴν ὑπόμνησιν ἀναμείνῃ, δίδωσι διπλοῦν τὸ καταλειφθέν· ῥᾳθυμοῦντος δὲ τοῦ ἐπισκόπου ἀναγκάζει πληρωθῆναι τὸ διατυπωθὲν ὁ μητροπολίτης ἢ ὁ τῆς διοικήσεως ἐκείνης ἀρχιεπίσκοπος, καὶ πᾶς βουλόμενος τῶν πολιτῶν κινεῖ. Εἰ δὲ μετὰ τὴν ἰδίαν τελευτὴν οἱ κληρονόμοι ἐκελεύσθησαν δοῦναι, ἤ τι ποιῆσαι, χρόνος ὁ προδηλούμενος μετὰ τὴν ἀποβίωσιν αὐτῶν ἀριθμεῖται, οἱ δὲ ἄρχοντες ἀναγκάζουσι ταῦτα πληροῦσθαι.

Episcopus petit id quod relictum est, cum fructibus, & acceſsionibus, à tempore mortis teſtatoris, & facit Eccleſiarum extructiones, & Xenodochiorum, & Gerocomiorum, vel Orphanotrophiorum, vel Noſocomiorum, vel Ptochodochiorum: & præficit adminiſtratores ipſorum, niſi defunctus expreſſe dixerit quis ſit adminiſtraturus: ſin autem etiam nominauerit, ſit in poteſtate Epiſcopi, eum, ſi malè ſe gerat, mouere, & alium præficere. Sin autem is qui ab Epiſcopo iuſſus eſt, moleſtia affectus, Magiſtratus commonitionem expectauerit, dat duplum id B *quod relictum eſt. Si ſit autem Epiſcopus negligens, cogit Metropolitanus id quod diſpoſitum eſt, impleri, vel illius Diœceſis Archiepiſcopus. Et quicunque vult ex ciuibus, eum mouet. Si autem poſt mortem propriam hæredes iuſſi ſunt dare vel facere, tempus ſignificatum poſt eorum è vita exceſſum, computatur. Magiſtratus autem cogunt ea impleri.*

Σχόλιον.

Ἡ ιε΄. διάταξις τοῦ β΄. τιτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐτέθη ἐν βιβλίῳ ε΄. τῶν βασιλικῶν τιτ. α΄. κεφαλαίῳ ζ΄. οὕτως ἔχουσα ὡς ἐντὸς συνωψίσθη. ἡ με΄. διάταξις τοῦ γ΄. τίτλου τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, καὶ μηδὲ σὺ ταύτῃ πρόσσχῃς. ἀνάγνωθι δὲ τὸ θ΄. κεφάλαιον τοῦ γ΄. τιτ. τοῦ ε΄ βιβλίου τῶν βασιλικῶν, μέρος ὂν τῆς ρλα΄. Ἰουστινιανοῦ νεαρᾶς, τὰ αὐτὰ σχεδὸν νομοθετοῦν καὶ καταστρωθὲν εἰς τὸ ἐπιὸν καταπόδας. κατὰ τὸν Μάρτιον μῆνα τῆς ιδ΄. ἰνδικτιῶνος γέγονε παρὰ τοῦ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος κυρίου Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἐν μέρει τάδε διεξιοῦσα, Σὺν τούτοις καὶ τοῦτο θεσπίζοντες τοῖς προγραφεῖσι προστίθεμεν, Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἐπιτελευτίοις αὐτῶν διατάγμασιν, ἐπιτρόπους ἤγουν διοικητὰς, τῶν παρ' αὐτῶν διορισθέντων καταλιμπάνουσι, καὶ τούτοις ἀνατιθέασι τὴν τῶν πραγμάτων αὐτῶν οἰκονομίαν τε καὶ διοίκησιν, τὸν Χριστὸν κληρονόμον γράφοντες, τὸ γλυκὺ τοῦτο καὶ κοσμοσωτήριον ὄνομα. τοῦτο δὲ δοκοῦσι ποιεῖν δι' ὧν τοῖς πένησι τὰς περιουσίας αὐτῶν καταμερισθῆναι προστάττουσι. τοῦ γὰρ αἰτοῦντος λαμβάνοντος ἵσταται ὁ Χριστὸς συγκοιλαίνων τούτῳ τὴν χεῖρα, Ἐφ' ὅσον γὰρ φησὶν ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε.

SCHOLIVM BALSAM. Conſtitutio xv. tituli ii. lib. primi C Codicis poſita eſt in lib. v. Baſilicorum tituli i. capite ſept. ad hunc modum habens, vt in textu compendioſè propoſita eſt. Legas verò ix. caput tit. iii. lib. Baſilicor. quod eſt pars Nouellæ Iuſtiniani cxxxi. eadémq; ferè ſtatuit, ac proximè ſequenti ſcholio inſertum eſt. Menſe autem Martio xiiij. indict. facta eſt à ſancto noſtro Imperatore Domino Emanuele Comneno conſtitutio hæc in parte per- D ſequens. Cum his hoc quoque decernentes, ijs quæ antè ſcripta ſunt, adijcimus, Multi homines, in extremis ſuis diſpoſitionibus curatores & adminiſtratores eorum quæ à ſe decreta ſunt, relinquunt: & ijs rerum ipſarum diſpenſationem & adminiſtrationem committunt, Chriſtum, quod quidem eſt dulce & ſalutare nomen, hæredem ſcribentes. Hoc autem videntur facere, eo quòd ſuas facultates iubent pauperibus diſtribui. Dum enim accipit is qui petit, ſtat Chriſtus vnà cum eo manum porrigens. Quandiu enim, inquit, vni eorum minimo feciſtis, mihi feciſtis.

A Iubemus ergo, quando curatoriæ eiuſmodi diſtributiones, & ad pias cauſas propoſitæ diuiſiones, ad animæ curam, & orphanorum, pupillorum ac pauperum educationem nutritionémque tendunt, ne in iis locum habeant iudiciorum dilationes, & diuturnæ in eis temporũ moræ. Hinc enim euenit vt morientium animæ detrimento afficiantur, & quæ propter bonum & vniuerſi vtilitatem latæ ſunt leges, in contrarium conuertãtur. Non enim æquũ cenſet mea Imperatoria maieſtas, vt qui in aliis iudiciis obſeruatur ordo,
B in his obſeruetur, ſed quæ ſunt in eiuſmodi cauſis dubitationes, hinc ſtatim ſoluantur, non dato libello, ſed cognitione ad tres vel quatuor vſque dies extenſa. Non enim iudiciaria aliqua dilatione introducta, iuris vniuſcuiuſque fiet examinatio: & ambæ partes accerſentur ſine vlla protelatione, & ab vtriſque partibus petetur, vt quæ ſibi videntur conferre, proponant: & ita breui tempore vnius fortaſſe menſis vel etiam duorum, prout iudici vide-
C bitur, quod emerſit dubium conuenientem ſolutionem accipiet, legibus ſcilicet firmiter ſtabiliterque ſeruatis, quæ non ſtatim poſt mortem defuncti, illius ſucceſſores iubent ſtatim in iudicium protrahi, ſed poſt lapſum aliquot dierum, ſic vt de eis fuſiùs in Baſilicis dicitur. Sin autem curator ad dilationes procedere viſus fuerit, & eiuſmodi quædam moliri deprehenſus fuerit, & ad protelationes proceſſerit, non faciens vt teſtator ordinauit, à bonorum defuncti curatione & adminiſtratione remo-
D uebitur. Ea autem ijs committetur quos imperator ſtatuerit, vel ſi is abſit, Præfectus vrbis Conſtantinopolitanæ vnà cum ſanctiſſimæ Eccleſiæ Oeconomo, eius curam & adminiſtrationem geret, debentes dare notitiam Imperatori eorum quæ ab ipſis in eiuſmodi cauſis geruntur, & etiam ſanctiſſimo illius tẽporis Patriarchæ, ſi contingat fortè Imperatorem abeſſe, & non, prout iuſſit, defuncti voluntatem impleri.

A παρακελευόμεθα οὖν ὅταν ἐπιτροπικαὶ τοιαῦται διοικήσεις προκέωνται, καὶ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας διανομαὶ, καὶ πρὸς ψυχικὰς οἰκονομίας, καὶ ὀρφανῶν ἀφηλίκων τε καὶ πενήτων ἀναγωγὰς καὶ διατροφὰς τείνωσι, μὴ χώραν ἔχειν ἐν ταύταις τοὺς τῶν δικαστηρίων ὑπερβιβασμοὺς, καὶ τὰς ἐντεῦθεν χρονοτριβήσεις. συμβαίνει γὰρ ἐντεῦθεν τὰς τῶν τελευτώντων ζημιοῦσθαι ψυχὰς, καὶ τοὺς ἐπ' ἀγαθῷ καὶ κοινῇ λυσιτελείᾳ τοῦ παντὸς τεθέντας νόμους, εἰς τοὐναντίον περιΐστασθαι. οὐ γὰρ δίκαιον κρίνει ἡ βασιλεία μου τὴν ἐπὶ τοῖς λοιποῖς δικαστηρίοις κρατοῦσαν ἀκολουθίαν, καὶ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις
B πολιτεύεσθαι, ἀλλὰ τὰς ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν ἀμφιβολίας, ἀπεντεῦθεν λύεσθαι, μὴ λιβέλλου διδομένου, εἰδήσεως δὲ τριημέρου ἢ καὶ ἐπὶ τέταρτον παρεκτεινομένης. μήτινος γὰρ δικαστικῆς ὑποθέσεως ἐπεισαγομένης, ἡ τῶν προσόντων ἑκάστῳ δικαίων γενήσεται κατεξέτασις, καὶ μετακληθήσονται καὶ ἄμφω τὰ μέρη δίχα τινὸς ὑπερημερίας, καὶ ἀπαιτηθήσονται ἑκάτερα τὰ μέρη δίχα τινὸς τὰ δοκοῦντα συντείνειν αὐτοῖς προβαλέσθαι, καὶ οὕτω δι' ὀλίγου καιροῦ μηνιαίου τυχὸν, ἢ καὶ εἰς δεύτερον παρεκτεινομένου κατὰ
C τὸ δόξαν τῷ δικαστῇ, προσήκουσαν δέξοιτο λύσιν τὸ ἀνακύψαν ἀμφίβολον, τηρουμένων δηλονότι τῶν νόμων ἐπὶ τῆς οἰκείας ἕδρας καὶ παγιότητος· ὅσοι μὴ μετὰ τὸν τοῦ τελευτήσαντος θάνατον, εὐθὺς τοὺς ἐκείνου διαδόχους εἰς δικαστήριον ἕλκεσθαι διακελεύονται, ἀλλὰ μετὰ παραδρομὴν ἡμερῶν τινῶν καθὼς τὰ περὶ τούτων πλατύτερον τοῖς βασιλικοῖς διηγόρευνται. Εἰ δέ γε ἐπίτροπος εἰς ὑπερθέσεις φανείη χωρῶν, καὶ τοιαῦτα σκαιωρῶν φωραθείη, καὶ πρὸς ὑπερβιβασμοὺς χωρήσῃ, μὴ ποιῶν καθὼς ὁ διαθέμενος διετάξατο, τῆς ἐπιτροπῆς καὶ
D οἰκονομίας τῶν τοῦ τελευτήσαντος πραγμάτων μετακινηθήσεται. ἀνατεθήσεται δὲ αὕτη, οἷς ἂν ὁ βασιλεὺς διορίσηται, ἢ τούτου ἴσως ἀποδημοῦντος, ὁ τῆς πόλεως ἔπαρχος ἅμα τῷ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας οἰκονόμῳ, τὴν τούτου ποιήσεται οἰκονομίαν τε καὶ διοίκησιν, ὀφείλοντες εἴδησιν διδόναι τῶν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν οἰκονομουμένων τῷ βασιλεῖ, καὶ τῷ κατὰ τὴν ἡμέραν ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ, εἰ τύχῃ τὸν βασιλέα ἀπόδημον εἶναι, καὶ μὴ κατὰ πρόσταξιν αὐτοῦ τὰ τοῦ τελευτήσαντος πληρωθῶσι θελήματα.

Κείμενον.

Ἡ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν φησὶ διὰ δημοσίων προσώπων δὶς ὀχλούμενον τὸν κελευσθέντα παρὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ οἰκονόμου, καὶ ὑπερτιθέμενον, ἐκπίπτειν παντὸς κέρδους, καὶ τὴν οὐσίαν πᾶσαν ὁ ἐπίσκοπος μετὰ τῶν ἐν μέσῳ ἐπαυξήσεων δαπανᾷν εἰς τὰ διατυπωθέντα, μὴ παρακρατουμένου Φαλκιδίου. τὸ αὐτό ἐστι κἂν πρὸς ἅπαξ τι ληγατευθῇ. ἡ αὐτὴ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν φησὶν εἴσω ἓξ μηνῶν μετὰ τὸ ἐμφανισθῆναι τὴν διαθήκην, ἐξ ὑπερθέσεως καρπούς, καὶ τόκους καὶ ἐπαυξήσεις, ἀπὸ τελευτῆς τοῦ καταλείποντος ἀπαιτεῖσθαι. ἡ αὐτὴ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν εἴσω πενταετίας τὴν ἐκκλησίαν ὀφείλειν πληροῦσθαι, τοὺς δὲ ἄλλους εὐαγεῖς οἴκους εἴσω ἐνιαυτοῦ. Εἰ δὲ μὴ ἐντὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ ποιήσουσιν οἱ κληρονόμοι, ἀναγκαζέσθωσαν οἶκον ἀγοράζειν, ἢ μισθοῦσθαι, ἔνθα δύναται τὰ κελευσθέντα πληροῦσθαι. τὰ δὲ περὶ τῆς διοικήσεως ὁμοίως τῇ προλαβούσῃ με΄. διατάξει διατυποῖ.

Σχόλιον.

Ἡ γ΄. διάταξις τοῦ β΄. τίτλου τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλα΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ ε΄. τίτλῳ γ΄. τὰ δὲ συνοψισθέντα, εἰσὶ τοῦ αὐτοῦ τίτλου, κεφάλαιον θ΄. οὕτως ἔχον, Εἰ δὲ ὑπὲρ ἀναρρύσεως αἰχμαλώτων τι καταλέλειπται, καὶ μὴ ὀνομαστὶ ὁ διαθέμενος εἴπῃ, διά τινος χρὴ γίνεσθαι τὴν ἀνάρρυσιν, καὶ οὕτως κελεύομεν τὰ πράγματα τὰ ἐπὶ τούτῳ καταλειφθέντα, τὸν τῶν τόπων ἐπίσκοπον, καὶ τὸν τούτου οἰκονόμον λαβεῖν καὶ τὸ τοιοῦτον εὐσεβὲς ἔργον πληροῦν. ἐν πάσαις γὰρ ταῖς τοιαύταις εὐσεβέσι βουλήσεσι, τοὺς ὁσιωτάτους τῶν τόπων ἐπισκόπους βουλόμεθα προνοεῖν, ὥστε πάντα κατὰ τὴν τοῦ τελευτήσαντος βούλησιν προβαίνειν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα παρὰ τῶν διαθεμένων ἢ τῶν δωρησαμένων, ἀπηγορεύθη αὐτοῖς ἔχειν πρὸς αὐτὰ τινὰ μετουσίαν. Εἰ δὲ οἱ ταῦτα ποιῆσαι κελευσθέντες, ἅπαξ καὶ δὶς παρὰ τοῦ μακαριωτάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου καὶ τοῦ τούτου οἰκονόμου διὰ δημοσίων προσώπων ὑπομνησθέντες, ὑπερθῶνται τὰ διατυπωθέντα πληρῶσαι, κελεύομεν τούτους ἅπαν κέρδος, καταλειφθὲν αὐτοῖς παρὰ τοῦ ταῦτα κελεύσαντος, ἀπολλύναι, τοὺς δὲ ὁσιωτάτους τῶν τόπων ἐπισκόπους, πάντα τὰ πράγματα τὰ πάσαις ὡς εἴρηται ταῖς εὐσεβέσιν αἰτίαις ἀφορισθέντα,

A

Textvs.

Tertia conſtitutio primi tituli Nouellarum dicit, eum, qui ab Epiſcopo & œconomo iuſſus, per publicas perſonas bis admonetur, ab omni lucro excidere: & Epiſcopum omnes facultates cum intermediis emolumentis & acceſſionibus in ea quæ ſunt diſpoſita, diſtribuere, non ſeruata Falcidia. Hoc idem eſt etiam ſi quid vniuerſaliter legatum fuerit. Eadem conſtitutio iij. tit. ij. Nouellarum ait intra ſex men- B *ſes poſt aperturam teſtamenti relictis non datis, propter dilationem, fructus, uſuras, atque acceſſiones, à morte eius, qui reliquit, exigi. Eadem conſtitutio iij. tit. ij. Nouellarum, ait intra quinquenium Eccleſiam debere perfici: alias verò venerabiles domos intra annum. Si verò intra annum hæredes eas non fecerint, ipſos cogi domum aliquam aut emere aut conducere, vbi iuſſa queant exequi. Procurationem autem perinde atque præmiſſa xlv. conſtitutio inſtituit.*

Auth. De Eccleſiaſt. can.

Schol. Bals. Tertia conſti- C tutio ij. tit. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxxxi. quæ ſita eſt in libro v. tit. tertio. Quæ autem hîc in compendio allegata ſunt, ſunt eiuſdem tituli cap. ix. quod ſic habet: Si autem pro redemptione captiuorum aliquid relictum eſt, & non nominatim dixerit teſtator, per quidnam oporteat redemptionem fieri: ſic quoque iubemus locorum Epiſcopum & eius œconomum, res quæ propter ea relictæ ſunt accipere, & pium hoc opus implere. In omnibus enim huiuſmodi pijs vo- D luntatibus ſanctiſſimos locorum Epiſcopos volumus prouidere, vt omnia ex defuncti voluntate procedant: etiam ſi à teſtatoribus, vel iis qui donauerint, ſit prohibitum, ne vllam habeant eorum participationem. Sin autem, qui hæc facere iuſſi ſunt, ſemel & bis à beatiſſimo locorum Epiſcopo, & eius œconomis per perſonas publicas admoniti, differant ea quæ diſpoſita ſunt, implere, iubemus eos, omne lucrum quod eis ab eo qui hæc iuſſit, relictum eſt, amittere: ſanctiſſimos autem locorum Epiſcopos, res omnes, quæ piis, vt dictum eſt, cauſis omnibus deputatæ ſunt,

A cum fructibus & acceſſionibus intermedij temporis, & lucro memorati temporis vendicare, & quæ teſtator diſpoſuit, implere, ſcientes quòd ſi negligentes fuerint, de his omnibus Deo rationem reddent. Quòd ſi ſanctiſſimus locorum Epiſcopus aliquid eorum quæ à nobis dicta ſunt, prætermiſerit, liceat etiam ſanctiſſimo eius Metropolitano hæc exigere & implere, atque etiam cuilibet liceat hanc quæſtionem mouere, & ſtudere vt omnibus modis piæ eiuſmodi cauſæ impleantur. B Sin autem hæres ea quæ ad pias cauſas relicta ſunt, non impleuerit, dicens relictas ſibi facultates ad ea non ſufficere, iubemus vt omni ex Falcidia lucro ceſſante, quantumcunque in his facultatibus inuentum fuerit, extendatur Epiſcopi prouidentia ad res eas ad quas relictum eſt. Sin autem legatum ad pias cauſas ab aliquo relictum fuerit, iubemus vt intra ſex-menſes à die apertionis teſtamenti numerandos, hoc omnibus modis præbeatur iis quibus relictum eſt: ſin autem qui grauati ſunt, C differant hoc legatum præbere, & fructus, & vſuræ & omnis legitima acceſſio ab eis exigetur à tempore mortis eius qui hoc reliquit. Sin autem legatum annuum cuicunque venerabili domui relictum fuerit, ſi ij quidem qui dare iuſſi ſunt, vel locus ex quo hoc præberi iuſſum eſt, ſi in eadem vel in finitima prouincia, iubemus hoc legatum nullo modo alienari. Sin loca, aut perſonæ, ex quibus, aut à quibus hoc dari iuſſum eſt, in remotioribus ſint partibus: D tunc integrũ illis eſto, quibus id relictum eſt, vt ſi obligata pars conſentit, legatum permutent, & vicinum aliquem pro hoc reditum capiãt vberem, & cum acceſſione, quæ non minus quarta relictæ quantitatis parte contineat, & neque multis publicis præſtationibus onuſtum. Sed & ſi vendere tale legatũ voluerint, non minus pretij nomine capiant, quàm ex tali legato per triginta quinque annos colligatur: ita tamen vt eiuſmodi pretiũ ad vtilitatem prædictæ venerabilis domus procedat, cui relictũ eſt. Similiter etiã cap. 7. eiuſdẽ libri & tit.

A μετὰ καρπῶν καὶ ἐπαυξήσεων τοῦ μέσου χρόνου, καὶ τοῦ μνημονευθέντος χρόνου κέρδους ἐκδικεῖν, καὶ ἅπερ ὁ διαθέμενος διετύπωσε, πληροῦν, εἰδότας ὡς εἰ ῥαθυμήσαιεν, ὑπὲρ πάντων τούτων λόγον τῷ Θεῷ παρέξουσιν. εἰ μέντοι ὁ ὁσιώτατος τῶν τόπων ἐπίσκοπος, παραλείπῃ τι τῶν ἡμῖν εἰρημένων, ἐξέστω καὶ τῷ ὁσιωτάτῳ αὐτοῦ μητροπολίτῃ, ταῦτα ἀπαιτεῖν καὶ πληροῦν, καὶ παντὶ δὲ ἑτέρῳ ἄδεια ἔστω, τὴν τοιαύτην ζήτησιν κινεῖν, καὶ σπουδάζειν ἵνα πᾶσι τρόποις αἱ τοιαῦται εὐσεβεῖς αἰτίαι πληρωθῶσιν. Εἰ δὲ ὁ κληρονόμος τὰ εἰς B εὐσεβεῖς αἰτίας καταλελειμμένα μὴ πληρώσῃ, λέγων τὴν καταλειφθεῖσαν αὐτῷ κληρονομίαν μὴ ἀρκεῖν εἰς ταύτας, κελεύομεν παντὸς τοῦ ἐκ τοῦ Φαλκιδίου κέρδους σχολάζοντος ὁσονδήποτε εὑρεθῇ ἐν τῇ τοιαύτῃ οὐσίᾳ προχωρεῖν ἐν τῇ προνοίᾳ τοῦ ἁγιωτάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου εἰς τὰς αἰτίας εἰς ἃς καταλέλειπται. Εἰ δὲ ληγάτον παρά τινος εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλειφθείη, κελεύομεν εἴσω μηνῶν ἓξ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς διαθήκης ἀριθμουμένων, τοῦτο πᾶσι τρόποις παρέχεσθαι οἷς καταλέλειπται. Εἰ δὲ ὑπερ- C θῶνται οἱ τούτῳ βεβαρημένοι τὸ τοιοῦτον ληγάτον παρέχειν, καὶ καρποὺς καὶ τόκους καὶ πᾶσαν νόμιμον ἐπαύξησιν ἀπαιτηθήσονται ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς τελευτῆς ταῦτα καταλιπόντος. Εἰ δὲ ληγάτον ἐτήσιον οἱῳδήποτε σεβασμίῳ οἴκῳ καταλειφθείη, εἰ μὲν οἱ τοιοῦτοι δοῦναι κελευσθέντες, ἢ ὁ τόπος ἐξ οὗ ἐκελεύσθη τοῦτο παρέχεσθαι, ἐν τῇ αὐτῇ ἢ τῇ γείτονι ἐπαρχίᾳ εἴη, κελεύομεν μηδενὶ τὸ τοιοῦτον ληγάτον ἐκποιεῖσθαι. Εἰ δὲ οἱ τόποι ἢ τὰ πρόσωπα ἐξ ὧν τοῦτο δοθῆναι προσετάχθη, πορρωτέρω εἴησαν, D τηνικαῦτα ἐξέστω ἐκείνοις οἷς τοῦτο καταλέλειπται, εἰ καὶ τὸ ἐνεχόμενον μέρος συναινεῖ, ἀμείβειν τὸ ληγάτον, καὶ πλησίον λαμβάνειν ὑπὲρ τούτου πρόσοδον εὔπορον, καὶ μετὰ προσθήκης οὐκ ἐλάττονος τοῦ τετάρτου μέρους τῆς καταλειφθείσης ποσότητος, καὶ μηδὲ πολλοῖς δημοσίοις τελέσμασι βεβαρημένης. Εἰ δὲ καὶ πωλῆσαι βούλεται τοιοῦτον, μὴ ἔλαττον εἰς τὸ τίμημα λαβεῖν, τοῦ ὅσον ὑπὲρ τοιούτου τοῦ ληγάτου, ἐπὶ λέ. ἐνιαυτοῖς συνάγεται· οὕτω μέντοι ὥστε τοιοῦτον τίμημα εἰς τὸ συμφέρον τοῦ προειρημένου σεβασμίου οἴκου, ὅπου κατελείφθη, προχωρεῖν. καὶ κεφάλαιον ζ΄. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου

οὕτως ἔχον, εἴ τις κατασκευὴν εὐκτηρίου ναοῦ, ἢ ξενῶνος, ἢ πτωχείου, ἢ ὀρφανοτροφείου, ἢ νοσοκομείου, ἢ ἄλλου σεβασμίου οἴκου, ἐν τελευταίᾳ βουλήσει γενέσθαι διατυπώσει, τὸ εὐκτήριον μὲν πέντε εἴσω ἐνιαυτῶν πληροῦσθαι κελεύομεν προνοίᾳ τῶν τόπων ἐπισκόπου, καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἄρχοντος, τὸν δὲ ξενῶνα καὶ τὸ πτωχεῖον, ἢ ἄλλον σεβάσμιον οἶκον, εἴσω ἑνὸς ἐνιαυτοῦ γίνεσθαι. Εἰ δὲ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ μὴ ποιήσωσιν οἱ κληρονόμοι τὸν ξενῶνα, ἢ οἱονδήποτε σεβάσμιον οἶκον, ὑπὸ τοῦ διαθεμένου διατυπωθέντα γενέσθαι, κελεύομεν τούτους οἶκον ἢ ἀγοράζειν, ἢ μισθοῦσθαι, ὅπου δύνανται τὰ κελευσθέντα πληρῶσαι, ἕως ἂν ὁ τοιοῦτος σεβάσμιος οἶκος πληρωθῇ. καὶ εἰ μὲν αὐτὸς ὁ διαθέμενος ὁρίσῃ τοὺς ὀφείλοντας ξενοδόχους γενέσθαι, ἢ πτωχοτρόφους ἢ ἄλλους τοιούτους διοικητάς, εἴτε τοῖς ἰδίοις κληρονόμοις τὴν τοιαύτην ἐπιλογὴν παράσχῃ, κελεύομεν τρόποις ἅπασι τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ, τὰ παρ' αὐτοῦ διατυπωθέντα πληροῦν, τῶν κατὰ τόπον μακαριωτάτων ἐπισκόπων ἐποπτευόντων εἰ καλῶς ἡ διοίκησις προβαίνει, καὶ εἰ εὕρωσι μὴ χρησίμους ὄντας τοὺς διοικητάς, ἄδειαν ἐχόντων ἄνευ ζημίας ἄλλους ἀντὶ τούτων ἐπιτηδείους ποιεῖν. Σημείωσαι, ἀπὸ τῶν ἐνταῦθα κατατασσωθεισῶν νεαρῶν, ὅτι τὰ παρὰ τῶν κτητόρων γινόμενα τυπικὰ εἰ μὴ τοῖς κανόσιν ἐναντιοῦνται, κρατοῦσιν· ὅτι ὁ κατὰ χώραν ἐπίσκοπος, καὶ οἰκονόμος αὐτοῦ, καταναγκάζουσι καὶ μὴ βουλομένους μὴ μόνους τοὺς διαδόχους τῶν δωρησαμένων πράγματά τινα χάριν εὐσεβοῦς αἰτίας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς δωρησαμένους, δοῦναι τὰ δωρηθέντα· κἂν μὴ ἐνεδόθη τοῦτο παρὰ τοῦ διαθεμένου, ἢ κἂν καὶ ἐκωλύθη, ὅτι τὰ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλιμπανόμενα, οὐ φαλκιδεύονται, ὅτι ἔξεστι τοῖς ἐπισκόποις μετακινεῖν ἀπὸ τῆς διοικήσεως τῶν οἴκων, τοὺς καταλιμπανομένους παρὰ τῶν κτητόρων διοικητὰς κακοὺς ἀναφαινομένους, καὶ ἄλλους ποιεῖν. καὶ ταῦτα σημειωσάμενος λέγε, ἀνυπόστατά εἰσι τὰ ἐν τοῖς τυπικοῖς γραφόμενα παρὰ τῶν κτητόρων χάριν τοῦ μὴ μετέχειν ὅλως τοὺς ἐγχωρίους ἀρχιερεῖς εἰς τὰ παρ' αὐτῶν κτιζόμενα μοναστήρια. ὡσαύτως καὶ τὰ τῶν ἀρχιερέων ὑπομνήματα τὰ διαλαμβάνοντα μὴ μετέχειν εἰς τὰ μοναστήρια τοὺς μετ' αὐτοὺς ἐπισκόπους·

A quod ſic habet: Si quis oratorium templum, aut Xenodochium aut Ptochium, aut Orphanotrophium, aut Noſocomium, aut aliam venerabilem domum extrui in vltima voluntate diſpoſuerit, iubemus, vt oratorium inter quinque annos perficiatur, prouidentia locorum Epiſcopi, & ciuilis magiſtratus: Xenodochium verò, aut Ptochium, aut alia venerabilis domus intra vnum annum extruatur. Si verò intra annum hæredes Xenodochium aut B quamcunque venerabilem domum, quam teſtator extrui diſpoſuit, non fecerint: iubemus, vt domum ij vel emãt, vel conducãt, vbi iuſſa queãt exequi, tantiſper dum eiuſmodi venerabilis domus abſoluatur. Ac ſi quidẽ ipſe teſtator decreuerit, quinam Xenodochi, aut Ptochotrophi, aut id genus alij diſpenſatores fieri debeant, aut hæredibus ſuis huius rei optionem præbuerit: iubemus vt omnibus modis hæredes ipſius his quæ ab ipſo diſpoſita ſunt, ſatisfaciant; beatiſſimis locorum Epiſco- C pis inſpecturis, an diſpenſatio pulchrè procedat: & ſi deprehenderint eos, qui diſpenſationem habent, nequam homines, & nullius bonæ rei eſſe, licentiam habituris, vt ſine damno alios in illorum locum magis idoneos ſufficiant. Nota ex Nouellis hîc inſertis, quòd ſtatuta quæ fiunt ab extructoribus ſeu fundatoribus, ſeruantur, niſi aduerſentur canonibus: Quòd loci Epiſcopus, & eius œconomi cogunt, non ſolùm D ſucceſſores eorum qui donauerunt res aliquas pro pia cauſa, ſed ipſos etiam donatores, dare quę data ſunt, etiamſi hoc non ſit conceſſum ſed potiùs etiam prohibitum à teſtatore: quòd quæ ad pias cauſas relicta ſunt, Falcidiam non admittant, & liceat Epiſcopis, adminiſtratores, qui à fundatoribus relinquuntur, ſi mali appareant, amouere, & alios facere. Et dic, his notatis, conſiſtere non poſſe quæ in ſtatutis à fundatoribuſve ſcribuntur, vt locorũ Antiſtites nullã omnino partẽ habeant in Monaſteriis à ſe ædificatis. Similiter nec acta Antiſtitum quæ continẽt, eos qui eis ſuccedẽt, Epiſcopos, nihil iuris habituros in Monaſteriis;

& quę eam ob cauſam propter tranſgreſſionem intentantur ab eis ſegregationes, tanquam à ratione alienas, in ipſorum capita redituras.

TEXTVS.

Tit. de rerum diuiſ. ff.

DICIT *autem liber primus Digeſtorum, titulo viij. digeſto lj. quòd ſacra ſunt diuini iuris, & nullus in ea dominium obtinet. Sacra autem res eſt, quæ eſt publicè conſecrata. Quæ enim ſunt priuata, non ſunt ſacra, ſed prophana. Si autem corruerit ædificium, manet locus ſacer: vt digeſto vi. Conſecrantur autem & in vrbibus, & in pagis. Publicus autem locus, præter iuſſum Imperatoris non fit ſacer, vt digeſto viij. & ix. Eſt autem ſacrum inæſtimabile, vt digeſto x. & Inſtitutionum ij. tit. i. dicit, quòd ſacrum eſt id quod rectè per ſacerdotem Deo dedicatum eſt, vt templa, & vaſa ſacra: & ſi templum corruerit, manet locus ſacer. Non eſt autem ſacrum, quod quis auctoritate propria tanquam ſacrum fecerit. Et tit. vi. Quòd diuturna poſſeſſione ſacra quis non acquirit, nec fit valida rei ſacræ ſtipulatio, vt Inſtitutionum tertio, titulo xix. & titulo xxiij. Quòd nullus ſciens rectè emit rem ſacram. Sin autem deceptus emit vt rem priuatam, agit ad id quod intereſt. & Inſtitut. iiij. tit. xv. quòd prohibetur quis ædificare in ſacro. liber primus, tit. xv. capite ſept. Magiſtratus loca ſacra obſeruant, & curant vt ea ornentur. lib. ij. tit. xiiij. digeſto lx. Non rectè quis paciſcitur ſacrare locum priuatum. lib. vi. tit. i. Digeſt. dig. xxiij. Sacra tanquã noſtra vendicare non poſſumus, lib. viij. tit. i. dig. xiiij. Sacro loco intercedente etiam per ipſum ad priuatum aditus impeditur. Per eum enim locum ſeruitus non conſtituitur, lib. xi. tit. vij. dig. xxxvi. Sacra loca quæ venerunt in manus hoſtium, ſacra eſſe ceſſant, ſicut liber in ſeruitutem redactus: à calamitate autem liberata, priorem ſtatũ rurſus recipiunt. Et lib. xvij. tit. i. dig. lxiij. quòd ſi res communis conſecrata fuerit, quæ erat in ea communio ſoluitur. Et lib. xviij. tit. i. dig. v. vi. lxij. Rei ſacræ emptio conſiſtit, ſi qui emit, eam eſſe ſacram ignoret, & habet actionem de re quantum eius interfuit, non decipi. Sin autem ſcit is qui emit, non conſiſtit emptio. Et caput ſeptuageſimumtertium eiuſdem tituli Digeſtorum, Si ſacrum corruerit, locus non fit prophanus, vnde nec venditur.*

In libris noſtris 20. & tit. 24.

L. In rem. paragr. Loca ff. De rei vendic.

L. Seruitutes prædiorum. paragr. Vltimo. ff. de ſeruitut.

L. Cum loca. ff. de relig. & ſumpt.

L. Verũ eſt. paragr. ff. Pro ſocio.

L. Et liberi, cum duabus leg. ſeq. ff. De contrah. empt.

L. Æde ſacr. ff. eodem.

A καὶ τοὺς παρὰ τοῦτο ἐπισφαλμένους ἐκ παραβασίας ἀφορισμοὺς στρέφεσθαι ὡς ἀλόγους εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ἀφοριζόντων.

Κείμενον.

Λέγει δὲ βιβλίον α΄. τῶν διατάξεων τίτ. η΄. διάταξις να΄. ὅτι τὰ ἱερὰ θείου δικαίου εἰσὶν, καὶ ὑπ' οὐδενὸς δεσπόζονται. ἱερὸν δὲ πρᾶγμα ἐστι, ὃ ἀνιερωθὲν δημοσίᾳ. τὰ γὰρ ἰδιωτικὰ οὐκ εἰσιν ἱερὰ, ἀλλὰ βέβηλα. εἰ δὲ καταπέσῃ τὸ οἰκοδόμημα, μένει ὁ τόπος ἱερός· ὡς διγέστ. ς΄. B καθιεροῦνται δὲ καὶ ἐν πόλεσι καὶ ἐν χωρίοις. δημόσιος δὲ τόπος παρὰ κέλευσιν βασιλέως οὐ γίνεται ἱερὸς, ὡς διγέστ. η΄. καὶ θ΄. ἀδιατίμητον δὲ ἐστι τὸ ἱερὸν, ὡς διγέστ. ι΄. καὶ ἰνστιτουτίων β΄. τίτ. α΄. φησὶν, ὅτι ἱερόν ἐστι τὸ ὀρθῶς καὶ διὰ τοῦ ἱερέως τῷ θεῷ ἀνιερώμενον ὡς ναοὶ καὶ τὰ σκεύη. τοῦ δὲ ναοῦ καταπεσόντος μένει ὁ τόπος ἱερός. οὐκ ἐστι δὲ ἱερὸν ὅπερ τις κατ' οἰκείαν αὐθεντίαν ὡς ἱερὸν ποιήσει. καὶ τίτ. ς΄. ὅτι οὐ κτᾶταί τις τὰ ἱερὰ διὰ τῆς χρονίας νομῆς, οὔτε ἰσχυρῶς τις ἐπερωτᾷ λαβεῖν ἱερὸν, ὡς ἰνστιτουτίων γ΄. τίτ ιθ΄. καὶ τίτλου κγ΄. ὅτι οὐδεὶς ἐν εἰδήσει ἀγοράζει ἱερόν. C εἰ δὲ ἀπατηθεὶς ἠγόρασεν ὡς ἰδιωτικὸν, κινεῖ ἐπὶ τῷ διαφέροντι. καὶ ἰνστιτουτίων δ΄ τίτ. ιε΄. ὅτι κωλύεταί τις ἐν ἱερῷ κτίζειν. βιβλίον α΄. τίτ. ιε΄. διγέστ ζ΄. οἱ ἄρχοντες ἐπιβλέπουσι τὰ ἱερὰ καὶ παρασκευάζουσιν αὐτὰ φιλοκαλεῖσθαι. βιβλίον β΄. τίτ. ιδ΄. διγέστ. ξ΄. οὐ καλῶς τις πακτεύει καθιεροῦν τὸν ἴδιον τόπον. βιβλίον ς΄. τίτλου α΄. διγέστ. κγ΄. τὰ ἱερὰ ὡς ἡμέτερα ἐκδικεῖν οὐ δυνάμεθα. βιβλίον η΄. τίτ. α΄. διγέστ. ιδ΄. ἱεροῦ τόπου παρεντιθεμένου καὶ ἡ δι' αὐτοῦ πρόοδος εἰς ἰδιωτικὸν ἐμποδίζεται. δουλεία γὰρ οὐ συνίσταται διὰ τούτου τόπου. D βιβλίον ια΄. τίτ. ζ΄. διγέστ. λς΄. τὰ ἱερὰ γινόμενα ὑπὸ τοὺς πολεμίους, παύεται εἶναι ἱερὰ, ὥσπερ ὁ ἐλεύθερος δουλωθείς· ἀπολυθέντα δὲ τῆς συμφορᾶς ἀναλαμβάνει τὴν προτέραν κατάστασιν. βιβλίον ιζ΄. τίτ. ιβ΄. διγέστ. ξγ΄. ὅτι ἐὰν ἀνιερωθῇ τὸ κοινὸν πρᾶγμα, λύεται ἡ ἐπ' αὐτῷ κοινωνία. καὶ βιβλίον ιη΄. τίτ. α΄. διγέστ. δ΄. ς΄. ξβ΄. τοῦ ἱεροῦ πράγματος ἀγορασία συνίσταται, ἐὰν ἀγνοῇ ὁ ἀγοραστὴς ἱερὸν αὐτὸ εἶναι, καὶ ἔχει κατὰ τοῦ πράτου, εἰς ὅπερ αὐτῷ διέφερε μὴ ἀπατηθῆναι. εἰ δὲ γινώσκει ὁ ἀγοραστὴς, οὐ συνίσταται ἡ πρᾶσις. καὶ διγέστ. ογ΄. τῆς αὐτῆς τίτ. τοῦ ἱεροῦ πεσόντος ὁ τόπος οὐ γίνεται βέβηλος, ὅθεν οὐδὲ πωλεῖται.

Σχόλιον.

Τὸ α΄. διάταγμα τοῦ η΄. τίτλου τοῦ α΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ βιβλίον μϛ΄. τῶν βασιλικῶν, τίτλος γ΄. κεφάλαιον α΄. οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη. τὸ ϛ΄. διάταγμα ἐστὶ κεφάλαιον η΄. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου, ὅμοιον κατὰ πάντα τῷ διατάγματι. ὡσαύτως καὶ τὸ η΄. θ΄. καὶ ι΄. τὰ παρὰ τοῦ α΄. καὶ ϛ΄. τίτλου τῆς β΄. ἰνστιτουτίωνος, οὕτως ἔχουσιν, ὡς ἐν τοῖς ἰνστιτούτοις ἐγράφη. ζήτει οὖν ἀπὸ τούτων μαθεῖν τελειότερον τὰ ἐκ τούτων γραφέντα ἐν τῷ παρόντι συντάγματι. τὸ δὲ παρὰ γνώμην τῶν ἱερέων γενόμενον ἱερὸν παρά τινος, οὐκ ἔστιν ἱερόν, ὡς οἶμαι. νοεῖται δὲ ὅσον εἰς τὸ λογίζεσθαι ἐπισκοπικόν, καὶ ἔχειν προνόμια καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ μὴ λογίζεσθαι ἰδιωτικόν, ἐπεί τοι γε εἰς τὸ μὴ κοινωθῆναι, κἂν μὴ ἱερὸν ὀνομάζηται, ἀλλὰ ἅγιόν ἐστι. καὶ τὸ οἰκοδομηθὲν δίχα εὐχῆς ἱερέως, κἂν καταπέσῃ ὡς ἅγιον, οὐκ ἔτι κοινωθήσεται. τὸ ζ΄. διάταγμα τοῦ ιϛ΄. τίτλου τοῦ α΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν ϛ΄. τίτλος β΄. κεφάλαιον θ΄. οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη. τὸ ξ΄. διάταγμα τοῦ ιδ΄. τίτλου τοῦ β΄. βιβλίου ἐστὶ βιβλίον ια΄. κεφ. ξ΄. λέγον τὰ αὐτά. τὸ κγ΄. διάταγμα τοῦ β΄. τίτλου τοῦ ϛ΄. βιβλίου, ἐστὶ βιβλίον ιε΄. τίτλος α΄. κεφάλαιον κγ΄. θέμα β΄. οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη. τὸ ιδ΄. διάταγμα τοῦ α΄. τίτλου τοῦ η΄. βιβλίου ἐστὶ βιβλίον νη΄. τίτλος α΄. κεφάλαιον ιδ΄. θέμα τελευταῖον ὁμοίως ἔχον. τὸ λϛ΄. διάταγμα τοῦ ζ΄. τίτ. τοῦ ια΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν νθ΄. τίτ. α΄. κεφάλαιον ξγ΄. θέμα τελευταῖον λέγον, Λύεται ἡ κοινωνία φθειρομένων τῶν προσώπων, ἢ τοῦ πράγματος, ἢ τῆς ἀγωγῆς, ἢ τῆς γνώμης. προσώπων μὲν ἐπὶ τῆς μεγάλης ἢ μέσης καταστάσεως, ἐναλλαγῆς καὶ θανάτου. φθείρεται δὲ τὸ πρᾶγμα, ὅταν ἢ παντελῶς οὐχ ὑπέστη, ἢ τὴν κατάστασιν ἐνήλλαξεν ἀνιερωθὲν ἢ καὶ δημευθέν. ἀκούων δὲ τοῦ νόμου μεμνημένου βεβηλότητος, μὴ ἐκλάβοις αὐτὴν εἰς ἀκαθαρσίαν ἀλλὰ εἰς ἰδιωτείαν. τὸ ε΄. ϛ΄. καὶ ξβ΄. διατάγματα τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ιη΄. βιβ. τῶν διατάξεων, ἐστὶ βιβλίον ιθ΄. τίτ. α΄. κεφάλαιον δ΄. τὰ αὐτὰ λέγοντα. καὶ τὸ ογ΄. διάταγμα τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου, ἐστὶ τοῦ αὐτοῦ ιθ΄. βιβ. τίτ. α΄. κεφάλαιον ογ΄. οὕτως ἔχον ὡς γέγραπται. γίνωσκε δὲ ὅτι τὰ μὲν μὴ ἱερωθέντα ἅγια, καὶ πωλοῦνται καὶ δωροῦνται καὶ οὐσουκαπιοῦνται, καὶ διὰ χρόνου κυριεύονται, τὰ δὲ ἱερά, ὁπωσδήποτε οὐ δεσπόζονται,

A Schol. Bals. Primum caput viij. tit. primi libri digeſtor. eſt liber xlvi. Baſilic. cap. vi. quod ſic habet vt ſcriptum eſt: Digeſtum vi. eſt caput viij. eiuſdem libri & tituli, quod digeſto per omnia ſimile eſt. Similiter & digeſtum viij. ix. & x. Quæ verò ex titulo i. & vi. ſecundi libri Inſtitutionum deſumpta ſunt, ſic habent, vt in Inſtitutionib. ſcriptum eſt. Quære ergo, vt perfectius ex his diſcas ea quæ ſunt ex ipſis poſita in hoc opere. Quod autem præter ſacerdotum ſententiam

B ab aliquibus ſacrum factum eſt, non eſt ita ſacrum, vt ego quidem exiſtimo, vt Epiſcopale cenſeatur, & habeat priuilegium Catholicæ Eccleſiæ, neque priuatum cenſeatur. nam quod ad hoc quidē attinet ne commune fiat, quamuis ſacrum non appelletur, ſacrum eſt. Et ſi quis enim oratorium abſque ſacerdotis oratione fecerit, ſacer eſt tamen locus eiuſmodi, & non amplius fiet communis. Digeſtum vij. tit. xvi. lib. i.

C Digeſt. eſt liber Baſilicor. vi. tit. ij. cap. ix. quod habet, vt ſcriptum eſt. Digeſtum lx. tit. xiiij. lib. ii. eſt libri ij. cap. lx. quod eadem dicit. Digeſtum xxiij. tit. ii. lib. vi. eſt lib. xv. tit. i. cap. xxiij. thema ij. quod habet, quemadmodum ſcriptum eſt. Digeſtum xiiij. tit. i. lib. viij. eſt lib. lviij. tit. i. cap. xiiij. thema vlt. quod ſimili modo habet. Digeſt. xxxvi. tit. vij. lib. xi. Digeſt. eſt lib. lix. Baſilic. tit. i. cap. xxxvi. quod habet, quomodo ſcriptum eſt. lxiii. cap. i. tit. xvii. lib.

D Digeſtor. eſt liber xii. Baſilic. tit. i. cap. lxiij. reſponſum vltimum, quod ſic dicit: Soluitur ſocietas ſi vel perſonæ mutentur, vel res, vel ſententia, vel actio. Perſonæ quidem maxima vel media ſtatus diminutione, & morte. Res autem mutatur, quando vel non eſt omnino, vel ſtatum conſecrata mutauit vel etiam publicata. Cùm autem audis legem meminiſſe eius quod eſt prophanū, ne id pro immundo, ſed pro priuato accipias. Scias autem, quòd ſancta quidem, quæ non ſunt conſecrata, & venduntur, & donantur, & vſucapiuntur, eorúmque dominium tempore acquiritur. Sacra autē in nulli⁹ ſunt bonis nec dominio,

& quòd qui ſacrum quidem furatus A eſt, vt ſacrilegus punitur: qui autem ſacrum priuatum eſt ſuffuratus, vt verbi gratia imagines, furti actione tenetur. Sunt autem multæ quoque aliæ eorum differentiæ. Si quis autem dicat, & quomodo venduntur Monaſteria & ſacraria, audias, quòd nihil eiuſmodi venditur nec emitur: ſed ius quod in eis habetur, & venditur, & emitur. Qui autem vas ſacrum vel locum ſciens vendit, perdit pretium, & punitur. Et liber * tit. * cap. * Iuſtis autem qui- B buſdam de cauſis nonnunquam ſacra vendũtur. Quære primum & ſecundum titulum quinti libri. Docent enim de Eccleſiis, & Monaſteriis, & ſacroſanctis domibus, earúmque rebus ac iuribus. Et hæc quidem de ſacris. Quæ autẽ ex fructibus offeruntur, ſacra non ſunt. & quære librũ quinquageſimum quartum, tit. tertium, caput ſecundum.

TEXTVS.

L. Si ſponſus ſponſæ, paragr. Proinde. ff. De donat. inter vir. & vx.

Et liber viceſimusquartus, titulus primus, caput quintum, Digeſt. Recte dono uxori meæ locum, vt in eo ædem faciat: & C *ſit locus ſacer. Et liber viceſimusſeptimus, titulus decimus, caput duodecimum, Curator furioſi non poteſt rem eius dedicare.*

L. Ab agnato. ff. De Curat. furioſi.

Liber xxx. caput triceſimum nonum, Qui rem ſacram legat, videtur inſanire, & ne pretium quidem dat: quandoquidem nec omnino quidem venditur.

L. i. paragr. Nunciatio. ff. De oper. noui nũciat.

Liber triceſimusnonus, titulus primus, caput primum, Locum habet operis noui nunciatio, ne præter legem fiat opus in ſacro loco.

L. Si prius. paragr. fin. ff. De aqua plu. ar.

Titulus tertius, caput decimumſeptimum, Sacro locro intercedente non conſtituitur D *ſeruitus.*

L. Qui vniuerſas paragr. Poſſeſſioné. ff De acq. vel amit. poſſ.

Liber quadrageſimus primus, titulus ſecundus, caput triceſimum primum, Poſſidere deſinimus, ſi locus ipſe ſacer fiat, etiam ſi non vt talem, ſed vt priuatum eum habeamus. Titulus tertius, caput nonum, Diuturna poſſeſſione ſacra non acquirimus.

L. Vſucapionem. ff. De vſucap. & vſurpat.

Liber quadrageſimus tertius, titulus primus, caput primum, ſecundum, Non oportet aliquid fieri in loco ſacro, & quod factum eſt, reſtituitur.

L. i. & ij. ff. De interdictis.

Titulus ſextus, eiuſdem libri, caput i. Non licet facere, vel in loco ſacro inycere, quod deformitatem, & non ornamentum afferat. Hoc autem ad ſacra priuata non pertinet. Sacrorum autẽ cuſtodia iis qui ipſis præſunt, permiſſa eſt. Tit. viij. dig. xi. Non licet in loco ſacro ædificare: ſed & quod ædificatũ eſt, di-

L. i. Ne quid in loco ſacr.

καὶ ὅτι ὁ μὲν κλέψας ἱερὸν, ὡς ἱερόσυλος κολάζεται· ὁ δὲ κλέψας ἰδιωτικὴν ἁγίαν εἰκόνα, ὡς κλέπτης ἐνέχεται. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ τούτων διαφοραί. εἰ δέ τις ἐρεῖ καὶ πῶς πωλοῦνται μοναστήρια καὶ σκευοφυλάκια, ἀκουσάτω ὅτι τοιοῦτόν τι οὔτε ἀγοράζεται οὔτε πωλεῖται. τὸ δὲ δίκαιον τὸ ἐπὶ τούτοις προσαρμόζον τινὶ καὶ πωλεῖται καὶ ἀγοράζεται. ὁ γὰρ ἀγοράζων ἱερὸν τόπον ἢ σκεῦος ἐν εἰδήσει ἀπόλλεσι τὸ τίμημα, καὶ κολάζεται, καὶ ζήτει βιβλίον, τίτλον, κεφάλαιον. ἐξ εὐλόγων δὲ τινῶν αἰτιῶν πωλεῖται ἔστιν ὅτε καὶ τὰ ἱερά. καὶ ζήτει τὸν α. καὶ β'. τίτλον τοῦ ε. βιβλίου. διδάσκουσι γὰρ περὶ ἐκκλησιῶν, καὶ μοναστηρίων, καὶ εὐαγῶν οἴκων, καὶ περὶ τῶν πραγμάτων καὶ δικαιωμάτων αὐτῶν, καὶ περὶ ἐκποιήσεως, καὶ ἐμφυτεύσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἱερῶν. τὰ δὲ ἐπὶ καρποφορίᾳ προσαγόμενα οὐκ εἰσὶν ἱερά. καὶ ζήτει βιβλίον νδ'. τίτλον γ'. κεφάλαιον α.

Κείμενον.

Καὶ βιβλίον κδ'. τίτ. α. διάτ. ε. Καλῶς C δωρεῦμαι τῇ γαμετῇ μου τόπον ἐφ' ᾧ ποιῆσαι ναὸν ἐν αὐτῷ, καὶ γίνεται ὁ τόπος ἱερός. βιβλίον κζ'. τίτ. ι. διάτ. ιβ'. ὁ τοῦ μαινομένου κουράτωρ, οὐ δύναται πρᾶγμα αὐτοῦ καθιερῶσαι. βιβλίον λ'. διάτ. λθ'. ὁ ἱερὸν ληγατεύων δοκεῖ μαίνεσθαι, καὶ οὔτε τὸ τίμημα δίδοται, ἐπεὶ οὔτε ὅλως πωλεῖται. βιβλίον λθ'. τίτλος α. διάτ. α. ἡ τῆς καινοτομίας παραγγελία χώραν ἔχει, ἵνα μὴ γένηται παρὰ τὸν νόμον ἔργον ἐν ἱερῷ τόπῳ. τίτ. γ'. διάτ. ιζ'. ἱεροῦ D τόπου παρεντιθεμένου δουλεία οὐ συνίσταται. βιβλίον μα. τίτ. β'. διάτ. λα. Νέμεσθαι παυόμεθα τόπον γινομένου ἱεροῦ, κἂν μὴ ὡς τοιοῦτον ἀλλ' ὡς ἰδιωτικὸν αὐτὸν ἔχομεν. τίτ. γ'. διάτ. θ'. τὰ ἱερὰ οὐ κτώμεθα διὰ χρονίας νομῆς. βιβλίον μγ'. τίτ. α. διάτ. α. β. οὐ δύνασθαί τι κατὰ ἱεροῦ τόπου, καὶ γινόμενον ἀποκαθίσταται. τίτ. ϛ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, διάτ. α. οὐκ ἔξεστί τι ποιεῖν, ἢ ἐμβάλλειν ἐν ἱερῷ τόπῳ, ὅπερ ἀμορφίαν καὶ οὐ κόσμον αὐτῷ φέρει. τοῦτο δὲ πρὸς τὰ ἰδιωτικὰ ἱερὰ οὐκ ἀνήκει. ἡ δὲ φυλακὴ τῶν ἱερῶν τοῖς προεστῶσιν αὐτῶν ἐπιτέτραπται. τίτ. η'. διάτ. β'. κτίζειν οὐκ ἔξεστι κατὰ τόπου ἱεροῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ κτισθὲν καταλύεται.

λύεται. βιβλίον μδ΄. τιτ. ϛ΄. διάτ. γ΄. Οὐκ ἔξεστι τὸ A ἐπίδικον τῷ Θεῷ καθιεροῦν. καὶ ὁ τοῦτο ποιήσας δίδωσι τὸ διπλοῦν τῷ ἀντιδίκῳ αὐτοῦ, ὑπὲρ ὧν δυνατωτέρῳ ἀντιδίκῳ αὐτοῦ παρεδόθη.

Σχόλιον.

Τὸ ε΄ διάταγμα τοῦ α΄. τίτλου τοῦ κδ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων ἐστι βιβλίον λ΄. τίτλος α΄. κεφάλαιον ε΄. θέμα η΄. Εἰ καὶ πολύτιμον κενοτάφιον δωρήσομαι τῇ γαμετῇ μου, ἔρρωται, μετὰ μέντοι θάψαι ἐν αὐτῷ. Εἰ δὲ καὶ αὕτη ἐν αὐτῷ ταφῇ, γίνεται εἰς ταφὴν ἀνιερωμένον, καὶ ἐπὶ τῷ προσαγαγεῖν τῷ Θεῷ, καλῶς δωροῦμαι τῇ γαμετῇ μου ἢ τόπον, ἐφ᾽ ᾧ ποιῆσαι ἐν αὐτῷ δημόσιον ἔργον ὅπερ ἐπηγγείλατο, ἢ ναόν, καὶ γίνεται ὁ τόπος ἱερός. B τὸ ιβ΄. διάταγμα τοῦ ι΄. τίτλου τοῦ κζ΄. βιβλίου, ἐστι βιβλίον λη΄. τίτλος ι΄. κεφάλαιον ι΄. θέμα β΄. κεφάλαιον ια΄. καὶ ιβ΄. οὕτως ἔχον, ὁ κουράτωρ τοῦ μαινομένου, καλῶς ἴδιον πρᾶγμα ὡς τοῦ μαινομένου ἐκποιεῖ, οὐ μὴν τὸ τοῦ μαινομένου ὡς ἴδιον. δύναται δὲ ἐπὶ συμφέροντι τοῦ μαινομένου ἐνεχυριάζειν· καθιεροῦν δὲ αὐτοῦ πρᾶγμα οὐ δύναται. Τὸ λθ΄. διάταγμα τοῦ λ΄. βιβλίου ἐστι βιβλίον μδ΄. τίτλος α΄. κεφάλαιον λθ΄. θέμα τελευταῖον. Εἰ δέ τις τὰ δημόσια ἢ τὰ ἱερά, ἢ τὰ ἰδικὰ C τοῦ βασιλέως ληγατεύσῃ, μαίνεσθαι δοκεῖ. καὶ οὔτε τὸ τίμημα αὐτοῦ δίδοται, ἐπειδὴ τὰ μὲν οὐδ᾽ ὅλως πωλεῖται, τὰ δὲ βασιλικὰ οὐ παρὰ γνώμην τοῦ βασιλέως. τὸ α΄. διάταγμα τοῦ α΄. τίτλου τοῦ λθ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστι βιβλίον νη΄. τίτλος ι΄. κεφάλαιον α΄. θέμα β΄. Τὸ δὲ περὶ τῆς καινοτομίας παράγγελμα, ἐπὶ τοῖς μέλλουσιν ἔργοις ἁρμόζει. Εἰ γὰρ ἤδη γέγονε τὸ ὅπερ βίᾳ ἢ λάθρα πραχθέν, ἢ τὸ περὶ τόπου σεβασμίου, ἢ τὸ περὶ τόπου ἱεροῦ, ἢ τὸ περὶ ποταμοῦ δημοσίου, ἢ τὸ περὶ ὄχθης δημοσίας, χώραν ἔχει. Τὸ ιζ΄. διάταγμα τοῦ γ΄. τίτλου ἐστι βιβλίον νη΄. τίτλος ιγ΄. κεφάλαιον ιζ΄. θέμα δ΄. περὶ τὸ τέλος. Εἰ D δὲ κεῖται μεταξὺ ἡμῶν τόπος ἱερός, ἢ εἰς ταφήν, ἢ ἅγιος, οὐ δύναται συστῆναι δουλεία. Τὸ λα΄. διάταγμα τοῦ β΄. τίτλου τοῦ μα΄. βιβλίου ἐστι τίτλος β΄. κεφάλαιον λ΄. θέμα β΄. τοῦ ν΄. βιβλίου, παύομαι νέμεσθαι ὅπερ ἄλλος ἀφείλετό μου, καὶ τὸ μνημεῖον ἱερὸν γινόμενον. πρόσχες οὖν ὅτι ἐν τῇ ἀνακαθάρσει οὐκ ἐτέθη τὸ ἐντὸς κείμενον μέρος τοῦ νόμου τὸ λέγον κἂν μὴ ὡς τοιοῦτον, ἀλλ᾽ ὡς ἰδιωτικὸν αὐτὸν ἔχωμεν. καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλεις προσέχειν πλέον τοῖς ἐν τῷ βασιλικῷ περιεχομένοις.

ruitur. lib. xliiij. tit. vi. digeſt. iij. Non licet rem litigioſam Deo dedicare, & qui hoc fecerit, præſtat duplum aduerſario ſuo, eo quòd aduerſario traditus ſit illo potentiori.

SCHOL. BALS. Quintum digeſtum tit. primus, libri viceſimiquarti, eſt lib. xxx. tit. i. cap. v. thema viii. Etſi monumentum purum magni pretij vxori donauero, valet donatio, poſtquam ſcilicet in eo ſepelierit. Sed & ſi ipſa in illud fuerit illata, fit ſepulturæ nomine locus religioſus. Ad offerendum Deo quoque rectè dono vxori meæ, vel locum, in quo opus faciat quod promiſerat: vel ædem, & fit locus religioſus. Digeſtum xii. x. tit. xxvii. lib. cap. x eſt liber xxxviii. tit. x. cap. x. them. ii. cap. xi. & xii. quod ſic habet: Curator furioſi rectè rem ſuam, tanquam ſit furioſi, alienat, ſed non rem furioſi tanquam ſuam. Poteſt autem ad furioſi vtilitatem dare pignori: rem autem eius conſecrare non poteſt. Digeſtum xxxix. lib. xxx. eſt lib. xliiij. tit. cap. xxxix. thema vlt. Si quis autem publica, vel ſacra, vel Imperatoris propria legauerit, videtur inſanire, & eorum ne pretium quidem datur. Quoniam illa quidem nunquam venduntur: quæ ſunt autem Imperatoris, non præter Imperatoris ſententiam. Digeſt. i. tit. i. lib. xxxix. dig. eſt lib. lviii. tit. x. cap. i. thema ii. Noui operis mutatio in futuris operibus competit. Nam ſi iam *aliquid* factum ſit, *interdictum* QVOD VI AVT CLAM, quod factum erit *vt reſtituatur*, aut *illud* de loco religioſo, aut de loco ſacro, aut de flumine publico, aut de ripa publica locum habet. Digeſtum xvii. tit. iii. eſt lib. lviii. tit. xiii. cap. xvii. thema xiiij. circa finem: Si inter nos locus ſacer, aut ſepulchri, aut ſanctus, ſitus eſt, ſeruitus conſiſtere non poteſt. Digeſtũ xxxi. tit. ii. lib. xli. eſt tit ii. cap. xxx. thema ii. lib. l. Deſino poſsidere, quod alius mihi ademit, & *vbi* monumentum *poſitum* eſt, & quod ſacrum factum eſt. Animaduerte autem, in repurgatione poſitam non eſſe eam in textu poſitã legis partem, quæ dicit: tametſi non vt talẽ, ſed priuatũ eum habeamus. Ac idcirco adhærere illis debes, quæ in Baſilicis continentur.

L. Iulianus. ff. de Curat. furioſi.

E

Digeſtum ix. tit. iij. eſt lib. l. tit. iii. A cap. ix. Per diuturnam poſſeſſionem vſucapiuntur *res* corporales, exceptis *rebus* ſacris, ſanctis, publicis, populi Romani, ciuitatum, item liberis hominibus. Digeſtum i. & ii. tit. i. lib. xliij. digeſtorũ, eſt lib. lviii. tit. xiiij. cap. ii. thema penult. Legitima interdicta cõpetunt diuini iuris cauſa, ſicut *eſt*: NE QVID IN LOCO SACRO FIAT: vel, QVOD FACTVM EST, VT RESTITVATVR: & DE MORTVO INFERENDO, vel SEPVLCHRO AEDIFICANDO. Digeſtum i. tit. vi. eſt B tit. xv. libri quinquageſimi octaui, cap. i. quod ſic habet: Ait prætor, IN LOCO SACRO FACERE, IN VE EVM IMMITTERE QVID, VETO. Hoc de loco ſacro, non de profano competit. *Neque huc ſpectat* ne ſacer locus adornetur, ſed ne *illi* noceatur. Sacrorum locorum cura ad eos pertinet, qui illa curant. Digeſtum ii. tit. viii. lib. xliii. eſt lib. lviii. tit. viii. cap. v. thema xi. & xii. quæ ſic habent, vt in textu ſcripta ſunt. Digeſtum iij. tit. vi. libri quadrageſimi quarti, eſt lib. xxvii. caput nonum, quod dicit, quemadmodum C in textu ſcriptum eſt. Sed rogabit *fortaſſe* quiſpiam, quamobrẽ hæc legis pars quæ habet, Tametſi non vt talem, ſed priuatum eum habeamus, in baſil. non ſit appoſita? Lege cautum eſt in cap. xiii. tit. iiij. lib. l. non rumpi vſucapionem inde, quòd bonæ fidei poſſeſſor per denunciationem ſe aliena poſſidere intelligat. Propter hoc igitur repurgationis authoris iniquum eſſe viſum eſt, ſi bonæ fidei poſſeſſoris poſſeſſio rumpatur, eo quòd Deo conſecratum ſit, quod bona fide poſſidet. Atque *id quidem multo* magis *iniquum viſum eſt*, D ſi ex iudice hoc non intellexerit, & quaſi priuatum illud poſſederit. *Ac* propter hoc *quidem* legis *ea* pars quæ habet, Tametſi non vt ſacrum, ſed vt priuatum eum poſſideamus: non eſt recepta. Sancta verò hîc ne priuata ſancta dixeris: ſed monumenta, quæ etiam religioſa dicũtur. Priuata enim ſancta, ſiue non conſecrata, dominio ſubiiciuntur.

TEXTVS.

Lib. xlv. tit. i. digeſt. xxxviij. Rectè abs te ſtipulor, vt ædem ſacram ædifices. Et in iſtiuſmodi re locatio valet. Digeſt. xxxxiij. Rem ſacrã

A Τὸ θ'. διάταγμα τοῦ γ'. τίτλου, ἔστι βιβλίον ν'. τίτλος γ'. κεφάλαιον θ'. Διὰ χρονίας νομῆς δεσπόζονται τὰ σωματικὰ, χωρὶς ἱερῶν ἢ ἁγίων, ἢ δημοσίων, ἢ δήμου Ρωμαίων, ἢ πόλεως, ἢ ἐλευθέρων ἀνθρώπων. τὸ α'. καὶ β'. διάταγμα τοῦ α'. τίτλου τοῦ μγ'. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι βιβλίον νη'. τίτλος ιδ'. κεφάλαιον β'. θέμα παρατέλευτον. τὰ νόμιμα παραγγέλματα ἁρμόζουσιν ἢ διὰ θεῖον δίκαιον, ὥσπερ ἵνα μὴ γένηται ἐν ἱερῷ τόπῳ, ἢ κἂν γένηται, ἵνα ἀποκαταστῇ· καὶ περὶ τοῦ εἰσκομίσαι νεκρὸν, ἢ κτίσαι τάφον. τὸ α'. διάταγμα τοῦ ς'. τίτλου ἔστι τίτλος ιε'. B κεφάλαιον α'. τοῦ νη'. βιβλίου οὕτως ἔχον, λέγει ὁ πραίτωρ, ἐν ἱερῷ τόπῳ ἢ ποιεῖν ἢ εἰσπέμπειν τι κωλύω. τοῦτο περὶ ἱεροῦ τόπου, οὐ περὶ βεβήλου ἁρμόζει, οὐ διὰ τὸ κοσμεῖσθαι αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ βλάπτεσθαι. ἡ δὲ φροντὶς τῶν ἱερῶν τόπων τοῖς φροντίζουσιν αὐτῶν ἀνήκει. τὸ β'. διάταγμα τοῦ η'. τίτλου τοῦ μγ'. βιβλίου ἔστι βιβλίον νη'. τίτλος η'. κεφάλαιον ε'. θέμα ια'. οὕτως ἔχον ὡς καὶ ἐν τῷ κειμένῳ ἐγράφη. τὸ γ'. διάταγμα τοῦ ς'. τίτλου τοῦ μδ'. βιβλίου, ἔστι βιβλίον κζ'. κεφάλαιον θ'. λέγον οὕτως ὡς ἐγράφη εἰς τὸ κείμενον. Ερωτήσει τις, καὶ τίνος C χάριν οὐ παρετέθη ἐν τοῖς βασιλικοῖς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ νόμου, τὸ λέγον, κἂν μὴ ὡς τοιοῦτον, ἀλλ' ὡς ἰδιωτικὸν αὐτὸ ἔχωμεν. ἐνομοθετήθη ἐν κεφαλαίῳ ιγ'. τοῦ δ'. τίτλου τοῦ ν'. βιβλίου, μὴ περικόπτεσθαι τὴν οὐσουκαπτίαν, ἐκ τοῦ λαβεῖν διὰ παραγγελίας εἴδησιν, τὸν καλῇ πίστει νομέα, ὅτι ἀλλότριον νέμεται. ἔδοξεν οὖν διὰ τοῦτο τῷ ποιοῦντι τὴν ἀνακάθαρσιν, ἄδικον εἶναι τὸ περικόπτεσθαι τὴν νομὴν, τοῦ καλῇ πίστει νομέως, ἐκ τοῦ ἀνατεθῆναι τῷ Θεῷ τὸ παρὰ τοῦ καλῇ πίστει νομέως νεμόμενον. καὶ μᾶλλον εἰ μηδὲ τὴν περὶ τούτου εἴδησιν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου, D ἄλλως ἰδιωτικὸν αὐτὸ ἐνέμετο. διά τοι τοῦτο τὸ μέρος τοῦ νόμου τὸ λέγον κἂν μὴ ὡς ἱερὸν, ἀλλ' ὡς ἰδιωτικὸν αὐτὸν νεμώμεθα, οὐκ ἐδέχθη. ἅγια ἐνταῦθα μὴ τὰ ἰδιωτικὰ ἅγια εἴπῃς, ἀλλὰ τὰ μνημεῖα, τὰ καὶ ῥελεγιόσα λεγόμενα. τὰ γὰρ ἰδιωτικὰ ἅγια, ὡς τὰ μὴ ἱερωθέντα δεσπόζονται.

Κείμενον.

Βιβλίον με'. τίτ. α'. διάτ. λη'. Καλῶς ἐπερωτῶ σε κτίσαι ἱερόν. καὶ ἡ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ γὰρ μίσθωσις ἔρρωται. διάτ. πγ'. οὐ δυνατὸν ἱερὸν

A ἐπερωτᾶν, κἂν εἰ δύναται γενέσθαι ἰδιωτικόν. Εἰ γὰρ καὶ ἰδιωτικὸν ἐπερωτηθῶ τόπον, καὶ συμβῇ αὐτὸν χωρὶς δόλου μου καθιερωθῆναι, ἐλευθερούμεθα, καὶ εἰ συμβῇ ἔκ τινος νόμου γενέσθαι πάλιν ἰδιωτικὸν τὸν τόπον, οὐκ ἐνεχόμεθα. οὐ δυνάμεθα δὲ ἱερὸν ἐπερωτᾶν ὑφ' αἵρεσιν τὴν ὅταν ἰδιωτικὸν γένηται. ἐκεῖνα γὰρ ἐπερωτᾶν δυνάμεθα ὅσα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐπερωτήσεως τῆς χρήσεως καὶ τῆς δεσποτείας ἡμῶν εἶναι δύναται. Διάτ. ϟα'. ἐὰν τὸ ἐπερωτηθὲν πρᾶγμά ἐστι μὲν ἐν φύσει, οὐ δύναται δὲ δοθῆναι, διὰ τὸ τυχὸν αὐτὸ γενέσθαι ἱερόν. Εἰ μὲν ἐν καιρῷ τῆς ἐπερωτήσεως ἢ μετὰ
B ταῦτα τοῦ ἐπερωτηθέντος ἦν, καὶ οὕτως γέγονεν ἱερόν, ἐνέχεται. ὥσπερ δὲ δι' ἑτέρου πωλήσαντος αὐτὸ γέγονεν ἱερόν. Εἰ δὲ τοῦ πράγματος ὄντος ἀλλοτρίου συμβῇ δι' ἑτέρου ἱερὸν γενέσθαι, οὐκ ἐνέχεται ὁ ἐπερωτηθεὶς, εἰ μὴ μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτὸν ὑπερέθεσιν, γέγονε τὸ πρᾶγμα ἱερόν. Διάτ. ρλζ'. ἀνίσχυρος ἐπερωτῶ ὑφ' αἵρεσιν ὑπὸ τοῦ νόμου κεκωλυμένην, οἷον, δίδως, ἐὰν τὶς πωλήσῃ τὸ ἱερόν, εἰ καὶ δυνατόν ἐστιν ὕστερον ἐναλλαγῆναι τὸ δίκαιον αὐτοῦ.

ſtipulari non poſſumus, quamuis profana fieri poſſit. Nam tametſi locum profanum promiſero, illúmque citra dolũ meum conſecrari contingat, liberor: nec ſi locus rurſus lege aliqua ſacer eſſe cœperit, in obligationẽ reuocor. Neque rem ſacram ſtipulari poſſum ſub conditione, quando profana eſſe cœperit. Illa enim dumtaxat *ſtipulari poſſumus, quæ tempore ſtipulationis ſubÿci vſibus dominióque noſtro poſſunt. Dig. xci. Si res in ſtipulationem deducta in rebus humanis ſit, ſed dari non poſſit, quòd fortè ſacra facta ſit: & verò tempore ſtipulationis vel poſtea promiſſoris* illa *fuerit, & deinde ſacra facta ſit, tenetur* promiſſor: *quemadmodum etiam, quando res* ab ipſo *alienata per aliũ ſacra facta eſt. Si verò res aliena fuerit, & ab alio eam ſacram fieri contigerit, non tenetur promiſſor, niſi, poſteaquam moram fecit, res ſacra facta fuerit. Dig. cxxxvÿ. Inutiliter ſtipulor ſub conditione, quæ à lege prohibita eſt: vt,* DABIS, SI QVIS REM SACRAM VENDIDERIT: *tametſi fieri poſſit vt poſtmodum eius ius mutetur.*

Σχόλιον.

C Τὸ λη'. διάταγμα τοῦ α'. τίτλου τοῦ με'. βιβλίου, ἐστὶ βιβλίον μγ'. τίτ. α'. κεφ. ιζ'. θέμα ε'. οὕτως ἔχον, Καλῶς ἐπερωτῶ σε παραστῆσαι τόδε, ἢ κτίζειν ἱερὸν ἢ μνημείου τόπον. καὶ ἡ ἐπὶ τῶν τοιούτων γὰρ τόπων μίσθωσις ἔρρωται. καὶ τὸ πγ'. διάταγμα τούτου ἐστὶ βιβλίον μγ'. τίτλος α'. κεφάλαιον πγ'. θέμα δ'. οὔτε ἱερόν, οὔτε μνημείου πρᾶγμα, οὔτε τὸ διηνεκῶς τῇ δημοσίᾳ χρήσει ἀφορισθὲν ἐπερωτᾶν δυνάμεθα, οὔτε τὸν ἐλεύθερον ἄνθρωπον, κἂν εἰ δύναται δοῦλος ὁ ἐλεύθερος γενέσθαι, καὶ ὁ ἱερὸς ἢ ὁ δημόσιος ἰδιωτικός. Εἰ γὰρ καὶ ἰδιω-
D τικὸν ἐπερωτηθῶ τόπον, ἢ δοῦλον, καὶ συμβῇ τὸν τόπον καθιερωθῆναι, ἢ τὸν δοῦλον ἐλευθερωθῆναι χωρὶς δόλου μου, ἐλευθερούμεθα, καὶ εἰ συμβῇ ἔκ τινος νόμου πάλιν τὸν τόπον ἰδιωτικόν, ἢ τὸν ἐλεύθερον δοῦλον γενέσθαι, οὐκ ἐνεχόμεθα. καὶ θέμα ζ'. τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου λέγον, τὸν ἐλεύθερον οὐ δυνάμεθα ἐπερωτᾶν ὑπὸ αἵρεσιν τὴν ὅτε δοῦλος γένηται, οὔτε τὸ ἱερὸν ἢ μνημεῖον ὅτε γένωνται ἰδιωτικά. ἐκεῖνα γὰρ ἐπερωτᾶν δυνάμεθα, ὅσον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐπερωτήσεως, τῆς χρήσεως, καὶ τῆς δεσποτείας ἡμῶν γενέσθαι δύναται.

SCHOL. BALS. Digeſt. xxxviij. tit. i. lib. xlv. eſt lib. xliij. tit. i. cap. xxxvij. thema v. quod ſic habet: Rectè ſtipulor abs te, vt illum ſiſtas, aut *ædem* ſacram vel locum religioſum ædifices. Nam & in iſtiuſmodi locis locatio valet. & lxxxiii. dig. i. tit. xlv. lib. eſt lib. xliij. tit. i. cap. lxxxiij. thema iiij. Neque rem ſacram, neque religioſam, neque publicis vſibus in perpetuum ſegregatam ſtipulari poſſum. Neque *verò etiam* hominem liberum, tameti ex libero ſeruus, & res ſacra publicáve, priuata fieri poſſit. Nam licèt locum profanum aut ſeruum promiſero, ac locum ſine meo dolo conſecrari contingat, liberor: nec in obligationem reuocor: ſi rurſus lege aliqua locus profanus, aut *homo* liber ſeruus eſſe cœperit. & thema ſept. eiuſdem capitis, quod dicit: *Hominem* liberum ſtipulari non poſſum ſub conditione, quando ſeruus effectus erit: neque locum ſacrum religioſum-ve, quando profanus *erit*. Illa enim *duntaxat* ſtipulari poſſumus, quæ tempore ſtipulationis ſubijci vſibus dominióque noſtro poſſunt,

Digeſtum xci eſt lib. xliii. tit. i. cap. xci. thema ii quod eadem fermè comprehendit, quæ patriarcha fuſiùs ſcripſit. Digeſtum cxxxvii. eſt eiuſdem xliii. lib. & tit. cap. cxxxvii. thema iiij. quod ait: Inualidè ſtipulor ſub conditione, quæ lege prohibita eſt: veluti, DABIS, SI PETRVS REM SACRAM, VEL RELIGIOSAM, VEL PVBLICIS VSIBVS IN PERPETVVM SEGREGATAM VENDIDERIT. tametſi fieri poteſt vt earum rerũ ius mutetur. Idẽ [*eſt,*] ſi conditio natura impoſſibilis ſit. Locatio autem de ſacra [*æde*] valet, quæ de ea ædificanda, non autem [*in locatum*] tradenda, eſt inita. Si quis enim monaſterium conduxerit, non modò non ex conductione, tum iure deſtituta, tum inualida, vtilitatem ſentiet: verumetiam punietur. Qui enim conducunt, ac interuenientibus pactis ſuſcipiunt monaſteria, vt qui iure improbatum contractum inierint, Dei legiſq; condẽnationem metuunto.

TEXTVS.

LIB. *xlvij. tit. xxij. & lib. xlviij. tit. iiij. digeſtum i. Qui cum armis locum ſacrum occupant, obnoxij pœnæ ſunt. Mouetur enim aduerſus ipſos lex* [Iulia] *maieſtatis. Lib. l. tit. xvi. digeſt. xvij. Sacra non ſunt publica.*

SCHOL. BALS. Digeſtum ii. tit. xxij. lib. xlvii. eſt lib. lx. tit. xxxii. cap. ij. Quiſquis contra legẽ collegium fecerit, tenetur ea pœna, qua [*tenentur hi*] qui cum armis locum publicum vel ſacrum occupant. Digeſtum i. tit. iiij. lib. xlviij. dig. eſt lib. lx. tit. xxxvi. cap. i. Lex de [*maieſtatis*] inſidiatoribus ſimilis eſt legi de ſacrilegio. Et tenetur illa, qui aduerſus populum Romanum [*aliquid*] commiſit. Et qui dolo [*malo*] effecit vt obſides iniuſſu Principis interciderint: vt armati homines in vrbe aduerſus vrbem ſint, vt locus [*aliquis*] aut templa occupata, vel ſeditioſus conuentus factus ſit: vt magiſtratus occideretur. Et qui hoſtib⁹ nuncium aut literas miſit, ſignúmve dedit, aut alioqui ipſos iuuit, atque adulatus eſt: qui deniq; milites aduerſus rempublicam ad ſeditionem tumultúmve concitauerit. Dig. xvii. tit. xvi. lib. l. eſt lib. ii. tit. ii. cap. xvii.

A τὸ ϛα'. διάταγμα ἐστὶ βιβλίον μγ'. τίτ. α'. κεφάλαιον ϛα'. θέμα β'. τὰ αὐτὰ σχεδὸν διαλαμβάνον ὅσα καὶ ὁ πατριάρχης περιφραστικῶς ἔγραψε. τὸ ρλζ'. διάταγμα, ἐστὶ τοῦ μγ'. βιβλίου καὶ τίτλου, κεφαλαίου ρλζ'. θέματος δ'. λέγον, Ἀνισχύρως ἐπερωτῶμαι περὶ αἵρεσιν ὑπὸ τοῦ νόμου κεκωλυμένην, οἷον, Δίδως, ἐὰν Πέτρος πωλήσῃ τὸ ἱερὸν, ἢ τὸ μνημεῖον, ἢ τὸ τῇ δημοσίᾳ χρήσει ἀφωρισμένον. εἰ καὶ δυνατόν ἐστι τὸ δίκαιον τῶν τοιούτων ἐναλλαγῆναι πραγμάτων. τὸ αὐτὸ κἂν τῇ φύσει ἀδύνατόν ἐστιν ἡ αἵρεσις. Σημειῶσαι, Μίσθωσις δὲ ἡ ἐπὶ τῷ ἱερῷ ἔρρωται, ἡ συστᾶσα χάριν τοῦ B κτισθῆναι τὸ ἱερὸν, οὐ μὴν ἡ ἐπὶ ἐκδόσει τοῦ ἱεροῦ. ἐὰν γάρ τις ἐκλάβηται μισθωτικῶς μοναστήριον, οὐ μόνον οὐκ ὠφεληθήσεται ἀπὸ τῆς μισθώσεως ὡς οὔσης παρανόμου καὶ ἀνισχύρου, ἀλλὰ καὶ κολασθήσεται. οἱ γὰρ μισθούμενοι καὶ οἱ πακτωνικῶς ἐκλαμβανόμενοι μοναστήρια, ὡς παράνομον συνάλλαγμα πεποιηκότες, ὑφοράσθωσαν τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ νόμου κατάκρισιν.

Κείμενον.

Βιβ. μζ'. τίτ. κβ'. διάτ. β'. οἱ σὺν ὅπλοις C κατέχοντες τόπον ἱερὸν, ὑπόκεινται ποινῇ. κινεῖται γὰρ κατ' αὐτῶν ὁ περὶ καθοσιώσεως νόμος. καὶ βιβλίον μη'. τίτ. δ'. διάτ. α'. βιβλίον ν'. τίτ. ιϛ'. διάτ. ιζ'. τὰ ἱερὰ οὐκ εἰσὶ δημόσια.

Σχόλιον.

Τὸ β'. διάταγμα τοῦ κβ'. τίτλου τοῦ μζ'. βιβλίου ἐστὶ βιβλίον ξ'. τίτλος λβ'. κεφάλαιον β'. ὁ παράνομον ποιῶν σύστημα, τῇ κατὰ τῶν σὺν ὅπλοις τόπον δημόσιον ἢ ἱερὸν κατεχόντων, ὑπόκειται ποινῇ. τὸ α'. διάταγμα τοῦ δ'. τίτλου τοῦ μη'. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ βιβλίον ξ'. τίτλος λϛ'. κεφάλαιον α'. ὁ περὶ τῶν ἐπιβούλων νόμος, ὅμοιός ἐστι τῷ περὶ ἱεροσυλίας, καὶ ἐνέχεται αὐτῷ ὁ D κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δήμου πλημμελήσας· καὶ ὁ σπουδάσας κατὰ δόλον παρὰ κέλευσιν βασιλέως ἀναιρεθῆναι τοὺς ὁμήρους, ἢ ἵνα ἔνοπλοι ἄνθρωποι ἐν πόλει κατὰ τῆς πόλεως ὦσιν, ἢ ἵνα τόπος ἢ ἱερὰ καταληφθῶσιν, ἢ στασιώδης γένηται σύνοδος, ἢ ἵνα φονευθῇ ὁ ἄρχων. καὶ ὁ πρὸς τοὺς πολεμίους ἄγγελον ἢ γράμματα πέμψας, καὶ σημεῖον αὐτοῖς δεδωκὼς, ἢ ἄλλως βοηθήσας αὐτοῖς, καὶ ὑπονοθεύσας, ἢ ἐρεθίσας στρατιώτας πρὸς στάσιν ἢ θόρυβον κατὰ τῆς πολιτείας. τὸ ιζ'. διάτ. τοῦ ιϛ'. τίτ. τοῦ ν'. βιβλίου, ἐστὶ βιβλ. β'. τίτ. β'. κεφ. ιζ'.

τοῦτον λέγει περὶ τὰς ἀρχάς, Ἐν δὲ τοῖς δημοσίοις οὐ περιέχεται, οὔτε τὰ ἱερά, οὔτε τὰ μνημεῖα, οὔτε τὰ ταῖς δημοσίαις χρήσεσιν ἀφωρισμένα, ἀλλ' εἴ τινα ἐστὶ τῶν πόλεων, οἷον αἱ οὐσίαι.

Κείμενον.

Βιβ. λγ'. τίτ. α'. διάτ. κ'. ἐὰν ληγατεύσω τοῖς ἱεροφύλαξι δέκα νομίσματα δίδοσθαι τῷ καιρῷ τῆς ἑορτῆς αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ, δοκεῖ τὰ ι'. νομίσματα καταλιπεῖν ἐτήσια. βιβλίον λδ'. τίτ. α'. διάτ. ιζ'. ἐὰν ἀφορίσας δούλους μου εἰς παραφυλακὴν τοῦ παρ' ἐμοῦ κτιζομένου ἱεροῦ, ληγατεύσω αὐτοῖς ἐτήσια πρὸς ἀποτροφήν, καὶ βεστιάριον, λαμβάνουσιν ἀπὸ μου τελευτῆς μέχρις οὗ πληρωθῇ ὁ ναός, δοῦλοι δὲ μένουσι τοῦ κληρονόμου οὓς ὁ διατιθέμενος εἰς παραφυλακὴν τοῦ αὐτοῦ κτισθέντος ἱεροῦ ἀφώρισεν, εἰ μὴ αὐτοὺς ἠλευθέρωσεν, ὡς βιβλίον μ'. τίτ. ιβ'. διάτ. λε'. βιβλίον κδ'. τίτ. α'. διάτ. ε'. Καλῶς δωροῦμαι τῇ γαμετῇ μου πρᾶγμα ἐφ' ᾧ τῷ θεῷ προσαγαγεῖν αὐτό. βιβλίον λδ'. τίτ. β'. διάτ. λζ'. ἐὰν εἴπω γενέσθαι σταυροὺς ἀπὸ ἑκατὸν λιτρῶν, καὶ ἀνατεθῆναι τῷδε τῷ ἱερῷ, πάντες δὲ οἱ ἐν τῷ αὐτῷ ἱερῷ ὄντες, ἀργυροῖ καὶ χαλκοῖ εἰσίν, οὐ μὴν χαλκοῦς δίδωσιν, οὔτε χρυσοῦς ἀναγκάζεται ποιεῖν, ἀργυροῦς δὲ κληρονόμος ἀναγκάζεται.

Σχόλιον.

Τὸ κ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ λγ'. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστι θέμα τελευταῖον τοῦ κ'. κεφ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ μδ'. βιβ. οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. τὸ ιζ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ μδ'. βιβλίου, ἐστι τῶν βασιλικῶν βιβλίον μδ'. τίτ. ιδ'. κεφ. ιζ'. οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. τὸ λε'. διάτ. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ μ'. βιβλίου, ἐστι βιβλίον μη'. τίτ. η'. κεφ. λε'. κτίζων τις εὐκτήριον, ἀφώρισεν αὐτῷ δούλους, τοῦ κληρονόμου ἔσονται οὗτοι. τὸ ε'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ κδ'. βιβ. ἐστι βιβλίον τῶν βασιλικῶν λ'. τίτ. α'. κεφ. ε'. θέμα η'. ἔχον ἐν μέρει καθὼς εἰς τὸ κείμενον ἐτέθη. τὸ λζ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ λδ'. βιβ. ἐστι βιβλίον μδ'. τῶν βασιλικῶν τίτ. ιε'. κεφ. λζ'. θέμα τελευταῖον οὕτως ἔχον, Ἐὰν εἴπω γενέσθαι σταυροὺς ἀπὸ ρ'. λιτρῶν, καὶ ἀνατεθῆναι ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ, πάντες δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ἱερῷ ὄντες, ἀργυροῖ καὶ χαλκοῖ εἰσίν, ἀργυροῦς ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται ποιεῖν, οὐ μὴν χαλκοῦς δίδωσιν, οὔτε χρυσοῦς.

Κείμενον.

Βιβ. λε'. τίτ. β'. διάτ. α'. καὶ ἐπὶ τοῖς τῷ θεῷ

quod ſic ait circa initium: Inter publica non continentur, neque ſacra, neque religioſa, neque quæ publicis vſibus ſunt deſtinata: ſed ſi qua ſunt ciuitatum, velut [*earum*] bona.

TEXTVS.

LIB. *xxxiij. tit. i. digeſt. xx. Si legauero ſacrarum rerum cuſtodibus denaria decem,* [ita] *vt dentur die feſto: videor decem denaria annua relinquere. Lib. xxxiiij. tit. i. digeſt. xvij. Si ſeruis meis ad cuſtodiam templi à me ædificandi deſtinatis, legauero annua cibaria & veſtiaria: capiunt* [illi iſta] *à morte mea, tantiſper dum templum conſummatum ſit. Serui tamen, quos teſtator ad templi à ſe ædificandi cuſtodiam deſtinauit, niſi ipſos manumiſit, hæredis manent: vt lib. xl. tit. xij. digeſt. xxxv. Lib. xxiiij. tit. i. digeſt. v. Rectè dono vxori meæ rem, quam Deo offerat. Lib. xxxiiij. tit. ij. dig. xxxvij. Si dixerim, vt fiant cruces ex centum libris, & in illa ſacra æde ſtatuantur: ac verò quæ in ea* [cruces] *ſunt, omnes argenteæ & æreæ ſint: argenteas facere hæres cogetur.*

SCHOL. BALS. Digeſt. xx. tit. i. lib. xxxiii. digeſt. eſt thema vlt. cap. xx. tit. iiij. lib. xliiij. quod ſic habet, vt in compendio propoſitum eſt. Digeſt. xvij. tit. i. lib. xxxiiij. et Baſilic. lib. xliiij. tit. xiiij. cap. xvij. quod ita habet, quemadmodum compendioſè propoſitum eſt Dig. xxxv. tit. xii. lib. xl. eſt lib. xlviii. tit. viii. cap. xxxv. Quum quidam ædificans oratorium, deſtinauit illi ſeruos, hi hæredis erunt. Digeſt. v. tit. i. lib. xxiiij. eſt lib. Baſil. xxx. tit. i. cap. v. thema viij. quod partim ita habet, vt in textu poſitum eſt. Dig. xxxvii. tit. ii. lib. xxxiiij. eſt lib. xliiij. Baſil. tit. xv. cap. xxxvii. thema vlt. quod ſic habet: Si dixerim, vt fiant cruces ex centum libris, & in illa ſacra æde ſtatuantur: ac verò quæ in ea [*cruces*] ſunt, omnes argenteæ & æreæ ſunt, argenteas facere hæres cogetur: non autem æreas aut aureas dare [*poterit.*]

TEXTVS.

LIBER *xxxv. titulus ſecundus, caput primum. Etiam in ijs quæ Deo*

C. paragr. Ad municipum. ff. Ad l. Falcid.

legantur, locus eſt Falcidia. liber i. tit. xij. cap. ij. Si quis rem aliquam vouerit, voto obligatur ipſe, non autem res quæ vouetur. Quando autem ſoluta fuerit, ipſa quidem ſacra non ſit, ſed liberatur qui vouerat. Eiuſmodi autem voto obligantur puberes ſui iuris. Non autem aliena poteſtati obnoxij puberes, ſine patrum vel dominorum auctoritate. Si verò decimam quis bonorum vouit, non prius eſſe in bonis deſiit, quàm fuerit ſeparata. Si quis autem ea non ſeparata, deceſſerit, hæredes eius obligantur. voti enim obligatio tranſit ad hæredes. Liber primus Codic. tit. ij. conſtitut. prima, Licet volenti relinquere ſanctis Eccleſiis in vltima voluntate. firmas enim & ratas eſſe oportet eorum qui moriuntur voluntates. Conſtitutio xiij. In valido teſtamento, vel codicillis, vel non ſcripta voluntate, licet viduis, & diaconiſſis, & ſacris virginibus, & monachis, & aliis ſacris Eccleſiis relinquere, clerico, & monacho, & mendicis, in inſtitutione & ſubſtitutione, & legatis & fideicommiſſis, ſeu ſpecialibus, ſeu vniuerſalibus.

l. Si quis rem aliquã. ff. de pollicitat.

L. i. C. de ſacroſ. Eccleſ.

L. Generali leg. C. ib.

A ληγατευομένοις, χώραν τῇ Φαλκιδίῳ. βιβλίον α. τίτ. ιβ'. διγέστ. β'. ἐάν τις πρᾶγμα καρποφορήσῃ, γίνεται αὐτὸς ἔνοχος, οὐ μὴν τὸ πρᾶγμα. ὅταν δὲ τὸ πρᾶγμα καταβληθῇ, αὐτὸ μὲν ἱερὸν οὐ γίνεται, ἐλευθεροῦται δὲ ὁ ἐπαγγειλάμενος. ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης ἐπαγγελίας ἐνέχονται αὐτεξούσιοι ἔφηβοι, οὐ μὴν ὑπεξούσιοι ἔφηβοι παρὰ γνώμην τῶν πατέρων ἢ τῶν δεσποτῶν. εἰ δέ τις B τὸ ι. μέρος καρποφορήσῃ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων, ἕως ἂν αὐτὸ χωρίσῃ, οὐ παύεται εἶναι τῆς οὐσίας αὐτοῦ. εἰ δὲ τελευτήσας, μὴ χωρίσας, ἐνέχονται οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ· διαβαίνει γὰρ εἰς κληρονόμους ἡ τῆς καρποφορίας ἐνοχή. βιβλίον α. τοῦ κώδικος τίτ. β'. διγέστ. α'. Ἔξεστι τῷ βουλομένῳ καταλιμπάνειν ἐν τελευταίᾳ βουλήσει ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις· βεβαίας γὰρ εἶναι δεῖ τὰς τῶν τελευτώντων βουλήσεις. διγέστ. ιγ'. ἐν ἐρρωμένῃ διαθήκῃ, ἢ κωδικέλλῳ, καὶ ἀγράφῳ βουλήσει ἔξεστι, ταῖς χήραις, καὶ ταῖς διακονίσσαις, C καὶ ταῖς ἱεραῖς παρθένοις καὶ ταῖς μοναστρίαις, καὶ ταῖς ἄλλαις ἱεραῖς καταλιμπάνειν ἐκκλησίαις, καὶ κληρικοῖς καὶ μοναχοῖς, καὶ πτωχοῖς ἐν ἐνστάσει, καὶ ὑποκαταστάσει, καὶ ληγάτοις, καὶ φιδεικομμίσσοις ἰδικοῖς καὶ καθ' ὁμάδα.

Auth. De Eccleſ. ti.

Schol. Bals. Primum digeſtum ij. tit. xxxv. libri digeſtor. eſt liber xli. Baſilicor. reſponſum tertium, dicens in parte: Ea etiam quæ Deo legantur, Falcidiam admittere. Extra autem hoc præſens caput, Palæus hæc expreſſe dicit: De differentia Eccleſiaſticorum capitum, cxxxi. Nouella, non permittit ea quæ in pias cauſas legantur, reſecari Falcidia. Scholiaſtes autem hoc dicit: Exiſtimo hoc præſens Digeſtorum caput ſublatum eſſe à cxxxi. Nouella, quæ ſita eſt in iij. tit. v. libri. & mox etiam fuſius docet, quomodo hæc lex ſublata ſit. Et hæc quidem dicit Palæus & Scholiaſtes. Ego autem dico, quòd præſens Nouella non rectè ab eis accepta eſt. Non enim indiſtinctè dicitur, per Falcidiam non reſecanda ea quæ ad pias cauſas relicta ſunt: ſed ſi malè verſatus ſit hæres in datione legati, amittit Falcidiam quæ ad ipſum pertinebat, & dat legata, vt dicit Nouella. Sin autẽ in eorũ datione ſe rectè geſſerit, accipit Falcidiã quę ad ſe pertinet. Dicit enim eadẽ Nouella, ſita in lib. v. tit. iij. ca. ix. quod ſic habet expreſsè:

Σχόλιον.

Τὸ α. διγέστ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ λε'. βιβλίου τῶν διγεστ. ἔστι βιβλίον μα'. τῶν βασιλικῶν τίτ. α'. κεφ. α. θέμα γ'. λέγον ἐν μέρει φαλκιδεύεσθαι καὶ τὰ τῷ θεῷ ληγατευόμενα. ἔξωθεν δὲ τοῦ αὐτοῦ κεφ. φησὶν ὁ παλαιὸς ταῦτα ῥητῶς, Ἡ περὶ διαφόρων D κεφαλαίων ἐκκλησιαστικῶν ρλα'. νεαρὰ, οὐ συγχωρεῖ τῷ Φαλκιδίῳ περικόπτεσθαι τὰ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας ληγατευόμενα. ὁ δὲ σχολιαστής φησι, Ταῦτα οἶμαι ὡς τὸ παρὸν διγέστ. ἀνῃρέθη παρὰ τῆς ρλα'. νεαρᾶς τῆς κειμένης ἐν τῷ γ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου. καὶ αὐτίκα διδάσκει πλατύτερόν πως ἀνῃρέθη ὁ νόμος οὗτος. καὶ ταῦτα μὲν εἶπον ὁ σχολιαστὴς καὶ ὁ παλαιός. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι οὐ καλῶς αὐτοῖς ἐξελήφθησαν τὰ τῆς νεαρᾶς. οὐδὲ γὰρ ἀδιαστίκτως ἀφαλκίδευτα δίδονται τὰ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλειφθέντα· ἀλλ' εἰ μὲν κακοπραγμονήσει ὁ κληρονόμος περὶ τὴν δόσιν τοῦ ληγατευθέντος, ἀπόλλυσι τὸ ἀνῆκον τούτῳ Φαλκίδιον, καὶ δίδωσι τὰ ληγατευθέντα ὡς ἡ νεαρὰ φησίν· εἰ δὲ εὐγνωμονήσει περὶ τὴν δόσιν τούτων, λαμβάνει τὸ ἀνῆκον αὐτῷ Φαλκίδιον. φησὶ γὰρ ἡ αὐτὴ νεαρὰ κειμένη ἐν βιβλίῳ ε'. τίτ. γ'. κεφ. θ'. οὕτω ῥητῶς,

Εἰ δὲ ὁ κληρονόμος τὰ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλελειμμένα μὴ πληρώσῃ, λέγων τὴν καταλειφθεῖσαν αὐτῷ περιουσίαν μὴ ἀρκεῖν εἰς ταύτας, παντὸς τοῦ ἐκ τοῦ Φαλκιδίου κέρδους σχολάζοντος, ὁσονδήποτε εὑρεθῇ ἐν τῇ τοιαύτῃ οὐσίᾳ παραχωρεῖν προνοίᾳ τοῦ ἁγιωτάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου εἰς τὰς αἰτίας εἰς ἃς καταλέλειπται. ζήτει καὶ τὸ ὅλον θ'. κεφ. καὶ ἀνάγνωθι αὐτὸ ἀναγκαῖον ὄν. τὸ β'. διάτ. τοῦ ιβ'. τιτ. τοῦ ν'. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐστὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν νδ'. τιτ. ιδ'. κεφ. β'. οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη. ἡ α'. διάτ. τοῦ β'. τιτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικός ἐστι κεφ. α'. τοῦ α'. τιτ. τοῦ ε'. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθη. ἡ ιγ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τιτ. καὶ βιβλίου οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

A Sin autem hæres quæ ad pias cauſas relicta ſunt, non impleuerit, dicens bona ſibi relicta ad ea non ſufficere, iubemus vt omni lucro ex Falcídia ceſſante, quantum in eis facultatibus inuentum fuerit, ſanctiſſimi locorum Epiſcopi prouidentiâ cedat ad res ad quas relictæ ſunt. Quære etiam totum ix. caput, ac lege, cùm cognitu neceſſarium ſit. Digeſtum ii. tit. xii. lib. l. digeſtorum, eſt liber liiij. Baſilic. tit. xiiij. cap. ij. quod ſic habet vt in textu ſcriptum eſt. Conſtitutio i. tit. ii. lib. i. Codicis eſt caput i. tit. i. lib. v. quod ita habet, vt
B in textu ſub compendio eſt propoſitum. Conſtitutio xiij. eiuſdem tituli & libri in Baſilicis non eſt poſita.

Κείμενον.

Διάτ. ιθ. Αἱ γινόμεναι μέχρι φ'. νομισμάτων δωρεαὶ ἀνεμφανίστως εἰς ἐκκλησίαν, ἢ ξενοδοχεῖον, ἢ νοσοκομεῖον, ἢ ὀρφανοτροφεῖον, ἢ βρεφοτροφεῖον, ἢ πτωχεῖον, ἔρρωνται. αἱ δὲ λοιπαὶ κἂν εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας γένωνται, χρήζουσιν ἐμφανείας, καὶ αἱ λεχθεῖσαι ὑπὲρ τὰ φ'. νομίσματα οὖσαι, ἐξῃρημένων τῶν βασιλικῶν δωρεῶν. διάτ. κβ. Τὰ εἰς εὐαγεῖς οἴκους ἀπὸ φιλοτιμίας βουλευτικῆς ἐρχόμενα, οὐχ ὑπόκειται τῇ τῶν ἐπικερδῶν ἤτοι λουκρατίβων διαγραφῇ. διάτ. κγ'. Ἐὰν διαδωρηθῇ, ἢ κληρονομία, ἢ ληγάτον εὐαγεῖ τόπῳ καταλειφθῇ εἰς ἀνάρρυσιν αἰχμαλώτων, κινητὸν ἢ ἀκίνητον, ἁρμόζουσι περσοναλίαι, καὶ ἴν ρέμ, καὶ ὑποθηκαρίαι, καὶ μόνῃ τῇ τῶν ρ'. ἐνιαυτῶν ἐκβάλλονται παραγραφῇ. οὗτος γὰρ ὁ χρόνος ἐστὶ τοῦ μακροβίου ἀνθρώπου. διάτ. κε'. ἐάν τις γράψῃ τὸν δεσπότην Χριστὸν κληρονόμον, μὴ προσθεὶς εὐκτηρίου προσηγορίαν, ἡ ἐκκλησία τοῦ τόπου καθ' ὃν ὁ τελευτήσας, δοκεῖ γεγράφθαι. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ληγάτου καὶ παραχωρεῖ εἰς ἀποτροφὴν πτωχῶν. Εἰ δέ τινι τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἢ μαρτύρων καταλίπῃ, μὴ μνημονεύσας οἴκων, εἰ μὲν ἔστιν ἐκείνῃ τῇ πόλει ἢ τῇ ἐνορίᾳ αὐτῆς τοιοῦτος οἶκος, αὐτὸς λαμβανέτω. Εἰ δὲ μὴ ἔστιν, ὁ ἐν τῇ μητροπόλει, λαμβανέτω. Εἰ δὲ μήτε ἐκεῖ τοιοῦτός ἐστιν οἶκος, αἱ κατὰ τὸν τόπον ἐκκλησίαι λαμβανέτωσαν αὐτά, τῶν ἄλλων οἴκων αὐταῖς παραχωρούντων, εἰ μὴ δειχθῇ ὁ τελευτήσας, ἕτερον ἐνθυμηθεὶς καὶ ἕτερον εἰπών. τότε γὰρ τὸ ἀληθὲς καὶ οὐ τὸ γεγραμμένον κρατεῖ. Εἰ δὲ τόπον εἴπῃ ῥητόν,

TEXTVS.

CONSTITVTIO xix. *Quæ ſunt vſque ad ccccc. ſolidos citra actorum confectionem donationes in Eccleſiam, vel Xenodochium, vel Noſocomium, vel Orphanotrophium, vel Brephotrophium, vel Ptochium, validæ rat æque ſunt. Reliquæ autem, etiamſi ad pias cauſas factæ fuerint, actorum confectione opus habent. Et eæ etiam quas eſſe amplioris quantitatis quàm*
C *quingentorum ſolidorum probatum fuerit, exceptis donationibus Imperatoriis.* Conſtitutio xxij. *Quæ ad ſanctas domos ex curiali munificentia veniunt, lucratiuorum deſcriptioni non ſubijciuntur. Conſtit. xxiij. Si quid donatum fuerit, & vel hæreditas, vel legatum ſacroſanctæ domui relictum fuerit ad captiuorum redemptionem, mobile vel immobile, competunt actiones perſonales, & in rem, & hypothecariæ: & ſola centum annorum præſcriptione repelluntur. hoc eſt enim tempus vitæ longæui hominis. Conſtitutio xxv. iij. tit. Si quis Dominum Chriſtum hæredem ſcripſerit, non addita appellatione oratorij,*
D *Eccleſia loci in qua erat defunctus, ſcripta eſſe videtur. Idem etiam in legato: & cedit ad alimentum pauperum. Si cui autem Sanctorum Martyrum vel Angelorum reliquerit, non facta mentione domorum, ſi eſt quidem in illa ciuitate, vel in eius regione eiuſmodi domus, ea id capit: ſin autem non eſt, accipit quæ eſt in Metropoli. Sin autem nec illi quidem vlla eiuſmodi ſit ædes, ea quæ ſunt in loco Eccleſiæ, id capiunt: ſi modo defunctum non aliud cogitaſſe, vel aliud locutũ eſſe oſtẽdatur. Tunc enim quod verum, non autem quod ſcriptũ eſt, obtinet. Cæterũ ſi certũ locum dixerit,*

L. Sancimus res. C. de ſacroſ. Eccleſ. L. Vt diuinũ C. eod.

L. Si quis ad declinandã. C. de Epiſc. & Cler.

inueniantur autem in ciuitate ſiue vicinis A *in locis multa eiuſdem nominis, tum ſi erga horum quempiam maiorem affectionem habuerit, ſæpiuſve acceſſerit, illi reliquiſſe videtur. Verùm ſi nihil tale inueniatur, quæ ex iſtis domibus magis indiget, recipit quod eſt relictum.*

Auth. De Eccleſ. can.

SCHOL. BALS. Conſtitutio xix. tit. ii. lib. i. Codicis eſt caput viij. tit. i. lib. v. Baſilic. quod ſic ad verbum habet, vt in textu ſcriptum eſt. Nota verò quòd conſtitutio xxii. in lib. v. tit. i. cap. x. poſita eſt, veruntamen non vt in textu habetur, ſed aliter. Dicit enim: Ne deſcribatur Eccleſia aut venerabilis domus, aut monaſterium, in lucrum. Obſerua igitur hoc, quod multum vtilitatis affert, aduerſus eos qui monaſteria donant, & vendunt aut emunt venerabiles domos. Conſtitutio xxiii. & xxv. in Baſilicis non ſunt poſitæ. Tu autem ſcias, quòd etiamſi hæc conſtitutio ſtatuat ſacroſanctas domos ſola centum annorum præſcriptione repelli, primum tamen caput cxx. Iuſtiniani Nouellæ ſeu poſtremum caput ii. tit. v. li. Baſilic. hæc apertè decernit. Omnis actio, quæ venerabili domui competit, ſiue eſt perſonalis, ſiue hypothecaria, non excedit xl. annos, vnicuiq; eiuſmodi ſacroſanctæ domui competentibus temporalibus præſcriptionibus ſua tempora ſeruantibus.

TEXTVS.

L. Nulli licere. C. de Epiſc. & Cl.

ET *tit. iij. eiuſdem lib. dicit, valere id quod relinquitur pauperibus. Conſtitutio* D *xxviij. eiuſdem tit. Valet id quod relictum eſt ad redemptionem captiuorum. Et ſi teſtator quidem eum nominauit qui huic rei eſt inſeruiturus, ipſe exigit, & pro ſua conſcientia teſtatoris ordinationem exequitur: ſin autem non dixit perſonam, Epiſcopus ciuitatis in qua teſtator natus eſt, accipit quod relictum eſt, donorum exactore manifeſtam apud præſidem conſtituente eorum quæ data ſunt quantitatem, & poſt annum, numerum eorum qui redempti ſunt, & eorũ quæ pro eis data ſunt. Sin autem barbarus erat qui teſtatus eſt, & de eius ciuitate dubitatur, Epiſcopus loci in quo mortuus eſt, bona accipit, & implet quod ordinatum eſt. Qui autem ſcit id quod relictũ eſt, rectè facit ſi id dicat præſidi*

A εὑρεθῶσι δὲ πολλοὶ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐν τῇ πόλει, ἢ τῇ περιοικίδι· Εἰ μὲν πρός τινα τούτων εἶχε μείζονα προσπάθειαν, ἢ συνεχῶς ἐκεῖ ἐφοίτα, αὐτῷ δοκεῖ καταλελεῖφθαι. τοιούτου δέ τινος μὴ εὑρισκομένου, ὁ μᾶλλον ἐκ τοιούτων ἐνδεὴς οἴκων λαμβάνει τὸ καταλειφθέν.

Σχόλιον.

Η ιθ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. η'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν οὕτως ἔχον ἐπὶ λέξεων ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη. σημείωσαι δὲ ὅτι ἡ κβ'. διάτ. ἐτέθη εἰς B βιβλίον ε'. τίτ. α'. κεφ. ι'. πλὴν οὐχ ὡς εἰς τὸ κείμενον κεῖται, ἀλλὰ ἄλλως, φησὶ γάρ, Μὴ διαγραφέσθω ἐκκλησία, ἢ εὐσεβὴς οἶκος ἢ μοναστήριον ἐπὶ κέρδει. Σημείωσαι οὖν τοῦτο πολλὰ χρησιμεῦον εἰς τοὺς ἐκπροικίζοντας μοναστήρια, καὶ πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας εὐαγεῖς οἴκους. ἡ κγ'. διάτ. καὶ ἡ κε'. οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι κἂν ἡ τοιαύτη διάτ. διορίζηται μόνῃ ἑκατονταετίᾳ τοὺς εὐαγεῖς οἴκους ἐκβάλλεσθαι. ἀλλὰ τὸ α'. κεφ. τῆς ρια'. Ιουστινιανείου νεαρᾶς ἤτοι C τὸ τελευταῖον κεφ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ ε' βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ταῦτα ῥητῶς θεσπίζει. Πᾶσα ἀγωγὴ προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ, εἴτε προσωπική, εἴτε ὑποθηκάριος ἐστίν, οὐχ ὑπερβαίνει τὰ μ'. ἔτη τῶν ἁρμοζουσῶν ἑκάστῳ οἴκῳ τοιούτῳ εὐαγεῖ προσκαίρων παραγραφῶν, φυλαττουσῶν μέντοιγε τοὺς οἰκείους χρόνους.

Κείμενον.

Καὶ τίτ. γ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, διάτ. κδ'. φησὶν ἐρρῶσθαι τὸ τοῖς πτωχοῖς καταλιμπανόμενον. διάτ. D κη'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. Ἔρρωται τὸ καταλιμπανόμενον εἰς ἀνάρρυσιν αἰχμαλώτων. καὶ εἰ μὲν εἶπεν ὁ διαθέμενος τὸν ὀφείλοντα ὑπουργῆσαι τῷ πράγματι, αὐτὸς ἀπαιτεῖ, καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν συνείδησιν πληροῖ τὴν διατύπωσιν. Εἰ δὲ μὴ εἶπε τὸ πρόσωπον, ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος ἐν ᾗ ὁ διαθέμενος ἐτέχθη, λαμβάνει τὸ καταλειφθέν, φανερὸν ἐπὶ πράξεως δώρων παρὰ τῷ ἄρχοντι συνιστάμενος, τὸ ποσὸν τῶν δοθέντων αὐτῷ χρημάτων, καὶ μετ' ἐνιαυτὸν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀναρρυσθέντων, καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν δοθέντων. εἰ δὲ βάρβαρος ἦν ὁ διαθέμενος, καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ πόλεως ἀμφιβάλλεται, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ τόπου καθ' ὃν ἐτελεύτησε, λαμβάνει τὰ χρήματα, καὶ πληροῖ τὸ διατυπωθέν. ὁ δὲ γινώσκων τὸ καταλειφθέν, καλῶς ποιεῖ λέγων τῷ ἄρχοντι

καὶ τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ οὐκ ἔστι δηλατώρειος. ἡ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν εἶπε, τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως ἐν ᾗ τὴν οἴκησιν εἶχεν ὁ διαθέμενος, λαμβάνειν τὰ χρήματα, καὶ ποιεῖν τὰ διατυπωθέντα. διάτ. με'. ἐὰν ἐτήσιον διηνεκὲς ληγατευθῇ, ἢ δωρηθῇ τόποις εὐαγέσιν ἢ κλήρῳ, ἢ μοναχοῖς, ἢ μοναστρίαις, ἢ πτωχοῖς, καὶ ἁπλῶς εὐαγέσιν οὐκ ἀπηγορευμένοις συστήμασιν, οὐκ ἔξεστιν ἐπ' αὐτοῖς διαλύεσθαι, εἰ μὴ δοθῇ πρόσοδος εὐθαλὴς, μηδὲ βεβαρημένη δημοσίοις, καὶ προσθήκη οὐχ ἧττον B τοῦ τετάρτου τῆς καθαρᾶς προσόδου μέρος ἔχουσα, μηδέποτε ἐκποιηθησομένη. δεῖ δὲ καὶ συνθήκας καὶ διαλύσεις ἐγγράφους ἐπὶ τούτῳ γίνεσθαι, καὶ ἐν ὑπομνήμασιν ἐμφανίζεσθαι. Εἰ δὲ παρὰ ταῦτα ἐκπίπτει τοῦ δοθέντος χρυσίου ὁ διαλυσάμενος, ἐκδικεῖ δὲ τὸ πρᾶγμα ὁ εὐαγὴς οἶκος ἔχων εἰς ὑποθήκην τὰ πράγματα τοῦ καταλιπόντος, καὶ ἐπὶ καρποῖς, καὶ προσόδοις καὶ πάσῃ νομίμῳ ἐπαυξήσει, καὶ οὐκ ἀντίκειται τῇ ἀγωγῇ χρονία παραγραφή. κατ' ἐνιαυτὸν γὰρ τίκτεται. C τῷ μέντοι δεδωκότι τὸ χρυσίον ὑπόκειται ὁ συμβάλλων αὐτῷ μετὰ κληρονόμων, καὶ οἴκοθεν αὐτὸ δίδωσιν, ὡς ἡ νε'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου.

Σχόλιον.

Ἡ κδ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α' βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι βιβλίον μδ'. τίτ. ιη'. κεφ. λδ'. οὐκ ἐτέθη δὲ ἐν τοῖς βασιλικοῖς, ὡς ὁ κώδιξ διελάμβανεν, ἀλλ' οὕτω φησὶν ὁ βασιλικὸς, Τὸ τοῖς πτωχοῖς καταλιμπανόμενον, μὴ νομιζέσθω ἄδηλον. D ἡ κη'. διάτ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλα'. κειμένη ἐν βιβλίῳ ε'. τῶν βασιλικῶν τίτ. γ'. κεφ. η'. οὕτως ἔχοντι, Εἰ δὲ καί τις ὑπὲρ ἀναρρύσεως αἰχμαλώτων, ἢ ἀποτροφῆς πενήτων κληρονομίαν ἢ ληγάτον καταλείπῃ ἐν πράγμασι κινητοῖς, ἢ αὐτοκινήτοις, ἢ ἀκινήτοις, εἴτε ἅπαξ, εἴτε ἐτήσιον, καὶ τοῦτο τρόποις ἅπασι κατὰ τὴν τοῦ διαθεμένου γνώμην ἀπὸ τῶν κελευσθέντων τοῦτο ποιῆσαι, πληρούσθω. Εἰ δὲ μὴ ἰδικῶς εἴπῃ ποίου τόπου πένησι ταῦτα κατέλιπεν, κελευόμεθα τὸν ὁσιώτατον τῆς πόλεως ἐπίσκοπον ἐν ᾗ οἰκίαν ὁ διαθέμενος εἶχε, παραλαμβάνειν τὰ αὐτὰ πράγματα, καὶ τοῖς τῆς αὐτῆς πόλεως πένησι διανέμειν,

& Epiſcopo, & non eſt delator. Conſtit. iij. tit. y. nouellarum dicit, [illius] *ciuitatis, in qua teſtator domicilium habuit, Epiſcopum pecunias capere, & quæ conſtituta ſunt facere. Conſt. xlv. Si annuũ* [idque] *perpetuum legatum aut munus vel venerabilibus locis; vel clero, vel monachis, vel ſanctimonialibus, vel pauperibus, vel breuiter venerabilibus & non prohibitis collegijs, relictum aut donatum fuerit, non licet de illis tranſigere: niſi ſi vber, nulliſque publicis* [præſtationibus] *oneratus* B *reditus detur.* [Detur] *item nunquam alienanda acceſsio, quæ non minus quadrante puri* (integrique) *reditus contineat. Oportet autem de his pacta & tranſactiones ſcriptas fieri, eáſque in* (actorum) *monumenta referri. Si contra hæc* (factum ſit,) *dato auro, qui tranſactionem fecit, excidit, atque rem venerabilis domus vindicat, hypotheca nomine res eius qui reliquit, in fructibus, reditibus, omnique legitima acceſsione* (ſibi obſtrictas) *habens. Neque* (verò eius) *actioni longi temporis præſcriptio aduerſatur. Singulis enim annis naſcitur. Sanè verò* C *qui aurum dedit, ſibi obnoxium habet eum qui cum ipſo contraxit, eiúſque hæredes, vt eiuſdem titul. conſtitutio lv.* (tradit.)

Scholivm Balsam. Conſtitutio xxiiii. titulo iij. libri primi codicis eſt libri xliiij. tituli xviij. capite xxxiiij. Non autem in baſil. poſitum eſt, vt cod. tradit. ſed dicit illud ita: Quod pauperibus relinquitur, ne incertum exiſtimator. Conſt. xxviij. in baſil. non eſt poſi- D ta. Conſt. iii. tit. ii. Nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxxi. (*ac*) poſita (*eſt*) in lib. baſilic. v. tit. iij. cap. viii. quod ſic habet: Sed & ſiquis pro redemptione captiuorum, aut alimonia pauperum, hæreditatem vel legatum, in rebus mobilibus, aut ſeſe mouentibus, aut immobilibus, ſiue ſemel ſiue annuum reliquerit: & hoc modis omnibus ſecundum teſtatoris voluntatem per eos qui id exequi iuſſi ſunt, præſtator. Si ſpecialiter non dixerit, cuius loci pauperibus hæc reliquerit: iubemus vt religioſiſſ. ciuitatis epiſcopus, in qua teſtator domicilium habuit, eas res ad ſe recipiat, & inter pauperes ſuæ ciuitatis diſtribuat.

Cæterum conſtit. xlv. tit. ij. nouellarum in baſil. non eſt poſita, ſimiliter neque conſtitut. lv. eiuſdem tit. & lib. A

TEXTVS.

CONST. *verò iij. tit. ij. nouellarum de huiuſmodi legato dicit: Si qui* id *capere & dare iuſſi ſunt, aut locus ex quo conſtitutum eſt dari, in eadem aut vicina prouincia ſint, ne quo modo illud alienetur: ſin in remotioribus ſint partibus, licet vtroque conſentiente vicinum* aliquem *reditum vberem, neque multis* B *præſtationibus prægrauatum, cum acceſſione quadrantis relictæ quantitatis, pro illo capi. Si verò vendere legatum velint, ne minus precij nomine capiant, quàm ex legato per triginta quinque annos colligatur: ita tamen vt pretium ad vtilitatem venerabilis domus, cui relictum eſt, procedat.*

SCHOL. BALS. Conſtit. iij. tit. ij. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxxi. *ac* poſita *eſt* in lib. v. baſilicor. tit. iij. cap. ix. quod & integrum in initio præſentis capitis inſertum eſt, ita incipiens: C Sed & ſi quis pro redemptione captiuorum.

TEXTVS.

In lib. noſtris 37.

CONSTITVTIO *xlviij. tit. iij. lib. i ait, Quòd quis rectè captiuos hæredes ſcribat, hæreditatémque epiſcopus & œconomus ciuitatis, in qua* teſtator *larem fouit, ſuſcipiant, qui aut rerum pretia, aut immobilium reditus in redem*D*ptionem captiuorum conſumant: &* non *retenta Falcidia conueniantur propter debita.* Et, quod *pauperes rectè quis hæredes ſcribat, ac* tum *ſi non definiat, quos* hæredes eſſe velit, *xenodochus eiuſdem vrbis facultates capiat, & ex venditione illarum reditus comparet. Si verò multi xenones in ciuitate ſint, pauperrimus illas capiat:* eam autem *rem epiſcopus & ſub ipſo conſtituti clerici diſcutiant. At ſi ciuitas xenonem non habeat, res per epiſcopum aut œconomum in pauperes alioquíve egenos non retenta Falcidia diſtribuantur.*

Negatiuam particulam ex ipſa conſt. adiicio.

ἡ δὲ με΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ὡσαύτως οὐδὲ ἡ νε΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ.

Κείμενον.

Ἡ δὲ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐπὶ τοῦ τοιούτου ληγάτου φησὶν, Εἰ μὲν οἱ διδόναι καὶ οἱ λαμβάνειν κελευσθέντες, ἢ ὁ τόπος ἐξ οὗ ἐπετάχθη δίδοσθαι, ἐν τῇ αὐτῇ ἢ τῇ γείτονι ἐπαρχίᾳ εἴησαν, μηδενὶ τρόπῳ τὸ ληγάτον ἐκποιεῖσθαι. Εἰ δὲ πορρωτέρω εἰσὶν, ἔξεστιν ἑκατέρου μέρους συναινοῦντος, πλησίον παρ' αὐτοῦ λαμβάνειν πρόσοδον εὔπορον, καὶ μετὰ προσθήκης τοῦ δ΄. τῆς καταλειφθείσης ποσότητος μὴ βεβαρημένης πολλοῖς τελέσμασιν. Εἰ δὲ πωλῆσαι τὸ ληγάτον βούλοιντο, μὴ λαμβανέτωσαν ἥττονα τιμὴν τοῦ συναγομένου ἐπὶ λε΄. ἐνιαυτοὺς ἀπὸ τοῦ ληγάτου. ὥστε μέντοι τὸ τίμημα, εἰς τὸ συμφέρειν τοῦ σεβασμίου οἴκου, ᾧ κατελείφθη προχωρῆσαι.

Σχόλιον.

Ἡ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλα΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ ε΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. γ΄. κεφ. θ΄. ὃ δὴ καὶ κατεστρώθη ἐξ ὁλοκλήρου ἐν τῇ καταρχῇ τοῦ παρόντος κεφ. ἀρχόμενον οὕτως, Εἰ δὲ ὑπὲρ ἀναρρύσεως αἰχμαλώτων.

Κείμενον.

Ἡ δὲ μη΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου φησὶν, ὅτι ἐρρωμένως τις γράφει αἰχμαλώτους κληρονόμους, καὶ λαμβάνει τὴν κληρονομίαν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ τῆς πόλεως οἰκονόμος ἐν ᾗ τὴν οἴκησιν εἶχε, καὶ δαπανῶσιν εἰς ἀνάρρυσιν τῶν αἰχμαλώτων, ἢ τὰς τιμὰς τῶν πραγμάτων, ἢ τὰς προσόδους τῶν ἀκινήτων, παρακρατοῦντες φαλκίδιον, καὶ ἐνάγονται ἐπὶ τοῖς χρέεσι, καὶ τοὺς πτωχοὺς καλῶς τις γράφει κληρονόμους, καὶ ἐὰν μὴ προσδιορίσηται ποίους, ὁ ξενοδόχος τῆς αὐτῆς πόλεως λαμβάνει τὰ πράγματα, καὶ ἐκ τῆς διαπράσεως αὐτῶν ἀγοράζει πρόσοδον. Εἰ δὲ πολλοὶ ξενῶνές εἰσιν ἐν τῇ πόλει, ὁ μᾶλλον ἀπορώτερος αὐτὰ λαμβάνει· τὰ περὶ τούτου δοκιμάζοντος τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν κληρικῶν. Εἰ δὲ μὴ ἔχῃ ξενῶνα ἡ πόλις, διανέμονται τὰ πράγματα διὰ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ οἰκονόμου, εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἢ ἄλλως ἐνδεεῖς, μὴ παρακρατουμένου φαλκιδίου.

εἰ δὲ πρὸς δῆλον ἢ ἄδηλον ὄνομα ἐκκλησίας, ἢ διαφόρου οἴκου ἀπιδὼν κατέλιπεν, αὐτὸς λαμβάνει μόνος, μὴ ὑφιστάμενος φαλκίδιον. ἡ δὲ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, λέγει, ὅτι τοῖς πένησι διὰ τοῦ ἐπισκόπου διανέμονται. καὶ ιβ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι ἐάν τις βαρυνθῇ ὑποκαταστάσει ἢ ἀποκαταστάσει ἐξ ἀπαιδίας, καὶ μὴ βουληθῇ γαμῆσαι, δι᾽ ἄσκησιν μένει ἔχων τὰ πράγματα, καὶ δαπανᾷ ταῦτα ζῶν ἢ καταλιμπάνει ὡς θέλει, εὐσεβῶς μέντοι. Εἰ δὲ καὶ ὑπὸ αἵρεσιν παιδοποιίας καταλειφθῇ αὐτοῖς, ἔχουσιν αὐτὸ, καὶ μὴ παιδοποιοῦντες. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ παρθενούσαις, καὶ ἐπὶ τοῖς γαμεῖν κεκωλυμένοις κληρικοῖς. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, λέγει, ὅτι ὁ βεβαρημένος ληγάτῳ ἢ ἀποκαταστάσει γάμου, ἢ ἀπαιδίας, ἢ ἐὰν οὕτω δωρηθῇ ἢ ἐάθῇ τινι, καὶ γένηται κληρικὸς, ἢ μοναχὸς, ἢ διακόνισσα, ἢ ἀσκήτρια, σβέννυται ἡ ἀποκατάστασις. ἀλλ᾽ ἐπὶ μὲν κληρικῶν καὶ διακονισσῶν τῶν ἐκκλησιῶν, κρατεῖ ὅτε μέχρι τῆς ἰδίας ζωῆς τοῖς τοιούτοις ἐπιμένοιεν· καὶ τὰ ὑπὸ τοιαύτην αἵρεσιν δωρηθέντα ἢ καταλειφθέντα, εὐσεβῶς δαπανήσωσιν, ἢ καταλίπωσιν. οἱ γὰρ μοναχοὶ καὶ ἀσκήτριαι κἂν τῶν μοναστηρίων αὐτῶν ἐξέλθωσιν, ὅμως τὰ τοιαῦτα πράγματα μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῶν πραγμάτων τοῖς μοναστηρίοις διαφέρει. Εἰ δὲ ἐπὶ λύτρωσιν αἰχμαλώτων, ἢ πτωχῶν ἀποτροφῇ ὑπὸ τὰς εἰρημένας αἱρέσεις, ἡ ὑποκατάστασις γένηται, ἐξ οὐδενὸς τῶν εἰρημένων ἀποκλείεται τρόπων.

Σχόλιον.

Η μη΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλα΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν ε΄. τίτ. γ΄. κεφ. η΄. ὃ καὶ κατεστρώθη εἰς τὸ προελθὸν καταβατόν. ἡ νβ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ μέντοι β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. καὶ ἐτέθη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν δ΄. τίτ. α΄. κεφ. ε΄. καὶ ϛ΄. οὕτω σχεδὸν ὡς ἐνταῦθα κεῖται.

Κείμενον.

Λέγει δὲ ἡ α΄. καὶ μόνη διάταξις τοῦ

A *Sin autem in certam perſonam, venerabilémve certam domum reſpiciens, reliquerit: illa ſola capit, non ſubiens Falcidiam. Conſtitut. verò iij. tit. ij. nouellarum in pauperes per epiſcopum diſtribui ait. Et conſtit. lij. tit. ij. lib. i. codic. ait: Quòd ſi quis grauetur ſubſtitutione aut reſtitutione, ſi liberi non exiſtant, ac nolens matrimonium contrahere, ſuſcipiat vitam monaſticam, res* relictas *in perpetuum retineat: ac dum ſupereſt, inſumat, aut relinquat quomodo vult: dummodo in pios vſus.* Quòd *etiamſi ſub conditione ſuſcipiendorum liberorum illis* B *relictum ſit* aliquid, *id habeant, tametſi liberos non ſuſcipiant.* Et quòd *hoc ipſum* obtineat *& in virginitati ſeruandæ obſtrictis mulieribus, & in matrimonium contrahere prohibitis clericis. Conſtit. ij. lib. i. nouellarum dicit, quòd, ſi legato, aut reſtitutione grauatus ſub conditione nuptiarum, vel ſi liberi non exiſtant, clericus, monachus, diaconiſſa, vel aſcetria fiat, reſtitutio extinguatur. Et* quòd *clerici ac diaconiſſæ ecclesiarum, quando vſque ad finem vitæ* C *ſuæ in iis permanſerint: ſub hac conditione donata vel relicta, in pios vſus inſumere aut relinquere poterunt. Si autem monachi aut aſcetriæ monaſteria deſerant, iſtiuſmodi res cum aliis ipſorum bonis ad monaſteria pertinere. Si tamen ad redemptionem captiuorum aut exhibitionem pauperum prædictis conditionibus ſubſtitutio fiat: nullo prædictorum modorum* hanc *excludi.*

D SCHOLIVM BALSAM. Conſtitutio xlviij. tit. iii. lib. xi. codicis non eſt poſita in baſilic. conſtitutio verò iii. lib. ii. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxxi. poſita, *quæ eſt* in lib. baſilicor. v. tit. iii. capite viii. quod & ſecundo ab hinc ſuperioris Scholio inſertum eſt. Conſtitutio lij. tit. ii. lib. i. codicis in baſilic. non eſt poſita. Verùm conſtitutio ſecunda tit. i. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxxiii. ac poſita eſt in lib. baſilic. iiij. tit. i. cap. v. & vi. ad eundem propè modum, quo hîc.

TEXTVS.

DICIT *porrò prima eáque vnica conſt.*

tit. xlviij. lib. vi. Cod. valere quod relinquitur licito cuipiam *collegio aut corpori, clericis collegis puta, aut curiæ, aut coherti præſulis, aut medicis, aut doctoribus, aut aduocatis, aut militibus, aut eiuſdem artis opificibus, aut ſacerdotibus, aut cuipiam alij: & diuidi viritim ex æquo* ijs *qui tempore mortis in albo reperiantur: præterquam ſi certam quantitatem teſtator vnicuique attribuerit. Et in fine eiuſdem conſtitut.* dicitur, *quòd ſi ſemel aut annuum in pios vſus relictum ſit* aliquid *aut Eccleſiis, aut Xenonibus, aut Ptochijs, aut venerabilibus domibus, aut communi clerico, aut ad captiuorum redemptionem,* aut *ipſis pauperibus, vel captiuis, valeat defuncti voluntas.* Lib. *Inſtitut. iij. titul. xxvij.* habetur: *Interdum quod per errorem non debitum, ſolutum eſt, non repetitur: vt in ijs, quæ venerabilibus domibus vel religionis vel pietatis intuitu legata ſunt.* Libro *Inſtitut. iiij. tit. xvi. Quod venerabilibus locis legatum eſt, ex inficiatione duplatur. Dicit etiam conſtit. ij. tit. ij. nouellarum, quòd ſi qui cuiuſcunque venerabilis domus vbilibet conſtitutæ infructuoſam poſſeſſionem donauerint, vendiderint, aliove modo ſuppeditarint,* aut etiam *reliquerint: illa publicorum tributorum nomine non obledatur, neque quacunque alia de cauſa prægrauetur: ſed omne iſtiuſmodi grauamen in eos qui dederunt, eorúmque hæredes redundet:* quippe *qui & datas poſſeſſiones recipere, & omne damnum quod venerabili domui obuenerit, præſtare cogantur. Quòd* item, *ſi fortè dolo malo aliquo pro iſtiuſmodi infructuoſis nonnihil à venerabilium domuum* diſpenſatoribus *datum fuerit: id quod datum eſt, venerabilis domus lucretur, & res infructuoſæ ei qui dedit, eiúſque hæredibus reſtituantur. Conſtit. autem i. eiuſdem tit. ait, quòd qui œconomus,* religioſarum domuum *præfectus, Xenodochus, Noſocomus, Ptochotrophus, Orphanotrophus aut Gerontocomus, tale quippiam fecerit: de ſuo ei qui dedit, quod illi inde damnum obuenerit, reſarciet.*

A μή. τίτ. τοῦ ϛ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ὅτι ἔῤῥωται τὸ καταλιμπανόμενον θεμιτῷ συστήματι, ἢ σωματείῳ, οἷον συγκλητικοῖς, ἢ βουλῇ, ἢ τάξει ἄρχοντος, ἢ ἰατροῖς, ἢ διδασκάλοις, ἢ συνηγόροις, ἢ στρατιώταις, ἢ ἱερεῦσιν, ἢ ἑτέρῳ τινί. καὶ μερίζονται κατὰ πρόσωπον ἐξ ἴσου οἱ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς ἐν τῷ καταλόγῳ εὑρισκόμενοι, εἰ μὴ ῥητὸν ποσὸν ὁ διαθέμενος ἑκάστῳ ὁρίσῃ. καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς αὐτῆς διατάξεως, ὅτι ἐὰν πρὸς ἅπαξ, ἢ ἐτήσιον, καταλειφθῇ εὐσεβῶς, ἢ ἐκκλησίαις, ἢ B ξενῶσιν, ἢ πτωχείοις, ἢ εὐαγέσιν οἴκοις, ἢ κοινῷ κληρικῷ, ἢ εἰς αἰχμαλώτων ῥύσιν, ἢ αὐτοῖς τοῖς πτωχοῖς, ἢ τοῖς αἰχμαλώτοις, κρατεῖ ἡ τοῦ τελευτήσαντος βούλησις. ἰνστιτουτίωνος γ΄. τίτ. κζ΄. ἐστὶν ὅτε τὸ κατὰ πλάνην ἰνδεβίτως διδόμενον οὐ ῥεπετιτεύεται, ὡς ἐπὶ τῶν ληγατευομένων εὐαγέσιν οἴκοις σκοπῷ θρησκείας ἢ εὐσεβείας. ἰνστιτουτίων δ΄. τίτ. ιϛ΄. τὸ ληγατευόμενον εὐαγέσιν οἴκοις, ἐξ ἀρνήσεως διπλασιάζεται. φησὶ δὲ καὶ ἡ β΄. διάτ. τοῦ β΄. βιβλίου τῶν νεαρῶν, ὡς ἐὰν τινες οἱῳδήποτε C σεβασμίῳ οἴκῳ ὁπουδήποτε καθεστῶτι ἄπορον κτῆσιν δωρήσωνται, ἢ πωλήσωσιν, ἢ ἑτέρῳ τρόπῳ παράσχωσιν, ἢ καταλίπωσι, μὴ βλάπτεσθαι τὸν σεβάσμιον οἶκον, ἢ δημοσίῳ ὀνόματι, ἢ ἄλλης οἱασοῦν αἰτίας χάριν βαρύνεσθαι, ἀλλὰ ἅπαν τὸ τοιοῦτον βάρος, εἰς τοὺς δεδωκότας καὶ τοὺς αὐτῶν κληρονόμους ἐπαφιέναι, ἀναγκαζομένοις, καὶ τὰς δοθείσας κτήσεις ἀναλαβεῖν, καὶ πᾶσαν ζημίαν προσγινομένην εὐαγεῖ οἴκῳ ἀποκαθιστᾶν. Εἰ δὲ κατά τινα δόλον καί τινα ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἀπόρων ἐδόθη τοῖς εὐα- D γέσιν οἴκοις, τὰ μὲν δοθέντα τὸν σεβάσμιον οἶκον ἀποκερδαίνειν, τὰ δὲ ἄπορα πράγματα τῷ δεδωκότι καὶ τοῖς αὐτοῦ κληρονόμοις ἀποκαθίστασθαι. ἡ δὲ α΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶν, ὅτι ὁ τοιοῦτό τι πράξας, οἰκονόμος ἢ ἡγούμενος, ἢ ξενοδόχος, ἢ νοσοκόμος, ἢ πτωχοτρόφος, ἢ ὀρφανοτρόφος ἢ γεροντοκόμος, οἴκοθεν τῷ δεδωκότι θεραπεύσει τὴν ἐντεῦθεν αὐτῷ συμβᾶσαν ζημίαν.

In textu 6. ſed neutribi tale quiddam inuenitur.

Scholivm Balsam. Conſtitutio prima tit. xlviii. lib. i. codicis poſita eſt in lib. xliiij. titul. xviii. capite xxx. quod quære. Circa medium enim tractat, quæcunque in textu ſcripta ſunt.

Σχόλιον.

Η α΄. διάταξις τοῦ μή. τίτ τοῦ ϛ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος κεῖται ἐν βιβλίῳ μδ΄. τίτ. ιή. κεφ. λ΄. καὶ ζήτει τοῦτο περὶ τὰ μέσα διαλαμβάνον ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν.

τὰ δὲ

τὰ δὲ λεγόμενα περιέχεσθαι ἐν τῷ κζ΄. τίτ. A τῆς γ΄. ἰνστιτουτίωνος, οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά. ἡ μέντοι β΄. διάταξις τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ ιη΄. κεφάλαιον τοῦ β΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου. καὶ φησι σχεδὸν τὰ αὐτά. ἡ δὲ α΄. διάταξις τοῦ αὐτοῦ βιβλίου τῶν νεαρῶν οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Κεφάλαιον β΄.

Περὶ ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀναθημάτων ἀποστόλων κανὼν ογ΄. συνόδου α΄. καὶ β΄. συγκροτηθείσης ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, κανὼν α΄. ι. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς κεφ. β΄. B

Κείμενον.

Ἡ ιζ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι κινητῶν ὑπαρχόντων ἔξωθεν τῶν ἱερῶν σκευῶν, ἀργεῖ τῶν ἀναγκαίων, ἀκινήτων, καὶ τῶν ἱερῶν ἡ ἐκποίησις, καὶ ἡ ὑποθήκη. καὶ ἡ κα΄. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶν ὅτι ὁ μὴ διὰ ἀνάρρυσιν αἰχμαλώτων ἱερὰ σκεύη ἀγοράζων, ἢ ἁπλώματα, ἢ λαμβάνων εἰς ὑποθήκην ἢ ἐνέχυρον, καὶ τοῦ χρέους ἐκπίπτει, καὶ ἐκδικοῦνται διὰ τῶν ἐπισκόπων, C καὶ οἰκονόμων, καὶ σκευοφυλάκων, εἰ καὶ ἐχωνεύθησαν, ἢ καὶ αἱ τιμαὶ αὐτῶν ἀπαιτοῦνται, εἰ καὶ μὴ φαίνονται. φησὶ βιβλίον ιη΄. τίτ. α΄. διάταξις ξβ΄. ὅτι ὁ ἐν ἀγνοίᾳ τὸ ἱερὸν ὡς ἰδιωτικὸν ἀγοράζων, εἰ καὶ μὴ συνίσταται ἡ πρᾶσις, ὅμως ἔχει κατὰ τοῦ πράτου εἰς ὅσον αὐτῷ διέφερε μὴ ἀπατηθῆναι. καὶ ἰνστιτουτίων β΄. τίτ. α΄. φησὶν ὅτι τὰ ἱερὰ σκεύη, οὔτε πιπράσκεται, οὔτε ὑποτίθεται εἰ μὴ διὰ λύσιν αἰχμαλώτων. ἡ δὲ α΄. διάταξις τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐπιτιμίοις ὑποβάλλει τοὺς D ἱερὰ σκεύη παρὰ τὸν νόμον ἐνεχυράζοντας, ἢ πωλοῦντας ἢ χωνεύοντας, ἢ ἐκποιοῦντας, εἰ μὴ διὰ λύσιν αἰχμαλώτων.

Σχόλιον.

Ἡ ιζ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ κα΄. τὸ μέντοι ξβ΄. διάταξις τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ιη΄. βιβλίου ἐστὶ βιβλίον ιθ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. ξβ΄. θέμα β΄. οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη. ὁ α΄. τίτ. τῆς β΄. ἰνστιτουτίωνος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ α΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκ΄. τοῦτο δὲ αὐτῆς τὸ κεφάλαιον οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Quæ verò dicuntur comprehendi in xxvii. tit. *lib.* iij. & xvi. tit *lib.* iiij. Inſtitut. in Baſilic. non ſunt poſita. Sanè verò conſtit. ii. tit. ii. nouellarum, eſt cap. xviii. tit. ii. lib. v. quod ferè eadem dicit. Conſtit. autem i. eiuſdem lib. nouellarum in Baſilic. non eſt poſita.

Cap. II.

De ſacris vaſis & donariis, Apoſtolorum canon lxxiij. Synodi primæ & ſecundæ, quæ in ſanctorum Apoſtolorum æde congregata eſt, cap. i. x. Epiſtolæ Cyrilli ad Domnum cap. ij.

Textvs.

Decimaseptima *conſtitutio ij. tit. primi libri Codicis dicit, Quòd ſi ſint mobilia præter vaſa ſacra, ceſſat neceſſariorum immobilium & ſacrorum vaſorum alienatio & hypotheca. Et xxi. conſtitutio eiuſdem tit. dicit, Quod, qui non propter captiuorum redemptionem ſacra vaſa vel ſuppellectilem emit, vel in hypothecam pignúſve accipit, à pretio & uſura excidit. & vendicantur per Epiſcopos & œconomos, & vaſorum cuſtodes, etiam ſi fuſa ſint. atque etiam eorum pretia exiguntur, ſi non apparent. Dicit liber xviij. tit. i. digeſt. lxij. Quòd, qui inſciens ſacrũ emit, etiamſi non conſiſtit venditio, agit tamen aduerſus venditorem, quanti eius intererat vt ne deciperetur. Titulus i. lib. ij. Inſtitution. dicit quòd ſacra vaſa neque alienentur, neque obligentur, niſi propter redemptionem captiuorum. Conſtitutio autem i. tit. ij. nouellarum pœnis ſubijcit eos qui ſacra vaſa contra legem aut oppignerant, aut vendunt aut conflant, niſi propter redemptionem captiuorum.*

L. Iubemus vt & L. ſancimus. C. de ſacroſanct. Eccleſ.

L. Qui officij. ff. De cõtra empt.

Schol. Bals. Conſtit. xvij. tit. ii. lib. i. Codic. non eſt poſita in Baſil. neque xxi. verùm Digeſt. lxii. tit. i. lib. xviij. eſt lib. xix. Baſil. tit. i. cap. lxij. them. ij. quod habet vt in textu ſcriptum eſt. Tit. i. lib. ij. Inſtit. in Baſil. non eſt poſitus. Conſtit. i. tit. ij. Nouellar. eſt Nouella Iuſtiniani cxx. Hoc autem eius caput non eſt poſitum in Baſilicis.

Textvs.

L. Sancimus. C. de ſacroſ. Eccleſ.

Prima autem conſtitutio eiuſdem tituli dicit, quòd ſacra vaſa Conſtantinopolis, & oratoriorum quæ vbilibet ſita ſunt, non aliàs venduntur vel pignori dantur, quàm ad redemptionem captiuorum. Sin autem ſint plura vaſa quæ nulli ſunt vſui, contigerit autem aliquam ſanctam domum ære alieno grauari, ſi non ſunt aliæ res mobiles ex quibus poſſint debita diſſolui, licebit, venditione ſine damno conſiſtente, Epiſcopo quidem apud Metropolitanum attenanti, Metropolitano verò apud ſuum Patriarcham, ſuperabundantia vaſa, aliis ſacroſanctis ædibus, quæ opus habent, vendere, vel fundere, & vendere, & eorum precium pro debito præbere, ne immobilia eorum alienentur. Dicit autem etiam liber primus, titulus decimusoctauus, caput decimum tertium, quòd Præſides ſacrilegos conquirunt. Et liber x. tit. ij. Digeſt. iiij. quòd quæ ſacrilegio quæſita ſunt, hæredes inter ſe non diuidant. Et lib. xlv. tit. i. Digeſt. xxvi. quòd inualidè quiſpiam ſe ſacrilegium facturum promittat, atque inde actio non competat.

L. Congruit. ff. de officio Præſid.

Κείμενον.

Η δὲ α΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶν ὥστε τὰ ἱερὰ σκεύη τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν ὁπουδήποτε κειμένων εὐκτηρίων, μὴ ἄλλως πιπράσκεσθαι ἢ ὑποτίθεσθαι εἰ μὴ εἰς ἀνάῤῥυσιν αἰχμαλώτων. Εἰ δὲ πλείονα εἶεν σκεύη, μηδεμίαν ἀναγκαίαν ἐμποιοῦντα χρῆσιν, συμβῇ δὲ τινὰ τῶν ἁγίων οἴκων βαρύνεσθαι χρέεσι, καὶ μὴ ὑπεῖσιν ἕτερα κινητὰ πράγματα ἐξ ὧν ὀφείλει διδόναι τὰ χρέα, ἄδεια ἔσται, συνισταμένης πράξεως ἀζημίως, ἐπισκόπου μὲν ἐκποιοῦντος παρὰ τῷ μητροπολίτῃ, μητροπολίτου δὲ παρὰ τῷ ἰδίῳ πατριάρχῃ, τὰ περιττὰ σκεύη ἄλλοις εὐαγέσιν οἴκοις χρείαν ἔχουσι πωλεῖν ἢ χωνεύειν καὶ πιπράσκειν, καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν εἰς τὸ χρέος παρέχειν, ὥστε μὴ τὰ ἀκίνητα αὐτῶν ἐκποιεῖσθαι. λέγει δὲ βιβλίον α΄. τίτ. ιη΄. διάτ. ιγ΄. ὅτι οἱ ἄρχοντες ἀναζητοῦσι τοὺς ἱεροσύλους. καὶ βιβλίον ι΄. τίτ. β΄. διάτ. δ΄. ὅτι τὰ ἐξ ἱεροσυλίας κτηθέντα οὐ διαμερίζωνται οἱ κληρονόμοι. καὶ βιβλίον με΄. τίτ. α΄. διάτ. κς΄. ὅτι ἀνισχυρῶς τις ὁμολογεῖ ἱεροσυλεῖν, καὶ οὐχ ἁρμόζει ἐκ τούτου ἀγωγή.

Auth. De alieno & eph. L. Generaliter. cum ſeq. ff. de verb. oblig. L. i. ff. Ad legem Iuliá. Maieſt. L. i. Ad leg. Iuliam. peculatus. L. Diu. Seuerus ff. Ad l. Iuliá. pec. L. Aut facta. paragr. Locus. ff. De pœnis. L. Si nondú C. de furtis & ſer. cor. L. Sacrilegij ff. Ad legem Iuliam. peculatus. L. D. Seuer. ff Adleg. Iuliá. peculat. L. Aut facta. paragr. Locus ff. de pœnis.

Schol. Bals. Secunda conſtitutio ij. tit. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani cxx. quæ ſita eſt in libro quinto Baſilic. & ita habet vt dictum eſt. Eſt & liber vi. tit. i. caput xli. quod ſic habet: Magiſtratus pacis curam gerat, quærens ſacrilegos, & plagiarios, & fures, & receptatores, & eorum delicta acriter perſequens. Quinetiam iiij. caput ii. tit. dicit, Exceptis debitis res reliquæ in familiæ herciſcundæ iudicium veniunt: & venena, & libri magici, & ſimilia. Eſt autem iudicis officium ea ſtatim corrumpere. Non diuiduntur autem, quæ ex ſacrilegio acquiſita, vel ex publico ſurrepta, vel vi & inuaſione parta ſunt. Tu autem ſcias, quòd quæcunque mala fide poſſidet defunctus, non veniunt in familiæ herciſcundæ iudicium, ſed ſuo domino integra & minimè diminuta ſeruantur. Digeſtum xxvi. tit. i. lib. xlv. eſt caput xxiiij. tit. i. lib. xliij. quod eadem dicit.

Σχόλιον.

Η β΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ ε΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. β΄. κεφ. κα΄. οὕτως ἔχουσα καθὼς εἰς τὸ κείμενον διελήφθη. τὸ ιγ΄. διάτ. τῶν ιη΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου, ἔστι βιβλίον ς΄. τίτ. α΄. κεφ. μβ΄. οὕτως ἔχον, ὁ ἄρχων φροντιζέτω τῆς εἰρήνης ζητῶν τοὺς ἱεροσύλους, καὶ ἀνδραποδιστάς, καὶ κλέπτας καὶ ὑποδοχεῖς καὶ πρὸς τὸ πλημμέλημα ἐπεξιὼν αὐτοῖς. τὸ δ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ ι΄. βιβλίου, ἔστι τῶν βασιλικῶν βιβλίον μβ΄. τίτ. γ΄. κεφ. δ΄. θέμα β΄. λέγον, ἐξῃρημένων τῶν χρεῶν τὰ λοιπὰ πράγματα κατάγονται εἰς τὸ διαιρετικὸν τῆς φαμιλίας τοῦ κλήρου δικαστήριον, καὶ τὰ κακὰ φάρμακα, καὶ τὰ μαγικὰ βιβλία, καὶ τὰ ὅμοια. ὀφφίκιον δὲ δικαστοῦ παραχρῆμα τὰ τοιαῦτα διαφθείρειν. οὐ διαιρεῖται δὲ τὰ ἀπὸ ἱεροσυλίας κτηθέντα, ἢ τὰ ἀπὸ δήμου κλαπέντα ἢ ἀπὸ βίας κτηθέντα, ἢ ἐφόδου. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι πάντα ὅσα κακῇ πίστει νέμεται ὁ τελευτήσας, οὐ κατάγεται εἰς τὸ διαιρετικὸν δικαστήριον, ἀλλὰ φυλάττεται τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ ἀμείωτα. τὸ κς΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ με΄. βιβλίου, ἔστι κεφ. κδ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ μγ΄. βιβλίου, λέγον τὰ αὐτά.

Κείμενον.

Καὶ βιβλίον μή. τίτ. δ'. διάτ. ά. ὅτι ὅμοιόν ἐστι τὸ ἔγκλημα τῆς καθοσιώσεως, τῷ περὶ τῆς ἱεροσυλίας. καὶ τίτ. ιγ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου διάτ. ά. ὁ περὶ τῆς ἱεροσυλίας κινεῖται νόμος κατὰ τοῦ ὑφελομένου ἐκ τῶν ἱερῶν χρημάτων, ἢ τρέψαντος εἰς ἰδίας χρείας, ἢ παρασκευάσαντος κατὰ δόλον γενέσθαι τι τούτων. διάτ. δ'. οἱ ἱερόσυλοι πρὸς τὸ ποιὸν τοῦ ἁμαρτήματος τιμωροῦνται.

Σχόλιον.

Τὸ κϛ'. διάτ. τοῦ ά. τίτ. τοῦ μέ. βιβλίου τῶν διγέστων. ἐστι βιβλίον τῶν βασιλικῶν μγ'. τίτ. ά. κεφ. κέ. λέγει, αἱ αἰσχραὶ ἐπερωτήσεις ἀνίσχυροί εἰσιν, ὡς ὅταν τις ὁμολογῇ φόνον ποιεῖν ἢ ἱεροσυλίαν. οὔτε γὰρ ἀγωγὴ ἐκ τῶν τοιούτων ἁρμόζει.

Ἕτερον σχόλιον.

Τὸ ά. διάτ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ μή. βιβλίου τῶν διγέστων. ἐστι τῶν βασιλικῶν βιβλίον ξ'. τίτ. λϛ'. κεφ. ά. λέγει, ὁ περὶ τῶν ἐπιβούλων νόμος ὅμοιός ἐστι τῷ περὶ ἱεροσυλίας, καὶ ἐνέχεται αὐτῷ ὁ κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δήμου πλημμελήσας, καὶ ὁ σπουδάσας κατὰ δόλον παρὰ κέλευσιν βασιλέως ἀναιρεθῆναι τοὺς ὁμήρους, ἢ ἵνα ἔνοπλοι ἄνθρωποι κατὰ τῆς πόλεως ἐν πόλει ὦσιν, ἢ ἵνα τόπος ἢ ἱερὰ καταληφθῶσιν, ἢ στασιώδης γένηται συνοδος, ἢ ἵνα φονευθῇ ὁ ἄρχων. καὶ ὁ πρὸς τοὺς πολεμίους ἄγγελον ἢ γράμματα πέμψας, ἢ σημεῖον αὐτοῖς δεδωκώς, ἢ ἄλλως βοηθήσας αὐτοῖς, καὶ ἀποπροδοτεύσας ἢ ἐρεθίσας στρατιώτας πρὸς στάσιν ἢ θόρυβον κατὰ τῆς πολιτείας. τὸ ά. διάτ. τοῦ ιγ'. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου τῶν διγέστων. ἐστι βιβλίον ξ'. τίτ. μέ. κεφ. β'. ὁ δὲ πεκουλάτους κινεῖται κατὰ τοῦ ὑφελομένου ἐκ τῶν ἱερῶν, ἢ τῶν μνημείων, ἢ δημοσίων, ἢ χρημάτων, ἢ τρέψαντος εἰς ἰδίας χρείας πλὴν τῶν ἀπὸ νόμου ἐπιτετραμμένων, καὶ τῶν παρασκευασάντων κατὰ δόλον γενέσθαι τι τούτων, καὶ τοῦ μίξαντος τῷ δημοσίῳ χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ χαλκὸν, ἢ ἕτερον βλάπτον αὐτά. τὸ δ'. διάτ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Textvs.

Liber xlviij. tit. iiij. digeſt. i. quòd crimen leſæ maieſtatis ſacrilegio ſimile ſit. Et tit. xiij. eiuſdem lib. digeſt. i. quòd ſacrilegij actio moueatur aduerſus eum qui ex ſacris pecuniis quippiam abſtulit, vel in rem ſuam vertit, vel dolo fecit, quo horum quid fieret. Digeſtum iiij. Sacrilegi pro qualitate delicti punientur.

Schol. Bals. Viceſimum ſextum digeſt. lib. xli. tit. i. Digeſtor. eſt lib. xliij. & Baſilic. tit. i. cap. xxiiij. quod dicit, Turpes ſtipulationes ſunt inualidæ, vt quando quis ſe cædem facturum, vel ſacrilegium admiſſurum ſpoponderit. Nec enim ex iis competit actio.

Alivd schol. Digeſt. i. tit. iiij. xlviii. libri dicit, Lex de iis qui ſunt rei læſæ maieſtatis, eſt ſimilis ei quæ de ſacrilegis lata eſt, & ea tenetur qui populum Romanum offendit: & qui dolo ſtuduit præter iuſſum Imperatoris vt obſides interimerentur: vel vt eſſent armati homines in ciuitate aduerſus ciuitatem: vel vt locus vel ſacra occuparentur: vel vt ſeditioſa fieret coitio: vel vt interficeretur Magiſtratus. Et qui ad hoſtes miſit nuncium vel literas, vel eis ſigna dedit: vel eis aliter opem tulit, & milites corrupit: vel ad ſeditionem ac tumultum aduerſus ciues incitauit. Et caput primum, xiii. tit. eiuſdem libri cap. i. Peculatus autē mouetur aduerſus eum qui ex ſacris, vel monumentis, vel pecuniis publicis abſtulit, vel in ſuos vſus conuertit, præter ea quæ lege permiſſa ſunt, & aduerſus eos qui dolo procurarūt vt horū quid fieret, & aduerſus eum qui auro vel argento publico, æs vel aliquid aliud quod ea lædat, admiſcuit. Quartum autem cap. ff. non eſt ſitum in Baſilicis.

Textvs.

Digestvm vi. Ex ſacro res priuatas ſurripere non eſt ſacrilegium, ſed furtū. In xvi. autem digeſto xix. tit. libri, dicit locum diſcernere furē à ſacrilego. & liber vi. Codicis, Tit. ij. cap. iij. Quòd qui ſuffuratur id quod Deo nondū eſt cōſecratū, fur eſt.

Κείμενον.

Διάτ. ϛ'. τὸ ἐξ ἱεροῦ ἰδιωτικὰ χρήματα ὑφελέσθαι, οὐκ ἔστιν ἱεροσυλία, ἀλλὰ κλοπή. ἐν δὲ τῷ ιϛ'. διατάγματι τοῦ ιθ'. τίτ. τοῦ μή. βιβλίου λέγει, τὸν τόπον διακρίνειν τὸν κλέπτην ἀπὸ τοῦ ἱεροσύλου. καὶ βιβλίον ϛ'. τοῦ κώδικος, τίτ. β'. διάτ. γ'. ὅτι ὁ κλέπτων τὸ μήπω τῷ Θεῷ καθιερωθὲν, ὡς κλέπτης ἐνάγεται.

SCHOL. BALS. Digeſtum vi. E A ſacro priuatas res ſurripere non eſt ſacrilegium, ſed furtum. xvi. autem cap. xix. tit. dicit locum facere furtum vel ſacrilegium. Et videntur hæc capita eſſe contraria, ſed non ſunt: ſed qui priuatas quidẽ res ſuffuratur, ſi eas ex ſacro loco ſuffuratus ſit, ſacrilegij tenetur. Sed ſunt quædam res ſacræ, Deo non dedicatæ, vt imagines, quæ ad nos priuatim pertinent, & cætera quæ nondum ſunt templis vel Monaſteriis dedicata. & ea ratione dicit xvi. cap. decimusoctauus titulus, locum facere furtum vel ſacrilegium. B Qui enim eam quæ eſt in noſtra cellula imaginem ſuffuratur, non eſt ſacrilegus, ſed fur. Niſi hoc autem ſic interpretati fuerimus, dicamus omnino, eum quoque qui ſuffuratur nomiſmata, Chriſti vel Deiparæ virginis imaginem habentia, ſacrilegij teneri. quod eſt abſurdum & falſum. Conſtit. iii. tit. ii. lib. vi. Codic. eſt lib. lx. tit. vi. cap. xx. Baſilic. quod dicit: Qui rem haud dum dedicatam furatur, furti tenetur. Non enim ſacrilegus eſt, qui rem nondum C conſecratam furatur. Ex hoc igitur capite apparet rectè ſolutam eſſe, quæ ſuperius eſſe videbatur capitum contrarietatem.

L. Hac lege ff ad L. Iu liam pecula.

TEXTVS.

In lib. noſtris. 6.

LIB. *xlviij. tit. xiij. conſtit. Sacrilegij pœna pro qualitate perſonarum, delicti, temporis, ætatis & ſexus, grauior aut lenior infligitur. Nonnulli enim beſtijs traduntur, nonnulli exuruntur, aliqui in furcas ſuſpenduntur. Moderata verò pœna eſt, ſi nocturnus ſacrilegus beſtijs tradatur: diurnus verò, qui modicum aliquid ex templo tulit, metalli pœna coërceatur: aut ſi honeſtiore loco natus ſit, deportetur. Digeſtum xi. Sacrilegi capite puniuntur. Sunt autem ſacrilegi qui publica ſacra compilant: at qui priuata ſacra ædiculáſque incuſtoditas ſpoliant, minùs quàm ſacrilegi, ampliùs quàm fures puniuntur. Item qui peregrina ſacra ſuffuratur, ſacrilegij crimini obnoxius eſt.* D

In lib. noſtris. 9.

Σχόλιον.

Τὸ ϛʹ. διάτ. τοῦ δʹ. τίτ. τοῦ μηʹ. βιβλίου τῶν διατ. ἔστι τῶν βασιλικῶν βιβλίον ξʹ. τίτ. μεʹ. κεφ. ϛʹ. καί φησι, τὸ ὑφελέσθαι ἀπὸ ἱεροῦ χρήματα ἰδιωτικὰ, οὐκ ἔστιν ἱεροσυλία ἀλλὰ κλοπή. τὸ ιϛʹ. διάτ. τοῦ θʹ. τίτ. τοῦ μηʹ. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι τῶν βασιλικῶν βιβλίον ξʹ. τίτ. ναʹ. κεφ. ιϛʹ. λέγον τὸν τόπον ποιεῖν τὴν κλοπὴν, ἢ τὴν ἱεροσυλίαν. καὶ φαίνονται μὲν ἐναντία τὰ κεφ. οὐκ εἰσὶ δέ. ἀλλ' ὁ μὲν ἰδιωτικὰ χρήματα κλέπτων, κἂν ἐξ ἱεροῦ τόπου κλέπτης ἐστίν. ὁ δὲ τὰ ἀνατεθειμένα τῷ Θεῷ κλέπτων, κἂν ἐξ ἰδιωτικοῦ τόπου κλέψῃ, ὡς ἱερόσυλος ἐνέχεται· πλὴν ἐπεὶ εἰσί τινα ἱερὰ μὴ ἀνατεθειμένα τῷ Θεῷ, ὡς τὰ ἰδικῶς ἡμῖν διαφέροντα εἰκονίσματα, καὶ λοιπὰ, μήπω ναοῖς, ἢ μοναστηρίοις ἀνατεθέντα, κατὰ τοῦτο λέγει τὸ ιϛʹ. κεφ. τοῦ ναʹ. τίτ. τοῦ ξʹ. βιβλίου τὸν τόπον ποιεῖν τὴν κλοπὴν, ἢ τὴν ἱεροσυλίαν. ὁ γὰρ τὴν ἐν τῷ κελλίῳ ἡμῶν οὖσαν ἁγίαν εἰκόνα κλέπτων, οὐκ ἔστιν ἱερόσυλος, ἀλλὰ κλέπτης. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο οὕτως ἑρμηνεύσωμεν, εἴπωμεν πάντως καὶ τὸν κλέπτοντα νομίσματα ἔχοντα εἰκόνα Χριστοῦ, ἢ Θεοτόκου, ὡς ἱερόσυλον ἐνάγεσθαι, ὅπερ ἄτοπον καὶ ψευδές. ἡ γʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τοῦ ϛʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι τῶν βασιλικῶν βιβλίον ξʹ. τίτ. ϛʹ. κεφ. κʹ. λέγον, Ὁ τὸ μήπω καθιερωθὲν κλέψας κατέχεται τῷ φούρτῳ· οὔπω γὰρ ἱερόσυλός ἐστιν ὁ κλέψας τὸ μηδέπω καθιερωθέν. ἐκ τοῦ τοιούτου οὖν κεφ. φαίνεται ὡς καλῶς ἐλύθη ἀνωτέρω ἡ δοκοῦσα ἐναντιοφωνία τῶν κεφαλαίων.

Κείμενον.

Βιβλίον μηʹ. τίτ. ιγʹ. διάτ. ηʹ. ἡ τοῦ ἱεροσύλου ποινὴ ἀπὸ τῆς ποιότητος τῶν προσώπων, καὶ τοῦ ἁμαρτήματος, καὶ τοῦ καιροῦ, καὶ τῆς ἡλικίας, καὶ τῆς φύσεως, ἢ βαρυτέρα, ἢ ἐλαφροτέρα ἐπιφέρεται. τινὲς γὰρ θηρίοις παραδίδονται, τινὲς καίονται, τινὲς φουρκίζονται. μεμετρημένη καὶ ποινή ἐστι τὸ παραδοθῆναι θηρίοις τὸν νυκτερινὸν ἱερόσυλον, τὸν ἡμερινὸν δὲ, μέτριόν τι ἱεροσυλοῦντα, μεταλλίζεσθαι, τὸν δὲ τίμιον δεπορτατεύεσθαι. διάτ. ιαʹ. οἱ ἱερόσυλοι κεφαλικῶς κολάζονται. ἱερόσυλοι δὲ εἰσὶν, οἱ τοὺς δημοσίους ναοὺς κλέπτοντες· οἱ δὲ ἰδιωτικὰ ἱερὰ καὶ τοὺς μικροὺς ναοὺς ἀφυλάκτους ὄντας κλέπτοντες, ἧττον μὲν τῶν ἱεροσύλων, πλέον δὲ τῶν κλεπτῶν τιμωροῦνται. ὁ δὲ ἐξωτικὸς ὑποκλέπτων τὰ ἱερὰ, ὑπόκειται τῷ τῆς ἱεροσυλίας ἐγκλήματι.

ὁ γὰρ τὴν αὐτῶν φυλακὴν πεπιστευμένος, κἂν ὑφέληταί τι ἐξ αὐτῶν, οὐκ ὑπόκειται τούτῳ τῷ νόμῳ. διγέστ. ιβ΄. δεπορτατεύεται ὁ ἐκβάλλων ἄνθρωπον κιβωτίῳ, καὶ παρατιθέμενος αὐτὸν ἐν ναῷ, ἐὰν ἐκεῖνος ἐξιὼν τῆς κιβωτοῦ, κλέψῃ τινὰ τοῦ ἱεροῦ. διγέστ. ιϛ΄. τὸ τῆς ἱεροσυλίας καὶ κατὰ κληρονόμων ἁρμόζει. περὶ γὰρ χρημάτων ὑφαιρεθέντων ἐστὶν ἐν αὐτῷ ζήτησις.

A *Caterùm ſi is cui ſacrorum cuſtodia concredita eſt, ex illis aliquid ſubripuerit, legi obnoxius non eſt. Digeſt. xij. Deportatur qui hominem in arculam includit, cámque in templo deponit, ſi ille de illa exiens nonnulla de templo ſuffuretur. Digeſt. xvi. Sacrilegij iudicium etiam aduerſus hæredem competit: nam de ſublatis pecuniis in eo eſt quæſtio.* In lib. noſtris. 10. In lib. noſtris. 14.

Σχόλιον.

Τὸ ζ΄. διγέστ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ μη΄. βιβλίου, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ τὸ ια΄. τὸ δὲ ιβ΄. ἐστι κεφ. ιγ΄. τοῦ με΄. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον δηλοῦται. ὡσαύτως καὶ τὸ ιϛ΄. ἐστι κεφ. ιϛ΄. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. τὰ αὐτὰ διεξιόν.

SCHOL. BALS. Digeſtum vii. tit. xiii. lib. xlviii. non eſt poſitum in Baſilic. neque *etiam* xi. Verùm xii. B eſt caput decimum tertium, tit. xlv. lib. lx. quod habet, vt in textu ſcriptum eſt. Similiter xvi. eſt cap. xvi. eiuſdem lib. & tit. quod eadem recenſet.

Κεφάλαιον γ΄.

Περὶ κληρικῶν ἀποσχιζόντων, καὶ παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων ἱστώντων θυσιαστήρια, ἀποστόλων κανὼν λα΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ε΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ι΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν λα΄. συνόδου α΄. καὶ β΄. ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, κανὼν ιβ΄. ιγ΄. ιδ΄. ιε΄.

CAP. III.

DE Clericis qui ſe abſcindunt, & præter Epiſcoporum ſententiam altaria erigũt, Apoſtolorum canon xxxi. Syn. Antioch. canon v. Syn. Carthag. can. x. Syn. vi. can. xxxi. Syn. i. & ij. quæ in ſanctorum Apo- C *ſtolorum æde habita eſt, xij. xiij. xiiij. xv.*

ΤΙΤΛΟΣ Γ΄.

TITVLVS TERTIVS.

Κεφάλαιον α΄.

ΠΕΡΙ εὐχῶν, καὶ ψαλμῳδίας, καὶ ἀναγνώσεως καὶ ἀναφορᾶς καὶ κοινωνίας, καὶ φορεσίας, καὶ ὑπουργίας ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, καὶ ὑπηρετῶν, ποίων ὁ λαὸς εὐχῶν ἀκροᾶται· καὶ διὰ τί πρὸς ἀνατολὰς ὁρῶντες εὐχόμεθα, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ε΄. καὶ ιθ΄. Βασιλείου ἐκ τοῦ κζ΄. κεφ. τοῦ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

D *DE precibus, & pſalmodia, & lectione, & oblatione, & communione, & lectorum miniſterio.*

Κείμενον.

Ἡ ιζ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, λέγει, τὴν εὐχὴν τῆς ἁγίας κοινωνίας καὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ὀφείλειν ἐξακούεσθαι τῷ λαῷ.

Σχόλιον.

Ἡ ιζ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστι κεφ. κα΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, Πρὸς τούτοις κελεύομεν, πάντας ἐπισκόπους τε καὶ πρεσβυτέρους, μὴ μετὰ τὸ σεσιωπημένον,

CAP. I.

QVASNAM preces audit populus, & cur ad orientem reſpicientes oramus, Synodi Laodic. can. v. xix. Baſilius ex xxvij. cap. de Spirituſancto.

TEXTVS.

CONSTITVTIO *xvij. primi tit. Nouellarum, dicit, preces ſancta communionis, & ſanctorum baptiſmatum, debere à populo exaudiri.*

SCHOL. BALS. Decimaſeptima conſtitutio primi tituli Nouellarum eſt xxi. cap. ii. lib. Baſilic. quod ſic dicit: Ad hæc iubemus, omnes Epiſcopos & Preſbyteros, non tacitè,

ſed cum voce quæ à fideliſſimo populo exaudiatur, diuinam oblationem, & quæ fit in ſancto baptiſmate, orationem facere: vt ex eo audientium animæ ad maiorem compunctionem, & ad Domini Dei glorificationem excitentur.

Cap. II.

QVINAM, *& quemodo, & quæ canere, vel precari, vel legere oporteat, Apoſtolorum canon lx. lxxxv. Synodi Laodicenæ can. xv. xvij. xviij. xix. xxiij. lix. Synodi Carthagin. Canon xxiiij. xxxij. xiij. Syn. ſextæ canon xxx. lxiij. lxxv. lxxxi. Syn. Nicænæ canon xiij.*

Cap. III.

OPORTERE *ſabbato Euangelium cum aliis ſcripturis legi, Synodi Laodic. canon xvi.*

Cap. IIII.

DE *ſancta oblatione, & communione Apoſtolorum canon iij. iiij. xxxi. Syn. Nic. canon. xviij. Syn. Ancyranæ. can. i. Syn. Neocaſar. canon. xiij. Syn. Laodic. canon xix. xlix. Syn. Carthaginen. canon xvij. xxx. xli. xlvij. Syn. vi. can. xxi. xxiij. xxviij. lvij. lviij. lxij. & ci.*

Cap. V.

QVOMODO *dant pacem Clerici & Laici, Syn. Laodic. canon nonusdecimus.*

Cap. VI.

DE *ijs qui dubitant communionem accipere à Presbyteris, qui vxores duxerunt. Syn. Gangr. canon quartus.*

Cap. VII.

SOLIS *ijs qui ſunt ſacerdotalis ordinis licere in altari communicare, & non oportere mulierem ad altare ingredi, Synodi Laodic. can. xix. xliiij. Synodi vi. canon lxix. lxx.*

Cap. VIII.

QVANDO *offerunt, & dant communionem Chorepiſcopi, Syn. Neocaſar. can. xiij.*

Cap. IX.

DIACONVM *non debere offerre, nec dare Presbytero communionem, Syn. Nicænæ can. xviij.*

A ἀλλὰ μετὰ φωνῆς τῷ πιστοτάτῳ λαῷ ἐξακουομένης, τὴν θείαν προσκομιδὴν, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι προσευχὴν ποιεῖσθαι, πρὸς τὸ κἀντεῦθεν τὰς τῶν ἀκουόντων ψυχὰς εἰς πλείονα κατάνυξιν καὶ τὴν πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν διεγείρεσθαι δοξολογίαν.

Κεφάλαιον β.

Περὶ τοῦ τίνας, καὶ πῶς, καὶ ποῖα δεῖ ψάλλειν, ἢ εὔχεσθαι, ἢ ἀναγινώσκειν, ἀποστόλων κανὼν ξ. πέ. συνόδου Λαοδικείας κανὼν ιέ. ιζ'. ιή. ιθ'. κγ'. μθ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν
B κδ'. μϛ'. ργ'. συνόδου ϛ'. κανὼν λγ'. ξγ'. οέ. πά. συνόδου Νικαίας τῆς β. κανὼν ιδ'.

Κεφάλαιον γ'.

Περὶ τοῦ χρῆναι κατὰ σάββατον ἀναγινώσκεσθαι εὐαγγέλιον μετὰ ἑτέρων γραφῶν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ἓξ καὶ δέκατος.

Κεφάλαιον δ'.

Περὶ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς καὶ κοινωνίας, ἀποστόλων κανὼν γ'. δ'. λά. συνόδου Νικαίας κανὼν ιή. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ά. συνόδου Νεοκαισαρείας, κανὼν ιγ. συνόδου Λαοδικείας
C κανὼν ιθ'. μθ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ζ'. λ'. μά. μζ'. συνόδου ϛ'. κανὼν κά. κγ'. κή. νζ'. νή. ξβ'. καὶ ρά.

Κεφάλαιον έ.

Πῶς διδόασι τὴν εἰρήνην οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ λαϊκοὶ, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ἐννεακαιδέκατος.

Κεφάλαιον ϛ'.

Περὶ τῶν διακρινομένων κοινωνεῖν ἀπὸ πρεσβυτέρων γεγαμηκότων, συνόδου Γαγγράνας κανὼν τέταρτος.

D
Κεφάλαιον ζ'.

Περὶ τοῦ μόνοις τοῖς ἱερατικοῖς ἐξεῖναι κοινωνεῖν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ περὶ τοῦ μὴ εἰσιέναι γυναῖκα εἰς τὸ θυσιαστήριον, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ιθ'. μδ'. συνόδου ϛ'. κανὼν ξθ'. οή.

Κεφάλαιον ή.

Πότε προσφέρουσι καὶ διδόασι κοινωνίαν οἱ χωρεπίσκοποι, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν τρεισκαιδέκατος.

Κεφάλαιον θ'.

Περὶ τοῦ μὴ προσφέρειν διάκονον, μήτε διδόναι πρεσβυτέρῳ κοινωνίαν, συνόδου Νικαίας κανὼν ιή.

Κεφάλαιον ί.

Περὶ φορεσίας καὶ ὑπουργίας ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, καὶ ὑπηρετῶν, καὶ ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτην ἄρτον διδόναι, ἢ ποτήριον εὐλογεῖν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν κά. κβ΄. κγ΄. κέ. μγ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν κζ΄. συνόδου Νικαίας τῆς δευτέρας κανὼν τεσσαρεσκαιδέκατος, ἑκκαιδέκατος.

Κεφάλαιον ιά.

Περὶ τῶν διατριβόντων ἐν πόλει καὶ ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας μὴ κοινωνούντων, συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ιά. συνόδου ϛ΄. κανὼν ὀγδοηκοστός.

Κεφάλαιον ιβ΄.

Περὶ τῶν ἀκουόντων τῶν γραφῶν καὶ μὴ προσκαρτερούντων ἐν τῇ τελευταίᾳ εὐχῇ, καὶ μεταλαμβανόντων, ἀποστόλων κανὼν ή. θ. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν β΄.

Κεφάλαιον ιγ΄.

Περὶ δαιμονιζομένων πῶς κοινωνοῦσι, ἀποστόλων κανὼν οθ΄. Τιμοθέου κανὼν γ΄.

Κεφάλαιον ιδ΄.

Περὶ ἔξωθεν ἐκκλησίας προσφερόντων, ἢ ἐκκλησιαζόντων, ἀποστόλων κανὼν λά. συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ϛ΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν β΄. έ. συνόδου Λαοδικείας κανὼν νή. συνόδου ἕκτης κανὼν λά. νθ΄.

Κείμενον.

Ἡ ζ΄. διάτ. τοῦ ά. τίτ. τῶν νεαρῶν, καὶ ἡ γ΄. τοῦ β΄. τίτ. φησὶν, ὅτι δεῖ τὸν θέλοντα εὐκτήριον ἢ ἐκκλησίαν κτίσαι, διαλέγεσθαι περὶ τούτου τῷ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ, καὶ δωρεῖσθαι τὰ ἀρκοῦντα πρὸς τὴν λυχνοκαΐαν, καὶ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν, καὶ τὴν ἀδιάφθορον τοῦ τόπου τήρησιν, καὶ τὴν ἀποτροφὴν τῶν προσεδρευόντων, καὶ τότε τὸν ἐπίσκοπον τὸ πρᾶγμα πᾶσι φανεροῦντα, δημοσίᾳ ἐκεῖσε προσιέναι, καὶ σὺν εὐχῇ πηγνύναι σταυρὸν, καὶ τότε τὸ ἔργον ἄρχεσθαι. καὶ ὅτι ὁ ἀρξάμενος νέον κτίζειν, ἢ παλαιὸν ἀνανεοῦν, ἀναγκάζεται μετὰ κληρονόμων αὐτοῦ, παρὰ τῶν οἰκονόμων καὶ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἄρχοντος τὸ ἀρχθὲν πληρῶσαι.

Σχόλιον.

Ἡ ζ΄. διάτ. τοῦ ά. τίτ τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ξζ΄. καὶ οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλά. κειμένη ἐν βιβλίῳ έ. τῶν βασιλικῶν τίτ. γ΄. κεφ. δ΄. καὶ έ. ἃ καὶ ἔχουσιν ὡς εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν.

A

CAP. X.

DE *habitu & miniſterio lectorum, cantorum, & miniſtrorum, & quod non oportet miniſtrum dare panem, vel benedicere calicem, Syn. Laodic. can. xxi. xxij. xxiij. xxv. xliij. Syn. vi. can. xxvij. Syn. Nic. ſecundæ. can. xiiij. xvi.*

CAP. XI.

DE *ijs qui in ciuitate verſantur, & tribus hebdomadis non communicant, Synod. Sardic. can. xi. Synodi ſexta. can. lxxx.*

CAP. XII.

DE *ijs qui audiunt ſcripturas, & in poB ſtrema oratione non permanent, & communicant, Apoſtolorum can. viij. ix. Syn. Antioch. can. ſecundus.*

CAP. XIII.

DE *dæmoniacis quomodo communicant, vel non, Apoſtolorum canon lxxix. Timothei canon iij.*

CAP. XIIII.

DE *ijs qui extra Eccleſiam offerunt, vel Eccleſiam congregant, Apoſtolorum canon xxxi. Syn. Gangr. can. xxvi. triceſimusprimus, quinquageſimusnonus.*

C

TEXTVS.

SEPTIMA *conſtitutio primi tituli Nouellarum dicit, quòd oportet eum qui vult Oratorium vel Eccleſiam conſtruere, de ea re cum ciuitatis Epiſcopo colloqui, & dare quæ ſufficiunt ad lampadum accenſionem, & ſacrum miniſterium, & incorruptam loci conſeruationem, & nutrimentum eorum qui aſſident: & tunc Epiſcopum rem omnibus manifeſtantem illuc publicè accedere, & cum oratione crucem figere, & tunc opus incipit: & quòd qui nouũ* (oratorium) *extruere, vel vetus renouare cœperit, cœptum perficere, ab Oeconomis, Epiſcopo & Præſi-* D *de cum hæredibus cogatur.*

SCHOLIVM BALSAM. *Conſtitutio vij. tit. i. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani lxvij. & non eſt poſita in Baſilicis. Conſtitutio iij. tit. ij. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani cxxxi. atque eſt in lib. v. Baſilicor. tit. iij. cap. iiij. & v. quæ etiam habent vt in textu compendioſo propoſita ſunt.* Auth. Ne quis orator.

A

TEXTVS.

SI *quis autem in domo priuata, ſuburbano, vel pago, ſacrum miniſterium peregerit, vel aliquibus peragere permiſerit, ſine Clericis deputatis à locorum Epiſcopo, locus in quo hoc factum eſt, ſciente domino, Eccleſiæ applicatur per Epiſcopum & œconomum, & præſidem conuenienter ſextæ conſtit. ſecundi tituli Nouellarum. Sexta enim Conſtitutio primi tituli Nouellarum dixit eum fiſco addici, & decimaquinta Conſtitutio iij. tit. primi libri Codicis. Sin autem dominus ignorauit quod factum eſt, damno non afficitur: ſed qui hoc ſciebant curatores, & mercenarij, & emphyteutæ, prouincia expelluntur, rebus eorum Eccleſiæ applicatis. Præfecti autem prætorio hæc proſpicientes & ſcientes quinque libris multantur, & cohors l. Licet tamen ijs qui habent in ſuis ædibus oratoria, orare, non etiam præter ea quæ dicta ſunt, ſacra miniſteria celebrare.*

L. Conuenticula. C. de Epiſc. & Cler.

B

SCHOL. BALS. De conſtitutione iii. tit. ii. Nouellarum tractauimus in præcedente ſcholio. Sexta conſtitutio primi tit. Nouellarum, quæ dicit confiſcari ſeu publicari locum in quo fit ſacrum præter Epiſcoporum ſententiam, eſt Iuſtiniani Nouella lviii. quæ exoleuit, vt quæ non ſit ſita in Baſilicis. Conſtitutio xv. tit. iii. lib. i. Codicis in Baſilicis non eſt poſita.

C

CAP. XV.

DE *Epiſcopis, vel Clericis, qui vnà cum Iudæis vel Hæreticis communicant vel precantur, vel eis operari permittunt, vel eorum ſacrificia ſuſcipiunt, Apoſtolorum can. decimus, quadrageſimusquintus, quadrageſimus ſextus. Syn. Antioch. canon. ij. Syn. Laodic. canon triceſimustertius.*

D

TEXTVS.

QVARTA *conſtitutio iij. tit. Nouellarum dicit, quòd Hæretici qui congregant, & qui apud ipſos congregantur, conſtitutionum pœnas ſubeunt: & domus in quibus hoc peccatum admittitur, ſanctæ Eccleſiæ addicuntur.*

Auth. Edict. de fide Conſtantinopol.

SCHOL. BALS. Quarta conſtitutio iii. tituli Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani, cxxxij.

Κείμενον.

Εἰ δέ τις ἐν ἰδιωτικῷ οἴκῳ, προαστείῳ, ἢ χωρίῳ, ἱερὰν ἐκτελέσῃ λειτουργίαν, ἢ τισὶν ἐκτελεῖν συγχωρήσῃ, ἢ δίχα κληρικῶν ἀφοριζομένων παρὰ τοῦ τῶν τόπων ἐπισκόπου, ὁ τόπος ἐν ᾧ τοῦτο γέγονεν ἐν εἰδήσει τοῦ δεσπότου, προσκυροῦται τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τοῦ οἰκονόμου, καὶ τοῦ ἄρχοντος, κατὰ τὴν ϛ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν. ἡ γὰρ ϛ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν εἶπεν αὐτὸν φισκοῦσθαι, καὶ ἡ ιε΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβ. τοῦ κώδικος. εἰ δὲ ἠγνόησε τὸ γινόμενον ὁ δεσπότης, οὐ ζημιοῦται, ἀλλ' οἱ γινώσκοντες φροντισταὶ, καὶ μισθωταὶ, καὶ ἐμφυτευταὶ, ἐξορίζονται τῆς ἐπαρχίας, τῶν πραγμάτων αὐτῶν προσκυρουμένων τῇ ἐκκλησίᾳ. οἱ δὲ ὕπαρχοι ταῦτα πληροφοροῦντες ἐν εἰδήσει ε΄. λίτρας ζημιοῦνται, καὶ ἡ τάξις ν΄. ἔξεστι μέντοι τοῖς ἔχουσιν ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν εὐκτήρια, εὔχεσθαι, οὐ μὴν καὶ λειτουργίας παρὰ τὰ εἰρημένα ποιεῖν.

Σχόλιον.

Περὶ τῆς γ΄. διατάξ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν διελάβομεν εἰς τὸ διελθὸν σχόλιον. ἡ. ϛ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἡ λέγουσα φισκοῦσθαι ἤτοι δημοσιεύεσθαι τὸν τόπον ἐν ᾧ γίνεταί τι ἱερὸν παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ νη΄. ἥτις καὶ ἠπράκτησεν ὡς μὴ τεθεῖσα εἰς τὰ βασιλικά. ἡ ιε΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Κεφάλαιον ιε΄.

Περὶ ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν συγκοινωνούντων, ἢ συνευχομένων αἱρετικοῖς, ἢ Ἰουδαίοις, ἢ ἐπιτρεπόντων αὐτοῖς ἐνεργεῖν, ἢ δεχομένων αὐτῶν θυσίας, ἀποστόλων κανὼν ι΄. με΄. μϛ΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν β΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν λγ΄.

Κείμενον.

Η δ΄. διάτ. τοῦ ϛ΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι συνάγοντες οἱ αἱρετικοὶ, καὶ οἱ πρὸς αὐτοὺς συναγόμενοι τὰς ἀπὸ τῶν διατάξεων ποινὰς ὑπομένουσι, καὶ οἱ οἶκοι ἐν οἷς ἁμαρτάνεται τοῦτο τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, προσκυροῦνται.

Σχόλιον.

Η δ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλβ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ α΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφαλ. τελευταίῳ.

καλουμένη ἴδικτον περὶ πίστεως, Κωνσταντινου-πολίταις κωλύουσα τὰς παρασυνάξεις, καὶ τὰ παραβαπτίσματα τῶν αἱρετικῶν, καὶ διαλαμβάνουσα ὅσα εἰς τὸ κείμενον διελήφθησαν.

Κεφάλαιον ιϛʹ.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὰ ἅγια, λόγῳ εὐλογιῶν, εἰς τὰς παροικίας πέμπεσθαι, συνόδου Λαοδικείας κανὼν τεσσαρεσκαιδέκατος.

Κεφάλαιον ιζʹ.

Περὶ τοῦ μὴ διδόναι τοῖς σώμασι τῶν τελευτώντων κοινωνίαν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιηʹ. συνόδου ἕκτης κανὼν πγʹ.

Κεφάλαιον ιηʹ.

Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι γυναῖκα ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς καθάρσεως αὐτῆς κοινωνεῖν, Διονυσίου ἐκ τῆς πρὸς Βασιλείδην ἐπιστολῆς, κεφ. βʹ. δʹ. Τιμοθέου κανὼν ζʹ.

Κεφάλαιον ιθʹ.

Πῶς ὁ ὀνειρωχθεὶς κοινωνεῖ, Διονυσίου ἐκ τῆς πρὸς Βασιλείδην ἐπιστολῆς κεφ. δʹ. Τιμοθέου κανὼν ιβʹ.

Κεφάλαιον κʹ.

Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι ἀναφορὰν παρόντων αἱρετικῶν, Τιμοθέου κανὼν ἔνατος.

Κεφάλαιον καʹ.

Πότε δεῖ τῆς γαμετῆς διὰ τὴν κοινωνίαν ἀπέχεσθαι, Διονυσίου ἐκ τῆς πρὸς Βασιλείδην ἐπιστολῆς κεφάλαιον γʹ. Τιμοθέου κανὼν ἐ. ιγʹ.

Κεφάλαιον κβʹ.

Πῶς γίνεται προσφορὰ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτὸν ἀνελόντος, Τιμοθέου κανὼν τεσσαρεσκαιδέκατος.

Κείμενον.

Ο πολιτικὸς νόμος τὸν ἑαυτὸν ἀνελόντα, ἢ ἀνελεῖν ἐπιχειρήσαντα διὰ φόβον ἐγκλήματος, οὐ μὴν διὰ νόσον, ἢ μῖσος ζωῆς, τιμωρεῖται, ὡς τὸν ἕτερον ἀνελόντα, καὶ δημεύει τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ὡς βιβλίον μηʹ. τίτ. καʹ. καὶ βιβλίον θʹ. τοῦ κώδικος τίτ. νʹ.

Σχόλιον.

Ο καʹ. τίτ. τοῦ μηʹ. βιβλίου τῶν διγεστῶν, ἔστι κεφ. γʹ. καὶ δʹ. τοῦ νγʹ. τίτ. τοῦ ξʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τὰ αὐτὰ διεξιόντες. ὁ δὲ νʹ. τίτ. τοῦ θʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

A quæ appellatur Edictum de fide, Conſtantinopolitanis quæ illicitas congregationes prohibet, & peruerſa Hæreticorum baptiſmata, & tractat de cæteris quæ in textu comprehenſa ſunt.

CAP. XVI.

NON *oportere ſancta, ratione benedictionis, mitti in parochias: Syn. Laodic. canon decimusquartus.*

CAP. XVII.

B NON *eſſe dandam mortuorum corporibus communionem: Synodi Carthagin. canon decimusoctauus, Synodi vi. canon lxxxiij.*

CAP. XVIII.

NON *oportere mulierem ſuæ purgationis tempore communicare, Dionyſii ex Epiſtola ad Baſilidem cap. ij. & iiij. Timothei canon ſeptimus.*

CAP. XIX.

QVOMODO *is, cui in ſomnis ſemen fluxit, communicat, Dionyſii ex Epiſtola*
C *ad Baſilidem caput quartum. Timothei can. xij.*

CAP. XX.

NON *fieri oblationem præſentibus hæreticis, Timothei canon nonus.*

CAP. XXI.

QVANDO *oporteat ab vxore propter communionem abſtinere, Dionyſii ex Epiſtola ad Baſilidem caput tertium. Timothei canon v. decimustertius.*

CAP. XXII.

D QVOMODO *fit oblatio pro eo qui ſeipſum interfecit, Timothei canon decimusquartus.*

TEXTVS.

LEX *ciuilis eum qui ſibi mortem conſciuit, vel conſciſcere conatus eſt, propter metum criminis, non autem propter morbum, vel vitæ odium, punit vt eum qui alterum interfecit, vt vult liber quadrageſimus octauus, tit. viceſimus ſecundus, & lib. ix. Codicis tit. l.*

SCHOL. BALS. Titulus xxi. lib. xlviii. Digeſtorum, eſt caput iii. & iiij. tit. liij lib. lx. Baſilic. qui eadem tradunt. Titulus autem l. libri ix. Codicis in Baſilicis non eſt poſitus.

TITVLVS QVARTVS.

ff. De bonis eorum qui ante ſent.

DE Catechumenis & ſancto baptiſmate.

CAP. I.

NON oportere poſt duas quadrageſimæ hebdomadas ad illuminationem admitti, Syn. Laodic. can. xlv.

CAP. II.

DE ijs qui adiurant, Syn. Laodic. canon xxvi.

CAP. III.

QVOMODO oporteat baptizare, Apoſtolorum canon quadrageſimusnonus. l. Syn. vi. can. quinquageſimus nonus.

CAP. IIII.

QVOMODO oporteat eos qui illuminantur, fidem profiteri, Synod. Laodic. canon xlvi. quadrageſimusſeptimus. Syn. vi. canon ſeptuageſimusoctauus.

TEXTVS.

DECIMA Conſtitutio x. tit. primi libri Codicis iubet, vt Pagani, qui parui quidem ſunt, ſine dilatione baptizentur: qui autem ſunt perfectæ ætatis, non niſi priùs ſcripturas & ſanctos canones edocti. & ſciendum eſt non inueniri canonem qui hoc dicat. Tertia autem conſtitutio tertij tituli Nouellarum, quæ eſt ſecunda de Samaritanis, ſita autem in ordine librorum, qui ſunt in Patriarcheio, cxxxiij. decernit, ne Samaritani ad ſanctum baptiſmum citò ac leuiter recipiantur, ſed ij quidem, qui bonam doctrinam percipere poſſunt, biennio catechizentur, & ſic baptizentur. Pueri autem, & qui doctrinam omnino non intelligunt, etiam abſque eiuſmodi obſeruatione, ſancto baptiſmo dignentur.

SCHOLIVM BALSAM. Conſtitutio x. tit. viii. lib. i. Cod. non eſt in Baſilicis. conſtitutio iii. tit. iii. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxliiij. poſitáque eſt in lib. Baſil. i. tit. i. cap. li. quæ etiam ſcribetur in fine cap. viii. tit. iiij.

CAP. V.

VT baptizentur qui neſciunt an baptizati fuerint, Syn. Carthagin. can. lxxv.

ΤΙΤΛΟΣ Δʹ.

ΠΕΡΙ κατηχουμένων καὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

Κεφάλαιον αʹ.

Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν μετὰ δύο ἑβδομάδας τῆς τεσσαρακοστῆς δέχεσθαι πρὸς τὸν φωτισμόν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν μεʹ.

Κεφάλαιον βʹ.

Περὶ τῶν ἐπορκιζόντων, συνόδου Λαοδικείας κανὼν εἰκοστὸς ἕκτος.

Κεφάλαιον γʹ.

Πῶς δεῖ βαπτίζειν, ἀποστόλων κανὼν μθʹ. νʹ. συνόδου ἕκτης κανὼν νθʹ.

Κεφάλαιον δʹ.

Περὶ τοῦ χρῆναι φωτιζομένους ἀπαγγέλλειν τὴν πίστιν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν μϛʹ. μζʹ. συνόδου ἕκτης κανὼν οηʹ.

Κείμενον.

Ἡ ιʹ. διάτ. τοῦ ιʹ. τίτ. τοῦ αʹ βιβλίου τοῦ κώδικος παρακελεύεται τοὺς Ἕλληνας μικροὺς μὲν ὄντας χωρὶς ἀναβολῆς βαπτίζεσθαι, τοὺς δὲ τελείους πρότερον τὰς γραφὰς καὶ τοὺς ἁγίους κανόνας διδασκομένους. καὶ ἰστέον ὅτι οὐχ εὑρίσκομεν κανόνα τι τοιοῦτο διδάσκοντα. ἡ δὲ γʹ. διάτ. τοῦ γʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, βʹ. οὖσα περὶ Σαμαρειτῶν, κειμένη δὲ ἐν τῷ ῥητῷ τῶν ἐν τῷ πατριαρχείῳ βιβλίων, βιβλ. ρλγʹ. θεσπίζει μὴ προχείρως τοὺς Σαμαρείτας ἐπὶ τὸ ἅγιον εἰσδέχεσθαι βάπτισμα, ἀλλὰ τοὺς μὲν χρηστῆς διδασκαλίας αἰσθανομένους, ἐπὶ διετίαν κατηχεῖσθαι, καὶ οὕτω βαπτίζεσθαι· τοὺς δὲ νέους πάνυ, καὶ διδασκαλίας οὐ συνιέντας, καὶ χωρὶς τῆς παρατηρήσεως ταύτης, ἀξιοῦσθαι τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

Σχόλιον.

Ἡ ιʹ. διάτ. τοῦ ηʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἔστιν εἰς τὰ βασιλικά. ἡ γʹ. διάτ. τοῦ γʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιάνειος ρμδʹ. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν αʹ. τίτ. αʹ. κεφ. ναʹ. ἥτις καὶ γραφήσεται εἰς τὸ τέλος τοῦ ζʹ. κεφ. τοῦ δʹ. τίτ.

Κεφάλαιον εʹ.

Περὶ τοῦ βαπτίζεσθαι τοὺς ἀγνοοῦντας εἰ ἐβαπτίσθησαν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν οεʹ.

συνόδου ς'. κανὼν πδ'.

Κεφάλαιον ς'.

Περὶ τοῦ μὴ βαπτίζεσθαι τοὺς τελευτήσαντας, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ὀκτωκαιδέκατος.

Κεφάλαιον ζ'.

Περὶ τῶν παρὰ τὸ βάπτισμα ἁμαρτανόντων, καὶ περὶ κατηχουμένων παραπιπτόντων, συνόδου Νικαίας κανὼν ιδ'. συνόδου Αγκύρας κανὼν ιβ'. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν έ. Βασιλείου κανὼν ή. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν δ'. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἐν Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει ἐπισκόπους ἐπιστολῆς κανὼν δ'.

Κείμενον.

Η ά. διάταξις τοῦ ιβ'. τιτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ὅτι ἐὰν Ιουδαῖος διὰ τὸ φυγεῖν ἔγκλημα, ἢ χρέος, θελήσῃ χριστιανίσαι, οὐ δεῖ αὐτὸν προσδεχθῆναι, ἕως ἂν ἀνεύθυνος φανῇ, καὶ τὸ χρέος καταβάλλῃ. ἡ δὲ ί. διάτ. τοῦ ιά. τιτ. τοῦ ά. βιβλίου, θέλει τοὺς Ελληνας βαπτίζεσθαι, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, χωρὶς ἀναβολῆς, μικρὰ ὄντα, τὰ δὲ τέλεια προσδιδάσκεσθαι κατὰ τοὺς κανόνας, τὰς γραφάς. ἡ δὲ γ'. τοῦ γ'. τιτ. τῶν νεαρῶν, ἐπὶ διετίαν θέλει τοὺς τελείους Σαμαρείτας εἰσκατηχεῖσθαι.

Σχόλιον.

Η ά. διάτ. τοῦ ιβ'. τιτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. μδ'. τοῦ ά. τιτ. τοῦ ά. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγον καθὼς εἰς τὸ κείμενον ἐδηλώθη. ἡ ί. διάτ. τοῦ ιά. τιτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ μέντοι γ'. διάταξις τοῦ γ'. τιτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ιουστινιανοῦ ρμδ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ ά. τῶν βασιλικῶν τιτ. ά. κεφ. νά. θεσπίζουσα Σαμαρείτας μηδέν τι λαμβάνειν ἀπὸ διαθήκης, ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, ἢ ἐκ δωρεᾶς, μηδὲ διατίθεσθαι αὐτοὺς, ἢ δωρεῖσθαι αἱρετικοῖς, μόνους δὲ τοὺς γεωργοὺς Σαμαρείτας κληρονομεῖν καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καὶ ἐκ διαθήκης ἀλλήλοις, ἀλλὰ μηδὲ γίνεσθαί τινα ἐκ τούτων στρατιώτην, ἢ συνήγορον, ἢ ἕτερόν τι ὀφφίκιον αὐτοὺς ἐγχειρίζεσθαι· κατηχεῖσθαι δὲ αὐτοὺς ἐπὶ διετίαν, δεκτικοὺς ὄντας τῆς κατηχήσεως· ἔτι μὴν ἐλευθεροῦσθαι καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν ἐξωνημένους δούλους Χριστιανοὺς ὄντας.

Κεφάλαιον ή.

Περὶ ἐπισκόπων, ἢ κληρικῶν δεχομένων βάπτισμα αἱρετικῶν, ἀποστόλων κανὼν μς'.

A *Syn. vi. can. lxxxiiij.*

CAP. VI.

VT, *non baptizentur mortui, Syn. Carthag. canon xviij.*

CAP. VII.

DE *iis qui peccant ante baptiſmum, & Catechumenis, qui labuntur, Synod. Nicænæ canon decimusquartus. Synod. Ancyrenæ canon duodecimus. Syn. Neocæſar. canon quintus. Baſilij can. octauus. Theophili ex Commonitorio canon quartus. Cyrilli ex Epiſtola ad Epiſcopos qui ſunt in* B *Libya & Pentapoli, can. iiij.*

TEXTVS.

PRIMA *conſtitutio duodecimi tituli primi lib. Cod. dicit, Quòd ſi Iudæus vt crimen effugiat, vel ſe ab ære alieno liberet, vult fieri Chriſtianus, non eſt admittendus, donec innocens viſus fuerit, & debitum ſoluerit. Decima autem conſtitutio, vndecimi tituli i. lib. vult, Paganos, & eorum liberos, ſine dilatione, cum parui* C *ſunt, baptizari, adultos autem prius doceri ſcripturas, vt volunt canones. Tertia autem eiuſdem tit. Nouellarum, vult Samaritanos adultos biennio catechizari ſeu initiari.*

L. i. C. de iis qui ad Eccl. confug.

SCHOL. BALS. Conſtitutio. i. tit. xii. lib. i. Codicis eſt caput xliiii. tit. i. lib. i. Baſilic. quod ita dicit, vt in textu declaratum eſt. Conſtitutio x. tit. xi. lib. i. Codicis non eſt poſita in Baſilicis. Verum conſtitutio iii. tit. iii. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani cxliiij. quæ libro i. D Baſil. tit. cap. li. poſita eſt, & ſtatuit vt Samaritani nihil vel ex teſtamẽto vel ab inteſtato vel ex donatione accipiant, neque ipſi teſtamentum faciant, vel donent hæreticis: ſoli autem Samaritani agricolæ ſibi inuicem & ex teſtamento & ab inteſtato ſint hæredes. Sed nec ſit ex iis aliquis miles, vel aduocatus, vel eis aliquod officium committatur. Catechizentur autem ipſi biennio, ſi ſint catechiſmi capaces: libertate donentur autem etiam qui ab ipſis empti ſunt ſerui, ſi ſint Chriſtiani.

Auth. de Samaritanis.

CAP. VIII.

DE *Epiſcopis vel Clericis, qui Hæreticorum baptiſmum recipiunt, Apoſtolorum canon quadrageſimusſextus.*

A

Cap. IX.

De iis qui in morbo baptizantur, Syn. Neocæſar. canon duodecimus. Syn. Laodic. can. quadrageſimuſſeptimus. Syn. Carth. canon quadrageſimusquintus. Timothei can. iiij.

Cap. X.

L. i. Ex hoc. ff. de ventre inſpic.

De muliere prægnante, quæ baptizatur, Syn. Neocæſar. can. vi. Atqui in primo digeſto iiij. tituli viceſimiquinti libri Digeſtorum dicitur, fœtũ eſſe partem prægnantis. in digeſto tamen x. tit. iij. lib. xli. & lib. l. tit. xvi. dig. xxvi. quòd partus pars matris non ſit. Alias quoque leges de ea re adduxi in libro vnico à me ſcripto de legibus, quæ videntur contrariæ.

L. Partum. ff. de verb. & rer. ſignif.

Schol. Bals. Primum caput iiij. tit. viceſimiquinti lib. Digeſtorum, eſt ſecundum reſponſum primi capitis. vij. tit. Baſilic. quod ſic habet: Fœtus priuſquam naſcatur, pars eſt mulieris, & ideo donec natus fuerit, non competit patri, codice de liberis agnoſcendis. Decimum caput tit. iij. lib. xli. Digeſt. eſt thema iii. cap. x. lib. l. Baſilicorum, quod ſic dicit, quod ex vacca vel ancilla furto ſurrepta natum eſt, etiam hæres furis, & emptor ignorans diuturna poſſeſſione vſucapit. Quod enim natum eſt, non eſt pars eius quod furto ſurripitur. Viceſimumſextum caput, xvi tit. l lib. Digeſtorum eſt caput viceſimumſextum ſecundi libri Baſilic. quod ſic habet: Partus ancillæ furtiuæ, non eſt pars ipſius. Hæc cùm ita ſe habeant, interrogauerit quiſpiam, Cùm caput x. huius tituli doceat de muliere prægnante quæ baptizatur, quare meminit Patriarcha dictorum capitum, vt quæ videantur contraria? Solutio. Dubitabatur an oporteret mulierem prægnantem baptizari. Dicebant enim nonnulli, quòd quoniam fœtus, qui in maternis viſceribus adhuc latet, matri omnino vt pars ipſius coniunctus eſt, & non poteſt vnà cum matre illuminari, quòd in lucẽ nondum venerit, nec ſuſcipiendi baptiſmi voluntatem habeat: nec prægnãs quoque debet mulier baptizari,

Κεφάλαιον θ'.

Περὶ τῶν ἐν νόσῳ βαπτιζομένων, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ιβ'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν μζ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν με'. Τιμοθέου κανὼν δ'.

Κεφάλαιον ι.

Περὶ ἐγκύου βαπτιζομένης, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ϛ'.

Κείμενον.

Καίτοι ἐν τῷ α. διγεστ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ κε'. βιβλίου τῶν διατάξεων φησι, τὸ κυοφορούμενον
B
εἶναι μέρος τῆς ἐγκύου. ἐν δὲ τῷ ι'. διγεστ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ μα'. βιβλίου, καὶ βιβλίου ν'. τίτ. ιϛ'. διάταξις κϛ'. ὅτι τὸ κυοφορούμενον οὐκ ἔστι μέρος τῆς μητρός. καὶ ἄλλα δὲ διάφορα νόμιμα περὶ τούτου συνήγαγον ἐν τῷ γραφέντι μοι περὶ ἐναντιοφανῶν μόνῃ βίβλῳ.

Σχόλιον.

Τὸ α'. διγέστ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ κε'. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι θέμα β'. τοῦ α'. κεφ. τοῦ ζ'. τίτ. τοῦ λε'. βιβλίου οὕτως ἔχον, τὸ ἐγκυομενούμενον πρὶν ἢ τεχθῇ μέρος ἐστὶ τῆς γυναικός, καὶ διὰ τοῦτο
C
ἕως ἂν τεχθῇ, οὐχ ἁρμόζει τῷ πατρὶ τὸ περὶ παίδων δόγμα. τὸ ι'. διάταγμα τοῦ γ'. τίτ. τοῦ μα'. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ θέμα γ'. τοῦ ι'. κεφ. τοῦ ν'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγον, τὸ τεχθὲν ἀπὸ βοὸς ἢ δούλης κλεψίμου, καὶ κληρονομίας τοῦ κλέπτου· καὶ ἀγοραστὴς ἀγνοῶν διὰ χρονίας νομῆς δεσπόζει. τὸ γὰρ τεχθὲν οὐκ ἔστι μέρος τοῦ κλεψιμαίου. τὸ κϛ'. διάταξις τοῦ ιϛ'. τίτ. τοῦ ν'. βιβλίου τῶν διατάξεων ἐστι κεφ. κϛ'. τοῦ β'. τίτ. τοῦ β'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, ὁ τοκετὸς κλεψιμαίας δούλης
D
οὐκ ἔστι μέρος αὐτῆς. τούτων οὕτως ἐχόντων ἐρωτήσει τις, τίνος χάριν τοῦ ι'. κεφ. τοῦ παρόντος συντάγματος περὶ ἐγκύου βαπτιζομένης διδάσκοντος, ἐμνήσθη ὁ πατριάρχης τῶν ῥηθέντων κεφαλ. ὡς δοκούντων ἐναντιοφανῶν. ἀμφιβολία ἦν περὶ τοῦ εἰ χρὴ τὴν κυοφοροῦσαν βαπτίζεσθαι. ἔλεγον γάρ τινες ὡς ἐπεὶ τὸ κυοφορούμενον τοῖς μητρικοῖς ἐγκάτοις κρυπτόμενον συνήνωται τῇ μητρὶ δι' ὅλου ὡς μέρος αὐτῆς, καὶ οὐ δύναται σὺν τῇ μητρὶ φωτισθῆναι, διὰ τὸ μηκέτι εἰς φῶς ἐλθεῖν, μηδὲ προαίρεσιν ἔχειν τῆς ὁμολογίας τοῦ θείου βαπτίσματος. οὐδὲ ἡ ἐγκυομονοῦσα ὀφείλει βαπτίζεσθαι· ἀλλὰ

ἀλλὰ περιμένειν τὴν εἰς τὸ φῶς τοῦ κυοφορουμένου ἐξέλευσιν, ἵνα μὴ τὸ μὲν ἐκ μερῶν αὐτοῦ βαπτισθῇ, τὸ δὲ μείνῃ ἀφώτιστον· καὶ ὅτι ἂν σὺν τῇ ἐγκυομενούσῃ τὸ κυοφορούμενον βαπτισθῇ, μετὰ τὸ εἰς φῶς ἐξελθεῖν, ἐὰν βαπτισθείη, εὑρεθείη δὶς βαπτιζόμενον, ὅπερ ἄτοπον. καὶ ἡ ἐν Νεοκαισαρείᾳ σύνοδος ἔλυσεν ἐν ϛ΄. κανόνι τὸ ἀμφίβολον, οὕτω διορίσασα, μὴν περὶ κυοφορούσης, ὅτι δεῖ φωτίζεσθαι ὁπότε βούλεται. οὐδὲν γὰρ ἐν τούτῳ κοινωνεῖ ἡ τίκτουσα τῷ τικτομένῳ, διὰ τὸ ἑκάστου ἰδίαν τὴν προαίρεσιν τὴν ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ δείκνυσθαι. τοῦ γοῦν θείου τούτου κανόνος λέγοντος μὴ ἐπικοινωνεῖν τῇ τικτούσῃ τὸ τικτόμενον, ὁ τὸ παρὸν σύνταγμα συνθέμενος πατριάρχης, εὑρίσκων τοὺς διαληφθέντας νόμους, ποτὲ μὲν λέγουσα μέρος εἶναι τῆς ἐγκύου τὸ κυοφορούμενον παρὰ τὴν δύναμιν τοῦ κανόνος, ποτὲ δὲ μὴ εἶναι, τέθεικεν ἐνταῦθα τὰ ἐναντιοφανῆ, τὴν λύσιν ὡς ἔοικεν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀναρτήσας ἀμαθίαν. φαμὲν τοίνυν ὡς οὐκ ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις τὰ ῥηθέντα νόμιμα. τὸ γὰρ κυοφορούμενον ἀεὶ πρὸ τοῦ τεχθῆναι μέρος ἐστὶ τῆς μητρὸς, ὡς καὶ τὸ τοῦ λα΄. βιβλίου κεφ. φησὶ, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναται πατὴρ ἀνακαλεῖσθαι αὐτὸ ὡς ὑπεξούσιον. μετὰ μέντοι τὸ γεννηθῆναι ἀνακαλεῖται τοῦτο, ὡς μὴ ὂν μέρος τῆς μητρός. καὶ ὁ καλῇ δὲ πίστει νεμηθεὶς τὸ τεχθὲν ἀπὸ κλοπιμαίας δούλης δεσπόζει αὐτοῦ ὡς μὴ ὄντος κλοπιμαίου. ὁ μέντοι κεφ. ι. οὐχὶ διὰ τὸ μὴ εἶναι μέρος τῆς κυοφορούσης τὸ κυοφορούμενον, ἐπέτρεψε τὸ βάπτισμα ταύτης, μέρος γὰρ ἐστὶν αὐτῆς πρὸ τοῦ τεχθῆναι, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ἐπικοινωνεῖν τὴν τίκτουσαν τῷ τικτομένῳ ἤγουν μὴ λογίζεσθαι καὶ ταύτην ἀφώτιστον ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸ κυοφορούμενον βαπτίσματος ὁμολογίαν ἀναδέχεσθαι. πότε δὲ ὁ τοκετὸς τῆς κλοπίμου δούλης δεσπόζεται, καὶ πότε οὔ, φασὶ νόμοι διάφοροι. καὶ ζήτει τὰ γραφέντα ἔξωθεν τοῦ ἄνωθεν κατεστρωθέντος κϛ΄. κεφ. τοῦ β΄. τιτ. τοῦ β΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν.

Κεφάλαιον ια΄.

Περὶ τοῦ ὀφείλειν μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα χρίεσθαι, συνόδου Λαοδικείας κανὼν μη΄.

Κεφάλαιον ιβ΄.

Περὶ ποιήσεως τοῦ ἁγίου χρίσματος, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ϛ΄.

A ſed expectare donec fœtus in lucem exierit, ne eius quidem vna pars illuminetur, alia verò nequaquam illuminata maneat: & quòd ſi cum prægnante fœtus baptizatus fuerit, ſi poſtquam in lucem exierit, baptizetur, inuenietur bis baptizatus. quod eſt abſurdum. & ideo etiam Neocæſariana Syn. in vi. can. ſoluit dubitationem, de prægnante ſic definiens, quòd oportet eam illuminari quando velit: nihil enim hac in re commune habet quæ peperit cum eo B quod natum eſt, quòd vnuſquiſque propriam animi voluntatem, quæ eſt in confeſſione, oſtendat. Cùm itaq; hic ſacer canon ſtatuat nihil habere commune, quod naſcitur, cum ea quæ peperit, Patriarcha, qui hoc opus compoſuit, inueniẽs memoratas leges aliquando quidem dicere partem eſſe prægnantis mulieris fœtum qui eſt in vtero, præter ſententiam canonis: aliquando autem non eſſe: ea quæ contraria vidẽtur, coniunxit, eorum ſolutionẽ noſtræ, vt eſt veriſimile, inſcitiæ relinquens. Dicimus C ergo dictas leges nõ eſſe inter ſe contrarias. Fœtus enim, qui eſt in vtero, ſemper antequam natus ſit, pars eſt matris, vt dicit caput xxxi. libri. Et ideo non poteſt pater eum tanquam ſit in ſua poteſtate vẽdicare: poſtquã autem natus fuerit, vendicat, vt qui non ſit pars matris. Porrò autem is etiã qui bona fide poſſidet quod ex furtiua ancilla natum eſt, id tanquã non furtiuum vſucapit. Veruntamẽ canon x. non quòd non ſit pars prægnantis mulieris, qui in vtero eſt fœtus, permiſit eius baptiſmum: eſt e- D nim pars ipſius ante partũ: ſed quoniam nihil habet commune fœtus cum muliere quæ peperit: Scilicet quòd non ea quoque non illuminata reputetur, quòd non poſſit fœtus baptiſmatis confeſſionem ſuſcipere. Quando autẽ furtiuæ ancillæ fœtus vſucapitur, & quando non, dicũt diuerſæ leges. & quære quæ ſcripta sũt ſuperi⁹ poſita ex xxvi. ca. ii. lib. Baſil.

CAP. XI.

POST *ſanctum baptiſmum vngi oportere, Synodi Laodicenæ canon xlviij.*

CAP. XII.

DE *ſancti Chriſmatis confectione, Syn. Carthag. canon vi.*

Cap. XIII.

De iis qui bis, vel non vt oportet, baptizantur, & de iis qui infirmos non baptizant, Apoſtolorũ can. quadrageſimusſept. quadrageſimusnonus, quinquageſimus.

Textvs.

C. Ne ſanctũ baptiſma iteretur.

De iis qui rebaptizant, & rebaptizantur, tractant prima & ſecunda conſtitutio noni tituli, primi libri Codicis. Altera enim Epiſcopo depoſitionem, altera verò vltimum ſupplicium ei qui baptizauit & baptizatus eſt, imponit, ſi quidem eſt ætatis, in quam cadat crimen. Scias autem quòd ei qui eſt pubertati proximus, ob nullam cauſam datur auxilium, vt liber viceſimus nonus, tit. quintus, digeſtum decimumquartum tradit. Eſt autem pubertas, in maſculo quidem quartusdecimus annus completus: in fœmina autem, annus duodecimus. vt liber viceſimusoctauus, titulus primus, digeſt. quintum, & liber Codicis v. tit. lx. Conſtit. iij. & Inſtitutionum i. tit. xxij. Sin autem fuerint aliquibus legata alimenta, donec fuerint puberes, maſculus quidem capit, donec octauum decimum annum compleuerit: fœmina autem, quartumdecimum. Vt liber triceſimusquartus. Porrò autem Impubes falſum non committit, vt liber quadrageſimusoctauus, titulus decimus, digeſt. viceſimumſecundum. & adulterium poſt pubertatem committitur, vt digeſt. triceſimumſextum, quintus titulus eiuſdem quadrageſimioctaui libri. Iam verò Nouella, quæ tractat de Eccleſiis Africæ, quæ eſt triceſimuſeptima, dicit quòd, qui ſunt rebaptizati, milites quidem eſſe non poſſunt, pœnitentiæ autem agendæ locum habent.

L. Excipiũt. ff. de ſenatuſc. Silani. ff de alim. & cib. leg. L. Mela. L. Si quæra. ff. Qui teſtam. facere poſſunt. L. Impuber. ff. Ad L. Cornel. de falſis. L. Si minor annis ff. Ad L. Iuliam. de adult.

Schol. Bals. Conſtit. i. & ii. tit. vi. lib. i. Cod. in Baſil. non ſunt poſitæ. Digeſtum xiiij. xvi. tit. xxxv. lib. Baſilic. quod ſic habet: Si impubes pubertati proximus dormiens prope dominum qui eſt interfectus, id quod factũ eſt non propalauerit, punitur. Impuberibus enim, qui ſub eodem ſunt tecto, dat veniam, non autem miniſtris & conſciis, ſi poſſint id quod fit intelligere. Talibus enim ne in alia quidem cauſa datur auxilium. Quintum cap. i. tit. xxxv. lib. ita habet: Maſculus, qui decimumquartum annũ compleuit, teſtatur. Fœmina autem, quæ xii. Natus autem calendis Ianuariis videtur annum complere ſexta hora noctis pridie calend. Ianuarij anni ſequentis.

Κεφάλαιον ιγ΄.

Περὶ τῶν δὶς, ἢ μὴ δεόντως βαπτιζομένων, καὶ τῶν τοὺς ἀσθενεῖς μὴ βαπτιζόντων, ἀποστόλων κανὼν μζ΄. μθ΄. ν΄.

Κείμενον.

Περὶ τῶν ἀναβαπτιζόντων, καὶ ἀναβαπτιζομένων διαλαμβάνουσιν ἡ α΄. καὶ ἡ β΄. διάτ. τοῦ ς΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος. ἡ μὲν γὰρ τῷ ἐπισκόπῳ καθαίρεσιν ἐπάγει, ἡ δὲ ἐσχάτην τιμωρίαν καὶ τῷ βαπτίσαντι καὶ τῷ βαπτισθέντι, εἴγε ἡλικίας ἐστὶν ἐγκλήματος δεκτικῆς. γίνωσκε δὲ ὅτι ὁ τῇ ἥβῃ πλησιάζων ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ βοηθεῖται, ὡς βιβλίον κθ΄. τίτ. ε΄. διάτ. ιδ΄. ἔστι δὲ καὶ ἥβη ἐπὶ τοῦ ἄρρενος ὁ ιδ΄. ἐνιαυτὸς πεπληρωμένος· ἐπὶ δὲ τῆς θηλείας ἡ συμπλήρωσις τοῦ ιβ΄. ἐνιαυτοῦ, ὡς βιβλίον κη΄. τίτ. α΄. διάτ. ε΄. καὶ βιβλίον τοῦ κώδικος ε΄. τίτ. ξ΄. διάτ. γ΄. ἰνστιτουτίωνος α΄. τίτ. κβ΄. Εἰ δέ τισι ληγατευθῇ ἀποτροφὴ ἕως οὗ εἰσὶν ἄνηβοι, ὁ μὲν ἄρρην λαμβάνει ἕως οὗ πληρώσῃ τὸν ιη΄. ἐνιαυτὸν, ἡ δὲ θήλεια τὸν ιδ΄. ἄνηβος δὲ τὸ πλαστὸν οὐ πλημμελεῖ, ὡς βιβλίον μη΄. τίτ. ι΄. διάτ. κβ΄. καὶ ἡ μοιχεία μετὰ τὴν ἥβην πλημμελεῖται, ὡς διάτ. λς΄. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ μη΄. βιβλίου. ἡ δὲ διαλαμβάνουσα περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Ἀφρικῆς λζ΄. νεαρὰ, φησὶν ὅτι οἱ ἀναβαπτισθέντες στρατεύεσθαι μὲν οὐ δύνανται, μεταμέλου δὲ χώραν ἔχουσιν.

Σχόλιον.

Ἡ α΄. καὶ β΄. διάτ. τοῦ ς΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. τὸ ιδ΄. διάτ. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ κθ΄. βιβλίου τῶν διγέστ. ἔστι κεφ. ιδ΄. τοῦ ις΄. τίτ. τοῦ λε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, ἐὰν πλησιάζων τῇ ἥβῃ ἄνηβος παρακαθεύδων τῷ ἀναιρεθέντι δεσπότῃ μὴ δημοσιεύσῃ τὸ γεγονὸς, τιμωρεῖται. τοῖς γὰρ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην ἀνήβοις συγχωρεῖ, οὐ μὴν τοῖς ὑπηρέταις, ἢ μετόχοις, εἰ δύνανται νοεῖν τὸ πραττόμενον. οἱ γὰρ τοιοῦτοι οὐδὲ ἐφ' ἑτέρας αἰτίας βοηθοῦνται. Τὸ ε΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου, ἔστι θέμα τελευταῖον τοῦ ε΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ λε΄. βιβλίου οὕτω δεξιὸν, ὁ ἄρρην πληρώσας τὰ ιδ΄. ἔτη διατίθεται, ἡ δὲ θήλεια τὰ ιβ΄. ὁ δὲ γεννηθεὶς καλένδαις ἰανουαρίαις δοκεῖ πληροῦν τὸν ἐνιαυτὸν ἀπὸ ς΄. ὥρας τῆς νυκτὸς τῆς πρὸ μιᾶς καλενδῶν ἰανουαρίων τοῦ ἑξῆς ἔτους.

ἡ γ'. διγέστ. τοῦ ξ. τίτ. τοῦ ε. βιβλίου τοῦ κώδ. ἔστι κεφ. γ'. τοῦ ιθ'. τίτ. τοῦ λη'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχει, Τὸ παλαιὸν ἡ μὲν τῶν θηλειῶν ἥβη ἀπὸ μόνου τοῦ ιβ'. ἐνιαυτοῦ ἐκρίνετο, ἡ δὲ τῶν ἀρρένων ἐκ τοῦ πληρωθῆναι τὸν ιδ'. ἐνιαυτὸν μετὰ τοῦ συντρέχειν καὶ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν, ὡς ἔγνως καὶ ἐν τοῖς ἰνστιτούτοις. ἡ διάταξις οὖν κελεύει καὶ ἐπὶ τῶν ἀρρένων ἀπὸ τοῦ ιδ'. ἐνιαυτοῦ κρίνεσθαι μὴ ἐπιζητουμένου ἡμῖν τὸ σχῆμα τοῦ σώματος, διὰ τὸ ἀπρεπές. ὁ δὲ κβ'. τίτ. τῆς α'. ἰνστιτούτων οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ὁ α'. τίτ. τοῦ λδ'. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐτέθη εἰς βιβλίον μδ'. τίτ. ιδ'. καὶ ζήτει κεφ. αὐτοῦ ιδ'. οὕτω λέγον, ἐὰν ἀνήβοις ληγατεύσω διατροφὰς, καὶ μὴ δείκνυται ἕως πότε ἡ θέλησις λαμβάνειν αὐτὰς, ἕως οὗ ζῶσι, λαμβάνουσιν. Εἰ δὲ εἶπον μέχρι τῆς ἥβης, ὁ μὲν ἄρρην μέχρι τοῦ ιη'. ἔτους, ἡ δὲ θήλεια τοῦ ιδ'. λαμβάνουσιν. ἐπὶ μόνων δὲ τῶν διατροφῶν φιλαγάθως οὕτως ἡ ἥβη ὁρίζεται. τὸ κβ'. διγέστ. τοῦ ι. τίτ. τοῦ μη'. βιβλίου, ἐστὶ κεφ. κβ'. τοῦ μα'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω διαλαμβάνον, Οὔτε τῷ Λιβωνείῳ δόγματι, οὔτε τῷ ἐγκλήματι τοῦ πλαστοῦ ἄνηβος ὑποπίπτει. Τὸ λς'. διγέστ. τοῦ ε. τίτ. τοῦ μη'. βιβλίου, ἐστὶ κεφ. μ'. τοῦ λζ'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον, μετὰ τὴν ἥβην πλημμελεῖ ὁ νέος μοιχείαν, καὶ ὑπόκειται τῷ νόμῳ. ἡ δὲ λζ'. νεαρὰ ἐτέθη εἰς βιβλίον α'. τίτλου α'. κεφάλαιον με'. οὕτως ἔχον, αἱρετικὸς μὴ βαπτιζέτω, μήτε πολιτευέσθω, μήτε μετελθέτω οἱονδήποτε πολιτικὸν ὀφφίκιον. ὁ ἀναβαπτισθεὶς στρατείας μόνης κωλύεται· Ιουδαῖος Χριστιανὸν ἀνδράποδον μὴ ἐχέτω, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ταῦτα μὲν διδάσκουσι τὰ κεφ. περὶ τῶν ἀνήβων καὶ τῶν ἀναβαπτιζομένων, ἢ ἄλλως ἁμαρτανόντων, πότε συγγινώσκονται καὶ πότε οὐ συγγινώσκονται, καὶ ποῖος χρόνος ὁ μετὰ τὴν ἥβην ἐστί. σὺ δὲ συναγαγὼν εἰπὲ, ὅτι ἡ ἀνηβότης εἰς τρία διαιρεῖται, εἰς ἴμφαντα ἄνηβον τὸν ἐστερημένον φωνῆς, καὶ ἤδη συμπληρώσαντα τὴν τριετίαν, εἰς πρόξιμον ἴμφαντα τὸν πλησιάζοντα τῇ φωνῇ, καὶ συμπληρώσαντα τὸν ζ'. ἐνιαυτὸν, καὶ εἰς πρόξιμον πουβέρτατι τὸν πλησιάζοντα τῇ ἡλικίᾳ, καὶ δεκτικὸν ὄντα δόλου, ὅστις ἀπὸ τοῦ ζ'. ἐνιαυτοῦ

A Conſtitutio iij. xix. tit. xxxviij. lib. Baſilicor. quod ſic habet: Antiquitus fœminarum quidem pubertas à ſolis xij. annis iudicabatur: Maſculorum autem, ex eo quòd completus eſſet decimusquartus annus, ſi vnà etiã corporis habitus concurreret, vt in Inſtitutionibus didiciſti. Iubet itaque conſtitutio, vt etiã in maſculis à quartodecimo anno iudicetur, non inſpecto à nobis corporis habitu, propter pudorem. Titulus verò xxii. libri i. Inſtitut. in Baſilicis non eſt poſitus. Titulus i. lib. xxxiiij. digeſt. poſitus eſt in lib. xliiij. tit. xiiij. B cuius caput xiiij. quære, quod ſic habet: Si impuberibus alimenta legauero, & non oſtendatur quouſque eos accipere volui, quandiu viuunt, capiunt: Sin autem dixi, vſque ad pubertatem: maſculus quidem vſque ad decimumoctauum annum, fœmina vſque ad decimumquartum accipit. In ſolis autem alimentis pubertas ita benignè definitur. Digeſtum xxii. tituli decimi libro xlviij. eſt capite xxii. tituli xli. lib. lx. Baſilic. quod ſic habet: C Nec Liboniano ſenatuſconſulto, nec crimini falſi eſt impubes obnoxius. Digeſtum xxxvi. tit. v. libri xlviij. eſt caput xl. tit. xxxvii. lib. lx. Baſilic. quod dicit: Poſt pubertatem adoleſcens adulterium committit, & legi ſubiicitur. Nouella xxxvii. ſita eſt in libro primo, titulo primo, capite quadrageſimo quinto, quod ſic habet: Hæreticus ne baptizet, nec rem publicam adminiſtret, nec vllum regium officium exerceat. Qui eſt rebaptizatus, à ſola militia arcetur: Iudæus mancipium Chriſtianum ne habeat. Atque D hæc quidem docent capita de impuberibus qui rebaptizantur, vel aliter peccant, quando eis datur venia, & quando non datur, & quantum eſt tempus quod eſt poſt pubertatem. Tu autem omnibus collectis, dicas, quòd ætas impubertatis trifariam diuiditur: In infantem impuberem qui loqui non poteſt, & iam complet triennium: in proximum infantem, qui propè eſt, vt loquuntur, & ſeptimum annum complet, & in eum qui eſt pubertati proximus, & eſt doli capax, qui à ſeptimo anno

L. Meła ff. De cib. & alim. leg.

ad ipſum decimumquartum etiam vſque procedens, annum decimumquintum attingit. Et puberes quidē, qui non ſunt doli capaces, non ſunt crimini obnoxij. Qui autē iam ſunt capaces, ſeu qui annum ſeptimum compleuerunt, & ſi rebaptizantur, corriguntur, & ſi aliter peccant, puniuntur. & dicallum impuberē falſi crimine non teſſeri, qui eſt minor annis ſeptem. Sed etiam quadrageſimum caput, triceſimi ſeptimi tituli, ſexageſimi libri, ſic interpretare. Poſt pubertatem enim teneri adoleſcentem crimine adulterij eſt eiuſmodi, cum qui peccat in impubertate, non ſolum in impubertate, ſed etiam poſtea teneri. Quod autem de alimentis dictum eſt, præter canones eſt, quòd ſint alimenta maximè neceſſaria. Quemadmodum etiam ipſum xiii. caput tituli xiiij. lib. xliiij. dicit, quod etiam huic titulo inſertum eſt. Scias autem, quòd eiuſmodi puberes, non vt qui ſunt perfectæ ætatis, puniuntur, ſed in eos paulo mitiùs agitur. Quære autem lib. xlv. tit. xvi. cap. i. thema vlt. & lib. lx. tit. l. cap. xv. thema ii. & lib. ii. tit. iij. cap. cviij.

CAP. XIIII.

QVINAM *ex hæreticis ad fidem orthodoxam accedentes baptizantur, & quinam ſolum vnguntur, Syn. Nic. can. decimusnonus. Syn. Laodic. canon. vij. viij. Syn. Conſtantinopol. canon ſeptimus. Syn. vi. canon nonageſimusquintus. Syn. Nic. ſecunda can. viij. Baſilij can. quadrageſimusſeptimus.*

CAP. XV.

QVOMODO *qui eſt dæmoniacus, vel qui in morbo delirat, bapt.zatur, Timothei canon ſecundus, quartus.*

CAP. XVI.

NON *oportere mulieres, in diebus ſuæ purgationis baptizari, Timothei can. vi.*

CAP. XVII.

SI *catechumenus ante baptiſmum communicauerit, Timothei canon primus.*

TITVLVS QVINTVS.

D*E ijs qui contemnunt Eccleſias, & Synaxes, & memorias, & de ijs qui comedunt in Eccleſiis, & de agapis.*

A καὶ μέχρι τοῦ ιδʹ. καὶ αὐτοῦ προβαίνει. καὶ οἱ μὲν μὴ δεκτικοὶ δόλου ἄνηβοι ἀπὸ ἁμαρτήματος οὐκ εὐθύνονται, οἱ δὲ παρὰ τούτους, ἤγουν οἱ πληρώσαντες τὸν ζʹ. ἐνιαυτὸν, καὶ ἀναβαπτιζόμενοι εὐθύνονται, καὶ ἄλλως ἁμαρτήσαντες τιμωροῦνται κατὰ τὸ ιδʹ. κεφ. τοῦ ιςʹ. τιτ. τοῦ λέ. βιβλίου, ὅπερ καὶ ἐνταῦθα κατεστρώθη, καθ' ὃ δὴ κεφ. ἑρμηνεύουσι ὀφείλεις καὶ τὸ κβʹ. κεφ. τοῦ μθʹ. τιτ. τοῦ ξ. βιβλίου. καὶ εἰπὲ ἐκεῖνο τὸ ἄνηβον μὴ ὑποπίπτειν τῷ ἐγκλήματι τοῦ πλαστοῦ τὸν ἥττονα τῶν ζʹ. ἐνιαυτῶν. ἀλλὰ καὶ τὸ μʹ. κεφ. τοῦ λζʹ τιτ. τοῦ ξʹ. βιβλίου οὕτως ἑρμήνευσον. τὸ γὰρ μετὰ τὴν ἥβην ὑποκεῖσθαι τὸν νέον τῷ περὶ μοιχείας
B ἐγκλήματι, τοιοῦτόν ἐστιν, ἤγουν τὸ ἐνέχεσθαι αὐτὸν πλημμελοῦντα οὐ μόνον ἐν ἀνηβότητι ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα. τὸ δὲ περὶ τῶν διατροφῶν, ἔστι παρὰ κανόνας διὰ τὸ ἀναγκαιότατον τῶν διατροφῶν, καθὼς καὶ αὐτὸ τὸ ιδʹ. κεφ. τοῦ ιδʹ. τιτ. τοῦ μδʹ. βιβλίου φησὶν, ὅπερ κατεστρώθη ἐνταῦθα. πλὴν γίνωσκε ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἄνηβοι οὐ κολάζονται ὡς οἱ τέλειοι, ἀλλὰ μετρίως τιμωροῦνται. καὶ ζήτει βιβλίον λέ. τιτ. ιςʹ. κεφ. αʹ. θέμα τελευταῖον, καὶ βιβλίον ξʹ. τιτ. νʹ. κεφ. ιέ. θέμα βʹ. καὶ βιβλίον βʹ. τιτ. γʹ. κεφ ρηʹ.

Κεφάλαιον ιδʹ.

C Τίνες ἐξ αἱρετικῶν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν μετιόντες βαπτίζονται, καὶ τίνες μόνον χρίονται, συνόδου Νικαίας κανὼν ιθʹ. συνόδου Λαοδικείας κανὼν ζʹ. ηʹ. συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν ζʹ. συνόδου ςʹ. κανὼν ϟέ. συνόδου Νικαίας τὸ βʹ. κανὼν ηʹ. Βασιλείου κανὼν μζʹ.

Κεφάλαιον ιέ.

Πῶς ὁ δαιμονιζόμενος, ἢ ἐν νόσῳ παραφερόμενος, βαπτίζεται, Τιμοθέου κανὼν βʹ. δʹ.

Κεφάλαιον ιςʹ.

Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι γυναῖκας ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς καθάρσεως αὐτῶν βαπτισθῆναι, Τιμο-
D θέου κανὼν ςʹ.

Κεφάλαιον ιζʹ.

Ἐὰν ὁ κατηχούμενος πρὸ τοῦ βαπτίσματος κοινωνήσῃ, Τιμοθέου κανὼν αʹ.

ΤΙΤΛΟΣ Εʹ.

ΠΕΡΙ τῶν καταφρονούντων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ συνάξεων, καὶ μνημῶν, καὶ τῶν ἐσθιόντων ἐν ἐκκλησίαις, καὶ περὶ ἀγαπῶν.

Κεφάλαιον α'. A

Περὶ τῶν διδασκόντων τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τὰς συνάξεις, καὶ τὰς μνήμας εὐκαταφρονήτους, συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ε'. ιθ'. συνόδου ς'. κανὼν ος'. πη'. ςζ'.

Κεφάλαιον β'.

Περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ ἀγάπας, καὶ ἐν αὐτῇ ἐσθίειν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν κη'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν μβ'. συνόδου ς'. κανὼν οδ'. ος'. ςζ'.

Κείμενον.

Καὶ ἡ γ'. διάτ. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ B κώδικος κωλύει τοὺς προσφεύγοντας ἐσθίειν ἢ καθεύδειν ἐντὸς ναοῦ, ἀλλὰ διάγειν ἀσφαλῶς ἐντὸς τῶν προθύρων, ἐν αὐλαῖς, καὶ στοαῖς, καὶ λουτροῖς, καὶ κήποις.

Σχόλιον.

Η γ'. διάτ. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι βιβλίον ε'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α'. κεφ. ια'. οὕτως ἔχον, μέχρι τῶν περὶ τῆς ἐκκλησίας ὅρων, τὸ ἀσφαλὲς ἐχέτωσαν οἱ προσφυγόντες ἐνδοτέροις λουτροῖς, ἢ κήποις, ἢ οἰκήμασιν, ἢ αὐλαῖς, ἢ στοαῖς χρώμενοι, καὶ κωλυέσθωσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἢ ἐσθίειν, ἢ ὑπνοῦν. ὅπλοις δὲ ἑαυτοὺς μὴ ἀσφαλιζέσθωσαν, ἀλλ' ἀποτιθέσθωσαν ταῦτα παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ, ἢ πειθόμενοι πρότερον, ἢ μετὰ ταῦτα ἐκβαλλόμενοι κατὰ κέλευσιν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν δικαστῶν. C

Κεφάλαιον γ'.

Περὶ τῶν εὐτελιζόντων τὰς γινομένας ἀγάπας, καὶ ὅτι οὐ δεῖ μέρη λαμβάνειν εἰς ἀγάπην, συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ια'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν κζ'.

D

ΤΙΤΛΟΣ ς'.

Κεφάλαιον α'.

ΠΕΡΙ καρποφοριῶν, ἀποστόλων κανὼν γ'. δ'. οα'. συνόδου ς'. κανὼν κη'. νζ'. οθ'. ςθ'. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον κανὼν β'.

Κείμενον.

Η λη'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου, φησὶν ὅτι οὐ δεῖ τοὺς ἐπισκόπους ἢ τοὺς κληρικοὺς ἀναγκάζειν τινὰς καρποφορεῖν, ἢ ἀγγαρείας διδόναι, ἢ διὰ

CAP. I.

DE iis qui docent, domum Dei, & *ſynaxes*, *& memorias, eſſe res contemptibiles*, *Syn. Gangr. canon quintus*, *xviij. Syn. vi. canon ſeptuageſimusſextus. lxxxviij. xcvij.*

CAP. II.

NON *faciendas in Eccleſiis agapas, nec eſſe comedendum in eis, Syn. Laodic. canon viceſimus octauus. Synodi Carthag. can. quadrageſimusſecundus. Synodi vi. canon ſeptuageſimusquartus, ſeptuageſimusſextus, nonageſimusſeptimus.*

TEXTVS.

TERTIA *conſtitutio xij. tit. primi libri Codic. prohibet eos qui confugiunt, comedere vel dormire intra templum, ſed ſecurè eos poſſe agere intra veſtibula, in atriis, & porticibus, & lauacris, & hortis.*

SCHOL. BALS. Tertia conſtitutio xii. tit. primi libri Codic. eſt liber v. Baſilic. cap. xi. quod ſic habet: Vſque ad Eccleſiæ terminos, qui ſunt ante forum publicum, ſecuritatem habeant qui confugerunt, interioribus lauacris, vel hortis, vel ædibus, vel atriis, vel porticibus vtentes, & prohibeantur intra templum vel comedere vel bibere. Armis autẽ ſe non muniant, ſed ea apud Epiſcopum deponant, vel primùm perſuaſi, vel poſtea eiecti iuſſu Epiſcopi & iudicum.

CAP. III.

DE *his qui contemnunt agapas, quæ fiunt, & quòd non conueniat ad eas vocatos partes ſumere.*

TITVLVS SEXTVS.

I.

DE *fructuum oblatione, Apoſtolorum canon tertius, quartus, li. lij. Syn. ſexta canon viceſimusoctauus, quinquageſimusſeptimus, ſeptuageſimusnonus, nonageſimusnonus. Cyr. ex Epiſtola ad Domnum, canon ij.*

TEXTVS.

TRICESIMAOCTAVA *conſtitutio iij. tit. primi libri dicit, quòd non oportet Epiſcopos vel Clericos cogere aliquos offerre fructus, vel dare angarias, vel pro-*

pterea excommunicare, vel anathematizare, vel non dare communionem, vel non baptizare, etiam ſi eiuſmodi conſuetudo inualuerit. Qui hoc autem tranſgreditur, à ſua Eccleſia excidit, & ſua administratione: & dat decem libras. Hæc autem obſeruantur in ſola regia vrbe, eiúſque regione, & locis qui pertinent ad Metropolitanos, qui ordinantur à Patriarcha, vel ad Epiſcopos qui fiunt ab illis. Lege quæ ſcripta ſunt in primo capite, ij. tit. præſentis operis, de oblationibus, & de iis quæ donantur vel relinquuntur ſanctis domibus.

SCHOL. BALS. Conſtitutio xxxviij. tit. iii. lib. i. Cod. in Baſilicis non eſt poſita.

CAP. II.

QVOSNAM *oportet dare vel accipere fructuum oblationes, & de iis qui ab Eccleſia accipiunt ceram vel oleum, Apoſtolorum canon ſeptuageſimusſecundus. Syn. Gangr. canon ſeptimus. lxviij. Theophili ex commonitorio canon vij.*

CAP. III.

DE *ijs qui offerunt Synagogis vel ſacris gentium, Apoſtolorum canon li. lij.*

TEXTVS.

L. i. C. De Iudæis & Cælicolis.

PRIMA *Conſtitutio ix. tit. primi libri Cod. dicit, quòd id quod Iudæorum vniuerſitati legatum eſt, non petitur. Et nona conſtitutio xi. tit. eiuſdē libri, quòd ſi quid datum vel relictum fuerit ad Helleniſmi ſeu Paganiſmi conſtitutionem, id ciuitas accipit.*

SCHOL. BALS. Conſtitutio. i. tit. ix. lib. i. Cod. in Baſilic. non eſt poſita: ſed conſtitutio ix. tit. ix. lib. i. Cod. eſt liber i. Baſilic. tit. i. cap. xiiii. quod ſic habet, vt in textu ſub compendio propoſitum eſt.

A ταῦτα ἀφορίζειν, ἢ ἀναθεματίζειν, ἢ μὴ διδόναι κοινωνίαν, ἢ μὴ βαπτίζειν, κἂν ἔθος ἐκράτησε τοιοῦτο. ὁ δὲ παραβαίνων ἐκπίπτει τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς διοικήσεως αὐτῆς, καὶ δίδωσι δέκα λίτρας. ταῦτα δὲ κρατεῖ ἐν μόνῃ τῇ βασιλευούσῃ, καὶ τῇ ἐνορίᾳ αὐτῆς, καὶ τοῖς ἀνήκουσι τόποις τοῖς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου χειροτονουμένοις μητροπολίταις, ἢ τοῖς ἐξ ἐκείνων γινομένοις ἐπισκόποις. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ α.
B κεφ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ συντάγματος περὶ προσφορῶν καὶ τῶν δωρουμένων, ἢ καταλιμπανομένων ἁγίοις οἴκοις.

Σχόλιον.

Η λη΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Κεφάλαιον β΄.

Τίνας δεῖ λαμβάνειν, ἢ διδόναι καρποφορίας, καὶ περὶ τῶν λαμβανόντων ἀπὸ ἐκκλησίας κηρὸν, ἢ ἔλαιον, ἀποστόλων κανὼν οβ΄. συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ζ΄. ξη΄. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν ζ΄.

Κείμενον.

C Η α΄. διάτ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι τὸ τῇ ὁμάδι Ἰουδαίων ληγατευόμενον, οὐκ ἀπαιτεῖται. καὶ ἡ θ΄. διάτ. τοῦ ια΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ὅτι ἐάν τι δωρηθῇ, ἢ καταλειφθῇ ἐπὶ συστάσει Ἑλληνισμοῦ, ἡ πόλις αὐτὸ λαμβάνει.

Σχόλιον.

Η α΄. διάτ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ ἐννάτη διάτ. τοῦ ια΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν α΄. τίτ. α΄. κεφ. ιδ΄. οὕτως ἔχον ὡς εἰς
D τὸ κείμενον συνωψίσθη.

TITVLVS SEPTIMVS.

DE *ieiunio & quadrageſima, & Paſcha, & Pentecoſte, & Dominico, & Sabbato, & genuflexione.*

CAP. I.

DE *ieiunio, & ijs quæ prohibentur vel permittuntur fieri quadrageſimâ ieiuniorū,*

ΤΙΤΛΟΣ ἕβδομος.

ΠΕΡΙ νηστείας, καὶ τῆς τεσσαρακοστῆς, καὶ κυριακῆς, καὶ σαββάτου, καὶ γονυκλισίας.

Κεφάλαιον α΄.

Περὶ νηστείας, καὶ τῶν κεκωλυμένων, ἢ ἐπιτετραμμένων γίνεσθαι ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τῶν νηστειῶν,

ἀποστόλων κανὼν ξϛ'. ξθ'. συνόδου Γαγγρῶν κανὼν A ιη'. ιθ'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν μθ'. ν'. να'. νβ'. συνόδου ϛ'. κανὼν κβ'. νβ'. νε'. νϛ'. πθ'. Πέτρου κανὼν ιε'.

Κείμενον.

Ἡ ε'. διάτ. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι ἐν ταῖς προλαβούσαις τοῦ πάσχα μ'. ἡμέραις, πᾶσα ζήτησις τῶν ἐγκληματικῶν βασάνων σχολάζει. καὶ ἡ ϛ'. διάτ. ὅτι ἄπρακταί εἰσιν αἱ πρὸ τοῦ πάσχα ζ'. ἡμέραι, καὶ ζ'. μετὰ τὸ πάσχα, καὶ ἡ Χριστούγεννα, καὶ τὰ θεοφάνια, καὶ ἡ τοῦ πάθους τῶν ἀποστόλων, καὶ ἡ κυριακή, καὶ ἐν ταῖς τοιαύταις ἡμέραις, οὔτε θέα τελεῖται οὔτε δίκη λέγεται. ἐν δὲ ταῖς ιε'. ἡμέραις τοῦ πάσχα, οὔτε χρέος ἰδιωτικόν, ἢ δημόσιον ἀπαιτεῖται. ἡ δὲ ζ'. διάτ. ἐπιτρέπει ἐν ταῖς αὐταῖς ιε'. ἡμέραις ἐλευθερίας καὶ ἐμμαγκιπατίωνας πράττεσθαι, καὶ τὰ ἐπ' αὐταῖς ὑπομνήματα συνίστασθαι. ἡ δὲ θ'. διάτ. φησὶν ὅτι καὶ ἐν τῇ μ'. καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πάσχα βασανίζονται οἱ λῃσταί, ἐφ' ᾧ καὶ τοὺς συνίστορας εἰπεῖν, καὶ διαφερόντως οἱ Ἴσαυροι. ἡ δὲ γ'. διάτ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς πασχαλίας, οὐδεὶς ἐγκλείεται, ἢ δεσμεῖται, πλὴν μοιχοῦ, καὶ αἰσχρουργοῦ, καὶ ἅρπαγος παρθένων, καὶ τυμβωρύχου, καὶ γόητος, καὶ παραχαράκτου, καὶ φονέως, καὶ πατροκτόνου, καὶ τυράννου. πάντες γὰρ οὗτοι πάντοτε ἀπολαμβάνουσιν, ἅπαξ δὲ μόνον οἱ λοιποὶ συγγινώσκονται.

Σχόλιον.

Ἡ ε'. διάτ. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. κβ'. τοῦ ιζ'. τίτ. τοῦ ζ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. ἡ ϛ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἐστὶ κεφ. κδ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου τῶν βασιλικῶν. ἡ ϛ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἐστὶ κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. κγ'. ἡ ζ'. D διάτ. ἐστὶ κεφ. κδ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου. ἡ η'. διάτ. ἐστὶ κεφ. κε'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου τὰ τῷ κειμένῳ περιεχόμενα λέγον. καὶ ἡ γ'. διάτ. τοῦ δ'. τίτ. α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. κϛ'. τοῦ ιζ'. τίτ. τοῦ ζ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον σχεδὸν ὡς παρὰ τοῦ πατριάρχου συνωψίσθη. Εἰ θέλεις δὲ μαθεῖν ἀκριβῶς κατὰ ποίαν ἡμέραν ἀπρακτοῦσι τὰ δικαστήρια, ἀνάγνωθι τὴν κατὰ τὸν μάρτιον μῆνα τῆς ἰνδικ. τοῦ ϛχοδ'. ἔτους ἀπολυθεῖσαν προσφωνητικὴν νεαρὰν τοῦ θεοστεφοῦς, κρατίστου, καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, ἣ ταῦτα μετὰ τὸ προοίμιον διαλαμβάνουσα,

A *Gangr. can. decimuſoctauus, decimuſnonus. Apoſtolorum canon. lxiiij. lxix. Syn. Laod. canon xlix. quinquageſimus, li. lij. Syn. ſexta canon viceſimuſnonus, lij. lv. lvi. lxxxviij. Petri can. decimuſquintus.*

TEXTVS.

QVINTA *conſtitutio xij. tit. iij. lib. Cod. dicit, quòd in praecedentibus xl. Paſcha diebus ceſſat omnis criminaliũ cauſarum diſceptatio. Et ſexta conſtitutio, quòd dies feſti ſunt ſeptem dies ante Paſcha, & B ſeptem poſt Paſcha, & Chriſti Natalis, & Theophania, & dies paſsionis Apoſtolorum, & Dominicus. & in ijs diebus nec ſpectaculum peragitur, nec cauſa dicitur. In xv. autem Paſcha diebus nec debitum priuatum vel publicum petitur. Septima autem conſtitutio permittit in ipſis xv. dieb. manumiſsiones & emancipationes fieri, & de ijs acta confici. Nona verò conſtitutio dicit, quòd etiam in quadrageſima, & in die Paſchæ quæſtio habetur de latronibus, vt conſcios proferant, & maximè de Iſauris. Tertia autem conſtitutio vi. tit. primi lib. Cod. dicit, quòd in diebus Paſchæ nullus in C cuſtodiam traditur, vel in vincula conijcitur, præterquam adulter & inceſtus, & raptor virginis, & tumulorum effoſſor, & præſtigiator ſeu incantator, & monetæ adulterator, & homicida, & parricida, & tyrannus. Atque hoc quidem ſemper comprehendi, reliquis vero ſemel dumtaxat ignoſci.*

L. Quadraginta & L. Omnes dies. C. de feriis.

L. Nemo deinceps. C. de Epiſcop. & audient.

SCHOL. BALS. Conſtitutio v. tit. xii. lib. iii. Codic. eſt caput xxii. tit. xvii. lib. vii. Baſilic. Conſtit. vi. eiuſdem tit. eſt caput xxiii. eiuſdem libri & tit. conſt. vii. eſt cap. xxiiij. D eiuſdem lib. & tit. Conſtit. viii. eſt cap. xxv. eiuſdem libri & tit. quod in textu comprehenſa dicit. Conſtit. iii. tit. iiij. lib. i. Cod. eſt caput xxvi. tit. xvii. lib. vii. Baſil. quod ita fere habet, quemadmodum à Patriarcha in compendium eſt contractum. Si vis autem planè ſcire quibuſnam diebus ferientur ac quieſcant iudicia, lege Imperatoriam Nouellam, quæ menſe Martio, xiiij. indictionis, anno Vi. M. DCLXXIV. emiſſa eſt à Deo coronato optimo & ſanctiſſimo noſtro Imperatore Domino Emanuele Comneno, quæ hæc tractat poſt principium:

Decernimus ergo vt illi dies ſint ab omnibus negotiis & actionibus immunes, quos in præſenti conſtitutione expreſſe enumerauimus: & in aliquibus quidem illorū ab omni actione ceſſetur, vt toto eorum ſpatio iudicium minimè exerceatur, niſi Imperatoris fortè diſpēſatio, aliqua forte ratione vel neceſſitate, vt ſæpe negotia facilè emergunt ac erumpunt, in his quoque voluerit iudiciū ſedere: in aliquibus verò ex parte iudicia agitentur. Vt ſcilicet à mane vſque ad ipſum diuini ſacrificij tempus, liceat iudicibus vacare orationi, & Dei glorificationi: & poſt diuinum ſacrificium iuſtitiæ curam gerere, & iis qui iniuria affecti ſunt, legum virtute opem ferre. Quibus ergo poſt diuinum ſacrificiū eſt iudicare permiſſum, in iis quæ à ſe fiunt, decretis, recordabuntur temporis, quo fiunt eorum decreta. Ac primum quidem tractandū eſt de iis qui ſunt ab omni actione immunes. Qui eſt ergo octauo Septembris, dies natalis immaculatæ Dominæ & Dei matris, erit feſtus. Similiter & xiiij. qui honoratus eſt exaltatione viuificæ Crucis: & xxvi. propter Apoſtoli & Euangeliſtæ Ioannis Theologi emigrationē. vi. Octob. quòd in eo agatur memoria ſancti Apoſtoli Thomæ. Nonus, propter Alphæi filiū Iacobum Apoſtolum. Et xviii. propter Apoſtolum & Euangeliſtā Lucam. xiii. menſis Nouembris, quòd patris Chryſoſtomi in eo memoria peragatur. xiiij, quòd Philippi Apoſtoli in eo feſtum agatur. xvi. quòd Euangeliſta & Apoſtolus Matthæus honoratur. xxi. quòd Dei matris in templū ingreſſus celebratur. Et xxx. quòd Andreæ Apoſtoli in eo feſtū agitur. Ix. Decembris, vtpote quòd in eo peragatur conceptio caſtiſſimæ matris Dei noſtri. xx. vſq; ad ipſum vi. menſis Ianuarij, vtpote quòd in eis celebretur natalis & baptiſmus Domini, & Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti. xviij. eiuſdē Ianuarij propter diuinos Patres & Doctores Athanaſiū & Cyrillū. Et xxv. propter memoriā magni Patris Gregorii Theologi. Ii. Februarii, propter Seruatoris occurſum. Iii. propter memoriam Symeonis, qui Chriſtū ſuſcepit, myſteriū. 25. Martii,

A θεσπίζομεν οὖν ἐκείνας εἶναι τῶν ἡμερῶν ἀπράκτους, ἃς ἐν τῇ παρούσῃ διατάξει ῥητῶς ἀπηριθμησάμεθα. καὶ τινὰς μὲν αὐτῶν τὸ παράπαν ἀπράκτους ἔχειν ὡς μηδαμῶς διὰ ὅλου τοῦ αὐτῶν διαστήματος συνίστασθαι δικαστήριον, εἰ μὴ βασιλικῆς ἴσως οἰκονομίας ἕνεκα, ἢ ἀνάγκης, ὁποῖα πολλάκις τὸ περιπετὲς τῶν πραγμάτων παρεισδύεται, θελήσῃ καθίσαι καὶ ἐν αὐταῖς δικαστήρια· τινὰς δὲ ἀπὸ μέρους ἄγειν τῶν δικαστηρίων σχολήν, ὡς εἶναι ἕωθεν μέχρι καὶ εἰς αὐτὸν τῆς θείας λειτουργίας καιρόν, ἵνα τοῖς δικασταῖς ἐξῇ προσανέχειν εὐχῇ, καὶ τῇ περὶ
B τὸ θεῖον δοξολογίᾳ, καὶ μετὰ τὴν θείαν ἱεροτελεστίαν ἐπιμελεῖσθαι καὶ τῆς δικαιοσύνης, καὶ τοῖς ἄδικα πεπονθόσιν ἐπαρήγειν κατὰ τὴν τῶν νόμων ἰσχύν. οἱ μέντοι οὕτω μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐπιτετραμμένοι δικάζειν ἐν τοῖς γινομένοις παρ' αὐτῶν σημειώμασι μεμνήσονται τοῦ καιροῦ καθ' ὃ τὰ σημειώματα πράττονται. καὶ δὴ πρότερον περὶ τῶν τελέως ἀπράκτων διαληπτέον. ἡ τοίνυν κατὰ τὴν η'. τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς γενεθλίου ἡμέρα τῆς παναχράντου δεσποίνης, καὶ θεο-
C μήτορος, ἄπρακτός ἐστιν. ὡσαύτως καὶ ἡ ιδ'. τῇ ὑψώσει τετιμημένη τοῦ ζωοφόρου σταυροῦ, καὶ ἡ κϛ'. διὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου θεολόγου μετάστασιν. ἡ ϛ'. τοῦ Ὀκτωβρίου διὰ τὸ τὴν μνήμην ἐν αὐτῇ τελεῖσθαι τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ. ἡ θ'. διὰ τὸν τοῦ Ἀλφαίου Ἰάκωβον τὸν ἀπόστολον. καὶ ἡ ιη'. διὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν. ἡ ιγ'. τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς, ὅτι ἐν αὐτῇ ἡ μνήμη τοῦ Χρυσοῦ πατρὸς τελεῖται. ἡ ιδ'. ὅτι ἐν αὐτῇ ὁ ἀπόστολος Φίλιππος ἑορτάζεται. ἡ ιϛ'. ὅτι ὁ εὐαγ-
D γελιστὴς καὶ ἀπόστολος τιμᾶται Ματθαῖος. ἡ κα'. ὅτι τὰ εἰς τὸν ναὸν εἰσόδια τῆς θεομήτορος ἐν ταύτῃ πανηγυρίζεται. καὶ ὁ λ'. ὅτι ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας ἐν αὐτῇ ἑορτάζεται. ἡ θ'. τοῦ Δεκεμβρίου ὡς τῆς συλλήψεως ἐν αὐτῇ τελουμένης τῆς ὑπεραγίας μητρὸς τοῦ θεοῦ ἡμῶν. ἡ κ'. μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ϛ'. τοῦ Ἰανουαρίου ὡς ἐν αὐταῖς ἑορταζομένων τῶν γενεθλίων, καὶ τοῦ βαπτίσματος τοῦ κυρίου, καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἡ ιη'. τοῦ αὐτοῦ Ἰανουαρίου διὰ τοὺς θείους πατέρας καὶ διδασκάλους πατέρας Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον. ἡ κε'. τοῦ αὐτοῦ μηνὸς διὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου πατρὸς Γρηγορίου θεολόγου. ἡ β'. τοῦ Φεβρουαρίου διὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ὑπαπαντήν. καὶ ἡ γ'. διὰ τὴν τῆς μνήμης τοῦ θεοδόχου Συμεὼν τελετήν. ἡ κε'. Μαρτίου,

A διὰ τὸν τῆς θεομήτορος εὐαγγελισμόν. αἱ πασχάλιοι τῶν ἡμερῶν ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς τοῦ Λαζάρου ἐγέρσεως μέχρι καὶ ἐς αὐτὴν τὴν μετὰ τὸ ἅγιον πάσχα ὀγδόην. ἡ κε΄. τοῦ ἀπριλλίου διὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Μάρκον. καὶ ἡ λ΄. διὰ τὸν ἀπόστολον Ἰάκωβον τὸν τοῦ θεολόγου καὶ εὐαγγελιστοῦ ἀδελφόν. ἡ η΄. τοῦ Μαΐου διὰ τὴν μνήμην τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου. ἡ ι΄. διὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου Σίμωνος τοῦ Ζηλωτοῦ. ἡ κα΄. διὰ τὴν μνήμην τῶν ἁγίων καὶ ἰσαποστόλων καὶ μεγάλων βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης. καὶ ἡ κϛ΄. διὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου Ἀλφαίου τοῦ Ἰούδα. ἡ ια΄. τοῦ ἰουνίου διὰ τὸν ἀπόστολον Βαρθολο-
B μαῖον. ἡ ιθ΄. διὰ τὸν ἀπόστολον Ἰούδαν τὸν καὶ Θαδδαῖον, καὶ Λεββαῖον, καὶ Ἰάκωβον. ἡ κδ΄. διὰ τὸ τοῦ προδρόμου γενέθλιον. ἡ κθ΄. διὰ τὴν ἐπὶ τοῖς κορυφαίοις τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου πανήγυριν. καὶ ἡ λ΄. διὰ τὴν ἐπὶ τοῖς ιβ΄. ἡ κε΄. τοῦ ἰουλίου διὰ τὴν τῆς ἁγίας Ἄννης τῆς μητρὸς τῆς θεομήτορος κοίμησιν. ἡ ϛ΄. τοῦ αὐγούστου διὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσιν. ἡ θ΄. διὰ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ματθαίου. ἡ ιε΄. διὰ τὴν ὑπερένδοξον τῆς ἁγίας θεοτόκου μετάστασιν. ἡ κ΄. διὰ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θαδδαίου. ἡ κδ΄. διὰ
C τὴν τοῦ ἀποστόλου Βαρθολομαίου. καὶ ἡ κθ΄. διὰ τὴν τοῦ τιμίου προδρόμου ἀποτομήν. ταύταις ὡς τέλεον ἀπράκτοις συνεξετασθήσονται καὶ αἱ μεσότητες τῆς τεσσαρακονθημέρου νηστείας καὶ τῆς πεντηκοστῆς, καὶ ἡ τοῦ σωτῆρος ἀνάληψις, καὶ αἱ πᾶσαι τῶν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἡμερῶν κυριακώνυμοι, ὡς ἐν αὐταῖς ἀποκεκλεῖσθαι πᾶσαν πρόσοδον εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ μηδέν τι μηδένα τῶν δικάζειν λαχόντων δικαστικὸν διαπράττεσθαι. αἵγε μὴν τῶν δικαστηρίων ἀπὸ μέρους σχολάζουσαι καὶ μὴ καθ᾽ ὁλόκληρον ὡς προειλήφαμεν ἀπρακτοῦσαι, εἶεν ἂν αὐταί, ἡ ϛ΄. τοῦ σεπτεμ-
D βρίου μηνὸς ὅτι ἐν αὐτῇ τὸ ἐν Χώναις τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ θαῦμα τετερατούργηται. ἡ κγ΄. τοῦ ὀκτωβρίου, ὅτι τὴν μνήμην τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου τελοῦμεν. ἡ κϛ΄. ὅτι τὸν μεγαλομάρτυρα καὶ μυροβλήτην Δημήτριον ἑορτάζομεν. ἡ α΄. τοῦ νοεμβρίου διὰ τὸ τοὺς θαυματουργοὺς καὶ ἀναργύρους Κοσμᾶν καὶ Δαμιανὸν ἑορτάζεσθαι. ἡ η΄. διὰ τὴν σύναξιν τῶν ἀσωμάτων τελεῖσθαι. καὶ ἡ κη΄. διὰ τὸ τὸν ὁσιομάρτυρα Στέφανον τὸν νέον πανηγυρίζεσθαι. ἡ δ΄. τοῦ δεκεμβρίου διὰ τὴν καλλιμάρτυρα Βαρβάραν.

A propter Dei matris annunciationẽ. Dies Paſchales ab ipſa Lazari reſurrectione vſque ad octauum poſt Paſcha. Xxv. Aprilis propter Apoſtolum & Euangeliſtam Marcum. Et xxx. propter Apoſtolum Iacobum Theologi & Euangeliſtæ fratrem. Viij. Maij, propter memoriam ſancti Ioannis Theologi. X. propter ſancti Apoſtoli Simonis Zelatoris memoriam. Xxi. propter ſanctorum Apoſtoliſque æqualium Imperatorum Conſtantini & Helenæ memoriam. Xxvi. propter Apoſtoli Al-
B phæi filij Iudæ. Xi. Iunij, propter Apoſtolũ Bartholomæum. Xix. propter Apoſtolum Iudam & Thaddæum, & Lebbæum, & Iacobum. Xxiiij. propter præcurſoris natalem. Xxix. propter feſtum ſummorum Apoſtolorum Petri & Pauli. Xxx. propter celebrationem Apoſtolorũ xii. Xxv. Iulij, propter ſanctæ Annę Dei genitricis parentis dormitionẽ. Vi. Auguſti, propter Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti transformationem. Ix. propter memoriam ſancti Apoſtoli Matthiæ. Xv. propter glorio-
C ſiſſimam ſanctæ Dei matris emigrationem. Xx. propter memoriã ſancti Apoſtoli Thaddæi. Xxiiii. propter memoriam Apoſtoli Bartholomæi. Xxix. propter venerabilis præcurſoris truncationem. His vt ab omni negocio penitus immunes computabuntur etiam quadrageſimalis ieiunij medietates, & Penteçoſtes, & Seruatoris aſſumptio, & omnes totius anni Dominicæ, vt in eis ſit excluſus omnis ad iudicium aditus: & nullus eorum, quibus iudicare ſorte datum eſt, iudiciale quid exerceat.
D Qui autem ex parte quidem ceſſant à iudiciis, & non ſunt omnino, vt prædiximus, à negotiis gerendis immunes, hi ſunt: vi. menſis Septẽbris, quòd ſummi ducis Michaëlis in Chonis miraculum admirabiliter effectum eſt. xxiij. Octobris, quòd fratris Dei Iacobi memoriã peragimus. xxv. quòd magnum martyrem vnguentiq; redolentia fragrantem Demetriũ celebramus. Primus Nouẽbris, quòd miraculorum effectores gratis medentes Coſmam & Damianũ celebram⁹. Viij. quòd Incorporeorũ collecta peragatur. xxviij. quòd ſanct⁹ Martyr Stephanus recẽs celebretur. Iv. Decẽbris, propter præclarã martyrẽ Barbaram.

& vi. propter miraculis inſignem vnguentorumque fragrãtia ſcatentem Nicolaum. Primus Ianuarij, propter diuinũ Gregorium Nyſſenum. Xvi. propter venerationem precioſæ Petri catenæ. Xix. propter exaltationẽ precioſi corporis Theologi Gregorij. Et xxvij. propter venerabilem exaltationem reliquiarum Chryſoſtomi. Vij. Februarij, propter magnũ Martyrem ducem exercitus Theodorum. Et xvij. propter athletam victorem Theodorum Tironem. Ix. Martij, quòd quadraginta magnorũ Chriſti Martyrum memoria peragatur. Xxiij. Aprilis, quòd magnus Martyr Georgiꝰ honoretur. Ij. Maij, propter magnum Athanaſium. Viij. Iunij, propter magnum Martyrem ducẽ exercitus Theodorũ. Nonus, propter ſanctum patrem noſtrũ Cyrillum Alexandrinum. Et xxvij. propter ſanctum & mirabilium operum effectorẽ Sampſonem. Primus Iulij, quòd in eo ſanctorum mirabiliumq; operum effectorũ, Coſmę & Damiani memoriam peragimus. Ij. quòd depoſitionis precioſæ veſtis Dei matris memoriam agimus. Viij. quòd magnum Martyrem Procopium celebramus. Xi. quòd inſignem Martyrẽ Euphemiã. Xx. quòd Prophetam Heliã honoramus. Xxvij. quòd athletæ mirabilium operum effectoris Paneleemonis feſtum agimus. Et Xxxi. Auguſti, propter precioſæ zonæ Deiparæ depoſitionem. Ij autẽ ſunt eiuſmodi, vt partim quidẽ operari liceat, ſintque profeſti, partim in iis operari non liceat, feſti ſint. Ferias autem, quæ fiũt vel propter Imperatoris natiuitatem, vel renunciationem, eas quoque in profeſtis diebus mea Imperatoria maieſtas annumerat, à ſe ipſa præſens decretum incipiẽs, & in iis quę ipſa peregerit, docens reliquos. Non enim conſtitutionis ratio ita perſuadebit iis qui illi mentem adhibent, vt meæ Imperialis maieſtatis actio. Ipſos enim dies, in quibus Imperatoria mea maieſtas in hanc vitam edita eſt, & Dei prouidentia ad imperium electa eſt, profeſtos eſſe decernit: nec iudicia vllum in eis iuſtitium agere. omnes ergo præter ſuperius adſcriptos dies profeſti erunt, & ius in eis dicetur,

A καὶ ἡ ϛ'. διὰ τὸν ἐν θαύμασι περιώνυμον καὶ μυροβλύτην Νικόλαον. ἡ α'. τοῦ Ἰανουαρίου διὰ τὸν Νύσσης θεῖον Γρηγόριον. ἡ ιϛ'. διὰ τὴν προσκύνησιν τῆς τιμίας τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου ἁλύσεως. ἡ ιθ'. διὰ τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ τιμίου νεκροῦ τοῦ θεολόγου. καὶ ἡ κζ'. διὰ τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ σεβασμίου λειψάνου τοῦ Χρυσοστόμου. ἡ ζ'. τοῦ Φευρουαρίου διὰ τὸν μεγαλομάρτυρα στρατηλάτην Θεόδωρον. καὶ ἡ ιζ'. διὰ τὸν ἀθλοφόρον Θεόδωρον τὸν Τήρωνα. ἡ θ'. τοῦ Μαρτίου, ὡς τῆς μνήB μης τελουμένης τῶν ἁγίων μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ μ'. ἡ κγ'. τοῦ Απριλλίου ὡς τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τιμωμένου. ἡ β'. τοῦ Μαΐου διὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον. ἡ η'. τοῦ ἰουνίου διὰ τὸν μεγαλομάρτυρα στρατηλάτην Θεόδωρον. ἡ θ'. διὰ τὸν ὅσιον πατέρα ἡμῶν Κύριλλον Ἀλεξανδρείας. καὶ ἡ κζ'. διὰ τὸν ὅσιον καὶ θαυματουργὸν Σαμψών. ἡ α'. τοῦ ἰουλλίου ὅτι ἐν αὐτῇ τῶν ἁγίων καὶ θαυματουργῶν ἀναργύρων τὴν μνήμην τελοῦμεν. ἡ β'. ὅτι τῆς καταθέσεως τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς θεομήτοC ρος μνημονεύομεν. ἡ η'. ὅτι τὸν μεγαλομάρτυρα Προκόπιον ἑορτάζομεν. ἡ ια'. ὅτι τὴν καλλιμάρτυρα Εὐφημίαν πανηγυρίζομεν. ἡ κ'. ὅτι προφήτην Ἠλίαν τιμῶμεν. ἡ κζ'. ὅτι τὸν ἀθλοφόρον καὶ θαυματουργὸν Παντελεήμονα ἑορτάζομεν. καὶ ἡ τοῦ Αὐγούστου λα'. διὰ τὴν τῆς τιμίας ζώνης τῆς ἀχράντου θεοτόκου κατάθεσιν. αὗται δὴ αἱ πῶς μὲν ἄπρακτοι, πῶς δὲ ἔμπρακτοι. τὰς μέντοι διὰ βασιλικὴν ἢ γέννησιν, ἢ ἀναγόρευσιν, σχολαζούσας τῶν ἡμερῶν, καὶ ταύτας ταῖς ἐμπράκτοις ἐγκρίνει ἡ D βασιλεία μου, ἀφ' ἑαυτῆς ἀρχομένη τοῦ παρόντος θεσμοθετήματος, καὶ ἐν οἷς αὐτὴ διαπράξαιτο διδάσκουσα τοὺς λοιπούς. οὐχ οὕτω γὰρ ὁ τῆς παρούσης διατάξεως λόγος πείσει τοὺς αὐτῷ προσανέχοντας, ὡς ἡ παρὰ τῆς βασιλείας μου πρᾶξις. αὐτὰς γὰρ τὰς ἡμέρας ἐν αἷς ἡ βασιλεία μου καὶ εἰς τὸν τῇδε βίον προέστηκται, καὶ εἰς βασιλέα προνοίᾳ θεοῦ ἀνηγόρευται, ἐμπράκτους εἶναι θεσπίζει, καὶ μηδεμίαν ἐκεχειρίαν ἐν ταύταις ἄγειν τὰ δικαστήρια. πᾶσαι μέντοι αἱ παρὰ τὰς ἄνω καταγραφείσας ἡμέρας τοῦ χρόνου, καὶ ἔμπρακτοι ἔσονται, καὶ δικαστήρια ἐν αὐταῖς γενήσονται,

A καὶ ἐκβιβασμοὶ ἀκολούθως ταῖς δικαστικαῖς ἀποφάσεσι. πέπεισμαι δὲ ὅτι καὶ Θεῷ φίλον ἔσται τὸ παρὸν τῆς βασιλείας μου νομοθέτημα. ταλανίζων γὰρ τοὺς Φαρισαίους ὁ κύριος, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐλέου τὴν κρίσιν προέταξε.

Κεφάλαιον β'.

Περὶ τοῦ μήτε τὴν λεχὼ, μήτε τὸν ἐκ νόσου μὴ δυνάμενον, ἀναγκάζεσθαι τὸ πάσχα νηστεύειν, Τιμοθέου κανὼν η'. ι'.

Κεφάλαιον γ'.

Περὶ τῆς ἡμέρας, καὶ τῆς ὥρας τοῦ πασχαλίου, καὶ τῶν θεοφανίων, ἀποστόλων κανὼν ζ'. B συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν α'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ογ'. συνόδου ϛ'. κανὼν ξϛ'. πθ'. Διονυσίου ἐκ τῆς πρὸς Βασιλείδην ἐπιστολῆς, κανὼν α'. Θεοφίλου ἐκ τῆς περὶ τῶν θεοφανίων προσφωνήσεως.

Κεφάλαιον δ'.

Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι ἐν κυριακῇ θεώρια γίνεσθαι, ἢ γόνυ κλίνειν ἐν κυριακῇ, ἢ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς πεντηκοστῆς, καὶ ὅτι χρὴ τὸ ἐγχωροῦν δεῖ σχολάζειν τὴν κυριακὴν, οὐ μὴν τὸ σάββατον, καὶ ὅτι δεῖ γραφὰς ἀναγινώσκειν τὸ C σάββατον, συνόδου Νικαίας κανὼν κ'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν κθ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ξα'. συνόδου ϛ'. κανὼν ιθ'. ξϛ'. Πέτρου κανὼν ιε'. Θεοφίλου ἐκ τῆς περὶ τῶν θεοφανίων προσφωνήσεως.

Κείμενον.

Η ϛ'. διάτ. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τοῦ κώδικος λέγει τὴν κυριακὴν ἄπρακτον εἶναι. ἡ δὲ θ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι ἐν αὐτῇ οὐχ ὑπομιμνήσκεταί τις, ἢ ἐγγύας ἀπαιτεῖται, ἢ δημόσιον ἢ ἰδιωτικὸν χρέος, οὔτε δικάζεται, οὔτε σκηνικὴ θέα, ἢ ἱπποδρόμιον τελεῖται, ἀλλ' εἰ καὶ φθάσῃ D βασιλέως γενέθλιον ἐν κυριακῇ, ὑπερτίθεται τὸ θεώρειον. ὁ γὰρ θεωρῶν ἐν κυριακῇ ἀποστρατεύεται καὶ δημεύεται, καὶ ὁ ἐμβιβαστὴς παραβὰς τὸν νόμον. ἔξεστι δὲ πακτεύειν καὶ διαλύεσθαι ἐν κυριακῇ. εἴρηται δὲ βιβλίῳ α'. τίτ. θ. διάτ. β'. ιγ'. ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐν τῷ σαββάτῳ, καὶ ταῖς ἄλλαις αὐτῶν ἑορταῖς, οὔτε σωματικῶς λειτουργοῦσιν, οὔτε διὰ δημοσίαν ἢ ἰδιωτικὴν αἰτίαν ἐνάγονται, ἢ Χριστιανοὺς ἐνάγουσιν.

Σχόλιον.

Η ϛ'. διάτ. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τοῦ

& conſequenter iudicialium ſententiarum fient executiones. Credo autem præſens noſtræ Imperatoriæ maieſtatis decretũ Deo gratum futurum. Miſeros enim dicens Phariſæos Dominus, ipſi etiam miſericordiæ iudicium præpoſuit.

CAP. XII.

VT neque puerpera, nec qui propter morbum non poteſt, Paſcha ieiunare cogatur, Timothei canon viij. & decimus.

CAP. III.

DE tempore, & die Paſchali, & de Theophaniis, Apoſtolorum canon vij. Syn. Antioch. can. i. Synod. Carthagin. canon lxxiij. Syn. vi. canon lxvi. lxxxix. Dionyſii ex Epiſtola ad Baſilidem, canon i. Theophili ex compellatione de Theophaniis.

CAP. IIII.

NON oportere die Dominico fieri ſpectacula, vel genuflectere in Dominicis, vel diebus Pentecoſtes. & quòd oportet, quoad eius fieri poteſt, die Dominico feriari, non tamen ſabbato: & quod oportet legere ſcripturas ſabbato, Syn. Nic. canon xx. Syn. Laodic. can. xxix. Syn. Carthag. can. lxi. Syn. vi. canon xix. lxvi. Petri canon xv. Theophili ex compellatione de Theophaniis.

TEXTVS.

SEXTA conſtitutio xij. tit. iij. lib. Cod. dicit, diem Dominicum eſſe feſtum, nec licere in eo operari. Ix. autem eiuſdem tit. conſtitutio, quòd in eo non interpellatur quiſpiam aut priuatum debitum: nec iudicatur, nec ſcenicum ſpectaculum, vel venatio, equorúmve curſus peragitur. Sin autem contigerit Imperatoris natalem eſſe Dominico, differuntur ſpectacula. Qui autem ſpectat die Dominico, militia priuatur, & bona eius publicantur, & apparitor, qui legem tranſgreſſus eſt. Licet autem paciſci & tranſigere in die Dominico. Dictum eſt autem in libro primo, tit. ix. conſtitut. ij. & xiij. quod Iudæi ſabbato, & aliis ſuis feſtis, nec corporale miniſterium exercent, nec aliquid faciunt, nec propter publicam vel priuatam cauſam in eos actio intenditur, vel ipſi in Chriſtianos intendunt.

L. fin. C. de feriis.

L. Die ſabb. C. De Iudæis & Cælic.

SCHOLIVM BALSAM. Sexta conſtitutio xii. tituli iij. libro

Cod. & ix. eiuſdem libri, ſunt poſtremum cap. tit. xvij. lib. vij. Baſilic. quod propemodum ita habet, vt in textu comprehenſum eſt. Niſi quòd prior eademque fuſior nouella meminit ſolius Dominici. Baſilicum autem omnem diem deputatum in Dei honorem ſimiliter eſſe honorandum decernit. Adiicit autem, vt ſileant apparitores, Aduocati, & præcones. fiant autem omnes contractuum conuentiones abſque vllo impedimẽto, non ſolum in ſcriptis vel ſine ſcriptis, ſed etiam per acta iudicialia. Natalia vero ſunt Imperatorum natalitia, eorúmque deſignatio. Conſtitutio ij. tit. ix. lib. i. Codicis non eſt poſita in Baſilicis. Conſtitutio vero xiii. eiuſdem libri & tituli eſt liber i. Baſilic. tit. i. cap. xxxviij. quod ſic habet vt in textu ſcriptum eſt.

A κώδικος, καὶ ἡ θ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. εἰσὶ κεφ. τελευταῖον τοῦ ιζ'. τίτ. τοῦ ζ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον σχεδὸν ὡς ἐντὸς διελήφθη, πλὴν ἡ μὲν πλάτος κυριακῆς μόνης ἐμέμνητο, ὁ δὲ βασιλικὸς πᾶσαν ἡμέραν ἀφωρισμένος εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ τιμὴν ταύτην ὁμοίως τιμᾶσθαι διορίζεται. παρεστήθησι δὲ σιωπᾶν καὶ τοὺς ταξεώτας, καὶ τοὺς δικολόγους, καὶ τοὺς κήρυκας, γίνεσθαι δὲ πάντα τὰ συναλλαγματικὰ σύμφωνα ἀκωλύτως οὐ μόνον δι' ἀγράφων ἐγγράφων, ἀλλὰ καὶ διὰ σημειωμάτων δικαστῶν. νατάλια δέ εἰσι τὰ τῶν βασιλέων γενέθλια, B καὶ ἡ τούτων ἀναγόρευσις. ἡ β'. διάτ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ ιγ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. ἐστι βιβλίον τῶν βασιλικῶν α'. τίτ. α'. κεφ. λη'. οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη.

Cap. V.

Quæ ſit cauſa genuflexionis, & cur hoc non fiat die Dominico, & diebus Pentecoſtes, & cur oramus ad orientem, Baſilij ex xxvij. cap. eorum quæ ſcripta ſunt ad Amphilochium de ſancto ſpiritu.

Κεφάλαιον ε'.

Τίς ἡ αἰτία γονυκλισίας, καὶ τοῦ μὴ τοῦτο γίνεσθαι ἐν κυριακῇ, καὶ ταῖς ἡμέραις τῆς πεντηκοστῆς, καὶ διὰ τί πρὸς ἀνατολὰς εὐχόμεθα, Βασιλείου ἐκ τοῦ κζ'. κεφ. τῶν πρὸς Ἀμφιλόχιον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

C

TITVLVS OCTAVVS.

De Parochiis, & quomodo verſentur Epiſcopi & Clerici, & de eorum peregrinatione, & de annuis Synodis, & de ſuſceptione hoſpitum & doctrina, & commendatitiis & pacificis epiſtolis, & quaſnam res agunt publicas vel priuatas, & quomodo ſe inuicem honorant.

ΤΙΤΛΟΣ Η'.

Περὶ παροικιῶν, καὶ πῶς διάγουσιν ἐπίσκοποι, καὶ κληρικοὶ, καὶ περὶ ἀποδημίας αὐτῶν, καὶ περὶ τῶν κατ' ἔτος συνόδων, καὶ ξενοδοχίας, καὶ διδασκαλίας, καὶ συστατικῶν, καὶ εἰρηνικῶν ἐπιστολῶν, καὶ ποῖα πράττουσι ἰδιωτικὰ, ἢ δημόσια πράγματα, καὶ πῶς οἱ κληρικοὶ ἀλλήλους τιμῶσι.

Cap. I.

D *De parochiis, & de iis quæ per Imperatorias ſanctiones fiunt, innouationibus, Syn. Chalced. can. xvij. Syn. Carthagin. canon iij. lvi. lxxi. Syn. ſextæ canon xxv. xxxvi. xxxvij. xxxviij. xxxix.*

Κεφάλαιον α'.

Περὶ παροικιῶν, καὶ τῶν ἀπὸ βασιλικῶν τύπων γινομένων καινισμῶν, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιζ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν γ'. νς'. οε'. συνόδου ς'. κανὼν κε'. λς'. λζ'. λη'. λθ'.

Textvs.

L. Omni innouatione. C. de ſacroſ. Eccleſ.

Sexta conſtitutio ij. tit. primi libri Codicis, dicit quòd Canonicas dubitationes, quæ in toto Illyrico oriuntur, non oportet decidi præter ſententiam Archiepiſcopi Conſtantinopolis, & eius Synodi, quæ habet priuilegium Romæ veteris. Xvi. eiuſdem tituli conſtitutio

L. Decernimus. ibid.

Κείμενον.

Ἡ ς'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι τὰς ἀναφυομένας κανονικὰς ἀμφισβητήσεις ἐν ὅλῳ τῷ Ἰλλυρικῷ οὐ δεῖ τέμνεσθαι παρὰ γνώμην τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς αὐτοῦ συνόδου, ἥτις ἔχει τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀρχαίας Ῥώμης. ἡ δὲ ις'. διάτ.

ἀκυροῖ

A ἀκυροῖ τὰ γενόμενα ἐν τῇ κατὰ Ζήνωνος τυραννίδι, παρὰ τὰ πρόσθεν βασιλικὰ διατάγματα περὶ ἱερέων, ἢ καταστάσεων ἐκκλησιαστικῶν, καὶ τὰ πρόσθεν ἀνανεοῦται, καὶ φησὶ τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπίσκοπον ἔχειν τὴν ἄλλων προεδρίαν. ἡ δὲ λε΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου λέγει, ἑκάστη πόλις ἴδιον ἐχέτω ἐπίσκοπον. κἂν δὲ διὰ θείας ἀντιγραφῆς τολμήσῃ τις ἀφελέσθαι πόλιν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἢ τῆς παροικίδος αὐτῆς, ἢ τινος ἄλλου δικαίου, γυμνοῦται τῶν ὄντων καὶ ἀτιμοῦται. ἐξῄρηται δὲ Τομέων Σκυθίας πόλις. ὁ γὰρ ἐπίσκοπος αὐτῆς, καὶ τῶν λοιπῶν προνοεῖ, καὶ ἡ Λεοντόπολις Ἰσαυρίας, ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπόν ἐστιν Ἰσαυροπόλεως. ὅτι δὲ ἡ Κωνσταντινούπολις ἔχει τὰ προνόμια τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, εἴρηται βιβλίου ια΄. τοῦ κώδικος τίτ. κα΄. διάτ. α΄. καὶ μόνη. ἡ δὲ α΄. διάτ. τοῦ ιζ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, Ῥώμην αὐτὴν ὀνομάζεσθαι λέγει.

B

Σχόλιον.

Ἡ ϛ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. ϛ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς κατεστρώθη. τὸ δὲ ἔχειν τὴν Κωνσταντινουπόλεως τὰ προνόμια τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, οὐ προσετέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἀνάγνωθι καὶ τὸν κη΄. κανόνα τῆς δ΄. συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γραφέντα. ἡ ιϛ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ λε΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. γ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον συνοψίσθη, ἄνευ τοῦ ἔχειν τὴν Κωνσταντινουπόλεως τὰ προνόμια τῆς ἀρχαίας Ῥώμης. ἡ α΄. διάτ. τοῦ κα΄. τίτ. τοῦ ια΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. ϛ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, Ἡ Κωνσταντινούπολις μὴ μόνον τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς Ῥώμης προνομίοις κεχρήσθω. ἡ δὲ α΄. διάτ. τοῦ ιζ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. κ΄. τοῦ ϛ΄. τίτ. τοῦ β΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγον, τῇ συνηθείᾳ τῆς Ῥώμης ἀκολουθεῖν ὀφείλει. οἷα δέ εἰσι τὰ προνόμια τῆς ἐν τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ ἁγίας ἐκκλησίας, παρίστησιν ἡμῖν τὸ παρὰ τοῦ ἰσαποστόλου ἁγίου μεγάλου Κωνσταντίνου γεγονὸς ἔγγραφον διάταγμα πρὸς τὸν ἅγιον Σίλβεστρον τὸν τότε πάπαν τῆς Ῥώμης, ὃ καὶ ἔχει οὕτως, ΔΕΟΝ ἐκρίναμεν μετὰ πάντων τῶν σατραπῶν ἡμῶν καὶ πάσης τῆς συγκλήτου,

infirmat ea quæ decreta ſunt tempore tyrannidis aduerſus Zenonem inſtituta, contra ea quæ paulo antè ſtatuta fuerant ab Imperatoribus, de Sacerdotibus vel conſtitutione Eccleſiaſtica, & priora renouat, & dicit Conſtantinopolitanum Archiepiſcopum habere ius ante alios ſedendi. Xxxv. conſtitutio iij. tit. primi libri dicit, Vnaquæque ciuitas habeat proprium Epiſcopum. Quòd ſi quis per diuinum reſcriptum auſus fuerit proprio Epiſcopo vrbem vel regionem, vel aliquod ius adimere, priuatur ijs quæ habet, & fit infamis. Excepta eſt autem Tomorum Scythiæ ciuitas. Eius enim Epiſcopus reliquarum quoque curam gerit. Et Leontopolis Iſauriæ eſt ſub Epiſcopo Iſauropolis. Quòd autem Conſtantinopolitana ciuitas habeat priuilegia Romæ veteris, dicit liber xi. Codicis, tit. xxi. conſtit. i. & vnica. Conſtitutio vero i. tit. xvij. lib. i. codicis ipſam etiam Romam nominari dicit.

SCHOL. BALS. Conſtitutio vi. tit. ii. lib. i. Codicis eſt caput vi. tit. i. lib. v. Baſilic. quod habet, vt propoſitum eſt. Quòd vero Conſtantinopolitanus habeat veteris Romæ prærogatiuas, in Baſilicis non eſt additum. C Conſtitutio xvi. tit. ii. lib. i. Cod. in Baſilicis non eſt poſita. Conſtit. xxxv. tit. iii lib. i. Cod. eſt cap. iii. tit. 1. lib. iij. Baſil. quod habet vt in textu compendioſè poſitum eſt: præterquam quòd non habeat, Conſtantinopolitanum prærogatiuas veteris Romæ habere. Conſtitutio i. tit. xxi. lib. xi. Cod. eſt tit. 1. lib. v. Baſilic. cap. vi. quod ſic ait: Conſtantinopolis non ſolùm Italiæ, ſed etiam ipſius Romæ priuilegijs vtatur. Cuiuſmodi autem ſint priuilegia ſanctæ veteris Romæ D Eccleſiæ, oſtendit decretum quod ab Apoſtolis æquali, ſancto magno Conſtantino, ad ſanctum Silueſtrum, qui tunc erat Papa Romæ, factum eſt.

DECRETVM CONSTANTINI.

ÆQVVM eſſe iudicauimus, cum omnibus Satrapis, & vniuerſo Senatu, Magiſtratibus,

A & omni populo, qui eſt ſub Romanæ gloriæ poteſtate, vt ſicut ſanctus Petrus eſt Dei in terris vicarius, ita etiam Epiſcopi, ſucceſſores principis Apoſtolorum, principalem in terra habeant poteſtatem ampliùs quã noſtræ gloriæ Imperatoria maieſtas, idque à nobis conceſſum eſt, & à noſtra Imperatoria maieſtate, & volumus Apoſtolorum principem, & eius ſucceſſores ac vicarios eſſe primos apud Deum patres & defenſores: & ſicut Imperatoria noſtra poteſtas in terra honoratur & colitur, ita etiam decernimus coli
B & honorari ſanctam Romanam Eccleſiam: & pluſquam Imperium noſtrum, & terrenam ſedem ſanctam, Sancti Petri Cathedram gloria affici & extolli: dantes ei potentiam, & gloriæ auctoritatem, & decernentes ſtatuimus vt habeat principalem poteſtatem, & ſit caput quatuor ſedium, ſedis Alexandrinæ, Antiochenæ, Hieroſolymitanæ, & Conſtantinopolitanæ, &, vt ſemel dicam, omnium totius orbis Eccleſiarum. Et qui futurus eſt Epiſcopus ſanctæ Romanæ Eccle-
C ſiæ, debet eſſe inſignis, & omnibus mundi ſacerdotibus altior. & ſi quid eſt quod ad Dei cultum, & Chriſtianæ fidei correctionem, & confirmationem pertineat, id ab eo iudicetur. Æquum enim eſt vt ſancta illa lex illic caput & principium habeat, vbi ſanctus Legiſlator ſeruator noſter Ieſus Chriſtus iuſſit beatum Petrum Apoſtolum ſedem tenere: & vbi crucis paſſionem ſuſtinuit, & beatæ mortis calicem bibit, & magiſtri & domini ſui veſtigia ſe-
D cutus eſt: & gentes illic caput ſuum per nominis Chriſti confeſſionem inclinent, vbi Doctor earum beatus Apoſtolus Paulus ceruice pro Chriſto porrecta martyrij coronam accepit: & ad finem vſque mundi ibi doctorem quærant: vbi ſanctæ eius reliquiæ quieſcunt, & illic ſupplices, & in terra proſtrati, cæleſtis & Imperatoris & Dei Seruatoris noſtri Ieſu officio deſeruiamus, vbi ſuperbo illi regi ſeruiuimus. Tradidimus ergo ipſis ſanctis Apoſtolis, beatis Dominis meis Petro & Paulo,

καὶ τῶν ἀρχόντων, καὶ μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ τοῦ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς δόξης, ἵνα ὡς ὁ ἅγιος Πέτρος ἐκ προσώπου τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἐστιν εἰς τὴν γῆν, οὕτω καὶ οἱ ἐπίσκοποι οἱ διάδοχοι τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων ἀρχικὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν γῆν ἔχωσι. πλέον περ ὃ ἔχει ἡ βασιλεία τῆς δόξης ἡμῶν, καὶ τοῦτο παρεχωρήθη ἀφ' ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τῆς βασιλείας ἡμῶν· καὶ θέλομεν ἡμεῖς αὐτὸν τὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων, καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ἐκ προσώπου αὐτοῦ προφέρτους πρὸς τὸν θεὸν πατέρας εἶναι καὶ διφένσωρας. καὶ ὥσπερ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἡμῶν εἰς τὴν γῆν σέβεται, καὶ τιμᾶται, οὕτω θεσπίζομεν σέβεσθαι καὶ τιμᾶσθαι τὴν ἁγίαν τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν, καὶ πλέον παρὰ τὴν βασιλείαν ἡμῶν, καὶ τὸν γήϊνον θρόνον. ἁγίαν καθέδραν τοῦ ἁγίου Πέτρου δοξάζεσθαι, καὶ ὑψοῦσθαι, διδόντες αὐτῇ δύναμιν καὶ δόξης ἀξίωμα, καὶ διακρίνοντες θεσπίζομεν ἵνα ἐξουσίαν ἔχῃ ἀρχικήν, καὶ εἶναι ταύτην κεφαλὴν τῶν τεσσάρων θρόνων, ἤτοι τοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας, τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἁπλῶς εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας ἁπάσης τῆς οἰκουμένης. καὶ ἐπίσκοπος ὁ μέλλων εἶναι εἰς τὴν ἁγίαν τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν, ὀφείλει εἶναι ἔνδοξος καὶ ὑψηλότερος παρὰ πάντας τοὺς ἱερεῖς τοῦ κόσμου· καὶ εἴ τι ἐστὶ πρὸς θεραπείαν τοῦ θεοῦ, καὶ πρὸς διόρθωσιν καὶ στερέωσιν τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν, ἵνα κρίνηται παρ' αὐτοῦ. δίκαιον γάρ ἐστιν ἵνα ἐκεῖσε ὁ ἅγιος νόμος ἔχῃ τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀρχὴν, ὅπου ὁ ἅγιος νομοθέτης ὁ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸν μακάριον ἀπόστολον Πέτρον ἐκέλευσε κρατεῖν τὴν καθέδραν, καὶ ὅπου τὸ πάθος τοῦ σταυροῦ ἔπαθε, καὶ μακαρίου θανάτου ποτήριον ἔπιε, καὶ ἐγένετο τοῦ μαΐστορος ἀκόλουθος καὶ κυρίου αὐτοῦ· καὶ ἐκεῖ τὰ ἔθνη ἵνα κλίνωσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν διὰ τῆς ἐξομολογήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ὁ διδάσκαλος αὐτῶν ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος διὰ τὸν Χριστὸν ἐκτείνας τὸν τράχηλον, στέφανον τοῦ μαρτυρίου ἐδέξατο, καὶ ἕως τοῦ τέλους τοῦ κόσμου, ἵνα ἀναζητῶσι ὅπου τὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ λείψανα ἀναπαύονται, καὶ ἐκεῖ ὕπτιοι, καὶ εἰς τὴν γῆν ἡπλωμένοι τοῦ οὐρανίου, καὶ βασιλέως, καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ δουλεύωμεν ὀφφίκια, ὅπου ἐδουλεύσαμεν τῷ ὑπερηφάνῳ ἐκείνῳ βασιλεῖ. παραδιδόαμεν οὖν αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις τοῖς μακαρίοις κυρίοις μου τῷ Πέτρῳ καὶ τῷ Παύλῳ,

καὶ μετ᾽ αὐτοὺς τῷ μακαρίῳ Σιλβέστρῳ, καὶ πατρὶ ἡμῶν τῷ μεγάλῳ ἐπισκόπῳ καὶ καθολικῷ πάπᾳ τῆς πόλεως Ῥώμης, καὶ πᾶσι τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ, οἵτινες ἕως τοῦ τέλους τοῦ κόσμου μέλλουσι προκαθῆσθαι εἰς τὸν θρόνον τοῦ μακαρίου Πέτρου, ἀπὸ τῆς σήμερον, τὸ ἡμέτερον βασιλικὸν παλάτιον τὸ Λατερανήσιον, τὸ ὑπερβαῖνον καὶ ὑπερνικοῦν τὰ ὅλα τοῦ κόσμου παλάτια. ἐπ᾽ ἐκεῖνα δὲ καὶ τὸ διάδημα ἤτοι τὸν στέφανον τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, ἅμα καὶ τὸν λῶρον καὶ τὸ ὠμοφόριον ὃ περικυκλοῖ τὸν βασιλικὸν τράχηλον, ἅμα δὲ καὶ πορφυρᾶν χλαμύδα, καὶ χιτῶνα κόκκινον, καὶ πάντα τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα καὶ ἀξιώματα τῶν βασιλικῶν ἀλόγων, ὁμοίως καὶ τὰ βασιλικὰ σκῆπτρα, καὶ πάντα τὰ σίγνα, καὶ τὰ βάντα, καὶ τὰ λοιπὰ κοσμήματα τῆς βασιλικῆς μεγαλειότητος, καὶ τὴν δόξαν τῆς ἡμῶν ἐξουσίας· ἄνδρας τε εὐσεβεστάτους κληρικοὺς πολλῶν τάξεων τῇ αὐτῇ ἁγίᾳ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ δουλεύοντας θεσπίζομεν κοσμεῖσθαι, καὶ ἔχειν ἐκείνην τὴν ὑψηλότητα καὶ μεγαλωσύνην, ἣν κεκόσμηται ἡ μεγάλη σύγκλητος ἡμῶν, ἤτοι οἱ πατρίκιοι, καὶ οἱ κόνσουλοι, ἤτοι οἱ ὕπατοι, καὶ τὰ λοιπὰ ἀξιώματα, καὶ ὡς ἡ βασιλικὴ στρατιὰ κεκόσμηται, οὕτω θεσπίζομεν κοσμεῖσθαι καὶ τὸν κλῆρον τῆς ἁγίας Ῥωμαίων ἐκκλησίας. καὶ ὃν τρόπον ἡ βασιλικὴ δύναμις διὰ πολλῶν ὀφφικίων κεκόσμηται, ἤτοι κουβικουλαρείων, πορταρείων, ἐξκουβιτόρων, οὕτω καὶ τὴν ἁγίαν τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν κοσμεῖσθαι θέλομεν, καὶ ἵνα κατὰ πλάτος τὸ ἐπισκοπικὸν φῶς ὑπερλάμπῃ, θεσπίζομεν καὶ τοῦτο, ἵνα οἱ κληρικοὶ τῆς ἁγίας Ῥωμαίων ἐκκλησίας καβαλικεύωσιν ἄλογα κεκοσμημένα διὰ ὀθονίων λευκῶν. καὶ ὡς ἡ ἡμετέρα σύγκλητος φορεῖ ὑποδήματα ἤτοι σανδάλια λευκὰ διὰ ὀθονίων, οὕτω καὶ τὰ οὐράνια, ὡς καὶ τὰ γήινα πρὸς αἴνεσιν τοῦ θεοῦ. ἐπέκεινα δὲ πάντων δίδομεν ἄδειαν, καὶ παραχωροῦμεν αὐτῷ τῷ ἁγιωτάτῳ πατρὶ ἡμῶν τῷ Σιλβέστρῳ ἐπισκόπῳ καὶ πάπᾳ τῆς πόλεως Ῥώμης, καὶ πᾶσι τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ ἐπισκόποις ὀρθοδόξοις μακαρίοις εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ κυρίου, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν αὐτὴν μεγάλην καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἐάν τις τῆς συγκλήτου βουληθῇ μετὰ ἰδίου θελήματος, καὶ αἱρέτου γίνεσθαι κληρικός, καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἁγίων κληρικῶν συναριθμεῖσθαι, μή τις τολμᾷ ἀπὸ πάντων ἐμποδίζειν τοῦτο.

A & poſt ipſos beato Syluestro & patri noſtro magno Epiſcopo & Papę Romano, & omnibus eius ſucceſſoribus, qui quidem ad finē vſque mundi ſeſſuri ſunt in ſede beati Petri, ab hodierno die, noſtrum Imperiale palatium Lateranenſe, quod vincit ac antecellit omnia mundi palatia. Prꝛterea autem etiam diadema ſeu coronam capitis noſtri: ſimul etiam lorum, & ſuperhumerale, quod Imperatorium collum circundat: & ſimul etiam purpuream chlamydem,
B & tunicam coccineam, & indumenta regia, & imperialium equorum auctoritatem: ſimiliter & ſceptra Imperialia, & omnia ſigna & banta, & reliqua ornamenta Imperialis amplitudinis, & noſtræ poteſtatis gloriam. Et viros religioſiſſimos diuerſorum ordinum Clericos, ſanctę Romanę Eccleſiæ ſeruientes, ornari decernimus, & illam habere amplitudinem & maieſtatem, qua ornatus erat magnus noſter Senatus ſeu Patritij, & Conſules, & reliquæ dignitates: & ſicut Imperialis exornata eſt militia, ita etiam ſanctæ Romanę
C Eccleſiæ Clerum exornari decernimus. Et quemadmodum Imperatoria poteſtas multis officiis exornata eſt, Cubiculariorum, Hoſtiariorum, Excubitorum, ita etiam ſanctam Romanam Eccleſiam exornari volumus: & vt lumen Epiſcopale quàm ampliſſimè præfulgeat, hoc quoque decernimus, vt clerici ſanctæ Romanorum Eccleſiæ equitent equos albis linteis ornatos. Et ſicut noſter Senatus fert calceos ſeu ſandalia cum linteis
D albis: ita etiam cæleſtia, ſicut terreſtria ad Dei laudem. Et præterea concedimus ſanctiſſimo noſtro Siluestro Epiſcopo & Papæ vrbis Romæ, & omnibus eius ſucceſſoribus beatis Epiſcopis, in honorem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ipſius ſanctiſſimæ magnæque & Catholicæ Eccleſiæ, vt ſi quis ex Senatu ſua ſponte ac propria voluntate velit fieri clericus, & in ſanctorum clericorum numero connumerari: ne quis ex omnibus hoc audeat impedire.

A Ad hæc autem decreuimus, vt ipſe etiam pius ac religioſus ſanctus pater noſter Silueſter, magnus Epiſcopus, & omnes eius ſucceſſores Epiſcopi, ferant diadema, ſeu coronam, quam ei tradidimus, ex capite noſtro, ex auro puro & margaritis inæſtimabilibus: & vt ea vtãtur in capitibus ſuis, ad laudem Dei & honorem ſancti & Principis Apoſtoli. Ipſe autem beatus Papa Silueſter, ſupra coronam, ſeu tonſuram, quam habuit ad honorem Dei & ſancti Petri, noluit ferre coronam ex auro vel margaritis. Nos autem, quia ſanctus Silueſter noluit ex auro coronam, ſplendidiſſimum Phrygium lorum, quod ſanctam reſurrectionem ſignificat, eius ſancto capiti propriis manibus impoſuimus, & tenentes frænum equi eius, propter venerationem & reuerentiam ſancti Petri, ſtratoris officio functi ſumus, decernentes vt omnes eius ſucceſſores Phrygio vtãtur loro in proceſſionibus, ad imitationem imperij. Porrò autem ne Epiſcopatus auctoritas contemnatur, ſed etiam vltra noſtrum terrenum imperium etiam potentiæ gloria decoretur, ecce palatium noſtrum, vt prædiximus, & Romanam ciuitatem, & totius Italiæ ſeu Occidentalium regionum prouincias, loca, & caſtra priùs ſcripta, beatiſſimo Epiſcopo noſtro Silueſtro Papæ vniuerſali tradidimus, & ei & ſucceſſoribus eius tradimus: firmámque ac ſolidam regiæ iuſſionis poteſtatem per diuinam hanc iuſſionem & pragmaticam conſtitutionem permanere decreuimus, & Romanæ Eccleſiæ viris in æternum conceſſimus: Ideo autem par eſſe cenſuimus, vt noſtrum imperium noſtrique imperij potentiam in Orientem transferremus, & in Byzantinorum regione, loco vtili ac frugifero, vrbs noſtro nomine ſtatueretur, & noſtrum illic ſtaret imperiũ: quòd vbi eſt principale Sacerdotium, & caput Chriſtianæ relligionis, datum à rege cælorum, non eſt æquum vt terrenus Imperator illic poteſtatem habeat. Hanc autem Imperij noſtri ceſſionem propriis manibus compoſitã in pretioſis reliquiis ſancti Apoſtolorum principis Petri poſuimus:

ἐθεσπίσαμεν δὲ καὶ πρὸς τούτοις ἵνα καὶ ὁ αὐτὸς θεοσεβὴς πατὴρ ἡμῶν Σίλβεστρος μέγας ἐπίσκοπος, καὶ πάντες οἱ ὀρθόδοξοι διάδοχοι αὐτοῦ, καὶ ἐπίσκοποι ἵνα φορῶσι τὸ διάδημα ἤτοι τὴν στέφανον, ἣν παρεδώκαμεν αὐτῷ ἐκ κεφαλῆς ἡμῶν, ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ, καὶ μαργαριταρίων ἀτιμήτων, καὶ ἵνα αὐτοὶ χρήσωνται εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν εἰς τὴν αἴνεσιν τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων. αὐτὸς ὁ μακάριος πάπας Σίλβεστρος ὑπὲρ τὴν στέφανον ἤτοι τὴν παπαλήθραν ἣν εἶχε πρὸς δόξαν τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πέτρου, οὐκ ἤθελε βαστάζειν στέφανον ἐκ B χρυσοῦ, ἢ μαργαριταρίων, ἡμεῖς, διότι οὐκ ἤθελεν ὁ ἅγιος Σίλβεστρος ἐκ χρυσοῦ στέφανον, τὸν ὑπέρλαμπρον φρύγιον λῶρον, σημαίνοντα τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν, τῇ ἁγίᾳ κεφαλῇ αὐτοῦ ἰδίαις χερσὶν ἐπεθήκαμεν, καὶ κρατοῦντες τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου αὐτοῦ διὰ τὴν προσκύνησιν καὶ τὸν φόβον τοῦ ἁγίου Πέτρου, στράτωρος ὀφφίκιον ἐποιήσαμεν, θεσπίζοντες ἵνα πάντες οἱ διάδοχοι αὐτοῦ τῷ λώρῳ χρήσωνται εἰς τὰς προελεύσεις πρὸς μίμησιν τῆς βασιλείας. διὰ τοῦτο δὲ ἵνα μὴ τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς καταφρονῆται, ἀλλὰ πλέον παρὰ τὴν C βασιλείαν ἡμῶν τὴν γηΐνην, καὶ κράτους δόξαν κοσμῆται, ἰδοὺ, τὸ παλάτιον ἡμῶν ὡς προείπομεν, καὶ τὴν Ῥωμαίων πόλιν, καὶ ταύτης τῆς Ἰταλίας, ἢ δυσμικῶν χωρῶν ἐπαρχίας, τόπους, καὶ κάστρα τῷ προγεγραμμένῳ μακαριωτάτῳ ἐπισκόπῳ ἡμῶν, καὶ πατρὶ Σιλβέστρῳ καθολικῷ πάπᾳ παραδιδόαμεν, καὶ ἀφήκαμεν αὐτῷ, καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ, ἐξουσίαν καὶ δύναμιν στερεὰν βασιλικοῦ προστάγματος διὰ ταύτην τὴν θείαν κέλευσιν, καὶ πραγματικὸν σύστημα ἐθεσπίσαμεν διαμένειν, καὶ τοῖς ἀνδράσι τῆς ἁγίας τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας εἰς τὸν αἰῶνα παρεχωρήσαμεν. διὰ τοῦτο γὰρ χρήσιμον ἐνοήσα- D μεν τὴν βασιλείαν ἡμῶν, καὶ τὸ κράτος τῆς βασιλείας εἰς τὰς ἀνατολικὰς χώρας μεταφέρειν, καὶ ἐν τῇ Βυζαντίῳ χώρᾳ τόπῳ χρησίμῳ τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἡμῶν ἱδρυθῆναι, καὶ τὴν ἡμῶν βασιλείαν ἐκεῖ συστῆναι· διότι ὅπου ἐστὶν ἀρχὴ ἱερατεία, καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανίων διδομένη, ἄδικόν ἐστιν ἵνα ἐκεῖ ὁ γήϊνος βασιλεὺς ἔχῃ ἐξουσίαν. τοῦτο δὲ τὸ ὕφος τῆς βασιλείας ἡμῶν ἰδίαις χερσὶ καταστρώσαντες εἰς τὰ τίμια λείψανα τοῦ ἁγίου ἀποστόλου, καὶ κορυφαίου Πέτρου ἐθήκαμεν·

καὶ ἐκεῖ ὠμόσαμεν ταῦτα πάντα ἀπαρασάλευτα διαφυλάττειν, καὶ τοὺς διαδόχους ἡμῶν, ταῦτα φυλάττειν παραδεδώκαμεν τῷ πατρὶ ἡμῶν τῷ ἁγίῳ, καὶ καθολικῷ ἐπισκόπῳ, καὶ πάπᾳ· καὶ δι᾽ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ ἐπισκόποις, τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ πρεσβεύοντος, παραδεδώκαμεν ὅλα τὰ προγεγραμμένα καλῶς εἰς τὸν αἰῶνα διαφυλάττεσθαι.

Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος ἰδίκτου, ἤτοι βασιλικοῦ προστάγματος τοῦ ἁγίου μεγάλου Κωνσταντίνου, δικαιοῦται ὁ πάπας Ῥώμης διὰ πάντων τῶν βασιλικῶν προνομίων μεγαλύνεσθαι, δίχα μόνου τοῦ στέμματος. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν ταῖς ὁπουδήποτε γινομέναις προελεύσεσιν αὐτοῦ, καὶ ταῖς θείαις αὐτοῦ ἱεροτελεστίαις, διὰ βασιλικοῦ λώρου τὴν κεφαλὴν κατακαλύπτεται· ἀμφιέννυται δὲ καὶ ἀληθινὰ ὑποδήματα, καὶ καβαλικεύει μετὰ ἀληθινοῦ σελλοχαλίνου, κατὰ τοὺς βασιλεῖς, τιμᾷ δὲ καὶ τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ διὰ ἀξιωμάτων βασιλικῶν. ὅτι δὲ ἡ δευτέρα σύνοδος δέδωκε τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ προνόμια πάντα τοῦ πάπα Ῥώμης, ἐπεχείρησάν τινες τῶν πατριαρχῶν ὡς ὁ Κηρουλλάριος ἐκεῖνος ὁ κύριος Μιχαήλ, καὶ ἕτεροι, τοῖς αὐτοῖς ἀποσεμνύνεσθαι προνομίοις· οὐ γέγονε δὲ αὐτοῖς εἰς καλὸν ἡ ἐγχείρησις. τιμᾶσθαι δὲ διὰ ἀξιωμάτων τοὺς κληρικοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐ κεκώλυται· πλὴν καὶ ταῦτα κεκολοβωμένα εἰσίν. ὁ δὲ κατὰ καιροὺς χαρτοφύλαξ ἀπὸ τοῦ παρόντος ἰδίκτου δικαιοῦται καβαλικεύειν κατὰ τὴν λιτὴν τῶν ἁγίων νοταρίων τὸ πατριαρχικὸν ἄλογον μετὰ ὀθόνης λευκοῦ. ἔδει δὲ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὡς καδηναρίου πατριαρχικοῦ σκέπεσθαι μετὰ χρυσῆς τιάρας, ἥτις καὶ ἐν χαρτοφυλακίῳ ἀπόκειται. ἀλλὰ καὶ ὁ κατὰ καιροὺς πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τοῦ παρόντος ἰδίκτου δικαιοῦται μετὰ λώρου λειτουργεῖν. ἔλαβε γὰρ τὴν ἐξουσίαν ταύτην ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τοῦ πάπα Ῥώμης Κελεστίνου, ὅτε ἡ ἐν Ἐφέσῳ γέγονε σύνοδος κατὰ Νεστορίου. τοῦ γὰρ Κελεστίνου μὴ δυναμένου παρουσιάσαι εἰς Ἔφεσον, καὶ κρῖναι τὸν Νεστόριον, συνέδοξε ἐπιτραπῆναι τὸν ἅγιον Κύριλλον ὑπὸ τοῦ Κελεστίνου προκαθίσαι τῆς συνόδου, ἀντ᾽ αὐτοῦ. εἰς γοῦν παράστασιν τοῦ ἔχειν αὐτὸν τὸ δίκαιον τοῦ πάπα Ῥώμης Κελεστίνου, ἐκάθισε μετὰ λώρου, καὶ κατεδίκασε τὸν Νεστόριον.

A & illic nos omnia firma & illabefactata ſeruaturos, noſtróſque ſucceſſores, iurauimus: & hæc cum actis & monimentis noſtris ſeruanda tradidimus ſancto patri noſtro & vniuerſali Epiſcopo & Papæ: & per ipſum omnibus ſuis ſucceſſoribus, annuente Domino noſtro & ſeruatore Christo, omnia antè ſcripta tradidimus rectè in æternum ſeruanda.

NOTA, quòd ex præſenti edicto, ſeu regia iuſſione ſancti & magni Conſtantini, ius habet Papa Romanus imperatoriis priuilegiis B fruendi, præter ſolam coronam: & ideo in omnibus, quæ vbique fiunt, proceſſionibus, & diuinis eorum myſteriis, regio loro caput eius tegitur: induitur autem etiam veris veſtimentis, & cum vero Imperatoris more equitat: eóſque qui ei ſubſunt, imperatorijs dignitatibus honorat. Quia autem ſecunda Synodus dedit Archiepiſcopo Conſtantinopolitano omnia Papæ Romani priuilegia, conati ſunt nonnulli Patriarchæ, vt ille Cerulas & C dominus Michaël, & alij, eadem ſibi priuilegia arrogare: ſed eis non rectè ceſſit. Clericos autem Conſtantinopolitanos dignitatibus honorari non eſt vetitum, ſed eæ quoque ſunt mutilæ. Ius autem habet ex hoc edicto Chartophylax equitandi in feſto ſanctorum Notariorum, equum Patriarchalẽ cum albo linteamine. Oporteret autem etiam eius caput, vtpote Patriarchalis caddenarij, tegi aurea tiara: quæ etiam in Chartophylacio ſeu tabulario ſita eſt. Huius quoque D temporis Patriarcha Alexandrinus ex præſenti edicto ius habet, vt cum Phrygio celebret. Habuit autem hanc facultatem ſanctus Cyrillus Alexandrinus à Romano Papa Celeſtino, quando fuit Epheſina Synodus aduerſus Neſtorium. Cum non poſſet Celeſtinus adeſſe Epheſi, & iudicare Neſtorium, viſum eſt vt ſancto Cyrillo à Celeſtino permitteretur huic Synodo præſidere. Vt itaque conſtaret eum habere ius & auctoritatem Papæ, ſedit cum Phrygio, & condemnauit Neſtoriũ.

Ab eo ergo tempore cum eodem Phrygio ſacrificant & procedunt Patriarchæ Alexandrini, & non verentur reprehendi. Lege etiam S. Celeſtini de ea re Epiſtolam ſitam in actis iij. Synodi.

Cap. II.

Non *debere Epiſcopum temere peregrinari, vel Clericum in alia verſari prouincia, Apoſtolorum canon xiiij. xv. Synodi Ancyr. canon xviij. Syn. Antioch. can. iij. xiij. xxij. Synodi Laodic. canon xli. xlij. Syn. Conſtantinopol. canon ij. Syn. Chalced. can. xiij. xxiij. Syn. Sardic. can. iij. xi. xij. xvi. xvij. Syn. Carthag. can. xxiij. lxxi. Syn. vi. canon xvij. xviij. xx. Syn. Nic. ſecundæ, canon. x. Syn. i. & ij. quæ in ſancto Apoſtolorum templo habita eſt, canon xvi. xlij.*

Textus.

Tertii *tit. primi libri Codicis dicit conſtitutio xlij. Epiſcopus in quocunque negotio præter iuſſum Imperatoris ne ſit Conſtantinopoli, ſed mittat Apocriſiarium. Tranſgreſſor autem ſegregatur, & indignationem incurrit & exterminatur. Prima autem conſtitutio i. tituli Nouellarum dicit, Nullus Epiſcopus abſit pluſquam anno à ſua Eccleſia præterquam iuſſu Imperatoris, cogentibus eos Patriarchis in ſuis Eccleſiis perſeuerare. Sin autem præter Imperatoriam iuſſionem pluſquam anno abfuerit, Patriarcha tractus illum legitimis edictis vocet, ſeruans ſanctos canones. Sin autem omnino eſſe contumax inobediénſque perſtiterit, cum Epiſcopatu eijciat, & alium faciat: ſin autem is qui abeſt, non eſt Metropolitanus, ſed alius Epiſcopus, Metropolitanus faciat in eum illa quæ dicta ſunt: ſin autem hoc prætextu vtatur quòd priuati iudicij vel Eccleſiaſtici gratia abſit, per œconomos, vel Clericos, vel Apocriſiarios, libellos ſupplices ad Imperatorem mittant, quæ in rebus Eccleſiaſticis deſiderant, impetraturi. Non ingrediatur autem prius Byzantium Epiſcopus, quàm conuenienter canonibus à ſuo Metropolitano literas quæ commendatitiæ dicuntur, ad Imperatoriam maieſtatem attulerit, quæ eſſe neceſſariam peregrinationẽ teſtentur. Metropolitanus autẽ peregre proficiſcens Patriar-*

ἐκ τότε οὖν μετὰ τοῦ αὐτοῦ λώρου ἱερουργοῦσι, καὶ προοδεύουσιν οἱ πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας, καὶ αἰτίασιν οὐκ ὑποπίπτουσιν. ἀνάγνωθι τὴν περὶ τούτου ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Κελεστίνου κατεστρωμένην οὖσαν εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς γ΄. συνόδου.

Κεφάλαιον β΄.

Περὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχε ἐπίσκοπον ἀποδημεῖν, ἢ κληρικὸν ἐν ἑτέρᾳ διάγειν ἐπαρχίᾳ, ἀποστόλων κανὼν ιδ΄. ιε΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιη΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν γ΄. ιγ΄. κβ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν μα΄. μβ΄. συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν β΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιγ΄. κγ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν γ΄. ια΄. ιβ΄. ις΄. ιζ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν κγ΄. οα΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ιζ΄. ιη΄. κ΄. συνόδου Νικαίας τῆς β΄. κανὼν ι΄. συνόδου α΄. καὶ β΄. ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν ις΄.

Κείμενον.

Η μβ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι ἐπίσκοπος ἐφ' οἱῳδήποτε πράγματι παρὰ κέλευσιν βασιλέως ἐν Κωνσταντινουπόλει μὴ γινέσθω, ἀλλὰ ἀποκρισιάριον στελλέτω. ὁ δὲ παραβαίνων ἀφορίζεται καὶ ἀγανακτεῖται. ἡ δὲ α΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν φησι, Μηδεὶς ἐπίσκοπος ἔξω τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας πλέον ἐνιαυτοῦ ἀπολιμπανέσθω, εἰ μὴ μετὰ βασιλικὴν κέλευσιν, τῶν πατριαρχῶν ἀναγκαζόντων αὐτοὺς ταῖς αὐτῶν ἐκκλησίαις προσκαρτερεῖν. Εἰ δὲ παρὰ κέλευσιν βασιλικὴν πέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀπολειφθείη, ὁ τοῦ κλίματος πατριάρχης αὐτὸν καλείτω τοῖς νενομισμένοις κηρύγμασι, φυλάττων τὴν τῶν ἱερῶν κανόνων παρατήρησιν. Εἰ δὲ μείνῃ ἀπειθῶν, ἐξωθείτω αὐτὸν τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ ἕτερον ποιείτω. Εἰ δὲ οὐ μητροπολίτης ἀλλ' ἕτερος ἐπίσκοπός ἐστιν ὁ ἀπολιμπανόμενος, ὁ μητροπολίτης ἐπ' αὐτῷ ποιείτω τὰ εἰρημένα. Εἰ δὲ προφασίσοιτο δίκης ἕνεκεν ἰδικῆς, ἢ ἐκκλησιαστικῆς ὀφείλειν ἀπολιμπάνεσθαι, δεήσεις τῇ βασιλείᾳ διὰ τῶν οἰκονόμων, ἢ κληρικῶν ἢ ἀποκρισιαρίων πεμπέτωσαν, τευξόμενοι περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τῶν ζητουμένων. μὴ ἀνιέτω δὲ ἐπίσκοπος ἐν Βυζαντίῳ, πρὶν ἂν κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ οἰκείου μητροπολίτου λάβῃ γράμματα τὰ καλούμενα συστατικὰ πρὸς τὴν βασιλείαν μαρτυροῦντα τῷ ἀναγκαίῳ τῆς ἀποδημίας. ὁ δὲ μητροπολίτης ἀποδημῶν, τὰ πατρι-

αρχικὰ λαμβανέτω γράμματα, καὶ μὴ δι' ἑαυτῶν μηνυέτωσαν πρὸς τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ διὰ πατριάρχου καὶ τοῖς ἀποκρισιαρίοις τῆς αὐτῶν διοικήσεως κοινούσθωσαν, καὶ αὐτοῖς συνεισίτωσαν. ἔξεστι δὲ αὐτοῖς, καὶ διὰ τῶν ῥεφερενδαρίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἢ διὰ τῶν ἀποκρισιαρίων τῶν πατριαρχῶν αὐτῶν, ἀναφέρειν τῷ βασιλεῖ. ἡ δὲ ζ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ἐὰν ἐπίσκοπος χρόνον πολὺν τῆς ἰδίας ἐκκλησίας ἀπολειφθῇ, μὴ χορηγείτω αὐτῷ δαπάνας ὁ οἰκονόμος, ἀλλ' ἡ τοιαύτη δαπάνη παρεχέσθω εἰς προφάσεις ἐκκλησιαστικὰς, καὶ εὐσεβεῖς. καὶ ἡ γ'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διάταξις, φησὶν ὅτι ἐπίσκοπος χωρὶς γραμμάτων τοῦ πατριάρχου αὐτοῦ ἀπιὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλότριον ἑαυτὸν ποιεῖ τοῦ σχήματος. ἡ δὲ β'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι μετὰ χρείας ἀναγκαίας ἐκδημοῦντες οἱ ἐπίσκοποι γράμματα λαμβανέτωσαν τῶν πατριαρχῶν αὐτῶν, ἢ μητροπολιτῶν, ἢ κατὰ βασιλικὴν κέλευσιν ἀποδημείτωσαν. καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην χωρὶς ἐπιτροπῆς αὐτοῦ μὴ ἀνίτωσαν, καὶ ὁ οὕτως ἀποδημῶν, μὴ πλέον ἐνιαυτοῦ τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν ἐάτω. ὁ δὲ παραγινόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱοσδήποτε ἐπίσκοπος, εἰσίτω πρὸς τὸν πατριάρχην, καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα. τοῖς δὲ παρὰ ταῦτα καὶ ὑπὲρ τὸν χρόνον ἀποδημοῦσιν, οἱ οἰκονόμοι δαπάνας μὴ χορηγείτωσαν, καὶ προτρεπέτωσαν αὐτοὺς οἱ ἱερεῖς ὑφ' οὓς τελοῦσι, διὰ γραμμάτων, ὑποστρέφειν, καὶ ὑπερτιθεμένους πρὸς τοὺς ἀγῶνας καλείτωσαν, καὶ μὴ ὑποστρέφοντας εἴσω τοῦ ὡρισμένου χρόνου ἐκβαλλέτωσαν, καὶ ἄλλους χειροτονείτωσαν. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ κληρικῶν οἱουδήτινος βαθμοῦ κρατεῖ. ἡ δὲ ιβ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν παρακελεύεται) ἵνα ἐὰν τινὸς ἐκκλησίας ἀποστῶσι κληρικοὶ, ἕτεροι ἀντικαθιστάμενοι τὰς αὐτῶν σιτήσεις λαμβάνωσι, καὶ μηδὲ ὑποστρέφοντας αὐτοὺς λαμβάνειν αὐτὰς, καὶ μὴ κερδαίνειν αὐτὰς τοὺς χορηγοῦντας. εἰ δὲ στερήσουσι, κτῆσις αὐτῶν ῥητὴ τοῖς πριβάτοις ἀφορίζεται, ὥστε τὴν χορηγίαν τῆς σιτήσεως ἐκεῖθεν γίνεσθαι.

Σχόλιον.

Ἡ μβ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. οὐδὲ ἡ α'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν οὖσα Ἰουστινιανοῦ ξζ'.

A *chales literas accipiat, & non eas per ſe Imperatoriæ ſublimitati oſtendant ſed cum Patriarcha, vel cum ſuæ Diœceſis Apocriſiariis communicent, & cum eis ingrediantur. Licet autem eis etiam per magnæ Eccleſiæ vel Patriarcharum ipſorum referendarios vel Apocriſiarios ad Imperatorem referre. Septima autem eiuſdem tituli Nouellarum conſtitutio dicit, quòd ſi Epiſcopus longo tempore à ſua Eccleſia abfuerit, ne œconomus ei ſumptus ſuppeditet: ſed ij ſumptus ad Eccleſiaſticas & pias cauſas præbeantur. & eiuſdem*
B *tituli conſtitutio iij. dicit, quòd ſi Epiſcopus ſine literis ſui Patriarchæ Conſtantinopolim ierit, ſe ab habitu alienum facit. Conſtitutio vero ij. eiuſdem tit. i. Nouellar. ait: Epiſcopi neceſſaria de cauſſa peregrinaturi, Patriarcharum, aut Metropolitanorum ſuorum literas accipiant, vel Imperatoriæ maieſtatis iuſſu peregrinentur: & qui ſubſunt Patriarchæ Conſtantinopolitano, ſine eius permiſſione ad ipſum ne accedant, & ita qui peregrè proficiſcitur, ne ſuam Eccleſiam pluſquam anno relinquat: & œconomi ſumptus eis ne ſuppeditent, & Antiſtites quibus ſubſunt, eos adhortentur per literas vt redeant, & ſi dif-*
C *ferant, ad iudicij certamen eos vocent: & ſi intra certum tempus non reuertantur, eiiciant, & alios ordinent. Eadem autem & de Clericis cuiuſcunque gradus obtineant. Conſtitutio denique duodecimi eiuſdem tituli primi Nouellarum iubet, vt ſi ab aliqua Eccleſia recedant Clerici, alij qui ſubrogantur, annonarias penſiones percipiant, neque illi, ſi reuertantur, illas capiant: neque qui id genus erogationis ſuſtinent, illas lucrentur. Si verò erogatores ex annonariis penſionibus quippiam interuerterint, certa*
D *ex illorum poſſeſſionibus portio Principis priuatis aſſignetur, vt inde illarum fiat erogatio.*

SCHOLIVM BALSAM. Conſtitutio xlij. tit. iij lib. i. Codic. in Baſilicis non eſt poſita: neque conſtitutio libri primi Nouellarum, quæ eſt Nouella Iuſtiniani, vt neque conſtitutio ſeptima eiuſdem primi tituli Nouellarum quæ eſt Nouella Iuſtiniani ſexageſimaſept.

A Tertia conſtitutio eiuſdem tituli eſt Nouella Iuſtiniani octogeſimaſexta, ſita in libro tertio Baſilicorum tituli duodecimi, quæ ſic habet in fine, Sed nec Monachos, nec Clericos, vel Epiſcopos huc venire iubemus abſque ſanctiſſimo ipſorum Patriarcha: vel ſciant quòd ſeipſos hoc habitu indignos reddent. & ſcias quòd integra quidem Nouella ſolius Epiſcopi meminit, Baſilica vero, nec Clericum nec Epiſcopum ſinunt Constantinopoli agere abſque ſententia Patriarchæ. B Conſtitutio ii. tit. i. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani cxxiii. ac eſt poſita in lib. iii. Baſilic. tit. i. cap. xviii. & xix. quæ habent, vt in compendio propoſita ſunt. Tu autem magis mentem adhibe xvi. canoni primæ & ſecundæ Syn. quæ in æde ſanctorum Apoſtolorum eſt habita, qui tempus peregrinationis ad ſex menſes redigit. Conſtitutio xii. eiuſdem titul. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani lvii. poſitáque eſt in libro Baſilic. iii. tit. iiij. atque ita fere de perceptione annonæ habet vt C in textu ſcriptum eſt: Hanc igitur lege etiam illius Patriarchæ Domini Nicolai Synodalem declarationem, quæ xiiij. menſis Martij, iij. indict. facta eſt, & ſtatuit quanto tempore ſine vllo præiudicio poſſint magnæ Eccleſiæ ſacerdotes & Epiſcopi abeſſe. Vnde dicunt nonnulli, hinc canones de abſentibus clericis, neque Iuſtiniani Nouellam ſuperiùs inſertam, non abrogari. D Nota verò, quòd ex duabus præſenti capiti inſertis Iuſtiniani conſtitutionibus, lxxxvi. videlicet & cxxiij. hæc duo conſtituta ſunt: vnum, ne antiſtes diu Conſtantinopoli hæreat: alterum, ne antiſtites, monachi, aut clerici ſine literis Patriarchæ ſui vrbem vrbium accedant. Sed quoniam vtrumque reiectum *eſſe* videmus (neque enim antiſtites per literas patriarchales *vrbium* dominatricem accedunt: ſed ad Conſtantinopolitanam portam venientes, ſua ſponte patriarcham *de aduentu ſuo* certiorem faciunt,

A ἡ γ'. διάταξ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ πϛ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν τίτ. ιβ'. περὶ δὲ τέλος οὕτως ἔχοντι, οὔτε δὲ μοναχὸν, οὔτε κληρικὸν, οὔτε ἐπίσκοπον κελεύομεν ἔρχεσθαι ἐνταῦθα ἄνευ τοῦ ὁσιωτάτου αὐτῶν πατριάρχου, καὶ εἰδέτωσαν ὡς ἀναξίους ἑαυτοὺς τοῦ σχήματος ποιήσουσι. καὶ σημείωσαι ὅτι ἡ μὲν πλάτος τῶν νεαρῶν μόνου ἐπισκόπου ἐμνήσθη, τὰ δὲ βασιλικὰ οὔτε ἐπίσκοπον, οὔτε κληρικὸν παραχωροῦσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπιδημεῖν ἄνευ γνώ- B μης τοῦ πατριάρχου. ἡ β'. διάταξ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α'. κεφαλ. ιη'. καὶ ιθ'. ἃ καὶ ἔχουσιν οὕτω καθὼς συνωψίσθησαν. σὺ δὲ πρόσεχε μᾶλλον τῷ ιϛ'. κανόνι τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων α'. καὶ β'. συνόδου ἑξάμηνον στενοχωρήσαντι τὸν τῆς ἀποδημίας χρόνον. ἡ ιβ'. διάταξ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ νζ'. κειμένη ἐν C βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν τίτ. δ'. καὶ οὕτω σχεδὸν περὶ λήψεως ἔχουσα, ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐδηλώθη. ἀνάγνωθι οὖν ταύτην ἀνάγνωθι καὶ τὴν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Νικολάου, συνοδικὴν σημείωσιν, τὴν γεγονυῖαν κατὰ τὴν ιδ'. τοῦ Μαρτίου μηνὸς τῆς γ'. ἰνδικτιῶνος, καὶ διατυποῦσαν πόσον καιρὸν ὀφείλουσιν ἀπολιμπάνεσθαι ἀπαρεγχειρηματίστως οἱ μεγάλης ἐκκλησίας ἱερεῖς τε καὶ διάκονοι. λέγου- D σι δέ τινες ἐκ ταύτης μὴ ἀναιρεῖσθαι τοὺς περὶ τῶν ἀποδήμων κληρικῶν κανόνας, μηδὲ τὴν ἄνωθεν καταστρωθεῖσαν Ἰουστινιάνειον νεαράν. Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τῶν ἐν τῷ παρόντι κεφ. κατεστρωμένων δύο Ἰουστινιανείων νεαρῶν, ἤγουν τῆς πϛ'. καὶ τῆς ρκγ'. δύο ταῦτα ἐνομοθετήθησαν· ἓν μὲν, τὸ μὴ ἐνδημεῖν εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν ἀρχιερεῖς, ἢ μοναχοὺς, ἢ κληρικοὺς, ἄνευ γραμμάτων τοῦ πατριάρχου αὐτῶν, ἕτερον δὲ, τὸ μὴ διατρίβειν ἀρχιερέα ἐπὶ πολὺ ἐν Κωνσταντινουπόλει. ἐπεὶ δὲ καὶ ἄμφω βλέπομεν ἀθετούμενα, οὔτε γὰρ οἱ ἀρχιερεῖς διὰ γραμμάτων πατριαρχικῶν εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐνδημοῦσι, ἀλλ' οἰκειοθελῶς εἰς τὴν θύραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐρχόμενοι διδόασιν εἴδησιν τῷ πατριάρχῃ

καὶ οὕτω τῆς μεγαλοπόλεως ἀκινδύνως ἐπιβαίνουσι, καὶ ἐπὶ πολὺ δὲ χρόνον ἐν αὐτῇ διατρίβοντες οὐδεμίαν κάκωσιν ὑπομένουσι, ζητητέον ὅπως τοῦτο γίνεται. οἴομαι οὖν ὡς ἡ μὲν πϛ΄. νεαρὰ ἡ διαγορεύουσα καθαιρεῖσθαι τοὺς ἐπισκόπους, κληρικούς τε καὶ μοναχοὺς παρὰ γνώμην τοῦ πατριάρχου αὐτῶν ἐνταῦθα ἐπιδημοῦντας, ἀνῃρέθη διὰ τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς μεταγενεστέρας οὔσης, καὶ διαγορευούσης μὴ χορηγεῖσθαι δαπάνας τοῖς τοιοῦτό τι ποιοῦσιν ἐπισκόποις ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, καὶ εἰς τοῦτο μόνον περικλειούσης τὴν τιμωρίαν. ὃ δὲ καθαιρεῖσθαι τοὺς ἐπέκεινα χρόνου κατὰ τὴν τοιαύτην ρκγ΄. νεαράν, ἢ ἐπέκεινα ἑξαμηνιαίου κατὰ τὸν ιϛ΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης α΄. καὶ β΄. συνόδου, διατρίβοντας ἐπισκόπους εἰς Κωνσταντινούπολιν χωρὶς εὐλόγου αἰτίας, ἀνῃρέθη διὰ προστάξεως τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, ἀπολυθείσης κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἰνδικτιῶνος ζ΄. καὶ διαγορευούσης ταῦτα ῥητῶς, Ταῦτα τοίνυν ἀναλογισαμένη ἡ βασιλεία μου, πρὸς τὴν παροῦσαν ἐλθεῖν οἰκονομίαν ἠναγκάσθη καὶ ἄκουσα, καὶ θεσπίζει διὰ τοῦ παρόντος ταύτης προστάγματος μὴ πλείονα τοῦ παρά τε τῶν φιλευσεβῶν νόμων, καὶ τῶν θείων κανόνων ὑφαπλωθέντος καιροῦ τοῖς ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσιν ἐνδιατρίβειν δίχα τινὸς ἀπαραιτήτου ἐμποδισμοῦ ἐν τῇ μεγαλοπόλει, καὶ προφανοῦς εὐλόγου προφάσεως, ἢ μὴν καὶ ἄκοντες τῆς μεγαλοπόλεως ἐκβληθήσονται. ἡ μέντοιγε ἐν τῇ μεγαλοπόλει εἰσέλευσις αὐτῶν ὀφείλει γίνεσθαι κατὰ τὴν ἔκπαλαι κανονικῶς καὶ νομίμως κρατήσασαν συνήθειαν.

Κεφάλαιον γ΄.

Περὶ τοῦ χρῆναι τοὺς ἐπισκόπους τὰς αἰτίας τῆς ὁδοιπορείας τῶν δι᾽ αὐτῶν παριόντων ἐπισκόπων πολυπραγμονεῖν, συνόδου Σαρδικῆς κανὼν κα΄.

Κεφάλαιον δ΄.

Περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν ἀπιόντων πρὸς βασιλέα, ἢ τοὺς περὶ αὐτόν, συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ια΄. ιβ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ζ΄. η΄. θ΄. κα΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρδ΄. ρϛ΄.

atque ita citra periculũ magnam vrbem ingrediuntur, multóque tempore in illa commorantes nullam vexationem ſuſtinent) quo id pacto fiat, quærendum eſt. *Atque ego* quidem puto nouellam lxxxvi. quæ ſtatuit vt Epiſcopi, Clerici, & Monachi, qui citra ſcientiam Patriarchæ ſui huc accedunt, deponantur, abrogatam eſſe per Nouellam Iuſtiniani cxxiij. quæ recentior eſt, & ſtatuit, ne Epiſcopis tale quippiam facientibus, ex ipſorum Eccleſiis ſumptus ſuppeditentur, in hoc vnum pœnam concludens. Vt autem Epiſcopi, illi qui citra rationabilem cauſam vltra annum ſecundùm Nouellam cxxiij. aut vltra ſemeſtre tempus ſecundùm canonem xvi. concilij primi & ſecundi in æde ſanctorum Apoſtolorum coacti, Conſtantinopoli hærent, deponantur: *id verò* abrogatum eſt per iuſſionem celeberrimi Imperatoris Domni Manuelis Comneni, quæ edita eſt menſe Septembri, indictione ſeptima, & hæc conſtituit in hæc verba: Vbi igitur Imperatoria mea maieſtas hæc expendit, ad præſentem diſpoſitionem etiam inuita deſcendere coacta eſt: ac ſancit per præſentem hanc iuſſionem, ne ſacerrimi Epiſcopi, citra ineuitabile aliquod impedimentum & euidenter rationabilem cauſam, longiore tempore, quàm à piis legibus diuiniſque canonibus præfinitũ eſt, in magna vrbe commorentur: aut alioqui vel inuiti ab illa eiicientur. Verùm ipſorum in magnam vrbem introitus ſecundùm veterem ex canonibus & legibus ortam fieri debet conſuetudinem.

Cap. III.

Oportere *Epiſcopos cauſas peregrinationis eorum qui per ipſorum regionem tranſeunt Epiſcoporum, curioſè inquirere, Syn. Sardicen. can. xxi.*

Cap. IIII.

De *Epiſcopis & Clericis, qui proficiſcuntur ad Imperatorem, vel eos qui illi adſiſtunt, Syn. Antioch. canon xi. xij. Syn. Sardic. can. vij. viij. ix. xxi. Syn. Carth. canon ciiij. cvi.*

A

Cap. V.

De *ſuſceptione hoſpitum, & de pacificis, & commendatitiis Epiſtolis, Apoſtolorum canon xij. xxxiij. Syn. Antioch. can. vij. viij. xi. Syn. Laodic. canon xli. xlij. Syn. Chalcedon. canon xiij. Syn. Sardic. canon ix. Syn. Carthag. canon xxiij. Syn. vi. can. xvij.*

Cap. VI.

B

De *differentia pacificarum & commendatitiarum Epiſtolarum, Syn. Chalced. canon xi. Syn. Carthag. canon cvi.*

Cap. VII.

Qvibvsnam *oporteat Epiſcopos ferre auxilium, & de Epiſcopis & Presbyteris & Diaconis, qui Eccleſiaſticis indigentibus opem non ferunt, Apoſtolorum canon lix. Syn. Sardic. can. vij.*

Textvs.

C

Qvi *inopia premuntur heretici, non capiunt ea quæ dicuntur* ἀξιωματικὰ, *à iudiciis vel Eccleſiis, vt liber primus, lxxxi. tit. v. conſtit. viij.*

Schol. Bals. Conſtitutio viii. tit. v. lib. i. Codicis eſt caput xxviii. tit. i. Baſilic. quod habet, vt in textu compendioſè præpoſitum eſt.

Cap. VIII.

D

De *ſynodis, & iis qui ad eas proficiſcuntur, Apoſtolorum canon. xxxvij. Synod. Nicæn. canon v. Syn. Antioch. canon xx. Syn. Laodic. canon xl. Syn. Chalced. can. xix. xxi. Syn. Carthag. can. xviij. lxxiij. lxxvi. lxxxv. Syn. vi. can. viij. Syn. Nic. ij. canon vi.*

Textvs.

Secvnda *& xviij. conſtitutio primi tituli Nouellarum, volunt, ſemel vel bis in anno, Iunio vel Septembri fieri ſynodum Metropolitanorum apud Patriarcham, & Epiſcoporum apud Metropolitanos: & examinare cauſas quas Epiſcopi, & Clerici, & Monachi inter ſe habent de fide, & canonibus, & negotiis Eccleſiaſticis, & aliis, & quæ præter canones*

Κεφάλαιον ἑ.

Περὶ ὑποδοχῆς ξένων, καὶ περὶ εἰρηνικῶν καὶ συστατικῶν ἐπιστολῶν, ἀποστόλων κανὼν ιβ΄. λγ΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ζ΄. ἡ. ια. συνόδου Λαοδικείας κανὼν μα. μβ΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιγ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν θ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν κϛ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ιζ΄.

Κεφάλαιον ϛ΄.

Περὶ διαφορᾶς εἰρηνικῶν, καὶ συστατικῶν ἐπιστολῶν, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ια. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρϛ΄.

Κεφάλαιον ζ΄.

Τίσι δεῖ τοὺς ἐπισκόπους βοηθεῖν, καὶ περὶ ἐπισκόπων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων μὴ χορηγούντων τοῖς ἐνδεέσιν ἐκκλησιαστικοῖς, ἀποστόλων κανὼν νθ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ζ΄.

Κείμενον.

Οἱ πενόμενοι αἱρετικοὶ οὐ λαμβάνουσι τὰ λεγόμενα ἀξιωματικὰ ἀπὸ τῶν δικαστηρίων, ἢ τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς βιβλίον α. τίτ. ἑ. διάτ. ἡ.

Σχόλιον.

Η ἡ. διάτ. τοῦ ἑ. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφ. κη. τοῦ α. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη εἰς τὸ κείμενον.

Κεφάλαιον ἡ.

Περὶ συνόδων, καὶ τῶν εἰς αὐτὰς μὴ ἀπιόντων, Ἀποστόλων κανὼν λζ΄. συνόδου Νικαίας κανὼν ἑ. συνόδου Ἀντιοχείας κανών. κ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν μ΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιθ΄. κα. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιη. ογ΄. οϛ΄. πε. συνόδου Νικαίας τὸ β΄. κανὼν ϛ΄.

Κείμενον.

Η β΄. καὶ ιζ΄. διάτ. τοῦ α. τίτ. τῶν νεαρῶν βούλονται, ἅπαξ ἢ δὶς τοῦ ἔτους τῷ Ἰουνίῳ ἢ τῷ Σεπτεμβρίῳ γίνεσθαι συνόδους τῶν μητροπολιτῶν παρὰ τοῖς πατριάρχαις, καὶ τῶν ἐπισκόπων παρὰ τοῖς μητροπολίταις, καὶ ἐξετάζεσθαι τὰς αἰτίας, ἃς οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ μοναχοὶ πρὸς ἀλλήλους ἔχουσι περί τε πίστεως, καὶ κανόνων, καὶ πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν, καὶ ἄλλων, καὶ τὰ παρὰ τοὺς κανόνας

ἁμαρτανόμενα διορθοῦσθαι· οἱ δὲ ἄρχοντες καὶ αἱ τάξεις αὐτῶν, μὴ ἐπιπειθόμενοι τοῖς μητροπολίταις, καὶ ἐπισκόποις ὑπερτιθεμένοις ποιεῖν τὰς συνόδους, ἢ μὴ μηνύοντες τῇ βασιλείᾳ, ἐσχάτως τιμωρηθῶνται.

Σχόλιον.

Η β'. καὶ ιζ'. διατ. τοῦ α'. τιτ. τῶν νεαρῶν, εἰσὶ τῆς μὲν ρκγ'. νεαρᾶς κεφ. ιγ'. τῆς δὲ ρλζ'. κεφ. ζ'. κατεστρώθησαν δὲ ἄμφω ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ'. τιτ. α'. κεφ. κ'. καὶ κα'. ἃ καὶ ἀνάγνωθι ἐκεῖ. ἐνταῦθα γὰρ οὐ κατεστρώθησαν ὡς μὴ ἐνεργούμενα.

Κεφάλαιον θ'.

Περὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχεν ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ἐμμαγκιπεύειν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν λε'.

Κεφάλαιον ι'.

Πῶς ἐκδικοῦσιν οἱ ἐπίσκοποι τοὺς ἁρμόζοντας αὐτοῖς τόπους παρὰ αἱρετικῶν κατεχομένους, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρκα'.

Κείμενον.

Η λζ'. νεαρὰ, φησὶ τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀφρικῆς ἀσφαλῶς ἔχειν τὰς κτήσεις αὐτῶν, καὶ ἐὰν Ἕλληνες ἢ αἱρετικοὶ ἔχωσίν τινας αὐτῶν ἢ οἴκους ἢ σκεύη, ἀφαιρεῖσθαι αὐτὰ, μὴ ἀντικειμένης αὐταῖς χρονίας παραγραφῆς.

Σχόλιον.

Η λζ'. νεαρὰ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. τοῦτο δὲ αὐτῆς τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη, καὶ μὴ ματαιοπονήσῃς.

Κεφάλαιον ια'.

Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν τοὺς ἀναγνώστας τῷ δήμῳ προσκυνεῖν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ις'.

Κεφάλαιον ιβ'.

Περὶ ἐπισκόπων μὴ ἐπιστρεφόντων τοὺς αἱρετικοὺς, καὶ περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν, μὴ διδασκόντων τὸν λαὸν, καὶ ὅτι ἐπίσκοπος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀπολογεῖται τῷ Θεῷ, καὶ πότε τοῦ λαοῦ ἁμαρτήσαντος ὁ κλῆρος ἀφορίζεται, ἀποστόλων κανὼν λς'. λθ'. νη'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρκγ'. συνόδου ς'. κανὼν θ'. ξδ'.

Κεφάλαιον ιγ'.

Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν κοσμικόν τι πραττόντων, δημόσιον, ἢ ἰδιωτικὸν, ἢ μίσθωσιν, ἢ ἐπιτροπὴν, ἀποστόλων κανὼν ς'.

A *peccantur, corrigi. Eorum autem præſides & ordines non obedientes Metropolitanis Synodos facere differentibus, vel Imperatoriæ maieſtati ſignificantes, extremè puniuntur.*

SCHOL. BALS. Conſtitutio ii. & xvii. tit. i. Nouell. ſunt Nouellæ cxxiii. cap. xii. & Nouellæ cxxxvii. cap. vii. Inſerta ſunt autem ambo lib. iii. Baſilic. tit. i. cap. xx. & xxi. quæ etiam illic legas: nam hîc inſerta non ſunt, vt quæ non ſint in vſu.

B

CAP. IX.

NON *temere oportere Epiſcopum vel Clericum emancipare, Syn. Carthag. canon xxxv.*

CAP. X.

QVOMODO *vendicant Epiſcopi loca ad ſe pertinentia, quæ ab hæreticis occupantur, Syn. Carthag. can. cxxi.*

TEXTVS.

C NOVELLA *dicit Eccleſias Africæ tutò habere ſuas poſſeſſiones. & ſi Græci, vel hæretici habeant, vel aliquas eorum domos, vel vaſa, ea eſſe eis auferenda, non obſtante longi temporis præſcriptione.*

SCOL. BALS. Nouella xxxvii. poſita eſt in Baſil. Hoc autem ipſius caput non eſt poſitum. Quamobrem ne inanem laborem ſuſcipias.

CAP. XI.

NON *debere lectores populum ſalutare, Synodi Carthag. can. xvi.*

CAP. XII.

D DE *Epiſcopis, qui non conuertunt hæreticos, & de Epiſcopis, & Clericis qui non docent populum. & quòd Epiſcopus Deo pro populo reſpondet: & quando cùm peccauerit populus, Clerus ſegregatur, Apoſtolorum canon. xxxvi. xxxix. lviij. Syn. Carthag. canon cxxiij. Syn. vi. can. xix. lxiiij.*

CAP. XIII.

DE *Epiſcopis, & Clericis, qui aliquid ſeculare faciunt, vel publicum, vel priuatum, & vel aliquid conducunt, vel curam tutelámve gerunt, Apoſtolorū can. vi.*

lxxxi. Synod. Chalcedon. canon iij. Synod. Carthaginen. canon xvi. Syn. Nicænæ ſecundæ can. x. Syn. i. & ij. in templo ſanctorum Apoſtolorum habitæ canon vndecimus.

A

TEXTVS.

L. Placet. C. de Epiſc. & Cler. *Xvij. conſtitutio iij. tituli primi libri Codicis, prohibet ne Clerici aditum habeant ad actiones publicas, vel quæ curiis conueniunt. & xxx. eiuſdem tituli* L. Generaliter ſanci. C. de Epiſc. & Cler. *conſtitutio prohibet Eccleſiaſticis, poſtremas voluntates aperire, l. librarum pœnam transgreſſori ſtatuens. & xl. eiuſdem tituli conſtitutio dicit quòd Epiſcopi, & Presbyteri, & Diaconi, & Subdiaconi, & Monachi, etiamſi non ſint ordinati, ſunt ab omni tutela & cura immunes, vacantes Eccleſiis, & ſuis Monaſteriys, diuinorum miniſteriorum celebrationem non negligentes.*

B

SCHOL. BALS. Conſtitutio xvii. tit. iij. lib. i. Codic. non eſt poſita in Baſilic. neque xl. neque li. ne fruſtra labores.

C

TEXTVS.

SECVNDA *verò conſtitutio primi tituli Nouellarum dicit, quòd Epiſcopus vel Monachus non ſit tutor vel curator. Alij autem Clerici ſuorum cognatorum curam gerunt, ſi intra quatuor menſes apud competentem iudicem id ſua ſponte ſuſceperint: nec circa aliam curam eis præiudicium afferetur: ſed nec publicorum, vel vectigalium, vel alienarum poſſeſſionum receptor, vel domus curator, vel cauſæ procurator, vel pro eiuſmodi cauſis fideiuſſor, Epiſcopus, vel œconomus, vel alius clericus, ſit nomine proprio, vel Eccleſiæ, vel ſui Monaſterij. Poſſeſſiones tamen,* D *quæ prope ſanctas ædes ſitæ ſunt, poſſunt conducere, & in emphyteuſin capere: omnibus Clericis, & Monachis in contractu, vel in venditione conſentientibus, & vtile eſſe id quod agitur, declarantibus. Porrò autem ipſæ quoque venerabiles ædes ſuis Clericis locant, & dant in emphyteuſin præter ea quæ ſunt alia lege prohibita. Et ipſi etiam ab aliis Clericis accipiunt. Qui autem præter hæc facit, ſi eſt quidem Epiſcopus, omnia eius bona Eccleſiæ applicantur: ſin autem œconomus, vel alius Clericus, dat pœnam pecuniariam, quæ à ſuo Epiſcopo ſtatuitur.*

πα. συνόδου Χαλκηδόνος, κανὼν γ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ις΄. συνόδου Νικαίας τὸ β΄. κανὼν ι΄. συνόδου α΄. καὶ β΄. ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν ια.

Κείμενον.

Η ιζ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, κωλύει τοὺς κληρικοὺς πρόσοδον ἔχειν εἰς τὰς δημοσίας πράξεις, ἢ τὰς ἁρμοζούσας ταῖς βουλαῖς. καὶ ἡ μ΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διάτ. ἀπαγορεύει τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ἐμφανίζειν τελευταίας βουλήσεις, ποινὴν ἐκ παραβασίας ὁρίζουσα ν΄. λιτρῶν. καὶ ἡ να. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶν ὅτι οἱ ἐπίσκοποι, καὶ πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι καὶ ὑποδιάκονοι καὶ μοναχοὶ, κἂν μὴ ἔχωσι χειροτονίαν, ἀλειτουργησίαν ἔχουσι πάσης ἐπιτροπῆς καὶ κουρατωρείας, σχολάζοντες μέντοι ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοῖς μοναστηρίοις αὐτῶν, καὶ μὴ ἀμελοῦντες τῆς θείας λειτουργίας.

Σχόλιον.

Η ιζ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. οὐδὲ ἡ μ΄. οὐδὲ ἡ να. καὶ μάτην μὴ κοπία.

Κείμενον.

Η δὲ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶ ὅτι ἐπίσκοπος ἢ μοναχὸς οὐ γίνεται κηδεμών· οἱ δὲ ἄλλοι κληρικοὶ τῶν ἰδίων συγγενῶν κηδεμονεύουσι, ἐὰν εἴσω δ΄. μηνῶν παρὰ τῷ ἁρμοδίῳ δικαστῇ, οἰκείᾳ προαιρέσει καταδέξωνται, καὶ οὐ προκριματίζονται περὶ ἄλλην κηδεμονίαν· οὔτε δὲ δημοσίων ἐκλήπτορες, ἢ τελῶν, ἢ κτήσεων ἀλλοτρίων, ἢ κουρατωρείας οἴκου, ἢ ἐντολεῖς δίκης, ἢ ἐγγυηταὶ ὑπὲρ τῶν τοιούτων αἰτιῶν, ἐπίσκοποι ἢ οἰκονόμοι, ἢ ἄλλος κληρικὸς γίνεται ὀνόματι ἰδίῳ, ἢ τῆς ἐκκλησίας, ἢ τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ· τὰς δὲ παρακειμένας κτήσεις τοῖς αὐτοῖς εὐαγέσιν οἴκοις δύνανται μισθοῦσθαι, καὶ ἐμφυτεύεσθαι πάντων τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν ἐν συμβόλαιῳ ἢ ἐπιπράσει συναινούντων, καὶ φανερούντων συμφέρειν τὸ γινόμενον. καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ σεπτοὶ οἶκοι τοῖς κληρικοῖς αὐτῶν μισθοῦσι καὶ ἐμφυτεύουσι, χωρὶς τῶν δι᾽ ἑτέρου νόμου κωλυθέντων προσώπων. καὶ αὐτοὶ παρὰ τῶν κληρικῶν ἐκλαμβάνουσιν. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, εἰ μὲν ἐπίσκοπός ἐστι, τὰ πράγματα αὐτοῦ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ προσκυροῦνται. εἰ δὲ οἰκονόμος, ἢ ἄλλως κληρικὸς, ποινὴν δίδωσι χρηματικὴν τὴν νομιζομένην τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ·

οἱ δὲ

οἱ δὲ πιστεύσαντες αὐτοῖς τὰς διοικήσεις, ἢ λαβόντες αὐτοῖς ἐγγυητὰς, οὐκ ἔχουσιν ἀγωγὴν κατ' αὐτῶν ἢ πραγμάτων ἢ ἐγγυητῶν ἢ ἐκκλησιῶν, ἢ μοναστηρίων, ἀλλὰ καὶ τὴν συμβαίνουσαν τῷ δημοσίῳ βλάβην, οἴκοθεν ἀποθεραπεύουσι.

A *Qui autem eis administrationes commiſerunt, vel ab eis fideiuſſionem acceperunt, non habent actionem aduerſus ipſos, vel res, vel fideiuſſores, vel Eccleſias, vel Monaſteria: ſed etiam damnum, quod publico allatum eſt, è domo ſua reſarciant.*

Σχόλιον.

Η β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ'. τίτ. α'. κεφ. ιγ'. ιδ'. ιε'. ἔχουσι δὲ ταῦτα καθὼς συνοψίσθησαν. ζήτει ἀναγκαίως καὶ τὴν κατὰ τὴν η'. τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς τῆς ς'. ἰνδικτιῶνος γενομένην συνοδικὴν σημείωσιν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ, χάριν τῶν ἐνεργούντων κληρικῶν δημοσιακὰς δουλείας καὶ προσωπικὰς, καὶ κατεστρωθεῖσαν ἐν τῷ ιϛ'. κανόνι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. ἐπὶ τῆς πατριαρχείας δὲ τοῦ μακαρίτου κυροῦ Ἰωάννου, κατὰ τὸν μῆνα Φεβρουάριον ἰνδικτιῶνος η'. γέγονε σημείωμα συνοδικὸν διοριζόμενον μὴ συνηγορεῖν διακόνους, ἢ ἁπλῶς ἐκκλησιαστικοὺς, ἢ μοναχοὺς, ὃ καὶ ἀνάγνωθι κατεστρωθὲν ἐν τῷ ιϛ'. κανόνι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. κατὰ δὲ τὸν Ἰανουάριον μῆνα τῆς δ'. ἰνδικτιῶνος, πατριαρχεύοντος τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Ἀγχιάλου γέγονε σημείωμα συνοδικὸν διαλαμβάνον τὸ ὁμοίου τῷ ἱερεῖ, καὶ τῷ διακόνῳ, καὶ τὸν ἀναγνώστην, καὶ πάντα ἱερωμένον ἀπέχεσθαι τῆς ἐνεργείας τῶν κοσμικῶν ὀφφικίων, καὶ τῶν δουλειῶν. οὗ δὴ σημειώματος ἡ δύναμις κατεστρώθη ἐν τῷ αὐτῷ κανόνι ἡ μέντοι ξη'. νεαρὰ τοῦ κυροῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ φιλοσόφου παρακελεύεται μὴ ἀναδέχεσθαι ἐπιτροπὰς ἢ κουρατωρείας ὀρφανῶν, κληρικοὺς ἢ μοναχοὺς, ἐπιτρόπους δὲ γίνεσθαι καὶ διοικητὰς ἐπὶ τελευταίων βουλημάτων παραχωρεῖ, καὶ μᾶλλον εἴπερ ψυχικαὶ διαδόσεις ὀφείλουσι παρὰ τούτων περαίνεσθαι. καὶ σημείωσαι τοῦτο· οὐδὲ γὰρ εὑρήσεις ἀλλαχοῦ κειμένην τὴν τοιαύτην διάταξιν. ἀλλὰ καὶ ἡ πϛ'. νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως θεσπίζει, μήτε ἐπίσκοπον, μήτε τινὰ κληρικὸν συνηγορείαις, ἢ μισθώσεσιν, ἢ ἐγγύαις ἐνασχολεῖσθαι· τὸν δὲ τοιοῦτόν τι ποιοῦντα, ἐπὶ χρόνον μέν τινα ἀφορίζεσθαι, ἐπιμένοντα δὲ καθαιρεῖσθαι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

SCHOL. BALS. Conſtitutio ii. primi tit. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxxiij. ſita in libro iii. Baſilic. tit. primo, cap. xiii. Hæc autem ita habent, vt compẽdioſè ſunt propoſita. Quære autem neceſſariò B Synodalem etiam declarationem, quæ facta eſt viii. Decembris, vi. indict. à ſanctiſſimo Patriarcha domino Luca, de clericis, qui publicas & perſonales ſeruitutes exercent, quæ poſita eſt in xvi. can. Carthag. Syn. In Patriarchatu autem beati Patriarchæ domini Ioannis, menſe Februario, indict. viii. facta eſt Synodalis declaratio, quæ decernit vt nec Diaconi, vel omnino Eccleſiaſtici aut Monachi cauſas agant. Quam etiam lege ſitam in xvi. can. Carthaginenſ. Synod. C menſe autem Ianuario, iv. indict. Patriarchatum gerente beato Patriarcha domino Michaële Anchialo, facta eſt Synodalis declaratio, quæ tractat vt quemadmodum Sacerdos & Diaconus, ita etiam lector, & quiuis ſacratus, à ſecularium officiorum & miniſteriorum exercitio abſtineat. Cuius quidem declarationis poteſtas ſita eſt in dicto canone. Porrò autem lxviij. Nouella domini Leonis Philoſophi iubet ne Clerici vel Monachi orphanorum tutelas vel curas ſuſcipiant: permittit autem vt ſint tutores & D adminiſtratores vltimarum voluntatum: & maximè ſi ad animam pertinentes donationes ſunt ab eis proceſſuræ: & nota hoc. Hanc enim diſtinctionem non alibi ſitam inuenies. Sed etiam lxxxvi. eiuſdem Imperatoris Nouella decernit, vt nec Epiſcopus, nec vllus clericus, aduocationibus, vel conductionibus, vel fideiuſſionibus vacet. Qui autem tale quid facit, ad aliquod quidem tempus ſegregetur, ſin autem perſiſtat, deponatur. Et hæc quidem ita.

Quidam autē Diaconus à beato Patriarcha domino Luca cauſam agere prohibitus, vtente dictis canonibus, & cæteris legibus, dixit apud Imperatorium tribunal, præſente etiā Patriarcha, eiuſmodi leges & canones non habere locum in eos qui hodie cauſas agūt, & aduocatorum officio funguntur, ſed in eos qui tunc erant aduocati, qui quidem erant in ciuilibus iudiciis ordinati, & Imperatoris frumentarias teſſeras accipiebant, & erant ſub Primiceriis, & à ſecularibus magiſtratibus characterem accipiebant: quandoquidē omnino clerici rectè prohibebātur ſecularia aduocatorū officia exercere. ſed quia, qui hodie cauſas agunt, & cauſidicorum officium obeunt, aduocationes vt liberale aliquod ſtudiū exercent, nec ſacratis quidem cauſas dicere prohibebitur: & dictum ſuum confirmans, æquum eſſe aſſerebat, vt non actio, ſed modus à canonibus puniretur. Non ſolis enim clericis, ſed etiam Epiſcopis amicos defendere permittetur, nec pro cauſa Eccleſiaſtica dicere eis probro dabitur, vt ipſæ etiam leges hoc apertè indicant. Sed clericum cauſas dicere, & aduocati munere fungi perinde ac ſeculares officiales, laicúmque accipere characterem, id eſt quod odio habetur, & punitur. Quòd autē eſſe aduocatum, erat ſeculare officium, & teſſeras frumentarias ſeculares accipiebant, qui erant ordinati aduocati, & erant ſub Primiceriis, ex multis eſt manifeſtum. Et lege poſtrema capita primi tit. lib. Baſilic. & quæ in libro Præfecti de iis ſcripta ſunt, & ordinata de aduocatis. Tradunt enim aduocatos eſſe collectam multitudinem, & ab illis qui tunc erant præſidibus, characterē accipere. His dictis admiſſus eſt, eique fuit permiſſum à Patriarcha, vt cauſas vt antè defenderet.

Cap. XIIII.

L. Eum qui C de Epiſc. & Cler.

De Epiſcopis, & Clericis, qui cum introductitiis mulieribus habitant, Synodi Nicenæ canon iij. Syn. ſextæ, canon v. Syn. Nic. ſecundæ, canon xviij. Baſilij ex Epiſtola ad Gregorium.

TEXTVS.

DECIMANONA *conſtit. tit. iij. primi libri Cod. dicit, Sacerdotes & Clerici*

Διάκονος δέ τις κωλυθεὶς ποτὲ παρὰ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ τοῦ συνηγορεῖν, χρωμένου τοῖς διαληφθεῖσι κανόσι, καὶ λοιπαῖς νομοθεσίαις, εἶπεν ἐπὶ βασιλικοῦ βήματος, παρόντος καὶ τοῦ πατριάρχου, μὴ ἔχειν χώραν τὰ τῶν τοιούτων κανόνων καὶ νόμων εἰς τοὺς σήμερον συνηγοροῦντας, ἀλλ' εἰς τοὺς τότε συνηγόρους τοὺς τεταγμένους εἰς πολιτικὰ δικαστήρια, καὶ λαμβάνοντας βασιλικὰ σιτηρέσια, καὶ ὑπὸ πριμικηρίοις ὄντας, καὶ σφραγιζομένους ὑπὸ κοσμικῶν ἀρχόντων, ὅτε πάντως καλῶς οἱ κληρικοὶ ἐκωλύοντο συνηγόρων ὀφφίκια κοσμικὰ ἐνεργεῖν. ἐπεὶ δὲ οἱ σήμερον συνηγοροῦντες ὡς ἐλευθέριόν τι σπούδασμα τὸ συνηγορεῖν μετέρχονται, οὐδὲ οἱ ἱερωμένοι ἐμποδισθήσονται συνηγορεῖν· καὶ κατασκευάζων τὸν οἰκεῖον λόγον, ἐδικαιολογήσατο μὴ τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ τὸν τρόπον κολάζεσθαι παρὰ τῶν κανόνων. οὐ μόνοι γὰρ κληρικοὶ, ἀλλὰ καὶ ἐπίσκοποι ὑπὲρ φίλων ἀντιποιούμενοι συγγνωσθήσονται, καὶ ὑπὲρ ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως συνηγοροῦντες οὐκ αἰσχυνθήσονται, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ νόμιμα τοῦτο διαγορεύουσι. τὸ δὲ συνηγορῆσαι κληρικὸν ὡς οἱ κοσμικοὶ ὀφφικιάλιοι, καὶ δέξασθαι σφραγῖδα λαϊκοῦ, μισεῖται καὶ κολάζεται. ὅτι δὲ τὸ συνηγορεῖν ὀφφίκιον ἦν ποτε κοσμικὸν, καὶ σιτηρέσια ἐλάμβανον δημοσιακὰ οἱ τεταγμένοι συνήγοροι, καὶ ὑπὸ πριμικήριον ἦσαν, δῆλόν ἐστιν ἀπὸ πολλῶν. καὶ ἀνάγνωθι τὰ τελευταῖα κεφ. τοῦ α. τίτ. τοῦ η. βιβλίου τῶν βασιλικῶν· καὶ τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ ἐπάρχου περὶ συνηγόρων ἀναταττόμενα. διαλαμβάνουσι γὰρ τοὺς συνηγόρους σύστημα εἶναι, καὶ ὑπὸ τοῦ κατὰ καιροὺς ἐπάρχου σφραγίζεσθαι. ταῦτα εἰπὼν καὶ παραδεχθεὶς ἐξεχωρήθη καὶ παρὰ τοῦ πατριάρχου συνηγορεῖν ὡς καὶ πρότερον.

Κεφάλαιον ιδ'.

Περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν συνόντων γυναιξὶ συνεισάκτοις, συνόδου Νικαίας κανὼν γ'. συνόδου ϛ'. κανὼν ε. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν ιη. Βασιλείου ἐκ τῆς πρὸς Γρηγόριον ἐπιστολῆς.

Ἡ ιθ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τοῦ κώδικος φησὶν, ὅτι οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ κληρικοὶ

μόναις συνοικείτωσαν μητράσιν αὐτῶν, καὶ θυγατράσι, καὶ ἀδελφαῖς, καὶ ταῖς πρὸ τούτου γαμηθείσαις αὐτοῖς. καὶ ἡ α΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν λέγει, μὴ ἐχέτωσαν αἱ διακόνισσαι συνόντας αὐταῖς τινὰς ἐν τάξει δῆθεν ἀδελφῶν, ἢ συγγενῶν ἢ τῶν καλουμένων ἀγαπητῶν, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὰς οἰκείτωσαν, ἢ τοῖς ἀληθέσιν αὐτῶν ἀδελφοῖς, ἢ θείοις, ἢ γονεῦσιν, ἢ παισίν. Εἰ δὲ λέγοιτο συνεῖναι ἐσχηματισμένῃ ἀγαθῇ προσηγορίᾳ, πονηρᾷ δὲ ὑποψίᾳ, μὴ χειροτονείσθω, καὶ χειροτονηθεῖσα τοῦ σχήματος ἐκπιπτέτω, ὑπεύθυνος οὖσα σὺν αὐτῷ, καὶ τούτῳ τῷ νόμῳ καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς τοὺς φθορέας κολάζουσιν. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν λέγει, μηδεὶς κληρικὸς γυναῖκα μὴ ἔχων, ἐπείσακτον ἐχέτω ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ πλὴν μητρὸς καὶ ἀδελφῆς καὶ θυγατρὸς καὶ τῶν ἄλλων ἀνυπόπτων. Εἰ δὲ μὴ ταῦτα παραφυλάττοι, καὶ δὶς ὑπομνησθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τῶν συγκληρικῶν, μὴ ἐκβάλλῃ αὐτήν, ἢ κατηγορηθεὶς ἀποδειχθῇ συναναστρεφόμενος ἀσέμνως αὐτός, καθαιρείσθω, καὶ διδόσθω τῇ βουλῇ τῆς πόλεως ἧς ἦν κληρικός. ἐπίσκοπος δὲ καθόλου γυναικὶ συνοικῶν, καθαιρεῖται. οὔτε δὲ διακόνισσα συνοικεῖν δύναταί τινι δυναμένῳ φέρειν ὑποψίαν ἄσεμνον· ὑπομιμνησκομένη δὲ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἐὰν αὐτὸν ἐκβαλεῖν ὑπερθῆται, στερεῖται τῆς ὑπηρεσίας, καὶ τῶν διαρίων, καὶ ἐμβάλλεται εἰς μοναστήριον ὅλην τὴν ζωὴν αὐτῆς. καὶ τὰ πράγματα αὐτῆς, εἰ μὲν ἔχει παῖδας ἀναλόγως εἰς αὐτὴν καὶ αὐτοὺς μερίζονται, καὶ τὸ ἁρμόζον αὐτῇ μέρος τὸ μοναστήριον ὑπὲρ ἀποτροφῆς αὐτῆς λαμβάνει, εἰ δὲ μὴ ἔχει παῖδας, ἡ ἐκκλησία ἐν ᾗ ἦν καὶ τὸ μοναστήριον ἐξ ἴσης αὐτὰ μερίζονται.

Σχόλιον.

Η ιθ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἀλλ' οὐδὲ ἡ α΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τίτ. α΄. κεφ. νδ΄. νέ. νς΄. ἅτινα κεφ. οὕτως ἔχουσιν ὡς συνωψίσθησαν.

cum ſolis ſuis matribus, & filiabus, & ſororibus, & iis quæ eis antè nupſerunt, cohabitent. Et prima conſtitutio primi tituli Nouellarum dicit: Ne habeant Diaconi aliquas ſecũ verſantes, loco ſcilicet ſororum, vel cognatarum, vel earum quæ dilectæ dicuntur: ſed per ſe habitent, vel cum ſuis veris fratribus, vel patruis, vel parentibus, vel filiis. Si qua autem dicatur adeſſe, ſimulata quidem bona appellatione, ſed mala ſuſpicione, ne ordinetur, & etiam ordinata ab habitu excidat, vnà cum eo obnoxia exiſtens & huic legi, & reliquis, quæ ſtupratores puniunt. Secunda verò conſtitutio eiuſdem tituli i. Nouellarum dicit, Nullus Clericus qui vxorem non habet, habeat in domo ſua introductitiam, præterquam matrẽ, & filiã, & ſororẽ, & alias non ſuſpectas. Sin autem hæc non ſeruauerit, & bis ab Epiſcopo vel cum clericis admonitus eam non eiecerit, vel eo etiam accuſato oſtenſum fuerit, illum ſe non decorè gerere, deponatur, & detur curiæ ciuitatis cuius erat Clericus. Epiſcopus, qui omnino cum muliere cohabitat, deponitur. Sed nec Diaconiſſa poteſt cum vllo habitare qui in malam poſſit ſuſpicionem cadere. Ab Epiſcopo autem admonita, ſi eum eiicere differat, miniſterio priuatur, & diurno victu, & toto vitæ tempore in monaſterium includitur. & bona quidem eius, ſi habeat liberos, inter ipſos, & ipſam pro proportione diuiduntur, & partem ſibi conuenientem monaſterium pro eius alimento accipit. Sin autem non habet liberos, Eccleſia in qua erat, & monaſterium ea ex æquo diuidunt.

SCHOL. BALS. Conſtitutio xix. tit. iij. lib. i. Cod. non eſt poſita in Baſilicis, neque etiam conſtitutio i. tit. i. Nouellarum. Conſtitutio verò ii. eiuſdem tituli eſt Nouella Iuſtiniani cxxiij. poſitáq; eſt in lib. iiii. tit. i. cap. liiij. lv. lvi. quæ capita ita habent, vt in compendio propoſita ſunt.

Κεφάλαιον ιέ.

Πῶς δεῖ ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς ἢ ἐγκρατευομένους, εἰσιέναι πρὸς γυναῖκας, συνόδου Καρθαγένης κανὼν λή. συνόδου Νικαίας ὁ β΄. κανὼν κβ΄.

CAP. XV.

QVOMODO *oportet Epiſcopum, vel Clericos, vel eos qui ſe continent, ad mulieres accedere, Syn. Carthaginen. canon xxxviij. Syn. Nic. ij. can. xxij.*

Cap. XVI.

Non oportere Clericos cum eo conuinari, qui ſecundum coit matrimonium, vel præter leges vxorem ducit, Syn. Neocaſar. can. vij. Timoth. can. xi.

Cap. XVII.

Clericos nihil debere facere abſque ſententia ſuorum Epiſcoporum, Apoſtolorum canon xxxix. Syn. Laod. can. lvij.

Cap. XVIII.

Non oportere Clericos facere conuiuia ex ſymbolis, Syn. Laodic. canon quinquageſimusquintus.

Cap. XIX.

De ordine Epiſcoporum ex tempore, & quomodo Clerici ſedent, & ſe inuicem honorant, Syn. Nic. canon xviij. Syn. Laod. canon viij. & lvi. Syn. Carthag. canon lxxxvi. lxxxix. Syn. vi. can. vij.

TITVLVS NONVS.

De peccatis, & iudicijs Epiſcoporum, & Clericorum, & excommunicatione, & depoſitione, ac pœnitentia, & quænam peccata ſoluit manuum impoſitio.

Cap. I.

Qui, & apud quos accuſant Epiſcopos, vel Clericos, Apoſtolorum canon lxxiiij. Conſtantinopolit. Synodi canon vi. Synodi Chalcedon. canon ix. xxi. Syn. Carthag. can. viij. xi. xij. xv. xxx. cxxviij. cxxix. Cyrilli Epiſtola ad Domnum can. primus.

Textus.

Generaliter de perſonis, quæ prohibentur accuſare quamuis perſonam in crimine publico, tractat liber ix. Cod. tit. i. & xl. liber digeſt. tit. ij. De criminalibus, & pecuniarijs, & canonicis quæſtionibus dictum eſt in Codice & in Nouellis. Dicit enim lib. i. tit. ij. dig. vi. quòd canonicas quæſtiones, quæ oriuntur in toto Illyrico, non oportet decidere præter ſententiâ Archiepiſcopi Conſtantinopolitani,

A

Κεφάλαιον ις΄.

Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν κληρικὸν συνεστιᾶσθαι τῷ δευτερογαμοῦντι, ἢ παρανόμως γαμοῦντι, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ζ΄. Τιμοθέου κανὼν ια΄.

Κεφάλαιον ιζ΄.

Περὶ τοῦ μηδὲν ποιεῖν τοὺς κληρικοὺς ἄνευ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, ἀποστόλων κανὼν λθ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν νζ΄.

Κεφάλαιον ιη΄.

Περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν τοὺς κληρικοὺς ἐκ συμβολῆς συμπόσια, συνόδου Λαοδικείας κανὼν νε΄.

B

Κεφάλαιον ιθ΄.

Περὶ τῆς ἐκ χρόνου τάξεως τῶν ἐπισκόπων, καὶ πῶς οἱ κληρικοὶ καθέζονται, καὶ τιμῶσιν ἀλλήλους, συνόδου Νικαίας κανὼν ιη΄. συνόδου Λαοδικείας η΄. νϛ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν πϛ΄. πθ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ζ΄.

C

ΤΙΤΛΟΣ Θ΄.

Περὶ ἁμαρτημάτων, καὶ δικῶν ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν, καὶ ἀφορισμοῦ, καὶ καθαιρέσεως, καὶ μετανοίας, καὶ ποῖα ἁμαρτήματα ἡ χειροθεσία λύει.

Κεφάλαιον α΄.

Τίνες καὶ παρὰ τίσι κατηγοροῦσιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, ἀποστόλων κανὼν οδ΄. συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κανὼν ϛ΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν θ΄. κα΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν η΄. ια΄. ιβ΄. ιε΄. λ΄. ρκη΄. ρκθ΄. Κυρίλλου

D

ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς κεφ. α΄.

Κείμενον.

Γενικῶς περὶ τῶν κωλυομένων κατηγορεῖν οἱουδήποτε προσώπου ἐπὶ δημοσίῳ ἐγκλήματι διαλαμβάνει βιβλίον θ΄. τοῦ κώδικος τίτ. α΄. καὶ βιβλίον μη΄. τῶν διατάξεων τίτ. β΄. περὶ δὲ ἐγκληματικῶν, καὶ κανονικῶν, καὶ χρηματικῶν ζητήσεων, εἴρηται ἐν τῷ κώδικι καὶ ταῖς νεαραῖς. Φησὶ γὰρ βιβλίον α΄. τίτ. β΄. διατ. ϛ΄. ὅτι τὰς ἀναφυομένας κανονικὰς ἀμφισβητήσεις ἐν ὅλῳ τῷ Ἰλλυρικῷ οὐ δεῖ τέμνεσθαι παρὰ γνώμην τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως,

καὶ τῆς αὐτοῦ συνόδου, ἥτις ἔχει τὰ προνόμια τῆς ἀρχαίας Ῥώμης. καὶ τίτ. ϛʹ. διάτ. κβʹ. ὅτι ὁ κατὰ συκοφαντίαν ἐπὶ παραστάσει παρὰ δικαστῇ προσφόρῳ αἰτιώμενος ἐπίσκοπον, λʹ. δίδωσι λίτρας. καὶ διάτ. κέ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι οἱ κληρικοὶ Κωνσταντινουπόλεως τῶν ἐναγόντων μὴ βουλομένων αὐτοὺς ἐνάγειν παρὰ τῷ πατριάρχῃ, παρὰ μόνοις τοῖς ὑπάρχοις δικάζονται ἐνάγοντες καὶ ἐναγόμενοι χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς ὑπὲρ ἰδικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν. καὶ οἱ μὲν κληρικοὶ τὸν οἰκονόμον ἢ τὸν ἐκκλησιέκδικον διδόασιν ἐγγυητήν, καὶ οὐκ ἕτερον, ἕως νʹ. λιτρῶν, καὶ ἐὰν ὑπερβαίνῃ τὸ πρᾶγμα, ὁμολογίαν ἐνώμοτον ἐπὶ τῷ ὑπερβαίνοντι ποσῷ ποιοῦσιν.

Σχόλιον.

Ο αʹ. τίτ. τοῦ θʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι βιβλίον τῶν βασιλικῶν ξʹ. τίτ. λδʹ. κεφ. κγʹ. καὶ μετὰ τὸ αὐτὸ κεφ. εἰσὶν ἕτερα κεφ. διδάσκοντα τίνες δύνανται κινεῖν ἐγκληματικὰ δικαστήρια, καὶ τίνες οὐ δύνανται, ἃ καὶ ἀνάγνωθι. ὁ βʹ. τίτ. τοῦ μηʹ. βιβλίου τῶν διγέστ. ἔστι βιβλίον ξʹ. τίτ. λδʹ. καὶ ζήτει τὸ αʹ. τούτου κεφ. καὶ ἐφεξῆς διάφορα περὶ ἐγκληματικῶν κατηγοριῶν διδάσκοντα. ἡ ϛʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι τῶν βασιλικῶν βιβλίον εʹ. τίτ. αʹ. κεφ. ϛʹ. οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη. τὸ παρὸν δὲ κεφ. διαλαμβάνει παρὰ τίσιν ὀφείλονται ἐνάγεσθαι χάριν ἐγκληματικῶν, καὶ χρηματικῶν ὑποθέσεων, ἐπίσκοποι καὶ κληρικοί. γίνωσκε δὲ ὅτι ἔστι νεαρὰ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἡρακλείου, διοριζομένη, μήτε ἐπίσκοπον, μήτε κληρικόν, μήτε μοναχόν, χρηματικῆς ἢ ἐγκληματικῆς χάριν αἰτίας παρὰ πολιτικῷ ἢ στρατιωτικῷ ἐνάγεσθαι ἄρχοντι, ἀλλὰ παρὰ μόνοις τοῖς ἰδίοις ἐπισκόποις, ἢ μητροπολίταις ἢ πατριάρχαις. τὰ αὐτὰ διορίζεται καὶ τὸ κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς δʹ. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛφπθʹ. ἔτους ἀπολυθὲν χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ προστιθέμενον ταῦτα ῥητῶς, Εἰ δὲ μερισμὸς ἐν τοῖς διαμαχομένοις ἐστί, καὶ ὁ μὲν τῆς κοσμικῆς φαίνεται καταστάσεως, ὁ δὲ τῷ θείῳ κλήρῳ ἐγκατείλεκται, ὁ ἐνάγων τηνικαῦτα τῷ φόρῳ τοῦ ἐναγομένου ἐξάπαντος ὑποκείσεται, καὶ ἕκαστος εἰς τὸ πρόσφορον δικαστήριον ἀπελεύσεται, εἰ μήπου πολλάκις τις τῶν ἁπάντων τὸ βασιλικὸν δικαστήριον ἐπιζητοίη.

A *& eius Synodi quæ habet vrbis Romæ priuilegia. Et tit. vi. conſtitut. xxij. quòd qui per calumniam apud competentem iudicem Epiſcopum accuſat, ſoluit xxx. libras. Et conſtitut. xxv. eiuſdem tit. quòd Clerici Conſtantinopol. ſi nolint actores apud Patriarcham agere, à ſolis præfectis prætorio, iudicantur, ſiue conueniant, ſiue conueniantur, tam pro priuatis, quàm pro Eccleſiaſticis: & Cleri quidem œconomum ſeu Eccleſiæ defenſorem dant fideiuſſorem, & non alium, vſque ad l. libras. & ſi res eam* B *ſummam exceſſerit, pro quantitate quæ excedit, dant iniuratam cautionem.*

SCHOL. BALS. Titulus i. lib. ix. Codicis eſt liber lx. Baſilic. tituli xxxiiij. cap. xxiij. & poſt illud ipſum caput ſunt alia capita, quæ docent, qui nam poſſint mouere Eccleſiaſtica iudicia, & quinam non poſſint, quæ lege. Titul. ii. lib. xlviii. Dig. eſt liber lx. Baſilic. tit. xxxiiij. cuius capùt i. quære, & deinceps alia multa, quæ de criminalibus actionibus docent. Conſtitutio vi. tit. ii. lib. i. Cod. eſt lib. v. tit. i. cap. vi. Baſilic. C quod ſic habet, quemadmodum in textu ſcriptum eſt. Cæterum præſens caput tractat apud quos agi debet cum Epiſcopis & Clericis pro criminalibus cauſis & pecuniariis. Scias autem eſſe Nouellam priorum Imperatorum, Heraclij & Conſtantij, quæ decernit vt neque Epiſcopus, nec Clericus, nec Monachus poſſit in ius vocari ad ciuilem aut militarem magiſtratum pro vlla criminali vel pecuniaria cauſa: ſed ad proprios tantum Epiſcopos, vel Metropolitanos, vel Patriarchas. D Eadem etiam decernit quæ Iulio menſe iiij. indict. VI. M. DLXXXIX. anno eſt edita aurea bulla inclyti Imperatoris domini Alexij Comneni, quæ hæc expreſſe addit: Sin autem inter litigantes eſt diuiſio, & alter quidem eſt ſtatus ſecularis, alter verò in diuini cleri numerum relatus eſt, actor rei foro omnino ſubiicietur, & vnuſquiſque ad competẽs iudiciũ accedet: niſi fortè quis ex omnibus forũ Imperatoriũ poſtulet.

Tunc enim ceſſantibus omnibus, Imperatoria maieſtas de cauſa cognoſcet, & controuerſiam decidet. Lege etiam xv. can. Catthag. Syn. & quæ ſunt in ipſo. Conſtitutio xxii. tit. iii. lib. i. Cod. eſt cap. ii. titul. i. lib. iii. Baſilic. quod quære inſertum expoſitioni xli. Canonis Concilij Laodiceni. Conſtitutio vero xxv. tit. iii. lib. i. Cod. in Baſilicis non eſt poſita. Verùm huius aureæ bullæ ſegmentum, quod ſtatuit, vt quicunque ad qualecunque tribunal trahuntur, ſi Imperatorij tribunalis auditorium requirant, admittantur: irritum factum eſt ex poſteriore iuſſione eiuſdem Imperatoris Domini Alexij Comneni, quæ euulgata eſt menſe Maio, indictione iii. & ſtatuit poſt proœmium hæc, in hæc verba: Præſcribit igitur omnibus vobis qui iudiciis præeſtis, Imperatoria mea maieſtas, ne vnquam poſthac obtemperetis cuiuſmodicunque reſcripto, quod iudicē quempiam iudicium ad ipſum tranſmiſſum exercere prohibeat, tametſi cinnabari ſubſignatum ſit, tametſi cereæ bullæ ſigillum habeat. Sed ſi quidem poſt libelli oblationem, intra viginti cognitionis dies, qui in iudicium pertractus eſt, dimiſſionem Imperatoriæ noſtræ maieſtatis impetret, quæ alterum iudicem illi cui priùs cauſa tranſmiſſa eſt, adiungat: in vnum conueniant conſtituti iudices, & legitimam deciſionem *rebus* controuerſis imponant. Si verò viginti dierum tempus decurrerit, ne alter iudex admittatur (quoniam hoc etiam legi videtur:) neque verò *hoc* prætextu, quòd fortaſſe poſtmodum ſtatui poſſit vt cauſa ad Imperatoriæ maieſtatis tribunal introducatur, nullo modo *iudex*, quominus iudicium ferat, impediatur, ſed tranſmiſſam ſibi controuerſiam ad legis præſcripta exactè decidat: vt tamen litigator, ſi ſe iniuria affectum putet, à prouocatorio iudicio neutiquam excludatur. Atque hoc *quidem* omnes vos iudices cognoſcentes, nitimini commiſſas vobis lites ſeruare, & legitimum illis finem imponere. Non vult enim Imperatoria mea maieſtas, vt poſteaquam ex iuſſione ipſius

τότε γὰρ σχολαζόντων ἁπάντων ἡ βασιλικὴ μεγαλειότης διὰ . . . τῇ δίκῃ, καὶ τεμεῖ τὸ ἀμφίβολον. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ιέ. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ἡ κβ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. β'. τοῦ ά. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ ζήτει τοῦτο κατασρωθὲν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ μά. κανόνος τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου. ἡ δὲ κέ. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. Σημείωσαι. τοῦ τοιούτου δὲ χρυσοβούλλου ἡ περικοπὴ ἡ διοριζομένη προσδέχεσθαι πάντας τοὺς ἑλκομένους εἰς οἱονδήποτουν δικαστήριον, καὶ ζητοῦντας τοῦ βασιλικοῦ βήματος τὴν ἀκρόασιν, ἐσχόλασεν ἀπὸ μεταγενεστέρας προστάξεως τοῦ αὐτοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἀπολυθείσης κατὰ μῆνα Μάϊον ἰνδικτιῶνος γ'. καὶ διοριζομένης μετὰ τὸ προοίμιον ταῦτα ῥητῶς· διορίζεται οὖν πᾶσιν ὑμῖν τοῖς τῶν δικαστηρίων προεστῶσιν ἡ βασιλεία μου, μηκέτι τὸ ἀπὸ τοῦδε προσέχειν οἱαδήτινι ἀντιγραφῇ κωλυούσῃ τινὰ τῶν δικαστῶν τὴν ἐπ' αὐτῷ καταπεμφθεῖσαν δίκην γυμνάζειν, κἂν διὰ κινναβάρεως ὑποσεσημασμένη τυγχάνῃ, κἂν τὴν κηροβούλλου σφραγῖδα φέρηται. ἀλλὰ μετὰ τὴν τοῦ λιβέλλου δόσιν, εἰ μὲν ἐντὸς τῶν εἴκοσι ἡμερῶν τῆς διασκέψεως ὁ ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἑλκόμενος λύσιν τῆς βασιλείας ἡμῶν ποιήσεται, καὶ ἕτερον δικαστὴν τῷ ἐφ' ὃν πρότερον παρεπέμφθη ἡ δίκη παραζευγνύουσαν, συνιέναι τοὺς ὁρισθέντας κατὰ ταυτὸν δικαστάς, καὶ τὴν τὸ μὲν ἐπάγειν τοῖς ἀμφιβόλοις ἔννομον. Εἰ δ' ὁ τῶν εἴκοσι ἡμερῶν παραδράμῃ χρόνος, μήτε συνδικαστὴν ἕτερον παραδέχεσθαι, ὅτι καὶ τῷ νόμῳ τούτῳ δοκεῖ, μήτε μὴν προφάσει τοῦ ἐπὶ τὸ τῆς βασιλείας μου βῆμα ὁρισθῆναι, ἴσως ἐς ὕστερον τὴν δίκην γίνεσθαι εἰσαγώγιμον, ἐμποδίζεσθαι ὅλως εἰς τὴν διάγνωσιν, ἀλλὰ τέμνειν τὴν καταπεμφθεῖσαν τούτου ἀμφιβολίαν κατὰ τὴν τοῦ νόμου ἀκρίβειαν, μὴ ἀποκλειομένου πάντως τοῦ δικαζομένου τοῦ τῆς ἐκκλήτου δικαστηρίου. εἴγε βεβλάφθαι οἴεται, καὶ τοῦτο πάντες ὑμεῖς γινώσκοντες οἱ δικάζοντες σπεύδετε τὰς ἀνατεθειμένας ὑμῖν δίκας τηρεῖν, ὡς τέλος ταύταις ἐπάγειν ἔννομον. οὐ βούλεται δὲ ἡ βασιλεία μου μετὰ τὸ παραπεμφθῆναι

ὅλως τινὶ τῶν δικαστῶν ὑπόθεσιν κατὰ πρόσταξιν αὐτῆς, ἢ ἐξ οἱασδήτινος μεταγενεστέρας γραφῆς ἐπιτρεπούσης εἰς τὴν βασιλείαν μου εἰσαχθῆναι τὴν δίκην, τὴν διάγνωσιν ἐμποδίζεσθαι, ἀλλὰ προβαίνειν ταύτην ἕως τέλους ἀνυποστόλως παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῇ, ἢ τοῖς ὡς ἀνωτέρω εἴρηται συνδιδομένοις τούτῳ συνδικασταῖς, ἐντὸς δηλαδὴ τῆς τῶν κ΄ ἡμερῶν διασκέψεως. μετὰ δὲ τὴν τῆς δίκης περαίωσιν τῷ ἀδικηθῆναι ἴσως οἰομένῳ ἐπ᾽ ἀδείας εἶναι καὶ ἕτερον ἐπικαλέσασθαι καὶ ἔκκλητον δικαστήριον, ἢ τὴν τοῦ κράτους ἡμῶν ζητῆσαι ἀκρόασιν.

A ad iudicem quempiã *aliqua* controuerſia tranſmiſſa fuerit, per cuiuſmodicunque poſterius ſcriptum, quod controuerſiam ad Imperatoriam meam maieſtatem introduci demandet, cognitio impediatur: ſed vt illa apud eundem iudicem, aut (vt ſuperiùs dictum eſt) *apud* iudices intra viginti cognitionis dies *vnà* cum ipſo datos, vſque ad finẽ, ita vt ſubtrahi non poſſit, procedat: ac poſt iudicium finitum ei qui fortaſſe iniuria ſe affectum putabit, facultas ſit, vt per prouocationem aliud tribunal imploret, aut potentiæ noſtrę B audientiam requirat.

Κείμενον.

Καὶ οἱ νόμοι γὰρ, καὶ οἱ κανόνες κωλύουσι κληρικὸν ὀμνύναι. ὁ δὲ οἰκονόμος ἐναγόμενος οὐ δίδωσιν ἐγγυητὴν, καὶ αὐτὸς δὲ, καὶ οἱ κληρικοὶ δύο νομίσματα ὑπὲρ ὑπομνήσεως καὶ προβολῆς διδόασιν ἐντολέως, καὶ τὰ λοιπὰ δαπανήματα φειδωλοτέρως ποιοῦσι. καὶ ἡ λβ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶν, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ μοναχοὶ διαφέξιμοι οὐ γίνονται, ἀλλὰ παρὰ ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ἐνάγονται. ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ εὑρισκόμενοι παρὰ μόνοις τοῖς ὑπάρχοις ἐνάγονται. ἔνθα καὶ ἡ τιμὴ αὐτοῖς φυλάττεται, καὶ συνηγόρους λαμβάνουσιν. ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις ὑπὲρ ἰδίων πραγμάτων ἐναγόμενοι, ἢ τοὺς ἐκκλησιεκδίκους διδόασιν ἐγγυητάς· παρὰ δὲ τοῖς ὑπάρχοις χρηματικῶς ἐναγόμενοι, ἢ ἀλλήλους ἐγγυῶνται, ἢ ἐνυποθήκους ποιοῦσιν ὁμολογίας. ὑπὲρ δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μόνος ὁ οἰκονόμος ἐνάγεται, ὃν χρὴ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου γίνεσθαι. καὶ δίδωσι τὸν ἐκκλησιέκδικον ἐγγυητὴν. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἥττοσι δικαστηρίοις ὑπὲρ ὑπομνήσεως διδόασιν οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ κληρικοὶ τοῖς ἐκβιβασταῖς, οὐ πλέον τοῦ νομίσματος. εἰ δὲ δι᾽ ἐκβιβαστοῦ τῶν ἐπάρχων ἀπὸ ψήφου αὐτῶν ὑπομνησθῶσιν ἐν ἐπαρχίᾳ, οὐ πλέον δύο νομισμάτων διδόασιν ὑπὲρ σπορτούλων. ἐν Βυζαντίῳ δὲ νομίσματα γ΄. δίδωσιν ὁ ἐξωτικὸς κληρικὸς ὑπὲρ σπορτούλων, ἐφ᾽ ὁσονδήποτε πράγματι ἐναγόμενος. ὁ ἐκβιβαστὴς οἱονδήποτε κληρικὸν ὑβρίζων, ἢ σκύλλων, ἀποζώννυται καὶ ἐσχάτως τιμωρεῖται. εἰ δέ τινες φανῶσιν ἀδίκως αὐτοὺς ἐνάγοντες, διδόασιν αὐτοῖς πάσας τὰς κατὰ πρόφασιν αὐτῶν ἐκ προοιμίου τῆς δίκης προγενομένας αὐτοῖς δαπάνας.

Textvs.

Nam *& leges & canones vetant Clericum iurare. Conuentus autem œconomus non dat fideiuſſorem, ſed & ipſe, & clerici dant duos nummos pro monitione, & pro curatorũ conſtitutione, reliquóſque ſumptus parcius faciunt. Et xxxiĳ. eiuſdem tit. conſtitutio dicit, quod Epiſcopi, clerici, & monachi, à regione in regionem non protrahuntur, ſed apud prouinciarum præſi-* C *des conueniuntur. Sin autem Conſtantinopoli inueniantur, apud ſolos præfectos prætorio conueniuntur. Vbi etiam eis honor habetur, & aduocatos accipiunt. Quòd ſi in prouincĳs de rebus priuatis conueniantur, ſolos œconomos, vel Eccleſiæ defenſores dant fideiuſſores. Sin autem apud præfectos prætorio pecuniariè conueniantur, vel pro ſe inuicem fideiubent, vel ſub hypotheca præbent cautionem. Pro Eccleſiaſticis autem ſolus œconomus conuenitur, quem oportet fieri ab Epiſcopo, & Eccleſiæ defenſorem fideiuſſorem exhibet. & in minoribus quidem iudicĳs, pro monitione* D *dant Epiſcopi & clerici executoribus non plus quàm vnum ſolidum. Sin autem per præſidis executorem, eius ſententia in prouincia moniti fuerint, non dant plus quàm duos ſolidos pro ſportulis. Byzantĳ autem externus Clericus dat tres ſolidos pro ſportulis, quacunque ſit actione conuentus. Executor autem, qui quemuis clericum iniuria afficit vel vexat, exauctoratur ſeu cingulo priuatur, & capitali ſupplicio afficitur. Si qui autem eos per iniuriam conueniſſe viſi fuerint, dant eis omnes impenſas quæ à principio ea de cauſa ab eis factæ ſunt.*

Schol. Bals. Non inuenimus A legem vel canonem, qui prohibeat vel permittat clericos iurare. Nunquid ergo præſens legiſlatio reſpexit ad id quod à Domino in Euangeliis dictum eſt, Ne iuret quiſpiam,& pro ſancta ſcriptura, legis atque canonis mentionem fecit? xxxij. autem conſtitutio iii. tit. i. lib. Codic. non eſt ſita in Baſilicis. Lege etiam ſecundum ſcholium capitis xxvii. præſentis tituli.

TEXTVS.

Constit. *l. tit. iij. lib. i. cod. eſt cap. ix. tit. iij. lib. iij. Baſilic. Illud verò codicis: Generaliter enim licet cuique contemnere, quæ pro ſe indulta ſunt: in Baſil. non eſt poſitum. Conſtit. ij. tit. iiij. lib. i. cod. non eſt in Baſil. Neque* verò *vij. eiuſdem lib. & tit. neque viij. neque xiij. Legas autem cap. xliiij. tit. i. lib. iij. quod pars eſt Nouellæ cxxiij. ac dicas, ſecundùm illud prius actiones inſtitui apud Epiſcopos.* B

Schol. Bals. Sexto verò capiti primi lib. vi. tit. ne mentem adhibueris. Conſtitutio enim illa ſublata eſt à dicta poſteriore Nouella. C Sed neque alij ex Nouellis Iuſtiniani, quæ aliud dicat, mentem adhibueris. ſed quantum ad hoc quòd primum apud Epiſcopos & Metropolitanos cauſæ dicantur, & ſic veniant ad Patriarcham, ſequere dictum reſponſum xliiij. cap. i. tit. iii. lib. Quod ad hoc autem, quòd ciuiles vel militares Magiſtratus aduerſus ſacratos nullam poteſtatem habeant, adhibe mentem Nouellæ Imperatorum Conſtantini & Heraclij: & Nouellæ Imperatoris domini Alexij Comneni: quorum in præſenti titulo meminimus. D Lege etiam xv. can. Syn. Carthag. & ix. canon. Syn. Chalced. & quæ in eis ſunt. quæ quidem ſoluunt omnem dubitationem. Integra Nouella ita habet: Aduerſus enim eiuſmodi Epiſcopales ſententias non eſſe locum appellationi, ab iis qui nos præceſſerunt, conſtitutum eſt. Sanè iiij. conſt. eſt Nouella Imperatoris Iuſtiniani lxxxiii. non autē in Baſil. poſita eſt. Et conſt. xv. eſt Nouella lxxix. quæ ipſa etiam non eſt agnita.

Σχόλιον.

Οὐχ εὑρίσκομεν νόμον ἢ κανόνα κωλύοντα, ἢ ἐπιτρέποντα τοὺς κληρικοὺς ὀμνύειν. μήποτε οὖν ἡ παροῦσα νομοθεσία ἀπεῖδε πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου ἐν εὐαγγελίοις εἰρημένον περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν τινὰ, καὶ αὐτὴ τῆς ἁγίας γραφῆς νόμου καὶ κανόνος ἐμνήσθη; ἡ δὲ λβʹ. διάτ. τοῦ γ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἀνάγνωθι καὶ τὸ βʹ. σχόλιον τοῦ κζʹ. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ.

Κείμενον.

Η νʹ. διάτ. τοῦ γʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. θʹ. τοῦ γʹ. τίτ. τοῦ γʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. τὸ δὲ ῥῆμα τὸ λεγόμενον ἐν τῷ κώδικι, γενικῶς γὰρ ἔξεστιν ἑκάστῳ τῶν ὑπὲρ ἑαυτοῦ καταφρονεῖν, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ βʹ. διάτ. τοῦ δʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἔστιν εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ ζʹ. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου, οὐδὲ ἡ ηʹ. οὐδὲ ἡ ιγʹ. ἀνάγνωθι δὲ τὸ μδʹ. κεφ. τοῦ αʹ. τίτ. τοῦ γʹ. βιβλίου. μέρος ὂν τῆς ρκγʹ. νεαρᾶς, καὶ λέγε κατὰ τοῦτο γίνεσθαι τοὺς ἐλκυσμοὺς πρότερον παρὰ τοῖς ἐπισκόποις.

Σχόλιον.

Τῷ δὲ ϛʹ. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου μὴ προσχῇς. διάτ. γάρ ἐστι τοῦτο, καὶ ἀνῃρέθη ὑπὸ τῆς ῥηθείσης μεταγενεστέρας νεαρᾶς, ἀλλὰ μηδὲ ἑτέρᾳ Ἰουστινιανείῳ νεαρᾷ προσχῇς ἕτερόν τι λεγούσῃ, ὅτι οὐδὲ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, κἂν εὑρίσκηται, ἀλλ' ὅσον μὲν εἰς τὸ προτέρως παρὰ τοῖς ἐπισκόποις καὶ τοῖς μητροπολίταις λαλεῖσθαι τὰς ὑποθέσεις, καὶ οὕτως ἔρχεσθαι αὐτὰς εἰς τὸν πατριάρχην, πρόσχες τῷ ῥηθέντι μδʹ. κεφ. τοῦ αʹ. τίτ. τοῦ γʹ βιβλίου. ὅσον δὲ εἰς τὸ μὴ ἔχειν μετουσίαν τινὰ τοὺς πολιτικοὺς, ἢ στρατιωτικοὺς ἄρχοντας κατὰ τῶν ἱερωμένων, πρόσχες τῇ νεαρᾷ τῶν βασιλέων Κωνσταντίνου, καὶ Ἡρακλείου, καὶ τῇ νεαρᾷ τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὧν μνείαν ἐποιησάμεθα ἐν τῇ καταρχῇ τοῦ παρόντος τίτ. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ιεʹ. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ τὸν θʹ. κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ λύοντα πᾶσαν ἀμφιβολίαν. τὸ πλάτος δὲ τῆς κθʹ. διατ. ἥτις οὐ κεῖται εἰς τὰ βασιλικά, οὕτως ἔχει· κατὰ γὰρ τῶν τοιούτων ἐπισκοπικῶν ἀποφάσεων οὐκ εἶναι χώραν ἐκκλήτου τοῖς πρὸ ἡμῶν νενομοθέτηται). ἡ μέντοι δʹ. διάτ. ἐστι νεαρὰ πγʹ. τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, οὐκ ἐτέθη δὲ εἰς τὰ βασιλικά. καὶ ἡ ιεʹ. διάτ. ἐστι νεαρὰ οθʹ. καὶ οὐδὲ αὐτὴ ἐπεγνώσθη.

Κείμενον.

A

Γίνωσκε δὲ ὅτι ἡ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ α΄. τίτ. τούτων πασῶν ἰσχυροτέρα οὖσα, ὡς καὶ μεταγενεστέρα, φησὶν, ὅτι ἐάν τις τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ κατηγορήσῃ ἐπὶ αἰτίᾳ δυναμένῃ κατὰ τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανόνας ἐμποδίσαι τῇ χειροτονίᾳ, ἐπεχέσθω αὐτὴν, καὶ ὁ μέλλων χειροτονεῖν ἐξεταζέτω τὴν αἰτίαν, παρόντος καὶ ἐπεξιόντος τοῦ κατηγόρου, ἢ ἀναβαλλομένου ἐπὶ τρεῖς μῆνας πληρῶσαι τὴν κατηγορίαν, εἰ μὲν ἀνεύθυνος φανῇ, χειροτονείσθω, εἰ δὲ ὑπεύθυνος, ἐμποδιζέσθω. ὁ δὲ κατήγορος μὴ ὑποδείξας ἢ ἀποφυγὼν, ἐκβάλλεται τῆς ἐπαρχίας ἐν ᾗ κατοικεῖ. τῆς δὲ χειροτονίας πρὸ ἐξετάσεως γινομένης, ὁ μὲν χειροτονηθεὶς ἐξωθεῖται, ὁ δὲ χειροτονήσας ἐπὶ ἐνιαυτὸν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας χωρίζεται, καὶ πᾶσα ἡ οὐσία αὐτοῦ τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ προσκυροῦται. τὰ αὐτά φησι καὶ ἡ ιζ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. οὐ μόνον περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου καὶ κληρικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡγουμένου. διαλλάττει δὲ λέγουσα ὅτι ὁ κατήγορος μὴ ὑποδείξας, ἀλλ' ἀποστὰς, εἰ μὲν κληρικός ἐστιν, ἐξωθεῖται τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ, εἰ δὲ λαϊκὸς, σωφρονίζεται. καὶ ὅτι γινομένης τῆς χειροτονίας πρὸ ζητήσεως ὁ χειροτονήσας καὶ ὁ χειροτονηθεὶς τῆς ἱερωσύνης ἐξωθοῦνται.

TEXTVS.

SCIAS *autem quòd ſecunda eiuſdem tit. conſtitutio, quæ eſt his omnibus validior, vt quæ ſit recentior, dicit, quòd ſi quis ordinandum Epiſcopum vel clericum eſt accuſaturus criminis, quod ex legibus vel canonibus poſsit impedire ordinationem, is eam perſequatur. & qui eſt eum ordinaturus, crimen examinet, præſente & perſequente accuſatore, vel accuſationem ad tres menſes implere differente: & ſi innocens quidem & criminis non affinis apparuerit, ordinetur: ſin autem reus, impediatur. Accuſator autem, qui non probauit, vel effugit, eijcitur ex prouincia in qua habitat. Quòd ſi ordinatio fiat ante examinationem, is quidem qui eſt ordinatus, expellitur: qui verò ordinauit, à ſacrorum celebratione anno vno ſeparatur. & omnes eius facultates ſuæ Eccleſiæ dominio applicantur. Eadem autem dicit etiam xvij. eiuſdem tit. conſtitutio, non ſolum de ordinatione Epiſcopi, & clerici, ſed etiam de præfectorum Monaſteriis: differt autem, vt quæ dicat quòd accuſator quidem qui non probauit, ſed deſtitit, ſi eſt clericus, à ſuo gradu expellitur: ſin autem Laicus, caſtigatur. & quòd ſi fiat quidem ordinatio ante inquiſitionem, & qui ordinauit, & qui ordinatus eſt, ſacerdotio mouentur.*

B

C

Σχόλιον.

Η β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. τοῦτο δὲ αὐτῆς τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ ιζ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλζ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. η΄. θέματι η΄. κατασρωθέντι περὶ τὸ τέλος τοῦ η΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

SCHOL. BALS. Conſtitutio ii. tit. i. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxxiii. Verùm hoc eius cap. non eſt poſitum in Baſil. Conſtit. autem xvii. tit. i. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxxxvii. poſita *quæ eſt* in lib. iii. Baſilic. tit. i. cap. viii. themate viij. quod inſertum eſt cap. viii. tit. primi præſentis operis circa finem.

Κείμενον.

D

Η δὲ αὐτὴ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ὁ ἔχων δίκην πρὸς κληρικὸν, ἢ διακόνισσαν, ἢ μοναχὸν, ἢ μονάστριαν, ἢ ἀσκήτριαν, τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ προσίτω, κἀκεῖνος κρινέτω, καὶ ἐὰν ἐφησυχάσῃ μέρος ἑκάτερον, ὁ ἐκδικασμὸς διὰ τοῦ ἄρχοντος γινέσθω. Εἰ δέ τις τῶν δικαζομένων, εἴσω δέκα ἡμερῶν ἀντείπῃ, ὁ τῶν τόπων ἄρχων ἐξεταζέτω τὸ πρᾶγμα, ἢ βεβαιούτω τὴν ψῆφον, ἢ ἐκβιβαζέτω, μὴ δυναμένου τοῦ δευτέρου ἐπὶ τούτῳ ἡττηθέντος, ἐκκαλεῖσθαι.

TEXTVS.

EADEM *autem ij. primi tit. Nouellarum conſtitutio dicit, Qui habet litem aduerſus Clericum, vel Diaconiſſam, vel Monachum, aut Monacham, aut Aſcetriam, eorum Epiſcopum adeas, & ille iudicet. & ſi pars vtraque ſilentium egerit, fiat executio per ſecularẽ Magiſtratum. Si quis autem eorum qui contendunt, intra decem dies contradixerit, ſecularis eorum locorum Magiſtratus rem examinet, & vel ſententiam confirmet, vel exequatur, non valẽte eo, qui ſecundò victus eſt, appellare.*

Cap. V.

De *ſuſceptione hoſpitum, & de pacificis, & commendatitiis Epiſtolis, Apoſtolorum canon xij. xxxiij. Syn. Antioch. can. vij. viij. xi. Syn. Laodic. canon xli. xlij. Syn. Chalcedon. canon xiij. Syn. Sardic. canon ix. Syn. Carthag. canon xxiij. Syn. vi. can. xvij.*

Cap. VI.

De *differentia pacificarum & commendatitiarum Epiſtolarum, Syn. Chalced. canon xi. Syn. Carthag. canon cvi.*

Cap. VII.

Qvibvsnam *oporteat Epiſcopos ferre auxilium, & de Epiſcopis & Presbyteris & Diaconis, qui Eccleſiaſticis indigentibus opem non ferunt, Apoſtolorum canon lix. Syn. Sardic. can. vij.*

Textvs.

Qvi *inopia premuntur hæretici, non capiunt ea quæ dicuntur* ἀξιωματικὰ*, à iudicijs vel Eccleſiis, vt liber primus, lxxxi. tit. v. conſtit. viij.*

Schol. Bals. Conſtitutio viii. tit. v. lib. i. Codicis eſt caput xxviii. tit. i. Baſilic. quod habet, vt in textu compendioſè præpoſitum eſt.

Cap. VIII.

De *ſynodis, & ijs qui ad eas proficiſcuntur, Apoſtolorum canon. xxxvij. Synod. Nicæn. canon v. Syn. Antioch. canon xx. Syn. Laodic. canon xl. Syn. Chalced. can. xix. xxi. Syn. Carthag. can. xviij. lxxiij. lxxvi. lxxxv. Syn. vi. can. viij. Syn. Nic. ij. canon vi.*

Textvs.

Secvnda *& xvij. conſtitutio primi tituli Novellarum, volunt, ſemel vel bis in anno, Iunio vel Septembri fieri ſynodum Metropolitanorum apud Patriarcham, & Epiſcoporum apud Metropolitanos: & examinare cauſas quas Epiſcopi, & Clerici, & Monachi inter ſe habent de fide, & canonibus, & negotijs Eccleſiaſticis, & alijs, & quæ præter canones*

A

Κεφάλαιον έ.

Περὶ ὑποδοχῆς ξένων, καὶ περὶ εἰρηνικῶν καὶ συστατικῶν ἐπιστολῶν, ἀποστόλων κανὼν ιβ΄. λγ΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ζ΄. ή. ιά. συνόδου Λαοδικείας κανὼν μά. μβ΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιγ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν θ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν κϛ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ιζ΄.

Κεφάλαιον ϛ΄.

B Περὶ διαφορᾶς εἰρηνικῶν, καὶ συστατικῶν ἐπιστολῶν, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιά. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρϛ΄.

Κεφάλαιον ζ΄.

Τίσι δεῖ τοὺς ἐπισκόπους βοηθεῖν, καὶ περὶ ἐπισκόπων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων μὴ χορηγούντων τοῖς ἐνδεέσιν ἐκκλησιαστικοῖς, ἀποστόλων κανὼν νθ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ζ΄.

Κείμενον.

Οἱ πενόμενοι αἱρετικοὶ οὐ λαμβάνουσι τὰ λεγόμενα ἀξιωματικὰ ἀπὸ τῶν δικαστηρίων, ἢ τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς βιβλίον ά. τίτ. έ. C διάτ. ή.

Σχόλιον.

Η ή. διάτ. τοῦ έ. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. κή. τοῦ ά. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη εἰς τὸ κείμενον.

Κεφάλαιον ή.

Περὶ συνόδων, καὶ τῶν εἰς αὐτὰς μὴ ἀπιόντων, Ἀποστόλων κανὼν λζ΄. συνόδου Νικαίας κανὼν έ. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν. κ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν μ΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιθ΄. κά. συνόδου Καρθαγένης D κανὼν ιή. ογ΄. οϛ΄. πέ. συνόδου Νικαίας τὸ β΄. κανὼν ϛ΄.

Κείμενον.

Η β΄. καὶ ιζ΄. διάτ. τοῦ ά. τίτ. τῶν νεαρῶν βούλονται, ἅπαξ ἢ δὶς τοῦ ἔτους τῷ Ἰουνίῳ ἢ τῷ Σεπτεμβρίῳ γίνεσθαι συνόδους τῶν μητροπολιτῶν παρὰ τοῖς πατριάρχαις, καὶ τῶν ἐπισκόπων παρὰ τοῖς μητροπολίταις, καὶ ἐξετάζεσθαι τὰς αἰτίας, ἃς οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ μοναχοὶ πρὸς ἀλλήλους ἔχουσι περί τε πίστεως, καὶ κανόνων, καὶ πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν, καὶ ἄλλων, καὶ τὰ παρὰ τοὺς κανόνας

ἁμαρτανόμενα διορθοῦσθαι· οἱ δὲ ἄρχοντες καὶ αἱ τάξεις αὐτῶν, μὴ ἐπιτηδειόμενοι τοῖς μητροπολίταις, καὶ ἐπισκόποις ὑπερτιθεμένοις ποιεῖν τὰς συνόδους, ἢ μὴ μηνύοντες τῇ βασιλείᾳ, ἐσχάτως τιμωρηθοῦνται.

Σχόλιον.

Η β'. καὶ ιζ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, εἰσὶ τῆς μὲν ρκγ'. νεαρᾶς κεφ. ιγ'. τῆς δὲ ρλδ'. κεφ. ζ'. κατεστρώθησαν δὲ ἄμφω ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ'. τίτ. α'. κεφ. κ'. καὶ κα'. ἃ καὶ ἀνάγνωθι ἐκεῖ. ἐνταῦθα γὰρ οὐ κατεστρώθησαν ὡς μὴ ἐνεργοῦντα.

Κεφάλαιον θ'.

Περὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχεν ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ἐμμαγκιπαδεύειν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν λε'.

Κεφάλαιον ι'.

Πῶς ἐκδικοῦσιν οἱ ἐπίσκοποι τοὺς ἁρμόζοντας αὐτοῖς τόπους παρὰ αἱρετικῶν κατεχομένους, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρκα'.

Κείμενον.

Η λζ'. νεαρὰ, φησὶ τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀφρικῆς ἀσφαλῶς ἔχειν τὰς κτήσεις αὐτῶν, καὶ ἐὰν Ἕλληνες ἢ αἱρετικοὶ ἔχωσίν τινας αὐτῶν ἢ οἴκους ἢ σκεύη, ἀφαιρεῖσθαι αὐτὰ, μὴ ἀντικειμένης αὐταῖς χρονίας παραγραφῆς.

Σχόλιον.

Η λζ'. νεαρὰ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. τοῦτο δὲ αὐτῆς τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη, καὶ μὴ ματαιοπονήσῃς.

Κεφάλαιον ια'.

Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν τοὺς ἀναγνώστας τῷ δήμῳ προσκυνεῖν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ις'.

Κεφάλαιον ιβ'.

Περὶ ἐπισκόπων μὴ ἐπιστρεφόντων τοὺς αἱρετικοὺς, καὶ περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν, μὴ διδασκόντων τὸν λαὸν, καὶ ὅτι ἐπίσκοπος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀπολογεῖται τῷ Θεῷ, καὶ πότε τοῦ λαοῦ ἁμαρτήσαντος ὁ κλῆρος ἀφορίζεται, ἀποστόλων κανὼν λς'. λθ'. νη'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρκγ'. συνόδου ς'. κανὼν θ'. ξη'.

Κεφάλαιον ιγ'.

Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν κοσμικόν τι πραττόντων, δημόσιον, ἢ ἰδιωτικὸν, ἢ μισθωσιν, ἢ ἐπιτροπὴν, ἀποστόλων κανὼν ς'.

A *peccantur, corrigi. Earum autem præſides & ordines non obedientes Metropolitanis Synodos facere differentibus, vel Imperatoriæ maieſtati ſignificantes, extremè puniuntur.*

SCHOL. BALS. Conſtitutio ii. & xvii. tit. i. Nouell. ſunt Nouellæ cxxiii. cap. xii. & Nouellæ cxxxvii. cap. vii. Inſerta ſunt autem ambo lib. iii. Baſilic. tit. i. cap. xx. & xxi. quæ etiam illic legas: nam hîc inſerta non ſunt, vt quæ non ſint in vſu.

B

CAP. IX.

NON *temere oportere Epiſcopum vel Clericum emancipare, Syn. Carthag. canon xxxv.*

CAP. X.

QVOMODO *vendicant Epiſcopi loca ad ſe pertinentia, quæ ab hæreticis occupantur, Syn. Carthag. can. cxxi.*

TEXTVS.

C NOVELLA *dicit Eccleſias Africæ tutò habere ſuas poſſeſſiones. & ſi Græci, vel hæretici habeant, vel aliquas eorum domos, vel vaſa, ea eſſe eis auferenda, non obſtante longi temporis præſcriptione.*

SCOL. BALS. Nouella xxxvii. poſita eſt in Baſil. Hoc autem ipſius caput non eſt poſitum. Quamobrem ne inanem laborem ſuſcipias.

CAP. XI.

NON *debere lectores populum ſalutare, Synodi Carthag. can. xvi.*

CAP. XII.

D DE *Epiſcopis, qui non conuertunt hæreticos, & de Epiſcopis, & Clericis qui non docent populum. & quòd Epiſcopus Deo pro populo reſpondet: & quando cùm peccauerit populus, Clerus ſegregatur, Apoſtolorum canon. xxxvi. xxxix. lviij. Syn. Carthag. canon cxxiij. Syn. vi. can. xix. lxiij.*

CAP. XIII.

DE *Epiſcopis, & Clericis, qui aliquid ſeculare faciunt, vel publicum, vel priuatum, & vel aliquid conducunt, vel curam tutelámve gerunt, Apoſtolorũ can. vi.*

lxxxi. Synod. Chalcedon. canon iij. Synod. Carthaginen. canon xvi. Syn. Nicænæ ſecundæ can. x. Syn. i. & ij. in templo ſanctorum Apoſtolorum habitæ canon vndecimus.

TEXTVS.

L. Placet. C. de Epiſc. & Cler.

Xvij. conſtitutio iij. tituli primi libri Codicis, prohibet ne Clerici aditum habeant ad actiones publicas, vel quæ curiis conueniunt. & xxx. eiuſdem tituli conſtitutio prohibet Eccleſiaſticis, poſtremas voluntates aperire, l. librarum pœnam transgreſſori ſtatuens. & xl. eiuſdem tituli conſtitutio dicit quòd Epiſcopi, & Presbyteri, & Diaconi, & Subdiaconi, & Monachi, etiamſi non ſint ordinati, ſunt ab omni tutela & cura immunes, vacantes Eccleſiis, & ſuis Monaſteriis, diuinorum miniſteriorum celebrationem non negligentes.

L. Generaliter ſanci. C. de Epiſc. & Cler.

SCHOL. BALS. Conſtitutio xvii. tit. iij. lib. i. Codic. non eſt poſita in Baſilic. neque xl. neque li. ne fruſtra labores.

TEXTVS.

SECVNDA *verò conſtitutio primi tituli Nouellarum dicit, quòd Epiſcopus vel Monachus non ſit tutor vel curator. Alij autem Clerici ſuorum cognatorum curam gerunt, ſi intra quatuor menſes apud competentem iudicem id ſua ſponte ſuſceperint: nec circa aliam curam eis præiudicium afferetur: ſed nec publicorum, vel vectigalium, vel alienarum poſſeſſionum receptor, vel domus curator, vel cauſæ procurator, vel pro eiuſmodi cauſis fideiuſſor, Epiſcopus, vel œconomus, vel alius clericus, ſit nomine proprio, vel Eccleſiæ, vel ſui Monaſterij. Poſſeſſiones tamen, quæ prope ſanctas ædes ſitæ ſunt, poſſunt conducere, & in emphyteuſin capere: omnibus Clericis, & Monachis in contractu, vel in venditione conſentientibus, & vtile eſſe id quod agitur, declarantibus. Porrò autem ipſæ quoque venerabiles ædes ſuis Clericis locant, & dant in emphyteuſin præter ea quæ ſunt alia lege prohibita. Et ipſi etiam ab aliis Clericis accipiunt. Qui autem præter hæc facit, ſi eſt quidem Epiſcopus, omnia eius bona Eccleſiæ applicantur: ſin autem œconomus, vel alius Clericus, dat pœnam pecuniariam, quæ à ſuo Epiſcopo ſtatuitur.*

A πα'. συνόδου Χαλκηδόνος, κανὼν γ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ις'. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν ι'. συνόδου α'. καὶ β'. ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν ια'.

Κείμενον.

Η ιζ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, κωλύει τοὺς κληρικοὺς πρόοδον ἔχειν εἰς τὰς δημοσίας πράξεις, ἢ τὰς ἁρμοζούσας ταῖς βουλαῖς. καὶ ἡ μ'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διάτ. ἀπαγορεύει τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ἐμφανίζειν τελευταίας βουλήσεις, ποινὴν ἐκ παραβασίας ὁρίζουσα ν'. λιτρῶν. καὶ ἡ μ'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. B φησὶν ὅτι οἱ ἐπίσκοποι, καὶ πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι καὶ ὑποδιάκονοι καὶ μοναχοί, κἂν μὴ ἔχωσι χειροτονίας, ἀλειτουργησίαν ἔχουσι πάσης ἐπιτροπῆς καὶ κουρατωρείας, σχολάζοντες μέντοι ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοῖς μοναστηρίοις αὐτῶν, καὶ μὴ ἀμελοῦντες τῆς θείας λειτουργίας.

Σχόλιον.

Η ιζ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. οὐδὲ ἡ μ'. οὐδὲ ἡ να'. καὶ μάτην μὴ κοπία.

Κείμενον.

C Η δὲ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶ ὅτι ἐπίσκοπος ἢ μοναχὸς οὐ γίνεται κηδεμών· οἱ δὲ ἄλλοι κληρικοὶ τῶν ἰδίων συγγενῶν κηδεμονεύουσι. ἐὰν εἴσω δ'. μηνῶν παρὰ τῷ ἁρμοδίῳ δικαστῇ, οἰκείᾳ προαιρέσει καταδέξωνται, καὶ οὐ προκριματίζονται περὶ ἄλλην κηδεμονίαν· οὔτε δὲ δημοσίων ἐκλήπτορες, ἢ τελῶν, ἢ κτήσεων ἀλλοτρίων, ἢ κουρατωρείας οἴκου, ἢ ἐντολεῖς δίκης, ἢ ἐγγυηταὶ ὑπὲρ τῶν τοιούτων αἰτιῶν, ἐπίσκοποι ἢ οἰκόνομοι, ἢ ἄλλος κληρικὸς γίνεται ὀνόματι ἰδίῳ, ἢ τῆς ἐκκλησίας, ἢ τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ. τὰς δὲ παρακειμένας κτήσεις τοῖς αὐτοῖς εὐαγέσιν οἴκοις δύνανται μισθοῦσθαι, καὶ ἐμφυτεύεσθαι D πάντων τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν ἐν συμβολαίῳ ἢ ἐπιπράσει συναινούντων, καὶ φανερούντων συμφέρειν τὸ γινόμενον. καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ σεπτοὶ οἶκοι τοῖς κληρικοῖς αὐτῶν μισθοῦσι καὶ ἐμφυτεύουσι, χωρὶς τῶν δι' ἑτέρου νόμου κωλυθέντων προσώπων. καὶ αὐτοὶ παρὰ τῶν κληρικῶν ἐκλαμβάνουσιν. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, εἰ μὲν ἐπίσκοπός ἐστι, τὰ πράγματα αὐτοῦ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ προσκυροῦνται. εἰ δὲ οἰκονόμος, ἢ ἄλλως κληρικός, ποινὴν δίδωσι χρηματικὴν τὴν νομιζομένην τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ.

οἱ δὲ

A οἱ δὲ πιστεύσαντες αὐτοῖς τὰς διοικήσεις, ἢ λαβόντες αὐτοῖς ἐγγυητάς, οὐκ ἔχουσιν ἀγωγὴν κατ' αὐτῶν ἢ πραγμάτων ἢ ἐγγυητῶν ἢ ἐκκλησιῶν, ἢ μοναστηρίων, ἀλλὰ καὶ τὴν συμβαίνουσαν τῷ δημοσίῳ βλάβην, οἴκοθεν ἀποπληρώσουσι.

Σχόλιον.

Η β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ'. τίτ. α'. κεφ. ιγ'. ιδ'. ιε'. ἔχουσι δὲ ταῦτα καθὼς συνοψίσθησαν. ζήτει ἀναγκαίως καὶ τὴν κατὰ τὴν η'. τοῦ Δεκεμβρίου B μηνὸς τῆς ϛ'. ἰνδικτιῶνος γενομένην συνοδικὴν σημείωσιν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ, χάριν τῶν ἐνεργούντων κληρικῶν δημοσιακὰς δουλείας καὶ προσωπικάς, καὶ κατεστρωθεῖσαν ἐν τῷ ιϛ'. κανόνι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. ἐπὶ τῆς πατριαρχίας δὲ τοῦ μακαρίτου κυροῦ Ἰωάννου, κατὰ μῆνα Φεβρουάριον ἰνδικτιῶνος η'. γέγονε σημείωμα συνοδικὸν διοριζόμενον μὴ συνηγορεῖν διακόνους, ἢ ἁπλῶς ἐκκλησιαστικούς, ἢ μοναχούς, ὃ καὶ ἀνάγνωθι κατεστρωθὲν ἐν τῷ ιϛ'. κανόνι C τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. κατὰ δὲ τὸν Ἰανουάριον μῆνα τῆς δ'. ἰνδικτιῶνος, πατριαρχεύοντος τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Ἀγχιάλου γέγονε σημείωμα συνοδικὸν διαλαμβάνον περὶ ὁμοίου τῷ ἱερεῖ, καὶ τῷ διακόνῳ, καὶ τὸν ἀναγνώστην, καὶ πάντα ἱερωμένον ἀπέχεσθαι τῆς ἐνεργείας τῶν κοσμικῶν ὀφφικίων, καὶ τῶν δουλειῶν. οὗ δὲ σημειώματος ἡ δύναμις κατεστρώθη ἐν τῷ αὐτῷ κανόνι. ἡ μέντοι ξη'. νεαρὰ τοῦ κυροῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ φιλοσόφου παρακελεύεται μὴ ἀναδέχεσθαι ἐπιτροπὰς ἢ κουρατωρείας ὀρφανῶν, κληρικοὺς ἢ μοναχούς, D ἐπιτρόπους δὲ γίνεσθαι καὶ διοικητὰς ἐπὶ τελευταίων βουλημάτων παραχωρεῖ, καὶ μᾶλλον εἴπερ ψυχικαὶ διαδόσεις ὀφείλουσι παρὰ τούτων περαίνεσθαι. καὶ σημείωσαι τοῦτο· οὐδὲ γὰρ εὑρήσεις ἀλλαχοῦ κειμένην τὴν τοιαύτην διάταξιν. ἀλλὰ καὶ ἡ πϛ'. νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως θεσπίζει, μήτε ἐπίσκοπον, μήτε τινὰ κληρικὸν συνηγορείαις, ἢ μισθώσεσιν, ἢ ἐγγύαις ἐνασχολεῖσθαι· τὸν δὲ τοιοῦτόν τι ποιοῦντα, ἐπὶ χρόνον μέν τινα ἀφορίζεσθαι, ἐπιμένοντα δὲ καθαιρεῖσθαι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

Qui autem eis adminiſtrationes commiſerunt, vel ab eis fideiuſsionem acceperunt, non habent actionem aduerſus ipſos, vel res, vel fideiuſſores, vel Eccleſias, vel Monaſteria: ſed etiam damnum, quod publico allatum eſt, è domo ſua reſarciunt.

Schol. Bals. Conſtitutio ii. primi tit. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxxiij. ſita in libro iii. Baſilic. tit. primo, cap. xiii. Hæc autem ita habent, vt compédioſè ſunt propoſita. Quære autem neceſſariò Synodalem etiam declarationem, quæ facta eſt viii. Decembris, vi. indict. à ſanctiſſimo Patriarcha domino Luca, de clericis, qui publicas & perſonales ſeruitutes exercent, quæ poſita eſt in xvi. can. Carthag. Syn. In Patriarchatu autem beati Patriarchæ domini Ioannis, menſe Februario, indict. viii. facta eſt Synodalis declaratio, quæ decernit vt nec Diaconi, vel omnino Eccleſiaſtici aut Monachi cauſas agant. Quam etiam lege ſitam in xvi. can. Carthaginenſ. Synod. menſe autem Ianuario, iv. indict. Patriarchatum gerente beato Patriarcha domino Michaële Anchialo, facta eſt Synodalis declaratio, quæ tractat vt quemadmodum Sacerdos & Diaconus, ita etiam lector, & quiuis ſacratus, à ſecularium officiorum & miniſteriorum exercitio abſtineat. Cuius quidem declarationis poteſtas ſita eſt in dicto canone. Porrò autem lxviij. Nouella domini Leonis Philoſophi iubet ne Clerici vel Monachi orphanorum tutelas vel curas ſuſcipiant: permittit autem vt ſint tutores & adminiſtratores vltimarum voluntatum: & maximè ſi ad animam pertinentes donationes ſunt ab eis proceſſuræ: & nota hoc. Hanc enim diſtinctionem non alibi ſitam inuenies. Sed etiam lxxxvi. eiuſdem Imperatoris Nouella decernit, vt nec Epiſcopus, nec vllus clericus, aduocationibus, vel conductionibus, vel fideiuſſionibus vacet. Qui autem tale quid facit, ad aliquod quidem tempus ſegregetur, ſin autem perſiſtat, deponatur. Et hæc quidem ita.

Quidam autẽ Diaconus à beato Patriarcha domino Luca cauſam agere prohibitus, vtente dictis canonibus, & cæteris legibus, dixit apud Imperatorium tribunal, præſente etiã Patriarcha, eiuſmodi leges & canones non habere locum in eos qui hodie cauſas agũt, & aduocatorum officio funguntur, ſed in eos qui tunc erant aduocati, qui quidem erant in ciuilibus iudiciis ordinati, & Imperatoris frumentarias teſſeras accipiebant, & erant ſub Primiceriis, & à ſecularibus magiſtratibus characterem accipiebant: quandoquidẽ omnino clerici rectè prohibebãtur ſecularia aduocatorũ officia exercere. ſed quia, qui hodie cauſas agunt, & cauſidicorum officium obeunt, aduocationes vt liberale aliquod ſtudiũ exercent, nec ſacratis quidem cauſas dicere prohibebitur: & dictum ſuum confirmans, æquum eſſe aſſerebat, vt non actio, ſed modus à canonibus puniretur. Non ſolis enim clericis, ſed etiam Epiſcopis amicos defendere permittetur, nec pro cauſa Eccleſiaſtica dicere eis probro dabitur, vt ipſæ etiam leges hoc apertè indicant. Sed clericum cauſas dicere, & aduocati munere fungi perinde ac ſeculares officiales, laicúmque accipere characterem, id eſt quod odio habetur, & punitur. Quòd autẽ eſſe aduocatum, erat ſeculare officium, & teſſeras frumentarias ſeculares accipiebant, qui erant ordinati aduocati, & erant ſub Primiceriis, ex multis eſt manifeſtum. Et lege poſtrema capita primi tit. lib. Baſilic. & quæ in libro Præfecti de iis ſcripta ſunt, & ordinata de aduocatis. Tradunt enim aduocatos eſſe collectam multitudinem, & ab illis qui tunc erant præſidibus, characterẽ accipere. His dictis admiſſus eſt, eique fuit permiſſum à Patriarcha, vt cauſas vt antè defenderet.

Cap. XIIII.

L. Eum qui C de Epiſc. & Cler.

De Epiſcopis, & Clericis, qui cum introductitiis mulieribus habitant, Synodi Nicenæ canon iij. Syn. ſexta, canon v. Syn. Nic. ſecundæ, canon xviij. Baſilij ex Epiſtola ad Gregorium.

Textvs.

Decimanona *conſtit. tit. iij. primi libri Cod. dicit, Sacerdotes & Clerici*

Διάκονος δέ τις κωλυθείς ποτε παρὰ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ τοῦ συνηγορεῖν, χρωμένου τοῖς διαληφθεῖσι κανόσι, καὶ λοιπαῖς νομοθεσίαις, εἶπεν ἐπὶ βασιλικοῦ βήματος, παρόντος καὶ τοῦ πατριάρχου, μὴ ἔχειν χώραν τὰ τῶν τοιούτων κανόνων καὶ νόμων εἰς τοὺς σήμερον συνηγοροῦντας, ἀλλ' εἰς τοὺς τότε συνηγόρους τοὺς τεταγμένους εἰς πολιτικὰ δικαστήρια, καὶ λαμβάνοντας βασιλικὰ σιτηρέσια, καὶ ὑπὸ πριμμικηρίοις ὄντας, καὶ σφραγιζομένους ὑπὸ κοσμικῶν ἀρχόντων, ὅτε πάντως καλῶς οἱ κληρικοὶ ἐκωλύοντο συνηγόρων ὀφφίκια κοσμικὰ ἐνεργεῖν. ἐπεὶ δὲ οἱ σήμερον συνηγοροῦντες ὡς ἐλευθέριόν τι σπούδασμα τὸ συνηγορεῖν μετέρχονται, οὐδὲ οἱ ἱερωμένοι ἐμποδισθήσονται συνηγορεῖν· καὶ κατασκευάζων τὸν οἰκεῖον λόγον, ἐδικαιολογήσατο μὴ τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ τὸν τρόπον κολάζεσθαι παρὰ τῶν κανόνων. οὐ μόνοι γὰρ κληρικοί, ἀλλὰ καὶ ἐπίσκοποι ὑπὲρ φίλων ἀντιποιούμενοι συγγνωσθήσονται, καὶ ὑπὲρ ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως συνηγοροῦντες οὐκ αἰσχυνθήσονται, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ νόμιμα τοῦτο διατρανοῦσι. τὸ δὲ συνηγορῆσαι κληρικὸν ὡς οἱ κοσμικοὶ ὀφφικιάλιοι, καὶ δέξασθαι σφραγίδα λαϊκοῦ, μισεῖται καὶ κολάζεται. ὅτι δὲ τὸ συνηγορεῖν ὀφφίκιον ἦν ποτε κοσμικόν, καὶ σιτηρέσια ἐλάμβανον δημοσιακὰ οἱ τεταγμένοι συνήγοροι, καὶ ὑπὸ πριμμικηρίοις ἦσαν, δῆλόν ἐστιν ἀπὸ πολλῶν. καὶ ἀνάγνωθι τὰ τελευταῖα κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ η΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν· καὶ τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ ἐπάρχου περὶ συνηγόρων ἀναταττόμενα. διαλαμβάνουσι γὰρ τοὺς συνηγόρους σύστημα εἶναι, καὶ ὑπὸ τοῦ τότε καιροῦ ἐπάρχου σφραγίζεσθαι. ταῦτα εἰπὼν καὶ παραδεχθεὶς ἐξεχωρήθη καὶ παρὰ τοῦ πατριάρχου συνηγορεῖν ὡς καὶ πρότερον.

Κεφάλαιον ιδ΄.

Περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν συνόντων γυναιξὶ συνεισάκτοις, συνόδου Νικαίας κανὼν γ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ε΄. συνόδου Νικαίας τῆς β΄. κανὼν ιη΄. Βασιλείου ἐκ τῆς πρὸς Γρηγόριον ἐπιστολῆς.

Η ιθ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος φησίν, ὅτι οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ κληρικοὶ

μόναις συνοικείτωσαν μητράσιν αὐτῶν, καὶ θυγατράσι, καὶ ἀδελφαῖς, καὶ ταῖς πρὸ τούτου γαμηθείσαις αὐτοῖς. καὶ ἡ α΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν λέγει, μὴ ἐχέτωσαν αἱ διακόνισσαι συνόντας αὐταῖς τινὰς ἐν τάξει δῆθεν ἀδελφῶν, ἢ συγγενῶν ἢ τῶν καλουμένων ἀγαπητῶν, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὰς οἰκείτωσαν, ἢ τοῖς ἀληθέσιν αὐτῶν ἀδελφοῖς, ἢ θείοις, ἢ γονεῦσιν, ἢ παισίν. Εἰ δὲ λέγοιτο συνεῖναι σχηματιζομένη ἀγαθῇ προσηγορίᾳ, πονηρᾷ δὲ ὑποψίᾳ, μὴ χειροτονείσθω, καὶ χειροτονηθεῖσα τοῦ σχήματος ἐκπιπτέτω, ὑπεύθυνος οὖσα σὺν αὐτῷ, καὶ τούτῳ τῷ νόμῳ καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς τοὺς φθορέας κολάζουσιν. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν λέγει, μηδεὶς κληρικὸς γυναῖκα μὴ ἔχων, ἐπείσακτον ἐχέτω ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ πλὴν μητρὸς καὶ ἀδελφῆς καὶ θυγατρὸς καὶ τῶν ἄλλων ἀνυπόπτων. Εἰ δὲ μὴ ταῦτα διαφυλάττοι, καὶ δὶς ὑπομνησθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τῶν συγκληρικῶν, μὴ ἐκβάλλῃ αὐτήν, ἢ κατηγορηθεὶς ἀποδειχθῇ συναναστρεφόμενος ἀσέμνως αὐτός, καθαιρείσθω, καὶ διδόσθω τῇ βουλῇ τῆς πόλεως ἧς ἦν κληρικός. Ἐπίσκοπος δὲ καθόλου γυναικὶ συνοικῶν, καθαιρεῖται. οὔτε δὲ διακόνισσα συνοικεῖν δύναταί τινι δυναμένῳ φέρειν ὑποψίαν ἄσεμνον· ὑπομιμνησκομένη δὲ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἐὰν αὐτὸν ἐκβαλεῖν ὑπερτίθηται, στερεῖται τῆς ὑπηρεσίας, καὶ τῶν διαρίων, καὶ ἐμβάλλεται εἰς μοναστήριον ὅλην τὴν ζωὴν αὐτῆς. καὶ τὰ πράγματα αὐτῆς, εἰ μὲν ἔχει παῖδας ἀναλόγως εἰς αὐτὴν καὶ αὐτοὺς μερίζονται, καὶ τὸ ἁρμόζον αὐτῇ μέρος τὸ μοναστήριον ὑπὲρ ἀποτροφῆς αὐτῆς λαμβάνει, εἰ δὲ μὴ ἔχει παῖδας, ἡ ἐκκλησία ἐν ᾗ ἦν καὶ τὸ μοναστήριον ἐξ ἴσης αὐτὰ μερίζονται.

Σχόλιον.

Ἡ ιθ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἀλλ' οὐδὲ ἡ α΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τίτ. α΄. κεφ. νδ΄. νε΄. νϛ΄. ἅτινα κεφ. οὕτως ἔχουσιν ὡς συνωψίσθησαν.

Κεφάλαιον ιε΄.

cum ſolis ſuis matribus, & filiabus, & ſororibus, & iis quæ eis antè nupſerunt, cohabitent. Et prima conſtitutio primi tituli Nouellarum dicit: Ne habeant Diaconiſſæ aliquas ſecū verſantes, loco ſcilicet ſororum, vel cognatarum, vel earum quæ dilectæ dicuntur: ſed per ſe habitent, vel cum ſuis veris fratribus, vel patruis, vel parentibus, vel filiis. Si qua autem dicatur adeſſe, ſimulata quidem bona appellatione, ſed mala ſuſpicione, ne ordinetur, & etiam ordinata ab habitu excidat, vnà cum eo obnoxia exiſtens & huic legi, & reliquis, quæ ſtupratores puniunt. Secunda verò conſtitutio eiuſdem tituli i. Nouellarum dicit, Nullus Clericus qui vxorem non habet, habeat in domo ſua introductitiam, præterquam matrē, & filiā, & ſororē, & alias non ſuſpectas. Sin autem hæc non ſeruauerit, & bis ab Epiſcopo vel cum clericis admonitus eam non eiecerit, vel eo etiam accuſato oſtenſum fuerit, illum ſe non decorè gerere, deponatur, & detur curiæ ciuitatis cuius erat Clericus. Epiſcopus, qui omnino cum muliere cohabitat, deponitur. Sed nec Diaconiſſa poteſt cum vllo habitare qui in malam poſſit ſuſpicionem cadere. Ab Epiſcopo autem admonita, ſi eum eÿcere differat, miniſterio priuatur, & diurno victu, & toto vitæ tempore in monaſterium includitur. & bona quidem eius, ſi habeat liberos, inter ipſos, & ipſam pro proportione diuiduntur, & partem ſibi conuenientem monaſterium pro eius alimento accipit. Sin autem non habet liberos, Eccleſia in qua erat, & monaſterium ea ex æquo diuidunt.

SCHOL. BALS. Conſtitutio xix. tit. iij. lib. i. Cod. non eſt poſita in Baſilicis, neque etiam conſtitutio i. tit. i. Nouellarum. Conſtitutio vero ii. eiuſdem tituli eſt Nouella Iuſtiniani cxxiij. poſitáq; eſt in lib. iiii. tit. i. cap. liiij. lv. lvi. quæ capita ita habent, vt in compendio propoſita ſunt.

CAP. XV.

QVOMODO *oportet Epiſcopum, vel Clericos, vel eos qui ſe continent, ad mulieres accedere, Syn. Carthaginen. canon xxxviij. Syn. Nic. ij. can. xxij.*

Πῶς δεῖ ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς ἢ ἐγκρατευομένους, εἰσιέναι πρὸς γυναῖκας, συνόδου Καρθαγένης κανὼν λη΄. συνόδου Νικαίας τῆς β΄. κανὼν κβ΄.

Cap. XVI.

Non *oportere Clericos cum eo conuiuari, qui ſecundum coit matrimonium, vel præter leges vxorem ducit, Syn. Neocæſar. can. vij. Timoth. can. xi.*

Cap. XVII.

Clericos *nihil debere facere abſque ſententia ſuorum Epiſcoporum, Apoſtolorum canon xxxix. Syn. Laod. can. lvij.*

Cap. XVIII.

Non *oportere Clericos facere conuiuia ex ſymbolis, Syn. Laodic. canon quinquageſimumquintum.*

Cap. XIX.

De *ordine Epiſcoporum ex tempore, & quomodo Clerici ſedent, & ſe inuicem honorant, Syn. Nic. canon xviij. Syn. Laod. canon viij. & lvi. Syn. Carthag. canon lxxxvi. lxxxix. Syn. vi. can. vij.*

TITVLVS NONVS.

De *peccatis, & iudicijs Epiſcoporum, & Clericorum, & excommunicatione, & depoſitione, ac pœnitentia, & quænam peccata ſoluit manuum impoſitio.*

Cap. I.

Qui, *& apud quos accuſant Epiſcopos, vel Clericos, Apoſtolorum canon lxxiiij. Conſtantinopolit. Synodi canon vi. Synodi Chalcedon. canon ix. xxi. Syn. Carthag. can. viij. xi. xij. xv. xxx. cxxviij. cxxix. Cyrilli Epiſtola ad Domnum can. primus.*

Textvs.

Generaliter *de perſonis, quæ prohibentur accuſare quamuis perſonam in crimine publico, tractat liber ix. Cod. tit. i. & xl. liber digeſt. tit. ij. De criminalibus, & pecuniarijs, & canonicis quæſtionibus dictum eſt in Codice & in Nouellis. Dicit enim lib. i. tit. ij. dig. vi. quòd canonicas quæſtiones, quæ oriuntur in toto Illyrico, non oportet decidere præter ſententiã Archiepiſcopi Conſtantinopolitani,*

Κεφάλαιον ιϛ´.

Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν κληρικὸν συνεστιᾶσθαι τῷ δευτερογαμοῦντι, ἢ παρανόμως γαμοῦντι, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ζ´. Τιμοθέου κανὼν ιά.

Κεφάλαιον ιζ´.

Περὶ τοῦ μηδὲν ποιεῖν τοὺς κληρικοὺς ἄνευ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, ἀποστόλων κανὼν λθ´. συνόδου Λαοδικείας κανὼν νζ´.

Κεφάλαιον ιή.

Περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν τοὺς κληρικοὺς ἐκ συμβολῆς συμπόσια, συνόδου Λαοδικείας κανὼν νέ.

Κεφάλαιον ιθ´.

Περὶ τῆς ἐκ χρόνου τάξεως τῶν ἐπισκόπων, καὶ πῶς οἱ κληρικοὶ καθέζονται, καὶ τιμῶσιν ἀλλήλους, συνόδου Νικαίας κανὼν ιή. συνόδου Λαοδικείας ή. νϛ´. συνόδου Καρθαγένης κανὼν πϛ´. πθ´. συνόδου ϛ´. κανὼν ζ´.

ΤΙΤΛΟΣ Θ´.

ΠΕΡΙ ἁμαρτημάτων, καὶ δικῶν ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν, καὶ ἀφορισμοῦ, καὶ καθαιρέσεως, καὶ μετανοίας, καὶ ποῖα ἁμαρτήματα ἡ χειροθεσία λύει.

Κεφάλαιον ά.

Τίνες καὶ παρὰ τίσι κατηγοροῦσιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, ἀποστόλων κανὼν οδ´. συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κανὼν ϛ´. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν θ´. κά. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ή. ιά. ιβ´. ιέ. λ´. ρκή. ρκθ´. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς κεφ. ά.

Κείμενον.

Γενικῶς περὶ τῶν κωλυομένων κατηγορεῖν οἱουδήποτε προσώπου ἐπὶ δημοσίῳ ἐγκλήματι διαλαμβάνει βιβλίον θ´. τοῦ κώδικος τίτ. ά. καὶ βιβλίον μή. τῶν διατάξεων τίτ. β´. περὶ δὲ ἐγκληματικῶν, καὶ κανονικῶν, καὶ χρηματικῶν ζητήσεων, εἴρηται ἐν τῷ κώδικι καὶ ταῖς νεαραῖς. φησὶ γὰρ βιβλίον ά. τίτ. β´. διάτ. ϛ´. ὅτι τὰς ἀναφυομένας κανονικὰς ἀμφισβητήσεις ἐν ὅλῳ τῷ Ἰλλυρικῷ οὐ δεῖ τέμνεσθαι παρὰ γνώμην τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως,

καὶ τῆς αὐτοῦ συνόδου, ἥτις ἔχει τὰ προνόμια
τῆς ἀρχαίας Ῥώμης. καὶ τίτ. ϛ'. διάτ. κβ'.
ὅτι ὁ κατὰ συκοφαντίαν ἐπὶ παρεστῶτι παρὰ δι-
καστῇ προσφόρῳ αἰτιώμενος ἐπίσκοπον, λδ'. δί-
δωσι λίτρας. καὶ διάτ. κέ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι οἱ
κληρικοὶ Κωνσταντινουπόλεως τῶν ἐναγόντων μὴ
βουλομένων αὐτοὺς ἐνάγειν παρὰ τῷ πατριάρχῃ,
παρὰ μόνοις τοῖς ὑπάρχοις δικάζονται ἐνά-
γοντες καὶ ἐναγόμενοι χρηματικῶς καὶ ἐγκλη-
ματικῶς ὑπὲρ ἰδικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν. καὶ
οἱ μὲν κληρικοὶ τὸν οἰκονόμον ἢ τὸν ἐκκλησιέκ-
δικον διδόασιν ἐγγυητὴν, καὶ οὐχ ἕτερον, ἕως ν'.
λιτρῶν, καὶ ἐὰν ὑπερβαίνῃ τὸ πρᾶγμα, ὁμο-
λογίαν ἐνώμοτον ἐπὶ τῷ ὑπερβαίνοντι ποσῷ
ποιοῦσιν.

Σχόλιον.

Ο α'. τίτ. τοῦ θ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ βι-
βλίον τῶν βασιλικῶν ξ'. τίτ. λδ'. κεφ. κγ'. καὶ
μετὰ τὸ αὐτὸ κεφ. εἰσὶν ἕτερα κεφ. διδάσκοντα
τίνες δύνανται κινεῖν ἐγκληματικὰ δικαστή-
ρια, καὶ τίνες οὐ δύνανται, ἃ καὶ ἀνάγνωθι. ὁ
β'. τίτ. τοῦ μη'. βιβλίου τῶν διγέστων. ἐστὶ βι-
βλίον ξ'. τίτ. λδ'. καὶ ζήτει τὸ α'. τούτου κεφ. καὶ
ἐφεξῆς διάφορα περὶ ἐγκληματικῶν κατη-
γοριῶν διδάσκοντα. ἡ ϛ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ
α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ τῶν βασιλικῶν βι-
βλίον ε'. τίτ. α'. κεφ. ϛ'. οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κεί-
μενον ἐγράφη. τὸ παρὸν δὲ κεφ. διαλαμβάνει
παρὰ τίσιν ὀφείλονται ἐνάγεσθαι χάριν ἐγκλη-
ματικῶν, καὶ χρηματικῶν ὑποθέσεων, ἐπίσκοποι
καὶ κληρικοί. γίνωσκε δὲ ὅτι ἐστὶ νεαρὰ τῶν εὐ-
σεβῶν βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἡρακλείου, διο-
ρίζομένη, μήτε ἐπίσκοπον, μήτε κληρικὸν, μήτε
μοναχὸν, χρηματικῆς ἢ ἐγκληματικῆς χάριν
αἰτίας παρὰ πολιτικῷ ἢ στρατιωτικῷ ἐνάγε-
σθαι ἄρχοντι, ἀλλὰ παρὰ μόνοις τοῖς ἰδίοις ἐπι-
σκόποις, ἢ μητροπολίταις ἢ πατριάρχαις. τὰ αὐτὰ
διορίζεται καὶ τὸ κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς δ'. ἰν-
δικτιῶνος τοῦ ϛφπθ'. ἔτους ἀπολυθὲν χρυσόβουλ-
λον τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ
Κομνηνοῦ προστιθέμενον ταῦτα ῥητῶς, εἰ δὲ
μερισμὸς ἐν τοῖς διαμαχομένοις ἐστὶ, καὶ ὁ μὲν τῆς
κοσμικῆς φαίνεται καταστάσεως, ὁ δὲ τῷ θείῳ
κλήρῳ ἐγκατείλεκται, ὁ ἐνάγων τηνικαῦτα τῷ
φόρῳ τοῦ ἐναγομένου ἐξάπαντος ὑποκείσεται, καὶ ἕκαστος εἰς τὸ προσφορον δικαστήριον
ἀπελεύσεται, εἰ μήπου πολλάκις τις τῶν ἁπάντων τὸ βασιλικὸν δικαστήριον ἐπιζητοίη.

A *& eius Synodi quæ habet vrbis Romæ pri-
uilegia. Et tit. vi. conſtitut. xxij. quòd qui
per calumniam apud competentem iudicem
Epiſcopum accuſat, ſoluit xxx. libras. Et
conſtitut. xxv. eiuſdem tit. quòd Clerici
Conſtantinopol. ſi nolint actores apud Pa-
triarcham agere, à ſolis præfectis prætorio,
iudicantur, ſiue conueniant, ſiue conue-
niantur, tam pro priuatis, quàm pro Ec-
cleſiaſticis: & Cleri quidem œconomum ſeu
Eccleſiæ defenſorem dant fideiuſſorem, &
non alium, vſque ad l. libras. & ſi res eam*
B *ſummam exceſſerit, pro quantitate quæ ex-
cedit, dant iniuratam cautionem.*

Schol. Bals. Titulus i. lib.
ix. Codicis eſt liber lx. Baſilic. tituli
xxxiiij. cap. xxiij. & poſt illud ipſum
caput ſunt alia capita, quæ docent,
qui nam poſſint mouere Eccleſiaſti-
ca iudicia, & quinam non poſſint,
quæ lege. Titul. ii. lib. xlviii. Dig.
eſt liber lx. Baſilic. tit. xxxiiij. cuius
caput i. quære, & deinceps alia mul-
ta, quæ de criminalibus actionibus
docent. Conſtitutio vi. tit. ii. lib. i.
Cod. eſt lib. v. tit. i. cap. vi. Baſilic.
C quod ſic habet, quemadmodum in
textu ſcriptum eſt. Cæterum præ-
ſens caput tractat apud quos agi de-
bet cum Epiſcopis & Clericis pro
criminalibus cauſis & pecuniariis.
Scias autem eſſe Nouellam priorum
Imperatorum, Heraclij & Conſtan-
tij, quæ decernit vt neque Epiſco-
pus, nec Clericus, nec Monachus
poſſit in ius vocari ad ciuilem aut
militarem magiſtratum pro vlla cri-
minali vel pecuniaria cauſa: ſed ad
proprios tantum Epiſcopos, vel
Metropolitanos, vel Patriarchas.
D Eadem etiam decernit quæ Iulio
menſe iiij. indict. vi. m. dlxxxix.
anno eſt edita aurea bulla inclyti
Imperatoris domini Alexij Comne-
ni, quæ hæc expreſſe addit: Sin au-
tem inter litigantes eſt diuiſio, &
alter quidem eſt ſtatus ſecularis, al-
ter verò in diuini cleri numerum re-
latus eſt, actor rei foro omnino ſub-
iicietur, & vnuſquiſque ad compe-
tẽs iudiciũ accedet: niſi fortè quis ex
omnibus forũ Imperatoriũ poſtulet.

Tunc enim ceſſantibus omnibus, Imperatoria maieſtas de cauſa cognoſcet, & controuerſiam decidet. Lege etiam xv. can. Carthag. Syn. & quæ ſunt in ipſo. Conſtitutio xxii. tit. iii. lib. i. Cod. eſt cap. ii. titul. i. lib. iii. Baſilic. quod quære inſertum expoſitioni xli. Canonis Concilij Laodiceni. Conſtitutio vero xxv. tit. iii. lib. i. Cod. in Baſilicis non eſt poſita. Verùm huius aureæ bullæ ſegmentum, quod ſtatuit, vt quicunque ad qualecunque tribunal trahuntur, ſi Imperatorij tribunalis auditorium requirant, admittantur: irritum factum eſt ex poſteriore iuſſione eiuſdem Imperatoris Domini Alexij Comneni, quæ euulgata eſt menſe Maio, indictione iii. & ſtatuit poſt proœmium hæc, in hæc verba: Præſcribit igitur omnibus vobis qui iudiciis præeſtis, Imperatoria mea maieſtas, ne vnquam poſthac obtemperetis cuiuſmodicunque reſcripto, quod iudicē quempiam iudicium ad ipſum tranſmiſſum exercere prohibeat, tametſi cinnabari ſubſignatum ſit, tametſi cereæ bullæ ſigillum habeat. Sed ſi quidem poſt libelli oblationem, intra viginti cognitionis dies, qui in iudicium pertractus eſt, dimiſſionem Imperatoriæ noſtræ maieſtatis impetret, quæ alterum iudicem illi cui priùs cauſa tranſmiſſa eſt, adiungat: in vnum conueniant conſtituti iudices, & legitimam deciſionem *rebus* controuerſis imponant. Si verò viginti dierum tempus decurrerit, ne alter iudex admittatur (quoniam hoc etiam legi videtur:) neque verò *hoc* prætextu, quòd fortaſſe poſtmodum ſtatui poſſit vt cauſa ad Imperatoriæ maieſtatis tribunal introducatur, nullo modo *iudex*, quominus iudicium ferat, impediatur, ſed tranſmiſſam ſibi controuerſiam ad legis præſcripta exactè decidat: vt tamen litigator, ſi ſe iniuria affectum putet, à prouocatorio iudicio neutiquam excludatur. Atque hoc *quidem* omnes vos iudices cognoſcentes, nitimini commiſſas vobis lites ſeruare, & legitimum illis finem imponere. Non vult enim Imperatoria mea maieſtas, vt poſteaquam ex iuſſione ipſius

A τότε γὰρ σχολαζόντων ἁπάντων ἡ βασιλικὴ μεγαλειότης διά . . . τῇ δίκῃ, καὶ τεμεῖ τὸ ἀμφίβολον. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ιέ. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ἡ κβʹ. διάτ. τοῦ γʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφ. βʹ. τοῦ αʹ. τίτ. τοῦ γʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ ζήτει τοῦτο καταστρωθὲν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ μαʹ. κανόνος τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου. ἡ δὲ κέ. διάτ. τοῦ γʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. Σημείωσαι. τοῦ τοιούτου δὲ χρυσοβούλλου ἡ περικοπὴ ἡ διορίζομένη προσδέχεσθαι πάντας B τοὺς ἑλκομένους εἰς οἱονδηποτοῦν δικαστήριον, καὶ ζητοῦντας τοῦ βασιλικοῦ βήματος τὴν ἀκρόασιν, ἐσχόλασεν ἀπὸ μεταγενεστέρας προστάξεως τοῦ αὐτοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἀπολυθείσης κατὰ μῆνα Μάϊον ἰνδικτιῶνος γʹ. καὶ διοριζομένης μετὰ τὸ προοίμιον ταῦτα ῥητῶς· διορίζεται οὖν πᾶσιν ὑμῖν τοῖς τῶν δικαστηρίων προεστῶσιν ἡ βασιλεία μου, μηκέτι τὸ ἀπὸ τοῦδε προσέχειν οἱᾳδήτινι ἀντιγραφῇ κωλυούσῃ τινὰ τῶν δικαστῶν τὴν ἐπ' αὐτῷ καταπεμφθεῖσαν δίκην γυμνάζειν, κἂν διὰ κινναβάρεως C ὑποσεσημασμένη τυγχάνῃ, κἂν τὴν κηρόβουλλον σφραγῖδα φέρηται. ἀλλὰ μετὰ τὴν τοῦ λιβέλλου δόσιν, εἰ μὲν ἐντὸς τῶν εἴκοσι ἡμερῶν τῆς διασκέψεως ὁ ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἑλκόμενος λύσιν τῆς βασιλείας ἡμῶν πορίσεται, καὶ ἕτερον δικαστὴν τῷ ἐφ' ὃν πρότερον παρεπέμφθη ἡ δίκη παραζευγνύουσαν, συνιέναι τοὺς ὁρισθέντας κατὰ ταυτὸν δικαστὰς, καὶ τὴν τὸ μὲν ἐπάγειν τοῖς ἀμφιβόλοις ἔννομον. Εἰ δ' ὁ τῶν εἴκοσι ἡμερῶν παραδράμῃ χρόνος, μήτε συνδικαστὴν ἕτερον παραδέχεσθαι, ὅτι καὶ τῷ νόμῳ τούτῳ δοκεῖ, μήτε μὴν προφάσει τοῦ D ἐπὶ τὸ τῆς βασιλείας μου βῆμα ὁρισθῆναι, ἴσως ἐς ὕστερον τὴν δίκην γίνεσθαι εἰσαγώγιμον, ἐμποδίζεσθαι ὅλως εἰς τὴν διάγνωσιν, ἀλλὰ τέμνειν τὴν καταπεμφθεῖσαν τούτου ἀμφιβολίαν κατὰ τὴν τοῦ νόμου ἀκρίβειαν, μὴ ἀποκλειομένου πάντως τοῦ δικαζομένου τοῦ τῆς ἐκκλήτου δικαστηρίου. εἴγε βεβλάφθαι οἴεται, καὶ τοῦτο πάντες ὑμεῖς γινώσκοντες οἱ δικάζοντες σπουδάσατε τὰς ἀνατεθειμένας ὑμῖν δίκας τηρεῖν, ὡς τέλος ταύταις ἐπάγειν ἔννομον. οὐ βούλεται δὲ ἡ βασιλεία μου μετὰ τὸ παραπεμφθῆναι

ὅλως τινὶ τῶν δικαστῶν ὑποτέθεισιν κατὰ πρόσταξιν A αὐτῆς, ἐξ οἱασδήτινος μεταγενεστέρας γραφῆς ἐπιτρεπούσης εἰς τὴν βασιλείαν μου εἰσαχθῆναι τὴν δίκην, τὴν διάγνωσιν ἐμποδίζεσθαι, ἀλλὰ προβαίνειν ταύτην ἕως τέλους ἀνυποστόλως παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῇ, ἢ τοῖς ὡς ἀνωτέρω εἴρηται συνδεδομένοις τούτῳ συνδικασταῖς, ἐντὸς δηλαδὴ τῆς τῶν κ' ἡμερῶν διασκέψεως. μετὰ δὲ τὴν τῆς δίκης περαίωσιν τῷ ἀδικηθῆναι ἴσως οἰομένῳ ἐπ' ἀδείας εἶναι καὶ ἕτερον ἐπικαλέσασθαι κατ' ἔκκλητον δικαστήριον, ἢ τὴν τοῦ κράτους ἡμῶν ζητῆσαι ἀκρόασιν.

Κείμενον. B

Καὶ οἱ νόμοι γὰρ, καὶ οἱ κανόνες κωλύουσι κληρικὸν ὀμνύναι. ὁ δὲ οἰκονόμος ἐναγόμενος οὐ δίδωσιν ἐγγυητὴν, καὶ αὐτὸς δὲ, καὶ οἱ κληρικοὶ δύο νομίσματα ὑπὲρ ὑπομνήσεως καὶ προβολῆς διδόασιν ἐντελέως, καὶ τὰ λοιπὰ δαπανήματα φειδωλοτέρως ποιοῦσι. καὶ ἡ λβ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶν, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ μοναχοὶ διάξιμοι οὐ γίνονται, ἀλλὰ παρὰ ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ἐνάγονται. ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ εὑρισκόμενοι παρὰ μόνοις τοῖς ὑπάρχοις ἐνάγονται. ἔνθα καὶ ἡ τιμὴ C αὐτοῖς φυλάττεται, καὶ συνηγόρους λαμβάνουσιν. ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις ὑπὲρ ἰδίων πραγμάτων ἐναγόμενοι, ἢ τοὺς ἐκκλησιεκδίκους διδόασιν ἐγγυητάς· παρὰ δὲ τοῖς ὑπάρχοις χρηματικῶς ἐναγόμενοι, ἢ ἀλλήλους ἐγγυῶνται, ἢ ἐνυποθήκους ποιοῦσιν ὁμολογίας. ὑπὲρ δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μόνος ὁ οἰκονόμος ἐνάγεται, ὃν χρὴ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου γίνεσθαι. καὶ δίδωσι τὸν ἐκκλησιέκδικον ἐγγυητήν. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἥττοσι δικαστηρίοις ὑπὲρ ὑπομνήσεως διδόασιν οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ κληρικοὶ τοῖς ἐκβιβασταῖς, οὐ πλέον τοῦ νομίσματος. εἰ δὲ διὰ ἐκβιβαστοῦ τῶν ἐπάρχων ἀπὸ ψήφου αὐτῶν ὑπομνησθῶσιν ἐν ἐπαρχίᾳ, οὐ πλέον δύο νομισμάτων διδόασιν ὑπὲρ σπορτούλων. ἐν Βυζαντίῳ δὲ νομίσματα γ'. δίδωσιν ὁ ἐξωτικὸς κληρικὸς ὑπὲρ σπορτούλων, ἐφ' ὁσονδήποτε πράγματι ἐναγόμενος. ὁ ἐκβιβαστὴς οἱονδήποτε κληρικὸν ὑβρίζων, ἢ σκύλλων, ἀποζώννυται καὶ ἐσχάτως τιμωρεῖται. εἰ δέ τινες φανῶσιν ἀδίκως αὐτοὺς ἐνάγοντες, διδόασιν αὐτοῖς πάσας τὰς κατὰ πρόφασιν αὐτῶν ἐκ προοιμίου τῆς δίκης προγενομένας αὐτοῖς δαπάνας.

A ad iudicem quempiã *aliqua* controuerſia tranſmiſſa fuerit, per cuiuſmodicunque poſterius ſcriptum, quod controuerſiam ad Imperatoriam meam maieſtatem introduci demandet, cognitio impediatur: ſed vt illa apud eundem iudicem, aut (vt ſuperiùs dictum eſt) *apud* iudices intra viginti cognitionis dies *vnà* cum ipſo datos, vſque ad finẽ, ita vt ſubtrahi non poſſit, procedat: ac poſt iudicium finitum ei qui fortaſſe iniuria ſe affectum putabit, facultas ſit, vt per prouocationem aliud tribunal imploret, aut potentiæ noſtrę B audientiam requirat.

TEXTVS.

NAM & leges & canones vetant Clericum iurare. Conuentus autem œconomus non dat fideiuſſorem, ſed & ipſe, & clerici dant duos nummos pro monitione, & pro curatoris conſtitutione, reliquóſque ſumptus parcius faciunt. Et xxxij. eiuſdem tit. conſtitutio dicit, quod Epiſcopi, clerici, & monachi, à regione in regionem non protrahuntur, ſed apud prouinciarum præſi- C *des conueniuntur. Sin autem Conſtantinopoli inueniantur, apud ſolos præfectos prætorio conueniuntur. Vbi etiam eis honor habetur, & aduocatos accipiunt. Quòd ſi in prouincijs de rebus priuatis conueniantur, ſolos œconomos, vel Eccleſiæ defenſores dant fideiuſſores. Sin autem apud præfectos prætorio pecuniariè conueniantur, vel pro ſe inuicem fideiubent, vel ſub hypotheca præbent cautionem. Pro Eccleſiaſticis autem ſolus œconomus conuenitur, quem oportet fieri ab Epiſcopo, & Eccleſiæ defenſorem fideiuſſorem exhibet. & in minoribus quidem iudicijs, pro monitione* D *dant Epiſcopi & clerici executoribus non plus quàm vnum ſolidum. Sin autem per præſidis executorem, eius ſententia in prouincia moniti fuerint, non dant plus quàm duos ſolidos pro ſportulis. Byzantij autem externus Clericus dat tres ſolidos pro ſportulis, quacunque ſit actione conuentus. Executor autem, qui quemuis clericum iniuria afficit vel vexat, exauctoratur ſeu cingulo priuatur, & capitali ſupplicio afficitur. Si qui autem eos per iniuriam conueniſſe viſi fuerint, dant eis omnes impenſas quæ à principio ea de cauſa ab eis factæ ſunt.*

Κείμενον. A

Γίνωσκε δὲ ὅτι ἡ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ α΄. τίτ. τούτων πασῶν ἰσχυροτέρα οὖσα, ὡς καὶ μεταγενεστέρα, φησὶν, ὅτι ἐάν τις τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ κατηγορήσῃ ἐπὶ αἰτίᾳ δυναμένῃ κατὰ τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανόνας ἐμποδίσαι τῇ χειροτονίᾳ, ἐπεχέσθω αὐτὴν, καὶ ὁ μέλλων χειροτονεῖν ἐξεταζέτω τὴν αἰτίαν, παρόντος καὶ ἐπεξιόντος τοῦ κατηγόρου, ἢ ἀναβαλλομένου ἐπὶ τρεῖς μῆνας πληρῶσαι τὴν κατηγορίαν, εἰ μὲν ἀνεύθυνος φανῇ, χειροτονείσθω, εἰ δὲ ὑπεύθυνος, ἐμποδιζέσθω. ὁ δὲ κατήγορος μὴ ἀποδείξας ἢ ἀποφυγὼν, ἐκβάλλεται τῆς ἐπαρχίας ἐν ᾗ κατοικεῖ. τῆς δὲ χειροτονίας πρὸ ἐξετάσεως γινομένης, ὁ μὲν χειροτονηθεὶς ἐξωθεῖται, ὁ δὲ χειροτονήσας ἐπὶ ἐνιαυτὸν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας χωρίζεται, καὶ πᾶσα ἡ οὐσία αὐτοῦ τῇ κατ᾽ αὐτὸν ἐκκλησίᾳ προσκυροῦται. τὰ αὐτά φησι καὶ ἡ ιζ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. οὐ μόνον περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου καὶ κληρικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡγουμένου. διαλλάττει δὲ λέγουσα ὅτι ὁ κατήγορος μὴ ἀποδείξας, ἀλλ᾽ ἀποστὰς, εἰ μὲν κληρικός ἐστιν, ἐξωθεῖται τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ, εἰ δὲ λαϊκὸς, σωφρονίζεται. καὶ ὅτι γινομένης τῆς χειροτονίας πρὸ ζητήσεως ὁ χειροτονήσας καὶ ὁ χειροτονηθεὶς τῆς ἱερωσύνης ἐξωθοῦνται.

Texτvs.

Sciaſ autem quòd ſecunda eiuſdem tit. conſtitutio, quæ eſt his omnibus validior, vt quæ ſit recentior, dicit, quòd ſi quis ordinandum Epiſcopum vel clericum eſt accuſaturus criminis, quod ex legibus vel canonibus poſſit impedire ordinationem, is eam perſequatur. & qui eſt eum ordinaturus, crimen examinet, præſente & perſequente accuſatore, vel accuſationem ad tres menſes implere differente: & ſi innocens quidem & crimini non affinis apparuerit, ordinetur: ſin autem reus, impediatur. B Accuſator autem, qui non probauit, vel effugit, eijcitur ex prouincia in qua habitat. Quòd ſi ordinatio fiat ante examinationem, is quidem qui eſt ordinatus, expellitur: qui verò ordinauit, à ſacrorum celebratione anno vno ſeparatur. & omnes eius facultates ſuæ Eccleſiæ dominio applicantur. Eadem autem dicit etiam xvij. eiuſdem tit. conſtitutio, non ſolum de ordinatione Epiſcopi, & clerici, ſed etiam de præfectorum Monaſteriis: differt autem, vt quæ dicat quòd accuſator quidem qui non probauit, ſed deſtitit, ſi eſt clericus, à ſuo gradu expellitur: C ſin autem Laicus, caſtigatur. & quòd ſi fiat quidem ordinatio ante inquiſitionem, & qui ordinauit, & qui ordinatus eſt, ſacerdotio mouentur.

Σχόλιον.

Η β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. τοῦτο δὲ αὐτῆς τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ ιζ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλζ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. η΄. θέματι η΄. κατασρωθέντι περὶ τὸ τέλος τοῦ η΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Schol. Bals. Conſtitutio ii. tit. i. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxxiii. Verùm hoc eius cap. non eſt poſitum in Baſil. Conſtit. autem xvii. tit. i. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxxxvii. poſita *quæ eſt* in lib. iii. Baſilic. tit. i. cap. viii. themate viij. quod inſertum eſt cap. viii. tit. primi præſentis operis circa finem.

Κείμενον. D

Η δὲ αὐτὴ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ὁ ἔχων δίκην πρὸς κληρικὸν, ἢ διακόνισσαν, ἢ μοναχὸν, ἢ μονάστριαν, ἢ ἀσκήτριαν, τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ προσίτω, κἀκεῖνος κρινέτω, καὶ ἐὰν ἐφησυχάσῃ μέρος ἑκάτερον, ὁ ἐκβιβασμὸς διὰ τοῦ ἄρχοντος γινέσθω. Εἰ δέ τις τῶν δικαζομένων, εἴσω δέκα ἡμερῶν ἀντείπῃ, ὁ τῶν τόπων ἄρχων ἐξεταζέτω τὸ πρᾶγμα, ἢ βεβαιούτω τὴν ψῆφον, ἢ ἐκβιβαζέτω, μὴ δυναμένου τοῦ δεύτερον ἐπὶ τούτῳ ἡττηθέντος, ἐκκαλεῖσθαι.

Texτvs.

Eadem autem ij. primi tit. Nouellarum conſtitutio dicit, Qui habet litem aduerſus Clericum, vel Diaconiſſam, vel Monachum, aut Monacham, aut Aſcetriam, eorum Epiſcopum adeat, & ille iudicet. & ſi pars vtraque ſilentium egerit, fiat executio per ſecularẽ Magiſtratum. Si quis autem eorum qui contendunt, intra decem dies contradixerit, ſecularis eorum locorum Magiſtratus rem examinet, & vel ſententiam confirmet, vel exequatur, non valẽte eo, qui ſecundò victus eſt, appellare.

Quòd ſi Magiſtratus Epiſcopi ſententiæ contrariam ſententiam tulerit, Magiſtratus ſententia appellationi ſubijcitur, & ex lege refertur, & examinatur. Sin autem iuſſu vel mandato iudicauerit Epiſcopus, appellatio refert eius ſententiam ad eum qui tranſmiſit. Quòd ſi crimen intendatur aduerſus aliquem eorum qui dicti ſunt, ſi quidem apud Epiſcopum, & veritatem inuenerit, eum gradu eijciat: & tunc competens iudex eum detineat, & cauſam legitimè examinans ei finem imponat. Sin autem apud Magiſtratum intentatum, & probatum ſit, acta Epiſcopo oſtendantur: & ſi ex eis delictum inuenerit, eum à gradu ſeparet, & iudex ei legitimum ſupplicium inferat. Sin autem exiſtimauerit Epiſcopus non iuſtè acta eſſe quæ facta ſunt, ſit is qui accuſatus eſt, ſub legitima ſecuritate, proprio gradu non motus, donec Imperatoria maieſtas, cauſa per Epiſcopum & magiſtratum cognita, iuſſerit quod ſibi videtur. Si Epiſcopus differat in pecuniarijs iudicare, poteſt actor ad magiſtratum accedere. Qui autem eſt accuſatus, non dat fideiuſſorem, ſed promittit ſub hypotheca bonorum ſine iuramento. Epiſcopi, qui inter ſe inuicem, eiuſdem Synodi exiſtentes, habent litem, à Metropolitano ſuo, & alijs eiuſdem Synodi Epiſcopis iudicantur: & ſi vtraque pars eis non ſtet, Patriarcha de eis cognoſcit, nullo ijs quæ ab eo conſtituuntur, valente reſiſtere. Idem eſt etiam ſi clericus contra ſuum Epiſcopum acceſſerit. Epiſcopus litigans nec dat fideiuſſorem, nec cautionem. Oeconomi, & Ptochotrophi, & Noſocomi, & qui ſunt eiuſmodi, ſuo Epiſcopo ſubijciuntur, & ab eo quod ad ſuam vtilitatem facere videtur, poſtulant, nec poſſunt ante poſtulationem ſe ad aliud iudicium conferre. ſed poſt poſtulationem, ſi ſe læſos eſſe putauerint, ſi eſt quidē Epiſcopus qui iudicauit, Metropolitanus examinat.

ἐναντίως δὲ τῷ ἐπισκόπῳ τοῦ ἄρχοντος ψηφιζομένου, ἡ τοῦ ἄρχοντος ψῆφος ὑπόκειται ἐκκλήτῳ, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἀναφέρεται καὶ ἐξετάζεται. ἐὰν δὲ ἀπὸ κελεύσεως ἢ προστάξεως δικάσῃ ἐπίσκοπος, ἡ ἔκκλητος τὴν ψῆφον αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν παραπέμψαντα τὴν ὑπόθεσιν, ἀναφέρει. ἐὰν ἔγκλημα κινεῖται κατά τινος τῶν εἰρημένων, εἰ μὲν παρὰ ἐπισκόπου, καὶ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν, ἐκβαλέτω αὐτὸν τοῦ βαθμοῦ, καὶ τηνικαῦτα ὁ πρόσφορος δικαστὴς αὐτὸν συνεχέτω, καὶ τὴν δίκην νομίμως ἐξετάζων ἐπιτιθέτω αὐτῇ πέρας. Εἰ δὲ πρῶτον παρὰ τῷ ἄρχοντι κινηθῇ, καὶ ἀποδειχθῇ, φανερούσθω τὰ ὑπομνήματα τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ εἰ ἐξ αὐτῶν εὕρῃ τὸ πλημμέλημα, χωριζέτω αὐτὸν τοῦ βαθμοῦ, καὶ ὁ δικαστὴς ἐπιφερέτω αὐτῷ νόμιμον ἐκδίκησιν· εἰ δὲ νομίσει ὁ ἐπίσκοπος μὴ δικαίως συστῆναι τὰ πεπραγμένα, μενέσθω ὁ κατηγορηθεὶς ὑπὸ νόμιμον ἀσφάλειαν, μὴ ἐξωθούμενος τοῦ ἰδίου βαθμοῦ, ἕως ἂν ἡ βασιλεία τῆς ὑποθέσεως ἐν εἰδήσει διὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἄρχοντος γινομένης, κελεύσῃ τὸ φαινόμενον αὐτῇ. ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος ὑπερτίθηται ἐπὶ τοῖς χρηματικοῖς δικαστηρίοις, ἐχέτω ἄδειαν ὁ ἐνάγων προσιέναι τῷ ἄρχοντι· ὁ δὲ αἰτιαθεὶς οὐ δίδωσιν ἐγγυητήν, ἀλλὰ ὁμολογίαν ποιεῖ ἐνυπόθηκον ἄνευ ὅρκου. ἐπὶ τοῖς ἐγκληματικοῖς ὑπὸ τὴν νόμιμον ἀσφάλειαν τὸ κατηγορούμενον πρόσωπον γίνεται. ἐπὶ δὲ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τοὺς κανόνας σκοπεῖ, τοῦ ἄρχοντος μηδεμίαν ἔχοντος μετουσίαν. ἐπίσκοποι πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες δίκην τῆς αὐτῆς συνόδου παρὰ τῷ μητροπολίτῃ αὐτῶν καὶ ἑτέροις ἐπισκόποις τῆς αὐτῆς συνόδου δικάζονται. καὶ εἰ μὴ μέρος ἑκάτερον ἐμμένει, ὁ πατριάρχης αὐτῶν σκοπεῖ, οὐδενὸς τοῖς παρ' αὐτοῦ τυπουμένοις ἀντιλέγειν δυναμένου. τὸ αὐτὸ ἐστι κἂν κληρικὸς κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ προσέλθῃ. προσελεύσεως δὲ κατὰ μητροπολίτου γινομένης ὁ πατριάρχης αὐτοῦ ὁμοίως σκοπεῖ. ἐπίσκοπος δικαζόμενος οὔτε ἐγγυὰς δίδωσιν, οὔτε ὁμολογίας ποιεῖ. οἱ οἰκόνομοι καὶ πτωχοτρόφοι καὶ νοσοκόμοι καὶ οἱ τοιοῦτοι τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ ὑπόκεινται, καὶ τὸ φαινόμενον ἀποφείλειν αὐτοῖς ἀπαιτοῦνται, μὴ δυνάμενοι πρὸ τῆς ἀπαιτήσεως, εἰς ἄλλο δικαστήριον ἀναχωρεῖν· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπαίτησιν, ἐὰν νομίσωσι βεβλάφθαι, εἰ μὲν ἐπίσκοπός ἐστιν ὁ κρίνας, ὁ μητροπολίτης ἐξετάζει.

εἰ δὲ μητροπολίτης ἔκρινεν, ὁ πατριάρχης σκοπεῖ, εἰ δὲ πρὸ τῆς τῶν λογισμῶν ποιήσεως καὶ τῆς ἀπαιτήσεως τελευτήσῃ τις τῶν εἰρημένων, κληρονόμοι αὐτοῦ ὑπόκεινται.

Σχόλιον.

Ἡ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ὡς εἴπομεν οὖσα νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. καὶ κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. λζ΄. λη΄. λθ΄. μέχρι τοῦ μ΄. διαλαμβάνει ὅσα συνοψίσθησαν.

Κείμενον.

Ὁμοίως βιβλίον α΄. τίτ. α΄. διάτ. μα΄. ἥτις φησὶν ὅτι κατ' ἐνιαυτὸν ὁ οἰκονόμος τὸν λόγον τῆς αὐτοῦ διοικήσεως παρατίθεται τῷ ἐπισκόπῳ. ἡ δὲ κδ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου λέγει, ὅτι δεῖ τοὺς οἰκονόμους Κωνσταντινουπόλεως κατὰ μῆνα ἢ τὸ μήκιστον ὑπὲρ δύο, λογοποιεῖν παρὰ τοῖς ἀρκαρίοις, ἐπεὶ κινδυνεύουσιν.

Σχόλιον.

Ἡ μα΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. οὐδὲ ἡ κδ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου.

Σχόλιον.

Ἐξ ἐπαρχίας ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρισκόμενος ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς τοῖς ἐνάγουσι, παρὰ μόνοις τοῖς ἐπάρχοις τῶν πραιτωρίων, ἢ τῷ παρὰ τῆς βασιλείας ἀφοριζομένῳ ἀπολογεῖται, εἰ μὴ ἐπὶ χώρας ἤρχθη ἡ ὑπόθεσις. τότε γὰρ ἐκεῖ πληροῦται. οἱ τῶν ἐκκλησιῶν εὐλαβεῖς ἀποκρισιάριοι οὐκ ἐνάγονται ὑπὲρ τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν ἐκκλησιῶν χάριν δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ χρέους, εἰ μὴ ἐξ ἐντολῶν τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν οἰκονόμων ἐνάγουσί τισι. τότε γὰρ μόνον αὐτῶν τὰς ἐναγωγὰς ὑποδέχονται. εἰ δὲ καὶ ἐνόχους αὐτοὺς καταστήσουσιν ἐν τῷ ποιεῖν τὰς ἀποκρίσεις, δέχονται τὰς παρὰ τούτων ἐναγωγάς. οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ διὰ πρεσβείαν ἢ χειροτονίαν ἀποδημοῦντες, οὐκ ἐνάγονται, μέχρις ἂν ὑποστρέψωσι μὴ βλαπτομένων τῶν ἐχόντων αὐτοὺς ὑπευθύνους ἐκ τῆς αὐτῶν ἀπολείψεως περὶ χρονίαν παραγραφήν. αἱ ὑπομνήσεις καὶ οἱ ἐκβιβασμοὶ μετὰ τιμῆς προσαγέσθωσαν τοῖς κληρικοῖς, καὶ μοναχοῖς, καὶ ἀσκητρίαις, καὶ ἀσκητρίοις ἐπὶ τοῖς χρηματικοῖς, ἰδιωτικοῖς καὶ δημοσίοις. καὶ μονάστρια ἢ ἀσκήτρια τοῦ μοναστηρίου μὴ ἀφελκέσθω,

A *Si autem Metropolitanus iudicauit, Patriarcha cognoſcit. Sin autem ante redditam rationem, & poſtulationem mortuus ſit eorum qui dicti ſunt quiſpiam, eorum hæredes tenentur.*

SCHOL. BALS. Conſt. ii. tit. i. Nouellarum (quemadmodum diximus) Nouella Iuſtiniani cxxiii. exiſtens, ac in lib. Baſil. tit. i. cap. xxxvii. xxxviij. xxxix. vſque ad xl. poſita, complectitur quæcunque in compendio propoſita ſunt.

B

TEXTVS.

SIMILITER *lib. i. conſtit. xli. quæ ait, quòd vnoquoque anno œconomus rationem adminiſtrationis ſuæ reddat Epiſcopo. Conſtitut. verò xxiiij. tit. ij. eiuſdem libri dicit, quòd œconomos vrbis Conſtantinopolitanæ ſingulis, aut ſummùm alternis menſibus apud arcarios rationes conficere oporteat, alioquíve periclitentur.*

SCHOL. BALS. Conſtit. xli. tit. iij. lib. i. cod. non eſt poſita in Baſil. neque conſtitut. xxiiij. tit. ii. eiuſdem lib.

C

TEXTVS.

QVI *Epiſcopus aut Clericus ex prouincia, Conſtantinopoli ab aduerſarijs inuenitur, apud prætoriorum præfectos ſolummodo, aut eum qui ab Imperatoria maieſtate* ad hoc *deſignatur, ſe tuebitur: extra quàm ſi in prouincia lis cœpta fuerit, tunc enim illic impletur. Religioſi Eccleſiarum Apocriſiarij pro Epiſcopis aut Clericis propter publicum priuatúmve debitum non conueniuntur, aut exiguntur: niſi ſi ex mandatis Epiſcoporũ aut œconomorum aliquos* ipſi *conueniant. Tunc enim ab ijſdem* & iis *ſolis actiones ſuſcipiunt.* Sed

D *& ſi dum* in iudicio *reſpondent, ſe obnoxios reddiderint*, etiam *inde exiſtentes actiones excipiunt. Epiſcopi & Clerici per cauſam legationis aut ordinationis peregrè agentes non conueniuntur donec reuerſi fuerint:* vt tamen *qui ipſos obnoxios habent, ex abſentia ipſorum circa longi temporis præſcriptionem non lædantur. Citationes atque executiones clericis, monachis, aſcetrijs, & aſcetis in pecuniarijs* cauſis ſiue *publicis* ſiue *priuatis reuerenter inferuntor. Nulla monaſtria vel aſcetria è monaſterio abſtrahitor:*

A ἡ ιζ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. κ΄. περὶ τὰ μέσα οὕτως ἔχοντι, ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη. ἡ ρλδ΄. νεαρὰ κεῖται ἐν βιβλίῳ ϛ΄. τίτ. ιθ΄. κεφ. θ΄. θέματι ε΄. λέγει δὲ τὸ η΄. ταύτης κεφ. οὕτω ῥητῶς, μοναστείαν μέντοι, ἢ ἀσκητείαν, δι᾽ οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἀφέλκεσθαι συγχωροῦμεν ἐκ τῶν οἰκείων ἢ μοναστηρίων ἢ ἀσκητηρίων.

Κεφάλαιον β΄.

Πόσοι καὶ τίνες καταμαρτυροῦσιν ἐπισκόπων, ἢ κληρικῶν, ἀποστόλων κανὼν οε΄. συνόδου Χαλ- B κηδόνος κανὼν κα΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιθ΄. ρλα΄. ρκθ΄. καὶ ρλ΄.

Κείμενον.

Ὁποίους δεῖ εἶναι τοὺς ἐν δίκῃ μαρτυροῦντας, διδάσκει ὁ ε΄. τίτ. τοῦ κβ΄. βιβλίου. καὶ ὁ η΄. τίτ. τοῦ δ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος. καὶ ἡ περὶ μαρτύρων ϛ΄. νεαρά. ἡ δὲ θ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ η΄. τίτ. φησὶν ὅτι εἷς μόνος οὐκ ἀκούεται κἂν μέγας εἴη ἀξιωματικός. αἱρετικὸς δὲ καθόλου οὐ καταμαρτυρεῖ ὀρθοδόξου, εἰ μὴ περὶ βουλευτικῆς καταστάσεως ὁ ὀρθόδοξος ἐνάγεται, ὡς βι- C βλίον α΄. τοῦ κώδικος τίτ. ε΄. διάτ. κα΄. καὶ ἐν τῇ περὶ βουλευτῶν καὶ ταξεωτῶν αἱρετικῶν με΄. νεαρᾷ, ἥτις αἴνεκται ἐν τοῖς παρατίτλοις τοῦ γ΄. τίτλου τῶν νεαρῶν.

Σχόλιον.

Ὁ ε΄. τίτ. τοῦ κβ΄. βιβλίου τῶν διγεστ. ἔστι τίτ. α΄. τοῦ κα΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ λέγει τὸ αὐτοῦ α΄. κεφ. ἀξιοπίστους εἶναι δεῖ τοὺς μάρτυρας, καὶ παράγονται καὶ ἐπὶ χρηματικοῖς οἱ μὴ κεκωλυμένοι ἀπὸ τοῦ νόμου ἢ ἐξκουσατευόμενοι. ὁ η΄. τίτ. τοῦ δ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. κα΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ κα΄. βιβλίου οὕτως ἔχον, ἀπόβλητος εἰς μαρτυρίας γίνεται ὁ καταδικασθεὶς ἐπὶ τὸ ποιῆσαι παραχώδη D φλυαρίαν. ἡ περὶ μαρτύρων ϛ΄. νεαρὰ ἐτέθη, ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν κα΄. κεφ. μϛ΄. οὕτως ἔχουσα περὶ τὴν ἀρχὴν, θεσπίζομεν καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς μεγάλης πόλεως ταύτης καὶ εὐδαίμονος. καὶ ἀνάγνωθι ταύτην σφόδρα οὖσαν ἀναγκαίαν, καὶ πολλὰ περὶ τῶν ὀφειλόντων μαρτυρεῖν διδάσκουσαν. ἡ θ΄. διάτ. τοῦ κ΄. τίτ. τοῦ δ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν κα΄. τίτ. α΄. κεφ. λϛ΄. θέματι β΄. οὕτως ἔχοντι, Δεῖ τοὺς μάρτυρας πρότερον ὀμνύναι, πρὶν ἢ μαρτυρήσουσι.

A Conſtitutio autem xvii. tituli primi Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxxxvii. poſitáque *est* in lib. iii. Baſilic. tit. i. cap. xx. quod circa medium ita habet, quemadmodum in textu ſcriptum eſt. Nouella cxxxiiij. poſita eſt in lib. vi. tit. xix. cap. ix. themate v. Dicit autẽ viii. huius cap. ita ad verbum: Monaſtriam planè, aut aſcetriam, nullo actionis genere è ſuis abſtrahi monaſteriis aut aſceteriis concedimus.

Cap. II.

B *Qvot & qui aduerſus Epiſcopos vel Clericos teſtificantur, Apoſtolorum canon lxxv. Syn. Chalcedon. canon xxi. Synod. Carthagin. canon xxxi. lix. cxxviij. & cxxx.*

Textvs.

Qvosnam in iudicio teſtes eſſe oporteat, docet v. tit. xxij. lib. digeſtor. Octaua autem quarti libri & eiuſdem tit. Codic. conſtitutio dicit, quòd vnus ſolus non auditur, etiam ſi magna ſit & illuſtri dignitate praditus. Hæreticus autem aduerſus orthodoxum nullo modo teſtificatur, C *niſi de ſtatu curiali cum orthodoxo agatur, vt tradit lib. primi Cod. tit. v. conſtit. xxi. & Nouella de decurionibus & cohortalibus hæreticis xlv. quæ relata eſt inter paratitla tit. iij. Nouellarum.*

ff. de teſtib. L. Iuriſiura. religioni C. de teſtibus.

Schol. Bals. Titulus v. libri xxii. Digeſt. eſt tit. i. lib. xxi. Baſil. atque idem primum caput, dicit eſſe teſtes fide dignos & in pecuniariis & criminalibus cauſis productos, qui non ſunt à lege prohibiti, vel excuſati. Viij. tit. iiij. lib. Cod. eſt caput xxi. tit. i. lib. xxi. quod ſic habet. A teſtimonio repellitur qui D condemnatus eſt, quòd ſeditioſas ac turbulentas aliquas ineptias fecerit. Nonageſima autem de teſtibus Nouella, ſita eſt in Baſilic. lib. xxi. cap. xlvi. quæ ita habet principium: Decernimus & maximè in hac magna & beata ciuitate. & lege eam vt quæ eſt maximè neceſſaria, & multa docet de iis qui poſſunt dicere teſtimonium. Ix. conſtit. xx. tit. iiij. lib. Cod. ſita eſt in xxi. lib. Baſilic. tituli primi cap. xxxvi. themate ii. quod ſic habet: Oportet teſtes iurare priuſquam dicant teſtimonium.

Credendum eſt autem honoratioribus. Vnius autem teſtis teſtimonium minimè eſt admittendum in quouis iudicio, etiamſi ſit Senatorij ordinis. Xxi. conſtit. v. tit. primi lib. Cod. eſt liber xxi. Baſilic. tit. i. cap. xlv. qui ſic habet: Hæreticorum Manichæi quidem vel Borboriſtæ, vel Græci, vel Samaritani, vel Montaniſtæ, vel Taſcodrugitæ, vel Ophitæ, vel qui Iudaicam religionem obſeruant, nulla in re dicant teſtimonium. Reliqui autem omnes, in iudicio quidem quod habet orthodoxum aduerſarium, non admittantur. in reliquis autem omnibus contractibus, vel teſtamentis, vel iudicijs habentibus hæreticos aduerſarios, indiſtinctè dicant teſtimonium, quo latior ſit facultas probationum. Quæ autem in hac conſtitutione comprehenduntur de ordine & ſtatu curiali, non ſunt poſita in Baſilic. ſed neque xlv. Iuſtiniani Nouella quæ ſita eſt in paratitlis.

Cap. III.

Si quis, qui multorum criminum Clericos accuſauit, primò propoſitum crimen non probauerit, Syn. Carth. can. ciiij.

Cap. IIII.

De ijs qui proprijs Epiſcopis non obediant, & de eo qui illum ſuſcepit, qui eſt à proprio Epiſcopo eiectus, vel excommunicatus, Syn. Antioch. can. vi. Syn. Carthag. can. ix. xxix. xxxvj. lxxvj. cxxviij. cxxxviij.

Cap. V.

De iudicijs Epiſcoporum & Clericorum, Apoſtolorum can. lxxiiij. Syn. Antioch. canon xiiij. xv. Syn. Chalced. can. nonus, decimusſeptimus. Syn. Sardic. canon tertius. v. xiiij. Syn. Carthag. can. xv. cxx. cxxi. & cxxviij. Quæ debent in hoc capite adſcribi, coniunxi præſentis capitis adſcriptionibus. Quærens ergo de pecuniarijs vel criminalibus cauſis, illic lege.

Cap. VI.

De retractatione ſententiarum Epiſcoporum, Syn. Antioch. can. vi. Syn. Sardic. canon iij. iiij. v. & xiiij. Syn. Carth. canon xiiij. xv. xxviij. lxxix. ix. c. cxxij. cxxv.

δεῖ δὲ τοῖς τιμιωτέροις μᾶλλον πιστεύειν, ἑνὸς δὲ μαρτυρία οὐκ ἔστι δεκτὴ ἐν οἱᾳδήποτε δίκῃ, κἂν συγκλητικὸς εἴη. ἡ κα΄. διάτ. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι βιβλίον κα΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. με΄. οὕτως ἔχον, τῶν αἱρετικῶν οἱ μὲν μανιχαῖοι, ἢ βορβορῖται, ἢ ἕλληνες, ἢ σαμαρεῖται, ἢ μοντανισταὶ, ἢ τασκοδρουγῖται, ἢ ὀφῖται, ἢ οἱ τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν σέβοντες, ἐν μηδενὶ μαρτυρείτωσαν. οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἐν δικαστηρίῳ μὲν ὀρθόδοξον ἔχοντι ἀντίδικον μὴ δεχέσθωσαν, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς πᾶσι συναλλάγμασιν, ἢ διαθήκαις, ἢ δικαστηρίοις, αἱρετικοὺς ἔχουσιν ἀντιδίκους, ἀδιακρίτως μαρτυρείτωσαν τοῦ πλάτους χάριν τῶν ἀποδείξεων. τὰ δὲ ἐν τῇ τοιαύτῃ διατάξει περιεχόμενα περὶ τῆς βουλευτικῆς τάξεως, καὶ καταστάσεως, οὐκ ἐτέθησαν ἐν τοῖς βασιλικοῖς, ἀλλὰ οὐδὲ ἡ με΄. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ ἡ ἐν τοῖς παρατίτλοις κειμένη.

Κεφάλαιον γ΄.

Ἐάν τις ἐπὶ πολλοῖς ἐγκλήμασι κληρικοὺς κατηγορήσας μὴ ἀποδείξῃ τὸ προτεθὲν πρῶτον κεφάλαιον, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρλ΄.

Κεφάλαιον δ΄.

Περὶ τῶν μὴ πειθαρχούντων τοῖς οἰκείοις ἐπισκόποις, καὶ περὶ ἐπισκόπου δεχομένου τὸν ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐκβληθέντα ἐπισκόπου, ἢ ἀπὸ κοινωνίας γενόμενον, συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ε΄. ϛ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν θ΄. κθ΄. ξϛ΄. οθ΄. ρκβ΄. καὶ ρλη΄.

Κεφάλαιον ε΄.

Περὶ δικῶν ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν, ἀποστόλων κανὼν οδ΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ιδ΄. ιε΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν θ΄. ιζ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν γ΄. ε΄. ιδ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιε΄. κη΄. ρη΄. ρκα΄. καὶ ρκη΄. τὰ ὀφείλοντα ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ παραγραφῆναι, συνῆψα ταῖς παραγραφαῖς τοῦ προλαβόντος κεφ. ζήτει οὖν περὶ χρηματικῶν ἢ ἐγκληματικῶν δικῶν, ἐκεῖνα ἀνάγνωθι.

Κεφάλαιον ϛ΄.

Περὶ ἀναψηλαφήσεως ψήφων ἐπισκόπων, συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ϛ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν γ΄. δ΄. ε΄. ιδ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιδ΄. ιε΄. κη΄. οθ΄. ϛϛ΄. ρκβ΄. ρκε΄.

Κείμενον.

Η η΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου φησὶ ὅτι αἱ τῶν ἐπισκόπων ψῆφοι ταῖς τῶν ὑπάρχων ἐοίκασι, ἀφ᾽ ὧν ἐκκαλεῖσθαι οὐκ ἔξεστι. καὶ ἡ κθ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι εἴτε μόνος μητροπολίτης, εἴτε μετὰ τῆς συνόδου αὐτοῦ δικάσει ἐπισκόπῳ, ἢ κληρικῷ, καὶ μὴ στερχθῇ τὰ τετυπωμένα, ὁ τῆς διοικήσεως πατριάρχης σκοπεῖ, καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ κεκριμένοις ἐμμένουσιν, ὡς ἂν εἰ αὐτὸς ἐξ ἀρχῆς ἐδίκασε. οὔτε γὰρ ἐκκαλοῦνται αἱ τῶν πατριαρχῶν ψῆφοι. τὸ αὐτὸ καὶ ἡ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἥτις φησὶν ὡς εἴ τις τῶν παρὰ ἐπισκόπων δικαζομένων, εἴσω ι. ἡμερῶν ἀντείπῃ, ὁ τῶν τόπων ἄρχων ἐξεταζέτω τὸ πρᾶγμα, καὶ ἢ βεβαιούτω τὴν ψῆφον, ἢ ἐμβιβαζέτω μὴ δυναμένου τοῦ δεύτερον ἐπὶ τούτῳ ἡττηθέντος, ἐκκαλεῖσθαι. ἐναντίως δὲ τοῦ ἄρχοντος τῷ ἐπισκόπῳ ψηφιζομένου, ἡ τοῦ ἄρχοντος ψῆφος ὑπόκειται ἐκκλήτῳ, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἀναφέρεται, καὶ ἐξετάζεται. ἐάν τε ἀπὸ κελεύσεως ἢ προστάξεως δικάσῃ ἐπίσκοπος, ἡ ἔκκλητος τὴν ψῆφον αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν παραπέμψαντα τὴν ὑπόθεσιν ἀναπέμπει.

Σχόλιον.

Η η΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου οὐ κεῖται εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ κθ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἡ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι κεφ. λϛ΄. τῆς ρκγ΄. νεαρᾶς, ὅπερ ἐτέθη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. μδ΄. καὶ φησι τὰ αὐτὰ σχεδὸν ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν· πλὴν ἐν τῷ τέλει τοῦ αὐτοῦ κεφ. φησὶν ἡ νεαρὰ ταῦτα· Εἰ δὲ ἐκκλησιαστικὸν τὸ πρᾶγμα, μηδεμίαν κοινωνίαν ἐχέτωσαν οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες πρὸς τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν, ἀλλ᾽ οἱ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῷ πράγματι πέρας ἐπιτιθέτωσαν. ἀνάγνωθι καὶ τὸ με΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, μέρος ὂν τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ λέγον ταῦτα, Εἴ τινες δὲ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι τῆς αὐτῆς συνόδου ἀμφισβήτησίν τινα πρὸς ἀλλήλους ἔχοιεν, εἴτε ὑπὲρ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, εἴτε ὑπὲρ ἄλλων τινῶν πραγμάτων, πρότερον ὁ μητροπολίτης αὐτῶν μεθ᾽ ἑτέρων δύο ἐκ τῶν αὐτῆς συνόδου ἐπισκόπων τὸ πρᾶγμα κρινέτω, καὶ εἰ μὴ ἐμμένοιεν ἑκάτερον μέρος τοῖς κεκριμένοις, τηνικαῦτα ὁ μακαριώτατος πατριάρχης τῆς διοικήσεως ἐκείνης μεταξὺ αὐτῶν ἀκροάσθω,

A
Textvs.

Viij. conſtitutio iiij. tit. primi lib. dicit, L. Epiſcop.
quod Epiſcoporum ſententiæ ſunt præfe- iudicium. C.
ctorum prætorio ſimiles, à quibus non li- de Epiſc. au-
cet appellare. Et viceſimanona eiuſdem dientia.
tituli conſtitutio, quòd ſiue ſolus Metro-
politanus, ſiue cum ſua Synodo iudicabit
Epiſcopum vel Clericum, nec placuerint
quæ decreta fuêre, diœceſis Patriarcha co-
gnoſcit, & iis quæ ab eo iudicata fuerint,
ſtatur, perinde ac ſi ipſe ab initio iudica-
uiſſet. Neque enim à Patriarcharum ſen-
tentia appellatur. Idem ij quoque eiuſ-
B *dem tit. Nouellarum conſtitutio, quæ dicit,*
quòd ſi quis eorum qui apud Epiſcopum li-
tigant, intra decem dies contradixerit, eo-
rum locorum præſens Magiſtratus rem exa-
minet: & vel confirmet ſententiam, vel
exequatur: non valente eo, qui hac in re
ſecundò victus eſt, appellare. Sin autem
Magiſtratus Epiſcopi ſententiæ contrariam
ſententiam ferat, Magiſtratus ſententia
eſt appellationi obnoxia, & ex lege refer-
tur, & examinatur. Sin autem ex iuſſu
vel mandato iudicauerit Epiſcopus, appel-
latio refert ſententiam ad eum qui tranſ-
miſit.

Schol. Bals. Conſtitutio viij. Auth. de Ec-
C tit. iiij. lib. i. non eſt poſita in Baſil. cleſiaſt. di-
neque eiuſdem tituli conſtit. xxix. uerſ. cap.
Secunda conſtitutio primi tit. No-
uellarum eſt cxxiii. caput xxxiij.
cxxiij. Iuſtiniani Nouellæ, quod po-
ſitum in lib. iij. Baſil. tit. i. cap. xliv.
& eadem fere dicit, quæ in textu
compendioſè ſunt poſita. ſed in fine
eiuſdem capitis hæc dicit Nouella:
Sin autem ſit res Eccleſiaſtica, ſecu-
lares magiſtratus nullam cum hac
cauſa communionem habeant, ſed
ſanctiſſimi Epiſcopi ex ſacris cano-
D nibus rei finem imponant. Lege etiã
xlv. cap. i. tit. iij. lib. Baſil. quod eſt
pars cxxiij. Nouellæ, & ſic habet: Si
qui autem ſanctiſſimi Epiſcopi eiuſ-
dem Synodi inter ſe controuerſiam
habeant, ſiue pro iure Eccleſiaſtico,
ſiue pro alijs quibuſdam negotiis,
prius Metropolitanus ipſorum cum
aliis duobus ex eadem Synodo Epi-
ſcopis rem iudicet: & ſi vtra-
que pars iudicatis non acquieue-
rit, tunc beatiſſimus illius Diœ-
ceſis Patriarcha inter ipſos audiat:

& illa decernat quæ Eccleſiaſticis canonibus legibúſque conueniant, nulla parte eius ſententiæ valente contradicere, &c.

CAP. VII.

SI *Epiſcopus habens controuerſiam cum Epiſcopo, iudicio non contendat, ſed manu agat, Syn. Carth. can. xx.*

CAP. VIII.

QVANDO *poteſt Epiſcopus aduerſus Epiſcopum apud ſecularem magiſtratum actionem intendere. Syn. Carthag. canon xlviij.*

CAP. IX.

DE *Epiſcopis & Clericis qui iniuſtè expelluntur, Syn. Nic. ij. can. iiij. Syn. Sardic. canon xiiij. xviij. xix.*

TEXTVS.

L. Quoniã. C. de Epiſc. & Cler.

XXIII. *conſtitutio iij tit. primi lib. Codic. ſuſcipit memoriam Flauiani: & eijcit Eutychen. xxxviij. autem eiuſdem tituli conſtitutio dicit quòd non oportet, Epiſcopos vel Clericos, cogere aliquos fructus offerre, vel dare angarias, vel moleſtia probróve afficere, vel excommunicare, vel non baptizare, vel non dare propter ea communionem, etiamſi inualuerit conſuetudo. Qui autem tranſgreditur, Eccleſia excidit, & eius adminiſtratione, & dat x. libras. Hæc autem in ſola regia vrbe ſeruari, & eius regione, & locis qui pertinent ad Metropolitanos qui ordinantur à Patriarcha, vel ad Epiſcopos qui fiunt ab illis. Et ſecunda conſtitutio primi tituli Nouellarum, dicit quòd Epiſcopus vel Presbyter, qui ſine cauſa canonica aliquem ſegregat, ſoluta à maiore Antiſtite ſegregatione, ipſe excommunicatur quandiu Antiſtiti cui ſubeſt, viſum fuerit.*

SCHOL. BALS. Conſtitutio xxiij. tit. iii. lib. i. Cod. non eſt poſita in Baſilic. neque conſt. xxxviij. eiuſdem tit. neque vero illis animũ aduertas. Conſtitutio autem ii. tit. Nouell. ẽſt cxxiij. Iuſtiniani Nouella in libro Baſilic. iij. tit. primi cap. xxiiij. quæ ſic habet: Omnibus autem Epiſcopis vel Preſbyteris interdicimus, ne aliquẽ à ſancta communione ſegregent, priùs quàm oſtenſa fuerit cauſa propter quam Eccleſiaſtici canones hoc fieri præcipiunt.

A κἀκεῖνα ὁριζέτω, ἅπερ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσι, καὶ τοῖς νόμοις συνάδει, οὐδενὸς μέρους κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ ἀντιλέγειν δυναμένου, καὶ τὰ ἑξῆς.

Κεφάλαιον ζ'.

Εαν ἐπίσκοπος ἔχων πρὸς συνεπίσκοπον, μὴ δικάσηται, ἀλλὰ χειρὶ πράξῃ, συνόδου Καρθαγένης κανὼν κ'.

Κεφάλαιον η'.

Πότε δύναται ἐπίσκοπος κινεῖν ἐπισκόπῳ παρὰ ἄρχοντι πολιτικῷ, συνόδου Καρθαγένης κανὼν μη'.

Κεφάλαιον θ'.

B Περὶ τῶν ἀδίκως ἐκβαλλομένων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν, συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν δ'. συνόδου Σαρδικῆς ιδ'. ιη'. ιθ'.

Κείμενον.

Η κγ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, δέχεται τὴν μνήμην Φλαβιανοῦ, καὶ ἐκβάλλει Ευτυχέα. ἡ δὲ λη'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶν ὅτι οὐ δεῖ τοὺς ἐπισκόπους ἢ τοὺς κληρικοὺς ἀναγκάζειν τινὰς καρποφορεῖν, ἢ ἀγγαρείας διδόναι, ἢ ἐπηρεάζειν, ἢ ἀφορίζειν, ἢ μὴ βαπτίζειν, ἢ μὴ διδόναι κοινωνίαν διὰ ταῦτα, κἂν C ἔθος ἐκράτησεν. ὁ δὲ παραβαίνων, ἐκπίπτει τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς διοικήσεως αὐτῆς, καὶ δίδωσι ι'. λίτρας. ταῦτα δὲ κρατεῖν ἐν μόνῃ τῇ βασιλευούσῃ καὶ τῇ ἐνορίᾳ αὐτῆς, καὶ τοῖς ἀνήκουσι τόποις μητροπολίταις ὑπὸ τοῦ πατριάρχου χειροτονουμένοις, ἢ τοῖς ἐξ ἐκείνων γινομένοις ἐπισκόποις. καὶ ἡ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος χωρὶς κανονικῆς αἰτίας ἀφορίζων τινὰ τῆς κοινωνίας, λυομένου τοῦ χωρισμοῦ ὑπὸ τοῦ μείζονος ἱερέως, αὐτὸς ἀκοινώνητος ἔσται ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ ἱερεὺς ὑφ' ὃν τελεῖ, συνίδῃ.

D Σχόλιον.

Η κγ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. οὐδὲ ἡ λη'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ μὴ πρόσχῃς τούτοις. ἡ δὲ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ιουστινιανοῦ ρκγ'. καὶ κεῖται ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ'. τίτ. α'. κεφ. κδ'. οὕτως ἔχουσα, πᾶσι δὲ τοῖς ἐπισκόποις, ἢ καὶ πρεσβυτέροις, ἀπαγορεύομεν μὴ ἀφορίζειν τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας, πρὶν ἡ αἰτία δειχθῇ δι' ἣν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες τοῦτο γίνεσθαι κελεύουσι,

Εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα τῆς ἁγίας κοινωνίας τινὰ χωρίσῃ, ἐκεῖνος μὲν ὃς ἀδίκως ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἐχωρίσθη, λυομένου τοῦ δεσμοῦ ὑπὸ τοῦ μείζονος ἱερέως, τῆς ἁγίας ἀξιούσθω κοινωνίας. ὁ δὲ ἀδίκως τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας τολμήσας χωρίσαι, πᾶσι τρόποις ὑπὸ τοῦ ἱερέως ὑφ' ὃν τέτακται, χωρισθήσεται τῆς κοινωνίας ἐφ' ὅσον χρόνον συνίδῃ ἐκεῖνος, ἵνα ὅπερ ἀδίκως ἐποίησε, ἀδίκως ὑπομείνῃ.

Si quis autem aliquem præter hæc à ſancta communione ſeparauerit, ille quidem, qui iniuſtè à ſancta communione ſeparatus eſt, ſoluto à maiori ſacerdote vinculo, ſancta communione dignetur. Qui autem iniuſtè aliquem à ſancta communione ſeparare auſus fuerit, omnibus modis à ſacerdote cui ſubeſt, à communione ſeparabitur, quandiu ei viſum fuerit: vt quod iniuſtè fecit, iuſtè ſuſtineat.

Κεφάλαιον ι.

Περὶ τῶν ἀφοριζομένων, ἢ ἐκβαλλομένων τῆς ἐκκλησίας ἢ τῆς κοινωνίας, ἀποστόλων κανὼν ιβ΄. ιγ΄. λβ΄. να΄. συνόδου Νικαίας κανὼν ε΄. ιβ΄. ιγ΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ϛ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν λϛ΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν δ΄. ιϛ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ι΄. ιγ΄. ιδ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ξε΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν κα΄.

CAP. X.

De ijs qui ſegregant, vel ex Eccleſia aut communione eijciunt, Apoſtolorum canon xij. xiij. xxxij. li. Syn. Nic. can. v. xij. xiij. Syn. Antioch. canon vi. Syn. Laodic. canon xxxvi. Syn. Chalced. can. iiij. xvi. Syn. Sardic. canon xiij. xiiij. Syn. Carthag. canon lxv. Syn. vi. can. xxi.

Κείμενον.

Η ιδ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου λέγει, ὅτι ὁ κατὰ δοκιμασίαν ἐπισκόπων ἐκβληθεὶς ἐπισκοπῆς, ἐάν τι ποιῇ ταραχῶδες, καὶ θέλῃ ἐπιβῆναι τῇ αὐτῇ ἐπισκοπῇ, πόῤῥω τῆς πόλεως ρ΄. μίλια ἐκβάλλεται, καὶ οὐκ ἔχει ἄδειαν προσιέναι βασιλεῖ, ἢ λαμβάνειν ἀντίγραφον, ἀλλ' εἰ καὶ λάβῃ, οὐκ ἀπολαύει. καὶ ὁ βοηθῶν αὐτῷ ἀγανακτεῖται. καὶ ἡ κγ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἐκβάλλει Εὐτυχέα. καὶ ἡ ε΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐκβάλλει Πέτρον, Ἄνθιμον, Σεβῆρον, καὶ Ζωορᾶν, ἀπειλοῦσα τοῖς ἔχουσι συγγράμματα Σεβήρου, καὶ μὴ καίουσιν αὐτὰ, ποινὰς ἑτέρας, καὶ χειρῶν ἀποκοπάς. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ἐπίσκοπος κανονικῶς τῆς ἱερωσύνης ἐκπεσὼν, καὶ ἐπιβαίνων τῇ πόλει ἀφ' ἧς ἐξεβλήθη, ἢ καταλιμπάνων τὸν τόπον ἐν ᾧ διάγειν ἐκελεύσθη, μοναστηρίῳ ἄλλης ἐπαρχίας ἐμβάλλεται.

TEXTVS.

XIIII. iij. tit. primi libri conſtitutio dicit, quòd qui ex Epiſcoporum examinatione Epiſcopatu eiectus eſt, ſi quid turbulentum fecerit, & ſuum Epiſcopatum inuadere voluerit, procul à ciuitate c. miliaribus eijcitur, nec ei datur facultas accedendi ad Imperatorem, vel accipiendi reſcriptum. Sed & ſi acceperit, nullam ex eo vtilitatem percipit, & qui auxilium illi affert, eius indignationem incurrit. Et xxiij. eiuſdem tituli conſtitutio Eutychem eijcit. Et v. eiuſdem tituli Nouellarum conſtitutio eijcit Petrum, Anthimum, Seuerum, & Zoaram, & ijs qui habent ſcripta Seueri, & ea non exurunt, tum alias pœnas, tum etiam manuum abſciſſionem interminatur. Secunda autem primi tituli Nouellarum conſtitutio dicit, quòd Epiſcopus, qui à ſacerdotio canonicè excidit, & inuadit ciuitatem, è qua eiectus eſt, vel relinquit locum in quo iuſſus eſt verſari, in Monaſterium alterius prouinciæ conijcitur.

Σχόλιον.

Η ιδ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι βιβλίον γ΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α΄. κεφ. α΄. καὶ λέγει τὰ αὐτά. ἡ κγ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ ε΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ μα΄. τοῦτο δὲ αὐτῆς τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. καὶ κεῖται ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. κϛ΄. οὕτως ἔχοντι, Εἴ τις δὲ ἐπίσκοπος

SCHOL. BALS. Conſtit. xiiij. tit. iii. lib. i. cod. eſt lib. iii. Baſilic. tit. i. cap. i. quod eadem dicit. Conſtit. xxiii. tit. iii. lib. i. cod. non eſt poſita in Baſil. conſt. v. tit. i. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani xli. Hoc autem eius cap. non eſt poſitũ in Baſil. Conſt. ii. tit. i. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxxiii. poſitáque eſt in libro iij. Baſilic. titulo primo capite xxvi. quod ſic habet: In lib. noſtris.

Certè ſi quis Epiſcopus quum ſecundum ſacros canones ſacerdotio eiectus eſt, ingredi ciuitatem auſit, ex qua eiectus, aut locum derelinquere in quo degere iuſſus eſt: iubemus, hunc in monaſterium in alia prouincia conſtitutum tradi.

Cap. XI.

Ex *Quibus cauſis ſegregatur Epiſcopus, vel Clericus, vel Laicus, & ſi Epiſcopus accuſatus, per libellum Epiſcopatum recuſet: & quòd non oportet eum qui Epiſcopus factus eſt, ſeu iuſtè ſeu iniuſtè eiectum, ad gradum Presbyteri deduci, Apoſtolorum canon v. viij. ix. x. xi. xij. xiij. xv. xvi. xx. xxiij. xxx. xxxvi. xliij. xlv. xlviij. xlix. li. liij. lvi. lvij. lviij. lxv. lxvij. lxx. lxxi. lxxij. lxxiij. lxxvi. lxxxiiij. Synodi Chalced. ex actis de Photio Epiſcopo Tyri, & Euſtathij Epiſcopi Beryti. Syn. Ancyr. canon. xviij. Neocaſar. canon lviij. Cyrilli ex epiſtola ad Domnum canon i. iij. Syn. vi. canon xx. & quæ in eis ſunt contrarietatem quæ in canonibus eſſe videtur, ſoluentia.*

Cap. XII.

Qvod *quandiu Epiſcopus ei non communicat qui ab ipſo excommunicatus eſt, nec alij Epiſcopi ei qui excommunicauit, communicant, Syn. Carthag. canon cxxxiij.*

Cap. XIII.

Qvot *Epiſcopi deponunt Epiſcopum, Syn. Conſtantinopol. quæ fuit aduerſus Epiſcopos Arabiæ, quare can. xij. Carthagin. & xx. de ij. & vi. & iij. Epiſcopis.*

Cap. XIIII.

Ex *quibuſnam cauſis deponitur quiſpiam, Apoſtolorum canon iij. v. vi. vij. xi. xx. xxiij. xxv. xxvij. xxix. xxx. xxxi. xxxv. xlij. xliij. xlv. xlvi. xlvij. xlix. l. li. lij. liij. lv. lix. lx. lxij. lxiij. lxiiii. lxv. lxvi. lxviii. lxix. lxx. lxxxi. lxxxiij. lxxxiiij. Syn. Nic. canon ij. x. xvij. Syn. Ancyr. canon x. xiij. xviij. Syn. Neocaſ. canon i. Syn. Antioch. canon i. iij. iiij. v. xiij. Syn. Epheſ. can. ij. Syn. Chalced. canon ij. xviij. xxvij. Syn. Sardic. can. xxi. Syn. vi. can. iij. iiij. v. ix. x. xi. lxxxvi. xcvij. Baſilij canon lxx.*

Cap. XV.

Ex *quibuſnam cauſis quiſpiam ſimul & deponitur, & ſegregatur: vel deponitur,*

A κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῆς ἱερωσύνης ἐκβληθεὶς τολμήσει ἐπιβῆναι τῆς πόλεως ἐξ ἧς ἐξεβλήθη, ἢ καταλιπεῖν τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐκελεύσθη διάγειν, κελεύομεν τοῦτον μοναστηρίῳ ἐν ἄλλῃ ἐπαρχίᾳ κατεστῶτι παραδίδοσθαι.

Κεφάλαιον ια΄.

Ἐκ ποίων αἰτιῶν ἀφορίζεται ἐπίσκοπος, καὶ κληρικὸς, ἢ λαϊκὸς, καὶ ἐὰν ἐπίσκοπος κατηγορούμενος διὰ λιβέλλου παραιτεῖται τὴν ἐπισκοπήν, καὶ ὅτι οὐ δεῖ τὸν ἐπίσκοπον γενόμενον, ἐκβαλλόμενον εὐλόγως ἢ ἀλόγως εἰς πρεσβυτέρου
B κατάγεσθαι βαθμὸν, ἀποστόλων κανὼν ε΄. η΄. θ΄. ι΄. ια΄. ιβ΄. ιγ΄. ιε΄. ιϛ΄. κ΄. κδ΄. λ΄. λϛ΄. μγ΄. με΄. μη΄. να΄. νϛ΄. νζ΄. νη΄. νθ΄. ξε΄. ξζ΄. ο΄. οα΄. οβ΄. ογ΄. οϛ΄. πδ΄. συνόδου Χαλκηδόνος ἐκ τῆς πράξεως τῆς περὶ Φωτίου τοῦ ἐπισκόπου Τύρου, καὶ Εὐσταθίου ἐπισκόπου Βηρυτοῦ, συνόδου ϛ΄. κανὼν η΄. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ λύοντα τὴν ἐναντιοφανείαν τῶν κανόνων, συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιη΄. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν α΄. Κυρίλλου ἐκ τῆς
C πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς κεφ. α΄. γ΄.

Κεφάλαιον ιβ΄.

Ὅτι ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ ἐπίσκοπος οὐ κοινωνεῖ τῷ παρ' αὐτοῦ ἀφορισθέντι, οὔτε οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι κοινωνοῦσι τῷ ἀφορίσαντι, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρλγ΄.

Κεφάλαιον ιγ΄.

Πόσοι ἐπίσκοποι καθαιροῦσι ἐπίσκοπον, συνόδου Κωνσταντινουπόλεως τῆς κατὰ τοὺς ἐπισκόπους Ἀραβίας, τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανὼν ιβ΄. καὶ κ΄. περὶ ιβ΄. καὶ ϛ΄. καὶ γ΄. ἐπισκόπων.

D

Κεφάλαιον ιδ΄.

Ἐκ ποίων τις αἰτιῶν καθαιρεῖται, ἀποστόλων κανὼν γ΄. ε΄. ϛ΄. ζ΄. ια΄. κ΄. κγ΄. κε΄. κζ΄. κθ΄. λ΄. λα΄. λε΄. μβ΄. μδ΄. με΄. μϛ΄. μζ΄. μθ΄. ν΄. να΄. νβ΄. νγ΄. νη΄. νθ΄. ξ΄. ξβ΄. ξγ΄. ξδ΄. ξε΄. ξϛ΄. ξη΄. ξθ΄. ο΄. πα΄. πγ΄. πδ΄. συνόδου Νικαίας κανὼν β΄. ι΄. ιζ΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ι΄. ιδ΄. ιη΄. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν α΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν α΄. γ΄. δ΄. ε΄. ιγ΄. συνόδου Ἐφέσου κανὼν β΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν β΄. ιη΄. κζ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν κα΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν γ΄. δ΄. ε΄. θ΄. ια΄. πϛ΄. ϛζ΄. Βασιλείου κανὼν ο΄.

Κεφάλαιον ιε΄.

Ἐκ ποίων τις αἰτιῶν ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἀφορίζεται, καὶ καθαιρεῖται· ἢ καθαιρεῖται,

καὶ τῆς κοινωνίας ἢ τῆς ἐκκλησίας ἐκκόπτεται, ἀποστόλων κανὼν κή. κθ'. λ'. ξέ.

Κεφάλαιον ιϛ'.

Ἐκ ποίων αἰτιῶν κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀναθεματίζεται, συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ιή. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν β'. ζ'. Βασιλείου ἐκ τῆς πρὸς Γρηγόριον πρεσβύτερον ἐπιστολῆς.

Κεφάλαιον ιζ'.

Ὅτι οὐ δεῖ δὶς ἐκδικεῖν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἀποστόλων κανὼν κέ. Βασιλείου κανὼν γ'. λβ'. νά.

Κεφάλαιον ιή.

Ἐκ ποίων τὶς αἰτιῶν τελείως ἐκβάλλεται, ἀποστόλων κανὼν κή. νά. ξβ'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν δ'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν λϛ'. συνόδου ϛ'. κανὼν κά.

Κεφάλαιον ιθ'.

Πότε τὶς καθέδρας μὲν ἢ στάσεως ἱερατικῆς μετέχει, οὐκ ἐνεργεῖ δέ τι τῶν λοιπῶν, συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ά. β'. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν θ'. συνόδου ϛ'. κανὼν γ'. κϛ'. Βασιλείου κανὼν κζ'. ό.

Κεφάλαιον κ'.

Περὶ τοῦ μὴ πιστεύεσθαι τὸν ἐπίσκοπον λέγοντα ἰδιαζόντως αὐτῷ τὸν κληρικὸν συνομολογῆσαι τὸ ἁμάρτημα, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρλβ'.

Κεφάλαιον κά.

Περὶ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ ἐσθίοντος κρέα ἐν αἵματι, ἢ θηριάλωτον ἢ θνησιμαῖον ἀποστόλων κανὼν ξγ'. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν γ'. συνόδου ϛ'. κανὼν ξζ'.

Κεφάλαιον κβ'.

Περὶ τοῦ τοὺς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, καὶ πάντας τοὺς τὰ ἱερὰ ψηλαφῶντας, ὀφείλειν ἀπέχεσθαι τῶν οἰκείων γαμετῶν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν γ'. δ'. κέ. ό. συνόδου ϛ'. κανὼν ιβ'. ιγ'.

Κεφάλαιον κγ'.

Περὶ κληρικοῦ χλευάζοντος τοὺς ἀσθενεῖς, ἀποστόλων κανὼν πεντηκοστὸς ἕβδομος.

Κεφάλαιον κδ'.

Περὶ κληρικοῦ ἑαυτὸν ἀκρωτηριάζοντος, ἀποστόλων κανὼν κγ'. συνόδου Νικαίας κανὼν ά. καὶ β'. ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν ή. ἀνάγνωθι ἀνωτέρω τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ ιδ'. κεφαλ. τοῦ ά. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

A & à communione ſeu Eccleſiæ abſcinditur, Apoſt. canon xxviij. xxix. xxx. lxv.

CAP. XVI.

Ex quibus cauſis Clericus, vel Laicus anathematizatur, Syn. Gangr. can. xviij. Syn. Chalced. can. ii. vii.. Baſilii, ex epiſtola ad Gregorium Presbyterum.

CAP. XVII.

QVOD non oportet bis vendicare in idipſum, Apoſt. canon xxv. Baſilii canon

B iii. xxxii. li.

CAP. XVIII.

Ex quibuſnam cauſis quiſpiam perfectè eiicitur. Apoſt. can. xxviii. li. lxii. Syn. Antioch. can. iiii. Syn. Laod. can. xxxvi. Syn. vi. can. xxi.

CAP. XIX.

QVANDONAM cathedræ quidem vel Eccleſiaſtici ſtatus eſt aliquis particeps, reliquorum autem nihil exercet, Syn. Ancyr. canon i. ii. Syn. Neocæſar. can. ix. Syn. vi. can. iij. xxvi. Baſil. can. xxvii. lxx.

CAP. XX.

C NON eſſe credendum Epiſcopo qui dicit, ei ſuum Clericum priuatim peccatum eſſe confeſſum, Syn. Carth. can. cxxxii.

CAP. XXI.

DE Epiſcopo vel Clerico qui comedit carnem in ſanguine, vel à feris captam, vel ſuffocatam, Apoſt. can. lxiii. Syn. Ancyr. can. iiii: Syn. Ancyr. can. iii. Syn. vi. canon lxvii.

CAP. XXII.

QVOD Epiſcopos, & Presbyteros, &

D Diaconos, & omnes qui ſacra contrectant, oporteat etiam à propriis vxoribus abſtinere. Syn. Carth. canon iii. iiii. xxv. Syn. vi. can. xii. & xiii.

CAP. XXIII.

DE Clerico qui irridet infirmos, Apoſt. can. lvii.

CAP. XXIIII.

DE Clerico qui ſeipſum caſtrauit, Apoſt. can. xxiii. Syn. Nic. can. i. Synodi primæ & ſecundæ, quæ habita eſt in Templo Sanctorum Apoſtolorum, can. viii. lege etiam quæ ſuperius ſcripta ſunt in xiiii. cap. primi tit. præſentis operis.

Cap. XXV.

De *Clericis Apoſtatis, & ſacrificatoribus, & Magis, & Incantatoribus, & Aſtrologis, & Mathematicis, & de Vaticinationibus, & Veneficiis, & amuletis, Apoſt. canon lxij. Syn. Ancyr. canon i. ij. Syn. Laodic. can. xxxvi. ſancti Baſilij canon lxxiij.*

Textus.

C. de maleficis & Mathemat.

De *Maleficis, & Mathematicis & ſimilibus, tractat xviij. tit. ix. libri Codic. Conſtitutio prima hac eſt, Plus eſt veneno quàm gladio necare. Conſtitutio ij. Geometriam ſcire eſt vtile. Mathematica autem prohibita eſt & condemnatur. Conſtitutio tertia, Nullus Aruſpex, vel ſacerdos, vel eorum qui huic ritui miniſtrare ſolent, ad vllum ingrediatur, quamcunque ob cauſam, etiam ſi eorum ſit amicus. Nam & ipſe crematur: & qui eum euocauit, publicatis ſuis bonis deportatur, & eum qui vult, accuſat. Conſtit. iiij. Qui magica arte ſaluti hominum, vel pudicitiæ inſidiantur, puniuntur. Sed non ij qui ad corporum medelam aut fructuum fertilitatem aliquid faciunt, vtpote imbrem, vel grandinem ſiſtentes. Conſtitut. v. Nullus interroget Vatem, vel Sacrificum, vel Aruſpicem: nec diuinet Chaldeus, vel Mathematicus, vel quiſpiam eis ſimilis. Qui autem præter hac facit, capite truncatur.*

Schol. Bals. Conſtitutio i. tit. xviii. lib. ix. Codicis poſita eſt in lib. lx. Baſilic. tit. xxxix. cap. xxi. quod etiam ita habet, vt in compendio propoſitum eſt. Conſtitutio ii. eiuſdem tituli & libri, eſt eiuſdem tit. & libri caput xxiij. veruntamen non ſcriptum eſt in Baſilicis, quemadmodum prius legebatur, ſed ita dicit: Et per ſacrificia vaticinari. Qui autem eſt eiuſmodi, enſe puniatur. & qui eum, vel ſuaſione, vel mercede euocauit, exterminationi ſeu exilio & bonorum publicationi ſubiicitur. & qui hoc crimen accuſat, non eſt delator, ſed præmio magis dignus. Vide ergo quòd veteres leges ad id quod eſt benignius, traductæ ſunt: & non ea quam prius habebant poteſtate, in repurgatione ſitæ ſunt: ſublatũ eſt enim, & cõburi maleficos,

Κεφάλαιον κέ.

Περὶ κληρικῶν ἀποστατῶν, καὶ θυτῶν, καὶ μάγων, καὶ ἐπαοιδῶν, καὶ ἀστρολόγων, καὶ μαθηματικῶν, καὶ περὶ μαντειῶν, καὶ φαρμακειῶν, καὶ περιάπτων, ἀποστόλων κανὼν ξβ΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ά. β΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν λϛ΄. τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανὼν ογ΄.

Κείμενον.

Περὶ φαρμακῶν, καὶ μαθηματικῶν, καὶ τῶν ὁμοίων, διαλαμβάνει ὁ ιή. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος διάτ. ά. ταῦτα, Μεῖζόν ἐστι τὸ φαρμάκῳ ἢ ξίφει φονεῦσαι. διάτ. β΄. τὴν γεωμετρίαν χρήσιμόν ἐστιν εἰδέναι. ἡ δὲ μαθηματικὴ ἀπηγόρευται καὶ κατακρίνεται. διάτ. γ΄. μηδεὶς οἰωνοσκόπος, ἢ ἱερεὺς ἢ τῶν ὑπουργούντων τοιαύτῃ θρησκείᾳ, εἰσίτω πρός τινα ἐν οἱᾳδήποτε αἰτίᾳ, κἂν αὐτοῦ φίλος ᾖ, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς καίεται, καὶ ὁ προστρεψάμενος αὐτὸν δεπορτατεύε(ται) δημευόμενος, καὶ ὁ βουλόμενος κατηγορεῖ. διάτ. δ΄. οἱ διὰ μαγείας τῇ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἢ τῇ σωφροσύνῃ ἐπιβουλεύοντες τιμωροῦνται, οὐ μὴν οἱ πρὸς θεραπείας τῶν ἀνθρώπων ἢ τὴν εὐετηρίαν τῶν καρπῶν ποιοῦντες, οἷον βροχὴν, ἢ χάλαζαν ἐπέχοντες. διάτ. έ. μηδεὶς ἐρωτάτω μάντιν, ἢ θύτην, ἢ οἰωνοσκόπον· μήτε χρηματιζέτω χαλδαῖος, ἢ μαθηματικὸς, ἢ τις παραπλήσιος. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν ἀποτέμνεται.

Σχόλιον.

Ἡ ά. διάτ. τοῦ ιή. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, κεῖται ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν ξ΄. τίτ. λθ΄. κεφ. κά. οὕτως ἔχοντι ὡς συνωψίσθη. ἡ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου, ἐστὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ τίτ. κεφ. κβ΄. ἡ γ΄. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου ἐστὶ τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου κεφάλαιον κγ΄. πλὴν οὐκ ἐγράφη ἐν τοῖς βασιλικοῖς ὡς εἶχε λέξεως πρότερον. ἀλλ' οὕτω φησὶ, καὶ τὸ διὰ θυσιῶν μαντεύεσθαι. ὁ δὲ τοιοῦτος ξίφει τιμωρείσθω. καὶ ὁ τοῦτον προστρεψάμενος, ἢ παρακλήσει, ἢ μισθῷ, ἐξορίᾳ καὶ δημεύσει ὑπόκειται. καὶ ὁ κατηγορῶν τούτου τοῦ ἐγκλήματος οὐκ ἐστὶ δηλάτωρ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπάθλου ἀξιοῦται. βλέπε οὖν ὅτι τὸ φιλανθρωπότερον μετέπεσον τὰ παλαιότερα νόμιμα, καὶ οὐκ ὡς εἶχον δυνάμεως πρότερον κατεστρώθησαν ἐν τῇ ἀνακαθάρσει. ἀνῃρέθη γὰρ καὶ τὸ, καίεσθαι τοὺς αὐτουργοὺς

καὶ τὸ δηπορτατεύεσθαι τοὺς προσκεκλημένους. ὡσαύτως παρείθη καὶ τὸ τῶν οἰωνοσκόπων, καὶ τὸ μὴ εἰσιέναι τινὰ ἐκ τούτων πρός τινα, κἂν ᾖ φίλος αὐτοῦ. ἐκωλύθη δὲ μόνον τὸ διὰ θυσιῶν μαντεύεσθαι. Σημείωσαι οὖν ταῦτα. ἡ δ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου τῶν βασιλικῶν κεφ. κδ΄. πλὴν οὐδὲ τοῦτο κατεστρώθη ὡς ἔκειτο ἐν τῷ πλάτει, ἀλλὰ παρείθη τὸ μὴ τιμωρεῖσθαι τοὺς πρὸς θεραπείαν τῶν σωμάτων, ἢ πρὸς εὐετηρίαν τῶν καρπῶν ποιοῦντάς τι μαγικὸν, καὶ ἐπέχοντας βροχὴν, ἢ χάλαζαν. καὶ κατεστρώθη τὸ κεφ. οὕτω. ἡ διάτ. φησὶ τὸν ἐπιτηδευσάμενον γοητείαν ἕλκουσαν εἰς ἔρωτα τοὺς σώφρονας λογισμοὺς, ἢ κατὰ σωτηρίας ἀνθρώπων μηχανησάμενον, δημεύσει καὶ ἐξορίᾳ τιμωρεῖσθαι. μὴ πρόσχῃς οὖν τοῖς ἐν τῷ κειμένῳ γεγραμμένοις, ἀλλὰ τοῖς τεθεῖσιν ἐν τῷ βασιλικῷ· ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν νόμων, καὶ ἀπὸ τῶν ἐντὸς κειμένων κανόνων ὥρισται τιμωρεῖσθαι μὴ μόνον τοὺς διά τινα αἰτίαν μαγικά τινα ποιοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς προσερχομένους αὐτοῖς, κἂν δῆθεν ἀγαθοῦ τινος χάριν ποιῶσι ζήτησιν, ὡς ὅταν περὶ εὐφορίας καρπῶν ἐρωτῶσιν. ὡσαύτως καὶ ἡ ε΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. τοῦ κώδικος, ἔστι τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. τῶν βασιλικῶν κεφ. κε΄. οὕτω φάσκον, Μηδεὶς ἐρωτάτω τινὰ μαντικὴν ἐπαγγελλόμενον. οἱ δὲ χαλδαῖοι καὶ οἱ μάγοι μηδὲ ἐν αὐταῖς μαντείαις ἑαυτοὺς παρεχέτωσαν, ἀλλὰ κεφαλικῶς τῇ διὰ σιδήρου τιμωρίᾳ ὑποκείσθωσαν. Σημείωσαι ἀπὸ τῶν κατεστρωθεισῶν διατ. ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ παρόντος κεφ. ὅτι κἂν ὑπὸ τῶν διγέστων, καὶ ἀπὸ τῶν κωδίκων τῶν πρὸ τῆς ἀνακαθάρσεως πολιτευομένων τῇ κεφαλικῇ τιμωρίᾳ περιείχετο καὶ τὸ καίεσθαι, καὶ ἀποτέμνεσθαι καὶ φουρκίζεσθαι, ἀλλὰ ὁ ποιήσας τὴν ἀνακάθαρσιν τῶν νόμων βασιλικῶν, καὶ συνθέμενος τὰ βασιλικὰ, οὐκ ἐδέξατο ταῦτα, ἀλλὰ τὰς ἀπὸ τῶν κωδίκων διατάξεις καταστρώσας ἐν τοῖς βασιλικοῖς, τὰ τρία ταῦτα οὐ προσέθετο. μὴ γοῦν ἐναντιωθῇς τοῖς ἐν τῷ να΄. τίτ. τοῦ ζ΄. βιβλίου κειμένοις νόμοις, διγέστοις οὖσι, καὶ λέγουσι κεφαλικὴν εἶναι τιμωρίαν, καὶ τὸ καίεσθαί τινας, ἀποτέμνεσθαι, καὶ φουρκίζεσθαι. Εἰ γὰρ αἱ διατάξεις αἱ μεταγενέστεραι αἱ ταῦτα διοριζόμεναι οὐκ ἐδέχθησαν, πολλῷ πλέον τὰ δίγεστα.

A & deportari eos qui euocauerunt. Similiter prętermiſſa ſunt, & quæ de Aruſpicibus dicta ſunt, & non ingredi vllum ex his ad aliquem, etiamſi ſit eius amicus. Tantũ autem prohibitum eſt per ſacrificia diuinare. Nota ergo hæc. Quarta eiuſdem tituli & libri Codicis conſtitutio, eſt eiuſdem tit. & lib. Baſil. cap. xxiiij. Sed nec hæc quidem ita ſita eſt vt erat in integra: ſed prætermiſſum eſt illud, non puniri eos qui ad corporis medelam, vel fructuum fertilitatem, faciũt aliquid magicum, & imbres ſiſtunt & grandinem. B Et caput ſic ſitum eſt: Conſtitutio dicit, Eum qui maleficium exercuit quod mentes pudicas ad amorem attrahit, vel aduerſus hominum ſalutẽ quid machinatus eſt, bonorum publicatione & exilio puniri. Ne ergo mentem adhibueris iis quæ in textu ſcripta ſunt, ſed iis quæ ſita ſunt in Baſilic. Nam à canonibus & legib⁹ quæ ſunt in textu, ſtatutum eſt vt puniantur non ſolùm ij qui propter aliquam cauſam magica operantur, ſed ij etiam qui ad ipſos accedunt: etiam C ſi alicuius boni gratia ſciſcitentur. Vt quando de fructuum fertilitate interrogant. Similiter & v. eiuſdem tit. & lib. Cod. conſtitutio ſic dicit: Nemo interroget aliquem diuinationem profitentem. Chaldæi autẽ & Mathematici ne in ipſis quidẽ diuinationibus ſeipſos præbeant: ſed etiam capitaliter per ferrum punitionį ſubiiciantur. Nota ex conſtitutione ſita in interpretatione præſentis capitis, quòd etiamſi ex Digeſtis & Codice, quæ ante repurgationem in vſu ciuili verſabantur, in D capitali ſupplicio continebatur, & vri, & capite truncari, & furcæ affigi: Imperator tamen qui fecit legum repurgationem, & Baſilica compoſuit, ea non admiſit, ſed diſtantias à canonibus in Baſilic. ſtatuens, hæc tria non adiêcit. Ne hæc itaque contaria eſſe putes legibus quæ ſitæ ſunt in xix. tit. xlviii. libri Digeſtorum quæ dicũt eſſe capitale ſupplicium, Vri aliquos, & capite truncari & furcæ affigi. Si enim recentiores conſtitutiones, quæ hoc decernunt, non admiſſæ ſunt, multo magis nec Digeſt. leges. L. Capitaliũ. ff. de pœnis.

Mentem ergo adhibe ijs quæ in xxxix. capite ſita ſunt. Nota ex præſenti xxv. capite, quod ſicut comburi aliquos non admiſit Baſilic. vt diximus in præſentis capitis interpretatione, ita nec caput amputatur Chaldæis & Magis: ſed loco eius per ferrum punitio permiſſa eſt. Dic ergo ſummatim ex his & multis aliis colligens, non eſſe capitale ſupplicium capitis amputationem, nec in furca ſuſpendi, nec lapidibus obrui, nec in profundum immergi, ſed eſſe crudelem & inhumanam mortem. Capitale autem ſupplicium eſſe relegationem, excæcationem, manus amputationem, & reliqua, quæ dant ei qui punitur, tempus ſe conuertendi & diſcedendi à peccatis, eo quòd longo tempore plectatur. Dic autem, quòd quæcunque leges inueniuntur in Baſilic. dictæ doctrinæ contrariæ, eæ ſunt Digeſtorum, & ſeruari non debent. ſtatutum eſt enim conſtitutiones eſſe Digeſtorũ legibus præſtantiores, quando de vno & eodem conſtituunt, & quod videtur legib⁹ & omnibus Nouellis, leges debere benignius interpretari, & ſic ſententiam ferri. Ne mireris itaque quòd Synodus quæ Conſtantinopoli eſt habita tempore illius ſanctiſſimi Patriarchæ Domini Michaëlis Oxitæ, decreuit & permiſit vt exureretur Bogomylus. Eſt enim veriſimile non fuiſſe tunc leges tractatas, vel potiùs, cùm à ſua hæreſi dimoueri non poſſent, etiam tanquam martyres incendium præripuiſſe. Ego autem qui ſcio nullum vnquam canonem ſupplicium permittere, quia lex Eccleſiaſtica non nouit pœnas corporales, ſed ciuilis, adhuc miror quomodo Synodus hoc vnquam decretum ediderit. A Chriſtianorum enim corpore Hæreticos abſcindere iubemur: ſed eos punire non docemur: ſed ſi ſint pertinaces, eos tradere legi ſeculari, & à ſecularibus Magiſtratibus de ijs ſententiam ferri.

TEXTVS.

CONST. vi. *Qui elementa perturbant, vel ſuos inimicos per Dæmones interficiunt, feris obyciuntur. conſt. vij. Peccata*

A παρέστηκε οὖν τοῖς ἐν τῷ λθ΄. κεφ. κατεστρωμένοις νόμοις μεταγενεστέροις οὖσι, καὶ μὴ τοῖς διγέστοις ὡς παλαιοτέροις καὶ σχολάσασι. Σημείωσαι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κε΄. κεφ. ὅτι ὥσπερ τὸ καίεσθαι τινὰς οὐκ ἐδέξατο ὁ βασιλικὸς καθὼς εἴπομεν εἰς τὴν τοῦ παρόντος κεφ. ἑρμηνείαν, οὕτως οὐδὲ τὸ ἀποτέμνεσθαι ἤτοι ἀποκεφαλίζεσθαι τοὺς Χαλδαίους, καὶ τοὺς Μάγους, ἀντὶ τούτου διὰ σιδήρου τιμωρία ἐτράπη. ἁπλῶς οὖν συναγαγὼν καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν οὐ μὴν δὲ καὶ ἀπὸ τούτων μὴ εἶναι τιμωρίαν κεφαλικὴν τὸν ἀποκεφαλισμὸν, τὸ καίεσθαι, τὸ φουρκίζεσθαι, τὸ λιθοβολεῖσθαι, τὸ εἰς βυθὸν ῥίπτεσθαι, ἀλλὰ ἀπάνθρωπον θάνατον, B τιμωρίαν δὲ κεφαλικὴν εἶναι τὸν περιορισμὸν, τὴν τύφλωσιν, τὴν ἐκτομὴν τῆς χειρὸς, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα καὶ ἐς προφῆς καιρὸν διδόασι τῷ τιμωρουμένῳ, καὶ τοῦ ἐσφαλμένου ἀπόστασιν, διὰ τὸ ἐπὶ πολὺ τιμωρεῖσθαι, εἰπὲ ὅτι ὅσα νόμιμα εὑρίσκονται ἐν τοῖς βασιλικοῖς ὑπεναντία τῇ παρούσῃ διδασκαλίᾳ δίγεστά εἰσι, καὶ οὐκ ὀφείλουσι κρατεῖν. νενόμισται γὰρ προτιμοτέρας εἶναι τὰς διατάξεις τῶν διγέστων, ἔνθα περὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς νομοθετοῦσί τι. καὶ ὅτι τοῖς νόμοις δοκεῖ καὶ πάσαις ταῖς C νεαραῖς ἐπὶ τὸ φιλανθρωπότερον τοὺς νόμους ἑρμηνεύεσθαι, καὶ οὕτω τὰς ἀποφάσεις γίνεσθαι. μὴ οὖν θαυμάσῃς ὅτι ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Ὀξείτ. διέγνω, καὶ ἐπέτρεψε καυθῆναι Βογομίλους. εἰκὸς γὰρ ἐστι μὴ πρακτευθῆναι τότε τοὺς νόμους, καὶ μᾶλλον ὅτι τότε ἀμεταθέτως ἔχοντες τῆς οἰκείας αἱρέσεως οἱ Βογόμιλοι, ὡς μαρτύριον προήρπαζον τὴν καῦσιν. ἐγὼ δὲ εἰδὼς μηδένα κανόνα ἐπιτρέψαι ποτὲ τιμωρίαν, ὅτι μηδὲ οἶδεν ὁ ἐκκλησιαστικὸς νόμος σωματικὰς ποινὰς, ἀλλ' ὁ πολιτικὸς, καὶ ἔτι θαυμάζω D πῶς τοιαύτην διάγνωσιν τότε ἡ σύνοδος ἐξέθετο. ἐκκόπτειν γὰρ ἐκ τοῦ σώματος τῶν Χριστιανῶν τοὺς αἱρετικοὺς δεδιδάγμεθα, τιμωρεῖν δὲ αὐτοὺς οὐκ ἐμάθομεν, ἀλλὰ ἀμεταθέτους ὄντας παραδιδόναι τῷ πολιτικῷ νόμῳ, καὶ παρὰ τῶν ἀρχόντων τὰς κατὰ τούτων ἀποφάσεις ἐκφέρεσθαι.

Κείμενον.

Διάτ. ϛ΄. Οἱ τὰ στοιχεῖα ταράσσοντες, ἢ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν διὰ δαιμόνων φονεύοντες, θηρίοις ἀναιροῦνται. διάτ. ζ. πανταχοῦ

μὲν ἁμαρτήματα μυσαρά ἐστιν. ἐν δὲ τῇ βασιλευούσῃ οἱ εὑρισκόμενοι γόητες ἢ μάντεις, ἢ ἐν ἀφηγήσει ὀνείρων μαντευόμενοι ἢ οἰωνοσκόποι, βασανίζονται καὶ ξέονται ἀρνούμενοι, καὶ τοῖς ἐλέγχουσιν ἀνθιστάμενοι, προνόμια ἔχειν οὐ δυνάμενοι. Διάτ. ή. ἴσον ἐστὶ τὰ ἀπηγορευμένα μαθεῖν καὶ διδάσκειν. Διάτ. θ'. ὁ εἰδὼς γόητά τινα, καὶ καταλαβὼν αὐτὸν ἐπὶ γοητείᾳ, παραδιδότω. Εἰ δὲ ἡνίοχος ἤ τις ἕτερος παρὰ ταῦτα ποιήσῃ, ἢ λαθραίως αὐτὸν τιμωρήσεται, ἐσχάτως τιμωρεῖται. ὑπολαμβάνεται γὰρ ταῦτα πρᾶξαι ὡς εἰς ἐχθρὸν, ἢ ἵνα ἐκεῖνος μὴ δημοσιεύσῃ τοὺς συνίστορας. λέγει δὲ καὶ βιβλίον ά. τοῦ κώδικος τίτ. ζ. Διάτ. γ'. ὅτι οἱ γόητες καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς πασχαλίας, ἐγκλείονται καὶ δεσμοῦνται. καὶ Διάτ. ί. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι οἱ μαθηματικοὶ μὴ καίοντες τὰς βίβλους αὐτῶν, προσιόντες τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει τῶν ἐπισκόπων, πάσης ἀπωθοῦνται πόλεως. εἰ δὲ ἐν πόλει εὑρεθῶσιν, ἢ τὰ τῆς ἰδίας θρησκείας δημοσιεύοντες, δεπορτατεύονται.

Σχόλιον.

Η ς'. Διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ τοῦ λθ'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν κεφ. κς'. οὕτως ἔχον, Οἱ εἰς βλάβην ἀνθρώπων δαίμονας ἐπικαλούμενοι ξίφει τιμωρείσθωσαν. ἡ ζ'. Διάτ. ἐστὶ κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. βιβλίου κζ'. λέγον οὕτως, Οἱ ἀξιωματικοὶ οὐχ ὑπόκεινται βασάνοις εἰ μὴ ἐπὶ τῆς καθοσιώσεως. Εἰ δὲ καί τινες εὑρεθῶσι γόητες, ἢ οἱανδήποτε μετρίαν ἐπαγγελλόμενοι μαντείαν, μηδενὶ προνομίῳ ἀξιώματος κεχρήσθωσαν. πρέπει γὰρ τῷ γινομένῳ παρ' αὐτῶν ἁμαρτήματι τὸ τιμωρεῖσθαι αὐτοὺς, ἐὰν ἐν τῷ κομιτάτῳ τοιοῦτον ἁμαρτήσουσιν. ἰδὲ γοῦν ὡς καὶ ἐνταῦθα παρείθη τὸ τῶν οἰωνοσκόπων καὶ τὸ τῶν μαντευομένων δι' ὀνείρων· καὶ ἐκολάσθη πλατύτερον τὸ ὁπωσδήποτε μαντεύεσθαι. ὡσαύτως παρείθη καὶ τὸ ξέεσθαι τοὺς ἀρνουμένους πάντως κατὰ τὴν καθόλου παράδοσιν, τὴν ἀπαιτοῦσαν ἀποδεικνύειν τοὺς κατηγόρους. ἡ ή. διάτ. ἐστὶ κεφ. κή. τοῦ αὐτοῦ λθ'. τίτ. οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. ἡ θ'. Διάτ. ἐστὶ κεφ. τελευταῖον τοῦ λθ'. τίτ. τοῦ αὐτοῦ ξ'. βιβ. τὰ αὐτὰ διεξιόν. ἡ γ'. Διάτ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ ά. βιβ. τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. κς'. τοῦ ιζ'. τίτ. τοῦ ζ'. βιβλίου, οὕτως ἔχον, Τῇ πρώτῃ τῶν πασχαλίων ἡμερῶν,

A *quidem vbique ſunt abominanda & execranda: qui verò in regia vrbe inueniuntur maleſici, vel diuinatores, vel ſomniorum coniectores, vel aruſpices, torquentur, & laniantur negantes, & ijs qui eos conuincunt, reſiſtentes, priuilegia habere non valentes. Conſtitutio vij. Culpa ſimilis eſt, prohibita diſcere, & docere. Conſtitut. ix. Qui nouit aliquem maleficum, eúmque in maleficio deprehendit, tradat. Si autem auriga vel vllus alius præter hæc fecerit, vel clam eum punierit, extremo ſupplicio punitur. Hoc enim tanquam in inimicum* B *feciſſe exiſtimatur: vel, vt ille conſcios in publicum non proferat. Dicit autem etiam liber primus Cod. tit. vij. Conſtit. iij. quòd malefici etiam in diebus Paſchalibus in carcerem conijciuntur & vinciuntur. Et Conſtitutio x. eiuſdem tit. quòd Mathematici qui ſuos libros non comburunt, ad orthodoxam Epiſcoporum fidem accedentes, à ciuitate omnino eijciuntur. Sin autem in ciuitate inuenti fuerint impios ſuos ritus diuulgantes, deportantur.*

L. Nemo de. inceps C. de Epiſcop. audientia.

SCHOL. BALS. Sexta eiuſdem tit. & libri Codicis conſtitutio, eſt caput vi. tit. xxxix. lib. lx. Baſil. quod C ſic habet: Qui ad hominum perniciem Dæmones inuocant, enſe puniantur. Vij. conſtit. eſt eiuſdem tituli & lib. caput xxii. quod ſic dicit: Qui ſunt in dignitate conſtituti, non ſubiiciuntur tormentis, niſi in crimine læſæ maieſtatis. Sin autem etiam fuerint aliqui inuenti Magi, vel quamcunque etiam modicam diuinationem profitentes, nullo dignitatis priuilegio vtantur. Conuenit enim peccato quod ab eis factum eſt, vt ipſi puniantur, ſi in comitatu tale quid deliquerint. Vide ergo vt hîc quoque prætermiſſum eſt de Aruſpicibus, & de ijs qui per ſomnia D diuinant, & largius punitũ eſt quomodocunque diuinare. Similiter etiam prætermiſſum eſt vngulis laniari inficiantes, omnino conuenienter generali traditioni quæ requirit, vt probent accuſatores. Conſtitutio viii. eſt caput xxviij. eiuſdem xxxix. tituli, quod ſic habet vt in compendio propoſitum eſt. Conſtit. ix. eſt vltimum caput tit. xxxix. eiuſdem libri lx. quod eadem narrat. Conſtitutio iij. tit. iiij. lib. i. Codic. eſt cap. xxvi. xvii. tit. vii. libri, quod ſic habet: Primo die Paſchali,

niſi ſpecialis Imperatorius iuſſus ibi A detinuerit, omnes qui ſunt in cuſtodiis, abſoluantur. Niſi ſit vtique ſacrilegus, vel adulter, vel raptor Virginum, vel ſepulchrorum effoſſor, vel veneficus, vel qui falſam monetam fabricauit, vel homicida, vel parricida, vel aduerſus Imperatorem vel ciuitatem aliquid machinatus. Conſtitutio verò x. tit. iiij. libri primi Cod. eſt caput xvii. tit. i. lib. i. Baſil. quod ſic habet, vt in compendio propoſitũ eſt. Nota ex præſenti capite, quòd nec feris obiici eos qui B per Dæmones ſuos inimicos occidũt, admiſit cõſtitutio, quæ ſita eſt in Baſilic. ſed eos etiam enſe puniri ſtatuit. Adhibe ergo animũ noſtræ interpretationi, quæ retro ſcripta eſt.

καὶ μὴ βασιλικῆς ἰδικῆς ἐπὶ τούτῳ καταλαβούσης κελεύσεως, πάντες οἱ ἐν φυλακαῖς ἀπολυέσθωσαν, εἰ μὴ ἄρα ἱερόσυλός ἐστιν, ἢ μοιχὸς, ἢ παρθένων ἅρπαξ, ἢ τυμβωρύχος, ἢ φαρμακὸς, ἢ μονῆταν πλαστὴν ἔσι καταδεξάμενος, ἢ φονεὺς, ἢ πατροκτόνος, ἢ κατὰ βασιλέως, ἢ πόλεως μηχανησάμενος. ἡ δὲ διάτ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔσι κεφ. ιζ'. τοῦ ά. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. Σημείωσαι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κεφ. ὅτι οὐδὲ τὸ θηρείοις ἀναιρεῖσθαι τοὺς διὰ δαιμόνων φονεύοντας τοὺς B ἐχθροὺς αὐτῶν, ἐδέξατο ἡ διάτ. ἡ κατατεθεῖσα ἐν τοῖς βασιλικοῖς, ἀλλὰ καὶ τούτοις ξίφει τιμωρεῖσθαι διωρίσατο. πρόσεχε οὖν τῇ ὄπισθεν γεγραμμένῃ ἑρμηνείᾳ ἡμῶν.

L. ii. C. de ſacrific. pag.

Et *tit. xi. eiuſdem libri, Conſtitutio ij. Nullus per extorum inſpectionem vaticinetur. Acerbè enim punitur, qui præſentium vel futurorum per id quod eſt prohibitum, veritatem inquirit. Liber v. tit. xvij. Digeſt. Vir qui ſuam vxorem veneficam inuenit, repudio iure ſoluit matri-* C *monium: & contra mulier, ſi ſit maritus veneficus. Similiter & Nouella de repudiis. liber vij. tit. lxv. conſtitutio ij. Qui maleficij condemnatus eſt, ſi coniecturis quidem, & teſtimoniis, & etiam propria depoſitione conuictus eſt, non poteſt appellare. Sin autem teſtibus, & probationibus, ac argumentis, non etiam propria depoſitione, vel metu tormentorum depoſuit, poteſt appellare. Liber ix. tit. xli. conſtitut. iij. Primi torquentur alieni ſerui: & quando de crimine probabilia dixiſſe viſi fuerint, tunc etiam de eo qui veneficium* D *commiſiſſe dicitur, quæſtio habetur. Et tit. xlvij. eiuſdem libri, conſtitut. xvi. Non eſt ferenda de maleficio ſententia, donec probatum fuerit crimen per depoſitionem eius qui accuſatur, & tormenta, & conuenientia teſtimonia.*

Κείμενον.

Καὶ τίτ. ιά. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου διάτ. β'. μηδεὶς διὰ σπλαγχνοσκοπίας μαντευέσθω. πικρῶς γὰρ τιμωρεῖται ὁ τῶν ἐνεστώτων ἢ τῶν μελλόντων παρὰ τὸ κεκωλυμένον ἐκζητῶν τὴν ἀλήθειαν. βιβλίον έ. τίτ. ιζ'. διάτ. ή. εὐλόγως ὁ ἀνὴρ εὑρίσκων τὴν C αὐτοῦ γαμετὴν φαρμακὸν, ῥεπουδίῳ λύει τὸν γάμον, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ γυνὴ τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς ὄντος φαρμακοῦ. ὁμοίως καὶ ἡ περὶ ῥεπουδίων νεαρά. βιβλίον ζ'. τίτ. ξέ. διάτ. β'. ὁ ἐπὶ γοητείᾳ καταδικασθεὶς, εἰ μὲν ἀπὸ τεκμηρίων, καὶ μαρτυριῶν, καὶ ἰδίας ἐλεγχθῇ καταθέσεως, οὐ δύναται ἐκκαλέσασθαι, εἰ δὲ ἀπὸ μαρτύρων, καὶ δικαιωμάτων, καὶ ἄλλων τεκμηρίων, οὐ μὴν ἐξ οἰκείας καταθέσεως, ἢ φόβῳ τῶν βασάνων κατέθετο, δύναται ἐκκαλέσασθαι. βιβλίον θ'. τίτ. μά. διάτ. γ'. πρῶτοι βασανίζονται οἱ ἀλλότριοι δοῦλοι, καὶ ὅτε δόξουσι λέγειν πιθανὰ περὶ τοῦ D ἐγκλήματος, τότε ὁ λεγόμενος φαρμάξαι, βασανίζεται, καὶ τίτ. μζ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου διάτ. ις'. οὐ δεῖ ψηφίζεσθαι περὶ γοήτων, ἕως ἂν ἀποδειχθῇ τὸ ἔγκλημα διὰ καταθέσεως τοῦ κατηγορουμένου, καὶ βασάνων καὶ συμφώνων καταθέσεων.

Schol. Bals. Secunda conſtitutio xi. tit. primi lib. Cod. eſt caput vii. primi tit. Nouellarum, quod dicit: Nullus iecur & exta aſpiciens, futura inquirat, ne crucis ſupplicio afficiatur, pertimeſcens. Conſtitut. viij. tit. xvii. lib. v. Codicis non eſt poſita in Baſilicis, quod videlicet quæ in Nouella cxvii. de repudiis comprehenduntur, ſufficiãt.

Σχόλιον.

Η β'. διάτ. τοῦ ά. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔσι κεφ. ζ'. τοῦ ά. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον, μηδεὶς ἧπαρ καὶ ἔγκατα καθορῶν ζητείτω τὰ μέλλοντα, τὴν ἐκ τῆς σαυρώσεως τιμωρίαν ἀγωνιῶν. ἡ ή. διάτ. τοῦ ιζ'. τίτ. τοῦ έ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, ὡς ἀρκούντων τῶν περιεχομένων ἐν τῇ περὶ ῥεπουδίων ριζ νεαρᾷ τῇ κειμένῃ ἐν βιβλίῳ κή. τῶν βασιλικῶν τίτ. ζ' καὶ τῇ ριζ'. τῇ κειμένῃ.

A ὁμοίως αὗται γὰρ διδάσκουσι διαζεύγνυσθαι τοὺς ὁμοζύγους, καὶ ἐκ τοῦ βουλεύσασθαι θάτερον ἐξ αὐτῶν, διὰ γοητείας ἢ φαρμακείας κατὰ τῆς τοῦ ἑτέρου ζωῆς. ἡ β΄. διάτ. τῆς ξέ. τίτ. ζ΄. βιβλίου, ἐστὶ κεφ. ρλϛ΄. τοῦ ά. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν λέγον οὕτως, Οἱ φανερῶς ἐπὶ ἁμαρτήμασιν ἐλεγχθέντες, καὶ καταθέμενοι, οὐκ ἔτι δύνανται ἐκκαλέσασθαι. οὔτε δὲ χρὴ προπετῶς πιστεύειν τῇ φωνῇ τῶν κρινομένων. καὶ σημείωσαι ὅτι κἂν τὸ πλάτος περὶ μόνων τῶν ἐπὶ γοητείᾳ καταδικασθέντων διελάμβανεν, ἀλλ' ὁ τὰ βασιλικὰ συνθέμενος περὶ πάντων τῶν ἐπὶ ἁμαρτήμασι κριθέντων τὸ νόμιμον ἐξέθετο. B σημείωσαι δὲ καὶ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ τέλει, περὶ τοῦ μὴ πιστεύεσθαι εὐχερῶς τοὺς καθ' ἑαυτῶν ὁμολογοῦντας. ζήτει καὶ βιβλίον ξ΄. τίτ. ν΄. κεφ. ά. θέμα ζ΄. λέγον, οὐ δεῖ πιστεύειν καταθέσεσι τῶν κρινομένων, εἰ μὴ καὶ ἀπόδειξις διδάσκει τὸν δικαστήν. καὶ τοῦ θ΄. βιβλίου τίτ. δ΄. κεφ. ά. καὶ τὰ ἐκεῖ παραγεγραμμένα. ἡ γ΄. διάτ. τοῦ μά. τίτ. τοῦ θ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. κέ. τοῦ ν. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον, ἐὰν γυνὴ ἐγκαλῆται ὡς φαρμάκοις φονεύσασα τὸν ἴδιον ἄνδρα, καὶ δοῦλοι C κατ' αὐτῆς οὐ μόνον ἴδιοι ἀλλὰ καὶ ἀλλότριοι ἐξετάζονται, πρῶτον δὲ οἱ ἀλλότριοι, καὶ ἐὰν δεῖγμα δειχθῇ ἀληθὲς, καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ βασανίζεται. ἡ ιϛ΄. διάτ. τοῦ μζ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. νϛ΄. τοῦ νά. τίτ. τοῦ ξ. βιβλίου, λέγον, μὴ προχείρως ὁ ἄρχων κεφαλικὴν τιμωρίαν ἐκφερέτω, εἰ μὴ πρῶτον ὁ ἐναγόμενος διὰ τῆς οἰκείας ὁμολογίας, ἢ διὰ τῆς τῶν μαρτύρων ἐρωτήσεως ἤτοι τῶν βασάνων οὕτως ἐλεγχθῇ, ὥστε σχεδὸν μηδὲ ἑαυτῷ δύνασθαι ἐναντιοῦσθαι. πλὴν καὶ τὸ παρὸν κεφ. πρὸς τὸ ζ΄. θέμα τοῦ ά. κεφ. τοῦ ν΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου D ἑρμήνευσον.

Κείμενον.

Καὶ βιβλίον ί. τίτ. ιέ. διάτ. ά. ὅτι ἔξεστιν ἑκάστῳ ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ ζητεῖν θησαυρὸν ἄνευ θυσιῶν, ἢ τινος παρανόμου τέχνης. καὶ ἀπολαύει ὁ εὑρίσκων, καὶ περὶ τῶν τοιούτων οὐκ ἔξεστι προσαγγέλλειν. περὶ δὲ ἀποστατῶν φησὶν ὁ ζ΄. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος διάτ. ά. ὅτι ὁ ἀπὸ Χριστιανῶν γενόμενος Ἰουδαῖος δημεύεται. διάτ. β΄. ὁ λέγων τὸν τελευτήσαντα μὴ δύνασθαι διαθέσθαι, διὰ τὸ ἀπὸ Χριστιανῶν αὐτὸν Ἰουδαῖον ἢ Ἕλληνα γενέσθαι, εἴσω πενταετίας ἐνάγει. διάτ. γ΄.

A Docét enim inde ſeparari coniuges, eo quòd alter eorum ſit in vitā alterius maleficiis vel veneficiis aliquid molitus. Ii. conſtitutio lxv. tit. vij. lib. eſt caput cxxxvi. tituli i. lib. ix. Baſilic. quod ſic dicit: Qui apertè in criminibus conuicti, & confeſſi ſunt, non poſſunt ampliùs appellare: nec oportet facilè credere voci eorum de quibus ferenda eſt ſententia: quod ſignificat, quòd etiam ſi integra conſtitutio, de iis ſolis qui propter maleficium ſunt condemnati, tractauit: qui tamen Baſilica com- B poſuit, de omnibus qui criminum in iudicio accerſiti ſunt, legem expoſuit. Nota autem hoc quod in fine dictum eſt, vt non facilè credatur iis qui aduerſus ſe confitētur. Quære etiam lib. lx. tit. l. cap. i. thema vii. quod dicit: Non oportet credere teſtimoniis eorum qui in iudicium vocati ſunt, & de quibus ferenda eſt ſententia, niſi iudicem euidentibus probationibus doceant. Et lib. ix. tit. iiij. cap. i. quæque illic annotata ſunt. Conſt. iij. tit. xli. lib. ix. cod. eſt cap. xxv. tit. l. lib. lx. Ba- C ſilic. quod dicit: Si mulier criminaliter accuſetur vt quæ proprium maritum veneficio necauerit, etiā ſerui de iis, non ſolùm proprij, ſed etiam alieni examinantur. Primum autem alieni, & ſi verum iudicium oſtenſum fuerit, etiam ipſa mulier torquebitur. Conſtitutio xvi. tit. xlvii. lib. ix. Cod. eſt caput lvi. tituli li. lib. lx. quod ait, ne facilè iudex pœnæ capitalis ſententiam proferat: niſi priùs reus per ſuam confeſſionem, aut teſtium interrogationē, ſiue tormenta, ita conuictus ſit, vt vix ſibi ipſi aduerſari poſſit. Cæterum præ- D ſens caput etiam ad thema vii. cap. i. tit. l. lib. lx. interpretare.

C. de theſauris.

C O N S T. *i. tit. xv. lib. x. quòd licet vnicuique in loco proprio quærere theſaurū ſine ſacrificiis, vel aliqua alia mala arte, & eo fruitur, qui inuenit: & de iis renunciare non licet. De Apoſtatis autem dicit x. tit. i. libri Cod. quòd eius qui è Chriſtianis Iudeus factus eſt, bona publicantur. Conſt. ii. Qui dicit defunctū teſtari nō potuiſſe, quòd ex Chriſtiano Paganus, aut Iudæus factus ſit, intra quinquenniū agit. Conſt. iij.*

C. de Apoſtatis, per totum tit.

L

quòd qui ex Orthodoxo factus eſt Hæreticus, cum hominibus non conuerſatur, nec fert teſtimoniū, nec teſtamenti factionem habet, nec hæreditatem accipit, & non habet pœnitentiam vt in alijs peccatis. De Eccleſijs autem Aphricæ diſſerens xxxvii. Nouella dat tempus pœnitentiæ iis qui ex Orthodoxis ab Hæreticis baptizati ſunt. Conſtitutio iiij. Chriſtianus qui defecit, & ſacrificauit, vel alij vt ſacrificaret mandauit, à quolibet accuſatur, longi temporis præſcriptionem nōn opponens: & nec ex quo defecit, ei aliquid donatur: nec legem, venditionis prætextu circunſcribit: nec teſtamentum condit: ſed ab inteſtato ipſius cognatis omnia eius bona competunt. quibus etiam poſt mortem eum accuſare permittitur, etiam ſi aduerſus ſceleratum, dum viueret, lis non eſt conteſtata: & ſubuertuntur donationes, & eorum teſtamenta, & ad eos qui ex lege vocantur, pertinēt. Conſtitutio v. Quicunque ſeruum vel ingenuum Chriſtianum inuitum vel ſuaſione ad nefandum religionis ritum traduxerit, capite punitur, bonáque eius confiſcantur. Conſtitutio vi. Orthodoxus Clericus vel Chriſtianus, vel Monachus, Eutychetis vel Apollinaris ritum ſeruans, ſubijcitur legibus quæ aduerſus Hæreticos latæ ſunt, & ex Romana Republica exterminatur, conuenienter ijs quæ de Manichæis conſtituta ſunt.

SCHOL. BALS. Conſtitutio i. xv. tit. x. libri eſt caput xiij. vii. tit. lvi. libri Baſilic. quod dicit, Nemo preces offerat, vt in propriis vel alienis locis ei permittatur theſaurum quærere. Si quis enim in propriis locis, abſque omni ſcelerato & execrando ritu, vel aliqua alia arte legibus prohibita, theſaurum inuenerit, id eſt, pecunias ab aliquibus depoſitas, quæ propter temporis longitudinem ignorantur, inuentis ſecurè fruatur. nec Dei munificentiam vlli Sycophantæ ad ſe trahant. Quoniam ergo hoc lege permiſſum eſt, de eo quoque preces offerre eſt ſuperuacaneum, nempe cum Imperator preces omnium accipiet. In alieno autem loco, nec inuito, nec volente Domino, vel ignorante, audeat quis theſaurum quærere. Sed ſiue oblatis precibus, ſiue ſine precibus, præter legem ſcrutatus, in alieno loco theſaurum inuenerit,

A ὅτι ὁ ἐξ ὀρθοδόξου γενόμενος αἱρετικὸς, οὐ συναναστρέφεται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ οὐ μαρτυρεῖ, ἢ διατίθεται, ἢ κληρονομεῖ, καὶ οὐκ ἔχει μετάνοιαν ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις ἁμαρτήμασιν. ἡ δὲ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Ἀφρικῆς διαλεγομένη λζʹ. νεαρὰ, δίδωσι καιρὸν μετανοίας τοῖς ἐξ ὀρθοδόξων ὑπὸ αἱρετικῶν βαπτισθεῖσι. διάτ. δʹ. ὅτι ὁ Χριστιανὸς ἀποστὰς, καὶ θύσας, ἢ ἐντειλάμενος ἑτέρῳ θῦσαι, παρὰ παντὸς κατηγορεῖται, μὴ ἀντιθέμενος χρονίαν παραγραφήν. καὶ οὔτε δωρεῖται ἐξ ὅτου ἀπέστη, οὔτε ἐν σχήματι πράσεως περιγράφει τὸν B νόμον, οὔτε διατίθεται, ἀλλ' ἐξ ἀδιαθέτου πάντα τοῖς αὐτοῦ συγγενέσιν ἁρμόζει, οἷς καὶ μετὰ θάνατον ἐφεῖται κατηγορεῖν, εἰ καὶ μὴ γέγονε κατὰ ζῶντος τοῦ μιαροῦ προκατάρξις, καὶ αἱ δωρεαὶ ἀνατρέπονται, καὶ αἱ διαθῆκαι αὐτῶν, καὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ νόμου καλουμένοις ἁρμόζουσιν. διάτ. εʹ. ὁ δοῦλον, ἢ ἐλεύθερον Χριστιανὸν ἄκοντα ἢ διὰ συμβουλῆς μεταγαγὼν εἰς ἀθέμιτον θρησκείαν, κεφαλικῶς τιμωρεῖται καὶ δημεύεται. διάτ ϛʹ. ὀρθόδοξος κληρικὸς, ἢ μοναχὸς, θρησκεύων τὰ Εὐτυχοῦς ἢ Ἀπολιναρίου, ὑπόκειται τοῖς κατὰ αἱρετικῶν νόC μοις, καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξωθεῖται πολιτείας κατὰ τὰ περὶ Μανιχαίων νομοτεθέντα.

Σχόλιον.

Η αʹ διάτ. τοῦ ιεʹ. τίτ. τοῦ ιʹ. βιβλίου, ἔστι κεφ. ιγʹ. τοῦ ζʹ. τίτ. τοῦ νϛʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν οὕτω λέγον, Μηδεὶς ἐπιδιδότω δέησιν ἐφ' ᾧ τε ἐπιτραπῆναι ἐν ἰδίοις τόποις ἢ ἐν ἀλλοτρίοις ἀναζητεῖν θησαυρὸν, μήτε ὡς εὑρὼν αὐτὸς θησαυρὸν, μήτε ὡς ἑτέρου τινὸς εὑρόντος διδότω δέησιν. εἰ μὲν γὰρ ἐν ἰδίοις τόποις τις χωρὶς πάσης μυσαρᾶς θυσίας, ἢ ἄλλης τινὸς τέχνης, νόμοις ἀπηγορευμένης, εὕρῃ θησαυρὸν, τοῦτ' ἔστι χρήματα ἀποτεθέντα, παρά τινων ἠγνοημένα D τῷ χρόνῳ, κεχρήσθω τοῖς εὑρεθεῖσιν, ἀδεῶς, καὶ μὴ τὴν τοῦ θεοῦ φιλοτιμίαν εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ συκοφαντίαν τρεπέτωσάν τινες. ἐπειδὴ τοίνυν τοῦτο νόμῳ ἐπιτέτραπται, καὶ περιττόν ἐστι δέησιν ἐπιδιδόναι περὶ τούτου, ὡς τοῦ βασιλέως τὰς πάντων δεήσεις προφθάνοντος. ἐν ἀλλοτρίῳ δὲ τόπῳ μηδὲ ἄκοντος, μήδε βουλομένου τοῦ δεσπότου, ἢ ἀγνοοῦντος, τολμάτω τις ἀναζητεῖν θησαυρόν. ἀλλὰ εἴτε δέησιν ἐπιδεδωκὼς, εἴτε καὶ χωρὶς δεήσεως ἐρευνήσας παρὰ τοῦτον τὸν νόμον εὕρῃ τις ἐν ἀλλοτρίῳ τόπῳ θησαυρὸν,

διαφερέτω μὲν τῷ δεσπότῃ τοῦ τόπου τὰ εὑρεθέντα, ὁ δὲ εὑρὼν ὡς παραβὰς τὸν νόμον σφοδρῶς τιμωρείσθω. ἐὰν δὲ οὐδὲ ζητήσας, οὐδὲ δεήσεις ἐπιδεδωκὼς, ἀλλ' ἐν τῷ τυχὸν ἀροτριῶν τὴν γῆν ἢ ἄλλως πῶς γεωργῶν τὴν ἀλλοτρίαν γῆν οὐ κατὰ σπουδὴν ἐρευνῶν εὕρῃ τις ἐν ἀλλοτρίῳ τόπῳ θησαυρὸν, τὸ μὲν ἥμισυ τῶν εὑρεθέντων αὐτὸς κερδαινέτω, τὸ δὲ ἥμισυ διδότω τῷ δεσπότῃ τοῦ τόπου. ζήτει καὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν ιε΄. τίτ. α΄. κεφάλ. ξζ. ἡ α΄. διάταξ. τοῦ ζ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφάλ. κγ΄. τοῦ νδ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ῥητῶς ὡς ἐγράφη. ἡ β΄. διάταξ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου, ἐστι κεφ. κδ΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. ἡ γ΄. διάταξ. ἐστι κεφάλ. κε΄. οὕτως ἔχον, ὁ προδιδοὺς τὸ ἅγιον βάπτισμα οὐ μαρτυρεῖ, οὔτε διατίθεται, οὔτε ἄλλον διαδέχεται, ἀποστάτης γὰρ νοεῖται. πρόσεχε οὖν ὅτι τὸ κείμενον ἐν τῷ πλάτει περὶ τοῦ μὴ συναναστρέφεσθαι τοῖς ἀνθρώποις τοὺς τοιούτους, καὶ περὶ τοῦ μὴ ἔχειν αὐτοὺς καιρὸν μετανοίας, οὐ προσετέθη ἐν τοῖς βασιλικοῖς, ἀλλ' ἐδιώχθη ὡς ἀφιλανθρωπότερον. εὐχαριστέον οὖν τῷ συνθεμένῳ τὰ βασιλικὰ, καὶ διὰ τοῦτο, ἡ λζ΄. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ ἡ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Ἀφρικῆς, οὐ κατεστρώθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δ΄. διάτ. τοῦ διαληφθέντος ζ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφ. κς΄. τοῦ ῥηθέντος νδ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου. οὕτως ἔχον, ὡς συνωψίσθη, ἡ ε΄. διάτ. ἐστι κεφ. κζ΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου τὰ αὐτὰ διεξιὸν, καὶ ἡ ς΄. διάτ. ἐστι κεφ. κη΄. τοῦ τοιούτου τίτ. ὁμοίως παρακελευόμενον.

Κείμενον.

Βιβλίον α΄. τίτ θ΄. διάτ. ιη΄. Ἰουδαῖος τὸν μὴ ὄντα τῆς αὐτοῦ θρησκείας ἐναντίᾳ διδασκαλίᾳ μεταγαγὼν εἰς αὐτὴν, δημεύεται καὶ κεφαλικῶς τιμωρεῖται. διαλαμβάνει δὲ περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ἐν τοῖς διγέστοις. φησὶ γὰρ βιβλίον θ΄. τίτ. β΄. διάτ. ζ΄. ὅτι ὁ φάρμακον ἀντὶ ἰατρείας δούλῳ δεδωκὼς, ὑπόκειται εἰς τὴν αὐτοῦ τιμὴν, ὡς αἰτίαν θανάτου παρασχών. ἴσθι δὲ ὅτι χώρα τῷ ἐγκλήματι, καὶ εἴ τις προπετῶς δοίη φάρμακον ὡς διάταξ. θ΄. ὁμοίως καὶ περὶ ἰατραίνης διάτ. θ΄. βιβλίον ι΄. τίτ. β΄. διάτ. δ΄.

ad loci quidem dominum omnia inuenta pertineant. Qui autem inuenit, vt qui legem transgreſſus eſt, valde puniatur. Sed ſi neque quærens, neque precibus oblatis, ſed dum terram fortè araret, vel aliquo alio modo terram colens, non dedita opera perſcrutans in alieno loco theſaurum inuenerit, ipſe quidem inuentorum dimidium lucretur: det autem dimidiũ domino loci. Quæras etiam librorum Baſilic. xv. tit. i. cap. lxvii Conſtitutio i. tit. vij. lib. i. Codicis eſt caput xxiij. tit liiij. lib. lx. Baſilicor. quod expreſsè habet, vt perexpreſsè ſcriptum eſt. Conſtitutio ii. eiuſdem tituli & libri eſt cap. xxiiij. eiuſdem tituli & libri Baſilic. quod ſic habet, vt in compẽdio propoſitum eſt. Iij. conſtit. eſt xxv. caput quod ſic habet, Qui ſanctum baptiſmum prodit, eſt inteſtabilis, id eſt, nec teſtatur, nec teſtimonium dicit, nec alterius hæreditatem accipit. Apoſtata enim, hoc eſt, deſertor ſeu transfuga exiſtimatur. Aduerte ergo, quòd id quod in integra dictum eſt, vt ij cum hominibus non conuerſentur, & quòd ipſi non habeant tempus pœnitentiæ, non eſt additum in Baſilicis, ſed vt durum inhumanúmque eiectum eſt. Ei ergo qui Baſilica compoſuit, hoc quoque nomine age gratias. Nouella Iuſtiniani xxxvii. quæ de Eccleſiis Africanis tractat, non eſt inſerta Baſilicis. Conſtit. iiij. memorati vii. tit. lib. i. Codicis, eſt caput xxvi. dicti liiij. tit. lib. lx. quod ſic habet, vt in compendio propoſitum eſt. Conſt. v. eſt cap. xxvii. eiuſdem tituli & libri quod eadem recenſet. Conſtit. vi. eſt cap. xxviij. illius tituli, quod ſimiliter iubet.

TEXTVS.

LIBER *i. tit. ix. Conſtit. xviij. Iudæus, qui, quæ non ſunt ſuæ religionis propria, contraria doctrina ad ipſam transfert, bona amittit, & capitali ſupplicio punitur. De his autem etiam in digeſtis tractatur. Dicit enim liber ix. tit. ij. Conſt. vij. quòd qui venenum pro medicamento ſeruo dederit, ad eius precium tenetur, vt qui mortis cauſam dederit. Scias autem quòd locus eſt accuſationi, etiamſi quis temerè medicamentũ dederit. cap. ix. Similiter etiã de obſtetrice cap. ix. lib. x. tit. ij. conſtit. iiij.*

L. Qua actione, paragr. Colluctatione. ff. Ad L. Aquiliam.

L. Cæterum paragr. Mala. ff. fa. herciſc.

L. Quod ſæpe. paragr. Veneni mali. & L. eiuſdem. ff. Ad L. Cornel. de Sicariis.

A *Non diuiduntur inter heredes mala medicamenta, quæ in hæreditate inuenta fuerint, vel libri magici, vel ſimilia, ſed arbitrio iudicis corrumpuntur. liber xviij. tit. i. digeſt. xxxv. Mala medicamenta, ſeu venena non venduntur. Sed ſi mixtionem ſuſcipientia, ſunt tanquam pro antidoto vtilia, venduntur. Liber xlvij. tit. x. digeſt. xv. Qui medicamēto alicuius mentem alienauerint, tenentur iniuriarum actione. Si verò qui Aſtrologiam aliámve prohibitam diuinationem exercet, conſultus aliquem furem dixerit, qui non erat, tenetur conſtitutionibus. Liber xlviij. tit.* B *viij. cap. ij. lege Cornelia de Sicariis tenetur, qui hominis occidendi gratia facit venenum, vel vendit, vel habet. Sunt autem medicamenta & quæ ſanitatem afferunt, & quæ* φίλτρα *ſeu amatoria dicuntur. Si quis autem etiam non malo animo dederit mulieri medicamentum vt ipſa conciperet, ea verò illo accepto ſit mortua, in exilium mittitur. Similiter etiam Pigmentarius, qui temerè alicui Cicutam, Salamādram, Aconitum, Pityocampam, Bupreſtum, Mandragoram, aut Cantharidas dederit.*

SCHOL. BALS. Conſtitutio xviij. tit. ix. lib. i. Cod. eſt cap. xli. C tit. i. lib. i. Baſil. quod habet, vt in compendio propoſitum eſt: excepto, quòd Iudæus capitaliter puniatur. Id namque in Baſilicis non eſt poſitum. Digeſt. vij. tit. ij. lib. ix digeſt. eſt thema vij. tit. iij. lib. lx. quod ait: Qui non occidit, ſed mortis cauſam dedit, tanquam re non facta, actione in factum, non Aquilia tenetur, vt qui venenum pro medicamento dederit, vel furioſo gladium. Digeſt. viij. eſt viii. cap. eiuſdem tit. & lib. Similiter etiam ix. D dig. iiij. tit. ij. lib. x. dig. eſt thema ii. cap. iiij. tit. iij. lib. xlij. quod ſic habet: Exceptis nominibus reliquæ res deducuntur in iudicium familiæ herciſcundæ. Mala etiam medicamenta, & magici ſimiléſque libri: ſed iudicis officium eſt, vt hæc protinus corrumpat. Non diuiduntur autem, quæ ex ſacrilegio vel peculatu quęſita ſunt, vel vi, aut aggreſſurâ. Animaduertas igitur, quòd in dig. ſcriptum ſit, ne magici libri maláque medicamēta diuidantur: Baſil. autem illa diuidi dicat. Atque illud *quidem* Baſil. multo eſt exactius.

οὐ διαμερίζονται μεταξὺ τῶν κληρονόμων, τὰ ἐν τῇ κληρονομίᾳ εὑρεθέντα κακὰ φάρμακα, ἢ μαγικὰ βιβλία, ἢ τὰ ὅμοια, ἀλλὰ κατὰ δοκιμασίαν τοῦ δικαστοῦ φθείρονται. βιβλίον ιή. τίτ. ά. διγέστ. λέ. τὰ κακὰ φάρμακα οὐ πιπράσκονται, εἰ μή τι δεχόμενα μίξιν χρησιμεύουσιν, ὡς ἐπὶ τῆς ἀντιδότου πιπράσκονται. βιβλίον μζ΄. τίτ. ί. διγέστ. ιέ. οἱ παραφρονῆσαί τινα φαρμάκῳ ποιοῦντες, ἐνέχονται τῷ περὶ ὕβρεως νόμῳ. Εἰ δὲ καὶ ἀστρολογίαν ἢ ἑτέραν μαντείαν ἀπηγορευμένην μετιὼν, ἐρωτηθεὶς εἴπῃ κλέπτην τὸν μὴ ὄντα, ὑπόκειται ταῖς διατάξεσι. βιβλίον μή. τίτ. ή. διγέστ. β΄. τῷ περὶ φονέων νόμῳ κατέχεται ὁ διὰ τὸ φονεῦσαι ἄνθρωπον, ποιῶν φάρμακον, ἢ πιπράσκων, ἢ ἔχων. εἰσὶ δὲ φάρμακα, καὶ τὴν ὑγείαν ἐμποιοῦντα, καὶ τὰ λεγόμενα φίλτρα. εἰ δὲ καί τις μὴ κακῷ λογισμῷ παράσχῃ γυναικὶ συλληπτικὸν, καὶ τελευτήσει ἡ λαβοῦσα, ἐξορίζεται, καὶ ὁ πημεντάριος προπετῶς διδοὺς τινὶ κώνειον, ἢ σαλαμάνδραν, ἢ ἀκόνιτον, ἢ πιτυοκάμπην, ἢ βούπρηστιν, ἢ μανδραγόραν, ἢ κανθαρίδας.

Σχόλιον.

Η ιή διγέστ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. μά. τοῦ ά. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη, δίχα τοῦ κεφαλικῶς τιμωρεῖσθαι τὸν Ιουδαῖον. τοῦτο γὰρ οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. τὸ ζ΄. διγέστ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ διγέστ. ἐστὶ θέμα ζ΄. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, λέγον, ὁ μὴ φονεύσας ἀλλὰ αἰτίαν θανάτου δεδωκὼς, τῇ ἰμφακτοὺμ, οὐ τῷ ἀκουιλίῳ ὑπόκειται, ὡς ὁ δεδωκὼς φάρμακον ἀντὶ ἰατρείας, ἢ ξίφος τῷ μαινομένῳ. τὸ ή. διγέστ. ἐστὶ ή. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου, ὡσαύτως καὶ τὸ θ΄. τὸ δ΄. διγέστ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ ί. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐστὶ θέμα β΄. τοῦ δ΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ μβ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον, ἐξῃρημένων τῶν χρεῶν τὰ λοιπὰ πράγματα κατάγονται εἰς τὸ διαιρεῖν τῇ φαμιλίᾳ τὸν κληρονόμον δικαστήριον, καὶ τὰ κακὰ φάρμακα, καὶ τὰ μαγικὰ βιβλία καὶ τὰ ὅμοια, ἀλλὰ ὀφφίκιόν ἐστι τοῦ δικαστοῦ παραχρῆμα τὰ τοιαῦτα φθείρειν. οὐ διαιρεῖ δὲ τὰ ἀπὸ ἱεροσυλίας κτηθέντα, ἢ τὰ ἀπὸ δήμου κλαπέντα, ἢ βίας κτηθέντα, ἢ ἐφόδου. πρόσεχες τοίνυν ὅτι ἐν μὲν τοῖς διγέστοις γέγραπται μὴ διαιρεῖσθαι τὰ μαγικὰ βιβλία, καὶ τὰ κακὰ φάρμακα. ὁ δὲ βασιλικὸς λέγει διαιρεῖσθαι ταῦτα· καὶ ἐστὶ κατὰ πολὺ ἀκριβέστερον τὸ τοῦ βασιλικοῦ.

καὶ ταῦτα γὰρ ὡς ὑπὸ δεσπότας γενόμενα, καλῶς διαιροῦνται. ἑτέρου δὲ λόγου ἐστὶ τὸ καίεσθαι αὐτὰ ὀφφικίῳ τοῦ δικαστοῦ διὰ τὸ μή τινας ἐκ τούτων βλαβῆναι. τὸ λε΄. διγέστ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ιη΄. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐστὶ θέμα γ΄. τοῦ λε΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ιθ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὁμοίως ἔχον. τὸ ιε΄. διγέστ. τοῦ ι΄. τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ κεφ. ιε΄. τοῦ κα΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τὰ αὐτὰ λέγον, πλὴν τοῦ ὑποκεῖσθαι ταῖς διατάξεσι τὸν δι' ἀστρολογίας ἢ ἑτέρας μαντείας εἰπόντα κλέπτην, τὸν μὴ ὄντα. τοῦτο γὰρ οὐκ ἐτέθη εἰς τὸ αὐτὸ κεφ. ἀλλὰ εἰς θέμα η΄. τοῦ αὐτοῦ κεφ. τὸ β΄. διγέστ. τοῦ η΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐστὶ κεφ. γ΄. τοῦ λθ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγον, ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. ὁ δὲ βασιλικὸς προστίθησι τὴν μετὰ δημεύσεως ἐξορίαν κατὰ τῶν ποιούντων τὰ φίλτρα. τὰ δὲ γραφέντα περὶ τοῦ πημενταρίου ἀνετάχθησαν εἰς τὸ γ΄. θέμα τοῦ αὐτοῦ γ΄. κεφ. λέγοντος, καὶ ὁ πημεντάριος προπετῶς διδούς τινι κώνειον, ἢ σαλαμάνδραν, ἢ ἀκόνιτον, ἢ πιτυοκάμπην, ἢ βούπρηστιν, ἢ μανδραγόραν, ἢ κανθαρίδας.

Κείμενον.

Διάτ. ιγ΄. ὁ ποιῶν θυσίας ἀπηγορευμένας, τῷ περὶ φονέων νόμῳ ὑπόκειται. βιβλίον μη΄. τίτ. ιθ΄. διγέστ. κη΄. οἱ φαρμακοὶ ἀξιωματικοὶ ὄντες, δεπορτατεύονται· οἱ δὲ λοιποὶ εἰς κεφαλὴν τιμωροῦνται. διγέστ. λη΄. ὁ δεδωκὼς πόμα πρὸς φίλτρον ἢ ἀμβλωθρίδιον χωρὶς δόλου, εὐτελὴς μὲν ὤν, μεταλλίζεται, τίμιος δὲ ἐξορίζεται μετὰ μερικῆς δημεύσεως. ἐσχάτῃ δὲ τιμωρίᾳ ὑπάγεται ἐάν τις ἐκ τούτου τελευτήσῃ.

Σχόλιον.

Τὸ ιγ΄. διγέστ. ἐστὶ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. κεφ. θ΄. τὰ αὐτὰ λέγον. τὸ κη΄. διγέστ. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, καὶ τὸ λη΄. διγέστ. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ μη΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ θέμα ϛ΄. τοῦ λη΄. κεφ. τοῦ να΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη. ἀνάγνωθι καὶ τοὺς κειμένους κανόνας ἐν τῷ κ΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος τοῦ διδάσκοντος περὶ ἀποστατῶν, καὶ θυτῶν, καὶ μάγων, καὶ ἐπαοιδῶν, καὶ ἀστρολόγων, μαθηματικῶν, μάντεων, καὶ περιάπτων.

A Rectè enim diuiduntur illa, vt quæ in dominio fuerint. Vt autem officio iudicis comburantur, alterius rationis eſt: ne *videlicet* ex illis aliquibus noceatur. Digeſt. xxxv. tit. i. lib. xviij. digeſt. eſt thema iij. cap. xxxv. tit. i. lib. xix. Baſilic. quod eundem ad modum habet. Digeſt. xv. tit. x. lib. xlvii. digeſt. eſt cap. xv. tit. xxi. lib. lx. Baſilic. quod eadem dicit, excepto quòd conſtitutionibus teneatur, qui per aſtrologiam aliámve diuinationem furem dixerit, qui non erat. Hoc enim in eodem cap. B non eſt poſitum, ſed in themate viij. eiuſdem cap. Digeſt. ii. tit. viij. lib. xlviij. digeſt. eſt cap. iij. tit. xxxix. lib. lx. Baſilic. quod eadem ferè dicit, quæ in textu ſcripta ſunt. Addit autem Baſilic. vt qui amatoria conficiunt, poſt publicationem bonorum relegentur. Quæ verò de pigmentario ſcripta ſunt, collocata ſunt in themate iij. eiuſdem capitis, quod ait: Et pigmentarius *etiam* qui temerè alicui cicutam, ſalamādram, aconitum, pityocampam, bupreſtim, mandragoram, aut cantharidas dedit. C

Fortaſſe cap. 8. eiuſdem tit.

TEXTVS.

CONSTIT. *xiij. Qui facit prohibita ſacrificia, lege Cornelia de Sicariis tenetur. cap. xlviij. tit. xviij. cap. xxviij. Venenarij, ſi ſunt in dignitate poſiti, deportantur: Reliqui autem capite puniuntur. Digeſt. xxxviij. Qui dedit poculum amatorium, vel abortionis, ſine dolo, ſi ſit quidem humilis, in metallum damnatur: ſin autem honeſtior, relegatur, amiſſa parte bonorum. Summo autem ſupplicio afficiuntur ſi quis eis perierit.*

ff. ad l. Cornel. de Sica.

L. Capitalis paragr. Venenarij. ff. de pœnis. l. Si quis aliquid. paragr. Abortionis. ff. eodem.

D SCHOL. BALS. Digeſtum xiij. eſt eiuſdem libri & tituli caput ix. quod eadem dicit. Digeſtum xxviij. tit. xix. lib. xlviii. non eſt poſitum in Baſilic. Et digeſt. xxxviii. tit. xix. eiuſdem xlviii. libri Digeſt. eſt thema vi. cap. xxxviij. tit. li. libri lx. quod habet vt ſcriptum eſt. Lege etiam canones ſitos in xx. capite xiii. tit. præſentis operis, qui docent de Apoſtatis, & Sacrificis, & Magis, & Incantatoribus, & Aſtrologis, & Mathematicis, Vatibus, & amuletis.

Cap. XXVI.

De Epiſcopis, vel Clericis, qui pulſant vel occidunt, Apoſtolorum canon xxvij. xxxvi. Syn. i. & ij. quæ in Templo ſanctorum Apoſtolorum eſt habita, canon ix. Baſilij canon lv.

Textus.

Secunda Conſtitutio primi tituli Nouellarum, prohibet quidem Epiſcopis propriis manibus pulſare, ſed pœnam non ſtatuit. Generaliter autem de quolibet verberante vel pulſante lex ciuilis ſtatuit. liber xlvij. tit. x. lib. ix. Codicis, tit xxxv. dans in eos actionem iniuriarum. quæ etiã ciuiliter mouetur, & etiam criminaliter, inſcriptione propoſita, & definit quænam ſit atrox iniuria, quæ leuis. De homicidiis autem tractat viij. tit. xlviij. libri ix. Codicis. Sciās autem quòd homicidium ex affectione conſideratur, an eum occidere conſtituerat. Vnde etiam inueniri poteſt, quòd qui percuſſit quidem, non autem occidit, vt homicida punitur: & qui occidit non punitur vt homicida, ſi ſolum voluit percutere. Hæc autem affectio conſideratur ex inſtrumento eius qui percuſſit. Et eſt voluntariæ quidem cædis pœna, in clara perſona quæ occidit, deportatio, & omnium bonorum publicatio: In vilibus autem, enſe feriri, & beſtiis tradi: In eo autem qui per negligentiam interfecit, quinquennij relegatio. In inuoluntaria autem datur venia. ſi ergo quæras de homicidiis, lege dictos titulos cum ipſorum paratitlis. Generaliter autem dixit liber xlviij. tit. xix. cap. v. quòd in omnibus criminibus conſiderandum eſt, an conſulto, an fortè fortuna peccauit, & ita vel ex lege, vel mitius ſupplicium irrogare oportet. Et cap. xi quòd conſultò prudénſque ac ſciens quis peccat, vt qui factionem habent: vel impetu, vt qui iraſcitur: vel fortè caſu, vt qui in venatione in feram iecit, & hominem interfecit.

ff & C. de iniuriis.

L. Abſentẽ paragr. fin. ff. de pœnis.

Schol. Bals. Conſtitutio ij. tit. primi Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxxiii. poſitáque eſt in lib. Baſilic. iii. tit. i. cap. xxv. quod habet, vt ſignificatum eſt. Tit. x. lib. xlvij digeſt. & xxxv. lib. ix. cod. poſiti ſunt in tit. xxi. lib. Baſilic. lx.

A

Κεφάλαιον κϛ΄.

Περὶ ἐπισκόπων, ἢ κληρικῶν τυπτόντων, ἢ φονευόντων, ἀποστόλων κανὼν κζ΄. ξϛ΄. συνόδου α΄. καὶ β΄. ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν θ΄. Βασιλείου κανὼν νε΄.

Κείμενον.

Ἡ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἀπαγορεύει μὲν τοῖς ἐπισκόποις πλήττειν χερσὶν οἰκείαις, οὐκ ὥρισε δὲ ποινήν. γενικῶς δὲ περὶ παντὸς τύπτοντος, ἢ ὑβρίζοντος ὁ πολιτικὸς διορίζει νόμος. βιβλίον μζ΄. τίτ. ι΄. βιβλίον θ΄. τοῦ κώδικος, τίτ. λε΄. διδοὺς κατ' αὐτῶν τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγὴν ἥτις καὶ χρηματικῶς κινεῖται, καὶ ἐγκληματικῶς, γραφῆς ἀποτιθεμένης, καὶ διορίζεται ποία ἐστὶ τραχεῖα ὕβρις, ποία δὲ ἐλαφρά. περὶ δὲ φονέων διαλαμβάνει ὁ η΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου, καὶ ὁ ιϛ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος. γίνωσκε δὲ ὅτι ὁ φόνος ἀπὸ τῆς διαθέσεως σκοπεῖται, εἰ σκοπὸν εἶχε φονεῦσαι. ὅθεν ἐστὶν εὑρεῖν, ὅτι καὶ ὁ πλήξας μὲν, μὴ φονεύσας δὲ, ὡς φονεὺς τιμωρεῖται, καὶ ὁ φονεύσας οὐ τιμωρεῖται ὡς φονεὺς, ἐὰν μόνον ἠθέλησε πλῆξαι. ἡ δὲ τοιαύτη διάθεσις σκοπεῖται ἀπὸ τοῦ πλήξαντος ὀργάνου. καὶ ἔστι τοῦ μὲν ἑκουσίου φόνου ἐπὶ μὲν ἐντίμου φονεύσαντος δεπορτατίων καὶ τελεία δήμευσις, ἐπὶ δὲ τῶν εὐτελῶν, ξίφει καὶ θηρίοις παραδοθῆναι, ἐπὶ δὲ τοῦ κατὰ βλακείαν ἤγουν ἀμέλειαν φονεύοντος πενταετὴς ἐξορία, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀκουσίου συγγνώμη δίδοται. ζητῶν οὖν περὶ φόνου, ἀναγίνωσκε τοὺς εἰρημένους τίτλους σὺν τοῖς αὐτῶν παρατίτλοις. εἴρηται δὲ γενικῶς βιβλίῳ μη΄. τίτ. ιθ΄. διάτ. ε΄. ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς ἐγκλήμασι δεῖ ζητεῖν εἰ ἐκ προνοίας, ἢ κατὰ τύχην ἥμαρτε. καὶ οὕτως, ἢ πρὸς τὸν νόμον, ἢ πρᾳοτέραν τιμωρίαν ἐπιφέρειν. καὶ διάτ. ια΄. ὅτι ἢ ἀπὸ προνοίας τις ἁμαρτάνει, ὡς ὁ φρατρίαν συνιστῶν, ἢ ἐξ ὁρμῆς, ὡς ὁ θυμούμενος, ἢ κατὰ τύχην, ὡς ὁ ἐν θήρᾳ κατὰ θηρίου ῥίψας, καὶ φονεύσας ἄνθρωπον.

B

C

D

Σχόλιον.

Ἡ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. κε΄. ὃ καὶ ἔχει οὕτως ὡς ἐδηλώθη. ὁ ι΄. τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου τῶν διγέστ. καὶ ὁ λε΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ὁ λζ΄. ἐτέθησαν εἰς τὸν κα΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν.

ἀπ' αὐτῆς ἀρχῆς καὶ ζήτει διάφορα τούτου κεφ. A ὁ α'. τιτ. τοῦ μη'. βιβλίου τῶν διατάξεων ἐτέθη εἰς τὸ ξ'. βιβλίον τιτ. λγ'. κεφ. α'. καὶ ἐφ' ἑξῆς. ὁ ις'. τιτ. τοῦ θ'. βιβλίου τοῦ κώδικος κεῖται εἰς βιβλίον ξ'. καὶ τιτ. λθ'. κεφ. ιγ'. καὶ ἐφ' ἑξῆς. ἀνάγνωθι οὖν ἀπὸ τούτων τῶν βιβ. τιτ. καὶ κεφ. διάφορα, καὶ τὸν η'. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τεθεῖσαν περὶ φονέων νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ. τὸ ε'. διάτ. τοῦ ιθ'. τιτ. τοῦ μη'. βιβλίου, ἐστι θέμα β'. τοῦ ε'. κεφ. τοῦ να'. τιτ. τοῦ ξ'. βιβλίου, τὰ αὐτὰ λέγον B ῥητῶς. τὸ δὲ ια'. διάτ. ἐστι θέμα γ'. τοῦ ια'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ να'. τιτ. τὰ αὐτὰ διεξιὸν ἀπαραλλάκτως.

ab ipſo initio, cuius multa cap. quære. Tit. i. lib. xlviij. digeſt. poſitus eſt in lib. lx. tit. xxxi. cap. i. & deinceps. Tit. xvi. lib. ix. cod. poſitus eſt in lib. lx. tit. xxxix. cap. xiii. & deinceps. Ex his igitur lib. & tit. diuerſa cap. lege. Ac *lege etiam* viij. canonem ſancti Baſilij, poſitámque in eo de homicidis Nouellam Imperatoris Domini Manuelis Comneni. Digeſt. v. tit. xix. lib. xlviii. eſt thema ii. cap. v. tit. *li.* lib. lx. quod expreſsè eadem dicit. Digeſt. xi. eſt thema iii. cap. xi. eiuſdem *li.* tit. quod omnino eadem narrat.

Κεφάλαιον κζ'.

Περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν κυβευόντων, ἢ μεθυσκομένων, ἢ θέαις παραβαλλόντων, τυμβωρυχούντων, κλεπτόντων, ἐπιορκούντων, τοκιζόντων ἢ λαμβανόντων ἡμιολίας, ἢ ἕτερον αἰσχρὸν ἑαυτοῖς ἐπινοούντων κέρδος, ἀποστόλων κανὼν κε'. μβ'. μγ'. μδ'. συνόδου Νικαίας κα- C νὼν ιζ'. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ κανὼν δ'. νδ'. τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανὼν ε'. ις'. συνόδου ς'. κανὼν ι'. κγ'. κδ'. ν'. να'. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν δ'. Βασιλείου κανὼν ιδ'. ιζ'. κθ'.

Cap. XXVII.

De *Epiſcopis, & Clericis, qui ludant aleis, vel inebriantur, vel ad ſpectacula accedunt, ſepulchra fodiunt, furantur, peierant, fœnerantur, vel ſeſquialteras accipiunt, vel ſibi aliud turpe lucrum excogitant, Apoſtolorum canon xxv. xlij. xliij. xliiij. Syn. Nic. can. xvij. Laodic. Syn. can. iiij. liiij. Carthag. can. v. xvi. Syn. vi. canon x. xxiij. xxiiij. l. li. Syn. Nic. ij. can. iiij. Baſilij canon xiiij. xvij. xxix.*

Κείμενον.

Ἡ λδ'. διάτ. τοῦ δ'. τιτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν, ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς κυβεύων, ἢ κοινωνῶν τοῖς κυβεύουσιν, ἢ παρακαθήμενος, ἢ θέατρον ἢ κυνήγιον θεωρῶν, ἀφορίζεται πάσης ἱερᾶς λειτουργίας, καὶ τῶν σιτηρεσίων αὐτοῦ στερεῖται, καὶ ὁρίζεται αὐτῷ χρόνος εἰς μετάνοιαν. D καὶ ἐὰν ἀξίως εἴσω τοῦ χρόνου μετανοήσας φανῇ, ἱερατικῆς ἀξιοῦται φιλανθρωπίας. εἰ δὲ μετὰ τὸν χρόνον ἐπιμείνῃ, τελείως ἐκβάλλεται τοῦ κλήρου, καὶ γίνεται βουλευτὴς, μετὰ τῆς αὐτοῦ περιουσίας, τῆς πόλεως ἧς ἦν κληρικὸς, ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης οὐκ ἐχούσης βουλευτήριον, ἢ εἰς τὴν χρήζουσαν ἐκ τῶν πλησιαζουσῶν. εἰ δὲ μὴ ἔχει οὐσίαν, γίνεται ταξεώτης. παραφυλάττουσι δὲ ταῦτα πατριάρχαι, καὶ οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ ἐκκλησιέκδικοι, καὶ οἱ ἑκάστης διοικήσεως ἔπαρχοι, καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἔκδικοι, ταῦτα τοῖς ἱερεῦσι προσαγγέλλουσι. δεῖ δὲ ταῦτα μετὰ ἀκριβείας ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων ζητεῖσθαι, καὶ τοὺς συκοφάντας ἀγανακτεῖσθαι. ποινὰς δὲ διαφόρους ὁρίζει κατὰ τῶν ἀρχόντων,

Textvs.

Tricesimaqvarta *tit. primi libri Codicis, dicit: Epiſcopus vel Clericus, qui ludit aleis, vel cum iis qui ludunt, init ſocietatem, eiſque aſſidet, vel theatrum aut venationem ſpectat, ab omni ſacra celebrandi miniſterio ſuſpenditur, ſuáque teſſera frumentaria priuatur: & tempus illi ad pœnitentiam definitur: & ſi eo tempore pœnitentiam dignè egerit, ſacerdotali benignitate dignus habetur. Sin autem poſt id tempus perſeuerarit, clero perfectè eijcitur, & cum ſuis facultatibus fit curialis ciuitatis cuius eſt Clericus: vel ſi ea ciuitas non habeat curiam, fit in propinqua ciuitate quæ opus habuerit. Sin autem facultates non habeat, fit apparitor. Hæc autem obſeruant Patriarchæ, & Epiſcopi & Eccleſiarum defenſores. Et illius Diœceſis præfecti, præſides, & defenſores hæc ſacerdotibus renunciant. Oportet autem hæc exactè propoſitis Euangelijs quærere, & calũniatoribus ſuccenſere. Diuerſas autem pœnas ſtatuit aduerſus magiſtratus,*

& apparitores, & defenſores, ſi cùm hæc didicerint, non renuncient eis quibus par eſt ſacerdotibus. Porrò autem ſecunda conſtitutio primi tituli Nouellarum, iubet eos triennio à ſacro miniſterio arceri, & Monaſteriis expelli, præbens ſacerdotibus facultatem diminuendi tempus pœnitentiæ.

Schol. Bals. Conſtitutio xxxxiiii. tit. iiij. lib. i. Cod. non eſt poſita in Baſil. Conſtitutio ii. tit. i. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani cxxiij. poſitáque eſt in lib. iij. Baſil. tit. i. cap. ij. quod complectitur quæcunque in textu comprehenſa ſunt.

Textvs.

L. Cum Clericis. C. de Epiſcop. & Clericis.

N*on ſolum prohibetur Clericus peierare, ſed etiam omnino iurare. Dicit enim primus liber Codicis, tit. iij. conſtit. xxv. quòd Clerici qui litigant, dant fideiuſſores vſque ad l. libras. Sin autem res excedit, pro eo quod excedit, non præſtito iuramento promittunt, quoniam & leges & canones prohibent Clericum iurare. Etiamſi maximè dictum eſt in libro eiuſdem tituli, conſtitutione iij. quòd oportet eos qui confugiunt, admonitos, & ſe tutos futuros iuramentum accipientes, arma quæ inferunt, deponere. Et vi. eiuſdem xij. tit. conſtit. eſt, Quòd ſi eſt ſuſpicio de Clerico, quòd eius qui confugit res habeat, is ſui Epiſcopi iuſſu iurat. Prohibitio autem ne Clerici vſuras accipiant, mihi videtur omnino loqui de iis quæ ex mutuo ſeu ex pacto dantur, non de iis quæ tacitè ex mora debentur in bonæ fidei actionibus.*

L. Si ſeruus C. De iis qui ad Eccleſ. conf.

Schol. Bals. Conſtitutio xxv. tit. iij. libri primi Codicis non eſt poſita in Baſilic. Tertia conſtitutio xij. tituli primi libri Codicis, eſt caput xi. primi tituli v. libri Baſilic. quod ſitum eſt in interpretatione ij. cap. v. tit. præſentis operis. & lege ipſum, quod quidem nihil tractat de iureiurando. Sexta conſtitutio eiuſdem tituli & libri Codicis quæ eſt vltimum reſponſum xiij. cap. primi tituli v. libri Baſilic. nihil tractat de iureiurando. Quærendum eſt ergo, an debent Epiſcopi & Clerici dare corporalia ſacramenta.

A καὶ τῶν τάξεων, καὶ τῶν ἐκδίκων, εἰ ταῦτα μαθόντες μὴ προσαγγέλλουσι τοῖς προσφόροις ἱερεῦσιν. ἡ μέντοι β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐπὶ τριετίαν εἶπεν αὐτοὺς τῆς λειτουργίας κωλύεσθαι, καὶ μοναστηρίῳ ἐμβάλλεσθαι, ἄδειαν παρέχουσα τοῖς ἱερεῦσι μετανοίας ἐπιδεχομένης ἐλαττοῦν χρόνον.

Σχόλιον.

Ἡ λδ΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ B κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α΄. κεφ. κβ΄. διαλαμβάνοντι ὅσα εἰς τὸ κείμενον διελήφθησαν.

Κείμενον.

Οὐ μόνον ἐπιορκεῖν κωλύεται κληρικὸς, ἀλλὰ καὶ καθόλου ὀμνύναι. εἴρηται βιβλίῳ α΄. τοῦ κώδικος τίτ. γ΄. διάτ. κε΄. ὅτι οἱ κληρικοὶ δικαζόμενοι διδόασιν ἐγγύας μέχρι ν΄. λιτρῶν. Εἰ δὲ τὸ πρᾶγμα ὑπερβαίνῃ, ὁμολογίαν ἐπὶ τῷ ὑπερβαίνοντι ποιοῦσιν ἀνώμοτον. διότι καὶ οἱ κανόνες κωλύουσι κληρικὸν ὀμνύειν. Εἰ καὶ C τὰ μάλιστα εἴρηται βιβλίῳ τῷ αὐτῷ τίτ. ιβ΄. διάτ. γ΄. ὅτι δεῖ τοὺς προσφεύγοντας, προπεπομένους, καὶ ὅρκον ἐπὶ τῇ ἀσφαλείᾳ λαμβάνοντας, ἀποτίθεσθαι ἅπερ ἐπιφέρονται ὅπλα. καὶ ἡ ϛ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ ιβ΄. τίτ. φησὶν, ὅτι ἐὰν ἐστὶν ὑπόνοια περὶ κληρικοῦ, ὡς ἔχοντος πρᾶγμα τοῦ προσφυγόντος, κελεύσει τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ ὀμνύῃ. ἡ δὲ κώλυσις τοῦ λαμβάνειν κληρικὸν τόκους, ἐμοὶ φαίνεται πάντως περὶ τῶν ἀπὸ δανείου, ἤγουν συμφώνων, λελέχθαι, οὐ μὴν ἐπὶ τῶν σιωπηρῶς ἁρμο- D ζόντων ἐξ ὑπερθέσεως ἐπὶ τῶν βοναφίδε ἀγωγῶν.

Σχόλιον.

Ἡ κε΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐξελήφθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ γ΄. διάτ. τοῦ ιβ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. ια΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν ὅπερ κατεστρώθη εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ β΄. κεφ. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο μηδὲν περὶ ὅρκου διαλαμβάνον. ἡ ϛ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. τοῦ κώδικος θέμα οὖσα τελευταῖον τοῦ ιγ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὐδέν τι περὶ ὅρκου διαλαμβάνει. ζητητέον οὖν εἰ ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ ὅρκους διδόναι σωματικούς.

καὶ νομίζω ὅτι ἐπεὶ τὰ ἀπὸ τῶν κωδίκων ἐκληφθέντα κεφ. καὶ τεθέντα εἰς τὰ βασιλικά, περὶ ὧν καὶ ὁ Φώτιος μνείαν εἰς τὸ κείμενον ἐποίησεν, οὐ μέμνηνται) ὅλως ὅρκων, ἐκωλύθη τὸ ὀμνύειν ὅλως ἐπίσκοπον ἢ κληρικόν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἀντὶ σωματικοῦ ὅρκου, ἐπενοήθη ἡ ἔγγραφη καταθέσεως τόπον ἐπέχουσα, καὶ ἀναπληροῦσα ὅσα ὁ σωματικὸς ὅρκος ποιῆσαι ἔμελλε. οἱ γοῦν ἀναγνῶσται κακῶς ἀναγκάζονται ὅρκους σωματικοὺς διδόναι· κληρικοὶ γάρ εἰσιν.

Κείμενον.

Ἀμέλει καὶ ἡ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐπὶ ληγάτων εὐσεβῶν ἐξ ὑπερθέσεως εἶπεν ἀπαιτεῖσθαι τόκους, καὶ καρπούς. περὶ δὲ κλοπῆς κληρικῶν ἰδικῶς ὁ νόμος οὐ διαλέγεται, γενικῶς δὲ διαλαμβάνει περὶ κλοπῆς ὁ β΄. τίτ. τοῦ ϛ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ὁ τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων. δύο δὲ εἰσὶν εἴδη τῆς κλοπῆς, καὶ τὸ μὲν αὐτῆς λέγεται φανερὰ κλοπή, τὸ δέ, ἀφανής. φανερὸς κλέπτης ἐστίν, ὁ μετὰ τοῦ κλοπιμαίου πράγματος ἐξ οἱουδήποτε προσώπου λαμβανόμενος, πρὶν ἢ τὸ πρᾶγμα ἀπαγάγῃ, ἔνθα προέθετο ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, εἴτε ἐν δημοσίῳ, εἴτε ἐν ἰδιωτικῷ τόπῳ. Εἰ δὲ ἀπήγαγεν αὐτὸ ὅπου προέθετο, κἂν λοιπὸν συλληφθῇ μετ' αὐτοῦ, οὐκ ἔστι φανερὸς κλέπτης. ὁ δὲ μὴ τοιοῦτος ἀφανής ἐστιν. ἡ δὲ ποινὴ τοῦ φανεροῦ κλέπτου γίνεται, εἰς τὸ τετραπλοῦν τοῦ τιμήματος τοῦ κλαπέντος· ἔστιν ὅτι καὶ τοῦ διαφέροντος· τοῦ δὲ ἀφανοῦς εἰς τὸ διπλοῦν. καὶ ἐφ' ἑκατέροις ἔξωθεν τῆς τοιαύτης ποινῆς, δίδοται τὸ πρᾶγμα, ἢ ἡ διατίμησις αὐτοῦ.

Σχόλιον.

Ἡ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλά. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν έ. τίτ. γ΄ κεφ. θ΄. καταστρωθέντι εἰς σχόλιον τοῦ ά. κεφ. τοῦ β. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος περὶ τὰς ἀρχάς. εὐχαρίστησον οὖν τῷ πατριάρχῃ Φωτίῳ καλῶς ἑρμηνεύσαντι ἀπαιτεῖν ὡς διαφέρον τόκους, τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικούς. ὁ β΄. τίτ. τοῦ ϛ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐτέθη εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν ξ΄. τίτ. ϛ΄. κεφ. ιη΄. καὶ ζήτει διάφορα τούτου κεφ. περὶ κλοπῶν καὶ κλεπτῶν. ὁ δὲ β΄. τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου τῶν διατ. ἐτέθη εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν ξ΄.

A & puto, quòd quoniam capita quæ ex Codice accepta, & poſita ſunt in Baſilic. de quibus etiam mentionem fecit Photius, in textu, iuriſiurandi omnino non meminerunt, prohibitus eſt omnino Epiſcopus vel Clericus iurare. Propterea enim etiam loco ſacramenti corporalis excogitata eſt inſcriptio, quæ ſacramenti locũ obtinet, & implet omnia quæcunque ſacramentum corporale facturum eſt. Lectores itaque malè coguntur dare iuramenta corporalia. ſunt enim Clerici.

B

TEXTVS.

CERTE etiam iij. ij. tituli Nouellarum conſtitutio dicit in piis legatis ex mora peti vſuras & fructus. De furto Clericorum lex ſeparatim non loquitur, ſed de furto tractat generaliter ſecundus titulus vi. libri Codicis, & ij. tit. xlvij. libri Digeſtorum. Duo ſunt autem furti genera, & vnum quidem dicitur furtum manifeſtum, alterum verò non manifeſtum. Fur manifeſtus eſt, qui cum re furtiua à quacunque perſona deprehenditur, priuſquam rem deferat in eum locum ad quem propoſuerat, C *ſiue in loco publico, ſiue priuato. Sin autem eò detulit quò propoſuit, etiamſi deinceps cum ea comprehendatur, non eſt fur manifeſtus. Qui autem non eſt talis, non eſt fur manifeſtus. Eſt autem pœna furti manifeſti in quadruplum pretij rei quæ furto eſt ablata, & nonnunquam eius quod intereſt: non manifeſti autem, in duplum. & in vtriſque vltra pœnam res ablata redditur, vel eius æſtimatio.*

ff. & Cod de Furtis.

SCHOL. BALS. Tertia conſtitutio ij. tit Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani cxxxi. quæ ſita eſt D in libro v. Baſilic. iii. tit. capite ix. quod ſitum in libro Baſilicor. tit. iij. cap. ix. quod ſitum eſt in ſcholio primi capitis ij. tituli præſentis operis in principio. Gratias ergo age Patriarchæ Photio, qui rectè interpretatus eſt, Epiſcopos & Clericos poſſe vſuras tanquam id quod intereſt, petere. Titulus ii. lib. vi. Codicis poſitus eſt in lib. Baſil. lx. tit. vi. cap. xviii. ac quæras varia huius capita de furtis & furibus. Titulus ſecund. lib. quadrageſimiſept. Digeſt. poſitus eſt in libro Baſil. lx.

tit. xii. cap. i. ac deinceps quæras cap. ii. iii. iiij. v. quæ expreſsè eadē dicunt, quæ in textu ſcripta ſunt. Quære autem etiam alia eiuſdem tituli capita, quæ docent de furto manifeſto & nō manifeſto: & dic quòd etiam ſi dicti tit. non faciunt mentionem de Clericis furibus, tamen quoniam iiſdem legibus quibus & Laici, clerici conueniuntur, eis autem non eſt datum priuilegium ne cum eis furti agatur, neceſſario eiſdem quoque de furto legibus ipſi adſtringuntur.

TEXTVS.

L. In eum. C. de furtis & ſeruo corrupto. ff. De incendio, ruina, per totū. L. de incendio, ruina, nauf. L. fin. ff. de furtis.

QVI autem ex incendio vel naufragio aliquid accipit, dat ei quidem cui ſurreptū eſt, quadruplum, intra annum vtilem: & Fiſco quadruplum. poſt annum autem ſimplum. vt vi. lib. Cod. tit. ij. conſtitutio xviij. Et ix. tit. xlvij. libri. Fures vt plurimum criminaliter accuſantur præcedente ſcriptura, vt Digeſt. xci. eiuſdem tit. de furtis. & ceſſat pœna dupli vel quadrupli. Dicit enim lvij. digeſt. tituli eiuſdē, Quòd ſi quis præfecto vigilum vel præſidi furem tradiderit, iſque condemnatus rem dederit, vel eius æſtimationem, tollitur aduerſus ipſum actio, vt qui in periculum maioris pœnæ deductus ſit. Qui autem furti accuſatus eſt, vel datis pecuniis tranſegit, fit infamis. Vt lib. ij. tit. ij. digeſt. i. iiij. & vi.

ff. De iis qui not infam.

SCHOL. BALS. Conſtitutio xviij. tit. ii. lib. vi. Codicis, eſt caput xxxv. tit. vi. libri lx. Baſilic. per quod ſic dicit, Si quis ex incendio vel naufragio aliquid abſtulerit, vel minuerit, intra annum emenſum in quadruplum tenetur: poſt annum autem, in ſimplum. Ad pœnam autem definitam, dare Fiſco ſeu publico quadruplum, vt in Cod. comprehenſum eſt, non eſt additum in Baſilic. Dicunt itaque nonnulli propterea quadruplū à Fiſco non peti. Mihi autē videtur quòd ex eo quod dixit Imper. obnoxium eſſe eum qui peccauit vnà cum quadruplo etiam pœnæ definitæ, probari poteſt Fiſcū etiam poſſe petere quadruplum. Dicit autem etiam xxxi. caput iii. tit. liij. libri hoc modo: Qui rapit, vel dolo ex naufragio lucratur,

τίτ. ιβ΄. κεφ. α΄. καὶ ἐφ᾽ ἑξῆς ζήτει κεφ. β΄. γ΄. δ΄. ε΄. τὰ αὐτὰ λέγοντα ῥητῶς ὅσα καὶ εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. ζήτει δὲ καὶ ἕτερα κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διδάσκοντα τὰ περὶ ἀφανοῦς κλοπῆς καὶ φανερᾶς, καὶ εἰπὲ ὅτι κἂν ἱερωμένων κλεπτῶν οὐ μέμνηνται οἱ τοιοῦτοι τίτ. ἀλλ᾽ ἐπεὶ ἀφ᾽ ὧν νομίμων ἐνάγονται οἱ λαϊκοί, ἐξ αὐτῶν καὶ οἱ κληρικοὶ ἐνάγονται)· προνόμια δὲ οὐκ ἐδόθη τούτοις ἀπὸ κλοπῆς μὴ ἐνάγεσθαι, ἐξ ἀνάγκης τῷ κοινῷ νομίμῳ τῷ περὶ τῆς κλοπῆς καὶ αὐτοὶ συσφιγχθήσονται.

Κείμενον.

Ὁ δὲ ἀπὸ ἐμπρησμοῦ ἢ ναυαγίου λαμβάνων ἔξωθεν τοῦ πράγματος, δίδωσιν εἴσω μὲν ὑτιλίου ἐνιαυτοῦ τὸ τετραπλοῦν τῷ κλαπέντι, καὶ τῷ φίσκῳ τὸ τετραπλοῦν. μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν τὸ ἁπλοῦν, ὡς βιβλίον ς΄. τοῦ κώδικος τίτ. β΄. διάτ. ιη΄. καὶ ἐν τῷ θ΄. τίτ. τοῦ μθ΄. βιβλίου. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δέ, ἐγκληματικῶς οἱ κλέπται κατηγοροῦνται γραφῆς ἡγουμένης, ὡς διάτ. ϙα΄. τοῦ αὐτοῦ β΄. τίτ. καὶ ἀργεῖ ἡ τοῦ διπλοῦ ἢ τοῦ τετραπλοῦ ποινή. εἴρηται γὰρ διάτ. νζ΄. τοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἐάν τις τὸν κλέπτην παραδοὺς νυκτεπάρχῳ, ἢ τῷ ἄρχοντι, καὶ καταδικασθεὶς παράσχῃ τὸ πρᾶγμα, ἢ τὴν διατίμησιν αὐτοῦ, ἀπρακτεῖται ἡ κατ᾽ αὐτοῦ ἀγωγή, ὡς αὐτοῦ κινδυνεύσαντος· ὁ δὲ καταδικασθεὶς ἐπὶ κλοπῇ, ἢ φιλικῶς ἀπαλλαγεὶς ἐπιδόσει χρημάτων ἄτιμος γίνεται. ὡς βιβλίον γ΄. τίτ. β΄. διάτ. α΄. δ΄. καὶ ς΄.

Σχόλιον.

Ἡ ιη΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ ς΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ θέμα λε΄ τοῦ ς΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβ. τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγον, ἐάν τις ἀπὸ ἐμπρησμοῦ, ἢ ναυαγίου ἀφέληταί τι, ἢ μειώσῃ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ὡρισμένου, εἰς τὸ τετραπλοῦν κατέχεται· μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτόν, εἰς τὸ ἁπλοῦν πρὸς τῇ ἤδη ὡρισμένῃ ποινῇ. τὸ δὲ δίδοσθαι καὶ τῷ φίσκῳ, ἤγουν τῷ δημοσίῳ, τὸ τετραπλοῦν, καθὼς ἐν τῷ κώδικι περιείχετο, οὐ προσετέθη ἐν τῷ βασιλικῷ. λέγουσι γοῦν τινες διὰ τοῦτο μὴ ἀπαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ δημοσίου τὸ τετραπλοῦν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν τὸν βασιλικὸν ἔνοχον εἶναι τὸν οὕτως ἡμαρτηκότα σὺν τῷ τετραπλῷ καὶ τῇ ὡρισμένῃ ποινῇ, παρίσταται δύνασθαι καὶ τὸν δημόσιον ἀπαιτεῖν τὸ τετραπλοῦν. φησὶ δὲ καὶ τὸ λα΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ νγ΄. βιβλίου ταῦτα, Ὁ ἁρπάζων, ἢ κατὰ δόλον κερδαίνων ἐκ ναυαγίου,

εἰς ὅσον ὑπόκειται τῷ ζημιωθέντι, τοσοῦτον καὶ τῷ δημοσίῳ δίδωσιν. ὁ δὲ θ'. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου τῶν διγεστ. ἐτέθη εἰς τίτ. κ'. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, διαλαμβάνοντα περὶ τῶν ἀφαιρουμένων ἀπὸ ἐμπρησμοῦ, καὶ καταπτώσεως. λέγει δὲ τὸ τέλος τοῦ α'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἁρμόζειν ἐπέκεινα τῆς χρηματικῆς ποινῆς, καὶ ἐγκληματικὴν ἐπεξέλευσιν. καὶ ἔστι τοῦτο ἰδικὸν εἰς τοὺς ἁρπάζοντας ἀπὸ ἐμπρησμοῦ, καὶ καταπτώσεως καὶ ναυαγίου. τιμωροῦνται γὰρ καὶ χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς ὅπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων οὐκ ἔστι. καὶ φησὶ τὸ ζ'. διγέστ. τοῦ θ. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου τῶν διγεστ. ὅ ἐστι θέμα β'. τοῦ νζ'. κεφ. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. ἐὰν γὰρ ὁ ὑβριστὴς, ἢ ὁ κλέπτης ἐγκληματικῶς ἑλκυσθεὶς τιμωρηθῇ, ποινὴν οὐ δίδωσι χρηματικήν. τὸ μέντοι ϟγ'. διγέστ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου τῶν διατάξεων οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. σημείωσαι δὲ ὅτι ὅταν ἐγκληματικῶς κινηθῇ ἡ ἀπὸ ἁμαρτήματος ἀγωγὴ, δίδονται καὶ ἐγγραφαί. ὁ β'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν διγεστ. ἔστι βιβλίον τῶν βασιλικῶν, καὶ τίτ. β'. διδάσκων ἐκ ποίων τρόπων ἐπάγεται ἀτιμία. καὶ ἀνάγνωθι θέμα. γ'. τοῦ α'. κεφ. λέγον, ἄτιμός ἐστι καὶ ὁ ἰδίῳ ὀνόματι καταχριθεὶς τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ, ἢ τῇ περὶ ἁρπαγῆς πραγμάτων, καὶ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ, καὶ τῇ περὶ δόλου, ἢ συμφωνήσας ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἀγωγῶν, καὶ χρήματα δοὺς μήπω προκατάρξεως γενομένης.

Κείμενον.

Περὶ τυμβωρύχων γενικῶς διαλαμβάνει ὁ ιβ'. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου, ἐν ᾧ φησὶν ὅτι καὶ χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς ὑπόκειται, καὶ ἔστιν ἡ χρηματικὴ ποινὴ, πότε μὲν εἰς ρ'. νομίσματα, πότε δὲ εἰς διακόσια, πότε δὲ εἰς τὸ διαφέρειν τῆς γενομένης ζημίας. καὶ ἄτιμος γίνεται ὁ καταδικαζόμενος. οἱ δὲ τυμβωρυχοῦντες, εἰ μὲν μεθ' ὅπλων, κεφαλικῶς τιμωροῦνται· εἰ δὲ χωρὶς ὅπλων, μέχρι μετάλλου. Οἱ δὲ λείψανα ἢ ὀστᾶ μετακινοῦντες, εὐτελεῖς μὲν ὄντες ἄκρως τιμωροῦνται, ἔντιμοι δὲ δηπορτεύονται, ἢ εἰς μέταλλον καταδικάζονται. πῶς δὲ δυνατὸν ἀκινδύνως καὶ ἀζημίως μεταφέρειν λείψανα, καὶ φιλοκαλεῖν μνημεῖον, διδάσκει ὁ αὐτὸς τίτλος, καὶ ὁ ζ'. τοῦ ια'. βιβλίου τῶν διατάξεων. ὑπόκεινται δὲ οἱ τυμβωρυχοῦντες, καὶ τῷ περὶ ἱεροσυλίας νόμῳ·

A in quantum ei qui damno affectus eſt, tenetur, tantum etiam dat publico. Nonus autem titulus xlvii. libri Digeſtorum ſitus eſt in libro xx. lx. libri Baſilic. tractans de iis qui auferunt ab incendio & ruina. Dicit autem finis primi capitis eiuſdem tituli, vltra pœnam pecuniariam competere etiam actionem criminalem: & eſt hoc ſpeciale in iis qui rapiunt ex incendio, & ruina, & nau-
B fragio. Puniuntur enim & pecuniariè & criminaliter. quod non eſt in aliis criminibus, vt dicit vii. cap. tit. ix. xlvii. libri Digeſtorum, quod eſt thema ii. cap. lvii. tit. xii. lib. lx. Baſilic. quod ita habet, vt hîc compendiosè propoſitum eſt. Si enim qui iniuriam fecit, vel fur, criminaliter tractus, punitus fuerit, non ſoluit pœnam pecuniariam. Sanè digeſtũ xciii. tit. ii. lib. xlvii. digeſt. non eſt poſitum in Baſil. Nota autem quòd quando ex delicto intentatur actio criminaliter, dantur etiam ſubſcriptiones. Tit. ii. lib. iij. digeſt. eſt lib. Baſilic. xxi. tit. ii. qui docet, quibus
C modis infamia irrogetur. Lege etiã iij. reſponſum primi capitis quod dicit: Infamis eſt qui proprio nomine actione furti condemnatus eſt, vel bonorum raptorum, & actionis iniuriarum, & doli: vel qui de eiuſmodi actionibus pactus eſt, & dedit pecunias, lite nondum conteſtata.

TEXTVS.

DE *ſepulchrorum effoſſoribus tractat generaliter xij. tit. xlvij. libri. in quo dicit, quòd & pecuniariè & criminaliter tenentur. & eſt pœna pecuniaria, aliquãdo quidem in centum, aliquando verò in ducenta:* ff. De ſepulchro violato.
D *aliquando autem ad id quod intereſt factum eſſe damnum. & fit infamis qui condemnatur. Qui autem ſepulchra effodiunt, ſi quidem armata manu, capitali pœna puniuntur. ſin autem ſine armis, ad metallum vſque. Sin autem reliquias vel oſſa moueant, ſi ſint quidem humiliores perſonæ, extremo ſupplicio afficiuntur. Sin autem honeſtiores, deportantur. Qui autem aliter peccant in monumentum, relegantur, vel in metallum damnantur. Quomodo autem poſſint ſine periculo & damno transferri reliquiæ, & monumentum ornari, docet idem titulus, & vij. xi. tituli Digeſtorum. Tenentur autem ſepulchrorum effoſſores lege de ſacrilegii.* ff. De relig. & ſumpt. fun.

ff. Ad legem Iuliam peculatus. l. fin. C. De ſepul. viol.

Vt liber xlviii. tit. xiii. Digeſt. & conſtit. vi. xix. tit. ix. libri Codicis. in quo etiam auget pœnas pecuniarias, aliquando quidem pecuniarum redemptionem, vel agri, vel domus imponens, ſi materia ſit ad ſe è monumento ablata: aliquando verò decem librarum pœnam infligens. & xx. Magiſtratui, qui non perſequitur. Etiam autem in Paſcha diebus in carcere includuntur & vinciuntur ſepulchrorum effoſſores. vt liber i. Cod. tit. iiii. conſtit. iii.

l. Nemo deinceps. C. de Epiſc. audient.

Schol. Bals. Xij. tit. xlvii. libri Digeſtorum tractat de monumentorum ſeu de ſepultarum reliquiarum violatione. Dicit autem viii. caput eiuſdem tituli: Crimen ſepulchrorum effoſſionis ad legem publicam de vi refertur. Competit autem etiam pecuniaria ſeu ciuilis. Pœnæ autem quantitas non ſumpta eſt in Baſilic. Cap. i. dicit: Sepulchri violati crimen infamiam irrogat. Thema vii. cap. iiij. ait: Qui ſepulchra violant, & cadauera ſpoliant, ſi armati id faciant, capite plectuntur: ſi ſine armis, vſq; ad metalli pœnam proceditur. Cap. x. dicit, Qui reliquias, vel oſſa tranſmouēt, & cætera, quæ in textu comprehendūtur. Tit. vii. lib. xi. Digeſt. eſt tit. i. lib. lix. Baſilic. qui de monumentis & ſumptibus funerum docet. Quartum decretum iii. cap. xxiii. tit. lx. libri dicit, quòd non oportet mortuorum reliquias contrectare vel ſpoliare: ſed eas quæ ad tempus repoſitæ ſunt, licet transferre. Vii. caput eiuſdem tituli dicit: Monumentum quidem deterius fieri non oportet, ipſum tamen ornare licet, non contactis reliquijs. Caput vii. tit. i. lib. ix. Baſilic. dicit circa finem: Sin autem loci dominus præter iuſſum ſacerdotis vel Imperatoris cum eiecerit qui ab alio ſitus eſt, vel oſſa quæ ſita ſunt, tenetur actione iniuriarum. Et cap. primum iii. titul. eiuſdem libri dicit, Licet iuſta ex cauſa accedere ad Prætorem, & repoſitas, quæ vexantur, reliquias transferre. Et caput xiiij. dicit, Nemo corpus humanū ſine iuſſu Imperatoris in alium locū transferat. Nec eſt primæ conſtitutioni contrarium.

L. Sepulchri violati. ff. de ſepulchro violato.

ὡς βιβλίον μή. τίτ. ιγ'. καὶ διάτ. ε'. τοῦ ιθ'. βιβλίου τοῦ κώδικος. ἐν ᾧ καὶ τὰς χρηματικὰς αὔξει ποινάς, πότε μὲν στέρησιν κτήματος, ἢ ἀγροῦ ἢ οἴκου ἐπάγων, ἐὰν εἰς αὐτοὺς ὕλη ἀπενεχθῇ ἀπὸ μνημείου. πότε δὲ δέκα λιτρῶν ποινὴν ἐπάγων, καὶ εἴκοσι τῷ ἄρχοντι μὴ ἐπεξιόντι. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ πάσχα οἱ τυμβωρύχοι ἐγκλείονται καὶ δεσμοῦνται· ὡς βιβλίον α'. τοῦ κώδικος τίτ. δ'. διάτ. γ'.

Σχόλιον.

Ο ιβ'. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου τῶν διγεστ. ἐστι τίτ. κγ'. τοῦ ζ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν περὶ καταφθορᾶς μνήματος, ἤτοι τῶν ἐνταφείων λειψάνων διδάσκων. φησὶ δὲ τὸ ὄγδοον κεφάλ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. τὸ ἔγκλημα τῆς τυμβωρυχίας ὑπὸ τὸν περὶ βίας δημόσιον ἀναφέρεται νόμον. ἁρμόζει δὲ καὶ χρηματικῶς. ἡ ποσότης δὲ τῆς ποινῆς οὐκ ἐξελήφθη εἰς τὰ βασιλικά. τὸ α'. κεφ. φησὶ τὸ τῆς τυμβωρυχίας ἔγκλημα ἀτιμίαν ἐπιφέρει. τὸ ζ'. θέμα τοῦ δ'. κεφ. φησίν, οἱ τυμβωρυχοῦντες, καὶ γυμνοῦντες τὰ τῶν τελευτώντων σώματα, εἰ μὲν μετὰ ὅπλων, κεφαλικῶς τιμωροῦνται, εἰ δὲ χωρὶς ὅπλων, μέχρι μετάλλου. τὸ ι'. κεφ. λέγει, οἱ τὰ λείψανα, ἢ τὰ ὀστᾶ μετακινοῦντες, καὶ ἐφεξῆς ὅσα τῷ κειμένῳ περιέχονται. ὁ ζ'. τίτ. τοῦ ια'. βιβλίου τῶν διγεστ. ἐστι τίτ. α'. τῶν νθ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, διδάσκων περὶ μνημάτων καὶ δαπάνης τῶν κηδειῶν. τὸ δ'. θέμα τοῦ γ'. κεφ. τοῦ κγ'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου φησίν, οὐ δεῖ τὰ λείψανα τῶν τελευτώντων ψηλαφᾶσθαι, ἢ σκύλλεσθαι. τὰ δὲ προσκαίρως ἀποτεθέντα μεταφέρειν ἔξεστι. τὸ ζ. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησί, χεῖρον οὐ δεῖ τὸ μνῆμα γίνεσθαι, φιλοκαλεῖν μέντοι αὐτὸ ἔξεστι μὴ ἐφαπτομένων τῶν λειψάνων. τὸ ζ'. κεφ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ νβ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν περὶ τὸ τέλος φησί, ἐὰν δὲ ὁ τοῦ τόπου δεσπότης παρὰ κέλευσιν ἱερέως, ἢ κέλευσιν βασιλέως ἐκβάλλῃ τὸν ἐξ ἄλλου ταφέντα ἢ τὰ τεθέντα ὀστέα, ἐνάγεται τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ. καὶ κεφ. α' τοῦ γ'. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου λέγει, ἔξεστιν ἐξ εὐλόγου αἰτίας προσιέναι τῷ ἄρχοντι, καὶ μεταφέρειν εἰς ἕτερον τόπον τὸ ἀποκείμενον λείψανον παρενοχλούμενον. καὶ κεφ. ιδ'. φησί, Μηδεὶς ἀνθρώπινον σῶμα χωρὶς κελεύσεως βασιλικῆς εἰς ἕτερον τόπον μεταφερέτω, καὶ τὸ παρὸν οὐκ ἔστιν ἐναντίον τῇ α'. διατάξει.

ἐκείνη

ἐκείνη γὰρ ἀπὸ εὐλόγου αἰτίας ἐπέτρεψε μεταφέρεσθαι τὰ λείψανα κατὰ διάγνωσιν τῶν ἀρχόντων. αὕτη δὲ μηδαμοῦ μνημονεύουσα εὐλόγου αἰτίας, ὅτι χωρὶς κελεύσεως βασιλικῆς οὐκ ἔξεστιν αὐτὰ μεταφέρειν. ὁ ιγ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐτέθη εἰς τίτ. με΄. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. φησὶ τὸ β΄. κεφ. ὁ δεπεκουλάτους κινεῖται κατὰ τοῦ ἀφελομένου ἐκ τῶν ἱερῶν, ἢ τῶν μνημείων, καὶ τὰ ἑξῆς. τὸ δ΄. κεφ. λέγει τῷ δεπεκουλάτῳ ὑπόκειται, καὶ ὁ ἱερὰ ἐκ μνημείων, ἢ χρήματα λαμβάνων, ἢ τὸ δωρηθὲν τῷ θεῷ. ἡ ε΄. διάτ. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς κεφ. ιβ΄. τοῦ κγ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου. καὶ ἀνάγνωθι τὸ ια΄. ιβ΄. ιγ΄. καὶ ιδ΄. κεφ. τὰ αὐτὰ λέγοντα ὅσα συνωψίσθησαν. ἡ γ΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. κϛ΄. τοῦ ιζ΄. τίτ. τοῦ ζ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὃ καὶ ἀνάγνωθι κατατεταγμένον εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ κε΄. κεφ. τοῦ παρόντος θ΄. τίτ. τούτων οὕτως ἐχόντων σημείωσαι ὅτι τῷ περὶ τυμβωρυχίας νόμῳ ἐνέχονται καὶ οἱ χωρὶς κελεύσεως βασιλικῆς, ἢ ἐπισκοπικῆς, ἢ διαγνώσεως ἀρχοντικῆς μετακινοῦντες λείψανα τεθνεώτων μετὰ τελείας ὁσίας ταφέντα. πλὴν οἱ μὲν ἄρχοντες χωρὶς εὐλόγου αἰτίας οὐ δύνανται ἐπιτρέπειν τὴν τούτων μετάθεσιν. ὁ βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ ἐπίσκοποι δύνανται ταύτην ἀδιακρίτως ἐπιτρέπειν. οἱ γοῦν λέγοντες ἀπροσκριματίστως ταύτην γίνεσθαι παρὰ τοῦ βουλομένου, μὴ προκειμένης αἰτίας αἰσχροκερδοῦς, κακῶς λέγουσιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. διὰ γὰρ τοῦτο καί τις καθηγούμενος τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἁγίου Μωκίου, χωρὶς τοιαύτης ἐπιτροπῆς λείψανα μεταθέμενος ἐξεβλήθη συνοδικῶς ἀπὸ τῆς ἡγουμενείας, καὶ καθῃρέθη.

A Illa enim iuſta de cauſa permiſit reliquias ex magiſtratuum decreto transferre. Hęc verò nulla iuſtę cauſæ mentione habita dicit, quòd ſine iuſſu Imperatoris non licet eas transferre. Titulus xiij. lib. xlviij. Digeſt. poſitus eſt in tit. xlv. lib. lx. Baſilic. cuius cap. ii. ait, Lex Iulia peculatus mouetur aduerſus eum qui ex locis ſacris aut religioſis quippiam ſurripuerit. iiij. caput dicit: Peculatus autem tenetur, qui ſacra ex monumentis, vel pecunias, vel quod Deo donatum eſt, accipit. Quinta xix. tit. B ix. libri conſtitutio codicis poſita eſt in cap. xii. tit. xxiii. lib. lx. & lege cap. xi. xii. xiii. quæ eadem dicunt, quæ in compendio propoſita ſunt. Conſtitutio iii. tit. iiij. lib. i. Cod. eſt caput xxvi. tit. xvij. lib. vii. Baſilic. quod etiam legas inſertum interpretationi præſentis ix. tituli. Hæc cum ita ſe habeant, nota quòd de ſepulchrorum violatione lege tenentur, qui abſque Imperatoris, vel Epiſcopi iuſſu, vel decreto magiſtratus, mortuorum reliquias tranſmouent, quæ iuſtis ritè peractis ſepultæ ſunt. C Sed Magiſtratus quidem non poſſunt ſine iuſta cauſa, eorum translationem permittere. Imperator autem & Epiſcopi indiſtinctè hæc permittere poſſunt. Qui itaque dicunt hæc ſine præiudicio poſſe fieri ab eo qui velit, modò non propoſita turpis lucri cauſa, malè dicunt. Propterea enim etiam quiſpiã venerabilis ſancti Mocij Monaſterij præfectus, qui abſque eiuſmodi conceſſione reliquias tranſtulerat, Synodicè Monaſterio eiectus eſt, & depoſitus.

Κεφάλαιον κη΄.

Περὶ τῶν βδελυσσομένων τὸν γάμον, ἢ τὸν οἶνον, ἢ τὰ κρέα, ἀποστόλων κανὼν να΄. νγ΄. ξϛ΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιδ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν νγ΄. λ΄. D

Cap. XXVIII.

De *ijs qui matrimonium, vel vinum, vel carnes abhorrent, Apoſt. can. li. liij. lxvi. Syn. Ancyr. canon xiiij. Syn. vi. canon xiij. xxx.*

Κεφάλαιον κθ΄.

Περὶ τῶν ἐπιτετραμμένων ἢ κεκωλυμένων γάμων, καὶ περὶ τοῦ ἐρωτᾶσθαι τοὺς ἀναγνώστας ἐφήβους γινομένους, εἰ βούλωνται γαμεῖν, καὶ περὶ παλλακισμοῦ, καὶ πορνείας καὶ μοιχείας, ἀποστόλων κανὼν ιζ΄. ιη΄. ιθ΄. κε΄. κϛ΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ι΄. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν α΄. θ΄. ι΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιδ΄. ιε΄. συνόδου

Cap. XXIX.

De *permiſſis vel prohibitis matrimonijs, & vt lectores, cùm ad pubertatem venerint, interrogentur, an velint vxores ducere: & de concubinatu, & fornicatione, & adulterio, Apoſt. canon xvij. xix. xxv. xxvi. Syn. Ancyr. can. x. Synodi Neocaſ. can. i. ix. x. Syn. Chalc. can. xiiij. xv. Syn.*

Carthagin. canon xvi. Syn. vi. canon iij. iiij. vi. xij. xiij. xlviij. Baſil. can. iij. vi. xvi. lxix. lxx. Theophili ex commentario canon iiij. v.

TEXTVS.

Si quis non dicam rapere. C. de Epiſc. & Cler.

LIBER *i. Cod. tit. iij. conſtit. v. Si quis virginem ſacram vxorem accipere ſolum conatus fuerit, capitali ſupplicio punitur. Et xliij. eiuſdem tit. conſtitutio: Quòd ſi Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus vxorem duxerit, Canonibus quidem tenetur, qui non minùs valent quàm leges, & à ſacerdotio excidit: & qui ex nefario matrimonio nati ſunt filij, nec ſunt naturales, nec nothi: & neque per donationem, vel ſucceſſionem, vel ſimulatum mutui contractum, vel aliam obligationem à patribus accipiunt, vel matres eorum: ſed ea illorum accipit Eccleſia. Dicit autem etiam xiij. i. tit. Nouellarum conſtitutio, quòd ſi Monachus, clericus factus fuerit, ne audeat ad matrimonium accedere, etiamſi eum gradum ſit aſſecutus in quo licet Clericis vxores ducere, ſcilicet cantoris, & lectoris: alijs enim omnibus matrimonium eſt omnino prohibitum. Sin autem vxorem duxerit, vel concubinam habuerit, vel incontinenter vixerit, clero eijciatur, & ſit priuatus, ad militiam, vel aliud ſtudium ac exercitium, non audens accedere. Et prima eiuſdem tituli conſtitutio: Nullus qui ſecundam vxorem duxit, ordinetur Presbyter vel Diaconus. Sed nec ſi cum muliere cohabitat, quæ propriũ maritum reliquit, nec ſi habet concubinam: ſed ſi continentem vitam agit, & vel cum vxore cohabitat, & vnius pudicæ mulieris, & quam virginem duxit, maritus fuerit. Si quis autem cùm ſit Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, vxorem vel concubinam introduxerit, vel apertè, vel clanculum, ſeu per ſimulationem, à ſacro ſtatim ordine excidat, & ſit priuatus, & Laicus. Lector autem, qui ſecundam vxorem duxit, ne promoueatur: nec etiam tertium matrimonium celebret. Sin autem cùm ſecundam vxorem duxit, promoueri ſtuduerit, ſit priuatus. Dicit autem hoc etiã, Quæ ordinantur Diaconiſſæ, admoneantur, quòd ſi ordinem dedecore afficere auſæ fuerint, matrimonium contrahentes, vel alioqui in fornicatione viuentes, erunt morti obnoxiæ, & eorum facultates ſuorum Monaſteriorum vel Eccleſiarum dominio applicabuntur. Qui autem eas vxores ducere, vel eis ſtuprum afferre auſi fuerint, enſe ſunt puniendi: & eorum facultates publicum accipiet ærarium.*

A Καρθαγένης κανὼν ιϛ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν γ΄. δ΄. ϛ΄. ιβ΄. ιγ΄. μη΄. πη΄. Βασιλείου κανὼν γ΄. ϛ΄. ιϛ΄. ξθ΄. ο΄. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν δ΄. ε΄.

Κείμενον.

Βιβλίον α΄. τοῦ κώδικος τίτ. γ΄. διάτ. ε΄. ἐάν τις μόνον πειραθῇ λαβεῖν γαμετὴν παρθένον ἱεράν, κεφαλικῶς τιμωρεῖται. καὶ διάτ. μγ΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι ἐὰν πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος γαμήσῃ, ὑπόκειται μὲν τοῖς κανόσιν, οἵτινες οὐκ ἧττον τῶν νόμων ἰσχύουσι, καὶ τῆς ἱερωσύνης ἐκπίπτει, καὶ οἱ παῖδες ὡς ἐξ ἀθεμίτων
B γάμων τεχθέντες, οὔτε φυσικοί, οὔτε νόθοι εἰσί, καὶ οὔτε κατὰ δωρεάν, ἢ διαδοχήν, ἢ ἐσχηματισμένον δάνειον, ἢ ἑτέραν ἐνοχὴν λαμβάνουσί τι παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν, ἢ αἱ μητέρες αὐτῶν. ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα λαμβάνει ἡ κατ᾽ αὐτοὺς ἐκκλησία. λέγει δὲ ἡ ιγ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ὅτι ἐὰν μοναχὸς κληρωθῇ, μὴ θαρρείτω πρὸς γάμον ἐλθεῖν, κἂν τοιούτου βαθμοῦ τετύχηκεν ἐν τῷ κλήρῳ, ἐν ᾧ τοῖς κληρικοῖς ἔξεστι γαμεῖν, τοῦτ᾽ ἔστι ψάλτῃ, καὶ ἀναγνώστῃ. τοῖς γὰρ ἄλλοις ἅπασι καθάπαξ ὁ γάμος ἀπηγόρευται. Εἰ δὲ γα-
C μήσῃ, ἢ παλλακὴν σχῇ, ἢ ἀσελγῶς ζήσῃ, ἐκβαλλέσθω τοῦ κλήρου, καὶ ἰδιώτης ἔστω, πρὸς στρατείαν ἢ ἑτέραν ἐπιτήδευσιν ἐλθεῖν οὐ θαρρῶν. καὶ ἡ α΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι μηδεὶς δευτερογαμήσας χειροτονείσθω πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, μήτε εἰ μετὰ γυναικὶ συνοικεῖ τὸν οἰκεῖον ἄνδρα καταλιπούσῃ, μήτε εἰ παλλακὴν ἔχῃ, ἀλλὰ σωφροσύνῃ συζῇ, καὶ ἢ γαμετῇ συνοικεῖ, ἢ μιᾶς ἀνὴρ γενόμενος σώφρονος, καὶ ἐκ παρθενίας. Εἰ δέ τις πρεσβύτερος ὤν, ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος γαμετὴν ἢ παλλακὴν εἰσάγοιτο φανερῶς, ἢ λαθραίως, καὶ σχηματισμένως, εὐθέως τῆς ἱερᾶς ἐκπιπτέτω τάξεως, καὶ ἰδιώτης καὶ λαϊκὸς ἔστω. ἀναγνώστης
D δὲ δευτερογαμῶν μὴ προκοπτέτω, μὴ μὲν καὶ τριγαμείτω. Εἰ δὲ δευτερογαμήσας, σπουδάσει προκόψαι, γενέσθω ἰδιώτης. λέγει δὲ ὅτι χειροτονούμεναι διακόνισσαι νουθετείσθωσαν, εἰδυῖαι ὡς εἰ θαρρήσαιεν καταισχῦναι τὴν χειροτονίαν, προσομιλοῦσαι γάμῳ, ἢ ἄλλου βίου πορνείᾳ, θανάτῳ γενήσονται ἔνοχοι, καὶ τοῖς αὐτῶν μοναστηρίοις, ἢ ταῖς αὐτῶν ἐκκλησίαις αἱ αὐτῶν περιουσίαι προσκυρωθήσονται. οἱ δὲ γῆμαι ἢ φθεῖραι αὐτὰς τολμήσαντες, ὑπεύθυνοί εἰσι ξίφει, καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῶν τὸ δημόσιον λήψεται.

Σχόλιον.

A Η ε΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος· καὶ ἡ μδ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικὰ, οὐδὲ ἡ ιγ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν μέρος οὖσα τῆς Ιουστινιανείου νεαρᾶς. οὐδὲ ἡ α΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. τῶν νεαρῶν μέρος οὖσα τῆς ς΄. Ιουστινιανείου νεαρᾶς. Σημείωσαι περὶ τῶν ἐκπεσόντων τῆς ἱερωσύνης, καὶ γυναιξὶ συνοικησάντων, καὶ τούτων τεκνοποιησάντων, μὴ συγχωρουμένων εἰς κληρονομίαν αὐτῶν κληθῆναι, μηθ' ὅλως δύνασθαι τὰ τοιαῦτα παιδία ἢ γνήσια τούτων κληθῆναι ἢ φυσικὰ, ἢ B καθ' οἱονδήποτε τρόπον περιελθεῖν τινα τῶν πραγμάτων αὐτῶν πρὸς αὐτοὺς, ἢ τὰς μητέρας αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ προσόντα πάντα αὐτοῖς λαμβάνειν τὰς κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίας, ἢ τοὺς κλήρους. τοὺς δὲ τοιοῦτόν τι τολμῶντας, μετὰ τὴν τῆς ἱερωσύνης γύμνωσιν, μὴ δυναμένους εἰς τι κοσμικὸν ἀξίωμα ἢ στρατείαν ἀναχθῆναι, ἀλλὰ ἰδιωτεύοντας πάντα τὸν χρόνον. ὅπως δὲ σήμερον οὐ φυλάττεσθαι τοῦτο, ἀγνοῶ.

Schol. Bals. Conſtitutio ij. tit. iii. lib. i. Cod. & conſtitut. xliiij. tit. eiuſdem non ſunt poſitæ in Baſil. neque etiam conſt. i. eiuſdem tituli Nouell. quæ pars eſt Nouellæ Iuſtinianææ v. Neque item conſtitut. i. eiuſdem tituli Nouellar. quæ pars eſt Nouellæ Iuſtinianææ vi. Nota de iis qui à ſacris ordinibus exciderunt, & matrimonio iuncti ſunt mulieribus, & liberos genuerunt, non permitti eos hæreditatem cernere, neque omnino poſſe liberos eiuſmodi, vel legitimos eorum, vel naturales filios appellari, aut vlla ratione quicquam eiuſmodi bonorum ad eos peruenire, vel etiam ad matres illorum, ſed facultates quaſuis, illorum Eccleſias vel clericorum cœtus percipere: Eos verò qui tale quid auſi fuerint, poſtquam ſacris ordinibus abdicati fuerint, nõ poſſe ad aliquam ſæcularem prouehi dignitatem aut ad ordinem militarem, ſed toto vitæ ſuæ tempore priuatos degere. Quo vero pacto fiat, vt hoc minimè ſeruetur, ignoro,

Κείμενον.

Καὶ ἡ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι ἐὰν βουλευτὴς, ἢ ταξεώτης ιε΄. ἔτη μονάσας γένηται κληρικὸς, εἶτα γαμήσας, C ἀποδίδοται τῇ ἰδίᾳ τύχῃ. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων κληρικῶν τῶν ἀπὸ μοναχῶν, κἂν μὴ γεγόνασι βουλευταὶ, ἢ ταξεῶται. καὶ ὅτι ὁ χειροτονῶν ἄγαμον, ἐρωτάτω αὐτὸν εἰ δύναται χωρὶς νομίμου γαμετῆς σεμνῶς βιοῦν· ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς χειροτονίας ἐπιτρέπων διακόνῳ, ἢ ὑποδιακόνῳ, γαμῆσαι μετὰ τὴν χειροτονίαν, τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβάλλεται. πρεσβύτερος δὲ ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος μετὰ τὴν χειροτονίαν γαμῶν, ἐκβάλλεται τοῦ κλήρου, καὶ μετὰ τῶν αὐτοῦ D πραγμάτων δίδοται τῇ βουλῇ τῆς πόλεως ἐν ᾗ κληρικὸς ἦν. ἀναγνώστης δὲ δευτερογαμῶν, ἢ χήραν, ἢ διεζευγμένην λαμβάνων, ἢ τοῖς νόμοις, ἢ τοῖς κανόσιν ἀπηγορευμένην, εἰς ἄλλον μὴ προβαινέτω βαθμόν. ἀλλὰ καὶ προβὰς, ἀποκαθίσταται τῷ προτέρῳ. λέγει δὲ ὅτι οἱ ἁρπάζοντες, ἢ ὑπονοθεύοντες, ἢ διαφθείροντες ἀσκήτειαν, ἢ μονάστριαν, ἢ διακόνισσαν, ἢ ἄλλο εὐλαβὲς ἔχουσαν σχῆμα, καὶ οἱ μετασχόντες, κεφαλικῶς τιμωρεῖσθαι, καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν τῇ ἐκκλησίᾳ

Textvs.

Et ij. eiuſdem tituli conſtitutio, quòd ſi curialis vel apparitor, qui xv. annis fuit Monachus, Clericus factus eſt, deinde vxorem duxerit, propriæ vitæ conditioni redditur. Eadem etiam de aliis qui ex Clericis Monachi facti ſunt, etſi non curiales vel apparitores fuerint. Item, Qui cælibem ordinat, ipſum interroget, an ſine legitima vxore poſsit honeſtè vitam agere. Qui autem tempore ordinationis Diacono vel Subdiacono permittit vt ducat vxorem poſt ordinationem, Epiſcopatu eijcitur. Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, qui poſt ordinationem vxorem ducit, Clero eijcitur: & cum ſuis bonis traditur curiæ ciuitatis in qua erat clericus. Lector autem, qui ſecundam vxorem ducit, vel viduam, vel dimiſſam accipit, vel eam quæ legibus aut canonibus eſt prohibita, ad alium gradum non promoueatur: ſed etiam, qui promotus eſt, priori vitæ ſtatui reſtituitur. Dicit etiam, quòd qui rapiunt, vel adulterant, vel corrumpunt Aſcetriam, vel Monacham, vel Diaconiſſam, vel eam quæ habet alium Religioſum, & qui ſunt etiam conſcij, pœna capitali puniuntur: & bona eorum, Eccleſiæ,

vel Monaſterio eius quæ probro affecta eſt, vendicantur per Epiſcopum, & Oeconomū, & Magiſtratus, & Apparitores, ipſa verò cum rebus ſuis in Monaſterium tutò ſeruanda immittitur. Sin autem eſt Diaconiſſa, quæ habet liberos legitimos, ij partem legitimam accipiunt. Sin autem anno poſtquam fuerit ſcelus cognitum, ſanctæ domus id non iudicio perſecutæ ſint, eas Fiſcus accipit: eo qui in iis perſequendis eſt negligens, Magiſtratu, cingulo priuato, & priuatis quinque libris multato.

SCHOL. BALS. Conſtitutio ii. eiuſdem i. tituli Nouellarum eſt caput xxvi. Nouellæ Iuſtiniani Imperatoris cxxiii. ſiue caput xxxiii. tit. i. lib. iii. Baſil. quod eadem complectitur, quæ compēdiosè ſunt propoſita. Loquitur autem cap. xxiiij. eiuſdem Nouellæ ſiue triceſimum primum caput eiuſdem tituli, & etiam xxxii. dicit vt interrogentur ij qui ſunt ordinandi, an poſſint continere: & de iis etiam qui ſunt ſacrati, vxores ducentibus, & lectoribus, qui ſecundas vxores ducunt: quæ à Patriarcha paraphraſticè tractata ſunt. De iis autem qui rapiunt, vel corrumpunt, vel adulterant eas quæ ſunt Deo dedicatæ, docet ipſa ſecunda conſtitutio primi tit. Nouellarum, quæ eſt lxiii. cap. Nouellæ Iuſtiniani cxxiii. ſiue caput xii. tit. i. lib. iiij. Baſilic. quod eadem dicit, quæ in compendio propoſita ſunt: præter pœnam. Baſilicus enim dicit, eos qui peccauerint, conſciósq; ac participes ſceleris, id periculi ſuſtinere quod à lege imminet. Qui autē Nomocanonum cōpoſuit, dicit eos capitali ſupplicio puniri. Tu autem Baſilico potiùs mentem adhibe: & ſi velis ſcire quæ ſunt pœnæ legitimæ, lege librum lx. tit. lviii. cap. i. quod ſic habet: Qui mulierem rapuerunt ſponſam, ſiue non ſponſam, ſiue viduam, ſiue eſt ingenua, ſiue ſerua, ſiue libertina, & maximè ſi ſint Deo conſecratæ, pœna legitima puniātur. hoc eſt, ſi cum armis quidem ſeu gladiis ſeu clauis ac fuſtibus, ij gladio puniantur: qui autē eis inſeruierūt, vel conſcij fuerūt, vel ſua ſpōte ſuſceperūt, vel aliquod ſtudiū adhibuerunt, eis verberatis ac tōſis nares amputētur. Qui enim ita rapere propoſuerunt, parati ſunt etiā reſiſtētes interficere.

A ἢ τῷ μοναστηρίῳ τῆς ὑβρισθείσης προσποιοῦνται διὰ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τοῦ οἰκονόμου καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῆς τάξεων. αὐτὴ δὲ μετὰ τῶν αὐτῆς πραγμάτων μοναστηρίῳ ἐμβάλλεται ἀσφαλῶς φυλαχθησομένη. Εἰ δὲ διακόνισσά ἐστι νομίμους ἔχουσα παῖδας, τὸ νόμιμον μέρος λαμβάνουσιν. Εἰ δὲ ἐπὶ ἐνιαυτὸν μετὰ τὸ γνωσθῆναι τὸ μύσος, μὴ ἐκδικήσωσι τὰ πράγματα οἱ εὐαγεῖς οἶκοι, ὁ φίσκος αὐτὰ λαμβάνει, τοῦ ἀμελοῦντος ἐκδικηθῆναι ἄρχοντος, ἀποζωννυμένου, καὶ πέντε λίτρας τοῖς πριβάτοις προστιμωμένου.

Σχόλιον.

B Ἡ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι κεφ. κϛ΄. τῆς ρκγ΄. νεαρᾶς τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, ἤτοι κεφ. λγ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τὰ αὐτὰ διαλαμβάνον ὅσα συνωψίσθησαν. λέγει δὲ καὶ τὸ κδ΄. κεφ. τῆς αὐτῆς νεαρᾶς, ἤτοι τὸ λα΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ λβ΄. περὶ τοῦ ἐρωτᾶσθαι τοὺς μέλλοντας χειροτονεῖσθαι, εἰ δύνανται σωφρονεῖν, καὶ περὶ γαμούντων ἱερωμένων, καὶ δευτερογαμούντων ἀναγνωστῶν, ὅσα παρὰ τοῦ πατριάρχου διελήφθησαν παραφραστικῶς. περὶ δὲ τῶν ἁρπαζόντων, ἢ διαφθειρόντων, ἢ ὑπονοθευόντων τὰς τῷ θεῷ
C ἀνατεθειμένας, διδάσκει ἡ αὐτὴ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν οὖσα ξγ΄. κεφ. τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ἤτοι κεφ. ιβ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ δ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τὰ αὐτὰ λέγον ὅσα συνωψίσθησαν, πλὴν τῆς ποινῆς. ὁ μὲν γὰρ βασιλικός φησι τὸν ἐκ τοῦ νόμου κίνδυνον ὑπομένειν τοὺς πλημμελήσαντας, καὶ τοὺς μετασχόντας τοῦ τοιούτου μύσους. ὁ δὲ συνθέμενος τὸ νομοκάνονον λέγει, κεφαλικῶς αὐτοὺς τιμωρεῖσθαι. σὺ δὲ μᾶλλον τῷ βασιλικῷ πρόσεχε. καὶ εἰ θέλεις μαθεῖν ποῖαί εἰσιν αἱ νόμιμοι ποιναί, ἀνάγνωθι βιβλίον ξ΄. τίτ. νη΄. κεφ. α΄. οὕτως ἔχον, οἱ ἁρπάσαντες γυναῖκα, ἢ μνηστευομένην
D ἢ ἀμνήστευτον, ἢ χήραν, εἴτε εὐγενής ἐστι, εἴτε δούλη, ἢ ἀπελευθέρα, καὶ μάλιστα ἐὰν τῷ θεῷ ὦσιν αἱ γυναῖκες καθιερωμέναι, νομίμως τιμωρείσθωσαν, τοῦτ᾽ ἔστιν, εἰ μὲν μεθ᾽ ὅπλων, εἴτε ξιφῶν, ἢ ῥοπάλων τὴν ἁρπαγὴν ἐποιήσαντο, οἱ τοιοῦτοι ξίφει τιμωρείσθωσαν, οἱ δὲ συνυπουργοῦντες αὐτοῖς, ἢ συνειδότες, ἢ ἑκόντες ὑποδεξάμενοι, ἢ οἱανδήποτε σπουδὴν εἰσενεγκόντες τυπτόμενοι, καὶ κουρευόμενοι ῥινοκοπείσθωσαν. ἐπειδὴ οἱ προθέντες παρ᾽ ἑαυτοῖς ἁρπάσαι, ἕτοιμοί εἰσι καὶ φονεύειν τοὺς ἀνθισταμένους.

Εἰ δὲ χωρὶς οἱωνδήποτε ὅπλων τὴν ἁρπαγὴν ἐποιήσαντο, ὁ μὲν τὴν ἁρπαγὴν ποιήσας, χειροκοπείσθω, οἱ δὲ βοηθήσαντες τοῖς τοιούτοις ἐν τῇ ἁρπαγῇ, ἢ συνειδότες, ἢ ὑπηρετήσαντες, ἢ ἑκόντες ὑποδεξάμενοι, ἢ οἱανδήποτε σπουδὴν εἰσενεγκόντες αὐτοῖς, τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ἐξοριζέσθωσαν. ζήτει καὶ τὴν λε΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου τὰ αὐτὰ σχεδὸν νομοθετοῦσαν.

Κεφάλαιον λ΄.

Περὶ τῶν ἐπὶ γάμῳ γυναῖκας ἁρπαζόντων, ἀποστόλων κανὼν ξζ΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ια΄ κε΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κζ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ϛβ΄. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν β΄.

Κείμενον.

Βιβλίον α΄. τίτ. γ΄. διάτ. ε΄. ἐάν τις ἁρπάσῃ, ἢ πειραθῇ λαβεῖν γαμετὴν παρθένον ἱεράν, κεφαλικῶς τιμωρεῖται. καὶ διάτ. νγ΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. τοῖς γονεῦσι, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, τοῖς κηδεμόσι τῶν παρθένων, καὶ διακονισσῶν, καὶ τῶν ἀνειμένων τῷ θεῷ χηρῶν, ἔξεστι τοὺς ἅρπαγας αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐν καιρῷ τῆς ἐφόδου βοηθοῦντας αὐτοῖς ἐπαυτοφώρῳ φονεύειν. Εἰ δὲ διαφύγωσιν, ἀναζητοῦσιν αὐτοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει μὲν οἱ ὕπαρχοι, καὶ ὁ ἔπαρχος. ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις, πάντες οἱ ἄρχοντες πολιτικοί τε καὶ στρατιωτικοί, καὶ μετὰ σύστασιν μὴ χρωμένους φόρου παραγραφῇ τιμωροῦνται ἐσχάτως. καὶ τὰ πράγματα τοῦ ἅρπαγος καὶ τοῦ ὡς εἴρηται βοηθήσαντος αὐτῷ λαμβάνει τὸ μοναστήριον, ἢ τὸ ἀσκητήριον, ἐφ᾽ ᾧ καὶ τὴν βιασθεῖσαν, ἐξ αὐτῶν ἐκεῖ τρέφεσθαι. Εἰ δὲ μόνον διακόνισσά ἐστιν ἡ βιασθεῖσα καὶ οὐκ ἀσκήτρια, εἴτε μονάστρια, τὴν μὲν δεσποτείαν ἡ κατ᾽ αὐτὴν ἐκκλησία λαμβάνει, αὐτὴ δὲ τὴν χρῆσιν. οἱ δὲ ἄλλως αὐτοῖς βοηθήσαντες, ἢ ὑπουργήσαντες, ἢ συνειδότες, ἢ ὑποδεξάμενοι, ἢ σπουδὴν οἱανδήτινα συνεισαγαγόντες, μόνῃ τῇ ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ ὑπόκεινται. χώρα δὲ τοῖς εἰρημένοις, κἂν ἑκοῦσά τις τῶν εἰρημένων γυναικῶν ἁμαρτήσῃ. Βιβλίον α΄. τίτ. δ΄. διάτ. γ΄. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ πάσχα οἱ τῶν παρθένων ἅρπαγες ἐγκλείονται καὶ δεσμοῦνται. Βιβλίον γ΄. τίτ. κδ΄. διάτ. α΄. ὁ μὴ ὢν ἰλλούστριος ἀλλὰ μόνον λαμπρότατος ἁρπαγὴν ἐν ἐπαρχίᾳ παρθένου πλημμελήσας, ἐκεῖ τοῖς νόμοις ὑποβάλλεται, μὴ χρώμενος φόρου παραγραφῇ.

A Sin autem abſque vllis armis rapuerunt, qui raptum quidem fecit, ei manus amputetur. Qui autem eis in raptu opem tulerunt, vel conſcij adminiſtrique fuerunt, vel ſua ſponte ſuſceperunt, vel vllum ſtudium eis adhibuerunt, verberati tonſique relegentur. Quære etiam lv. Imperatoris Domini Leonis ſapientis Nouellam, quæ eadem ferè decernit.

B

Cap. XXX.

De *ijs qui gratia matrimonij mulieres rapiunt, Apoſtol. can. lxvij. Syn. Ancyr. can. xi. xxv. Syn. Chalcedon. can. xxvij. Syn. vi. canon. cxij. Theophili ex commonitorio canon ij.*

Textvs.

Liber *primus tit. vi. conſtitutio v. Si quis rapuerit, vel ſolùm accipere conatus ſit vxorem Virginem ſacram, capitali ſupplicio punitur. Et conſtit. liij. eiuſdem t. t. Parentibus, & fratribus, & curatoribus Virginum, & Diaconiſſarum, & Viduarum quæ Deo ſunt dedicatæ, licet earum raptores, eóſque qui in tempore inuaſionis eis opem ferunt, in ipſo facto interficere. Sin autem effugerint, eos quidem inquirunt Conſtantinopoli Præfecti prætorio & Præfectus vrbis. In prouinciis autem omnes ciuiles & militares magiſtratus: & poſtquam eos ſtiterint, vti fori præſcriptione non permiſſos, extremo ſupplicio puniuntur. & bona raptoris, eiúſque qui vt dictum eſt, tulit auxilium, capit Monaſterium, vel etiam aſceterium. Et, quæ polluta eſt, ex ijs illic nutriatur. Si ea autem cui vis allata eſt, eſt Diaconiſſa, & non aſcetria, ſeu Monacha, eius quidem Eccleſia dominium accipit: ipſa vero vſumfructum. Qui eis autem alioqui auxilium tulerint, vel miniſtrauerint, vel conſcij fuerint, vel ſuſceperint, vel aliquod eis ſtudium operámve præbuerint, ſoli ſunt extremo ſupplicio obnoxij. Locus eſt autem ijs quæ dicta ſunt, etiam ſi aliqua ex dictis mulieribus ſua ſponte peccauerit. Liber i. tit. iiij. cap. iij. Etiam in diebus Paſchæ Virginum raptores in vincula coniijciuntur. Liber iij. tit. xxiiij. conſtit. prima. Qui non eſt illuſtris, ſed tantùm clariſſimus, ſi in prouincia virginis raptum commiſerit, illinc legibus eijcitur, fori præſcriptione non vtens.*

L. Si quis nō Dicam rapere. C. de Epiſc. & Cler.

L. Nemo deinceps. C. de Epiſc. audi.

L. i. C. vbi Senatores vel Clar.
L. ſi ſeruus. C. de noxal. act.
L. ſi quis ſeruus. C Quibus ex cauſis ſerui.
L. propter violatam. C. ad legem Iuliam de adul.
L. vnica C. ſi quis eam cuius tutor.
L. ſi confidis. C. Ad l. Iuliam de vi.
L. i C. de rapcu virg.

SCHOL. BALS. Conſtitutio A v. tit. iii. lib. i. Codicis, non eſt poſita in Baſilicis: neque etiam liii. neque verò tu illis auſcultes. Conſtitutio iii. tit. iiii. lib. i. Codicis, eſt caput xxvi. tit. xvii lib. vii. Baſilic. inſertáq; eſt interpretationi cap. xxv. præſentis tit. ix. quod legas. Conſtit. i. tit. xxiiii. lib. iii. Cod. poſita eſt in cap. xci. tit. v. lib. vii. Baſilic. Hoc autem caput pretermiſſum eſt.

Σχόλιον.

Ἡ ε΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ νγ΄. καὶ μὴ σὺ προσέχῃς ταύταις. ἡ γ΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. κϛ΄. τοῦ ιζ΄. τίτ. τοῦ ζ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ κατεστρώθη εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ κε΄. κεφ. τοῦ παρόντος θ΄. τίτ. ὃ καὶ ἀνάγνωθι. ἡ α΄. διάτ. τοῦ κδ΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς κεφ. ϟα΄. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ ζ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. παρελείφθη.

TEXTVS.

TIT. *xli. conſtit. iiij. Qui dicit ſuam* B *vxorem fuiſſe à ſeruo raptam, non debet dominum, ſed ipſum accuſare. Liber vij. tit. xiij. conſtit. iij. Si ſeruus raptum virginis vel diſſimulatione præteritum vel pactione tranſmiſſum in publicum detulerit, libertate donatur. Liber ix. tit. ix. conſtitut. ſeptima: Maritus non poteſt iure mariti de ſtupro virgini vi allato, antequam eam vxorem duxiſſet, actionem mouere, niſi erat eius ſponſa. ipſa autem mouet adſiſtentibus curatoribus. Tit. x. conſtit. prima: Si quis vitium afferat ei, cuius curam gerit, deportatur, & omnia eius bona publicantur. Tit. xi. conſtitutio* C *tertia: ſi rapta ſit filij mei ſponſa, ago aduerſus raptorem lege de vi. Liber ix. tit. xiij. conſtitut. i. Si quis ſolam mulierem quamcunque rapuerit, ſeruam vel liberam, etiam ſi eſſet ei deſponſa, capitis damnatus moritur: & qui etiam ei in raptu auxilium tulerunt: & raptarum parentibus, & fratribus, curatoribúſque, & dominis tempore inuaſionis, licet eos interficere. Sin autem effugerint, inquirunt quidem eos Byzantij Præfectus prætorio, & Præfectus vrbi: in prouinciis autem omnes Magiſtratus, & Magiſtri militum, &* D *Duces, & poſtquam eos comprehenderint, interficiunt, vt qui non poſſint vti fori præſcriptione, vel appellatione. Et ſi ancilla quidem vel liberta rapta ſit, occiduntur quidem raptores, non tamen etiam facultatum diminutionem ſubeunt. Sin autem eſt ingenua, omnis bona raptoris, & adminiſtrorum, eorúmque qui illi auxilium tulere, raptæ dominio applicantur: & nec conſentiente quidem patre, poteſt ei qui rapuit nubere. Eandem autem & bonorum & mortis pœnam ſubeunt, qui ipſum in inuaſione ſecuti ſunt.*

Κείμενον.

Τίτλος μα΄. διάταξ. δ΄. ὁ λέγων παρὰ δούλου τὴν αὐτοῦ γαμετὴν ἁρπαγῆναι, οὐ τοῦ δεσπότου ἀλλ' αὐτοῦ κατηγορεῖν ὀφείλει. Βιβλίον ζ΄. τίτ. ιγ΄. διάταξ. γ΄. ἐὰν δοῦλος καταμηνύσῃ ἁρπαγὴν παρθένου λαθοῦσαν, πάκτῳ ἢ ἀποπαρασιωπηθεῖσαν, ἐλευθεροῦται. Βιβλίου θ΄. τίτ. θ΄. διάταξ. ζ΄. ὁ ἀνὴρ οὐ δύναται κινεῖν ὡς ἀνὴρ περὶ τῆς προγάμου βιαίας τῆς παρθένου φθορᾶς, εἰ μὴ ἦν αὐτοῦ μνηστή. αὐτὴ δὲ κινεῖ συνόντων τῶν κουρατώρων. τίτ. ι΄. διάτ. α΄. ἐὰν τις φθείρῃ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐπιτροπευθεῖσαν, δεπορτατεύεται, καὶ εἰς ὁλόκληρον δημεύεται. τίτ. ια΄. διάταξ. γ΄. ἐὰν ἁρπάσῃ μνηστὴ τοῦ υἱοῦ μου, κινῶ τὸν περὶ βίας νόμον. Βιβλίου θ΄. τίτ. ιγ΄. διάτ. α΄. καὶ μόνην ἐὰν τις ἁρπάσῃ οἱανδήτινα γυναῖκα, δούλην, ἢ ἐλευθέραν, κἂν ἦν αὐτοῦ μεμνηστευμένη, κεφαλικῶς ἀποδικαζόμενος ἀποθνήσκει, καὶ οἱ ἐν τῇ ἁρπαγῇ βοηθήσαντες αὐτῷ. καὶ τοῖς πατράσι τῶν ἁρπαγεισῶν ἔξεστι, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ τοῖς κηδεμόσι, καὶ δεσπόταις, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐφόδου τούτους φονεύειν. Εἰ δὲ διαφύγωσιν, ἀναζητοῦσιν αὐτοὺς ἐν μὲν Βυζαντίῳ οἱ ὕπαρχοι καὶ ὁ ἔπαρχος, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις πάντες οἱ ἄρχοντες, καὶ στρατηλάται, καὶ δοῦκες, καὶ μετὰ σύστασιν ἀναιροῦσι, μὴ δυναμένους χρήσασθαι φόρου παραγραφῇ, ἢ ἐκκλήτῳ. καὶ εἰ δούλη ἢ ἀπελευθέρα ἡρπάγη, ἀναιροῦνται οἱ ἅρπαγες, οὐ μὴν καὶ μείωσιν τῆς οὐσίας ὑφίστανται. Εἰ δὲ εὐγενὴς ἡρπάγη, πάντα τὰ πράγματα τοῦ ἁρπάσαντος, καὶ τῶν βοηθησάντων αὐτῷ, προσκυροῦνται τῇ ἁρπαγείσῃ· οὔτε δὲ συναινοῦντος τοῦ πατρὸς δύναται γαμεῖσθαι τῷ ἁρπάσαντι αὐτήν. τὴν αὐτὴν δὲ ποινὴν τοῦ θανάτου καὶ τῶν πραγμάτων ὑφίστανται οἱ πρὸς τὴν ἔφοδον αὐτῷ ἀκολουθήσαντες.

οἱ δὲ συνίστορες καὶ ὑπουργοὶ, καὶ ὑποδοχεῖς, καὶ οἱ ὁπωσοῦν αὐτοῖς σπουδάσαντες, οἵας ἂν εἶεν φύσεως, καὶ τύχης ἢ βαθμοῦ, ἢ ἀξίας, μόνην τὴν κεφαλικὴν ὑφίστανται τιμωρίαν, εἰ καὶ ἑκοῦσα ἡ γυνὴ ἡρπάγη. Εἰ δὲ οἱ γονεῖς τῆς ἁρπαγείσης ἀνάσχωνται, καὶ παραχωρήσωσι, δεπορτεύονται. οἱ δὲ ὑπουργήσαντες δοῦλοι καὶ δοῦλαι καίονται, καὶ ἀργεῖ πάντα τὰ περὶ ἁρπαγῆς γυναικῶν ἀλλαχοῦ νενομοθετημένα, τῆς παρούσης διατ. ἀρκούσης ἐπὶ αὐτῶν, καὶ ἱερῶν, καὶ χηρῶν.

Conſcij autem, & adminiſtri, & ſuſceptores, & qui aliquod eis ſtudium ac operam præbuerunt, cuiuſcunque ſint ſexus, vel conditionis, vel gradus, vel dignitatis, capitis tantum pœnam ſubeunt, etiamſi mulier ſua ſponte rapta eſt. Sin autem raptæ parentes id paſſi ſint, & ceſſerint, deportantur. Serui autem & ancillæ qui adminiſtri fuerint, exuruntur, & abrogantur omnia quæ alibi de mulierum raptu decreta ſunt, præſenti conſtitutione ſufficiente ipſis, ſacriſque mulieribus, & viduis.

Σχόλιον.

Η δ΄. διάτ. τοῦ μα΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. μϛ΄. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, λέγουσα, ἡ διάτ. ὁμοία τῇ β΄. ἔστι καὶ τῇ γ΄. καὶ λέγει, ὅτι ὁ δεσπότης ἀγνοῶν τὸ πλημμέλημα τοῦ οἰκέτου, νοξάλια μόνον κατέχεται, εἰδὼς δὲ, ἰδίῳ ὀνόματι. ὅλον δὲ τὸ τῆς διάτ. νόμιμον τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ἐὰν οἰκέτης ἀλλότριος ἁρπάσῃ, εἴσω μὲν ἐνιαυτοῦ τὸ τετραπλοῦν ζητεῖ ἡ περὶ ἁρπαγῆς χρημάτων ἀγωγὴ, μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν τὸ ἁπλοῦν, ἤτοι ἐφ' ᾧ δοῦναι τὸν οἰκέτην εἰς νόξαν, ἢ κατέχεσθαι τὸν δεσπότην αὐτοῦ, καὶ εἰς περιελθὸν εἰς αὐτόν. Εἰ δὲ συνειδότος τοῦ δεσπότου ἥρπασεν εἰς τὸ διαφέρον, ἐνέχεται ὁ δεσπότης πάντως, τουτέστιν εἰς τὸ τετραπλοῦν, ἢ εἰς τὸ ἁπλοῦν. Εἰ δὲ τὴν σὴν γαμετὴν ἥρπασε κατ' αὐτοῦ τοῦ οἰκέτου, κίνησον τὸ δημόσιον ἔγκλημα. ἡ γ΄. διάτ. τοῦ ιγ΄. τίτ. τοῦ ζ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. γ΄. τοῦ μη΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, ἐὰν δοῦλος ἁρπαγὴν παρθένου καταμηνύσῃ, ἐλεύθερος γίνεται, ἢ ἐὰν τὴν ἤδη συγχωρηθεῖσαν ἀπελέγξῃ. ἡ ζ΄. διάταξ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, οὐδὲ ὁ ι΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, οὐδὲ ὁ ια΄. ἡ δὲ α΄. διάταξ. τοῦ ιγ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. α΄. τοῦ νη΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου. καὶ αὐτὸ μὲν κατεστρώθη περὶ τὸ τέλος τοῦ κθ΄ κεφ. τοῦ παρόντος θ΄. τίτ. τὸ δὲ β΄. θέμα τούτου λέγει ταῦτα· ἐὰν οὖν ἐν αὐτῇ τῇ ἁρπαγῇ εἷς ἐκ τούτων καταληφθῇ ἢ παρὰ τῶν πατέρων τῶν γυναικῶν, ἢ παρὰ τῶν ἀδελφῶν, ἢ ἐπιτρόπων, ἢ κουρατώρων, ἢ πατρώνων, ἢ δεσποτῶν ἐλεγχθέντες φονευέσθωσαν αὐτοχειρὶ,

Sᴄʜᴏʟ. Bᴀʟs. Quarta xli. tit. conſtitutio iij. libri Codicis, eſt cap. xlvj. v. tit lx. libri, & dicit, conſtitutio ſimilis ſecundæ & tertiæ: & dicit, quòd Dominus, qui ſerui peccatum ignorat, noxali tantùm ſerui iudicio tenetur: ſin autem ſciat, ſuo nomine. Ius autem quod tota ea conſtitutione continetur, eſt eiuſmodi: Si ſeruus alienum rapuerit, intra annum quidem quadruplum exigit actione raptorum bonorum: poſt annum verò, ſimplum: vt ſcilicet vel dominus det ſeruum noxæ: vel ad id teneatur quod ad ipſum peruenerit: ſin autem Domino conſcio rapuit, dominus omnino tenetur ad id quod intereſt, hoc eſt ad quadruplum, vel ad ſimplum: ſin autem tuam vxorem rapuit, aduerſus ipſum ſeruum publici criminis accuſationem intenta. Conſtitutio iij lib. vij. tit. xiij. Codicis eſt xviij. tit xlviij. Baſilic. qui ita habet: Si ſeruus raptum virginis indicauerit, fit liber: vel ſi ancillam ſuam iniuriam remiſiſſe probauerit. Conſtitutio ſeptima tit. 9. libri 9. cod. non eſt poſita in baſilicis Neque *etiam* tit. 10. eiuſdem lib. neque 11. conſtit. 1. tit. 13. lib. 9. cod. eſt cap. 1. tit. 58. lib. 60. atque ipſum quidem inſertum eſt 29. capiti præſentis 9. tituli circa finem: eius autem 2. thema hæc dicit: ſi itaque ex his quiſpiam aut à mulierum parentibus, aut fratribus, aut tutoribus, aut curatoribus, aut patronis, aut dominis, in ipſo raptu fuerit comprehenſus: conuictus proprijs ipſorum manibus interficitor.

Præſertim *verò* ſi mulieres nuptas rapere conati fuerint. Atque hoc ipſum dicimus, ſi quis ſaltem ſponſam ſuam rapuerit. Sed ſi tales effugere potuerint: & Conſtantinopoli & vbicunque terrarum magiſtratus atque magiſtri militum eam rem vindicanto, ipſóſque comprehenſos puniunto, prouocare ipſis non concedentes. Et ſi quidem *mulieres* raptæ ancillæ vel libertinæ ſint, raptores vtique *ſupplicio* obnoxij ſunto; ſi verò ingenuæ, res raptorum, eorúmque qui eis auxilium præbuerint, ipſarum dominio ceduntο: *idque* prouidentia iudicum atque parentum: *vt* illæ res in dotem *ipſis procedant*, *aut* ſi nubere nolint, *pleno iure ab ipſis* poſſideantur. Vt autem mulier ipſum raptorem in maritum deligat, aut parentes eius id ipſi iubeant, illicitum eſto. Raptoribus porrò, & qui in raptu auxilium ipſis præbuerunt, omnes conſtitutionis pœnæ incumbunto: conſcij autem & miniſtri, quique illos ſuſceperũt, aut quamcunque opem attulerunt, *priùs* dictæ pœnæ, ſiue volentibus mulieribus ſiue nolentibus raptus factus ſit, ſubiacẽto. Quinetiam mulieris parentes, ſi *raptum* patienter tulerint, deportantor. Si verò ſeruus etiam in ea re deprehendatur, *is* omnibus aliis pœnis ceſſantibus concremator.

A μάλιστα ἐὰν καὶ γεγαμημένας γυναῖκας ἐπιχειρήσωσιν ἁρπάσαι. τὸ αὐτὸ δὲ λέγομεν καὶ εἰ μνηστὴν τὴν ἰδίαν ἥρπασεν. Εἰ δὲ δυνηθῶσιν οἱ τοιοῦτοι διαφυγεῖν, καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ οἱ ἐν πάσῃ χώρᾳ ἄρχοντες καὶ στρατηλάται ἐκδικείτωσαν τὸ γινόμενον, κατέχοντες αὐτοὺς καὶ τιμωρούμενοι καὶ μὴ συγχωροῦντες αὐτοῖς ἐκκαλέσασθαι. καὶ εἰ μὲν δοῦλαι εἰσὶν αἱ ἁρπαγεῖσαι ἢ ἀπελεύθεραι, οἱ ἁρπάσαντες ὑποκείσθωσαν, εἰ δὲ καὶ ἐλεύθεραι ἦσαν, τὰ πράγματα τῶν ἁρπασάντων, καὶ τῶν βοηθούντων ἐν αὐτοῖς, τῆς δεσποτείας B αὐτῶν γινέσθωσαν προνοίᾳ τῶν ἀρχόντων, καὶ τῶν γονέων, εἰς προῖκα· ἢ ἐὰν μὴ βουληθῶσι γαμῆσαι, κατέχειν ταῦτα τὰ πράγματα. μὴ ἐξέστω δὲ τῇ γυναικὶ αὐτὸν τὸν ἁρπάσαντα ἄνδρα λέγειν, μηδὲ τοὺς γονεῖς αὐτῆς τοῦτο αὐτῇ κελεύειν. αἱ δὲ τιμωρίαι τῆς διατ. πᾶσαι ἔστωσαν κατ' αὐτῶν τῶν ἁρπασάντων, καὶ βοηθησάντων αὐτοῖς ἐν τῇ ἁρπαγῇ. οἱ μέντοι συνειδότες καὶ ὑπηρετήσαντες, καὶ οἱ ὑποδεξάμενοι, καὶ οἱανδήτινα σπουδὴν αὐτοῖς συνεγκόντες τῇ εἰρημένῃ τιμωρίᾳ ὑποκείσθωσαν, C εἴτε βουλομένων τῶν γυναικῶν, εἴτε μὴ βουλομένων ἡ ἁρπαγὴ γέγονεν. καὶ οἱ γονεῖς δὲ τῆς γυναικὸς, κἂν ἀνεξικακήσωσι, περιοριζέσθωσαν. εἰ δὲ καὶ δοῦλος εὑρεθῇ ἐν τῷ πράγματι καιέσθω πασῶν τῶν ἄλλων τιμωριῶν σχολαζουσῶν.

Textvs.

[L. verum eſt, ſi meretricẽ. ff. de furtis.]

Et *lib. xlvij. tit. ij. cap. xl. Qui alienam ancillam meretricem rapit vel celat, nec vt fur, nec vt plagiarius tenetur. Non enim furti ſed voluptatis gratia hoc fecit. Liber xlviij. tit. v. cap. xxix. Tempus quinquennij quod eſt præfinitum* D *ad accuſationẽ adulterij, non eſt etiam præfinitum in ſtupro quod vi infertur. Sine temporis enim præfinitione mouetur, quoniam vis etiam publica committitur. Simile eſt Digeſt. l. v. vi. tit. eiuſdem libri, in quo dicitur raptum excedere crimen adulterij. & qui rapuit eam quæ nupſit, vel quæ non nupſit, vltimo ſupplicio afficitur, etiam extraneo accuſante, ſi pater puellæ exoratus ſuam iniuriã remiſerit. Dicit verò etiã conſt. i. tit. i. Nouellarũ, quòd qui Diaconiſſam conſtuprãt, obnoxij ſint gladio, eorúmque facultates fiſcus capiat. Nouella xvij.*

[L. Qui cœtu. paragr. fin. ff. de vi. publica.]

Κείμενον.

Καὶ βιβλίον μζʹ. τίτ. βʹ. διάταξ. λθʹ. ὁ δούλην ἀλλοτρίαν πόρνην οὖσαν ἁρπάζων, ἢ κρύπτων, οὔτε ὡς κλέπτης, οὔτε ὡς ἀνδραποδιστὴς ἐνέχεται. οὐ γὰρ κλοπῆς ἀλλ' ἡδονῆς χάριν τοῦτο ἐποίησε. βιβλίον μηʹ. τίτ. εʹ. διάτ. κθʹ. ὁ ὡρισμένος εἰς κατηγορίαν τῆς μοιχείας χρόνος τῆς πενταετίας, οὐκ ἔχει χώραν ἐπὶ τῆς κατὰ βίαν γινομένης φθορᾶς. ἀπροσδιορίστως γὰρ κινεῖται, ἐπειδὴ καὶ δημοσίᾳ βίᾳ πλημμελεῖται. ὁμοίως διάταξ. νʹ. τοῦ ϛʹ. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ἐν ᾧ φησὶν ὅτι ἡ ἁρπαγὴ μείζων ἐστὶ τῆς μοιχείας, καὶ ὁ ἁρπάσας γεγαμημένην, ἢ μὴ γεγαμημένην, ἐσχάτως τιμωρεῖται, καὶ ἐξωτικοῦ κατηγοροῦντος, ἐὰν ὁ πατὴρ κόρης παρακληθεὶς συνεχώρησε. λέγει δὲ καὶ διάταξ. αʹ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ὅτι οἱ φθείροντες διακονίσσας, ὑπεύθυνοί εἰσι ξίφει, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν λαμβάνει τὸ δημόσιον.

ἡ περὶ μανδάτου ἀρχόντων διαλεγομένη νεαρὰ ιζ΄. ἀπαγορεύει ὅρους ἀσυλίας φυλάττεσθαι τοῖς ἅρπαξι τῶν παρθένων. καὶ ἡ β΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διάτ. φησὶν, ὅτι ἁρπάζοντες, ἢ ὑπονοθεύοντες, ἢ διαφθείροντες ἀσκήτριαν, ἢ διακόνισσαν, ἢ μονάστριαν, ἢ ἄλλην εὐλαβὲς ἔχουσαν σχῆμα, καὶ οἱ μετασχόντες, κεφαλικῶς τιμωροῦνται, καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ τῷ μοναστηρίῳ τῆς ὑβρισθείσης περιποιοῦνται διὰ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τοῦ οἰκονόμου, καὶ τῶν ἀρχόντων, καὶ τῶν τάξεων· αὐτὴ δὲ μετὰ τῶν πραγμάτων αὐτῆς, ἐμβάλλεται μοναστηρίῳ ἀσφαλῶς φυλαχθησομένη. Εἰ δὲ διακόνισσά ἐστιν ἔχουσα νομίμους παῖδας, τὸ νόμιμον μέρος λαμβάνουσι. Εἰ δὲ ἐπὶ ἐνιαυτὸν μετὰ τὸ γνωσθῆναι τὸ μύσος, μὴ ἐκδικήσωσι τὰ πράγματα οἱ εὐαγεῖς οἶκοι, ὁ φίσκος αὐτὰ λαμβάνει· τοῦ ἀμελοῦντος αὐτὰ ἐκδικηθῆναι ἄρχοντος, ἀποζωννυμένου, καὶ πέντε λίτρας τοῖς πριβάτοις προστιμωρουμένου. ἡ δὲ ρμγ΄. νεαρὰ διαλεγομένη περὶ γυναικὸς ἁρπαγείσης, καὶ γαμηθείσης τῷ ἁρπάσαντι, φησὶ τὴν τοιαύτην μὴ δύνασθαι λαβεῖν τὰ πράγματα αὐτοῦ, μήτε ἐκ τοῦ νόμου μήτε ἐκ διαθήκης αὐτοῦ, μήτε οἱ μετασχόντες τοῦ μύσους. ἀλλ' οἱ γονεῖς αὐτῆς λαμβάνουσιν αὐτὰ, εἰ μὴ τῷ γάμῳ ἰδικῶς συνῄνεσαν. Εἰ γὰρ συνῄνεσαν ἢ μὴ περίεισι, φισκοῦνται τὰ τοιαῦτα πράγματα.

Σχόλιον.

Τὸ λθ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου, ἐστὶ κεφ. λθ΄. τοῦ ιβ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. γίνωσκε δὲ ὅτι ὁ τοιοῦτος κἂν μὴ ἐνέχηται ὡς κλέπτης ἢ ὡς ἀνδραποδιστὴς, ἀλλὰ χρηματικῶς τιμωρεῖται παρὰ τοῦ ἄρχοντος, καὶ σωφρονίζεται. καὶ ζήτει θέμα παρατέλευτον τοῦ λζ΄ τίτ. τοῦ αὐτοῦ ξ΄. βιβλίου, λέγον περὶ τὸ τέλος, ὁ δὲ εἰς ἀλλοτρίαν δούλην πορνεύων, τῶν μὲν εὐπόρων ὑπάρχων, παρεχέτω ὑπὲρ τοῦ πταίσματος τῷ δεσπότῃ τῆς δούλης νομίσματα λϛ΄· εἰ δὲ εὐτελὴς εἴη, τυπτέσθω, καὶ καθ' ὅσον εὐπορεῖ, κατὰ ἀναλογίαν τῶν λϛ΄. νομισμάτων διδότω. Τὸ κθ΄. διάτ. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου, ἐστὶ θέμα τελευταῖον τοῦ κθ΄. κεφ. τοῦ λζ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη. Τὸ δὲ ε΄. διάτ. τοῦ ϛ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου τῶν διάτ. ἐστὶ θέμα β΄. τοῦ ε΄. κεφ. τοῦ ιη΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη. ἡ α΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ κεφ. ιβ΄. τῆς ϛ΄. νεαρᾶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, οὐκ ἐτέθη δὲ εἰς τὰ βασιλικά. ἡ περὶ μανδάτων διαλεγομένη ιζ΄. νεαρὰ,

A *quæ de mandatis præſidum diſſerit, interdicit, ne virginum raptoribus aſyli termini ſeruentur. Et conſtitut. ij. eiuſdem tit. ait: Qui diaconiſſam, aut monaſtriam, aut aliam religioſum habitum geſtantem* mulierem *rapiunt, corrumpunt, vel conſtuprant: quique* illis ſeſe *aſſociant, capitali ſupplicio afficiuntur, ac res illorum, iniuria affectæ mulieris Eccleſiæ aut monaſterio, per Oeconomum, Epiſcopum, Præſides & cohortes vindicantur: Ipſa verò cum rebus ſuis in monaſterium conijcitur* ibidem *cautè aſſeruanda. Planè ſi diaconiſſa ſit, & legitimos liberos habeat,* B illi *legitimam partem capiunt. Quòd ſi intra annum quàm iſtiuſmodi ſcelus innotuit,* eas *facultates venerabiles domus non vindicent: fiſcus illas accipit. Quas ſi præſes vindicare neglexerit, cingulo priuatur, atque quinque libris* auri rebus Principis *priuatis* applicandis *multatur. Nouella autem cxliij. quæ de muliere rapta, quæ raptori nupſit, diſſerit, iſtiuſmodi* mulierem *res raptoris neque ex lege, neque ex ipſius teſtamento, nec* item res *eorum qui ſceleris ſocij fuerunt, capere poſſe: ſed illas parentes ipſius, niſi ſpecialiter matrimonio conſen-* C *ſerint, percipere: & ſi conſenſerint, aut* non *ſuperſint, eaſdem confiſcari dicit.*

Schol. Bals. Digeſt. xxxix. tit. ii. lib. xlvii. eſt cap. xxxix tit. xii. lib. lx. *quod habet*, vt in compendio propoſitum eſt. Scias tamen, quòd tametſi talis vt fur aut plagiarius non teneatur: pecuniariè tamen à magiſtratu puniatur, & caſtigetur. Quæras etiam thema vltimum tit. xxxvii. lib. lx. quod circa finem dicit: Qui alienam ancillam ſtuprat, ſi diues eſt, pro delicto au- D reos triginta ſex ancillæ domino præbeto: ſi verò vilis, verberator, & quatenus facere poteſt, triginta ſex aureos dato. Digeſt. xxix. tit. v. lib. xlviii. eſt thema vltimum cap. xxix. tit. xxxvii. lib. lx. quod ita habet, vt ſcriptum eſt. Digeſt. v. titul. vi. lib. xlviii. digeſt. eſt thema ii. cap. v. tit. xviii. lib. lx. quod habet, quomodo ſcriptum eſt. Conſtitutio prima tit. primi Nouellarum eſt cap. xii. Nouellæ Iuſtiniani vi. ſed non eſt poſita in Baſil. Nouella xvii. quæ de mandatis diſſerit,

eſt caput xxi. tit. iii. libri vi. Baſilic. quod hæc ad verbum dicit: Cæterum homicidis, & adulteris, & raptum virginum committentibus intra *ſacros* terminos, ſecuritatem non ſeruabis: ſed inde eos abſtrahes, & ſupplicium illis irrogabis. Neque enim his qui ad hunc delinquunt modum, ſed cæteris, ne ab improbioribus talia patiantur, conuenit parcere. Præſertim *verò quum* ſacrorũ *locorũ* immunitas à lege non iniuriãtibus ſed affectis iniuria conceſſa ſit. Atque *adeò* ne poſſibile *quidem* ſit, vt vterque, tam qui iniuriam facit, quàm qui patitur, *ex æquo* in ſacroſanctorum locorum immunitate protegatur. Conſtit. ii. eiuſdem tit. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxxiii. *itque* poſita in lib. iiij. Baſil. tit. cap. xii. hæc dicit: Si quis *aſcetriam* rapuerit, &c. vt ſcripta ſunt in textu. Nouella cxliii. poſita eſt in cap. ii. tit. lviii. lib. lx. quod tradit quemadmodum manifeſtatum eſt. Legas verò eundẽ lviii. tit. etiam totũ, vt qui ſpecioſa quędã ac multa de quarumcunque mulierũ raptoribus doceat.

CAP. XXXI.

Auth. De diuerſ. cap. & ſol. matr.

DE *hominibus ſacerdotalis ordinis, qui vnà cum mulieribus lauantur, Syn. Laod. can. xxx. Syn. vi. can. lxxvij.*

TEXTVS.

XVII. *Nouella de repudiis dat poteſtatem marito vxoris, quæ præter ſuam ſententiam vnà cum viris lauatur, ei mittendi libellum repudij, & ſoluendi matrimonium, & eius dotem lucrandi.*

SCHOL. BALS. Cxvii. Iuſtiniani Nouella ſita eſt in lib. xxviii. tit. vii. & dicit quartum reſponſum primi capitis hæc expreſsè: Si cum viris externis viro nolente conuiuetur, vel lauetur mulier, hæc eſt vna ex cauſis quæ ſoluunt matrimonium.

CAP. XXXII.

DE *Epiſcopis & clericis qui Laici facti fuerint, aut ad mundanas dignitates peruenerint, aut militauerint: Apoſtol. canon lxxxiij. Syn. Nic. can. xij. Syn. Chalced. canon vij.*

TEXTVS.

L. Seruis ſi Dominorũ. C. De Epiſc. & Cler.

LIBER *i. Cod. tit. vi. conſtit. xxxvij. Serui, qui Dominorum voluntate Monachi fiunt, à ſeruitute liberantur. Sin autem relicta Monaſtica exercitatione, ad aliũ vitæ ſtatum acceſſerint, in ſeruitutẽ reuocantur.*

ἐστι κεφ. κα΄. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ ϛ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον ταῦτα ῥητῶς, οὔτε δὲ ἀνδροφόνοις, οὔτε μοιχοῖς, οὔτε παρθένων ἁρπαξιν ἁμαρτάνουσι τὴν ἐκ τῶν ὅρων φυλάξεις ἀσφάλειαν, ἀλλὰ κἀκεῖθεν ἐξελκύσεις, καὶ τιμωρίαν αὐτοῖς ἐπάξεις. οὐ γὰρ τῶν τὰ τοιαῦτα ἁμαρτανόντων φείδεσθαι προσήκει, ἀλλὰ τῶν πασχόντων ἵνα μὴ τοιαῦτα ὑπὸ τῶν τολμηροτέρων πάσχοιεν. ἄλλως τε ἡ ἐκ τῶν ἱερῶν ἀσφάλεια οὐ τοῖς ἀδικοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀδικουμένοις δέδοται παρὰ τοῦ νόμου, καὶ οὐκ ἂν εἴη δυνατὸν ἑκάτερον ἀσφαλίζεσθαι τῇ παρὰ τῶν ἀσύλων τόπων ἀσφαλείᾳ, καὶ τὸν ἀδικοῦντα, καὶ τὸν ἀδικούμενον. ἡ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστι νεαρὰ Ιουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ δ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. οὗ κεφ. ιβ΄. ταῦτά φησιν, εἴ τις ἁρπάσει, καὶ τὰ ἑξῆς, ἐγγράφησαν εἰς τὸ κείμενον. ἡ ρμγ΄. νεαρὰ κεῖται εἰς κεφ. β΄. τοῦ νη΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτω διαλαμβάνον ὡς ἐδηλώθη. ἀνάγνωθι καὶ τὸν αὐτὸν νη΄. τίτ. ὅλον ὡραῖά τινα διδάσκοντα, καὶ διάφορα περὶ τῶν ἁρπαζόντων οἱασδήτινας γυναῖκας.

Κεφάλαιον λα΄.

Περὶ ἱερατικῶν συλλουομένων γυναιξί, συνόδου Λαοδικείας κανὼν λ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν οζ΄.

Κείμενον.

Η περὶ ῥεπουδίων νεαρὰ ριζ΄. δίδωσιν ἄδειαν τῷ ἀνδρὶ τῆς αὐτοῦ γαμετῆς παρὰ γνώμην αὐτοῦ συλλουομένης ἀνδράσι, στέλλειν αὐτῇ ῥεπούδιον, καὶ λύειν τὸν γάμον, καὶ κερδαίνειν τὴν αὐτῆς προῖκα.

Σχόλιον.

Η ριζ΄. νεαρὰ τοῦ Ιουστινιανοῦ κεῖται εἰς βιβλίον κη΄. τίτ. ζ΄. καὶ λέγει τὸ δ΄. θέμα τοῦ α΄ κεφ. ταῦτα ῥητῶς, ἐὰν ἀνδράσιν ἐξωτικοῖς γυνὴ βουλομένου τοῦ ἀνδρὸς συμποσιάζῃ, ἢ συλλούηται, καὶ ἐστι μία τῶν λυουσῶν τὸν γάμον αἰτιοῦσα καὶ αὕτη.

Κεφάλαιον λβ΄.

Περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν γινομένων λαϊκῶν, ἢ ἀξιωματικῶν ἢ στρατευομένων, ἀποστόλων κανὼν πγ΄. συνόδου Νικαίας κανὼν ιβ΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ζ΄.

Κείμενον.

Βιβλίον α΄. τοῦ κώδικος τίτ. γ΄. διάτ. λζ΄. οἱ δοῦλοι γνώμῃ τῶν δεσποτῶν μονάζοντες ἐλευθεροῦνται. Εἰ δὲ καταλιπόντες τὴν ἄσκησιν, ἑτέραν κατάστασιν μετέλθωσιν, ἀναδουλοῦνται.

καὶ διάτ. ιβ'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι ἐάν τις ὢν κληρικὸς ἐνόπλως στρατεύσηται, ἢ καθαιρεθεὶς μετέλθῃ στρατείαν, ἀποστρατεύεται, καὶ βουλευτὴς παραχρῆμα γίνεται τῆς ἰδίας πόλεως, ἢ ἑτέρας μέχρι μιᾶς ἐπαρχίας, ἐὰν ἡ πόλις αὐτοῦ πολλοὺς ἔχῃ βουλευτάς. Εἰ δὲ λανθάνῃ, ἐπιλαμβάνονται οἱ βουλευταὶ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, καὶ τὸ μὲν ἥμισυ ἐν προσόδῳ οὔσῃ, ἢ ὠνημένῃ, λαμβάνουσι, τὸ δὲ ἥμισυ τῇ τραπέζῃ τῶν ὑπάρχων εἰσκομίζεται. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ μοναχοῦ ὁπωσοῦν στρατευσαμένου, ἢ λαβόντος ἀξίαν, ἢ τὸν ἐν δικαστηρίοις βίον μεταδιώκοντος.

Σχόλιον.

Η λζ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ ιβ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. οὐδὲ ἡ νγ'. ζήτει δὲ βιβλίον τῶν βασιλικῶν δ'. τίτ. α'. κεφ ια'. θέμα γ'. οὕτω λέγον, Ἐὰν μοναχὸς καταλείψῃ τὸ μοναστήριον, καὶ εἰς κοσμικὸν βίον ἐπέλθῃ, τοῦτον τῆς στρατείας καὶ τῆς τιμῆς, εἴ τινα ἔχῃ, πρότερον γυμνωθέντα ἐκ τοῦ ἐπισκόπου τῶν τόπων, καὶ τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος, εἰς μοναστήριον βάλλεσθαι, καὶ τὰ πράγματα ὅσα μετὰ ταῦτα ἔχων δειχθείη, τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ ἐμβάλλεται, διαφέρει. Εἰ δὲ καὶ πάλιν καταλείψει τὸ μοναστήριον, τότε αὐτὸν ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας ἐν ᾗ ἂν εὑρεθείη κρατείτω, καὶ τῇ ὑποκειμένῃ αὐτῷ τάξει συναριθμείτω. καὶ κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. οὕτως ἔχον, εἴ τις δὲ εἰς μοναχικὸν βίον ἐλθεῖν βουληθείς, κελεύομεν ἵνα εἰ μὲν γνώριμός ἐστιν ὅτι οὐδεμιᾷ τύχῃ ὑπόκειται, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου ὅτε συνίδῃ, τὸ σχῆμα αὐτῷ παράσχῃ. Εἰ δὲ μὴ γνωρίζεται εἰ οἱαδήποτε ὑπόκειται τύχῃ, ἐντὸς τελείων ἐνιαυτῶν μὴ λαμβανέτω αὐτὸν τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ εἰρημένου χρόνου ἀποπειράσθω τῆς τούτου ἀναστροφῆς ὁ τοῦ μοναστηρίου ἡγούμενος. καὶ εἰ ἐντὸς τριετίας ἀναφύῃ τις λέγων ἢ δοῦλον, ἢ κολωνὸν, ἢ ἐναπόγραφον τοῦτον ἴδιον εἶναι, ἢ καὶ ὡς φυγόντα τὴν γεωργίαν, ἢ ὡς τι κλέψαντα, ἢ διά τι πταῖσμα εἰς τὸ μοναστήριον αὐτὸν εἰσεληλυθέναι· καὶ ταῦτα ἀποδειχθείη τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ, τοῦτον ἀποκαθίστασθαι μετὰ πραγμάτων ὑπὲρ ὧν ἀποδειχθείη εἰς τὸ μοναστήριον εἰσαγαγών, λόγον πρότερον ὡς οὐδὲν ὑπομενεῖ παρὰ τοῦ ἰδίου δεσπότου, λαμβάνοντα.

A *& conſtitutio lij. eiuſdem tit. Quòd ſi quis, cùm ſit clericus, armatam militiam ſectatus ſit, vel depoſitus militiam aggrediatur, exanthoratur, & fit ſtatim ſuæ ciuitatis curialis, vel alterius vnius Prouinciæ, ſi ipſius ciuitas habet multos curiales: ſin autem latet, curiales res eius inuadunt: & dimidium quidem ex reditibus iam conſtitutis aut emendis accipiunt: dimidiũ autẽ ad præfectorum prætorio menſam infertur. Idẽ & in Monacho, qui quomodocunq; militauerit, vel dignitatẽ acceperit, vel eã quæ* B *in iudicijs verſatur, vitã perſequut⁹ fuerit.*

SCHOL. BALS. Conſtitutio xxxvii. tit. iii. lib. i. Cod. non eſt poſita in Baſilicis, neque eiuſdem tit. lii. neque liii. Quære autem libri quarti Baſilicor. tit. i. cap. xi. reſponſum quod ſic dicit: Si Monachus Monaſterium reliquerit, & ad ſecularem vitam tranſierit, oportet eum militia & honore, deinde iis etiam quæ habet, primum nudatum ab Epiſcopo locorum, & Prouinciæ præſide, in Monaſterium intrudi: & bona quæcunque poſtea eum habere oſtenſum fuerit, ad Monaſterium C in quod iniicitur, pertinent: ſin autem etiam rurſus Monaſterium reliquerit, tunc Pręſes prouinciæ in qua inuentus fuerit, eum retineat, & inter ſibi ſubiectos apparitores eum connumeret. Et cap. tertium eiuſdem tit. & libri, quod ſic habet: Si quis ad vitam Monaſticam accedere voluerit, iubemus, vt ſi ſit quidem notum, eum nulli ſeruili conditioni obnoxiũ eſſe, Monaſterij præfectus, quando ſibi viſum fuerit, ei habitũ præbeat: ſin autem neſcitur an ſit D vlli ſeruili conditioni obnoxius, ne intra tres annos habitum Monaſticum accipiat: ſed intra dictum tempus, eius conuerſationis vitæque inſtitutionis periculũ faciat Monaſterij Præfectus. & ſi intra triennium fuerit exortus aliquis qui dicat eum vel ſeruũ, vel colonũ, vel proprium eſſe adſcriptitiũ, & vel vt qui agriculturam fugeret, vel aliquid ſuffuratus eſſet, vel propter aliquod delictum, ipſum in Monaſterium veniſſe: eáque oſtenſa fuerint, is proprio Domino reſtituatur cum bonis quæ in Monaſterium introduxiſſe oſtenſum fuerit, pollicènte priùs Domino eum nihil mali ab ipſo paſſurum.

Sin autem intra triennium nullus A aduerſus aliquem ex dictis perſonis egerit, Monaſterij Præfectus poſt lapſum triennij, ſi hunc hominem dignum iudicat, tunc det illi habitum: & nullus ei poſtea de ſtatu negotium exhibeat, quandiu quidem certè agit in Monaſterio. Res autem quas in Monaſterium eum intuliſſe apparuerit, cognito Domino reddantur. Si quis autem ex dictis perſonis Monaſterium reliquerit, & ad vitam ſecularem acceſſerit, & vel in vrbibus, vel in agris circuncurſitat, B propriæ vitę conditioni fortunæque tradatur. Et cap. x. eiuſdem tit. dicit: Prohibemus autem parentibus ſuos filios vitam Monaſticã eligentes à ſacroſanctis Monaſteriis abſtrahere.

Textvs.

Constitvtio *liij. eiuſdem tit. Non licet parentibus prohibere filios qui volunt eſſe Monachi vel Clerici: nec illos ea ſola de cauſa exhæredare. Sed ſi de bonis quidem ſuis diſponant, neceſſe habent eis tres vncias relinquere. Sin autem non* C *diſpoſuerint, locus erit ab inteſtato. Si vero Eccleſias vel Monaſteria reliquerint, & ſeculares facti ſint, omnia ipſorum iura ad Eccleſiam & Monaſterium pertinent. Dicit autem etiam prima primi tit. Nouellarum conſtitutio, quòd ſi quis Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, vel Lector, clerici habitum relinquere voluerit, & ad aliam vitam tranſire, vel in curiam cum bonis, vel ſi ſit pauper, ad Apparitoris conditionem ſtatúmque deducetur. Et ſecunda eiuſdem tituli conſtitutio dicit: Nemo proprio Clero relicto, fiat ſecularis. Nam* D *& ea quæ illi adeſt, vt par eſt, militia priuatur, & ſuæ ciuitatis curiæ datur. Et ſi ſeruus, ſciente Domino & non contradicente, clericus factus fuerit, fit liber & ingenuus. Ignorans autem Dominus ſi intra annum vnum eius fortunam conditionémque oſtenderit, ipſum recipit. Quòd ſi ita liber factus, ad mundanam vitam tranſeat, traditur domino in ſeruitutem. Item. Si qui per monachatum liber factus eſt, mundanus fiat, aut in ciuitatibus vel in agris circumerret, ſuæ fortunæ reſtituitur. Et conſtit. xiij. eiuſdem tit. ait: Si ſeruus ſecundum obſeruationem in illa traditam monachus factus, monaſterium relinquere,*

A εἰ δὲ ἐντὸς τριετίας μηδεὶς ἐναγάγῃ τινὶ τῶν εἰρημένων προσώπων, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου μετὰ τὴν παραδρομὴν τοῦ τριετοῦς χρόνου, εἰ τὸν τοιοῦτον ἄνδρα ἄξιον κρινεῖ, τότε διδότω αὐτῷ τὸ σχῆμα, καὶ μηδεὶς αὐτῷ ὄχλησιν μετὰ ταῦτα ὑπὲρ τῆς τύχης εἰσφερέτω, ἐν ὅσῳ μέντοι γε ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγει. τὰ δὲ πράγματα ἅπερ εἰς τὸ μοναστήριον εἰσαγαγὼν φανείη, τῷ δικνυμένῳ δεσπότῃ ἀποδιδόσθω. Εἰ δέ τις τῶν εἰρημένων προσώπων καταλείψει τὸ μοναστήριον, καὶ εἰς κοσμικὸν ἔλθῃ βίον, ἢ ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ ἐν τοῖς ἀγροῖς B περιέρχηται, τῇ ἰδίᾳ τύχῃ παραδιδόσθω. καὶ κεφ. ι. τοῦ αὐτοῦ τίτ. λέγει, ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς γονεῦσι τοὺς ἰδίους παῖδας μοναχικὸν βίον ἐπιλεγομένους ἐκ τῶν ἁγίων μοναστηρίων ἀφέλκειν.

Κείμενον.

Διάτ. νδʹ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. Οὐκ ἔξεστι τοῖς γονεῦσι βουλομένους τοὺς παῖδας μονάσαι ἢ κληρωθῆναι, κωλύειν, οὔτε διὰ τοῦτο μόνον ἀποκληρονόμους ποιεῖν. ἀλλ' εἰ μὲν τὸ καθ' ἑαυτοὺς διατυπῶσιν, ἀνάγκην ἔχουσι τρεῖς οὐγγίας ἐᾶν αὐτοῖς. Εἰ δὲ μὴ διατυπώσωσι, χώρα τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου. Εἰ C δὲ τὰς ἐκκλησίας ἢ τὰ μοναστήρια καταλίπωσι, καὶ κοσμικοὶ γίνωνται, πάντα τὰ δίκαια αὐτῶν, τῷ μοναστηρίῳ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ διαφέρειν. λέγει δὲ καὶ ἡ αʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ὅτι εἴτε πρεσβύτερος, εἴτε διάκονος, εἴτε ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης, ἀπολιπεῖν βουληθῇ τὸ σχῆμα τοῦ κληρικοῦ, καὶ εἰς ἕτερον βίον μετελθεῖν, ἢ εἰς βουλευτήριον μετὰ τῆς οὐσίας, ἢ ἄπορος ὤν, εἰς ταξεωτικὴν καταχθήσεται τύχην. καὶ ἡ βʹ. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησίν, Μηδεὶς οἰκεῖον κλῆρον ἐῶν γινέσθω κοσμικός, ἐπεὶ καὶ τῆς ὡς εἰκὸς προσούσης αὐτῷ D ἀξίας, ἢ στρατείας ἀποστερεῖται, καὶ τῇ βουλῇ τῆς ἰδίας πόλεως ἀποδίδοται. καὶ ἐὰν δοῦλος εἰδότος καὶ μὴ ἀντιλέγοντος τοῦ δεσπότου κληρωθῇ, ἐλεύθερος καὶ εὐγενὴς γίνεται. ἀγνοῶν δὲ ὁ δεσπότης εἴσω ἑνὸς ἐνιαυτοῦ τὴν τύχην ἀποδεικνὺς λαμβάνει αὐτόν. ὁ δὲ οὕτως ἐλευθερούμενος ἐὰν εἰς κοσμικὸν βίον μετέλθῃ, παραδίδοται τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ εἰς δουλείαν. καὶ ὅτι ὁ διὰ τὸ μονάσαι ἐλευθερωθείς, ἐὰν κοσμικὸς γένηται, ἢ ἐν πόλεσιν, ἢ ἐν ἀγροῖς περιέρχηται, ἀποδίδοται τῇ ἰδίᾳ τύχῃ. καὶ ιγʹ. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησίν, ὅτι δοῦλος κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ παρατήρησιν μονάσας ἐὰν πειραθῇ τὸ μοναστήριον καταλιπεῖν,

καὶ βίῳ

καὶ βίου ἑτέρου σχῆμα μετελθεῖν, ἔξεστι τῷ δεσπότῃ τὴν τύχην ἀποδεικνύντι, αὐτὸν καὶ εἰς οἰκέτας ὑπάγειν. λέγει δὲ καὶ ἡ β'. διάτ. τοῦ ά. τίτ. τῶν νεαρῶν, ὅτι ἐὰν μοναχὸς γένηται λαϊκὸς, γυμνοῦται τῆς στρατείας καὶ τῆς τιμῆς, καὶ διὰ τοῦ ἐπισκόπου, μεθ' ὧν ἐπεκτήσατο, εἰς μοναστήριον βάλλεται. Εἰ δὲ πάλιν καταλείπῃ τὸ μοναστήριον ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας ἐν ᾗ συνειλήφθη, ἐνοῖ αὐτὸν τῇ ἐπιχωρίῳ τάξει.

A *aliámque vitæ rationem ſectari tentauerit: licebit domino, poſteaquam fortunam comprobarit, vt ipſum trahat, & inter ſeruos ſubiiciat. Sed & conſt. i. tit. 1. nouellarum dicit: Si monachus laicus factus fuerit, denudatur militia: & cum iis quæ acquiſiuerit per epiſcopum in monaſterium mittitur. Præſes autem prouinciæ in qua comprehenſus fuerit, adiungit ipſum prouinciali cohorti.*

Σχόλιον.

Η ιγ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, ὡς καὶ ὄπισθεν ἐγράψαμεν. ζήτει δὲ βιβλίον δ'. τίτ. ά. κεφ. θ. οὕτως ἔχον, οὐδεμίαν δὲ ἄδειαν δίδομεν ἢ τοῖς γονεῦσι τοὺς παῖδας, ἢ τοῖς παισὶ τοὺς γονέας, τὴν κοσμικὴν διαγωγὴν καταλιμπάνοντας, ὡς ἀχαρίστους ἀποκλείειν τῆς ἰδίας κληρονομίας ὑπὲρ αἰτίας περὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου παρακολουθησάσης. ἡ ά. διάτ. τοῦ ά τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ϛ'. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ β'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ' τῶν βασιλικῶν τίτ. ά. καὶ λέγει τὸ λδ' κεφ. τούτου ἴσα εἰς τὸ κείμενον περιέχονται. ἀνάγνωθι τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. κεφ. λζ'. ὅπερ κατεστρώθη εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ λϛ'. κεφ. τοῦ ά. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. ἡ ιγ'. διάτ. τοῦ ά τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ έ. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά ἡ δὲ β'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν δ'. τίτ. ά. κεφ. ιά. καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο καταστρωθὲν ῥητῶς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παρόντος λβ'. κεφ

SCHOL. BALS. Conſtit. 53. tit. 3. lib. 1. cod. non eſt poſita in baſil. quemadmodum etiam antea diximus. B Quæras tamen lib. iiij. tit. 1. cap. 9. quod ſic habet: Nullam autem licentiam damus aut patribus, vt liberos: aut liberis, vt parentes, qui ſecularem cõuerſationem relinquunt, tanquam ingratos hęreditate ſua excludant, per cauſam aliquam quæ monaſticã vitam præceſſerit Conſt. ij. tit. 1. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani vj. Hoc autem eius cap. non eſt poſitum in Baſil. Conſtit. 2. eiuſdem tit. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani 123. poſitáque *eſt* in lib. Baſil. 3. tit. 1. cuius 34. cap. C dicit quæcunque in textu comprehenduntur. Legas *etiam* eiuſdem libri & tit. cap. 37. quod inſertum eſt interpretationi cap. 36 tit. 1. præſentis operis. Conſt. 13. tit. 1. nouellarũ, eſt nouella Iuſtiniani 5 Hoc autem cap. non eſt poſitum in Baſil. Conſt. 2. eiuſdem tit. eſt ſimiliter nouella 123. poſitáque *eſt* in lib. Baſil. 4. tit. 1. cap. 11. quod ad verbum initio præſentis 32. cap. inſertum legas.

Κεφάλαιον λγ'.

Περὶ τῶν συνεπισταμένων ἁμαρτήμασι κληρικοῖς, καὶ μὴ φανερούντων, Βασιλείου κανὼν οά.

CAP. XXXII.

D *De iis qui ſunt conſcij clericorum peccatorum, & non manifeſtant, Baſil. canon lxxi.*

Κείμενον.

Περὶ τῶν ὑποδεχομένων, ἢ κρυπτόντων λῃστὰς ἢ δυναμένων, καὶ μὴ παραδιδόντων, ἢ ἑτέροις ἐγκλήμασιν ὑποκειμένων, διαλαμβάνει ὁ λθ'. τίτ. τοῦ θ'. βιβ. τοῦ κώδικος, καὶ ὁ ιϛ'. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου τῶν διγέστων, πῆ μὲν αὐτοὺς ὑποβάλλοντες ταῖς κατ' ἐκείνων ἁρμοζούσαις τιμωρίαις, πῆ δὲ διαφόρους ἑτέρας ποινὰς ἐπάγοντες· καὶ πῶς ἀποσπῶνται οἱ ὑπεύθυνοι διάγοντες ἐν χωρίοις.

TEXTVS.

De iis qui latrones excipiunt vel celant, vel poſſunt tradere, & non tradunt, vel eos etiam qui ſunt aliis criminibus obnoxij, tractat xxxix. tit. ix. libri Cod. & xvi. tit. xlvij. libri Digeſt. aliquando quidem pœnis aduerſus illos ſtatutis ipſos ſubiicientes: aliquando verò diuerſas pœnarum cauſas inducentes, & quomodo rei auelluntur qui degunt in agris ſeu prædiis.

C. De iis qui latrones & ff. de receptac.

Qui autem cognatum vel affinem latronem ſeruauit, mediocriter punitur. Vt digeſto ij. dicti xvi. tit. libri xlvij.

Schol. Bals. Titulus xxxix. lib. ix. Codicis, poſitus eſt in cap. iij. tit. xxvij. lib. lx. Baſilic. & ſic dicit: Qui ſciens aliquem recepit criminι obnoxium, idem quod ipſe ſupplicium ſubibit. Qui autem ſuſcepit latrones, & non adduxit eos in iudicium, bona eius publicentur, vel puniatur pro perſonæ qualitate, vt iudici viſum fuerit. Xvj. tit. xlvij. libri Digeſt. poſitus eſt in primo capite eiuſdem tit. xxvij. lib. lx. & dicit: Latronum receptatores tanquam latrones puniuntur, & qui etiam poſſunt retinere latrones, & eos dimittunt, acceptis pecuniis, vel parte prædæ. Digeſtum ii. tit. xvj. lib. xlvii. Digeſt. eſt cap. ii. dicti xxvii. tit. quod expreſſe habet, vt ſcriptum eſt. Lege etiam iiii caput, quod docet quomodo auelluntur rei etiam in prædiis verſantes: & quòd niſi domini prædij dant eos præſidi ſeu magiſtratui, eius dominio priuantur, præfectique ac curatores in exilium mittuntur. Tu vero quære totum xxvii. tit. lx. lib. Lege etiam librum primum, tit. primum, cap. xxii. l. xc. & lib. lx. tit. xxxix. cap. vltimum. tractant enim quòd æquè ac Hæretici & malefici puniuntur qui eos recipiunt & celant.

Cap. XXXIIII.

L. Cum Clerici & l. omnes qui vbique ſunt. C. de Epiſc. & Cler.

Deponi Clericos qui dant fideiuſſiones, Apoſt. can. xxv.

Textvs.

Conſtit. xxv. & xxxij. vi. tit. iij. libri Cod. dicunt, clericos litigantes dare fideiuſſores. Secunda autem conſtit. primi tit. Nouellarum, dicit, clericos quidem litigantes nō dare fideiuſſores, ſed promiſſionem ſub hypotheca facere ſine iureiurando: Epiſcopos autem litigantes nec dare fideiuſſores, nec facere promiſſionem.

Schol. Bals. Conſtitutio xxv. & xxxii. tituli iii. libri primi Cod. non ſunt poſitæ in Baſil.

A ὁ γὰρ συγγενῆ ἢ ἀγχιστεία φυλάξας λῃστὴν καὶ διασώσας, μέσως πῶς τιμωρεῖται, ὡς διάτ. β. τοῦ εἰρημένου ις΄. τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου.

Σχόλιον.

Ο λθ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς κεφ. γ΄. τοῦ κζ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησιν οὕτως, ὁ ὑποδεξάμενός τινα ἐνεχόμενον ἐγκλήματι ἐν εἰδήσει, τὴν αὐτὴν ὑποστήσεται τιμωρίαν. ὁ δὲ ὑποδεξάμενος λῃστὰς καὶ B μὴ προσαγαγὼν αὐτοὺς δικαστηρίῳ, δημευέσθω, ἢ τιμωρείσθω κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ προσώπου, ὡς ἂν ὁ δικαστὴς συνίδῃ. ὁ ις΄. τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου τῶν διατ. ἐτέθη εἰς κεφ. α. τοῦ αὐτοῦ κζ. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου. καὶ φησιν, οἱ ὑποδοχεῖς τῶν λῃστῶν ὡς λῃσταὶ τιμωροῦνται, καὶ οἱ δυνάμενοι κρατῆσαι τοὺς λῃστάς, καὶ ἀπολύσαντες χρήματα λαβόντες, ἢ μέρος τῶν λῃστευθέντων. τὸ β΄ διάτ. τοῦ ις΄. τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι κεφ. β΄. τοῦ ῥηθέντος κζ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ῥητῶς ὡς ἐγράφη. ἀνάγνωθι καὶ τὸ δ΄. αὐτοῦ κεφ. διδάσκον πῶς ἀποσπῶνται οἱ ἐνεχόμενοι ἐγκλήμασι, καὶ διατρίβοντες ἐν κτήμασι, καὶ C ὅτι εἰ μὴ διδῶσι τούτους οἱ δεσπόται τοῦ κτήματος τῷ ἄρχοντι, στερίσκονται τῆς δεσποτείας αὐτοῦ, καὶ οἱ προεστεύοντες καὶ οἱ φροντισταὶ τούτου ἐξορίζονται. σὺ δὲ ζήτει τὸν ὅλον κζ΄. τίτ. τοῦ ξ. βιβλίου. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον α. τίτ. β΄. κεφ. ς΄. κβ΄. καὶ ν΄. καὶ βιβλίον ξ. τίτ. λθ΄. κεφ. τελευταῖον. διαλαμβάνουσι γὰρ ὅτι ἐπίσης τοῖς αἱρετικοῖς καὶ τοῖς γόησι κολάζονται οἱ αὐτοὺς ὑποδεχόμενοι καὶ συγκαλύπτοντες.

Κεφάλαιον λδ΄.

Περὶ τοῦ καθαιρεῖσθαι τοὺς κληρικοὺς διδόντας ἐγγύας, ἀποστόλων κανὼν κ΄.

D

Κείμενον.

Η κέ. καὶ λβ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τοῦ κώδικος, λέγουσι τοὺς κληρικοὺς δικαζομένους μὴ διδόναι ἐγγυητάς· ἡ δὲ β΄. διάταξ. τοῦ α. τίτ. τῶν νεαρῶν λέγει τοὺς μὲν κληρικοὺς δικαζομένους μὴ διδόναι ἐγγυητάς, ἀλλὰ ὁμολογίαν ἐνυπόθηκον ποιεῖν ἄνευ ὅρκου, τοὺς δὲ ἐπισκόπους δικαζομένους μήτε ἐγγύας διδόναι, μήτε ποιεῖν ὁμολογίαν.

Σχόλιον.

Η κέ. καὶ λβ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθησαν εἰς βασιλικά.

ἡ μδ΄. διάτ. τῆς α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α΄. καὶ φησι ὁ μδ΄. κεφ. καὶ με΄. αὐτὸ περὶ τὰ τέλη ὅσα συνοψίσθησαν παρὰ τοῦ πατριάρχου. τὰ μέντοι γραφέντα εἰς ἑρμηνείαν τοῦ κ΄. κανόνος τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἀρκοῦσιν εἰς διάλυσιν τῆς εἰσαγομένης ἀμφιβολίας χάριν τῶν ἐγγυῶν τῶν ἐπισκόπων, καὶ τῶν κληρικῶν, καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα.

Κεφάλαιον λε΄.

Περὶ κληρικῶν ἐσθιόντων ἐν καπηλείῳ, ἢ πανδοχείῳ, ἀποστόλων κανὼν νδ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν κδ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν μ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν θ΄.

Κείμενον.

Ἡ ιδ΄. διάτ. τῆς α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν φησιν ὅτι τὸν μοναχὸν ἀναστρεφόμενον ἐν καπηλείῳ, δεῖ σωφρονίζεσθαι, ἐν μὲν ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τῶν ἐκδίκων, ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει παρὰ τοῦ ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων, καὶ ἐξωθοῦνται τῶν μοναστηρίων παρὰ τῶν ἡγουμένων. πανταχοῦ δὲ κρατεῖ ὁ νόμος, καὶ προνοοῦσι τῆς φυλακῆς αὐτοῦ οἱ ὕπαρχοι καὶ οἱ ἄρχοντες.

Σχόλιον.

Ἡ ιδ΄. διάτ. τῆς α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ δ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. ιϛ΄. οὕτως ἔχοντι ὡς συνοψίσθη. καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο. ζήτει καὶ κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων μδ΄. μγ΄.

Κεφάλαιον λϛ΄.

Περὶ κληρικῶν ὑβριζόντων βασιλέα, ἢ ἐπίσκοπον, ἢ ἄρχοντα, ἢ πρεσβύτερον, ἀποστόλων κανὼν νε΄. νϛ΄. πδ΄.

Κείμενον.

Ἰδικῶς μὲν περὶ κληρικῶν ὑβριζόντων ὁ πολιτικὸς νόμος οὐ διαλαμβάνει, λέγει δὲ βιβλίον θ΄. τοῦ κώδικος τίτ. ζ΄. διάτ. α΄. καὶ μόνη, ὅτι ὁ τὸν βασιλέα ὑβρίζων οὐ τιμωρεῖται, οὔτε τι σκληρὸν ἢ τραχὺ ὑπομένει. ἢ γὰρ ἀπὸ κουφότητος εἶπε καὶ περιφρονεῖται, ἢ ἐξ ἀνοίας καὶ ἐλεεῖται, ἢ ὡς ἀδικούμενος, καὶ συγχωρεῖται. ἀναφέρεται δὲ τῷ βασιλεῖ, καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ προσώπου κρίνει, εἰ ὀφείλει συγχωρηθῆναι ἢ τιμωρηθῆναι. εἴρηκε γὰρ καὶ βιβλίον μη΄. τίτ. δ΄. διάταξ. ζ΄. ὅτι οὐ χρὴ τοὺς δικαστὰς ἀποκεχρῆσθαι τῇ βασιλικῇ τιμῇ,

A Conſtit. autem ii. tit. i. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxiii. poſitáque eſt in lib. iii. Baſil. tit. i. cuius xliiii. & xlv. cap circa finem dicunt quæcunque à Photio in compendio propoſita ſunt. Cæterùm quæ ſcripta ſunt in expoſitione xx. canonis ſanctorum Apoſtolorum, ad ſolutionem ambiguitatis quæ de fideiuſſionibus epiſcoporum inducitur, ſufficiunt: quæ legas.

Cap. XXXV.

B *De Clericis qui comedant in caupona, vel publico diuerſorio, Apoſt. can. liiij. Syn. Laodic. canon xxiiij. Syn. Carth. can. xl. Syn. vi. canon ix.*

Textvs.

Quarta decima conſtitutio primi tit. Nouellarum dicit caſtigandum eſſe Monachum qui in caupona verſatur: in Prouinciis quidem à defenſoribus: Conſtantinopoli autem à Præfecto prætorio. & expelluntur Monaſteriis à Monaſteriorum Antiſtitibus. C *Lex autem vbique ſeruatur, & vt ipſa ſeruetur, curam gerunt Præfecti prætorio, & præſides.*

Cap. XXXVI.

De clericis qui Imperatorem iniuria afficiunt, vel Epiſcopum, vel Magiſtratum, vel Presbyterum, Apoſt. can. lv. lvi. lxxxiiij.

Textvs.

De clericis iniuriam facientibus, lex C. ſi quis Imperatorem maledixerit.
D *quidem ciuilis ſpecialiter non tractat. Dicitur autem in libro ix. Cod. tit. vij. conſtit. i. & vnica, quòd qui Imperatori maledixit, non punitur, neque durum aliquid vel aſperum patitur: vel enim ex leuitate dicit, & contemnitur: vel ex ignorantia, & miſericordia dignus habetur: vel vt iniuria affectus, & remittitur. Refertur autem ad Imperatorem: & ipſe ex perſonæ qualitate iudicat, an ſit ei danda venia, an verò puniendus ſit. Dixit enim etiam libri xlviij, tituli iij. conſtitutio ſeptima, non oportere iudices abuti honore Imperatoris,*

L. famoſi parag. Hoc tamen. ff. Ad l. Iuliã maieſta.

ff. de iniuriis & fam libellis. C. de iniuriis. & ſeq. tit. de famoſis lib.

ff. de iis qui notantur infamia.

A *ſed verum conſiderare, & an perſona hoc poterat facere, & vtrùm id antea fecerit, & an ira erat percita: & vtrùm reſipuerit: neque enim temerarius negator debet facilè puniri: niſi ſit eiuſmodi peccatum, quod à legis ſcriptura deſcendat, vel ad exemplum legis iudicandũ ſit: aſperius autem aduerſus milites mouetur. Generaliter de iis qui faciũt iniuriã, vel verberant, vel famoſos libellos conficiunt, vel eos inueniunt, & legunt, & non perfringunt, tractat liber xlvij. tit. x. & liber ix. Cod. tit. xxxv. & xxxvi. & quarto Inſtitutionum tit. iiij. in quibus dictum* B *eſt, eam & ciuiliter ſeu pecuniariè & criminaliter moueri: & quòd, qui iniuriarum condemnatur, ſit infamis, etiam ſi alienum ſeruum iniuria affecerit, vel datis pecuniis tranſegerit. Vt liber iij. tit. ij. conſtit. ij. & ſexta: & quòd eſt atrox iniuria quæ ſit Magiſtratui, vel Conſuli, vel Sacerdoti, vel ei qui eſt in dignitate conſtitutus: & quòd intra annum ſolùm mouetur. Capitale autem ſuppliciũ aduerſus eos conſtitutum eſt qui libellos famoſos faciunt, & eos legunt, & vim ac ſententiam ipſorũ dicũt aliquibus, vt lib. ix. tit. xxxvi.*

SCHOL. BALS. Conſtit. j. tit. vij. lib. ix. Cod. eſt lib. lx. tit. C xxxvij. cap. xiii. quod habet quomodo compendio propoſitum eſt. Digeſt. vij. tit. iiij. lib. xlviij. eſt thema ij. cap. viij. tit. xxxvj. lib. lx. quod expreſsè complectitur quæcunque in textu ſcripta ſunt. Nota itaque vtrumque vt admirandum & ſanè quàm vtile. Decimus titulus libri xlvij. Digeſt. ſitus eſt in xxj. tit. lx. libri Baſilicor. in principio, & quære diuerſa capita, quæ de iniuriis & libellis famoſis tractan[t]. D Primum autem caput eiuſdem tituli hæc dicit expreſsè: Generaliter quidem dicitur iniuria, id quod fit præter leges: ſpecialiter autem, contumelia, & damnum, vt in lege Aquilia: & iniuſtitia, vt in eo qui inique & præter leges tulit ſententiam. xxxv. titulus ix. libri Cod. poſitus eſt in capite xliij. xxj. tit. lx. libri, quod dicit: Qui per calumniam mouit actionem iniuriarum, vel relegatur, vel dignitatis gradu mouetur. Et xxxvi. tit eiuſdem libri ſitus eſt in libro lx. tit. lxiij. & dicit hoc primum caput: Quiſquis libellũ famoſũ obſignatum vel non obſignatũ inuenit,

ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς σκοπεῖν, καὶ εἰ δυνατὸν ἦν τὸ πρόσωπον ποιῆσαι, καὶ εἰ πρὸ τούτου ἐποίησε, καὶ εἰ ἐνεθυμήθη, καὶ εἰ ἔνηψεν· καὶ οὔτε γὰρ εὐχερῶς ὁ φλύαρος ὀφείλει τιμωρεῖσθαι, εἰ μὴ τοιοῦτό ἐστι τὸ ἁμάρτημα ὅπερ νόμος ῥητῶς ἢ ἐξ ὁμοίου τιμωρεῖται. τραχύτερον δὲ κατὰ στρατιωτῶν κινεῖται. γενικῶς περὶ τῶν ὑβριζόντων ἢ τυπτόντων, ἢ ποιούντων φάμουσα, καὶ τῶν εὑρισκόντων αὐτὰ καὶ ἀναγινωσκόντων, καὶ μὴ διαρρησσόντων, διαλαμβάνει βιβλίον μζ΄. τίτ. ι΄. καὶ βιβλίον θ΄. τοῦ κώδικος τίτ. λε΄. καὶ λϛ΄. καὶ ἰνστιτουτίων δ΄. τίτ. δ΄. ἐν οἷς εἴρηται ὅτι καὶ χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς κινεῖται, καὶ ὅτι ὁ περὶ ὕβρεως καταδικαζόμενος ἄτιμος γίνεται, κἂν ἀλλότριον δοῦλον ὕβρισεν, ἢ φιλικῶς ἐπιδόσει χρημάτων ἀπηλλάγη, ὡς βιβλίον γ΄. τίτ. β΄. διάτ. β΄. καὶ ϛ΄. καὶ ὅτι τραχεῖα ὕβρις ἐστὶν ἡ γινομένη ἄρχοντι, ἢ ὑπάτῳ, καὶ ἱερεῖ, καὶ ἀξιωματικῷ, καὶ ὅτι εἴσω ἐνιαυτοῦ μόνον κινεῖται. κεφαλικὴ δὲ τιμωρία ὥρισται κατὰ τῶν ποιούντων φάμουσα, καὶ τῶν ἀναγινωσκόντων αὐτά, καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν λεγόντων τισίν, ὡς βιβλίον θ΄. τίτ. λϛ΄.

Σχόλιον.

Η α΄. διάτ. τοῦ ζ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ βιβλίον ξ΄. τίτ. λζ΄. κεφ. ιγ΄. οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. τὸ α΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου, ἐστὶ θέμα β΄ τοῦ η΄. κεφ. τοῦ λϛ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου διαλαμβάνον ῥητῶς ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. σημείωσαι οὖν καὶ ἀμφότερα ξένα ὄντα, καὶ χρήσιμα κατὰ πολύ. ὁ ι΄. τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων ἐτέθη εἰς τίτ. κα΄. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς. καὶ ζήτει κεφ. διάφορα τούτου περὶ ὕβρεων καὶ φαμούσων διαλεγόμενα. τὸ α΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. λέγει ταῦτα ῥητῶς, γενικῶς μὲν ὕβρις λέγεται τὸ παράνομον, ἰδικῶς δὲ ἡ περιφρόνησις καὶ ἡ ζημία ὡς ἐπὶ τοῦ Ἀκουιλίου, καὶ ἡ ἀδικία ὡς ἐπὶ τοῦ ἀδίκως καὶ παρανόμως ψηφισαμένου. ὁ λε΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐτέθη εἰς κεφ. μγ΄. τοῦ κα΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου λέγον, ὁ κατὰ συκοφαντίαν κινήσας τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγήν, ἢ ἐξορίζεται, ἢ τοῦ ἀξιώματος ἀποκινεῖται. καὶ ὁ λϛ΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου κεῖται εἰς τίτ. ξγ΄. τοῦ ξ΄. βιβλίου, καί φησι τὸ α΄. κεφ. ταῦτα, πᾶς ὁ εὑρίσκων φλυαρίαν ἐσφραγισμένην, ἢ ἀσφράγιστον,

καὶ μὴ παρευθὺ χεῖρον ἔκ τῆς χώρας, καὶ ἄλλα ἀναγινώσκων, ὑποκείσθω τιμωρίᾳ ᾗ τινι ὑπέκειτο καὶ ὁ συντεθεικὼς τὴν φλυαρίαν. καὶ κεφ. β'. ὁ εὑρὼν φλυαρίαν, μηδενὶ ἑτέρῳ λεγέτω τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἀλλὰ διαῤῥηξάτω αὐτὴν ἢ καιέτω. ὁ δὲ μὴ ταῦτα ποιήσας, κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑποβληθήσεται. πᾶς γὰρ θαῤῥῶν ἅπερ ἐντάττει ἐν τῇ φλυαρίᾳ, κατηγορείτω, γινώσκων, ὅτι ἐὰν ἀποδείξῃ, τιμῆς ἀξιοῦται, μὴ ἀποδείξας, δὲ τιμωρεῖται. ὁ δὲ τοιοῦτος χάρτης τὴν καθ' οὗ ἐτέθη ὑπόληψιν μὴ βλάψῃ. ὁ δὲ δ'. τίτ. τῆς δ'. ἰνστιτουτιόνος, οὐκ ἐτέθη μὲν εἰς τὰ βασιλικά. φησὶ δὲ τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγὴν καὶ χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς κινεῖσθαι. τὸ β' καὶ ς'. διγέστ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν διγεστῶν ἐτέθη ἀπ' ἀρχῆς τοῦ α'. κεφ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ κα'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. καὶ ζήτει διάφορα κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. ἀνάγνωθι καὶ γ'. θέμα τοῦ α'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου καταχωρισθὲν εἰς τὸ κζ'. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. περὶ τὰ μέσα.

Κεφάλαιον λζ'.

Περὶ τῶν ποιούντων συνωμοσίας ἢ φρατρίας, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιη'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν νγ'. συνόδου ς' κανὼν λδ'.

Κείμενον.

Καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος τιμωρεῖται τὰς φρατρίας, καὶ τὰς συνωμοσίας, ὡς βιβλίον μη'. τίτ. δ'. καὶ τίτ. ιθ'. διγεστ. ια'. καὶ ις'.

Σχόλιον.

Ὁ δ'. τίτ. τοῦ μη'. βιβλίου τῶν διγεστ. ἐτέθη εἰς τὸν λς'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. καὶ ζήτει κεφ. δ'. λέγει γὰρ τοῦτο μετὰ τὸ εἰπεῖν τὰ πρὸ αὐτοῦ κεφ. τίνες ἐνέχονται τῷ περὶ καθοσιώσεως ἐγκλήματι, ταῦτα ῥητῶς, καὶ ὁ συνωμοσίας κατὰ τῆς πολιτείας παρασκευάσας γενέσθαι, καὶ ὁ ἐπιβουλεύσας ἐν στρατοπέδῳ, ἢ τοῖς πολεμίοις αὐτὸ προδοὺς, καὶ ὁ κατὰ δόλον ἐμποδίσας ὑπὸ Ῥωμαίοις γενέσθαι τοὺς πολεμίους, ἢ παρασκευάσας αὐτοὺς βοηθῆναι, πλήθει, ἢ ὅπλοις, ἢ ἵπποις, ἢ χρήμασιν, ἢ ἑτέρῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ, ἢ τοὺς φίλους τῆς πολιτείας ἐχθροὺς ποιήσας, ἢ κωλύσας ἕτερον ἔθνος πειθαρχῆσαι τῇ πολιτείᾳ, ἢ παρασκευάσας τοῖς ἐχθροῖς δοθῆναι ὁμήρους ἢ χρήματα, ἢ ὑποζύγια τὸ ια'. καὶ ις'. διγέστ. τοῦ ιθ'. τίτ. τοῦ μη'. βιβλίου

& non ſtatim comburit, ſed legit, eidem ſit pœnæ obnoxius, cui is quoque qui libellum compoſuit. Et cap. ſecundum: Qui libellum famoſum inuenit, nulli alij dicat quid in eo contineatur, ſed eum perſtringat vel exurat. Qui autem hæc nō fecerit, erit capitali ſupplicio obnoxius. Quilibet enim audacter ea quæ in libello famoſo ponit, accuſet, ſciens quòd ſi probauerit, dignus honore habebitur: ſin autem non probauerit, punietur. Eiuſmodi autem libellus, eius aduerſus quem ſcriptus eſt, exiſtimationem non lædet. Quartus autem titulus iiij. Inſtitutionum non ſitus eſt in Baſilic. Dicit autem, actionem iniuriarum & ciuiliter & criminaliter intentari. Digeſtum ij. & vj. tit. ii. lib iii. Digeſt. poſita ſunt initio cap. i. tit. ii. lib. xxi. Baſilic. cuius eiuſdem tituli diuerſa capita quæras, ac ſimul legas thema iii. cap. i. eiuſdem tit. & lib. quod inſertum eſt xxvii. cap. præſentis tit. circa medium.

Cap. XXXVII.

De iis qui faciunt coniurationes, vel ſodalitates, Syn. Chalced. can. xviij. Syn. Carth. canon liij. Syn. vi. canon xxxiiij.

Textus.

Ius quoque ciuile punit ſodalitates & coniurationes: vt liber xlviij. tit. iiij. & tit. xix. cap. xi. & xvi.

ff Ad l. Iuliam maieſtatis l Reſpiciendum parag. Delinquunt. & l. Aut facta parag. ſi ff. de pœnis.

Schol. Bals. Quartus titulus xlviij libri Digeſt. ſitus eſt in xxxvi. tit. lx. libri Imperial. & quære caput iiii. Poſtquam enim in præcedentibus capitibus dictum eſſet, quinam læſæ maieſtatis crimine teneantur, hæc quoque dicit expreſsè: & qui procurauit vt aduerſus rempubl. fieret coniuratio, & qui exercitui parauit inſidias, vel hoſtibus ipſum prodidit, & qui dolo impediit quominus hoſtes in Romanorum poteſtatem venirent, vel effecit vt eis auxilium ferretur multitudine, & armis, vel equis, vel pecuniis, vel vllo alio modo, vel, vt ſocij Reipubl. hoſtes eſſent, perfecit, vel prohibuit quominus alius Populus ciuitati pareret: vel effecit vt darentur inimicis obſides, vel pecuniæ, vel iumenta. Digeſt. xi. & xvi. tit. xix. lib. xlviii.

digeſt. eſt thema iij. cap. xi. tit. lj. lib. lx. & cap. xvi. eiuſdem tituli & libri. vtrumque enim eos qui coniurationes aut factiones faciunt, punit.

A τῶν διατάξ. εἰσὶ θέμα γ'. τοῦ ιά. κεφαλ. τοῦ ιά. τίτ. τοῦ ζ'. βιβλίου, καὶ κεφ. ιϛ'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου. καὶ ἄμφω γὰρ κολάζουσι τοὺς ποιοῦντας τὰς συνωμοσίας ἢ φρατρίας.

Cap. XXXVIII.

Quænam peccata ſoluit manuum impoſitio, Syn. Nic. can. viij. lege etiam Syn. Ancyr. can. xij. & quæ in eo à nobis ſcripta ſunt.

Κεφάλαιον λή.

Ποῖα ἁμαρτήματα λύει ἡ χειροθεσία, συνόδου Νικαίας κανὼν θ'. καὶ τῆς ἐν Αγκύρᾳ συνόδου, κανὼν ιβ'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν γραφέντα.

Textvs.

De pœnitentia, & quinam habent facultatem dandi reconciliationem iis qui pœnitentiam agunt, & quòd licet ſacerdoti pœnas augere & minuere, Apoſtolor. can li. iij. Syn. Nicæn. can. xi. xij. Synodi Ancyran. can. i. ij. iij. iiij. v. vi. vij. viij. ix. Synodi Neocæſar. can. i. ij. xi. xiij. Synodi Carth. can. vi. vij. xxvij. xliij. xlv. Syn. Laodicen. can. ij. Syn. vi. can. cij. Baſilij can. v. xxxiij. lxxiij. lxxv. lxxvi. lxxxij. lxxxiij. Gregorij Nyſſeni can. iij. iiij. vij. viij.

Κεφάλαιον λθ'.

Περὶ μετανοίας, καὶ τίνες ἄδειαν ἔχουσι διδόναι
B
μετανοοῦσι καταλλαγήν· καὶ ὅτι ἔξεστι τῷ ἱερεῖ μειοῦν καὶ αὔξειν τὰ ἐπιτίμια, ἀποστόλων κανὼν να'. νβ'. συνόδου Νικαίας κανὼν ιά. ιβ'. συνόδου Αγκύρας κανὼν ά. β'. γ'. δ'. έ. ϛ'. ζ'. ή. θ'. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ά. β'. ιά. ιβ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ϛ'. ζ'. κζ' μγ'. μέ. συνόδου Λαοδικείας κανὼν β'. συνόδου ϛ'. κανὼν ρβ'. Βασιλείου κανὼν έ. λδ'. οδ'. οέ. οϛ'. πβ'. πδ'. Γρηγορίου Νύσσης κανὼν γ'. δ'. ζ'. ή.

Textvs.

Tertia conſtit. vij. tit. primi libri Cod. ſuſtulit pœnitentiam orthodoxorum qui ad Hæreticos defecerunt. xxxvij. Nouella, quæ de Aphrica Eccleſiis diſſerit, eis quoque dedit tempus pœnitentiæ. xxxiiij. autem conſtitutio iij. tit. primi libri Codicis, & ij. conſtit. primi tituli Nouellarum, dat poteſtatem Epiſcopo qui videt pœnitentiam clerici qui luſit aleis, vel ad ſpectacula acceſſit, diminuendi pœnam, & ante præfiniti temporis cōplementum, eum diuini officij celebrationi reſtituendi. Hoc autem eſt ſpeciale de Epiſcopis. Ciuiles enim iudices habent ab initio poteſtatem augendæ & minuendæ pœnæ, ita tamen vt modum in vtroque non excedant. Vt liber xlviij. tit. xix. conſtit. xij. xiij. Digeſt. etiamſi in eodem libro maximè dictum ſit. tit. xvi. digeſto primo eiuſdem libri, & libro l. tit. i. digeſt. xv. quòd facti quidem quæſtio ſit in poteſtate iudicis, non autem legis auctoritas. Qui tamen tulit ſententiam, non poteſt ſententiam euertere. Dicit enim ſeptimus lib. Codicis, titulus l. conſtitutio i.

S. Reſpiciendum. parag. Hodie. ff. de pœnis. l. ordine. ff. Ad municip.

L. j. C. ſententiam reſcindi non poſſe.

Κείμενον.

Η γ'. διάταξ. τοῦ ζ'. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου
C
τοῦ κώδικος αἴρει τὴν μετάνοιαν τῶν ὀρθοδόξων εἰς αἱρετικοὺς ἀποστάντων. ἡ δὲ λζ'. νεαρὰ ἡ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Αφρικῆς διαλεγομένη, καὶ τοῖς τοιούτοις καιρὸν δέδωκε μετανοίας. ἡ δὲ λδ'. διάταξ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ἡ β'. διάταξ. τοῦ ά. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἄδειαν τῷ ἐπισκόπῳ δίδωκε θεωροῦντι μετάνοιαν τοῦ κυβεύσαντος κληρικοῦ, ἢ θέαις παρεμβαλόντος, μειοῦν τὸ ἐπιτίμιον, καὶ πρὸ συμπληρώσεως τοῦ ὁρισθέντος χρόνου ἀποκαθιστᾶν αὐτὸν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ.
D
τοῦτο δὲ περὶ ἐπισκόπου ἰδικόν ἐστιν. οἱ γὰρ πολιτικῶς δικάζοντες, ἄδειαν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ψηφιζόμενοι, καὶ αὔξειν καὶ μειοῦν τὴν ποινήν, ὡς μέντοι ἐπὶ ἑκατέρου μὴ παρεξιέναι τὴν συμμετρίαν, ὡς βιβλίον μή. τίτ. ιθ'. διάταξ. ιβ'. ιγ'. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα εἴρηται βιβλίῳ τοῦ αὐτοῦ τίτ. ιϛ'. διγεστ. ά. καὶ βιβλίῳ ν'. τίτ. ά. διγεστ. ιέ. ὅτι ἡ τοῦ φάκτου ζήτησις ἐπιτέτραπται τῷ δικαστῇ, οὐ μὴν ἡ τοῦ νόμου ἐπεξέλευσις. ὅμως μέντοι ὁ ψηφισάμενος οὐκέτι δύναται τὴν ψῆφον ἀνατρέπειν. εἴρηται γὰρ βιβλίῳ ζ'. τοῦ κώδικος τίτ. ν'. διατ. ά.

ἔτι οὔτε τὴν ἰδίαν ψῆφον, οὔτε τὴν τοῦ διαδεχθέντος δύναταί τις ἀνατρέψαι· καὶ βιβλίον θ'. τίτ. μζ'. διάτ. ιέ.

quòd neque ſuam ſententiam poteſt, neque ſucceſſorum quiſpiam retractare. & liber nonus, tit. xlvij. conſtit. xv. quòd Præſes non poteſt reuocare pœnam ſua ſententia definitam, & lib. ix. titulo xlvij. digeſt. xv.

L. Præſes. C. de pœnis.

Σχόλιον.

Η γ'. διάτ. τοῦ ζ'. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, κἂν ὁ τοιοῦτος τίτ. κεῖται ἐν βιβλίῳ ξ'. τίτ. νδ'. κεφ. κδ'. ἡ δὲ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Ἀφρικῆς διαλεγομένη λζ'. νεαρὰ τοῦ Ιουστινιανοῦ οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. δέδωκε δὲ τούτοις καιρὸν μετανοίας. ἡ λδ'. διάτ. τοῦ δ'. τίτ. ά. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ β'. διάτ. τοῦ ά. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι κεφ. κβ'. τοῦ ά. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη ἀπὸ τῆς ρκγ'. νεαρᾶς τοῦ Ιουστινιανοῦ ἐκκειμένη, καὶ κεφ. ἐν αὐτῆς ιέ. τὸ ιβ'. διάτ. καὶ τὸ ιγ'. τοῦ ιθ'. τίτ. τοῦ μή. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι κεφ. ιά. τοῦ νά. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου, οὕτως ἔχον, πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἁμαρτήματος δεῖ τὴν τιμωρίαν ἐκφέρεσθαι, καὶ μήτε σκληρὸν, μήτε μὴν ἐλαφρὸν φαίνεσθαι τὸν δικαστὴν, πλὴν ἐν τοῖς ἐλαφροῖς ἐλαφρὸν εἶναι αὐτὸν δεῖ, καὶ ἐν τοῖς βαρυτέροις σφοδρὸν μετὰ καταλλήλου συμμετρίας. καὶ κεφ. ιδ'. ὁ ἐξτραόρδινεμ δικάζων ἐγκλήματι αὔξειν καὶ μειοῦν τὴν ποινὴν δύναται, ὥστε μέντοι ἐπὶ ἑκατέρου μὴ παρεξιέναι τὴν συμμετρίαν. τὸ ά. διάτ. τοῦ ις'. τίτ. τοῦ μή. βιβλίου τῶν διατ. ἔστι κεφ. ί. τοῦ ά. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου, λέγον περὶ τὸ τέλος ὡς ἡ μὲν τῆς ὑποθέσεως ζήτησις ἐπιτέτραπται τῷ δικαστῇ, οὐ μὴν ἡ τοῦ νόμου ἐπεξέλευσις. ὁ δὲ ά. τίτ. τοῦ ν'. βιβλίου τῶν διατ. ἐτέθη εἰς βιβλίον νδ'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. ά. κεφ. ά. τὸ ιέ. διάτ. παρείθη. ἡ ά. διάτ. τοῦ ν'. τίτ. τοῦ ζ'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. πς'. τοῦ ά. τίτ. τοῦ θ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, οὔτε τὴν τοῦ προηγησαμένου ἀπόφασιν, οὔτε τὴν ἰδίαν δύνασθαί τινα ἀνακαλέσασθαι, εἰς ἀμφιβολίαν οὐ φέρεται· μηδὲ ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως προτιθέναι ἔκκλητον φανερὸν νομίμου ἐστιν. ἡ ιέ. διάτ. τοῦ μζ'. τίτ. τοῦ θ'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. νέ. τοῦ νά. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγον, τὴν τιμωρίαν οὐκ ἔξεστι τῷ ἄρχοντι ἀνακαλέσασθαι. ζήτει καὶ τίτ. ν'. τοῦ αὐτοῦ ξ'. βιβλίου, κεφ. ά. θέμα τελευταῖον, καὶ βιβλίον ζ'. τίτ. β'. κεφ. κ'. καὶ βιβλίον θ'. τίτ. ά. κεφ. πδ'. καὶ ρκζ'. καὶ βιβλίον ξς'. τίτ. ή. κεφ. κθ'.

Schol. Bals. Conſtit. 3. tit. vii. lib. j. Cod. non eſt poſita in Baſil. quanquam iſtiuſmodi tit. in lib. lx. poſitus tit. liiii. cap. xxiii. nouella Iuſtiniani xxxvii. quę de Eccleſiis Africanis diſſerit, non eſt poſita in Baſil. dat *interim* tamen his pœnitentiæ tempus. Conſt. xxxiiij. tit. iiij. lib. j. Cod. non eſt poſita in Baſil. conſtit. ii. tit. i. nouellarum, eſt cap. xxii. tit. i. lib. iii. Baſil. quod habet, vt in compẽdio propoſitum eſt, *quod idem* è nouella Iuſtiniani cxxiii. cuius xv. cap. eſt, exemptum *eſt*. Digeſt. xii. & xiii. tit. xix. lib. xlviii. dig. eſt cap. xi. tit. lj. lib. lx. quod ſic habet: Pro qualitate delicti oportet pœnam pronunciari: & verò iudicem neque ſeuerum, neque mitem apparere: ſed in leuioribus lenem eſſe ipſum oportet, ac in grauioribus cum benigno temperamento ſeuerum. Et cap. xiiij. Qui extra ordinem de criminibus cognoſcit, augere & minuere pœnam poteſt: ita tamen, vt in vtroque *modo* rationem non excedat. Digeſt. i. tit. xvi. lib. xlviii. dig. eſt cap. x. tit. i. lib. lx. quod circa finem dicit, quòd facti quidem quæſtio iudici commiſſa ſit, legis autem perſecutio non item. Tit. i. lib. 50. dig. poſitus eſt in lib. liiij. Baſil. tit. i. capite primo. Digeſt. autem xv. omiſſum eſt. Conſt. i. tit. l. lib. vii. cod. eſt cap. lxxxvi. tit. i. lib. ix. Baſil. quod ſic habet: neque deceſſoris neque ſuam ſententiam quenquam reuocare poſſe, in dubium non venit: nec ab huiuſmodi decreto prouocationem proponi, explorati iuris eſt. Conſtit. xv. tituli xlvii. lib. ix. cod. eſt cap. lv. tit. li. lib. lx. Baſil. quod ſic dicit: Pœnam reuocare præſidi non licet. Quæras etiam tit. 50. eiuſdem lx. lib. cap. i. thema vltimum & lib. vii. tit. ii. cap. xx. & lib. ix. tit. i. cap. lxxxiiii. & cxxvi. & lib. lxvi. tit. viii. cap. xxix.

TEXTVS.

In xlv. digeſto primi tit. xlij. libri, dicit, quòd dictam pœnam augere vel minuere magiſtratus abſque principali auctoritate non poteſt. Et liber xlviij. tit. xviij. Digeſti 1. dicit, quòd ſi ſeruus metuens ad dominum reuerti, de ſe falſum dixerit, & poſt condemnationem, ipſo de conſciis interrogato veritas apparuerit, à pœna liberatur: & ab officio venditur, ne ad dominum reuertatur, & pretium datur domino. Is autem qui aliquem tanquam reum condemnauit, non poteſt eum abſoluere, ſi eum eſſe innocentem conſtiterit. Neque enim quis ſuam reuocat ſententiam, etiam ſi ſit pecuniaria. Oportet ergo de eo in criminibus referre ad Imperatorem. Et cap. nonum & xxvij. xix. tit. eiuſdem libri, quòd decurio, neque in metallum, nec ad opus metalli condemnatur, nec in furca ſuſpenditur, nec comburitur. Sed etiam ſi tale quid decretum fuerit, liberatur, non per magiſtratum, ſed per Imperatorem qui docetur, & pœnam commutat, vel eum liberat. Et quòd Præſides ſuas ſententias non mutant: ſed ſi quis de ſeipſo mentitus, & propter defenſionum inopiam condemnatus fuerit, & poſtea documenta inuenta fuerint quæ ad ſui iuris probationem ei oppitulentur, vel Imperator ipſum liberat, vel pœnam diminuit.

L. Moris pa. fin. ff. de pœnis. l. Diui fratres, ff. eodem.

SCHOL. BALS. Digeſt. xlv. tit. j. lib. xlij. eſt thema penult. cap. xlvi. tit. iii. lib. ix. Baſil. quod habet, quomodo ſcriptum eſt. Interrogabit verò quiſpiam, quum cap. xiij. tit. lj. lib. lx. paulo antè inſertum, iudicem augere & minuere pœnam poſſe dicat: qua ratione hîc dicatur contrarium. *Sanè verò* qui extraordinariè de crimine iudicat, augere & minuere pœnam poteſt: qui autem de ordinaria cauſſa quæ ex lege definitam & certam pœnam habet, criminaliter iudicat, id facere non poteſt. Aut dicas, quòd ante ſententiam quidem augere & minuere pœnam, etiam à lege definitam, poſſit: poſt ſententiam autem non poſſit: deſiit enim eſſe iudex. Quorſum quæras cap. xiiij. eiuſdem lj. tit. lib. lx. *Atque* in hunc *quidem* modum ſoluas & viij. thema cap. xiii.

Κείμενον.

Ἐν δὲ τῷ με΄. διατάγματι τοῦ α΄. τίτ. τοῦ μβ΄. βιβλίου φησὶν, ὅτι τὴν ψηφισθεῖσαν ποινὴν αὔξειν ἢ μειοῦν ὁ ἄρχων χωρὶς βασιλικῆς αὐθεντίας οὐ δύναται. καὶ βιβλίον μη΄ τίτ. ιη΄. διάτ. α΄. φησὶν, ὅτι ἐὰν δοῦλος φοβούμενος πρὸς τὸν δεσπότην ὑποστρέψαι, εἴπῃ καθ' ἑαυτοῦ πλαστῶς, καὶ μετὰ καταδίκην ἐρωτωμένων περὶ τῶν συνιστόρων φανῇ ἡ ἀλήθεια, ἐλευθεροῦται τῆς ποινῆς, καὶ διὰ τῆς τάξεως πιπράσκεται ἐφ' ᾧ μὴ ὑποστρέψαι πρὸς τὸν δεσπότην, καὶ τιμὴ δεσπότῃ δίδοται. αὐτὸς δὲ ὁ καταδικάσας ὡς αἴτιόν τινα οὐ δύναται ἐλευθεροῦν ἀναίτιον εὑρισκόμενον. οὔτε γάρ τις τὴν οἰκείαν ψῆφον ἀνακαλεῖται, κἂν χρηματικὴ εἴη. δεῖ οὖν περὶ τούτου βασιλεῖ ἀναφέρειν ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων. καὶ διάτ θ΄. καὶ κζ΄. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ὅτι ὁ βουλευτὴς οὔτε εἰς μέταλλον, οὔτε εἰς ἔργον μετάλλου καταδικάζεται, οὔτε φουρκίζεται, οὔτε καίεται, ἀλλ' εἰ καί τι τοιοῦτο ψηφισθῇ, ἐλευθεροῦται οὐ διὰ τοῦ ἄρχοντος, ἀλλὰ διὰ τοῦ βασιλέως διδασκομένου, καὶ τὴν τιμωρίαν ἐναλλάσσοντος, ἢ ἐλευθεροῦντος· καὶ ὅτι οἱ ἄρχοντες οὐκ ἀνατρέπουσι τὰς ἰδίας ψήφους. Εἰ μέντοι τις καθ' ἑαυτοῦ ψευσάμενος, ἢ ἀπορίᾳ συστάσεων καταδικασθῇ, καὶ ὕστερον εὑρεθῶσι δικαιώματα βοηθοῦντα αὐτῷ, ὁ βασιλεὺς ἢ ἐλευθεροῖ αὐτὸν, ἢ μειοῖ τὴν ποινήν.

Σχόλιον.

Τὸ με΄. διάταγμα τοῦ α΄. τίτ. τοῦ μβ΄. βιβλίου, ἐστὶ θέμα παρατέλευτον τοῦ μϛ΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη. ἐρωτήσει δέ τις, καὶ μὴν τὸ κατεστρωθὲν ὄπισθεν ιγ΄. κεφ. τοῦ να΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου λέγει δύνασθαι τὸν δικαστὴν αὔξειν καὶ μειοῦν τὴν ποινήν. πῶς οὖν ἐνταῦθα λέγει τὸ ἐναντίον, ὁ μὲν δικάζων ἐξτραορδιναρίου ἔγκλημα, δύναται αὔξειν καὶ μειοῦν τὴν ποινήν, ὁ δὲ διὰ τῶν ἐγκληματικῶν ὀρδινάριον ὑπόθεσιν ἀπὸ νόμου ἐχούσῃ ὡρισμένην ποινήν, οὐ δύναται τοῦτο ποιεῖν. ἢ εἰπὲ, ὅτι πρὸ μὲν ἀποφάσεως δύναται αὔξειν καὶ μειοῦν τὴν ποινήν, κἂν ὡρισμένη ἀπὸ τοῦ νόμου ἐστί· μετὰ δὲ τὴν ἀπόφασιν οὐ δύναται. πέπαυται γὰρ τοῦ εἶναι δικαστής. καὶ ζήτει κεφ. ιδ΄. τοῦ αὐτοῦ να΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτω λύσεις, καὶ τὸ η΄. θέμα τοῦ ιγ΄. κεφ.

τοῦ κά. βιβλίου, καὶ τὸ γ'. καὶ δ'. κεφ. τοῦ γ'. τιτ. τοῦ A
αὐτοῦ βιβλίου. τὸ ά. διγέϛ. τοῦ ιη. τιτ. τοῦ μη βιβλίου,
ἐστι θέμα ιθ'. τοῦ ά. κεφ. τοῦ ν' τιτ. τοῦ ξ'. βιβλίου
τὰ αὐτὰ λέγον ὅσα συνωψίσθησαν. τὸ θ'. διγέϛ.
τοῦ αὐτοῦ τιτ. καὶ βιβλίου τῶν διγεϛ. οὐκ ἐτέθη εἰς
τὰ βασιλικά. τὸ κζ'. κεφ. τοῦ ιθ'. τιτ. τοῦ μη βι-
βλίου τῶν διατάξεων, ἐστι θέμα β'. τοῦ κζ'. κεφ. τοῦ
νά. τιτ. τοῦ ξ'. βιβλίου, οὕτως ἔχον, ἐὰν οἱ πολι-
τευόμενοι, ἢ οἱ τῆς πόλεως πρωτεύοντες ἁμάρ-
τωσί τι κεφαλικὸν, ὡς ἀξίους αὐτοὺς εἶναι ἐξο-
ρίας, ἢ περιορισμοῦ, ἢ κεφαλικῆς τιμωρίας, δεῖ
τὸν ἄρχοντα δεδεμένους αὐτοὺς φυλάττειν, καὶ ἀναφέ- B
ρειν τῷ βασιλεῖ πρεσβεύοντα τῇ ἀναφορᾷ καὶ
τὴν ἐπ' αὐτοῖς ψῆφον. τὸ δὲ ά. θέμα τοῦ αὐτοῦ κεφ.
κζ'. φησὶν, οἱ ἄρχοντες τὰς ἰδίας ἀποφάσεις ἀνα-
τρέπειν οὐ δύνανται, καὶ ἐφ' ἑξῆς ὅσα συνωψί-
σθησαν.

lib. xxj. & iij. atque iiij. cap. tit. iij. eiuſdem libri. Digeſt. i. tit. xviii. lib. xlviii eſt thema xix. cap. i. tit. l. lib. lx. quod eadem dicit, quæ in compendio ſunt propoſita. Digeſt. ix. tit. xix. eiuſdem lib. dig. non eſt poſitum in Baſil. Digeſt. xxvii. eiuſdem tit. & lib. dig. eſt thema ij. cap. xxvij. tit. li. lib. lx. quod ſic habet: Si decuriones vel principales ciuitatum capitale aliquid committant, vt exilio, relegatione, aut capitali pœna digni ſint, oportet præſidem eos vinctos cuſtodire, & ad Principem referre, relationi adiuncta in ipſos lata ſententia. Thema autem i. eiuſdem tit. ait: Præſides ſententias ſuas reſcindere nequeunt: & quæ deinceps in compendio ſunt propoſita.

Κείμενον.

Ταῦτα περὶ αὐτοτελῶν εἴρηται ψήφων. τὰ γὰρ κατὰ μέρος διαλαλούμενα δύναται ὁ δικαστὴς τελείως ἀναιρεῖν, καὶ ἐναλλάσσειν. ὡς βιβλίον β'. τιτ. ά. διγέϛ. ιδ'. καὶ βιβλίον δ'. τιτ. ν. διγέϛ. ιθ'. καὶ κ'. καὶ εἰκότως. ὁ μὲν γὰρ δια- C
λαλήσας μένει δικαστὴς, ὁ δὲ ψηφισάμενος πέπαυται ἐπ' αὐτῷ τῷ πράγματι εἶναι δικαστὴς, ὡς βιβλίον μβ'. διγέϛ. νέ.

Textvs.

Hæc de definitiuis ſententiis dicta ſunt. Quæ enim interlocutus eſt iudex, ea poteſt etiam omnino tollere, & mutare, vt liber xlij. tit. i. cap. xiiij. & meritò. Qui enim interlocutus eſt, iudex remanet: qui autem tulit ſententiam, illius rei iudex eſſe deſiit. vt liber xlij. tit. prim. caput lv.

l. quod veluit. ff. de re iudicata. l. Iudex poſtea quam ff. eod.

Σχόλιον.

Τὸ ιδ'. διγέϛ. τοῦ ά. τιτ. τοῦ μβ'. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστι κεφ. ιδ'. τοῦ γ'. τιτ. τοῦ θ'. βιβλίου, ὅ φησιν, ὃ κελεύσει, ἢ κωλύσει ὁ πραίτωρ, δύναται ἀνατρέπειν, οὐ μὴν ψῆφον οἰκείαν. τὸ ιθ'. διγέϛ. τοῦ η' τιτ. τοῦ δ'. βιβλίου τῶν διγέϛ. καὶ τὸ κ'. εἰσὶ τοῦ τιτ. β'. τοῦ βιβλίου ζ'. κεφ. ιθ'. οὕτως ἔχον, ὁ αἱρετὸς δικαστὴς τὸ δοκοῦν αὐτῷ ψηφίζεται, καὶ οὐ πολυπραγμονεῖ τὴν ψῆ- D
φον ὁ πραίτωρ. Εἰ δὲ δόξειε τοῖς αἱρετικοῖς δικαστηρίοις ὥστε τόδε ψηφίσασθαι, οὐκ ἔρρωται οὐδὲ ἀναγκάζεται ψηφίσασθαι. ψηφίζεται δὲ ὁ γνώμην ἔχων ὡς διὰ τοῦ διαλαλουμένου πᾶσαν τὴν δίκην τεμεῖν. Εἰ δὲ ἐπὶ πολλοῖς προσελήφθη κεφαλαίοις, οὐ δοκεῖ ψηφίζεσθαι εἰ μὴ πάσας τὰς φιλονεικίας περατώσει. καὶ εἰ μὲν ψηφίζεται δοῦναί τι ἢ ἀπολυθῆναι τὸν ἐναγόμενον, οὐ δύναται μετὰ ταῦτα ψηφίζεσθαι τἀναντία. τὰ δὲ διαλαλούμενα ἐπὶ παρασκευῇ τῆς δίκης ἀμείβεσθαι δύνανται· οἷον δελεγάλησι καλένδαις παραφυλάξαι,

Schol. Bals. Digeſtum xiiij. tit. i. lib. xlii. Digeſt. eſt caput xiiii. tit. iii. lib. ix. quod dicit: Quod iuſſerit vel prohibuerit Prætor, poteſt reuocare, non tamen ſuam ſententiam. xix. cap viii. tit. iiii. libri Digeſt. & xx. ſunt ii. tit. vii. libri, cap. xix. quod ſic habet: Qui autem eſt arbiter, ſeu electus iudex, id decernit quod ſibi videtur: nec de eius ſententia curat Prætor. Quod ſi in compromiſſariis iudiciis viſum fuerit vt hoc pronuncietur, non valet, nec cogitur ferre ſententiam. Fert autem ſentẽtiam, qui eſt hoc animo vt velit per id quod dicit, omnem cauſam decidere. Qui autẽ in multis capitibus iudex ſumptus eſt, non videtur ferre ſententiam, niſi omnibus controuerſiis finem impoſuerit: & decernit quidem vt det aliquid, vel vt qui conuenitur, abſoluatur, nõ poteſt poſtea contrarium ſtatuere: ſententiæ autem interlocutoriæ, quæ fiunt in præparatione iudicii, mutari poſſunt. vt ſi iuſſit ſiſtere calẽdis,

& poſtea interlocutus eſt Idibus. A Et caput xx. Etiamſi in pronunciandа ſententia errauerit, non ſe corrigit: poſtquam enim pronunciauit, Iudex eſſe deſiit. Digeſtum lv. tit. i. lib. xlij. eſt caput lv. tit. iij. lib. ix. quod ſic habet: Qui ſententiam pronuntiauit, deſinit eſſe iudex, nec iam ſententiam ſuam corrigit.

TITVLVS DECIMVS.

B

De adminiſtratione rerum Eccleſiaſticarum, & de iis quæ ſunt propria Epiſcopi.

Cap. I.

Quòd oporteat Oeconomum eſſe ex clero Eccleſiæ, Synodi Chalced. can. xxvi. Syn. Nic. ſecūdæ canon xi. Theophili ex commonitorio canon ix.

Textvs.

Xxxij conſt. vi. tituli primi libri Cod. dicit oportere Oeconomum fieri ab Epiſcopo. & xli. eiuſdem tit. conſtit. quòd ſit habita illius examinatione. xxiij. verò ſe- C cundi tituli conſtit. quòd oportet Oeconomos ſingulis menſibus, vel tranſactis ad ſummum duobus, apud Arcarios rationem reddere de ijs quæ in periculo verſantur, & quòd vnuſquiſque quidem Oeconomus quærit, quæ ad ſuam adminiſtrationem pertinent. Reliqui autem Oeconomi ex iuſſu Patriarchæ in ſcriptis dato rationibus ſe id legiſſe ſubſcribunt: & quod abſque eiuſmodi obſeruatione in rationem refertur, id Oeconomi è domo ſua ſoluunt. Et xlvij. tertij. tit. quòd Oeconomus reddit epiſcopo ſingulis annis ratio- D nem ſuæ adminiſtrationis: & ſi quid vel damni attuliſſe vel lucri feciſſe viſus ſit, reddit: ſin autem ante redditam rationem ſit mortuus, tenentur eius hæredes. Tenentur autem & quòd fuerit negligens, & quòd ijs, qui ſoluendo non erant, elocarit. Secunda verò conſtit. ſecundi tit. Nouellarum, prohibet Oeconomis, & orphanotrophis, & reliquarum ſanctarum domorum adminiſtratoribus, & præterea etiã omniũ chartulariis, & eorum parentibus, & filijs, & ſibi per matrimonium affinitate coniunctis, bonorum ſacroſanctarũ ædium emphyteuſes, locationes, & hypothecas, vel per ſe, vel per interpoſitas perſonas accipere:

Auth. vt determin. ſit num.

καὶ ὕστερον διελάλησε τοῖς εἰδοῖς. καὶ κεφ. κ΄. κἂν πλανηθῇ ἐν τῷ ψηφίζεσθαι, οὐ διορθοῦται. ψηφισάμενος γὰρ πέπαυται εἶναι δικαστής. τὸ δὲ νε΄. διγέστ. τοῦ α΄. τιτ. τοῦ μβ΄. βιβλίου, ἐστὶ κεφ. νε΄. τοῦ γ΄. τιτ. τοῦ θ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον, ὁ ψηφισάμενος πέπαυται εἶναι δικαστής, καὶ οὐκέτι διορθοῦται τὴν ψῆφον.

ΤΙΤΛΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ.

Κεφάλαιον α΄.

ΠΕΡΙ διοικήσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, καὶ περὶ τῶν ἰδικῶν τοῦ ἐπισκόπου, περὶ τοῦ χρῆναι τὸν οἰκονόμον καὶ τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας εἶναι, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κϛ΄. συνόδου Νικαίας τῆς β΄. κανὼν ια΄. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν θ΄.

Κείμενον.

Η λβ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τιτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, λέγει τὸν οἰκονόμον χρῆναι παρὰ τοῦ ἐπισκόπου γίνεσθαι. καὶ ἡ μα΄. διάταξ. τοῦ αὐτοῦ τιτ. ὅτι κατὰ δοκιμασίαν γίνεται. ἡ δὲ κδ΄. τοῦ β΄. τιτ. ὅτι δεῖ τοὺς οἰκονόμους, κατὰ μῆνα, ἢ τὸ μήκιστον, ὑπὲρ δύο, λογοθετεῖν πρὸς τοὺς ἀρκαρίους ἐπὶ κινδυνεύουσιν, καὶ ὅτι ἕκαστος μὲν οἰκονόμος ζητεῖ τὰ τῆς ὑφ' ἑαυτὸν διοικήσεως, οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ πρόσταξιν ἔγγραφον τοῦ πατριάρχου, τοῖς λογισμοῖς ὑπογράφουσι τὸ, ἀνέγνων· καὶ τὸ χωρὶς τῆς τοιαύτης παρατηρήσεως λογιζόμενον, οἴκοθεν οἱ οἰκονόμοι διδόασι, καὶ ἡ μζ΄. τοῦ γ΄. τιτ. ὅτι κατ' ἐνιαυτὸν ὁ οἰκονόμος παρατίθεται λόγον τῆς αὐτοῦ διοικήσεως τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ ἀποδίδωσιν, εἴ τι φανῇ βλάψας, ἢ κερδάνας. Εἰ δὲ τελευτήσει πρὸ τῶν λογισμῶν, ὑπόκεινται τούτοις οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ. ὑπόκεινται γὰρ καὶ ἀπὸ ῥᾳθυμίας, καὶ ἐν ἀπόροις ἐκδόσει. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ β΄. τιτ. τῶν νεαρῶν, ἀπαγορεύει τοῖς οἰκονόμοις καὶ ὀρφανοτρόφοις, καὶ διοικηταῖς τῶν λοιπῶν εὐαγῶν οἴκων· ἔτι μὲν καὶ τοῖς πάντων χαρτουλαρείοις, καὶ τοῖς τούτων γονεῦσι, καὶ παισὶ, καὶ τοῖς κατὰ γένος ἢ γάμον αὐτοῖς συναπτομένοις, ἐμφυτεύσεις, καὶ μισθώσεις, καὶ ὑποθήκας πραγμάτων τῶν εὐαγῶν οἴκων, ἢ δι' ἑαυτῶν, ἢ διὰ παρενθέτων προσώπων λαμβάνειν,

ἐπεὶ καὶ τὸ συνάλλαγμα ἀκυροῦται, καὶ πᾶσα ἡ περιουσία τῶν οἰκονόμων, καὶ χαρτουλαρίων, καὶ διοικητῶν, οἷς κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον συνάπτονται, εἰς τὸν εὐαγῆ οἶκον, ἐξ οὗ τὸ πρᾶγμα λαμβάνουσι, περιέρχεται μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτήν.

Nam & contractus infirmatur, & omnes facultates Oeconomorum, & chartulariorum, & adminiſtratorum, eorúmque qui ſunt eis affinitate coniuncti, ad ſacroſanctam domum, ex qua rem accipiunt, redit poſt mortem ipſorum.

Σχόλιον.

Ἡ λβ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ μα΄. οὐδὲ ἡ μβ΄. ἀνάγνωθι δὲ τὴν γ΄. Ἰουστινιανοῦ νεαράν. ζήτει κεφ. τελευταῖον τοῦ β΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, ὥσπερ δὲ τὴν περὶ τοῦτο δαπάνην ὡρίσαμεν, οὕτως προσήκει τὸν κατὰ καιροὺς ἁγιώτατον πατριάρχην, καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους οἰκονόμους περισκοπεῖν τοῦτο, καὶ τὰς ἄλλας δαπάνας τὰς γινομένας ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πόρων περὶ εὐσεβεῖς δαπανᾶσθαι πράξεις, καὶ θεῷ ἀρεσκούσας, καὶ εἰς ἐκείνους ταύτας χορηγεῖν, τοὺς ταῖς ἀληθείαις δεομένους, καὶ οὐκ ἔχοντας ἑτέρωθι τροφῆς ἀφορμήν· ταῦτα γὰρ τὸν δεσπότην θεὸν θεραπεύει. ἀλλὰ μὴ προστασίαις, καὶ σπουδαῖς ἀνθρώπων τὰς ἐκκλησιαστικὰς δαπάνας εἰς ἀνθρώπους εὐπορουμένους ἐπιδιδόναι, καὶ ἐντεῦθεν τοὺς ἀπορουμένους μὴ τυγχάνειν τῶν ἀναγκαίων. ἴστωσαν γὰρ οἱ θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι, οἵ τε νῦν, οἵ τε κατὰ καιροὺς ἐσόμενοι, ὡς εἴ τι παρὰ ταῦτα πράξαιεν, ταῖς τε ἐκ θεοῦ ποιναῖς ὑποκείσονται, καὶ ἐκ τῆς αὐτῶν οὐσίας τὸ ἀζήμιον τῇ ἁγιωτάτῃ περιποιήσουσιν ἐκκλησίᾳ. ἡ β΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκ΄. ἤτοι θέμα β΄ τοῦ ζ΄ κεφ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. Σημείωσαι τὴν παροῦσαν Ἰουστινιανοῦ νεαρὰν διὰ τὰ γινόμενα τυπώματα παρὰ τῶν πατριαρχῶν χάριν ἀδελφάτων, καὶ λοιπῶν σιτηρεσίων, πρὸς πρόσωπα πλουτοῦντα καὶ παραδυναστεύοντα. καὶ λέγει ταῦτα μὲν εἶναι ἄκυρα κατὰ τὴν περίληψιν, τὰ δὲ πρὸς ἐνδεεῖς γινόμενα εἶναι βέβαια.

SCHOL. BALS. Conſtitutio xxxii. tit. iii. lib. i. Codicis, non eſt poſita in Baſilicis, neque xli. neque xlii. legas autem & tertiam Iuſtiniani Nouellam ſiue caput vlt. ii. tit. iii. libri Baſilic. quod ſic habet: Sicut ſumptum, qui hac in re fit, definimus, ita etiam oportet ſanctiſſimum illius temporis Patriarcham, & Religioſiſſimos Oeconomos conſiderare, vt alii etiam ſumptus qui fiunt ex reditibus eccleſiæ in piis actionibus & deo gratis conſumantur: & eos illis ſubminiſtrent, qui ſunt re vera indigentes, & aliunde non habent alimentum. Hæc enim dominum deum placant, & non hominis imperio ac ſtudio Eccleſiaſticos ſumptus hominibus diuitibus largiri, & ea ratione pauperes neceſſariis priuari: ſciant enim ſanctiſſimi Oeconomi qui ſunt illo tempore futuri, quòd ſi quid præter hæc fecerint, & pœnas à deo infligendas ſuſtinebunt, & ex ſuis facultatibus indemnitatem Eccleſię præſtabunt. Conſtitutio ii. tit. ii. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani cxx. ſiue thema ii. cap. vij. tit. ii. lib. v. Baſilic. quod habet, vt in compendio propoſitum eſt. Nota præſentem Iuſtiniani Nouellam, propter decreta, quæ fiunt à Patriarchis, de fraternitatibus, & reliquis commeatibus, frumentariisve teſſeris, quæ dantur diuitibus & valde potentibus: & dic ea quidem non eſſe valida: eſſe autem valida, quæ fiunt pauperibus.

Κεφάλαιον β.

Περὶ διοικήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἀποστόλων κανὼν λή. μ΄. μα΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν κδ΄. κε΄. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς κεφ. β΄. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κεφ. ϛ΄. ι΄.

CAP. II.

De rerum Eccleſiaſticarum adminiſtratione, Apoſtolorum canon xxxviij. xl. xli. Syn. Antioch. canon xxiiij. xxv. Cyrilli ex epiſtola ad Domnum caput ij. Theophili ex commonitorio, canon vj. x.

ἀλλὰ τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ διαφέρουσι, καὶ μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν λογισμοὺς τῶν τοιούτων πραγμάτων ὁ οἰκονόμος ἀπαιτεῖται. τὰ δὲ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς κτηθέντα, καὶ ἐκποιοῦσι, καὶ διατίθενται ἐπ' αὐτοῖς. καὶ ἡ με. ὅτι οἱ ἐπίσκοποι, καὶ πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι κουασικάστρενσε ἔχουσι, καὶ διατίθενται νομίμως ἐπ' αὐτῷ· καὶ οὐχ ὑπόκειται ἡ διαθήκη τῇ ἰνοφφικιόσῳ. ἡ δὲ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι οἱ ἐπίσκοποι τὰ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῖς κτηθέντα κινητὰ, ἢ αὐτοκίνητα, εἰς ἰδίους συγγενεῖς, ἢ ἄλλοις οἱῳδήποτε τρόπῳ οὐ μεταφέρουσιν, ἀλλὰ δαπανάτωσαν αὐτὰ εἰς λύσιν αἰχμαλώτων, καὶ πτωχῶν ἀποτροφὴν, ἢ εἰς συμφέρον τῆς ἰδίας ἐκκλησίας. τὰ δὲ μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν ἐκ τούτων περιττεύοντα, ἡ κατ' αὐτοὺς ἐκκλησία οἰκειοῦται, ἄδειαν δὲ ἔχουσιν ἐκποιεῖν ἅτινα πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἐσχηκότες ἀποδειχθῶσι, καὶ ὅσα μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν εἰς αὐτοὺς περιῆλθεν ἀπὸ συγγενῶν, οὓς ἐξ ἀδιαθέτου μέχρι τετάρτου βαθμοῦ διαδέχεσθαι δύνανται. ταῦτα δὲ κρατεῖ καὶ ἐπὶ ὀρφανοτρόφων, καὶ πτωχοτρόφων, καὶ νοσοκόμων, καὶ γεροντοκόμων, καὶ ξενοδόχων, καὶ πάντων τῶν ἄλλων διοικητῶν τῶν σεβασμίων οἴκων, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐν τῷ καιρῷ τῆς διοικήσεως αὐτῶν κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον περιελθοῦσιν. ἡ δὲ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἁπλούστερόν φησιν ὅτι τὰ μετὰ τὴν χειροτονίαν κτηθέντα τοῖς ἐπισκόποις, ταῖς αὐτῶν ἐκκλησίαις διαφέρει, ἥτις λέγει ὅτι πάντες οἱ κληρικοὶ, τοῦτ' ἔστι πρεσβύτεροι, διάκονοι, ἀναγνῶσται, ψάλται, τὰ ὁπωσοῦν αὐτοῖς κτηθέντα πράγματα, κἂν ὑπεξούσιοι ὦσιν, ἴδια ἔχουσι, καὶ δωροῦνται, καὶ διατίθενται ἐπ' αὐτοῖς, οὕτω μέντοι, ὥστε τοὺς αὐτῶν παῖδας, ἢ, τούτων ἐκλιπόντων, τοὺς γονεῖς αὐτῶν κομίζεσθαι τὸ νόμιμον μέρος. ἡ δὲ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ἐὰν ἐπίσκοπος, ἢ κληρικὸς οἱουδήποτε βαθμοῦ, ἢ ἐκκλησίας διακόνισσα τελευτήσῃ ἄνευ διαθήκης, ἢ νομίμων διαδόχων, ἡ τούτων διαδοχὴ προσκυροῦται τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν ᾗ κεχειροτόνηται.

A *ſedea ad ſuam eccleſiam pertinent, & ab Oeconomis poſt eorum mortem rationes petuntur. Quæ autem ante epiſcopatum acquiſita ſunt, & alienant, & de ipſis diſponunt. Et xlv. quòd epiſcopi, & presbyteri, & diaconi habent quaſi caſtrenſe, & de iis legitimè diſponunt: nec cadit in teſtamẽtum querela inofficioſi. Iij conſtit. ij. tit. nouellarum, dicit, quòd Epiſcopi, ea quæ poſt epiſcopatum ab ipſis acquiſita ſunt, mobilia, vel per ſe mouentia, in ſuos cognatos, vel vllo alio modo non transferunt, ſed ea conſumant in redemptionem* B *captiuorum, vel ad alendos pauperes, vel ad ſuæ Eccleſiæ vtilitatem. Quæ itaque ex illis poſt eorum mortem ſuperſunt, ea ab illorum Eccleſia vendicantur. Habent autem facultatem alienandi ea quæ ipſos ante Epiſcopatum habuiſſe probatum fuerit: & quæ poſt Epiſcopatum à cognatis ad ipſos peruenerint, quibus ab inteſtato ad iiij. vſque gradũ poſſunt ſuccedere. Hæc autem ſeruantur etiam in orphanotrophis, & ptocotrophis, & noſocomis, & gerontocomis, & xenodochis, & omnibus aliis ad-* C *miniſtratoribus venerabiliũ domorum, in iis quæ tempore ſuæ adminiſtrationis eis hoc modo obueniunt. Secunda autem pr. tit. Nouellarum conſtit. dicit ſimplicius, quòd, quæ poſt ordinationem ab Epiſcopis acquiſita ſunt, ad ipſorum Eccleſiam pertinent: quæ dicit, quòd omnes clerici, hoc eſt, presbyteri, diaconi, lectores, cantores, res quæ à ſe quomodocunque acquiſita ſunt, etiamſi ſint in poteſtate, habent proprias, & donant, ac de eis diſponunt: ita tamen vt eorum filij, vel, ſi non adſint, eorum Parentes partem legitimam auferant. Tertia autem ſecundi tituli Nouel-* D *larum conſtit. dicit, quòd ſi Epiſcopus, vel clericus cuiuſcunque gradus, vel eccleſiæ Diaconiſſa mortua fuerit ſine teſtamento, vel legitimis ſucceſſoribus, eorum ſucceſſio pertinet ad Eccleſiam in qua ſunt ordinati.*

SCHOL. BALS. Xxxiij conſtitutio iij. tit. i. lib. cod. eſt cap. viii. iij. tit. iii. libri Baſilic. quod ſic habet: Et Presbyter, & Diaconus, quęcunque acquiſiuit, etiã dum eſſet in parentis poteſtate, alienet: & de iis diſponat quibus voluerit, nec vindicentur ab illis qui eum habent in poteſtate,

Σχόλιον.

Ἡ λγ'. διάτ. τοῦ ϛ' τίτ. τοῦ α' βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. η'. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, Καὶ ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ διάκονος, ὅσα κτήσεται καὶ ἐν ὑπεξουσιότητι ἐκποιείτω, καὶ διατιθέσθω ἐπ' αὐτοῖς ὡς βούλεται, καὶ μὴ ἐκδικείσθωσαν παρὰ τῶν ἐχόντων αὐτὸν ὑπεξούσιον,

vel conſerantur fratribus, vel eorum A filiis: ſed filij ipſorum ea accipiant, etſi non facto teſtamento ſint mortui. Conſtitutio xli. tit. iij. lib. i. cod. non eſt poſita in Baſil. ſimiliter neque conſt. xlv. eiuſdem tit. & lib. Conſt. iii. tit. i. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxxi. *ac* poſita *eſt* in lib. v. tit. iii. Cuius ſanè nouellæ cap. 10. hæc eadem docet, quæ in compendio ſunt propoſita, voce, immobiles, tantummodo adiecta. Dicit enim, neque mobilia, B neque immobilia, neque ſe mouentia, ab epiſcopis poſt epiſcopatum acquiſita, alienari. At tit. x. nouellarum, vt ex textu conſtat, mobilium & ſe mouentium duntaxat meminit. Conſt. 2. tit. i. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxiii. poſitáque *eſt* in lib. iii. Baſil. tit. i. atque xlii. eius cap. dicit, quæcunque in textu ſcripta ſunt. Conſtit. iii. tit. ii. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxxi. poſitáque *eſt* in lib. v. Baſil. tit. iii. ac circa 10 cap in fine dicit, quæcunque in textu compendioſè propoſita ſunt. C

Cap. VI.

De rebus propriis Epiſcopi, & quòd non debet mori inteſtatus, Apoſt. canon xl. Synodi Antioch. canon xxiiy. Syn. Chalced. can. xxij. Syn. Sardic. can. xij. Syn. Carth. can. xxviij. lxxxi. lege etiam quæ adſcripta ſunt in v. capite præſentis tituli.

Cap. VII.

Vt Dei Eccleſiæ quæ ſunt in barbaricis gentibus, conuenienter conſuetudini quæ D innaluit, adminiſtrentur, Syn. Conſtantinopol. can. ij. Syn. Chal. can. xxviij. Syn. vi. can. xxx. xxxvij. xxxix.

Cap. VIII.

Vt nec Epiſcopus, nec clericus det Hæretico in donatione vel in teſtamento, etiam ſi ſit cognatus, Syn. Carth. can xxij. lxxxi.

Textvs.

Non ſolùm ab Epiſcopis, & clericis, prohibentur Hæretici capere, ſed etiam ab aliis. Dicit enim lib. i. tit. vij. conſtitutio, quòd neque Orthodoxus poteſt vllo modo transferre in Hæreticum

A ἢ συνεισφερέσθω τοῖς ἀδελφοῖς, ἢ τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ἀλλ' οἱ παῖδες αὐτῶν λαμβανέτωσαν αὐτά, κἂν μὴ διαθέμενοι τελευτήσωσι. ἡ μά. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ὡσαύτως οὐδὲ ἡ μθ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου. ἡ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλά. κειμένη ἐν βιβλίῳ έ. τίτ. γ'. ἧς δὲ νεαρᾶς τὸ ί. κεφ. αὐτὰ ταῦτα διδάσκει ὅσα καὶ συνοψίσθησαν, προστιθέμενοι μόνην σημασίαν τῶν B ἀκινήτων. λέγει γὰρ μήτε κινητά, ἢ ἀκίνητα, ἢ αὐτοκίνητα, παρὰ τῶν ἐπισκόπων μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν κτηθέντα ἐκποιεῖσθαι. ὁ δὲ τίτ. τῶν νεαρῶν, ὡς παρίσταται ἀπὸ τοῦ κειμένου, μόνων κινητῶν καὶ αὐτοκινήτων μέμνηται. ἡ β'. διάτ. τοῦ ά. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. ά. καί φησι τὸ μβ'. αὐτῆς κεφ. ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. ἡ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλά. κειμένη ἐν βιβλίῳ έ. τῶν βασιλικῶν, τίτ. γ'. καὶ λέγουσα περὶ τὸ ί. κεφ. κατὰ τὸ τέλος ὅσα συνοψίσθησαν εἰς τὸ κείμενον. C

Κεφάλαιον ς'.

Περὶ τῶν ἰδικῶν τοῦ ἐπισκόπου πραγμάτων, καὶ ὅτι οὐκ ὤφειλεν ἀδιάθετος τελευτᾶν, ἀποστόλων κανὼν μ'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν κδ'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κβ'. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ιβ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν κδ'. πα. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ έ. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ.

Κεφάλαιον ζ'.

D Περὶ τοῦ τὰς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσιν οὔσας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας μετὰ τὴν κρατήσασαν διοικεῖσθαι συνήθειαν, συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν β'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κή. συνόδου ς'. κανὼν λ'. λζ'. λθ'.

Κεφάλαιον ή.

Περὶ τοῦ μήτε ἐπίσκοπον μήτε κληρικὸν διδόναι διὰ δωρεᾶς ἢ διαθέσεως αἱρετικῷ, κἂν εἴη συγγενὴς αὐτοῦ, συνόδου Καρθαγένης κανὼν κβ'. πά.

Κείμενον.

Οὐ μόνον ἀπὸ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν κωλύονται λαμβάνειν οἱ αἱρετικοί, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἑτέρων. εἴρηται γὰρ βιβλίῳ ά. τίτ. έ. διάτ. ί. ὅτι οὔτε ὀρθόδοξος δύναται καθ' οἱονδήποτε τρόπον μεταφέρειν εἰς αἱρετικὸν,

ἀκίνητον πρᾶγμα, ἔχον ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, ἐπὶ φίσκου ἔσται. ἡ μέντοι γʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ἐὰν ὀρθόδοξος ἔχων κτῆσιν, ἐν ᾗ ἁγία ἐστὶν ἐκκλησία, ἐκποιήσῃ, ἢ καταλίπῃ, ἢ ἐμφυτεύσῃ, ἢ μισθώσῃ, ἢ καθ' οἱανδήποτε διοίκησιν παράσχῃ Ἰουδαίῳ, ἢ σαμαρείτῃ, ἢ ἕλληνι, ἢ μοντανιστῇ, ἢ ἀρειανῷ, ἢ ἁπλῶς ἄλλῳ αἱρετικῷ, ἡ ἐκκλησία τῆς αὐτῆς κώμης τὴν αὐτ δεσποτείαν ἐκδικείτω. βιβλίον αʹ τίτ. εʹ. διάτ. ιηʹ. ἐὰν ὁ αἱρετικὸς ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν στρατείας, ἢ ἀξίας, ἢ δημόσιον πρᾶξαι φρόντισμα, ἢ παιδεῦσαι, ἢ συνηγορῆσαι, προσποιήσεται τὸν ὀρθόδοξον, καὶ φανῇ γαμετὴν ἢ παῖδας ἔχων αἱρετικούς, ἐκβάλλεται· εἰ δὲ καὶ λάθῃ, οὐ δύναταί τι τῶν αὐτοῦ δωρήσασθαι, ἢ ἄλλως ἐκποιεῖν αἱρετικῷ, ἀλλὰ ταῦτα, καὶ τὴν αἱρετικῷ καταφερομένην αὐτοῦ κληρονομίαν, ἐκδικεῖ τὸ δημόσιον. καθόλου γὰρ οἱ μεταχόντες στρατείας, ἢ ἀξίας, ἢ συνηγορείας, ἢ δημοσίας φιλοτιμίας, ἢ συγκροτήσεως, παρὰ μόνων ὀρθοδόξων κληρονομοῦνται, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν εἰς αἱρετικοὺς ὁπωσοῦν ἐρχόμενα τὸ δημόσιον ἀπαιτεῖ. ἡ δὲ αὐτὴ διάτ. φησὶν ὅτι ἐὰν τῶν παίδων οἱ μὲν εἰσὶν αἱρετικοί, οἱ δὲ ὀρθόδοξοι, μόνοι κληρονομοῦσιν οἱ ὀρθόδοξοι· εἰ δὲ πάντες εἰσὶν αἱρετικοί, συγγενεῖς ὀρθόδοξοι κληρονομοῦσιν, ἢ μὴ ὄντων ὁ φίσκος διαδέχεται. διάτ. ιθʹ. οἱ αἱρετικοὶ τοῦ αἱρετικοῦ παῖδες, οὔτε δωρεάν, οὔτε κλῆρον αὐτοῦ λαμβάνουσι. διάτ. κβʹ. οὔτε ἀπὸ στρατιωτικῆς διαθήκης αἱρετικὸς κληρονομεῖ, ἢ ληγάτον λαμβάνει.

Σχόλιον.

Ἡ ιδʹ. διάτ. τοῦ εʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ γʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλεʹ. κειμένη ἐν βιβλίῳ εʹ. τῶν βασιλικῶν τίτ. γʹ. καὶ φησὶ τὸ γʹ. θέμα τοῦ ιαʹ. κεφαλ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. ἡ ιηʹ. διάταξις τοῦ εʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ ιθʹ. οὐδὲ κβʹ.

Κείμενον.

Ἡ δὲ περὶ αἰτίας ἐξερεδατιώνων τίθησιν ἡ ρκαʹ. νεαρά, φησὶν ὅτι ἐὰν γονεὺς ὀρθόδοξος ὢν αἴσθηται τοὺς ἰδίους παῖδας μὴ ὄντας ὀρθοδόξους, ἄδειαν ἔχει ποιεῖν αὐτοὺς ἀποκληρονόμους.

A *rem immobilem, in qua eſt orthodoxa eccleſia: alioqui à fiſco vendicatur. Tertiadecima autem ij. tit. Nouellarum conſtit. dicit, quòd ſi orthodoxus qui habet poſſeſſionem, in qua eſt facta eccleſia, eam alienauerit, vel reliquerit, vel in emphyteuſin dederit, vel locauerit, vel quacunque adminiſtratione præbuerit Iudæo, vel Samaritano, vel Græco, vel Montaniſtæ, vel Arriano, vel, vt ſemel dicam, alij Hæretico, eccleſia eius pagi, illius dominium vendicet. Liber i. tit. v. conſt. xviij. Si Hæreticus, vt militiam vel dignitatem aſſequatur, vel vt publicam curationem obeat, vel doceat, vel cauſas agat, ſe orthodoxum eſſe ſimulet, & eum vxorem, vel filios habere hæreticos apparuerit, eiicitur: ſin autem etiam non compertum fuerit, non poteſt aliquid ſuum dare vel alienare Hæretico, ſed illa quo modo quæ ad Hæreticum pertinent, Eccleſiæ fiſcus vendicat. omnino enim qui militiam, vel dignitatem, vel aduocationem, vel publicum munus & exercitium ſunt conſecuti, habent ſolos orthodoxos hæredes: & quæ ex ipſis quomodocunque ad Hæreticos perueniunt, publicum ærarium repetit. Rurſus eadem conſtitutio dicit: Si filiorum alij ſint hæretici, alij orthodoxi, ſoli orthodoxi hæreditatem capiunt. Si verò nulli ſint, ſuccedit fiſcus. Conſtit. xix. Hæreticus hæretici filius neque donationem neque hæreditatem patris percipit. Conſt. xxij. Neque ex militis teſtamento hæreticus hæreditatem aut legatum capit.* L Cognouimus. C. De Hæret. & Manich.

SCHOL. BALS. Conſtit. xiiii. tit. v. libri i. cod. non eſt poſita in Baſil. Conſtit. iij. tit. ii. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxxv. poſitáque eſt in lib. v. Baſil. tit. iii. atque iii. thema cap. xi. eiuſdem tituli dicit, quæcunque in textu ſcripta ſunt. Conſtitutio xviii. tit. v. lib. i. cod. non eſt poſita in Baſilicis, neque xix. neque xxii.

TEXTVS.

Quæ autem exhæredationũ cauſas ponit, cxxi. Nouella dicit, quòd ſi Pater orthodoxus ſenſerit ſuos filios non eſſe orthodoxos, eſt in eius poteſtate ipſos exhæredare:

Sin autem contrà pater eſt Hæreticus, non ſit in eius poteſtate alios hæredes ſcribere quàm ſuos filios orthodoxos: vel ſi non ſint, cognatos orthodoxos. Si qui autem ex filiis ſint orthodoxi, alij verò non, eius facultates veniunt ad orthodoxos, etiamſi pater alios hæredes ſcripſerit. Sin autem poſtea Hæretici fratres, orthodoxi facti fuerint, datur eis ſua pars, ſed non etiam percepti fructus: nec illi adminiſtrationis rationem exigunt. Sed interea orthodoxi bona eorum alienare non poſſunt. Sin autem omnes filij ſint Hæretici, cognati orthodoxi erunt hæredes. Si verò non ſunt, tunc ſi Parentes quidem ſunt clerici, Eccleſia in qua habitationem habuit, res accipit. Sin autem eccleſiaſtici fuerint negligentes in bonis intra annum vendicandis, Fiſcus ea accipit. At ſi laici fuerint, ſiue teſtati ſint, ſiue non, facultates fiſcus capit. Eadem obtinent ſi filius orthodoxus parentes hæreticos eſſe ſentiat, quādo videlicet ipſe teſtamentū facit, eiue ſucceditur. Conſtitutio de Samaritanis i. quæ eſt ſecunda tit. iij. Nouellarum, permiſit Samaritanis tum ex donatione atque teſtamento capere, tum donare, & ad liberos ſuos, parentes, cognatos Samaritanos tranſmittere. Poſtrema de Samaritanis, quæ eſt tertia tertij tituli Nouellarum, dicit quòd Samaritani nec ſunt hæredes ex teſtamento, vel ab inteſtato: nec legata, vel donationes capiunt. Sed nec habent ſucceſſores ab inteſtato Samaritanos, vel eos qui ſe orthodoxos quidem eſſe ſimulant, non autem ita ſentiunt. Sed nec teſtari, vel legare, vel donare poſſunt, niſi iis qui ſunt orthodoxi & fide & operibus. Quòd ſi non ſunt, bona eorum poſt mortem ad fiſcum redeunt. Cæterùm qui Samaritani terras colunt, parentes, atque liberos ſuos hæredes ſcribere, atque ipſis & ex tranſuerſo cognatis, tametſi Samaritani ſint, legare poſſunt: Quod ſi horum nullus ſit, prædij in quo defunctus agricolabatur, dominus ſubſtantiam capit: quippe qui vicem fiſci in hoc obtineat. Tertia conſtit. ij. tit. Nouellarum dicit: Nullus Hæreticus nec per conductionem, vel emphyteuſim, vel emptionem, vel alio modo bona immobilia accipiat ab Eccleſia vel alio venerabili loco.

A Εἰ δὲ τοὐναντίον γονεύς ἐστιν αἱρετικός, μὴ ἐχέτω ἄδειαν ἄλλους γράφειν κληρονόμους, εἰ μὴ τοὺς ὀρθοδόξους αὐτῶν παῖδας, ἢ μὴ ὄντων τούτων, συγγενεῖς ὀρθοδόξους· Εἰ δὲ τινὲς τῶν παίδων εἰσὶν ὀρθόδοξοι, τινὲς δὲ οὔ, ἡ οὐσία εἰς τοὺς ὀρθοδόξους ἔρχεται, κἂν ὁ πατὴρ ἄλλους ἔγραψε κληρονόμους· εἰ δὲ μετὰ ταῦτα οἱ αἱρετικοὶ ἀδελφοὶ, ὀρθόδοξοι γένωνται, δίδοται αὐτοῖς τὸ αἱρεθὲν αὐτοῖς μέρος, οὐ μὴν καὶ οἱ παραληφθέντες καρποὶ, οὔτε λόγους ἀπαιτοῦσι τῆς διοικήσεως· τέως δὲ τὰ πράγματα οἱ ὀρθόδοξοι ἐκποιεῖν οὐ

B δύνανται. Εἰ μέντοι μέχρι τελευτῆς ἐπιμένωσι τῇ πλάνῃ, πλήρη τὴν δεσποτείαν κτῶνται οἱ ὀρθόδοξοι, καὶ οἱ κληρονόμοι. Εἰ δὲ πάντες οἱ παῖδες αἱρετικοί εἰσι, συγγενεῖς ὀρθόδοξοι κληρονομοῦσιν· Εἰ δὲ μὴ εἰσὶν, τότε εἰ μὲν κληρικοί εἰσιν οἱ γονεῖς, ἡ ἐκκλησία τῆς πόλεως ἐν ᾗ τὴν οἴκησιν εἶχον, λαμβάνει τὰ πράγματα· Εἰ δὲ ἐκκλησιαστικοὶ ἀμελήσωσιν ἐνιαυτῷ ἐκδικῆσαι τὰ πράγματα, ὁ φίσκος αὐτὰ λαμβάνει, εἰ δὲ λαϊκοί εἰσιν, ὁ φίσκος αὐτὰ λαμβάνει, εἴτε διέθεντο, εἴτε μή. τὰ αὐτὰ κρατεῖ ἐὰν ὁ παῖς ὀρθόδοξος ὢν, αἴσθηται τοὺς γονεῖς αἱρετικοὺς, ὅτε μὲν

C αὐτὸς ὁ παῖς διατίθεται, ἢ κληρονομεῖται. ἡ α. περὶ σαμαρειτῶν, δευτέρα οὖσα τοῦ γ΄. τίτ. τῶν νεαρῶν συνεχώρησε τοὺς σαμαρείτας λαμβάνειν δωρεὰς ἐκ διαθηκῶν, καὶ διδόναι καὶ παραπέμπειν σαμαρείταις αὐτῶν παισὶ, καὶ γονεῦσι, καὶ συγγενέσιν. ἡ μέντοι τελευταία περὶ σαμαρειτῶν, τρίτη οὖσα τοῦ γ΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι οἱ σαμαρεῖται οὐ κληρονομοῦσιν ἐκ διαθήκης, ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, οὔτε ληγάτα ἢ δωρεὰς λαμβάνουσιν· ἀλλ' οὔτε διαδόχους ἔχουσιν ἐξ ἀδιαθέτου

D σαμαρείτας, ἢ σχηματιζομένους μὲν τοὺς ὀρθοδόξους, οὐχ οὕτω δὲ φρονοῦντας· οὔτε δὲ διατίθεσθαι, ἢ ληγατεύειν, ἢ δωρεῖσθαι, εἰ μὴ τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ πίστει καὶ ἔργοις δύνανται. τούτων δὲ μὴ ὄντων αἱ οὐσίαι μετὰ θάνατον εἰς τὸν φίσκον ἔρχονται. οἱ δὲ γῆν διαγεωργοῦντες σαμαρεῖται δύνανται γράφειν κληρονόμους ἀνιόντας καὶ κατιόντας αὐτοῖς, καὶ ληγατεύειν αὐτοῖς καὶ τοῖς ἐκ πλαγίοις, κἂν ὦσι σαμαρεῖται. τούτων δὲ μὴ ὄντων ὁ τοῦ χωρίου δεσπότης ἐν ᾧ ἐγεώργει ὁ τελευτήσας, τὴν οὐσίαν λαμβάνει, τὸν τόπον ἐν τούτῳ τοῦ φίσκου ἐπέχων. ἡ δὲ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, λέγει, μηδεὶς αἱρετικὸς μήτε κατὰ μίσθωσιν, ἢ ἐμφύτευσιν, ἢ ἀγορασίαν, ἢ ἑτέρῳ τρόπῳ ἀκίνητα πράγματα λαμβανέτω ἀπὸ ἐκκλησίας, καὶ ἄλλου σεβασμίου τόπου.

ἐπειδὴ ὁ μὲν αἱρετικὸς τὰ παρ' αὐτοῦ δοθέντα ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ αἰτίᾳ ἀπολλύτω, τὸ δὲ πρᾶγμα ἐπαναστρεφέτω εἰς τὸν τόπον ἐξ οὗ ἐδόθη. ὁ δεδωκὼς διοικητὴς εἴργεται τοῦ λοιποῦ πάσης διοικήσεως, καὶ μοναστηρίῳ ἐμβάλλεται, καὶ ἐπὶ ἐνιαυτὸν τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρίζεται. ἡ αὐτὴ δὲ διάτ. φησὶν, ὅτι ἐάν τις τῶν αἱρετικῶν, οἷς συναριθμοῦνται νεοσιανοὶ καὶ εὐτυχιανισταὶ, καὶ ἀκέφαλοι, τολμήσῃ καταγώγιον τῆς ἰδίας θρησκείας ποιήσασθαι, ἢ Ἰουδαῖοι νέαν συναγωγὴν ποιήσασθαι, ἐκδικείτω αὐτὰ ἡ ἐκκλησία. εἰ δὲ ἐνεφύτευσεν, ἢ ἐμίσθωσεν, ἢ ὁπωσοῦν εἰς διοίκησιν δέδωκε τοιούτῳ προσώπῳ, εἰ μὲν εἰδὼς ὁ δεσπότης αἱρετικὸν αὐτὸν, ἔπραξε τοῦτο, πάσας τὰς προσόδους τοῦ χρόνου τοῦ συναλλάγματος, ἡ ἐκκλησία τῆς πόλεως ὑφ' ἣν ἡ κτῆσις διάκειται, ἐκδικεῖ. ἀγνοοῦντι δὲ τῷ δεσπότῃ οὐδεμία προσγίνεται ζημία. ὁ δὲ αἱρετικὸς ἀφ' ἑκατέρου θέματος, καὶ τῆς κτήσεως ἀπελαύνεται, καὶ δημεύεται.

A *Hæreticus enim quæ à ſe data ſunt, eam ob cauſam amittat: res verò ad eum locum à quo data eſt, redeat. Adminiſtrator autem qui dedit, arcetur deinceps ab omni adminiſtratione, & in monaſterium includitur, & anno vno à ſancta communione ſeparatur. Eadem autem conſtitutio dicit, quòd ſi quis Hæreticorum auſus fuerit ſuæ religionis facere conuenticulum, vel Iudæi nouam facere ſynagogam, ipſam vendicet Eccleſia: ſin autem in emphyteuſin dedit vel locauit, vel quomodocunque dedit tali perſonæ adminiſtrandam, ſi Dominus quidem ſciens* B *ipſum Hæreticum, hoc fecit, omnes redditus temporis illius contractus, Eccleſia ciuitatis, ſub qua ſita eſt poſſeſſio, vendicat. Ignoranti autem Domino nullum damnum affertur: Hæreticus verò, vtroque caſu à poſſeſſione expellitur, eiúſque bona publicantur.*

Σχόλιον.

Ἡ ριε'. νεαρὰ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἐτέθη εἰς κεφ. λη'. τοῦ η'. τίτ. τοῦ λε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. λέγει δὲ τὸ ιδ'. κεφ. αὐτῆς ταῦτα ῥητῶς, εἴ τις ἐκ τῶν μνημονευθέντων γονέων ὀρθόδοξος ὑπάρχων αἴσθηται τὸν ἴδιον παῖδα ἢ παῖδας μὴ εἶναι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ τὰ ἑξῆς, ὡς εἰς κείμενον συνωψίσθησαν. ἡ περὶ τῶν σαμαρειτῶν α'. διάτ. β'. οὖσα τοῦ γ'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκθ'. οὐκ ἐτέθη δὲ εἰς τὰ βασιλικὰ, οὐδὲ ἡ γ'. νεαρὰ οὖσα Ἰουστινιανοῦ ρμδ'. ζήτει δὲ τὸ α'. κεφ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου, καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο, καὶ τὰ ἐφ' ἑξῆς κεφ. μέχρι τοῦ τέλους τοῦ τίτ. διαλαμβάνοντα ὅσα συνωψίσθησαν εἰς τὸ κείμενον, καὶ ἕτερα πολλὰ χρειώδη καὶ ἀναγκαῖα περὶ αἱρετικῶν. ἀπὸ γὰρ τούτων ὡς ἔοικεν ἀκέραια κάστρα τε καὶ χωρία βογομιλικὰ παραχωρούμενα πλανᾶσθαι, καὶ μετὰ τῆς ἰδίας ἀποθνήσκειν αἱρέσεως. ἕνα δὲ καὶ τυχόντα τοιοῦτον αἱρετικὸν εὑρίσκοντες ἐν τῇ βασιλευούσῃ διατρίβοντα, μεγάλως αὐτὸν κολάζομεν. ἡ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλα'. κειμένη ἐν βιβλίῳ ε'. τῶν βασιλικῶν τίτ. γ'. τὸ δὲ ια'. κεφ. τοῦ τοιούτου τίτ. λέγει ὅσα συνωψίσθησαν εἰς τὸ κείμενον, καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο μέχρι τοῦ ιβ'. κεφ. τὰ γὰρ ὅλα θέματα τοῦ αὐτοῦ ια'. κεφ. περὶ τούτων διδάσκουσι.

Schol. Bals. Nouella cxv. Imperatoris Iuſtiniani poſita eſt in cap. xxxviii. tit. viii. lib. xxxv. Baſil. Dicit autem eius xiiii. cap. hæc ad verbum: Si quis ex memoratis parentibus, quum ipſe orthodoxus C ſit, ſentiat filium ſuum aut filios, non eſſe catholicæ Eccleſiæ, &c. quo modo ſub compendio in textu ſunt propoſita. De Samaritanis conſtit. i. quæ eſt ii. tit. iii. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxix. ſed non eſt poſita in Baſil. Neque nouella iii. quæ eſt Iuſtiniani cxliiii. Quæras autem cap. Ij. tit. i. lib. i. ac legas illud cum reliquis cap. vſque ad finem tit. quæ complectuntur quæcunque in textu compendioſè ſunt propoſita, & *inſuper* de hæreticis alia multa atque neceſſaria. Ex his enim integra caſtra (vti D conſtat) & regiones Bogomilicas errare, atque in hæreſi ſua mori ſinimus: vnum verò & vilis conditionis talem hæreticum in regia vrbe commorantem inuenientes, vehementer punimus. Conſtit. iii. tit. i. Nouellarum eſt nouella Iuſtiniani cxxxi. poſitá*que eſt* in lib. Baſil. iij. cuius xi. cap. dicit quæcunque in textu compendioſè propoſita ſunt. Legas *autem* illud vſque ad cap. xij. Nam omnia eiuſdem xi. cap. themata iſtiuſmodi docent.

A

TITVLVS VNDECIMVS.

De constrvctione Monaſteriorum, & Monachorum.

Cap. I.

De extructione Monaſteriorum, & ne ea fiant priuata, & de rebus Monachorum, Syn. Chalced. can. iiij. xxiiij. Syn. vi. canon xlix. Syn. Nic. ſecunda, canon xiij. Syn. prima & ſecunda in templo ſanctorum Apoſtolorum, canon i. & vi.

Textvs.

Tertiadecima conſtit. i. tit. Nouellarum dicit, quòd qui vult ædificare Monaſterium, debet primùm colloqui cum epiſcopo ciuitatis, vt ille aſſiſtens orationem faciat, & crucem figat, & tunc extructionis fiat principium. Et iij. conſtit. ſecundi tit. Nouellarum dicit: Qui vult ædificare Monaſterium, non aliter extruere incipiat, quàm locorum epiſcopus illic orationem fecerit, & venerandam crucem fixerit. Qui autem nouum ædificare cœpit, vel vetus renouare, id cogitur adimplere: lege etiam quæ adſcripta ſunt in primum cap. ſecundi tit. & cap. xiiij. tertij tit. præſentis operis. Prima autem conſtitutio ſecundi tit. Nouellarum, dicit: Nullus Monaſterium vendat, vel permutet, vel donet, in quo extructum eſt altare, & ſacra Miſſa celebrata eſt, & Monaſtica exercitatio facta eſt. Nam & quod factum fuerit, erit irritum, & qui acceperit, à precio excidet, & qui vendit, & rei quam vendit, amiſſione multabitur, & precij perditione, eis, ſanctiſſimæ loci eccleſiæ, & ſacroſanctis loci Monaſterijs attributis: vt ipſi curam gerant, vt, quod malè eſt alienatum, rurſus ad habitum Monaſticum referant. Nec hypotheca in iis ſit valida. ſed infirmetur: & Monaſterium ſacrorum celebrandorum miniſterio attribuatur. Et conſtitutio ij. tit. ij. Nouellarum ait: Monaſterium in hoc ne alienator vt habitus ſacer in priuatam conuerſationem transformetur: alioquin Epiſcopi ad Monaſterium vindicandi, & ad priſtinam formam reducendi facultatem habent.

ΤΙΤΛΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ.

περὶ μοναστείας καὶ μοναχῶν.

Κεφάλαιον α'.

ΠΕΡΙ ποιήσεως μοναστηρίων, καὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι αὐτὰ ἰδιωτικὰ, καὶ πραγμάτων τῶν μοναζόντων, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν δ'. κδ'. συνόδου ς'. κανὼν μθ'. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν ιγ'. συνόδου α'. καὶ β'. ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν α'. καὶ ς'.

B

Κείμενον.

Η ιγ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, λέγει ὅτι ὁ βουλόμενος οἰκοδομῆσαι μοναστήριον, πρότερον διαλεγέσθω τῷ ἐπισκόπῳ τοῦ τόπου, ὅπως αὐτὸς ἐκεῖσε γενόμενος εὐχὴν ποιήσαιτο, καὶ σταυρὸν πήξῃ· καὶ τότε τοῦ κτίσματος ἡ ἀρχὴ γένηται. καὶ ἡ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ὁ θέλων κτίσαι μοναστήριον, μὴ ἄλλως ἄρχεσθαι τοῦ οἰκοδομήματος, εἰ μὴ ὁ τῶν τόπων ἐπίσκοπος εὐχὴν ἐκεῖσε ποιήσῃ, καὶ τὸν τίμιον πήξῃ σταυρόν. C ὁ δὲ ἀρξάμενος νέον κτίζειν, ἢ παλαιὸν ἀνανεοῦν, ἀναγκάζεται πληρῶσαι. ἀνάγνωθι καὶ τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ α'. κεφ. τοῦ β'. τίτ. καὶ κεφ. ιδ'. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. ἡ δὲ α'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν λέγει, μηδεὶς μοναστήριον πωλείτω, ἢ ἀμειβέτω, ἢ δωρείσθω, ἔνθα θυσιαστήριον καθιδρύθη, καὶ ἱερὰ γέγονε λειτουργία, καὶ μοναχικὴ ἄσκησις. ἐπεί τοι γε τὸ γενόμενον ἄκυρον ἔσται, καὶ τῶν τιμημάτων, ὁ λαβὼν, ἐκπεσοῦται, καὶ ὁ πεπρακὼς ζημιωθήσεται τῇ τε τοῦ πράγματος ἐκπτώσει, D καὶ τοῦ τιμήματος ἀπωλείᾳ, τῇ κατὰ τόπον ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ τοῖς κατὰ τόπον εὐαγέσι μοναστηρίοις τούτων προσνεμομένων, ὥστε αὐτοὺς φροντίσαι τὸ κακῶς ἐκποιηθὲν αὖθις ἐπαναγαγεῖν εἰς μοναχικὸν σχῆμα· μήτε ὑποθήκη ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἐρρώσθω, ἀλλὰ ἀκυρούσθω, καὶ τὸ μοναστήριον τῇ ἱερᾷ λειτουργίᾳ προσκυρούσθω. καὶ ἡ β'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ἐκποίησις μοναστηρίου μὴ γινέσθω ἐπὶ τῷ τὸ ἱερατικὸν σχῆμα εἰς ἰδιωτικὴν διαγωγὴν μετασχηματίζεσθαι, ἐπεὶ ἄδειαν ἔχουσιν οἱ ἐπίσκοποι τὸ τοιοῦτο μοναστήριον ἐκδικεῖν, καὶ εἰς τὸ πρότερον ἐπαναγαγεῖν σχῆμα.

βιβλίον α΄. τίτ. γ΄. διάτ. λβ΄. φησὶν ὅτι οἱ τὰ ἴδια μοναστήρια καταλιμπάνοντες, οὐ λαμβάνουσιν ἅπερ αὐτοῖς προσήγαγον, κινητὰ, ὁσαδήποτε ποσότητος ὄντα, κἂν μὴ συνέστη πρᾶξις ὑπομνήματος ἐπ᾽ αὐτοῖς. περὶ δὲ τῶν ἀκινήτων, δεῖ τὰ νόμιμα φυλάττεσθαι, ἐπεὶ οὐκ ἀναιρεῖται τῷ δωρησαμένῳ ἡ ἐκδίκησις αὐτῶν. καὶ ἡ ιγ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, λέγει, ὅτι εἴ τις μονάσας ἀναχωρῆσαι βουληθῇ, τὰ πράγματα ὅσα προσῆγεν, ἡνίκα εἰσῄει, τῆς δεσποτείας ἔσται τοῦ μοναστηρίου, καὶ ὅτι δεῖ τὸν θέλοντα μονάσαι, διατυποῦν περὶ τῶν ἰδίων πραγμάτων. εἰσελθόντι γὰρ αὐτῷ συνακολουθοῦσι, κἂν μὴ τοῦτο ῥητῶς εἴπῃ. Εἰ μέντοι παῖδας ἔχων ἔτυχέ τινα πράγματα δωρησάμενος ἢ δωρησαμένη αὐτοῖς, ἢ ὑπὲρ προικὸς, ἢ προγάμου δωρεᾶς, καὶ ποιεῖ ταῦτα τὸ νόμιμον μέρος τῆς αὐτοῦ περιουσίας, μὴ ἐχέτωσαν οἱ παῖδες πρὸς τὰ λοιπὰ μετουσίαν. Εἰ δὲ μηδὲν αὐτοῖς, ἢ ἔλαττον τοῦ νομίμου ἐδωρήσατο, καὶ μετὰ τὸ μονάσαι αὐτὸν, ὀφείλεται τοῖς παισὶ τὸ νόμιμον. Εἰ δὲ ἀνὴρ, ἢ γυνὴ μονάσῃ, τὸν ἀπὸ τελευτῆς κέρδον ὁ ἕτερος κερδαίνει. καὶ ὅτι ἐὰν μοναχὸς εἰς στρατείαν ἔλθῃ, ἢ ἕτερον βίου σχῆμα, ἡ μὲν οὐσία μένει παρὰ τῷ μοναστηρίῳ, αὐτὸς δὲ ταξεώτης ἐπιχώριος γίνεται. Εἰ δὲ καί τις εἰς ἕτερον μοναστήριον μετέλθῃ, ἡ οὐσία αὐτοῦ τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ διαφέρει. οἱ μέντοι ἡγούμενοι μὴ δεχέσθωσαν αὐτὸν, κωλυέτωσαν δὲ τοῦτο καὶ οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ ἀρχιμανδρῖται. λέγει δὲ καὶ διάτ. νδ΄. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου, ὅτι ἐάν τις βαρηθῇ ἀποκαταστάσει, ἢ ὑποκαταστάσει ἐξ ἀπαιδίας, καὶ μὴ βουληθῇ γαμῆσαι δι᾽ ἄσκησιν, μένει ἔχων τὰ πράγματα, καὶ περιὼν αὐτὰ δαπανᾷ, ἢ καταλιμπάνει ὡς θέλει, εὐσεβῶς μέντοι. Εἰ δὲ καὶ ὑπὸ αἵρεσιν παιδοποιίας αὐτῷ καταλειφθῇ, ἔχει αὐτὰ καὶ μὴ παιδοποιῶν. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ παρθενευούσαις. ἡ αὐτὴ διάτ. φησὶν, ὅτι ἐάν τις τῶν συνοικούντων μονάσῃ, πέμπει ῥεπούδιον ὁ ἄλλος, καὶ χώρα τοῖς ἀπὸ τελευτῆς συμφώνοις, καὶ τὸ ἐντεῦθεν κέρδος φυλάττεται τοῖς ὡς εἰκὸς οὖσιν ἐκ τῶν αὐτῶν γάμων παισίν. ἢ τὸ κερδαῖνον πρόσωπον μὴ ἐλθὸν πρὸς δεύτερον γάμον, καὶ τοῦ ἀνδρὸς μονάζοντος ἡ γυνὴ ἑτέρῳ οὐ γαμεῖται ἐπὶ ἕνα ἐνιαυτόν. Εἰ μέντοι τις τῶν μνηστήρων μονάσει, οἱ ἀῤῥαβῶνες ἁπλοῖ ἀποδίδονται, καὶ οὐδὲν ζημιοῦται, ὡς ἡ νδ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ.

A *Liber i. tit. iij. conſtit. xxxiij. dicit quod qui propria Monaſteria relinquunt, non accipiunt mobilia, quæ ſecum attulerũt, quantacunque ea ſint, etſi nulla de eis acta confecta ſunt. De immobilibus autem oportet ea fieri quæ ſunt legitima. Neque enim aufertur ei qui dedit, eorum vendicatio. Et xiij. conſtit. i. tit. Nouellarum, dicit quòd ſi quis Monachus recedere voluerit, quæcũque bona habebat, quando Monaſterium ingreſſus eſt, ea ad Monaſterij dominium pertinebunt: & quòd oportet eum qui vult eſſe Mo-*B*nachus, de rebus propriis diſponere. Ipſum enim ingreſſum conſequuntur, etſi non hoc expreſſ. dixerit. Quòd ſi cùm haberet filios, ipſis res aliquas dederit, vel in dotẽ vel in donationem propter nuptias, & ea partem legitimam eius bonorum efficiant, ne filij in reliquis vllam partem habeant. Si nihil autem eis, vel minus legitima donauit: etiam poſtquam Monachus factus fuerit, debetur filiis legitima. Sin autem maritus, vel mulier, Monachus factus ſit, id quod in caſum mortis ad ſe rediret, alter accipit, vel lucratur: & quòd ſi Monachus ad militiam venerit, vel ad alium vitæ ſtatum, eius quidem bona apud Monaſterium remanent: i-*C*pſe autẽ fit eius regionis cohortalis. Quòd ſi quis etiam ad aliud Monaſterium peruenerit, facultates eius ſunt primi Monaſterij. Monaſteriorum autem præfecti eum ne ſuſcipiant, & hoc prohibeant Epiſcopi, & Archimandritæ. Dicit autem etiam liij. conſtitutio iij. tituli primi libri, quòd ſi quis grauatus fuerit reſtitutione vel ſubſtitutione, ſi filios non ſuſceperit, & propter Monaſticam exercitationem vxorem ducere noluerit, bona apud eum perpetuo remanent, eáque vt vult, dũ eſt ſuperſtes, conſumit, & relinquit, modo piè. Sin autem ei ſub hac cõditione re-*D*lictum fuerit, ſi liberos ſuſceperit id habet etſi nullos habuerit. Idem etiam in fœminis, quæ virginitatem profitentur. Eadem conſtitutio dicit, quòd ſi quis ex coniugibus Monachus euaſerit, alius mittit libellũ repudij: & locus eſt iis quæ inter eos conuenerũt in caſum mortis: & lucrum quod ex eo proficiſcitur, ſeruatur, vt par eſt, filiis natis ex eo matrimonio: & ſi Maritus efficiatur Monachus, eius vxor nõ nubit alteri vno anno. Quòd ſi quis ex ſponſis Monachus factus fuerit, arrhæ ei ſimplæ redduntur, & nullo dãno afficitur, vt erat eiuſdẽ tituli cõſtitutio.*

Sin autem intra triennium nullus aduerſus aliquem ex dictis perſonis egerit, Monaſterij Præfectus poſt lapſum triennij, ſi hunc hominem dignum iudicat, tunc det illi habitum: & nullus ei poſtea de ſtatu negotium exhibeat, quandiu quidem certè agit in Monaſterio. Res autem quas in Monaſterium eum intuliſſe apparuerit, cognito Domino reddantur. Si quis autem ex dictis perſonis Monaſterium reliquerit, & ad vitam ſecularem acceſſerit, & vel in vrbibus, vel in agris circuncurſitat, propriæ vitę conditioni fortunæque tradatur. Et cap. x. eiuſdem tit. dicit: Prohibemus autem parentibus ſuos filios vitam Monaſticã eligentes à ſacroſanctis Monaſteriis abſtrahere.

Textus.

Constitutio *liij. eiuſdem tit. Non licet parentibus prohibere filios qui volunt eſſe Monachi vel Clerici: nec illos ea ſola de cauſa exhæredare. Sed ſi de bonis quidem ſuis diſponant, neceſſe habent eis tres vncias relinquere. Sin autem non diſpoſuerint, locus erit ab inteſtato. Si verò Eccleſias vel Monaſteria reliquerint, & ſeculares facti ſint, omnia ipſorum iura ad Eccleſiam & Monaſterium pertinent. Dicit autem etiam prima primi tit. Nouellarum conſtitutio, quòd ſi quis Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, vel Lector, clerici habitum relinquere voluerit, & ad aliam vitam tranſire, vel in curiam cum bonis, vel ſi ſit pauper, ad Apparitoris conditionem ſtatúmque deducetur. Et ſecunda eiuſdem tituli conſtitutio dicit: Nemo proprio Clero relicto, fiat ſecularis. Nam & ea quæ illi adeſt, vt par eſt, militia priuatur, & ſuæ ciuitatis curiæ datur. Et ſi ſeruus, ſciente Domino & non contradicente, clericus factus fuerit, fit liber & ingenuus. Ignorans autem Dominus (ſi intra annum vnum eius fortunam conditionémque oſtenderit, ipſum recipit. Quòd ſi ita liber factus, ad mundanam vitam tranſeat, traditur domino in ſeruitutem. Item: Si qui per monachatum liber factus eſt, mundanus fiat, aut in ciuitatibus vel in agris circumerret, ſuæ fortunæ reſtituitur. Et conſtit. xiij. eiuſdem tit. ait: Si ſeruus ſecundum obſeruationem in illa* traditam *monachus factus, monaſterium relinquere,*

A εἰ δὲ ἐντὸς τριετίας μηδεὶς ἐναγάγῃ τινὶ τῶν εἰρημένων προσώπων, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου μετὰ τὴν παραδρομὴν τοῦ τριετοῦς χρόνου, εἰ τὸν τοιοῦτον ἄνδρα ἄξιον κρινεῖ, τότε διδότω αὐτῷ τὸ σχῆμα, καὶ μηδεὶς αὐτῷ ὄχλησιν μετὰ ταῦτα ὑπὲρ τῆς τύχης εἰσφερέτω, ἐν ὅσῳ μέντοι γε ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγει. τὰ δὲ πράγματα ἅπερ εἰς τὸ μοναστήριον εἰσαγαγὼν φανείη, τῷ δεικνυμένῳ δεσπότῃ ἀποδιδόσθω. Εἰ δέ τις τῶν εἰρημένων προσώπων καταλείψει τὸ μοναστήριον, καὶ εἰς κοσμικὸν ἔλθῃ βίον, ἢ ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ ἐν τοῖς ἀγροῖς

B περιέρχηται, τῇ ἰδίᾳ τύχῃ παραδιδόσθω. καὶ κεφ. ι. τοῦ αὐτοῦ τίτ. λέγει, ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς γονεῦσι τοὺς ἰδίους παῖδας μοναχικὸν βίον ἐπιλεγομένους ἐκ τῶν ἁγίων μοναστηρίων ἀφέλκειν.

Κείμενον.

Διάτ. νδ΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. Οὐκ ἔξεστι τοῖς γονεῦσι βουλομένους τοὺς παῖδας μονάσαι ἢ κληρωθῆναι, κωλύειν, οὔτε διὰ τοῦτο μόνον ἀποκληρονόμους ποιεῖν. ἀλλ᾽ εἰ μὲν τὸ καθ᾽ ἑαυτοὺς διατυπῶσιν, ἀνάγκην ἔχουσι τρεῖς οὐγγίας ἐᾶν αὐτοῖς. Εἰ δὲ μὴ διατυπώσωσι, χώρα τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου. Εἰ

C δὲ τὰς ἐκκλησίας ἢ τὰ μοναστήρια καταλίπωσι, καὶ κοσμικοὶ γένωνται, πάντα τὰ δίκαια αὐτῶν, τῷ μοναστηρίῳ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ διαφέρειν. λέγει δὲ καὶ ἡ α. διάτ. τοῦ α. τίτ. τῶν νεαρῶν, ὅτι εἴτε πρεσβύτερος, εἴτε διάκονος, εἴτε ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης, ἀπολιπεῖν βουληθῇ τὸ σχῆμα τοῦ κληρικοῦ, καὶ εἰς ἕτερον βίον μετελθεῖν, ἢ εἰς βουλευτήριον μετὰ τῆς οὐσίας, ἢ ἄπορος ὤν, εἰς ταξεωτικὴν καταχθήσεται τύχην. καὶ ἡ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησίν, Μηδεὶς οἰκεῖον κλῆρον ἐῶν γινέσθω κοσμικός, ἐπεὶ καὶ τῆς ὡς εἰκὸς προσούσης αὐτῷ

D ἀξίας, ἢ στρατείας ἀποστερεῖται, καὶ τῇ βουλῇ τῆς ἰδίας πόλεως ἀποδίδοται. καὶ ἐὰν δοῦλος εἰδότος καὶ μὴ ἀντιλέγοντος τοῦ δεσπότου κληρωθῇ, ἐλεύθερος καὶ εὐγενὴς γίνεται. ἀγνοῶν δὲ ὁ δεσπότης εἴσω ἑνὸς ἐνιαυτοῦ τὴν τύχην ἀποδεικνὺς λαμβάνει αὐτόν. ὁ δὲ οὕτως ἐλευθερούμενος ἐὰν εἰς κοσμικὸν βίον μετέλθῃ, παραδίδοται τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ εἰς δουλείαν. καὶ ὅτι ὁ διὰ τὸ μονάσαι ἐλευθερωθεὶς, ἐὰν κοσμικὸς γένηται, ἢ ἐν πόλεσιν, ἢ ἐν ἀγροῖς περιέρχηται, ἀποδίδοται τῇ ἰδίᾳ τύχῃ. καὶ ιγ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησίν, ὅτι δοῦλος κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ παρατήρησιν μονάσας ἐὰν πειραθῇ τὸ μοναστήριον καταλιπεῖν,

καὶ βίῳ

καὶ βίου ἑτέρου σχῆμα μετελθεῖν, ἔξεστι τῷ δεσπότῃ τὴν τύχην ἀποδεικνύντι, αὐτὸν καὶ εἰς οἰκέτας ὑπάγειν. λέγει δὲ καὶ ἡ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ὅτι ἐὰν μοναχὸς γένηται λαϊκὸς, γυμνοῦται τῆς στρατείας καὶ τῆς τιμῆς, καὶ διὰ τοῦ ἐπισκόπου, μεθ᾽ ὧν ἐπεκτήσατο, εἰς μοναστήριον βάλλεται. Εἰ δὲ πάλιν καταλείπῃ τὸ μοναστήριον ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας ἐν ᾗ συνελήφθη, ἑνοῖ αὐτὸν τῇ ἐπιχωρίῳ τάξει.

Σχόλιον.

Η νγ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, ὡς καὶ ὄπισθεν ἐγράψαμεν. ζήτει δὲ βιβλίον δ΄. τίτ. α΄ κεφ. θ. οὕτως ἔχον, οὐδεμίαν δὲ ἄδειαν δίδομεν ἢ τοῖς γονεῦσι τοὺς παῖδας, ἢ τοῖς παισὶ τοὺς γονέας, τὴν κοσμικὴν διαγωγὴν καταλιμπάνοντας, ὡς ἀχαρίστους ἀποκλείειν τῆς ἰδίας κληρονομίας ὑπὲρ αἰτίας περὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου παρακολουθησάσης. ἡ α΄. διάτ. τοῦ α΄ τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ς΄. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄ τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. καὶ λέγει τὸ λδ΄ κεφ. τούτου ὅσα εἰς τὸ κείμενον περιέχονται. ἀνάγνωθι τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. κεφ. λζ΄. ὅπερ κατεστρώθη εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ λς΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. ἡ ιγ΄. διάτ. τοῦ α΄ τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ε΄. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν δ΄. τίτ. α΄. κεφ. ια΄. καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο κατεστρωθὲν ῥητῶς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παρόντος λβ΄. κεφ.

Κεφάλαιον λγ΄.

Περὶ τῶν συνεπισταμένων ἁμαρτήμασι κληρικοῖς, καὶ μὴ φανερούντων, Βασιλείου κανὼν οα.

Κείμενον.

Περὶ τῶν ὑποδεχομένων, ἢ κρυπτόντων λῃστὰς, ἢ δυναμένων, καὶ μὴ παραδιδόντων, ἢ ἑτέροις ἐγκλήμασιν ὑποκειμένων, διαλαμβάνει ὁ λθ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβ. τοῦ κώδικος, καὶ ὁ ις΄. τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, πῆ μὲν αὐτοὺς ὑποβάλλοντες ταῖς κατ᾽ ἐκείνων ἁρμοζούσαις τιμωρίαις, πῆ δὲ διαφόρους ἑτέρας ποινὰς ἐπάγοντες· καὶ πῶς ἀπαιτοῦνται οἱ ὑπεύθυνοι διάγοντες ἐν χωρίοις.

A aliámque vitæ rationem ſectari tentauerit: licebit domino, poſteaquam fortunam comprobarit, vt ipſum trahat, & inter ſeruos ſubiiciat. Sed & conſt. i. tit. 1. nouellarum dicit: Si monachus laicus factus fuerit, denudatur militia: & cum iis quæ acquiſiuerit per epiſcopum in monaſterium mittitur. Præſes autem prouinciæ in qua comprehenſus fuerit, adiungit ipſum prouinciali cohorti.

Schol. Bals. Conſtit. 53. tit. 3. lib. 1. cod. non eſt poſita in baſil. quemadmodum etiam antea diximus. B Quæras tamen lib. iiij. tit. 1. cap. 9. quod ſic habet: Nullam autem licentiam damus aut patribus, vt liberos: aut liberis, vt parentes, qui ſecularem cõuerſationem relinquunt, tanquam ingratos hęreditate ſua excludant, per cauſam aliquam quæ monaſticã vitam præceſſerit Conſt. ij. tit. 1. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani vj. Hoc autem eius cap. non eſt poſitum in Baſil. Conſtit. 2. eiuſdem tit. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani 123. poſitáque eſt in lib. Baſil. 3. tit. 1. cuius 34. cap. C dicit quæcunque in textu comprehenduntur. Legas etiam eiuſdem libri & tit. cap. 37. quod inſertum eſt interpretationi cap. 36. tit. 1. præſentis operis. Conſt. 13. tit. 1. nouellarũ, eſt nouella Iuſtiniani 5 Hoc autem cap. non eſt poſitum in Baſil. Conſt. 2. eiuſdem tit. eſt ſimiliter nouella 123. poſitáque eſt in lib. Baſil. 4. tit. 1. cap. 11. quod ad verbum initio præſentis 32. cap. inſertum legas.

Cap. XXXII.

De iis qui ſunt conſcij clericorum peccatorum, & non manifeſtant, Baſil. canon lxxi. D

Textvs.

De iis qui latrones excipiunt vel celant, vel poſſunt tradere, & non tradunt, vel eos etiam qui ſunt aliis criminibus obnoxij, tractat xxxix. tit. ix. libri Cod. & xvi. tit. xlvij. libri Digeſt. aliquando quidem pœnis aduerſus illos ſtatutis ipſos ſubiicientes: aliquando verò diuerſas pœnarum cauſas inducentes, & quomodo rei aelluntur qui degunt in agris ſeu prædiis.

C. De iis qui latrones & ff. de recept.

N

Qui autem cognatum vel affinem latronem ſeruauit, mediocriter punitur. Vt digeſto ij. dicti xvi. tit. libri xlvij.

Schol. Bals. Titulus xxxix. lib. ix. Codicis, poſitus eſt in cap. iij. tit. xxvij. lib. lx. Baſilic. & ſic dicit: Qui ſciens aliquem recepit crimini obnoxium, idem quod ipſe ſupplicium ſubibit. Qui autem ſuſcepit latrones, & non adduxit eos in iudicium, bona eius publicentur, vel puniatur pro perſonæ qualitate, vt iudici viſum fuerit. Xvj. tit. xlvij. libri Digeſt. poſitus eſt in primo capite eiuſdem tit. xxvij. lib. lx. & dicit: Latronum receptatores tanquam latrones puniuntur, & qui etiam poſſunt retinere latrones, & eos dimittunt, acceptis pecuniis, vel parte prædæ. Digeſtum ii. tit. xvj. lib. xlvii. Digeſt. eſt cap. ii. dicti xxvii. tit. quod expreſſe habet, vt ſcriptum eſt. Lege etiam iiii caput, quod docet quomodo auelluntur rei etiam in prædiis verſantes: & quòd niſi domini prædij dant eos præſidi ſeu magiſtratui, eius dominio priuantur, præfectique ac curatores in exilium mittuntur. Tu vero quære totum xxvii. tit. lx. lib. Lege etiam librum primum, tit. primum, cap. xxii. l. xc. & lib. lx. tit. xxxix. cap. vltimum. tractant enim quòd æquè ac Hæretici & malefici puniuntur qui eos recipiunt & celant.

Cap. XXXIIII.

L. Cum Clerici & l. omnes qui vbique ſunt. C. de Epiſc. & Cler.

Deponi Clericos qui dant fideiuſſiones, Apoſt. can. xxv.

Textvs.

Conſtit. xxv. & xxxij. vi. tit. iij. libri Cod. dicunt, clericos litigantes dare fideiuſſores. Secunda autem conſtit. primi tit. Nouellarum, dicit, clericos quidem litigantes nō dare fideiuſſores, ſed promiſſionem ſub hypotheca facere ſine iureiurando: Epiſcopos autem litigantes nec dare fideiuſſores, nec facere promiſſionem.

Schol. Bals. Conſtitutio xxv. & xxxii. tituli iii. libri primi Cod. non ſunt poſitæ in Baſil.

A ὁ γὰρ συγγενὴς ἢ ἀγχιστεία φυλάξας λῃστὴν καὶ διασώσας, μέσως πῶς τιμωρεῖται, ὡς διάτ. β΄. τοῦ εἰρημένου ις΄. τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου.

Σχόλιον.

Ὁ λθ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς κεφ. γ΄. τοῦ κζ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησιν οὕτως, ὁ ὑποδεξάμενός τινα ἐνεχόμενον ἐγκλήματι ἐν εἰδήσει, τὴν αὐτὴν ὑποστήσεται τιμωρίαν. ὁ δὲ ὑποδεξάμενος λῃστὰς καὶ B μὴ προσαγαγὼν αὐτοὺς δικαστηρίῳ, δημευέσθω, ἢ τιμωρείσθω κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ προσώπου, ὡς ἂν ὁ δικαστὴς συνίδῃ. ὁ ις΄. τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου τῶν διατ. ἐτέθη εἰς κεφ. α΄. τοῦ αὐτοῦ κζ. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου. καὶ φησιν, οἱ ὑποδοχεῖς τῶν λῃστῶν ὡς λῃσταὶ τιμωροῦνται, καὶ οἱ δυνάμενοι κρατῆσαι τοὺς λῃστάς, καὶ ἀπολύσαντες χρήματα λαβόντες, ἢ μέρος τῶν λῃστευθέντων. τὸ β΄ διάτ. τοῦ ις΄. τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι κεφ. β΄. τοῦ ῥηθέντος κζ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ῥητῶς ὡς ἐγράφη. ἀνάγνωθι καὶ τὸ δ΄. αὐτοῦ κεφ. διδάσκον πῶς ἀποσπῶνται οἱ ἐνεχόμενοι ἐγκλήμασι, καὶ διατρίβοντες ἐν κτήμασι, καὶ C ὅτι εἰ μὴ διδῶσι τούτους οἱ δεσπόται τοῦ κτήματος τῷ ἄρχοντι, στερίσκονται τῆς δεσποτείας αὐτοῦ, καὶ οἱ προστατεύοντες καὶ οἱ φροντισταὶ τούτου ἐξορίζονται. σὺ δὲ ζήτει τὸν ὅλον κζ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον α΄. τίτ. β΄. κεφ. ς΄. κβ΄. καὶ ν΄. καὶ βιβλίον ξ΄. τίτ. λθ΄. κεφ. τελευταῖον. διαλαμβάνουσι γὰρ ὅτι ἐπίσης τοῖς αἱρετικοῖς καὶ τοῖς γόησι κολάζονται οἱ αὐτοὺς ὑποδεχόμενοι καὶ συγκαλύπτοντες.

Κεφάλαιον λδ΄.

Περὶ τοῦ καθαιρεῖσθαι τοὺς κληρικοὺς διδόντας ἐγγύας, ἀποστόλων κανὼν κ΄. D

Κείμενον.

Ἡ κε΄. καὶ λβ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, λέγουσι τοὺς κληρικοὺς δικαζομένους μὴ διδόναι ἐγγυητάς. ἡ δὲ β΄. διάταξ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν λέγει τοὺς μὲν κληρικοὺς δικαζομένους μὴ διδόναι ἐγγυητάς, ἀλλὰ ὁμολογίαν ἐνυπόθηκον ποιεῖν ἄνευ ὅρκου, τοὺς δὲ ἐπισκόπους δικαζομένους μήτε ἐγγύας διδόναι, μήτε ποιεῖν ὁμολογίαν.

Σχόλιον.

Ἡ κε΄. καὶ λβ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄ βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθησαν εἰς βασιλικά.

ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α΄. καὶ φησι τὸ μδ΄. κεφ. καὶ με. αὐτὸ περὶ τὰ τέλη ὅσα συνωψίσθησαν παρὰ τοῦ πατριάρχου. τὰ μέντοι γραφέντα εἰς ἑρμηνείαν τοῦ κ΄. κανόνος τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἀρκοῦσιν εἰς διάλυσιν τῆς εἰσαγομένης ἀμφιβολίας χάριν τῶν ἐγγυῶν τῶν ἐπισκόπων, καὶ τῶν κληρικῶν, καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα.

A Conſtit. autem ii. tit. i. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxiii. poſitáque eſt in lib. iii. Baſil. tit. i. cuius xliiii. & xlv. cap circa finem dicunt quæcunque à Photio in compendio propoſita ſunt. Cæterùm quæ ſcripta ſunt in expoſitione xx. canonis ſanctorum Apoſtolorum, ad ſolutionem ambiguitatis quæ de fideiuſſionibus epiſcoporum inducitur, ſufficiunt: quæ legas.

Κεφάλαιον λε΄.

Περὶ κληρικῶν ἐσθιόντων ἐν καπηλείῳ, ἢ πανδοχείῳ, ἀποστόλων κανὼν νδ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν κδ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν μ΄. συνόδου ς΄. κανὼν θ΄.

Κείμενον.

Η ιδ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν φησιν ὅτι τὸν μοναχὸν ἀναστρεφόμενον ἐν καπηλείῳ, δεῖ σωφρονίζεσθαι, ἐν μὲν ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τῶν ἐκδίκων, ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει παρὰ τοῦ ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων, καὶ ἐξωθοῦνται τῶν μοναστηρίων παρὰ τῶν ἡγουμένων. πανταχοῦ δὲ κρατεῖ ὁ νόμος, καὶ προνοοῦσι τῆς φυλακῆς αὐτοῦ οἱ ὕπαρχοι καὶ οἱ ἄρχοντες.

Σχόλιον.

Η ιδ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ δ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄ κεφ. ιϛ΄. οὕτως ἔχοντι ὡς συνωψίσθη. καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο. ζήτει καὶ κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων μβ΄. μγ΄.

Cap. XXXV.

B *De Clericis qui comedunt in caupona, vel publico diuerſorio, Apoſt. can. liiij. Syn. Laodic. canon xxiiij. Syn. Carth. can. xl. Syn. vi. canon ix.*

Textvs.

Quarta decima conſtitutio primi tit. Nouellarum dicit caſtigandum eſſe Monachum qui in caupona verſatur: in Prouinciis quidem à defenſoribus: Conſtantinopoli autem à Præfecto prætorio. & expelluntur Monaſteriis à Monaſteriorum Antiſtitibus. Lex autem vbique ſeruatur, &
C *vt ipſa ſeruetur, curam gerunt Præfecti prætorio, & præſides.*

Κεφάλαιον λϛ΄.

Περὶ κληρικῶν ὑβριζόντων βασιλέα, ἢ ἐπίσκοπον, ἢ ἄρχοντα, ἢ πρεσβύτερον, ἀποστόλων κανὼν νε΄. νϛ΄. πδ΄.

Κείμενον.

Ἰδικῶς μὲν περὶ κληρικῶν ὑβριζόντων ὁ πολιτικὸς νόμος οὐ διαλαμβάνει, λέγει δὲ βιβλίον θ΄. τοῦ κώδικος τίτ. ζ΄. διάτ. α΄. καὶ μόνη, ὅτι ὁ τὸν βασιλέα ὑβρίζων οὐ τιμωρεῖται, οὔτε τι σκληρὸν ἢ τραχὺ ὑπομένει. ἢ γὰρ ἀπὸ κουφότητος εἶπε καὶ περιφρονεῖται, ἢ ἐξ ἀνοίας καὶ ἐλεεῖται, ἢ ὡς ἀδικούμενος, καὶ συγχωρεῖται. ἀναφέρεται δὲ τῷ βασιλεῖ, καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ προσώπου κρίνει, εἰ ὀφείλει συγχωρηθῆναι ἢ τιμωρηθῆναι. εἴρηκε γὰρ καὶ βιβλίον μη΄. τίτ. δ΄. διάταξ. ζ΄. ὅτι οὐ χρὴ τοὺς δικαστὰς ἀποκεχρῆσθαι τῇ βασιλικῇ τιμῇ,

Cap. XXXVI.

De clericis qui Imperatorem iniuria afficiunt, vel Epiſcopum, vel Magiſtratum, vel Presbyterum, Apoſt. can. lv. lvi. lxxxiiij.

Textvs.

De clericis iniuriam facientibus, lex C. ſi quis Imperatorem maledixerit.
D *quidem ciuilis ſpecialiter non tractat. Dicitur autem in libro ix. Cod. tit. vij. conſtit. 1. & vnica, quòd qui Imperatori maledixit, non punitur, neque durum aliquid vel aſperum patitur: vel enim ex leuitate dicit, & contemnitur: vel ex ignorantia, & miſericordia dignus habetur: vel vt iniuria affectus, & remittitur. Refertur autem ad Imperatorem: & ipſe ex perſonæ qualitate indicat, an ſit ei danda venia, an verò puniendus ſit. Dixit enim etiam libri xlviij. tituli iiij. conſtitutio ſeptima, non oportere iudices abuti honore Imperatoris,*

L famoſi parag. Hoc tamen. ff. Ad l. Iuliã maieſta.

ſed verum conſiderare, & an perſona hoc poterat facere, & vtrùm id antea fecerit, & an ira erat percita: & vtrùm reſipuerit: neque enim temerarius nugator debet facile puniri: niſi ſit einſmodi peccatum, quod à legis ſcriptura deſcendat, vel ad exemplum legis iudicandũ ſit: aſperius autem aduerſus milites mouetur. Generaliter de iis qui faciũt iniuriã, vel verberant, vel famoſos libellos conficiunt, vel eos inueniunt, & legunt, & non perfringunt, tractat liber xlvij. tit. x. & liber ix. Cod. tit. xxxv. & xxxvi. & quarto Inſtitutionum tit. iiij. in quibus dictum eſt, eam & ciuiliter ſeu pecuniariè & criminaliter moueri: & quòd, qui iniuriarum condemnatur, ſit infamis, etiam ſi alienum ſeruum iniuria affecerit, vel datis pecuniis tranſegerit. Vt liber iij. tit. ij. conſtit. ij. & ſexta: & quòd eſt atrox iniuria quæ fit Magiſtratui, vel Conſuli, vel Sacerdoti, vel ei qui eſt in dignitate conſtitutus: & quòd intra annum ſolùm mouetur. Capitale autem ſuppliciũ aduerſus eos conſtitutum eſt qui libellos famoſos faciunt, & eos legunt, & vim ac ſententiam ipſorũ dicũt aliquibus, vt lib. ix. tit. xxxvi.

ff. de iniuriis & fam libellis. C. de iniuriis. & ſeq. tit. de famoſis lib.

ff. de iis qui notantur infamia.

Schol. Bals. Conſtit. j. tit. vij. lib. ix. Cod. eſt lib. lx. tit. xxxvj. cap. xiii. quod habet quomodo compendio propoſitum eſt. Digeſt. vij. tit. iiij. lib. xlviij. eſt thema ij. cap. viij. tit. xxxvj. lib. lx. quod expreſsè complectitur quæcunque in textu ſcripta ſunt. Nota itaque vtrumque vt admirandum & ſanè quàm vtile. Decimus titulus libri xlvij. Digeſt. ſitus eſt in xxj. tit. lx. libri Baſilicor. in principio, & quære diuerſa capita, quæ de iniuriis & libellis famoſis tractant. Primum autem caput eiuſdem tituli hæc dicit expreſsè: Generaliter quidem dicitur iniuria, id quod fit præter leges: ſpecialiter autem, contumelia, & damnum, vt in lege Aquilia: & iniuſtitia, vt in eo qui iniquè & præter leges tulit ſententiam. xxxv. titulus ix. libri Cod. poſitus eſt in capite xliij. xxj. tit. lx. libri, quod dicit: Qui per calumniam mouit actionem iniuriarum, vel relegatur, vel dignitatis gradu mouetur. Et xxxvi. tit eiuſdem libri ſitus eſt in libro lx. tit. lxiij. & dicit hoc primum caput: Quiſquis libellũ famoſũ obſignatum vel non obſignatũ inuenit,

A ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς σκοπεῖν, καὶ εἰ δυνατὸν ἦν τὸ πρόσωπον ποιῆσαι, καὶ εἰ πρὸ τούτου ἐποίησε, καὶ εἰ ἐνεθυμήθη, καὶ εἰ ἔνηφεν· καὶ οὔτε γὰρ εὐχερῶς ὁ φλύαρος ὀφείλει τιμωρεῖσθαι, εἰ μὴ τοιοῦτό ἐστι τὸ ἁμάρτημα ὅπερ νόμος ῥητῶς ἢ ἐξ ὁμοίου τιμωρεῖται. τραχύτερον δὲ κατὰ στρατιωτῶν κινεῖται. γενικῶς περὶ τῶν ὑβριζόντων ἢ τυπτόντων, ἢ ποιούντων φάμουσα, καὶ τῶν εὑρισκόντων αὐτὰ καὶ ἀναγινωσκόντων, καὶ μὴ διαρρηγνυόντων, διαλαμβάνει βιβλίον μζ΄. τιτ. ι΄. καὶ βιβλίον θ΄. τοῦ κώδικος τιτ. λε΄. καὶ λϛ΄. καὶ ἰνστιτουτίων δ΄. τιτ. δ΄. B ἐν οἷς εἴρηται ὅτι καὶ χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς κινεῖται, καὶ ὅτι ὁ περὶ ὕβρεως καταδικαζόμενος ἄτιμος γίνεται, κἂν ἀλλότριον δοῦλον ὑβρίσειεν, ἢ φιλικῶς ἐπιδόσει χρημάτων ἀπηλλάγη, ὡς βιβλίον γ΄. τιτ. β΄. διάτ. β΄. καὶ ϛ΄. καὶ ὅτι τραχεῖα ὕβρις ἐστὶν ἡ γινομένη ἄρχοντι, ἢ ὑπάτῳ, καὶ ἱερεῖ, καὶ ἀξιωματικῷ, καὶ ὅτι εἴσω ἐνιαυτοῦ μόνον κινεῖται. κεφαλικὴ δὲ τιμωρία ὥρισται κατὰ τῶν ποιούντων φάμουσα, καὶ τῶν ἀναγινωσκόντων αὐτὰ, καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν λεγόντων τισὶν, ὡς βιβλίον θ΄. τιτ. λϛ΄.

C

Σχόλιον.

Ἡ α΄. διάτ. τοῦ ζ΄. τιτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι βιβλίον ξ΄. τιτ. λϛ΄. κεφ. ιγ΄. οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. τὸ α΄. διάτ. τοῦ δ΄. τιτ. τοῦ μη΄. βιβλίου, ἔστι θέμα β΄ τοῦ η΄. κεφ. τοῦ λϛ΄. τιτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου διαλαμβάνον ῥητῶς ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. σημείωσαι οὖν καὶ ἀμφότερα ξένα ὄντα, καὶ χρήσιμα κατὰ πολύ. ὁ ι΄. τιτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων ἐτέθη εἰς τιτ. κα΄. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς. καὶ ζήτει D κεφ. διάφορα τούτου περὶ ὕβρεων καὶ φαμούσων διαλεγόμενα. τὸ α΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τιτ. λέγει ταῦτα ῥητῶς, γενικῶς μὲν ὕβρις λέγεται τὸ παράνομον, ἰδικῶς δὲ ἡ περιφρόνησις καὶ ἡ ζημία ὡς ἐπὶ τοῦ Ἀκουιλίου, καὶ ἡ ἀδικία ὡς ἐπὶ τοῦ ἀδίκως καὶ παρανόμως ψηφισαμένου. ὁ λε΄. τιτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐτέθη εἰς κεφ. μγ΄. τοῦ κα΄. τιτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου λέγον, ὁ κατὰ συκοφαντίαν κινήσας τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγὴν, ἢ ἐξορίζεται, ἢ τοῦ ἀξιώματος ἀποκινεῖται. καὶ ὁ λϛ΄. τιτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου κεῖται εἰς τιτ. ξγ΄. τοῦ ξ΄. βιβλίου, καί φησι τὸ α΄. κεφ. ταῦτα, πᾶς ὁ εὑρίσκων φλυαρείας ἐσφραγισμένην, ἢ ἀσφράγιστον,

καὶ μὴ παρὰ χρῆμα καύσων, καὶ ἄλλα ἀναγινώσκων, ὑποκείσθω τιμωρίᾳ ᾗ τινι ὑπέχειν καὶ ὁ συντεθεικὼς τὴν φλυαρίαν. καὶ κεφ. β΄. ὁ εὑρὼν φλυαρίαν, μηδενὶ ἑτέρῳ λεγέτω τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἀλλὰ διαῤῥηξάτω αὐτὴν ἢ καιέτω. ὁ δὲ μὴ ταῦτα ποιήσας, κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑποβληθήσεται. πᾶς γὰρ θαῤῥῶν ἅπερ ἐντάττει ἐν τῇ φλυαρίᾳ, κατηγορείτω, γινώσκων, ὅτι ἐὰν ἀποδείξῃ, τιμῆς ἀξιοῦται, μὴ ἀποδείξας, δὲ τιμωρεῖται. ὁ δὲ τοιοῦτος χάρτης τὴν καθ' οὗ ἐτέθη ὑπόληψιν μὴ βλάψῃ. ὁ δὲ δ΄. τίτ. τῆς δ΄. ἰνστιτουτιόνος, οὐκ ἐτέθη μὲν εἰς τὰ βασιλικά. φησὶ δὲ τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγὴν καὶ χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς κινεῖσθαι. τὸ β΄ καὶ ς΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων ἐτέθη ἀπ' ἀρχῆς τοῦ α΄. κεφ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ κα΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. καὶ ζήτει διάφορα κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. ἀνάγνωθι καὶ γ΄. θέμα τοῦ α΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου καταγραφὲν εἰς τὸ κζ΄. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. περὶ τὰ μέσα.

Κεφάλαιον λζ΄.

Περὶ τῶν ποιούντων συνωμοσίας ἢ φρατρίας, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιη΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν νγ΄. συνόδου ς΄ κανὼν λδ΄.

Κείμενον.

Καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος τιμωρεῖται τὰς φρατρίας, καὶ τὰς συνωμοσίας, ὡς βιβλίον μη΄. τίτ. δ΄. καὶ τίτ. ιθ΄. διάτ. ια΄. καὶ ις΄.

Σχόλιον.

Ὁ δ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου τῶν διατ. ἐτέθη εἰς τὸν λς΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. καὶ ζήτει κεφ. δ΄. λέγει γὰρ τοῦτο μετὰ τὸ εἰπεῖν τὰ πρὸ αὐτοῦ κεφ. τίνες ἐνέχονται τῷ περὶ καθοσιώσεως ἐγκλήματι, ταῦτα ῥητῶς, καὶ ὁ συνωμοσίαν κατὰ τῆς πολιτείας παρασκευάσας γενέσθαι, καὶ ὁ ἐπιβουλεύσας ἐν στρατοπέδῳ, ἢ τοῖς πολεμίοις αὐτὸ προδοὺς, καὶ ὁ κατὰ δόλον ἐμποδίσας ὑπὸ Ῥωμαίοις γενέσθαι τοὺς πολεμίους, ἢ παρασκευάσας αὐτοὺς βοηθῆναι, πλήθει, ἢ ὅπλοις, ἢ ἵπποις, ἢ χρήμασιν, ἢ ἑτέρῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ, ἢ τοὺς φίλους τῆς πολιτείας ἐχθροὺς ποιήσας, ἢ κωλύσας ἕτερον ἔθνος πειθαρχῆσαι τῇ πολιτείᾳ, ἢ παρασκευάσας τοῖς ἐχθροῖς δοθῆναι ὁμήρους ἢ χρήματα, ἢ ὑποζύγια τὸ ια΄. καὶ ις΄. διάτ. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου

& non ſtatim comburit, ſed legit, eidem ſit pœnæ obnoxius, cui is quoque qui libellum compoſuit. Et cap. ſecundum: Qui libellum famoſum inuenit, nulli alij dicat quid in eo contineatur, ſed eum perfringat vel exurat. Qui autem hæc nõ fecerit, erit capitali ſupplicio obnoxius. Quilibet enim audacter ea quæ in libello famoſo ponit, accuſet, ſciens quòd ſi probauerit, dignus honore habebitur: ſin autem non probauerit, punietur. Eiuſmodi autem libellus, eius aduerſus quem ſcriptus eſt, exiſtimationem non lædet. Quartus autem titulus iiij. Inſtitutionum non ſitus eſt in Baſilic. Dicit autem, actionem iniuriarum & ciuiliter & criminaliter intentari. Digeſtum ij. & vj. tit. ii. lib. iii Digeſt. poſita ſunt initio cap. i. tit. ii. lib. xxi. Baſilic. cuius eiuſdem tituli diuerſa capita quæras, ac ſimul legas thema iii. cap. i. eiuſdem tit. & lib. quod inſertum eſt xxvii. cap. præſentis tit. circa medium.

Cap. XXXVII.

De iis qui faciunt coniurationes, vel ſodalitates, Syn. Chalced. can. xviij. Syn. Carth. canon liij. Syn. vi. canon xxxiiij.

Textvs.

Ius quoque ciuile punit ſodalitates & coniurationes: vt liber xlviij. tit. iiij. & tit. xix. cap. xi. & xvi.

ff Ad l. Iuliam maieſtatis. l Reſpiciendum parag. Delinquunt. & l. Aut facta parag. ſi ff. de pœnis.

Schol. Bals. Quartus titulus xlviij libri Digeſt. ſitus eſt in xxxvi. tit. lx. libri Imperial. & quære caput iiii. Poſtquam enim in præcedentibus capitibus dictum eſſet, quinam læſæ maieſtatis crimine teneantur, hæc quoque dicit expreſsè: & qui procurauit vt aduerſus rempubl. fieret coniuratio, & qui exercitui parauit inſidias, vel hoſtibus ipſum prodidit, & qui dolo impedijt quominus hoſtes in Romanorum poteſtatem venirent, vel effecit vt eis auxilium ferretur multitudine. & armis, vel equis, vel pecuniis, vel vllo alio modo, vel. vt ſocij Reipubl. hoſtes eſſent, perfecit, vel prohibuit quominus alius Populus ciuitati pareret: vel effecit vt darentur inimicis obſides, vel pecuniæ, vel iumenta. Digeſt. xi. & xvi. tit. xix. lib. xlviii.

digeſt. eſt thema iij. cap. xi. tit. lj. lib. lx. & cap. xvi. eiuſdem tituli & libri. vtrumque enim eos qui coniurationes aut factiones faciunt, punit.

Cap. XXXVIII.

Quænam peccata ſoluit manuum impoſitio, Syn. Nic. can. viij. lege etiam Syn. Ancyr. can. xij. & quæ in eo à nobis ſcripta ſunt.

Textvs.

De pœnitentia, & quinam habent facultatem dandi reconciliationem iis qui pœnitentiam agunt, & quòd licet ſacerdoti pœnas augere & minuere, Apoſtolor. can li. lij. Syn. Nicæn. can. xi. xij. Synodi Ancyran. can. i. ij. iij. iiij. v. vi. vij. viij. ix. Synodi Neocæſar. can. i. ij. xi. xiij. Synodi Carth. can. vi. vij. xxvij. xliij. xlv. Syn. Laodicen. can. ij. Syn. vi. can. cij. Baſilij can. v. xxxiiij. lxxiiij. lxxv. lxxvi. lxxxij. lxxxiiij. Gregorij Nyſſeni can. iij. iiij. vij. viij.

Textvs.

Tertia conſtit. vij. tit. primi libri Cod. ſuſtulit pœnitentiam orthodoxorum qui ad Hæreticos defecerunt. xxxvij. Nouella, quæ de Aphricæ Eccleſiis diſſerit, eis quoque dedit tempus pœnitentiæ. xxxiiij. autem conſtitutio iij. tit. primi libri Codicis, & ij. conſtit. primi tituli Nouellarum, dat poteſtatem Epiſcopo qui videt pœnitentiam clerici qui luſit aleis, vel ad ſpectacula acceſſit, diminuendi pœnam, & ante præſiniti temporis cõplementum, cum diuini officij celebrationi reſtituendi. Hoc autem eſt ſpeciale de Epiſcopis. Ciuiles enim iudices habent ab initio poteſtatem augendæ & minuendæ pœnæ, ita tamen vt modum in vtroque non excedant. Vt liber xlviij. tit. xix. conſtit. xij. xiij. Digeſt. etiamſi in eodem libro maximè dictum ſit tit. xvi. digeſto primo eiuſdem libri, & libro l. tit. i. digeſt. xv. quòd facti quidem quæſtio ſit in poteſtate iudicis, non autem legis auctoritas. Qui tamen tulit ſententiam, non poteſt ſententiam euertere. Dicit enim ſeptimus lib. Codicis, titulus l. conſtitutio i.

S. Reſpiciendum. parag. Hodie. ff. de pœnis. l. ordine. ff. Ad municip.

L. j. C. ſententiam reſcindi non poſſe.

A τῶν διατάξ. εἰσὶ θέμα γ'. τοῦ ια'. κεφαλ. τοῦ να'. τίτ. τοῦ ζ'. βιβλίου, καὶ κεφ. ιϛ'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου. καὶ ἄμφω γὰρ κολάζουσι τοὺς ποιοῦντας τὰς συνωμοσίας ἢ φατρείας.

Κεφάλαιον λη'.

Ποῖα ἁμαρτήματα λύει ἡ χειροθεσία, συνόδου Νικαίας κανὼν θ'. καὶ τῆς ἐν Αγκύρᾳ συνόδου, κανὼν ιβ'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν γραφέντα.

Κεφάλαιον λθ'.

Περὶ μετανοίας, καὶ τίνες ἄδειαν ἔχουσι διδόναι
B μετανοοῦσι καταλλαγήν· καὶ ὅτι ἔξεστι τῷ ἱερεῖ μειοῦν καὶ αὔξειν τὰ ἐπιτίμια, ἀποστόλων κανὼν να. νβ'. συνόδου Νικαίας κανὼν ια. ιβ'. συνόδου Αγκύρας κανὼν α. β'. γ'. δ'. ε. ϛ'. ζ'. η. θ'. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν α. β'. ια. ιβ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ϛ'. ζ'. κζ' μγ'. με. συνόδου Λαοδικείας κανὼν β'. συνόδου ϛ'. κανὼν ρβ'. Βασιλείου κανὼν ε. λδ'. οδ'. οε. οϛ'. πβ'. πδ'. Γρηγορίου Νύσσης κανὼν γ'. δ'. ζ'. η.

Κείμενον.

Η γ'. διάταξ. τοῦ ζ'. τίτ. τοῦ α' βιβλίου
C τοῦ κώδικος ἀνεῖλε τὴν μετάνοιαν τῶν ὀρθοδόξων εἰς αἱρετικοὺς ἀποστάντων. ἡ δὲ λζ'. νεαρὰ ἡ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Αφρικῆς διαλεγομένη, καὶ τοῖς τοιούτοις καιρὸν δέδωκε μετανοίας. ἡ δὲ λδ'. διάταξ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ἡ β'. διάταξ. τοῦ α. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἄδειαν τῷ ἐπισκόπῳ δέδωκε θεωροῦντι μετάνοιαν τοῦ κυβεύσαντος κληρικοῦ, ἢ θέαις παρεμβαλόντος, μειοῦν τὸ ἐπιτίμιον, καὶ πρὸ συμπληρώσεως τοῦ ὁρισθέντος χρόνου ἀποκαθιστᾶν αὐτὸν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ.
D τοῦτο δὲ περὶ ἐπισκόπων ἰδικόν ἐστιν. οἱ γὰρ πολιτικῶς δικάζοντες, ἄδειαν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ψηφιζόμενοι, καὶ αὔξειν καὶ μειοῦν τὴν ποινήν, ὡς μέντοι ἐπὶ ἑκατέρου μὴ παρεξιέναι τὴν συμμετρίαν, ὡς βιβλίον μη. τίτ. ιθ'. διάταξ. ιβ'. ιγ'. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα εἴρηται βιβλίῳ τῷ αὐτῷ τίτ. ιϛ'. διγεστ. α. καὶ βιβλίῳ ν'. τίτ. α. διγεστ. ιε. ὅτι ἡ τοῦ φάκτου ζήτησις ἐπιτέτραπται τῷ δικαστῇ, οὐ μὴν ἡ τοῦ νόμου ἐπεξέλευσις. ὅμως μέντοι ὁ ψηφισάμενος οὐκέτι δύναται τὴν ψῆφον ἀνατρέπειν. εἴρηται γὰρ βιβλίῳ ζ'. τοῦ κώδικος τίτ. ν'. διατ. α'.

ἔτι οὔτε τὴν ἰδίαν ψῆφον, οὔτε τὴν τοῦ διαδεξάντος δύναταί τις ἀνατρέψαι· καὶ βιβλίον θ'. τίτ. μζ'. διάτ. ιέ.

Σχόλιον.

Η γ'. διάτ. τοῦ ζ'. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, κἂν ὁ τοιοῦτος τίτ. κεῖται ἐν βιβλίῳ ξ'. τίτ. νδ'. κεφ. κδ'. ἡ δὲ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Ἀφρικῆς διαλεγομένη λζ'. νεαρὰ τοῦ Ιουστινιανοῦ οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. δίδωσι δὲ τούτοις καιρὸν μετανοίας. ἡ λδ'. διάτ. τοῦ δ'. τίτ. ά. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ β'. διάτ. τοῦ ά. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι κεφ. κβ'. τοῦ ά. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη ἀπὸ τῆς ρκγ'. νεαρᾶς τοῦ Ιουστινιανοῦ ἐκκειμένη, καὶ κεφ. ἐν αὐτῆς ιέ. τὸ ιβ'. διάτ. καὶ τὸ ιγ'. τοῦ ιθ'. τίτ. τοῦ μή. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι κεφ ιά. τοῦ νά. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου, οὕτως ἔχον, πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἁμαρτήματος δεῖ τὴν τιμωρίαν ἐκφέρεσθαι, καὶ μήτε σκληρὸν, μήτε μὴν ἐλαφρὸν φαίνεσθαι τὸν δικαστὴν, πλὴν ἐν τοῖς ἐλαφροῖς ἐλαφρὸν εἶναι αὐτὸν δεῖ, καὶ ἐν τοῖς βαρυτέροις σφοδρὸν μετὰ καταλλήλου συμμετρίας. καὶ κεφ. ιδ'. ὁ ἐξτραόρδινεμ δικάζων ἐγκλήματι αὔξειν καὶ μειοῦν τὴν ποινὴν δύναται, ὥστε μέντοι ἐπὶ ἑκατέρου μὴ ὑπερβαίνειν τὴν συμμετρίαν. τὸ ά. διάτ. τοῦ ις'. τίτ. τοῦ μή. βιβλίου τῶν διατ. ἔστι κεφ. ί. τοῦ ά. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου, λέγον περὶ τὸ τέλος ὡς ἡ μὲν τῆς ὑποθέσεως ζήτησις ἐπιτέτραπται τῷ δικαστῇ, οὐ μὴν ἡ τοῦ νόμου ἐπεξέλευσις. ὁ δὲ ά. τίτ. τοῦ ν'. βιβλίου τῶν διατ. ἐτέθη εἰς βιβλίον νδ'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. ά. κεφ. ά. τὸ ιέ. διάτ. παρείθη. ἡ ά. διάτ. τοῦ ν'. τίτ. τοῦ ζ'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. πς'. τοῦ ά. τίτ. τοῦ θ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, οὔτε τὴν τοῦ προηγησαμένου ἀπόφασιν, οὔτε τὴν ἰδίαν δύνασθαί τινα ἀνακαλέσασθαι, εἰς ἀμφιβολίαν οὐ φέρεται· μηδὲ ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως προτείνεσθαι ἔκκλητον φανεροῦ νομίμου ἐστιν. ἡ ιέ. διάτ. τοῦ μζ'. τίτ. τοῦ θ'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. νέ. τοῦ νά. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγον, τὴν τιμωρίαν οὐκ ἔξεστι τῷ ἄρχοντι ἀνακαλέσασθαι. ζήτει καὶ τίτ. ν'. τοῦ αὐτοῦ ξ'. βιβλίου, κεφ. ά. θέμα τελευταῖον, καὶ βιβλίον ζ'. τίτ. β'. κεφ. κ'. καὶ βιβλίον θ'. τίτ. ά. κεφ. πδ'. καὶ ρκζ'. καὶ βιβλίον ξς'. τίτ. ή. κεφ. κθ'.

A *quòd neque ſuam ſententiam poteſt, neque ſucceſſorum quiſpiam retractare. & liber nonus, tit. xlvij. conſtit. xv. quòd Præſes non poteſt reuocare pœnam ſua ſententia definitam, & lib. ix. tituli xlvij. digeſt. xv.* L. Præſes. C. de pœnis.

SCHOL. BALS. Conſtit. 3. tit. vii. lib. j. Cod. non eſt poſita in Baſil. quanquam iſtiuſmodi tit. in lib. lx. poſitus tit. liiii. cap. xxiii. nouella Iuſtiniani xxxvii. quę de Eccleſiis Africanis diſſerit, non eſt poſita in Baſil. dat *interim* tamen his pœnitentiæ B tempus. Conſt. xxxiiij. tit. iiij. lib. j. Cod. non eſt poſita in Baſil. conſtit. ii. tit. i. nouellarum, eſt cap. xxii. tit. i. lib. iii. Baſil. quod habet, vt in compẽdio propoſitum eſt, *quod idem* è nouella Iuſtiniani cxxiii. cuius xv. cap. eſt, exemptum *eſt*. Digeſt. xii. & xiii. tit. xix. lib. xlviii. dig. eſt cap. xi. tit. lj. lib. lx. quod ſic habet: Pro qualitate delicti oportet pœnam pronunciari: & vero iudicem neque ſeuerum, neque mitem apparere: ſed in leuioribus lenem eſſe ipſum oportet, ac in grauioribus C cum benigno temperamento ſeuerum. Et cap. xiiij. Qui extra ordinem de criminibus cognoſcit, augere & minuere pœnam poteſt: ita tamen, vt in vtroque *modo* rationem non excedat. Digeſt. i. tit. xvi. lib. xlviii. dig. eſt cap. x. tit. i. lib. lx. quod circa finem dicit, quòd facti quidem quæſtio iudici commiſſa ſit, legis autem perſecutio non item. Tit. i. lib. 50. dig. poſitus eſt in lib. liiij. Baſil. tit. i. capite primo. Digeſt. autem xv. omiſſum eſt. Conſt. i. tit. l. lib. vii. cod. eſt cap. lxxxvi. tit. i. lib. ix. D Baſil. quod ſic habet: neque deceſſoris neque ſuam ſententiam quenquam reuocare poſſe, in dubium non venit: nec ab huiuſmodi decreto prouocationem proponi, explorati iuris eſt. Conſtit. xv. tituli xlvii. lib. ix. cod. eſt cap. lv. tit. li. lib. lx. Baſil. quod ſic dicit: Pœnam reuocare præſidi non licet. Quæras etiam tit. 50. eiuſdem lx. lib. cap. 1. thema vltimum & lib. vii. tit. ii. cap. xx. & lib. ix. tit. i. cap. lxxxiiii. & cxxvi. & lib. lxvi. tit. viii. cap. xxix.

Textvs.

In xlv. digeſto primi tit. xlj. libri, dicit, quòd dictam pœnam augere vel minuere magiſtratus abſque principali auctoritate non poteſt. Et liber xlviij. tit. xviij. Digeſti i. dicit, quòd ſi ſeruus metuens ad dominum reuerti, de ſe falſum dixerit, & poſt condemnationem, ipſo de conſciis interrogato veritas apparuerit, à pœna liberatur: & ab officio venditur, ne ad dominum reuertatur, & pretium datur domino. Is autem qui aliquem tanquam reum condemnauit, non poteſt eum abſoluere, ſi eum eſſe innocentem conſtiterit. Neque enim quis ſuam reuocat ſententiam, etiam ſi ſit pecuniaria. Oportet ergo de eo in criminibus referre ad Imperatorem. Et cap. nonum & xxvij. xix. tit. eiuſdem libri, quòd decurio, neque in metallum, nec ad opus metalli condemnatur, nec in furca ſuſpenditur, nec comburitur. Sed etiam ſi tale quid decretum fuerit, liberatur, non per magiſtratum, ſed per Imperatorem qui docetur, & pœnam commutat, vel eum liberat. Et quòd Præſides ſuas ſententias non mutant: ſed ſi quis de ſeipſo mentitus, & propter defenſionum inopiam condemnatus fuerit, & poſtea documenta inuenta fuerint quæ ad ſui iuris probationem ei oppitulentur, vel Imperator ipſum liberat, vel pœnam diminuit.

L. Moris pa. fin. ff. de pœnis. l. Diui fratres, ff. eodem.

Schol. Bals. Digeſt. xlv. tit. j. lib. xlij. eſt thema penult. cap. xlvi. tit. iii. lib. ix. Baſil. quod habet, quomodo ſcriptum eſt. Interrogabit verò quiſpiam, quum cap. xiij. tit. lj. lib. lx. paulo antè inſertum, iudicem augere & minuere pœnam poſſe dicat: qua ratione hîc dicatur contrarium. *Sanè verò* qui extraordinariè de crimine iudicat, augere & minuere pœnam poteſt: qui autem de ordinaria cauſſa, quæ ex lege definitam & certam pœnam habet, criminaliter iudicat, id facere non poteſt. Aut dicas, quòd ante ſententiam quidem augere & minuere pœnam, etiam à lege definitam, poſſit: poſt ſententiam autem non poſſit: deſiit enim eſſe iudex. Quorſum quæras cap. xiiij. eiuſdem li. tit. lib. lx. *Atque* in hunc *quidem* modum ſoluas & viij. thema cap. xiii.

Κείμενον.

Ἐν δὲ τῷ με΄. διατάγματι τοῦ α΄. τίτ. τοῦ μβ΄. βιβλίου φησὶν, ὅτι τὴν ψηφισθεῖσαν ποινὴν αὔξειν ἢ μειοῦν ὁ ἄρχων χωρὶς βασιλικῆς αὐθεντίας οὐ δύναται. καὶ βιβλίον μη΄. τίτ. ιη΄. διάτ. α΄. φησὶν, ὅτι ἐὰν δοῦλος φοβούμενος πρὸς τὸν δεσπότην ὑποστρέψαι, εἴπῃ καθ᾽ ἑαυτοῦ πλαστῶς, καὶ μετὰ καταδίκην ἐρωτηθέντος περὶ τῶν συνιστόρων φανῇ ἡ ἀλήθεια, ἐλευθεροῦται τῆς ποινῆς, καὶ διὰ τῆς τάξεως πιπράσκεται ἐφ᾽ ᾧ μὴ ὑποστρέψαι πρὸς τὸν δεσπότην, καὶ τιμὴ δεσπότῃ δίδεται. αὐτὸς δὲ ὁ καταδικάσας ὡς αἴτιόν τινα οὐ δύναται ἐλευθεροῦν ἀναίτιον εὑρισκόμενον. οὔτε γάρ τις τὴν οἰκείαν ψῆφον ἀνακαλεῖται, κἂν χρηματικὴ εἴη. δεῖ οὖν περὶ τούτου βασιλεῖ ἀναφέρειν ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων. καὶ διάτ. θ΄. καὶ κζ΄. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ὅτι ὁ βουλευτὴς οὔτε εἰς μέταλλον, οὔτε εἰς ἔργον μετάλλου καταδικάζεται, οὔτε φουρκίζεται, οὔτε καίεται, ἀλλ᾽ εἰ καί τι τοιοῦτο ψηφισθῇ, ἐλευθεροῦται οὐ διὰ τοῦ ἄρχοντος, ἀλλὰ διὰ τοῦ βασιλέως διδασκομένου, καὶ τὴν τιμωρίαν ἐναλλάσσοντος, ἢ ἐλευθεροῦντος. καὶ ὅτι οἱ ἄρχοντες οὐκ ἀνατρέπουσι τὰς ἰδίας ψήφους. εἰ μέντοι τις καθ᾽ ἑαυτοῦ ψευσάμενος, ἢ ἀπορίᾳ συστάσεων καταδικασθῇ, καὶ ὕστερον εὑρεθῶσι δικαιώματα βοηθοῦντα αὐτῷ, ὁ βασιλεὺς ἢ ἐλευθεροῖ αὐτὸν, ἢ μειοῖ τὴν ποινήν.

Σχόλιον.

Τὸ με΄. διάταγμα τοῦ α΄. τίτ. τοῦ μβ΄. βιβλίου, ἐστὶ θέμα παρατέλευτον τοῦ μς΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη. ἐρωτήσει δέ τις, καὶ μὴν τὸ κατωτέρω ἐντεθὲν ιγ΄. κεφ. τοῦ να΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου λέγει δύνασθαι τὸν δικαστὴν αὔξειν καὶ μειοῦν τὴν ποινήν. πῶς οὖν ἐνταῦθα λέγει τὸ ἐναντίον; ὁ μὲν δικάζων ἐξτραορδιναρίου ἔγκλημα, δύναται αὔξειν καὶ μειοῦν τὴν ποινήν, ὁ δὲ διὰ τῶν ἐγκληματικῶς ὀρδινάριῳ ὑποθέσει ἀπὸ νόμου ἐχούσῃ ὡρισμένην ποινὴν, οὐ δύναται τοῦτο ποιεῖν. ἢ εἰπὲ, ὅτι πρὸ μὲν ἀποφάσεως δύναται αὔξειν καὶ μειοῦν τὴν ποινὴν, κἂν ὡρισμένη ἀπὸ τοῦ νόμου ἐστί· μετὰ δὲ τὴν ἀπόφασιν οὐ δύναται. πέπαυται γὰρ τοῦ εἶναι δικαστής. καὶ ζήτει κεφ. ιδ΄. τοῦ αὐτοῦ να΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτω λύσον, καὶ τὸ η΄. θέμα τοῦ ιγ΄. κεφ.

τοῦ κα΄. βιβλίου, καὶ τὸ γ΄. καὶ δ΄. κεφ. τοῦ γ΄. τιτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου. τὸ α΄. διγέστ. τοῦ ιη΄. τιτ. τοῦ μη΄. βιβλίου, ἔστι θέμα ιθ΄. τοῦ α΄. κεφ. τοῦ ν΄ τιτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τὰ αὐτὰ λέγον ὅσα συνωψίσθησαν. τὸ θ΄. διγέστ. τοῦ αὐτοῦ τιτ. καὶ βιβλίου τῶν διγέστ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. τὸ κζ΄. κεφ. τοῦ ιθ΄. τιτ. τοῦ μη΄ βιβλίου τῶν διαταξέων, ἔστι θέμα β΄. τοῦ κζ΄. κεφ. τοῦ να΄. τιτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον, ἐὰν οἱ πολιτευόμενοι, ἢ οἱ τῆς πόλεως πρωτεύοντες ἁμάρτωσί τι κεφαλικὸν, ὡς ἀξίους αὐτοὺς εἶναι ἐξορίας, ἢ περιορισμοῦ, ἢ κεφαλικῆς τιμωρίας, δεῖ τὸν ἄρχοντα δεδεμένους αὐτοὺς φυλάττειν, καὶ ἀναφέρειν τῷ βασιλεῖ προσζευγνῦντα τῇ ἀναφορᾷ καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς ψῆφον. τὸ δὲ α΄. θέμα τοῦ αὐτοῦ κεφ. κζ΄. φησὶν, οἱ ἄρχοντες τὰς ἰδίας ἀποφάσεις ἀνατρέπειν οὐ δύνανται, καὶ ἐφ' ἑξῆς ὅσα συνωψίσθησαν.

Κείμενον.

Ταῦτα περὶ αὐτοτελῶν εἴρηται ψήφων. τὰ γὰρ κατὰ μέρος διαλαλούμενα δύναται ὁ δικαστὴς τελείως ἀναιρεῖν, καὶ ἐναλλάττειν. ὡς βιβλίον β΄. τιτ. α΄. διγέστ. ιδ΄. καὶ βιβλίον δ΄. τιτ. η΄. διγέστ. ιθ΄. καὶ κ΄. καὶ εἰκότως. ὁ μὲν γὰρ διαλαλήσας μένει δικαστὴς, ὁ δὲ ψηφισάμενος πέπαυται ἐπ' αὐτῷ τῷ πράγματι εἶναι δικαστὴς, ὡς βιβλίον μβ΄. διγέστ. νε΄.

Σχόλιον.

Τὸ ιδ΄. διγέστ. τοῦ α΄. τιτ. τοῦ μβ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι κεφ. ιδ΄. τοῦ γ΄. τιτ. τοῦ θ΄. βιβλίου, ὅ φησιν, ὃ κελεύσει, ἢ κωλύσει ὁ πραίτωρ, δύναται ἀνατρέπειν, οὐ μὴν ψῆφον οἰκείαν. τὸ ιθ΄. διγέστ. τοῦ η΄. τιτ. τοῦ δ΄. βιβλίου τῶν διγέστ. καὶ τὸ κ΄. εἰσὶ τοῦ τιτ. β΄. τοῦ βιβλίου ζ΄. κεφ. ιθ΄. οὕτως ἔχον, ὁ αἱρετὸς δικαστὴς τὸ δοκοῦν αὐτῷ ψηφίζεται, καὶ οὐ πολυπραγμονεῖ τὴν ψῆφον ὁ πραίτωρ. εἰ δὲ δόξει τοῖς αἱρετικοῖς δικαστηρίοις ὥστε τόδε ψηφίσασθαι, οὐκ ἔρρωται οὐδὲ ἀναγκάζεται ψηφίσασθαι. ψηφίζεται δὲ ὁ γνώμην ἔχων ὡς διὰ τοῦ διαλαλουμένου πᾶσαν τὴν δίκην τεμεῖν. εἰ δὲ ἐπὶ πολλοῖς προσελήφθη κεφαλαίοις, οὐ δοκεῖ ψηφίζεσθαι εἰ μὴ πάσας τὰς φιλονεικίας περατώσει. καὶ εἰ μὲν ψηφίζεται δοῦναί τι ἢ ἀπολυθῆναι τὸν ἐναγόμενον, οὐ δύναται μετὰ ταῦτα ψηφίζεσθαι τἀναντία. τὰ δὲ διαλαλούμενα ἐπὶ παρασκευῇ τῆς δίκης ἀμείβεσθαι δύναται. οἷον κελεύσας καλένδαις παραφυλάξαι,

A lib. xxj. & iij. atque iiij. cap. tit. iij. eiuſdem libri. Digeſt. i. tit. xviii. lib. xlviii eſt thema xix. cap. i. tit. l. lib. lx. quod eadem dicit, quæ in compendio ſunt propoſita. Digeſt. ix. tit. xix. eiuſdem lib. dig. non eſt poſitum in Baſil. Digeſt. xxvii. eiuſdem tit. & lib. dig. eſt thema ij. cap. xxvij. tit. li. lib. lx. quod ſic habet: Si decuriones vel principales ciuitatum capitale aliquid committant, vt exilio, relegatione, aut capitali pœna digni ſint, oportet præſidem eos vinctos cuſtodire, & ad Principem referre, relationi adiuncta in ipſos lata ſententia. Thema autem i. eiuſdem tit. ait: Præſides ſententias ſuas reſcindere nequeunt: & quæ deinceps in compendio ſunt propoſita.

TEXTVS.

Hæc de definitiuis ſententiis dicta ſunt. Quæ enim interlocutus eſt iudex, ea poteſt etiam omnino tollere, & mutare, vt liber xlij. tit. i. cap. xiiij. & meritò. Qui enim interlocutus eſt, iudex remanet: qui autem tulit ſententiam, illius rei iudex eſſe deſiit. vt liber xlij. tit. prim. caput lv.

l. quod veтuit. ff. de re iudicata. l. Iudex poſtea quam ff. eod.

SCHOL. BALS. Digeſtum xiiij. tit. i. lib. xlii. Digeſt. eſt caput xiiii. tit. iii. lib. ix. quod dicit: Quod iuſſerit vel prohibuerit Prætor, poteſt reuocare, non tamen ſuam ſententiam. xix. cap viii. tit. iiii. libri Digeſt. & xx. ſunt ii. tit. vii. libri, cap. xix. quod ſic habet: Qui autem eſt arbiter, ſeu electus iudex, id decernit quod ſibi videtur: nec de eius ſententia curat Prætor. Quod ſi in compromiſſariis iudiciis viſum fuerit vt hoc pronuncietur, non valet, nec cogitur ferre ſententiam. Fert autem ſentētiam, qui eſt hoc animo vt velit per id quod dicit, omnem cauſam decidere. Qui autē in multis capitibus iudex ſumptus eſt, non videtur ferre ſententiam, niſi omnibus controuerſiis finem impoſuerit: & decernit quidem vt det aliquid, vel vt qui conuenitur, abſoluatur, nō poteſt poſtea contrarium ſtatuere; ſententiæ autem interlocutoriæ, quæ fiunt in præparatione iudicii, mutari poſſunt. vt ſi iuſſit ſiſtere calēdis,

& poſtea interlocutus eſt Idibus. Et caput xx. Etiamſi in pronuncianda ſententia errauerit, non ſe corrigit: poſtquam enim pronunciauit, Iudex eſſe deſiit. Digeſtum lv. tit. i. lib. xlij. eſt caput lv. tit. iij. lib. ix. quod ſic habet: Qui ſententiam pronuntiauit, deſinit eſſe iudex, nec iam ſententiam ſuam corrigit.

A καὶ ὕστερον διελάλησε τοῖς εἰδοῖς. καὶ κεφ. κʹ. κἂν πλανηθῇ ἐν τῷ ψηφίζεσθαι, οὐ διορθοῦται. ψηφισάμενος γὰρ πέπαυται εἶναι δικαστής. τὸ δὲ νεʹ. διγέστ. τοῦ αʹ. τίτ. τοῦ μβʹ. βιβλίου, ἔστι κεφ. νεʹ. τοῦ γʹ. τίτ. τοῦ θʹ. βιβλίου, οὕτως ἔχον, ὁ ψηφισάμενος πέπαυται εἶναι δικαστής, καὶ οὐκέτι διορθοῦται τὴν ψῆφον.

TITVLVS DECIMVS.

De adminiſtratione rerum Eccleſiaſticarum, & de iis quæ ſunt propria Epiſcopi.

Cap. I.

Quòd oporteat Oeconomum eſſe ex clero Eccleſiæ, Synodi Chalced. can. xxvi. Syn. Nic. ſecūdæ canon xi. Theophili ex commonitorio canon ix.

Textvs.

Xxxij conſt. vi. tituli primi libri Cod. dicit oportere Oeconomum fieri ab Epiſcopo. & xli. eiuſdem tit. conſtit. quòd ſit habita illius examinatione. xxiiij. verò ſecundi tituli conſtat. quòd oportet Oeconomos ſingulis menſibus, vel tranſactis ad ſummum duobus, apud Arcarios rationem reddere de ijs quæ in periculo verſantur, & quòd vnuſquiſque quidem Oeconomus quærit, quæ ad ſuam adminiſtrationem pertinent. Reliqui autem Oeconomi ex iuſſu Patriarchæ in ſcriptis dato rationibus ſe id legiſſe ſubſcribunt: & quod abſque eiuſmodi obſeruatione in rationem refertur, id Oeconomi è domo ſua ſoluunt. Et xlvij. tertij. tit. quòd Oeconomus reddit epiſcopo ſingulis annis rationem ſuæ adminiſtrationis: & ſi quid vel damni attuliſſe vel lucri feciſſe viſus ſit, reddit: ſin autem ante redditam rationem ſit mortuus, tenentur eius hæredes. Tenentur autem & quòd fuerit negligens, & quòd ijs, qui ſoluendo non erant, elocarit.

Auth. vt determin. ſit num.

Secunda verò conſtit. ſecundi tit. Nouellarum, prohibet Oeconomis, & orphanotrophis, & reliquarum ſanctarum domorum adminiſtratoribus, & præterea etiā omniū chartulariis, & eorum parentibus, & filijs, & ſibi per matrimonium affinitate coniunctis, bonorum ſacroſanctarū ædium emphyteuſes, locationes, & hypothecas, vel per ſe, vel per interpoſitas perſonas accipere:

ΤΙΤΛΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ.

B

Κεφάλαιον αʹ.

ΠΕΡΙ διοικήσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, καὶ περὶ τῶν ἰδικῶν τοῦ ἐπισκόπου, περὶ τοῦ χρῆναι τὸν οἰκονόμον καὶ τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας εἶναι, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κϛʹ. συνόδου Νικαίας τῆς βʹ. κανὼν ιαʹ. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν θʹ.

Κείμενον.

Η λβʹ. διάτ. τοῦ γʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, λέγει τὸν οἰκονόμον χρῆναι παρὰ τοῦ ἐπισκόπου γίνεσθαι. καὶ ἡ μαʹ. διάταξ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι κατὰ δοκιμασίαν γίνεται. ἡ δὲ κδʹ. τοῦ
C
βʹ. τίτ. ὅτι δεῖ τοὺς οἰκονόμους, κατὰ μῆνα, ἢ τὸ μήκιστον, ὑπὲρ δύο, λογοθετεῖσθαι πρὸς τοὺς ἀρκαρίους ἐπὶ κινδυνεύουσιν, καὶ ὅτι ἕκαστος μὲν οἰκονόμος ζητεῖ τὰ τῆς ὑφ' ἑαυτὸν διοικήσεως, οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ πρόσταξιν ἔγγραφον τοῦ πατριάρχου, τοῖς λογισμοῖς ὑπογράφουσι τὸ, ἀνέγνων· καὶ τὸ χωρὶς τῆς τοιαύτης παρατηρήσεως λογιζόμενον, οἴκοθεν οἱ οἰκονόμοι διδόασι, καὶ ἡ μβʹ. τοῦ γʹ. τίτ. ὅτι κατ' ἐνιαυτὸν ὁ οἰκονόμος παρατίθεται λόγον τῆς αὐτοῦ διοικήσεως τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ ἀποδίδωσιν, εἴ τι φανῇ βλάψας,
D
ἢ κερδάνας. Εἰ δὲ τελευτήσει πρὸ τῶν λογισμῶν, ὑπόκεινται τούτοις οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ. ὑπόκειται γὰρ καὶ ἀπὸ ῥαθυμίας, καὶ ἐν ἀπόροις ἐκδόσει. ἡ δὲ βʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἀπαγορεύει τοῖς οἰκονόμοις καὶ ὀρφανοτρόφοις, καὶ διοικηταῖς τῶν λοιπῶν εὐαγῶν οἴκων· ἔτι μὴν καὶ τοῖς πάντων χαρτουλαρίοις, καὶ τοῖς τούτων γονεῦσι, καὶ παισὶ, καὶ τοῖς κατὰ γένος ἢ γάμον αὐτοῖς συναπτομένοις, ἐμφυτεύσεις, καὶ μισθώσεις, καὶ ὑποθήκας πραγμάτων τῶν εὐαγῶν οἴκων, ἢ δι' ἑαυτῶν, ἢ διὰ παρενθέτων προσώπων λαμβάνειν,

ἐπεὶ καὶ τὸ συνάλλαγμα ἀκυροῦται, καὶ πᾶσα ἡ περιουσία τῶν οἰκονόμων, καὶ χαρτουλαρίων, καὶ διοικητῶν, οἷς κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον συνάπτονται, εἰς τὸν ἅγιον οἶκον, ἐξ οὗ τὸ πρᾶγμα λαμβάνουσι, περιέρχεται μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτήν.

A *Nam & contractus infirmatur, & omnes facultates Oeconomorum, & chartulariorum, & adminiſtratorum, eorúmque qui ſunt eis affinitate coniuncti, ad ſacroſanctam domum, ex qua rem accipiunt, redit poſt mortem ipſorum.*

Σχόλιον.

Ἡ λβʹ. διάτ. τοῦ γʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ μαʹ. οὐδὲ ἡ μβʹ. ἀνάγνωθι δὲ τὴν γʹ. Ἰουστινιανοῦ νεαράν. ζήτει κεφ. τελευταῖον τοῦ βʹ. τίτ. τοῦ γʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, ὥσπερ δὲ τὴν περὶ τοῦτο δαπάνην ὡρίσαμεν, οὕτως προσήκει τὸν κατὰ καιροὺς ἁγιώτατον πατριάρχην, καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους οἰκονόμους περισκοπεῖν τοῦτο, καὶ τὰς ἄλλας δαπάνας τὰς γινομένας ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πόρων περὶ εὐσεβεῖς δαπανᾶσθαι πράξεις, καὶ θεῷ ἀρεσκούσας, καὶ εἰς ἐκείνους ταύτας χορηγεῖν, τοὺς τῇ ἀληθείᾳ δεομένους, καὶ οὐκ ἔχοντας ἑτέρωθι τροφῆς ἀφορμήν· ταῦτα γὰρ τὸν δεσπότην θεὸν θεραπεύει. ἀλλὰ μὴ προστασίαις, καὶ σπουδαῖς ἀνθρώπων τὰς ἐκκλησιαστικὰς δαπάνας εἰς ἀνθρώπους εὐπορῶντας ἐπιδιδόναι, καὶ ἐντεῦθεν τοὺς ἀπορουμένους μὴ τυγχάνειν τῶν ἀναγκαίων· ἴστωσαν γὰρ οἱ θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι, οἵ τε νῦν, οἵ τε κατὰ καιροὺς ἐσόμενοι, ὡς εἴ τι παρὰ ταῦτα πράξαιεν, ταῖς τε ἐκ θεοῦ ποιναῖς ὑποκείσονται, καὶ ἐκ τῆς αὐτῶν οὐσίας τὸ ἀζήμιον τῇ ἁγιωτάτῃ περιποιήσουσιν ἐκκλησίᾳ. ἡ βʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκʹ. ἤτοι θέμα βʹ τοῦ ζʹ κεφ. τοῦ βʹ. τίτ. τοῦ εʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. Σημείωσαι τὴν παροῦσαν Ἰουστινιανοῦ νεαρὰν διὰ τὰ γινόμενα τυπώματα παρὰ τῶν πατριαρχῶν χάριν ἀδελφάτων, καὶ λοιπῶν σιτηρεσίων, πρὸς πρόσωπα πλουτοῦντα καὶ παραδυναστεύοντα. καὶ λέγε ταῦτα μὲν εἶναι ἀνίσχυρα κατὰ τὴν περίληψιν, τὰ δὲ πρὸς ἐνδεεῖς γινόμενα εἶναι βέβαια.

SCHOL. BALS. Conſtitutio xxxii. tit. iii. lib. i. Codicis, non eſt poſita in Baſilicis, neque xli. neque xlii. legas autem & tertiam Iuſtiniani Nouellam ſiue caput vlt. ii. tit. iii. libri Baſilic. quod ſic ha- II bet: Sicut ſumptum, qui hac in re fit, definimus, ita etiam oportet ſanctiſſimum illius temporis Patriarcham, & Religioſiſſimos Oeconomos conſiderare, vt alii etiam ſumptus qui fiunt ex reditibus eccleſiæ in piis actionibus & deo gratis conſumantur: & eos illis ſubminiſtrent, qui ſunt re vera indigentes, & aliunde non habent alimentum. Hæc enim dominum deum placant, & non hominis imperio ac ſtudio Eccleſiaſticos ſumptus hominibus diuitibus largiri, & C ea ratione pauperes neceſſariis priuari: ſciant enim ſanctiſſimi Oeconomi qui ſunt illo tempore futuri, quòd ſi quid præter hæc fecerint, & pœnas à deo infligendas ſuſtinebunt, & ex ſuis facultatibus indemnitatem Eccleſię præſtabunt. Conſtitutio ii. tit. ii. Nouellarum eſt Nouella Iuſtiniani cxx. ſiue thema ii. cap. vij. tit. ii. lib. v. Baſilic. quod habet, vt in compendio propoſitum eſt. Nota præſentem Iuſtiniani Nouellam, propter decreta, quæ fiunt à Patriarchis, de fraternitatibus, & reliquis commeatibus, D frumentariisve teſſeris, quæ dantur diuitibus & valde potentibus: & dic ea quidem non eſſe valida: eſſe autem valida, quæ fiunt pauperibus.

Κεφάλαιον β.

Περὶ διοικήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἀποστόλων κανὼν ληʹ. μʹ. μαʹ. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν κδʹ. κεʹ. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς κεφ. βʹ. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κεφ. ςʹ. ιʹ.

CAP. II.

De rerum Eccleſiaſticarum adminiſtratione, Apoſtolorum canon xxxviij. xl. xli. Syn. Antioch. canon xxiiij. xxv. Cyrilli ex epiſtola ad Domnum caput ij. Theophili ex commonitorio, canon vj. x.

ἀλλὰ τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ διαφέρουσι, καὶ μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν λογισμοὺς τῶν τοιούτων πραγμάτων ὁ οἰκονόμος ἀπαιτεῖται. τὰ δὲ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς κτηθέντα, καὶ ἐκποιοῦσι, καὶ διατίθενται ἐπ' αὐτοῖς. καὶ ἡ με. ὅτι οἱ ἐπίσκοποι, καὶ πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι κουασικάστρενσε ἔχουσι, καὶ διατίθενται νομίμως ἐπ' αὐτῷ· καὶ οὐχ ὑπόκειται ἡ διαθήκη τῇ δεινοφικιώσῳ. ἡ δὲ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι οἱ ἐπίσκοποι τὰ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῖς κτηθέντα κινητὰ, ἢ αὐτοκίνητα, εἰς ἰδίους συγγενεῖς, ἢ ἄλλους οἱουδήποτε τρόπῳ οὐ μεταφέρουσιν, ἀλλὰ δαπανῶσιν αὐτὰ εἰς λύσιν αἰχμαλώτων, καὶ πτωχῶν διατροφὴν, ἢ εἰς συμφέρον τῆς ἰδίας ἐκκλησίας. τὰ δὲ μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν ἐκ τούτων περιττεύοντα, ἡ κατ' αὐτοὺς ἐκκλησία οἰκειοῦται, ἄδειαν δὲ ἔχουσιν ἐκποιεῖν ἅτινα πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἐσχηκότες ἀποδείξωσι, καὶ ὅσα μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν εἰς αὐτοὺς περιῆλθεν ἀπὸ συγγενῶν, οἷς ἐξ ἀδιαθέτου μέχρι τετάρτου βαθμοῦ διαδέχεσθαι δύνανται. ταῦτα δὲ κρατεῖ καὶ ἐπὶ ὀρφανοτρόφων, καὶ πτωχοτρόφων, καὶ νοσοκόμων, καὶ γεροντοκόμων, καὶ ξενοδόχων, καὶ πάντων τῶν ἄλλων διοικητῶν τῶν σεβασμίων οἴκων, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐν τῷ καιρῷ τῆς διοικήσεως αὐτῶν κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον περιελθοῦσιν. ἡ δὲ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἁπλούστερόν φησιν ὅτι τὰ μετὰ τὴν χειροτονίαν κτηθέντα τοῖς ἐπισκόποις, ταῖς αὐτῶν ἐκκλησίαις διαφέρει, ἥτις λέγει ὅτι πάντες οἱ κληρικοὶ, τουτέστι πρεσβύτεροι, διάκονοι, ἀναγνῶσται, ψάλται, τὰ ὁπωσοῦν αὐτοῖς κτηθέντα πράγματα, κἂν ὑπεξούσιοι ὦσιν, ἴδια ἔχουσι, καὶ δωροῦνται, καὶ διατίθενται ἐπ' αὐτοῖς, οὕτω μέντοι, ὥστε τοὺς αὐτῶν παῖδας, ἢ, τούτων οὐχ ὑπαρχόντων, τοὺς γονεῖς αὐτῶν κομίζεσθαι τὸ νόμιμον μέρος. ἡ δὲ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ἐὰν ἐπίσκοπος, ἢ κληρικὸς οἱουδήποτε βαθμοῦ, ἢ ἐκκλησίας διακόνισσα τελευτήσῃ ἄνευ διαθήκης, ἢ νομίμων διαδόχων, ἡ τούτων διαδοχὴ προσκυροῦται τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν ᾗ κεχειροτόνηται.

ſed ea ad ſuam eccleſiam pertinent, & ab Oeconomis poſt eorum mortem rationes petuntur. Quæ autem ante epiſcopatum acquiſita ſunt, & alienant, & de ipſis diſponunt. Et xlv. quòd epiſcopi, & presbyteri, & diaconi habent quaſi caſtrenſe, & de iis legitimè diſponunt: nec cadit in teſtamẽtum querela inofficioſi. Iij conſtit. ij. tit. nouellarum, dicit, quòd Epiſcopi, ea quæ poſt epiſcopatum ab ipſis acquiſita ſunt, mobilia, vel per ſe mouentia, in ſuos cognatos, vel vllo alio modo non transferunt, ſed ea conſumant in redemptionem captiuorum, vel ad alendos pauperes, vel ad ſuæ Eccleſiæ vtilitatem. Quæ itaque ex illis poſt eorum mortem ſuperſunt, ea ab illorum Eccleſia vendicantur. Habent autem facultatem alienandi ea quæ ipſos ante Epiſcopatum habuiſſe probatum fuerit: & quæ poſt Epiſcopatum à cognatis ad ipſos peruenerint, quibus ab inteſtato ad iiij. vſque gradũ poſſunt ſuccedere. Hæc autem ſeruantur etiam in orphanotrophis, & ptocotrophis, & noſocomis, & gerontocomis, & xenodochis, & omnibus aliis adminiſtratoribus venerabiliũ domorum, in iis quæ tempore ſuæ adminiſtrationis eis hoc modo obueniunt. Secunda autem pr. tit. Nouellarum conſtit. dicit ſimplicius, quòd, quæ poſt ordinationem ab Epiſcopis acquiſita ſunt, ad ipſorum Eccleſiam pertinent: quæ dicit, quòd omnes clerici, hoc eſt, presbyteri, diaconi, lectores, cantores, res quæ à ſe quomodocunque acquiſita ſunt, etiamſi ſint in poteſtate, habent proprias, & donant, ac de eis diſponunt: ita tamen vt eorum filij, vel, ſi non adſint, eorum Parentes partem legitimam auferant. Tertia autem ſecundi tituli Nouellarum conſtit. dicit, quòd ſi Epiſcopus, vel clericus cuiuſcunque gradus, vel eccleſiæ Diaconiſſa mortua fuerit ſine teſtamento, vel legitimis ſucceſſoribus, eorum ſucceſſio pertinet ad Eccleſiam in qua ſunt ordinati.

Σχόλιον.

Ἡ λγ'. διάτ. τοῦ ϛ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. η'. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, Καὶ ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ διάκονος, ὅσα κτήσεται καὶ ἐν ὑπεξουσιότητι ἐκποιείτω, καὶ διατιθέσθω ἐπ' αὐτοῖς ὡς βούλεται, καὶ μὴ ἐκδικείσθωσαν παρὰ τῶν ἐχόντων αὐτὸν ὑπεξούσιον,

SCHOL. BALS. Xxxiij conſtitutio iij. tit. i. lib. cod. eſt cap. viii. iij. tit. iii. libri Baſilic. quod ſic habet: Et Presbyter, & Diaconus, quęcunque acquiſiuit, etiã dum eſſet in parentis poteſtate, alienet: & de iis diſponat quibus voluerit, nec vindicentur ab illis qui eum habent in poteſtate,

vel conferantur fratribus, vel eorum filiis: ſed filij ipſorum ea accipiant, etſi non facto teſtamento ſint mortui. Conſtitutio xli. tit. iij. lib. i. cod. non eſt poſita in Baſil. ſimiliter neque conſt. xlv. eiuſdem tit. & lib. Conſt. iii. tit. i. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxxi. *ac* poſita *eſt* in lib. v. tit. iii. Cuius ſanè nouellæ cap. 10. hæc eadem docet, quæ in compendio ſunt propoſita, voce, immobiles, tantummodo adiecta. Dicit enim, neque mobilia, neque immobilia, neque ſe mouentia, ab epiſcopis poſt epiſcopatum acquiſita, alienari. At tit. x. nouellarum, vt ex textu conſtat, mobilium & ſe mouentium duntaxat meminit. Conſt. 2. tit. i. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxiii. poſitá*que eſt* in lib. iii. Baſil. tit. i. atque xlii. eius cap. dicit, quæcunque in textu ſcripta ſunt. Conſtit. iii. tit. ii. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxxi. poſitá*que eſt* in lib. v. Baſil. tit. iii. ac circa 10 cap in fine dicit, quæcunque in textu compendioſè propoſita ſunt.

A ἢ συνεισφερέσθωσαν τοῖς ἀδελφοῖς, ἢ τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ἀλλ' οἱ παῖδες αὐτῶν λαμβανέτωσαν αὐτὰ, κἂν μὴ διαθέμενοι τελευτήσωσι. ἡ μά. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ὡσαύτως οὐδὲ ἡ μθ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου. ἡ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλά. κειμένη ἐν βιβλίῳ έ. τίτ. γ'. ἧς δὲ νεαρᾶς τὸ ί. κεφ. αὐτὰ ταῦτα διδάσκει ὅσα καὶ συνωψίσθησαν, προστιθέμενοι μόνην
B σημασίαν τῶν ἀκινήτων. λέγει γὰρ μήτε κινητὰ, ἢ ἀκίνητα, ἢ αὐτοκίνητα, παρὰ τῶν ἐπισκόπων μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν κτηθέντα ἐκποιεῖσθαι. ὁ δὲ τίτ. τῶν νεαρῶν, ὡς παρίσταται ἀπὸ τοῦ κειμένου, μόνων κινητῶν καὶ αὐτοκινήτων μέμνηται. ἡ β'. διάτ. τοῦ ά. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. ά. καί φησι τὸ μβ'. αὐτῆς κεφ. ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. ἡ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλά. κειμένη ἐν βιβλίῳ έ. τῶν βασιλικῶν, τίτ. γ'. καὶ λέγουσα περὶ τὸ ί. κεφ. κατὰ τὸ τέλος ὅσα συνο-
C ψίσθησαν εἰς τὸ κείμενον.

Cap. VI.

De rebus propriis Epiſcopi, & quòd non debet mori inteſtatus, Apoſt. canon xl. Synodi Antioch. canon xxiiij. Syn. Chalced. can. xxij. Syn. Sardic. can. xij. Syn. Carth. can. xxviij. lxxxi lege etiam quæ adſcripta ſunt in v. capite præſentis tituli.

Κεφάλαιον ϛ'.

Περὶ τῶν ἰδικῶν τοῦ ἐπισκόπου πραγμάτων, καὶ ὅτι οὐκ ὤφειλεν ἀδιαθέτως τελευτᾶν, ἀποστόλων κανὼν μ'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν κδ'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κβ'. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ιβ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν κδ'. πά. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ έ. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ.

Cap. VII.

Vt Dei Eccleſiæ quæ ſunt in barbaricis gentibus, conuenienter conſuetudini quæ inualuit, adminiſtrentur, Syn. Conſtantinop. can. ij. Syn. Chal. can. xxviij. Syn. vi. can. xxx. xxxvij. xxxix.

Κεφάλαιον ζ'.

Περὶ τοῦ τὰς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσιν
D οὔσας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας μετὰ τὴν κρατήσασαν διοικεῖσθαι συνήθειαν, συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν β'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κή. συνόδου ϛ'. κανὼν λ'. λζ'. λθ'.

Cap. VIII.

Vt nec Epiſcopus, nec clericus det Hæretico in donatione vel in teſtamento, etiam ſi ſit cognatus, Syn. Carth. can xxij. lxxxi.

Κεφάλαιον ή.

Περὶ τοῦ μήτε ἐπίσκοπον μήτε κληρικὸν διδόναι διὰ δωρεᾶς ἢ διαθέσεως αἱρετικῷ, κἂν εἴη συγγενὴς αὐτοῦ, συνόδου Καρθαγένης κανὼν κβ'. πά.

Textvs.

Non ſolùm ab Epiſcopis, & clericis, prohibentur Hæretici capere, ſed etiam ab aliis. Dicit enim lib. i. tit. viij. conſtitutio, quòd neque Orthodoxus poteſt vllo modo transferre in Hæreticum

Κείμενον.

Οὐ μόνον ἀπὸ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν κωλύονται λαμβάνειν οἱ αἱρετικοὶ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἑτέρων. εἴρηται γὰρ βιβλίῳ ά. τίτ. έ. διάτ. ί. ὅτι οὔτε ὀρθόδοξος δύναται καθ' οἱονδήποτε τρόπον μεταφέρειν εἰς αἱρετικὸν,

ἀκίνητον πρᾶγμα, ἔχον ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, ἐπεὶ φισκεύεται. ἡ μέντοι γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ἐὰν ὀρθόδοξος ἔχων κτῆσιν, ἐν ᾗ ἁγία ἐστὶν ἐκκλησία, ἐκποιήσῃ, ἢ καταλίπῃ, ἢ ἐμφυτεύσῃ, ἢ μισθώσῃ, ἢ καθ' οἱανδήποτε διοίκησιν παράσχῃ Ἰουδαίῳ, ἢ σαμαρείτῃ, ἢ ἕλληνι, ἢ μοντανιστῇ, ἢ ἀρειανῷ, ἢ ἁπλῶς ἄλλῳ αἱρετικῷ, ἡ ἐκκλησία τῆς αὐτῆς κώμης τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν ἐκδικείτω. βιβλίον α΄ τίτ. ε΄. διάτ. ιη΄. ἐὰν ὁ αἱρετικὸς ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν στρατείας, ἢ ἀξίας, ἢ δημόσιον πρᾶξαι φρόντισμα, ἢ παιδεῦσαι, ἢ συνηγορῆσαι, προσποιεῖται τὸν ὀρθόδοξον, καὶ φανῇ γαμετὴν ἢ παῖδας ἔχων αἱρετικούς, ἐκβάλλεται· εἰ δὲ καὶ λάθῃ, οὐ δύναταί τι τῶν αὐτοῦ δωρεῖσθαι, ἢ ἄλλως ἐκποιεῖν αἱρετικῷ, ἀλλὰ ταῦτα, καὶ τὴν αἱρετικῷ καταφερομένην αὐτοῦ κληρονομίαν, ἐκδικεῖ τὸ δημόσιον. καθόλου γὰρ οἱ μετασχόντες στρατείας, ἢ ἀξίας, ἢ συνηγορείας, ἢ δημοσίας φιλοτιμίας, ἢ συγκροτήσεως, παρὰ μόνων ὀρθοδόξων κληρονομοῦνται, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν εἰς αἱρετικοὺς ὁπωσοῦν ἐρχόμενα τὸ δημόσιον ἀπαιτεῖ. ἡ δὲ αὐτὴ διάτ. φησὶν ὅτι ἐὰν τῶν παίδων οἱ μὲν εἰσὶν αἱρετικοί, οἱ δὲ ὀρθόδοξοι, μόνοι κληρονομοῦσιν οἱ ὀρθόδοξοι· εἰ δὲ πάντες εἰσὶν αἱρετικοί, συγγενεῖς ὀρθόδοξοι κληρονομοῦσιν, ἢ μὴ ὄντων ὁ φίσκος διαδέχεται. διάτ. ιθ΄. οἱ αἱρετικοὶ τοῦ αἱρετικοῦ παῖδες, οὔτε δωρεάν, οὔτε κλῆρον αὐτοῦ λαμβάνουσι. διάτ. κβ΄. οὔτε ἀπὸ στρατιωτικῆς διαθήκης αἱρετικὸς κληρονομεῖ, ἢ ληγάτον λαμβάνει.

Σχόλιον.

Ἡ ιδ΄. διάτ. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκε΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ ε΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. γ΄. καὶ φησὶ τὸ γ΄. θέμα τοῦ ια΄. κεφαλ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. ἡ ιη΄. διάταξις τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ ιθ΄. οὐδὲ κβ΄.

Κείμενον.

Ἡ δὲ περὶ αἰτίας ἐξερεδατιώνων τάττουσα ρκα΄. νεαρά, φησὶν ὅτι ἐὰν γονεὺς ὀρθόδοξος ὢν αἴσθηται τοὺς ἰδίους παῖδας μὴ ὄντας ὀρθοδόξους, ἄδειαν ἔχει ποιεῖν αὐτοὺς ἀποκληρονόμους.

A *rem immobilem, in qua eſt orthodoxa eccleſia: alioqui à fiſco vendicatur. Tertia decima autem ij. tit. Nouellarum conſtit. dicit, quòd ſi orthodoxus qui habet poſſeſſionem, in qua eſt facta eccleſia, eam alienauerit, vel reliquerit, vel in emphyteuſin dederit, vel locauerit, vel quacunque adminiſtratione præbuerit Iudæo, vel Samaritano, vel Græco, vel Montaniſtæ, vel Arriano, vel, vt ſemel dicam, alij Hæretico, eccleſia eius pagi, illius dominium vendicet. Liber i. tit. v. conſt. xviij. Si Hæreticus, vt militiam vel dignitatem aſſequatur, vel vt publicam curationem* B *obeat, vel doceat, vel cauſas agat, ſe orthodoxum eſſe ſimulet, & eum vxorem, vel filios habere hæreticos apparuerit, eiicitur: ſin autem etiam non compertum fuerit, non poteſt aliquid ſuum dare vel alienare Hæretico, ſed illa quomodo quæ ad Hæreticum pertinent, Eccleſia fiſcus vendicat. omnino enim qui militiam, vel dignitatem, vel aduocationem, vel publicum munus & exercitium ſunt conſecuti, habent ſolos orthodoxos hæredes: & quæ ex ipſis quomodocunque ad Hæreticos perueniunt, publicum ærarium repetit. Rurſus eadem conſtitutio dicit: Si filiorum alij ſint* C *hæretici, alij orthodoxi, ſoli orthodoxi hæreditatem capiunt. Si verò nulli ſint, ſuccedit fiſcus. Conſtit. xix. Hæreticus hæretici filius neque donationem neque hæreditatem patris percipit. Conſt. xxij. Neque ex militis teſtamento hæreticus hæreditatem aut legatum capit.*

L Cognouimus. C. De Hæret. & Manich.

SCHOL. BALS. Conſtit. xiiii. tit. v. libri i. cod. non eſt poſita in Baſil. Conſtit. iij. tit. ii. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxxv. poſitáque eſt in lib. v. Baſil. tit. iii. atque iii. thema cap. xi. D eiuſdem tituli dicit, quæcunque in textu ſcripta ſunt. Conſtitutio xviii. tit. v. lib. i. cod. non eſt poſita in Baſilicis, neque xix. neque xxii.

TEXTVS.

Quæ autem exhæredationũ cauſas ponit, cxxi. Nouella dicit, quòd ſi Pater orthodoxus ſenſerit ſuos filios non eſſe orthodoxos, eſt in eius poteſtate ipſos exhæredare:

Sin autem contrà pater eſt Hæreticus, non ſit in eius poteſtate alios hæredes ſcribere quàm ſuos filios orthodoxos: vel ſi non ſint, cognatos orthodoxos. Si qui autem ex filiis ſint orthodoxi, alij verò non, eius facultates veniunt ad orthodoxos, etiamſi pater alios hæredes ſcripſerit. Sin autem poſtea Hæretici fratres, orthodoxi facti fuerint, datur eis ſua pars, ſed non etiam percepti fructus: nec illi adminiſtrationis rationem exigunt. Sed interea orthodoxi bona eorum alienare non poſſunt. Sin autem omnes filij ſint Hæretici, cognati orthodoxi erunt hæredes. Si verò non ſunt, tunc ſi Parentes quidem ſunt clerici, Eccleſia in qua habitationem habuit, res accipit. Sin autem eccleſiaſtici fuerint negligentes in bonis intra annum vendicandis, Fiſcus ea accipit. At ſi laici fuerint, ſiue teſtati ſint, ſiue non, facultates fiſcus capit. Eadem obtinent ſi filius orthodoxus parentes hæreticos eſſe ſentiat, quãdo videlicet ipſe teſtamentũ facit, eiue ſucceditur. Conſtitutio de Samaritanis i. quæ eſt ſecunda tit. iij. Nouellarum, permiſit Samaritanis tum ex donatione atque teſtamento capere, tum donare, & ad liberos ſuos, parentes, cognatos Samaritanos tranſmittere. Poſtrema de Samaritanis, quæ eſt tertia tertij tituli Nouellarum, dicit quòd Samaritani nec ſunt hæredes ex teſtamento, vel ab inteſtato: nec legata, vel donationes capiunt. Sed nec habent ſucceſſores ab inteſtato Samaritanos, vel eos qui ſe orthodoxos quidem eſſe ſimulant, non autem ita ſentiunt. Sed nec teſtari, vel legare, vel donare poſſunt, niſi iis qui ſunt orthodoxi & fide & operibus. Quòd ſi non ſunt, bona eorum poſt mortem ad fiſcum redeunt. Cæterùm qui Samaritani terras colunt, parentes, atque liberos ſuos hæredes ſcribere, atque ipſis & ex tranſuerſo cognatis, tametſi Samaritani ſint, legare poſſunt: Quod ſi horum nullus ſit, prædij in quo defunctus agricolabatur, dominus ſubſtantiam capit: quippe qui vicem fiſci in hoc obtineat. Tertia conſtit. ij. tit. Nouellarum dicit: Nullus Hæreticus nec per conductionem, vel emphyteuſim, vel emptionem, vel alio modo bona immobilia accipiat ab Eccleſia vel alio venerabili loco.

A Εἰ δὲ τοὐναντίον γονεύς ἐστιν αἱρετικὸς, μὴ ἐχέτω ἄδειαν ἄλλους γράφειν κληρονόμους, εἰ μὴ τοὺς ὀρθοδόξους αὐτῶν παῖδας, ἢ μὴ ὄντων τούτων, συγγενεῖς ὀρθοδόξους. Εἰ δέ τινες τῶν παίδων εἰσὶν ὀρθόδοξοι, τινὲς δὲ οὔ, ἡ οὐσία εἰς τοὺς ὀρθοδόξους ἔρχεται, κἂν ὁ πατὴρ ἄλλους ἔγραψε κληρονόμους· εἰ δὲ μετὰ ταῦτα οἱ αἱρετικοὶ ἀδελφοὶ, ὀρθόδοξοι γένωνται, δίδοται αὐτοῖς τὸ αἱρεθὲν αὐτοῖς μέρος, οὐ μὴν καὶ οἱ περιλαβόντες καρποὶ, οὔτε λόγους ἀπαιτοῦσι τῆς διοικήσεως. τέως δὲ τὰ πράγματα οἱ ὀρθόδοξοι ἐκποιεῖν οὐ
B δύνανται. Εἰ μέντοι μέχρι τελευτῆς ἐπιμένουσι τῇ πλάνῃ, πλήρη τὴν δεσποτείαν κτῶνται οἱ ὀρθόδοξοι, καὶ οἱ κληρονόμοι. Εἰ δὲ πάντες οἱ παῖδες αἱρετικοί εἰσι, συγγενεῖς ὀρθόδοξοι κληρονομοῦσιν· Εἰ δὲ μὴ εἰσὶν, τότε εἰ μὲν κληρικοί εἰσιν οἱ γονεῖς, ἡ ἐκκλησία τῆς πόλεως ἐν ᾗ τὴν οἴκησιν εἶχον, λαμβάνει τὰ πράγματα· Εἰ δὲ ἐκκλησιαστικοὶ ἀμελήσουσιν ἐνιαυτῷ ἐκδικῆσαι τὰ πράγματα, ὁ φίσκος αὐτὰ λαμβάνει, εἰ δὲ λαϊκοί εἰσιν, ὁ φίσκος αὐτὰ λαμβάνει, εἴτε διέθεντο, εἴτε μή. τὰ αὐτὰ κρατεῖ ἐὰν ὁ παῖς ὀρθόδοξος ὢν, αἴσθηται τοὺς γονεῖς αἱρετικοὺς, ὅταν
C αὐτὸς ὁ παῖς διατίθεται, ἢ κληρονομεῖται. ἡ α. περὶ σαμαρειτῶν, δευτέρα οὖσα τοῦ γ΄. τίτ. τῶν νεαρῶν συνεχώρησε τοὺς σαμαρείτας λαμβάνειν δωρεὰς ἐκ διαθηκῶν, καὶ διδόναι καὶ παραπέμπειν σαμαρείταις αὐτῶν παισὶ, καὶ γονεῦσι, καὶ συγγενέσιν. ἡ μέντοι τελευταία περὶ σαμαρειτῶν, τρίτη οὖσα τοῦ γ΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι οἱ σαμαρεῖται οὐ κληρονομοῦσιν ἐκ διαθήκης, ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, οὔτε ληγάτα ἢ δωρεὰς λαμβάνουσιν· ἀλλ᾽ οὔτε διαδόχους ἔξουσιν ἐξ ἀδιαθέτου
D σαμαρείτας, ἢ σχηματιζομένους μὲν τοὺς ὀρθοδόξους, οὐχ οὕτω δὲ φρονοῦντας· οὔτε δὲ διατίθεσθαι, ἢ ληγατεύειν, ἢ δωρεῖσθαι, εἰ μὴ τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ πίστει καὶ ἔργοις δύνανται. τούτων δὲ μὴ ὄντων αἱ οὐσίαι μετὰ θάνατον εἰς τὸν φίσκον ἔρχονται. οἱ δὲ γῆν διὰ γεωργοῦντες σαμαρεῖται δύνανται γράφειν κληρονόμους ἀνιόντας καὶ κατιόντας αὐτοῖς, καὶ ληγατεύειν αὐτοῖς καὶ τοῖς ἐκπλαγίοις, κἂν ὦσι σαμαρεῖται. τούτων δὲ μὴ ὄντων ὁ τοῦ χωρίου δεσπότης ἐν ᾧ ἐγεώργει ὁ τελευτήσας, τὴν οὐσίαν λαμβάνει, τὸν τόπον ἐν τούτῳ τοῦ φίσκου ἐπέχων. ἡ δὲ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, λέγει, μηδεὶς αἱρετικὸς μὴ κατὰ μίσθωσιν, ἢ ἐμφύτευσιν, ἢ ἀγορασίαν, ἢ ἑτέρῳ τρόπῳ ἀκίνητα πράγματα λαμβανέτω ἀπὸ ἐκκλησίας, καὶ ἄλλου σεβασμίου τόπου.

ἐπεὶ ὁ μὲν αἱρετικὸς τὰ παρ' αὐτοῦ δοθέντα ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ αἰτίᾳ ἀπολλύτω, τὸ δὲ πρᾶγμα ἐπαναστρεφέτω εἰς τὸν τόπον ἐξ οὗ ἐδόθη. ὁ δεδωκὼς διοικητὴς εἴργεται τοῦ λοιποῦ πάσης διοικήσεως, καὶ μοναστηρίῳ ἐμβάλλεται, καὶ ἐπὶ ἐνιαυτὸν τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρίζεται. ἡ αὐτὴ δὲ διάτ. φησὶν, ὅτι ἐάν τις τῶν αἱρετικῶν, οἷς συναριθμοῦνται νεστοριανοὶ καὶ εὐτυχιανισταὶ, καὶ ἀκέφαλοι, τολμήσῃ καταγώγιον τῆς ἰδίας θρησκείας ποιήσασθαι, ἢ Ἰουδαῖοι νέαν συναγωγὴν ποιήσασθαι, ἐκδικείτω αὐτὰ ἡ ἐκκλησία. εἰ δὲ ἐνεφύτευσεν, ἢ ἐμίσθωσεν, ἢ ὁπωσοῦν εἰς διοίκησιν δέδωκε τοιούτῳ προσώπῳ, εἰ μὲν εἰδὼς ὁ δεσπότης αἱρετικὸν αὐτὸν, ἔπραξε τοῦτο, πάσας τὰς προσόδους τοῦ χρόνου τοῦ συναλλάγματος, ἡ ἐκκλησία τῆς πόλεως ὑφ' ἣν ἡ κτῆσις διάκειται, ἐκδικεῖ. ἀγνοοῦντι δὲ τῷ δεσπότῃ οὐδεμία προστρίβεται ζημία. ὁ δὲ αἱρετικὸς ἀφ' ἑκατέρου θέματος, καὶ τῆς κτήσεως ἀπελαύνεται, καὶ δημεύεται.

A *Hæreticus enim quæ à ſe data ſunt, eam ob cauſam amittat: res verò ad eum locum à quo data eſt, redeat. Adminiſtrator autem qui dedit, arcetur deinceps ab omni adminiſtratione, & in monaſterium includitur, & anno vno à ſancta communione ſeparatur. Eadem autem conſtitutio dicit, quòd ſi quis Hæreticorum auſus fuerit ſuæ religionis facere conuenticulum, vel Iudæi nouam facere ſynagogam, ipſam vendicet Eccleſia: ſin autem in emphyteuſin dedit vel locauit, vel quomodocunque dedit tali perſonæ adminiſtrandam, ſi Dominus quidem ſciens* B *ipſum Hæreticum, hoc fecit, omnes reditus temporis illius contractus, Eccleſia ciuitatis, ſub qua ſita eſt poſſeſſio, vendicat. Ignoranti autem Domino nullum damnum affertur: Hæreticus verò, vtroque caſu à poſſeſſione expellitur, eiúſque bona publicantur.*

Σχόλιον.

Η ριε'. νεαρὰ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἐτέθη εἰς κεφ. λη'. τοῦ η'. τιτ. τοῦ λε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. λέγει δὲ τὸ ιδ'. κεφ. αὐτῆς ταῦτα ῥητῶς, εἴ τις ἐκ τῶν μνημονευθέντων γονέων ὀρθόδοξος ὑπάρχων αἴσθηται τὸν ἴδιον παῖδα ἢ παῖδας μὴ εἶναι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ τὰ ἑξῆς, ὡς εἰς κείμενον συνοψίσθησαν. ἡ περὶ τῶν σαμαρειτῶν α'. διάτ. β'. οὖσα τοῦ γ'. τιτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκθ'. οὐκ ἐτέθη δὲ εἰς τὰ βασιλικὰ, οὐδὲ ἡ γ'. νεαρὰ οὖσα Ἰουστινιανοῦ ρμδ'. ζήτει δὲ τὸ α'. κεφ. τοῦ α'. τιτ. τοῦ α'. βιβλίου, καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο, καὶ τὰ ἐφ' ἑξῆς κεφ. μέχρι τοῦ τέλους τοῦ τιτ. διαλαμβάνοντα ὅσα συνοψίσθησαν εἰς τὸ κείμενον, καὶ ἕτερα πολλὰ χρειώδη καὶ ἀναγκαῖα περὶ αἱρετικῶν. ἀπὸ γὰρ τούτων ὡς ἔοικεν ἀκέραια κάστρα τι καὶ χωρία βογομιλικὰ παραχωροῦμεν πλανᾶσθαι, καὶ μετὰ τῆς ἰδίας ἀποθνήσκειν αἱρέσεως. ἕνα δὲ καὶ τυχόντα τοιοῦτον αἱρετικὸν εὑρίσκοντες ἐν τῇ βασιλευούσῃ διατρίβοντα, μεγάλως αὐτὸν κολάζομεν. ἡ γ'. διάτ. τοῦ β'. τιτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλα'. κειμένη ἐν βιβλίῳ ε'. τῶν βασιλικῶν τιτ. γ'. τὸ δὲ ια'. κεφ. τοῦ τοιούτου τιτ. λέγει ὅσα συνοψίσθησαν εἰς τὸ κείμενον, καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο μέχρι τοῦ ιβ'. κεφ. τὰ γὰρ ὅλα θέματα τοῦ αὐτοῦ ια'. κεφ. περὶ τούτων διδάσκουσι.

Schol. Bals. Nouella cxv. Imperatoris Iuſtiniani poſita eſt in cap. xxxviii. tit. viii. lib. xxxv. Baſil. Dicit autem eius xiiii. cap. hæc ad verbum: Si quis ex memoratis parentibus, quum ipſe orthodoxus C ſit, ſentiat filium ſuum aut filios, non eſſe catholicæ Eccleſiæ, &c. quo modo ſub compendio in textu ſunt propoſita. De Samaritanis conſtit. i. quæ eſt ii. tit. iii. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxix. ſed non eſt poſita in Baſil. Neque nouella iii. quæ eſt Iuſtiniani cxliiii. Quæras autem cap. lj. tit. i. lib. i. ac legas illud cum reliquis cap. vſque ad finem tit. quæ complectuntur quæcunque in textu compendioſè ſunt propoſita, & *inſuper* de hæreticis alia multa atque neceſſaria. Ex his enim integra caſtra (vti D conſtat) & regiones Bogomilicas errare, atque in hæreſi ſua mori ſinimus: vnum verò & vilis conditionis talem hæreticum in regia vrbe commorantem inuenientes, vehementer punimus. Conſtit. iii. tit. i. Nouellarum eſt nouella Iuſtiniani cxxxi. poſitá*que eſt* in lib. Baſil. iij. cuius xi. cap. dicit quæcunque in textu compendioſè propoſita ſunt. Legas *autem* illud vſque ad cap. xij. Nam omnia eiuſdem xi. cap. themata iſtiuſmodi docent.

A

TITVLVS VNDECIMVS.

De constrvctione Monaſteriorum, & Monachorum.

Cap. I.

De extructione Monaſteriorum, & ne ea fiant priuata, & de rebus Monachorum, Syn. Chalced. can. iiij. xxiiij. Syn. vi. canon xlix. Syn. Nic. ſecunda, canon xiij. Syn. prima & ſecunda in templo ſanctorum Apoſtolorum, canon i. & vi.

Textvs.

Tertiadecima conſtit. i. tit. Nouellarum dicit, quòd qui vult ædificare Monaſterium, debet primùm colloqui cum epiſcopo ciuitatis, vt ille aſſiſtens orationem faciat, & crucem figat, & tunc extructionis fiat principium. Et iij. conſtit. ſecundi tit. Nouellarum dicit: Qui vult ædificare Monaſterium, non aliter extruere incipiat, quàm locorum epiſcopus illic orationem fecerit, & venerandam crucem fixerit. Qui autem nouum ædificare cœpit, vel vetus renouare, id cogitur adimplere: lege etiam quæ adſcripta ſunt in primum cap. ſecundi tit. & cap. xiiij. tertij tit. præſentis operis. Prima autem conſtitutio ſecundi tit. Nouellarum, dicit: Nullus Monaſterium vendat, vel permutet, vel donet, in quo extructum eſt altare, & ſacra Miſſa celebrata eſt, & Monaſtica exercitatio facta eſt. Nam & quod factum fuerit, erit irritum, & qui acceperit, à precio excidet, & qui vendit, & rei quam vendit, amiſſione multabitur, & precij perditione, eis, ſanctiſſimæ loci eccleſiæ, & ſacroſanctis loci Monaſterijs attributis: vt ipſi curam gerant, vt, quod malè eſt alienatum, rurſus ad habitum Monaſticum referant. Nec hypotheca in iis ſit valida, ſed infirmetur: & Monaſterium ſacrorum celebrandorum miniſterio attribuatur. Et conſtitutio ij. tit. ij. Nouellarum ait: Monaſterium in hoc ne alienator vt habitus ſacer in priuatam conuerſationem transformetur: alioquin Epiſcopi ad Monaſterium vindicandi, & ad priſtinam formam reducendi facultatem habent.

ΤΙΤΛΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ.

περὶ μοναστείας καὶ μοναχῶν.

Κεφάλαιον α.

ΠΕΡΙ ποιήσεως μοναστηρίων, καὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι αὐτὰ ἰδιωτικὰ, καὶ πραγμάτων τῶν μοναζόντων, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν δ'. κδ'. συνόδου ς'. κανὼν μθ'. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν ιγ'. συνόδου α. καὶ β'. B ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν α. καὶ ς'.

Κείμενον.

Ἡ ιγ'. διάτ. τοῦ α. τίτ. τῶν νεαρῶν, λέγει ὅτι ὁ βουλόμενος οἰκοδομῆσαι μοναστήριον, πρότερον διαλεγέσθω τῷ ἐπισκόπῳ τοῦ τόπου, ὅπως αὐτὸς ἐκεῖσε γενόμενος εὐχὴν ποιήσαιτο, καὶ σταυρὸν πήξῃ· καὶ τότε τοῦ κτίσματος ἡ ἀρχὴ γένηται. καὶ ἡ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ὁ θέλων κτίσαι μοναστήριον, μὴ ἄλλως ἀρχέσθω τοῦ οἰκοδομήματος, εἰ μὴ ὁ τῶν τόπων ἐπίσκοπος εὐχὴν ἐκεῖσε ποιήσῃ, καὶ τὸν τίμιον πήξῃ σταυ- C ρόν. ὁ δὲ ἀρξάμενος νέον κτίζειν, ἢ παλαιὸν ἀνανεοῦν, ἀναγκάζεται πληρῶσαι. ἀνάγνωθι καὶ τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ α. κεφ. τοῦ β'. τίτ. καὶ κεφ. ιδ'. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. ἡ δὲ α' διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν λέγει, μηδεὶς μοναστήριον πωλείτω, ἢ ἀμειβέτω, ἢ δωρείσθω, ἔνθα θυσιαστήριον καθιδρύθη, καὶ ἱερὰ γέγονε λειτουργία, καὶ μοναχικὴ ἄσκησις. ἐπείπερ τὸ γινόμενον ἄκυρον ἔσται, καὶ τῶν τιμημάτων, ὁ λαβὼν, ἐκπεσοῦται, καὶ ὁ πιπράσκων ζημιωθήσεται τῇ τε τοῦ πρά- D γματος ἐκπτώσει, καὶ τοῦ τιμήματος ἀπωλείᾳ, τῇ κατὰ τόπον ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ τοῖς κατὰ τόπον διαγέσι μοναστηρίοις τούτων προσνεμομένων, ὥστε αὖθις προνοίᾳ τοῦ τὸ κακῶς ἐκποιηθὲν αὖθις ἐπαναγαγεῖν εἰς μοναχικὸν σχῆμα· μήτε ὑποθήκη ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἐρρώσθω, ἀλλὰ ἀκυρούσθω, καὶ τὸ μοναστήριον τῇ ἱερᾷ λειτουργίᾳ προσκυρούσθω. καὶ ἡ β'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ἐκποίησις μοναστηρίου μὴ γινέσθω ἐπὶ τῷ τὸ ἱερατικὸν σχῆμα εἰς ἰδιωτικὴν διαγωγὴν μετασχηματίζεσθαι, ἐπεὶ ἄδειαν ἔχουσιν οἱ ἐπίσκοποι τὸ τοιοῦτο μοναστήριον ἐκδικεῖν, καὶ εἰς τὸ πρότερον ἐπαναγαγεῖν σχῆμα.

βιβλίου α΄. τίτ. γ΄. διάτ. λη΄. Φησὶν ὅτι οἱ τὰ ἴδια μοναστήρια καταλιμπάνοντες, οὐ λαμβάνουσιν ἅπερ αὐτοῖς προσήγαγον, κινητὰ, ὁσηςδήποτε ποσότητος ὄντα, καὶ μὴ συνέστη πρᾶξις ὑπομνήματος ἐπ᾽ αὐτοῖς. περὶ δὲ τῶν ἀκινήτων, δεῖ τὰ νόμιμα φυλάττεσθαι, ἐπεὶ οὐκ ἀναιρεῖται τῷ δωρησαμένῳ ἡ ἐκδίκησις αὐτῶν. καὶ ἡ ιγ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, λέγει, ὅτι εἴ τις μονάσαι ἀναχωρῆσαι βουληθῇ, τὰ πράγματα ὅσα εἶχεν, ἡνίκα εἰσῄει, τῆς δεσποτείας ἔσται τοῦ μοναστηρίου, καὶ ὅτι δεῖ τὸν θέλοντα μονάσαι, διατυποῦν περὶ τῶν ἰδίων πραγμάτων. εἰσελθόντι γὰρ αὐτῷ συνακολουθοῦσι, κἂν μὴ τοῦτο ῥητῶς εἴπῃ. Εἰ μέντοι παῖδας ἔχων ἔτυχέ τινα πράγματα δωρησάμενος ἢ δωρησαμένη αὐτοῖς, ἢ ὑπὲρ προικὸς, ἢ πρὸ γάμου δωρεᾶς, καὶ ποιεῖ ταῦτα τὸ νόμιμον μέρος τῆς αὐτοῦ περιουσίας, μὴ ἐχέτωσαν οἱ παῖδες πρὸς τὰ λοιπὰ μετουσίαν. Εἰ δὲ μηδὲν αὐτοῖς, ἢ ἔλαττον τοῦ νομίμου ἐδωρήσατο, καὶ μετὰ τὸ μονάσαι αὐτὸν, ὀφείλεται τοῖς παισὶ τὸ νόμιμον. Εἰ δὲ ἀνὴρ, ἢ γυνὴ μονάσῃ, τὸν ἀπὸ τελευτῆς κέρδον ὁ ἕτερος κερδαίνει. καὶ ὅτι ἐὰν μοναχὸς εἰς στρατείαν ἔλθῃ, ἢ ἕτερον βίου σχῆμα, ἡ μὲν οὐσία μένει παρὰ τῷ μοναστηρίῳ, αὐτὸς δὲ ταξεώτης ἐπιχώριος γίνεται. Εἰ δὲ καί τις εἰς ἕτερον μοναστήριον μετέλθῃ, ἡ οὐσία αὐτοῦ τῷ προτέρῳ μοναστηρίῳ διαφέρει. οἱ μέντοι ἡγούμενοι μὴ δεχέσθωσαν αὐτὸν, κωλυέτωσαν δὲ τοῦτο καὶ οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ ἀρχιμανδρῖται. λέγει δὲ καὶ διάτ. νδ΄. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου, ὅτι ἐάν τις βαρηθῇ ἀποκαταστάσει, ἢ ὑποκαταστάσει ἐξ ἀπαιδίας, καὶ μὴ βουληθῇ γαμῆσαι δι᾽ ἄσκησιν, μένει ἔχων τὰ πράγματα, καὶ περιὼν αὐτὰ δαπανᾷ, ἢ καταλιμπάνει ὡς θέλει, εὐσεβῶς μέντοι. Εἰ δὲ καὶ ὑπὸ αἵρεσιν παιδοποιΐας αὐτῷ καταλειφθῇ, ἔχει αὐτὰ καὶ μὴ παιδοποιῶν. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ παρθενευουσῶν. ἡ αὐτὴ διάτ. φησὶν, ὅτι ἐάν τις τῶν συνοικούντων μονάσῃ, πέμπει ῥεπούδιον ὁ ἄλλος, καὶ χώρα τοῖς ἀπὸ τελευτῆς συμφώνοις, καὶ τὸ ἐντεῦθεν κέρδος φυλάττεται τοῖς ὡς εἰκὸς οὖσιν ἐκ τῶν αὐτῶν γάμων παισίν. ἢ τὸ κερδαίνειν πρόσωπον μὴ ἐλθὸν πρὸς δεύτερον γάμον, καὶ τοῦ ἀνδρὸς μονάζοντος ἡ γυνὴ ἑτέρῳ οὐ γαμεῖται ἐπὶ ἕνα ἐνιαυτόν. Εἰ μέντοι τις τῶν μνηστήρων μονάσει, οἱ ἀρραβῶνες ἁπλοῖ ἀποδίδονται, καὶ οὐδὲν ζημιοῦται, ὡς ἡ ιδ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ.

A *Liber i. tit. iij. conſtit. xxxiij. dicit quod qui propria Monaſteria relinquunt, non accipiunt mobilia, quæ ſecum attulerũt, quantacunque ea ſint, etſi nulla de eis acta confecta ſunt. De immobilibus autem oportet ea fieri quæ ſunt legitima. Neque enim aufertur ei qui dedit, eorum vendicatio. Et xiij. conſtit. i. tit. Nouellarum, dicit quòd ſi quis Monachus recedere voluerit, quæcũque bona habebat, quando Monaſterium ingreſſus eſt, ea ad Monaſterij dominium pertinebunt: & quòd oportet eum qui vult eſſe Mo-* B *nachus, de rebus propriis diſponere. Ipſum enim ingreſſum conſequuntur, etſi non hoc expreſſ. dixerit. Quòd ſi cùm haberet filios, ipſis res aliquas dederit, vel in dotẽ vel in donationem propter nuptias, & ea partem legitimam eius bonorum efficiant, ne filij in reliquis vllam partem habeant. Si nihil autem eis, vel minùs legitima donauit: etiam poſtquam Monachus factus fuerit, debetur filiis legitima. Sin autem maritus, vel mulier, Monachus factus ſit, id quod in caſum mortis ad ſe rediret, alter accipit, vel lucratur: & quòd ſi Monachus ad militiam venerit, vel ad alium vitæ ſtatum, eius quidem bona apud Monaſterium remanent: i-* C *pſe autẽ ſit eius regionis cohortalis. Quòd ſi quis etiam ad aliud Monaſterium peruenerit, facultates eius ſunt primi Monaſterij. Monaſteriorum autem præfecti eum ne ſuſcipiant, & hoc prohibeant Epiſcopi, & Archimandritæ. Dicit autem etiam liij. conſtitutio iij. tituli primi libri, quòd ſi quis grauatus fuerit reſtitutione vel ſubſtitutione, ſi filios non ſuſceperit, & propter Monaſticam exercitationem vxorem ducere noluerit, bona apud eum perpetuo remanent, eáque, vt vult, dũ eſt ſuperſtes, conſumit, & relinquit, modo piè. Sin autem ei ſub hac cõditione re-* D *lictum fuerit, ſi liberos ſuſceperit id habet etſi nullos habuerit. Idem etiam in fœminis, quæ virginitatem profitentur. Eadem conſtitutio dicit, quòd ſi quis ex coniugibus Monachus euaſerit, alius mittit libellũ repudij: & locus eſt iis quæ inter eos conuenerũt in caſum mortis: & lucrum quod ex eo proficiſcitur, ſeruatur, vt par eſt, filiis natis ex eo matrimonio: & ſi Maritus efficiatur Monachus, eius vxor nõ nubit alteri vno anno. Quòd ſi quis ex ſponſis Monachus factus fuerit, arrhæ ei ſimpla redduntur, & nullo dãno afficitur, vt erat eiuſdẽ tituli cõſtitutio.*

A Schol. Bals. Conſtit. xiii. tit. i. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxiii. poſitúmque eſt lii. eius cap. in lib. Baſil. iiii. tit. i. cap. i. atque illa docet quæ in textu ſcripta ſunt. Conſtit. iii. tit. ii. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxxi. poſitáque eſt in lib. Baſil. v. tit. iii. Dicit autem iiii. eiuſdem tit. cap. quæcunque in textu compẽdioſè ſunt propoſita. Conſtit. i. tit. ii. nouellarum, eſt cap. x. Iuſtinianeæ vij. nouellæ. non eſt autem poſitum in Baſilic. Conſtit. i. tit. ij. nouellarum, eſt nouella cxx. poſitáque eſt in lib. Baſil. v. tit. ii. Dicit autem xv. eiuſdem tit. cap. quæcunque in textu ſcripta ſunt. Conſt. xxxviii. tit. iii. lib. i. cod. non eſt poſita in Baſil. Neque conſt. xiii. tit. i. nouellarum, quæ eſt nouella Iuſtiniani v. Neque conſtit. lii. tit. iii. lib. i. cod. neque liiii.

Textvs.

Et Xxvij. Nouella, quæ tractat de repudiis, dicit, quòd ſi præter dictas illic cauſas mulier libellum repudij miſerit, dos quidem datur marito, vel in dominiũ: vel ſi ſint liberi, in vſumfructum: vxor autem traditur per Iudicem Epiſcopo ciuitatis in qua habitat: & per eum toto vitæ ſuæ tempore in monaſterium intruditur, & ſi habeat quidem liberos, ij duas partes eius bonorum accipiunt: tertiam autem, Monaſterium: ſin autem non habet liberos, ſed parentes, duæ partes dantur Monaſterio, & tertia parentibus, præterquam ſi cùm eam haberent in poteſtate, iniuſto eius repudio conſenſerint. Tunc enim omnia Monaſterij dominio attribuuntur, perinde ac ſi mulier nec liberos nec parentes haberet.

Schol. Bals. Nouella Imperatoris Iuſtiniani cxvii. poſita eſt ab initio cap. ix. in vii. tit. lib. xxviii. Baſil. Hoc autem cap. omiſſum eſt, & non inſertum Baſil. Sed pro hoc in eodem vii. tit. de matrimoniis iuſta de cauſa diſſoluendis, ac de pœnis quæ citra rationem illa dirimentibus infliguntur, multa ex cxvii nouella & xxii. & aliis poſita ſunt cap. Quæras autem vii. tit. totum de ſolutione matrimoniorum tractantem.

Σχόλιον.

Η ιγʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγʹ. καὶ ἐτέθη τὸ βʹ. κεφ. αὐτῆς εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν δʹ. τίτ. αʹ. κεφ. αʹ. κἀκεῖνα διδάσκει ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγγράφησαν. ἡ γʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλαʹ. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν εʹ. τίτ. γʹ. λέγει δὲ τὸ δʹ. κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ τίτλου ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν. ἡ αʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι κεφ. ιʹ. τῆς Ἰουστινιανείου ζʹ. νεαρᾶς. οὐκ ἐτέθη δὲ εἰς τὰ βασιλικά. ἡ βʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ

B Ἰουστινιανοῦ ρκʹ. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν εʹ. τίτ. βʹ. φησὶν δὲ τὸ ιεʹ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. κεφ. ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγγράφησαν. ἡ ληʹ. διάτ. τοῦ γʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. οὐδὲ ἡ ιγʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν οὖσα Ἰουστινιανοῦ εʹ. οὐδὲ ἡ ιβʹ. διάτ. τοῦ γʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐδὲ ἡ ιδʹ.

Κείμενον.

Καὶ ἡ περὶ ῥεπουδίων διαλαμβάνουσα ριζʹ. νεαρά φησιν, ὅτι ἐὰν παρὰ τὰς εἰρημένας αὐτῇ

C αἰτίας γυνὴ πέμψῃ ῥεπούδιον, ἡ μὲν προὶξ τῷ ἀνδρὶ δίδοται, ἢ κατὰ δεσποτείαν, ἢ παίδων ὑπόντων κατὰ χρῆσιν· ἡ δὲ γυνὴ διὰ τοῦ δικάσαντος παραδίδοται τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως ἐν ᾗ οἰκεῖ, καὶ δι' αὐτοῦ μοναστηρίῳ ἐμβάλλεται πᾶσαν τὴν ζωὴν αὐτῆς. Εἰ μὲν ἔχει παῖδας, τὸ δίμοιρον τῆς οὐσίας αὐτῆς λαμβάνουσι, τὸ δὲ τρίτον, τὸ μοναστήριον· Εἰ δὲ παῖδας οὐκ ἔχει, ἀλλὰ γονεῖς, τὸ δίμοιρον δίδοται τῷ μοναστηρίῳ, καὶ τὸ τρίτον τοῖς γονεῦσιν, εἰ μὴ ὑπεξουσίαν αὐτὴν ἔχοντες, τῷ ἀλόγῳ ῥεπουδίῳ συναίνεσαν. τότε γὰρ πάντα τῷ μοναστηρίῳ προσκυροῦνται, ὥσπερ καὶ ὅτε μὴ παῖδας

D μήτε γονεῖς ἡ γυνὴ ἔχῃ.

Σχόλιον.

Η ριζʹ. νεαρὰ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἐτέθη εἰς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ θʹ. κεφ. εἰς τὸν ζʹ. τίτ. τοῦ κηʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. παρελείφθη, καὶ οὐ κατεστρώθη εἰς τὰ βασιλικά. ἐτέθησαν ἀντὶ τούτου ἐν τῷ αὐτῷ ζʹ. τίτ. χάριν τῶν εὐλόγως λυομένων συνοικεσίων, καὶ τῶν ἐπαγομένων ποινῶν κατὰ τῶν ἀλόγως λυόντων αὐτὰ διάφορα κεφ. ἔκ τε τῆς ριζʹ. νεαρᾶς τῆς κβʹ. καὶ ἑτέρων καὶ ζήτει τὸν ὅλον τοῦτον ζʹ. τίτ. περὶ λύσεως γάμων διαλαμβάνοντα.

Κείμενον.

A Καὶ β΄. διάτ. τῆς α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι δούλου ἢ ἐναπογράφου κατὰ τὴν διάταξιν αὐτῆς, μονάζοντος, τὰ πράγματα ἃ πρὸς τὸ μοναστήριον ἤγαγε, λαμβάνει ὁ δεσπότης, οὐ μένουσι δὲ ἅμα μοναχοὶ καὶ μονάστριαι, ἀλλ' οἱ ἄνδρες εἰς ἑτέρους μεθίστανται τόπους, καὶ διαιροῦνται εἰς αὐτοὺς τὰ πράγματα πρὸς τὸ ἁρμόζον αὐτοῖς δίκαιον· ὁ δὲ βεβαρημένος ληγάτῳ, ἢ ἀποκαταστάσει ὑπὸ αἵρεσιν γάμου, ἢ ἀπαιδίας, ἢ ἐὰν οὕτω δωρηθῇ, ἢ ἔλθῃ τινὶ, καὶ B γένηται μοναχὴ ἢ ἀσκήτρια, σβέννυται ἡ ἀποκατάστασις· κἂν γὰρ τῶν μοναστηρίων ἐξέλθωσιν, ὅμως τὰ τοιαῦτα πράγματα μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῶν τοῖς μοναστηρίοις διαφέρει. Εἰ δὲ ἐπ' ἀναῤῥύσει αἰχμαλώτων, ἢ ἀποτροφῇ πτωχῶν, ἡ τοιαύτη ἀποκατάστασις γένηται, ἐξ οὐδενὸς τῶν εἰρημένων τρόπων ἀποκλείεται. Τοῦ εἰσιόντος εἰς τὸ μοναστήριον, εἴπερ οὐκ ἔχει παῖδας, τὰ πράγματα τῷ μοναστηρίῳ διαφέρουσιν· Εἰ δὲ παῖδας ἔχει, καὶ οὐ διετύπωσε περὶ τῶν C αὐτοῦ πραγμάτων, πρὶν εἰσέλθῃ, ἄδειαν ἔχει καὶ μετὰ ταῦτα διατυποῦν, καὶ οὐ δύναται τὸ νόμιμον αὐτῶν μέρος μειοῦν. καὶ ἑαυτῷ δὲ φυλάττει παιδὸς ἑνὸς ἀναλογίαν ὀφείλουσαν τῷ μοναστηρίῳ προσκυρωθῆναι· Εἰ δὲ τελευτήσει ἐν τῷ μοναστηρίῳ, πρὶν ποιήσῃ τὴν διατύπωσιν, τὸ μὲν νόμιμον οἱ παῖδες λαμβάνουσι, τὰ δὲ λοιπὰ, τὸ μοναστήριον. Οὐδεὶς τῶν μνηστήρων προφάσει τῶν ἀῤῥαβώνων ζημιοῦται μονάζων· καὶ ὁ γάμος ἐκ τοῦ λαβεῖν τὸν ἕνα τῶν συνοικούντων τὸ μοναχικὸν σχῆμα, λύεται χωρὶς ῥε- D πουδίου, καὶ ἀναλαμβάνει ἡ γυνὴ τὴν προῖκα, καὶ τὰ ἄλλα αὐτῆς πράγματα· τῷ δὲ μὴ μονάσαντι, τὸ ἀπὸ τελευτῆς συμφωνηθὲν κέρδος ἁρμόζει· Εἰ δὲ ἅμα οἱ δύω ἀποτάξωνται, οὐδεὶς αὐτῶν ἐκ τοῦ ἑτέρου κερδαίνει, εἰ μὴ ἑκὼν τις τῷ ἑτέρῳ δωρήσηται.

Σχόλιον.

Η β΄ διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. καὶ ἐτέθη ἀπ' ἀρχῆς τοῦ νβ΄. κεφ. αὐτῆς εἰς τίτ. α΄. τοῦ δ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. καὶ ἀνάγνωθι τὸ γ΄. κεφ. τοῦ τοιούτου τίτ. ἤτοι κεφ. νδ΄. τῆς νεαρᾶς, κατασπαρὲν εἰς τὸ σχόλιον τοῦ λβ΄ κεφ. τοῦ θ΄. τίτ τοῦ παρόντος συντάγματος. περὶ δὲ τοῦ μὴ οἰκεῖν ἅμα τοὺς μοναχοὺς καὶ τὰς μοναστρίας, φησὶ τὸ β΄. θέμα τοῦ δ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ τοῦ δ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, θέμα β΄. ὂν τοῦ νε΄. κεφ. τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ὅσα εἰς τὸ κείμενον συντόμως ἐτέθησαν.

TEXTVS.

A *Et ſecunda conſtitutio primi tit. Nouellarum dicit, quòd ſi ſeruus vel adſcriptitius, pro ea quæ illic eſt diſtinctione, fiat Monachus, res quas in Monaſterium intulit, capit Dominus. Non manent autem ſimul Monachi & Monachæ: ſed viri quidem in alia loca transferuntur: & bona ipſis diuidũtur pro iure quod eis competit. Qui autẽ grauatus eſt legato, vel reſtitutione, ſi vxorẽ duxerit, vel ſi liberos non ſuſceperit, vel ſi ſic donatũ ſit, vel ad aliquem acceſſerit, & fiat Monacha vel Aſcetria, extinguitur reſtitu-* B *tio. Etſi enim Monaſteriis egreſſi fuerint, ea tamen bona cum aliis eorum ad Monaſteria pertinent: ſin autem propter liberationẽ captiuorũ, vel nutrimẽtum pauperũ, fiat eiuſmodi reſtitutio, ea neutro dictorum modorũ excluditur. Eius qui Monaſterium ingreditur, ſi nõ habet liberos, res ad Monaſterium pertinent: ſin autem habet liberos, & de rebus ſuis non diſpoſuit priuſquam ingrederetur, eſt in eius poteſtate etiam poſtea diſponere, & nõ poteſt partẽ eorum legitimã minuere. Porrò autẽ ſibi quoque ſeruat vnius* C *filij proportionẽ, quæ debet Monaſterij dominio applicari. Sin autẽ mortuus ſit in Monaſterio, priuſquam teſtamentum fecerit, filij quidẽ partem legitimã accipiũt: reliqua autẽ, Monaſteriũ. Nullus ex ſponſis prætextu arrharum dãno afficitur, ſi fiat Monachus. Et Matrimoniũ ſoluitur ex eo, quod vnus cõiugum habitum Monaſticũ ſuſcepit, etiã abſq; repudio, & recipit mulier dotẽ, & alias res ſuas. Ei autem, qui nõ Monachus euaſerit, quod ex conuentione in caſum mortis profectũ eſt lucrũ, ad eum redit: ſin autẽ ambo ſimul diuerterint, nullus eorũ ex altero lucratur, niſi quis ſua ſpõte alteri donauerit.* D

SCHOL. BALS Conſt. ii. tit. i. nouellarũ, eſt nouella Iuſtiniani cxxiii. poſitáq; eſt ab initio lii. ſui cap. in tit. i. lib. 4. Baſil. Legas autẽ cap. iii. huius tit. ſiue nouellæ ca. liiii. quod inſertum eſt in ſcholio xxxii. ca. tit. ix. præſẽtis operis. Proinde ne monachi & monaſtriæ ſimul habitent, dicit thema ii. c iiii. tit. i. li. iiii. Baſil. quod eſt thema ii. cap. lv. nouellæ Iuſtinianeæ cxxiii. quæcunque in textu compendioſè propoſita ſunt.

τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου ἀναγκαιοτάτην οὖσαν.

Κεφάλαιον β.

Περὶ τῶν ἐξ ἑτέρων μοναστηρίων γινομένων ἡγουμένων ἢ κληρικῶν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν π'. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν κα'.

Κεφάλαιον γ'.

Περὶ δούλων μοναζόντων, ἢ προφάσει εὐσεβείας καταφρονούντων, καὶ μὴ δουλευόντων τοῖς δεσπόταις, συνόδου Γαγγρῶν κανὼν γ'. συνόδου ς'. κανὼν πε'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν δ'.

Κείμενον.

Η λς'. διάτ. τοῦ γ'. τιτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι οἱ ἐναπόγραφοι χωρὶς συναιρέσεως τῶν δεσποτῶν μονάζοντες, οὕτως αὖθις ὑπόκεινται, ὡς μὴ τοῦτο γενόμενοι. διάτ. λζ'. δοῦλοι γνώμῃ τῶν δεσποτῶν μονάσαντες ἐλευθεροῦνται. Εἰ δὲ τὴν ἄσκησιν καταλιπόντες εἰς ἑτέραν μετέλθωσι κατάστασιν, ἀναδουλοῦνται. ἡ δὲ ιγ'. διάτ. τοῦ α'. τιτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι οἱ παραμένοντες ἐν μοναστηρίοις, εἴτε ἐλεύθεροι, εἴτε δοῦλοι, πρότερον τριετίαν προσκαρτερείσθωσαν, καὶ κουρᾷ τε καὶ ἐσθῆτι χρώμενοι τῇ λαϊκῇ, καὶ τὰς γραφὰς μανθάνοντες, καὶ τὴν τύχην αὐτῶν ὁμολογοῦντες, καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ θέλειν μονάσαι, μήποτε πονηρά ἐστι, καὶ νουθετείσθωσαν, καὶ προσκαρτερήσωσι τῇ τριετίᾳ, καὶ ἐὰν ἄξιοι φανῶσι τοῦ μονάσαι, τότε κειρέσθωσαν, καὶ τῆς δουλείας ἐλευθεροῦνται. Εἰ δέ τις εἴσω τῆς τριετίας αὐτὸν δουλαγωγεῖ, λέγων αὐτὸν ὑφελόμενόν τινα προσδραμεῖν τῷ μοναστηρίῳ, μὴ προχείρως αὐτὸν ἀφελκέτω, ἀλλὰ δεικνύτω πρότερον ὅτι καὶ δοῦλός ἐστι, καὶ ἐπὶ κλοπῇ ἢ πταίσμασιν ἀτόποις ἀπέδρα, καὶ τότε αὐτὸν λαμβανέτω, μεθ' ὧν ὡς εἰκὸς εἰς τὸ μοναστήριον εἰσήγαγε, διδότω δὲ αὐτῷ πίστιν ὡς οὐδὲν ἐπὶ τούτῳ κακὸν αὐτῷ δράσει. Εἰ δὲ μὴ ταῦτα δειχθείη, κἀκεῖνος ἐκ τῆς ἀσκήσεως φανείη σεμνὸς, κἂν μήπω παρῆλθεν ἡ τριετία, μενέτω ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ μετὰ τὴν τριετίαν ἄξιος φαινόμενος προσκαρτερείτω τῇ ἀσκήσει, εἴτε δοῦλος ἂν, εἴτε ἐλεύθερος, ὑπ' οὐδενὸς τὸ λοιπὸν περὶ τούτου πολυπραγμονούμενος, κἂν προημαρτηκὼς εἴη. τὰ μέντοι ὡς εἰκὸς κλαπέντα ὁπουδήποτε ὄντα, τῷ πάλαι δεσπότῃ ἀποδίδονται· καὶ ἡ β'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τιτ. φησὶν, ὅτι τῷ βουλομένῳ σχῆμα μοναχικὸν λαβεῖν,

A Imperatoris Dn. Leonis Philoſophi, *cognitu ſanè* maximè neceſſariam.

Cap. II.

De iis qui ex aliis monaſteriis fiunt monaſteriorum antiſtites vel Clerici, Syn. Carth. canon lxxx. Syn. Nic. ſecunda canon xxi.

Cap. III.

De ſeruis qui fiunt monachi, vel pretextu pietatis contemnunt, vel dominis non ſeruiunt, Syn. Gangr. canon iij. Syn. vi. canon lxxxv. Syn. Chalced. canon iiij. B *xxxiv.*

Textvs.

Conſtitutio xxxvi. tituli primi Codicis dicit, quòd Adſcriptitij ſine conſenſu dominorum Monachi effecti, iidem eis ſubiiciuntur, vt ſi non effecti eſſent. Conſtitutio xxxvij. Serui, qui dominorum voluntate Monachi facti ſunt, liberi fiunt: ſin autem monaſtica exercitatione relicta, ad alium ſe ſtatum contulerint, in ſeruitutem reuocantur. Xiij. primi tituli Nouellarum conſtitutio, dicit, quòd qui in Monaſteriis permanent, ſiue ſint liberi, ſiue ſerui, prius C *triennio perſeuerent, tonſura ac veste vtentes, & ſcripturas diſcentes, & ſuam fortunam, ac conditionem, cauſámque cur Monachi eſſe velint, ne fortè mala ſit, confitentes, & admoneantur: & ſi in triennio perſeuerauerint, & vt Monachi fiant, digni viſi fuerint, tunc tondeantur, & à ſeruitute liberantur. Si quis autem intra triennium ipſum in ſeruitutem vindicet, dicens eum aliqua ſurripuiſſe, & in Monaſterium confugiſſe, ne pretinus eum abſtrahat: ſed eum prius eſſe ſeruum, & propter furtum vel delictum aufugiſſe oſtendat: & tunc eum accipiat, vt par eſt, cum iis cum quibus in Monaſterium ingreſſus eſt, det autem fidem ſe eam ob cauſam nihil ei ma-* D *li facturum: ſin autem hæc non oſtenſa fuerint, & ille ex exercitatione bonus honeſtúſque apparuerit etiam ſi triennium nondum præterierit, maneat in Monaſterio: & ſi poſt triennium dignus videatur, in exercitatione Monaſtica perſeueret, ſiue ſeruus, ſiue liber, à nullo deinceps moleſtia affectus, etſi antea peccauerit: ſed quæ furto ſublata ſunt, eau bicunque ſint, priori domino redduntur. Et conſt. ij. eiuſdem tit. ait: Si quis monaſticũ habitũ aſſumere velit,*

L. Iubemus. C. de Epiſc.

l. ſeruis. C. eodem.

Auth. De eccleſiaſt. diuerſ. cap.

ſi quidem ſeruili *conditioni ipſum non eſſe obnoxium conſtet, præſul quando viſum fuerit, illi habitum dato: ſin ignoretur, differto. Et ſi quis intra triennium probet ipſum* ſuum *ſeruum, aſcriptitium, aut colonum* eſſe: *data illi fide,* vnà *cum rebus quas ſurripuiſſe conſtabit, ipſum recipit. Quod ſi nullus intra triennium* illum *conueniat,* atque præſul *dignum ipſum iudicet, habitum illi dato, neque* ille *inquietator. Quas autem res in monaſterium intulit, dominus capit. Eadem autem conſtitutio dicit: Epiſcopus Abbatem, vel Archimandritam vniuſcuiuſque Monaſterij non omnino pro gradu promouent: ſed quem Monachi omnes, vel qui bonæ ſunt exiſtimationis, elegerint, tactis euangelijs dicentes, quòd nec propter amicitiam, nec propter gratiam eum elegerint: ſed ſcientes eum orthodoxum & modeſtum, & adminiſtratione dignum, & qui poſſit conſeruare Monachorum ſcientiam, & ſtatum Monaſterij. Eadem etiam de mulieribus, Monaſteriis & Aſceteriis. Et xiij. conſtitutio eiuſdem tit. adiiciens, quòd oportet digni electionem facere à primo, & ita gradatim deinceps per eos qui ſequuntur. Primi enim, ſi digni videantur, præferuntur poſterioribus. XXXIX. autem eiuſdem tituli conſtitutio definit, quòd Monaſteriorum quidem Antiſtites obſeruant Epiſcopi, Monachos autem Antiſtites, & quòd duorum Monaſteriorum non ſit idem Antiſtes.*

SCHOL. BALS. Conſtit. xxxvj. tit. 3. lib. 1. cod. non eſt poſita in Baſil. neque xxxvij. Neque *item* conſtit. xiij. tit. j. nouellarum, quæ eſt nouella Iuſtiniani v. De ſeruis autem, qui clerici vel monachi fiunt, aut ad epiſcopalem dignitatem procedunt, lege xxxvj. cap. tit. i. præſentis operis, quæque in ipſo *comprehenduntur*, & nouellam Imperatoris Dn. Leonis Philoſophi, xj. Etenim horum etiã in dicto xxxvj. cap. mentionem fecimus. Conſt. ij. tit. i. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani cxxiij. poſitá *que eſt* in lib. iiij. Baſil. tit. j. cap. iij. & habent quæ in hoc cap. *continentur*, quemadmodum in textu compẽdioſè propoſita ſunt. Inſertum eſt autem à nobis hoc cap. in ſcholio cap. xxxij. tit. ix. præſentis operis: cuius illic explicationem quęras. Eadem cxxiij. nou. per ij. cap.

A εἰ μὲν γινώσκεται), ὡς οὐχ ὑπόκειται τύχῃ, ὁ ἡγούμενος ὅτε νομίσει διδότω αὐτῷ τὸ σχῆμα. εἰ δὲ ἀγνοεῖται, ἐπεχέτω. καὶ ἐάν τις εἴσω τριετίας ἀποδείξῃ αὐτὸν δοῦλον, ἢ ἐναπόγραφον, ἢ κολωνὸν, λαμβανέτω αὐτὸν μετὰ ὧν ὡς εἰκὸς ὑφείλετο πραγμάτων, διδοὺς αὐτῷ λόγον. μηδενὸς δὲ εἴσω τριετίας ἐνάγοντος, εἴπερ ἄξιον αὐτὸν κρίνει, διδότω αὐτῷ τὸ σχῆμα, καὶ οὐκ ὀχλεῖται. τὰ δὲ πράγματα ἅπερ εἰς τὰ μοναστήρια ἤγαγε, λαμβανέτω ὁ δεσπότης. ἡ αὐτὴ διάτ. φησὶν, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος τὸν ἀββᾶν, ἢ τὸν ἀρχιμανδρίτην ἑκάστου μονα-
B στηρίου μὴ πάντως κατὰ βαθμὸν προβαλλέσθω, ἀλλ' ὃν οἱ μοναχοὶ πάντες, ἢ οἱ εὐυπόληπτοι ἐπιλέξωνται, ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων λέγοντες, ὡς οὐ διὰ φιλίαν, ἢ χάριν αὐτὸν ἐπελέξαντο, ἀλλὰ γινώσκοντες αὐτὸν ὀρθόδοξον, καὶ σώφρονα, καὶ τῆς διοικήσεως ἄξιον, καὶ δυνάμενον φυλάσσειν τὴν ἐπιστήμην τῶν μοναχῶν, καὶ τὴν τοῦ μοναστηρίου κατάστασιν. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν γυναικείων μοναστηρίων καὶ ἀσκητηρίων. τὰ αὐτά φησιν καὶ ἡ ιγ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. προστιθεῖσα, ὅτι δεῖ τὴν ἐπιλογὴν τοῦ ἀξίου ποιεῖσθαι ἀπὸ τοῦ πρώτου, καὶ οὕτω κατὰ βαθμὸν διὰ τῶν ἑξῆς· οἱ γὰρ πρῶτοι ἄξιοι φαινόμενοι προτι-
C μῶνται τῶν μετ' αὐτούς, ὡς ἡ μϛ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου. ἡ δὲ λθ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διορίζεται, ὅτι τοὺς μὲν ἡγουμένους ἐπιβλέπουσιν οἱ ἐπίσκοποι, τοὺς δὲ μοναχοὺς οἱ ἡγούμενοι, καὶ δύο μοναστηρίων οὐ γίνεται αὐτὸς ἡγούμενος.

Σχόλιον.

Η λϛ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. οὐδὲ λζ'. οὐδὲ ἡ ιγ'. διάτ. τοῦ α' τίτ. τῶν νεαρῶν, νεαρὰ οὖσα Ἰουστινιανοῦ ε'. περὶ δὲ δούλων κληρουμένων μονα-
D ζόντων, ἢ καὶ εἰς ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα προβιβαζομένων ἀνάγνωθι τὸ λϛ'. κεφ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. πρὸς δὲ τὴν θ'. ι'. καὶ ια'. τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου νεαράν· καὶ τούτων γὰρ μνείαν ἐποιησάμεθα εἰς τὸ ῥηθὲν λϛ'. κεφ. ἡ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ δ'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α'. κεφ. γ'. καὶ ἔχουσι τὰ τοῦ τοιούτου κεφ. ὡς εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν· κατεστρώθη δὲ παρ' ἡμῶν τὸ τοιοῦτον κεφ. ἔξωθεν τοῦ λβ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ ζήτει τὰ περὶ τούτου ἐκεῖσε. ἡ αὐτὴ δὲ ρκγ'. νεαρὰ διὰ τοῦ β'. κεφ.

τοῦ α'.

τοῦ α΄ τίτ. τοῦ δ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν φη- A
σὶν ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν. περὶ δὲ τὸ τέλος λέγει, ὅτι ταῦτα δὲ πάντα τὰ παρ' ἡμῶν διατυπωθέντα διὰ τὴν προβολὴν τῶν ἡγουμένων, κρατεῖν παρακελευόμεθα καὶ ἐπὶ τῶν γυναικείων μοναστηρίων. πρὸς δὲ καὶ τοῦτο, τὸν ὁσιωτάτου ἐπισκόπου, ὑφ' ὃν τὸ μοναστήριον τέτακται, τὸν οὕτως ἐπιλεγόμενον πᾶσι τρόποις ἡγούμενον προβαλλομένου. ἡ ιγ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ιουστινιανοῦ ε΄. οὐκ ἐτέθη δὲ εἰς τὰ βασιλικὰ, ἀλλ' οὐδὲ ἡ μϛ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐδὲ ἡ B
λθ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ.

tit. i. lib. 4. Baſil. ait quæcunque in textu compendiosè propoſita ſunt. Circa finem autem dicit: Atque omnia hæc quæ de præſulum promotione à nobis propoſita ſunt, præcipimus item valere in muliebribus monaſteriis. Inſuper hoc etiam, religioſiſſimo Epiſcopo, ſub quo monaſterium conſtitutum eſt, omnibus modis præſulem, qui eo modo electus eſt, promoturo. Conſt. xiii. eiuſdem tit. nouellarum, eſt nouella Iuſtiniani v. Non eſt autem poſita in Baſil. neque conſt. xlvi. tit. iii. lib. i. cod. Neque conſt. xxxix. eiuſdem lib. & tit.

Κεφάλαιον δ΄.

Περὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχε μοναχὸν ἐξιέναι τοῦ μοναστηρίου, καὶ πράγματα πράττειν, καὶ ὅτι ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων εἰσὶ, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν γ΄. δ΄. η΄. κγ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν μα΄. μβ΄. μϛ΄. συνόδου α΄. καὶ β΄. ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν β΄. δ΄.

Cap. IIII.

Non oportere Monachum temere exire Monaſterio, & in rebus agendis verſari: & quòd ſubſunt Epiſcopo, Syn. Chalced. canon iij. iiij. viij. xxvi. Syn. vi. can. xli. xlij. xlvi. Syn. primæ & ſecunda, quæ habita eſt in templo ſanctorum Apoſtolorum, canon ij. iiij. xix.

Κείμενον.

Η κθ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὡς οἱ ἀποκρισιάριοι μόνοι δύ- C
νανται τῶν μοναστηρίων ἐξιέναι, καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν εἰσιέναι. εἰ δὲ φανῶσι διὰ δογμάτων, ἢ συμβουλῆς τοὺς ἁπλουστέρους ταράσσοντες, νομίμως σωφρονίζονται. καὶ διάτ. λη΄ τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι οἱ τὰ ἴδια μοναστήρια καταλιμπάνοντες, οὐ λαμβάνουσιν ἅπερ αὐτοῖς προσήνεγκον κινητὰ ὁσησδήποτε ποσότητος ὄντα, κἂν μὴ συνέστη πρᾶξις ὑπομνημάτων ἐπ' αὐτοῖς. ἐπὶ δὲ ταῖς δωρεαῖς τῶν ἀκινήτων, δεῖ τὰ νόμιμα φυλάττεσθαι, ἐπεὶ οὐκ ἀναιρεῖται τῷ δωρησαμένῳ ἡ ἐκδίκησις. λέγει δὲ καὶ ἡ β΄. διάτ. τοῦ α΄. D
τίτ. τῶν νεαρῶν, ὅτι προνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου μήτε μοναχοὶ, μήτε μονάστριαι ἐν ταῖς πόλεσι περιέρχέσθωσαν, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀποκρισιαρίων τὰς ἀποκρίσεις αὐτῶν ποιείτωσαν ἐν τοῖς μοναστηρίοις μένοντες. μεθισταμένου δὲ μοναχοῦ εἰς μοναστήριον ἕτερον, ἅπερ ἔχει πράγματα ἐν τῷ ἐξιέναι, τῷ προτέρῳ μοναστηρίῳ διαφέρει. ἀνάγνωθι καὶ τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ α΄. κεφ. τούτου τοῦ τίτ. ἐν τῷ λβ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Textvs.

Conſtitutio xxix. tituli primi libri Codic. dicit, quòd Apocr. ſiarij ſoli poſſunt egredi Monaſteriis, & ingredi ciuitates. Sin autem dogmatibus vel conſiliis ſuis videantur, eos qui ſunt ſimpliciores, perturbare, legitimè caſtigantur. Et conſtitutio xxxviij. eiuſdem tituli, quòd qui ſua Monaſteria relinquunt, non accipiunt quæ in ea intulerant mobilia, quantacunque fuerint quantitatis. In immobilium autem donationibus iura ſeruāda ſunt. Ei enim qui dedit, non ablata eſt vendicatio. Dicit autem etiam ſecunda cōſtitutio i. tit. Nouellarum: Nec Monachi nec Monachæ per Vrbem circuncurſent: ſed per apocriſiarios reſpondeant in Monaſteriis manentes. Tranſeunte autem Monacho in aliud Monaſterium, res quas habet, dum egreditur, ad primum Monaſterium pertinent. Lege etiam quæ ſcripta ſunt in primo capite huius tit. & in xxxij. cap. ix. tit. præſentis operis.

Σχόλιον.

Η κθ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, οὐδὲ ἡ λη΄. διάτ.

Schol. Bals. Conſtit. xxix. tit. iij. lib. i. cod. non eſt poſita in Baſil. neque eiuſdem tit. cōſtit. xxxviij.

Conſt.2.tit.1.nouellarum,eſt nouella Iuſtinianea cxxiij, poſitáque *eſt* in lib.Baſil.iiij.tit. j. ac dicit lxiij. cap. eiuſdem nouellæ, ſiue xj. cap. dicti tit. lib. iiij. quæcunque per patriarcham compendioſè propoſita ſunt.

Cap. V.

Monachos non debere vxores ducere, vel cum aliquibus tanquam ſororibus verſari, nec eas quæ virginitatem profitentur, cum aliis cohabitare oportere, Syn. Ancyr. canon xix. Syn. Chalced. canon xvi. Syn. vi. can. xliij. xlvij. Baſil. canon xix. xcvij. lege quæ adſcripta ſunt in xij. cap. viij. tit. præſentis operis, & xxix. cap. ix. tit.

Cap. VI.

De Monachis qui faciunt ſodalitates, vel coniurationes, Syn. Chalced. can. xviij. Syn. vi. canon xxxiij. lege quæ adſcripta ſunt in xxxvij. cap. ix. tit. præſentis operis.

Cap. VII.

Non debere exercitatores ſeu Monachos cum fœminis lauari, Syn. Laodic. canon xxx. Syn. vi. canon xlvi. xlvij.

Cap. VIII.

De Cuſtodia ſacrarum virginum, Syn. Carth. canō xliij. Syn. vi. canō xlvi. xlvij. Syn. Nic. ſecundæ canon xviij. xx. xxj.

Cap. IX.

De ſtupro ſacrarum virginum, Syn. vi. canon iiij. Baſilij canon xviij. xx. lx. lege quæ adſcripta ſunt tertio cap. ix. tit. præſentis operis.

Cap. X.

De tempore ætatis earum quæ habitum accipiunt, & quænam dicatur virgo, Syn. Carth. canon cxxvi. Syn. vi. canon xl. xli. xliij. xlv. Baſilij canon xviij.

Cap. XI.

De Monachis, vel laicis dignitate præditis, vel militantibus, qui fiunt clerici, Syn. Nic. canon xij. Syn. Chalced. canon vij. Cyrilli ex epiſtola ad epiſcopos Libyæ & Pentapolis, canon ij. lege quæ adſcripta ſunt xxxij. cap. ix. tit. præſentis operis.

A τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἡ δὲ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ δ'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α'. καὶ φησὶ τὸ ξγ'. κεφ. τῆς αὐτοῦ νεαρᾶς, ἤτοι τὸ ια'. κεφ. τοῦ ῥηθέντος τίτ. τοῦ δ'. βιβλίου ὅσα συνωψίσθησαν παρὰ τοῦ πατριάρχου.

Κεφάλαιον ε'.

Περὶ τοῦ μὴ γαμεῖν μοναχούς, ἤ τισιν ὡς ἀδελφαῖς συνεῖναι, μήτε τὰς ἐπαγγελλομένας παρθενίαν, ἑτέροις συνοικεῖν, συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιθ'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ις'. συνόδου ς'.
B κανὼν μ'. μδ'. μζ'. Βασιλείου κανὼν ιθ'. κ'. ζ'. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν ιδ'. κεφ. τοῦ η'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ ἐν τῷ κθ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ.

Κεφάλαιον ς'.

Περὶ μοναχῶν ποιούντων φρατρίας, καὶ συνωμοσίας, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιη'. συνόδου ς'. κανὼν λδ'. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ λζ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ. τούτου συντάγματος.

Κεφάλαιον ζ'.

C Περὶ τοῦ μὴ συλλούεσθαι ἀσκητὴν γυναιξί, συνόδου Λαοδικείας κανὼν λ'. συνόδου ς'. κανὼν οζ'.

Κεφάλαιον η'.

Περὶ φυλακῆς ἱερῶν παρθένων, συνόδου Καρθαγένης κανὼν μδ'. συνόδου ς'. κανὼν μς'. μζ'. μη'. συνόδου Νικαίας τὸ β'. κανὼν ιη'. κ'. κβ'.

Κεφάλαιον θ'.

Περὶ φθορᾶς ἱερῶν παρθένων, συνόδου ς'. κανὼν δ'. Βασιλείου κανὼν ιη'. κ'. ξ'. ἀνάγνωθι τὰς παραγραφὰς τοῦ λ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον ι'.

D Περὶ χρόνου τῆς ἡλικίας τῶν λαμβανουσῶν τὸ σχῆμα, καὶ ποία λέγεται παρθένος, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρκβ'. ρκς'. συνόδου ς'. κανὼν μ'. μα'. μγ'. με'. Βασιλείου κανὼν ιη'.

Κεφάλαιον ια'.

Περὶ μοναχῶν, γινομένων κληρικῶν, ἢ λαϊκῶν ἀξιωματικῶν, ἢ στρατευομένων, συνόδου Νικαίας κανὼν ιβ'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ζ'. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἐν Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει ἐπισκόπους ἐπιστολῆς, κανὼν β'. ἀνάγνωθι τὰς παραγραφὰς τοῦ λβ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον ιβ.

Περὶ χρωμένων σχήματι μοναχικῷ, καὶ καταφρονιζομένων τῶν κοινῇ χρωμένων ἐσθῆτι, συνόδου Γάγγρας κανὼν ιβʹ.

Κείμενον.

Εἴρηται βιβλίῳ αʹ. τίτ. δʹ. διάτ. δʹ. ὅτι οἱ μῖμοι, καὶ αἱ πόρναι ἐκ τοῦ σώματος δημόσια ποιούμεναι, τῷ σχήματι τῶν ἱερῶν παρθένων μὴ κεχρήσθωσαν. καὶ ἡ βʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶ, μηδεὶς λαϊκὸς, καὶ μάλιστα οἱ σκηνικοὶ, καὶ αἱ πόρναι, κεχρήσθω, ἢ μιμείσθω τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἐπεὶ καὶ σωματικῶς τιμωρεῖται, καὶ ἐξορίζεται.

Σχόλιον.

Η δʹ. διάτ. τοῦ δʹ. τίτ. τοῦ αʹ βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ βʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγʹ. κειμένη ἐν βιβλίῳ δʹ. τῶν βασιλικῶν. τὸ δὲ ξδʹ. κεφ. τῆς αὐτῆς νεαρᾶς ἤτοι τὸ ιγʹ. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. φησὶν εἰς πλάτος τὰ συντομευθέντα εἰς τὸ παρὸν ιβʹ. κεφ. παρατιθέμενον, διὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἀρχόντων κολάζεσθαι τοὺς τὸ ἅγιον σχῆμα ἐμπαίζοντας.

Κεφάλαιον ιγʹ.

Περὶ γυναικὸς φορούσης ἀνδρῷα, συνόδου Γάγγρας κανὼν δέκατος τρίτος.

Κεφάλαιον ιδʹ.

Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι γυναῖκας ἀποκείρεσθαι διὰ ἄσκησιν, συνόδου Γάγγρας κανὼν ιζʹ.

Κεφάλαιον ιέ.

Περὶ τοῦ προφάσει ἀσκήσεως μὴ τεκνοτροφοῦντος, ἢ πατροτροφοῦντος, συνόδου Γάγγρας κανὼν ιέ. ιςʹ.

Κεφάλαιον ιςʹ.

Ποῖα πολιτικὰ πράγματα, ἢ κηδεμονίας, οἱ μοναχοὶ δύνανται μετιέναι, συνόδου Χαλκηδόνος κεφ. γʹ. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ γʹ. κεφ. τοῦ ηʹ. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

A

Cap. XII.

De ijs qui vtuntur veſte Monaſtica, & condemnant eos qui vtuntur veſte communi, Syn. Gangr. canon xij.

Textus.

Dicit liber i. tit. iiij. conſtitutio iiij. Mimæ, & quæ publicè corpore quæſtum faciunt, ſacrarum virginum habitu ne vtantur. Et ij. conſtitutio primi tit. nouellarum dicit: Nullus laicus, & maximè ſcenici, B *& meretrices, vtantur, vel imitentur Monaſticum habitum. Corporali enim ſupplicio alioqui punitur, & in exilium mittitur.*

Schol. Bals. Conſtitutio iiij. tit. iiij. lib. j. Cod. non eſt poſita in Baſilicis. Conſtit. ij. tit. j. Nouellar. eſt Nouella Iuſtinianæa cxxiij. poſitáque eſt in lib. iiij. Baſilicor. Lxiiij. cap. eiuſdem nouellæ, ſeu xiij. cap. eiuſdem libri & tit. fuſe dicit quæ compendiosè propoſita ſunt in præſenti xij. capite, adiiciens, per Epiſcopos & Magiſtratus puniri eos qui ſanctum habitum habent ludi- C brio.

Cap. XIII.

De muliere, quæ veſtibus virilibus induitur, Syn. Gangr. can. xiij.

Cap. XIIII.

Non oportere mulieres tonderi religionis ergò, Syn. Gangr. can. xvij.

Cap. XV.

De eo qui prætextu religionis non alit liberos vel Parentes, Syn. Gang. canon D *xv. xvi.*

Cap. XVI.

Quænam ciuilia negotia, vel quaſnam curationes poſſunt obire Monachi, Syn. Chalced. canon. iij. lege quæ adſcripta ſunt tertio cap. viij. tit. præſentis operis.

ΤΙΤΛΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ.

Περὶ αἱρετικῶν, καὶ Ἰουδαίων, καὶ Ἑλλήνων.

Κεφάλαιον αʹ.

ΤΙ ἐστιν αἵρεσις, καὶ τί σχίσμα, καὶ τί παρασυναγωγὴ, Βασιλείου κανὼν αʹ.

TITVLVS DVODECIMVS.

De hæreticis et Iudæis & Gentilibus.

Cap. I.

QVid eſt hæreſis, & ſchiſma, & παρασυναγωγὴ, Baſilij canon primus.

Cap. II. A

L. Inter claras C. de ſum ma trinit.

Qui eſt hæreticus, Syn. Conſtantinopoli. canon vi.

Textvs.

C. de Hæreticis.

Prima conſtit. iiij. tit. libr. i. Cod. dicit, quòd qui non opinatur ſanctam Trinitatem habere in vna deitate æqualem potentiam, ne Chriſtianus quidem dicitur, ſed eſt demens ac veſanus, & Hæreticus, & infamis, & punitur. Et titulus v. eiuſdem libri, quod eſt Hæreticus, & legibus quæ aduerſus Hæreticos latæ ſunt, ſubiicitur, qui ab orthodoxa fide vel minimum declinat: & conſtitutio xij. eiuſdem tituli, hæreticus eſt, qui non eſt orthodoxus. Prima autem conſtit. iij. tit. Nouellarum, dicit; eos eſſe Hæreticos, qui communicare non poſſunt. B

Auth. de mulieribus ſt. de Hæret.

Schol. Bals. Conſtit. i. tit. j. lib. j. Cod. eſt cap. j. tit. i. lib. i. Baſilic. quod ſic habet, vt in textu compendioſè propoſitum eſt. Conſtitutio ii. tit. 5. eiuſdem lib. i. Cod. eſt thema ii. cap. xviii. tit. lib. i. Baſilic. quod eadem cõplectitur. Conſtit. xii. eiuſdem libri & tituli Codicis, non eſt poſita in Baſilic. Prima conſt. tit. 3. Nouellarum ſita eſt in capite 50. i. tit. i. lib. Baſilic. quæ eſt Nouella Iuſtiniani cix. tractátque, vt ſummatim dicam, nullam militiam, nec vllam, quæcunque ea ſit, publicam curationem poſſe obire Hæreticos. Dicit autem Hæreticos eſſe omnes qui ſacramentis, quæ dantur à ſacerdotibus, in dei eccleſia non communicant: & quòd mulieribus Hæreticis non dantur Priuilegia quæ data ſunt orthodoxis, vt habeant tacitas hypothecas in bonis maritorum, vincant autem in hypothecis antiquiores creditores, ad hoc vt de rebus dotalibus lucriſque matrimonialibus eis ſatisfiat. C

Textvs.

C. de Hæret.

Porro quæ de hæreticis dici debeant, in titulo v. lib. i. Codicis, prolixè relata ſunt, vbi prohibentur habere priuilegia vel docendi, vel faciendi Clericos, vel litaniæ, aut publicè aut priuatim celebrandi. Nam ſi quid fiat eiuſmodi, officium Præfecti prætorio dat centum libras: regionis autem præſides quinquaginta,

Κεφάλαιον β΄.

Τί ἐστιν αἱρετικὸς, συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν ς΄.

Κείμενον.

Η α΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὡς ὁ μὴ δοξάζων τὴν ἁγίαν τριάδα ἐν μιᾷ θεότητι ἰσοδύναμον, οὔτε Χριστιανὸς λέγεται, ἀλλὰ ἄφρων ἐστὶ καὶ αἱρετικὸς, καὶ ἄτιμος, καὶ τιμωρεῖται. καὶ τίτ. ε΄. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, διάτ. β΄. ὅτι αἱρετικός ἐστι, καὶ τοῖς κατὰ τῶν αἱρετικῶν ὑπόκειται νόμοις, ὁ μικρὸν γοῦν ἐκκλίνων τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. καὶ διάτ. ιβ΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι αἱρετικός ἐστιν ὁ μὴ ὢν ὀρθόδοξος. ἡ δὲ α΄. διάτ. τοῦ γ΄. τῶν νεαρῶν αἱρετικοὺς λέγει τοὺς μὴ ὄντας κοινωνικούς.

Σχόλιον.

Η α΄ διάτ. τοῦ α΄ τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφ. α΄. τοῦ α΄ τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον συνεψίσθη. ἡ β΄. διάτ. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι θέμα β΄. τοῦ ιη΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβ. τῶν βασιλικῶν, τὰ αὐτὰ διαλαμβάνον. ἡ ιβ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ α΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐτέθη εἰς κεφ. ν΄. τοῦ α΄. τίτ τοῦ α΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, νεαρὰ οὖσα Ιουστινιανοῦ ρθ΄. διαλαμβάνουσα ὡς ἐν συνόψει εἰπεῖν, μηδεμίαν στρατείαν, ἢ τὴν οἱανοῦν δημοσιακὴν φροντίδα μετιέναι τοὺς αἱρετικούς. λέγει δὲ αἱρετικοὺς εἶναι πάντας τοὺς μὴ μεταλαμβάνοντας τῶν ἁγιασμάτων ἀπὸ τῶν ἱερέων μετὰ τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ· καὶ ὅτι ταῖς αἱρετικαῖς γυναιξὶν οὐ δίδονται τὰ δοθέντα προνόμια ταῖς ὀρθοδόξοις χάριν τοῦ ἔχειν σιωπηρὰς ὑποθήκας κατὰ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν πραγμάτων, νικᾶν δὲ καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἐνυποθήκους δανειστὰς εἰς ἱκάνωσιν τῶν προικιμαίων πραγμάτων αὐτῶν, καὶ τῶν γαμικῶν κερδῶν. D

Κείμενον.

Εν πλάτει δὲ τὰ περὶ τῶν αἱρετικῶν αἰνεῖται ἐν τῷ ε΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐν ᾧ κωλύονται ἔχειν προνόμια, ἢ διδάσκειν, ἢ ποιεῖν κληρικοὺς, ἢ λιτανεύειν δημοσίᾳ, ἢ ἐν οἴκῳ· ἐπεὶ τινος τοιούτου γινομένου ἡ τάξις τοῦ ἐπάρχου ρ΄ λίτρας δίδωσιν, οἱ δὲ ἐπιχώριοι, πεντήκοντα

καὶ ὅτι τὰ συνακτήρια αὐτῶν ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία λαμβάνει, καὶ ὅτι οἱ Μανιχαῖοι καὶ οἱ Δονατισταὶ ἐσχάτως τιμωροῦνται, καὶ δημεύονται), καὶ οὔτε διατίθενται, ἢ ὁπωσοῦν συναλλάττουσι, καὶ οὔτε ὑπὸ παίδων μὴ ὄντων ὀρθοδόξων κληρονομοῦνται, καὶ μετὰ θάνατον κατηγοροῦνται, καὶ ἀκυροῦνται αἱ διαθῆκαι αὐτῶν, καὶ ὅτι τῶν πόλεων ἐκβάλλονται, καὶ ὅτι ταῖς ἐκκλησίαις προσκυροῦνται οἱ οἶκοι ἐν οἷς οἱ αἱρετικοὶ γνώμῃ τῶν δεσποτῶν συνάγονται, καὶ ὅτι τῶν βουλευτικῶν ἢ ταξεωτικῶν λειτουργιῶν οὐκ ἀπολύονται, καὶ ὅτι οὐ ποιοῦσι μοναστήρια, οὔτε στρατεύονται. καὶ πῶς τιμωροῦνται οἱ κατὰ τῶν ἁγίων συνόδων γράφοντες, ἢ ἔχοντες, ἢ ἀναγινώσκοντες αὐτά, καὶ ὅτι οὐ θάπτονται νομίμως, καὶ ὅτι οὐ γίνονται ἀξιωματικοί, ἢ συνήγοροι, ἢ ἔκδικοι, ἢ πρεσβύτεροι πόλεως, γίνονται δὲ κορταλῖνοι. καὶ πῶς ἀναγκάζονται τοὺς παῖδας ὀρθοδόξους ὄντας τρέφειν, καὶ γράφειν κληρονόμους, καὶ διδόναι αὐτοῖς προῖκας, καὶ προγάμους δωρεάς, καὶ ὅτι τῶν γονέων ἀμφισβητούντων ἐπικρατέστερός ἐστιν ὁ θέλων τῇ ὀρθοδοξίᾳ τοὺς παῖδας προσαγαγεῖν, καὶ ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι παῖδες πλημμελοῦντες εἰς αἱρετικοὺς γονεῖς τιμωροῦνται, καὶ ὅτι οὐ βαπτίζουσιν οἱ αἱρετικοί, οὔτε φροντίζουσιν, ἢ διοικοῦσι χωρία δι' ἑαυτῶν ἢ παρενθέτων, οὔτε παιδεύουσιν, οὔτε κληρονομοῦσιν, οὔτε πραγματεύονται ἐντὸς ἱερῶν περιβόλων, καὶ ὅτι ἐν δικαστηρίῳ οὐ καταμαρτυροῦσιν ὀρθοδόξου, εἰ μὴ εἰς βουλευτήριον ὀρθόδοξος ἕλκοιτο, ὡς διάτ. β'. τοῦ η'. τίτ. τῶν νεαρῶν. ἔστι δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὅλων μβ'. ἐν δὲ τελευταίαις βουλήσεσι καὶ συμβολαίοις, μαρτυροῦσιν. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ η'. κεφ. τοῦ ι'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. Περὶ δὲ Ἰουδαίων διαλαμβάνει ὁ θ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐν ᾧ καὶ τὰς συναγωγὰς αὐτῶν λέγει μὴ μιτατεύεσθαι, μήτε αὐτοὺς ἐν τοῖς σαββάτοις, ἢ ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν σωματικῶς λειτουργεῖν, οὔτε ἐνάγονται, οὔτε παρὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπηρεάζονται, οὔτε γαμοῦσι Χριστιανάς, καὶ ὅτι αὐτοὶ τὰ ἴδια ἀγορανομοῦσι, καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν γάμων οὐ φυλάττουσι τὸν νόμον αὐτῶν, καὶ ὅτι ἐπὶ μόνοις χρηματικοῖς δικαστὰς ἰδίους αἱρεῖσθαι δύνανται, καὶ ὅτι τὸν στεφανωτικὸν κανόνα οἱ ἔξαρχοι αὐτῶν ἰδιοκινδύνως εἰσάγουσι ταῖς λαργιτιῶσι, καὶ ὅτι οὐδὲν αὐτοὺς δεῖ τολμᾶν κατὰ Χριστιανῶν.

A *& quòd eorum conuenticula, orthodoxa Eccleſia accipit, & quòd Manichæi, & Donatiſtæ extremo ſupplicio afficiuntur, & omnia eorum bona publicantur: & neque teſtantur, vel quomodocunque contrahunt: nec filij qui nõ ſunt orthodoxi, eis ſuccedunt: & quod poſt mortem accuſantur, & eorum teſtamenta infirmantur: & quod vrbibus expelluntur, & quod domus in quibus Hæretici Dominis volentibus congregãtur, Eccleſiarum dominio applicantur: & quòd à curialibus vel ab Apparitorum miniſteriis non liberantur: & quòd Monaſteria non faciunt: nec militant: & quomodo puniuntur,* B *qui aduerſus ſanctas Synodos ſcribunt, vel ea habent, aut legunt: & quòd legitimè non ſepeliuntur: & quòd nec dignitates aſſequuntur: nec fiunt aduocati, vel defenſores, aut ſeniores ciuitatis: fiunt autem curiales: & quomodo coguntur filios qui ſunt orthodoxi, alere, & hæredes ſcribere, & dare eis dotem, & donationem propter nuptias: & quòd ſi parentes inter ſe contendant, is præualet, qui vult ſuos filios ad rectam fidem adducere: & quòd filij orthodoxi, qui peccant in parentes Hæreticos, puniuntur. Et quòd non baptizant* C *Hæretici, nec per ſe vel interpoſitas perſonas, pagos curant aut adminiſtrant: ſed nec docent, nec hæredes ſiunt, nec intra ſacra ſepta aliquid agunt: & quòd in iudicio aduerſus orthodoxum teſtimonium non ferunt, niſi orthodoxus trahatur in curiam: Vt eſt ſecunda conſtit. viij. tit. Nouellarum. Eſt autem in integrarum numero xlij. Sed in vltimis voluntatibus & contractibus teſtificantur. Lege quæ adſcripta ſunt in viij. cap. ix. tit. præſentis operis. De Iudæis autem tractat ix. tit. primi libri Cod. in quo etiam eorum Synagogas hoſpitij immunitatem habere dicit, neque ipſos ſabbatis, vel ſuis feſtis corporale miniſterium exercere: nec conueniuntur, nec* D *à Chriſtianis probro aut contumelia afficiuntur: nec Chriſtianas mulieres vxores ducunt: & quòd ipſi rebus ſuis venalibus pretia ſtatuunt: & quod in matrimoniis legem ſuam non ſeruant: & quòd in ſolis cauſis pecuniariis poſſunt proprios ſibi Iudices eligere: & quòd coronarium canonem primates ipſorum ſuo periculo largitionibus inferunt: & quòd nihil eos audere oporteat aduerſus Chriſtianos.*

Schol. Bals. Titulus v. primi libri Cod. poſitus eſt in principio ſecundæ conſtit. in primo tit. primi libri Baſil. & dicit eius caput xviii. non debere Hæreticos docere, nec ordinare: ix. non debere hæreticos ſupplicationes facere: & loca, quæ ab eis occupantur, vendicari ab eccleſiis. xx. non habere Manichæos & Donatiſtas priuilegia orthodoxorum, ſed eos etiam extremo ſupplicio affici. xxi. eiici ex vrbibus Hæreticos, & ab eccleſia Catholica vendicari quæ quomodocunque relinquuntur iis quas ipſi audacter vocant, eccleſiis. Quæ de curialium officiis diſſerit conſtitutio vii. tit. v. lib. i. Codicis non eſt poſita in Baſilicis: neque conſtitutio viii. eiuſdem tit. & libri, quæ ſtatuit ne ab hæreticis monaſteria cōſtruantur, neque ad militiā aſpiretur. Interim tamē cap. xxi. tit. i. lib. i. Baſil. ait, Apollinariſtæ, qui ſanctis quatuor conciliis non obediunt, & quicunq; contra ſanctum Chalcedonēſe concilium, vel dicere quippiam vel docere, vel ſcripta retinere audent, à præſenti conſtitutione, dictis ſubiiciuntur pœnis. Xxxiiii. caput dicit: Hæretici legitimis ne tradantur ſepulcris. Eiuſdem *verò* cap. thema ii. dicit: Manichæus in loco Romano degere deprehenſus, decollator. Et, Hæretici, honores non conſequuntur, & deinceps *cætera* quæ in textu compendiosè ſunt propoſita. Xxv. caput hæc definit: Si ſint autem parentes diuerſæ fidei & religionis, illius ſententia magis valeat, qui orthodoxam fidem in eis elegit, & ſi ſit pater qui contradicit, non ideo ſuccenſens, cum alimento priuet neceſſario, vel aliis neceſſariis ſumptibus. Sed etiam dans dotem, vel donationem propter nuptias, eos perſonis orthodoxis coniungat, nullam aliam aduerſus eos iræ cauſam prætexens. Quòd autem puniantur filij orthodoxi, qui in Patres Hæreticos peccant, non eſt aſſumptum in Baſilic.. & ei qui illa compoſuit, ſunt ea de cauſa agēdæ gratiæ. Dicit xxvii. cap. primi tit. primi libi Baſilic. Omnes generaliter Hæretici nec illegitimas congregationes, nec adulterata baptiſmata faciant,

A

Σχόλιον.

Ο ε΄. τίτ. τοῦ α΄ βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη ἀπ᾽ ἀρχῆς τῆς β΄. διατ. εἰς τὸν α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὸ ιη΄. κεφ. αὐτοῦ μὴ διδάσκειν τοὺς αἱρετικούς, μηδὲ χειροτονίας ποιεῖν. τὸ ιθ΄. μὴ λιτανεύειν αἱρετικούς, καὶ ἐκδικεῖσθαι τοὺς παρὰ τούτων κατεχομένους τόπους, παρὰ τῶν ἐκκλησιῶν. τὸ κ΄. μὴ ἔχειν τοὺς Μανιχαίους καὶ τοὺς Δονατιστὰς τὰ προνόμια τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλὰ καὶ ἐσχάτως τιμωρεῖσθαι. τὸ κα΄. ἐκβάλλεσθαι ἀπὸ τῶν πόλεων τοὺς αἱρετικούς, καὶ ἐκδικεῖσθαι παρὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τὰ καταλιμπανόμενα ὁπωσδήποτε ταῖς τολμηραῖς ὑπ᾽ αὐτῶν λεγομέναις ἐκκλησίαις. ἡ περὶ τῶν βουλευτικῶν λειτουργιῶν ζ΄. διάτ. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά· οὐδὲ ἡ η΄ διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ καὶ βιβ. ἡ διαγορευομένη μὴ γίνεσθαι παρὰ τῶν αἱρετικῶν μοναστήρια, μηδὲ στρατεύεσθαι. τὸ κγ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβ. τῶν βασιλικῶν φησίν, οἱ Απολιναρισταὶ μὴ ταῖς ἁγίαις τέσσαρσι συνόδοις πειθόμενοι, καὶ ὅσοι κατὰ τῆς ἁγίας ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἢ λέγειν τι, ἢ διδάσκειν, ἢ συγγράμματα κεκτῆσθαι τολμῶσι, ταῖς εἰρημέναις τῇ παρούσῃ διατ. τιμωρίαις ὑποβαλλέσθωσαν. τὸ κδ΄. κεφ. φησίν, ταῖς νενομισμέναις αἱρετικοὶ παραδιδόσθωσαν ταφαῖς. τὸ β΄. θέμα τοῦ αὐτοῦ κεφ. λέγει, Μανιχαῖος ἐν Ρωμαϊκῷ τόπῳ διάγων ὀφθεὶς ἀποτεμνέσθω, καὶ ὅτι οἱ αἱρετικοὶ οὐ γίνονται ἀξιωματικοί, καὶ ἐφ᾽ ἑξῆς ὅσα συνωψίσθησαν εἰς τὸ κείμενον. τὸ κε΄. κεφ. διορίζεται ταῦτα, γονέων δὲ διαφόρου πίστεως ὄντων καὶ θρησκείας, ἐκείνου μᾶλλον ἡ γνώμη κρατείτω τοῦ τὴν ὀρθόδοξον ἐπ᾽ αὐτοῖς ᾑρημένου πίστιν, κἂν εἴη πατὴρ ὁ ἀντιλέγων, μὴ ἐντεῦθεν δὲ ἀγανακτῶν τῆς ἀναγκαίας αὐτοὺς στερείτω τροφῆς, ἢ τῶν ἄλλων ἀναγκαίων δαπανημάτων· ἀλλὰ καὶ προῖκα διδούς, ἢ προγάμου δωρεάν, ὀρθοδόξοις αὐτοὺς συνοικιζέτω προσώποις, μηδεμίαν ἑτέραν ὀργῆς κατ᾽ αὐτῶν προβαλλόμενος πρόφασιν. τὸ δὲ τιμωρεῖσθαι τοὺς ὀρθοδόξους παῖδας πλημμελοῦντας κατὰ αἱρετικῶν γονέων, οὐκ ἐξελήφθη εἰς τὰ βασιλικά, καὶ χάρις τῷ ταῦτα συντεθεικότι, καὶ ὑπὲρ τούτου. τὸ κζ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβ. τῶν βασιλικῶν φησί, πάντες γενικῶς οἱ αἱρετικοὶ μήτε παρασυνάξεις ἢ παραβαπτίσματα ποιείτωσαν.

μήτε τῆς προσκυνητῆς ὅλως κοινωνίας τολμάτωσαν ἅπτεσθαι, ἢ τοῖς τῶν ὅρων προνομίοις, ἐφ' οἷς ἔχουσιν ἐργαστηρίοις, κεχρήσθωσαν, τὰς τῶν ἐναντιουμένων τοῖς νόμοις ποινὰς ὑφορώμενοι, τοῦ χορηγοῦντος τὸν οἶκον ταῖς προειρημέναις τιμωρίαις ὑποκειμένου· Μοντανισταὶ ἐξαιρέτως μηδένα τῶν καλουμένων παρ' αὐτοῖς πατριαρχῶν, ἢ κοινωνῶν ἢ ἐπισκόπων, ἢ πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων, ἐντὸς ἐχέτωσαν Κωνσταντινουπόλεως, κωλυέσθωσαν δὲ ἐντὸς πραγματεύεσθαι τῶν ὅρων αὐτῆς, καὶ τὰ ἀσελγῆ συσσίτια, ἢ τὰ ἀσεβῆ συμπόσια ποιεῖν, ἢ ἀνδράποδα ἐμπορεύεσθαι διὰ τοὺς ὑποκειμένους ἐφ' ἑκάστῳ λογισμούς. τὸ κθ'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. κατεστρώθη εἰς τὸ τέλος τοῦ α'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος· καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο διορίζόμενον, μὴ μαρτυρεῖν κατὰ ὀρθοδόξου αἱρετικούς. Ἡ β'. διάτ. τοῦ η'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ μβ'. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. αὐτῆς οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ὁ θ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς κεφ. λβ'. τοῦ α'. τίτ τοῦ α'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ εἰσὶ τὰ συνοψισθέντα παρὰ τοῦ πατριάρχου τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου, κεφ. λβ'. λγ'. λδ'. λε'. λϛ'. λζ'. λη'. λθ'. μ'. μα'. μβ' μγ'.

Κεφάλαιον γ'.

Περὶ βιβλίων αἱρετικῶν, ἀποστόλων κανὼν ξ'. συνόδου ϛ'. κανὼν ξη'. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν θ'.

Κείμενον.

Ἡ γ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικός φησιν, τὰ κατὰ Χριστιανῶν Πορφυρίου, καὶ ἄλλων συγγράμματα, καιέσθωσαν, καὶ τὰ Νεστορίου, καὶ ὅσα μὴ συμφωνεῖ ταῖς ἐν Νικαίᾳ καὶ Ἐφέσῳ συνόδοις, καὶ Κυρίλλῳ τῷ Ἀλεξανδρείας, ὧν οὐκ ἔστι παρεξιέναι τὴν πίστιν. οἱ δὲ τὰ λεχθέντα βιβλία ἔχοντες, καὶ ἀναγινώσκοντες, ἐσχάτως τιμωροῦνται. τίτ. δ'. διάταξις ι' οἱ μαθηματικοὶ μὴ καίοντες ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων τὰς βίβλους αὐτῶν, καὶ τῇ ὀρθοδοξίᾳ προσιόντες, πάσης ἀπωθοῦνται πόλεως, εὑρισκόμενοι δὲ ἐν ταῖς πόλεσι, δεπορτατεύονται. τίτ. ε'. διάτ. ϛ' τὰ γραφέντα Νεστορίῳ κατὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου, οὐκ ἔξεστιν ἔχειν, ἢ ἀναγινώσκειν, ἢ μεταγράφειν, ἀλλὰ καίονται, καὶ ἐν τῷ ζητεῖν περὶ πίστεως,

A nec venerandæ communionis eſſe omnino participes audeant, nec finium priuilegiis, in quibus habent officinas, vtantur, eorum qui legibus repugnant, pœnas formidantes, eo qui domum ſuppeditat, prędictis accuſationibus obnoxio: Montaniſtæ præcipuè, nullum eorum, qui dicuntur, Patriarcharum, vel ſociorũ, vel Epiſcoporum, vel Presbyterorum, vel Diaconorum, habeãt intra Conſtantinopolim: prohibeantur autem negociari intra eius fines, impiáſque comeſſationes & conuiuia facere:
B vel mancipia emere, propter eas quæ in vnoquoque ſubiectæ ſunt rationes. Xxix caput eiuſdem libri & tituli inſertum eſt ad finem cap. i. tit. ix. quod legas. Statuit autem ne hæretici contra orthodoxos teſtimonium dicant. Conſt. ii. tit. viii. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani xlii. Hoc autem eius caput non eſt poſitum in Baſilic. Tit. ix. lib. i Codicis poſitus eſt in cap. xxxii. tit. i. lib. i. Baſilic. & quæ in compendio à Patriarcha ſunt propoſita, ſunt eiuſdem tituli & libri cap. xxxiii.
C xxxiiii. xxxv. xxxvi. xxxvii. xxxviii. xxxix. xl. xli. xlii. xliij.

Cap. III.

De libris Hæreticorum, Apoſtolorum canon vij. lx. Syn. ſextæ, canon lxviij. Syn. Nic. ſecundæ, canon ix.

Textvs.

Conſtit. vi. tit. primi libri Cod. dicit: Porphyrij & aliorum Hæreticorum ſcripta aduerſus Chriſtianos, comburantur, & Neſtorij, & quæcunque non conſentiunt
D *Synodis quæ Nicææ & Epheſi habitæ ſunt, & Cyrillo Patriarchæ Alexandrino, quorum non licet fidem tranſgredi. Qui autem habent dictos libros, & legunt, vltimo ſupplicio afficiuntur. Titulus iiij. conſtit. x. Qui mathematici coram Epiſcopis libros ſuos non concremant, neque ad orthodoxam fidem accedunt: omnibus pelluntur ciuitatibus: inuenti deportantur. Tit. v. conſt. vi. Quæ Neſtorius aduerſus conſilium Epheſinum ſcripſit, nemini habere, aut deſcribere licet: ſed comburi* debent. *Quum autem de fide diſputatur,*

non eſt illorum mentio facienda: neque item *vllo priuato ſunt ſuſcipienda loco. Qui legem tranſgreditur*, eius ſubſtantia *publicatur. Porrò Neſtoriani non Chriſtiani vocantur, ſed Neſtoriani, quemadmodum Ariani, Porphyriani. Conſt. viij. Nulli licet contra Chalcedonenſem ſynodum ſcribere, legere, dictare, aut libros habere: alioquin in perpetuum deportatur. Qui* aliquem illorum *diſcendi cauſſa audit, fiſco decem libras* auri *dat. Qui verò vetita docet, ſupremo afficitur ſupplicio. Ad hæc omnes Eutychetis atque Apollinaris libri concremantor. Quòd ſi* prouinciarum *moderatores, eorumque apparitores, &* ciuitatum *defenſores non obſeruauerint, in denas libras* auri *fiſco multantur. Qui Manichæorum libros habet, neque in propatulum profert vt concrementur, punitur. Et Conſtit. v. tit. i. Nouellarum, eos qui Seueri ſcripta habent, nec comburunt, manibus mutilari iubet. Dicit verò etiam lib. x. tit. ij. Digeſt. iiij. Inter heredes non diuiduntur reperti in hereditate magici libri, ſed arbitrio iudicis corrumpuntur. Conſtit. v. tit. iij. nouellarum permittit Iudæis, vt in ſynagogis ſuis Græcè aliiſque linguis pro locorum* ratione *ſcripturas legant:* idque *ſecundùm ſeptuaginta & Aquilæ interpretationem. Qui verò hanc lectionem prohibet, publicatis* bonis *exterminatur.*

Schol. Bals. Conſtit. iij. tit. j. lib. i. cod. eſt cap. iii. tituli i. lib. i. Baſil. ac docet quæcunque in textu compendioſè ſunt propoſita. Conſtitutio x. tit. iiij. lib. i. cod. eſt cap. xvii. tit. i. lib. i. Baſil. & habet quemadmodum ſcriptum eſt. Conſtit. vi. tit. v. lib. i. cod. eſt cap. xxii. tit i. lib. i. Baſil. quod ad eundem modum habet. Conſtit. viii. eſt cap. xxiii. eiuſdem libri & tituli Baſil. inſertúmque eſt cap. ii. Hoc igitur legas, quæque vltra illud ſcripta ſunt tranſcurras, vt quæ nihil operentur: ſed eo quòd in Baſil. non ſint poſita, vacent. Conſtitutio xvi. eſt thema vltim. cap. xxvij. eiuſdem libri & tit. quod ait: Ad hæc omnes Manichæorum libri concremantor.

A οὐ δεῖ αὐτῶν μεμνῆσθαι, οὔτε δὲ αὐτὰ ἐν οἱῳδήποτε ἰδίῳ τόπῳ δέχεσθαι. ὁ δὲ παραβαίνων τὸν νόμον, δημεύεται. οὐ λέγονται δὲ οἱ Νεστοριανοὶ, Χριστιανοὶ, ἀλλὰ Σιμωνιανοὶ, ὥσπερ οἱ Ἀρειανοὶ, Πορφυριανοί. Διάτ. η. οὐδενὶ ἔξεστι κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου γράφειν, ἢ ἀναγινώσκειν, ἢ ὑπαγορεύειν, ἢ ἔχειν συγγράμματα, ἐπεὶ διηνεκῶς δεπορτατεύεται. καὶ ὁ προσελθὼν ἐπὶ τῷ μαθεῖν δέκα λίτρας δίδωσι τῷ φίσκῳ· καὶ ὁ διδάσκων τὰ κεκωλυμένα, ἐσχάτως τιμωρεῖται. πάντα δὲ τὰ συγγράμματα Εὐτυχοῦς B καὶ Ἀπολιναρίου καιέσθωσαν. εἰ δὲ ταῦτα παρίδωσιν οἱ ἄρχοντες, ἢ ταξεῶται αὐτῶν, ἢ οἱ ἔκδικοι, ἀπὸ δέκα λιτρῶν τῷ φίσκῳ προστιμῶνται. διάτ. ις'. ὁ ἔχων βιβλία Μανιχαϊκὰ, καὶ μὴ φανερῶν αὐτὰ ἐπὶ τῷ καυθῆναι, τιμωρεῖται. καὶ ἡ ε. διάτ. τοῦ α. τίτ. τῶν νεαρῶν κελεύει τοὺς ἔχοντας τὰ Σευήρου συγγράμματα, καὶ μὴ καίοντας αὐτὰ, χειροκοπεῖσθαι· λέγει δὲ καὶ βιβλίον ι. τίτ. ιβ'. διάτ. δ'. ὅτι οὐ διαιροῦνται μεταξὺ τῶν κληρονόμων τὰ ἐν τῇ κληρονομίᾳ εὑρεθέντα μαγικὰ βιβλία, ἀλλὰ δοC κιμασίᾳ τοῦ δικαστοῦ φθείρονται. ἡ δὲ ε. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐπιτρέπει τοῖς Ἰουδαίοις ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ Ἑλληνιστὶ καὶ ταῖς ἄλλαις διαλέκτοις πρὸς τοὺς τόπους τὰς γραφὰς ἀναγινώσκειν κατὰ τὴν τῶν ἑβδομήκοντα, καὶ τοῦ Ἀκύλα παράδοσιν· ὁ δὲ τὴν τοιαύτην κωλύων ἀνάγνωσιν, δημεύεται, καὶ ἐξορίζεται.

Σχόλιον.

Ἡ γ'. διάτ. τοῦ α. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. γ'. τοῦ α. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ διδάσκει ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίασθησαν. ἡ ι. διάτ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. ιζ'. τοῦ α. D τίτ. τοῦ α. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ ἔχει οὕτως ὡς ἐγράφη. ἡ ϛ'. διάτ. τοῦ ε. τίτ. α. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. κβ'. τοῦ α. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ἔχον ὁμοίως. ἡ η. διάταξις ἐστὶ κεφ. κγ'. τοῦ αὐτοῦ καὶ τίτ. τῶν βασιλικῶν· καὶ κατεστρώθη εἰς τὸ β'. κεφ. ἀνάγνωθι οὖν τοῦτο, καὶ τὰ ἐπέκεινα αὐτοῦ γεγραμμένα παράτρεχε ὡς μὴ ἐνεργοῦντα, ἀλλὰ σχολάσοντα, ἐκ τοῦ μὴ τεθῆναι εἰς τὰ βασιλικά. ἡ ις'. διάτ. ἐστὶ θέμα τελευταῖον τοῦ κζ'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. καὶ φησὶ, πρὸς τούτοις πάντα τὰ Μανιχαίων καιέσθωσαν βιβλία.

καὶ μηδεὶς αὐτὰ, τινὶ οἱανδήποτε προφασιζόμενος προφάσιν, ἐχέτω, ἁρμοδίαν καὶ οὗτος ποινὴν ὑπολαμβανόμενος. ἡ έ. διάτ. τῆς ά. τιτ. τῶν νεαρῶν οὐ κεῖται εἰς τὰ βασιλικά. ὁ β'. τιτ. τοῦ ί. βιβλίου τῶν διγεστ. κεῖται εἰς τιτ. γ'. τοῦ μβ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, πλὴν τὸ περὶ τῆς ἀνακαθάρσεως κείμενον διάτ. τοῦ τοιούτου τιτ. φησὶν ὅτι οὐ διαιροῦνται τὰ μαγικὰ βιβλία, καθὼς καὶ συνωψίσθη. τὸ β'. θέμα τοῦ δ'. κεφ. τοῦ γ'. τιτ. τοῦ μβ'. βιβλίου κατεστρώθη εἰς τὸ κέ. κεφ τοῦ θ'. τιτ. τοῦ παρόντος συντάγματος, ὃ καὶ ἀνάγνωθι. ἡ έ. διάτ. τοῦ γ' τιτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρμς'. κειμένη ἐν κεφ. νέ. τοῦ ά. τιτ. τοῦ ά. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὃ καὶ ἀνάγνωθι. A B

Κεφάλαιον δ'.

Περὶ καθαιρέσεως ξοάνων, συνόδου Καρθαγένης κανὼν πή. πδ'.

Κείμενον.

Η ά. διάτ τοῦ ιά. τιτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, κελεύει τὰ ἱερὰ κλείεσθαι, ἥτις οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Κεφάλαιον έ.

Περὶ Νεστορίου, Μουσαίου, Ευτυχιανοῦ, Πορφυρίου, Μαξίμου, καὶ Κελεστίνου, καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν καταστάντων αἱρετικῶν, ἢ ὀρθοδόξων ἐκβληθέντων, συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν δ'. συνόδου Ἐφέσου κανὼν ά β'. γ'. δ'. έ. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν κ'. C

Κεφάλαιον ς'.

Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν ἀναφορὰν γίνεσθαι παρόντος αἱρετικοῦ, Τιμοθέου κανὼν θ'.

Κεφάλαιον ζ'.

Περὶ κληρικῶν αἱρετικῶν τῇ ὀρθοδόξῳ προσιόντων ἐκκλησίᾳ, συνόδου Καρθαγένης, κανὼν νζ'. ξή. Βασιλείου κανὼν ά. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν ά. D

Κεφάλαιον ή.

Περὶ ἐπισκόπων συγκοινωνούντων, ἢ συνευχομένων αἱρετικοῖς, ἢ ἐπιτρεπόντων αὐτοῖς ἐνεργεῖν, ἢ δεχομένων βάπτισμα αὐτῶν, ἢ θυσίαν, ἀποστόλων κανὼν ί. μέ. μς'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν β'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν λγ'. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ ιέ. κεφ. τοῦ γ'. τιτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον θ'.

Περὶ ἐπισκόπων, ἢ κληρικῶν λαμβανόντων εὐλογίας ἐξ αἱρετικῶν, ἢ Ἰουδαίων.

A Nullus illos vlla omnino cauſa prætexta habeto. *Alioqui* & ipſe competentem pœnam metuito. Conſtit. v. tit. i. nouellarum, non eſt poſita in Baſil. Tit. ii. lib. x. dig. ſitus eſt in tit. iii. lib. xlii. Baſil. Sed quod illius tit. dig. iiii. ante repurgationem poſitum fuit, ait, quòd magici libri non diuidantur, quemadmodum compendioſè propoſitum fuit: thema *vero* ii. cap. xxiiii. tit. iii. lib. xlii. inſertum eſt cap. xxv. tit. ix. præſentis operis, quod etiam legas. Conſt. v. tit. iii. nouellarum, eſt nouella B Iuſtiniani cxlvi. poſitáque eſt in cap. lv. tit. i. lib. i. Baſil. quod itidem legas.

CAP. IIII.

De tollendis idolis, Syn. Carth. can. lviii. lxxxiiij.

TEXTVS.

Prima conſtit. xiiij. lib. primi tit. Cod. iubet templa claudi: quæ non eſt ſita in Baſilicis.

CAP. V.

C *De Neſtorio, Muſæo, Eutychiano, Maximo, Porphyrio, & Celeſtino, vel Hæreticis, qui ab eis conſtituti ſunt, vel orthodoxis qui eiecti fuere, Syn. Conſtãtinop. canon iiij. Synodi Epheſ. can. i. ij. iii. iiij. v. Syn. Sardic. canon. xx.*

CAP. VI.

Non eſſe faciendam oblationem præſente Hæretico, Timoth. canon ix.

CAP. VII.

De Clericis Hæreticis, qui ad eccleſiam orthodoxam accedunt, Syn. Carth. can. lvij. lxviij. Baſilij canon prim. Theophili ex commonitorio canon i.

D CAP. VIII.

De Epiſcopis, vel Clericis, qui vnà cum hæreticis communicant vel orant, vel eis operari permittunt, vel eorum baptiſmum aut ſacrificium admittunt, Apoſt. can. x. xlv. xlvi. Syn. Antioch. canon ij. Syn. Laodic. cap. xxxiij. Lege quæ adſcripta ſunt in xv. cap. tertij tit. præſentis operis.

CAP. IX.

De Epiſcopis, vel Clericis, qui benedictiones ab hæreticis accipiũt, vel à Iudæis:

vel orant in Eccleſiis aut Monaſteriis Hæreticorum, vel Gentilium, vel ſabbata celebrant: vel vnà cum Iudæis dies feſtos agunt: vel ad Synagogas accedunt, aut ad ſacra Gentilium. & de Angelitis, Apoſt. canon lxv. lxx. Syn. Laodic. can. ix. xxix. xxxij. xxxv. xxxvj. xxxviij. xlii. Syn. ſextæ, canon xi.

Textus.

Prima conſtit. xii. tit. primi libri Cod. dicit: Quod Iudæorum vniuerſitati legatum eſt, non petitur. Dicit autem etiam liber xxxiiii. cap. viii. Digeſt. quòd id quod legatur licito corpori vel collegio, valet: contrà autem, quod illicito: præterquam ſi ſingulis in eo legatum ſit, tunc enim valet. Multa eiuſmodi reſponſa ſeu decreta habet xlviii. tit. vi. libri Cod. Nona autem conſtit. xi. tit. primi libri, dicit: quòd ſi datum vel relictum aliquid fuerit locis vel perſonis ad Græcorum errorem confirmandum, ciuitas id accipit, in qua perſonæ habitant, vel ſub qua loca ſita ſunt, & impenduntur inſtar redituum aut vectigalium ciuitatis.

Shol. Bals. Conſtit. i. tit. ix. lib. i. cod. non eſt poſita in Baſil. Digeſt. viii. tit. v. lib. xxxiiij. digeſt. eſt cap. xx. tit. viii. lib. xliiij. quod dicit quæcunque in textu compendioſè ſunt propoſita. Tit. xlviij. lib. vj. cod. poſitus eſt in cap. xxxiiij. eiuſdem xviij. tituli lib. xliiij. quod quæras, atque *inſuper* ſequenti cap. Conſt. ix. tit. xj. lib. j. cod. eſt ca. xiiij. tit. j. lib. j. Baſil. quod eadem iubet.

Cap. X.

De Epiſcopo, qui ſciens dicit Hæreticum poſſe communicare, Syn. Carth. canon cxxiiii.

Cap. XI.

Non eſſe eundum ad falſos Hæreticorum Martyres, Syn. Laodic. canon xxxiiii.

Cap. XII.

Hæreticos non debere ingredi Eccleſias, Syn. Laodic. canon. vi.

Cap. XIII.

De Matrimoniis Hæreticorum cum orthodoxis, Syn. Loodic. canon i. xxxi. Syn. Chalced. can. xiiii. Syn. Carthag. canon xxi. xxiiii. Syn. vi. canon lxxvii.

A ἢ εὐχομένων ἐν ἐκκλησίαις, ἢ ἐν μοναστηρίοις αἱρετικῶν, ἢ ἐθνικῶν, ἢ σαββατιζόντων, ἢ συνεορταζόντων τοῖς Ἰουδαίοις, ἢ προσφερόντων συναγωγαῖς, ἢ ἱεροῖς ἐθνῶν, καὶ περὶ ἀγγελιτῶν, ἀποστόλων κανὼν ξέ. ό. συνόδου Λαοδικείας κανὼν θ'. κθ'. λβ'. λέ. λζ'. λή. λθ'. μβ'. συνόδου ϛ'. κανὼν ιά.

Κείμενον.

Ἡ ά. διάτ. τοῦ θ' τίτ. τοῦ ά βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι τὸ τῇ ὁμάδι τῶν Ἰουδαίων ληγατευόμενον οὐκ ἀπαιτεῖται. λέγει δὲ καὶ βιβλίον λδ'. τίτ. έ. διγέστ. ή. ὅτι τὸ ληγατευόμενον θεμιτῷ σωματείῳ, ἢ
B συστήματι, ἔρρωται. τὸ ἐναντίον δὲ ἐπὶ ἀθεμίτου, πλὴν εἰ μὴ τοῖς ἐν αὐτῷ καθ' ἕκαστον ληγατευθῇ, τότε γὰρ ἔρρωται. πολλὰ δὲ τοιαῦτα θέματα ἔχει ὁ μή. τίτ. τοῦ ϛ'. βιβλίου τοῦ κώδικος. ἡ δὲ θ'. διάτ. τοῦ ιά. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου φησὶν ὅτι ἐάν τι δωρηθῇ, ἢ καταλειφθῇ τόποις ἢ προσώποις ἐπὶ συστάσει τῆς τῶν Ἑλλήνων πλάνης, ἡ πόλις αὐτὰ λαμβάνει, ἐν ᾗ τὰ πρόσωπα οἰκεῖ, ἢ ὑφ' ἣν οἱ τόποι διάκεινται, καὶ δαπανῶνται καθ' ὁμοιότητα τῶν πολιτικῶν προσόδων.

Σχόλιον.

C Ἡ ά. διάτ. τοῦ θ' τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. τὸ ή. διγέστ. τοῦ έ. τίτ. τοῦ λδ'. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐστι κεφ. ά. τοῦ ιή. τίτ. τοῦ μδ'. βιβλίου, λέγον ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν. ὁ μή. τίτ. τοῦ ϛ'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς κεφ. λ'. τοῦ αὐτοῦ ιή. τίτ. τοῦ μδ'. βιβλίου καὶ ζήτει τοῦτο, καὶ τὰ μετ' αὐτὸ κεφ. ἡ θ'. διάτ. τοῦ ιά. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφ. ιδ'. τοῦ ά. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τὰ αὐτὰ παρακελευόμενον.

Κεφάλαιον ί.

D Περὶ ἐπισκόπου ἐν εἰδήσει λέγοντος κοινωνικὸν τὸν αἱρετικόν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρκδ'.

Κεφάλαιον ιά.

Περὶ τοῦ μὴ ἀπιέναι πρὸς τοὺς τῶν αἱρετικῶν ψευδομάρτυρας, συνόδου Λαοδικείας κανὼν λδ'.

Κεφάλαιον ιβ'.

Περὶ τοῦ μὴ εἰσιέναι τοὺς αἱρετικοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ϛ'.

Κεφάλαιον ιγ'.

Περὶ γάμων αἱρετικῶν πρὸς ὀρθοδόξους, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ί. λά. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιδ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν κά. συνόδου ϛ'. κανὼν οβ'.

Κείμενον.

A

Ὁ πολιτικὸς νόμος, εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὸν γάμον ὁριζόμενος, φησὶ βιβλίον κγʹ. τίτ. βʹ. διάτ. αʹ. ὅτι γάμος ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνάφεια, καὶ συγκλήρωσις πάσης τῆς ζωῆς, θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν ὅρον ἔδει τοὺς γάμῳ συναπτομένους ὁμοθρήσκους εἶναι· ὅμως οἶδε καὶ δέχεται, μεταξὺ ὀρθοδόξου καὶ αἱρετικοῦ γάμον. φησὶ γὰρ βιβλίον αʹ. τοῦ κώδικος τίτ. εʹ. διάτ. ιβʹ. ὅτι ἀμφισβητούντων τῶν γονέων, ἐπικρατέστερός ἐστιν ὁ θέλων τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει τοὺς παῖδας προσαγαγεῖν· καὶ διάτ. ιηʹ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι ἐὰν ἕτερος τῶν συνοικούντων ὀρθόδοξος εἴη, καὶ ὁ ἄλλος αἱρετικὸς, δεῖ γίνεσθαι τοὺς παῖδας αὐτῶν ὀρθοδόξους. καὶ βιβλίον εʹ. τίτ. αʹ. διάτ. εʹ. ἐὰν ἡ μνηστὴ παραιτεῖται γάμον διὰ τὸ τῆς πίστεως διάφορον, εἰ μὲν προῄδει τὴν αἰτίαν ἡ γυνὴ ἢ οἱ γονεῖς αὐτῆς, ὑπόκειται. Εἰ δὲ ἠγνόουν, ἢ καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν τοὺς ἀῤῥαβῶνας ἡ αἰτία συνέβη, τὸ ἁπλοῦν ἀναδίδοται. τὸ αὐτό φησι καὶ ἐπὶ μνηστῆρος. ἡ δὲ ϛʹ. διάτ. τοῦ θʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου φησὶν ὅτι Χριστιανὸς λαμβάνων Ἰουδαίαν γαμετὴν, ἢ Χριστιανὴν Ἰουδαῖος, ἐπὶ μοιχείᾳ κατηγορεῖται.

B

C

Textvs.

Ius Ciuile, licèt nuptias definiens, dicit lib. xxiii. tit. ii. cap. primo, eſſe viri & mulieris coniunctionem, & totius vitæ conſortium, diuinique & humani iuris communicationem: & conuenienter huic definitioni oporteat eos qui matrimonio coniunguntur, eſſe eiuſdem religionis: ſcit tamen & admittit matrimonium inter Orthodoxum, & Hæreticum. Dicit enim liber primus Cod. tit. v. conſtit. xii. quòd ſi contendant Parentes, ſuperior euadit qui vult ſuos filios ad fidem orthodoxam adducere. Et conſtitutio xviii. eiuſdem tit. quòd ſi alter eorum qui cohabitant, ſit Orthodoxus, & alter Hæreticus, oportet eorum liberos eſſe orthodoxos. Et liber v. tit. i. conſtit. v. Si ſponſa recuſet matrimonium propter religionis differentiam, ſi mulier quidem præuidit cauſam, vel eius parentes, tenentur. Sin autem ignorabant, vel etiam poſtquam arrhas acceperunt, cauſa accidit, reddit ſimplum. Idem etiam in ſponſo. Sexta conſtit. ix. tit. primi libri Cod. dicit, quòd Chriſtianus qui Iudæam vxorem accepit, vel Iudæus Chriſtianam, reus eſt adulterii.

Σχόλιον.

Ὁ βʹ. τίτ. τοῦ κγʹ. βιβλίου τῶν διγέστων ἐτέθη εἰς τίτ. δʹ. τοῦ κηʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὸ αʹ. διάτ. περὶ γάμου ὁμοίως. Ἡ ιβʹ. διάτ. τοῦ εʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἤτοι τὸ κεʹ. κεφ. τοῦ αʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, κατεστρώθη εἰς τὰ μέσα τοῦ σχολίου τοῦ βʹ. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. ἀνάγνωθι καὶ οβʹ. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ μάθῃς ὅτι πιστὸς μετὰ ἀπίστου γυναικὸς οὐ συνάπτεται νόμῳ γάμου, κἂν τινες πλανηθέντες ἐκ τοῦ τέλους τοῦ αὐτοῦ κανόνος περὶ ἀπίστων πιστευσάντων μετὰ τὸν γάμον διδάσκοντος, ἕτερόν τι τολμηρῶς εἶπον. ἐγὼ δὲ εἰδὼς τοὺς Ἴβηρας ὀρθοδόξους, καὶ τὰ ἡμέτερα πάντα δεξαμένους, καὶ ὁρῶν αὐτοὺς τοῖς Ἀγαρηνοῖς ἐκγαμίζοντας τὰς οἰκείας θυγατέρας, θαυμάζω καὶ ἀπορῶ πῶς παρὰ τῶν ἀρχιερέων αὐτῶν εἰδότων καὶ ἀναγινωσκόντων τὰ τῶν θείων κανόνων θεσπίσματα, τὰ τοιαῦτα οὐ κωλύονται. εὔχομαι οὖν καὶ τοῦτο διορθωθῆναι δι' εὐχῆς καὶ ἀντιλήψεως τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος. ἡ ιηʹ. διάταξις τοῦ εʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Schol. Bals. Titulus ij. lib. xxiij. Digeſt. poſitus eſt in tit. iv. lib. xxviij. Baſilic. atque Digeſtum i. dicit de nuptiis ad eundem modum: Xij. conſt. v. tit. i. libri cod. ſeu xxv. caput primi tit. primi libri Baſilic. ſitum eſt in medio ſcholij ij. cap. præſentis tit. lege etiam lxxii. can. Syn. in Trullo: & ſcies quòd fidelis cum muliere infideli non iungitur matrimonio: etiam ſi nonnulli decepti à fine ipſius canonis, qui docet de infidelibus qui crediderunt poſt matrimonium, aliud audacter dixerint. Ego autem qui ſcio eſſe orthodoxos Iberas, & noſtra omnia ſuſcepiſſe, & videam ipſos ſuas filias Agarenis nuptum dare, miror & neſcio quomodo à ſuis ſacerdotibus, qui legunt & ſciunt decreta canonum, hæc non prohibentur. Hæc ergo corrigi cupio potentiſſimi & ſanctiſſimi noſtri Imperatoris auxilio. Conſtitutio xviij. tituli quinti lib. j. Codicis non eſt in Baſilicis.

D

Quinta conſtitutio primi tit. v. libri Cod. eſt caput ſecundum ſecundi tit. xxviij. libri Imperial. & aduerte quòd id quod dicit, propter religionis differentiam, non eſt adiectum in Baſilicis. Secundũ enim caput hęc dicit: Si mulier ſui iuris, adulta ætate, arrhis acceptis matrimoniũ recuſauerit, reddit arrhas duplicatas: ſin autẽ cùm eſſet minor, ætatis veniã petiit, & arrhas accepit, rurſus duplũ reddat: ſin autẽ eſt impubes, nec ipſa veniam ætatis petiit, ipſa tunc reddet ſimplum quod accepit: ſin autem etiam Pater puellæ vel Mater accepit arrham pro filia, vel auus pro nepte, cùm ſint adulta ætate, ipſi quoque teneantur dare quadruplum: ſiquidem matrimoniũ, quod poteſt procedere, recuſãt facere. Sin autem matrimonium non poteſt cõſiſtere, ipſæ reddãtur arrhę ſimplæ. Sin verò poterat quidem matrimonium conſiſtere, ſed propter iuſtam cauſam recuſatur: ſi ſciebant quidem cauſam ante contracta ſponſalia, ſibi imputent quòd eam deſponderint: ſin autem ignorabant, vel cauſa fortè poſt ſponſalia cõtigit, tunc ſimplum reddatur. Eadem etiã dicimus in ſponſo, qui ſponſam recuſauit. Quadruplari autem arrhas, quãdo ſponſa recuſat matrimonium, nunc non eſt in vſu, niſi hoc vtique ſpecialiter conuenerit. Omnis autem cautio, quæ præter hanc cõſtitutionem facta eſt, minimè conſiſtat. Conſtitutio vi. tit. ix. lib. 1. Codicis eſt cap. xxxiii. tit. j. Baſilic. quod eadem dicit.

Cap. XIIII.

De iis qui ex Hæreticis ad Orthodoxiam conuerſi ſunt, & an fieri poſſit vt ij ſint Clerici, & quinam ex eis baptizantur, & quinam ſolum vnguntur: & quòd cum Hæreticis benignè ac clementer agi oportet, vt ipſi conuertantur, Syn. Nic. can. viij. xviij. Syn. Laodic. canon vij. xix. Syn. Laodic. can. vij. viij. Syn. Conſtantinop. canon vij. Syn. Carth. can. xlvij. lvij. lxvij. Syn. vi. canon xcviij. Baſilij canon i. xlvij. Theophili ex Epiſtola ad Aphyngium Epiſcopum. Synodus, quæ fuit habita à Cypriano, definit, omnem hæreticum, qui ad fidem orthodoxam accedit, eſſe baptizandum, dicens hæreticorum baptiſmum, non eſſe baptiſmum.

A ἡ ε΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. β΄. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ κη΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. καὶ πρόσχες ὅτι τὸ ῥητὸν τὸ λέγον, διὰ τὸ τῆς θρησκείας διάφορον, οὐ προσετέθη εἰς τὰ βασιλικά. φησὶ γὰρ τὸ τοιοῦτον β΄. κεφ. ταῦτα, ἐὰν γυνὴ αὐτεξουσία τελείαν ἄγουσα τὴν ἡλικίαν ἀῤῥαβῶνας δεξαμένη παραιτήσῃ τὸν γάμον, διπλοῦς ἀντιδιδότω τοὺς ἀῤῥαβῶνας. εἰ δὲ καὶ ἐλάττων οὖσα συγγνώμην ἡλικίας ᾔτησε, καὶ ἀῤῥαβῶνας ἔλαβε, πάλιν τὸ διπλάσιον ἀναδιδότω. ἐὰν δὲ καὶ ἀφῆλιξ ἐστὶ, καὶ αὐτὴ συγγνώμην B ἡλικίας οὐκ ᾔτησε, τὸ ἁπλοῦν αὐτῷ ὅπερ ἔλαβεν, ἀποκαταστήσει. εἰ δὲ καὶ πατὴρ κόρης, ἢ μήτηρ, ἀῤῥαβῶνας ἔλαβον ὑπὲρ θυγατρὸς, ἢ πάππος ὑπὲρ ἐγγόνης, τελείας ὄντες ἡλικίας, καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ διπλάσιον καταδικάζωνται, εἴπερ δυνάμενον προβῆναι τὸν γάμον παραιτοῦνται ποιῆσαι. εἰ δὲ καὶ ἀνυπόστατος μέλλει ὁ γάμος εἶναι, αὐτοὶ οἱ ἀῤῥαβῶνες ἀναδιδόσθωσαν ἁπλοῖ. εἰ δὲ μὴ ἦν ἀνυπόστατος ὁ γάμος, δι' εὔλογον δὲ αἰτίαν C παραιτεῖται, εἰ μὲν ᾔδεισαν καὶ πρὸ τῆς μνηστείας τὴν αἰτίαν, ἑαυτοῖς ἐγκαλείτωσαν διὰ τὸ τὸν τοιοῦτον ἐμνηστεῦσθαι. εἰ δὲ ἠγνόουν ἢ πολλάκις μετὰ τὴν μνηστείαν ἡ αἰτία συνέβη, τὸ ἁπλοῦν ἀποδιδόσθω. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τοῦ μνηστῆρος λέγομεν τὴν μνηστείαν παραιτησαμένου. τὸ δὲ τετραπλασιάζεσθαι τοὺς ἀῤῥαβῶνας ὅτε ἡ μνηστὴ παραιτεῖται γάμον, νῦν οὐ κρατεῖ, εἰ μὴ ἄρα ἰδικῶς αὐτὸ τοῦτο συμφωνηθῇ. πᾶσα δὲ ἀσφάλεια παρὰ τὴν διάτ. ταύτην γινομένη, ἀνυπόστατος ἔστω. ἡ δὲ ϛ΄. διάτ. τοῦ τίτ. τοῦ α΄. D βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. λγ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὰ αὐτά.

Κεφάλαιον ιδ΄.

Περὶ τῶν ἐξ αἱρετικῶν εἰς ὀρθοδοξίαν ἐπιστραφέντων, καὶ εἰ δυνατὸν τούτους κληροῦσθαι, καὶ τίνες αὐτῶν βαπτίζονται, καὶ τίνες μόνον χρίονται, καὶ ὅτι πρᾴως δεῖ τοῖς αἱρετικοῖς μὴ κεχρῆσθαι διὰ τὸ ἐπιστρέφεσθαι αὐτοὺς, συνόδου Νικαίας κανὼν η΄ ιθ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν ζ΄ ιθ΄. συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν ζ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν μζ΄. νζ΄. ξζ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ϟη΄. Βασιλείου κανὼν α΄. μζ΄. Θεοφίλου ἐκ τῆς πρὸς Ἀφύγγιον ἐπίσκοπον ἐπιστολῆς. ἡ κατὰ Κυπριανὸν σύνοδος πάντα αἱρετικὸν ἐρχόμενον εἰς ὀρθοδοξίαν ὁρίζει βαπτίζεσθαι, λέγουσα τὸ τῶν αἱρετικῶν μὴ εἶναι βάπτισμα.

Κεφάλαιον

Κεφάλαιον ιέ. A

Περὶ τοῦ μήτε ἐπισκόπους, μήτε κληρικοὺς δωρεῖσθαι, ἢ ἐν διαθήκῃ διδόναι τι αἱρετικοῖς, κἂν ὦσιν αὐτῶν συγγενεῖς, συνόδου Καρθαγένης κανὼν κγ΄. πα΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ ή. κεφ. τοῦ ί. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον ις΄.

Περὶ αἱρετικῶν μετανοούντων, Βασιλείου κανὼν έ. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ λθ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. B

Κεφάλαιον ιζ΄.

Πῶς ἐκδικοῦσιν οἱ ἐπίσκοποι τοὺς ἁρμόζοντας αὐτοῖς τόπους, παρὰ αἱρετικῶν κατεχομένους, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρκά. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ ί. κεφ. τοῦ ή. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον ιή.

Περὶ τῶν πειρωμένων ἀθετεῖν τὰ ἐν Ἐφέσῳ πραχθέντα, συνόδου Ἐφέσου κανὼν ς΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ γ΄. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. C

ΤΙΤΛΟΣ ΙΓ.

Περὶ λαϊκῶν.

Κεφάλαιον ά.

ΠΕΡΙ τοῦ ἀποκινεῖσθαι τὸν λαϊκὸν τῆς ἁγίας κοινωνίας, ἐπὶ τρεῖς κυριακὰς ἐν πόλει διάγοντα, καὶ μὴ συνελθόντα τῇ ἐκκλησίᾳ, συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ιά. συνόδου ς΄. κανὼν π΄. D

Κεφάλαιον β.

Περὶ λαϊκῶν διγαμούντων, ἢ πολυγαμούντων, καὶ κεκωλυμένων γάμων, καὶ μίξεως, ἀποστόλων κανὼν ιθ΄. μή. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ις΄. ιζ΄. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν β΄. γ΄. δ΄. ζ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν ά. ί. λά. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ις΄. συνόδου ς΄. κανὼν νγ΄. οβ΄. πή. Βασιλείου κανὼν δ΄. ιή. κγ΄. κδ΄. μά. ν΄. νγ΄. ξζ΄. ξή. οά. ος΄. οή. οθ΄. π΄. τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Διόδωρον ἐπιστολῆς, Θεοφίλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς πρὸς Ἀγάθωνα ἐπίσκοπον ἐπιστολῆς.

Κείμενον.

Ὁ πολιτικὸς νόμος οὐ κολάζει τὴν διγαμίαν, ἢ πολυγαμίαν, ἔκπτωσιν δὲ κερδῶν ἐπάγει,

CAP. XV.

Nec Epiſcopos, nec Clericos donare debere, vel in teſtamento dare hæreticis, etſi ſint cognati ipſorum, Syn. Carth. canon xxiij. lxxxi. lege quæ prius ſcripta ſunt in xxxix. cap. x. tit. præſentis operis.

CAP. XVI.

De Hæreticis qui agunt pœnitentiam, Baſilij can. v. lege quæ adſcripta ſunt in xxxix. cap. ix. tit. præſentis operis.

CAP. XVII.

Quomodo Epiſcopi vendicant loca ſibi competentia, quæ detinentur ab Hæreticis, Syn. Carth. can. cxxi. lege quæ adſcripta ſunt in x. cap. viij. tit. præſentis operis.

CAP. XVIII.

De iis qui conantur ea infirmare quæ Epheſi acta ſunt, Syn. Epheſ. can. vi. Lege quæ adſcripta ſunt in tertio cap. præſentis tituli.

TITVLVS DECIMVS-TERTIVS.

DE LAICIS.

CAP. I.

VT laicus ſancta communione moueatur, qui tribus Dominicis agit in Ciuitate, & non cum cæteris venit ad Eccleſiam, Syn. Sardic. can. xi. Syn. vi. can. lxxx.

CAP. II.

De laicis qui ſecundas vxores, vel etiam tertias, & plures ducunt: & de matrimoniis, & coitu prohibito, Apoſt. canon xviij. xlviij. Syn. Anc. can. xvi. xvij. Syn. Neocæſar. canon ij. iij. iiij. vij. Syn. Laodic. can. i. x. xxxi. Syn. Chalced. can. xvi. Syn. vi. can. liij. liiij. lxxij. xcviij. Baſilij canon iiij. xviij. xxij. xxiij. xli. l. liij. lxvij. lxviij. lxxv. lxxvi. lxxviij. lxxix. lxxx. Eiuſdem ex Epiſtola ad Theodorum. Theophili Archiepiſcopi Alexandriæ, ex Epiſtola ad Agathonem Epiſcopum. TEXTVS.

Lex ciuilis non punit bigamiam vel polygamiam. Punit autem lucri amiſſione,

parentes qui ſecundum matrimonium contrahunt, ſi ſint eis filÿ ex priore matrimonio. De quibus fuſe tractat ix. tit. v. lib. Cod. & Nouella de Nuptÿs. Præterea autem cogitur mulier annum luctus expectare, propter confuſionem ſeminis: quod non eſt in viro. Quæ itaque nubit ante annum completum, poſt mortem mariti, fit infamis: nec poteſt pluſquam tertiam ſuorum bonorum partem ſecundo marito dare, vel in teſtamento relinquere. Ipſa quoque nihil habebit ex hereditate, vel legato, vel mortis cauſa donatione. Et ſi primus maritus ei aliquid reliquit, id decem perſonæ gradatim accipiunt: ſcilicet aſcendentes, & deſcendentes, & qui ſunt ex latere, ſeu tranſuerſales, vſque ad ſecundum gradum. Ab inteſtato autem ſuccedit ſuis cognatis vſque ad tertium gradum ſolùm: & omni authoritate priuatur, ijſque quæ à primo marito ad eam redeunt prætextu ſponſalium, vel ex voluntate defuncti. Quòd ſi nulla inueniatur ex decem perſonis, locus eſt fiſco: neque ante nuptias donatione fruitur: ſin autem etiam hæres ſcripta eſt, ſiquidem ex parte, pars eius manet apud hæredes: ſin autē ſola ſcripta eſt, redit hæreditas ad eos qui ſuccedunt ab inteſtato. Soluitur autem infamia, ſi ſupplici libello Imperatori porrecto, is hoc ei largiatur. Quòd ſi ex primo matrimonio liberos habeat, non aliàs ea benignitate potietur, nec ab aliis pœnis & infamia liberabitur, quàm ſuarum facultatum dimidÿ vſumfructum & dominium in contrahendo ſecundo matrimonio, filiis reliquerit. Vt liber v. Cod. tit. ix. conſtit. i. ſecunda, & in Nouella de nuptiis: Euenit nonnunquam vt impune intra tempus luctus nubat, ſcilicet iuſſu Imperatoris, & quando intra tempus luctus pepererit. vt eſt liber iÿ. ff. tit. ÿ. cap. xi. De nefariis autem & prohibitis nuptiis tractat. v. & vi. & vÿ. tit. v. libri. Cod. & lib. xxiÿ. tit. ÿ. Digeſt. xxxviÿ. li. bv. lxvÿ.

SCHOL. BALS. Titulus ix. lib. v. Codicis non eſt poſitus in Baſilicis. Nouella autē de nuptiis eſt Nouella Imperatoris Iuſtiniani xxij. poſitáq; eſt in lib. Baſil. xxviij. tit. xiiij. ca. j. & inbet quæcūq; cōpendioſè ſunt propoſita. Legas autem totū illum xiiij. titulū vt qui maximè neceſſarius ſit,

τοῖς γονεῦσι δευτερογαμοῦσαν, ὑπαρχόντων αὐτοῖς παίδων ἐκ τοῦ προτέρου συνοικεσίου. περὶ ὧν ἐν πλάτει διαλαμβάνει ὁ θ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ἡ περὶ γάμων νεαρά. ἡ δὲ γυνὴ πρὸς τούτοις ἀναγκάζεται μεῖναι τὸν πένθιμον ἐνιαυτὸν διὰ τὴν σύγχυσιν τῆς γονῆς, ὅπερ ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἔστι. γαμοῦσα γοῦν πρὸ συμπληρώσεως ἐνιαυτοῦ, μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς, ἀτιμοῦται, καὶ οὐ δύναται πλέον τοῦ τρίτου τῆς οὐσίας αὐτῆς διδόναι τῷ δευτέρῳ ἀνδρὶ, ἢ ἐν διαθήκῃ καταλιπεῖν· καὶ αὐτὴ δὲ οὐδὲν ἕξει ἀπὸ κληρονομίας, ἢ ληγάτου ἢ μόρτις καύσα δωρεᾶς· ἀλλὰ ταῦτα λαμβάνουσιν οἱ κληρονόμοι τοῦ καταλιπόντος· καὶ εἴ τι κατέλιπεν αὐτῇ ὁ πρῶτος ἀνὴρ, λαμβάνουσιν κατὰ βαθμὸν τὰ δέκα πρόσωπα, ἀνιόντες καὶ κατιόντες, καὶ ἐκ πλαγίου μέχρι β'. βαθμοῦ· ἐξ ἀδιαθέτου δὲ κληρονομεῖ τῶν συγγενῶν αὐτῆς μέχρι γ'. βαθμοῦ μόνου, καὶ πάσης ἀξίας στερεῖται, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν ἐλθόντων προφάσει μνήστρων, ἢ κατὰ βούλησιν τοῦ τελευτήσαντος· μηδενὸς δὲ τῶν εἰρημένων δέκα προσώπων εὑρισκομένων, χώρα τῷ φίσκῳ, οὔτε τῆς προγάμου δωρεᾶς ἀπολαύει· εἰ δὲ καὶ κληρονόμος ἐγράφη, εἰ καὶ μερικὸς, τὸ μέρος αὐτῆς παρὰ τοῖς αὐτοῖς συγκληρονόμοις μένει· εἰ δὲ μόνη ἐγράφη, εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου ὁ κλῆρος ἔρχεται. ἡ δὲ ἀτιμία λύεται, δεήσεως παρ' αὐτῆς τῷ βασιλεῖ προσαγομένης, αὐτοῦ φιλοτιμουμένου τοῦτο, παίδων δὲ αὐτῇ ἐκ τοῦ προτέρου συνοικεσίου ὑπαρχόντων, οὐκ ἄλλως τῆς τοιαύτης τεύξεται φιλοτιμίας, καὶ τῶν ἄλλων ποινῶν, καὶ τῆς ἀτιμίας ἀπαλλαγήσεται, εἰ μὴ τῆς οὔσης αὐτῇ οὐσίας, ἐν τῷ δευτερογαμεῖν τοῖς παισὶ δωρήσεται τὸ ἥμισυ κατὰ χρῆσιν καὶ δεσποτείαν, ὡς βιβλίον ε'. τοῦ κώδικος τίτ. θ'. διάτ. α'. β'. καὶ ἐν τῇ περὶ γάμων νεαρᾷ. ἔστι δὲ ὅτε ἀκινδύνως καὶ ἀζημίως, ἐντὸς τοῦ πενθίμου χρόνου γαμεῖ, τουτέστιν ἀπὸ κελεύσεως βασιλικῆς, καὶ ὅτε ἐν τῷ πενθίμῳ χρόνῳ τέκῃ, ὡς βιβλίον γ'. τῶν διγ. τίτ. β'. διάτ. ι'. ια'. περὶ δὲ ἀθεμίτων καὶ κεκωλυμένων γάμων διαλαμβάνει ὁ ε'. καὶ ὁ ς' καὶ ὁ ζ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ βιβλίον κγ'. τίτ. β'. διάτ. λε'. να'. νε'. ξζ'.

Σχόλιον.

Ὁ θ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ περὶ γάμων νεαρά ἐστι τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ κβ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν κη'. τίτ. ιδ'. κεφ. α'. παρακελευομένη ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ὅλον τοῦτον ιδ'. τίτ. τοῦ κη'. βιβλίου ἀναγκαιότατον ὄντα,

A καὶ πολλὰ διδάσκοντα χρησιμώτατα χάριν δευτερογαμούντων ἀνδρῶν, καὶ γυναικῶν. τὸ ι. καὶ ια. διγέστ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν διγέστων, ἐστι τοῦ κα΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν τίτ. β΄. κεφ. ι. οὕτω λέγον, κατὰ κέλευσιν βασιλέως δύναται ἡ γυνὴ ἐν τῷ πενθίμῳ χρόνῳ γαμεῖν. καὶ κεφ. ια. θέμα β΄. περὶ τὸ τέλος οὕτως ἔχον, ἡ δὲ τεκοῦσα ἐν τῷ πενθίμῳ παραυτίκα δύναται γαμεῖν. ὁ ε΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι βιβλίον κη΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. ιε΄. κεφ. κγ. οὕτως ἔχον, οὐδένα ὅστις ὑπὸ τὴν πολιτείαν ἐστὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ὀνόματος, δύο γαμετὰς δύνασθαι ἔχειν, φανερόν ἐστιν ὁπότε καὶ ἐν τῷ διγέστ. B τοῦ πραίτωρος οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι ἀτιμοῦνται, ὅπερ πρᾶγμα ὁ ἁρμόδιος δικαστὴς ἀτιμώρητον εἶναι οὐκ ἀνέξεται. ὁ ϛ΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ ε΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι τοῦ κη΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τίτ. δ΄. κεφ. μα΄. καὶ φησὶ τὸ μδ΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διγέστ. ὂν ϛ΄. ταῦτα, ἐὰν ἡ ἐπιτροπευθεῖσα παρά τινος, καὶ λόγους λάβῃ τῆς διοικήσεως, καὶ ὑπερβῇ τὸν κε΄. ἐνιαυτὸν, καὶ παραδράμῃ ὁ ὡρισμένος ἐνιαυτὸς, δύναται αὐτὴν ὁ τοῦ ἐπιτροπεύσαντος υἱὸς ἀγαγέσθαι. Εἰ δὲ καὶ ὁ πατὴρ τῆς κόρης τελευτῶν C τοῦτο ἤτησεν ὥστε συναφθῆναι τὴν κόρην τῷ τοῦ ἐπιτρόπου παιδὶ, καὶ οὕτως ὁ γάμος ἔρρωται. ὁ ζ΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τοῦ κώδικος κεῖται εἰς βιβλίον κη΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. ε΄. κεφ. κζ΄. καὶ φησὶ τὸ τοιοῦτον κεφ. ταῦτα, ἐάν τις οἱανδήποτε περιέπων ἀρχὴν, παραθεὶν γῆμαι ἄκουσαν κόρην, ἢ ἀκόντων τῶν γονέων τὴν οἱανδήποτε, δέκα λιτρῶν χρυσοῦ πρόστιμον ὑπὲρ αὐτῆς ἐγχειρήσεως διδότω. καὶ ὁπηνίκα ποτε παυόμενος τῆς ἀρχῆς, μὴ ἐπιχειρείτω τοῖς ἀρχῆς προνομίοις. Εἰ δὲ ἐπιχειρήσοι χρήσασθαι, ἐπὶ διετίαν ἐκβαλλέσθω τῆς πόλεως D ἐκείνης, ἐν ᾗ τοῖς προνομίοις χρήσασθαι ἐβουλήθη. ἔξεστι δὲ καὶ τῇ κόρῃ, καὶ τῷ ταύτης πατρὶ, διαμαρτύρεσθαι περὶ τούτου ὅτι ἐβουλήθη ποιήσασθαι τὸν γάμον ὁ ἄρχων, καὶ τῆς διαμαρτυρίας γινομένης, ἔξωθεν ἔσονται τῆς τοῦ ἄρχοντος δικαιοδοσίας ἐπί τε ἐγκλήμασι καὶ χρήμασι· καὶ εἰ μὲν ἄρχων ἐπαρχίας ἢ ἄρχων στρατιωτικός ἐστι, γινέσθωσαν ὑπὸ τὸν ἄρχοντα· εἰ δὲ ἑκάτεροι ἔσονται, ὑπὸ τὸν ἔπαρχον τῶν πραιτωρίων. τὸ λη΄. διγέστ. τὸ να΄. καὶ νε΄. καὶ τὸ ξζ΄. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ κγ΄. βιβλίου τῶν διγέστων,

A & de viris mulieribúſq; nuptias iterantibus multa ſummæ vtilitatis doceat. X. & xi. cap. ij. tit. iij. lib. Digeſtorum, eſt xxj. libri Baſilicor. tit. ij. cap. x. quod ſic dicit: Iuſſu Imperatoris poteſt mulier intra tempus luctus, nuptias iterare. Et cap. xi. Decretum ij. quod ſic habet circa finẽ: Quæ intra tẽpus luctus peperit, poteſt ſtatim nubere. Quintus autem tit. v. libri Cod. eſt liber xxviii. Baſilic. cap. xxiij. quod ſic habet: Nullum qui eſt ſub Imperio Romanæ Ciuitatis, duas poſſe vxores habere B manifeſtum eſt. Nam & in edicto Prætoris eiuſmodi homines infamia notantur. Quam rem competens iudex non relinquit impunitam. Titulus vi. eiuſdem libri v. Codicis eſt libri Baſilicorum xxviij. tit. iiij. cap. xli. Xliiij. cap. eiuſdem tit. quod eſt cap. vj. hæc dicit: Si, quæ fuit ſub alicuius tutela, adminiſtrationis rationes acceperit, & xxv. annum exceſſerit, & definitum tempus præterierit, filius eius qui tutelam geſſit, poteſt eam vxorem ducere. Quòd ſi etiam puellę pater mo- C riens hoc petiit, vt Puella tutoris filio nuberet, ſic quoque eſt validum matrimonium. Titulus vij. lib. v. Codicis, ſitus eſt in lib. Baſilic. xxviij. tit. v. cap. xxvii. quod Baſilic. hoc dicit. Si quis quemcunque Magiſtratum gerens, conetur quamuis puellam inuitam vxorem ducere, vel inuitis parentibus, pro ea attentatione decem auri librarum pœna multetur: & quandocunque à Magiſtratu ceſſauerit, ne conetur frui priuilegiis Magiſtratus: ſin autem frui conatus fuerit, ad biennium eiiciatur è ciuitate in D qua priuilegiis vti voluerit. Licet autem puellæ, & eius Patri teſtificari, quòd Magiſtratus voluit matrimonium cum ea contrahere: & facta teſtificatione, erunt extra iuriſdictionem Magiſtratus, tam in criminalibus, quàm in cauſis pecuniariis. Et ſi ſit quidem Præſes Prouinciæ, vel militaris Magiſtratus, ſit ſub præſide: ſin autem vtrique, ſit ſub præfecto prætorio. Digeſtum xxxviij. lj. lv. & lxvij. tit. ij. libri xxiij. Dig.

ſunt diuerſa capita iiij. & v. tit. lib. xxviij. Baſil. poſitus eſt enim tit. ij. lib. xxiij. digeſt. in cap. xix. tit. iiij. lib. xxviij. Baſil. Et xxii. cap. quod eſt caput xxxviij. dicit: Qui in Prouincia exercet officium, non poteſt quæ in ea nata eſt, vxorẽ ducere, vel eam quæ habet illic habitationem. Sponſalia autem cõtrahere non prohibetur: &, ſi mulier poſt officij depoſitionem ei nubere noluerit, arrhas tantũ reddit. poteſt autem priùs deſponſam accipere, nec dos caduca fit & inualida, ſed valet & conſiſtit. Xxv. caput hęc dicit: Illicitis nuptiis ne dos quidẽ eſſe videntur quæ data sũt, & propterea quicquid ex iis quæ ratione dotis data ſunt, accepit Maritus, ea ab illo auferuntur, etiã ſi fructus maximè ceperit. Tertiũ Decretũ eiuſdem xxv. capitis hoc dicit: Si Tutor, vel qui fuit curator eius quæ ſub tutela vel cura ipſius fuit, maritũ adoptauerit pupillæ, vel eius Patrẽ, erit irrita adoptio, quemadmodũ ſoluitur quãdo quis propriũ generũ adoptauerit. Et xlij. cap. quod eſt conſtitutio ij. vi. tit. v. lib. Cod. hæc dicit: Quidam qui habebat filiũ emãcipatum, & ei vxorẽ, ſibi nurũ, dederat, poſt cõtractum matrimoniũ, iam natis ex nuru liberis, ſuę nurui Curator datus eſt, eius autẽ filius, nurus maritus, timẽs ne propter Patris curã non cõſiſteret matrimonium, Imperatori ſupplicauit. Qui reſcripſit firmũ quidem ac validum eſſe matrimonium: Patrem tamen debere à cura ceſſare, & alio conſtituto, Patrẽ ei debere rationes reddere. Quoniam autem diuerſa capita ſtatuimus in fine præſẽtis ij. capitis de illicitis & nefariis nuptiis: & aliqua quidẽ ex his dicunt nõ ſolui ex malo poſtmodũ interueniẽte, legitimè contractũ matrimoniũ, alia autem ſoluunt, interrogo de eo quod ſæpe Synodaliter interrogatũ eſt. Si quis poſt rectè cõtractum matrimoniũ cum ſua ſocru rẽ habuerit, vel cũ aliqua perſona, quæ ſuæ vxori conſanguinitate iuncta eſt, ſoluetur matrimoniũ, an nõ? Minimè, ſed puniuntur qui inceſtũ cõmiſerunt. Dicitur enim in libro ſecundo titulo tertio, capitulo lxxxv. ſecundo decreto: Quę ab initio firma ſunt, ex iis quæ poſtea accidunt, nõ infirmãtur.

A εἰσὶ διάφορα κεφ. τοῦ δ'. καὶ ε'. τιτ. τοῦ κη'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν· ἐτέθη γὰρ ὁ β'. τιτ. τοῦ κγ'. βιβλίου τῶν διατάξεων, εἰς κεφ. ιθ'. τοῦ δ'. τιτ. τοῦ κη'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὸ κβ'. κεφ. διάτ. ὂν λη'. ὁ ἐν ἐπαρχίᾳ διαζώννων ὀφφίκιον, οὐ δύναται γαμεῖν τὴν ἐν αὐτῇ γεννηθεῖσαν, ἢ τὴν οἴκησιν ἔχουσαν ἐκεῖ, μνηστεύεσθαι δὲ οὐ κωλύεται. καὶ ἐὰν ἡ γυνὴ μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ ὀφφικίου μὴ θελήσῃ γαμηθῆναι, μόνους ἀρραβῶνας ἀποδίδωσι, τὴν δὲ προμνηστευθεῖσαν δύναται λαβεῖν, καὶ οὐ γίνεται ἡ προὶξ ἡττωμένη, ἤτοι ἐξηττωμένη, B ἀλλ' ἰσχυρά. τὸ κε'. κεφ. ταῦτα, ἐπὶ τῶν ἀθεμίτων γάμων, οὔτε προὶξ εἶναι τὰ ἐπιδοθέντα δοκεῖ· καὶ διὰ τοῦτο πᾶν ὅπερ ἐκ τῶν ἐπιδοθέντων λόγῳ προικὸς ἔλαβεν ὁ δῆθεν ἀνήρ, ἀφαιρεῖται παρ' αὐτοῦ, κἂν τὰ μάλιστα καρποὺς ἔτυχεν εἰληφώς. τὸ γ'. θέμα τοῦ αὐτοῦ κε'. κεφ. ταῦτα, ἐὰν ὁ ἐπίτροπος, ἢ ὁ γενόμενος κουράτωρ, υἱοθετήσηται τὸν ἄνδρα τῆς ἐπιτροπευθείσης, ἢ κουρατωρευομένης, ἢ τὸν πατέρα αὐτῆς, ἡ θέσις ἄκυρός ἐστιν, οὐ μὴν ὁ γάμος λύεται, ὥσπερ λύεται ἡνίκα τις τὸν C ἴδιον γαμβρὸν υἱοθετήσηται. καὶ τὸ μβ'. κεφ. διάτ. ὂν β'. τοῦ ϛ'. τιτ. τοῦ ε βιβ. τοῦ κώδικος ταῦτα, ἔχων τις αὐτεξούσιον παῖδα, καὶ νύμφην αὐτῷ ἀγόμενος, μετὰ τὴν τοῦ γάμου σύστασιν, ἤδη παίδων τεχθέντων ἀπὸ τῆς νύμφης, ὠνομάσθη κουράτωρ τῇ ἰδίᾳ νύμφῃ· ὁ δὲ τούτου παῖς ὁ τῆς νύμφης ἀνήρ, εὐλαβηθεὶς μήποτε ἀσύστατος ὁ γάμος γένηται προφάσει τῆς τοῦ πατρὸς κουρατωρείας, ἐδεήθη βασιλέως, καὶ ἀντιγράφει τὸν μὲν γάμον ἐρρῶσθαι, πλὴν παύσασθαι τὸν πατέρα D τῆς κουρατωρείας, καὶ ἄλλον καταστάθέντα λογοθετηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ τὸν πατέρα. ἐπεὶ δὲ διάφορα κεφ. κατεστρώσαμεν ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος β'. κεφ. χάριν παρανόμων καὶ ἀθεμίτων γάμων, καὶ τινὰ μὲν ἐκ τούτων φασὶ μὴ λύεσθαι τὸν ἤδη νομίμως συστάντα γάμον ἐκ τοῦ γενομένου κακοῦ μετὰ ταῦτα, τινὰ δὲ λύουσι τὸν γάμον, ἐρωτῶ τοῦ πολλάκις ἐρωτηθέντος συνοδικῶς, ἐὰν μετὰ τὸν καλῶς συστάντα γάμον συμφθαρῇ τις μετὰ τῆς οἰκείας πενθερᾶς, ἤ τινος προσώπου συγγενικοῦ τῇ γαμετῇ αὐτοῦ, λυθήσεται ὁ γάμος, ἢ οὔ; οὐδαμῶς· ἀλλ' ἐπιτιμηθήσονται οἱ τὴν αἱμομιξίαν ποιησάμενοι. φησὶ γὰρ ὁ νόμος ἐν βιβλίῳ β'. τιτ. γ'. κεφ. πε'. θέματι ι'. τὰ ἐξ ἀρχῆς βέβαια ἐκ τῶν ἐπισυμβαινόντων οὐκ ἀκυροῦνται.

A Εἰ δὲ οὐκ ἔφθασε γενέσθαι τελεία ἱεροτελεστία, ἀλλὰ μόνη μνηστεία παρηκολούθησε, καὶ μετὰ ταύτην συνεφθάρη ὁ γαμβρὸς τῇ πενθερᾷ, ἢ ἑτέρῳ συγγενικῷ προσώπῳ τῆς μνηστῆς αὐτοῦ, ἐμποδισθήσεται ὁ γάμος διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, πρᾶγμα περιστὰν εἰς τάξιν ἐξ ἧς τὴν ἀρχὴν οὐκ ἐδύνατο συστῆναι, ἄκυρόν ἐστι, καὶ διὰ τὸ μὴ παραχωρηθῆναι ἐν εἰδόσι αἱμομιξίαν. καὶ ταῦτα μὲν ἐγράφησαν εἰς ἑρμηνείαν τῶν συνοψισθέντων παρὰ τοῦ πατριάρχου. γίνωσκε δὲ ὅτι τὸ παρὸν β΄. κεφάλ. B πολλῆς ἐξηγήσεως δέεται· πολλὰ γὰρ καὶ διάφορα νόμιμα ἐξηνέχθησαν χάριν γάμων κεκωλυμένων. καὶ ἐπεὶ τὰ περὶ τῶν δευτερογαμούντων ἐδηλώσαμεν, ἄνωθεν μάθε καὶ τὰ περὶ τῶν πολυγαμούντων, καὶ κεκωλυμένων γάμων. Ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ νόμου τρεῖς γάμοι ἐπεγινώσκοντο· ἐπεὶ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, γέγονε σχίσμα εἰς τὴν ἐκκλησίαν μέσον τῶν ἀρχιερέων. οἱ πλείους γὰρ οὐ παρεχώρουν τὴν τριγαμίαν, καὶ ἔφθασεν ἡ διαίρεσις μέχρι καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου C Πορφυρογεννήτου. ἐξηνέχθη τηνικαῦτα τόμος ὁ λεγόμενος τῆς ἑνώσεως, διαλαμβάνων πότε ὁ τρίτος γάμος παραχωρεῖται, καὶ πότε οὔ. καὶ ἀνάγνωθι τὸν τοιοῦτον τόμον κατασρωθέντα εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ δ΄. κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου. ἐπέκεινα δὲ τοῦ γ΄. γάμου μὴ εἴπῃ γίνεσθαί ποτε ἕτερον γάμον, ὅτι καὶ ὁ γ΄. γάμος παρὰ τοῖς παλαιοῖς νόμοις πολυγαμία ἐλέγετο. περὶ δὲ κεκωλυμένων γάμων ἀνάγνωθι τὸ α΄. καὶ β΄. κεφάλαιον τοῦ ε΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου. διαιροῦσι γὰρ τὴν συγγένειαν εἰς τρία, εἰς ἀνιόντας, κατιόντας, καὶ τοὺς ἐκ D πλαγίου. καὶ ἀνιόντες μὲν εἰσὶν οἱ γονεῖς, οἱ πάπποι, καὶ τὰ ἑξῆς· κατιόντες οἱ παῖδες, οἱ ἔγγονοι, οἱ διέγγονοι, καὶ ἐφεξῆς. ἐκ πλαγίου δὲ οἱ ἀδελφοὶ, οἱ ἀνεψιοὶ, οἱ θεῖοι, οἱ πρῶτοι ἐξάδελφοι, καὶ ἐφεξῆς. εἶτα λέγουσι καὶ ἑτέραν καταχρηστικῶς συγγένειαν τὴν ἐξ ἀγχιστείας, ἤτοι συμπενθερείας. καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι τὸν περὶ τούτου λόγον καὶ διδάξαι τοὺς βαθμοὺς τῆς ἑκάστης συγγενείας, διαιροῦνται, τῶν μὲν ἀνιόντων

Si autem nondum eſt peractum ſacramentum matrimonij, ſed ſola fuerunt ſponſalia, & gener poſtea cum ſocru rem habuit, vel cum aliqua perſona, quæ ſponſæ conſanguinitate iuncta eſt, impeditur matrimonium, propter regulam quæ dicit: Res, quæ in eum locum deducta eſt, à quo ab initio conſiſtere non potuit, infirmatur: & etiam ne à ſcientibus permittatur inceſtus: & hæc quidem ſcripta ſunt ad eorum interpretationem quæ à Patriarcha compendioſè ſunt propoſita: Scias autem præſens caput egere multa interpretatione. Multæ enim ac diuerſæ leges editæ ſunt de prohibitis nuptiis. Et quia de iis qui ſecundò matrimonium contrahunt, ſuperiùs tractauimus, audi etiam de Polygamis, & de prohibitis matrimoniis. Ab antiqua lege tria matrimonia agnoſcuntur. Sed quia tempore Imperatoris Domini Leonis Philoſophi, variæ fuerunt in eccleſia inter Antiſtites ſententiæ: plurimi enim ex iis non permittebant trigamiam: & peruenit etiam hæc diſſenſio vſque ad filium ipſius Imperatoris Dominum Conſtantinum Porphyrogennetam, edita eſt Vnionis quæ dicta eſt deciſio, quæ tractat quando tertium matrimonium permittitur, & quando non. Lege etiam hanc deciſionem, quæ ſita eſt in interpretatione iiij. can. ſancti Baſilij. vltra autem tertium matrimonium nunquam dixeris poſſe matrimonium conſiſtere. Nam etiam tertium matrimonium apud antiquos dicebatur polygamia. De prohibitis autem nuptiis, lege primum & ſecundum caput quinti tit. xxviij. lib. Diuidunt enim cognationem in tria, in eos qui ſunt ſuperioris & eos qui ſunt inferioris ordinis, & eos qui ſunt ex tranſuerſo ſiue à latere. Superioris quidem ordinis ſunt Patres, Aui, & deinceps. Inferioris autem ſunt, filij, nepotes, abnepotes, & cæteri deinceps. A latere autem ſeu ex tranſuerſo ſunt, fratres, conſobrini, patrui & auunculi, patrueles, & cæteri. Deinde etiam aliam eſſe dicunt abuſiuè cognationem, quæ fit ex affinitate: & poſtquam de eo verba fecerunt & docuerunt gradus vniuſcuiuſque cognationis, inter eos quidem qui ſunt inferioris

& ſuperioris ordinis matrimonium A perpetuò prohiberi dicunt, etiamſi non ſint ex legitimis nuptiis. A latere autem cognatorum ab octauo gradu coniunctionem admittũt. Similiter & affinium nuptias impediunt vſque ad ſextum gradum. Tempore autem illius Patriarchæ Domini Alexij Comneni exorta eſt dubitatio de ſeptimo gradu cognationis. Quidam enim dicebant non poſſe abpatruelem accipere in vxorem filiam ſui patrui magni, quòd conſanguineorum matrimonia à legibus permiſſa ſint ab initio B octaui gradus. Alij autem contrà dicebant ſextum tãtùm cognationis gradum eſſe prohibitum: & debere ſeptimum eſſe non prohibitum, cùm nõ prohibeatur. Dictus ſanctiſſimus Patriarcha vnà cum Synodo quæ tunc erat, expreſſe ſtatuit hæc quæ ſequuntur. Quoniam ergo Baſilius quidem eſt in ſeptimo gradu Theoctiſtæ: lex autẽ permittit vt qui ſunt octauo inter ſe gradu, matrimonium ineant: prohibet autem iis qui ſunt in ſexto: iis verò qui ſunt in ſeptimo, nec permittit, nec negat, & propter- C ea cùm ſæpe huiuſmodi motæ ſint controuerſiæ, diſpenſatum eſt vt eiuſmodi quidem matrimonium antequam proceſſiſſet, nõ permitteretur: poſtquam autẽ proceſſiſſet, non ſepararentur ij qui ſic cõiuncti ſunt, ſed punirentur. Hoc itaque Synodale decretum obſeruatũ eſt vſque ad tempus ſanctiſſimi illius Patriarchæ Domini Lucæ. Tunc autem menſe Aprili, xiiij. indictione, anno 6676. cùm defunctus ſanctiſſimus Athenarum Metropolitanus & inclytus Dominus Nicolaus Hagiotheodoretus D ad Synodum retuliſſet, magnam hinc animabus perniciem afferri; in nonnullis qui in ſua prouincia in ſeptimo gradu matrimonium clandeſtinum contrahebant propter metũ, pœnæ facta eſt Synodalis declaratio, quæ hæc decernit: Propter hæc ergo noſtra mediocritas cũ ſancta veſtra fraternitate, Synodalem illã diſpẽſationẽ, quæ à ſanctiſſimo illo Patriarcha Domino Alexio facta eſt, in matrimonio inter cõſãguineos ſeptimi gradus, nec omnino à lege ciuili prohibito, nec purè permiſſo, confirmãs,

καὶ κωλύοντων τοὺς γάμους εἰς ἄπειρον κωλύεσθαι, κἂν μὴ ἐξ ἐννόμων ὦσι γάμων· τὴν δὲ ἐκ πλαγίου συγγενῶν ἀπολύουσι τὴν συνάφειαν ἀπὸ τοῦ η΄. βαθμοῦ, καὶ τὴν ἐξ ἀγχιστείας τοὺς γάμους ἐμποδίζουσι μέχρι ϛ΄. βαθμοῦ καὶ αὐτοῦ. ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Ἀλεξίου γέγονεν ἀμφιβολία χάριν τοῦ ζ΄. βαθμοῦ τοῦ ἐξ αἵματος· τινὲς μὲν γὰρ ἔλεγον μὴ δύνασθαι τὸν δεύτερον ἐξάδελφον λαμβάνειν τὴν θυγατέρα τοῦ θειεξαδέλφου αὐτοῦ εἰς γυναῖκα, διὰ τὸ ἐπιτραπῆναι ὑπὸ τῶν νόμων τοὺς γάμους τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ η΄. βαθμοῦ. ἕτεροι δὲ ἀντετίθεντο τὸν ἐκ συγγενείας ϛ΄. βαθμὸν κωλυθῆναι μόνον, καὶ ὀφείλειν τὸν ζ΄. εἶναι ἀκώλυτον, ὡς μηδὲ κωλυθέντα· διέγνω ὁ ῥηθεὶς πατριάρχης μετὰ τῆς τηνικαῦτα παρευρεθείσης συνόδου ταῦτα ῥητῶς· ἐπεὶ οὖν ὁ μὲν Βασίλειος ζ΄. βαθμοῦ τῇ Θεοκτίστῃ καθέστηκεν, ὁ δὲ νόμος ἐπιτρέπει τοῖς ὀγδόου βαθμοῦ πρὸς ἀλλήλους οὖσι τὸν γάμον· ἀπαγορεύει δὲ τοῖς ϛ΄. τοῖς γε μὴν ζ΄. οὐδαμοῦ ᾠκονόμηται τὸν τοιοῦτον γάμον πρὸ μὲν τοῦ προβῆναι, μὴ ἐπιτρέπεσθαι, μετὰ δὲ τὸ προβῆναι μὴ διασπᾶσθαι μὲν, ἐπιτιμίοις δὲ καθυποβάλλεσθαι. ἐκράτει οὖν τὸ τοιοῦτον συνοδικὸν θέσπισμα μέχρι τῆς ἐφημερίας τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ. τηνικαῦτα δὲ ἤγουν κατὰ τὸν Ἀπρίλλιον μῆνα τῆς ιδ΄. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχοϛ΄. ἔτους ἀνενεγκόντος συνοδικῶς τοῦ ἀποιχομένου ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἀθηνῶν, καὶ ὑπερτίμου κυρίου Νικολάου τοῦ Ἁγιοθεοδωρίτου μεγάλην ἐντεῦθεν ψυχικὴν βλάβην γίνεσθαι εἰς τινὰς τῶν ὑπὸ τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κρυφογάμους ζ΄. βαθμοῦ πεποιηκότας, διὰ τὸν φόβον τῶν ἐπιτιμίων, διάγνωσις γέγονε συνοδικὴ ταῦτα διαλαμβάνουσα. διὰ γοῦν ταῦτα ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῆς ἱερᾶς ἀδελφότητος τὴν γεγονυῖαν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Ἀλεξίου συνοδικὴν οἰκονομίαν ἐπὶ τῷ ῥητῶς ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ νόμου μὴ κωλυθέντι ἐπὶ τῶν ἐξ αἵματος ζ΄. βαθμοῦ γάμων, μήτε καθαρῶς ἐπιτραπέντι κρατύνουσα,

καὶ στηρίζουσα, καὶ οἷον ἑρμηνεύουσα, καὶ σαφηνίζουσα, ἅμα δὲ καὶ τὸ τῶν πολλῶν κακοῦργόν τε καὶ περίεργον περικόπτουσα, καὶ οἷον ἐκ ῥίζης αὐτῆς ἀνασπῶσα, ἵνα μὴ καὶ ἔτι παρανομίας ἐξανατείλῃ βλαστήματα, καὶ τέκνα μωμητὰ πληθυνθῇ, καὶ υἱοὶ τῶν θείων νόμων αὐξηθῶσιν, ἀλλότριοι τὸν ἐκ τοῦ τοιούτου βαθμοῦ γάμον οὐ μόνον ἐρωτώμενον προβαίνειν κωλύει, ἀλλὰ καὶ πρὸ ἐρωτήσεως γεγενημένον διασπᾶσθαι διακελεύεται, παντελῆ τοῦ τοιούτου γάμου ἀργίαν καταψηφιζομένη ἀπὸ τῆς σήμερον τῶν φθασάντων γενέσθαι τοιούτων γάμων μένειν πάντων ὀφειλόντων ἀδιασπάστων. τὸ γοῦν ἀπὸ τοῦδε οἱ τοιοῦτοι γάμοι συστῆσαι τολμήσοντες, οὐ μόνον τοῦ οἰκείου σκοποῦ οὐδαμῶς ἀπολαύσουσι, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς τοῦ τοιούτου συναλλάγματος διασπάσεως, καὶ ἀφορισμῷ καθυποβληθήσονται, ὡς τοῦ παρόντος συνοδικοῦ ὁρισμοῦ καταφρονηταί, καὶ ὡς συγγενικὰ συγχέοντες αἵματα, οἵ τε τοῖς οὕτω συναλλάττουσι συναινέσοντες αὐστηρείας κανονικῆς πειραθήσονται, καὶ οἱ ἱερολογῆσαι τολμήσοντες καθαιρέσει ὑποβληθήσονται. γέγονε δὲ ἐπὶ τούτοις καὶ πρόσταγμα τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως ἀπολυθὲν κατὰ τὸν Μάιον μῆνα τῆς αὐτῆς ἰνδικτιῶνος, διορίζόμενον ἐν μέρει ταῦτα. τοιγάρτοι καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν τὴν συνοδικὴν ταύτην ἐπὶ τῷ ζητηθέντι ἀπόκρισιν ἢ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν ὁροθέτησιν, ὡς ἑπομένως τοῖς θείοις κανόσι, καὶ τοῖς πολιτικοῖς ἐκτεθεῖσαν νόμοις ἐπέκρινε καὶ κρατεῖν εἰς τὸ ἑξῆς, καὶ ἀμετατρέπτως ἔχειν εἰς τὸ διηνεκὲς διορίζεται, τῆς αὐτῆς κοινωνοῦσα γνώμης ἐπὶ τῇ λύσει τοῦ προκειμένου ζητήματος τῷ τε ἁγιωτάτῳ μου δεσπότῃ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, καὶ τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ. καὶ τὰ μὲν περὶ τοῦ ζʹ. γάμου οὕτω διευλυτώθησαν. ἐπεὶ δὲ τοῦ γάμου ἀπὸ ἀγχιστείας ἕκτου βαθμοῦ συνημμένων κωλυομένου ὡς εἴπομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Σισινίου, ἐλάμβανον ὡς ἔοικε δύο πρῶτοι ἐξάδελφοι δύο ἀδελφάς, ἐξετέθη τόμος παρὰ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου διαλαμβάνων περὶ τὸ τέλος ταῦτα, Η μετριότης ἡμῶν διωρίσατο μηκέτι τοὺς τοιούτους γάμους χώραν ἐν τοῖς Χριστιανοῖς τοῦ λοιποῦ ἔχειν, μηδὲ παρά τινος μηδέποτε καταπραχθῆναι,

A & corroborās, & veluti interpretans ac declarans, & ſimultetiā multorum improbitatē ac curioſitatē excīdens, & veluti radicitus euellēs, ne iniquitatis germina ampliùs pullulent, & vituperabiles filij & à diuinis legibus alieni creſcant, & multiplicētur, non ſolum ſi interrogatio an fieri poſſit præceſſerit, prohibet, ſed etiam ante interrogationem factum diſſolui iubet: hoc matrimonium ab hodierno die omnino ceſſare iubēs, iis quę antea facta ſunt matrimoniis manentibus nihilo ſecius indiuulſis. B Qui ergo eiuſmodi matrimoniū deinceps contrahere auſi fuerint, non ſolùm ſuo ſcopo nullo modo fruentur, ſed etiam cum illius cōtractus infractione, excōmunicationi quoque ſubiicientur: vt qui ſint pręſentis Synodalis decreti contemptores, & cognatū ſanguinem confundant. & qui contrahentibus conſenſerint, canonicæ ſeueritatis vires experiētur, & qui ſacrum facere auſi fuerint, depoſitioni ſubiiciētur. Facta eſt autē etiam poſtea iuſſio potentis & ſancti Imperatoris noſtri & Domini emiſſa menſe Maio eiuſdem indictionis, qui hæc in eius parte decernit. C Noſtra itaque imperatoria ſublimitas hoc Synodale de quæſito reſponſum, vel vt verè dicam, decretum, conſequenter diuinis canonibus legibúſque ciuilibus editum, in poſterum obſeruandum & perpetuò immobile ac immutabile eſſe oportere iudicauit, candem de propoſita quæſtione habens ſententiam, quam ſanctiſſimus Dominus & vniuerſalis Patriarcha, & ſancta ac diuina Synodus. Ac de ſeptimo quidem gradu ita eſt deciſa dubitatio. Sed D quoniam cùm inter eos qui ſexto affinitatis gradu coniuncti erant, prohibitum eſſet vt diximus matrimonium, tempore illiùs ſanctiſſimi Patriarchæ domini Siſinnij, & duo patrueles, vt eſt veriſimile, duas ſorores acciperent, expoſita eſt deciſio ab eodem Patriarcha, quæ hæc tractat circa finem: Statuit noſtra mediocritas, vt eiuſmodi matrimonia deinceps inter Chriſtianos locum non habeant, neque ab vllo vnquam fiant:

ab omnibus autem communiter introducitur, & per facultatem, quæ à ſancto ſpiritu datur, paternè & dominicè definitur, vt nullus deinceps, ſiue ſit aliquis ex iis qui poteſtatem & auctoritatem obtinent, ſiue ex iis quos extollunt diuitiæ, ſiue ex vulgo quiſpiam veniat ad eiuſmodi matrimoniũ. Si quis autem, iis quæ decreuimus, neglectis, ſe in eiuſmodi matrimonium proiecerit, vel liberos ſuſceperit, is toto vitę ſuæ tempore abdicabitur, nec ad pœnitentiam priùs recipietur quàm matrimonium fuerit diſſolutum, etiam ſi liberos antea ſuſceperit. Sacerdos autem, qui in tali matrimonio preces conceperit, perfectæ depoſitioni ſubiicietur. Cùm hæc ergo ita ſe haberent, & de eiuſmodi contractu exorta eſſet controuerſia, emiſſa eſt Nouella conſtitutio potentis & ſancti noſtri Imperatoris & Domini, menſe Iunio, indictione octaua, quæ hæc in fine perſequitur. Itaque vt vtraque rectè ſeruentur & colantur, Imperialium & ſacerdotalium iuſſionum maieſtas, legúmque & canonum ſubtilitas: nec deciſio omnino ſoluenda eſt, nec rurſus permittendum vt omnino exerceatur: ſed media quadam & regia, vt aiunt, via eſt incedẽdum: & vtrumque eſt conſeruandum, nempe & reuerentia, quæ debetur Antiſtiti qui illam deciſionem conſcripſit: & Imperatoribus, qui illius deciſionis meminerunt: & videndum ne quid quod à legibus canonibúſque diſcrepet, ſuadeatur, quod hæc induxit deciſio. Oportet enim contractum ea deciſione introductum, iam quidẽ etiam ante interrogationẽ, perfectum non diſſolui, ſed eos qui ſic matrimonio coniuncti ſunt, pœnis impoſitis grauari, iudicio & examinatione illius loci Antiſtitis, & conſeruari coniugium. Quòd ſi priùs ſciſcitatum acceſſerint, non concedere ſine conuenientibus pœnis & mandatis, propter eam quæ ſuperiùs dicta eſt reuerentiam. Nec liberè, ac ſecurè, nulláque ad eos retardandos allata cauſa, ſciſcitantibus permittere, ſed cum mandato, vel ipſos potiùs ab Eccleſia, dictæ deciſionis, & eorum quæ in illa decernuntur, commemorationem accipere.

A εἰσηγεῖται δὲ πᾶσι κοινῶς, καὶ τῇ ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἐξουσίᾳ πατρικῶς καὶ δεσποτικῶς διορίζεται, ὥστε μηδένα τῶν ἁπάντων ἀπό γε τοῦ νῦν κἂν τῶν ἐν δυναστείαις ᾖ τις καὶ ἐξουσίαις, κἂν πλούτῳ κομᾷ, κἂν τῶν πολλῶν καὶ τοῦ δήμου, πρὸς τοιοῦτον γάμον ἐλθεῖν. Εἰ δέ τις ἀπὸ τοῦ παρόντος τὰ διωρισμένα ταῦτα θέμενος παρ' οὐδὲν, πρὸς τοιοῦτον ἑαυτὸν ἐπιρρίψῃ γάμον, ἢ ἐπιδῷ τέκνα τῆς ἐκκλησίας, οὗτος ἐκκήρυκτος ἔσται πάσας ἡμέρας τοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ οὐ πρότερον δεχθήσεται εἰς μετάνοιαν πρὶν ἂν διασπάσῃ τὸν γάμον, κἂν φθάσῃ παῖδας ἀποτεκεῖν. B ὁ δὲ τῷ τοιούτῳ γάμῳ εὐχὴν ἐπιδοὺς ἱερεὺς καθαιρέσει τελείᾳ ὑποπεσεῖται. τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, καὶ ἀμφιβολίας γινομένης περὶ τοιούτου συναλλάγματος, παρὰ τῷ βασιλικῷ θείῳ βήματι ἀπελύθη θέσπισμα νεαρὸν τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως κατὰ μῆνα Ἰούνιον ἰνδικτιῶνος η'. ταῦτα περὶ τὸ τέλος διεξιόν. ὡς ἂν οὖν καὶ ἀμφότερα καλῶς περιφυλαχθῶσι καὶ σεβασθῶσιν, ἥτε μεγαλειότης τῶν βασιλικῶν καὶ ἀρχιερατικῶν διαταγμάτων, C καὶ ἡ τῶν νόμων καὶ τῶν κανόνων ἀκρίβεια, μήτε παντελῶς δοτέον τῷ τόμῳ τούτῳ τὴν λύσιν, μήτε πάντως ἐπιτρεπτέον αὐτῷ καὶ αὖθις τὸ ἐνεργόν, ἀλλὰ τὴν μέσην βαδιστέον, ὅ φασι καὶ βασιλικήν, καὶ ἄμφω συντηρητέον, τό, τε περὶ τὸν τομογράφον ἐκεῖνον ἀρχιερέα σέβας, καὶ τοὺς ἐπιμνησθέντας τοῦ τόμου αὐτοῦ βασιλεῖς, καὶ τὸ μηδένα τοῖς νόμοις ἀπᾷδον καὶ τοῖς κανόσι προστρέψασθαι, ὅπερ ὁ τοιοῦτος τόμος εἰσήνεγκε. χρὴ γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦ τοιούτου τόμου εἰσενηνεγμένον συνάλλαγμα ἤδη μὲν συντελεσθὲν καὶ πρὸ ἐρωτήσεως μὴ διασπᾶσθαι· ἐπιτιμίοις δὲ τοὺς οὕτως εἰς γάμον ἁρμοσθέντας D βαρύνεσθαι κατὰ τὴν κρίσιν καὶ δοκιμασίαν τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, ὡς συντηρεῖσθαι τούτοις τὸ συνοικέσιον· φθάσαν δὲ πεσεῖν εἰς ἐρώτησιν μὴ ἐνδίδοσθαι χωρὶς τῶν ἀνηκόντων ἐπιτιμίων καὶ ἐνταλμάτων· διὰ τὸ σέβας ἄνωθεν εἴρηται· μηδὲ ἀδεῶς καὶ ἀνυπόπτως καὶ ἀναιτίως τοῖς ἐρωτήσασιν ἐπιτρέπεσθαι, ἀλλὰ μετ' ἐντολῆς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνάμνησιν τοῦ ῥηθέντος τόμου παρὰ τῆς ἐκκλησίας λαμβάνειν αὐτούς, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ διαταττομένων.

καὶ εἰ μὲν τὸ θέσπισμα τιμᾶν προαιρούμενοι, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ διειλημμένα φυλάττειν ἀπαρασάλευτα βούλοιντο, ἐπαινετέοι πάντως εἰσίν. εἰ δὲ τὸ παρ᾽ αὐτοῦ κεκωλυμένον διαπράττεσθαι προαιροῖντο, ἐκχωρηθήσονται μὲν τοῦτο ποιεῖν, πλὴν ὅμως τοῖς προσήκουσιν ἐπιτιμίοις καθυποβαλλόμενοι. Ταῦτα τοῦ τόμου τοῦ πατριάρχου κυρίου Σισινίου, πρὸς δὲ καὶ τοῦ βασιλικοῦ προστάγματος διοριζομένων, μὴ εἴπῃς πάντα τὰ ἐξ ἀγχιστείας ἑβδόμου βαθμοῦ γαμικὰ συναλλάγματα ὑπὸ τούτων ἁλίσκεσθαι. πρόσταγμα γάρ ἐστι τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐξενεχθὲν ἐπὶ ὑπομνήσει τοῦ προέδρου ἐκείνου Βάρδα καὶ ἑταιρειάρχου τοῦ Ξηροῦ, κατὰ μῆνα Μάρτιον, ἰνδικτιῶνος ιε΄. καταπεμφθὲν εἰς τὸν τότε ἁγιώτατον πατριάρχην κύριον Νικόλαον, καὶ τὴν ἱερὰν καὶ θείαν σύνοδον, διοριζόμενον ἀκωλύτως συνάπτεσθαι θεῖον καὶ ἀνεψιὸν θείᾳ καὶ ἀνεψιᾷ, κἂν ἕκτου βαθμοῦ συνάφειαν ἐξ ἀγχιστείας ἔχωσι. καὶ ἀνάγνωθι τὸ τοιοῦτον πρόσταγμα κατεστρωθὲν εἰς σημείωμα συνοδικὸν εὑρισκόμενον εἰς τὰ κωδίκια τοῦ διαληφθέντος πατριάρχου κυρίου Νικολάου. ὅτι δὲ λόγος γέγονέ ποτε παρὰ τῷ βασιλικῷ βήματι περὶ τοῦ εἰ δύναται ὁ αὐτὸς καὶ εἰς δύο δευτέρας ἐξαδέλφας λαμβάνειν κατὰ λόγον γάμου, ὡς δῆθεν εἰς ζ΄. ἐξ ἀγχιστείας βαθμὸν ἀναγομένου τοῦ συναλλάγματος, ἐπελύθη πρόσταγμα τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως, μὴ γίνεσθαί ποτε τοῦτο διοριζόμενον, διὰ τὸ ἑνὸς βαθμοῦ λογίζεσθαι τὸν ἄνδρα μετὰ τῆς γυναικός, καὶ καταντᾶν τὸ συνάλλαγμα εἰς ἕκτον βαθμὸν ἐξ ἀγχιστείας. ἐπεὶ δὲ τὸ τοιοῦτον πρόσταγμα οὐκ ἔφθασε καταστρωθῆναι εἰς τὰ πρόσφορα σέκρετα· ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω τι γράψαι πλέον. ἡ δὲ ἐκκλησία κωλύει τὸν τοιοῦτον γάμον. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ξζ΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τὰ εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ γραφέντα. ἐπὶ τούτοις γίνωσκε ὅτι πρὸ μὲν τῆς βασιλείας τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἄλλως ἐγίνοντο αἱ μνηστεῖαι. κατὰ δὲ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς ζ΄. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛφϟβ΄. ἔτους ἀπελύθη νεαρὰ νομοθεσία τοῦ αὐτοῦ βασιλέως οὕτως ἔχουσα, ἡ μὲν παλαιὰ καὶ πρεσβυτέρα νομοθεσία πόρρω τὰ μνηστείας καὶ γάμου ὁρίσματα ἔθετο, καὶ μᾶλλον τούτων τὸ μέρος ᾔδεσαν τὰ Φρυγῶν καὶ Μυσῶν ἡ παροιμία ἐγνώρισεν. ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυροῦ Ἰωάννου

A & ſi decretum quidem honorare volentes, quæ etiam in eo comprehenſa ſunt, velint firma & immota manere, ſunt omnino laudandi: ſin autem quod ab eo vetitum eſt, velint agere, hoc eis facere permittetur, cõuenientibus tamen eis priùs pœnis impoſitis. Cùm ſanctiſſimi Patriarchæ Siſinnij deciſio & Imperatoria præterea iuſſio hæc decernant, ne dixeris, omnes contractus, qui fiunt in ſeptimo gradu affinitatis, ab eis coargui. Eſt enim iuſſio inclyti Imperatoris Domini Alexij Comneni
B edita ex admonitione illius Præſidis & Hetæriarchæ Bardæ cognomine Sicci, menſe Martio, indictione decimaquinta, & miſſa ad ſanctiſſimũ, qui tunc erat, Patriarcham Dominum Nicolaum, & ſacram ac diuinam Synodum, quæ ſtatuit vt amita & conſobrina cum Patruo & conſobrino matrimonio coniungantur, etiamſi ſint in ſexto gradu affinitatis. Et lege hanc iuſſionem, quæ ſita eſt in Synodali declaratione, quæ inuenitur in Cod. iam dicti Domini Nicolai Patriarchæ. Quia autem a-
C liquando ad Imperatoris tribunal agitatum eſt, an poſſet vnus & idem duas abconſobrinas in matrimonio habere, vt pote cùm contractus ad ſeptimum affinitatis gradum deducatur, edita eſt Imperatoris Domini Emanuelis Comneni iuſſio, quæ ſtatuit hoc non poſſe fieri, quoniã maritus cenſeatur vnius eſſe gradus cũ vxore, & quòd contractus ad ſextum affinitatis gradũ deueniat. Sed quoniam hæc iuſſio non ſita eſt in competentibus ſecretis, ego quidem non poſſum amplius ſcribere. Eccleſia autem prohibet hoc matrimonium.
D Lege etiam lxvij. can. ſancti Baſilij, & quæ in eo ſcripta ſunt. Præter hæc autem ſcias, quòd ante imperium inclyti Imperatoris Domini Alexij Comneni aliter fiebant ſponſalia. Menſe autem Iulio vij. indict. anno 6692. emiſſa eſt lex eiuſdem Imperatoris, quæ ſic habet; Antiquæ quidẽ leges valde diuerſa ſponſaliorum & matrimoniorum decreta ſtatuerunt: & magis hanc partem quã Phrygas & Myſos, vt eſt in prouerbio, nouerunt. Quæ autem ſub beato Patriarcha Domino Ioanne

Xiphilino per Synodalē conſideratiōnē peracta edita eſt declaratio, cui etiā inter Imperatores vel in primis illuſtris D. Niceph Botaniates bulla aurea robur dediſſe inuenitur, ea quę à ſe lōgè inuicem ſeiuncta fuerāt in vnū coniunxiſſe videtur, & quod in matrimoniis Synodalis ſtatuit deciſio, idipſum etiā in ſpōſalibus apertè decernit, à duobus fratribus duas cōſobrinas nō permittens deſponderi. Et permulti quidem rem non conſideratam aggredientes, & Synodalis conſtitutionis mentem aſſequi non valentes, aberrant, nec cōiicere poſſunt quidnam ſint ſponſalia: & cùm quàm ſit res ſecurior perſpicere non poſſint, etiam quod à ſua intelligentia conſiderari non poteſt, eccleſiaſticæ ſubtilitati adſcribunt: noſtri quidem Imperij pietas rem paulo magis ex ſcientia adgrediens, & eam quæ videtur repugnantiam rectè diſtinguens ac diiudicans, per præſentem cōſtitutionem optimum decretum inuenit. Quoniam enim lex antiqua ſponſalia in ſola cōtrahentium volūtate definit, nec de alio quàm de cōſenſu, & contractibus & ſpōſis curioſè inquirit: nobis autē Dei gratia ad multo honoratius & ſacratius incrementum vita noſtra proceſſit: & ideo non ſolùm nuptiæ, ſed etiā ipſa ſpōſalia, habent ſacrā quæ in eis peragitur benedictionem: tēpus quoq; pręfinitum per recentius decretū ſapientiſſ. Imp. Domini Leonis, in prima eorū qui cōuenerunt, cōiunctione expoſitum eſt: ſcilicet in maſculis quidem xv. ætatis annus: in fœminis autē tertius-decimus: quod quidem tempus etiam ad perfectam matrimonij cōiunctionē ſatis eſſe lex vetus declarauit, Exiſtimauit noſtra poteſtas per hanc eſſe conſtitutionē tutò pronūciandum, illa eſſe propriè ſpōſalia, & ex ſynodalis ſubtilitatis cōſideratione nuptiis æquiualere, quæ habent integrum tempus, quod Imperatoris Domini Alexij nouella cōſtituit, & ſacrā benedictionem conſequentem agnouerunt: & in illis, Synodalis deciſionis valere obſeruationem. Si enim alteram fortè earum quæ conueniunt partium, morte vel aliquo alio euentu, vel mutata ſententia ſeparari contigerit,

A τοῦ Ξιφιλίνου συνοδικῇ διασκέψει συντελεσθεῖσα σημείωσις, ἣ καὶ ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος κύριος Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης διὰ χρυσοβούλλου γραφῆς τὸ κῦρος εὑρίσκεται χαρισάμενος, τὰ διεστῶτα χωρὶς ἀλλήλων εἰς ἓν συνάπτουσα φαίνεται. κἀντεῦθεν ὅπερ ἐπὶ τῶν γάμων ὁ συνοδικὸς ἐθέσπισε τόμος, τοῦτο ἐπὶ τῆς μνηστείας διαῤῥήδην αὐτὴ ἀποφαίνεται, δύο ἀδελφοῖς ἐξαδέλφας δύο μὴ ἐφιεῖσα μνηστεύεσθαι. καὶ ὁ μὲν πολὺς ἄνθρωπος ἀνεξετάστως τῷ πράγματι ἐπιβάλλων, καὶ βάθος ὅλως μὴ ἐξικνούμενος εἰς τὸν νοῦν τῆς συνοδικῆς
B διαγνώσεως, ἀσυλλογίστως ἐπλάζετο, ὅ,τι ποτὲ μνηστεία ἐστί, καὶ ὅπως ἔχει τὸ ἀσφαλὲς μᾶλλον ἀκριβοῦν μὴ δυνάμενος, καί που τάχα τὸ τῆς ἰδίας ἀνεπίσκεπτον διανοίας κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπεγράφετο ἀκριβείας. ἡ δὲ τῆς ἡμετέρας βασιλείας εὐσέβεια ἐπιστατικώτερον ἐπιβαλοῦσα τῇ διασκέψει, καὶ τῇ ἐναντιοφανείᾳ καλῶς διαιτήσασα, ἀρίστην τῆς συμφωνίας διὰ τῆς παρούσης νομοθεσίας ἐξεύρηκεν. ἐπειδὴ γὰρ ὁ παλαιὸς νόμος τὴν μνηστείαν ἐν μόνῃ τῇ τῶν συναλλαττόντων ὁρίζει βουλήσει, καὶ πλέον οὐδὲν συναινέσεως, καὶ συμβολαίου, καὶ μνή-
C στρων, περιεργάζεται· ἡμῖν δὲ χάριτι θεοῦ πρὸς κοσμιωτέραν πολλῷ καὶ ἱερωτέραν ἐπίδοσιν τὰ τοῦ βίου προεληλύθασι πράγματα, κἀντεῦθεν οὐχ ὁ γάμος μόνον ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ μνηστεία ἱερὰν εὐλογίαν ἐπιτελουμένην ἔχει περὶ ἑαυτῇ, καὶ ὁ καιρὸς ὡρισμένος διὰ νεαρωτέρου θεσπίσματος τοῦ φιλοσοφωτάτου βασιλέως κυροῦ Λέοντος ἐπὶ τῇ πρώτῃ τῶν ξυμβαινόντων συναρμογῇ ἐξετέθη· ἤγουν ἐπὶ μὲν ἀρρένων, ὁ πέντε καὶ δέκατος τῆς ἡλικίας ἐνιαυτός, ἐπὶ δὲ θηλειῶν ὁ τρισκαιδέκατος, ὃν δήπου χρόνον καὶ πρὸς γαμικὴν συναυλίαν τελείαν ἀποχρώντως ἔχειν ὁ παλαιὸς νόμος ἐπίσκεψιν δεῖν, ἔγνω διὰ τοῦ παρόντος θεσπί-
D σματος τὸ ἡμέτερον κράτος, ἀσφαλῶς ἀποφήνασθαι ἐκείνας εἶναι κυρίως μνηστείας καὶ ἰσοδυναμούσας τῷ γάμῳ κατὰ τὴν τῆς συνοδικῆς ἀκριβείας διάσκεψιν, ὅσαι καὶ τὸν χρόνον ὃν ἡ βασιλέως κυρίου Λέοντος θεσμοθεσία ὥρισατο, ἀκέραιον ἔχουσι καθ' ἑαυτάς, καὶ τὴν ἱερὰν εὐλογίαν ἐπακολουθοῦσαν ἐγνώρισαν, καὶ ἐπ' ἐκείνων τὴν τοῦ συνοδικοῦ τόμου κρατεῖν ὀφείλειν παρατήρησιν. εἰ γὰρ καὶ θάτερον ἴσως τῶν συμβάντων μερῶν θανάτῳ ἢ περιστάσει τύχης ἑτέρᾳ ἢ γνώμης μεταβολῇ ἀποδιαστῆναι συμβαίη,

καὶ πρὸς ἑτέρου βίου συγκλήρωσιν μετατάξασθαι, οὐκ ὀλίγον ἐντεῦθεν τὸ ἄτοπον ἐπισύρεται. τὰς προεξοδίους τῶν γάμων εὐχὰς ἐπὶ μνηστείᾳ συντελεσθείσας, ὥς τι τῶν εἰκαίων καὶ συμφερομένων λογίσασθαι, καὶ διαφόρως ἐκλαβέσθαι τόδε τὸ πρᾶγμα, ὥσπερ ἂν εἰ μὴ θεὸς μέσος τῶν συναπτομένων προσώπων διὰ τῆς μνηστείας, εἰσήγετο. τούτῳ γὰρ καὶ ὁ προμνημονευθεὶς ἀοίδιμος βασιλεὺς εὐεπηβόλως ἀκολουθήσας, τὸν τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς ϛʹ συνόδου κανόνα, ὃς τὴν μνηστευσαμένην ἔτι τοῦ μνηστῆρος ἐν ἀνθρώποις ὄντος πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν ἑτέρῳ συνέρχεσθαι ἀπεκώλυσε, μοιχείαν τὸ πρᾶγμα διαγορευσάμενος σαφῶς πρὸς τὴν ἐμφαινομένην τοῦ παλαιγενοῦς ἐναντίωσιν νόμου, καλῶς συνεβίβασεν ὅτι καὶ ἡ μετὰ τὴν τοῖς μνηστῆρσι γινομένην εὐλογίαν διάστασις, τοῦτο ἔστι κατὰ τὴν ἐκείνου φωνὴν μνηστείας ἀληθοῦς λύσις. Εἰ δὲ μνηστεῖαί τινες κατὰ τὴν τῶν πολλῶν συνήθειαν ἀκολούθως ἤδη γεγόνασι, καὶ συμβόλαια μὲν ἐξετέθησαν, οὔπω δὲ ὁ τακτὸς ἐπέστη καιρὸς καθ' ὃν ἡ τοῖς Χριστιανοῖς ὀφειλομένη εὐλογία εἴωθε γίνεσθαι, καὶ οὐδὲ αἱ συνήθεις ἐπὶ τοῖς μνηστευσαμένοις εὐχαὶ διὰ τοῦ ἱερέως ἐξεφωνήθησαν, ταύτας μνηστείας μὴ ἀληθεῖς, ὅσον κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκριβολογίαν, μηδὲ εἶναι, μηδὲ ὀνομάζεσθαι, μήτε μὴν τὴν συνοδικὴν σημείωσιν κατὰ τούτων ἔχειν τὸ ἐνεργόν, ὡς ἁπλῶς δὲ ἀρεσκείας ἀνθρώπων δι' ἐπερωτήσεως κατησφαλισμένας τὸ ἐνεργὸν ἀποφέρεσθαι, καὶ τὴν παλαιὰν ἔχειν νομοθεσίαν ἐπὶ τούτων τὸ πάγιον. τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ καὶ ὁ πρεσβυγενὴς φυλαχθήσεται νόμος ἀκέραιος, ὡς ἐπὶ τῶν μνηστειῶν τὸ πρὶν ἐξεφωνήθη. καὶ ἡ τῆς συνόδου διάγνωσις ἀθιγὴς καθόλου καὶ ἀνεπιχείρητος συντηρηθήσεται, νοουμένη καὶ ἑρμηνευομένη κατὰ τὴν ἐντεῦθεν παρατήρησιν. ἐπεὶ δὲ οὕτω ταῦτα, καὶ μνηστεῖαι μὲν ἀληθεῖς ἐτυπώθησαν, ὅσαι μετὰ τῆς ἱερᾶς εὐλογίας κατὰ τὸν ὡρισμένον καιρὸν συντελεσθεῖσαι γνωρίζονται· αἱ δὲ κατὰ τὴν πρεσβυτέραν νομοθεσίαν γινόμεναι, ὡς ἀνθρώπων ἀρέσκειαι κατησφαλισμέναι δι' ἐπερωτήσεων τὸ ἐνεργὸν ἔχειν ἀφείθησαν, καὶ μόνος ὁ παλαιγενὴς ἐπὶ τούτων ἀφείθη νόμος κρατεῖν, ὃς ὡρισμένα τὰ κεκωλυμένα ἐπὶ τὴν ἀποζυγεῖσαν μνηστὴν εἰσέρχεσθαι πρόσωπα διετάξατο, δεῖ τι προσθεῖναι καὶ νῦν τῷ παρόντι θέματι, τῆς Χριστιανοῖς πρεπούσης εὐκοσμίας ἐχόμενον. ἐπεὶ γὰρ οὐκ κατὰ τὸν ἀκριβῆ καὶ προσήκοντα λόγον τὰ τῆς παλαιᾶς τε καὶ νέας νομοθεσίας ἐπράττετο.

A & ad aliam vitæ ſortem transferri, non parum hinc abſurdi exoritur, ſi preces, quæ nuptias præcedunt, peractæ, in ſponſalibus, tanquam vile quidpiam, & vulgare confuſúmque reputentur, & hæc res indiſcriminatim ſumatur, tanquam ſi ne Deus quidem inter perſonas quæ coniunguntur per ſponſalia, intercesſerit. Hac enim ratione prædictus noſter Imperator aptè ſecutus ſanctę & vniuerſalis ſextæ Synodi canonem, qui eam quæ deſponſa eſt, donec eſt in B viuis ſponſus, ad matrimonialem ſocietatem alij coniungi prohibet, & alioqui eſſe adulterium ape[rte] d[e]finit contra ac leges antiquæ ſtatuant, decernit quòd quæ fit ſeparatio poſt factam ſponſis benedictionem, ea eſt, illius ſententia, verorum ſpōſalium ſolutio. Sin autem ſponſalia aliqua conuenienter multorum conſuetudini facta ſint, & editi quidem ſint contractus: nondum autem venit tēpus in quo quæ debetur Chriſtianis benedictio, fieri cōſueuit, & nec preces, quæ in iis qui ſponſalia contrahūt, per ſacerdotē prolatę ſunt, ea vera quidē ſponſalia, quod ad eccleſiaſticam ſubtilitatē attinet, nec eſſe, C nec nominari: neque Synodalem declarationem in eis locū habere: ſed hominum tamē placita ſtipulationibus firmata rata eſſe, & veteres leges ſuam in eis firmitatē obtinere. Hoc enim modo & lex antiqua integra ſeruabitur, quę de ſponſalibus priùs eſt edita: & Synodi decretū intac[t]um inuiolatúmque remanebit, vt quod cōuenienter huic obſeruationi intelligatur & interpretetur. Quoniā autem hæc ita ſe habent, & vera quidē eſſe ſpōſalia ſtatutum eſt, quæ cū ſa- D cra benedictione pręſtituto etiā tempore peracta eſſe noſcūtur: quæ autem ex antiquis fiunt legibus, vt hominū placita ſtipulationibus munita, ea in vſu eſſe permiſſum eſt, & ſolam in eis veterem legē ſeruari, quę certas prohibitas perſonas ad ſeparatam ſponſam non accedere debere ſanxerunt: oportet etiam huic decreto aliquid addere, quod non eſt à Chriſtiana honeſtate alienū. Quoniam enim antiqua lex & noua non ex accurata perfectáque ratione ſeruatur:

vel orant in Eccleſiis aut Monaſteriis Hæreticorum, vel Gentilium, vel ſabbata celebrant: vel unà cum Iudæis dies feſtos agunt: vel ad Synagogas accedunt, aut ad ſacra Gentilium. & de Angelitis, Apoſt. canon lxv. lxx. Syn. Laodic. can. ix. xxix. xxxij. xxxv. xxxvij. xxxviij. xlii. Syn. ſexta, canon xi.

TEXTVS.

Prima conſtit. xii. tit. primi libri Cod. dicit: Quod Iudæorum uniuerſitati legatum eſt, non petitur. Dicit autem etiam liber xxxiiii. cap. viii. Digeſt. quòd id quod legatur licito corpori vel collegio, valet: contrà autem, quod illicito: præterquam ſi ſingulis in eo legatum ſit, tunc enim valet. Multa eiuſmodi reſponſa ſeu decreta habet xlviii. tit. vi. libri Cod. Nona autem conſtit. xi. tit. primi libri, dicit: quòd ſi datum vel relictum aliquid fuerit locis vel perſonis ad Græcorum errorem confirmandum, ciuitas id accipit, in qua perſonæ habitant, vel ſub qua loca ſita ſunt, & impenduntur inſtar redituum aut vectigalium ciuitatis.

SHOL. BALS. Conſtit. i. tit. ix. lib. i. cod. non eſt poſita in Baſil. Digeſt. viii. tit. v. lib. xxxiiij. digeſt. eſt cap. xx. tit. viii. lib. xliij. quod dicit quæcunque in textu compendioſè ſunt propoſita. Tit. xlviij. lib. vj. cod. poſitus eſt in cap. xxxiiij. eiuſdem xviij. tituli lib. xliiij. quod quæras, atque *inſuper* ſequenti cap. Conſt. ix. tit. xj. lib. j. cod. eſt ca. xiiij. tit. j. lib. j. Baſil. quod eadem iubet.

CAP. X.

De Epiſcopo, qui ſciens dicit Hæreticum poſſe communicare, Syn. Carth. canon cxxiiii.

CAP. XI.

Non eſſe eundum ad falſos Hæreticorum Martyres, Syn. Laodic. canon xxxiiii.

CAP. XII.

Hæreticos non debere ingredi Eccleſias, Syn. Laodic. canon. vi.

CAP. XIII.

De Matrimoniis Hæreticorum cum orthodoxis, Syn. Loodic. canon i. xxxi. Syn. Chalced. can. xiiii. Syn. Carthag. canon xxi. xxiiii. Syn. vi. canon lxxvii.

A ἢ εὐχομένων ἐν ἐκκλησίαις, ἢ ἐν μοναστηρίοις αἱρετικῶν, ἢ ἐθνικῶν, ἢ σαββατιζόντων, ἢ συνεορταζόντων τοῖς Ἰουδαίοις, ἢ προσφερόντων συναγωγαῖς, ἢ ἱεροῖς ἐθνῶν, καὶ περὶ ἀγγελιτῶν, ἀποστόλων κανὼν ξέ. ό. συνόδου Λαοδικείας κανὼν θ'. κθ'. λβ'. λέ. λζ'. λή. λθ'. μβ'. συνόδου ϛ'. κανὼν ιά.

Κείμενον.

Ἡ ά. διάτ. τοῦ θ' τίτ. τοῦ ά βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι τὸ τῇ ὁμάδι τῶν Ἰουδαίων ληγατευόμενον οὐκ ἀπαιτεῖται. λέγει δὲ καὶ βιβλίον λδ'. τίτ. έ. διάτ. ή. ὅτι τὸ ληγατευόμενον θεμιτῷ συστηματείῳ, ἢ συστήματι, ἔρρωται. τὸ ἐναντίον δὲ ἐπὶ ἀθεμίτου, πλὴν εἰ μὴ τοῖς ἐν αὐτῷ καθ' ἕκαστον ληγατευθῇ, τότε γὰρ ἔρρωται. πολλὰ δὲ τοιαῦτα θέματα ἔχει ὁ μή. τίτ. τοῦ ϛ'. βιβλίου τοῦ κώδικος. ἡ δὲ θ'. διάτ. τοῦ ιά. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου φησὶν ὅτι ἐάν τι δωρηθῇ, ἢ καταλειφθῇ τόποις ἢ προσώποις ἐπὶ συστάσει τῆς τῶν Ἑλλήνων πλάνης, ἡ πόλις αὐτὰ λαμβάνει, ἐν ᾗ τὰ πρόσωπα οἰκεῖ, ἢ ὑφ' ἣν οἱ τόποι διάκεινται, καὶ δαπανῶνται καθ' ὁμοιότητα τῶν πολιτικῶν προσόδων.

Σχόλιον.

Ἡ ά. διάτ. τοῦ θ' τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. τὸ ή. διάτ. τοῦ έ. τίτ. τοῦ λδ'. βιβλίου τῶν διατ. ἐστι κεφ. ά. τοῦ ιή. τίτ. τοῦ μδ'. βιβλίου, λέγον ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνοψιάσθησαν. ὁ μή. τίτ. τοῦ ϛ'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς κεφ. λ'. τοῦ αὐτοῦ ιή. τίτ. τοῦ μδ'. βιβλίου. καὶ ζήτει τοῦτο, καὶ τὰ μετ' αὐτὸ κεφ. ἡ θ'. διάτ. τοῦ ιά. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφ. ιδ'. τοῦ ά. τίτ τοῦ ά. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τὰ αὐτὰ παρακελευόμενον.

Κεφάλαιον ί.

D Περὶ ἐπισκόπου ἐν εἰδήσει λέγοντος κοινωνικὸν τὸν αἱρετικὸν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρκδ'.

Κεφάλαιον ιά.

Περὶ τοῦ μὴ ἀπιέναι πρὸς τοὺς τῶν αἱρετικῶν ψευδομάρτυρας, συνόδου Λαοδικείας κανὼν λδ'.

Κεφάλαιον ιβ'.

Περὶ τοῦ μὴ εἰσιέναι τοὺς αἱρετικοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ϛ'.

Κεφάλαιον ιγ'.

Περὶ γάμων αἱρετικῶν πρὸς ὀρθοδόξους, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ί. λά. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιδ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν κά. συνόδου ϛ'. κανὼν οβ'.

Κείμενον.

A

Ὁ πολιτικὸς νόμος, εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὸν γάμον ὁριζόμενος, φησὶ βιβλίον κγʹ. τιτ. βʹ. διάτ. αʹ. ὅτι γάμος ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνάφεια, καὶ συγκλήρωσις πάσης τῆς ζωῆς, θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν ὅρον ἔδει τοὺς γάμῳ συναπτομένους ὁμοθρήσκους εἶναι· ὅμως οἶδε καὶ δέχεται, μεταξὺ ὀρθοδόξου καὶ αἱρετικοῦ γάμον· φησὶ γὰρ βιβλίον αʹ. τοῦ κώδικος τιτ. εʹ. διάτ. ιβʹ. ὅτι ἀμφισβητούντων τῶν γονέων, ἐπικρατέστερός ἐστιν ὁ θέλων τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει τοὺς παῖδας προσαγαγεῖν· καὶ B διάτ. ιηʹ. τοῦ αὐτοῦ τιτ. ὅτι ἐὰν ἕτερος τῶν συνοικούντων ὀρθόδοξος εἴη, καὶ ὁ ἄλλος αἱρετικὸς, δεῖ γίνεσθαι τοὺς παῖδας αὐτῶν ὀρθοδόξους. καὶ βιβλίον εʹ. τιτ. αʹ. διάτ. εʹ. ἐὰν ἡ μνηστὴ παραιτεῖται γάμον διὰ τὸ τῆς πίστεως διάφορον, εἰ μὲν προῄδει τὴν αἰτίαν ἡ γυνὴ ἢ οἱ γονεῖς αὐτῆς, ὑπόκειν). Εἰ δὲ ἠγνόουν, ἢ καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν τοὺς ἀῤῥαβῶνας ἡ αἰτία συνέβη, τὸ ἁπλοῦν ἀναδίδοται. τὸ αὐτὸ φησὶ καὶ ἐπὶ μνηστῆρος. ἡ δὲ ϛʹ. διάτ. τοῦ θʹ. τιτ. τοῦ αʹ. βιβλίου φησὶν ὅτι Χριστιανὸς λαμβάνων Ἰουδαίαν γαμετὴν, ἢ Χριστιανὴν Ἰου- C δαῖος, ἐπὶ μοιχείᾳ κατηγορεῖται.

Textus.

Ius Ciuile, licèt nuptias definiens, dicit lib. xxiii. tit. ii. cap. primo, eſſe viri & mulieris coniunctionem, & totius vitæ conſortium, diuiníque & humani iuris communicationem: & conuenienter huic definitioni oporteat eos qui matrimonio coniunguntur, eſſe eiuſdem religionis: ſcit tamen & admittit matrimonium inter Orthodoxum, & Hæreticum. Dicit enim liber primus Cod. tit. v. conſtit. xii. quòd ſi contendant Parentes, ſuperior euadit qui vult ſuos filios ad fidem orthodoxam adducere. Et conſtitutio xviii. eiuſdem tit. quòd ſi alter eorum qui cohabitant, ſit Orthodoxus, & alter Hæreticus, oportet eorum liberos eſſe orthodoxos. Et liber v. tit. i. conſtit. v. Si ſponſa recuſet matrimonium propter religionis differentiam, ſi mulier quidem præuidit cauſam, vel eius parentes, tenentur. Sin autem ignorabant, vel etiam poſtquam arrhas acceperunt, cauſa accidit, reddit ſimplum. Idem etiam in ſponſo. Sexta conſtit. ix. tit. primi libri Cod. dicit, quòd Chriſtianus qui Iudæam vxorem accepit, vel Iudæus Chriſtianam, reus eſt adulterii.

Σχόλιον

Ὁ βʹ. τιτ. τοῦ κγʹ. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐτέθη εἰς τιτ. δʹ. τοῦ κηʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὸ αʹ. διάτ. περὶ γάμου ὁμοίως. Ἡ ιβʹ. διάτ. τοῦ εʹ. τιτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἤτοι τὸ κεʹ. κεφ. τοῦ αʹ. τιτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, κατεστρώθη εἰς τὰ μέσα τοῦ σχολίου τοῦ βʹ. κεφ. τοῦ παρόντος τιτ. ἀνάγνωθι καὶ οβʹ. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ μάθῃς ὅτι πιστὸς μετὰ ἀπίστου γυναικὸς οὐ συνάπτεται νόμῳ γάμου, κἂν τινες πλανηθέντες ἐκ τοῦ τέλους τοῦ αὐτοῦ D κανόνος περὶ ἀπίστων πιστευσάντων μετὰ τὸν γάμον διδάσκοντα, ἕτερόν τι τολμηρῶς εἶπον. ἐγὼ δὲ εἰδὼς τοὺς Ἴβηρας ὀρθοδόξους, καὶ τὰ ἡμέτερα πάντα δεξαμένους, καὶ ὁρῶν αὐτοὺς τοῖς Ἀγαρηνοῖς ἐκγαμίζοντας τὰς οἰκείας θυγατέρας, θαυμάζω καὶ ἀπορῶ πῶς παρὰ τῶν ἀρχιερέων αὐτῶν εἰδότων καὶ ἀναγινωσκόντων τὰ τῶν θείων κανόνων θεσπίσματα, τὰ τοιαῦτα οὐ κωλύονται. εὔχομαι οὖν καὶ τοῦτο διορθωθῆναι δι' εὐχῆς καὶ ἀντιλήψεως τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος. ἡ ιηʹ. διάταξις τοῦ εʹ. τιτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Schol. Bals. Titulus ij. lib. xxiij. Digeſt. poſitus eſt in tit. iv. lib. xxviij. Baſilic. atque Digeſtum i. dicit de nuptiis ad eundem modum: Xij. conſt. v. tit. i. libri cod. ſeu xxv. caput primi tit. primi libri Baſilic. ſitum eſt in medio ſcholij ij. cap. præſentis tit. lege etiam lxxii. can. Syn. in Trullo: & ſcies quòd fidelis cum muliere infideli non iungitur matrimonio: etiam ſi nonnulli decepti à fine ipſius canonis, qui docet de infidelibus qui crediderunt poſt matrimonium, aliud audacter dixerint. Ego autem qui ſcio eſſe orthodoxos Iberas, & noſtra omnia ſuſcepiſſe, & videam ipſos ſuas filias Agarenis nuptum dare, miror & neſcio quomodo à ſuis ſacerdotibus, qui legunt & ſciunt decreta canonum, hæc non prohibentur. Hæc ergo corrigi cupio potentiſſimi & ſanctiſſimi noſtri Imperatoris auxilio. Conſtitutio xviij. tituli quinti lib. j. Codicis non eſt in Baſilicis.

Quinta conſtitutio primi tit. v. libri cod. eſt caput ſecundum ſecundi tit. xxviij. libri Imperial. & aduerte quòd id quod dicit, propter religionis differentiam, non eſt adiectum in Baſilicis. Secundũ enim caput hęc dicit: Si mulier ſui iuris, adulta ætate, arrhis acceptis matrimoniũ recuſauerit, reddit arrhas duplicatas: ſin autẽ cùm eſſet minor, ætatis veniã petiit, & arrhas accepit, rurſus duplũ reddat: ſin autẽ eſt impubes, nec ipſa veniam ætatis petiit, ipſa tunc reddet ſimplum quod accepit: ſin autem etiam Pater puellæ vel Mater accepit arrham pro filia, vel auus pro nepte, cùm ſint adulta ætate, ipſi quoque teneantur dare quadruplum: ſiquidem matrimoniũ, quod poteſt procedere, recuſãt facere. Sin autem matrimonium non poteſt cõſiſtere, ipſæ reddãtur arrhę ſimplæ. Sin verò poterat quidem matrimonium conſiſtere, ſed propter iuſtam cauſam recuſatur: ſi ſciebant quidem cauſam ante contracta ſponſalia, ſibi imputent quòd eam deſponderint: ſin autem ignorabant, vel cauſa fortè poſt ſponſalia cõtigit, tunc ſimplum reddatur. Eadem etiã dicimus in ſponſo, qui ſponſam recuſauit. Quadruplari autem arrhas, quãdo ſponſa recuſat matrimonium, nunc non eſt in vſu, niſi hoc vtique ſpecialiter conuenerit. Omnis autem cautio, quæ præter hanc cõſtitutionem facta eſt, minimè conſiſtat. Conſtitutio vi. tit. ix. lib. 1. Codicis eſt cap. xxxiii. tit. j. Baſilic. quod eadem dicit.

Cap. XIIII.

De ijs qui ex Hæreticis ad Orthodoxiam conuerſi ſunt, & an fieri poſſit vt ij ſint Clerici, & quinam ex eis baptizantur, & quinam ſolùm vnguntur: & quòd cum Hæreticis benignè ac clementer agi oporteat, vt ipſi conuertantur, Syn. Nic. can. viij. xviij. Syn. Laodic. canon viij. xix. Syn. Laodic. can. vij. viij. Syn. Conſtantinop. canon vij. Syn. Carth. can. xlvij. lvij. lxvij. Syn. vi. canon xcviij. Baſilij canon 1. xlvij. Theophili ex Epiſtola ad Aphyngium Epiſcopum. Synodus, quæ fuit habita à Cypriano, definit, omnem hæreticum, qui ad fidem orthodoxam accedit, eſſe baptizandum, dicens hæreticorum baptiſmum, non eſſe baptiſmum.

A ἡ ε΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. β΄. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ κη΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. καὶ πρόσεχε ὅτι τὸ ῥητὸν τὸ λέγον, διὰ τὸ τῆς θρησκείας διάφορον, οὐ προσετέθη εἰς τὰ βασιλικά· φησὶ γὰρ τὸ τοιοῦτον β΄. κεφ. ταῦτα, ἐὰν γυνὴ αὐτεξουσία τελείαν ἄγουσα τὴν ἡλικίαν ἀῤῥαβῶνας δεξαμένη παραιτήσῃ τὸν γάμον, διπλοῦς ἀντιδιδότω τοὺς ἀῤῥαβῶνας. εἰ δὲ καὶ ἐλάττων οὖσα συγγνώμην ἡλικίας ᾔτησε, καὶ ἀῤῥαβῶνας ἔλαβε, πάλιν τὸ διπλάσιον ἀναδιδότω· ἐὰν δὲ καὶ ἀφῆλιξ ἐστὶ, καὶ αὐτὴ συγγνώμην B ἡλικίας οὐκ ᾔτησε, τὸ ἁπλοῦν αὐτῷ ὅπερ ἔλαβεν, ἀποκαταστήσει. εἰ δὲ καὶ πατὴρ κόρης, ἡ μήτηρ, ἀῤῥαβῶνας ἔλαβον ὑπὲρ θυγατρὸς, ἡ πάππος ὑπὲρ ἐγγόνης, τελείας ὄντες ἡλικίας, καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ διπλάσιον καταδικάζωνται, εἴπερ δυνάμενον προελθεῖν τὸν γάμον παραιτοῦνται ποιῆσαι. εἰ δὲ καὶ ἀνυπόστατος μέλλει ὁ γάμος εἶναι, αὐτοὶ οἱ ἀῤῥαβῶνες ἀναδιδόσθωσαν ἁπλοῖ. εἰ δὲ μὴ ἦν ἀνυπόστατος ὁ γάμος, δι' εὔλογον δὲ αἰτίαν C παραιτεῖται, εἰ μὲν ᾔδεσαν καὶ πρὸ τῆς μνηστείας τὴν αἰτίαν, ἑαυτοῖς ἐγκαλείτωσαν διά τι τὸν τοιοῦτον ἐμνηστεύσαντο. εἰ δὲ ἠγνόουν ἢ πολλάκις μετὰ τὴν μνηστείαν ἡ αἰτία συνέβη, τὸ ἁπλοῦν ἀποδιδόσθω. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τοῦ μνηστῆρος λέγομεν τὴν μνηστείαν παραιτησαμένου. τὸ δὲ τετραπλασιάζεσθαι τοὺς ἀῤῥαβῶνας ὅτε ἡ μνηστὴ παραιτεῖται γάμον, νῦν οὐ κρατεῖ, εἰ μὴ ἄρα ἰδικῶς αὐτὸ τοῦτο συμφωνηθῇ. πᾶσα δὲ ἀσφάλεια παρὰ τὴν διάτ. ταύτην γινομένη, ἀνυπόστατος ἔστω. ἡ δὲ ς΄. διάτ. τοῦ τίτ. τοῦ α΄. D βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. λγ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὰ αὐτά.

Κεφάλαιον ιδ΄.

Περὶ τῶν ἐξ αἱρετικῶν εἰς ὀρθοδοξίαν ἐπιστραφέντων, καὶ εἰ δυνατὸν τούτους κληροῦσθαι, καὶ τίνες αὐτῶν βαπτίζονται, καὶ τίνες μόνον χρίονται, καὶ ὅτι πράως δεῖ τοῖς αἱρετικοῖς μὴ κεχρῆσθαι διὰ τὸ ἐπιστρέφεσθαι αὐτούς, συνόδου Νικαίας κανὼν η΄. ιθ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν ζη΄. συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν ζ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν μζ΄. νζ΄. ξς΄. συνόδου ς΄. κανὼν ϞΖ΄. Βασιλείου κανὼν α΄. μζ΄. Θεοφίλου ἐκ τῆς πρὸς Ἀφύγγιον ἐπίσκοπον ἐπιστολῆς. ἡ κατὰ Κυπριανὸν σύνοδος πάντα αἱρετικὸν ἐρχόμενον εἰς ὀρθοδοξίαν ὁρίζει βαπτίζεσθαι, λέγουσα τὸ τῶν αἱρετικῶν μὴ εἶναι βάπτισμα.

Κεφάλαιον

A

Κεφάλαιον ιε΄.

Περὶ τοῦ μήτε ἐπισκόποις, μήτε κληρικοὺς δωρεῖσθαι, ἢ ἐν διαθήκῃ διδόναι τι αἱρετικοῖς, κἂν ὦσιν αὐτῶν συγγενεῖς, συνόδου Καρθαγένης κανὼν κγ΄. πα΄. ἀνάγνωθι τὰ προγεγραμμένα ἐν τῷ η΄. κεφ. τοῦ ι΄. τιτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Cap. XV.

Nec Epiſcopos, nec Clericos donare debere, vel in teſtamento dare hæreticis, etſi ſint cognati ipſorum, Syn. Carth. canon xxiij. lxxxi. lege quæ prius ſcripta ſunt in xxxix. cap. x. tit. præſentis operis.

Κεφάλαιον ιϛ΄.

Περὶ αἱρετικῶν μετανοούντων, Βασιλείου κανὼν ε΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ λθ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τιτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Cap. XVI.

De Hæreticis qui agunt pœnitentiam, Baſilij can. v. lege quæ adſcripta ſunt in xxxix. cap. ix. tit. præſentis operis.

B

Κεφάλαιον ιζ΄.

Πῶς ἐκδικοῦσιν οἱ ἐπίσκοποι τοὺς ἁρμόζοντας αὐτοῖς τόπους, παρὰ αἱρετικῶν κατεχομένους, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρκα΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ ι΄. κεφ. τοῦ η΄. τιτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Cap. XVII.

Quomodo Epiſcopi vendicant loca ſibi competentia, quæ detinentur ab Hæreticis, Syn. Carth. can. cxxi. lege quæ adſcripta ſunt in x. cap. viij. tit. præſentis operis.

Κεφάλαιον ιη΄.

Περὶ τῶν πειρωμένων ἀθετεῖν τὰ ἐν Ἐφέσῳ πραχθέντα, συνόδου Ἐφέσου κανὼν ϛ΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ γ΄. κεφ. τοῦ παρόντος τιτ.

Cap. XVIII.

De iis qui conantur ea infirmare quæ Epheſi acta ſunt, Syn. Epheſ. can. vi.
C *Lege quæ adſcripta ſunt in tertio cap. præſentis tituli.*

ΤΙΤΛΟΣ ΙΓ.

Περὶ λαϊκῶν.

Κεφάλαιον α΄.

ΠΕΡΙ τοῦ ἀποκινεῖσθαι τὸν λαϊκὸν τῆς ἁγίας κοινωνίας, ἐπὶ τρεῖς κυριακὰς ἐν πόλει διάγοντα, καὶ μὴ συνελθόντα τῇ ἐκκλησίᾳ, συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ια΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν π΄.

TITVLVS DECIMVSTERTIVS.

DE LAICIS.

Cap. I.

VT laicus ſancta communione moneatur, qui tribus Dominicis agit in Ciuitate, & non cum cæteris venit ad Eccleſiam, Syn. Sardic. can. xi. Syn. vi. can. lxxx.

D

Κεφάλαιον β΄.

Περὶ λαϊκῶν δευτερογαμούντων, ἢ πολυγαμούντων, καὶ κεκωλυμένων γάμων, καὶ μίξεως, ἀποστόλων κανὼν ιθ΄. μη΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιϛ΄. ιζ΄. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν β΄. γ΄. δ΄. ζ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν α΄. ι΄. λα΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιϛ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν νγ΄. οβ΄. ση΄. Βασιλείου κανὼν δ΄. ιη΄. κγ΄. κδ΄. μα΄. ν΄. νγ΄. ξζ΄. ξη΄. οε΄. οϛ΄. οη΄. οθ΄. π΄. τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Διόδωρον ἐπιστολῆς, Θεοφίλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς πρὸς Ἀγάθωνα ἐπίσκοπον ἐπιστολῆς.

Cap. II.

De laicis qui ſecundas vxores, vel etiam tertias, & plures ducunt: & de matrimoniis, & coitu prohibito, Apoſt. canon xviij. xlviij. Syn. Anc. can. xvi. xvij. Syn. Neocæſar. canon ij. iij. iiij. vij. Syn. Laodic. can. i. x. xxxi. Syn. Chalced. can. xvi. Syn. vi. can. liij. liiij. lxxij. xcviij. Baſilij canon iiij. xviij. xxij. xxiij. xli. l. liij. lxvij. lxviij. lxxv. lxxvi. lxxviij. lxxix. lxxx. Eiuſdem ex Epiſtola ad Theodorum. Theophili Archiepiſcopi Alexandriæ, ex Epiſtola ad Agathonem Epiſcopum.

Κείμενον.

Ὁ πολιτικὸς νόμος οὐ κολάζει τὴν δευτερογαμίαν, ἢ πολυγαμίαν, ἔκπτωσιν δὲ κερδῶν ἐπάγει,

TEXTVS.

Lex ciuilis non punit bigamiam vel polygamiam. Punit autem lucri amiſſione,

parentes qui ſecundum matrimonium contrahunt, ſi ſint eis filij ex priore matrimonio. De quibus fuſe tractat ix. tit. v. lib. Cod. & Nouella de Nuptijs. Præterea autem cogitur mulier annum luctus expectare, propter confuſionem ſeminis: quod non eſt in viro. Quæ itaque nubit ante annum completum, poſt mortem mariti, fit infamis: nec poteſt pluſquam tertiam ſuorum bonorum partem ſecundo marito dare, vel in teſtamento relinquere. Ipſa quoque nihil habebit ex hereditate, vel legato, vel mortis cauſa donatione. Et ſi primus maritus ei aliquid reliquit, id decem perſonæ gradatim accipiunt: ſcilicet aſcendentes, & deſcendentes, & qui ſunt ex latere, ſeu tranſuerſales, vſque ad ſecundum gradum. Ab inteſtato autem ſuccedit ſuis cognatis vſque ad tertium gradum ſolùm: & omni auctoritate priuatur, iiſque quæ à primo marito ad eam redeunt prætextu ſponſalium, vel ex voluntate defuncti. Quòd ſi nulla inueniatur ex decem perſonis, locus eſt fiſco: neque ante nuptias donatione fruitur: ſin autem etiam hæres ſcripta eſt, ſiquidem ex parte, pars eius manet apud hæredes: ſin autē ſola ſcripta eſt, redit hæreditas ad eos qui ſuccedunt ab inteſtato. Soluitur autem infamia, ſi ſupplici libello Imperatori porrecto, is hoc ei largiatur. Quòd ſi ex primo matrimonio liberos habeat, non aliàs ea benignitate potietur, nec ab aliis pœnis & infamia liberabitur, quàm ſuarum facultatum dimidij vſumfructum & dominium in contrahendo ſecundo matrimonio, filiis reliquerit. Vt liber v. Cod. tit. ix. conſtit. i. ſecunda, & in Nouella de nuptiis: Euenit nonnunquam vt impune intra tempus luctus nubat, ſcilicet iuſſu Imperatoris, & quando intra tempus luctus pepererit. vt eſt liber iij. ff. tit. ij. cap. xi. De nefariis autem & prohibitis nuptiis tractat. v. & vi. & vij. tit. v. libri. Cod. & lib. xxiij. tit. ij. Digeſt. xxxviij. libro. lxvij.

τοῖς γονεῦσι δευτερογαμοῦσιν, ὑπόντων αὖθις παίδων ἐκ τῆς προτέρου συνοικεσίου. περὶ ὧν ἐν πλάτει διαλαμβάνει ὁ θʹ. τίτ. τοῦ εʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ἡ περὶ γάμων νεαρά. ἡ δὲ γυνὴ πρὸς τούτοις ἀναγκάζεται μεῖναι τὸν πένθιμον ἐνιαυτὸν διὰ τὴν σύγχυσιν τῆς γονῆς, ὅπερ ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἔστι. γαμοῦσα γοῦν πρὸ συμπληρώσεως ἐνιαυτοῦ, μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς, ἀτιμοῦται, καὶ οὐ δύναται πλέον τοῦ τρίτου τῆς οὐσίας αὐτῆς διδόναι τῷ δευτέρῳ ἀνδρὶ, ἢ ἐν διαθήκῃ καταλιπεῖν· καὶ αὐτὴ δὲ οὐδὲν ἕξει ἀπὸ κληρονομίας, ἢ ληγάτου ἢ μόρτις καῦσα δωρεᾶς· ἀλλὰ ταῦτα λαμβάνουσιν οἱ κληρονόμοι τοῦ καταλιπόντος· καὶ εἴ τι κατέλιπεν αὐτῇ ὁ πρῶτος ἀνὴρ, λαμβάνουσι κατὰ βαθμὸν τὰ δέκα πρόσωπα, ἀνιόντες καὶ κατιόντες, καὶ ἐκ πλαγίου μέχρι βʹ. βαθμοῦ· ἐξ ἀδιαθέτου δὲ κληρονομεῖ τῶν συγγενῶν αὐτῆς μέχρι γʹ. βαθμοῦ μόνου, καὶ πάσης ἀξίας στερεῖται, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν ἐλθόντων προφάσει μνήστρων, ἢ κατὰ βούλησιν τοῦ τελευτήσαντος· μηδενὸς δὲ τῶν εἰρημένων δέκα προσώπων εὑρισκομένων, χώρα τῷ φίσκῳ, οὔτε τῆς προγάμου δωρεᾶς ἀπολαύει· εἰ δὲ καὶ κληρονόμος ἐγράφη, εἰ καὶ μερικὸς, τὸ μέρος αὐτῆς παρὰ τοῖς αὖθις συγκληρονόμοις μένει· εἰ δὲ μόνη ἐγράφη, εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου ὁ κλῆρος ἔρχεται. ἡ δὲ ἀτιμία λύεται, δεήσεως παρ' αὐτῆς τῷ βασιλεῖ προσαγομένης, αὐτοῦ φιλοτιμουμένου τοῦτο, παίδων δὲ αὐτῇ ἐκ τοῦ προτέρου συνοικεσίου ὑπόντων, οὐκ ἄλλως τῆς τοιαύτης τεύξεται φιλοτιμίας, (καὶ τῶν ἄλλων ποινῶν, καὶ τῆς ἀτιμίας ἀπαλλαγήσεται), εἰ μὴ τῆς οὔσης αὐτῇ οὐσίας, ἐν τῷ δευτερογαμεῖν τοῖς παισὶ δωρήσεται τὸ ἥμισυ κατὰ χρῆσιν καὶ δεσποτείαν, ὡς βιβλίον εʹ. τοῦ κώδικος τίτ. θʹ. διάτ. αʹ. βʹ. καὶ ἐν τῇ περὶ γάμων νεαρᾷ. ἔστι δὲ ὅτε ἀκινδύνως καὶ ἀζημίως, ἐντὸς τοῦ πενθίμου χρόνου γαμεῖ, τουτέστιν ἀπὸ κελεύσεως βασιλικῆς, καὶ ὅτε ἐν τῷ πενθίμῳ χρόνῳ τέκῃ, ὡς βιβλίον γʹ. τῶν διγ. τίτ. βʹ. διάτ. ιʹ. ιαʹ. περὶ δὲ ἀθεμίτων καὶ κεκωλυμένων γάμων διαλαμβάνει ὁ εʹ. καὶ ὁ ϛʹ καὶ ὁ ζʹ. τίτ. τοῦ εʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ βιβλίον κγʹ. τίτ. βʹ. διάτ. λεʹ. ναʹ. νεʹ. ξζʹ.

SCHOL. BALS. Titulus ix. lib. v. Codicis non eſt poſitus in Baſilicis. Nouella autē de nuptiis eſt Nouella Imperatoris Iuſtiniani xxij. poſitáq; eſt in lib. Baſil. xxviij. tit. xiiij. ca. j. & inbet quæcūq; cōpendioſè ſunt propoſita. Legas autem totū illum xiiij. titulū vt qui maximè neceſſarius ſit,

Σχόλιον.

Ὁ θʹ. τίτ. τοῦ εʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ περὶ γάμων νεαρά ἐστι τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ κβʹ. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν κηʹ. τίτ. ιδʹ. κεφ. αʹ. περιέχουσα ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ὅλον τοῦτον ιδʹ. τίτ. τοῦ κηʹ. βιβλίου ἀναγκαιότατον ὄντα,

καὶ πολλὰ διδάσκοντα χρησιμώτατα χάριν δευτερογαμούντων ἀνδρῶν, καὶ γυναικῶν. τὸ ι'. καὶ ια'. διγέστ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ τοῦ κα'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν τίτ. β'. κεφ. ι'. οὕτω λέγον, κατὰ κέλευσιν βασιλέως δύναται ἡ γυνὴ ἐν τῷ πενθίμῳ χρόνῳ γαμεῖν. καὶ κεφ. ια'. θέμα β'. περὶ τὸ τέλος οὕτως ἔχον, ἡ δὲ τεκοῦσα ἐν τῷ πενθίμῳ παραυτίκα δύναται γαμεῖν. ὁ ε'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ βιβλίον κη'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. ιε'. κεφ. κγ'. οὕτως ἔχον, οὐδένα ὅστις ὑπὸ τὴν πολιτείαν ἐστὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ ὀνόματος, δύο γαμετὰς δύνασθαι ἔχειν, φανερόν ἐστιν ὁπότε καὶ ἐν τῷ διγέστ. τοῦ πραίτωρος οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι ἀτιμοῦνται, ὅπερ πρᾶγμα ὁ ἁρμόδιος δικαστὴς ἀτιμώρητον εἶναι οὐκ ἀνέξεται. ὁ ς'. τίτ. τοῦ αὐτοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ τοῦ κη'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τίτ. δ'. κεφ. μα'. καὶ φησὶ τὸ μδ'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διγέστ. ὂν ς'. ταῦτα, ἐὰν ἡ ἐπιτροπευθεῖσα παρά τινος, καὶ λόγους λάβῃ τῆς διοικήσεως, καὶ ὑπερβῇ τὸν κε'. ἐνιαυτὸν, καὶ παραδράμῃ ὁ ὡρισμένος ἐνιαυτὸς, δύναται αὐτὴν ὁ τοῦ ἐπιτροπεύσαντος υἱὸς ἀγαγέσθαι. Εἰ δὲ καὶ ὁ πατὴρ τῆς κόρης τελευτῶν τοῦτο ᾔτησεν ὥστε συναφθῆναι τὴν κόρην τῷ τοῦ ἐπιτρόπου παιδὶ, καὶ οὕτως ὁ γάμος ἔρρωται. ὁ ζ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος κεῖται εἰς βιβλίον κη'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. ε'. κεφ. κζ'. καὶ φησὶ τὸ τοιοῦτον κεφ. ταῦτα, ἐάν τις οἱανδήποτε πράττων ἀρχὴν, πειραθείη γῆμαι ἄκουσαν κόρην, ἢ ἀκόντων τῶν γονέων τὴν οἱανδήποτε, δέκα λιτρῶν χρυσοῦ πρόστιμον ὑπὲρ αὐτῆς ἐγχειρήσεως διδότω. καὶ ὁτεδήποτε παυόμενος τῆς ἀρχῆς, μὴ ἐπιχειρείτω τοῖς ἀρχῆς προνομίοις. Εἰ δὲ ἐπιχειρήσοι χρήσασθαι, ἐπὶ διετίαν ἐκβαλλέσθω τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐν ᾗ τοῖς προνομίοις χρήσασθαι ἐβουλήθη. ἔξεστι δὲ καὶ τῇ κόρῃ, καὶ τῷ ταύτης πατρὶ, διαμαρτύρεσθαι περὶ τούτου ὅτι ἐβουλήθη ποιήσασθαι τὸν γάμον ὁ ἄρχων, καὶ τῆς διαμαρτυρίας γινομένης, ἔξωθεν ἔσονται τῆς τοῦ ἄρχοντος δικαιοδοσίας ἐπί τε ἐγκλήμασι καὶ χρήμασι· καὶ εἰ μὲν ἄρχων ἐπαρχίας ἢ ἄρχων στρατιωτικός ἐστι, κρινέσθωσαν ὑπὸ τὸν ἄρχοντα· εἰ δὲ ἑκάτεροι ἔσωσαν, ὑπὸ τὸν ἔπαρχον τῶν πραιτωρίων. τὸ λη'. διγέστ. τὸ να'. καὶ νε'. καὶ τὸ ξζ'. τοῦ β'. τίτ. τοῦ κγ'. βιβλίου τῶν διατάξεων,

A &c de viris mulieribúſq; nuptias iterantibus multa ſummæ vtilitatis doceat. X. &c xi. cap. ij. tit. iij. lib. Digeſtorum, eſt xxj. libri Baſilicor. tit. ij. cap. x. quod ſic dicit: Iuſſu Imperatoris poteſt mulier intra tempus luctus, nuptias iterare. Et cap. xi. Decretum ij. quod ſic habet circa finẽ: Quæ intra tẽpus luctus peperit, poteſt ſtatim nubere. Quintus autem tit. v. libri Cod. eſt liber xxviij. Baſilic. cap. xxiij. quod ſic habet: Nullum qui eſt ſub Imperio Romanæ Ciuitatis, duas poſſe vxores habere
B manifeſtum eſt. Nam & in edicto Prætoris eiuſmodi homines infamia notantur. Quam rem competens iudex non relinquit impunitam. Titulus vi. eiuſdem libri v. Codicis eſt libri Baſilicorum xxviij. tit. iiij. cap. xli. Xliiij. cap. eiuſdem tit. quod eſt cap. vj. hæc dicit: Si, quæ fuit ſub alicuius tutela, adminiſtrationis rationes acceperit, & xxv. annum exceſſerit, & definitum tempus prætererit, filius eius qui tutelam geſſit, poteſt eam vxorem ducere. Quòd ſi etiam puellę pater mo-
C riens hoc petiit, vt Puella tutoris filio nuberet, ſic quoque eſt validum matrimonium. Titulus vij. lib. v. Codicis, ſitus eſt in lib. Baſilic. xxviij. tit. v. cap. xxvii. quod Baſilic. hoc dicit. Si quis quemcunque Magiſtratum gerens, conetur quamuis puellam inuitam vxorem ducere, vel inuitis parentibus, pro ea attentatione decem auri librarum pœna multetur: & quandocunque à Magiſtratu ceſſauerit, ne conetur frui priuilegiis Magiſtratus: ſin autem frui conatus fuerit, ad biennium eiiciatur è ciuitate in
D qua priuilegiis vti voluerit. Licet autem puellæ, & eius Patri teſtificari, quòd Magiſtratus voluit matrimonium cum ea contrahere: & facta teſtificatione, erunt extra iuriſdictionem Magiſtratus, tam in criminalibus, quàm in cauſis pecuniariis. Et ſi ſit quidem Præſes Prouinciæ, vel militaris Magiſtratus, ſit ſub præſide: ſin autem vtrique, ſit ſub præfecto prætorio. Digeſtum xxxviij. lj. lv. & lxvij. tit. ij. libri xxiij. Dig.

ſunt diuerſa capita iiij. & v. tit. lib. xxviij. Baſil. poſitus eſt enim tit. ij. lib. xxiij. digeſt. in cap. xix. tit. iiij. lib. xxviij. Baſil. Et xxii. cap. quod eſt caput xxxviij. dicit: Qui in Prouincia exercet officium, non poteſt quæ in ea nata eſt, vxorē ducere, vel eam quæ habet illic habitationem. Sponſalia autem cōtrahere non prohibetur: &, ſi mulier poſt officij depoſitionem ei nubere noluerit, arrhas tantū reddit. poteſt autem priùs deſponſam accipere, nec dos caduca fit & inualida, ſed valet & conſiſtit. Xxv. caput hęc dicit: Illicitis nuptiis ne dos quidē eſſe videntur quæ data ſūt, & propterea quicquid ex iis quæ ratione dotis data ſunt, accepit Maritus, ea ab illo auferuntur, etiā ſi fructus maximè ceperit. Tertiū Decretū eiuſdem xxv. capitis hoc dicit: Si Tutor, vel qui fuit curator eius quæ ſub tutela vel cura ipſius fuit, maritū adoptauerit pupillæ, vel eius Patrē, erit irrita adoptio, quemadmodū ſoluitur quādo quis propriū generū adoptauerit. Et xlij. cap. quod eſt conſtitutio ij. vi. tit. v. lib. Cod. hæc dicit: Quidam qui habebat filiū emācipatum, & ei vxorē, ſibi nurū, dederat, poſt cōtractum matrimoniū, iam natis ex nuru liberis, ſuę nurui Curator datus eſt, eius autē filius, nurus maritus, timēs ne propter Patris curā non cōſiſteret matrimonium, Imperatori ſupplicauit. Qui reſcripſit firmū quidem ac validum eſſe matrimonium: Patrem tamen debere à cura ceſſare, & alio conſtituto, Patrē ei debere rationes reddere. Quoniam autem diuerſa capita ſtatuimus in fine præſētis ij. capitis de illicitis & nefariis nuptiis: & aliqua quidē ex his dicunt nō ſolui ex malo poſtmodū interueniēte, legitimè contractū matrimoniū, alia autem ſoluunt, interrogo de eo quod ſæpe Synodaliter interrogatū eſt. Si quis poſt rectè cōtractum matrimoniū cum ſua ſocru rē habuerit, vel cū aliqua perſona, quæ ſuæ vxori conſanguinitate iuncta eſt, ſoluetur matrimoniū, an nō? Minimè, ſed punientur qui inceſtū cōmiſerunt. Dicitur enim in libro ſecundo titulo tertio, capitulo lxxxv. ſecundo decreto: Quę ab initio firma ſunt, ex iis quæ poſtea accidunt, nō infirmātur.

A εἰσὶ διάφορα κεφ. τοῦ δ΄. καὶ ε΄. τιτ. τοῦ κη΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν· ἐτέθη γὰρ ὁ β΄. τιτ. τοῦ κγ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, εἰς κεφ. ιθ΄. τοῦ δ΄. τιτ. τοῦ κη΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὸ κβ΄. κεφ. διάτ. ὂν λη΄. ὁ ἐν ἐπαρχίᾳ χειρίζων ὀφφίκιον, οὐ δύναται γαμεῖν τὴν ἐν αὐτῇ γεννηθεῖσαν, ἢ τὴν οἴκησιν ἔχουσαν ἐκεῖ, μνηστεύεσθαι δὲ οὐ κωλύεται. καὶ ἐὰν ἡ γυνὴ μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ ὀφφικίου μὴ θελήσῃ γαμῆσαι, μόνους ἀρραβῶνας ἀποδίδωσι, τὴν δὲ προμνηστευθεῖσαν δύναται λαβεῖν, καὶ οὐ γίνεται ἡ προῖξ ἰασωμένη, ἤτοι ἐξηττημένη, B ἀλλ' ἰσχυρά. τὸ κε΄. κεφ. ταῦτα, ἐπὶ τῶν ἀθεμίτων γάμων, οὔτε προῖξ εἶναι τὰ ἐπιδοθέντα δοκεῖ· καὶ διὰ τοῦτο πᾶν ὅπερ ἐκ τῶν ἐπιδοθέντων λόγῳ προικὸς ἔλαβεν ὁ δῆθεν ἀνήρ, ἀφαιρεῖται παρ' αὐτοῦ, κἂν τὰ μάλιστα καρποὺς ἔτυχεν εἰληφώς. τὸ γ΄. θέμα τοῦ αὐτοῦ κε΄. κεφ. ταῦτα, ἐὰν ὁ ἐπίτροπος, ἢ ὁ γενόμενος κουράτωρ, υἱοθετήσηται τὸν ἄνδρα τῆς ἐπιτροπευθείσης, ἢ κουρατωρευομένης, ἢ τὸν πατέρα αὐτῆς, ἡ θέσις ἄκυρός ἐστιν, οὐ μὴν ὁ γάμος λύεται, ὥσπερ λύεται ἡνίκα τις τὸν C ἴδιον γαμβρὸν υἱοθετήσηται. καὶ τὸ μβ΄. κεφ. διάτ. ὂν β΄. τοῦ ς΄. τιτ. τοῦ ε βιβ. τοῦ κώδικος ταῦτα, ἔχων τις αὐτεξούσιον παῖδα, καὶ νύμφην αὐτῷ ἀγόμενος, μετὰ τὴν τοῦ γάμου σύστασιν, ἤδη παίδων τεχθέντων ἀπὸ τῆς νύμφης, ὠνομάσθη κουράτωρ τῇ ἰδίᾳ νύμφῃ· ὁ δὲ τούτου παῖς ὁ τῆς νύμφης ἀνήρ, εὐλαβηθεὶς μήποτε ἀσύστατος ὁ γάμος γένηται προφάσει τῆς τοῦ πατρὸς κουρατωρείας, ἐδεήθη βασιλέως, καὶ ἀντιγράφει τὸν μὲν γάμον ἐρρῶσθαι, πλὴν παύσασθαι τὸν πατέρα D τῆς κουρατωρείας, καὶ ἄλλον κατασταθέντα λογοθετηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ τὸν πατέρα. ἐπεὶ δὲ διάφορα κεφ. κατεστρώσαμεν ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος β΄. κεφ. χάριν παρανόμων καὶ ἀθεμίτων γάμων, καὶ τινὰ μὲν ἐκ τούτων φασὶ μὴ λύεσθαι τὸν ἤδη νομίμως συστάντα γάμον ἐκ τοῦ γενομένου κακοῦ μετὰ ταῦτα, τινὰ δὲ λύουσι τὸν γάμον, ἐρωτῶ τὸ πολλάκις ἐρωτηθέντος συνοδικῶς, ἐὰν μετὰ τὸν καλῶς συστάντα γάμον συμφθαρῇ τις μετὰ τῆς οἰκείας πενθερᾶς, ἤ τινος προσώπου συγγενικοῦ τῇ γαμετῇ αὐτοῦ, λυθήσεται ὁ γάμος, ἢ οὔ; οὐδαμῶς· ἀλλ' ἐπιτιμηθήσονται οἱ τὴν αἱμομιξίαν ποιησάμενοι. φησὶ γὰρ ὁ νόμος ἐν βιβλίῳ β΄. τιτ. γ΄. κεφ. πε΄. θέματι ι΄. τὰ ἐξ ἀρχῆς βέβαια ἐκ τῶν ἐπισυμβαινόντων οὐκ ἀκυροῦνται.

A Εἰ δὲ οὐκ ἔφθασε γενέσθαι τελεία ἱεροτελεστία, ἀλλὰ μόνη μνηστεία παρηκολούθησε, καὶ μετὰ ταύτην συνεφθάρη ὁ γαμβρὸς τῇ πενθερᾷ, ἢ ἑτέρῳ συγγενικῷ προσώπῳ τῆς μνηστῆς αὐτοῦ, ἐμποδισθήσεται ὁ γάμος διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ἅμα περιστᾶν εἰς τάξιν ἐξ ἧς τὴν ἀρχὴν οὐκ ἐδύνατο συστῆναι, ἄκυρόν ἐστι, καὶ διὰ τὸ μὴ παραχωρηθῆναι ἐν εἰδόσι αἱμομιξίαν. καὶ ταῦτα μὲν ἐγράφησαν εἰς ἑρμηνείαν τῶν συνοψισθέντων παρὰ τοῦ πατριάρχου. γίνωσκε δὲ ὅτι τὸ παρὸν β΄. κεφάλ. B πολλῆς ἐξηγήσεως δέεται· πολλὰ γὰρ καὶ διάφορα νόμιμα ἐξεδόθησαν χάριν γάμων κεκωλυμένων. καὶ ἐπεὶ τὰ περὶ τῶν δευτερογαμούντων ἐδηλώσαμεν, ἄνωθεν μάθε καὶ τὰ περὶ τῶν πολυγαμούντων, καὶ κεκωλυμένων γάμων. Ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ νόμου τρεῖς γάμοι ἐπεγινώσκοντο· ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, γέγονε σχίσμα εἰς τὴν ἐκκλησίαν μέσον τῶν ἀρχιερέων. οἱ πλείους γὰρ οὐ παρεχώρουν τὴν τριγαμίαν, καὶ ἔφθασεν ἡ διαίρεσις μέχρι καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου C Πορφυρογεννήτου. ἐξεδόθη τηνικαῦτα τόμος ὁ λεγόμενος τῆς ἑνώσεως, διαλαμβάνων πότε ὁ τρίτος γάμος παραχωρεῖται, καὶ πότε οὔ. καὶ ἀνάγνωθι τὸν τοιοῦτον τόμον καταστρωθέντα εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ δ΄. κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου. ἐπέκεινα δὲ τοῦ γ΄. γάμου μὴ εἴπῃ γίνεσθαί ποτε ἕτερον γάμον, ὅτι καὶ ὁ γ΄. γάμος παρὰ τοῖς παλαιοῖς νόμοις πολυγαμία ἐλέγετο. περὶ δὲ κεκωλυμένων γάμων ἀνάγνωθι τὸ α΄. καὶ β΄. κεφάλαιον τοῦ ε΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου. διαιροῦσι γὰρ τὴν συγγένειαν εἰς τρία, εἰς ἀνιόντας, κατιόντας, καὶ τοὺς ἐκ D πλαγίου. καὶ ἀνιόντες μὲν εἰσὶν οἱ γονεῖς, οἱ πάπποι, καὶ τὰ ἑξῆς· κατιόντες οἱ παῖδες, οἱ ἔγγονοι, οἱ δισέγγονοι, καὶ ἐφ' ἑξῆς. ἐκ πλαγίου δὲ οἱ ἀδελφοί, οἱ ἀνεψιοί, οἱ θεῖοι, οἱ πρῶτοι ἐξάδελφοι, καὶ ἐφεξῆς. εἶτα λέγουσι καὶ ἑτέραν καταχρηστικῶς συγγένειαν τὴν ἐξ ἀγχιστείας, ἤτοι συμπενθερίας. καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι τὸν περὶ τούτου λόγον καὶ διδάξαι τοὺς βαθμοὺς τῆς ἑκάστης συγγενείας, διορίζονται, τῶν μὲν ἀνιόντων

A Si autem nondum eſt peractum ſacramentum matrimonij, ſed ſola fuerunt ſponſalia, & gener poſtea cum ſocru rem habuit, vel cum aliqua perſona, quæ ſponſæ conſanguinitate iuncta eſt, impedietur matrimonium, propter regulam quæ dicit: Res, quæ in eum locum deducta eſt, à quo ab initio conſiſtere non potuit, infirmatur: & etiam ne à ſcientibus permittatur inceſtus: & hæc quidem ſcripta ſunt ad eorum interpretationem quæ à Patriarcha compendioſè ſunt propoſita: B Scias autem præſens caput egere multa interpretatione. Multæ enim ac diuerſæ leges editæ ſunt de prohibitis nuptiis. Et quia de iis qui ſecundò matrimonium contrahunt, ſuperiùs tractauimus, audi etiam de Polygamis, & de prohibitis matrimoniis. Ab antiqua lege tria matrimonia agnoſcuntur. Sed quia tempore Imperatoris Domini Leonis Philoſophi, variæ fuerunt in eccleſia inter Antiſtites ſententiæ: plurimi enim ex iis non permittebant trigamiam: & peruenit etiam hæc C diſſenſio vſque ad filium ipſius Imperatoris Dominum Conſtantinum Porphyrogennetam, edita eſt Vnionis quæ dicta eſt deciſio, quæ tractat quando tertium matrimonium permittitur, & quando non. Lege etiam hanc deciſionem, quæ ſita eſt in interpretatione iiij. can. ſancti Baſilij. vltra autem tertium matrimonium nunquam dixeris poſſe matrimonium conſiſtere. Nam etiam tertium matrimonium apud antiquos dicebatur polygamia. De prohibitis autem nuptiis, lege primum D & ſecundum caput quinti tit. xxviij. lib. Diuidunt enim cognationem in tria, in eos qui ſunt ſuperioris & eos qui ſunt inferioris ordinis, & eos qui ſunt ex tranſuerſo ſiue à latere. Superioris quidem ordinis ſunt Patres, Aui, & deinceps. Inferioris autem ſunt, filij, nepotes, abnepotes, & cæteri deinceps. A latere autem ſeu ex tranſuerſo ſunt, fratres, conſobrini, patrui & auunculi, patrueles, & cæteri. Deinde etiam aliam eſſe dicunt abuſiuè cognationem, quæ fit ex affinitate: & poſtquam de eo verba fecerunt & docuerunt gradus vniuſcuiuſque cognationis, inter eos quidem qui ſunt inferioris

& ſuperioris ordinis matrimonium A perpetuò prohiberi dicunt, etiamſi non ſint ex legitimis nuptiis. A latere autem cognatorum ab octauo gradu coniunctionem admittũt. Similiter & affinium nuptias impediunt vſque ad ſextum gradum. Tempore autem illius Patriarchæ Domini Alexij Comneni exorta eſt dubitatio de ſeptimo gradu cognationis. Quidam enim dicebant non poſſe abpatruelem accipere in vxorem filiam ſui patrui magni, quòd conſanguineorum matrimonia à legibus permiſſa ſint ab initio B octaui gradus. Alij autem contrà dicebant ſextum tãtùm cognationis gradum eſſe prohibitum: & debere ſeptimum eſſe non prohibitum, cùm nõ prohibeatur. Dictus ſanctiſſimus Patriarcha vnà cum Synodo quæ tunc erat, expreſſe ſtatuit hæc quæ ſequuntur. Quoniam ergo Baſilius quidem eſt in ſeptimo gradu Theoctiſtæ: lex autẽ permittit vt qui ſunt octauo inter ſe gradu, matrimonium ineant: prohibet autem iis qui ſunt in ſexto: iis verò qui ſunt in ſeptimo, nec permittit, nec negat, & propter- C ea cum ſæpe huiuſmodi motæ ſint controuerſiæ, diſpenſatum eſt vt eiuſmodi quidem matrimonium antequam proceſſiſſet, nõ permitteretur: poſtquam autẽ proceſſiſſet, non ſepararentur ij qui ſic cõiuncti ſunt, ſed punirentur. Hoc itaque Synodale decretum obſeruatũ eſt vſque ad tempus ſanctiſſimi illius Patriarchæ Domini Lucæ. Tunc autem menſe Aprili, xiiij. indictione, anno 6676. cùm defunctus ſanctiſſimus Athenarum Metropolitanus & inclytus Dominus Nicolaus Hagiotheodoretus D ad Synodum retuliſſet, magnam hinc animabus perniciem afferri; in nonnullis qui in ſua prouincia in ſeptimo gradu matrimonium clandeſtinum contrahebant propter metũ, pœnæ facta eſt Synodalis declaratio, quæ hæc decernit: Propter hæc ergo noſtra mediocritas cũ ſancta veſtra fraternitate, Synodalem illã diſpẽſationẽ, quæ à ſanctiſſimo illo Patriarcha Domino Alexio facta eſt, in matrimonio inter cõſãguineos ſeptimi gradus, nec omnino à lege ciuili prohibito, nec purè permiſſo, confirmãs,

A καὶ κωλυόντων τοὺς γάμους εἰς ἀπέραντον κωλύεσθαι, κἂν μὴ ἐξ ἐννόμων ὦσι γάμων· τὴν δὲ ἐκ πλαγίου συγγενῶν ἀπολύουσι τὴν συνάφειαν ἀπὸ τοῦ η΄. βαθμοῦ, καὶ τὴν ἐξ ἀγχιστείας τοὺς γάμους ἐμποδίζουσι μέχρι ϛ΄. βαθμοῦ καὶ αὐτοῦ. ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Ἀλεξίου γέγονεν ἀμφιβολία χάριν τοῦ ζ. βαθμοῦ τοῦ ἐξ αἵματος· τινὲς μὲν γὰρ ἔλεγον μὴ δύνασθαι τὸν δεύτερον ἐξάδελφον λαμβάνειν τὴν θυγατέρα τοῦ διεξα- B δέλφου αὐτοῦ εἰς γυναῖκα, διὰ τὸ ἐπιτραπῆναι ὑπὸ τῶν νόμων τοὺς γάμους τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ η΄. βαθμοῦ. ἕτεροι δὲ ἀντετίθεντο τὸν ἐκ συγγενείας ϛ΄. βαθμὸν κωλυθῆναι μόνον, καὶ ὀφείλειν τὸν ζ΄. εἶναι ἀκώλυτον, ὡς μηδὲ κωλυθέντα· διέγνω ὁ ῥηθεὶς πατριάρχης μετὰ τῆς τηνικαῦτα παρευρεθείσης συνόδου ταῦτα ῥητῶς· ἐπεὶ οὖν ὁ μὲν Βασίλειος ζ΄. βαθμοῦ τῇ Θεοκτίστῃ καθέστηκεν, ὁ δὲ νόμος ἐπιτρέπει τοῖς ὀγδόου βαθμοῦ πρὸς ἀλλήλους οὖσι τὸν γάμον· ἀπαγορεύει δὲ τοῖς ϛ΄. τοῖς γε μὴν ζ΄. οὐδαμοῦ ᾠκο- C νόμηται τὸν τοιοῦτον γάμον πρὸ μὲν τοῦ προβῆναι, μὴ ἐπιτρέπεσθαι, μετὰ δὲ τὸ προβῆναι μὴ διασπᾶσθαι μὲν, ἐπιτιμίοις δὲ καθυποβάλλεσθαι. ἐκράτει οὖν τὸ τοιοῦτον συνοδικὸν θέσπισμα μέχρι τῆς ἐφημερείας τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ. τηνικαῦτα δὲ ἤτοι κατὰ τὸν Ἀπρίλλιον μῆνα τῆς ιδ΄. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχοϛ΄. ἔτους ἀνενεγκόντος συνοδικῶς τοῦ ἀποιχομένου ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἀθηνῶν, καὶ ὑπερτίμου κυρίου Νικολάου τοῦ Ἁγιοθεοδωρίτου μεγάλην ἐντεῦθεν D ψυχικὴν βλάβην γίνεσθαι εἰς τινὰς τῶν ὑπὸ τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κρυφογάμους ζ΄. βαθμοῦ πεποιηκότας, διὰ τὸν φόβον τῶν ἐπιτιμίων, διάγνωσις γέγονε συνοδικὴ ταῦτα διαλαμβάνουσα. διὰ γοῦν ταῦτα ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῆς ἱερᾶς ἀδελφότητος τὴν γεγονυῖαν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Ἀλεξίου συνοδικὴν οἰκονομίαν ἐπὶ τῷ ῥητῶς ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ νόμου μὴ κωλυθέντι ἐπὶ τῶν ἐξ αἵματος ζ΄. βαθμοῦ γάμων, μήτε καθαρῶς ἐπιτραπέντι κρατύνουσα,

A καὶ στηρίζουσα, καὶ οἷον ἑρμηνεύουσα, καὶ σαφηνίζουσα, ἅμα δὲ καὶ τὸ τῶν πολλῶν κακοῦργόν τε καὶ περίεργον περικόπτουσα, καὶ οἷον ἐκ ῥίζης αὐτῆς ἀνασπῶσα, ἵνα μὴ καὶ ἔτι παρανομίας ἐξανατείλῃ βλαστήματα, καὶ τέκνα μωμητὰ πληθυνθῇ, καὶ υἱοὶ τῶν θείων νόμων αὐξηθῶσιν, ἀλλότριοι τὸν ἐκ τοῦ τοιούτου βαθμοῦ γάμον οὐ μόνον ἐρωτώμενον προβαίνειν κωλύει, ἀλλὰ καὶ πρὸ ἐρωτήσεως γεγενημένον διασπᾶσθαι διακελεύεται, παντελῆ τοῦ τοιούτου γάμου ἀργίαν καταψηφιζομένη ἀπὸ τῆς σήμερον τῶν φθασάντων γενέσθαι τοιούτων γάμων μένειν B πάντων ὀφειλόντων ἀδιασπάστων. ὅσοι γοῦν ἀπὸ τοῦδε οἱ τοιοῦτοι γάμον συστῆσαι τολμήσοντες, οὐ μόνον τοῦ οἰκείου σκοποῦ οὐδαμῶς ἀπολαύσουσι, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς τοῦ τοιούτου συναλλάγματος διασπάσεως, καὶ ἀφορισμῷ καθυποβληθήσονται, ὡς τοῦ παρόντος συνοδικοῦ ὁρισμοῦ καταφρονηταί, καὶ ὡς συγγενικὰ συγχέοντες αἵματα, οἵ τε τοῖς οὕτω συναλλάττουσι συναινέσοντες αὐστηρείας κανονικῆς πειραθήσονται, καὶ οἱ ἱερολογῆσαι τολμήσοντες καθαιρέσει ὑποβληθήσονται. γέγονε δὲ ἐπὶ τούτοις καὶ πρόσταγμα τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως ἀπολυθὲν κατὰ τὸν Μάιον μῆνα τῆς αὐτῆς ἰνδικτιῶνος, διοριζόμενον ἐν μέρει ταῦτα. C τοιγάρτοι καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν τὴν συνοδικὴν ταύτην ἐπὶ τῷ ζητηθέντι ἀπόκρισιν ἢ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν ὁροθέτησιν, ὡς ἑπομένως τοῖς θείοις κανόσι, καὶ τοῖς πολιτικοῖς ἐκτεθεῖσαν νόμοις ἐπέκρινε καὶ κρατεῖν εἰς τὸ ἑξῆς, καὶ ἀμετατρέπτως ἔχειν εἰς τὸ διηνεκὲς διορίζεται, τῆς αὐτῆς κοινωνοῦσα γνώμης ἐπὶ τῇ λύσει τοῦ προκειμένου ζητήματος τῷ τε ἁγιωτάτῳ μου δεσπότῃ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, καὶ τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ. καὶ τὰ μὲν περὶ τοῦ ζ΄. D γάμου οὕτω διευλυτώθησαν. ἐπεὶ δὲ τοῦ γάμου ἀπὸ ἀγχιστείας ἕκτου βαθμοῦ συνημμένων κωλυομένου ὡς εἴπομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Σισινίου, ἐλάμβανον ὡς ἔοικε δύο πρῶτοι ἐξάδελφοι δύο ἀδελφάς, ἐξετέθη τόμος παρὰ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου διαλαμβάνων περὶ τὸ τέλος ταῦτα, Ἡ μετριότης ἡμῶν διωρίσατο μηκέτι τοὺς τοιούτους γάμους χώραν ἐν τοῖς Χριστιανοῖς τοῦ λοιποῦ ἔχειν, μηδὲ παρά τινος μηδέποτε καταπραχθῆναι,

A & corroborãs, & veluti interpretans ac declarans, & ſimuletiã multorum improbitatẽ ac curioſitatẽ excĩdens, & veluti radicitus euellẽs, ne iniquitatis germina ampliùs pullulent, & vituperabiles filij & à diuinis legibus alieni creſcant, & multiplicẽtur, non ſolum ſi interrogatio an fieri poſſit præceſſerit, prohibet, ſed etiam ante interrogationem factum diſſolui iubet: hoc matrimonium ab hodierno die omnino ceſſare iubẽs, iis quę antea facta ſunt matrimoniis manentibus nihilo ſecius indiuiſis. Qui ergo B eiuſmodi matrimoniũ deinceps contrahere auſi fuerint, non ſolùm ſuo ſcopo nullo modo fruentur, ſed etiam cum illius cõtractus infractione, excõmunicationi quoque ſubiicientur: vt qui ſint pręſentis Synodalis decreti contemptores, & cognatũ ſanguinem confundant. & qui contrahentibus conſenſerint, canonicæ ſeueritatis vires experiẽtur, & qui ſacrum facere auſi fuerint, depoſitioni ſubiiciẽtur. Facta eſt autẽ etiam poſtea iuſſio potentis & ſancti Imperatoris noſtri & Domini emiſſa menſe Maio eiuſdem indictionis, qui hæc in eius parte decernit. Noſtra ita-C que imperatoria ſublimitas hoc Synodale de quæſito reſponſum, vel vt verè dicam, decretum, conſequenter diuinis canonibus legibúſque ciuilibus editum, in poſterum obſeruandum & perpetuò immobile ac immutabile eſſe oportere iudicauit, eandem de propoſita quæſtione habens ſententiam, quam ſanctiſſimus Dominus & vniuerſalis Patriarcha, & ſancta ac diuina Synodus. Ac de ſeptimo quidem gradu ita eſt deciſa dubitatio. Sed D quoniam cùm inter eos qui ſexto affinitatis gradu coniuncti erant, prohibitum eſſet vt diximus matrimonium, tempore illius ſanctiſſimi Patriarchæ domini Siſinnij, & duo patrueles, vt eſt veriſimile, duas ſorores acciperent, expoſita eſt deciſio ab eodem Patriarcha, quæ hæc tractat circa finem: Statuit noſtra mediocritas, vt eiuſmodi matrimonia deinceps inter Chriſtianos locum non habeant, neque ab vllo vnquam fiant:

ab omnibus autem communiter introducitur, & per facultatem, quæ à ſancto ſpiritu datur, paternè & dominicè definitur, vt nullus deinceps, ſiue ſit aliquis ex iis qui poteſtatem & auctoritatem obtinent, ſiue ex iis quos extollunt diuitiæ, ſiue ex vulgo quiſpiam veniat ad eiuſmodi matrimoniũ. Si quis autem, iis quæ decreuimus, neglectis, ſe in eiuſmodi matrimonium proiecerit, vel liberos ſuſceperit, is toto vitę ſuæ tempore abdicabitur, nec ad pœnitentiam priùs recipietur quàm matrimonium fuerit diſſolutum, etiam ſi liberos antea ſuſceperit. Sacerdos autem, qui in tali matrimonio preces conceperit, perfectæ depoſitioni ſubiicietur. Cùm hæc ergo ita ſe haberent, & de eiuſmodi contractu exorta eſſet controuerſia, emiſſa eſt Nouella conſtitutio potentis & ſancti noſtri Imperatoris & Domini, menſe Iunio, indictione octaua, quæ hæc in fine perſequitur. Itaque vt vtraque rectè ſeruentur & colantur, Imperialium & ſacerdotalium iuſſionum maieſtas, legúmque & canonum ſubtilitas: nec deciſio omnino ſoluenda eſt, nec rurſus permittendum vt omnino exerceatur: ſed media quadam & regia, vt aiunt, via eſt incedẽdum: & vtrumque eſt conſeruandum, nempe & reuerentia, quæ debetur Antiſtiti qui illam deciſionem conſcripſit: & Imperatoribus, qui illius deciſionis meminerunt: & videndum ne quid quod à legibus canonibúſque diſcrepet, ſuadeatur, quod hæc induxit deciſio. Oportet enim contractum ea deciſione introductum, iam quidẽ etiam ante interrogationẽ, perfectum non diſſolui, ſed eos qui ſic matrimonio coniuncti ſunt, pœnis impoſitis grauari, iudicio & examinatione illius loci Antiſtitis, & conſeruari coniugium. Quòd ſi priùs ſciſcitatum acceſſerint, non concedere ſine conuenientibus pœnis & mandatis, propter eam quæ ſuperiùs dicta eſt reuerentiam. Nec liberè, ac ſecurè, nullâque ad eos retardandos allata cauſa, ſciſcitantibus permittere, ſed cum mandato, vel ipſos potiùs ab Eccleſia, dictæ deciſionis, & eorum quæ in illa decernuntur, commemorationem accipere.

A εἰσηγεῖται δὲ πᾶσι κοινῶς, καὶ τῇ ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἐξουσίᾳ πατρικῶς καὶ δεσποτικῶς διορίζεται, ὥστε μηδένα τῶν ἀπὸ γε τοῦ νῦν, κἂν τῶν ἐν δυναστείαις ᾖ τις καὶ ἐξουσίαις, κἂν πλούτῳ κομᾷ, κἂν τῶν πολλῶν καὶ τοῦ δήμου, πρὸς τοιοῦτον γάμον ἐλθεῖν. Εἰ δέ τις ἀπὸ τοῦ παρόντος τὰ διωρισμένα ταῦτα θέμενος παρ' οὐδὲν, πρὸς τοιοῦτον ἑαυτὸν ἐπιρρίψῃ γάμον, ἢ ἐπιδῷ τέκνα τῆς ἐκκλησίας, οὗτος ἐκκήρυκτος ἔσται πάσας ἡμέρας τοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ οὐ πρότερον δεχθήσεται εἰς μετάνοιαν πρὶν ἂν διασπάσῃ τὸν γάμον, κἂν φθάσῃ παῖδας ἀποτε- B κεῖν. ὁ δὲ τῷ τοιούτῳ γάμῳ εὐχὴν ἐπιδοὺς ἱερεὺς καθαιρέσει τελείᾳ ὑποπεσεῖται. τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, καὶ ἀμφιβολίας γενομένης περὶ τοιούτου συναλλάγματος, παρὰ τῷ βασιλικῷ θείῳ βήματι ἀπελύθη θέσπισμα νεαρὸν τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως κατὰ μῆνα Ἰούνιον ἰνδικτιῶνος η'. ταῦτα περὶ τὸ τέλος διεξιόν. ὡς ἂν οὖν καὶ ἀμφότερα καλῶς περιφυλαχθῶσι καὶ σεβασθῶσιν, ἥ τε μεγαλειότης τῶν βασιλικῶν καὶ ἀρχιερατικῶν διαταγμά- C των, καὶ ἡ τῶν νόμων καὶ τῶν κανόνων ἀκρίβεια, μήτε παντελῶς δοτέον τῷ τόμῳ τούτῳ τὴν λύσιν, μήτε πάντως ἐπιτρεπτέον αὐτῷ καὶ αὖθις τὸ ἐνεργόν, ἀλλὰ τὴν μέσην βαδιστέον, ὅ φασι καὶ βασιλικήν, καὶ ἄμφω συντηρητέον, τό, τε περὶ τὸν τομογράφον ἐκεῖνον ἀρχιερέα σέβας, καὶ τοὺς ἐπιμνησθέντας τοῦ τόμου αὐτοῦ βασιλεῖς, καὶ τὸ μηδένα τοῖς νόμοις ἀπᾷδον καὶ τοῖς κανόσι παραπέμψασθαι, ὅπερ ὁ τοιοῦτος τόμος εἰσήνεγκε. χρὴ γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦ τοιούτου τόμου εἰσενεχθὲν συνάλλαγμα ἤδη μὲν συντελεσθὲν καὶ πρὸ ἐρωτήσεως μὴ διασπᾶσθαι· ἐπιτιμίοις δὲ τοὺς οὕτως εἰς γάμον ἁρ- D μοσθέντας βαρύνεσθαι κατὰ τὴν κρίσιν καὶ δοκιμασίαν τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, ὡς συντηρεῖσθαι τούτοις τὸ συνοικέσιον· φθάσασι δὲ πεσεῖν εἰς ἐρώτησιν μὴ ἐνδίδοσθαι χωρὶς τῶν ἀνηκόντων ἐπιτιμίων καὶ ἐντολῶν διὰ τὸ σέβας ἄνωθεν εἴρηται μηδὲ ἀδεῶς καὶ ἀνυπόπτως καὶ ἐναντίως τοῖς ἐρωτήσασιν ἐπιτρέπεσθαι, ἀλλὰ μετ' ἐντολῆς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνάμνησιν τοῦ ῥηθέντος τόμου παρὰ τῆς ἐκκλησίας λαμβάνειν αὐτούς, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ διαταττομένων.

καὶ εἰ μὲν τὸ ψήφισμα τιμᾶν προαιρούμενοι, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ διειλημμένα φυλάττειν ἀπαρασάλευτα βούλοιντο, ἐπαινετέοι πάντως εἰσίν. εἰ δὲ τὸ παρ' αὐτοῦ κεκωλυμένον διαπράττεσθαι προαιροῖντο, ἐκχωρηθήσονται μὲν τοῦτο ποιεῖν, πλὴν ὅμως τοῖς προσήκουσιν ἐπιτιμίοις καθυπαγόμενοι. Ταῦτα τοῦ τόμου τοῦ πατριάρχου κυρίου Σισινίου, πρὸς δὲ καὶ τοῦ βασιλικοῦ προστάγματος διοριζομένων, μὴ εἴπῃς πάντα τὰ ἐξ ἀγχιστείας ἕκτου βαθμοῦ γαμικὰ συναλλάγματα ὑπὸ τούτου ἁλίσκεσθαι· πρόσταγμα γάρ ἐστι τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐξενεχθὲν ἐπὶ ὑπομνήσει τοῦ προέδρου ἐκείνου Βάρδα καὶ ἑταιρειάρχου τοῦ Ξηροῦ, κατὰ μῆνα Μάρτιον, ἰνδικτιῶνος ιέ. καταπεμφθὲν εἰς τὸν τότε ἁγιώτατον πατριάρχην κύριον Νικόλαον, καὶ τὴν ἱερὰν καὶ θείαν σύνοδον, διοριζόμενον ἀκωλύτως συνάπτεσθαι θεῖον καὶ ἀνεψιὸν θείᾳ καὶ ἀνεψιᾷ, κἂν ἕκτου βαθμοῦ συνάφειας ἐξ ἀγχιστείας ἔχωσι. καὶ ἀνάγνωθι τὸ τοιοῦτον πρόσταγμα κατεστρωθὲν εἰς σημείωμα συνοδικὸν ἐγκείμενον εἰς τὰ κωδίκια τοῦ διαληφθέντος πατριάρχου κυρίου Νικολάου. ἐπεὶ δὲ λόγος γέγονέ ποτε παρὰ τῷ βασιλικῷ βήματι περὶ τοῦ εἰ δύναται ὁ αὐτὸς καὶ εἰς δύο δευτέρας ἐξαδέλφας λαμβάνειν κατὰ λόγον γάμου, ὡς δῆθεν εἰς ζ΄. ἐξ ἀγχιστείας βαθμὸν ἀναγομένου τοῦ συναλλάγματος, ἀπελύθη πρόσταγμα τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως, μὴ γίνεσθαί ποτε τοῦτο διοριζόμενον, διὰ τὸ ἑνὸς βαθμοῦ λογίζεσθαι τὸν ἄνδρα μετὰ τῆς γυναικός, καὶ καταντᾶν τὸ συνάλλαγμα εἰς ἕκτον βαθμὸν ἐξ ἀγχιστείας. ἐπεὶ δὲ τὸ τοιοῦτον πρόσταγμα οὐκ ἔφθασε κατεστρωθῆναι εἰς τὰ προσφορα σέκρετα· ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω τί γράψαι πλέον. ἡ δὲ ἐκκλησία κωλύει τὸν τοιοῦτον γάμον. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ξζ΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τὰ εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ γραφέντα. ἐπὶ τούτοις γίνωσκε ὅτι πρὸ μὲν τῆς βασιλείας τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἄλλως ἐγίνοντο αἱ μνηστεῖαι. κατὰ δὲ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς ζ΄. ἰνδικτιῶνος τοῦ ςφϟβ΄. ἔτους ἀπελύθη νεαρὰ νομοθεσία τοῦ αὐτοῦ βασιλέως οὕτως ἔχουσα, ἡ μὲν παλαιὰ καὶ πρεσβυτέρα νομοθεσία πόρρω τὰ μνηστείας καὶ γάμου ὁρίσματα ἔθετο, καὶ μᾶλλον τούτων τὸ μέρος ἢ τὸ τῶν Φρυγῶν καὶ Μυσῶν ἡ παροιμία ἐγνώρισε. ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυρίου Ἰωάννου

A & ſi decretum quidem honorare volentes, quæ etiam in eo comprehenſa ſunt, velint firma & immota manere, ſunt omnino laudandi: ſin autem quod ab eo vetitum eſt, velint agere, hoc eis facere permittetur, cõuenientibus tamen eis priùs pœnis impoſitis. Cùm ſanctiſſimi Patriarchæ Siſinnij deciſio & Imperatoria præterea iuſſio hæc decernant, ne dixeris, omnes contractus, qui fiunt in ſeptimo gradu affinitatis, ab eis coargui. Eſt enim iuſſio inclyti Imperatoris Domini Alexij Comneni B edita ex admonitione illius Præſidis & Hetæriarchæ Bardæ cognomine Sicci, menſe Martio, indictione decimaquinta, & miſſa ad ſanctiſſimũ, qui tunc erat, Patriarcham Dominum Nicolaum, & ſacram ac diuinam Synodum, quæ ſtatuit vt amita & conſobrina cum Patruo & conſobrino matrimonio coniungantur, etiamſi ſint in ſexto gradu affinitatis. Et lege hanc iuſſionem, quæ ſita eſt in Synodali declaratione, quæ inuenitur in Cod. iam dicti Domini Nicolai Patriarchæ. Quia autem aliquando ad Imperatoris tribunal a- C gitatum eſt, an poſſet vnus & idem duas abconſobrinas in matrimonio habere, vt pote cùm contractus ad ſeptimum affinitatis gradum deducatur, edita eſt Imperatoris Domini Emanuelis Comneni iuſſio, quæ ſtatuit hoc non poſſe fieri, quoniã maritus cenſeatur vnius eſſe gradus cũ vxore, & quòd contractus ad ſextum affinitatis gradũ deueniat. Sed quoniam hæc iuſſio non ſita eſt in competentibus ſecretis, ego quidem non poſſum amplius ſcribere. Eccleſia autem prohibet hoc matrimonium. D Lege etiam lxvij. can. ſancti Baſilij, & quæ in eo ſcripta ſunt. Præter hæc autem ſcias, quòd ante imperium inclyti Imperatoris Domini Alexij Comneni aliter fiebant ſponſalia. Menſe autem Iulio vij. indict. anno 6692. emiſſa eſt lex eiuſdem Imperatoris, quæ ſic habet; Antiquæ quidẽ leges valde diuerſa ſponſaliorum & matrimoniorum decreta ſtatuerunt: & magis hanc partem quã Phrygas & Myſos, vt eſt in prouerbio, nouerunt. Quæ autem ſub beato Patriarcha Domino Ioanne

καὶ πρὸς ἑτέρου βίου συγκλήρωσιν μετατάξασθαι, οὐκ ὀλίγον ἐντεῦθεν τὸ ἄτοπον ἐπισύρεται. τὰς προεισοδίους τῶν γάμων εὐχὰς ἐπὶ μνηστείᾳ συντελεσθείσας, ὥς τι τῶν εἰκαίων καὶ συμφερομένων λογίσασθαι, καὶ ἀδιαφόρως ἐκλαβέσθαι τόδε τὸ πρᾶγμα, ὥσπερ ἂν εἰ μὴ θεὸς μέσος τῶν συναπτομένων προσώπων διὰ τῆς μνηστείας εἰσήγετο. τούτῳ γὰρ καὶ ὁ προμνημονευθεὶς ἀοίδιμος βασιλεὺς εὐεπηβόλως ἀνακολουθήσας, τὸν τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς ϛ' συνόδου κανόνα, ὃς τὴν μνηστευσαμένην ἔτι τοῦ μνηστῆρος ἐν ἀνθρώποις ὄντος πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν ἑτέρῳ συνέρχεσθαι ἀπεκώλυσε, μοιχείαν τὸ πρᾶγμα διορισαμένης σαφῶς πρὸς τὴν ἐμφαινομένην τοῦ παλαιγενοῦς ἐναντίωσιν νόμου, καλῶς συνεβίβασεν ὅτι καὶ ἡ μετὰ τὴν τοῖς μνηστῆρσι γενομένην εὐλογίαν διαίρεσις, τοῦτό ἐστι κατὰ τὴν ἐκείνου φωνὴν μνηστείας ἀληθοῦς λύσις. Εἰ δὲ μνηστεῖαί τινες κατὰ τὴν τῶν πολλῶν συνήθειαν ἀκολούθως ἤδη γεγόνασι, καὶ συμβόλαια μὲν ἐξετέθησαν, οὔπω δὲ ὁ τακτὸς ἐπέστη καιρὸς καθ' ὃν ἡ τοῖς Χριστιανοῖς ὀφειλομένη εὐλογία εἴωθε γίνεσθαι, καὶ οὐδὲ αἱ συνήθεις ἐπὶ τοῖς μνηστευσαμένοις εὐχαὶ διὰ τοῦ ἱερέως ἐξεφωνήθησαν, ταύτας μνηστείας μὲν ἀληθεῖς, ὅσον κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκριβολογίαν, μηδὲ εἶναι, μηδὲ ὀνομάζεσθαι, μήτε μὴν τὴν συνοδικὴν σημείωσιν κατὰ τούτων ἔχειν τὸ ἐνεργόν, ὡς ἁπλῶς δὲ ἀρεσκείας ἀνθρώπων δι' ἐπερωτήσεως κατησφαλισμένας τὸ ἐνεργὸν ἀποφέρεσθαι, καὶ τὴν παλαιὰν ἔχειν νομοθεσίαν ἐπὶ τούτων τὸ πάγιον. τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ καὶ ὁ πρεσβυγενὴς φυλαχθήσεται νόμος ἀκέραιος, ὡς ἐπὶ τῶν μνηστειῶν τὸ πρότερον ἐξεφωνήθη. καὶ ἡ τῆς συνόδου διάγνωσις ἀθιγὴς καθόλου καὶ ἀνεπιχείρητος συντηρηθήσεται, νοουμένη καὶ ἑρμηνευομένη κατὰ τὴν ἐνταῦθα παρατήρησιν. ἐπεὶ δὲ οὕτω ταῦτα, καὶ μνηστεῖαι μὲν ἀληθεῖς ἐτυπώθησαν, ὅσαι μετὰ τῆς ἱερᾶς εὐλογίας κατὰ τὸν ὡρισμένον καιρὸν συντελεσθεῖσαι γνωρίζονται· αἱ δὲ κατὰ τὴν πρεσβυτέραν νομοθεσίαν γινόμεναι, ὡς ἀνθρώπων ἀρέσκειαι κατησφαλισμέναι δι' ἐπερωτήσεων τὸ ἐνεργὸν ἔχειν ἀφείθησαν, καὶ μόνος ὁ παλαιγενὴς ἐπὶ τούτων ἀφείθη νόμος κρατεῖν, ὃς ὡρισμένα τὰ κεκωλυμένα ἐπὶ τῆς ἀποζυγείσης μνηστῆς εἰσείργεσθαι πρόσωπα διετάξατο, δεῖ τι προστεθῆναι καὶ νῦν τῷ παρόντι θέματι, τῆς Χριστιανοῖς πρεπούσης εὐκοσμίας ἐχόμενον. ἐπεὶ γὰρ οὐ κατὰ τὸν ἀκριβῆ καὶ προσήκοντα λόγον τὰ τῆς παλαιᾶς τε καὶ νέας νομοθεσίας ἐπράττετο.

A & ad aliam vitæ ſortem transferri, non parum hinc abſurdi exoritur, ſi preces, quæ nuptias præcedunt, peractæ, in ſponſalibus, tanquam vile quidpiam, & vulgare confuſúmque reputentur, & hæc res indiſcriminatim ſumatur, tanquam ſi ne Deus quidem inter perſonas quæ coniunguntur per ſponſalia, interceſſerit. Hac enim ratione prædictus nuper Imperator aptè ſecutus ſanctę & vniuerſalis ſextæ Synodi canonem, qui eam quæ deſponſa eſt, donec eſt in B viuis ſponſus, ad matrimonialem ſocietatem alij coniungi prohibet, & alioqui eſſe adulterium ape[rte] definit contra ac leges antiquæ ſtatuant, decernit quòd quæ fit ſeparatio poſt factam ſponſis benedictionem, ea eſt, illius ſententia, verorum ſpõſalium ſolutio. Sin autem ſponſalia aliqua conuenienter multorum conſuetudini facta ſint, & editi quidem ſint contractus: nondum autem venit tẽpus in quo quæ debetur Chriſtianis benedictio, fieri cõſueuit, & nec preces, quæ in iis qui ſponſalia contrahũt, per ſacerdotẽ prolatę ſunt, ea vera quidẽ ſponſalia, quod ad eccleſiaſticam ſubtilitatẽ attinet, nec eſſe, C nec nominari: neque Synodalem declarationem in eis locũ habere: ſed hominum tamẽ placita ſtipulationibus firmata rata eſſe, & veteres leges ſuam in eis firmitatẽ obtinere. Hoc enim modo & lex antiqua integra ſeruabitur, quę de ſponſalibus priùs eſt edita: & Synodi decretũ intac[t]um inuiolatúmque remanebit, vt quod cõuenienter huic obſeruationi intelligatur & interpretetur. Quoniã autem hæc ita ſe habent, & vera quidẽ eſſe ſpõſalia ſtatutum eſt, quæ cũ ſa- D cra benedictione pręſtituto etiã tempore peracta eſſe noſcũtur: quæ autem ex antiquis fiunt legibus, vt hominũ placita ſtipulationibus munita, ea in vſu eſſe permiſſum eſt, & ſolam in eis veterem legẽ ſeruari, quę certas prohibitas perſonas ad ſeparatam ſponſam non accedere debere ſanxerunt: oportet etiam huic decreto aliquid addere, quod non eſt à Chriſtiana honeſtate alienũ. Quoniam enim antiqua lex & noua non ex accurata perfectáque ratione ſeruatur:

ſed maxima quidem pars populi, ſequens antiquā legum autoritatem, poſt ſeptennium audacter ſponſalia peragebat, & ad ſponſas vnuſquiſque ſine metu ingrediebatur, antiquo more, & libertate congreſſus, amoris etiam ardorem accendentes. Pars autem ſacratior ſequens nouellam Imperatoris conſtitutionē, ponebat quidem differentiam inter ſponſalia & matrimonium, eas quæ fiunt primum in ſponſalibus, & ita eas quæ in nuptiis preces cantans: ſed eadem vno & eodem tempore faciebant, ſponſaliáque ac matrimonium in vno ſpacio peragebantur, breui tantùm aliquo intercedente momento: Hoc noſtra pietas, vtpote quod nimis temere fiebat, corrigens, ſtatuit per præſentem generalem conſtitutionem, ea, quæ in ſeptimo anno contrahentium, & deinceps vſque ad xiiij. vel xij. annum ætatis ſub forma ſponſalium fiunt, non habere omnino locum legitimorum & firmorum ſponſalium, ſed tanquam firmas ſolùm ſtipulationes haberi & iudicari ex natura aliorum contractuum, & ita hæc apud omnes noſtros ſubiectos exerceri, antiqua lege, quæ de ſponſalibus eſt edita, de prohibitis ſcilicet perſonis ad ſponſam ſeparatam accedere, perfectè obſeruanda, vt quæ in Chriſtianis eſſe debet honeſtas, magis abundet. Etſi enim non ſint ſponſalia, ſi ſubtiliter conſiderentur: ſed quia tamen id quod fit, habere ſponſalium ſcopum videtur, & fundamenta matrimonij ex eo iaci incipiunt, æquum fuerit etiam perſonas lege prohibitas rurſus quoque prohiberi: nullúmque tam impudenter & iuueniliter ſe gerere vt eam audeat vxorem accipere, quam antiqua lex, cùm eſſet ſponſa alicuius, non permiſit alij nubere ſolutis ſponſalibus. Aduenıtante quidem tempore, quod ſimul ad ſponſalia & matrimonium aptum eſſe noſcimus, ſcilicet fœmina quidem xij. annum prætereunte, maſculo autem xiiij. tranſcendente, tunc ſponſalia primum cum ſacris precum canticis peragi, & ei conſuetis obſeruationibus, ſcilicet arrha, & oſculo ſpōſis cōſueto, & ita breuiori

A ἀλλ' ὁ μὲν πολὺς ὄχλος τῆς πρεσβυτέρας τῶν νόμων αὐθεντείας ἐχόμενος μετὰ τὸν ἑπταετῆ χρόνον τελεσιουργῶν τὰς μνηστείας ἀνυποστόλως ἐτύγχανε, καὶ ἀδεῶς ἐπὶ τὰς μνηστευομένας εἰσήρχοντο ἕκαστος τῇ συνεχεῖ συνηθείᾳ καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς εἰς ὁμιλίαν συνόδου, τὸ τοῦ ἔρωτος φλεγμαῖνον προσαναχζιόντες. ἡ δὲ ἱερωτέρα μερὶς τῆς νεαρᾶς τοῦ βασιλέως ἀκολουθοῦσα διαταγῇ, διαστολὴν μὲν μνηστείας καὶ γάμου ἐτίθετο, τὰς ἐπὶ τοῖς μνήστροις εὐχὰς πρῶτον, καὶ οὕτω τὰς ἐπὶ τῷ γάμῳ τοῖς συναπτομένοις ἐπᾴδουσα, ταῦτα δὲ ἑνωμένως ἅμα καὶ κατὰ ταυτὸν ἐτελεῖτο, καὶ μνηστεία καὶ B γάμος ἑνὶ διαστήματι κατεπεράττετο, ἀκαριαίου τινὸς ἐν τῷ μεταξὺ συνεμπίπτοντος, διορθουμένη τοῦτο ὡς ἀβασανίστως γινόμενον, ἡ ἡμετέρα εὐσέβεια θεσπίζει διὰ τοῦ παρόντος γενικοῦ διατάγματος, τὰ μὲν κατὰ τὸν ἑπταετῆ τῶν συμβαλλόντων χρόνον, καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἄχρι τοῦ ιδ'. ἢ ιβ'. τῆς ἡλικίας ἐνιαυτοῦ γινόμενα ὡς ἐν τύπῳ μνηστείας συμβόλαια, μὴ τάξιν ὅλως μνηστείας ἐννόμου καὶ ἀσφαλοῦς ἀποφέρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἐπερωτήσεις μόνον ἐσφαλισμένας κρίνεσθαί τε καὶ ἐνεργεῖν κατὰ τὴν φύσιν τῶν ἄλλων συναλλαγμάτων, καὶ οὕτως C αὐτὰ παρὰ πᾶσι τοῖς ὑφ' ἡμᾶς πολιτεύεσθαι, τοῦ παλαιοῦ νόμου, ὡς ἐπὶ τῶν μνηστειῶν ἐξεφωνήθη τὸ ἐνεργὸν εἰς τὰ κεκωλυμένα ἐπὶ τὴν ἀποζευχθεῖσαν μνηστὴν εἰσέρχεσθαι πρόσωπα, ἔχειν ὀφείλοντος τέλεον διὰ τὸ περιούσιον τῆς παρὰ Χριστιανοῖς πρεπούσης ἐμπολιτεύεσθαι καταστάσεως· εἰ γὰρ καὶ μὴ μνηστεία ἐστὶ κατὰ τὸ ἀκριβὲς ἐντελὴς τὸ γινόμενον ἀλλ' ἔτι σκοπὸν ἔχειν μνηστείας δοκεῖ τὸ πραττόμενον, καὶ θεμέλιον γάμου προκαταβάλλεσθαι ἄρχεται, πολὺ ἂν εἴη εὔλογον τὰ κεκωλυμένα τῷ νόμῳ πρόσωπα, καὶ αὖθις ἔχειν τὰ κώλυμα, καὶ μηδένα θαρρεῖν νεανιεύεσθαι ἀναιδῶς ὡς εἰς D γυναῖκα λαμβάνειν ἀποτολμᾶν ἣν ὁ παλαιὸς νόμος μνηστὴν τινὸς γινομένην οὐκ ἀφῆκεν ἑτέρῳ λυομένων τῶν μνηστειῶν κατὰ γάμον συνέρχεσθαι. ἱκνουμένου μέντοι τοῦ χρόνου ὃν εἰς μνηστείαν ἅμα καὶ γάμον ἁρμόδιον εἶναι γνωρίζομεν, ἤγουν τῆς μὲν θηλείας δωδεκαετῆ χρόνον διατρεχούσης, τοῦ ἄρρενος δὲ τὸν τεσσαρεσκαιδέκατον ὑπερβαίνοντος, τηνικαῦτα τὴν μνηστείαν πρώτως μετὰ τῆς ἱερᾶς τῶν εὐχῶν ἐπῳδῆς ἐκτελεῖσθαι, καὶ τῶν συνήθων ταύτῃ παρατηρήσεων, ἤγουν τοῦ ἀρραβῶνος καὶ τοῦ φιλίου τοῖς μνηστῆρσι φιλήματος, καὶ οὕτω βραχέος

ἢ πλείονος καιροῦ διαλείποντες, καθὼς ἂν δόξῃ τοῖς συναλλάττουσιν, ἀπαραιτήτως καὶ τὸν ἔννομον γάμον προβαίνειν, καὶ μὴ κατὰ ταὐτὸν συμβαίνειν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ πολλάκις καὶ ὥρᾳ, πραγμάτων διῃρημένων ἐκ πλείονος ἀποτέλεσμα. οὕτω γὰρ τῆς ἀκολουθίας προβαινούσης ἐν γάμοις, ὅ,τε ὁ παλαιὸς νόμος φυλαχθήσεται, ὃς κεκωλυμένων προσώπων ἀπαρίθμησιν ἐποιήσατο, μὴ ἐφιεὶς ταῦτα εἰς τὴν ἀποζευχθεῖσαν μνηστὴν τοῦ ἐγγίζοντος προσώπου εἰσέρχεσθαι· καὶ τὸ νεαρὸν τοῦ φιλοσοφωτάτου διατ. κοσμίως ἐν ἅπασι δόξει κρατοῦν καὶ πολιτευόμενον, καὶ τὰ συμβάλλοντα πρόσωπα τῶν ἀώρων ἀπρεπῶν κωλυόμενα συνελεύσεων ἁγνεύουσαν, ποιήσονται τὴν ἀναστροφὴν ἐν εὐθέτῳ καιρῷ μετ' ἱερᾶς ἐπικλήσεως εἰς ἀλλήλους συνερχόμενα· ἡνίκα δεῖ μνηστείαν καὶ γάμον αὐτοῖς καταρτίζεσθαι. καὶ εἴ τις παρὰ τὰ διηγορευμένα τῇ παρούσῃ τοῦ κράτους ἡμῶν διατ. μνηστείας τολμήσει διαπράξασθαι, καὶ μὴ ταύταις γενικῶς κατὰ πάντων ἐκφωνηθείσαις, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὀφειλούσαις κρατεῖν φανείη ἑπόμενος, ἀπ' αὐτῆς τῆς α. ἡμέρας τοῦ εἰσιέναι μέλλοντος Ἰουλίου μηνὸς τῆς ἐνεστώσης ζ'. ἐπινεμήσεως τοῦ ϛφϞβ'. ἔτους καὶ ἀρραβῶνας πρὸ τοῦ νενομισμένου καιροῦ, καὶ τῆς ἱερᾶς εὐλογίας τολμήσει διαπράξασθαι, ἢ καὶ εἰς θέαν ἀλλήλοις ἐφήσει τὰ συναλλάσσοντα συνέρχεσθαι πρόσωπα, καὶ ἀδιαφορίαν ἔχειν ἐν αὐτοῖς, ὁ μὲν συμβολαιογράφος, ὁ δὲ ἀρραβωνικὸν συμβόλαιον ἐκτιθέμενος, τῆς ἰδίας στάσεως μετακινηθήσεται, οἱ δὲ τὴν μνηστείαν πρὸ ὥρας κατεργαζόμενοι, ἀνθρωπίνῳ καὶ θείῳ ἴστωσαν ἑαυτοὺς ἐνοχοποιοῦντας μηνίματι. τὸ μὲν δημόσιον, διὰ τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν τὸ τοῖς συμβολαίοις ἐγκείμενον ἐξ ἐπερωτήσεως πρόστιμον ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν εἰσπράξεται καθ' ὁλόκληρον διὰ τὴν τοῦ παρόντος διατ. περιφρόνησιν. πιστεύομεν δὲ καὶ αὐτὸν τὸν θεὸν κατὰ τούτων διαναστήσεσθαι, ὅτι πονηρίαν κατὰ προαίρεσιν ἄντικρυς ἐπὶ μέσον τῶν νέων εἰσαγαγεῖν οὐκ ἐνάρκησαν. εἰ μὲν γὰρ ὁ παλαιὸς νόμος οὐ κατήργηται, καὶ μνηστείας τελείας οὐ δύναται καταπράξασθαι, τὰ δὲ τῆς νεωτέρας νομοθεσίας εἰς ἔργον ἐξαγαγεῖν οἱ συναλλάσσοντες ἀπαναίνονται, τί ἄλλο ποιοῦσιν ἢ ἀνθρώπους οὐδὲν ἀλλήλοις κατὰ νόμους προσήκοντας ἑαυτοῖς συγχωροῦσι παρὰ τὸν νόμον συμφθείρεσθαι;

A vel longiori interiecto tempore, vt contrahentibus viſum fuerit, inexcuſabiliter legitimas quoque nuptias procedere:& non eodem ſimul die, vel etiam hora ſæpe vna fieri, rebus ampliùs diuiſis. Hac enim procedente in matrimoniis conſequentia, & lex antiqua ſeruabitur, quæ prohibitas perſonas enumerauit, non permittens eas accedere ad ſeparatam ſponſam propinquæ perſonæ: & nouella Maximi Philoſophi conſtitutio rectè in omnibus B ſeruari, & eſſe in vſu videbitur: & perſonæ, quæ conueniunt, ab immaturis & indecoris congreſſionibus prohibitæ, puram & caſtam conuerſationem agent, tempore opportuno cum ſacra benedictione ſimul congredientes, quando ſponſalia & matrimonium ab eis peragi oportuerit. Et ſi quis præter ea quę ſtatuta ſunt à præſenti noſtræ potentiæ conſtitutione, auſus fuerit ſponſalia peragere, & non hæc generaliter & in omnes edita, & in C poſterum ſeruanda, ſequi viſus ſit, ab ipſo primo die Iulij menſis ingreſſuri inſtantis ſeptimæ indictionis 6592. & arrhas ante tempus præſtitutum, & ſacram benedictionem exigere auſus fuerit, vel contrahentes perſonas ad ſe videndum ingredi permiſerit, & inter ſe inuicem indiſcriminatim verſari, ſcriptor quidem contractus, qui arrhæ contractũ expoſuit, propria ſtatione mouebitur. Qui autem ſpõſalia ante tempus peragunt, ſe humanæ & diuinæ D iræ obnoxios eſſe ſciant. Fiſcus enim per ſecretum domeſticorum, pœnam, quæ ex ſtipulatione in contractu inſerta eſt, in vnoquoque ipſorum in ſolidum exiget, propter præſentis conſtitutionis contemptum. Credimus autem etiam ipſum Deũ aduerſus eos inſurrecturum, quòd prudentes ac ſcientes nequitiam inter adoleſcentes nõ veriti ſint introducere. Si enim lex quidem antiqua ceſſauit, nec perfecta potuit ſponſalia contrahere, iis autem quæ recèns conſtituta ſunt, qui contrahunt, vti recuſant, quid aliud agunt quàm quòd homines, qui nihil legibus ad ſe inuicem attinent, permittunt inter ſe matrimonio coniungi?

petulantes amores adoleſcentum animis per impiam conuerſationem immittentes. Similiter emiſſa eſt etiam alia eiuſdem Imperatoris ſuper eadem lege conſtitutio, quæ ſic habet: Scimus nos menſe Iulio ſeptimæ indictionis anni 6592. de matrimonio & ſponſalibus ſtatuiſſe ea quæ in conſtitutione & relatione comprehenſa ſunt, & nihil eorum moueri ſuſtinemus, ſed inuiolabilia & immutabilia ſemper manere volumus: & contrahi quidem ſponſalia & matrimonium vt diximus, tempúſque minimè innouatum ſeruari: & eorum qui coniunguntur, illum quidem eſſe maiorem xiiij. annis, hanc verò xij. Quia autem nihil tunc ſtatutum eſt, an quæ ſic contrahuntur ſponſalia, per pœnæ ſolutionem ſoluantur, an omnino indiſſolubilia permaneant, & propterea ipſe nos interrogaſti, ſtatuimus, ea ſponſalia, quæ ſunt propriè ſponſalia, immobilia omnino & indiſſolubilia permanere, vt pote Deo in medium introducto, & per precum myſterium coniunctionem confirmante, nec ea vnquam pœnæ datione ſolui, quæ nec etiam in contractibus in poſterum inſcribentur: quoniam ſponſalia non ex ipſis, ſed per Dei inuocationem confirmantur, quæ etiam indiſſolubilia omnino manebunt, vt quæ propter eas ſolas cauſas ſoluantur propter quas & matrimonium, quibus ea æquiualere conſtitutum eſt. Ac etiam perſonæ quoque cognatæ, prohibitæ nuptias vel ſponſalia contrahere, itidem prohibebuntur, & præter ea quæ hac conſtitutione decreta ſunt, nihil fiet ab aliquo, niſi forte Imperator, diſpenſatiua aliqua ratione, ſponſalia, & præeunte ſacra benedictione, intra annos præſtitutos permiſerit. Licet enim Imperatoribus ſupra leges diſpenſare, vt dixit ſapiens Imperator, & etiam leges antiquæ. Quin & ipſi tempus contrahentes, non etiam naturalem congreſſionem permittent, donec eorum qui coniunguntur, alter quidem annum xiiij. altera verò xij.

A ἔρωτας ἀσελγεῖς ταῖς τῶν νέων ψυχαῖς διὰ τῆς ἀθέσμου κατεργαζόμενοι συναναστροφῆς. ὡσαύτως ἀπελύθη καὶ ἑτέρα πρόσταξις τοῦ αὐτοῦ βασιλέως χάριν τῆς αὐτῆς νομοθεσίας, οὕτω δυνάμεως ἔχουσα, Ἴσμεν κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς ε. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛφϙβ'. ἔτους νομοθετήσαντες περὶ γάμου τε καὶ μνηστείας ὅσα τῇ τε τοιαύτῃ νομοθεσίᾳ καὶ τῇ ἀναφορᾷ περιείληπται, καὶ τούτων οὐδὲν παρακινηθῆναι ἀνεχόμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπαρεγχείρητα βουλόμεθα καὶ ἀναλλοίωτα μέχρι παντὸς, B καὶ τήν τε σύστασιν τῆς μνηστείας καὶ τοῦ γάμου, ὥσπερ εἴρηται, γίνεσθαι, τόν τε χρόνον τηρεῖσθαι ἀκαινοτόμητον, καὶ τῶν συναρμοζομένων τὸν μὲν τῶν ιδ'. ἐτῶν εἶναι μείζονα, τὴν δὲ τῶν ιβ'. ἐπεὶ δὲ οὐδὲν τότε διατετύπωται, εἴτε λυόμεναι προστίμων ἔσονται καταβολαῖς αἱ τοιουτοτρόπως συνιστάμεναι μνηστεῖαι, εἴτε καὶ ἀδιάλυτοι μένουσι τὸ παράπαν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ περὶ τούτου αὐτὸς ἐρώτησας, θεσπίζομεν τὰς τοιαύτας μνηστείας αἳ κυρίως μνηστεῖαι τυγχάνουσι, ἀμετακινήτους μένειν καὶ ἀμεταπτώτους, καὶ τὸ ὅλον ἀλύτους, ὥσ- C τε θεοῦ μέσον τῶν συναπτομένων εἰσαγομένου, καὶ τὴν τοιαύτην συναρμογὴν διὰ τῆς τῶν εὐχῶν ἱεροτελεστίας κρατύνοντος, καὶ μηδέποτε ταύτας προστίμου ἀναλύεσθαι δόσει, ὅτε οὐδὲ τοῖς συμβολαίοις τὸ λοιπὸν ἐγγραφήσονται, ὅτι μηδὲ παρ' αὐτῶν αἱ μνηστεῖαι κρατύνονται, ἀλλὰ διὰ τῆς τοῦ θεοῦ ἐπικλήσεως, ἅπερ καὶ ἄλυτοι τὸ παράπαν μενοῦσι, μόναις λυόμεναι ταῖς αἰτίαις αἷς καὶ οἱ γάμοι, οἷς ἰσοδυνάμους εἶναι ταύτας νενομοθέτηται. καὶ τὰ κεκωλυμένα δὲ συγγενικὰ D πρόσωπα πρὸς γάμον ἢ μνηστείαν κατὰ τὸ δόξαν ἕξει τὴν κώλυσιν, καὶ παρὰ τῇ διηγορευμένῃ τῇ διὰ τῆς διατ. ὑπ' οὐδενός τι διαπραχθήσεται, εἰ μήπω βασιλεὺς οἰκονομικῷ τινι λόγῳ τήν τε μνηστείαν καὶ τὴν ἐξ ἱερολογίας συναρμογὴν ἐντὸς τῶν ὁρισθέντων ἐτῶν ἐπιτρέψειε. βασιλεῦσι γὰρ ἔξεστιν ὑπερτέρως ἢ κατὰ νόμους οἰκονομεῖν, ὥσπερ ὁ σοφός τε εἴρηκε βασιλεὺς, καὶ τῶν νομοθεσιῶν αἱ πρεσβύτεραι. καὶ αὐτοὶ δὲ τὸν χρόνον συντέμνοντες οὐχὶ καὶ τὴν φυσικὴν ἐφήσουσι συνόδον, ἕως τῶν ἁρμοζομένων ὁ μὲν τὸν ιδ'. ἐνιαυτὸν, ἡ δὲ τὸν ιβ'.

ὑπερβῇ, τῶν γονέων ἐπιμελῆ τίθεσθαι φυλακὴν ὀφειλόντων, τοῦ μή τι πρὸ τοῦ ῥηθέντος παρελθεῖν χρόνου. ὡς τοῦ τε διαπραξαμένου τὴν ἄωρον μίξιν, καὶ τῶν φυλακτόρων αὐτοῦ τοῖς μετὰ τῶν φθορέων νόμοις ὑποκεισομένου. καὶ ὅτε δὲ βασιλικῶς μνηστείας ἢ γάμου καινοτομηθείη καιρὸς, εἰ θανάτῳ διασταῖεν οἱ ἁρμοζόμενοι πρὸ τοῦ ὁρισθέντος τῷ πράγματι χρόνου, ἕξει καὶ οὕτω τὴν κώλυσιν τὰ κωλυόμενα πρόσωπα, καὶ οὐκ ἔσται τούτοις ἐνάφορμον πρὸς τὸ τολμᾶν τὰ ἀτόλμητα ὃ πρὸ τοῦ δοκοῦντος ταῖς ἡμετέραις διατάξεσι χρόνου τὴν μνηστείαν ἢ τὸν γάμον τὴν λύσιν θανάτου δέξασθαι. τὸ γὰρ ἐλλεῖπον τοῦ τελείου χρόνου τῆς μνηστείας ἢ τοῦ γάμου ἡ τοῦ βασιλέως ἀναπληροῦσα οἰκονομία ἀπαράβατον τηρήσει τοῖς κεκωλυμένοις τὴν κώλυσιν, καὶ οὐδαμῶς θήσουσι συνάλλαγμα κωλυόμενον, ἀλλ' ὅσα ἐξ ἀκριβοῦς μνηστείας ἢ τελείου γάμου κωλύονται συναλλάγματα, ταῦτα καὶ ὑπὸ τῶν ἐντὸς τοῦ νενομισμένου χρόνου τὴν σύστασιν οἰκονομικῶς, καὶ τὴν λύσιν φυσικῶς δεξαμένων εἰρχθήσεται. Ἔτι σημείωσαι ἀπὸ τῆς νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὅτι κακῶς ἐξεχωρήθη ὁ πολυάρης κυρίου Μιχαὴλ συζυγῆναι τῇ ὡραιοπουλίνᾳ κυρίᾳ Ἄννῃ πρώτῃ οὔσῃ ἐξαδέλφῃ τῆς προμνηστευθείσης αὐτῷ Μαρίας τῆς τοῦ Σερβλίου· κἂν γὰρ νόμῳ θανάτου πρὸ τοῦ γάμου διεζύγη τῆς τοιαύτης μνηστῆς, καὶ οὐδὲ συνεμίγη ταύτῃ, ἀλλ' οὐκ ὤφειλεν ἐξαδέλφην αὐτῆς πρώτην λαβεῖν. οὐδὲ γὰρ ἡ συνάφεια, ἀλλὰ ἡ τῆς εὐχῆς τελετὴ ποιεῖ τὴν μνηστείαν ὡς γάμον λογίζεσθαι. Εἰ γοῦν λαϊκὸς τοιοῦτόν τι ποιεῖν κεκώλυται, πολλῷ μᾶλλον ἱερωμένος. ὁ τοιοῦτος γὰρ ἐκωλύθη διὰ σημειώματος συνοδικοῦ ἐπὶ τῆς ἐφημερίας τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Ἀγχιάλου συνάπτεσθαι νομίμως γυναικὶ συγγενεῖ οὔσῃ τῇ διὰ δεσμωτικῶν μόνων ἐγγράφων κατεγγυηθείσῃ τούτῳ, καὶ μὴ φθασάσῃ λαβεῖν μνηστείας εὐχὴν μετ' αὐτοῦ, ἢ ὡς θανούσῃ, ἢ ὡς ἑτέρῳ συναφθείσῃ ἐκ μεταμέλου ἀνδρί, εἰ μήπω ταύτην ἑξαετῆ οὖσαν ὁ θάνατος ἠρραβωνίσατο. ἔδοξε γὰρ τῇ συνόδῳ μετὰ ἑξαετοὺς γυναικὸς ἐπιθυμίας φθορᾶς μὴ μεσολαβεῖν.

A excesserit: parentibus magnam diligentiam adhibere debentibus ne quid fiat ante dictum tempus. Nam & is qui immaturum concubitum perpetrarit, & eius parentes, legibus quę de ſtupro latæ ſunt, tenebuntur. Porrò autem quando Imperator, ſponſaliorum vel nuptiarum tempus innouauerit, ſi qui coniungebantur, ante tempus rei præſtitum morte ſeparati ſint, ſic quoque prohibebuntur perſonæ prohibitæ, nec eis facilè licebit irrumpere ad ea audenda quæ fieri non debent,
B vt ante tempus noſtris viſum conſtitutionibus ſponſalia vel matrimonium ſoluantur. Quod enim deeſt perfecto tempori ſponſaliorum vel nuptiarum, Imperatoris ſupplens diſpenſatio, iis quæ ſunt prohibita illabefactatam prohibitionem ſeruabit, & nequaquam facient contractum prohibitum. Sed quicũque ex perfectis ſponſalibus vel matrimoniis prohibentur contractus, ij etiam ab iis quæ intra præſtitutum tempus & diſpenſatiuæ conſtitutionem, & ſolutionem, naturaliter
C acceperunt, prohibebuntur. Nota verò ex præſenti nouella, quòd malè permiſſum fuit bellicoſo Domino Michaeli *matrimonio* coniungi cum rariſſimæ formę Domina Anna, quæ patruelis erat Mariæ Serblij *filia* antea illi deſponſæ. Nam tametſi lege mortis ante nuptias ab ea ſponſa ſeparatus eſt, neque cum illa ſe commiſcuit: attamen ipſius patruelem *vxorem* ducere non debuit. Neque enim coniunctio, ſed precationum ceremoniæ, vt ſponſalia tanquam nuptiæ reputentur,
D faciunt. Si igitur laicus tale quippiam facere prohibetur, *profectò* conſecratus multò magis. Tali namque temporibus ſanctiſſimi illius Patriarchæ Domini Michaelis Anchiali per ſynodalem commentarium vetitum eſt legitimè coniungi cum *ea* muliere, quæ cognata eius fuerit, quæ obligatoriis ſcriptis duntaxat illi obſtricta fuiſſet, neque ſponſaliorum preces cum ipſo excepiſſet, quòd aut mortua, aut pœnitudine ducta alteri viro cõiuncta eſſet: extra quàm ſi eam necdum ſexennem mors arrhabonis inſtar abſtulerit. Viſum eſt enim concilio in ſexennem mulierẽ copulæ concupiſcentiam nõ concipi.

parentes qui ſecundum matrimonium contrahunt, ſi ſint eis filij ex priore matrimonio. De quibus fuſe tractat ix. tit. v. lib. Cod. & Nouella de Nuptijs. Præterea autem cogitur mulier annum luctus expectare, propter confuſionem ſeminis: quod non eſt in viro. Quæ itaque nubit ante annum completum, poſt mortem mariti, fit infamis: nec poteſt pluſquam tertiam ſuorum bonorum partem ſecundo marito dare, vel in teſtamento relinquere. Ipſa quoque nihil habebit ex hæreditate, vel legato, vel mortis cauſa donatione. Et ſi primus maritus ei aliquid reliquit, id decem perſonæ gradatim accipiunt: ſcilicet aſcendentes, & deſcendentes. & qui ſunt ex latere, ſeu tranſuerſales, vſque ad ſecundum gradum. Ab inteſtato autem ſuccedit ſuis cognatis vſque ad tertium gradum ſolùm: & omni auctoritate priuatur, iiſque quæ à primo marito ad eam redeunt prætextu ſponſalium, vel ex voluntate defuncti. Quòd ſi nulla inueniatur ex decem perſonis, locus eſt fiſco: neque ante nuptias donatione fruitur: ſin autem etiam hæres ſcripta eſt, ſiquidem ex parte, pars eius manet apud hæredes: ſin autẽ ſola ſcripta eſt, redit hæreditas ad eos qui ſuccedunt ab inteſtato. Soluitur autem infamia, ſi ſupplici libello Imperatori porrecto, is hoc ei largiatur. Quòd ſi ex primo matrimonio liberos habeat, non aliàs ea benignitate potietur, nec ab aliis pœnis & infamia liberabitur, quàm ſuarum facultatum dimidij vſumfructum & dominium in contrahendo ſecundo matrimonio, filiis reliquerit. Vt liber v. Cod. tit. ix. conſtit. i. ſecunda, & in Nouella de nuptiis: Euenit nonnunquam vt impune intra tempus luctus nubat, ſcilicet iuſſu Imperatoris, & quando intra tempus luctus pepererit. vt eſt liber iij. ff. tit. ij. cap. xi. De nefariis autem & prohibitis nuptiis tractat. v. & vi. & vij. tit. v. libri. Cod. & lib. xxiij. tit. ij. Digeſt. xxxviij. libro lxvij.

SCHOL. BALS. Titulus ix. lib. v. Codicis non eſt poſitus in Baſilicis. Nouella autẽ de nuptiis eſt Nouella Imperatoris Iuſtiniani xxij. poſitáq; eſt in lib. Baſil. xxviij. tit. xiiij. ca. j. & iubet quæcũq; cõpendioſè ſunt propoſita. Legas autem totũ illum xiiij. titulũ vt qui maximè neceſſarius ſit,

τοῖς γονεῦσι δευτερογαμοῦσιν, ὑπόντων αὐτοῖς παίδων ἐκ τοῦ προτέρου συνοικεσίου. περὶ ὧν ἐν πλάτει διαλαμβάνει ὁ θ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ἡ περὶ γάμων νεαρά. ἡ δὲ γυνὴ πρὸς τούτοις ἀναγκάζεται μεῖναι τὸν πένθιμον ἐνιαυτὸν διὰ τὴν σύγχυσιν τῆς γονῆς, ὅπερ ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἔστι. γαμοῦσα γοῦν πρὸ συμπληρώσεως ἐνιαυτοῦ, μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς, ἀτιμοῦται, καὶ οὐ δύναται πλέον τοῦ τρίτου τῆς οὐσίας αὐτῆς διδόναι τῷ δευτέρῳ ἀνδρὶ, ἢ ἐν διαθήκῃ καταλιπεῖν· καὶ αὐτὴ δὲ οὐδὲν ἕξει ἀπὸ κληρονομίας, ἢ ληγάτου ἢ μόρτις καῦσα δωρεᾶς· ἀλλὰ ταῦτα λαμβάνουσιν οἱ κληρονόμοι τοῦ καταλιπόντος· καὶ εἴ τι κατέλιπεν αὐτῇ ὁ πρῶτος ἀνήρ, λαμβάνουσιν κατὰ βαθμὸν τὰ δέκα πρόσωπα, ἀνιόντες καὶ κατιόντες, καὶ ἐκ πλαγίου μέχρι β'. βαθμοῦ· ἐξ ἀδιαθέτου δὲ κληρονομεῖ τῶν συγγενῶν αὐτῆς μέχρι γ'. βαθμοῦ μόνου, καὶ πάσης ἀξίας στερεῖται, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν ἐλθόντων προφάσει μνήστρων, ἢ κατὰ βούλησιν τοῦ τελευτήσαντος· μηδενὸς δὲ τῶν εἰρημένων δέκα προσώπων εὑρισκομένων, χώρα τῷ φίσκῳ, οὔτε τῆς προγάμου δωρεᾶς ἀπολαύει. εἰ δὲ καὶ κληρονόμος ἐγράφη, εἰ καὶ μερικὸς, τὸ μέρος αὐτῆς παρὰ τοῖς αὐτοῖς συγκληρονόμοις μένει. εἰ δὲ μόνη ἐγράφη, εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου ὁ κλῆρος ἔρχεται. ἡ δὲ ἀτιμία λύεται, δεήσεως παρ' αὐτῆς τῷ βασιλεῖ προσαγομένης, αὐτοῦ φιλοτιμουμένου τοῦτο, παίδων δὲ αὐτῇ ἐκ τοῦ προτέρου συνοικεσίου ὑπόντων, οὐκ ἄλλως τῆς τοιαύτης τεύξεται φιλοτιμίας, καὶ τῶν ἄλλων ποινῶν, καὶ τῆς ἀτιμίας ἀπαλλαγήσεται, εἰ μὴ τῆς οὔσης αὐτῇ οὐσίας, ἐν τῷ δευτερογαμεῖν τοῖς παισὶ δωρήσεται τὸ ἥμισυ κατὰ χρῆσιν καὶ δεσποτείαν, ὡς βιβλίον ε'. τοῦ κώδικος τίτ. θ'. διάτ. α'. β'. καὶ ἐν τῇ περὶ γάμων νεαρᾷ. ἔστι δὲ ὅτε ἀκινδύνως καὶ ἀζημίως, ἐντὸς τοῦ πενθίμου χρόνου γαμεῖ, τοῦτ' ἔστιν ἀπὸ κελεύσεως βασιλικῆς, καὶ ὅτε ἐν τῷ πενθίμῳ χρόνῳ τέκῃ, ὡς βιβλίον γ'. τῶν διγ. τίτ. β'. διάτ. ι'. ια'. περὶ δὲ ἀθεμίτων καὶ κεκωλυμένων γάμων διαλαμβάνει ὁ ε'. καὶ ὁ ς' καὶ ὁ ζ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ βιβλίον κγ'. τίτ. β'. διάτ. λε'. να'. νε'. ξζ'.

Σχόλιον.

Ο θ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ περὶ γάμων νεαρά ἐστι τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ κβ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν κη'. τίτ. ιδ'. κεφ. α'. παρακελευομένη ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ὅλον τοῦτον ιδ'. τίτ. τοῦ κη'. βιβλίου ἀναγκαιότατον ὄντα,

καὶ πολλὰ διδάσκοντα χρησιμώτατα χάριν δευτερογαμούντων ἀνδρῶν, καὶ γυναικῶν. τὸ ι. καὶ ια. διγέστ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι τοῦ κα΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν τίτ. β΄. κεφ. ι. οὕτω λέγον, κατὰ κέλευσιν βασιλέως δύναται ἡ γυνὴ ἐν τῷ πενθίμῳ χρόνῳ γαμεῖν. καὶ κεφ. ια. θέμα β΄. περὶ τὸ τέλος οὕτως ἔχον, ἡ δὲ τεκοῦσα ἐν τῷ πενθίμῳ παραυτίκα δύναται γαμεῖν. ὁ ε΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι βιβλίον κη΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. ιε΄. κεφ. κγ. οὕτως ἔχον, οὐδένα ὅστις ὑπὸ τὴν πολιτείαν ἐστὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ὀνόματος, δύο γαμετὰς δύνασθαι ἔχειν, φανερόν ἐστιν ὁπότε καὶ ἐν τῷ διγέστ. τοῦ πραίτωρος οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι ἀτιμοῦνται, ὅπερ πρᾶγμα ὁ ἁρμόδιος δικαστὴς ἀτιμώρητον εἶναι οὐκ ἀνέξεται. ὁ ϛ΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ ε΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι τοῦ κη΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τίτ. δ΄. κεφ. μα΄. καὶ φησὶ τὸ μδ΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διγέστ. ὂν ϛ΄. ταῦτα, ἐὰν ἡ ἐπιτροπευθεῖσα παρά τινος, καὶ λόγους λάβῃ τῆς διοικήσεως, καὶ ὑπερβῇ τὸν κε΄. ἐνιαυτὸν, καὶ παραδράμῃ ὁ ὡρισμένος ἐνιαυτὸς, δύναται αὐτὴν ὁ τοῦ ἐπιτροπεύσαντος υἱὸς ἀγαγέσθαι. Εἰ δὲ καὶ ὁ πατὴρ τῆς κόρης τελευτῶν τοῦτο ᾔτησεν ὥστε συναφθῆναι τὴν κόρην τῷ τοῦ ἐπιτρόπου παιδὶ, καὶ οὕτως ὁ γάμος ἔρρωται. ὁ ζ΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τοῦ κώδικος κεῖται εἰς βιβλίον κη΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. ε΄. κεφ. κζ΄. καὶ φησὶ τὸ τοιοῦτον κεφ. ταῦτα, ἐάν τις οἱανδήποτε πράττων ἀρχὴν, πειραθείη γῆμαι ἄκουσαν κόρην, ἢ ἀκόντων τῶν γονέων τὴν οἱανδήποτε, δέκα λιτρῶν χρυσοῦ πρόστιμον ὑπὲρ αὐτῆς ἐγχειρήσεως διδότω. καὶ ὁπότε δήποτε παυόμενος τῆς ἀρχῆς, μὴ ἐπιχειρείτω τοῖς ἀρχῆς προνομίοις. Εἰ δὲ ἐπιχειρήσοι χρήσασθαι, ἐπὶ διετίαν ἐκβαλλέσθω τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐν ᾗ τοῖς προνομίοις χρήσασθαι ἐβουλήθη. ἔξεστι δὲ καὶ τῇ κόρῃ, καὶ τῷ ταύτης πατρὶ, διαμαρτύρεσθαι περὶ τούτου ὅτι ἐβουλήθη ποιήσασθαι τὸν γάμον ὁ ἄρχων, καὶ τῆς διαμαρτυρίας γινομένης, ἔξωθεν ἔσονται τῆς τοῦ ἄρχοντος δικαιοδοσίας ἐπί τε ἐγκλήμασι καὶ χρήμασι· καὶ εἰ μὲν ἄρχων ἐπαρχίας ἢ ἄρχων στρατιωτικός ἐστι, γινέσθωσαν ὑπὸ τὸν ἄρχοντα· εἰ δὲ ἑκάτεροι ἔστωσαν, ὑπὸ τὸν ἔπαρχον τῶν πραιτωρίων. τὸ λη΄. διγέστ. τὸ να΄. καὶ νε΄. καὶ τὸ ξζ΄. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ κγ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων,

A & de viris mulieribúſq; nuptias iterantibus multa ſummæ vtilitatis doceat. X. & xi. cap. ij. tit. iij. lib. Digeſtorum, eſt xxj. libri Baſilicor. tit. ij. cap. x. quod ſic dicit: Iuſſu Imperatoris poteſt mulier intra tempus luctus, nuptias iterare. Et cap. xi. Decretum ij. quod ſic habet circa finẽ: Quæ intra tẽpus luctus peperit, poteſt ſtatim nubere. Quintus autem tit. v. libri Cod. eſt liber xxviii. Baſilic. cap. xxiij. quod ſic habet: Nullum qui eſt ſub Imperio Romanæ Ciuitatis, duas poſſe vxores habere
B manifeſtum eſt. Nam & in edicto Prætoris eiuſmodi homines infamia notantur. Quam rem competens iudex non relinquit impunitam. Titulus vi. eiuſdem libri v. Codicis eſt libri Baſilicorum xxviij. tit. iiij. cap. xli. Xliiij. cap. eiuſdem tit. quod eſt cap. vj. hæc dicit: Si, quæ fuit ſub alicuius tutela, adminiſtrationis rationes acceperit, & xxv. annum exceſſerit, & definitum tempus præterierit, filius eius qui tutelam geſſit, poteſt eam vxorem ducere. Quòd ſi etiam puellę pater mo-
C riens hoc petiit, vt Puella tutoris filio nuberet, ſic quoque eſt validum matrimonium. Titulus vij. lib. v. Codicis, ſitus eſt in lib. Baſilic. xxviij. tit. v. cap. xxvii. quod Baſilic. hoc dicit. Si quis quemcunque Magiſtratum gerens, conetur quamuis puellam inuitam vxorem ducere, vel inuitis parentibus, pro ea attentatione decem auri librarum pœna multetur: & quandocunque à Magiſtratu ceſſauerit, ne conetur frui priuilegiis Magiſtratus: ſin autem frui conatus fuerit, ad biennium eiiciatur è ciuitate in
D qua priuilegiis vti voluerit. Licet autem puellæ, & eius Patri teſtificari, quòd Magiſtratus voluit matrimonium cum ea contrahere: & facta teſtificatione, erunt extra iuriſdictionem Magiſtratus, tam in criminalibus, quàm in cauſis pecuniariis. Et ſi ſit quidem Præſes Prouinciæ, vel militaris Magiſtratus, ſit ſub præſide: ſin autem vtrique, ſit ſub præfecto prætorio. Digeſtum xxxviij. lj. lv. & lxvij. tit. ij. libri xxiij. Dig.

ſunt diuerſa capita iiij. & v. tit. lib. xxviij. Baſil. poſitus eſt enim tit. ij. lib. xxiij. digeſt. in cap. xix. tit. iiij. lib. xxviij. Baſil. Et xxii. cap. quod eſt caput xxxviij. dicit: Qui in Prouincia exercet officium, non poteſt quæ in ea nata eſt, vxorē ducere, vel eam quæ habet illic habitationem. Sponſalia autem cōtrahere non prohibetur: &, ſi mulier poſt officij depoſitionem ei nubere noluerit, arrhas tantū reddit. poteſt autem priùs deſponſam accipere, nec dos caduca fit & inualida, ſed valet & conſiſtit. Xxv. caput hęc dicit: Illicitis nuptiis ne dos quidē eſſe videntur quæ data sūt, & propterea quicquid ex iis quæ ratione dotis data ſunt, accepit Maritus, ea ab illo auferuntur, etiā ſi fructus maximè ceperit. Tertiū Decretū eiuſdem xxv. capitis hoc dicit: Si Tutor, vel qui fuit curator eius quæ ſub tutela vel cura ipſius fuit, maritū adoptauerit pupillæ, vel eius Patrē, erit irrita adoptio, quemadmodū ſoluitur quādo quis propriū generū adoptauerit. Et xlij. cap. quod eſt conſtitutio ij. vi. tit. v. lib. Cod. hæc dicit: Quidam qui habebat filiū emācipatum, & ei vxorē, ſibi nurū, dederat, poſt cōtractum matrimoniū, iam natis ex nuru liberis, ſuę nurui Curator datus eſt, eius autē filius, nurus maritus, timēs ne propter Patris curā non cōſiſteret matrimonium, Imperatori ſupplicauit. Qui reſcripſit firmū quidem ac validum eſſe matrimonium: Patrem tamen debere à cura ceſſare, & alio conſtituto, Patrē ei debere rationes reddere. Quoniam autem diuerſa capita ſtatuimus in fine præſētis ij. capitis de illicitis & nefariis nuptiis: & aliqua quidē ex his dicunt nō ſolui ex malo poſtmodū interueniēte, legitimè contractū matrimoniū, alia autem ſoluunt, interrogo de eo quod ſæpe Synodaliter interrogatū eſt. Si quis poſt rectè cōtractum matrimoniū cum ſua ſocru rē habuerit, vel cū aliqua perſona, quæ ſuæ vxori conſanguinitate iuncta eſt, ſoluetur matrimoniū, an nō? Minimè, ſed puniuntur qui inceſtū cōmiſerunt. Dicitur enim in libro ſecundo titulo tertio, capitulo lxxxv. ſecundo decreto: Quę ab initio firma ſunt, ex iis quæ poſtea accidunt, nō infirmātur.

A εἰσὶ διάφορα κεφ. τοῦ δ'. καὶ ε'. τίτ. τοῦ κη'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν· ἐτέθη γὰρ ὁ β'. τίτ. τοῦ κγ'. βιβλίου τῶν διατάξεων, εἰς κεφ. ιθ'. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ κη'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὸ κβ'. κεφ. διάτ. ὂν λη'. ὁ ἐν ἐπαρχίᾳ διάγων ὀφφίκιον, οὐ δύναται γαμεῖν τὴν ἐν αὐτῇ γεννηθεῖσαν, ἢ τὴν οἴκησιν ἔχουσαν ἐκεῖ, μνηστεύεσθαι δὲ οὐ κωλύεται. καὶ ἐὰν ἡ γυνὴ μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ ὀφφικίου μὴ θελήσῃ γαμηθῆναι, μόνους ἀῤῥαβῶνας ἀποδίδωσι, τὴν δὲ προμνηστευθεῖσαν δύναται λαβεῖν, καὶ οὐ γίνεται ἡ προὶξ ἰασωμένη, ἤτοι ἐξηπτω-
B μένη, ἀλλ' ἰσχυρά. τὸ κε'. κεφ. ταῦτα, ἐπὶ τῶν ἀθεμίτων γάμων, οὔτε προὶξ εἶναι τὰ ἐπιδοθέντα δοκεῖ· καὶ διὰ τοῦτο πᾶν ὅπερ ἐκ τῶν ἐπιδοθέντων λόγῳ προικὸς ἔλαβεν ὁ δῆθεν ἀνήρ, ἀφαιρεῖται παρ' αὐτοῦ, κἂν τὰ μάλιστα καρποὺς ἔτυχεν εἰληφώς. τὸ γ'. θέμα τοῦ αὐτοῦ κε'. κεφ. ταῦτα, ἐὰν ὁ ἐπίτροπος, ἢ ὁ γενόμενος κουράτωρ, υἱοθετήσηται τὸν ἄνδρα τῆς ἐπιτροπευθείσης, ἢ κουρατωρευομένης, ἢ τὸν πατέρα αὐτῆς, ἡ θέσις ἄκυρός ἐστιν, οὐ μὴν ὁ γάμος λύεται, ὥσπερ λύεται ἡνίκα τις τὸν
C ἴδιον γαμβρὸν υἱοθετήσηται. καὶ τὸ μβ'. κεφ. διάτ. ὂν β'. τοῦ ς'. τίτ. τοῦ ε βιβ. τοῦ κώδικος ταῦτα, ἔχων τις αὐτεξούσιον παῖδα, καὶ νύμφην αὐτῷ ἀγόμενος, μετὰ τὴν τοῦ γάμου σύστασιν, ἤδη παίδων τεχθέντων ἀπὸ τῆς νύμφης, ὠνομάσθη κουράτωρ τῇ ἰδίᾳ νύμφῃ· ὁ δὲ τούτου παῖς ὁ τῆς νύμφης ἀνήρ, εὐλαβηθεὶς μήποτε ἀσύστατος ὁ γάμος γένηται προφάσει τῆς τοῦ πατρὸς κουρατωρείας, ἐδεήθη βασιλέως, καὶ ἀντιγράφει τὸν μὲν γάμον ἐῤῥῶσθαι, πλὴν παύσασθαι τὸν πατέρα
D τῆς κουρατωρείας, καὶ ἄλλον κατασταθέντα λογοθετηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ τὸν πατέρα. ἐπεὶ δὲ διάφορα κεφ. κατεστρώσαμεν ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος β'. κεφ. χάριν παρανόμων καὶ ἀθεμίτων γάμων, καὶ τινὰ μὲν ἐκ τούτων φασὶ μὴ λύεσθαι τὸν ἤδη νομίμως συστάντα γάμον ἐκ τοῦ γενομένου κακοῦ μετὰ ταῦτα, τινὰ δὲ λύουσι τὸν γάμον, ἐρωτῶ τοῦ πολλάκις ἐρωτηθέντος συνοδικῶς, ἐὰν μετὰ τὸν καλῶς συστάντα γάμον συμφθαρῇ τις μετὰ τῆς οἰκείας πενθερᾶς, ἢ τινος προσώπου συγγενικοῦ τῇ γαμετῇ αὐτοῦ, λυθήσεται ὁ γάμος, ἢ οὔ; οὐδαμῶς· ἀλλ' ἐπιτιμηθήσονται οἱ τὴν αἱμομιξίαν ποιησάμενοι. φησὶ γὰρ ὁ νόμος ἐν βιβλίῳ β'. τίτ. γ'. κεφ. πε'. θέματι ι'. τὰ ἐξ ἀρχῆς βέβαια ἐκ τῶν ἐπισυμβαινόντων οὐκ ἀκυροῦνται.

Εἰ δὲ οὐκ ἔφθασε γενέσθαι τελεία ἱεροτελεστία, ἀλλὰ μόνη μνηστεία παρηκολούθησε, καὶ μετὰ ταύτην συνεφθάρη ὁ γαμβρὸς τῇ πενθερᾷ, ἢ ἑτέρῳ συγγενικῷ προσώπῳ τῆς μνηστῆς αὐτοῦ, ἐμποδισθήσεται ὁ γάμος διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ἅμα περιςᾶν εἰς τάξιν ἐξ ἧς τὴν ἀρχὴν οὐκ ἐδύνατο συστῆναι, ἄκυρόν ἐστι, καὶ διὰ τὸ μὴ παραχωρηθῆναι ἐν εἰδόσι αἱμομιξίαν. καὶ ταῦτα μὲν ἐγράφησαν εἰς ἑρμηνείαν τῶν συνοψισθέντων παρὰ τοῦ πατριάρχου. γίνωσκε δὲ ὅτι τὸ παρὸν β. κεφάλ. πολλῆς ἐξηγήσεως δέεται· πολλὰ γὰρ καὶ διάφορα νόμιμα ἐξενεχθῆσαν χάριν γάμων κεκωλυμένων. καὶ ἐπεὶ τὰ περὶ τῶν δευτερογαμούντων ἐδηλώσαμεν, ἄνωθεν μάθε καὶ τὰ περὶ τῶν πολυγαμούντων, καὶ κεκωλυμένων γάμων. Ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ νόμου τρεῖς γάμοι ἐπεγινώσκοντο· ὅτι δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, γέγονε σχῆμα εἰς τὴν ἐκκλησίαν μέσον τῶν ἀρχιερέων. οἱ πλείους γὰρ οὐ παρεχώρουν τὴν τριγαμίαν, καὶ ἔφθασεν ἡ διαίρεσις μέχρι καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου. ἐξενέχθη τηνικαῦτα τόμος ὁ λεγόμενος τῆς ἑνώσεως, διαλαμβάνων πότε ὁ τρίτος γάμος παραχωρεῖται, καὶ πότε οὔ. καὶ ἀνάγνωθι τὸν τοιοῦτον τόμον κατατεθέντα εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ δʹ. κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου. ἐπέκεινα δὲ τοῦ γʹ. γάμου μὴ εἴπῃ γίνεσθαί ποτε ἕτερον γάμον, ὅτι καὶ ὁ γʹ. γάμος παρὰ τοῖς παλαιοῖς νόμοις πολυγαμία ἐλέγετο. περὶ δὲ κεκωλυμένων γάμων ἀνάγνωθι τὸ αʹ. καὶ βʹ. κεφάλαιον τοῦ εʹ. τίτλου τοῦ κηʹ. βιβλίου. διαιροῦσι γὰρ τὴν συγγένειαν εἰς τρία, εἰς ἀνιόντας, κατιόντας, καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου. καὶ ἀνιόντες μὲν εἰσὶν οἱ γονεῖς, οἱ πάπποι, καὶ τὰ ἑξῆς· κατιόντες οἱ παῖδες, οἱ ἔγγονοι, οἱ διέγγονοι, καὶ ἐφεξῆς. ἐκ πλαγίου δὲ οἱ ἀδελφοὶ, οἱ ἀνεψιοὶ, οἱ θεῖοι, οἱ πρὸς πατρὸς ἐξάδελφοι, καὶ ἐφεξῆς. εἶτα λέγουσι καὶ ἑτέραν καταχρηστικῶς συγγένειαν τὴν ἐξ ἀγχιστείας, ἤτοι συμπενθερίας. καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι τὸν περὶ τούτου λόγον καὶ διδάξαι τοὺς βαθμοὺς τῆς ἑκάστης συγγενείας, διαιρεῖζονται, τῶν μὲν ἀνιόντων

A Si autem nondum eſt peractum ſacramentum matrimonij, ſed ſola fuerunt ſponſalia, & gener poſtea cum ſocru rem habuit, vel cum aliqua perſona, quæ ſponſæ conſanguinitate iuncta eſt, impedietur matrimonium, propter regulam quæ dicit: Res, quæ in eum locum deducta eſt, à quo ab initio conſiſtere non potuit, infirmatur: & etiam ne à ſcientibus permittatur inceſtus: & hæc quidem ſcripta ſunt ad eorum interpretationem quæ à Patriarcha compendioſè ſunt propoſita:
B Scias autem præſens caput egere multa interpretatione. Multæ enim ac diuerſæ leges editæ ſunt de prohibitis nuptiis. Et quia de iis qui ſecundò matrimonium contrahunt, ſuperiùs tractauimus, audi etiam de Polygamis, & de prohibitis matrimoniis. Ab antiqua lege tria matrimonia agnoſcuntur. Sed quia tempore Imperatoris Domini Leonis Philoſophi, variæ fuerunt in eccleſia inter Antiſtites ſententiæ: plurimi enim ex iis non permittebant trigamiam: & peruenit etiam hæc
C diſſenſio vſque ad filium ipſius Imperatoris Dominum Conſtantinum Porphyrogennetam, edita eſt Vnionis quæ dicta eſt deciſio, quæ tractat quando tertium matrimonium permittitur, & quando non. Lege etiam hanc deciſionem, quæ ſita eſt in interpretatione iiij. can. ſancti Baſilij. vltra autem tertium matrimonium nunquam dixeris poſſe matrimonium conſiſtere. Nam etiam tertium matrimonium apud antiquos dicebatur polygamia. De prohibitis autem nuptiis, lege primum & ſecundum caput quinti tit. xxviij.
D lib. Diuidunt enim cognationem in tria, in eos qui ſunt ſuperioris & eos qui ſunt inferioris ordinis, & eos qui ſunt ex tranſuerſo ſiue à latere. Superioris quidem ordinis ſunt Patres, Aui, & deinceps. Inferioris autem ſunt, filij, nepotes, abnepotes, & cæteri deinceps. A latere autem ſeu ex tranſuerſo ſunt, fratres, conſobrini, patrui & auunculi, patrueles, & cæteri. Deinde etiam aliam eſſe dicunt abuſiuè cognationem, quæ fit ex affinitate: & poſtquam de eo verba fecerunt & docuerunt gradus vniuſcuiuſque cognationis, inter eos quidem qui ſunt inferioris

& ſuperioris ordinis matrimonium perpetuò prohiberi dicunt, etiamſi non ſint ex legitimis nuptiis. A latere autem cognatorum ab octauo gradu coniunctionem admittūt. Similiter & affinium nuptias impediunt vſque ad ſextum gradum. Tempore autem illius Patriarchæ Domini Alexij Comneni exorta eſt dubitatio de ſeptimo gradu cognationis. Quidam enim dicebant non poſſe abpatruelem accipere in vxorem filiam ſui patrui magni, quòd conſanguineorum matrimonia à legibus permiſſa ſint ab initio octaui gradus. Alij autem contrà dicebant ſextum tātùm cognationis gradum eſſe prohibitum: & debere ſeptimum eſſe non prohibitum, cùm nō prohibeatur. Dictus ſanctiſſimus Patriarcha vnà cum Synodo quæ tunc erat, expreſſe ſtatuit hæc quæ ſequuntur. Quoniam ergo Baſilius quidem eſt in ſeptimo gradu Theoctiſtæ; lex autē permittit vt qui ſunt octauo inter ſe gradu, matrimonium ineant: prohibet autem iis qui ſunt in ſexto: iis verò qui ſunt in ſeptimo, nec permittit, nec negat, & propterea cùm ſæpe huiuſmodi motæ ſint controuerſiæ, diſpenſatum eſt vt eiuſmodi quidem matrimonium antequam proceſſiſſet, nō permitteretur: poſtquam autē proceſſiſſet, non ſepararentur ij qui ſic cōiuncti ſunt, ſed punirentur. Hoc itaque Synodale decretum obſeruatū eſt vſque ad tempus ſanctiſſimi illius Patriarchæ Domini Lucæ. Tunc autem menſe Aprili, xiiij. indictione, anno 6676. cùm defunctus ſanctiſſimus Athenarum Metropolitanus & inclytus Dominus Nicolaus Hagiotheodoretus ad Synodum retuliſſet, magnam hinc animabus perniciem afferri; in nonnullis qui in ſua prouincia in ſeptimo gradu matrimonium clandeſtinum contrahebant propter metū, pœnæ facta eſt Synodalis declaratio, quæ hæc decernit: Propter hæc ergo noſtra mediocritas cū ſancta veſtra fraternitate, Synodalem illā diſpēſationē, quæ à ſanctiſſimo illo Patriarcha Domino Alexio facta eſt, in matrimonio inter cōſāguineos ſeptimi gradus, nec omnino à lege ciuili prohibito, nec purè permiſſo, confirmās,

καὶ κωλυόντων τοὺς γάμους εἰς ἀπέραντον κωλύεσθαι, κἂν μὴ ἐξ ἐννόμων ὦσι γάμων· τὴν δὲ ἐκ πλαγίου συγγενῶν ἀπολύουσι τὴν συνάφειαν ἀπὸ τοῦ η΄. βαθμοῦ, καὶ τὴν ἐξ ἀγχιστείας τοὺς γάμους ἐμποδίζουσι μέχρι ς΄. βαθμοῦ καὶ αὐτοῦ. ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Ἀλεξίου γέγονεν ἀμφιβολία χάριν τοῦ ζ΄. βαθμοῦ τοῦ ἐξ αἵματος· τινὲς μὲν γὰρ ἔλεγον μὴ δύνασθαι τὸν δεύτερον ἐξάδελφον λαμβάνειν τὴν θυγατέρα τοῦ διεξαδέλφου αὐτοῦ εἰς γυναῖκα, διὰ τὸ ἐπιτραπῆναι ὑπὸ τῶν νόμων τοὺς γάμους τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ η΄. βαθμοῦ. ἕτεροι δὲ ἀντετίθεντο τὸν ἐκ συγγενείας ς΄. βαθμὸν κωλυθῆναι μόνον, καὶ ὀφείλειν τὸν ζ΄. εἶναι ἀκώλυτον, ὡς μηδὲ κωλυθέντα· διέγνω ὁ ῥηθεὶς πατριάρχης μετὰ τῆς τηνικαῦτα παρευρεθείσης συνόδου ταῦτα ῥητῶς· ἐπεὶ οὖν ὁ μὲν Βασίλειος ζ΄. βαθμοῦ τῇ Θεοκτίστῃ καθέστηκεν, ὁ δὲ νόμος ἐπιτρέπει τοῖς ὀγδόου βαθμοῦ πρὸς ἀλλήλους οὖσι τὸν γάμον· ἀπαγορεύει δὲ τοῖς ς΄. τοῖς γε μὴν ζ΄. οὐδαμοῦ ᾠκονόμηται τὸν τοιοῦτον γάμον πρὸ μὲν τοῦ προβῆναι, μὴ ἐπιτρέπεσθαι, μετὰ δὲ τὸ προβῆναι μὴ διασπᾶσθαι μέν, ἐπιτιμίοις δὲ καθυποβάλλεσθαι. ἐκράτει οὖν τὸ τοιοῦτον συνοδικὸν θέσπισμα μέχρι τῆς ἐφημερίας τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ. τηνικαῦτα δὲ ἤτοι κατὰ τὸν Ἀπρίλλιον μῆνα τῆς ιδ΄. ἰνδικτιῶνος τοῦ ςχος΄. ἔτους ἀνενεγκόντος συνοδικῶς τοῦ ἀποιχομένου ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἀθηνῶν, καὶ ὑπερτίμου κυρίου Νικολάου τοῦ Ἁγιοθεοδωρίτου μεγάλην ἐντεῦθεν ψυχικὴν βλάβην γίνεσθαι εἰς τινὰς τῶν ὑπὸ τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κρυφογάμους ζ΄. βαθμοῦ πεποιηκότας, διὰ τὸν φόβον τῶν ἐπιτιμίων, διάγνωσις γέγονε συνοδικὴ ταῦτα διαλαμβάνουσα. διὰ γοῦν ταῦτα ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῆς ἱερᾶς ἀδελφότητος τὴν γεγονυῖαν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Ἀλεξίου συνοδικὴν οἰκονομίαν ἐπὶ τῷ ῥητῶς ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ νόμου μὴ κωλυθέντι ἐπὶ τῶν ἐξ αἵματος ζ΄. βαθμοῦ γάμων, μήτε καθαρῶς ἐπιτραπέντι κρατύνουσα,

καὶ στηρίζουσα, καὶ δὴ ἐφερμηνεύουσα, καὶ σαφηνίζουσα, ἅμα δὲ καὶ τὸ τῶν πολλῶν κακοῦργόν τε καὶ περίεργον περικόπτουσα, καὶ δὴ ἐκ ῥίζης αὐτῆς ἀνασπῶσα, ἵνα μὴ καὶ ἔτι παρανομίας ἐξανατείλῃ βλαστήματα, καὶ τέκνα μωμητὰ πληθυνθῇ, καὶ υἱοὶ τῶν θείων νόμων αὐξηθῶσιν, ἀλλότριον τὸν ἐκ τοῦ τοιούτου βαθμοῦ γάμον οὐ μόνον ἐρωτώμενον προβαίνειν κωλύει, ἀλλὰ καὶ πρὸ ἐρωτήσεως γεγενημένον διασπᾶσθαι διακελεύεται, παντελῆ τοῦ τοιούτου γάμου ἀργίαν καταψηφιζομένη ἀπὸ τῆς σήμερον τῶν φθασάντων γενέσθαι τοιούτων γάμων μενόντων ἐφεξῆς ἀδιασπάστων. τὸ γοῦν ἀπὸ τοῦδε οἱ τοιοῦτοι γάμοι συστῆναι τολμήσοντες, οὐ μόνον τοῦ οἰκείου σκοποῦ οὐδαμῶς ἀπολαύσουσι, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς τοῦ τοιούτου συναλλάγματος διασπάσεως, καὶ ἀφορισμῷ καθυποβληθήσονται, ὡς τοῦ παρόντος συνοδικοῦ ὁρισμοῦ καταφρονηταί, καὶ ὡς συγγενικὰ συγχέοντες αἵματα, οἵ τε τοῖς οὕτω συναλλάττουσι συναινέσοντες αὐστηρείας κανονικῆς πειραθήσονται, καὶ οἱ ἱερολογῆσαι τολμήσοντες καθαιρέσει ὑποβληθήσονται. γέγονε δὲ ἐπὶ τούτοις καὶ πρόσταγμα τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως ἀπολυθὲν κατὰ τὸν Μάιον μῆνα τῆς αὐτῆς ἰνδικτιῶνος, διοριζόμενον ἐν μέρει ταῦτα. τοιγάρτοι καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν τὴν συνοδικὴν ταύτην ἐπὶ τῷ ζητηθέντι ἀπόκρισιν ἢ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν ὁροθέτησιν, ὡς ἑπομένως τοῖς θείοις κανόσι, καὶ τοῖς πολιτικοῖς ἐκτεθεῖσαν νόμοις ἐπέκρινε καὶ κρατεῖν εἰς τὸ ἑξῆς, καὶ ἀμεταπτώτως ἔχειν εἰς τὸ διηνεκὲς διορίζεται, τῆς αὐτῆς κοινωνοῦσα γνώμης ἐπὶ τῇ λύσει τοῦ προκειμένου ζητήματος τῷ τε ἁγιωτάτῳ μου δεσπότῃ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, καὶ τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ. καὶ τὰ μὲν περὶ τοῦ ζ΄. γάμου οὕτω διευλυτώθησαν. ἐπεὶ τε τοῦ γάμου ἀπὸ ἀγχιστείας ἕκτου βαθμοῦ συνημμένων κωλυομένου ὡς εἴπομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Σισινίου, ἐλάμβανον ὡς ἔοικε δύο πρῶτοι ἐξάδελφοι δύο ἀδελφάς, ἐξετέθη τόμος παρὰ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου διαλαμβάνων περὶ τὸ τέλος ταῦτα, Ἡ μετριότης ἡμῶν διωρίσατο μηκέτι τοὺς τοιούτους γάμους χώραν ἐν τοῖς Χριστιανοῖς τοῦ λοιποῦ ἔχειν, μηδὲ παρά τινος μηδέποτε καταπραχθῆναι,

A & corroborãs, & veluti interpretans ac declarans, & ſimul etiã multorum improbitatẽ ac curioſitatẽ excidens, & veluti radicitus euellẽs, ne iniquitatis germina ampliùs pullulent, & vituperabiles filij & à diuinis legibus alieni creſcant, & multiplicẽtur, non ſolum ſi interrogatio an fieri poſſit præceſſerit, prohibet, ſed etiam ante interrogationem factum diſſolui iubet: hoc matrimonium ab hodierno die omnino ceſſare iubẽs, iis quę antea facta ſunt matrimoniis manentibus nihilo ſecius indiuulſis. Qui ergo
B eiuſmodi matrimoniũ deinceps contrahere auſi fuerint, non ſolùm ſuo ſcopo nullo modo fruentur, ſed etiam cum illius cõtractus infractione, excõmunicationi quoque ſubiicientur: vt qui ſint pręſentis Synodalis decreti contemptores, & cognatũ ſanguinem confundant. & qui contrahentibus conſenſerint, canonicæ ſeueritatis vires experiẽtur, & qui ſacrum facere auſi fuerint, depoſitioni ſubiiciẽtur. Facta eſt autẽ etiam poſtea iuſſio potentis & ſancti Imperatoris noſtri & Domini emiſſa menſe Maio eiuſdem indictionis, qui hæc in eius parte decernit. Noſtra ita-
C que imperatoria ſublimitas hoc Synodale de quæſito reſponſum, vel vt verè dicam, decretum, conſequenter diuinis canonibus legibúſque ciuilibus editum, in poſterum obſeruandum & perpetuò immobile ac immutabile eſſe oportere iudicauit, eandem de propoſita quæſtione habens ſententiam, quam ſanctiſſimus Dominus & vniuerſalis Patriarcha, & ſancta ac diuina Synodus. Ac de ſeptimo quidem gradu ita eſt deciſa dubitatio. Sed
D quoniam cùm inter eos qui ſexto affinitatis gradu coniuncti erant, prohibitum eſſet vt diximus matrimonium, tempore illiùs ſanctiſſimi Patriarchæ domini Siſinnij, & duo patrueles, vt eſt veriſimile, duas ſorores acciperent, expoſita eſt deciſio ab eodem Patriarcha, quæ hæc tractat circa finem: Statuit noſtra mediocritas, vt eiuſmodi matrimonia deinceps inter Chriſtianos locum non habeant, neque ab vllo vnquam fiant:

ab omnibus autem communiter introducitur, & per facultatem, quæ à ſancto ſpiritu datur, paternè & dominicè definitur, vt nullus deinceps, ſiue ſit aliquis ex iis qui poteſtatem & auctoritatem obtinent, ſiue ex iis quos extollunt diuitiæ, ſiue ex vulgo quiſpiam veniat ad eiuſmodi matrimoniū. Si quis autem, iis quæ decreuimus, neglectis, ſe in eiuſmodi matrimonium proiecerit, vel liberos ſuſceperit, is toto vitę ſuæ tempore abdicabitur, nec ad pœnitentiam priùs recipietur quàm matrimonium fuerit diſſolutum, etiam ſi liberos antea ſuſceperit. Sacerdos autem, qui in tali matrimonio preces conceperit, perfectæ depoſitioni ſubiicietur. Cùm hæc ergo ita ſe haberent, & de eiuſmodi contractu exorta eſſet controuerſia, emiſſa eſt Nouella conſtitutio potentis & ſancti noſtri Imperatoris & Domini, menſe Iunio, indictione octaua, quæ hæc in fine perſequitur. Itaque vt vtraque rectè ſeruentur & colantur, Imperialium & ſacerdotalium iuſſionum maieſtas, legúmque & canonum ſubtilitas: nec deciſio omnino ſoluenda eſt, nec rurſus permittendum vt omnino exerceatur: ſed media quadam & regia, vt aiunt, via eſt incedēdum: & vtrumque eſt conſeruandum, nempe & reuerentia, quæ debetur Antiſtiti qui illam deciſionem conſcripſit: & Imperatoribus, qui illius deciſionis meminerunt: & videndum ne quid quod à legibus canonibúſque diſcrepet, ſuadeatur, quod hæc induxit deciſio. Oportet enim contractum ea deciſione introductum, iam quidē etiam ante interrogationē, perfectum non diſſolui, ſed eos qui ſic matrimonio coniuncti ſunt, pœnis impoſitis grauari, iudicio & examinatione illius loci Antiſtitis, & conſeruari coniugium. Quòd ſi priùs ſciſcitatum acceſſerint, non concedere ſine conuenientibus pœnis & mandatis, propter eam quæ ſuperiùs dicta eſt reuerentiam. Nec liberè, ac ſecurè, nulláque ad eos retardandos allata cauſa, ſciſcitantibus permittere, ſed cum mandato, vel ipſos potiùs ab Eccleſia, dictæ deciſionis, & eorum quæ in illa decernuntur, commemorationem accipere.

A εἰσηγεῖται δὲ πᾶσι κοινῶς, καὶ τῇ ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἐξουσίᾳ πατρικῶς καὶ δεσποτικῶς διορίζεται, ὥστε μηδένα τῶν ἁπάντων ἀπό γε τοῦ νῦν κἂν τῶν ἐν δυναστείαις ἤ τισι καὶ ἐξουσίαις, κἂν πλούτῳ κομᾷ, κἂν τῶν πολλῶν καὶ τοῦ δήμου, πρὸς τοιοῦτον γάμον ἐλθεῖν. Εἰ δέ τις ἀπὸ τοῦ παρόντος τὰ διεσταλμένα ταῦτα θέμενος παρ᾽ οὐδὲν, πρὸς τοιοῦτον ἑαυτὸν ἐπιρρίψῃ γάμον, ἢ ἐπιδῷ τέκνα τῆς ἐκκλησίας, οὗτος ἐκκήρυκτος ἔσται πάσας ἡμέρας τοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ οὐ πρότερον δεχθήσεται εἰς μετάνοιαν πρὶν ἂν διασπάσῃ τὸν γάμον, κἂν φθάσῃ παῖδας ἀποτε- B κεῖν. ὁ δὲ τῷ τοιούτῳ γάμῳ εὐχὴν ἐπιδοὺς ἱερεὺς καθαιρέσει τελείᾳ ὑποπεσεῖται. τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, καὶ ἀμφιβολίας γινομένης περὶ τοιούτου συναλλάγματος, παρὰ τῷ βασιλικῷ θείῳ βήματι ἀπελύθη θέσπισμα νεαρὸν τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως κατὰ μῆνα Ἰούνιον ἰνδικτιῶνος η΄. ταῦτα περὶ τὸ τέλος διεξιόν. ὡς ἂν οὖν καὶ ἀμφότερα καλῶς περιφυλαχθῶσι καὶ σεβασθῶσιν, ἥτε μεγαλειότης τῶν βασιλικῶν καὶ ἀρχιερατικῶν διαταγμά- C των, καὶ ἡ τῶν νόμων καὶ τῶν κανόνων ἀκρίβεια, μήτε παντελῶς δοτέον τῷ τόμῳ τούτῳ τὴν λύσιν, μήτε πάντως ἐπιτρεπτέον αὐτῷ καὶ αὖθις τὸ ἐνεργόν, ἀλλὰ τὴν μέσην βαδιστέον, ὅ φασι καὶ βασιλικήν, καὶ ἄμφω συντηρητέον, τό, τε περὶ τὸν τομογράφον ἐκεῖνον ἀρχιερέα σέβας, καὶ τοὺς ἐπιμνησθέντας τοῦ τόμου αὐτοῦ βασιλεῖς, καὶ τὸ μηδένα τοῖς νόμοις ἀπᾷδον καὶ τοῖς κανόσι παρατρέψασθαι, ὅπερ ὁ τοιοῦτος τόμος εἰσήνεγκε. χρὴ γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦ τοιούτου τόμου εἰσενεγμένον συνάλλαγμα ἤδη μὲν συντελεσθὲν καὶ πρὸ ἐρωτήσεως μὴ διασπᾶσθαι· ἐπιτιμίοις δὲ τοὺς οὕτως εἰς γάμον ἁρ- D μοσθέντας βαρύνεσθαι κατὰ τὴν κρίσιν καὶ δοκιμασίαν τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, ὡς συντηρεῖσθαι τούτοις τὸ συνοικέσιον· φθάσαν δὲ πεσεῖν εἰς ἐρώτησιν μὴ ἐνδίδοσθαι χωρὶς τῶν ἀνηκόντων ἐπιτιμίων καὶ ἐντολῶν διὰ σέβας ἄνωθεν εἴρηται μηδὲ ἀδεῶς καὶ ἀνυπόλως καὶ ἐναντίως τοῖς ἐρωτήσασιν ἐπιτρέπεσθαι, ἀλλὰ μετ᾽ ἐντολῆς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνάμνησιν τοῦ ῥηθέντος τόμου παρὰ τῆς ἐκκλησίας λαμβάνειν αὐτούς, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ διαπεπλεγμένων;

καὶ εἰ μὲν τὸ ψήφισμα τιμᾶν προαιρούμενοι, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ διειλημμένα φυλάττειν ἀπαρασάλευτα βούλοιντο, ἐπαινετέοι πάντως εἰσίν. εἰ δὲ τὸ παρ' αὐτοῦ κεκωλυμένον διαπράττεσθαι προαιροῖντο, ἐκχωρηθήσονται μὲν τοῦτο ποιεῖν, πλὴν ὅμως τοῖς προσήκουσιν ἐπιτιμίοις καθυπαγόμενοι. Ταῦτα τοῦ τόμου τοῦ πατριάρχου κυρίου Σισιννίου, πρὸς δὲ καὶ τοῦ βασιλικοῦ προστάγματος διοριζομένων, μὴ εἴπῃς πάντα τὰ ἐξ ἀγχιστείας ἕκτου βαθμοῦ γαμικὰ συναλλάγματα ὑπὸ τούτων ἁλίσκεσθαι· πρόσταγμα γάρ ἐστι τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐξενεχθὲν ἐπὶ ὑπομνήσει τοῦ προέδρου ἐκείνου Βάρδα καὶ ἑταιρειάρχου τοῦ Ξηροῦ, κατὰ μῆνα Μάρτιον, ἰνδικτιῶνος ιε΄. καταπεμφθὲν εἰς τὸν τότε ἁγιώτατον πατριάρχην κύριον Νικόλαον, καὶ τὴν ἱερὰν καὶ θείαν σύνοδον, διοριζόμενον ἀκωλύτως συνάπτεσθαι θεῖον καὶ ἀνεψιὸν θείᾳ καὶ ἀνεψιᾷ, κἂν ἕκτου βαθμοῦ συγγένειαν ἐξ ἀγχιστείας ἔχωσι. καὶ ἀνάγνωθι τὸ τοιοῦτον πρόσταγμα καταστρωθὲν εἰς σημείωμα συνοδικὸν εὑρισκόμενον εἰς τὰ κώδικα τοῦ διαληφθέντος πατριάρχου κυρίου Νικολάου. ὅτι δὲ λόγος γέγονέ ποτε παρὰ τῷ βασιλικῷ βήματι περὶ τοῦ εἰ δύναται ὁ αὐτὸς καὶ εἰς δύο δευτέρας ἐξαδέλφας λαμβάνειν κατὰ λόγον γάμου, ὡς δῆθεν εἰς ζ΄. ἐξ ἀγχιστείας βαθμὸν ἀναγομένου τοῦ συναλλάγματος, ἀπελύθη πρόσταγμα τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως, μὴ γίνεσθαί ποτε τοῦτο διοριζόμενον, διὰ τὸ ἑνὸς βαθμοῦ λογίζεσθαι τὸν ἄνδρα μετὰ τῆς γυναικός, καὶ καταντᾶν τὸ συνάλλαγμα εἰς ἕκτον βαθμὸν ἐξ ἀγχιστείας. ἐπεὶ δὲ τὸ τοιοῦτον πρόσταγμα οὐκ ἔφθασε καταστρωθῆναι εἰς τὰ προσφορα σέκρετα· ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω τι γράψαι πλέον. ἡ δὲ ἐκκλησία κωλύει τὸν τοιοῦτον γάμον. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ξζ΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τὰ εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ γραφέντα. ἐπὶ τούτοις γίνωσκε ὅτι πρὸ μὲν τῆς βασιλείας τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἄλλως ἐγίνοντο αἱ μνηστεῖαι. κατὰ δὲ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς ζ΄. ἰνδικτιῶνος τοῦ ςφςβ΄. ἔτους ἀπελύθη νεαρὰ νομοθεσία τοῦ αὐτοῦ βασιλέως οὕτως ἔχουσα, ἡ μὲν παλαιὰ καὶ πρεσβυτέρα νομοθεσία πόρρω τὰ μνηστείας καὶ γάμου ὁρίσματα ἔθετο, καὶ μᾶλλον τούτων τὸ μέρος ἢ τὰ Φρυγῶν καὶ Μυσῶν ἡ παροιμία ἐγνώρισεν. ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυρίου Ἰωάννου

A & ſi decretum quidem honorare volentes, quæ etiam in eo comprehenſa ſunt, velint firma & immota manere, ſunt omnino laudandi: ſin autem quod ab eo vetitum eſt, velint agere, hoc eis facere permittetur, cõuenientibus tamen eis priùs pœnis impoſitis. Cùm ſanctiſſimi Patriarchæ Siſinnij deciſio & Imperatoria præterea iuſſio hæc decernant, ne dixeris, omnes contractus, qui fiunt in ſeptimo gradu affinitatis, ab eis coargui. Eſt enim iuſſio inclyti Imperatoris Domini Alexij Comneni
B edita ex admonitione illius Præſidis & Hetæriarchæ Bardæ cognomine Sicci, menſe Martio, indictione decimaquinta, & miſſa ad ſanctiſſimũ, qui tunc erat, Patriarcham Dominum Nicolaum, & ſacram ac diuinam Synodum, quæ ſtatuit vt amita & conſobrina cum Patruo & conſobrino matrimonio coniungantur, etiamſi ſint in ſexto gradu affinitatis. Et lege hanc iuſſionem, quæ ſita eſt in Synodali declaratione, quæ inuenitur in Cod. iam dicti Domini Nicolai Patriarchæ. Quia autem a-
C liquando ad Imperatoris tribunal agitatum eſt, an poſſet vnus & idem duas abconſobrinas in matrimonio habere, vt pote cùm contractus ad ſeptimum affinitatis gradum deducatur, edita eſt Imperatoris Domini Emanuelis Comneni iuſſio, quæ ſtatuit hoc non poſſe fieri, quoniã maritus cenſeatur vnius eſſe gradus cũ vxore, & quòd contractus ad ſextum affinitatis gradũ deueniat. Sed quoniam hæc iuſſio non ſita eſt in competentibus ſecretis, ego quidem non poſſum amplius ſcribere. Eccleſia autem prohibet hoc matrimonium.
D Lege etiam lxvij. can. ſancti Baſilij, & quæ in eo ſcripta ſunt. Præter hæc autem ſcias, quòd ante imperium inclyti Imperatoris Domini Alexij Comneni aliter fiebant ſponſalia. Menſe autem Iulio vij. indict. anno 6692. emiſſa eſt lex eiuſdem Imperatoris, quæ ſic habet; Antiquæ quidẽ leges valde diuerſa ſponſaliorum & matrimoniorum decreta ſtatuerunt: & magis hanc partem quã Phrygas & Myſos, vt eſt in prouerbio, nouerunt. Quæ autem ſub beato Patriarcha Domino Ioanne

καὶ πρὸς ἑτέραν βίου συγκλήρωσιν μετατάξασθαι, οὐκ ὀλίγον ἐντεῦθεν τὸ ἄτοπον ἐπισύρεται, τὰς προεισοδίους τῶν γάμων εὐχὰς ἐπὶ μνηστείᾳ συντελεσθείσας, ὥς τι τῶν εὐτελῶν καὶ συμφερομένων λογίσασθαι, καὶ ἀδιαφόρως ἐκλαβέσθαι τόδε τὸ πρᾶγμα, ὥσπερ ἂν εἰ μὴ θεὸς μέσος τῶν συναπτομένων προσώπων διὰ τῆς μνηστείας εἰσήγετο. τούτῳ γὰρ καὶ ὁ προμνημονευθεὶς ἀοίδιμος βασιλεὺς εὐεπιβόλως ἀνακολουθήσας, τὸν τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς ϛʹ συνόδου κανόνα, ὃς τὴν μνηστευσαμένην ἔτι τοῦ μνηστῆρος ἐν ἀνθρώποις ὄντος πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν ἑτέρῳ συνέρχεσθαι ἀπεκώλυσε, μοιχείαν τὸ πρᾶγμα διαγορευσάμενος σαφῶς πρὸς τὴν ἐμφαινομένην τοῦ παλαιγενοῦς ἐναντίωσιν νόμου, καλῶς συνεβίβασεν ὅτι καὶ ἡ μετὰ τὴν τοῖς μνηστῆρσι γενομένην εὐλογίαν διάστασις, τοῦτό ἐστι κατὰ τὴν ἐκείνου φωνὴν μνηστείας ἀληθοῦς λύσις. Εἰ δὲ μνηστεῖαί τινες κατὰ τὴν τῶν πολλῶν συνήθειαν ἀκολούθως ἤδη γεγόνασι, καὶ συμβόλαια μὲν ἐξετέθησαν, οὔπω δὲ ὁ τακτὸς ἐπέστη καιρὸς καθ' ὃν ἡ τοῖς Χριστιανοῖς ὀφειλομένη εὐλογία εἴωθε γίνεσθαι, καὶ οὐδὲ αἱ συνήθεις ἐπὶ τοῖς μνηστευσαμένοις εὐχαὶ διὰ τοῦ ἱερέως ἐξεφωνήθησαν, ταύτας μνηστείας μὲν ἀληθῶς, ὅσον κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκριβολογίαν, μηδὲ εἶναι, μηδὲ ὀνομάζεσθαι, μήτε μὲν τὴν συνοδικὴν σημείωσιν κατὰ τούτων ἔχειν τὸ ἐνεργόν, ὡς ἁπλῶς δὲ ἀρεσκείας ἀνθρώπων δι' ἐπερωτήσεως κατησφαλισμένας τὸ ἐνεργὸν ἀποφέρεσθαι, καὶ τὴν παλαιὰν ἔχειν νομοθεσίαν ἐπὶ τούτων τὸ πάγιον. τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ καὶ ὁ πρεσβυγενὴς φυλαχθήσεται νόμος ἀκέραιος, ὡς ἐπὶ τῶν μνηστειῶν τὸ πρότερον ἐξεφωνήθη. καὶ ἡ τῆς συνόδου διάγνωσις ἀθιγὴς καθόλου καὶ ἀνεπιχείρητος συντηρηθήσεται, νοουμένη καὶ ἑρμηνευομένη κατὰ τὴν ἐντεῦθεν παρατήρησιν. ἐπεὶ δὲ οὕτω ταῦτα, καὶ μνηστεῖαι μὲν ἀληθεῖς ἐτυπώθησαν, ὅσαι μετὰ τῆς ἱερᾶς εὐλογίας κατὰ τὸν ὡρισμένον καιρὸν συντελεσθεῖσαι γνωρίζονται· αἱ δὲ κατὰ τὴν πρεσβυτέραν νομοθεσίαν γινόμεναι, ὡς ἀνθρώπων ἀρέσκειαι κατησφαλισμέναι δι' ἐπερωτήσεων τὸ ἐνεργὸν ἔχειν ἀφείθησαν, καὶ μόνος ὁ παλαιγενὴς ἐπὶ τούτων ἀφείθη νόμος κρατεῖν, ὃς ὡρισμένα τὰ κεκωλυμένα ἐπὶ τὴν ἀποζυγεῖσαν μνηστὴν εἰσέρχεσθαι πρόσωπα διετάξατο, δεῖ τι προστεθῆναι καὶ νῦν τῷ παρόντι θέματι, τῆς Χριστιανοῖς πρεπούσης εὐκοσμίας ἐχόμενον. ἐπεὶ γὰρ οὔτε κατὰ τὸν ἀκριβῆ καὶ προσήκοντα λόγον τὰ τῆς παλαιᾶς τε καὶ νέας νομοθεσίας ἐπράττετο.

A & ad aliam vitæ ſortem transferri, non parum hinc abſurdi exoritur, ſi preces, quæ nuptias præcedunt, peractæ, in ſponſalibus, tanquam vile quidpiam, & vulgare confuſúmque reputentur, & hæc res indiſcriminatim ſumatur, tanquam ſi ne Deus quidem inter perſonas quæ coniunguntur per ſponſalia, interceſſerit. Hac enim ratione prædictus noſter Imperator aptè ſecutus ſanctę & vniuerſalis ſextæ Synodi canonem, qui eam quæ deſponſa eſt, donec eſt in B viuis ſponſus, ad matrimonialem ſocietatem alij coniungi prohibet, & alioqui eſſe adulterium apertè definit contra ac leges antiquæ ſtatuant, decernit quòd quæ fit ſeparatio poſt factam ſponſis benedictionem, ea eſt, illius ſententia, verorum ſpõſalium ſolutio. Sin autem ſponſalia aliqua conuenienter multorum conſuetudini facta ſint, & editi quidem ſint contractus: nondum autem venit tẽpus in quo quæ debetur Chriſtianis benedictio, fieri cõſueuit, & nec preces, quæ in iis qui ſponſalia contrahũt, per ſacerdotẽ prolatę ſunt, ea vera quidẽ ſponſalia, quod ad eccleſiaſticam ſubtilitatẽ attinet, nec eſſe, C nec nominari: neque Synodalem declarationem in eis locũ habere: ſed hominum tamẽ placita ſtipulationibus firmata rata eſſe, & veteres leges ſuam in eis firmitatẽ obtinere. Hoc enim modo & lex antiqua integra ſeruabitur, quę de ſponſalibus priùs eſt edita: & Synodi decretũ intactum inuiolatúmque remanebit, vt quod cõuenienter huic obſeruationi intelligatur & interpretetur. Quoniã autem hæc ita ſe habent, & vera quidẽ eſſe ſpõſalia ſtatutum eſt, quæ cũ D ſacra benedictione pręſtituto etiã tempore peracta eſſe noſcũtur: quæ autem ex antiquis fiunt legibus, vt hominũ placita ſtipulationibus munita, ea in vſu eſſe permiſſum eſt, & ſolam in eis veterem legẽ ſeruari, quę certas prohibitas perſonas ad ſeparatam ſponſam non accedere debere ſanxerunt: oportet etiam huic decreto aliquid addere, quod non eſt à Chriſtiana honeſtate alienũ Quoniam enim antiqua lex & noua non ex accurata perfectáque ratione ſeruatur:

A ſed maxima quidem pars populi, ſequens antiquã legum autoritatem, poſt ſeptennium audacter ſponſalia peragebat, & ad ſponſas vnuſquiſque ſine metu ingrediebatur, antiquo more, & libertate congreſſus, amoris etiam ardorem accendentes. Pars autem ſacratior ſequens nouellam Imperatoris conſtitutionẽ, ponebat quidem differentiam inter ſponſalia & matrimonium, eas quæ fiunt primum in ſponſalibus, & ita eas quæ in nuptiis preces cantans: ſed eadem vno & eodem tempore faciebant, ſponſaliáque ac matrimonium in vno ſpacio peragebantur, B breui tantùm aliquo intercedente momento: Hoc noſtra pietas, vtpote quod nimis temere fiebat, corrigens, ſtatuit per præſentem generalem conſtitutionem, ea, quæ in ſeptimo anno contrahentium, & deinceps vſque ad xiiij. vel xij. annum ætatis ſub forma ſponſalium fiunt, non habere omnino locum legitimorum & firmorum ſponſalium, ſed tanquam firmas ſolùm ſtipulationes haberi & iudicari ex natura aliorum contractuum, & ita hæc apud omnes C noſtros ſubiectos exerceri, antiqua lege, quæ de ſponſalibus eſt edita, de prohibitis ſcilicet perſonis ad ſponſam ſeparatam accedere, perfectè obſeruanda, vt quæ in Chriſtianis eſſe debet honeſtas, magis abundet. Etſi enim non ſint ſponſalia, ſi ſubtiliter conſiderentur: ſed quia tamen id quod fit, habere ſponſalium ſcopum videtur, & fundamenta matrimonij ex eo iaci incipiunt, æquum fuerit etiam perſonas lege prohibitas rurſus quoque prohiberi: nullúmque tam impudenter & iuueniliter D ſe gerere vt eam audeat vxorem accipere, quam antiqua lex, cùm eſſet ſponſa alicuius, non permiſit alij nubere ſolutis ſponſalibus. Aduentante quidem tempore, quod ſimul ad ſponſalia & matrimonium aptum eſſe noſcimus, ſcilicet fœmina quidem xij. annum prætereunte, maſculo autem xiiij. tranſcendente, tunc ſponſalia primum cum ſacris precum canticis peragi, & ei conſuetis obſeruationibus, ſcilicet arrha, & oſculo ſpõſis cõſueto, & ita breuiori

A ἀλλ' ὁ μὲν πολὺς ὄχλος τῆς πρεσβυτέρας τῶν νόμων αὐθεντίας ἐχόμενος μετὰ τὸν ἑπταετῆ χρόνον τελεσιουργῶν τὰς μνηστείας ἀνυποστόλως ἐτύγχανε, καὶ ἀδεῶς ἐπὶ τὰς μνηστευομένας εἰσήρχοντο ἕκαστος τῇ συνεχεῖ συνηθείᾳ καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς εἰς ὁμιλίαν συνόδου, τὸ τοῦ ἔρωτος φλεγμαῖνον προσανακαίοντες. ἡ δὲ ἱερωτέρα μερὶς τῆς νεαρᾶς τοῦ βασιλέως ἀκολουθοῦσα διαταγῇ, διαστολὴν μὲν μνηστείας καὶ γάμου ἐτίθετο, τὰς ἐπὶ τοῖς μνήστροις εὐχὰς πρότερον, καὶ οὕτω τὰς ἐπὶ τῷ γάμῳ τοῖς συναπτομένοις ἐπᾴδουσα, ταῦτα δὲ ἑνουμένως ἅμα καὶ κατὰ ταυτὸν ἐτελεῖτο, καὶ μνηστεία καὶ B γάμος ἑνὶ διαστήματι κατεπράττετο, ἀκαριαίου τινὸς ἐν τῷ μεταξὺ συνεμπίπτοντος, διορθουμένη τοῦτο ὡς ἀβασανίστως γινόμενον, ἡ ἡμετέρα εὐσέβεια θεσπίζει διὰ τοῦ παρόντος γενικοῦ διατάγματος, τὰ μὲν κατὰ τὸν ἑπταετῆ τῶν συμβαλλόντων χρόνον, καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἄχρι τοῦ ιδʹ. ἢ ιβʹ. τῆς ἡλικίας ἐνιαυτοῦ γινόμενα ὡς ἐν τύπῳ μνηστείας συμβόλαια, μὴ τάξιν ὅλως μνηστείας ἐννόμου καὶ ἀσφαλοῦς ἀποφέρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἐπερωτήσεις μόνον ἐσφαλισμένας κρίνεσθαί τε καὶ ἐνεργεῖν κατὰ τὴν φύσιν τῶν ἄλλων συναλλαγμάτων, καὶ οὕτως C αὐτὰ παρὰ πᾶσι τοῖς ὑφ' ἡμᾶς πολιτεύεσθαι, τοῦ παλαιοῦ νόμου, ὡς ἐπὶ τῶν μνηστειῶν ἐξεφωνήθη τὸ ἐνεργὲς εἰς τὰ κεκωλυμένα ἐπὶ τὴν ἀποζευχθεῖσαν μνηστὴν εἰσέρχεσθαι πρόσωπα, ἔχειν ὀφείλοντος τέλειον διὰ τὸ περιούσιον τῆς παρὰ Χριστιανοῖς πρεπούσης ἐμπολιτεύεσθαι καταστάσεως· εἰ γὰρ καὶ μὴ μνηστεία ἐστὶ κατὰ τὸ ἀκριβὲς ἐντελὴς τὸ γινόμενον ἀλλ' ἐπεὶ σκοπὸν ἔχειν μνηστείας δοκεῖ τὸ πραττόμενον, καὶ θεμέλιον γάμου προκαταβάλλεσθαι ἄρχεται, πολὺ ἂν εἴη εὔλογον τὰ κεκωλυμένα τῷ νόμῳ πρόσωπα, καὶ αὖθις ἔχειν τὰ κωλύ- D ματα, καὶ μηδένα θαρρεῖν νεανιεύεσθαι ἀναιδῶς ὡς εἰς γυναῖκα λαμβάνειν ἀποτολμᾶν ἣν ὁ παλαιὸς νόμος μνηστὴν τινὸς γινομένην οὐκ ἀφῆκεν ἑτέρῳ λυομένων τῶν μνηστειῶν κατὰ γάμον συνέρχεσθαι. ἱκνουμένου μέντοι τοῦ χρόνου ὃν εἰς μνηστείαν ἅμα καὶ γάμον ἁρμόδιον εἶναι γνωρίζομεν, ἤγουν τῆς μὲν θηλείας δωδεκαετῆ χρόνον διαπερχούσης, τοῦ ἄρρενος δὲ τὸν τεσσαρεσκαιδέκατον ὑπερβαίνοντος, τηνικαῦτα τὴν μνηστείαν πρώτως μετὰ τῆς ἱερᾶς τῶν εὐχῶν ἐπῳδῆς ἐκτελεῖσθαι, καὶ τῶν συνήθων ταύτῃ παρατηρήσεων, ἤγουν τοῦ ἀρραβῶνος καὶ τοῦ φιλίου τοῖς μνήστροις φιλήματος, καὶ οὕτω βραχέος

ἢ πλείονος

ἢ πλείονος χρόνου διαλείποντες, καθὼς ἂν A
δόξῃ τοῖς συναλλάττουσιν, ἀπαραιτήτως καὶ τὸν ἑπόμενον γάμον προβαίνειν, καὶ μὴ κατὰ ταυτὸν συμβαίνειν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ πολλάκις καὶ ὥρᾳ πραγμάτων διῃρημένων ἐκ πλείονος ἀποτέλεσμα. οὕτω γὰρ τῆς ἀκολουθίας προβαινούσης ἐν γάμοις, ὅ, τε ὁ παλαιὸς νόμος φυλαχθήσεται, ὃς κεκωλυμένων προσώπων ἀπαρίθμησιν ἐποιήσατο, μὴ ἐφιεὶς ταῦτα εἰς τὴν ἀποζευχθεῖσαν μνηστὴν τοῦ ἐγγίζοντος προσώπου εἰσέρχεσθαι· καὶ δὲ νεαρὸν τοῦ φιλοσοφωτάτου διατ. κοσμίως ἐν ἅπασι δόξει κρατοῦν καὶ πολιτευόμενον, καὶ τὰ συμβάλλοντα B πρόσωπα τῶν ἀώρων ἀπρεπῶν κωλυόμενα συνελεύσεων ἁγνεύουσαν, ποιήσονται τὴν ἀναστροφὴν ἐν εὐθέτῳ καιρῷ μεθ' ἱερᾶς ἐπικλήσεως εἰς ἄλληλα συνερχόμενα· ἡνίκα δεῖ μνηστείαν καὶ γάμον αὐτοῖς καταρτίζεσθαι. καὶ εἴ τις παρὰ τὰ διηγορευμένα τῇ παρούσῃ τοῦ κράτους ἡμῶν διατ. μνηστείας τολμήσῃ διαπράξασθαι, καὶ μὴ ταύταις γενικῶς κατὰ πάντων ἐκφωνηθείσαις, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὀφειλούσαις C κρατεῖν φανείη ἑπόμενος, ἀπ' αὐτῆς τῆς α. ἡμέρας τοῦ εἰσιέναι μέλλοντος Ἰουλίου μηνὸς τῆς ἐνεστώσης ζ΄. ἐπινεμήσεως τοῦ ςφϟβ΄. ἔτους καὶ ἀρραβῶνας πρὸ τοῦ νενομισμένου χρόνου, καὶ τῆς ἱερᾶς εὐλογίας τολμήσῃ διαπράξασθαι, ἢ καὶ εἰς θέαν ἀλλήλοις ἐφήσῃ τὰ συναλλάσσοντα συνέρχεσθαι πρόσωπα, καὶ ἀδιαφορίαν ἔχειν ἐν αὐτοῖς, ὁ μὲν συμβολαιογράφος, ὁ δὲ ἀρραβωνικὸν συμβόλαιον ἐκτιθέμενος, τῆς ἰδίας στατίωνος μετακινηθήσεται, οἱ δὲ τὴν μνηστείαν πρὸ ὥρας κατεργαζόμενοι, ἀνθρωπίνῳ D καὶ θείῳ ἴστωσαν ἑαυτοὺς ἐνόχους ποιοῦντας μηνίματι. τὸ μὲν δημόσιον, διὰ τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν δὲ τοῖς συμβολαίοις ἐγκείμενον ἐξ ἐπερωτήσεως πρόστιμον ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν εἰσπράξεται καθ' ὁλόκληρον διὰ τὴν τοῦ παρόντος διατ. παραφρόνησιν. πιστεύομεν δὲ καὶ αὐτὸν τὸν θεὸν κατὰ τούτων διαναστήσεσθαι, ὅτι πονηρίαν κατὰ προαίρεσιν ἄντικρυς ἐπὶ μέσον τῶν νέων εἰσαγαγεῖν οὐκ ἐνάρκησαν. εἰ μὲν γὰρ ὁ παλαιὸς νόμος οὐ κατήργηται, καὶ μνηστείας τελείας οὐ δύναται καταπράξασθαι, τὰ δὲ τῆς νεωτέρας νομοθεσίας εἰς ἔργον ἐξαγαγεῖν οἱ συναλλάσσοντες ἀπαναίνονται, τί ἄλλο ποιοῦσιν ἢ ἄνθρωποι οὐδὲν ἀλλήλοις κατὰ νόμους προσήκοντας ἑαυτοῖς συγχωροῦσι παρὰ τὸν νόμον συμφθείρεσθαι;

vel longiori interiecto tempore, vt contrahentibus viſum fuerit, inexcuſabiliter legitimas quoque nuptias procedere: & non eodem ſimul die, vel etiam hora ſæpe vna fieri, rebus ampliùs diuiſis. Hac enim procedente in matrimoniis conſequentia, & lex antiqua ſeruabitur, quæ prohibitas perſonas enumerauit, non permittens eas accedere ad ſeparatam ſponſam propinquæ perſonæ: & nouella Maximi Philoſophi conſtitutio rectè in omnibus ſeruari, & eſſe in vſu videbitur: & perſonæ, quæ conueniunt, ab immaturis & indecoris congreſſionibus prohibitæ, puram & caſtam conuerſationem agent, tempore opportuno cum ſacra benedictione ſimul congredientes, quando ſponſalia & matrimonium ab eis peragi oportuerit. Et ſi quis præter ea quę ſtatuta ſunt à præſenti noſtræ potentiæ conſtitutione, auſus fuerit ſponſalia peragere, & non hæc generaliter & in omnes edita, & in poſterum ſeruanda, ſequi viſus ſit, ab ipſo primo die Iulij menſis ingreſſuri inſtantis ſeptimæ indictionis 6592. & arrhas ante tempus præſtitutum, & ſacram benedictionem exigere auſus fuerit, vel contrahentes perſonas ad ſe videndum ingredi permiſerit, & inter ſe inuicem indiſcriminatim verſari, ſcriptor quidem contractus, qui arrhæ contractū expoſuit, propria ſtatione mouebitur. Qui autem ſpōſalia ante tempus peragunt, ſe humanæ & diuinæ iræ obnoxios eſſe ſciant. Fiſcus enim per ſecretum domeſticorum, pœnam, quæ ex ſtipulatione in contractu inſerta eſt, in vnoquoque ipſorum in ſolidum exiget, propter præſentis conſtitutionis contemptum. Credimus autem etiam ipſum Deū aduerſus eos inſurrecturum, quòd prudentes ac ſcientes nequitiam inter adoleſcentes nō veriti ſint introducere. Si enim lex quidem antiqua ceſſauit, nec perfecta potuit ſponſalia contrahere, iis autem quæ recèns conſtituta ſunt, qui contrahunt, vti recuſant, quid aliud agunt quàm quòd homines, qui nihil legibus ad ſe inuicem attinent, permittunt inter ſe matrimonio coniungi?

ὑπερβῇ, τῶν γονέων ἐπιμελῆ ἧττασθαι φυλακὴν ὀφειλόντων, τοῦ μήτι πρὸ τοῦ ῥηθέντος παρελθεῖν χρόνου. ὡς τοῦ τε διαπραξαμένου τὴν ἄωρον μῖξιν, καὶ τῶν φυντόρων αὐτοῦ τοῖς μετὰ τῶν φθορέων νόμοις ὑποκεισομένου. καὶ ὅτε δὲ βασιλεὺς μνηστείας ἢ γάμου καινοτομοίη καιρὸν, εἰ θανάτῳ διασπῷεν οἱ ἁρμοζόμενοι πρὸ τοῦ ὁρισθέντος τῷ πράγματι χρόνου, ἕξει καὶ οὕτω τὴν κώλυσιν τὰ κωλυόμενα πρόσωπα, καὶ οὐκ ἔσται τούτοις ἐνάφορμον πρὸς τὸ τολμᾷν τὰ ἀτόλμητα. ὃ πρὸ τοῦ δοκοῦντος ταῖς ἡμετέραις διατάξεσι χρόνου τὴν μνηστείαν A B ἢ τὸν γάμον τὴν λύσιν θανάτου δέξασθαι. ὃ γὰρ ἐλλεῖπον τοῦ τελείου χρόνου τῆς μνηστείας ἢ τοῦ γάμου ἡ τοῦ βασιλέως ἀναπληροῦσα οἰκονομία ἀπαράβατον τηρήσει τοῖς κεκωλυμένοις τὴν κώλυσιν, καὶ οὐδαμῶς θήσουσι συνάλλαγμα κωλυόμενον, ἀλλ' ὅσα ἐξ ἀκριβοῦς μνηστείας ἢ τελείου γάμου κωλύονται συναλλάγματα, ταῦτα καὶ ὑπὸ τῶν ἐντὸς τοῦ νενομισμένου χρόνου τὴν σύστασιν οἰκονομικῶς, καὶ τὴν λύσιν φυσικῶς δεξαμένων εἰρχθήσονται. Ετι σημείωσαι ἀπὸ τῆς νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὅτι C κακῶς ἐξεχωρήθη ὁ πλευρῆς κυρίου Μιχαὴλ συζυγῆναι τῇ ἀστρατοπουλίνα κυρίᾳ Ἄννῃ προτέρῃ οὔσῃ ἐξαδέλφῃ τῆς προμνηστευθείσης αὐτῷ Μαρίας τῆς τοῦ Σερκλίου· κἂν γὰρ νόμῳ θανάτου πρὸ τοῦ γάμου διεζύγη τῆς τοιαύτης μνηστῆς, καὶ οὐδὲ συνεμίγη ταύτῃ, ἀλλ' οὐκ ὤφειλεν ἐξαδέλφην αὐτῆς πρὸς τὴν λαβεῖν. οὐδὲ γὰρ ἡ συνάφεια, ἀλλὰ ἡ τῆς εὐχῆς τελετὴ ποιεῖ τὴν μνηστείαν ὡς γάμον λογίζεσθαι. Εἰ γοῦν λαϊκὸς τοιοῦτόν τι ποιεῖν κεκώλυται, πολλῷ μᾶλλον ἱερωμένος. ὁ τοιοῦτος γὰρ ἐκωλύθη διὰ D σημειώματος συνοδικοῦ ἐπὶ τῆς ἐφημερίας τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Αγχιάλου συνάπτεσθαι νομίμως γυναικὶ συγγενεῖ οὔσῃ τῇ διὰ δεσμωτικῶν μόνων ἐγγράφων κατεγγυηθείσῃ τούτῳ, καὶ μὴ φθασάσῃ λαβεῖν μνηστείας εὐχὴν μετ' αὐτοῦ, ἢ ὡς θανούσῃ, ἢ ὡς ἑτέρῳ συναφθείσῃ ἐκ μεταμέλου ἀνδρί, εἰ μήπω ταύτην ἑξαετῆ οὖσαν ὁ θάνατος ἠρραβωνίσατο. ἔδοξε γὰρ τῇ συνόδῳ μετὰ ἑξαετοῦς γυναικὸς ἐπιθυμίαν φθορᾶς μὴ μεσολαβεῖν.

exceſſerit: parentibus magnam diligentiam adhibere debentibus ne quid fiat ante dictum tempus. Nam & is qui immaturum concubitum perpetrarit, & eius parentes, legibus quę de ſtupro latæ ſunt, tenebuntur. Porrò autem quando Imperator, ſponſaliorum vel nuptiarum tempus innouauerit, ſi qui coniungebantur, ante tempus rei præſtitum morte ſeparati ſint, ſic quoque prohibebuntur perſonæ prohibitæ, nec eis facilè licebit irrumpere ad ea audenda quæ fieri non debent, vt ante tempus noſtris viſum conſtitutionibus ſponſalia vel matrimonium ſoluantur. Quod enim deeſt perfecto tempori ſponſaliorum vel nuptiarum, Imperatoris ſupplens diſpenſatio, iis quæ ſunt prohibita illabefactatam prohibitionem ſeruabit, & nequaquam facient contractum prohibitum. Sed quicũque ex perfectis ſponſalibus vel matrimoniis prohibentur contractus, ij etiam ab iis quæ intra præſtitutum tempus & diſpenſatiuæ conſtitutionem, & ſolutionem, naturaliter acceperunt, prohibebuntur. Nota verò ex præſenti nouella, quòd malè permiſſum fuit bellicoſo Domino Michaeli *matrimonio* coniungi cum rariſſimæ formę Domina Anna, quæ patruelis erat Mariæ Serblij *filia* antea illi deſponſæ. Nam tametſi lege mortis ante nuptias ab ea ſponſa ſeparatus eſt, neque cum illa ſe commiſcuit: attamen ipſius patruelem *vxorem* ducere non debuit. Neque enim coniunctio, ſed precationum ceremoniæ, vt ſponſalia tanquam nuptiæ reputentur, faciunt. Si igitur laicus tale quippiam facere prohibetur, *profectò* conſecratus multò magis. Tali namque temporibus ſanctiſſimi illius Patriarchæ Domini Michaelis Anchiali per ſynodalem commentarium vetitum eſt legitimè coniungi cum *ea* muliere, quæ cognata eius fuerit, quæ obligatoriis ſcriptis duntaxat illi obſtricta fuiſſet, neque ſponſaliorum preces cum ipſo excepiſſet, quod aut mortua, aut pœnitudine ducta alteri viro cõiuncta eſſet: extra quàm ſi eam necdum ſexennem mors arrhabonis inſtar abſtulerit. Viſum eſt enim conſilio in ſexennem mulierẽ copulæ concupiſcentiam nõ concipi.

Verùm hoc in laicis non obtinebit. Nam qui altari *deſeruiunt* ſoli vnius vxoris, eiuſdémque virginis, viri nominari, ipſique eiuſdem ſtatus eſſe debent. Porrò quæ *hac* nouella de ſponſalibus comprehenduntur, ex ipſa manifeſta ſunt. Scias autẽ, quòd in ſecreto Chartophylacij ſita eſt declaratio ſanctiſſimi illius Patriarchæ Domini Nicolai, quæ hæc ad verbũ tractat: Sanctiſſimus Cyzici Metropolitanus Symeon cum noſtra mediocritate cõſidens, dixit, quòd Clericus quidam ſuę Metropolis, cui nomen eſt Ioannes Diabatenus, deſpõdit quandam Mariam Theophili vocatam, ſeptem annos natam. Cùm autem intellexiſſet eſſe iniuſta ſponſalia, quòd eſſet impubes ſponſa, tunc quidem deſtitit, poſt annos autem octo eam in matrimonio legitimè duxit. Et hæc dicens, volebat ſcire quid de Clerico agendum. Audiuit itaque à noſtra mediocritate, & à conſidente fraternitate, quòd nõ ſolùm in contractu matrimoniali arrhas dari cautum eſt, ſed etiam in omnibus contractibus, verùm non coactè, ſed ſponte. Quemadmodum itaque in aliis contractibus non dicimus eſſe infirmum quod factum eſt non datis arrhis, ita etiam in matrimoniali contractu: & ſi arrha ſeu ſponſalia non præceſſerint, firmum erit & inſeparabile matrimonium. Cùm itaque ſponſalia, quæ, vt dictum eſt, præceſſere inter Clericum & Mariam, conſiſtere non poſſent, habebit Clericus inſeparabiliter eã quæ per ſolam ſacram benedictionem illi in matrimonio coniuncta fuit, vt tractatum eſt. Donatio autem ante nuptias, propter quam etiam ſponſalia fieri conſtitutum eſt inter coniuges, vel ipſas partes, non tractabitur, ſed perinde ac ſi nec ſponſalia præceſſiſſent, nec donatio ante nuptias conſecuta eſſet, erit firmum, & non infringendum matrimonium.

Cap. III.

De iis quæ exiſtimant maritos ſuos abſentes mortuos, & nubunt, Synod. vi. canon xciij. Baſil. can. xxxi. xxxvi. xlvi.

A τοῦτο δὲ ἐπὶ λαϊκῶν οὐ κρατήσει. μόνοι γὰρ οἱ τοῦ βήματος μιᾶς γυναικὸς καὶ τῆς αὐτῆς παρθένου ἄνδρες ὀφείλουσιν ὀνομάζεσθαι, καὶ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς εἶναι καταστάσεως. Ἔτι σημείωσαι ὅτι τὰ μὲν τῇ νεαρᾷ περιεχόμενα χάριν τῆς μνηστείας, δῆλα εἰσὶν ἐκ τῆς τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου κυρίου βασιλέως δευτέρας προστάξεως. γίνωσκε δὲ ὅτι τῷ σεκρέτῳ τοῦ χαρτοφυλακίου σημείωμα κατέστρωται τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου κυροῦ Νικολάου πατριάρχου, τὸ δὲ κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνον, μηνὶ Ἰουλίῳ κά. ἡμέρα δ'. ἰνδικτιῶνος ιέ. προκαθημένου τοῦ
B ἁγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Νικολάου ἐν τῷ ..... συνεδριαζόντων αὐτῷ μητροπολιτῶν τοῦ δεῖνος καὶ δεῖνος, ὁ θεοφιλέστατος μητροπολίτης τῆς Κυζικοῦ Συμεὼν συνεδριάζων τῇ ἡμῶν μετριότητι εἶπεν, ὡς κληρικὸς τῆς κατ' αὐτὸν μητροπόλεως Ἰωάννης Διαβαχτηνὸς ὀνομαζόμενος, ἐμνηστεύσατο γυναῖκά τινα Μαρίαν τοῦ Θεοφίλου καλουμένην, ἡλικίας οὖσαν ἑπταετοῦς· μαθὼν δὲ τὴν μνηστείαν εἶναι παράνομον, διὰ τὴν τῆς μνηστῆς ἀνηβότητα,
C τότε μὲν ἀπέστη ταύτης· μετὰ δὲ χρόνους ὀκτὼ νομίμως ταύτην πρὸς γάμον ἠγάγετο, καὶ ταῦτα λέγων ἤθελε τί ποιητέον ἐπὶ τὸ κληρωθῆναι μαθεῖν. ἤκουσεν οὖν ἀπὸ τῆς ἡμῶν μετριότητος, καὶ τῆς συνεδριαζούσης ἀδελφότητος, ὡς οὐκ ἐπὶ μόνου τοῦ γαμικοῦ συναλλάγματος ἀρραβῶνας νενόμισται δίδοσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν συναλλαγμάτων, πλὴν οὐκ ἠναγκασμένως ἀλλ' αὐθαιρέτως. ὥσπερ τοίνυν ἐπὶ τῶν ἄλλων συναλλαγμάτων οὐ λέγομεν ἄκυρον εἶναι τὸ γε-
D γονὸς, μὴ δοθέντων ἀρραβώνων, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ γαμικοῦ συναλλάγματος, κἂν ἀρραβὼν ἤτοι μνηστεία οὐ προέβη, βέβαιον ἔσται καὶ ἀδιάσπαστον· τῆς γοῦν προβάσης μνηστείας ὡς εἴρηται μέσον τοῦ κληρικοῦ καὶ τῆς Μαρίας οὔσης ἀνυποστάτου, ἑστήσεται ὁ κληρικὸς ἔχων ἀδιαστάτως τὴν διὰ μόνης γαμικῆς ἱερολογίας ἁρμοσθεῖσαν αὐτῷ σύζυγον, ὡς διείληπται. προγάμου δὲ δωρεᾶς δι' ἣν καὶ τὴν μνηστείαν νενομοθέτηται γίνεσθαι μέσον τῶν ὁμοζύγων, ἢ τῶν μερῶν αὐτῶν, οὐ πραχθησομένης, ἀλλ' ὥσπερ εἰ μηδὲ προέβη μνηστεία, μηδὲ προγάμου παρηκολούθησε δωρεά, βέβαιος ὁ γάμος ἔσται καὶ ἀδιάρρηκτος.

Κεφάλαιον γ'.

Περὶ τῶν ὑπονοουσῶν ἀποθανεῖν τοὺς ἄνδρας αὐτῶν, καὶ γαμουσῶν, συνόδου ϛ'. κανὼν ϙγ'. Βασιλείου κανὼν λά. λϛ'. μϛ'.

Κείμενον.

Ἡ περὶ ῥεπουδίου διαλεχθεῖσα ριζ΄. νεαρά, φησὶν ὡς ἐὰν στρατιώτης, ἢ σχολάριος, ἢ φοιδεράτος, ἢ ἄλλος ἔνοπλος ἐν ἐξπεδίτῳ διάγῃ ἐφ᾽ ὁσουδήποτε ἐνιαυτούς, περιμενέτω αὐτὸν ἡ αὐτοῦ γαμετή, κἂν μὴ γράμματα ἐδέξατο παρ᾽ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ἀκούσῃ αὐτὸν τελευτῆσαι, μὴ γαμείτω, εἰ μὴ πρότερον δι᾽ ἑαυτῆς, ἢ τῶν γονέων αὐτῆς, ἢ ἑτέρου ἀξιοπίστου, τοὺς πριόρας τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοὺς χαρτουλαρίους, ἐν ᾧ στρατεύεται, καὶ τὸν τριβοῦνον ἐρωτήσῃ εἰ τῇ ἀληθείᾳ ἐτελεύτησε· κἀκεῖνοι τῶν ἁγίων εὐαγγελίων προκειμένων ἐν ὑπομνήματι καταθῶνται αὐτὸν τελευτῆσαι, καὶ τὴν πρᾶξιν ἡ γυνὴ λαμβανέτω, καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν, μενέτω ἐνιαυτόν, καὶ τότε νομίμως γαμείτω. Εἰ δὲ παρὰ ταύτην τὴν διάταξιν γαμήσῃ, καὶ αὐτή, καὶ ὁ λαβὼν αὐτήν, ὡς μοιχοὶ τιμωροῦνται, καὶ δέκα λιτρῶν ποινὴν διδόασιν ᾧ εἶπον ἀποθανεῖν, καὶ ἔχει ἄδειαν εἰ βούλοιτο τὴν ἰδίαν ἀναλαβεῖν γαμετήν. Εἰ δὲ σχολάριος ἦν, παρὰ τῶν πριμάτων τῆς σχολῆς, καὶ τοῦ ἀκτουαρίου, ἡ λεχθεῖσα γινέσθω κατάθεσις· Εἰ δὲ φοιδεράτος, παρὰ τοῦ ὀπτίονος αὐτοῦ.

TEXTVS.

Quæ de repudiis tractat cxvij. Nouella, dicit, quòd ſi miles, vel ſcholaris, vel fœderatus, vel alius armatus agit in expeditione aliquot annis, expectet eum vxor, etiam ſi ab eo literas non acceperit: ſin autem autem audierit eum eſſe mortuū, ne nubat, niſi priùs per ſe, vel ſuos parentes, vel alium fide dignum, Priores & Chartularios numeri in quo militat, & Tribunum interrogauerit, an re vera ſit mortuus: & illi ſanctis Euangeliis propoſitis, in actis deponāt eum eſſe mortuum: & mulier actum accipiat, & poſtquam acceperit, annum maneat, & tunc nubat legitimè: ſin autem contra hoc præſcriptum nupſerit, & ipſa, & qui eam accepit, vt adulteri puniantur: ſin autem qui depoſuerunt, falſum dixiſſe conuicti ſunt, priuantur militia ſeu exauthorantur, & decem librarum pœnam pendunt ei quem mortuum eſſe dixerunt: & eſt in eius poteſtate propriam ſi velit vxorem accipere: Sin autem erat ſcholaris, à primis ſchola, & actuario, fiat dicta depoſitio: ſin autem fœderatus, ab ipſius optione.

Σχόλιον.

Ἡ περὶ διαζυγίου ριζ΄. νεαρὰ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, ἔστι κεφ. γ΄. τοῦ ζ΄. τίτ. τοῦ κη΄. βιβλίου, καὶ φησὶ τὴν γυναικῶν τῶν ὑπονοουσῶν τελευτῆσαι τοὺς ἀποδημοῦντας ἄνδρας στρατιώτας αὐτῶν, ὅσα συνοψίσθησαν εἰς τὸ κείμενον.

SCHOL. BALS. De repudiis cxvii. Imperatoris Iuſtiniani Nouella eſt cap. iii. tit. vii. lib. xxviii. Baſilicor. & dicit de mulieribus, maritos ſuos milites abſentes obiiſſe ſuſpicantibus, quæcunque in textu compendioſè ſunt propoſita.

Κεφάλαιον δ΄.

Περὶ τῶν διαζευγνυμένων, ἀποστόλων κανὼν ε΄. συνόδου Γάγγρας κανὼν ιδ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρβ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν πζ΄. Βασιλείου κανὼν θ΄. λε΄. μη΄. οζ΄.

CAP. IIII.

De iis qui ſeparantur, Apoſt. can. v. Syn. Gangr. canon xiiij. Syn. Carth. can. xxij. Syn. vi. canon lxxxvij. Baſil. canon ix. xxxv. xlviij. lxxvij.

Κείμενον.

Περὶ διαζεύξεως γάμου ἐν πολλοῖς τόποις ὁ πολιτικὸς διαλέγεται νόμος, καὶ μάλιστα βιβλίον κδ΄. τίτ. β΄. καὶ βιβλίον ε΄. τοῦ κώδικος τίτ. ιζ΄. καὶ ἐν τῇ περὶ γάμων νεαρᾷ φησί. τελειότερον δὲ ριζ΄. νεαρὰ ῥητῶς ἐκτιθεμένη τὰς αἰτίας, καθ᾽ ἃς ἡ γυνὴ ἢ ὁ ἀνὴρ δύναται ῥεπούδιον πέμπειν, καὶ τὴν προῖκα κερδαίνειν, τὴν δεσποτείαν αὐτῆς φυλάττων τοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ γάμου παισὶν εἴπερ εἰσίν· ἐὰν συνοιδέ τινας ἐπιβουλεύοντας τῇ βασιλείᾳ, καὶ τῷ ἰδίῳ μὴ φανερώσῃ ἀνδρί·

TEXTVS.

De matrimonij ſeparatione in multis locis ius ciuile, & maximè in lib. xxiiij. tit. ij. Digeſtorum, & libro v. Codicis, tit. xvij. & in Nouella de nuptiis: perfectiùs autem cxvij. Nouella, quæ cauſas rite exponit; propter quas maritus vel vxor poteſt repudiare & dotem lucrifacere, eius ſeruans dominium liberis ex eo matrimonio ſuſceptis, ſi modo ſint. Si ſciuerit aliquos Imperatori moliri inſidias, & ſuo marito non indicauerit.

Si eam adulterij accuſauerit, & probauerit: Si vllo modo vitæ mariti inſidias parauerit, vel cùm hoc alios moliri ſciuiſſet, ei non indicauerit. Si cum viris externis conuiuia agitet, vel vnà lauetur, nolente marito. Si eo nolente, maneat extra domum, non apud ſuos parentes, niſi ipſe abſque dictis cauſis eam extruſerit. Mulier autem mittit repudium, & donationē ante nuptias, lucratur, ſeruans dominium ſuis liberis, ſi modò vlli ſint: ſi Imperatori inſidias molitus ſit, vel cùm hoc alios moliri reſciuerit, vel per ſe, vel alium Imperatori non apparuerit. Si quouis modo vitæ ipſius inſidiatus fuerit, vel cùm fuiſſet conſcius, ei non reuelauerit, & non legibus vindicare conatus ſit. Si eius pudicitiæ, vt ipſa adulteraretur, inſidiatus ſit. Si maritus eam adulterij accuſauerit, nec probauerit. In his autem non ſolùm, ante nuptias donatione multatur, ſed etiam alia tertia parte ex aliis eius facultatibus, & ſubit pœnas quas condemnata mulier erat ſubitura. Si cum alia cohabitet in eadem domo, vel eadem ciuitate, & ab ipſa, vel per alium admonitus non abſtineat. Porrò autem in his quoque alteram donationis ante nuptias partem lucratur, ipſius dominium ſeruans filiis legitimis: Si ergo præter has cauſas repudiet Maritus, perdit donationē, & aliam eius tertiam partem: ſin autem mulier mittat iniuſtum libellum repudij, perdit dotem: & præterea in Monaſterium conicitur toto vitæ ſuæ tempore, & bona eius diuiduntur: & eius quidem filij octo vncias accipiūt: Monaſterium autem quatuor vncias: ſin autem non ſint filij, ſed parentes, qui repudio non conſenſerunt, ipſi quidem quatuor vncias accipiunt: Monaſterium autem octo: ſin autem conſenſerunt. Monaſterium totum accipit. Eadem etiam dici poſſunt in Marito qui iniuſtè repudiat, ex cxxvij. nouella, quæ dicit eſſe pœnas æquales iniuſtorum repudiorum: & maritum ſimiliter iis teneri quæ aduerſus vxorem conſtituta ſunt.

A ἐὰν αὐτῆς περὶ μοιχείας κατηγορήσῃ, καὶ ἀποδείξῃ· ἐὰν ἐν οἱῳδήποτε τρόπῳ τῇ ζωῇ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιβουλεύσῃ, ἢ τοῦτο ἑτέροις συγγινώσκουσα μὴ φανερώσῃ αὐτῷ· ἐὰν ἐξωτικοῖς ἀνδράσι συμποσιάζῃ, ἢ συλλούηται, μὴ βουλομένου τοῦ ἀνδρός· ἐὰν μὴ βουλομένου αὐτοῦ ἔξω τοῦ οἴκου μείνῃ παρὰ τοῖς γονεῦσιν αὐτῆς, εἰ μὴ αὐτὸς χωρὶς τῶν αἰτιῶν αὐτὴν ἐξωθήσῃ. ἡ δὲ γυνὴ στέλλει ῥεπούδιον, καὶ τὴν περὶ γάμου δωρεὰν κερδαίνει, τὴν δεσποτείαν φυλάττουσα, τοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ γάμου παισὶν εἴπερ εἰσίν· ἐὰν τι κατὰ τῆς βασιλείας βουλεύσῃ, ἢ τοῦτο συνειδὼς B ἑτέροις μὴ φανερώσῃ τῷ βασιλεῖ, δι᾽ ἑαυτοῦ ἢ δι᾽ ἑτέρου· ἐὰν ἐν οἱῳδήποτε τρόπῳ τῇ ζωῇ αὐτῆς ἐπιβουλεύσῃ, ἢ τοῦτο συνειδὼς ἑτέροις, μὴ φανερώσῃ αὐτῇ, καὶ σπουδάσῃ κατὰ νόμους ἐκδικῆσαι· ἐὰν τῇ σωφροσύνῃ αὐτῆς εἰς τὸ μοιχευθῆναι σπουδάσῃ ἐπιβουλεῦσαι· ἐὰν κατηγορήσας αὐτῆς ὁ ἀνὴρ ἐπὶ μοιχείας, μὴ ἀποδείξῃ. ἐπὶ τούτου δὲ οὐ μόνον τὴν περὶ γάμου δωρεὰν ὁ ἀνὴρ ζημιοῦται, ἀλλὰ καὶ ἕτερον τρίτον αὐτῆς ἐκ τῆς ἄλλης αὐτοῦ περιουσίας, καὶ τὰς τιμωρίας ὑφίσταται, ἃς ἔμελλεν γυνὴ καταδικαζομένη ὑφίστασθαι. ἐὰν ἑταίρᾳ συνοικῇ ἐν τῷ αὐτῷ C οἴκῳ, ἢ τῇ αὐτῇ πόλει, καὶ παρ᾽ αὐτῆς ἢ δι᾽ ἑτέρου ὑπομνησθεὶς μὴ ἀπόσχοιτο, καὶ ἐπὶ τούτου δὲ ἕτερον τρίτον μέρος τῆς περὶ γάμου δωρεᾶς κερδαίνει, καὶ αὐτοῦ τὴν δωρεὰν φυλάττουσα τοῖς ἐκ τοῦ γάμου παισίν. ἐὰν οὖν παρὰ ταύτας τὰς αἰτίας ὁ ἀνὴρ στέλλῃ ῥεπούδιον, ἀπόλλει τὴν δωρεάν, καὶ ἄλλο τρίτον μέρος αὐτῆς· Εἰ δὲ γυνὴ στέλλει ἄλογον ῥεπούδιον, ἀπόλλει τὴν προῖκα, καὶ πρὸς τούτοις μοναστηρίῳ ἐμβάλλεται πᾶσαν τὴν ζωὴν αὐτῆς, καὶ τὰ πράγματα αὐτῆς διαιρεῖται· καὶ οἱ μὲν παῖδες λαμβάνουσιν οὐγγίας η΄. τὸ δὲ μο- D ναστήριον οὐγγίας δ΄. Εἰ δὲ οὐκ εἰσὶ παῖδες, ἀλλὰ γονεῖς, μὴ συναινέσαντες τῷ ῥεπουδίῳ, αὐτοὶ μὲν λαμβάνουσιν οὐγγίας δ΄. τὸ δὲ μοναστήριον η΄· Εἰ δὲ συνῄνεσαν, ὅλην τὴν οὐσίαν τὸ μοναστήριον λαμβάνει. δυνατὸν δὲ ταῦτα λέγειν καὶ ἐπὶ ἀνδρὸς ἀλόγως ῥεπουδιατεύοντος ἐκ τῆς ρκζ΄. νεαρᾶς, λεγούσης ἴσας εἶναι τὰς τῶν ἀλόγων ῥεπουδίων, καὶ τὸν ἄνδρα ὁμοίως ὑποκεῖσθαι τοῖς κατὰ γυναικὸς ὁρισθεῖσι.

SCHOL. BALS. Titulus ij. lib. xxv. digeſt. eſt in tit. xj. lib. Baſil. xxviij. Titulus verò xvij. lib. v. cod. poſitus eſt in cap. x. tit. vij. lib. xxviij.

Σχόλιον.

Ο β΄. τίτ. τοῦ κέ. βιβλίου τῶν διγέστ. κεῖται εἰς τὸν ιά. τίτ. τοῦ κή. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ ὁ ιζ΄. τίτ. τοῦ έ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐτέθη εἰς κεφ. ί. τοῦ ζ΄. τίτ. τοῦ κή. βιβλίου

τῶν βασιλικῶν, καὶ ἡ ριζ΄. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ A ἐτέθη ὡς πολλάκις εἴπομεν, εἰς βιβλίον κη΄. τίτ. ζ΄. κεφ. α΄. οὕτως ἔχουσα ἐν μέρει ὡς συνωψίσθη εἰς τὸ κείμενον. ἡ δὲ περὶ γάμων κβ΄. νεαρὰ ἐτέθη εἰς βιβλίον κη΄. τίτ. ιδ΄. καὶ τίτ. δ΄. τὸ τῆς ρκζ΄. νεαρᾶς κεφ. τὸ περὶ ῥεπουδίου διαλεγόμενον οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, ἀλλ' ἐδέχθη μᾶλλον τὸ ιγ΄. κεφ. τῆς ρλδ΄. νεαρᾶς, καὶ ἔστι κεφ. δ΄. τοῦ ζ΄. τίτ. τοῦ κη΄. βιβλίου, καὶ λέγει ἴσας εἶναι τὰς ποινὰς τῶν ἀλόγων ῥεπουδίων, καὶ ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσι.

Κείμενον. B

Ἀζημίως δὲ λύεται γάμος ἐὰν ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τριετίᾳ μετὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ γάμου, μὴ δυνηθῇ τῇ γαμετῇ συγγίνεσθαι, καὶ διὰ τὸ μονάσαι, καὶ ἐὰν ὁ ἀνὴρ αἰχμάλωτος γένηται, καὶ ἄδηλον, ἐπεὶ πενταετίᾳ μείνῃ, εἰ ζῇ.

Σχόλιον.

Τὸ δ΄. κεφ. τῆς κβ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς ἐν τῷ ζ΄. τίτ. τοῦ κη΄. βιβλίου κείμενόν φησι· ταῖς δὲ εἰρημέναις αἰτίαις συνείδομεν καὶ ταύτας ὀνόμασι προσθεῖναι ἐξ ὧν τοὺς γάμους ἔξεστι δίχα ποινῆς διαλύειν. καὶ αὐτίκα ἐπιφέρει καὶ τὰς αἰτίας, τὴν τῆς ἀσκήσεως δηλαδή, τὴν ἐπὶ τριετίᾳ ἀσυνάπτον ὁμοζωΐαν, καὶ τὴν C τῆς αἰχμαλωσίας. πλὴν ἀπὸ μὲν τῶν δύο αἰτιῶν χωρὶς ποινῆς καὶ οἱασδήτινος φησὶ λύεσθαι τὸ συνοικέσιον. ἀπὸ δὲ τοῦ μονάσαι θάτερον τῶν ὁμοζύγων, φησὶ ταῦτα. τηνικαῦτα γὰρ κελεύομεν παρρησίαν εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ πρὸς τὰ κάλλιω μεθισταμένοις, διαλύειν τὸ συνοικέσιον, καὶ ἀναχωρεῖν μετά τινος βραχείας ἀπολελειμμένης τῷ καταλελειμμένῳ παραμυθίας. ὅπερ γὰρ ἂν συμφωνήσαιεν οἱ συμβάλλοντες ἀπὸ τελευτῆς γίνεσθαι κέρδος, τοῦτο D ἔχειν δεῖ τὸν καταλελειμμένον παρὰ θατέρου, εἴτε ἀνήρ, εἴτε γυνὴ καθεστήκει. διότι καὶ οὗτος τό γε ἐπὶ τῷ συνοικήσαντι, δοκεῖ τελευτᾶν, ἑτέραν ἀνθ' ἑτέρας βίου πορείαν ἑλόμενος. ἀλλὰ καὶ ρκγ΄. Ἰουστινιανοῦ νεαρά, ἤτοι τὸ η΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ δ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, παρακελεύεται τὸν ἐν τῷ κόσμῳ περιλειφθέντα ἐκ τῶν ὁμοζύγων, λαμβάνειν ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ ἀποκαρέντος, εἴ τι ἐκ τῆς προτελευτῆς τούτου ἀπὸ συμφώνου ἔμελλε προσαρμόσαι αὐτῷ, ὅπερ καὶ βραχείαν παραμυθίαν ἐκάλεσεν ἡ κβ΄. νεαρὰ

Baſil. Iuſtiniani autẽ nouella cxvij. poſita eſt (vt ſæpius diximus) in lib. xxviij. tit. vij. cap. j. quæ ſic pro parte habet, vt in textu compendioſè propoſitum eſt. De nuptiis nouella xxii. poſita eſt in lib. xxviii. tit iiij. & xiiii. Quod *verò* nouellæ cxxvii. caput de repudiis diſſerit, non eſt poſitum in Baſil. ſed magis approbatum eſt cap. 13. nouellæ cxxxiiii. quod cap. iiii. tit. vii. lib. xxviii. eſt, ac temerariorum repudiorum in vtraque parte æquales eſſe pœnas dicit.

Textvs.

Soluitur autem impune matrimonium, ſi vir poſt triennium ab inito matrimonio non poſſit coire cum vxore, & ſi Monachus alteruter factus ſit, & ſi maritus in captiuitatem abductus ſit, & incertum ſit poſtquam quinquennio manſerit, an viuat.

Schol. Bals. Cap. iiij. libri xxii. Iuſtiniani nouellæ: in ſeptimo tit. xxviij. libri dicit: Dictis cauſis eas quoque nominatim adiiciendas intelligimus, ex quibus licet matrimonia impune diſſoluere, cauſam C ſcilicet exercitationis ſeu religionis, triennalem vitæ conſuetudinem, in qua coire non potuerint, & cauſam captiuitatis. Sed ex duabus quidem cauſis, ſine pœna, & abſque vllius rei datione dicit ſolui cõiugium. De eo autem quòd pars alterutra ingrediatur Monaſterium, hæc dicit; Tunc enim iubemus viro & vxori ad meliora tranſeuntibus diſſoluere coniugium, & ſecedere, cum aliqua breui relicta ei qui relictus eſt, conſolatione. De quo enim lucro conſenſe-D rint ij qui conueniunt in caſum mortis, oportet eum qui relictus eſt, ab altero id habere, ſiue ſit maritus, ſiue vxor, eo quòd is, quod ad coniugem attinet, videatur eſſe mortuus, cùm aliud vitæ iter ingrediatur. Sed etiam cxxiii. Iuſtiniani Nouella, ſeu viii. caput permittit, iv. lib. Baſil. Iubet eum ex cõiugibus qui in mũdo relictus eſt, ex parte quæ tõſa eſt, accipere, ſiquid ex conuentione per eius mortẽ erat ad eum rediturum: quod etiam breuem conſolationẽ nominauit xxii. Nouella,

quæ omnino reſpexit ad pœnam, quæ ex aliis cauſis data eſt. Quod enim datur ex conuentione, ne pœna quidem exiſtimatur. Et hæc quidem ita habent. Quæro autem, cùm cxvij. Imperatoris Domini Leonis Philoſophi nouella dicat, ex mariti tonſura non debere dari mulieri ὑπόβολον: & xxii. Imperatoris Iuſtiniani Nouella definiat ea quæ ſuperiùs ſcripta ſunt, exigétne mulier aliquid à marito qui tondetur, nomine donationis propter nuptias, an non? Solutio. Antiquitus quidem non dabatur ex conuentione donatio propter nuptias, ſed ex lege. Si mulier enim dabat aliquid dotis nomine, maritus quoq; cogebatur dare tantam quantitatem in communes facultates. Vnde etiam Græcè nominatum eſt ὑπόβολον, id eſt, oppoſitio, & tanquam contraria obligatio. Hoc autem ſublatum eſt, & hodie non dat maritus eiuſmodi ὑπόβολον. Sed dat ex cõuentione aliquam partem, quantum ſcilicet dare mulieri, ſi prior decedat, conuenerit: ſin autem non conuenerit aliquid dare, pro ὑποβόλῳ non cogetur aliquid dare. Exiſtimo autem quòd Nouella quidem Imperatoris Domini Leonis Philoſophi dicit de ὑποβόλῳ quod ex lege antiqua agnoſcebatur, & neceſſariò dabatur: Imperatoris autem Iuſtiniani Nouella, de lucro quod dabatur ex conuentione, ſi alteruter prior deceſſiſſet. Quantitatem ergo, quam ex vnius ex coniugibus morte præcedente dari conuenit ei qui ſuperſtes fuerit, exiget is qui in vita relictus eſt poſt alterius tonſuram, qualiſcunque ea ſit, & quomodocunque vocetur. & euenit, vt ſi tonſa fuerit mulier, vir eo modo exigat quantitatem quam dari conuenerit ſuperſtiti, ſi alteruter prædeceſſerit, etiamſi abuſiuè appelletur ὑπόβολον.

TEXTVS.

Ex conſenſu autem per conuentionem coniuges poſſe ſoluere matrimonium, nuper quidem dictum fuerat: ſublatum eſt autem ab cxvij. Nouella: & rurſus à Iuſtino Imperatore renouatum eſt. Et Maritus qui ſine cauſa uxorem indotatam eiicit, dat ei quartam partem ſuorum bonorum purè. Sin autẽ euenerit vt ſint plures quã tres filij, nõ quartã partẽ, ſed vnius filij portionẽ accipit.

A πάντως πρὸς τὴν ἐκ τῶν ἑτέρων αἰτιῶν διδομένην ποινὴν ἀποβλέψασα. τὸ γὰρ ἀπὸ συμφώνου οὐδὲ ποινὴ λέγεται. καὶ ταῦτα μὲν ἔχουσιν οὕτω. ἐρωτῶ δὲ, τῆς ριζ΄. νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου λεγούσης, ἐξ ἀποκάρσεως τοῦ ἀνδρὸς μὴ δίδοσθαι ὑπόβολον τῇ γυναικί· καὶ τῆς ρβ΄. νεαρᾶς τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ διοριζομένης τὰ γραφέντα ἄνωθεν, ἀπαιτηθήσεταί τι παρὰ τῆς γυναικὸς χάριν ὑποβόλου ἐκ τοῦ ἀποκαρέντος ἀνδρὸς, ἢ οὔ; τὸ παλαιὸν οὐκ ἀπὸ συμφώνου ἐδίδοτο τὸ ὑπόβολον ἀλλὰ ἀπὸ B τοῦ νόμου. εἴ τι γὰρ ἡ γυνὴ ἐδίδου χάριν προικὸς, τοσοῦτον καὶ ὁ ἀνὴρ ὑποβάλλειν ποσὸν εἰς τὴν κοινὴν περιουσίαν ἠναγκάζετο, ὅθεν καὶ ὑπόβολον ὠνομάσθη. τοῦτο δὲ ἀνῃρέθη καὶ σήμερον τοιοῦτον ὑπόβολον ὁ ἀνὴρ οὐ δίδωσιν, ἀλλὰ ἀπὸ συμφώνου δίδωσί τι μέρος ὅσον συμφωνήσῃ ἐκ προτελευτῆς τῇ γυναικί. εἰ δὲ μὴ συμφωνήσῃ δοῦναί τι ὑπὲρ ὑποβόλου, οὐκ ἀναγκασθήσεται δοῦναί τι. νομίζω οὖν ὅτι ἡ μὲν νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ C ὑποβόλου φησὶ τοῦ ἐκ τοῦ παλαιοῦ νόμου ἐπιγινωσκομένου, καὶ ἐξ ἀνάγκης διδομένου. ἡ δὲ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ περὶ τοῦ κέρδους τοῦ ἐκ προτελευτῆς κατὰ τὸ σύμφωνον διδομένου. τὸ γοῦν ἐκ προτελευτῆς ἑνὸς τῶν ὁμοζύγων συμφωνηθὲν δίδοσθαι ποσὸν πρὸς τὸν ἐναπομείναντα, ἀπαιτήσει μετὰ τὴν ἐκ τοῦ ἑτέρου ἀπόκαρσιν, ὁ εἰς τὸν βίον περιληφθεὶς, οἷον ἂν καὶ ἔστι, καὶ ὅπως ἂν καλεῖται. καὶ συμβαίνει τοιούτῳ τρόπῳ ἐὰν ἀποκαρῇ ἡ γυνὴ, ἀπαιτεῖν τὸν ἄνδρα τὸ ἐκ προτελευτῆς ἐκείνῳ συμφωνηθὲν δοθῆναι τῷ περιόντι ποσὸν, κἂν ὑπόβολον καλεῖ- D ται καταχρηστικῶς.

Κείμενον.

Τὸ δὲ κατὰ συναίνεσιν πρὸς τὸ συμφωνούμενον λύειν τὸν γάμον, εἴρηται μὲν πρώην, ἀνῃρέθη δὲ ἐκ τῆς εἰρημένης ριζ΄. νεαρᾶς, αὖθις καὶ ἀνεκαινίσθη ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ βασιλέως. καὶ τὴν ἄπροικον γαμετὴν ὁ ἀνὴρ ἀναλόγως ἐκβάλλων, δίδωσιν αὐτῇ τὸ δ΄ μοῖρον τῆς περιουσίας αὐτοῦ τῆς καθαρᾶς· εἰ δὲ συμβῇ πλείονας εἶναι παῖδας τῶν τριῶν, οὐ τὸ τέταρτον, ἀλλὰ παιδὸς ἑνὸς ἀναλογίαν λαμβάνει.

οὐ δύναται τὸ διδόμενον αὐτῇ ὑπερβαίνειν τὰς A
ρ'. τῆς χρυσίου λίτρας. Οὐκ ὑπόκειται δὲ τούτοις ἡ ἄπροικος γυνὴ ἀλόγως τοῦ ἀνδρὸς ἀναχωροῦσα, ὡς ἡ αὐτὴ ριζ'. νεαρά.

Σχόλιον.

Η θ'. διάτ. τοῦ ιζ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος διεξέρχεται κατὰ συναίρεσιν λύεσθαι τὸν γάμον· ἥτις οὐ κεῖται εἰς τὰ βασιλικά· ἀλλ' οὐδὲ τὸ τῆς ριζ'. νεαρᾶς κεφ. τὸ ἀναιροῦν τὰς κατὰ συναίρεσιν λύσεις τοῦ γάμου, ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἀλλ' ἀντὶ τούτων ἐτέθη ιγ'. κεφ. τῆς ρλδ'. νεαρᾶς. ὅπερ ἐστὶ κεφ. δ'. τοῦ ζ'. τίτ. τοῦ κη'. βιβλίου, B ἰσοδυναμοῦν τῇ ριζ'. νεαρᾷ. ἡ νομοθεσία τοῦ βασιλέως Ιουστίνου ἐστὶ νεαρὰ Ιουστινιανοῦ ρμ'. ἥτις οὐδὲ ὅλως ἐτέθη εἰς βασιλικά. καὶ τὸ τὴν ἄπροικον γαμετὴν λαμβάνειν τὸ τῆς ἀνδρώας περιουσίας ἐκ τοῦ ἀλόγως ῥεπουδιάσαντος αὐτὴν, μέρος ἐστὶ τῆς ριζ'. νεαρᾶς τοῦ βασιλέως Ιουστινιανοῦ. πλὴν οὐδὲ τοῦτο ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Κείμενον.

Τοσοῦτον δὲ ἀκώλυτόν ἐστιν ἡ τῶν γάμων διάλυσις, ὅτι εἴρηται βιβλίῳ μέ. τίτ. α'. διάτ. ιθ'. ὡς ἐάν τις τῶν συνοικούντων ὁμολογήσῃ ποινὴν ἐκ C τοῦ περὶ αἰτίας αὐτοῦ λυθῆναι τὸν γάμον, οὐκ ἔρρωται· ἀρκεῖ γὰρ ἡ τῷ νόμῳ ἐπὶ τῶν τοιούτων ὡρισμένη ποινή· εἰ μὴ ἄρα καὶ ἡ ἐπερώτησις τοσαύτην περιέχει. καὶ διάτ. ρλδ'. τοῦ αὐτοῦ τίτλου, ὅτι οὐ καλῶς ἐπερωτῶ τινα ποινὴν, ἐκ τοῦ μὴ γαμηθῆναί μοι. οὔτε μὴν τὴν ἤδη γαμηθεῖσάν μοι ποινὴν ἐπερωτᾶν δύναμαι, ἐὰν λύσῃ τὸν γάμον· τὰ αὐτὰ καὶ περὶ γυναικὸς ἐπερωτώσης τὸν ἄνδρα. καὶ βιβ. η'. τοῦ κώδικος τίτ. λη'. διάτ. β'. ὅτι ἀνισχυρῶς τις πακτεύει, μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ λῦσαι τὸν γάμον, καὶ οὐκ ἔρρωται ἡ ἐπὶ τούτῳ ἐπερωτηθεῖσα ποινή. D

Σχόλιον.

Τὸ ιθ'. διάταγμα τοῦ α'. τίτλου τοῦ μέ. βιβλίου τῶν διατάξ. ἐστὶ κεφάλαιον ιη'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ μγ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον. ἔστι δὲ ἀνίσχυρος ἡ ἐπερωτωμένη ποινὴ ἐκ τοῦ περὶ αἰτίας τινὸς τῶν συνοικούντων λυθῆναι τὸν γάμον, ἵνα μὴ ἰδιωτικοῖς πάκτοις ἀναιρῆται ἡ δημόσιος ποινή. ζήτει καὶ βιβλίον κθ'. τοῦ ε'. κεφαλ. καὶ τίτλον ς'. τοῦ μγ'. βιβλίου κεφ. β'. καὶ θέμα γ'. τοῦ ϛζ'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ ρλδ'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου, καὶ θέμα β'. τοῦ ρκά.

Non poteſt autem, quod ei datur, excedere c. libras auri. Iis autem non eſt obnoxia mulier indotata, quæ ſine cauſa à marito recedit, vt ipſa cxvii. Nouella tradit.

SCHOL. BALS. Ix. conſtitutio xvij. tit. v. libri Cod. ſtatuit, ex conſenſu poſſe ſolui matrimonium: quæ non eſt ſita in Baſilic. Sed nec cxvii. nouellæ caput, quod tollit ſolutiones matrimoniorum quæ fiebant per conſenſum, , poſitum eſt in Baſilic. Sed pro eo poſitum eſt xiii. cap. xxxiiii. nouellæ: quod eſt iiii. cap. vii. tit. xxviii. lib. Baſilic. quod æquiualet cxvii. Imper. Iuſtini Nouellæ. Eſt autem Iuſtiniani cxl. nouella, quæ non eſt omnino ſita in Baſilicis: & quòd mulier indotata accipiat quartam partem facultatum Mariti, quoniam ipſe eam ſine cauſa repudiauerit, pars eſt cxvij. Imperatoris Iuſtin. nouellæ. Sed ne hoc quidem ſitum eſt in Baſilicis.

TEXTVS.

Adeò autem prohiberi non poteſt matrimoniorum diſſolutio, vt dicat liber xlv. titul. i. capit. xviiij. quòd ſi quis eorum qui cohabitant, pœnam promiſerit, ſi ſine cauſa ſolutum ſit matrimonium, non valet. Sufficit enim in iis pœna legibus conſtituta, niſi eam etiam continet ſtipulatio. Et cap. cxxxiiij. eiuſdem tit. quòd non rectè ſtipulor pœnam, ſi qua mihi non nupſerit. Sed nec ab ea quæ mihi nupſit, poſſum pœnã ſtipulari, ſi matrimonium ſoluerit. Eadem etiam de muliere, quæ à marito ſtipulatur. Et liber viij. Cod. tit. xxx. cap. ij. quòd quis inutiliter paciſcitur ne non liceat matrimonium ſoluere: nec valet pœna, quæ eo nomine in ſtipulationem deducta eſt.

SCHOL. BALS. Digeſtum xix. tit. lib. xlv. Digeſt. eſt caput xviij. tit. j. lib. xliij. Baſilic. quod ſic habet. Irrita eſt autem ſtipulatione conſtituta pœna, ſi culpa alterius coniugum diuortium factum fuerit, vt ne priuatorum hominum pactis pœna publica perimatur. Quæras etiam lib. xxix. tit. v. cap. v. & tit. vj. lib. xliij. cap. ij. & thema iij. cap. xcvij. tit. 1. lib. xliij. & thema i. cap. cxxxiiij. eiuſdem libri & tituli, & thema ij. cap. cxxi.

& lib. ii. tit. ii. cap. ccxliij. & lib. xxviij.tit.vii. cap.vii.viij. ix. Digeſt. cxxxiiij. tit. i. lib. xliij. Baſilic.quod habet quemadmodum in textu ſcriptum eſt. Adſcripſit autem Chumnus extra illud ſcholiū quod interpretatur caput, & quod docet,quando ea quæ nuptiarum gratia facta ſunt ſtipulationum vincula, literis mandata, debent valere, & quando non. Tu autem ei ſcholio ne mētem adhibueris: ſed nota quòd obligatoria inſtrumenta conſcripta,quę fiunt de matrimoniis,ſiquidem fiunt ab iis ſolis qui ſunt coniungendi matrimonio,ſunt inualida, quod attinet ad petendam pœnam ſi contrauentum fuerit. Sin autem etiam ab aliquibus aliis, valent, & eo quòd aliqua de cauſa non ſit factum matrimonium eorum qui erant iungendi matrimonio, petitur pœna ab eo qui interrogatus promiſit ſe effecturum vt fieret matrimonium: & in his quidem conſiſtit ius ciuile. Scias autem ſæpe eſſe quæſitum,an qui obligatoria inſtrumenta de matrimonio cum aliqua muliere contrahendo in ſcriptis dederit, vel etiam inſtrumenta ſpōſaliorum, quę non poſſunt cōſiſtere poſtquam illa ſtipulationum vincula & ſponſaliorum inſtrumenta infirmata & abrogata fuerint, poſſit aliam vxorem ducere, & in preſbyteri locū promoueri. Tu ergo dic, quòd ſi perſona quidem, quæ ei qui ſacerdos futurus erat, deſponſa fuerat, poſt ſcriptorum infirmationem ſextum annum exceſſerit, non ſinetur qui ea ſcripta edidit, vel etiam iniuſta ſponſalia, cum alia muliere coniungi, & ſic fieri ſacerdos, vt qui propter cupiditatem bigamus reputetur, & quòd eſſet fœmina eiuſmodi vt in eam amor caderet. Sin autem ea perſona eſſet minor ſex annis, quando pacta conuenta abrogata ſunt, is rectè alteri mulieri coniungetur, & tunc fiet ſacerdos. Confirma autem hoc etiam ex Nouella imperatoris Domini Alexij Comneni, quæ ſtatuit non poſſe ſolui legitima ſponſalia, & iubet vt ſi fortè ea ſoluta ſint, vt pote legiti-

A κεφ. καὶ βιβλ. β'. τίτλ. β. κεφ. σμγ'. καὶ βιβλ. κή. τίτλ. ζ'. κεφ. ζ'. ή. θ'. τὸ ρλδ'. διγέστ. τοῦ ά. τίτλου τοῦ μέ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη. παρεγράψατο δὲ ὁ Χοῦμνος ἔξωθεν σχόλιον ἑρμηνεῦον τάχα τὸ κεφάλαιον, καὶ διδάσκον πότε τὰ χάριν μελλόντος γάμου γινόμενα δεσμωτικὰ ἔγγραφα ὀφείλουσιν ἔχειν τὸ ἐνεργὸν, καὶ πότε ἀπρακτεῖν· σὺ δὲ τῷ τοιούτῳ σχολίῳ μὴ προσέχῃς, ἀλλὰ σημείωσαι ἐκ τοῦ τοιούτου κεφαλαίου ὅτι τὰ περὶ γάμων δεσμωτικὰ ἔγγραφα, εἰ μὲν περὶ μό-

B νων τῶν μελλόντων συναφθῆναι γεγόνασιν, εἰσὶν ἀΐσχυρα, ὅσον εἰς τὸ ποινὴν ἐκ παραβασίας τούτων ἀπαιτηθῆναι. Εἰ δὲ καὶ παρ' ἑτέρων τινῶν, ἔχουσι τὸ ἰσχυρὸν, καὶ ἐκ τοῦ μὴ γενέσθαι τὸν γάμον ἐξ αἰτίας τινὸς μελλοζύγων, ἀπαιτεῖται τὸ πρόστιμον ἐκ τοῦ ἐπερωτηθέντος παρασκευάζειν αὐτὸν ποιῆσαι γάμον. ζήτει καὶ τὸν Παλαιὸν τοῦ ά. κεφαλ. τοῦ ά. τίτλου τοῦ κή. βιβλίου καὶ κεφαλ. ιδ'. ιέ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου. ἡ δὲ β'. διάταξις τοῦ λή τίτλου καὶ ή. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφάλ. β'. τοῦ ϛ'. τίτλου τοῦ μγ'. βιβλ. οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη· καὶ τὰ μὲν τοῦ πολιτικοῦ νόμου ἐν τούτοις. γίνωσκε

C δὲ ὅτι πολλάκις ἐζητήθη εἰ δύναται ὁ δεσμωτικὰ τοιαῦτα περὶ γάμον θέμενος μετά τινος γυναικὸς ἔγγραφα, ἢ καὶ γαμήλια ἐπὶ μνηστείᾳ, ἀσύστατα μετὰ τὸ ἀθετῆσαι τὰ δεσμωτικὰ ἔγγραφα, ἢ τὴν παράνομον μνηστείαν, λαβεῖν ἑτέραν γυναῖκα, καὶ εἰς πρεσβυτέρου τόπον ἀναχθῆναι. σὺ γοῦν εἰπὲ ὡς εἰ μὲν τὸ πρόσωπον τὸ κατεγγυηθὲν τῷ θέλοντι ἱερωθῆναι, μετὰ τὴν ἀθέτησιν τῶν ἐγγράφων ὑπερέβη τὸν ἕκτον χρόνον, οὐ παραχωρηθήσεται ὁ τὰ ἔγγραφα ἐκθέμενος, ἢ καὶ τὴν παράνομον μνηστείαν, ἑτέ-

D ρᾳ συναφθῆναι γυναικὶ, καὶ οὕτως ἱερωθῆναι, ὡς δίγαμος λογιζόμενος διὰ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ διὰ τὸ εἶναι δεκτικὴν ἔρωτος τὴν γυναῖκα. Εἰ δὲ ἧττον τῶν ἓξ χρόνων ἦν τὸ τοιοῦτον πρόσωπον ὅτε ἡ ἀθέτησις τῶν συμφώνων ἐγένετο, ἐνδυνάμως καὶ ἑτέρᾳ γυναικὶ ὁ τοιοῦτος συζευχθήσεται, καὶ ἔκτοτε ἱερωθήσεται. κατασκεύασον δὲ ταῦτα καὶ ἀπὸ τῆς νεαρᾶς νομοθεσίας τοῦ βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ τῆς διαγορευούσης ἀλύτους εἶναι τὰς μνηστείας ἐννόμους οὔσας, καὶ παρακελευομένης κἂν τύχῃ λυθῆναι μνηστείαν, ὡς μὴ κατὰ τοὺς νενομισμένους

χρόνοις γεγενημένων, μὴ ἔχειν ἐπὶ ἀδείας τὰ κεκωλυμένα συγγενικὰ πρόσωπα τῶν παρανόμως μνηστευθέντων, πρὸς γάμου κοινωνίαν συνάπτεσθαι. καὶ ἀνάγνωθι τὴν τοιαύτην νεαρὰν καταστρωθεῖσαν εἰς τὸ β'. κεφάλ. τοῦ παρόντος τίτλου.

Κεφάλαιον έ.

Περὶ πορνείας, μοιχείας, καὶ φθορᾶς, καὶ ἀρρενοκοιτίας, ἀποστόλων κανὼν ξά. συνόδου Αγκύρας κανὼν ή. συνόδου Νεοκαισαρείας, κανὼν ά. συνόδου ς'. κανὼν πς'. πζ'. Βασιλείου, κανὼν ζ'. ή. κά. κβ'. κέ. κς'. λ'. λδ'. λζ'. μθ'. μή. νθ'. ξβ'. οζ'. Γρηγορείου Νύσσης κανὼν γ'.

Κείμενον.

Περὶ φθορᾶς, μοιχείας, καὶ ἀρρενοκοιτίας, διαλαμβάνει ὁ νόμος, βιβλίου θ'. τοῦ κώδικος τίτ. θ'. καὶ βιβλίου μή. τίτ. έ. κεφαλικὴν τοῖς αὐτὰ πλημμελοῦσιν ἐπάγων τιμωρίαν. ἔνθα εἴρηται ὅτι ὁ μοιχικὸς, οὐ μόνον ἐπὶ φθορᾷ νομίμου γαμετῆς κινεῖται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀσυστάτου καὶ ἀθεμίτου γάμου, καὶ μνηστείας, καὶ παλλακισμοῦ.

Σχόλιον.

Ο θ'. τίτλος τοῦ θ'. βιβλίου τοῦ Κώδικος κεῖται εἰς κεφάλαιον μζ'. τοῦ λζ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλ. τῶν βασιλικῶν, καὶ ὁ έ. τίτλος τοῦ μή. βιβλίου τῶν διγέστων. κεῖται εἰς γ'. κεφάλ. τοῦ λζ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλ. καὶ ἀνάγνωθι διάφορα κεφάλαια τοῦ τοιούτου τίτλου διδάσκοντα τοιαῦτα πολλὰ, οἷα συνωψίσθησαν εἰς τὸ κείμενον. τὸ μέν τοι κεφαλικῶς τιμωρεῖσθαι τοὺς μοιχοὺς ἢ τοὺς ἀρρενοκοίτας ἢ τοὺς φθορεῖς, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, ἀλλά φησι τὸ ογ'. κεφάλαιον τοῦ ῥηθέντος λζ'. τίτλου, οἱ μοιχοὶ τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ῥινοκοπείσθωσαν. οἱ δὲ μέσοι καὶ ὑπουργοὶ τῷ τοιούτῳ ἀσεβήματι γεγονότες, τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι διηνεκῶς ἐξοριζέσθωσαν. ἡ δὲ ρλδ'. νεαρὰ τοῦ βασιλέως Ιουστινιανοῦ, ἤγουν τὸ ιβ'. κεφάλαιον αὐτῆς ὅπερ ἐτέθη εἰς τὸν ζ'. τίτλον τοῦ κή. βιβλίου, φησὶ περὶ ἀρχαὶ ταῦτα· Εἰ περὶ μοιχείας ὁ ἀνὴρ νομίσει δύνασθαι τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν ἐλεγχθῆναι, προσήκει τὸν ἄνδρα πρότερον ἐγγράφεσθαι τὴν γυναῖκα ἢ καὶ τὸν μοιχὸν, καὶ εἴπερ τὸ τῆς μοιχείας ἔγκλημα φανερῶς ἀποδειχθείη, τηνικαῦτα διαζυγίου πεμπομένου, κελεύομεν ἐκείνας τὰς ποινὰς τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐπάγεσθαι, ἃς οἱ νόμοι διατυποῦσι· κἀκείνων τὰς νομίμους ὑπομενόντων ποινὰς, οἵ τινες μέσοι ἢ

A mis temporibus nō facta, non poſſint prohibitæ cognatæ perſonæ eorum qui contra leges coniuncti fuerant, matrimonio coniungi. Lege eam Nouellam ſitam in ij. cap. præſentis tituli.

CAP. V.

De fornicatione, adulterio, & maſculorum concubitu, Apoſt. canon lxi. Syn. Ancyr. canon viij. Syn. vi. can. lxxxvi. lxxxvij. Baſil. can. vij. xviij. xxi. xxv. xxvi. xxx. xxxiiij. xxxvij. xxxix. xlviij lviij. lix. lxij. lxxij. Greg. Nyſſ. can. iij.

TEXTVS.

B *De ſtupro, & adulterio, & maſculorum concubitu, tractat ius ciuile in libro ix. Cod. tit. viij. capitale ſupplicium iis qui ea perpetrant, inferens. Vbi dicitur, quòd adulterium non ſolùm propter legitimæ vxori ſtuprum allatum, ſed etiam ſi id fiat in illegitimo, & quod non poteſt conſiſtere, matrimonio, & concubitu.*

SCHOL. BALS. Titulus nonus lib. ix. Codicis poſitus eſt in ca. xlvij. tit. xxxvij. libri Baſilic. lx. & tit. v. lib. Digeſt. xlviij. poſitus eſt in cap. iij. tit. xxxvii. eiuſdem lx. libri, cu-
C ius tituli diuerſa capita legas, quæ multa iſtiuſmodi docent, cuiuſmodi compendioſè ſunt propoſita. Verùm capitali ſupplicio puniri adulteros, pædicones, & qui ſtuprum admiſerunt, non eſt ſitum in Baſilicis, ſed dicit lxxiij. caput dicti xxxvii. tit. Adulteri verò verberētur, ac tōdeantur, naréſq; eis amputentur. Ii verò qui interuenerunt, quorúmq; opera ac miniſterio ſcelus hoc admiſſū eſt, verberentur, ac tondeantur, perpetuóque exulent. Nouella autem Imperatoris Iuſtiniani cxxxiiij. ſiue eius xij. caput, quod in vii. tit. ſitum eſt xxviii. lib. dicit in principio: Si vir
D exiſtimet ſuam vxorē poſſe conuinci adulterij, oportet virum ſuam priùs vxorem inſcribere, aut etiam contra adulterū: & ſi adulterij crimen apertè oſtenſum fuerit, tunc miſſo diuortij libello iubemus eas pœnas peccatoribus infligi, quas leges cōſtituunt, illis quoque pœnas legitimas ſuſtinentibus, quorū interueniente ope-

ra ac miniſterio hoc ſcelus factũ eſt. Ex facultatibus autẽ adulteri, ſi habet vxorẽ, dotem & ante nuptias donationẽ, ei ſeruari: vel eam partẽ quę noſtra lege datur, ſi nõ dotalia inſtrumẽta cõſecuta ſint, reliquas autẽ eius facultates, ſi ſint quidem aſcendẽtes vel deſcendẽtes, eos vſq; ad tertium gradum, cõuenienter ſuis ordinibus & gradibus accipere. Si autẽ nõ ſunt eis aſcendentes aut deſcendẽtes, eas fiſco applicari iubemus: Mulierẽ autem adulteratã, competentibus pœnis ſubiectam in Monaſteriũ inijci: & deinceps quæcunque in compendium contraxit Patriarcha. Legas verò etiam Nouellam Imperatoris D. Leonis Philoſophi xxxij. quæ quid adultero & adulterę fieri debeat, ſtatuit. Proinde de inceſtis & nefariis nuptiis dicit lxxvj. ca. xxxvij. tit. lx. lib. Qui miſcentur cum conſanguineis, ſiue parentes cum filiis, ſiue filij cum parentibus, ſiue fratres cum ſororibus, gladio puniantur. Qui autem in alio gradu cognationis inter ſe commiſcentur, ſcilicet pater cum vxore filij, vel filius cum vxore patris ſeu cum nouerca, vel vitricus cum priuigna, vel frater cũ vxore fratris, vel auunculus cũ conſobrina, vel cum duabus ſororibus, vel qui cum matre externa eiúſque filia ſciens rem habet, ij verberentur, & nares eis amputentur, vnà cum iis cum quibus rem habuerunt. Similiter & caput lxxvij. Qui matrimonio coniunguntur, vel aliàs carnaliter copulãtur, Patrueles, & filij qui ex eis naſcuntur, & ſolùm, vel etiam pater & filius cũ matre & filia, vel duo fratres cũ duabus ſororibus, vel duo fratres cum matre & filia, vel conſobrinus cum ea quę fuit vxor cõſobrini, præter ſeparationẽ etiã verberentur. Lxxviij. caput dicit: Qui cũ Monachis, vel diaconiſſis, vel Aſcetriis, ſe petulanter & libidinosè gerũt, eis vt qui Chriſti ſponſam Eccleſiam iniuria afficiant, nares amputentur, & ipſis & eis cum quibus coierunt. Lxxix. caput dicit: Qui cum ea quã è baptiſmo leuauit, vel ſub matrimonij nomine rem habet, vel alias clam congreditur, ei cum ipſa cum qua coiit, nares amputentur, ipſis ſcilicet priùs à ſe inuicem ſepa-

A ὑπουργοὶ τοῦ τοιούτου ἀσεβοῦς ἐγκλήματι γεγόνασιν. ἐκ τῆς οὐσίας δὲ τοῦ μοιχοῦ, εἰ ἔχει γαμετὴν, τὴν προῖκα καὶ τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν αὐτῇ περισώζεσθαι, ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου νόμου μοῖραν εἰ προικῷα συμβόλαια μὴ παρηκολούθησαν. τὴν δὲ λοιπὴν αὐτοῦ περιουσίαν, εἰ μὲν εἰσὶν ἀνιόντες ἢ κατιόντες, ἕως τρίτου βαθμοῦ λαμβάνειν αὐτοὺς κατὰ τὰς τάξεις καὶ τοὺς βαθμούς. Εἰ δὲ μὴ εἰσὶ τοιοῦτοί τινες, τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι ταύτας κελεύομεν· τὴν δὲ μοιχευθεῖσαν γυναῖκα ταῖς προσηκούσαις ὑποβαλλομένην ποιναῖς, ἐν μονα- B στηρίῳ ἐμβάλλεσθαι, καὶ ἐφεξῆς ὅσα ὁ πατριάρχης συνώψισεν. ἀνάγνωθι καὶ λβ'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ Σοφοῦ διοριζομένην τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς μοιχοὺς καὶ εἰς τὰς μοιχαλίδας. περὶ ἀθεμίτων φησὶ τὸ ις'. κεφάλ. τοῦ λζ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου ταῦτα· οἱ αἱμόμικτοι, εἴτε γονεῖς πρὸς τέκνα, εἴτε τέκνα πρὸς γονεῖς, ἢ ἀδελφοὶ πρὸς ἀδελφὰς, ξίφει τιμωρείσθωσαν· οἱ δὲ κατὰ ἄλλην συγγένειαν πρὸς ἀλλήλους συμφθειρόμενοι, τουτέστι πατὴρ εἰς γυναῖκα υἱοῦ, ἢ υἱὸς C εἰς γυναῖκα πατρὸς, ἤγουν μητρυιὰν, ἢ πατρωὸς εἰς προγονὴν, ἢ ἀδελφὸς εἰς γυναῖκα ἀδελφοῦ, ἢ θεῖος εἰς ἀνεψιὰν, ἢ ἀνεψιὸς εἰς θείαν, ἢ εἰς δύο ἀδελφὰς, ἢ εἰς μητέρα ξένην καὶ τὴν αὐτῆς θυγατέρα ἐν εἰδήσει μιγνύμενος, οἱ τοιοῦτοι τυπτόμενοι ῥινοκοπείσθωσαν, αὐτοί τε καὶ αἷς αὐτοὶ συνεφθάρησαν. ὡσαύτως καὶ τὸ οζ'. κεφάλαιον λέγει, οἱ πρὸς γάμον συναπτόμενοι, ἢ ἄλλως σαρκικῶς συμπλεκόμενοι ἐξάδελφοι, καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν τικτόμενοι παῖδες, καὶ μόνον ἢ πατὴρ καὶ υἱὸς πρὸς μητέρα καὶ θυγατέρα, ἢ δύο ἀδελφοὶ πρὸς δύο ἀδελφὰς, ἢ δύο ἀ- D δελφοὶ εἰς μητέρα καὶ θυγατέρα, ἢ ἀνεψιὸς εἰς γεγενημένην τοῦ θείου γυναῖκα, εἴτε θεῖος εἰς τὴν γεγενημένην τοῦ ἀνεψιοῦ γυναῖκα, πρὸς τῷ χωρισμῷ καὶ τυπτέσθωσαν. τὸ οη'. κεφάλαιόν φησιν, οἱ ταῖς μοναζούσαις ἢ ταῖς διακονίσσαις ἢ ταῖς ἀσκητρίαις ἐνασελγαίνοντες, ὡς τὴν νύμφην Χριστοῦ ἐκκλησίαν ἐνυβρίζοντες, ῥινοκοπείσθωσαν αὐτοί τε καὶ αἷς ἤτοι συνεφθάρησαν. τὸ οθ'. κεφάλ. φησὶν, ὁ τῇ ἰδίᾳ συντέκνῳ ἢ ὀνόματι γάμου μιγνύμενος, ἢ καὶ ἄλλως λαθραίως συμπλεκόμενος, ἅμα αὐτῇ ῥινοκοπείσθω, δηλονότι πρότερον αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων διϊσταμένων.

γάμων. εἰ μέντοι εἰς ὕπανδρον συνέτεκον διαφθαρεῖσα τοῦτο, ἡ μὲν ποινὴ ὡσαύτως προβαίνεται· πρὸς τούτοις δὲ καὶ τυπτέσθωσαν. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ϛʹ. θέμα τοῦ ιʹ. κεφαλ. τοῦ εʹ. τίτλου τοῦ ξηʹ. βιβλ. τῶν βασιλικῶν, λέγον· ὁ παρθένον ἢ χήραν ἁρπάσας, οὐ δύναται ταύτην γαμεῖν, οὐδὲ συναινοῦντος τοῦ ταύτης πατρὸς, καὶ συγχωροῦντος τὸ ἔγκλημα. ὁ μέντοι ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματός τινα δεξάμενος, οὐ δύναται αὐτὴν ὕστερον πρὸς γάμον ἀγαγέσθαι, ὡς δῆθεν θυγατέρα αὐτοῦ γενομένην, οὐδὲ τὴν ταύτης μητέρα ἢ θυγατέρα, ἀλλ' οὐδὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. ἐπειδὴ οὐδὲν ἄλλο οὕτως δύναται εἰσαγαγεῖν πατρικὴν διάθεσιν, καὶ δικαίαν γάμου κώλυσιν, ὡς ὁ τοιοῦτος δεσμὸς, δι' οὗ θεοῦ μεσάζοντος αἱ ψυχαὶ αὐτῶν συνάπτονται. ἀνάγνωθι τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου κεφάλαιον γʹ. θέμα βʹ. καὶ γʹ. καὶ κεφάλ. ιαʹ. καὶ βιβλ. ζʹ. τίτλ. ηʹ. κεφ. δʹ. καὶ βιβλίου μεʹ. τίτλ. αʹ. κεφάλ. ϛʹ. θέμα γʹ. καὶ κεφ. ιʹ. θέμα βʹ. καὶ γʹ. καὶ βιβλ. βʹ. τίτλ. γʹ. κεφ. ηʹ. καὶ κεφ. ρϛζʹ.

Κείμενον.

Ἡ μέντοι πορνεία οὐκ ἐπαινεῖται μὲν παρὰ τοῦ πολιτικοῦ νόμου· οὐκ ἀπηγόρευται δέ. ἀμέλει εἴρηται βιβλίου ιβʹ. τίτ. εʹ. διγέστ. δʹ. ὅτι τὸ διδόμενον πόρνῃ οὐκ ἀποδίδοται· ἐπειδὴ γὰρ ἐστὶ πόρνη, οὐκ ἔστιν αἰσχρὸν τὸ λαβεῖν αὐτήν, εἰ καὶ αἰσχρόν ἐστι τὸ εἶναι αὐτὴν πόρνην. καὶ βιβλίον λθʹ. τίτ. εʹ. διγέστ. ϛʹ. ὅτι καὶ διὰ ἄσεμνον αἰτίαν γίνεται καλῶς δωρεὰ, οἷον εἰς πόρνην, καὶ ἔρρωται. καὶ βιβλ. μζʹ. τίτ. βʹ. διγέστ. λθʹ. ὅτι ὁ ἁρπάζων ἢ ἀποκρύπτων ἀλλοτρίαν δούλην πόρνην οὖσαν, οὔτε ὡς ἀνδραποδιστὴς, οὔτε ὡς κλέπτης ἐνέχεται· οὐ γὰρ κλοπῆς, ἀλλ' ἡδονῆς χάριν τοῦτο ἐποίησε. εἰ γὰρ θυρίδας τις κλάσῃ τῆς πόρνης, καὶ εἰσελθόντες ἕτεροι μὴ παρ' αὐτοῦ εἰσαχθέντες, κλέψωσι τὰ πράγματα αὐτῆς, οὐκ ἐνέχεται ὡς κλέπτης.

Σχόλιον.

Τὸ δʹ. διγέστ. τοῦ εʹ. τίτ. τοῦ ιβʹ. βιβλίου ἐστὶ θέμα βʹ. τοῦ εʹ. κεφ. τοῦ βʹ. τίτ. κδʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τὰ αὐτὰ λέγον. τὸ ϛʹ. διγέστ. τοῦ εʹ. τίτ. τοῦ λθʹ. βιβλίου ἐστὶ κεφ. εʹ. τοῦ αʹ. τίτ. τοῦ μζʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθη. τὸ λθʹ. διγέστ. τοῦ βʹ. τίτ. τοῦ μζʹ. βιβλίου ἐστὶ κεφ. λθʹ. τοῦ ιβʹ. τίτ. τοῦ ξʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς ἐδηλώθη·

A ratis. Quòd ſi in eam quæ eſt in poteſtate mariti hoc fiat, pœna ſimiliter procedat. Præterea autem etiã verberentur. Lege etiam vi. thema x. cap. v. libri Baſilic. quod dicit: Qui virginem, vel viduam rapuit, nõ poteſt eam ducere vxorem, ne conſentiente quidem patre eius, ac permittente crimen. Qui autem ex ſacro baptiſmate aliquam ſuſcepit, nõ poteſt eam poſtea vxorem ducere, vt quæ eius filia facta ſit. Sed nec eius matrem vel filiã. Sed nec filius eius. B Nihil enim æquè poteſt paternã affectionem & iuſtã matrimonij prohibitionem introducere, vt eiuſmodi vinculum, per quod Deo intercedente eorum animæ coniunguntur. Lege eiuſdem libri & tituli cap. iij. thema ij. & iij. & cap. xj. & lib. vij. tit. viij. cap. iiij. & lib. xlv. tit. ij. cap. vj. thema iij. & cap. x. thema ij. & iij. & lib. ij. tit. iij. cap. viij. & cap. cxcvii.

TEXTVS.

Fornicatio non laudatur quidem à iure ciuili, non eſt tamen prohibita. Dicit certè C *liber xij. tit. v. cap. iiij. quòd id quod datur meretrici, non redditur. Cùm ſit enim meretrix, non eſt turpe ſi accipiat, etſi eam eſſe meretricem turpe eſt. Et liber xxxviij. tit. v. cap. v. quòd etiam propter inhoneſtam cauſam rectè ſit donatio, vt verbi gratia, in meretricem, & valet. Et liber xlvij. tit. ij. cap. xxxix. quòd, qui alienam ancillam, quæ eſt meretrix, rapit, vel celat, nec tanquam plagiarius, nec tanquam fur tenetur: non enim fecit hoc, furti, ſed voluptatis gratia. Si quis enim meretricis fores fregerit, & ingreſſi alij non ab ipſo in-* D *troducti, res eius ſuffurati ſint, non tenetur furti.*

SCHOL. BALS. Digeſt. iiij. tit. v. lib. xii. eſt thema ii. cap. v. tit. 2. lib. Baſilic. xxiiii. quod eadem dicit. Digeſt. vi. tit. v. lib. xxxix. eſt cap. v. tit. i. lib. Baſilic. xlvii. quod habet, vt in textu compendioſè propoſitum eſt. Digeſt. xxxix. tituli ii. libri xlvii. eſt cap. xxxix. tituli xii. libri ſexageſimi Baſilic. quod habet quemadmodum declaratum eſt.

Rectè autem dixit, quòd qui alienam ancillam meretricem rapit, non teneatur tanquam plagiarius, ſiue in metallum non condemnetur, vt eſt in Baſil. Nam qui ancillam quæ meretrix non eſt, rapit, in metallum condemnatur, *cuius rei cauſa* lib. lx. totum xxxviii. tit. quæras.

TEXTVS.

Dicit autem etiam liber xxxviij. tit. viij. quòd qui è meretrice nati ſunt, non ſolùm matris, ſed etiam matris cognatorum ſunt hæredes, illique eis contrà ſuccedunt. Mulier autem illuſtris, quæ habet legitimos liberos, & ex fornicatione natos filios, nec viuens nec moriens poteſt dare quidpiam filiis natis ex fornicatione: vt lib. vi. Codicis, tit. lvij. conſtitut. v. Qui autem ex fornicatione natus eſt, non dicitur habere patrem, vt liber i. tit. v. cap. xxiij. Cõcubinatus autem iure ciuili permittitur, & poſſumus ſine crimine illas habere concubinas, cum quibus nihil nefarium peccatur: vt exempli gratia, ſui patris vel aui concubinam, vel ſuæ ſororis filiam non licet habere concubinam, vt dicit liber xxv. tit. vij. & lib. xxiij. tit. ij. cap. lv. & lib. xlviij. tit. v. cap. xi. Concubinæ autem eſſe poſſunt libertinæ & ingenuæ obſcuro loco natæ. Qui enim ingenuam & honeſto loco natam vult habere concubinam, proteſtetur oportet ſe eam habere velle in vxorem: vel ſi hoc recuſat, in eam quidem id quod non licet admittit, non tamen adulterium. Nomen enim cõcubinatus à legibus agnoſcitur. Vnde dicit vi. liber Codicis, tit. xlvij. Cõſt. v. quòd mulier libera, quæ cũ libero homine fuit legitimè in concubinatu, eos qui ex illa coniunctione ſuſcepti ſunt, habebit hæredes cum liberis legitimis: & vt ſemel dicam, multa de iis qui ex concubinis naſcuntur, nothis ſcilicet & naturalibus, tractat ius ciuile in Cod. & Nouellis, docens quinam ſunt, & quemodo poſſunt eſſe patri germani & legitimi, & quando, & quantum poſſint ex bonis paternis accipere.

SCHOL. BALS. Titulus viii. lib. xxxviii. digeſt. poſitus eſt in cap. vi. tit. ii. lib. xlv. Baſil. atque ait eiuſdem tit. cap. vii. Hæc ſucceſſio vocat omnes cognatos, etiamſi iure ciuili non vocentur. Vnde etiam ex fornicatione nati fratres, & inter ſe inuicem, & in matrem habent cognatorum auxilium: & etiam mater in ipſos. Eadem etiam dicimus de prægnante ancilla manumiſſa.

A καλῶς δὲ εἶπεν ὅτι ὁ ἁρπάζων ἀλλοτρίαν δούλην πόρνην οὖσαν οὐκ ἐνέχεται ὡς ἀνδραποδιστὴς, ἤγουν οὐ μεταλλίζεται, ὡς ἐν τῷ βασιλικῷ κεῖται. ὁ γὰρ ἁρπάζων δούλην μὴ οὖσαν πόρνην, μεταλλίζεται· καὶ ζήτει τὸ μή. ὅλον τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου.

Κείμενον.

Λέγει δὲ καὶ βιβλίον λη΄. τίτ. η΄. ὅτι οἱ πορνογενεῖς, οὐ μόνον τῆς μητρὸς, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ μητέρα συγγενῶν κληρονομοῦσι, καὶ παρ' αὐτῶν κληρονομοῦνται. ἡ δὲ ἰλλουστρία νομίμους ἔχουσα παῖδας, καὶ πορνογενεῖς, οὐδὲν δύναται παρέχειν τοῖς
B πορνογενέσιν οὔτε ζῶσα, οὔτε τελευτῶσα, ὡς βιβλίον ς΄. τοῦ κώδικος τίτ. νζ΄. διάτ. ε΄. ὁ δὲ ἀπὸ πορνείας οὔτε λέγεται ἔχειν πατέρα, ὡς βιβλίον α΄. τίτ. ε΄. διάτ. κγ΄. ὁ μέντοι παλλακισμὸς νόμιμός ἐστι, κἀκείνας ἔχειν δυνάμεθα παλλακὰς ἀνεγκλήματος, πρὸς ἃς οὐ πλημμελεῖται ἀθέμιτον, οἷον τὴν παλλακὴν τοῦ ἰδίου πατρὸς, ἢ πάππου, ἢ τὴν θυγατέρα τῆς ἰδίας ἀδελφῆς, ὡς βιβλίον κε΄. τίτ. ζ΄. καὶ βιβλίον κγ΄. τίτ. β΄. διάτ. νε΄. καὶ βιβλίον μη΄. τίτ. ε΄. διάτ. ια΄. παλλακεύονται δὲ αἱ ἀπελεύθεραι καὶ εὐγενεῖς, ἄσημοι. ὁ γὰρ εὐγενῆ καὶ
C σημείαν παλλακευόμενος, χρήζει περὶ τούτου ἐκμαρτυρείου, ἐπεὶ γαμετὴν αὐτὴν ἔχει, ἢ τοῦτο παραιτούμενος, ἀθέμιτον πρὸς αὐτὴν πλημμελεῖ, οὐ μὴν καὶ μοιχείαν. ἐπειδὴ τὸ τῆς παλλακῆς ὄνομα ἔγνωσται τοῖς νόμοις. ὅθεν εἴρηται βιβλίῳ ς΄. τοῦ κώδικος τίτ. νζ΄. διάτ. ε΄. ὅτι ἡ ἐλευθέρα νομίμως ἐλευθέρῳ παλλακευθεῖσα τοὺς ἐκ τῆς τοιαύτης συναφείας τεχθέντας ἕξει κληρονόμους μετὰ τῶν νομίμων παίδων, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν πολλὰ περὶ τῶν ἀπὸ παλλακῶν τικτομένων, ἤγουν νόθων, καὶ φυσικῶν, ὁ νόμος ἐν τῷ κώδικι καὶ ταῖς νεαραῖς διαλαμβάνει, διδάσκων τίνες εἰσὶ, καὶ πῶς δύνανται γίνεσθαι τῷ
D πατρὶ γνήσιοι, καὶ πότε, καὶ πόσον δύνανται λαβεῖν τῶν τοῦ πατρὸς πραγμάτων.

Σχόλιον.

Ο η΄. τίτλος τοῦ λη΄. βιβλίου τῶν διγέστων ἐτέθη εἰς κεφ. ς΄. τοῦ β΄. τίτλου τοῦ με΄. βιβλ. τῶν βασιλικῶν. καὶ φησὶ τὸ ζ΄. κεφαλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου. αὕτη ἡ διαδοχὴ πάντας καλεῖ τοὺς συγγενεῖς, εἰ καὶ τῷ πολιτικῷ οὐ καλοῦνται, ὅθεν καὶ οἱ πορνογενεῖς ἀδελφοὶ καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὴν μητέρα τὸ συγγενικὸν ἔχουσι, καὶ ἡ μήτηρ πρὸς αὐτούς. τὸ αὐτὸ λέγομεν καὶ περὶ τῆς ἐλευθερωθείσης ἐγκύου δούλης,

καὶ τὸ θ'. κεφάλ. ἡ τῶν πορνογενῶν κληρονομία οὐκ ἀνήκει τοῖς κατὰ πατέρα συγγενέσιν. οὐ γὰρ ἔχει πατέρα· τῇ μητρὶ δὲ αὐτοῦ καὶ τοῖς ὁμομητρίοις ἀδελφοῖς δίδοται ἡ συγγενικὴ βοήθεια. καὶ ταῦτα μὲν φασὶν οἱ νόμοι διδάσκοντες διαφορὰν τῶν πορνικῶς συμπλεκομένων, καὶ λέγοντες τοὺς ἐκ πορνείας κληρονομεῖσθαι παρὰ τῶν μητρῴων συγγενῶν· πατέρα δὲ ἢ πατρῴους συγγενεῖς μὴ ἐπιγινώσκειν αὐτοὺς, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ μιᾷ οὐγγίᾳ τὸν νόθον υἱὸν κληρονομεῖν τὸν πατέρα. οἱ δὲ περὶ γάμων νόμοι, καὶ οἱ κανόνες ἐπιγινώσκουσι καὶ τὴν πορνικὴν συγγένειαν, καὶ τοὺς πορνικῶς συμπλακέντας συγγενεῖς, ὡς τοὺς ἐννόμους συγγενεῖς τῇ αἱμομιξίᾳ περιπεσόντας κολάζουσι. καὶ ἀνάγνωθι τοὺς εἰς τὸ ε'. κεφάλ. κειμένους κανόνας, καὶ τὴν ριη'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ κειμένην ἐν τῷ τέλει τοῦ γ'. τίτλου τοῦ με'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. τὸ ε'. διάτ. τοῦ νζ'. τίτλου τοῦ ϛ'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐστὶ κεφάλαιον μβ'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ με'. βιβλ. τῶν βασιλικῶν, λέγον· Εἴ τις ἔνδοξος γυνὴ υἱὸν ἀπὸ τῶν νομίμων γάμων ἔτεκεν, καὶ ἄλλον πορνογενῆ ἔσχεν, ᾧ τινι πατὴρ ἄδηλός ἐστι, κατὰ ποῖον τρόπον τὰ πράγματα τὰ μητρῷα πρὸς αὐτοὺς ἔρχονται, εἴτε μόνον εἰς τοὺς νομίμους παῖδας, εἴτε καὶ εἰς τοὺς πορνογενεῖς, ἀμφεβάλλετο. θεσπίζομεν τοίνυν, ἵνα μήτε ἐξ ἀδιαθέτου, μήτε ἀπὸ δωρεᾶς ἐν ζωῇ γινομένης, νομίμων παίδων ὑπαρχόντων τί ποτε παντελῶς ἐκ τῶν ἐνδόξων μητέρων εἰς τοὺς πορνογενεῖς ἔλθῃ. ἐπειδὴ ἐν ταῖς γυναιξὶ ταῖς εὐγενέσι καὶ ἐνδόξοις, αἷς περ ἡ τῆς σωφροσύνης παραφυλακὴ ἐξαίρετόν τι χρέος ἐστὶ, καὶ ὀνομάζεσθαι τοὺς πορνογενεῖς πάνυ ἄδικον, πάνυ σφοδρὸν, καὶ τῶν ἡμετέρων καιρῶν ἀνάξιον κρίνομεν, καὶ τοῦτον τὸν νόμον αὐτῇ τῇ σωφροσύνῃ, ἣν διὰ παντὸς ἐπιμελετέαν κρίνομεν, ἀξίως καθιερώσαμεν. ἐὰν δὲ παλλακὴ ἐλευθέρας τύχης ὑπάρχουσα υἱὸν ἢ θυγατέρα ἀπὸ θεμιτῆς συνηθείας πρὸς ἄνθρωπον ἐλεύθερον γινομένης ἔτεκε, τούτους καὶ μετὰ τῶν νομίμων παίδων εἰς τὰ μητρῷα ἐλθεῖν πράγματα, ἅτινα αὐτὴ νομίμῳ δικαίῳ καὶ ἐν ἰδίᾳ οὐσίᾳ κέκτηται, οὐδεὶς φθόνος ἐστί. τὸ κγ'. διάταγμα τοῦ ε'. τίτλου τοῦ κ'. βιβλίου τῶν διαταγ. ἐστὶ κεφάλ. ιθ'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ μϛ'. βιβλίου, λέγον· ὁ μὲν ἐξ ἐννόμου γάμου τικτόμενος ἕπεται τῷ πατρί.

A Et viiij. caput. Eius qui ex meretrice natus eſt, hæreditas non pertinet ad cognatos paternos: neque enim habet patrem: ſed matri eius, & fratribus ex eadem matre natis datur cognatorum auxilium. Et hæc quidem dicunt leges, quæ docent differentiam eorum qui fornicatoriè coniunguntur, & dicunt cognatos maternos eis ſuccedere, qui ex fornicatione ſuſcepti ſunt. Patrem autem vel cognatos paternos eos non agnoſcere: ſed ſpurium quidem, ſeu naturalem filium in vncia tantùm patri ſuccedere: leges autem & canones
B de matrimoniis agnoſcunt etiam fornicatorum cognationem: & cognatos qui fornicatione coniunguntur, vt cognatos legitimos, qui in inceſtum inciderunt, puniunt. Et lege canones qui ſiti ſunt in v. capite, & cxviij. nouellam Imperatoris Iuſtiniani, quæ ſita eſt in fine iij. tit. xlv. libri Baſilic. Vii. cap. lvii. tit. vi libri Cod. eſt cap. xlij. & dicit: Si quæ illuſtris mulier filium ex legitimis nuptiis peperit, & alium vulgo conceptum, & cuius pater
C ignoratur, habuit, quonam modo bona materna ad eos veniunt? an ſolùm ad filios legitimos, an etiam ad naturales, dubitatur. Statuimus ergo, vt neque ex teſtamento, neque ab inteſtato, neque ex donatione inter viuos, ſi ſint filij legitimi, aliquid omnino à claris matribus ad eos qui ex fornicatione nati ſunt, veniat. In mulieribus enim ingenuis, quæ pudicitiam in primis debent conſeruare, ex fornicatione ſuſceptos filios vel nominare, turpe, iniuſtum, & graue, & noſtris temporibus indignum iudicamus.
D Et hanc legem ipſi pudicitiæ, cuius eſſe ſtudium perpetuo gerendum cenſemus, conſecramus. Sin autem concubina, quæ eſt liberæ conditionis, filium, vel filiam peperit ex licita conſuetudine cum homine libero, eos etiam cum filiis legitimis ad bona materna, quæ iure, & in ſua poteſtate poſſidet, venire nulla eſt inuidia. Xxiij. cap. v. tit. pr. libri Digeſtor. dicit: Qui ex legitimo quidem matrimonio natus eſt, patrem ſequitur.

Qui vulgo autem conceptus eſt, matrem. Et xxiiij. cap. eiuſdem tit. Qui non ex legitimo matrimonio natus eſt, matrem ſequitur, niſi lex ſpecialis aliud decernit. Dicit autem ij. decretum j. cap. xxxvii. tit. lx. libri: Qui mulierem honeſtam & ingenuam habet concubinam, & hoc teſtificatione non declarat, an eam habet vxorem: vel ſi hoc recuſat, petulantiæ & impudicitiæ cum ea peccatum committit, non autem etiam adulterium, ſcilicet cùm ſuo corpore quæſtum non fecit. Conſtitutio. v. tit. lviij. lib. vi. Codicis non eſt integra poſita, cuius initium eſt cap. xlii. tit. j. lib. xlv. Baſilic. cap. ij. Nouellæ Iuſtiniani xij. & cap. xiii. Nouellæ xviii. & Nouella xix. & cap. iii. lxxviii. & cap. iij. lxxxix. Nouellarum Imperatoris Iuſtiniani, & alia cap. quæ de iis docent, qui ex legitimis poſtmodum vxoribus aut etiam ex concubinis nati, & ex nothis legitimi filij fiunt, poſita ſunt in tit. i. & ij. lib. xxxii. Baſilic. quos lege.

TEXTVS.

Porrò autem ancillas quoque proprias poſſumus habere concubinas. Dicit enim liber vi. tit. iiij. cap. iiij, quòd quæ ad mortem vſque fuit concubina ſuo domino, qui legitimam vxorem non habebat, ea ſit cum ſuis filiis ingenua, & accipit peculium quod habebat, dum moreretur dominus, ad modum legitimū, & non habēt filij in eam ius patronatus, vel filij, vel cognati defuncti. Et liber vij. eiuſdem Cod. tit. xv. cap. iij. dicit, quòd qui ad finem vſque vitæ concubinam habuit, poteſt dum adhuc viuit, de ea, & de iis qui ex [illegible] nati ſunt, quod vult, ſtatuere, & in extrema voluntate alij relinquere, vel expreſſe hæredi. Sin autem mortuus ſit, nec aliquid dixerit, vocatur in libertatem, & qui ex ea nati ſunt filij, dum non habuerit defunctus vxorem legitimam. Qui enim duxit vxorem, nec liberam, nec ancillam poteſt habere concubinam. Adulterij autem crimen intentatur, & de ſtupro concubinæ agitur, vt liber xlviij. tit. v. cap. xij. xiij.

ὁ δὲ πορνογέννητος, τῇ μητρί. καὶ τὸ κδ΄. κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου, ὁ μὴ ἀπὸ νομίμου γάμου τικτόμενος, τῇ μητρὶ ἕπεται, εἰ μὴ νόμος ἰδικὸς ἕτερόν τι ὁρίζει. ὁ ζ΄. τίτλος τοῦ κέ. βιβλίου τῶν διγέστων κεῖται ἐν βιβλ. κεφαλ. ά. καὶ β΄. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ὁ β΄. τίτλος τοῦ κγ΄. βιβλίου τῶν διγέστων ἐτέθη ἐν βιβλ. τῶν βασιλικῶν κή. τίτ. δ΄. τὸ δὲ κέ. διγ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου οὐ κεῖται εἰς τὰ βασιλικά. ὁ έ. τίτλ. τοῦ μή. βιβλ. τῶν διγέστων κεῖται ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν ζ΄. τίτ. λζ΄. τὸ δὲ ιά. διγ. οὐκ ἐξελήφθη. φησὶ δὲ τὸ β΄. θέμα τοῦ ά. κεφαλαίου τοῦ λζ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου, ὁ γυναῖκα σεμνὴν καὶ εὐγενῆ παλλακευόμενος, καὶ μὴ ποιῶν ἐν ἐκμαρτυρίῳ τοῦτο κατάδηλον, ἢ γαμετὴν αὐτὴν ἔχει, ἢ τοῦτο παραιτούμενος ἀσέλγειαν εἰς αὐτὴν πλημμελεῖ, οὐ μὴν καὶ μοιχείαν, δηλονότι ἐν ᾧ πορισμὸν ἐκ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐποίησεν. ἡ έ. διάταξις τοῦ νζ΄. τίτλου τοῦ μέ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὐκ ἐτέθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ κείμενον. τὸ β΄. κεφάλ. τῆς ιβ΄. Ιουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ τὸ ιγ΄. κεφάλ. τῆς ιή. καὶ ἡ ιθ΄. νεαρὰ καὶ τὸ γ΄. κεφάλ. τῆς οή. καὶ τὸ γ΄. κεφ. τῆς πθ. περὶ τῶν ἐκ νόθων γινομένων γνησίων παίδων, καὶ τῶν ἐκ παλλακῶν καὶ περὶ τῶν ἐκ νόθων γνησίων διδάσκοντα ἐτέθησαν εἰς τὸν ά. καὶ β΄. τίτλον τοῦ λβ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ ἀνάγνωθι τούτους.

Κείμενον.

Καὶ δούλας δὲ ἰδίας δυνάμεθα παλλακεύεσθαι. εἴρηται γὰρ βιβλίῳ ς΄. τίτ. δ΄. διάτ. δ΄. ὅτι ἡ τῷ δεσπότῃ μέχρι τελευτῆς αὐτοῦ παλλακευθεῖσα, μὴ ἔχοντι γαμετὴν νόμιμον, ἁρπάζεται μετὰ τῶν παίδων αὐτῆς εἰς ἐλευθερίαν, καὶ λαμβάνει τὸ πεκούλιον, ὅπερ εἶχεν ἐν τῷ τελευτᾶν τὸν δεσπότην, πρὸς τὸ νόμιμον μέτρον, καὶ οὐκ ἔχουσι κατ᾽ αὐτῆς πατρωνικὸν δίκαιον οἱ παῖδες ἢ οἱ κληρονόμοι, ἢ οἱ συγγενεῖς τοῦ τελευτήσαντος. καὶ βιβλίον ζ΄. τοῦ αὐτοῦ κώδικος τίτ. ιέ. διάτ. γ΄. φησὶ, ὅτι ὁ δούλην παλλακὴν μέχρι τελευτῆς ἐσχηκὼς, δύναται ζῶν ὅπερ ἐθέλει ποιεῖν ἐπ᾽ αὐτῇ, καὶ τοῖς ὡς ἐξ αὐτῆς τεχθεῖσι, καὶ ἐν τελευταίᾳ βουλήσει καταλιμπάνειν ἄλλῳ, ἢ ῥητῶς τῷ κληρονόμῳ. εἰ δὲ τελευτήσει μηδὲν εἰπὼν ἀναρπάζονται εἰς ἐλευθερίαν, καὶ οἱ ὡς εἰκὸς τεχθέντες, ταῦτα, ἐν ᾧ μὴ ἔχει ὁ τελευτήσας νόμιμον γαμετήν. ὁ γὰρ γεγαμηκὼς, οὔτε ἐλευθέραν οὔτε δούλην δύναται παλλακεύεσθαι. τὸ μοιχικὸν κινεῖται, καὶ περὶ φθορᾶς παλλακῆς ὡς βιβλίον μή. τίτ. έ. διάτ. ιά. ιγ΄.

παλλακὴ δέ ἐστιν ἡ νομίμως τινὶ συζῶσα, χωρὶς γάμου. ἡ δὲ ἧττον τιμιωτέρα παρακοιτὶς λέγεται, ὡς βιβλίον ν΄. τίτ. ις΄. διάτ. ρμδ΄.

Eſt autem concubina, quæ cum aliquo legitimè cohabitat abſque matrimonio. Quæ autem eſt minùs honorata, Græcè παρακοιτὶς dicitur: vt liber l. tit. xvi. cap. cxliiij.

Σχόλιον.

Τὸ δ΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ ς΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ θέμα τοῦ κη΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ μα΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθη. ἡ γ΄. διάταξις τοῦ ιε΄. τίτλου τοῦ ζ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. γ΄. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου, λέγον οὕτως, ἐάν τις δούλην ἔχῃ ἐν τῇ ἰδίᾳ συναφείᾳ μὴ ἔχων γαμετὴν, καὶ μείνῃ μετ᾽ αὐτῆς μέχρι τελευτῆς, εἴτε ἔχων παῖδας ἐξ αὐτῆς, εἴτε μὴ, καὶ μηδὲν εἴπῃ περὶ αὐτῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ διαθήκῃ, γίνεται κἀκείνη ἐλευθέρα. ἀκούων δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι γίνεται ἐκείνη ἐλευθέρα, μὴ νομίσῃς ὅτι οἱ παῖδες αὐτῆς δουλείᾳ ὑπόκεινται. ἐλευθεροῦνται γὰρ αὐτοὶ ὡς τὸ ἀνώτερον κεφ. τοῦ μθ΄. βιβλίου φησὶν, καὶ οἱ τοῦ παρόντος κεφ. παράτιτλοι. τὸ ιβ΄. καὶ ιγ΄. διάτ. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. τὸ ρμδ΄. διάτ. τοῦ ις΄. τίτ. τοῦ ν΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ κεφ. ρμδ΄. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ β΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, παλλακή ἐστιν ἡ συζῶσά τινι ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, νομίμου χωρὶς γάμου. ἡ δὲ ἧττον τιμιωτέρα, φίλη λέγεται.

Schol. Bals. Conſtitutio iiij. tit. iiij. lib. vi. Codicis, eſt thema iiij. cap. xxviii. tit. i. lib. xli. quod habet vt in compendio propoſitum eſt. Conſtit. iii. tit. xv. lib. vii. Codicis, eſt cap. iii. tit. xix. lib. xlviii. quod ſic dicit: Si quis ſeruam in ſua coniunctione habeat, non habens vxorem, & cum ea ad mortem vſque maneat, ſiue ex ea habens filios, ſiue nō, & nihil de ea in ſuo teſtamento dixerit, fit illa libera. Cùm autem audis ex hoc præſenti capite illam eſſe liberam, ne exiſtimes illius filios eſſe ſeruos. Fiunt enim & ipſi liberi, vt dicit ſuperius xxv. caput xlviiii. libri, & præſentis capitis leges Veteres. Digeſtum xii. & xiii. tit. v. lib. xlviii. non ſunt poſita in Baſilic. Digeſt. cxliiii. tit. xvi. lib. l. Digeſt. eſt cxliiii. cap. ii. tit. ij. libri Baſilic. & ſic habet: Concubina eſt quæ cum alio in domo ſua cohabitat, ſine legitimis nuptiis. Quæ autem minùs eſt honorata, ea dicitur amica.

Κεφάλαιον ς΄.

Ἐὰν γυνὴ λαϊκοῦ μοιχευθῇ, συνόδου Ἀγκύρας κανὼν κ΄. συνόδου Νεοκαισαρείας, κανὼν η΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ λβ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Cap. VI.

Si vxor laici adulterata fuerit, Syn. Ancyr. canon xx. Syn. Neocæſar. canon viii. lege quæ adſcripta ſunt in xxxij. cap. primi tituli præſentis operis.

Κεφάλαιον ζ΄.

Περὶ φθορᾶς, καὶ γάμου χήρας, καὶ τίς λέγεται χήρα, Βασιλείου κανὼν ιη΄. κδ΄.

Cap. VII.

De ſtupro, & matrimonio viduæ, & quænā dicitur vidua, Baſilij can. xviii. xxiiii.

Κεφάλαιον η΄.

Περὶ τῶν ἐπὶ γάμῳ γυναῖκας ἁρπαζόντων, ἢ βιαζομένων, ἢ φθειρόντων παρθένους, καὶ περὶ συνιστόρων αὐτῶν, ἀποστόλων κανὼν ξζ΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ια΄. κε΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κζ΄. συνόδου ς΄. κανὼν ϟα΄. Βασιλείου κανὼν κβ΄. λ΄. λγ΄. λη΄. νγ΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ λ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτ. τούτου συντάγματος.

Cap. VIII.

De iis qui mulieres ad matrimonium rapiunt, vel vim afferunt, vel virginibus ſtuprum inferunt, Apoſt. canon lxvii. Syn. Ancyr. canon xi. xxv. Syn. Chalced. canon xxvii. Syn. vi. canon xci. Baſilij canō xxii. xxx. xxxiii. xxxviii. liii. Lege quæ adſcripta ſunt in xxx. cap. viii. tit. præſētis operis.

Κεφάλαιον θ.

Περὶ τῶν παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων γονέων ἢ δεσποτῶν γαμουσῶν, Βασιλείου κανὼν λη΄. μα΄. μβ΄.

Cap. IX.

De iis quæ præter ſuorum parentum vel dominorum ſententiam nubunt, Baſilii canon xxxviii. xl. xlii.

Textvs.

Filius vel filia familias non poſſunt legitimè matrimonio coniungi, niſi is conſentiat, qui eos habet in poteſtate, vt liber v. Cod. tituli iiij. & liber xxiij. tit. ij. niſi filiam xxv. annos nuptum dare diſtulerit. Tunc enim poteſt ſeipſam liberè iūgere matrimonio, vt eſt Nouella cxv. de gratificationibus ob hæreditatem.

Schol. Bals. Titulus iiij. lib. v. Cod. ſitus eſt in capite xxvij. tit. xxviii. Baſilic. ſed non ſitum eſt caput ita vt ſcriptum eſt in toto titulo. Quòd autem filius vel filia familias, qui ſunt in poteſtate, non poſſunt legitimè coniungi matrimonio ſine illius voluntate qui eas habet in poteſtate, eſt ex multis capitibus manifeſtum. II. caput iiii. tit. xxviii. libri dicit: Non fit matrimonium, niſi conſenſerint qui coniunguntur, & qui eos habent in poteſtate. cxv. Nouella ſita eſt in cap. xxxviii. viii. tit. xxxv. lib. Baſilic. & hæc dicit: Si cui ex dictis parentibus volenti ſuæ filiæ vel nepti dare maritum, & pro ſuis facultatibus illi dotem præbere, illa non conſenſerit, ſed turpem vitam elegerit, exhæredetur: ſin autem vſque ad xxv. ætatis annum filia peruenerit, & parentes eam nuptum dare diſtulerint: & fortè ideo euenerit vt ea in proprium corpus peccet, non volumus ideo filiam ingratam exiſtimari: quoniam non ſua, ſed parentum culpa hoc admiſiſſe cognoſcitur. Et hæc quidem dicit nouella, quæ in Baſilic. ſita eſt. Tu autem animaduerte, quòd poſſe filiã poſt xxv. annum ſeipſam homini libero dare nuptum præter voluntatem patris, non eſt ſitum in Baſilic. ideóque non eſſe in vſu.

Cap. X.

De iis quæ fornicantur, & ſuos fœtus necant, vel faciunt abortionis medicamenta, Syn. Ancyr. can. xxi. Syn. vi. can. xci. Baſil. can. ij. viij. ſij.

A

Κείμενον.

Ἡ ὑπεξουσία, ἢ ὁ ὑπεξούσιος οὐ δύναται νομίμως γαμεῖν μὴ συναινοῦντος τοῦ ἔχοντος αὐτοὺς ὑπεξουσίους, ὡς βιβλίον ε΄. τοῦ κώδικος τίτ. δ΄. καὶ βιβλίον κγ΄. τίτ. β΄. εἰ μὴ γεγονυῖαν τὴν θυγατέρα κε΄. ἐνιαυτῶν ὑπερέθετο ζεῦξαι· τότε γὰρ ἑαυτὴν ἐλευθέρως ζεῦξαι δύναται, ὡς ἡ περὶ τῶν ἐν κλήρῳ εὐχαριστιῶν ριε΄. νεαρά.

Σχόλιον.

Ὁ δ΄. τίτλος τοῦ ε΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς κεφάλ. κζ΄. τοῦ δ΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. οὐ κεῖται δὲ τοιοῦτον κεφάλαιον ἐν ὅλῳ τῷ τίτλῳ, οἷον ἐντὸς ἐγράφη. ὅτι δὲ οὐ δύναται ὑπεξούσιος ἢ ὑπεξουσία νομίμως γαμεῖν, χωρὶς γνώμης τῶν ἐχόντων αὐτοὺς ὑπεξουσίους, δῆλόν ἐστιν ἀπὸ κεφαλαίων πολλῶν. ὁ β΄. τίτλος τοῦ κγ΄. βιβλίου τῶν διγέστων κεῖται ἐν κεφαλαίῳ α΄. τοῦ δ΄. τίτλου τοῦ κη΄ βιβλίου, καὶ φησὶ τὸ β΄. κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ τίτλου· οὐ γίνεται γάμος, εἰ μὴ συναινέσωσιν οἱ συναπτόμενοι, καὶ οἱ ἔχοντες αὐτοὺς ὑπεξουσίους. ἡ ριε΄. νεαρὰ κεῖται εἰς κεφάλαιον λη΄. τοῦ η΄. τίτλου τοῦ λε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὸ ιβ΄. ταύτης κεφάλαιον ταῦτα. Εἴ τινι ἐκ τῶν εἰρημένων γονέων βουλομένῳ τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ ἢ ἐγγόνῃ ἄνδρα δοῦναι, καὶ προῖκα κατὰ τὴν δύναμιν τῆς ἰδίας περιουσίας ὑπὲρ αὐτῆς παρασχεῖν, ἐκείνη μὴ συναινέσῃ, ἀλλ' αἰσχρὸν βίον ἐπιλέξεται, ἀκληρείτω. Εἰ δὲ μέχρι τῆς τοῦ κε΄. ἐνιαυτοῦ ἡλικίας ἡ θυγάτηρ φθάνῃ, καὶ οἱ γονεῖς ὑπερέθεντο ταύτην ἀνδρὶ συνάψαι, καὶ ἴσως ἐκ τούτων συμβαίη εἰς τὸ ἑαυτῆς σῶμα ταύτην ἁμαρτῆσαι, τοῦτο εἰς ἀχαριστίαν τῇ θυγατρὶ λογίζεσθαι οὐ βουλόμεθα, ἐπειδὴ οὐ τῇ ἑαυτῆς, ἀλλὰ τῇ τῶν γονέων αἰτίᾳ τοῦτο γινώσκεται πλημμελήσασα. καὶ ταῦτα μὲν ἡ ἐν τοῖς βασιλικοῖς καταστρωθεῖσα νεαρά. σὺ δὲ πρόσεχε, ὅτι τὸ δύνασθαι τὴν θυγατέρα μετὰ τὸν κε΄. χρόνον ἑαυτὴν ἐλευθέρῳ συζεῦξαι νόμῳ γάμου παρὰ γνώμην τοῦ πατρὸς αὐτῆς, οὐ παρεσελήφθη εἰς τὰ βασιλικά, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐνεργεῖ.

Κεφάλαιον ι΄.

Περὶ τῶν πορνευουσῶν, καὶ ἀναιρουσῶν τὰ τικτόμενα, ἢ ποιουσῶν φθόρια, συνόδου Ἀγκύρας κανὼν κα΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ϟα΄. Βασιλείου κανὼν β΄. η΄. ιϛ΄.

Κείμενον.

Εἴρηται βιβλίῳ μζ'. τίτ. ια'. διάτ. δ'. ὅτι ἡ ἐπιτηδὲς ἐκτρώσασα, παρεσχαίρως, διορίζεται. τὸ αὐτὸ καὶ βιβλίον μη'. τίτ. η'. διάτ. η'. ἐν δὲ λθ'. διάτ. τοῦ ιθ'. τίτ. τοῦ μη'. βιβλίου φησὶν, ὅτι ἡ ἐπὶ χρήμασιν ἐκτρώσασα κεφαλικῶς τιμωρεῖται. ἡ δὲ μετὰ διαζύγιον πρὸς μῖσος τοῦ ἀνδρὸς τοῦτο ποιήσασα, παρεσχαίρως διορίζεται. καὶ διάτ. λη'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι ὁ πόμα δεδωκὼς πρὸς ἀμβλωθρίδιον, εὐτελὴς μὲν ὢν μεταλλίζεται, τίμιος δὲ ἐξορίζεται μετὰ μερικῆς δημεύσεως· ἐσχάτη δὲ τιμωρία ὑπάγεται, ἐάν τις ἀπέθανεν ἐκ τούτου, κἂν χωρὶς δόλου τὸ πόμα δέδωκεν.

Textus.

Dicit liber xlvij. tit. xi. cap. iiij. Quæ de induſtria partum abegit, relegatur. In xxxix. autem cap. xix. tit. xlviij. libri dicitur, quòd quæ pecuniis corrupta partum exegit, capitali ſupplicio afficitur. Quæ autem poſt diuortium, viri odio hoc fecit, ad tempus relegatur. Et cap. xxxviij. eiuſdem tit. quòd qui abortionis poculum dedit, ſi ſit quidem humilior perſona, in metallum damnatur: ſin autem honeſta, relegatur amiſſa parte bonorum: vltimo autem ſupplicio eſt afficiendus, ſi aliqua ex eo mortua ſit, etiam ſi ſine dolo, abortionis poculum dederit.

Κεφάλαιον ια'.

Περὶ τῶν βδελυσσομένων τὸν γάμον, καὶ κρέα, καὶ οἶνον, ἀποστόλων κανὼν να'. συνόδου Γάγγρας κανὼν α'. β'. δ'. θ'. Βασιλείου κανὼν κη'. πε'.

Cap. XI.

De iis qui abominantur nuptias, & carnem & vinum, Apoſt. can. li. Syn. Gangr. can. i. ij. xxxviiij. Baſilij canon xxviij. lxxxv.

Κεφάλαιον ιβ'.

Περὶ λαϊκῶν ἑαυτοὺς ἀκρωτηριαζόντων, ἀποστόλων κανὼν κβ'. κδ'. συνόδου Νικαίας κανὼν α'. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ ιδ'. κεφ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Cap. XII.

De Clericis, qui ſeipſos caſtrãt, Apoſt. can. xxij. xxiiij. Syn. Nic. canon i. Lege quæ adſcripta ſunt in xiiij. caput primi tituli præſentis operis.

Κεφάλαιον ιγ'.

Περὶ λαϊκῶν ἐσθιόντων εἰδωλόθυτα, ἢ κρέα ἐν αἵματι, ἢ πνικτὰ, ἢ θηριάλωτα, ἢ θνησιμαῖα, ἀποστόλων κανὼν ξγ'. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ι'. συνόδου Γάγγρας κανὼν β'. συνόδου ς'. κανὼν ξζ'. Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς περὶ τῶν τὰ εἰδωλόθυτα φαγόντων, Βασιλείου κανὼν πα'.

Cap. XIII.

De Laicis, qui comedunt idolis immolata, vel carnes in ſanguine, vel ſuffocata, vel à feris capta, vel morticina, Apoſt. can. lxiij. Syn. Ancyr. canon ij. Gangr. Syn. canon ij. Syn. vi. canon lxvij. Gregorij Thaumaturgi ex epiſtola quæ eſt de iis qui immolata comederunt, Baſilij canon lxxxi.

Κεφάλαιον ιδ'.

Περὶ λαοῦ ὑβρίζοντος βασιλέα, ἀποστόλων κανὼν πδ'. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ λς'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Cap. XIIII.

De laico qui Imperatorem contumelia afficit, Apoſt. can. lxxxiiij. Lege quæ adſcripta ſunt in xxxvj. cap. ix. tit. præſentis operis.

Κεφάλαιον ιε'.

Περὶ ὀρθοδόξων λαμβανόντων εὐλογίας ἀπὸ αἱρετικῶν, ἢ Ἰουδαίων, ἢ συνεορταζόντων, ἢ συννηστευόντων Ἰουδαίοις, καὶ ὅτι οὐ δεῖ τῷ σαββάτῳ σχολάζειν, ἀλλὰ κατὰ τὸ δυνατὸν, τῇ κυριακῇ, καὶ περὶ εὐχομένων ἐν μοναστηρίῳ, ἢ ἐκκλησίαις αἱρετικῶν, ἀποστόλων κανὼν ξε'. ο'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν θ'. κθ'. λβ'. λδ'. λζ'. λη'. λθ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ξ'. λη'. λθ'. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ ιε'. κεφ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ δ'. κεφ. τοῦ ζ'. τίτ.

Cap. XV.

De orthodoxis qui benedictiones ab Hæreticis vel Iudæis accipiunt, vel qui vnà cum Iudæis feſta celebrant vel ieiunant, & quòd non oportet in ſabbato quieſcere, ſed quoad eius fieri poteſt, in die Dominico: & de iis qui orant in Monaſteriis vel eccleſiis Hæreticorũ, Apoſt. can. lxv. lxx. Syn. Laodic. can. ix. xxviij. xxxij. xxxiiij. xxxvij. xxxix. Syn. Carth. can. lx. xxxviij. xxxix. Lege quæ adſcripta ſunt in xv. cap. iij. tit. præſentis operis & cap. iiii. vii. tit.

A

Cap. XVI.

De laicis, qui tentant ne Clerici Monaſteriorum, Ptochodocheorum, & Martyriorum, ſint ſub manu Epiſcoporum qui ſunt in ciuitatibus, Syn. Chalced. canon viij.

Cap. XVII.

De laicis, qui adiciuntur iis qui ſegregantur, vel presbyteris qui abſcinduntur: & qui abſque epiſcopis altaria erigunt, Apoſt. can. xxxi. lege quæ adſcripta ſunt in xiiij. cap. ij. tit. præſentis operis.

B

Cap. XVIII.

De periuris, & in quibuſnam rebus oportet eos qui iurant, iurare, Baſilij canon x. xvij. xxix. lxiiij. lxxxij.

Textvs.

De periuris tractat liber xij. tit. ij. Digeſt. & liber iiij. Cod. tit. i. & generalis quidem ratio non vult quæſtionem haberi de periurio. ſunt autem quædam exceptiones. Dicit enim liber xij. tit. ij. cap. xxxi. quòd in dubiis ſolet Iudex deferre iuſiurandum, & ita ferre ſententiam. C *Sed ſi qui eſt ita condemnatus, dicat ſe noua poſtea inueniſſe inſtrumenta, & quibus ſolis vti velit, is de integro cauſam agit. Quòd ſi aduerſarius iuſiurandum deferat, non retractatur controuerſia.*

Schol. Bals. II. tit. xij. libri, qui docet de iureiurando ſiue delato, ſiue neceſſario, ſiue iudiciali, ſitus eſt in principio v. tit. xxij. lib. Baſil. & dicit iiij. decretum iij. capitis: Mulier, quæ ſe iurat eſſe grauidam, mittitur in poſſeſſionem, nec poſt iuſiurandum conuenitur tanquam per calumniam miſſa ſit in poſſeſſionẽ, nec ei vis in poſſeſſione affertur. D Sin autem aduerſarius iurauerit eam non eſſe grauidam, non mittitur. Per hæc tamen ſacramenta, quęſtioni de partu nullum affertur præiudicium. Alterius enim ſacramentum alium nec iuuat nec lædit. Et i. tit. v. libri Codicis, eſt cap. xliii. eiuſdẽ xx. tit. Baſil. & dicit: Cauſa, quę iureiurãdo, vtriuſq; partis conſenſu, deferente aduerſario, delato ac pręſtito, vel remiſſo, deciſa eſt, ea ne periurij quidẽ prætextu reuocari poteſt, niſi hoc

Κεφάλαιον ιϛʹ.

Περὶ λαϊκῶν πειρωμένων μὴ εἶναι τοὺς κληρικοὺς τῶν μοναστηρίων, καὶ πτωχείων, καὶ μαρτυρίων, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπισκόπων, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ηʹ.

Κεφάλαιον ιζʹ.

Περὶ λαϊκῶν προστιθεμένων τοῖς ἀφοριζομένοις, ἢ ἀποσχίζουσι πρεσβυτέροις, καὶ χωρὶς τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν θυσιαστήρια πηγνυόντων, ἀποστόλων κανὼν λαʹ. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ ιδʹ. κεφ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον ιηʹ.

Περὶ ἐπιόρκων, καὶ ἐν ποίοις δεῖ τοὺς ὀμνύοντας μὴ εὐορκεῖν, Βασιλείου κανὼν ιʹ. ιζʹ. κθʹ. ξδʹ. πβʹ.

Κείμενον.

Περὶ ἐπιόρκων εἴρηται βιβλίῳ ιβʹ. τίτ. βʹ. καὶ βιβλίῳ δʹ. τοῦ κώδικος τίτ. αʹ. καὶ ὁ μὲν γενικὸς λόγος βούλεται μὴ ζητεῖσθαι ἐπιορκίας. Εἰσὶ δέ τινες ἐξαιρέσεις. Εἴρηται γὰρ βιβλίῳ ιβʹ. τίτ. βʹ. διατ. λαʹ. ὅτι ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις εἴωθεν ὁ δικαστὴς ἐπιφέρειν ὅρκον, καὶ οὕτω ψηφίζεσθαι. ἐὰν οὖν ὁ οὕτω καταδικασθεὶς, εὑρηκέναι μετὰ ταῦτα δικαιώματα λέγῃ, καὶ μόνοις αὐτοῖς θέλει χρήσασθαι, ἄνωθεν κινεῖ. Εἰ δὲ ὁ ἀντίδικος αὐτοῦ ἐπάγει τὸν ὅρκον, οὐκ ἀναψηλαφᾶται ἡ ὑπόθεσις.

Σχόλιον.

Ὁ βʹ. τίτλος τοῦ ιβʹ. βιβλίου τῶν διγέστων, διδάσκων περὶ ὅρκου ὁμοτέου εἴτε προαιρετικοῦ, τουτέστιν ἐπακτοῦ, εἴτε ἀναγκαίου εἴτε δικαστικοῦ, κεῖται ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ εʹ. τίτλου τοῦ κβʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὸ δʹ. θέμα τοῦ γʹ. κεφαλαίου· καὶ γυνὴ ὀμνύουσα ἐγκυμονεῖν, πέμπεται εἰς νομὴν, καὶ οὐκ ἐνάγεται μετὰ τὸν ὅρκον, ὡς κατὰ συκοφαντίαν εἰς νομὴν πεμφθεῖσα, καὶ οὐχ ὑπομένει βίαν ἐπὶ τῇ νομῇ. Εἰ δὲ ὁ ἀντίδικος ὀμόσει μὴ ἐγκυμονεῖν αὐτὴν, οὐ πέμπεται· πρόκριμα δὲ διὰ τῶν τοιούτων ὅρκων οὐ γίνεται τῇ ζητήσει τοῦ τοκετοῦ. ὁ γὰρ ἑτέρου ὅρκος, ἄλλον οὐκ ὠφελεῖ, οὔτε βλάπτει. καὶ ὁ αʹ. τίτλος τοῦ δʹ. βιβλίου τοῦ κώδικός ἐστι κεφάλαιον μγʹ. τοῦ αὐτοῦ εʹ. τίτλου τοῦ κβʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶν, ἡ δίκη ὅρκου κατὰ συναίρεσιν ἑκατέρου μέρους, ἢ τοῦ ἀντιδίκου ἐπιφέροντος, ἐπενεχθέντος ἢ συγχωρηθέντος τμηθεῖσα, οὐδὲ ἐν τῷ προσχήματι τῆς ἐπιορκίας ἀναζητεῖσθαι δύναται, εἰ μὴ ἄρα ἰδικῶς τοῦτο

νόμῳ ὑπεξαιρεῖται. τὸ λά. δίγεστ τοῦ β'. τίτλου τοῦ κβ'. βιβλίου τῶν διγέστων ἐστὶ κεφάλαιον λά. τοῦ αὐτοῦ ε. τίτλου τοῦ κβ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶν ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν.

Κείμενον

Εστι δὲ εὑρεῖν βιβλίον δ'. τοῦ κώδικος τίτ. α. διάτ. ιγ'. καὶ ὅρκον δοθέντα ἐξ ἐπαγωγῆς τοῦ ἀντιδίκου ἀναψηλαφώμενον· φησὶ γὰρ ὅτι ἐὰν ὁ ληγάτον ἀπαιτῶν, τῆς διαθήκης μὴ φαινομένης, ἐξ ἐπαγωγῆς τοῦ κληρονόμου ὀμόσῃ κεχρεωστῆσθαι καὶ λάβῃ, μετὰ ταῦτα εὑρεθῇ μὴ κεχρεωστημένος μὴ ὀφείλων δὲ τὸ πᾶν λαβεῖν, διὰ τὸ φαλκίδιον, ἀναδίδωσι.

Σχόλιον.

Επεὶ δὲ ἐμνήσθημεν νόμου διδάσκοντος μὴ ἀναψηλαφᾶσθαι τὸν δοθέντα ὅρκον, ἔτι ἐμνήσθημεν καὶ ἑτέρου νόμου, ἤτοι τοῦ λά. διγ. τοῦ ε. τίτλου τοῦ κβ'. βιβλίου, τοῦ διδάσκοντος ἀναψηλαφᾶσθαι τὸν δοθέντα ὅρκον. διορίζονται δὲ καὶ κανόνες τοῦ ἁγίου Βασιλείου διάφοροι κολάζεσθαι μεγάλως τοὺς ἐπιόρκους. ζητητέον πότε ἀναψηλαφᾶται ὁ δοθεὶς ὅρκος, ὥστε καὶ χώραν ἔχειν τὰ κανονικὰ ἐπιτίμια κατὰ τῶν ἐπιορκούντων καὶ πότε οὔ. φαμὲν τοίνυν ὡς κυρίως ὅρκοι τέσσαρές εἰσιν, ὁ βολουνταρίος, ἤτοι ὁ κατὰ θέλησιν τῶν μερῶν ἔξωθεν δικαστηρίου διδόμενος. ὁ νεκεσσάριος, ὁ ἐξ ἐπαγωγῆς τοῦ ἐνάγοντος καὶ ἀποφάσεως τοῦ δικαστοῦ διδόμενος. ὁ Ιουδικιάλιος ὁ ἀπὸ κινήσεως δικαστικῆς καὶ μὴ θελόντων πολλάκις τῶν δικαζομένων τὴν ἀμφιβολίαν τέμνων. καὶ ὁ ἰνλίτεμ, ἤτοι ὁ ἔνδικος, ὁ περιεστῶν τὴν τοῦ ἐπιδίκου πράγματος ἀποτίμησιν εἰς ῥητὴν ποσότητα, ὅτε κατὰ δόλον ἢ ἀπείθειαν τοῦ ἐναγομένου τὸ τοιοῦτον πρᾶγμα μὴ δίδοται. ἔστι καὶ ὁ περὶ καλουμνείας, ἤτοι ὁ συκοφαντικός. καὶ ὁ μὲν βολουνταρίος οὐδέποτε ἀναψηλαφᾶται· ὁ δὲ νεκεσσάριος ἀναψηλαφᾶται ἐπὶ ἑνὸς καὶ μόνου θέματος, ἤτοι τοῦ τελευταίου κεφαλαίου τοῦ ε. τίτλου τοῦ κβ'. βιβλίου. κἂν γὰρ ὁ Κωβίδης καὶ ὁ Στέφανος ἑρμηνεύοντες τὸ λά. κεφάλαιον τοῦ πέμπτου τίτλου τοῦ κβ'. βιβλίου, φασὶ μόνον τὸν βολουνταρίον μὴ ἀναψηλαφᾶσθαι, τὸν δὲ νεκεσσάριον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀναψηλαφᾶσθαι· ἀλλὰ σὺ τῇ τοιαύτῃ ἑρμηνείᾳ μὴ προσέχῃς πρὸς τὰ δίγεστα γεγραμμένῃ· τὸ γὰρ μγ'. κεφάλαιον τοῦ ε. τίτλου τοῦ κβ'. βιβλίου διάταγμά ἐστιν α. τοῦ α. τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ λέγον οὕτως,

A lege ſpecialiter excipiatur. Digeſt. xxxi. tit. 2. lib. 12. dig. eſt cap. xxxi. eiuſdem v. tit. lib. xxii. Baſil. ac dicit, quæcunque compendioſè propoſita ſunt.

TEXTVS.

Eſt tamen lib. iiij. cod. tit. i. conſt. xiij. inuenire, etiam iuſiurandum deferente aduerſario præſtitum retractari. Ait enim: Si qui legatum exigeret, quum teſtamentum non appareret, hærede deferente, deberi ſibi iurarit, & acceperit. ac vero poſtmodum inuento teſtamento *nihil ei derelictum fuiſſe: aut derelictum quidem,* B *ſed propter Falcidiam non totum capere debuiſſe, deprehenſum fuerit, reddit.*

SCHOL. BALS. Meminimus ſuperiùs legis quæ docet non eſſe retractandum iuſiurandum, præterea meminimus quidem etiam alterius legis, ſeu xxxi. cap. ii. tit. lib. xii. quo docetur retractari iuſiurandum præſtitum. Definiunt autem etiam diuerſi ſancti Baſilij canones, valde eſſe puniendos periuros. Quærẽdum ergo quando retractatur ſacramentum præſtitum, vt locum etiam habeant pœnæ canonicæ aduerſus eos C qui peierant, & quando non. Dicimus ergo eſſe propriè quatuor iuramenta: voluntarium, quod datur ex voluntate partium extra iudicium: neceſſarium, quod datur ex dilatione actoris, & ſententia iudicis: iudiciale, quod iudicis ſententia, etiam nolentibus iis qui litigant, controuerſiam decidit. Et iuſiurandum in litem, quod rei quæ in iudicio verſatur, exiſtimationem ad certam quantitatem redigit, quãdo rei dolo vel contumacia res nõ redditur. Eſt etiam iuramentum calumniæ. Et vo- D luntariũ quidem nunquam retractatur. Neceſſarium autem retractatur in vno & ſolo decreto ſeu capite ij. tit. lib. xii. Etſi enim Cobides & Stephanus interpretantes xxxi. caput ii. tit. xxii. libri, dicunt voluntarium ſolum non retractari: neceſſarium autem & reliqua retractari: tamen illi interpretationi mentem non adhibueris, quæ ſita eſt in digeſtis. Nam xliii. cap. v. tit. xxii. libri, quod eſt ji. cõſt. j. tit. iiii. lib. Cod. quod ſic dicit:

A Cauſa, quæ iureiurando vtriuſque partis conſenſu, vel actore deferente, delato & præſtito, vel remiſſo, deciſa eſt, nec periurij quidem prætextu poteſt reuocari, niſi ſpecialiter hoc lege excipiatur: Cobidæ & Stephani interpretationẽ ſuſtulit, quæ in digeſtis conſcripta eſt. Reliqua quidem certè ſacramenta nouis inuentis probationibus retractantur: vt hoc dicit dictum caput xxi. Cùm hæc ergo ita ſe habeant, ne dixeris omne ſacramentum retractari, vt qui periuri fortè inueniuntur, canonicis B ſuppliciis afficiantur. Sed dic conuenienter iis quæ legibus cõprehenduntur, eos pœnis canonicis puniri qui ex ſacramenti retractatione condemnantur. Canones ita ad concordiam redige. Nam & ſanctus Baſilius, in ſacramentis quæ ex conſenſu præſtantur, non tractat de periurio. Sed definit eos qui iurarunt habere Deum vltorem. in reliquis autem quærit de periurio, eique pœnas imponit. Excipe mihi iuramenta, C quæ leuitate quadam ac temeritate ab aliquibus concipiuntur, nec ex delatione aduerſarij, nec ex neceſſitate iudiciali. Vt quando quis iurauerit ſe carnes nõ comeſturum, vel ſe Hieroſolyma profecturum, vel aliquid aliud boni facturum, & hoc non fecerit: ſimiliter & quando quis ſe aliquid mali facturum iurauerit, & hoc non præſtiterit. Tunc enim non punietur quidem vt periurus: ſed à regionis epiſcopo ei aliter medela adhibebitur. D

Textvs.

Cxxiiij. autem nouella, quæ de iuramentorum, quæ in cauſis præſtãtur, puritate tractat, dat facultatem retractandi ſeu conuincendi mendaciũ eius qui iurauit. Dicit etiam lib. ij. tit. ij. conſt. xiij. quòd qui in cauſa pecuniaria iurauit per Imperatorem, & fortè peierauit, fuſte caſtigatur. In ſecundo autem libro Cod. tit. v. cap. xli. dicit, quòd maior xxv. annis, qui tranſactionem à ſe ſine neceſſitate factam per Deum vel Imperatorem iuramento

A δίκη ὅρκου κατὰ συναίνεσιν ἑκατέρου μέρους, ἢ τοῦ διαδίκου ἐπιφέροντος, ἐπενεχθέντος καὶ παρασχεθέντος, ἢ συγχωρηθέντος τμηθεῖσα, οὐδὲ τῷ προσχήματι τῆς ἐπιορκίας ἀναζητεῖσθαι δύναται, εἰ μὴ ἄρα ἰδικῶς τοῦτο τῷ νόμῳ ὑπεξαιρῆται· αἶρε τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Κωβίδου καὶ τοῦ Στεφάνου πρὸς τὰ δίγεστα συγγραφεῖσαν. οἱ μέν τοι λοιποὶ ὅρκοι ἀναψηλαφῶνται, καινῶν εὑρισκομένων δικαιωμάτων, καθὼς τοῦτο φησὶ τὸ διαληφθὲν λα΄. κεφάλαιον. τούτων οὖν οὕ- B τως ἐχόντων μὴ εἴπῃς πάντα ὅρκον ἀναψηλαφᾶσθαι, ὥστε τοὺς ἴσως εὑρισκομένους ἐπιόρκους κολάζεσθαι διὰ κανονικῶν ἐπιτιμίων. ἀλλ' εἰπὲ κατὰ τὴν τῶν νόμων περίληψιν ἐκείνους ὡς ἐπιόρκους τιμωρεῖσθαι δι' ἐπιτιμίων, τοὺς κατακεκριμένους ἀπὸ ἀναψηλαφήσεως ὅρκου. οὕτω συμβίβασον τοὺς κανόνας, ὅτι καὶ ὁ ἅγιος Βασίλειος ἐπὶ μὲν τοῖς κατὰ συναίνεσιν διδομένοις ὅρκοις οὐ πραγματεύεται τὰ τῆς ἐπιορκίας, ἀλλὰ διορίζεται C ἔχειν τοὺς ὀμωμοκότας τὸ θεῖον τιμωρόν. ἐπὶ δὲ τοῖς λοιποῖς ζήτησιν ποιεῖται ἐπιορκίας, καὶ ἐπιτίμια δίδωσιν. ὑπέξελέ μοι τοὺς παρά τινων γινομένους ὅρκους διὰ μικροψυχίαν, μήτε ἐξ ἐπαγωγῆς ἀντιδίκου, μήτε ἐξ ἀνάγκης δικαστικῆς, ὡς ὅταν τις ὀμόσῃ μὴ φαγεῖν κρέα, ἢ ἐν Ιεροσολύμοις ἀπελθεῖν, ἢ ἕτερόν τι ποιῆσαι ἀγαθὸν, καὶ μὴ ποιήσῃ τοῦτο· ὡσαύτως καὶ ὅταν τις ἐξομόσηται τόδε τι ποιῆσαι κακὸν, καὶ ἀθετήσῃ D αὐτό. τηνικαῦτα γὰρ οὐ κολασθήσεται μὲν ὡς ἐπίορκος, ἄλλως δέ πως παρὰ τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου ἰατρευθήσεται.

Κείμενον.

Η δὲ περὶ τῆς καθαρότητος τῶν ὅρκων τῶν δικῶν διαλαμβάνουσα ρκδ΄. νεαρὰ, δίδωσιν ἄδειαν ἐντὸς δ΄. μηνῶν, ἀναψηλαφᾶσθαι ἤγουν ἐλέγχεσθαι τὸ ψεῦδος τοῦ ὀμόσαντος. Εἴρηται δὲ καὶ βιβλίῳ ιβ΄. τίτ. β΄. διατάξει ιγ΄. ὅτι ὁ ἐπὶ χρήμασι κατὰ τοῦ βασιλέως ὀμόσας, καὶ ἐπιορκήσας τυχὸν, ὅτι οὐ χρεωστεῖ, ἢ χρεωστεῖ, ἢ οὐ δίδωσιν εἴσω προθεσμίας, ῥοπαλίζεται. ἐν δὲ τῷ β΄. βιβλίῳ τοῦ κώδικος τίτ. ϛ΄. διατ. μα΄. φησὶν,

ὅτι ὁ τέλειος τῶν κατὰ τὸν θεοῦ, ἢ τοῦ βασιλέως γινομένην παρ' αὐτοῦ ἐνωμότως χωρὶς ἀνάγκης

διάλυσιν παραβαίνων ἐν τῷ προσιέναι βασιλεῖ, ἢ ἄρχουσιν, ἢ μὴ ποιεῖν τὰ δόξαντα, ἀτιμοῦται, καὶ τῆς ἀγωγῆς ἐκπίπτει, καὶ ὧν ἔμελλεν ἐκ τῆς διαλύσεως κερδαίνειν, καὶ δίδωσι τὴν ὁρισθεῖσαν ποινήν, καὶ πάντα λαμβάνουσιν οἱ ἐμμένοντες· καὶ διάτ. μβ΄. ὅτι ἐὰν ἀπὸ πλαστῶν δικαιωμάτων πάκτον, ἢ διάλυσις γένηται, καὶ ἔχει προσκείμενον ὅρκον, ἀνατρέπεται, κἂν χρηματικῶς ἐζητήθη πλαστόν, εἰ μὴ καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ γέγονε διάλυσις.

Σχόλιον.

Η ρκδ΄. Ἰουστινιανείος νεαρὰ κεῖται ἐν βιβλίῳ ζ΄. τίτ. δ΄. κεφ. ϛ΄. καταστρωθέντι εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ιε΄. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. καὶ ἀνάγνωθι καὶ τοῦτο περὶ ἰουδικιαλίου ὅρκου διαλαμβάνον κἀντεῦθεν ἀναψηλαφώμενον. τὸ ιγ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ β. βιβλίου τῶν διγεστῶν, ἐστὶ θέμα τελευταῖον τοῦ ιγ΄. διάτ. τοῦ ε. τίτ. τοῦ κβ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη. ἡ μα΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ β΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. νη΄. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ ια΄. βιβλίου λέγον ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν· πλὴν καὶ τὸν τοιοῦτον ὅρκον ἰουδικιάλιον εἶπε. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐξ ἀθετήσεως αὐτοῦ σὺν τῇ ζημίᾳ καὶ ἀτιμία ἐπακολουθεῖ. ἡ μβ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. ἐστὶ κεφ. νθ΄. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ ια΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη.

Κείμενον.

Καὶ βιβλίον δ΄. τοῦ κώδικος τίτ. α΄. διάτ. β΄. ὅτι εἰ καὶ κατὰ τῆς σωτηρίας τοῦ βασιλέως κατὰ θερμότητά τις ἐπιορκήσει ὀμόσας, οὐ βασανίζεται οὔτε καθοσιώσει ὑπόκειται. καὶ βιβλίον θ΄. τοῦ κώδικος τίτ. ἡ. διάτ. β΄. ὅτι ὁ διὰ παντὸς ὀργίζεσθαι τῷ οἰκείῳ δούλῳ ὀμόσας, οὐχ ὑπόκειται καθοσιώσει, παυσάμενος τῆς ὀργῆς. λέγει δὲ βιβλίον β΄. τίτ. δ΄. διάτ. ζ΄. ὅτι παρὰ τὰ κοινὰ νόμιμα πακτεύειν οὐκ ἔξεστι. καὶ ἐάν τις ἐπὶ τούτοις ὀμόσῃ μὴ ἐνάγειν, οὐκ ἔρρωται. ἡ δὲ περὶ τῶν σκηνικῶν να΄. νεαρά φησιν, ὅτι αἱ σκηνικαὶ κἂν ὀμόσωσιν, ὡς οὐκ ἀποστήσονται τῆς πορνείας, ἀναχωροῦσι μὴ φοβούμεναι τὴν ἐκ τῆς πορνείας ποινήν. καὶ κανονικῶς προστίθησιν, ὅτι ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς οὐ δεῖ τὸν ὅρκον φυλάττειν.

Σχόλιον.

Η β. διάτ. τοῦ α. τίτ. τοῦ δ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. μδ΄. τοῦ ε. τίτ. τοῦ κβ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, οὐδεὶς κατὰ θεοῦ ὀμόσας, κινδυνεύει· ἱκανὸς γὰρ ὁ ὅρκος ἔχει τιμωρὸν τὸ θεῖον, εἰ γέγονε κατὰ θεοῦ.

A *dato tranſgreditur, cùm & Imperatorem vel Magiſtratus adeat, vel ea quæ viſa ſunt, non faciat, ſit infamis, & ab actione excidit, & iis quæ ex tranſactione erat lucrifacturus: dátque pœnam quæ ſtatuta eſt: & qui eam ſeruāt, omnia accipiunt. Et xlij. conſtit. quòd ſi ex falſis inſtrumentis pactum vel tranſactio facta fuerit, & ei iuramentum acceſſerit, ſubuertitur, etiam ſi de falſo ciuiliter quæſitum ſit, niſi etiam de ipſa facta eſt tranſactio.*

SCHOL. BALS. Cxxiiii. Iuſtiniani nouella ſita eſt in libro vii. Baſil. tit. iiii. cap. vi. quod ſitum eſt in B interpretatione xv. can. Syn. Carth. & lege hoc, quod tractat de iuramēto iudiciali, & quod ex eo retractatur. Digeſtū xiii. lib. ii. Digeſtorū eſt vlt. thema Dig. xiii. tit. v. lib. xxij. quod habet perinde atq; in textu ſcriptum eſt. Cōſtit. xli. tit. iiii. lib. ii. cod. eſt cap. lviii. tit. ii. lib. xi. quod dicit quæcunque in textu ſunt propoſita. Cæterum illud etiā iuſiurandū iudiciale eſſe dic. Præterea enim ex reprobatione eius vna cum damno etiam infamia conſequitur. Conſtitutio C xlii. eiuſdem libri & tit. eſt cap. lix. tit. ii. lib. xi. quod perinde habet, ac ſcriptum eſt.

TEXTVS.

Etiam liber iiij. Cod. tit. i. conſtit. ij. quòd etiam ſi quis per Imperatoris ſalutem calore quodā vt iuraret incitatus peierauerit, non torquetur, neque læſæ maieſtatis crimini ſubiicitur. Et lib. ix. Cod. tit. viij. conſt. viij. quòd qui ſe ſuo ſeruo ſemper ſuccenſurum iurauit, non tenetur læſæ maieſtatis ſi ab ira ceſſauerit. Dicit etiam liber ij. tit. iiij. caput vij. quòd de iure publico non paciſci nec legari licet: & ſi in iis ſe non acturum conue- D *nerit, nō valet. Quinquageſima prima autem de ſcenicis nouella dicit, quòd ſcenicæ, etiam ſi à fornicatione quæſtúque meretricio ſe non ceſſaturas iurauerint, nihilo ſecius deſiſtunt, non timentes pœnam ex fornicatione: adiicit canonicè iuſiurandum non eſſe in rebus turpibus ſeruandum.*

SCHOL. BALS. Secūda j. tit. iiij. libri Codicis, conſtit. eſt caput xliiij. xxij. lib. Baſil. quod ſic habet: Nemo qui per Deū iurauit, venit in periculū. Iuſiurandum enim ſatis habet Deū vltorem ſi aduerſus eum factum eſt;

ὅπερ ἐστὶ καινόν. ἔτι σημείωσαι ὅτι ἔγκλημα ἐστὶν ἡ ἐπιορκία, καὶ οἶομαι τὸ δὲ πεκουλάτον. A

Κεφάλαιον ιθ'.

Περὶ τῶν ὀμνυόντων ὅρκους Ἑλληνικούς, συνόδου ἕκτης κανὼν ϛδ'. Βασιλείου κανὼν πά.

Κείμενον.

Ἐν τῷ έ. διατάγματι τοῦ β'. τίτ. τοῦ ιβ'. βιβλίου φησίν, ὅτι καλῶς ἐπιφέρω σοὶ κατὰ τῆς σωτηρίας σου ὀμόσαι· πᾶς γὰρ θεμιτὸς ὅρκος ἐξ ἐπαγωγῆς ὀμοθεὶς φυλάττεται, καὶ εἴ τις κατὰ τὴν ἰδίαν θρησκείαν· ὁ δὲ κατὰ ἀδοκίμου θρησκείας ὀμοθεὶς ὅρκος οὐ φυλάττεται. B

Κεφάλαιον κ'.

Περὶ ἀποστατῶν, καὶ θυτῶν, καὶ μάγων, καὶ ἐπαοιδῶν, καὶ ἀστρολόγων, καὶ μαθηματικῶν, μαντέων, καὶ περιάπτων, ἀποστόλων κανὼν ξβ'. συνόδου Νικαίας κανὼν ιά. ιβ'. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν γ'. δ'. έ. ϛ'. ή. θ'. ιβ'. κδ'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν λϛ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν μέ. συνόδου ϛ'. κανὼν ξά. ξέ. Πέτρου Ἀλεξανδρείας κανὼν ά. β'. γ'. δ'. έ. ϛ'. ζ'. ή. θ'. ί. ιά. ιβ'. ιγ'. ιδ'. Βασιλείου κανὼν ζ'. ή. μδ'. μή. νέ. ξέ. ξϛ'. οβ'. ογ'. πά. πγ'. Γρηγορίου Νύσσης κανὼν ά. β'. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ κέ. κεφ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. C

Κεφάλαιον κά.

Περὶ σκηνικῶν, καὶ μίμων, καὶ τῶν ὁμοίων μετανοούντων, συνόδου Καρθαγένης κανὼν μέ. ξγ'. συνόδου ϛ'. κανὼν νά.

Κείμενον.

Ἡ λγ'. διάτ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ έ. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ἡ ρκγ'. καὶ ἡ ρκθ'. τοῦ έ. βιβλίου, καὶ ἡ λβ'. καὶ ἡ μϛ'. μεγάλας ποινὰς ἐπιφέρουσι τοῖς πορνοβοσκοῖς, καὶ τοῖς ἀναγκάζουσι δούλας ἢ ἐλευθέρας συνεῖναι μίμοις, ἢ θεάτροις προΐστασθαι, καὶ διδόασιν ἄδειαν αὐταῖς ἀναχωρεῖν, καὶ μετὰ προικῶν ζεύγνυσθαι, καὶ ἀξιωματικοῖς, εἰ δυνηθεῖεν, καὶ τῆς ἀτιμίας ἀπαλλάττεσθαι. D περὶ δὲ σκηνικῶν, καὶ θεωριῶν, καὶ πορνοβοσκῶν ἰδικὸς ἐστὶ τίτ. ὁ μά. τοῦ ιά. βιβλίου τοῦ κώδικος· σκηνὴ δὲ ἐστίν, ἔνθα τις ἵσταται, ἢ κινεῖται σκηνικὴν ἐπιδεικνύμενος τέχνην, εἴτε ἐν δημοσίῳ, ἢ ἰδιωτικῷ τόπῳ, ἢ ἀγρῷ, ἔνθα μέντοι ἄνθρωποι χύδην διὰ θέας εἰσίασιν· ἄτιμοι δέ εἰσι πάντες οἱ διὰ πόρον εἰς ἀγῶνα κατιόντες, καὶ οἱ διὰ φιλοτιμίαν ἐπὶ σκηνῆς παριόντες. ὁ δὲ μισθώσας ἑαυτὸν εἰς παιγνικὴν τέχνην, καὶ μὴ ἐπιδειξάμενος, οὐκ ἀτιμοῦται.

quod eſt nouum. Et nota quòd iuramentum eſt crimen: & puto quòd etiam peculatus.

CAP. XIX.

De iis qui iurant Græca iuramenta, Syn. vi. can. xciiij. Baſil. can. lxxxi.

TEXTVS.

In v. cap. ij. tit. libri xij. dicit, quod tibi rectè defero, vt per ſalutem tuam iures. Omne enim licitum iuſiurandum ex delatione ſuſceptum ſeruatur, etiam quod quis per propriam religionem iurauerit. Quod autem per reprobatam religionem conceptum eſt iuſiurandum, non ſeruatur.

CAP. XX.

De Apoſtatis, & ſacrificis, & magis, & Incantatoribus, & Aſtrologis, Mathematicis, vatibus, & amuletis, Apoſt. canon lxij. Syn. Nic. can. xi. xij. Syn. Ancyr. can. iij. iiij. v. vi. viij. ix. xij. xxiiij. Syn. Laodic. can. xxxvi. Syn. Carth. canon xlv. Syn. vi. can. lxi. lxv. Petri Alexandrini can. i. ij. iij. iiij. v. vi. vij. viij. ix. x. xi. xij. xiij. xiiij. Baſil. can. vij. viij. xliiij. xlviij. lv. lxv. lxvi. lij. liij. lxxxi. lxxxiij. Gregorij Nyſſeni canon i. & ij. lege quæ adſcripta ſunt in xxv. capite ix. tituli præſentis operis.

CAP. XXI.

De Scenicis, & Mimis, & ſimilibus, qui agunt pœnitentiam, Syn. Carth. can. xlv. lxiij. Syn. vi. canon li.

TEXTVS.

Xxiij. iiij. tit. quinti libri conſtit. & xxij. & xxix. magnas pœnas lenonibus inferunt, & iis qui cogunt ancillas vel liberas cum Mimis habere conſuetudinem, vel præeſſe theatris: & dant eis poteſtatem recedendi, & cum dotibus, ſi poſſint, vel claris hominibus ſe matrimonio coniungẽdi, & ab infamia liberantur. De ſcenicis autẽ & ſpectaculis, & lenonibus, eſt ſpecialis tit. xl. xi. lib. Cod. Scena autẽ eſt vbi quis ſtat vel mouetur, ſcenicam artẽ oſtentans, ſiue in loco publico, ſiue priuato, vel in agro, quò homines ſpectaculi gratia confluentes ingrediuntur. Sunt autem omnes infames, qui in certamen propter lucrum deſcẽdunt. Vel qui propter gloriæ cupiditatem in ſcenam procedunt. Qui autem ſeipſum ad artem ludicram locauit, nec prodiit, non fit infamis.

A *Et qui ſeipſum locauit ad pugnandum cum beluis, niſi fortè eſſet leo, vel aliqua alia manſuefacta belua. Sed non is etiam qui ſine mercede cum feris depugnauit, ſi voluit in eis venandis laudem aſſequi. Qui autem ſeipſum locauit, etiamſi non cum beluis depugnauerit, ſit infamis. Sed non is qui mercedem accepit ad oppugnandam beluam quæ regionem deuaſtat. Non eſt autem ars ludicra, ars athletica, nec irrogat infamiam, nec eorum qui dicunt in Olympiis τὰ ὤθεια, nec eorum qui aliter in ſacris certaminibus miniſtrant, nec eorum qui equis aquam aſpergũt, nec agonothetarum.* B *Eſt autem leno, qui turpem quæſtum ex liberis vel ancillis facit, ſiue hoc principaliter faciat, ſiue ab occaſione alterius negociationis has perſonas habeat, vt caupo, vel hoſpes, vel balnearius. Et qui fuit in ſeruitute leno, etiam poſtquam liber factus fuerit, ſit infamis. Hæc omnia ſita ſunt in libro iij. titulo primo cap. i. & ij. & iiij. & libro xxiij. tit. ij. cap. xliij. Eſt autem leno, qui etiam ſuam vxorem quæ adulterata eſt, non dimiſit, ſed non is etiam qui ſuſpicatus eſt, vt lib. ix. Codic. tit. ix. conſtit. ij.* C

καὶ ὁ ἑαυτὸν μισθώσας εἰς τὸ θηριομαχῆσαι, εἰ μὴ τὸ θηρίον τυχὸν λέων ἦν, ἢ ἄλλο τι καὶ ἥμερον γέγονεν. οὐ μὴν ὁ ἄνευ μισθοῦ θηριομαχήσας, εἰ μὴ λάβῃ ἐν τῷ κυνηγίῳ φιλοτιμίαν ἐδέχετο. ὁ δὲ μισθώσας ἑαυτὸν, κἂν μὴ θηριομαχήσῃ, ἀτιμοῦται, οὐ μὴν ὁ μισθὸν λαμβάνων ἐπὶ τῷ καταπολεμῆσαι θηρίον ἔξωθεν κυνηγίου τὴν ἐπαρχίαν βλάπτον. Οὐκ ἔστι δὲ παιγνικὴ τέχνη οὔτε ἀτιμοποιὸς ἡ τῶν ἀθλητῶν, καὶ τῶν λεγόντων ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις τὰ ἐνθύελα, καὶ τῶν ἐν ξυστῷ ἀγωνιζομένων, καὶ τῶν ἡνιόχων, καὶ τῶν ἄλλως ὑπουργούντων ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσι καὶ τῶν ῥαινόντων ὕδωρ τοῖς ἵπποις, καὶ τῶν βραβευτῶν. προαγωγός ἐστιν ὁ πόρνον αἰσχρὸν ἀπὸ δούλων ἢ ἐλευθέρων ποιούμενος, εἴτε πρωτοτύπως τοῦτο πραγματεύεται, εἴτε προσχήματι πραγματείας ἑτέρας ἔχει τὰ τοιαῦτα πρόσωπα ὡς κάπηλος, ἢ πανδοχεὺς, ἢ βαλανεύς. καὶ ὁ γενόμενος ἐν δουλείᾳ προαγωγὸς, ἀτιμοῦται μετὰ τὸ ἐλευθερωθῆναι. Ταῦτα πάντα κεῖται βιβλίῳ γ΄. τιτ. α΄. διατ. α΄. καὶ τιτ. β΄. διατ. δ΄. καὶ βιβλίῳ κγ΄. τιτ. β΄. διατ. μη΄. πορνοβοσκὸς δέ ἐστι, καὶ ὁ πορνευθεῖσαν τὴν ἰδίαν γαμετὴν μὴ ἀπολύσας, οὐ μὴν ὑποπτεύσας, ὡς βιβλίον θ΄. τοῦ κώδικος τιτ. θ΄. διατ. β΄.

SCHOL. BALS. Titulus iiii. lib. j. Codicis, & tit. iv. lib. v. Cod. tranſſumpti ſunt in librum Baſilic. xxviii. tit. iiii. Hæ autem cõſtitutiones non ſunt poſitæ in Baſilic. Titul. xli. lib. xi. Cod. eſt tit. xxxvii. libri xliiii. Baſilicor. cuius i. caput ita habet. Peragantur autem deinceps certamina ſine impedimento, nemo autem certet inuitus. Volumus enim eos qui velint, ac ſua ſponte, impendere: lege etiam cap. ii. & iii. D Titulus i. lib. iij. Digeſt. eſt lib. Baſilic. viii. tit. ii. Lib. iii. Digeſt. eſt lib. Baſil. xxi. tit. ii. Lib. xxiii. digeſt. poſitus eſt in lib. xxviij. Baſil. tit. v. Digeſt. autem eius xlviii. non eſt poſitum in Baſil. Sanè thema vlt. cap. ii. tit. ii. lib. xxi. ait, Porro ſcena eſt, vbi quis conſiſtit, & deinceps quæcunque de hiſtrionib. in textu ſcripta ſunt. De iis qui cum beſtiis pugnant, loquitur viii. ix. & x. thema, cap. i. tituli primi, libri Baſilic. octaui, quæ in textu compendioſè propoſita ſunt. Quòd athletarum ars famoſos non faciat, eſt in capite quarto tit. ii. lib xxi. Baſil.

Σχόλιον.

Ὁ δ΄. τιτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος. καὶ ὁ δ΄. τιτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἀνελήφθησαν ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν κη΄. τιτ. α΄. αἱ δὲ διατάξεις αὗται οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά. ὁ μα΄. τιτ. τοῦ ια΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι τιτ. λζ΄. τοῦ μδ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ ἔχει τὸ α΄. αὐτοῦ κεφ. οὕτως, ἐπιτελείσθωσαν μὲν οἱ ἀγῶνες ἀκωλύτως τοῦ λοιποῦ· μηδεὶς δὲ ἀγωνιζέσθω ἄκων· ἑκόντας γὰρ βουλόμεθα δαπανᾶν. ἀνάγνωθι καὶ κεφ β΄. καὶ γ΄. ὁ α΄. τιτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι βιβλίον η΄. τῶν βασιλικῶν . . . . τιτ. β΄. ὁ β΄. τιτ. τοῦ κγ΄ βιβλίου ἐτέθη εἰς βιβ. κη΄. τῶν βασιλικῶν. τιτ. ε΄. τὸ δὲ μη΄. διατ. τοῦ αὐτοῦ οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. Φησὶ δὲ τὸ τελευταῖον θέμα τοῦ β΄. τιτ. τοῦ κα΄. βιβλίου, σκηνή ἐστιν ἔνθα τις ἵσταται, καὶ ἐφ' ἑξῆς ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν χάριν τῶν σκηνικῶν. τὸ η΄. θ΄. καὶ ι΄. θέμα τοῦ α΄. κεφ. τοῦ α΄. τιτ. τοῦ η΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, φησὶ χάριν τῶν θηριομάχων ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν. τὸ μὴ εἶναι ἀτιμοποιὸν τὴν τέχνην τῶν ἀθλητῶν, ἔστι κεφ. δ΄. τοῦ β΄. τιτ. τοῦ κα΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν.

καὶ τὸ, προαγωγός ἐστιν ὁ πόρνῃ τοιοῦτον, καὶ τὰ ἑξῆς, εἰσὶ θέματα β΄. καὶ γ΄. τοῦ αὐτοῦ κεφ. οὕτω ῥητῶς ἔχοντα ὡς κατεστρώθησαν εἰς τὸ κείμενον. ἐρωτήσει δέ τις διὰ τί ὁ μὲν μισθώσας ἑαυτὸν εἰς παιγνιωτικὴν τέχνην, καὶ μὴ ἐπιδειξάμενος, οὐκ ἀτιμοῦται, ὁ δὲ μισθώσας ἑαυτὸν εἰς τὸ θηριομαχῆσαι, κἂν μὴ θηριομαχήσῃ, ἀτιμοῦται. ἐπὶ μὲν τῆς παιγνιωτικῆς τέχνης τὸ ἔργον ἐπάγει τὴν ἀτιμίαν οὐ μὴν ὁ σκοπός· καὶ τοῦτο δηλοῦται ἀπὸ τοῦ ἀτιμοῦσθαι καὶ τὸν μὴ ἐπὶ μισθῷ, ἀλλὰ κατὰ φιλοτιμίαν ἐπιδειξάμενον παιγνιωτικὴν τέχνην. ἐπὶ δὲ τοῦ θηριομαχοῦντος οὐ τὸ ἔργον μισεῖται B ἀλλ' ὁ σκοπός. θηριομαχοῦσι γὰρ καὶ βασιλεῖς στρατιῶται τὴν οἰκείαν γενναιότητα ἐπιδεικνύμενοι. καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν διὰ μισθὸν καὶ αἰσχροκέρδειαν προδοὺς τὴν οἰκείαν ζωὴν, κἂν μὴ θηριομαχήσῃ, ἀτιμοῦται. ὁ δὲ λαβὼν χρήματα χάριν τοῦ ἐπιδείξασθαι παιγνιωτικὴν τέχνην, εἰ μὴ ἐπιδείξηται αὐτὴν, οὐκ ἀτιμοῦται. ὁ θ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη ἐν βιβλίῳ ξ΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. λζ΄. κεφ. μη΄. ἡ δὲ β΄. διάτ. παρελείφθη. κεῖται δὲ ὅμοιον ἐν βιβλίῳ δ΄. τοῦ κώδικος, τίτλῳ ζ΄. διάτ. β΄. τῶν δὲ βασιλικῶν βιβλίον C κδ΄. τίτ. β΄. κεφ. ιδ΄. οὕτως ἔχοντι κατὰ τὰς ἀρχὰς, ὁ εἰδὼς πορνεύεσθαι τὴν αὐτοῦ γυναῖκα, καὶ σιωπῶν, πορνοβοσκίαν ποιεῖ.

Κεφάλαιον κβ΄.

Περὶ θεωρίων καὶ παιγνίων, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιε΄. ξ΄. ξα΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν να΄. νβ΄. ξβ΄. ξε΄. οα΄. ϙϛ΄. ρ΄.

Κείμενον.

Πῶς τὰ θεώρια τελοῦνται, καὶ πῶς γίνεται ἡ δαπάνη αὐτῶν, καὶ ὅτι δύναται ὁ ἄρχων τὰ θεωρικὰ πρὸς καιρὸν ἀφορίζειν. εἰς ἀνανέωσιν τειχῶν, εἴρηται βιβλίῳ ια΄. τοῦ κώδικος τίτ. μα΄. D μβ΄. με΄. καὶ μϛ΄. ὁ δὲ μδ΄. τίτ. ἀναιρεῖ τὴν θέαν τῶν μονομάχων.

Σχόλιον.

Ὁ μα΄. τίτλος τοῦ ια΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ τίτλος λζ΄. τοῦ νδ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. καὶ ἐδηλώθη τὰ περὶ τούτου ὄπισθεν. ὁ μὲν τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου κεῖται εἰς τίτ. λη΄. τοῦ ῥηθέντος νδ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν· πλὴν τὰ τούτου κεφ. εἰς τὰ βασιλικὰ οὐκ ἐτέθησαν. οὐδὲ ὁ μδ΄. τίτ. οὐδὲ ὁ με΄. τοῦ δὲ μα΄. τὰ μὲν ε΄. κεφ. τὰ πρῶτα ἐτέθησαν ὡς εἴρηται εἰς τὸν λζ΄. τίτ. τοῦ νδ΄. βιβλίου.

A Et quòd leno ſit, qui iſtiuſmodi quæſtum, &c. eſt thema ij. & iij. eiuſdem cap. quæ ita expreſsè habent, quemadmodum *id* textui inſertum eſt. Rogauerit autem quiſpiam, cur qui ſe in ludicram fortunam locauit, & non prodiit, non fit infamis. Qui autem ſe locauit, ad decertandum cum beſtiis, etiam ſi non pugnauerit, fit infamis. Solutio. In arte quidem ludicra factum ipſum infamiam inducit, non etiam propoſitum. & hoc oſtenditur ex eo quòd ſit infamis, etiam qui non mercede, ſed gloriæ B cupiditate adductus artem ludicram oſtendit. In eo autem qui pugnat cum beſtiis, non factũ habetur odio, ſed propoſitum. Cum beſtiis enim pugnant & Imperatores & milites, ſuam virtutem oſtendentes: & ideo, qui proprij quæſtus mercede adductus, ſuam vitã prodidit, etiãſi cum beſtiis non pugnarit, fit infamis. Qui autem accepit pecuniam, vt artem ludicram oſtentet, ſi eam non oſtentarit, non fit infamis. Baſilic. autem liber xxiiij. tit. ij. cap. xiiij. ſic habet in principio: Qui ſcit ſuam v- C xorem fornicari, & tacet, leno eſt.

Cap. XXII.

De ſpectaculis, & ludicris, Syn. Carth. can. xv. lx. lxi. Syn. vi. can. li. lij. lxij. lxv. lxxi. xcvi. c.

Textus.

Quomodo peraguntur ſpectacula, & quomodo fit eorum ſumptus, & quòd poteſt Magiſtratus, ea quæ ad ſpectacula pertinent, ad murorum reparationem, ad tem- D *pus deputare, dicit liber xi. Cod. tit. xl. xli. & xlv. Xliij. autem tollit ſpectaculum eorum qui pugnant in ſingulari certamine.*

Schol. Bals. Titulus xli. lib. xj. Cod. eſt tit. xxxviij. lib. liiij. Baſil. ac declaratus eſt ſuperiùs. Titulus xlij. eiuſdem libri eſt in tit. xxxviii. dicti liiii. lib. Baſilic. verùm eius capita non ſunt poſita in Baſilicis. Neque verò tit. xliiii. neque xlv. neque xlvi. Tituli autem xli. quinque priora capita poſita ſunt, vt dictum eſt, in titulo xxxvii. libri liiii.

Reliqua autem capita poſita ſunt in xxxviij. tit. lx. libri Baſilic. quæ docent de lenonibus: & iubent per regionis Epiſcopum manumitti ſeruos qui aliquid turpe facere coguntur. Et lege totum titul. & Iuſtiniani nouellam, quæ in eo eſt, valde punientem meretricum exercitium, & quemcumque lenonem.

A τὰ δὲ λοιπὰ ἐτέθησαν εἰς τὸν λή. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, περὶ πορνοβοσκῶν διδάσκοντα, καὶ παρακελευόμενα ἐλευθεροῦσθαι διὰ τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου τοὺς ἀναγκαζομένους δούλους ποιῆσαί τι αἰσχρόν. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ὅλον τίτλον, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ Ἰουστινιανείου νεαρὰς κολάζουσαν μεγάλως τὸ τῆς πορνείας ἐπιτήδευμα, καὶ πάντα πορνοβοσκόν.

Cap. XXIII.

De furibus, ſepulchrorum effoſſoribus, & latronibus, & ſacrilegis, Baſilij. can. lxi. lxvi. Gregorij Nyſſeni can. vi. vij. viij. lege etiam quæ adſcripta ſunt in xxvij. cap. ix. tit. præſentis operis.

Κεφάλαιον κγ΄.

Περὶ κλεπτῶν, καὶ τυμβωρύχων, καὶ λῃστῶν καὶ ἱεροσύλων, Βασιλείου κανὼν ξα΄. ξς΄. Γρηγορίου Νύσσης κανὼν ζ΄. η΄. θ΄. ἀνάγνωθι τὰ B παραγραφέντα ἐν τῷ κζ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Textus.

L. Diui fratres Aruntio. parag. fin. ff. de pœnis.

De furibus autem dicit liber xlviij. tit. xix. cap. xxviij. quòd qui ad prædas agendas incurſiones faciunt, ſunt ſimiles latronibus: & ſi hoc cum ferro faciant, & ſæpe etiam in viis, capite puniuntur: reliqui autem relegantur, vel deportantur. Famoſi autem in furca ſuſpendūtur, vel ad beſtias damnantur, in iis locis in quibus deprædati ſunt. Secunda autem conſtit. xviii. tit. vii. libri Cod. quòd iis qui erant ex familia latronum, & Imperatoria poteſtate ac auctoritate fiſcali ſerui facti ſunt, negatur libertas.

L. ij. C. quibus ad libertatem proclam. non licet.

Κείμενον.

Περὶ δὲ λῃστῶν εἴρηται βιβλίῳ μή. τίτ. ιθ΄. διγέστ. κή. ὅτι οἱ τὰς ἐφόδους ποιοῦντες διὰ τὸ πραιδεῦσαι, ἐοίκασι τοῖς λῃσταῖς, καὶ ἐὰν τοῦτο ποιῶσι μετὰ σιδήρου, καὶ πολλάκις, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς, εἰς κεφαλὴν κολάζονται· οἱ δὲ λοιποὶ ἐξορίζονται, ἢ δεπορτατεύονται. οἱ δὲ περιβόητοι φουρκίζονται, ἢ θηριομαχοῦσιν ἐν οἷς ἐλῄστευσαν τόποις. παράδοξον δέ φησιν ἡ β΄. C διάτ. τοῦ ιη. τίτ. τοῦ ζ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ὅτι τοῖς οὖσι τῆς φαμελίας τῶν λῃστῶν, καὶ ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας, ἢ αὐθεντίας τοῦ φίσκου γενομένοις δούλοις, ἀναιρεῖται ἡ ἐλευθερία.

Schol. Bals.

Digeſtum xxviij. tit. xix. lib. xlviii. Digeſtorum, eſt thema x. cap. xxviij. tit. li. lib. lx. quod eadem dicit, quæ in textu ſcripta ſunt. Cōſtitutio ſecunda tit. xviii. lib. vii. Cod. eſt cap. iii. tit. cx. lib. xlviii. Baſilic. quod ſic habet, vt in textu compendiosè eſt propoſitū. De iis verò qui mortuorum thecas contrectant, vt ſuffurentur quæ ſunt in eis, lege xcvi. Imperatoris Domini Leonis ſapientis Nouellam, quæ definit, iis qui illius ſemel conuicti ſunt, veniam dari: eos autem qui hoc malum rurſus auſi fuerint, per fuſtuarium & tonſuram corrigi. Exiſtimo autem hanc nouellam non habere locum etiam in ſepulchrorum effoſſoribus. Aliud enim eſt mortuorum reliquias transferre: & aliud, furtiua animi affectione aliquid ex iis quæ ſunt in ipſis, ſurripere: etſi hoc quoque abuſiuè ſepulchrorū effoſſio appelletur.

Σχόλιον.

Τὸ κή. δίγεστον τοῦ ιθ. τίτ. τοῦ μή. βιβλίου τῶν διγέστων, ἐστι θέμα ί. τοῦ κή. κεφ. τοῦ νά. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, τὰ αὐτὰ λέγον ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. ἡ β΄. διάταξις τοῦ ιη. τίτ. τοῦ ζ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφ. γ΄. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ μή. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον D συνωψίσθη. Περὶ δὲ τῶν ψηλαφώντων θήκας τελευτησάντων, χάριν τοῦ ἐναποσυλῆσαι τὰ ἐν τούτοις, ἀνάγνωθι τὴν ϛϛ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος αὐτοῦ σοφοῦ, διορίζομένου τοὺς ἅπαξ μὲν εἰς τοῦτο ἁλόντας, συγγνώμης τυγχάνειν, τοὺς δὲ τολμῶντας καὶ αὖθις τὸ κακὸν σωφρονίζεσθαι, διὰ μαγκλαβίων καὶ κουρᾶς. οἴομαι δὲ τὰ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς μὴ ἔχειν χώραν εἰς τοὺς τυμβωρύχους· ἄλλο γάρ ἐστι τὸ μετατιθέναι λείψανα τεθνεώτων, καὶ ἕτερον τὸ κλεπτικῇ διαθέσει ὑφελέσθαι τι ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς ὄντων, κἂν καταχρηστικῶς καὶ τοῦτο τυμβωρυχία λέγεται.

καὶ ἀνάγνωθι τὸ κζʹ. κεφ. τοῦ θʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος περὶ τὸ τέλος διδάσκον περὶ τῆς κυρίως τυμβωρυχίας.

Κεφάλαιον κδʹ.

Περὶ τοῦ μὴ βαλλίζειν ἢ ὀρχεῖσθαι ἐν γάμοις, συνόδου Λαοδικείας κανὼν νγʹ.

Κεφάλαιον κεʹ.

Περὶ τοῦ μὴ συλλούεσθαι γυναιξὶν ἄνδρας, συνόδου Λαοδικείας κανὼν λʹ. συνόδου ϛʹ. κανὼν οζʹ. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ λαʹ. κεφ. τοῦ θʹ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον κϛʹ.

Περὶ τοῦ χλευάζοντος τοὺς ἀσθενεῖς ἀποστόλων κανὼν νζʹ.

Κεφάλαιον κζʹ.

Περὶ τοῦ μὴ εἰσιέναι γυναῖκα εἰς θυσιαστήριον, καὶ ὅτι μόνοις τοῖς ἱερατικοῖς ἔξεστι κοινωνεῖν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ιθʹ. μδʹ. συνόδου ϛʹ. κανὼν ξθʹ.

Κεφάλαιον κηʹ.

Περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν ἀπὸ συμβολῆς συμπόσια, συνόδου Λαοδικείας κανὼν νεʹ.

Κεφάλαιον κθʹ.

Περὶ κυβευόντων ἢ μεθυσκομένων, ἀποστόλων κανὼν μγʹ. συνόδου ϛʹ. κανὼν νʹ.

Κείμενον.

Η αʹ. διάτ. τοῦ μγʹ. τίτ. τοῦ γʹ. βιβ. τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι ὁ ἡττηθεὶς εἰς κόττον οὐκ ἀπαιτεῖται, καὶ καταβαλὼν, ἀναλαμβάνει μετὰ διαδόχων ἀπὸ τοῦ νικήσαντος, καὶ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ, διηνεκῶς, πέρα τριακονταετίας. Εἰ δὲ μὴ θέλουσιν ἀναλαβεῖν, ὁ θέλων, καὶ μάλιστα ὁ τῆς πόλεως ἐν ᾗ τοῦτο γέγονε, πατὴρ, ἢ ἔκδικος ἀπαιτεῖ, καὶ δαπανᾷ εἰς ἔργον τῆς πόλεως. καὶ ἡ γινομένη ἐπὶ κόττῳ ἀσφάλεια ἄκυρός ἐστι, καὶ ἀποδίδοται. Εἰ δὲ καί τις ἐν σχήματι κόττου ἡττήθη θερμίοις ἢ ἑτέρᾳ ὕλῃ, οὐκ ἀπαιτεῖται, τῶν ἐπισκόπων ἄδειαν ἐχόντων ταῦτα ζητεῖν, βοηθούντων αὐτοῖς τῶν ἀρχόντων, καὶ πατέρων, καὶ ἐκδίκων. μόνον δὲ παίζειν ἔξεστι μονόβολον, καὶ κοντομὸν κόντακα χωρὶς τῆς πόρπης, καὶ περιχυτὴν καὶ ἱππικὴν ἄνευ τέχνης καὶ ἐπινοίας. καὶ οἱ μὲν σφόδρα πλούσιοι νομίσματος ἑνὸς ἑκάστῳ συνθέσιν παίζουσιν· οἱ δὲ λοιποὶ, πολὺ ἧττονος. τὸ δὲ πλέον ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει καὶ διδόμενον ἀποδίδοται. προνοοῦσι τούτων οἱ ἄρχοντες, δέκα λιτρῶν ποινῆς ἐπικειμένης, τοῖς παραβαίνουσιν ἢ συγχωροῦσι παραβαίνεσθαι. ἡ δὲ βʹ. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶν,

A lege autem xxvii. caput, ix. tit. præſentis operis, quod docet circa finē, de ſepulchrorum, quæ propriè dicitur, effoſſione.

Cap. XXIIII.

Non eſſe in nuptiis ſaltandum, vel tripudiandum, Syn. Laodic. can. liij.

Cap. XXV.

Non oportere viros vnà cum mulieribus lauari, Syn. Laodic. canon xxx. Syn. vi. can. lxxvij. lege etiam quæ adſcripta ſunt in xxxi. cap. ix. tit. præſentis operis.

B Cap. XXVI.

De eo qui infirmos irridet, Apoſt. canon lvij.

Cap. XXVII.

Non oportere mulieres ad altare ingredi, eo quòd eis ſolis qui ſunt ſacerdotalis ordinis licet in altari communicare, Synodi Laod. can. xix. xliiij. Syn. vi. canon lxix.

Cap. XXVIII.

Non eſſe ex ſymbolis facienda conuiuia, Syn. Laodic. canon lv.

Cap. XXIX.

De iis qui ludunt aleis, vel inebriantur, C *Apoſt. can. xliij. Syn. vi. can. l.*

Textvs.

Prima conſt. xliij. tit. iij. libri Cod. dicit quòd ab eo qui in alea victus eſt, non petitur, & ſi ſoluerit, perpetuò ab eo qui vicit eiúſque heredibus repetit etiam poſt xxx. annos. Sin autem nolunt recipere, quicunq; vult, & maximè ciuitatis in qua hoc factum eſt, pater, vel defenſor, repetit, & impendit in opera ciuitatis, & quæ in alea facta eſt cautio, eſt irrita, & repetitur. Si quis autem ſub aleæ ſpecie lupinis vel aliqua alia materia victus ſit, non conuenitur, epiſcopis habentibus poteſtatem hæc quærendi, ferentibus auxilium, & Magiſtratibus & Patribus, & Defenſoribus. Licet autem ſolùm D *ludere monobolo & contomonobolo & cyntanocontace abſque fibula, & perichyta, & hippice, abſque arte & callida inuentione. Et qui valde quidem ſunt diuites, vltra vnum ſolidum non ludunt, cæteri autem longè minùs. Quod eſt autem amplius, non petitur, & datum reſtituitur. Eorum autem curā gerunt Magiſtratus, pœna x. librarum impoſita iis qui trāſgrediūtur, vel ea etiam trāſiliri permittunt. II. einſd. tit. cōſt. dicit,*

L. Alearum vſus. C. de relig. & ſumpt. fun.

quòd nec iis quæ ligna equeſtria dicuntur, nec vllo alio alearum ludo licet ludere: præterquam iis quæ permiſſa ſunt in præcedente conſtitutione: & loca in quibus ludunt eiuſmodi equeſtribus, publicantur, & quæ data ſunt, redduntur. Vel ſi ij qui ea dederunt, nolunt recipere, Præfectus vrbis ea exigit, & præſides prouinciarum, & Ciuitatum, operibus applicantur.

A ὅτι οὔτε τοῖς καλουμένοις ξυλίνοις ἱππικοῖς, οὔτε ἄλλῃ κυβείᾳ παίζειν ἔξεστι, πλὴν τῶν ἐπιτετραμμένων ἐν τῇ προλαβούσῃ διατ. καὶ οἱ τόποι καθ' οὓς ἐν τοῖς τοιούτοις ἱππικοῖς παίζουσι, δημόσιοι γίνονται, καὶ τὰ διδόμενα ἀποδίδονται, ἢ μὴ βουλομένων ἀναλαβεῖν τῶν δεδωκότων, ἀπαιτοῦνται διὰ τοῦ ἐπάρχου καὶ τῶν ἀρχόντων ἐπαρχιῶν, καὶ προσκυροῦνται τοῖς ἔργοις τῶν πόλεων.

SCHOL. BALS. Prima conſt. xliij. tit. iii. libri Cod. eſt caput v. viii. tit. lx. libri Baſil. quod ſic dicit: Conſt. ludos prohibet, quinque exceptis, & decernit quænam pœnæ aleatoribus imponantur, permittens etiam præfecto vrbis, & prouinciarum præſidibus, & epiſcopis, ea quærere & prohibere, & omnes qui in his fiunt, legitimos contractus euertere. Dat autem actionem in quinque ludis permiſſis, & exactionem eorum quæ iis nominibus debentur: decem librarum pœnam ſtatuens in eos qui permittunt transgredi conſtitutionem. Conſtitutio 2. tit. xliij. lib. iij. Cod. eſt cap. vj. tit. viii. lib. Baſil. lx. quod ſic dicit apertè: Conſtit. prohibet ea quæ dicuntur lignea equeſtria, quod victum eſt, ab iis qui ludunt, exigens, & publicationem earum ædium decernens in quibus hi ludi fiunt. datur autem etiam ei qui victus eſt, & ſoluit, reſtitutio, vel ſi nolit recipere, iubet ea impendi in opera publica illius Ciuitatis. Nota ergo, quòd non ſitum eſt in Baſilic. repetitionem eorum quæ pro ludo prohibito data ſunt, excedere annum triceſimum: ſimiliter nec diuites ludere vſque ad vnum ſolidum, & multa alia, & quoniam hæc ita habent, debes dicere, quòd etiam de ludis eiuſmodi, actiones xxx. annis excluduntur, ſicut & omnis perſonalis actio: & in quinque ludis permiſſis licet ludere, vt partibus viſum fuerit, & non ad vnum vſque ſolidum vt volebat lex vetus. Scias autẽ quòd μονόβολον dicitur curſus, κοντομονόβολον ſaltatio, & κοντὸς κόνταξ ſine fibula, iaculatio ſine cuſpide ſeu ferro, à quodam Quinto ſic appellata: περιχυτὴ lucta: & ἱππικὸν equorum curſus. De equeſtri autem ligneo fuit aliquando controuerſia apud Tribunal Imperatoris.

Σχόλιον.

Ἡ α. διάτ. τοῦ μγ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. ε. τοῦ η. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, B οὕτω λέγον, ἡ διάτ. κωλύει τὰ παίγνια, καὶ ε. ὑπεξαιρουμένων ὁρίζει καί τινα ἐπιτίμια κατὰ τῶν κυβευόντων, ἐπιτρέπουσα τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως καὶ τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ τοῖς ἐπισκόποις ζητεῖν καὶ κωλύειν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς γινόμενα συναλλάγματα ἀνατρέπειν. δίδωσι δὲ ἀγωγὰς ἐκ τῶν ἐπιτετραμμένων παιγνίων, καὶ ἀπαίτησιν τῶν ἐντεῦθεν χρεωστηθησομένων δέκα λιτρῶν ἐπιτίμιον ὁρίζουσα κατὰ τῶν συγχωρούντων παραβαίνειν τὴν διάτ. ἡ δὲ διάτ. β'. τοῦ μγ'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. ς'. τοῦ η. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον οὕτω ῥητῶς. ἡ διάτ. κωλύει τὰ λεγόμενα ξυλικὰ ἱππικά, ἀπαιτοῦσα κίνδυνον C ἀπὸ τῶν παιζόντων, καὶ δήμευσιν κατὰ τῶν οἴκων ἐν οἷς τὰ τοιαῦτα γίνεται παίγνια. δίδοται δὲ καὶ ἀνάδοσις τῷ ἡττηθέντι καὶ καταβαλόντι. ἢ ἐὰν μὴ βούληται ἀναλαβεῖν, κελεύει ταῦτα εἰς ἔργα δημόσια τῆς πόλεως δαπανᾶσθαι. ὥστε σημείωσαι ὅτι ἐν τῷ βασιλικῷ οὐκ ἐτέθη τὸ ὑπερβαίνειν τὴν τριακονταετίαν τὴν ἀπαίτησιν τῶν χάριν παιγνίου κωλυομένου δοθέντων. ὡσαύτως οὐδὲ τὸ συνθηκίζειν τοὺς πλουσίους μέχρις ἑνὸς νομίσματος καὶ ἄλλα πολλά. καὶ ἐπεὶ ταῦτα οὕτως ἔχουσιν, ὀφείλεις εἰπεῖν D ὅτι καὶ αἱ περὶ τοιούτων παιγνίων ἀγωγαὶ τῇ τριακονταετίᾳ κλείονται, καθὼς καὶ πᾶσα προσωπικὴ ἀγωγή. καὶ ἐπὶ τῶν ε. δὲ παιγνίων τῶν ἐπιτετραμμένων ἔξεστι συνθηκίζειν καθὼς τοῖς μέρεσι δόξει, καὶ οὐ μέχρι νομίσματος ἑνὸς κατὰ τὴν παλαιὰν νομοθεσίαν. γίνωσκε δὲ ὅτι μονόβολον λέγεται ὁ δρόμος· κοντομονόβολον, τὸ πήδημα· κοντὸς κόνταξ χωρὶς τῆς πόρπης, ὁ ἀκοντισμὸς ἄνευ περόνης ἤτοι σιδήρου, ἀπὸ Κίντου τινὸς οὕτω κληθείς· περιχυτὴ ἡ πάλη· καὶ ἱππικὸν τὸ ἱπποδρόμιον. περὶ δὲ τοῦ ξυλίνου ἱππικοῦ ποτὲ γέγονεν ἀμφιβολία παρὰ τῷ βασιλικῷ βήματι.

καὶ τινὲς μὲν εἶπον εἶναι τοῦτο τὸ συνήθως παρὰ τῶν παίδων γινόμενον παίγνιον ἔξωθεν τοῦ ἱππικοῦ, ἀντὶ ἵππων χρωμένων ἀνθρώποις εἰς διφρηλασίαν. τινὲς δὲ εἶπον εἶναι τοῦτο ξύλινόν τι κατασκεύασμα διὰ κλιμάκων λοξοειδῶς ἀνυψούμενον, ἐχουσῶν διὰ μέσου ὀπὰς διαφόρους. οἱ γὰρ συνηθηκίζοντες ἐπὶ τῷ τοιούτῳ παιγνίῳ, βώλους τέσσαρας ἑτεροβαφεῖς ἄνωθεν τῶν κλιμάκων τιθέμενοι, πρὸς τὸ κάταντες ἀπολύουσι. καὶ ὁ πρῶτος ἀπὸ τῶν βώλων ἐξερχόμενος διὰ τῶν ὀπῶν ἐκ τῆς τελευταίας ὀπῆς τὴν νίκην δίδωσι τῷ ἔχοντι αὐτόν. ἔοικεν οὖν κἀμοὶ τοῦτο τὸ δεύτερον παίγνιον παρὰ τοῦ νόμου ἀποτρέπεσθαι ὡς ἔχον αἰτίαν κύβου. περὶ δὲ κυβευόντων κληρικῶν ἀνάγνωθι καὶ τὴν πζʹ. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος φιλοσόφου.

A Quidam dicebant quidem id eſſe cum ludum, qui ſæpe fit à pueris extra circũ equeſtrem, loco equorum hominibus ad currum agẽdum vtentibus. Nonnulli autem dicebant hoc eſſe aliquod inſtrumẽtum ligneum, quod per ſcalas obliquas erigitur, quæ in medio habent multa foramina. Qui enim in eo ludo deponunt quatuor glebas diuerſe tinctas, in ſcalarum faſtigio ponentes, in decliue emittunt: & prima gleba, quæ exit per foramina ex vltimo foramine, dat ei qui ipſam habere poteſt, victoriam. Mihi ergo videtur hunc ſecundum ludum à lege diſſuaderi, & puniri, vt qui aleæ ſpeciem quandam habeat. De clericis autem alea ludentibus, lege etiam lxxxvij. nouellam Imperatoris Domini Leonis ſapientis.

Κεφάλαιον λ.

Περὶ δαιμονιζομένων, ἀποστόλων κανὼν οθʹ. συνόδου ϛʹ. κανὼν ξϛʹ. ξζʹ. Τιμοθέου κανὼν βʹ. γʹ. ιδʹ. ιεʹ.

Cap. XXX.

De iis qui ſunt dæmoniaci, Apoſt. can. lxxix. Syn. vi. can. lxvi. Timothei canon ij. iij. xiiij. & xv.

Κείμενον.

Εἴρηται βιβλίῳ εʹ. τοῦ κώδικος τίτ. οʹ. διατ. δʹ. ὅτι ἐὰν γυνὴ μαίνῃ αὐτεξουσία οὖσα, μόνος ὁ ἀνὴρ δύναται πέμπειν ῥεπούδιον. ἐν δὲ τῷ κβʹ. διατάγματι τοῦ γʹ. τίτ. τοῦ κδʹ. βιβλίου φησὶν, ἐὰν ὁ εἷς C τῶν συνοικούντων μαίνῃ, αὐτὸς μὲν οὐ δύναται στέλλειν διέσιον. εἰ δὲ φορητή ἐστιν ἡ μανία, εἴτε διηνεκὴς, εἴτε ἐκ διαλειμμάτων, οὐκ ὀφείλει ὁ νήφων τῷ μαινομένῳ στέλλειν διαζύγιον. εἰ δὲ στείλῃ, ὑποπίπτει τοῖς ἐπιτιμίοις τῆς ἀλόγου διαζεύξεως. εἰ δὲ ἀνύποιστός ἐστιν ἡ μανία, καὶ οὐκ ἔστιν ἐλπὶς ἀνανήψεως, ἔξεστι διὰ τὸν ἐντεῦθεν φόβον, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς παιδοποιΐας, ῥεπουδίῳ λύειν τὸν γάμον. εἰ μέντοι μὴ λύει τὸν γάμον, ἀλλὰ περιφρονεῖ αὐτὴν, ἀναγκάζεται διὰ τοῦ ἄρχοντος τρέφειν αὐτὴν, καὶ φροντίζειν τῆς ἰατρείας αὐτῆς, καὶ μηδὲν D παραλείπειν τῶν ἀνδρὶ πρεπόντων, πρὸς τὸ ποσὸν τῆς προικός. εἰ δὲ σκορπίζει τὴν προῖκα, μεσεγγυᾶται ἐφ᾽ ᾧ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν φαμιλίαν αὐτῆς ἀξίαν ἔχειν ἐντεῦθεν παραμυθίαν, φυλαττομένων τῶν ἐξ ἀρχῆς συμφώνων. ἀλλὰ ταῦτα σήμερον οὐ προβαίνει, οὔτε διὰ μανίαν εὐλόγως λύεται γάμος, τῆς περὶ ῥεπουδίων ριζʹ. νεαρᾶς ῥητὰς αἰτίας λεγούσης, καὶ ὑποβαλλούσης τὸν παρ᾽ αὐτὰς στέλλοντα ῥεπούδιον, τῇ ἐκπτώσει τῶν γαμικῶν ἐπιδόσεων, καὶ ἄλλοις ἐπιτιμίοις.

Textvs.

C *Dicit liber v. Cod. tit. lxx. conſtit. iiij. quòd ſi mulier quæ eſt ſui iuris, inſaniat, ſolus maritus ei poteſt mittere libellum repudij. In xxij. autem cap. iij. tit. xxiiij. libri dicitur, quòd ſi vnus eorum qui cohabitant, inſaniat, ipſe quidem non poteſt repudium mittere. Si eſt autem furor tolerabilis, ſiue perpetuus, ſiue qui dilucida habeat interualla, non debet is qui eſt ſanæ mentis, mittere ei qui furit, libellum repudij. Sin autem mittat, cadit in pœnas iniuſti diuortij. Si verò eſt furor intolerabilis, & non eſt ſpes vt conualeſcat, licet propter eum metum, & pro-* D *creandi deſiderium, repudio ſoluere matrimonium. Quòd ſi nõ ſoluit matrimonium, ſed eam negligit, cogitur per Magiſtratum eam alere, & eius curandæ curam gerere, & nihil eorum omittere quæ virum decent, pro quantitate dotis. Sin autem dotem diſſipat, fideiubet, vt uxor, & eius familia habeant ex eo quod par eſt ſolatium, iis ſeruatis quæ ab initio conuenerunt. Sed hæc hodie non procedunt: nec propter furorem iuſtè ſoluitur matrimonium, cum cxvij. de repudiis nouella cauſas apertè dicat, & eum qui præter eas mittit repudium, nuptialium donationum priuationi & aliis pœnis ſubiiciat.*

l. Cum repudiante C. de Curatore furioſi. l. Si maritus. ff. Soluto matrimonio.

Schol. Bals. Quod Latinè A eſt diuortium, xxij. cap. iij. tit. xxiiij. libri, appellat διέσιον. eſt autem διέσιον ſonus Muſicus, qui ſic à Philoſophis dicitur, & Diapaſon harmoniam ſeparat, ex quo etiam dicta eſt διέχει. Cùm itaque coniuges vnius harmoniæ locum obtineant (erunt enim, inquit, duo in carne vna) ſi ex iuſta cauſa quomodocunque fiat ſeiunctio ac ſeparatio inter ipſos, dicimus fieri διέσιον. In ſponſis autem non habet propriè locum diuortium: ſed repudium. Nondum enim facto B matrimonio nec ſecuta copula, etiāſi ſponſi videantur coniuncti, ſunt tamen ſeparati corporibus, vt quæ ſunt ſub iugo animalia: legiſlatoribus tamen viſum eſt, vt citra vllum diſcrimen, repudium in coniugibus à Latinis dicatur. Lege librum ij. tit. ii. cap. cii. Conſtitutio iv. tit. lxx. lib. v. Cod. eſt cap. xxi. tit. x. lib. xxxviii. quod eadem dicit, quæ in textu ſcripta ſunt. Digeſtum xxii. tit. iii. lib. xxiv. digeſt. eſt thema ix. cap. xxii. tit. vii. lib. Baſilic. xxviij. quod habet quomodo in textu ſcriptum eſt. Veruntamen ſcias, illud C caput à Nouella Iuſtiniani cxvii. abrogatum eſſe, quæ in lib. Baſilic. xxviii. poſita eſt, & cùm cauſſas, ob quas repudia mittuntur, recenſeat, nullam tamen furoris facere mentionem. C. & ci. Domini Leonis ſapientis nouella definiunt vt vir quidem triennio permaneat: & intra illud, ſuum cum furioſa vxore coniugium non ſeparet. Mulier autem à ſuo marito furioſo non ſeparetur vſque ad quinquennium: lege etiam nouellam Imperatoris Domini Botoniatæ, quæ de furioſorum diuortio eadem dicit.

Cap. XXXI.

De laico ſegregato, & ab alio ſuſcepto, præter eius voluntatem qui eum ſegregauit, Apoſt. can. ij. xiij. Syn. Antioch. can. vi.

Cap. XXXII.

De iis qui in dominico vel ſabbato ieiunant, Apoſt. canon lxi. lxij. Syn. Gang. canon xviij. Syn. vi. canon lv. lvi.

Cap. XXXIII.

De iis qui docent, domum Dei &

Σχόλιον.

Διέσιόν ἐστι φθόγγος μουσικὸς οὕτω λεγόμενος παρὰ φιλοσόφοις, καὶ χωρίζων τὴν διὰ πασῶν ἁρμονίαν, ἐξ οὗ καὶ διέχει ἃ εἴρηται. τῶν οὖν ὁμοζύγων μιᾶς ἁρμονίας τόπον ἐπεχόντων, (ἔσονται γάρ φησιν εἰς σάρκα μίαν) ἐὰν ἐξ εὐλόγου αἰτίας ὁπωσδήποτε διάστασις καὶ χωρισμὸς γένηται, μέσον αὐτῶν λέγομεν γίνεσθαι διέσιον. ὅπερ ἐπὶ τῶν μνηστήρων χώραν οὐκ ἔχει κυρίως ἀλλὰ διαζύγιον. μήπω γὰρ γενομένου γάμου καὶ συναφείας, κἂν δοκῶσι συναφθῆναι B οἱ μνηστῆρες, ἀλλὰ τοῖς σώμασι κεχωρισμένοι εἰσὶν ὡς τὰ ὑπὸ τὸν ζυγὸν ὄντα ζῶα· πλὴν ἤρεσε τοῖς νομοθέταις ἀδιαφόρως καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοζύγων τὸ διαζύγιον λέγεσθαι, ὅπερ ὠνόμασται παρὰ Λατίνοις ῥεπούδιον. καὶ ἀνάγνωθι βιβλίου β΄. τίτ. β΄. κεφ. ρβ΄. ἢ δ΄. διάτ. τοῦ ο. τίτ. τοῦ ε. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. κα΄. τοῦ ι. τίτ. τοῦ λη. βιβλίου, τὰ αὐτὰ λέγον ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. τὸ κβ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ κδ΄. βιβλίου τῶν διγ. ἔστι θέμα θ΄. κβ΄. κεφ. τοῦ η. τίτ. τοῦ κη. βιβλίου τῶν C βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. πλὴν γίνωσκε ὅτι τὸ τοιοῦτον κεφ. ἀνῃρέθη ὑπὸ τῆς ριζ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς τῆς κειμένης ἐν βιβλίῳ κη. τῶν βασιλικῶν τίτ. ζ΄. καὶ λεγούσης τὰς αἰτίας δι' ἃς ῥεπούδιον πέμπεται, τῆς δὲ μανίας ὅλως μὴ ἐπιμνησθείσης. αἱ μέντοι ρ. καὶ ρα. νεαραὶ τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ σοφοῦ διορίζονται τὸν μὲν ἄνδρα καρτερεῖν ἐπὶ τριετίᾳ, καὶ ἐντὸς ταύτης μὴ διαλύειν τὴν μετὰ γυναικὸς αὐτοῦ μανείσης συζυγίαν, τὴν δὲ γυναῖκα μὴ διαζεύγνυσθαι τοῦ μανέντος ἀνδρὸς αὐτῆς, εἰ μὴ παρέλθῃ πενταετία. ἀνάγνωθι καὶ τὴν νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Νι- D κηφόρου Βοτανειάτου.

Κεφάλαιον λα΄.

Περὶ λαϊκοῦ ἀφορισθέντος, καὶ δεχθέντος ἐξ ἑτέρου παρὰ γνώμην τοῦ ἀφορίσαντος, ἀποστόλων κανὼν ιβ΄. ιγ΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ς΄.

Κεφάλαιον λβ΄.

Περὶ τῶν ἐν κυριακῇ ἢ σαββάτῳ νηστευόντων, ἀποστόλων κανὼν ξς΄. συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ιη. συνόδου ς΄. κανὼν νε. νς΄.

Κεφάλαιον λγ΄.

Περὶ τῶν διδασκόντων, τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ καὶ

τὰς συνάξεις εὐκαταφρονήτους, συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ε. κ'.

Κεφάλαιον λδ'.

Περὶ λαϊκῶν πειρωμένων ἀθετεῖν τὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου, συνόδου Ἐφέσου κανὼν ϛ'. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ ϛ'. κεφ. τοῦ ιά. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον λέ.

Περὶ τῶν ἀκροωμένων τῶν γραφῶν, καὶ μέχρι τέλους μὴ προσκαρτερούντων, ἢ μὴ κοινωνούντων, ἀποστόλων κανὼν θ'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν β'.

Κεφάλαιον λϛ'.

Περὶ τῶν ἰδίᾳ ἐκκλησιαζόντων, συνόδου Γάγγρας κανὼν ϛ'. συνόδου ϛ'. κανὼν λά. νθ'. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ ιδ'. κεφ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον λζ'.

Περὶ τοῦ ἐπιθυμήσαντος συγκαθευδῆσαι γυναικὶ, καὶ μὴ πράξαντος, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν δ'.

Κεφάλαιον λή.

Περὶ μὴ νηστευόντων τὴν τεσσαρακοστὴν καὶ τετράδα παρασκευήν, ἀποστόλων κανὼν ξθ'.

Κεφάλαιον λθ'.

Περὶ τῶν ἀφαιρουμένων τῆς ἐκκλησίας κηρὸν ἢ ἔλαιον, ἀποστόλων κανὼν οβ'.

Κεφάλαιον μ'.

Περὶ λαϊκῶν ἀκοινωνήτων γενομένων, Θεοφίλου ἐκ τῆς πρὸς Μηνᾶν ἐπίσκοπον ἐπιστολῆς.

Κεφάλαιον μά.

Περὶ τοῦ μὴ διδάσκειν λαϊκοὺς, συνόδου ϛ'. κανὼν ξδ'.

A *congregationes eſſe aſpernandas, Syn. Gangr. canon v. xx.*

C A P. XXXIV.

De laicis qui conantur ea infirmare quæ in Synodo Epheſina acta ſunt, Syn. Epheſinæ can. vi. lege quæ adſcripta ſunt in xiii. cap. xi. tit. præſentis operis.

C A P. XXXV.

De iis qui audiunt ſcripturas, & non
B *ad finem uſque perſeuerant, vel non communicant, Apoſt. canon ix. Syn. Antioch. canon ii.*

C A P. XXXVI.

De iis qui ſeorſum in eccleſia congregantur, Syn. Gangr. canon vi. Syn. vi. canon xxxi. lix. lege quæ adſcripta ſunt in xiiii. cap. iii. tit. præſentis operis.

C A P. XXXVII.

De eo qui deſiderauit dormire cum muliere,
C *re, & non fecit, Syn. Neocæſar. canon iiii.*

C A P. XXXVIII.

De iis qui ieiunant quadrageſimam, quartam, & quintam feriam, Apoſt. canon lxix.

C A P. XXXIX.

De iis qui non eccleſia auferunt ceram vel oleum, Apoſt. can. lxxii.

C A P. XL.

De laicis qui propter iniquitatem excommunicati ſunt, Theophili ex epiſtola ad
D *Menam epiſcopum.*

C A P. XLI.

Non debere laicos docere, Syn. ſextæ canon lxiiii.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΔ'.

Περὶ κοινῶν πάντων ἀνθρώπων.

Κεφάλαιον ά.

ΠΕΡΙ πλεονεξίας, Γρηγορίου Νύσσης κανὼν ϛ'.

TITVLVS DECIMVSQVARTVS.

DE COMMVNIBVS omnibus hominibus.

C A P. I.

DE auaritia, Gregorii Nyſſeni, canon vi.

Cap. II.

De iis qui cum brutis coeunt, Syn. Ancyr. canon xvi. xvij. Baſilij canon lxiij. Gregorij Nyſſeni, canon iij.

Cap. III.

De homicidis & latronibus, Apoſt. canon lxv. Syn. Ancyr. can. xxi. xxij. xxiij. Baſil. canon vij. viij. xi. xiij. xxxiij. xliij. li. liij. lv. lvi. lvij. Gregorij Nyſſeni canon iij.

Cap. IIII.

Oportere, eos qui pœnam excommunicationis incurrerunt, communicare cùm ſunt morituri: & quid fiet ſi cùm communicauerint, non moriantur, Syn. Nic. can. xiij. Gregorij Nyſſeni canon v.

Cap. V.

De eo cui in ſomnis ſemen fluxerit, vel abeſt à cubili ſua vxoris, & vult communicare, & quibuſnam diebus oporteat à mutua coniunctione propterea abſtinere, Dionyſij ex epiſtola ad Baſilidem canon iij. iiij. Timothei canon v. vij. xiij.

Cap. VI.

Quomodo ſit oblatio pro eo qui ſibi mortem conſciuit, Timothei canon xiiij.

Cap. VII.

De eo qui habet vxorem Dæmoniacam, & vult propterea aliam accipere, Timothei canon xv.

Schol. Bals. De præſenti capite ſatis ſcripſimus in xxx. cap. xiij tit. præſentis operis, & lege quæ in eius ſcholio compendiosè propoſitæ ſunt, Nouellas Imperatoris Domini Leonis Philoſophi, & dic fieri, ita vt eæ volunt, Dæmoniacorum diuortia.

Finis, cum Deo, XIV. titulorum, qui à ſanctiſſimo illo Patriarcha Photio compendiosè ſunt propoſiti.

A

Κεφάλαιον β΄.

Περὶ ἀλογευομένων, συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιϛ΄. ιζ΄. Βασιλείου κανὼν ξγ΄. Γρηγορίου Νύσσης κανὼν γ΄.

Κεφάλαιον γ.

Περὶ φονέων, καὶ λῃστῶν, ἀποστόλων κανὼν ξϛ΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν κα΄. κβ΄. κγ΄. κε΄. Βασιλείου κανὼν ζ΄. η. ια. ιγ΄. λγ΄. μγ΄. νβ΄. νδ΄. νε. νϛ΄. νζ΄. Γρηγορίου Νύσσης κανὼν δ΄.

Κεφάλαιον δ΄.

Περὶ τοῦ τοὺς ἐπιτίμιον ἀκοινωνησίας ἔχοντας ὀφείλειν κοινωνεῖν μέλλοντας τελευτᾷν, καὶ

B

τί γὰρ ἐὰν διὰ τοῦτο μεταλαβόντες μὴ ἀποθάνωσι, συνόδου Νικαίας κανὼν ιγ΄. Γρηγορίου Νύσσης κανὼν ε.

Κεφάλαιον ε.

Περὶ τοῦ ὀνειρωχθέντος, ἢ ἀπὸ κοίτης τῆς ἰδίας γαμετῆς ὄντος, καὶ θέλοντος κοινωνῆσαι, καὶ ποίας ἡμέρας δεῖ τῆς πρὸς ἀλλήλους μίξεως διὰ τοῦτο ἀπέχεσθαι, Διονυσίου ἐκ τῆς πρὸς Βασιλείδην ἐπιστολῆς κανὼν γ΄. δ΄. Τιμοθέου κανὼν ε. ιβ΄. ιγ΄.

C

Κεφάλαιον ϛ΄.

Πῶς γὰρ προσφορὰ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτὸν ἀνελόντος, Τιμοθέου κανὼν ιδ΄.

Κεφάλαιον ζ΄.

Περὶ τοῦ ἔχοντος γαμετὴν δαιμονιζομένην, καὶ διὰ τοῦτο θέλοντος ἄλλην λαβεῖν, Τιμοθέου κανὼν ιε.

Σχόλιον.

Περὶ τοῦ παρόντος κεφ. ἐγράψαμεν ἀρκούντως ἐν τῷ λ΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. καὶ ἀνάγνωθι τὰς εἰς τὸ σχόλιον τοῦτο συνοψισθείσας νεαρὰς τοῦ βασι-

D

λέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, καὶ κατ᾽ ἐκείνας λέγε τὰ τῶν δαιμονώντων γίνεσθαι διαζύγια.

Τέλος σὺν θεῷ τῶν δέκα πρὸς τοῖς τέσσαρσι τίτλων τῶν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Φωτίου συνοψισθέντων.

A

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΜΟΝΑΧΩΝ

τινῶν ἔξω τῆς πόλεως ἀσκουμένων, καὶ ἀποκρίσεις ἐπ' αὐταῖς γενόμεναι παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας συνόδου ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Νικολάου, βασιλεύοντος τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ.

Ἐρώτησις.

B Εἰ χρὴ μοναχὸν εἰσιέναι εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον. κωλύει γὰρ τοῦτο ὁ λγ΄. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἁγίας συνόδου, ὃς καὶ οὐ παραχωρεῖ ἐπὶ ἄμβωνος ἀναγινώσκειν ἢ ψάλλειν ἀσφράγιστόν τινα ἢ μοναχόν. ὁμοίως καὶ ὁ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ κανὼν ιε΄. καὶ ὁ κα΄. καὶ ὁ τῆς ἐν Νικαίᾳ, τὸ δεύτερον, κανὼν ιδ΄.

Ἀπόκρισις.

Τὸ μὲν δίχα χειροθεσίας ἐπὶ ἄμβωνος ὡς ἀναγνώστην πληροῦν τὸν μοναχὸν, τὰς τοῦ ἀναγνώστου ὑπηρεσίας, κεκώλυται. τὸ δὲ εἰς θυσιαστήριον εἰσιέναι, χάριν ὑφάψεως κηρίου ἢ C κανδήλας, τὸν μηδενὶ ἐγκλήματι γενόμενον ἔνοχον, οὐκ οἶμαι δεῖν κωλυθῆναι, διὰ τὴν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος σεμνότητα.

Ἑρμηνεία.

Καλῶς καὶ κατὰ τὴν τῶν θείων κανόνων παράδοσιν ἀποκριναμένης τῆς ἁγίας συνόδου πρὸς τὴν ἐρώτησιν, εἶπον τινὲς, ὡς τὸ μὲν μὴ ἀναγινώσκειν ἐπ' ἄμβωνος τοὺς μὴ λαβόντας ἀναγνώστου σφραγῖδα μοναχοὺς, ἀδιάστικτόν ἐστι. τὸ δὲ ἐγχωρηθῆναι πάντα περιβεβλημένον σχῆμα μοναχικὸν εἰσιέναι εἰς τὸ D θυσιαστήριον, οὐδὲ ἀδιαστίκτως παραληφθήσεται. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ ξθ΄. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, διορίζεται ἄβατον εἶναι τοῖς λαϊκοῖς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, εἰ μὲν ὁ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος καταξιωθεὶς, καὶ ἀποκάρσεως ἔτυχεν, ἀκωλύτως εἰσελεύσεται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον. εἰ δὲ διὰ δοκιμασίαν κατὰ τοὺς κανόνας τὰ μοναχικὰ ἐνεδύσατο, ἃ καὶ ἀποτίθεσθαι ἐντὸς τριετίας συνεχωρήθη, οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον χωρὶς οἱασδήποτε ὑποθέσεως, ὡς μηδὲ μετὰ τῶν μοναχῶν

INTERROGATIONES

QVORVNDAM MONACHOrum, qui extra ciuitatem exercebantur, & reſponſiones, quæ ad eas factæ ſunt à ſancta Conſtantinopolitana Synodo, tempore ſanctiſſimi Patriarchæ Domini Nicolai, imperante celeberrimo Imperatore Alexio Comneno.

QVÆSTIO.

An oporteat Monachum ad ſanctum altare ingredi? Hoc enim prohibet xxxiij. canon ſanctæ Syn. in Trullo. qui etiam non permittit cantare in ambone, vel legere Monachum aliquem, qui non characterem acceperit. ſimiliter & Syn. Laodic. can. xv. & xxi. & Syn. Nic. ſecundæ, canon xiiij.

RESP. *Sine manuum quidem impoſitione, fungi Monachum lectoris officio perinde ac ſi eſſet lector, eſt prohibitum: ad altare autem accedere, pro accendendis cereis vel candelis, Monachum, qui nulli eſt affinis crimini, non exiſtimo prohiberi oportere, propter Monachalis habitus honeſtatem.*

SCHOL. BALS. Cùm ſancta Synodus rectè, & diuinorum canonum traditioni conuenienter ad quæſtionem reſponderit, dixerunt quidam quòd Monachos quidem in ambone non legere, qui lectoris characterem non acceperint, eſt indiſtinctum: vt autem quilibet habitu Monaſtico indutus ad altare accedat, non indiſtinctè accipietur. Sed quoniam lxix. canon Syn. in Trullo, ſtatuit laicos non poſſe ad ſanctum Altare accedere: ſi is quidem qui Monachali habitu dignatus eſt, etiam tonſuram eſt aſſecutus, ad ſanctum altare abſque vllo impedimento accedet: ſin autem propter probationem, conuenienter canonibus, veſtes Monaſticas induit, quas etiam intra triennium deponere ei permiſſum eſt, non ingredietur ad ſanctum altare pro vlla cauſa, vt qui nondum in ordinem Monachorum-

ſit relatus, ſed adhuc eſt laicus. Mihi autem videtur non poſſe quiſpiam qui ſanctas veſtes vllo modo inductus eſt, eas abiicere, & eas habere ludibrio. Non enim debet cum veſtibus Monaſticis probari, ſed cum habitu laico, & ideo omnibus qui ſacra veſte induti ſunt, erit abſque vllo præiudicio aditus ad ſanctum altare, vt qui ne in laici quidem locum venire poſſint. Lege etiam quæ à nobis ſcripta ſunt in xii. canone ſanctæ Synodi.

QVÆSTIO.

An non oporteat in ſabbato genu flectere, ſicut nec in Dominico, vel Pentecoſte?

RESP. *A canone quidem non eſt prohibitum. Multi autem, quia ieiunium in ſabbato non ſequatur, ne genu quidem flectunt.*

SCHOL. BALS. Veneranda reſponſio multas breuiter contradictiones diſſoluit. Dixit enim, quòd quoniam à ſanctis Patribus non eſt expreſſe prohibitum in ſabbato genu flectere, ſicut eſt ieiunare prohibitum, qui genu flectit, non reputabitur aduerſari eccleſiaſticis traditionibus, & multo magis ſi hoc facit propter exercitationem. Quia autem à ſanctis Patribus omnino ſunt propè exæquata ſabbata Dominicis, & qui in iis ieiunant, puniuntur: nec ei qui genu nõ flectit, præiudicium afferetur. Dicit enim quoddam iuris præceptum hoc modo: Non omne quod non eſt prohibitum, eſt permiſſum.

QVÆSTIO.

An oporteat ieiunium in Auguſto peragere?

RESP. *Erat prius in hoc tempore ieiunium, ſed tranſlatum eſt, ne cum gentilium, quæ hoc tempore fiebant, ieiuniis incideret. Sed tamen adhuc multi homines hoc ieiunium ieiunant.*

SCHOL. BALS. De hoc ieiunio aliquando quæſitum eſt coram potenti & ſancto noſtro Domino & Imperatore, præſente ſanctiſſimo illo Patriarcha Domino Luca, & qui cum eo inuenti ſunt Antiſtitibus; & nonnulli quidem dicebant, non debere nos ieiunare, propter tranſlatioñe quæ in reſpõſione declaratur.

συμπεπλόμενος, ἀλλ' ἔτι ὢν λαϊκός. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι οὐ δύναταί τις τὰ μοναχικὰ ὁπωσδήποτε περιβαλλόμενος ἄμφια ῥῖψαι καὶ διαπαῖξαι αὐτά. οὐ γὰρ μετὰ μοναχικῶν ἀμφίων ὀφείλει δοκιμάζεσθαι· ἀλλὰ μετὰ σχήματος λαϊκοῦ. διὸ καὶ πᾶσι τοῖς τὸ ἱερὸν σχῆμα ἠμφιεσμένοις ἀπροκριμάτιστος ἔσται ἡ εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον εἰσέλευσις. ὡς μηδὲ δυναμένοις εἰς τόπον ἐλθεῖν λαϊκοῦ. ἀνάγνωθι καὶ τὰ παρ' ἡμῶν γραφέντα εἰς τὸν ιβ'. κανόνα τῆς ζ'. συνόδου.

Ἐρώτησις.

Εἰ χρὴ μὲν κλίνειν ἐν σαββάτῳ γόνυ, ὥσπερ οὐδὲ ἐν κυριακῇ ἢ ἐν πεντηκοστῇ.

Ἀπόκρισις.

Ἀπὸ τοῦ κανόνος μὲν οὐ κεκώλυται· οἱ πολλοὶ δὲ διὰ τὸ μὴ ἐπακολουθεῖν ἐν σαββάτῳ νηστείαν, οὐδὲ γόνυ κλίνουσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἡ προσκυνητέα ἀπόκρισις, δι' ὀλίγου πολλὰς ἀντιλογίας ἔλυσεν. εἶπε γὰρ ὡς ἐπεὶ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων οὐκ ἐκωλύθη ῥητῶς τὸ γόνυ κάμπτειν κατὰ τὰ σάββατα, ὥσπερ τὸ νηστεύειν κεκώλυται, ὁ γόνυ κάμπτων, οὐ λογισθήσεται ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἐναντιούμενος παραδόσεσι, καὶ μᾶλλον εἴπερ τοῦτο ποιεῖ διὰ ἄσκησιν. ὅτι δὲ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἐξισώθησαν δι' ὅλου σχεδὸν ταῖς κυριακαῖς τὰ σάββατα, καὶ οἱ νηστεύοντες ἐν τούτοις, κολάζονται, οὐδὲ ὁ γόνυ μὴ κάμπτων προκριματισθήσεται. ἐρεῖ γὰρ νομικόν τι παράγγελμα, οὕτω δεξιόν, οὐ πᾶν τὸ μὴ κεκωλυμένον ἐπιτέτραπται.

Ἐρώτησις.

Εἰ χρὴ τὴν ἐν τῷ Αὐγούστῳ νηστείαν ἐπιτελεῖν.

Ἀπόκρισις.

Ἦν νηστεία πρότερον ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ· μετετέθη δὲ διὰ τὸ μὴ περιπίπτειν ταῖς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον γινομέναις ἐθνικαῖς νηστείαις. πλὴν καὶ ἔτι πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ταύτην τὴν νηστείαν νηστεύουσιν.

Ἑρμηνεία.

Τὸ περὶ τῆς νηστείας ταύτης ἐζητήθη ποτὲ ἐνώπιον τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως κατὰ παρουσίαν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, καὶ τῶν παρευρεθέντων ἀρχιερέων· καὶ τινὲς μὲν εἶπον μὴ ὀφείλειν νηστεύειν ἡμᾶς διὰ τὴν ἐν τῇ ἀποκρίσει δηλουμένην μετάθεσιν. ἕτεροι

ἕτεροι δὲ ἀντέθεντο, ὡς ἐπεὶ ἡ ἁγία σύνοδος ἀνενδοιάστως φησὶ νηστείαν μὲν γίνεσθαι πρότερον κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας, μετατεθῆναι δὲ ταύτην. οὐ δηλοῦται δὲ ὅπως καὶ ὅπου ἡ μετάθεσις γέγονεν· ὀφείλομεν δὴ ἐξ ἀνάγκης νηστεύειν. ὁ δὲ πατριάρχης καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἀπεφήναντο ἀπαραίτητον εἶναι τὴν νηστείαν τοῦ Αὐγούστου μηνὸς, καὶ εἰς ἐπιστώσασιν τοῦ λόγου αὐτῶν ἐχρῶντο καὶ τῷ τόμῳ τῆς ἑνώσεως, τῷ διαλαμβάνοντι τοὺς τριγάμους τρεῖς τοῦ ἔτους μεταλαμβάνειν τῶν θείων ἁγιασμάτων, κατὰ τὸ μέγα πάσχα δηλαδὴ, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, καὶ κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸ ἐν ταύταις προηγεῖσθαι νηστείαν, καὶ τὸ ἐκ ταύτης ὄφελος. ἀμφιβαλλόντων δὲ καὶ εἰσέτι τῶν τότε τινῶν διὰ τὸ μὴ εὑρίσκεσθαι ὁπουδήποτε τὴν ποσότητα τῶν ἡμερῶν τῆς τοιαύτης νηστείας, εἶπεν ὁ αὐτὸς ἁγιώτατος πατριάρχης, ὡς τῶν ἡμερῶν ταύτης τε καὶ τῆς τελουμένης νηστείας πρὸ τῆς ἑορτῆς τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μὴ δηλουμένων ἔκ τινος ἐγγράφου, ἀναγκαζόμεθα ἕπεσθαι τῇ ἀγράφῳ ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει, καὶ ὀφείλομεν νηστεύειν ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ Αὐγούστου μηνὸς καὶ ἀπὸ τῆς ιδʹ. τοῦ Νοεμβρίου μηνός. εἰ δὲ καταλῦσαι διὰ σωματικὴν ἀσθένειαν ἀναγκαζόμεθα, ἐκ προτροπῆς ἐπισκοπικῆς αἱ δηλωθεῖσαι ἡμέραι τῶν νηστειῶν στενοχωρηθήσονται, ὅτι καὶ τοῦτο δέδοκται ἐξ ἀγράφου ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως.

Ἐρώτησις.

Εἰ δεῖ τὸν δαιμονιζόμενον μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων. ὁ μὲν γὰρ ἅγιος Τιμόθεος εἰς τὰς πρὸς αὐτὸν ἐρωτήσεις εἶπεν ἄλλως, καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ἄλλως, καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἄλλως.

Ἀπόκρισις.

Εἰ ἀπὸ μέλανος ἐνοχλεῖται χυμοῦ τις, ὡς δαιμονᾷν δοκεῖν, οὐ κωλυθήσεται. εἰ δὲ τῇ ἀληθείᾳ δαιμονῶν ἐστιν, ἥκιστα τῶν ἁγιασμάτων ἀξιωθήσεται. ἔτι οὐδὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος.

Ἑρμηνεία.

Ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τῷ ἐκ διαλείμματος δαιμονῶντι παρὰ τοῦ ἁγίου Τιμοθέου ἐκχωρηθῆναι τὴν τῶν θείων ἁγιασμάτων μετάληψιν, καθ' ὃν νήφει πάντως καιρόν. καὶ μᾶλλον ἐὰν κατὰ τὴν μανίαν οὐ βλασφημεῖ κατὰ τῶν ἁγίων. ὥσπερ γὰρ ὁ ἀπὸ χυμοῦ μελαγχολικωτέρου ἐνοχλούμενος, ἐὰν οὐκ οἶδε τὴν χάριν τῶν ἁγιασμάτων, ἐπὶ πλέον δὲ βλασφημεῖ,

Alij autem contrà dicebant, quòd quoniam ſancta Synodus dicit abſque vlla dubitatione ieiunium fuiſſe prius hoc tempore, ſed fuiſſe trãſlatum, non declaratur autem vbi & quomodo tranſlatio facta ſit; debemus neceſſariò ieiunare. Patriarcha autem & Antiſtites pronunciarunt eſſe inexcuſabile ieiunium Auguſti menſis, & ad dicti ſui comprobationem etiam vnionis deciſione vtebantur, quæ tractat trigamos ter in anno eſſe ſacramentorum participes, ſcilicet in Paſchate, & in feſto dormitionis ſanctiſſimæ Deiparæ, & in natiuitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: eo quòd in eis præcederet ieiunium, & eius vtilitas. Quibuſdam autem tunc quoque dubitantibus, quòd nuſquam inueniretur præſcripta eius ieiunij dierum quantitas, dixit ipſe ſanctiſſimus Patriarcha, quòd cùm dies huius, & illius, quod ante Chriſti natalem ſit, ieiunij, non declarentur ab vlla ſcriptura, cogimur ſequi non ſcriptam eccleſiaſticam traditionem, & debemus ieiunare à primo die Auguſti, & à xiiij. menſis Nouembris: ſin autem propter corporalem imbecillitatem id ſoluere cogamur, Epiſcopali permiſſione dies declarati in anguſtum redigentur: nam hoc quoque placuit ex non ſcripta eccleſiaſtica traditione.

QVÆSTIO.

An oporteat Dæmoniacum communicare ſacramentis? Sanctus enim Timotheus in ſibi propoſitis quæſtionibus aliter dixit, & ſancti Apoſtoli aliter.

RESP. *Si quis atra bile agitatur, vt videatur eſſe Dæmoniacus, non prohibebitur. Sed ſi eſt reuera Dæmoniacus, ſacramentis minimè dignabitur: nulla eſt enim luci ſocietas cum tenebris.*

SCHOL. BALS. Mihi videtur ſanctus Timotheus, ei etiam, qui eſt per interualla Dæmoniacus, conceſſiſſe diuinorum ſacramentorum participationem, eo tempore quo eſt ſanæ mentis, & maximè, ſi eo tempore quo eſt furore percitus, non blaſphemet aduerſus ſancta. Quemadmodum enim qui ab humore melancholico vexatur, ſi non nouit ſacramentorum gratiam, imò etiam, quod magis eſt, blaſphemat,

non concedetur ei, vt ſit ſacramentorum particeps, ne diuina ex eo iniuria afficiantur: ita etiam qui furit per interualla, ſi ſit dignus, & furoris tempore aduerſus diuina myſteria non blaſphemet, non impeditur eorum eſſe particeps eo tempore quo eſt ſanæ mentis. In extrema autem reſpiratione exiſtimo omnes debere dignos haberi diuino & ſancto viatico. Nam ſanctus quoque Timotheus decernit eos tunc baptizari debere.

QVÆSTIO.

An oportet ea quæ in eccleſia offeruntur, vt oblationes, panem ſcilicet & vinum, ſacerdotem indiſcriminatim comedere, & an tanquam panem communem debet hæc comedere, & ſi multa eiuſmodi collecta fuerint, quid oportet his facere.

RESP. *Exaltatæ quidem oblationis fragmenta nequaquam, ſed in ſola debent eccleſia comedi, donec vniuerſa conſumpſerint. quæ autẽ ex aliis ſuperſunt, nõ cũ lacte, & caſeo, & piſcibus, ſed ſeparatim, & per ſe.*

SCHOL. BALS. Conſequenter vii. can. Theophili Epiſcopi Alexandrini, qui ſitus eſt in compellatoria eius ad ſanctum Theophanem oratione, & hæc expreſsè definit: Quæ pro ſacrificio offeruntur, poſt ea quę cõſumuntur in vſum ſacramẽtorum, Clerici diuidũt, & nec Catechumenus ex iis comedat, vel bibat. Sed potiùs Clerici, & fideles fratres qui ſunt cum ipſis, reſpondit ſancta Synodus. Sed canõ quidem nõ definit de fragmentis quæ reſtant ex ſancto pane exaltato, & reliquis: nec præcepit quomodo iis vti oporteat. Reſpõſio autem, eorum conſumptionẽ in duo diuiſit. Sed ſancta quidem Synodus de vino oblato nihil reſpondit. Sanctus autẽ ipſum quoque, ſimiliter ac panes, conſumẽdum decreuit, & rectè, vt exiſtimo. Neque enim exaltatur vinum, ſed ſolũ ſanctificatur. lege etiam ſanctorũ Apoſtolorum canonẽ lxxii. Syn. Ancyr. can. vii. & viii.

QVÆSTIO. VI.

Si vllus quocunq; in loco tonſus Monachus in aliquo quod eius animã offẽdit, læditur, & volẽs recedere, à ſuo Præpoſito ligatus fuerit, quid aget? Damnum cõtemnet, an vinculũ?

A οὐ παραχωρηθήσεται μεταλαβεῖν, ἵνα μὴ ἐν τούτῳ καθυβρίζωνται τὰ θεῖα· οὕτω καὶ ὁ ἐκ διαλείμματος μαινόμενος, ἐὰν ἄξιός ἐστι, καὶ οὐδὲ βλασφημεῖ κατὰ τὸν τῆς μανίας καιρὸν κατὰ τῶν θείων μυστηρίων, οὐκ ἐμποδισθήσεται αὐτῶν μεταχεῖν, καθ' ὃν νήφει καιρόν. κατὰ δὲ τὰς τελευταίας ἀναπνοὰς οἴομαι πάντας ὀφείλειν ἀξιοῦσθαι τοῦ θείου καὶ ἁγίου ἐφοδίου, ὅτι καὶ ὁ ἅγιος Τιμόθεος, βαπτίζεσθαι τούτους τηνικαῦτα διορίζεται.

Ερώτησις.

B Εἰ δεῖ τὰ προσφερόμενα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἷα προσφορὰς καὶ νάματα, ἀδιαφόρως ἐσθίειν τὸν ἱερέα, καὶ ὡς βούλεται. καὶ εἰ ὡς ἄρτον κοινὸν ὀφείλει ταῦτα ἐσθίειν· καὶ εἰ πολλὰ τοιαῦτα συναχθεῖεν, τί δεῖ ταῦτα ποιεῖν.

Απόκρισις.

Τὰ μὲν τῆς ὑψωθείσης κλάσματα οὐχὶ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μόνῃ ἐσθίειν ἕως' ἂν ἅπαντα δαπανήσωσι· τὰ δὲ περιττὰ τῶν ἄλλων μὴ μετὰ γάλακτος καὶ τυροῦ καὶ ᾠοῦ καὶ ἰχθύων, ἀλλ' ἀποτεταγμένως καὶ ἰδιαζόντως.

C Ἑρμηνεία.

Ακολούθως τῷ ζ'. κανόνι τοῦ ἁγίου Θεοφίλου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, τῷ κειμένῳ εἰς τὸν προσφωνηματικὸν λόγον αὐτοῦ τὸν εἰς τὰ ἅγια θεοφάνια, καὶ διοριζομένῳ ταῦτα ῥητῶς, τὰ προσφερόμενα εἰς λόγον θυσίας μετὰ τὰ ἀναλισκόμενα εἰς τὴν τῶν ἁγίων χρείαν, οἱ κληρικοὶ διαμεριζέσθωσαν, καὶ μήτε κατηχούμενος ἐκ τούτων ἐσθιέτω ἢ πινέτω, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πιστοὶ ἀδελφοὶ, ἀπεκρίνατο ἡ ἁγία D σύνοδος. πλὴν ὁ μὲν κανὼν οὐ διεστείλατό τι χάριν τῶν περιττευόντων κλασμάτων ἀπὸ τοῦ ὑψωθέντος ἁγίου ἄρτου, καὶ τῶν λοιπῶν. οὐδ' ὅπως τούτοις δεῖ χρᾶσθαι προσεκελεύσατο. ἡ δὲ ἀπόκρισις διεῖλεν εἰς δύο τὴν τούτων δαπάνην. περὶ μέντοι τοῦ προσφερομένου οἴνου, ἡ μὲν ἁγία σύνοδος οὐδέν τι ἀπελογήσατο· ὁ δὲ ἅγιος, καὶ τοῦτον παρομοίως τοῖς ἄρτοις δαπανᾶσθαι διωρίσατο. καὶ ὡς νομίζω καλῶς. οὐδὲ γὰρ ὑψοῦται ὁ οἶνος, ἀλλὰ μόνον ἁγιάζεται. ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα οβ'. καὶ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου καὶ ζ'. καὶ η'.

Ερώτησις.

Εἰ ὁπουδήποτε ἀποκαρεὶς μοναχός τις βλάπτεται κατά τι συμβὰν ψυχικῶς, καὶ βουλόμενος ὑποχωρῆσαι δεσμηθῇ παρὰ τοῦ οἰκείου προεστῶτος, τί ποιήσει; τῆς βλάβης καταφρονήσει, ἢ τοῦ δεσμοῦ;

Ἀπόκρισις.

Χρὴ τοῦτον λέγειν τῷ προεστῶτι δι' ὃ βλάπτεται. καὶ εἰ ἔστι προφανὴς κίνδυνος ἐκ τούτου, ὑποχωρεῖν ἐκεῖθεν, καὶ μὴ τοῦ δεσμοῦ φροντίζειν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ τρίτος κανὼν τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης πρώτης καὶ τῆς δευτέρας συνόδου, ἀφορίζεσθαι διορίζεται τὸν καθηγούμενον, μὴ ἀναζητοῦντα μετ' ἐπιμελείας τὸν ἀποδιδράσκοντα μοναχὸν αὐτοῦ. καὶ ὁ δ'. κανὼν τῆς αὐτῆς συνόδου ἀφορίζει τὸν χωρὶς εὐλόγου αἰτίας μεταπίπτοντα μοναχόν, καὶ τὸν δεχόμενον αὐτόν· ὅθεν καὶ ἡ ἁγία σύνοδος ἀπελογήσατο μὴ ἀπεριμερίμνως, καὶ κατὰ τὸ δόξαν σκάνδαλον ἐνὶ ἑκάστῳ τῶν μοναχῶν, ὑποχωρεῖν ἐξ ἧς ἀπεκάρη μονῆς, ἀλλὰ ἀναδιδάσκειν τοῦτο τὸν καθηγούμενον, καὶ εἰ μὴ τύχοι διορθώσεως, ὑποχωρεῖν ἀπὸ τῆς μονῆς, καὶ μὴ ἐπιστρέφεσθαι τοῦ ἡγουμενικοῦ δεσμοῦ. ἐκλαβοῦ δὲ τὸ μὴ ἐπιστρέφεσθαι αὐτὸν τοῦ δεσμοῦ, εἰς τὸ μὴ ὑποπτεύειν κίνδυνον ἐκ τοῦ ὑποχωρῆσαι πρὸ τοῦ λυθῆναι τὸν δεσμόν· μὴ μέντοι γε καὶ εἰς τὸ γενέσθαι αὐτόλυτον. ἀναγκασθήσεται γὰρ προσελθεῖν τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ, καὶ λυθῆναι τοῦ δεσμοῦ, ἢ κατὰ παρουσίαν τοῦ ἐπαγαγόντος αὐτόν, ἢ καὶ ἐκείνου δίχα, μετὰ τὴν μετάκλησιν μὴ παρουσιάσαντος.

Ἐρώτησις.

Ἡγούμενος τελευτῶν, κατέλιπεν ἕτερον ἀνθ' ἑαυτοῦ, δεσμήσας αὐτὸν μὴ ὑποχωρῆσαι· ἀλλ' ὁ τοιοῦτος καταγνοὺς ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, ὑπεχώρησε. τί γοῦν χρὴ ποιῆσαι περὶ τοῦ δεσμοῦ;

Ἀπόκρισις.

Ἀνεύλογος ὁ δεσμός, καὶ διὰ τοῦτο ἀνίσχυρος, καὶ ὁ δεσμηθεὶς ἀπολυθήσεται, ἀρχιερεῖ προσελθὼν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀπαγγείλας.

Ἑρμηνεία.

Ὁ λβ'. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων φησὶ τὸν ἀφορισθέντα παρὰ ἐπισκόπου μὴ δέχεσθαι παρὰ ἑτέρου, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ ἀφορίσαντος αὐτόν· εἰ μὴ κατὰ συγκυρίαν τελευτήσει ὁ ἀφορίσας τοῦτον. κατὰ γοῦν τὴν τούτου περίληψιν ἀπελογήσατο ἡ ἁγία σύνοδος, τὸν ἀνεύλογον δεσμὸν τοῦ τελευτήσαντος καθηγουμένου λύεσθαι παρὰ ἀρχιερέως πάντως τοῦ κατὰ χώραν. οὐ γὰρ ἐνεδόθη ἑτέρας ἐνορίας ἀρχιερεῖ λύειν δεσμὸν καθηγουμένου, μὴ ὑποκειμένου αὐτῷ. καὶ ὁ μὲν παράλογος

A RESP. *Oportet eum dicere Præpoſito ſcopum propter quem læditur, & ſi eſt ex eo manifeſtum periculum, recedere, & vinculum non curare.*

SCHOL. BALS. Tertius canon primæ & ſecundæ Synodi, quæ congregata eſt in æde ſanctorum Apoſt. ſtatuit vt ſegregetur Monaſterij præpoſitus, qui non diligenter requirit Monachum ſuum qui aufugit: & quartus canon eiuſdem Synodi ſegregat Monachũ, qui ſine iuſta cauſa recedit, & eum qui illum excipit. B Vnde etiam ſancta Synodus reſpondit, non incõſideratè, & pro ea quæ ſibi apparuerit offenſione licere vnicuique Monacho, ex eo in quo tonſus eſt Monaſterio recedere. Sed hoc Præpoſitum docere, & ſi non correctionem aſſecutus ſit, à Monaſterio recedere, & vinculi ſui Præpoſiti nullam curam ducere. Accipe autem illud, vinculi nullam curam ducere, ad hoc, vt non ſuſpicetur aliquod ſibi imminere periculum, eo quòd receſſerit antequam ſit ſolutum vinculum: non etiam ad hoc vt ipſe per C ſe abſoluatur. Cogetur enim accedere ad loci Epiſcopum, & abſolui à vinculo, vel eo præſente qui illi impoſuit, vel etiam ſine illo, poſtquam vocatus non adfuerit.

QVÆSTIO VII.

Moriens præpoſitus reliquit pro ſe alium, eo ligato ne recederet. Is autem ſua imbecillitate cognita, receſſit. Quid itaque faciendum eſt de vinculo?

RESP. *Ratione caret vinculum, & ideo inualidum, & accedens ad Epiſcopum ligatus abſoluetur, cùm ſua ei expoſuerit.* D

SCHOL. BALS. Xxxii. canon ſanctorum Apoſtolorum, dicit eum qui ab Epiſcopo ſegregatus eſt, ab alio non ſuſcipi, præterquam ab eo qui ipſum ſegregauit, niſi fortè fortuna moriatur qui eum ſegregauit. Sicut ergo eo comprehenditur, reſpondit ſancta Synodus iniuſtum vinculum defuncti Præpoſiti ſolui omnino ab Epiſcopo regionis. Neque enim datum eſt alterius regionis Antiſtiti ſoluere vincula Præpoſiti ſibi non ſubditi: & iniuſta

quidem ſegregatio ſic ſoluetur. De eo autem, cui pœna eſt impoſita propter rem quæ fieri non poteſt, vel cauſam manifeſtè iniuſtã, & non canonicam, conſiderandũ eſt, & quære primum decretum quinti cap. primi tituli xi. lib. Baſilic.

A ἀφορισμὸς οὕτω λυθήσεται. περὶ δὲ τοῦ ἐπιτιμηθέντος διὰ ἀδύνατον ἢ καὶ περιφανῶς παράνομον καὶ ἀκανόνιστον αἰτίαν, σκεπτέον. καὶ ζήτει θέμα ι. τοῦ ε. κεφ. τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ ια. βιβλ. τῶν βασιλικῶν.

QVÆSTIO VIII.

An oportet, ſacerdotem qui propter crimen eſt depoſitus, vel qui ſacerdotium ſua ſponte depoſuit, cùm ſeipſũ condẽnaſſet, præfari illud, Benedictus Deus, & hoc, Deus miſereatur noſtri, vel hoc, Chriſtus, qui eſt verus, vel ſuffire ſuffitibus ſeu thymiamatibus, vel communicare intra altare?

Ερώτησις.

Εἰ χρεὼν τὸν ἐπὶ ἐγκλήματι καθαιρεθέντα ἱερέα ἢ ἑκουσίως τὴν ἱερωσύνην καταλείψαντα, καταγνόντα ἑαυτοῦ, προλέγειν τό, εὐλογητὸς ὁ θεός, καὶ τό, ὁ θεὸς οἰκτειρήσαι ἡμᾶς, ἢ τό, Χριστὸς ἀληθινός. ἢ θυμιᾶν μετὰ θυμιατοῦ, ἢ μεταλαμβάνειν ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου;

Ἀπόκρισις.

B Οὐχί. εἰς γὰρ τὸν τῶν λαϊκῶν τόπον ταχθήσεται.

RESP. *Non. In laicorum enim locum redactus eſt.*

SCHOL. BALS. Xxij. can. ſancti Baſil. ſacerdotem qui illicitũ matrimonium contraxit inſciẽs, dicit ſola eſſe cathedra dignandum propter ignorantiam, non ſinit autẽ eum alios benedicere. Nonus canon Synodi Neocæſar. hæc dicit expreſſe: Si Preſbyter, qui corpore antè peccauit, promotus fuerit, & ſe ante ordinationem peccaſſe confeſſus fuerit, ne offerat, manens in cæteris, propterea quòd alioqui bonus ſit. Et lxxix. Nouella Imperatoris Domini Leonis ſapiẽtis ſtatuit, vt qui poſt ordinationem cum muliere coniungitur, deponatur quidem, ſed ad Clericorum habitus, & alius miniſterii in eccleſiis, quod non eſt attingere illicitum, alienationem nõ condemnetur. Mihi itaque videntur hæc conciliari pro differentia operationis eccleſiaſticæ, & qui non ſic operantur, iis quæ ad ſacerdotes per acceſſum ad Altare, pertinent, priuabuntur, ſed operationibus quæ pertinent ad Clericos qui ſunt extra ſacrum tribunal, non priuabuntur.

QVÆSTIO IX.

Quod dicit ſanctus Baſilius in paruis pœnis, ſit à benedictione alienus pro lapſus proportione, quid eſt?

RESP. *Priuari aliquem benedictione, quæ datur in eccleſia.*

SCHOL. BALS. Benedictiones eccleſiaſticæ ſunt omnia quæ fiunt, vel dantur ab Epiſcopis, vel ſacerdotibus in eccleſiis, ad preces & ſtabilimentum fidelis populi. Vnuſquiſque ergo pro ſui lapſus proportione eccleſiaſtica benedictione priuetur.

QVÆSTIO X.

An oportet eos qui à ſancta donatione ſunt prohibiti, comedere exaltatas oblationes?

RESP. *Inuenimus in vita ſancti Theodori Siceotæ eos fuiſſe prohibitos.*

QVÆSTIO XI.

An oporteat, vt vult canonicum Ieiunatoris, canonicè ſe gerere?

RESP. *Hoc ius canonicum Ieiunatoris nimia indulgentia vſum, multos perdidit. Qui itaque in boni cognitione exiſtunt, & ab eo excidunt, corrigantur.*

SCHOL. BALS. Hæ duæ interpretationes claræ ſunt. Videmus ergo, quòd permulti ex Monachis qui hominum peccatorum confeſſiones audiunt, cum eo iure canonico ſe canonicè gerunt. Ora ergo, vt fiat conuenienter huic ſalutari reſponſioni. Quòd autem exaltati panis fragmentum non accipiant, qui diuinorum ſacramentorum eſſe participes ſunt prohibiti, actu fieri videmus. Exiſtimo autem quòd mulieres, etſi prohibitæ fuerint ſanctis communicare, exaltati tamen panis fragmentum accipere non vetabuntur. Nam in diuerſis etiam canonibus dicit Baſilius, mulieres quæ lapſæ ſunt, & propterea eccleſiaſticæ excommunicationis pœna tenentur, à ſancta quidem participatione alienari, ſed ab eccleſiaſtica communione vt viros non alienari, ne non bona de eis ſuſpicio exoriatur: & propterea traducantur. Si itaque non datum eis fuerit in eccleſia exiſtentibus exaltati panis fragmentum, cognoſcetur protinus malum propter quod ſancta communione dignæ non habentur. Quod non vult ſanctus.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ
ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

CANONES SANCTORVM
APOSTOLORVM.

Κανὼν α. A

ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ χειροτονείσθω ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ἀποστολικὸς οὗτος κανών, περὶ χειροτονίας διαλέγεται τῆς παρὰ ἀρχιερέως τελουμένης ἐπ' ἐκκλησίας, καθὼς καὶ ὁ μέγας Παῦλος φησί, χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἀλλοτρίαις ἁμαρτίαις· οὐ μὴν περὶ ψήφου, καθώς τινες εἶπον, ἀκολουθήσαντες τοῖς ἀγράφως λεγομένοις, διὰ τὴν τῶν χειρῶν ἔκτασιν τὴν γινομένην, ὅτε παρὰ τοῦ πλήθους τῶν πόλεων, αἱ ψῆφοι τῶν ἀρχιερέων ἐγίνοντο. κἂν γὰρ ἡ ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος ἐν ι. κανόνι φησὶ μὴ δεῖν τὰς χειροτονίας ἐν παρουσίᾳ ἀκροωμένων γίνεσθαι, κἀκ τούτου τινὲς ὑπέλαβον καὶ τὸν κανόνα τοῦτον περὶ ψήφου διαλέγεσθαι· ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ μὴ καλῶς τούτους λέγειν, ὅτι καὶ ἡ ἐπ' ἐκκλησίας χειροτονία διὰ μυστικῶν εὐχῶν τελεῖται, κἂν ἐνώπιον πολλῶν γένηται· ἄλλως τε τοῦ δ'. κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ α'. ἁγίας συνόδου, διοριζομένου τὴν τοῦ ἐπισκόπου ψῆφον γίνεσθαι παρὰ πάντων τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων ἢ τέως τριῶν, ἐγγράφως καὶ τῶν λοιπῶν συναινούντων, ἀπορῶ πῶς εἶπόν τινες τὸν κανόνα τοῦτον νοεῖσθαι περὶ ψήφου ἀρχιερέως, λέγοντα ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον.

CANON I.

EPISCOPVS *à duobus vel tribus Epiſcopis ordinetur.*

SCHOL. BALS. Hic canon Apoſtolicus loquitur de ordinatione, quæ fit ab Antiſtitibus in Eccleſia: ſicut magnus quoque dicit Apoſtolus, Nemini manus citò impoſueris, nec alienis peccatis communi- B caueris: non autem de electione, vt nonnulli dicebant, ſecuti eá quæ dicebantur ſine ſcriptis, per manuum eleuationem quæ fiebat à populo ciuitatum, quando fiebant electiones Antiſtitum. Etſi enim Laodicena Synodus dicit in primo canone non debere fieri ordinationes in præſentia audientium, quo in loco ordinatio, quæ Græcè eſt χειροτονία, pro electione accipitur, & ideo nōnulli exiſtimarunt hunc quoq; canonē lo- C qui de electione, mihi tamē videtur eos non rectè dicere. Quę enim fit in Eccleſia ordinatio, per preces myſticas peragitur, etiāſi fiat corā multis: alioqui cùm iiij. canon ſanctæ primæ Synodi decernat debere fieri electionem Epiſcopi ab omnibus Epiſcopis prouinciæ, vel à tribus ſaltē, reliquis in ſcriptis aſſentiētibus, dubito quomodo dixerūt nōnulli hunc canonē de electione intelligi, qui dicit à duobus vel tribus Epiſc. ordinādū Epiſcopum.

CANON II.

Presbyter ab vno Epiſcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici.

SCHOL. BALS. Hic quoque præſens canon de ordinatione conſequenter ſtatuens, probat etiam præcedentem canonem accipi de ordinatione Epiſcoporum, non de eorum electione. Neque enim Preſbyterum, vel Diaconum, vel alium Clericum priùs eligi & ſic ordinari docti ſumus.

CANON. III.

Si quis Epiſcopus, vel Presbyter, præter Domini de ſacrificio ordinationem, alia quædam ad altare attulerit, mel, vel lac, vel pro vino ſiceram, vel confecta, vel aues, vel aliqua animalia, vel legumina, præter ordinationem, deponatur, præterquam noua legumina * *tẽpore opportuno. Ne liceat autem aliquid aliud ad altare offerre quàm oleum ad luminare, & incenſum tempore ſanctæ oblationis.*

* Haloandri exemplar habet ἢ σαφυλῆς, id eſt, vel vuá, quod hîc deeſt.

SCHOL. BALS. Sacrificia, quæ ex lege antiqua in templo fiebant, per ſanguinẽ & animalium cædem, eadem prohibentes diuini Apoſtoli, incruentum, quod à Domino traditum eſt, ſacrificium fieri iuſſerunt, & Sacerdotem, qui præter hæc facit, deponendum eſſe ſtatuerunt. Eſt autem Sicera quidquid ſine vino inebriat. Cùm autem audis canonem dicentem, Præterquam noua legumina, ne putes per hæc permitti fieri ſacrificium. Sed dic ea offerri Sacerdoti, tanquam nouorum fructuum primitias: & vt ea ex manibus Sacerdotis cum benedictione accipientes, Deo gratias agamus, qui ea nobis ſuppeditat, quæ ad victum noſtrum cultúmque ſufficiunt. Et ideo, vt eſt veriſimile, Patriarchæ quoque vuas offerunt in altari ſacrę ædis Blachernarum, peracto ſacro in feſto dormitionis ſanctiſſimę Deiparæ. Ego autẽ vidi quendã depoſitũ, & ex venerandi Monaſterij regionis cui præerat, præfectura eiectum, quòd caſeos & carnes ad altare inferret, conſilio cuiuſdam improbi hominis, qui eum ſeduxit, & dixit hoc modo futuram

A Κανόνες.

Πρεσβύτερος ὑπὸ ἑνὸς ἐπισκόπου χειροτονείσθω, καὶ διάκονος, καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν περὶ χειροτονίας ἀκολούθως νομοθετῶν παρίστησι καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ κανόνα ἐκλαμβάνεσθαι περὶ ἐπισκόπων χειροτονίας, οὐ περὶ ψήφου αὐτῶν. οὐδὲ γὰρ ψηφίζεσθαι πρότερον πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἀνεδιδάχθημεν, ἢ ἕτερον κληρικὸν, καὶ οὕτω χειροτονεῖσθαι αὐτόν.

Κανόνες.

B Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, παρὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν τὴν ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, προσενέγκῃ ἕτερά τινα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἢ μέλι, ἢ γάλα, ἢ ἀντὶ οἴνου σίκερα ἐπιτηδευτὰ, ἢ ὄρνεις, ἢ ζῶά τινα, ἢ ὄσπρια, παρὰ τὴν διάταξιν, καθαιρείσθω· πλὴν νέων χίδρων, τῷ καιρῷ τῷ δέοντι. μὴ ἐξὸν δὲ ἔστω, προσάγεσθαί τι ἕτερον πρὸς τὸ θυσιαστήριον, ἢ ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν, καὶ θυμίαμα, τῷ καιρῷ τῆς ἁγίας προσφορᾶς.

Ἑρμηνεία.

Τὰς ἐκ τοῦ παλαιοῦ νόμου γινομένας ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσίας δι᾽ αἵματος καὶ ζώων σφαγῆς ἀπαγορεύσαντες οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, τὴν ὑπὸ τοῦ C κυρίου παραδοθεῖσαν ἀναίμακτον θυσίαν ἐκέλευσαν γίνεσθαι, καὶ τὸν παρὰ ταῦτα ποιοῦντα ἱερέα καθαιρεῖσθαι διωρίσαντο. σίκερα δέ ἐστι, πᾶν τὸ ἄνευ οἴνου μέθην ἐμποιοῦν. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος πλὴν νέων χίδρων, ἤγουν ὀσπρίων, μὴ νομίσῃς συγκεχωρεῖσθαι τὴν διὰ τούτων θυσίαν· καὶ τοῦτο γὰρ ἀπηγόρευται. ἀλλὰ λέγε προσφέρεσθαι ταῦτα τῷ ἱερεῖ ὡς ἀπαρχὰς τῶν ἐτησίων καρπῶν. καὶ ἵνα λαμβάνοντες αὐτὰ ὑπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως μετ᾽ εὐλογίας, εὐχαριστίαν τῷ θεῷ ἀναπέμπωμεν, τῷ χορηγοῦντι D σαντι τὰ πρὸς ζωαρκείαν καὶ θεραπείαν ἡμῶν. διὰ γὰρ τοῦτο ὡς ἔοικε καὶ σταφυλὰς τῷ πατριάρχῃ προσφέρουσιν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ θείου ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν, μετὰ τὴν ἱεροτελεστίαν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου. ἐγὼ δὲ εἶδον καθαιρεθέντα καὶ τῆς ἡγουμενείας ἐκβληθέντα τινὰ προεστῶτα τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς χώρας, διὰ τὸ τυροὺς καὶ κρέα ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ εἰσαγαγεῖν ἀπὸ συμβουλῆς ἀνθρώπου κακοῦ, πλανήσαντος αὐτὸν, καὶ εἰπόντος ἐκ τούτου τὸν τόπου πολλὴν ἀρρω-

σ..μάτων θεραπείαν δέχεσθαι. θυμίαμα δὲ καὶ ἔλαιον, οὐ χάριν θυσίας προσάγεται, ἀλλ' εἰς φωταγωγίαν τοῦ ναοῦ, καὶ εὐχαριστίαν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς καὶ θεοῦ. ἀνάγνωθι τῆς ϛ'. συνόδου κανόνας κη'. λβ'.

Κανόνες.

Η ἄλλη πᾶσα ὀπώρα εἰς οἶκον ἀποστελλέσθω ἀπαρχὴ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ θυσιαστήριον. δῆλον δὲ, ὡς ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐπιμερίζουσι τοῖς διακόνοις, καὶ τοῖς λοιποῖς κληρικοῖς.

Ἑρμηνεία.

Σημείωσαι καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ κανόνος, ὅτι ἐν τῷ ναῷ μόνα ὄσπρια καὶ σταφυλαὶ ὡς ἀπαρχαὶ τῷ ἐπισκόπῳ προσάγονται. αἱ ὀπῶραι δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ἀποστέλλονται τῷ ἐπισκόπῳ χάριν τοῦ δι' αὐτοῦ ἀξίαν τῷ θεῷ εὐχαριστίαν δοθῆναι. ὅπως δὲ τὰ ἐπὶ ταῖς μνήμαις τῶν ἁγίων καὶ τῶν κατοιχομένων προσφερόμενα καὶ κοινίσκια λεγόμενα διὰ πληθῶν ὀπωρῶν κοσμούμενα τῷ θυσιαστηρίῳ προσφέρονται, μαθήσῃ ἀπὸ τοῦ εἰς τοὺς κεκοιμημένους λόγου τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου. σὺ δὲ εἰπὲ, ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀναγκάζονται οἱ ἐπίσκοποι παρηγορεῖσθαι τοὺς κληρικοὺς αὐτῶν ἀπὸ τῶν εἰσόδων τῶν ἐκκλησιῶν.

Κανόνες.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλέτω προφάσει εὐλαβείας. ἐὰν δὲ ἐκβάλῃ, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Πρὸ τῆς ϛ'. συνόδου τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ παλατίου γενομένης, ἐξῆν τοῖς ἐπισκόποις ἔχειν γυναῖκας, καὶ μετὰ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ὥσπερ ἔχουσι ταύτας καὶ οἱ μετὰ τὸν γάμον χειροτονούμενοι ἱερεῖς ἢ διάκονοι. ἐπεὶ οὖν πρὸ τῆς Ἰουστινιανείου ριζ'. νεαρᾶς τῆς κειμένης ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν κη'. τίτλῳ ζ'. ἄδειαν εἶχεν ὁ βουλόμενος ἐκ πάσης αἰτίας ἀποστέλλειν τῇ γυναικὶ αὐτοῦ διαζύγιον, φησὶν ὁ παρὼν κανὼν, μὴ ἔχειν ἄδειαν τὸν ἐπίσκοπον ἢ τὸν πρεσβύτερον ἢ τὸν διάκονον, προφάσει εὐλαβείας ἐκβάλλειν τὴν οἰκείαν γυναῖκα. τὰ τοῦ τοιούτου δὲ κανόνος ἐσχόλασεν, ὅσον τέως εἰς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους· οἱ γὰρ ἐπίσκοποι γυναῖκας ἔχειν, ὡς εἴρηται, μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν οὐ δύνανται.

A plurimorum morborum medelam. Incenſum autem & oleum propter ſacrificium non offertur, ſed ad templi illuminationem, & veræ Luci & Deo gratiarum exhibẽdam actionẽ. Lege ſextæ Syn. can. xxviii. & xxxij.

CANON IIII.

Omnis autem alius fructus domum mittatur, primitiæ Epiſcopo & Presbyteris. Clarum autem eſt, quòd Epiſcopus & Presbyteri Diaconis & reliquis clericis diſtribuunt.

SCHOL. BALS. Nota etiam ex B hoc præſenti canone, quòd in templo ſola legumina & vuæ, vt primitiæ, Deo offeruntur: fructus autem & reliqua mittuntur ad Epiſcopum: vt per eum, vt par eſt, Deo gratiæ agãtur. quomodo autem quæ in memoriis ſanctorum & mortuorum offeruntur, & cæniſcia appellantur, omni genere fructuum ornata ad altare offerantur, diſces ex oratione magni Athanaſij, De iis qui dormierunt. Tu autem dic quòd etiam ex præſenti canone neceſſe habent Epiſcopi conſolari Clericos C ſuos ex redditibus eccleſiarum.

CANON V.

Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus uxorem ſuam ne eiiciat religionis prætextu: ſin autem eiecerit, ſegregetur: & ſi perſeueret, deponatur.

SCHOL. BALS. Ante ſextam Synodum, quæ fuit in Trullo palatii, licebat Epiſcopis habere vxores, etiã poſt dignitatem Epiſcopalem, quemadmodum & qui poſt matrimonium ordinantur Sacerdotes & D Diaconi. Quoniam itaque ante cxvij. Iuſtiniani nouellam, quæ ſita eſt in libro Baſilic. xxviii. tit. vii. licet quauis ex cauſa mittere ſuæ vxori libellum repudii, dicit præſens canon, non licere Epiſcopo, vel Presbytero, vel Diacono prætextu pietatis ſuam vxorem eiicere. Hic autem canon exoleuit, quod ad Presbyteros & Diaconos attinet: Epiſcopi enim, vt dictum eſt, poſt Epiſcopatum vxores habere nõ poſſunt,

quòd non poſſit aliter ſolui matrimonium quàm pro cauſis quæ in nouella continentur, quæ ſunt hæ: Si quis ex coniugibus aduerſus Imperatorem conſpirauerit. Si vxor adulterata fuerit. Si alteruter vitæ alterius inſidiatus fuerit. Si vxor cum viris externis nolente marito conuiuetur, vel lauetur. Si extra domum mariti vxor manſerit, niſi fortè apud ſuos parentes. Si vxor vadat ad equorum circenſe curriculum præter voluntatem mariti. Si alteruter coniugum vitam Monaſticam elegerit. Sunt etiam aliæ cauſæ in dicta nouella contentæ, quam etiam lege.

CANON VI.

Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus ſeculares curas non ſuſcipiat: alioqui deponatur.

SCHOL. BALS. De hominibus conſecratis, qui ſeculares ſeruitutes exercent, ſatis ſcripſimus in xiii. cap. viii. tit. preſetis operis. Cùm autē hic canon dicat, Clericū qui ſic facit, deponendū, lxxxi. autē canon Apoſtolicus & alii canones dicant, vel ceſſet, vel deponatur: interrogauerit quiſpiam, quiſnam eſt ſequendus: & puto, quòd benignior. Nam clarum illum & magnum œconomum Ariſtenum xxx. dierum publicis edictis à iuris dicendi officio ceſſare iuſſit ſancta Synodus.

CANON VII.

Si quis Epiſcopus, Presbyter, vel Diaconus, Sacri Paſcha diem ante vernum æquinoctium cum Iudæis celebrauerit, deponatur.

SCHOL. BALS. Diuini Apoſtoli nolunt nos feſtum cum Iudæis celebrare. Decernunt ergo vt Paſcha dominicum à nobis celebretur poſtquam illi Paſcha legale celebrauerint: & quia illi ante vernum æquinoctium Paſcha celebrant, debemus nos poſt vernum æquinoctium celebrare. Eſt autem vernum æquinoctium, non, vt nonnulli dicunt, xxv. menſis Martii, vel xx. aut aliquis alius dies præſtitutus: ſed quando id euenerit. Ex cyclica enim ſententia curſus Solis & Lunæ aliàs aliter eſt æquinoctium.

A ἐκ τοῦ μὴ λύεσθαι σήμερον ἄλλως πως συνοικέσιον οἱονδηποτοῦν, εἰ μὴ ἐκ τῶν αἰτιῶν τῶν ἐν τῇ ῥηθείσῃ νεαρᾷ περιεχομένων. αἳ καὶ εἰσὶν αὗται, τὸ φρονῆσαι τινὰς ἐκ τῶν ὁμοζύγων κατὰ βασιλέως, τὸ μοιχευθῆναι τὴν γυναῖκα, τὸ ἐπιβουλεύσασθαι θάτερον τῇ τοῦ ἑτέρου ζωῇ, τὸ συμποσιάζειν ἢ συλλούεσθαι τὴν γυναῖκα ἀνδράσιν ἐξωτικοῖς, μὴ βουλομένου τοῦ ἀνδρός, τὸ ἔξω τῆς οἰκίας τοῦ ἀνδρὸς μένειν τὴν γυναῖκα, εἰ μὴ τοίγε τυχὸν παρὰ τοῖς ἰδίοις γονεῦσι, τὸ τὴν γυναῖκα ἀπελθεῖν εἰς ἱπποδρόμιον δίχα γνώμης τοῦ ἀνδρός, τὸ ἑλέσθαι τὸν B μονήρη βίον θάτερον ἐκ τῶν ὁμοζύγων, καὶ ἄλλαι τινὲς ὑπογεγραμμέναι ἐν τῇ ῥηθείσῃ νεαρᾷ, ἃς καὶ ἀνάγνωθι.

Κανὼν ϛ'.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβανέτω· εἰ δὲ μή, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἱερωμένων ἐνεργούντων δουλείας κοσμικάς, ἱκανῶς ἐγράψαμεν ἐν τῷ ιγ'. κεφαλαίῳ τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. τούτου δὲ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος λέγοντος καθαιρεῖσθαι τὸν οὕτω ποιοῦντα κληρικόν· τοῦ δὲ πα'. ἀποστολικοῦ κανόνος, καὶ ἑτέρων κανόνων λεγόντων, ἢ C παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω, ἐρωτήσει τις τίνι προσέχειν ὀφείλομεν· καὶ οἶμαι ὅτι τῷ φιλανθρωποτέρῳ, ὅτι καὶ τὸν ὑπέρθυμον ἐκεῖνον καὶ μέγαν οἰκονόμον τὸν Ἀριστηνὸν διὰ τριακονθημέρων ἐπιφωνημάτων τελῶν, ὑπεφώνησε ἡ ἁγία σύνοδος ἀποσχέσθαι τοῦ δικαιοδοτικοῦ ὀφφικίου.

Κανὼν ζ'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσῃ, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

D Οἱ θεῖοι ἀπόστολοι συνεορτάζειν ἡμᾶς μετὰ Ἰουδαίων οὐ θέλουσι. διορίζονται οὖν τὸ κυριακὸν πάσχα γίνεσθαι παρ' ἡμῶν μετὰ τὸ ἐκείνους τελέσαι τὸ νομικὸν πάσχα. καὶ ἐπεὶ ἐκεῖνοι πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας τὸ πάσχα ἑορτάζουσιν, ὀφείλομεν ἡμεῖς ἑορτάζειν μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν. ἐαρινὴ δὲ ἰσημερία γίνεται, οὐχ ὥς τινές φασι κατὰ τὴν κε'. τοῦ Μαρτίου μηνός, ἢ τὴν κ'. ἢ ἑτέραν οἱανδήτινα ὡρισμένην ἡμέραν, ἀλλ' ὅτε τύχῃ. ἀπὸ γὰρ τοῦ κυκλικοῦ ψήφου τοῦ ἡλιακοῦ δρόμου καὶ τῆς σελήνης, ἄλλοτε ἄλλως ἡ ἐαρινὴ γίνεται ἰσημερία.

ἐπεὶ οὖν ἐνομοθέτησεν ὁ Μωσῆς πάσχα ποιεῖν τοὺς Ἰουδαίους ἐτησίως, ἤτοι διάβασιν τῶν κακῶν, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς Αἰγυπτιακῆς δουλείας· καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλως, ἀλλ' ἢ μετὰ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, τεσσαρεσκαιδεκαταίας οὔσης τῆς σελήνης ἐν τῷ πρώτῳ μηνὶ, ἤτοι τῷ Μαρτίῳ, ἑορτάζομεν καὶ ἡμεῖς τὸ κυριακὸν πάσχα, ἤτοι τὴν ἐκ τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν διὰ τοῦ οἰκείου πάθους ὁ Χριστὸς καὶ θεὸς ἡμῶν ἡμῖν ἐχαρίσατο. ἑορτάζομεν δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτε Ἰουδαϊκὸν πάσχα τελεῖται, ἀλλὰ μετὰ τοῦτο, δηλονότι μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν καὶ μετὰ τὴν ιδ'. ἡμέραν τοῦ πρώτου μηνὸς, ἤτοι τῆς πρώτης σελήνης τοῦ Μαρτίου μηνὸς, ἐν τῇ αὐτῇ μέντοι ἑβδομάδι, ὅτε καὶ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀνάστασις, οὕτω τότε γεγόνασι. ζήτει καὶ τὸν η'. λόγον τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ὃν συνεγράψατο εἰς τὸ πάσχα. ζήτει τὸν ογ'. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν παραγραφέντα περὶ τοῦ πάσχα.

Κανὼν η'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, προσφορᾶς γενομένης, μὴ μεταλάβοι, τὴν αἰτίαν εἰπάτω. καὶ ἐὰν ᾖ εὔλογος, συγγνώμης τυγχανέτω· εἰ δὲ μὴ λέγῃ, ἀφοριζέσθω, ὡς αἴτιος βλάβης γενόμενος τῷ λαῷ, καὶ ὑπόνοιαν ἐμποιήσας κατὰ τοῦ προσενέγκαντος.

Ἑρμηνεία.

Ἐπίσκοπον μὲν ἢ πρεσβύτερον οὐκ οἶδέ τις εἰσιόντα εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ ἱερουργήσαντα, καὶ μὴ μεταλαβόντα τῶν θείων ἁγιασμάτων. Εἰ δέ τις ἐκ τούτων τοιοῦτόν τι εὑρεθῇ ποιήσας, οὐ μόνον ἀφορισθήσεται, ἀλλὰ καὶ μεγάλως κολασθήσεται, εἰ μὴ εὐλογωτάτην αἰτίαν καὶ πρόφασιν εἴπῃ, τὴν θείαν μετάληψιν κωλύουσαν. οὐδὲ γὰρ τυχὸν σκάνδαλον ἐκ τούτου ἀναφύεται. ἐκ τῶν διακόνων δὲ τοὺς πλείους βλέπομεν εἰς τὸ θυσιαστήριον εἰσιόντας, καὶ μὴ μεταλαμβάνοντας, ἀλλὰ μηδὲ ἁπτομένους τῶν ἁγίων. Εἰ δέ τις ἐξ αὐτῶν χειραπτάσῃ, καὶ οὐ μεταλάβῃ, ἀφορισθήσεται κατὰ τὸν κανόνα. καὶ τινὲς μὲν οὕτως ἡρμήνευσαν τὸν κανόνα. τινὲς δὲ λέγουσιν, ὑπὸ τοῦ κανόνος ἀφορίζεσθαι πάντα ἱερωμένον μὴ μεταλαμβάνοντα, κἂν ἔξωθεν τοῦ ἁγίου βήματος ἵσταται, ὅπερ βαρύτατον.

A Quia ergo Moſes Iudæis conſtituit, Paſcha, ſeu malorum tranſitũ, quotannis celebrarent, in memoriam liberationis à ſeruitute Ægyptiaca: idque non aliter quàm ante vernum æquinoctium exiſtente xiiii. Luna in primo menſe, ſeu Martio: nos quoque Paſcha dominicũ celebramus, ſeu noſtram liberationem à captiuitate diaboli, quam Deus nobis per ſuam paſſionem largitus eſt. Celebramus autem, non eo tempore quo Paſcha Iudaicum celebratur, ſed B poſt ipſum: ſcilicet poſtquam fuerit vernum æquinoctium, & poſt xiiij. Lunam primi menſis, ſeu primam Lunam Martij, ſed in eadem quidem certè hebdomade, quòd paſſio Domini & reſurrectio ſic fuerunt. Quære etiam viii. orationem ſancti Patris noſtri Ioannis Chryſoſtomi, quam ſcripſit de Paſcha. Lege & lxxiij. can. Syn. Carth. & quæ in eo à nobis ſcripta ſunt.

Canon VIII.

C *Si quis Epiſcopus, Presbyter, vel Diaconus, vel ex Sacerdotali catalogo, facta oblatione, non communicauerit, cauſam dicat: & ſi probabilis fuerit, veniam conſequatur: ſin verò minùs, ſegregetur, vt qui populo offenſionis cauſa ſit, & ſuſpicionem dederit aduerſus eum qui obtulit, tanquam non dignè obtulerit.*

Schol. Bals. Epiſcopum quidem vel presbyterum nõ nouit quiſpiam ad altare acceſſiſſe, & ſacrificaſſe, & ſacramentis non communicaſ- D ſe. Si quis autem ex his inuentus fuerit tale quid feciſſe, non ſolùm ſegregabitur, ſed etiam valde punietur, niſi iuſtam aliquam & probabilẽ cauſam dixerit, quæ ſanctam communionem prohibeat. Neque enim leuis ex ea re offenſio oritur: ex diaconis autem plurimos videmus ad altare accedere, & non communicare, ſed nec ſancta attingere. Si quis autem ex eis contrectauerit, & non communicauerit, ſegregabitur, vt vult canon: & nonnulli quidem canonem ſic ſunt interpretati. Nonnulli autem dicunt vnumquemque conſecratum à canone ſegregari, ſi nõ communicet, etiamſi ſit extra ſacrũ tribunal: quod eſt grauiſſimum.

Ταύτην ἑρμηνείαν εἶναι γράφεσθαι δεῖν μετὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θ'. κανόνος. Hanc expoſitionē ſcribendam eſſe exiſtimo poſt noni canonis expoſitionē.

ALTERA EXPOSITIO. A

Octauū & nonum canonē alij quidē aliter ſunt interpretati: nos verò aliter. Vnde eos ſimul cōiungentes, dicimus, quòd qui in ſacerdotalē catalogum annumerātur, & ſacramētorum myſteria peragunt, oblationi autem quæ fit non communicant, ſegregantur: niſi iuſtam cauſam dixerint: Sacrati autem qui ſancta ſuper altare tractant, & omnes laici fideles, qui non expectant, ſeu ad finem vſque non perſeuerant donec à dignis ſancta facta fuerit communicatio, ſegregantur. Dicere enim fideles laicos, & conſecratos, qui ſacra B non tractant, oportere quotidie ſanctis communicare, alioqui ſegregari, nec eſt ex ſententia canonis, nec poteſt fieri. & ideo nonus canon dixit puniri fideles qui non permanēt. Ita interpretare canonem conuenienter ii. canoni Synodi Antiochenæ.

CANON IX.

Quicunque fideles ingrediuntur, & ſcripturas audiunt, in precatione autem & ſacra communione non permanent, vt eccleſiæ confuſionem afferentes, ſegregari oportet. C

SCHOL. BALS. Præſentis canonis conſtitutio eſt acerbiſſima. Segregat enim eos qui in eccleſiā conueniunt, & non ad finem vſque expectant, nec communicant. Porrò autem alij quoque ſimiliter decernunt, vt omnes ſint parati, & digni communione, cóſque qui tribus dominicis non cōmunicant, ſegregant.

CANON X.

Si quis cum excommunicato vel in domo vnà precatus fuerit, is ſegregetur.

SCHOL. BALS. ἀκοινωνησίας, id eſt excommunicationis, vocabulū, idē eſt quod ſegregatio. Qui ergo vnà D cum excōmunicato quomodocunque precatus fuerit, ſegregabitur, etiamſi ſit epiſcopus vel laicus. Hoc autem ſcriptum eſt, propter eos qui dicunt, quòd qui eſt ſegregatus, ex eccleſia eiectus eſt. Si quis ergo vnà cum eo canit in domo vel in agro, ei crimini non dabitur. Idem eſt enim ſeu in eccleſia ſeu extra eccleſiam orare cum excommunicato. Cum excommunicato autem colloqui nō prohibemur, lege etiam ix. canonem ſyn. Cartha.

Ἑτέρα ἑρμηνεία. A

Τὰ περὶ τοῦ η'. καὶ θ'. κανόνος, ἄλλοι μὲν ἄλλως ἡρμήνευσαν· ἡμεῖς δὲ ἄλλως. ὅθεν συνάπτοντες τὰ περὶ τούτων, λέγομεν ὅτι οἱ μὲν συναριθμούμενοι τῷ ἱερατικῷ καταλόγῳ, καὶ ὑπουργοῦντες εἰς τὰ τῶν ἁγιασμάτων μυστήρια, μὴ μεταλαμβάνοντες προσφορᾶς γινομένης, εἰ μὴ εὔλογον εἴπωσιν αἰτίαν, ἀφορίζονται. οἱ δὲ μὴ χειριζόμενοι τὰ ἅγια ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ἱερωμένοι, καὶ πάντες οἱ λαϊκοὶ πιστοὶ μὴ περιμένοντες, ἤτοι μὴ προσκαρτεροῦντες μέχρι τέλους, καὶ ἔστ' ἂν ἡ ἁγία γένηται μετάληψις παρὰ τῶν ἀξίων, B ὡς ἄτακτοι ἀφορίζονται. τὸ γὰρ λέγειν ἡμᾶς ὀφείλειν πάντας τοὺς πιστοὺς λαϊκοὺς καὶ τοὺς μὴ χειριζομένους τὰ ἅγια ἱερωμένους, καθεκάστην μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων, εἰδὲ μή, ἀφορίζεσθαι, οὔτε κανόνι δοκεῖ, οὔτε δυνατόν ἐστι γίνεσθαι. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ θ'. κανὼν εἶπε τοὺς μὴ παραμένοντας πιστοὺς κολάζεσθαι, καὶ οὐ προσέθετο τοὺς μὴ μεταλαμβάνοντας. οὕτως ἑρμήνευσον τοὺς κανόνας κατὰ τὸν β'. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου.

Κανὼν θ'.

C Πάντας τοὺς εἰσιόντας πιστούς, καὶ τῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ παραμένοντας δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, ὡς ἀταξίας ἐμποιοῦντας τῆς ἐκκλησίας, ἀφορίζεσθαι χρή.

Ἑρμηνεία.

Ὁ τοῦ παρόντος κανόνος διορισμός, δριμύτατός ἐστιν. ἀφορίζει γὰρ τοὺς ἐκκλησιάζοντας καὶ μὴ παραμένοντας μέχρι τέλους, μηδὲ μεταλαμβάνοντας. ἄλλοι δὲ κανόνες παρομοίως διορίζονται, πάντας ἑτοίμους εἶναι καὶ ἀξίους τῆς μεταλήψεως, καὶ τὸν ἐπὶ τρισὶ κυριακαῖς μὴ μεταλαμβάνοντα ἀφορίζουσι.

Κανὼν ί.

Εἴ τις ἀκοινωνήτῳ, κἂν ἐν οἴκῳ συνεύξηται, D οὗτος ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Τὸ ῥῆμα τῆς ἀκοινωνησίας, ἀφορισμός ἐστιν. ὁ τοίνυν ἀφωρισμένῳ συνευξάμενος ὁπουδήποτε, ἀφορισθήσεται κἂν ἐπίσκοπος ἐστὶ κἂν λαϊκός. τοῦτο δέ γε γέγραπται διὰ τοὺς λέγοντας ὅτι ὁ ἀφωρισμένος, ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐξεβλήθη. εἴ τις οὖν μετ' αὐτοῦ συμβάλλει ἐν οἴκῳ ἢ ἐν ἀγρῷ, οὐκ αἰτιαθήσεται. ταυτὸν γάρ ἐστι τὸ ἐν ἐκκλησίᾳ ἢ ἔξωθεν ταύτης συνεύξασθαι μετὰ τοῦ ἀφωρισμένου. συνομιλεῖν δὲ μετὰ τοῦ ἀφορισθέντος οὐ κωλυόμεθα. ἀνάγνωθι καὶ τὸν θ'. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου.

Κανὼν ια'.

A

Εἴ τις καθῃρημένῳ κληρικὸς ὢν ὡς κληρικῷ συνεύξηται, καθαιρείσθω καὶ αὐτός.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς μὲν συνεύξασθαι ἐνταῦθα, ἀντὶ τοῦ συλλειτουργῆσαι ἐξελάβοντο. οὐ δοκεῖ δὲ καὶ ἐμοί. περὶ γὰρ παντὸς κληρικοῦ καθαιρεθέντος ἐξελήφθη ὁ κανών, οὐ μὴν περὶ μόνου ἱερέως. ἄλλοι δὲ εἶπον ἐνταῦθα τὸν καθαιρεθέντα ὑποβληθῆναι καὶ ἀφορισμῷ, καὶ διὰ τοῦτο κωλυθῆναι τὴν μετ' αὐτοῦ προσευχήν. ἐμοὶ δὲ κατανενόηται ὅτι σκοπὸς τῷ κανόνι ἐνταῦθα ἐστί, κολάζεσθαι πάντα κληρικὸν συνευξάμενον ὁπωσδήποτε κληρικῷ οἱῳδήτινι καθαιρεθέντι, καὶ μετὰ τὴν καθαίρεσιν ἐνεργήσαντι ἱερατικόν τι. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ καθαίρεσις αὐτῷ ἐπάγεται. ὑπὸ μέντοι τοῦ συνεύξεσθαί τινα ἀφωρισμένῳ τινὶ, καθαίρεσις οὐκ ἐπάγεται, ἀλλὰ ἀφορισμὸς, ὡς ὁ ι. κανὼν παρακελεύεται.

B

Κανὼν ιβ'. ιγ'.

Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀφωρισμένος ἤτοι ἄδεκτος ἀπελθὼν, ἐν ἑτέρᾳ πόλει δεχθῇ ἄνευ γραμμάτων συστατικῶν, ἀφοριζέσθω καὶ ὁ δεξάμενος καὶ ὁ δεχθείς. εἰ δὲ ἀφωρισμένος εἴη, ἐπιτεινέσθω αὐτῷ ὁ ἀφορισμὸς, ὡς ψευσαμένῳ καὶ ἀπατήσαντι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ.

C

Ἑρμηνεία.

Ἕτερός ἐστιν ὁ ἀφωρισμένος, καὶ ἕτερος ὁ ἄδεκτος, ἤγουν ὁ παρὰ ἐπισκόπου εἰς τόδε τι μὴ παραδεχόμενος. ὁ μὲν γὰρ ἀφωρισμένος ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνάξεως κωλύεται, ὁ δὲ ἄδεκτος, ἐκ πολλῶν τρόπων οὐ δέχεται. καὶ τὸ, (ἤτοι) γὰρ ἀντὶ τοῦ (ἢ) διαζευκτικοῦ κεῖται ἐνταῦθα. καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ ἐφεξῆς κανόνος τοῦ λέγοντος, εἰ δὲ ἀφωρισμένος εἴη, καὶ τὰ ἑξῆς. φασὶ γοῦν οἱ παρόντες κανόνες ὁ ιβ'. καὶ ὁ ιγ'. ὅτι ὁ τὸν καθάπαξ ἄδεκτον εἶναι εἰς τόδε τι κατακριθέντα, ἄνευ γραφῶν συστατικῶν τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου δεξάμενος ἐν εἰδήσει, ἀφοριζέσθω· συναφοριζέσθω δὲ καὶ ἐκεῖνος ὁ δεχθείς. Εἰ δὲ ἄδεκτος οὐκ ἔστιν ὁ τοιοῦτος, ἀλλὰ ἀφωρισμένος, πάλιν ὁ μὲν τοῦτον δεξάμενος ἀφοριζέσθω. τοῦ δὲ ἀφωρισμένου ἐπιτεινέσθω ὁ ἀφορισμός. ζήτει καὶ τὸν ια. κανόνα τῆς δ'. συνόδου, καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα ς'. καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα ιγ'.

D

CANON XI.

Si quis cùm ſit clericus, vnà cum eo qui eſt depoſitus, orauerit, deponatur & ipſe.

SCHOL. BALS. Nonnulli illud vnà precari, pro eo quod eſt, ſimul ſacrificare, acceperunt. Sed mihi non ita videtur. De quouis enim clerico depoſito accipitur canon, ſed non etiam de ſolo ſacerdote. Alij autem dixerunt hìc depoſitum etiam ſegregationi ſubiici, & ideo eſſe prohibitam vnà cum eo precationem. Ego verò intelligo, quòd canonis hoc eſt inſtitutum, punire quemuis clericũ, qui cum quouis depoſito clerico, & poſt depoſitionem ſacerdotale quidpiam operato, ſit quomodocunque precatus. Propterea enim illi etiam depoſitio infligitur. Ex eo autem quòd quis cum aliquo excommunicato precatus fuerit, non affertur depoſitio, ſed excommunicatio.

CANON XII.

Si quis clericus, vel laicus ſegregatus, ſiue non recipiendus, diſcedens, in altera vrbe receptus fuerit abſque literis commendatiis, ſegregetur, & qui excepit, & qui exceptus eſt.

CANON XIII.

Sin autem eſt ſegregatus, eius intendatur ſegregatio.

SCHOL. BALS. Alius eſt ſegregatus, & alius is, qui non eſt recipiendus, ſiue is qui ab epiſcopo ad aliquid non admittitur. Qui enim ſegregatus eſt, ab eccleſiaſtica communione arcetur: qui autem non eſt recipiendus, multis modis non admittitur. Illud enim Siue, pro eo quod eſt, vel, diſiunctiuè accipitur, vt hoc ex ſequenti canone probatur, qui dicit: Sin autem ſit ſegregatus, &c. Dicunt ergo præſentes canones xii. & xiii. eum qui ſemel ad aliquid non recipiendus iudicatus eſt, ſi ſine ſui epiſcopi commendatitiis literis ſciens acceperit, ſegregetur. vnà autem ſegregetur is quoque qui receptus eſt. Sin autem non eſt is eiuſmodi, vt recipi non poſſit: ſed eſt ſegregatus, rurſus qui eum ſuſcepit, ſegregetur, ſegregati autem augeatur ſegregatio. Quære xi. canonem iiii. Syn. & Antiochenæ canon. v. & Chalced. canonem xiii.

Canon XIIII.

Epiſcopo non liceat ſua relicta parochia, ad aliam tranſilire, etiamſi à pluribus cogatur, niſi ſit aliqua cauſa rationi conſentanea, quæ eum cogat hoc facere, vtpote ad maius lucrum, cùm poßit ipſe iis qui illic habitant pietatis verbo conferre, idque non ex ſe, ſed multorum epiſcoporum iudicio & maxima exhortatione.

Schol. Bals. Præſens quidem canon xiiii. decernit non licere epiſcopo ex ſua parochia ad aliam tranſilire, etiam ſi populi vtilitatis gratia hoc fecerit, & ab alienæ regionis populo ad hoc cogatur, niſi hoc ex ſynodali permiſſione fecerit. Xxj. autem canon Antiochenæ ſyn. dicit, eum reiiciendum, qui abſque ſynodali ſententia vacantem eccleſiam arripuit. Tu autem ſcias, quòd etiam ſi præſens canon Apoſtolicus nõ punit eũ qui docet extra ſuã diœceſin, alij tamẽ diuerſi canones, eos qui extra diœceſin aliquid ſacerdotale exercẽt, depoſitioni ſubiiciunt. Characterẽ autem dare extra diœceſin, iuſſu Imperatorio permiſſũ eſt. Quidam autem metropolitanus, qui in compluribus ſuis epiſcopatibus præter epiſcoporum voluntatem docuerat, & accuſabatur, reſpondebat dicens, iuſtum non eſſe vt ex eo læderetur, quòd & epiſcopatus ſint in ſua poteſtate, & quòd præſens canon ei pœnam non imponat, & quòd non ſit fortè munus epiſcopale docere, vel dare characterem. Quæ quidem magnæ ſynodo non placuerunt. Nota ergo quæ in hoc xiv. canone ſunt ſcripta, præterea verò, quæ in commentario in xx. canone ſynodi in Trullo alibi ſunt annotata de eo Epiſcopo qui extra limites ſuæ regionis docuerit, atque vtrumque canonem concilia.

Canon XV.

Nic. ca. xvi. Antioch. c. 3. *Si quis Presbyter, vel diaconus, vel omnino ex clericorum catalogo, relicta ſua parochia in aliam abſceſſerit, & cùm penitus tranſierit, præter ſui epiſcopi ſententiam in alia parochia maneat, eum non amplius celebrare iubemus, maximè ſi eum adhortante epiſcopo vt rediret, non paruit, in contumacia & inſolentia perſeuerans: is tamen vt laicus communicet.*

Κανὼν ιδ'.

Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι καταλείψαντα τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, ἑτέρᾳ ἐπιπηδᾷν, κἂν ὑπὸ πλειόνων ἀναγκάζηται· εἰ μή τις εὔλογος αἰτία ἦ, ἢ τοῦτο βιαζομένη αὐτὸν ποιεῖν, ὡς πλέον κέρδος δυναμένου αὐτοῦ τοῖς ἐκεῖσε λόγῳ εὐσεβείας συμβάλλεσθαι· καὶ τοῦτο δὲ, οὐκ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ κρίσει πολλῶν ἐπισκόπων, καὶ παρακλήσει μεγίστῃ.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν παρὼν ιδ'. κανὼν διορίζεται μὴ ἔχειν ἐπ᾽ ἀδείας ἐπίσκοπον ἐκ τῆς ἑαυτοῦ παροικίας εἰς ἑτέραν μεταπηδᾷν, κἂν ὠφελείας χάριν τοῦ λαοῦ τοῦτο ποιῇ. κἂν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῆς ἀλλοτρίας ἐνορίας εἰς τοῦτο παραβιασθῇ, εἰ μὴ συνοδικῇ ἐπισκέψει τοῦτο ποιήσει. ὁ δὲ ις'. κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ἀπόκλητον εἶναι λέγει τὸν ἄνευ συνοδικῆς γνώμης ὑφαρπάσαντα σχολάζουσαν ἐκκλησίαν. σὺ δὲ ἴσθι ὅτι καὶ ὁ παρὼν ιδ'. κανὼν ἀποστολικὸς οὐ κολάζει τὸν παρ᾽ ἐνορίαν διδάσκοντα· ἀλλ᾽ ἕτεροι διάφοροι κανόνες τοὺς παρ᾽ ἐνορίαν ἐπισκοπικόν τι ἐνεργήσαντας καθαιρέσει καθυποβάλλουσι. τὸ δὲ παρ᾽ ἐνορίαν σημειοῦσθαι κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν ἐκκεχώρηται. μητροπολίτης δέ τις εἰς ἐπισκοπὰς αὐτοῦ διαφόρους διδάξας παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων, καὶ αἰτιώμενος, ἐδικαιολογεῖτο μὴ ὀφείλειν παραβλαβῆναι, διά τε τὸ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ εἶναι τὰς ἐπισκοπὰς, διά τε τὸ μὴ ἐπάγεσθαι κόλασιν ὑπὸ τοῦ παρόντος κανόνος τῷ τοιούτῳ, καὶ διὰ τὸ μὴ εἶναι τάχα ἐπισκοπικὸν λειτούργημα τὸ διδάξαι ἢ σημειώσασθαι, ἅπερ τῇ μεγάλῃ συνόδῳ οὐκ ἤρεσκον. σημείωσαι οὖν τὰ ἐν τῷ παρόντι ιδ'. κανόνι γραφέντα. πρὸς δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ κ'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, ἔξωθεν ἑρμηνευθέντα περὶ τοῦ διδάξαντος ἐπισκόπου εἰς ἀλλοτρίαν ἐνορίαν, καὶ συμβίβασον ἄμφω τοὺς κανόνας.

Κανὼν ιε'.

Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν, ἀπολείψας τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, εἰς ἑτέραν ἀπέλθοι, καὶ παντελῶς μεταστὰς διατρίβοι ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου· τοῦτον κελεύομεν μηκέτι λειτουργεῖν, εἰ μάλιστα προσκαλουμένου αὐτὸν τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ, ἐπανελθεῖν οὐχ ὑπήκουσεν, ἐπιμένων τῇ ἀταξίᾳ· ὡς λαϊκὸς μέντοι ἐκεῖσε κοινωνείτω.

Ἑρμηνεία.

Ἑρμηνεία.

A Ὁ ϛʹ. κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διατάττεται, μὴ ἀπολελυμένως, ἀλλ' ἐν ἐπισκοπῇ ἢ ἐκκλησίᾳ ἢ μοναστηρίῳ χειροτονεῖσθαι τοὺς κληρικούς. καὶ οὐ δύνανται οὗτοι δίχα γνώμης τοῦ προεστῶτος αὐτῶν εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν ἀπιέναι, καὶ ἐνεργεῖν τὰ τῶν κληρικάτων ὀφφίκια αὐτῶν. τὸν δὲ τοιοῦτόν τι ποιοῦντα ἀφορίζει ὁ κανών, καὶ μᾶλλον μετακαλούμενον, καὶ μὴ πειθόμενον ὑποστρέψαι εἰς τὴν προτέραν παροικίαν αὐτοῦ. διάγειν μέντοι τοῦτον ἐν ἑτέρᾳ πόλει ὡς λαϊκὸν, οὐ κωλύει ὁ κανών. B ζήτει καὶ τὸν ιϛʹ. κανόνα τῆς αʹ. συνόδου, καὶ τὸν εʹ. κανόνα τῆς δʹ. ὥστε σημείωσαι ὅτι οὐ μόνης συστατικῆς γραφῆς χρεία τῷ κληρικῷ εἰς ἑτέραν βουλομένῳ διάγειν ἐνορίαν, καὶ ὡς κληρικῷ ἐνεργεῖν· ἀλλὰ καὶ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ ἐπισκόπου τοῦ τοῦτον κληρώσαντος. εἰ μὴ γὰρ καὶ τοιαύτην γραφὴν ὑποδείξει, κωλυθήσεται τῆς ἐνεργείας. ζήτει καὶ τὸν ιζʹ. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

Κανὼν ιϛʹ.

C Εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος παρ' ᾧ τυγχάνουσιν, παρ' οὐδὲν λογισάμενος τὴν κατ' αὐτῶν ὁρισθεῖσαν ἀργίαν, δέξηται αὐτοὺς ὡς κληρικοὺς, ἀφοριζέσθω ὡς διδάσκαλος ἀταξίας.

Ἑρμηνεία.

Ὁρᾷ ὅτι ὁ παρὼν κανὼν ἀφορίζει τὸν ἐπίσκοπον τὸν συναριθμήσαντα τῷ οἰκείῳ κλήρῳ ἑτέρας ἐνορίας κληρικὸν ἄνευ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου. μόνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος Καρθαγένης συγκαταλέγει τῷ οἰκείῳ κλήρῳ ἑτέρων ἐνοριῶν κληρικοὺς, καὶ χωρὶς ἀπολυτικῆς γραφῆς D τῶν χειροτονησάντων αὐτούς. καὶ εὑρήσεις τοῦτο εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. ἀλλὰ καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπίσκοπος ἐπ' ἐξουσίας ἔχει παρομοίως ποιεῖν. φησὶ γὰρ ἡ γʹ. νεαρὰ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, ἤγουν τὸ βʹ. κεφ. τοῦ βʹ. τίτλου τοῦ γʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων κωλύομεν ἐξ ἑτέρου μοναστηρίου εἰς ἕτερον μεταβαίνειν, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς τοῦτο ἐφήσομεν, κέρδους τε καὶ ἐμπορείας ἀπόδειξιν ἔχειν τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν ἡγούμενοι. εἰ δὲ καί ποτε τοιαύτην τινὰ μετάστασιν ἡ σὴ μακαριότης, ἢ ἡ κατὰ καιρὸν βασιλεία γενέσθαι συνίδοι, μὴ ἄλλως τοῦτο πράττεσθαι, πρὶν ἂν εἰς τὸν εἰρημένον ἡμῖν ἀριθμὸν περιστῇ τὸ πρᾶγμα.

A SCHOL. BALS. Sextus canon ſyn. Chalced. iubet, non abſolutè, ſed in epiſcopatu, vel eccleſia, vel monaſterio, ordinari clericos, nec poſſunt præter eius qui eis præeſt ſentẽtiam, ad aliam abire prouinciã, aut diœceſim & clericatuum officia exercere: eum autem qui hoc facit, canon ſegregat, maximè ſi euocatus, & ad priorem parochiam redire iuſſus, non paruerit: eum tamen in alia ciuitate vt laicum verſari canon non prohibet. Quære etiam xvi. canonem B primæ ſyn. & quintæ can. iiij. Quare nota quòd non ſolùm commendatitiis literis clerico opus eſt, volenti in alia diœceſi agere, & quæ ſunt clerici exercere: ſed etiam dimiſſoriis literis epiſcopi qui eum fecit clericũ. Niſi enim eiuſmodi literas oſtendat, prohibetur ab operatione. Quære etiam xvij. can. Syn. in Trullo.

CANON XVI.

C *Sin autem epiſcopus nihili faciens aduerſus eos decretam à munere ceſſationem, eos vt clericos receperit, ſegregetur vt immodeſtiæ & inſolentiæ magiſter.*

SCHOL. BALS. Nota quòd præſens canon ſegregat epiſcopum, qui ſuo clero connumerauit alterius diœceſis clericum abſque ſui epiſcopi dimiſſoriis literis. Solus autem epiſcopus Carthaginẽſis poteſt in ſuum clerum referre alterius etiam diœceſis clericos abſque dimiſſoriis literis D eorum qui illos ordinarunt. Hoc autem inuenies in canonibus Carthaginenſ. ſynodi: ſed & Archiepiſcopus Cõſtãtinopolitanus, poteſt ſimiliter facere. Dicit enim expreſsè iij. nouella Iuſtiniani Imperatoris, ſeu ij. caput, ij. tit. iij. libri Baſilicor. Si enim in ſacroſanctis monaſteriis prohibemus ex alio monaſterio trãſire in aliud, multo magis nec religioſiſſimis clericis hoc permittemus, lucri & negotiationis oſtentatione hanc habere cupiditatem exiſtimantes. Si quando autem eiuſmodi tranſlatione tua beatitudo vel quæ tunc fuerit Imperialis maieſtas, faciendam duxerit, ne hoc aliter fiat, priuſquam res ad dictum nobis numerum redacta fuerit.

Eiuſmodi autem nouella ſcripta eſt ad Patriarcham Conſtantinopolitanum, qui erat tunc temporis. Nota autem quòd etiam Imperatori conceſſum eſt facere clericorum tranſlationes.

A

CANON XVII.

Diſtin. 33. Si quis poſt.

Qui poſt ſanctum baptiſmum duobus coniugiis fuerit implicitus, vel habuerit concubinam, non poteſt eſſe epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex numero ſacerdotali.

SCHOL. BALS. Eum qui poſt ſanctum baptiſmum digamus fuerit, vel fornicatus ſit, prohibet canon fieri epiſcopum, vel ſacerdotale quidpiam exercere. Quæ enim ante baptiſmum admiſſa ſunt omnis generis peccata prætermittit, cùm factus ſit nouum opus gratia ſancti ſpiritus: lege etiam ij. can. ſancti Baſilij. Quomodo autem multi lectores qui digami fuerant, in ſuis gradibus conſeruati, & per Archiepiſcopalia pittacia ad maiores gradus promoti ſunt, ignoro.

B

CANON XVIII.

Diſtin. 34. Si quis viduam.

Qui viduam accepit, vel eiectam, vel meretricem, vel ſeruam, vel mimam ſeu ſcenicam, non poteſt eſſe presbyter, vel epiſcopus, vel diaconus, vel omnino ex numero ſacerdotali.

C

SCHOL. BALS. Nota præſentem canonem. vult enim non ſolùm eum qui eſt ſacratus, eſſe modeſtum & continentem, ſed etiam eius coniugem: & ideo mulieres, quæ hîc comprehenduntur, prohibuit cum ſacratis hominibus matrimonio coniungi, vtpote quòd eas continenter viuere non credatur, propter earum ſordes & improbitatem. Si quis ergo cum eiuſmodi muliere matrimonio coniunctus fuerit, ſacerdotio non dignabitur, & poſt ſacerdotium deponetur. Deponetur autem etiam, ſi eius vxor eo ſciente adulterata fuerit, & patiente. lege etiam xxix. cap. ix. tit. præſentis operis.

D

CANON XIX.

Qui duas ſorores duxit, vel fratris ſororiſue filiam, non poteſt eſſe clericus.

SCHOL. BALS. Fratris ſororiſue filia, Græcè dicitur ἀδελφιδῆ & etiam ἀνεψιά. Eum ergo qui ducit in vxorem vel duas ſorores, vel amitam, vel fratris ſororiſue filiam,

ἡ δὲ τοιαύτη νεαρὰ ἐγράφη πρὸς τὸν τότε πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ τῷ βασιλεῖ ἐνεδόθη μεταθέσεις ποιεῖν κληρικῶν.

Κανὼν ιζ'.

Ὁ δυσὶ γάμοις συμπλακεὶς μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενος, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

Ἑρμηνεία.

Τὸν μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα διγαμήσαντα ἢ πορνεύσαντα, κωλύει ὁ κανὼν ἐπίσκοπον γενέσθαι ἢ ἱερατικόν τι ἐνεργεῖν· τὰ πρὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος παρατρέχων παντοῖα ἁμαρτήματα, ὅτι περ ἐστὶ καινότατον καὶ ἔργον μόνης τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος χάριτος. ἀνάγνωθι καὶ τὸν κ'. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου. ὅπως δὲ ἀναγνῶσται πολλοὶ διγαμήσαντες, εἰς τοὺς οἰκείους τόπους συνετηρήθησαν, καὶ διὰ πιττακίων ἀρχιερατικῶν, εἰς μείζονας βαθμοὺς προεβιβάσθησαν, ἀγνοῶ.

Κανὼν ιη'.

Ὁ χήραν λαβών, ἢ ἐκβεβλημένην, ἢ ἑταίραν, ἢ οἰκέτιν, ἢ τῶν ἐπὶ σκηνῆς, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος ἢ διάκονος, πρεσβύτερος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

Ἑρμηνεία.

Σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα. βούλεται γὰρ μὴ μόνον τὸν ἱερωμένον σωφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν σύμβιον τούτου. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὰς ἐντὸς περιεχομένας γυναῖκας ἐκώλυσαν τοῖς ἱερωμένοις συντάττεσθαι· ὡς μὴ πιστευομένας σωφρονεῖν, διὰ τὸ φαῦλον τοῦ βίου αὐτῶν. εἴ τις γοῦν τοιαύτῃ γυναικὶ συναφθῇ, οὐκ ἀξιωθήσεται ἱερωσύνης, καὶ μετὰ τὴν ἱερωσύνην δὲ καθαιρεθήσεται, τῆς γυναικὸς αὐτοῦ μοιχευομένης, καὶ τούτου ἀνεχομένου. ἀνάγνωθι τὸ κθ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν ιθ'.

Ὁ δύο ἀδελφὰς ἀγαγόμενος ἢ ἀδελφιδῆν, οὐ δύναται εἶναι κληρικός.

Ἑρμηνεία.

Ἀδελφιδῆ λέγεται ἡ ἀνεψιά. τὸν γοῦν ἀγαγόμενον εἰς γάμον ἢ δύο ἀδελφὰς, ἢ θείαν καὶ ἀνεψιὰν,

A οὐ παραχωρεῖ ὁ κανὼν κληρωθῆναι, διασπωμένου πάντως καὶ τοῦ γάμου. σὺ δὲ γίνωσκε ὡς οὐ μόνον ὁ τοιοῦτον τι ποιήσας, ἀλλὰ καὶ ὁ ἕτερον γάμον κεκωλυμένον ἐξ αἵματος ἢ ἐξ ἀγχιστείας συναλλάξας, οὐ κληρωθήσεται, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπιτιμηθήσεται. οἷα δέ εἰσι τὰ τῶν αἱμομικτῶν ἐπιτίμια, μαθήσῃ ἀπὸ διαφόρων κανόνων τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Κανὼν κ΄.

Κληρικὸς ἐγγύας διδοὺς, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

B Τὸ διδόναι ἐγγύας, τινὲς μὲν λέγουσιν εἶναι τὸ ἐγγυᾶσθαι ὑπὲρ ἑτέρου τὸν κληρικόν. τινὲς δὲ τὸ διδόναι τὸν κληρικὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἕτερον ἐγγυητήν. ὃ γοῦν λέγει καθαιρεῖσθαι τὸν κληρικὸν μὴ παραδεχόμενον εἰς δικαστήριον, ἢ εἰς ἐνοχλὴν δι' ἀπορίαν, ἢ δι' ἕτερον τρόπον εὔλογόν τινα, καὶ διὰ τοῦτο διδόντα ἐγγυητὰς χάριν τοῦ ἀπαλλαγῆναι ὀχλήσεως, φορτικώτατόν ἐστι, καὶ τῆς ἀποστολικῆς φιλανθρωπίας ἀνάξιον. τὸ δὲ ἐγγυᾶσθαι τὸν κληρικὸν ὑπὲρ ἑτέρου, ποτὲ ἴσως κολασθήσεται. Εἰ μὲν γὰρ C χάριν κέρδους ἐγγυήσεταί τινα κληρικὸς, καθαιρεθήσεται, διὰ τὴν αἰσχρότητα τῆς ἐγγύας. εἰ δὲ πένητά τινα ἐγγυήσεται διὰ ἔλεον, ἢ διά τινα εὐσεβῆ αἰτίαν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἑτέρου παρεμβάλῃ, οὐ καθαιρεθήσεται. εὕρηνται δὲ καὶ ἐν τῇ δ΄. οἰκουμενικῇ συνόδῳ πολλοὶ ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ ἐγγύας ἀπαιτήσαντες, καὶ ἀπαιτηθέντες, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐβλάβη. οὕτως ἑρμήνευσον τὰ τῆς ἐγγύας. ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὴν ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρὰν κειμένην ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν, τίτλῳ α΄. D ἤτοι κεφαλαίῳ α΄. ιγ΄. λέγον οὕτως ἐν μέρει. τοὺς δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους, τῷ δικαίῳ καὶ μόνῳ τῆς συγγενείας εἰς ἐπιτροπὴν ἢ κουρατωρείαν καλουμένους, τὴν τοιαύτην λειτουργίαν ὑποδέχεσθαι συγχωροῦμεν. καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν· ἀλλ' οὐδὲ ἀπαιτητὴν δημοσίων συντελειῶν ἢ ἐκλήπτορα ἢ μισθωτὸν τελῶν ἢ ἀλλοτρίων κτήσεων, ἢ κουράτωρα οἴκου, ἢ ἐντολέα δίκης, ἢ ἐγγυητὴν ὑπὲρ τούτων τῶν αἰτιῶν, ἐπίσκοπον ἢ οἰκονόμον, ἢ ἄλλον κληρικὸν οἱουδήποτε βαθμοῦ, ἢ μοναχὸν, ἰδίῳ ὀνόματι, ἢ τῆς ἐκκλησίας, ἢ τοῦ μοναστηρίου, ὑπεισιέναι συγχωροῦμεν,

non permittit canon effici clericum, licèt omnino à matrimonio ſeparetur. Tu autem ſcias, quòd nō ſolùm qui hoc fecit, ſed & qui aliud matrimonium propter conſanguinitatem vel affinitatem prohibitum contraxit, non fiet clericus, ſed ei pœna potiùs imponetur. Quænam ſunt autem pœnæ eorum qui inceſtum committunt, & cum conſanguineis rem habent, ſcies ex diuerſis canonibus ſancti Baſilij.

Canon XX.

Clericus fideiubens deponatur.

Schol. Bals. Fideiubere nonnulli hîc eſſe dicunt, clericum pro alio fideiubere: nonnulli autem clericum pro ſeipſo dare fideiuſſorem propter inopiam: dicere ergo deponi clericū, qui ad iudicium vel ad agendum, propter paupertatē, vel aliquam aliam iuſtam cauſam non admittitur, & propterea dat fideiuſſorem vt à moleſtia liberetur, eſt grauiſſimum, & Apoſtolica humanitate indignum. Si clericus autem pro alio fideiubeat, fortaſſe quandoque punietur. Si enim clericus lucri gratia pro aliquo fideiuſſerit, deponetur, propter fideiuſſionis turpitudinem: ſin autem pro aliquo paupere fideiuſſerit propter miſericordiam, vel propter aliquam piam cauſam ſeipſū pro alio ingeſſerit, non deponetur. Inuenti ſunt autem etiam in iiij. vniuerſali Synodo multi clerici & epiſcopi, qui fideiuſſores & dederunt, & acceperunt, nec tamen vllus ideo læſus eſt. Fideiuſſionem ergo ita interpretare. lege etiam cxxiij. Iuſtiniani nouellam, quæ ſita eſt in libro iij. Baſilic. tit. primo ſeu cap. eius xiij. quod ſic dicit in parte: Presbyteros autem, & diaconos, & ſubdiaconos, qui ſolo iure cognationis ad tutelam vel curā vocantur, tale munus ſuſcipere permittimus. Et paulo pòſt: Sed nec publicorum tributorū exactorem, vel receptorem, vel vectigalium conductorem, vel curatorem domus, vel cauſæ procuratorem, vel pro his cauſis fideiuſſorem, epiſcopum, vel œconomum, vel alium clericum cuiuſcunque gradus, vel Monachum proprio nomine, vel eccleſiæ, aut Monaſterij, eſſe permittimus:

ne hoc prætextu ſanctis quoque domibus detrimentum afferatur, & diuina myſteria impediãtur. Quare ex his quoque verbis Nouellæ, quæ dicunt non debere fieri aliquem pro his cauſis fideiuſſorem, iis videlicet quæ comprehenſæ ſunt, poſſe clericũ pro aliis piis cauſis fideiubere, ſicvt etiam ſeipſum ingerere. Quære titulum nonum præſentis operis, cap. xxxiiij. & xxvij. & quæ ſunt in eis, & Chalced. ſyn. can. xxx.

Canon XXI.

Diſt. 35. Eunuchus ſi *Eunuchus, ſi ex hominum quidem iniu-*
Ibid. cap. 22. *ria factus ſit, vel in perſecutione virilibus priuatus ſit, vel ſic natus eſt, & dignus eſt, fiat.*

Canon XXII.

Qui ſeipſum mutilauit, ne ſit clericus: eſt enim enim ſui homicida, & dei opificij hoſtis.

Canon XXIII.

Nic. conc. cap. 1. *Si quis cùm ſit Clericus, ſeipſum mutilauerit, deponatur: eſt enim ſui homicida.*

Canon XXIIII.

Laicus qui ſeipſum mutilauit, tribus annis ſegregetur: eſt enim ſuæ ipſius vitæ inſidiator.

Schol. Bals. Hi quatuor canones, iis qui antequam Clerici facti eſſent, propter morbum, vel hoſtium incurſionem caſtrati ſunt, ignoſcũt, & eos in Clerum referunt, ſi omnino digni inueniantur: eos autẽ qui poſt Sacerdotium ſeipſos mutilauerunt, etiamſi à morbo coacti ſunt: ſimiliter & eos qui ante ſacerdotium abſque morbo genitalia execti ſunt, puniunt. Illos enim deponunt, hos verò Clericos fieri prohibent: laicos autem, qui abſque morbi iniuria ſeipſos mutilant, tribus annis ſegrẽgãt. Vnde etiam plurimi homines paulo conſideratiores, ſuos filios propter morbum caſtraturi, ad ſanctiſſimam Eccleſiam accedunt, & morbum & teſticulorum abſciſſionem aperiunt. Ciuiles autem leges valde puniunt eos qui ſuos filios, vel ſeruos, vel alios morbo non oppreſſos caſtrant. Lege xiiij. caput primi tituli prȩſentis operis, & lx. Nouellam Imperatoris domini Leonis ſapiẽtis.

A ἵνα μὴ διὰ ταύτης τῆς προφάσεως, καὶ τοῖς ἁγίοις οἴκοις ζημία γίνηται, καὶ αἱ θεῖαι ὑπηρεσίαι ἐμποδίζωνται. ὥστε καὶ ἀπὸ τῶν ῥημάτων τούτων τῶν νεαρῶν, τῶν λεγόντων μὴ γίνεσθαι ἱερωμένον τινὰ ἐγγυητὴν ὑπὲρ τούτων τῶν αἰτιῶν, δηλονότι τῶν διαληφθεισῶν, παρίσταται καλῶς ἐγγυᾶσθαι τὸν κληρικὸν ὑπὲρ ἑτέρων εὐσεβῶν αἰτιῶν, ὥσπερ καὶ παρεμβάλλειν ἑαυτόν. ζήτει τὸν θ΄. τίτλον τοῦ παρόντος συντάγματος κεφ. λδ΄. καὶ κζ΄.

Κανὼν κα΄.

B Εὐνοῦχος, εἰ μὲν ἐξ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἐγένετό τις, ἢ ἐν διωγμῷ ἀφῃρέθη τὰ ἀνδρῶν, ἢ οὕτως ἔφυ, καὶ ἔστιν ἄξιος, ἐπίσκοπος γινέσθω.

Κανὼν κβ΄.

Ὁ ἀκρωτηριάσας ἑαυτὸν, μὴ γινέσθω κληρικὸς, αὐτοφονευτὴς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δημιουργίας ἐχθρός.

Κανὼν κγ΄.

Εἴ τις κληρικὸς ὢν, ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσει, καθαιρείσθω· φονεὺς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ.

Κανὼν κδ΄.

Λαϊκὸς ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας, ἀφοριζέσθω
C ἔτη τρία. ἐπίβουλος γάρ ἐστι τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς.

Ἑρμηνεία.

Οἱ τέσσαρες οὗτοι κανόνες τοὺς μὲν πρὸ τοῦ κληρωθῆναι εὐνουχισθεῖσι διὰ νόσον ἢ ἐξ ἐφόδου ἐχθρῶν, συγγνωμονοῦσι, καὶ τῷ κλήρῳ συγκαταλέγουσιν, ἀξίους πάντως εὑρισκομένους. τοὺς δὲ μετὰ τὴν ἱερωσύνην ἑαυτοὺς ἀκρωτηριάσαντας κἂν ὑπὸ νόσου βιασθῶσιν, ὡσαύτως καὶ τοὺς πρὸ τῆς ἱερωσύνης δίχα νόσου τὰ παιδογόνα μέρη ἑαυτῶν περικεκομμένους κολάζουσι. τοὺς μὲν γὰρ καθαιροῦσι· τοὺς δὲ κληροῦσθαι
D κωλύουσι. τοὺς δὲ λαϊκοὺς τοὺς δίχα νόσου ἢ ἐπηρείας ἑαυτοὺς ἀκρωτηριάσαντας, ἐπὶ ἔτη τρία ἀφορίζουσιν. ὅθεν καὶ οἱ πλείους τῶν ἀνθρώπων οἱ περισκεπτικώτεροι διὰ νόσον μέλλοντες εὐνουχίζειν παῖδας αὐτῶν, τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ προσέρχονται, καὶ δήλην ποιοῦσι τὴν νόσον, καὶ τὴν τῶν διδύμων ἐκκοπήν. Οἱ δὲ πολιτικοὶ νόμοι μεγάλως κολάζουσι τοὺς εὐνουχίζοντας παῖδας αὐτῶν ἢ δούλους, ἢ ἑτέρους τινὰς νόσῳ μὴ κατεχομένους. καὶ ἀνάγνωθι τὸ ιδ΄. κεφ. τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὴν ξ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ.

ἐπεὶ δὲ εἰς τρία διαιροῦνται οἱ εὐνοῦχοι, ἤγουν εἰς θλιβίας τοὺς νηπιόθεν τὰ παιδογόνα μόρια ἀποβαλόντας, ὡς ὑπὸ τῶν γονέων θλιβέντα καὶ ἀχρηστωθέντα· εἰς σπάδωνας, τοὺς ἐκ φύσεως διδύμους μὴ ἔχοντας· πρὸς δὲ καὶ εἰς καστράτους, τοὺς διὰ σιδήρου ἀκρωτηριασθέντας. κάστρον γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις ὁ σίδηρος. οἱ μὲν θλιβίαι καὶ οἱ σπάδωνες, ἀπροκριματίστως ἱερωθήσονται, ὡς μηδὲ κακοῦ τινος γεγονότες παραίτιοι ἑαυτοῖς, οἱ δὲ καστράτοι κατὰ τὴν ἀνωτέρω διάταξιν ποτὲ μὲν ἱερωθήσονται, ποτὲ δὲ κωλυθήσονται.

Κανὼν κε΄.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἐπὶ πορνείᾳ, ἢ κλοπῇ ἁλούς, καθαιρείσθω, καὶ μὴ ἀφοριζέσθω. λέγει γὰρ ἡ γραφή, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί.

Ἑρμηνεία.

Τὸ οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό, μὴ εἴπῃς ἐκλαμβάνεσθαι εἰς πάντα ὁπωσδήποτε καθαιρούμενον. οἱ γὰρ διὰ προστασίας ἀρχοντικῆς ἢ διὰ χρημάτων ἱερωσύνης ἀξιούμενοι, καὶ καθαιροῦνται καὶ ἀφορίζονται, ὥς φησιν ὁ κθ΄. ἀποστολικὸς κανών, καὶ ὁ λ΄. ἀλλ' εἰπὲ τοῦτο ἐκλαμβάνεσθαι εἰς μόνους τοὺς καθαιρουμένους διὰ ἁμαρτήματα περιεχόμενα τῷ παρόντι κανόνι, καὶ διὰ ἕτερα ὅμοια. ζήτει καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνα γ΄. λβ΄. καὶ να΄. σημείωσαι οὖν ὅτι οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ κἂν καθαιρεθῶσι, τῆς μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνίας οὐκ ἀφορίζονται. ἀνάγνωθι καὶ τὸν λβ΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Κανὼν κϛ΄.

Τῶν εἰς κλῆρον προσελθόντων ἀγάμων, κελεύομεν βουλομένους γαμεῖν, ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνον.

Ἑρμηνεία.

Πρὸ τῆς χειροτονίας πᾶσιν ἐφεῖται συνάπτεσθαι γυναιξὶ καὶ οὕτω χειροτονεῖσθαι, τούτοις πρεσβυτέροις, διακόνοις καὶ ὑποδιακόνοις, μετὰ δὲ τῆς χειροτονίας, μόνοις ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις ἐνεδόθη γαμεῖν.

Κανὼν κζ΄.

Ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, τύπτοντα πιστοὺς ἁμαρτάνοντας, ἢ ἀπίστους ἀδικήσαντας, καὶ διὰ τούτων φοβεῖν ἐθέλοντα, καθαιρεῖσθαι προστάττομεν. οὐδαμοῦ γὰρ ὁ κύριος τοῦτο ἡμᾶς ἐδίδαξεν

A Quia autem tria ſunt eunuchorum genera: Thlibiæ, qui ab infantia genitales partes amiſerunt, vt quæ eis à parentibus expreſſæ & inutiles factæ ſunt: Spadones, qui à natiuitate teſticulos non habent: Caſtrati, qui ferro execti ſunt: Thlibiæ quidem & ſpadones ſine vllo præiudicio conſecrabuntur, vtpote qui ſibi nullius mali auctores fuerint: Caſtrati autem, vt voluit ſuperior conſtitutio, aliquando quidem ad ſacros ordines admittentur, aliquando verò non.

B

CANON XXV.

Epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, fornicationis, vel periurij, vel furti conuictus, deponatur, & non ſegregetur. Dicit enim ſcriptura: Non vindicabis bis in idipſum. Similiter reliqui quoque Clerici.

SCHOL. BALS. Illud, Non vindicabis bis in idipſum, ne dixeris accipi in quouis quomodocunque depoſito. Qui enim vel Magi-
C ſtratus potentia vel pecuniis ſacerdotium aſſecuti ſunt, & deponuntur, & ſegregantur. Vt dicit xxix. canon Apoſtolicus & xxx. ſed dic accipi de iis qui deponuntur propter peccata quæ hîc continentur, & propter alia eiuſmodi. Quære & ſancti Baſilij can. iij. xxxij. & li.

CANON XXVI.

Ex iis qui non ducta vxore ad clerum promoti ſunt, iubemus, ſi velint, vxorem ducere lectores & cantores ſolos.

D

SCHOL. BALS. Ante ordinationem permittebatur omnibus vxorem ducere, & ita eos ordinari ſubdiaconos, diaconos, & presbyteros: poſt ordinationem verò ſolis lectoribus & cantoribus vxorem ducere conceſſum eſt.

CANON XXVII.

Epiſcopum, vel presbyterum, vel diaconum, qui verberat eos qui peccant, vel infideles qui iniuriam fecerant, & per hæc vult perterrefacere, deponi iubemus. Dominus enim nos nequaquam hoc docuit,

A *contrà autem ipſe verberatus non repercuſſit, maledictis appetitus maledicta non retulit, patiens non minatus eſt.* 1.Pet.2.23.

Schol. Bals. Qui ſunt ex ſacro tribunali, non debent ab ira ſuperari, & verberare eos qui in ipſos peccarunt, fideles ſcilicet, vel etiam infideles, eóſque ita vlciſci, & terrere reliquos. Qui autem tale quid faciunt, præter doctrinam Domini quæ decernit, dextram percutienti maxillam, oportere alteram quoque obuertere, deponuntur. Leges autem ciuiles contrarium decernunt, B dicentes, licere, vim vi repellere, & arma armis propulſare. Et hæ quidem leges omnino de laicis intelligentur, licèt præceptum Domini, cùm ſit generale, ſit omnibus editum. Suos autem diſcipulos mediocriter caſtigari peccantes, & poſt denunciationem ſe non corrigentes, ſacerdotibus permiſſum eſt. Nam etiam Dominus eos qui in templo vendebant, & in Deum peccabant, flagello percutiens exegit. Lege etiam nonum canonem ſyn. congregatæ in æde ſanctorum Apoſtolorum, C & quæ prima & ſecunda dicta eſt.

Canon XXVIII.

Si quis epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus iuſtè ob manifeſta crimina depoſitus, ſibi aliquando creditum miniſterium attingere audeat, ab eccleſia omnino abſcindatur.

Schol. Bals. Qui ob manifeſta crimina eſt legitimè depoſitus, & ideo ne appellationis quidem habet auxilium, ſi priùs miniſterium ſuum attingere auſus fuerit, vt impudentiſſimus abſcinditur. Si enim habet appellationis auxiliũ, & de eo quod D aduerſus illum ſtatutum eſt adhuc ambigitur, non condemnabitur ſi miniſtret. Lex quidem certè ciuilis hæc dicit in libro iij. Baſilic. tit. primo cap. primo. Epiſcopus à ſynodo depoſitus, qui tumultum excitauit quòd Epiſcopatum rurſus acceperit, centum miliaribus longè à ciuitate ex qua eiectus eſt, habitet, nec ad Imperatorem accedens: & ſi fortè reſcribat, ea ſint inutilia: & qui eum defenderit, indignationem incurrat. Quære & Antiochenæ ſynodi can. iiij. xij. & xv.

A τοὐναντίον δὲ, αὐτὸς τυπτόμενος οὐκ ἀντέτυπτεν. λοιδορούμενος, οὐκ ἀντελοιδόρει. πάσχων, οὐκ ἠπείλει.

Ἑρμηνεία.

Οἱ τοῦ βήματος οὐκ ὀφείλουσιν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ νικᾶσθαι, καὶ τύπτειν τοὺς εἰς αὐτοὺς ἁμαρτήσαντας, πιστοὺς δηλονότι, ἢ καὶ ἀπίστους· κἀντεῦθεν δεῖ ἀμύνεσθαι αὐτοὺς καὶ ἐκφοβεῖν τοὺς λοιπούς. οἱ δὲ τοιοῦτόν τι ποιοῦντες, παρὰ τὴν τοῦ κυρίου διδασκαλίαν, τὴν διοριζομένην, τῷ τύπτοντι τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέφειν καὶ τὴν ἀριστεράν, καθαιροῦνται. Ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος τὸ ἐναντίον διορίζεται, λέγων, ἔξεστι βίᾳ τὴν βίαν ἐξωθεῖν, καὶ B ὅπλα ὅπλοις. καὶ νοηθήσεται πάντως τὰ τοῦ τοιούτου νόμου εἰς τοὺς λαϊκούς, κἂν ἡ ἐντολὴ τοῦ κυρίου γενικὴ οὖσα, πρὸς πάντας ἐξεφωνήθη. τὸ μέν τοι μετρίως σωφρονίζεσθαι παρὰ τῶν ἱερωμένων τοὺς μαθητὰς αὐτῶν καὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας, καὶ μετὰ παραγγελίας μὴ ἐπιστρεφομένους, ἐγκεχώρηται. ὅτι καὶ ὁ κύριος τοὺς ἐν τῷ ἱερῷ ἐμπορευομένους, καὶ εἰς τὸ θεῖον ἁμαρτάνοντας, φραγγελίῳ τύπτων ἐξήλασεν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν θ΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης συνόδου, καὶ λεγομένης α΄. καὶ β΄.

C

Κανὼν κη΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος καθαιρεθεὶς δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεροῖς, τολμήσειεν ἅψασθαι τῆς ποτὲ ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας, οὗτος παντάπασιν ἐκκοπτέσθω τῆς ἐκκλησίας.

Ἑρμηνεία.

Ὁ καθαιρεθεὶς κατὰ νόμους διὰ προφανὲς ἔγκλημα, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ ἐκκλήτου βοήθειαν ἔχων, εἰ τολμήσει τῆς προτέρας ἅψασθαι λειτουργίας, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐκκόπτεται ὡς D ἀναιδέστατος. Εἰ γὰρ ἔχει βοήθειαν ἐκκλήτου, καὶ ἔτι ἀμφισβητήσιμόν ἐστι τὸ κεκριμένον κατ᾽ αὐτοῦ, οὐ κατακριθήσεται λειτουργῶν. ὁ μέν τοι πολιτικὸς νόμος φησὶν ἐν βιβλίῳ τρίτῳ τῶν βασιλικῶν τίτλῳ α΄. κεφαλ. α΄. ταῦτα, ἐπίσκοπος ἀπὸ συνόδου καθαιρεθείς, καὶ ποιήσας στάσεις διὰ τὸ πάλιν τὴν ἐπισκοπὴν διαλαβεῖν, ἀπὸ ἑκατὸν μιλίων ἧς ἐξεβλήθη πόλεως οἰκείτω· μηδὲ βασιλεῖ προσιών. κἂν τύχῃ ἀντιγράφων, ἄχρηστα ἔστω· καὶ ὁ ὑπερεκδικῶν αὐτόν, ἀγανακτείσθω. ζήτει καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα δ΄. ιβ΄. καὶ ιε΄.

Κανὼν κθ'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένηται, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας· καὶ ἐκκοπτέσθω παντάπασι καὶ τῆς κοινωνίας, ὡς Σίμων ὁ μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου.

Κανὼν λ'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρείσθω καὶ ἀφοριζέσθω, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες.

Ἑρμηνεία.

Οἱ παρόντες δύο κανόνες ὁ κθ'. καὶ ὁ λ'. οὐ μόνον καθαιροῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνίας ἐκκόπτουσιν, ἤτοι ἀφορίζουσι τοὺς διὰ χρημάτων ἐπισκόπους ἢ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους γινομένους, καὶ τοὺς διὰ ἀρχόντων προστασίας ἐπισκόπους γινομένους· ἡ γὰρ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος, ὤνιος οὐκ ἔστι, φασί. καὶ ἡ ἐπιστολὴ δὲ τοῦ ἁγίου Ταρασίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἡ πρὸς τὸν Πάπαν Ἀδριανὸν, φησὶ φορητότερον εἶναι τὸν αἱρετικὸν Μακεδόνιον τὸν βλασφημήσαντα δουλεύειν τὸ ἅγιον πνεῦμα, τοῦ διὰ χρημάτων πωλοῦντος ἢ ὠνουμένου τὸ τοῦ παναγίου πνεύματος χάρισμα, ὅτι ὁ πιπράσκων, ὡς δεσπότης πιπράσκει· καὶ ὁ ἐξωνούμενος, ὡς δεσπότης καταβάλλει τὸ ἀργύριον. ἡ δὲ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Γενναδίου ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ καὶ ἀναθέματι τοὺς τοιούτους καθυποβάλλει, ταῦτα λέγουσα, Ἔστω τοίνυν καὶ ἔστιν ἀποκήρυκτος, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἀξίας τε καὶ λειτουργίας ἀλλότριος, καὶ τῇ κατάρᾳ τοῦ ἀναθέματος ὑποκείμενος ὁ διδοὺς καὶ ὁ λαμβάνων ὤνιον τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, εἴτε κληρικὸς εἴτε λαϊκὸς εἴη. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ λ'. κανόνος ἐπισκόπου μόνου μεμνημένου, ὡσαύτως καὶ τοῦ κθ' κανόνος ὑποδιακόνων μὴ μεμνημένου ἢ ἀναγνωστῶν, ἐὰν πρεσβύτερός τις γένηται ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης, διὰ δόσεως χρημάτων, τί ὀφείλει γενέσθαι; Λύσις. καὶ οὗτοι καθαιρεθήσονται, καὶ ἀφορισθήσονται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρόντος λ'. κανόνος, λέγοντος μὴ μόνους τοὺς πρωταιτίους τοῦ κακοῦ καθαιρεῖσθαι καὶ ἀφορίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτοῖς. καὶ ἡ ἐπιστολὴ δὲ τοῦ Γενναδίου ὡς εἴρηται, οὐ μόνον τοὺς ἱερωμένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς λαϊκοὺς τοὺς τοιοῦτόν τι κακὸν πεπραχότας, ἀναθέματι

A CANON XXIX.

Si quis epiſcopus, per pecunias hanc ſit dignitatem aſſecutus, vel presbyter, vel diaconus, deponatur, & ipſe, & qui eum ordinauit, & à communione omnino exſcindatur, vt Simon Magus à me Petro. Chalc. conſ. ca.vj. Act.ij.

CANON XXX.

Si quis epiſcopus ſecularibus principibus vſus, per eos eccleſiam adeptus ſit, deponatur, & ſegregetur, & omnes qui illi communicant.

SCHOL. BALS. Præſentes duo
B canones xxix. & xxx. non ſolùm deponunt, ſed etiam à communione abſcindunt, ſeu ſegregãt eos qui per pecunias, Epiſcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi fiũt, & eos qui per principum potentiam creantur Epiſcopi. Sancti enim ſpiritus, inquit, gratia non eſt vænalis. Porrò autem ſancti quoque Taraſij Patriarchæ Conſtantinopolitani Epiſtola ad Papam Adrianum, dicit eſſe tolerabiliorem hæreticum Macedoniũ, qui ſanctum ſpiritum ſeruire, impiè & blaſphemè dixit, eo qui pecuniis emit vel ven-
C dit ſancti ſpiritus gratiam. Qui enim vendit, vendit tanquam dominus: & qui emit, tanquam dominus futurus argẽtum ſoluit. Sanctiſſimi quoque Patriarchæ Gennadij, quæ paſſim legitur epiſtola, eos quoque anathemati ſubiicit, dicens: Sit itaque & eſt abdicatus, & ab omni ſacerdotali dignitate & miniſterio alienus, & anathematis execrationi ſubiectus tam qui vendit quàm qui emit ſancti ſpiritus gratiam, ſiue ſit Clericus, ſiue laicus. Quæſiuerit autem quiſpiam, cùm xxx. can. ſolius epiſcopi memi-
D nerit, ſimiliter autem & xxix. Diaconorum tantùm, non etiam lectorum mentionẽ fecerit, ſi aliquis presbyter, vel diaconus, vel ſubdiaconus vel lector, principis aut Magiſtratus potentia fiat, vel ſubdiaconus, aut lector datis pecuniis conſtituatur, quid debet fieri? Solutio. Hi quoque deponentur & ſegregabuntur ex fine præſentis xxx. canonis, qui dicit, non ſolũ primos auctores malorum deponi, & ſegregari, ſed eos etiam qui illis communicant. Porrò autem Gennadij etiam epiſtola, vt dictum eſt, non ſolùm ſacratos, ſed & laicos, qui tale quid fecerunt, anathemati

ſubiicit. Lege etiam ſecundum canonem ſyn. Chalced. & v. cap. primi tit. præſentis operis, & quæ ſunt in eo.

CANON XXXI.

Si quis Presbyter, contempto proprio Epiſcopo, ſeorſum collectas egerit, & alterum altare fixerit, Epiſcopo ſuo in religione ac iuſtitia nulla in re à ſe condemnato, deponatur, vt ambitioſus: eſt enim tyrannus. Similiter & reliqui clerici, & quotquot ei acceſſerunt. Laici autem ſegregentur, eáque poſt vnam alterámque ac tertiam admonitionem fiant.

SCHOL. BALS. Et ſacrati & laici vniuſcuiuſque Ciuitatis debent ſubeſſe epiſcopo Ciuitatis, & cum eo congregari, & in Eccleſia verſari, niſi illum vt impium vel iniuſtum condemnarint: tunc enim ſi ab eo receſſerint, eis non imputabitur. Qui autem præter hæc fecerit, & ſine ratione à proprio epiſcopo abſceſſerit, & ſeparatim in eccleſia fuerit, ſi eſt quidem Clericus, deponitur vt imperij cupidus: ſi autem Laicus, ſegregabitur. Sed canon quidem hæc eſſe facienda decernit, poſt primam, ſecundam & tertiam admonitionem: lege etiam vj. can. Synodi Gangr. & x. Carth. Hoc canone, & reliquis qui eadem decernunt, freti Metropolitani & Epiſcopi, murmurant aduerſus eos qui quærunt vt cruces Patriarchales in ſuis regionibus figantur, & ideo ſæpe quoque nonnulli Imperatoris & Patriarchæ aures obtuderunt, quærentes vt Patriarchalium affigendarum crucium datio auferretur: vtpote quòd qui ea quærerent, & de his ad vniuerſalem Patriarcham referrent, eorum nullam rationem haberent. Sed non ſunt exauditi: & cùm poſtularent proferri canones, qui crucium eiuſmodi figendarum conceſſionem permitterent, ſanctiſſimæ eccleſiæ pars eorum inſtantiam reiecit per longam non ſcriptam eccleſiaſticam conſuetudinem, quæ pro canonibus ſeruata eſt tanto tempore quanti memoria haberi non poteſt, & in hodiernum vſque diem.

A καθυποβάλλει. ἀνάγνωθι καὶ τὸν δεύτερον κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. καὶ τὸ ε. κεφάλαιον τοῦ α. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Κανὼν λα.

Εἴ τις πρεσβύτερος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, χωρὶς συνάγαγῃ, καὶ θυσιαστήριον ἕτερον πήξῃ, μηδὲν κατεγνωκὼς τοῦ ἐπισκόπου ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, καθαιρείσθω ὡς φίλαρχος. τύραννος γάρ ἐστιν. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί, καὶ ὅσοι ἂν αὐτῷ προσθῶνται. οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφοριζέσθωσαν. ταῦτα δὲ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην παράκλησιν τοῦ ἐπισκόB
που γινέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἑκάστης πόλεως ἱερωμένοι καὶ λαϊκοί, ὀφείλουσιν ὑποκεῖσθαι τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ, καὶ μετὰ τούτου συνάγεσθαι καὶ ἐκκλησιάζειν, εἰ μὴ καταγνώσωσι τούτου ὡς ἀσεβοῦς ἢ ἀδίκου· τηνικαῦτα γὰρ ἀποδιϊσταμένοις αὐτοῦ, οὐκ εὐθυνθήσεται. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιήσας, καὶ ἄνευ λόγου ἐκ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀποσχισθεὶς, καὶ ἰδίᾳ ἐκκλησιάζων, εἰ μὲν κληρικός ἐστι, καθαιρεθήσεται, ὡς φίλαρχος, εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορισθήσεται· C πλὴν ταῦτα διορίζεται γενέσθαι ὁ κανὼν μετὰ πρώτην, δευτέραν, καὶ τρίτην ἐπιφώνησιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ϛ. κανόνα τῆς ἐν Γάγγρᾳ συνόδου, καὶ τὸν ι. τῆς ἐν Καρθαγένῃ. τούτῳ τῷ κανόνι καὶ τοῖς λοιποῖς τὰ τοιαῦτα διοριζομένοις, προσβοηθούμενοι οἱ κατὰ χώραν Μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι, γογγύζουσι κατὰ τῶν ζητούντων σταυροπήγια πατριαρχικὰ εἰς τὰς ἐνορίας αὐτῶν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ πολλάκις τινὲς ὤχλησαν τὰς βασιλικὰς καὶ πατριαρχικὰς ἀκοάς, ζητοῦντες περιαιρεθῆναι τὴν δόσιν τῶν πατριαρχικῶν σταυροπηγίων· ὡς τῶν D ζητούντων αὐτά, καὶ ποιουμένων τὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἀναφοράν, μηδὲ λόγου ἀξιούντων αὐτούς· ἀλλ' οὐκ εἰσηκούσθησαν· καὶ ταῦτα ζητοῦντες, κανόνας προσκομισθῆναι τὴν τῶν τοιούτων σταυροπηγίων ἐκχωροῦντας ἔκδοσιν, ὡς τοῦ μέρους τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας γενναίως ἀποσκευασαμένου τὴν τούτων ἔνστασιν, διὰ τῆς μακρᾶς ἐκκλησιαστικῆς ἀγράφου συνηθείας, τῆς ἀντὶ κανόνων κρατησάσης ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων καὶ μέχρι τοῦ νῦν.

Κανὼν λβ'.

Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος ὑπὸ ἐπισκόπου γένηται ἐν ἀφορισμῷ, τοῦτον μὴ ἐξεῖναι παρ' ἑτέρου δεχθῆναι, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ ἀφορίσαντος αὐτόν, εἰ μὴ ἂν κατὰ συγκυρίαν τελευτήσῃ ὁ ἀφορίσας αὐτὸν ἐπίσκοπος.

Ἑρμηνεία.

Τὰ μὲν ἄλλα τοῦ παρόντος κανόνος προηρμηνεύθη ἐν ἑτέροις κανόσι. πῶς δὲ λύεται τοῦ ἀφορισμοῦ ὁ ἀφορισθεὶς, μετὰ θάνατον τοῦ ἀφορίσαντος αὐτὸν ἐπισκόπου, μάθε νῦν, καὶ εἰπὲ, ὅτι τοῦ ἀφορίσαντος ἀποβεβιωκότος, ἢ ὁ μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος λύει τὸν ἀφορισμὸν, ἢ ὁ τὸν τελευτήσαντα προβαλλόμενος πρῶτος ἀρχιερεὺς, πατριάρχης δηλαδὴ, ἢ μητροπολίτης, πλὴν μετὰ ἐξέτασιν. ὁ δὲ ἑτέρας παροικίας ἐπίσκοπος λύειν τὸν ἀφορισθέντα μετὰ τελευτὴν τοῦ ἀφορίσαντος, οὐκ ἐπιτέτραπται.

Κανὼν λγ'.

Μηδένα τῶν ξένων ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων, ἄνευ συστατικῶν προσδέχεσθαι· καὶ ἐπιφερομένων δὲ αὐτῶν, ἀνακρινέσθωσαν. καὶ εἰ μὲν ὦσιν κήρυκες τῆς εὐσεβείας, προσδεχέσθωσαν. εἰ δὲ μή γε, τὰ πρὸς χρείας αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες, εἰς κοινωνίαν αὐτοὺς μὴ προσδέξησθε. πολλὰ γὰρ κατὰ συναρπαγὴν γίνεται.

Ἑρμηνεία.

Τὸ δίχα συστατικῶν γραφῶν μὴ προσδέχεσθαι τοὺς ξένους ἐπισκόπους ἢ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους, προεδιδάχθημεν ἀρτίως, ὅτι διορίζεται ὁ κανὼν ἀνακρίνεσθαι τούτους περὶ εὐσεβείας, καὶ συστατικὸν ἔχοντας. καὶ ἢ προσδέχεσθαι εἰς κοινωνίαν ὀρθοδόξους ὄντας, ἢ παραιτεῖσθαι ὡς ἀμφιβόλους· τροφῆς δὲ αὐτοὺς μὴ ἀποστερεῖν ὥρισται. καὶ ὁ μὲν παρὼν ταῦτα. ἐξ ἑτέρων δὲ κανόνων μαθήσῃ ὅτι κἂν συστατικά τινες ἐπιφέρωνται, καὶ οὐδὲ περὶ τὴν ὀρθοδοξίαν ἀμφίβολοι ὦσιν, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀπολυτικὰς γραφὰς τῶν οἰκείων ἐπισκόπων ἐμφανίζειν ὀφείλουσιν, εἰ δὲ μὴ, οὐ παραχωρηθήσονται ἱερουργεῖν. τὸ μὲν γὰρ ἱερωθῆναι αὐτοὺς διὰ τῶν συστατικῶν γραφῶν ἐλέγχεται· τὸ δὲ ἐκχωρηθῆναι ἐπὶ ξένης ἱερουργεῖν, οὐκ ἀπὸ τούτων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀπολυτικῶν γραμμάτων παρίσταται. διὰ γὰρ

CANON XXXII.

Siquis Presbyter vel Diaconus ab Epiſcopo ſit ſegregatus, non liceat alij eum ſuſcipere quàm qui ipſum ſegregauit: niſi fortè ſit mortuus is, qui ſegregauit.

SCHOL. BALS. Alia quæ ſunt in præſenti canone, ſunt in aliis canonibus expoſita. Quomodo autem qui eſt ſegregatus, à ſegregatione abſoluitur poſt mortem Epiſcopi qui eum ſegregauit, nunc accipe, & dic quòd poſtquam è viuis exceſſit qui eum ſegregauit: vel qui ſuccedit Epiſcopus, ſegregationem ſoluit: vel is primus Antiſtes qui defunctum præfecit, Patriarcha ſcilicet, vel Metropolitanus, ſed non niſi poſt examinationē. Alterius autem parochiæ Epiſcopo non permiſſum eſt, vt ſegregatum abſoluat poſt mortem eius, qui ſegregauit.

CANON XXXII.

Nullus externorum epiſcoporum, vel presbyterorum, vel Diaconorum, ſine commendatitiis recipiatur: hæ verò dum ferunt, examinentur. Sin minùs, iis quæ ſunt neceſſaria, aliis exhibitis, ad communionem ne admittantur. Multa enim per ſurreptionem fiunt.

SCHOL. BALS. Sine literis commendatitiis non admitti externos Epiſcopos, Presbyteros, vel Diaconos, anteà didicimus. Nunc autem definit canon, eos qui commendatitias literas afferunt, de pietate ac religione debere examinari: & ſi rectè de fide ſentiant, ad communionem admitti: ſin ſecus, vt dubios ac ſuſpectos recuſari: alimentis autem non oportere eos fruſtrari definitum eſt. Et hæc quidem præſens canon. Aliis autem canonibus cauetur, licèt commendatitias literas habeant, & de fide rectè ſentiant, dimiſſorias tamen literas ſuorum Epiſcoporum oſtendere oportere, alioqui ſacris non operaturos. Per commendatitias enim literas eos eſſe ſacratos probatur: licere autem iis in aliena terra ſacrificare, non ex iis, ſed ex dimiſſoriis literis oſtenditur. Et ideo,

ὡς τούτου κωλυθέντος παντάπασι ποιεῖν τι δίχα A γνώμης τῶν ὑπ' αὐτόν· ἐκείνων δὲ δεομένων τῆς τοῦ πρώτου παρουσίας εἰς μόνα τὰ περιττά, ὅπερ ἄτοπον.

Κανὼν λέ.

Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾶν ἔξω τῶν ἑαυτοῦ ὅρων χειροτονίας ποιεῖσθαι, εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας. Εἰ δὲ ἐλεγχθείη τοῦτο πεποιηκὼς παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας ἢ τὰς χώρας γνώμην, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ οὓς ἐχειροτόνησεν.

Ἑρμηνεία.

B Παρ' ἐνορίαν χειροτονεῖν κεκωλυμένον ἐστί. καὶ τὸν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα, παρὰ γνώμην τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, καθαιρεῖ ὁ κανὼν σὺν τῷ χειροτονουμένῳ. τοῦτο δὲ ἔσται καὶ εἰς τοὺς πρώτους λειτουργήσαντας εἰς ἐνορίαν ἐπισκόπων αὐτῶν παρὰ γνώμην τούτων. καὶ ἀνάγνωθι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα ιγ'. καὶ κβ'. καὶ τῆς β'. συνόδου κανόνα β'. καὶ ταῦτα μὲν περὶ χειροτονιῶν, καὶ λοιπῶν ἱεροπραξιῶν τῶν ἐντὸς τοῦ βήματος. Εἰ δέ τις παρ' ἐνορίαν σημειώσηται, ἢ ἕτερόν τι διαπράξεται μὴ C ὂν ἀπὸ τῶν ἐντὸς τοῦ βήματος, κολάζεσθαι τοῦτον λέγουσί τινες. ζήτει καὶ τὸν ις'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

Κανὼν λϛ'.

Εἴ τις χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος, μὴ καταδέχοιτο τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν φροντίδα τοῦ λαοῦ τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ, τοῦτον ἀφωρισμένον τυγχάνειν, ἕως ἂν καταδέξηται· ὡσαύτως καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος. Εἰ δὲ ἀπελθὼν, μὴ δεχθείη, οὐ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ λαοῦ μοχθηρίαν, αὐτὸς μὲν ἔστω ἐπίσκοπος, ὁ δὲ κλῆρος D τῆς πόλεως, ἀφοριζέσθω, ὅτι τοιούτου λαοῦ ἀνυποτάκτου παιδευταὶ οὐκ ἐγένοντο.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ὧδε τὴν χειροτονίαν ἀντὶ ψήφου ἐδέξαντο. καὶ εἶπον θαυμάζειν πῶς παραιτοῦνται σήμερον οἱ ψηφισθέντες εἰς ἐκκλησίας. ὁ δὲ ὑπερφυὴς Ζωναρᾶς ἑρμηνεύων τὸν κανόνα, ἐξέλαβε τὴν χειροτονίαν καὶ εἰς χειροθεσίαν, καὶ εἰς ψῆφον. ἐμοὶ δὲ ἐξ ὀρθοῦ κατενοήθη χειροτονίαν ἐνταῦθα εἰπεῖν τὸν κανόνα, τὴν χειροθεσίαν.

A cùm is qui ordinat, omnino prohibeatur abſque ſententia eorum qui ei ſubſunt, aliquid agere: illi verò primi præſentia ad ardua tantùm opus habeant, quod eſt abſurdum.

CANON XXXV.

Epiſcopus ne audeat extra ſuos fines facere ordinationes in vrbibus & pagis non eis ſubiectis: ſin autem hoc feciſſe conuictus fuerit, præter eorum ſententiam qui tenent pagos illos vel ciuitatem, deponatur & ipſe, & y quos ordinauit.

SCHOL. BALS. Extra diœceſis terminos prohibitum eſt ordinare: B & cum qui id auſus fuerit præter voluntatem epiſcopi illius regionis, canon deponit vnà cum eo qui ordinatur. Hoc autem fiet etiam in primates, qui in ſuorum epiſcoporum diœceſi celebrauerint præter eorum ſententiam, lege Antioch. Syn. can. xiij. & xxij. & ſecundæ Syn. can. ſecundum. Et hæc quidem de ordinationibus, reliquiſque ſacris actibus, qui intra ſacrarium fiunt. Si quis autem extra diœceſim characterem dederit, vel aliquid aliud fecerit quod C non ſit ex iis quæ ſunt intra ſacrum tribunal, aliquo alio modo, prout Synodo videbitur, eſſe eum puniendum dicunt nonnulli. Quære etiam xvj. canon. ſanctorum Apoſtolorum.

CANON XXXVI.

Si quis ordinatus Epiſcopus non ſuſcipiat miniſterium & curam ſibi commiſſam, ſit ſegregatus donec eam ſuſceperit: ſimiliter & presbyter, & diaconus. Sin autem receſſerit, nec ſuſceptus fuerit, non ſua quidem voluntate, ſed propter populi improbitatem, ipſe quidem maneat epiſcopus, Clerus autem ciuitatis ſegregetur, quòd eiuſmodi rebellis & inſolentis populi moderatores & correctores non fuerint.

D SCHOL. BALS. Ordinatus, Græcè eſt χειροτονηθεὶς. χειροτονία autem & pro electione & ordinatione ſeu conſecratione accipitur. Nonnulli autẽ χειροτονίαν hîc pro electione acceperũt, dixerúntq; ſe mirari quomodo nonnulli ad eccleſias electi, recuſãt. Pręſtantiſſimus autem Zonaras canonẽ exponens, accepit χειροτονίαν pro manuum impoſitione ſeu ordinatione & conſecratione, & etiam pro electione. Ego verò rectè habere animaduerti, ſi χειροτονία hoc in loco accipiatur pro impoſitione manuum.

Meminit enim preſbyterorũ & diaconorum, qui ex more qui olim ſeruabatur, mittebantur in alias regiones, vt docerẽt populum. Diaconos autẽ ordinari quidem, id eſt, characterem accepiſſe, didicimus: eligi autem non audiuimus, ſicut eliguntur epiſcopi, & olim etiam ſacerdotes. Vt dicit canon xiij. Syn. Laodicenæ. Decernit itaque præſens canon, vt ſi quis epiſcopus, preſbyter, vel diaconus, ad docendum pertinentem manuum impoſitionem acceperit, & ſuum munus non impleat, ſegregetur, donec eò ire ſtatuerit quò iuſſus eſt. Sin autem cùm acceſſiſſet, non ſuſceptus fuerit, propter improbitatem populi regionis, clerus quidem, licèt non fuerit auctor mali, ſegregatur, vt qui inſolentem populum non erudiat. Epiſcopus autem ſuam pœnam ſuſtinet. Nota ergo quòd clerus punitur propter populi inſolentiam. Et lege Ancyr. Syn. can. xviij. & Antioch. can. xvij. & xviij. epiſtolam ſancti Cyrilli ad Domnum: primæ & ſecundæ Syn. quæ habita eſt in templo ſanctorum Apoſtolorum can. xvj. ſeptimæ Syn. can. ij. & Chalced. can. xxix.

A μέμνηται γὰρ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἀποστελλομένων κατὰ τὸ πάλαι κρατοῦν, εἰς ἑτέρας χώρας, χάριν τοῦ διδάσκειν τὸν λαόν. Διακόνους δὲ χειροτονεῖσθαι μὲν, τοῦτ' ἔστι σφραγίζεσθαι, ἐμάθομεν. ψηφίζεσθαι δὲ οὐκ ἠκηκόαμεν, ὥσπερ ψηφίζονται οἱ ἐπίσκοποι. καὶ κατὰ τὸ παλαιὸν καὶ οἱ ἱερεῖς, καθὼς φησὶν ὁ ιγ'. κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου. διορίζεται γοῦν ὁ παρὼν κανὼν, εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος χειροθεσίαν δέξεται διδασκαλικὴν, καὶ οὐκ ἀποπληροῖ τὴν διακονίαν αὐτοῦ, ἀφορίζεσθαι μέB χρις ἂν καταδέξηται ἀπελθεῖν ἔνθα ὡρίσθη. Εἰ δὲ καὶ ἀπελθὼν μὴ παραδεχθῇ ἀπὸ μοχθηρείας τοῦ κατὰ χώραν λαοῦ, ὁ κλῆρος μὲν, καὶ μὴ γινόμενος αἴτιος τοῦ κακοῦ, ἀφορισθήσεται, ὡς μὴ παιδεύων τὸν ἄτακτον λαόν. ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἔχει τὴν οἰκείαν ἐπιτιμίαν. σημείωσαι οὖν πῶς τιμωρεῖται ὁ κλῆρος διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν τῶν χωριτῶν. καὶ ἀνάγνωθι τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου κανόνα ιη'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα ιζ'. ιη'. τὴν πρὸς Δόμνον ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνι ιϛ'. τῆς ζ'. συνόδου C κανόνα β'. καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα κθ'.

Canon XXXVII.

Bis in anno fiat epiſcoporum ſynodus, & inter ſe examinent decreta religionis, & incidentes eccleſiaſticas controuerſias componant: ſemel quidem quarta hebdomade Pentecoſtes: iterum autem Hyperberethæi duodecimo.

Schol. Bals. Propter eccleſiaſticas, quæ in regione incidunt, cõtrouerſias, neceſſarium viſum eſt Epiſcopos vniuſcuiuſque prouinciæ, cum ipſorum Primate conuenire, vt quæ ſunt dubia & controuerſa ſoluantur. Et præſens quidem canon, & xxj. Antioch. Syn. & v. Nicenæ, bis in anno iubent fieri epiſcoporum ſynodos. Nicena autem ſecunda ſynodus ſemel in anno epiſcopos conuenire oportere decreuit. Similiter & xx. & xxj cap. primi tit. iij. lib. Baſilic. quæ eſt Iuſtiniani Nouella, dicit ſynodos debere fieri ſemel in anno. Hyperberetæus autem eſt menſis October. Quære & præſentis operis tit. viij. cap. viij.

Κανὼν λζ'.

Δεύτερον τοῦ ἔτους συνόδους γινέσθω τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλοις τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας, καὶ τὰς ἐμπιπτούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν. ἅπαξ μὲν, τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς· δεύτερον δὲ, ὑπερβερεταίου δωδεκάτῃ.

Ἑρμηνεία.

Διὰ τὰ παρεμπίπτοντα κατὰ χώρας ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, ἀναγκαῖον ἐλογίσθη τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστης ἐνορίας συνέρχεσθαι τῷ πρώτῳ D αὐτῶν, ἐφ' ᾧ λύεσθαι τὰ ἀμφίβολα. καὶ ὁ μὲν παρὼν κανὼν, καὶ ὁ κα'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, καὶ ὁ ε'. τῆς ἐν Νικαίᾳ δὶς τοῦ ἔτους λέγουσι γίνεσθαι τὰς συνόδους τῶν ἐπισκόπων. ἡ δὲ ϛ'. σύνοδος, καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐθέσπισαν συνέρχεσθαι τοὺς ἐπισκόπους. ὡσαύτως καὶ τὸ κ'. καὶ τὸ κα'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ τρίτου βιβλίου τῶν βασιλικῶν νεαρὰ ὄντα Ιουστινιανοῦ, ἅπαξ τοῦ ἔτους φασὶ τὰς συνόδους γίνεσθαι. ὑπερβερεταῖος δὲ ὁ Οκτώβριος ἐστὶ μήν. ζήτει καὶ τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλῳ η'. κεφ. η'.

Κανὼν λη'.

Κανὼν λή.

Πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα, καὶ διοικείτω αὐτὰ ὡς θεοῦ ἐφορῶντος. μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ σφετερίζεσθαί τι ἐξ αὐτῶν, ἢ συγγενέσιν ἰδίοις τὰ τοῦ θεοῦ χαρίζεσθαι. Εἰ δὲ πένητες εἶεν, ἐπιχορηγείτω ὡς πένησιν, ἀλλὰ μὴ προφάσει τούτων τὰ τῆς ἐκκλησίας ἀπεμπολείτω.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου πνεύματος ἐμπιστευθέντας τὴν τῶν ψυχῶν οἰκονομίαν, ἄτοπον ἐλογίσθη λογοπραγεῖσθαι χάριν τῶν πραγμάτων τῆς ἐπισκοπῆς, ἀλλ' ὡς ἐφορῶντος τοῦ θεοῦ διοικείτωσαν φασὶ ταῦτα κατὰ τὸ δόξαν αὐτοῖς. ὡς τινος δὲ εἰπόντος ὡς εἰ δοθείη τοῦτο, ἀπεμπωλήσει ὁ ἐπίσκοπος τὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ διασκορπίσει αὐτὰ πρὸς τοὺς οἰκείους συγγενεῖς, ἐπάγει ὁ κανὼν μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν ἐπίσκοπον διδόναι ταῦτα κατὰ χάριν πρὸς τοὺς συγγενεῖς τούτου ἢ πιπράσκειν. ἐκ δὲ τῶν προσόδων τῆς ἐκκλησίας ἀποφέρεσθαι τοῦτον τὰ χρειώδη καὶ ἀναγκαῖα, καὶ τοῖς συγγενέσιν ἐνδεέσιν οὖσι, τὰ πρὸς ζωάρκειαν χορηγεῖν δέδοκται. ἡ μέντοι ρκ'. Ἰουστινιανείος νεαρά, ἤτοι κεφάλαιον γ'. τοῦ ιε'. θέμα τοῦ β'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν φησὶ ταῦτα ῥητῶς. τοῖς δὲ οἰκονόμοις καὶ διοικηταῖς καὶ χαρτουλαρίοις τῶν ὁπουδήποτε ὄντων ἁγίων οἴκων, καὶ τοῖς αὐτῶν γονεῦσι τε, καὶ παισί, καὶ τοῖς ἄλλοις, ἢ κατὰ γένος, ἢ κατὰ γαμικὸν δίκαιον αὐτοῖς συναπτομένοις, μισθώσεις, ἢ ἐμφυτεύσεις ἢ ἀγορασίας ἢ ὑποθήκας πραγμάτων ἀκινήτων τοῖς αὐτοῖς ἁγίοις οἴκοις προσηκόντων, ὑπεισιέναι, ἢ δι' ἑαυτῶν, ἢ διὰ παρενθέτου προσώπου, καθὰ καὶ τοῖς ἐν βασιλίδι πόλεων οὖσι, ἐπὶ ταῖς αὐταῖς ποιναῖς ἀπαγορεύομεν. Εἰ δὲ θέλεις μαθεῖν ποῖαι εἰσὶν αἱ ποιναί, ζήτει τὸ ε'. θέμα τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου, τὰ αὐτὰ διεξιόν, καὶ ἐπάγον οὕτω ῥητῶς· γινωσκόντων αὐτῶν ὡς εἰ τοιοῦτόν τι γενήσεται, καὶ τοῦτο ἄκυρον ἔσται, καὶ πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτῶν τε καὶ τῶν λαμβανόντων καὶ τῶν οἰκονόμων καὶ τῶν χαρτουλαρίων καὶ διοικητῶν, οἷς κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον συνάπτονται, εἰς τὸν ἅγιον οἶκον, ἐξ οὗ τὸ πρᾶγμα λαμβάνουσι, μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν περιελθεῖν κελεύομεν.

CANON XXXVIII.

Omnium rerum eccleſiaſticarum epiſcopus curam gerat, & eas adminiſtret tanquam deo intuente. Ne liceat autem ex eis aliquid ſibi vendicare, vel propriis cognatis, quæ dei ſunt, largiri: ſi autem ſunt pauperes, vt pauperibus ſuppeditet: ſed non eorum cauſa vendat quæ ſunt Eccleſiæ.

SCHOL. BALS. Eos quibus à ſancto ſpiritu credita eſt animarum adminiſtratio, abſurdum viſum eſt reddere rationem rerum Epiſcopatus. Sed tanquam intuente, inquit, deo ea adminiſtrent, prout eis viſum fuerit. Perinde autem ac ſi dixiſſet quiſpiam, Si hoc datum fuerit, vendet epiſcopus ea quæ ſunt eccleſiæ, & ea ſuis cognatis elargiendo diſſipabit: ſubiungit canon, non licere epiſcopo ea ad gratiam dare ſuis cognatis, vel vendere: ex redditibus tamen eccleſiæ poſſe eum quæ ſunt neceſſaria auferre, & cognatis ſuis, ſi ſint pauperes, quæ ſunt ad vitam neceſſaria ſuppeditare viſum eſt. cxx. autem Iuſtiniani Nouella, ſeu tertium decretum primi tituli v. libri Baſilic. hæc dicit præciſe: Oeconomis autem, adminiſtratoribus, & chartulariis ſacroſanctarum domorum quæ vbique ſunt, & eorum parentibus, & filiis, & aliis vel genere vel affinitatis iure coniunctis, locationes, vel emphyteuſes, vel emptiones, vel hypothecas rerum immobilium, quæ ad eas ſacroſanctas domos pertinent, ſubire, vel per ſe vel per interpoſitas perſonas, ſicut & iis qui ſunt in Imperiali ciuitate, eiſdem pœnis prohibemus. Si vis autem ſcire quæ ſunt pœnæ, quære v. decretum eiuſdem tit. & libri, quod ea perſequitur, & hæc apertè infert: Scientibus ipſis quòd ſi tale quid factum fuerit, hoc quoque erit irritum, & omnes eorum facultates, & eorum qui accipiunt, & œconomorum, & chartulariorum, & adminiſtratorum, quibus dicto modo coniunguntur, ad ſacroſanctam domum, ex qua rem accipiunt, poſt eorum mortẽ redire iubemus.

A Dic ergo ex canone & ex Nouella colligens, quòd non ſolùm ad gratiam, ſed nec vllo alio modo licet epiſcopo, vel œconomo, vel vlli ex priùs enumeratis in cognatos transferre eccleſiarum vel ſacroſanctarum domorum immobilia.

Canon XXXIX.

Presbyteri & diaconi ſine ſententia epiſcopi nihil perficiant: ipſe enim eſt cuius fidei populus eſt creditus, & à quo pro animabus ratio exigetur.

Schol. Bals. Non oportere presbyteros & diaconos ſine ſententia epiſcopi quidquam agere, ne B dixeris eſſe vniuerſale, ſed dixeris non licere eis aliquid facere, quod ad epiſcopum pertineat, abſque eius ſententia, ſicut locare immobilia, reditus importare, pœnas imponere, & alia eiuſmodi. Adminiſtratio enim, inquit, rerum epiſcopalium, & animæ populi, epiſcopo creditæ ſunt: lege Nicenæ ſyn. ſecundæ canonem xij.

Canon XL.

xi. q Sint manifeſtæ.

Manifeſtæ ſint epiſcopi res propriæ, ſiquidem res habet proprias, & manifeſtæ res Dominicæ. Vt ſit in poteſtate morientis C *Epiſcopi, propria, quibus vult, & vt vult, relinquere, & non rerum eccleſiaſticarum occaſione res epiſcopi intercidant, qui nonnunquam vxorẽ habet & liberos, vel cognatos vel famulos. Eſt enim iuſtũ apud deum & homines, vt nec eccleſia damnũ aliquod accipiat propter rerũ epiſcopi ignorationem: nec epiſcopus, vel eius cognati eccleſiæ occaſione proſcribantur, vel in negotia litéſq; incidant qui ad eum attinent, & eius mortem maledictis iniuſtiſq; verbis proſequantur.*

δημοσιεύεσθαι legitur etiam

Schol. Bals. Diuini Apoſtoli iuſto nihil præferentes, definie- D runt ſeparata eſſe debere & non communia, ea quę ſunt epiſcopi propria, & quæ pertinent ad eccleſiam, vt ſit in epiſcopi poteſtate quæ ſua ſunt, pro ſuo arbitrio adminiſtrare, & in vita, & in vltima diſpoſitione: & nec eccleſia damno afficiatur, prætextu debitorum epiſcopi, quæ emergent: nec eius voluntas vel in vita, vel in morte intercidat.

A συναγαγὼν οὕτω εἰπὲ, ὅτι ἐκ τοῦ κανόνος καὶ τῆς νεαρᾶς, οὐ μόνον κατὰ χάριν, ἀλλ᾽ οὐδὲ καθ᾽ ἕτερον τρόπον ἔχει ἐπ᾽ ἀδείας ἐπίσκοπος ἢ οἰκονόμος ἢ ἕτερος ἐκ τῶν ἀπηριθμημένων ἄνωθεν πρὸς συγγενεῖς οἰκείους μεταφέρειν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἢ ἁγίων οἴκων ἀκίνητα.

Κανὼν λθ΄.

Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν ἐπιτελείτωσαν. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ πεπιστευμένος τὸν λαὸν τοῦ κυρίου, καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον B ἀπαιτηθησόμενος.

Ἑρμηνεία.

Τὸ μηδὲν ἐπιτελεῖν τοὺς πρεσβυτέρους ἢ διακόνους ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου, μὴ εἴπῃς καθολικὸν εἶναι, ἀλλ᾽ εἰπὲ μὴ ἔχειν ἐπ᾽ ἀδείας τούτους ποιεῖν τὸ οἱονοῦν ἀνῆκον τῷ ἐπισκόπῳ, χωρὶς γνώμης αὐτοῦ, οἷον τὸ ἐκδιδόναι ἀκίνητα τῆς ἐκκλησίας, τὸ εἰσοδιάζειν τὰ περὶ αὐτὴν, τὸ ἐπιτιμᾶν, καὶ ἕτερα τοιαῦτα. ἡ γὰρ διοίκησις, φησὶν ὁ κανὼν, τῶν ἐπισκοπικῶν πραγμάτων, καὶ αἱ ψυχαὶ τοῦ λαοῦ, τῷ ἐπισκόπῳ ἐνεπιστεύθησαν. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Νικαίᾳ C συνόδου τῆς δευτέρας κανόνα ιβ΄.

Κανὼν μ΄.

Ἔστω φανερὰ τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου πράγματα (εἴγε καὶ ἴδια ἔχει) καὶ φανερὰ τὰ κυριακά· ἵν᾽ ἐξουσίαν ἔχῃ τῶν ἰδίων τελευτῶν ὁ ἐπίσκοπος, οἷς βούλεται, καὶ ὡς βούλεται καταλεῖψαι, καὶ μὴ προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων διαπίπτειν τὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἐσθ᾽ ὅτε γυναῖκα καὶ παῖδας κεκτημένου, ἢ συγγενεῖς ἢ οἰκέτας. δίκαιον γὰρ τοῦτο παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τὸ μήτε τὴν ἐκκλησίαν ζημίαν τινὰ ὑπομένειν ἀγνοίᾳ τῶν τοῦ ἐπι- D σκόπου πραγμάτων, μήτε τὸν ἐπίσκοπον ἢ τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς προφάσει τῆς ἐκκλησίας δημεύεσθαι, ἢ καὶ εἰς πράγματα ἐμπίπτειν τοὺς αὐτῷ διαφέροντας, καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον δυσφημίᾳ περιβάλλεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Οἱ θεῖοι ἀπόστολοι μηδὲν τοῦ δικαίου προτιμώμενοι, διωρίσαντο κεχωρισμένα εἶναι καὶ ἀνεπίκοινα, τὰ ἰδικῶς τῷ ἐπισκόπῳ διαφέροντα, καὶ τὰ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀνήκοντα· ἐφ᾽ ᾧ ἔχειν ἐπ᾽ ἐξουσίας τὸν ἐπίσκοπον τὰ οἰκεῖα οἰκονομεῖν κατὰ τὸ βουλητὸν αὐτῷ, ἐν ζωῇ, ἢ καὶ ἐν τελευταίαις διατυπώσεσι. καὶ μήτε τὴν ἐκκλησίαν ζημιοῦσθαι προφάσει τῶν ἀναφανησομένων χρεῶν τοῦ ἐπισκόπου, μήτε τὸ ἐπιτελεύτιον τούτου βούλημα, ἢ καὶ τὸ ἐν ζωῇ, διαπίπτειν.

ὥστε παρίσαται ὡς εἰ μὴ ὁ ἐπίσκοπος ποιήσῃ κατάδηλα τὰ οἰκεῖα πρὸ τοῦ χειροτονηθῆναι, ὡσαύτως καὶ τὰ μετὰ τὴν χειροτονίαν περιελθόντα αὐτῷ ἐξ ἀλλέγου τρόπου, καὶ μὴ ὄντα ἐκκλησιαστικὰ, αὐθέξεται πάντων τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ὁ μετ᾽ αὐτὸν ἐπίσκοπος, καὶ τὸ μέρος ἅπαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ οἰκειώσεται αὐτά. πάντως δὲ καὶ ἀναγκασθήσεται ὑπὲρ τῶν χρεῶν ἐκείνου ἀπολογεῖσθαι, εἰ μήπω ἀπογραφὴν ἐκθῶνται τῆς τούτου περιουσίας. τότε γὰρ γενήσεται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅ,τι ὁ νόμος φησὶν ἐν βιβλίῳ λέ. τίτλῳ ιδ΄. κεφ. ριζ΄. ζήτει καὶ τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλον ι΄. κεφαλ. έ. καὶ κεφαλ. β΄.

A Quamobrem conſtituitur, vt niſi epiſcopus res quæ ſuæ erant, ante electionem declarauerit, ſimiliter & quæ poſt electionem ad eum deuenerunt, nec ſunt eccleſiaſticæ, res omnes eius apprehendat qui ſuccedit epiſcopus, & vniuerſa pars eccleſiæ, & ea ſibi attribuat. Omnino autem cogetur pro illius debitis reſpondere, niſi vtique eius facultatum indicem ſeu inuẽtarium ediderint. Tunc enim fiet, vt mihi videtur, quod dicit lex in libro xxxv. B tit. xiiij. cap. cxvij. Quære & præſentis operis tit. x. cap. v. & cap. ij.

Κανὼν μα΄.

Προστάσσομεν τὸν ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων. Εἰ γὰρ τὰς τιμίας τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς αὐτῷ πιστευτέον, πολλῷ ἂν δέοι μᾶλλον περὶ τῶν χρημάτων ἐντέλλεσθαι, ὥστε κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν πάντα διοικεῖσθαι τοῖς δεομένοις διὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, καὶ ἐπιχορηγεῖσθαι μετὰ φόβου θεοῦ, καὶ πάσης εὐλαβείας· μεταλαμβάνειν δὲ καὶ αὐτὸν τῶν δεόντων (εἴγε δέοιτο) εἰς τὰς ἀναγκαίας αὐτοῦ χρείας καὶ τῶν ἐπιξενουμένων ἀδελφῶν, ὡς κατὰ μηδένα τρόπον αὐτοὺς ὑστερῆσθαι. ὁ γὰρ νόμος τοῦ θεοῦ διετάξατο, τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντας ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου τρέφεσθαι. ἐπεὶ οὐδὲ στρατιώτης ποτὲ ἰδίοις ὀψωνίοις ὅπλα κατὰ πολεμίων ἐπιφέρεται.

Canon XLI.

Iubemus epiſcopum rerum eccleſiæ poteſtatem habere. Si enim pretioſæ hominum animæ ſunt eis credendæ, multo magis eis ſunt committendæ pecuniæ, vt in eius ſit facultate omnia adminiſtrare, & iis qui egent, per presbyteros & diaconos ſubminiſtrare, cum dei timore, & omni religione, & C *etiam ſi ſit opus in neceſſarium ſuum vſum accipere, & fratrum, qui hoſpitio excipiuntur, ita vt ipſe nullo modo egeat. Lex enim Dei hoc ſtatuit., vt qui altari aſſident, ex altari alantur, quandoquidem nec miles vnquam ſuo viatico aduerſus hoſtes progreditur.*

προσεδρεύοντας. Haloãdri exẽplar habet ὑπηρετοῦντας.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν ἡρμηνεύθη διὰ τῆς ἑρμηνείας τοῦ λή. κανόνος, τὰ αὐτὰ λέγοντος. ἐνταῦθα δὲ προστίθησι φιλόπτωχον εἶναι τὸν ἀρχιερέα, καὶ τὴν πρὸς τοὺς πένητας διάδοσιν, διὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων αὐτοῦ γίνεσθαι, εἰ βούλεται ἑαυτὸν διατηρεῖσθαι ἀνώτερον πάσης ὑποψίας. ἀνάγνωθι τὸν κδ΄. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, καὶ τὴν πρὸς Δόμνον ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου.

Schol. Bals. Præſens canon expoſitus eſt per interpretationem xxxviij. canonis, qui eadem dicit. Hic autem adiicit debere epiſcopum amatorem pauperum eſſe, & largitionem in pauperes debere fieri per ſuos presbyteros & diaconos, ſi D vult ſe ſeruare ab omni ſuſpicione immunem. Lege xxiiij. can. Syn. Antioch. & epiſtolam ſancti Cyrilli ad Domnum.

Κανὼν μβ΄.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος κύβοις σχολάζων, καὶ μέθαις· ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω.

Canon XLII.

Epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, aleis & ebrietatibus vacans, vel ceſſet, vel deponatur.

Diſt. xxxv. Epiſcopus aut presbyter.

Κανὼν μγ΄.

Ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, τὰ ὅμοια ποιῶν, ἢ παυσάσθω, ἢ ἀφοριζέσθω· ὡσαύτως καὶ λαϊκοί.

Canon XLIII.

Hypodiaconus, vel lector, vel cantor, ſimilia faciens, vel ceſſet, vel ſegregetur. Itidem & laicus.

Schol. Bals. Aliter puniantur epiſcopi, preſbyteri, & diaconi, aleis & ebrietatibus vacantes. & aliter hypodiaconi, cãtores, lectores, & laici. Præſentes enim duo canones dicunt illos quidem deponi niſi ceſſauerint, hos verò ſegregari. Quære ix. canonem Syn. in Trullo, & tit. ix. præſentis operis, cap. xxvij. & xxxv. & tit. xiij. cap. xxix.

Canon XLIIII.

Epiſcopus, vel preſbyter, vel diaconus, pecunias mutuò datas cum fœnore exigens, vel ceſſet, vel deponatur. Lex antiqua dicit: Non dabis fratri tuo pecuniam ad vſuram. Conſequenter ergo præſens canon dicit quidem omnem deponi epiſcopum, preſbyterũ, & diaconum fœnerantem, niſi ceſſauerint. Quintus autem canon ſyn. Carth. & xiij. primæ ſyn. & x. ſyn. in Trullo, dicunt omnẽ eſſe clericum deponendum, niſi ceſſauerit fœnerari. Quære etiam ix. tit. præſentis operis, cap. xxvij.

Schol. Bals. Antiqua lex dicit, Non fœnerabis fratri tuo vſuram tuam argenti. Hanc ergo legẽ ſequutus hic canon, Epiſcopũ omnem deponi dicit, preſbyterum & diaconũ, qui ad vſuram dat, niſi ceſſet. Canon autem v. Synodi Carthaginenſis & xvii. Synodi primæ, ac decimus Synodi in Trullo, clericum omnem deponi dicũt, niſi ad vſurã mutuari deſinat. Quære etiam tit. ix. huius operis cap. xxvij.

Canon XLV.

Epiſcopus, vel preſbyter, vel diaconus, qui cum hæreticis vel ſolùm comprecatus eſt, ſegregetur. Sin autem eis tanquam clericis aliquid operari permiſerit, deponatur.

Schol. Bals. Rogauerit quiſpiã, cur Epiſcopi vnà cum hæreticis comprecati, & etiã Preſbyteri, & diaconi non deponuntur, ſed ſolùm ſegregantur, quemadmodũ & qui cũ aliquo ſegregato cõprecati, vt vult Apoſtolicus canõ x. Solutio. Ne hic dixeris epiſcopũ & reliquos vnà cũ hæreticis in tẽplo orare. Hi enim deponentur, vt vult xlvj. canon: ſicut & qui eis permiſit tanquã clericis aliquid operari: ſed accipe illud cõprecari pro eo quod eſt ſimpliciter communicare, & in Hæretici preces mitiùs affectum eſſe: eos enim tanquam execrabiles abhorrere, non eis familiariter vti debemus. Vnde & ſufficere viſa eſt ſegregationis pœna.

A

Ἑρμηνεία.

Ἄλλως κολάζονται οἱ ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ διάκονοι, κύβοις καὶ μέθαις σχολάζοντες· καὶ ἄλλως οἱ ὑποδιάκονοι, οἱ ψάλται, οἱ ἀναγνῶσται, καὶ οἱ λαϊκοί. τοὺς μὲν γὰρ καθαιρεῖσθαι φασὶν οἱ παρόντες δύο κανόνες, εἰ μὴ παύσονται, τοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι. ζήτει τὸν θ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τίτλον θ'. τοῦ παρόντος συντάγματος κεφαλ. κζ'. καὶ λέ. καὶ τίτλον ιγ'. κεφαλ. κθ'.

Κανὼν μγ'.

B Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τόκους ἀπαιτῶν δανειζομένους, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παλαιὸς νόμος φησίν, οὐκ ἐκτοκιεῖς ἀργύριόν σου τῷ ἀδελφῷ σου. ἀκολούθως οὖν τούτῳ, ὁ μὲν παρὼν κανὼν καθαιρεῖσθαι φησὶ πάντα ἐπίσκοπον, πρεσβύτερον, καὶ διάκονον, τοκίζοντα, εἰ μὴ παύσεται. ὁ δὲ ε. κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ ὁ ιζ'. τῆς α. συνόδου, καὶ ὁ ι. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, πάντα κληρικὸν λέγουσι C καθαιρεῖσθαι εἰ μὴ παύσεται τοῦ τοκίζειν. ζήτει καὶ τὸν θ'. τίτλον τοῦ παρόντος συντάγματος, κεφ. κζ'.

Κανὼν μέ.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος αἱρετικοῖς συνευξάμενος μόνον ἀφοριζέσθω. Εἰ δὲ καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαί τι, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἐρωτήσει τις διὰ τί οἱ συνευξάμενοι αἱρετικοῖς ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, οὐ καθαιροῦνται, ἀλλὰ μόνον ἀφορίζονται, καθὼς D καὶ ὁ συνευξάμενος τῷ ἀφωρισμένῳ τινί, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν ι. κανόνα. Λύσις. ἐνταῦθα μὴ εἴπῃς ἐν ναῷ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τοὺς λοιποὺς συνεύξασθαι μετὰ αἱρετικῶν. οἱ τοιοῦτοι γὰρ καθαιρεθήσονται κατὰ τὸν μϛ'. κανόνα, καθὼς καὶ ὁ ἐπιτρέψας αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαί τι. ἀλλ' ἐκλαβοῦ τὸ συνεύξασθαι εἰς τὸ ἁπλῶς κοινωνῆσαι, καὶ ἡμερώτερον διατεθῆναι ἐπὶ τῇ εὐχῇ τοῦ αἱρετικοῦ. τοὺς γὰρ τοιούτους ὡς μύση βδελύττεσθαι, οὐ μὴν οἰκειοῦσθαι ὀφείλομεν. ὅθεν καὶ ἀρκοῦσα ἔδοξεν ἡ τοῦ ἀφορισμοῦ τιμωρία.

Κανὼν μϛʹ.

Ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον αἱρετικῶν δεξαμένους βάπτισμα ἢ θυσίαν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν. τίς γὰρ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου;

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν παρὼν κανὼν, τοὺς δεχομένους τὰ τῶν αἱρετικῶν βαπτίσματα καὶ τὰς θυσίας ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς, διορίζεται καθαιρεῖσθαι. ἡ δὲ μεγάλη σύνοδος διαφόρους ἱερωμένους ἰδόντας μόνον τὰ τοῦ αἱρετικοῦ ἐκείνου Εἰρηνικοῦ συγγράμματα, καὶ μὴ θριαμβεύσαντας αὐτὰ μηδὲ καταπτύσαντας, καθεῖλεν ἐννομώτατα.

Κανὼν μζʹ.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα, ἐὰν ἄνωθεν βαπτίσῃ, ἢ τὸν μεμολυσμένον παρὰ τῶν ἀσεβῶν ἐὰν μὴ βαπτίσῃ, καθαιρείσθω, ὡς γελῶν τὸν σταυρὸν, καὶ τὸν τοῦ κυρίου θάνατον, καὶ μὴ διακρίνων ἱερέας ψευδιερέων.

Ἑρμηνεία.

Κατὰ ἀλήθειαν βαπτίζεταί τις, ὅταν κατὰ τὴν κυρίου φωνὴν ἅπαξ βαπτισθῇ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Εἴ τις γοῦν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν οὕτως βαπτισθέντα ὡς ἐξ ὑπαρχῆς ἀπεριμερίμνως ἀναβαπτίσῃ, καθαιρεθήσεται. ὡσαύτως καθαιρεθήσεται καὶ ὁ μὴ ἀναβαπτίσας τοὺς παρὰ τῶν αἱρετικῶν βαπτισθέντας. τὸ δὲ ζητούμενον ἐνταῦθα, τοιοῦτόν ἐστιν, ᾐχμαλωτίσθη τις τυχὸν παρὰ Πέρσαις, καὶ ἠναγκάσθη τῶν μυσαρῶν διδαγμάτων τούτων ἀκροάσασθαι, καὶ μιαροφαγῆσαι. μετὰ δὲ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἐξομολογησάμενος τὸ γεγονὸς εἰς αὐτὸν, οὐ προσεδέχθη ἄλλως εἰς κοινωνίαν παρὰ τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου, ἢ τοῦ πρεσβυτέρου, εἰ μὴ καὶ βάπτισμα ἐδέξατο. τὸν γοῦν τοῦτο ποιήσαντα, καὶ ἀναβαπτίσαντα τὸν ἄνθρωπον, καθαιρεῖ ὁ κανών. Εἰπὲ δὲ καὶ τὸ ἐφεξῆς ὑπὸ τοῦ κανόνος διοριζόμενον, τις ἐβαπτίσθη παρὰ ἀσεβοῦς· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ μολυνθῆναι. καὶ θέλων αὖθις βαπτισθῆναι καὶ συγκοινωνῆσαι τοῖς χριστωνύμοις, οὐ προσεδέχθη παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ πρεσβυτέρου, λέγοντος μὴ ὀφείλειν καὶ αὖθις βαπτίζεσθαι τὸν ἅπαξ βαπτισθέντα.

CANON XLVI.

Epiſcopum, vel presbyterum, qui hæreticorum baptiſmum, vel ſacrificium admiſerit, deponi iubemus. Quæ eſt enim conuentio Chriſti cum Belial? vel quæ pars eſt fideli cum infideli?

SCHOL. BALS. Præſens quidem canon eos qui hæreticorum baptiſmata vel ſacrificia admittunt, epiſcopos vel ſacerdotes deponi iubet. Magna autem Synodus diuerſos ſacratos, qui Eirenici illius hæretici ſcripta tantùm viderant, & non eis inſultauerant, nec ea deſpuerant, iuſtiſſimè depoſuit.

CANON XLVII.

Epiſcopus vel presbyter, eum qui verè habet baptiſmum, ſi de integro baptizauerit, vel ſi eum qui ab impiis pollutus eſt, non baptizauerit, deponatur, vt qui irrideat mortem & crucem Domini, & non diſcernat ſacerdotes à falſis ſacerdotibus.

SCHOL. BALS. Verè baptizatur quis, quando conuenienter voci Domini ſemel baptizatus fuerit, In nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Si quis ergo epiſcopus, vel presbyter, eũ qui ſic baptizatus eſt, tanquam de integro nulla eius cura habita baptizauerit, deponetur. Similiter deponetur & qui nõ rebaptizauerit eos qui ab hæreticis baptizati ſunt. Id autem quod hîc quæritur eſt eiuſmodi: Quidam à Perſis fortè captus eſt, & coactus eſt execrabilia eorum dogmata audire, & immolatis veſci. μιαροφαγῆσαι. Poſt captiuitatẽ autem confeſſus quod factum fuerat, non aliàs ad communionem admiſſus eſt ab illius regionis epiſcopo vel presbytero, quàm ſi baptiſmum quoque ſuſcepiſſet. Eum ergo qui ſic fecit, & hominem rebaptizauit, deponit canon. Dic autem & quod deinceps à canone definitur. Baptizatus eſt quiſpiã ab impio: id enim eſt pollutum eſſe: & cùm vellet rurſus baptizari, & Chriſtianis communicare, ab epiſcopo ſeu presbytero non eſt admiſſus, dicente nõ debere eum rebaptizari, qui ſemel baptizatus eſt.

Dicit ergo canon, deponi debere A epiſcopum ſeu presbyterum, qui cum non baptizat, ſed cum ſuſcipit cum impuro baptiſmate.

Canon XLVIII.

De conſecra. Diſtin. iiij. Si quis presbyter.

Si quis Laicus ſua eiecta uxore aliam acceperit, vel ab alio ſolutam, ſegregetur.

Schol. Bals. Qui ſuam vxorem præter rationem eiicit, aliam accipere non poteſt, vel potiùs autem ſegregabitur, & qui liberam non accepit, ſed ſolutam (eſt autem ſo- B luta, quæ non ex lege à ſuo marito eſt ſeparata) vt adulter condemnatur, conuenienter ei quod dixit Dominus: Et qui ſolutam duxerit, mœchatur, & ſegregatur. Quare apud canones adulteri & fornicatoris eccleſiaſtica pœna eſt ſegregatio: hoc dicunt nonnulli: ſed mihi non videtur. Et lege canones ſancti Baſilij, qui inter fornicatorem & adulterũ differentiam introducunt. Scias autem, quòd vir quidem, ſi adhuc con- C ſtante matrimonio cum aliqua muliere rem habeat, fornicationem, non adulterium committit: non ita autem ſi cum ea quæ viro coniuncta eſt: tunc enim vt adulter punitur. Mulier autem, ſi cum alio quocunque, conſtante matrimonio coëat, vt adultera punitur. Et hæc quidem ita habent. Iuſtiniani autem Nouella, quæ ſita eſt in libro Baſilic. xxviij. tit. vij. dicit, quòd antè quidem poterat vterque coniunx quãdo volebat, mittere libellum diuortij. Vir enim dicebat: Mulier habe D tibi res tuas: & mulier, Vir age res tuas. Sed deinceps fit diuortium ex certis cauſis. Hæ autem in nouella quoque cauſæ ſcriptæ ſunt. Sed antiquitus quoque non fiebat libere diuortium niſi cum cognitione iudicis. Qui eam ergo vxorem duxit, quæ non ſic dimiſſa eſt, adulterauit.

Canon XLIX.

Si quis epiſcopus, vel presbyter, ex Domini ordinatione non baptizauerit in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, ſed in trium principij expertium, vel trium filiorum, vel trium paracletorum, deponatur.

A Φησὶ τοίνυν ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον ἢ τὸν πρεσβύτερον τὸν μὴ εὐθὺς βαπτίζοντα τὸν τοιοῦτον, ἀλλὰ δεχόμενον αὐτὸν μετὰ ἀκαθάρτου βαπτίσματος.

Κανὼν μή.

Εἴ τις λαϊκὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐκβάλλων, ἑτέραν λάβοι, ἢ παρὰ ἄλλου ἀπολελυμένην, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ἐκβάλλων τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα παραλόγως, οὐ δύναται λαβεῖν ἑτέραν. μᾶλλον B μὲν οὖν καὶ ἀφορισθήσεται. καὶ ὁ ἐλευθέραν δὲ μὴ λαβὼν, ἀλλὰ ἀπολελυμένην. (ἔστι δὲ ἀπολελυμένη, ἡ μὴ κατὰ νόμους διαζυγεῖσα τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς,) κἂν ὡς ὁ μοιχὸς κατακρίνηται, κατὰ τὸν Κυρίου λόγον, τὸν φάσκοντα, καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται, καὶ ἀφορίζεται. ὥστε παρὰ τοῖς κανόσι μοιχοῦ καὶ πόρνου ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον ὁ ἀφορισμός ἐστι, καθὰ τινες λέγουσιν. ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ, καὶ ἀνά- C γνωθι τοὺς κανόνας τοῦ ἁγίου Βασιλείου, διαφορὰν εἰσάγοντας πόρνου καὶ μοιχοῦ. ἔσο δὲ εἰδὼς ὅτι ὁ μὲν ἀνὴρ ἔτι τοῦ συνοικεσίου συνισταμένου, συμφθειρόμενος μεθ' ἑτέρας γυναικὸς ἐλευθέρας, πορνείαν οὐ μοιχείαν ἁμαρτάνει, οὐ μὴν καὶ μετὰ ὑπάνδρου. τότε γὰρ ὡς μοιχὸς τιμωρεῖται. ἡ δὲ γυνὴ ἑτέρῳ οἱῳδήτινι συμφθαρεῖσα συνεστῶτος τοῦ γάμου, ὡς μοιχαλὶς τιμωρεῖται. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἡ δὲ Ἰουστινιανεῖος νεαρὰ ἡ κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν κή. τίτλου ζ'. φησὶν ὡς εἰ καὶ D ἠδύνατο πρότερον ἕκαστος τῶν ὁμοζύγων καθ' ὃν ἠβούλετο τρόπον διαζύγιον στέλλειν. ἔλεγε γὰρ ὁ ἀνὴρ, Γύναι πρᾶττε τὰ σά, καὶ ἡ γυνὴ, Ανερ πρᾶττε τὰ σά. ἀλλ' ἐφεξῆς ἀπὸ ῥητῶν αἰτιῶν διαζύγιον γίνεται. ἐγγράφησαν δὲ ἐν τῇ νεαρᾷ καὶ αἱ τοιαῦται αἰτίαι. πλὴν καὶ τὸ παλαιὸν οὐκ ἐγίνετο αὐτονόμως τὸ διαζύγιον, ἀλλ' μετὰ δικαστικῆς διαγνώσεως. ὁ γοῦν γαμήσας τὴν μὴ οὕτως ἀπολυθεῖσαν, ἐμοιχᾶτο.

Κανὼν μθ'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλὰ εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ εἰς τρεῖς υἱοὺς, ἢ τρεῖς παρακλήτους, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Τὸν μὴ βαπτίζοντα ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διάταξιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀλλ' εἰς τρεῖς ἀνάρχους ἢ τρεῖς υἱοὺς ἢ τρεῖς παρακλήτους, καθαιρεῖσθαι φησὶν ὁ κανών. ἦσαν γάρ τινες αἱρετικοὶ τοιαῦτα βλασφημοῦντες, καὶ οὕτω βαπτίζοντες. ἡμεῖς δὲ μίαν θεότητα πιστεύοντες ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἓν βαπτιζόμεθα βάπτισμα, δι' ἐπικλήσεως πατρὸς, υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος. διὰ τοῦτο δὲ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων μόνον ἐμνήσθη ὁ κανών, διότι ἑτέρῳ τινὶ οὐκ ἔφεσται βαπτίζειν.

Κανὼν ν'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος μὴ τρία βαπτίσματα μιᾶς μυήσεως ἐπιτελέσῃ ἀλλὰ ἓν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου διδόμενον, καθαιρείσθω. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος, εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσατε· ἀλλὰ, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν τῆς αὐτῆς δυνάμεως. διορίζεται γὰρ διὰ τριῶν μὲν καταδύσεων τὴν μύησιν ἐπιτελεῖσθαι τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἤγουν εἰς ὄνομα πατρὸς, υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος. ἅπαξ δὲ βαπτίζειν, διὰ τὸ ἑνιαῖον τῆς θεότητος, καὶ τὸ τρίτον τῶν ὑποστάσεων, ἢ διὰ τὸν ἐν τῷ σταυρῷ θάνατον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν τριήμερον τούτου ἀνάστασιν. φησὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν. τὰ δὲ βαπτίσματα ἐνταῦθα ἀντὶ καταδύσεων ὑποληπτέον μοι. τὸν μέντοι διὰ μιᾶς καταδύσεως εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου βαπτίζοντα, καθαιρεῖσθαι φησὶν ὁ κανὼν, ὡς παρὰ τὴν τοῦ κυρίου διδαχὴν ποιοῦντα; καὶ προφανῶς ἀσεβοῦντα.

Κανὼν να'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, γάμου καὶ κρεῶν καὶ οἴνου, οὐ δι' ἄσκησιν, ἀλλὰ διὰ βδελυρίαν ἀπέχεται, ἐπιλαθόμενος ὅτι πάντα καλὰ λίαν, καὶ ὅτι ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον

SCHOL. BALS. Epiſcopum, vel presbyterum, qui non baptizat ſecundùm Domini conſtitutionem, In nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, ſed in tres principij expertes, vel tres filios, vel tres paracletos, dicit canon eſſe deponendos: erant enim quidam hæretici, qui hæc impiè blaſpheméque dicebant: nos autem deitatem credentes in tribus perſonis, baptizamur in vno baptiſmate, per inuocationem Patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Ideo autem epiſcoporum, & presbyterorum tantùm meminit canon, eo quòd alicui alij non permittit baptizare.

CANON L.

Si quis epiſcopus, vel presbyter, non tria vnius myſterij baptiſmata perfecerit, ſed vnum baptiſmum, qui datur in mortem domini, deponatur. Non enim dixit Dominus, In mortem meam baptizate: ſed, Ambulantes docete omnes gentes, baptizantes ipſos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti.

SCHOL. BALS. Hic quoque canon eſt eiuſdem poteſtatis: ſtatuit enim per tres immerſiones peragi oportere myſterium ſacri baptiſmatis, ſcilicet in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti: ſemel autem baptizare propter vnitatem deitatis, & Trinitatem perſonarum: vel propter mortem Chriſti in cruce, & eius triduanam reſurrectionem. Dicit enim etiam Apoſtolus: In mortem eius baptizati ſumus. Baptiſmata autem hîc pro immerſione accipienda ſunt: Eum quidem certè, qui per vnam immerſionem in mortem Domini baptizat, canon dicit deponendum, vt qui præter Domini doctrinam faciat, & apertè ſit impius. Rom.6.3.

CANON LI.

Si quis Epiſcopus, presbyter, vel diaconus, vel omnino ex ſacerdotali numero, à nuptiis, carnibus, & vino, non propter exercitationem, ſed propter abominationē abſtinet, oblitus quòd omnia valdè bona, & quòd maſculinū & fœmininū fecit deus hominē:

A *ſed blaſphemans calumniatur opificium, vel corrigatur, vel deponatur, & ex eccleſia eiiciatur. Similiter & laicus.*

SCHOL. BALS. Legitimas nuptias eccleſia non reiicit: quia propter eas Deus maſculum & fœminam creauit: nec eos qui carnibus veſcuntur, & vino vtũtur, abhorret, ſi omnia opportunè faciant, & ſicut ſacra tradunt oracula. Nihil enim eorum, inquit, quæ à Deo creata ſunt, malũ eſt: ſed bona omnia ſunt ſuo tempore. Sed nec eos rurſus, qui ab his propter exercitationem abſtinent, punit. Et ideo animaduertendum eſt quomodo quis ab eis abſtinet: & ſi quidem, vt vel maximè impij Bogomili, propter eorum odium, & quòd mali cauſa ſint iis qui eis abutuntur, deponetur, ſi poſt denunciationem non corrigatur, vel quod magis eſt, etiam ex eccleſia exterminabitur, vt qui aduerſus Dei creaturas blaſphemet. Si autem propter exercitationem, & quandam religionem ab iis abſtinet, non condemnabitur. Et ideo multi etiam Monachi, qui ſatis longo tempore propter continentiam, nec caſeum, nec ouum, nec vinum guſtauerant, ea aliquando guſtarunt, & omne quod malam de eis ſuſpicionem afferebat, offendiculum amputauerunt. Vt beatus ille Eremita, qui Ferratus dictus eſt, & qui Eleæ epiſcopus vocatus eſt, Monachus Theodulus, in Synodo, vt offendiculum, & improborum quorundam nugas tolleret, caſeum & ouum guſtauit.

CANON LII.

Si quis epiſcopus, presbyter, vel diaconus, eum qui à peccatis conuertitur, non recipit, ſed eiicit, deponatur: quoniam Christum moleſtia afficit, qui dixit: Gaudium eſt cœlo propter vnum peccatorem pœnitentiam agentem.

SCHOL. BALS. Non eſt peccatum quod Dei benignitatem & humanitatem ſuperet: & ideo omnes qui pœnitentia ducuntur, & à bono ad malum conuertuntur, Dominus obuiis vlnis excipit. Propter peccatorum enim ſalutem è cœlo deſcendit, & dixit, Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores, ad pœnitentiam.

ἀλλὰ βλασφημῶν διαβάλλει τὴν δημιουργίαν, ἢ διορθούσθω, ἢ καθαιρείσθω, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποβαλλέσθω. ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

Ἑρμηνεία.

Τὸν ἔννομον γάμον ἡ ἐκκλησία οὐκ ἀποσείεται. ὅτι διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν. οὐδὲ τοὺς κρεωφαγοῦντας καὶ οἴνῳ χρωμένους βδελύττεται, εὐκαίρως πάντα ποιοῦντας, καὶ καθὼς τὰ ἱερὰ παραδιδόασι λόγια. οὐδὲν γάρ φησι τῶν παρὰ θεοῦ γινομένων, κακόν· ἀλλὰ πάντα καλὰ ἐν καιρῷ αὐτῶν. B ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἀπεχομένους τούτων αὖθις δι' ἄσκησιν κολάζει. διὸ προσεκτέον τίνι τρόπῳ τούτων ἀπέχεταί τις. καὶ εἰ μὲν ὡς οἱ ἀθεώτατοι Βογόμιλοι διὰ βδελυρίαν, καὶ διὰ τὸ λέγεσθαι πράγματα κακοῦ τοῖς κακῶς παραχρωμένοις αὐτοῖς, καθαιρεθήσεται, μετὰ παραγγελίαν μὴ διορθούμενος. μᾶλλον δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας γενήσεται ἐκκήρυκτος, ὡς βλασφημῶν κατὰ τῶν θεοῦ κτισμάτων. εἰ δὲ διὰ ἄσκησιν, καὶ εὐλάβειαν ἀπέχεται τούτων, οὐ κατακριθήσεται. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ πολλοὶ μονα- C χοὶ ἐπὶ χρόνοις ἱκανοῖς δι' ἐγκράτειαν μήτε τυροῦ, μήτε ὠοῦ, μήτε οἴνου γευσάμενοι, ἔν τισι καιροῖς αὐτῶν ἀπεγεύσαντο, καὶ ἅπαν κακόποιον περιεῖλον σκάνδαλον, ὡς ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος ἡσυχαστὴς ὁ Σεσιδηρωμένος λεγόμενος, καὶ ὁ χρηματίσας ἐπίσκοπος Ἐλαίας μοναχὸς Θεόδουλος ἐπὶ συνόδου, διὰ περιαίρεσιν σκανδάλου καὶ φλυαρίας κακῶν τινῶν, τυροῦ καὶ ὠοῦ γευσάμενος.

Κανὼν νβʹ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας οὐ προσδέχεται, ἀλλ' D ἀποβάλλεται, καθαιρείσθω· ὅτι λυπεῖ Χριστὸν, τὸν εἰπόντα, Χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

Ἑρμηνεία.

Οὐκ ἔστιν ἁμαρτία νικῶσα τὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν. διὸ καὶ πάντας τοὺς μετανοοῦντας, καὶ ἐπιστρεφομένους ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἀγκαλίζεται ὁ κύριος. διὰ γὰρ τὴν σωτηρίαν τῶν ἁμαρτωλῶν κατῆλθεν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ εἶπεν, οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς, εἰς μετάνοιαν.

ὁ γοῦν μὴ προσδεχόμενος ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τοὺς οὕτως ἐπιστρέφοντας, ἀλλὰ κατὰ τὸν Ναυάτον ἐκεῖνον μυσαττόμενος αὐτούς, καθαιρέσθω, ὡς ἐναντιούμενος τῷ τοῦ θεοῦ θελήματι, τοῦ εἰπόντος, χαρὰ γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι. ὥστε σημείωσαι διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι οὐ μόνοις ἐπισκόποις καὶ ἱερεῦσιν ἐνεδόθη ἐξομολογήσεις ἀνθρώπων δέχεσθαι, καὶ συγχωρεῖν ἁμαρτήματα· ἀλλὰ καὶ οἱ πρεσβύτεροι μετὰ προτροπῆς ἐπισκόπων δέχονται λογισμούς. καὶ ζήτει τὸν ϛʹ. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γραφέντα.

A Epiſcopus ergo, vel preſbyter, qui eos qui ſic conuertuntur, nõ recipit, ſed illius Nouati inſtar eos abhorret, deponatur, vt qui dei voluntati aduerſatur, qui dicit: Gaudium eſt in cœlo ob vnum peccatorem pœnitentiam agentem. Nota ergo ex præſenti canone, quòd non ſolis epiſcopis & ſacerdotibus conceſſum eſt hominum cõfeſſiones audire, & peccata remittere: Sed etiam preſbyteri cum epiſcopali permiſſione peccatorum confeſſiones audiunt. Quære vj. can. Carth. Syn. & quæ in eum ſcripta ſunt. B

Κανὼν νγʹ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἑορτῶν οὐ μεταλαμβάνει κρεῶν καὶ οἴνου, βδελυσσόμενος, καὶ οὐ δι᾽ ἄσκησιν, καθαιρείσθω, ὡς κεκαυτηριασμένος τὴν ἰδίαν συνείδησιν, καὶ αἴτιος σκανδάλου πολλοῖς γινόμενος.

Canon LIII.

Si quis epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, in feſtis diebus carnem & vinum non ſumit, abhorrens, & non propter exercitationem, deponatur, vt qui habeat inuſtam conſcientiam propriam, & ſit multũ offenſionis cauſa.

Ἑρμηνεία.

Κατὰ πᾶσαν κυριακὴν καὶ κατὰ πᾶσαν ἑορτὴν πανηγυρίζοντες οὐ νηστεύομεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς σαββάτοις πᾶσιν ἄνευ ἑνὸς σαββάτου, τοῦ μεγάλου δηλαδή, καταλύομεν, ἵνα μὴ δόξωμεν κατὰ τοὺς Ἰουδαίους σαββατίζειν. ὁ γοῦν ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις νηστεύων, εἰ μὲν ὡς βδελυττόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς βρῶσιν ἡμῖν δοθέντα, καὶ σκανδαλίζων ἐντεῦθεν τὸν λαόν, καθαιρεῖται, ἐπίσκοπος ὢν ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος. εἰ δὲ δι᾽ ἄσκησιν ἀπέχεται τούτων, συγγνωσθήσεται. καὶ ἀνάγνωθι τὴν εἰς τὸν ναʹ. κανόνα ἑρμηνείαν, καὶ τὸν ιδʹ. κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου. λαϊκὸς μέντοι οὕτω νηστεύων κακῶς, ἀφορίζεται κατὰ τὸ τέλος τοῦ ναʹ. κανόνος.

Schol. Bals. Omnem diem feſtum, & omnem diem dominicum celebrantes non ieiunamus, ſed ſabbatis omnibus, C præterquam magno ſabbato ieiunium ſoluimus. Qui ergo his diebus ieiunat, ſiquidem vt ea quæ nobis à Deo in cibum data ſunt, abhorrens, & hinc populo offenſionis cauſam præbens; deponitur, ſi ſit videlicet epiſcopus, vel preſbyter, vel diaconus. Sin autem propter exercitationem ab eis abſtinet, ei ignoſcetur. Lege canonis lj expoſitionẽ, & xiiij. can. ſyn. Ancyr. laicus verò qui ſic malè ieiunat, ſegregatur in fine lj. can.

D

Κανὼν νδʹ.

Εἴ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ φωραθείη ἐσθίων, ἀφοριζέσθω· πάρεξ τοῦ ἐν πανδοχείῳ δι᾽ ὁδοῦ ἀνάγκην καταλύοντος.

Canon LIIII.

Si quis clericus in caupona comedens deprehenſus fuerit, ſegregatur, præterquam ſi in publico diuerſorio in via propter neceſſitatem diuerterit.

Ἑρμηνεία.

Οἱ θεῖοι καὶ ἅγιοι ἀπόστολοι θέλοντες τοὺς κεκληρωμένους ἀνεπίληπτον βίον ἔχειν, καὶ μὴ σκανδαλίζειν τοὺς πολλούς, ἀλλὰ μᾶλλον διεγείρειν εἰς τὸ ἀγαθόν, διορίζονται μὴ μόνον ἀπέχεσθαι τούτους πάσης ἐμπορείας αἰσχροκερδοῦς, ὡς εἴρηται ἐν ἑτέρῳ κανόνι,

Schol. Bals. Diuini & ſancti Apoſtoli cùm vellent clericos agere vitam ab omni reprehenſione alienã, nec vulgus offendere, ſed potiùs ad bonũ excitare, decernũt vt nõ ſolũ ab omni turpi mercatura abſtineat clericus, vt in alijs can. dictũ eſt:

ſed etiam vt ne in cauponam ingrediatur, cibi potuſve ſumendi cauſa: quippe cùm vilium & obſcurorum hominum hæc ſint, & magnæ condemnationi obnoxia: quam ob cauſam eum qui tale quid egerit clericum ſegregari mandat canon: eum autem qui propter neceſſitatem in caupona diuerſatus eſt, non punit propter circunſtantiam. Qui ergo dicunt clericos poſſe vini mercaturam facere, vel lauacra conducere, vel aliquam aliam turpem mercaturam exercere, malè dicunt. Si enim abſolutè prohibitum eſt, ne clericus cauponam ingrediatur, multo magis prohibebitur eiuſmodi turpem mercaturam exercere, vel per ſe, vel per interpoſitam perſonam. Lege etiam ſyn. Laodic. can. xxiiij. & Carth. xl. Quia autem xlij. canon Apoſtolicus epiſcopum quidem, & presbyterum, & diaconum aleis vel ebrietatibus vacantes deponi iubet, ſi non ceſſauerint: hypodiaconum autem, & omnem, vt ſemel dicam, clericum tale quid facientem: ſimiliter & laicos ſegregari, niſi corrigantur poſt denunciationem: exiſtimo ergo quòd hîc quoque poſt primam & ſecũdam admonitionem, ſegregabitur clericus qui cauponam ingreditur, & à malo non abſtinet. Probatur enim hoc quoque ex eo quod dicit canon: Si quis clericus in caupona comedens deprehenſus fuerit, ſæpe ſcilicet malo vſus.

Canon LV.

Si quis clericus epiſcopum contumelia affecerit, deponatur: Principi enim populi non maledices.

Canon LVI.

Si quis clericus presbyterum vel diaconum iniuria affecerit, ſegregetur.

Schol. Bals. Hi duo canones lv. & lvj. puniunt petulantes & iniurioſos clericos, ſed lv. dicit deponendum clericum, qui epiſcopum iniuria affecit. lvj. autem decernit ſegregandum clericum, qui presbyterum, vel diaconum iniuria affecit: idque, quia epiſcopo maior honor debetur.

A ἀλλὰ μηδὲ εἰς καπηλεῖον εἰσιέναι χάριν βρώσεως ἢ πόσεως. ἀτίμων γὰρ ἀνδρῶν ταῦτα, καὶ μεγάλης κατακρίσεως ἄξια. διὸ καὶ τὸν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα κληρικὸν ὁ κανὼν ἀφορίζεσθαι διορίζεται. τὸν δὲ καταλύσαντα εἰς πανδοχεῖον ἐν ὁδῷ διὰ ἀνάγκην, οὐ κολάζει διὰ τὸ περιστατικόν. οἱ γοῦν λέγοντες ὅτι δύναται κληρικὸς οἰνάρια ἐμπορεύεσθαι, ἢ πακτεύειν λουτρὸν, ἢ ἑτέραν αἰσχροκερδῆ μετιέναι ἐμπορείαν, κακῶς λέγουσιν. Εἰ γὰρ τὸ ἁπλῶς εἰσιέναι κληρικὸν εἰς καπηλεῖον κεκώλυται, πολλῷ μᾶλλον B κωλυθήσεται τὸ ἐμπορεύεσθαι αὐτὸν τοιαύτην αἰσχρὰν ἐμπορείαν, ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ διὰ παρενθέτου προσώπου. ἀνάγνωθι καὶ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανόνα κδ'. καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα μ'. ἐπεὶ δὲ ὁ ἀποστολικὸς μβ'. κανὼν τὸν μὲν ἐπίσκοπον, τὸν πρεσβύτερον, καὶ τὸν διάκονον κύβοις καὶ μέθαις σχολάζοντα καθαιρεῖσθαι φησὶν, εἰ μὴ παύσονται· τὸν δὲ ὑποδιάκονον καὶ πάντα ἁπλῶς κληρικὸν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα, ὡσαύτως καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀφορίζεσθαι, εἰ μὴ διορθῶσι μετὰ παραγγελίαν, νομίζω ὅτι καὶ ἐνταῦθα μετὰ C πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν ἀφορισθήσεται ὁ ἐν καπηλείῳ εἰσερχόμενος κληρικὸς, καὶ μὴ ἀπεχόμενος τοῦ κακοῦ. παρίσταται δὲ τοῦτο καὶ ἀπὸ τοῦ λέγειν τὸν κανόνα, εἴ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ ἐσθίων, δηλονότι πολλάκις τῷ κακῷ χρησάμενος.

Κανὼν νε'.

Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσῃ τὸν ἐπίσκοπον, καθαιρείσθω. ἄρχοντα γὰρ τοῦ λαοῦ σου, οὐκ ἐρεῖς κακῶς.

D

Κανὼν νϛ'.

Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσῃ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Οἱ δηλοὶ κανόνες οὗτοι ὁ νε'. καὶ νϛ'. κολάζουσι τοὺς ὑβριστὰς κληρικούς. ἀλλ' ὁ μὲν νε'. καθαιρεῖσθαι φησὶ τὸν κληρικὸν τὸν ὑβρίσαντα τὸν ἐπίσκοπον. ὁ δὲ νϛ'. ἀφορίζεσθαι διορίζεται τὸν ὑβρίσαντα κληρικὸν πρεσβύτερον, ἢ διάκονον πάντως διὰ τὸ τιμὴν πλείονα χρεωστεῖσθαι τῷ ἐπισκόπῳ.

καὶ οἱ μὲν κανόνες οὕτω διαιροῦσι τὴν τιμωρίαν τῶν ὑβριστῶν κληρικῶν. ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος πάντα ὑβριστὴν ἀτιμοῦσθαι διορίζεται, σὺν τῷ διδόναι καὶ χρηματικὴν ποινήν. νομίζω δὲ ὅτι τῇ ἀτιμίᾳ ἐπακολουθεῖ καθαίρεσις.

Κανὼν νζ'.

Εἴ τις κληρικὸς χωλὸν, ἢ κωφὸν, ἢ τυφλὸν, ἢ τὰς βάσεις πεπληγμένον χλευάσει, ἀφοριζέσθω. ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

Ερμηνεία.

Καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀφορίζει ὁ κανὼν μὴ ἐλεοῦντας τοὺς ὁπωσδήποτε πεπηρωμένους τὸ σῶμα, ἀλλὰ παίζοντας αὐτούς. οἱ πλείους δὲ τὰ τοιαῦτα πρόφασιν ἔχουσι γέλωτος τοῖς τοῦ θεοῦ κρίμασιν ἀντιπαρατείνοντες.

Κανὼν κή.

Επίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου, ἢ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ τῇ ἀμελείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ, καθαιρείσθω.

Ερμηνεία.

Τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, διδασκαλικόν ἐστι. καὶ πᾶς ἐπίσκοπος ὀφείλει διδάσκειν τὸν λαὸν τὰ εὐσεβῆ δόγματα, καὶ τὴν τῶν ὀρθοδόξων κατάστασιν. σκοπὸς γὰρ τίθεται χάριν τοῦ ἐπισκοπεῖν τὰ ὑπὸ τὸν λαὸν αὐτοῦ. κἀντεῦθεν καὶ ἐπίσκοπος κέκληται. καὶ οἱ πρεσβύτεροι δὲ τοιοῦτοι ὀφείλουσιν εἶναι, ὅτι καὶ πλησίον τῶν ἐπισκόπων ἐν ταῖς ἀνωτέρω καθέδραις κάθηνται. ὁ γοῦν μὴ ποιῶν οὕτως ἐπίσκοπος καὶ ἱερεὺς, ἀλλὰ ἀμελῶς διακείμενος, ἀφορίζεται· ἐπιμένων δὲ τῇ ῥαθυμίᾳ, καὶ καθαιρεῖται.

Κανὼν νθ'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, τινὸς τῶν κληρικῶν ἐνδεοῦς ὄντος, μὴ ἐπιχορηγεῖ τὰ δέοντα, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω, ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Ερμηνεία.

Εμάθομεν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ὀφείλει μετὰ τὴν ἀναγκαίαν αὐτοῦ δαπάνην καὶ τὴν τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν κληρικῶν συνήθη οἰκονομίαν, τὰ περιττεύοντα ἐκ τῶν εἰσόδων τῆς ἐκκλησίας, διαδιδόναι πρὸς πένητας·

Et canones quidem ſic diuidunt ſupplicium inſolentium clericorum. Ius autem ciuile definit, quemuis iniuriam facientem notari infamia præter pecuniariam. Exiſtimo autem quòd infamiam ſequitur etiam depoſitio.

CANON LXVII.

Si quis clericus claudum, vel ſurdum, vel eum cui vitioſus eſt inceſſus, irriſerit, ſeparetur. Similiter & laicus.

SCHOL. BALS. Clericos & laicos ſegregat canon, qui eorum qui quomodocunque ſunt corpore mutilati, non miſerentur, ſed eos irrident. Plerique autem ex eiuſmodi rebus accipiunt ridendi occaſionem, dei iudicus reſiſtentes.

CANON LVIII.

Epiſcopus vel Presbyter, qui cleri vel populi curam non gerit, & eos pietatem non docet, ſegregetur: & ſi in ſocordia perſeueret, deponatur.

SCHOL. BALS. Epiſcopalis dignitas in docendo conſiſtit: & omnis Epiſcopus debet docere populũ pia dogmata, & ſtatum orthodoxorum. Speculator enim ideo conſtituitur, vt quæ ſui ſunt populi, attendat: & ideo Epiſcopus eſt appellatus. Porrò autem etiam Presbyteri tales eſſe debent, quia etiam prope Epiſcopos ſedent in ſuperioribus cathedris. Epiſcopus ergo & ſacerdos, qui non ſic facit, ſed negligenter eſt affectus, ſegregatur: ſin autem in ſocordia perſeuerat, etiam deponitur.

CANON LIX.

Si quis Epiſcopus, vel Presbyter, cùm ſit aliquis ex clericis egenus, ea quæ ſunt neceſſaria, ei non ſuppeditat, ſegregetur: ſin autem perſeueret, deponatur, vt qui fratrẽ ſuum interfecerit.

SCHOL. BALS. Didicimus quòd Epiſcopus debet poſt neceſſariam ſuam impenſam, Eccleſiæque & clericorum conſuetam diſpenſationem, quæ ſuperſunt ex Eccleſiæ reditibus, dare pauperibus: appel-

appellantur enim bona pauperum. Nunc autem decernit canon, vt epiſcopi & preſbyteri curam gerant vt ſuppeditent pauperibus clericis ea quæ ſunt neceſſaria, & eos quidem qui non ita faciunt, ſegregat: qui verò perſeuerant, deponit, vt qui cauſæ ſunt mortis fratrum. Ne dicas autem, Quare punit canõ Preſbyteros, qui res ſuas pauperibus clericis non diſtribuunt? finge enim preſbyterum poſſidere bona eccleſiaſtica, vt qui ſit fortè promotus Chorepiſcopus, vel Protopapa, & qui ex eo diues euaſerit, & neceſſe habet pauperes ſuſtentare, & multo magis pauperes clericos. Niſi enim hoc dixeris, non video quomodo ſegregabitur, vel deponetur preſbyter, qui non dat pauperi ſuo conclerico quæ ſunt neceſſaria. Fratrem autem interfeciſſe, ne dixeris ad factum vſque proceſſiſſe. Etſi enim non eſt mortuus, quod ad epiſcopi tamen vel preſbyteri propoſitum attinet, id factum eſt.

Canon XL.

Si quis falſo inſcriptos impiorum libros tanquam ſanctos, in eccleſia publicat ad populi & cleri perniciem, deponatur.

Schol. Bals. Præſenti Apoſtolico canoni conſequenter alij quoque definiunt canones, non eſſe legendos impiorum libros, ſed igni tradendos. Quære xij. tit. præſentis operis, cap. iij. & quæ in ipſo ſunt. Quia autem nonnulli pia ſcripta adulterauerunt, vel etiam orthodoxorum nomina eorum qui malè ſentiunt, ſcriptis appoſuerunt, vt hæreticus ille fecit Pamphilus, qui aurea theologica dicta Chryſomalli, nugas hæreticas appellauit, & ita ſimpliciores decepit, decernit canon ſacerdotem eſſe deponendum, qui hoc audet in populi perniciem. Quære vltimum canonem Apoſtolicum, heroicos verſus ſancti Gregorij theologi, & ſyn. in Trullo canonem lxiij. & ſcies quinam libri legi debent ab orthodoxis.

Canon LXI.

Si aduerſus fidelem aliqua accuſatio in-

A πτωχικὰ γὰρ καλοῦνται. ἀρτίως δὲ διορίζεται ὁ κανὼν φροντίζειν τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ ἐπιχορηγεῖν τοῖς ἐνδεέσι κληρικοῖς, τὰ χρειώδη, καὶ τοὺς μὴ ποιοῦντας οὕτως, ἀφορίζει, ἐμμένοντας δὲ καθαιρεῖ, ὡς αἰτίους γινομένους τοῦ θανάτου τῶν ἀδελφῶν. μὴ εἴπῃς δὲ, τίνος χάριν τοὺς πρεσβυτέρους ὁ κανὼν κολάζει, τὰ οἰκεῖα πράγματα μὴ διανέμοντας πρὸς ἐνδεεῖς κληρικούς; θεμάτισον γὰρ ἐγκρατῆ τὸν πρεσβύτερον εἶναι πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν, τυχὸν χωρεπίσκοπον προβληθέντα, ἢ πρωτοπάπαν, κἀντεῦθεν εὐπορήσαντα, καὶ ἀνάγκην ἔ-
B χοντα τοὺς πενομένους χειραγωγεῖν κληρικοὺς, πολλῷ δὲ μᾶλλον τοὺς πένητας κληρικούς. εἰ δὲ μὴ τοῦτο εἴπῃς, οὐ συνορῶ τίνι τρόπῳ ἀφορισθήσεται ἢ καθαιρεθήσεται πρεσβύτερος μὴ διδοὺς οἴκοθεν τὰ χρειώδη τῷ πενομένῳ συγκληρικῷ αὐτοῦ. τὸ δὲ φονεῦσαι τὸν ἀδελφὸν, μὴ εἴπῃς καὶ εἰς ἔργον ἐλθεῖν. κἂν γὰρ μὴ ἀπέθανε, γέγονε τοῦτο, ὅσον ἐπὶ τῇ τοῦ ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου προθέσει.

Κανὼν ξ΄.

Εἴ τις τὰ ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία,
C ὡς ἅγια, ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας δημοσιεύει, ἐπὶ λύμῃ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἀκολούθως τῷ παρόντι ἀποστολικῷ κανόνι καὶ ἕτεροι κανόνες διορίζονται μὴ ἀναγινώσκεσθαι τὰ τῶν ἀσεβῶν βιβλία, ἀλλὰ πυρὶ παραδίδοσθαι· καὶ ζήτει τίτλον ιβ΄. τοῦ παρόντος συντάγματος, κεφαλαίου ϛ΄. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ἐπεὶ δέ τινες ἐνόθευσαν εὐσεβῆ συγγράμματα, ἢ καὶ ὀρθοδόξων ὀνόματα ἐν ὕφει ἑτεροδόξῳ τεθείκασιν, ὡς ὁ αἱρετικὸς ἐκεῖνος Πάμ-
D φιλος ἐποίησε θεολογικὰ ἔπη χρυσᾶ, τὰς αἱρετικὰς φλυαρείας τοῦ Χρυσομάλλου κατονομάσας, καὶ οὕτω τοὺς ἁπλουστέρους πλανήσας, διορίζεται ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι τὸν τοιαῦτα τελοῦντα ἱερωμένον ἐπὶ λύμῃ τοῦ λαοῦ. ζήτει καὶ τὸν τελευταῖον ἀποστολικὸν κανόνα, τοὺς ἡρωϊκοὺς στίχους τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θεολόγου καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα ξγ΄. καὶ μάθῃς ποῖα βιβλία ὀφείλουσιν ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἀναγινώσκεσθαι.

Κανὼν ξα΄.

Εἴ τις κατηγορία γένηται κατὰ πιστοῦ, πορ-

νείας, ἢ μοιχείας, ἢ ἄλλης τινὸς ἀπηγορευμένης πράξεως, καὶ ἐλεγχθείη, εἰς κλῆρον μὴ προαγέσθω.

tendatur, vel fornicationis, vel adulterij, vel alicuius alius prohibitæ actionis, & conuictus fuerit, ad clerum ne proueħatur.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ἐπὶ πορνείᾳ, ἢ μοιχείᾳ, ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀπηγορευμένῃ πράξει κατηγορηθεὶς καὶ ἐλεγχθεὶς, ἤτοι καταδικασθεὶς, κληρικὸς οὐ γίνεται. καὶ σημείωσαι τοῦτο διὰ τοὺς λέγοντας ἀπὸ μόνου τοῦ κατηγορηθῆναι, τὴν τῶν κατηγορηθέντων ἐμποδίζεσθαι χειροτονίαν. ἰδοὺ γὰρ, φησὶν ὁ κανὼν, ὅτι οἱ ἐλεγχθέντες οὐ κληρωθήσονται· οὐ μὴν οἱ μόνον κατηγορηθέντες.

Schol. Bals. Qui fornicationis, vel adulterij, vel alicuius alius prohibitæ actionis accuſatus & conuictus ſeu condemnatus eſt, non efficitur clericus. Et nota hoc propter eos qui dicunt, ex eo ſolo quòd quis accuſatus fuerit, impediri ordinationem. Ecce enim dicit canon, quòd qui conuicti ſunt, non ordinabuntur, non etiam qui ſolùm accuſati fuerint.

Κανὼν ξβ΄.

Εἴ τις κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπινον Ἰουδαίου, ἢ Ἕλληνος ἢ αἱρετικοῦ, ἀρνήσηται· εἰ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀποβαλλέσθω· εἰ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ κληρικοῦ, καθαιρείσθω· μετανοήσας δὲ, ὡς λαϊκὸς δεχθήτω.

Canon LXII.

Si quis clericus propter metum humanum, vel Iudæi, vel Græci, vel hæretici, negauerit: ſi quidem nomen Chriſti, eiiciatur: ſi autem nomen clerici, deponatur. Pœnitentiam autem agens, vt laicus recipiatur.

Ἑρμηνεία

Εἰ καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος συγγνώμης ἀξιοῖ τὸν διὰ φόβον ἢ βίαν καταθέμενον ποιῆσαι τόδε τι, ἀλλ᾽ ὁ τῆς ἐκκλησίας νόμος, ὁμολογητὰς τῆς πίστεως θέλει πάντας εἶναι τοὺς ὀρθοδόξους. ὁ γοῦν διὰ φόβον κολάσεως ἀρνησάμενος κληρικὸς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον καθαιρεθήσεται, ἀλλὰ καὶ ὡς σεσηπὸς μέλος ἐκ τοῦ καλοῦ τῆς ἐκκλησίας σώματος ἐκκοπήσεται. εἰ δὲ ἀρνήσεται κληρικὸς εἶναι, καθαιρεθήσεται· πλὴν καὶ ἐπ᾽ ἀμφοτέροις ὁ μετανοήσας καθαρῶς δεχθήσεται ὡς λαϊκός. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τούτου ὅτι οἱ σφραγίδα ἐπικουρείδος λαβόντες, κἀντεῦθεν καὶ εἰς τὸ τάγμα τῶν ἀναγνωστῶν καταστάντες, ἐὰν ῥίψωσι τὰ ἱερὰ ἄμφια, καὶ κατὰ λαϊκοὺς ἀναστραφῶσιν, οὐ δύνανται ὡς ἀναγνῶσται ἐνεργεῖν τὸ οἱονοῦν· ἐὰν πάλιν μετασχηματισθῶσι κατὰ κληρικοὺς, ἢ καὶ μοναχοὶ γένωνται, ἀλλὰ λαϊκὴν ἀνύσουσι διαγωγήν. εἰ γὰρ ὁ κατὰ φόβον ἀρνησάμενος τὴν κλήρωσιν αὐτοῦ, καθαιρεῖται, καὶ ὡς λαϊκὸς μόνον δέχεται μετὰ ἐπίγνωσιν, πολλῷ μᾶλλον ὁ ἑκόντι τὴν τοιαύτην ἄρνησιν πεποιηκὼς, καὶ παίξας τὸ ἅγιον σχῆμα, οὐκ ἀξιωθήσεται τῆς προτέρας κληρώσεως.

Schol. Bals. Ius quoque ciuile ei dat veniam, qui vi vel metu aliquid facere adactus eſt. Sed ius eccleſiaſticum vult omnes orthodoxos eſſe fidei confeſſores. Si ergo propter metum pœnæ negauerit aliquis nomen Chriſti, non ſolùm deponetur, ſed etiam tanquam membrum putridum, ex pulchro eccleſiæ corpore abſcindetur: ſin autem ſe eſſe clericum negauerit, deponetur: ſed & qui in vtriſque egit purè pœnitentiam, vt laicus admittetur. Nota ex hoc, quòd qui tonſuræ ſignaculum ſeu characterem acceperunt, & deinde in lectorum ordine conſtituti ſunt, ſi ſacras veſtes proiecerint, & inſtar laicorum conuerſati fuerint, non poſſunt quidquam tanquam lectores agere: ſi rurſus ad clerici habitum redierint, vel etiam monachi facti fuerint: ſed vt laici vitam agent. Si enim qui propter metum clericatum ſuum negauit, deponitur, & tanquam laicus ſolùm poſt pœnitentiam admittitur: multo magis qui talem ſua ſponte abnegationem admiſit, & ſanctum amictum illuſit, dignus priori ordine non cenſebitur.

Canon LXIII.

Si quis epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex ſacerdotali catalogo, comederit carnes in ſanguine animæ ipſorum, vel quid à feris captum, vel morticinum, deponatur: hoc enim lex prohibuit: ſi autem ſit laicus, deponatur.

Schol. Bals. Illud, Ne comedatis carnes in ſanguine animæ ſuæ, in libro Geneſis conſtitutum eſt. Hæc autem ſunt ſuffocata & morticina. Sed nec à fera captum, vel morticinum licet comedere. Qui autem præter hæc facit, ſi eſt quidem clericus, deponatur: ſi verò ſit laicus, ſegregetur. Quæ autem à venatoriis auibus vel canibus capiuntur, & ſuffocantur, quomodo ab aliquibus comeduntur, neſcio. Nota ergo canonem, propter Latinos, qui ſuffocata indiſcriminatim comedunt.

Canon LXIIII.

Si quis clericus vel laicus in Iudæorum vel hæreticorum ſynagogam ingreſſus ſit ad orandum, deponatur & ſegregetur.

Schol. Bals. In xlv. canone Apoſtolico à nobis interpretatum eſt, quomodo intelligitur illud: Vnà cum hæreticis orare. Hic autem canon conſtituit, vt qui in Iudæorum vel hæreticorum ſynagoga orauerit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi verò laicus, ſegregetur. Ita enim pœnam diuidit, quòd nec poſſit deponi laicus. Si autem deponi & ſegregari dixeris clericum qui hæc facit, minimè aberraueris. Lege & xj. can. ſyn. in Trullo, qui decernit vt omnes Chriſtiani nomen ſortiti, & ſacrati & laici, à Iudæis longè ſint remoti: & nec vſque ad medicinam, vel vllam aliam cauſam, cum eis communicent: vel hi quidem deponantur, illi verò ſegregentur.

Canon LXV.

Si quis clericus in pugna pulſatum aliquem vno ictu occiderit, deponatur propter ſuam procliuitatem & temeritatem.

Κανὼν ξγ΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, φάγῃ κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ θηριάλωτον, ἢ θνησιμαῖον, καθαιρείσθω. τοῦτο γὰρ ὁ νόμος ἀπεῖπεν. Εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Τὸ, οὐ φάγῃ κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ, ἐν τῇ βίβλῳ τῆς γενέσεως νενομοθέτηται. ταῦτα δέ εἰσι τὰ πνικτά. ἀλλ' οὐδὲ θηριάλωτον ἢ θνησιμαῖον ἐσθίειν ἔξεστιν. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, εἰ μὲν ἐστι κληρικὸς, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. τὰ δὲ ὑπὸ ὀρνέων θηρευτῶν, ἢ κυνῶν, ἢ παρδάλεων θηρευόμενα καὶ πνιγόμενα, πῶς παρά τινων ἐσθίονται, ἀγνοῶ. σημείωσαι οὖν τὸν κανόνα, διὰ τοὺς Λατίνους ἀδιαφόρως τὰ πνικτὰ ἐσθίοντας.

Κανὼν ξδ΄.

Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθῇ τὴν κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων, ἢ τὸ σάββατον, πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου, καθαιρείσθω· Εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἐν μὲν τῷ με΄. ἀποστολικῷ κανόνι ἡρμηνεύθη παρ' ἡμῶν ὅπως νοεῖται τὸ συνεύξασθαι μετὰ αἱρετικῶν· ἐνταῦθα δὲ διορίζεται ὁ κανὼν, τὸν ἐπὶ συναγωγῇ Ἰουδαίων ἢ αἱρετικῶν προσευξάμενον κληρικὸν μὲν ὄντα, καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. οὕτω γὰρ διαιρετέον τὰ τῆς κολάσεως, ὅτι μηδὲ πέφυκε καθαιρεῖσθαι τὸν λαϊκόν. Εἰ δὲ καὶ καθαιρεῖσθαι καὶ ἀφορίζεσθαι εἴπῃς τὸν κληρικὸν τοιαῦτα ποιοῦντα, οὐκ ἁμάρτῃς τοῦ δέοντος. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ια΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, διοριζόμενον, πόρρω ἀπέχειν τῶν Ἰουδαίων πάντας τοὺς χριστωνύμους, ἱερωμένους δηλαδὴ καὶ λαϊκοὺς, καὶ μηδὲ μέχρι ἰατρείας ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας τούτοις συγκοινωνεῖν· ἢ μὴν, τοὺς μὲν καθαιρεῖσθαι, τοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι.

Κανὼν ξε΄.

Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς εἰσέλθοι εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων ἢ αἱρετικῶν, προσεύξασθαι, καθαιρείσθω καὶ ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Οἱ τῆς ἱερᾶς ἀγιστείας διακονηταὶ, τοῦ θυμοῦ κρατεῖν ἐκελεύθησαν, καθὼς δηλοῦται καὶ ἀπὸ τοῦ κζ΄. Ἀποστολικοῦ κανόνος. ἐνταῦθα δὲ διορίζεται ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι τὸν ὑπὸ θυμοῦ νικηθέντα κληρικὸν, καὶ διὰ πληγῆς φονεύσαντά τινα ἐν καιρῷ φιλονεικίας. ὡς τινὸς δὲ εἰπόντος μὴ ὀφείλειν τοῦτον καθαιρεῖσθαι ἐὰν ἀπὸ κρούματος ἑνὸς ἐτελεύτησεν ὁ δεξάμενος τὴν πληγὴν, διὰ τὸ μὴ ἑκούσιον εἶναι τάχα τὸν φόνον, ἐπάγει ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι καὶ τὸν διὰ μιᾶς πληγῆς φονεύσαντα. διαφόροι δὲ κανόνες τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τὸν ὁπωσδήποτε φονεύσαντα κληρικὸν καθαιροῦσιν. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίου ξ΄. τίτλου λθ΄. κεφαλ. ά. θέμα γ΄. καὶ κεφαλ. έ. θέμα β΄. καὶ κεφαλ. κϛ΄. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ἐκεῖ γὰρ κατεστρώθησαν οἱ ῥηθέντες νόμοι. ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνας ή. ιά. μγ΄. νδ΄. νέ. νϛ΄. νζ΄. καὶ πρόσεχε τούτοις μᾶλλον. τὰ γὰρ ψυχικὰ τραύματα πλέον δέονται θεραπείας ἐκκλησιαστικῆς, ἢ πολιτικῆς.

Κανὼν ξϛ΄.

Εἴ τις κληρικὸς ἐν μάχῃ τινὰ κρούσας, καὶ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς κρούματος ἀποκτείνας, καθαιρείσθω, διὰ τὴν προπέτειαν αὐτοῦ· ἐὰν δὲ λαϊκὸς ᾖ, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Τὸ σάββατον οὐ νηστεύομεν, ἵνα μὴ δόξωμεν ἰουδαΐζοντες· τὴν κυριακὴν πανηγυρίζομεν, διὰ τὴν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παγκόσμιον χαρὰν καὶ ἀνάστασιν. κατὰ δὲ μόνον τὸ μέγα σάββατον, καθ᾽ ὃ τὸ κυριακὸν σῶμα ἐν τῷ τάφῳ ἄπνουν ἔκειτο, νηστεύειν προσετάχθημεν. περὶ γὰρ τούτου φησὶ Κύριος· ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ᾽ αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν. ὁ γοῦν παρὰ ταῦτα ποιῶν, εἰ μὲν ἐστὶ κληρικὸς, καθαιρείσθω, εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. ὑπεξελέ μοι τοὺς θείους πατέρας τοὺς διὰ ἄσκησιν ἔστιν ὅτε νηστεύοντας, καὶ κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας· οὗτοι γὰρ οὐ κατακριθήσονται.

Κανὼν ξζ΄.

Εἴ τις παρθένον ἀμνήστευτον βιασάμενος ἔχοι, ἀφοριζέσθω· μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ ἑτέραν λαμβάνειν, ἀλλ᾽ ἐκείνην κατέχειν, ἣν ἡρτήσατο, κἂν πενιχρὰ τυγχάνῃ.

SCHOL. BALS. Sacrorum Myſteriorum miniſtri iuſſi ſunt iram comprimere, ſicut ex xxvij. canone Apoſtolico declaratur. Hic autem decernit canon, vt deponatur clericus qui ab ira victus fuerit, & tempore concertationis aliquem percuſſum occiderit. Perinde autem ac ſi dixiſſet quiſpiam, non debere eum deponi, ſi ab vna pulſatione vulnere accepto mortuus ſit, quòd non fuerit cædes voluntaria, infert canon eum etiam deponi oportere qui vno ictu interfecerit. Et diuerſi etiam ſancti Baſilij canones clericum qui quomodocunque interfecerit, deponi iubent. Lege etiam lib. lx. tit. xxxix. cap. j. decretum iij. & cap. v. decretum ij. & cap. x. & cap. xxvj. ix. tit. præſentis operis. Illic enim ſitæ ſunt dictæ leges. Similiter lege & ſancti Baſilij can. viij. xj. xliij. liiij. lv. lvj. lvij. & ea magis conſidera quæ ad animam pertinent. Animæ enim vulnera magis eccleſiaſtico quàm ciuili auxilio indigent.

CANON LXVI.

Si quis clericus inuentus fuerit die dominico ieiunare, vel ſabbato, preterquam vno ſolo, deponatur: ſin autem laicus, ſegregetur.

SCHOL. BALS. Sabbato non ieiunamus, ne Iudæos imitari videamur: & diem dominicũ celebramus propter Domini & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, quæ eſt in vniuerſo mundo, lætitiam, & reſurrectionem: quoniã, illud quidẽ, mũdi opificij eſt monimẽtum: hæc verò, reſurrectionis, vel potiùs reformationis. Vno autẽ magno ſabbato, quo domini corpus exanime in ſepulchro iacebat, ieiunare iuſſi ſumus. De eo enim dicit dominus: Quãdo ablatus ab eis fuerit ſpõſus, tunc ieiunabũt. Qui ergo præter hęc facit, ſi eſt quidẽ clericus, deponatur: ſin autẽ laic⁹, ſegregetur. Excipe autẽ mihi diuinos patres, qui propter exercitationẽ nonnunquam ieiunãt etiam his diebus: hi enim nõ cõdemnabũtur. Quære etiã lj. & liij. can. ſanctorum Apoſtolorum.

CANON LXVII.

Si quis virginẽ non deſponſã vi allata habet, ſegregetur: ei autẽ aliã accipere nõ liceat: ſed illã retinere quã elegit, etiã ſi pauper ſit.

SCHOL. BALS. Hic canon ſegregari dicit eum, qui non deſpõſam alicui alteri virginem violauerit, & cogitur cum ea habitare, quãuis pauper ſit, & genere illius indigna, neq; ab illa ſeiungi, atque alteram ſumere. Atque hæc quidem hoc canone ſancita ſunt: nam qui deſponſæ vim attulit, vt adulter punitur: lege & xciij. can. vj. ſyn. De eo autem, quòd qui vim attulit, eam quam violauit, habeat, etiam ſi ſit pauper, & aliam non accipiat: idque cùm lex dicat in libro lx. tit. xxxvij. iuſſ. lxxxj. Qui puellæ vim affert, & eam corrumpit, ei nares abſcindantur, & det ei etiam tertiam partem ſuarum facultatum: Videtur ergo hic quoque canon intelligi conuenienter iij. capiti, xxx. tit. lx. libri, decernenti, eum qui cum continente muliere rem habet, eam in matrimonij ſocietatem accipere: & propter vim quidem, ſegregari eum qui peccauit, propter virginis autem ſalutem cogi ipſum ei legitimè copulari. Lege & præſentis operis tit. ix. iuſſ. xxx. & quæ in eo ſunt, & librum Baſilic. lx. tit. lviij. iuſſ. iij. dicentem: Ne nubat rapta ei qui eam rapuit: ſed ſi tali matrimonij copulæ conſenſerint eius parentes, exterminantur. Et ne contraria exiſtimaueris. Aliter enim punitur qui puellam rapuit, aliter qui vi virgini vitium attulit. Et raptus quidem propter eius qui rapuit impudentiam, non condonatur. Per vim autem ſtupratio, ſi ab ea cui vis allata eſt, ſuſcipiatur, remittitur. Sed qui illius voluntate cum virgine congreſſus eſt, alio modo punitur. Ait enim lex in libro lx. tit. xxxvij. cap. lxxx. Qui cum virgine puella coiit, illius quidem voluntate, parentibus autem ignorantibus, re cognita, ſi eam quidem in vxorem habere voluerit, & parentes conſentiant, fiat contractus. Si autem vna pars parentum, id eſt vtriuſque perſonæ, non velit, ſi diues quidem eſt qui vitium attulit, violatæ puellæ det vnam auri libram. Sin autem ſit egentior, ſuarum facultatum dimidium: ſed ſi in extrema ſit paupertate, verberatus & tonſus exterminetur.

A

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν φησὶν ἀφορίζεσθαι τὸν βιασάμενον παρθένον μὴ μνηστευθεῖσαν ἑτέρῳ τινὶ, καὶ ἀναγκάζεται ταύτῃ συνοικεῖν, κἂν πενιχρὰ ἐστὶ, κἂν ἀναξία τοῦ γένους αὐτοῦ· καὶ μὴ ταύτης ἀποδιίστασθαι, καὶ λαμβάνειν ἑτέραν. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα ἐθέσπισεν. ὁ γὰρ μεμνηστευμένην βιασάμενος, ὡς μοιχὸς τιμωρεῖται. καὶ ζήτει τὸν ϟγʹ. κανόνα τῆς ϛʹ. συνόδου. περὶ δὲ τοῦ ἔχειν τὸν τὴν βίαν ποιήσαντα, τὴν βιασθεῖσαν, κἂν πενιχρὰ ἐστὶ, καὶ μὴ συνάπτεσθαι ἑτέρᾳ, ζητητέον. ἵνα τί γὰρ ἐξεχωρήθη ὁ τὴν βίαν πλημμελήσας καὶ ἐφεξῆς ἔχειν B τὴν βιασθεῖσαν, καὶ μὴ λαμβάνειν ἑτέραν, καὶ ταῦτα τοῦ νόμου λέγοντος ἐν βιβλίῳ ξʹ. τίτλ. λζʹ. κεφ. παʹ. ὁ βιασάμενος κόρην καὶ φθείρας αὐτὴν, ῥινοκοπείσθω, διδοὺς αὐτῇ καὶ τὸ τρίτον τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. ἔοικε γοῦν ὡς ἀκολούθως τῷ τρίτῳ κεφ. τοῦ λζʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου, τῷ διορίζομένῳ ἀναγκάζεσθαι τὸν μετὰ σώφρονος γυναικὸς παλλακευόμενον, καὶ εἰς γάμου κοινωνίαν λαμβάνειν αὐτὴν, καὶ τὸν παρόντα κανόνα νοεῖσθαι. καὶ διὰ τὴν βίαν μὲν ἀφορίζεσθαι τὸν ταύτην πλημμελήσαντα. διὰ δὲ C τὴν σωτηρίαν τῆς παρθένου ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν νομίμως ταύτῃ συνάπτεσθαι, ἀνάγνωθι καὶ τὸν παρόντος συντάγματος τίτλον θʹ. κεφ. λʹ. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. καὶ βιβλίου τῶν βασιλικῶν ξʹ. τίτλον νηʹ. κεφ. γʹ. λέγον, μὴ γαμείσθω ἡ ἁρπαγεῖσα τῷ ἁρπάζοντι αὐτήν. ἀλλὰ καὶ εἰ συναιρέσουσι τῷ τοιούτῳ συνοικεσίῳ, οἱ γονεῖς αὐτῆς περιορίζονται. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι. ἄλλως γὰρ κολάζεται ὁ ἁρπάσας κόρην, καὶ ἄλλως ὁ κατὰ βίαν φθείρας παρθένον. καὶ ἡ μὲν ἁρπαγὴ διὰ τὴν ἀναίδειαν τοῦ ἁρπάσαντος οὐ συγγινώσκεται. ἡ δὲ κατὰ βίαν γινομένη φθορὰ, ἐὰν ὑπὸ τῆς βιασθείσης καταδέχηται, συγγινώσκεται. ὁ μέντοι παρθένῳ συναD φθεὶς κατὰ γνώμην ἐκείνης, ἑτέρως τιμωρεῖται. φησὶ γὰρ ὁ νόμος ἐν βιβλίῳ ζʹ. τίτλῳ λζʹ. κεφ. πʹ. ὁ παρθένῳ κόρῃ μιγνύμενος, ἐκείνης μὲν προαιρέσει, ἀγνοούντων δὲ τῶν γονέων, τῆς πράξεως διαγινωσκομένης, εἰ μὲν θέλει λαβεῖν αὐτὴν εἰς γυναῖκα, καὶ συναινοῦσι καὶ οἱ γονεῖς, γινέσθω τὸ συνάλλαγμα. εἰ δὲ ἓν μέρος τῶν γονέων, τουτέστιν ἑκατέρου προσώπου, οὐ θελήσει, εἰ μὲν εὔπορός ἐστιν ὁ φθορεὺς, τῇ φθαρείσῃ κόρῃ διδότω χρυσίου λίτραν μίαν· εἰ δὲ ἐνδεέστερος εἴη, τὸ ἥμισυ τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως· εἰ δὲ παντελῶς εἴη ἄπορος, τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος, ἐξοριζέσθω.

Κανὼν ξή.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος δευτέραν χειροτονίαν δέξηται παρά τινος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας· εἰ μή γε ἄρα συσταίη, ὅτι παρὰ αἱρετικῶν ἔχει τὴν χειροτονίαν. τοὺς γὰρ παρὰ τῶν τοιούτων βαπτισθέντας ἢ χειροτονηθέντας, οὔτε πιστοὺς οὔτε κληρικοὺς εἶναι δυνατόν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ καθ' οἱονδήτινα τρόπον δὶς χειροτονηθεὶς ἐπὶ τῷ αὐτῷ καὶ ἑνὶ ἱερατικῷ ἀξιώματι, καθαιρεῖται, καὶ οὐ μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν εἰδήσει τοῦτον χειροτονήσας. ἐοίκασι γὰρ ἢ τῆς προτέρας χειροτονίας καταγινώσκειν, ἢ μετὰ ἀπόστασιν τῆς προτέρας γίνεσθαι τὴν δευτέραν, ὅπερ τετελεσθῆναι ἀδύνατον. ὁ γὰρ ἅπαξ παραιτησάμενος τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ χειροτονίας χάριν, οὐκέτι δύναται ἱερατικόν τι ἐνεργῆσαι. ἐπεὶ δὲ ἡ χειροτονία καὶ τὸ βάπτισμα τῶν αἱρετικῶν, οὔτε κληρικοὺς οὔτε πιστοὺς ποιεῖ, ὠρίσθη, ἀκινδύνως χειροτονεῖσθαι καὶ βαπτίζεσθαι τοὺς παρὰ αἱρετικῶν χειροτονηθέντας ἢ βαπτισθέντας, ὡς τῶν γινομένων ἀντὶ μηδὲ γινομένων λογιζομένων.

Κανὼν ξθ'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης, τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν οὐ νηστεύοι, ἢ τετράδα, ἢ παρασκευὴν, καθαιρείσθω· ἐκτὸς, εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο· ἐὰν δὲ λαϊκὸς ᾖ, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἡ τεσσαρακονθήμερος νηστεία τοῦ πάσχα, πρῶτα μὲν παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου, νηστεύσαντος ἐπὶ τοσαυταρίθμοις ἡμέραις. εἶτα καὶ διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων. φησὶ γὰρ, Εἴ τις πιστὸς οὐ νηστεύει κατὰ τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν τοῦ πάσχα, καὶ κατὰ πᾶσαν τετράδα καὶ παρασκευὴν (καὶ ἐν ταύταις γὰρ παρομοίως τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοστῇ ξηροφαγεῖν ὡρίσθημεν) εἰ μὲν ἐστὶ κληρικὸς, καθαιρείσθω, εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. ὑπέξελέ μοι τοὺς νοσοῦντας. οὗτοι γὰρ καταλύοντες διὰ ἰχθύων, συγγνωσθήσονται. διὰ κρέατος γὰρ οὐ καταλύσει τις καθ' οἱανδήτινα τετράδα καὶ παρασκευὴν, ἄνευ τῶν πασχαλίων, καὶ τῶν ἄλλως ἐκκεχωρημένων, κἂν τὰ λοίσθια πνέῃ. ὡσαύτως ὑπέξελέ μοι καὶ ἀπὸ τῆς τεσσαρακονθημέρου τὰ σάββατα καὶ τὰς κυριακάς.

CANON LXVIII.

Si quis epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus ſecundam ordinationem ab alio ſuſceperit, deponatur & ipſe, & qui ordinauit, niſi vtique conſtiterit quòd ab hæreticis ordinationem habeat. Qui enim ab eis baptizati, vel ordinati ſunt, vt fideles vel clerici ſint, fieri non poteſt.

SCHOL. BALS. Is qui bis quouis modo ordinatus vnum & eundem gradum ſacerdotalem ſuſcepit, deponitur, nec ipſe tantùm, ſed & qui ſciens ipſum ordinauit. Vidētur enim aut priorem ordinationem damnare, aut poſt defectionē à priore, fieri poſteriorem, quod perfici nequit. Qui enim ſemel datæ ſibi ordinationis gratiæ renuntiauit, non ampliùs poteſt aliquod ſacerdotale munus obire. Quoniam autem ordinatio & baptiſmus hæreticorum neque clericos, neque fideles facit, decretum eſt ſine periculo ordinari & baptizari eos, qui ab hæreticis ordinati ſunt, aut baptizati, quòd quæ facta ſint, perinde habeantur, ac ſi facta non eſſent.

CANON LXIX.

Si quis epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel lector, vel cantor, ſanctam Paſchæ quadrageſimam non ieiunat, vel quartum diem, vel paraſceuen, præterquam ſi propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur: ſi ſit autem laicus, ſegregetur.

SCHOL. BALS. Quadrageſimale Paſchæ ieiunium, primùm quidem à Domino traditum eſt, qui tot diebus ieiunauit. Deinde per præſentem canonem à ſanctis Apoſtolis. Dicit enim, Si quis fidelis non ieiunat in ſancta quadrageſima Paſchæ, & in omni quarto die, & paraſceue (nam & in iis ſimiliter ac in quadrageſima aridis veſci iuſſi ſumus) ſi eſt quidem clericus, deponatur: ſi verò laicus, ſegregetur. Excipe mihi eos qui ægrotant. Hi enim ſi per piſces ieiunium non ſeruant, eis venia datur. Per carnem autem non ſoluet quis quemcunque quartum diem, & paraſceuen, exceptis paſchalibus, & aliis conceſſis, etiam ſi extremum ſpiritum agat. Similiter excipe mihi & ex quadrageſima, ſabbata, & dies dominicos.

Nam & in his etiam ieiunium ſoluimus, vt vult Apoſtolicus canon lxvj. Nota & ex hoc præſenti canone propriè vnum eſſe ieiunium quadrageſimale, quod eſt in feſto Paſchæ. Si enim eſſent & alia, eorum canon quoque meminiſſet. Sed & ſi in aliis ieiunij diebus, ſcilicet ſanctorum Apoſtolorum, dormitionis ſanctiſſimæ deiparæ, & natalis Ieſu Chriſti, ieiunauerimus, pudore non afficiemur.

CANON LXX.

Si quis epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex clericorum catalogo, ieiunat cum Iudæis, vel cum ipſis feſtos dies agit, vel ab ipſis feſti xenia accipit, vt verbi gratia azyma, aut quid tale, deponatur. Si verò ſit laicus, ſegregetur.

SCHOL. BALS. Cùm præcepiſſent per alios canones Apoſtoli, quid fieri debeat in eos qui cum hæreticis precantur, aut cum excommunicatis, iam decernunt, aut qui cum Iudæis ieiunant, aut azyma feſtiuitatum ipſorum recipiunt, aut aliud eiuſmodi aliquod munus, ſi quidem clerici ſint, deponi, ſin laici, excommunicari: Ne dixeris autem eos Iudaizare, tanquam idem cum Iudæis ſentiant: omnino enim non depoſitioni vel ſegregationi ſolùm ſubiicientur, ſed etiam abſolutæ & omni ex parte perfectæ excommunicationi, vt iubet xxix. canon Laodic. ſyn. ſed dic hos quidem rectè ſentire & orthodoxos eſſe, ſed eccleſiaſticarum traditionum contemptores, & indiſcriminatim viuentes: & ideo ipſos mitiùs, vt qui offendiculum generent, puniri. Propterea namque & nos qui Iudæis aliiſque hæreticis contraria & ſentimus & agimus, ſoluimus citra dubitationem, quando illi ieiunant, forte propter minas Niniues, vel alias quæ eis videntur cauſas. Ac ex hoc quidem quòd deponuntur vel ſegregantur ij qui ex Iudæis feſtorum xenia accipiunt, azyma, & cætera, dicunt multi eos argui qui per azyma myſticum ſacrificium faciunt. Si

A καταλυόμεθα γὰρ ὁμοίως καὶ εἰς ταύτας, κατὰ τὸν ξϛʹ. ἀποστολικὸν κανόνα. σημείωσαι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι κυρίως μία ἐστὶν νηστεία ἡ τεσσαρακονθήμερος ἡ τοῦ πάσχα. Εἰ γὰρ ἦσαν καὶ ἄλλαι, ἐμνήσθη ἂν καὶ τούτων ὁ κανών. πλὴν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας νηστίμους, ἤγουν τῶν ἁγίων ἀποστόλων. καὶ τῆς κοιμήσεως τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, νηστεύοντες, οὐκ αἰσχυνθησόμεθα.

B

Κανὼν ό.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν, νηστεύοι μετὰ Ἰουδαίων, ἢ ἑορτάζοι μετ' αὐτῶν, ἢ δέχοιτο παρ' αὐτῶν τὰ τῆς ἑορτῆς ξένια (οἷον, ἄζυμα ἤ τι τοιοῦτον) καθαιρείσθω. Εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὁροθετήσαντες οἱ ἀπόστολοι διὰ ἑτέρων κανόνων τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς συνευχομένους
C μετὰ αἱρετικῶν ἢ ἀφωρισμένων, ἄρτι παρακελεύονται τοὺς μετὰ Ἰουδαίων νηστεύοντας, ἢ δεχομένους τὰ τῶν ἑορτῶν αὐτῶν ἄζυμα, ἢ ἕτερον ξένιον, κληρικοὺς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι. μὴ εἴπῃς δὲ τούτους ἰουδαΐζειν, ὡς καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ὁμόφρονας ὄντας· πάντως γὰρ οὐ καθαιρέσει μόνῃ ἢ ἀφορισμῷ καθυποβληθήσονται, ἀλλὰ καὶ παντελεῖ ἀκοινωνησίᾳ, καθὼς ὁ κθʹ. κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου παρα-
D κελεύεται. ἀλλ' εἰπὲ τούτους ὀρθοδόξους μὲν εἶναι, καταφρονητὰς δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων, καὶ ἀδιαφόρως ζῶντας· κἀντεῦθεν μετριωτέρως αὐτοὺς ὡς σκανδαλοποιοὺς κολάζεσθαι. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἡμεῖς τἀναντία τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἄλλοις αἱρετικοῖς φρονοῦντες καὶ πράττοντες, καταλυόμεθα ἀνενδοιάστως, ὅταν ἐκεῖνοι νηστεύωσι, τυχὸν διὰ τὴν κατὰ τῆς Νινευῒ ἀπειλὴν, ἢ καὶ δι' ἑτέρας αἰτίας δοκούσας αὐτοῖς. ἀπὸ μέντοι τοῦ καθαιρεῖσθαι καὶ ἀφορίζεσθαι τοὺς λαμβάνοντας ἐξ Ἰουδαίων τὰ τῆς ἑορτῆς αὐτῶν ξένια, τὰ ἄζυμα δηλαδὴ, καὶ τὰ λοιπὰ, λέγουσιν οἱ πολλοὶ ἁλίσκεσθαι τοὺς ποιουμένους διὰ ἀζύμων τὴν μυστικὴν θυσίαν.

Εἰ γὰρ τὸ ἁπλῶς, φησί, φαγεῖν ἄζυμα Ἰουδαϊκῆς A ἑορτῆς, καθαίρεσιν ἐπάγει καὶ ἀφορισμόν, τὸ μεταλαμβάνειν αὐτῶν, ὡς κυριακοῦ σώματος, καὶ παρομοίως ἐκείνοις διὰ τούτων τὸ πάσχα ποιεῖν, ποίαν οὐκ ἕξει κατάκρισιν καὶ κόλασιν; σημείωσαι οὖν τὸν τοιοῦτον κανόνα, καὶ ζήτει τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ξ΄.

enim ſimpliciter azymum comeſſe Iudaici feſti, depoſitionem & ſegregationem inducit, eorum tanquam dominici corporis eſſe participes, & ſimiliter ac illi paſcha facere, quam non habebit condemnationem ſiue animaduerſionem? Nota ergo canonem, & quære Carthaginen. ſynodi canonem lx.

Κανὼν οα΄.

Εἴ τις Χριστιανὸς ἔλαιον ἀπενέγκοι εἰς ἱερὸν ἐθνῶν, ἢ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων, ἐν ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν, ἢ λύχνους ἅπτοι, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

B Διαφόρως εἴρηται ὅτι οὐδεμία κοινωνία πιστῷ μετὰ ἀπίστου. ὅθεν καὶ ὁ παρὼν κανὼν ἀφορίζεσθαί φησι τὸν Χριστιανὸν τὸν μετὰ οἱουδήτινος ἀπίστου συνεορτάζοντα, ἢ ἔλαιον, ἢ λύχνον ἀνάπτοντα, εἰς ψευδοτελετὴν αὐτοῦ, διὰ τὸ λογίζεσθαι τοῦτον τοῖς ἀπίστοις ὁμόφρονα. καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος, ἐλαφρότερον ὁ τοιοῦτος κολάζεται, ἐξ ἑτέρων δὲ μεγάλως τιμωρεῖται.

CANON LXXI.

Si quis Chriſtianus oleum deferat in templum gentium, vel in ſynagogam Iudæorum, in eorum feſtis, vel lucernam accendit, ſegregetur.

SCHOL. BALS. Alio modo dictum eſt nullam eſſe ſocietatem fideli cum infideli, vnde & præſens canon ſegregari dicit eum qui cum infideli quouis feſta celebret, vel oleum aut lucernam ad eius falſa ſacrificia accendat, eo quòd cum infidelibus conſentire cenſeatur. Atque ex hoc quidem canone leuiùs eiuſmodi caſtigatur, ex aliis autem grauiter punitur.

Κανὼν οβ΄.

Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς, ἀπὸ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ἀφέληται κηρὸν, ἢ ἔλαιον, ἀφοριζέσθω, καὶ τὸ ἐπίπεμπτον προστιθέτω μεθ' οὗ ἔλαβεν. C

Ἑρμηνεία.

Ἀφορίζεσθαι φησὶν ὁ κανὼν πάντα πιστὸν ἀφελόμενον ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας κηρὸν ἢ ἔλαιον. τὸ ἀφελέσθαι δὲ μὴ νοήσῃς ἐπὶ κλοπῆς. ὁ γὰρ διαθέσει τοιαύτῃ κηρὸν ἢ ἔλαιον ἐκκλησιαστικὸν ἀφελόμενος, ὡς ἱερόσυλος κολασθήσεται. ἀλλ' εἶπε κολάζεσθαι ἐνταῦθα τὸ ἁπλῶς ἀφελέσθαι, καὶ κοινῶσαι τινὰ τὸ προσενεχθὲν τῷ θεῷ, κἂν κυριαρχικὸν δίκαιον ἔχῃ ἐπὶ τοῦ ναοῦ, κἂν διακονητὴς αὐτοῦ ἐστί. D

CANON LXXII.

Si quis clericus vel laicus à ſancta eccleſia ceram & oleum auferat, ſegregetur. 2.Cor.ca.14.

SCHOL. BALS. Segregari dicit canon fidelem omnem, qui ab eccleſia ceram vel oleum abſtulerit. Auferre, non de furto intelligo (qui enim è ſacro, hoc conſilio furatur, vt ſacrilegus punitur,) ſed quouis modo auferre, & quod deo dicatum eſt, commune facere, punitur, etiamſi imperij dominium in templo habeat, etſi eius ſit miniſter.

Κανὼν ογ΄.

Σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν ἁγιασθὲν, ἢ ὀθόνην, μηδεὶς ἔτι εἰς οἰκείαν χρῆσιν σφετεριζέσθω· παράνομον γάρ. Εἰ δέ τις φωραθείη, ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ.

Ἑρμηνεία.

Τὰ αὐτὰ τῷ οβ΄. κανόνι καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται, χάριν τοῦ μὴ κοινοῦσθαι τὰ τῷ θεῷ προσαγόμενα, καὶ ναοῖς ἀφιερούμενα· οἱαδήτινα σκεύη καὶ ἔπιπλα. τῷ γὰρ ὀνόματι τῆς ὀθόνης, πᾶν ὕφασμα δηλοῦται.

CANON LXXIII.

Vas aureum, vel argenteum, vel velum ſanctificatum nemo ampliùs in ſuum vſum conuertat: hoc fit enim præter ius & contra leges. Si quis autem deprehenſus fuerit, mulcte.ur.

SCHOL. BALS. Eadem quæ can. lxxij. præſens canon decernit, & quęcunq; ſuppellex deo fuerit dedicata, eam cōmunem ac prophanam fieri vetat. Veli autem ſeu ὀθόνης nomine, quicquid eſt textile, ſignificatur.

Achaz autem ille, cùm linguam auream ex aureis ſpoliis deo quidem votis ac promiſſis, ſed nondum conſecratis, ſibi vt propriam attribuiſſet, generatim ab omnibus, lapidibus obrutus eſt. lege & x. can. j. & ij. ſynodi quæ fuit in templo Apoſtolorum.

CANON LXXIIII.

Epiſcopum à viris fide dignis ob aliquid accuſatum, ipſum ab epiſcopis vocari neceſſe eſt: & ſi ſe quidem ſtiterit, & confeſſus, vel conuictus ſit, ſtatuatur pœna. Si autem vocatus non paruerit, ſecundò etiam vocetur, miſſis ad ipſum epiſcopis duobus. Si autem etiam ſic non obedierit, vocetur & tertiò, duobus ad eum rurſus miſſis epiſcopis. Si autem vel ſic aſpernans & contumax non ſtiterit, ſynodus ea quæ videntur aduerſus eum pronuntiet, ne lucrifacere videatur dum iudicium ſubterfugit.

SCHOL. BALS. Quinam poſſint epiſcopos & clericos accuſare, & quinã aduerſus eos teſtimonium ferãt, lege pręſentis operis tit. ix. cap. j. & quæ in eo ſunt: & cap. ij. & quæ ſunt in ipſo. Præſens autẽ canon ſtatuit, accuſatum epiſcopum, vt ei crimen intẽdatur, legitimè ab epiſcopis accerſi: eum enim abſentem condemnari, iniquum viſum eſt, & præſentem quidem, & vel ex non refellendis probationibus, vel ex propria confeſſione, in iudicio conuictum, canonicè multari. Si autem nõ acceſſerit, à duobus rurſus epiſcopis vocari. Atqui & tertiò quoque, vt ſi ne ſic quidem ſtiterit, ſynodus aduerſus eum pronuntiet, etiamſi pars vna tantùm adſit, ea quæ ſibi videbuntur: Ne contemptor, inquit, ſeu contumax, ex impudenti dilatione lucretur. Hæc cùm decernat canon, ſæpe quæſitum eſt an per præſentem canonẽ Synodo permiſſum ſit, inobedientem ac contumacem epiſcopum depoſitioni ſubiicere. Dixerunt autem aliqui, à miſericordia nimis alienum eſſe, vt ob inobedientiam ſiue contumaciam deponatur epiſcopus. Si enim ea eſſet, inquiunt, Apoſtolorum ſententia, vt deponeretur epiſcopus, depoſitionis in hoc canone meminiſſent.

ὁ Ἄχας δὲ ἐκεῖνος ἰδιωσάμενος γλῶτταν χρυσῆν ἀπὸ τῶν ἐπαγγελθέντων τῷ θεῷ χρυσῶν λαφύρων, καὶ μήπω ἀφιερωθέντων, ἐλιθοβολήθη πανδημεί. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ι. κανόνα τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων α. καὶ β. συνόδου.

Κανὼν οδ'.

Ἐπίσκοπον κατηγορηθέντα ἐπί τινι παρὰ ἀξιοπίστων ἀνθρώπων, καλεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκαῖον ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων· κἂν μὲν ἀπαντήσῃ καὶ ὁμολογήσῃ, ἐλεγχθέντος αὐτοῦ, ὁρίζεσθαι τὸ ἐπιτίμιον. ἐὰν δὲ καλούμενος μὴ ὑπακούσῃ, καλείσθω καὶ δεύτερον, ἀποστελλομένων ἐπ' αὐτὸν δύο ἐπισκόπων. ἐὰν δὲ καὶ οὕτως μὴ ἐπακούσῃ, καλείσθω καὶ τρίτον, δύο πάλιν ἐπισκόπων ἀποστελλομένων πρὸς αὐτόν. ἐὰν δὲ καὶ οὕτως καταφρονήσας μὴ ἀπαντήσῃ, ἡ σύνοδος ἀποφαινέσθω κατ' αὐτοῦ τὰ δοκοῦντα, ὅπως μὴ δόξῃ κερδαίνειν φυγοδικῶν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τοῦ τίνες δύνανται κατηγορεῖν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, καὶ τίνες καταμαρτυρεῖν αὐτῶν, ἀνάγνωθι τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλον θ'. κεφαλαίου α. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ κεφάλαιον β'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ παρὼν κανὼν θεσπίζει τὸν κατηγορηθέντα ἐπίσκοπον χάριν ἐγκληματικῆς αἰτιάσεως, μετακαλεῖσθαι κατὰ νόμους ὑπὸ ἐπισκόπων. ἀπόντα γὰρ τοῦτον καταδικάζεσθαι, ἄδικον ἔδοξε· καὶ παρεστιάζοντα μὲν, καὶ ἐξ ἀναντιρρήτων ἐλέγχων ἢ ἀπὸ οἰκείας ὁμολογίας καταδικαζόμενον, κανονικῶς ἐπιτιμᾶσθαι. μὴ παραγινόμενον δὲ, καλεῖσθαι καὶ αὖθις παρὰ ἐπισκόπων δύο· ἀλλὰ μὴν καὶ ἐκ τρίτου, ὡς ἂν εἰ μηδὲ οὕτως παραγένηται, ἀποφαίνηται κατ' αὐτοῦ ἡ σύνοδος καὶ μονομερῶς τὰ δοκοῦντα αὐτῇ· ὅπως, φησὶ, μὴ κερδήσῃ ὁ καταφρονητὴς ἐκ τῆς ἀναιδοῦς ὑπερθέσεως. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, ἐζητήθη πολλάκις, εἴπερ ἐνεδόθη διὰ τοῦ τοιούτου κανόνος τῇ συνόδῳ, καὶ καθαιρέσει καθυποβάλλειν τὸν ἀπειθῆ ἐπίσκοπον. καὶ εἶπόν τινες ὡς ἀσυμπαθές ἐστιν ἐξ ἀπειθείας καθαιρεῖσθαι ἐπίσκοπον. ἄλλως δέ πως ὀφείλειν ἐπιτιμᾶσθαι αὐτόν. Εἰ γὰρ ἦν θελητὸν φασὶ καὶ τοῖς ἀποστόλοις καθαιρεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον, ἐμνήσθησαν ἂν ἐν τῷ κανόνι καὶ καθαιρέσεως.

ἄλλοι δὲ εἶπον, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς προσφάτως ἐξενεχθείσης προσκυνητῆς νεαρᾶς τοῦ θεοστέπτου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος, ἅπας ἐναγόμενος μετακαλούμενος εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ μετὰ μέτρια μηνύματα διὰ τριῶν ἐπιφωνημάτων ἐγγράφων, ἐλθεῖν προτρεπόμενος, καὶ μὴ ἐρχόμενος, καταδικάζεται, καὶ μονομερῶς. Εἰ γοῦν καὶ ἐπίσκοπος μετὰ δόσεως λιβέλλων καὶ νομίμων ἐγγράφων κατηγορηθῇ, καὶ μετακληθῇ, πρῶτον μὲν διὰ μηνυμάτων, εἶτα καὶ διὰ τριῶν ἐγγράφων ἐπιφωνημάτων, καὶ οὐκ ἀπαντήσει εἰς τὸ δικαστήριον, καταδικασθήσεται. τὸ γὰρ καλεῖσθαι ἐνταῦθα, κατὰ νόμους νοεῖται, ἤγουν διὰ ἐπιφωνημάτων τριακονθημέρων, καὶ μή, ὡς τινες εἶπον, διὰ μηνυμάτων ἐγγράφων ὀλιγοημέρων. τοῦτο δὲ ἐλαλήθη διαφόρως ἐπὶ βήματος βασιλικοῦ, καὶ μᾶλλον ἐν τῇ ὑποθέσει τοῦ ἐπισκόπου Βεσαίνης. καὶ ἐκρίθη διὰ τριῶν νομίμων ἐπιφωνημάτων, ὀφείλειν μετακαλεῖσθαι τὸν ἐναγόμενον ἐπίσκοπον. καὶ οὕτως ἐξ ἀπειθείας καταδικάζεσθαι.

Κανὼν οε'.

Εἰς μαρτυρίαν τὴν κατὰ ἐπισκόπου αἱρετικὸν μὴ προσδέχεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ πιστὸν ἕνα. ἐπὶ στόματος γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὡς ἄνωθεν εἶπον, εἰ θέλεις μαθεῖν πόσοι καὶ τίνες καταμαρτυροῦσιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, ἀνάγνωθι τίτλον θ'. τοῦ παρόντος συντάγματος, κεφ. β'. ἐκ τοῦ παρόντος δὲ κανόνος μανθάνεις μήτε αἱρετικόν, μήτε ἕνα πιστὸν προσδέχεσθαι καταμαρτυροῦντα ἐπισκόπου. ἐπὶ γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων, φησί, πᾶν ῥῆμα σταθήσεται. πλὴν τοῦτο μὴ ἀδιαστίκτως νοήσεις. ἀλλ' εἰπὲ κατὰ νομικὴν ἀκρίβειαν, ὡς εἰ μὲν χρηματικὴ ἐστιν αἰτίασις καὶ μέχρι λίτρας μιᾶς, δύο μάρτυρες πιστοὶ ἔντιμοι κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐνωμότως μαρτυροῦντες ἀρκέσουσιν. Εἰ δὲ μέχρι πεντήκοντα λιτρῶν, τρεῖς. Εἰ δὲ τούτων ἐπέκεινα, πέντε. Εἰ δ' οὐκ ἔστι χρηματικὴ αἰτίασις, ἀλλὰ ἐγκληματική, διὰ πέντε μαρτύρων πιστῶν καὶ ἐντίμων ὀμνυόντων, ἡ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αἰτίασις ἀποδείκνυται· καὶ ἀνάγνωθι περὶ τούτων τὸν α'. τίτλον τοῦ κα'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, πολλὰ τοιαῦτα διδάσκοντα.

Κανὼν ος'.

Ὅτι μὴ χρὴ τὸν ἐπίσκοπον τῷ ἀδελφῷ,

A Alij autem dixerunt, quòd ex proximè edita à deo coronati & ſancti Imperatoris noſtri Baſilij nouella, quicunq; is ſit aduerſus quē actio intenditur, ſi in iudicium vocetur, & poſt tres quidem ſcriptis mādatas denunciationes accerſitus, & non veniens, condemnatur vel vna tantùm parte præſente. Si ergo etiam epiſcopus cū datione libelli ac ſcriptis legitimis accuſatus fuerit, & in ius vocatus, primùm quidem per citationes ſeu denunciationes, deinde etiā per tria B ſcriptis mandata edicta, & ſe iudicio non obtulerit, damnabitur vel vna tantùm parte præſente, & deponetur. Hîc ergo vocari, legitimè intelligitur, ſcilicet per xxx. dierum edicta, & non vt nonnulli dixerunt, per paucorum dierum ſcriptis mandatas denunciationes. Hoc autē alio modo dictum eſt in tribunali Imperiali, & magis in cauſa epiſcopi Beſænæ, & iudicatū eſt, per tria legitima edicta debere vocari epiſcopum, aduerſus quem actio intenditur, & ita propter contumaciam condemnari.

CANON LXXV.

C *In teſtimonium aduerſus epiſcopum hæreticus ne admittatur: ſed nec vnus ſolus fidelis. In ore enim duorum vel trium ſtabit omne verbum.* Matth. 18 16.

SCHOL. BALS. Iam, vt antè dixi, ſi ſcire velis quot & quinam aduerſus Epiſcopos vel clericos teſtimonium dicant, lege titulum ix. præſentis operis cap. ij. Ex hoc autē canone diſcis neq; hæreticum, neque vnum fidelem ad teſtimoniū dicendum aduerſus Epiſcopū admitti. In D duobus enim aut tribus teſtibus, inquit, ſtabit omne verbū. Hoc quod hîc dicitur, ſi ſummum ius accuratè ſpectetur, non indiſtinctè verum eſt. Si eſt enim cauſa pecuniaria, & vſq; ad libram vnā, duo teſtes, fide digni, bonæ exiſtimationis, aduerſus epiſcopum iurati teſtificātes ſufficiant. Sin autem vſque ad L. libras, tres. Si autē vltra hæc, quinq;. Si autē nō eſt pecuniaria cauſa, ſed criminalis, per quinq; fide dignos teſtes & iurantes, qui ſunt & ipſi bonæ famæ, aduerſus epiſcopum accuſatio probatur. Et de hoc lege j. tit. lib. xxj. Baſil. cōſtit. qui hæc huiuſmodi multa docet.

Vide tit. viij. huius operis cap. ij.

CANON LXXVI.

Quòd non oportet epiſcopum fratri,

vel filio, vel alij cognato gratificantem, humana affectione ad epiſcopatus dignitatem quem vult eligere. Epiſcopatus enim hæredes facere iuſtum non eſt, ea quæ Dei ſunt, largientem. Si quis autem hoc fecerit, irrita quidem electio maneat, ipſe autem ſegregatione multetur.

εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς ὃν βούλεται χειροτονεῖν. Haloandri exemplar hoc non habet.

Schol. Bals. Præſens quidem canon ſtatuit non licere epiſcopo cognatum loco ſuo in epiſcopatu conſtituere, nec ſpiritus gratiam vt humanam aliquam hæreditatem tranſmittere. Infirmat autem & irritam decernit huiuſmodi electionem, & etiam Epiſcopum ſegregat. Tu autem dic, quòd etiam ſi non ad ſuum cognatum Epiſcopus Epiſcopatum tranſmiſerit, ſed ad alienum, idem erit. Epiſcopos enim à Synodis fieri decretum eſt. Et ideo etiam vita functus ille vrbis Philippi Metropolitanus maximus, ſuæ metropoli ſub hac conditione renuncians, ſi eius œconomum vrbis Philippi Metropolitanum pro ſe ipſo ſancta Synodus conſtitueret, non eſt exauditus, ſed audiit quòd ſi res, quas poſt electionem ex eccleſiæ redditibus acquirit, non poteſt dare, vel ad quos vult tranſmittere, multo magis epiſcopatum. Lege Carth. Syn. can. xxxij. & Antioch. ſyn. can. xxiij. dicentes non licere epiſcopo, etiam ſi moriatur, alium ſucceſſorem ſuum epiſcopum conſtituere.

A ἢ τῷ συγγενεῖ χαριζόμενον, εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονεῖν ὃν βούλεται. κληρονόμους γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς ποιεῖσθαι οὐ δίκαιον, τὰ τοῦ θεοῦ χαριζόμενον πάθει ἀνθρωπίνῳ. οὐ γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν ὑπὸ κληρονομίαν ὀφείλει τιθέναι. Εἰ δέ τις τοῦτο ποιήσει, ἄκυρος μὲν ἔστω ἡ χειροτονία· αὐτὸς δὲ ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν παρὼν κανὼν διορίζεται μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν ἐπίσκοπον ἀντὶ ἑαυτοῦ προστάτην οἰκεῖον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἐγκαθιστᾶν, μηδὲ παραπέμπειν τὴν χάριν τοῦ πνεύματος ὥς τινα B κλῆρον ἀνθρώπινον. ἀκυροῖ δὲ καὶ τὴν οὕτως γινομένην χειροτονίαν, καὶ ἀφορίζει τὸν ἐπίσκοπον. σὺ δὲ εἰπὲ, ὅτι κἂν μὴ προστάτην αὐτοῦ παραπέμψῃ ὁ ἐπίσκοπος τὴν ἐπισκοπὴν, ἀλλὰ πρὸς ἀλλότριον, τὸ αὐτὸ γενήσεται. τοὺς γὰρ ἐπισκόπους ὑπὸ τῶν συνόδων γίνεσθαι διατέτακται. Διά τοι τοῦτο καὶ ὁ ἀποβεβιωκὼς μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως ὁ μέγιστος, παραιτούμενος τὴν κατ' αὐτὸν μητρόπολιν, ὑπὸ αἱρέσει ταύτην, ἐὰν τὸν οἰκονόμον αὐτοῦ ἡ ἁγία σύνοδος καταστήσῃ μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως ἀντ' C αὐτοῦ, οὐκ εἰσηκούσθη, ἀλλ' ἤκουσεν ὡς εἰ τὰ πράγματα ἅτινα ἐπικτᾶται ὁ ἐπίσκοπος μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐκ τῶν τῆς ἐκκλησίας εἰσόδων οὐ δύναται δωρεῖσθαι ἢ παραπέμπειν πρὸς οὓς βούλεται, πολλῷ μᾶλλον τὴν ἐπισκοπήν. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα λβ'. καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα κγ'. λέγοντα μὴ ἐξεῖναι ἐπισκόπῳ κἂν τελευτᾷ, ἕτερον καθιστᾶν διάδοχον ἑαυτοῦ.

Canon LXXVII.

Si quis vel oculo orbatus, vel femore læſus: epiſcopatu autem dignus ſit, fiat: non enim corporis damnum eum polluit, ſed animæ inquinatio.

Κανὼν οζ'.

Εἴ τις ἀνάπηρος ᾖ τὸν ὀφθαλμὸν, ἢ τὸ σκέ- D λος πεπληγμένος, ἄξιος δέ ἐστιν ἐπισκοπῆς, γινέσθω. οὐ γὰρ λώβη σώματος αὐτὸν μιαίνει, ἀλλὰ ψυχῆς μολυσμός.

Schol. Bals. Antiqua quidem lege nullus vlla corporis parte mutilatus ad ſacerdotium promouebatur: multo magis autem ſi poſt ſacerdotium ex morbo vel caſu aliquo læſus ac mutilatus eſſet, à ſacrificio ceſſabat. Diuini autem Apoſtoli, eos quidem, qui quominus quæ ſunt ſacerdotij, exequantur, impediti ſunt, non admitti ſtatuerunt: eos autem qui poſſunt, etiam ſi vno oculo careant, & claudi ſint, qui eligantur, dignos haberi iuſſere.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ μὲν τοῦ παλαιοῦ νόμου, οὐδεὶς λελωβημένος κατά τι μέρος τοῦ σώματος εἰς ἱερωσύνην προεβιβάζετο. μᾶλλον μὲν οὖν ἐὰν μετὰ ἱερωσύνην ἔσχεν ἐκ πάθους λώβην τινὰ, ἐπαύετο τοῦ ἱερουργεῖν. οἱ δὲ θεῖοι ἀπόστολοι, τοὺς μὲν ἐμποδιζομένους τὰ τῆς ἱερωσύνης ἐνεργεῖν, μὴ προσίεσθαι διωρίσαντο. τοὺς δὲ δυναμένους ἐνεργεῖν, κἂν ἑτερόφθαλμοι ὦσι, κἂν χωλοὶ, τῆς χειροτονίας ἀξιοῦσθαι ἐκέλευσαν.

τὴν γὰρ ψυχὴν θέλουσιν ἔχειν πάντας καθαρὰν καὶ ἀλώβητον, οὐ μὴν τὸ σῶμα. ἆρα δὲ εἰ μετὰ τὴν ἱερωσύνην γένηται τις κωφὸς, ἢ τυφλὸς, ἢ ἄλλως ἐμπαθὴς τὸ σῶμα, καὶ οὐ δύναται ἱερατικὰ ἐνεργεῖν, μετακινηθήσεται ἐκ τῆς ἱερωσύνης κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον. Λύσις. οὐδαμῶς· ἔστι γὰρ ἀσυμπαθὲς καὶ τῆς ἀποστολικῆς εὐθυδικίας ἀλλότριον, τὸν ἄξιον μᾶλλον ἐλέους διὰ τὸ πάθος, κατακρίνεσθαι ὡς ἀνάξιον. καὶ πολλοὶ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ διάκονοι, τυφλωθέντες, καὶ ἄλλως ἐσχάτως ἀῤῥωστήσαντες, καὶ μὴ δυνάμενοι ἐνεργεῖν ἀρχιερατικόν τι, μέχρι τέλους ζωῆς αὐτῶν, οὐ μετεκινήθησαν. καὶ ὁ νόμος δὲ φησὶν ἐν βιβλίῳ θ. τίτλῳ α. κεφαλ. α. θέματι δ΄. ὁ τυφλὸς καὶ δικάζειν δύναται, καὶ οὐκ ἀποκρίνεται τῆς συγκλήτου· ἀρχὴν δὲ νέαν οὐκ ἐγχειρίζεται. ἣν μέντοι πρὸ τοῦ πάθους εἶχε, μένει ἔχων.

Κανὼν οη΄.

Κωφὸς δὲ ὢν, καὶ τυφλὸς, μὴ γινέσθω ἐπίσκοπος· οὐχ ὡς μεμιασμένος, ἀλλ' ἵνα μὴ τὰ ἐκκλησιαστικὰ παρεμποδίζοιτο.

Κανὼν οθ΄.

Εάν τις δαίμονα ἔχῃ, κληρικὸς μὴ γινέσθω, ἀλλὰ μηδὲ τοῖς πιστοῖς συνευχέσθω. καθαρισθεὶς δὲ, προσδεχέσθω. καὶ ἐὰν ᾖ ἄξιος, γινέσθω.

Ερμηνεία.

Ο δαιμονιζόμενος ἐστέρηται λογισμοῦ καὶ διαθέσεως. κἀντεῦθεν ὑπὸ τοῦ κανόνος κεκώλυται ἢ τῷ κλήρῳ συγκαταλέγεσθαι, ἢ τοῖς πιστοῖς συνεύχεσθαι, ἵνα μὴ φαῦλα τινὰ καὶ ἄσημα διαπραττόμενος, καὶ δαιμονιώδεις ἐκβοήσεις ποιούμενος, τὸν τοῦ θεοῦ λαὸν συνταράττῃ, καὶ τὴν δοξολογίαν τοῦ ναοῦ ἀχρειοῖ. μετὰ δὲ τὴν ἀνάληψιν, εἰ εὑρεθῇ ἄξιος, γενήσεται καὶ κληρικός. ὁ μέντοι γ΄. κανὼν τοῦ πατριάρχου Αλεξανδρείας Τιμοθέου, φησὶν, ἐὰν πιστὸς δαιμονίζηται, ὀφείλει μεταλαμβάνειν τῶν ἁγίων μυστηρίων. καὶ οὐκ ἐναντιοῦται τῷ παρόντι κανόνι. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐξελήφθη χάριν τοῦ ἐκ διαλείμματος μαινομένου, καὶ εἰδότος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς νήψεως τῶν θείων ἁγιασμάτων τὸ μυστήριον· ὁ δὲ παρὼν κανὼν, περὶ τοῦ διηνεκῶς μαινομένου.

A Animam enim puram & integram omnes habere volunt, non autem corpus. Nunquid autem ſi poſt ſacerdotium fiat aliquis ſurdus, vel cæcus, vel aliquo alio corporis vitio affectus, & non poteſt ſacerdotalia exequi, ſacerdotio mouebitur veteris legis inſtituto? Solutio. Nequaquam: eſt enim à cōmiſeratione diſiunctum, & à recto Apoſtolico iudicio alienum, vt qui miſericordia potiùs dignus ſit, propter id quod ei accidit, indignus iudicetur. Ac multi quidem antiſtites, & ſacerdotes, & B diaconi excæcati, & alioqui extremo morbo affecti, & in ſummam imbecillitatem adducti, & qui nec ſacerdotale quidpiam agere poterant, ad eorum vſque vitæ finem non moti ſunt. Iam verò lex quoque dicit in lib. ix. tit. j. cap. iiij. Excæcatus autem etiam iudex eſſe poteſt, & ſenatu nō mouetur, nouum autem magiſtratum non ſuſcipit: ſed quem ante morbū habebat, habere perſeuerat.

CANON LXXVIII.

Qui autem eſt ſurdus & cæcus, ne ſit epi- C *ſcopus, non vt pollutus, ſed ne eccleſiaſtica impediantur.*

Haloander legit λελωβημένος non μεμιασμένος.

CANON LXXIX.

Si quis dæmonem habeat, ne fiat clericus, ſed neque cum fidelibus precetur. Purgatus autem recipiatur, & ſi ſit dignus, fiat.

SCHOL. BALS. Qui à dæmone correptus eſt, ratione ac mente priuatus eſt, atque idcirco vel in clerum cooptari, vel cum fidelibus precari, hoc canone prohibetur, ne fortè ſi quid mali aut inhoneſti egerit, ac D dæmoniacas voces emiſerit, populum Dei conturbet, atque officium diuinum impediat. Poſtquam autem ad ſe redierit, ſi dignus fuerit inuentus, etiam clericus fiet. Tertius quidem certè canon Patriarchæ Alexandrini Timothei dicit, Si ſit fidelis dæmone percitus, debet eſſe ſanctorum myſteriorum particeps: & præſenti canoni non aduerſatur. Ille enim de eo loquitur, qui per dilucida interualla furore corripitur, & ſcit eo tempore quo reſipuit, diuinorum ſacramentorum myſterium: præſens autem canon de eo loquitur, qui eſt perpetuò furioſus.

Si autem etiam de eo qui per dilucida furit interualla, canonem loqui dixeris, nec ſic quidẽ vllum tibi erit impedimentum. Neque enim concedetur ei qui per dilucida interualla furore corripitur, in clerum cooptari, ne ſacerdotium furoris tempore contumelia afficiatur, probriſque & blaſphemiis numen appetatur.

CANON LXXX.

Eum qui ex vita gentili acceſſerit & baptizatus fuerit, vel ex improba viuendi ratione, non eſt æquum protinus epiſcopum fieri. Iniquum eſt enim, vt qui ſui nondum experientiam oſtenderit, ſit aliorum magiſter, niſi fortè hoc diuina gratia fiat.

SCHOL. BALS. Scire debes ex x. can. Sardic. Syn. & xvij. can. Syn. habitæ in æde ſanctorum Apoſtolorum, quæ prima & ſecunda dicitur, quòd neque fidelis laicus illinc ad epiſcopalem dignitatem prouehitur, niſi præſtituta tempora per alios gradus impleuerit. Si autem fidelis laicus non aliter fit epiſcopus, multo magis nec ad epiſcopatum prouehetur qui recens eſt illuminatus, aut mimus, niſi prӕſtitutos gradus peruaſerit tẽpore ſufficienti: nec ei docere permittetur, niſi priùs fuerit edoctus myſterium: oportet ergo eum ſufficienti tempore probari, & ſi dignus fortè inuentus fuerit, prouehi. Quære & ſecundum can. primæ Syn. quæ eum deponi ſtatuit qui præter hoc fecerit. Iam verò & magnus Paulus non iuuenem prohibet, id eſt νέον, fieri epiſcopum, ſed recens plantatum, quod vocat νεόφυτον. Illud autem, niſi hoc fortè diuina gratia fiat, de reuelatione dici intellige. Apoſtolo enim Ananiæ reuelatum eſt de magno Paulo, cum eſſe vas electionis.

CANON LXXXI.

Diximus non oportere epiſcopum vel presbyterum ſeipſum ad publicas adminiſtrationes demittere, ſed in eccleſiaſticis negotiis verſari. Vel ergo ita facere perſuadeatur, vel deponatur.

SCHOL. BALS. Sextus canon Apoſtolicus ſacris initiatos indiſtinctè deponi iubet, qui mundanas in ſe curas ſuſcipiunt. Præſens autem canon in eos paulo clementiùs animaduertit. Dicit enim,

A Εἰ δὲ καὶ περὶ τοῦ ἐκ διαλείμματος μαινομένου εἴπῃς τὸν κανόνα τοῦτον διαλέγεσθαι, καὶ οὕτως οὐκ ἔσται σοι τι ἐμποδών. οὐδὲ γὰρ παραχωρηθήσεται ὁ ἐκ διαλείμματος μαινόμενος κληρωθῆναι· ἵνα μὴ περιυβρίζηται ἡ ἱερωσύνη κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μανίας αὐτοῦ, καὶ βλασφημῆται τὸ θεῖον.

Κανὼν π΄.

Τὸν ἐξ ἐθνικοῦ βίου προσελθόντα, ἢ ἐκ φαύλης διαγωγῆς, οὐ δίκαιόν ἐστι παραυτίκα προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον. ἄδικον γὰρ, τὸν μηδέπω πεῖραν ἐπιδεξάμενον, ἑτέρων εἶναι διδάσκαλον. B Εἰ μήπου κατὰ θείαν χάριν τοῦτο γίνηται.

Ἑρμηνεία.

Μαθεῖν ὀφείλεις ἀπὸ τοῦ ι΄. κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου καὶ τοῦ ιζ΄. κανόνος τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, συνόδου, τῆς λεγομένης α΄. καὶ β΄. ὅτι οὐδὲ πιστὸς λαϊκὸς ἀπεντεῦθεν εἰς ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα προβιβάζεται, εἰ μὴ τοὺς νενομισμένους καιροὺς διὰ τῶν ἑτέρων πληρώσει βαθμῶν. Εἰ δὲ πιστὸς λαϊκὸς, οὐ γίνεται ἄλλως πως ἐπίσκοπος, πολλῷ μᾶλλον οὐ προχειρισθήσεται εἰς ἐπισκοπὴν νεοφώτιστος ἢ σκηνικὸς, εἰ μὴ τοὺς C νενομισμένους διέλθῃ βαθμοὺς διὰ τοῦ ἀρκοῦντος καιροῦ· οὐδὲ διδάσκειν ἐκχωρηθήσεται, μήπω διδαχθεὶς τὸ μυστήριον. χρὴ οὖν διὰ τοῦ ἀρκοῦντος καιροῦ δοκιμάζεσθαι τοῦτον, καὶ ἄξιον ἴσως εὑρισκόμενον προχειρίζεσθαι ζήτει καὶ τὸν β΄. κανόνα τῆς α΄. συνόδου, διοριζόμενον καθαιρεῖσθαι τὸν παρὰ ταῦτα ποιοῦντα. καὶ ὁ μέγας δὲ Παῦλος οὐ τὸν νέον ἀπαγορεύει, ἀλλὰ τὸν ἐκ νέου φυτευθέντα. τὸ μέντοι εἰ μήπω κατὰ θείαν χάριν τοῦτο γίνηται, νόησον ῥηθῆναι περὶ ἀποκαλύψεως. τῷ γὰρ ἀποστόλῳ Ἀνανίᾳ ἀπεκαλύφθη περὶ τοῦ μεγάλου D Παύλου, ὅτι σκεῦός μοι ἐστὶν ἐκλογῆς.

Κανὼν πα΄.

Εἴπομεν, ὅτι μὴ χρὴ ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον καθιέναι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ προσευκαιρεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις· ἢ πειθέσθω οὖν, τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἢ καθαιρείσθω. οὐδεὶς γὰρ δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, κατὰ κυριακὴν παρακέλευσιν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ϛ΄. ἀποστολικὸς κανὼν ἀδιαστίκτως καθαιρεῖσθαι κελεύει τοὺς ἱερωμένους, κοσμικὰς φροντίδας ἀναλαμβανομένους. ὁ δὲ παρὼν κανὼν συμπαθέστερον τούτους κολάζει. φησὶ γὰρ, ἢ

παυσά-

παυσάσθωσαν, ἢ καθαιρείσθωσαν. ἕλκυσον γοῦν εἰς μίαν ἔννοιαν τοὺς κανόνας πρὸς τὸ φιλανθρωπότερον, καὶ εἰπὲ καὶ τὸν ϛʹ. κανόνα κατὰ τοῦτο νοεῖσθαι. ζήτει καὶ τὸν ιϛʹ. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ τὸν δʹ. τῆς τετάρτης.

A vel ceſſent, vel deponantur. Trahe ergo canonas in vnam intelligentiã ad id quod eſt humanius, & dic etiam ſextum canonem huic conuenienter intelligi. Quęre & xvi. canonem Carth. Syn. & quartum quartæ.

Κανὼν πβʹ.

Οἰκέτας εἰς κλῆρον προχειρίζεσθαι ἄνευ τῆς τῶν δεσποτῶν γνώμης, οὐκ ἐπιτρέπομεν, ἐπὶ λύπῃ τῶν δεσποτῶν κεκτημένων· οἴκων γὰρ ἀνατροπὴν τὸ τοιοῦτο ἐργάζεται. Εἰ δέ ποτε καὶ ἄξιος φανείη οἰκέτης πρὸς χειροτονίαν βαθμοῦ, οἷος καὶ ὁ ἡμέτερος Ὀνήσιμος ἐφάνη, καὶ συγχωρήσωσιν οἱ δεσπόται, καὶ ἐλευθερώσωσι, καὶ τοῦ οἴκου ἑαυτῶν ἐξαποστέλλωσι, γινέσθω.

Canon LXXXII.

Seruos in clerum prouehi ſine voluntate dominorum non permittimus, ad eorum qui poſſident moleſtiam. Domorum enim euerſionem talia efficiunt. Si quando autem
B *autem etiam dignus ſeruus viſus ſit qui ad gradum eligatur, qualis noſter quoque Oneſimus viſus eſt, & domini conceſſerint ac liberauerint, & ædibus emiſerint, fiat.*

οἴκου ἀνατροπὴν ἐργάζεται, nõ habet Haloandri exẽplar, qui quidẽ ἀνατροπὴν vertit *redhibitionem*, neſcio qua ratione motus.

Ἑρμηνεία.

Περὶ δούλων κληρουμένων ἀνάγνωθι τὸ λϛʹ. κεφάλαιον τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ἐνταῦθα δὲ ὁ κανὼν μὴ θέλων σκανδαλίζεσθαι ὑφ' ἡμῶν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, οὐ παραχωρεῖ εἰς κλῆρον προάγεσθαι δοῦλον ἀλλότριον, κἂν φρονιμώτατός ἐστι καὶ ἄξιος, εἰ μὴ καὶ ὁ δεσπότης πρὸς τοῦτο συναρέσῃ, καὶ πρότερον ἐλευθερίας αὐτὸν ἀξιώσῃ. ἐγράφη δὲ πρὸς παράδειγμα καὶ τὸ γεγονὸς ἐπὶ τῷ Ὀνησίμῳ. γέγραπται γὰρ ὡς τὸν τοιοῦτον Ὀνήσιμον δοῦλον ὄντα Φιλήμονος, ὁ μέγας Παῦλος ἀντέστρεψε πρὸς τὸν Φιλήμονα, κἂν χρησιμώτατος πρὸς διακονίαν ἔδοξεν αὐτῷ, εἰπὼν μὴ δίκαιον εἶναι ἄνευ γνώμης τοῦ Φιλήμονος τοῦτον διακονεῖν ἐν τῷ τῆς πίστεως κηρύγματι. ὥστε οὐδὲ ἐλευθερία, οὐδὲ ἱερωσύνη, οὐδ' ἄλλο τι ἀποξενοῦσι τὸν ἀγνοοῦντα δεσπότην, ἐκ τῆς κυριότητος τοῦ δούλου αὐτοῦ. καὶ τὸ νόμιμον δὲ τὸ διοριζόμενον, κατὰ ἐλευθερίας οὐ δίδοσθαι ἀποκατάστασις, οὐ νοεῖται περὶ τοιούτων, ἀλλὰ περὶ δούλου ἐλευθερωθέντος κατὰ γνώμην δεσπότου ἀτελοῦς.

Schol. Bals. De ſeruis qui in clerum cooptantur, lege xxxvj. cap. primi tit. præſentis operis. Hic autem canon nolens noſtris fratribus aliquid à nobis offendiculi afferri, non permittit vt alienus ſeruus in clerum promoueatur, etiamſi ſit prudentiſſimus & dignus, niſi dominus ei rei cõſenſerit, & cũ priùs
C libertate dignum exiſtimauerit. Ad exemplum autẽ ſcriptum eſt & quod factum eſt in Oneſimo. Scriptum eſt enim quòd hunc Oneſimum Philemonis ſeruum magnus Paulus ad Philemonem remiſit, etiamſi ei viſus eſſet ad miniſterium vtiliſſimus. dicens, Non eſſe iuſtum eum ſine Philemonis voluntate in fidei prædicatione ſeruire. Quare nec libertas, nec ſacerdotium, nec aliquid aliud dominum ignorantem à ſerui ſui dominio abalienant. Et lex quæ
D ſtatuit aduerſus libertatem non dari reſtitutionem, de his non intelligitur, ſed de ſeruis liberatis voluntate imperfecti domini.

Κανὼν πγʹ.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, στρατείᾳ σχολάζων, καὶ βουλόμενος ἀμφότερα κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρείσθω. τὰ γὰρ Καίσαρος, Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ.

Canon LXXXIII.

Epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, exercitui vacans, & vtraque obtinere volens, Romanum ſcilicet magiſtratum, & ſacerdotalem adminiſtrationem, deponatur. Quæ ſunt enim Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.

Ἑρμηνεία.

Schol. Bals. Diuerſi canones Apoſtolici prohibuerũt ſacris initiatos publica negotia adminiſtrare.

Διάφοροι κανόνες ἀποστολικοὶ ἐκώλυσαν τοὺς ἱερωμένους δημόσια καὶ πράγματα διοικεῖν.

Præſens autem canon iubet eos deponi qui exercitui vacant vel huiuſmodi militares commeatus adminiſtrant, & expeditionis militaris rationem ducunt. Talis enim hic militia exiſtimanda eſt, & non ea quæ fit armis. Illa enim omnino prohibita eſt, & lege vij. can. Chalced. Syn. tales anathemate ferientem, ſi non pœnitentiam agant. Quæſierit autem quiſpiam, an & hic illud, Ceſſet vel deponatur, locum habeat, quemadmodum & in lxxxj. can. didicimus. An etiam ante edicta, ſacerdos qui rem militarem tractat, ex eo deponetur? Solutio. Exiſtimo quòd hic quoque poſt edictum, is qui copiarum rationem ducit, ſi non ceſſat, deponetur. Omnia enim publica eandem cauſam habent. Lege etiam caput xxxij tituli noni præſentis operis, & quæ in illud ſcripta ſunt.

CANON LXXXIV.

Quiſquis regem vel principem præter ius contumelia affecerit, pœnas luat: & ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi verò laicus, ſegregetur.

SCHOL. BALS. Lex Moſaica dicit: Principi populi tui non maledices. Ei ergo conſequenter ſtatuit canon, eum qui Imperatorem vel magiſtratum iniuria afficit, ſi ſit quidem clericus, deponi: ſi verò laicus, ſegregari. Et hoc quidem quantum ad eccleſiaſticam traditionem attinet. Ciuiles autẽ leges Imp. factam iniuriam aliter vendicant. Lege autem xxxvj. ſtat. primi tit. præſentis operis Nonnulli autem illud interpretantes, Si quis regem vel principem præter ius contumelia afficit, dixerunt, ſæpe etiam iuſtam reprehenſionem pro iniuria accipi. Exiſtimo autem hoc explicari à xiiij. cap. xxxvj. tit. lx. lib. Baſil. quod ſitum eſt in xxxvj. cap. ix. tit. præſentis operis.

CANON LXXXV.

Sint vobis omnibus clericis & laicis libri venerandi & ſancti, veteris quidem teſtamenti, Moſis quinque, Geneſis, & Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Ieſu Naue vnus. Iudicũ vnus. Ruth vnus. Regnorum quatuor. Paralipomenõ, id eſt, derelictorum dierum, duo. Eſdræ duo. libri Eſther vnus. Maccabæorum tria. Iob vnus, Pſalterij vnus. Solomonis tres, Prouerbia,

A ὁ δὲ παρὼν κανὼν καθαιρεῖσθαι θεσπίζει τοὺς στρατεία σχολάζοντας, ἤτοι τοὺς διοικοῦντας τὰς στρατιωτικὰς ὑπηρεσίας, πραγμάτων καὶ στρατολογιῶν. τοιαύτην γὰρ εἶναι τὴν στρατείαν ὑπολαπτέον μοι, καὶ μὴ τὴν διὰ ὅπλων. ἐκείνη γὰρ πάντη ἀπηγόρευται. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ζ. κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ἀναθεματίζοντας τοὺς τοιούτους, εἰ μὴ μεταμεληθῶσιν. ἐρωτήσει δέ τις, ἆρα καὶ ἐνταῦθα, τὸ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω ἕξει χώραν, καθὼς ἐν τῷ πα. κανόνι ἐδιδάχθημεν. ἢ καὶ πρὸ ἐπιφωνημά-
B των ὁ τὴν στρατείαν μεταχειριζόμενος ἱερωμένος ἀπεντεῦθεν καθαιρεθήσεται; Λύσις. οἶμαι ὅτι καὶ ἐνταῦθα μετὰ ἐπιφώνησιν ὁ στρατολογῶν εἰ μὴ παύσεται, καθαιρεθήσεται. πάντα γὰρ τὰ δημοσιακὰ, τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἔχουσιν. ἀνάγνωθι καὶ κεφάλ. λβ΄. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Κανὼν πδ΄.

Ὅστις ὑβρίσει βασιλέα ἢ ἄρχοντα παρὰ τὸ δίκαιον, τιμωρίαν τιννύτω καὶ εἰ μὲν κληρικὸς, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

C Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος φησὶν, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. ἀκολούθως οὖν αὐτῷ διορίζεται καὶ ὁ παρὼν κανὼν, τὸν ὑβρίζοντα βασιλέα, ἢ ἄρχοντα, κληρικὸν μὲν ὄντα καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. καὶ τοῦτο μὲν ὅσον ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. οἱ δὲ πολιτικοὶ νόμοι ἄλλως διαλύουσι τὰ τῆς βασιλικῆς ὕβρεως. καὶ ἀνάγνωθι τὸ λϛ΄. κεφ. τοῦ η΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. τινὲς δὲ ἑρμηνεύσαντες τὸ εἴτις ὑβρίσει βασιλέα ἢ ἄρχοντα παρὰ τὸ δίκαιον, εἶπον, πολλάκις ἐκλαμβάνεσθαι καὶ τὸν
D δίκαιον ἔλεγχον ἀντὶ ὕβρεως. νομίζω δὲ τοῦτο ἑρμηνεύεσθαι ἀπὸ τοῦ ιδ΄. κεφ. τοῦ λϛ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ κατεστρώθη εἰς τὸ λϛ΄. τοῦ τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν πε΄.

Ἔστω δὲ ὑμῖν πᾶσι κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς, βιβλία σεβάσμια καὶ ἅγια· τῆς μὲν παλαιᾶς διαθήκης, Μωυσέως πέντε, Γένεσις, Ἔξοδος, Λευϊτικὸν, Ἀριθμοὶ, Δευτερονόμιον. Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ, ἕν. Κριτῶν ἕν. Ῥοὺθ, ἕν. Βασιλειῶν, τέσσαρα. Παραλειπομένων τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν, δύο. Ἔσδρα, δύο. Ἐσθὴρ, ἕν. Ἰὼβ, ἕν. Ψαλτηρίου, ἕν. Σολομῶν, τρία, Παροιμίαι,

ἐκκλησιαστὴς, ᾆσμα ᾀσμάτων. Προφητῶν δεκαδύο, ἕν. Ἡσαΐου ἕν. Ἱερεμίου ἕν. Ἰεζεκιὴλ ἕν. ἓν Δανιὴλ. Μακκαβαίων, τρία. ἔξωθεν δὲ ὑμῖν προσιστορείσθω μανθάνειν ὑμῶν τοὺς νέους, τὴν σοφίαν τοῦ πολυμαθοῦς Σιράχ.

A *Eccleſiaſtes, Cantica canticorũ. Prophetarũ, xij. Eſaiæ vnus. Ieremiæ vnus. Iezechiel vnus. Extrinſecus autem à vobis intelligatur, debere veſtros adoleſcẽtes diſcere ſapiẽtiam eruditiſſimi Sirach. Noſtra autem, id eſt, noui teſtamenti, Euangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis. Pauli Epiſtolæ quatuordecim. Petri Epiſtolæ duæ, Ioannis tres. Iacobi vna. Clementis Epiſtolæ duæ, & ordinationes vobis epiſcopis per me Clementem in octo libris editæ, quæ non ſunt omnibus diuulgãdæ, propterea quæ ſunt in eis myſtica: & Actus noſtri Apoſtolorum.*

Καινῶν βιβλίων κανών.

Ἡμέτερα δὲ (τοῦτ' ἔστι, τῆς καινῆς διαθήκης) Εὐαγγέλια τέσσαρα, Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ, Ἰωάννου. Παύλου ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες. Πέτρου ἐπιστολαὶ δύο. Ἰωάννου, τρεῖς. Ἰακώβου μία. Ἰούδα, μία. Κλήμεντος ἐπιστολαὶ δύο, καὶ αἱ B Διαταγαὶ ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ Κλήμεντος ἐν ὀκτὼ βιβλίοις προσπεφωνημέναι (ἃς οὐ χρὴ δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων, διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά.) καὶ αἱ Πράξεις ἡμῶν τῶν ἀποστόλων.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ μὲν τοῦ ξ. κανόνος ἐμάθομεν μὴ ἀναγινώσκειν τὰ ψευδεπίγραφα βιβλία ἀσεβῶν ὡς ἅγια. ἀρτίως δὲ μανθάνομεν, ποῖα βιβλία ἀναγινώσκειν ὀφείλομεν ἐκ τῆς παλαιᾶς διαθήκης καὶ τῆς νέας. σὺ δὲ γίνωσκε ὡς εἰ καὶ γέγραπται C ἐνταῦθα ἀναγινώσκειν ἡμᾶς τὰς διαταγὰς τοῦ Κλήμεντος, πλὴν μὴ δημοσιεύειν αὐτάς, ἀλλ' ὁ β'. κανὼν τῆς ϛ'. συνόδου ἀπηγόρευσε τὴν τούτων ἀνάγνωσιν, διὰ τὸ γενέσθαι παρεγχείρησιν ἐν αὐταῖς. καὶ ἀνάγνωθι τὸν αὐτὸν β'. κανόνα, διοριζόμενον μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν, μόνους τοὺς πε΄ κανόνας τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἀναγινώσκειν ἡμᾶς, καὶ ἑτέρου τινὸς μὴ ἐπιστρέφεσθαι, κἂν λέγηται εἶναι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανών. τὰ δὲ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων καὶ ὁμολογητῶν συγγραφέντα καὶ ἀναγινώσκειν καὶ κατασπάζεσθαι ὀφείλομεν, ὡς εἰς τὴν ἀληθῆ καὶ ὀρθόδοξον πίστιν ἡμᾶς ἀνάγοντα.

Schol. Bals. A lx. quidem canone didicimus non legere falſo inſcriptos impiorum libros, tanquam ſanctos: nunc autem diſcimus quoſnam libros legere debeamus ex veteri Teſtamento & nouo. Tu autem intelligas, quòd etſi hic ſcriptum eſt, ordinationes Clementis legi à nobis, ſed non diuulgari debere, ſecundus tamen ſextæ Synodi canõ earum lectionem prohibuit, quòd in eis adulteratio facta ſit. Et lege eundem ſecundum canonem ſtatuentem cum aliis quibuſdã ſolos lxxxv. canones ſanctorum Apoſtolorum legere nos oportere, alium autem nullum curare, etiamſi eſſe dicatur ſanctorum Apoſtolorum canon. Quæ autem à ſanctis Patribus & cõfeſſoribus ſcripta ſunt, & legere & amplecti debemus, vt quæ nos ad veram & orthodoxam fidem deducant.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΕΝ Νικαίᾳ πρώτης ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς συνόδου.

CANONES NICENÆ PRIMÆ SANCTÆ ET Oecumenicæ ſynodi.

Κανὼν α'.

Εἴ τις ἐν νόσῳ ὑπὸ ἰατρῶν ἐχειρουργήθη, ἢ ὑπὸ βαρβάρων ἐξετμήθη, οὗτος μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ. Εἰ δέ τις ὑγιαίνων ἑαυτὸν ἐξέτεμεν, τοῦτον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενον πεπαῦσθαι προσήκει· καὶ ἐκ τοῦ δεῦρο μηδένα τῶν τοιούτων χρῆναι προάγεσθαι. ὥσπερ δὲ τοῦτο πρόδηλον, ὅτι περὶ τῶν ἐπιτηδευόντων τὸ πρᾶγμα καὶ τολμώντων ἑαυτοὺς ἐκτέμνειν,

Canon I.

SI quis à medicis in morbo exciſus, vel à Barbaris exectus eſt, is in clero maneat. Si quis autem cùm eſſet ſanus, ſeipſum execuit, eum etiam in clero examinatum ceſſare conuenit, & deinceps nullum talem oportet promoueri. Quemadmodũ autem hoc manifeſtũ eſt, quòd de iis qui de induſtria hoc agũt, & ſeipſos audẽt excindere,

Lege xx. xxi. xxij. xxiij. xxvij. canon. Apoſt. lege & ix. can. ſyn. quæ fuit in æde Apo. diſtin. l. v. Si quis à medicis.

σῶμα. ἀπὸ δὲ τοῦ παρόντος κανόνος λέγοντος, εἴ τις ἐν νόσῳ ὑπὸ ἰατρῶν ἐχειρουργήθη, ὁ τοιοῦτος μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ· καὶ αὖθις, εἰ δέ τις ὑγιαίνων ἑαυτὸν ἐξέτεμε, τοῦτον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενον πεπαῦσθαι προσήκει· εἶπον τινὲς μὴ κολάζεσθαι τὸν μετὰ τὴν κλήρωσιν διὰ πάθος ἀκρωτηριασθέντα· φαμὲν ὡς ὁ τοιοῦτος κανὼν οὐ διαλέγεται περὶ τῶν ἀκρωτηριασθέντων μετὰ τὴν ἱερωσύνην, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἱερωσύνης· μετὰ δὲ ταύτην, εἰς ἀμφιβολίας ἐμπεσόντων. Εἰ δὲ καὶ πλέον αἰτήσεταί τις καὶ θέλει συγγνωσθῆναι τὸν διὰ πάθος μετὰ τὴν ἱερωσύνην ἀκρωτηριασθέντα, ἀκουσάτω ὡς ἡ ρμβ'. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ ἡ κειμένη ἐν βιβλίῳ ξ'. τίτλῳ να'. κεφαλαίῳ τελευταίῳ, ἥτις καὶ κατεστρώθη ἐν κεφαλαίῳ ιδ'. τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἐπιστομίζει αὐτόν. Ταῦτα δὲ λέγομεν, ἐὰν χωρὶς εἰδήσεως τῆς ἐκκλησίας μετὰ τὴν ἱερωσύνην ἀκρωτηριασθῇ τις· εἰ γὰρ κατ' ἐπιτροπὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐνουχίσθη τις, καὶ μετὰ τὴν κλήρωσιν, οὐ προσκελευστηθήσεται, ὡς ἐμοὶ τέως δοκεῖ, καὶ οὐκ εἶδον τινὰ ἱερωμένον ἐκχωρηθέντα διὰ νόσον εὐνουχισθῆναι, πολλῶν τοῦτο ζητησάντων συνοδικῶς. καὶ ὅτε τὸ χαρτοφυλακικὸν ἐνήργει ὀφφίκιον, καὶ μετὰ τὸ πατριαρχεῦσαι, διὰ τὴν ὑποψίαν τοῦ ἐπικινδύνου ἀποτελέσματος τῆς ἰατρείας.

Κανὼν β'.

Ἐπειδὴ πολλά, ἤτοι ὑπὸ ἀνάγκης, ἢ ἄλλως ἐπειγομένων τῶν ἀνθρώπων, ἐγένετο παρὰ τὸν κανόνα τὸν ἐκκλησιαστικόν, ὥστε ἀνθρώπους ἀπὸ ἐθνικοῦ βίου ἄρτι προσελθόντας τῇ πίστει, καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατηχηθέντας, εὐθὺς ἐπὶ τὸ πνευματικὸν λουτρὸν ἄγειν, καὶ ἅμα τῷ βαπτισθῆναι προσάγειν εἰς ἐπισκοπὴν, ἢ εἰς πρεσβυτερεῖον, καλῶς ἔδοξεν ἔχειν, τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτο γίνεσθαι. καὶ γὰρ καὶ χρόνου δεῖ τῷ κατηχουμένῳ, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα δοκιμασίας πλείονος. σαφὲς γὰρ τὸ ἀποστολικὸν γράμμα, τὸ λέγον, Μηδὲ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. Εἰ δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου,

A Ex hoc autem præſenti canone dicente, Si quis à medicis in morbo excíſus eſt, is in clero maneat: & rurſus, Si quis autem cùm eſſet ſanus, ſeipſum execuit, eum etiam in clero examinatum ceſſare conuenit: dixerunt quidam eum non puniri, qui propter morbum, poſtquam in clerum receptus eſt, mutilatus fuerit: dicimus hunc canonem non loqui de iis qui poſt ſacerdotium mutilati ſunt, ſed qui ante ſacerdotium caſtrati ſunt, iis autem poſtea controuerſia mota eſt. B Sin autem magis etiam inſiſtit aliquis, & ei vult ignoſci, qui propter morbum poſt ſacerdotium mutilatus eſt, audiat quòd Iuſtiniani nouella, quæ in lx. Baſilic. libro, tit. lj. cap. vltimo, ſita eſt, & collocata in cap. xiiij. primi tituli præſentis operis, eis os occludit. Hæc autem ita habere dicimus, ſi ſine eccleſiæ notitia poſt ſacerdotium quis mutilatus fuerit. Si enim ex permiſſione eccleſiaſtica quis caſtratus fuerit, etiam poſtquam clericus ſit, hoc ei nullum præiudicium afferet, vt mihi quidem vi- C detur, etſi nullum vidi ſacris initiatum, cui propter morbum permiſſum fuerit vt caſtraretur, idque cùm hoc multi Synodicè petierint, & cùm Chartophylacis officium exercerem, & poſtea Patriarcha eſſem, propter periculoſam ſuſpicionem euentus medicinæ.

Canon II.

Quoniam multa, vel neceſſitate, vel vrgentibus alioqui hominibus, præter canonem eccleſiaſticum facta ſunt, vt homines qui è vita gentili ad fidem nuper acceſſerunt, & exiguo tempore catechumeni, id eſt initiati, fuere, ſtatim ad lauacrum ſpiritale deducant, & ſimul ac baptizati fuerint, ad epiſcopatum vel presbyteratum prouehant, rectè habere viſum eſt, vt nihil deinceps tale fiat. Nam & catechumeno tempore opus eſt, & poſt baptiſmum, probatione maiore. Apertum enim eſt ſcriptum Apoſtolicum quod dicit, Non neophytum, id eſt, recens plantatum, ne inflatus in iudiciũ incidat & diaboli laqueũ. Si autẽ procedẽte tempore, D Diſtin. lxv. Quoniam multa.

animale aliquod peccatum circa perſonam inuentum fuerit, & à duobus vel tribus teſtibus conuincatur, ceſſet qui talis eſt, à clero. Qui autem præter hæc facit, vt qui magnæ Synodo aduerſus eſſe audeat, ipſe de clericatu in periculum veniet.

SCHOL. BALS. Ex octogeſimo quidem ſanctorum Apoſtolorum canone didicimus, neque eum, qui ex Gentili vita, neque eum qui ex improba viuendi ratione ad Eccleſiam acceſſerit, ſubitò Epiſcopum creari. Lege verò quæ in eum ſcripta ſunt. at præſens canon adiicit, neque presbyterum ſtatim fieri talem, neque infidelem aliquem baptizari antequam priùs ſufficienter catecheſi fuerit eruditus: quòd hæc tempore ad explorationem indigeant: qui verò ſecus fecerit, deponi ait. Cùm verò hic canon puniat quæ poſt baptiſmum exoritura ſunt animalia peccata, quæſiuerunt nonnulli, quænam ſunt peccata animalia, & cur animalium peccatorum meminit canon, nō corporalium. Et nonnulli quidem dixerunt animalia eſſe peccata, quæ ex animę perturbationibus, vt ex ſuperbia, & inobedientia, & aliis eiuſmodi naſcuntur, peccata: ea enim deponunt, vt Nouatianorum hæreſis: & à nuptiis & carnium eſu importuna abſtinentia, vt vult xv. canon Apoſt. & alij. Ego autem dico, quòd omne peccatum quod affert perniciem animæ, animale vocatur, ſiue ex corporali, ſiue ex animali appetitione principium accipiat. Propterea enim omnia peccata animales lapſus vocat eccleſia. Quin etiam canon peccatorum tantummodo animalium meminit, vt quæ etiam corporalia comprehendant. Quòd autem non puniatur baptizatus, & in clerum aſſumptus, propter fornicationem, vel cædem, quam ante baptiſmum admiſit, lege xx. can. ſancti Baſil. & ſanctorum Apoſtolorum can. xvij.

CANON III.

Diſt. xxxij. Interdixit perſonam.

Vetuit omnino magna ſynodus, ne liceat epiſcopo, nec presbytero, nec diacono, nec vlli penitus eorum qui ſunt in clero,

A ψυχικόν τι ἁμάρτημα εὑρεθείη περὶ τὸ πρόσωπον, καὶ ἐλέγχοιτο ὑπὸ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων, πεπαύσθω ὁ τοιοῦτος τοῦ κλήρου. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, ὡς ὑπεναντία τῇ μεγάλῃ συνόδῳ θρασυνόμενος, αὐτὸς κινδυνεύσει περὶ τὸν κλῆρον.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ μὲν τοῦ π'. κανόνος τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐμάθομεν μήτε τὸν ἐξ ἐθνικοῦ βίου προσελθόντα τῇ ἐκκλησίᾳ, μήτε τὸν ἐκ φαύλης διαγωγῆς, αὐτίκα προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον
B καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα. ὁ δὲ παρὼν κανὼν προστίθησι μηδὲ πρεσβύτερον αὐτίκα γίνεσθαι τὸν τοιοῦτον, μηδὲ ἄπιστον τινὰ βαπτίζεσθαι πρὸ τοῦ ἱκανῶς κατηχηθῆναι, διὰ τὸ δεῖσθαι ταῦτα χρόνου εἰς δοκιμασίαν· τὸν δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντα καθαιρεῖσθαι φησί. τοῦ δὲ κανόνος κολάζοντος τὰ μετὰ τὸ βάπτισμα ἀναφανησόμενα ψυχικὰ ἁμαρτήματα, ἠρώτησάν τινες ποῖα εἰσὶ ψυχικὰ ἁμαρτήματα, καὶ διὰ τί ψυχικῶν ἐμνήσθη ὁ κανὼν ἁμαρτημάτων, καὶ οὐχὶ σαρκικῶν. καὶ ἄλλοι μὲν εἶπον ψυχικὰ ἁμαρτήματα εἶναι τὰ ἐκ ψυ-
C χικῶν παθῶν τικτόμενα. οἷον ἐξ οἰήσεως, ἐξ ἀνηκοΐας, καὶ ἑτέρων τοιούτων· καὶ ταῦτα γὰρ καθαιροῦσιν, ὡς ἡ τῶν Ναυατιανῶν αἵρεσις καὶ ἡ ἄκαιρος ἀποχὴ τοῦ γάμου, καὶ τῆς κρεοφαγίας, κατὰ τὸν ε'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ἑτέρων. ἐγὼ δὲ φημὶ ὡς πᾶν ἁμάρτημα ἐπάγον τῇ ψυχῇ βλάβην, ψυχικὸν ὀνομάζεται, κἂν ἐκ σωματικῆς ὀρέξεως δέξηται τὴν ἀρχήν, κἂν ἐκ ψυχικῆς. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ πάντα τὰ ἁμαρτήματα ψυχικὰ σφάλματα ἡ ἐκκλησία κατονομάζει. καὶ ὁ κανὼν
D δὲ μόνων ἐμνήσθη ἁμαρτημάτων ψυχικῶν, ὡς περιεχόντων καὶ τὰ σαρκικά. περὶ μέντοι τοῦ μὴ κολάζεσθαι τὸν βαπτισθέντα, καὶ κληρωθέντα, διὰ τὴν πρὸ τοῦ βαπτίσματος πορνείαν, ἢ τὸν φόνον, ἀνάγνωθι τὸν κ'. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ιζ'.

Κανὼν γ'.

Ἀπηγόρευσε καθόλου ἡ μεγάλη σύνοδος, μήτε ἐπισκόπῳ, μήτε πρεσβυτέρῳ, μήτε διακόνῳ, μήτε ὅλως τινὶ τῶν ἐν κλήρῳ

ἐπεισάξαι συνείσακτον ἔχειν, πλὴν εἰ μὴ ἄρα μητέρα, ἢ ἀδελφὴν ἢ θείαν, ἢ ἃ μόνα πρόσωπα πᾶσαν ὑποψίαν διαπέφευγεν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ συνεισάκτων ἀνάγνωθι τὸ ιδʹ. κεφάλ. τοῦ θʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ μάθοις ἀπὸ τῆς ἐκεῖσε συντομηθείσης ρκγʹ. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ὅτι οἱ κληρικοὶ μετὰ παραγγελίας μὴ χωριζόμενοι τῶν συνεισάκτων, αἵτινες εἰσὶ παρὰ τὰ πρόσωπα τὰ δηλούμενα ἐν τῷ παρόντι κανόνι, καθαιροῦνται. οἱ δὲ ἐπίσκοποι ὅτε δήποτε εὑρισκόμενοι οἱᾳδή τινι γυναικὶ συνοικοῦντες, ἀπεντεῦθεν καθαιροῦνται· καὶ σημείωσαι τοῦτο. περὶ μέντοι τῶν συνεισάκτων λόγος πολὺς ἐκινεῖτο κατὰ διαφόρους καιρούς, καὶ εἶπον τινές, ἐπείσακτον ἢ συνείσακτον εἶναι τὴν ἀντὶ νομίμου γυναικὸς συνεισαχθεῖσαν, καὶ συνοικοῦσαν τινὶ πορνικῶς· ἄλλοι δὲ εἶπον εἶναι πᾶσαν γυναῖκα συνοικοῦσαν τινὶ ἀλλοτρίαν πάντως, κἂν ἀνύποπτος ἐστί. καὶ ἔδοξε τοῦτο μᾶλλον εἶναι ἀληθέστερον. διὰ γὰρ τοῦτο φησὶ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, παραγγέλλεται τῷ ἱερεῖ χωρισθῆναι τῆς συνεισάκτου, διὰ τῆς πρὸς Γρηγόριον πρεσβύτερον ἐπιστολῆς, καὶ οὐκ ἀπεντεῦθεν καθαιρεῖσθαι αὐτὸν διορίζεται, ὡς ἀναμφιλέκτως καὶ προφανῶς ἁμαρτάνοντα.

Κανὼν δʹ.

Ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι. Εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τὸ τοιοῦτο, ἢ διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην, ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἐξ ἅπαντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένους, συμψήφων γινομένων καὶ τῶν ἀπόντων, καὶ συντιθεμένων διὰ γραμμάτων, τότε τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι. τὸ δὲ κῦρος τῶν γινομένων δίδοσθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ.

Ἑρμηνεία.

Τὸ καθίστασθαι ἤτοι ψηφίζεσθαι ἐπίσκοπον ἐνταῦθα δέδοκται. πάλαι γὰρ γινομένων τῶν ψήφων τῶν ἀρχιερέων παρὰ τοῦ πλήθους τῶν πολιτῶν, οἱ θεῖοι πατέρες, οὐκ ηὐδόκησαν τοῦτο· ἵνα μὴ παρὰ λαϊκῶν ἀνθρώπων ὁ τῶν ἱερωμένων διασύρηται βίος· καὶ διωρίσαντο ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων ἑκάστης ἐπαρχίας ψηφίζεσθαι τὸν ἐπίσκοπον.

A *introductam habere mulierem, præterquam vtique matrem vel ſororem, vel amitam, vel eas ſolas perſonas quæ omnem ſuſpicionem effugiunt.*

SCHOL. BALS. De introductis mulieribus lege xiiij. cap. ix. tit præſentis operis, & quæ in eo ſunt: & ex Iuſtiniani nouella illic compendioſè poſita intelliges, quòd clerici, qui poſt denunciationem, ab introductis mulieribus, quæ ſunt præter perſonas quæ declarantur in præſenti canone, non ſepa-
B rantur, deponuntur. Epiſcopi autem quandocunque, & cum quacunque muliere cohabitare inueniuntur, ex eo deponuntur. Et hoc nota. Ac de introductis quidem mulieribus diuerſis temporibus multùm diſceptatum eſt. Ac dicebant quidem nonnulli introductam mulierem, quæ Græcè ἐπείσακτος ὁ συνείσακτος dicitur, eam eſſe, quæ pro legitima vxore introducta eſt, & cum aliquo fornicatoriè cohabitat. Alij autem dixerunt eam eſſe omnem mulierem
C cum aliquo externo cohabitantem, etiamſi ab omni ſuſpicione aliena ſit. Et hoc videtur eſſe verius. Propterea inquit & magnus Baſilius denunciat ſacerdoti per epiſtolam ad Gregorium presbyterum, vt ab introducta muliere ſeparetur, & non ex eo ipſum deponendum decernit, licèt euidenter & citra vllam dubitationem peccet.

CANON IIII.

Epiſcopum oportet, maximè quidem ab omnibus qui ſunt in prouincia, con- Diſt xciiij. Epiſcopi ab omnibus qui.
D *ſtitui. Si autem ſit hoc difficile, vel propter vrgentem neceſſitatem, vel propter viæ longitudinem, tres omnino eundem in locum congregatos, abſentibus quoque ſuffragium ferentibus, ſcriptiſque aſſentientibus, tunc ordinationem facere: eorum autem quæ fiunt confirmationem, in vnaquaque prouincia à Metropolitano fieri.*

SCHOL. BALS. Conſtitui, vel ſuffragio creari epiſcopum hîc viſum eſt. Cùm enim antiſtitum electio à ciuium multitudine olim fieret, hoc diuinis patribus non placuit, ne à laicis, ſacris dedicatorū hominum vita diſcerperetur: & decreuerunt, à prouincialibus epiſcopis vniuſcuiuſque prouinciæ epiſcopum eligi.

Si eſt autem hoc difficile, propter honeſtam aliquam cauſam, vel propter viæ longitudinem: non aliter fieri electionem, quàm ſi tres prouinciales conuenerint, habentes eos etiam qui abſunt vnà ſuffragium ferentes, per ſententias ſcriptis mandatas. Eius autem manibus impoſitis ordinationem, ſiue conſecrationem, primo, ſiue Metropolitano, honoris cauſa tribuerunt, & non ſolùm ordinationem, ſed & electionis confirmationem: Et idcirco ex tribus, qui ordinationem facturus eſt, declarat eum quem ipſe vult, & non ex neceſſitate, qui primus poſitus eſt declaratur, & deinde reliqui. Et in his quidem conſiſtit canon. Quidam autem Metropolitani, cùm ipſorum epiſcoporum electione facta, in vrbe aliarum regina, cum tribus epiſcopis, alienis, vel propriis, cæterorum prouincialium epiſcoporum nulla ratione habita, interrogati eſſent, quomodo hoc facerent, ad ſui defenſionem vſi ſunt xiij. can. Syn. Carthag. Et lege quæ in eo canone ſcripta ſunt. & decimum nonum canonem Antioch. Syn. Et hæc quidem, quando Metropolitanus multos prouinciales habuerit. Sin autem, vt multi Metropolitani, vnum tantùm vel duos prouinciales epiſcopos habeat, tunc neceſſariò fiet electio cum iis qui ſunt & inueniuntur prouincialibus, & cum alienis epiſcopis.

A Εἰ δὲ τοῦτό ἐστι δυσχερὲς, διά τινα εὔλογον αἰτίαν, ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ· μὴ ἄλλως τὴν ψῆφον γίνεσθαι, εἰ μὴ συνέλθωσι τρεῖς ἐπαρχιῶται ἐπίσκοποι, ἔχοντες καὶ τοὺς ἀπόντας συμψήφους διὰ γνωμῶν ἐγγράφων. τὴν δὲ χειροτονίαν τούτου, ἤτοι καθιέρωσιν, ἐπεφιλοτιμήσαντο τῷ πρώτῳ, ἤτοι τῷ μητροπολίτῃ, καὶ οὐ μόνον τὴν χειροτονίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ κῦρος τῆς ψήφου. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν τριῶν τῶν ψηφιζομένων τὸ ὄνομα παρὰ τοῦ μέλλοντος ποιῆσαι τὴν χειροτονίαν, πρὸς ἕνα, ὃν βούλεται αὐτὸς, καὶ οὐκ B ἐξ ἀνάγκης ὁ πρῶτος τεθεὶς, μηνύεται, καὶ ἐφ' ἑξῆς οἱ λοιποί. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. τινὲς δὲ μητροπολῖται ψήφους ἐπισκόπων αὐτῶν ποιησάμενοι, εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, μετὰ τριῶν ἐπισκόπων ἀλλοτρίων, ἢ καὶ ἰδίων, καὶ τῶν λοιπῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων αὐτῶν μὴ ἐπιστραφέντες, ἐρωτηθέντες ὅπως τοῦτο ποιοῦσιν, ἐχρήσαντο εἰς βοήθειαν τῷ ιγ'. κανόνι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνῳ τῷ C κανόνι γραφέντα, καὶ τὸν ιθ'. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. καὶ ταῦτα μὲν, ὅταν ὁ μητροπολίτης εὐπορεῖ πολλῶν ἐπαρχιωτῶν. εἰ δὲ ὡς οἱ πολλοὶ τῶν μητροπολιτῶν, ἕνα ἐπαρχιώτην ἐπίσκοπον ἔχουσιν ἢ δύο, τότε ἐξ ἀνάγκης γενήσεται ἡ ψῆφος μετά τε τῶν ὄντων καὶ εὑρισκομένων ἐπαρχιωτῶν, καὶ μετὰ ἀλλοτρίων ἐπισκόπων.

Canon V.

De iis qui à communione ſegregati ſunt, ſiue clericorum, ſiue laicorum ſint ordinis, ab epiſcopis qui ſunt in vnaquaque prouincia: valeat ſententia ſecundùm canonē qui pronunciat, eos qui ab aliis eiecti ſunt, non eſſe ab aliis admittendos. Examinetur autem, nunquid vel ſimultate, vel contentione, vel aliqua eiuſmodi epiſcopi acerbitate, congregatione pulſi ſint: vt hoc ergo conuenientem examinationem accipiat, rectè habere viſum eſt, vt ſingulis annis, in vnaquaque prouincia bis in anno Synodi fiant:

Κανὼν ε'.

Περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γενομένων, εἴτε τῶν ἐν κλήρῳ εἴτε τῶν λαϊκῷ τάγματι, ὑπὸ τῶν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων, κρατείτω ἡ γνώμη κατὰ τὸν κανόνα τὸν D διαγορεύοντα, τοὺς ὑφ' ἑτέρων ἀποβληθέντας, ὑφ' ἑτέρων μὴ προσίεσθαι. ἐξεταζέσθω δὲ, μὴ μικροψυχίᾳ ἢ φιλονεικίᾳ ἢ τινὶ τοιαύτῃ ἀηδίᾳ τοῦ ἐπισκόπου ἀποσυνάγωγοι γεγένηνται. ἵνα οὖν τοῦτο τὴν πρέπουσαν ἐξέτασιν λαμβάνοι, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν, ἑκάστου ἐνιαυτοῦ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν δὶς τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι·

A ἵνα κοινῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένων, τὰ τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζοιτο, καὶ οὕτως οἱ ὁμολογουμένως προσκεκρουκότες τῷ ἐπισκόπῳ κατὰ λόγον ἀκοινώνητοι παρὰ πᾶσιν εἶναι δόξωσι, μέχρις ἂν τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξῃ τὴν φιλανθρωποτέραν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκθέσθαι ψῆφον. αἱ δὲ σύνοδοι γινέσθωσαν, μία μὲν πρὸ τῆς τεσσαρακοστῆς, ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης, τὸ δῶρον προσφέρηται τῷ θεῷ. δευτέρα δὲ, περὶ τὸν τοῦ μετοπώρου καιρόν.

vt cùm omnes prouinciæ epiſcopi in eundem locum communiter conueniant, eiuſmodi quæſtiones examinentur: & ſic, quos epiſcopum offendiſſe, conſtiterit, iuſtè eſſe à congregatione ſeparati apud omnes videantur, donec epiſcoporum congregationi videatur pro iis humaniorem proferre ſententiam. Synodi autem fiant, vna quidem ante quadrageſimam, vt omnibus animi ſordibus ſublatis, purum munus Deo offeratur: Secunda autem, autumni tempore.

Diſtin. xiiij. Habeatur tamè.

Ἑρμηνεία.

B Τοὺς παρά τινων ἐπισκόπων ἀφορισθέντας, καὶ μὴ λυθέντας, ὡρίσθη μὴ παρὰ ἑτέρων δέχεσθαι. ἐπεὶ δέ φησιν, εἰκός ἐστι λέγειν τὸν ἀφορισθέντα, ἀδίκως ἀφορισθῆναι, ἢ καὶ τελευτῆσαι τὸν ἀφορίσαντα, παρακελεύεται ὁ κανὼν, καθὼς καὶ ἄλλοι κανόνες διωρίσαντο, δὶς τοῦ ἔτους συνέρχεσθαι πάντας τοὺς ἐπισκόπους παρὰ τῷ πρώτῳ αὐτῶν, ἐφ' ᾧ λύεσθαι τὰ περὶ τῶν ἀκοινωνήτων ἀμφίβολα, καὶ λοιπὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. ἀηδία δὲ ὠνομάσθη ἐνταῦθα ἡ ἐμπάθεια. C τὰ μέντοι περιεχόμενα τῷ παρόντι κανόνι περὶ τῶν ἐτησίων συνόδων, ἀγωνιστικώτερον οὐ διελήφθησαν παρ' ἡμῶν ἐνταυθοῖ, ὡς μὴ ἐνεργοῦντα, καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ η'. κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, ὡσαύτως καὶ ἀπὸ Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ἤτοι τοῦ κ'. καὶ κα'. κεφαλαίου τοῦ α'. τίτλου τῆς τοῦ γ'. βίβλου τῶν βασιλικῶν, ὡρίσθη ἅπαξ συνέρχεσθαι τοὺς ἐπισκόπους. καὶ ἀνάγνωθι τὰ τοιαῦτα κεφ. ζήτει καὶ τὸν λζ'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τὸν ιδ'. κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου. ἀνάγνωθι καὶ τὸ η'. κεφάλαιον τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

SCHOL. BALS. Eos qui ab Epiſcopis aliquibus excommunicati ſunt, nec abſoluti, à cæteris non admitti debere decretum eſt: quoniam autem veriſimile eſt excommunicatum dicere ſe iniuſtè excommunicatum fuiſſe, vel etiam mortem obiiſſe illum, à quo fuerat excommunicatus, præcipit canon, quemadmodum & alij canones decreuerunt, vt ſingulis annis Epiſcopi omnes apud primum ex ipſis conueniant, ad ſoluendas dubitationes de excommunicatis, & reliquas Eccleſiaſticas quæſtiones. Acerbitas autem appellata eſt animi perturbatio. Cæterùm quæ de annuis ſynodis hoc canone continentur, hoc loco accuratiùs à nobis expoſita non ſunt, vt quæ non ſint in vſu. & quod viij. canone ſynodi quæ fuit in Trullo, & Nouella Iuſtiniani xx. & xxj. capite primi tit. iij. lib. Baſilicor. ſtatutum eſt, vt ſemel tantùm conuenirent epiſcopi. lege xxxvij. can. Apoſt. can. xiiij. ſynodi Sardicen. & viij. cap. tit. viij. præſentis operis.

D

Κανὼν ϛ'.

Τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν. ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις, τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις. καθόλου δὲ πρόδηλον ἐκεῖνο, ὅτι εἴ τις χωρὶς γνώμης μητροπολίτου γένοιτο ἐπίσκοπος, τὸν τοιοῦτον ἡ μεγάλη σύνοδος ὥρισε μὴ δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον.

CANON VI.

Antiqui mores ſeruentur qui ſunt in Aegypto, Libya & Pentapoli, vt Alexandrinus epiſcopus horum omnium poteſtatem habeat, quandoquidem & epiſcopo Romano hoc eſt conſuetum. Similiter & in Antiochia, & in aliis prouinciis, ſua priuilegia ac ſua dignitates & auctoritates eccleſiis ſeruentur. Illud autem eſt omnino manifeſtum, quòd ſi quis abſque Metropolitani ſententia factus ſit epiſcopus, eum magna ſynodus definiuit nõ eſſe epiſcopum.

Diſt. lvj. mos antiquus.

Diſtin. lxv Illud autẽ generaliter.

Diſtin. lxv. Sancſi communi.

A *Quòd ſi quidem communi omnium electioni, quæ & rationi conſentanea, & ex regula Eccleſiaſtica facta eſt, duo vel tres propter ſuam qua delectantur contentionem contradicant, vincant plurium ſuffragia.*

SCHOL. BALS. Sextus & ſeptimus canon ſtatuunt quatuor patriarchas, videlicet Romanum, Alexandrinum, Antiochenſem, & Hieroſolymitanum (de Conſtantinopolitano enim in aliis canonibus tractabitur) ex antiquis moribus honorari: & Alexandrinum quidem
B epiſcopum præeſſe prouinciis Libyæ, & Ægypti & Pentapolis: Antiochenum ſimiliter Syriæ, Cœleſyriæ, Meſopotamiæ, & vtrique Ciliciæ: Hieroſolymitanum autem, prouinciis Palæſtinæ, Arabiæ, & Phœnices, Quoniam, inquit, & Romanus epiſcopus præeſt occidentalibus prouinciis. Si autem volunt canones, patriarchas ſuis præeſſe Metropolitanis, & rurſus Metropolitanos ſuis epiſcopis, vt nihil magnum & arduum ſine iis fiat ab ipſis epiſcopis: quocirca etiam iu-
C bent eum ne eſſe quidem epiſcopum, qui ſine primi ſententia factus eſt epiſcopus, addentes, quòd ſi canonica facta electione quidam contradicant, obtinere debet per leges plurium electio. His ita definitis quæſiuit aliquis, cùm præſens canon definiat in omnibus cauſis plurium ſuffragium vincere, Nouella autem conſtitutio potentis & ſacri Imperatoris Domini Manuelis Comneni quæ menſe Iulio indictione xiiij. anno ɔɔ. cIɔ. Iɔ.c. lxxiiij. prolata eſt. cùm cæte-
D ris hoc diſertis verbis definiat: Quòd ſi non omnium eadem ſententia fuerit, ſed aliqui à plurium ſententia diſſideant, aut par ſit numerus eorum qui diſſident: eorum ſententia præferatur, quibuſcum is ſentit, qui iudicio præeſt: cuinam debemus attendere? Ac nonnulli quidem dixerunt, non exaudiri Nouellam in cauſis eccleſiaſticis, atque idcirco in ipſis vetera iura valere, eóſque canones qui cum his conuenientes ſanciti ſunt:

A ἐὰν μέντοι τῇ κοινῇ πάντων ψήφῳ εὐλόγῳ οὔσῃ, καὶ κατὰ κανόνα ἐκκλησιαστικὸν δύο ἢ τρεῖς δι᾽ οἰκείαν φιλονεικίαν ἀντιλέγωσι, κρατείτω ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν καὶ ὁ ζ'. διορίζονται τοὺς δ'. πατριάρχας, δηλαδὴ τὸν Ῥώμης, τὸν Ἀλεξανδρείας, τὸν Ἀντιοχείας, καὶ τὸν Ἱεροσολύμων (περὶ γὰρ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἑτέροις κανόσι διαληφθήσεται,) κατὰ τὰ παλαιὰ ἔθη τιμᾶσθαι, καὶ τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας, περιέχειν
B τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ Λιβύῃ, καὶ Πενταπόλει ἐπαρχιῶν, τὸν Ἀντιοχείας ὁμοίως, τῆς Συρίας, τῆς κοίλης Συρίας, τῆς Μεσοποταμίας, καὶ ἑκατέρας Κιλικίας, τὸν δὲ Ἱεροσολύμων, τῶν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ἐπαρχιῶν, τῶν ἐν Ἀραβίᾳ καὶ τῶν ἐν Φοινίκῃ, ὅτι φησὶ καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης περιέχει τῶν ἑσπερίων ἐπαρχιῶν. οὕτω δὲ θέλουσιν οἱ κανόνες περιέχειν τοὺς Πατριάρχας τῶν ὑπ᾽ αὐτοὺς μητροπολιτῶν, καὶ πάλιν τοὺς μητροπολίτας τῶν ὑπ᾽ αὐτοὺς ἐπισκόπων, ὥστε μηδὲν χωρὶς τούτων γίνεσθαι περιττὸν παρὰ τῶν ὑπ᾽ αὐ-
C τοὺς ἐπισκόπων· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ παρακελεύονται μηδὲ εἶναι ἐπίσκοπον τὸν δίχα γνώμης τοῦ πρώτου γεγονότα ἐπίσκοπον, προστιθέμενοι ὅτι ἐὰν κανονικῶς γενομένης τῆς ψήφου τινὲς ἀντιλέγουσιν, ὀφείλει κρατεῖν κατὰ τοὺς νόμους ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος· τούτων οὕτω διορισθέντων, ἠρώτησέ τις ὡς τοῦ μὲν παρόντος κανόνος διοριζομένου ἐπὶ πάσαις ταῖς ὑποθέσεσι τὴν τῶν πλειόνων ψῆφον νικᾶν· τῆς δὲ νεαρᾶς νομοθεσίας τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ
D τῆς κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς ιδ'. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχοδ'. ἔτους ἐξενεχθείσης, διοριζομένης μετὰ τῶν ἄλλων ταῦτα ῥητῶς· Εἰ δέ γε μὴ ὁμογνωμονήσουσι πάντες, ἀλλά τινες διαφωνοῦσι τοῖς πλείοσιν, ἢ ἐξισοῦνται οἱ διαφωνοῦντες, ἐκείνων τὴν ψῆφον προκρίνεσθαι, οἷς καὶ ὁ τοῦ δικαστηρίου προεστὼς συμφωνεῖ· τίνι προσέχειν ὀφείλομεν; καὶ τινὲς μὲν εἶπον μὴ ἐξακούεσθαι τὴν νεαρὰν εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, καὶ διὰ τοῦτο κρατεῖν ἐπ᾽ αὐταῖς τὰ παλαιὰ νόμιμα, καὶ τοὺς ἑπομένως τούτοις διορισθέντας κανόνας·

ἕτεροι δὲ ἀντεφθέγξαντο τὴν νεαρὰν εἰς πάντα κόσμον καὶ πᾶσαν ὑπόθεσιν ἐκφωνηθῆναι, καὶ εἰς κοινὴν θεσμοθεσίαν εἶναι. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ μὴ ἔχειν χώραν τὰ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς εἰς τὰς ψήφους τῶν ἐκκλησιῶν, ἢ εἰς ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. ὅτι δὲ οὐδὲ κανονικὴ παράδοσις διὰ ταύτης ἀνετράπη, ζήτει καὶ τὸν ιθ΄. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. ὁ μέντοι πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ἐπίσκοπος Αἰλίας ἐκλήθη, ὅτι ἡ τῶν Ἱεροσολύμων πόλις ποτὲ μὲν Σόλυμα, καὶ Ἰεβοὺς ἐκαλεῖτο· μετὰ δὲ τὸ γενέσθαι ἐν ταύτῃ παρὰ τοῦ Βασιλέως Σολομῶντος τὸν περίπυστον ἐκεῖνον θεῖον ναὸν, καὶ ἀποτεθῆναι ἐν αὐτῷ τὰ ἱερὰ, ὠνομάσθη Ἱεροσόλυμα· τοῦ δὲ ἐν ταύτῃ λαοῦ παρὰ τῶν Βαβυλωνίων αἰχμαλωτισθέντος, καὶ τῆς πόλεως κατασκαφείσης, ἐπεὶ ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων ὁ Αἴλιος Ἀδριανὸς ἀνήγειρε ταύτην, ἐκλήθη ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ Αἰλία. γενικῷ δὲ ὀνόματι αὐτή τε ἡ πόλις τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ πάντα τὰ ὑπ' αὐτὴν Παλαιστίνη καλοῦνται. ἐζητήθη δὲ παρά τινων τί ἐστι τὸ παρὰ τοῦ κανόνος λεγόμενον, ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς τῇ μητροπόλει σωζομένου τοῦ οἰκείου ἀξιώματος· καὶ ἤκουσαν μητρόπολιν εἶναι, τὴν ἐν Παλαιστίνῃ οὖσαν Καισάρειαν, τὴν δὲ ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων ταύτης ποτὲ ἐπισκοπὴν εἶναι. θέλει οὖν ὁ κανὼν φυλάττεσθαι τῇ μητροπόλει τὰ οἰκεῖα δίκαια, κἂν ἐκ ταύτης ἀπεσπάσθη ἡ Αἰλία, καὶ ἐτιμήθη ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς, διὰ τὰ σωτηριώδη τοῦ Χριστοῦ πάθη. ζήτει καὶ τὴν η΄. πρᾶξιν τῶν πρακτικῶν τῆς δ΄. συνόδου, καὶ μάθῃς, ὅτι ἀπὸ ἀρεσκείας Μαξίμου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας, καὶ Ἰουβεναλίου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων, ἔδοξε μὲν Ἀντιοχείας ἔχειν τὰς β΄. Φοινίκας, καὶ τὴν Ἀρραβίαν, τὸν δὲ Ἱεροσολύμων τὰς τρεῖς Παλαιστίνας. καὶ τότε μὲν οὕτως ὡρίσθη. σήμερον δὲ ἡ τῶν πραγμάτων ἐναλλαγὴ, ὡς ἔοικε, καὶ ταῦτα μετήμειψεν.

A alij verò contrà dixerunt Nouellam pro toto mundo & omni cauſa locum habere, ac generalem eſſe legem: mihi verò locum habere non videtur Nouella in Eccleſiaſticis electionibus, nec in Eccleſiaſticis quæſtionibus, quòd neque traditio canonica per eam ſit euerſa. Quære etiam canonem xix. ſynodi Antiochenæ. Sanè quidem Patriarcha Hieroſolomytanus Ælix Epiſcopus eſt appellatus, quòd vrbs Hieroſolymorum aliquando Solyma, aliquando Iebus vocata ſit: poſtquam B autem in ea conditum eſt celeberrimum illud templum, & in eo ſacra ſunt repoſita, Hieroſolyma eſt appellata: cùm verò in captiuitatem redactus populus eius eſſet à Babylonijs, & vrbs euerſa, poſtquam illam Romanorum Imperator Ælius Hadrianus inſtaurauit, ex eius nomine dicta eſt Ælia: generali autem nomine cùm ipſa vrbs Hieroſolymorum, tum omnis ei ſubiecta regio, Palæſtina vocantur. Quæſitum eſt autem à nonnullis, quid eſt quod à canone dicitur, Habeat honoris C conſequentiam, Metropoli proprio honore ſeruato? & audierunt Cæſaream eſſe Palæſtinæ metropolim: Hieroſolymorum autem eccleſiam eius epiſcopatum fuiſſe. vult ergo canon Metropoli ſua iura ſeruari, etiamſi ab ea Ælia abſtracta eſt, & honoratus eſt eius patriarcha propter ſalutiferam Chriſti paſſionem. Quære & viij. actionem actorum quartæ ſynodi, & cognoſce quòd Maximi Antioch. epiſcopi ſententia, & Iuuenalis Hieroſolymorum epiſcopi, decretum eſt vt Antiochiæ quidem epiſcopus haberet duas D Phœnicias, & Arabiam: Hieroſolymitanus, tres Palæſtinas: & tunc quidem ita conſtitutum eſt: hodie autem, rerum, vt videtur, viciſſitudo, hoc immutauit.

Κανὼν η΄.

Ἐπειδὴ συνήθεια κεκράτηκε καὶ παράδοσις ἀρχαία, ὥστε τὸν ἐν Αἰλίᾳ ἐπίσκοπον τιμᾶσθαι, ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς, τῇ μητροπόλει σωζομένου τοῦ οἰκείου ἀξιώματος.

CANON VII.

Quoniam obtinuit conſuetudo & antiqua traditio, vt qui eſt in Aelia epiſcopus, honoretur, habeat honoris conſequentiam, Metropoli propria dignitate ſeruata. Diſtin. lxv. Quoniam, mox.

Canon VIII.

i. q. Si quivoluerint.

χειροθετουμένους.

Quod Taraſius patriarcha ſanctiſſimus, pro benedictione interpretatur in actis. ij. ſyn. Nicen.

De iis, qui ſeipſos καθαρούς, *id eſt, puros, quandoque nominant, ad Catholicam autem & Apoſtolicam Eccleſiam accedunt, ſanctæ magnæ Synodo viſum eſt, vt impoſitis eis manibus ſic in clero maneant: ante omnia autem hoc in ſcriptis ipſos profiteri conuenit, quòd adhærebunt & ſequentur catholicæ & apoſtolicæ eccleſiæ decreta: id eſt, quòd & cum digamis communicabunt, & cum iis qui in perſecutione lapſi ſunt, in quibus & tempus conſtitutum eſt, & opportunitas præfinita, vt ipſi ſequantur in omnibus eccleſiæ decreta. Vbi ergo omnes, ſiue in vicis, ſiue in vrbibus, ipſi ſoli inueniuntur ordinati, qui inueniuntur in clero, erunt in eodem ordine. Si autem catholicæ eccleſiæ epiſcopo vel presbytero exiſtente, accedunt aliqui, clarum eſt quòd eccleſiæ quidem epiſcopus, epiſcopi dignitatem habebit: qui autem apud eos qui Cathari dicuntur, nominatur epiſcopus, presbyteri honorem habebit, niſi vtique epiſcopo placeat ipſum nominis honorem impertire. Si autem hoc illi non placeat, vel chorepiſcopi vel presbyteri locum excogitabit, vt eſſe omnino in clero videatur, ne in ciuitate duo ſint epiſcopi.*

Schol. Bals. Nouatus ille erat Romanorum Eccleſiæ presbyter, vt ſcribit Euſebius Pamphili. Cùm autem facta eſſet perſecutio, & multi propter metum mortis lapſi eſſent, & pœnitentiam agerent, ipſe à Dæmone inflatus, eos nolebat admittere. Sed neque cum digamis, vt qui eſſet ipſe continens, communicabat. Qui ergo eadem cum illo ſentiebant, Nouatiani dicuntur, & per ironiam καθαροί, id eſt, puri. Quoniam autem ſynodo Romæ habita ſub Cornelio Papa Romanorum eccleſiæ, imperante Decio, anathemate percuſſus eſt Nouatus, & qui eius hæreſin ſequebantur, dicit canon quòd ſi aliqui ex iis cum ſincera pœnitentia à ſua improbitate defecerint, & ſe Catholicæ Eccleſiæ decreta ſeruaturos affirmauerint, ſuſcipientur:

Κανὼν η'.

Περὶ τῶν ὀνομαζόντων μὲν ἑαυτοὺς Καθαρούς ποτε, προσερχομένων δὲ τῇ Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε χειροθετουμένους αὐτούς, μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ. πρὸ πάντων δὲ τοῦτο ὁμολογῆσαι αὐτοὺς ἐγγράφως προσήκει, ὅτι συνθήσονται καὶ ἀκολουθήσουσι τοῖς τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς ἐκκλησίας δόγμασι, τοῦτ' ἔστι, καὶ διγάμοις κοινωνεῖν· καὶ τοῖς ἐν τῷ διωγμῷ παραπεπτωκόσιν· ἐφ' ὧν καὶ χρόνος τέτακται, καὶ καιρὸς ὥρισται. ὥστε αὐτοὺς ἀκολουθεῖν, ἐν πᾶσι τοῖς δόγμασι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. ἔνθα μὲν οὖν πάντες εἴτε ἐν κώμαις εἴτε ἐν πόλεσιν αὐτοὶ μόνοι εὑρίσκοιντο χειροτονηθέντες, οἱ εὑρισκόμενοι ἐν τῷ κλήρῳ ἔσονται ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι. Εἰ δὲ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ὄντος προσέρχονταί τινες, πρόδηλον, ὡς ὁ μὲν ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας, ἕξει τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου. ὁ δὲ ὀνομαζόμενος παρὰ τοῖς λεγομένοις Καθαροῖς ἐπίσκοπος, τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τιμὴν ἕξει· πλὴν εἰ μὴ ἄρα δοκοίη τῷ ἐπισκόπῳ τῆς τιμῆς τοῦ ὀνόματος αὐτὸν μετέχειν. Εἰ δὲ τοῦτο αὐτῷ μὴ ἀρέσκει, ἐπινοήσει τόπον ἢ χωρεπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ὑπὲρ τοῦ ἐν τῷ κλήρῳ ὅλως δοκεῖν εἶναι, ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ὦσιν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ Ναυάτος ἐκεῖνος πρεσβύτερος ἦν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίας, καθὼς ἱστορεῖ ὁ τοῦ Παμφίλου Εὐσέβιος. γενομένου δὲ διωγμοῦ, καὶ πολλῶν παραπεπτωκότων διὰ φόβον θανάτου, καὶ μετανοούντων, αὐτὸς ὑπὸ τοῦ δαίμονος φυσιούμενος, ἤθελε τούτους μὴ παραδέχεσθαι, ἀλλ' οὐδὲ διγάμοις ὡς δῆθεν σωφρονῶν ἐκοινώνει. οἱ γοῦν τὰ ἐκείνου φρονήσαντες, Ναυατικοὶ λέγονται, καὶ κατ' εἰρωνείαν καθαροί. ἐπεὶ δὲ συνόδου γενομένης ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Κορνηλίου Πάππα τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίας, βασιλεύοντος Δεκίου, ἀνεθεματίσθη ὁ Ναυάτος, καὶ οἱ αἱρεσιῶται αὐτοῦ, φησὶν ὁ κανών, ὅτι ἐὰν τινες ἐκ τούτων μετ' εἰλικρινοῦς μετανοίας ἀποστῶσι τῆς προτέρας κακίας, καὶ ἀσφαλίσωνται φυλάττειν τὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας δόγματα, δεχθήσονται.

καὶ εἰ

καὶ εἰ μὲν εἰσὶ κληρικοὶ, ἕξουσι πάντως τοὺς οἰκείους βαθμοὺς, ὡς μὴ σφάλλοντες περὶ τὴν πίστιν, ἀλλ' ὡς μισάδελφοι κατακρινόμενοι. Εἰ δὲ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα ἔχουσιν, ἄλλων μὲν κατὰ χώραν εἰς ἣν οὗτοι ἐπεκηρύχθησαν, διενεργουμένων ἐπισκόπων, αὐτοὶ ἐπισκοπικόν τι οὐκ ἐνεργήσουσιν, ἀλλὰ φροντίσει ὁ ἐπίσκοπος ἢ μόνον ὄνομα τούτους ἔχειν ἐπισκόπου, ἢ δι' ἑτέρου καλεῖσθαι ὀνόματος. μὴ ὄντων δὲ ἐγχωρείων ἐπισκόπων, οἰκονομήσουσιν καὶ τὰ τῆς ἐπισκοπῆς. Τὸ δὲ, ἐφ' ὧν καὶ χρόνος ὥρισται, καὶ καιρὸς τέτακται, ἐρρέθη περὶ τῶν παραπεπτωκότων ἐν καιρῷ διωγμοῦ, καὶ τῶν διγάμων. ἀλλὰ καὶ οἱ κληρικοὶ μετὰ τὸ δεχθῆναι, τότε τῷ κλήρῳ συναριθμήσονται, ἐφ' ᾧ προεχειροτονήθησαν, ὅτε οὐκ ἐτάχθησαν αὐτὶ τούτων ἕτεροι κληρικοί. τοιούτων δέ τινων εὑρισκομένων, γενήσεται ὅ,τι καὶ περὶ τῶν ἐπισκόπων ἐγράφη ἄνωθεν. ἐρωτῶ δὲ, ἐάν τινες ἐκ τούτων πρὸς μείζονα βαθμὸν παραναβιβασθῆναι θελήσωσιν, ἐμποδισθήσονται ἀπὸ τοῦ κανόνος τούτου λέγοντος κατὰ τὰς ἀρχὰς, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ὥστε χειροθετουμένους αὐτοὺς μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ· ἢ ἀκωλύτως προκόψουσι; λύσις. ἀπὸ τοῦ π΄. ἀποστολικοῦ κανόνος, καὶ τοῦ β΄. κανόνος τῆς παρούσης συνόδου δέδοκται καὶ τοὺς πάντη ἀπίστους κατὰ βαθμοὺς ἱερᾶσθαι. ἵνα τί γοῦν οἱ Ναυατιανοὶ καὶ Καθαροὶ λεγόμενοι, οὐ παραναβιβασθήσονται, περὶ τὴν πίστιν, ὡς εἴρηται, μὴ σφαλλόμενοι ἀλλ' ὡς ἀσυμπαθεῖς κατακρινόμενοι; τὸ δὲ μένειν αὐτοὺς οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ, μᾶλλον ὑπὲρ ἐκείνων ὁρισθῆναι νοεῖταί μοι. εἰκὸς γὰρ ἦν λέγειν τινὰς, ὀφείλειν δεχθῆναι μὲν αὐτοὺς, πλὴν εἶναι ὡς ἁπλῶς πιστοὺς λαϊκοὺς, καὶ μὴ ἐνεργεῖν κατὰ τοὺς προτέρους τούτων βαθμούς· ὅπερ παρὰ τῆς συνόδου οὐκ ἐδέχθη, ἀλλ' ἐνεδόθη ἀποκαθίστασθαι τούτους εἰς τοὺς οἰκείους βαθμούς· τῷ δὲ ὀνόματι τῆς ἀποκαταστάσεως, καὶ τὸ δίκαιον τῆς προκοπῆς συναφαίνεται.

A & ſi ſint quidem clerici, proprios gradus habebunt, vt qui non quòd in fide errent, ſed fratres odio habeant, condemnentur. Si autem epiſcopalem dignitatem habeant, ſi alij inueniantur epiſcopi in regione, in qua ipſi electi ſunt, ipſi quidem nihil epiſcopale exercebunt: ſed prouidebit epiſcopus vt vel illi ſolum epiſcopale nomen habeant, vel alio nomine appellentur. Si autem non ſint in ea regione epiſcopi, ipſi quoque epiſcopatum adminiſtrabunt. B Illud autem, In quibus & tempus conſtitutum eſt, & opportunitas præfinita, de iis qui tempore perſecutionis lapſi ſunt, & de digamis, dictum eſt: ſed & clerici, poſtquam ſuſcepti fuerint, tunc clero connumerabuntur in quo priùs ordinati fuerant, quando pro iis alij clerici ordinati non fuerint. Si autem tales inueniantur, fiet & quod ſuperiùs de epiſcopis ſcriptum eſt. Quæro autem, ſi qui eorum ad maiorem gradum prouehi voluerint, an prohibebuntur ex hoc canone, qui dicit in C principio: Viſum eſt ſanctæ ſynodo, vt eis impoſitis manibus ſic in clero maneant: an citra impedimentum promouebuntur? Solutio. Ex lxxx. can. Apoſt. & ij. can. præſentis ſyn. ſtatutum eſt vt etiam qui ſunt omnino infideles, per gradus ad ſacerdotium admittantur. Quidni ergo Nouatiani, & qui Cathari dicũtur, non promouebuntur, qui, vt dictum eſt, in fide non errant, ſed tanquam immiſericordes damnantur? Quòd autem illos in clero manere conſtitutum eſt, id mihi pro eis magis facere D videtur: veriſimile enim erat dicere aliquos, debere quidem ipſos ſuſcipi, ſed eſſe ſimpliciter vt fideles laïcos, & non priores ſuos gradus exercere: quod ſynodo non placuit: ſed conceſſum eſt vt ipſi in gradus ſuos reſtituerentur. Reſtitutionis autem nomine vnà ius quoque epiſcopatus oſtenditur.

Κανὼν θ΄.

Εἴ τινες ἀνεξετάστως προήχθησαν πρεσβύτεροι, ἢ ἀνακρινόμενοι ὡμολόγησαν τὰ ἡμαρτημένα αὐτοῖς, καὶ ὁμολογησάντων αὐτῶν παρὰ κανόνα κινούμενοι οἱ ἄνθρωποι τοῖς τοιούτοις χεῖρα ἐπιτεθεί-

Canon IX.

Si qui citra examinationem promoti ſunt presbyteri, vel examinati ſua peccata confeſſi ſunt, eiſque confeſſis, præter canonem moti homines manus impoſuerunt, Diſt. lxxx. Si qui ſunt.

eos canon non admittit. Quod eſt enim à reprehenſione alienum, defendit eccleſia.

Schol. Bals. Multa ſunt quę ad ſacerdotium ne perueniatur, prohibent, cum quibus eſt & fornicatio. Si quis ergo fuerit fornicationis damnatus, ſiue antequam conſecraretur, ſiue poſtea, deponitur. Vndę dicit canon, quòd ſi quis citra examinationem eſt conſecratus, & ante ordinationem quidem eſt peccatum confeſſus, & præter canones eſt ordinatus, ex eo non iuuatur, ſed poſtquam id cognitum fuerit, deponitur. Dicebant enim nonnulli, quòd quemadmodum baptiſma nouum hominem facit eum qui baptizatus eſt, ita & ſacerdotium ea quæ priùs admiſſa ſunt peccata abſtergit: quod canonibus non eſt conſonum.

Canon X.

Dist. lxxxi. Quicunque.

Quicunque ex iis qui lapſi ſunt, vel per ignorantiam, vel ſcientibus iis qui promouerunt, ordinati ſunt, hoc eccleſiaſtico canoni non præiudicat. Ii enim cogniti deponuntur.

Schol. Bals. Eos qui Deum negauerunt, ſi ſincerè pœnitentiam agunt, recipimus, ad ſacroſautem ordines eos non admittimus, ſed &, ſi ſint clerici, deponimus, vt dicit lxij. Apoſtolicus canon: Si qui ergo ex iſtis ordinati ſunt, inſciis illis qui ordinarunt, vel etiam ſcientibus, poſtquam id cognitum fuerit, deponentur, vt qui ex ordinatione non iuuentur, licèt ipſa ſciente illo qui ordinat, facta ſit. Poſſet enim fortaſſe aliquis dicere illos iuuari, ex eo quòd ab hominibus eſſent ordinati, quibus eorum peccatum cognitum fuit, & qui per ordinationem illud quodammodo permiſerunt.

Canon XI.

De iis qui ſine neceſſitate, vel ſine facultatum ſuarum ablatione, vel ſine vllo periculo, vel aliquo eiuſmodi, tranſgreſſi ſunt, quod ſub Licinij tyrannide factum eſt, ſynodo viſum eſt, etſi humanitate indigni ſunt, clementia tamen & benignitate in eos vti. Quicunque ergo germanè & verè pœnitentia ducũtur, tres annos inter auditores exigent, vt fideles, & ſeptem annis proſternentur ſupplices: duobus autem annis, abſque oblatione, erunt orationum cum populo participes.

A κασι, τούτοις ὁ κανὼν οὐ προσίεται. τὸ γὰρ ἀνεπίληπτον ἐκδικεῖ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία.

Ἑρμηνεία.

Διάφορά εἰσι τὰ κωλύοντα τὴν ἱερωσύνην, μεθ' ὧν ἐστὶ καὶ ἡ πορνεία. Εἰ γοῦν κατακριθῇ τις πορνείας ἡμαρτηκώς, κἄντε πρὸ τοῦ ἱερωθῆναι, κἄντε μετὰ ταῦτα, καθαιρεῖται. ὅθεν φησὶν ὁ κανὼν τὸν ἀνεξετάστως ἱερωθέντα, ἢ καὶ ἐξομολογησάμενον μὲν πρὸ τῆς χειροτονίας τὸ ἁμάρτημα, μὴ ὠφελεῖσθαι ἐκ τῆς χειροτονίας, ἀλλὰ μετὰ διάγνωσιν καθαιρεῖσθαι. ἔλεγον γάρ τινες ὅτι ὥσπερ τὸ βάπτισμα B νέον ἄνθρωπον ποιεῖ τὸν βαπτισθέντα, οὕτω καὶ ἡ ἱερωσύνη τὰ πρὸ τῆς ἱερωσύνης ἁμαρτήματα ἀπαλείφει, ὅπερ τοῖς κανόσιν οὐκ ἔδοξεν.

Κανὼν ι'.

Ὅσοι προεχειρίσθησαν τῶν παραπεπτωκότων κατ' ἄγνοιαν, ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισαμένων, τοῦτο οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ ἐκκλησιαστικῷ. γνωσθέντες γὰρ καθαιροῦνται.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἀρνησιθέους μετανοοῦντας εἰλικρινῶς, C δεχόμεθα, ἱερᾶσθαι δὲ οὐ παραχωροῦμεν, ἀλλὰ καὶ κληρικοὺς ὄντας καθαιροῦμεν, καθὼς τοῦτο φησὶν ὁ ξβ'. ἀποστολικὸς κανών. Εἰ τινες γοῦν ἐκ τούτων ἐχειροτονήθησαν, ἀγνοούντων τῶν χειροτονησάντων, ἢ καὶ εἰδότων, μετὰ διάγνωσιν καθαιρεθήσονται, ὡς μὴ ὠφελούμενοι ἐκ τῆς χειροτονίας, κἂν ἐν εἰδήσει τοῦ χειροτονήσαντος αὕτη γέγονεν. ἴσως γὰρ εἴποι τις ὠφελεῖσθαι αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ χειροτονηθῆναι παρὰ ἀνθρώπων εἰδότων τὸ τούτων ἁμάρτημα, καὶ οἷον συγχωρησάντων αὐτὸ διὰ τῆς D χειροτονίας.

Κανὼν ια'.

Περὶ τῶν παραβάντων χωρὶς ἀνάγκης, ἢ χωρὶς ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων, ἢ χωρὶς κινδύνου, ἢ τινὸς τοιούτου, ὃ γέγονεν ἐπὶ τῆς τυραννίδος Λικινίου· ἔδοξε τῇ συνόδῳ, εἰ καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φιλανθρωπίας, ὅμως χρηστεύσασθαι εἰς αὐτούς. ὅσοι οὖν γνησίως μεταμελῶνται, τρία ἔτη ἐν ἀκροωμένοις ποιήσουσιν οἱ πιστοὶ, καὶ ἑπτὰ ἔτη ὑποπεσοῦνται. δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνήσουσι τῷ λαῷ τῶν προσευχῶν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ξβ'. ἀποστολικὸς κανὼν διαλαμβάνει περὶ τῶν κατὰ βίαν παραβαινόντων κληρικῶν· ὁ δὲ παρὼν, περὶ τῶν χωρὶς βίας ἀρνησαμένων τὸν Θεόν· καὶ φησὶ δέχεσθαι τούτους, γνησίως ἤτοι ἀληθῶς μετανοοῦντας· καὶ τρία μὲν ἔτη ἔξω ἵστασθαι τοῦ ναοῦ, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν ὑμνῳδιῶν τοῦ Θεοῦ, ἑπτὰ δὲ ἔτη ὑποπίπτειν, ἤτοι ἵστασθαι ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, ὄπισθεν μέχρι τοῦ ἄμβωνος, καὶ ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων. πληρωθείσης δὲ τῆς ἑπταετίας, συνεύξονται μὲν μετὰ τῶν πιστῶν καθολοκληρῶς, τῶν δὲ ἁγιασμάτων μετὰ διετίαν B ἀξιωθήσονται.

Κανὼν ιβ'.

Οἱ δὲ προσκληθέντες μὲν ὑπὸ τῆς χάριτος, καὶ τὴν πρώτην ὁρμὴν ἐνδειξάμενοι, καὶ ἀποθέμενοι τὰς ζώνας, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὸν οἰκεῖον ἔμετον ἀναδραμόντες ὡς κύνες, ὡς τινὰς καὶ ἀργύρια προέσθαι, καὶ βενεφικίοις κατορθῶσαι τὸ ἀναστρατεύσασθαι· οὗτοι δέκα ἔτη ὑποπιπτέτωσαν, μετὰ τὸν τῆς τριετοῦς ἀκροάσεως χρόνον. ἐφ' ἅπασι δὲ τούτοις, προσήκει ἐξετάζειν τὴν προαίρεσιν καὶ τὸ εἶδος τῆς μετανοίας. ὅσοι μὲν γὰρ καὶ φόβῳ καὶ δάκρυσι καὶ ὑπομονῇ καὶ ἀγαθοεργίαις, τὴν ἐπιστροφὴν ἔργῳ καὶ οὐ σχήματι ἐπιδείκνυνται, C οὗτοι πληρώσαντες τὸν χρόνον τὸν ὡρισμένον τῆς ἀκροάσεως, εἰκότως τῶν εὐχῶν κοινωνήσουσι, μετὰ τοῦ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ φιλανθρωπότερόν τι περὶ αὐτῶν βουλεύσασθαι. ὅσοι δὲ ἀδιαφόρως ἤνεγκαν, καὶ τὸ σχῆμα τοῦ εἰσιέναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀρκεῖν αὐτοῖς ἡγήσαντο πρὸς τὴν ἐπιστρέψαι, ἐξ ἅπαντος πληρούτωσαν τὸν χρόνον.

Ἑρμηνεία. D

Βενεφίκιον λέγεται κατὰ Λατίνους πᾶν δώρημα καὶ εὐεργέτημα. ἐπεὶ οὖν τινὲς στρατιῶται ἐν καιρῷ διωγμοῦ, ζήλῳ θείῳ νικηθέντες τὰς ζώνας τῶν στρατειῶν αὐτῶν ἀπέθεντο καὶ πρὸς μαρτύριον ὥρμησαν· ὕστερον δὲ ὑπὸ δαιμονιώδους μεταμελείας συνωθηθέντες, ἀπέστησαν τοῦ μαρτυρείου, καὶ τοῖς ἀπίστοις διώκταις * ἠκολούθησαν, καὶ χρήμασιν ἢ ἄλλοις δωρήμασι, τοῦτο γάρ ἐστι τὸ βενεφίκιον ὡς εἴρηται, τὰς προτέρας αὐτῶν στρατείας ἔλαβον, καὶ εἰς τὸν οἰκεῖον ἔμετον ἀνέδραμον, φησὶν ὁ κανὼν ὡς εἰ γε καὶ οὗτοι

A SCHOL. BALS. Lxij canon Apoſtolicus tractat de clericis qui per vim tranſgreſſi ſunt: præſens autem canon, de iis qui ſine vi deum negauerunt: & dicit eos oportere recipi, ſi germanè, id eſt verè, pœnitentiam agant: & tribus quidem annis ſtare extra templum, & Dei hymnos & cantica audire: ſeptem autem annis ſubſterni ſiue intra eccleſiam ſtare, ſed poſt ambonem, & cum catechumenis exire. Completo autem ſeptennio, cum fidelibus quidem vnà comprecabuntur integrè: poſt biennium verò digni habebuntur ſacramentis.

CANON XII.

Qui autem à gratia quidem euocati, & primum ſuum ardorem oſtenderunt, & cingula depoſuerunt, poſtea autem vt canes ad ſuum vomitum reuerſi ſunt, vt nonnulli etiam pecuniam profunderent, & beneficiis militiam aſſequerentur, hi decem annis proſternantur ſupplices, etiam poſt triennij auditionis tempus. In his autem omnibus examinare conuenit conſilium & ſpeciem pœnitentiæ. Quicunque enim, & metu, & lacrymis, & tolerantia, & bonis operibus, conuerſionem & opere & habitu oſtendunt, hi impleto auditionis tempore quod præfinitum eſt, meritò orationum communionem habebunt, cum eo quòd etiam liceat epiſcopo humanius aliquid de eis ſtatuere. Quicunque autem non adeò grauiter tulerunt, nec multum ſua referre exiſtimarunt, ſatiſque eſſe putarunt in eccleſias ingredi ad conuerſionem, tempus omnino impleant.

SCHOL. BALS. Illud quod Græcè eſt, βενεφικίοις κατορθῶσαι τὸ ἀναστρατεύσασθαι, interpretatur, pecuniis vel aliis donis militiam accipere. Quoniam ergo nonnulli milites, tempore perſecutionis diuino zelo moti, ipſarum militiarum cingula depoſuerant, & ad martyrium impetu quodam procurrerant: poſtea autem dæmoniaca pœnitentia adacti, à martyrio defecerant, & infideles perſecutores ſecuti erant, & ἐκοινώνησαν, pecuniis vel aliis donis priores ſuas militias receperant, hoc enim eſt beneficium, vt dictum eſt, & ad proprium vomitum redierant, dicit canon, quòd ſi ij cum ſincera

compunctione ad eccleſiam acceſſerint, recipientur, debentes tribus quidem annis extra Eccleſiam ſtare, & diuinas ſcripturas audire, decem autem annis ὑποπίπτειν, id eſt poſt ambonem ſtare, & cum catechumenis exire, poſt hæc autem vnà cum fidelibus orare: ſacramentis autem omnino digni non habeantur, niſi biennium præterierit, ſicut & ſuperiùs diximus. Quoniam & ij ſunt ex iis qui ſua ſponte labuntur. Concedit autem canon epiſcopo vt pœnam minuat, pro eius cui pœna impoſita eſt, conuerſione.

Canon XIII.

De iis autem qui excedunt, antiqua & canonica lex nunc quoque ſeruabitur, vt ſi quis vita excedat, vltimo & maximè neceſſario viatico ne priuetur. Si autem deploratus & communionem aſſecutus, rurſus in viuos relatus ſit, cum iis qui orationum ſunt tantùm communionis participes. In ſumma autem, de quolibet excedente, & Euchariſtiæ participationem petente, epiſcopus cum examinatione eam oblatione impertiat.

Schol. Bals. Hic eſt canon generalis. Iubet enim, omnem cui pœna impoſita eſt, & ſacramentis eſt priuatus, præclaro ſanctæ participationis ſeu communionis viatico non priuari, in extremo ſpiritu, cum examinatione epiſcopi. Addit autem, quòd ſi talis poſt ſacramentorum participationem, mortem euaſerit, vnà cum fidelibus precabitur. Sacramenta autem non aſſequetur, niſi præſtitutum pœnæ tempus omnino impletum fuerit. Puto autem, quòd tunc poſt ſanitatem vnà cum fidelibus orare permittetur ei cui pœna impoſita eſt, quando & ante morbum vnà cum eis precabatur. Si enim in loco audientium ſtabat, eundem habebit locum etiam poſt ſanitatem.

Canon XIIII.

De catechumenis, & qui lapſi ſunt, viſum eſt ſanctæ & magnæ ſynodo, vt ij tribus annis tantùm audientes, poſtea orent cum catechumenis.

A μετὰ εἰλικρινοῦς κατανύξεως προσέλθωσι τῇ ἐκκλησίᾳ, δεχθήσονται, ὀφείλοντες, τρία μὲν ἔτη ἔξωθεν τῆς ἐκκλησίας ἵστασθαι, ὄπισθεν τοῦ ἄμβωνος, καὶ ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων. μετὰ δὲ ταῦτα συνεύχεσθαι μετὰ τῶν πιστῶν· πάντως δὲ τῶν ἁγιασμάτων οὐκ ἀξιωθῶσιν, εἰ μὴ διετία παρέλθῃ, καθὼς καὶ ἄνωθεν εἴπομεν, ὅτι καὶ οὗτοι ἐκ τῶν ἑκουσίως παραπιπτόντων εἰσίν. ἐνδίδωκε δὲ ὁ κανὼν τῷ ἐπισκόπῳ μειοῦν τὰ ἐπιτίμια κατὰ τὴν τοῦ ἐπιτιμηθέντος ἐπιστροφήν.

B

Κανὼν ιγ΄.

Περὶ δὲ τῶν ἐξοδευόντων, ὁ παλαιὸς καὶ κανονικὸς νόμος φυλαχθήσεται καὶ νῦν, ὥστε, εἴ τις ἐξοδεύοι, τελευταίου καὶ ἀναγκαιοτάτου ἐφοδίου μὴ ἀποστερεῖσθαι. εἰ δὲ ἀπογνωσθεὶς καὶ κοινωνίας πάλιν τυχών, πάλιν ἐν τοῖς ζῶσιν ἐξετασθῇ, μετὰ τῶν κοινωνούντων τῆς εὐχῆς μόνης ἔστω. καθόλου δὲ καὶ περὶ παντὸς οὑτινοσοῦν ἐξοδεύοντος, αἰτοῦντος τοῦ μετασχεῖν εὐχαριστίας, ὁ ἐπίσκοπος μετὰ δοκιμασίας μεταδιδότω τῆς προσφο-

C ρᾶς.

Ἑρμηνεία.

Οὗτος ὁ κανὼν γενικός ἐστι. παρακελεύεται γάρ, πάντα ἐπιτιμηθέντα, καὶ τῶν ἁγιασμάτων στερούμενον, ἀξιοῦσθαι τοῦ καλοῦ ἐφοδίου τῆς ἁγίας μεταλήψεως, ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς, μετὰ δοκιμασίας τοῦ ἐπισκόπου. προστίθησι δὲ ὡς εἴπερ ὁ τοιοῦτος μετὰ τὴν μετάληψιν τῶν ἁγιασμάτων διαφύγῃ τὸν θάνατον, μετὰ τῶν πιστῶν μὲν συνεύξεται, τῶν δὲ ἁγιασμάτων οὐκ ἐπι-

D τεύξεται, εἰ μὴ πληρωθῇ πάντως ὁ νενομισμένος χρόνος τοῦ ἐπιτιμίου. νομίζω δὲ ὅτι τότε μετὰ τὴν ὑγείαν συνεύχεσθαι τοῖς πιστοῖς παραχωρηθήσεται ὁ ἐπιτιμηθείς, ὅτε καὶ πρὸ τῆς νόσου τούτοις συνηύχετο. Εἰ γὰρ ἐν τόπῳ ἀκροωμένων ἵστατο, τὸν αὐτὸν ἕξει τόπον καὶ μετὰ τὴν ὑγείαν.

Κανὼν ιδ΄.

Περὶ τῶν κατηχουμένων καὶ παραπεσόντων ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε τριῶν ἐτῶν αὐτοὺς ἀκροωμένους μόνον, μετὰ ταῦτα εὔχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων.

Ἑρμηνεία.

Τὸν ἐξ ἀπιστίας τῇ ἀληθεῖ πίστει προσελθόντα, καὶ κατηχηθέντα, καὶ μετὰ τὴν κατήχησιν πλανηθέντα, καὶ τὴν προτέραν θρησκείαν ζητήσαντα, μὴ ἁπλῶς δέχεσθαι εἰς τὸν τόπον τῶν κατηχουμένων, πάλιν ὑποστρέφοντα, οἱ ἅγιοι πατέρες διορίζονται, ἀλλὰ πρότερον ἐπὶ τριετίᾳ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ ἵστασθαι μετὰ τῶν ἀκροωμένων. πληρωθείσης δὲ ταύτης, ἀποκαθίστασθαι εἰς τὴν προτέραν τάξιν καὶ στάσιν τῶν κατηχουμένων.

A SCHOL. BALS. Eum qui ex infidelitate ad veram fidem acceſſit, & initiatus eſt: & poſt initiationem aberrauit, & priorem ſuperſtitionem repetiit, non ſimpliciter ad catechumenorum locum rurſus recipi redeuntem ſancti patres definiunt: ſed priùs triennio extra templum ſtare cum audientibus: eo autem impleto, in priorem ſtatum & ordinem catechumenorum recipi.

Κανὼν ιε'.

B Διὰ τὸν πολὺν τάραχον καὶ τὰς στάσεις τὰς γινομένας, ἔδοξε παντάπασι περιαιρεθῆναι τὴν συνήθειαν τὴν παρὰ τὸν κανόνα εὑρεθεῖσαν ἔν τισι μέρεσιν. ὥστε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μὴ μεταβαίνειν, μήτε ἐπισκόπους, μήτε πρεσβυτέρους, μήτε διακόνους. Εἰ δέ τις μετὰ τὸν τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου ὅρον, τοιούτῳ τινὶ ἐπιχειρήσειεν, ἢ ἐπιδοίη ἑαυτὸν πράγματι τοιούτῳ, ἀκυρωθήσεται ἐξάπαντος τὸ κατασκεύασμα, καὶ ἀποκατασταθήσεται τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος ἐχειροτονήθη.

CANON XV.

Propter multum tumultum, & ſeditiones quæ fiunt, omnino viſum eſt vt conſuetudo quæ præter canonem in nonnullis partibus inuenitur, tollatur, vt à ciuitate in ciuitatem nec epiſcopus, nec presbyter, nec diaconus tranſeat. Si quis autem poſt ſanctæ & magnæ ſynodi definitionem tale quippiam adgreſſus fuerit, vel ſe rei eiuſmodi dederit, quod factum erit, omnino infirmabitur, & eccleſiæ reſtituetur cui epiſcopus vel presbyter ordinatus fuerit.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν ἀποστολικὸς ιε'. κανὼν, μηκέτι λειτουργείτω φησὶν ὁ κληρικὸς ὁ παρὰ γνώμην τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεθιστάμενος. ὁ δὲ παρὼν κανὼν τὰ αὐτὰ καὶ περὶ ἐπισκόπων διοριζόμενος, ἄκυρον εἶναι φησὶ τὸ παρὰ ταῦτα ἴσως γινόμενον.

C SCHOL. BALS. Apoſtolicus quidem decimus-quintus canon, Ne ampliùs miniſtret, inquit, clericus, qui præter proprij epiſcopi ſententiam, à ciuitate in ciuitatem tranſit. Præſens autem canon eadem etiam de epiſcopis definiens, irritum eſſe ſtatuit quod præter hæc fortaſſe factum fuerit.

Κανὼν ιϛ'.

Ὅσοι ῥιψοκίνδυνοι, μήτε τὸν φόβον τοῦ θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, μήτε τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα εἰδότες, ἀναχωρήσουσι τῆς ἐκκλησίας, πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι, ἢ ὅλως ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενοι· οὗτοι οὐδαμῶς δεκτοὶ ὀφείλουσιν εἶναι ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ· ἀλλὰ πᾶσαν αὐτοῖς ἀνάγκην ἐπάγεσθαι χρὴ, ἀναστρέφειν εἰς τὰς ἑαυτῶν παροικίας, ἢ ἐπιμένοντας, ἀκοινωνήτους εἶναι προσήκει. Εἰ δὲ καὶ τολμήσειέν τις ὑφαρπάσαι τὸν τῷ ἑτέρῳ διαφέροντα, καὶ χειροτονῆσαι ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, μὴ συγκατατιθεμένου τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, οὗ ἀνεχώρησεν ὁ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενος, ἄκυρος ἔστω ἡ χειροτονία.

CANON XVI.

Quicunque temerè & inconſideratè, nec Dei timorem præ oculis habentes, nec eccleſiaſticum canonem ſcientes, presbyteri D *vel diaconi, vel quicunque omnino in canone recenſentur, ab eccleſiis ſeceſſerint, ij in aliena Eccleſia nullo modo recipi debent, ſed omnino cogendi ſunt in ſuas ipſorum Parochias redire. Vel ſi perſeuerēt, eos à communione ſeparatos eſſe oportet. Sin autem etiam auſus fuerit quiſpiam eum qui ad alium pertinet, ſurripere, & in Eccleſia ordinare, non conſentiente proprio Epiſcopo, à quo receſſit qui in canone cenſetur, irrita ſit ordinatio.*

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ιε'. κανόνος παρίσταται,

SCHOL. BALS. Ex fine decimi-quinti canonis oſtenditur,

quòd omnes qui ordinantur, vel ad A epiſcopatus ordinantur, vel ad monaſteria, vel ad diuinas ædes. Vnde ei conſequenter & vj. canon Chalced. Syn. & xiiij. ſtatuunt clericos ſic fieri, & quæ aliter facta fuerit, ordinationem irritam haberi. Quocirca etiam placuit non eſſe in clerici poteſtate à ciuitate in ciuitatem migrare, & clerum commutare ſine dimiſſoriis literis eius qui ordinauit: clericos autem qui ab eis qui ordinarunt ipſos, euocantur, & redire non perſuadentur, eſſe à communione ſeparatos, id eſt, non per- B mitti eis vt ſimul ſacrificent. In ea enim ſignificatione non communicare accipitur: non autem in ea quæ eſt, in eccleſiam non accedere, vel ſacramenta non participare: idque omnino fit conſequenter xv. canoni Apoſtolico, qui decernit eos non miniſtrare. Xvj. autem canon Apoſtolicus ſegregationi ſubiicit etiam eum qui ex alia parochia clericum recipit, ſine dimiſſoriis literis eius qui eum ordinauit. Quare rectè facit is qui nunc eſt magnæ eccleſiæ Charto- C phylax, non permittens iis qui extra ordinati ſunt, ſacerdotibus, ſacrificare, niſi & commendatitias & dimiſſorias literas eorum à quibus ſunt ordinati, afferant. Lege & xxxv. can. Apoſt. Syno. Antioch. can. xiij. & xxij. & ſynod. Epheſ. can. viij.

Canon XVII.

Quoniam multi qui in canone recenſentur, plura habendi ſtudium & turpe lucrum perſequentes, diuinæ ſcripturæ D obliti ſunt: quæ dicit, Argentum ſuum non dedit ad vſuram: & fœnerantes, centeſimas exigunt: æquum cenſuit ſancta & magna ſynodus, vt ſi quis inuentus fuerit poſt ſtatutum vſuras ex mutuo ſumere, vel eam rem aliter perſequi, vel ſeſquialteras exigere, vel aliquid aliud excogitare turpis quæſtus gratia, è clero deponatur, & ſit alienus à canone.

Schol. Bals. Quadrageſimus quartus canon Apoſtolicus, eos qui ex mutuo vſuras exigũt, presbyteros, vel diaconos, deponi iubet, niſi ceſ-

ὅτι πάντες οἱ χειροτονούμενοι ἢ εἰς ἐπισκοπὴν ἐκκλησιῶν, ἢ εἰς μοναστήρια, ἢ εἰς θείους ναούς. ὅθεν ἀκολούθως τούτῳ καὶ ὁ ϛ΄. κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ ὁ ι΄. διορίζονται οὕτω τοὺς κληρικοὺς γίνεσθαι, καὶ τὴν παρὰ ταῦτα γενομένην χειροτονίαν ἀκυροῦσθαι. διὸ καὶ δέδοκται μὴ ἔχειν ἐπ᾽ ἀδείας τινὰ κληρικὸν ἀπὸ παροικίας εἰς παροικίαν μεταβαίνειν, καὶ ἀμείβειν τὸν κλῆρον ἄνευ ἀπολυτικῆς τοῦ χειροτονήσαντος τοῦτον. τοὺς δὲ μετακαλουμένους κληρικοὺς παρὰ τῶν χειροτονησάντων αὐτοὺς, καὶ μὴ πειθομένους ἀναστρέφειν, ἀκοινωνήτους αὐτοῖς εἶναι, ἤγουν μὴ παραχωρεῖσθαι συνιερουργεῖν. Εἰς τοῦτο γὰρ τὸ μὴ κοινωνεῖν ἐκλαμβάνεται, οὐ μὴν εἰς τὸ μὴ ἐκκλησιάζειν, ἢ εἰς τὸ μὴ μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων, ἀκολούθως πάντως τῷ ιε΄. ἀποστολικῷ κανόνι, τῷ διοριζομένῳ μὴ λειτουργεῖν τοὺς τοιούτους. ὁ δὲ ιϛ΄. ἀποστολικὸς κανὼν, ἀφορισμῷ καθυποβάλλει τὸν δεξάμενον ἐπίσκοπον ἐξ ἑτέρας παροικίας κληρικὸν ἄνευ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτόν. ὥστε καλῶς ποιεῖ ὁ κατὰ καιροὺς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας χαρτοφύλαξ, μὴ παραχωρῶν τοῖς ἔξω χειροτονηθεῖσιν ἱερεῦσιν ἱερουργεῖν, μὴ προκομίζουσι συστατικὰς καὶ ἀπολυτικὰς γραφὰς τῶν χειροτονησάντων αὐτούς. ἀνάγνωθι καὶ τὸν λε΄. ἀποστολικὸν κανόνα, συνόδου Ἀντιοχείας κανόνας ιγ΄. καὶ κβ΄. συνόδου Ἐφέσου κανόνα η΄.

Κανὼν ιζ΄.

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενοι, τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν αἰσχροκερδίαν διώκοντες, ἐπελάθοντο, τοῦ θείου γράμματος λέγοντος, τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ, καὶ δανείζοντες ἑκατοστὰς ἀπαιτοῦσιν, ἐδικαίωσεν ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος, ὡς εἴ τις εὑρεθείη μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον τόκους λαμβάνειν, ἐκ μεταχειρίσεως, ἢ ἄλλως μετερχόμενος τὸ πρᾶγμα, ἡμιολίους ἀπαιτῶν, ἢ ὅλως ἕτερόν τι ἐπινοῶν αἰσχροῦ κέρδους ἕνεκα, καθαιρεθήσεται τοῦ κλήρου, καὶ ἀλλότριος τοῦ κανόνος ἔσται.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μδ΄. ἀποστολικὸς κανὼν τοὺς ἀπαιτοῦντας τόκους ἀπὸ δανείου, πρεσβυτέρους ἢ διακόνους, καθαιρεῖσθαι φησὶν, εἰ μὴ παύσωνται.

ὁ δὲ παρὼν κανὼν πάντας τοὺς κληρικοὺς τοὺς μετὰ τόκου δανείζοντας, ἢ ἡμιολίας ἀπαιτοῦντας, ἢ ἕτερόν τι αἰσχρὸν κέρδος ἑαυτοῖς ἐπινοοῦντας, καθαιρεῖσθαι ἐδικαίωσεν, αὐτὴ τοῦ οὕτω δίκαιον εἶναι ἔκρινε. ζήτει καὶ τὰ ἐν τῷ ῥηθέντι ἀποστολικῷ κανόνι γραφέντα, καὶ τὸ κζ΄. κεφάλ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, λέγον ἐκ μέρους ἀπαιτεῖσθαι τόκους καὶ παρὰ ἱερωμένων, δηλονότι ἀπὸ διαφέροντος, καὶ τοὺς ἐξ ὑπερθέσεως. τοῦ δὲ ἀποστολικοῦ κανόνος, καὶ ἑτέρων διοριζομένων τοὺς ἱερωμένους τοκίζοντας, καθαιρεῖσθαι, εἰ μὴ παύσωνται· ἐρωτήσει τις, ἐκείνοις ὀφείλομεν προσέχειν, ἢ τῷ παρόντι κανόνι, λέγοντι ἀπεντεῦθεν αὐτοὺς καθαιρεῖσθαι; Λύσις. ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μετὰ παραγγελίαν ὁ κληρικὸς μὴ ἀφιστάμενος τῆς αἰσχροκερδίας, καθαιρεθήσεται, διὰ τὸ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος φιλανθρωπότερον. σημείωσαι οὖν τὸν κανόνα διὰ τοὺς ἱερωμένους τοὺς ἐμπορευομένους οἰνάρια, καὶ βαλανεῖα πακτεύοντας, καὶ ἄλλα ἄττα τινὰ τοιαῦτα ποιοῦντας, καὶ προβαλλομένους ἀκανόνιστον τελευταίαν ἄγκυραν, τὴν πενίαν. τὸ δὲ ῥῆμα τὸ περιεχόμενον ἐν τῷ παρόντι κανόνι, καὶ λέγον, ἢ ἄλλως μετερχόμενος τὸ πρᾶγμα, ἡμιολίας ἀπαιτῶν, τοιοῦτόν ἐστι. Τινὲς τῶν ἱερωμένων, εἰδότες τὸν κανόνα καὶ περιγράφοντες αὐτόν, τὰ μὲν ῥήματα φυλάττουσι, τὸν δὲ νοῦν ἀθετοῦσι. διδόασι γὰρ πρός τινας ἀργύρια, καὶ συμφωνοῦσι τοσόνδε μερίδα ἐκ τοῦ κέρδους αὐτοὺς λαμβάνειν, τὸν δὲ κίνδυνον ἐκγινώσκεσθαι παρὰ τῶν λαμβανόντων αὐτά· καὶ τῇ ἀληθείᾳ δανεισταὶ ὄντες, κοινωνοὶ λέγεσθαι σχηματίζονται. ἀποτρέπεται γοῦν καὶ τοῦτο ὁ κανών, καὶ καθαιρεῖ τοὺς ποιοῦντας τοιοῦτόν τι. ἡμιολίας δὲ νόησον τὰς ἐλαφροτέρας ἀπαιτήσεις τοῦ τόκου. κἂν γάρ, φησίν, οὐκ ἀπαιτῇ ὁ κληρικὸς ἑκατοστιαίους τόκους βαρυτάτους, ἤτοι ὑπὲρ ἑκάστης ὑπερπύρων λίτρας ὑπέρπυρα ιι. δώδεκα (ἑκατοσταὶ γὰρ παρὰ τῶν κανόνων ἐκλήθησαν οἱ ἑκατοστιαῖοι τόκοι· ὡς ἐκ παλαιοῦ τῆς λίτρας μὴ ποσουμένης εἰς ἐξάγια οβ΄. κατὰ τὸ σήμερον ἐνεργούμενον, ἀλλὰ εἰς ρ΄.) ζητεῖ δὲ τὰ ἥμισυ τοῦ ὅλου τόκου, ἤγουν ιι. ἓξ ἢ καὶ τούτων ἥττονα·

A ſent. Præſens autem canon, omnes clericos qui fœnerantur, vel ſeſquialteras exigunt, vel aliquod aliud turpe lucrum excogitant, deponi æquum cenſet. Quære & quæ ſcripta ſunt in dicto Apoſtolico canone: & xxvij. cap. ix. tit. præſentis operis, dicens, ex parte ab iis qui ſacris ordinibus initiati ſunt, etiam vſuras repeti, ſcilicet & ex eo quod intereſt, & ex mora. Cùm verò Apoſtolicus canon, & alij, decernant B ſacerdotes fœnerantes deponi, niſi ceſſauerint, an eos attendere debemus, an præſentem canonem, qui dicit ipſos ex hoc ipſo deponi? Solutio. Vt mihi videtur, clericus, poſt denunciationem, à turpi lucro non abſtinens, deponetur, eò quòd canon Apoſtolicus humanius loquatur. Nota ergo canonem propter ſacerdotes, qui vina cauponantur, & balnea conducunt, & quædam alia eiuſmodi faciunt, & quæ canoni non ſubiicitur, vltimam anchoram C paupertatem prætexunt. Verbum autem quod in præſenti canone comprehenditur, & dicit, vel rem aliter perſequi, vel ſeſquialteras exigere, eſt huiuſmodi: Quidam ſacerdotes canonem intelligentes, & ipſum circunſcribentes, eique fraudem facientes, verba quidem ſeruant, mentem autem negligunt. Dant enim nonnullis pecuniam, & tantam ex lucro partem ſe capturos paciſcuntur: periculum autem agni- D turos qui eam accipiunt, & cùm ſint re vera fœneratores, verbo tamen ſocietatem prætexunt. Hoc ergo canon auerſatur, & eos qui huiuſmodi quid faciunt, deponit, ſeſquialteras autem intellige leuiores vſuræ exactiones. Quamuis enim centeſimas vſuras grauiſſimas non exigat clericus, ſiue pro ſingulis nummorum libris, duodecim ſolidos: (centeſimæ namque à canonibus appellatæ ſunt vſuræ centeſimæ, vtpote quòd olim non exagia lxxij. libra cōplecteretur, vt nunc vſus obtinet, ſed centum) petat autem dimidium totius vſuræ, hoc eſt, ſex ſolidos, vel etiam his pauciores;

ſic quoque deponetur. Scito autem quandoquidem hodie libra exagia complectitur lxxij. non C. vt olim eum qui centeſimas pro libra vſuras ſe accepturum pactus eſt, non duodecim ſolidos exacturum, ſed pro rata parte.

Canon XVIII.

Peruenit ad ſanctam Synodum, quòd in nonnullis locis & ciuitatibus diaconi dant presbyteris Euchariſtiam, quod neque canon, neque conſuetudo tradidit, vt qui offerendi poteſtatem non habent, iis qui offerunt, dent corpus Chriſti. Iam verò illud etiam cognitum eſt, quòd quidam ex diaconis etiam ante epiſcopos Euchariſtiam attingunt. Hæc ergo omnia auferantur, & diaconi intra ſuas menſuras permaneant, ſcientes quòd ſunt quidem epiſcopi miniſtri, presbyteris verò minores. Accipiant autem ſuo ordine Euchariſtiam poſt presbyteros, eis præbente epiſcopo vel presbytero. Sed nec in medio quidem presbyterorum liceat diaconis ſedere. Id fit enim præter canonem & ordinem. Si quis autem non vult obedire, etiam poſt has conſtitutiones, à diaconatu deſiſtat.

Schol. Bals. Quòd magna ſit ſacerdotum dignitas, ſed multo maior epiſcoporum, & quòd debent diaconis præponi, ex ipſis factis oſtenditur. Illis ſeruitur, hi verò ſeruiunt. Quidni ergo præferri debent ij quibus miniſtratur, iis qui miniſtrant? Quoniam autem nonnulli, inquit, diaconi, ordinem in ciuitatibus diſſoluentes, ante epiſcopos accipiunt, & dant presbyteris Euchariſtiam: & cùm omnino debeant à presbyteris & ſacerdotibus ſanctificari, quoniam etiam Apoſtolus dicit, Quod minus eſt, ab eo quod eſt præſtantius, benedicitur: non ſtant iis quæ decreta ſunt, & in congregationibus etiam ſedent in medio presbyterorum: definitum eſt vt diaconi ab epiſcopo vel presbytero accipiant, & vt poſt ſacerdotes ſacrorum myſteriorum participes fiant: & ne in medio quidem presbyterorum ſedeant: vel, vt ij qui non ad ita faciendum ſe morigeros præbuerint, à diaconatu deſiſtant.

A καὶ οὕτω καθαιρεθήσεται. ἔσο δὲ εἰδὼς ὡς ἐπεὶ ἡ λίτρα σήμερον ἑξάγια ἔχει οβ΄. καὶ οὐχὶ ρ΄, ὡς τὸ παλαιὸν ὁ συμφωνήσας ἑκατοσταίους τόκους λαβεῖν παρὰ λίτρας, οὐκ ἀπαιτήσει ἡ. ιβ΄. ἀλλὰ τὸ ἀναλογοῦν.

Κανὼν ιη΄.

Ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην σύνοδον, ὅτι ἔν τισι τόποις καὶ πόλεσι τοῖς πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν οἱ διάκονοι διδόασιν, ὅπερ οὔτε ὁ κανὼν οὔτε ἡ συνήθεια παρέδωκεν, τοὺς ἐξουσίαν μὴ ἔχοντας προσφέρειν, B τοῖς προσφέρουσι διδόναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. κἀκεῖνο δὲ ἐγνωρίσθη, ὅτι ἤδη τινὲς τῶν διακόνων καὶ πρὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς εὐχαριστίας ἅπτονται. ταῦτα οὖν πάντα περιῃρήσθω, καὶ ἐμμενέτωσαν οἱ διάκονοι τοῖς ἰδίοις μέτροις, εἰδότες ὅτι τοῦ μὲν ἐπισκόπου ὑπηρέται εἰσί, τῶν δὲ πρεσβυτέρων ἐλάττους τυγχάνουσι. λαμβανέτωσαν δὲ κατὰ τὴν τάξιν τὴν εὐχαριστίαν μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους, ἢ τοῦ ἐπισκόπου διδόντος αὐτοῖς ἢ τοῦ πρεσβυτέρου. ἀλλὰ μὴ καθῆσθαι ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἐξέστω τοῖς διακόνοις. παρὰ κανόνα γὰρ καὶ παρὰ τάξιν C ἐστὶ τὸ γινόμενον. Εἰ δέ τις μὴ θέλει πειθαρχεῖν καὶ μετὰ τούτους τοὺς ὅρους, πεπαύσθω τῆς διακονίας.

Ἑρμηνεία.

Ὅτι μέγα ἐστὶ τὸ τῶν ἱερέων ἀξίωμα, πολλῷ δὲ πλέον τὸ τῶν ἐπισκόπων, καὶ οὗτοι τῶν διακόνων προτιμᾶσθαι ὀφείλουσιν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων παρίσταται. οἱ μὲν γὰρ δουλεύονται, οἱ δὲ δουλεύουσι. πῶς γοῦν οὐκ ὀφείλουσι προτιμᾶσθαι οἱ διακονούμενοι τῶν διακονούντων; ἐπεὶ δέ φησιν τινὲς διάκονοι τὴν τάξιν ἔν τισι πόλεσι παρα- D λύοντες, πρὸ τῶν ἐπισκόπων μεταλαμβάνουσι, διδόασι δὲ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν, καὶ ἁπλῶς ὀφείλοντες ἁγιάζεσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων, καὶ τῶν ἱερέων, ὅτι καὶ ὁ ἀπόστολος φησί, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται, οὐκ ἐμμένουσι τοῖς δεδομένοις· καὶ ἐν ταῖς συνάξεσι δὲ κάθηνται μέσον τῶν ἱερέων· ὡρίσθη, ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ πρεσβυτέρου μεταλαμβάνειν τοὺς διακόνους, καὶ μετὰ τοὺς ἱερεῖς τῶν ἁγιασμάτων ἀξιοῦσθαι, καὶ μηδὲ μέσον καθῆσθαι πρεσβυτέρων· ἢ μὴν τοὺς μὴ πειθαρχοῦντας οὕτω ποιεῖν, παύεσθαι τῆς διακονίας.

ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, τὸ μὲν μεταλαμβάνειν τοὺς διακόνους πρὸ τῶν ἐπισκόπων, ἢ διδόναι αὐτοῖς τὴν εὐχαριστίαν ἤτοι τὰ ἅγια τοῖς ἱερεῦσιν, οὐ παραχωρεῖται, ἀλλ' οὐδὲ τὸ καθῆσθαι διάκονον ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ μέσον τῶν ἱερέων· τὸ δὲ καθῆσθαι τινὰς ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διακόνων εἰς τὰς ἔξω τοῦ βήματος συνάξεις τέως πρὸ τῶν πρεσβυτέρων, βλέπομεν γινόμενον· καὶ οἴομαι γίνεσθαι τοῦτο διὰ τὰ ἀρχοντίκια· μόνοι γὰρ οἱ ἀξιωθέντες ἀρχοντικίων ἐκκλησιαστικῶν παρὰ τοῦ πατριάρχου, πρὸ τῶν ἱερέων κάθηνται. γί- B νεται δὲ τοῦτο παραλόγως. ὁ γὰρ κατὰ καιροὺς χαρτοφύλαξ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, προκάθηται ἐν ταῖς ἔξω τῆς συνόδου συνάξεσιν, οὐ μόνον τῶν ἱερέων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχιερέων, ἀπὸ προστάξεως τοῦ ἀοιδίμου Βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, οὕτως ἐχούσης· ἡ Βασιλεία μου τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐκοσμίας φροντίζουσα, καὶ τὸ εὔτακτον, καὶ ἐν παντὶ μὲν ζητοῦσα τῷ πολιτεύματι, ἐπὶ πλέον δὲ τοῖς θείοις τοῦτο ἐμπολιτεύεσθαι διὰ σπουδῆς τιθεμένη, τὰ ἀρχῆθεν ἀπονενεμημένα προνόμια ἑκάστῳ τῶν C ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν, καὶ τὴν ἄχρι καὶ δεῦρο ἐπικρατήσασαν ἐν τούτοις κατάστασιν, κατὰ τὸ ἀναλλοίωτον καὶ εἰς τὸ ἑξῆς εἶναι καὶ διαμένειν, βούλεταί τε καὶ εὐδοκεῖ, ἁγιώτατε δέσποτα, ὡς καὶ παραδεχθεῖσαν διὰ τοσούτων ἐτῶν, καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ ἐκπολιτευσαμένην, καὶ ταῖς ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλον κατὰ τὸ ἀνεξάλλακτον ἕως τοῦ νῦν μεταβάσεσιν, ἐπικριθεῖσαν, καὶ βεβαιωθεῖσαν καλῶς· ἐπεὶ δὲ νῦν ἡ Βασιλεία μου μάθοι ὡς τινὲς τῶν ἀρχιερέων ἀντιφιλοτιμούμενοι πειρῶνται τὸ τοῦ D χαρτοφύλακος ὑποβιβάσαι προνόμιον, καὶ κανόνας εἰς μέσον προσφέροντες, διὰ τούτων φιλονεικοῦσι μὴ προκαθῆσθαι αὐτὸν τῶν ἀρχιερέων, ὁπηνίκα δέῃ τούτοις συνέρχεσθαι κατά τινα χρείαν, καὶ συνεδριάζειν καθ' ἑαυτόν, πρὸ τῆς εἰς τὴν ἁγιωσύνην σου εἰσελεύσεως, κἂν ἄρεστον τῇ Βασιλείᾳ μου ἔδοξε, πρᾶγμα διὰ τοσούτου χρόνου βασανισθέν, καὶ τοῖς πρὶν πατριάρχαις, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀρχιερεῦσιν,

A Hæc definiente canone, Diaconis quidem ante Epiſcopos accipere, vel dare Euchariſtiam aut ſacramenta ſacerdotibus, non permittitur: ſed nec ad ſanctum altare in medio ſacerdotum ſedere. Vt autem nonnulli ex eccleſiaſticis diaconis, in congregationibus quæ ſunt extra ſacrum tribunal, ante ſacerdotes ſedeant, fieri videmus: & exiſtimo hoc fieri propter dignitates ſeu officia. Soli enim ij qui à Patriarcha officiis eccleſiaſticis digni ſunt habiti, ſedent B ante ſacerdotes. Fit autem & hoc præter rationem: lege enim etiam vj. ſynodi canonem vij. At is qui nunc eſt ſanctiſſimæ eccleſiæ chartophylax, in congregationibus quæ fiunt extra ſynodum, ſedet non ſolùm ante ſacerdotes, ſed etiam ante Pontifices, ex conſtitutione inclyti Imperatoris domini Alexij Comneni, quæ ſic habet: Regia mea adminiſtratio, quæ Eccleſiaſticæ honeſtatis maximam curam gerit, & bonum quidem ordinem cùm in omni ciuili ra- C tione quærit, tum autem multo magis in rebus diuinis eum verſari ſtudet, quæ vnicuique gradui eccleſiaſtico ſunt ab initio tributa priuilegia, & eam quæ in his hucvſque obtinuit conſtitutionem, deinceps quoque eſſe immutabilem, & perſeuerare vult, & cenſet, ſanctiſſime domine, vtpote quæ per tot annos ſuſcepta, & in vſu ciuili longo tempore verſata, & ab alio in aliud immutabilibus hucvſque tranſmiſſionibus vindicata ac confirmata ſit. D Sed quoniam imperatoria mea ſublimitas didicit, quòd nonnulli Pontifices contentione quadam & gloriæ ſtudio incitati, volunt Chartophylacis priuilegium minuere, & canones in medium adducentes, per eos contendunt illum ante Pontifices ſedere non oportere, quando aliquo vſu exigente oportet eos conuenire & conſidere ante acceſſum ad tuam ſanctitatem, non ferendum regiæ meæ maieſtati viſum eſt, vt res quæ tanto tempore approbata eſt, & à prioribus Patriarchis, & ab aliis Pontificibus:

ſed & ab iis qui nunc ob rem non A honeſtam contendunt, longiſſimi temporis ſilentio, nunc obiter aboleretur, & tanquam neglectum quippiam conuelleretur. Hanc ergo rem decernit eſſe valde rationi conſentaneam & iuſtam. Si enim contrà vellent pontifices immobilia non mouere, nec ea quæ iis qui priùs fuerunt patribus placuère, ſed & quæ iis ipſis longo ſilentio, & hucuſque patientia, probata fuere, rurſus in certamen non deducere, rectè ſe haberet, & eis magna gratia habere- B tur, quòd pugnandi ſtudio abiecto, pacem & quietem prætuliſſent. Si autem etiam adhuc nonnulli, verba canonis vſurpantes (à ſententia enim longè abſunt) voluntatem ſuam confirmare conantur, & non rectè ordinem ad id quod eſt inordinatū, transferunt, permittit quidem imperatoria mea ſerenitas canonis interpretari & declarare contextum, qui facilè comprehendi poteſt, & pulchrè diſcerni iis qui exactè penetrant, & canonicum ſenſum attingunt. Hoc autem vtiq; ipſum Pōti- C ficibus probro eſt, quòd cùm canonem ſcirent, & eius verba perfectè intelligerent, ſuam ipſorum cōſcientiam præter rationem conculcarunt, & dū diſturbaretur canon, tolerauerūt, atq; inferiorem ſeſſionē ſub memoria ſuperioris Chartularii amplexi fuerunt. Ideóque pro ſacrorū canonum contemptu mercedem hanc eis maieſtas mea tribuit, vt ſuas ad Eccleſias abigantur, eccleſiaſtici canonis etiam hac in parte veſtigiis inſiſtens, & aduerſus canonum cōtem- D ptores ipſos canones ſacros in ſubſidium producens. Nec enim pontifices ij, qui Occidentalibus eccleſiis præſunt, & à multo iam tempore fidei ſuæ creditorum ouilium curam nullam geſſere, nec, vti cōueniebat, iis præfuerunt, dicere poterunt, rabiem hoſtilem, quæ per Orientem graſſata fuit, ad ipſos pertigiſſe, atque hoc modo ſibi ouium ratione præditarum inſpectionem ademptam eſſe. Et hoc quidem in hunc modum à maieſtate mea diſpoſitum euentus eis iudicium relinquit. Quia verò & illud ad aures eius relatum eſt, quoſdam ſcilicet eccleſiæ proceres eximios præteriri,

ἀλλὰ δὴ καὶ αὖθις τοῖς νῦν οὐκ ἐπ' εὐλόγῳ ἐρίζουσι πράγματι διὰ τῆς πολυημέρου δῆθεν σιωπῆς, κατὰ τὸ παρέλκον ἀρθῆναι, καὶ ὥς τι τῶν ἠμελημένων παρασυρῆναι. τοίνυν καὶ διορίζεται πρᾶγμα τι εὔλογον καὶ πάνυ δίκαιον τοῦτο. Εἰ μὲν γὰρ ᾑροῦντο καὶ πάλιν οἱ ἀρχιερεῖς μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα, μηδὲ τὰ τοῖς πρὶν δεδογμένα πατράσιν, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοῖς διὰ τῆς μακρᾶς συνδείξαντα σιωπῆς, καὶ τῆς ἕως τοῦ νῦν ἀνοχῆς, ἐκ παλιμβολίας ὥσπερ ἀναπαλαίειν, εὖ ἂν ἔχοι, καὶ χάρις ὅτι τὸ μάχιμον καταθέμενοι τὸ εἰρηναῖον προτετιμήκασιν. Εἰ δὲ καὶ ἔτι τούτων τινὲς τῶν τοῦ κανόνος ῥημάτων ἀντιποιούμενοι, (τῆς γὰρ ἐννοίας πόρρω ἀποδιεστήκασι) πειρῶνται, τὸ οἰκεῖον συστῆσαι θέλημα, καὶ ἐπὶ τὸ ἄτακτον οὐ καλῶς τὴν τάξιν μεταβιβάζουσιν, ἐᾷ μὲν ἡ Βασιλεία μου τὴν τοῦ κανόνος ἑρμηνεῦσαι καὶ σαφηνίσαι ὑφήν, ῥᾳστην οὖσαν καταληφθῆναι, καὶ διαγνωσθῆναι καλῶς τοῖς βάπτουσιν εἰς ἀκρίβειαν, καὶ κανονικῆς ἐννοίας θιγγάνουσιν. αὐτὸ δὲ τοῦτο τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐπιτιμᾷ, τὸ δήποτε τὸν κανόνα εἰδότες καὶ τὰ ῥήματα τούτου ἐξακριβούμενοι, τὴν ἑαυτῶν συνείδησιν ἀλόγως ἐπάτησαν, καὶ τοῦ κανόνος παραλειπομένου ἠνείχοντο, καὶ τὴν ὑφεδρίαν ἐπὶ τῶν πρὶν χαρτοφυλάκων ἠσπάζοντο· καὶ μισθὸν τούτοις τῆς τῶν ἱερῶν κανόνων παραφρονήσεως, τὴν ἐπὶ τὰς λαχούσας αὐτοὺς ἐκκλησίας ἀπέλασιν δίδωσι, κανόνι στοιχοῦσα κἀν τούτῳ ἐκκλησιαστικῷ, καὶ τοῖς παραφρονηταῖς τῶν κανόνων ἐκείνων αὐτοὺς τοὺς ἱεροὺς κανόνας εἰς ἄμυναν ἀντεξάγουσα. οὐδὲ γὰρ ἂν ἔχοιεν λέγειν οἱ τῶν δυτικῶν προεστῶτες ἀρχιερεῖς ἐπὶ χρόνον μακρὸν τῶν ἐμπιστευθέντων αὐτοῖς μὴ φροντίζοντες ποιμνίων, μηδ' ὡς ἐχρῆν ἐν τούτοις ἐπιστατήσαντες ὡς ἡ τὴν ἕω κατατρέχουσα τῶν ἐχθρῶν λύσσα, προσεστήκει τούτοις, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἐντεῦθεν τῶν λογικῶν προβάτων περιῃρέθησαν. καὶ τὸ μὲν οὕτως οἰκονομηθὲν παρὰ τῆς Βασιλείας μου, τὴν κρίσιν αὐτοῖς τοῦ ἀποτελέσματος παραλέλοιπεν. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο εἰς ἀκοὰς ἀνηνέχθη αὐτῆς, ὥς τινὲς τῆς ἐκκλησίας λογάδων ἐν ταῖς γινομέναις,

ψήφοις καταλιμπάνονται, προτιμῶνται δὲ τούτων ἔνιοι, ἀποβεβηκότες ἴσως καὶ χρόνῳ καὶ καταστάσει βίου τῇ κρείττονι, καὶ μηδὲ πολλὰ περὶ τῆς ἐκκλησίας πονήσαντες, οὐκ οὖν ἔδοξεν οὐδὲ τοῦτο τὸ πρᾶγμα τῆς ἱερᾶς συνόδου τῶν ἀρχιερέων ἐπάξιον. ὅθεν καὶ ἐπισκήπτει πᾶσι φιλοθέως ὁμοῦ καὶ βασιλικῶς, μὴ παίζειν ἐν τοῖς οὐ παικτοῖς, μηδὲ πάθει ἐπὶ τὰ θεῖα χαρίζεσθαι. οὗ γὰρ ψυχὴ τὸ κινδυνευόμενον, τίνος φροντιστέον ἑτέρου; ἐκείνοις δὲ προτιθέναι τῶν ἄλλων, καὶ τὴν ἐν ταῖς ψήφοις ἐπιτιμίαν χαρίζεσθαι, οὓς μετὰ λόγου καὶ βίος κοσμεῖ ἀνεπίληπτος, ἢ τοῦ λόγου σκάζοντος ἴσως, ὁ μακρὸς χρόνος, καὶ ὁ περὶ τὴν ἐκκλησίαν πολύπονος ἐπαναπληροῦσι τὸ ἐλλειπές. οὕτω γὰρ ἂν ταῖς ψήφοις καλῶς διαιτήσοιεν, καὶ ἐπὶ κρίματι τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς οὐκ ἂν ἀλώσειαν ψηφηφοροῦντες παρὰ Θεῷ.

Κανὼν ιθ'.

Περὶ τῶν Παυλιανισάντων, εἶτα προσφυγόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ὅρος ἐκτέθειται, ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος. Εἰ δέ τινες τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξητάσθησαν, εἰ μὲν ἄμεμπτοι καὶ ἀνεπίληπτοι φανεῖεν, ἀναβαπτισθέντες χειροτονείσθωσαν ὑπὸ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου. Εἰ δὲ ἡ ἀνάκρισις ἀνεπιτηδείους αὐτοὺς εὑρίσκοι, καθαιρεῖσθαι αὐτοὺς προσήκει. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ ὅλως περὶ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζομένων ὁ αὐτὸς τύπος παραφυλαχθήσεται. ἐμνήσθημεν δὲ τῶν διακονισσῶν τῶν ἐν τῷ σχήματι ἐξετασθεισῶν, ἐπεὶ μηδὲ χειροθεσίαν τινὰ ἔχουσιν, ὥστε ἐξάπαντος ἐν τοῖς λαϊκοῖς αὐτὰς ἐξετάζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Παυλιανισταὶ λέγονται, οἱ Παυλικιανοί. ἐκτέθειται γοῦν παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ὅρος, ἤτοι κανὼν, καὶ τύπος, ἀναβαπτίζεσθαι αὐτούς. ἐπάγει δὲ, ὡς ἐπεὶ τῶν εἰκότων ἐστὶ τινὰς ἐκ τούτων κατ' ἄγνοιαν κληρωθῆναι, ὀφείλει ὁ ἐπίσκοπος ἀναβαπτίζειν τούτους, καὶ ἔκτοτε πολυπραγμονεῖν τὴν μετὰ τὸ βάπτισμα διαγωγὴν αὐτῶν, καὶ εἰ εὑρήσει ἀνεπιλήπτους, καὶ ἱερωσύνης ἀξιοῦν· Εἰ δὲ μὴ, καὶ τῆς πρὸ τοῦ βαπτίσματος χειροτονίας ἀπαλλοτριοῦν. τὰ αὐτὰ δὲ γενέσθωσαν καὶ εἰς τὰς διακονίσσας. τοιοῦτον δέ ἐστι τὸ τῶν διακονισσῶν· παρθένοι ποτὲ προσήρχοντο τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ κατὰ προτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου ἐφυλάττοντο,

A quum electiones fiunt, eiſque præferri nonnullos, tam ætate quàm conditione vitæ melioris inferiores, quique non magnos pro eccleſia labores ſuſtinuerũt, ne illa quidem res ſacra pontificum Synodo nobis digna viſa eſt. Quapropter omnibus religioſè pariter, & imperiali cum auctoritate mandat, ne ludant in minimè ludicris, nec affectui diuinis in rebus indulgeant. Nam vbi anima verſatur in periculo, cuius quæſo rei potior habenda cura eſt? Illos autem præferant aliis, & honore ſuffragiorum dignentur, quos inculpata vita

B præter doctrinam ornat: aut in quibus ſi doctrina fortè vacillet, longi temporis vſus, & multi pro Eccleſia labores exantlati, quod deeſt, ſupplent. Sic enim ſuffragiis ſuis rectè ſtatuent, & à Deo ſuæ ad animæ condemnationem ſuffragia tuliſſe non arguentur.

CANON XIX.

De Paulianiſtis, qui deinde ad eccleſiam confugerunt, ſtatutum eſt vt ij omnino rebaptizentur. Si qui verò tempore præterito in clericorum numero erant, ſiquidem à cul-

C *pa & reprehenſione alieni viſi fuerint, rebaptizati ordinentur à catholicæ eccleſiæ epiſcopo. Si verò examinatio eos non eſſe aptos deprehendit, deponi eos oportet. Similiter autẽ & diaconiſſis, & omnino de omnibus qui inter clericos annumerantur eadem forma ſeruabitur. Diaconiſſarum autẽ meminimus, quæ in habitu quidem cenſentur, quoniam nec vllam habent manuum impoſitionem, vt omnino inter laicos ipſæ connumerentur.*

SCHOL. BALS. Paulianiſtæ dicuntur Pauliciani. Editum eſt ergo à ſanctis patribus decretum, ſiue canon, & forma, vt ipſi rebaptizentur.

D addit autem: Quoniam nonnulli eorum, vt eſt veriſimile, per ignorantiam in clerum ordinati ſunt, debet epiſcopus eos rebaptizare, & tunc de eorum vitæ degẽdæ ratione poſt baptiſmum inquirere: &, ſi inculpatos inuenerit, ſacerdotio quoque dignos iudicare: ſin minùs, eos & ab ordinatione, quę fuit ante baptiſmũ, remouere. Eadem autem in diaconiſſas quoque fiant. De diaconiſſis autem res ita habet: Virgines aliquando ad eccleſiam accedebant, & epiſcopi ſuaſione ſeruabantur,

vtpote Deo dedicatæ, ſed cum amictu laico. Id enim eſt, in habitu cenſeri. Cùm autem xl. annorum ætatis eſſent, diaconiſſarum quoque ordinationem recipiebant, ſi omnino dignæ inuenirentur. Sic ergo etiam, inquit, fiet & in his quod in maſculis ſuperiùs ſtatutum eſt. Quære & Carthaginen. Syn. can. vi. & xliiij. Hæc cùm canon ſtatuerit, dixerit quiſpiam, cùm quæ ante baptiſmum facta eſt ordinatio, vt ne facta quidem reputatur. (Propterea enim Paulianiſtam poſt baptiſmum ordinari cautum eſt) quomodo dicit canon eum poſt examinationem deponendum, ſi indignus inueniatur qui ordinetur? Solutio. Depoſitionis nomen hîc abuſiuè pro expulſione acceptum eſt. Ante baptiſmum enim in clericatum ordinatio, clericatum non tribuit. Si autem nolis hoc dicere, ſtatue hæc verba non accipi de ordinatione quæ fuit ante baptiſmum, ſed de ea quæ fuit poſt baptiſmum. Deponetur enim, inquiunt patres, & qui poſt illuminationem indignè ordinatus eſt, vt vult vniuerſalis canon, qui eos qui poſt ordinationem peccant, deponit. De Paulianiſtis autem aliquando quæſitum eſt, quinam eſſent: & alij quidem alia dixerunt: ego autem in diuerſis libris inueni, quòd Manichæi Pauliciani dicti ſunt, à quodam Paulo Samoſateno mulieris Manichææ filio, cui nomen erat Callinice. Samoſatenus autem appellatus eſt, vt qui Samoſatenorum epiſcopus fuerit. Is prædicauit vnum eſſe Deum, qui & pater & filius & ſanctus ſpiritus idem dicitur. Vnus enim, inquit, eſt Deus, & filius ipſius in ipſo, quemadmodum in homine ratio vel ſermo. Ipſa autem ratio, cùm in terram veniſſet, habitauit in homine qui dicebatur Ieſus, œconomiáque completa, aſcendit ad patrem. Hic autem Ieſus, ex inferioribus regionibus eſt Ieſus Chriſtus, vt qui à Maria cœperit. Eum Antiochiæ depoſuerũt ſanctus Gregorius Thaumaturgus, & alij quidã. Rurſus dubitatur an Chriſtiani qui ex orthodoxis ad Paulianiſtas defecerunt, rurſus debeāt bapti-

A ὡς ἀνατεθειμέναι τῷ Θεῷ, πλὴν μετὰ σχήματος λαϊκοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἐξετάζεσθαι αὐτὰς ἐν τῷ σχήματι. τεσσαρακονταετοῦς δὲ ἡλικίας γινόμεναι, ἠξιοῦντο καὶ χειροτονίας διακονισσῶν, εὑρισκόμεναι πάντως ἄξιαι. Εἰ γοῦν καὶ τινὲς ἐκ τούτων φησὶ παυλιανίσαι ἔτυχον, γενήσεται καὶ ἐπ᾽ αὐταῖς, εἴτι καὶ ἐπὶ τοῖς ἄρρεσιν ὡρίσθη ἄνωθεν. ζήτει τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνας ϛʹ. καὶ μδʹ. ταῦτα τοῦ κανόνος διορισαμένου, εἴποι τις ὡς ἐπεὶ ἡ πρὸ τοῦ βαπτίσματος χειροτονία ὡς μηδὲ γινομένη λογίζεται (διὰ γὰρ τοῦτο B ὡρίσθη τὸν Παυλιανίσαντα χειροτονεῖσθαι μετὰ τὸ βάπτισμα) πῶς φησιν ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι αὐτὸν μετὰ ἐξέτασιν, ἀνάξιον τοῦ χειροτονηθῆναι εὑρισκόμενον; λύσις. καταχρηστικῶς ἐνταῦθα παρελήφθη τὸ τῆς καθαιρέσεως ῥῆμα, ἀντὶ τῆς ἐξωθήσεως. ἡ γὰρ πρὸ τοῦ βαπτίσματος κλήρωσις, οὐκ ἔστι κλήρωσις. Εἰ δὲ μὴ θέλῃς ταῦτα εἰπεῖν, θεμάτισον τὰ ῥήματα τῆς καθαιρέσεως, μὴ ἐκλαμβάνεσθαι περὶ τῆς πρὸ τοῦ βαπτίσματος χειροτονίας, ἀλλὰ περὶ τῆς μετὰ τὸ βάπτισμα. καC θαιρεθήσεται γάρ, φασὶν οἱ πατέρες, καὶ ὁ μετὰ τὸ φώτισμα ἀναξίως χειροτονηθεὶς, κατὰ τὸν καθολικὸν κανόνα τὸν καθαιροῦντα τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν ἁμαρτάνοντας. περὶ δὲ τῶν Παυλιανισάντων, ἐρώτησις γέγονε, τίνες εἰσί. καὶ ἄλλοι μὲν ἄλλα εἶπον. ἐγὼ δὲ εὗρον ἐν διαφόροις βιβλίοις ὅτι Παυλικιανοὶ οἱ Μανιχαῖοι μετωνομάσθησαν, ἀπὸ Παύλου τινὸς Σαμοσατέως, υἱοῦ γυναικὸς Μανιχαίας, Καλλινίκης τοὔνομα. Σαμοσατεὺς δὲ ἐκλήθη ὡς χρηματίσας ἐπίσκοπος Σαμοσατέων. οὗτος ἐκήρυξεν ἕνα θεὸν εἶναι πατέρα, καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον D πνεῦμα τὸν αὐτὸν λεγόμενον. Εἷς γάρ, φησιν, ἐστὶ θεός, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, ὡς ὁ λόγος ἐν ἀνθρώπῳ, αὐτὸς δὲ ὁ λόγος ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ᾤκησεν ἀνθρώπῳ Ἰησοῦ καλουμένῳ, καὶ τὴν οἰκονομίαν πληρώσας, ἀνῆλθε πρὸς τὸν πατέρα. ὁ δὲ Ἰησοῦς οὗτος κάτωθεν ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστός, ὃς ἀπὸ Μαρίας ἀρξάμενος. τοῦτον καθεῖλεν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς καὶ ἄλλοι τινές. ἔτι ἀμφιβολία ἐστὶ περὶ τοῦ εἰ ὀφείλουσιν οἱ ἀπὸ ὀρθοδόξων Χριστιανοὶ Παυλιανίσαντες, ἀναβαπτίζεσθαι

πτίζεσθαι. καὶ τινὲς μὲν λέγουσιν ὡς ἐκείνους ὁ κανὼν ἀναβαπτίζεται, τοὺς ἐκ γενετῆς Παυλικιανούς, οὐ μὴν τοὺς ἀπὸ ὀρθοδόξων τὴν αἵρεσιν τῶν Παυλικιανῶν ἀναδεξαμένους. τούτους γὰρ ὑπὸ μύρου καὶ μόνου ἁγιάζεσθαι χρή. καὶ εἰς πίστωσιν τοῦ λόγου αὐτῶν, παράγουσι πολλοὺς Μουσουλμανίσαντας ἑκόντι, καὶ μὴ ἀναβαπτισθέντας, ἀλλὰ μυρωθέντας μόνον. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸν κανόνα ταῦτα διορίζεσθαι μᾶλλον περὶ τῶν ἀπὸ ὀρθοδόξων εἰς αἵρεσιν Παυλικιανῶν περιπεσόντων, καὶ βάπτισμα δεξαμένων θρησκείας μυσαρᾶς· καὶ τοῦτο εἶναι κυρίως Παυλιανισμόν· οὐ μὴν τὸ εἶναι τινὰ ἐξ ἀρχῆς Παυλικιανόν. διὸ καὶ κατὰ τὸν παρόντα κανόνα ὀφείλουσιν ἀναβαπτίζεσθαι οἱ τοιοῦτοι. ἀλλὰ καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ ἀναβαπτισμοῦ, οὐ μικρῶς συμβάλλεται πρὸς τὸ λεγόμενον. ζήτει καὶ τὸν μζ'. ἀποστολικὸν κανόνα λέγοντα καθαιρεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸν πρεσβύτερον τὸν δὶς βαπτίζοντα ὄντως δή τινα πιστόν, καὶ τὸν μὴ βαπτίζοντα τὸν μεμολυσμένον παρὰ τῶν ἀσεβῶν. ἀνάγνωθι καὶ τὴν τοῦ αὐτοῦ κανόνος ἑρμηνείαν, καὶ τὸν ζ'. κανόνα τῆς β'. συνόδου.

A zari. Et nonnulli quidem dicunt, quòd eos ſolos iubet canon rebaptizari, qui à natiuitate Pauliciani fuerint, non autem eos qui ex orthodoxis Paulicianorum hæreſin ſuſceperint. Eos enim vel ſola vnctione ſanctificari oportet, & ad ſuam rationem confirmandam afferunt, quòd multi qui ſua ſponte Muſulmaniſtæ fuerant, rebaptizati non fuerint, ſed tantùm vnguento delibuti. Mihi autem videtur hic canon magis ſtatuere de iis qui ex orthodoxis B in Paulicianorum hæreſin ceciderunt, & execrandæ ſuperſtitionis ac impietatis baptiſmum ſuſceperunt: & hoc eſſe propriè Paulianiſmum: non eſſe autem aliquem à principio Paulicianum. Et ideo ex ſententia huius canonis, debent qui tales ſunt, rebaptizari. Sed & rebaptizationis verbum non parum confert ad id quod hic dicitur. Quære & xlviij canonem Apoſtolicum, dicentem deponendum Epiſcopum & Presbyterum, qui quemcunque fidelem bis baptizat, & C eum non baptizat, qui ab impiis eſt inquinatus. Lege & eiuſdem canonis interpretationem, & vij. can. ij. Synodi.

Κανὼν κ'.

Ἐπειδή τινές εἰσιν ἐν τῇ κυριακῇ γόνυ κλίνοντες, καὶ ἐν ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις· ὑπὲρ τοῦ πάντα ἐν πάσῃ παροικίᾳ φυλάττεσθαι, ἑστῶτας ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ἀποστολικὸς ξϛ'. κανὼν τὸν νηστεύοντα καθ' οἱανδήτινα κυριακὴν ἢ καθ' οἱονδήποτοῦν σάββατον, πλὴν ἑνὸς καὶ μόνου σαββάτου, τοῦ μεγάλου δηλαδή, φησὶ κληρικὸν μὲν ὄντα καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. ὁ δὲ παρὼν διορίζεται κατὰ πᾶσαν κυριακήν, καὶ ἐν πάσαις ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις, πανηγυρίζειν, καὶ ἑστῶτας πάντας εὔχεσθαι, ὡς συναναστάντας τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ἄνω ζητοῦντας κατοικίαν. ἐζητήθη δὲ μή ποτε ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος ἀποστολικοῦ κανόνος, τοῦ διοριζομένου μὴ νηστεύειν ἡμᾶς καθ' οἱονδήποτε σάββατον, ἢ καθ' οἱανδήτινα κυριακήν, καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος,

CANON XX.

Quoniam ſunt quidam, qui in die dominico genu flectunt, & ipſis diebus Pentecoſtes, vt omnia ſimiliter in omni parochia ſeruentur, viſum eſt ſanctæ ſynodo, vt ſtantes, Deo orationes effundant.

D SCHOL. BALS. Apoſtolicus lxvj. canon, eum qui quouis die dominico, vel quouis ſabbato, præter vnum & ſolum ſabbatũ, ſcilicet magnum, ieiunat, ſi ſit quidem clericus, deponi: ſi verò laicus, ſegregari iubet: præſens autem canon, in omni dominico, & omnibus Pentecoſtes diebus feſtis agere, & omnes ſtantes orare decernit, vt qui cum Chriſto conſurrexerimus, & ſupernam habitationem quęramus. Quæſitum eſt autẽ & ex Apoſtolico canone, qui nos non ieiunare oportere ſtatuit, quouis ſabbato vel quouis dominico, & ex præſenti canone,

ſtatuente non oportere nos genu A flectere in dominico, & per totam Pentecoſten: nunquid apparet non debere nos ieiunare, ſed ieiuniũ ſoluere in omnibus diebus hebdomadis, vt in dominico. Et nonnulli quidem dixerunt totam Pentecoſten vt vnum diem dominicum exiſtimari, & debere nos propterea diem feſtum agere, & neque ieiunare, nec genu flectere. Mihi autem placet canones in iis vim ſuam obtinere, in quibus emiſſi ſunt.

τοῦ διαγορευομένου μὴ κλίνειν ἡμᾶς γόνυ ἐν κυριακῇ, καὶ δι' ὅλης τῆς πεντηκοστῆς, ἀναφαίνεται καὶ τὸ μὴ ὀφείλειν ἡμᾶς νηστεύειν δι' ὅλης τῆς πεντηκοστῆς, ἀλλὰ καταλύειν ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις τῆς ἑβδομάδος, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ κυριακῇ. καὶ τινὲς μὲν εἶπον ὡς μίαν ἡμέραν κυριώνυμον λογίζεσθαι τὴν ὅλην πεντηκοστὴν, καὶ ὀφείλειν ἡμᾶς διὰ τοῦτο πανηγυρίζειν, καὶ μήτε νηστεύειν μήτε γόνυ κάμπτειν. ἐμοὶ δὲ ἀρέσκει τοὺς κανόνας κρατεῖν ἐφ' ὧν ἐξεφωνήθησαν.

B

CANONES SANCTÆ OECVMENICÆ SECVNDæ Synodi.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ καὶ Οἰκουμενικῆς δευτέρας συνόδου.

Canon I.

Κανὼν α'.

Statuerunt, qui Conſtantinopoli conuenerunt ſancti Patres, cccxviij. Patrum, qui Nicææ conuenerunt, fidem non abrogari, ſed firmam ac ſtabilem manere oportere, & omnem hæreſin anathematizari, & ſpecialiter Eunomianorum ſeu C *Eudoxianorum, & Semiarrianorum, ſiue ſpiritus ſancti aduerſariorum, & Sabellianorum, & Marcellianorum, & Photianorum, & Apolinariſtarum.*

Ὥρισαν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθόντες ἅγιοι πατέρες μὴ ἀθετεῖσθαι τὴν πίστιν τῶν πατέρων τῶν τριακοσίων δεκαοκτὼ, τῶν ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συνελθόντων. ἀλλὰ μένειν ἐκείνην κυρίαν, καὶ ἀναθεματισθῆναι πᾶσαν αἵρεσιν· καὶ εἰδικῶς τὴν τῶν Εὐνομιανῶν, εἴτ' οὖν Εὐδοξιανῶν καὶ τὴν τῶν Ημιαρείων, εἴτ' οὖν Πνευματομάχων, καὶ τὴν τῶν Σαβελλιανῶν, καὶ τὴν τῶν Μαρκελλιανῶν, καὶ τὴν τῶν Φωτεινιανῶν, καὶ τὴν τῶν Απολιναριανῶν.

Sãcta & magna Oecumenica ſecunda ſynodus, fuit ſub Imperatore Theodoſio magno Conſtantinopoli, cùm centum quinquaginta Patres conueniſſent aduerſus ſpiritus ſancti inimicos: qui quidem ſubiectos hîc canones ediderunt.

Η ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ δευτέρα σύνοδος γέγονεν ἐπὶ βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων συνελθόντων κατὰ τῶν Πνευματομάχων, οἵτινες ἐξέθεντο καὶ τοὺς ὑποτεταγμένους τούτους κανόνας.

SCHOL. BALS. Præſens ſancta ſecunda ſynodus congregata eſt aduerſus Macedonium, & eos qui D erant eiuſdem cuius ipſe ſententiæ, aſſerẽtes ſanctum ſpiritum eſſe creaturam & non Deum, nec patri & filio conſubſtantialem: quos præſens canon Semiarrianos appellat, vt qui mediam partem hæreſis Arrianorum haberent. Arriani enim filium & ſpiritum, creaturam, & eſſe aliûs à patre ſubſtantiæ decernebant. Spiritus autem ſancti aduerſarij, de filio quidem rectè ſentiebant, ſanctum autem ſpiritum & creatum, & à diuinitate alienum blaſphemabant.

Ερμηνεία.

Η παροῦσα ἁγία δευτέρα σύνοδος συνεκροτήθη κατὰ Μακεδονίου, καὶ τῶν ὁμοδόξων ἐκείνῳ, κτίσμα τὸ ἅγιον πνεῦμα δογματιζόντων, καὶ οὐ Θεὸν οὐδ' ὁμοούσιον Υἱῷ καὶ Πατρὶ, οὓς ὁ παρὼν κανὼν ἡμιαρείους καλεῖ, ὡς κατὰ τὸ ἥμισυ μετέχοντας τῆς τῶν Αρειανῶν αἱρέσεως. οἱ μὲν γὰρ καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα κτίσμα καὶ ἑτεροούσιον τῷ Πατρὶ ἐδογμάτιζον. οἱ δὲ πνευματομάχοι περὶ μὲν τοῦ υἱοῦ ὑγιῶς ἐφρόνουν, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα κτιστὸν καὶ ἀλλότριον τῆς θεότητος ἐβλασφήμουν.

ἐκαλοῦντο δὲ ἡμιάρειοι, καὶ οἵτινες μὲν κτίσμα μὲν καὶ αὐτοὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα ἔλεγον. ἐπῆγον δὲ ὅτι οὐχ ὅμοιον τοῖς λοιποῖς κτίσμασι γενέσθαι φρονοῦμεν αὐτὸν, ἕτερον δὲ καί τινα τρόπον. καὶ τοῦτο φαμὲν, ἵνα μὴ πάθος τῷ Πατρὶ διὰ τῆς γεννήσεως προσάπτεσθαι νομισθῇ, οἳ οὐχ ὁμοούσιον μὲν, ὁμοιοούσιον δὲ τῷ Πατρὶ τὸν λόγον καὶ τὸ πνεῦμα ἐδογμάτιζον. ἐκύρωσε δὲ ἡ δευτέρα αὕτη σύνοδος διὰ τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ τὴν παρὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων κηρυχθεῖσαν ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν ἐθέσπισεν ἀναθεματίζεσθαι, ἐξαιρέτως δὲ τὴν τῶν Εὐνομιανῶν. ὁ δὲ Εὐνόμιος Γαλάτης ὢν, Κυζίκου ἐπίσκοπος ἐχρημάτιζε, τὰ αὐτὰ φρονῶν τῷ Αρείῳ, μᾶλλον μέντοι καὶ πλείω καὶ χείρονα. τρεπτὸν γὰρ καὶ δοῦλον καὶ πάντα ἀνόμοιον τῷ Πατρὶ τὸν υἱὸν ἐδογμάτιζεν. ὃς καὶ τοὺς τῇ δόξῃ αὐτοῦ προστιθεμένους, ἀνεβάπτιζε, κατὰ κεφαλὴν αὐτοὺς ἀναδύων, καὶ ἄνω στρέφων τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ μίαν κατάδυσιν βαπτίζων ἐποίει, καὶ τὴν κόλασιν δὲ τὴν μέλλουσαν, καὶ τὴν γέενναν, ἐφλυάρει μὴ ἀληθῶς εἶναι, δι' ἐκφόβησιν δὲ μόνην ἀπειληθῆναι. ἐκαλοῦντο δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ Εὐδοξιανοὶ ἀπὸ Εὐδοξίου τινὸς συναιρεσιώτου τῷ Εὐνομίῳ, ὃς Κωνσταντινουπόλεως γεγονὼς ἐπίσκοπος τὸν Εὐνόμιον Κυζίκου ἀρχιερέα κατέστησεν· οἳ καὶ ἀνόμοιοι ὠνομάζοντο, διὰ τὸ λέγειν τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα, μηδεμίαν ὁμοιότητα κατ' οὐσίαν ἔχειν πρὸς τὸν πατέρα. ἀναθεματίζεσθαι δὲ θεσπίζει καὶ τοὺς Σαβελλιανοὺς, οἵτινες ἀπὸ Σαβελλίου τοῦ Λίβυος ὠνομάσθησαν, ὃς Πτολεμαΐδος τῆς Πενταπόλεως ἐπίσκοπος γέγονε, συναλοιφὴν δογματίζων καὶ σύγχυσιν, τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς οὐσίας καὶ θεότητος εἰς ἓν πρόσωπον συναιρῶν καὶ συγχέων, καὶ ἓν πρεσβεύων ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος Τριώνυμον πρόσωπον, λέγων τὸν αὐτὸν ποτὲ μὲν ὡς πατέρα φαίνεσθαι, ποτὲ δὲ ὡς υἱὸν, ποτὲ δὲ ὡς ἅγιον πνεῦμα μεταμορφούμενον, καὶ ἄλλοτε ἄλλως μετασχηματιζόμενον. ὁμοίως δὲ ὑπὸ ἀνάθεμα τίθησι καὶ τὴν τῶν Μαρκελλιανῶν αἵρεσιν, ἥτις ἀπὸ Μαρκέλλου αἱρεσιάρχου καλεῖται· ὃς ἐξ Αγκύρας μὲν ὥρμητο τῆς Γαλατικῆς, καὶ αὐτῆς ἐπίσκοπος γέγονεν. ἐπίσης δὲ τῷ Σαβελλίῳ ἐδογμάτιζεν.

A Appellabãtur autem etiã Semiariani, qui quidẽ creaturã & ipſi filium & ſpiritum dicebãt, ſed ſe ſentire inferebãt eã nõ fieri eo modo quo reliquæ creaturę, ſed alio quodã modo: idq; ne per generationem patri aliquã affectionẽ ab eis attribui quis putaret, qui non conſubſtantialem quidem, ſed ſubſtantia ſimilẽ patri verbum & ſpiritum ſanctũ decernebãt. Cõfirmauit autẽ hęc ſancta ſynodus, per pręſentẽ canonẽ, orthodoxam fidẽ, quæ à sãctis patribus Nicęæ edita eſt, & omnẽ hæreſin ſtatuit anathe- B matizãdam, præcipuè autẽ Eunomianorũ. Eunomius enim cùm eſſet Galata, Cyzici dicebatur Epiſcopus, idẽ cũ Ario ſentiẽs, & multo etiã peiùs. Mutabilẽ enim, & ſeruum, & omnino patri diſſimilẽ filiũ eſſe docebat. Qui eos etiã qui ſuæ opinioni aſſentiebãtur, rebaptizabat, eos capite demergẽs, & eorum pedes ſurſum vertens, & inter baptizandũ vnam tantũ demerſionem faciebat. Iam verò & futuram punitionẽ & gehennam verè non eſſe, nugabatur, & ad terrorẽ C tantùm, eorum eſſe minas intẽtatas. Appellabãtur autem iidem & Eudoxiani à quodã Eudoxio Eunomi cohæretico: qui cùm eſſet Conſtãtinopolitanus epiſcopus, Eunomium Cyzici pontificem conſtituit. Qui etiã Diſſimiles nominabantur, quòd dicerent patrem & filium, nullam cum patre, quod ad ſubſtantiã attinet, habere ſimilitudinẽ. Anathematizari etiam iubet Sabellianos, qui quidẽ à Sabellio Libyco denominati ſunt, qui Ptolemaidis, quæ eſt vrbs Pen- D tapolis, fuit epiſcopus, decernens tres hypoſtaſes, ſiue perſonas, vnam eſſe concretionem ac confuſionem vnius ſubſtantiæ ac diuinitatis, in vnam perſonam coniungens ac confundens, & pro ſancta Trinitate vnam trium nominum perſonam ſtatuens, dicens eum aliquando vt patrem apparuiſſe, aliquãdo vt filium, aliquando autem vt ſanctum transformatum ſpiritum, & aliàs aliter transfiguratum. Similiter autem anathemati ſubiicit etiam Marcellianorum hæreſin, quæ à Marcello Hæreſiarcha appellatur, qui ex Ancyra quidem Galatiæ vrbe ortus eſt: idem autem quod Sabellius ſentiebat.

Sed & Photinianorum hæreſin anathemati ſubiicit. Ij verò ex Photino denominationem habuêre, qui ex Syrmio quidem ortus eſt, & illic epiſcopatum geſſit, in eadem autem cũ Paulo Samoſateno opinione fuit: & neque ſanctam Trinitatem confitebatur, & ſpiritum ſolum nominabat Deum omnium opificem, verbum autem prolatitium, prouidens, & diuinum aliquod iuſſum deo exequẽs ad vniuerſi productionem, tanquam mechanicum aliquod inſtrumẽtum: Chriſtum autem nudum hominem prædicabat, qui Dei verbum ſuſceperat, non vt ſubſtãtiale, ſed vt prolatitium, & à Maria, ſuæ eſſentiæ principium cepiſſe decernebat. Et multas alias eiuſmodi ineptias Paulus Samoſatenus proferebat, quem depoſuit Antiochena ſynodus. Cum reliquis autem, Apollinarij quoque hæreſin anathemate condemnat. Apollinarius autem, Laodiceæ, quæ eſt in Aſſyria, erat epiſcopus, & de Dei œconomia apertè blaſphemabat. Dicebat enim, Dei filium corpus quidẽ animatum ex ſancta deipara accepiſſe, ſed mentis & rationis expertem, cùm videlicet diuinitas pro mente ſufficeret, eſſe animam ſentiebat: & nec eum eſſe perfectum hominem dicebat, & vnam in Seruatore naturam eſſe docebat.

A ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν Φωτινιανῶν αἵρεσιν, ἀναθέματι ὑποβάλλει. οἱ δὲ ἀπὸ Φωτεινοῦ ἔσχον τὴν κλῆσιν, ἐκ Σιρμίου μὲν ὁρμωμένου, κἀκεῖσε ἐπισκοπήσαντος, τὰ αὐτὰ δὲ Παύλῳ τῷ Σαμοσατεῖ φρονήσαντος, καὶ μήτε τὴν ἁγίαν Τριάδα ὁμολογοῦντος, καὶ πνεῦμα μὲν ὀνομάζοντος τὸν Θεὸν δημιουργὸν ἁπάντων, τὸν δὲ λόγον προφορικὸν φρονοῦντος, καὶ θεῖόν τι πρόσταγμα ὑπουργοῦντα τῷ Θεῷ εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ παντὸς, ὡς ὄργανόν τι μηχανικόν· τὸν δὲ Χριστὸν, ψιλὸν κηρύττοντος ἄνθρωπον, τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ὑποδεξάμενον, οὐχ ὡς B οὐσιώδη, ἀλλ᾽ ὡς προφορικὸν, καὶ ἀπὸ Μαρίας τὴν ἀρχὴν εἰληφέναι τῆς ὑπάρξεως αὐτοὺς δογματίζοντος. καὶ ἄλλα δὲ πλείονα ὁ Σαμοσατεὺς ἐληρώδει Παῦλος, ὃν καθεῖλεν ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδος· τοῖς λοιποῖς δὲ, καὶ τὴν τοῦ Ἀπολιναρίου ἀναθέματι συγκαταδικάζει αἵρεσιν. ὁ δὲ Ἀπολινάριος τῆς ἐν Ἀσσυρίᾳ Λαοδικείας ἐπίσκοπος ἦν περὶ τὴν οἰκονομίαν φανερῶς βλασφημῶν. ἔλεγε γὰρ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ σῶμα μὲν ἔμψυχον ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου ἀναλαβεῖν, ἄνουν δὲ, ὡς τῆς θεότητος ἀρκούσης ἀντὶ νοὸς, καὶ ἄλογον ὥσπερ τὴν ψυχὴν τοῦ κυρίου C ἐφρόνει. καὶ οὔτε καὶ οὐδὲ τέλειον ἄνθρωπον αὐτὸν ἔλεγε, καὶ μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἐδίδασκεν.

Canon II.

Epiſcopi, ad eccleſias quæ ſunt vltra ſuam diœceſin, ſuóſque limites, ne accedant, nec eccleſias confundant, ſed ſecundùm canones, Alexandriæ quidem epiſcopus, Aegyptum ſolam regat: orientis autem epiſcopi, orientem ſolum adminiſtrent, ſeruatis priuilegiis ac præeminentiis, quæ ſunt in Niceni concilij canonibus Antiochenæ Eccleſiæ. Et Aſianæ diœceſis epiſcopi, quæ ſunt in ſola Aſiana adminiſtrent, & Thraciæ epiſcopi Thraciam tantùm regant, & Pontica Ponticam. Non vocati autem epiſcopi, vltra diœceſin ne tranſeant, ad ordinationem, vel aliquam aliam adminiſtrationem Eccleſiaſticam. Seruato autem præſcripto de diœceſibus canone, clarum eſt quòd vnamquamque prouinciam prouinciæ ſynodus adminiſtrabit, ſecundùm ea quæ fuerunt Nicææ definita. Quæ autẽ in barbaris ſunt gẽtibus, dei eccleſias,

Κανὼν β'.

Τοὺς ὑπὲρ διοίκησιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίοις ἐκκλησίαις μὴ ἐπιέναι, μηδὲ συγχέειν τὰς ἐκκλησίας, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον οἰκονομεῖν, τοὺς δὲ τῆς ἀνατολῆς ἐπισκόπους, τὴν ἀνατολὴν μόνην διοικεῖν· φυλαττομένων τῶν ἐν τοῖς κανόσι τοῖς κατὰ Νικαίαν πρε- D σβείων τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ· καὶ τοὺς τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως ἐπισκόπους τὰ κατὰ τὴν Ἀσιανὴν μόνον οἰκονομεῖν, καὶ τοὺς τῆς Ποντικῆς, τὰ τῆς Ποντικῆς μόνα, καὶ τοὺς τῆς Θρακικῆς, τὰ τῆς Θρακικῆς μόνον οἰκονομεῖν. ἀκλήτους δὲ ἐπισκόπους ὑπὲρ διοίκησιν μὴ ἐπιβαίνειν ἐπὶ χειροτονίᾳ ἢ τισιν ἄλλαις οἰκονομίαις ἐκκλησιαστικαῖς. φυλαττομένου δὲ τοῦ προγεγραμμένου περὶ τῶν διοικήσεων κανόνος, εὔδηλον ὡς τὰ καθ᾽ ἑκάστην ἐπαρχίαν ἡ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικήσει κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὡρισμένα. τὰς δὲ ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσι τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας,

οἰκονομεῖσθαι χρὴ κατὰ τὴν κρατήσασαν συνήθειαν τῶν πατέρων.

A *adminiſtrare oportet, ſecundùm patrum, quæ ſeruata eſt, conſuetudinem.*

Ἑρμηνεία.

Ὁ ϛ΄. καὶ ὁ ζ΄. κανὼν τῆς α΄. συνόδου ὑπετύπωσαν ποῖαι διοικήσεις ὀφείλουσιν ὑποκεῖσθαι τῷ Πάππᾳ Ῥώμης, τῷ Ἀλεξανδρείας, τῷ Ἀντιοχείας, καὶ τῷ Ἱεροσολύμων. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται οἰκονομεῖν τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀσίας, τῆς Ποντικῆς, τῆς Θρᾴκης, καὶ ἑτέρους, τὰ τῶν ἐνοριῶν αὐτῶν, καὶ μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰ ἐκ τούτων ὑπερορίους ἐνεργείας ποιεῖν, καὶ συγχέειν τὰ δίκαια τῶν ἐκκλησιῶν. Εἰ δὲ δεήσει μεταβῆναι τινὰ ἐπίσκοπον ἐκ τῆς οἰκείας ἐνορίας πρὸς ἑτέραν, διὰ χειροτονίαν ἢ ἑτέραν εὔλογον αἰτίαν, μὴ ἀτάκτως, καὶ ὡς εἰπεῖν λῃστρικῶς ταύτῃ ἐπιπηδᾶν, ἀλλὰ μετὰ ἐκχωρήσεως τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου. ὅτι δὲ ἐν βαρβάροις ἔθνεσι ἐκκλησίαι τότε ἦσαν πιστῶν, ὅπου ἴσως οὐκ ἐχειροτονοῦντο πολλοὶ ἐπίσκοποι, ὥστε ἀρκεῖν εἰς σύνοδον, ἢ καὶ ἀναγκαῖον ἦν, τοὺς ἴσως ἐν λόγῳ διαλάμποντας προσφοιτᾶν, καὶ ἐν ταῖς τῶν ἄλλων τοιαύταις ἐπαρχίαις, ὥστε ἐπιστηρίζειν τοὺς τῇ πίστει προσιόντας, ἐνέδωκεν ἡ ἁγία σύνοδος, καὶ εἰσέτι πολιτεύεσθαι τὸ τοιοῦτον ἔθος, κἂν παρὰ κανόνας ἐστί, διὰ τὸ ἀναγκαῖον τοῦ πράγματος. σημείωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι τὸ παλαιὸν πάντες οἱ τῶν ἐπαρχιῶν μητροπολῖται αὐτοκέφαλοι ἦσαν, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων συνόδων ἐχειροτονοῦντο. μετετυπώθη δὲ τὰ περὶ τούτου ὑπὸ τοῦ κη΄. κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, διορισαμένης τοὺς μητροπολίτας τῆς Ποντικῆς, καὶ Ἀσιανῆς καὶ Θρᾳκικῆς διοικήσεως, ἔτι δὲ καὶ ἑτέρους τινὰς τῷ αὐτῷ κανόνι περιεχομένους, ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως χειροτονεῖσθαι, καὶ ὑποκεῖσθαι αὐτῷ. εἰ δὲ καὶ ἑτέρας ἐκκλησίας αὐτοκεφάλους εὑρήσεις, ὡς τὴν Βουλγαρείας, τὴν Κύπρου, τὴν Ἰβηρείας, μὴ θαυμάσῃς. τὸν μὲν γὰρ ἀρχιεπίσκοπον Βουλγαρείας ἐτίμησεν ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανός. καὶ ἀνάγνωθι τὴν ρλα΄. νεαρὰν αὐτοῦ κειμένην ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν ε΄. τίτλῳ κεφ. α΄. κατεστρωθεῖσαν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ε΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου ἐτίμησεν ἡ γ΄. σύνοδος.

SCHOL. BALS. Sextus & ſeptimus canon primæ ſynodi definiit, quænam diœceſes Romano Papæ ſubeſſe debeant: quænam Alexandrino, Antiocheno, & Hieroſolymitano. Præſens autem canon definit, Aſiæ epiſcopos, Ponticę, Thraciæ, & alios, ea quæ in ſuis ſunt finibus adminiſtrare, & nulli eorum licere vltra ſuæ regionis limites iuriſdictionis ſuæ exercitium exten-
B dere, & eccleſiarum iura confundere. Si autem oporteat epiſcopum aliquem, à propria regione in aliam, propter ordinationem, vel aliam iuſtam cauſam, migrare: non inordinatè, &, vt ita dicam, prædonis more eam inuadere, ſed cum illius loci epiſcopi permiſſione. Quoniam autem in barbaris gentibus tunc erant, fidelium eccleſiæ, vbi fortaſſe multi non ordinabantur Epiſcopi vt ad ſynodum ſufficerent: & neceſſe erat, eos qui verbo fortaſſe inſignes erant, in tales quoque
C aliorum prouincias venire, ad eos confirmandos qui ad fidem accedebant, conceſſit ſancta ſynodus, talem quoque adhuc conſuetudinem ſeruari, etiamſi ſit præter canones, propter rei neceſſitatem. Nota ergo ex hoc canone quòd olim omnes prouinciarum metropolitani erant ipſi per ſe ſuatum prouinciarum capita, & à propriis ſynodis ordinabantur. Id autem immutatum eſt à xxix. canone Chalcedonen. ſynodi, quæ definit, Ponticæ, & Aſianæ, & Thracicæ diœ-
D ceſis metropolitanos, & aliquos etiam alios, qui eo canone continentur, à Conſtantinopol. Patriarcha ordinari, & ei ſubiici. Si autem alias etiam eccleſias inueneris, quę principales & per ſe ſint capita, vt Bulgariam, Cyprum, Iberiam, ne mireris. Bulgariæ enim Archiepiſcopum honorauit Iuſtinianus. Et lege cxxi. eius nouellam, quæ in Baſilic. lib v. tit. iii. cap. j. poſita ad interpretationem v. cap primi tit. præſentis operis: Archiepiſcopum Cypri honorauit tertia ſynodus.

eos canon non admittit. Quod eſt enim à reprehenſione alienum, defendit eccleſia.

Schol. Bals. Multa ſunt quę ad ſacerdotium ne perueniatur, prohibent, cum quibus eſt & fornicatio. Si quis ergo fuerit fornicationis damnatus, ſiue antequam conſecraretur, ſiue poſtea, deponitur. Vndę dicit canon, quòd ſi quis citra examinationem eſt conſecratus, & ante ordinationem quidem eſt peccatum confeſſus, & præter canones eſt ordinatus, ex eo non iuuatur, ſed poſtquam id cognitum fuerit, deponitur. Dicebant enim nonnulli, quòd quemadmodum baptiſma nouum hominem facit eum qui baptizatus eſt, ita & ſacerdotium ea quæ priùs admiſſa ſunt peccata abſtergit: quod canonibus non eſt conſonum.

Canon X.

Diſt. lxxxi. Quicunque.

Quicunque ex iis qui lapſi ſunt, vel per ignorantiam, vel ſcientibus iis qui promouerunt, ordinati ſunt, hoc eccleſiaſtico canoni non præiudicat. Ii enim cogniti deponuntur.

Schol. Bals. Eos qui Deum negauerunt, ſi ſincerè pœnitentiam agunt, recipimus, ad ſacroſautem ordines eos non admittimus, ſed &, ſi ſint clerici, deponimus, vt dicit lxij. Apoſtolicus canon: Si qui ergo ex iſtis ordinati ſunt, inſciis illis qui ordinarunt, vel etiam ſcientibus, poſtquam id cognitum fuerit, deponentur, vt qui ex ordinatione non iuuentur, licèt ipſa ſciente illo qui ordinat, facta ſit. Poſſet enim fortaſſe aliquis dicere illos iuuari, ex eo quòd ab hominibus eſſent ordinati, quibus eorum peccatum cognitum fuit, & qui per ordinationem illud quodammodo permiſerunt.

Canon XI.

De iis qui ſine neceſſitate, vel ſine facultatum ſuarum ablatione, vel ſine vllo periculo, vel aliquo eiuſmodi, tranſgreſſi ſunt, quod ſub Licinij tyrannide factum eſt, ſynodo viſum eſt, etſi humanitate indigni ſunt, clementia tamen & benignitate in eos vti. Quicunque ergo germanè & verè pœnitentia ducũtur, tres annos inter auditores exigent, vt fideles, & ſeptem annis proſternentur ſupplices: duobus autem annis, abſque oblatione, erunt orationum cum populo participes.

A κασι, τουτέστιν ὁ κανὼν οὐ προσίεται. τὸ γὰρ ἀνεπίληπτον ἐκδικεῖ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία.

Ἑρμηνεία.

Διάφορά εἰσι τὰ κωλύοντα τὴν ἱερωσύνην, μεθ' ὧν ἐστὶ καὶ ἡ πορνεία. εἰ γοῦν καταχριθῇ τις πορνείαν ἡμαρτηκὼς, κἄντε πρὸ τοῦ ἱερωθῆναι, κἄντε μετὰ ταῦτα, καθαιρεῖται. ὅθεν φησὶν ὁ κανὼν τὸν ἀνεξετάστως ἱερωθέντα, ἢ καὶ ἐξομολογησάμενον μὲν πρὸ τῆς χειροτονίας τὸ ἁμάρτημα, μὴ ὠφελεῖσθαι ἐκ τῆς χειροτονίας, ἀλλὰ μετὰ διάγνωσιν καθαιρεῖσθαι. ἔλεγον γάρ τινες ὅτι ὥσπερ τὸ βά-B πτισμα νέον ἄνθρωπον ποιεῖ τὸν βαπτισθέντα, οὕτω καὶ ἡ ἱερωσύνη τὰ πρὸ τῆς ἱερωσύνης ἁμαρτήματα ἀπαλείφει, ὅπερ τοῖς κανόσιν οὐκ ἔδοξεν.

Κανὼν ι'.

Ὅσοι προεχειρίσθησαν τῶν παραπεπτωκότων κατὰ ἄγνοιαν, ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισαμένων, τοῦτο οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ ἐκκλησιαστικῷ. γνωσθέντες γὰρ καθαιροῦνται.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἀρνησιθέους μετανοοῦντας εἰλικρινῶς,
C δεχόμεθα, ἱερᾶσθαι δὲ οὐ παραχωροῦμεν, ἀλλὰ καὶ κληρικοὺς ὄντας καθαιροῦμεν, καθὼς τοῦτο φησὶν ὁ ξβ'. ἀποστολικὸς κανών. εἰ τινες γοῦν ἐκ τούτων ἐχειροτονήθησαν, ἀγνοούντων τῶν χειροτονησάντων, ἢ καὶ εἰδότων, μετὰ διάγνωσιν καθαιρεθήσονται, ὡς μὴ ὠφελούμενοι ἐκ τῆς χειροτονίας, κἂν ἐν εἰδήσει τοῦ χειροτονήσαντος αὕτη γέγονεν. ἴσως γὰρ εἴπε τις ὠφελεῖσθαι αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ χειροτονηθῆναι παρὰ ἀνθρώπων εἰδότων τὸ τούτων ἁμάρτημα, καὶ οἷον συγχωρησάντων αὐτὸ διὰ τῆς
D χειροτονίας.

Κανὼν ια'.

Περὶ τῶν παραβάντων χωρὶς ἀνάγκης, ἢ χωρὶς ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων, ἢ χωρὶς κινδύνου, ἢ τινὸς τοιούτου, ὃ γέγονεν ἐπὶ τῆς τυραννίδος Λικινίου· ἔδοξε τῇ συνόδῳ, εἰ καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φιλανθρωπίας, ὅμως χρηστεύσασθαι εἰς αὐτούς. ὅσοι οὖν γνησίως μεταμελῶνται, τρία ἔτη ἐν ἀκροωμένοις ποιήσουσιν οἱ πιστοὶ, καὶ ἑπτὰ ἔτη ὑποπεσοῦνται. δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνήσουσι τῷ λαῷ τῶν προσευχῶν.

Ερμηνεία.

A

Ὁ ξβʹ. ἀποστολικὸς κανὼν διαλαμβάνει περὶ τῶν κατὰ βίαν παραβάντων κληρικῶν· ὁ δὲ παρών, περὶ τῶν χωρὶς βίας ἀρνησαμένων τὸν Θεόν· καί φησι δέχεσθαι τούτους, γνησίως ἤτοι ἀληθῶς μετανοοῦντας· καὶ τρία μὲν ἔτη ἔξω ἵστασθαι τοῦ ναοῦ, καὶ ἀκροᾶσθαι τῆς ὑμνῳδίας τοῦ Θεοῦ, ἑπτὰ δὲ ἔτη ὑποπίπτειν, ἤτοι ἵστασθαι ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, ὄπισθεν μέντοι τοῦ ἄμβωνος, καὶ ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων. πληρωθείσης δὲ τῆς ἑπταετίας συνεύξονται μὲν μετὰ τῶν πιστῶν καθολοκλήρως, τῶν δὲ ἁγιασμάτων μετὰ διετίαν B ἀξιωθήσονται.

Sᴄʜᴏʟ. Bᴀʟѕ. Lxij canon Apoſtolicus tractat de clericis qui per vim tranſgreſſi ſunt: præſens autem canon, de iis qui ſine vi deum negauerunt: & dicit eos oportere recipi, ſi germanè, id eſt verè, pœnitentiam agant: & tribus quidem annis ſtare extra templum, & Dei hymnos & cantica audire: ſeptem autem annis ſubſterni ſiue intra eccleſiam ſtare, ſed poſt ambonem, & cum catechumenis exire. Completo autem ſeptennio, cum fidelibus quidem vnà comprecabuntur integrè: poſt biennium verò digni habebuntur ſacramentis.

Κανὼν ιβʹ.

Οἱ δὲ προσκληθέντες μὲν ὑπὸ τῆς χάριτος, καὶ τὴν πρώτην ὁρμὴν ἐνδειξάμενοι, καὶ ἀποθέμενοι τὰς ζώνας, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὸν οἰκεῖον ἔμετον ἀναδραμόντες ὡς κύνες, ὡς τιμὰς καὶ ἀργύρια προέσθαι, καὶ βενεφικίοις κατορθῶσαι τὸ ἀναστρατεύσασθαι· οὗτοι δέκα ἔτη ὑποπιπτέτωσαν, μετὰ τὸν τῆς τριετοῦς ἀκροάσεως χρόνον. ἐφ' ἅπασι δὲ τούτοις, προσήκει ἐξετάζειν τὴν προαίρεσιν καὶ τὸ εἶδος τῆς μετανοίας. C ὅσοι μὲν γὰρ καὶ φόβῳ καὶ δάκρυσι καὶ ὑπομονῇ καὶ ἀγαθοεργίαις, τὴν ἐπιστροφὴν ἔργῳ καὶ οὐ σχήματι ἐπιδείκνυνται, οὗτοι πληρώσαντες τὸν χρόνον τὸν ὡρισμένον τῆς ἀκροάσεως, εἰκότως τῶν εὐχῶν κοινωνήσουσι, μετὰ τοῦ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ φιλανθρωπότερόν τι περὶ αὐτῶν βουλεύσασθαι. ὅσοι δὲ ἀδιαφόρως ἤνεγκαν, καὶ τὸ σχῆμα τοῦ εἰσιέναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀρκεῖν αὐτοῖς ἡγήσαντο πρὸς τὴν ἐπιστροφήν, ἐξ ἅπαντος πληρούτωσαν τὸν χρόνον.

Canon XII.

Qui autem à gratia quidem euocati, & primum ſuum ardorem oſtenderunt, & cingula depoſuerunt, poſtea autem vt canes ad ſuum vomitum reuerſi ſunt, vt nonnulli etiam pecuniam profunderent, & beneficiis militiam aſſequerentur, hi decem annis proſternantur ſupplices, etiam poſt triennij auditionis tempus. In his autem omnibus examinare conuenit conſilium & ſpeciem pœnitentiæ. Quicunque enim, & metu, & lacrymis, & tolerantia, & bonis operibus, conuerſionem & opere & habitu oſtendunt, hi impleto auditionis tempore quod præfinitum eſt, meritò orationum communionem habebunt, cum eo quòd etiam liceat epiſcopo humanius aliquid de eis ſtatuere. Quicunque autem non adeò grauiter tulerunt, nec multum ſua referre exiſtimarunt, ſatiſque eſſe putarunt in eccleſias ingredi ad conuerſionem, tempus omnino impleant.

Ερμηνεία.

D

Βενεφίκιον λέγεται κατὰ Λατίνους πᾶν δώρημα καὶ εὐεργέτημα. ἐπεὶ οὖν τινὲς στρατιῶται ἐν καιρῷ διωγμοῦ, ζήλῳ θείῳ νικηθέντες τὰς ζώνας τῶν στρατειῶν αὐτῶν ἀπέθεντο καὶ πρὸς μαρτύριον ὥρμησαν· ὕστερον δὲ ὑπὸ δαιμονιώδους μεταμελείας συνωθηθέντες, ἀπέστησαν τοῦ μαρτυρίου, καὶ τοῖς ἀπίστοις διώκταις * ἠκολούθησαν, καὶ χρήμασιν ἢ ἄλλοις δωρήμασι, τοῦτο γάρ ἐστι τὸ βενεφίκιον ὡς εἴρηται, τὰς προτέρας αὐτῶν στρατείας ἔλαβον, καὶ εἰς τὸν οἰκεῖον ἔμετον ἀνέδραμον, φησὶν ὁ κανὼν ὡς εἴγε καὶ οὗτοι

Sᴄʜᴏʟ. Bᴀʟѕ. Illud quod Græcè eſt, βενεφικίοις κατορθῶσαι τὸ ἀναστρατεύσασθαι, interpretatur, pecuniis vel aliis donis militiam accipere. Quoniam ergo nonnulli milites, tempore perſecutionis diuino zelo moti, ipſarum militiarum cingula depoſuerant, & ad martyrium impetu quodam procurrerant: poſtea autem dæmoniaca pœnitentia adacti, à martyrio defecerant, & infideles perſecutores ſecuti erant, & pecuniis vel aliis donis priores ſuas militias receperant, hoc enim eſt beneficium, vt dictum eſt, & ad proprium vomitum redierant, dicit canon, quod ſi ij cum ſincera

* ἐκοινώνησαν,

compunctione ad eccleſiam acceſſerint, recipientur, debentes tribus quidem annis extra Eccleſiam ſtare, & diuinas ſcripturas audire, decem autem annis ὑπόπτωσιν, id eſt poſt ambonem ſtare, & cum catechumenis exire, poſt hæc autem vnà cum fidelibus orare: ſacramentis autem omnino digni non habeantur, niſi biennium præterierit, ſicut & ſuperiùs diximus. Quoniam & ij ſunt ex iis qui ſua ſponte labuntur. Concedit autem canon epiſcopo vt pœnam minuat, pro eius cui pœna impoſita eſt, conuerſione.

Canon XIII.

De iis autem qui excedunt, antiqua & canonica lex nunc quoque ſeruabitur, vt ſi quis vita excedat, vltimo & maximè neceſſario viatico ne priuetur. Si autem deploratus & communionem aſſecutus, rurſus in viuos relatus ſit, cum iis qui orationum ſunt tantùm communionis participes. In ſumma autem, de quolibet excedente, & Euchariſtiæ participationem petente, epiſcopus cum examinatione eum oblatione impertiat.

Schol. Bals. Hic eſt canon generalis. Iubet enim, omnem cui pœna impoſita eſt, & ſacramentis eſt priuatus, præclaro ſanctæ participationis ſeu communionis viatico non priuari, in extremo ſpiritu, cum examinatione epiſcopi. Addit autem, quòd ſi talis poſt ſacramentorum participationem, mortem euaſerit, vnà cum fidelibus precabitur. Sacramenta autem non aſſequetur, niſi præſtitutum pœnæ tempus omnino impletum fuerit. Puto autem, quòd tunc poſt ſanitatem vnà cum fidelibus orare permittetur ei cui pœna impoſita eſt, quando & ante morbum vnà cum eis precabatur. Si enim in loco audientium ſtabat, eundem habebit locum etiam poſt ſanitatem.

Canon XIIII.

De catechumenis, & qui lapſi ſunt, viſum eſt ſanctæ & magnæ ſynodo, vt ij tribus annis tantùm audientes, poſtea orent cum catechumenis.

A μετ' εἰλικρινοῦς κατανύξεως προσέλθωσι τῇ ἐκκλησίᾳ, δεχθήσονται, ὀφείλοντες, τρία μὲν ἔτη ἔξωθεν τῆς ἐκκλησίας ἵστασθαι, ὄπισθεν τοῦ ἄμβωνος, καὶ ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων. μετὰ δὲ ταῦτα συνεύχεσθαι μετὰ τῶν πιστῶν· πάντως δὲ τῶν ἁγιασμάτων οὐκ ἀξιωθῶσιν, εἰ μὴ διετία παρέλθῃ, καθὼς καὶ ἄνωθεν εἴπομεν, ὅτι καὶ οὗτοι ἐκ τῶν ἑκουσίως παραπιπτόντων εἰσίν. ἐνέδωκε δὲ ὁ κανὼν τῷ ἐπισκόπῳ μειοῦν τὰ ἐπιτίμια κατὰ τὴν τοῦ ἐπιτιμηθέντος ἐπιστροφήν.

B Κανὼν ιγʹ.

Περὶ δὲ τῶν ἐξοδευόντων, ὁ παλαιὸς καὶ κανονικὸς νόμος φυλαχθήσεται καὶ νῦν, ὥστε, εἴ τις ἐξοδεύοι, τελευταίου καὶ ἀναγκαιοτάτου ἐφοδίου μὴ ἀποστερεῖσθαι. εἰ δὲ ἀπογνωσθεὶς καὶ κοινωνίας πάλιν τυχὼν, πάλιν ἐν τοῖς ζῶσιν ἐξετασθῇ, μετὰ τῶν κοινωνούντων τῆς εὐχῆς μόνης ἔστω. καθόλου δὲ καὶ περὶ παντὸς οὑτινος οὖν ἐξοδεύοντος, αἰτοῦντος τοῦ μετασχεῖν εὐχαριστίας, ὁ ἐπίσκοπος μετὰ δοκιμασίας μεταδιδότω τῆς προσφο-
C ρᾶς.

Ἑρμηνεία.

Οὗτος ὁ κανὼν γενικός ἐστι. παρακελεύεται γὰρ, πάντα ἐπιτιμηθέντα, καὶ τῶν ἁγιασμάτων στερούμενον, ἀξιοῦσθαι τοῦ καλοῦ ἐφοδίου τῆς ἁγίας μεταλήψεως, ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς, μετὰ δοκιμασίας τοῦ ἐπισκόπου. προστίθησι δὲ ὡς εἴπερ ὁ τοιοῦτος μετὰ τὴν μετάληψιν τῶν ἁγιασμάτων διαφύγῃ τὸν θάνατον, μετὰ τῶν πιστῶν μὲν συνεύξεται, τῶν δὲ ἁγιασμάτων οὐκ ἐπι-
D τεύξεται, εἰ μὴ πληρωθῇ πάντως ὁ νενομισμένος χρόνος τοῦ ἐπιτιμίου. νομίζω δὲ ὅτι τότε μετὰ τὴν ὑγείαν συνεύχεσθαι τοῖς πιστοῖς παραχωρηθήσεται ὁ ἐπιτιμηθεὶς, ὅτε καὶ πρὸ τῆς νόσου τούτοις συνηύχετο. Εἰ γὰρ ἐν τόπῳ ἀκροωμένων ἵστατο, τὸν αὐτὸν ἕξει τόπον καὶ μετὰ τὴν ὑγείαν.

Κανὼν ιδʹ.

Περὶ τῶν κατηχουμένων καὶ παραπεσόντων ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε τριῶν ἐτῶν αὐτοὺς ἀκροωμένους μόνον, μετὰ ταῦτα εὔχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων.

Ἑρμηνεία.

Τὸν ἐξ ἀπιστίας τῇ ἀληθεῖ πίστει προσελθόντα, καὶ κατηχηθέντα, καὶ μετὰ τὴν κατήχησιν πλανηθέντα, καὶ τὴν προτέραν θρησκείαν ζητήσαντα, μὴ ἁπλῶς δέχεσθαι εἰς τὸν τόπον τῶν κατηχουμένων, πάλιν ὑποστρέφοντα, οἱ ἅγιοι πατέρες διορίζονται, ἀλλὰ πρότερον ἐπὶ τριετίᾳ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ ἵστασθαι μετὰ τῶν ἀκροωμένων. πληρωθείσης δὲ ταύτης, ἀποκαθίστασθαι εἰς τὴν προτέραν τάξιν καὶ στάσιν τῶν κατηχουμένων.

SCHOL. BALS. Eum qui ex infidelitate ad veram fidem acceſſit, & initiatus eſt: & poſt initiationem aberrauit, & priorem ſuperſtitionem repetiit, non ſimpliciter ad catechumenorum locum rurſus recipi redeuntem ſancti patres definiunt: ſed prius triennio extra templum ſtare cum audientibus: eo autem impleto, in priorem ſtatum & ordinem catechumenorum recipi.

Κανὼν ιε΄.

Διὰ τὸν πολὺν τάραχον καὶ τὰς στάσεις τὰς γινομένας, ἔδοξε παντάπασι περιαιρεθῆναι τὴν συνήθειαν τὴν παρὰ τὸν κανόνα εὑρεθεῖσαν ἔν τισι μέρεσιν. ὥστε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μὴ μεταβαίνειν, μήτε ἐπίσκοπον, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον. Εἰ δέ τις μετὰ τὸν τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου ὅρον, τοιούτῳ τινὶ ἐπιχειρήσειεν, ἢ ἐπιδοίη ἑαυτὸν πράγματι τοιούτῳ, ἀκυρωθήσεται ἐξάπαντος τὸ κατασκεύασμα, καὶ ἀποκατασταθήσεται τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος ἐχειροτονήθη.

CANON XV.

Propter multum tumultum, & ſeditiones quæ fiunt, omnino viſum eſt vt conſuetudo quæ præter canonem in nonnullis partibus inuenitur, tollatur, vt à ciuitate in ciuitatem nec epiſcopus, nec presbyter, nec diaconus tranſeat. Si quis autem poſt ſanctæ & magnæ ſynodi definitionem tale quippiam adgreſſus fuerit, vel ſe rei eiuſmodi dederit, quod factum erit, omnino infirmabitur, & eccleſiæ reſtituetur cui epiſcopus vel presbyter ordinatus fuerit.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν ἀποστολικὸς ιε΄. κανὼν, μηκέτι λειτουργείτω φησὶν ὁ κληρικὸς ὁ παρὰ γνώμην τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεθιστάμενος. ὁ δὲ παρὼν κανὼν τὰ αὐτὰ καὶ περὶ ἐπισκόπων διοριζόμενος, ἄκυρον εἶναι φησὶ τὸ παρὰ ταῦτα ἴσως γινόμενον.

SCHOL. BALS. Apoſtolicus quidem decimus-quintus canon, Ne amplius miniſtret, inquit, clericus, qui præter proprij epiſcopi ſententiam, à ciuitate in ciuitatem tranſit. Præſens autem canon eadem etiam de epiſcopis definiens, irritum eſſe ſtatuit quod præter hæc fortaſſe factum fuerit.

Κανὼν ιϛ΄.

Ὅσοι ῥιψοκινδύνως, μήτε τὸν φόβον τοῦ θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, μήτε τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα εἰδότες, ἀναχωρήσουσι τῆς ἐκκλησίας, πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι, ἢ ὅλως ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενοι· οὗτοι οὐδαμῶς δεκτοὶ ὀφείλουσιν εἶναι ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ· ἀλλὰ πᾶσαν αὐτοῖς ἀνάγκην ἐπάγεσθαι χρὴ, ἀναστρέφειν εἰς τὰς ἑαυτῶν παροικίας, ἢ ἐπιμένοντας, ἀκοινωνήτους εἶναι προσήκει. Εἰ δὲ καὶ τολμήσειέν τις ὑφαρπάσαι τὸν τῷ ἑτέρῳ διαφέροντα, καὶ χειροτονῆσαι ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, μὴ συγκατατιθεμένου τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, οὗ ἀνεχώρησεν ὁ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενος, ἄκυρος ἔστω ἡ χειροτονία.

CANON XVI.

Quicunque temerè & inconſideratè, nec Dei timorem præ oculis habentes, nec eccleſiaſticum canonem ſcientes, presbyteri vel diaconi, vel quicunque omnino in canone recenſentur, ab eccleſiis ſeceſſerint, ij in aliena Eccleſia nullo modo recipi debent, ſed omnino cogendi ſunt in ſuas ipſorum Parochias redire. Vel ſi perſeuerēt, eos à communione ſeparatos eſſe oportet. Sin autem etiam auſus fuerit quiſpiam eum qui ad alium pertinet, ſurripere, & in Eccleſia ordinare, non conſentiente proprio Epiſcopo, à quo receſſit qui in canone cenſetur, irrita ſit ordinatio.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ιε΄. κανόνος παρίσταται,

SCHOL. BALS. Ex fine decimi-quinti canonis oſtenditur,

quòd omnes qui ordinantur, vel ad A epiſcopatus ordinantur, vel ad monaſteria, vel ad diuinas ædes. Vnde ei conſequenter & vj. canon Chalced. Syn. & xiiij. ſtatuunt clericos ſic fieri, & quæ aliter facta fuerit, ordinationem irritam haberi. Quocirca etiam placuit non eſſe in clerici poteſtate à ciuitate in ciuitatem migrare, & clerum commutare ſine dimiſſoriis literis eius qui ordinauit: clericos autem qui ab eis qui ordinarunt ipſos, euocantur, & redire non perſuadentur, eſſe à communione ſeparatos, id eſt, non per- B mitti eis vt ſimul ſacrificent. In ea enim ſignificatione non communicare accipitur: non autem in ea quæ eſt, in eccleſiam non accedere, vel ſacramenta non participare: idque omnino fit conſequenter xv. canoni Apoſtolico, qui decernit eos non miniſtrare. Xvj. autem canon Apoſtolicus ſegregationi ſubiicit etiam eum qui ex alia parochia clericum recipit, ſine dimiſſoriis literis eius qui eum ordinauit. Quare rectè facit is qui nunc eſt magnæ eccleſiæ Charto- C phylax, non permittens iis qui extra ordinati ſunt, ſacerdotibus, ſacrificare, niſi & commendatitias & dimiſſorias literas eorum à quibus ſunt ordinati, afferant. Lege & xxxv. can. Apoſt. Syno. Antioch. can. xiij. & xxij. & ſynod. Epheſ. can. viij.

Canon XVII.

Quoniam multi qui in canone recenſentur, plura habendi ſtudium & turpe lucrum perſequentes, diuinæ ſcripturæ D obliti ſunt: quæ dicit, Argentum ſuum non dedit ad vſuram: & fœnerantes, centeſimas exigunt: æquum cenſuit ſancta & magna ſynodus, vt ſi quis inuentus fuerit poſt ſtatutum vſuras ex mutuo ſumere, vel eam rem aliter perſequi, vel ſeſquialteras exigere, vel aliquid aliud excogitare turpis quæſtus gratia, è clero deponatur, & ſit alienus à canone.

Schol. Bals. Quadrageſimus quartus canon Apoſtolicus, eos qui ex mutuo vſuras exigũt, presbyteros, vel diaconos, deponi iubet, niſi ceſ-

ὅτι πάντες οἱ χειροτονούμενοι ἢ εἰς ἐπισκοπὴν ἐκκλησιῶν, ἢ εἰς μοναστήρια, ἢ εἰς θείους ναούς. ὅθεν ἀκολούθως τούτῳ καὶ ὁ ϛ΄. κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ ὁ ι΄. διορίζονται οὕτω τοὺς κληρικοὺς γίνεσθαι, καὶ τὴν παρὰ ταῦτα γινομένην χειροτονίαν ἀκυροῦσθαι. διὸ καὶ δέδοκται μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰ κληρικὸν ἀπὸ παροικίας εἰς παροικίαν μεταβαίνειν, καὶ ἀμείβειν τὸν κλῆρον ἄνευ ἀπολυτικῆς τοῦ χειροτονήσαντος τοῦτον. τοὺς δὲ μετακαλουμένους κληρικοὺς παρὰ τῶν χειροτονησάντων αὐτοὺς, καὶ μὴ πειθομένους ἀναστρέφειν, ἀκοινωνήτους αὐτοὺς εἶναι, ἤγουν μὴ παραχωρεῖσθαι συνιερουργεῖν. εἰς τοῦτο γὰρ τὸ μὴ κοινωνεῖν ἐκλαμβάνεται, οὐ μὴν εἰς τὸ μὴ ἐκκλησιάζειν, ἢ εἰς τὸ μὴ μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων, ἀκολούθως πάντως τῷ ιε΄. ἀποστολικῷ κανόνι, τῷ διοριζομένῳ μὴ λειτουργεῖν τοὺς τοιούτους. ὁ δὲ ιϛ΄. ἀποστολικὸς κανὼν, ἀφορισμῷ καθυποβάλλει τὸν δεξάμενον ἐπίσκοπον ἐξ ἑτέρας παροικίας κληρικὸν ἄνευ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτόν. ὥστε καλῶς ποιεῖ ὁ κατὰ καιροὺς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας χαρτοφύλαξ, μὴ παραχωρῶν τοῖς ἐξωχειροτονήτοις ἱερεῦσιν ἱερουργεῖν, μὴ προσκομίζουσι συστατικὰς καὶ ἀπολυτικὰς γραφὰς τῶν χειροτονησάντων αὐτούς. ἀνάγνωθι καὶ τὸν λε΄. ἀποστολικὸν κανόνα, συνόδου Ἀντιοχείας κανόνας ιγ΄. καὶ κβ΄. συνόδου Ἐφέσου κανόνα η΄.

Κανὼν ιζ΄.

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενοι, τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν αἰσχροκερδίαν διώκοντες, ἐπελάθοντο τοῦ θείου γράμματος λέγοντος, τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ, καὶ δανείζοντες ἑκατοστὰς ἀπαιτοῦσιν, ἐδικαίωσεν ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος, ὡς εἴ τις εὑρεθείη μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον τόκους λαμβάνειν, ἐκ μεταχειρήσεως, ἢ ἄλλως μετερχόμενος τὸ πρᾶγμα, ἢ ἡμιολίους ἀπαιτῶν, ἢ ὅλως ἕτερόν τι ἐπινοῶν αἰσχροῦ κέρδους ἕνεκα, καθαιρεθήσεται τοῦ κλήρου, καὶ ἀλλότριος τοῦ κανόνος ἔσται.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μδ΄. ἀποστολικὸς κανὼν τοὺς ἀπαιτοῦντας τόκους ἀπὸ δανείου, πρεσβυτέρους ἢ διακόνους, καθαιρεῖσθαι φησὶν, εἰ μὴ παύσονται.

ὁ δὲ παρὼν κανὼν πάντας τοὺς κληρικοὺς τοὺς μετὰ τόκου δανείζοντας, ἢ ἡμιολίας ἀπαιτοῦντας, ἢ ἕτερόν τι αἰσχρὸν κέρδος ἑαυτοῖς ἐπινοοῦντας, καθαιρεῖσθαι ἐδικαίωσεν, αὐτὴ τοῦ οὕτω δίκαιον εἶναι ἔκρινε. ζήτει καὶ τὰ ἐν τῷ ῥηθέντι ἀποστολικῷ κανόνι γραφέντα, καὶ τὸ κζ´. κεφάλ. τοῦ θ´. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, λέγον ἐκ μέρους ἀπαιτεῖσθαι τόκους καὶ παρὰ ἱερωμένων, δηλονότι ἀπὸ διαφέροντος, καὶ τοὺς ἐξ ὑπερθέσεως. τοῦ δὲ ἀποστολικοῦ κανόνος, καὶ ἑτέρων διορειζομένων τοὺς ἱερωμένους τοκίζοντας, καθαιρεῖσθαι, εἰ μὴ παύσωνται· ἐρωτήσει τις, ἐκείνοις ὀφείλομεν προσέχειν, ἢ τῷ παρόντι κανόνι, λέγοντι ἀπεντεῦθεν αὐτοὺς καθαιρεῖσθαι; Λύσις. ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μετὰ παραγγελίαν ὁ κληρικὸς μὴ ἀφιστάμενος τῆς αἰσχροκερδίας, καθαιρεθήσεται, διὰ τὸ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος φιλανθρωπότερον. σημείωσαι οὖν τὸν κανόνα διὰ τοὺς ἱερωμένους τοὺς ἐμπορευομένους οἰνάρια, καὶ βαλανεῖα πακτεύοντας, καὶ ἄλλα ἄττα τινὰ τοιαῦτα ποιοῦντας, καὶ προβαλλομένους ἀκανόνιστον τελευταίαν ἄγκυραν, τὴν πενίαν. τὸ δὲ ῥῆμα τὸ περιεχόμενον ἐν τῷ παρόντι κανόνι, καὶ λέγον, ἢ ἄλλως μετερχόμενος τὸ πρᾶγμα, ἡμιολίας ἀπαιτῶν, τοιοῦτον ἐστιν, Τινὲς τῶν ἱερωμένων, εἰδότες τὸν κανόνα καὶ περιγράφοντες αὐτὸν, τὰ μὲν ῥήματα φυλάττουσι, τὸν δὲ νοῦν ἀθετοῦσι. διδόασι γὰρ πρός τινας ἀργύρια, καὶ συμφωνοῦσι τοσήνδε μερίδα ἐκ τοῦ κέρδους αὐτοὺς λαμβάνειν, τὸν δὲ κίνδυνον ἐπιγινώσκεσθαι παρὰ τῶν λαμβανόντων αὐτά· καὶ τῇ ἀληθείᾳ δανεισταὶ ὄντες, κοινωνοὶ λέγεσθαι σχηματίζονται. ἀποτρέπεται γοῦν καὶ τοῦτο ὁ κανὼν, καὶ καθαιρεῖ τοὺς ποιοῦντας τοιοῦτόν τι. ἡμιολίας δὲ νόησον τὰς ἐλαφροτέρας ἀπαιτήσεις τοῦ τόκου. κἂν γὰρ, φησὶν, οὐκ ἀπαιτῇ ὁ κληρικὸς ἑκατοστιαίους τόκους βαρυτάτους, ἤτοι ὑπὲρ ἑκάστης ὑπερπύρων λίτρας ὑπέρπυρα ιι. δώδεκα (ἑκατοσταὶ γὰρ παρὰ τῶν κανόνων ἐκλήθησαν οἱ ἑκατοστιαῖοι τόκοι· ὡς ἐκ παλαιοῦ τῆς λίτρας μὴ ποσουμένης εἰς ἑξάγια οβ´. κατὰ τὸ σήμερον ἐνεργούμενον, ἀλλὰ εἰς ρ´.) ζητεῖ δὲ τὰ ἡμίση τοῦ ὅλου τόκου, ἤγουν ιι. ἓξ ἢ καὶ τούτων ἥττονα·

A ſent. Præſens autem canon, omnes clericos qui fœnerantur, vel ſeſquialteras exigunt, vel aliquod aliud turpe lucrum excogitant, deponi æquum cenſet. Quære & quæ ſcripta ſunt in dicto Apoſtolico canone: & xxvij. cap. ix. tit. præſentis operis, dicens, ex parte ab iis qui ſacris ordinibus initiati ſunt, etiam vſuras repeti, ſcilicet & ex eo quod intereſt, & ex mora. Cùm verò Apoſtolicus canon, & alij, decernant B ſacerdotes fœnerantes deponi, niſi ceſſauerint, an eos attendere debemus, an præſentem canonem, qui dicit ipſos ex hoc ipſo deponi? Solutio. Vt mihi videtur, clericus, poſt denunciationem, à turpi lucro non abſtinens, deponetur, eò quòd canon Apoſtolicus humanius loquatur. Nota ergo canonem propter ſacerdotes, qui vina cauponantur, & balnea conducunt, & quædam alia eiuſmodi faciunt, & quæ canoni non ſubiicitur, vltimam ancho- C ram paupertatem prætexuut. Verbum autem quod in præſenti canone comprehenditur, & dicit, vel rem aliter perſequi, vel ſeſquialteras exigere, eſt huiuſmodi: Quidam ſacerdotes canonem intelligentes, & ipſum circunſcribentes, eique fraudem facientes, verba quidem ſeruant, mentem autem negligunt. Dant enim nonnullis pecuniam, & tantam ex lucro partem ſe capturos paciſcuntur: periculum autem agni- D turos qui eam accipiunt, & cùm ſint re vera fœneratores, verbo tamen ſocietatem prætexunt. Hoc ergo canon auerſatur, & eos qui huiuſmodi quid faciunt, deponit, ſeſquialteras autem intellige leuiores vſuræ exactiones. Quamuis enim centeſimas vſuras grauiſſimas non exigat clericus, ſiue pro ſingulis nummorum libris, duodecim ſolidos: (centeſimæ namque à canonibus appellatæ ſunt vſuræ centeſimæ, vtpote quòd olim non exagia lxxij. libra cōplecteretur, vt nunc vſus obtinet, ſed centum) petat autem dimidium totius vſuræ, hoc eſt, ſex ſolidos, vel etiam his pauciores;

ſic quoque deponetur. Scito autem quandoquidem hodie libra exagia complectitur lxxij. non C. vt olim eum qui centeſimas pro libra vſuras ſe accepturum pactus eſt, non duodecim ſolidos exacturum, ſed pro rata parte.

CANON XVIII.

Peruenit ad ſanctam Synodum, quòd in nonnullis locis & ciuitatibus diaconi dant presbyteris Euchariſtiam, quod neque canon, neque conſuetudo tradidit, vt qui offerendi poteſtatem non habent, iis qui offerunt, dent corpus Chriſti. Iam verò illud etiam cognitum eſt, quòd quidam ex diaconis etiam ante epiſcopos Euchariſtiam attingunt. Hæc ergo omnia auferantur, & diaconi intra ſuas menſuras permaneant, ſcientes quòd ſunt quidem epiſcopi miniſtri, presbyteris verò minores. Accipiant autem ſuo ordine Euchariſtiam poſt presbyteros, eis præbente epiſcopo vel presbytero. Sed nec in medio quidem presbyterorum liceat diaconis ſedere. Id fit enim præter canonem & ordinem. Si quis autem non vult obedire, etiam poſt has conſtitutiones, à diaconatu deſiſtat.

SCHOL. BALS. Quòd magna ſit ſacerdotum dignitas, ſed multo maior epiſcoporum, & quòd debent diaconis præponi, ex ipſis factis oſtenditur. Illis ſeruitur, hi verò ſeruiunt. Quidni ergo præferri debent ij quibus miniſtratur, iis qui miniſtrant? Quoniam autem nonnulli, inquit, diaconi, ordinem in ciuitatibus diſſoluentes, ante epiſcopos accipiunt, & dant presbyteris Euchariſtiam: & cùm omnino debeant à presbyteris & ſacerdotibus ſanctificari, quoniam etiam Apoſtolus dicit, Quod minus eſt, ab eo quod eſt præſtantius, benedicitur: non ſtant iis quæ decreta ſunt, & in congregationibus etiam ſedent in medio presbyterorum: definitum eſt vt diaconi ab epiſcopo vel presbytero accipiant, & vt poſt ſacerdotes ſacrorum myſteriorum participes fiant: & ne in medio quidem presbyterorum ſedeant: vel, vt ij qui non ad ita faciendum ſe morigeros præbuerint, à diaconatu deſiſtant.

A καὶ οὕτω καθαιρεθήσεται. ἔσο δὲ εἰδὼς ὡς ἐπεὶ ἡ λίτρα σήμερον ἑξάγια ἔχει οβʹ. καὶ οὐχὶ ρʹ, ὡς τὸ παλαιὸν ὁ συμφωνήσας ἑκατοσιαίους τόκους λαβεῖν ὑπὲρ λίτρας, οὐκ ἀπαιτήσει ἡ. ιβʹ. ἀλλὰ τὸ ἀναλογοῦν.

Κανὼν ιηʹ.

Ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην σύνοδον, ὅτι ἔν τισι τόποις καὶ πόλεσι τοῖς πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν οἱ διάκονοι διδόασιν, ὅπερ οὔτε ὁ κανὼν οὔτε ἡ συνήθεια παρέδωκεν, τοὺς ἐξουσίαν μὴ ἔχοντας προσφέρειν, τοῖς προσφέρουσι διδόναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. B κἀκεῖνο δὲ ἐγνωρίσθη, ὅτι ἤδη τινὲς τῶν διακόνων καὶ πρὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς εὐχαριστίας ἅπτονται. ταῦτα οὖν πάντα περιῃρήσθω, καὶ ἐμμενέτωσαν οἱ διάκονοι τοῖς ἰδίοις μέτροις, εἰδότες ὅτι τοῦ μὲν ἐπισκόπου ὑπηρέται εἰσί, τῶν δὲ πρεσβυτέρων ἐλάττους τυγχάνουσι. λαμβανέτωσαν δὲ κατὰ τὴν τάξιν τὴν εὐχαριστίαν μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους, ἢ τοῦ ἐπισκόπου διδόντος αὐτοῖς ἢ τοῦ πρεσβυτέρου. ἀλλὰ μὴ καθῆσθαι ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἔξεστι τοῖς διακόνοις. παρὰ κανόνα γὰρ καὶ παρὰ τάξιν C ἐστὶ τὸ γινόμενον. Εἰ δέ τις μὴ θέλει πειθαρχεῖν καὶ μετὰ τούτους τοὺς ὅρους, πεπαύσθω τῆς διακονίας.

Ἑρμηνεία.

Ὅτι μέγα ἐστὶ τὸ τῶν ἱερέων ἀξίωμα, πολλῷ δὲ πλέον τὸ τῶν ἐπισκόπων, καὶ οὗτοι τῶν διακόνων προτιμᾶσθαι ὀφείλουσιν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων παρίσταται. οἱ μὲν γὰρ δουλεύονται, οἱ δὲ δουλεύουσι. πῶς γοῦν οὐκ ὀφείλουσι προτιμᾶσθαι οἱ διακονούμενοι τῶν διακονούντων; ἐπεὶ δέ φησιν τινὲς διάκονοι τὴν τάξιν ἔν τισι πόλεσι παρα- D λύοντες, πρὸ τῶν ἐπισκόπων μεταλαμβάνουσι, διδόασι δὲ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν, καὶ ἁπλῶς ὀφείλοντες ἁγιάζεσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων, καὶ τῶν ἱερέων, ὅτι καὶ ὁ ἀπόστολος φησί, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται, οὐκ ἐμμένουσι τοῖς δεδομένοις· καὶ ἐν ταῖς συνάξεσι δὲ κάθηνται μέσον τῶν ἱερέων· ὡρίσθη, ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ πρεσβυτέρου μεταλαμβάνειν τοὺς διακόνους, καὶ μετὰ τοὺς ἱερεῖς τῶν ἁγιασμάτων ἀξιοῦσθαι, καὶ μηδὲ μέσον καθῆσθαι πρεσβυτέρων· ἢ μὴν τοὺς μὴ πειθαρχοῦντας οὕτω ποιεῖν, παύεσθαι τῆς διακονίας.

ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, τὸ μὲν μεταλαμβάνειν τοὺς διακόνους πρὸ τῶν ἐπισκόπων, ἢ διδόναι αὐτοὺς τὴν εὐχαριστίαν ἤτοι τὰ ἅγια τοῖς ἱερεῦσιν, οὐ παραχωρεῖται, ἀλλ' οὐδὲ τὸ καθῆσθαι διάκονον ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ μέσον τῶν ἱερέων. τὸ δὲ καθῆσθαι τινὰς ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διακόνων εἰς τὰς ἔξω τοῦ βήματος συνάξεις πρὸ τῶν πρεσβυτέρων, βλέπομεν γινόμενον· καὶ οἴομεν γίνεσθαι τοῦτο διὰ τὰ ἀρχοντίκια· μόνοι γὰρ οἱ ἀξιωθέντες ἀρχοντικίων ἐκκλησιαστικῶν παρὰ τοῦ πατριάρχου, πρὸ τῶν ἱερέων κάθηνται. γίνεται δὲ τοῦτο παραλόγως. ὁ γὰρ κατὰ καιροὺς χαρτοφύλαξ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, προκάθηται ἐν ταῖς ἔξω τῆς συνόδου συνάξεσιν, οὐ μόνον τῶν ἱερέων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχιερέων, ἀπὸ προστάξεως τοῦ ἀοιδίμου Βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, οὕτως ἐχούσης· ἡ Βασιλεία μου τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐκοσμίας φροντίζουσα, καὶ τὸ εὔτακτον, καὶ ἐν παντὶ μὲν ζητοῦσα τῷ πολιτεύματι, ἐπὶ πλέον δὲ τοῖς θείοις τοῦτο ἐμπολιτεύεσθαι διὰ σπουδῆς τιθεμένη, τὰ ἀρχῆθεν ἀπονενεμημένα προνόμια ἑκάστῳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν, καὶ τὴν ἄχρι καὶ δεῦρο ἐπικρατήσασαν ἐν τούτοις κατάστασιν, κατὰ τὸ ἀναλλοίωτον καὶ εἰς τὸ ἑξῆς εἶναι καὶ διαμένειν, βούλεταί τε καὶ εὐδοκεῖ, ἁγιώτατε δέσποτα, ὡς καὶ παραδεχθεῖσαν διὰ τοσούτων ἐτῶν, καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ ἐκπολιτευσαμένην, καὶ ταῖς ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλον κατὰ τὸ ἀνεξάλλακτον ἕως τοῦ νῦν μεταβάσεσιν, ἐπικυρωθεῖσαν, καὶ βεβαιωθεῖσαν καλῶς· ἐπεὶ δὲ νῦν ἡ Βασιλεία μου μάθοι ὡς τινὲς τῶν ἀρχιερέων ἀντιφιλοτιμούμενοι πειρῶνται τὸ τοῦ χαρτοφύλακος ὑποβιβάσαι προνόμιον, καὶ κανόνας εἰς μέσον προσφέροντες, διὰ τούτων φιλονεικοῦσι μὴ προκαθῆσθαι αὐτὸν τῶν ἀρχιερέων, ὁπηνίκα δέοι τούτους συνέρχεσθαι κατά τινα χρείαν, καὶ συνεδριάζειν κατ' αὐτόν, πρὸ τῆς εἰς τὴν ἁγιωσύνην σου εἰσελεύσεως, κἂν ἄλογον τῇ Βασιλείᾳ μου ἔδοξε, πρᾶγμα διὰ τοσούτου χρόνου βασανισθέν, καὶ τοῖς πρὶν πατριάρχαις, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀρχιερεῦσιν,

A Hæc definiente canone, Diaconis quidem ante Epiſcopos accipere, vel dare Euchariſtiam aut ſacramenta ſacerdotibus, non permittitur: ſed nec ad ſanctum altare in medio ſacerdotum ſedere. Vt autem nonnulli ex eccleſiaſticis diaconis, in congregationibus quæ ſunt extra ſacrum tribunal, ante ſacerdotes ſedeant, fieri videmus: & exiſtimo hoc fieri propter dignitates ſeu officia. Soli enim ij qui à Patriarcha officiis eccleſiaſticis digni ſunt habiti, ſedent
B ante ſacerdotes. Fit autem & hoc præter rationem: lege enim etiam vj. ſynodi canonem vij. At is qui nunc eſt ſanctiſſimæ eccleſiæ chartophylax, in congregationibus quæ fiunt extra ſynodum, ſedet non ſolùm ante ſacerdotes, ſed etiam ante Pontifices, ex conſtitutione inclyti Imperatoris domini Alexij Comneni, quæ ſic habet: Regia mea adminiſtratio, quæ Eccleſiaſticæ honeſtatis maximam curam gerit, & bonum quidem ordinem cùm in omni ciuili ra-
C tione quærit, tum autem multo magis in rebus diuinis eum verſari ſtudet, quæ vnicuique gradui eccleſiaſtico ſunt ab initio tributa priuilegia, & eam quæ in his hucvſque obtinuit conſtitutionem, deinceps quoque eſſe immutabilem, & perſeuerare vult, & cenſet, ſanctiſſime domine, vtpote quæ per tot annos ſuſcepta, & in vſu ciuili longo tempore verſata, & ab alio in aliud immutabilibus hucvſque tranſmiſſionibus vindicata ac confirmata ſit. Sed quoniam imperatoria mea
D ſublimitas didicit, quòd nonnulli Pontifices contentione quadam & gloriæ ſtudio incitati, volunt Chartophylacis priuilegium minuere, & canones in medium adducentes, per eos contendunt illum ante Pontifices ſedere non oportere, quando aliquo vſu exigente oportet eos conuenire & conſidere ante acceſſum ad tuam ſanctitatem, non ferendum regiæ meæ maieſtati viſum eſt, vt res quæ tanto tempore approbata eſt, & à prioribus Patriarchis, & ab aliis Pontificibus:

ſed & ab iis qui nunc ob rem non honeſtam contendunt, longiſſimi temporis ſilentio, nunc obiter aboleretur, & tanquam neglectum quippiam conuelleretur. Hanc ergo rem decernit eſſe valde rationi conſentaneam & iuſtam. Si enim contrà vellent pontifices immobilia non mouere, nec ea quæ iis qui priùs fuerunt patribus placuêre, ſed & quæ iis ipſis longo ſilentio, & hucuſque patientia, probata fuere, rurſus in certamen non deducere, rectè ſe haberet, & eis magna gratia haberetur, quòd pugnandi ſtudio abiecto, pacem & quietem prætuliſſent. Si autem etiam adhuc nonnulli, verba canonis vſurpantes (à ſententia enim longè abſunt) voluntatem ſuam confirmare conantur, & non rectè ordinem ad id quod eſt inordinatū, transferunt, permittit quidem imperatoria mea ſerenitas canonis interpretari & declarare contextum, qui facilè comprehendi poteſt, & pulchrè diſcerni iis qui exactè penetrant, & canonicum ſenſum attingunt. Hoc autem vtiq; ipſum Pōtificibus probro eſt, quòd cùm canonem ſcirent, & eius verba perfectè intelligerent, ſuam ipſorum cōſcientiam præter rationem conculcarūt, & dū diſturbaretur canon, tolerauerūt, atq; inferiorem ſeſſionē ſub memoria ſuperioris Chartularii amplexi fuerunt. Idcóque pro ſacrorū canonum contemptu mercedem hanc eis maieſtas mea tribuit, vt ſuas ad Eccleſias abigantur, eccleſiaſtici canonis etiam hac in parte veſtigiis inſiſtens, & aduerſus canonum cōtemptores ipſos canones ſacros in ſubſidium producens. Nec enim pontifices ij, qui Occidentalibus eccleſiis præſunt, & à multo iam tempore fidei ſuæ creditorum ouilium curam nullam geſſere, nec, vti cōueniebat, iis præfuerunt, dicere poterunt, rabiem hoſtilem, quæ per Orientem graſſata fuit, ad ipſos pertigiſſe, atque hoc modo ſibi ouium ratione præditarum inſpectionem ademptam eſſe. Et hoc quidem in hunc modum à maieſtate mea diſpoſitum euentus eis iudicium relinquit. Quia verò & illud ad aures eius relatum eſt, quoſdam ſcilicet eccleſiæ proceres eximios præteriri,

A ἀλλὰ δὴ καὶ αὖθις τοῖς νῦν ἐν οὐκ εὐλόγῳ ἐρίζουσι πράγματι διὰ τῆς πολυημέρου δεῖξαι σιωπῆς, κατὰ τὸ παρέλκον ἀθετηθῆναι, καὶ ὥς τι τῶν ἠμελημένων παρασυρῆναι. τοίνυν καὶ διορίζεται πρᾶγμα τι εὔλογον καὶ πάνυ δίκαιον τοῦτο. εἰ μὲν γὰρ αἱροῖντο καὶ πάλιν οἱ ἀρχιερεῖς μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα, μηδὲ τὰ τοῖς πρὶν δεδογμένα πατράσιν, ἀλλὰ δὴ καὶ αὖθις διὰ τῆς μακρᾶς συνδείξαντα σιωπῆς, καὶ τῆς ἕως τοῦ νῦν ἀνοχῆς, ἐκ παλιμβολίας ὥσπερ ἀναπαλαίειν, εὖ ἂν ἔχοι, καὶ χάρις ὅτι τὸ μάχιμον καταθέμενοι τὸ εἰρηναῖον
B προτετιμήκασιν. εἰ δὲ καὶ ἔτι τούτων τινὲς τῶν τοῦ κανόνος ῥημάτων ἀντιποιούμενοι, (τῆς γὰρ ἐννοίας πόρρω ἀποδιεστήκασι) πειρῶνται, τὸ οἰκεῖον συστῆσαι θέλημα, καὶ ἐπὶ τὸ ἄτακτον οὐ καλῶς τὴν τάξιν μεταβιβάζουσιν, ἐᾷ μὲν ἡ Βασιλεία μου τὴν τοῦ κανόνος ἑρμηνεῦσαι καὶ σαφηνίσαι ὑφήν, ῥᾳστην οὖσαν καταληφθῆναι, καὶ διαγνωσθῆναι καλῶς τοῖς βάπτουσιν εἰς ἀκρίβειαν, καὶ κανονικῆς ἐννοίας θιγγάνουσιν. αὐτὸ δὲ τοῦτο τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐπιτιμᾷ, τί δήποτε τὸν κανόνα εἰδότες καὶ τὰ ῥήματα τούτου
C ἐξακριβούμενοι, τὴν ἑαυτῶν συνείδησιν ἀθυλόγως ἐπάτησαν, καὶ τοῦ κανόνος παραλειπομένου ἠνείχοντο, καὶ τὴν ὑφεδρίαν ἐπὶ τῶν πρὶν χαρτοφυλάκων ἠσπάζοντο· καὶ μισθὸν τούτοις τῆς τῶν ἱερῶν κανόνων περιφρονήσεως, τὴν ἐπὶ τὰς λαχούσας αὐτοὺς ἐκκλησίας ἀπέλασιν δίδωσι, κανόνι στοιχοῦσα κἂν ταῦθα ἐκκλησιαστικῷ, καὶ τοῖς περιφρονηταῖς τῶν κανόνων ἐκείνων αὐτοὺς τοὺς ἱεροὺς κανόνας εἰς ἄμυναν ἀντεξάγουσα. οὐδὲ γὰρ ἂν ἔχοιεν λέγειν οἱ τῶν δυτικῶν προεστῶτες ἀρχιερεῖς ἐπὶ χρό-
D νον μακρὸν τῶν ἐμπιστευθέντων αὐτοῖς μὴ φροντίζοντες ποιμνίων, μηδ' ὡς ἐχρῆν ἐν τούτοις ἐπιστατήσαντες ὡς ἡ τὴν ἕω κατατρέχουσα τῶν ἐχθρῶν λύσσα, προσέστηκε τούτοις, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἐντεῦθεν τῶν λογικῶν προβάτων περιῃρέθησαν. καὶ τὸ μὲν οὕτως οἰκονομηθὲν παρὰ τῆς Βασιλείας μου, τὴν κρίσιν αὐτοῖς τοῦ ἀποτελέσματος περιλέλοιπεν. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο εἰς ἀκοὰς ἀνηνέχθη αὐτῇ, ὥς τινες τῶν τῆς ἐκκλησίας λογάδων ἐν ταῖς γινομέναις,

ψήφοις καταλιμπάνονται, προτιμῶνται δὲ τούτων ἔνιοι, ὑποβεβηκότες ἴσως καὶ χρόνῳ καὶ καταστάσει βίου τῇ κρείττονι, καὶ μηδὲ πολλὰ περὶ τῆς ἐκκλησίας πονήσαντες, οὐκ οὖν ἔδοξεν οὐδὲ τοῦτο τὸ πρᾶγμα τῆς ἱερᾶς συνόδου τῶν ἀρχιερέων ἐπάξιον. ὅθεν καὶ ἐπισκήπτει πᾶσι φιλοθέως ὁμοῦ καὶ βασιλικῶς, μὴ παίζειν ἐν τοῖς οὐ παικτοῖς, μηδὲ πάθει ἐπὶ τὰ θεῖα χαρίζεσθαι. οὐ γὰρ ψυχῆς τὸ κινδυνευόμενον, τίνος φροντιστέον ἑτέρου; ἐκείνους δὲ προτιθέναι τῶν ἄλλων, καὶ τὴν ἐν ταῖς ψήφοις ἐπιτιμίαν χαρίζεσθαι, οὓς μετὰ λόγου καὶ βίος κοσμεῖ ἀνεπίληπτος, ἢ τοῦ λόγου σκάζοντας ἴσως, ὁ μακρὸς χρόνος, καὶ ὁ περὶ τὴν ἐκκλησίαν πολύπονος ἐπῶμα πληροῦσι τὸ ἐλλιπές. οὕτω γὰρ ἂν ταῖς ψήφοις καλῶς διαιτήσουσι, καὶ ἐπὶ κρίματι τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς οὐκ ἂν ἁλοῖεν ψηφοφοροῦντες τῷ Θεῷ.

Κανὼν ιθ'.

Περὶ τῶν Παυλιανισάντων, εἶτα προσφυγόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ὅρος ἐκτέθειται, ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος. Εἰ δέ τινες τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξητάσθησαν, εἰ μὲν ἄμεμπτοι καὶ ἀνεπίληπτοι φανεῖεν, ἀναβαπτισθέντες χειροτονείσθωσαν ὑπὸ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου. Εἰ δὲ ἡ ἀνάκρισις ἀνεπιτηδείους αὐτοὺς εὑρίσκοι, καθαιρεῖσθαι αὐτοὺς προσήκει. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ ὅλως περὶ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζομένων ὁ αὐτὸς τύπος παραφυλαχθήσεται. ἐμνήσθημεν δὲ τῶν διακονισσῶν τῶν ἐν τῷ σχήματι ἐξετασθεισῶν, ἐπεὶ μηδὲ χειροθεσίαν τινὰ ἔχουσιν, ὥστε ἐξάπαντος ἐν τοῖς λαϊκοῖς αὐτὰς ἐξετάζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Παυλιανισταὶ λέγονται, οἱ Παυλικιανοί. ἐκτέθειται γοῦν παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ὅρος, ἤτοι κανών, καὶ τύπος, ἀναβαπτίζεσθαι αὐτούς. ἐπάγει δέ, ὡς ἐπεὶ τῶν εἰκότων ἐστὶ τινὰς ἐκ τούτων κατὰ ἄγνοιαν κληρωθῆναι, ὀφείλει ὁ ἐπίσκοπος ἀναβαπτίζειν τούτους, καὶ ἔκτοτε πολυπραγμονεῖν τὴν μετὰ τὸ βάπτισμα διαγωγὴν αὐτῶν, καὶ εἰ εὑρήσει ἀνεπιλήπτους, καὶ ἱερωσύνης ἀξιοῦν. Εἰ δὲ μή, καὶ τῆς πρὸ τοῦ βαπτίσματος χειροτονίας ἀπαλλοτριοῦν. τὰ αὐτὰ δὲ γενέσθωσαν καὶ εἰς τὰς διακονίσσας. τοιοῦτον δέ ἐστι τὸ τῶν διακονισσῶν· παρθένοι ποτὲ προσήρχοντο τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ κατὰ προτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου ἐφυλάττοντο,

A quum electiones fiunt, eiſque præferri nonnullos, tam ætate quàm conditione vitæ melioris inferiores, quique non magnos pro eccleſia labores ſuſtinuerũt, ne illa quidem res ſacra pontificum Synodo nobis digna viſa eſt. Quapropter omnibus religioſè pariter, & imperiali cum auctoritate mandat, ne ludant in minimè ludicris, nec affectui diuinis in rebus indulgeant. Nam vbi anima verſatur in periculo, cuius quæſo rei potior habenda cura eſt? Illos autem præferant aliis, & honore ſuffragiorum dignentur, quos inculpata vita B præter doctrinam ornat: aut in quibus ſi doctrina fortè vacillet, longi temporis vſus, & multi pro Eccleſia labores exantlati, quod deeſt, ſupplent. Sic enim ſuffragiis ſuis rectè ſtatuent, & à Deo ſuæ ad animæ condemnationem ſuffragia tuliſſe non arguentur.

CANON XIX.

De Paulianiſtis, qui deinde ad eccleſiam confugerunt, ſtatutum eſt vt ij omnino rebaptizantur. Si qui verò tempore præterito in clericorum numero erant, ſiquidem à culpa & reprehenſione alieni viſi fuerint, rebaptizati ordinentur à catholica eccleſia C *epiſcopo. Si verò examinatio eos non eſſe aptos deprehendit, deponi eos oportet. Similiter autẽ & diaconiſſis, & omnino de omnibus qui inter clericos annumerantur eadem forma ſeruabitur. Diaconiſſarum autẽ meminimus, quæ in habitu quidem cenſentur, quoniam nec vllam habent manuum impoſitionem, vt omnino inter laicos ipſæ connumerentur.*

SCHOL. BALS. Paulianiſtæ dicuntur Pauliciani. Editum eſt ergo à ſanctis patribus decretum, ſiue canon, & forma, vt ipſi rebaptizentur. D addit autem: Quoniam nonnulli eorum, vt eſt veriſimile, per ignorantiam in clerum ordinati ſunt, debet epiſcopus eos rebaptizare, & tunc de eorum vitæ degẽdæ ratione poſt baptiſmum inquirere: &, ſi inculpatos inuenerit, ſacerdotio quoque dignos iudicare: ſin minùs, eos & ab ordinatione, quę fuit ante baptiſmũ, remouere. Eadem autem in diaconiſſas quoque fiant. De diaconiſſis autem res ita habet: Virgines aliquando ad eccleſiam accedebant, & epiſcopi ſuaſione ſeruabantur,

vtpote Deo dedicatæ, ſed cum amictu laico. Id enim eſt, in habitu cenſeri. Cùm autem xl. annorum ætatis eſſent, diaconiſſarum quoque ordinationem recipiebant, ſi omnino dignæ inuenirentur. Sic ergo etiam, inquit, fiet & in his quod in maſculis ſuperiùs ſtatutum eſt. Quære & Carthaginen. Syn. can. vi. & xliiij. Hæc cùm canon ſtatuerit, dixerit quiſpiam, cùm quæ ante baptiſmum facta eſt ordinatio, vt ne facta quidem reputatur. (Propterea enim Paulianiſtam poſt baptiſmum ordinari cautum eſt) quomodo dicit canon eum poſt examinationem deponendum, ſi indignus inueniatur qui ordinetur? Solutio. Depoſitionis nomen hîc abuſiuè pro expulſione acceptum eſt. Ante baptiſmum enim in clericatum ordinatio, clericatum non tribuit. Si autem nolis hoc dicere, ſtatue hæc verba non accipi de ordinatione quæ fuit ante baptiſmum, ſed de ea quæ fuit poſt baptiſmum. Deponetur enim, inquiunt patres, & qui poſt illuminationem indignè ordinatus eſt, vt vult vniuerſalis canon, qui eos qui poſt ordinationem peccant, deponit. De Paulianiſtis autem aliquando quæſitum eſt, quinam eſſent: & alij quidem alia dixerunt: ego autem in diuerſis libris inueni, quòd Manichæi Pauliciani dicti ſunt, à quodam Paulo Samoſateno mulieris Manichææ filio, cui nomen erat Callinice. Samoſatenus autem appellatus eſt, vt qui Samoſatenorum epiſcopus fuerit. Is prædicauit vnum eſſe Deum, qui & pater & filius & ſanctus ſpiritus idem dicitur. Vnus enim, inquit, eſt Deus, & filius ipſius in ipſo, quemadmodum in homine ratio vel ſermo. Ipſa autem ratio, cùm in terram veniſſet, habitauit in homine qui dicebatur Ieſus, œconomiáque completa, aſcendit ad patrem. Hic autem Ieſus, ex inferioribus regionibus eſt Ieſus Chriſtus, vt qui à Maria cœperit. Eum Antiochiæ depoſuerũt ſanctus Gregorius Thaumaturgus, & alij quidã. Rurſus dubitatur an Chriſtiani qui ex orthodoxis ad Paulianiſtas defecerunt, rurſus debeãt bapti-

A ὡς ἀνατεθειμέναι τῷ Θεῷ, πλὴν μετὰ σχήματος λαϊκοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἐξετάζεσθαι αὐτὰς ἐν τῷ σχήματι. τεσσαρακονταέτιδες δὲ ἡλικίας γινόμεναι, ἠξιοῦντο καὶ χειροτονίας διακονισσῶν, διευρισκόμεναι πάντως ἄξιαι. εἰ γοῦν καί τινες ἐκ τούτων φησὶ παυλιανίσαι ἔτυχον, γενήσεται καὶ ἐπ' αὐταῖς, εἴτι καὶ ἐπὶ τοῖς ἄρρεσιν ὡρίσθη ἀνωτέρω. ζήτει τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνας ϛ'. καὶ μδ'. ταῦτα τοῦ κανόνος διορισαμένου, εἴποι τις ὡς ἐπεὶ ἡ πρὸ τοῦ βαπτίσματος χειροτονία ὡς μηδὲ γινομένη λογίζεται (διὰ γὰρ τοῦτο ὡρίσθη τὸν Παυλιανίσαντα χειροτονεῖ-
B σθαι μετὰ τὸ βάπτισμα) πῶς φησὶν ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι αὐτὸν μετ' ἐξέτασιν, ἀνάξιον τοῦ χειροτονηθῆναι διευρισκόμενον; λύσις. καταχρηστικῶς ἐνταῦθα παρελήφθη τὸ τῆς καθαιρέσεως ῥῆμα, ἀντὶ τῆς ἐξωθήσεως. ἡ γὰρ πρὸ τοῦ βαπτίσματος κλήρωσις, οὐκ ἔστι κλήρωσις. εἰ δὲ μὴ θέλῃς ταῦτα εἰπεῖν, θεμάτισον τὰ ῥήματα τῆς καθαιρέσεως, μὴ ἐκλαμβάνεσθαι περὶ τῆς πρὸ τοῦ βαπτίσματος χειροτονίας, ἀλλὰ περὶ τῆς μετὰ τὸ βάπτισμα. κα-
C θαιρεθήσεται γάρ, φασὶν οἱ πατέρες, καὶ ὁ μετὰ τὸ φώτισμα ἀναξίως χειροτονηθεὶς, κατὰ τὸν καθολικὸν κανόνα τὸν καθαιροῦντα τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν ἁμαρτάνοντας. περὶ δὲ τῶν Παυλιανισάντων, ἐρώτησις γέγονε, τίνες εἰσί. καὶ ἄλλοι μὲν ἄλλα εἶπον. ἐγὼ δὲ εὗρον ἐν διαφόροις βιβλίοις ὅτι Παυλικιανοὶ οἱ Μανιχαῖοι μετωνομάσθησαν, ἀπὸ Παύλου τινὸς Σαμοσατέως, υἱοῦ γυναικὸς Μανιχαίας, Καλλινίκης τοὔνομα. Σαμοσατεὺς δὲ ἐκλήθη ὡς χρηματίσας ἐπίσκοπος Σαμοσατέων. οὗτος ἐκή-
D ρυξεν ἕνα θεὸν εἶναι πατέρα, καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα τὸν αὐτὸν λεγόμενον. εἷς γάρ, φησιν, ἐστὶ θεός, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, ὡς ὁ λόγος ἐν ἀνθρώπῳ, αὐτὸς δὲ ὁ λόγος ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ᾤκησεν ἀνθρώπῳ Ἰησοῦ καλουμένῳ, καὶ τὴν οἰκονομίαν πληρώσας, ἀνῆλθε πρὸς τὸν πατέρα. ὁ δὲ Ἰησοῦς οὗτος κάτωθεν ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὃς ἀπὸ Μαρίας ἀρξάμενος. τοῦτον καθεῖλεν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς καὶ ἄλλοι τινές. ἔτι ἀμφιβολία ἐστὶ περὶ τοῦ εἰ ὀφείλουσιν οἱ ἀπὸ ὀρθοδόξων Χριστιανοὶ Παυλιανίσαντες, ἀναβαπτίζεσθαι

πτίζεσθαι. καὶ τινὲς μὲν λέγουσιν ὡς ἐκείνους A ὁ κανὼν ἀναβαπτίζεται, τοὺς ἐκ γενετῆς Παυλικιανούς, οὐ μὴν τοὺς ἀπὸ ὀρθοδόξων τὴν αἵρεσιν τῶν Παυλικιανῶν ἀναδεξαμένους. τούτους γὰρ ὑπὸ μύρου καὶ μόνου ἁγιάζεσθαι χρή. καὶ εἰς πίστωσιν τοῦ λόγου αὐτῶν, παράγουσι πολλοὺς Μουσουλμανίσαντας ἑκόντι, καὶ μὴ ἀναβαπτισθέντας, ἀλλὰ μυρωθέντας μόνον. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸν κανόνα ταῦτα διορίζεσθαι μᾶλλον περὶ τῶν ἀπὸ ὀρθοδόξων εἰς αἵρεσιν Παυλικιανῶν παραπεσόντων, καὶ βάπτισμα B δεξαμένων θρησκείας μυσαρᾶς· καὶ τοῦτο εἶναι κυρίως Παυλιανισμόν· οὐ μὴν τὸ εἶναι τινὰ ἀρχῆθεν Παυλικιανόν. διὸ καὶ κατὰ τὸν παρόντα κανόνα ὀφείλουσιν ἀναβαπτίζεσθαι οἱ τοιοῦτοι. ἀλλὰ καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ ἀναβαπτισμοῦ, οὐ μικρῶς συμβάλλεται πρὸς τὸ λεγόμενον. ζήτει καὶ τὸν μζ΄. ἀποστολικὸν κανόνα λέγοντα καθαιρεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸν πρεσβύτερον τὸν δὶς βαπτίζοντα οἷον δή τινα πιστόν, καὶ τὸν μὴ βαπτίζοντα τὸν μεμολυσμένον παρὰ τῶν ἀσεβῶν. ἀνάγνωθι καὶ τὴν τοῦ αὐτοῦ κανόνος ἑρμηνείαν, καὶ τὸν ζ΄. κανόνα τῆς β΄. C συνόδου.

Κανὼν κ΄.

Ἐπειδή τινές εἰσιν ἐν τῇ κυριακῇ, γόνυ κλίνοντες, καὶ ἐν ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις· ὑπὲρ τοῦ πάντα ἐν πάσῃ παροικίᾳ φυλάττεσθαι, ἑστῶτας ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ἀποστολικὸς ξϛ΄. κανὼν τὸν νηστεύοντα D καθ' οἱανδήτινα κυριακὴν ἢ καθ' οἱονδήποτοῦν σάββατον, πλὴν ἑνὸς καὶ μόνου σαββάτου, τοῦ μεγάλου δηλαδή, φησὶ κληρικὸν μὲν ὄντα καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. ὁ δὲ παρὼν διορίζεται κατὰ πᾶσαν κυριακήν, καὶ ἐν πάσαις ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις, πανηγυρίζειν, καὶ ἑστῶτας πάντας εὔχεσθαι, ὡς συναναστάντας τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ἄνω ζητοῦντας κατοικίαν. ἐζητήθη δὲ μή ποτε ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος ἀποστολικοῦ κανόνος, τοῦ διοριζομένου μὴ νηστεύειν ἡμᾶς καθ' οἱονδήποτε σάββατον, ἢ καθ' οἱανδήτινα κυριακήν, καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος,

zari. Et nonnulli quidem dicunt, quòd eos ſolos iubet canon rebaptizari, qui à natiuitate Pauliciani fuerint, non autem eos qui ex orthodoxis Paulicianorum hæreſin ſuſceperint. Eos enim vel ſola vnctione ſanctificari oportet, & ad ſuam rationem confirmandam afferunt, quòd multi qui ſua ſponte Muſulmaniſtæ fuerant, rebaptizati non fuerint, ſed tantùm vnguento delibuti. Mihi autem videtur hic canon magis ſtatuere de iis qui ex orthodoxis in Paulicianorum hæreſin ceciderunt, & execrandæ ſuperſtitionis ac impietatis baptiſmum ſuſceperunt: & hoc eſſe propriè Paulianiſmum: non eſſe autem aliquem à principio Paulicianum. Et ideo ex ſententia huius canonis, debent qui tales ſunt, rebaptizari. Sed & rebaptizationis verbum non parum confert ad id quod hic dicitur. Quære & xlviij canonem Apoſtolicum, dicentem deponendum Epiſcopum & Presbyterum, qui quemcunque fidelem bis baptizat, & cum non baptizat, qui ab impiis eſt inquinatus. Lege & eiuſdem canonis interpretationem, & vij. can. ij. Synodi.

CANON XX.

Quoniam ſunt quidam, qui in die dominico genu flectunt, & ipſis diebus Pentecoſtes, vt omnia ſimiliter in omni parochia ſeruentur, viſum eſt ſanctæ ſynodo, vt ſtantes, Deo orationes effundant.

SCHOL. BALS. Apoſtolicus lxvj. canon, eum qui quouis die dominico, vel quouis ſabbato, præter vnum & ſolum ſabbatū, ſcilicet magnum, ieiunat, ſi ſit quidem clericus, deponi: ſi verò laicus, ſegregari iubet: præſens autem canon, in omni dominico, & omnibus Pentecoſtes diebus feſtis agere, & omnes ſtantes orare decernit, vt qui cum Christo conſurrexerimus, & supernam habitationem quæramus. Quæſitum eſt autē & ex Apoſtolico canone, qui nos non ieiunare oportere ſtatuit, quouis ſabbato vel quouis dominico, & ex præſenti canone,

A ſtatuente non oportere nos genu flectere in dominico, & per totam Pentecoſten: nunquid apparet non debere nos ieiunare, ſed ieiuniũ ſoluere in omnibus diebus hebdomadis, vt in dominico. Et nonnulli quidem dixerunt totam Pentecoſten vt vnum diem dominicum exiſtimari, & debere nos propterea diem feſtum agere, & neque ieiunare, nec genu flectere. Mihi autem placet canones in iis vim ſuam obtinere, in quibus emiſſi ſunt.

τοῦ διαγορευομένου μὴ κλίνειν ἡμᾶς γόνυ ἐν κυριακῇ, καὶ δι' ὅλης τῆς πεντηκοστῆς, ἀναφαίνεται καὶ τὸ μὴ ὀφείλειν ἡμᾶς νηστεύειν δι' ὅλης τῆς πεντηκοστῆς, ἀλλὰ καταλύειν ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις τῆς ἑβδομάδος, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ κυριακῇ. καὶ τινὲς μὲν εἶπον ὡς μίαν ἡμέραν κυριώνυμον λογίζεσθαι τὴν ὅλην πεντηκοστὴν, καὶ ὀφείλειν ἡμᾶς διὰ τοῦτο πανηγυρίζειν, καὶ μήτε νηστεύειν μήτε γόνυ κάμπτειν. ἐμοὶ δὲ ἀρέσκει τοὺς κανόνας κρατεῖν ἐφ' ὧν ἐξεφωνήθησαν.

B

CANONES SANCTÆ OECVMENICÆ SECVNDæ Synodi.

CANON I.

Statuerunt, qui Conſtantinopoli conuenerunt ſancti Patres, cccxviij. Patrum, qui Nicææ conuenerunt, fidem non abrogari, ſed firmam ac ſtabilem manere oportere, & omnem hæreſin anathematizari, & ſpecialiter Eunomianorum ſeu C *Eudoxianorum, & Semiarrianorum, ſiue ſpiritus ſancti aduerſariorum, & Sabellianorum, & Marcellianorum, & Photianorum, & Apolinariſtarum.*

Sãcta & magna Oecumenica ſecunda ſynodus, fuit ſub Imperatore Theodoſio magno Conſtantinopoli, cùm centum quinquaginta Patres conueniſſent aduerſus ſpiritus ſancti inimicos: qui quidem ſubiectos hîc canones ediderunt.

SCHOL. BALS. Præſens ſancta ſecunda ſynodus congregata eſt D aduerſus Macedonium, & eos qui erant eiuſdem cuius ipſe ſententiæ, aſſerẽtes ſanctum ſpiritum eſſe creaturam & non Deum, nec patri & filio conſubſtantialem: quos præſens canon Semiarrianos appellat, vt qui mediam partem hæreſis Arrianorum haberent. Arriani enim filium & ſpiritum, creaturam, & eſſe aliûs à patre ſubſtantiæ decernebant. Spiritus autem ſancti aduerſarij, de filio quidem rectè ſentiebant, ſanctum autem ſpiritum & creatum, & à diuinitate alienum blaſphemabant.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ καὶ Οἰκουμενικῆς δευτέρας συνόδου.

Κανὼν α'.

Ὥρισαν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθόντες ἅγιοι πατέρες μὴ ἀθετεῖσθαι τὴν πίστιν τῶν πατέρων τῶν τριακοσίων δεκαοκτὼ, τῶν ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συνελθόντων. ἀλλὰ μένειν ἐκείνην κυρίαν, καὶ ἀναθεματισθῆναι πᾶσαν αἵρεσιν· καὶ εἰδικῶς τὴν τῶν Εὐνομιανῶν, εἴτ' οὖν Εὐδοξιανῶν καὶ τὴν τῶν Ημιαρείων, εἴτ' οὖν Πνευματομάχων, καὶ τὴν τῶν Σαβελλιανῶν, καὶ τὴν τῶν Μαρκελλιανῶν, καὶ τὴν τῶν Φωτινιανῶν, καὶ τὴν τῶν Απολιναριανῶν.

Η ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ δευτέρα σύνοδος γέγονεν ἐπὶ βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων συνελθόντων κατὰ τῶν Πνευματομάχων, οἵτινες ἐξέθεντο καὶ τοὺς ὑποτεταγμένους τούτους κανόνας.

Ερμηνεία.

Η παροῦσα ἁγία δευτέρα σύνοδος συγκεκρότηται κατὰ Μακεδονίου, καὶ τῶν ὁμοδόξων ἐκείνῳ, κτίσμα τὸ ἅγιον πνεῦμα δογματιζόντων, καὶ οὐ Θεὸν οὐδ' ὁμοούσιον Υἱῷ καὶ Πατρὶ, οὓς ὁ παρὼν κανὼν ἡμιαρείους καλεῖ, ὡς κατὰ τὸ ἥμισυ μετέχοντας τῆς τῶν Αρειανῶν αἱρέσεως. οἱ μὲν γὰρ καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα κτίσμα καὶ ἑτερούσιον τῷ Πατρὶ ἐδογμάτιζον. οἱ δὲ πνευματομάχοι περὶ μὲν τοῦ υἱοῦ ὑγιῶς ἐφρόνουν, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα κτιστὸν καὶ ἀλλότριον τῆς θεότητος ἐβλασφήμουν.

ἐκαλοῦντο δὲ ἡμιάρειοι, καὶ οἵτινες μὲν κτίσμα μὲν καὶ αὐτοὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα ἔλεγον. ἐπῆγον δὲ ὅτι οὐκ ὅμοιον τοῖς λοιποῖς κτίσμασι γενέσθαι φρονοῦμεν αὐτὸν, ἑτέρως δὲ καί τινα τρόπον. καὶ τοῦτο φαμὲν, ἵνα μὴ πάθος τῷ Πατρὶ διὰ τῆς γεννήσεως προσάπτεσθαι νομισθῇ, οἱ οὐκ ὁμοούσιον μὲν, ὁμοιοούσιον δὲ τῷ Πατρὶ τὸν λόγον καὶ τὸ πνεῦμα ἐδογμάτιζον. ἐκύρωσε δὲ ἡ δευτέρα αὕτη σύνοδος διὰ τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ τὴν παρὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων κηρυχθεῖσαν ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν ἐθέσπισεν ἀναθεματίζεσθαι, ἐξαιρέτως δὲ τὴν τῶν Εὐνομιανῶν. ὁ δὲ Εὐνόμιος Γαλάτης ὢν, Κυζίκου ἐπίσκοπος ἐχρημάτιζε, τὰ αὐτὰ φρονῶν τῷ Ἀρείῳ, μᾶλλον μέντοι καὶ πλείω καὶ χείρονα. τρεπτὸν γὰρ καὶ δοῦλον καὶ πάντα ἀνόμοιον τῷ Πατρὶ τὸν υἱὸν ἐδογμάτιζεν. ὃς καὶ τοὺς τῇ δόξῃ αὐτοῦ προσελθόντας, ἀνεβάπτιζε, κατὰ κεφαλὴν αὐτοὺς ἀναδύων, καὶ ἄνω στρέφων τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ μίαν κατάδυσιν βαπτίζων ἐποίει, καὶ τὴν κόλασιν δὲ τὴν μέλλουσαν, καὶ τὴν γέενναν, ἐφλυάρει μὴ ἀληθῶς εἶναι, δι' ἐκφόβησιν δὲ μόνον ἀπειληθῆναι. ἐκαλοῦντο δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ Εὐδοξιανοὶ ἀπὸ Εὐδοξίου τινὸς συναιρεσιώτου τοῦ Εὐνομίου, ὃς Κωνσταντινουπόλεως γεγονὼς ἐπίσκοπος τὸν Εὐνόμιον Κυζίκου ἀρχιερέα κατέστησεν· οἳ καὶ ἀνόμοιοι ὠνομάζοντο, διὰ τὸ λέγειν τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα, μηδεμίαν ὁμοιότητα κατ' οὐσίαν ἔχειν πρὸς τὸν πατέρα. ἀναθεματίζεσθαι δὲ θεσπίζει καὶ τοὺς Σαβελλιανοὺς, οἵτινες ἀπὸ Σαβελλίου τοῦ Λίβυος ὠνομάσθησαν, ὃς Πτολεμαΐδος τῆς Πενταπόλεως ἐπίσκοπος γέγονε, συναλοιφὴν δογματίζων καὶ σύγχυσιν, τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς οὐσίας καὶ θεότητος εἰς ἓν πρόσωπον συναιρῶν καὶ συγχέων, καὶ ἓν πρεσβεύων ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τριώνυμον πρόσωπον, λέγων τὸν αὐτὸν ποτὲ μὲν ὡς πατέρα φαίνεσθαι, ποτὲ δὲ ὡς υἱὸν, ποτὲ δὲ ὡς ἅγιον πνεῦμα μεταμορφούμενον, καὶ ἄλλοτε ἄλλως μετασχηματιζόμενον. ὁμοίως δὲ ὑπὸ ἀνάθεμα τίθησι καὶ τὴν τῶν Μαρκελλιανῶν αἵρεσιν, ἥτις ἀπὸ Μαρκέλλου αἱρεσιάρχου καλεῖται· ὃς ἐξ Ἀγκύρας μὲν ὥρμητο τῆς Γαλατικῆς, καὶ αὐτῆς ἐπίσκοπος γέγονεν. ἐπίσης δὲ τῷ Σαβελλίῳ ἐδογμάτιζεν.

A Appellabãtur autem etiã Semiariani, qui quidẽ creaturã & ipſi filium & ſpiritum dicebãt, ſed ſe ſentire inferebãt eã nõ fieri eo modo quo reliquæ creaturę, ſed alio quodã modo: idq; ne per generationem patri aliquã affectionẽ ab eis attribui quis putaret, qui non conſubſtantialem quidem, ſed ſubſtantia ſimilẽ patri verbum & ſpiritum ſanctũ decernebãt. Cõfirmauit autẽ hęc ſancta ſynodus, per pręſentẽ canonẽ, orthodoxam fidẽ, quæ à sãctis patribus Nicęæ edita
B eſt, & omnẽ hæreſin ſtatuit anathematizãdam, præcipuè autẽ Eunomianorũ. Eunomius enim cùm eſſet Galata, Cyzici dicebatur Epiſcopus, idẽ cũ Ario ſentiẽs, & multo etiã peiùs. Mutabilẽ enim, & ſeruum, & omnino patri diſſimilẽ filiũ eſſe docebat. Qui eos etiã qui ſuæ opinioni aſſentiebãtur, rebaptizabat, eos capite demergẽs, & eorum pedes ſurſum vertens, & inter baptizandũ vnam tantũ demerſionem faciebat. Iam verò & futuram punitionẽ & gehennam verè non eſſe, nugabatur, & ad terrorẽ
C tantùm, eorum eſſe minas intẽtatas. Appellabãtur autem iidem & Eudoxiani à quodã Eudoxio Eunomi cohæretico: qui cùm eſſet Conſtãtinopolitanus epiſcopus, Eunomium Cyzici pontificem conſtituit. Qui etiã Diſſimiles nominabantur, quod dicerent patrem & filium, nullam cum patre, quod ad ſubſtantiã attinet, habere ſimilitudinẽ. Anathematizari etiam iubet Sabellianos, qui quidẽ à Sabellio Libyco denominati ſunt, qui Ptolemaidis, quæ eſt vrbs Pen-
D tapolis, fuit epiſcopus, decernens tres hypoſtaſes, ſiue perſonas, vnam eſſe concretionem ac confuſionem vnius ſubſtantiæ ac diuinitatis, in vnam perſonam coniungens ac confundens, & pro ſancta Trinitate vnam trium nominum perſonam ſtatuens, dicens eum aliquando vt patrem apparuiſſe, aliquãdo vt filium, aliquando autem vt ſanctum transformatum ſpiritum, & aliàs aliter transfiguratum. Similiter autem anathemati ſubiicit etiam Marcellianorum hæreſin, quæ à Marcello Hæreſiarcha appellatur, qui ex Ancyra quidem Galatiæ vrbe ortus eſt: idem autem quod Sabellius ſentiebat.

οἰκονομεῖσθαι χρὴ κατὰ τὴν κρατήσασαν συνήθειαν τῶν πατέρων.

administrare oportet, ſecundùm patrum, quæ ſeruata eſt, conſuetudinem.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ϛʹ. καὶ ὁ ζʹ. κανὼν τῆς αʹ. συνόδου ὑπετύπωσαν ποῖαι διοικήσεις ὀφείλουσιν ὑποκεῖσθαι τῷ Πάππᾳ Ῥώμης, τῷ Ἀλεξανδρείας, τῷ Ἀντιοχείας, καὶ τῷ Ἱεροσολύμων. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται οἰκονομεῖν τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀσίας, τῆς Ποντικῆς, τῆς Θρᾴκης, καὶ ἑτέρους, τὰ τῶν ἐνοριῶν αὐτῶν, καὶ μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰ ἐκ τούτων ὑπερορίους ἐνεργείας ποιεῖν, καὶ συγχέειν τὰ δίκαια τῶν ἐκκλησιῶν. Εἰ δὲ δεήσει μεταβῆναι τινὰ ἐπίσκοπον ἐκ τῆς οἰκείας ἐνορίας πρὸς ἑτέραν, διὰ χειροτονίαν ἢ ἑτέραν εὔλογον αἰτίαν, μὴ ἀτάκτως, καὶ δὴ εἰπεῖν λῃστρικῶς ταύτῃ ἐπιπηδᾶν, ἀλλὰ μετὰ ἐκχωρήσεως τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου. ὅτι δὲ ἐν βαρβάροις ἔθνεσι ἐκκλησίαι τότε ἦσαν πιστῶν, ὅπου ἴσως οὐκ ἐχειροτονοῦντο πολλοὶ ἐπίσκοποι, ὥστε ἀρκεῖν εἰς σύνοδον, ἢ καὶ ἀναγκαῖον ἦν, τοὺς ἴσως ἐν λόγῳ διαλάμποντας προσφοιτᾶν, καὶ ἐν ταῖς τῶν ἄλλων τοιαύταις ἐπαρχίαις, ὥστε ἐπιστηρίζειν τοὺς τῇ πίστει προσιόντας, ἐνέδωκεν ἡ ἁγία σύνοδος, καὶ εἰσέτι πολιτεύεσθαι τὸ τοιοῦτον ἔθος, κἂν παρὰ κανόνας ἐστὶ, διὰ τὸ ἀναγκαῖον τοῦ πράγματος. σημείωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι τὸ παλαιὸν πάντες οἱ τῶν ἐπαρχιῶν μητροπολῖται αὐτοκέφαλοι ἦσαν, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων συνόδων ἐχειροτονοῦντο. μετετυπώθη δὲ τὰ περὶ τούτου ὑπὸ τοῦ κηʹ. κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, διορισαμένης τοὺς μητροπολίτας τῆς Ποντικῆς, καὶ Ἀσιανῆς καὶ Θρᾳκικῆς διοικήσεως, ἔτι δὲ καὶ ἑτέρους τινὰς τῷ αὐτῷ κανόνι περιεχομένους, ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως χειροτονεῖσθαι, καὶ ὑποκεῖσθαι αὐτῷ. εἰ δὲ καὶ ἑτέρας ἐκκλησίας αὐτοκεφάλους εὑρήσεις, ὡς τὴν Βουλγαρείας, τὴν Κύπρου, τὴν Ἰβηρείας, μὴ θαυμάσῃς. τὸν μὲν γὰρ ἀρχιεπίσκοπον Βουλγαρείας ἐτίμησεν ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανός. καὶ ἀνάγνωθι τὴν ρλαʹ. νεαρὰν αὐτοῦ κειμένην ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν εʹ. τίτλῳ κεφ. αʹ. κατατεθεῖσαν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ εʹ. κεφ. τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου ἐτίμησεν ἡ γʹ. σύνοδος.

Schol. Bals. Sextus & ſeptimus canon primæ ſynodi definit, quænam diœceſes Romano Papæ ſubeſſe debeant: quænam Alexandrino, Antiocheno, & Hieroſolymitano. Præſens autem canon definit, Aſiæ epiſcopos, Ponticę, Thraciæ, & alios, ea quæ in ſuis ſunt finibus adminiſtrare, & nulli eorum licere vltra ſuæ regionis limites iuriſdictionis ſuæ exercitium extendere, & eccleſiarum iura confundere. Si autem oporteat epiſcopum aliquem, à propria regione in aliam, propter ordinationem, vel aliam iuſtam cauſam, migrare: non inordinatè, &, vt ita dicam, prædonis more eam inuadere, ſed cum illius loci epiſcopi permiſſione. Quoniam autem in barbaris gentibus tunc erant fidelium eccleſiæ, vbi fortaſſe multi non ordinabantur Epiſcopi vt ad ſynodum ſufficerent: & neceſſe erat, eos qui verbo fortaſſe inſignes erant, in tales quoque aliorum prouincias venire, ad eos confirmandos qui ad fidem accedebant, conceſſit ſancta ſynodus, talem quoque adhuc conſuetudinem ſeruari, etiamſi ſit præter canones, propter rei neceſſitatem. Nota ergo ex hoc canone quòd olim omnes prouinciarum metropolitani erant ipſi per ſe ſuarum prouinciarum capita, & à propriis ſynodis ordinabantur. Id autem immutatum eſt à xxix. canone Chalcedonen. ſynodi, quæ definit, Ponticæ, & Aſianæ, & Thracicæ diœceſis metropolitanos, & aliquos etiam alios, qui eo canone continentur, à Conſtantinopol. Patriarcha ordinari, & ei ſubiici. Si autem alias etiam eccleſias inueneris, quę principales & per ſe ſint capita, vt Bulgariam, Cyprum, Iberiam, ne mireris. Bulgariæ enim Archiepiſcopum honorauit Iuſtinianus. Et lege cxxi. eius nouellam, quæ in Baſilic. lib v. tit. iii. cap. j. poſita ad interpretationem v. cap primi tit. præſentis operis: Archiepiſcopum Cypri honorauit tertia ſynodus.

Et lege eiuſdem ſyn. can. IX. Iberiæ autem epiſcopum honorauit Antiochenæ ſynodi diſpoſitio. Dicitur enim quòd tempore ſanctiſſimi Patriarchæ magnæ Antiochiæ, Domini Petri, fuit ſynodica ordinatio, qua ſtatutum eſt liberam eſſe ac principalem, & per ſe caput, eccleſiam Iberiæ, ſed tamen Antiocheno Patriarchæ ſubiectam. Iam verò & Sicilia certis abhinc annis vrbis Conſtantinopolitanæ throno ſubiecta, tyrannicis manibus ab ea auulſa eſt: eámque ad ius ſuum priſtinum redire cupio, tanquam quæ in ſeruitutem abducta filia, ad liberam matrem reuertatur. Quòd liceat quidem ſynodis, ex œconomiæ ratione, alias eccleſias quæ à gentilibus occupantur, aliis eccleſiis concedere, ex præſenti, vt videtur, canone traditum eſt. Iam enim Conſtantinopolitana ſynodus metropolitano Nazianzeno dedit eccleſiam Ancyræ, & aliis diuerſis Antiſtitibus alias eiuſmodi eccleſias. Quibuſdam autem etiam id ipſum conceſſum eſt, vt ſedeant in ipſo throno traditæ eccleſiæ in ſacro tribunali.

A καὶ ἀνάγνωθι τῆς αὐτῆς συνόδου κανόνα η'. καὶ τὸν λθ'. κανόνα τῆς ϛ'. συνόδου. τὸν δὲ Ἰβηρίας ἐτίμησε διάγνωσις τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. λέγεται γὰρ ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας, κυροῦ Πέτρου, γέγονεν οἰκονομία συνοδική, ἐλευθέραν εἶναι, καὶ αὐτοκέφαλον, τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἰβηρίας, ὑποκειμένην πότε τῷ πατριάρχῃ Ἀντιοχείας. ἡ μέντοι Σικελία πρὸ χρόνων μερικῶν ὑποκειμένη τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ τυραννικῶν χειρῶν ἐκ ταύτης ἀπεσπάσθη· καὶ εὔχομαι ἵνα καὶ αὕτη ἐπανέλθῃ εἰς τὰ πρότερα δίκαια τῇ ἀντιλήψει τοῦ θεοκυβερνήτου ἡμῶν αὐτοκράτορος, ὥσπερ τις αἰχμαλωτισθεῖσα θυγάτηρ πρὸς ἐλευθέραν μητέρα. ὃ μέντοι προσκυροῦσθαι κατὰ λόγον οἰκονομίας ἐκκλησίαις τισὶν ἑτέρας ἐκκλησίας ὑπὸ ἐθνῶν κατεχομένας, ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὡς ἔοικεν, ἐνδίδοται. αὐτίκα γὰρ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος δέδωκε τῷ μητροπολίτῃ Ναζιανζοῦ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγκύρας, καὶ ἑτέροις ἀρχιερεῦσι διαφόροις ἑτέρας τοιαύτας ἐκκλησίας. τισὶ δὲ ἐνεδόθη C καὶ αὐτὸ τὸ καθῆσθαι εἰς τὸν ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι θρόνον τῆς ἐπιδοθείσης ἐκκλησίας.

CANON III.

Conſtantinopolitanus epiſcopus habeat priores honoris partes poſt Romanum epiſcopum, eo quòd ſit ipſa noua Roma.

Κανὼν γ'.

Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην.

SCHOL. BALS. Ipſa quidem vrbs Byzantina Archiepiſcopi honorem non habebat: ſed ab Heracleæ metropolitano epiſcopus aliquando in ipſa ordinabatur. Scribitur enim, quòd etiamſi eſſet Byzantium ciuitas quæ per ſe regeretur, ſed à Seuero tamen Romanorum Imperatore obſeſſa eſt, & Perinthiis ſubiecta: eſt autem Perinthus, Heraclea. Cùm autem magnus Conſtantinus Romani Imperij ſceptra in eam tranſtuliſſet, Conſtantinopolis nominata eſt, & noua Roma, & omnium vrbium regina. Et ex hoc ſancti ſecundæ ſyn. patres, definierunt, eius epiſcopum honoris habere prærogatiuam poſt antiquæ Romæ epiſcopum, eo quòd ſit noua Roma. His autem ſic definitis, quidam præpoſitionem (Poſt) non eſſe honoris ſubmiſſionem excogitarūt:

Ἑρμηνεία.

Ἡ πόλις αὕτη τοῦ Βυζαντίου, οὐκ εἶχε τιμὴν ἀρχιεπισκόπου, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας ἐχειροτονεῖτο ποτὲ ἐπίσκοπος ἐν αὐτῇ. ἱστορεῖται γὰρ ὡς εἰ καὶ ἦν ὁ Βυζάντιον πόλις D καθ' ἑαυτὴν διεξαγομένη, ἀλλ' ἐπολιορκήθη ὑπὸ Σεβήρου Ῥωμαίων αὐτοκράτορος, καὶ ὑπετέθη Περινθίοις. Πέρινθος δέ ἐστιν ἡ Ἡράκλεια. τοῦ δὲ μεγάλου Κωνσταντίνου μεταγαγόντος ἐν αὐτῇ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας τῶν Ῥωμαίων, μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις, καὶ νέα Ῥώμη, καὶ πασῶν τῶν πόλεων βασιλίς· κἀντεῦθεν καὶ οἱ τῆς β'. συνόδου ἅγιοι πατέρες διωρίσαντο ἔχειν τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν ἐπίσκοπον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην. τούτων δὲ οὕτω διορισθέντων, τὴν (μετὰ) πρόθεσιν, οὐχ ὑποβιβασμὸν τῆς τιμῆς νενοήκασιν,

ἀλλ' ἐξελάβοντο αὐτὴν εἰς τὸ μετὰ χρόνον μόνον, χρώμενοι πρὸς συγκρότησιν τοῦ λόγου αὐτῶν, καὶ τῷ κη'. κανόνι τῆς δ'. συνόδου, λέγοντι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα τῷ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, ἔχειν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα. Σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὴν ρλ'. Ἰουστινιανείου νεαρὰν τὴν κειμένην ἐν βιβλίῳ ε'. τῶν βασιλικῶν, τίτλῳ γ'. καὶ κατεστρωθεῖσαν εἰς τὸ σχόλιον τοῦ ε'. κεφαλ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸν λς'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, λέγοντα εἶναι δεύτερον τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον. ζήτει καὶ κεφάλ. α'. τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. κατεστρώθησαν γὰρ ἐκεῖσε παρ' ἡμῶν διάφοροι νόμοι περὶ τῶν προνομίων τῆς παλαιᾶς Ῥώμης καὶ τῆς νέας, καὶ τὸ τοῦ ἁγίου μεγάλου Κωνσταντίνου ἔγγραφον θέσπισμα, τὸ γενόμενον πρὸς τὸν ἅγιον Σίλβεστρον, τότε Πάπαν Ῥώμης, χάριν τῶν ἀπονεμηθέντων προνομίων τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης. τὸ δὲ χειροτονεῖσθαι σήμερον τὸν κατὰ καιροὺς ἁγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς μητροπολίτου Ἡρακλείας, οὐκ ἄλλοθέν ἐστιν, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τοῦ ὑποτεθῆναι, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, Περινθίοις ἤτοι Ἡρακλειώταις τὴν πόλιν τοῦ Βυζαντίου. καὶ σημείωσαι πόθεν δικαιοῦται ὁ Ἡρακλείας χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. εὕρηται δὲ ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Σκυλίτζη, ὅτι ἐχειροτονήθη πατριάρχης Στ. Σύγκελλος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, παρὰ τοῦ Καισαρείας, διὰ τὸ προτελευτῆσαι τὸν Ἡρακλείας.

Κανὼν δ'.

Περὶ Μαξίμου τοῦ Κυνικοῦ, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀταξίας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένης. ὥστε μήτε Μάξιμον ἐπίσκοπον ἢ γενέσθαι ἢ εἶναι, μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας, ἐν οἱῳδήποτε βαθμῷ κλήρου, πάντων καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκυρωθέντων.

Ἑρμηνεία.

Τὰ τοῦ δ'. τούτου κανόνος ἰδικά εἰσι, καὶ ἑρμηνείας οὐ δέονται. ἱστόρηται δὲ ὅτι ὁ Μάξιμος οὗτος Αἰγύπτιος ἦν φιλόσοφος κυνικός, κυνικοὶ δὲ ἐλέγοντο διὰ τὸ αὔθαδες, καὶ θρασὺ, καὶ ἀναιδές. καὶ προσελθὼν τῷ μεγάλῳ πατρὶ Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ,

ſed ipſam ad hoc quod eſt poſt tempus ſolummodo acceperunt, ad ſui dicti comprobationem: iij. quoque ſynodi xxviij. canonem aſſerentes, dicentem, Æqualia priuilegia antiquæ Romæ ſanctiſſimo throno habere thronum Conſtantinopolitanum, thronum ſecundum poſt illum exiſtentem. Tu autem lege cxxx. Iuſtiniani nouellam, quæ in v. libro Baſil. poſita eſt, tit. iij. & collocata in commentario v. cap. primi tit. præſentis operis. Quære & xxxvj. canonem ſynodi quæ fuit in Trullo, dicentem eſſe ſecundum Conſtantinopolis thronum. Quære & primum caput ix. tit. præſentis operis. Illic enim poſitæ ſunt à nobis diuerſæ leges de priuilegiis antiquæ Romæ & nouæ, & ſancti Conſtantini decretum, quod factum eſt ad ſanctum Siluestrum. Quòd autem hodie ordinetur ſanctiſſimus patriarcha Conſtantinopolitanus, ab eo qui eſt tempore Heracleæ metropolitanus, non eſt aliunde quàm ex eo quòd ſubiecta fuerit, vt ſuperiùs dictum eſt, Perinthiis ſiue Heracleanis Byzantina ciuitas. Inuenitur autem in Chronico Scylizæ, quòd ordinatus eſt Patriarcha Se. Syncellus, frater Imperatoris Domini Leonis ſapientis, à Cæſareæ Archiepiſcopo, quòd eſſet præmortuus Heracleæ Archiepiſcopus.

CANON IIII.

Statuerunt etiam de Maximo Cynico, & eius petulantia & inſolentia, quæ fuit Conſtantinopoli, vt Maximus epiſcopus nec fuerit vel ſit, nec qui ab eo ordinati fuerunt, in vllo, quicunque is ſit, gradu Cleri: omnibus, & quæ circa ipſum fuerunt, & quæ ab illo facta ſunt, infirmatis.

SCHOL. BALS. Quæ ſunt in iiij. canone ſunt ſpecialia, nec interpretatione indigent. In hiſtoriis autem traditum eſt, quòd hic Maximus fuit Ægyptius, philoſophus Cynicus. Cynici autem dicebantur propter eorum arrogantiam, audaciam, & impudentiam. Et cùm ad magnum Gregorium Theologum acceſſiſſet,

& ab eo initiatus, ſeu inter catechumenos receptus eſſet, baptizatus eſt, & in clerum cooptatus, eique familiaris effectus eſt. Cùm autem patriarchalem Conſtantinopolis ſedem deſideraſſet, pecuniis ad Alexandriæ epiſcopos miſſis magno ſtudio contendit vt eligeretur. Cùm autem ij epiſcopi Conſtantinopolim veniſſent, & ex Maximi voluntate facere aggreſſi eſſent, quoniam à fidelibus ab Eccleſia expulſi ſunt, in cuiuſdam Choſauli domum venerunt, & Maximum non canonicè elegerunt. Hæc ergo ſancta ſynodus eum abdicauit, definiens nec ipſum eſſe vel fuiſſe epiſcopum, eo quòd nefariè & contra leges electus ſit, nec eos qui ab ipſo ordinati eſſent, cuiuſcunque ſunt gradus, eſſe clericos. Hic autem, cùm poſtea intellectum eſſet eum cum Apollinario ſentire, anathemate ictus eſt. Meminit iſtius Theologus, in quadam ex ſuis orationibus, quæ in Eccleſiis non leguntur.

CANON V.

Quod ad volumen attinet occidentalium, etiam eos ſuſcipimus qui Antiochia vnam patris & filij & ſancti ſpiritus deitatem confitentur.

SCHOL. BALS. Hic quoque canō eſt ſpecialis. In hiſtoriis enim ſcriptū eſt, quòd Imperator Conſtātius, magni Conſtantini filius, Arrianus factus, primā ſynodum euertere conatus eſt. Cùm hoc autem reſciuiſſet eius frater Conſtans, qui Occidentalibus partibus dominabatur, fratri ſuo bellū literis minatus eſt, niſi rectam fidē labefactare deſineret. Viſum eſt ergo Imperatoribus, vt Sardicæ ſeu Triaditzæ epiſcopi conuenirent, & de iis quæ Nicææ decreta erāt, diſceptarent. Congregatis trecentis quadraginta & vno epiſcopis confirmatum eſt ſanctum ſymbolum patrum qui Nicææ conuenerant: & qui non ita ſentiebant, anathemati ſubiecti ſunt. Volumen ergo ſeu tomum Occidentalium, hanc dicit definitionem ſecunda ſynodus, quæ etiam ab Antiochenis ſuſcepta eſt. Volumen autem hoc Occidentalium dixit, quoniam ſoli Occidentales epiſcopi hoc ediderunt.

καὶ κατηχηθεὶς ἐβαπτίσθη, καὶ ἐκληρώθη, καὶ ᾠκειώθη αὐτῷ. τοῦ δὲ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἐφέσει γεγονὼς, ἐσπούδασε διὰ χρημάτων ἀποσταλέντων εἰς τοὺς ἐπισκόπους Ἀλεξανδρείας χειροτονηθῆναι, τῶν δὲ τοιούτων ἐπισκόπων ἐλθόντων εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπιχειρησάντων κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Μαξίμου ποιῆσαι, ἐπεὶ ὑπὸ τῶν πιστῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀπηλάθησαν, ἀπῆλθον εἰς κατοικίαν Χολαύρου τινὸς, καὶ ἐχειροτόνησαν ἀκανονίστως τὸν Μάξιμον. ἡ οὖν ἁγία σύνοδος αὕτη, ἀπεκήρυξε τοῦτον, ὁρίσασα μήτε ἐπίσκοπον αὐτὸν γενέσθαι ἢ εἶναι, διὰ τὸ ἐκθέσμως χειροτονηθῆναι, μήτε τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας οἱουδήτινος βαθμοῦ κληρικοὺς εἶναι. ὁ τοιοῦτος δὲ Μάξιμος ὕστερον γνωσθεὶς τὰ Ἀπολιναρίου φρονεῖν, ἀναθεματίσθη. καὶ μέμνηται τούτου ὁ θεολόγος ἔν τινι τῶν μὴ ἀναγινωσκομένων ἐπ' ἐκκλησίαις λόγῳ αὐτοῦ.

Κανὼν ε'.

Περὶ τοῦ τόμου τῶν δυτικῶν, καὶ τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀπεδεξάμεθα, τοὺς μίαν ὁμολογοῦντας πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος θεότητα.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἰδικός ἐστιν. ἱστόρηται γὰρ ὅτι Κωνστάντιος ὁ βασιλεὺς, ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου, ἀρειανίσας, ἔσπευδε ἀνατρέψαι τὴν πρώτην σύνοδον. μαθὼν δὲ τοῦτο Κώνστας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, τῶν ἑσπερίων κυριεύων μερῶν ἠπείλησε διὰ γραφῶν πόλεμον τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, εἰ μὴ παύσαιτο τὴν ὀρθὴν πίστιν σαλεύειν. ἔδοξεν οὖν τοῖς βασιλεῦσι, συνελθεῖν ἐν Σαρδικῇ ἤτοι τῇ Τριαδίτζῃ τοὺς ἐπισκόπους, καὶ διαγνωμονῆσαι περὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντων. συναθροισθέντων οὖν τριακοσίων τεσσαράκοντα πρὸς τῷ ἑνὶ ἐπισκόπων, ἐβεβαιώθη τὸ ἅγιον σύμβολον τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων· καὶ οἱ μὴ οὕτω φρονοῦντες ἀνεθεματίσθησαν. Τόμον οὖν τῶν δυτικῶν τὸν ὅρον τοῦτον φησὶν ἡ β'. σύνοδος, τὸν καὶ παρὰ τῶν Ἀντιοχέων δεχθέντα· τόμον δὲ εἶπε τῶν δυτικῶν, ὅτι μόνοι οἱ δυτικοὶ ἐπίσκοποι τοῦτον ἐξέθεντο.

οἱ γὰρ ἐκ τῆς ἑῴας ο΄. ὄντες, ἔλεγον ὡς εἰ μὴ τοῦ συνεδρίου ἐξέλθωσιν ὁ ἅγιος Παῦλος ὁ ὁμολογητὴς, καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, οὐ κοινωνήσουσι τῇ συνόδῳ. τοῦτο δὲ ποιῆσαι μὴ ἀνεχομένων τῶν δυτικῶν, αὐτίκα ἀπέστησαν τῆς συνόδου οἱ τῆς ἑῴας ἐπίσκοποι. διὸ καὶ μόνοι οἱ δυτικοὶ τὸν τῆς Νικαίας ὅρον ἐβεβαίωσαν, καὶ ἀνεθεμάτισαν τὸ ἀνόμοιον, καὶ τῶν ἑῴων ἐπισκόπων κατεψηφίσαντο. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τῶν ἐντὸς ἱστορηθέντων, ὅτι ἡ Σαρδικὴ σύνοδος, πρὸ τῆς δευτέρας γέγονε συνόδου.

A Orientales enim qui erãt ſeptuaginta, dicebant, niſi eiicerentur ſanctus Paulus confeſſor & magnus Athanaſius, ſe ſynodo non communicaturos. Cùm autem Occidẽtales hoc facere recuſarent, Orientales Epiſcopi ſtatim à ſynodo receſſerunt. Et ideo ſoli illi Occidentales Nicenam definitionem confirmarunt, & diſſimile anathematizarunt, & Orientales epiſcopos condemnarunt. Obſerua ex hiſtoriis hic relatis Sardicenſem ſynodum ante hanc ſecun-B dam, habitam eſſe.

Κανὼν ϛ΄.

Ἐπειδὴ πολλοὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν συγχεῖν καὶ ἀνατρέπειν βουλόμενοι, φιλέχθρως καὶ συκοφαντικῶς αἰτίας τινὰς κατὰ τῶν οἰκονομούντων τὰς ἐκκλησίας ὀρθοδόξων ἐπισκόπων συμπλάσσουσιν, οὐδὲν ἕτερον ἢ χραίνειν τὰς τῶν ἱερέων ὑπολήψεις, καὶ ταραχὰς τῶν εἰρηνευόντων λαῶν κατασκευάζειν ἐπιχειροῦντες· τούτου ἕνεκεν ἤρεσε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνδραμόντων ἐπισκόπων, μὴ ἀνεξετάστως προσίεσθαι τοὺς κατηγόρους, μηδὲ πᾶσιν ἐπιτρέπειν τὰς κατηγορίας ποιεῖσθαι κατὰ τῶν οἰκονομούντων τὰς ἐκκλησίας, μηδὲ μὴν πάντας ἀποκλείειν. ἀλλ' εἰ μέν τις οἰκείαν τινὰ μέμψιν, τουτέστιν, ἰδιωτικὴν, ἐπαγάγοι τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς πλεονεκτηθεὶς, ἢ ἄλλο τι παρὰ τὸ δίκαιον παρ' αὐτοῦ πεπονθὼς, ἐπὶ τῶν τοιούτων κατηγοριῶν μὴ ἐξετάζεσθαι, μήτε πρόσωπον τοῦ κατηγόρου, μήτε τὴν θρησκείαν. χρὴ γὰρ παντὶ τρόπῳ, τό, τε συνειδὸς τοῦ ἐπισκόπου ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τὸν ἀδικεῖσθαι λέγοντα, οἵας ἂν ᾖ θρησκείας, τῶν δικαίων τυγχάνειν. Εἰ δὲ ἐκκλησιαστικὸν εἴη τὸ ἐπιφερόμενον ἔγκλημα τῷ ἐπισκόπῳ, τότε δοκιμάζεσθαι χρὴ τῶν κατηγορούντων τὰ πρόσωπα· ἵνα πρῶτον μὲν αἱρετικοῖς μὴ ἐξῇ κατηγορίας κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων ὑπὲρ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ποιεῖσθαι. αἱρετικοὺς δὲ λέγομεν, τούς τε πάλαι τῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυχθέντας, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ὑφ' ἡμῶν ἀναθεματισθέντας. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις. ἔπειτα δὲ καὶ εἴ τινες τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ αἰτίαις τισὶ προκατεγνωσμένοι εἶεν καὶ ἀποβεβλημένοι, ἢ ἀκοινώνητοι, εἴτε ἀπὸ κλήρου εἴτε ἀπὸ λαϊκοῦ τάγματος, μηδὲ τούτοις ἐξεῖναι κατηγορεῖν ἐπισκόπου, πρὶν ἂν τὸ οἰκεῖον ἔγκλημα πρότερον ἀποδύσωνται.

CANON VI.

Quoniam multi eccleſiaſticum ordinem confundere & ſubuertere volentes, inimicè & ſycophanticè aduerſus orthodoxos epiſcopos, qui eccleſias adminiſtrant, accuſationes quaſdam confingunt, nihil aliud quã ſacerdotum bonam exiſtimationem contaminare, & in pace degentium populorum tumultus concitare conantes: ea de cauſa placuit ſanctæ ſynodo Epiſcoporũ, qui Conſtantinopoli conuenerunt, non ſine diſcuſſione accuſatores admittere, nec omnibus, eorum qui eccleſias adminiſtrant, accuſationes permit- C *tere, nec omnes excludere: ſed ſi quis propriã quidem querelam, id eſt, priuatam, intendat epiſcopo, vt detrimento aliquo vel iniuria aliqua ab ipſo affectus, in eiuſmodi accuſationibus, nec accuſatoris perſonam, nec religionem examinari. Oportet enim epiſcopi conſcientiam eſſe omnibus modis liberã, & eum qui ſibi iniuriam factam eſſe dicit, cuiuſcunque ſit religionis, ius ſuum cõſequi. Si autem ſit crimen eccleſiaſticum, quod epiſcopo intenditur, tunc examinare perſonas accuſatorum. Vt primùm quidem hæreticis non liceat, orthodoxos epiſcopos pro rebus* D *eccleſiaſticis accuſare. Hæreticos autem dicimus, & qui olim ab eccleſia abdicati ſunt, & qui ſunt poſtea à nobis anathematizati. Ad hæc autem, & eos qui ſanã quidem fidẽ cõfiteri præ ſe ferunt, auulſi autem ſunt & abſciſſi, & aduerſus canonicos noſtros epiſcopos congregationem faciunt. Præterea autem & ſi aliqui eorum, ab eccleſia, ob aliquas cauſas, priùs condemnati, & eiecti, vel excommunicati fuerint, ſiue ex clero, ſiue ex laicorum ordine: nec eis licere epiſcopũ accuſare, priuſquã propriũ crimẽ abſterſerint.*

Similiter autem & eos qui priùs rei facti accuſatique ſunt, non priùs ad epiſcopi vel aliorum clericorum accuſationem admitti, quàm ſe obiectorum ſibi criminum inſontes oſtenderint. Sed ſi nonnulli, nec haretici, nec excommunicati fuerint, nec priùs damnati, vel aliquorum criminũ accuſati, dicant autem ſe habere aliquas aduerſus epiſcopum criminationes, eos iubet ſancta ſynodus primùm quidem apud prouinciæ epiſcopos accuſationem perſequi, & apud eos probare crimina epiſcopi qui aliquarum rerum accuſatur. Quòd ſi euenerit, vt prouinciales epiſcopi crimina quæ epiſcopo intentata ſunt, corrigere non poſſint, tunc ipſos accedere ad maiorem ſynodum diæceſis illius epiſcoporum pro hac cauſa conuocatorum. Et accuſationem non priùs intendere, quàm æquale ſibi periculum ſtatuant, ſiquidem in rebus examinandis, accuſatum epiſcopum calumniari conuicti fuerint. Si quis autem iis quæ, vt priùs declaratum eſt, decreta fuerunt, contemptis, auſus fuerit vel Imperatoris aures moleſtia afficere, vel ſecularium principum iudicia, vel vniuerſalem ſynodum perturbare, neglectis diæceſis epiſcopis, eum nullo modo eſſe ad accuſationem admittendum, vt qui canonibus iniuriam fecerit, & eccleſiaſticum ordinem euerterit.

SCHOL. BALS. Nota præſentem canonem, propter illos qui lites inſtituunt criminales aduerſus Epiſcopos & reliquos ex ordine ſacerdotali: lege etiam canonem cxxix. ſynodi Carthaginenſis, & leges in eius expoſitione allegatas: ac diſce ex hoc canone & ex illis, quinam prohibeantur criminales actiones aduerſus eos, qui ſacris ordinibus initiati ſunt, intentare. Non ceſſauit vnquam inimicus noſter Satan, bonorum hominum exiſtimationem, & maximè epiſcoporum, per calumniam polluere. Et propterea definierunt patres, quemuis hominem, ſiue bonæ ſit exiſtimationis, ſiue infamis, fidelis, & infidelis, priuatam quidem cauſam, hoc eſt, pecuniariam, aduerſus epiſcopum habentem admitti, & cum eo in iudicio conuenienti litigare. Pro cauſa autem criminali,

A ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ κατηγορίαν προλαβοῦσαν ὄντας, μὴ πρότερον εἶναι δεκτοὺς εἰς ἐπισκόπου κατηγορίαν ἢ ἑτέρων κληρικῶν, πρὶν ἂν ἀθώους ἑαυτοὺς τῶν ἐπαχθέντων αὐτοῖς ἀποδείξωσιν ἐγκλημάτων. Εἰ μέντοι τινὲς, μήτε αἱρετικοὶ, μήτε ἀκοινώνητοι εἶεν, μήτε κατεγνωσμένοι ἢ προκατηγορημένοι ἐπί τισι πλημμελήμασι, λέγοιεν δὲ ἔχειν τινὰ ἐκκλησιαστικὴν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου κατηγορίαν, τούτους κελεύει ἡ ἁγία σύνοδος πρῶτον μὲν ἐπὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας πάντων ἐπισκόπων ἐνίστασθαι τὰς κατηγορίας, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐλέγχειν τὰ ἐγκλήματα B τοῦ ἐν αἰτίαις τισὶν ἐπισκόπου. Εἰ δὲ συμβαίη ἀδυνατῆσαι τοὺς ἐπαρχιώτας πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐπιφερομένων ἐγκλημάτων τῷ ἐπισκόπῳ, τότε αὐτοὺς προσιέναι μείζονι συνόδῳ τῶν τῆς διοικήσεως ἐπισκόπων ἐκείνης, ὑπὲρ τῆς αἰτίας ταύτης συγκαλουμένων, καὶ μὴ πρότερον ἐνίστασθαι τὴν κατηγορίαν, πρὶν ἢ ἐγγράφως αὐτοὺς τὸν ἴσον αὐτοῖς ὑποτιμήσασθαι κίνδυνον, εἴπερ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων τάξει συκοφαντοῦντες τὸν κατηγορούμενον ἐπίσκοπον ἐλεγχθεῖεν. Εἰ δέ τις καταφρονήσας τῶν κατὰ τὰ C προδηλωθέντα δεδογμένων, τολμήσειεν ἢ βασιλικὰς ἐνοχλεῖν ἀκοὰς, ἢ κοσμικῶν ἀρχόντων δικαστήρια, ἢ οἰκουμενικὴν σύνοδον ταράσσειν, πάντας ἀτιμάσας τοὺς τῆς διοικήσεως ἐπισκόπους, τὸν τοιοῦτον τὸ παράπαν εἰς κατηγορίαν μὴ εἶναι δεκτὸν, ὡς καθυβρίσαντα τοὺς κανόνας, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν λυμηνάμενον εὐταξίαν.

Ἑρμηνεία.

Σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα χάριν τῶν ἐνιστάντων ἐγκληματικὰ δικαστήρια κατὰ τῶν ἐπισκόπων, καὶ λοιπῶν ἱερωμένων. ἀνάγνωθι καὶ D τὸν ρκθ'. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ τοὺς εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ καταστρωθέντας νόμους. καὶ μάθοις ἐκ τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ ἐξ ἐκείνων, τίνες κωλύονται γυμνάζειν κατὰ ἱερωμένων ἐγκληματικὰς ἀγωγάς. Οὐκ ἐπαύσατο ποτὲ ὁ πολέμιος ἡμῶν Σατὰν διὰ συκοφαντίας μολύνων τὰς ὑπολήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων, καὶ μᾶλλον τῶν ἐπισκόπων. καὶ διὰ τοῦτο ὥρισαν οἱ πατέρες, πάντα ἄνθρωπον ἔντιμον, καὶ ἄτιμον, πιστὸν καὶ ἄπιστον, ἰδιωτικὴν μὲν ὑπόθεσιν, τουτέστι, χρηματικὴν, κατὰ ἐπισκόπου ἔχοντα, προσδέχεσθαι καὶ δικάζεσθαι παρὰ τῷ προσφόρῳ δικαστηρίῳ. χάριν δὲ ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως,

ἢ ἐκκλησιαστικοῦ οἱουδή τινος ζητήματος καθαίρεσιν ἢ καὶ ἐπιτίμιον ἐπάγοντος τῷ ἐπισκόπῳ, μὴ ἄλλως τοῦτον ἕλκεσθαι, εἰ μὴ πρότερον ἐξετασθῇ τὸ πρόσωπον τοῦ κατηγόρου. τοῖς γὰρ αἱρετικοῖς οὐδ' ὅλως ἐνεδόθη κατηγορεῖν ἐπισκόπου. οἱ δὲ ἀφωρισμένοι, ἢ καὶ προκατηγορηθέντες ὁπωσδήποτε, οὐ δύνανται κατὰ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ κατηγορίαν εἰσάγειν, εἰ μὴ ἑαυτοὺς ἀθωώσωσι τῆς κατηγορίας. καὶ τοῦ κατηγόρου δὲ τοιούτου ὄντος, οὐδ' ἁπλῶς οὐδ' ὡς ἔτυχε θέλει ὁ κανὼν τὸν κληρικὸν ἢ τὸν ἐπίσκοπον ἕλκεσθαι, ἀλλὰ μετὰ πάσης νομικῆς παρατηρήσεως, καὶ διὰ ἐγγραφῆς ἤτοι διὰ καταθέσεως τοῦ κατηγόρου καθυποβαλλούσης τοῦτον τῇ ταυτοπαθείᾳ, εἰ μὴ τὸ εἰσαγόμενον παρ' αὐτοῦ ἔγκλημα ἀποδείξει· ἀλλὰ καὶ τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ κληρικοῦ πρῶτον παρὰ τῷ μητροπολίτῃ γίνεσθαι· εἰ δὲ οὐ δυνηθῇ ἡ ἐγχώριος σύνοδος λῦσαι τὴν ὑπόθεσιν, τότε, φησίν, ἀκροάσεται ταύτης μείζων σύνοδος. τὸν δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντα, καὶ ἢ βασιλεῖ προσερχόμενον, ἢ κοσμικοῖς ἄρχουσιν, ἢ Οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ἀπαράδεκτον εἰς κατηγορίαν εἶναι, ὡς ὑβριστὴν τῶν κανόνων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας λυμεῶνα. ἰδιωτικὰς δὲ ὠνόμασεν ὁ κανὼν τὰς χρηματικὰς ὑποθέσεις, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἐγκληματικῶν, αἵτινες δημόσιαι λέγονται, ὡς κινούμεναι παρὰ πάντων τῶν τοῦ δήμου, ὅπερ ἐπὶ τῶν χρηματικῶν ἀγωγῶν οὐκ ἔστι. μόνος γὰρ ὁ ἔχων τὸ διαφέρον, ταύτας κινεῖ. ἀκούων δὲ τοῦ παρόντος κανόνος λέγοντος, αἱρετικούς, καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχισθέντας δὲ καὶ ἀντισυναγαγόντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις, μὴ ἐναντιωθῇς τῷ β'. κανόνι τοῦ μεγάλου Βασιλείου μὴ ὀνομάζοντι αἱρετικούς, ἀλλ' εἰπὲ ἐκείνους τοὺς σχισματικοὺς ὀνομάζεσθαι ὑπὸ τοῦ παρόντος κανόνος αἱρετικοὺς τοὺς ἀλλοτριόφρονας, καὶ κατὰ προσποίησιν μὲν ὀρθοδοξοῦντας, κατὰ ἀλήθειαν δὲ ὄντας αἱρετικούς· τὸν δὲ κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, περὶ ἑτέρων σχισματικῶν διδάσκειν, τῶν ὄντων μὲν ὀρθοδόξων τῇ ἀληθείᾳ, διά τινα πρόφασιν ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, ἀποσχισάντων ἑαυτοὺς κατὰ ἀλαζονείαν ἀπὸ τῆς ὁλότητος τῶν ἀδελφῶν· καὶ αἰα-

A vel quacunque eccleſiaſtica quæſtione, quæ depoſitionem, vel etiam pœnam epiſcopo inducit, eum non aliter trahi, quàm ſi accuſatoris perſona priùs examinata fuerit. Hæreticis enim nullo modo permiſſum eſt, epiſcopum accuſare. Segregati autem, vel qui ſunt etiam quomodocunque priùs accuſati, non poſſunt aduerſus epiſcopum vel clericum accuſationẽ introducere, niſi priùs ſeipſos, eorum quæ eis obiiciuntur, inſontes oſtenderint. Ac licèt ſit talis accuſator, non ſimpliciter nec B temere, vult canon, clericum, vel epiſcopum trahi: ſed cum omni legitima obſeruatione, & per ſcripturam, ſiue inſcriptionem accuſatoris, quæ eum eidem pœnæ ſubiiciat, niſi crimen cuius ipſum inſimulat, probauerit. Sed & epiſcopi ſiue clerici accuſationem, primùm quidem apud Metropolitanum agitari: ſi autem non poſſit regionis ſynodus cauſam ſoluere, tunc, inquit, eam audiet maior ſynodus. Eum autem qui præter hæc facit, & vel ad Imperatorem accedit, vel ad ſecularia iudi- C cia, vel ad vniuerſalem ſynodum, non eſſe ad accuſationẽ admittendũ, vt qui canones iniuria afficiat, & eccleſiaſticũ ordinem peruertat. Priuatas autẽ nominauit canõ pecuniarias cauſas, ad criminalium differẽtiam, quæ quidẽ publicæ dicuntur, vt quæ ab omnibus, qui ſunt ex populo, moueantur: quod nõ eſt in cauſis pecuniariis. Is enim demũ eas mouet cuius intereſt. Cùm autẽ audis præſentem canonẽ, dicentẽ, hęreticos etiã eos qui ſanã fidem cõfiteri præ ſe ferunt, auulſi autem ſunt & abſciſſi, & D aduerſus canonicos noſtros epiſcopos congregationem faciunt, ne pugnare exiſtimes cum ij. canone magni Baſilij non nominante hæreticos ſchiſmaticos. Sed dic illos ſchiſmaticos à præſenti canone hæreticos appellari, qui aliena ſentiunt, & ſimulatione quidẽ ac ſpecie ſunt orthodoxi, ſunt autẽ re vera hæretici: ſancti autem Baſilij canonem de aliis ſchiſmaticis docere, qui ſunt re vera quidem orthodoxi, ſed propter aliquem eccleſiaſticæ quæſtionis prætextum, ſe per arrogãtiam à fratrum ſuorum integritate abſciderũt: & le-

ge dictum canonem ſancti patris. Ex vltimo autem dicto præſentis canonis, dicentis, ad accuſationem non eſſe admittendum, qui præter canonem facit, vt qui ſit in canones contumelioſus, conati ſunt nonnulli dicere, cum etiã infamiæ ſubiici. Mihi autem videtur non ex eo, illum qui adeò inordinatè actionem intendit, iniuriarum actione teneri, vt ſit infamis, & conſequenter deponatur, propter regulam quæ dicit: Expreſſa nocent: non expreſſa non nocent. Aliquo autem alio modo punjetur provt iudici videbitur.

Canon VII.

Eos qui rectæ fidei adiiciuntur, & parti eorum, qui ex hæreticis ſeruantur, recipimus, ſecundùm ſubiectam hic conſequentiam & conſuetudinem. Arrianos quidem & Macedonianos, & Sabbatianos, & Nouatianos, qui dicunt ſeipſos Catharos, hoc eſt mundos, vel Siniſtros: & Teſſarescatitas ſiue Tetraditas, & Apollinariſtas, recipimus, dantes quidem libellos, & omnem hæreſin anathematizantes, quæ non ſentit vt ſancta Dei Catholica & Apoſtolica eccleſia: & ſignatos ſiue vnctos primùm ſancto chriſmate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures: & eos ſignantes dicimus, Signaculum doni ſpiritus ſancti. Atqui Eunomianos, qui in vnam demerſionem baptizantur, & Montaniſtas, qui hîc dicuntur Phryges, & Sabellianos, qui idem eſſe patrẽ & filium opinantur, vtrunque ſimul confundẽtes, & alia grauia & indigna faciunt: Et alias omnes hæreſes (quoniã hic multi ſunt, & maximè qui ex Galatarũ regione veniunt) quicunque ex his rectæ fidei adſcribi volunt, vt Græcos admittimus, & primo quidẽ die ipſos Chriſtianos facimus: ſecũdo, catechumenos: deinde tertio exorcizamus ſiue adiuramus ipſos, ter ſimul in faciem eorum & aures inſufflando. Et ſic eos catechizamus; ſiue initiamus, & curamus vt longo tempore verſentur in eccleſiis, & audiant ſcripturas, & tũc ipſos baptizamus.

Schol. Bals. Præſens canon hæreticos ad eccleſiam accedentes in duo diuidit, & hos quidem chriſmate inungi, omnem primùm hæreſin anathematizantes, & credere profitentes, vt ſancta

γνῶθι τὸν ῥηθέντα κανόνα τοῦ ἁγίου Πατρός. ἀπὸ μέντοι τοῦ τελευταίου ῥητοῦ τοῦ παρόντος κανόνος, τοῦ λέγοντος ἀπαράδεκτον εἰς κατηγορίαν εἶναι τὸν παρὰ τὸν κανόνα ποιοῦντα, ὡς ὑβριστὴν τῶν κανόνων, ἐπεχείρησαν εἰπεῖν τινὲς, καὶ ἀτιμίᾳ τοῦτον καθυποβάλλεσθαι. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἀπὸ τούτου μὴ γίνεσθαι τὸν οὕτως ἀσυντάκτως ἐναγαγόντα, ἔνοχον τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ, ὥστε ἀτιμωθῆναι· καὶ ἀκολούθως καθαιρεθῆναι, διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, Τὸ φανερὸν βλάπτει, τὸ ἐκτετυπωμένον οὐ βλάπτει· ἄλλως δὲ πῶς τιμωρηθήσεται κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ δικάζοντι.

Κανὼν ζ'.

Τοὺς προστιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἱρετικῶν, δεχόμεθα κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀκολουθίαν καὶ συνήθειαν, Ἀρειανοὺς μὲν καὶ Μακεδονιανοὺς καὶ Σαββατιανοὺς, καὶ Ναυατιανοὺς, καὶ λέγοντας ἑαυτοὺς καθαροὺς καὶ ἀριστεροὺς, καὶ τοὺς Τεσσαρεσκαιδεκατίτας, εἴτουν Τετραδίτας, καὶ Ἀπολιναριστὰς δεχόμεθα, διδόντας λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν, μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία· καὶ σφραγιζομένους ἤτοι χριομένους πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ, τό, τε μέτωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ῥῖνας καὶ τὸ στόμα καὶ τὰ ὦτα· καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς, λέγομεν, Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. Εὐνομιανοὺς μέντοι τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ Μοντανιστὰς τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους Φρύγας, καὶ Σαβελλιανοὺς τοὺς υἱοπατορίαν διδάσκοντας, καὶ ἕτερά τινα χαλεπὰ ποιοῦντας, καὶ τὰς ἄλλας πάσας αἱρέσεις (ἐπειδὴ πολλοί εἰσιν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Γαλατῶν χώρας ἐρχόμενοι) πάντας τοὺς ὑπ' αὐτῶν θέλοντας προστίθεσθαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ὡς Ἕλληνας δεχόμεθα, καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτοὺς Χριστιανοὺς, τὴν δὲ δευτέραν κατηχουμένους, εἶτα τῇ τρίτῃ ἐξορκίζομεν αὐτοὺς, μετὰ τοῦ ἐμφυσᾶν τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὰ ὦτα. καὶ οὕτως κατηχοῦμεν αὐτοὺς, καὶ ποιοῦμεν χρονίζειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν γραφῶν, καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν.

Ἑρμηνεία.

Εἰς δύο διαιρεῖ ὁ κανὼν τοὺς αἱρετικοὺς τοὺς προσερχομένους τῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ τοὺς μὲν φησὶ διὰ μύρου χρίεσθαι, ἀναθεματίζοντας πρῶτον πᾶσαν αἵρεσιν, καὶ ὁμολογοῦντας πιστεύειν, ὡς ἡ ἁγία

τῆς Θεοῦ ἐκκλησία φρονεῖ· τοὺς δὲ διορίζεται ἐξ ὀρθοῦ βαπτίζεσθαι. καὶ τοὺς μὲν μόνῳ μύρῳ χρίεσθαι ὀφείλοντας, εἶπεν εἶναι Ἀρειανοὺς, Μακεδονιανοὺς, Ἀπολιναριστὰς, καὶ Ναυατιανοὺς τοὺς Καθαροὺς λεγομένους, ὧν τὰς αἱρέσεις προεδηλώσαμεν ἐν τῷ πρώτῳ κανόνι τῆς παρούσης δευτέρας συνόδου. Οἱ Ναυατιανοὶ δὲ ἐκλήθησαν καὶ Σαββατιανοὶ ἀπὸ πρεσβυτέρου τινὸς Σαββατίου, κατὰ τοὺς Ἰουδαίους σαββατίζοντος. καλοῦνται δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ ἀριστεροὶ, ὡς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα βδελυττόμενοι, καὶ μὴ ἀνεχόμενοι δι' αὐτῆς τὸ ὁτιοῦν ὑποδέχεσθαι. τεσσαρεσκαιδεκατῖται δὲ λέγονται ἤγουν τετραδῖται, οἵτινες τὸ πάσχα τελοῦσιν οὐκ ἐν κυριακῇ, ἀλλ' ὅτε τεσσαρεσκαιδεκαταία ἡ σελήνη γένηται, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρα τύχῃ, ὅπερ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας ἐστὶν ἰδιαίτατον. οἱ αὐτοὶ δὲ καὶ τετραδῖται λέγονται, ὅτι τὸ πάσχα ἑορτάζοντες, οὐ καταλύουσιν ἀλλὰ νηστεύουσιν, ὥσπερ ἡμεῖς τὰς τετράδας. ποιοῦσι δὲ τοῦτο κατὰ τοὺς Ἰουδαίους. οὗτοι γὰρ μετὰ τὸ πασχάσαι ἐπὶ ὅλαις ἑπτὰ ἡμέραις νηστεύουσι, πικρίδας, καὶ ἄζυμα ἐσθίοντες κατὰ τὴν τοῦ παλαιοῦ νόμου διάταξιν. τοὺς δὲ ἀναβαπτίζεσθαι ὀφείλοντας εἶπεν εἶναι Εὐνομιανοὺς, τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ Μοντανιστὰς, τοὺς οὕτω κληθέντας ἀπὸ Μοντανοῦ τινος, παράκλητον ἑαυτὸν προσαγορεύοντος, καὶ διὰ δύο φαύλων γυναικῶν, τῆς τε Πρισκίλλας καὶ τῆς Μαξιμίλλας, ψευδοπροφητείας ἀποφοιβάζοντος· πρὸς δὲ καὶ Σαβελλιανοὺς τοὺς οὕτως ὀνομασθέντας ἀπὸ τινος Σαβελλίου λέγοντος μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ φλυαριῶν, τὸν αὐτὸν εἶναι πατέρα, τὸν αὐτὸν υἱὸν, τὸν αὐτὸν ἅγιον πνεῦμα, ὡς εἶναι ἐν μιᾷ ὑποστάσει τρεῖς ὀνομασίας· ὡς ἐν ἀνθρώπῳ σῶμα, καὶ ψυχὴν καὶ πνεῦμα, ἢ ὡς ἐν ἡλίῳ τρεῖς ἐνεργείας, ἤγουν τὸ τῆς περιφερείας σχῆμα, τὸ φωτιστικὸν, καὶ τὸ θάλπον. λέγονται δὲ οἱ Μοντανισταὶ, Φρύγες, ἢ ἐκ τινος αἱρεσιάρχου Φρυγὸς, ἢ ἀπὸ τοῦ ἐν Φρυγίᾳ ἀναφανῆναι πρώτως τὴν τοιαύτην αἵρεσιν. πρὸς τοῦτο καλοῦνται καὶ Πεπουζιανοὶ ἀπὸ τινος χώρας Πεπούζας τιμωμένης παρ' αὐτῶν κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ. οἱ δὲ τοιοῦτοι λύουσι τοὺς γάμους ὡς μυσαροὺς, νηστεύουσιν ἀλλόκοτον νηστείαν, τὸ πάσχα διαστρέφουσιν, εἰσὶν πρόσωπον τὴν

A Dei ſentit eccleſia: illos verò decernit rectè de integro baptizandos. Ac eos quidem qui ſolo chriſmate inungi debent, Arrianos, Macedonianos, Apollinariſtas, & Nouatianos, qui etiam Cathari dicũtur, quorum hæreſes declarauimus in primo canone præſentis ſecũdæ ſynodi. Nouatiani autem appellati ſunt, & Sabbatiani à quodã presbytero Sabbatio, qui more Iudaico, ſabbata ſeruabat. Appellati ſunt autem iidem & Siniſtri, vtpote manum ſiniſtram abhorrentes, B & vt per eam quidquam accipiant, in animum non inducẽtes. Teſſareſdecatitæ autem, & Tetraditæ, hoc eſt Quaterdecimani & quaternarij, qui Paſcha non in die Dominico celebrant, ſed quando quartadecima luna fuerit, quicunque is ſit dies: quod eſt Iudaicæ ſuperſtitionis maximè proprium. Iidem autem etiam Tetraditæ ſiue quaternarij dicuntur, quòd cùm Paſcha celebrant, ieiunium non ſoluunt, ſed ieiunant, ſicut & nos quartas ferias: faciunt autem hoc ritu Iudaico. Ii enim poſtquam C Paſcha celebrauerint, totis vij. diebus ieiunãt, lactucas agreſtes & azyma comedentes, vt eſt veteris legis ordinatio. Rebaptizãdos autem eſſe dixit Eunomianos, qui in vnã demerſionẽ baptizant, & Montaniſtas, à quodã Montano ſic dictos, qui ſe Paracletum appellabat: & per duas improbas mulieres, Priſcillã, & Maximillam, falſas Prophetias Apollineorum ſacerdotum more edebat. Præterea autẽ & Sabellianos, à Sabellio quodã ſic nominatos, qui etiã D cũ aliis quibuſdã nugis dicebat, eundem eſſe patrem, eundẽ filium, eundẽ ſpiritũ ſanctũ, vt ſint in vna hypoſtaſi ſiue perſona, tria nomina, ſicut in homine corpus, & anima, & ſpiritus: vel vt in ſole, tres operationes, ſcilicet circunferẽtiæ figurã, illuminare, & calefacere. Dicuntur autem Mõtaniſtæ Phryges, vel à quodã hæreſiarcha Phryge, vel ex eo quòd primũ è Phrygia hæc hæreſis exorta ſit. Præterea autem vocantur & Pepuziani, ex quadam regione Pepuza, quæ ab eis colitur in Hieruſalem. Qui autem tales ſunt, nuptias vt abhorrendas ſoluunt, alienum ieiunium ieiunant, Paſcha peruertunt,

ſanctam Trinitatem in vnam perſonam contrahunt & confundunt, & ſanguinem pueri qui punctus fuerit, farinæ commiſcentes, & panes facientes, offerunt. Et hæc quidem ſic. Si quis autem orthodoxus, Montaniſta vel Sabellianus factus ſit, & hæreticorum baptiſmum ſuſceperit, vel non ſuſceperit, an rebaptizabitur, vt cæteri Montaniſtæ? Quære primæ ſynodi can. xix. & ſanctorum Apoſtolorum canonem xlvij. Nota autem ex præſenti canone, quòd omnes qui in vnam demerſionem baptizantur, ruſus rebaptizantur.

A ἁγίαν Τριάδα συναιροῦσι, καὶ συγχέουσι αἷμα παιδὸς καταχεντουμένου, ἀλεύρῳ συμφύροντες, καὶ ἀρτοποιοῦντες προσφέρουσι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἐὰν δέ τις ὀρθόδοξος Μοντανιστὴς γένηται ἢ Σαβελλιανὸς, καὶ βάπτισμα αἱρετικῶν δέξεται ἢ μὴ δέξεται, ἆρα ὁ τοιοῦτος μύρῳ χρισθήσεται, ἢ ἀναβαπτισθήσεται ὡς οἱ λοιποὶ Μοντανισταί. ζήτει περὶ τούτου τῆς α'. συνόδου κανόνα ιθ'. καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα μζ. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι πάντες οἱ βαπτιζόμενοι εἰς μίαν κατάδυσιν, πάλιν βαπτίζονται. B

CANONES SANCTÆ ET OECVMENICÆ TERTIÆ SYNODI.

Sancta & Oecumenica tertia ſynodus fuit ſub Imp. Theodoſio minori, congregatis Epheſi ducentis patribus aduerſus Neſtoriũ patriarcham Conſtantinopolitanum, qui Chriſtum ſolùm eſſe hominem docebat: ei autem ſecundùm habitudinem vnitum fuiſſe Dei filium. Et ideo nec deiparentem ſanctam virginem dici ferre poterat, ſed Chriſti parentem. Qui & depoſitus eſt, & à ſanctis patribus anathematizatus.

Canon I.

Quoniam oportet etiam eos, qui ſancta ſynodo non interfuerunt, propter aliquam cauſam, vel eccleſiaſticam, vel corporalem, non ignorare ea quæ in ipſa ſtatuta ſunt, veſtræ ſanctitati & dilectioni notum facimus, quòd ſi quis metropolitanus à ſancta & vniuerſali ſynodo deficiens, apoſtaſiæ ſeu defectionis conſeſſui ac conuenticulo adhæſit, vel poſthac adhæſerit, vel cum Celeſtio ſenſit aut ſenſerit, is aduerſus ſuæ prouinciæ epiſcopos nihil penitus agere poteſt, omni eccleſiaſtica communione abhinc iam à ſynodo eiectus, & ad nullum exercendum munus officiúmque idoneus exiſtens. Sed & ipſis prouinciæ epiſcopis, & qui ſunt circumcirca metropolitanis, qui quæ ſunt rectæ opinionis ſentiunt, omnino ſubiicietur, & de epiſcopatus gradu deiicietur.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ καὶ Οἰκουμενικῆς τρίτης συνόδου.

Ἡ Τρίτη ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ σύνοδος, γέγονεν ἐπὶ Βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, ἀθροισθέντων ἐν Ἐφέσῳ διακοσίων πατέρων κατὰ Νεστορίου πατριάρχου Κωνσταντι- C νουπόλεως, ὃς ψιλὸν ἄνθρωπον ἐδογμάτιζε τὸν Χριστὸν, ἑνωθῆναι δὲ αὐτῷ κατὰ σχέσιν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. διὸ οὐδὲ Θεοτόκον τὴν ἁγίαν παρθένον ἠνείχετο λέγειν, ἀλλὰ χριστοτόκον. ὃς καὶ καθῃρέθη καὶ ἀνεθεματίσθη παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων.

Κανὼν α'.

Ἐπειδὴ δὲ ἐχρῆν καὶ τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς ἁγίας συνόδου, καὶ διά τινα αἰτίαν ἢ ἐκκλησιαστικὴν, ἢ σωματικὴν, μὴ ἀγνοῆσαι τὰ ἐν αὐτῇ τετυπωμένα, γνωρίζομεν τῇ ὑμετέρᾳ ἁγιότητι καὶ ἀγάπῃ, ὅτι περ εἴτε ὁ μητροπολίτης τῆς ἐπαρ- D χίας ἀποστατήσας τῆς ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς συνόδου, προσέθετο τῷ τῆς ἀποστασίας συνεδρίῳ, ἢ μετὰ τοῦτο προστεθείη, ἢ τὰ Κελεστίου ἐφρόνησεν ἢ φρονήσει, οὗτος κατὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων διαπράττεσθαί τι οὐδαμῶς δύναται, πάσης ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς συνόδου ἐκβεβλημένος, καὶ ἀνενέργητος ὑπάρχων. ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόποις, καὶ τοῖς πέριξ μητροπολίταις τοῖς τὰ τῆς ὀρθοδοξίας φρονοῦσιν ὑποκείσεται εἰς τὸ πάντη, καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβληθῆναι.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ Νεστορίου καθαιρεθέντος, ἐπέστη ἐν Ἐφέσῳ ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰωάννης μετὰ Θεοδωρήτου ἐπισκόπου πόλεως Κύρου· καὶ Ἴβα Ἐδέσσης καὶ ἑτέρων· καὶ ὡς δῆθεν γενομένης τῆς καθαιρέσεως κατὰ ἀπουσίαν αὐτῶν, ἐμέμψατο τὰ γεγονότα, καὶ τὸν τῆς συνόδου προϊστάμενον ἅγιον Κύριλλον Πάππαν Ἀλεξανδρείας, ἐπέχοντα καὶ τὸν τόπον Κελεστίνου τοῦ Πάππα Ῥώμης· ἀλλὰ μὴν καὶ Μέμνονα ἐπίσκοπον Ἐφέσου, παραλόγως καθεῖλεν. ὁ μέντοι Θεοδώρητος καὶ κατὰ τῶν ιβʹ. κεφαλαίων, ἃ ὁ μέγας ἐξέθετο Κύριλλος εἰς ἔλεγχον τῆς κακοδοξίας Νεστορίου, δώδεκα κεφάλαια ἕτερα συνεγράψατο, εἰς ἀνατροπὴν καὶ ἀνασκευὴν ἐκείνων· καὶ ὁ Ἴβας ὁμοίως ἐπιστολὴν ἐποιήσατο. ἅτινα ἡ δʹ. σύνοδος ὡς ἀσεβῆ ἀπεκήρυξε. καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ τῆς γʹ. συνόδου πατέρες, τὸ παρὰ τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἰωάννου καὶ τῶν λοιπῶν γεγονὸς κατὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαθόντες, τούτους μὲν ὡς ἀναιτίως καθαιρεθέντας ἀποκατέστησαν· τὸν Ἰωάννην δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ τριάκοντα ἐπισκόπους, πάσης ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀλλοτρίους ἐποίησαν, ὡς τὰ τοῦ Νεστορίου, καὶ τὰ τοῦ Κελεστίου ἀσεβῆ δόγματα κατασπασαμένους. διορίζεται οὖν ὁ κανὼν ὡς ἐπεὶ ἐχρῆν τινὰς τῶν ἐπισκόπων, δι' εὐλόγους ἀπολειφθέντας, οὐκ ἀγνοεῖν τὰ πεπραγμένα, ὀφείλουσι πάντες εἰδέναι, ὅτι εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ προσετέθη, ἢ προστεθείη τῷ τῆς ἀποστασίας συνεδρίῳ, δηλονότι τῷ μέρει τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Κελεστίου, οὗτος καθῃρημένος ἔσται, καὶ οὐδέν τι ὁπουδήποτε ἱερατικὸν ἐνεργήσει, ἀλλὰ πάντες οἱ πέριξ μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι ἀπόβλητον τοῦτον ἕξουσιν, ὡς ἤδη τοῦ ἐπισκοπικοῦ βαθμοῦ ἀπαλλοτριωθέντα. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτά φησι· σὺ δὲ εὑρίσκων ἔν τισιν ἀντιγράφοις σφάλμα γραφικὸν τὸ περὶ τοῦ Κελεστίνου, (ἀντὶ γὰρ Κελεστίου, Κελεστίνου μέμνηται) μὴ προσέχῃς τοῖς οὕτω γεγραμμένοις. ὁ γὰρ Κελεστῖνος Πάππας τῆς Ῥώμης, ὀρθόδοξος, ὡς ἄνωθεν εἴρηται. ὁ δὲ Κελέστιος ὁμόφρων τοῦ Νεστορίου, ἤτοι αἱρετικός.

Κανὼν βʹ.

Εἰ δέ τινες ἐπαρχιῶται ἐπίσκοποι ἀπολεί-

A SCHOL. BALS. Depoſito Neſtorio, Epheſi inſurrexit Ioannes patriarcha Antiochenus, cũ Theodorito Cyri epiſcopo, & Iba Edeſſæ, & aliis, & tanquam in eorũ abſentia depoſitione facta, quæ facta fuerant reprehendit, & ſanctum Cyrillum Papam Alexandrinum, ſynodo præſidentem, & Celeſtini Romani Papæ locum tenentem, quinetiam Memnonem Epheſi epiſcopum, prǽter rationem depoſuit. Ac Theodoritus quidem etiam aduerſus xij. capita, quæ magnus Cyrillus ediderat, B ad improbam Neſtorij refellendam opinionem, xij. alia conſcripſit ad illorum euerſionem & confutationem. Et Ibas ſimiliter epiſtolam fecerat. Quæ quidem quarta ſynodus, vt impia abdicauit & reiecit: Et ipſi etiã tertiæ ſynodi patres, cùm quod ab Antiocheno patriarcha Ioanne & reliquis factum fuerat, in Cyrilli, & eorum qui vnà cum ipſo erant, depoſitione, intellexerunt, eos quidem vt ſine cauſa depoſitos reſtituerunt: Ioannem autem, & qui cum eo erãt, xxx. epiſcopos, ab omni eccleſiaſti- C ca communione alienos fecerunt, vt Neſtorij & Celeſtij impia dogmata complexos. Decernit ergo canon, quòd, quoniam oportet aliquos epiſcopos, qui iuſtis de cauſis non interfuerunt, non ignorare ea quæ facta ſunt, debent omnes ſcire, quòd ſi quis epiſcopus adhæſit, vel adhæſerit apoſtaſiæ ſeu defectionis conuenticulo, parti ſcilicet Ioannis Antiocheni, & Celeſtij, is erit depoſitus, & nihil penitus ſacerdotale exercebit: ſed omnes qui ſunt circumcirca, metropolitani, & epiſco- D pi, eum eiectum & priuatum habebunt, vt qui à gradu epiſcopali iam ſit alienatus. Et hæc canon quidem dicit. Tu autem in nonnullis inueniens exemplaribus ſcriptoris errorem de Celeſtino (pro Celeſtio enim Celeſtini meminit) ne attenderis ea quæ ſic ſcripta ſunt. Celeſtinus enim Papa Romanus orthodoxus fuit, vt ſuperiùs dictum eſt. Celeſtius autem idem quod Neſtorius ſentiens, ſiue Hæreticus.

CANON II.

Si autem nonnulli prouinciales epiſcopi

ſanctæ ſynodo non interfuerunt, & apoſtaſiæ acceſſerunt, vel accedere conati fuerunt, vel cùm etiam Neſtorij depoſitioni ſubſcripſiſſent, ad apoſtaſiæ conſeſſum recurrerunt, ij omnino, vt ſanctæ ſynodo viſum eſt, ſint à ſacerdotio alieni, & gradu excidant.

SCHOL. BALS. Hic canon in primo canone eſt expoſitus, vt qui eadem cum illo tractet. Hic autem adiungit, eos eſſe depoſitos, qui in Neſtorij quidem depoſitione ſubſcripſerunt, Ioannis autem parti poſtea acceſſerunt. Quoniam autem præſens canon in fine meminit alienationis à ſacerdotio, & caſus à gradu, dic ita accipi vt alienetur quidem à ſacerdotio epiſcopus, à gradu autem excidant clerici, in quibus propriè gradus ſumũtur: ita vt clerici quidem qui eorum qui defecerũt, parti acceſſerunt, quomodocunque ſint depoſiti. Nunc autem canon loquens in fine de epiſcopis, epiſcopatum quoque gradum dicit.

CANON III.

Si qui autem ex clericis, qui ſunt in vnaquaque vrbe, vel regione, & ſunt ſub Neſtorio & iis qui ſunt cum ipſo, ſacerdotio ſunt interdicti, eo quòd rectè ſentiant, vt ij quoque proprium gradum recipiant, iuſtum cenſuimus. Communiter autem omnibus qui cum orthodoxa & vniuerſali ſynodo cõſentiunt, clericis iubemus, iis qui deſciuerunt vel deſciſcunt, epiſcopis nullo penitus modo ſubiici.

SCHOL. BALS. Eſt veriſimile aliquos clericos orthodoxos non ſenſiſſe idem quod Neſtorius, & qui illi conſentiebãt, & propterea fuiſſe ſegregatos. Hic ergo canon eos reſtituit in proprios gradus, inferens præterea, eos non ſolùm habere ſuos honores ac dignitates, ſed & omnes talium epiſcoporum clericos eis nequaquam ſubiici, vt qui deſciuerint, & à Catholica Eccleſia defecerint.

CANON V.

Si qui autem clerici defecerint, & auſi ſint, vel priuatim, vel publicè, vel cum Neſtorio, vel cum Celeſtio ſentire, eos quoque eſſe à ſancta ſynodo depoſitos iuſtum viſum eſt.

A φθῶσιν τῆς ἁγίας συνόδου, καὶ τῇ ἀποστασίᾳ προσετέθησαν, ἢ προστεθῆναι πειραθεῖεν, ἢ καὶ ὑπογράψαντες τῇ Νεστορίου καθαιρέσει ἐπαλινδρόμησαν πρὸς τὸ τῆς ἀποστασίας συνέδριον· τούτους πάντη κατὰ τὸ δόξαν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἀλλοτρίους εἶναι τῆς ἱερωσύνης, καὶ τοῦ βαθμοῦ ἐκπίπτοντας.

Ἑρμηνεία.

Τὰ τοῦ παρόντος β΄. κανόνος ἡρμηνεύθησαν ἐν τῷ α΄. κανόνι, ὡς τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ διαλαμβάνοντος. προστίθησι δὲ ἐκείνους καθῃρημένους εἶναι καὶ τοὺς ὑπογράψαντας μὲν ἐν τῇ καθαιρέσει τοῦ Νεστορίου· ὕστερον δὲ προστεθέντας τῷ μέρει τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείας. B ὅτι δὲ ὁ κανὼν ἐν τῷ τέλει μέμνηται ἀλλοτριώσεως ἱερωσύνης καὶ ἐκπτώσεως βαθμοῦ, εἰπὲ ἐκλαμβάνεσθαι τὴν μὲν ἀλλοτρίωσιν τῆς ἱερωσύνης, εἰς τοὺς ἐπισκόπους, τὴν δὲ ἔκπτωσιν τοῦ βαθμοῦ εἰς τοὺς κληρικοὺς, εἰς οὓς κυρίως οἱ βαθμοὶ ἐξελήφθησαν. ὥστε καὶ τοὺς προστεθέντας κληρικοὺς τῷ μέρει τῶν ἀποστησάντων ὁπωσδήποτε, καθῃρημένους εἶναι. τέως δὲ ὁ α΄. κανὼν περὶ ἐπισκόπων λέγων ἐν τῷ τέλει, φησὶ καὶ τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμόν.

Κανὼν γ΄.

C Εἰ δέ τινες καὶ τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἢ χώρᾳ κληρικῶν ὑπὸ Νεστορίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὄντων τῆς ἱερωσύνης ἐκωλύθησαν διὰ τὸ ὀρθῶς φρονεῖν, ἐδικαιώσαμεν καὶ τούτους τὸν ἴδιον ἀπολαβεῖν βαθμόν· κοινῶς δὲ τῇ ὀρθοδόξῳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ συμφρονοῦντας κληρικοὺς, κελεύομεν τοῖς ἀποστατήσασιν ἢ ἀφισταμένοις ἐπισκόποις, μηδ᾽ ὅλως ὑποκεῖσθαι κατὰ μηδένα τρόπον.

Ἑρμηνεία.

Τῶν εἰκότων ἦν τινὰς κληρικοὺς ὀρθοδόξους μὴ φρονῆσαι τὰ τοῦ Νεστορίου ἢ τὰ τῶν συμφρονούντων αὐτῷ ἐπισκόπων. D καὶ διὰ τοῦτο ἀφορισθῆναι. ἀποκαθίστησιν οὖν ὁ κανὼν τούτους εἰς τοὺς οἰκείους βαθμοὺς, προσεπάγων μὴ μόνους αὐτοὺς ἔχειν τὰς οἰκείας ἐπιτιμίας, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς κληρικοὺς τῶν τοιούτων ἐπισκόπων μηδ᾽ ὅλως ὑποκεῖσθαι αὐτοῖς ὡς ἀποστατήσασιν.

Κανὼν δ΄.

Εἰ δέ τινες ἀποστατήσαιεν τῶν κληρικῶν, καὶ τολμήσαιεν ἢ κατ᾽ ἰδίαν ἢ δημοσίᾳ τὰ Νεστορίου ἢ τὰ Κελεστίου φρονῆσαι, καὶ τούτους εἶναι καθῃρημένους, ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου δεδικαίωται.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ὅμοιος τοῖς πρὸ αὐτοῦ ἐστί. Φησὶ γὰρ καθῃρημένους εἶναι τοὺς κληρικοὺς τοὺς φρονήσαντας τὰ τοῦ Νεστορίου ἢ τοῦ Κελεστίου. εἴτε διδάσκουσιν αὐτὰ εἴτε καὶ μή. Ὃ δὲ δεδικαίωται, ἐξελήφθη ἀντὶ τοῦ, δίκαιον ἔδοξε.

Κανὼν ε΄.

Ὅσοι δὲ ἐπὶ ἀτόποις πράξεσι κατεκρίθησαν ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου ἢ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων· καὶ τούτοις ἀκανονίστως, κατὰ τὴν ἐν ἅπασιν ἀδιαφορίαν αὐτοῦ, ὁ Νεστόριος, καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες, ἀποδοῦναι ἐπειράθησαν, ἢ πειραθεῖεν, κοινωνίαν ἢ βαθμὸν, ἀνωφελήτους μένειν καὶ τούτους, καὶ εἶναι οὐδὲν ἧττον καθῃρημένους ἐδικαιώσαμεν.

Ἑρμηνεία.

Ἔμαθες, ὅτι μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι δύνανται κρίνειν τοὺς κληρικοὺς αὐτῶν, καὶ ἀφορισμῷ ἢ καὶ καθαιρέσει ἔστιν ὅτε καθυποβάλλειν. ἐπεὶ οὖν ὁ Νεστόριος, καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες, τοιούτους τινὰς ἀκανονίστως εἰς κοινωνίαν ἐδέξαντο ἢ καὶ εἰς τοὺς προτέρους βαθμοὺς ἀποκατέστησαν, ἵνα τούτους τοιουτοτρόπως ἑλκύσωσι πρὸς ἑαυτοὺς, φησὶν ὁ κανὼν μηδὲν ἐκ τούτου τοὺς κληρικοὺς ὠφελεῖσθαι, ἀλλὰ μένειν καθῃρημένους, ἢ καὶ ἀφωρισμένους. Ὃ δὲ ἐδικαιώσαμεν ἐνταῦθα, ἐξελήφθη ἀντὶ τοῦ δίκαιον εἶναι ἔδοξεν.

Κανὼν ϛ΄.

Ὁμοίως δὲ καὶ εἴ τινες βουληθεῖεν τὰ περὶ ἑκάστου πεπραγμένα ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῇ ἐν Ἐφέσῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ παρασαλεύειν ἡ ἁγία σύνοδος ὥρισεν, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἶεν ἢ κληρικοὶ, τοῦ οἰκείου παντελῶς ἀποπίπτειν βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀκοινωνήτους ὑπάρχειν.

Ἑρμηνεία.

Σαφής ἐστιν ὁ κανών. διορίζεται γὰρ τοὺς παρασαλεύοντας τὰ ἐν τῇ Ἐφέσῳ πεπραγμένα, κληρικοὺς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἀκοινωνήτους εἶναι. ὁ δὲ ζ΄. κανὼν ἀναθεματίζεσθαι λέγει τοὺς λαϊκοὺς τοὺς ἐναντία φρονοῦντας τῷ δόγματι. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι. ἔστι γὰρ μεγάλη διαφορὰ τοῦ ἐναντιοῦσθαι, καὶ τοῦ ἀμφιβάλλειν τινὰ περί τινος πράγματος. καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἀμφιβάλλων περὶ τῶν ἤδη καλῶς προκυρωθέντων, ἀφορισθήσεται. ὁ δὲ ἐναντιούμενος τούτοις, ὡς ἐναντιόφρων, ἀναθεματισθήσεται.

A Schol. Bals. Hic quoque canon præcedentibus eſt ſimilis. Dicit enim clericos eſſe depoſitos, qui cum Neſtorio vel Celeſtio ſentiunt, ſiue eadem docent, ſiue non. Quod autem Græcè eſt, ἐδικαιώθη, pro eo quod eſt, iuſtum viſum eſt, acceptum eſt.

Canon V.

Quicunque autem propter indigna ſua facta à ſancta ſynodo, vel à proprio epiſcopo condemnati ſunt, & eis non canonicè, B *prout omnia facit indiſcriminatim, Neſtorius, vel qui idem cum eo ſentiunt, reſtituere tentarunt, vel tentauerint, communionem, vel gradum: eos nihil eis prodeſſe, & depoſitos nihilo ſecius manere iuſtum putarunt.*

Schol. Bals. Didiciſti quòd metropolitani & epiſcopi poſſunt ſuos clericos iudicare, & ſegregationi, & nonnunquam etiam depoſitioni ſubiicere. Quoniam ergo Neſtorius, & qui cum eo ſentiebant, neſcio quos eiuſmodi in cõmunionem non canonicè receperunt, vel in C priores etiam gradus reſtituerunt, vt eos hac ratione ad ſe traherent, dicit canon clericos nihil ex eo iuuari, ſed manere depoſitos, vel etiam ſegregatos. Quod eſt autem Græcè ἐδικαιώσαμεν, Latinè dicitur, iuſtum putarunt.

Canon VI.

Similiter autem, ſi qui voluerint, quæ in ſancta Epheſina ſynodo de ſingulis acta ſunt, quouis modo labefactare, decreuit ſancta ſynodus, ſi ſint quidem epiſcopi vel clerici, à proprio gradu omnino excidere, ſi autem laici, excommunicatos manere.

Schol. Bals. Canon clarus D eſt: ſtatuit enim, eos qui quæ Epheſi acta ſunt, labefactant, ſi ſint quidem clerici, deponi: ſi verò laici, ſegregari, & eſſe excõmunicatos. Vij. autem canon dicit anathemate eos feriendos, qui contrà ac decretum eſt, ſentiunt. Et ne contraria eſſe exiſtimes. Magna eſt enim differentia, an quis aduerſetur, an de re aliqua dubitet, & contendat. Et propterea qui de iis quæ iam pulchrè anteà cõfirmata ſunt, dubitat, ſegregabitur. Qui autẽ aduerſatur, vt contraria ſentiens, anathemate ferietur.

ſtatuente non oportere nos genu flectere in dominico, & per totam Pentecoſten: nunquid apparet non debere nos ieiunare, ſed ieiuniũ ſoluere in omnibus diebus hebdomadis, vt in dominico. Et nonnulli quidem dixerunt totam Pentecoſten vt vnum diem dominicum exiſtimari, & debere nos propterea diem feſtum agere, & neque ieiunare, nec genu flectere. Mihi autem placet canones in iis vim ſuam obtinere, in quibus emiſſi ſunt.

CANONES SANCTÆ OECVMENICÆ SECVNDæ Synodi.

CANON I.

STatuerunt, qui Conſtantinopoli conuenerunt ſancti Patres, cccxviij. Patrum, qui Nicææ conuenerunt, fidem non abrogari, ſed firmam ac ſtabilem manere oportere, & omnem hæreſin anathematizari, & ſpecialiter Eunomianorum ſeu Eudoxianorum, & Semiarrianorum, ſiue ſpiritus ſancti aduerſariorum, & Sabellianorum, & Marcellianorum, & Photianorum, & Apollinariſtarum.

Sãcta & magna Oecumenica ſecunda ſynodus, fuit ſub Imperatore Theodoſio magno Conſtantinopoli, cùm centum quinquaginta Patres conueniſſent aduerſus ſpiritus ſancti inimicos: qui quidem ſubiectos hîc canones ediderunt.

SCHOL. BALS. Præſens ſancta ſecunda ſynodus congregata eſt aduerſus Macedonium, & eos qui erant eiuſdem cuius ipſe ſententiæ, aſſerẽtes ſanctum ſpiritum eſſe creaturam & non Deum, nec patri & filio conſubſtantialem: quos præſens canon Semiarrianos appellat, vt qui mediam partem hæreſis Arrianorum haberent. Arriani enim filium & ſpiritum, creaturam, & eſſe alius à patre ſubſtantiæ decernebant. Spiritus autem ſancti aduerſarij, de filio quidem rectè ſentiebant, ſanctum autem ſpiritum & creatum, & à diuinitate alienum blaſphemabant.

τοῦ διαγορευομένου μὴ κλίνειν ἡμᾶς γόνυ ἐν κυριακῇ, καὶ δι' ὅλης τῆς πεντηκοστῆς, ἀναφαίνεται καὶ τὸ μὴ ὀφείλειν ἡμᾶς νηστεύειν δι' ὅλης τῆς πεντηκοστῆς, ἀλλὰ καταλύειν ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις τῆς ἑβδομάδος, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ κυριακῇ. καὶ τινὲς μὲν εἶπον ὡς μίαν ἡμέραν κυριακώνυμον λογίζεσθαι τὴν ὅλην πεντηκοστὴν, καὶ ὀφείλειν ἡμᾶς διὰ τοῦτο πανηγυρίζειν, καὶ μήτε νηστεύειν μήτε γόνυ κάμπτειν. ἐμοὶ δὲ ἀρέσκει τοὺς κανόνας κρατεῖν ἐφ' ὧν ἐξεφωνήθησαν.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ καὶ Οἰκουμενικῆς δευτέρας συνόδου.

Κανὼν α΄.

ΩΡισαν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθόντες ἅγιοι πατέρες μὴ ἀθετεῖσθαι τὴν πίστιν τῶν πατέρων τῶν τριακοσίων δεκαοκτὼ, τῶν ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συνελθόντων. ἀλλὰ μένειν ἐκείνην κυρίαν, καὶ ἀναθεματισθῆναι πᾶσαν αἵρεσιν, καὶ εἰδικῶς τὴν τῶν Εὐνομιανῶν, εἴτ' οὖν Εὐδοξιανῶν καὶ τὴν τῶν Ημιαρείων, εἴτ' οὖν Πνευματομάχων, καὶ τὴν τῶν Σαβελλιανῶν, καὶ τὴν τῶν Μαρκελλιανῶν, καὶ τὴν τῶν Φωτεινιανῶν, καὶ τὴν τῶν Απολιναριανῶν.

Η ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ δευτέρα σύνοδος γέγονεν ἐπὶ βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων συνελθόντων κατὰ τῶν Πνευματομάχων, οἵτινες ἐξέθεντο καὶ τοὺς ὑποτεταγμένους τούτους κανόνας.

Ερμηνεία.

Η παροῦσα ἁγία δευτέρα σύνοδος συγκεκρότηται κατὰ Μακεδονίου, καὶ τῶν ὁμοδόξων ἐκείνῳ, κτίσμα τὸ ἅγιον πνεῦμα δογματιζόντων, καὶ οὐ Θεὸν οὐδ' ὁμοούσιον Υἱῷ καὶ Πατρὶ, οὓς ὁ παρὼν κανὼν ἡμιαρείους καλεῖ, ὡς κατὰ τὸ ἥμισυ μετέχοντας τῆς τῶν Αρειανῶν αἱρέσεως. οἱ μὲν γὰρ καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα κτίσμα καὶ ἑτεροούσιον τῷ Πατρὶ ἐδογμάτιζον. οἱ δὲ πνευματομάχοι περὶ μὲν τὸν υἱὸν ὑγιῶς ἐφρόνουν, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα κτιστὸν καὶ ἀλλότριον τῆς θεότητος ἐβλασφήμουν.

A ἐκαλοῦντο δὲ ἡμιάρειοι, καὶ οἵτινες μὲν κτίσμα μὲν καὶ αὐτοὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα ἔλεγον. ἐπῆγον δὲ ὅτι οὐχ ὅμοιον τοῖς λοιποῖς κτίσμασι γενέσθαι φρονοῦμεν αὐτὸν, ἑτέρῳ δὲ καί τινα τρόπον. καὶ τοῦτο φαμὲν, ἵνα μὴ πάθος τῷ Πατρὶ διὰ τῆς γεννήσεως προσάπτεσθαι νομισθῇ, οἱ οὐχ ὁμοούσιον μὲν, ὁμοιοούσιον δὲ τῷ Πατρὶ τὸν λόγον καὶ τὸ πνεῦμα ἐδογμάτιζον. ἐκύρωσε δὲ ἡ δευτέρα αὕτη σύνοδος διὰ τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ τὴν παρὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων κηρυχθεῖσαν ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν ἐθέσπισεν ἀναθεματίζεσθαι, B ἐξαιρέτως δὲ τὴν τῶν Εὐνομιανῶν. ὁ δὲ Εὐνόμιος Γαλάτης ὢν, Κυζίκου ἐπίσκοπος ἐχρημάτιζε, τὰ αὐτὰ φρονῶν τῷ Ἀρείῳ, μᾶλλον μέντοι καὶ πλείω καὶ χείρονα. τρεπτὸν γὰρ καὶ δοῦλον καὶ πάντη ἀνόμοιον τῷ Πατρὶ τὸν υἱὸν ἐδογμάτιζεν. ὃς καὶ τοὺς τῇ δόξῃ αὐτοῦ προσελθόντας ἀνεβάπτιζε, κατὰ κεφαλὴν αὐτοὺς ἀναδύων, καὶ ἄνω στρέφων τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ μίαν κατάδυσιν βαπτίζων ἐποίει, καὶ τὴν κόλασιν δὲ τὴν μέλλουσαν, καὶ τὴν γέενναν, ἐφλυάρει μὴ ἀληθῶς εἶναι, δι' ἐκφόβησιν δὲ μόνην ἀπειληθῆναι. C ἐκαλοῦντο δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ Εὐδοξιανοὶ ἀπὸ Εὐδοξίου τινὸς συναιρεσιώτου τοῦ Εὐνομίου, ὃς Κωνσταντινουπόλεως γεγονὼς ἐπίσκοπος τὸν Εὐνόμιον Κυζίκου ἀρχιερέα κατέστησεν· οἱ καὶ ἀνόμοιοι ὠνομάζοντο, διὰ τὸ λέγειν τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα, μηδεμίαν ὁμοιότητα κατ' οὐσίαν ἔχειν πρὸς τὸν πατέρα. ἀναθεματίζεσθαι δὲ θεσπίζει καὶ τοὺς Σαβελλιανοὺς, οἵτινες ἀπὸ Σαβελλίου τοῦ Λίβυος ὠνομάσθησαν, ὃς Πτολεμαΐδος τῆς Πενταπόλεως ἐπίσκοπος γέγονε, D συναλοιφὴν δογματίζων καὶ σύγχυσιν, τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς οὐσίας καὶ θεότητος εἰς ἓν πρόσωπον συναιρῶν καὶ συγχέων, καὶ ἓν πρεσβεύων ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τριώνυμον πρόσωπον, λέγων τὸν αὐτὸν ποτὲ μὲν ὡς πατέρα φαίνεσθαι, ποτὲ δὲ ὡς υἱὸν, ποτὲ δὲ ὡς ἅγιον πνεῦμα μεταμορφούμενον, καὶ ἄλλοτε ἄλλως μετασχηματιζόμενον. ὁμοίως δὲ ὑπὸ ἀνάθεμα τίθησι καὶ τὴν τῶν Μαρκελλιανῶν αἵρεσιν, ἥτις ἀπὸ Μαρκέλλου αἱρεσιάρχου καλεῖται· ὃς ἐξ Ἀγκύρας μὲν ὥρμητο τῆς Γαλατικῆς, καὶ αὐτῆς ἐπίσκοπος γέγονεν. ἐπίσης δὲ τῷ Σαβελλίῳ ἐδογμάτιζεν.

A Appellabãtur autem etiã Semiariani, qui quidẽ creaturã & ipſi filium & ſpiritum dicebãt, ſed ſe ſentire inferebãt eã nõ fieri eo modo quo reliquæ creaturę, ſed alio quodã modo: idq; ne per generationem patri aliquã affectionẽ ab eis attribui quis putaret, qui non conſubſtantialem quidem, ſed ſubſtantia ſimilẽ patri verbum & ſpiritum ſanctũ decernebãt. Cõfirmauit autẽ hęc ſancta ſynodus, per pręſentẽ canonẽ, orthodoxam fidẽ, quæ à ſãctis patribus Nicęæ edita eſt, & omnẽ hæreſin ſtatuit anathe- B matizãdam, præcipuè autẽ Eunomianorũ. Eunomius enim cùm eſſet Galata, Cyzici dicebatur Epiſcopus, idẽ cũ Ario ſentiẽs, & multo etiã peius. Mutabilẽ enim, & ſeruum, & omnino patri diſſimilẽ filiũ eſſe docebat. Qui eos etiã qui ſuæ opinioni aſſentiebãtur, rebaptizabat, eos capite demergẽs, & eorum pedes ſurſum vertens, & inter baptizandũ vnam tantũ demerſionem faciebat. Iam verò & futuram punitionẽ & gehennam verè non eſſe, nugabatur, & ad terrorẽ C tantùm, eorum eſſe minas intẽtatas. Appellabãtur autem iidem & Eudoxiani à quodã Eudoxio Eunomi cohæretico: qui cùm eſſet Cõſtãtinopolitanus epiſcopus, Eunomium Cyzici pontificem conſtituit. Qui etiã Diſſimiles nominabantur, quòd dicerent patrem & filium, nullam cum patre, quod ad ſubſtantiã attinet, habere ſimilitudinẽ. Anathematizari etiam iubet Sabellianos, qui quidẽ à Sabellio Libyco denominati ſunt, qui Ptolemaidis, quæ eſt vrbs Pen- D tapolis, fuit epiſcopus, decernens tres hypoſtaſes, ſiue perſonas, vnam eſſe concretionem ac confuſionem vnius ſubſtantiæ ac diuinitatis, in vnam perſonam coniungens ac confundens, & pro ſancta Trinitate vnam trium nominum perſonam ſtatuens, dicens eum aliquando vt patrem apparuiſſe, aliquãdo vt filium, aliquando autem vt ſanctum transformatum ſpiritum, & aliàs aliter transfiguratum. Similiter autem anathemati ſubiicit etiam Marcellianorum hæreſin, quæ à Marcello Hæreſiarcha appellatur, qui ex Ancyra quidem Galatiæ vrbe ortus eſt: idem autem quod Sabellius ſentiebat.

οἰκονομεῖσθαι χρὴ κατὰ τὴν κρατήσασαν συνήθειαν τῶν πατέρων.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ϛ'. καὶ ὁ ζ'. κανὼν τῆς α'. συνόδου διατύπωσαν ποίας διοικήσεις ὀφείλουσιν ὑποκεῖσθαι τῷ Πάππᾳ Ῥώμης, τῷ Ἀλεξανδρείας, τῷ Ἀντιοχείας, καὶ τῷ Ἱεροσολύμων. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται οἰκονομεῖν τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀσίας, τῆς Ποντικῆς, τῆς Θρᾴκης, καὶ ἑτέρους, τὰ τῶν ἐνοριῶν αὐτῶν, καὶ μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰ ἐκ τούτων ὑπερορίους ἐνεργείας ποιεῖν, καὶ συγχέειν τὰ δίκαια τῶν ἐκκλησιῶν. εἰ δὲ δεήσει μεταβῆναι τινὰ ἐπίσκοπον ἐκ τῆς οἰκείας ἐνορίας πρὸς ἑτέραν, διὰ χειροτονίαν ἢ ἑτέραν εὔλογον αἰτίαν, μὴ ἀτάκτως, καὶ ὡς εἰπεῖν λῃστρικῶς ταύτῃ ἐπιπηδᾶν, ἀλλὰ μετὰ ἐκχωρήσεως τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου. ὅτι δὲ ἐν βαρβαρικοῖς ἔθνεσι ἐκκλησίαι τότε ἦσαν πιστῶν, ὅπου ἴσως οὐκ ἐχειροτονοῦντο πολλοὶ ἐπίσκοποι, ὥστε ἀρκεῖν εἰς σύνοδον, ἢ καὶ ἀναγκαῖον ἦν, τοὺς ἴσως ἐν λόγῳ διαλάμποντας προσφοιτᾶν, καὶ ἐν ταῖς τῶν ἄλλων τοιαύταις ἐπαρχίαις, ὥστε ἐπιστηρίζειν τοὺς τῇ πίστει προσιόντας, ἐνέδωκεν ἡ ἁγία σύνοδος, καὶ εἰσέτι πολιτεύεσθαι τὸ τοιοῦτον ἔθος, κἂν παρὰ κανόνας ἐστὶ, διὰ τὸ ἀναγκαῖον τοῦ πράγματος. σημείωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι τὸ παλαιὸν πάντες οἱ τῶν ἐπαρχιῶν μητροπολῖται αὐτοκέφαλοι ἦσαν, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων συνόδων ἐχειροτονοῦντο. μετετυπώθη δὲ τὰ περὶ τούτου ὑπὸ τοῦ κη'. κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, διορισαμένης τοὺς μητροπολίτας τῆς Ποντικῆς, καὶ Ἀσιανῆς καὶ Θρᾳκικῆς διοικήσεως, ἔτι δὲ καὶ ἑτέρους τινὰς τῷ αὐτῷ κανόνι περιεχομένους, ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως χειροτονεῖσθαι, καὶ ὑποκεῖσθαι αὐτῷ. εἰ δὲ καὶ ἑτέρας ἐκκλησίας αὐτοκεφάλους εὑρήσεις, ὡς τὴν Βουλγαρίας, τὴν Κύπρου, τὴν Ἰβηρίας, μὴ θαυμάσῃς. τὸν μὲν γὰρ ἀρχιεπίσκοπον Βουλγαρίας ἐτίμησεν ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανός. καὶ ἀνάγνωθι τὴν ρλα'. νεαρὰν αὐτοῦ κειμένην ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν ε'. τίτλῳ α'. κεφ. α'. καταστρωθεῖσαν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ε'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, τὸν δὲ ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου ἐτίμησεν ἡ γ'. σύνοδος.

A *adminiſtrare oportet, ſecundùm patrum, quæ ſeruata eſt, conſuetudinem.*

SCHOL. BALS. Sextus & ſeptimus canon primæ ſynodi definit, quænam diœceſes Romano Papæ ſubeſſe debeant: quænam Alexandrino, Antiocheno, & Hieroſolymitano. Præſens autem canon definit, Aſiæ epiſcopos, Ponticę, Thraciæ, & alios, ea quæ in ſuis ſunt finibus adminiſtrare, & nulli eorum licere vltra ſuæ regionis limites iuriſdictionis ſuæ exercitium extendere, & eccleſiarum iura confundere. B Si autem oporteat epiſcopum aliquem, à propria regione in aliam, propter ordinationem, vel aliam iuſtam cauſam, migrare: non inordinatè, &, vt ita dicam, prædonis more eam inuadere, ſed cum illius loci epiſcopi permiſſione. Quoniam autem in barbaris gentibus tunc erant, fidelium eccleſiæ, vbi fortaſſe multi non ordinabantur Epiſcopi vt ad ſynodum ſufficerent: & neceſſe erat, eos qui verbo fortaſſe inſignes erant, in tales quoque C aliorum prouincias venire, ad eos confirmandos qui ad fidem accedebant, conceſſit ſancta ſynodus, talem quoque adhuc conſuetudinem ſeruari, etiamſi ſit præter canones, propter rei neceſſitatem. Nota ergo ex hoc canone quòd olim omnes prouinciarum metropolitani erant ipſi per ſe ſuarum prouinciarum capita, & à propriis ſynodis ordinabantur. Id autem immutatum eſt à xxix. canone Chalcedonen. ſynodi, quæ definit, Ponticæ, & Aſianæ, & Thraciciæ diœ- D ceſis metropolitanos, & aliquos etiam alios, qui eo canone continentur, à Conſtantinopol. Patriarcha ordinari, & ei ſubiici. Si autem alias etiam eccleſias inueneris, quę principales & per ſe ſint capita, vt Bulgariam, Cyprum, Iberiam, ne mireris. Bulgariæ enim Archiepiſcopum honorauit Iuſtinianus. Et lege cxxi. eius nouellam, quæ in Baſilic. lib v. tit. iii. cap. j. poſita ad interpretationem v. cap primi tit. præſentis operis: Archiepiſcopum Cypri honorauit tertia ſynodus.

Et lege eiuſdem ſyn. can. IX. Iberiæ autem epiſcopum honorauit Antiochenæ ſynodi diſpoſitio. Dicitur enim quòd tempore ſanctiſſimi Patriarchæ magnæ Antiochiæ, Domini Petri, fuit ſynodica ordinatio, qua ſtatutum eſt liberam eſſe ac principalem, & per ſe caput, eccleſiam Iberiæ, ſed tamen Antiocheno Patriarchæ ſubiectam. Iam verò & Sicilia certis abhinc annis vrbis Conſtantinopolitanæ throno ſubiecta, tyrannicis manibus ab ea auulſa eſt: eámque ad ius ſuum priſtinum redire cupio, tanquam quæ in ſeruitutem abducta filia, ad liberam matrem reuertatur. Quòd liceat quidem ſynodis, ex œconomiæ ratione, alias eccleſias quæ à gentilibus occupantur, aliis eccleſiis concedere, ex præſenti, vt videtur, canone traditum eſt. Iam enim Conſtantinopolitana ſynodus metropolitano Nazianzeno dedit eccleſiam Ancyræ, & aliis diuerſis Antiſtitibus alias eiuſmodi eccleſias. Quibuſdam autem etiam id ipſum conceſſum eſt, vt ſedeant in ipſo throno traditæ eccleſiæ in ſacro tribunali.

CANON III.

Conſtantinopolitanus epiſcopus habeat priores honoris partes poſt Romanum epiſcopum, eo quòd ſit ipſa noua Roma.

SCHOL. BALS. Ipſa quidem vrbs Byzantina Archiepiſcopi honorem non habebat: ſed ab Heracleæ metropolitano epiſcopus aliquando in ipſa ordinabatur. Scribitur enim, quòd etiamſi eſſet Byzantium ciuitas quæ per ſe regeretur, ſed à Seuero tamen Romanorum Imperatore obſeſſa eſt, & Perinthiis ſubiecta: eſt autem Perinthus, Heraclea. Cùm autem magnus Conſtantinus Romani Imperij ſceptra in eam transtuliſſet, Conſtantinopolis nominata eſt, & noua Roma, & omnium vrbium regina. Et ex hoc ſancti ſecundæ ſyn. patres, definierunt, eius epiſcopum honoris habere prærogatiuam poſt antiquæ Romæ epiſcopum, eo quòd ſit noua Roma. His autem ſic definitis, quidam præpoſitionem (Poſt) non eſſe honoris ſubmiſſionem excogitarút:

καὶ ἀνάγνωθι τῆς αὐτῆς συνόδου κανόνα η'. καὶ τὸν λθ'. κανόνα τῆς ϛ'. συνόδου. τὸν δὲ Ἰβηρίας ἐτίμησε διάγνωσις τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. λέγεται γὰρ ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας, κυροῦ Πέτρου, γέγονεν οἰκονομία συνοδική, ἐλευθέραν εἶναι, καὶ αὐτοκέφαλον, τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἰβηρίας, ὑποκειμένην τότε τῷ πατριάρχῃ Ἀντιοχείας. ἡ μέντοι Σικελία πρὸ χρόνων μερικῶν ὑποκειμένη τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ τυραννικῶν χειρῶν ἐκ ταύτης ἀπεσπάσθη· καὶ εὔχομαι ἵνα καὶ αὕτη ἐπανέλθῃ εἰς τὰ πρότερα δίκαια τῇ ἀντιλήψει τοῦ θεοκυβερνήτου ἡμῶν αὐτοκράτορος, ὥσπερ τις αἰχμαλωτισθεῖσα θυγάτηρ πρὸς ἐλευθέραν μητέρα. τὸ μέντοι παραχωρεῖσθαι κατὰ λόγον οἰκονομίας ἐκκλησίαις τισὶν ἑτέρας ἐκκλησίας ὑπὸ ἐθνῶν κατεχομένας, ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὡς ἔοικεν, ἐνδίδοται. αὐτίκα γὰρ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος δέδωκε τῷ μητροπολίτῃ Ναζιανζοῦ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγκύρας, καὶ ἑτέροις ἀρχιερεῦσι διαφόροις ἑτέρας τοιαύτας ἐκκλησίας. τισὶ δὲ ἐνεδόθη καὶ αὐτὸ τὸ καθῆσθαι εἰς τὸν ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι θρόνον τῆς ἐπιδοθείσης ἐκκλησίας.

Κανὼν γ'.

Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην.

Ἑρμηνεία.

Ἡ πόλις αὕτη τοῦ Βυζαντίου, οὐκ εἶχε τιμὴν ἀρχιεπισκόπου, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας ἐχειροτονεῖτο ποτὲ ἐπίσκοπος ἐν αὐτῇ. ἱστορεῖται γὰρ ὡς εἰ καὶ ἦν τὸ Βυζάντιον πόλις καθ' ἑαυτὴν διεξαγομένη, ἀλλ' ἐπολιορκήθη ὑπὸ Σεβήρου Ῥωμαίων αὐτοκράτορος, καὶ ὑπετέθη Περινθίοις. Πέρινθος δέ ἐστιν ἡ Ἡράκλεια. τοῦ δὲ μεγάλου Κωνσταντίνου μεταγαγόντος ἐν αὐτῇ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας τῶν Ῥωμαίων, μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις, καὶ νέα Ῥώμη, καὶ πασῶν τῶν πόλεων βασιλίς· κἀντεῦθεν καὶ οἱ τῆς β'. συνόδου ἅγιοι πατέρες διωρίσαντο ἔχειν τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν ἐπίσκοπον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην. τούτων δὲ οὕτω διορισθέντων, τὴν (μετὰ) πρόθεσιν, οὐκ ὑποβιβασμὸν τῆς τιμῆς νενοήκασιν,

ἀλλ' ἐξελάβοντο αὐτὴν εἰς τὸ μετὰ χρόνον μόνον, χρώμενοι πρὸς συγκρότησιν τοῦ λόγου αὐτῶν, καὶ τῷ κη'. κανόνι τῆς δ'. συνόδου, λέγοντι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα τῷ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, ἔχειν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα. Σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὴν ρλ'. Ἰουστινιανείου νεαρὰν τὴν κειμένην ἐν βιβλίῳ ε'. τῶν βασιλικῶν, τίτλῳ γ'. καὶ καταστρωθεῖσαν εἰς τὸ σχόλιον τοῦ ε'. κεφαλ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸν λϛ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, λέγοντα εἶναι δεύτερον τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον. ζήτει καὶ κεφάλ. α'. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. κατεστρώθησαν γὰρ ἐκεῖσε παρ' ἡμῶν διάφοροι νόμοι περὶ τῶν προνομίων τῆς παλαιᾶς Ῥώμης καὶ τῆς νέας, καὶ τὸ τοῦ ἁγίου μεγάλου Κωνσταντίνου ἔγγραφον θέσπισμα, τὸ γενόμενον πρὸς τὸν ἅγιον Σίλβεστρον, τότε Πάπαν Ῥώμης, χάριν τῶν ἀπονεμηθέντων προνομίων τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης. τὸ δὲ χειροτονεῖσθαι σήμερον τὸν κατὰ καιροὺς ἁγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς μητροπολίτου Ἡρακλείας, οὐκ ἄλλοθέν ἐστιν, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τοῦ ὑποτεθῆναι, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, Περινθίοις ἤτοι Ἡρακλειώταις τὴν πόλιν τοῦ Βύζαντος. καὶ σημείωσαι πόθεν δικαιοῦται ὁ Ἡρακλείας χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. εὕρηται δὲ ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Σκυλίτζη, ὅτι ἐχειροτονήθη πατριάρχης Σε. Σύγκελλος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, παρὰ τοῦ Καισαρείας, διὰ τὸ προτελευτῆσαι τὸν Ἡρακλείας.

ſed ipſam ad hoc quod eſt poſt tempus ſolummodo acceperunt, ad ſui dicti comprobationem: iij. quoque ſynodi xxviij. canonem afferentes, dicentem, Æqualia priuilegia antiquæ Romæ ſanctiſſimo throno habere thronum Conſtantinopolitanum, thronum ſecundum poſt illum exiſtentem. Tu autem lege cxxx. Iuſtiniani nouellam, quæ in v. libro Baſil. poſita eſt, tit. iij. & collocata in commentario v. cap. primi tit. præſentis operis. Quære & xxxvj. canonem ſynodi quæ fuit in Trullo, dicentem eſſe ſecundum Conſtantinopolis thronum. Quere & primum caput ix. tit. præſentis operis. Illic enim poſitæ ſunt à nobis diuerſæ leges de priuilegiis antiquæ Romæ & nouæ, & ſancti Conſtantini decretum, quod factum eſt ad ſanctum Silueſtrum. Quòd autem hodie ordinetur ſanctiſſimus patriarcha Conſtantinopolitanus, ab eo qui eſt tempore Heracleæ metropolitanus, non eſt aliunde quàm ex eo quòd ſubiecta fuerit, vt ſuperiùs dictum eſt, Perinthiis ſiue Heracleanis Byzantina ciuitas. Inuenitur autem in Chronico Scylizæ, quòd ordinatus eſt Patriarcha Se. Syncellus, frater Imperatoris Domini Leonis ſapientis, à Cæſareæ Archiepiſcopo, quòd eſſet præmortuus Heracleæ Archiepiſcopus.

Κανὼν δ'.

Περὶ Μαξίμου τοῦ Κυνικοῦ, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀταξίας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένης. ὥστε μήτε Μάξιμον ἐπίσκοπον ἢ γενέσθαι ἢ εἶναι, μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας, ἐν οἱῳδήποτε βαθμῷ κλήρου, πάντων καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκυρωθέντων.

Canon IIII.

Statuerunt etiam de Maximo Cynico, & eius petulantia & inſolentia, quæ fuit Conſtantinopoli, vt Maximus epiſcopus nec fuerit vel ſit, nec qui ab eo ordinati fuerunt, in vllo, quicunque is ſit, gradu Cleri: omnibus, & quæ circa ipſum fuerunt, & quæ ab illo facta ſunt, infirmatis.

Ἑρμηνεία.

Τὰ τοῦ δ'. τούτου κανόνος ἰδικά εἰσι, καὶ ἑρμηνείας οὐ δέονται. ἱστόρηται δὲ ὅτι ὁ Μάξιμος οὗτος Αἰγύπτιος ἦν φιλόσοφος κυνικός, κυνικοὶ δὲ ἐλέγοντο διὰ τὸ αὔθαδες, καὶ θρασὺ, καὶ ἀναιδές. καὶ προσελθὼν τῷ μεγάλῳ πατρὶ Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ,

Schol. Bals. Quæ ſunt in iiij. canone ſunt ſpecialia, nec interpretatione indigent. In hiſtoriis autem traditum eſt, quòd hic Maximus fuit Ægyptius, philoſophus Cynicus. Cynici autem dicebantur propter eorum arrogantiam, audaciam, & impudētiam. Et cùm ad magnum Gregorium Theologum acceſſiſſet,

& ab eo initiatus, ſeu inter catechumenos receptus eſſet, baptizatus eſt, & in clerum cooptatus, eique familiaris effectus eſt. Cùm autem patriarchalem Conſtantinopolis ſedem deſideraſſet, pecuniis ad Alexandriæ epiſcopos miſſis magno ſtudio contendit vt eligeretur. Cùm autem ij epiſcopi Conſtantinopolim veniſſent, & ex Maximi voluntate facere aggreſſi eſſent, quoniam à fidelibus ab Eccleſia expulſi ſunt, in cuiuſdam Choraułi domum venerunt, & Maximum non canonicè elegerunt. Hæc ergo ſancta ſynodus eum abdicauit, definiens nec ipſum eſſe vel fuiſſe epiſcopum, eo quòd nefariè & contra leges electus ſit, nec eos qui ab ipſo ordinati eſſent, cuiuſcunque ſunt gradus, eſſe clericos. Hic autem, cùm poſtea intellectum eſſet eum cum Apollinario ſentire, anathemate ictus eſt. Meminit iſtius Theologus, in quadam ex ſuis orationibus, quæ in Eccleſiis non leguntur.

Canon V.

Quod ad volumen attinet occidentalium, etiam eos ſuſcipimus qui Antiochiæ vnam patris & filij & ſancti ſpiritus deitatem confitentur.

Schol. Bals. Hic quoque canō eſt ſpecialis. In hiſtoriis enim ſcriptū eſt, quòd Imperator Conſtātius, magni Conſtantini filius, Arrianus factus, primā ſynodum euertere conatus eſt. Cùm hoc autem reſciuiſſet eius frater Conſtans, qui Occidentalibus partibus dominabatur, fratri ſuo bellū literis minatus eſt, niſi rectam fidē labefactare deſineret. Viſum eſt ergo Imperatoribus, vt Sardicæ ſeu Triaditzæ epiſcopi conuenirent, & de iis quæ Nicææ decreta erāt, diſceptarent. Congregatis trecentis quadraginta & vno epiſcopis confirmatum eſt ſanctum ſymbolum patrum qui Nicææ conuenerant: & qui non ita ſentiebant, anathemati ſubiecti ſunt. Volumen ergo ſeu tomum Occidentalium, hanc dicit definitionem ſecunda ſynodus, quæ etiam ab Antiochenis ſuſcepta eſt. Volumen autem hoc Occidentalium dixit, quoniam ſoli Occidentales epiſcopi hoc ediderunt.

καὶ κατηχηθεὶς ἐβαπτίσθη, καὶ ἐκληρώθη, καὶ ᾠκειώθη αὐτῷ. τοῦ δὲ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἐφέσει γεγονὼς, ἐσπούδασε διὰ χρημάτων ἀποσταλέντων εἰς τοὺς ἐπισκόπους Ἀλεξανδρείας χειροτονηθῆναι. τῶν δὲ τοιούτων ἐπισκόπων ἐλθόντων εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπιχειρησάντων κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Μαξίμου ποιῆσαι, ἐπεὶ ὑπὸ τῶν πιστῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀπηλάθησαν, ἀπῆλθον εἰς κατοικίαν Χοραύλου τινὸς, καὶ ἐχειροτόνησαν ἀκανονίστως τὸν Μάξιμον. ἡ οὖν ἁγία σύνοδος αὕτη, ἀπεκήρυξε τοῦτον, ὁρίσασα μήτε ἐπίσκοπον αὐτὸν γενέσθαι ἢ εἶναι, διὰ τὸ ἐκθέσμως χειροτονηθῆναι, μήτε τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ χειροτονηθέντας οἱουδήτινος βαθμοῦ κληρικοὺς εἶναι. ὁ τοιοῦτος δὲ Μάξιμος ὕστερον γνωσθεὶς τὰ Ἀπολιναρίου φρονεῖν, ἀναθεματίσθη. καὶ μέμνηται τούτου ὁ θεολόγος ἔν τινι τῶν μὴ ἀναγινωσκομένων ἐπ᾽ ἐκκλησίαις λόγῳ αὐτοῦ.

Κανὼν ε΄.

Περὶ τοῦ νόμου τῶν δυτικῶν, καὶ τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀπεδεξάμεθα, τοὺς μίαν ὁμολογοῦντας πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος θεότητα.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἰδικός ἐστιν. ἱστόρηται γὰρ ὅτι Κωνστάντιος ὁ βασιλεὺς, ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου, ἀρειανίσας, ἔσπευδε ἀνατρέψαι τὴν πρώτην σύνοδον. μαθὼν δὲ τοῦτο Κώνστας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, τῶν ἑσπερίων κυριεύων μερῶν ἠπείλησε διὰ γραφῶν πόλεμον τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, εἰ μὴ παύσαιτο τὴν ὀρθὴν πίστιν σαλεύειν. ἔδοξεν οὖν τοῖς βασιλεῦσι, συνελθεῖν ἐν Σαρδικῇ ἤτοι τῇ Τριαδίτζῃ τοὺς ἐπισκόπους, καὶ διαγνωμονῆσαι περὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντων. συναθροισθέντων οὖν τριακοσίων τεσσαράκοντα πρὸς τῷ ἑνὶ ἐπισκόπων, ἐβεβαιώθη τὸ ἅγιον σύμβολον τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων· καὶ οἱ μὴ οὕτω φρονοῦντες ἀνεθεματίσθησαν. Τόμον οὖν τῶν δυτικῶν τὸν ὅρον τοῦτον φησὶν ἡ β΄. σύνοδος, τὸν καὶ παρὰ τῶν Ἀντιοχέων δεχθέντα· τόμον δὲ εἶπε τῶν δυτικῶν, ὅτι μόνοι οἱ δυτικοὶ ἐπίσκοποι τοῦτον ἐξέθεντο.

οἱ γὰρ ἐξ ἑῴας ο΄. ὄντες, ἔλεγον ὡς εἰ μὴ τοῦ συνεδρίου ἐξέλθωσιν ὁ ἅγιος Παῦλος ὁ ὁμολογητὴς, καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, οὐ κοινωνήσουσι τῇ συνόδῳ. τοῦτο δὲ ποιῆσαι μὴ ἀνεχομένων τῶν δυτικῶν, αὐτίκα ἀπέστησαν τῆς συνόδου οἱ τῆς ἑῴας ἐπίσκοποι. διὸ καὶ μόνοι οἱ δυτικοὶ τὸν τῆς Νικαίας ὅρον ἐβεβαίωσαν, καὶ ἀνεθεμάτισαν τὸ ἀνόμοιον, καὶ τῶν ἑῴων ἐπισκόπων κατεψηφίσαντο. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τῶν ἐντὸς ἱστορηθέντων, ὅτι ἡ Σαρδικὴ σύνοδος, πρὸ τῆς δευτέρας γέγονε συνόδου.

A Orientales enim qui erãt ſeptuaginta, dicebant, niſi eiicerentur ſanctus Paulus confeſſor & magnus Athanaſius, ſe ſynodo non communicaturos. Cùm autem Occidẽtales hoc facere recuſarent, Orientales Epiſcopi ſtatim à ſynodo receſſerunt. Et ideo ſoli illi Occidentales Nicenam definitionem confirmarunt, & diſſimile anathematizarunt, & Orientales epiſcopos condemnarunt. Obſerua ex hiſtoriis hic relatis Sardicenſem ſynodum ante hanc ſecundam, habitam eſſe. B

Κανὼν ϛ΄.

Ἐπειδὴ πολλοὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν συγχεῖν καὶ ἀνατρέπειν βουλόμενοι, φιλέχθρως καὶ συκοφαντικῶς αἰτίας τινὰς κατὰ τῶν οἰκονομούντων τὰς ἐκκλησίας ὀρθοδόξων ἐπισκόπων συμπλάττουσιν, οὐδὲν ἕτερον ἢ χραίνειν τὰς τῶν ἱερέων ὑπολήψεις, καὶ ταραχὰς τῶν εἰρηνευόντων λαῶν κατασκευάζειν ἐπιχειροῦντες· τούτου ἕνεκεν ἤρεσε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνδραμόντων ἐπισκόπων, μὴ ἀνεξετάστως προσίεσθαι τοὺς κατηγόρους, μηδὲ πᾶσιν ἐπιτρέπειν τὰς κατηγορίας ποιεῖσθαι κατὰ τῶν οἰκονομούντων τὰς ἐκκλησίας, μηδὲ μὴν πάντας ἀποκλείειν. ἀλλ' εἰ μέν τις οἰκείαν τινὰ μέμψιν, τουτέστιν, ἰδιωτικὴν, ἐπαγάγοι τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς πλεονεκτηθεὶς, ἢ ἄλλο τι παρὰ τὸ δίκαιον παρ' αὐτοῦ πεπονθὼς, ἐπὶ τῶν τοιούτων κατηγοριῶν μὴ ἐξετάζεσθαι, μήτε πρόσωπον τοῦ κατηγόρου, μήτε τὴν θρησκείαν. χρὴ γὰρ παντὶ τρόπῳ, τό, τε συνειδὸς τοῦ ἐπισκόπου ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τὸν ἀδικεῖσθαι λέγοντα, οἵας ἂν ᾖ θρησκείας, τῶν δικαίων τυγχάνειν. Εἰ δὲ ἐκκλησιαστικὸν εἴη τὸ ἐπιφερόμενον ἔγκλημα τῷ ἐπισκόπῳ, τότε δοκιμάζεσθαι χρὴ τῶν κατηγορούντων τὰ πρόσωπα· ἵνα πρῶτον μὲν αἱρετικοῖς μὴ ἐξῇ κατηγορίας κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων ὑπὲρ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ποιεῖσθαι. αἱρετικοὺς δὲ λέγομεν, τούς τε πάλαι τῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυχθέντας, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ὑφ' ἡμῶν ἀναθεματισθέντας. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις. ἔπειτα δὲ καὶ εἴ τινες τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ αἰτίαις τισὶ προκατεγνωσμένοι εἶεν καὶ ἀποβεβλημένοι, ἢ ἀκοινώνητοι, εἴτε ἀπὸ κλήρου εἴτε ἀπὸ λαϊκοῦ τάγματος, μηδὲ τούτοις ἐξεῖναι κατηγορεῖν ἐπισκόπου, πρὶν ἂν τὸ οἰκεῖον ἔγκλημα πρότερον ἀποδύσωνται.

CANON VI.

Quoniam multi eccleſiaſticum ordinem confundere & ſubuertere volentes, inimicè & ſycophanticè aduerſus orthodoxos epiſcopos, qui eccleſias adminiſtrant, accuſationes quaſdam confingunt, nihil aliud quã ſacerdotum bonam exiſtimationem contaminare, & in pace degentium populorum tumultus concitare conantes: ea de cauſa placuit ſanctæ ſynodo Epiſcoporũ, qui Conſtantinopoli conuenerunt, non ſine diſcuſſione accuſatores admittere, nec omnibus, eorum qui eccleſias adminiſtrant, accuſationes permittere, nec omnes excludere: ſed ſi quis propriã C *quidem querelam, id eſt, priuatam, intendat epiſcopo, vt detrimento aliquo vel iniuria aliqua ab ipſo affectus, in eiuſmodi accuſationibus, nec accuſatoris perſonam, nec religionem examinari. Oportet enim epiſcopi conſcientiam eſſe omnibus modis liberã, & eum qui ſibi iniuriam factam eſſe dicit, cuiuſcunque ſit religionis, ius ſuum cõſequi. Si autem ſit crimen eccleſiaſticum, quod epiſcopo intenditur, tunc examinare perſonas accuſatorum. Vt primùm quidem hæreticis non liceat, orthodoxos epiſcopos pro rebus* D *eccleſiaſticis accuſare. Hæreticos autem dicimus, & qui olim ab eccleſia abdicati ſunt, & qui ſunt poſtea à nobis anathematizati. Ad hæc autem, & eos qui ſanã quidem fidẽ cõfiteri præ ſe ferunt, auulſi autem ſunt & abſciſſi, & aduerſus canonicos noſtros epiſcopos congregationem faciunt. Præterea autem & ſi aliqui eorum, ab eccleſia, ob aliquas cauſas, priùs condemnati, & eiecti, vel excommunicati fuerint, ſiue ex clero, ſiue ex laicorum ordine: nec eis licere epiſcopũ accuſare, priuſquã propriũ crimẽ abſterſerint.*

A *Similiter autem & eos qui priùs rei facti accuſatíque ſunt, non priùs ad epiſcopi vel aliorum clericorum accuſationem admitti, quàm ſe obiectorum ſibi criminum inſontes oſtenderint. Sed ſi nonnulli, nec hæretici, nec excommunicati fuerint, nec priùs damnati, vel aliquorum criminũ accuſati, dicant autem ſe habere aliquas aduerſus epiſcopum criminationes, eos iubet ſancta ſynodus primùm quidem apud prouinciæ epiſcopos accuſationem perſequi, & apud eos probare crimina epiſcopi qui aliquarum rerum accuſatur. Quòd ſi euenerit, vt prouinciales epiſcopi crimina quæ epiſcopo intentata ſunt, corrigere non poſſint,* B *tunc ipſos accedere ad maiorem ſynodum diœceſis illius epiſcoporum pro hac cauſa conuocatorum. Et accuſationem non priùs intendere, quàm æquale ſibi periculum ſtatuant, ſiquidem in rebus examinandis, accuſatum epiſcopum calumniari conuicti fuerint. Si quis autem iis quæ, vt priùs declaratum eſt, decreta fuerunt, contemptis, auſus fuerit vel Imperatoris aures moleſtia afficere, vel ſecularium principum iudicia, vel vniuerſalem ſynodum perturbare, neglectis diœceſis epiſcopis, cum nullo modo eſſe ad accuſationem admittendum, vt qui cano-* C *nibus iniuriam fecerit, & eccleſiaſticum ordinem euerterit.*

SCHOL. BALS. Nota præſentem canonem, propter illos qui lites inſtituunt criminales aduerſus Epiſcopos & reliquos ex ordine ſacerdotali: lege etiam canonem cxxix. ſynodi Carthaginenſis, & leges in eius expoſitione allegatas: ac diſce ex hoc canone & ex illis, quinam prohibeantur criminales actiones aduerſus eos, qui ſacris ordinibus initiati ſunt, intentare. Non ceſſauit vnquam inimicus no- D ſter Satan, bonorum hominum exiſtimationem, & maximè epiſcoporum, per calumniam polluere. Et propterea definierunt patres, quemuis hominem, ſiue bonæ ſit exiſtimationis, ſiue infamis, fidelis, & infidelis, priuatam quidem cauſam, hoc eſt, pecuniariam, aduerſus epiſcopum habentem admitti, & cum eo in iudicio conuenienti litigare. Pro cauſa autem criminali,

A ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ κατηγορίαν προβεβλημένους ὄντας, μὴ πρότερον εἶναι δεκτοὺς εἰς ἐπισκόπου κατηγορίαν ἢ ἑτέρων κληρικῶν, πρὶν ἂν ἀθώους ἑαυτοὺς τῶν ἐπαχθέντων αὐτοῖς ἀποδείξωσιν ἐγκλημάτων. Εἰ μέντοι τινὲς, μήτε αἱρετικοὶ, μήτε ἀκοινώνητοι εἶεν, μήτε κατεγνωσμένοι ἢ προκατηγορημένοι ἐπί τισι πλημμελήμασι, λέγοιεν δὲ ἔχειν τινὰ ἐκκλησιαστικὴν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου κατηγορίαν, τούτους κελεύει ἡ ἁγία σύνοδος πρῶτον μὲν ἐπὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας πάντων ἐπισκόπων ἐνίστασθαι τὰς κατη- B γορίας, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐλέγχειν τὰ ἐγκλήματα τοῦ ἐν αἰτίαις τισὶν ἐπισκόπου. Εἰ δὲ συμβαίη ἀδυνατῆσαι τοὺς ἐπαρχιώτας πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐπιφερομένων ἐγκλημάτων τῷ ἐπισκόπῳ, τότε αὐτοὺς προσιέναι μείζονι συνόδῳ τῶν τῆς διοικήσεως ἐπισκόπων ἐκείνης, ὑπὲρ τῆς αἰτίας ταύτης συγκαλουμένων, καὶ μὴ πρότερον ἐνίστασθαι τὴν κατηγορίαν, πρὶν ἢ ἐγγράφως αὐτοὺς τὸν ἴσον αὐτοῖς ὑποτιμήσασθαι κίνδυνον, εἴπερ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων τάξει συκοφαντοῦντες τὸν κατηγορούμενον ἐπίσκοπον ἐλεγχθεῖεν. Εἰ δέ τις καταφρονήσας τῶν κατὰ τὰ C προδηλωθέντα δεδογμένων, τολμήσειεν ἢ βασιλικὰς ἐνοχλεῖν ἀκοὰς, ἢ κοσμικῶν ἀρχόντων δικαστήρια, ἢ οἰκουμενικὴν σύνοδον ταράσσειν, πάντας ἀτιμάσας τοὺς τῆς διοικήσεως ἐπισκόπους, τὸν τοιοῦτον τὸ παράπαν εἰς κατηγορίαν μὴ εἶναι δεκτὸν, ὡς καθυβρίσαντα τοὺς κανόνας, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν λυμηνάμενον εὐταξίαν.

Ἑρμηνεία.

Σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα χάριν τῶν ἐνιστάντων ἐγκληματικὰ δικαστήρια κατὰ τῶν ἐπισκόπων, καὶ λοιπῶν ἱερωμένων. ἀνάγνωθι καὶ D τὸν ρκθʹ. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ τοὺς εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ καταστρωθέντας νόμους. καὶ μάθοις ἐκ τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ ἐξ ἐκείνων, τίνες κωλύονται γυμνάζειν κατὰ ἱερωμένων ἐγκληματικὰς ἀγωγάς. Οὐκ ἐπαύσατο ποτὲ ὁ πολέμιος ἡμῶν Σατὰν διὰ συκοφαντίας μολύνων τὰς ὑπολήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων, καὶ μᾶλλον τῶν ἐπισκόπων. καὶ διὰ τοῦτο ὥρισαν οἱ πατέρες, πάντα ἄνθρωπον ἔντιμον, καὶ ἄτιμον, πιστὸν καὶ ἄπιστον, ἰδιωτικὴν μὲν ὑπόθεσιν, τουτέστι, χρηματικὴν, κατὰ ἐπισκόπου ἔχοντα, προσδέχεσθαι καὶ δικάζεσθαι παρὰ τῷ προσφόρῳ δικαστηρίῳ. χάριν δὲ ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως,

ἢ ἐκκλησιαστικοῦ οἱουδή τινος ζητήματος καθαίρεσιν ἢ καὶ ἐπιτίμιον ἐπάγοντος τῷ ἐπισκόπῳ, μὴ ἄλλως τοῦτον ἕλκεσθαι, εἰ μὴ πρότερον ἐξετασθῇ τὸ πρόσωπον τοῦ κατηγόρου. τοῖς γὰρ αἱρετικοῖς οὐδ' ὅλως ἐνεδόθη κατηγορεῖν ἐπισκόπου. οἱ δὲ ἀφωρισμένοι, ἢ καὶ προκατηγορηθέντες ὁπωσδήποτε, οὐ δύνανται κατὰ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ κατηγορίαν εἰσάγειν, εἰ μὴ ἑαυτοὺς ἀθωώσωσι τῆς κατηγορίας. καὶ τοῦ κατηγόρου δὲ τοιούτου ὄντος, οὐδ' ἁπλῶς οὐδ' ὡς ἔτυχε θέλει ὁ κανὼν τὸν κληρικὸν ἢ τὸν ἐπίσκοπον ἕλκεσθαι, ἀλλὰ μετὰ πάσης νομικῆς παρατηρήσεως, καὶ διὰ ἐγγραφῆς ἤτοι διὰ καταθέσεως τοῦ κατηγόρου καθυποβαλλούσης τοῦτον τῇ ταυτοπαθείᾳ, εἰ μὴ τὸ εἰσαγόμενον παρ' αὐτοῦ ἔγκλημα ἀποδείξει· ἀλλὰ καὶ τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ κληρικοῦ πρῶτον παρὰ τῷ μητροπολίτῃ γίνεσθαι· εἰ δὲ οὐ δυνηθῇ ἡ ἐγχώριος σύνοδος λῦσαι τὴν ὑπόθεσιν, τότε, φησὶν, ἀκροάσεται ταύτης μείζων σύνοδος. τὸν δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντα, καὶ ἢ βασιλεῖ προσερχόμενον, ἢ κοσμικοῖς ἄρχουσιν, ἢ Οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ἀπαράδεκτον εἰς κατηγορίαν εἶναι, ὡς ὑβριστὴν τῶν κανόνων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας λυμεῶνα. ἰδιωτικὰς δὲ ὠνόμασεν ὁ κανὼν τὰς χρηματικὰς ὑποθέσεις, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἐγκληματικῶν, αἵτινες δημόσιαι λέγονται, ὡς κινούμεναι παρὰ παντὸς τῶν τοῦ δήμου, ὅπερ ἐπὶ τῶν χρηματικῶν ἀγωγῶν οὐκ ἔστι. μόνος γὰρ ὁ ἔχων τὸ διαφέρον, ταύτας κινεῖ. ἀκούων δὲ τοῦ παρόντος κανόνος λέγοντος, αἱρετικοὺς, καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ καὶ ἀντισυναγαγόντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις, μὴ ἐναντιωθῇς τῷ β'. κανόνι τοῦ μεγάλου Βασιλείου μὴ ὀνομάζοντι αἱρετικοὺς, ἀλλ' εἰπὲ ἐκείνους τοὺς σχισματικοὺς ὀνομάζεσθαι ὑπὸ τοῦ παρόντος κανόνος αἱρετικοὺς τοὺς ἀλλοτριόφρονας, καὶ κατὰ προσποίησιν μὲν ὀρθοδοξοῦντας, κατ' ἀλήθειαν δὲ ὄντας αἱρετικούς· τὸν δὲ κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, περὶ ἑτέρων σχισματικῶν διδάσκειν, τῶν ὄντων μὲν ὀρθοδόξων τῇ ἀληθείᾳ, διά τινα πρόφασιν ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, ἀποσχισάντων ἑαυτοὺς κατὰ ἀλαζονείαν ἀπὸ τῆς ὁλότητος τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἀνα-

A vel quacunque eccleſiaſtica quæ-
ſtione, quæ depoſitionem, vel etiam
pœnam epiſcopo inducit, eum non
aliter trahi, quàm ſi accuſatoris per-
ſona priùs examinata fuerit. Hære-
ticis enim nullo modo permiſſum
eſt, epiſcopum accuſare. Segregati
autem, vel qui ſunt etiam quomodo-
cunque priùs accuſati, non poſſunt
aduerſus epiſcopum vel clericum
accuſationẽ introducere, niſi priùs
ſeipſos, eorum quæ eis obiiciuntur,
inſontes oſtenderint. Ac licèt ſit ta-
lis accuſator, non ſimpliciter nec
B temere, vult canon, clericum, vel e-
piſcopum trahi: ſed cum omni legi-
tima obſeruatione, & per ſcriptu-
ram, ſiue inſcriptionem accuſatoris,
quæ eum eidem pœnæ ſubiiciat, niſi
crimen cuius ipſum inſimulat, pro-
bauerit. Sed & epiſcopi ſiue cleri-
ci accuſationem, primùm quidem
apud Metropolitanum agitari: ſi au-
tem non poſſit regionis ſynodus cau-
ſam ſoluere, tunc, inquit, eam au-
diet maior ſynodus. Eum autem qui
præter hæc facit, & vel ad Impera-
torem accedit, vel ad ſecularia iudi-
C cia, vel ad vniuerſalem ſynodum,
non eſſe ad accuſationẽ admittendũ,
vt qui canones iniuria afficiat, & ec-
cleſiaſticũ ordinem peruertat. Priua-
tas autẽ nominauit canõ pecuniarias
cauſas, ad criminalium differẽtiam,
quæ quidẽ publicæ dicuntur, vt quæ
ab omnibus, qui ſunt ex populo, mo-
ueantur: quod nõ eſt in cauſis pecu-
niariis. Is enim demũ eas mouet cu-
ius intereſt. Cùm autẽ audis præſen-
tem canonẽ, dicentẽ, hęreticos etiã
eos qui ſanã fidem cõfiteri præ ſe fe-
runt, auulſi autem ſunt & abſciſſi, &
D aduerſus canonicos noſtros epiſco-
pos congregationem faciunt, ne pu-
gnare exiſtimes cum ij. canone ma-
gni Baſilij non nominante hæreticos
ſchiſmaticos. Sed dic illos ſchiſmati-
cos à præſenti canone hæreticos ap-
pellari, qui aliena ſentiunt, & ſimu-
latione quidẽ ac ſpecie ſunt ortho-
doxi, ſunt autẽ re vera hæretici: ſan-
cti autem Baſilij canonem de aliis
ſchiſmaticis docere, qui ſunt re vera
quidem orthodoxi, ſed propter ali-
quem eccleſiaſticæ quæſtionis præ-
textum, ſe per arrogãtiam à fratrum
ſuorum integritate abſciderũt: & le-

ge dictum canonem ſancti patris. A
Ex vltimo autem dicto præſentis canonis, dicentis, ad accuſationem non eſſe admittendum, qui præter canonem facit, vt qui ſit in canones contumelioſus, conati ſunt nonnulli dicere, cum etiã infamiæ ſubiici. Mihi autem videtur non ex eo, illum qui adeò inordinatè actionem intendit, iniuriarum actione teneri, vt ſit infamis, & conſequenter deponatur, propter regulam quæ dicit: Expreſſa nocent: non expreſſa non nocent. Aliquo autem alio modo punjetur prov t iudici videbi- B
tur.

Canon VII.

Eos qui rectæ fidei adiiciuntur, & parti eorum, qui ex hæreticis ſeruantur, recipimus, ſecundùm ſubiectam hîc conſequentiam & conſuetudinem. Arrianos quidem & Macedonianos, & Sabbatianos, & Nouatianos, qui dicunt ſeipſos Catharos, hoc eſt mundos, vel Siniſtros: & Teſſares decatitas ſiue Tetraditas, & Apollinariſtas, recipimus, dantes quidem libellos, & omnem hæreſin anathematizantes, quæ non ſentit vt ſancta Dei Catholica & Apoſtolica C
eccleſia: & ſignatos ſiue vnctos primùm ſancto chriſmate, & frontem, & oculos, & nares & os, & aures: & eos ſignantes dicimus, Signaculum doni ſpiritus ſancti. Atqui Eunomianos, qui in vnam demerſionem baptizantur, & Montaniſtas, qui hîc dicuntur Phryges, & Sabellianos, qui idem eſſe patrẽ & filium opinantur, vtrunque ſimul confundẽtes, & alia grauia & indigna faciunt: Et alias omnes hæreſes (quoniã hîc multi ſunt, & maximè qui ex Galatarũ regione veniunt) quicunque ex his rectæ fidei adſcribi volunt, vt Græcos admittimus, & primo quidẽ die ipſos Chriſtianos facimus: D
ſecũdo, catechumenos: deinde tertio exorcizamus ſiue adiuramus ipſos, ter ſimul in faciem eorum & aures inſufflando. Et ſic eos catechizamus; ſiue initiamus, & curamus vt longo tempore verſentur in eccleſiis, & audiant ſcripturas, & tũc ipſos baptizamus.

Schol. Bals. Præſens canon hæreticos ad eccleſiam accedentes in duo diuidit, & hos quidem chriſmate inungi, omnem primùm hæreſin anathematizantes, & credere profitentes, vt ſancta

γνωθι τὸν ῥηθέντα κανόνα τοῦ ἁγίου Πατρός. ἀπὸ μέντοι τοῦ τελευταίου ῥητοῦ τοῦ παρόντος κανόνος, τοῦ λέγοντος ἀπαράδεκτον εἰς κατηγορίαν εἶναι τὸν παρὰ τὸν κανόνα ποιοῦντα, ὡς ὑβριστὴν τῶν κανόνων, ἐπεχείρησάν εἰπεῖν τινές, καὶ ἀτιμίᾳ τοῦτον καθυποβάλλεσθαι. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἀπὸ τούτου μὴ γίνεσθαι τὸν οὕτως ἀσυντάκτως ἐναγαγόντα, ἔνοχον τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ, ὥστε ἀτιμωθῆναι· καὶ ἀκολούθως καθαιρεθῆναι, διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, Τὸ φανερὸν βλάπτει, τὸ ἐκτετυπωμένον οὐ βλάπτει· ἄλλως δὲ πῶς τιμωρηθήσεται κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ δικάζοντι.

Κανὼν ζ'.

Τοὺς προστιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἱρετικῶν, δεχόμεθα κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀκολουθίαν καὶ συνήθειαν. Ἀρειανοὺς μὲν καὶ Μακεδονιανοὺς καὶ Σαββατιανούς, καὶ Ναυατιανούς, καὶ λέγοντας ἑαυτοὺς καθαροὺς καὶ ἀριστερούς, καὶ τοὺς Τεσσαρεσκαιδεκατίτας, εἴτουν Τετραδίτας, καὶ Ἀπολιναριστὰς δεχόμεθα, διδόντας λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν, μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία· καὶ σφραγιζομένους ἤτοι χριομένους πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ, τό, τε μέτωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ῥῖνας καὶ τὸ στόμα καὶ τὰ ὦτα· καὶ σφραγίζοντες αὐτούς, λέγομεν, Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. Εὐνομιανοὺς μέντοι τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ Μοντανιστὰς τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους Φρύγας, καὶ Σαβελλιανοὺς τοὺς υἱοπατορίαν διδάσκοντας, καὶ ἕτερά τινα χαλεπὰ ποιοῦντας, καὶ τὰς ἄλλας πάσας αἱρέσεις (ἐπειδὴ πολλοί εἰσιν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Γαλατῶν χώρας ἐρχόμενοι) πάντας τοὺς ὑπ᾽ αὐτῶν θέλοντας προστίθεσθαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ὡς Ἕλληνας δεχόμεθα, καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτοὺς Χριστιανούς, τὴν δὲ δευτέραν κατηχουμένους, εἶτα τῇ τρίτῃ ἐξορκίζομεν αὐτούς, μετὰ τοῦ ἐμφυσᾷν τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὰ ὦτα. καὶ οὕτως κατηχοῦμεν αὐτούς, καὶ ποιοῦμεν χρονίζειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν γραφῶν, καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν.

Ἑρμηνεία.

Εἰς δύο διαιρεῖ ὁ κανὼν τοὺς αἱρετικοὺς τοὺς προσερχομένους τῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ τοὺς μὲν φησὶ δεῖν μύρῳ χρίεσθαι, ἀναθεματίζοντας πρῶτον πᾶσαν αἵρεσιν, καὶ ὁμολογοῦντας πιστεύειν, ὡς ἡ ἁγία

τοῦ Θεοῦ

τῇ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ φρονεῖ· τοὺς δὲ διορίζεται ἐξ ὀρθοῦ βαπτίζεσθαι. καὶ τοὺς μὲν μόνῳ μύρῳ χρίεσθαι ὀφείλοντας, εἶπεν εἶναι Ἀρειανούς, Μακεδονιανούς, Ἀπολιναριστάς, καὶ Ναυατιανοὺς τοὺς Καθαροὺς λεγομένους, ὧν τὰς αἱρέσεις προεδηλώσαμεν ἐν τῷ πρώτῳ κανόνι τῆς παρούσης δευτέρας συνόδου. Οἱ Ναυατιανοὶ δὲ ἐκλήθησαν καὶ Σαββατιανοὶ ἀπὸ πρεσβυτέρου τινὸς Σαββατίου, κατὰ τοὺς Ἰουδαίους σαββατίζοντος. καλοῦνται δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ ἀριστεροί, ὡς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα βδελυττόμενοι, καὶ μὴ ἀνεχόμενοι δι' αὐτῆς τὸ οἱονοῦν ὑποδέχεσθαι. τεσσαρεσκαιδεκατῖται δὲ λέγονται ἤγουν τετραδῖται, οἵτινες τὸ πάσχα τελοῦσιν οὐκ ἐν κυριακῇ, ἀλλ' ὅτε τεσσαρεσκαιδεκαταία ἡ σελήνη γένηται, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ τύχῃ, ὅπερ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας ἐστὶν ἰδιαίτατον. οἱ αὐτοὶ δὲ καὶ τετραδῖται λέγονται, ὅτι τὸ πάσχα ἑορτάζοντες, οὐ καταλύουσιν ἀλλὰ νηστεύουσιν, ὥσπερ ἡμεῖς τὰς τετράδας. ποιοῦσι δὲ τοῦτο κατὰ τοὺς Ἰουδαίους. οὗτοι γὰρ μετὰ τὸ πασχάσαι ἐπὶ ὅλαις ἑπτὰ ἡμέραις νηστεύουσι, πικρίδας, καὶ ἄζυμα ἐσθίοντες κατὰ τὴν τοῦ παλαιοῦ νόμου διάταξιν. τοὺς δὲ ἀναβαπτίζεσθαι ὀφείλοντας εἶπεν εἶναι Εὐνομιανούς, τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ Μοντανιστάς, τοὺς οὕτω κληθέντας ἀπὸ Μοντανοῦ τινος, παράκλητον ἑαυτὸν προσαγορεύοντος, καὶ διὰ δύο φαύλων γυναικῶν, τῆς τε Πρισκίλλας καὶ τῆς Μαξιμίλλας, ψευδοπροφητείας ἀποφοιβάζοντος· πρὸς δὲ καὶ Σαβελλιανοὺς τοὺς οὕτως ὀνομασθέντας ἀπό τινος Σαβελλίου λέγοντος μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ φλυαριῶν, τὸν αὐτὸν εἶναι πατέρα, τὸν αὐτὸν υἱόν, τὸν αὐτὸν ἅγιον πνεῦμα, ὡς εἶναι ἐν μιᾷ ὑποστάσει τρεῖς ὀνομασίας· ὡς ἐν ἀνθρώπῳ σῶμα, καὶ ψυχὴν καὶ πνεῦμα, ἢ ὡς ἐν ἡλίῳ τρεῖς ἐνεργείας, ἤγουν τὸ τῆς περιφερείας σχῆμα, τὸ φωτιστικόν, καὶ τὸ θάλπον. λέγονται δὲ οἱ Μοντανισταί, Φρύγες, ἢ ἔκ τινος αἱρεσιάρχου Φρυγός, ἢ ἀπὸ τοῦ ἐκ Φρυγίας ἀναφανῆναι πρώτως τὴν τοιαύτην αἵρεσιν. πρὸς τοῦτο καλοῦνται καὶ Πεπουζιανοὶ ἀπό τινος χώρας Πεπούζας τιμωμένης παρ' αὐτῶν κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ. οἱ δὲ τοιοῦτοι λύουσι τοὺς γάμους ὡς μυσαρούς, νηστεύουσιν ἀλλόκοτον νηστείαν, τὸ πάσχα διαστρέφουσιν, εἰς ἓν πρόσωπον τὴν

A Dei ſentit eccleſia: illos verò decernit rectè de integro baptizandos. Ac eos quidem qui ſolo chriſmate inungi debent, Arrianos, Macedonianos, Apollinariſtas, & Nouatianos, qui etiam Cathari dicũtur, quorum hæreſes declarauimus in primo canone præſentis ſecũdæ ſynodi. Nouatiani autem appellati ſunt, & Sabbatiani à quodã presbytero Sabbatio, qui more Iudaico, ſabbata ſeruabat. Appellati ſunt autem iidem & Siniſtri, vtpote manum ſiniſtram abhorrentes, B & vt per eam quidquam accipiant, in animum non inducẽtes. Teſſareſdecatitæ autem, & Tetraditæ, hoc eſt Quaterdecimani & quaternarij, qui Paſcha non in die Dominico celebrant, ſed quando quartadecima luna fuerit, quicunque is ſit dies: quod eſt Iudaicæ ſuperſtitionis maximè proprium. Iidem autem etiam Tetraditæ ſiue quaternarij dicuntur, quòd cùm Paſcha celebrant, ieiunium non ſoluunt, ſed ieiunant, ſicut & nos quartas ferias: faciunt autem hoc ritu Iudaico. Ii enim poſt- C quam Paſcha celebrauerint, totis vij. diebus ieiunãt, lactucas agreſtes & azyma comedentes, vt eſt veteris legis ordinatio. Rebaptizãdos autem eſſe dixit Eunomianos, qui in vnã demerſionẽ baptizant, & Montaniſtas, à quodã Montano ſic dictos, qui ſe Paracletum appellabat: & per duas improbas mulieres, Priſcillã, & Maximillam, falſas Prophetias Apollineorum ſacerdotum more edebat. Præterea autẽ & Sabellianos, à Sabellio quodã ſic nominatos, qui etiã D cũ aliis quibuſdã nugis dicebat, eundem eſſe patrem, eundẽ filium, eundẽ ſpiritũ ſanctũ, vt ſint in vna hypoſtaſi ſiue perſona, tria nomina, ſicut in homine corpus, & anima, & ſpiritus: vel vt in ſole, tres operationes, ſcilicet circunferẽtiæ figurã, illuminare, & calefacere. Dicuntur autem Mõtaniſtæ Phryges, vel à quodã hæreſiarcha Phryge, vel ex eo quòd primũ è Phrygia hæc hæreſis exorta ſit. Præterea autem vocantur & Pepuziani, ex quadam regione Pepuza, quæ ab eis colitur in Hieruſalem. Qui autem tales ſunt, nuptias vt abhorrendas ſoluunt, alienum ieiunium ieiunant, Paſcha peruertunt,

ſanctam Trinitatem in vnam perſo- A nam contrahunt & confundunt, & ſanguinem pueri qui punctus fuerit, farinæ commiſcentes, & panes facientes, offerunt. Et hæc quidem ſic. Si quis autem orthodoxus, Montaniſta vel Sabellianus factus ſit, & hæreticorum baptiſmum ſuſceperit, vel non ſuſceperit, an rebaptizabitur, vt cæteri Montaniſtæ? Quære primæ ſynodi can. xix. & ſanctorum Apoſtolorum canonem xlvij. Nota autem ex præſenti canone, quòd omnes qui in vnam demerſionem baptizantur, rurſus rebaptizantur. B

ἁγίαν Τριάδα συναιροῦσι, καὶ συγχέουσι αἷμα παιδὸς καταχεντρωμένου, ἀλεύρῳ συμφύροντες, καὶ ἀρτοποιοῦντες προσφέρουσιν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἐὰν δέ τις ὀρθόδοξος Μοντανιστὴς γένηται ἢ Σαβελλιανὸς, καὶ βάπτισμα αἱρετικῶν δέξεται ἢ μὴ δέξεται, ἆρα ὁ τοιοῦτος μύρῳ χρισθήσεται, ἢ ἀναβαπτισθήσεται ὡς οἱ λοιποὶ Μοντανισταί. ζήτει περὶ τούτου τῆς α'. συνόδου κανόνα ιθ'. καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα μζ. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι πάντες οἱ βαπτιζόμενοι εἰς μίαν κατάδυσιν, πάλιν βαπτίζονται.

CANONES SANCTÆ ET OECVMENICÆ TERTIÆ SYNODI.

SAncta & Oecumenica tertia ſynodus fuit ſub Imp. Theodoſio minori, congregatis Epheſi ducentis patribus aduerſus Neſtoriũ patriarcham Conſtantinopolitanum, qui C Chriſtum ſolùm eſſe hominem docebat: ei autem ſecundùm habitudinem vnitum fuiſſe Dei filium. Et ideo nec deiparentem ſanctam virginem dici ferre poterat, ſed Chriſti parentem. Qui & depoſitus eſt, & à ſanctis patribus anathematizatus.

CANON I.

Quoniam oportet etiam eos, qui ſancta ſynodo non interfuerunt, propter aliquam cauſam, vel eccleſiaſticam, vel corporalem, non ignorare ea quæ in ipſa ſtatuta ſunt, veſtra ſanctitati & dilectioni notum facimus, quòd ſi quis metropolitanus à ſancta & D *vniuerſali ſynodo deficiens, apoſtaſiæ ſeu defectionis conſeſſui ac conuenticulo adhæſit, vel poſthac adhæſerit, vel cum Celeſtio ſenſit aut ſenſerit, is aduerſus ſuæ prouinciæ epiſcopos nihil penitus agere poteſt, omni eccleſiaſtica communione abhinc iam à ſynodo eiectus, & ad nullum exercendum munus officiúmque idoneus exiſtens. Sed & ipſis prouinciæ epiſcopis, & qui ſunt circumcirca metropolitanis, qui quæ ſunt rectæ opinionis, ſentiunt, omnino ſubiicietur, & de epiſcopatus gradu deiicietur.*

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ καὶ Οἰκουμενικῆς τρίτης συνόδου.

Η Τρίτη ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ σύνοδος, γέγονεν ἐπὶ Βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, ἀθροισθέντων ἐν Ἐφέσῳ διακοσίων πατέρων κατὰ Νεστορίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὃς ψιλὸν ἄνθρωπον ἐδογμάτιζε τὸν Χριστὸν, ἑνωθῆναι δὲ αὐτῷ κατὰ σχέσιν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. διὸ οὐδὲ Θεοτόκον τὴν ἁγίαν παρθένον ἠνείχετο λέγειν, ἀλλὰ χριστοτόκον. ὃς καὶ καθῃρέθη καὶ ἀνεθεματίσθη παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων.

Κανὼν α'.

Ἐπειδὴ δὲ ἐχρῆν καὶ τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς ἁγίας συνόδου, καὶ διά τινα αἰτίαν ἢ ἐκκλησιαστικὴν, ἢ σωματικὴν, μὴ ἀγνοῆσαι τὰ ἐν αὐτῇ τετυπωμένα, γνωρίζομεν τῇ ὑμετέρᾳ ἁγιότητι καὶ ἀγάπῃ, ὅτιπερ εἴτε ὁ μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας ἀποστατήσας τῆς ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς συνόδου, προσέθετο τῷ τῆς ἀποστασίας συνεδρίῳ, ἢ μετὰ τοῦτο προστεθείη, ἢ τὰ Κελεστίου ἐφρόνησεν ἢ φρονήσει, οὗτος κατὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων διαπράττεσθαί τι οὐδαμῶς δύναται, πάσης ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς συνόδου ἐκβεβλημένος, καὶ ἀνενέργητος ὑπάρχων. ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόποις, καὶ τοῖς πέριξ μητροπολίταις τοῖς τὰ τῆς ὀρθοδοξίας φρονοῦσιν ὑποκείσεται εἰς τὸ πάντη, καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβληθῆναι.

Ἑρμηνεία.

A

Τοῦ Νεστορίου καθαιρεθέντος, ἐπέστη ἐν Ἐφέσῳ ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰωάννης μετὰ Θεοδωρήτου ἐπισκόπου πόλεως Κύρου· καὶ Ἴβα Ἐδέσσης καὶ ἑτέρων· καὶ ὡς γενομένης τῆς καθαιρέσεως κατὰ ἀπουσίαν αὐτῶν, ἐμέμψατο τὰ γεγονότα, καὶ τὸν τῆς συνόδου προεστάμενον ἅγιον Κύριλλον Πάππαν Ἀλεξανδρείας, ἐπέχοντα καὶ τὸν τόπον Κελεστίνου τοῦ Πάππα Ῥώμης· ἀλλὰ μὴν καὶ Μέμνονα ἐπίσκοπον Ἐφέσου, παραλόγως καθεῖλεν. ὁ μέντοι Θεοδώρητος καὶ κατὰ τῶν ιβʹ. κεφαλαίων, ἃ ὁ μέγας ἐξέθετο Κύριλλος εἰς ἔλεγχον τῆς κακοδοξίας Νεστορίου, δώδεκα κεφάλαια ἕτερα συνεγράψατο, εἰς ἀνατροπὴν καὶ ἀνασκευὴν ἐκείνων· καὶ ὁ Ἴβας ὁμοίως ἐπιστολὴν ἐποιήσατο. ἅτινα ἡ δʹ. σύνοδος ὡς ἀσεβῆ ἀπεκήρυξε. καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ τῆς γʹ. συνόδου πατέρες, τὸ παρὰ τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἰωάννου καὶ τῶν λοιπῶν γεγονὸς κατὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαθόντες, τούτους μὲν ὡς ἀναιτίως καθαιρεθέντας ἀποκατέστησαν· τὸν Ἰωάννην δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ τριάκοντα ἐπισκόπους, πάσης ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀλλοτρίους ἐποίησαν, ὡς τὰ τοῦ Νεστορίου, καὶ τὰ τοῦ Κελεστίου ἀσεβῆ δόγματα κατασπασαμένους. διορίζεται οὖν ὁ κανὼν ὡς ἐπεὶ ἐχρῆν τινὰς τῶν ἐπισκόπων, εὐλόγως ἀπολειφθέντας, οὐκ ἀγνοεῖν τὰ πεπραγμένα, ὀφείλουσι πάντες εἰδέναι, ὅτι εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ προσετέθη, ἢ προστεθείη τῷ τῆς ἀποστασίας συνεδρίῳ, δηλονότι τῷ μέρει τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Κελεστίου, οὗτος καθῃρημένος ἔσται, καὶ οὐδέν τι ὁπουδήποτε ἱερατικὸν ἐνεργήσει, ἀλλὰ πάντες οἱ πέριξ μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι ἀποβλητὸν τοῦτον ἕξουσιν, ὡς ἤδη τοῦ ἐπισκοπικοῦ βαθμοῦ ἀπαλλοτριωθέντα. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα φησί· σὺ δὲ εὑρίσκων ἔν τισιν ἀντιγράφοις σφάλμα γραφικὸν τὸ περὶ τοῦ Κελεστίνου, (ἀντὶ γὰρ Κελεστίου, Κελεστίνου μέμνηται) μὴ προσέχῃς τοῖς οὕτω γεγραμμένοις. ὁ γὰρ Κελεστῖνος Πάππας ὢν Ῥώμης, ὀρθόδοξος, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, ὁ δὲ Κελέστιος ὁμόφρων τοῦ Νεστορίου, ἤτοι αἱρετικός.

Κανὼν βʹ.

Εἰ δέ τινες ἐπαρχιῶται ἐπίσκοποι ἀπελεί-

Schol. Bals. Depoſito Neſtorio, Epheſi inſurrexit Ioannes patriarcha Antiochenus, cũ Theodorito Cyri epiſcopo, & Iba Edeſſæ, & aliis, & tanquam in eorũ abſentia depoſitione facta, quæ facta fuerant reprehendit, & ſanctum Cyrillum Papam Alexandrinum, ſynodo præſidentem, & Celeſtini Romani Papæ locum tenentem, quinetiam Memnonem Epheſi epiſcopum, præter rationem depoſuit. Ac Theodoritus quidem etiam aduerſus xij. capita, quæ magnus Cyrillus ediderat, ad improbam Neſtorij refellendam opinionem, xij. alia conſcripſit ad illorum euerſionem & confutationem. Et Ibas ſimiliter epiſtolam fecerat. Quæ quidem quarta ſynodus, vt impia abdicauit & reiecit: Et ipſi etiã tertiæ ſynodi patres, cùm quod ab Antiocheno patriarcha Ioanne & reliquis factum fuerat, in Cyrilli, & eorum qui vnà cum ipſo erant, depoſitione, intellexerunt, eos quidem vt ſine cauſa depoſitos reſtituerunt: Ioannem autem, & qui cum eo erãt, xxx. epiſcopos, ab omni eccleſiaſtica communione alienos fecerunt, vt Neſtorij & Celeſtij impia dogmata complexos. Decernit ergo canon, quòd, quoniam oportet aliquos epiſcopos, qui iuſtis de cauſis non interfuerunt, non ignorare ea quæ facta ſunt, debent omnes ſcire, quòd ſi quis epiſcopus adhæſit, vel adhæſerit apoſtaſiæ ſeu defectionis conuenticulo, parti ſcilicet Ioannis Antiocheni, & Celeſtij, is erit depoſitus, & nihil penitus ſacerdotale exercebit: ſed omnes qui ſunt circumcirca, metropolitani, & epiſcopi, eum eiectum & priuatum habebunt, vt qui à gradu epiſcopali iam ſit alienatus. Et hæc canon quidem dicit. Tu autem in nonnullis inueniens exemplaribus ſcriptoris errorem de Celeſtino (pro Celeſtio enim Celeſtini meminit) ne attenderis ea quæ ſic ſcripta ſunt. Celeſtinus enim Papa Romanus orthodoxus fuit, vt ſuperiùs dictum eſt. Celeſtius autem idem quod Neſtorius ſentiens, ſiue Hæreticus.

Canon II.

Si autem nonnulli prouinciales epiſcopi

A *ſanctæ ſynodo non interfuerunt, & apoſtaſiæ acceſſerunt, vel accedere conati fuerunt, vel cùm etiam Neſtorij depoſitioni ſubſcripſiſſent, ad apoſtaſiæ conſeſſum recurrerunt, ij omnino, vt ſanctæ ſynodo viſum eſt, ſint à ſacerdotio alieni, & gradu excidant.*

SCHOL. BALS. Hic canon in primo canone eſt expoſitus, vt qui eadem cum illo tractet. Hic autem adiungit, eos eſſe depoſitos, qui in Neſtorij quidem depoſitione ſubſcripſerunt, Ioannis autem parti poſtea acceſſerunt. Quoniam autem B præſens canon in fine meminit alienationis à ſacerdotio, & caſus à gradu, dic ita accipi vt alienetur quidem à ſacerdotio epiſcopus, à gradu autem excidant clerici, in quibus propriè gradus ſumũtur: ita vt clerici quidem qui eorum qui defecerũt, parti acceſſerunt, quomodocunque ſint depoſiti. Nunc autem canon loquens in fine de epiſcopis, epiſcopatum quoque gradum dicit.

CANON III.

C *Si qui autem ex clericis, qui ſunt in vnaquaque vrbe, vel regione, & ſunt ſub Neſtorio & iis qui ſunt cum ipſo, ſacerdotio ſunt interdicti, eo quòd rectè ſentiant, vt ij quoque proprium gradum recipiant, iuſtum cenſuimus. Communiter autem omnibus qui cum orthodoxa & vniuerſali ſynodo cõſentiunt, clericis iubemus, iis qui deſciuerunt vel deſciſcunt, epiſcopis nullo penitus modo ſubiici.*

SCHOL. BALS. Eſt veriſimile aliquos clericos orthodoxos non ſenſiſſe idem quod Neſtorius, & qui illi conſentiebãt, & propterea fuiſſe D ſegregatos. Hic ergo canon eos reſtituit in proprios gradus, inferens præterea, eos non ſolùm habere ſuos honores ac dignitates, ſed & omnes talium epiſcoporum clericos eis nequaquam ſubiici, vt qui deſciuerint, & à Catholica Eccleſia defecerint.

CANON V.

Si qui autem clerici defecerint, & auſi ſint, vel priuatim, vel publicè, vel cum Neſtorio, vel cum Celeſtio ſentire, eos quoque eſſe à ſanctæ ſynodo depoſitos iuſtum viſum eſt.

A φθησαν τῆς ἁγίας συνόδου, καὶ τῇ ἀποστασίᾳ προσετέθησαν, ἢ προστεθῆναι πειραθεῖεν, ἢ καὶ ὑπογράψαντες τῇ Νεστορίου καθαιρέσει ἐπαλινδρόμησαν πρὸς τὸ τῆς ἀποστασίας συνέδριον· τούτους πάντῃ κατὰ τὸ δόξαν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἀλλοτρίους εἶναι τῆς ἱερωσύνης, καὶ τοῦ βαθμοῦ ἐκπίπτοντας.

Ἑρμηνεία.

Τὰ τοῦ παρόντος β'. κανόνος ἡρμηνεύθησαν ἐν τῷ α. κανόνι, ὡς τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ διαλαμβάνοντος. προστίθησι δὲ τοὺς καθῃρημένους εἶναι καὶ τοὺς ὑπογράψαντας μὲν ἐν τῇ καθαιρέσει τοῦ Νεστορίου· ὕστερον δὲ προστεθέντας τῷ μέρει τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείας. ὅτι δὲ ὁ κανὼν ἐν τῷ τέλει μέμνηται ἀλλοτριώσεως ἱερωσύνης καὶ ἐκπτώσεως βαθμοῦ, εἰπὲ ἐκλαμβάνεσθαι τὴν μὲν ἀλλοτρίωσιν τῆς ἱερωσύνης, εἰς τοὺς ἐπισκόπους, τὴν δὲ ἔκπτωσιν τοῦ βαθμοῦ εἰς τοὺς κληρικούς, εἰς οὓς κυρίως οἱ βαθμοὶ ἐξελήφθησαν. ὥστε καὶ τοὺς προστεθέντας κληρικοὺς τῷ μέρει τῶν ἀποστησάντων ὁπωσδήποτε, καθῃρημένους εἶναι. τέως δὲ ὁ α. κανὼν περὶ ἐπισκόπων λέγων ἐν τῷ τέλει, φησὶ καὶ τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμόν.

Κανὼν γ'.

C Εἰ δέ τινες καὶ τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἢ χώρᾳ κληρικῶν ὑπὸ Νεστορίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὄντων τῆς ἱερωσύνης ἐκωλύθησαν διὰ τὸ ὀρθῶς φρονεῖν, ἐδικαιώσαμεν καὶ τούτους τὸν ἴδιον ἀπολαβεῖν βαθμόν· κοινῶς δὲ τῇ ὀρθοδόξῳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ συμφρονοῦντας κληρικούς, κελεύομεν τοῖς ἀποστατήσασιν ἢ ἀφισταμένοις ἐπισκόποις, μηδ' ὅλως ὑποκεῖσθαι κατὰ μηδένα τρόπον.

Ἑρμηνεία.

Τῶν εἰκότων ἦν τινὰς κληρικοὺς ὀρθοδόξους μὴ φρονῆσαι τὰ τοῦ Νεστορίου ἢ τὰ τῶν συμφρονούντων αὐτῷ ἐπισκόπων. καὶ διὰ τοῦτο D ἀφορισθῆναι. ἀποκαθίστησιν οὖν ὁ κανὼν τούτους εἰς τοὺς οἰκείους βαθμούς, προσεπάγων μὴ μόνους αὐτοὺς ἔχειν τὰς οἰκείας ἐπιτιμίας, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς κληρικοὺς τῶν τοιούτων ἐπισκόπων μηδ' ὅλως ὑποκεῖσθαι αὐτοῖς ὡς ἀποστατήσασιν.

Κανὼν δ'.

Εἰ δέ τινες ἀποστατήσαιεν τῶν κληρικῶν, καὶ τολμήσαιεν ἢ κατ' ἰδίαν ἢ δημοσίᾳ τὰ Νεστορίου ἢ τὰ Κελεστίου φρονῆσαι, καὶ τούτους εἶναι καθῃρημένους, ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου δεδικαίωται.

Ἑρμηνεία. A

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ὅμοιος τοῖς πρὸ αὐτοῦ ἐστί. φησὶ γὰρ καθῃρημένους εἶναι τοὺς κληρικοὺς τοὺς φρονήσαντας τὰ τοῦ Νεστορίου ἢ τοῦ Κελεστίου. εἴτε διδάσκοιεν αὐτὰ εἴτε καὶ μή. τὸ δὲ δεδικαίωται, ἐξελήφθη ἀντὶ τοῦ, δίκαιον ἔδοξε.

Κανὼν ε'.

Ὅσοι δὲ ἐπὶ ἀτόποις πράξεσι κατεκρίθησαν ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου ἢ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων· καὶ τούτοις ἀκανονίστως, κατὰ τὴν ἐν ἅπασιν ἀδιαφορίαν αὐτοῦ, ὁ Νεστόριος, καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες, ἀποδοῦναι ἐπειράθησαν, B ἢ πειραθεῖεν, κοινωνίαν ἢ βαθμὸν, ἀνωφελήτους μένειν καὶ τούτους, καὶ εἶναι οὐδὲν ἧττον καθῃρημένους ἐδικαιώσαμεν.

Ἑρμηνεία.

Ἔμαθες, ὅτι μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι δύνανται κρίνειν τοὺς κληρικοὺς αὐτῶν, καὶ ἀφορισμῷ ἢ καὶ καθαιρέσει ἔστιν ὅτε καθυποβάλλειν. ἐπεὶ οὖν ὁ Νεστόριος, καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες, τοιούτους τινὰς ἀκανονίστως εἰς κοινωνίαν ἐδέξαντο ἢ καὶ εἰς τοὺς προτέρους βαθμοὺς ἀποκατέστησαν, ἵνα τούτους τοιουτοτρόπως ἑλκύσωσι πρὸς ἑαυτούς, C φησὶν ὁ κανὼν μηδὲν ἐκ τούτου τοὺς κληρικοὺς ὠφελεῖσθαι, ἀλλὰ μένειν καθῃρημένους, ἢ καὶ ἀφωρισμένους. τὸ δὲ ἐδικαιώσαμεν ἐνταῦθα, ἐξελήφθη ἀντὶ τοῦ δίκαιον εἶναι ἔδοξεν.

Κανὼν ς'.

Ὁμοίως δὲ καὶ εἴ τινες βουληθεῖεν τὰ περὶ ἑκάστου πεπραγμένα ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῇ ἐν Ἐφέσῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ παρασαλεύειν, ἡ ἁγία σύνοδος ὥρισεν, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἶεν ἢ κληρικοὶ, τοῦ οἰκείου παντελῶς ἀποπίπτειν βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀκοινωνήτους ὑπάρχειν.

Ἑρμηνεία.

D Σαφής ἐστιν ὁ κανών. διορίζεται γὰρ τοὺς παρασαλεύοντας τὰ ἐν τῇ Ἐφέσῳ πεπραγμένα, κληρικοὺς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἀκοινωνήτους εἶναι. ὁ δὲ ζ'. κανὼν ἀναθεματίζεσθαι λέγει τοὺς λαϊκοὺς τοὺς ἐναντία φρονοῦντας τῷ δόγματι. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι. ἔστι γὰρ μεγάλη διαφορὰ τοῦ ἐναντιοῦσθαι, καὶ τοῦ ἀμφιβάλλειν τινὰ περί τινος πράγματος. καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἀμφιβάλλων περὶ τῶν ἤδη καλῶς προκυρωθέντων, ἀφορισθήσεται. ὁ δὲ ἐναντιούμενος τούτοις, ὡς ἐναντιόφρων, ἀναθεματισθήσεται.

A SCHOL. BALS. Hic quoque canon præcedentibus eſt ſimilis. Dicit enim clericos eſſe depoſitos, qui cum Neſtorio vel Celeſtio ſentiunt, ſiue eadem docent, ſiue non. Quod autem Græcè eſt, ἐδικαιώθη, pro eo quod eſt, iuſtum viſum eſt, acceptum eſt.

CANON V.

Quicunque autem propter indigna ſua facta à ſancta ſynodo, vel à proprio epiſcopo condemnati ſunt, & eis non canonicè, B *prout omnia facit indiſcriminatim, Neſtorius, vel qui idem cum eo ſentiunt, reſtituere tentarunt, vel tentauerint, communionem, vel gradum, id nihil eis prodeſſe, & depoſitos nihilo ſecius manere iuſtum putarunt.*

SCHOL. BALS. Didiciſti quòd metropolitani & epiſcopi poſſunt ſuos clericos iudicare, & ſegregationi, & nonnunquam etiam depoſitioni ſubiicere. Quoniam ergo Neſtorius, & qui cum eo ſentiebant, neſcio quos eiuſmodi in cõmunionem C non canonicè receperunt, vel in priores etiam gradus reſtituerunt, vt eos hac ratione ad ſe traherent, dicit canon clericos nihil ex eo iuuari, ſed manere depoſitos, vel etiam ſegregatos. Quod eſt autem Græcè ἐδικαιώσαμεν, Latinè dicitur, iuſtum putarunt.

CANON VI.

Similiter autem, ſi qui voluerint, quæ in ſancta Epheſina ſynodo de ſingulis acta ſunt, quouis modo labefactare, decreuit ſancta ſynodus, ſi ſint quidem epiſcopi vel clerici, à proprio gradu omnino excidere, ſi autem laici, excommunicatos manere.

SCHOL. BALS. Canon clarus D eſt: ſtatuit enim, eos qui quæ Epheſi acta ſunt, labefactant, ſi ſint quidem clerici, deponi: ſi verò laici, ſegregari, & eſſe excõmunicatos. Vij. autem canon dicit anathemate eos feriendos, qui contrà ac decretum eſt, ſentiunt. Et ne contraria eſſe exiſtimes. Magna eſt enim differentia, an quis aduerſetur, an de re aliqua dubitet, & contendat. Et propterea qui de iis quæ iam pulchrè anteà cõfirmata ſunt, dubitat, ſegregabitur. Qui autẽ aduerſatur, vt contraria ſentiens, anathemate ferietur.

CANON VII.

His lectis, decreuit ſancta ſynodus, non licere cuiquam aliam fidem afferre, vel ſcribere, vel componere, quàm eam quæ a ſanctis patribus qui Nicææ congregati ſunt in ſancto ſpiritu, definita eſt. Qui autem aliam audent fidem componere, vel adducere, vel offerre iis qui ſe ad veritatis agnitionem volunt conuertere, vel ex gentilitate, vel ex Iudaiſmo, vel ex quacunque ſecta, eos, ſi ſint quidem epiſcopi, vel clerici, ab epiſcopatu eſſe alienos epiſcopos, & clericos à clero: ſi autem ſint laici, anathematizari. Eodem autem modo ſi deprehenſi fuerint aliqui, ſiue epiſcopi, ſiue clerici, ſiue laici, vel ſentire, vel docere ea quæ ſunt in expoſitione allata à Chariſio presbytero de humanæ naturæ ſuſceptione vnigeniti filij Dei, ſiue ſcelerata & peruerſa Neſtorij dogmata, quæ etiam ſubiecta ſunt, ſubiiciantur ſententiæ huius ſanctæ & vniuerſalis ſynodi, vt epiſcopus quidem ſcilicet ſit ab epiſcopatu alienus: clericus autem gradu ſimiliter excidat. Si ſit autem quis laicus, anathematizetur & ipſe, vt priùs dictum eſt.

SCHOL. BALS. Cùm edictum factum eorum gratia, quæ à ſancta Epheſina ſynodo decreta erant, in conuentu lectum eſſet: ſimiliter & ſanctum ſymbolum, quod in prima ſynodo eſt expoſitum, prolatus eſt hic canon, & cautum ne quis aliam fidem componeret. Si qui autem auſi fuerint iis qui ex Græcis, vel Iudæis, vel aliis hæreticis, ad veritatis cognitionem accedunt, aliam fidem offerre, ſi ſint quidem epiſcopi, vel clerici, deponantur: laici autem anathematizentur. Idipſum autem fiat & in eos qui Neſtorij decreta ſuſcipiunt, & ea docent. Quoniam autem etiam presbyter quidam, qui dicebatur Chariſius, execrabilia Neſtorij dogmata amplectens, eorum quæ à Neſtorio conſcripta ſunt, expoſitionem quandam attulit, & ipſa quoque vt impia damnata eſt, decernit canon, eidẽ quoque damnationi ſubiici, etiam eos qui ſentiunt, vel docent ea quæ in tali expoſitione comprehenduntur.

Κανὼν ζ.

Τούτων ἀναγνωσθέντων, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, ἑτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι προσφέρειν ἤγουν συγγράφειν ἢ συντιθέναι, παρὰ τὴν ὁρισθεῖσαν παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν τῇ Νικαέων συναχθέντων πόλει, σὺν ἁγίῳ πνεύματι. τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἑτέραν ἤγουν προσκομίζειν ἢ προσφέρειν τοῖς θέλουσιν ἐπιστρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, ἢ ἐξ Ἑλληνισμοῦ, ἢ ἐξ Ἰουδαϊσμοῦ, ἤγουν ἐξ αἱρέσεως οἱασδήποτε· τούτους, εἰ μὲν εἶεν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ, ἀλλοτρίους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ τοὺς κληρικοὺς τοῦ κλήρου· εἰ δὲ λαϊκοὶ εἶεν, ἀναθεματίζεσθαι. κατὰ τὸν ἴσον δὲ τρόπον, εἰ φωραθεῖεν τινες εἴτε ἐπίσκοποι εἴτε κληρικοὶ, εἴτε λαϊκοὶ ἢ φρονοῦντες ἢ διδάσκοντες τὰ ἐν τῇ προσκομισθείσῃ ἐκθέσει παρὰ Χαρισίου τοῦ πρεσβυτέρου, περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἤγουν τὰ πικρὰ καὶ διεστραμμένα τοῦ Νεστορίου δόγματα, ἃ καὶ ὑποτέτακται· ὑποκείσθωσαν τῇ ἀποφάσει τῆς ἁγίας ταύτης καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου. ὥστε δῆλον, ὅτι τὸν μὲν ἐπίσκοπον ἀπαλλοτριοῦσθαι τῆς ἐπισκοπῆς καὶ εἶναι καθῃρημένον, τὸν δὲ κληρικὸν ὁμοίως ἐκπίπτειν τοῦ κλήρου· εἰ δὲ λαϊκός τις εἴη, καὶ οὗτος ἀναθεματιζέσθω, καθὰ εἴρηται.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ γεγονότος ἰδίκτου χάριν τῶν δογματισθέντων παρὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου, ἀναγνωσθέντος ἐπὶ κοινοῦ, ὡσαύτως καὶ τοῦ ἁγίου συμβόλου τοῦ ἐκτεθέντος ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ, ἐξεφωνήθη ὁ κανὼν οὗτος, καὶ ὡρίσθη ἑτέραν πίστιν μὴ συντιθέναι τινά. εἰ δέ τινες τολμήσουσι τοῖς ἐξ Ἑλλήνων ἢ Ἰουδαίων, ἢ ἐξ ἑτέρων αἱρετικῶν προσερχομένοις τῇ ἐπιγνώσει τῆς ἀληθείας, προσφέρειν ἑτέραν πίστιν, ἐπίσκοποι μὲν ὄντες καὶ κληρικοὶ, καθαιρείσθωσαν. λαϊκοὶ δὲ, ἀναθεματιζέσθωσαν. τὸ αὐτὸ γίνεσθαι καὶ εἰς τοὺς δεχομένους τὰ τοῦ Νεστορίου, καὶ διδάσκοντας ταῦτα. ἐπεὶ δὲ καὶ πρεσβύτερός τις λεγόμενος Χαρίσιος τὰ μυσαρὰ τοῦ Νεστορίου δόγματα οἰκειούμενος, προσεκόμισεν ἔκθεσιν τινὰ τῶν συγγραφέντων παρὰ τοῦ Νεστορίου, καὶ κατεγνώσθη αὕτη ὡς ἀσεβὴς, διορίζεται ὁ κανὼν, ταῖς αὐταῖς καταδίκαις ὑποκεῖσθαι καὶ τοὺς φρονοῦντας ἢ διδάσκοντας τὰ ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐκθέσει περιεχόμενα.

Κανὼν η΄.

A

Πρᾶγμα παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων ἀποστόλων καινοτομούμενον, καὶ τῆς πάντων ἐλευθερίας ἁπτόμενον, προσήγγειλεν ὁ θεοφιλέστατος συνεπίσκοπος Ῥηγῖνος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τῆς Κυπρίων ἐπαρχίας Ζήνων καὶ Εὐάγριος. ὅθεν ἐπειδὴ τὰ κοινὰ πάθη μείζονος δεῖται τῆς θεραπείας, ὡς καὶ μείζονα τὴν βλάβην φέροντα, εἰ μηδὲ ἔθος ἀρχαῖον παρηκολούθησεν, ὥστε τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀντιοχέων πόλεως, τὰς ἐν Κύπρῳ ποιεῖσθαι χειροτονίας, καθὰ διὰ τῶν λιβέλλων καὶ τῶν οἰκείων φω- B νῶν ἐδίδαξαν οἱ εὐλαβέστατοι ἄνδρες, οἱ τὴν πρόσοδον τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ποιησάμενοι, ἕξουσι τὸ ἀνεπηρέαστον καὶ ἀβίαστον οἱ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν τῶν κατὰ τὴν Κύπρον προεστῶτες κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ὁσίων πατέρων καὶ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, δι' ἑαυτῶν τὰς χειροτονίας τῶν εὐλαβεστάτων ἐπισκόπων ποιούμενοι. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διοικήσεων καὶ τῶν ἁπανταχοῦ ἐπαρχιῶν ἐκφυλαχθήσεται· ὥστε μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἐπαρχίαν ἑτέραν οὐκ οὖσαν ἄνωθεν καὶ ἐξαρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ ἤγουν τῶν πρὸ αὐτοῦ χεῖρα C καταλαμβάνειν· ἀλλ' εἰ καί τις κατέλαβε καὶ ὑφ' ἑαυτὸν πεποίηται βιασάμενος, τοῦτον ἀποδιδόναι, ἵνα μὴ τῶν πατέρων οἱ κανόνες παραβαίνωνται, μηδὲ ἐν ἱερουργίας προσχήματι, ἐξουσίας τῦφος κοσμικῆς παρεισδύηται, μηδὲ λάθωμεν τὴν ἐλευθερίαν κατὰ μικρὸν ἀπολέσαντες, ἣν ἡμῖν ἐδωρήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ πάντων ἀνθρώπων ἐλευθερωτής. Ἔδοξε τοίνυν τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, σώζεσθαι ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ καθαρὰ καὶ ἀβίαστα τὰ αὐτῇ προσόντα δίκαια ἐξαρχῆς ἄνωθεν, κατὰ τὸ πάλαι κρατῆσαν ἔθος, ἄδειαν ἔχοντος ἑκάστου μητροπολί- D του τὰ ἴσα τῶν πεπραγμένων πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀσφαλὲς ἐκλαβεῖν. Εἰ δέ τις μαχόμενον τύπον τοῖς νῦν ὡρισμένοις προσκομίσοι, ἄκυρον τοῦτον εἶναι ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ πάσῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ.

Ἑρμηνεία.

Πρὸ τοῦ ἀποξενωθῆναι τῆς βασιλείας τῶν Ῥωμαίων, ἐκ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας, δοὺξ ἐν αὐτῇ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπέμπετο, καὶ οὗτος στρατηγὸν εἰς Κύπρον ἀπέστελλεν, ὡς ὑποκειμένην τῇ Ἀντιοχείᾳ. οἱ δὲ Κύπριοι ἐπίσκοποι καθ' ἑαυτοὺς διῆγον, καὶ ἐχειροτονοῦντο.

CANON VIII.

Rem præter leges eccleſiaſticas & ſanctorum patrum canones innouatam, & omnium libertatem attingentem, renunciauit nobis in primis pius epiſcopus Riginus, & qui cum eo ſunt Cypriorum prouinciæ religioſiſſimi epiſcopi, Zeno & Euagrius. Quamobrem quoniam communes morbi maiori medicina opus habent, vt qui maius etiam damnum afferant, & maximè ſi neque antiqua conſuetudo conſecuta eſt, vt Antiochenæ ciuitatis epiſcopus in Cypro ordinationes faciat, quemadmodum & libellis & proprijs vocibus nos docuerunt viri religioſiſſimi, qui ad ſanctam ſynodum acceſſerunt: ijs qui ſacroſanctis Cypri eccleſijs præſunt, fraudi ac probro non erit, nec vlla vis aut impedimentum eis afferetur, ſi ſecundùm ſanctorum patrum canones & antiquam conſuetudinem, per ſe religioſiſſimorum epiſcoporum electiones faciant. Idem autem & in alijs diœceſibus, & quæ ſunt vbique, prouincijs ſeruabitur: vt nullus religioſiſſimorum epiſcoporum, prouinciam aliam, quæ non multis retro annis, & ab initio ſub ſua, vel eorum qui illum præceſſerunt, manu fuerit, inuadat, Sed & ſi quis inuaſerit, & ſibi per vim ſubmiſerit, eam reddat, ne ſanctorum patrum canones tranſiliantur, nec ſub ſacerdotalis muneris prætextu, ſecularis poteſtatis faſtus ſubeat, nec libertatem paulatim imprudentes amittamus, quam nobis proprio ſanguine dedit dominus Ieſus Chriſtus, omnium hominum liberator. Sanctæ ergo & vniuerſali ſynodo viſum eſt, vt vnicuique prouinciæ pura & inuiolata ſeruentur iura, quæ ab initio & multis retro annis habet, ſecundùm conſuetudinem quæ iam olim ſeruata, poteſtatem habente vnoquoque metropolitano, actorum exemplaria ad ſuam ſecuritatem accipere. Si quis autem conſtitutionem aliquam iis quæ nunc definita ſunt, repugnantem attulerit, eam quoque eſſe irritam viſum eſt toti ſanctæ & vniuerſali ſynodo.

SCHOL. BALS. Antequam Romanorum Imperium à magna Antiochia alienum eſſet, dux in eam ab Imperatore mittebatur, & is in Cyprum præfectum mittebat tanquam Antiochiæ ſubiectam. Cyprij autem Epiſcopi per ſe degebant, & ordinabantur.

Cùm ergo qui tunc erat Antiochiæ A epiſcopus, conaretur, vt eſt veriſimile, in eccleſiis epiſcoporum ordinationes facere, eo prætextu quòd præfectus à duce Antiochiæ in inſulam mitteretur, de ea re à Cypriis epiſcopis ad ſynodum quæ erat Epheſi, relatum eſt. Ea verò poſtulatione eorum audita & admiſſa, decreuit Cyprios epiſcopos ſecundùm canones & antiquam conſuetudinem per ſeipſos ordinari: Quemadmodum, inquit, hoc fiet & in cæteris diœceſibus & prouinciis, non potente alio epiſcopo aliam ſibi prouinciam ven- B dicare, quæ non ſibi longo retro tépore ſubiecta fuerit: ſed potiùs eos qui tale quid faciunt, & vi propriáq; auctoritate alienã regionẽ detinent, eam dimittere, ne canones trãſiliantur, & ſacerdotalis officij prætextu, ſecularis poteſtatis, ſiue vanæ gloriæ faſtus in antiſtites oriatur. Conceſſit autem & vnicuique metropolitano, æqualia huius canonis, id eſt exemplum, ad propriam ſecuritatem accipere: & nullam aliam ſcriptam cõſuetudinem, ſiue Imperialem iuſſionem, huic canoni repugnantem C ab aliquo allatam valere. Lege ſecũdum can. ſecundæ ſyn. xxviij. can. quartæ ſyn. xxxviij. can. ſextæ ſyn. & quæ in eos ſcripta ſunt: & ſcies quomodo eccleſiæ, quæ Romæ ſuberant, throno Conſtantinopolis ſubiectæ fuerint, exceptis aliquibus.

τοῦ γοῦν τότε ὄντος ἐπισκόπου Ἀντιοχείας, ἐπιχειροῦντος, ὡς ἔοικεν, χειροτονίας ποιεῖν εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν Κυπρίων, προφάσει τοῦ στέλλεσθαι στρατηγὸν ἐν τῇ νήσῳ, παρὰ τοῦ δουκὸς Ἀντιοχείας, ἀνηνέχθη τὰ περὶ τούτου τῇ ἐν Ἐφέσῳ συνόδῳ παρὰ Κυπρίων ἐπισκόπων. καὶ αὕτη τὴν πρόσοδον, ἤτοι τὴν προσέλευσιν τούτων δεξαμένη, ὥρισε τοὺς Κυπρίους ἐπισκόπους, κατὰ τοὺς κανόνας, καὶ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν δι' ἑαυτῶν χειροτονεῖσθαι, καθὼς, φησί, τοῦτο γενήσεται, καὶ εἰς τὰς λοιπὰς διοικήσεις καὶ ἐπαρχίας, μὴ δυναμένου τινὸς ἐπισκόπου ἑτέραν ἐπαρχίαν σφετερίζεσθαι, μὴ ὑποκειμένην ἀνέκαθεν αὐτῷ· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τοὺς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας, καὶ κατὰ βίαν, καὶ αὐθεντίαν, ἀλλοτρίαν ἐνορίαν κατασχόντας, ἀπολῦσαι αὐτὴν, ἵνα μὴ παραβαίνωνται οἱ κανόνες, καὶ προσχήματι τῆς ἱερουργίας, ἐξουσίας κοσμικῆς, ἤτοι κενοδοξίας, τῦφος, εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς ἀναφαίνηται. ἐξεχώρησε δὲ καὶ ἑκάστῳ τῶν μητροπολιτῶν, ἐκλαβέσθαι τὰ ἴσα τοῦ τοιούτου κανόνος εἰς οἰκείαν ἀσφάλειαν, καὶ μηδὲ κρατεῖν ἕτερον ἔγγραφον τύπον, ἤγουν βασιλικὸν πρόσταγμα ἐναντιούμενον τῷ κανόνι τούτῳ, παρά τινος προσκομιζόμενον. καὶ ἀνάγνωθι τὸν β'. κανόνα τῆς β'. συνόδου, τὸν κη'. τῆς δ'. συνόδου, τὸν λθ'. τῆς ϛ'. συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς. καὶ μάθοις πῶς ὑπετέθησαν αἱ ὑπὸ τὴν Ῥωμαΐαν ἐκκλησίαι, αἴδων τινῶν, τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

EPISTOLA EIVSDEM SANCTÆ EPHESINÆ SYNOdi ad ſacram in Pamphylia ſyno- D dum, de Euſtathio, qui fuit eorum Metropolitanus.

CVm diuinitus inſpirata ſcriptura dicat, Fac omnia cum conſilio, maximè quidem oportet eos qui ſacerdotis gradum ſortiti ſunt, quàm fieri poteſt accuratiſſimè omnia quæ ſunt agenda, inquirere ac examinare. Iis enim qui vitam ita volunt inſtituere, circa ea quæ ad ſe pertinent, ſpem pulchrè collocatam habebunt, & tanquam ſecundo vento ea pro voto ſuccedere continget: & magnam quidem habet veriſimilitudinem oratio.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ἐπιστολῆς τῆς αὐτῆς ἐν Ἐφέσῳ ἁγίας συνόδου, πρὸς τὴν ἐν Παμφυλίᾳ ἁγίαν σύνοδον, περὶ Εὐσταθίου τοῦ γενομένου αὐτῶν μητροπολίτου.

ΜΕΤΑ βουλῆς πάντα ποίει, τῆς θεοπνεύστου λεγούσης γραφῆς· χρὴ μάλιστα τοὺς ἱερᾶσθαι λαχόντας, μετὰ πάσης ἀκριβείας τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς πρακτέοις ποιεῖσθαι διάσκεψιν· διαβιοῦν γὰρ οὕτως ἐθέλουσιν ἐν καλῷ τῆς ἐλπίδος, κεῖσθαί τε κατ' αὐτοὺς καὶ οἷον ἐξ οὐρίας ἐν τοῖς κατ' εὐχὴν ἀποφέρεσθαι συμβαίνει. καὶ πολὺ τόγε εἰκὸς ὁ λόγος ἔχει.

ἀλλ' οἶδεν ἔσθ' ὅτε δριμεῖα καὶ ἀφόρητος λύπη κατασκήψασα νῦ, καταβολῶσαί τε δεινῶς αὐτὴν, καὶ τῆς τῶν δεόντων ἀποκομίσαι θήρας, ἀναπεῖσαί τε τὸ πεφυκὸς ἀδικεῖν ὥς τι τῶν ὀνησιφόρων ἰδεῖν· τοιοῦτόν τι πεπονθότα τεθεάμεθα τὸν εὐλαβέστατον καὶ θεοσεβέστατον Εὐστάθιον· κεχειροτόνηται μὲν γὰρ, ὡς μεμαρτύρηται, κανονικῶς· τεθορυβημένος δὲ, ὥς φησι, παρά τινων, καὶ ἀδοκήτοις περιστάσεσιν ἐμβεβηκὼς, εἶτα ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀπραγμοσύνης ἀπειρηκὼς τὴν αἰτίασιν τῶν ἐπενηνεγμένων αὐτῷ φροντίδων, καὶ διαχρούσασθαι τὰς παρὰ τῶν ἐπιφυομένων αὐτῷ δυσφημίας δυνάμενος, παραιτήσεως οὐκ ἴσμεν ὅπως προσεκόμισε βιβλίον· ἔδει γὰρ ὡς ἅπαξ ἐγκεχειρισμένον ἱερατικὴν φροντίδα, ταύτης ἔχεσθαι μετ' εὐρωστίας πνευματικῆς, καὶ οἷον ἀποδύεσθαι τοῖς πόνοις, καὶ ἱδρῶτα τὸν ἔμμισθον ἐθελοντὶ ὑπομεῖναι. ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ ὀλιγώρως ἔχοντα προέδειξεν ἑαυτὸν, τοῦτο παθὼν ἐξ ἀπραγμοσύνης μᾶλλον, ἢ ὄκνου καὶ ῥᾳθυμίας, κεχειροτόνηκεν ἀναγκαίως ἡ ὑμετέρα θεοσέβεια τὸν εὐλαβέστατον καὶ θεοσεβέστατον ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ συνεπίσκοπον Θεόδωρον, φροντιοῦντα τῆς ἐκκλησίας. οὐ γὰρ ἦν ἀκόλουθον χηρεύειν αὐτὴν, καὶ ἐπιστάτου δίχα διατελεῖν τοῦ Σωτῆρος τὰ ποίμνια. ἐπειδὴ δὲ προσῆλθεν κλαίων, οὐ περὶ τῆς πόλεως οὐδὲ τῆς ἐκκλησίας φιλονεικῶν τῷ μνημονευθέντι θεοσεβεστάτῳ ἐπισκόπῳ Θεοδώρῳ, ἐξαιτῶν δὲ τέως τὴν τοῦ ἐπισκόπου τιμὴν καὶ κλῆσιν, συνηλγήσαμεν ἅπαντες τῷ πρεσβύτῃ, καὶ κοινὸν εἶναι λογισάμενοι τὸ αὐτοῦ δάκρυον, ἐσπεύδομεν μαθεῖν, εἰ καθαίρεσιν ἔννομον ὑπομεμένηκεν ὁ μνημονευθεὶς, ἢ γοῦν ἐπί τισι τῶν ἀτόπων ἐλήλεγκται παρά τινων καταφλυαρησάντων αὐτοῦ τῆς ὑπολήψεως· καὶ δὴ ἐμάθομεν πεπρᾶχθαι μὲν τοιοῦτον οὐδὲν, λελογίσθαι δὲ μᾶλλον τῷ μνημονευθέντι ἀντὶ ἐγκλήματος τὴν παραίτησιν· ὅθεν οὐδὲ τῇ ὑμετέρᾳ θεοσεβείᾳ ἐμεμψάμεθα, χειροτονησάσῃ δεόντως εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον τὸν μνημονευθέντα εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Θεόδωρον. ἐπειδὴ δὲ τῇ ἀπραγμοσύνῃ τοῦ ἀνδρὸς οὐ σφόδρα φιλονεικεῖν ἀκόλουθον, ἔδει δὲ μᾶλλον ἐλεῆσαι πρεσβύτην, ἔξω καὶ πόλεως τῆς ἐνεγκούσης αὐτὸν, καὶ πατρῴων ἐνδιαιτημάτων, ἐν μακροῖς οὕτω γεγονότα χρόνοις, ἐδικαιώσαμεν καὶ ὡρίσαμεν δίχα πάσης ἀντιλογίας ἔχειν αὐτὸν, τό, τε τῆς ἐπισκοπῆς ὄνομα, καὶ τὴν τιμὴν, καὶ κοινωνίαν·

A *Sed acerbus & intolerabilis dolor, mentem aliquando opprimens, eam & valde perturbat, & ab eorum quæ fieri oportet, perſecutione abducit, & perſuadet vt quod iniuriam facere ſuapte natura conſueuit, id tanquam aliquid conducibile reſpiciat. Tale quid in primis pio & religioſo epiſcopo Euſtathio accidiſſe vidimus. Canonice enim, vt pro teſtimonio dictum eſt, electus eſt. Cùm autem eſſet à nonnullis perturbatus, vt ait, & in inopinatas negotiorum circunſtantias incidiſſet, & præ nimia negotij gerendi ſuſcipiendique laboris fuga defeſſus eſſet, ad ſuſtinendas fortitérque* B *ferendas curas quæ ſibi afferebantur, cùm maledicta, quæ in eum ab imminentibus aduerſariis congerebantur, amouere poſſet, renunciationis libellum neſcio quomodo obtulit. Oportebat enim eum, vtpote cui ſacerdotalis cura ſemel mandata ac tradita eſſet, et cum ſpiritali robore inſiſtere, & labores veluti ſubire, & ſudorem, cui merces prepoſita eſt, lubenter ſuſcipere. Quoniam autem ſeipſum ſemel negligentem eſſe oſtendit, idque ei potiùs propter negotij ac laboris fugam, quàm propter inertiam ac ſocordiam accidit, neceſſa-* C *riò veſtra pietas, in primis religioſum, deique cultorem maximum, fratrem noſtrum & coëpiſcopum Theodorum, eccleſiæ curam geſturum ordinauit. Neque enim erat honeſtum vt ea vidua eſſet, & abſque rectore eſſent Seruatoris greges. Sed quoniam flens acceſſit, non de ciuitate, nec de eccleſia cum religioſiſſimo epiſcopo Theodoro, cuius meminimus, ambitioſè contendens, ſed epiſcopi interim honorem & appellationem poſtulans: Omnes ſenis miſericordia moti ſumus, communes & eſſe eius lacrymas arbitrati, ſcire contendimus,* D *an legitimam depoſitionem prædictus ſubierit, an ab aliquibus qui de eius exiſtimatione nugati ſunt, aliquorum grauium & indignorum criminum conuictus fuerit. Atqui didicimus nihil eiuſmodi ab eo factum eſſe, prædictóque pro crimine potius fuiſſe ipſam renunciationem. Vnde nec de veſtra pietate querimur, quæ in eius locum prædictum Theodorum, vt par fuit, ordinauit. Sed quoniam viro non nimis vehementer ſuccenſere eſt conſentaneum, quòd ſit negotiorum & laborum fugitantior: ſed ſenis potiùs miſereri oportet, qui extra ciuitatẽ, quæ eũ tulit, & patrios ritus vitæq; inſtituta, tã lõgo tẽpore fuerit, æquũ cenſuimus, & ſtatuimus vt ſine omni cõtradictione epiſcopatus nomẽ habeat, & honorem & cõmunionem:*

ita tamen vt neque ipſe ordinet, neque eccleſias occupans propria auctoritate ſacra obeat, niſi vel vtique adſumptus, ſiue etiam ſi euenerit, permiſſas à fratre & coepiſcopo, ſecundùm diſpoſitionem & dilectionem, quæ eſt in Chriſto. Si quid autem etiam benignius conſulueritis vel nunc vel in poſterum, id quoque placebit ſanctæ ſynodo.

SCHOL. BALS. Pamphylia eſt Attaliæ prouincia. Et quoniam quidam Euſtathius, qui in ea epiſcopus fuerit, epiſcopatui in ſcriptis renunciauit propter quaſdam vexationes ac moleſtos negotiorum caſus, rurſúſque lacrymatus ſupplicauit, vt ſolùm epiſcopi honorem & nomen haberet, valde mota eſt ſancta ſynodus, & per præſentem epiſtolam, ad ſynodum, quæ erat in Pamphylia, miſſam, ſtatuit miſericordia dignum eſſe ſenem: & Theodorum quidem, qui in Pamphylia electus eſt, rurſus eſſe Epiſcopum: Euſtathium autem vt qui non eſſet depoſitus, ſed vt negotia laboréſq; fugeret, renuntiaſſet, ex diſpenſationis ratione, ea quæ petiuit, haberet, nomen ſcilicet & honorem epiſcopi & communionẽ, & intra altare participationem: nihil tamen epiſcopale exerceret, niſi ex regionis epiſcopis id ei permiſſum ſit. Neque enim æquum eſſe cenſuit, vt viro grauiter ſuccenſeretur, quòd eſſet negotiorum laborúmque fugitantior, vel quòd ad ea gerenda eſſet ineptus. Cùm hæc tractet epiſtola, dicunt nonnulli ex ea eſſe antiſtitibus permiſſum, vt eccleſiarum quidem thronis renuncient, & tamen antiſtitum dignitatem obtineant. Si enim, inquiunt, hoc fieri non poſſet, ſynodus Euſtathio non permiſiſſet, vt epiſcopi nomẽ & honorem haberet, & cum epiſcopi regionis voluntate ſacra obiret. Non eſt autem hoc, vt exiſtimo, verum. Quod enim à ſanctis patribus definitum eſt, ex œconomiæ diſpenſationiſque ratione definitum eſt: & non oportet, quod per œconomiã diſpenſationémque propter aliquid vtile introductum eſt, ad exemplum trahi, & tãquam canonem deinceps valere: & maximè cùm epiſtola non dicat Euſtathium epiſcopatus adminiſtrationem renunciaſſe, epiſcopalem autem dignitatem tenuiſſe.

A οὕτω μέντοι, ὥστε μὴ χειροτονεῖν αὐτόν, μήτε μὴν ἐκκλησίαν καταλαβόντα ἱερουργεῖν ἐξ ἰδίας αὐθεντείας· ἀλλ' εἰ ἄρα συμπαραλαμβανόμενον, εἴπου ἐπιτρεπόμενον, εἰ τύχοι, παρὰ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου, κατὰ διάθεσιν καὶ ἀγάπην τὴν ἐν Χριστῷ. Εἰ δέ τι βούλοισθε χρηστότερον ἐπ' αὐτοῦ ἢ νῦν, ἢ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα, ἀρέσει καὶ τοῦτο τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ.

Ἑρμηνεία.

Παμφυλία ἐστὶν ἡ τῆς Ἀτταλίας ἐπαρχία. B καὶ ἐπεὶ Εὐστάθιός τις ἐπισκοπεύσας ἐν αὐτῇ, παρῃτήσατο ἐγγράφως τὴν ἐπισκοπὴν διά τινας ἐγκλήσεις καὶ περιστάσεις πραγματικάς, πάλιν δὲ παρεκάλεσε μετὰ δακρύων, μόνην τιμὴν ἐπισκόπου καὶ κλῆσιν ἔχειν, ἐδυσωπήθη ἡ ἁγία σύνοδος· καὶ ὥρισε διὰ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς πρὸς τὴν ἐν Παμφυλίᾳ σύνοδον ἀποσταλείσης ἐλέους ἀξιωθῆναι τὸν γέροντα· καὶ τὸν μὲν ἐν Παμφυλίᾳ χειροτονηθέντα ἐπίσκοπον Θεόδωρον πάλιν εἶναι ἐπίσκοπον, τὸν δὲ Εὐστάθιον, ὡς μὴ καθαιρεθέντα, ἀλλὰ διὰ ἀπραγμοσύνην C παραιτησάμενον, ἔχειν κατ' οἰκονομίας λόγον ἃ ἐζήτησεν, ἤγουν ὄνομα καὶ τιμὴν ἐπισκόπου, καὶ κοινωνίαν, ἤγουν μεταλαμβάνειν ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου· μηδὲν δέ τι ἐνεργεῖν ἐπισκοπικὸν εἰ μὴ κατὰ θέλησιν τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου ἐπιτραπῇ. οὐδὲ γὰρ ἔκρινε δίκαιον φιλονεικεῖν τινὰ τῇ ἀπραγμοσύνῃ τοῦ ἀνδρὸς, ἤτοι τῇ περὶ τὰ πράγματα ἀνεπιτηδειότητι αὐτοῦ. Ταῦτα τῆς ἐπιστολῆς διαλαμβανούσης, λέγουσί τινες ἐνδοθῆναι τοῖς ἀρχιερεῦσι ἀπὸ ταύτης παραιτεῖ- D σθαι τοὺς θρόνους τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην παρακρατεῖν. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, φασὶ, δυνατὸν, οὐκ ἂν ἡ σύνοδος τῷ Εὐσταθίῳ παρεχώρησεν ὄνομα ἔχειν ἐπισκόπου καὶ τιμὴν, καὶ μετὰ θελήσεως τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου ἱερουργεῖν. οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο ὡς οἶμαι ἀληθές· τὸ γὰρ ὑπὸ τῶν πατέρων διορισθὲν, κατ' οἰκονομίας λόγον ὡρίσθη. καὶ οὐ χρὴ τὸ κατ' οἰκονομίαν διά τι χρήσιμον εἰσενεχθὲν, εἰς ὑπόδειγμα ἕλκεσθαι. καὶ ὡς κανόνα κρατεῖν εἰς τὸ ἑξῆς· ἄλλως τε τῆς ἐπιστολῆς μὴ λεγούσης τὴν μὲν οἰκονομίαν τῆς ἐπισκοπῆς παραιτήσασθαι τὸν Εὐστάθιον, ὑποκρατῆσαι δὲ τὴν ἱερωσύνην.

(οὐ γὰρ ἂν οὐδὲ παρεκλήτευσε λαβεῖν ὅπερ εἶχεν,) ἀλλὰ μᾶλλον διαλαμβανούσης παραιτήσασθαι αὐτὸν τὴν ἐπισκοπήν. καὶ τῶν πατέρων μὴ διορισαμένων τὸ κατὰ συμπάθειαν ἐπὶ τῷ Ευσταθίῳ γενόμενον κρατεῖν καὶ ἐφεξῆς, πόθεν οὗτοι διαιροῦσι τὰ ἀδιαίρετα· καὶ νομοθετοῦσι τὰ μὴ τῇ ἐπιστολῇ περιερχόμενα; καὶ ταύτην δὲ τὴν οἰκονομίαν νομίζω μὴ ἀπεριμερίμνως γενέσθαι. τῶν γὰρ κανόνων καὶ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, διοριζομένων, λίβελλον παραιτήσεως μὴ προσάγειν τινὰς τῶν ἱερέων (Εἰ γάρ, φησίν, εἰσὶν ἄξιοι τοῦ λειτουργεῖν, ἔστωσαν ἐν τούτῳ· εἰ δὲ ἀνάξιοι, μὴ ἀπὸ παραιτήσεως ἐξίτωσαν, κατεγνωσμένοι δὲ μᾶλλον ἐπὶ πράγμασι) πῶς ἄν τις εἴπῃ τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον, καὶ μᾶλλον τὸν προεστάμενον ταύτης μέγαν Κύριλλον ὑπεναντίως ἑαυτῷ καὶ τοῖς λοιποῖς πατράσι διορίσασθαι; ἀλλ', ὡς ἔοικε, τῆς παραιτήσεως τοῦ Ευσταθίου μὴ οὔσης βεβαίας, ἀλλὰ κατασειομένης, ἔν τισι κατὰ λόγον οἰκονομίας ἡ ἁγία σύνοδος, εἰς ἃ διωρίσατο. ὅτι δὲ τοιαύτη ἦν ἡ παραίτησις τοῦ Εὐσταθίου, παρίσταται καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, λεγούσης ὡς οὐκ ἴσμεν ὅπως παραιτήσεως προσκεκόμικε βιβλίον ὁ Εὐστάθιος, καὶ ὡς ξενιζομένης ἐπὶ τῇ ταύτης παραδοχῇ. Εἰ γὰρ οὐ κατεσείετο ὑπό τινος αὕτη, οὐδὲ τὸ ὀνομάζεσθαι ἐπίσκοπον, καὶ ἱερουργεῖν ἵνα ἐδόθη αὐτῷ. ὥστε τὸ διὰ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς οἰκονομηθέν, οὐκ ἔστι καθολικόν. δηλοῦται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ γράψαι τοὺς πατέρας, ὡς εἴπερ παρὰ τῶν ἐγχωρίων καὶ ἕτερόν τι χρηστότερον γένηται εἰς τὸν γέροντα, ἀρέσκει τοῦτο τῇ συνόδῳ. ἔτι εἰπὲ ὡς τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διοριζομένης μηδένα χειροτονεῖσθαι, ὁ ὑποχειροτονήσας ἐπίσκοπος μόνην τὴν ἱερωσύνην, ὥς τινές φασι, ποίων ἱερέων ἱεράρχης ὀνομασθήσεται, ἢ τίνας διδάξει; ποίων δὲ καὶ ἐπισκοπεύσει; πάντως οὐδὲ τινῶν. διὸ οὐδὲ ἐν δυνάμει μόνη ἡ ἱερωσύνη ὑποχειροτονηθήσεται. ζήτει καὶ τὸν δέκατον κανόνα τοῦ ἁγίου Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας.

(neque enim ſupplicaſſet vt id haberet quod habebat) ſed ſolùm tractet, cum renſiciaſſe epiſcopatui. Et cùm patres nõ definierint, vt id quod Euſtathio propter commiſerationem factum eſt, deinceps quoque vim habeat, quanam ratione diuidunt iſti quæ non debent diuidi, & tanquam leges ſanciunt ea quæ epiſtola non comprehenduntur? Porrò & hanc œconomiam diſpenſationẽmq; exiſtimo non inconſideratè nec citra magnam ſolicitudinem perpenſionẽmque factam eſſe. Cùm enim canones, & ſancti Cyrilli ad Domnum epiſtola, decernant, ne vlli ſacerdodotes renunciationum libellos afferant. (Si enim, inquit, ſacra miniſteria obire digni ſunt, in eo permaneant: ſin autem indigni, ne per renunciationẽ exeãt, ſed potiùs, rebus ipſis condemnati) quomodo dixerit quiſpiam Epheſinam ſynodum, & cum potiùs qui ei præerat magnum Cyrillum, ſibi & reliquis patribus contraria ſtatuiſſe? Sed, vt eſt veriſimile, cùm Euſtathij renunciatio firma non eſſet, ſed in quibuſdam labaret, ex diſpenſationis ratione annuit ſancta ſynodus ad ea quæ definiit. Quòd autem eſſet eiuſmodi Euſtathij renunciatio, ex ipſa epiſtola oſtenditur, quæ dicit: Neſcio quomodo renunciationis libellum attulit Euſtathius, & eius receptionem veluti alienam & externam ducit. Si ipſa enim ab aliquo non labefactaretur, nec vt epiſcopus nominaretur, nec vt ſacri muneris aliquid obiret, ei permitteretur. Quod itaque per hanc epiſtolam œconomicè prouiſum eſt, non eſt vniuerſale. Hoc autem etiam ex eo declaratur quod patres ſcripſerunt, quòd ſi à regionis epiſcopis benignius aliquid in ſenem fiat, id quoque placet ſynodo. Pręterea cùm Chalcedonenſis ſynodus nullum abſolutè ordinandum eſſe decernat, qui ſolùm ſacerdotalem, vt dicunt, dignitatem obtinebit, quórumnam ſacerdotum antiſtes eſſe dicetur, vel quemnam docebit, & quorumnam epiſcopus erit? Nullorum omninò. Quare nec poteſtate quidem ſola ſacerdotalis dignitas obtinebitur. Quęre etiam decimum canonem Petri Alexandrini Epiſcopi.

A

CANONES SANCTÆ OECVMENICÆ QVARTÆ SYNODI.

Sancta & Oecumenica quarta ſynodus fuit tẽporibus Marciani Imperatoris, ſexcentis triginta ſanctis patribus Chalcedone congregatis, aduerſus Dioſcurum, qui inclytæ Alexãdriæ præerat, & Eutychem Archimandritam Conſtantinopolis, qui dominum noſtrum Ieſum Chriſtum patri quidem conſubſtantialem confitebantur, ſed circa humanæ naturæ ſuſceptionem blaſphemabant: & duas diuinitatis & humanitatis naturas poſt vnionem fuiſſe confuſas, & vnam ex iis effectam eſſe naturam impiè decernebant, vt etiam diuinitati affectiones perturbationéſque attribuerent. Sed & dominum non eiuſdem cum noſtra ſubſtantię carnem, nec ex virgineo ſanguine concretam ac compactam ſuſcepiſſe dicebant: ſed & ineffabili quodam & diuiniore modo incarnatum eſſe fingebant. Quos depoſuit & anathematizauit hæc ſancta ſynodus, perfectum Deum & perfectum hominem dominum noſtrum Ieſum Chriſtum decernens, in duabus naturis, ita vt nec diuidi, nec confundi poſſint: & canonas hic ſubiectos edidit.

CANON I.

xxv. q. i. A ſanctis patribus.

Qui à ſanctis patribus in vnaquaque ſynodo hucuſque expoſiti ſunt, obſeruari canones æquum cenſuimus.

SCHOL. BALS. Iuſtum cenſuerunt patres, vt qui à ſanctis patribus, qui eos præceſſerunt, ante quartam ſynodum editi ſunt canones, obſeruentur, & vires ſuas obtineant. Nec dixeris: Quomodo non meminit canon localium & vniuerſalium ſynodorum? Ex eo enim quòd confirmentur, qui à ſanctis patribus in vnaquaque ſynodo ad id vſque tempus compoſiti ſunt canones, omnium ſynodorum decreta firma ac ſtabilia redduntur.

CANON II.

i. q. i. Si quis Epiſcopus.

Si quis Epiſcopus, propter pecunias ordi-

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ κανόνων τῆς ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου.

Η Ἁγία τετάρτη καὶ Οἰκουμενικὴ σύνοδος γέγονεν ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Βασιλέως Μαρκιανοῦ, ἑξακοσίων τριάκοντα ἁγίων πατέρων συναθροισθέντων ἐν Χαλκηδόνι κατὰ Διοσκόρου τοῦ περιωνύμου προεστῶτος Ἀλεξανδρείας, καὶ Εὐτυχοῦς Ἀρχιμανδρίτου Κωνσταντινουπόλεως, οἳ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὁμοούσιον μὲν τῷ πατρὶ ὡμολόγουν, περὶ δὲ τὴν ἐνανθρώπησιν ἐβλασφήμουν· καὶ φεύγοντες τὴν τοῦ Νεστορίου διαίρεσιν, δύο υἱοὺς εἰσάγοντος, εἰς ἄλλο μεῖζον κακὸν ἐκ διαμέτρου ἐνέπιπτον. Τὰς γὰρ δύο φύσεις τῆς θεότητος καὶ τῆς ἐνανθρωπότητος μετὰ τὴν ἕνωσιν συγκεχύσθαι, καὶ εἰς μίαν ἀποτελεσθῆναι φύσιν, ἀσεβῶς ἐδογμάτιζον· ὡς καὶ τῇ θεότητι προσαρμόζειν τὰ πάθη· ἀλλὰ καὶ σάρκα οὐχ ὁμοούσιον ἡμῖν ἀνειληφέναι τὸν κύριον ἔλεγον, οὐδὲ ἐκ τῶν παρθενικῶν αἱμάτων συμπαγεῖσαν, ἀλλὰ καὶ ἀῤῥήτως πῶς καὶ θειοτέρως σεσαρκῶσθαι αὐτὸν ἀνέπλαττον· οὓς καθεῖλε καὶ ἀνεθεμάτισεν ἡ ἁγία σύνοδος αὕτη, τέλειον Θεὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν δογματίσασα ἐν δύο φύσεσιν ἀδιαιρέτως καὶ ἀσυγχύτως· ἐξέθετο δὲ καὶ κανόνας τοὺς ὑποτεταγμένους.

B

C

Κανὼν α'.

Τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων καθ' ἑκάστην σύνοδον, ἄχρι τοῦ νῦν ἐκτεθέντας κανόνας κρατεῖν ἐδικαιώσαμεν.

Ἑρμηνεία.

D

Ἐδικαίωσαν οἱ πατέρες, ὡς τὸ δίκαιον εἶναι ἔκριναν, κρατεῖν τοὺς πρὸ τῆς δ'. συνόδου ἐκτεθέντας κανόνας ὑπὸ τῶν πρὸ αὐτῶν ἁγίων πατέρων· καὶ μὴ εἴπῃς, πῶς οὐκ ἐμνήσθη ὁ κανὼν τοπικῶν συνόδων καὶ Οἰκουμενικῶν; ἀπὸ γὰρ τοῦ κυρωθῆναι τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων καθ' ἑκάστην σύνοδον μέχρι τοῦ τότε καιροῦ συντεθέντας κανόνας, στερεοῦνται πασῶν τῶν συνόδων τὰ θεσπίσματα.

Κανὼν β'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσαιτο,

ποιήσαιτο, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι τὴν ἄπρατον χάριν, καὶ χειροτονήσοι ἐπὶ χρήμασιν ἐπίσκοπον, ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ πρεσβυτέρους, ἢ διακόνους, ἢ ἕτερόν τινα τῶν κλήρῳ καταριθμουμένων· ἢ προβάλλοιτο ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον, ἢ ἔκδικον, ἢ παραμονάριον, ἢ ὅλως τινὰ τοῦ κανόνος, δι' αἰσχροκερδίαν οἰκείαν· ὁ τοῦτο ἐπιχειρήσας ἐλεγχθεὶς κινδυνευέτω περὶ τὸν οἰκεῖον βαθμόν· καὶ ὁ χειροτονούμενος, μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορείαν ὠφελείσθω χειροτονίας ἢ προβολῆς· ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντίσματος, οὗπερ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν. Εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανείη τοῖς οὕτως αἰσχροῖς καὶ ἀθεμίτοις λήμμασιν, καὶ οὗτος, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μονάζων, ἀναθεματιζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ κθ'. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ ὁ λ'. καὶ ἕτεροι μεγάλως τιμωροῦσι τοὺς διὰ χρημάτων χειροτονοῦντάς τε καὶ χειροτονουμένους. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται, μὴ μόνους τούτους καθαιρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς οὕτω σφραγίζοντας ἢ σφραγιζομένους, πρὸς δὲ, καὶ τοὺς οὕτω προβαλλομένους, ἢ προβληθησομένους. οἱ μὲν γὰρ ἐπίσκοποι, οἱ χωρεπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι, οἱ διάκονοι, καὶ οἱ ὑποδιάκονοι χειροτονοῦνται, οἱ ψάλται, οἱ ἀναγνῶσται, οἱ ἄρχοντες καὶ ἕτεροι σφραγίζονται, οἱ δὲ οἰκονόμοι, οἱ χαρτουλάριοι, οἱ παραμονάριοι, καὶ ἕτεροι προβάλλονται. καὶ τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, λέγοντος, μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορείαν ὠφελεῖσθαι χειροτονίας ἢ προβολῆς. τῷ γὰρ ὀνόματι τῆς χειροτονίας καὶ ἡ σφραγὶς περιέχεται, ὡς διὰ χειρὸς γινομένη, οὐ μὴν καὶ ἡ προβολή. αὕτη γὰρ καὶ δίχα σφραγῖδος τελεῖται. ἀναφαίνεται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν κανόνα. ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντίσματος, οὗ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν. οὐ μόνους δὲ τούτους κολάζει, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ καὶ τοὺς μεσάσαντας μοναχοὺς ἢ λαϊκοὺς ὄντας ἀναθεματίζει. σημείωσαι δὲ τὸ τοῦ παραμοναρίου καὶ τὸ τοῦ οἰκονόμου. περὶ δὲ χωρεπισκόπου ζήτει τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου κανόνα ιγ'.

Κανὼν γ'.

Ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον, ὅτι τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κατειλεγμένων τινὲς, διὰ αἰσχροκερδίαν,

A *nationem fecerit, & nō venalem gratiam in venditionem deduxerit, & propter pecunias ordinauerit epiſcopum, vel chorepiſcopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel aliquem eorum qui in clero annumerantur, vel propter pecunias promouerit œconomum, vel defenſorem, vel paramonarium, vel omnino aliquē ex canone, turpis quæſtus gratiâ: qui hoc tentaſſe conuictus fuerit, de proprio gradu in periculū veniat: & qui eſt ordinatus, ex ordinatione vel promotione quæ inſtar mercatorum venundatur, nihil iuuetur: ſed ſit à dignitate vel curatione alienus quā pecuniis adeptus eſt. Si quis autem ſequeſter* B *& interceſſor adeò turpibus & nefariis lucris apparuerit, hic quoque ſi ſit quidem clericus, proprio gradu excidat: Si ſit autem laicus, vel monachus, anathematizetur.*

Schol. Bals. Xxix. canon ſanctorum apoſtolorum & xxx. & alij, eos valde puniunt, qui pecuniis eligunt ac ordinant, quique ordinantur ac eliguntur. Hic verò præſens canon decernit non ſolùm eos deponendos, ſed eos etiam qui characterem ſic tribuunt, eóſque quibus datur: præterea autem & eos qui ſic promouent, vel etiam promouebūtur. C Epiſcopi enim, chorepiſcopi, presbyteri, diaconi, ſubdiaconi ordinātur, cantores, lectores, præſides, & alij, charactere deſignantur. Oeconomi autē, chartularij, paramonarij, & alij promouentur ſeu præficiuntur, & hoc ex præſenti canone oſtenditur, qui dicit, Ex ordinatione vel promotione quæ inſtar mercatorum vænundatur, nihil iuuetur. Ordinationis enim nomine etiam characteris impreſſio comprehenditur, cùm vtraq; manuum impoſitione fiat: ſed non itidem & promotio. Ipſa enim etiam ſine characteris datione perficitur. D Apparet autem hoc etiam ex eo quod dixit canon: Sed ſit alienus à dignitate vel curatione, quam pecuniis aſſecutus eſt. Non hos autem ſolos punit, vt dictum eſt, ſed eos etiam qui interceſſores ſeu mediatores fuerint, ſi ſint laici vel monachi, anathematizat. Nota quod dicitur de paramonario & œconomo. De chorepiſcopis autē quære ſynodum quæ fuit Neocæſareæ, can. xiij.

Canon III.

Peruenit ad ſanctā ſynodū, quòd eorū qui in clerum cooptati ſunt, quidā propter turpe Lxxvj. diſt. can Peruenit ad ſanctam.

lucrum alienas poſſeſſiones conducunt, & ſecularia negotia exercent, diuinum miniſterium negligentes, ſecularium verò domos ſubeuntes, & eorum facultatum tractationem ac curationem propter auaritiam ſuſcipientes. Definiit ergo ſancta ſynodus, neminem deinceps, nec epiſcopum, nec clericum, nec monachum, vel poſſeſſiones conducere, vel ſecularibus poſſeſſionum adminiſtrationibus ſeipſum ingerere: niſi vtique ex lege ad inexcuſabilem impuberum tutelam vocetur, vel ciuitatis epiſcopus eum rerum eccleſiaſticarum curam gerere permittat, vel orphanorum, vel viduarum, quibus prouideri non poteſt, & perſonarum quæ eccleſiaſtico auxilio maximè indigent, propter timorem domini. Si quis autem quæ ſtatuta ſunt, deinceps tranſgredi aggreſſus fuerit, is pœnis eccleſiaſticis ſubijciatur.

SCHOL. BALS. Diuerſi canones prohibuerunt monachos & clericos curas ſecularium negotiorum ſuſcipere, alienáſque cauſas & miniſteria tractare. Et tanquam fortaſſe non obſeruatis canonibus, ſtatuerunt ſancti patres, eos qui tale quid faciunt, eccleſiaſticis pœnis teneri. Cuiuſmodi autem id ſit, apertiùs diximus in vj. canone Apoſtolico, & in lxxxj. & lxxxiij. & lege eos, & quæ in ipſos ſcripta ſunt, & xiij. cap. ix. tit. præſentis operis. Quære & Carth. ſyn. can. xvj. & vij. ſyn. canon. x. Quoniam autem ſtatuit canon, epiſcopos, clericos, & monachos, impuberum poſſe tutelas ſuſcipere, ſi quidem ex legibus vocentur, orphanorum quoque curationes, vel viduarum, vel aliarum perſonarum: quibus aliter prouideri non poteſt, & eccleſiaſtico auxilio indigent, ſiquidem id eis epiſcopus permittat: Iuſtiniani autem cxxiij. nouella quæ ſita eſt in libro iij. tit. primo cap. xij. dixit: Religioſiſſimos epiſcopos & monachos ex nulla lege tutores vel curatores cuiuſcunque perſonæ fieri concedimus: Preſbyteros autem, & diaconos, cognationis iure, eóque ſolo, ad tutelas vel curas vocatos, tale miniſterium ſuſcipere concedimus: Dixerit quiſpiam non debere epiſcopos,

ἀλλοτρίων κτημάτων γίνονται μισθωταὶ, καὶ πράγματα κοσμικὰ ἐργολαβοῦσι, τῆς μὲν τοῦ Θεοῦ λειτουργίας καταῤῥαθυμοῦντες, τοὺς δὲ τῶν κοσμικῶν ὑποτρέχοντες οἴκους, καὶ οὐσιῶν χειρισμοὺς ἀνεχόμενοι διὰ φιλαργυρίαν. ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος, μηδένα τοῦ λοιποῦ, μὴ ἐπίσκοπον, μὴ κληρικὸν, μὴ μονάζοντα, ἢ μισθοῦσθαι κτήματα, ἢ πράγματα, ἢ ἐπεισάγειν ἑαυτὸν κοσμικαῖς διοικήσεσιν· πλὴν εἰ μήπου ἐκ νόμων καλοῖτο εἰς ἀφηλίκων ἀπαραίτητον ἐπιτροπήν. ἢ ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτρέψοι φροντίζειν πραγμάτων, ἢ ὀρφανῶν καὶ χηρῶν ἀπρονοήτων, καὶ τῶν προσώπων τῶν μάλιστα τῆς ἐκκλησιαστικῆς δεομένων βοηθείας, διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. εἰ δέ τις παραβαίνειν τὰ ὡρισμένα τοῦ λοιποῦ ἐπιχειρήσοι, ὁ τοιοῦτος ἐκκλησιαστικοῖς ὑποκείσθω ἐπιτιμίοις.

Ἑρμηνεία.

Διάφοροι κανόνες ἐκώλυσαν τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς κληρικοὺς κοσμικῶν πραγμάτων φροντίδας μὴ ἀναδέχεσθαι, καὶ ἀλλοτρίων ὑποθέσεων καὶ δουλειῶν ἐργολάβους γίνεσθαι. καὶ ὡς τῶν κανόνων ἴσως ἀθετουμένων, ὥρισαν οἱ ἅγιοι πατέρες τοὺς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας ὑπὸ ἐκκλησιαστικὸν εἶναι ἐπιτίμιον. οἷον δὲ τοῦτό ἐστιν εἴπομεν σαφέστερον ἐν τῷ ϛ΄. Ἀποστολικῷ κανόνι, καὶ ἐν τῷ πα΄. καὶ ἐν τῷ πγ΄. καὶ ἀνάγνωθι τούτους τε καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ τὸ ιγ΄. κεφ. τοῦ η΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ζήτει καὶ τὸν ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ιϛ΄. καὶ τῆς ζ΄. συνόδου κανόνα ι΄. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν κανὼν διορίζεται τοὺς ἐπισκόπους, κληρικούς τε καὶ μοναχοὺς ἀφηλίκων ἐπιτροπὰς ἀναδέχεσθαι, εἴπερ ἐννόμως καλοῖντο, καὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων φροντίδας, καὶ προστασίας ὀρφανῶν, ἢ χηρῶν, ἢ ἄλλως ἀπρονοήτων προσώπων, καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῆς δεομένων βοηθείας, εἴπερ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐπιτρέποιντο· ἡ δὲ ρκγ΄. Ἰουστινιανείος νεαρὰ ἡ κειμένη ἐν βιβλίῳ τρίτῳ, τίτλῳ α΄. κεφ. ιβ΄. φησὶ, τοὺς δὲ θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους καὶ μοναχοὺς, ἐκ μηδενὸς νόμου ἐπιτρόπους ἢ κουράτωρας οἱουδήτινος προσώπου γίνεσθαι συγχωροῦμεν, τοὺς δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους, τῷ δικαίῳ καὶ μόνῳ τῆς συγγενείας, εἰς ἐπιτροπὰς ἢ κουρατωρείας καλουμένους, τὴν τοιαύτην λειτουργίαν ὑποδέχεσθαι συγχωροῦμεν· εἴπῃ τις μὴ ὀφείλειν τοὺς ἐπισκόπους,

καὶ τοὺς μοναχοὺς ἐξ οἱουδήτινος τρόπου γίνεσθαι ἐπιτρόπους ἢ κουράτωρας, ὡς ὑπὸ τῆς νεαρᾶς κωλυθέντας. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὴν νεαρὰν ἐκφωνηθῆναι εἰς μόνον τὸ ἐμποδίζεσθαι τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς μοναχοὺς γίνεσθαι οἴκοθεν ἐπιτρόπους ἢ κουράτωρας, ἢ ὅταν ὑπὸ τῶν νόμων εἰς τοῦτο καλῶνται. κατὰ γὰρ ἐπισκοπικὴν ἐπιτροπὴν, πᾶσαν διοίκησιν ἀναδεχόμενοι, κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν, οὐ προσκριματισθήσονται). οἱ μέντοι πρεσβύτεροι, διάκονοι, καὶ ἀναγνῶσται κατὰ τὸν παρόντα κανόνα καὶ τὴν νεαρὰν, χωρὶς ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς γίνονται ὀρφανῶν ἐπίτροποι καὶ κουράτωρες, ὅτε ὑπὸ τοῦ νόμου πρὸς τοῦτο καλοῦνται. γίνωσκε δὲ ὅτι ἐπίτροποι μὲν δίδονται τοῖς ἀνήβοις ἄρρεσιν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐνιαυτοῦ, μέχρι τοῦ ιδ΄. καὶ αὐτοῦ· ὥσπερ καὶ τῆς θηλείας, μέχρι τοῦ ιβ΄. καὶ αὐτοῦ· κουράτωρες δὲ ἀφήλιξι μέχρι τοῦ κε΄. χρόνου καὶ αὐτοῦ, κἂν ἄρρενες ὦσιν κἂν θήλειαι. ἐνεργεῖν δὲ πάντας τούτων, πράγματα ἐκκλησιαστικὰ ἀδιακρίτως, δέδοκται, κἂν ὁ παρὼν κανὼν φησὶ μετὰ ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς τοῦτο γίνεσθαι· ὥστε συναγαγὼν εἰπὲ, ὅτι πάντες οἱ τῷ κανόνι περιερχόμενοι, κατ' ἐπιτροπὴν ἐπισκοπικὴν οὐ μόνον ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ πολιτικὰ ἐνεργήσουσιν ἀπροσκριματίστως· πρὸς δὲ καὶ πᾶσαν ἐπιτροπὴν καὶ κουρατωρείαν. μὴ μεσολαβούσης δὲ τοιαύτης ἐπιτροπῆς, οἱ μὲν ἐπίσκοποι καὶ οἱ μοναχοὶ, οὐκ ἐπιτροπεύσουσιν, οὐδὲ κουρατωρεύσουσιν, οὐδὲ ὅτε εἰς τοῦτο ἐκ νόμου καλοῦνται. οἱ δὲ κληρικοὶ μόνον ὅτε καλοῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου, ἐπιτροπεύσουσι καὶ κουρατωρεύσουσι. πάντες δὲ κοινῶς οὐκ ἐμποδισθήσονται διοικεῖν πράγματα ἐκκλησιαστικὰ, καὶ δίχα ἐπιτροπῆς ἐπισκοπικῆς. ἡ μέντοι ξη΄. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, ἐνέδωκε μόνοις τοῖς μοναχοῖς καὶ τοῖς κληρικοῖς ἐπιτρόπους γίνεσθαι καὶ διοικητὰς ἐπὶ τελευταίων βουλημάτων, καὶ ἐνεργήσουσι ταῦτα, κἂν κοσμικῶν πραγμάτων διοίκησις ἔστι, καὶ δίχα ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς. τῇ προφάσει δὲ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς ἐνεργήσουσι καὶ ἐπίσκοποι ἐπιτροπὰς ἐπὶ τελευταίων βουλημάτων· καὶ ἐρωτώμενοι πῶς τοῦτο ποιοῦσιν, ἐπεὶ ἀπὸ ταύτης οὐδέν τι ἐνδυνάμον ἔχειν λέγουσι, προβάλλονται τοὺς κανόνας καὶ τοὺς νόμους τοὺς διορίζοντας, εἰς πάσας τὰς ψυχικὰς διαδόσεις τοὺς ἐπισκόπους μεσολαβεῖν.

A & monachos quouis modo fieri tutores vel curatores, vt qui à nouella ſint prohibiti. Mihi autem videtur nouella edita eſſe, ad impediendum tantùm epiſcopos vel Monachos, ne ſint domeſtici ſeu legitimi tutores vel curatores, niſi quando ſcilicet legibus ad id vocãtur. Si enim epiſcopali permiſſione omnem adminiſtrationem ſuſcipiant, vt hoc canone & ſequenti continetur, eis nullum præiudicium afferetur. Presbyteri quidem certè, & diaconi & lectores, B vt vult hic præſens canon, & nouella, etiam ſine epiſcopali permiſſione, orphanorum tutores & curatores fiunt, quando ad hoc à lege vocantur. Scias autem quòd tutores quidem dantur impuberibus maſculis à primo vſque ad xiiij. annum, & ipſum, quemadmodũ fœminis quoque vſque ad xij. Curatores verò minoribus, vſque ad xxv. annum incluſiuè, etiamſi ſint maſculi, vel fœminæ. Eis autem omnibus res eccleſiaſticas exercere indiſtinctè viſum eſt, quamuis præſens canon dicat C hoc cum epiſcopali permiſſione fieri. Dic ergo in ſummam cõtrahens, Quicunque in canone continentur, epiſcopali quidem permiſſione, non ſolùm eccleſiaſtica negotia, ſed & ciuilia, citra vllum præiudicium exercebunt: præterea autem etiam omnem tutelam & curam. Si talis autem non intercedat permiſſio, epiſcopi quidem & monachi, nec tutelam, nec curam gerent, ne nunc quidem quando lege ad hoc vocantur. Clerici autem, ſolùm quãdo lege ad D hoc vocãtur, curam & tutelã gerent. Omnes autem ex iis cõmuniter non impedientur eccleſiaſtica adminiſtrare negotia. Lxviij. autem Imp. Domini Leonis philoſophi nouella, ſolis monachis & clericis cõceſſit, vt ſint tutores & adminiſtratores vltimarum voluntatũ, & eas exercebũt, quamuis ſint ſecularia negotia, etiã ſine epiſcopali permiſſione. Eius autem nouellę pretextu, exercẽt etiam epiſcopi tutelas in vltimis volũtatibus, & interrogati quomodo hoc faciunt, quoniam ex hoc nihil quod ſit validum poſſunt dicere, canones & leges proferunt, quæ ſtatuunt ad omnes pias & ad animas pertinentes dationes, debere epiſcopos intercedere.

Mihi autem hoc facere videtur pro A antiſtitibus qui ſunt in regione, non etiam pro iis qui vltra ſuæ regionis limites tutores ſcripti ſunt. Lege ergo diligentiùs ſuperiùs poſitam Iuſtiniani Nouellam. Quia autem lxxxvj. eiuſdem Imperatoris philoſophi nouella epiſcopos & clericos ſegregari decernit, qui cauſas agunt, vel fideiubent, vel ciuilia quædam exercent, & niſi ſe corrigant, eis etiā depoſitionem inducit: ne dicas eam repugnare Apoſtolicis ſuperioribus canonibus, ſed dicas eam illis æquiualere, vt qui exponantur, eos non aliter deponi, quàm ſi poſt denunciationem non ceſſauerint. Quæ autem de ſacerdotibus cauſas agentibus, & fideiubentibus, in xiij. ix. tit. præſentis operis, & in xxj. Apoſtolicum canonem ſcripta ſunt, ad præſentis quoque nouellæ interpretationem ſufficiunt.

CANON IIII.

xvj. q j. qui verè puréq; xviij. q. ij. Quidā monachorum.

Qui verè & ſincerè monaſticam vitam aggrediuntur, digni conuenienti honore habeantur. Quoniam autem nonnulli monachico prætextu vtentes, & eccleſias, & negotia ciuilia perturbant, temere, & citra vllam diſcriminis rationem, in vrbibus circumcurſantes, quinetiam monaſteria ſibi conſtituere ſtudentes, viſum eſt, nullum vſquam ædificare nec conſtruere poſſe monaſterium, vel oratoriam domum, præter ſententiam ipſius ciuitatis epiſcopi: monachos autem, qui ſunt in vnaquaque regione & ciuitate, epiſcopo ſubiectos eſſe, & quietem amplecti, & ſoli ieiunio & orationi vacare, in quibus ordinati ſunt locis fortiter perſeuerantes, nec eccleſiaſticis, nec ſecularibus negotiis ſe ingerere, vel communicare, propria relinquentes monaſteria, niſi quandoque à ciuitatis epiſcopo eis permiſſum fuerit: nullum autem in monaſteriis ſeruum recipi, ad hoc vt ſit monachus, præter voluntatem ſui domini. Eum autem qui hanc noſtram definitionem tranſgreditur, definimus eſſe excommunicatum: ne nomen Dei blaſphemetur: ciuitatis autem epiſcopum oportet eam quam par eſt monaſteriorum curam gerere.

SCHOL. BALS. Nota permitti Epiſcopis, vt monachis ciuiliū negotiorum adminiſtrationē concedant:

A ἐμοὶ δὲ δοκεῖ προσφορὸν εἶναι τοῦτο εἰς τοὺς ἐγχωρίους ἀρχιερεῖς, οὐ μὴν καὶ εἰς τοὺς παρὰ τὴν ἐνορίαν γραφέντας ἐπιτρόπους. ἀνάγνωθι οὖν ἐπισταμένως τὴν ἄνωθεν καταστρωθεῖσαν Ἰουστινιανείαν νεαράν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ πϛ΄. νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως τοῦ φιλοσόφου, διορίζεται ἀφορίζεσθαι τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς συνηγοροῦντας ἢ ἐγγυωμένους, ἢ πολιτικά τινα ἐνεργοῦντας, καὶ εἰ μὴ διορθωθῶσιν, ἐπάγεσθαι αὐτοῖς καὶ καθαίρεσιν, μὴ εἴπῃς ἐναντιοῦσθαι ταύτην τοῖς διαληφθεῖσιν ἀποστολικοῖς κανόσιν, ἀλλ' εἰπὲ ἰσοδυναμεῖν ἐκείνοις, ὡς ἐκληφθεῖσι, μὴ ἄλλως τούτους καθαιρεῖσθαι, εἰ μὴ μετὰ B παραγγελίαν οὐ παύσωνται. τὰ μέντοι περὶ τῶν συνηγορούντων καὶ ἐγγυωμένων ἱερωμένων γραφέντα εἰς τὸ ιγ΄. κεφ. τοῦ η΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ εἰς τὸν κα΄. ἀποστολικὸν κανόνα, ἀρκοῦσιν εἰς ἑρμηνείαν καὶ τῆς παρούσης νεαρᾶς.

Κανὼν δ΄.

Οἱ ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῶς τὸν μονήρη μετιόντες βίον, τῆς προσηκούσης ἀξιούσθωσαν τιμῆς. ἐπειδὴ δέ τινες τῷ μοναχικῷ κεχρημένοι προσχήματι, τάς τε ἐκκλησίας καὶ τὰ πολιτικὰ διαταράσσουσι C πράγματα, περιιόντες ἀδιαφόρως ἐν ταῖς πόλεσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστήρια ἑαυτοῖς συνιστᾶν ἐπιτηδεύοντες· ἔδοξεν μηδένα μὲν μηδαμοῦ οἰκοδομεῖν, μηδὲ συνιστᾶν μοναστήριον ἢ εὐκτήριον οἶκον παρὰ γνώμην τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου· τοὺς δὲ καθ' ἑκάστην πόλιν καὶ χώραν μονάζοντας, ὑποτετάχθαι τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσπάζεσθαι, καὶ προσέχειν μόνῃ τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ, ἐν οἷς τόποις ἀπετάξαντο, προσκαρτεροῦντας, μήτε δὲ ἐκκλησιαστικοῖς μήτε βιωτικοῖς παρενοχλεῖν πράγμασιν ἢ ἐπικοινωνεῖν καταλιμπάνοντας τὰ ἴδια μοναστήρια· D εἰ μήποτε ἄρα ἐπιτραπεῖεν διὰ χρείαν ἀναγκαίαν ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου· μηδένα δὲ προσδέχεσθαι ἐν τοῖς μοναστηρίοις δοῦλον ἐπὶ τὸ μονάσαι παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου· τὸν δὲ παραβαίνοντα τοῦτον ἡμῶν τὸν ὅρον, ὡρίσαμεν ἀκοινώνητον εἶναι, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ βλασφημῆται. τὸν μέντοι ἐπίσκοπον τῆς πόλεως, χρὴ τὴν δέουσαν πρόνοιαν ποιεῖσθαι τῶν μοναστηρίων.

Ἑρμηνεία.

Σημείωσαι, ὅτι ἔφθη τοῖς ἐπισκόποις τὸ ἐπιτρέπειν μοναχοῖς διοίκησιν πολιτικῶν πραγμάτων.

καὶ ἐὰν τοῖς ἐπισκόποις τοῦτο ἐνεδόθη, πολλῷ πλέον τοῖς βασιλεῦσιν ἐγκεχώρηται. Τοὺς καθαρῶς, τουτέστιν ἀληθῶς καὶ μὴ καθ' ὑπόκρισιν, μονάζοντας, τιμᾶσθαι φησὶν ὁ κανών· τοὺς δὲ τῷ μοναχικῷ σχήματι κεχρημένους ὡς ἐν προσχήματι, καὶ πλανῶντας τοὺς ἀνθρώπους, σωφρονίζεσθαι, καὶ εἰς τὰς ἀποκάρσεις αὐτῶν πέμπεσθαι δέδοκται, ὡς ταράττοντας τάς τε ἐκκλησίας, καὶ τὰ πολιτικὰ πράγματα. περιιόντες γὰρ διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς, καὶ περιεμβάλλοντες ἑαυτοὺς κοσμικοῖς πράγμασιν, ἴσως δὲ καὶ διδάσκοντες, ταράττουσι, τουτέστι μειγνύουσι καὶ συγχέουσι τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα, μὴ ἐῶντες ταῦτα κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἐνεργεῖσθαι, ἤγουν τὰ μὲν πραγματικὰ, ὑπὸ τῶν λαϊκῶν, τὰ δὲ μοναχικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ὑπὸ τῶν ἀνατεθειμένων τῷ Θεῷ. ἐπεὶ δὲ, φησὶν, οἱ αὐτοὶ διὰ φιλαργυρίαν καὶ μοναστήρια πειρῶνται ἐκ καινῆς ἀνεγείρειν, ἐφ' ᾧ μὴ ὑποκεῖσθαι τῷ ἐπισκόπῳ, ὡρίσθη μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰ ὁπουδήποτε μοναστήριον ἀνεγείρειν, ἢ εὐκτήριον, παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ὑποκεῖσθαι δὲ πάντας τοὺς μοναχοὺς τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ, καὶ προσκαρτερεῖν ἐν ᾗ ἀπεκάρησαν μονῇ. προστίθησι δὲ εἶναι τούτους καὶ ἀμεθέκτους τῆς κοινωνίας καὶ διοικήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἢ τῶν βιωτικῶν, ἤτοι πολιτικῶν, εἰ μή πως ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος διὰ χρείαν ἀναγκαίαν ἐπιτρέψει τοῦτο. τοὺς δούλους δὲ παρὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν μὴ ἀποκείρειν ὥρισται, ἢ μὴν τὸν παραβαίνοντα ταῦτα, τοῦτον τὸν ὅρον, ἀκοινώνητον εἶναι. τὸν μέντοι ἐπίσκοπον τῆς πόλεως, χρὴ φησὶ, προνοεῖσθαι τῶν μοναστηρίων. σημείωσαι οὖν ὅτι ἐκεῖσε οἱ μοναχοὶ προσκαρτερεῖν καὶ μονάζειν ὀφείλουσιν, ἔνθα δὴ καὶ ἀπετάξαντο, ἤγουν ἀπεκάρησαν. καὶ ὅτι κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου δύνανται μοναχοὶ διοικεῖν οὐ μόνον ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ βιωτικὰ, τουτέστι πολιτικά. Εἰ δὲ δύναται τοῦτο ποιεῖν ἡ ἐπισκοπικὴ ἐπιτροπὴ, πολλῷ πλέον ποιήσει ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἡ προβαλλομένη καὶ ἐπισκόπους. διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔοικε, καὶ ὁ μητροπολίτης ἐκεῖνος ὁ Σίδης ἀπαρεμποδίστως τὰ τῆς βασιλείας οἰκονόμει προσώπῳ τοῦ βασιλέως κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ δούκα· καὶ μητροπολίτης ἐκεῖνος Νεοκαισαρείας ἀνεγράψατο τὰ τῆς πόλεως θαλάσσια.

A quòd ſi Epiſcopis hoc indultum eſt, multo magis Imperatoribus permittitur. Eos qui purè, hoc eſt verè & nõ ſimulatè, ſunt monachi, honorari debere dicit canon: eos verò qui monachali amictu tanquam prætextu vtuntur, & homines decipientes, in ſuæ tonſuræ locum remittendos eſſe viſum eſt, vt qui cùm eccleſias tum negotia ciuilia perturbent. Per medium enim forum progredientes, & ſe ſecularibus negotiis ingerẽtes, fortaſſe etiam docentes, perturbant, hoc eſt humana & diuina diuidunt B ac confundunt, nec ſinunt, vt ea ex propria ſua natura exerceãtur: ſecularia ſcilicet negocia à laicis: monachica autẽ & eccleſiaſtica, ab iis qui ſunt Deo dedicati. Quoniã autẽ, inquit, iidẽ propter auaritiã etiam monaſteria de integro excitare conantur, ne epiſcopo ſubiiciantur, definitũ eſt nemini licere vel monaſterium vel oratorium præter epiſcopi mentem vſquam excitare: ſubiici autem monachos omnes regionis epiſcopo, & fortiter perſeuerare in ea mãſione in qua tonſi ſunt. Adiicit autẽ eos etC iam rerũ eccleſiaſticarũ cõmunionis & adminiſtrationis non eſſe participes, nec etiã eorum quæ ad vitã pertinent, ſeu ciuiliũ, niſi forte ciuitatis epiſcopus eis propter vſum neceſſarium hoc permiſerit. Seruos autem præter dominorum voluntatem non eſſe tondendos, decretũ eſt: vel eum quidem certè qui hoc decretũ tranſgreditur, eſſe excõmunicatum. Iam verò ciuitatis epiſcopum oportet, inquit, Monaſteriorum curam gerere. Nota ergo quòd Monachi illic perD ſeuerare & permanere debent, vbi nuntium ſeculo remiſerunt, ſeu tonſi fuerunt: & quòd ex permiſſione epiſcopi poſſunt monachi non ſolùm eccleſiaſtica negotia adminiſtrare, ſed ea etiã quę ad vitã pertinent, hoc eſt, ciuilia. Si autem hoc poteſt facere epiſcopalis permiſſio, id multò magis faciet poteſtas Imperialis, quæ etiã epiſcopos promouet. Propterea enim, vt eſt conſentaneum, ille etiam metropolitanus Sides, abſque vllo impedimento imperij negotia adminiſtrabat, in perſona Imperatoris domini Michaël Ducæ. Quin & ille Neocæſareæ metropolitanus maritima ciuitatis iura conſcripſit:

& alij etiam antiſtites ac monachi Imp. & publica miniſteria ſimiliter exercuerunt. Lege & primum caput ſynodi congregatæ in templo Apoſtolorum, & xiij. can. vij. ſyn. Quære etiam de ſeruis qui præter dominorum voluntatem ſunt monachi, xxvj. iuſs. primi tit. præſentis operis.

Canon V.

De epiſcopis, vel clericis, qui à ciuitate in ciuitatem tranſeunt, placuit eos qui editi ſunt à ſanctis patribus canones, vires obtinere.

Schol. Bals. Variè expoſitus eſt hic canon. Nec de iiſdem fruſtra eſt labor ſuſcipiendus.

Canon VI.

Diſt. vij. Neminem abſolutè.

Nullum abſolutè ordinari, nec presbyterum, nec diaconum, nec omnino aliquem eorum qui ſunt in ordine eccleſiaſtico, niſi ſpecialiter in eccleſia ciuitatis, vel pagi, vel martyrio, vel monaſterio is qui ordinetur, deſignetur. Eos autem qui abſolutè ordinantur, decreuit ſancta ſynodus irritam ac inualidam habere eiuſmodi manuum impoſitionem, & nuſquam exercere ac operari poſſe ad eius qui ordinauit iniuriam.

Schol. Bals. Quemadmodum ordinantur antiſtites ad hanc vel illam eccleſiam, ita dicit canon, clericos quoq; ordinari ad hoc templum, vel hoc monaſterium, & non abſolutè ordinari: quæ autem non ita facta fuerit, ordinationem irritã eſſe ac inualidam, cúmque qui alibi præter eius qui ordinauit voluntatem celebrauit ad eius iniuriam, nequaquam poſſe celebrare. Nota ergo, quòd etiam, qui ordinantur monachi, dicuntur clerici, & loci epiſcopo ſubiiciuntur, & non debent ſine cõmendatitia & dimiſſoria epiſcopi ſcriptura in alia regione ſacra celebrare. lege etiam ix. can. præſentis ſyn. Quoniam autem dicunt nonnulli canonem accipi de ſolis presbyteris, diaconis, & ſubdiaconis, nõ autem etiam de lectoribus, eò quòd per manus impoſitionem non ordinentur, & ideo poſſe eos ex vrbe in vrbẽ tranſire, etiam ſine epiſcopali ſcriptura dimiſſoria & commendatitia:

A διὸ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀρχιερεῖς καὶ μοναχοὶ παρομοίως ἐνήργησαν δουλείας βασιλικὰς καὶ δημοσιακάς. ἀνάγνωθι καὶ τὸν α΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συγκροτηθείσης συνόδου, καὶ τὸν η΄. τῆς ζ΄. συνόδου. ζήτει καὶ περὶ δούλων, μοναζόντων παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου τὸ λς΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν ε΄.

Περὶ τῶν μεταβαινόντων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν· ἔδοξε τοὺς περὶ τούτων τεθέντας κανόνας παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων B ἔχειν τὴν ἰσχύν.

Ἑρμηνεία.

Διαφόρως ἐξηγήθησαν τὰ τοῦ τοιούτου κανόνος, καὶ οὐ χρὴ περὶ τὴν αὐτὴν ματαιοπονεῖν.

Κανὼν ς΄.

Μηδένα ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, μήτε πρεσβύτερον μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ τάγματι· εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ ἢ μοναστηρίῳ, ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο. τοὺς δὲ ἀπολύτως χειροτονουμένους ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος ἄκυρον ἔχειν τὴν τοιαύτην C χειροθεσίαν, καὶ μηδαμοῦ δύνασθαι ἐνεργεῖν ἐφ' ὕβρει τοῦ χειροτονήσαντος.

Ἑρμηνεία.

Ὥσπερ χειροτονοῦνται οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τήνδε τὴν ἐκκλησίαν, οὕτω, φησὶν ὁ κανὼν χειροτονεῖσθαι καὶ τοὺς κληρικοὺς ἰδικῶς εἰς τόνδε τὸν ναὸν, ἢ εἰς τόδε τὸ μοναστήριον, καὶ μὴ ἀπολελυμένως· τὴν δὲ μὴ οὕτω γινομένην χειροτονίαν ἄκυρον εἶναι, καὶ τὸν παρὰ γνώμην τοῦ χειροτονήσαντος ἀλλαχοῦ ἐνεργήσαντα ἐφ' ὕβρει τούτου, μηδαμοῦ δύνασθαι ἐνεργεῖν. σημείωσαι D δὲ ὅτι καὶ οἱ χειροτονούμενοι μοναχοὶ, κληρικοὶ λέγονται, καὶ τῷ κατὰ τόπον ὑπόκεινται ἐπισκόπῳ, καὶ οὐκ ὀφείλουσι χωρὶς συστατικῆς γραφῆς καὶ ἀπολυτικῆς τοῦ ἐπισκόπου, εἰς ἑτέραν ἐνορίαν ἱερουργεῖν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν θ΄. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου. ἐπεὶ δέ τινες ἐκλαμβάνεσθαι λέγουσι τὸν κανόνα εἰς μόνους πρεσβυτέρους, διακόνους, καὶ ὑποδιακόνους, οὐ μὴν καὶ εἰς ἀναγνώστας, διὰ τὸ μὴ χειροτονεῖσθαι καὶ τούτους, κἀντεῦθεν δύνασθαι αὐτοὺς ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταβαίνειν, καὶ δίχα ἐπισκοπικῆς συστατικῆς γραφῆς καὶ ἀπολυτικῆς·

φαμὲν ὅτι καὶ οἱ ἀναγνῶσται, κληρικοί εἰσι, καὶ χειροθεσίαν ἀρχιερέων ἔχουσι, διὰ χειρὸς τοῦ ἀρχιερέως· δηλαδὴ σφραγῖδα. καὶ πάντως κρατήσει καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ κανών.

Κανὼν ζ'.

Τοὺς ἅπαξ ἐν κλήρῳ τεταγμένους καὶ μοναχοὺς, ὡρίσαμεν μήτε ἐπὶ στρατείαν, μήτε ἐπὶ ἀξίαν κοσμικὴν ἔρχεσθαι. ἢ τοῦτο τολμῶντας, καὶ μὴ μεταμελουμένους, ὥστε ἐπιστρέψαι ἐπὶ τοῦτο ὃ διὰ Θεὸν, πρότερον εἵλοντο, ἀναθεματίζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Μὴ ἐναντιωθῇς τῷ πγ'. κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, λέγοντι μόνον καθαιρεῖσθαι τοὺς σχολάζοντας στρατείᾳ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους, ἀλλ' εἰπὲ ὅτι ἐκεῖ μὲν μετὰ ἱερατικοῦ σχήματος, στρατιωτικῆς ἐνησχολεῖτο δουλείαις ὁ ἱερωμένος· ἐνταῦθα δὲ τὴν ἱερὰν στολὴν ἀπέθετο καὶ ἐστρατεύσατο ἐπιθυμίᾳ κοσμικῆς ἀξίας. καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖ μὲν ὁ μὴ μετὰ παραγγελίαν ἐπιστρέφων καθαιρεῖται, ἐνταῦθα δὲ ὁ μὴ μεταμελόμενος ἀναθεματίζεται. τὴν γὰρ καθαίρεσιν αὐτὸς ἐπεψηφίσατο· καὶ πρὸ καταδίκης ἀπογυμνώσας ἑαυτὸν τῆς ἱερᾶς στολῆς, καὶ λαϊκὸς γεγονώς. ἐπεὶ δὲ ἑρμηνεύοντες τὸν πγ'. ἀποστολικὸν κανόνα, εἴπομεν μὴ ἀπεντεῦθεν καθαιρεῖσθαι τὸν δημοσιακὰς δουλείας ἐνεργοῦντα, ἀλλὰ μετὰ παραγγελίαν, ἐρωτήσει τις, γενήσεται τοῦτο καὶ εἰς τὸν ἀποθέμενον τὴν ἱερὰν στολὴν, καὶ στρατευσάμενον, ἢ καὶ πρὸ παραγγελίας ἀπεντεῦθεν ἀναθεματισθήσεται; οἶμαι οὖν ὅτι καὶ οὗτος μετὰ ἐπιφώνησιν ἀναθεματισθήσεται, εἰ μὴ ἐπιστρέψῃ. τοῦτο δὲ λέγειν πείθουσι με τὰ ῥήματα τοῦ κανόνος, τὰ λέγοντα ἀναθεματίζεσθαι τοὺς τολμῶντας τὸ τοιοῦτον κακὸν, καὶ μὴ μεταμελουμένους, ὡς ἐπιστρέψαι ἐπὶ τοῦτο ὃ διὰ Θεὸν, πρότερον εἵλοντο. καὶ ὁ ῥηθεὶς δὲ πγ'. ἀποστολικὸς κανὼν οὕτως ἡρμηνεύθη ἐκ τοῦ λέγειν ἐν μέρει καθαιρεῖσθαι τὸν σχολάζοντα στρατείᾳ, καὶ βουλόμενον ἀμφότερα κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν. ἐπὶ τούτοις γίνωσκε, ὅτι ἡ ζ'. καὶ ἡ. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, διαιρεῖζονται τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς μοναχοὺς μετασχηματισθέντας, καὶ λαϊκοὺς γενομένους, καὶ ἄκοντας πρὸς τὸ πρότερον σχῆμα ἀποκαθίστασθαι.

A dicimus etiam lectores eſſe clericos, & habere antiſtitis manuum impoſitionem, eam ſcilicet quæ per antiſtitis manus fit characteris dationẽ: & omnino in his etiã valebit hic canõ.

CANON VII.

Eos qui in clero ſemel ordinati ſunt, & iſtidem monachos, ſtatuimus nec ad militarem expeditionem, nec ad ſecularem dignitatem poſſe venire. Qui autem hoc audent, & non pœnitentia ducti ad id reuertuntur, quod propter Deum priùs elegerant, anathematizari. ij. q. iij. Eos qui ſemel.

B SCHOL. BALS. Ne contrarium eſſe exiſtimes canonem ſanctorum Apoſtolorum, canoni dicenti deponi ſolùm preſbyteros, vel diaconos, qui militiæ vacant: ſed dic, quòd illic quidem cum ſacerdotali amictu militaribus miniſteriis vacabat ſacerdos: hic autem ſacrum veſtitum exuerat, & militauerat, ſecularis dignitatis deſiderio Et propterea illic quidem, niſi poſt denunciationem reuerſus fuerit, deponitur: hîc autem, is quem nõ pœnitet, anathematizatur. Ipſe enim depoſitionis ſententiam in ſe tulit, qui ſe ſacra C veſte etiam ante condemnationem exuit, & laicus factus eſt. Quoniam autem Apoſtolicũ canonem lxxxiij. interpretantes, ex eo ipſo duximus eum nõ deponi qui publica miniſteria obibat, ſed poſt denuntiationẽ: interrogauerit quiſpiam, fiet ne hoc etiã in eum qui ſacrũ amictum exuit & militauit: an etiã ante denũtiationem eſt ex eo ipſo anathematizatus? puto autem quòd hic quoq; poſt denunciationẽ ſeu admonitionẽ ana-D thematizabitur, niſi cõuertatur. Vt autem hoc dicam, mihi perſuadent verba canonis dicentis; anathematizari eos qui hoc malum audent, & non pœnitentia ducuntur, vt ad hoc conuertantur, quod propter Deum priùs elegerant. Atque etiã lxxxiij. canon Apoſtolicus ita eſt expoſitus, ex eo quòd dicat expreſsè eũ deponi qui vacat militiæ, & vult vtrunque obtinere, & Romanum magiſtratum, & ſacerdotalem adminiſtrationem. Præter hæc autem ſcias quòd vij. & ix. Nouella Imperatoris domini Leonis philoſophi ſtatuunt, clericos, & monachos, qui veſtitum mutauerunt, & laici facti ſunt, etiam inuitos ad priorem habitum reuerti.

Quoniam autem cum hoc quoque neceſſariò anathematizantur, ne ſic quidem clerici vel monachi reputabuntur: ſed toto vitæ tẽpore in monaſterio includentur. Puto autem, quòd qui ſic mutato amictu militarunt, vt vult præſens canon, punientur: qui autem non militarunt, mitiore aliquo ſupplicio afficientur. Sed tamen nihil ij ſacerdotale exercebunt: lege lxij. canonem ſanctorum Apoſtolorum, & eius interpretationem.

Canon VIII.

xviij. q. ij. Quidam monachorum.

Clerici ptochotrophiorum, monaſteriorum, & templorum martyrum, ſub poteſtate epiſcoporum, qui ſunt in vnaquaque ciuitate, ex ſanctorum patrum traditione, permaneant, & non per arrogantiam ſe à proprio epiſcopo, imperium eius detrectantes, ſubducant. Qui hanc autem conſtitutionem euertere auſi fuerint: ſi ſint quidem clerici, canonum pœnis ſubiiciantur: ſi autem monachi, vel laici, ſint excommunicati.

Schol. Bals. Vt eſt veriſimile, dicebant aliquando nonnulli, ſolos epiſcopatus vel metropolis clericos, regionis epiſcopo ſubiici: monachos autem vel etiam clericos diuinorum templorum, quę ſunt in orphanotrophiis vel etiã gerocomiis, vel etiam in martyriorum eccleſiis, epiſcopo non ſubiici, etiamſi ſint in eius diœceſi, ſed eis qui monaſteria & reliqua ędificarunt. Hanc ergo canonibus repugnãtem eorum orationem diuini patres reiicientes, ſtatuerunt eos omnes eſſe in poteſtate epiſcopi regionis, ſecundum ſanctorum patrum de eo traditionem: Eos autẽ qui euertere audeant, vel nolint epiſcopo ſubiici: ſi ſint quidem clerici, ab epiſcopo puniri, prout ei viſum fuerit: ſi autem monachi vel clerici, eſſe excommunicatos ſeu ſegregatos. Hoſpitalia autem Græcis ptocheia dicuntur omnia quæ definita ſunt ac deſignata vt mendicis prouideatur. Clerici ergo vel monachi, qui dicunt hodie ſe patriarchæ, vel regionis epiſcopo non eſſe ſubiectos, tanquam ſint liberæ manſionis vel eccleſiæ, proferentes vtique etiam à fundatoribus factorum ſtatutorum ordinationes, quid ad hęc reſpondebunt? omnino nihil.

ἐπεὶ δὲ σὺν τούτῳ καὶ ἀναθεματίζονται ἐξ ἀνάγκης, οὐδὲ ὡς κληρικοὶ ἢ μοναχοὶ λογισθήσονται, ἀλλὰ διὰ βίου ἐγκλεισθήσονται εἰς μοναστήρια. οἴομαι δὲ ὅτι οἱ οὕτω μετασχηματισθέντες στρατευσάμενοι μὲν κατὰ τὸν παρόντα κανόνα κολασθήσονται, μὴ στρατευσάμενοι δὲ, ἄλλως πως μετριώτερον τιμωρηθήσονται, πλὴν ἱερατικόν τι οὐδὲ οὗτοι ἐνεργήσουσι. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ξβʹ. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ.

Κανὼν ηʹ.

Οἱ κληρικοὶ τῶν πτωχείων καὶ μοναστηρίων καὶ μαρτυρείων, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἐπισκόπων, κατὰ τὴν τῶν ἁγίων πατέρων παράδοσιν διαμενέτωσαν· καὶ μὴ κατὰ αὐθάδειαν ἀφηνιάτωσαν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου· οἱ δὲ τολμῶντες ἀνατρέπειν τὴν τοιαύτην διατύπωσιν καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον, καὶ μὴ ὑποταττόμενοι τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ· εἰ μὲν εἶεν κληρικοί, τοῖς τῶν κανόνων ὑποκείσθωσαν ἐπιτιμίοις· εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοί, ἔστωσαν ἀκοινώνητοι.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν, ἔλεγόν ποτέ τινες μόνους τοὺς κληρικοὺς τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τῆς μητροπόλεως, ὑποκεῖσθαι τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ· τοὺς δὲ μοναχοὺς ἢ καὶ τοὺς κληρικοὺς τοὺς ἐν τοῖς ὀρφανοτροφείοις καὶ γηροκομείοις θείοις ναοῖς ἢ καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῶν μαρτυρείων μὴ ὑποκεῖσθαι τῷ ἐπισκόπῳ, κἂν ὑπὸ τὴν ἐνορίαν τούτου ὦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς δομήτορσι τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν λοιπῶν. τὸν γοῦν τοιοῦτον ἀκανόνιστον αὐτῶν λόγον οἱ θεῖοι πατέρες ἀποσκευαζόμενοι, ὥρισαν πάντας τούτους ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν εἶναι τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου κατὰ τὴν περὶ τούτου τῶν ἁγίων πατέρων παράδοσιν· τοὺς δὲ τολμῶντας ἀνατρέπειν τοῦτο, ἤγουν θέλοντας μὴ ὑποκεῖσθαι αὐτοὺς τῷ ἐπισκόπῳ, κληρικοὺς μὲν ὄντας ἐπιτιμᾶσθαι παρὰ τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ, μονάζοντας δὲ ἢ λαϊκοὺς, ἀκοινωνήτους εἶναι, ἤγουν ἀφωρισμένους. πτωχεῖα δὲ λέγονται, πάντα τὰ εἰς πτωχῶν πρόνοιαν ἀφορισθέντα. οἱ γοῦν σήμερον λέγοντες μοναχοὶ ἢ κληρικοὶ μὴ ὑποκεῖσθαι τῷ πατριάρχῃ ἢ τῷ ἐγχωρίῳ ἐπισκόπῳ, ὡς ἀπὸ ἐλευθέρας μονῆς ἢ ἐκκλησίας ὄντες, προβαλλόμενοι δῆθεν καὶ κτητορικὰ διατάγματα, τί πρὸς ταῦτα ἀπολογήσονται; πάντως οὐδέν.

κἂν γὰρ δομήτωρ τὶς μοναστηρείου ἢ ἐκκλησίας, A ἐν τυπικῷ ἢ διατάξει αὐτοῦ διορίσηται μὴ ὑποκεῖσθαι τοὺς μοναχοὺς ἢ τοὺς κληρικοὺς τούτων, τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ, οὐκ εἰσακουσθήσεται, ὡς τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς κανόσιν ὑπεναντίως διαταξάμενος, καὶ ἀνυπόστατα γράψας. περὶ δὲ τῶν διατυπουμένων παρὰ τῶν βασιλέων χάριν τῶν παρὰ τούτων κτιζομένων μοναστηρείων καὶ ἐκκλησιῶν, ζήτει τῆς παρούσης συνόδου ϛʹ. καὶ ιζʹ. κανόνα.

Κανὼν θʹ.

Εἴ τις κληρικὸς πρὸς κληρικὸν πρᾶγμα ἔχοι, μὴ ἐγκαταλιμπανέτω τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον, B καὶ ἐπὶ κοσμικὰ δικαστήρια κατατρεχέτω· ἀλλὰ πρότερον τὴν ὑπόθεσιν γυμναζέτω παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ἤγουν γνώμῃ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου παρ' οἷς ἂν τὰ ἀμφότερα μέρη βούλωνται) τὰ τῆς δίκης συγκροτείσθω. Εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα ποιήσοι, κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκείσθω. Εἰ δὲ καὶ κληρικὸς πρᾶγμα ἔχοι πρὸς τὸν ἴδιον ἢ καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον, παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθω. Εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην, ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοίη, καταλαμβανέτω ἢ τὸν ἔξαρχον τῆς διοικήσεως, ἢ C τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, καὶ ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω.

Ερμηνεία.

Ὀρθετήσαντες οἱ ἅγιοι πατέρες πάντας τοὺς κληρικοὺς ὑποκεῖσθαι τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ. (τῷ ὀνόματι δὲ τῶν κληρικῶν, καὶ οἱ μοναχοὶ περιέχονται) ἐπάγουσι διὰ καὶ τοῦ παρόντος κανόνος μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας κληρικὸν παρὰ πολιτικῷ δικαστηρίῳ ἐνάγειν κατὰ κληρικοῦ, ἀλλὰ παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ἢ κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ἂν τὰ μέρη θελήσωσιν, ὀφείλουσι εἶναι πάντως προσφόροις, ἤγουν ἐκκλησιαστικοῖς. Εἰκὸς γὰρ D ἐστι μὴ θέλειν τὸν ἐπίσκοπον ἀκροάσασθαι τῆς ὑποθέσεως, διά τινα εὔλογον αἰτίαν. τὸν δὲ παρὰ ταῦτα ποιήσοντα, κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποβάλλει ὁ κανών. καὶ ταῦτα μὲν ὅταν δύο κληρικοὶ μιᾶς ἐνορίας κατ' ἀλλήλων δικαστήρια ἔχωσιν. Εἰ δὲ κληρικὸς ἔχει ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἢ καθ' ἑτέρου ἐπισκόπου, τὰ τῆς ὑποθέσεως ἐξετασθήσονται παρὰ τῷ προσφόρῳ μητροπολίτῃ τῆς ἐπαρχίας. Εἰ δὲ κατὰ μητροπολίτου ἔχει ἀγωγὴν ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς μητροπολίτου, διορίζεται ὁ κανὼν δικάζειν τὴν ὑπόθεσιν,

Etiamſi quis fundator monaſterij, vel eccleſiæ, in ſtatutis ſuis, vel ordinatione ſua decreuerit, non ſubiici eorum monachos vel clericos regionis epiſcopo, non audietur, vt qui diuinis ſacriſque canonibus contraria ſtatuerit, & quæ ſtare ſuſtinerique non poſſunt, ſcripſerit. De iis autẽ quæ ab Impp. ordinantur, propter ea quæ à ſe extruuntur monaſteria & eccleſias, quære præſentis ſynodi can. vj. & xiij.

CANON IX.

Si quis clericus habet cum clerico litem aut negotium, proprium epiſcopum ne relinquat, & ad ſecularia iudicia ne excurrat: ſed cauſam prius apud proprium epiſcopum agat: vel de epiſcopi ſententia, apud eos quos vtraque pars elegerit, iudicium agitetur. Si quis autem præter hæc fecerit, canonicis pœnis ſubiiciatur. Si clericus autem cum proprio vel etiã alio epiſcopo negotium aut litem habeat, à prouinciæ ſynodo iudicetur. Si autem cum ipſius prouinciæ metropolitano epiſcopus vel clericus controuerſiam habeat, diœceſis exarchum adeat, vel Imperialis vrbis Conſtantinopolis thronum, & apud eum litiget. xj. q. i. Si clericus.

SCHOL. BALS. Poſtquam definiiſſẽt ſancti patres, omnes clericos, regionis epiſcopo ſubiici (nomine autem clericorum etiam monachi continentur) per præſentem canonem inducunt, non licere clerico apud iudicium ciuile aduerſus clericum actionem intendere, ſed apud proprium epiſcopum: vel eius voluntate, apud eos quos partes voluerint, qui tamen debent eſſe idonei, id eſt, eccleſiaſtici. Eſt enim conſentaneum ac veriſimile, futurum vt nolit quandoque epiſcopus cauſam audire, iuſta aliqua de cauſa. Eum autem qui præter hæc facturus eſt, canon canonicis pœnis ſubiicit. Et hęc quidem ita ſe habent, quando vnius regionis duo clerici inter ſe inuicem habent controuerſiam. Si autem clericus habet actionem aduerſus proprium epiſcopum, vel aduerſus alium epiſcopum, examinabitur cauſa apud idoneum prouinciæ metropolitanum. Si autem epiſcopus, vel metropolitani clericus habet actionem aduerſus metropolitanum, decernit vt de cauſa cognoſcat,

vel diœceſis exarchus, vel patriarcha Conſtantinopolitanus. Debemus ergo dicere, quòd ſi quis clericus aduerſus clericum, vel epiſcopum, vel metropolitanum agere velit, forum rei ſecundum leges ſequatur. Clerici enim & monachi apud regionis epiſcopum trahentur, Epiſcopus apud metropolitanum, Metropolitanus apud patriarcham: nec licebit, verbi gratia, clerico epiſcopatus Athyræ, apud Heracleæ metropolitanum aduerſus conclericum ſuum actionem intendere: ſed vt ſuperiùs dictum eſt, facere cogetur. Interrogauerit autem quiſpiam, an ſi clericus nolit apud proprium epiſcopum litigare, ſed apud metropolitanum, actionem intendat, cauſa cadet & propriam actionem amittet: quod quidem futurum eſt, ſi cum ad iudicium ſeculare traxerit. Solutio. Cauſa quidem non cadet, vt qui non ad ciuile iudicium actionem intentauerit: ſed ſecundum præſentem canonem in eum animaduertetur. Nec tibi contrarium eſſe putetur vj. cap. primi tit. iij. lib. Baſilic. dicens: Apud patriarcham quoque primùm actio intendi poteſt: vt qui petit per literas ſibi dari iudicem aliquem epiſcoporum qui in loco ſunt: cuius recuſata ſentẽtia patriarcha rurſus iudicabit. Sed lege pręſentẽ canonẽ diligẽter, xv. can. Carth. ſyn. vj. ij. ſyn. & i. ix. tit. pręſentis operis, & quę in eo ſũt: quæ quidem contrarium diſſoluunt. Quod autem hic dictum eſt, vel epiſcopi volũtate, apud eos quos vtraq; pars voluerit, iudicium agitetur, ne dicas accipi de iudice qui eligi poteſt, qui iuriſdictionẽ nõ habet. Eum enim partium voluntas iudicem facit, & pœnæ ſtipulatio: quod quidem ex præſenti canone non apparet: ſed de iudice, qui habet eccleſiaſticam iuriſdictionem, ſed nõ eſt partibus idoneus. Quamobrem, qui ſine proprij epiſcopi voluntate apud non competens iudicium litigare elegerit, etiamſi ſit eccleſiaſticum, ſecundùm præſentem canonem punietur. Prouinciæ autem exarchus eſt, vt mihi quidẽ videtur, non vniuſcuiuſque prouincię metropolitanus, ſed metropolitanus totius diœceſis.

A ἢ τὸν ἔξαρχον τῆς διοικήσεως, ἢ τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. ὀφείλομεν οὖν λέγειν ὡς εἴ τις κληρικὸς μέλλει γυμνάσαι ὑπόθεσιν κατὰ κληρικοῦ ἢ ἐπισκόπου ἢ μητροπολίτου, τῷ φόρῳ τοῦ ἐναγομένου κατὰ νόμους ἀκολουθείτω. οἱ μὲν γὰρ κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ, παρὰ τῷ ἐγχωρίῳ ἐπισκόπῳ ἑλκυσθήσονται, ὁ ἐπίσκοπος παρὰ τῷ μητροπολίτῃ, καὶ ὁ μητροπολίτης παρὰ τῷ πατριάρχῃ. καὶ οὐκ ἔσται ἄδεια τυχὸν κληρικῷ τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Ἀθύρα, παρὰ τῷ μητροπολίτῃ Ἡρακλείας ἐναγαγεῖν κατὰ B συγκληρικοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς ἄνωθεν εἴρηται, ποιῆσαι ἀναγκασθήσεται. ἐρωτήσει δέ τις, ἐὰν κληρικὸς οὐ θελήσῃ παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ δικάσασθαι μετὰ συγκληρικοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ παρὰ τῷ μητροπολίτῃ ἐναγάγῃ, ἐκπεσεῖται τῆς οἰκείας ἐναγωγῆς· ὅπερ ἔμελλε παθεῖν εἴπερ εἰς κοσμικὸν δικαστήριον εἵλκυσε τοῦτον; Λύσις. οὐκ ἐκπέσῃ μὲν τῆς οἰκείας ὑποθέσεως, ὡς μὴ ἐναγαγὼν εἰς πολιτικὸν δικαστήριον· ἐπιτιμηθήσεται δὲ κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ ϛ'. κεφάλ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον, δυνατὸν καὶ C παρὰ τῷ πατριάρχῃ πρῶτον αἰτιάσασθαι, καὶ αἰτεῖν διὰ γραμμάτων αὐτοῦ, δοθῆναι τινὰ δικαστὴν τῶν κατὰ τόπον ἐπισκόπων· οὗ παραιτηθείσης τῆς ψήφου, πάλιν ὁ πατριάρχης δικάζει. ἀλλὰ ἀνάγνωθι μετ' ἐπιστασίας τὸν παρόντα κανόνα, τὸν ιε'. τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου τὸν ϛ'. τῆς β'. συνόδου καὶ τὸ α'. κεφάλ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, λύοντα τὸ ἐναντιοφανές. τὸ δὲ εἰρημένον ἐνταῦθα, ἤγουν γνώμῃ τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ἂν τὰ ἀμφότερα μέρη βούλωνται τὰ τῆς δίκης συγκροτεῖσθαι, μὴ εἴπῃς D περὶ αἱρετοῦ δικαστοῦ ἐκλαμβάνεσθαι, μὴ ἔχοντος δικαιοδοσίαν. τοῦτον γὰρ θέλησις τῶν μερῶν ποιεῖ δικαστὴν, καὶ ἐπερώτησις προστίμου· ὅπερ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐκ ἀναφαίνεται· ἀλλὰ περὶ δικαστοῦ ἔχοντος δικαιοδοσίαν ἐκκλησιαστικὴν, ἀπροσφόρου δὲ ὄντος τοῖς μέρεσιν. ὥστε ὁ δίχα γνώμης τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου καταδεξάμενος κληρικὸν παρὰ ἀπροσφόρῳ δικαστηρίῳ δικάσασθαι, κἂν ἐκκλησιαστικὸς ἐστὶ, ἐπιτιμηθήσεται κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. ὁ μέντοι ἔξαρχος τῆς διοικήσεως ἐστὶν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ οὐχ' ὁ ἑκάστης ἐπαρχίας μητροπολίτης, ἀλλ' ὁ τῆς ὅλης διοικήσεως μητροπολίτης.

διοίκησις δέ ἐστιν ἡ πολλὰς ἐπαρχίας ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ. τοῦτο δὲ τὸ τῶν ἐξάρχων προνόμιον σήμερον οὐκ ἐνεργεῖ. κἂν γὰρ λέγωνται ἔξαρχοί τινες τῶν μητροπολιτῶν, ἀλλὰ τοὺς ἐν ταῖς διοικήσεσιν ὄντας ἑτέρους μητροπολίτας οὐκ ἔχουσιν ὅλως ὑποκειμένους αὐτοῖς. ἔοικεν οὖν ἑτέρους τινὰς εἶναι κατὰ τοὺς τότε καιροὺς, ἐξάρχους τῶν διοικήσεων, ἢ τούτους μὲν εἶναι, ἀπεργηκέναι δὲ τὰ ὑπὸ τῶν κανόνων δοθέντα τούτοις προνόμια.

Κανὼν ι'.

Μὴ ἐξεῖναι κληρικὸν ἐν δύο πόλεων κατὰ ταυτὸν καταλέγεσθαι ἐκκλησίαις, ἐν ᾗ τε τὴν ἀρχὴν ἐχειροτονήθη, καὶ ἐν ᾗ προσέφυγεν, ὡς μείζονι δῆθεν, διὰ δόξης κενῆς ἐπιθυμίαν. τοὺς δέγε τοῦτο ποιοῦντας, ἀποκαθίστασθαι τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ ἐξαρχῆς ἐχειροτονήθησαν, καὶ ἐκεῖ μόνον λειτουργεῖν. Εἰ μέντοι ἤδη τις μετετέθη ἐξ ἄλλης εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, μηδὲν τοῖς προτέρας ἐκκλησίας, ἤτοι τῶν ὑπ' αὐτὴν μαρτυρείων ἢ πτωχείων ἢ ξενοδοχείων ἐπικοινωνεῖν πράγμασι· τοὺς δέ γε τολμῶντας μετὰ τὸν ὅρον τῆς μεγάλης καὶ οἰκουμενικῆς ταύτης συνόδου, πράττειν τι τῶν νῦν ἀπηγορευμένων, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ.

Ερμηνεία.

Τινὲς δοξομανοῦντες κληρικοὶ μεθίστανται ἀπὸ πόλεων μικροτέρων εἰς ἑτέρας μείζονας πόλεις, τυχὸν ἀπὸ τοῦ Ἀθύρα εἰς Ἡράκλειαν. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν μὴ ἔχειν τινὰ ἐπ' ἀδείας τοῦτο ποιεῖν· διά τε τὴν τιμὴν τοῦ χειροτονήσαντος τοῦτον, καὶ διὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα δυσὶν ἐπισκόποις ὑποκεῖσθαι. τὸν δὲ τοῦτο ποιεῖν ἐπιχειρήσαντα, ἀποκαθίστασθαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν ᾗ πρώτως ἐχειροτονήθη. ἐφ' ᾧ ἐκεῖ μόνον λειτουργεῖν. τοῖς δὲ πρὸ τοῦ κανόνος τούτου εἰς δύο ἐνορικῶν ἐκκλησίας ταχθεῖσι, τιμωρίαν ἐπάγει τὸ μὴ δύνασθαι ἀνακαλέσασθαι τὰ τῆς προτέρας ἐκκλησίας δίκαια· εἶτα διορίζεται καθαιρεῖσθαι τοὺς τολμήσαντας διαπράξασθαί τι ἐκ τῶν ἀπηγορευμένων ἐν τούτῳ. τούτων οὕτως ἐχόντων, τινὲς τὸ μὴ γίνεσθαι τινὰ κληρικὸν ἐν δύο πόλεων ἐκκλησίαις, καὶ εἰς δύο ἐκκλησίας μιᾶς πόλεως, ἐξελάβοντο. οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο τῆς ἐννοίας τοῦ κανόνος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ· ὅπως δὲ οὐ δύναται κληρικὸς ἐξ ἑτέρας ἐνορίας εἰς ἑτέραν ἀπέρχεσθαι,

A Diœceſis autem eſt, quæ multas ſub ſe habet prouincias. Hoc autem exarchorum priuilegium non eſt ampliùs in vſu. Etſi enim dicuntur exarchi quidam ex metropolitanis, ſed tamen alios metropolitanos, qui ſunt in diœceſibus, non habent omnino ſibi ſubiectos. Eſt ergo veriſimile alios fuiſſe, qui tunc erant, exarchos diœceſum, vel eſſe quidem adhuc ipſos, ſed quæ eis data ſunt à canonibus, priuilegia exoleuiſſe.

CANON X.

B *Non licere clerico in duarum ciuitatum eccleſijs eodem tempore in catalogum referri, & in ea in qua à principio ordinatus eſt, & in ea, in quam, tanquam ad maiorem, confugit, propter inanis gloriæ cupiditatem: eos autem qui hoc faciunt, propriæ eccleſiæ reſtitui, in qua ab initio ordinati ſunt, vt illic ſolùm miniſtrent: Sed ſi iam quiſpiam ex alia in aliam eccleſiam tranſlatus eſt, nihil prioris eccleſiæ vel eorum quæ ſub ea ſunt martyriorum, vel ptochotrophiorum, vel xenodochiorum rebus communicare. Eos autem qui auſi fuerint poſt magnæ huius & vniuerſalis ſynodi definitio-* C *nem, aliquid eorum quæ ſunt prohibita, facere, ſtatuit ſancta ſynodus eos proprio gradu excidere.*

SCHOL. BALS. Quidam clerici inanis gloriæ amore impulſi, à paruis vrbibus in alias maiores commigrant, vt verbi gratia, ab Athyra Heracleam. Dicit ergo canõ, Nemini licere hoc facere, & propter honorem eius qui ordinauit, & quia fieri non poteſt vt vnus & idem ſubiiciatur duobus epiſcopis. Eum autem qui hoc facere aggreſſus fuerit, reſtitui eccleſiæ in qua priùs ordinatus fuerat, vt illic ſolùm miniſtret. D Iis verò qui ante hunc canonem in duarum regionum eccleſiis ordinati ſunt, pœnam ſtatuit, vt prioris eccleſiæ iura reuocare nequeant. Deinde eos deponendos decernit, qui aliquid facere auſi fuerint eorum quæ ſunt in eo prohibita. Hęc cùm ita habeant, quidã illud, Non eſſe aliquem clericum in duarum vrbium eccleſiis, etiam ad duas vnius ciuitatis eccleſias accipiebant. Non eſt autem hæc canonis ſententia, vt mihi videtur. Quomodo autẽ nõ poteſt clericus ex vna regione in aliã abſcedere,

ſine commendatoria & dimiſſoria ſcriptura eius qui eum ordinauit: & quomodo punitur qui hoc fecerit, & qui eum excepit, didiciſti à xv. & xvj. canone Apoſtolico. Si quis autem interrogauerit, cur præſens canon in principio quidem dicit, priori eccleſiæ reſtituendum eum qui à ciuitate in ciuitatem tranſilierit, in fine autem iubet huius tranſgreſſorem deponi? dic quòd eum qui à ciuitate in ciuitatem tranſilit, in ſecūda autem eccleſia in clerum nōdum eſt cooptatus, primæ iubet reſtitui. In clericos autem cooptatum & inſtitutum poſt denunciationem, &c. lege xv. canonem Apoſtolicum, & ſyn. in Trullo canonem xvij.

CANON XI.

Omnes pauperes, & qui auxilio indigent, cum examinatione, cum epiſtolis ſeu pacificis eccleſiaſticis ſolis viam ingredi ſtatuimus, & non cum commendatitiis: quoniam literas commendatitias iis ſolis perſonis quæ ſunt ſuſpectæ, præberi oportet.

SCHOL. BALS. Commendatitiæ ſcripturæ dicuntur, quæ dantur clericis, ab iis qui illos ordinarunt, -piſcopis eos commendantes, ac eorum ordinatione… declarantes, vt ex xiij. can. huius ſynodi o…nditur. Commendatoriæ autem ſcriptu… dicuntur, & eæ quæ dantur epiſcopis vel clericis ſegregatis, & qui alioqui fuerunt in nō bona exiſtimatione: ſicut ex hoc præſenti canone oſtenditur. Dimiſſoriæ verò, quæ etiam pacificæ dicuntur, aliæ ſunt: Dicuntur autem dimiſſoriæ, vt quæ oſtendant, ex voluntate ac dimiſſione antiſtitis clericum vel epiſcopum tranſiturum. Pacificæ autem dicuntur, quòd cùm talis affertur ſcriptura ab eo qui ordinatus eſt, pax erit inter antiſtites. Neque enim qui alienum clericum recipit, confratrem ſuum opprimet, & nec ei præiudicabitur, nec clericus offendetur, tanquam ei qui ipſum ordinauit, iniuriam faciens. Dicit ergo canon, quòd eos quidem qui commendatoriis literis opus non habent, eos ſcilicet qui propter non bonam aliquam exiſtimationem non ſunt ſegregati vel ſuſpecti:

δίχα συστατικῆς καὶ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν, καὶ ὅπως κολάζεται ὁ τοῦτο ποιήσας καὶ ὁ δεξάμενος αὐτὸν, ἔμαθες ἀπὸ τοῦ ιε'. καὶ ιϛ'. ἀποστολικοῦ κανόνος. Εἰ δέ τις ἐρωτήσει σε διατί ὁ παρὼν κανὼν κατὰ τὰς ἀρχὰς μὲν ἀποκαθίστασθαι φησὶν εἰς τὴν προτέραν ἐκκλησίαν τὸν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταπηδήσαντα, κατὰ δὲ τὸ τέλος παρακελεύεται καθαιρεῖσθαι τὸν τοιοῦτον παραβάτην; εἰπὲ ὅτι τὸν μὲν μεταπηδήσαντα ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, μήπω δὲ κληρωθέντα εἰς τὴν δευτέραν ἐκκλησίαν, ἀποκαθίστασθαι διορίζεται εἰς τὴν προτέραν· τὸν δὲ κληρωθέντα καὶ ἐγκαταστάντα εἰς τὴν δευτέραν, ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου βαθμοῦ. περὶ δὲ τοῦ μὴ εἶναι τὸν τοιοῦτον ἀπεντεῦθεν καθῃρημένον, ἀλλὰ μετὰ παραγγελίαν, ἀνάγνωθι τὸν ιε'. ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα ιζ'.

Κανὼν ια'.

Πάντας τοὺς πένητας καὶ δεομένους ἐπικουρείας, μετὰ δοκιμασίας ἐπιστολίοις ἤτοι εἰρηνικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μόνοις ὁδεύειν ὡρίσαμεν, καὶ μὴ συστατικοῖς· διὰ τὸ τὰς συστατικὰς ἐπιστολὰς προσήκειν τοῖς οὖσιν ἐν ὑπολήψει μόνοις παρέχεσθαι προσώποις.

Ἑρμηνεία.

Συστατικαὶ γραφαὶ λέγονται, αἱ διδόμεναι κληρικοῖς παρὰ τῶν χειροτονησάντων αὐτοὺς ἐπισκόπων, καὶ συνιστῶσαι, ἤτοι δηλοποιοῦσαι τὴν χειροτονίαν τούτων, καθὼς παρίσταται ἀπὸ τοῦ ιγ'. κανόνος τῆς παρούσης συνόδου. συστατικαὶ γραφαὶ λέγονται αἱ διδόμεναι ἐπισκόποις ἢ κληρικοῖς ἢ καὶ λαϊκοῖς ἀφορισθεῖσι, καὶ ἄλλως γινομένοις ἐν ὑπολήψει οὐκ ἀγαθῇ, καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος. αἱ μέντοι ἀπολυτικαὶ γραφαὶ αἱ καὶ εἰρηνικαὶ λεγόμεναι, ἕτεραί εἰσι. λέγονται δὲ ἀπολυτικαὶ μὲν ὡς παριστῶσαι κατὰ γνώμην καὶ ἀπόλυσιν ἀρχιερατικὴν τὸν κληρικὸν, ἢ τὸν ἐπίσκοπον μεταπεσεῖν· εἰρηνικαὶ δὲ, ὅτι τοιαύτης προκομιζομένης γραφῆς παρὰ τοῦ χειροτονήσαντος, εἰρήνη ἔσται μέσον τῶν ἀρχιερέων. οὔτε γὰρ ὁ δεχόμενος τὸν ἀλλότριον κληρικὸν τὸν συνάδελφον αὐτοῦ θλίψει, καὶ προσκριματισθήσεται, οὔτε ὁ κληρικὸς βλαβήσεται ὡς ὑβρίζων τὸν χειροτονήσαντα αὐτόν. φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὅτι τοὺς μὴ δεομένους συστατικῶν ἐπιστολῶν, ἤτοι τοὺς μὴ διά τινα πρόφασιν οὐκ ἀγαθὴν ἀφορισθέντας ἢ ὑπόπτους ὄντας·

περὶ

(περὶ γὰρ τῶν δεομένων συστατικῶν οὐκ ἔστι λόγος ἐνταῦθα) διὰ μόνων εἰρηνικῶν γραφῶν ὀφείλομεν ἐφοδιάζειν. ὥρισε δὲ ταῦτα περὶ πενήτων καὶ δεομένων ἐπικουρίας, οὐχ ὡς τῶν λοιπῶν τῶν ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον μὴ ὀφειλόντων οὕτως ἐφοδιάζεσθαι, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ πλέον οἱ πενητεύοντες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπικουρίας δέονται). καλῶς δὲ προσετέθη ταῦτα δίδοσθαι μετὰ δοκιμασίας. εἰ γὰρ ἄδικόν ἐστι τὸ τοῦ δεομένου ζήτημα, κἂν πένης ἐστὶν, οὐ δοθήσεται αὐτῷ ἐπιστολή. ζήτει τὸν ιβ΄. ιε΄. ις΄. καὶ λγ΄. ἀποστολικὸν κανόνα, τὸν ιζ΄. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὸν ια΄. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, καθαιροῦντα τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἄνευ ἐπιστολῆς εἰρηνικῆς τοῦ μητροπολίτου ἀπελθόντα εἰς βασιλέα. ὅτι δὲ ἀναγκάζονται οἱ ἐπίσκοποι πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτοὺς βοηθεῖν διὰ γραμμάτων, εἴπερ δι' ἑαυτῶν οὐ δύνανται) παρουσιάζειν, δηλοῦται ἀπὸ τοῦ ζ΄. καὶ η΄. κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου. σημείωσαι οὖν ὅτι οἱ θέλοντες ἱερουργεῖν εἰς ἀλλοτρίας ἐνορίας, ὀφείλουσι μὴ μόνον συστατικὰς ἐπιστολὰς προσκομίζειν ἀλλὰ καὶ εἰρηνικάς.

Κανὼν ιβ΄.

Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὥς τινες παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς προσδραμόντες δυναστείαις, διὰ πραγματικῶν τὴν μίαν ἐπαρχίαν εἰς δύο κατέτεμον, ὡς ἐκ τούτου δύο μητροπολίτας εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ. ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτο τολμᾶσθαι παρὰ ἐπισκόπου· ἐπεὶ τὸν τοιοῦτο ἐπιχειροῦντα ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ. ὅσαι δὲ ἤδη πόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τῷ τῆς μητροπόλεως ἐτιμήθησαν ὀνόματι, μόνης ἀπολαυέτωσαν τῆς τιμῆς, καὶ ὁ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς διοικῶν ἐπίσκοπος, δηλονότι σωζομένων τῇ κατ' ἀλήθειαν μητροπόλει τῶν οἰκείων δικαίων.

Ἑρμηνεία.

Τὰ βασιλικὰ προστάγματα, πραγματικοὶ τύποι λέγονται. φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὡς ἐπεὶ τινὲς ἐπίσκοποι διὰ φιλαρχίας ἐσπούδασαν κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν εἰς μητροπολίτας τιμηθῆναι, κἀντεῦθεν τὴν μίαν ἐπαρχίαν διεῖλον εἰς μητροπολίτας δύο, ὀφείλουσι καθαιρεῖσθαι, οὐ μόνος ὁ πορισάμενος τὴν τοιαύτην πρόσταξιν, ἀλλὰ καὶ ὁ τολμήσων τοιοῦτόν τι ἐπιχειρῆσαι. τὰς μέντοι πρὸ τοῦ παρόντος κανόνος τιμηθείσας ἐκκλησίας ἀπὸ ἐπισκόπων εἰς μητροπόλεις κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν, διορίζεται ἔχειν μόνην τὴν τιμὴν,

A (de iis enim qui commendatoriis literis opus habent, hic non agitur) per ſolas pacificas ſcripturas in via inſtruere debemus. Hæc autem de pauperibus & iis qui auxilio indigent, definiit, nō quòd reliqui qui ſubſunt epiſcopo, non hoc debeant viatico inſtrui: ſed quòd vt plurimùm, qui ſunt pauperes, eccleſiaſtico auxilio indigent. Rectè autem additum eſt, vt cum examinatione dentur. Si enim eſt iniquum eius qui indiget poſtulatum, etiamſi eſt pauper, ei non dabitur epiſtola. Quære B xij. xv. & xxxiij. canonem Apoſtolor. xvij. ſyn. in Trullo: & xj. Antioch. ſyn. deponentes epiſcopum, qui ſine pacifica ſeu dimiſſoria Metropolitani epiſtola ad Imperatorem abierat. Quòd autem neceſſe habent omnes epiſcopi, iis quibus præſunt, literis ſuis opem ferre, ſi per ſe præſentes eſſe nequeant, ex vij. & viij. Sardicenſis ſynodi oſtenditur. Nota ergo quòd qui volunt in aliis regionibus ſacra celebrare, debent non ſolùm commendatitias epiſtolas afferre, ſed etiam pacificas. C

CANON XII.

Peruenit ad nos, quòd quidam, cùm præter ritus eccleſiaſticos ad potentatus acceſſiſſent, per pragmaticas vnam prouinciam in duas diuiſerunt: vt ex eo duo eſſent metropolitani in eadem prouincia. Statuit ergo ſacra ſynodus, ne epiſcopus deinceps tale quid audeat: quoniam is qui hoc aggreditur, à ſuo gradu excidit. Quæcunque autem ciuitates per literas Imp. metropolis nomine honoratæ ſunt, ſolo honore fruantur, & qui eius eccleſiam adminiſtrat epiſco- D *pus, ſeruato ſcilicet veræ metropoli ſuo iure.* Diſt. xlj. Peruenit ad nos.

SCHOL. BALS. Imperialia iuſſa, Imperiales typi dicuntur. Dicit ergo canon, quòd quoniam nonnulli epiſcopi, propter imperādi cupiditatem, Imp. iuſſione contenderunt, vt metropolitanorum honore afficerentur, & ex eo prouinciam vnam in duas metropoles diuiſerunt: deponi debent, nō ſolùm is qui tale mandatū Imperiale acquiſiuerit, ſed & qui tale quid aggredi auſus fuerit. Eas autē eccleſias, quæ ante præſentem canonē ex epiſcopali dignitate metropolium honore Imperialibus iuſſis affectæ ſunt, ſolū honorē habere ſtatuit,

A vtpote quòd reliqua iura quæ illis adſunt, veræ metropoli citra vllam innouationẽ manere debeant. Hæc cum à canone ſtatuantur, dixerit quiſpiam, Et quomodo permulti Imperatores permultos epiſcopatus metropolium honore affecerunt? Iam enim Lacedęmoniæ metropolis erat epiſcopatus metropolis veterum Patratum, Madyta Heracleæ, Abydus Cyzici. Et alij etiam epiſcopatus honorati ſunt. Mihi ergo videtur ex xxxviij. can. ſyn. in Trullo, & xvij. can. præſentis ſyn. eiuſmodi fieri ab B Imperatoribus diuiſiones ſecundùm poteſtatem illis olim datã. Propterea enim etiam exoleuit iij. caput primi tit. iij. lib. Baſilicor. quod collocatum eſt in xx. cap. primi tit. præſentis operis. Quænam autem iura eſſe debent apud primum, ſcilicet metropolitanum, in eccleſia, quæ ex epiſcopatu in metropolis dignitatẽ euecta eſt, quidam diſcere deſiderarunt, & audierunt quòd prǽterquam quòd epiſcopatus metropolis vocatur, in aliis omnibus antiquæ metropoli debet ſubiici. Eius enim epiſco- C pus ab antiquo metropolitano ordinabitur, & ab ipſo iudicabitur, & ei omnino ſubiicietur. Lege etiam ij. canonem ij. ſynodi & vj. & vij. can. primæ ſyn. Hæc autem per Imperialem iuſſionem aliter transformantur, vt ſuperiùs dictum eſt.

CANON XIII.

Diſt. lxxj. Extraneos clericos.

Externos clericos & ignotos in alia ciuitate ſine proprij epiſcopi commendatitiis literis nuſquam vllo modo miniſtrare.

SCHOL. BALS. Sancti patres etiam rurſus definiunt, eos qui in aliqua eccleſia in clerum ſunt cooptati, in alia eccleſia non miniſtrare, D ſine commendatitiis literis proprij epiſcopi. Et nonnulli quidem dixerunt commendatitias hic literas pro dimiſſoriis dictas eſſe. Alij autem dixerũt canonem de cõmendatitiis literis loqui, quæ dãtur accuſatis hominibus, qui poſt examinationẽ innocentes inuenti ſunt. Mihi autẽ videtur hic canon de literis cõmendatitiis definire, quæ clerici ordinationem declarãt, eũmque dimittunt vt etiã alibi miniſtret & operetur. Cõmendatitiæ enim, quæ ad tollendam ſuſpicionem dantur, etiã laicis præ-

ὡς τῶν λοιπῶν δικαίων τῶν προσόντων ἐπ' αὐταῖς τῇ κατ' ἀλήθειαν μητροπόλει ὀφειλόντων μένειν ἀκαινοτομήτων. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου εἴπῃ τις, καὶ πῶς διάφοροι βασιλεῖς διαφόρους ἐπισκοπὰς εἰς μητροπόλεις ἐτίμησαν; αὐτίκα γὰρ ἡ μητρόπολις Λακεδαιμονίας, ἐπισκοπὴ ἦν τῆς μητροπόλεως τῶν παλαιῶν Πατρῶν, τὰ Μάδυτα τῆς Ἡρακλείας, ἡ Ἄβυδος τοῦ Κυζίκου. καὶ ἄλλαι δὲ ἐπισκοπαὶ ἐτιμήθησαν. ἔοικεν οὖν ἀπὸ τοῦ λη'. κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τοῦ ιζ'. κανόνος τῆς παρούσης συνόδου, τοὺς τοιούτους γίνεσθαι ὁρισμοὺς παρὰ τῶν βασιλέων, κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς ἄνωθεν ἐξουσίαν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἠπράκτησε τὸ γ'. κεφ. τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν ὅπερ κατεστρώθη εἰς τὸ κ'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. τὰ μέντοι ὀφείλοντα εἶναι δίκαια παρὰ τῷ πρώτῳ, ἤγουν μητροπολίτῃ, κατὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς τιμηθείσης ἀπὸ ἐπισκοπῆς εἰς μητρόπολιν, ἐζήτησάν τινες μαθεῖν ποῖά εἰσι· καὶ ἤκουσαν ὅτι πλὴν τοῦ καλεῖσθαι τὴν ἐπισκοπὴν μητρόπολιν, κατὰ τὰ ἄλλα πάντα ὑποκεῖσθαι αὐτὴ τῇ παλαιᾷ μητροπόλει ὀφείλει. ὁ γὰρ ταύτης ἐπίσκοπος παρὰ τοῦ παλαιοῦ μητροπολίτου χειροτονηθήσεται, καὶ παρ' αὐτοῦ κριθήσεται, καὶ ἁπλῶς αὐτῷ ὑποκείσεται. ἀνάγνωθι καὶ τὸν β'. κανόνα τῆς β'. συνόδου, καὶ τὸν ζ'. καὶ ϛ'. κανόνα τῆς πρώτης συνόδου. ταῦτα δὲ διὰ προστάξεως βασιλικῆς ἄλλως μεταποιοῦνται, καθὼς ἄνωθεν εἴρηται.

Κανὼν ιγ'.

Ξένους κληρικοὺς καὶ ἀγνώστους ἐν ἑτέρα πόλει δίχα συστατικῶν γραμμάτων τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, μηδὲ ὅλως μηδαμῇ λειτουργεῖν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ πάλιν οἱ ἅγιοι πατέρες διορίζονται τοὺς κληρωθέντας ἔν τινι ἐκκλησίᾳ, ἐν ἑτέρα πόλει μὴ λειτουργεῖν ἄνευ συστατικῶν γραμμάτων τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου. καὶ τινὲς μὲν εἶπον συστατικὰς γραφὰς ἐνταῦθα τὰς ἀπολυτικὰς εἰρῆσθαι· ἄλλοι δὲ εἶπον περὶ συστατικῶν γραφῶν λέγειν τὸν κανόνα, διδομένων ἀνθρώποις κατηγορηθεῖσι, καὶ μετ' ἐξέτασιν ἀθωωθεῖσιν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸν κανόνα διορίζεσθαι περὶ συστατικῶν γραμμάτων συνιστώντων τὴν τοῦ κληρικοῦ χειροτονίαν, καὶ ἀπολυόντων αὐτὸν καὶ ἀλλαχοῦ ἐνεργεῖν. τὰ γὰρ συνιστῶντα τὴν ἑκάστου ὑπόληψιν συστατικά, καὶ λαϊκοῖς δίδονται·

περὶ ὧν οὐδεμία γέγονεν ἐνθάδε μνεία. ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ιαʹ. κανόνος.

Κανὼν ιδʹ.

Ἐπειδὴ ἔν τισιν ἐπαρχίαις συγκεχώρηται τοῖς ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις γαμεῖν, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, μὴ ἐξεῖναί τινι αὐτῶν ἑτερόδοξον γυναῖκα λαμβάνειν· τοὺς δὲ ἤδη ἐκ τοιούτου γάμου παιδοποιήσαντας, εἰ μὲν ἔφθασαν βαπτίσαι τὰ ἐξ αὐτῶν τεχθέντα παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς, προσάγειν αὐτὰ τῇ κοινωνίᾳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας· μὴ βαπτίσαντας δὲ, μὴ δύνασθαι ἔτι βαπτίζειν αὐτὰ παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς, μήτε μὴν συνάπτειν πρὸς γάμον αἱρετικῷ ἢ Ἰουδαίῳ ἢ Ἕλληνι· εἰ μὴ ἄρα ἐπαγγέλλοιτο εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, τὸ συναπτόμενον πρόσωπον τῷ ὀρθοδόξῳ. εἰ δέ τις τοῦτον τὸν ὅρον παραβαίη τῆς ἁγίας συνόδου, κανονικῷ ὑποκείσθω ἐπιτιμίῳ.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν ἐν τισὶ μὲν χώραις ἐξεχωροῦντο ἀναγνῶσται καὶ ψάλται γαμικὰ συναλλάγματα συνιστᾶν ἀκολούθως τῷ ἀποστολικῷ κανόνι κςʹ. ἐν τισὶ δὲ καὶ οὗτοι παραλόγως ἐκωλύοντο. ὡρίσθη οὖν διὰ τοῦ παρόντος κανόνος, ὡς εἰ καὶ ἐφειμένον ἐστὶν αὐτοῖς γυναῖκα λαμβάνειν, ἀλλ' οὐκ ἔξεστιν ἑτεροδόξοις συνάπτεσθαι, τοὺς δὲ προπαιδοποιήσαντας ἐκ τοιούτου γάμου, προσάγειν τὰ οἰκεῖα τέκνα παρὰ τῇ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίᾳ. ἐφ' ᾧ εἰ μὲν ἔφθασαν αὐτὰ βαπτισθῆναι παρὰ αἱρετικῶν, χρισθῆναι μόνον ὑπὸ ἁγίου μύρου· εἰ δὲ μὴ, βαπτισθῆναι ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας. ὡσαύτως ὡρίσθη μὴ συνάπτεσθαι τὰ τούτων τέκνα αἱρετικοῖς ἢ Ἰουδαίοις ἢ Ἕλλησιν, εἰ μήπω τὰ κεκωλυμένα πρόσωπα καταθῶνται ἀποστῆναι τῆς οἰκείας αἱρέσεως ἢ θρησκείας. τηνικαῦτα γὰρ ἐὰν προστεθῶσι τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, ἐπακολουθήσει καὶ ὁ γάμος. τοὺς μέντοι παραβαίνοντας ταῦτα, κανονικοῖς ἐπιτιμίοις καθυποβάλλει ἡ σύνοδος. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανόνας ιʹ. καὶ λαʹ. καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα καʹ. καὶ εὑρήσεις διασπώμενον τὸν μετὰ αἱρετικῶν συστάντα γάμον. οἴομαι δὲ σὺν τῷ διασπασμῷ, καὶ ἐπιτιμᾶσθαι τούτους κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. οὕτω γὰρ οἱ κανόνες συμβιβασθήσονται. καλῶς δὲ εἶπεν ὀφείλειν τοὺς πρὸ τούτου τεχθέντας ἐξ αἱρετικῶν παῖδας, προσάγεσθαι τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἐκκλησίας.

A bentur, de quibus nulla hîc fit mentio. Lege & xi. canonis interpretationem.

CANON XIIII.

Quoniam in nonnullis prouinciis conceſſum eſt lectoribus & cantoribus vxores ducere, decreuit ſancta ſynodus nulli eorum licere diuerſæ à recta opinionis vxorem ducere: eos autem qui ex eiuſmodi matrimonio liberos ſuſceperunt, ſi eos quidem baptizare apud hæreticos præuenerint, ad catholicæ eccleſiæ communionem adducere: Si autem non baptizauerint, nõ poſſe eos apud B *hæreticos baptizare. Sed neque hæretico, vel pagano, vel Iudæo, matrimonio coniungere, niſi vtique perſona, quæ orthodoxæ coniungitur, ſe ad orthodoxam fidem conuertendam ſpondeat. Si quis autem hoc ſanctæ ſynodi decretum tranſgreſſus fuerit, canonicis pœnis ſubiiciatur.*

Dist. xxxij. Quoniam in quibuſdam.

SCHOL. BALS. In nonnullis quidem, vt eſt veriſimile, prouinciis, lectoribus & cantoribus permittebatur matrimonia contrahere conſequenter Apoſtolico xxvj. canoni. In nonnullis autem id eis præter rationem prohibebatur. Per præ- C ſentem ergo canonem definitum eſt, quòd etiam ſi eis permiſſum eſt vxores accipere, diuerſę tamẽ à recta opinionis mulieribus eis cõiungi nõ licet, & vt qui ex tali matrimonio liberos ſuſceperint, eos ad orthodoxorum eccleſiam adducãt: vt ſi ij quidẽ ab hæreticis baptizati fuerint, ſancto ſolùm chriſmate inungantur: ſin minùs, ab eccleſia baptizentur. Similiter definitum eſt ne eorum liberi, hęreticis, vel Iudæis, vel Græcis coniungantur, niſi vtique prohibitæ perſonæ polliceantur à ſua hæreſi vel ſuperſtitione recedere. Tunc D enim ſi ad orthodoxam fidem acceſſerint, conſequentur quoque nuptię. Eos autem qui hæc tranſgrediuntur, canonicis pœnis ſubiicit ſynodus. Lege Laod. ſyn. can. x & xxxj. & Carth. xxj. & inuenies ſeparari matrimoniũ, quod cũ hæretico contractũ eſt. Exiſtimo autem, etiã cum ſeparatione, eos quoque puniri ſecundùm præſentem canonem. Sic enim ad concordiam deducentur canones. Rectè autem dixit, eos qui anteà ex Hæreticis ſuſcepti ſunt, liberos, ad eccleſiæ communionem adduci,

Scis enim hæreticos in duo diuidi: A & in eos qui quod ſecũdùm nos eſt, myſterium, & diuinam condeſcenſionem ſuſcipiunt, in quibuſdam autem falluntur: quos etiam accedentes chriſmate ſolo inungimus: & in eos qui hoc omnino non ſuſcipiunt, & ſunt infideles, Iudæos ſcilicet & Græcos, quos etiam baptizamus. Communionis ergo nomine vtrunque declarauimus, vt vel chriſmate vngantur, vel baptizentur. lege vij. can. ij. ſyn. primum cap. iiij. tit. xxviij. lib Baſilic. & lxxij. canon. ſynodi in Trullo. Et nota ſecundum præſen- B tem canonem videri partẽ Eccleſiæ cogere, vt Latinos reiiciamus, qui vxores ex Romania volunt accipere.

Canon XV.

xxij. q. j. Diaconiſſã.

Diaconiſſam non eſſe mulierem ordinandam ante annum quadrageſimum, & eam cum accurata examinatione. Si autem poſtquam ordinatione ſuſcepta miniſterio aliquo tempore permanſit, ſeipſam matrimonio tradiderit, Dei gratia iniuriam faciens, ea vnà cum illo qui ei coniunctus eſt, anathematizetur. C

Schol. Bals. Quæ in præſenti canone tractantur, omnino exoleuere. Diaconiſſa enim hodie non ordinatur, etiamſi quædã aſcetriæ abuſiuè diaconiſſæ dicantur. Eſt enim canon, qui ſtatuit mulieres in ſacrum tribunal non debere ingredi. Quæ ergo ad ſanctum altare accedere non poteſt, quomodo diaconatus officium exercebit? Lege & xiiij. can. ſyn. in Trullo, & xv. dicentes deponendam diaconiſſam, quę ordinata eſt priùs quàm quadrageſimum annum expleuiſſet. Præſens autem D canon dicit anathematizari mulierem, quæ poſt ordinationem ſe nuptum dederit, vt quæ Dei gratiam iniuria afficiat. De monachis autem ſequens docet canon. Quære & magni Baſilij canonem xvij. & xxiiij.

Canon XVI.

xxvij. q. i. Si qua virgo.

Virginem, quæ ſe domino Deo dedicauit, ſimiliter & monachos non licere matrimonio coniungi. Sin autem hoc feciſſe inuenti fuerint, ſint excommunicati. Oſtendenda autem in eos humanitatis auctoritatem habere ſtatuimus epiſcopum eius loci.

οἶδας γὰρ ὅτι οἱ αἱρετικοὶ εἰς δύο διαιροῦνται, εἴς τε τοὺς δεχομένους μὲν τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, καὶ τὴν θείαν συγκατάβασιν, ἔν τισι δὲ σφαλλομένους, οὓς καὶ μύρῳ μόνῳ χριόμεθα προσερχομένους, καὶ εἰς τοὺς παντάπασι μὴ δεχομένους τοῦτο καὶ ὄντας ἀπίστους Ἰουδαίους, δηλονότι καὶ Ἕλληνας, οὓς καὶ βαπτίζομεν. τῷ ὀνόματι γοῦν τῆς κοινωνίας ἐδηλώθησαν καὶ ἀμφότεροι. ὥστε ἢ μύρῳ χρισθῆναι ἢ βαπτισθῆναι. ἀνάγνωθι τὸν ζ'. κανόνα τῆς β'. συνόδου, τὸ α'. κεφ. τοῦ δ'. τίτλου τοῦ κη'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ τὸν οβ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. καὶ σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν παρόντα κανόνα, ὡς ἔοικεν, ἀναγκάζει τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τοὺς Λατίνους ἐξόμνυσθαι θέλοντας γυναῖκας λαβεῖν ἐκ τῆς Ῥωμανίας.

Κανὼν ιε'.

Διάκονον μὴ χειροτονεῖσθαι γυναῖκα πρὸ ἐτῶν τεσσαράκοντα, καὶ ταύτην μετὰ ἀκριβοῦς δοκιμασίας. εἰ δέ γε δεξαμένη τὴν χειροθεσίαν, καὶ χρόνον τινὰ παραμείνασα τῇ λειτουργίᾳ, ἑαυτὴν ἐπιδῷ γάμῳ, ὑβρίσασα τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν, ἡ τοιαύτη ἀναθεματιζέσθω μετὰ τοῦ αὐτῇ συναφθέντος.

Ἑρμηνεία.

Τὰ τοῦ παρόντος κανόνος παντάπασιν ἐσχόλασεν. διακόνισσα γὰρ σήμερον οὐ χειροτονεῖται, κἂν καταχρηστικῶς τινὲς τῶν ἀσκητριῶν διακόνισσαι λέγωνται· ὅτι κανών ἐστι διοριζόμενος μὴ εἰσέρχεσθαι γυναῖκας ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι. ἡ γοῦν μὴ δυναμένη ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ εἰσελθεῖν, πῶς τὰ τῶν διακόνων ἐνεργήσει; ἀνάγνωθι τὸν ιδ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὸν ιε'. λέγοντας καθαιρεῖσθαι τὴν διακόνισσαν χειροτονηθεῖσαν πρὸ τοῦ πληρῶσαι τὸν τεσσαρακονταετῆ χρόνον. ὁ δὲ παρὼν φησὶ κανὼν, ἀναθεματίζεσθαι τὴν μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμοις ἑαυτὴν ἐπιδιδοῦσαν, ὡς ὑβρίστριαν τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος. περὶ δὲ μοναζουσῶν, ὁ ἐφεξῆς διδάσκει κανών. ζήτει καὶ τὸν μεγάλου Βασιλείου κανόνα ιζ'. καὶ κδ'.

Κανὼν ις'.

Παρθένον ἀναθεῖσαν ἑαυτὴν τῷ δεσπότῃ θεῷ, ὡσαύτως δὲ καὶ μονάζοντα, μὴ ἐξεῖναι γάμῳ προσομιλεῖν. εἰ δέ γε εὑρεθεῖεν τοῦτο ποιοῦντες, ἔστωσαν ἀκοινώνητοι. ὡρίσαμεν δὲ ἔχειν τὴν αὐθεντείαν τῆς ἐπ' αὐτοῖς φιλανθρωπίας τὸν κατὰ τόπον ἐπίσκοπον.

Ἑρμηνεία.

Τὸ παλαιὸν γυναῖκες τινὲς προσήρχοντο τῷ Θεῷ μετὰ λαϊκοῦ σχήματος, καὶ ὡμολόγουν παρθενεύειν. διορίζονται τοίνυν οἱ πατέρες τοὺς ὁμολογήσαντας τοῦτο, κἂν ἄνδρες εἶεν μονάζοντες, κἂν γυναῖκες, μὴ ἀφίστασθαι τῶν ὡμολογημένων, καὶ γάμοις προσομιλεῖν. τοὺς δὲ παραβάτας τούτων ἀκοινωνήτους ἤτοι ἀφωρισμένους εἶναι. τὴν μέντοι ἐξουσίαν τοῦ ἀφορισμοῦ ἤτοι τὴν ἐπέκτασιν ἢ τὴν μείωσιν τῷ ἐγχωρίῳ ἐπισκόπῳ ἀνέθεντο. σήμερον δὲ τέως παρὰ τῇ Κωνσταντινουπόλει, οὔτε παρθένοι μετὰ λαϊκοῦ σχήματος τῷ Θεῷ ἀνατίθενται, οὔτε παρθενών ἐστι. μόνος δὲ ὁ ἅγιος μητροπολίτης ἐκεῖνος Θηβῶν ὁ Καλοκτένης, ἐποίησε παρθενῶνα εἰς Θήβας, καὶ ἔταξε παρθένους ἐν αὐτῷ λαϊκάς. διὸ καὶ ἔστι τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ αἰωνίζον, καὶ χάρις τούτου. Εἰ δὲ θέλεις εἰπεῖν τὰς ἀσκητρίας τοιαύτας παρθένους, οὐδὲν εὑρήσεις ἐμποδὼν, εἰ μήπω θέλεις ταύτας παρεικάσαι ταῖς μοναζούσαις διὰ τὴν ἀπόκαρσιν, καὶ τὰς ἐπ' ἐκκλησίας συνθήκας αὐτῶν. ἀνάγνωθι τὸν ιθ'. κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, τῷ τῶν διγάμων ἐπιτιμίῳ ταύτας καθυποβάλλοντα, τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ μδ'. καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ξ'. καὶ ιθ'. οἱ μὲν γὰρ ὡς πόρνους, οἱ δὲ ὡς μοιχοὺς τοὺς ἀθετοῦντας τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν καταδικάζουσι. μὴ γοῦν ἐναντιωθῇς τινὶ τούτων· ἀλλ' εἰπὲ ὅτι ἐπεὶ παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἐπισκόπου τὰ τῶν ἐπιτιμίων ἀνετέθησαν, αὐτὸς τὸν ἁμαρτήσαντα κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἐπιτιμήσει μετὰ δοκιμασίας. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίου κη'. τίτλου ς'. κεφ. α'. διοριζόμενον μὴ μόνον διασπᾶσθαι τὸν ἀθέμιτον γάμον, ἤτοι τὸν μετὰ συγγενοῦς καὶ τὸν παράνομον, ἤτοι τὸν μετὰ τῆς ἐπιτροπευομένης, καὶ τὸν κατάκριτον δηλονότι τὸν μετὰ τῆς τῷ Θεῷ ἀνατεθειμένης· ἀλλὰ καὶ δημεύεσθαι τοὺς συναλλάξαντας καὶ ἐξορίζεσθαι, εὐτελεῖς δὲ ὄντας καὶ μαστίζεσθαι. ὥστε οὐ μόνον τὰ τῆς νεαρᾶς γενήσονται ἀλλὰ καὶ ἐπιτίμια ἐπακολουθήσουσι.

Κανὼν ιζ'.

Τὰς καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ἀγροικικὰς παροικίας ἢ ἐγχωρίους, μένειν ἀπαρασαλεύτους παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτὰς ἐπισκόποις, καὶ μάλιστα εἰ τριακονταετῆ χρόνον ταύτας ἀβιάστως διακατέχοντες ᾠκονόμησαν. Εἰ δὲ ἐντὸς τῶν τριάκοντα,

A SCHOL. BALS. Olim quædam mulieres cũ laicali habitu ad Deum accedebant, & virginitatem profitebantur. Definiunt ergo Patres eos qui hoc profeſſi fuerint, ſiue ſint viri monachi, ſiue mulieres, ab iis quæ vouerunt ac profeſſi ſunt, non diſcedere, nec matrimonio coniungi debere. Horum autem tranſgreſſores excommunicatos eſſe, ſeu ſegregatos. Excommunicationis autem ſeu ſegregationis poteſtatem, eiuſq; vel extenſionem, vel diminutionẽ, illius loci epiſcopo attribuit. Hodie autẽ
B Cõſtantinopoli nec ſunt virgines cũ laicali habitu, nec eſt virginũ domicilium, quod Parthenon dicitur. Solus autẽ ſanctus ille Thebarum metropolitanus Caloctenes fecit Thebis parthenonẽ, & laicas in ipſo virgines ordinauit. Et ideo æternũ hoc eſt eius monumentum, eique eo nomine gratia agenda eſt. Si autẽ velis etiam has aſcetrias dicere virgines, nihil impedimenti inuenies, niſi eas etiam velis monachis aſſimilare propter tonſuram, & quòd earum pacta conuenta ſeu vota fiant in eccleſia.
C Lege xix. can. ſynodi Ancyranæ quæ bigamorum eas pœnis ſubiicit: ſyn. in Trul. xliiij. Baſilij Magni lx. & xix. Hi enim vt fornicatores, illi verò vt adulteros; qui vota ſua conuentáque non ſeruauerint, condemnant. Ne ergo in aliquo eorum repugnantiam eſſe exiſtimes: ſed dic, quòd quoniam epiſcopi poteſtati pœna permiſſa eſt, ipſe eum pro arbitrio puniet, cum examinatione. Lege & librum xxviij. tit. vj. cap. j. in quo decernitur non ſolùm ſeparari illicitas
D nuptias, vtpote cum cognata, eáſque quæ præter legum præcepta fiunt, vt cum ea, cuius is qui ipſam ducit, tutelam gerit: & nefarias ſeu damnatas, eius ſcilicet quę deo dedicata eſt: ſed & eos qui contraxerunt, publicari & ſegregari, & ſi ſint humilis loci, etiam flagellis cædi. Quamobrem non ſolùm fiet quod iubet nouella, ſed etiam pœnæ conſequentur.

CANON XVII.

Quæ ſunt in vnaquaq; prouincia, rurales vicanáſue parochias, firmas & inconcuſſas manere apud eos qui illas tenẽt epiſcopos: & maximè ſi xxx. annorũ tempore eas ſine vi detinentes adminiſtrauerint. Si autẽ intra xvj. q. iij. Per ſingulas.

xxx. annos fuit aliqua vel fuerit de iis cōtrouerſia, licere iis qui iniuriam ſibi fieri dicunt, de iis litem mouere apud ſynodum prouinciæ. Si quis autem iniuria afficiatur à proprio metropolitano, apud exarchum diœceſis, vel Conſtantinopolitanam ſedem litiget, ſicut prius dictum eſt. Sin autem etiam ciuitas aliqua ab imperatoria auctoritate innouata eſt vel deinceps innouata fuerit, ciuiles & publicas formas, eccleſiaſticarum quoque parochiarum ordo conſequatur.

SCHOL. BALS. Quidam dicebant canonem non hic loqui de regionibus ſeu diœceſibus, ſed de aliis iuribus ad vniuſcuiuſque prouinciæ epiſcopum pertinentibus: non eſt autem hoc verum, vt oſtenditur ex fine canonis dicentis, poſſe Imperatorem, in iis quæ à ſe innouatæ ſunt, vel innouabuntur ciuitatibus, pro epiſcopalibus iuribus ſtatuere quæ voluerit. Lege xij. can. præſentis ſyn. & xxxviij. ſyn. in Trul. Quod autem dicit hic canon tale eſt: Volebāt quidā eos canones, qui de regionibus ſeu diœceſibus loquūtur, intelligi de ciuitatum regionibus: nō autem de vilibus ac ruralibus. Decretū eſt ergo, vt epiſcopi citra controuerſiā obtineāt regiones à ſe xxx. annis nō vi poſſeſſas, ſiue ſint rurales ſeu paruæ, quæ etiam *μονοίκια*, hoc eſt vnam tātùm domum habentes, dicuntur: ſiue ſint ἐγχώριοι, id eſt, multos habitatores habentes. Si autem intra xxx. annos eorum nomine actionem alius epiſcopus intenderit, apud prouinciæ ſynodū, quid de eo ſit ſtatuendum obſeruabitur. Sin autem metropolitanus ſuum epiſcopū iniuria afficiat, apud diœceſis exarchum, vel apud patriarchā de finibus iudicio contēdetur. Quæ autē ab Imperatoribus per publicas formas ſiue iuſſiones Imp. pro innouatis vel innouādis à ſe ciuitatibus decernūtur, manere vt decreta fuerint, vtpote quòd debeat eccleſia ſequi ea quæ ſic decernuntur. Cùm hæc ita ſe habeant, ne dixeris eos quidē, qui xxx. annis ſine vi regiones poſſident, moueri nō poſſe: qui autē non ſūt tales, id eſt, eos qui vi poſſident, etiam poſt xxx. annum, aduerſus eos agi poſſe.

A ἐτῶν γεγένηταί τις ἢ γένοιτο περὶ αὐτῶν ἀμφισβήτησις, ἐξεῖναι τοῖς λέγουσιν ἠδικῆσθαι, περὶ τούτων κινεῖν παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας. Εἰ δέ τις ἀδικοῖτο παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἢ μητροπολίτου, παρὰ τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως, ἢ τῷ Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ δικαζέσθω, καθὰ προείρηται. Εἰ δὲ καί τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις ἢ αὖθις καινισθείη, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἡ τάξις ἀκολουθείτω.

B

Ἑρμηνεία.

Τινὲς εἶπον ἐνταῦθα μὴ περὶ ἐνοριῶν λέγειν τὸν κανόνα, ἀλλὰ περὶ ἑτέρων δικαίων διαφερόντων ἑκάστης ἐπαρχίας ἐπισκόπῳ. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο ἀληθὲς καθὼς δηλοῦται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ κανόνος, λέγοντος δύνασθαι τὸν βασιλέα ἐπὶ ταῖς ὑπ' αὐτοῦ καινισθείσαις ἢ καινισθησομέναις πόλεσιν, ὑποτυποῦν τὰ βουλητέα αὐτῷ χάριν τῶν ἐπισκοπικῶν δικαίων. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ιβ'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου τὸν λη'. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. ὃ
C δὲ λέγει ὁ παρὼν κανών, τοιοῦτόν ἐστιν, ἤθελον τινὲς ἐξακούεσθαι τοὺς περὶ τῶν ἐνοριῶν κανόνας εἰς πολιτικὰς ἐνορίας, οὐ μὴν καὶ εἰς εὐτελεῖς ἀγροικικάς. ὡρίσθη οὖν κατέχειν ἀμάχως τοὺς ἐπισκόπους, τὰς ἐπὶ τριακονταετίᾳ νεμηθείσας παρ' αὐτῶν ἐνορίας ἀβιάστως, κἂν ἀγροικικαὶ ὦσιν, ἤτοι μικραὶ, αἳ καὶ μονοίκια λέγονται, κἂν ἐγχώριοι, ἤτοι πολλοὺς κατοίκους ἔχουσαι. Εἰ δὲ φησὶν, ἐντὸς τῶν τριάκοντα ἐτῶν ἐναγάγῃ ἕτερος ἐπίσκοπος χάριν τούτων, παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας
D τὰ περὶ τούτου τηρηθήσεται. ἐὰν δὲ μητροπολίτης ἀδικῇ ἐπίσκοπον αὐτοῦ παρὰ τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως ἢ παρὰ τῷ πατριάρχῃ, τὰ περὶ τῆς ἐνορίας κριθήσεται. τὰ μέντοι παρὰ τῶν βασιλέων διοριζόμενα διὰ δημοσίων τύπων, ἤτοι βασιλικῶν προσταγμάτων, χάριν τῶν παρὰ τούτων καινισθεισῶν ἢ καινισθησομένων πόλεων μένειν καθὼς ὡρίσθησαν· ὡς καὶ τῆς ἐκκλησίας ὀφειλούσης ἀκολουθεῖν τοῖς οὕτω διοριζομένοις. τούτων οὕτως ἐχόντων μὴ εἴπῃς, τοὺς μὲν ἀβιάστως κατέχοντας ἐπὶ τριακονταετίᾳ ἐνορίας ἀπαρασαλεύτους εἶναι. τοὺς δὲ μὴ τοιούτους, ἤγουν τοὺς κατὰ βίαν νεμομένους καὶ μετὰ τριακονταετίαν ἐνάγεσθαι.

ἀλλ' ἀνάγνωθι τὸ τελευταῖον κεφ. τοῦ β'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν· ἤγουν κεφ. α'. τῆς ρια'. νεαρᾶς, οὕτω λέγον, πᾶσα ἀγωγὴ προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ, εἴτε προσωπικὴ εἴτε ὑποθηκαρία ἐστὶν, οὐχ ὑπερβαίνει τὰ τεσσαράκοντα ἔτη, τῶν ἁρμοζουσῶν ἑκάστῳ οἴκῳ τοιούτῳ εὐαγεῖ προσκαίρων παραγραφῶν, φυλαττουσῶν μέντοιγε τοὺς οἰκείους χρόνους. καὶ τὴν ἔξωθεν αὐτῆς παλαιὸν εἴτω λέγοντα· ἡ μὲν παροῦσα νεαρὰ διάταξις κατὰ ἰδιωτῶν ἐναγούσαις ταῖς ἐκκλησίαις τὴν τεσσαρακονταετίαν ὑφαπλοῖ. ὁ δὲ ιζ'. κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κείμενος ἐν τῷ ε'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ νομοκανόνος, ταῖς ἐκκλησίαις κατὰ ἐκκλησιῶν ἐναγούσαις τριακονταετίαν δίδωσι. μὴ θαυμάσῃς δὲ τοῦτο. ἀπὸ γὰρ τῆς τοιαύτης ρια'. νεαρᾶς, καὶ ἀπὸ γ' κεφ. τοῦ γ' τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου ἤτοι τῆς ρλα'. νεαρᾶς, καὶ ἕτερον προνόμιον αἱ ἐκκλησίαι ἔχουσι. φησὶ γὰρ τὸ τοιοῦτον κεφ. ἀντὶ δὲ χρονίων παραγραφῶν δέκα καὶ εἴκοσι, καὶ τριάκοντα ἐνιαυτῶν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις καὶ τοῖς ἄλλοις σεβασμίοις τόποις μόνην τὴν τῶν μ' ἐνιαυτῶν παραγραφὴν ἀντιτίθεσθαι προστάττομεν. τούτου αὐτοῦ φυλαττομένου καὶ ἐπὶ τῇ ἀπαιτήσει τῶν ληγάτων, καὶ τῶν κληρονομιῶν αὐτῶν εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλελειμμένων. ὥστε αἱ μὲν ἐκκλησίαι μὴ κατὰ εὐαγῶν οἴκων ἐνάγουσαι, διὰ μόνης τῆς τεσσαρακονταετίας ἀποκλείον). οἱ δὲ κατὰ τούτων ἐνάγοντες διὰ τῶν νομίμων παραγραφῶν ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν ἐξωθοῦνται. ὅταν μέντοι ἐκκλησίαι κατ' ἀλλήλων ἐνάγωσι, τὸ τῆς τεσσαρακονταετίας οὐκ ἔχουσι προνόμιον, ἀλλὰ τοῖς κοινοῖς νομίμοις χρῶνται. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ἔξεστι τῷ βασιλεῖ προνόμια ἐκκλησιαστικὰ ἀφαιρεῖσθαι. εἰ γὰρ ἐφεῖται τούτοις τὰ βουλητέα αὖθις περὶ ἐνοριῶν διατάττεσθαι χάριν τῶν καινιζομένων ὑπὸ τούτων πόλεων· πολλῷ πλέον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐπισκοπὴν εἰς μητρόπολιν τιμήσουσι, καὶ προχειρήσεις ἡγουμενικὰς ὑποτυπώσουσι, καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα ἐνδυνάμως προστάξουσι.

Sed lege poſtremam iuſſionem ij. tit. lib. v. Baſilic. ſic dicentem: Omnis actio venerabili domo competens, ſiue ſit perſonalis, ſiue hypothecaria, quadraginta annos non excedit, conuenientibus vnicuique religioſę domui opportunis pręſcriptionibus, ſed propria quidem certe tempora ſeruantibus, & antiquam, quæ extra eſt, ſic dicentem: Præſens quidem conſtitutio eccleſiis aduerſus priuatos agentibus quadragenariam annorum præſcriptionem accommodat. xvij. autem canon Chalced. Synodi, ſitus in quinto cap. primi tit. Nomocanonis, eccleſiis aduerſus eccleſias agentibus, dat xxx. annorum ſpacium. Ne mireris autem. Ex ea enim exi nouella, & ex iij. cap. iij. tit. lib. v. Eccleſiæ quoque habent alia priuilegia. Dicit enim hoc caput: Pro longi autem temporis præſcriptionibus x. & xx. & xxx. annorum, ſanctis eccleſiis & omnibus aliis venerabilibus locis, ſolam iiij. annorum præſcriptionem opponi iubemus. Hoc ipſo etiam ſeruato in legatorum quoque & hæreditatum petitione, quæ in pios vſus relicta ſunt. Quamobrem eccleſiæ quidem, ſi aduerſus religioſas domos non agunt, ſolo quadraginta annorum ſpacio excluduntur. Qui autem aduerſus eas agunt, per legitimas exceptiones ab eccleſiis extruduntur. Cæterum quando eccleſiæ inter ſe inuicem agunt, quadraginta annorum priuilegium non habebunt, ſed iure communi vtentur. Nota autem ex hoc canone, quòd licet Imp. auferre eccleſiaſtica priuilegia. Si enim eis permittitur ea quæ voluerint de regionũ finibus ordinare pro innouatis à ſe vrbibus: multo magis, vt mihi videtur, epiſcopatus, metropolium honore donabunt, eorum qui præerunt promotiones deſignabunt, & alia quædam, pro ea quam habent poteſtate, iubebunt.

Κανὼν ιη'.

Τὸ τῆς συνωμοσίας ἢ φρατρίας ἔγκλημα, καὶ παρὰ τῶν ἔξω νόμων πάντη κεκώλυται. πολλῷ δὴ μᾶλλον ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ τοῦτο γίνεσθαι ἀπαγορεύειν προσήκει.

CANON XVIII.

Coniurationis vel ſodalitatis crimen ab externis etiam legibus eſt omnino prohibitum: multo magis hoc autem in Dei eccleſia fieri prohibere oportet. xj. q. j. Coniurationum.

Si qui ergo clerici vel monachi inuenti fuerint, vel ſe iactantes, vel ſodalitates comparantes, vel aliquid ſtruentes ac molientes aduerſus epiſcopos ac clericos, proprio gradu omnino excident.

SCHOL. BALS. Coniuratio eſt, malas aliquas ſuas voluntates firmare, iureiurando inter ſe inuicem dato & accepto. Sodalitas autem, quæ φρατρία Græcè dicitur, eſt conuenire & conſentire aliquos, alicuius mali faciendi gratia. Externas autem leges vocat can. ciuiles, quoniam earum plurimæ, à ſapientibus, qui ſunt extra ſcripturam, ſeu Græcis, ſunt compoſitæ. Dicit ergo, quòd quoniam lex quoque ciuilis & ſodales & malos etiam coniuratores punit, deponi debent, qui tale quid faciunt clerici, vel monachi. Ac canon quidem, eos qui aduerſus conclericos vel epiſcopos aliquid moliuntur, obſtinatis animis induratiſque molientes, iuxta illud, Coagulatum eſt, cor eorum, id eſt, induratum eſt, deponi iubet. Exiſtimo autem & eos qui aduerſus laicos tale quid faciunt ſacerdotes, ſimiliter puniri. lege & xxxvij. caput viij. tit preſentis operis, & ſyn. vj. can. xxxiiij.

CANON XIX.

xviij. diſt. Peruenit ad noſtras.

Peruenit ad aures noſtras, quòd in prouinciis, canonibus conſtitutæ epiſcoporum ſynodi non fiant, & ex eo multa eccleſiaſtica negliguntur quæ correctione indigent. Statuit ergo ſancta ſynodus ſecundum ſanctorum patrum canones, vt bis in anno eundem in locum conueniant vniuſcuiuſque prouinciæ epiſcopi, vbi metropolitanus melius eſſe perſpexerit, & ſingula emergentia corrigant: epiſcopi autem, qui non conueniunt, ſi in eadem metropoli verſentur, atque adeò ſani ſint, & ab omni inexcuſabili & neceſſario negotio liberi, fraternè reprehendantur.

SCHOL. BALS. De ſynodis quæ debent ſingulis annis fieri, quære v. can. primæ ſynodi, & quæ in eum ſcripta ſunt.

CANON XX.

lxxj. Clericos in ſingulis.

Clericos in eccleſiis miniſterio fungentes, quemadmodum iam ſtatuimus, non licere in alius ciuitatis eccleſia ordinari: ſed illa eſſe contentos, in qua ab initio vt miniſtrarent, digni habiti ſunt.

A εἴ τινες τοίνυν κληρικοὶ ἢ μονάζοντες εὑρεθεῖεν, ἢ συνομνύμενοι ἢ φρατριάζοντες, ἢ κατασκευὰς τυρεύοντες ἐπισκόποις ἢ συγκληρικοῖς, ἐκπιπτέτωσαν πάντῃ τοῦ οἰκείου βαθμοῦ.

Ἑρμηνεία.

Συνωμοσία ἐστὶ τὸ κατεμπεδῶσαι τινὰς κακά τινα οἰκεῖα θελήματα μετὰ ὅρκου ἀμοιβαδὸν πρὸς ἀλλήλους γινομένου. Φρατρεία δέ ἐστι, τὸ συνελθεῖν καὶ ὁμοφρονῆσαι τινὰς χάριν τοῦ ποιῆσαι τόδε τι κακόν· ἔξω δὲ νόμους ὁ κανὼν καλεῖ τοὺς πολιτικούς, διὰ τὸ τοὺς πλείους ἐξ αὐτῶν παρὰ τῶν τῆς ἔξω γραφῆς σοφῶν ἤτοι τῶν Ἑλλήνων B συντεθῆναι. Φησὶ γοῦν ὡς ἐπεὶ καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος τοὺς φατριαστὰς καὶ συνωμότας κολάζει, ὀφείλουσι καθαιρεῖσθαι εἰ τοιοῦτόν τι ποιοῦντες κληρικοὶ, ἢ μονάζοντες. καὶ ὁ μὲν κανὼν τοὺς κατὰ ἐπισκόπων ἢ συγκληρικῶν τυρεύοντας, ἤτοι κατασκευάζοντας, κατὰ τὸ, ἐτυρώθη ἡ καρδία αὐτῶν, ἀντὶ τοῦ ἐσκληριώθη, καθαιρεῖσθαι φησίν. οἶμαι δὲ καὶ τοὺς κατὰ λαϊκῶν τοιοῦτόν τι ποιοῦντας ἱερωμένους ὁμοίως κολάζεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ τὸ λζ'. κεφ. τοῦ ἐννάτου τίτλου τοῦ παρόντος C συντάγματος καὶ τῆς ϛ'. συνόδου κανόνα λδ'.

Κανὼν ιθ'.

Ἦλθεν εἰς ἡμετέρας ἀκοὰς, ὡς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, αἱ κεκανονισμέναι σύνοδοι τῶν ἐπισκόπων οὐ γίνονται. καὶ ἐκ τούτου πολλὰ παραμελεῖται τῶν διορθώσεως δεομένων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος κατὰ τοὺς τῶν ἁγίων πατέρων κανόνας, δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συντρέχειν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τοὺς ἐπισκόπους, ἔνθα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ, καὶ διορθοῦν ἕκαστα τὰ ἀνακύπτοντα· τοὺς δὲ μὴ συνιόντας ἐπισκόπους, ἐνδημοῦντας ταῖς ἑαυτῶν πόλεσι, καὶ ταῦτα ἐν D ὑγείᾳ διάγοντας, καὶ πάσης ἀπαραιτήτου καὶ ἀναγκαίας ἀσχολίας ὄντας ἐλευθέρους, ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐτησίως ὀφειλουσῶν γίνεσθαι συνόδων ζήτει τὸν ε'. κανόνα τῆς α'. συνόδου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Κανὼν κ'.

Κληρικοὺς εἰς ἐκκλησίαν τελοῦντας, καθὼς ἤδη ὡρίσαμεν, μὴ ἐξεῖναι εἰς ἄλλης πόλεως τάττεσθαι ἐκκλησίαν· ἀλλὰ στέργειν ἐκείνην ἐν ᾗ λειτουργεῖν ἐξ ἀρχῆς ἠξιώθησαν.

ἐκτὸς ἐκείνων, εἴ τινες ἀπολέσαντες τὰς ἰδίας πατρίδας ἀπὸ ἀνάγκης, εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν μετῆλθον. εἰ δέ τις ἐπίσκοπος μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον, ἄλλῳ ἐπισκόπῳ προσήκοντα δέξοιτο κληρικὸν, ἔδοξεν ἀκοινώνητον εἶναι καὶ τὸν δεχθέντα καὶ τὸν δεξάμενον, ἕως ἂν ὁ μεταστὰς κληρικὸς, εἰς τὴν ἰδίαν ἐπανέλθοι ἐκκλησίαν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τούτου ἀρκούντως ὄπισθεν ἐξηγησάμεθα. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι ὁ κγ'. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου, μὴ ἐπάγων ἀφορισμὸν τοῖς ἐν ἀλλοτρίᾳ χώρᾳ διατρίβουσι κληρικοῖς, ἀλλὰ διορίζόμενος διώκεσθαι τούτους. ἀνάγνωθι δὲ τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα.

Κανὼν κα'.

Κληρικοὺς ἢ λαϊκοὺς κατηγοροῦντας ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν ἁπλῶς καὶ ἀδοκιμάστως, μὴ προσδέχεσθαι εἰς κατηγορίαν, εἰ μὴ πρότερον ἐξετασθείη αὐτῶν ἡ ὑπόληψις.

Ἑρμηνεία.

Ζήτει κανόνα ς'. τῆς β'. συνόδου, καὶ μάθῃς τὴν τοῦ παρόντος κανόνος ἐξήγησιν.

Κανὼν κβ'.

Μὴ ἐξεῖναι κληρικοὺς μετὰ θάνατον τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου διαρπάζειν τὰ διαφέροντα αὐτῷ πράγματα, καθὼς καὶ τοῖς πάλαι κανόσιν ἀπηγόρευται· ἢ τοὺς τοῦτο ποιοῦντας κινδυνεύειν εἰς τοὺς ἰδίους βαθμούς.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν καθαιρεῖσθαι φησὶ τοὺς κληρικοὺς τοὺς μετὰ θάνατον τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἁρπάζοντας τὰ τούτῳ διαφέροντα πράγματα, καὶ οὐ μόνον αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς τοὺς χρεωστοῦντας φυλακὴν τούτων, μητροπολίτας δηλαδὴ καὶ ἑτέρους παρ' οἷς ἐτελεύτησεν ὁ ἐπίσκοπος, οἳ καὶ παραλαμβάνοντες καλοῦνται. τότε δὲ λέγεται ἔχειν ὁ ἐπίσκοπος πράγματα, καὶ δύνασθαι διατίθεσθαι, ὅταν κατὰ τὸν μ'. ἀποστολικὸν κανόνα, ἀπογράψηται, ἅμα τῷ χειροτονηθῆναι, τὰ οἰκεῖα καὶ τὰ τῆς ἐπισκοπῆς. εἰ γὰρ μὴ οὕτω ποιήσει, πάντα τὰ τούτου τῇ ἐκκλησίᾳ ἀνήκουσιν. ἀπογραφῆς δὲ γενομένης, ὡς εἴρηται, ἐὰν ἀδιάθετος ὁ ἐπίσκοπος τελευτήσῃ, νομίζω ὅτι κατὰ νόμους ὑπὸ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένων προσγενῶν αὐτοῦ κληρονομηθήσεται. κἂν γάρ τινες ἀπὸ τοῦ πα'. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου,

A *præter illos qui amiſſa ſua patria, in aliam eccleſiam neceſſariò tranſierunt. Si qui autem epiſcopi, poſt hoc decretum, clericum qui ad alium epiſcopũ pertinet, ſuſceperint, placuit eſſe excommunicatos, cùmque qui ſuſceptus eſt, & eum qui ſuſcepit, donec clericus qui migrauit, in ſuam eccleſiam redeat.*

SCHOL. BALS. De eo ſuperiùs ſatis dictum eſt. Ne tibi autem cõtrarius eſſe videatur xxiij. canon præſentis ſyn. qui clericis in aliena regione verſantibus ſegregationem B non inducit, ſed eos expelli oportere ſtatuit: Lege quæ in eo ſcripta ſunt.

CANON XXI.

Clericos vel laicos, epiſcopos aut laicos accuſantes, non indiſcriminatim, nec citra inquiſitionem, admittere ad accuſationem, niſi eorum exiſtimatio priùs examinata fuerit. ij. q. vij Clericos.

SCHOL. BALS. Quære vj. can. ij. ſyn. & præſentis canonis diſces interpretationem.

C

CANON XXII.

Non licere clericis, poſt mortem proprij epiſcopi, res quæ ad ipſum pertinent, rapere, quemadmodum & iis qui adſumunt, prohibitum eſt: eos autem qui faciunt, de proprio gradu in periculum venire. vij q ij Non liceat.

SCHOL. BALS. Præſens canon deponi iubet clericos qui poſt mortem proprij epiſcopi res quæ ad illum pertinent, rapiunt. Et non ſolùm ipſos, ſed & reliquos, qui eorum ſibi cuſtodiam vendicant: metro- D politanos ſcilicet, & alios, apud quos mortuus eſt epiſcopus, qui etiam παραλαμβάνοντες, hoc eſt, adſumentes, dicuntur. Tunc autem dicitur epiſcopus res habere: & de iis diſponere ac teſtari poteſt, quando, vt vult l. canon Apoſtolicus, cùm primùm fuit electus, quæ ſunt ſua propria, & quæ epiſcopatus, deſcripſit. Niſi enim ita fecerit, omnia quæ ſunt eius, ad eccleſiam pertinent. Deſcriptione autem, & inuentario, vt dixi, facto, exiſtimo, quòd ſecundùm leges, cognati eius qui ab inteſtato vocantur, ei ſuccedent. Etſi enim nonnulli ex lxxxj. can. ſyn. Carth.

dixerunt eſſe in poteſtate ſuccedentis epiſcopi, vt bona eius qui mortuus eſt inteſtatus, vt voluerit, adminiſtret: ſed mihi videtur, quòd ex eo canone ſtatuente debere eum qui inteſtato epiſcopo ſuccedit, epiſcopum, deſcriptionem facere eius voto congruentem, oſtenditur maximè debere fieri ſecundùm leges, rerum defuncti ſucceſſionem. Hoc enim ſi fecerit, eius voto conuenientem deſcriptionem faciet. Quære etiam xxiiij. can. Antioch. ſyn. & ſyn. in Trul. can. xxxv.

Canon XXIII.

xvi. q. i. quidam monachi.

Peruenit ad aures ſanctæ ſynodi, quòd clerici quidam & monachi, quibus nihil à proprio epiſcopo mandatum eſt, & ſunt etiam nonnunquam ab ipſo communione ſegregati, ad Imp. Conſtantinopolis vrbem ſe conferunt, & in ea diu morantur, turbas excitantes, & ſtatum eccleſiaſticum perturbantes, aliquorum domos ſubuertunt. Statuit ergo ſancta ſynodus, vt ij priùs à ſanctiſsima Conſtantinopolitanæ eccleſiæ defenſore admoneantur, vt Imp. vrbe excedant: Si autem in iiſdem negotiis impudenter perſeuerent, vt per proprium defenſorem eiiciantur, & in propria loca reuertantur.

Schol. Bals. Prohibent patres, clericos vel monachos, præter proprij epiſcopi voluntatem, & qui ſunt ſæpe etiam ſegregati, Conſtantinopolim accedere, & diu in ea manere, eo quòd non habeant fortaſſe eccleſiaſtica miniſteria. Hoc enim, inquit, euertit ſtatum eccleſiaſticum, & domos eorum qui illos ſuſcipiunt. Et hic quidem iubet canon eos vel inuitos expelli, ſi à defenſoribus moniti nolint ſua ſponte recedere. Xx. autem præſentis ſynodi canon excommunicatos eſſe dicit tam eum qui ſuſceptus eſt quàm eum qui ſuſcepit. Nec id tibi eſſe contrarium videatur. Sed dic, quòd illic quidem iam ſuſcepti erant, & propterea excommunicatione condemnantur, cum iis, qui illos ſuſceperunt, epiſcopis. Hic autem non erant ſuſcepti, & propterea expelluntur, & eò redire coguntur, vbi ordinati fuerant. lege & xvj. canonem Apoſtolicum.

A εἶπον ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν μετ' ἐκεῖνον ἐπίσκοπον τὰ πράγματα τοῦ ἀδιαθέτως τελευτήσαντος ἐπισκόπου, κατὰ τὸ βουλητὸν αὐτῷ οἰκονομεῖν· ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ ὅτι ἀπὸ τοῦ τοιούτου κανόνος λέγοντος ὀφείλειν ἐπιγινόμενον ἐπίσκοπον, τοῦ ἀδιαθέτου ἐπισκόπου τὴν διατύπωσιν ἁρμοδίαν τῷ αὐτοῦ ἐπαγγέλματι ποιήσασθαι· μάλιστα παρίσταται κατὰ νόμους γίνεσθαι τὴν διαδοχὴν τῶν πραγμάτων τοῦ τελευτήσαντος. τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἁρμοδίαν διατύπωσιν ποιήσει τῷ αὐτοῦ ἐπαγγέλματι. ζήτει καὶ τὸν ἐν τῷ Τρούλλῳ κεφ. λε'.

B

Κανὼν κγ'.

Ἦλθεν εἰς ἀκοὰς τῆς ἁγίας συνόδου, ὡς κληρικοί τινες καὶ μονάζοντες μηδὲν ἐγκεχειρισμένοι ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀκοινώνητοι γενόμενοι παρ' αὐτοῦ, καταλαμβάνοντες τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ διατρίβουσι, ταραχὰς ἐμποιοῦντες, καὶ θορυβοῦντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ἀνατρέπουσί τε οἴκους τινῶν· ὥρισεν τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοὺς τοιούτους ὑπομιμνήσκεσθαι μὲν πρότερον διὰ τοῦ ἐκδίκου τῆς κατὰ Κωνσταντινού-

C πολιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ ἐξελθεῖν τῆς βασιλευούσης πόλεως· εἰ δὲ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν ἐπιμένοιεν ἀναισχυντοῦντες, καὶ ἄκοντας αὐτοὺς διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκδίκου ἐκβάλλεσθαι, καὶ τοὺς ἰδίους καταλαμβάνειν τόπους.

Ἑρμηνεία.

Ἀπαγορεύουσιν οἱ πατέρες, κληρικοὺς ἢ μονάζοντας παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, πολλάκις καὶ ἀφωρισμένους ὄντας, καταλαμβάνειν τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ διατρίβειν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἴσως διακονίας ἐκκλη-

D σιαστικάς· τοῦτο γάρ φησιν ἀνατρέπειν τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, καὶ τοὺς οἴκους τῶν παραδεχομένων αὐτούς. καὶ ἐνταῦθα μὲν ἐκδιώκεσθαι τούτους καὶ ἄκοντας ὁ κανὼν διορίζεται, εἰ μὴ πεισθῶσι παρὰ τῶν ἐκδίκων ὑπομιμνησκόμενοι ἑκόντες ὑποχωρῆσαι. ὁ δὲ κ'. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου ἀκοινωνήτους εἶναι φησὶ καὶ τὸν δεχθέντα καὶ τὸν δεξάμενον· καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι, ἀλλ' εἰπὲ ὅτι ἐκεῖ μὲν ἔφθασαν δεχθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο ἀκοινωνησίᾳ κατακρίνονται σὺν τοῖς δεξαμένοις αὐτοὺς ἐπισκόποις. ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἐδέχθησαν εἰσέτι, καὶ διὰ τοῦτο διώκονται καὶ ἀναγκάζονται ἀπελθεῖν ἔνθα ἐχειροτονήθησαν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ις'. ἀποστολικὸν κανόνα.

Κανὼν κδ'. A

Τὰ ἅπαξ καθιερωθέντα μοναστήρια, κατὰ γνώμην ἐπισκόπου, μένειν εἰς τὸ διηνεκὲς μοναστήρια, καὶ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα φυλάττεσθαι τοῖς μοναστηρίοις, καὶ μηκέτι δύνασθαι γίνεσθαι ταῦτα κοσμικὰ καταγώγια. τοὺς δὲ συγχωροῦντας τοῦτο γίνεσθαι, ὑποκεῖσθαι τοῖς ἐκ τῶν κανόνων ἐπιτιμίοις.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν διορίζόμενος μὴ γίνεσθαι κοσμικὰ καταγώγια, μηδὲ κοινοῦσθαι τὰ κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου καθιερωθέντα μοναστήρια, φυλάττεσθαι δὲ καὶ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα, B ἀσυμφανῶς παρακελεύεται, καὶ τὰ περὶ τῆς ποιήσεως τῶν μοναστηρίων, διὰ τοῦ εἰπεῖν, κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου. μαθήσῃ δὲ πλατύτερον πῶς ὀφείλουσι γίνεσθαι τὰ μοναστήρια, ἀπὸ τοῦ α'. κανόνος τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἀποστόλων συστάσης συνόδου, καὶ ἀπὸ τοῦ α'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν· ὅπερ ἐστὶ κεφ. ιβ'. τῆς ρκγ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, συνοψισθὲν εἰς τὸ α'. κεφ. τοῦ ια'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ἐρωτήσει δέ τις μετὰ ποίας φυλακῆς τὰ πράγματα τῶν μοναστηρίων φυλάττεσθαι ὁ κανὼν παρακελεύεται, καὶ ποῖα ταῦτα εἰσί. καὶ τινὲς μὲν εἶπον ὀφείλειν πάντα τὰ τῶν C μοναστηρίων κινητὰ καὶ ἀκίνητα, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ μοναστήρια συντηρεῖσθαι ἀνεκποίητα. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι ὁ κανὼν ἐνταῦθα περὶ φυλακῆς λέγει μεγάλης, δηλονότι ἄκρας ἐπιμελείας. τῶν γὰρ διαφερόντων τούτοις ἀκινήτων, πρὸς δὲ καὶ τινῶν ἱερῶν σκευῶν, ἔστιν ὅτε ἡ ἐκποίησις ἐπιτρέπεται. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ὅλον δεύτερον τίτλον τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, διδάσκοντα ἐξ εὐλόγων αἰτιῶν τινῶν, μὴ μόνον ὑποτίθεσθαι τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἀκίνητα καὶ ἱερὰ σκεύη, ἀλλὰ καὶ ἐκποιεῖσθαι κατὰ πᾶσαν ἐκποίησιν. ἐπεὶ δὲ φησὶ τοὺς συγχωροῦντας κοινοῦσθαι D τὰ μοναστήρια, ὑποκεῖσθαι τοῖς τῶν κανόνων ἐπιτιμίοις, ἐρωτήσει τις ποῖα ταῦτα εἰσί. γίνωσκε οὖν ὅτι ὁ ιγ'. κανὼν τῆς ζ'. συνόδου φησὶ τοὺς τὰ ἱερὰ κοινοῦντας, καὶ μὴ ἀποκαθιστῶντας αὐτὰ εἰς τὸ ἀρχαῖον σχῆμα, ἱερωμένους μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἢ μοναχοὺς ἀφορίζεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ τὸν μθ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

Κανὼν κε'.

Ἐπειδήπερ τινὲς τῶν μητροπολιτῶν, ὡς περιηχήθημεν, ἀμελοῦσι τῶν ἐγκεχειρισμένων αὐτοῖς ποιμνίων, καὶ ἀναβάλλονται τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων,

CANON XXIIII.

Quæ ſemel voluntate epiſcopi conſecrata ſunt monaſteria, perpetuò manere monaſteria, & res quæ ad ea pertinent ſeruari, eáque non amplius fieri ſecularia habitacula. Eos autem, qui hoc fieri permittunt, canonum pœnis ſubiici. xix. q. iij. Quæ ſemel ſunt.

SCHOL. BALS. Præſens canon, qui ſtatuit non fieri ſecularia diuerſoria, nec communia fieri quæ de epiſcopi ſententia conſecrata ſunt monaſteria, eas quoque res ſeruari, quæ ad ipſa pertinent, tacitè quoque de monaſteriorum ædificatione præcipit. Sed quomodo fieri debeant monaſteria, à primo canone ſynodi quæ fuit in templo ſanctorum Apoſtolorum, fuſiùs diſces. Et etiam à primo capite primi tit. iiij. libri Baſilic. quod eſt cap. lij. cxxiij. Iuſtiniani nouellæ, quæ poſita eſt in j. cap. x. tit. præſentis operis. Interrogauerit autem quiſpiam, cum quanam cuſtodia res monaſteriorum ſeruari iubet canon, & quænam eæ ſint. Ac nonnulli quidem dixerunt omnia monaſteriorum tam mobilia quàm immobilia inalienabilia conſeruari. Mihi autem videtur canon hic loqui de magna cuſtodia, ſumma ſcilicet diligentia. Immobilium enim ad ea pertinentium, & præterea etiam ſacrorum vaſorum, nõnunquam alienatio permittitur. Lege totum ij. tit. lib. v. Baſilic. docentem iuſtis quibuſdam de cauſis, non ſolùm dari pignori, ſed quauis etiam alienatione alienari eccleſiarum immobilia & ſacra vaſa. Quoniam autem dicit, eos qui permittunt communia fieri monaſteria, canonum pœnis ſubiici, rogauerit quiſpiam, quænam eæ ſint. Scias ergo quòd xiij. canon vij. ſyn. dicit, eos qui ſacra cõmunia faciunt, & ea in antiquam formam non reſtituunt, ſi ſint quidem ſacerdotes, debere deponi: laicos verò vel monachos ſegregari. Lege & xlix. can. ſyn. in Trullo.

CANON XXV.

Quoniam nonnulli metropolitani, vt ſæpe à nobis auditũ eſt, & greges ſibi cõmiſſos negligunt, & epiſcoporũ ordinationes differũt, Diſt. v. Quoniam quidã.

ſanctæ ſynodo placuit vt intra tres menſes epiſcoporũ ordinationes fiant, niſi inexorabilis vtique neceſſitas effecerit vt dilationis tempus prorogetur. Si autem hoc non fecerint, eos eccleſiaſticæ pœnæ ſubiici. Viduæ verò eccleſiæ reditum, apud eccleſiæ œconomum ſaluum cuſtodiri.

Schol. Bals. Diuini patres improbas multorum inuaſiones amputantes, ſtatuerunt non eſſe in metropolitanorum poteſtate epiſcoporum ordinationes diu differre, ſed eas intra trimeſtre ſpatium facere, ne res epiſcoporum ex ea re detrimento afficiantur, & populi doctrina ac inſtructio negligatur. Si autem propter ineuitabilem aliquam neceſſitatem, inquiunt, epiſcopi prouectio prohibetur (fortè enim ciuitas, quæ eſt epiſcopo vidua, à gentibus capta eſt, nec facilè poteſt illuc quiſquam venire) prorogabitur omnino ordinatio. Porrò epiſcopatus reditus ab eius œconomo inferri vult canon: qui quidem debet dari, non metropolitano, ſed epiſcopo, qui eſt eligendus, etiamſi ad tres menſes differatur electio, vel etiam vltra: Metropolitanos autem, qui præter hæc faciunt, pœnæ ſubiici. Cuiuſmodi autẽ ſit quod eſt à ſynodo definiendum, neſcio. Nota ergo quomodo intelligitur illud, Inexorabilis neceſſitas. Neque enim ſi epiſcopatus iniuria aliqua forenſi vexetur, aut aliqua alia eiuſmodi ratione agitetur, id iuſtã epiſcopi electionis dilationem metropolitano concedit. Lege etiam ix. cap. primi tit. præſentis operis, & quæ in illud ſcripta ſunt.

Canon XXVI.

Diſt. lxxxix. *Quoniam in nonnullis eccleſiis, vt ſæpe à nobis auditum eſt, epiſcopi abſque œconomo tractant res eccleſiaſticas, placuit, omnem eccleſiam epiſcopum habentem, ex proprio clero œconomum habere, vt nec ſine teſtibus ſit eccleſiæ adminiſtratio, nec ideo res eius diſſipentur, & probrum ac dedecus ſacerdotio inuratur. Si autem hoc non fecerit, eum diuinis etiam canonibus ſubiici.*

A ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἐντὸς τριῶν μηνῶν γίνεσθαι τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων, εἰ μήποτε ἄρα ἀπαραίτητος ἀνάγκη παρασκευάσοι ἐπιταθῆναι τὸν τῆς ἀναβολῆς χρόνον. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσοι, ὑποκεῖσθαι αὐτὸν ἐκκλησιαστικῷ ἐπιτιμίῳ. τὴν μέντοι πρόσοδον τῆς χηρευούσης ἐκκλησίας σώαν παρὰ τῷ οἰκονόμῳ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας φυλάττεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Οἱ θεῖοι πατέρες τὰς τῶν πολλῶν κακεντρεχείας ἀνακόπτοντες, ὥρισαν μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας B τοὺς μητροπολίτας τὰς τῶν ἐπισκόπων ἀναβάλλεσθαι χειροτονίας ἐπὶ πολύ, ἀλλ' ἐντὸς τριμήνου ταύτας ποιεῖν, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν τὰ τῶν ἐπισκόπων λυμαίνωνται, καὶ ἡ τοῦ λαοῦ ἀμελῆται διδασκαλία. Εἰ δέ, φασί, διά τινα περίστασιν ἀπαραίτητον κωλύεται ἡ τοῦ ἐπισκόπου προχείρησις (τυχὸν γὰρ ἡ χηρεύουσα πόλις ἐπισκόπου ὑπὸ ἐθνῶν ἑάλω, καὶ οὐκ ἔστι ῥᾷον ἀπελθεῖν ἐκεῖσέ τινα) πάντως ὑπερτεθείη καὶ ἡ χειροτονία. τὴν μέντοι πρόσοδον τῆς ἐπισκοπῆς, παρὰ τοῦ οἰκονόμου ταύτης εἰσπράττεσθαι θέλει ὁ κανών, δοθῆναι ὀφείλουσαν οὐ τῷ C μητροπολίτῃ, ἀλλὰ τῷ χειροτονηθησομένῳ ἐπισκόπῳ, κἂν ἐπὶ τρίμηνον ἡ χειροτονία ὑπερτεθῇ, κἂν ἐπὶ πλέον. τοὺς δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντας μητροπολίτας ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλει. οἷον δὲ τοῦτό ἐστιν, οὐκ οἶδα. νομίζω δὲ τὸ παρὰ τῆς συνόδου ὁρισθησόμενον. σημείωσαι οὖν πῶς νοεῖται τὸ τῆς ἀπαραιτήτου ἀνάγκης. τὸ γὰρ ἐπηρεάζεσθαι τὰ τῆς ἐπισκοπῆς ὑπὸ πραγματικῆς ἀδικίας, ἢ ἑτέρου τινὸς τοιούτου, ἀναβολὴν εὔλογον χειροτονίας ἐπισκόπου τῷ μητροπολίτῃ οὐ δίδωσι. ἀνάγνωθι καὶ κεφ. θ'. D τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Κανὼν κϛ'.

Ἐπειδὴ ἔν τισιν ἐκκλησίαις, ὡς περιηχήθημεν, δίχα οἰκονόμων οἱ ἐπίσκοποι τὰ ἐκκλησιαστικὰ χειρίζουσι πράγματα, ἔδοξεν πᾶσαν ἐκκλησίαν ἐπίσκοπον ἔχουσαν, καὶ οἰκονόμον ἔχειν ἐκ τοῦ ἰδίου κλήρου, οἰκονομοῦντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου· ὥστε μὴ ἀμάρτυρον εἶναι τὴν οἰκονομίαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐκ τούτου σκορπίζεσθαι τὰ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας πράγματα, καὶ λοιδορίαν τῇ ἱερωσύνῃ προστρίβεσθαι. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσοι, ὑποκεῖσθαι αὐτὸν τοῖς θείοις κανόσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικε πρὸ τοῦ παρόντος κανόνος οἱ πλείους τῶν ἐπισκόπων λαϊκοὺς ἐποίουν οἰκονόμους. τοῦτο οὖν οἱ θεῖοι πατέρες διορθούμενοι παρακελεύονται διὰ κληρικῶν οἰκονομεῖσθαι τὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου· ἐφ᾽ ᾧ καταδήλους τε εἶναι τὰς εἰσόδους τῆς ἐκκλησίας, καὶ μὴ σκορπίζεσθαι, καὶ τὸν ἐπίσκοπον ἀδιάβλητον συντηρεῖσθαι· τὸν δὲ μὴ ποιοῦντα οὕτως ἀρχιερέα ὑποκεῖσθαι τοῖς κανόσι παρακελεύονται). μὴ γοῦν ἐναντιωθῆς τῷ λη΄. καὶ τῷ μα΄. κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων. κἂν γὰρ ἀνεξέλεγκτον ἐξουσίαν ἔχωσιν οἱ ἐπίσκοποι, ἀλλ᾽ οὐκ ἐφεῖται τούτοις ὡς ἰδικοῖς, καὶ δεσποτικῶς αὐτοῖς διαφέρουσι τοῖς ἐκκλησίας χρᾶσθαι πράγμασι· τοσοῦτον, ὅτι καὶ τὰ περιττεύοντα μετὰ τὰς ἀναγκαίας ἐξόδους τοῖς πτωχοῖς διαδιδόναι ἀναγκάζονται, ὅτι καὶ πτωχικὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ λέγονται πράγματα. Εἰ γοῦν οἰκονομοῦνται ταῦτα διὰ κληρικῶν, ἀνέγκλητος ἔσται ὁ ἐπίσκοπος, καὶ οὐδέ τις γογγύσει κατ᾽ αὐτοῦ, ὡς μὴ τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ κληρικοὺς ἢ καὶ ἄλλους πενομένους χορηγοῦντος εἰ τύχη. τὸ δὲ ἐπιτίμιον τῶν παραβαινόντων τὸν παρόντα κανόνα, ἐνταῦθα οὐ κεῖται, ἀλλὰ ἀνάγνωθι τὸν ια΄. κανόνα τῆς ζ΄. συνόδου, καὶ μάθῃς τί γίνεσθαι εἰς τοὺς μὴ διοικοῦντας ἐπισκόπους διὰ κληρικῶν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ εἰς τοὺς ἡγουμένους.

Κανὼν κζ΄.

Τοὺς ἁρπάζοντας γυναῖκας ἐπ᾽ ὀνόματι συνοικεσίου, ἢ συμπράττοντας, ἢ συναιρουμένους τοῖς ἁρπάζουσιν, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ. Εἰ δὲ λαϊκοί, ἀναθεματίζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν καὶ ὁ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου ἀπαραλλάκτως ἔχουσι. διορίζόμενοι τοὺς ἁρπάζοντας γυναῖκας, ἢ συμπράττοντας, ἢ συναιρομένους τοῖς ἁρπάζουσι, κληρικοὺς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἀναθεματίζεσθαι· ἀνάγνωθι καὶ τίτλου θ΄. τοῦ παρόντος συντάγματος κεφάλ. λ΄. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ὡσαύτως καὶ τὸν ξζ΄. ἀποστολικὸν κανόνα. ἐκεῖσε γὰρ πλατύτερον ἐδιδάξαμεν πῶς τιμωρεῖται ὁ ἅρπαξ, καὶ πῶς ὁ βίαν πεποιηκώς. ἴσως δέ τις ἐρεῖ, καὶ πῶς ὁμοίως ὁ ἅρπαξ καὶ ὁ συμπράττων, καὶ ὁ συναιρόμενος, κολάζονται;

A SCHOL. BALS. Vt eſt veriſimile, ante præſentem canonẽ, complures epiſcopi laicos faciebãt œconomos. Diuini ergo patres hoc corrigentes, iubent per clericos res eccleſiaſticas adminiſtrari de ſentẽtia epiſcopi: vt & manifeſti ſint eccleſiæ reditus, nec diſſipentur: & epiſcopus à probro ac reprehenſione alienus conſeruetur. Antiſtitem autem qui non ita facit, canonibus ſubiici iubent. Ne repugnare autem hæc exiſtimes xxxviij. & xlj. can. ſanctorum Apoſtolorum. Etſi enim poteſtatem

B reddendę rationi non obnoxiam habeant epiſcopi, iis tamen nõ permittitur, vt tanquam propriis & iure dominij ad ſe pertinẽtibus eccleſiæ rebus vtantur: adeò vt poſt neceſſarias impenſas, ea quæ ſuperſunt, pauperibus erogare cogantur. Res enim eccleſiaſticæ, dicũtur bona pauperum. Si ea ergo per clericum adminiſtrentur, à reprehenſione alienus erit epiſcopus, neque quiſquam aduerſus eum murmurabit, quòd clericos qui ei ſubſunt, etſi ſint alioqui pauperes, non ſubleuet, nec ſuſtentet. Si

C autem etiam pœna eorum qui præſentem canonem tranſgrediuntur, hic non ſita eſt, lege xj. canonem vij. ſyn. & intelliges quid fit in epiſcopos, qui per clericos, ſuarũ eccleſiarum bona non adminiſtrant: & quod in eos etiam qui præficiuntur.

CANON XXVII.

Eos, qui nomine coniugij mulieres rapiunt, vel opem ferunt, ac conſentiũt iis qui rapiunt, ſtatuit ſynodus, ſi ſint quidẽ clerici, proprio gradu excidere: ſin autem laici, anathematizari. xxxvj. q. ij. Eos qui rapiunt.

SCHOL. BALS. Præſens canon, & xcij. canon. ſyn. in Trul.

D eodem omnino modo ſe habent, definientes, eos qui mulieres rapiunt, vel rapientibus opem ferunt, ac conſentiunt, ſi ſint quidem clerici, deponendos: laicos autem anathematizandos. Lege & tit. ix. præſentis operis, cap. xxx. & quæ ibi ſunt. Similiter & lxvij. Apoſtolicum canonem. Illic enim fuſiùs docuimus, quomodo punitur raptor, & quomodo qui vim attulit. Dicet autem quiſpiam, & quomodo raptor, & qui fert opem, & qui conſentit, pari pœna puniuntur?

Dic quòd & eos qui opem ferunt, & A qui conſentiunt, non minùs quàm eum qui rapuit, auerſatur & odio habet canõ. Qui enim rapuit, nefarium & exlegem amorem prætextum habet: Illi verò, ſolius improbitatis & iniqui propoſiti accuſantur: quod quidem ciuitatis honeſtatem ac decus euertit. Is autem opem ferre dicitur, qui Græcè συμπράττων appellatur, qui facto ipſo, cum eo qui rapit, raptum ſtruit ac molitur. Conſentiẽs autem, qui eſt συναιρόμενος, qui per conſilium, vel aliud etiam auxilium, cum eo qui peccatum admiſit, con- B currit. Quære & lj. Imp. Domini Leonis philoſophi nouellam, punientem eum, qui vnà cum raptu puellæ vim attulit, non ſolùm per publicationem, ſed etiam per pœnam corporalem: ſimiliter & eos qui illi conſenſerunt: & tractantem, aliter puniri eos qui vi armata rapuerunt, & aliter eos qui non ſic ſe improbè inſolentérque geſſerunt: puniri autem etiam & patrem, ſi factum approbauerit & admiſerit.

Canon XXVIII.

C *Sanctorum patrum decreta vbique ſequentes, & canonem qui nuper lectus eſt, centum & viginti Dei amantiſsimorum epiſcoporum agnoſcentes, eadem quoque & nos decernimus ac ſtatuimus de priuilegiis ſanctiſsimæ eccleſiæ Conſtantinopolis nouæ Romæ. Etenim antiquæ Romæ throno, quòd vrbs illa imperaret, iure patres priuilegia tribuere. Et eadem conſideratione moti centum quinquaginta Dei amantiſsimi epiſcopi, ſanctiſsimo nouæ Romæ throno æqualia priuilegia tribuêre, rectè* D *iudicantes, vrbem quæ & imperio & ſenatu honorata ſit, & æqualibus cum antiquiſsima regina Roma priuilegiis fruatur, etiam in rebus eccleſiaſticis, non ſecus ac illam extolli ac magni fieri, ſecundam poſt illam exiſtentem. Vt & Ponticæ, & Aſianæ, & Thraciciæ diœceſis metropolitani ſoli: præterea & epiſcopi prædictarum diœceſum, quæ ſunt inter barbaros, à prædicto throno ſanctiſsimæ Conſtantinop. eccleſiæ ordinentur: Vnoquoque ſcilicet prædictarum diœceſum metropolitano cũ prouinciæ epiſcopis prouinciæ epiſcopos ordinante,*

A εἰπὲ οὖν ὅτι καὶ τοὺς συμπράττοντας, καὶ τοὺς συναιρομένους οὐχ ἧττον τοῦ ἁρπάσαντος μυσάττεται ὁ κανών. ὁ μὲν γὰρ ἁρπάζων ἔχει τὸν ἄθεσμον ἔρωτα πρόφασιν, οἱ δὲ κακίας μόνης καὶ ἀδίκου κατηγοροῦνται προθέσεως, καταστρεφούσης τὴν τῆς πόλεως κοσμιότητα. ἔστι δὲ συμπράττων, ὁ πραγματικῶς τὴν ἁρπαγὴν καταρτίζων σὺν τῷ ἁρπάζοντι· συναιρόμενος δὲ, ὁ διὰ συμβουλῆς, ἢ καὶ ἐπικουρείας ἄλλης συντρέχων τῷ πλημμελήσαντι. ζήτει καὶ λέ. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου τιμωροῦσαν B τὸν μετὰ ἁρπαγῆς βιασάμενον κόρην, οὐ μόνον διὰ πραγμάτων ἀφαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ σωματικῆς ποινῆς· ὡσαύτως καὶ τοὺς συναιρομένους αὐτοῖς· καὶ διαλαμβάνουσαν ἄλλως τιμωρεῖσθαι τοὺς ἔνοπλον ἁρπαγὴν ποιησαμένους, καὶ ἄλλως τοὺς μὴ οὕτως ἀτακτήσαντας. τιμωρεῖσθαι δὲ καὶ τὸν πατέρα ἐὰν καταδέξηται τὸ γεγονός.

Κανὼν κη΄.

Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ὅροις ἑπόμενοι, καὶ τὸν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα κανόνα τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, γνωρίζοντες, τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὁρίζο- C μέν τε καὶ ψηφιζόμεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης. καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα. καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες, τὴν βασιλείᾳ καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀπο- D λαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν. καὶ ὥστε τοὺς τῆς Ποντικῆς καὶ τῆς Ἀσιανῆς καὶ τῆς Θρᾳκικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἁγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας· δηλαδὴ ἑκάστου μητροπολίτου τῶν προειρημένων διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονοῦντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους,

καθὼς τοῖς θείοις κανόσι διηγόρευται. χειροτονεῖσθαι δὲ, καθὼς εἴρηται, τοὺς μητροπολίτας τῶν προειρημένων διοικήσεων παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων κατὰ τὸ ἔθος γινομένων, καὶ ἐπ᾽ αὐτὸν ἀναφερομένων.

A *quemadmodum diuinis canonibus eſt traditum: ordinari autem, ſicut dictum eſt, prædictarum diœceſum metropolitanos à Conſtantinopolitano archiepiſcopo, conuenientibus de more factis electionibus, & ad ipſum relatis.*

Ἑρμηνεία.

Περὶ τοῦ πῶς ἐτιμήθη ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνος, εἴπομεν εἰς τὸν γ΄. κανόνα τῆς δευτέρας συνόδου, καὶ ἀνάγνωθι τοῦτον, καὶ τὸ α΄. κεφ. τοῦ η΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ὁ δὲ παρὼν κανὼν, μετὰ τὸ εἰπεῖν, ἔχειν μὲν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τὰ πρεσβεῖα τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίας, εἶναι δὲ δεύτερον μετ᾽ ἐκεῖνον, προστίθησι, τινὰς μητροπολίτας ὑπὸ τούτου χειροτονεῖσθαι, ὡς καὶ ἑκάστου αὐτῶν ὀφείλοντος πάλιν χειροτονεῖν μετὰ τῆς ὑπ᾽ αὐτὸν συνόδου τοὺς ὑπὸ τούτων ἐπισκόπους. τὰς μέντοι ψήφους τῶν μητροπόλεων γίνεσθαι παρὰ τῶν μητροπολιτῶν κατὰ τὸ ἔθος, καὶ ἀναφέρεσθαι τὸ γινόμενον παρὰ τούτων τῷ πατριάρχῃ, ὡς ἂν τῇ δοκιμασίᾳ τούτου ἀπὸ τῶν ψηφισθέντων τριῶν, ὁ εἷς χειροτονηθῇ. σημείωσαι οὖν ὅτι πρὸ τοῦ κανόνος τούτου οὐκ ἐχειροτόνουν οἱ πατριάρχαι τοὺς μητροπολίτας, ἀλλ᾽ οἱ ἑκάστης ἐπαρχίας ἐπίσκοποι· καὶ ὅτι οἱ μητροπολῖται ἔχουσι τὰ ἀρχιερατικὰ δίκαια εἰς τὸ ποιεῖν ἐπισκόπους, καὶ ὅτι οὐκ ὀφείλουσι οἱ πατριάρχαι ἢ οἱ μητροπολῖται προσιστάζειν εἰς τὰς ψήφους τῶν μητροπολιτῶν ἢ τῶν ἐπισκόπων. ζήτει καὶ τὸν δ΄. κανόνα τῆς α΄. συνόδου, τῆς β΄. συνόδου κανόνα β΄. τὸν γ΄. η΄. καὶ τὸν ϛ΄. λθ΄. γίνωσκε δὲ ὅτι Ποντικοὶ λέγονται μητροπολῖται οἱ τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ παρακείμενοι μέχρι τῆς Τραπεζοῦντος, καὶ ἐνδότερω Ἀσιανοὶ οἱ μέχρι τῶν Ταυρείων διήκοντες, καὶ Θρακικοὶ οἱ δυτικοί. κἂν γὰρ τινὲς τὴν Θρᾴκην μέχρι τῶν ὁρίων Μακεδονίας ἐστενοχώρησαν, καὶ εἶπον τοὺς τῆς Μακεδονίας μητροπολίτας, Θετταλοὺς, Ἑλλαδικούς τε καὶ Πελοποννησαίους, ποτὲ χειροτονεῖσθαι παρὰ τοῦ Πάππα Ῥώμης, καὶ παρίστασθαι τοῦτο δῆθεν ἐκ τοῦ μὴ ἐνδοθῆναι τῷ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τούτοις χειροτονεῖν. ἀλλὰ σὺ τοῖς λεγομένοις μὴ προσσχῇς, τῷ γὰρ ὀνόματι τῆς Θρᾴκης περιέχονται αἱ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Δυρραχίου μητροπόλεις. τὸν δὲ Πάππαν κακῶς λέγουσι τινὲς χειροτονεῖν ποτὲ τοὺς Θεσσαλονικεῖς,

SCHOL. BALS. Quomodo ſit honoratus thronus Conſtantinopolitanus, in iij. can. ſyn. dictum eſt: & lege eum, & primum cap. viij. tit. præſentis operis. Præſens autem canon poſtquam dixit habere quidem B thronum Cōſtantinopolis, Romanorum eccleſiæ priuilegia, eſſe autem ſecundum poſt illum, adiicit, quoſdā metropolitanos ab illo ordinari, vt & vnuſquiſque ipſorum rurſus debeat cum ſua ſynodo, eos qui ſubſunt epiſcopos ordinare. Metropolitanorum verò electiones à metropolitanis de more fieri, & quod factum eſt ad eorum patriarcham referri, vt eius examinatione ex tribus electis vnus ordinetur. Nota ergo quòd ante hunc canonem patriarchæ non ordinabant metropolitanos, ſed vniuſcuiuſque prouinciæ C epiſcopi: & quòd metropolitani antiſtitum iura habent ad faciendos epiſcopos, & quòd nō debēt patriarchæ, ſeu metropolitani, in metropolitanorum & epiſcoporum electionibus intereſſe. Quære iij. can. primæ ſyn. ſecundæ ſyn. can. ij. iij. viij. & vj. xxxix. Scias autem quòd metropolitani dicuntur Pontici, qui prope Euxinum Pontum habitant Trapezuntem vſque, & interiùs. Aſiani autem, non Orientales, vt di D cunt quidam (Antiochia enim habet Orientis ordinationem) ſed qui ſunt citra Epheſum: Thracici, Occidentales. Etſi enim nonnulli Thraciam ad Macedoniæ vſque terminos in anguſtum redegerunt, & dixerūt Macedoniæ metropolitanos, Theſſalos, Helladicos, porrò & Peloponneſios ab vrbe Roma aliquando fuiſſe ordinatos, & hoc vtique ex eo probari, quòd non cōceſſum ſit Conſtātinopolitano patriarchæ eos ordinare: ſed tu his fidem ne adhibueris. Thraciæ enim nomine cōprehendūtur metropoles vſq; ad Dyrrhachiū. Quidam autem malè dicunt, Papam aliquādo ordinaſſe Theſſalonicēſes,

circa montem Taurum

Imperitus narrator Græculus & solida antiquitatis cognitione destitutus odio Ecclesiæ Romanæ ... et temere blaterat. Et negat solem lucere meridie.

& alios Occidentales metropolitanos. Hos enim habuit legatos. Epiſcopatus autem dixit eſſe inter barbaros, Alaniam, Ruſſiam, & alios. Alani enim ſunt Ponticæ diœceſis: Ruſſia verò Thraciæ. De legatis autem Papę Romani, & quinam hi ſũt, & quomodo illi conceſſum eſt, vt noſtros metropolitanos legatos haberet, dicetur poſt allocutionem ſynodi quæ fuit in Trullo.

CANON XXIX.

Epiſcopum in presbyteri gradum deducere eſt ſacrilegium. Si qua autem iuſta cauſa illos ab epiſcopali actione remouet, nec presbyteri debent locum obtinere. Sin autem abſque vllo crimine dignitate moti ſunt, ad epiſcopalem dignitatem redibunt. Anatolius, religioſiſſimus Cõſtantinopolitanus archiepiſcopus, dixit: Ii qui dicuntur ab epiſcopali dignitate ad presbyteri ordinem deſcendiſſe, ſi iuſtis quidem de cauſis condemnantur, iure nec presbyteri quidem honore digni ſunt: ſin autem ſine aliqua probabili cauſa ad inferiorem gradum depreſſi ſunt, iure, ſi quidem nulli ſint culpæ affines, epiſcopatus auctoritatem & ſacerdotium recipient.

SCHOL. BALS. Scriptum eſt in fine iiij. ſynodi relatũ fuiſſe à Photio metropolis Tyri epiſcopo ad regem Marcianum, quòd epiſcopus Berytenſis ciuitatis, arrepta occaſione, diuerſos Tyriorum epiſcopatus ab eccleſia auulſit, Byblum, Botryn, Tripolin, Orthoſiadem, Arcadem, & Antaradum, & eos qui ab ipſo Photio ordinati fuerant, depoſitos epiſcopos, in presbyteri locum deduxit. Hoc cùm obſeruaſſent, qui ſecundum Imperiale decretũ Chalcedone conuenerant, patres, cum ciuilibus magiſtratibus ſtatuerunt æquum eſſe, Tyriorum eccleſiæ reſtitui ablatos, vt dictum eſt, epiſcopatus, & habere depoſitos epiſcopos priores honores. Et Romanæ quidẽ eccleſiæ loci conſeruatores pronunciarunt, epiſcopum in presbyteri locum deducere, eſt ſacrilegium, & cæt. Anatolius autem, & reliqua ſynodus, & magiſtratus, ſecuti ſunt. Lege primum & ij. can. ſyn. Ancyr.

καὶ ἑτέρους Δυτικοὺς μητροπολίτας. λεγάτους γὰρ εἶχε τούτους. ἐπισκοπὰς δὲ εἶπεν εἶναι ἐν τοῖς βαρβάροις τὴν Ἀλανίαν, τὴν Ῥωσίαν καὶ ἑτέρας. οἱ μὲν γὰρ Ἀλανοὶ τῆς Ποντικῆς εἰσὶ διοικήσεως, ἡ δὲ Ῥωσία τῆς Θρακικῆς. περὶ δὲ τῶν λεγάτων τοῦ Πάππα Ῥώμης, καὶ τίνες οὗτοι εἰσί, καὶ πῶς ἐνεδόθη αὐτῷ ἡμετέρους μητροπολίτας ἔχειν λεγάτους, εἰρήσεται μετὰ τὸ προσφώνημα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

Κανὼν κθ'.

Ἐπίσκοπον εἰς πρεσβυτέρου βαθμὸν φέρειν, ἱεροσυλία ἐστίν. Εἰ δὲ αἰτία τις δικαία ἐκείνους ἀπὸ τῆς πράξεως τῆς ἐπισκοπῆς ἀποκινεῖ, οὐδὲ πρεσβυτέρου τόπον κατέχειν ὀφείλουσιν. Εἰ δὲ ἐκτός τινος ἐγκλήματος ἀπεκινήθησαν τοῦ ἀξιώματος, πρὸς τὴν ἐπισκοπικὴν ἀξίαν ἐπαναστρέψουσιν. Ἀνατόλιος ὁ εὐλαβέστατος ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπεν· οὗτοι οἱ λεγόμενοι ἀπὸ τῆς ἐπισκοπικῆς ἀξίας εἰς τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τάξιν κατεληλυθέναι, εἰ μὲν ἀπὸ εὐλόγων αἰτιῶν καταδικάζονται, εἰκότως οὐδὲ τῆς πρεσβυτέρου ἐντὸς ἄξιοι τυγχάνουσιν εἶναι τιμῆς· Εἰ δὲ δίχα τινὸς αἰτίας εὐλόγου εἰς τὸν ἥττονα κατεβιβάσθησαν βαθμὸν, δίκαιοι τυγχάνουσιν, εἴ γε ἀνεύθυνοι φανεῖεν, τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἐπαναλαβεῖν ἀξίαν τε καὶ ἱερωσύνην.

Ἑρμηνεία.

Γέγραπται περὶ τὰ τέλη τῶν πρακτικῶν τῆς δ'. συνόδου, ἀνενεχθῆναι παρὰ Φωτίου ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως Τύρου τῷ βασιλεῖ Μαρκιανῷ, ὡς ὁ ἐπίσκοπος τῆς Βηρυτῶν πόλεως καιροῦ δραξάμενος, ἀπέσπασεν ἐκ τῆς ἐκκλησίας τῶν Τυρίων διαφόρους ἐπισκοπὰς, Βύβλον, Βότρυν, Τρίπολιν, Ὀρθωσιάδα, Ἄρκας καὶ Ἀντάραδον, καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Φωτίου χειροτονηθέντας ἐπισκόπους καθελὼν, εἰς πρεσβυτέρου τόπον κατήγαγεν. τοῦτο γοῦν τηρήσαντες κατὰ βασιλικὸν ὁρισμὸν οἱ ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντες πατέρες, μετὰ καὶ πολιτῶν ἀρχόντων ὥρισαν δίκαιον εἶναι ἀποκατασταθῆναι τῇ τῶν Τυρίων ἐκκλησίᾳ τὰς ἀφαιρεθείσας, ὡς εἴρηται, ἐπισκοπὰς, καὶ ἔχειν τοὺς καθαιρεθέντας ἐπισκόπους τὴν προτέραν τιμήν. οἱ μὲν τοποτηρηταὶ τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης ἀπεφήναντο, ἐπίσκοπον εἰς πρεσβυτέρου βαθμὸν φέρειν, ἱεροσυλία ἐστί· καὶ τὰ ἑξῆς. ὁ Ἀνατόλιος δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ λοιπὴ σύνοδος ἠκολούθησαν. ἀνάγνωθι τὸν α'. καὶ β'. κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου κανόνα θ΄, συνόδου ϛ΄. κανόνα γ΄. κϛ΄. καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνα κζ΄. καὶ ο΄. ὑπεξελέ μοι τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν γαμήσαντας· οὗτοι γὰρ μετὰ τὸ παυθῆναι τῆς λειτουργίας, ἐνεργοῦσί τινα. καὶ ἀνάγνωθι τὴν οθ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, κατατεθεῖσαν εἰς τὸν ϛ΄. κανόνα τῆς ϛ΄. συνόδου καὶ τὸ τέλος τῶν γενομένων ἐρωτήσεων πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον, καὶ τὰς ἐπ᾽ αὐταῖς ἀποκρίσεις κατὰ τὴν ἐφημερίαν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Νικολάου.

A Neocæſar. ſyn. can. ix. ſyn. vj. can. iij. xxvj. & ſancti Baſilij can. xxvij. & lxx. Excipe mihi eos qui poſt ordinationem vxores duxerũt. Ij enim poſtquam à miniſterio ceſſauerunt, quædam agunt. Lege lxxix. nouellam Imp. domini Leonis philoſophi, ſitam in vj. can. vj. ſyn. & finem interrogationum factarum ad ſanctam Conſtantinopolitanam ſynodum, & reſponſiones ad illas tempore ſanctiſſimi illius patriarchæ domini Nicolai.

Κανὼν λ΄.

B Ἐπειδὴ οἱ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι τῆς Αἰγύπτου, οὐχ ὡς μαχόμενοι τῇ καθολικῇ πίστει, ὑπογράψαι τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ὁσιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Λέοντος ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνεβάλοντο, ἀλλὰ φάσκοντες ἔθος εἶναι ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ διοικήσει παρὰ γνώμην καὶ διατύπωσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου μηδὲν τοιοῦτο ποιεῖν· καὶ ἀξιοῦσιν ἐνδοθῆναι αὐτοῖς ἄχρι τῆς χειροτονίας τοῦ ἐσομένου τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἐπισκόπου· εὔλογον ἡμῖν ἐφάνη καὶ φιλάνθρωπον, ὥστε αὐτοῖς μένουσιν ἐπὶ τοῦ ὁμοίου σχήματος ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει, ἔνδοσιν παρασχεθῆναι, ἄχρις ἂν χειροτονηθῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως. ὅθεν μένοντες ἐπὶ τοῦ οἰκείου σχήματος οἱ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι τῶν Αἰγυπτίων, ἢ ἐγγύας παρέξουσιν, εἰ τοῦτο αὐτοῖς δυνατόν, ἢ ἐξωμοσίας καταπιστευθήσονται.

Canon XXX.

Quoniam religioſiſſimi Aegypti epiſcopi, non vt catholicæ fidei aduerſantes, ſanctiſſimi archiepiſcopi Leonis epiſtolæ ſubſcribere differebant, ſed dicentes in Aegyptiaca diœceſi hanc eſſe conſuetudinem, vt præter voluntatem & mandatum epiſcopi nihil tale faciant, & petunt concedi ſibi vſque ad ordinationem futuri magnæ ciuitatis Alexandrinorum archiepiſcopi: iuſtum nobis & humanum viſum eſt, vt ipſis in proprio habitu in Imperiali vrbe manentibus remiſſio concedatur, donec ordinatus C *fuerit Alexandrinus archiepiſcopus. Vnde in proprio habitu manentes, vel fideiuſſores dabunt, ſi hoc ab eis fieri poteſt, vel eorum iureiurando fides habebitur.*

Ἑρμηνεία.

Γέγραπται ἐν τῇ τετάρτῃ πράξει τῶν πρακτικῶν τῆς δ΄. συνόδου, ὅτι μετὰ τὴν καθαίρεσιν Διοσκόρου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, τρισκαίδεκα ἐπίσκοποι Αἰγύπτιοι προσιστάζοντες ἀπὸ τῆς διοικήσεως Ἀλεξανδρείας, τὸν μὲν Εὐτυχέα καὶ τὰ δόγματα αὐτοῦ ἀνεθεμάτισαν· ὑπογράψαι δὲ ἀκολούθως καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ἁγίου Λέοντος Πάπα Ῥώμης, ἣν ἀπέστειλε τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Φλαβιανῷ, ὡς στοιχοῦντες τοῖς ἐν αὐτῇ, οὐκ ἐπείθοντο, λέγοντες ἀσυνήθες εἶναι τῇ κατ᾽ αὐτοὺς Αἰγυπτιακῇ διοικήσει, παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας τοιοῦτόν τι ποιεῖν, καὶ παρακαλοῦντες ἐνδοθῆναι αὐτοῖς, μέχρις ἂν Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπίσκοπος γένηται. ὅτι οὖν τινὲς οὐ προσεδέχοντο τούτους ταῦτα λέγοντας, ὥρισεν ἡ σύνοδος μηδὲν τι αὐτοὺς παθεῖν κακόν,

Schol. Bals. Scriptum eſt in iiij. actione actorum iiij. ſynodi, quòd poſt Dioſcori Alexandriæ epiſcopi depoſitionem, xiij. Ægyptij epiſcopi ex Alexandrina diœceſi præſentes Eutychen & eius dogmata anathematizarunt: ſubſcribere autem conſequenter epiſtolæ D ſancti Leonis Papæ Romani, quam miſit ad Flauianum patriarcham Conſtantinopolitanum, vt iis quæ in ea erant aſſentientes, non perſuadebantur: dicentes eſſe inuſitatum in ſua Ægyptiaca diœceſi præter Alexandrini Archiepiſcopi ſententiam tale quid facere, & petentes id ſibi concedi donec Alexandrinus Epiſcopus factus ſit. Quoniam ergo quidam eos ſic dicentes non admittebant, definiit ſynodus eos nihil mali pati oportere,

ſed in proprio habitu manere, & Alexandrini Archiepiſcopi ordinationem expectare. Interea autem vel dare fideiuſſores deſiſtendo, vel ſi fideiuſſores dare non poſſint, eorum iuriiurando fidem haberi. Græcè eſt ἐξωμοσία. Eſt autem ἐξωμοσία, dum in caput Imperatoris vel in propriã ſalutem iurat quiſpiam. Dicitur autem ἐξωμοσία, quòd non reducitur hoc iureiurandum ſecundùm iuriſperitos ad quinque iuriſiurandi ſpecies lege ſtatutas, ſed eſt extra eas. Lege ix. Iuſs. xx. cap. vj. tit. vij. lib. Baſilic. & quæ extra ſcripta ſunt. Nota autem ex hoc preſenti canone quomodo exponitur xx. canõ Apoſtolicus, dicens, Clericus fideiubens deponatur: & lege eius interpretationem.

DE QVINTA SYNODO.

AB EA AVTEM VSQVE AD ſextam interceſſere anni CXXIX.

Quinta ſynodus fuit ſub Iuſtiniano Imperatore primo, cùm cẽtum & quinquaginta quinque ſancti patres Conſtantinopolim conueniſsẽt: quæ confirmauit ea quæ à quarta ſynodo decreta ſunt, & eos qui aduerſus eam maledicè loquebãtur, & blaſphemabant, anathematizauit, ſcilicet Origenem, & impia eius decreta & ſcripta: Euagrium & Didymum, & quæ ab ipſis expoſita ſunt capita: & præterea Mopſueſtiæ Theodorum Neſtorij magiſtrum, & blaſphemam eius doctrinam: Anthimum, & Petrum, & Zooram, & qui erant eiuſdem cum illo opinionis: & conſcripta à Theodorito capita, & Ibæ epiſtolam. Canones autem non edidit.

DE SEXTA SYNODO.

Sexta ſynodus fuit in hac vrbe Imperiali imperante Conſtantino Pogonato Heraclij nepote, cùm clxxj. ſancti diuini patres conueniſſent aduerſus Theodorum, qui in Pharam epiſcopatum geſſerat: Honorium qui Romæ, Cyrum qui Alexãdriç, Sergium, Pyrrhum, Petrum, & Paulum, qui eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præfuerant, & Macarium Antiochenũ, & Stephanum eius diſcipulum, & Polychronium

A ἀλλὰ μένειν ἐπὶ τῆς οἰκείας ἐπιτιμίας, καὶ ἀναμένειν τὴν τοῦ Ἀλεξανδρείας χειροτονίαν. ἐν τῷ μέσῳ δὲ ἢ ἐγγυητὰς δοῦναι παραιτήσεως, ἢ ἐὰν μὴ δύνανται δοῦναι ἐγγυητὰς, ἐξωμοσίᾳ καταπιστωθῆναι. ἐξωμοσία δέ ἐστι τὸ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως, ἢ εἰς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν ὀμόσαι τινά. καλεῖται δὲ ἐξωμοσία, ὅτι οὐκ ἀνάγεται ὁ ὅρκος οὗτος κατὰ τοὺς νομομαθεῖς εἰς τοὺς νενομισμένους πέντε ὅρκους, ἀλλ' ἔξω τούτων ἐστί. καὶ ἀνάγνωθι τὸ η'. θέμα τοῦ κ'. κεφ. τοῦ ϛ'. τίτλου τοῦ ζ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ τὰ ἔξωθεν αὐτοῦ
B γεγραμμένα. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅπως ἑρμηνεύεται ὁ ἀποστολικὸς κ'. κανών, ὁ λέγων, κληρικὸς ἐγγύας διδοὺς καθαιρείσθω, καὶ ἀνάγνωθι τὴν τούτου ἑρμηνείαν.

Περὶ τῆς πέμπτης συνόδου.

Η ε'. σύνοδος γέγονεν ἐπὶ Ιουστινιανοῦ βασιλέως τοῦ πρώτου, ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε ἁγίων πατέρων συνελθόντων ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἥτις ἐπεκύρωσε τὰ δογματισθέντα ὑπὸ τῆς ἁγίας δ'.
C συνόδου, καὶ τοὺς κατ' αὐτῆς βλασφημοῦντας ἀνεθεμάτισεν, ἤγουν Ωριγένην καὶ τὰ αὐτοῦ ἀσεβῆ δόγματα καὶ συγγράμματα, Εὐάγριόν τε καὶ Δίδυμον, καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ἐκτεθέντα κεφάλαια, καὶ πρὸς τούτοις τὸν Μοψουεστίας Θεόδωρον, τὸν Νεστορίου διδάσκαλον, καὶ τὰς αὐτοῦ βλασφήμους διδασκαλίας, Ανθιμόν τε καὶ Πέτρον καὶ Ζωόραν, καὶ τοὺς ὁμοδοξοῦντας αὐτοῖς· καὶ τὰ παρὰ τοῦ Θεοδωρήτου συγγραφέντα κεφάλαια, καὶ τὴν Ιβα ἐπιστολήν. κανόνας δὲ οὐκ ἐξέθετο.
D

Περὶ τῆς ἕκτης συνόδου.

Η ἕκτη σύνοδος γέγονεν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων βασιλεύοντος Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, τοῦ ἀπογόνου τοῦ Ηρακλείου, ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ἁγίων πατέρων συνελθόντων κατὰ Θεοδώρου ἐπισκοπεύσαντος ἐν Φαρᾷ, Ονωρίου Ρώμης, Κύρου Ἀλεξανδρείας, Σεργίου, Πύρρου, Παύλου καὶ Πέτρου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας προεδρευσάντων, Μακαρίου Ἀντιοχείας καὶ Στεφάνου τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ, καὶ Πολυχρονίου,

τοῦ νηπιόφρονος γέροντος, τῶν τολμησάντων δόγμα θεῖναι, ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν ἔχειν μετὰ τὴν σάρκωσιν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· οὓς μετὰ τῶν συμφρονούντων αὐτοῖς ἐξεκόψε τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀνεθεμάτισεν ἡ ἁγία αὕτη σύνοδος· δύο θελήματα φυσικὰ καὶ δύο ἐνεργείας ὁμοίας μετὰ τὴν σάρκωσιν δογματίσασα, καὶ κυρώσασα, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, οὐκ ἐν διαιρέσει προσώπων, ἀλλ᾽ ὅτι μηδεμία φύσις τῶν δύο φύσεων ἐπὶ Χριστοῦ, ἀθέλητος ἦν ἢ ἀνενέργητος· ἵνα μὴ τῶν ἰδιωμάτων τούτων ἑκατέρας φύσεως ἀναιρουμένων, τῆς ἐνεργείας λέγω καὶ τῆς θελήσεως, καὶ αἱ δύο φύσεις ὧν εἰσὶν ἰδιώματα, συναναιρεῖσθαι δοκῶσιν. Οὐδὲ αὕτη μέντοι ἡ σύνοδος κανόνας ἐξέθετο.

A delirum ſenem, qui auſi fuerant decretum introducere, dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vnam voluntatem & vnam operationem habere, poſtquam incarnatus eſt. Quos cum illis qui illis conſentiebant, ex eccleſia amputauit & anathematizauit ſancta ſynodus, duas naturales voluntates & operationes habere poſt incarnationem ſtatuens dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, non in diuiſione perſonarum, ſed quòd nulla natura, ex duabus naturis, quæ ſunt B in Chriſto, eſt ſine volūtate vel operatione, ne vtriuſque naturę ſublatis proprietatibus, operatione dico & voluntáte, duæ quoque naturæ, quarum ſunt proprietates, vnà auferri videantur. Sed hæc quoque ſynodus canones non edidit.

Περὶ τῆς λεγομένης ἕκτης συνόδου.

Τοῦ δευτέρου Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινοτμήτου λεγομένου βασιλεύοντος, ὃς ἦν υἱὸς τοῦ Πωγωνάτου Κωνσταντίνου, συνῆλθον ἐπίσκοποι διακόσιοι εἴκοσι καὶ ἑπτὰ κατὰ κέλευσιν τοῦ ῥηθέντος αὐτοκράτορος, καὶ κανόνας ἐξέθεντο εἰς κατάστασιν ἐκκλησιαστικήν.

DE EA SYNODO QVÆ DICITVR SEXTA.

Cùm ſecundus Iuſtinianus, is ſcilicet qui ab amputato naſo *ῥινότμητος* dictus eſt, regnaret, qui quidem erat Pogonati Conſtantini filius, conue- C nerunt epiſcopi ccxxvij. iuſſu dicti Imperatoris, & ad conſtitutionem eccleſiaſticam canones ediderunt.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ Βασιλικοῦ παλατίου συνελθόντων ἁγίων πατέρων, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου ἡμῶν Βασιλέως.

CANONES SANCTORVM PATRVM, QVI IN Trullo Imperialis Palatij Conſtantinopoli conuenerunt, tempore Iuſtiniani religioſiſſimi & Chriſtianiſſimi noſtri Imperatoris.

D

Τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ φιλοχρίστῳ βασιλεῖ Ἰουστινιανῷ ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἡ κατὰ θεῖον νεῦμα καὶ θέσπισμα τοῦ εὐσεβεστάτου ὑμῶν κράτους συναθροισθεῖσα, κατὰ ταύτην τὴν θεοφύλακτον καὶ βασιλίδα πόλιν.

ΤΗΣ ἀρρήτου καὶ θείας χάριτος τοῦ λυτρωτοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶσαν περιλαβούσης τὴν γῆν, καὶ τοῦ ζωηφόρου τῆς ἀληθείας κηρύγματος, ταῖς ἁπάντων ἀκοαῖς ἐνσπαρέντος· ὁ μὲν λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει τῆς ἀγνοίας, φῶς εἶδε μέγα τὸ τῆς ἐπιγνώσεως, καὶ τῶν τῆς πλάνης ἠλευθερώθη δεσμῶν, βασιλείαν οὐρανῶν τῆς παλαιᾶς δουλείας ἀνταλλαξάμενος·

Imprimis pio & Chriſti amantiſſimo Imperatori Iuſtiniano, ſancta & vniuerſalis ſynodus diuino pia veſtra potentia nutu & decreto congregata in hac a Deo cuſtodita & regia ciuitate.

CVm ineffabilis ac diuina redemptoris & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti gratia omnem terrarum orbem comprehenderit, & viuificum veritatis praeconium ſit omnium auribus diſſeminatum: populus quidem ſedens in tenebris, vidit magnam cognitionis lucem, & ab erroris vinculis liberatus eſt, cum regno cælorum antiqua ſeruitute permutata:

ὁλοκάρπωσις. videtur autē alludere ad Iudæorum ὁλοκαυτώματα.

qui autem à primi ſplendoris pulchritudine propter elationem extruſus eſt, primus draco, ſpiritus, magnus Aſſyrius, à prius captiuis capitur, & fit incarnati verbi potentiá ab omni fortitudine alienus, quemadmodum ſcriptum eſt, quòd inimici romphææ defecerunt in finem. Vbique enim diuini verbi cultus & adoratio lege ſancitur, totus perfectúſque offertur: deúſque, cui ſacrificatur, & qui participatur ac communicatur ad corporum ſimul & animarum acquiſitionem, eos qui ſunt eius participes, deificat. Quamobrem & dæmones fuguntur, & ſacer hominum qui congregatur cœtus in eccleſiis myſticè ſanctificatur: & deliciarum Paradiſus omnibus apertus eſt: & tandem fiunt noua omnia. Sed quoniam homicida diabolus, qui ex aduerſo præpotentis Dei præcipitatus eſt, & parturiit, & peperit laborem defectionis, non ferens videre nos à tranſgreſſionis lapſu excitatos, ad cælum euolare per primitias noſtras, hoc eſt, Chriſtum, qui ſe dedit pro nobis redemptionis pretium, non deſtitit improbitatis tela torquere, & animi perturbationibus fideles ſauciare, vt à data illis ſpiritus operatione honoréque ac gratia ſepararetur: Nec verò qui certaminum nobis præmia propoſuit, & eſt ſalutis noſtræ dux ac princeps Deus, auxilij nos expertes dimiſit, in vnaquaque generatione excitans, qui in huius vitæ ſtadio, eius cultus ac religionis armis inſtructi aduerſus eum in acie ſtarent, & manus cum eo conſererent: qui ſtricto ſpiritus gladio, quod eſt verbum Dei, & ſic cum malo congreſſi, quam in nos exercebat tyrannidem, diſſoluerunt, gregum duces effecti, & vias domini populis ſternentes ac præparantes: ne in iniquitatis præcipitia, propter eius quod eſt melius, ignorantiā, detrudantur ac prolabantur. Oportebat enim, eū, qui vt eſſemus, nobis largitus eſt, & tāta depreſſionis humilitatíſque magnitudine, noſtrum ſibi genus vendicauit, & ad ſe euocauit ac reduxit, nobis quoque ſemitam, vt bene eſſemus, oſtendere, per eccleſiæ luminaria ac doctores, qui noſtros ſecundùm Deum greſſus illuminantes dirigunt, & ad Euāgelium incitant: quorum etiam conuerſatio in cælis eſt, vt ait diuinus Apoſtolus.

ὁ δὲ τοῦ κάλλους τῆς πρώτης λαμπρότητος διὰ ἔπαρσιν ἀπωσθεὶς, ὁ πρῶτος δράκων, ὁ νοῦς, ὁ μέγας ὁ Ἀσσύριος, ὑπὸ τῶν πρὶν αἰχμαλώτων ἁλίσκεται, καὶ γίνεται τῇ δυνάμει τοῦ σαρκωθέντος λόγου, πάσης ἰσχύος ἀλλότριος, καθὼς γέγραπται, ὅτι τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος. πανταχοῦ γὰρ λατρεία λογικὴ νενομοθέτηται, καὶ ὁλοκάρπωσις ἀναφέρεται, καὶ ὁ θεὸς θυόμενος καὶ διαδιδόμενος εἰς σωμάτων ὁμοῦ καὶ ψυχῶν περιποίησιν, θεουργεῖ τοὺς μετέχοντας, ὑφ' οὗ καὶ δαίμονες φυγαδεύονται, καὶ ἱερὰ τῶν ἀνθρώπων ἀθροιζομένη πανήγυρις ἐπ' ἐκκλησίαις, μυστικῶς ἁγιάζεται, καὶ τῆς τρυφῆς ὁ παράδεισος τοῖς πᾶσιν ἀνέῳκται· καὶ τέλος, γέγονε τὰ πάντα καινά. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ ἀνθρωποκτόνος διάβολος ἅπαξ κατενεχθεὶς παντοκράτορος κυρίου, τραχηλιάσας καὶ ὠδινήσας, καὶ τεκὼν πόνον τῆς ἀποστάσεως, μὴ φέρων βλέπειν ἡμᾶς ἐγερθέντας τοῦ τῆς παραβάσεως πτώματος, καὶ τὸν οὐρανὸν διαπτάντας διὰ τῆς ἀπαρχῆς ἡμῶν, τοῦτ' ἔστι Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν, οὐκ ἀνῆκεν τὰ τῆς κακίας βέλη κινῶν, καὶ τοὺς πιστοὺς τιτρώσκων τοῖς πάθεσιν, ὡς ἂν χωρισθεῖεν τῆς δοθείσης αὐτοῖς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος, τιμῆς τε καὶ χάριτος· οὐδὲ ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν ἀθλοθέτης καὶ τῆς σωτηρίας ἀρχηγὸς προέδεν θεὸς ἀβοηθήτους ἡμᾶς, καθ' ἑκάστην αὐτοὺς ἀνιστῶν γενεάν, τοὺς ἐν τῷ βίου τούτου σταδίῳ διὰ τῶν ὅπλων αὐτοῦ τῆς εὐσεβείας παραταξαμένους, καὶ τὸν πρὸς αὐτὸν συνάψοντας πόλεμον· οἳ τὴν τοῦ πνεύματος σπασάμενοι μάχαιραν, ὅ ἐστιν ῥῆμα θεοῦ, καὶ οὕτως συμπλακέντες τῷ πονηρῷ, τὴν καθ' ἡμῶν τυραννίδα κατέλυσαν, ὁδηγοὶ τῶν ποιμνίων γινόμενοι, καὶ τὰς ὁδοὺς κυρίου τοῖς λαοῖς εὐθετίζοντες, ὅπως μὴ κατὰ κρημνῶν τῆς ἀνομίας ὑπὸ ἀγνοίας τοῦ κρείττονος ὠθοῖντό τε καὶ διολισθαίνοιεν. ἔδει γὰρ τὸν τὸ εἶναι ἡμῖν χαρισάμενον, καὶ τοσούτῳ μεγέθει συγκαταβάσεώς τε καὶ ταπεινώσεως, τὸ ἡμέτερον γένος μεταποιησάμενον, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀνακαλεσάμενον καὶ ἀναβιβάσαντα, καὶ τὴν εἰς τὸ εὖ εἶναι τρίβον ἡμῖν ὑποδείξαντα, διὰ τῶν τῆς ἐκκλησίας λαμπτήρων καὶ διδασκάλων, φωταγωγούντων τὰ κατὰ θεὸν ἡμῶν διαβήματα, καὶ πρὸς τὸ εὐαγγέλιον παρορμώντων· ὧν καὶ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον.

ὅθεν καὶ νῦν ἡμῖν τὸν οἰκεῖον βίον διεξάγουσι ῥαθυμότερον, καὶ τῇ τῶν λογισμῶν ἀργίᾳ καθεύδουσιν, ὡς ἐπεισελθεῖν ἀφυλάκτοις τὸν ὁδοστάτην ἐχθρόν, καὶ κατὰ μικρὸν τὴν ἀρετὴν ὑποκλέψαντα, τὴν κακίαν ἡμῖν ἀνθυπενεγκεῖν· ὁ τὴν μεγίστην ταύτην τοῦ παντὸς κόσμου πηδαλιουχῶν ὁλκάδα Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, σὲ τὸν σοφὸν ἡμῖν κυβερνήτην τὸν εὐσεβῆ βασιλέα προστάτην ὄντως ἀνέστησεν, οἰκονομοῦντα τοὺς λόγους ἐν κρίσει, φυλάσσοντα εἰς τὸν αἰῶνα ἀλήθειαν, ποιοῦντα κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐν μέσῳ τῆς γῆς, καὶ ἐν ἀμώμῳ ὁδῷ πορευόμενον· ὃν ἡ σοφία κυοφορήσασα, καὶ μαιωσαμένη, καλῶς ταῖς ἀρεταῖς ἐκθρέψασά τε καὶ περιστείλασα, καὶ θείου πληρώσασα πνεύματος, ὀφθαλμὸν οἰκουμένης ἀπέδειξεν, τῇ τοῦ νοῦ καθαρότητι καὶ λαμπρότητι διαυγάζοντα περιφανῶς τὸ ὑπήκοον· ᾧ τὴν ἑαυτῆς ἐκκλησίαν παρέθετο, καὶ τὸν νόμον αὐτῆς μελετᾷν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐδίδαξεν, πρὸς καταρτισμὸν καὶ οἰκοδομὴν τῶν ὑπὸ χεῖρα λαῶν· ὃς τῷ θερμῷ τοῦ πρὸς θεὸν πόθου τὸν ζηλωτὴν ὑπερβαλὼν Φινεές, καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐκκεντήσας τῷ κράτει τῆς εὐσεβείας τε καὶ συνέσεως, καὶ τὸ ποίμνιον τῆς κακίας τε καὶ φθορᾶς συνεξελέσθαι προείλου· ἔπρεπε γὰρ τὸν τῶν οἰάκων μετὰ τὴν ἄνω ῥοπὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπειλημμένον, μὴ μόνον τὸ καθ' ἑαυτὸν σκοπεῖν, καὶ ὅπως ἂν ὁ οἰκεῖος αὐτῷ διευθύνοιτο βίος, ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ ἀρχόμενον ἐκ τρικυμίας περισώζειν· καὶ τῆς πολλῆς τῶν πταισμάτων συγχύσεως ἐπικλυζόντων πάντοθεν τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, καὶ τὸ σῶμα ἡμῶν ἐκταρασσόντων τῆς ταπεινώσεως· ἐπειδὴ δὲ αἱ ἅγιαι καὶ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, αἱ κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα καὶ θεοφύλακτον πόλιν συναθροισθεῖσαι, ἡ μὲν ἐπὶ τῶν χρόνων Ἰουστινιανοῦ τοῦ τῆς θείας λήξεως, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένου ἡμῶν βασιλέως Κωνσταντίνου, πατέρος τῆς σῆς ἡμερότητος, τὸ περὶ τῆς πίστεως πατρικῶς διατρανώσασαι μυστήριον, οὐδαμῶς ἱεροὺς κανόνας ἐνέγραψαν, καθάπερ αἱ λοιπαὶ ἅγιαι τέσσαρες οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, δι' ὧν ἀποστήσονται μὲν οἱ λαοὶ τῆς χείρονος καὶ ταπεινοτέρας διαγωγῆς, ἐπὶ δὲ τὸν κρείττονα καὶ ὑψηλότερον μεταθήσονται βίον· ἐντεῦθεν τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανεν, ὑπὸ πολλῶν ἐξ ἀταξίας παθῶν διασπώμενον καὶ ὑποσυρόμενον, καὶ κατὰ μικρὸν τῆς θείας μάνδρας ἀπορραγὲν καὶ διατμηθέν, καὶ τῇ ἀγνοίᾳ καὶ λήθῃ τῶν τῆς ἀρετῆς κατορθωμάτων ἀπολισθῆσαν, καί, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατῆσαν,

A *Vnde etiam nobis vitam nunc negligētiùs agētibus, & ratiocinationis cōſiderationiſq; otio indormiētibus, cùm nobis incautis via inſidiator inimicus ſe iniecerit, & virtutem paulatim ſuffuratus, nobis eius loco vitium ſuppoſuerit: qui magnā hanc præſentis mūdi nauē clauo aſſidens regit Chriſtus dominus noſter, te ſapientē nobis gubernatorē, pium Imperatorē, verè præſidē excitauit, diſpenſantem ſermones in iudicio, in ſeculum veritatem ſeruantem, facientem iudicium & iuſtitiam in medio terræ, & in via ab omni culpa ac reprehenſione aliena procedentem: quem cùm ſapientia concepiſſet, eique obſtetricū officium præſtitiſſet, pulchrè* B *virtutibus eductum & ornatum, diuinóque ſpiritu repletum, orbis terrarum oculum effecit, qui mentis puritate & ſplendore ſubiectos apertè illuminas, cui ſuam eccleſiam adhibuit, & legem eius noctu diúque meditari docuit, ad populorum, qui ſunt ſub eius manibus, perfectionem & ædificationem: qui tuo in Deū deſiderij ardore, Phinees zelum ſuperas, & pietatis ac prudentiæ robore confoſſo peccato, gregē quoq; à vitio & exitio ſubtrahere voluiſti. Oportebat enim eum qui poſt ſupernum momentum humani generis gubernaculum ſuſcepiſſet, non ſolum id quod* C *ad ſe pertinet conſiderare, & quomodo ſua à ſe vita dirigatur, ſed & omnes quibus imperat, ex maximis fluctibus ſeruare, & à multa prolapſionum errorúmq; confuſione, vndique obruētibus improbitatis fluctibus, & humilitatis noſtræ corpus perturbātibus, eripere. Quoniam autem ſancta & vniuerſales duæ ſynodi, in hac Imp. & Dei obſeruatrice ciuitate congregatæ: vna quidem temporibus diuinæ recordationis Iuſtiniani: altera verò ſub piæ memoriæ Imperatore Conſtantino, tuæ manſuetudinis patre, ad paternè declarādum fidei myſterium ſacros canonas nequaquam conſcripſerunt, ſicut reliquæ ſanctæ quatuor vniuerſales ſynodi: per* D *quos populi quidem à deteriore & abiectiore viuendi ratione recedant, ad meliorem autem & altiorem vitam ſe traducant: Et ex hoc gens ſancta, regale ſacerdotium, pro quo Chriſtus mortuus eſt, à multis propter immodeſtiam ac inſolentiam perturbationibus animi diſtractū ac diuulſum, & à diuino ſtabulo propemodum abruptum & abſciſſum, & propter ignorantiam ac obliuionem à bonis & ex virtute factis prolapſum, & Dei filio, vt apoſtolicè loquar, conculcato:*

ſanguinem quoque teſtamenti, in quo eſt A *ſanctificatum, communē arbitratum, ſpiritus gratiam contumelia affecit. Hanc, vt pote peculiarem populum, reducere, inſtar Chriſti qui errantem in montibus ouem quærit, & ſuo ſtabulo reſtituere, & mandata diuináque præcepta, per quæ à mortuis operibus recedentes viuificamur, ſeruare perſuadere valde cupiens, omnique ſalutis prouiſione ac perpenſione cogitata, deóque quæſito, vt vult id quod dicit, Quærentes dominum inuenient cognitionem cum iuſtitia: qui autem ipſum rectè quærunt, inuenient pacem: & ſanctam hanc & diuinitus electam vniuerſalem ſynodum congregari* B *decreuiſti: vt multorum ſimul congreſſione vnanimique conſenſione, id quod magno ſtudio contenditur, à te rectè & ordine efficiatur: ſed & ſi quæ Iudaicæ vel gentilis improbitatis reliquiæ maturo veritatis frumento immixtæ ſint, radicitus tanquam lolium euellātur, & pura pietatis ſeges oſtēdatur. Vbi enim ſunt duo vel tres in nomine meo congregati, illic ſum in medio illorum, inquit dominus. Et rurſus per Hieremiam nobis exclamauit, Quærite me in toto corde veſtro, & apparebo vobis. Propterea ergo tuæ pietatis iuſſu in hac dei obſeruatrice & Imp. vrbe congreſſi, ſacros canones ſcripſimus.* C *Quamobrem tuam pietatem rogamus, eas quæ priùs in hac dei obſeruatrice ciuitate, à congregatis ſub bonæ memoriæ Imperatore noſtro patribus editæ ſunt, voces tibi adducentes, vt quemadmodum eccleſiæ ſcriptis eccleſiam honoraſti, ſic & eorum quæ per viros pios & ſinceros decreta ſunt, finem obſignes. Dominus autem imperium tuum ſtabiliat ac confirmet in pace ac iuſtitia, & generationum generationibus tranſmittat: & terrenæ quoque potentiæ adiiciat, vt etiam cæleſti regno fruaris.*

καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, κοινὸν ἡγησάμενοι, τὴν τοῦ πνεύματος ἐνύβρισαν χάριν. τοῦτον λίαν ὡς περιούσιον λαὸν ἐπισυναγαγεῖν βουληθεὶς, μιμήσει τοῦ τὸ πλανώμενον πρόβατον ἐπὶ τὸ ὄρος ἐπιζητοῦντος Χριστοῦ, καὶ τῇ αὐτοῦ ἀποκαταστῆσαι αὐλῇ, καὶ πεῖσαι φυλάττειν τὰς ἐντολάς τε καὶ τὰ θεῖα προστάγματα, δι' ὧν τῶν νεκρῶν ἀποχωροῦντες ἔργων ζωοποιούμεθα, πᾶσάν τε περινοήσας σωτηρίας διάσκεψιν, καὶ θεὸν ἐκζητήσας κατὰ τὸ φάσκον ῥητὸν, οἱ ζητοῦντες τὸν κύριον, εὑρήσουσι γνῶσιν μετὰ δικαιοσύνης· οἱ δὲ ὀρθῶς ζητοῦντες αὐτὸν, εὑρήσουσιν εἰρήνην· τὴν ἁγίαν ταύτην καὶ θεόλεκτον οἰκουμενικὴν συναθροισθῆναι σύνοδον ὥρισας, ὅπως τῇ τῶν πολλῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελεύσει τε καὶ συμπνοίᾳ, κατορθωθείη σοι εἰς δέον τὸ σπουδαζόμενον· ἀλλὰ καὶ εἴ τι λειπόμενον Ἑλληνικῆς ἢ Ἰουδαϊκῆς σκαιότητος τῷ τῆς ἀληθείας ὡρίμῳ σίτῳ ἐγκαταμέμικται, ἐκ ῥίζης αὐτῆς, ὡς ζιζάνιον ἀρθείη, καὶ καθαρὸν ἀποδειχθείη τὸ τῆς ἐκκλησίας λήϊον. ὅπου γάρ εἰσι συνηγμένοι ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἡ κυρία ἔφη φωνή. καὶ πάλιν διὰ Ἱερεμίου ἡμῖν ἀνακέκραγεν· ἐκζητήσατέ με ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ὑμῶν, καὶ ἐπιφανοῦμαι ὑμῖν. ἐπὶ τοῦτο τοίνυν κατὰ κέλευσιν τῆς σῆς εὐσεβείας συνελθόντες κατὰ ταύτην τὴν θεοφύλακτον καὶ βασιλίδα πόλιν, κανόνας ἱεροὺς ἀνεγράψαμεν. διὸ τῆς σῆς εὐσεβείας δεόμεθα, τὰς τῶν πρὶν ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ πόλει ἐπὶ τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένου ἡμῶν βασιλέως συναθροισθέντων πατέρων φωνάς σοι προσάγοντες, ἵνα ὥσπερ τοῖς τῆς κλήσεως γράμμασι τὴν ἐκκλησίαν τετίμηκας, οὕτω καὶ τῶν δοξάντων δι' εὐσεβῶν κεραιῶν ἐπισφραγίσῃς τὸ D τέλος. ὁ δὲ κύριος στηρίξαι σου τὴν βασιλείαν ἐν εἰρήνῃ καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ διαπέμψῃ γενεαῖς γενεῶν· καὶ προστεθείη τῷ ἐπιγείῳ κράτει καὶ τῆς βασιλείας τῆς ἐν οὐρανοῖς τὴν ἀπόλαυσιν.

SCHOL. BALS. Ex præſenti allocutione, quæ ad Imperatorem Iuſtinianum, qui etiam ῥινότμητος ab inciſo naſo dictus eſt, habita eſt, oſtenditur, quòd cùm duæ vniuerſales ſynodi, quinta ſcilicet, quæ fuit regnante magno Iuſtiniano, & ſexta, quæ fuit regnante Conſtantino Pogonato, non fecerint canones ad eccleſiarum conſtitutionem, hæc facta eſt ad ſupplementum duarum.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ τοῦ παρόντος προσφωνήματος τοῦ γεγονότος πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν τὸν καὶ Ῥινότμητον, παρίσταται ὅτι τῶν δύο οἰκουμενικῶν συνόδων, τῆς πέμπτης δηλαδὴ τῆς γενομένης ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου, καὶ τῆς ἕκτης τῆς γενομένης βασιλεύοντος Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, μὴ ποιησασῶν κανόνας εἰς κατάστασιν τῶν ἐκκλησιῶν, γέγονεν αὕτη ἡ σύνοδος εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν δύο.

διὰ γὰρ τοῦτο καὶ οὐδὲ ἕκτη κυρίως κατονομάζεται, ἀλλὰ πενθέκτη· ἀνεπλήρωσε γὰρ τὸ ὑστέρημα τῆς τε πέμπτης καὶ τῆς ἕκτης συνόδου. ἔστι δὲ καὶ οἰκουμενική. κἂν γὰρ οἱ δυτικοὶ ἐπίσκοποι, Ἰταλοὶ δηλονότι καὶ Λατῖνοι ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς τοιαύτης συνόδου καιρίως πληττόμενοι διενίστανται μὴ εἶναι ταύτην οἰκουμενικὴν, μηδὲ τοποτηρητὰς τοῦ Πάπα Ῥώμης ἐν αὐτῇ παρουσιάζειν, διὰ τὸ ἄλλην εἶναι τὴν ἕκτην σύνοδον τὴν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου γενομένην, ὡς εἴρηται· ταύτην δὲ μετὰ χρόνους γενέσθαι πολλοὺς κατὰ κέλευσιν τοῦ ῥινοτμήτου Ἰουστινιανοῦ. ἀλλ' ἐγὼ μὴ ἀνεχόμενος ἀκούειν τοιούτων, καὶ μᾶλλον βλέπων τὴν ὑφὴν τοῦ προσφωνήματος τούτου, καὶ ἐφεξῆς τοὺς κανόνας λέγοντας· ὥρισεν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ αὕτη σύνοδος τάδε καὶ τάδε· τὰ μὲν νεόγραφα νομοκάνονα, ὡς μὴ ἔχοντα καὶ ὑπογραφὰς τῶν ἐκθεμένων τὰς συνόδους βασιλέων καὶ πατέρων, παρέδραμον. ἐψηλάφησα δὲ παλαιότερα νομοκάνονα, καὶ εὗρον ἐκ τῶν ὑπογραφῶν, ὅτι καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ βασιλικοῦ παλατίου συστάσῃ, παρῆσαν Βασίλειός τις ἐπίσκοπος τῆς Γορτυνέων μητροπόλεως τῆς νήσου Κρήτης, καὶ τὶς ἐπίσκοπος Ῥαβέννης, τὸν τόπον ἐπέχοντες πάσης τῆς συνόδου τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης, καὶ οὐ μόνον αὐτοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ τότε ὄντες λεγάτοι τοῦ Πάπα, ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Σαρδινίας, ὁ Ἡρακλείας Θρᾴκης, καὶ ὁ Κορίνθου. λεγάτοι δέ εἰσιν οἱ ἐκ προσώπου λεγόμενοι, οἵτινες καὶ μερικὴν δικαιοδοσίαν ἔχουσι καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ β΄. τίτλου τοῦ ς΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. ὅτι δὲ ὁ Πάπας Ῥώμης οὐκ εἶχε δίκαιον χειροτονίας εἰς τὴν ἡμετέραν ἐνορίαν, καθὼς τινὲς πλακῶνται, λέγοντες τὸν Θεσσαλονίκης καὶ ἑτέρους ὑπὸ τούτου χειροτονεῖσθαι, ἀλλὰ λεγάτους εἶχε, τουτέστιν ἐκ προσώπου, ὅτε δεήσοι παρουσιάζειν ὀφείλοντας, παρίσταται μὲν καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν· τέως δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ποτὲ μὲν ὡς λεγάτους παρουσιάζειν τοῦ Πάπα τὸν Θεσσαλονίκης, τὸν Ἀθηνῶν, καὶ τὸν Κορίνθου· ποτὲ δὲ τὸν Κορίνθου, τὸν Κρήτης, τὸν Πατρῶν, τὸν Ῥαβέννης, καὶ ἑτέρους, ἐνίοτε δὲ ἄλλους· ὡς εἶναι δῆλον ἐκείνους εἶναι τοῦ Πάπα λεγάτους, οὓς ὁ καθ' ἕνα τούτων ᾑρετίσατο, οὐ μὴν ἔχειν τοσούτους ὑπερορίους ἐπισκόπους ὑφ' ἑαυτὸν, καὶ χειροτονεῖν τούτους. τὸ δὲ ἔχειν τὸν Πάπαν λεγάτους τινὰς καὶ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἐνορίας, ἐπενοήθη διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ.

A Propterea enim nec ſexta propriè nominatur: ſed πενθέκτη, id eſt quiniſexta: nam quod quintæ & ſextæ ſynodo deerat, repleuit. Eſt autem etiam vniuerſalis. Etſi enim Occidentales epiſcopi, Itali ſcilicet & Latini, ab eius ſynodi canonib. opportunè icti, eã non eſſe vniuerſalẽ inſtiterũt, nec Romani Papę legatos in ea adfuiſſe, eò quòd ſit alia ſexta ſynodus, quę regnante Conſtantino Pogonato facta eſt, vt diximus: hanc autem lõgo pòſt tempore factã fuiſſe iuſſu Iuſtiniani ῥινοτμήτου, id eſt, trũco naſo: B ego tamen eos audire non patiens, & huius allocutionis cõtextum potiùs reſpiciens, & canones qui ſequuntur, dicentes: Definit hæc ſancta & vniuerſalis ſynodus hęc & hęc. Ac recẽs quidẽ ſcripta Nomocanona, vt quæ eorum imperatorum & patrum, qui ſynodos expoſuerũt, ſubſcriptiones non haberẽt, prętercurri: antiquiora autẽ Nomacanona verſaui, & ex ſubſcriptionib. inueni, quòd in hac ſynodo, quæ in Trullo magni palatij congregata eſt, aderãt Baſilius Gortynæ Cretæ Inſulæ metropolis epiſcopus, C & quidã Rauennæ epiſcopus, totius ſynodi Romanæ eccleſiæ vicem gerentes, & non ſolum ipſi, ſed & qui tunc erant Papæ legati, Theſſalonicenſis, Sardanenſis, Heracleanus, in Thracia, & Corinthius, epiſcopi. Sũt autem legati, qui à facie dicũtur, qui etiam particularem habent iuriſdictionem, vt hoc oſtenditur ex ſecundo titulo quinti libri Baſilic. Quòd autem Papa Romanus ius ordinationis in noſtris regionibus non habet, vt nonnulli hallucinantur, dicentes Theſſalonicenſem & alios ab eo ordinari: ſed eos quidem habuit le- D gatos à facie, qui intereſſe quando opus erat, debebant: probatur quidem certè & ex aliis, & quòd aliquando quidem, vt Papæ legati adeſſent, Athenarum, & Corinthi epiſcopi: aliquando verò, Cretæ, Patrarum, Rauennæ, & cæteri: nonnunquã verò & alij. Vt manifeſtum ſit eos eſſe Papæ legatos, quos ſigillatim elegit, non tamen eum ſub ſe habere tot extra ſuos fines epiſcopos. Vt autem Papa ex noſtris etiam regionibus legatos haberet, excogitatum eſt propter viæ longitudinem.

Si vis ergo de his fuſiùs audire, lege primum à Conſtantino Cæſare ſcriptæ hiſtoriæ caput.

Εἰ θέλεις οὖν μαθεῖν τὰ περὶ τούτου πλατύτερον, ἀνάγνωθι τὸ πρῶτον τῆς παρὰ τοῦ Καισαρέως Κωνσταντίνου συγγραφείσης ἱστορίας.

Canon I.

Ordo eſt optimus ei qui omnem orationem & rem incipit, & à Deo incipere, & in Deum deſinere, vt dicit Theologus. Quocirca cùm & pietas à nobis clarè prædicetur, & eccleſia in qua Chriſtus eſt fundamentum, aſsiduè augeatur ac promoueatur, vt ea ſupra cedros libani extollatur: & nunc à ſacris incipientes, ſtatuimus, fidem, à verbi miniſtris, quique ipſum ſuis oculis viderunt, & à deo electi ſunt, apoſtolis traditam, citra vllam innouationem immutabiliterque ac inuiolabiliter eſſe ſeruandam: præterea autem & cccxviij. ſanctorum patrum diuinitus inſpiratorum, qui Nicææ conuenerunt ſub Conſtantino, qui fuit noſter Imperator, aduerſus impium Arium, & gentilem ab eo decretam deitatis diuerſitatem, vel deorum potiùs, vt aptiùs dicam, multitudinem: qui vnanimi fidei agnitione eandem omnino ſubſtantiam, quod conſubſtantialitatem appellant, in tribus diuinæ naturæ conſiſtentibus perſonis, & reuelarunt & declararunt, hanc ſub ignorantiæ modio abſconſam eſſe non ſinentes, ſed patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, vna adoratione, fideles adorare apertè docentes, & inæqualium diuinitatis graduum opinionem detrahentes ac diuellentes, & ab hæreticis ex arena conſtructa aduerſus rectam opinionem puerilia ludibria deiicientes & ſubuertentes. Similiter & eam, quæ ſub Theodoſio, qui fuit noſter Imperator, à cl. ſanctis patribus, qui in hac vrbe Imp. conuenerunt, prædicata eſt, fidem confirmamus, de ſpiritu ſancto voces, quæ eum deum eſſe ſtatuunt, amplectentes, & prophanum Macedonium vnà cum prioribus veritatis inimicis expellentes: vt qui eum qui dominatur ſeruum eſſe decernere auſus ſit, & inſectilem vnitatem ſecare prædonis more voluerit, vt non eſſet perfectum fidei noſtræ myſterium: vnà etiam cum iſto odioſo ac deteſtabili, quique aduerſus veritatem fuit rabie percitus, etiam Apollinarem eiuſdem iniquitatis myſtam vnà condemnantes: qui dominum corpus mente ſeu intelligentia non præditum ſumpſiſſe impiè eructauit: hinc quoque imperfectam nobis fieri ſalutem ratiocinans.

Κανὼν α΄.

Τάξις ἀρίστη παντὸς ἀρχομένου καὶ λόγου καὶ πράγματος, ἐκ θεοῦ τε ἄρχεσθαι, καὶ εἰς θεὸν ἀναπαύεσθαι, κατὰ τὴν θεολόγον φωνήν. ὅθεν καὶ τῆς εὐσεβείας ὑφ' ἡμῶν ἤδη διαπρυσίως κηρυττομένης, καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἐφ' ᾗ Χριστὸς τεθεμελίωται, διηνεκῶς αὐξανούσης καὶ προκοπτούσης, ὡς τὴν τῶν λιβάνου κέδρων ταύτην ὑπερεκτείνεσθαι· καὶ νῦν ἀρχὴν τῶν ἱερῶν ποιούμενοι λόγων, χάριτι θείᾳ ὁρίζομεν ἀκαινοτόμητόν τε καὶ ἀπαράτρωτον ὑπάρχειν τὴν παραδοθεῖσαν πίστιν ἡμῖν, ὑπό τε τῶν αὐτοπτῶν καὶ ὑπηρετῶν τοῦ λόγου τῶν θεοκρίτων ἀποστόλων· ἔτι δὲ καὶ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως, κατὰ Ἀρείου τοῦ δυσσεβοῦς, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ δογματισθείσης ἐθνικῆς ἑτεροθεΐας ἢ πολυθεΐας (εἰπεῖν οἰκειότερον) οἱ τῇ ὁμογνωμοσύνῃ τῆς πίστεως· τὸ ὁμοούσιον ἡμῖν ἐπὶ τῶν τριῶν τῆς θεαρχικῆς φύσεως ὑποστάσεων ἀπεκάλυψάν τε καὶ διετρανώσαντο, μὴ ἐπικεκρύφθαι τῷ μοδίῳ τοῦτο παραχωρήσαντες· ἀλλὰ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα προσκυνεῖν μιᾷ προσκυνήσει τοὺς πιστοὺς ἀναφανδὸν ἐκδιδάξαντες· καὶ τήν τε τῶν ἀνίσων βαθμῶν τῆς θεότητος δόξαν καθελόντες καὶ διασπάσαντες, τά τε ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν συστάντα ἐκ ψάμμου κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας μειρακιώδη ἀθύρματα καταβαλόντες καὶ ἀνατρέψαντες. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου τοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ βασιλίδι πόλει συναχθέντων ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων κηρυχθεῖσαν πίστιν κρατύνομεν, τὰς θεολόγους φωνὰς ἀσπαζόμενοι· καὶ τὸν βέβηλον Μακεδόνιον τοῖς προτέροις ἐχθροῖς τῆς ἀληθείας συνελαύνοντες, ὡς δοῦλον αὐθαδῶς τὸ δεσπόζον δοξάσαι τολμήσαντα, καὶ σχίσαι τὴν ἄτμητον μονάδα λῃστρικῶς προελόμενον, ὡς ἂν μὴ ἐντελὲς ἡμῖν τὸ τῆς ἐλπίδος εἴη μυστήριον· τῷ βδελυρῷ τούτῳ καὶ κατὰ τῆς ἀληθείας λυττήσαντι, καὶ Ἀπολινάριον τὸν τῆς κακίας μύστην συγκατακρίναντες. ὡς ἄνουν τὸν κύριον ἀνειληφέναι σῶμα, δυσσεβῶς ἐξηρεύξατο· ἐντεῦθεν καὶ οὕτως ἡμῖν ἀτελῆ τὴν σωτηρίαν γενέσθαι συλλογιζόμενος.

ἀλλὰ

ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ παρὰ τῶν ἐν Ἐφεσίων πόλει τὸ πρότερον συναχθέντων, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ υἱοῦ Ἀρκαδίου γενομένου ἡμῶν βασιλέως, διακοσίων θεοφόρων πατέρων ἐκτεθέντα διδάγματα, ὡς κράτος ἄρραγες τῆς εὐσεβείας ἐπισφραγίζομεν, ἕνα Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ σαρκωθέντα κηρύττοντες, καὶ τὴν αὐτὸν ἀσπόρως τεκοῦσαν, ἄχραντον ἀειπάρθενον, κυρίως καὶ κατ' ἀλήθειαν θεοτόκον δοξάζοντες· καὶ τὴν ληρώδη τοῦ Νεστορίου διαίρεσιν, ὡς ἀπῳκισμένην θείας μοίρας ἀποδιώκοντες, ἄνθρωπον ἰδικῶς τὸν ἕνα Χριστὸν δογματίζοντος, καὶ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀνανεοῦντος δυσσέβειαν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν Χαλκηδονέων μητροπόλει, καὶ Μαρκιανοῦ καὶ αὐτοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως, τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα θεοκρίτων πατέρων στηλογραφηθεῖσαν πίστιν ὀρθοδόξως ἐκκυροῦμεν· ἥτις τὸν ἕνα Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἐκ δύο συντεθέντα τῶν φύσεων, καὶ ἐν δύο ταῖς αὐταῖς δοξαζόμενον φύσεσιν, μεγαλοφώνως τοῖς πέρασι παραδέδωκεν. καὶ Εὐτυχέα τὸν ματαιόφρονα, τὸν δοκήσει τὸ μέγα τῆς οἰκονομίας μυστήριον τελεσθῆναι ἀποφηνάμενον, ὡς ἀποτρόπαιόν τι καὶ μίασμα τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας περιβόλων ἐξήλασεν· σὺν αὐτῷ δὲ καὶ Νεστόριον, τὸν μὲν, τῆς διαιρέσεως, τὸν δὲ, τῆς συγχύσεως ὑπερασπιστήν τε καὶ πρόμαχον, τοὺς ἐκ διαμέτρου τῆς ἀσεβείας πρὸς ἓν ἐκπεπτωκότας ἀπωλείας καὶ ἀθεότητος βάραθρον. ἀλλά γε καὶ τὰς εὐσεβεῖς φωνὰς τῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε θεοφόρων πατέρων, τῶν κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα συναγηγερμένων πόλιν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως γενομένου ἡμῶν βασιλέως, ὡς ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐξενεχθείσας γινώσκομεν, καὶ τοὺς ὑφ' ἡμᾶς ἐκδιδάσκομεν. οἳ Θεόδωρον τὸν Μοψουεστίας, τὸν Νεστορίου διδάσκαλον, Ὠριγένην τε καὶ Δίδυμον καὶ Εὐάγριον, τοὺς τὰς Ἑλληνικὰς ἀναπλασαμένους μυθοποιΐας, καὶ σωμάτων τινῶν καὶ ψυχῶν ἡμῖν περιόδους καὶ ἀλλοιώσεις ἀναπεμπάσαντας ταῖς τοῦ νοῦ παραφοραῖς τε καὶ ὀνειρώξεσιν, καὶ εἰς τὴν τῶν νεκρῶν δυσσεβῶς ἐμπαροινήσαντας ἀνάβιωσιν· τά τε γραφέντα παρὰ Θεοδωρήτου κατὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, καὶ τὴν λεγομένην Ἴβα ἐπιστολήν, συνοδικῶς ἀνεθεμάτισάν τε καὶ ἐβδελύξαντο· καὶ τὴν ὑπὸ τῆς ἔναγχος συναθροισθείσης κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα πόλιν ἐπὶ τοῦ ἐν θείᾳ τῇ λήξει γενομένου ἡμῶν βασιλέως Κωνσταντίνου ἕκτης ἁγίας συνόδου πίστιν, ἣ μειζόνως τὸ κῦρος ἐδέξατο,

V Iam verò & quæ in Epheſiorum ciuitate à ducentis diuinis patribus ſub Theodoſio Arcadij filio Imperatore noſtro expoſitæ ſunt, doctrinas, tanquam infractum pietatis robur obſignamus, vnum Chriſtum filiũ Dei & incarnatum prædicantes, & quæ ipſum ſine ſemine peperit, impollutam ſemper virginem, propriè & verè deiparam decernentes: & ineptam Neſtorij diuiſionem, tanquam à diuina ſorte ſemotam, perſequẽtes, hominem ſeparatim, & deum ſeparatim vnum Chriſtum decernentis, & impietatẽ Iudaicam renouantis. Quin etiam eam quæ

B in Calchedonenſium metropoli, ſub Marciano, qui fuit & ipſe Imperator noſter, à ccccccxlix. deſcripta eſt patribus, fidem orthodoxè confirmamus: quæ vnum Chriſtum filium Dei, ex duabus naturis compoſitum, & in duabus eiſdem naturis creditum, magna ac ſublimi voce terrarum finibus tradidit: & ſtultè ac ineptè ſentientem Eutychen, qui magnum œconomiæ myſterium exiſtimatione ſolum perfectum eſſe putabat, tanquam auertendum aliquod portentum tetrámque peſtem, ex ſacris eccleſiæ ambitibus exturbauit. Vnà autem cum eo etiam Neſtorium, & Dioſcorum, quorum ille qui-

C dem diuiſionis, hic verò confuſionis defenſor erat & propugnator. qui quidem ex impietatis diametro ad vnum perditionis & impietatis barathrum deciderant. Sed & clxv. diuinorum patrum in hac ciuitate Imp. congregatorum ſub Iuſtiniano piæ memoriæ qui fuit Imperator noſter, pias voces, vt à ſpiritu editas, cognoſcimus, & poſteros noſtros docemus. Qui Theodorum Mopſueſtiæ Neſtorij magiſtrum, & Origenem, & Didymum, & Euagrium, qui Græcas fabulas rurſus fictas retulerunt, & corporum quorundam & animarum circuitiones &

D immutationes ſeu tranſmigrationes deintegro ruminauerunt, ſuis quibuſdam mentis delirijs ac ſomnijs, & in mortuorum reſurrectionem impiè ac contumelioſè inſultarunt: Et quæ à Theodorito ſcripta ſunt aduerſus rectam fidem & xij. beati Cyrilli capita, & eam quæ dicitur Ibæ, epiſtolam: ſynodicè anathematizarunt, & execrati ſunt. Porrò ſextæ quoque ſynodi, quæ in hac ciuitate Imp. ſub diuina memoria Imp. noſtro Conſtantino pridẽ cõgregata fuerat, fidem, quæ maiorem firmitatem ex eo acce-

pit, quod pius Imperator noſter, eius deciſiones ſuo ſignaculo munitis ad futuram in omnia ſecula ſecuritatem, non amplius mouendam nec agitandam, nos ſeruare profitemur, quæ duas naturales voluntates, duáſque naturales opiniones in incarnata domini noſtri Ieſu Chriſti veri Dei œconomia nos piè opinari debere, apertè docuit: iis qui rectum veritatis decretum adulterauerant, & vnam voluntatem ac operationem vnam in vno domino noſtro Ieſu Chriſto populos docuerant, pia ſententia condemnatis, Theodoro, inquimus, Pharam: Cyro Alexandriæ, Honorio Romæ, Sergio, Pyrrho, Petro, Paulo, qui in hac religioſa deíque obſeruatrice ciuitate præſederunt: Macario, qui fuit Antiochenſium epiſcopus: Stephano eius diſcipulo: & inſipiente Polychronio: hac ratione intacto & illibato communi corpore domini noſtri Ieſu Chriſti ab eis ſeruato. Atque, vt ſemel dicam, omnium qui in Dei eccleſia decora ornamentáque fuerunt, & luminaria in mundo vitæ rationem obtinentia, firmā fidem valere, & vſque ad ſeculi conſummationem inconcuſſam ac illabefactatam permanere ſancimus, corúmque ſcripta ac decreta diuinitus tradita: reiicientes omnes, & anathematizantes, quos reiecerūt & anathematizarūt, vt veritatis inimicos, & qui aduerſus deum inaniter fremuerunt, & iniuſtitiam in altum meditati sūt. Si quis autem ex omnibus prædicta pietatis decreta, non tenet & amplectitur, ſicque opinatur & prædicat, ſed iis contrà aduerſari conatur, ſit anathema, & ſecundùm priùs declaratorum ſanctorum & beatorum Patrum decretum, à Chriſtiano quoque catalogo vt alienus extrudatur & excidat. Nos enim his priùs definitis neque aliquid adiicere neque quidquam adimere omnino ſtatuimus, vel vllo modo potuimus.

δι' ὧν ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς σφραγῖσι τοὺς τοιούτους τόμους κατησφαλίσατο, πρὸς τὴν ἐν τῷ παντὶ αἰῶνι ἀσφάλειαν· καὶ αὐτῆς ὁμολογοῦμεν φυλάττειν ἀπαρεγχείρητον· ἣ δύο φυσικὰς θελήσεις ἤτοι θελήματα, καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας ἐπὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ ἑνὸς κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ δοξάζειν ἡμᾶς θεοφιλῶς διεσάφησεν, τοὺς τὸ εὐθὲς τῆς ἀληθείας δόγμα παραχαράξαντας, καὶ ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοὺς λαοὺς ἐκδιδάξαντας, τῇ τῆς εὐσεβείας ψήφῳ καταδικάσασα, φαμὲν Θεόδωρον τὸν τῆς Φαράν, Κῦρον τὸν Ἀλεξανδρείας, Ὠνώριον τὸν Ῥώμης, Σέργιον, Πύῤῥον, Παῦλον, Πέτρον, τοὺς ἐν τῇ ταύτῃ θεοφυλάκτῳ προεδρεύσαντας πόλει, Μακάριον τὸν γενόμενον τῆς Ἀντιοχέων ἐπίσκοπον, Στέφανον τὸν αὐτοῦ μαθητὴν, καὶ τὸν ἄφρονα Πολυχρόνιον· ἐντεῦθεν ἀνέπαφον τηροῦσα τὸ κοινὸν σῶμα Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν. καὶ συνελόντι φάναι, πάντων τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ διαπρεψάντων ἀνδρῶν, οἳ γεγόνασι φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, τὴν πίστιν κρατεῖν βεβαίαν, καὶ μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος ἀσάλευτον διαμένειν θεσπίζομεν, καὶ τὰ αὐτῶν θεοπαράδοτα συγγράμματά τε καὶ δόγματα, πάντας ἀποβαλλόμενοί τε καὶ ἀναθεματίζοντες, ὡς τῆς ἀληθείας ἐχθροὺς, καὶ κατὰ θεοῦ φρυαξαμένους κενὰ, καὶ ἀδικίαν εἰς ὕψος ἐκμελετήσαντας· εἰ δέ τις τῶν ἁπάντων μὴ τὰ προειρημένα τῆς εὐσεβείας δόγματα κρατεῖ καὶ ἀσπάζεται, καὶ οὕτως δοξάζει τε καὶ κηρύττει, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἰέναι τούτων ἐπιχειρεῖ, ἔστω ἀνάθεμα κατὰ τὸν ἤδη προεκτεθέντα ὅρον ὑπὸ τῶν προδηλωθέντων ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων, καὶ τοῦ Χριστιανοῦ καταλόγου, ὡς ἀλλότριος, ἐξωθείσθω καὶ ἐκπιπτέσθω· ἡμεῖς γὰρ οὔτε προστιθέναι τι, οὔτε μὴν ὑφαιρεῖν κατὰ τὰ προορισθέντα παντελῶς διεγνώκαμεν, ἢ καθ' ὁντιναοῦν ἐδυνήθημεν λόγον.

Canon II.

Hoc quoque huic ſanctæ ſynodo pulcherrimè & honeſtiſſimè placuit, vt ab hoc nunc tempore deinceps ad animarum medelam & perturbationum curationem, firmi ſtabiléſque maneant, qui à ſanctis patribus qui nos præceſſerunt, ſuſcepti ac confirmati ſunt, atque adeo nobis etiam traditi ſunt, ſanctorum & glorioſorum Apoſtolorum nomine, lxxxv. canones. Quoniam autem in his nobis canonibus præceptum eſt,

Κανὼν β'.

Ἔδοξε δὲ καὶ τοῦτο τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ συνόδῳ κάλλιστά τε καὶ σπουδαιότατα, ὥστε μένειν καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν βεβαίους, καὶ ἀσφαλεῖς πρὸς ψυχῶν θεραπείαν καὶ ἰατρείαν παθῶν, τοὺς ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων ἀποστόλων ὀγδοήκοντα πέντε κανόνας. ἐπειδὴ δ' ἐν τούτοις τοῖς κανόσιν ἐντέταλται δέχεσθαι ἡμᾶς,

τὰς τῶν αὐτῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος διατάξεις, αἷς τισι πάλαι ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων ἐπὶ λύμῃ τῆς ἐκκλησίας νόθα τινὰ καὶ ξένα τῆς ἐκκλησίας παρενετέθησαν, ὃ τὸ εὐπρεπὲς κάλλος τῶν θείων δογμάτων ἡμῖν ἀμαυρώσαντα, τὴν τῶν τοιούτων διατάξεων προσφόρως ἀποβολὴν πεποιήμεθα πρὸς τὴν τοῦ Χριστιανικωτάτου ποιμνίου οἰκοδομὴν καὶ ἀσφάλειαν, οὐδαμῶς ἐγκρίνοντες τὰ τῆς αἱρετικῆς ψευδολογίας κυήματα, καὶ τῇ γνησίᾳ τῶν ἀποστόλων καὶ ὁλοκλήρῳ διδαχῇ παρενείροντες. ἐπισφραγίζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων ἡμῶν ἐκτεθέντας, τοῦτ᾽ ἔστι τῶν τε ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντων τριακοσίων δεκαοκτὼ ἁγίων πατέρων καὶ τῶν ἐν Ἀγκύρᾳ, ἔτι μὴν καὶ τῶν ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ὡσαύτως καὶ τῶν ἐν Γάγγραις· πρὸς τούτοις δὲ καὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας· ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Φρυγίας. προσέτι καὶ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα τῶν ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι συνελθόντων πόλει. καὶ τῶν διακοσίων τῶν ἐν τῇ Ἐφεσίων μητροπόλει τὸ πρότερον συναγηγερμένων· καὶ τῶν ἐν Καλχηδόνι τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων· ὡσαύτως καὶ τῶν ἐν Σαρδικῇ· ἔτι μὴν καὶ τῶν ἐν Καρθαγένῃ, προσέτι γε μὴν καὶ τῶν αὖθις ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως προέδρου· καὶ Θεοφίλου τοῦ γενομένου Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπισκόπου· ἀλλὰ μὴν καὶ Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου γενομένου Ἀλεξανδ. τῆς μεγαλοπόλεως, καὶ Πέτρου γενομένου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, καὶ μάρτυρος, καὶ Γρηγορίου ἐπισκόπου γενομένου Νεοκαισαρείας τοῦ θαυματουργοῦ, Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἀμφιλοχίου τοῦ Ἰκονίου, Τιμοθέου ἀρχιεπισκόπου τῆς αὐτῆς Ἀλεξανδρείας, γενομένου τοῦ προτέρου Θεοφίλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως καὶ Γενναδίου πατριάρχου γενομένου τῆς θεοφυλάκτου ταύτης καὶ βασιλίδος πόλεως. ἔτι μὴν καὶ τοῦ Κυπριανοῦ τοῦ γενομένου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀφρων χώρας καὶ μάρτυρος, καὶ τῆς κατ᾽ αὐτὸν συνόδου ἐκτεθέντα κανόνα, ὃς ἐν τοῖς τῶν προέδρων τόποις, καὶ μόνον, κατὰ τὸ παραδοθὲν αὐτοῖς ἔθος ἐκράτησεν· καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι τοὺς προδηλωθέντας παραχαράττειν κανόνας, ἢ ἀθετεῖν,

A ut eorundem ſanctorum Apoſtolorum per Clementem ordinationes ſuſciperemus, quibus iam olim ab iis qui à fide aliena ſentiunt, adulterina quædam & à pietate aliena introducta ſunt, quæ diuinorum nobis decretorum elegantem ac decoram ſpeciem obſcurarunt: has conſtitutiones, ad Chriſtianiſſimi gregis ædificationem ac ſecuritatem conducibiliter reiecimus, hæreticæ falſitatis fœtus nequaquam immiſcentes, & germanæ ac integræ Apoſtolorum doctrinæ inſerentes. Obſignamus etiam reliquos omnes canones, qui à ſan-
B ctis & beatis noſtris patribus expoſiti ſunt, id eſt, à trecentis decem & octo ſanctis ac diuinis patribus, qui Nicææ conuenerunt: iiſque qui Ancyræ, & iis etiam qui Neocæſareæ: ſimiliter & qui Gangris: præterea & iis qui in Antiochia Syriæ: atque iis etiam qui in Laodicea Phrygiæ: præterea autem & cl. patribus qui in hac dei cultrice & Imp. ciuitate conuenerunt: & ducentis qui in Epheſiorum metropoli priùs coacti ſunt: & ſexcentis triginta ſanctis & beatis patribus, qui Chalcedone: ſimiliter & iis qui Sardicæ, & qui Carthagine, & qui rurſus in hac dei cultrice & Imp. vrbe con-
C uenerunt ſub Nectario, qui Imperiali huic ciuitati præſidebat, & Theophilo, qui fuit Alexandriæ archiepiſcopus. Quinetiam canones Dionyſij, qui fuit archiepiſcopus magnæ Alexandrinorum ciuitatis: & Petri, qui fuit Alexandriæ archiepiſcopus & martyr: Gregorij Neocæſareæ epiſcopi, qui θαυματουργὸς, id eſt, mirabilium operum effector, dictus eſt: Athanaſij Alexandrini archiepiſcopi, Baſilij archiepiſcopi Cæſareæ Cappadociæ, Gregorij epiſcopi Nyſſæ, Gregorij Theologi, Amphilochij Iconij, Timothei archiepiſcopi Alexandrini, Cyrilli eiuſ-
D dem Alexandriæ archiepiſcopi, & Gennadij, qui fuit patriarcha huius Dei cultricis & Imp. ciuitatis. Præterea verò & à Cypriano, qui Aphrorum regionis fuit Archiepiſcopus & martyr, & ſyn. quæ ſub eo fuit, emiſſum canonem, qui in prædictorum præſulum locis & ſolùm ſecundùm traditam eis conſuetudinē, ſeruatus eſt. Et nulli licere priùs declaratos canones adulterare, vel abolere,

vel alios præter priùs hîc propoſitos canones admittere, à quibuſdam falſa adiecta inſcriptione compoſitos, qui veritatem cauponari conati ſunt. Si quis autem, quòd prædictorum canonum aliquem innouare vel ſubuertere conetur, conuictus fuerit, reus erit ſecundùm eum canonem, vt ipſe pronunciat canon, pœnam luens, & per ipſum in eo in quo offendit, medelam ſuſcipiens.

Schol. Bals. Huius præſentis canonis perpetuò recordare. Per ipſum enim os eis occludes, qui dicũt à ſanctis Apoſtolis non fuiſſe editos lxxxv. canones, nec à ſancta & vniuerſali ſecunda ſyn. quæ Conſtantinopolitanorũ eccleſiam Romæ priuilegia habere decreuit, vllum penitus editum fuiſſe canonem. Nota autem per hunc quoque factam localium ſynodorum confirmationem, & decretorũ à quibuſdam ſanctis Patribus factorum. Multi enim ea nequaquam obſeruari debere exiſtimant, vt quæ neque ab vniuerſalibus ſynodis facta ſint, nec ab Imperatoribus confirmata.

Canon III.

Quoniam pius Chriſtíque amator Imperator noſter hanc ſanctam & vniuerſalem ſynodum allocutus eſt, vt qui in clerum relati ſunt, & aliis diuina tranſmittunt, puros & à culpa ac reprehenſione alienos miniſtros efficiant, & quod intelligentia percipitur, magni Dei, qui eſt & ſacrificium & Pontifex, ſacrificio dignos, & quæ ex nefariis nuptiis iis inuſta ſunt probra ac dedecora repurgent: & præterea alij quidem ſanctiſſimæ Romanorum eccleſiæ exactiſſimum canonem ſeruandum proponant: alij verò, ſub hoc Dei obſeruatricis & Imperatoriæ vrbis throno: quod fuit humanitatis & miſericordiæ, vtriſque paternè ſimul & religioſè mixtis, vt neque quod eſt mite ac manſuetum, diſſolutum, neque quod eſt auſterum, inſolens relinquamus, & maximè cùm ex ignorantia lapſus in non exiguam hominum multitudinem peruadat: omnes ſimul decernimus, vt qui duobus quidem matrimonijs implicati fuere, & vſque ad xv. præteriti menſis Ianuarij, præteritæ iiij. indictionis, anni 6199. peccato ſeruierunt, & non ab ea reſipiſcere voluerunt, depoſitioni canonicæ ſubijcere.

A ἢ ἑτέρους παρὰ τοὺς προκειμένους παραδέχεσθαι κανόνας ψευδεπιγράφως ὑπό τινων συντεθέντας τῶν τὴν ἀλήθειαν καπηλεύειν ἐπιχειρησάντων. Εἰ δέ τις ἁλῷ κανόνα τῶν εἰρημένων καινοτομῶν ἢ ἀνατρέπειν ἐπιχειρῶν, ὑπεύθυνος ἔσται κατὰ τὸν τοιοῦτον κανόνα, ὡς αὐτὸς διαγορεύει, τὴν ἐπιτιμίαν δεχόμενος, καὶ δι᾽ αὐτοῦ ἐν ᾧ περ πταίει θεραπευόμενος.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ παρόντος κανόνος μέμνησο διηνεκῶς· ἐπιστομίσεις γὰρ δι᾽ αὐτοῦ τοὺς λέγοντας μὴ ἐκ-
B τεθῆναι παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνας πε΄. μηδὲ παρὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς διορισαμένης ἔχειν τὴν τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίαν τὰ πρεσβεῖα τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, οἱονδηποτοῦν κανόνα. σημείωσαι δὲ καὶ τὴν γενομένην διὰ τούτου ἐπικύρωσιν τῶν τοπικῶν ἁγίων συνόδων, καὶ τῶν νομοθετηθέντων θεσπισμάτων παρά τινων ἁγίων πατέρων. πολλοὶ γὰρ ἀξιοῦσι μὴ κρατεῖν ταῦτα, ὡς μὴ γενόμενα παρὰ οἰκουμενικῶν συνόδων, μηδὲ παρὰ βασιλέων κρατυνθέντα.

C

Κανὼν γ΄.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ εὐσεβὴς καὶ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς, τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ καὶ οἰκουμενικῇ προσεφώνησε συνόδῳ, ὥστε τοὺς ἐν κλήρῳ καταλεγομένους, καὶ ἄλλοις τὰ θεῖα διαπορθμεύοντας, καθαροὺς ἀποφῆναι καὶ λειτουργοὺς ἀμώμους, καὶ τῆς νοερᾶς τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ θύματος, καὶ ἀρχιερέως θυσίας ἀξίους, ἀνακαθᾶραί τε τὰ ἐξ ἀθέσμων γάμων τούτοις ἐπιτριβέντα μύση· πρὸς τούτῳ δὲ τῶν τῆς Ῥωμαίων ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τὸν τῆς ἀκριβείας τηρη-
D θῆναι κανόνα προτιθεμένων· τῶν δὲ ὑπὸ τὸν τῆς θεοφυλάκτου ταύτης καὶ βασιλίδος πόλεως θρόνον, τὸ τῆς φιλανθρωπίας καὶ συμπαθείας εἰς ἓν ἀμφότερα μίξαντες, πατρικῶς ὁμοῦ καὶ θεοφιλῶς, ὡς μήτε τὸ πρᾶον ἔκλυτον, μήτε στρυφνὸν τὸ αὐστηρὸν καταλείψωμεν· καὶ μάλιστα τῆς ἐξ ἀγνοίας πταίσματος εἰς οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν πλῆθος διήκοντος συνορώμενοι, ὥστε τοὺς μὲν δυσὶ γάμοις περιπαρέντας, καὶ μέχρι τῆς πεντεκαιδεκάτης τοῦ διελθόντος Ἰανουαρίου μηνὸς τῆς παρελθούσης τετάρτης ἰνδικτιῶνος, ἔτους ἑξακισχιλιοστοῦ ἑκατοστοῦ ἐνάτου, δουλωθέντας τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ μὴ ἐκνῆψαι ταύτης προελομένους, καθαιρέσει κανονικῇ ὑποβάλλειν.

A τοὺς δὲ τῷ τοιούτῳ μὲν τῆς διγαμίας πάθει περιπεσόντας, πρὸς δὲ τῆς ἡμῶν ἐπιγνώσεως τὸ συμφέρον ἐπεγνωκότας, καὶ τὸ κακὸν ἐξ ἑαυτῶν περικόψαντας, καὶ πόρρω τὴν ξένην ταύτην καὶ νόθον συμπλοκὴν ἐκδιώξαντας, ἢ καὶ ὧν αἱ κατὰ δεύτερον γάμον γυναῖκες ἤδη τετελευτήκασιν, ἢ καὶ αὐτοὶ πρὸς ἐπιστροφὴν εἶδον μεταμαθόντες τὴν σωφροσύνην, καὶ τῶν πρώην αὐτοῖς παρανομηθέντων ταχέως ἐπιλαθόμενοι, εἴτε πρεσβύτεροι εἴτε διάκονοι ὄντες τυγχάνοιεν· τούτους ἔδοξε πεπαῦσθαι μὲν πάσης ἱερατικῆς λειτουργίας, ἤτοι ἐνεργείας, ἤδη ἐπὶ ῥητόν τινα χρόνον ἐπιτιμηθέντας· B τῆς δὲ τιμῆς τῆς κατὰ τὴν καθέδραν καὶ στάσιν μετέχειν, ἀρκουμένους τῇ προεδρίᾳ, καὶ προσκλαίοντας τῷ Κυρίῳ συγχωρηθῆναι αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας ἀνόμημα. εὐλογεῖν γὰρ ἕτερον τὸν τὰ οἰκεῖα τημελεῖν ὀφείλοντα τραύματα, ἀνακόλουθον. γαμετῇ δὲ μιᾷ συναφθέντας, (χήρα δὲ ἡ προσληφθεῖσα ἐτύγχανεν) ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμῳ ἑνὶ παρανόμῳ προσομιλήσαντας, τουτέστι πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους, ἤδη ἐπὶ βραχύν τινα χρόνον εἰρχθέντας τῆς ἱερᾶς λειτουργίας καὶ ἐπιτιμηθέντας, C αὖθις αὐτοὺς ἐν τοῖς οἰκείοις ἀποκατασταθῆναι βαθμοῖς, μηδαμῶς ἐν ἑτέρῳ μείζονι προκόπτοντας βαθμῷ, προδήλως διαλυθέντος αὐτοῖς τοῦ ἀθέσμου συνοικεσίου. Ταῦτα δὲ ἐπὶ τοῖς καταληφθεῖσιν μέχρι τῆς πεντεκαιδεκάτης, ὡς εἴρηται, τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, τῆς τετάρτης ἰνδικτιῶνος, ἐν τοῖς προδηλωθεῖσι πταίσμασι καὶ μόνοις ἱερατικοῖς ἐτυπώσαμεν, ὁρίζοντες ἀπὸ τοῦ παρόντος, καὶ ἀνανεούμενοι τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα, τὸν δυσὶ γάμοις συμπλακέντα μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενον, μὴ δύνασθαι εἶναι ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, D ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ· ὡσαύτως καὶ τὸν χήραν λαμβάνοντα, ἢ ἐκβεβλημένην, ἢ ἑταίραν, ἢ οἰκέτιν, ἢ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, μὴ δύνασθαι εἶναι ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

eos autem, qui tali quidem bigamiæ probro ac dedecori implicati fuere, ante noſtrum autem decretum id quod eſt vtile agnouerunt, & malum à ſe abſciderunt, & hanc adulterinam & alienam congreſſionem procul abegerunt: vel eos etiam, quorum vxores in ſecundis nuptiis iam mortuæ ſunt, vel ipſi etiam ad cõuerſionem reſpexerunt, & continentiam didicerunt, & priorũ ſuarum iniquitatum obliti ſunt, ſiue ſint presbyteri, ſiue diaconi, eos ab omni quidem ſacerdotali miniſterio ſiue exercitio iam ceſſare, præfinito aliquo tempore punitos, honorem autem in cathedra & ſtatione participare, prima ſede contentos, & cum fletu à domino poſtulantes, vt eis condonetur peccatum ignorantiæ. Neque enim conuenit, vt is alteri benedicat, qui debet propria curare vulnera. Eos verò, qui vni quidẽ vxori copulati ſunt, ſi vidua erat, quæ accepta eſt: Similiter & eos qui poſt ordinationem vni matrimonio ſe applicarunt, hoc eſt, presbyteros, diaconos, & hypodiaconos, breui aliquo tempore à ſacro miniſterio prohibitos, & punitos, rurſus propriis gradibus reſtitui, ad alium gradum nequaquam promouẽdos, eis nefario videlicet diſſoluto coniugio. Hæc autem in iis qui deprehenſi ſunt vſque ad xv. vt dictum eſt, menſis Ianuary iiij. indictionis, in prius declaratis delictis & ſolum ſacerdotalibus ſtatuimus, abhinc definientes, & renouantes canonem, qui dicit eum qui duobus matrimoniis poſt baptiſmum implicatus fuerit, vel cõcubinam habuerit, non poſſe eſſe epiſcopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel omnino ex ſacerdotali catalogo. Similiter & qui viduam accepit vel dimiſſam, non poſſe eſſe epiſcopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel omnino ex ſacerdotali catalogo.

Can. Apoſt. xvij. & xviij. Diſt. xxxiiij. Si quis viduã.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν περὶ προλαβόντων τινῶν θεσμοθετεῖ, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐγράφη τι εἰς ἑρμηνείαν αὐτοῦ. ἃ δὲ κρατεῖν καὶ ἐφεξῆς κεκανόνισται περὶ τὸ τέλος, τῶν ἁγίων ἀποστόλων εἰσὶ κανόνες ιζ΄. καὶ ιη΄. οὓς παραβαινομένους, ὡς ἔοικεν, οἱ πατέρες ἀνενεώσαντο. ζήτει οὖν τὰς τούτων ἑρμηνείας ἐκεῖσε· μάλιστα δὲ τὰ ἐν τῷ ιβ΄. γραφέντα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

SCHOL. BALS. Præſens canon, de quibuſdam quæ priùs dicta ſunt, conſtituit: & propterea in eius interpretationem nihil ſcriptum eſt. Quę autem in poſterum firma & rata eſſe circa finem canonicè cõſtitutum eſt, ſunt ſanctorum Apoſtolorum, xvij. & xviij. Qui cùm, vt eſt veriſimile, non obſeruati eſſent, eos patres renouauerũt. Quære ergo illic eorum interpretationem, præcipuè autem ea quę ſcripta ſunt in xij. can. Ancyr. ſynodi.

& alios Occidentales metropolitanos. Hos enim habuit legatos. Epiſcopatus autem dixit eſſe inter barbaros, Alaniam, Ruſſiam, & alios. Alani enim ſunt Ponticæ diœceſis: Ruſſia verò Thraciæ. De legatis autem Papę Romani, & quinam hi ſūt, & quomodo illi conceſſum eſt, vt noſtros metropolitanos legatos haberet, dicetur poſt allocutionem ſynodi quæ fuit in Trullo.

Canon XXIX.

Epiſcopum in presbyteri gradum deducere eſt ſacrilegium. Si qua autem iuſta cauſa illos ab epiſcopali actione remouet, nec presbyteri debent locum obtinere. Sin autem abſque vllo crimine dignitate moti ſunt, ad epiſcopalem dignitatem redibunt. Anatolius, religioſiſſimus Cōſtantinopolitanus archiepiſcopus, dixit: Ii qui dicuntur ab epiſcopali dignitate ad presbyteri ordinem deſcendiſſe, ſi iuſtis quidem de cauſis condemnantur, iure nec presbyteri quidem honore digni ſunt: ſin autem ſine aliqua probabili cauſa ad inferiorem gradum depreſſi ſunt, iure, ſi quidem nulli ſint culpæ affines, epiſcopatus auctoritatem & ſacerdotium recipient.

Schol. Bals. Scriptum eſt in fine iiij. ſynodi relatū fuiſſe à Photio metropolis Tyri epiſcopo ad regem Marcianum, quòd epiſcopus Berytenſis ciuitatis, arrepta occaſione, diuerſos Tyriorum epiſcopatus ab eccleſia auulſit, Byblum, Botryn, Tripolin, Orthoſiadem, Arcadem, & Antaradum, & eos qui ab ipſo Photio ordinati fuerant, depoſitos epiſcopos, in presbyteri locum deduxit. Hoc cùm obſeruaſſent, qui ſecundum Imperiale decretū Chalcedone conuenerant, patres, cum ciuilibus magiſtratibus ſtatuerunt æquum eſſe, Tyriorum eccleſiæ reſtitui ablatos, vt dictum eſt, epiſcopatus, & habere depoſitos epiſcopos priores honores. Et Romanæ quidē eccleſiæ loci conſeruatores pronunciarunt, epiſcopum in presbyteri locum deducere, eſt ſacrilegium, & cæt. Anatolius autem, & reliqua ſynodus, & magiſtratus, ſecuti ſunt. Lege primum & ij. can. ſyn. Ancyr.

A καὶ ἑτέρους Δυτικοὺς μητροπολίτας. λεγάτους γὰρ εἶχε τούτους. ἐπισκοπὰς δὲ εἶπε εἶναι ἐν τοῖς βαρβάροις τὴν Ἀλανίαν, τὴν Ῥωσίαν καὶ ἑτέρας. οἱ μὲν γὰρ Ἀλανοὶ τῆς Ποντικῆς εἰσὶ διοικήσεως, ἡ δὲ Ῥωσία τῆς Θρακικῆς. περὶ δὲ τῶν λεγάτων τοῦ Πάππα Ῥώμης, καὶ τίνες οὗτοι εἰσί, καὶ πῶς ἐνεδόθη αὐτῷ ἡμετέρους μητροπολίτας ἔχειν λεγάτους, εἰρήσεται μετὰ τὸ προσφώνημα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

Κανὼν κθ΄.

Ἐπίσκοπον εἰς πρεσβυτέρου βαθμὸν φέρειν, B ἱεροσυλία ἐστίν. Εἰ δὲ αἰτία τις δικαία ἐκείνους ἀπὸ τῆς πράξεως τῆς ἐπισκοπῆς ἀποκινεῖ, οὐδὲ πρεσβυτέρου τόπον κατέχειν ὀφείλουσιν. Εἰ δὲ ἐκτός τινος ἐγκλήματος ἀπεκινήθησαν τοῦ ἀξιώματος, πρὸς τὴν ἐπισκοπικὴν ἀξίαν ἐπαναστρέψουσιν. Ἀνατόλιος ὁ εὐλαβέστατος ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπεν· οὗτοι οἱ λεγόμενοι ἀπὸ τῆς ἐπισκοπικῆς ἀξίας εἰς τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τάξιν καταλεληλυθέναι, εἰ μὲν ἀπὸ εὐλόγων αἰτιῶν καταδικάζονται, εἰκότως οὐδὲ τῆς πρεσβυτέρου ἐντὸς ἄξιοι τυγχάνουσιν εἶναι τιμῆς. Εἰ δὲ C δίχα τινὸς αἰτίας εὐλόγου εἰς τὸν ἥττονα κατεβιβάσθησαν βαθμόν, δίκαιοι τυγχάνουσιν, εἴ γε ἀνεύθυνοι φανεῖεν, τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἐπαναλαβεῖν ἀξίαν τε καὶ ἱερωσύνην.

Ἑρμηνεία.

Γέγραπται περὶ τὰ τέλη τῶν πρακτικῶν τῆς δ΄. συνόδου, ἀνενεχθῆναι παρὰ Φωτίου ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως Τύρου τῷ βασιλεῖ Μαρκιανῷ, ὡς ὁ ἐπίσκοπος τῆς Βηρυτῶν πόλεως καιροῦ δραξάμενος, ἀπέσπασεν ἐκ τῆς ἐκκλησίας τῶν Τυρίων διαφόρους ἐπισκοπάς, Βύβλον, Βότρυν, Τρίπολιν, D Ὀρθωσιάδα, Ἀρκὰς καὶ Ἀντάραδον, καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Φωτίου χειροτονηθέντας ἐπισκόπους καθελών, εἰς πρεσβυτέρου τόπον κατήγαγεν. τοῦτο γοῦν τηρήσαντες κατὰ βασιλικὸν ὁρισμὸν οἱ ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντες πατέρες, μετὰ καὶ πολιτῶν ἀρχόντων ὥρισαν δίκαιον εἶναι ἀποκατασταθῆναι τῇ τῶν Τυρίων ἐκκλησίᾳ τὰς ἀφαιρεθείσας, ὡς εἴρηται, ἐπισκοπάς, καὶ ἔχειν τοὺς καθαιρεθέντας ἐπισκόπους τὴν προτέραν τιμήν. οἱ μὲν τοποτηρηταὶ τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης ἀπεφήναντο, ὅ, ἐπίσκοπον εἰς πρεσβυτέρου βαθμὸν φέρειν, ἱεροσυλία ἐστὶ· καὶ τὰ ἑξῆς. ὁ Ἀνατόλιος δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ λοιπὴ σύνοδος ἠκολούθησαν. ἀνάγνωθι τὸν α΄. καὶ β΄. κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου κανόνα θʹ. συνόδου ϛʹ. κανόνα γʹ. κϛʹ. καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνα κζʹ. καὶ οʹ. ἐξαίρει μοι τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν γαμήσαντας. οὗτοι γὰρ μετὰ τὸ παυθῆναι τῆς λειτουργίας, ἐνεργοῦσί τινα. καὶ ἀνάγνωθι τὴν οθʹ. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, κατατεθεῖσαν εἰς τὸν ϛʹ. κανόνα τῆς ϛʹ. συνόδου. καὶ τὸ τέλος τῶν γεγονυιῶν ἐρωτήσεων πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον, καὶ τὰς ἐπ' αὐταῖς ἀποκρίσεις κατὰ τὴν ἐφημερείαν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Νικολάου.

Κανὼν λʹ.

Ἐπειδὴ οἱ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι τῆς Αἰγύπτου, οὐχ ὡς μαχόμενοι τῇ καθολικῇ πίστει, ὑπογράψαι τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ὁσιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Λέοντος ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνεβάλλοντο, ἀλλὰ φάσκοντες ἔθος εἶναι ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ διοικήσει παρὰ γνώμην καὶ διατύπωσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου μηδὲν τοιοῦτο ποιεῖν· καὶ ἀξιοῦσιν ἐνδοθῆναι αὐτοῖς ἄχρι τῆς χειροτονίας τοῦ ἐσομένου τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἐπισκόπου· εὔλογον ἡμῖν ἐφάνη καὶ φιλάνθρωπον, ὥστε αὐτοῖς μένουσιν ἐπὶ τοῦ οἰκείου σχήματος ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει, ἔνδοσιν παρασχεθῆναι, ἄχρις ἂν χειροτονηθῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως. ὅθεν μένοντες ἐπὶ τοῦ οἰκείου σχήματος οἱ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι τῶν Αἰγυπτίων, ἢ ἐγγύας παρέξουσιν, εἰ τοῦτο αὐτοῖς δυνατόν, ἢ ἐξωμοσίας καταπιστευθήσονται.

Ἑρμηνεία.

Γέγραπται ἐν τῇ τετάρτῃ πράξει τῶν πρακτικῶν τῆς δʹ. συνόδου, ὅτι μετὰ τὴν καθαίρεσιν Διοσκόρου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, τρισκαίδεκα ἐπίσκοποι Αἰγύπτιοι προσιστάζοντες ἀπὸ τῆς διοικήσεως Ἀλεξανδρείας, τὸν μὲν Εὐτυχέα καὶ τὰ δόγματα αὐτοῦ ἀνεθεμάτισαν· ὑπογράψαι δὲ ἀκολούθως καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ἁγίου Λέοντος Πάππα Ῥώμης, ἣν ἀπέστειλε τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Φλαβιανῷ, ὡς στοιχοῦντες τοῖς ἐν αὐτῇ, οὐκ ἐπείθοντο, λέγοντες ἀσυνήθες εἶναι τῇ κατ' αὐτοὺς Αἰγυπτιακῇ διοικήσει, παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας τοιοῦτόν τι ποιεῖν, καὶ παρακαλοῦντες ἐνδοθῆναι αὐτοῖς, μέχρις ἂν Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπίσκοπος γένηται. ἐπεὶ οὖν τινὲς οὐ προσεδέχοντο τούτους ταῦτα λέγοντας, ὥρισεν ἡ σύνοδος μηδὲν τι αὐτοὺς παθεῖν κακόν,

A Neocæſar. ſyn. can. ix. ſyn. vj. can. iij. xxvj. & ſancti Baſilij can. xxvij. & lxx. Excipe mihi eos qui poſt ordinationem vxores duxerūt. Ij enim poſtquam à miniſterio ceſſauerunt, quædam agunt. Lege lxxix. nouellam Imp. domini Leonis philoſophi, ſitam in vj. can. vj. ſyn. & finem interrogationum factarum ad ſanctam Conſtantinopolitanam ſynodum, & reſponſiones ad illas tempore ſanctiſſimi illius patriarchæ domini Nicolai.

B CANON XXX.

Quoniam religioſiſſimi Aegypti epiſcopi, non vt catholicæ fidei aduerſantes, ſanctiſſimi archiepiſcopi Leonis epiſtolæ ſubſcribere differebant, ſed dicentes in Aegyptiaca diœceſi hanc eſſe conſuetudinem, vt præter voluntatem & mandatum epiſcopi nihil tale faciant, & petunt concedi ſibi vſque ad ordinationem futuri magnæ ciuitatis Alexandrinorum archiepiſcopi: iuſtum nobis & humanum viſum eſt, vt ipſis in proprio habitu in Imperiali vrbe manentibus remiſſio concedatur, donec ordinatus C *fuerit Alexandrinus archiepiſcopus. Vnde in proprio habitu manentes, vel fideiuſſores dabunt, ſi hoc ab eis fieri poteſt, vel eorum iureiurando fides habebitur.*

SCHOL. BALS. Scriptum eſt in iiij. actione actorum iiij. ſynodi, quòd poſt Dioſcori Alexandriæ epiſcopi depoſitionem, xiij. Ægyptij epiſcopi ex Alexandrina diœceſi præſentes Eutychen & eius dogmata anathematizarunt: ſubſcribere autem conſequenter epiſtolæ D ſancti Leonis Papæ Romani, quam miſit ad Flauianum patriarcham Conſtantinopolitanum, vt iis quæ in ea erant aſſentientes, non perſuadebantur: dicentes eſſe inuſitatum in ſua Ægyptiaca diœceſi præter Alexandrini Archiepiſcopi ſententiam tale quid facere, & petentes id ſibi concedi donec Alexandrinus Epiſcopus factus ſit. Quoniam ergo quidam eos ſic dicentes non admittebant, definiit ſynodus eos nihil mali pati oportere,

ſed in proprio habitu manere, & A Alexandrini Archiepiſcopi ordinationem expectare. Interea autem vel dare fideiuſſores deſiſtendo, vel ſi, fideiuſſores dare non poſſint, eorum iuriiurando fidem haberi. Græcè eſt ἐξωμοσία. Eſt autem ἐξωμοσία, dum in caput Imperatoris vel in propriā ſalutem iurat quiſpiam. Dicitur autem ἐξωμοσία, quòd non reducitur hoc iureiurandum ſecundùm iuriſperitos ad quinque iuriſiurandi ſpecies lege ſtatutas, ſed eſt extra eas. Lege ix. Iuſs. xx. cap. vj. tit. vij. lib. Baſilic. & quæ extra ſcripta ſunt. Nota au- B tem ex hoc præſenti canone quomodo exponitur xx. canō Apoſtolicus, dicens, Clericus fideiubens deponatur: & lege eius interpretationem.

ἀλλὰ μένειν ἐπὶ τῆς οἰκείας ἐπιτιμίας, καὶ ἀναμένειν τὴν τοῦ Ἀλεξανδρείας χειροτονίαν. ἐν τῷ μέσῳ δὲ ἢ ἐγγυητὰς δοῦναι παραστάσεως, ἢ ἐὰν μὴ δύνωνται δοῦναι ἐγγυητὰς, ἐξωμοσίᾳ καταπιστευθῆναι. ἐξωμοσία δέ ἐστι τὸ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως, ἢ εἰς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν ὀμόσαι τινά. καλεῖται δὲ ἐξωμοσία, ὅτι οὐκ ἀνάγεται ὁ ὅρκος οὗτος κατὰ τοὺς νομομαθεῖς εἰς τοὺς νενομισμένους πέντε ὅρκους, ἀλλ' ἔξω τούτων ἐστί. καὶ ἀνάγνωθι τὸ η'. θέμα τοῦ κ'. κεφ. τοῦ ϛ'. τίτλου τοῦ ζ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ τὰ ἔξωθεν αὐτοῦ γεγραμμένα. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅπως ἑρμηνεύεται ὁ ἀποστολικὸς κ'. κανὼν, ὁ λέγων, κληρικὸς ἐγγύας διδοὺς καθαιρείσθω, καὶ ἀνάγνωθι τὴν τούτου ἑρμηνείαν.

DE QVINTA SYNODO. AB EA AVTEM VSQVE AD ſextam interceſſere anni CXXIX.

Quinta ſynodus fuit ſub Iuſtiniano Imperatore primo, cùm cētum & quinquaginta quinque ſancti patres Conſtantinopolim conueniſsēt: C quæ confirmauit ea quæ à quarta ſynodo decreta ſunt, & eos qui aduerſus eam maledicè loquebãtur, & blaſphemabant, anathematizauit, ſcilicet Origenem, & impia eius decreta & ſcripta: Euagrium & Didymum, & quæ ab ipſis expoſita ſunt capita: & præterea Mopſueſtiæ Theodorum Neſtorij magiſtrum, & blaſphemam eius doctrinam: Anthimum, & Petrum, & Zooram, & qui erant eiuſdem cum illo opinionis: & conſcripta à Theodorito capita, & Ibæ epiſtolam. Canones autem non edidit. D

Περὶ τῆς πέμπτης συνόδου.

Ἡ ε'. σύνοδος γέγονεν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ βασιλέως τοῦ πρώτου, ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε ἁγίων πατέρων συνελθόντων ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἥτις ἐπεκύρωσε τὰ δογματισθέντα ὑπὸ τῆς ἁγίας δ'. συνόδου, καὶ τοὺς κατ' αὐτῆς βλασφημοῦντας ἀνεθεμάτισεν, ἤγουν Ὠριγένην καὶ τὰ αὐτοῦ ἀσεβῆ δόγματα καὶ συγγράμματα, Εὐάγριόν τε καὶ Δίδυμον, καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ἐκτεθέντα κεφάλαια, καὶ πρὸς τούτοις τὸν Μοψουεστίας Θεόδωρον, τὸν Νεστορίου διδάσκαλον, καὶ τὰς αὐτοῦ βλασφήμους διδασκαλίας, Ἄνθιμόν τε καὶ Πέτρον καὶ Ζώοραν, καὶ τοὺς ὁμοδοξοῦντας αὐτοῖς· καὶ τὰ παρὰ τοῦ Θεοδωρήτου συγγραφέντα κεφάλαια, καὶ τὴν Ἴβα ἐπιστολήν. κανόνας δὲ οὐκ ἐξέθετο.

DE SEXTA SYNODO.

Sexta ſynodus fuit in hac vrbe Imperiali imperante Conſtantino Pogonato Heraclij nepote, cùm clxxj. ſancti diuini patres conueniſſent aduerſus Theodorum, qui in Pharam epiſcopatum geſſerat: Honorium qui Romæ, Cyrum qui Alexādriæ, Sergium, Pyrrhum, Petrum, & Paulum, qui eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præfuerant, & Macarium Antiochenū, & Stephanum eius diſcipulum, & Polychronium

Περὶ τῆς ἕκτης συνόδου.

Ἡ ἕκτη σύνοδος γέγονεν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων βασιλεύοντος Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, τοῦ ἀπογόνου τοῦ Ἡρακλείου, ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ἁγίων πατέρων συνελθόντων κατὰ Θεοδώρου ἐπισκοπεύσαντος ἐν Φαρᾷ, Ὀνωρίου Ῥώμης, Κύρου Ἀλεξανδρείας, Σεργίου, Πύρρου, Παύλου καὶ Πέτρου τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας προεδρευσάντων, Μακαρίου Ἀντιοχείας καὶ Στεφάνου τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ, καὶ Πολυχρονίου,

τοῦ νηπιόφρονος γέροντος, τῶν τολμησάντων δόγμα θεῖναι, ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν ἔχειν μετὰ τὴν σάρκωσιν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· οὓς μετὰ τῶν συμφρονούντων αὐτοῖς ἐξέκοψε τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀνεθεμάτισεν ἡ ἁγία αὕτη σύνοδος· δύο θελήματα φυσικὰ καὶ δύο ἐνεργείας ὁμοίως μετὰ τὴν σάρκωσιν δογματίσασα, καὶ κυρώσασα, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, οὐκ ἐν διαιρέσει προσώπων, ἀλλ᾽ ὅτι μηδεμία φύσις τῶν δύο φύσεων ἐπὶ Χριστοῦ, ἀθέλητος ἦν ἢ ἀνενέργητος· ἵνα μὴ τῶν ἰδιωμάτων τούτων ἑκατέρας φύσεως ἀφαιρουμένων, τῆς ἐνεργείας λέγω καὶ τῆς θελήσεως, καὶ αἱ δύο φύσεις ὧν εἰσὶν ἰδιώματα, συναναιρεῖσθαι δοκῶσιν. Οὐδὲ αὕτη μέντοι ἡ σύνοδος κανόνας ἐξέθετο.

A delirum ſenem, qui auſi fuerant decretum introducere, dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vnam voluntatem & vnam operationem habere, poſtquam incarnatus eſt. Quos cum illis qui illis conſentiebant, ex eccleſia amputauit & anathematizauit ſancta ſynodus, duas naturales voluntates & operationes habere poſt incarnationem ſtatuens dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, non in diuiſione perſonarum, ſed quòd nulla natura, ex duabus naturis, quæ ſunt B in Chriſto, eſt ſine volũtate vel operatione, ne vtriuſque naturę ſublatis proprietatibus, operatione dico & voluntate, duæ quoque naturæ, quarum ſunt proprietates, vnà auferri videantur. Sed hæc quoque ſynodus canones non edidit.

Περὶ τῆς λεγομένης ἕκτης συνόδου.

Τοῦ δευτέρου Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινοτμήτου δηλαδὴ βασιλεύοντος, ὃς ἦν υἱὸς τοῦ Πωγωνάτου Κωνσταντίνου, συνῆλθον ἐπίσκοποι διακόσιοι εἴκοσι καὶ ἑπτὰ κατὰ κέλευσιν τοῦ ῥηθέντος αὐτοκράτορος, καὶ κανόνας ἐξέθεντο εἰς κατάστασιν ἐκκλησιαστικήν.

DE EA SYNODO QVÆ DICITVR SEXTA.

Cùm ſecundus Iuſtinianus, is ſcilicet qui ab amputato naſo *ῥινότμητος* dictus eſt, regnaret, qui quidem erat Pogonati Conſtantini filius, conue- C nerunt epiſcopi ccxxvij. iuſſu dicti Imperatoris, & ad conſtitutionem eccleſiaſticam canones ediderunt.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ βασιλικοῦ παλατίου συνελθόντων ἁγίων πατέρων, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου ἡμῶν βασιλέως.

CANONES SANCTORVM PATRVM, QVI IN Trullo Imperialis Palatij Conſtantinopoli conuenerunt, tempore Iuſtiniani religioſiſſimi & Chriſtianiſſimi noſtri Imperatoris.

D

Τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ φιλοχρίστῳ βασιλεῖ Ἰουστινιανῷ ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἡ κατὰ θεῖον νεῦμα καὶ θέσπισμα τοῦ εὐσεβεστάτου ὑμῶν κράτους συναθροισθεῖσα, κατὰ ταύτην τὴν θεοφύλακτον καὶ βασιλίδα πόλιν.

ΤΗΣ ἀῤῥήτου καὶ θείας χάριτος τοῦ λυτρωτοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶσαν περιλαβούσης τὴν γῆν, καὶ τοῦ ζωηφόρου τῆς ἀληθείας κηρύγματος ταῖς ἁπάντων ἀκοαῖς ἐνσπαρέντος· ὁ μὲν λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει τῆς ἀγνοίας, φῶς εἶδε μέγα τὸ τῆς ἐπιγνώσεως, καὶ τῶν τῆς πλάνης ἠλευθερώθη δεσμῶν, βασιλείαν οὐρανῶν τῆς παλαιᾶς δουλείας ἀνταλλαξάμενος·

Imprimis pio & Chriſti amantiſſimo Imperatori Iuſtiniano, ſancta & vniuerſalis ſynodus diuino pꝛa veſtra potentia nutu & decreto congregata in hac à Deo cuſtodita & regia ciuitate.

CVm ineffabilis ac diuina redemptoris & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti gratia omnem terrarum orbem comprehenderit, & viuificum veritatis præconium ſit omnium auribus diſſeminatum: populus quidem ſedens in tenebris, vidit magnam cognitionis lucem, & ab erroris vinculis liberatus eſt, cum regno cœlorum antiqua ſeruitute permutata;

qui autem à primi ſplendoris pulchritudine propter elationem extruſus eſt, primus draco, ſpiritus, magnus Aſſyrius, à prius captiuis capitur, & fit incarnati verbi potentiâ ab omni fortitudine alienus, quemadmodum ſcriptum eſt, quòd inimici romphææ defecerunt in finem. Vbique enim diuini verbi cultus & adoratio lege ſancitur, totus perfectúſque offertur: deúſque, cui ſacrificatur, & qui participatur ac communicatur ad corporum ſimul & animarum acquiſitionem, eos qui ſunt eius participes, deificat. Quamobrem & dæmones fugantur, & ſacer hominum qui congregatur cœtus in eccleſiis myſticè ſanctificatur: & deliciarum Paradiſus omnibus apertus eſt: & tandem fiunt noua omnia. Sed quoniam homicida diabolus, qui ex aduerſo præpotentis Dei præcipitatus eſt, & parturiit, & peperit laborem defectionis, non ferens videre nos à tranſgreſſionis lapſu excitatos, ad cælum euolare per primitias noſtras, hoc eſt, Chriſtum, qui ſe dedit pro nobis redemptionis pretium, non deſiſtit improbitatis tela torquere, & animi perturbationibus fideles ſauciare, vt à data illis ſpiritus operatione honoréque ac gratia ſepararetur: Nec verò qui certaminum nobis præmia propoſuit, & eſt ſalutis noſtræ dux ac princeps Deus, auxilij nos expertes dimiſit, in vnaquaque generatione excitans, qui in huius vitæ ſtadio, eius cultus ac religionis armis inſtructi aduerſus eum in acie ſtarent, & manus cum eo consererent: qui ſtricto ſpiritus gladio, quod eſt verbum Dei, & ſic cum malo congreſſi, quam in nos exercebat tyrannidem, diſſoluerunt, gregum duces effecti, & vias domini populis ſternentes ac præparantes: ne in iniquitatis præcipitia, propter eius quod eſt melius, ignorantiā, detrudantur ac prolabantur. Oportebat enim, eū, qui vt eſſemus, nobis largitus eſt, & tāta depreſſionis humilitatíſque magnitudine, noſtrum ſibi genus vendicauit, & ad ſe euocauit ac reduxit, nobis quoque ſemitam, vt bene eſſemus, oſtendere, per eccleſiæ luminaria ac doctores, qui noſtros ſecundùm Deum greſſus illuminantes dirigunt, & ad Euāgelium incitant: quorum etiam conuerſatio in cælis eſt, ut ait diuinus Apoſtolus.

ὁλοκάρπωσις. videtur autē alludere ad Iudæorum ὁλοκαυτώματα.

A ὁ δὲ τοῦ κάλλους τῆς πρώτης λαμπρότητος διὰ ἔπαρσιν ἀπωσθεὶς, ὁ πρῶτος δράκων, ὁ νοῦς, ὁ μέγας ὁ Ἀσσύριος, ὑπὸ τῶν πρὶν αἰχμαλώτων ἁλίσκεται, καὶ γίνεται τῇ δυνάμει τοῦ σαρκωθέντος λόγου, πάσης ἰσχύος ἀλλότριος, καθὼς γέγραπται, ὅτι τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος. πανταχοῦ γὰρ λατρεία λογικὴ νενομοθέτηται, καὶ ὁλοκάρπωσις ἀναφέρεται, καὶ ὁ θεὸς θυόμενος καὶ διαδιδόμενος εἰς σωμάτων ὁμοῦ καὶ ψυχῶν περιποίησιν, θεουργεῖ τοὺς μετέχοντας, ὑφ' οὗ καὶ δαίμονες φυγαδεύονται, καὶ ἱερὰ τῶν ἀνθρώπων ἀθροιζο-
B μένη πανήγυρις ἐπ' ἐκκλησίαις, μυστικῶς ἁγιάζεται, καὶ τῆς τρυφῆς ὁ παράδεισος τοῖς πᾶσιν ἀνέῳκται· καὶ τέλος, γέγονε τὰ πάντα καινά. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ ἀνθρωποκτόνος διάβολος ἅπαξ κατέναντι παντοκράτορος κυρίου τραχηλιάσας καὶ ὠδινήσας, καὶ τεκὼν πόνον τῆς ἀποστάσεως, μὴ φέρων βλέπειν ἡμᾶς ἐγερθέντας τοῦ τῆς παραβάσεως πτώματος, καὶ τὸν οὐρανὸν διαπτάντας διὰ τῆς ἀπαρχῆς ἡμῶν, τοῦτ' ἔστι Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν,
C οὐκ ἀφῆκεν τὰ τῆς κακίας βέλη κινῶν, καὶ τοὺς πιστοὺς τιτρώσκων τοῖς πάθεσιν, ὡς ἂν χωρισθεῖεν τῆς δοθείσης αὐτοῖς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος, τιμῆς τε καὶ χάριτος· οὐδὲ ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν ἀθλοθέτης καὶ τῆς σωτηρίας ἀρχηγὸς προέδωκεν θεὸς ἀβοηθήτους ἡμᾶς, καθ' ἑκάστην ἀντιμιστῶν γενεάν, τοὺς ἐν τῷ βίου τούτου σταδίῳ διὰ τῶν ὅπλων αὐτοῦ τῆς εὐσεβείας παραταξαμένους, καὶ τὸν πρὸς αὐτὸν συνάψοντας πόλεμον· οἳ τὴν τοῦ πνεύματος σπασάμενοι μάχαιραν, ὅ ἐστιν ῥῆμα θεοῦ, καὶ οὕτως συμπλακέντες τῷ πονηρῷ, τὴν καθ' ἡμῶν τυραννίδα κατέλυσαν, ὁδηγοὶ τῶν ποιμνίων γενόμενοι, καὶ
D τὰς ὁδοὺς κυρίου τοῖς λαοῖς εὐθετίζοντες, ὅπως μὴ κατὰ κρημνῶν τῆς ἀνομίας ὑπ' ἀγνοίας τοῦ κρείττονος ὤθοιντό τε καὶ διολισθαίνοιεν. ἔδει γὰρ τὸν τὸ εἶναι ἡμῖν χαρισάμενον, καὶ τοσούτῳ μεγέθει συγκαταβάσεώς τε καὶ ταπεινώσεως, τὸ ἡμέτερον γένος μεταποιησάμενον, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀνακαλεσάμενον καὶ ἀναβιβάσαντα, καὶ τὴν εἰς τὸ εὖ εἶναι τρίβον ἡμῖν ὑποδεῖξαντα, διὰ τῶν τῆς ἐκκλησίας λαμπτήρων καὶ διδασκάλων, φωταγωγούντων τὰ κατὰ θεὸν ἡμῶν διαβήματα, καὶ πρὸς τὸ εὐαγγέλιον παρορμώντων· ὧν καὶ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον

ὅθεν καὶ νῦν ἡμῖν τὸν οἰκεῖον βίον διεξάγουσι ῥαθυμότερον, καὶ τῇ τῶν λογισμῶν ἀργίᾳ καθεύδουσιν, ὡς ἐπεισελθεῖν ἀφυλάκτοις τὸν ὁδοστάτην ἐχθρὸν, καὶ κατὰ μικρὸν τὴν ἀρετὴν ὑποκλέψαντα, τὴν κακίαν ἡμῖν ἀνθυπενεγκεῖν· ὁ τὴν μεγίστην ταύτην τοῦ παντὸς κόσμου πηδαλιουχῶν ὁλκάδα Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, σὲ τὸν σοφὸν ἡμῖν κυβερνήτην τὸν εὐσεβῆ βασιλέα προστάτην ὄντως ἀνέστησεν, οἰκονομοῦντα τοὺς λόγους ἐν κρίσει, φυλάσσοντα εἰς τὸν αἰῶνα ἀλήθειαν, ποιοῦντα κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐν μέσῳ τῆς γῆς, καὶ ἐν ἀμώμῳ ὁδῷ πορευόμενον· ὃν ἡ σοφία κυοφορήσασα, καὶ μαιεύσασα, καλῶς ταῖς ἀρεταῖς ἐκθρέψασά τε καὶ περιστείλασα, καὶ θείου πληρώσασα πνεύματος, ὀφθαλμὸν οἰκουμένης ἀπέδειξεν, τῇ τοῦ νοῦ καθαρότητι καὶ λαμπρότητι διαυγάζοντα περιφανῶς τὸ ὑπήκοον· ᾧ τὴν ἑαυτῆς ἐκκλησίαν παρέθετο, καὶ τὸν νόμον αὐτῆς μελετᾷν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐδίδαξεν, πρὸς καταρτισμὸν καὶ οἰκοδομὴν τῶν ὑπὸ χεῖρα λαῶν· ὃς τῷ θερμῷ τοῦ πρὸς θεὸν πόθου τὸν ζηλωτὴν ὑπερβαλὼν Φινεὲς, καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐκκεντήσας τῷ κράτει τῆς εὐσεβείας τε καὶ συνέσεως, καὶ τὸ ποίμνιον τῆς κακίας τε καὶ φθορᾶς συνεξελέσθαι προείλω· ἔπρεπεν γὰρ τὸν τῶν οἰάκων μετὰ τὴν ἄνω ῥοπὴν τῆς ἀνθρωπίνου γένους ἐπειλημμένον, μὴ μόνον τὸ καθ' ἑαυτὸν σκοπεῖν, καὶ ὅπως ἂν ὁ οἰκεῖος αὐτῷ διευθύνοιτο βίος, ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ ἀρχόμενον ἐκ τρικυμίας περισώζειν καὶ τῆς πολλῆς τῶν πλαισμάτων συγχύσεως ἐπικλυζόντων πανταχόθεν τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, καὶ τὸ σῶμα ἡμῶν ἐκταρασσόντων τῆς ταπεινώσεως. ἐπειδὴ γὰρ αἱ ἅγιαι καὶ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, αἱ κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα καὶ θεοφύλακτον πόλιν συναθροισθεῖσαι, ἡ μὲν ἐπὶ τῶν χρόνων Ἰουστινιανοῦ τοῦ τῆς θείας λήξεως, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένου ἡμῶν βασιλέως Κωνσταντίνου, πατρὸς τῆς σῆς ἡμερότητος, τὸ περὶ τῆς πίστεως πατρικῶς διατρανώσασαι μυστήριον, οὐδαμῶς ἱεροὺς κανόνας ἐνέγραψαν καθάπερ αἱ λοιπαὶ ἅγιαι τέσσαρες οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, δι' ὧν ἀποστῶσι μὲν οἱ λαοὶ τῆς χείρονος καὶ ταπεινοτέρας διαγωγῆς, ἐπὶ δὲ τὴν κρείττονα καὶ ὑψηλοτέραν μεταθῶνται βίον· ἐντεῦθεν τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανεν, ὑπὸ πολλῶν ἐξ ἀταξίας παθῶν διασπώμενον καὶ ὑποσυρόμενον, καὶ κατὰ μικρὸν τῆς θείας μάνδρας ἀπορραγὲν καὶ διατμηθὲν, καὶ τῇ ἀγνοίᾳ καὶ λήθῃ τῶν τῆς ἀρετῆς κατορθωμάτων ἀπολισθῆσαν, καὶ, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατῆσαν,

A *Vnde etiam nobis vitam nunc negligētius agētibus, & ratiocinationis cōſiderationiſq; otio indormiētibus, cùm nobis incautis via inſidiator inimicus ſe inieceriṫ, & virtutem paulatim ſuffuratus, nobis eius loco vitium ſuppoſuerit: qui magnā hanc præſentis mūdi nauē clauo aſsidens regit Chriſtus dominus noſter, te ſapientē nobis gubernatorē, pium Imperatorē, verè præſidē excitauit, diſpenſantem ſermones in iudicio, in ſeculum veritatem ſeruantem, facientem iudicium & iuſtitiam in medio terræ, & in via ab omni culpa ac reprehenſione aliena procedentem: quem cùm ſapientia concepiſſet, eique obſtetricis officium præſtitiſſet, pulchrè* B *virtutibus eductum & ornatum, diuinóque ſpiritu repletum, orbis terrarum oculum effecit, qui mentis puritate & ſplendore ſubiectos apertè illuminas, cui ſuam eccleſiam adhibuit, & legem eius noctu diúque meditari docuit, ad populorum, qui ſunt ſub eius manibus, perfectionem & ædificationem: qui tuo in Deū deſiderij ardore, Phinees zelum ſuperas, & pietatis ac prudentiæ robore confoſſo peccato, gregē quoq; à vitio & exitio ſubtrahere voluiſti. Oportebat enim eum qui poſt ſupernum momentum humani generis gubernaculum ſuſcepiſſet, non ſolum id quod* C *ad ſe pertinet conſiderare, & quomodo ſua à ſe vita dirigatur, ſed & omnes quibus imperat, ex maximis fluctibus ſeruare, & à multa prolapſionum errorúmq; confuſione, vndique obruētibus improbitatis fluctibus, & humilitatis noſtræ corpus perturbātibus, eripere. Quoniam autem ſanctæ & vniuerſales duæ ſynodi, in hac Imp. & Dei obſeruatrice ciuitate congregatæ: vna quidem temporibus diuinæ recordationis Iuſtiniani: altera verò ſub piæ memoriæ Imperatore Conſtantino, tuæ manſuetudinis patre, ad paternè declarādum fidei myſterium ſacros canonas nequaquam conſcripſerunt, ſicut reliquæ ſanctæ quatuor vniuerſales ſynodi: per* D *quos populi quidem à deteriore & abiectiore viuendi ratione recedant, ad meliorem autem & altiorem vitam ſe traducant: Et ex hoc gens ſancta, regale ſacerdotium, pro quo Chriſtus mortuus eſt, à multis propter immodeſtiam ac inſolentiam perturbationibus animi diſtractū ac diuulſum, & à diuino ſtabulo propemodum abruptum & abſciſſum, & propter ignorantiam ac obliuionem à bonis & ex virtute factis prolapſum, & Dei filio, vt apoſtolicè loquar, conculcato:*

ſanguinem quoque teſtamenti, in quo eſt ſanctificatum, communẽ arbitratum, ſpiritus gratiam contumelia affecit. Hanc, vt pote peculiarem populum, reducere, inſtar Chriſti qui errantem in montibus ouem quærit, & ſuo ſtabulo reſtituere, & mandata diuináque præcepta, per quæ à mortuis operibus recedentes viuificamur, ſeruare perſuadere valde cupiens, omníque ſalutis prouiſione ac perpenſione cogitata, deóque quæſito, vt vult id quod dicit, Quærentes dominum inuenient cognitionem cum iuſtitia: qui autem ipſum rectè quærunt, inuenient pacem: & ſanctam hanc & diuinitus electam vniuerſalem ſynodum congregari decreuiſti: vt multorum ſimul congreſſione vnanimique conſenſione, id quod magno ſtudio contenditur, à te rectè & ordine efficiatur: ſed & ſi quæ Iudaicæ vel gentilis improbitatis reliquiæ maturo veritatis frumento immixtæ ſint, radicitus tanquam lolium euellãtur, & pura pietatis ſeges oſtẽdatur. Vbi enim ſunt duo vel tres in nomine meo congregati, illic ſum in medio illorum, inquit dominus. Et rurſus per Hieremiam nobis exclamauit, Quærite me in toto corde veſtro, & apparebo vobis. Propterea ergo tuæ pietatis iuſſu in hac dei obſeruatrice & Imp. vrbe congreſſi, ſacros canones ſcripſimus. Quamobrem tuam pietatem rogamus, eas quæ priùs in hac dei obſeruatrice ciuitate, à congregatis ſub bona memoria Imperatore noſtro patribus editæ ſunt, voces tibi adducentes, vt quemadmodum eccleſiæ ſcriptis eccleſiam honoraſti, ſic & eorum quæ per viros pios & ſinceros decreta ſunt, finem obſignes. Dominus autem imperium tuum ſtabiliat ac confirmet in pace ac iuſtitia, & generationum generationibus tranſmittat: & terrenæ quoque potentiæ adiicias, vt etiam cæleſti regno fruaris.

SCHOL. BALS. Ex præſenti allocutione, quæ ad Imperatorem Iuſtinianum, qui etiam ῥινότμητος ab inciſo naſo dictus eſt, habita eſt, oſtenditur, quòd cùm duæ vniuerſales ſynodi, quinta ſcilicet, quæ fuit regnante magno Iuſtiniano, & ſexta, quæ fuit regnante Conſtantino Pogonato, non fecerint canones ad eccleſiarum conſtitutionem, hæc facta eſt ad ſupplementum duarum.

A καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, κοινὸν ἡγησάμενον, τὴν τοῦ πνεύματος ἐνύβρισε χάριν. τοῦτο λίαν ὡς περιούσιον λαὸν ἐπισυναγαγεῖν βουληθεὶς, μιμήσει τοῦ τὸ πλανώμενον πρόβατον ἐπὶ τὸ ὄρος ἐπιζητοῦντος Χριστοῦ, καὶ τῇ αὐτοῦ ἀποκαταστῆσαι αὐλῇ, καὶ πεῖσαι φυλάττειν τὰς ἐντολάς τε καὶ τὰ θεῖα προστάγματα, δι' ὧν τῶν νεκρῶν ἀποχωροῦντες ἔργων ζωοποιούμεθα, πᾶσάν τε περινοήσας σωτηρίας διάσκεψιν, καὶ θεὸν ἐκζητήσας κατὰ τὸ φάσκον ῥητὸν, οἱ ζητοῦντες τὸν κύριον, εὑρήσουσι γνῶσιν μετὰ δικαιοσύνης· B οἱ δὲ ὀρθῶς ζητοῦντες αὐτὸν, εὑρήσουσιν εἰρήνην· τὴν ἁγίαν ταύτην καὶ θεόλεκτον οἰκουμενικὴν συναθροισθεῖσαν σύνοδον ὥρισας, ὅπως τῇ τῶν πολλῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελεύσει τε καὶ συμπνοίᾳ, κατορθωθείη σοι εἰς δέον τὸ σπουδαζόμενον· ἀλλὰ καὶ εἴ τι λείψανον Ἑλληνικῆς ἢ Ἰουδαϊκῆς σκαιότητος τῷ τῆς ἀληθείας ὡραίῳ σίτῳ ἐγκαταμέμικται, ἐκ ῥίζης αὐτῆς, ὡς ζιζάνιον ἀρθείη, καὶ καθαρὸν ἀποδειχθείη τὸ τῆς ἐκκλησίας λήϊον. ὅπου γάρ εἰσι συνηγμένοι ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἡ κυρία ἔφη φωνή. καὶ πάλιν διὰ Ἱερεμίου ἡμῖν ἀνακέκραγεν· C ἐκζητήσατέ με ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ὑμῶν, καὶ ἐπιφανοῦμαι ὑμῖν. ἐπὶ τοῦτο τοίνυν κατὰ κέλευσιν τῆς σῆς εὐσεβείας συνελθόντες κατὰ ταύτην τὴν θεοφύλακτον καὶ βασιλίδα πόλιν, κανόνας ἱεροὺς ἀνεγράψαμεν. διὸ τῆς σῆς εὐσεβείας δεόμεθα, τὰς τῶν πρὶν ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ πόλει ἐπὶ τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένου ἡμῶν βασιλέως συναθροισθέντων πατέρων φωνάς σοι προσάγοντες, ἵνα ὥσπερ τοῖς τῆς κλήσεως γράμμασι τὴν ἐκκλησίαν τετίμηκας, οὕτω καὶ τῶν δοξάντων δι' εὐσεβῶν κεραιῶν ἐπισφραγίσῃς τὸ D τέλος. ὁ δὲ κύριος στηρίξαι σου τὴν βασιλείαν ἐν εἰρήνῃ καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ παραπέμψῃ γενεαῖς γενεῶν· καὶ προσθείη τῷ ἐπιγείῳ κράτει καὶ τῆς βασιλείας τῆς ἐν οὐρανοῖς τὴν ἀπόλαυσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ τοῦ παρόντος προσφωνήματος τοῦ γεγονότος πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν τὸν καὶ Ῥινότμητον, παρίσταται ὅτι τῶν δύο οἰκουμενικῶν συνόδων, τῆς πέμπτης δηλαδὴ τῆς γενομένης ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου, καὶ τῆς ἕκτης τῆς γενομένης βασιλεύοντος Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, μὴ ποιησασῶν κανόνας εἰς κατάστασιν τῶν ἐκκλησιῶν, γέγονεν αὕτη ἡ σύνοδος εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν δύο.

διὰ γὰρ τοῦτο καὶ οὐδὲ ἕκτη κυρίως κατονομάζεται, ἀλλὰ πενθέκτη· ἀνεπλήρωσε γὰρ τὸ ὑστέρημα τῆς τε πέμπτης καὶ τῆς ἕκτης συνόδου. ἔστι δὲ καὶ οἰκουμενική. κἂν γὰρ οἱ δυτικοὶ ἐπίσκοποι, Ἰταλοὶ δηλονότι καὶ Λατῖνοι ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς τοιαύτης συνόδου καιρίως πληττόμενοι διενίστανται μὴ εἶναι ταύτην οἰκουμενικὴν, μηδὲ τοποτηρητὰς τοῦ Πάπα Ῥώμης ἐν αὐτῇ παρουσιάζειν, διὰ τὸ ἄλλην εἶναι τὴν ἕκτην σύνοδον τὴν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου γενομένην, ὡς εἴρηται· ταύτην δὲ μετὰ χρόνους γενέσθαι πολλοὺς κατὰ κέλευσιν τοῦ ῥινοτμήτου Ἰουστινιανοῦ. ἀλλ' ἐγὼ μὴ ἀνεχόμενος ἀκούειν τοιούτων, καὶ μᾶλλον βλέπων τὴν ὑφὴν τοῦ προσφωνήματος τούτου, καὶ ἐφεξῆς τοὺς κανόνας λέγοντας· ὥρισεν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ αὕτη σύνοδος τάδε καὶ τάδε· τὰ μὲν νεόγραφα νομοκάνονα, ὡς μὴ ἔχοντα καὶ ὑπογραφὰς τῶν ἐκθεμένων τὰς συνόδους βασιλέων καὶ πατέρων, παρέδραμον. ἐψηλάφησα δὲ παλαιότερα νομοκάνονα, καὶ εὗρον ἐκ τῶν ὑπογραφῶν, ὅτι καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ βασιλικοῦ παλατίου συστάσῃ, παρῆσαν Βασίλειός τις ἐπίσκοπος τῆς Γορτυνέων μητροπόλεως τῆς νήσου Κρήτης, καί τις ἐπίσκοπος Ῥαβέννης, τὸν τόπον ἐπέχοντες πάσης τῆς συνόδου τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης, καὶ οὐ μόνον αὐτοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ τότε ὄντες λεγάτοι τοῦ Πάπα, ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Σαρδηνίας, ὁ Ἡρακλείας Θρᾴκης, καὶ ὁ Κορίνθου. λεγάτοι δέ εἰσιν οἱ ἐκ προσώπου λεγόμενοι, οἵτινες καὶ μερικὴν δικαιοδοσίαν ἔχουσι καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ β'. τίτλου τοῦ ϛ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. ὅτι δὲ ὁ Πάπας Ῥώμης οὐκ εἶχε δίκαιον χειροτονίας εἰς τὴν ἡμετέραν ἐνορίαν, καθὼς τινὲς πλανῶνται, λέγοντες τὸν Θεσσαλονίκης καὶ ἑτέρους ὑπὸ τούτου χειροτονεῖσθαι, ἀλλὰ λεγάτους εἶχε, τουτέστιν ἐκ προσώπου, ὅτε δέηοι παρουσιάζειν ὀφείλοντας, παρίσταται μὲν καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν· τέως δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ποτὲ μὲν ὡς λεγάτους παρουσιάζειν τοῦ Πάπα τὸν Θεσσαλονίκης, τὸν Ἀθηνῶν, καὶ τὸν Κορίνθου· ποτὲ δὲ τὸν Κορίνθου, τὸν Κρήτης, τὸν Πατρῶν, τὸν Ῥαβέννης, καὶ ἑτέρους, ἐνίοτε δὲ ἄλλους· ὡς εἶναι δῆλον ἐκείνους εἶναι τοῦ Πάπα λεγάτους, οὓς ὁ καθ' ἕνα τούτων ἠρετίσατο, οὐ μὴν ἔχειν τοσούτους ὑποφορίους ἐπισκόπους ὑφ' ἑαυτὸν, καὶ χειροτονεῖν τούτους. τὸ δὲ ἔχειν τὸν Πάπαν λεγάτους τινὰς καὶ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἐνορίας, ἐπενοήθη διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ.

A Propterea enim nec ſexta propriè nominatur: ſed πενθέκτη, id eſt quiniſexta: nam quod quintæ & ſextæ ſynodo deerat, repleuit. Eſt autem etiam vniuerſalis. Etſi enim Occidentales epiſcopi, Itali ſcilicet & Latini, ab eius ſynodi canonib. opportunè icti, eā non eſſe vniuerſalē inſtiterūt, nec Romani Papę legatos in ea adfuiſſe, eò quòd ſit alia ſexta ſynodus, quę regnante Conſtantino Pogonato facta eſt, vt diximus: hanc autem lōgo pòſt tempore factā fuiſſe iuſſu Iuſtiniani ῥινοτμήτου, id eſt, trūco naſo: ego B tamen eos audire non patiens, & huius allocutionis cōtextum potiùs reſpiciens, & canones qui ſequuntur, dicentes: Definit hæc ſancta & vniuerſalis ſynodus hęc & hęc. Ac recēs quidē ſcripta Nomocanona, vt quæ eorum imperatorum & patrum, qui ſynodos expoſuerūt, ſubſcriptiones non haberēt, prętercurri: antiquiora autē Nomacanona verſaui, & ex ſubſcriptionib. inueni, quòd in hac ſynodo, quæ in Trullo magni palatij congregata eſt, aderāt Baſilius Gortynæ C Cretæ Inſulæ metropolis epiſcopus, & quidā Rauennæ epiſcopus, totius ſynodi Romanæ eccleſiæ vicem gerentes, & non ſolum ipſi, ſed & qui tunc erant Papæ legati, Theſſalonicenſis, Sardanenſis, Heracleanus, in Thracia, & Corinthius, epiſcopi. Sūt autem legati, qui à facie dicūtur, qui etiam particularem habent iuriſdictionem, vt hoc oſtenditur ex ſecundo titulo quinti libri Baſilic. Quòd autem Papa Romanus ius ordinationis in noſtris regionibus non habet, vt nonnulli hallucinantur, dicentes Theſſalonicenſem & alios ab eo ordinari: ſed eos quidem habuit le- D gatos à facie, qui intereſſe quando opus erat, debebant: probatur quidem certè & ex aliis, & quòd aliquando quidem, vt Papæ legati adeſſent, Athenarum, & Corinthi epiſcopi: aliquando verò, Cretæ, Patrarum, Rauennæ, & cæteri: nonnunquā verò & alij. Vt manifeſtum ſit eos eſſe Papæ legatos, quos ſigillatim elegit, non tamen eum ſub ſe habere tot extra ſuos fines epiſcopos. Vt autem Papa ex noſtris etiam regionibus legatos haberet, excogitatum eſt propter viç longitudinem.

Si vis ergo de his fuſiùs audire, lege primum à Conſtantino Cæſare ſcriptæ hiſtoriæ caput.

Εἰ θέλεις οὖν μαθεῖν τὰ περὶ τούτου πλατύτερον, ἀνάγνωθι τὸ πρῶτον τῆς παρὰ τοῦ Καισαρέως Κωνσταντίνου συγγραφείσης ἱστορίας.

CANON I.

Ordo eſt optimus ei qui omnem orationem & rem incipit, & à Deo incipere, & in Deum deſinere, vt dicit Theologus. Quocirca cùm & pietas à nobis clarè prædicetur, & eccleſia in qua Chriſtus eſt fundamentum, aſſiduè augeatur ac promoueatur, vt ea ſupra cedros libani extollatur: & nunc à ſacris incipientes, ſtatuimus, fidem, à verbi miniſtris, quique ipſum ſuis oculis viderunt, & à deo electi ſunt, apoſtolis traditam, citra vllam innouationem immutabiliterque ac inuiolabiliter eſſe ſeruandam: præterea autem & cccxviij. ſanctorum patrum diuinitus inſpiratorum, qui Nicææ conuenerunt ſub Conſtantino, qui fuit noſter Imperator, aduerſus impium Arium, & gentilem ab eo decretam deitatis diuerſitatem, vel deorum potiùs, vt aptiùs dicam, multitudinem: qui vnanimi fidei agnitione eandem omnino ſubſtantiam, quod conſubſtantialitatem appellant, in tribus diuinæ naturæ conſiſtentibus perſonis, & reuelarunt & declararunt, hanc ſub ignorantiæ modio abſconſam eſſe non ſinentes, ſed patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, vna adoratione, fideles adorare apertè docentes, & inæqualium diuinitatis graduum opinionem detrahentes ac diuellentes, & ab hæreticis ex arena conſtructa aduerſus rectam opinionem puerilia ludibria deiicientes & ſubuertentes. Similiter & eam, quæ ſub Theodoſio, qui fuit noſter Imperator, à cl. ſanctis patribus, qui in hac vrbe Imp. conuenerunt, prædicata eſt, fidem confirmamus, de ſpiritu ſancto voces, quæ eum deum eſſe ſtatuunt, amplectentes, & prophanum Macedonium vnà cum prioribus veritatis inimicis expellentes: vt qui eum qui dominatur ſeruum eſſe decernere auſus ſit, & inſectilem vnitatem ſecare prædonis more voluerit, vt non eſſet perfectum fidei noſtræ myſterium: vnà etiam cum iſto odioſo ac deteſtabili, quique aduerſus veritatem fuit rabie percitus, etiam Apollinarem eiuſdem iniquitatis myſtam vnà condemnantes: qui dominum corpus mente ſeu intelligentia non præditum ſumpſiſſe impiè eructauit: hinc quoque imperfectam nobis fieri ſalutem ratiocinans.

Κανὼν α'.

Τάξις ἀρίστη παντὸς ἀρχομένου καὶ λόγου καὶ πράγματος, ἐκ θεοῦ τε ἄρχεσθαι, καὶ εἰς θεὸν ἀναπαύεσθαι, κατὰ τὴν θεολόγον φωνήν. ὅθεν καὶ τῆς εὐσεβείας ὑφ' ἡμῶν ἤδη διαπρυσίως κηρυττομένης, καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἐφ' ᾗ Χριστὸς τεθεμελίωται, διηνεκῶς αὐξανούσης καὶ προκοπτούσης, ὡς τὴν τῶν λιβάνου κέδρων ταύτην ὑπερεκτείνεσθαι· καὶ νῦν ἀρχὴν τῶν ἱερῶν ποιούμενοι λόγων, χάριτι θείᾳ ὁρίζομεν ἀκαινοτόμητόν τε καὶ ἀπαράτρεπτον ὑπάρχειν τὴν παραδοθεῖσαν πίστιν ἡμῖν, ὑπό τε τῶν αὐτοπτῶν καὶ ὑπηρετῶν τοῦ λόγου τῶν θεοκρίτων ἀποστόλων· ἔτι δὲ καὶ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως, κατὰ Ἀρείου τοῦ δυσσεβοῦς, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ δογματισθείσης ἐθνικῆς ἑτεροθεΐας ἢ πολυθεΐας (εἰπεῖν οἰκειότερον) οἳ τῇ ὁμογνωμοσύνῃ τῆς πίστεως τὸ ὁμοούσιον ἡμῖν ἐπὶ τῶν τριῶν τῆς θεαρχικῆς φύσεως ὑποστάσεων ἀπεκάλυψάν τε καὶ διετρανώσαντο, μὴ ἐπικεκρύφθαι τῷ μοδίῳ τοῦτο παραχωρήσαντες· ἀλλὰ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα προσκυνεῖν μιᾷ προσκυνήσει τοὺς πιστοὺς ἀναφανδὸν ἐκδιδάξαντες· καὶ τήν τε τῶν ἀνίσων βαθμῶν τῆς θεότητος δόξαν καθελόντες καὶ διασπάσαντες, τά τε ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν συστάντα ἐκ ψάμμου κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας μειρακιώδη ἀθύρματα καταβαλόντες καὶ ἀνατρέψαντες. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου τοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ βασιλίδι πόλει συναχθέντων ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων κηρυχθεῖσαν πίστιν κρατύνομεν, τὰς θεολόγους φωνὰς ἀσπαζόμενοι· καὶ τὸν βέβηλον Μακεδόνιον τοῖς προτέροις ἐχθροῖς τῆς ἀληθείας συνελαύνοντες, ὡς δοῦλον αὐθαδῶς τὸ δεσπόζον δοξάσαι τολμήσαντα, καὶ σχίσαι τὴν ἄτμητον μονάδα λῃστρικῶς προελόμενον, ὡς ἂν μὴ ἐντελὲς ἡμῖν τὸ τῆς ἐλπίδος εἴη μυστήριον· τῷ βδελυρῷ τούτῳ καὶ κατὰ τῆς ἀληθείας λυττήσαντι, καὶ Ἀπολινάριον τὸν τῆς κακίας μύστην συγκατακρίναντες. ὡσανοῦν τὸν κύριον ἀνειληφέναι σῶμα, δυσσεβῶς ἐξηρεύξατο· ἐντεῦθεν καὶ οὕτως ἡμῖν ἀτελῆ τὴν σωτηρίαν γενέσθαι συλλογιζόμενος.

ἀλλὰ

ἀλλὰ μὴν καὶ παρὰ τῶν ἐν Ἐφεσίων πόλει τὸ πρότερον συναχθέντων, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ υἱοῦ Ἀρκαδίου γενομένου ἡμῶν βασιλέως, διακοσίων θεοφόρων πατέρων ἐκτεθέντα διδάγματα, ὡς κράτος ἄῤῥαγες τῆς εὐσεβείας, ἐπισφραγίζομεν, ἕνα Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ σαρκωθέντα κηρύττοντες, καὶ τὴν αὐτὸν ἀσπόρως τεκοῦσαν, ἄχραντον ἀειπάρθενον, κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν θεοτόκον δοξάζοντες· καὶ τὴν ληρώδη τοῦ Νεστορίου διαίρεσιν, ὡς ἀπῳκισμένην θείας μοίρας ἀποδιώκοντες, ἄνθρωπον ἰδικῶς τὸν ἕνα Χριστὸν δογματίζοντος, καὶ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀνανεοῦντος δυσσέβειαν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν Χαλκηδονέων μητροπόλει, ἐπὶ Μαρκιανοῦ καὶ αὐτοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως, τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα θεοκρίτων πατέρων στηλογραφηθεῖσαν πίστιν ὀρθοδόξως ἐκκυρούμεθα· ἥτις τὸν ἕνα Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἐκ δύο συντεθέντα τῶν φύσεων, καὶ ἐν δύο ταῖς αὐταῖς δοξαζόμενον φύσεσιν, μεγαλοφώνως τοῖς πέρασι παραδέδωκεν. καὶ Εὐτυχέα τὸν ματαιόφρονα, τὸν δοκήσει τὸ μέγα τῆς οἰκονομίας μυστήριον τελεσθῆναι ἀποφηνάμενον, ὡς ἀποτρόπαιόν τι καὶ μίασμα τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας περιβόλων ἐξήλασεν· σὺν αὐτῷ δὲ καὶ Νεστόριον, τὸν μὲν, τῆς διαιρέσεως, τὸν δὲ, τῆς συγχύσεως ὑπερασπιστήν τε καὶ πρόμαχον, τοὺς ἐκ διαμέτρου τῆς ἀσεβείας πρὸς ἓν ἐκπεπτωκότας ἀπωλείας καὶ ἀθεότητος βάραθρον. ἀλλά γε καὶ τὰς εὐσεβεῖς φωνὰς τῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε θεοφόρων πατέρων, τῶν κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα συναγηγερμένων πόλιν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως γενομένου ἡμῶν βασιλέως, ὡς ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐξενεχθείσας γινώσκομεν, καὶ τοὺς ὑφ' ἡμᾶς ἐκδιδάσκομεν. οἳ Θεόδωρον τὸν Μοψουεστίας, τὸν Νεστορίου διδάσκαλον, Ὠριγένην τε καὶ Δίδυμον καὶ Εὐάγριον, τοὺς τὰς Ἑλληνικὰς ἀναπλασαμένους μυθοποιΐας, καὶ σωμάτων τινῶν καὶ ψυχῶν ἡμῖν περιόδους καὶ ἀλλοιώσεις ἀναπεμπάσαντας ταῖς τοῦ νοῦ παραφοραῖς τε καὶ ὀνειρώξεσιν, καὶ εἰς τὴν τῶν νεκρῶν δυσσεβῶς ἐμπαροινήσαντας ἀνάστασιν· τά τε γραφέντα παρὰ Θεοδωρήτου κατὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, καὶ τὴν λεγομένην Ἴβα ἐπιστολὴν, συνοδικῶς ἀνεθεμάτισάν τε καὶ ἐβδελύξαντο· καὶ τὴν ὑπὸ τῆς ἔναγχος συναθροισθείσης κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα πόλιν ἐπὶ τοῦ ἐν θείᾳ τῇ λήξει γενομένου ἡμῶν βασιλέως Κωνσταντίνου ἕκτης ἁγίας συνόδου πίστιν, ἣ μειζόνως τὸ κῦρος ἐδέξατο,

Iam verò & quæ in Epheſiorum ciuitate à ducentis diuinis patribus ſub Theodoſio Arcady filio Imperatore noſtro expoſita ſunt, doctrinas, tanquam infractum pietatis robur obſignamus, vnum Chriſtum filiũ Dei & incarnatum prædicantes, & quæ ipſum ſine ſemine peperit, impollutam ſemper virginem, propriè & verè deiparam decernentes: & ineptam Neſtorij diuiſionem, tanquam à diuina ſorte ſemotam, perſequẽtes, hominem ſeparatim, & deum ſeparatim vnum Chriſtum decernentis, & impietatẽ Iudaicam renouantis. Quin etiam eam quæ
B *in Calchedonenſium metropoli, ſub Marciano, qui fuit & ipſe Imperator noſter, à cccccxlix. deſcripta eſt patribus, fidem orthodoxè confirmamus: quæ vnum Chriſtum filium Dei, ex duabus naturis compoſitum, & in duabus eiſdem naturis creditum, magna ac ſublimi voce terrarum finibus tradidit: & ſtultè ac ineptè ſentientem Eutychen, qui magnum œconomiæ myſterium exiſtimatione ſolum perfectum eſſe putabat, tanquam auertendum aliquod portentum tetrámque peſtem, ex ſacris eccleſiæ ambitibus exturbauit. Vnà autem cum eo etiam Neſtorium, & Dioſcorum, quorum ille qui-*
C *dem diuiſionis, hic verò confuſionis defenſor erat & propugnator. qui quidem ex impietatis diametro ad vnum perditionis & impietatis barathrum deciderant. Sed & clxv. diuinorum patrum in hac ciuitate Imp. congregatorum ſub Iuſtiniano piæ memoriæ qui fuit Imperator noſter, pias voces, vt à ſpiritu editas, cognoſcimus, & poſteros noſtros docemus. Qui Theodorum Mopſueſtiæ Neſtorij magiſtrum, & Origenem, & Didymum, & Euagrium, qui Græcas fabulas rurſus fictas retulerunt, & corporum quorundam & animarum circuitiones &*
D *immutationes ſeu tranſmigrationes deintegro ruminauerunt, ſuis quibuſdam mentis deliriis ac ſomniis, & in mortuorum reſurrectionem impiè ac contumelioſè inſultarunt: Et quæ à Theodorito ſcripta ſunt aduerſus rectam fidem & xij. beati Cyrilli capita, & eam quæ dicitur Ibæ, epiſtolam: ſynodicè anathematizarunt, & execrati ſunt. Porrò ſextæ quoque ſynodi, quæ in hac ciuitate Imp. ſub diuina memoria Imp. noſtro Conſtantino pridẽ cõgregata fuerat, fidem, quæ maiorem firmitatem ex eo acce-*

pit, quòd pius Imperator noſter, cuius deciſiones ſuo ſignaculo munijt ad futuram in omnia ſecula ſecuritatem, non ampliùs mouendam nec agitandam, nos ſeruare profitemur, quæ duas naturales volũtates, duáſque naturales opiniones in incarnata domini noſtri Ieſu Chriſti veri Dei œconomia nos piè opinari debere, apertè docuit: iis qui rectum veritatis decretum adulterauerant, & vnam voluntatem ac operationem vnam in vno domino noſtro Ieſu Chriſto populos docuerant, pia ſententia condemnatis, Theodoro, inquimus, Pharan: Cyro Alexandriæ, Honorio Romæ, Sergio, Pyrrho, Petro, Paulo, qui in hac religioſa deique obſeruatrice ciuitate præſederunt: Macario, qui fuit Antiochenſium epiſcopus: Stephano eius diſcipulo: & inſipiente Polychronio: hac ratione intacto & illibato communi corpore domini noſtri Ieſu Chriſti ab eis ſeruato. Atque, vt ſemel dicam, omnium qui in Dei eccleſia decora ornamentáque fuerunt, & luminaria in mundo vitæ rationem obtinentia, firmã fidem valere, & vſque ad ſeculi conſummationem inconcuſſam ac illabefactatam permanere ſancimus, eorúmque ſcripta ac decreta diuinitus tradita: reiicientes omnes, & anathematizantes, quos reiecerũt & anathematizarũt, vt veritatis inimicos, & qui aduerſus deum inaniter fremuerunt, & iniuſtitiam in altum meditati sũt. Si quis autem ex omnibus prædicta pietatis decreta, non tenet & amplectitur, ſicque opinatur & prædicat, ſed iis contrà aduerſari conatur, ſit anathema, & ſecundùm priùs declaratorum ſanctorum & beatorum Patrum decretum, à Chriſtiano quoque catalogo vt alienus extrudatur & excidat. Nos enim his priùs definitis neque aliquid adiicere, neque quidquam adimere omnino ſtatuimus, vel vllo modo potuimus.

Canon II.

Hoc quoque huic ſanctæ ſynodo pulcherrimè & honeſtiſsimè placuit, vt ab hoc nunc tempore deinceps ad animarum medelam & perturbationum curationem, firmi ſtabiléſque maneant, qui à ſanctis patribus qui nos præceſſerunt, ſuſcepti ac confirmati ſunt, atque adeò nobis etiam traditi ſunt, ſanctorum & glorioſorum Apoſtolorum nomine, lxxxv. canones. Quoniam autem in his nobis canonibus præceptum eſt,

A δὲ ὑπὸ εὐσεβοῦς βασιλέως σφραγῖσι τοὺς ταύτης τόμους κατησφαλίσατο, πρὸς τὴν ἐν τῷ παντὶ αἰῶνι ἀσφάλειαν· καὶ αὖθις ὁμολογοῦμεν φυλάττειν ἀπαρεγχείρητον· ἢ δύο φυσικὰς θελήσεις ἤτοι θελήματα, καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας ἐπὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ ἑνὸς κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ δοξάζειν ἡμᾶς θεοφιλῶς διεσάφησεν, τοὺς δὲ ἀληθὲς τῆς ἀληθείας δόγμα παραχαράξαντας, καὶ ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοὺς λαοὺς ἐκδιδάξαντας, τῇ τῆς εὐσεβείας ψήφῳ καταδικάσασα, φαμὲν Θεόδωρον B τὸν τῆς Φαράν, Κῦρον τὸν Ἀλεξανδρείας, Ὠνόριον τὸν Ῥώμης, Σέργιον, Πύῤῥον, Παῦλον, Πέτρον, τοὺς ἐν τῇ ταύτῃ θεοφυλάκτῳ προεδρεύσαντας πόλει, Μακάριον τὸν γενόμενον τῆς Ἀντιοχέων ἐπίσκοπον, Στέφανον τὸν αὐτοῦ μαθητὴν, καὶ τὸν ἄφρονα Πολυχρόνιον· ἐντεῦθεν ἀνέπαφον τηροῦσα τὸ κοινὸν σῶμα Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν. καὶ συνελόντι φάναι, πάντων τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ διαπρεψάντων ἀνδρῶν, οἳ γεγόνασι φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέC χοντες, τὴν πίστιν κρατεῖν βεβαίαν, καὶ μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος ἀσάλευτον διαμένειν θεσπίζομεν, καὶ τὰ αὐτῶν θεοπαράδοτα συγγράμματά τε καὶ δόγματα, πάντα· ἀποβαλλόμενοί τε καὶ ἀναθεματίζοντες, ὡς τῆς ἀληθείας ἐχθροὺς, καὶ κατὰ θεοῦ φρυαξαμένους κενὰ, καὶ ἀδικίαν εἰς ὕψος ἐκμελετήσαντας. εἰ δέ τις τῶν ἁπάντων μὴ τὰ προειρημένα τῆς εὐσεβείας δόγματα κρατεῖ καὶ ἀσπάζεται, καὶ οὕτως δοξάζει τε καὶ κηρύττει, ἀλλ᾽ ἐξ ἐναντίας ἰέναι τούτων ἐπιχειρεῖ, ἔστω ἀνάθεμα κατὰ τὸν ἤδη προεκτεθέντα ὅρον ὑπὸ τῶν προδηλωθέντων ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων, καὶ τοῦ D Χριστιανοῦ καταλόγου, ὡς ἀλλότριος, ἐξωθείσθω καὶ ἐκπιπτέσθω· ἡμεῖς γὰρ οὔτε προστιθέναι τι, οὔτε μὴν ὑφαιρεῖν κατὰ τὰ προορισθέντα παντελῶς διεγνώκαμεν, ἢ καθ᾽ ὁντιναοῦν δεδυνήμεθα λόγον.

Κανὼν β'.

Ἔδοξε δὲ καὶ τοῦτο τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ συνόδῳ κάλλιστά τε καὶ σπουδαιότατα, ὥστε μένειν καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν βεβαίους, καὶ ἀσφαλεῖς πρὸς ψυχῶν θεραπείαν καὶ ἰατρείαν παθῶν, τοὺς ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων ἀποστόλων ὀγδοήκοντα πέντε κανόνας. ἐπειδὴ δ᾽ ἐν τούτοις τοῖς κανόσι ἐντέταλται δέχεσθαι ἡμᾶς,

τὰς τῶν αὐτῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος διατάξεις, αἷς τισι πάλαι ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων ἐπὶ λύμῃ τῆς ἐκκλησίας νόθα τινὰ καὶ ξένα τῆς ἐκκλησίας παρενετέθησαν, τὸ εὐπρεπὲς κάλλος τῶν θείων δογμάτων ἡμῖν ἀμαυρώσαντα, τὴν τῶν τοιούτων διατάξεων προσφόρως ἀποβολὴν πεποιήμεθα πρὸς τὴν τοῦ Χριστιανικωτάτου ποιμνίου οἰκοδομὴν καὶ ἀσφάλειαν, οὐδαμῶς ἐγκρίνοντες τὰ τῆς αἱρετικῆς ψευδολογίας κυήματα, καὶ τῇ γνησίᾳ τῶν ἀποστόλων καὶ ὁλοκλήρῳ διδαχῇ παρενείροντες. ἐπισφραγίζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων ἡμῶν ἐκτεθέντας, τοῦτ᾽ ἔστιν τῶν τε ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντων τριακοσίων δεκαοκτὼ ἁγίων πατέρων καὶ τῶν ἐν Ἀγκύρᾳ, ἔτι μὴν καὶ τῶν ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ὡσαύτως καὶ τῶν ἐν Γάγγραις· πρὸς τούτοις δὲ καὶ τῶν ἐν Ἀντιοχίᾳ τῆς Συρίας· ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Φρυγίας. προσέτι καὶ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα τῶν ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι συνελθόντων πόλει. καὶ τῶν διακοσίων τῶν ἐν τῇ Ἐφεσίων μητροπόλει τὸ πρότερον συναγηγερμένων· καὶ τῶν ἐν Καλχηδόνι τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων· ὡσαύτως καὶ τῶν ἐν Σαρδικῇ· ἔτι μὴν καὶ τῶν ἐν Καρθαγένῃ, προσέτι γε μὴν καὶ τῶν αὖθις ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως προέδρου· καὶ Θεοφίλου τοῦ γενομένου Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπισκόπου· ἀλλὰ μὴν καὶ Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου γενομένου Ἀλεξανδ. τῆς μεγαλοπόλεως, καὶ Πέτρου γενομένου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, καὶ μάρτυρος, καὶ Γρηγορείου ἐπισκόπου γενομένου Νεοκαισαρείας τοῦ θαυματουργοῦ, Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, Γρηγορείου ἐπισκόπου Νύσσης, Γρηγορείου τοῦ Θεολόγου, Ἀμφιλοχίου τοῦ Ἰκονίου, Τιμοθέου ἀρχιεπισκόπου τῆς αὐτῆς Ἀλεξανδρείας, γενομένου τοῦ προτέρου Θεοφίλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως καὶ Γενναδίου πατριάρχου γενομένου τῆς θεοφυλάκτου ταύτης καὶ βασιλίδος πόλεως. ἔτι μὴν καὶ τοῦ Κυπριανοῦ τοῦ γενομένου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀφρων χώρας καὶ μάρτυρος, καὶ τῆς κατ᾽ αὐτὸν συνόδου ἐκτεθέντα κανόνα, ὃς ἐν τοῖς τῶν προέδρων τόποις, καὶ μόνον, κατὰ τὸ παραδοθὲν αὐτοῖς ἔθος ἐκράτησεν· καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι τοὺς προδηλωθέντας παραχαράττειν κανόνας, ἢ ἀθετεῖν,

A *vt eorundem ſanctorum Apoſtolorum per Clementem ordinationes ſuſciperemus, quibus iam olim ab iis qui à fide aliena ſentiunt, adulterina quædam & à pietate aliena introducta ſunt, quæ diuinorum nobis decretorum elegantem ac decoram ſpeciem obſcurarunt: has conſtitutiones, ad Chriſtianiſſimi gregis ædificationem ac ſecuritatem conducibiliter reiecimus, hæreticæ falſitatis fœtus nequaquam immiſcentes, & germanæ ac integræ Apoſtolorum doctrinæ inſerentes. Obſignamus etiam reliquos omnes canones, qui à ſan-* B *ctis & beatis noſtris patribus expoſiti ſunt, id eſt, à trecentis decem & octo ſanctis ac diuinis patribus, qui Nicææ conuenerunt: iiſque qui Ancyræ, & iis etiam qui Neocæſareæ: ſimiliter & qui Gangris: præterea & iis qui in Antiochia Syriæ: atque iis etiam qui in Laodicea Phrygiæ: præterea autem & cl. patribus qui in hac dei cultrice & Imp. ciuitate conuenerunt: & ducentis qui in Epheſiorum metropoli prius coacti ſunt: & ſexcentis triginta ſanctis & beatis patribus, qui Chalcedone: ſimiliter & ÿs qui Sardicæ, & qui Carthagine, & qui rurſus in hac dei cultrice & Imp. vrbe con-* C *uenerunt ſub Nectario, qui Imperiali huic ciuitati præſidebat, & Theophilo, qui fuit Alexandriæ archiepiſcopus. Quinetiam canones Dionyſÿ, qui fuit archiepiſcopus magnæ Alexandrinorum ciuitatis: & Petri, qui fuit Alexandriæ archiepiſcopus & martyr: Gregorÿ Neocæſareæ epiſcopi, qui* θαυματουργὸς, *id eſt, mirabilium operum effector, dictus eſt: Athanaſÿ Alexandrini archiepiſcopi, Baſilÿ archiepiſcopi Cæſareæ Cappadociæ, Gregorÿ epiſcopi Nyſſæ, Gregorÿ Theologi, Amphilochÿ Iconÿ, Timothei archiepiſcopi Alexandrini, Cyrilli eiuſ-* D *dem Alexandriæ archiepiſcopi. & Gennadÿ, qui fuit patriarcha huius Dei cultricis & Imp. ciuitatis. Præterea verò & à Cypriano, qui Aphrorum regionis fuit Archiepiſcopus & martyr, & ſyn. quæ ſub eo fuit, emiſſum canonem, qui in prædictorum præſulum locis & ſolùm ſecundùm traditam eis conſuetudinẽ, ſeruatus eſt. Et nulli licere priùs declaratos canones adulterare, vel abolere,*

τοὺς δὲ τῷ τοιούτῳ μὲν τῆς διγαμίας πάθει περιπεσόντας, πρὸς δὲ τῆς ἡμῶν ἐπιγνώσεως τὸ συμφέρον ἐπεγνωκότας, καὶ τὸ κακὸν ἐξ ἑαυτῶν περικόψαντας, καὶ πόῤῥω τὴν ξένην ταύτην καὶ νόθον συμπλοκὴν ἐκδιώξαντας, ἢ καὶ ὧν αἱ κατὰ δεύτερον γάμον γυναῖκες ἤδη τετελευτήκασιν, ἢ καὶ αὐτοὶ πρὸς ἐπιστροφὴν εἶδον, μεταμαθόντες τὴν σωφροσύνην, καὶ τῶν πρώην αὐτοῖς παρανομηθέντων ταχέως ἐπιλαθόμενοι, εἴτε πρεσβύτεροι εἴτε διάκονοι ὄντες τυγχάνοιεν· τούτοις ἔδοξε πεπαῦσθαι μὲν πάσης ἱερατικῆς λειτουργίας, ἤτοι ἐνεργείας, ἤδη ἐπὶ ῥητόν τινα χρόνον ἐπιτιμηθέντας· τῆς δὲ τιμῆς τῆς κατὰ τὴν καθέδραν καὶ στάσιν μετέχειν, ἀρκουμένους τῇ προεδρίᾳ, καὶ προσκλαίοντας τῷ κυρίῳ συγχωρηθῆναι αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας ἀνόμημα. εὐλογεῖν γὰρ ἕτερον τὸν τὰ οἰκεῖα τημελεῖν ὀφείλοντα τραύματα, ἀνακόλουθον. γαμετῇ μὲν μιᾷ συναφθέντας, (χήρα δὲ ἡ προσληφθεῖσα ἐτύγχανεν) ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμῳ ἑνὶ παρανόμῳ προσομιλήσαντας, τουτέστι πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους, ἤδη ἐπὶ βραχύν τινα χρόνον εἰρχθέντας τῆς ἱερᾶς λειτουργίας καὶ ἐπιτιμηθέντας, αὖθις αὐτοὺς ἐν τοῖς οἰκείοις ἀποκατασταθῆναι βαθμοῖς, μηδαμῶς ἐν ἑτέρῳ μείζονι προκόπτοντας βαθμῷ, προδήλως διαλυθέντος αὐτοῖς τοῦ ἀθέσμου συνοικεσίου. ταῦτα δὲ ἐπὶ τοῖς καταληφθεῖσι μέχρι τῆς πεντεκαιδεκάτης, ὡς εἴρηται, τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς, τῆς τετάρτης ἰνδικτιῶνος, ἐν τοῖς προδηλωθεῖσι πταίσμασι καὶ μόνοις ἱερατικοῖς ἐτυπώσαμεν, ὁρίζοντες ἀπὸ τοῦ παρόντος, καὶ ἀνανεούμενοι τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα, τὸν δυσὶ γάμοις συμπλακέντα μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενον, μὴ δύνασθαι εἶναι ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ· ὡσαύτως καὶ τὸν χήραν λαμβάνοντα, ἢ ἐκβεβλημένην, ἢ ἑταίραν, ἢ οἰκέτιν, ἢ τὴν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, μὴ δύνασθαι εἶναι ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

A *eos autem, qui tali quidem bigamiæ probro ac dedecori implicati fuere, ante noſtrum autem decretum id quod eſt vtile agnouerunt, & malum à ſe absciderunt, & hanc adulterinam & alienam congreſſionem procul abegerunt: vel eos etiam; quorum vxores in ſecundis nuptiis iam mortuæ ſunt, vel ipſi etiam ad cõuerſionem reſpexerunt, & continentiam didicerunt, & priorũ ſuarum iniquitatum obliti ſunt, ſiue ſint preſbyteri, ſiue diaconi, eos ab omni quidem ſacerdotali miniſterio ſiue exercitio iam ceſſare, præfinito aliquo tempore punitos, honorem autem in cathedra & ſtatione partici-* B *pare, prima ſede contentos, & cum fletu à domino poſtulantes, vt eis condonetur peccatum ignorantiæ. Neque enim conuenit, vt is alteri benedicat, qui debet propria curare vulnera. Eos verò, qui vni quidẽ vxori copulati ſunt, ſi vidua erat, quæ accepta eſt: Similiter & eos qui poſt ordinationem vni matrimonio ſe applicarunt, hoc eſt, presbyteros, diaconos, & hypodiaconos, breui aliquo tempore à ſacro miniſterio prohibitos, & punitos, rurſus propriis gradibus reſtitui, ad alium gradum nequaquam promouẽdos, eis nefario videlicet diſſoluto coniugio. Hæc* Can. Apoſt. C *autem in iis qui deprehenſi ſunt vſque ad* xvij. & xviij. *xv. vt dictum eſt, menſis Ianuarij iiij. in-* Diſt. xxxiiij. *dictionis, in priùs declaratis delictis & ſo-* Si quis viduã. *lium ſacerdotalibus ſtatuimus, abhinc deſinentes, & renouantes canonem, qui dicit eum qui duobus matrimoniis poſt baptiſmum implicatus fuerit, vel cõcubinam habuerit, non poſſe eſſe epiſcopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel omnino ex ſacerdotali catalogo. Similiter & qui viduam accepit vel dimiſſam, non poſſe eſſe epiſcopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel omnino ex ſacerdotali catalogo.*

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν περὶ προλαβόντων τινῶν νομοθετεῖ, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐγράφη τι εἰς ἑρμηνείαν αὐτοῦ. ἃ δὲ κρατεῖν καὶ ἐφεξῆς κεκανόνισται περὶ τὸ τέλος, τῶν ἁγίων ἀποστόλων εἰσὶ κανόνες ιζ΄. καὶ ιη΄. οὓς παραβαινομένους, ὡς ἔοικεν, οἱ πατέρες ἀνενεώσαντο. ζήτει οὖν τὰς τούτων ἑρμηνείας ἐκεῖσε· μάλιστα δὲ τὰ ἐν τῷ ιβ΄. γραφέντα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

SCHOL. BALS. Præſens canon, de quibuſdam quæ priùs dicta ſunt, conſtituit: & propterea in eius inter- D pretationem nihil ſcriptum eſt. Quę autem in poſterum firma & rata eſſe circa finem canonicè cõſtitutum eſt, ſunt ſanctorum Apoſtolorum, xvij. & xviij. Qui cùm, vt eſt veriſimile, non obſeruati eſſent, eos patres renouauerũt. Quære ergo illic eorum interpretationem, præcipuè autem ea quę ſcripta ſunt in xij. can. Ancyr. ſynodi.

Canon IIII.

Ex xxv. cap. Apo. xxvij. q.j. Si quis.

Si quis epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel ſubdiaconus, vel lector, vel cantor, vel hoſtiarius, cum muliere Deo dedicata coierit, deponatur, vt qui Chriſti ſponſæ vitium attulerit: Sin autem laicus, ſegregetur.

Schol. Bals. Ante omnia autem, nota ex hoc præſenti canone, quòd olim cantorum ordo, non ex eunuchis ſolùm, vt hodie fit, conſtituebatur, ſed & ex iis qui non erant eiuſmodi. Lectorum autem ordo, non vt ipſi cantarent, conſtitutus eſt, ſed vt in ambone diuinas ſcripturas legerent poſt finitum matutinum. Vnde etiam lectores appellãtur. Dicit enim deponendos cantores, ſicut & reliquos clericos, qui cum mulieribus Deo conſecratis coëunt. Et non ſolùm in eos animaduertit, ſed laicos etiam qui tale quid faciunt, ſegregat. Non eſt autem nouum, ſi clericus propter tale delictum deponatur. Ex xxv. enim canone Apoſtolico, etiam qui qualemcunque mulierem ſtuprauit clericus, deponitur: multo autem magis qui ſponſam Chriſti & vas Deo dedicatum polluit, deponetur. Lege ſancti Baſilij canonem xj. xx. & xxx. Cùm autem diſcis, quomodo puniuntur, qui cum talibus mulieribus rem habent, ne ſubdiſtinguas, virginem, an viduam, ſed de omni muliere Deo conſecrata dic locutum eſſe canonem. Scias autem quòd laicus, qui cum tali muliere rem habet, à præſenti quidem canone ſegregatur: à v. autem cap. primi tit. iiij. lib Baſilic. ſeu cxxiij. Nouel. capite punitur. Lege & xxx. cap. ix. lib. præſentis operis.

Canon V.

Nullus eorum qui in ſacerdotali catalogo recenſentur, extra eas quæ in canone inſeruntur, à ſuſpicione alienas perſonas, degens, mulierem poſſideat vel ancillam, ſe nulli reprehenſioni affinem ex hoc ſeruãs. Si quis autem quæ à nobis definita ſunt, tranſilierit, deponatur. Hoc ipſum autem etiam eunuchi ſeruent, vt à vituperatione alieni ſint, prouidentes. Qui autem tranſgrediuntur, ſi ſint quidem clerici, deponantur: ſi verò laici, ſegregentur.

A

Κανὼν δʹ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης ἢ θυρωρὸς, γυναικὶ ἀφιερωμένῃ Θεῷ, μιχθείη, καθαιρείσθω, ὡς τὴν νύμφην τοῦ θεοῦ διαφθείρας· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Πρὸ πάντων σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι τὸ παλαιὸν οὐκ ἀπ' εὐνούχων μόνον τὸ τῶν ψαλτῶν τάγμα συνίστατο, καθὼς γὰρ σήμερον· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μὴ τοιούτων. τὸ τάγμα B δὲ τῶν ἀναγνωστῶν οὐ διὰ τὸ ψάλλειν αὐτοὺς, ἐτυπώθη, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀναγινώσκειν ἐπ' ἄμβωνος τὰς θείας γραφὰς μετὰ τὴν ἀπόλεσιν τοῦ ὄρθρου· ἐξ οὗ καὶ ἀναγνῶσται καλοῦνται. φησὶ γὰρ καθαιρεῖσθαι τοὺς ψάλτας ὥσπερ καὶ τοὺς λοιποὺς κληρικοὺς μιγνυμένους ταῖς τῷ θεῷ ἀφιερωθείσαις· καὶ οὐ μόνον τούτους κολάζει, ἀλλὰ καὶ τοὺς λαϊκοὺς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας ἀφορίζει. οὐκ ἔστι δὲ καινὸν ἐὰν καθαιρῆται κληρικὸς ἐκ τούτου τοῦ ἁμαρτήματος. ἀπὸ γὰρ τοῦ κεʹ. ἀποστολικοῦ κανόνος, καὶ οἱανδήτινα πορνεύσας γυναῖκα κληC ρικὸς καθαιρεῖται· πολλῷ δὲ πλέον τὴν νύμφην τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ σκεῦος τὸ ἀνατεθειμένον τῷ θεῷ μολύνων καθαιρεθήσεται. ἀνάγνωθι τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνα ιηʹ. καὶ ἐξ μανθάνων μέντοι πῶς τιμωροῦνται οἱ τοιαύταις γυναιξὶ μιγνύμενοι, μὴ ὑποδιαστείλῃς παρθενίαν ἢ χηρείαν, ἀλλὰ περὶ πάσης γυναικὸς ἀφιερωθείσης τῷ θεῷ λέγε τὸν κανόνα ἐκφωνηθῆναι. ἔσο δὲ εἰδὼς ὅτι ὁ τοιαύτῃ γυναικὶ μιγνύμενος λαϊκὸς, ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος ἀφορίζεται· ἀπὸ δὲ τοῦ εʹ. κεφαλαίου τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ δʹ. βιβλίου D τῶν βασιλικῶν, ἤγουν τῆς ρκγʹ. νεαρᾶς, κεφαλικῶς τιμωροῦνται. ἀνάγνωθι καὶ τὸ λʹ. κεφ. τοῦ θʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν εʹ.

Μηδεὶς τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλεγομένων τάγματι τῶν ἐν τῷ κανόνι ἐμφερομένων ἀνυπόπτων προσώπων ἐκτὸς διάγων, γυναῖκα κεκτήσθω ἢ θεραπαινίδα, τὸ ἀνεπίληπτον ἑαυτῷ ἐντεῦθεν τηρῶν. εἰ δὲ παραβαίνῃ τις τὰ παρ' ἡμῶν ὁρισθέντα, καθαιρείσθω. τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ οἱ εὐνοῦχοι παραφυλαττέσθωσαν, τὸ ἄμεμπτον ἑαυτοῖς προνοούμενοι· παραβαίνοντες δὲ, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαιρείσθωσαν· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀφοριζέσθωσαν.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ τρίτῳ κανόνι τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου πλατύτερον ἐγράψαμεν περὶ ὧν φησὶ καὶ ὁ παρὼν κανών. καὶ ζήτει τὰ ἐν ἐκείνῳ παραγραφέντα. καὶ σημείωσαι ἐκ πάντων ὅτι καὶ οἱ εὐνοῦχοι ἀφορίζονται μετὰ γυναικῶν ἀλλοτρίων οἰκοῦντες.

A SCHOL. BALS. In iij. can. primæ ſyn. Nicenæ fuſiùs ſcripſimus de iis quæ dicit præſens canon: quære quæ in illo adſcripta ſunt. Et nota ex omnibus, quòd etiam eunuchi ſegregantur, qui cum alienis mulieribus cohabitant.

Κανὼν ϛʹ.

Ἐπειδὴ παρὰ τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσιν εἴρηται, τῶν εἰς κλῆρον προαγομένων ἀγάμων, μόνους ἀναγνώστας καὶ ψάλτας γαμεῖν· καὶ ἡμεῖς τοῦτο παραφυλάττοντες, ὁρίζομεν, ἀπὸ τοῦ νῦν μηδαμῶς ὑποδιάκονον ἢ διάκονον ἢ πρεσβύτερον, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ προερχομένην χειροτονίαν, ἔχειν ἄδειαν, γαμικὸν ἑαυτῷ συνιστᾶν συνοικέσιον. Εἰ δὲ τοῦτο τολμήσοι ποιῆσαι, καθαιρείσθω. Εἰ δὲ βούλοιτό τις τῶν εἰς κλῆρον προερχομένων, γάμου νόμῳ συνάπτεσθαι γυναικί, πρὸ τῆς τοῦ ὑποδιακόνου ἢ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου χειροτονίας τοῦτο πραττέτω.

CANON VI.

Quoniam in Apoſtolicis canonibus dictum eſt, eorum qui non ducta vxore in clerum promouentur, ſolos lectores & cantores vxorem poſſe ducere: & nos hoc ſeruantes decernimus vt deinceps nulli penitus hypodiacono, vel diacono, vel presbytero, poſt ſui ordinationem, coniugium contrahere liceat. Si autem fuerit hoc auſus facere, deponatur. Si quis autem eorum qui in clerum accedunt, velit lege matrimonij mulieri coniungi, antequam hypodiaconus, vel diaconus, vel presbyter ordinetur, hoc faciat.

Diſt. xxxij. Si quis eorum.

Ἑρμηνεία.

Ὁ κϛʹ. ἀποστολικὸς κανὼν διορίζεται μόνους ἀναγνώστας καὶ ψάλτας νομίμοις συνάπτεσθαι γάμοις. περὶ δὲ τῶν ἄλλων κληρικῶν οὐδέν τι φησί. καὶ διὰ τοῦτο πλατύνοντες ἀκολούθως τούτῳ τὴν διδασκαλίαν, οἱ ἅγιοι πατέρες διορίζονται ἐνταῦθα ἀναγνώστας μὲν καὶ ψάλτας γαμεῖν· ἕτερον δὲ ἵνα παρὰ τούτους, ἤγουν ὑποδιάκονον ἢ διάκονον ἢ πρεσβύτερον, μετὰ τὴν χειροτονίαν μὴ λαμβάνειν νόμιμον γυναῖκα, ἢ μὴν ἐκ παραβασίας τοῦ κανόνος καθαιρεῖσθαι. ὅπως δὲ διάγουσιν οὗτοι παραιτούμενοι τὴν χειροτονίαν καὶ γυναῖκας λαμβάνοντες, μαθήσῃ, ἀπὸ τῆς οθʹ. νεαρᾶς τοῦ Βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, λεγούσης ἐν μέρει ταῦτα ῥητῶς. Οὐκ ἀποδεχόμενοι οὖν τῆς προαιρέσεως τὸν παλαιὸν νομοθέτην, ὃς βούλεται πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἢ ὑποδιάκονον μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ χειροθεσίαν συναφθέντα γυναικί, παντελῶς τοῦ τοιούτου ὑπεξίστασθαι σχήματος, καὶ πρὸς τὸν λαϊκὸν βίον ἐπαναστρέφεσθαι, ἀκυροῦμεν τὸ δόγμα· θεσπίζομεν δὲ μόνῃ τῇ ὑποχωρήσει τῆς τάξεως, ἐφ' ἧ πρὸ τοῦ γάμου ἐγνωρίζοντο, ἀρκεῖσθαι τὴν δίκην αὐτοῖς. τοῦ δὲ κληρικοῦ σχήματος καὶ τῆς ἄλλης ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑπηρεσίας, ἧς ἐφάπτεσθαι οὐκ ἀθέμιτον, μὴ παντάπασι τὴν ἀλλοτρίωσιν καταδικάζεσθαι.

SCHOL. BALS. Xxvj. canon Apoſtolicus decernit, vt ſoli lectores & cantores legitima matrimonia contrahant. De aliis autem clericis nihil dicit. Et propterea eorum doctrinam ſancti patres conſequenter extendentes, hîc quidem lectores & cantores vxores ducere poſſe decernunt: nullum autem alium præter hos, ſiue hypodiaconum, ſiue diaconum, ſiue presbyterum, poſt ordinationem, legitimam vxorem accipere, vel propter canonis tranſgreſſionem, deponi. Quomodo autem hi degunt qui ordinationem recuſant, & vxores accipiunt, diſces ex lxxix. Imperatoris domini Leonis ſapientis Nouella, hæc expreſsè dicentis: Non admittentes ergo hac in re veterẽ legiſlatorem, qui vult, presbyterum, vel diaconum, vel ſubdiaconum, poſt ſui ordinationem vxori coniunctum à tali omnino habitu recedere, & ad vitam laicam conuerti, decretum infirmamus: ſancimus autem ſufficientem eius eſſe pœnam, ſi ſolo ordine careat, in quo ante matrimonium dignoſcebatur: non autem à clericali habitu & alio in eccleſiis miniſterio, quod tangere non eſt illicitum, omnino alienus eſſe condemnetur.

Eſt autem lex quæ ab hac nouella ſublata eſt cap.xxx. tit.xj.iij. Baſilic. quod eſt xxvij. cap. Nouellæ Iuſtiniani xxiij.

CANON VII.

Diſt.xciij. Præcipimus. *Quoniam in nonnullis eccleſiis diaconos officia eccleſiaſtica habere didicimus: & ex hoc nonnullos eorum arrogantia & licentia fretos ante presbyteros ſedere: ſtatuimus, vt diaconus, etiamſi in dignitate, id eſt, in quouis ſit officio eccleſiaſtico, ante presbyterum ne ſedeat, præterquam ſi proprij patriarchæ vel metropolitani vicem gerens, adſit in alia ciuitate ſuper aliquo capite. Tunc enim vt locum illius implens, honorabitur. Si quis autem tyrannica adductus audacia, tale quid efficere auſus fuerit, is ex proprio gradu deiectus, ſit omnium vltimus eius ordinis, in cuius eſt catalogo in ſua eccleſia, Domino noſtro præcipiente, ne primis ſedibus delectemur, ſecundùm eam quæ in ſancto euangeliſta Luca, vt ex domino noſtro & deo profecta, poſita eſt, doctrinam. Iis enim qui vocati erant, dicebat hanc parabolam: Quando ab aliquo ad nuptias inuitatus fueris, ne in primo loco accubueris, ne forte quiſpiam te honoratior ab eo inuitatus fuerit, & que qui te & ipſum inuitauit, veniat, & dicat, Da ei locum: & tunc incipies cum pudore vltimum locum tenere: ſed quando inuitatus fueris, in vltimo loco accumbe, vt quando venerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice aſcende altius: tunc erit tibi gloria coram iis qui tecum accumbunt. Nam quiſquis ſe extollit, humiliabitur. Hoc ipſum autem etiam ſeruabitur in reliquis ſacris ordinibus, quandoquidem ſecularibus ſeu mundanis dignitatibus ſpiritales præſtantiores eſſe ſcimus.*

SCHOL. BALS. Xviij. canon ſyn. Nicenæ iubet deponi diaconos qui ſedent in medio presbyterorum. præſens autem canon, eos qui ſic faciunt, ex proprio gradu deiici iubet. Si enim aliis fortè diaconis in gradu prior erat qui ſe impudenter geſſit, & ante presbyteros ſedit, in vltimum locum dimittetur, & erit in gradu omnium infimo, nec id quod habet officium eccleſiaſticum, ſeu dignitas, ei proderit.

A ἔστι δὲ ὁ παρὰ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς ἀναιρεθεὶς νόμος κεφ. λ΄. τοῦ ια΄. τίτλου τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, κεφάλ. κζ΄. τῆς κγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς.

Κανὼν ζ΄.

Ἐπειδὴ δὲ μεμαθήκαμεν ἔν τισι τῶν ἐκκλησιῶν, διακόνους τυγχάνειν ὀφφίκια ἐκκλησιαστικὰ ἔχοντας, ἐντεῦθέν τε τινὰς αὐτῶν αὐθαδείᾳ καὶ αὐτονομίᾳ κεχρημένους πρὸ τῶν πρεσβυτέρων καθέζεσθαι, ὁρίζομεν ὥστε τὸν διάκονον κἂν ἐν ἀξιώματι, τουτέστιν ἐν ὀφφικίῳ τῷ οἱῳδήποτε ἐκκλησιαστικῷ τυγχάνοι, τὸν τοιοῦτον μὴ πρὸ B τοῦ πρεσβυτέρου καθέζεσθαι, ἐκτὸς, εἰ μὴ τὸ πρόσωπον ἐπέχων τοῦ οἰκείου πατριάρχου ἢ μητροπολίτου, ἐν ἑτέρᾳ πόλει παραγένηται ἐπί τινι κεφαλαίῳ. τότε γὰρ, ὡς τὸν ἐκείνου τόπον ἀναπληρῶν, τιμηθήσεται. Εἰ δέ τις τοιοῦτο τολμήσοι τυραννικῷ χρώμενος θράσει διαπράξασθαι, ὁ τοιοῦτος ἐκ τοῦ οἰκείου καταβιβασθεὶς βαθμοῦ, ἔσχατος πάντων γινέσθω τοῦ ἐν ᾧ περ καταλέγεται τάγματος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ· τοῦ κυρίου ἡμῶν παραινοῦντος, μὴ χαίρειν ταῖς πρωτοκλισίαις, κατὰ τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ εὐαγγελιστῇ Λουκᾷ, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν C καὶ θεοῦ κειμένην διδασκαλίαν. ἔλεγε γὰρ πρὸς τοὺς κεκλημένους, παραβολὴν ἐπάγων, πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς· ὅταν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν, ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ σοι· δὸς τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν· ἀλλ' ὅταν κληθῇς, ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς, εἴπῃ σοι· φίλε προσανάβηθι ἀνώτερον. τότε ἔσται σοι δόξα D ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων σοι. ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν, ὑψωθήσεται. τὸ δὲ αὐτὸ φυλαχθήσεται καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν ταγμάτων· ἐπειδὴ τῶν κατὰ τὸν κόσμον ἀξιωμάτων, κρείττονα τὰ πνευματικὰ ἐπιστάμεθα.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ιη΄. κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου καθαιρεῖσθαι φησὶ τοὺς ἐν μέσῳ πρεσβυτέρων καθεζομένους διακόνους. ὁ δὲ παρὼν κανὼν τοὺς οὕτω ποιοῦντας ὑποβιβάζεσθαι ἐκ τοῦ οἰκείου βαθμοῦ παρακελεύεται. εἰ γὰρ τυχόντων ἄλλων διακόνων προβαθμιώτερος ἦν ὁ ἀναιδευσάμενος, καὶ πρὸ τῶν πρεσβυτέρων καθίσας, κατενεχθήσεται εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, καὶ ἔσται πάντων ὑποβάθμιος, μὴ ὠφελούμενος ἐκ τοῦ αὐτῷ προσόντος ἴσως ἐκκλησιαστικοῦ ὀφφικίου ἤτοι ἀξιώματος.

Εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ οἰκείου πατριάρχου ἢ μητροπολί- A
του ἔν τινι πόλει σταλῇ, ὡς τὸν τόπον ἐκείνου ἀνα-
πληρώσων, τότε ὡς αὐτὸς ὁ στείλας αὐτὸν λογισθή-
σεται. πῶς οὖν ὁ μὲν ιη΄. κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ
συνόδου καθαιρεῖσθαι φησὶ τὸν ἐν μέσῳ πρε-
σβυτέρων καθίσαντα διάκονον, οὗτος δὲ κουφό-
τερον κολάζει αὐτὸν, ἤγουν διὰ ὑποβιβασμοῦ;
Λύσις. ἐκεῖνος μὲν ὁ κανὼν περὶ τῶν εἰς τὸ βῆμα
ἐν ἱερουργίας καιρῷ ἀναιδευσαμένων, καὶ πρὸ τῶν
ἱερέων καθισάντων, φησὶν, ὁ δὲ περὶ τῶν ἐκτὸς τοῦ βή-
ματος ἐν τυχούσῃ καθέδρᾳ καθισάντων διακό-
νων πρὸ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ διὰ τοῦτο με- B
τριωτέραν ἐπάγει τὴν κόλασιν. ὀφφίκια μέν τοι
ἐκκλησιαστικὰ λέγονται τὰ ἀρχοντικά. τὸ αὐτὸ
δὲ κρατεῖν βούλεται ὁ κανὼν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων
ἱερῶν ταγμάτων, ὥστε μήτινα ἀξιώματι θαῤ-
ῥοῦντα ἢ ὀφφικίῳ κατεπαίρεσθαι τῶν ἄλλων,
καὶ θρασύνεσθαι κατὰ τῶν προβαθμιωτέρων
αὐτοῦ, ὑποδιάκονον τυχὸν κατὰ διακόνου, ἢ ἀνα-
γνώστην κατὰ ὑποδιακόνου. κρείττω γάρ φησιν
εἰσὶ τὰ πνευματικὰ ἀξιώματα τῶν κοσμικῶν.
σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος
παρίσταται τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀρχοντικὰ ἤτοι
ἀξιώματα βαθμοὺς εἶναι ἐκκλησιαστικοὺς, ὡς τὰ C
διακονίκια καὶ τὰ λοιπά. θαυμάζω δὲ πῶς τοῦ
κανόνος διοριζομένου τὸν ἀποσταλέντα ἐπέχειν τὸν
τόπον τοῦ ἀποστείλαντος, ὅσον κατὰ τὴν τιμὴν, ὁ
ἐπίσκοπος τῶν Γορτιναίων Βασίλειος παρουσιά-
ζων ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ, δικαίῳ πάσης τῆς
ἐκκλησίας Ῥώμης, εὑρίσκεται ὑπογράψας
μετὰ τοὺς τέσσαρας πατριάρχας καί τινας μη-
τροπολίτας. ἀλλ᾽ ὡς ἔοικε καὶ αὐτὸς λεγάτος
ἦν τοῦ Πάππα· καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τοὺς πα-
τριάρχας ὑπέγραψεν ὥσπερ καὶ οἱ λοιποὶ λε-
γάτοι, ἤτοι ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Ἡρακλείας Θρά- D
κης καὶ ἕτεροι. ὁ δὲ χαρτοφύλαξ τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως, ὅπως προκάθηται τῶν ἀρχιερέων
διάκονος ὢν, εἴρηται ἐν τῷ ιη΄. κανόνι τῆς πρώ-
της συνόδου. σημείωσαι δὲ τὸν κανόνα λέγοντα
κρείττονα εἶναι τὰ πνευματικὰ ἀξιώματα τῶν
κατὰ κόσμον ἀξιωμάτων· πλὴν μὴ ἑλκύσῃς
τοῦτον, ὡς τινὲς εἶπον, χάριν τοῦ προτιμᾶσθαι
τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα τῶν βασιλικῶν.
ἑρμήνευσον δὲ τοῦτο εἰς τοὺς καταυθαδιαζο-
μένους τυχὸν ὑποδιακόνους κατὰ διακόνων,

Sin autẽ à ſuo patriarcha vel metropolitano in aliquẽ locum miſſus fuerit, vt locum illius obtenturus ac repleturus, tunc perinde ac qui ipſum miſit, reputabitur & honorabitur. Quomodo ergo xviij. quidem canon Nic. Syn. eum qui in medio presbyterorum ſedit, diaconum deponendum dicit: hic autem leuius in eum animaduertit, nẽpe demiſſione? Sol. Ille quidem canõ, de iis qui in ſacro tribunali tempore ſacrificij ſe impudenter geſſerunt, & ante ſacerdotes ſederunt, loquitur. De huiuſmodi enim rebus diſſerit, ſcilicet de iis diaconis qui ſacerdotib. cõmunionem porrigũt, & quædã alia eiuſmodi indigna faciunt. Præſens autem canon loquitur de diaconis, qui extra ſacrum tribunal in quauis cathedra ante presbyteros ſederunt, & ideo eis lenius ſupplicium infligit. Officia autem Eccleſiaſtica dicũtur, quæ Græcè ἀρχοντικα. Canon autem idipſum vult etiã ſeruari in aliis eccleſiaſticis ordinibus: ne quis dignitate vel officio fretus, aduerſus alios extollatur, & aduerſus eos qui altiori gradu ſunt, efferatur: hypodiaconus forte aduerſus diaconum, vel lector aduerſus hypodiaconum. Miror autem, quomodo cùm canon ſtatuat, eum qui miſſus eſt, obtinere locum eius qui miſit, quod ad honorem attinet, Gortynenſis epiſcopus Baſilius, qui in hac ſynodo totius Romanæ eccleſiæ iure, præſens aderat, poſt quatuor patriarchas & quoſdam metropolitanos ſubſcripſiſſe inuenitur. Sed vt eſt probabile, ipſe quoque erat Papæ legatus, & ideo ſubſcripſit poſt patriachas, ſicut & cæteri legati, ſcilicet Theſſalonicenſis epiſcopus, & Heracleanus, & alij. Conſtantinopolitanus autem chartophylax, quomodo cùm ſit diaconus, ante antiſtites ſeu pontifices ſedet, in primæ ſynodi xviij. can. dictum eſt. Nota autem & canonem qui dicit, ſpirituales dignitates eſſe præſtantiores ſecularibus ſeu mundanis dignitatibus. Sed ne hoc eò traxeris, vt nonnulli dicebant, vt eccleſiaſticæ dignitates præferantur imperatoriis: eis enim ſubiicientur. Interpretare autem hoc aduerſus ſubdiaconos, qui fortaſſe ſuperbè & inſolenter ſe gerunt aduerſus diaconos,

vel diaconos qui aduerſus preſbyteros: & dic, quòd ſi in ſecularibus dignitatibus, non licet ei qui eſt minoris dignitatis, præſidere, vel præferri ei qui eſt maiore dignitate honoratus, multo magis nō licet hoc facere iis qui ſūt eccleſiaſticis dignitatibus honorati: quas etiam ſpiritales appellauit: qui quidem ex ſua profeſſione debent omnem bonum ordinem omnémque moderationem obſeruare. Nota ergo canonem, qui circa finem nominat eccleſiaſticos gradus, dignitates. Nonnulli enim ſæpe in iudicio dixere, nec eccleſiaſtica officia, nec metropolitanos inter dignitates collocari, & propterea nec potentem quidem eſſe eccleſiaſtici Cubicularij vel epiſcopi ordinem, ſed vilem. Hoc autem mihi ita eſſe videtur. Et lege primum cap. ix. tit. præſentis operis, & illic poſitum, ſcriptiſque mandatum, ſancti Conſtantini, qui eſt Apoſtolis æqualis, decretum, & commentarium lvj. cap. primi tit. præſentis operis.

CANON VIII.

In omnibus, ea quæ à noſtris ſanctis patribus decreta ſunt, nos quoque rata ac firma eſſe volentes, canonem quoque renouamus, qui iubet vniuſcuiuſque prouinciæ epiſcoporum ſynodos fieri, vbi metropolitanus epiſcopus ſatiùs eſſe duxerit. Quoniam autem propter aliquas Barbarorum incurſiones & quaſdam alias incidentes cauſas, non poſſunt qui eccleſiis præſident, ſynodos bis in anno facere, viſum eſt vt omnino ſemel in anno, propter eccleſiaſticas quæſtiones, vt conſentaneum eſt, emergentes, fiat prædictorum epiſcoporum ſynodus, à ſancto Paſchæ feſto, & vſque ad Octobris menſis complementum, ſingulis annis, in loco quem vt prædictum eſt, metropolitanus epiſcopus aptiorem indicauerit: ij autem qui non conueniunt, epiſcopi, cùm in ſuis metropolibus agant, & ſani ſint, & ab omni ineuitabili & neceſſario negotio liberi, fraternè corripiantur.

SCHOL. BALS. Quomodo & quando debeant epiſcopi ad ſuos primos conuenire, vt ſynodi fiant, & eccleſiaſticæ quæſtiones ſoluantur, in diuerſis præcedentibus canonibus dictum eſt.

A ἢ διακόνους κατὰ πρεσβυτέρων. καὶ εἰπὲ ὅτι εἰ ἐν τοῖς κοσμικοῖς ἀξιώμασιν οὐκ ἔξεστι τῷ ἥττονος ἀξίας ὄντι προκαθῆσθαι ἢ προτιμᾶσθαι τοῦ μείζονι τετιμημένου ἀξιώματι, πολλῷ πλέον οὐκ ἔξεστι τοῦτο ποιεῖν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀξίαις τετιμημένοις, ἃς καὶ πνευματικὰς ἐκάλεσε, καὶ χρεωστοῦσι πᾶσαν εὐταξίαν ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν. σημείωσαι οὖν τὸν κανόνα ὀνομάζοντα, περὶ τὸ τέλος, τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς βαθμούς, ἀξιώματα. πολλάκις γὰρ εἰς τὸ δικαστήριον εἶπον τινὲς μήτε τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἄρχοντας, μήτε τοὺς μητροπολίτας ἐν ἀξιωματικῇ μοίρᾳ
B συντάττεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ δυνατὸν εἶναι τὸν στίχον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κουβουκλεισίου ἤτοι τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ ταπεινόν. ἐμοὶ δὲ τοῦτο οὐ δοκεῖ. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κ'. κεφάλαιον τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸ ἐκεῖσε κατεστρωθὲν ἔγγραφον θέσπισμα τοῦ ἰσαποστόλου ἁγίου μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ τὸ σχόλιον τοῦ λϛ'. κεφαλαίου τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν η'.

Ἐν πᾶσι τὰ ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν
C θεσπισθέντα καὶ ἡμεῖς κρατεῖν βουλόμενοι, ἀνανεούμεθα καὶ τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα καθ' ἕκαστον ἔτος συνόδους τῶν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι ἐπισκόπων, ἔνθα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως δοκιμάσῃ ἐπίσκοπος. ἐπειδὴ δὲ διά τε τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς, διά τε προσπιπτούσας ἑτέρας αἰτίας, ἀδυνάτως οἱ τῶν ἐκκλησιῶν πρόεδροι ἔχουσι, δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ τὰς συνόδους ποιεῖσθαι, ἔδοξεν, ὡς τρόπῳ παντὶ ἅπαξ τοῦ ἔτους τὴν τῶν προγεγραμμένων ἐπισκόπων, διὰ τὰ ὡς εἰκὸς ἀναφυόμενα ἐκκλησιαστικὰ κεφάλαια, ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι σύνοδον,
D ἀπὸ τῆς ἁγίας τοῦ πάσχα ἑορτῆς, καὶ μέχρι συμπληρώσεως τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἑκάστου ἔτους κατὰ τὸν τόπον, ὃν ὁ τῆς μητροπόλεως, καθὰ προείρηται, δοκιμάσῃ ἐπίσκοπος. τοὺς δὲ μὴ συνιόντας ἐπισκόπους, ἐνδημοῦντας ταῖς ἑαυτῶν πόλεσιν, καὶ ταῦτα ἐν ὑγείᾳ διάγοντας, καὶ πάσης ἀπαραιτήτου καὶ ἀναγκαίας ἀσχολίας ὄντας ἐλευθέρους, ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τοῦ πῶς καὶ πότε ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι παρὰ τοῖς πρώτοις αὐτῶν συνέρχεσθαι ὥστε γίνεσθαι συνόδους, καὶ λύεσθαι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, εἴρηται ἐν διαφόροις προλαβοῦσι κανόσιν.

ἀνάγνωθι καὶ κεφ. η'. τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ παρὼν κανὼν οὐδέν τι πλέον τῶν ἄλλων φησὶν, ἀλλ' ἢ τὸ γίνεσθαι ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὰς συνόδους. ἀνάγνωθι καὶ τῆς δ'. συνόδου κανόνα ιθ'. καὶ τῆς α'. συνόδου κανόνα ε'. καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα λζ'.

Lege & caput viij. ix. tit. præſentis operis, & quæ ibi ſcripta ſunt. Præſens autem canon nihil plus quàm alij dicit, prӕterquam vt ſemel fiant in anno ſynodi. Lege & iiij. ſyn. can. xix. & primæ ſyn. can. v. & ſanctorum Apoſtolorum canonem xxxvij.

Κανὼν θ'.

Μηδενὶ ἐξέστω κληρικῷ καπηλικὸν ἐργαστήριον ἔχειν. Εἰ γὰρ τῷ τοιούτῳ εἰσιέναι ἐν καπηλείῳ οὐκ ἐπιτέτραπται, πόσῳ μᾶλλον ἄλλοις ἐν τούτῳ διακονεῖσθαι, καὶ ἃ μὴ θέμις αὐτῷ ἐγχειρεῖν; εἰ δέ τι τοιοῦτον διαπράξοιτο, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν νδ'. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἀφορίζεσθαι λέγει τοὺς ἐσθίοντας ἐν καπηλείῳ κληρικούς· ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται, μὴ ἔχειν κληρικὸν καπηλικὸν ἐργαστήριον, ἤγουν μὴ ἐνεργεῖν ἐμπορείαν καπηλικήν. Εἰ γὰρ κατὰ δεσποτείαν ἔχει καπηλικὸν ἐργαστήριον, καὶ πρὸς ἑτέρους τοῦτο ἐκδίδωσι, καινὸν οὐκ ἔστι. τοῦτο γὰρ καὶ παρὰ μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν διαφόρων γίνεται· ὥστε τὸ ἔχειν ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ ἐνεργεῖν ἐκλάμβανε. ἐπεὶ δὲ ἕτερόν ἐστι τὸ εἰσέρχεσθαι ἐν καπηλείῳ ἀλλοτρίῳ, καὶ ἐσθίειν, καὶ ἕτερον τὸ ἐμπορεύεσθαι καπηλικὴν τέχνην, ἐν μὲν τῷ ἀποστολικῷ κανόνι ἀφορίζεσθαι φησὶ, τὸν ἐσθίοντα ἐν καπηλείῳ κληρικὸν, καὶ μετὰ παραγγελίαν μὴ διορθούμενον, πάντως διὰ τὸ μετριώτερον τοῦ ἁμαρτήματος· τὸν δὲ ἐνεργοῦντα κληρικὸν καπηλικὸν ἐργαστήριον, μὴ διορθούμενον μετὰ παραγγελίαν, καθαιρεῖσθαι φησὶν ὁ παρὼν κανὼν, πάντως διὰ τὸ βαρύτερον τοῦ ἁμαρτήματος. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ ῥηθέντι ἀποστολικῷ κανόνι· καὶ συνόδου Λαοδικείας κανόνα κδ'. συνόδου Καρθαγένης κανόνα μ'. καὶ βιβλίου δ'. τῶν βασιλικῶν, τίτλου α'. κεφ. τελευταῖον. ὅπερ κατεστρώθη ἔξωθεν τοῦ λε'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν ι'.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τόκους ἢ τὰς λεγομένας ἑκατοστὰς λαμβάνων, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ ιζ'. κανόνι τῆς α'. συνόδου ἱκανῶς ἐγράψαμεν περὶ πάντων τῶν ἱερωμένων,

Canon IX.

Nulli licere clerico cauponatoriam habere tabernam. Si ei enim in cauponam ingredi non eſt permiſſum, multò magis & aliis in ea miniſtrare, & in ijs, quæ ne adgredi quidem licet. Si quid autem tale fecerit, vel ceſſet, vel deponatur.

Can. Apoſt. liiij. & xliiij. Diſt. c. Nulli.

Schol. Bals. Lviij. Apoſtolorum canon clericos ſegregari iubet, qui in caupona comedũt. Decernit autem præſens canon, ne clericus habeat cauponatoriam officinam, ſcilicet ne cauponatoriam mercaturam exerceat. Si enim cauponatoriam officinam in dominio habet, & eam aliis elocat, nouum non eſt. Hoc enim etiam apud monaſteria & diuerſas fit eccleſias. Quamobrem, habere hîc, pro eo quod eſt exercere, accipe. Quoniam autem aliud eſt in alienã cauponam ingredi, & comedere, & aliud artem cauponatoriam exercere: in canone quidem Apoſtolico, clericum, qui in caupona comedit, & poſt denũciationem omnino non corrigitur, eo quòd peccatum ſit leuius, ſegregandum dicit. Clericum autẽ qui cauponatariam tabernam exercet, nec poſt denunciationem corrigitur, præſens canon, quoniam grauius eſt peccatum, dicit eſſe deponendum. Lege quæ adſcripta ſunt in dicto præſenti canone, & ſynodi Laodic. can. xxiiij. ſyn. Carth. can. xl. & iiij. libri Baſilic. tit. primum cap. vltimum, quod ſitum eſt extra xxxv. cap. ix. tit. præſentis operis.

Canon X.

Epiſcopus, presbyter, vel diaconus, qui vſuras, vel quæ dicuntur centeſimas, accipit, vel ceſſet, vel deponatur.

Nic. conc. c. xviij. Apo. xliiij.

Schol. Bals. In xvij. canone j. ſyn. ſatis ſcripſimus de omnibus ſacerdotibus, ſeu ſacris initiatis,

qui vſuras accipiunt, vel aliquod aliud turpe lucrum ſibi excogitant. Et lege quæ in illo ſcripta ſunt, & inuenies ſolutionem repugnantiæ quę eſſe videtur illius canonis & præſentis. Præſens enim canon, & Apoſtolicus xliiij. vel ceſſare, vel deponi iubent eum qui tale quid facit. Xvij. autẽ canon primæ ſynodi eum deponi iubet. Lege xxvij. cap. ix. tit. præſentis operis.

A

τῶν λαμβανόντων τόκους, ἢ καὶ ἕτερόν τι αἰσχρὸν κέρδος ἑαυτοῖς ἐπινοουμένων. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα· καὶ εὑρήσεις τὴν λύσιν τῆς δοκούσης ἐναντιοφανείας, ἐκείνου τε τοῦ κανόνος καὶ τοῦ παρόντος. ὁ μὲν γὰρ παρὼν κανὼν, καὶ ὁ ἀποστολικὸς μδʹ. ἢ παύσασθαι ἢ καθαιρεῖσθαι φησὶ τὸν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα. ὁ δὲ ιζʹ. κανὼν τῆς αʹ. συνόδου καθαιρεῖσθαι τοῦτο φησίν. ἀνάγνωθι καὶ τὸ κζʹ. κεφάλαιον τοῦ θʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Canon XI.

xxviii. q. i. Nullus.

Nemo eorum qui in ſacerdotali ordine enumerantur, vel laicus, Iudæorum azyma comedat, vel vllam cum eis familiaritatem ineat, vel in morbis accerſat, vel ab eis medicinas accipiat, vel vnà cum eis in balneis lauetur. Si quis autem hoc facere aggreſſus fuerit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi autem laicus, ſegregetur.

B

Κανὼν ιαʹ.

Μηδεὶς τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλεγομένων τάγματι, ἢ λαϊκὸς, τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἄζυμα ἐσθιέτω, ἢ τούτοις προσοικειούσθω, ἢ ἐν νόσοις προσκαλείσθω, καὶ ἰατρείας παρ᾽ αὐτῶν λαμβανέτω, ἢ ἐν βαλανείοις τούτοις παντελῶς συλλουέσθω. Εἰ δέ τις τοῦτο πρᾶξαι ἐπιχειροίη, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· Εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Schol. Bals. Sancti patres nos cum Iudæis nullam communionem habere volentes, ſtatuunt nos non debere cum eis feſta celebrare, nec accipere, nec comedere, quæ nunc ab illis fiunt azyma, nec ab eis medicinam accipere, nec cum eis lauari. Eos autem qui præter hæc faciunt, ſi ſint quidem clerici, deponi iubent: ſi verò laici, ſegregari. Quære Laod. ſyn. can. lj. lij. lviij. & ſanctorum Apoſtolorum canonem lxx. & eorum interpretationem. Nec dicat quiſpiam, quòd illa azyma vetiti ſunt comedere quæ dantur ab hæreticis, non autem ſacrificium facere per azyma, vel abſolutè comedere azyma: quoniam nos quoque diuerſo modo azyma comedimus, quæ dicuntur λαμπάδαζα: Audiet enim quòd non azyma comedere ſit prohibitum, ſed per azyma more Iudaico feſta celebrare Quod eſt autem maius feſtum incruento ſacrificio, quod dominus noſter Ieſus Chriſtus tradidit tẽpore mortis ſuæ & feſti Paſchalis? Quia autem ſanctis patribus ne in mentem quidem venit nos per azyma celebraturos, quẽadmodum hoc quoque fit à Iudæis,

Ἑρμηνεία.

C

Μηδεμίαν κοινωνίαν ἡμᾶς ἔχειν μετὰ τῶν Ἰουδαϊκῶν οἱ θεῖοι πατέρες θέλοντες, διορίζονται μὴ συνεορτάζειν τούτοις ἡμᾶς, μηδὲ λαμβάνειν καὶ ἐσθίειν τὰ παρ᾽ αὐτῶν τηνικαῦτα γινόμενα ἄζυμα, μηδὲ ἰατρεύεσθαι παρὰ τούτων, ἢ συλλούεσθαι. τοὺς δὲ ποιοῦντας παρὰ ταῦτα, κληρικοὺς μὲν ὄντας παρακελεύεται καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι. ζήτει τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανόνα λαʹ. λβʹ. λζʹ. καὶ ληʹ. καὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κανόνα οʹ. καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ. καὶ μή τις λεγέτω ὡς ἐκεῖνα τὰ ἄζυμα ἐκωλύθησαν ἐσθίεσθαι τὰ παρὰ αἱρετικῶν διδόμενα,

D

οὐ μὴν τὸ γίνεσθαι θυσίαν διὰ ἀζύμων, ἢ ἁπλῶς τὸ ἐσθίειν ἄζυμα, ὅτι καὶ ἡμεῖς διαφόρως ἐσθίομεν ἄζυμα τὰ λεγόμενα λαμπάδαβατα. ἀκούσει γὰρ ὡς οὐχὶ τὸ ἐσθίειν ἄζυμα κεκώλυται, ἀλλὰ τὸ διὰ ἀζύμων κατὰ τοὺς Ἰουδαίους ἑορτάζειν. ποία δὲ μείζων ἑορτὴ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας ἐστὶν, ἣν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἡμῖν παρέδωκε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καὶ τῆς πασχαλίου ἑορτῆς; ὅτι δὲ οὐδὲ εἰς νοῦν ἦλθε τοῖς ἁγίοις πατράσι τὸ ἑορτάζειν ἡμᾶς διὰ ἀζύμων, καθὼς τοῦτο καὶ παρὰ τῶν Ἰουδαίων γίνεται, τῶν

τῶν τῷ ὁρισθέντων μετὰ ἀμνοῦ καὶ ἀζύμων καὶ πικρίδων τὴν τοῦ πάσχα ποιεῖν ἑορτήν, δῆλόν ἐστιν ἀπὸ τοῦ καταργῆσαι αὐτοὺς πᾶσαν Ἰουδαϊκὴν ἑορτήν. σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα διδάσκοντα περὶ τῶν ἀζύμων· καὶ ὅτι οἱ παρὰ Ἰουδαίων ἢ καὶ ἄλλων αἱρετικῶν ἰατρευόμενοι κολάζονται.

Κανὼν ιβ'.

Καὶ τοῦτο δὲ εἰς γνῶσιν ἡμετέραν ἦλθεν, ὡς ἔν τε τῇ Ἀφρικῇ καὶ Λιβύῃ, καὶ ἑτέροις τόποις, οἱ τῶν ἐκεῖσε θεοφιλέστατοι πρόεδροι συνοικεῖν ταῖς ἰδίαις γαμεταῖς, καὶ μετὰ τὴν ἐπ' αὐτοῖς προελθοῦσαν χειροτονίαν, οὐ παραιτοῦνται, πρόσκομμα τοῖς ἄλλοις τιθέντες καὶ σκάνδαλον. πολλῆς οὖν ἡμῖν σπουδῆς οὔσης, τοῦ πάντα πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὑπὸ χεῖρα ποιμνίων διαπράττεσθαι, ἔδοξεν, ὥστε μηδαμῶς τὸ τοιοῦτον ἀπὸ τοῦ νῦν γίνεσθαι. τοῦτο δὲ φαμὲν, οὐκ ἐπ' ἀθετήσει ἢ ἀνατροπῇ τῶν ἀποστολικῶς νενομοθετημένων, ἀλλὰ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκοπῆς, τὸν λαὸν προμηθούμενοι, καὶ τὸ μὴ δοῦναι μῶμόν τινα κατὰ τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως. Φησὶ γὰρ ὁ θεῖος ἀπόστολος· πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε, ἀπρόσκοποι γίνεσθε, καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν· μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ, Χριστοῦ. εἰ δέ τις φωραθείη τὸ τοιοῦτο πράττων, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Πρὸς κρείττονα βιοτὴν προάγοντες τοὺς τῆς ἐκκλησίας τροφίμους οἱ θεῖοι πατέρες, παρακελεύονται πάντη ἀποδιΐστασθαι τοὺς ἀρχιερεῖς μετὰ τὴν χειροτονίαν τῶν ἰδίων γαμετῶν. ἵνα δὲ μὴ δόξωσιν ὑπεναντίως ποιεῖν τῷ ε'. ἀποστολικῷ κανόνι τῷ παραχωροῦντι τοῖς ἐπισκόποις συνεῖναι ταῖς οἰκείαις γυναιξὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐπάγουσιν ὡς οὐκ ἐναντιούμενοι τοῖς θείοις ἀποστόλοις ταῦτα διορίζονται, ἀλλ' ὡς θέλοντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν εἰς πλείονα εὐταξίαν προκόψαι· μονονουχὶ τοῦτο λέγοντες, ὅτι οἱ μὲν θεῖοι ἀπόστολοι ἀρχὴν ἐχούσης τῆς πίστεως, συγκαταβατικώτερον διετίθεν) πρὸς τοὺς τῇ πίστει προσερχομένους. ἄρτι δὲ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος πλατυνθέντος,

A quibus ſtatutum eſt cum agno & azymis & lactucis agreſtibus Paſchæ feſtum celebrare, ex eo clarum quòd omne feſtum Iudaicum aboleuerint. Nota præſentem canonem, qui de azymis inſtruit, & quòd illi, qui à Iudæis vel aliis hæreticis medicis curantur, puniuntur.

Canon XII.

Porro hoc quoque ad noſtram cognitionem peruenit, quòd in Aphrica, & Li- B *bya, & aliis locis, quidam ex iis, qui illic ſunt, religioſiſſimi præſules, cum propriis vxoribus, etiam poſtquam ad eos proceſſit ordinatio, vna habitare non recuſant, ex eo populis offendiculum & ſcandalum afferentes. Cùm itaque ſtudium noſtrum is eo magnopere laboret, vt omnia ad gregis in manus noſtras traditi nobiſque commiſſi vtilitatem fiant, nobis viſum eſt vt nihil eiuſmodi deinceps vllo modo fiat. Hoc autem dicimus, non ad ea abolenda & euertenda, quæ apoſtolicè antea conſtituta ſunt, ſed populorum ſalutis & ad meliora progreſ-* C *ſionis curam gerentes, & ne ſtatus eccleſiaſticus vllo probro afficiatur. Dicit enim diuinus Apoſtolus, Omnia ad Dei gloriam facite, ſine offendiculo eſtote, & Iudæis & Græcis, & Dei eccleſiæ, quemadmodum & ego omnibus in omnibus placeo, non quærens meam vtilitatem, ſed multorum, vt ſeruentur. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Si quis autem tale quid agere deprehenſus fuerit, deponatur.* 1.Cor.10.32.

Schol. Bals. Ad meliorem vitam eccleſiæ alumnos ſancti pa- D tres prouehentes, iubent omnino antiſtites, poſtquam ſunt ordinati, à propriis vxoribus ſecedere. Ne autem contra v. Apoſtolicum canonem facere videantur, qui epiſcopis cum ſuis vxoribus poſt ordinationem habitare permittit, inferunt, quòd non diuinis apoſtolis aduerſantes hæc decernunt, ſed ſtatum eccleſiaſticum in pulchriorẽ ordinem prouehi volẽtes: propemodũ hoc dicentes, quòd diuini quidẽ Apoſtoli, cũ fides tantũ inciperet, ſe in eos qui ad fidem accedebãt, ita gerebant, vt ad eorum imbecillitatem ſe magis demitterent. Cùm autẽ euãgelij prędicatio ſit nuper magis amplificata,

Oportet, inquit, & Pontifices, ad perfectam continentiam vitam ſuam dirigere. Si autem epiſcopis cum propriis vxoribus habitare non permittitur: multò magis nec ipſis tanquam vxoribus vti permittetur, ſed nec eis cum alienis vxoribus habitare concedetur, vt omne offendiculum amputetur. Lege librum iij. Baſilicor. tit. j. cap. liiij. lv. lvj. quæ quidem cùm cxxiij. Iuſtiniani Nouellæ ſint capita, epiſcopos deponendos decernunt, qui cum quacunque muliere cohabitant.

CANON XIII.

Diſt. xxxj. Quoniam is mos.

*Quoniam Romana eccleſia pro canone traditum eſſe cognouimus, vt diaconi vel presbyteri, qui digni qui ordinentur, exiſtimantur ſunt, profiteantur ſe non ampliùs ſuis vxoribus coniungendos, nos antiquum canonem apoſtolicæ perfectionis ordiniſque ſeruantes, hominum qui ſunt in ſacris, coniugia deinceps ex hoc temporis momento firma & ſtabilia eſſe volumus, nequaquam eorum cum vxoribus coniunctionem diſſoluentes, vel eos mutua tempore conuenienti conſuetudine priuantes. Quamobrem ſi quis dignus inuentus fuerit qui hypodiaconus, vel diaconus, vel presbyter ordinetur, is ad talem gradum aſſumi nequaquam prohibeatur, ſi cum legitima vxore cohabitet. Sed neque ordinationis tempore ab eo poſtuletur, vt profiteatur ſe à legitima cum vxore conſuetudine abſtenturum: ne ex eo à deo conſtitutas, & ſua præſentia benedictas nuptias iniuria afficere cogamur, euangelica voce exclamante, Quæ deus coniunxit, homo ne ſeparet: & Apoſtolo docente, Honorabiles nuptias, & thorum immaculatum. &, Alligatus es vxori, ne quære ſolutionem. Scimus autem, ſicut & qui Carthagine conuenerunt, & miniſtrorum grauitatis honeſtatiſque curam gerentes dixerunt: vt ſubdiaconi, qui ſacra myſteria contrectant, & diaconi, & presbyteri, * propriis terminis à conſortibus abſtineant. Vt & quod per Apoſtolos traditum eſt, & ab ipſa vſque antiquitate ſeruatum, nos quoque ſimiliter ſeruemus, tempus in omni re ſcientes, & maximè in ieiunio & oratione.*

Matth. 19. a. Hebr. 13. a. 1. Cor. 7. c.

*Legerat interpres Græcus in canone Carthaginenſi, ſecundùm propria ſtatuta.

A χρὴ φασὶ καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς τὸν οἰκεῖον βίον ἀπευθύνειν πρὸς ἀκριβῆ σωφροσύνην. εἰ δὲ συνοικεῖν ταῖς οἰκείαις γαμεταῖς οἱ ἐπίσκοποι οὐ παραχωροῦνται, πολλῷ πλέον οὐ κεχρῆσθαι αὐταῖς ὡς γαμεταῖς συγχωρηθήσονται· ἀλλ' οὐδὲ μετὰ ἀλλοτρίων γυναικῶν συνοικεῖν παραχωρηθήσονται διὰ περιαίρεσιν παντὸς σκανδάλου. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον τρίτον τῶν βασιλικῶν τίτλῳ α'. κεφ. νδ'. νε'. καὶ νς'. ἅτινα τῆς ρκγ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς ὄντα κεφ. διορίζονται καθαιρεῖσθαι τοὺς ἐπισκόπους, οἱαδήτινι συνοικοῦντας

B γυναικί.

Κανὼν ιγ'.

Ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν, τοὺς μέλλοντας διακόνου ἢ πρεσβυτέρου χειροτονίας ἀξιοῦσθαι, καθομολογεῖν ὡς οὐκέτι ταῖς αὐτῶν συνάπτονται γαμεταῖς· ἡμεῖς τῷ ἀρχαίῳ ἐξακολουθοῦντες κανόνι τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως, τὰ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συνοικέσια, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐῤῥῶσθαι βουλόμεθα, μηδαμῶς αὐτῶν τὴν πρὸς γαμετὰς συνάφειαν διαλύοντες, ἢ ἀποστεροῦντες αὐτοὺς τῆς

C πρὸς ἀλλήλους κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα ὁμιλίας· ὥστε, εἴ τις ἄξιος εὑρεθείη πρὸς χειροτονίαν ὑποδιακόνου ἢ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου, οὗτος μηδαμῶς κωλυέσθω ἐπὶ τοιοῦτον βαθμὸν ἐμβιβάζεσθαι, γαμετῇ συνοικῶν νομίμῳ· μήτε μὴν ἐν τῷ τῆς χειροτονίας καιρῷ ἀπαιτείσθω ὁμολογεῖν, ὡς ἀποστήσεται τῆς νομίμου πρὸς τὴν οἰκείαν γαμετὴν ὁμιλίας· ἵνα μὴ ἐντεῦθεν τὸν ἐκ θεοῦ νομοθετηθέντα, καὶ εὐλογηθέντα τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ, γάμον καθυβρίζειν ἐκβιαζώμεθα· τῆς τοῦ εὐαγγελίου φωνῆς βοώσης· ἃ ὁ

D θεὸς ἔζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω· καὶ τοῦ ἀποστόλου διδάσκοντος, τίμιον τὸν γάμον, καὶ τὴν κοίτην ἀμίαντον· καί, δέδεσαι γυναικί, μὴ ζήτει λύσιν. ἴσμεν δὲ ὥσπερ καὶ οἱ ἐν Καρθαγένῃ συνελθόντες, τῆς ἐν βίῳ σεμνότητος τῶν λειτουργῶν ποιούμενοι πρόνοιαν, ἔφασαν, ὥστε τοὺς ὑποδιακόνους, τοὺς τὰ ἱερὰ μυστήρια ψηλαφῶντας, καὶ τοὺς διακόνους καὶ πρεσβυτέρους, κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, καὶ ἐκ τῶν συμβίων ἐγκρατεύεσθαι· ἵνα καὶ τὸ διὰ τῶν ἀποστόλων παραδοθέν, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος κρατηθέν, ὁμοίως φυλάξωμεν, καιρὸν ἐπὶ παντὸς ἐπιστάμενοι πράγματος, καὶ μάλιστα νηστείας καὶ προσευχῆς

χρὴ γὰρ τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντας, ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν ἁγίων μεταχειρήσεως ἐγκρατεῖς εἶναι ἐν πᾶσιν, ὅπως δυνηθῶσιν, ὃ παρὰ τοῦ θεοῦ ἁπλῶς αἰτοῦσιν, ἐπιτυχεῖν. Εἴ τις οὖν τολμήσοι παρὰ τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας κινούμενος, τινὰς τῶν ἱερωμένων, πρεσβυτέρων φαμὲν ἢ διακόνων, ἀποστερεῖν τῆς πρὸς τὴν νόμιμον γυναῖκα συναφείας τε καὶ κοινωνίας, καθαιρείσθω· ὡσαύτως, καὶ εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα προφάσει εὐλαβείας ἐκβάλλει, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω.

A *Oportet enim eos qui diuino altari aſſident, in ſanctorum tractandorum tempore eſſe omnino continentes, vt poſſint id quod à deo ſimpliciter petunt, obtinere. Si quis ergo, præter Apoſtolicos canones, incitatus ſit aliquem eorum qui ſunt in ſacris, presbyterorum, inquimus, vel diaconorum, vel hypodiaconorum, coniunctione cum legitima vxore & conſuetudine priuare, deponatur. Similiter & ſi quis presbyter vel diaconus ſuam vxorem pietatis prætextu eiecerit, ſegregetur: & ſi perſeueret, deponatur.*

Ἑρμηνεία.

Κωλύσαντες οἱ θεῖοι πατέρες τοὺς ἐπισκόπους μετὰ τὴν χειροτονίαν ταῖς οἰκείαις συνοικεῖν γυναιξὶν, ὑποδιαστέλλουσι τὰ περὶ τῶν διακόνων καὶ τῶν ἱερέων· καὶ διορθούμενοι ὥσπερ τὸ γινόμενον χάριν τούτων, εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν, δηλονότι τὸ ἀναγκάζεσθαι καὶ τούτους μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἀπέχειν ἐκ τῶν πρότερον συζευχθεισῶν αὐτοῖς γυναικῶν· ἀναστέλλοντες δὲ καὶ τοὺς ἴσως μέλλοντας εἰπεῖν κωλύεσθαι καὶ τούτους συνεῖναι ταῖς οἰκείαις γυναιξὶν, ὥσπερ δὴ κεκώλυνται καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διορίζονται τοὺς ἀξίους χειροτονίας, μὴ ἀποζευγνύεσθαι ἐκ τῶν προτέρων νομίμων γυναικῶν αὐτῶν. προστιθέασι δὲ μὴ ἔχειν τούτους τὴν μετὰ τῶν ὁμοζύγων αὐτῶν συνάφειαν, ἀδιάφορον· ἀλλὰ ἀποδιΐστασθαι τούτων κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐφημερίας αὐτῶν, ἤγουν καθ' οὓς ἱερουργοῦσι καιρούς. ὥσπερ τοῦτο διωρίσατο καὶ ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος ἐν τῷ γ'. καὶ κε'. καὶ ο'. κανόνι. καὶ ὁ γ'. κανὼν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας Διονυσίου. τοὺς δὲ τολμῶντας ἀποστερεῖν μετὰ τὴν χειροτονίαν τοὺς διακόνους καὶ τοὺς ἱερεῖς τῆς μετὰ τῶν προτέρων νομίμων γυναικῶν αὐτῶν συναφείας, καθαιρεῖσθαι φασί. προσέτι γε μὴν καὶ αὐτοὺς τοὺς χειροτονουμένους προφάσει εὐλαβείας τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἐκβάλλοντας, ἀφορίζεσθαι διορίζονται· ἐπιμένοντας δὲ τῷ κακῷ, ἤγουν μὴ προσλαμβανομένους ταύτας, καὶ καθαιρεῖσθαι. ὑπέξελέ μοι τοὺς ἐν ταῖς βαρβαρικαῖς ἐκκλησίαις ἱερεῖς. καὶ ἀνάγνωθι τὸν λ'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου περὶ τούτων θεσμοθετοῦντα. μὴ ἐναντιωθῇς δὲ τῷ γ'. κανόνι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου,

B SCHOL. BALS. Cùm prohibuiſſent ſancti patres epiſcopis cum propriis vxoribus habitare poſt ordinationem, de diaconis & ſacerdotibus ſubdiſtinguunt, & veluti corrigentes quod ea de cauſa fit in Romana eccleſia, ſcilicet quòd & ij poſt ordinationem coguntur à priùs ſibi coniunctis vxoribus abſtinere: reprimentes autem & eos qui fortaſſe dicturi erant prohiberi & illos cum ſuis vxoribus coire, quemadmodum prohibentur & antiſtites, decer-C nunt eos qui vt ordinentur, digni ſunt, à prioribus ſuis legitimis vxoribus non ſeparari. Adiiciunt autem, eos non cum ſuis coniugibus coniunctionem indiſcriminatim habituros, ſed ab eis abſtenturos vicis ſuæ tempore, eo ſcilicet tempore quo ſacrificant. ſicvt hoc definiit & Carthaginenſis ſynodus in iij. & xxv. & lxx. can. & iij. canon Dionyſij Archiepiſcopi Alexandrini. Eos autem qui audeant poſt ordinationem diaconos & ſacerdotes cum priori-D bus ſuis legitimis vxoribus conſuetudine priuare, deponendos dicit. Præterea autem & ipſos qui ordinantur, ſuas vxores pietatis prætextu expellentes, ſegregandos ſtatuunt. Sin autem in malo perſiſtant, ſeu eas non accipiant, etiam deponendos. Excipe mihi ſacerdotes, qui ſunt in eccleſiis barbaricis. Lege & xxx. canonem huius ſynodi de his quoque ſtatuentem. Ne repugnare autem exiſtimes iij. can. Carth. ſyn.

dicenti prohiberi à coniunctione cum ſuis vxoribus, vicis ſuæ tempore, epiſcopos, preſbyteros & diaconos. Eiuſdem enim ſynodi canon iiij. & xxv. & præſens, etiam hypodiaconos adiicit.

Canon XIIII.

Diſt. lxxvij. ca. Subdiaconus.

Sanctorum diuinorúmque patrum noſtrorum canon in his quoque valeat, vt presbyter ante xxx. annos non ordinetur, etiamſi ſit homo valde dignus, ſed reſeruetur. Dominus enim Ieſus Chriſtus xxx. anno baptizatus eſt, & cœpit docere. Similiter nec diaconus ante xxv. annos, nec diaconiſſa ante quadraginta annos ordinetur.

Canon XV.

Subdiaconus ne minor xx. annis ordinetur. Si quis autem eorum qui ſunt in ſtatu ſacerdotali, præter præfinita tempora ordinatus fuerit, deponatur.

Schol. Bals. Nota ex his duobus canonibus depoſitioni obnoxios reddi eos qui extra tempora canonibus aſſignata ordinantur. Præſentes duo canones, xiiij. & xv. eorum tempora deſcribunt, qui in ſacrario ſeruiunt, ſcilicet ſacerdotum, diaconorum, ſubdiaconorum, & diaconiſſarum: & ſtatuunt ſacerdotem ordinandum qui fuerit xxx. annos natus, diaconum qui xxv. ſubdiaconum qui xx. & diaconiſſam, quæ xl. annos nata ſit: eos autem qui hæc tempora non exceſſerint, & ordinati fuerint, deponendos. Et hæc quidem de horum iiij. graduum ordinatione: xxviij. autem caput primi tituli iij. libri Baſilicor. docens de lectoris in clerum cooptatione, decernit eum non debere eſſe miñorem xviij. annis. Et lege etiam xv. nouellam Imp. domini Leonis ſapientis, quæ præſenti canoni conſequenter ſtatuit, demum fieri ſubdiaconum oportere qui vigeſimum annum compleuerit.

Canon XVI.

Quoniam Actuum liber ſeptem diaconos ab Apoſtolis conſtitutos eſſe tradit: Neocæſarienſis autem ſynodus ſic in à ſe editis canonibus apertè diſſeruit,

λέγοντι κωλύεσθαι τῆς μετὰ τῶν ὁμοζύγων αὐτῶν συναφείας, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐφημερίας τούτων, ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους. ὁ γὰρ δ΄. κανὼν τῆς αὐτῆς συνόδου, καὶ ὁ κε΄. καὶ ὁ παρὼν, καὶ τοὺς ὑποδιακόνους προσετίθησιν.

Κανὼν ιδ΄.

Ο τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων ἡμῶν πατέρων κρατείτω κανὼν καὶ ἐν τούτῳ, ὥστε πρεσβύτερον πρὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μὴ χειροτονεῖσθαι, κἂν πάνυ ἢ ὁ ἄνθρωπος ἄξιος, ἀλλ᾽ ἀποτηρεῖσθαι. ὁ γὰρ κύριος Ιησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτει ἐβαπτίσθη, καὶ ἤρξατο διδάσκειν· ὁμοίως, μήτε διάκονος, πρὸ τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν, ἢ διακόνισσα πρὸ τῶν τεσσαράκοντα ἐτῶν χειροτονείσθω.

Κανὼν ιε΄.

Υποδιάκονος μὴ ἧττον τῶν εἴκοσι ἐτῶν χειροτονείσθω. Εἰ δέ τις τῶν ἐν οἱαοῦν ἱερατικῇ καταστάσει παρὰ τοὺς ὁρισθέντας χρόνους χειροτονηθείη χρόνους, καθαιρείσθω.

Ερμηνεία.

Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τῶν παρόντων δύο κανόνων καθαιρέσει καθυποβάλλονται οἱ παρὰ τοὺς ὁρισθέντας τοῖς κανόσι χρόνους χειροτονούμενοι. Οἱ παρόντες δύο κανόνες ὁ ιδ΄. καὶ ὁ ιε΄. τοὺς χρόνους ὑποτυποῦσι τῶν ἐν τῷ βήματι ἐξυπηρετουμένων, ἤγουν ἱερέων, διακόνων, ὑποδιακόνων, καὶ διακονισσῶν. καὶ διορίζονται τὸν πρεσβύτερον τριακονταετῆ γενόμενον χειροτονεῖσθαι· τὸν διάκονον κε΄. χρόνων· τὸν ὑποδιάκονον εἰκοσαετῆ. καὶ τὴν διακόνισσαν τεσσαρακονταετῆ. τοὺς δὲ μὴ ὑπερβαίνοντας τοὺς τοσούτους χρόνους καὶ χειροτονουμένους, καθαιρεῖσθαι. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς τῶν τεσσάρων τούτων βαθμῶν χειροτονίας. τὸ δὲ κη΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν περὶ κληρώσεως ἀναγνώστου διδάσκον, διορίζεται μὴ εἶναι τοῦτον ἧττονα τῶν δεκαοκτὼ ἐνιαυτῶν. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κη΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἀνάγνωθι καὶ τὴν ιϛ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, διορίζομένην ἀκολούθως τῷ παρόντι κανόνι, γίνεσθαι ὑποδιάκονον τὸν πληρώσαντα τὰ εἴκοσι ἔτη.

Κανὼν ιζ΄.

Επειδὴ αἱ τῶν πράξεων βίβλοι ἑπτὰ διακόνους ὑπὸ τῶν ἀποστόλων παραδιδόασιν· οἱ δὲ τῆς κατὰ Νεοκαισάρειαν συνόδου οὕτως ἐν τοῖς ἐκτεθεῖσι παρ᾽ αὐτῶν κανόσι σαφῶς διεξῆλθον,

A ὅτι διάκονοι ἑπτὰ ὀφείλουσιν εἶναι κατὰ τὸν κανόνα, κἂν πάνυ μεγάλη ἡ πόλις ᾖ, πεισθήσῃ δὲ ἐκ τῆς βίβλου τῶν πράξεων· ἡμεῖς τῷ ἀποστολικῷ ῥητῷ τὸν νοῦν ἐφαρμόσαντες τῶν πατέρων, εὕρομεν ὡς ὁ λόγος αὐτοῖς οὐ περὶ τῶν τοῖς μυστηρίοις διακονουμένων ἀνδρῶν ἦν, ἀλλὰ περὶ τῆς χρείας τῶν τραπεζῶν ὑπουργίας, τῆς τῶν πράξεων βίβλου οὕτως ἐχούσης. ἐν ταῖς ἡμέραις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. B προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον· οὐκ ἀρεστὸν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις· ἐπισκέψασθε οὖν ἀδελφοὶ ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτὰ, πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας· οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐπὶ παντὸς τοῦ πλήθους· καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον, καὶ Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τίμωνα, καὶ Παρμενᾶν, καὶ Νικόλαον προσήλυτον Ἀντιοχέα, C οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων. Ταῦτα διερμηνεύων ὁ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, οὕτως διέξεισιν· θαυμάσαι ἄξιον, πῶς οὐκ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος ἐπὶ τῇ αἱρέσει τῶν ἀνδρῶν, πῶς οὐκ ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπ' αὐτῶν οἱ ἀπόστολοι; ὁποῖον δὲ ἄρα ἀξίωμα οὗτοι εἶχον, καὶ ποίαν ἐδέξαντο χειροτονίαν, ἀναγκαῖον μαθεῖν· ἆρα τὴν τῶν διακόνων; καὶ μὴν τοῦτο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐστὶν ἡ οἰκονομία; καίτοι οὐδέπω οὐδεὶς ἐπίσκοπος ἦν, ἀλλ' οἱ ἀπόστολοι μόνον· ὅθεν οὔτε διακόνων οὔτε D πρεσβυτέρων οἶμαι τὸ ὄνομα εἶναι δῆλον καὶ φανερόν. ἐπὶ τούτοις οὖν κηρύττομεν καὶ ἡμεῖς, ὥστε τοὺς προειρημένους ἑπτὰ διακόνους, μὴ ἐπὶ τῶν τοῖς μυστηρίοις διακονουμένων λαμβάνεσθαι, κατὰ τὴν προερμηνευθεῖσαν διδασκαλίαν· ἀλλὰ τοὺς τὴν οἰκονομίαν τῆς κοινῆς χρείας τῶν τότε συναθροισμένων ἐγχειρισθέντας τούτους ὑπάρχειν· οἳ τύπος ἡμῖν κἀν τούτῳ γεγόνασι τῆς περὶ τοὺς δεομένους φιλανθρωπίας τε καὶ σπουδῆς.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν ἐφερμηνευτικός ἐστι, μᾶλλον δὲ διορθωτικὸς τοῦ ιε΄. κανόνος τῆς ἐν

A *Quod ſeptem debent eſſe diaconi, ex canone, etiamſi ſit magna ciuitas, ex libro autem Actuum perſuadeberis: nos cùm dicto Apoſtolico patrum mentem adaptaſſemus, inuenimus eos eſſe locutos, non de viris qui miniſtrant myſteriis, ſed de miniſterio quod in vſu menſarum adhibebatur, cùm liber Actuum ſic habeat:* In diebus illis, cùm diſcipulorum multitudo creſceret, fuit Græcorum murmur aduerſus Hebræos, quòd deſpiciebantur eorum viduæ in miniſterio quotidiano. Duodecim ergo, acB cerſita diſcipulorum multitudine, dixerunt, Non placet vt verbo Dei relicto menſis ſeruiatis. Prouidete ergo fratres viros ex vobis, de quibus bonum ſit teſtimonium, ſeptem, ſpiritu ſancto & ſapientia plenos, quos in hoc vſu conſtituemus: nos autem in oratione & verbi miniſterio fortiter perſeueremus. Et placuit ſermo coram omni multitudine: & elegerunt Stephanum virum plenum fide & ſpiritu ſancto, Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum proſelytum Antiochenum, C quos ſtatuerunt coram Apoſtolis. *Hæc interpretans eccleſiæ doctor Ioannes Chryſoſtomus ſic proſequitur:* Eſt operæpretium admirari quomodo non eſt ſciſſa multitudo in virorum electione, quomodo non ſunt ab ipſis reiecti ac reprobati Apoſtoli. Quamnam autem habebant hi auctoritatem, & quam acceperunt ordinationem, ſcire eſt neceſſarium. Nunquid diaconorum? Atqui hoc non eſt in eccleſiis. Sed eſt preſbyterorum diſpenſatio. At qui nullus adhuc erat epiſcopus, ſed ſoli Apoſto- D li. Vnde nec diaconorum, nec preſbyterorum nomen exiſtimo apertum eſſe ac manifeſtum. *Poſt hæc ergo nos quoque prædicamus, vt prædicti ſeptem diaconi, non de iis accipiantur, qui miniſteriis ſeruiunt, vt eſt priùs expoſita doctrina: ſed eos eſſe, quibus fuit concredita ac tradita diſpenſatio eorum quæ tunc collecta fuerant. Qui nobis in hoc quoque forma fuêre humanitatis & ſtudij in eos qui indigent.*

Schol. Bals. Præſens canõ interpretatur vel potiùs corrigit xv. can.

Neocęſar.ſyn.qui dicit, Diaconi ſeptem debēt eſſe,ſecundùm canonē, etiãſi ſit magna ciuitas: Perſuadeberis autem ex libro Actuum. Dicit enim, Liber Actuum non tractat de diaconis,qui in ſacro tribunali miniſtrant, ſed de miniſtris qui alimenta diſpenſant eorum qui Chriſti euangelium prædicant. Quoniam tunc nec erant epiſcopi, neque diaconi, neque preſbyteri. Quare & verbis ad dicti ſui confirmationem appoſitis,ex libro Actuum, & magni etiam Chryſoſtomi interpretatione vſi,ſtatuerunt dictum canonem non eſſe ſequendum. Eſt autem conſentaneum, quòd & antea ſic intelligebantur quæ in Neocæſarienſi ſynodo continētur. Cùm ea enim ſit ipſa quoque prima ſynodo antiquior, Iuſtinianus Imperator inuenitur in iij. libro Imp. decernere, vt in magna ſint eccleſia diaconi centum, quod non iuſſiſſet,ſi aliter intellectus fuiſſet canon in Neocæſar. ſyn.

Canon XVII.

Quoniam diuerſarum eccleſiarum clerici, propriis, in quibus ſunt ordinati, relictis eccleſiis, ad alios epiſcopos ſe contulerunt, & ſine proprij epiſcopi ſententia in alienis eccleſiis conſtituti ſunt, & ex eo ipſos reddi inſolentes ac inobedientes euenit: Statuimus vt à menſe Ianuario præteritæ indictionis, nullus omnino clericus, in quocunque ſit gradu, poteſtatem habeat ſine proprij epiſcopi ſcripta dimiſſoria in alienæ eccleſiæ catalogum referri. Qui enim à præſenti nunc tempore hoc non ſeruat, ſed quod in ſe eſt, eum qui illi manus impoſuit, dedecore afficit, deponatur & ipſe, & qui eum præter rationem ſuſcepit.

Schol. Bals. Sæpiùs diximus, quòd omni clerico, qui foris ordinatus eſt, duas ſcripturas afferre opus eſt: eius qui eum ordinauit, commendatitiam ſcilicet & dimiſſoriam, vt illa quidem vtatur ad comprobationem illius gradus qui ei ineſſe dicitur: hæc verò, vt citra vllum impedimentum ab alia eccleſia in clerum cooptetur. Nota ergo præſentem canonem, qui eſt maximè neceſſarius,

A Νεοκαισαρείᾳ συνόδου λέγοντος, διάκονοι ἑπτὰ ὀφείλουσιν εἶναι κατὰ τὸν κανόνα, κἂν πάνυ μεγάλη εἴη πόλις. πεισθείη δὲ ἐκ τῆς βίβλου τῶν πράξεων. φησὶ γὰρ ὡς ἡ βίβλος τῶν πράξεων, οὐ περὶ διακόνων διαλαμβάνει τῶν ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι διακονούντων, ἀλλὰ περὶ τῶν διακονητῶν τῶν οἰκονομούντων τὰς διατροφὰς τῶν κηρυττόντων τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον· ὅτι οὐδὲ ἐπίσκοποι ἦσαν τότε, οὐδὲ διάκονοι, οὐδὲ πρεσβύτεροι. διὸ καὶ χρησάμενοι πρὸς σύστασιν τοῦ λόγου αὐτῶν ταῖς προσφόροις ῥήμασι ἐκ τῆς βίβλου τῶν
B πράξεων, καὶ μέντοι καὶ ἑρμηνείαν τοῦ μεγάλου Χρυσοστόμου, διωρίσαντο τῷ ῥηθέντι κανόνι μὴ ἀκολουθεῖν. ἔοικε δὲ ὅτι καὶ πρὸ τούτου οὕτως ἐνοοοῦντο τὰ ἐν τῷ κανόνι τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου περιεχόμενα.

Κανὼν ιζ'.

Ἐπειδὴ τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν κληρικοὶ τὰς ἰδίας, ἐν αἷς ἐχειροτονήθησαν, ἐκκλησίας καταλιπόντες, πρὸς ἑτέρους συνέδραμον ἐπι-
C σκόπους, καὶ γνώμης δίχα τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἐν ταῖς ἀλλοτρίαις κατετάγησαν ἐκκλησίαις, ἐκ τούτου τε συνέβη αὐτοὺς ἀνυποτάκτους καθίστασθαι, ὁρίζομεν ὥστε ἀπὸ τοῦ Ιανουαρίου μηνὸς τῆς παρελθούσης τετάρτης ἐπινεμήσεως, μηδένα τῶν ἁπάντων κληρικῶν, κἂν ἐν οἱῳδήποτε τυγχάνῃ βαθμῷ, ἄδειαν ἔχειν, ἐκτὸς τῆς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἐγγράφου ἀπολυτικῆς, ἐν ἑτέρᾳ καταλέγεσθαι ἐκκλησίᾳ. ἐπεὶ ὁ μὴ τοῦτο ἀπὸ τοῦ νῦν διαφυλαττόμενος, ἀλλὰ καταισχύνων τὸ γε ἐπ' αὐτῷ τὸν τὴν χειροτονίαν αὐτῷ ἐπιτεθεικότα, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ
D ὁ παραλόγως αὐτὸν προσδεξάμενος.

Ἑρμηνεία.

Πολλάκις εἴπομεν ὅτι χρεία ἐστὶ παντὶ κληρικῷ ἐξωχειροτονητῷ διπλᾶς γραφὰς ἐπιφέρεσθαι, τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν, συστατικὴν δηλαδὴ καὶ ἀπολυτικὴν, ὡς αἱ τῇ μὲν χρήσηται εἰς ἐπισύστασιν τοῦ λεγομένου προσεῖναι αὐτῷ βαθμοῦ· τῇ δὲ εἰς τὸ ἀπαραιτήτως ἐφ' ἑτέρας ἐκκλησίας κλήρῳ συγκαταλεγῆναι. σημείωσαι οὖν τὸν παρόντα κανόνα ἀναγκαιότατον ὄντα,

καὶ διϊσχυριζόμενον καθαιρεῖσθαι τὸν παρὰ τὴν τούτου δύναμιν δεξάμενον κληρικὸν, καὶ τὸν ἀναδεξάμενον αὐτὸν ἐπίσκοπον, χωρὶς ἀπολυτικῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτόν. πολλάκις γὰρ τούτου λαληθέντος συνοδικῶς, τινὲς εἶπον μίαν καὶ μόνην γραφὴν τῷ ἔξω χειροτονηθέντι ἀρκεῖν, συστατικὴν δηλαδή. ὑπέξελέ μοι τὸν Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν Καρχηδόνος. οὗτοι γὰρ μόνοι δύνανται, ὡς πολλάκις εἴρηται, ἀλλοτρίους κληρικοὺς δέχεσθαι παρὰ γνώμην τῶν χειροτονησάντων αὐτούς.

Κανὼν ιη'.

Τοὺς προφάσει βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς, ἢ ἄλλως πῶς ἐκ περιστάσεως μεταναστάντας γενομένους κληρικοὺς, ἡνίκα δ' ἂν ὁ τρόπος αὐτοῖς ἀποπαύσηται, ἢ αἱ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομαὶ, ἰδίαν τὴν ἀναχώρησιν ἐποιήσαντο, αὖθις ἐν ταῖς οἰκείαις ἐκκλησίαις προστάσσομεν ἐπανέρχεσθαι, καὶ μὴ ἐπὶ πολὺ ταύτας ἀπροφασίστως καταλιμπάνειν. Εἰ δέ τις μὴ κατὰ τὸν παρόντα διαγένηται κανόνα, ἀφοριζέσθω, μέχρις ἂν πρὸς τὴν οἰκείαν ἐκκλησίαν ἐπαναδράμοι. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῷ κατέχοντι αὐτὸν ἐπισκόπῳ γινέσθω.

Ἑρμηνεία.

Μεγάλων εἰσὶν ἐγκωμίων ἄξιοι οἱ πατέρες. τῆς γὰρ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ τῆς τιμῆς ἑκάστου τῶν ἐπισκόπων φροντίζοντες, ὥρισαν τοὺς διά τινας εὐλόγους αἰτίας μεταναστάντας κληρικοὺς, χωρὶς ἀπολυτικῆς γραφῆς τῶν χειροτονησάντων αὐτοὺς, πάλιν δραμεῖν εἰς τὸν οἰκεῖον κλῆρον, παρελθούσης τῆς περιστάσεως δι' ἣν ἀνεχώρησαν· καὶ μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας εἰς ἑτέρας ἐκκλησίας καταστάττεσθαι· τὸν δὲ μὴ πειθόμενον ὑποστρέψαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν κατέχοντα τοῦτον ἐπίσκοπον ἀφορίζεσθαι. εἴποι δέ τις ὡς εἰ μὲν ἐπίσκοπος τοιοῦτόν τι ποιήσει, παρὰ τοῦ μητροπολίτου ἀφορισθήσεται· ὡσαύτως καὶ ἐὰν μητροπολίτης καταφρονήσῃ τοῦ κανόνος, παρὰ τοῦ πατριάρχου κολασθήσεται. Εἰ δὲ αὐτοκέφαλος ἀρχιεπίσκοπος ἢ πατριάρχης χωρὶς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, (οὗτος γὰρ ἔλαβεν ἐξουσίαν οἵαν εἴπομεν) ὑπὸ τοῦ κανόνος ἁλίσκεται, παρὰ τίνος ἀφορισθήσεται; οἴομαι οὖν παρὰ τοῦ μείζονος ἀρχιερέως.

Κανὼν ιθ'.

Ὅτι δεῖ, τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτας,

& iubentem clericum deponi qui præter epiſcopi ſententiam receptus eſt, & epiſcopum qui eum recepit ſine dimiſſoriâ eius qui eum ordinauit. Cùm hoc enim ſæpè ſynodicè dictum eſſet, dixerunt quidam vnam vel ſolam ſcripturam ſatis eſſe ei qui eſt foris ordinatus, ſcilicet commendatitiam. Excipe mihi Conſtantinopolitanum & Carthaginenſem epiſcopum. Ij enim, vt ſæpe dictum eſt, poſſunt alienos clericos ſuſcipere præter voluntatem eorum qui ipſos ordinarunt.

CANON XVIII.

Eos qui barbaricæ incurſionis prætextu, vel aliquo alio modo propter aliquam circunſtantiam emigrarunt, clericos, poſtquam modus ille ac circunſtantia ceſſarit, vel barbaricæ incurſiones, propter quas ſeceſſerant, rurſus in ſuas iubemus eccleſias reuerti, nec eas diu abſque vlla occaſione relinquere. Si quis autem, non vt præſens vult canon, abfuerit, ſegregetur, donec ad præſentem eccleſiam redeat. Hoc ipſum autem etiam in eo fiat epiſcopo, qui illum detinet.

SCHOL. BALS. Magnis laudibus digni ſunt ſancti patres: eccleſiaſtici enim ordinis & vniuſcuiuſque epiſcopi honoris curam gerentes, ſtatuerunt, clericos, qui propter iuſtas aliquas ac probabiles cauſas, ſine eorum à quibus ordinati ſunt, dimiſſoriis literis emigrarunt, ad ſuum clerum reuerti, cùm illa præterierit circunſtantia propter quam ſeceſſerũt: nec eis licere in aliarum eccleſiarum catalogum referri: eum autem, cui perſuaderi non poteſt vt redeat, ſed & eum qui ipſum detinet, epiſcopum ſegregari. Dixerit autem quiſpiam, quòd ſi epiſcopus quidem tale quid fecerit, à metropolitano excommunicabitur: ſimiliter & ſi metropolitanus canonem contempſerit, à patriarcha punietur. Si autem Archiepiſcopus, qui eſt primas & caput, vel patriarcha, præter Conſtantinopolitanum (is enim habet eam quam diximus facultatem) quòd canonem tranſgreſſus ſit, conuincitur, à quo excommunicabitur? Exiſtimo ergo, quòd à maiore Pontifice.

CANON XIX.

Quòd oportet, eos qui præſunt eccleſiis,

in omnibus quidem diebus, ſed præcipuè do- A *minicis, omnem clerum & populum docere pietatis & rectæ religionis eloquia, ex diuina ſcriptura colligentes intelligentias, & iudicia veritatis, & non tranſgredientes iam poſitos terminos, vel diuinorum patrum traditionem: ſed & ſi ad ſcripturam pertinens controuerſia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quàm quomodo eccleſiæ luminaria & doctores ſuis ſcriptis expoſuerunt: & maiorem ex iis laudem aſſequantur, quàm ſi quæ à ſe dicuntur, componant, ne dum quandoque ad id hæſitant, ab eo quod conuenit, excidant. Per prædictorum enim patrum doctrinam, po-* B *puli ad eorum quæ ſunt bona & expetenda, & inutilia ac reiicienda, cognitionem venientes, vitam in melius componunt, nec ignorantiæ vitij conuincuntur, ſed doctrinæ mentem adhibentes, ſeipſos, ad id ne mali quid eis accidat, excitant, & imminentium ſuppliciorum metu ſibi ſalutem procurant.*

Sᴄʜᴏʟ. Bᴀʟꜱ. Epiſcopi eccleſiarum doctores cõſtituuntur: & propterea dicit canon eis omnino neceſſe eſſe eum cui præſunt populum, ſemper docere, & multo ma- C gis in diebus dominicis: in quibus omnes ferè ſolent in eccleſiis intereſſe, vt qui à ſuis artificiis operibúſque ceſſent. Eos autem docere oportere decernit, non quædam quæ nimiam continent digreſſionem, & ſunt domo allata, ſed ea quæ à ſanctis patribus tradita ſunt. Et patres quidem hæc. Nonnulli autem huiuſmodi præceptum negligunt, eo quòd, vt eſt veriſimile, eis pœna non infligatur: vt mihi autem videtur, etiam à lviij. canone ſanctorum Apoſtolorum hi valdè puniuntur. Dicit enim, Epiſcopus vel presbyter clerum vel populum negligens, D & eos pietatem non docens, ſegregetur. Sin autem in ſocordia perſeueret, deponatur. Nota ergo ex hoc canone, quòd populum docere ſolis epiſcopis datum eſt, & magnæ eccleſiæ doctores patriarchæ iure docent. Hoc autem etiam oſtẽditur ex nouella illuſtris Imp. domini Alexij Cõmeni, quę deſcribit & quomodo & quinã debent in eccleſiis eligi,

ἐν πάσῃ μὲν ἡμέρα, ἐξαιρέτως δὲ, ταῖς κυριακαῖς, πάντα τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαὸν ἐκδιδάσκειν τοὺς τῆς εὐσεβείας λόγους, ἐκ τῆς θείας γραφῆς ἀναλεγομένους τὰ τῆς ἀληθείας νοήματά τε καὶ κρίματα, καὶ μὴ παρεκβαίνοντας τοὺς ἤδη τεθέντας ὅρους, ἢ τὴν ἐκ τῶν θεοφόρων πατέρων παράδοσιν· ἀλλὰ καὶ εἰ γραφικὸς ἀνακινηθείη λόγος, μὴ ἄλλως τοῦτον ἑρμηνευέτωσαν, ἢ ὡς ἂν οἱ τῆς ἐκκλησίας φωστῆρες καὶ διδάσκαλοι διὰ τῶν οἰκείων συγγραμμάτων παρέθεντο· καὶ μᾶλλον ἐν τούτοις εὐδοκιμείτωσαν, ἢ λόγους οἰκείους συντάττοντες, ἵνα μὴ ἔστιν ὅτε πρὸς τοῦτο ἀπόρως ἔχοντες ἀποπίπτοιεν τοῦ προσήκοντος. διὰ γὰρ τῆς τῶν προειρημένων πατέρων διδασκαλίας οἱ λαοὶ ἐν γνώσει γινόμενοι, τῶν τε σπουδαίων καὶ αἱρετῶν καὶ τῶν ἀσυμφόρων καὶ ἀποβλήτων, τὸν βίον μεταρρυθμίζουσι πρὸς τὸ βέλτιον, καὶ τῷ τῆς ἀγνοίας οὐχ ἁλίσκονται πάθει, ἀλλὰ προσήκοντες τῇ διδασκαλίᾳ, ἑαυτοὺς πρὸς τὸ μὴ κακῶς παθεῖν παραθήγουσιν, καὶ φόβῳ τῶν ἐπηρτημένων τιμωριῶν, τὴν σωτηρίαν αὑτοῖς ἐξεργάζονται.

Ἑρμηνεία.

Διδάσκαλοι τῶν ἐκκλησιῶν οἱ ἐπίσκοποι καθίστανται· καὶ διὰ τοῦτο φησὶν ὁ κανὼν ἔχειν τούτους πᾶσαν ἀνάγκην, καὶ ἀεὶ μὲν διδάσκειν τὸν ὑπ' αὐτοὺς λαὸν, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς κυριωνύμοις, ἐν αἷς εἰώθασιν ἅπαντες σχεδὸν τῇ ἐκκλησίᾳ προσεδρεύειν, τῶν ἐργοχείρων αὐτῶν ἀπαλλαττόμενοι. διδάσκειν δὲ τούτους διορίζεται οὐ παρεκβατικώτερα τινὰ καὶ οἴκοθεν, ἀλλ' αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων παραδοθέντα. καὶ οἱ μὲν πατέρες ταῦτα. τινὲς δὲ ἀμελοῦσι τοῦ τοιούτου αὐτῶν παραγγέλματος, διὰ τὸ μὴ ἐπισείεσθαι αὐτοῖς, ὡς ἔοικε, ποινήν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς ἀπὸ τοῦ νη'. κανόνος τῶν ἁγίων ἀποστόλων μεγάλως οὗτοι κολάζονται. φησὶ γὰρ, ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου ἢ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ τῇ ῥαθυμίᾳ, καθαιρείσθω. σημείωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι τὸ διδάσκειν τὸν λαὸν μόνοις ἐνεδόθη τοῖς ἐπισκόποις. καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, δικαίῳ τοῦ πατριάρχου διδάσκουσι. παρίσταται δὲ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῆς νεαρᾶς τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τῆς ὑποτυπούσης ὅπως καὶ τίνες ὀφείλουσι ψηφίζεσθαι εἰς τὰς ἐκκλησίας,

καὶ τυπωσάσης τοῖς διδασκάλοις πᾶσι τοῖς τε ἐντὸς οὖσι δηλαδὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τοῖς ἐκτὸς ἀνὰ τχ. λίτρας τρεῖς, καὶ ἀνὰ σίτου μοδίους πεντήκοντα· καὶ διαχωριζομένης ἐν μέρει ταῦτα ῥητῶς. ἔστω καὶ αὕτη τοῖς διδασκάλοις, δι' ἧς τὴν ἀναχώρησιν ἐποιήσαντο, αὖθις ἐν ταῖς οἰκείαις ἐκκλησίαις ἀπονενεμημένη τιμή, τὸ εὐθὺς μετὰ τοὺς ἄρχοντας ἵστασθαι, τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου παριστάμενοι, ὡς ἐκπροσωποῦντας αὐτοῦ. ἀκηκόαμεν γὰρ τὸν πληροῦντα τὸν τοῦ ἀρχιερέως τόπον μεγίστην ἔχειν ἀεὶ τιμήν· καὶ οὐδεὶς πρὸς τοῦτο δυνήσεται ἀντειπεῖν. καὶ πάλιν· οἱ δὲ ἀξιόλογοι κατά τε λόγον καὶ πρᾶξιν εἰσηγέσθωσαν εἰς τὴν τῆς διδασκαλίας διακονίαν. καὶ διὰ τῶν διδασκαλικίων προσαιρέτωσαν εἰς τὰ ἀρχοντίκια. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τελευτήσαντος τοῦ κατὰ καιροὺς πατριάρχου, οὐδὲ αὐτοὶ δύνανται διδάσκειν.

Κανὼν κ'.

Μὴ ἐξέστω ἐπισκόπῳ εἰς ἑτέραν τὴν μὴ αὐτῷ προσήκουσαν πόλιν, δημοσίᾳ διδάσκειν. εἰ δέ τις φωραθείη τοῦτο ποιῶν, τῆς ἐπισκοπῆς παυέσθω· τὰ δὲ τοῦ πρεσβυτερίου ἐνεργείτω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ κανὼν σαφής ἐστι· διορίζεται γὰρ μὴ διδάσκειν δημοσίᾳ ἐπίσκοπον εἰς πόλιν μὴ ἀνήκουσαν αὐτῷ. ἀτιμία γάρ, φησι, τοῦτό ἐστι τοῦ κατὰ χώραν ἀρχιερέως, καὶ ἀμαθίας κατάκρισις. τοῦτο δὲ νόει, ὅταν γίνηται παρὰ γνώμην τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου. εἰ γὰρ κατὰ γνώμην αὐτοῦ τοιοῦτόν τι ποιήσει τις, οὐ προκριματισθήσεται, ὅτι καὶ ἱερουργεῖ τις εἰς ἀλλοτρίαν ἐνορίαν ἀπροκριματίστως, θελήσει τοῦ ἔχοντος αὐτήν. καὶ ὁ μέγας δὲ ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος, τῶν Στασίμων ἐπίσκοπος ὤν, πολλοὺς λόγους ἀνέγνω εἰς Ναζιανζόν, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν ταύτῃ ἀρχιερατεύοντος. καὶ παρίσταται τοῦτο ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ οὕτως ἔχοντος, τί λύετε τάξιν ἐπαινουμένην; καὶ ὁ σοφώτατος ἐκεῖνος μητροπολίτης Ἐφέσου, κῦρος Ἰωάννης, ὁ κατὰ ποταμοὺς προχέων τὰ τῆς φιλοσοφίας νάματα, καὶ κολπωτὸς λεγόμενος, εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν ἀφικόμενος, μετὰ ἀξιώσεως τῶν κατὰ χώραν ἀρχιερέων δημοσίᾳ ἐδίδασκεν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ιδ'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων. καλῶς δὲ πρόσκειται τῷ κανόνι τὸ δημοσίᾳ. ἰδιαίτατα γὰρ ἀπολογεῖσθαι πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας περί τινος ἐκκλησιαστικοῦ προβλήματος ἔξεστι παντὶ καὶ

A & decernit omnibus doctoribus tam iis qui ſunt extra eccleſiam, quàm iis qui ſunt intra, citra tres leguminum, & frumenti modios quinquaginta, & hæc apertè decidit. Sit autem & hic doctoribus honor tributus, vt ſtatim poſt officiales proximi patriarchæ aſſideant, tanquam eius perſonam repræſentantes. Audiuimus enim quòd qui pontificis locum tenet, maximum habet honorem, & nemo poterit ad hoc contradicere. Qui autem & verbo & opere digni B ſunt quorum ratio habeatur, ad doctrinæ miniſterium introducantur, & per docendi munera ad officia prouehantur. Propterea enim, mortuo qui erat eo tempore patriarcha, nec ipſi docere poſſunt.

Canon XX.

Ne liceat epiſcopo in alia, quæ ad ſe non pertinet, ciuitate publicè docere. Si quis autem hoc facere deprehenſus fuerit, ab epiſcopatu deſiſtat, presbyteri autem munere fungatur.

SCHOL. BALS. Canon eſt apertus. Decernit enim, ne epiſcopus C publicè doceat in ciuitate quæ ad ſe non pertinet. Eſt enim, inquit, hoc dedecus pontificis illius regionis, & eius ignorantiæ condemnatio. Hoc autem intellige, quando fit præter mentem illius regionis epiſcopi. Si quis enim eius voluntate tale quid fecerit, id ei præiudicium non afferet. Nam & in alia regione ſine vllo præiudicio ſacra celebrat quiſpiam, eius qui illam habet voluntate. Quinetiam magnus in Theologia Gregorius, cùm Staſimorũ eſſet epi- D ſcopus, multa legit Nazianzi, cùm pater eius in ea ciuitate eſſet Pontifex: & hoc oſtenditur ex oratione quæ ſic habet: Cur ſoluitis ordinem laudabilem? Porrò & ſapientiſſimus ille Epheſi metropolitanus dominus Ioannes, qui inſtar fluuij philoſophię fluenta effudit, & κολπωτὸς, id eſt, ſinuoſus, dictus eſt, in eam regionẽ veniens, quæ illum erat ſortita, cum auctoritate illius regionis antiſtitum publicè docuit. Lege & xiiij. canonem ſanctorum Apoſtolorum. Canoni autem rectè adiicitur, illud, publicè. Priuatim enim interrogantibus de eccleſiaſtica aliqua quæſtione reſpondere licet cuilibet &

ſicut & xj. canon Sardicenſis ſynodi de ea re apertè loquitur. Si quis autẽ dubitet, quomodo xxix. canon iiij. ſynodi dicit, quòd ex epiſcopo, ad presbyteri dignitatem deducere, eſt ſacrilegium: præſens autem canon dicit, ſi quis hoc facere deprehenſus fuerit, ab epiſcopatu ceſſet, presbyteri autem munere fungatur: & audiet, quòd illic quidem dicit depoſitione iuſta vel iniuſta: vel enim propter iuſtam cauſam epiſcopatu deiectus eſt: & ne presbyter quidem erit: vel ſine cauſa, & ne ſic quidem ad presbyteri gradum deprimetur, ſed erit rurſus epiſcopus. Hic autem, epiſcopus quidem peccatum non admiſit, quod eum à ſacerdotio arceat, ſed gloriæ tantùm cupiditate & laudis amore peccauit. Vt ergo quod ſuo peccato reſpondeat, ſupplicium habeat, & humilis euadat, ab epiſcopatu quidem gerendo deſiſtit, in preſbyteri autem honore collocatur. Vt is enim deponatur, & ſacerdos fiat, patribus viſum non eſt. Lege & xviij. can. Anc. ſyn. Sacerdotis autem munus, accipe etiam de docendi munere, & non de ſola ſacrificij celebratione. Sacerdotes enim antiquitus neceſſe habebant etiam docere.

CANON XXI.

Qui canonicorum quidem criminum rei facti, & propterea perfectæ ac perpetuæ depoſitioni ſubiecti, in laicorum locum detruſi ſunt; ſiquidem ad conuerſionem ſua ſponte reſpicientes peccatum delent, propter quod à gratia exciderunt, & ab eo ſe penitus alienos efficiunt, clerici habitu tondeantur. Sin autem non ſua ſponte hoc elegerint, comam ſicut laici nutriant, vtpote qui mundanam ſeu ſecularem conuerſationem vitæ cæleſti præpoſuerint.

SCHOL. BALS. Nota ex hoc præſenti canone, quòd qui propter aliquod crimen deponuntur, vel laici reputantur, nec poſſunt poſt depoſitionem aliquid agere, quod ad clericum vlla ratione pertineat. Eos autem ſolos qui à peccato receſſerint, propter quod depoſiti fuerant, à fornicatione forte, vel aliquo alio, decernit canon eſſe tondendos capite, vt clēricos, id eſt, habere eam quæ Græcè dicitur παπαλήθραν, id eſt tonſurã, & clerici habitu indui. In eos enim eſt mitior ac clemẽtior propter pœnitentiã.

A πανταχοῦ, καθὼς καὶ ὁ ια΄. κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου τὰ περὶ τούτου διαγορεύει. Εἰ δέ τις ἀπορήσει πῶς ὁ μὲν κθ΄. κανὼν τῆς δ΄. συνόδου λέγει ὅτι τὸ ἐξ ἐπισκόπου εἰς πρεσβυτέρου ἀξίαν καταγαγεῖν, ἱεροσυλία ἐστίν· ὁ δὲ παρὼν κανὼν φησὶν εἴ τις φωραθείη τοῦτο ποιῶν, παυέσθω τῆς ἐπισκοπῆς, τὰ δὲ τοῦ πρεσβυτέρου ἐνεργείτω· ἀκούσει ὅτι ἐκεῖ περὶ καθαιρέσεως φησὶν εὐλόγως ἢ παραλόγως· ἢ γὰρ δι' αἰτίαμά τι εὔλογον ἐξεβλήθη τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ οὐδὲ πρεσβύτερος ἔσται· ἢ ἀναιτίως, καὶ οὐδὲ
B οὕτως εἰς πρεσβυτέρου βαθμὸν καταταχθήσεται, ἀλλ' ἔσται αὖθις ἐπίσκοπος· ἐνταῦθα δὲ, ἁμάρτημα μὲν ὁ ἐπίσκοπος κωλῦον αὐτὸν τῆς ἱερωσύνης οὐχ ἥμαρτε· φιλοδοξία δὲ ἦν καὶ δόξης ἔρως ὃ ἥμαρτεν. ἵνα γοῦν ἀντίρροπον τὴν τιμωρίαν ἕξῃ τῷ πταίσματι αὐτοῦ καὶ ταπεινωθῇ, παύεται μὲν τῆς ἐπισκοπῆς, κατατάττεται δὲ εἰς πρεσβυτέρου τόποις.

Κανὼν κα΄.

Οἱ ἐπ' ἐγκλήμασι κανονικοῖς ὑπεύθυνοι γενόμενοι, καὶ διὰ τοῦτο παντελεῖ τε καὶ διηνεκεῖ
C καθαιρέσει ὑποβαλλόμενοι, καὶ ἐν τῷ τῶν λαϊκῶν ἀπωθούμενοι τόπῳ· Εἰ μὲν ἑκουσίως πρὸς ἐπιστροφὴν ὁρῶντες ἀθετοῦσι τὴν ἁμαρτίαν, δι' ἧς τῆς χάριτος ἐκπεπτώκασι, καὶ ταύτης τέλεον ἀλλοτρίους ἑαυτοὺς καθιστῶσι, τῷ τοῦ κληρικοῦ κειρέσθωσαν σχήματι. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο αὐθαιρέτως αἱρήσονται, καθάπερ οἱ λαϊκοί, τὴν κόμην ἐπιτρεφέτωσαν, ὡς τὴν ἐν κόσμῳ ἀναστροφὴν τῆς οὐρανίου ζωῆς προτιμήσαντες.

D
Ἑρμηνεία

Σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι οἱ ἀπό τινος ἐγκλήματος καθαιρούμενοι, ὡς λαϊκοὶ λογίζονται, καὶ οὐ δύνανται μετὰ τὴν καθαίρεσιν ἐνεργεῖν οἱονδήτι αἴτιον κληρικῶν· μόνους δὲ τοὺς ἀποστάντας τοῦ ἁμαρτήματος δι' ὃ καθῃρέθησαν, τυχὸν τῆς πορνείας ἢ ἑτέρου τινὸς, διορίζεται ὁ κανὼν κείρεσθαι τὴν κεφαλὴν, κατὰ κληρικοὺς, ἤγουν ἔχειν παπαλήθραν, καὶ ἐνδύεσθαι σχῆμα κληρικοῦ· φιλανθρωπότερον γὰρ ἐπὶ τούτοις διατίθεται διὰ τὴν μετάνοιαν.

τοὺς δὲ γε ἀμεταθέτως ἐξεχομένους τῆς ἁμαρτίας, τρέφειν τὴν κόμην διακελεύεται, κατὰ λαϊκούς, ἵνα ἔχοιεν πλείονα αἰσχύνην, μὴ παραχωρούμενοι ἐν μετοχῇ κληρικοῦ ὅλως εἶναι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐνδύματος στερισκόμενοι. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα. ἡ δὲ οθ΄. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου καθαιρεῖσθαι διοριζομένη, τοὺς μετὰ χειροτονίαν γαμοῦντας, οὐ δοκεῖ μήτε τοῦ σχήματος τῶν κληρικῶν αὐτοὺς ἀπαλλοτριοῦσθαι, μήτε τῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κοινωνικῆς ὑπηρεσίας· καὶ ἡ ζ΄. νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως, τοὺς ἀπὸ κληρικῶν πρὸς λαϊκοὺς μετασχηματισθέντας, καὶ ἄκοντας πρὸς αὐτὸ πάλιν ἀποκαθίστασθαι διορίζεται. Φαίνεται οὖν ἐναντιότης ἐν τούτοις. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ νομοθετεῖν περὶ τῶν καταδικαζομένων διά ἔγκλημά τι προσαγγελθὲν, καὶ ἀμεταθέτως ἐξεχομένων τοῦ κακοῦ· οἷον διὰ μοιχείαν, διὰ ἁρπαγὴν, διὰ ἱεροσυλίαν· τὴν δὲ νεαρὰν, περὶ τῶν μετὰ τὴν χειροτονίαν διγαμησάντων. ὅπερ κἂν καθαίρεσιν ἐπάγῃ, ἀλλ' οὖν διὰ τὸν γάμον συγγινώσκεται. καὶ διὰ τοῦτο παρεχωρήθησαν οἱ τοιοῦτοι ὑπὸ τῆς νεαρᾶς ἐνεργεῖν τὰ ἔξω τοῦ βήματος· οἱ δὲ λοιποὶ οἱ μετασχηματισθέντες, ὡς οἶμαι, κατὰ τὴν νεαρὰν ἀναγκασθήσονται μὴ κατορχεῖσθαι τοῦ ἁγίου σχήματος.

Κανὼν κβ΄.

Τοὺς ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμένους, εἴτε ἐπισκόπους ἢ οἱουσδήποτε κληρικοὺς, καὶ οὐ κατὰ δοκιμασίαν καὶ τοῦ βίου αἵρεσιν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν· ἀλλὰ καὶ τοὺς χειροτονήσαντας.

Ἑρμηνεία.

Περὶ χειροτονουμένων διὰ χρήματα ἢ διὰ προστασίας ἀρχόντων, εἰς διαφόρους κανόνας ἐγράψαμεν τὰ εἰκότα. καὶ ὁ παρὼν κανὼν καθαιρεῖσθαι φησὶ τὸν οὕτω χειροτονηθέντα καὶ χειροτονήσαντα.

Κανὼν κγ΄.

Περὶ τοῦ μηδένα τῶν εἴτε ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων, τῆς ἀχράντου μεταδιδόντα κοινωνίας, παρὰ τοῦ μετέχοντος εἰσπράττειν τῆς τοιαύτης μεταλήψεως χάριν, ὀβολοὺς ἢ εἶδος τὸ οἱονοῦν. οὐδὲ γὰρ πεπραμένη ἡ χάρις, οὐδὲ χρήμασι τὸν ἁγιασμὸν τοῦ πνεύματος μεταδιδόαμεν, ἀλλὰ τοῖς ἀξίοις τοῦ δώρου, ἀπανουργήτως με-

A Ii autem qui in peccato perpetuò hęrent, comam nutrire iubentur, vt laici, vt maiori pudore afficiantur, ſi in cleri participatione vllo eſſe modo eis permittatur, ſed ipſo etiam amictu priuentur. Et hæc quidem canon. Lix. autem Imp. domini Leonis philoſophi nouella eos deponi debere ſtatuens qui ducunt vxores poſt ordinationem, vult neque eos à clericorum habitu alienari, nec à communione miniſterij in eccleſia. Et lx. eiuſdem Imp. nouella, eos qui à clericis in laicos tranſmutati ſunt, B eôdem rurſus vel inuitos redire iubet. Videtur autem in his eſſe repugnantia. Exiſtimo autem canonem quidem de iis ſtatuere, qui propter delatum aliquod crimen condemnati, malo aſſiduè inhęrent, quemadmodum propter adulterium, propter rapinam, propter ſacrilegium: Nouellam autem, de iis qui poſt ordinationem vxorem duxerunt: quod quidem etſi inducit depoſitionem, eis tamen propter matrimonium ignoſcitur. Et ideo eis à Nouella permiſſum eſt, vt ea exerceant quæ C fiunt extra ſacrum tribunal: reliqui autem tranſmutati, cogentur, vt puto, ex Nouellæ ſententia à ſancto habitu non deſilire.

CANON XXII.

Eos qui pecuniis ordinantur, ſiue epiſcopos, ſiue qualeſcunque clericos, & non ex examinatione, ac vita electione, deponi iubemus, ſed & eos etiam qui ordinauerunt.

SCHOL. BALS. De iis qui propter pecunias ordinãtur, vel propter magiſtratuum mandatum, in di- D uerſos canones ſcripſimus ea quæ ſunt conſentanea. Præſens autem canon eum deponi iubet, qui ordinatus eſt, & eum qui ordinauit.

CANON XXIII.

Vt nullus, ſiue epiſcopus, ſiue Presbyter, ſiue diaconus, immaculatam præbens communionem, ab eo qui communicat, eius participationis gratia, obolos, vel quamuis aliam ſpeciem exigat. Non eſt enim venalis gratia, nec pro pecuniis ſpiritus ſanctificationem impertimur: ſed ea iis qui digni ſunt, abſque vlla eſt calliditate communi-

i.q. i. Nullus epiſcopus.

canda. Si quis autem eorum qui ſunt in cleri catalogo, ab eo cui immaculatam impertit communionem, vllam ſpeciem exigere viſus fuerit, deponatur, vt Simoniaci erroris & maleficij æmulator.

SCHOL. BALS. Cùm ſatis lõgo abhinc tempore, in quodã loco, qui Calotychas appellatur, & in Cherroneſi regione poſitus eſt, ſancta dominica Paſchæ Chriſti reſurrectionis diuerſarer, vidi quaſdam illius loci mulierculas, & quoſdam homunculos, poſt matutinam diuinam Pſalmodiam, ad catholicæ eccleſiæ templum confluentes, cum ouis gallinæ, panis fermento mixtis, & cum ſalſis carnibus, & cum aliis quibuſdam eſculentis, vel etiam ad aliquid aliud aptis: & interrogaui quamnam ob cauſã hoc fieret. & audiui, quòd vnuſquiſque iis quibus poteſt donis ſacerdotem, qui populo diuina ſacramenta porrigit, proſequitur. Neque enim aliter cuiquam licet ſacerdotẽ adire, & diuina ab eo ſacramenta percipere. & tunc quidem reprehendi quod fiebat. Cùm autẽ nuper in hunc præſentem canonem incidiſſem, ei gratias egi, vt qui ab iis qui cõmunicant ſacramẽtis, obolos, vel vllam aliam ſpeciem exigi prohibet. Quoniam, inquit, non venditur, nec pecuniis ſanctificatio impertitur: ſed iis qui donis digni ſunt, ſancta dona diſtribuuntur. Propterea enim, vt eſt probabile, etiã ſancta donatio à vulgo ſacramẽta dicuntur. Eum autem qui præter hæc facit, deponendum decernit canon, vt qui ſit Simoniacę improbitatis & erroris æmulator.

CANON XXIIII.

Ne cui liceat eorum qui in ſacerdotali ordine enumerantur, vel monachorũ, in equorum curriculis ſubſiſtere, vel ſcenicos ludos ſuſtinere. Sed & ſi quis clericus ad nuptias vocetur, quando ad deceptionem comparata ludicra ingreſſa fuerint, ſurgat & diſcedat, patrum noſtrorum ſic iubente doctrina. Si quis autem eius rei conuictus fuerit, vel ceſſet, vel deponatur.

SCHOL. BALS. Conſequenter iiij. canoni ſynodi Laodicenæ, prohibet etiam præſens canon in equorum curriculum aſcendere ſacerdotes vel monachos, vel ſcenicos, etiam ludos audire: adiiciens vt clerici ad nuptias vocati

A παδοτέον. Εἰ δὲ φανείη τις τῶν ἐν κλήρῳ καταλεγομένων ἀπαιτῶν, ᾧ μεταδίδωσι τῆς ἀχράντου κοινωνίας, ὃ οἱονοῦν εἶδος, καθαιρείσθω, ὡς τοῦ Σίμωνος ζηλωτὴς πλάνης καὶ κακουργίας.

Ἑρμηνεία.

Καταλύσας πρὸ χρόνων ἱκανῶν εἰς χωρίον τι Καλοτυχάδα ἐπιλεγόμενον, καὶ ἐν τῷ θέματι Χερρονήσου διακείμενον, κατὰ τὴν ἁγίαν κυριώνυμον τοῦ πάσχα τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως, εἶδον χωριτικὰ γύναια καὶ ἀνδράρια, μετὰ τὴν ἑωθινὴν θείαν ὑμνῳδίαν τῷ ναῷ τῆς καθολικῆς ἐκκλη- B σίας συῤῥέοντα, μετὰ ὀρνιθείων ὠῶν, ζύμης ἄρτου συνηνωμένων, μετὰ κρεῶν τεταριχευμένων, καὶ μετὰ ἄλλων τινῶν εἰδῶν βρωσίμων, ἢ καὶ πρὸς ἄλλο τι ἐπιτηδείων. καὶ ἠρώτησα τίνος χάριν τοῦτο γίνεται, καὶ ἤκουσα ὡς ἕκαστος δεξιοῦται τὸν ἱερέα τὸν μεταδιδόντα τῷ λαῷ τῶν θείων ἁγιασμάτων, ἐφ᾽ οἷς δύναται. ἄλλως γὰρ οὐκ ἔξεστιν ἐντυχεῖν τινὰ τῷ ἱερεῖ, καὶ τῶν ἁγιασμάτων μεταλαβεῖν. καὶ τότε μὲν ἐμεμψάμην τὸ γινόμενον. ἀρτίως δὲ ἐντυχὼν τῷ παρόντι κανόνι, ηὐχαρίστησα αὐτῷ ὡς κωλύοντι ἀπαιτεῖσθαι τοὺς μεταλαμβάνοντας τῶν ἁγιασμάτων, ὀβολὸν ἢ οἱονδήποτε εἶδος· ὅτι φησὶν C οὐ πιπράσκεται οὐδὲ χρήμασιν ὁ ἁγιασμὸς μεταδίδοται, ἀλλὰ δῶρον τοῖς ἀξίοις τὰ ἅγια δῶρα διανέμεται. διὰ γὰρ τοῦτο ὡς ἔοικε καὶ ἁγία δωρεὰ κατὰ κοινολαΐτας λέγονται τὰ ἅγια. τὸν δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντα καθαιρεῖσθαι ὁ κανὼν διορίζεται, ὡς τῆς κακίας καὶ τῆς πλάνης τοῦ Σίμωνος ζηλωτήν.

Κανὼν κδ'.

Μὴ ἐξέστω τινὶ τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλεγομένων τάγματι, ἢ μοναχῷ, ἐν ἱπποδρομίαις ἀνιέναι, ἢ θυμελικῶν παιγνίων ἀνέχεσθαι. ἀλλ᾽ D εἰ καί τις κληρικὸς κληθείη ἐν γάμῳ, ἡνίκα δ᾽ ἂν τὰ πρὸς ἀπάτην εἰσέλθοιεν παίγνια, ἐξανιστάσθω, καὶ παραυτίκα ἀναχωρείτω· οὕτω τῆς τῶν πατέρων ἡμῖν προστατούσης διδασκαλίας. Εἰ δέ τις ἐπὶ τούτῳ ἁλῷ, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἀκολούθως τῷ νδ'. κανόνι τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου ἀπαγορεύει καὶ ὁ παρὼν κανών, ἢ ἱπποδρομίας ἀνιέναι ἱερατικοὺς ἢ μοναχούς, ἢ θυμελικῶν παιγνίων ἀκούειν· προστάττων τοὺς μετακαλουμένους εἰς γάμον κληρικοὺς

(περὶ γὰρ μοναχῶν εἰπεῖν ἄτοπον ἐλογίσθη τοῖς πατράσι, διὰ τὸ πάντη ἀπρεπὲς) ἀναχωρεῖν ἅμα τῷ εἰσελθεῖν τὰ παίγνια. πλὴν ὁ μὲν κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κολάζει τοὺς ἀθετητὰς τούτου· ὁ δὲ παρὼν παραινεῖ παύσασθαι τοὺς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας· μὴ παυομένους δὲ καθαιρεῖσθαι διορίζεται. Ταῦτα τῶν δύο τούτων κανόνων λεγόντων, καὶ κωλυθέντων παρὰ μικροῦ παρὰ τοῦ μέρους τῆς ἐκκλησίας τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἱερωμένων πάντων, ἀπελθεῖν εἰς τὰς γινομένας ἱπποδρομίας, εἶπον τινὲς ὅτι τὸ μὲν μὴ ἀπελθεῖν μοναχὸν ἢ κληρικὸν εἰς ἱπποδρόμιον, μηδὲ ἰδεῖν θεωρίαν τὴν ὄψιν ἐκθηλύνουσαν, μηδὲ ῥημάτων ἀκροάσασθαι καταγοητευόντων τὴν ἀκοὴν, ἐπαινετόν ἐστι, καὶ πολλῆς εὐχαριστίας ἄξιον ὥσπερ καὶ τὸ παρθενεύειν καὶ τὰ λοιπὰ τὰ τὸν ἄνθρωπον ἁγιάζοντα. Εἰ δέ τις μὴ δυνάμενος παρθενεύειν γαμήσει, οὐ κολασθήσεται. καὶ ὁ μὴ δυνάμενος παντὸς ἐνηδόνου ἀπέχεσθαι, ἐὰν ἀνέλθῃ εἰς ἱπποδρόμιον, συγγνωσθήσεται. καὶ μᾶλλον ἐὰν ἐφάπαξ καὶ οὐ κατὰ παράχρησιν εἰς τοῦτο ἐκδώσει ἑαυτόν. ὁ γὰρ κανὼν ἐστὶ, φασὶ, τὰς ποτὲ γινομένας ἱπποδρομίας ἀπαγορεύει, οὐ μὴν τὰς σήμερον τελουμένας κατ' ἐπιτροπὴν καὶ παρουσίαν βασιλικήν· τότε μὲν γὰρ τῶν δήμων κατεξουσιαζόντων ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις, καὶ ποιούντων ταύτας ὅτε καὶ ὅπως ἠβούλοντο, ἐκ δαπανημάτων οἰκείων, ὡς καὶ ἐχόντων οἴκους καὶ ἵππους, καὶ ἱππῶνας, καὶ μέχρι καὶ νῦν περισωζομένους, καὶ προσόδους χάριν τῶν ἱπποδρομιῶν, καὶ τοῦ βασιλέως προσκαλουμένου, καὶ εἰς τοῦτο μὴ ἐξουσιάζοντος, πολλὰ στασιώδη καὶ ἄτοπα συνέπιπτον γίνεσθαι κατὰ τὸν τῆς ἱπποδρομίας καιρόν· τῶν μὲν προστιθεμένων τῷ δήμῳ τῶν Βενετῶν· τῶν δὲ, τῷ μέρει τῶν Πρασίνων. ἐν καιροῖς δέ τισι καὶ πόλεμοι συνεκροτήθησαν ἐμφύλιοι μέσον τῶν ἀντιθέτων μερῶν, καὶ κατὰ τῆς βασιλείου περιωπῆς ἀναιδῆ ῥήματα οἱ δημόται ἀπηρεύξαντο καθὼς ἀπὸ διαφόρων χρονικῶν τοῦτο παρίσταται)· οἷόν τι γέγονε ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, ἐπὶ τοῦ Ἀναστασίου, ἐπὶ τοῦ Φωκᾶ τοῦ τυράννου, καὶ ἐπὶ ἑτέρων βασιλέων. ἀλλὰ καὶ συνθηκίζον τὰ μέρη μὴ κωλυόμενα, διὰ κότου καὶ τύχης τὴν νίκην ἀνεκαλοῦντο ὅπερ τοῖς θείοις κανόσι παντελῶς ἀπηγόρευται).

A (de monachis enim dicere patribus à ratione alienum viſum eſt, quòd id ſit nimis indecorum) vt recedăt cùm primùm ludicra ingreſſa fuerint. Sed Laodicenæ quidem ſynodi canon, in eius contemptores non animaduertit: hic autem, admonet quidem, vt qui tale quid faciunt, deſiſtant: ſi autem non deſiſtant, deponēdos decernit. Cùm hi duo canones hæc dicant, & propemodū ab eccleſiæ parte prohibiti ſint monachi & ſacerdotes omnes ad equorum curſus viden-
B dos accedere, dixerūt nōnulli, quòd clericum quidem vel monachum ad equorum curriculum non accedere, nec ſpectaculum quod effœminat, aſpicere, nec verba aures perſtringentia audire, eſt laudabile & maximè commendandum, quemadmodū & eſſe virginem, & reliqua quæ hominem ſanctificant. Si quis autem cùm virgo eſſe nequeat, vxorem duxerit, non punietur: & qui non poteſt ab omni voluptate abſtinere, ſi in equorū curriculum fuerit ingreſſus, ei venia dabitur, & magis ſi ſemel, non autem
C ſi immodicè vtēs ſe ei dicauerit. Hic enim canō, inquiūt, curſus qui olim fiebant, vetat, non autem qui nunc fiunt, permittēte ac præſente principe. Tūc enim cùm populus in illis equorū curriculis nimia libertate vel potiùs licentia vteretur, equorūque curſus celebraret, quomodo & quādo volebant, idq; propriis expēſis, vt qui haberet & domos, & equos, & ſtabula quę nūc etiā hucuſq; ſeruantur, & redditus, pro illis celebrandis curriculis, & Imperator inuitaretur,
D nullam autē ad eam rem poteſtatem haberet, illius curſus tempore, multa turbulenta & abſurda fieri cōtingebat, cū alij quidem populo venetorū, alij verò praſinorū parti adiungerētur: aliquando verò etiā bella inteſtina excitata ſunt inter aduerſas partes, & in Imperatoris cōſpectu verba etiā impudētia populares eructarūt: quemadmodū ex diuerſis Chronicis oſtēditur: ſicut factū eſt regnante Iuſtiniano, & tēpore Anaſtaſij & Phocæ tyranni, & aliorum Imper. Sed & depoſitis pignoribus ludere partes prohibitæ, per talos & fortunā victoriā prouocabant: quod quidē diuinis canonibus eſt omnino prohibitum.

Permittebãtur autem & belluarum A certamina, & multa alia indecora ac turpia. Propterea enim, inquiunt, & lj. canon præſentis ſyn. prohibet mimos, & theatra, & venationum ſpectacula, & ſaltationes in ſcena: & ſtatuit, vt qui ipſum contemnerent, ſi ſint quidem clerici, deponãtur, laici verò ſegregentur. Et finis xv. Carth. ſyn. ſic apertè dicit. Et quòd filij ſacerdotum ſpectacula ſecularia non perficiant, nec ſpectent. Hoc autem etiã omnibus Chriſtianis ſemper eſt prædicatũ, vt vbi ſunt maledicta ac blaſphemia, ne accedant. Hodie au- B tem cum equorum curſus Imp. præſente fiant, nec ſit eiuſmodi fugiendum & auerſandum quidpiam, nulla eſt penitus ſuſpicio illic mali quicquam fieri. Quamobrem dicebant, quòd eſt quidem laudabile nullam penitus quempiam voluptatem guſtare ex equorum curriculo, vel ex aliquo alio: non eſt autem intemperantiæ ad eiuſmodi equorum curſus clericos accedere. Si enim omnis equorum curſus, & qui olim fiebat, & qui hodie fit, eſt prohibitus, vt multi inquiunt, C quemadmodum & ſpectacula omnia, & venationes, cogetur quis dicere neque omnino tale quid vnquam debere fieri ab Imp. vel vllo alio: ceſſaſſe autem ac exoleuiſſe leporum cum canibus venationes, ne laici, & equorum curſibus, & ſpectaculis, & venationibus vacantes, ſegregationi ſubiiciantur, quod eſt abſurdum. Quocirca debent & equorum curricula & ſpectacula & venationes, in duo diuidi, vt dictum eſt: in ea quę ſunt omnino auerſanda & fugienda, & ad quę non ſolùm clericis, ſed neque laicis accedere D permittitur, metu excommunicationis: & in ea quæ permiſſa ſunt, quæ ſunt hodie in vſu, ad quæ non ſolùm laici, ſed & clerici, citra vllum præiudicium accedent. Quòd autem, inquiunt, nõ omnia ſpectacula, equorúmq; curricula canones prohibuerunt, ſed ea demum quæ ſunt periculoſa ac turpia, ex lxj. Carthaginenſis ſynodi canone apertè oſtenditur, qui dicit, Porro & illud petere vt theatricorum ludorum ſpectacula, in dominicis, & in reliquis Chriſtianorum fidei feſtis diebus fieri prohibeantur: maximè quoniam in octaua ſancti Paſchæ

ἐπέτρεπον δὲ καὶ τὰς θηριομαχίας καὶ ἄλλα τινὰ αἰσχρὰ καὶ ἀπρεπῆ. διὰ γὰρ τοῦτο φησὶ καὶ ὁ να΄ κανὼν τῆς παρούσης συνόδου ἀπαγορεύει τοὺς μίμους καὶ τὰ θέατρα καὶ τὰ τῶν κυνηγίων θεώρια καὶ τὰς ἐπὶ σκηνῆς ὀρχήσεις· καὶ διορίζεται τοὺς καταφρονοῦντας αὐτοῦ, κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι. καὶ τὸ τέλος τοῦ ιε΄. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου λέγει οὕτω ῥητῶς· καὶ ὥστε τὰ τέκνα τῶν ἱερέων, θεώρια κοσμικὰ μὴ ἐκτελεῖν μηδὲ θεωρεῖν. τοῦτο δὲ καὶ πᾶσι Χριστιανοῖς ἀεὶ κεκήρυκται, ὥστε ὅπου βλασφημίαι εἰσί, μὴ προσιέναι. σήμερον δὲ τῶν ἱπποδρομιῶν τελουμένων κατὰ παρουσίαν βασιλικὴν δίχα τοιούτου ἀποτροπαίου τινὸς, κακόν τι γενέσθαι οὐχ ὑποπτεύεται. διὸ εἶπον ὡς ἐπαινετὸν μέν ἐστι τὸ μηδὲ ὅλως ἡδονῆς ἐξ ἱπποδρομίας καὶ ἄλλου τινὸς θυμήρους γεύσασθαι τινά· ἀκόλαστον δ' οὐ καὶ τὸ εἰς τοιαύτας ἱπποδρομίας κληρικοὺς ἀπέρχεσθαι. Εἰ γὰρ πᾶσα ἱπποδρομία ἥδε ἐκ πάλαι τελουμένη καὶ ἡ σήμερον γινομένη ἀπαγορεύεται κατὰ τοὺς πολλοὺς, ὥσπερ δὴ καὶ πάντα τὰ θεώρια καὶ τὰ κυνήγια, ἀναγκασθήσεταί τις εἰπεῖν, μηδὲ ὅλως γίνεσθαί τι τοιοῦτον ποτὲ τῶν καιρῶν παρὰ βασιλέως ἢ ἑτέρου τινός· ἀπρακτῆσαι δὲ καὶ τὰ μετὰ κυναρίων λαγωκυνήγια, ἵνα μὴ καὶ οἱ λαϊκοὶ εἰς ἱπποδρομίας καὶ θεωρίας καὶ κυνήγια ἀσχολούμενοι, ἀφορισμῷ ὑποπέσωσιν, ὅπερ ἄτοπον. διὰ γοῦν τοῦτο ὀφείλουσι τὰ τῆς ἱπποδρομίας καὶ τὰ τῶν θεωριῶν καὶ τὰ τῶν κυνηγίων εἰς δύο διαιρεῖσθαι, ὡς εἴρηται· Εἰς τὰ πάντη ἀποτρόπαια, εἰς ἃ μὴ μόνον κληρικοὶ, ἀλλ' οὐδὲ λαϊκοὶ παραχωροῦνται ἀπέρχεσθαι, τῷ φόβῳ τοῦ ἀφορισμοῦ, καὶ εἰς τὰ ἐπιτετραμμένα, τὰ καὶ σήμερον ἐνεργούμενα· εἰς ἃ οὐ μόνον λαϊκοὶ ἀλλὰ καὶ κληρικοὶ ἀπροκριματίστως ἀπελεύσονται. ὅτι δὲ, φασὶν, οὐ πάντα τὰ θεώρια καὶ τὰ ἱπποδρόμια οἱ κανόνες ἀπηγόρευσαν ἀλλὰ τὰ κινδυνώδη, καὶ αἰσχρὰ, δηλοῦται ἀπὸ τοῦ ξα΄. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, λέγοντος ταῦτα ῥητῶς. κἀκεῖνο δὲ αἰτῆσαι ἵνα τὰ θεώρια τῶν θεατρικῶν παιγνίων ἐν ταῖς κυριακαῖς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς φαιδραῖς τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως ἡμέραις κωλύωνται, μάλιστα ὅτι ἐν τῇ ὀγδοάδι τοῦ ἁγίου πάσχα

οἱ ὄχλοι μᾶλλον εἰς τὰς ἱπποδρομίας ἤπερ εἰς τὰς ἐκκλησίας εἰσέρχονται, ὀφείλειν μετενεχθῆναι τὰς ὡρισμένας αὐτῶν ἡμέρας ὅτε ἀπαντήσοι· καὶ μὴ ὀφείλειν τινὰ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὰ θεώρια ταῦτα ἀναγκάζεσθαι. πάντως γὰρ εἰ παρὰ τῶν κανόνων πᾶσα ἱπποδρομία ἐκωλύετο, οὐκ ἂν οἱ πατέρες ᾐτήσαντο μὴ γίνεσθαι τὰς ἱπποδρομίας καὶ τὰ θεώρια ἐν ταῖς κυριωνύμοις καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις, ἤγουν ταῖς πασχαλίοις, ἀλλ' ἐδυσωπήθησαν ἂν παντελῶς ταῦτα σχολάσαι. καὶ τῆς ἐκκλησίας δὲ ὁ μέγας διδάσκαλος ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν Ἰωάννης, μόνας ἀποτρέπει τὰς κατὰ τὰς κυριωνύμους γινομένας ἱπποδρομίας. προσετίθουν δὲ τοῖς λεγομένοις παρ' αὐτῶν, δι' οὐδὲν ἕτερον ἀναγνώστας εἶναι δημότας σήμερον, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ φαίνεσθαι κατὰ προτροπὴν ἐκκλησιαστικὴν τὰς ἱπποδρομίας γίνεσθαι· καὶ τὴν προτέραν ἀταξίαν τῶν λαϊκῶν δημοτῶν καὶ πάντα τὰ ἀπρεπῆ καὶ ἄσεμνα σχολάσαι. ἵνα τί γάρ, εἶπον, ἀναγνώσταις δημόταις μόνοις συνεχωρήθη ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις παρεμβάλλειν, καὶ τοῦ δήμου κατάρχεσθαι· τοῖς δὲ λοιποῖς ἀναγνώσταις καὶ ἱερωμένοις ἁπλῶς τὰς θύρας τῆς ἱπποδρομίας ἀπέκλεισαν; ἐχρῶντο δὲ πρὸς ἐπισύστασιν τοῦ λόγου αὐτῶν καὶ τῷ ε'. κεφαλ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγοντι· ἡ διάταξις κωλύει τὰ παίγνια. καὶ πέντε ὑπεξαιρουμένων ὁρίζει καί τινα ἐπιτίμια κατὰ τῶν κυβευόντων, ἐπιτρέπουσα καὶ τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως καὶ τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ τοῖς ἐπισκόποις ζητεῖν καὶ κωλύειν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς γινόμενα συναλλάγματα ἀποτρέπειν. δίδωσι δὲ ἀγωγὰς ἐκ τῶν πεπραγμένων παιγνίων, καὶ ἀπαίτησιν τῶν ἐντεῦθεν χρεωστηθέντων, δέκα λιτρῶν ἐπιτίμιον ὁρίζουσα κατὰ τῶν συγχωρούντων παραβαίνεσθαι τὴν διάταξιν. καὶ ἔλεγον, πένταθλον, ἤγουν πέντε παίγνια εἶναι ἀκώλυτα, πάλην, πυγμήν, δρόμον, ἅλμα, καὶ δίσκον. τὸ δὲ ξύλινον ἱππικὸν εἶπον κωλύεσθαι ὑπὸ τοῦ νόμου, διὰ τὸ ἔχειν καὶ τοῦτο αἰτίας κύβου ἤγουν κόττου, καθὼς ἐν τῷ κθ'. κεφαλ. τοῦ ιγ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος δηλοῦται. καὶ ταῦτα εἶπον τινὲς περὶ τῶν ἱπποδρομιῶν. περὶ δὲ τῶν μίμων καὶ τῶν θυμελικῶν παιγνίων, οὐδεμίαν ἐποιήσαντο διαίρεσιν. ἀλλ' εἰς τὸν ὁρισμὸν τοῦ κανόνος αὐτὰ ἀπηρτήσαντο.

A populus ad equorum curricula potiùs quàm ad eccleſias cõuenit: & vt debeant pręſtituti eorum dies transferri, quando occurrerint: nec debet vllus Chriſtianus cogi ad hæc ſpectacula. Si enim equorũ curſus eſſet à canonibus omnino prohibitus, non petiiſſent patres, ne equorum curſus & ſpectacula fierent diebus dominicis, & in reliquis feſtis, ſeu Paſchalibus diebus, ſed ea omnino celebrari ęgre tuliſſent. Iam verò etiam magnus eccleſiæ doctor Ioannes Chryſoſtomus, & lingua verè aureus, B ſolos equorũ curſus, qui fiunt diebus dominicis, diſſuadet. Adiiciebãt autem & iis quæ à ſe dicuntur, nullam aliam ob cauſam eſſe hodie lectores populares, quàm quòd equorũ curſus hodie fieri videantur permiſſione eccleſiaſtica, & prior populariũ laicorum indignitas, & omnia quæ turpia & indecora erãt, ceſſauerint. Cur enim, inquiebant, lectoribus popularibus ſolis ſe in equorum curricula ingerere, & ex populo incipere permiſſum eſt, reliquis autẽ lectoribus, & omnibus, vt ſemel dicã, ſacris ini- C tiatis, hippodromi ſeu equorum curriculi fores occluſerũt? Ad ſuam autem ſententiam confirmandã etiam v. ix. tit. capite xxx. lib Imp. vſi ſunt: quod ſic dicit, Conſtitutio prohibet ludos, quinq; exceptis, & quaſdã pœnas ſtatuit aduerſus eos qui ludũt aleis, permittens etiã pręſidi ciuitati, & prouinciarũ rectoribus, & epiſcopis quærere & prohibere, & omnes qui in iis fiunt cõtractus reiicere. Ex permiſſis autẽ ludis dat actionẽ, eorũmq; quæ mutuo data fuerint, eo nomine exactionem permittit, & D X. librarum pœnam aduerſus eos qui hãc conſtitutionẽ tranſiliri permiſerint, decernit: Et dicebãt, pẽtathlon, hoc eſt quinq; certamina, ſeu ludos quinque, eſſe permiſſos, luctã, pugillatũ, curſum, ſaltũ, & diſcũ. Ligneum autẽ equeſtre certamen eſſe lege prohibitũ, quòd hoc quoq; aleę vel talentorũ reprehẽſionis cauſam habeat. Quemadmodũ in xxix. cap. xiij. tit. præſentis operis declaratur. Et hęc quidẽ de equorum curriculis nõnulli dixere. De mimis autẽ & ludis ſcenicis nullã penitus diuiſionẽ fecere, ſed ea can. decreto ſubmiſere.

Plures autem, & qui ſunt paulo religioſiores, quibus ipſe etiã aſſentior, hæc non ſibi ſufficere putauere, dicentes debere canones ad id quod eſt animæ vtilius, exponi, non ad id quod eſt liberius, ac diſſolutius, & magis, vt ita dicam, indifferens.

Canon XXV.

Præterea renouamus etiam canonem, qui dicit, agreſtes, & quæ ſunt in regione parochias, inconcuſſas & illabefactatas manere apud epiſcopos qui eas poſſident, & maximè ſi xxx. annorum ſpatio eas ſine vi poſſidentes adminiſtrauerint. Si autem intra xxx. annos fuit vel fuerit aliqua de iis controuerſia, licere iis qui ſe iniuria affectos dicunt, de eo actionem mouere apud ſynodum prouinciæ.

Schol. Bals. Hîc renouatus canon, eſt iiij. ſynodi canon xvij. & lege eius interpretationem.

Canon XXVI.

Presbyterum, qui per ignorantiam illicitis nuptiis eſt implicatus, eſſe quidem cathedræ participem, ſecundùm ea quæ ſunt nobis à ſacro canone decreta: à reliquis autem operationibus abſtinere. Etenim, qui eſt talis, ſatis eſt ſi venia detur. Vt is autem benedicat qui debet propria curare vulnera, non eſt conſentaneum. Benedictio enim eſt ſanctificationis impertitio. Qui autem id non habet propter delictum ex ignorantia, quomodo alteri id impertiet? Nec ergo publicè, nec priuatim benedicat, nec Chriſti corpus aliis diſtribuat, nec aliquod aliud miniſterium obeat; ſed prima ſede contentus Domino defleat, vt illi ex ignorantia peccatum remittatur. Manifeſtum enim eſt, quòd nefarium coniugium diſſoluetur, nec vir cum ea vllo modo conſuetudinem habebit, per quam ſacra operatione priuatus eſt.

Schol. Bals. Canones Neocæſar. ſyn. ante præſentem ſynodum ſcripti ſunt. Propterea enim & præſens canon illorum compoſitionis meminit, dicens ix. illius ſynodi canoni conſequẽter, non licere ei qui per ignorantiã ſuę cognatæ legitimè coniunctus eſt, & ſacerdos poſtea factus, offerre vel aliquid aliud ſacerdotale exercere, ſed ſola cathedra dignum cenſeri, quoniã nõ ex ſcientia,

A οἱ πλείους δὲ καὶ μᾶλλον οἱ εὐλαβέστεροι, οἷς συντίθεμαι καὶ αὐτός, οὐκ ἠρέσθησαν ἐπὶ τούτοις· εἰπόντες ὀφείλειν τοὺς κανόνας πρὸς τὸ ψυχωφελέστερον ἑρμηνεύεσθαι, οὐ μὴν πρὸς τὸ ἐκκεχυμένον καὶ ἀδιάφορον.

Κανὼν κε'.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀνανεοῦμεν καὶ τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα τὰς καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ἀγροικικὰς παροικίας, ἢ ἐγχωρίοις, μένειν ἀπαρασαλεύτους παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτὰς ἐπισκόποις, καὶ μάλιστα, εἰ τριακονταετῆ χρόνον
B ταύτας ἀβιάστως διακατέχοντες ᾠκονόμησαν. Εἰ δὲ ἐντὸς τῶν τριάκοντα ἐτῶν γεγένηταί τις ἢ γένοιτο περὶ αὐτῶν ἀμφισβήτησις, ἐξεῖναι τοῖς λέγουσιν ἠδικῆσθαι, περὶ τούτου κινεῖν παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας.

Ἑρμηνεία.

Οὗτος ὁ ἀνανεούμενος κανὼν τῆς δ'. συνόδου, ἐστὶ κανὼν ιζ'. καὶ ἀνάγνωθι τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ.

Κανὼν κϛ'.

Πρεσβύτερον, τὸν κατὰ ἄγνοιαν ἀθέσμῳ γάμῳ περιπαρέντα, καθέδρας μὲν μετέχειν, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ κανόνος ἡμῖν νομοθετηθέντα, τῶν
C δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι. ἀρκετὸν γὰρ τῷ τοιούτῳ ἡ συγγνώμη. εὐλογεῖν δὲ ἕτερον τὸν τὰ οἰκεῖα τημελεῖν ὀφείλοντα τραύματα, ἀνακόλουθον. εὐλογία γάρ, ἁγιασμοῦ μετάδοσίς ἐστιν. ὁ δὲ τοῦτο μὴ ἔχων, διὰ τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας παράπτωμα, πῶς ἑτέρῳ μεταδώσει; μήτε τοίνυν δημοσίᾳ μήτε ἰδίᾳ εὐλογείτω, μήτε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ διανεμέτω ἑτέροις, μήτε τι ἄλλο λειτουργείτω. ἀλλ' ἀρκούμενος τῇ προεδρίᾳ, προσκλαιέτω τῷ Κυρίῳ συγχωρηθῆναι αὐτῷ τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας ἀνόμημα.
D πρόδηλον γάρ, ὡς ὁ τοιοῦτος ἄθεσμος γάμος διαλυθήσεται, καὶ οὐδαμῶς ὁ ἀνὴρ μετουσίαν ἕξει, πρὸς τὴν δι' ἧς ἱερᾶς ἐνεργείας ἐστέρηται.

Ἑρμηνεία.

Οἱ κανόνες τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου πρὸ τῆς παρούσης συνόδου ἐγράφησαν. διὰ γοῦν τοῦτο καὶ μέμνηται ὁ παρὼν κανὼν τῆς συνθήκης ἐκείνων, λέγων ἀκολούθως τῷ θ'. κανόνι τῆς συνόδου ἐκείνης, μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν ἐν ἀγνοίᾳ μετὰ προσγενοῦς αὐτοῦ νομίμως συναφθέντα, καὶ μετὰ ταῦτα ἱερωθέντα, προσφέρειν ἢ ἄλλο τι ἱερατικὸν ἐνεργεῖν. μόνης δὲ καθέδρας ἀξιοῦσθαι, διὰ τὸ μὴ ἐν εἰδήσει,

ἀλλ' ἐν ἀγνοίᾳ ἁμαρτήσας. καὶ τῆς καθέδρας A δὲ τότε ἀξιωθήσεται ὅτε τοῦ ἀθέσμου συνοικεσίου ἀποστῇ, καὶ δείξῃ ἔργα μετανοίας, παρακαλοῦντα γίνεσθαι συμπαθέστερόν τι ἐπὶ αὐτῷ. Εἰ γὰρ ἔχεται τοῦ ἀθέσμου γάμου, διὰ τὴν ἄγνοιαν οὐκ ὠφεληθήσεται, ἀλλ' ὑπὸ ἀρχοντικῆς ἐξουσίας καὶ ὁ ἄθεσμος γάμος λυθήσεται, καὶ οὐδὲ τιμῆς ἢ καθέδρας ἀξιωθήσεται. καὶ ὁ θ'. δὲ κανών. ταῦτα δὲ ἀναφαίνεται ἀπὸ τοῦ λέγειν τὸν κανόνα· ἀλλ' ἀρκούμενος τῇ προεδρίᾳ, προσκλαιέτω τῷ κυρίῳ· καὶ ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν ὁ δὲ γάμος διαλυθήσεται. Καὶ ὁ θ'. δὲ κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισα- B ρείᾳ συνόδου διὰ τὴν ἄλλην σπουδὴν καθαιρεθέντος, μένειν αὐτὸν ἐν τοῖς λοιποῖς παρακελεύεται. ζήτει καὶ τὸν κζ'. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τὸν κα'. τῆς παρούσης συνόδου. τοῦ γάμου δὲ ἀπὸ τελέσματος, ἀθέσμου ἀναφανέντος διὰ τὴν συγγένειαν, ὁ μετ' εἴδησιν ἐπιμένων τῇ ἁμαρτίᾳ, οὐ μόνον καθέδρας οὐκ ἀξιωθήσεται, ἀλλὰ καὶ ὡς αἱμομίκτης τιμωρηθήσεται κατὰ λαϊκούς. φησὶ γὰρ βιβλίον ξ'. τίτλῳ λζ'. κεφ. μα'. θέματι ϛ'. ὁ ἀθέμιτος γάμος οὐ βεβαιοῦται· καὶ διὰ τοῦτο ἐὰν πρὸ κατηγορίας λυθῇ, συγχω- C ρεῖται ἡ ποινή. καὶ θέματι ζ'. ἐπὶ τοῦ ἐν ἀγνοίᾳ γινομένου ἀθεμίτου γάμου, δίδωσι συγγνώμην φύσις καὶ ἡλικία καὶ ἡ ἐπανόρθωσις τοῦ ἁμαρτήματος. καὶ μάλιστα εἰ μήπω τις αὐτὸν κατηγόρησεν.

Κανὼν κζ'.

Μηδεὶς τῶν ἐν κλήρῳ καταλεγομένων ἀνοίκειον ἐσθῆτα ἀμφιεννύσθω, μήτε ἐν πόλει διάγων, μήτε ἐν ὁδῷ βαδίζων, ἀλλὰ στολαῖς κεχρήσθω ταῖς ἤδη τοῖς ἐν κλήρῳ καταλεγομένοις ἀπονεμηθείσαις. Εἰ δέ τις διαπράξοιτο τὸ τοιοῦτο, ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἀφοριζέσθω. D

Ἑρμηνεία.

Τινὲς τῶν κληρικῶν, ὡς ἔοικεν, ἔξω τῆς ἐνεγκαμένης αὐτούς, διατρίβοντες μετ' ἀνοικείων στολῶν ἐβάδιζον· ἢ καὶ ἐν πόλει διάγοντες ὁμοίοις ἐχρῶντο περιβλήμασι. τοῦτο οὖν ἐπανορθούμενοι οἱ πατέρες, διωρίσαντο μηκέτι τοιοῦτόν τι γίνεσθαι· ἢ μὴν τοὺς παρὰ ταῦτα ποιοῦντας ἀφορίζεσθαι ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν. καὶ ὁ ιϛ'. δὲ κανὼν τῆς ζ'. συνόδου μὴ δεῖν φησὶν ἱερατικὸν ἄνδρα πολυτελέσιν ἱματίοις χρᾶσθαι.

A ſed per ignorantiam peccauit. Porrò & cathedra tunc dignus putabitur, quando ab illicito coniugio ſeiunctus fuerit, & pœnitentiæ opera oſtenderit, quæ ſuadebunt vt mitiùs ac miſericordiùs cum eo agatur. Si enim ab illicito coniugio non ſeparatur, ignorantia nihil ei proderit: ſed à magiſtratus poteſtate & matrimonium illicitum diſſoluetur, & nec cathedra vel honore dignus habebitur. Hæc autem ex eo apparent quod dicit canon, ſed prima ſede contentus, Domino defleat: & ex eo B quod dicit, Nuptiæ autem diſſoluētur. Porrò & ix. canon Neocæſar. ſyn. eſt propter aliud eius in eum qui depoſitus eſt ſtudiū, in reliquis quoque manere iubet. Quære & xxvij. can. ſancti Baſilij, & xxj. præſentis ſynodi. Poſtquam autem matrimonium illicitum ex effectu apparuerit, ex effectu inquam propter cognationem, is qui poſtquam reſciuerit, in peccato permanet, non ſolùm cathedra dignus non reputabitur, ſed etiam tanquam inceſtus reus C punietur, non ſecus ac laici. Dicit enim liber lxix. tit. xxxvij. cap. xlj. decr. vj. Illicitæ nuptiæ non confirmantur, & propterea ſi ante accuſationem ſolutæ fuerint, pœna remittitur. Et decret. vij. In illicito matrimonio, quod per ignorantiam contractum eſt, dat veniam natura, & ætas, & peccati correctio: & maximè ſi quis nondū ipſum accuſauerit.

CANON XXVII.

Nullus eorum qui in cleri catalogum relati ſunt, veſtem ſibi non conuenientem induat, neque in ciuitate degens, neque iter ingrediens: ſed vtatur veſtibus quæ iis qui in clerū relati ſunt, attributa fuere. Si quis D *autem tale quid fecerit, vna ſeptimana ſegregetur.*

SCHOL. BALS. Quidam clerici, vt eſt veriſimile, extra patriam quæ eos tulit, verſantes, cum veſtibus ſibi nequaquam conuenientibus incedebant: vel etiam in ciuitate degentes, ſimilibus veſtimentis vtebantur. Patres ergo hoc corrigentes, ſtatuerūt ne tale quid fiat amplius: vel eos quidem certè, qui præter hæc faciunt, vna ſeptimana ſegregandos. Porrò & vij. ſyn. can xvj. dicit, non oportere ſacerdotē vti ſumptuoſis veſtibus,

Veſtitus autem clerico nequaquam conueniens eſt, non veſtes militum: ſi quis enim clericus iis indutus fuerit, vehementer punietur, ſed ſumptuoſa & auro intexta veſtimenta, quæ vulgo apud Græcos dicuntur μαργήλια γράμματα, & αἰτίπωμα, & veſtes purpureæ. Virtutis enim & honeſtatis exemplum debent eſſe clerici, non autem ſtolidæ indecoræque ac inhoneſtæ vitæ.

CANON XXVIII.

De conſecra. Diſt.iii. Dicimus.

Quoniam in diuerſis eccleſiis intellecximus, vua ad altare allata, ex quadam qua inualuit conſuetudine, miniſtros, poſtquam hanc incruento oblationis ſacrificio coniunxerint, vtraque ſimul populo diſtribuere: ſimul etiam eſſe decernendum perſpeximus, vt nullus ſacerdos hoc amplius faciat: ſed ad viuificationem & peccatorum remiſſionem ſolam oblationem populo impertiat: tanquam primitias autem vuæ allationem exiſtimantes, ſacerdotes eam ſeorſum benedicentes, petentibus impertire, ad fructuum datori gratiarum actionem: per quos corpora noſtra diuina diſpoſitione augentur & aluntur. Si quis autem clericus præter hæc decreta fecerit, deponatur.

SCHOL. BALS. De iis quæ in præſenti canone declarantur, ſatis in ij. apoſtolico canone ſcripſimus. Lege ergo quæ in illo ſcripta ſunt.

CANON XXIX.

Carthaginenſis ſynodi canon dicit vt ſancta altaris non niſi à ſobriis hominibus peragantur, excepto vno die in anno, in quo cœna domini peragitur: tunc fortaſſe propter aliquas in iis locis occaſiones eccleſiæ vtiles patribus hac diſpẽſatione vſis. Cùm nihil ergo nos inducat, vt accuratam diligentiam relinquamus, ſtatuimus, apoſtolicas ac paternas traditiones ſequentes, non oportere in quadrageſima poſtrema ſeptimana quinta feria ieiunium ſoluere, & totam quadrageſimam iniuria afficere.

SCHOL. BALS. Sancti patres qui Carthagine conuenerant, ſcientes quòd dominus noſter Ieſus Chriſtus, poſtquam legale Paſcha feciſſet, & etiã cum ſuis diſcipulis comediſſet, myſticum quoque Paſcha peregit,

A ἀνοίκειος δὲ τῷ κληρικῷ στολή ἐστιν, οὐχὶ τὰ τῶν στρατιωτῶν ἐνδύματα. ταῦτα γὰρ εἴπερ τις κληρικὸς ἐνδυθῇ, μεγάλως κολασθήσεται. ἀλλὰ τὰ πολυτελῆ χρυσοΰφαντα ἐπιβλήματα, τὰ δημοτικῶς λεγόμενα μαργήλια γράμματα καὶ αἰτίπωμα, καὶ τὰ ἐκ κογχύλης πορφυρίζοντα ἱμάτια. ἀρετῆς γὰρ καὶ εὐσχημοσύνης ὑπόδειγμα οἱ κληρικοὶ ὀφείλουσιν εἶναι, οὐ μὴν βλακείας καὶ ἀσχήμονος διαγωγῆς.

Κανὼν κη'.

Ἐπειδὴ ἐν διαφόροις ἐκκλησίαις μεμαθήκαμεν
B σταφυλῆς ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ προσφερομένης κατά τι κρατῆσαν ἔθος, τοὺς λειτουργοὺς ταύτην τῇ ἀναιμάκτῳ τῆς προσφορᾶς θυσίᾳ συνάπτοντας, οὕτως ἅμα τῷ λαῷ διανέμειν ἀμφότερα, συνείδομεν, ὥστε μηκέτι τοῦτο τινὰ τῶν ἱερωμένων ποιεῖν, ἀλλ' εἰς ζωοποίησιν καὶ ἁμαρτιῶν ἄφεσιν τῷ λαῷ τῆς προσφορᾶς μόνης μεταδιδόναι· ὡς ἀπαρχὴν δὲ τὴν τῆς σταφυλῆς λογιζομένους προσένεξιν, ἰδικῶς τοὺς ἱερεῖς εὐλογοῦντας τοῖς αἰτοῦσι ταύτης μεταδιδόναι πρὸς τὴν τοῦ δοτῆρος τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν, δι' ὧν τὰ σώμα-
C τα ἡμῶν κατὰ τὸν θεῖον ὅρον αὔξει τε καὶ ἐκτρέφεται. εἴ τις οὖν κληρικὸς παρὰ τὰ διατεταγμένα ποιήσει, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι κανόνι δηλουμένων ἀρκούντως ἐγράψαμεν ἐν τῷ τετάρτῳ ἀποστολικῷ κανόνι. ἀνάγνωθι οὖν τὰ ἐν ἐκείνῳ γεγραμμένα.

Κανὼν κθ'.

Ὁ τῶν ἐν Καρθαγένῃ διαγορεύει κανών, ὥστε ἅγια θυσιαστηρίου, εἰ μὴ ὑπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων μὴ ἐπιτελεῖσθαι, ἐξῃρημένης μιᾶς ἡμέρας, ἐν ᾗ τὸ κυ-
D ριακὸν δεῖπνον ἐπιτελεῖται· ἴσως τηνικαῦτα διά τινας κατὰ τοὺς τόπους προφάσεις τῇ ἐκκλησίᾳ λυσιτελεῖς τῶν θείων ἐκείνων πατέρων, τῇ αὐτῇ χρησαμένων οἰκονομίᾳ. μηδενὸς οὖν ἡμᾶς ἐνάγοντος καταλείπειν τὴν ἀκρίβειαν, ὁρίζομεν, ἀποστολικαῖς καὶ πατρικαῖς ἑπόμενοι παραδόσεσιν, μὴ δεῖν ἐν τεσσαρακοστῇ τῇ ὑστέρᾳ ἑβδομάδι τὴν πέμπτην λύειν, καὶ ὅλην τὴν τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν.

Ἑρμηνεία.

Οἱ ἐν Καρθαγένῃ συναχθέντες ἅγιοι πατέρες, εἰδότες ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τὸ ποιῆσαι τὸ νομικὸν πάσχα σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ φαγεῖν, ἐτέλεσε καὶ τὸ μυστικὸν πάσχα,

καὶ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν παρέδωκε, παρεκελεύσαντο κατὰ μὲν τὸν ἄλλον χρόνον νήστεις εἶναι τοὺς τὰ ἅγια μεταχειριζομένους διακόνους καὶ ἱερεῖς· κατὰ δὲ τὴν μεγάλην πέμπτην, μετὰ τὸ φαγεῖν, ἱερουργεῖν. τοῦτο οὖν μὴ γίνεσθαι διωρίσαντο οἱ τῆς ϛ΄. συνόδου πατέρες· εἰπόντες ὅτι τότε μὲν ἴσως διά τινα εὔλογον αἰτίαν καὶ λυσιτελῆ ταῖς ἐκκλησίαις, τοῦτο οὕτω γίνεσθαι οἰκονομικῶς διωρίσθη. ἄρτίως δὲ μηδενὸς ἀναγκαίου κατεπείγοντος, οὐ χρὴ τὰς ἀποστολικὰς καὶ πατρικὰς παραδόσεις παραβαίνεσθαι. εἰσὶ δὲ αὗται, ὁ λθ΄. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὁ ν΄. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου, καὶ ἕτεροι.

A & incruentum ſacrificium tradidit, iuſſerunt alio quidem toto tempore eſſe ieiunos qui ſancta tractant, diaconos, & ſacerdotes: in magna autem quinta feria (eam enim quintam poſtremæ ſeptimanæ quadrageſimę dicit) vbi comederint, ſacrũ celebrare. Hoc ergo non eſſe faciendum ſanctę ſynodi ſextæ patres ſtatuerũt, dicentes quòd tunc quidem fortaſſe, propter iuſtam aliquam cauſam, & eccleſiis vtilem, hoc ita fieri oportere œconomicè ſtatutum eſt. Sed nũc cùm nihil neceſſarium vrgeat, non

B oportet catholicas & paternas traditiones tranſilire: ſunt autem hæ, xxxix. canon ſanctorum Apoſtolorum, l. Laodic. ſyn. & alij.

Κανὼν λ΄.

Πάντα πρὸς οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας βουλόμενοι διαπράττεσθαι, καὶ τοὺς ἐν ταῖς βαρβαρικαῖς ἐκκλησίαις ἱερέας οἰκονομεῖν διεγνώκαμεν. ὥστε εἰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα τὸν περὶ τῆς προφάσει εὐλαβείας τὴν οἰκείαν γαμετὴν μὴ ἐκβάλλειν, ὑπερβαίνειν οἴονται δεῖν, καὶ πέρα τῶν ὁρισθέντων ποιεῖν· ἐκ τούτου μετὰ τῶν οἰκείων συμφωνοῦντες συμβίων, τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας ἀπέχονται· ὁρίζομεν τούτους μηκέτι ταύταις συνοικεῖν καθ' οἱονδήποτε τρόπον· ὡς ἂν ἡμῖν ἐντεῦθεν ἐντελῆ τῆς ὑποσχέσεως παρέξοιεν τὴν ἀπόδειξιν. πρὸς τοῦτο δὲ αὐτοῖς, οὐ δι' ἄλλο τι, ἢ διὰ τὴν τῆς γνώμης μικροψυχίαν. καὶ τὸ τῶν ἠθῶν ἀπεξενωμένον καὶ ἀπαγὲς ἐκδεδώκαμεν.

Canon XXX.

Ad eccleſiæ ædificationem omnia facere volentes, etiam ſacerdotes, qui ſunt in barbaricis eccleſiis, diſpenſare cõſtituimus. Quare, ſi apoſtolicum canonem, de vxore non eiicienda, pietatis ac religionis prætextu, ſe tranſgredi debere exiſtimant, & vltra ea quæ ſunt conſtituta, facere: & ideo cõmuni cum ſuis conſortibus conuentione & conſenſu inito, à mutua conſuetudine abſti-

C *nẽt, ſtatuimus, eos nõ amplius cum illis vllo modo cohabitare debere, vt ex eo nobis perfectam ſui promiſſi demonſtrationẽ præbeant. Hoc autẽ illis nõ propter aliud quàm propter eorum puſillanimitatem, externoſque ac non ſatis firmos mores, conceſſimus.*

Ἑρμηνεία.

Ἔμαθον οἱ ἅγιοι πατέρες ὅτι οἱ τῶν βαρβαρικῶν χωρῶν ἱερεῖς προφάσει εὐλαβείας ἀπείχοντο κατὰ κοινὴν ἀρέσκειαν τῶν οἰκείων γαμετῶν. Εἶπον οὖν ὡς κἂν ὁ ἀποστολικὸς ε΄. κανὼν ἀπαγορεύῃ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἀποπέμπεσθαι τὰς νομίμους αὐτῶν γυναῖκας, καὶ ἔστι τὸ παρὰ τῶν ῥηθέντων ἱερέων γινόμενον ὑπεναντίον τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος· ἀλλ' ἐπεὶ τὰ κατ' εὐλάβειαν παρά τινων γινόμενα, οὐ καταλύειν, ἀλλὰ μᾶλλον συνιστᾶν καὶ οἰκοδομεῖν δέον ἐστίν, ἐκχωρηθήσεται κατὰ λόγον οἰκονομίας αὐτοῖς τοῦτο ποιεῖν, διὰ τὸ βαρβαρικὸν ἦθος τούτων καὶ μικρόψυχον, καὶ ἀπεξενωμένον τῆς καταστάσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐθῶν. ἀλλὰ μὴν καὶ διὰ τὸ ἀπαγὲς αὐτῶν τὸ πρὸς τὴν πίστιν καὶ ἀσθενές. Εἶτα προσετέθησαν, αὐτοὺς μὴ μόνον διαζεύγνυσθαι τῶν οἰκείων γαμετῶν, ἀλλὰ μηδὲ συνοικεῖν αὐταῖς καθ' οἷον δήτινα τρόπον.

Schol. Bals. Reſciuerunt ſancti patres, quòd barbaricarum regionum ſacerdotes, pietatis prætextu, communi cõſenſu à propriis vxoribus abſtinebant. Dixerunt ergo, quòd Apoſtolicus ſeptimus canon presbyteris & diaconis interdicit ſuas legitimas vxores dimittere: & eſt id

D quod à dictis fit ſacerdotibus Apoſtolico canoni contrarium: ſed quoniam ea quæ propter pietatem fiunt ab aliquibus, non diſſoluere, ſed potiùs ædificare oportet: hoc eis ex diſpenſationis ratione facere permittetur, propter barbaros eorum abiectique & puſilli animi mores, & à morum eccleſiaſticorum conſtitutione alienos, & etiam propter eorum imbecillitatem, & in fide infirmitatem. Deinde adiecerunt, eos non ſolum à propriis vxoribus ſeiungendos, ſed nec eos cum ipſis vllo modo cohabitare debere.

Sic enim certò probabunt, ſe non fictè, ſed verè, & propter puram ac ſinceram religionem, deo continẽtiam vouiſſe. Nota ergo hoc veluti priuatim editum eſſe, & de ſolis ſacerdotibus debere intelligi, qui ſunt in barbaris regionibus, non etiam de cæteris. Ego verò varios epiſcopos qui ex Ruſſia venerant, atque adeò ipſum Alaniæ metropolitanum, de ea re ſciſcitatus, accepi, præſentem canonem in iis regionibus locum nõ habere, licèt ſint barbaricæ: ſed quemadmodum noſtri, eorum quoque ſacerdotes proprias vxores habere etiam poſt ordinationem. Interrogabit quiſpiam, cùm canon dicat communi conſenſu & voluntate fieri ſeparationem, ſi hoc fieri nolit mulier, an canon locum non habebit? Sol. Exiſtimo non eſſe iuſtum, vt cogatur mulier à proprio marito ſeparari, propter Apoſtolicum canonem, qui ſuperiùs dictus eſt, & propter Iuſtiniani nouellam, quæ non ſinit conſenſu ſolui matrimonia.

Canon XXXI.

De conſec. Diſt.i.c. Clericos.

Clericos qui in oratoriis, quæ ſunt intra domos, miniſtrant, vel baptizant, hoc illius loci epiſcopi ſententia facere debere, decernimus. Quare ſi quis clericus hoc non ſic ſeruauerit, deponatur.

Schol. Bals. A congregatione diſiunctionem exiſtimat eſſe canon, ſi quis in oratorio, quod eſt intra domum, præter antiſtitis ſententiam ſacrificet, vel baptizet. Et hîc quidem eos qui ſic faciunt ſacerdotes deponendos patres ſtatuunt. In quinquageſimo autem nono canone, eos etiam qui habent oratoria laicos excommunicant. Tu autem lege iiij. Nouellam Imperatoris domini Leonis ſapientis, quæ ſic habet poſt proœmium: Statuimus ergo non ſolùm vniuſcuiuſq; catholicæ Sacerdotes, ſed etiam ſacerdotes vniuſcuiuſq; domus, habere poteſtatẽ in omnibus celebrãdi, & myſteria peragẽdi, prout ſuadere voluerit qui vnicuiq; domui præeſt. Et xv. quæ ſic habet, Præciſè ſtatuimus ergo, ſicut & de ſacrificiis, ita etiam de ſacro baptiſmate, vt id liceat volentibus peragere in omni piorum oratorio. Sed quãuis hęc ſic habeãt,

A οὕτω γὰρ φασὶ πληροφορήσουσι μὴ καθ' ὑπόκρισιν, ἀλλὰ ἀληθῶς διὰ καθαρὰν εὐλάβειαν ὑποσχέσθαι τῷ θεῷ σωφρονεῖν. σημείωσαι οὖν τοῦτο ὡς ἰδικῶς ἐκφωνηθὲν, καὶ ὀφεῖλον ἐξακούεσθαι εἰς μόνους τοὺς ὄντας ἱερεῖς ἐν χώραις βαρβαρικαῖς, οὐ μὴν καὶ εἰς τοὺς λοιπούς. ἐγὼ δὲ ἐρωτήσας διαφόρους ἐπισκόπους περὶ τούτου, ἀπὸ Ῥωσίας ἐλθόντας, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν μητροπολίτην Ἀλανίας, ἔμαθον μὴ ἐνεργεῖν τὰ τοῦ παρόντος κανόνος εἰς τὰς τοιαύτας χώρας, καὶ ταῦτα, οὔσας βαρβαρικάς. ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἡμετέρους ἱερεῖς B κἀκείνους ἔχειν τὰς οἰκείας γυναῖκας καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ κανόνος λέγοντος κατὰ συμφωνίαν κοινὴν καὶ ἀρέσκειαν, γίνεσθαι τὴν διάζευξιν, ἐὰν οὐ θέλῃ τοῦτο γενέσθαι ἡ γυνὴ, ἀπρακτήσουσι τὰ τοῦ κανόνος; Λύσις. οἴομαι μὴ δίκαιον εἶναι, καταναγκάζεσθαι τὴν γυναῖκα, τοῦ οἰκείου συζύγου ἀποδιΐστασθαι, διά τε τὸν ἄνωθεν ῥηθέντα ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ διὰ τὴν Ἰουστινιανείου νεαρὰν τὴν μὴ παραχωροῦσαν κατὰ συναίνεσιν λύεσθαι συνοικέσια.

Κανὼν λα'.

Τοὺς ἐν τοῖς εὐκτηρίοις οἴκοις ἔνδον οἰκίας C τυγχάνουσι λειτουργοῦντας κληρικοὺς, ὑπὸ γνώμην τοῦτο πράττειν τοῦ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκόπου, ὁρίζομεν. ὥστε εἴ τις κληρικὸς, μὴ τοῦτο οὕτως διαφυλάξῃ, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Παρασυναγωγὴν ὁ κανὼν ἡγεῖται τὸ ἱερουργῆσαί τινα ἢ βαπτίσαι ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ παρὰ γνώμην τοῦ κατὰ χώραν ἀρχιερέως. καὶ ἐνταῦθα μὲν, τοὺς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας ἱερεῖς, καθαιρεῖσθαι οἱ πατέρες διορίζονται. ἐν δὲ τῷ νθ'. κανόνι, καὶ τοὺς ἔχοντας τὰ εὐκτήρια λαϊκοὺς ἀφορίζουσι. D σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὴν δ'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, οὕτως ἔχουσαν μετὰ τὸ προοίμιον. ὁρίζομεν οὖν οὐ μόνον τοὺς ἑκάστης καθολικῆς ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱερεῖς ἑκάστης οἰκίας ἄδειαν ἔχειν ἐν πάσαις ταῖς οἰκίαις ἱερᾶσθαί τε καὶ μυσταγωγεῖν, οὓς ἂν προσκαλεῖσθαι αἱροῖτο ὁ ἑκάστης οἰκίας δεσπόζων. καὶ τὴν ιε'. οὕτως ἔχουσαν ἐν μέρει. ὁρίζομεν οὖν, καθὼς περὶ θυσιῶν, οὕτω καὶ περὶ τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος, τὸ ἐξεῖναι αὐτὸ ἐν παντὶ εὐσεβῶν εὐκτηρίῳ τοῖς βουλομένοις τελεῖν. πλὴν καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων,

A ἐὰν κωλυθῇ τις παρὰ τοῦ ἐγχωρίου ἀρχιερέως ἱερουργῆσαι ἢ βαπτίσαι ἐν εὐκτηρίῳ, ὁ δὲ ποιήσοι τοιοῦτόν τι, καθαιρεθήσεται, μὴ ὠφελούμενος ἐκ τῶν νεαρῶν. ὁ δὲ μὴ ῥητῶς κωλυθεὶς, δοκεῖ σιωπηρῶς κατὰ γνώμην ἐπισκοπικὴν τοῦτο ποιεῖν. διὰ τοῦτο γὰρ ὡς ἔοικεν ἐπινοήθησαν καὶ τὰ ἀντιμίνσια, καὶ γίνονται παρὰ τῶν κατὰ χώραν ἀρχιερέων καθ' ὃν καιρὸν ποιοῦσιν ἐνθρονισμὸν ἐκκλησίας, ἐφ' ᾧ τίθεσθαι αὐτὰ εἰς τὰς ἁγίας τραπέζας τῶν εὐκτηρίων· καὶ ἀρκεῖν οὐ μόνον ἀντὶ τῶν καταρτιζόντων τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, καὶ λογιζομένων B μόνων τῆς ἁγίας τραπέζης, ἤγουν τοῦ ἐνθρονισμοῦ τῶν ἀνοίξεων καὶ τῶν ἐγκαινίων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀναφέρεσθαι τὸ κατ' ἐπιτροπὴν ἐπισκοπικὴν γίνεσθαι ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τὴν ἱερουργίαν.

Κανὼν ξβ'.

Ἐπειδὴ εἰς γνῶσιν ἡμετέραν ἦλθεν, ὡς ἐν τῇ τῶν Ἀρμενίων χώρᾳ, οἶνον μόνον ἐν τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ προσάγουσιν, ὕδωρ αὐτῷ μὴ μιγνύντες, οἱ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελοῦντες, προτιθέμενοι τὸν τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον φάσκοντα, διὰ τῆς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον ἑρμηνείας ταῦτα· τίνος C ἕνεκεν οὐχ ὕδωρ ἔπιεν ἀναστὰς, ἀλλ' οἶνον; ἄλλην αἵρεσιν πονηρὰν πρόρριζον ἀνασπῶν. ἐπειδὴ γάρ εἰσίν τινες ἐν τοῖς μυστηρίοις ὕδατι κεχρημένοι, δεικνὺς ὅτι καὶ ἡνίκα τὰ μυστήρια παρέδωκεν, καὶ ἡνίκα ἀναστὰς, χωρὶς μυστηρίων καὶ ψιλὴν τράπεζαν παρετίθετο, οἴνῳ ἐχρῆτο, ἐκ τοῦ γεννήματος φησὶν τῆς ἀμπέλου. ἄμπελος δὲ οἶνον, οὐχ ὕδωρ γεννᾷ· ἐκ τούτου τε τὸν διδάσκαλον οἴονται ἀνατρέπειν τὴν τοῦ ὕδατος ἐν τῇ ἱερᾷ θυσίᾳ προσαγωγὴν, ὡς ἂν μὴ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κατέχοιντο τῇ D ἀγνοίᾳ, τὴν τοῦ πατρὸς διάνοιαν ὀρθοδόξως ἀποκαλύπτομεν· τῆς γὰρ πονηρᾶς τῶν Ὑδροπαραστατῶν αἱρέσεως παλαιᾶς ὑπαρχούσης, οἳ ἀντὶ οἴνου μόνῳ τῷ ὕδατι ἐν τῇ οἰκείᾳ θυσίᾳ κέχρηνται, ἀνασκευάζων οὕτως ὁ θεοφόρος ἀνὴρ τὴν παράνομον τῆς τοιαύτης αἱρέσεως διδαχὴν, καὶ δεικνὺς ὡς ἐξ ἐναντίας τῆς ἀποστολικῆς ἵενται παραδόσεως, τὸν εἰρημένον κατεσκεύασε λόγον. ἐπεὶ καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ, ἔνθα τὴν ποιμαντικὴν ἐνεχειρίσθη ἡγεμονίαν, ὕδωρ οἴνῳ μιγνύναι παρέδωκεν, ἡνίκα τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελεῖσθαι δέοι, τὴν ἐκ τῆς θείας πλευρᾶς καὶ τιμίας τοῦ λυτρωτοῦ ἡμῶν καὶ σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἐξ αἵματος καὶ ὕδατος κρᾶσιν παραδεικνὺς, ἥτις εἰς ζωοποίησιν παντὸς τοῦ κόσμου ἐξεχέθη.

A ſi quis à regionis antiſtite ſacrificare vel baptizare in oratorio prohibitus fuerit, is verò tale quid fecerit, deponetur, nec ei nouellæ proderunt. Is autem qui non eſt expreſsè prohibitus, videtur etiam tacitè ex epiſcopi ſentẽtia hoc facere. Propterea enim, vt eſt veriſimile, excogitata ſunt ſuperaltaria, & fiunt ab antiſtibus, qui ſunt in regione, quo tempore faciunt eccleſiæ inthronizationem, vt ponantur ſupra ſanctas menſas oratoriorum, & ſufficiant non ſo- B lùm pro iis quæ ſanctum altare perficiunt, & ſanctæ menſæ tabulæ exiſtimantur, ſcilicet inthronizatione apertionum & dedicationum, ſed vt oſtendatur ex epiſcopi permiſſione fieri ſacrificium.

CANON XXXII.

Quoniam ad noſtram cognitionem peruenit, quòd in Armeniorum regione vinum tantùm in ſacra menſa offerunt, aquam illi non miſcentes, qui incruentum ſacrificium peragunt, adducentes eccleſiæ doctorẽ Ioannem Chryſoſtomum hæc dicentem in interpretatione euangelij ſecundùm Matthæum: C *Quamobrem non aquam bibit cùm ſurrexit, ſed vinum? improbam aliam hæreſin radicitus extirpans. Quoniam enim nonnulli aqua in myſterijs vſi ſunt, oſtendens quòd & quãdo myſteria tradidit, & quando poſtquam reſurrexiſſet abſque myſterijs ſolam ac nudam menſam appoſuit, Vſus eſt, inquit, vino ex genimine vitis: vitis autem vinum non aquam generat: & ex eo aquæ in ſacro ſacrificio adiunctionem doctorem ſubuertere exiſtimant: Vt non ab hoc tempore in poſterum ignorantia teneantur, patris ſentẽtiam orthodoxè aperimus. Cùm* D *enim improba Hydroparaſtatarum, hoc eſt, eorum qui aquæ defenſionem ſuſcipiebant, antiqua eſſet hæreſis, qui pro vino ſola aqua in proprio ſacrificio vſi ſunt, refellẽs hic vir diuinus iniquã eiuſmodi hæreſis ſucceſſionẽ, & oſtẽdens, quòd directè Apoſtolicæ traditioni aduerſatur, id quod iam dictũ eſt confirmauit. Quoniam autẽ & ſuæ eccleſiæ vbi eſt illi paſtoralis adminiſtratio tradita, aquã vino miſcendã tradidit, quãdo incruentam peragi ſacrificiũ oporteret, ex precioſo ac honorando noſtri redemptoris latere ex ſanguine & aqua contemperationẽ oſtendens, quæ in totius mundi viuificationẽ effuſa eſt:*

De conſec. Diſt. 1. Iacobus.

& peccatorum redemptionem. Et in omni etiam eccleſia, vbi ſpiritalia lumina refulſerunt, hic ordo diuinitus traditus ſeruatur. Nam & Iacobus Chriſti domini noſtri ſecundùm carnem frater, cui Hieroſolymitanæ eccleſiæ thronus primùm eſt creditus: & Baſilius Cæſarienſium eccleſiæ archiepiſcopus, cuius gloria omnem terrarum orbem peruaſit, myſtico nobis in ſcriptis tradito ſacrificio, ita peragendum in ſacro miniſterio ex aqua & vino ſacrum calicem ediderunt. Et qui Carthagine conuenerunt ſancti patres, adeò apertè & præciſè mentionem fecere, vt in ſanctis nihil plus quàm corpus & ſanguis domini offeratur, vt ipſe dominus tradidit, hoc eſt panis & vinum aqua mixtum. Si quis ergo epiſcopus, vel presbyter, non ſecundùm traditum ab Apoſtolis ordinem facit, & aquam vino miſcens, ſic immaculatum offert ſacrificium, deponatur, vt imperfectè ac ſimpliciter myſterium enuncians, & quæ tradita ſunt, innouans.

SCHOL. BALS. Armenij, cum aliis quæ eis aderant hæreſibus, ſolo vino in ſanctis myſteriis vſi ſunt: & dicebant ſe facere conſequenter iis quæ à magno eccleſiæ doctore linguáque aureo Ioanne Chryſoſtomo conſcripta ſunt in ſua euangelij interpretatione ſecundùm Matthæum: quæ tractant non per aquam, ſed vinum ſacrum calicem exhiberi, cùm tamen non doceat ſanctus per ſolum vinum oblationem fieri. Hoc ergo quod ſic fit ab Armeniis ſubuertentes diuini patres, per vinum & aquam ſacrum calicem offerri oportere ſtatuerunt, interpretantes dicta Chryſoſtomi non ita accipi vt ab Armeniis dicebatur, ſed vt Hydroparaſtatarum, qui per aquam ſolam ſancti calicis oblationem faciebant, hæreſis euerſio ſcriberetur. Confutatis ergo ac colliſis iis quæ ab ipſis decreta ſunt, & ex multis aliis, & ex tradito etiam ſacrificio à prædicto ſancto patre, & à magno Baſilio, Epiſcopos & presbyteros depoſitioni ſubiecerunt,

A καὶ ἁμαρτιῶν ἀπολύτρωσιν. καὶ κατὰ πᾶσαν δὲ ἐκκλησίαν, ἔνθα οἱ πνευματικοὶ φωστῆρες ἐξέλαμψαν, ἡ θεόσδοτος αὕτη τάξις κρατεῖ. καὶ γὰρ καὶ Ἰάκωβος ὁ κατὰ σάρκα Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἀδελφὸς, τῆς Ἱεροσολυμιτῶν ἐκκλησίας πρῶτος τὸν θρόνον ἐνεπιστεύθη, καὶ Βασίλειος ὁ τῆς Καισαρέων ἐπίσκοπος, οὗ τὸ κλέος κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διέδραμεν, ἐγγράφως τὴν μυστικὴν ἡμῖν ἱερουργίαν παραδεδωκότες, οὕτω τελειοῦν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατος καὶ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐκ-
B δεδώκασιν. καὶ οἱ ἐν Καρθαγένῃ συναχθέντες ὅσιοι πατέρες, οὕτω ῥητῶς ἐπεμνήσθησαν, ἵνα ἐν τοῖς ἁγίοις μηδὲν πλέον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου προσενεχθείη, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ κύριος παραδέδωκεν, τοῦτ᾽ ἔστιν ἄρτου καὶ οἴνου, ὕδατι μεμιγμένου. Εἴ τις οὖν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, μὴ κατὰ τὴν παραδοθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τάξιν ποιεῖ, καὶ ὕδωρ οἴνῳ μιγνὺς οὕτω τὴν ἄχραντον προσάγει θυσίαν, καθαιρείσθω, ὡς ἀτελῶς τὸ μυστήριον ἐξαγγέλλων, καὶ καινίζων τὰ παραδε-
C δομένα.

Ερμηνεία.

Οἱ Ἀρμένιοι μετὰ τῶν προσουσῶν αὐτοῖς ἄλλων αἱρέσεων, οἴνῳ μόνῳ κέχρηνται ἐν τοῖς ἁγίοις μυστηρίοις· καὶ λέγουσι τοῦτο ποιεῖν ἀκολούθως τοῖς γραφεῖσι παρὰ τοῦ μεγάλου τῆς ἐκκλησίας διδασκάλου, καὶ χρυσοῦ τὴν γλῶτταν, Ἰωάννου, ἐν τῇ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἐξηγήσει αὐτοῦ, τοῖς διαλαμβάνουσι μὴ δι᾽ ὕδατος τὸ ἅγιον ποτήριον προσά-
D γεσθαι, ἀλλὰ δι᾽ οἴνου. καὶ ταῦτα, τοῦ ἁγίου μὴ διδάσκοντος διὰ οἴνου μόνου τὴν προσαγωγὴν γίνεσθαι. τὴν γοῦν οὕτω γινομένην θυσίαν παρὰ τῶν Ἀρμενίων ἀνατρέποντες οἱ θεῖοι πατέρες, διωρίσαντο διὰ οἴνου καὶ ὕδατος τὸ ἱερὸν ποτήριον προσάγεσθαι, ἑρμηνεύσαντες τὰ Χρυσοστομικὰ ῥήματα, μὴ ἐκλαμβάνεσθαι πρὸς τὰ παρὰ τῶν Ἀρμενίων λεγόμενα, ἀλλ᾽ εἰς ἀναίρεσιν γραφῆναι τῆς αἱρέσεως τῶν Ὑδροπαραστατῶν, τῶν δι᾽ ὕδατος μόνου τὴν προσαγωγὴν τοῦ ἁγίου ποτηρίου ποιουμένων, συγκροτήσαντες τὰ παρὰ τούτων δογματισθέντα, ἔκ τε ἄλλων πολλῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐκ τῆς παραδοθείσης θυσίας παρά τε τοῦ ῥηθέντος ἁγίου πατρὸς ἡμῶν, καὶ παρὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καθαιρέσει ὑπέβαλον τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους

τοὺς μὴ ποιοῦντας τὴν θυσίαν τοῦ ἁγίου ποτηρίου διὰ ὕδατος ἑνώσεως καὶ οἴνου. Ταῦτα δὲ παρεκελεύσαντο θεοκινήτως. ἐν γὰρ τῷ θείῳ πάθει τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐκ αἷμα μόνον ἀλλὰ καὶ ὕδωρ ἐξήγαγεν ἡ διὰ λόγχης νυγεῖσα θεία τούτου πλευρά, ἵνα τὴν τῶν δύο τούτου φύσεων παραστήσῃ ἀσύγχυτον ἕνωσιν. σημείωσαι οὖν ὅτι δύο αἱρέσεις ἀνατρέπονται διὰ τοῦ παρόντος κεφ. μία μὲν, τῶν Ὑδροπαραστατῶν τῶν χρωμένων ὕδατι μόνῳ ἐν τῇ τοῦ ἁγίου ποτηρίου θυσίᾳ· ἑτέρα δὲ ἡ τῶν Ἀρμενίων τῶν διὰ οἴνου μόνου ποιούντων αὐτήν. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον οἱ Ἀρμένιοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Λατῖνοι αἰτιῶνται τὴν εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον τοῦ ζέοντος εἰσβολὴν, λέγοντες μὴ παραδεδόσθαι ταύτην ἀπὸ εὐαγγελικῆς ἢ κανονικῆς παραγγελίας, κἀντεῦθεν γίνεσθαι κακῶς καὶ ὑπεναντίως δῆθεν τῇ θείᾳ ταύτῃ παραδόσει τῇ διοριζομένῃ δι' ὕδατος καὶ οἴνου τὴν τοῦ ἁγίου ποτηρίου γίνεσθαι προσαγωγὴν, ἀκουσάτωσαν, ὅτι τὸ ζέον προστιθέμενον, τὴν δι' ὕδατος καὶ οἴνου ἕνωσιν τοῦ ἁγίου ποτηρίου, οὐ μεταβάλλει. ὅτι δ' οὐκ ἔστιν ἕτερόν τι παρὰ τὸ ὕδωρ· βάλλεται δὲ εἰς πληροφορίαν τοῦ εἶναι ζωοποιὰ τὰ ἀπὸ τῆς ἁγίας πλευρᾶς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ῥεύσαντα, τὸ αἷμα δηλονότι καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ μὴ νεκρά· ὅτι τὸ τοῦ θαύματος μέγεθος καὶ ἐκ τούτου πιστεύεται. ἀπὸ γὰρ νεκροῦ σώματος μὴ πεφυκότος καταρρέειν ζέοντος αἵματος, ἐκ τοῦ κυριακοῦ σώματος καὶ μετὰ θάνατον αἷμα καὶ ὕδωρ ζέοντα ἐξερρύησαν, ὡς ἐκ ζωοποιοῦ σώματος ζωοποιά. Εἰ δέ τις εἴπῃ, καὶ διὰ τί πρὸ τοῦ ἁγιασθῆναι τὸ ἅγιον ποτήριον οὐ βάλλεται τὸ ζέον εἰς τὴν ἕνωσιν, ἀλλὰ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν, ἀκουσάτω ὅτι ἐὰν ἐβάλλετο τὸ ζέον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἑνώσεως, ἔμελλε καταψύχεσθαι μέχρι τῆς τῶν ἁγίων μεταλήψεως, καὶ ἀπετελοῦντα τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν πρότερον λόγον. διὰ γοῦν τὴν αἰτίαν ταύτην βάλλεται τὸ ζέον ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ μετὰ τὴν ὕψωσιν, καὶ μεταλαμβάνουσιν αὐτοῦ οἱ πιστοὶ ὡς ζωοποιοῦ. οἱ μέντοι Ἴβηρες ἱερεῖς ζέον ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ οὐ βάλλουσιν, ὀρθοδοξότατοι καὶ ταῦτα ὄντες· καὶ ἐρωτηθέντες ποτὲ συνοδικῶς, πῶς τοῦτο ποιοῦσιν, εἶπον, μηδέποτε ὕδατι θερμῷ χρήσασθαι τινὰ Ἴβηρα,

A qui ſancti calicis ſacrificium per vini & aquæ vnionem non faciunt. Hæc autem diuina incitatione commoti præceperunt. In diuina enim paſſione Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti, non ſanguinem tantùm, ſed etiam aquam emiſit eius per lãceam punctum latus, vt duarum eius naturarum non confuſam vnionem oſtenderet. Nota ergo quòd à præſenti canone duæ hæreſes ſubuertuntur: Vna quidem Hydroparaſtatarum, qui ſola aqua in ſancti calicis ſacrificio vtuntur: Alia autem Arme-
B niorum, qui id per vinum ſolùm faciunt. Quoniam autem non ſolùm Armenij, ſed etiam Latini reprehendunt aquæ feruentis in ſacrum calicem immiſſionem, dicentes eam nõ eſſe traditam ab euãgelico vel canonico præcepto, & ideo malè fieri, & aduerſus hanc diuinam traditionem, quæ decernit per aquã & vinum faciendam ſancti calicis oblationem: audiant, quòd feruens addita, quæ fit per aquam & vinum ſancti calicis, vnionem non mutat: quoniam non eſt aliquid aliud præter quandam a-
C quam. Iniicitur autem ad ſignificandum quòd ſunt viuifica, quæ ex ſancto Domini noſtri Ieſu Chriſti latere fluxerunt, ſanguis ſcilicet & aqua, & non mortua, quoniam ex hoc quoque miraculi magnitudo oſtenditur. Cùm enim ex corpore mortuo ſuapte natura non ſoleat feruens ſanguis egredi, ex corpore Dominico etiam poſt mortem ſanguis & aqua feruentes effluxerunt, vt ex viuifico corpore viuifica. Si quis autem dixerit, Et cur antequam ſit ſanctificatus ſanctus calix, fer-
D uens aqua ad vnionem non iniicitur, ſed poſt ſanctificationem? audiet, quòd ſi iniiceretur feruens tempore vnionis, ad ſanctorum vſque participationem, refrigeraretur, & res in priorem ſtatum deſineret. Propter hanc ergo cauſam feruens in ſanctum calicem iniicitur poſt eleuationem, & fideles ei tanquam viuificæ communicant. Ac Iberi quidem aquam in ſanctum calicem non iniiciũt, licèt ſint alioqui in primis orthodoxi, & ſynodicè aliquãdo interrogati quomodo hoc faciunt, dixerunt, nunquã vllũ Iberũ,

aqua calida vſum eſſe ad vini potionem, ex longa regionis conſuetudine: & propterea eos ne feruenti quidem aqua vti ad ſacramenta. Myſterij autem facultatem edocti, citra vllam recuſationem perſuaſi ſunt feruentem in ſanctæ participationis tempore inijcere.

Canon XXXIII.

Quoniam cognouimus, in Armeniorum regione eos ſolùm in cleri ordinem referri, qui ſunt ex genere ſacerdotali: ijs qui hoc facere aggrediuntur, mores Iudaicos ſequẽtibus: nonnullos autem eorum, etiam non tonſos, ſacros cantores, & diuini templi lectores conſtitui, decernimus vt deinceps non liceat ijs qui volunt aliquos ad clerum adducere, ad eius cui manus imponitur, genus reſpicere. Sed examinantes an digni ſint, expoſitis in ſacris canonibus decretis, eos in cleri catalogũ referre, eccleſiaſticè promouere, ſiue ſint ex maioribus ſuis ſacerdotibus, ſiue non: ſed etiam vt nulli ex omnibus liceat eorum qui ſunt in clericorum ordinem relati, populo in ſuggeſtu diuinas ſcripturas recitare, niſi is ſacerdotali tonſura vſus fuerit, & benedictionẽ à ſuo paſtore canonicè ſuſceperit. Si quis autem presbyter hæc facere deprehenſus fuerit, deponatur.

Schol. Bals. Hæc duo præſens canõ corrigit, & quod in Armeniorum regione malè fiebat, vt non aliàs fierẽt clerici, niſi ij qui ex genere ſacerdotali deſcendiſſent: & quòd in ſuggeſtu diuinæ ſcripturæ legebãtur ab iis qui epiſcopales tõſuras non habebãt. Illud quidem vt Iudaicum (lege enim apud Iudæos cautum eſt, vt ex tribu Leuitica eáque ſola ſacerdotes fierent) hoc verò, vt quod inconſideratè fieret. Dicunt itaque patres, illos in clero ordinari oportere, non qui ſunt ex genere clericorum, ſed eos qui digni ſunt, & epiſcopali lectione præponũtur, etiamſi non ſint ex tali genere: ſimiliter & in ſuggeſtu eos ſolos legere debere, qui ad hoc in clericorum numerum relati ſunt, eos ſcilicet qui habent epiſcopales tonſuras. Hęc cùm ſacer canon iubeat, & eos excõmunicet qui præter hæc faciunt, ſæpe dictum eſt à diuerſis antiſtitibus, qui habent ex aurea bulla clericos,

A εἰς πόσιν οἴνου, ἀπὸ ἐγχωρίου συνηθείας μακρᾶς· καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ αὐτοὺς χρᾶσθαι ζέοντι εἰς τὰ ἅγια. ἀναδιδαχθέντες δὲ τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν, ἐπετράπησαν ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ βάλλειν ἀπαραιτήτως ζέον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἁγίας μεταλήψεως.

Κανὼν λγʹ.

Ἐπειδήπερ ἔγνωμεν ἐν τῇ Ἀρμενίων χώρᾳ μόνους ἐν κλήρῳ τοὺς ἐκ γένους ἱερατικοῦ κατάγεσθαι, Ἰουδαϊκοῖς ἔθεσιν ἑπομένων τῶν τοῦτο πράττειν ἐπιχειρούντων· τινὰς δὲ αὐτῶν καὶ μὴ ἀποκειρομένους ἱεροψάλτας καὶ ἀναγνώστας θείου νόμου καθίστα-
B σθαι συνείδομεν, ὥστε ἀπὸ τοῦ νῦν μὴ ἐξεῖναι τοῖς εἰς κλῆρον βουλομένοις προάγειν τινάς, εἰς τὸ γένος ἀποβλέπειν τοῦ προχειριζομένου· ἀλλὰ δοκιμάζοντες, εἰ ἄξιοι εἶεν κατὰ τοὺς τεθέντας ἐν τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ὅρους, ἐν κλήρῳ καταλεγῆναι, τούτους ἐκκλησιαστικῶς προχειρίζεσθαι, εἴτε καὶ ἐκ προγόνων ἱερέων, εἴτε καὶ μή. ἀλλὰ μηδὲ τινὰ τῶν ἁπάντων συγχωρεῖν, ἐπ' ἄμβωνος κατὰ τὴν τῶν ἐν κλήρῳ καταλεγομένων τάξιν, τοὺς θείους τῷ λαῷ λόγους ἀποφωνεῖν· εἰ μή τι ἂν ἱερατικῇ κουρᾷ χρήσηται ὁ τοιοῦτος, καὶ τὴν εὐλογίαν ὑπὸ τοῦ οἰκείου ποιμένος κανονικῶς ὑποδέξηται. Εἰ δέ
C τις φωραθείη παρὰ τὰ προγεγραμμένα ποιῶν, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Δύο ταῦτα ὁ παρὼν κανὼν διορθοῦται, τὸ κατὰ τὴν χώραν τῶν Ἀρμενίων κακῶς γινόμενον, χάριν τοῦ μὴ ἄλλως γίνεσθαι κληρικοὺς ἀλλ' ἢ μόνους τοὺς ἐκ γένους ἱερατικοῦ καταγομένους. καὶ τὸ ἐπὶ ἄμβωνος ἀναγινώσκεσθαι τὰ θεῖα λόγια, παρὰ τῶν μὴ ἐχόντων ἐπισκοπικὰς ἐπικουρίδας, τὸ μὲν, ὡς Ἰουδαϊκὸν, (νενομοθέτηται γὰρ παρὰ Ἰουδαίοις ἀπὸ τῆς Λευιτικῆς φυλῆς καὶ μόνης
D τοὺς ἱερεῖς γίνεσθαι) τὸ δὲ, ὡς ἀλογίστως τελούμενον. Φασὶν οὖν οἱ πατέρες ἐκείνους ἐν τῷ κλήρῳ καταπάττεσθαι, μὴ τοὺς ἐκ γένους κληρικῶν ὄντας, ἀλλὰ τοὺς ἀξίους, καὶ κατ' ἐπιλογὴν ἐπισκοπικὴν προτιμωμένους, κἂν μὴ ἐκ γένους τοιούτου ὦσιν· ὡσαύτως τὰς ἐπ' ἄμβωνος ἀναγνώσεις, μόνους ποιεῖν τοὺς εἰς τοῦτο ἀποκληρωθέντας, ἤγουν τοὺς ἔχοντας ἐπισκοπικὰς ἐπικουρίδας. Ταῦτα τοῦ θείου κανόνος παρακελευομένου, καὶ ἀφορίζοντος τοὺς παρὰ ταῦτα ποιοῦντας, ἐλαλήθη πολλάκις περὶ διαφόρων ἀρχιερέων ἐχόντων ἀπὸ χρυσοβούλλων κληρικούς,

ἤγουν

ἤγουν τῆς Ἀθηνῶν, τῆς Μεσημβρίας, καὶ ἑτέρων, ὡς οἱ ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων κληρικῶν καταναγκάζουσιν αὐτοὺς μὴ τοὺς ἀξίους τῷ κλήρῳ καταπάττειν· ἀλλὰ τούτους, πολλάκις ὄντας καὶ λαϊκοὺς, καὶ τὴν δουλείαν τῆς ἐκκλησίας δι' ἑτέρων τῶν ἐκείνων διδομένων γίνεσθαι. καὶ ἐν τῇ βασιλευούσῃ δὲ ταύτῃ τῶν πόλεων ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων μεγάλων μαρτύρων τεσσαράκοντα, καὶ ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τοῦ κυρίου, καὶ ἐν ἑτέροις θείοις ναοῖς, ἔχουσι λαϊκοὶ ἀλλὰ μὴν καὶ μοναστήρια διάφορα, κληρικά τε ὀφφίκια. πλὴν οἱ μὲν ἀρχιερεῖς ἤκουσαν, ὡς ὁ παρὼν κανὼν ἐπιστομίζει τοὺς ὀχλοῦντας αὐτούς· τὸ δὲ γινόμενον εἰς τὰς ῥηθείσας καθολικὰς ἐκκλησίας, ὅπως παραχωρεῖται, ἀγνοῶ. σημείωσαι δὲ ὅτι ἅμα τῷ δέξασθαί τινα σφραγῖδα ἐπικουρίδος ἀπὸ χειρὸς ἀρχιερατικῆς, κληρικὸν τοῦτον ἔχει ὁ κανών. ἤκουσα γάρ τινων λεγόντων μὴ εἶναι ἀναγνώστην μηδὲ λέγεσθαι κληρικὸν, τὸν εἰς κλῆρον ναοῦ μὴ κατατεθέντα ἀλλὰ μόνην ἔχοντα ἐπικουρίδα. διὸ καὶ ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἀκινδύνως αὐτὸν μετασχηματίζεσθαι εἰς κληρικούς· ὅπερ ἐμοὶ τέως οὐ δοκεῖ. ἀλλὰ καὶ τοὺς μὴ ἔχοντας μοναχοὺς ἐπικουρίδα ἀρχιερατικὴν, ἀλλὰ μοναχικὴν ὑπόκαρσιν, λέγουσί τινες δύνασθαι ἐπ' ἄμβωνος ἀναγινώσκειν ἀπόστολον καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ κληρικοὺς, ὡς ἀρκούσης δῆθεν τῆς ἀποκαρσέως ἀντὶ ἐπικουρίδος. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸν μὲν παρὰ ἡγουμένου ἱερέως κατασταθέντα ἀναγνώστην μοναχὸν, κατὰ τὸν ιδʹ. κανόνα τῆς ζʹ. συνόδου καλῶς ἀναγινώσκειν ἐπ' ἄμβωνος· τὸν δὲ μόνον ἀπόκαρσιν ἔχοντα, μὴ δύνασθαι τοῦτο ποιεῖν. καὶ ἀνάγνωθι τὰ γραφέντα εἰς τὸν ῥηθέντα κανόνα τῆς ζʹ. συνόδου.

Κανὼν λδʹ.

Καὶ τοῦτο δὲ τοῦ ἱερατικοῦ κανόνος σαφῶς διαγορεύοντος, ὡς τὸ τῆς συνωμοσίας ἢ φατρείας ἔγκλημα καὶ παρὰ τῶν ἔξω νόμων πάντως κεκώλυται· πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ τοῦτο γίνεσθαι ἀπαγορεύειν προσήκει· καὶ ἡμεῖς παραφυλάττειν σπουδάζομεν ὡς εἴ τινες κληρικοὶ ἢ μοναχοὶ εὑρεθεῖεν, ἢ συνομνύμενοι ἢ φατριάζοντες, ἢ κατασκευὰς τυρεύοντες ἐπισκόπων ἢ συγκληρικῶν, ἐκπιπτέτωσαν πάντη τοῦ οἰκείου βαθμοῦ.

Ἑρμηνεία.

Περὶ συνωμοσίας καὶ φατρείας, ἐγράψαμεν ἐν τῷ ιηʹ. κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου.

Athenarum ſcilicet, & Meſembriæ, & aliis, quòd qui ex antiquis clericis deſcenderunt, cogunt ipſos eos qui non ſunt clero digni ordinare, atque adeò etiam qui ſæpe ſunt laici: & quòd eccleſiæ officium per alios ab illis datos fiat. Iam & in hac regina vrbium, in æde ſanctorum magnorum martyrum quadraginta, & in æde ſanctiſſimæ deiparæ Domini, & in aliis diuinis templis, habent laici, & cōplura etiam monaſteria, & clericorum officia. Sed audierunt antiſtites, quòd præſens canon eis omnibus os occludit, qui eis moleſtiam exhibēt. Quod autem fit in dictis catholicis eccleſiis, quomodo permittitur, neſcio. Nota autem, quòd ſimul ac acceperunt aliqui tonſuræ characterem à manu antiſtitis, eos pro clericis habet canon. Audiui enim nonnullos dicentes non eſſe lectorem, nec dici clericum qui ſit in cleri ordinem relatus, ſed eum demum eſſe clericum, qui ſolam habet tonſuram. Et ideo ei licere in laicalem habitum transmutari: quod mihi quidem non videtur. Sed & monachos, qui non habent epiſcopales coronas, ſed monachicam tōſuram, dicunt nonnulli poſſe in ſuggeſtis legere apoſtolum, & reliqua, quemadmodum & clerici, tanquam monachalis tonſura vtique ſufficiat pro tonſura clericali. Mihi autem videtur, monachum, qui à ſacerdote qui præeſt, lector eſt conſtitutus, ſecundùm xiiij. canonem vij. ſynodi, in ſuggeſtu poſſe legere: eum autem, qui ſolam habet monachalem tonſuram, hoc facere non poſſe. & lege quæ ſcripta ſunt in præſentem canonem vij. ſyn.

CANON XXXIV.

Porrò autem cùm & hoc canon ſacerdotalis apertè edicat, quòd coniurationis vel ſodalitatis crimen etiam ab externis legibus eſt vetitum: multo autem magis hoc fieri in eccleſia prohibere oportet: nos quoque obſeruare ſtudemus, vt ſi qui clerici, aut monachi inuenti ſint vel coniurantes, vel ſodalitates ineuntes, vel aduerſus epiſcopos vel conclericos aliquid ſtruentes, à proprio gradu excidant.

SCHOL. BALS. De coniuratione & ſodalitate ſcripſimus etiam in xviij. canone Chalcedon. ſynodi.

Lege autem eum, & quæ in eum ſcripta ſunt. Eſt autem aliquando quæſitum, an ij etiam puniri debeant, qui boni alicuius gratia coniurationem fecêre, fortè ſi conſpirauerint, ac coniurauerint, ſine Imperatoris vel magiſtratus iuſſu, ſe pro expugnanda hoſtium vrbe morituros, vel aliquem ſuæ ciuitatis euerſorem de medio ſublaturos, vel aliquid aliud boni facturos. Ac nonnulli quidem dixerunt, quòd quoniam rarò accidit vt pro aliqua re bona aliqui coniurent, & nec à canonibus vel legibus expreſsè permiſſum eſt, coniurare omnino prohibitum eſt, ne boni prætextu, multi, iidémque leuiores, in multa mala incidant, ſe boni aliquid facere exiſtimantes. Hinc autem excepta ſit Imperatoria, & magiſtratuum poteſtas, quæ mala vlciſcitur, & populum ad honeſta excitat. Vſi ſunt autem & iij. cap. lvij. tit. lx. libri dicente circa medium. Puniri eum qui bellum gerit præter iuſſum Imperatoris: & quæ in eó eſt, præſcriptione dicente, Etiam ſi is vicerit, punitur. Alij autem præſenti canone vtentes, & legibus quæ à nobis poſitæ ſunt in xxxvij cap. ix. tit. præſentis operis, quæ omnino docent de coniuratione, quæ aduerſus aliquos ſtruitur, dixerunt, eas demum, quæ ad malum fiunt, coniurationes prohiberi, & puniri: nón autem eas quæ alicuius boni gratia fiunt. Mihi autem videtur omnem coniurationem à lege puniri: tum propter ea quæ ſuperiùs dicta ſunt, & quòd incertus ſit eius euentus, & eò magis quòd turbam quomodocunque cogi ſine Imperatoris facultate, valde à lege punitur.

Canon XXXV.

Nulli omnium metropolitanorum liceat, mortuo epiſcopo, qui eius throno ſubeſt, res eius, vel ipſius eccleſiæ auferre, vel ſibi vendicare: ſed ſint ſub cuſtodia cleri eccleſiæ, cui defunctus præfuit, vſque ad alterius epiſcopi promotionem, præterquam ſi in eadem eccleſia non relicti ſint clerici. Tunc enim metropolitanus ea non diminuta ſeruabit, ordinando epiſcopo omnia reddens.

καὶ ἀνάγνωθι τοῦτον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ἐζητήθη δέ ποτε εἰ ὀφείλουσι κολάζεσθαι καὶ οἱ συνωμοσίας ποιήσαντες χάριν ἀγαθοῦ τινός, τυχὸν ἐὰν ὁμογνωμονήσωσι καὶ ὀμόσωσι χωρὶς προστάξεως βασιλικῆς ἢ ἀρχοντικῆς ὑπὲρ καταπολεμουμένης ὑπὸ ἐχθρῶν πόλεως ἀποθανεῖν ἢ ἀναιρῆσαί τινα λυμεῶνα τῆς κατ' αὐτὸν πόλεως, ἢ ἄλλό τι ἀγαθὸν ποιῆσαι. καὶ τινὲς μὲν εἶπον, ὡς ἐπεὶ σπανίως γίνεται τὸ ὑπὲρ ἀγαθοῦ πράγματος συνομόσασθαί τινας, καὶ οὐδὲ ῥητῶς ὑπὸ τῶν νόμων ἢ τῶν κανόνων τοῦτο ἐπιτέτραπται, κεκώλυται πάντη τὸ συνομνύειν, ἵνα μὴ τῇ προφάσει τοῦ ἀγαθοῦ οἱ πολλοὶ καὶ ἐλαφρότεροι εἰς πολλὰ κακὰ περιπίπτωσι, νομίζοντες ἀγαθόν τι ποιεῖν. ὑπεξαιρέθη δὲ ἐντεῦθεν καὶ ἡ βασιλικὴ καὶ ἀρχοντικὴ ἐξουσία, ἡ τὰ κακὰ ἐκδικοῦσα, καὶ εἰς τὰ καλὰ τὸν δῆμον διεγείρουσα. ἐχρήσαντο δὲ καὶ τρίτῳ κεφ. τοῦ λϛ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου λέγοντι περὶ τὰ μέσα, κολάζεσθαι τὸν πολεμοῦντα παρὰ κέλευσιν βασιλικήν, καὶ τῇ ἐν αὐτῷ παραγραφῇ λεγούσῃ, κἂν νικήσῃ, ἔσθ' ὅτε τιμωρεῖται. ἕτεροι δὲ τῷ παρόντι κανόνι χρώμενοι, καὶ τοῖς κατεστρωθεῖσι παρ' ἡμῶν νόμοις εἰς τὸ λζ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, διδάσκουσι δι' ὅλου περὶ συνωμοσίας κατά τινων τυρευθείσης, αἰτέθεντο μόνας τὰς ἐπὶ κακῷ γινομένας συνωμοσίας κωλύεσθαι, καὶ κολάζεσθαι, οὐ μὴν καὶ τὰς χάριν ἀγαθοῦ τινός. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ πᾶσαν συνωμοσίαν ὑπὸ τοῦ νόμου κολάζεσθαι· δι' ἅ τε ἄνωθεν εἴρηται, καὶ διὰ τὸ ἐν ἀδήλῳ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ταύτης. καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ τὸ συνάγεσθαι ὄχλον ὁπωσδήποτε χωρὶς ἐξουσίας βασιλικῆς, μεγάλως ὑπὸ τοῦ νόμου τιμωρεῖσθαι.

Κανὼν λε΄.

Μὴ ἐξέστω τινὶ τῶν πάντων μητροπολιτῶν τελευτῶντος ἐπισκόπου, τελοῦντος ὑπὸ τὸν κατ' αὐτὸν θρόνον, τὰ αὐτοῦ πράγματα ἢ τῆς κατ' αὐτὸν ἐκκλησίας, ἀφαιρεῖσθαι ἢ σφετερίζεσθαι· ἀλλ' ὑπὸ παραφυλακὴν ἔστωσαν τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας, ἧς ὁ τελευτήσας ἐτύγχανε πρόεδρος, μέχρι τῆς ἑτέρου ἐπισκόπου προαγωγῆς· ἐκτὸς εἰ μὴ κληρικοὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ οὐχ ὑπελήφθησαν. τηνικαῦτα γὰρ ὁ μητροπολίτης ταῦτα παραφυλάξει ἀμείωτα, τῷ χειροτονηθησομένῳ ἐπισκόπῳ πάντα ἀποδούς.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ κβ'. κανόνι τῆς δ'. συνόδου γέγραπται καθαιρεῖσθαι τοὺς ἁρπάζοντας κληρικοὺς τὰ διαφέροντα τῷ ἀποθανόντι ἐπισκόπῳ πράγματα· ὁ δὲ παρὼν κανὼν, κωλύει τὸν μητροπολίτην σφετερίζεσθαι ταῦτα. ἀκούων δὲ ὡς ὑπὸ φυλακὴν ὀφείλουσιν εἶναι ταῦτα ἢ παρὰ τῷ κλήρῳ, ἢ παρὰ τῷ μητροπολίτῃ, ὅταν οὐκ εἰσὶ κληρικοὶ, ἐφ' ᾧ δοθῆναι τῷ χειροτονηθησομένῳ ἐπισκόπῳ, μὴ εἴπῃς ἐξ ἀνάγκης ὀφείλειν τοῦτο γίνεσθαι. Εἰ γὰρ ὁ τελευτήσας ἐπίσκοπος ἐποίησεν ἀπογραφὴν, κατὰ τὸν μ'. ἀποστολικὸν κανόνα, ἅμα τῷ χειροτονηθῆναι, τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοις τούτου δοθήσεται τὰ ἐκείνου πράγματα. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τῷ ῥηθέντι κβ'. κανόνι χάριν τούτου γραφέντα. ἐπὶ τούτοις, ἔχε ἐπὶ μνήμης καὶ τὸ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα τῆς ιδ'. ἰνδικτιῶνος ἀπολυθὲν πρόσταγμα τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως, χάριν τοῦ μὴ ἁρπάζεσθαι τὰ τοῖς τελευτῶσιν ἐπισκόποις ἀνήκοντα, παρὰ τῶν πρακτόρων, καὶ τόδε κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνον· πρᾶγμα καὶ εἰς θεοῦ τολμώμενον περιφρόνησιν, καὶ εἰς ἀθέτησιν θεσμῶν φυσικῶν παρὰ τῶν, ὅ φασι, μήτε θεοῦ ὄπιν μήτ' ἀνθρώπων νέμεσιν ὑφορωμένων, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἀνεκτὸν ὅλως ἐλογίσθη τῇ βασιλείᾳ μου, εἰς ἀκοὰς αὐτῇ πεπτωκός. ἔνθεν τοι καὶ ὡς πάντη τοῦ τῶν χριστιανῶν ἀνάξιον ἐπαγγέλματος, διορθοῦται τοῦτο ἡ βασιλεία μου. ἀνηνέχθη γὰρ αὐτῇ ὡς ἐν ταῖς ἀπὸ τοῦ ζῆν ἐκδημίαις τῶν ὁπουδήποτε ἀρχιερατευόντων ἐν ταῖς τοῦ θεοῦ ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, πῆ μὲν καὶ πρὸ τῆς αὐτῶν ἐκφορᾶς, πῆ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐκφορὰν οἱ κατὰ χώραν ἐνεργοῦντες, προφάσει τῆς αὐτῶν τελευτῆς, τῶν τε κελλίων αὐτῶν ἀπανθρώπως καταπεμβαίνουσι, καὶ τῶν ὑπὸ τὰς λαχούσας αὐτοὺς ἐκκλησίας ἀκινήτων· καὶ ἀφαιροῦνται μὲν ἅπαντα τὰ ἐν τούτοις εὑρεθέντα τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς· καθολικὴν δὲ ποιοῦνται τὴν τοιούτων ἀκινήτων ἀπαίτησιν, καὶ παντοίως ἑτέρως ταῦτα συντρίβουσιν· ἡ δὲ βασιλεία μου μηδὲ μέχρι καὶ εἰς ἄκουσμα μόνον ἀφόρητον ἡγησαμένη τὴν τοιαύτην τόλμαν αὐτῶν, ἵνα μὴ καὶ τῆς ἐπὶ τοῖς θανάτοις τῶν ἀρχιερέων ἐπιούσης ταῖς κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίαις ζημίας καὶ συμφορᾶς, οὗτοι βαρυσυμφορώτεροι γίνοιντο,

A SCHOL. BALS. In xxij. canone iiij. ſynodi ſcriptum eſt, deponendos clericos, qui rapiunt bona quæ ad mortuum epiſcopum pertinent. Præſens autem canon prohibet metropolitanum ea ſibi vendicare. Cùm autem audis ea debere eſſe ſub cuſtodia, vel apud clerum, vel apud metropolitanum, quando non fuerint clerici, vt dentur ordinando epiſcopo: ne dixeris hoc debere neceſſariò fieri. Si enim defunctus epiſcopus indicem ſeu inuentarium fecerit, vt vult xl. canon B apoſtolicus, cùm primùm fuit ordinatus, hæredibus eius ab inteſtato illius bona dabuntur. Et lege quæ in dicto xxij. canone de eo ſcripta ſunt. Præterea autem tene memoria, conſtitutionem Septembri menſe, xiiij. indictione emiſſam, Imperatoris domini Emanuelis Comneni, de non rapiendis ab exactoribus, bonis, quæ ad defunctos epiſcopos pertinent, quæ quidem hæc complectitur: Res quæ & in dei contemptum, & ad legum naturæ infirmationem, ab iis qui, C vt aiunt, neque dei vocem, neque hominum vindictam formidant, vt eſt veriſimile, audetur, non ferenda omnino meo Imperio viſa eſt, cùm ad eius aures perueniſſet. Quamobrem eam, vt omnino Chriſtiana profeſſione indignam meum corrigit Imperium. Ei enim relatum eſt, quòd in exceſſu è vita, eorum qui vbiuis Pontificatum gerunt in ſanctiſſimis dei eccleſiis, partim quidem & antequam funus efferatur, partim verò & poſtquam elatum fuerit, ij qui in ea regione fiſci D procurationem exercent, ipſorum mortis prætextu, eorum cellas inhumanè inuadunt, & immobilia, quæ ſunt ſub eccleſiis quæ eis obtigerant, & omnes quidem facultates, quæ in illis inuentæ fuerint, auferunt: vniuerſam autem eiuſmodi immobilium exactionem faciunt, & ea alioqui omnino conterunt: Imperium ergo meum, ne vel auditu quidem ferendam eorum eſſe audaciam exiſtimans, ne cùm damnum & calamitas ex antiſtitum morte ad eorum eccleſias peruaſerit, hi multo maiorem calamitatem inuehant,

& ea ſint quam iam habent moleſtia A longè moleſtiores: ſtatuit per hanc præſentem conſtitutionem, ne ab iis, qui ducales magiſtratus gerunt, vel deſcriptiones, vel aliqua alia publici iure exercent, tale quid in ſanctiſſimas eccleſias, vel earum immobilia, vel antiſtitum cellas, in eorum morte deinceps ampliùs innouetur: ſed ſi teſtati quidem moriantur antiſtites, eorum voluntate & ordinatione omnia fiant, quod ad ea attinet quæ in eorum cellis inueniuntur. Quòd ſi fortè etiam inteſtati deceſſerint, omnia quo- B que fiant, vt ſacris canonibus & legibus videtur. Atqui in viduarum eccleſiarum immobilia ne pedem quidem omnino immittet aliquis ex ducibus, vel aliquibus aliis, vt dictum eſt: ſed nec quælibet illinc pars quomodocunque apprehendetur, ſed omnia à patribus eiuſmodi eccleſiarum in ipſis adminiſtrabuntur, quemadmodum de ea legitimè & canonicè edictum eſt, donec ſcilicet, qui poſt mortuos antiſtites, in eccleſias renunciati ſunt, in regione fuerint. & eorum admi- C niſtrationem apprehenderint: debente ſcire eo, qui ad infirmationem alicuius eorum quæ à præſenti Imperij mei conſtitutione decreta ſunt, proceſſerit, quòd etiam ſi deus in tali eius támque audaci incepto in præſentia ſiluerit, omnino in futurum dignum eius ſupplicium reſeruans: imperium tamen meum eum acerbiùs in præſentia aggredietur, pœnis eum corporalibus ſubiiciens, & ſuorum membrorum truncationibus, bonorúmque publicationi, & diuturno exilio. Non ſolùm D enim ex eo ſimplum reddet eccleſiæ, quod ei illo modo ab ipſo auferendum eſt, ſed etiam à fiſco talis quantitas in duplum abſque vlla commiſeratione exigetur, perfectiſſima de ea re cognitione data, ab antiſtite myſtico, qui erit eo tempore, qui debet etiam vtraque adminiſtrare: de ſuo autem peccato omnino excuſationem non habebit. Venit enim meum Imperium, & eis per præſentem conſtitutionem euangelicè locutum eſt, quæ in ſacro chartophylacio ſeu tabulario reponetur,

καὶ τὸ ἐπὶ αὐταῖς αἰτίας ἀναρώττεσθαι, διορίζεται διὰ τῆς παρούσης προστάξεως μηκέτι παρὰ τῶν κατὰ χώραν τὰς δουκικὰς ἀρχὰς διεπόντων ἢ ἀναγραφὰς ἢ ἕτερά ἄττα δίκαια τοῦ δημοσίου ἐνεργούντων, τοιοῦτόν τι κατὰ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, ἢ τῶν ὑπ' αὐτὰς ἀκινήτων, ἢ τῶν κελλίων τῶν ἀρχιερέων, ἐν ταῖς αὐτῶν τελευταῖς τοῦ λοιποῦ νεωτερισθῆναι· ἀλλ' εἰ μὲν ἐνδιαθήκως οἱ ἀρχιερεῖς τελευτῶσι, κατὰ τὰς αὐτῶν βουλάς τε καὶ διατάξεις ἅπαντα γίνεσθαι· ὅσοι ἐπὶ τοῖς εὑρισκομένοις ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν. εἰ δ' ἴσως καὶ ἀδιάθετοι ἀπαλλάττοιντο, πάντα καὶ οὕτω συντεληθῆναι κατὰ τὸ τοῖς ἱεροῖς κανόσι καὶ τοῖς νόμοις δοκοῦν. τοῖς ἀκινήτοις μέντοι τῶν χηρευουσῶν ἐκκλησιῶν, οὐδὲ πόδα ὅλως ἐπιβαλεῖ τις τῶν κατὰ χώραν δουκῶν ἢ τινῶν ἑτέρων, ὡς εἴρηται, οὐδέ τι οἱονοῦν ἐκεῖθεν ὁπωσοῦν ἀναλέψεται· ἀλλὰ πάντα παρὰ τῶν μερῶν τῶν τοιούτων ἐκκλησιῶν ἐν αὐταῖς οἰκονομηθήσεται, καθὼς ἄρα καὶ περὶ τούτου νενόμισται καὶ κανονικῶς διηγόρευται· μέχρις ἂν δηλαδὴ οἱ μετὰ τοὺς τεθνηκότας ἀρχιερεῖς εἰς ἐκκλησίας ἐπικηρυττόμενοι κατὰ χώραν γεγονότες αὐτοῖ, τῆς τούτων οἰκονομίας ἀνθέξωνται. Εἰδέναι ὀφείλοντος τοῦ εἰς ἀθέτησιν τινὸς τῶν ἐν τῇ παρούσῃ προστάξει τῆς βασιλείας μου διωρισμένων, χωρήσοντος, ὡς εἰ καὶ θεὸς ἐπὶ τῷ τοιούτῳ αὐτῶν τολμήματι πρός τε τὸ παρὸν παρασιωπήσεται, πάντως εἰς τὸ μέλλον αὐτοῖς τὴν ἀξίαν δίκην ταμιευόμενος, ἀλλ' ἡ βασιλεία μου, καὶ εἰς τὸ παρὸν, πικρότερον αὐτῷ μετελεύσεται, σωματικαῖς ποιναῖς αὐτὸν καθυποβάλλουσα, μελῶν τε οἰκείων ἀκρωτηριασμοῖς, καὶ τῶν ὑπαρχόντων δημεύσει, καὶ ὑπερορίᾳ μακρᾷ. οὐ μόνον γὰρ τὸ ἁπλοῦν ἀπεντεῦθεν ἀποδώσει ὁ τοιοῦτος τῇ ἐκκλησίᾳ, τὸ ἐξ αὐτῆς τοιουτοτρόπως παρ' αὐτοῦ ἀφαιρεθησόμενον, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ δημοσίου εἰς τὸ διπλοῦν ἀσυμπαθῶς ἀπαιτηθήσονται τὴν τοιαύτην ποσότητα· εἰδήσεως ἀκριβεστάτης διδομένης περὶ τούτου παρὰ τοῦ τηνικαῦτα ἀρχιερέως τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν μυστικοῦ, ὃς καὶ ὀφείλει καὶ ἄμφω οἰκονομεῖν. πρόφασιν δὲ πάντως οὐκ ἕξει περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ. ἦλθε γὰρ ἡ βασιλεία μου, εὐαγγελικῶς καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς, διὰ τῆς παρούσης προστάξεως, ἥτις καταστρωθήσεται, καὶ τῷ ἱερῷ χαρτοφυλακίῳ ἐναποτεθήσεται, ἀρκοῦσα

ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, καὶ ἰσότυπα καὶ μόνα ταύτης πεπιστωμένα παρὰ τῶν μερῶν αὐτῶν ἐμφανίζηται. ἕξουσι γὰρ πρωτοτύπων ἰσχὺν ταῦτα, καὶ τοῖς προσταμένοις ἔσονται εἰς ἀσφάλειαν αἰωνίζουσαν.

Κανὼν λϛ'.

Ἀνανεούμενοι τὰ παρὰ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων, καὶ τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα τῶν ἐν Καρχηδόνι συναθροισθέντων νομοθετηθέντα, ὁρίζομεν ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαβεῖν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου κανόνος φασί, τῆς δευτέρας συνόδου καὶ τοῦ κη'. κανόνος τῆς δ'. συνόδου. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τούτοις παρ' ἡμῶν γραφέντα.

Κανὼν λζ'.

Ἐπειδὴ κατὰ διαφόρους καιροὺς βαρβαρικαὶ γεγόνασιν ἔφοδοι, καὶ πλεῖσται πόλεις ἐντεῦθεν ὑποχείριοι τοῖς ἀνόμοις κατέστησαν, ὡς ἐντεῦθεν μὴ δυνηθῆναι τὸν τῆς τοιαύτης πόλεως πρόεδρον μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ χειροτονίαν τὸν οἰκεῖον θρόνον καταλαβεῖν, καὶ ἐν αὐτῷ ἱερατικῇ καταστάσει ἐνιδρυνθῆναι, καὶ οὕτω κατὰ τὸ κρατῆσαν ἔθος τὰς χειροτονίας καὶ πάντα ἃ τῷ ἐπισκόπῳ ἀνήκει πράττειν τε καὶ μεταχειρίζεσθαι· ἡμεῖς τὸ τίμιον καὶ σεβάσμιον τῇ ἱερωσύνῃ φυλάττοντες, καὶ μηδαμῶς πρὸς λύμην τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαίων, τὴν ἐθνικὴν ἐπήρειαν ἐνεργεῖσθαι βουλόμενοι τοῖς οὕτω χειροτονηθεῖσι, καὶ διὰ τὴν προκειμένην αἰτίαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν μὴ ἐγκαταστᾶσι θρόνοις, τὸ ἀπρόκριτον τηρεῖσθαι, συγκεχωρήκαμεν, ὥστε καὶ χειροτονίας κληρικῶν διαφόρων κανονικῶς ποιεῖν, καὶ τῇ τῆς προεδρίας αὐθεντείᾳ κατὰ τὸν ἴδιον ὅρον κεχρῆσθαι, καὶ βεβαίαν καὶ νενομισμένην εἶναι πᾶσαν ὑπ' αὐτῶν προϊοῦσαν διοίκησιν. οὐ γὰρ ὑπὸ τοῦ τῆς ἀνάγκης καιροῦ τῆς ἀκριβείας περιγραφείσης, ὁ τῆς οἰκονομίας ὅρος περιορισθήσεται.

Ἑρμηνεία.

Ὁ λϛ'. ἀποστολικὸς κανών, καὶ ὁ ιζ'. καὶ ὁ ιη'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, τοὺς μὲν ἐπισκόπους τοὺς μετὰ τὸ χειροτονηθῆναι

A ſanctiſſimis eccleſiis opem latura, ſi eius ſolùm exempla authentica ac competenti fide munita ab ipſis partibus oſtendãtur. ea enim archetypi vim habebunt, & exhibentibus aderunt ad æternam ſecuritatem.

CANON XXXVI.

Renouantes, quæ à ſanctis centũ & quinquaginta patribus, qui in hac à Deo conſeruanda & regia vrbe conuenerunt, & ſexcentis triginta qui Chalcedone conuenêre, conſtituta ſunt, decernimus, vt thronus B *Conſtantinopolitanus æqualia priuilegia cum antiqua Romæ throno obtineat, & in eccleſiaſticis negotiis vt ille magnificat, vt qui ſit ſecundus poſt illum. Poſt quem, magnæ Alexandrinorum ciuitatis numeratur thronus: deinde Antiochiæ, & poſt eum Hieroſolymitanæ ciuitatis.* Diſt xxij. Renouantes.

SCHOL. BALS. Dicit de ſecundo & tertio canone ſecundæ ſynodi, & xxviij. can. quartæ ſynodi. Et lege ea quæ in eos à nobis ſcripta ſunt.

CANON XXXVII.

C *Quoniam diuerſis temporibus Barbaricæ incurſiones fuere, & ex eo plurimæ ciuitates ab iniquis & exlegibus ſubiugatæ fuere, vt ideo non poſſit eius ciuitatis præſul, poſtquam ordinatus fuerit, ſuum thronum apprehendere, & in eo in ſacerdotali conſtitutione collocari, & ſic pro ea quæ inualuit conſuetudine, ordinationes & omnia quæ ad epiſcopum pertinent, agere & tractare: nos honorem ac venerationem ſacerdotio ſeruantes, & gentilem iniuriam nequaquam ad eccleſiaſticorum iurium perniciem poſſe quidquam agere volentes, eis qui* D *ſic ordinati ſunt, & propter prædictam cauſam in ſuis thronis non ſunt conſtituti, vt abſque vllo ex ea re præiudicio conſeruentur, decreuimus, vt & diuerſorum clericorum ordinationes canonicè faciant, & pontificatus auctoritate ſecundùm proprios fines vtantur, & ſit firma ac legitima quæcunque ſub iis procedit adminiſtratio. Non enim à tempore neceſſitatis exacta iuris obſeruatione circumſcripta, diſpenſationis terminus circumſcribetur.*

SCHOL. BALS. XXXVI. canon apoſtolicus, & xvij. & xviij. Antiochenæ ſynodi, Epiſcopos quidem qui poſtquam ordinati fuerint,

in eas quæ illis obtigerunt diœceſes non proficiſcuntur, ſegregationi ſubiiciunt: eos autem qui non ſua culpa, ſed propter probabilem aliquam cauſam non acceſſerint, puniendos non eſſe dicunt, & eos ſuum honorem habere decernũt, perinde ac ſi in regione verſati, & in ſede collocati eſſent. Præſens autem canon decernit, epiſcopos, qui non potuerint propter barbaricam incurſionem in eos qui eis obtigerunt thronos, proficiſci, ſimiliter honorari, & ſine vllo præiudicio omnia Pontificalia exercere, & omnino reputari, perinde ac ſi in regionem acceſſiſſent, & in throno ſuo collocati eſſent. Quamobrem & Iconij metropolitanus, & Orientales alij metropolitani, Orientales non habẽtes eccleſias, vt quæ à barbaris teneantur, epiſcopos rectè ordinant, & pontificalia omnia exercent, etiamſi omnino in eccleſias quæ illos ſortitæ ſunt, non venerint, nec in throno collocati fuerint. Vidi enim hoc ſæpe dictum, & in controuerſiam deductum. Vide & quæ in menſe Nouembris ſecunda indictione emiſſa eſt, conſtitutionem illuſtris Imperatoris domini Alexij Comneni, & decernentem, eos qui in Orientales eccleſias electi ſunt, habere & ipſos, quæ illis adſunt præeminentiæ & adminiſtrationis iura & Adelphata, & officia. Didicit Imperium meum, ſanctiſſime domine & vniuerſalis patriarcha, quòd cùm in Dei eccleſia electiones procedant, quidam eorum qui electi ſunt in monaſteriis gubernantes, & domus adminiſtrationis curam gerentes, vel alia etiam miniſteria exercentes, & omnino monachi exiſtentes, alij autem in magna Dei eccleſia, & alijs, ex officiis, & aliis muneribus ac miniſteriis, ea quæ victui ſufficiunt, poſſidentes, ægre ferunt Põtificale iugum ſubire, & illis eccleſiis præeſſe, in quas renunciati ſunt: veriti, ne cùm eiuſmodi eccleſiæ in Orientis partibus ſint, eis neceſſaria deſint, vtpote cùm eccleſiæ in quibus electi ſunt, nullo modo ab eis adiri poſſint: priuentur autem & ipſi, eo quòd illarum regionem ſuſcipiant,

A μὴ ἐπιδημήσαντας εἰς τὰς λαχούσας αὐτοὺς, ἀφορισμῷ καθυποβάλλουσι· τοὺς δὲ μὴ παρ' αἰτίαν οἰκείαν ἀλλὰ διά τινα πρόφασιν εὔλογον μὴ ἀπελθόντας, ἀνευθύνους εἶναι φασί. καὶ διορίζονται ἔχειν τούτους τὴν οἰκείαν τιμὴν τοιαύτην, ὥσπερ ἂν εἰ κατὰ χώραν ἐνεδήμησαν, καὶ ἐνεθρονίσθησαν. ὁ δὲ παρὼν κανὼν θεσπίζει τοὺς ἐπισκόπους τοὺς μὴ δυνηθέντας διὰ βαρβαρικὴν ἔφοδον ἀπελθεῖν εἰς τοὺς λαχόντας αὐτοὺς θρόνους, προνόμιον τιμᾶσθαι, καὶ ἐνεργεῖν ἀπροκριματίστως πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ, καὶ ἁπλῶς λογίζεσθαι, ὥσπερ εἰ κατὰ B χώραν ἀπῆλθον, καὶ ἐνεθρονίσθησαν. ὥστε καὶ ὁ μητροπολίτης Ἰκονίου καὶ ἕτεροι Ἀνατολικοὶ μητροπολῖται μὴ ἔχοντες ἐκκλησίας ὡς κρατουμένας ὑπὸ βαρβάρων, καλῶς ἐπισκόπους χειροτονοῦσι, καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐνεργοῦσι, κἂν οὐκ ἔφθασαν ὅλως εἰς τὰς λαχούσας αὐτοὺς ἐκκλησίας ἀπελθεῖν καὶ ἐνθρονιασθῆναι. εἶδον γὰρ τοῦτο πολλάκις λαληθὲν καὶ εἰς ἀμφιβολίαν ἐλθόν. ἀνάγνωθι καὶ τὴν κατὰ τὸν Νοέμβριον μῆνα τῆς β'. ἰνδικτιῶνος ἀπολυθεῖσαν πρόσταξιν τοῦ ἀοιδίμου βα- C σιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ διοριζομένην τοὺς ψηφισθέντας εἰς Ἀνατολικὰς ἐκκλησίας, ἔχειν αὐτοὺς τὰ προσόντα αὐτοῖς ἡγουμενεῖα, καὶ ἀδελφᾶτα, καὶ ὀφφίκια. ἀνέμαθεν ἡ βασιλεία μου ἁγιώτατε δέσποτα μου καὶ οἰκουμενικὲ πατριάρχα, ὅτι τῶν ἐν ταῖς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις ψήφων προβαινουσῶν, τινὲς τῶν εἰς τὰς ψήφους ἐπιλεγομένων ἡγουμενεύοντες ἐν μοναστηρίοις καὶ οἰκονομοῦντες, ἢ καὶ ἑτέρας τινὰς ὑπηρεσίας διενεργοῦντες, καὶ ἁπλῶς τυγχάνοντες μοναχοὶ, ἕτεροι D δὲ ὄντες τῇ τοῦ θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν ἑτέραις, ἀπό τε ὀφφικίων καὶ ἑτέρων τινῶν λειτουργιῶν τὰ ζωάρκη κεκτημένοι, δυσχερῶς ἔχουσι τὸν τῆς ἱερωσύνης ζυγὸν ὑπεισελθεῖν, καὶ ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιστατῆσαι αἷς ἐπικηρύχθησαν, δεδιότες μήποτε τῶν τοιούτων ἐκκλησιῶν ἐν τοῖς τῆς Ἀνατολῆς μέρεσι διακειμένων, ἐπιλείψειε τούτοις τὰ ἀναγκαῖα· ἅτε τῶν μὲν ἐν αἷς ἐπεψηφίσθησαν ἐκκλησιῶν πάντη τυγχανουσῶν ἀπόρων καὶ ἀπροσβάτων αὐτοῖς παντελῶς, στερουμένων δὲ καὶ αὐτῶν, διὰ τὸ τὴν ἐπιστασίαν τούτων ὑπεισελθεῖν,

τῶν προσουσῶν αὐτοῖς ἡγουμενειῶν καὶ οἰκονομιῶν καὶ ἑτέρων λειτουργιῶν, ἢ καὶ τῶν ἁπλοϊκῶς λεγομένων ἀδελφάτων ἢ καὶ ὀφφικίων, καὶ ἑτέρων τινῶν ὑπηρεσιῶν. διορίζεται τοίνυν ἡ βασιλεία μου οἰκονομικῷ τινι λόγῳ διατιθεῖσα τὰ κατ' αὐτούς, μή τινα τούτων διὰ ταῦτα δυσχεραίνειν τῷ ζυγῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ὑποδραμεῖν. πάντες γὰρ οὗτοι καταπολαύσουσι καὶ πάλιν τῶν προσουσῶν αὐτοῖς ἡγουμενειῶν τε καὶ οἰκονομιῶν, τῶν ἑτέρων τε ὑπηρεσιῶν καὶ λειτουργιῶν καὶ ὀφφικίων. καὶ τῶν προσόντων αὐτοῖς ἀδελφάτων. καὶ τὸν τῆς διδασκαλίας ὑπερχόμενοι λόγον, καὶ τὴν τελειοποιὸν τάξιν ἀναδεξάμενοι, καὶ τῶν ἀπ' ἐκείνων προσόδων κατεξουσιάζοιεν, μέχρις ἂν ἄνεσιν λάβοιεν, καὶ ἀπὸ τῆς νῦν δυσκληρείας καταστᾶιεν πρὸς εὐκληρείαν τὴν τῶν ἐπιψηφισθεισῶν αὐτοῖς ἐκκλησιῶν, ὡς εἴρηται, ἀβάτων οὐσῶν τούτοις, ὡς ὑπὸ τῶν ἐχθίστων κατεχομένων ἐχθρῶν. πλὴν τὰ ἐνταῦθα διορισμένα παρὰ τῆς βασιλείας μου, οὐκ ἐπὶ τῶν ἀρχοντικίων κρατήσει καὶ τῶν βαθμῶν τῶν ἱερέων τε καὶ τῶν διακόνων καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ κλήρου τῆς τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας. καταστρώσον οὖν τὸ παρὸν πιττάκιον ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ χαρτοφυλακίου τῆς τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας.

A præfecturis & œconomiis, quæ ſibi adſunt, & aliis muneribus, & iis quæ ſimpliciter dicuntur Adelphata, & officiis, & quibuſdã aliis miniſteriis. Meum itaque ſtatuit imperium, ea quæ ad ipſos pertinent, diſpenſatiua quadam ratione diſponens, ne quis propterea Pontificale iugum ſubire recuſet. Ij enim omnes etiam rurſus fruentur iis quæ ſibi adſunt præfecturis, & œconomiis, & aliis, & miniſteriis, ac muneribus, & officiis, & quæ illis adſunt quæ dicuntur Adelphata, & doctri- B næ rationem ſubeuntes, perficiente à ſe ſuſcepto ordine. illorum quoque reditus libere percipient, donec remiſſionẽ acceperint, & ab ea quæ nunc eſt, cleri calamitoſa ſorte, ad meliorem cleri ſucceſſum eis attributarum eccleſiarum, quæ ab eis, vt dixi, adiri non poſſunt, vt quæ ab infeſtiſſimis teneantur hoſtibus, peruenerint: ſed hæc quæ à meo imperio conſtituta ſunt, locum non habebunt in officiis, vel gradibus ſacerdotum, & diaconorum, & cæte- C rorum cleri magnæ Dei eccleſiæ. Pone ergo præſentem conſtitutionem in Codicibus Chartophylacij, ſeu tabularij, magnæ eccleſiæ.

Κανὼν λη'.

Τὸν ἐκ τῶν πατέρων ἡμῶν τεθέντα κανόνα καὶ ἡμεῖς παραφυλάττομεν, τὸν οὕτω διαγορεύοντα, Εἴ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις, ἢ αὖθις καινισθείη, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἡ τάξις ἀκολουθείτω.

CANON XXXVIII.

Canonem, qui à patribus factus eſt, nos quoque obſeruamus, qui ſic edicit: Si qua ciuitas ab Imp. poteſtate innouata eſt, vel rurſus innouata fuerit, ciuiles ac publicos typos, eccleſiaſticarum quoque rerum D *ordo conſequatur.*

Ερμηνεία.

Ἐν μὲν τῷ ιβ'. κανόνι τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου, ἐγράψαμεν ὅσα δὴ καὶ ἐγράψαμεν. ἐπειδὴ δὲ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται τὰς διὰ βασιλικῆς ἐξουσίας ἀνεγερθείσας πόλεις καὶ ἀνεγερθησομένας τιμᾶσθαι καὶ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν, καθὼς ἡ βασιλικὴ ὑποτυπώσει πρόσταξις, τουτέστιν ἔχειν αὐτὰς ἢ ἐπισκοπῆς ἀξίωμα ἢ μητροπόλεως. (δέον γάρ ἐστιν ἀκολουθεῖν τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν τοῖς πολιτικοῖς προστάγμασι.) φαμὲν ὡς ἐνεδόθη μὲν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος τῷ βασιλεῖ, ἐπισκοπὰς ποιεῖν ἐκ νέου,

SCHOL. BALS. In xij. canone Chalcedonenſis ſynodi ſcripſimus quæcunque quidẽ ſcripſimus. Quoniam autem præſens quoque canon ſtatuit, eas quæ Imp. facto excitatæ ſunt, ciuitates, vel etiam excitandæ ſunt, ab eccleſiis quoque honorari, ſicut Imperiale iuſſum deſcripſerit: id eſt, vt ipſæ habeant vel epiſcopalem dignitatem, vel metropolitanam (oportet enim, eccleſiaſticum ordinem, ciuiles & publicos typos ſeu Imp. iuſſa ſequi) dicimus, quòd etiam à præſenti canone Imp. datum eſt, epiſcopatus nouos facere,

& in iura metropolitanorum erigere, & de eorum electione, aliáque adminiſtratione, prout ei viſum fuerit, ſtatuere. Interim autē debes ſcire, quòd in menſe Maio, x. indictione, anno 6565. exiit edictum ab inluſtri Imp. domino Alexio Comneno, continēs, quòd cùm metropolis Baſilæi, & metropolis Madytana viduę eſſent, & antiſtitum electionem fieri oporteret, exurrexerūt Heracleanus & Ancyranus metropolitanus, & dixerunt, nō debere eas eccleſias, etiāſi metropolium dignitate honoratæ ſint, à magnæ eccleſiæ partibus, earū antiſtitū electionē ſuſcipere, ſed ab ipſis: eo quòd Madytana quidem eccleſia ſit Heracleæ epiſcopatus, Baſilæi autem eccleſia ſit Ancyrani metropolitani epiſcopatus. Et cùm vſi eſſent ij metropolitani xij. canone Chalcedonēſis ſynodi, quæ decernit ſeruāda verę metropoli iura, quæ illi adſunt in honorata eccleſia, decretum fuit Imperial. in præſentia ſynodi, quæ tunc erat, conſentientis vnáque decernentis, licere Imperatoribus pontificalem thronum eccleſiis largiri, & epiſcopatus vel archiepiſcopatus in metropoles erigere: eáque, quę ad electionem pertinent, & reliquam diſpoſitionē, prout ipſe voluerit, deſcribere, nec à canone impediri, qui ſtatuit metropoli iura ſeruari, quę illi adfuerūt ab initio in honorato epiſcopatu. Et lege hoc edictum quod interpretatur, quomodo debeant ſeruari iura antiquæ metropolis, & non diuidendam eſſe vnam prouinciam in duas. Nos enim, eo quòd ſit prolixius, hic integrum non poſuimus. Hoc ipſum autem edictum, poſt decretum quod continet, debere eccleſias quæ ſunt honoratæ iuſſu Imperiali, à throno Conſtantinopolitano præſulum electionem accipere, nec eos qui paulo antè erant, metropolitanos, vllam in eis partem habere: hæc quoque expreſſè continet: Quoniam autem rurſus quoque antiſtites, Chalced. ſynodi canonem adducētes, eos qui iuſſu Imp. altiore throno digni habiti ſunt, dicebant, præter canones honorem perfectiorem conſequi,

A ἑτέρας δὲ ἀνάγειν εἰς δίκαια μητροπόλεως, καὶ ὑποτυποῦν τὰ περὶ τῆς ψήφου αὐτῶν, καὶ τῆς ἄλλης οἰκονομίας κατὰ τὸ δόξαν αὐτῷ. πῶς δὲ ὀφείλεις εἰδέναι ὅτι κατὰ τὸν Μάιον μῆνα τῆς ι'. ἰνδικτιῶνος τοῦ ,ς'.φ'ξε'. ἔτους, γέγονε σημεῖον παρὰ τοῦ ἀοιδίμου ἁγίου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, διαλαμβάνον ὡς τῆς μητροπόλεως τοῦ Βασιλαίου καὶ τῆς μητροπόλεως Μαδύτων χηρευουσῶν καὶ μελλουσῶν ψηφισθῆναι, διανέστησαν οἱ μητροπολῖται ὁ Ἡρακλείας καὶ ὁ Ἀγκύρας, καὶ εἶπον μὴ ὀφείλειν τὰς τοιαύτας ἐκκλησίας, κἂν B ἐτιμήθησαν τῷ τῆς μητροπόλεως ἀξιώματι, παρὰ τοῦ μέρους τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ψηφισθῆναι, ἀλλὰ παρ' αὐτῶν, διὰ τὸ μὲν ἐκκλησίαν τῶν Μαδύτων ἐπισκοπὴν εἶναι τοῦ Ἡρακλείας, τὴν δὲ ἐκκλησίαν τοῦ Βασιλαίου ἐπισκοπὴν εἶναι τοῦ Ἀγκύρας. χρησαμένων δὲ τῶν τοιούτων μητροπολιτῶν καὶ τῷ ιβ'. κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, διοριζομένῳ σώζεσθαι τῇ κατὰ ἀλήθειαν μητροπόλει τὰ προσόντα αὐτῇ δίκαια ἐπὶ τῇ τιμηθείσῃ ἐκκλησίᾳ, διάγνωσις γέγονε βασιλικὴ κατὰ παρουσίαν, καὶ τῆς τότε συνδιαγνωμονούσης συνόδου, ἐφειμένον C εἶναι τῷ βασιλεῖ προεδρίας θρόνον ταῖς ἐκκλησίαις χαρίζεσθαι, καὶ τὰς ἐπισκοπὰς καὶ τὰς ἀρχιεπισκοπὰς εἰς μητροπόλεις ἀνάγειν· καὶ τὰ περὶ τῶν ψήφων αὐτῶν καὶ τῆς ἄλλης διαθετήσεως ὑποτυποῦν κατὰ τὸ αὐτῷ θελητὸν, μὴ ἐμποδιζόμενον πρὸς τοῦτο ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ διοριζομένου φυλάττεσθαι τῇ μητροπόλει τὰ κατὰ τῆς τιμηθείσης ἐπισκοπῆς προσόντα αὐτῇ ἀρχῆθεν δίκαια. καὶ ἀνάγνωθι τὸ τοιοῦτον σημεῖον ἑρμηνεῦον πῶς ὀφείλει νοεῖσθαι τὸ σώζεσθαι τὰ δίκαια τῆς παλαιᾶς μητροπόλεως, καὶ τὸ μὴ κατατέ- D μνεσθαι τὴν μίαν ἐπαρχίαν εἰς δύο. ἡμεῖς γὰρ διὰ τὸ πολύστιχον εἶναι, οὐ κατεστρώσαμεν αὐτὸ ἐνταῦθα ἐξολοκλήρου. τὸ αὐτὸ δὲ σημείωμα μετὰ τὴν διήγησιν τὴν περιέχουσαν ὀφείλειν ψηφίζεσθαι τὰς τιμηθείσας ἐκκλησίας κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν παρὰ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μηδὲν μέσον ἔχειν ἐπὶ αὐταῖς τοὺς πρώην μητροπολίτας· διαλαμβάνει καὶ ταῦτα ῥητῶς. ἐπεὶ δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ αὖθις τὸν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανόνα προφέροντες, τοὺς ἐκ προστάξεως τοῦ ὑψηλοτέρου ἀξιουμένους θρόνου, παρὰ κανόνας ἔλεγον τῆς τελεωτέρας τυγχάνειν τιμῆς,

A καὶ ἤθελον τὰς ἀλογίστας ὁρμὰς ἐπιτεθῆναι κώλυμα, καὶ ἐδόκουν κανονικὴν προσφέροντες ἀξίωσιν, ἡ βασιλεία μου καὶ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία τὸ παρὰ τῶν θείων κανόνων δεδομένον ταύτῃ προνόμιον παρορᾶσθαι μὴ θέλουσα, καὶ τὰς ἐπὶ προσκλήσει τιμῆς προσελεύσεις τῶν ἀρχιερέων ὡς μὴ κανονικὰς, μηδ᾽ ἔννομον τὸ τῆς ἐφέσεως ἀποτέλεσμα μὴ λαμβάνειν ἐθέλουσα, διέδοξε μὴ ἄλλως ἐπισκοπὴν εἰς προσβαθμιώτερον θρόνον ἀνάγεσθαι, ἀρχιεπισκοπῆς δηλονότι ἢ μητροπόλεως, εἰ μὴ ὁ τοῦ καιροῦ βασιλεὺς οἴκοθεν ὁρμηθεὶς, χάριτος ἀνθρωπίνης B μὴ μεσολαβούσης οὐκ εὐπρεποῦς, βουληθείη ταύτῃ τὸ ἐπαναβεβηκὸς ἀξίωμα παρασχεῖν· ἢ τιμῇ τῆς πόλεως, ἢ πίστει τῇ πρὸς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν, ἢ τοῦ προεστῶτος αὐτῆς τὴν ἀρετὴν σεβασθεὶς, κἀντεῦθεν αὐθόρμητος γενόμενος πρὸς τὸ χαρίσασθαι τὴν τιμήν. καὶ τοῖς γε δι᾽ ἀνθρωπίνην προσπάθειαν καὶ τρόπον οὐκ ἐπαινούμενον τὸ ὑπερβεβηκὸς χαριζομένοις τῆς τάξεως, τὸ ἀπὸ τῶν θείων κανόνων δέος ἐπανατείνεται. οἷς ἵνα μὴ περιπίπτοι πολλάκις ὁ βασιλεὺς, ἐφίησι καὶ τῷ τοῦ καιροῦ C ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ μὴ ἄλλως κατασφραγίζειν τὸ παρ᾽ οἱουδήτινος προσκομιζόμενον πιττάκιον χάριν προεδρίας τῆς οἱασοῦν ἐκκλησίας, μηδὲ τὸν προεστῶτα αὐτῆς τοῖς ἀρχιεπισκόποις ἢ τοῖς μητροπολίταις συγκαταλέγεσθαι, εἰ μὴ ὁ πατριάρχης περὶ τούτου ἀνενεγκὼν τῇ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ, καὶ τὰ περὶ τῶν θείων κανόνων ἀναδιδάξας, μάθοι ὡς κατὰ τὸ ἐφιέμενον οἴκοθεν ὁ βασιλεὺς ἐξ εὐλόγου προφάσεως τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν τιμὴν ἐχαρίσατο. τότε γὰρ καὶ προσδέξεται τοῦτο, καὶ τῇ ὑπ᾽ αὐτὸν ἀρχιερέων ὁμηγύρει συγκαταλέξει τὸν εἰληχότα ἐκ βασιλέως τὴν κρείττω τιμήν. σημειῶσαι οὖν τὰ τοῦ D παρόντος βασιλικοῦ σημειώματος ῥητὰ, χάριν τῶν τιμωμένων ἐκκλησιῶν ἀπὸ ἐπισκοπῶν καὶ ἀρχιεπισκοπῶν, εἰς μητροπόλεις.

Κανὼν λθ'.

Τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ τῆς Κυπρίων νήσου προέδρου, ἅμα τῷ οἰκείῳ λαῷ ἐπὶ τὴν Ἑλλησπόντιον ἐπαρχίαν, διά τε τὰς βαρβαρικὰς ἐφόδους, διά τε τὸ τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερωθῆναι δουλείας, καὶ καθαρῶς τοῖς σκήπτροις τοῦ Χριστιανικωτάτου κράτους ὑποταγῆναι, τῆς εἰρημένης μεταναστάντος νήσου,

A & rationis expertes eorum appetitiones coërceri volebant, & canonicam auctoritatem afferebant, Imperium meum, & Imperialis poteſtas, quod ei à diuinis canonibus datum eſt priuilegium, neglectui haberi non ſinens, & antiſtitum ob honoris prouocationem ſupplicationes, vt non canonicas, neque legitimas, appellationis euentum accipere nolens, ſtatuit epiſcopatum non aliter in ſublimiorem thronum erigendum, archiepiſcopatus ſcilicet, vel metropolis, quàm ſi Imperator B illius temporis, proprio motu impulſus, nulla humana indecorè gratia intercedente, voluerit illam quæ eſt ſuperior ac eminentior, dignitatem ei præbere, vel propter ciuitatis honorem, vel propter eius fidem in ſanctam eccleſiam, vel eius qui illi præeſt, virtutem honorans, & ex eo ſua ſponte incitatus ad largiendum honorẽ. Ac ei quidem qui propter humanam affectionẽ, & mores nõ laudatos, ordinem ſublimem largitur, diuinorũ canonum metus in C tentâtur. In quos ne ſæpe Imperator incidat, permittit & ſanctiſſimo eius tẽporis patriarchæ, ne aliter à quouis allatam de cuiuſcunq; eccleſiæ primatu chartã confirmet, nec eius præſulẽ inter archiepiſcopos, vel metropolitanos recipiat, quàm poſtquã de ea re ad Imperialem poteſtatẽ retulerit, & quid ſacris cautum ſit canonibus docuerit, & intellexerit, quòd Imperator, proprio motu, iuſta de cauſa eccleſiæ hunc honorem largitus eſt. Tunc enim & eam admittet, & in eorum qui ſub ſe ſunt antiſtitũ numerum illum cooptabit qui præſtantiorẽ honorem ab Imp. ſortitus D eſt. Nota ergo quæ à præſenti Imp. edicto dicuntur, de eccleſiis honoratis erectiſque ex epiſcopatibus & archiepiſcopatibus in metropoles.

CANON XXXIX.

Cùm frater & comminiſter noſter Ioannes, inſula Cypri præſul, vnà cum ſuo populo in Helleſpontica prouincia, & propter barbaricas incurſiones, & vt à Gentilium ſeruitute liberarentur, & Chriſtianiſſimæ potentiæ ſceptris purè ſubijcerentur, à prædicta inſula emigrauerit,

clementis dei prouidentia, & pÿ deique amantis Imperatoris noſtri labore, conſtituimus, vt citra vllam innouationem ſeruentur quæ à diuinis patribus, qui Epheſi conuenerūt, prædicti viri throno priuilegia conceſſa ſunt, vt noua Iuſtinianopolis Conſtantinopolis ius habeat, & qui in ea conſtituitur, in primis pius ac religioſiſſimus epiſcopus, præſit omnibus Helleſpontiorum prouinciæ epiſcopis: & à ſuis epiſcopis eligatur, ex antiqua conſuetudine. Mores enim, qui ſunt in vnaquaque eccleſia, diuini etiam noſtri patres ſeruandos cenſuerunt: Cyzicenorum ciuitatis epiſcopo, prædictæ Iuſtiniani ciuitatis ſubiecto exiſtente, ad imitationem reliquorum omnium epiſcoporum, qui ſubſunt prædicto dei amantiſſimo præſuli Ioanni, à quo, cùm vſus poſtulauerit, etiam ipſius Cyzicenorum ciuitatis epiſcopus ordinabitur.

A προνοίᾳ τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ, καὶ μόχθῳ τοῦ φιλοχρίστου καὶ εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλέως, συνωρίσαμεν ὥστε ἀκαινοτόμητα διαφυλαχθῆναι τὰ παρὰ τῶν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον συνελθόντων θεοφόρων πατέρων τῷ θρόνου τοῦ προγεγραμμένου ἀνδρὸς παρασχεθέντα προνόμια, ὥστε τὴν νέαν Ἰουστινιανούπολιν τὸ δίκαιον ἔχειν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· καὶ τὸν ἐπ' αὐτῇ καθιστάμενον θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον, πάντων προεδρεύειν τῆς Ἑλλησποντίων ἐπαρχίας, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι κατὰ
B τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν· τὰ γὰρ ἐν ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ ἔθη, καὶ οἱ θεοφόροι ἡμῶν πατέρες παραφυλάττεσθαι διεγνώκασι, τοῦ τῆς Κυζικηνῶν πόλεως ἐπισκόπου ὑποκειμένου τῷ προέδρῳ τῆς εἰρημένης Ἰουστινιανουπόλεως, μιμήσει τῶν λοιπῶν ἁπάντων ἐπισκόπων, τῶν ὑπὸ τὸν λεχθέντα θεοφιλέστατον πρόεδρον Ἰωάννην· ὑφ' οὗ χρείας καλούσης, καὶ ὁ τῆς αὐτῆς Κυζικηνῶν πόλεως ἐπίσκοπος χειροτονηθήσεται.

S c h o l. B a l s. Ab viij. canone iij. ſyno. ex ſupplicatione cuiuſdam Cypriorum epiſcopi, Rhegini, ſtatutum eſt ipſam Cypri eccleſiam eſſe principalem ac primam: & prohibitus eſt Antiochenus epiſcopus facere in ea ordinationes. Præſens autem canon editus ad poſtulationem alterius epiſcopi Cypri, Ioannis, confirmat quidem, quæ Epheſi acta ſunt, nominans etiam Cypriorum eccleſiam, nouam Iuſtiniani ciuitatē. Statuit autem, illam quoq; habere iura Conſtantinopolis, ſimiliter & eccleſias prouinciarum Helleſpōti, & eccleſiam Cyzici, & ipſorum epiſcoporum ordinationes à Cypri archiepiſcopo fieri. Hodie autem nulla ex his eccleſiis Cypri epiſcopatui ſubiicitur, ſed neque habet iura Conſtantinopolis. Quærēdum ergo quomodo hoc fiat. Helleſpontus quidem certè eſt, qui ab Abydo ad Thraciam vſque extenduntur fines orientales.

Ἑρμηνεία.

C Ἀπὸ μὲν τοῦ η'. κανόνος τῆς γ'. συνόδου, ὥρισται ὅτι ἐκ προσελεύσεως ἐπισκόπου τινὸς Κυπρίων, Ῥηγίνου ἐπιλεγομένου, ὡρίσθη αὐτοκέφαλον εἶναι τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου. καὶ ἐκωλύθη ὁ Ἀντιοχείας χειροτονίας ἐν αὐτῇ ποιεῖν. ὁ δὲ παρὼν κανὼν ἐξενεχθεὶς ἀπὸ αἰτήσεως ἑτέρου ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Ἰωάννου, ἐπικυροῖ μὲν καὶ τὰ ἐν Ἐφέσῳ πεπραγμένα, ὀνομάζων καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Κυπρίων νέαν Ἰουστινιανούπολιν, διορίζεται δὲ ἔχειν αὐτὴν καὶ τὰ δίκαια τῆς Κωνσταντινου-
D πόλεως· ὡσαύτως καὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κυζίκου· καὶ γίνεσθαι τὰς τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν χειροτονίας, παρὰ τοῦ ἐπισκόπου Κύπρου. σήμερον δὲ οὐδεμία ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων, τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Κύπρου ὑπόκειται, ἀλλ' οὐδὲ τὰ δίκαια τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχει. καὶ ζητητέον ὅπως τοῦτο γίνεται. Ἑλλήσποντος μέντοι ἐστὶ τὰ ἀπὸ τῆς Ἀβύδου καὶ μέχρι τῆς Θρᾴκης παρεκτεινόμενα ἀνατολικὰ ὅρια.

C a n o n XL.

Quoniam deo hærere, per ſeceſſum ex vitæ ſtrepitu ac perturbatione, valde eſt ſalutare, oportet, nos, non ſine examinatione, eos qui vitam monaſticam eligunt, non intempeſtiuè admittere:

Κανὼν μ'.

Ἐπειδὴ τῷ θεῷ κολλᾶσθαι διὰ τῆς ἐκ τῶν τοῦ βίου θορύβων ἀναχωρήσεως, λίαν ἐστὶ σωτήριον, χρὴ μὴ ἀνεξετάστως ἡμᾶς παρὰ τὸν καιρὸν τοὺς τὸν μονήρη βίον αἱρουμένους προσίεσθαι.

ἀλλὰ τὸν παραδοθέντα ἡμῖν παρὰ τῶν πατέρων καὶ ἐν αὐτοῖς φυλάττειν ὅρον, ὥστε τὴν ὁμολογίαν τοῦ κατὰ θεὸν βίου, τότε προσίεσθαι δεῖ, ὡς ἤδη βεβαίαν καὶ ἀπὸ γνώσεως καὶ κρίσεως γινομένην, μετὰ τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν. ἔστω τοίνυν ὁ μέλλων τὸν μοναχικὸν ὑπέρχεσθαι ζυγὸν, οὐχ ἧττον ἢ δεκαέτης, ἐν τῷ προέδρῳ κειμένης καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ δοκιμασίας, εἰ τὸν χρόνον αὐτῷ αὐξηθῆναι λυσιτελέστερον ἡγεῖται πρὸς τὴν ἐν τῷ μονήρει βίῳ εἰσαγωγὴν καὶ κατάστασιν. Εἰ γὰρ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ κανόσι, τὴν ἑκουσίως ἑαυτὴν προσάγουσαν τῷ θεῷ, καὶ τὴν παρθενίαν ἀσπαζομένην, τὸν ἑπτακαιδέκατον διανύουσαν χρόνον, τῷ τῶν παρθένων τάγματι ἐναριθμεῖσθαι νομοθετεῖ· ἀλλ' οὖν τῷ περὶ τῶν χηρῶν τε καὶ διακονισσῶν παραδείγματι κατακολουθήσαντες, εἰς τὸν εἰρημένον χρόνον ἀναλόγως τοὺς τὸν μονήρη βίον ἑλομένους παρεστήσαμεν. ἐν γὰρ τῷ θείῳ ἀποστόλῳ γέγραπται, ἑξήκοντα ἐτῶν τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καταλέγεσθαι χήραν· οἱ δὲ ἱεροὶ κανόνες, τεσσαράκοντα ἐτῶν τὴν διακόνισσαν χειροτονεῖσθαι παραδεδώκασιν, τὴν ἐκκλησίαν χάριτι θείᾳ κραταιοτέραν γενομένην, καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω βαίνουσαν ἑωρακότες, καὶ τὸ τῶν πιστῶν πρὸς τὴν τῶν θείων ἐντολῶν τήρησιν πάγιόν τε καὶ ἀσφαλές· ὅπερ καὶ ἡμεῖς ἄριστα κατανοήσαντες, ἀρτίως διωρισάμεθα τὴν εὐλογίαν τῆς χάριτος τῷ μέλλοντι τῶν κατὰ θεὸν ἀγώνων ἐνάρχεσθαι, ὥσπερ τινὰ σφραγῖδα ταχέως ἐνσημαινόμενοι, ἐντεῦθεν αὐτὸν πρὸς τὸ μὴ ἐπὶ πολὺ ὀκνεῖν καὶ ἀναδύεσθαι προβιβάζοντες· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πρὸς τὸν τοῦ ἀγαθοῦ προορμῶντες ἐκλογὴν καὶ κατάστασιν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν μέγας Βασίλειος ἐν τῷ ιη'. κανόνι αὐτοῦ τὰς μετὰ τὰ δεκαὲξ ἔτη ὁμολογούσας παρθενίαν, προσδέχεται· ὡς δυναμένας τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ φαύλου διακρίνειν καὶ ἐπιλέγεσθαι· ὁ δὲ παρὼν κανὼν, τὸν δεκαετῆ μονάσαι αἱρετισάμενον, οὐκ ἀποπέμπεται· πλὴν οὐκ ἄλλως τοῦτον εἰς τὸν μοναδικὸν βίον παραδέχεσθαι διορίζεται, εἰ μὴ κατὰ δοκιμασίαν τοῦ ἐπισκόπου. προστίθησι δὲ ταῦτα νομοθετεῖν, διὰ τὸ τὴν ἐκκλησίαν χάριτι θεοῦ ἐπὶ τὰ πρόσω προβαίνειν, καὶ παγιωτέραν γενέσθαι τὴν τῶν θείων ἐντολῶν συντήρησιν.

A *ſed nobis à patribus traditum decretum in eis quoque ſeruare, vt vita ſecundùm deum profeſſionem, vt iam firmam, & à ſcientia ac iudicio factam tunc admittamus, poſt rationis complementum. Qui ergo monachicum iugum eſt ſubiturus, ne ſit minor quàm decem annos natus, eius quoque rei examinatione in præſulis arbitrio ſita, an augeri tempus conducibilius exiſtimet, ad introductionem & conſtitutionem in vita monaſtica. Etſi enim etiam magnus Baſilius, in ſacris ſuis canonibus, eam quæ ſe ſua ſponte deo of-* B *fert, & virginitatem complectitur, ſi ſeptimum decimum annum compleuerit, in virginum ordinem referendam eſſe ſtatuit: ſed tamen de viduis & diaconiſſis exemplum ſecuti, in dictum tempus analogia & proportione habita, eos qui vitam monaſticam elegerunt, deduximus. In diuino enim Apoſtolo ſcriptum eſt, lx. annorum viduam in eccleſia eligendam: ſacri autem canones, quadraginta annorum diaconiſſam ordinandam eſſe ſtatuerunt, cùm dei eccleſiam, deî gratia, potentiorem ac robuſtiorem euaſiſſe, & vlterius procedere vidiſſent, fi-* C *deliúmque, ad diuinorum mandatorum obſeruationem firmitatem ac ſtabilitatem. Quod quidem cùm nos quoque optimè intellexiſſemus, perfectè ſtatuimus, benedictionem gratiæ ei qui certamina ſecundùm deum aggreſſurus eſt, veluti quoddam ſignaculum celeriter imprimentes, hinc eum ad non diu cunctandum & tergiuerſandum inducentes, vel potiùs etiam ad boni electionem & conſtitutionem incitantes.*

SCHOL. BALS. Magnus quidem Baſilius, in xviij. ſuo canone, D eas quæ poſt ſedecim annos, ſe virginitatem ſuſcipere profitentur, admittit, vt quæ bonum à malo poſſint ſecernere ac eligere. Præſens autem canon, eum qui x. annos natus eſt, ſi monachus eſſe elegerit, non reiicit, ſed eum ad vitam monaſticam non aliter recipiendum decernit, quàm ſi ab epiſcopo probatus examinatúſque fuerit: adiicit autem ſe hæc ſtatuere, quoniam eccleſia dei gratia ad anteriora procedat, & ad diuinorum mandatorum obſeruationẽ firmior ac validior euadat.

A Vſus eſt autem ad eorum confirmationem, etiam iis quæ de diaconiſsis in iiij. ſynodo dicta ſunt, dicens: Quod cùm ſanctus Paulus decreuerit, quæ ſexaginta ſunt annorum, viduas, in diaconiſſarum ordinem poſſe referri, patres virginem xl. annos natam, diaconiſſam ordinari cenſuerunt: vt ex eo colligatur, patres nihil abſurdum decreuiſſe, qui imperfectos tondendi tempus ab xviij. anno ad decimum redegerint. Eſt autem magna iis agenda gratia, quòd non quemcunque x. annos natum, nulla diligentiori perſcrutatione facta, B tonderi permiſerint: ſed hoc epiſcopi prudentiæ ac iudicio reliquerint. Fortaſſe enim eius examinatio, hunc quidem, qui decimum annum exceſſerit, ad tonſuram admittet: illum verò repellet. Atque hæc quidem ſunt, quæ in canone continentur. Tu autem lege vj. Nouellam Imperatoris domini Leonis philoſophi, quæ continet illum quidem, qui xvj. annum compleuit, vel xvij. abſque vllo impedimento poſſe tonderi, vt vult magnus Baſilius, atque etiam teſtari: C cum autem, qui anno ætatis ſuæ decimo monachus eſſe voluerit, poſſe quidem liberè hoc facere, ex ſententia huius canonis: de bonis autem quæ habet, teſtamentum facere non poſſe, ſed expectare, donec xv. annum attigerit. Interea autem ſi mortuus fuerit, eius quidem ſerui manumittentur, reliquæ autem facultates bifariàm diuidentur, & duas quidem partes accipiet monaſterium, tertia verò pars cognatis dabitur. Quòd ſi defuncto non fuerint cognati, tertia quoque D pars monaſterio accreſcet.

Canon XLI.

Eos, qui in vrbibus vel vicis, in clauſuris volunt ſecedere, & ſibi ipſis ſeparatim, ſeu in ſolitudine, mentem adhibere, priùs quidem in monaſterium ingredi oportet, & anachoreticam, hoc eſt, ab aliis ſeparatam ac ſemotam viuendi rationem exercere, & ſpatio trienniȷ, ei qui manſioni præeſt, in Dei timore parere, & obedientiā in omnibus, vt æquum eſt, implere, & ita de eius vitæ eligēda inſtituto profitentes, & quòd eā ex toto corde ſua ſpōte amplectūtur, ab eius loci præſule examinari: deinde ſic alio anno extra clauſuram fortiter ſe gerere,

A ἐχρήσατο δὲ εἰς ἐπιστηριγμὸν τούτων, καὶ τοῖς περὶ διακονισσῶν εἰρημένοις ἐν τῇ τετάρτῃ συνόδῳ· εἰπών, ὅτι τοῦ θείου Παύλου διαταξαμένου τὰς ἑξηκοντα ἐτῶν οὔσας χήρας τῷ τῶν διακονισσῶν διαλέγεσθαι τάγματι, οἱ πατέρες τὴν παρθένον τὴν τεσσαρακονταετῆ χειροτονεῖσθαι διακόνισσαν ὥρισαν· ὡς ἐντεῦθεν συνάγεσθαι, μηδέν τι τοὺς πατέρας διορίσασθαι ἄτοπον, ὑποβιβάσαντας τὸν χρόνον τῆς ἀποκάρσεως τῶν ἀτελῶν, καὶ ἀπὸ ιη'. εἰς ι'. αὐτὸν περιστήσαντας. εὐχαριστίας δὲ ἄξιοι μεγάλης εἰσίν, ὅτι οὐκ ἐξεχώρησαν πάντα B δεκαετῆ ἀπολυπραγμονήτως ἀποκείρεσθαι, ἀλλὰ παρὰ τῇ διακρίσει τοῦ ἐπισκόπου τὰ περὶ τούτου ἀνέθεντο. ἴσως γὰρ δοκιμασία αὐτοῦ, τὸν δὲ μὲν ὑπεραναβαίνοντα τὸν δεκαετῆ χρόνον εἰς ἀπόκαρσιν παραδέξεται· τὸν δὲ ἀποπέμψεται. καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὴν ἕκτην νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, διαλαμβάνουσαν, τὸν μὲν ἀνύσαντα χρόνους ις'. ἢ ιζ'. ἀπαρεμποδίστως ἀποκείρεσθαι, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ διατίθεσθαι· τὸν βουλόμενον μονάσαι μετὰ τὸν ι'. ἐνιαυτὸν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἔχειν μὲν ἐπ' ἀδείας τοῦτο ποιεῖν, κατὰ C τὸν παρόντα κανόνα· διαθήκην δὲ χάριν τῶν προσόντων αὐτῷ μὴ ποιεῖν· ἀλλὰ περιμένειν μέχρις ἂν τοῦ πεντεκαιδεκάτου χρόνου ἅψηται. ἐν τῷ μέσῳ δέ, εἰ τελευτήσει, οἱ μὲν οἰκέται αὐτοῦ ἐλευθερωθήσονται, ἡ δὲ λοιπὴ τούτου περιουσία διαιρεθήσεται διχῆ. καὶ τὸ μὲν δίμοιρον, τὸ μοναστήριον λήψεται· τὸ δὲ τρίτον, τοῖς συγγενέσι τούτου δοθήσεται. μὴ ὄντων δὲ συγγενῶν τῷ τελευτήσαντι, καὶ τὸ τρίτον εἰς τὸ μοναστήριον προσχωρήσει.

Κανὼν μα'.

D Τοὺς ἐν πόλεσιν ἢ χωρίοις ἐν ἐγκλείστραις βουλομένους ἀναχωρεῖν, καὶ ἑαυτοῖς κατὰ μόνας προσέχειν, πρότερον ἐν μοναστηρίῳ εἰσιέναι δεῖ, καὶ τὴν ἀναχωρητικὴν παιδοτριβεῖσθαι διαγωγήν, καὶ ἐπὶ τριετῆ χρόνον τῷ τῆς μονῆς ἐξάρχοντι ἐν φόβῳ θεοῦ ὑποτάττεσθαι, καὶ τὴν κατὰ πάντα, ὡς προσῆκεν, ὑπακοὴν ἐκπληροῦν, καὶ οὕτως ὁμολογοῦντας περὶ τῆς ἐν τῷ τοιούτῳ βίῳ προαιρέσεως, καὶ ὡς ἐξ ὅλης καρδίας ἑκουσίως τοῦτον ἀσπάζονται, ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν τόπον δοκιμάζεσθαι προέδρου· εἶθ' οὕτως ἐφ' ἕτερον ἐνιαυτόν, ἔξωθεν προσκαρτερεῖν τῆς ἐγκλείστρας, ὡς ἂν

ὡς ἂν ὁ σκοπὸς αὐτῶν πλειόνως φανερωθείη. τηνικαῦτα γὰρ πληροφορίαν παρέξουσιν, ὡς οὐ κενὴν θηρώμενοι δόξαν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τὸ ὄντως καλὸν τὴν ἡσυχίαν ταύτην μεταδιώκουσι. μετὰ δὲ τὴν τοσούτου χρόνου συμπλήρωσιν, εἰ τῇ αὐτῇ προαιρέσει ἐμμένοιεν, ἐγκεκλεῖσθαι αὐτοὺς, καὶ μηκέτι τούτοις ἐξεῖναι, ὅτε βούλονται, τῆς τοιαύτης καταμονῆς ἀφίστασθαι, ἐκτὸς, εἰ μὴ διὰ κοινὴν λυσιτέλειαν καὶ ὠφέλειαν, ἢ ἑτέραν ἀνάγκην πρὸς θάνατον αὐτοὺς βιαζομένην, πρὸς τοῦτο ἑλκυσθεῖεν, καὶ οὕτω μετ' εὐλογίας τοῦ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκόπου. τῶν δὲ εἰρημένων προφάσεων δίχα ἐγχειροῦντας ἐκ τῶν καταγωγίων αὐτῶν ἐξιέναι, πρωτοτύπως μὲν ἄκοντας αὐτοὺς καθείργνυσθαι ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐγκλείστρᾳ, ἔπειτα δὲ νηστείαις καὶ ἑτέραις σκληραγωγίαις αὐτοὺς θεραπεύειν, εἰδότας, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὡς οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ' ἄροτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

A *vt ſcopus eorum euadat manifeſtior. Tunc enim plenè atque perfectè ſignificabunt, quòd non inanem gloriam captantes, ſed propter ipſum re vera pulchrum ac honeſtum, hoc ſilentium perſequuntur. Poſt tanti autem temporis complementum, ſi in eodem eligendæ vitæ inſtituto permanſerint, includi ipſos, & eis non amplius licere, quando etiam voluerint, ex tali manſione egredi, præterquam ſi propter communem vtilitatem, vel aliam neceſſitatem ad mortem vrgentem, ad id trahantur, & ita cum benedictione eius loci epiſcopi.* B *Qui autem ſine his iam dictis cauſis ex ſuis habitaculis exire aggrediuntur, primò quidem vel inuitos dicta clauſura coerceri; deinde ieiuniis, & aliis afflictionibus ipſos curare, ſcientes quemadmodum ſcriptum eſt, quòd Nemo qui manum aratro immiſit, & retro conuerſus eſt, eſt aptus regno cælorum.*

Ἑρμηνεία.

Μέγα τι καὶ τολμηρόν ἐστι, καταμόνας ἡσυχάσαι τινὰ, καὶ ἐν βραχυτάτῳ οἰκίσκῳ ἐγκλεῖσαι ἑαυτὸν ὡς τεθνεῶτα παρ' ὅλον τὸν τῆς οἰκείας ζωῆς χρόνον. καὶ διὰ τοῦτο νενομοθέτηται παρὰ τῶν πατέρων, μὴ ἀπολυπραγμονήτως ἐγκλείεσθαι τινὰ ὁπουδήποτε· ἀλλὰ τὸν βουλόμενον τοῦτο ποιῆσαι, πρότερον ἐπὶ τριετίᾳ παρὰ καθηγουμένῳ ὑποτάττεσθαι· καὶ διδόναι πληροφορίαν ἐκ τῶν προτέρων, τῆς εἰς τὸ μέλλον διαγωγῆς αὐτοῦ μετὰ δοκιμασίας τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου. Εἶτα προσκαρτερεῖν ἔξωθεν τῆς ἐγκλείστρας, καὶ ἐφ' ἕτερον ἐνιαυτόν. καὶ εἰ μηδὲ οὕτως ἀναφανῇ ὁ τὸ ἐγκλεισθῆναι ζητῶν, διὰ φαῦλον τρόπον τοῦτο ποιῶν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ δι' ἔφεσιν ψυχικῆς σωτηρίας, ἐγκλείεσθαι τοῦτον διὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἐφ' ᾧ μηκέτι ἐξελθεῖν τῆς ἐγκλείστρας· ἐκτὸς εἰ μὴ διὰ κοινὴν λυσιτέλειαν ἢ διὰ κίνδυνον θανάτου. καὶ ταύτην δὲ τὴν ἐξέλευσιν μὴ ἄλλως γίνεσθαι εἰ μὴ μετὰ προτροπῆς ἐπισκοπικῆς.

SCHOL. BALS. Magna quædam res eſt, & inceptum valde audax, ſeparatim & in ſolitudine quieſcere ac ſilentium agere, ſeipſúmque in exigua domuncula, C tanquam toto vitæ ſuæ tempore mortuum, includere. Et propterea à patribus conſtitutum eſt, ne quiſpiam vbilibet, & quomodocunque, abſque diligenti inueſtigatione includatur: ſed vt is quidem qui hoc facere voluerit, priùs triennio ei qui monaſterio præeſt, ſubiectum & morigerum ſe præbeat, & ex prioribus plenè & integrè declaret, quænam futura ſit in poſterum eius vitæ ratio, cum probatione ac examinatione regionis illius epiſcopi. Deinde extra clauſuram vno adhuc anno ſe fortiter D gerat. Quòd ſi ne ſic quidem viſus fuerit, is qui includi petit, propter mores improbos hoc facere, ſed propter ipſum honeſtum & animæ ſalutis deſiderium, is ab epiſcopo includatur, vt ex clauſura amplius non exeat, præterquam propter communem vtilitatem vel propter mortis periculum: ad hæc, vt nec is aliter ſit exiturus, quàm cum epiſcopali permiſſione.

ſi autem aliter, & non propter dictas A cauſas exierit, primum quidem vel inuitus includatur, vbi priùs erat: deinde & commiſſum ab eo delictum ſupplicio curetur. Neque enim is eſt à Deo recipiendus, qui ſe bonum aliquod & ſalutare facturum profeſſus, ſuorum poſtea promiſſorum pœnitentiam agit. Nota ergo, eius qui eſt includendus, quatuor annorum probationem. In externis enim regionibus, eveſtigio includitur qui vult includi, abſq; epiſcopali permiſſione & conſuetis B canticis. Nota ſimiliter, quòd ſine epiſcopali permiſſione, non licet ei qui incluſus eſt, ex clauſtro ſuo egredi, etiamſi ſit cauſa iuſtiſſima, quæ ei exeundum eſſe ſuadeat. Eos autem qui non ſic egrediuntur, etiam inuitos includi. Et hæc quidem decernit canon. Primum autem caput cxxxiij. Nouellæ, quæ ſita eſt in libro iiij. Imp. capite xiiij. hæc dicit, Statuimus neminem omnino propriam habere habitationem, neque eam quæ dicitur, cellulam, niſi quis velit ſolus, & vno vel duobus fortaſſe vtens adminiſtris, vi- C tam in contemplatione & ſilentio transigere: ſed plurium omnino virorum vnam eſſe eandémque congreſſionem: & orantium, & naturæ opera facientium, quæcunque à vituperatione ac reprehenſione aliena ſunt: & communiter quidem, vt dictum eſt, comeſſe, communiter autem dormire: & ſi ſit tanta multitudo, quantam vna fortaſſe domus non comprehendat, quoniam duæ ſunt fortaſſe vel tres D domus quæ eos ſuſcipiunt, nullus tamen quidquam omnino proprium habeat, ſed in communi noctu & diu viuat, vt noctes eandem illis habeant obſeruationem quam dies. Non enim omnes ſemper dormiunt, ſed clarum eſt, quòd alij quidem dormiunt, alij verò vigilant: & erunt ſemper aliqui qui dormientes obſeruent. Si ſint autem aliqua domicilia, in quouis monaſterio, eorum quæ ſunt ſub vniuerſali patriarcha huius magnę ciuitatis, vel eorum quę ſunt ſub tua ſanctitate, ſeu in eodem circumcirca incolatu, ſiue eorum quæ ſunt à nobis ædificata, ſiue ab aliis, ea omnia omnino dirues,

A Εἰ δὲ ἄλλως καὶ μὴ διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας ἐξέλθῃ, πρῶτον μὲν, καὶ ἄκοντα ἐγκλείεσθαι ἔνθα καὶ πρότερον ἦν· εἶτα καὶ δι' ἐπιτιμίων τὸ γεγονὸς παρὰ τούτου ὀλίσθημα θεραπεύειν. ἀνένδεκτος γάρ φασιν ἐστὶ τῷ θεῷ ὁ ἐπαγγελλόμενος τὸ ἀγαθὸν καὶ σωτηριῶδες ποιῆσαι, καὶ τῶν οἰκείων ὑποσχέσεων ὄπισθεν ἐκ μεταμελείας γεγονώς. σημείωσαι οὖν τὴν ἐπὶ τετραετίαν δοκιμασίαν τοῦ μέλλοντος ἐγκλεισθῆναι. Εἰς τὰς ἔξω γὰρ χώρας ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον ἐγκλείεται ὁ βουλόμενος, δίχα ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν συνήθων B ψαλτῳδημάτων. ὡσαύτως σημείωσαι ὅτι χωρὶς ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς οὐκ ἔξεστιν ἐγκλείστῳ ἐξιέναι ἀπὸ τοῦ ἐγκλεισηρίου, κἂν εὐλογωτάτη ἐστὶν αἰτία, παρακαλοῦσα τὴν τούτου ἐξέλευσιν. τοὺς δὲ μὴ οὕτως ἐξερχομένους, καὶ ἄκοντας ἐγκλείεσθαι πάλιν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα διορίζεται. τὸ δὲ α'. κεφ. τῆς ρλγ'. νεαρᾶς τῆς κειμένης ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν δ'. κεφ. ιδ'. φησὶ ταῦτα· θεσπίζομεν μηδένα παντελῶς ἰδίαν ἔχειν οἴκησιν, μηδὲ τὸ καλούμενον κελλίον, εἰ μή τις βούλοιτο μόνος C ὢν καὶ ἐπὶ τυχὸν ἢ δύο χρώμενος ὑπουργοῖς, κατὰ τὸν ἐν θεωρίᾳ τε καὶ ἡσυχίᾳ διαζῆν βίον· ἀλλ' ὅλως ὄντων πλειόνων ἀνδρῶν, μίαν εἶναι καὶ τὴν αὐτὴν συνέλευσιν, καὶ εὐχομένων, καὶ τὰ τῆς φύσεως ἔργα πραττόντων, ὁπόσα ἀμέμπτά τε καὶ ἀδιάβλητα καθέστηκε. καὶ κοινῇ μὲν, ὡς εἴρηται, σιτεῖσθαι, κοινῇ δὲ καθεύδειν. καὶ εἰ μὲν τοσοῦτον εἴη τὸ πλῆθος ὅσον εἰς μὴ ἕνα οἶκον χωρεῖσθαι, ἐπείπερ γε τυχὸν δύο ἢ τρεῖς οἴκους εἶναι τοὺς δεχομένους αὐτοὺς, μηδένα μέντοι παντελῶς ἴδιον D ἔχειν μηδὲν, ἀλλ' ἐν κοινῷ ζῆν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν, ἵνα αἱ νύκτες αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ταῖς ἡμέραις ἔχοιεν παρατήρησιν. οὐ γὰρ καθεύδουσιν ἅπαντες ἀεί. ἀλλὰ πρόδηλον ὡς οἱ μὲν ἐν τῷ καθεύδειν εἰσὶν, οἱ δὲ ἐγρηγόρασι. καὶ πάντως ἔσονται τινὲς τοὺς καθεύδοντας ἐποπτεύοντες. Εἰ δέ τινα οἰκήματά ἐστιν ἐν οἱῳδήποτε μοναστηρίῳ τῶν ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην ταύτης τῆς μεγαλοπόλεως, ἢ τῶν ὑπὸ τὴν σὴν ὄντων ἁγιωσύνην, εἴτε ἐπὶ τῆς αὐτῆς περιοικίδος, εἴτε τῶν ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν ᾠκοδομημένων, ἢ τῶν ἑτέρων, ταῦτα πάντα καθαιρήσεις τρόποις ἅπασιν,

A ἀνοίξεις τε αὐτοῖς τὴν ἀλλήλων θέαν· καὶ ὄψονται πάντα τὰ παρ' ἀλλήλων πραττόμενα. τί γὰρ δὴ καὶ εὐλαβηθήσονται τοῦτο πράττειν, ἅπαξ ἑαυτοὺς ἀναθέντες τῷ θεῷ, καὶ ἀπειπόντες πρὸς πᾶσαν δημώδη δίαιταν; καὶ τοῦτο μὲν, ταύτῃ κρατεῖν νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον βουλόμεθα, οὐδενὸς, ὡς εἴρηται, ἔχοντος οἴκησιν ἰδίαν, ἀλλὰ συναθροιζομένων ἁπάντων καὶ θεωμένων τὰ παρ' ἀλλήλων πραττόμενα. πρόδηλον γὰρ, ὅτι τὰ τοιαῦτα σπουδάσουσιν αὐτὰ καθιστᾶν, οἷα παντελῶς ἀνεπίληπτα μένειν. Εἰ δέ τις ὀφθείη τοσοῦτον ἀναιδὴς ὥστε τολμᾶν ἐπιχειρεῖν παραβαίνειν τι τῶν B νενομοθετημένων, ὁ τῆς μονῆς ἡγούμενος ταῦτα ἐξεταζέτω. βουλόμεθα γὰρ τὴν νῦν σφοδροτέραν γενέσθαι παρατήρησιν. λέγουσιν οὖν τινὲς ἐναντιοῦσθαι τῷ κανόνι τὴν νεαράν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸν μὲν κανόνα, διὰ τὴν ἐγκλείστραν ἐκφωνηθῆναι, τὴν δὲ νεαρὰν, διὰ τοὺς ἔχοντας κελλία εἰς κοινόβια μοναστηρίων. καὶ ἔστι μεγάλη διαφορὰ ἀμφοτέρων τῶν νομοθεσιῶν. καὶ κατὰ τοῦτο οὐδὲ ἐναντιοῦνται τὰ ὁρισθέντα. σήμερον δὲ εἰς μὲν τὰ γυναικεῖα μοναστήρια, ἐνεργοῦσι τὰ τῆς νεαρᾶς· C εἰς δὲ ἀνδρῷα οὐδαμοῦ.

Κανὼν μβʹ.

Τοὺς λεγομένους ἐρημίτας, οἵτινες μελανειμονοῦντες, καὶ τὰς κεφαλὰς κομῶντες, περιάγουσι τὰς πόλεις, μεταξὺ ἀνδρῶν λαϊκῶν καὶ γυναικῶν ἀναστρεφόμενοι, καὶ τὸ οἰκεῖον ἐπάγγελμα καθυβρίζοντες, ὁρίζομεν, εἰ μὲν αἱρῶνται τὰς κόμας ἀποκειράμενοι, τὸ τῶν λοιπῶν μοναχῶν ἀναδέξασθαι σχῆμα, τούτους ἐν μοναστηρίῳ ἐγκαθίστασθαι, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς D ἐγκαταλέγεσθαι· Εἰ δὲ μὴ τοῦτο προέλοιντο, παντάπασιν αὐτοὺς τῶν πόλεων ἀπελαύνεσθαι, καὶ τὰς ἐρήμους οἰκεῖν, ἐξ ὧν καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἑαυτοῖς ἀνεπλάσαντο.

Ἑρμηνεία.

Πολλοὶ λαοπλάνοι τὰς πόλεις περιέρχονται μελανειμονοῦντες καὶ ἀκειρεκόμαι, νηστείας καὶ ἀλουσίας ὑποκρινόμενοι, καὶ ἀπατῶντες τοὺς ἁπλουστέρους, καὶ τὸ μοναχικὸν ἐπάγγελμα καθυβρίζονται· καὶ οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν μετὰ γυναικῶν καὶ λαϊκῶν ἀνδρῶν συνδιάγοντες, καὶ τὰς τριόδους δαιμονιώδεσι

A & eis aperies ſui inuicem ſpectaculum: & videbunt quæ à ſe inuicem fiunt. Cur enim hoc facere cauebunt, cùm ſe Deo ſemel dicarint, & omnem popularem viuendi rationem valere iuſſerint? Et hoc quidem ſeruari volo, & nunc, & in omne deinceps tempus: nullo, vt dictum eſt, habente propriam habitationem, ſed congregatis omnibus, & ea quæ à ſe inuicem fiunt, ſpectantibus. Clarum eſt enim, quòd ea ſtudebunt eſſe eiuſmodi, vt ab omni penitus reprehenſione aliena maneant. B Si quis autem vſque adeò impudens viſus fuerit, vt tranſgrediatur aliquid eorum quæ lege cauta ſunt, qui illi præeſt manſioni, hoc examinet. Volumus enim nunc acriorem fieri obſeruationem. Dicunt itaque nonnulli nouellam canoni aduerſari. Mihi autem videtur quidem canon loqui de anachoretarum incluſionibus: Nouella autem eſſe edita propter eos qui in monaſteriis cœnobijs, id eſt, vbi communiter viuitur, habent cellas. & eſt magna vtrarumque legum differen-C tia. Et ideo, hac ratione non repugnant quæ iis conſtituta ſunt. Hodie autem in mulierum quidem Monaſteriis locum habent quæ Nouella cauta ſunt, in virorum autem minimè.

CANON XLII.

Eos qui dicuntur Eremitæ, qui quidem nigris veſtibus induti, & capite comati vrbes obeunt, & cum viris ac mulieribus verſantur, & propriæ profeſſioni faciunt iniuriam, ſtatuimus, ſi elegerint quidem tonſis comis reliquorum monachorum amictum ſuſcipere, eos in monaſterio conſtitui, & in-D terfratres referri. Quòd ſi hoc non elegerint, eos omnino ex vrbibus expelli, & ſolitudines, quæ eremi dicuntur, habitare: ex quibus ſibi etiam denominationes confinxere.

SCHOL. BALS. Complures populi ſeductores, vrbes obeuntes, induuntur nigris veſtibus, & ſunt intõſis capillis, ieiunium, ſordéſque ac ſquallorem præ ſe ferentes, & ſimpliciores decipientes, ac monachalem profeſſionẽ iniuria afficientes. Ac nonnulli quidem eorum, vnà cum viris laicis mulieribúſque verſantes, & in triuiis, dæmoniacis

doctrinis circumſtrepentes, pro populo vtique precantur, & pœnitentiam prædicant. Alij verò dicunt ſe Dei iuſſu ex ſolitudine in ciuitates veniſſe, vt futura quædam prædicant: & ſimplicioribus bona quædam pollicentur, lucri & mercimonij gratia. Hæc ergo ſynodus ſtatuit vt eis comæ tondeantur, & in monaſteria introducantur, vt monaſticam in eis vitam agant. Sin autem hoc nolint, vt ex vrbibus expellãtur, quò in Eremis eam viuẽdi rationem perſequantur, quam ſibi, non ex veritate, ſed ex fallacia, & morum improbitate, confinxere. Neque enim in Eremo propter animæ ſalutem habitauiſſent, ſi ad vrbes omnino accedere hac neceſſaria conſtitutione vetiti eſſent.

Canon XLIII.

Licet omni Chriſtiano vitam exercitatricem eligere, & rerum ad vitam pertinentium depoſita tempeſtate, monaſterium ingredi, atque inſtar monachi tonderi, in quacunque prolapſione deprehenſus fuerit. Seruator enim noſter Deus inquit, Eum qui ad me venit, non eiiciam foras. Tanquam ergo monachalis vitæ agendæ inſtituto in pœnitentia nobis vitam deſcribente, ei qui ad illud germanè ac ſincerè accedit, acquieſcimus ac fauemus. Nec vlli ei mores impedimentum afferent, quominus proprium ſcopum adimpleat.

Schol. Bals. Vt eſt veriſimile, prohibebantur quidam qui tonderi volebant, ad hoc inducti, vel propter ſuam vitæ turpitudinem ſordéſque ac contemptum, vel propter aliquod delictum. Dicit ergo canon, quòd nullum peccatum prohibet Chriſtianum vitam exercitatricem eligere, & per pœnitentiam Deum placare. Neque enim vllum eſt peccatum, quod Dei clementiam ſuperet. Porrò etiam Seruator noſter dixit, Eum qui ad me venit, non eiiciam foras: & alij etiam canones dicunt eſſe Nouatianã hæreſim, eorũ qui accedunt, pœnitẽtiam nõ ſuſcipere, ſed ſinere eos qui offenderunt, ſi magnum ſit aliquod delictum, profundo deſperationis obrui.

A διδάγμασι καταβομβοῦντες, εὔχονται δῆθεν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μετάνοιαν κηρύσσουσιν. οἱ δὲ λέγουσι καθ' ὁρισμὸν θεοῦ ἐξ ἐρήμου εἰς τὰς πόλεις ἐλθεῖν, ἐφ' ᾧ προμηνύσαι τινὰ μέλλοντα· καὶ ἀναιδῶς ἀγαθά τινα τοῖς ἁπλουστέροις ἐπαγγέλλονται, χάριν κέρδους καὶ ἐμπορείας. τούτων οὖν ἡ σύνοδος αὕτη διορίζεται τὰς κόμας κείρεσθαι, καὶ ἐν μοναστηρίοις εἰσάγεσθαι, ὥστε τὸν μονήρη βίον διάγειν ἐν αὐτοῖς. Εἰ δ' οὐ βούλονται τοῦτο, ἐκδιώκειν τούτους ἐκ τῶν πόλεων, ὡς ἂν ἐν ἐρήμοις διάγωσι· καὶ τὴν B ἑαυτοῖς ἀνεπλάσαντο διαγωγὴν, οὐκ ἐξ ἀληθείας ἀλλ' ἀπὸ πλάνης καὶ τρόπου σκαιοῦ. οὐδὲ γὰρ ᾤκησαν τὴν ἔρημον διὰ σωτηρίαν ψυχῆς, εἰ ταύτην πραγματικῶς ἐξ ἀνάγκης ἔχουσι, μὴ παραχωρούμενοι ἐν πόλεσι παραβάλλειν.

Κανὼν μγ'.

Ἐξὸν ὑπάρχει Χριστιανῷ τὸν ἀσκητικὸν ἑλέσθαι βίον, καὶ τὴν πολυτάραχον ζάλην τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἀποθέμενον ἐν μοναστηρίῳ εἰσιέναι, καὶ κατὰ τὸ μοναχικὸν σχῆμα C ἀποκαρῆναι, κἂν ἐν οἱῳδήποτε πταίσματι ἁλῷ· ὁ γὰρ σωτὴρ ἡμῶν θεὸς ἔφη· τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. ὡς οὖν τῆς μοναχικῆς πολιτείας, τῆς ἐν μετανοίᾳ στηλογραφούσης ἡμῖν, τῷ γνησίως ταύτῃ προστιθεμένῳ συνευδοκοῦμεν, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν παρεμποδίσῃ τρόπος πρὸς τὴν τοῦ οἰκείου σκοποῦ ἀποπλήρωσιν.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν, ἐκωλύοντο τινὲς τὴν ἀπόκαρσιν D προαιρούμενοι, ἢ διὰ τὸ τοῦ βίου αὐτῶν αἰσχρόν τε καὶ ἀδιάφορον, ἢ διά τι πταῖσμα. φησὶν οὖν ὁ κανὼν, ὅτι οὐδὲν ἁμάρτημα κωλύει τὸν Χριστιανὸν τὸν ἀσκητικὸν ἑλέσθαι βίον, καὶ διὰ μετανοίας τὸν θεὸν ἐξιλεώσασθαι. ὅτι οὐδέ ἐστιν ἁμάρτημα τὴν τοῦ θεοῦ νικῶσαν φιλανθρωπίαν. καὶ ὁ σωτὴρ δὲ ἔφη, τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. καὶ ἕτεροι δὲ κανόνες, Ναυατιανὴν αἵρεσιν εἶναι λέγουσι, τὸ μὴ δέχεσθαι τὴν μετάνοιαν τῶν προσερχομένων ἀλλὰ ἐᾶν τοὺς πταίσαντας, τί κἂν ὑπέρμεγα τοῦτο ἐστὶν, ἐν τῷ τῆς ἀπογνώσεως καλύπτεσθαι βυθῷ.

κατασκευάζοντες δὲ οἱ πατέρες τὴν οἰκείαν νομοθεσίαν, λέγουσιν, ὅτι ὥσπερ ἡ στήλη τὸ στηλογραφούμενον ζωγραφεῖ, οὕτω καὶ τὸ μοναχικὸν ἐπάγγελμα, τὴν μετάνοιαν ὑπογράφει τοῦ μοναχοῦ. Ταῦτα δὲ νόησον ὅταν τὴν ἀπόκαρσιν οὐκ ἐμποδίζῃ ἡ ἀτελὴς ἡλικία ἢ ἄλλο τι εὔλογον. τηνικαῦτα γὰρ ἡ ἐπισκοπικὴ δοκιμασία, ἐπιτρέψει τὸ ποιητέον, κατὰ τὸν μ'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου. Εἰ δὲ θέλεις μαθεῖν, ὡς πολλαὶ αἰτίαι εἰσὶ κωλύουσαι τὴν ἀπευθεῖαν ἀπόκαρσιν, ἀνάγνωθι κεφ. γ'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, συνοψισθὲν παρὰ τοῦ πατριάρχου περὶ τὰ μέσα τοῦ γ'. κεφ. τοῦ ια'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. καὶ καταστρωθὲν εἰς τὸ σχόλιον τοῦ λβ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν μδ'.

Μοναχὸς ἐπὶ πορνείᾳ ἁλοὺς, ἢ πρὸς γάμου κοινωνίαν καὶ συμβίωσιν γυναῖκα ἀγόμενος, τοῖς τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίοις, κατὰ τοὺς κανόνας ὑποβληθήσεται.

Ἑρμηνεία.

Τὸ μὲν ἐπιτιμίοις πορνευόντων καθυποβάλλεσθαι τὸν πορνεύσαντα μοναχὸν, προσσχετέον ἐστὶν ὡς συμπαθέστατον. ἴσως γὰρ τις εἴπῃ μὴ ὀφείλειν ἐπίσης κολάζεσθαι τοὺς λαϊκοὺς καὶ τοὺς μοναχοὺς πορνεύσαντας. τὸ δὲ μόνον ἐπιτιμᾶσθαι κατὰ πόρνους τὸν πρὸς γάμου κοινωνίαν ἐλθόντα μοναχὸν, οὐκ ἔστιν, ὡς οἴομαι, ἀδιάστικτον. Εἶδον γὰρ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, μοναχόν τινα Λεόντιον Μουζάκην καλούμενον, μετὰ ἐσθῆτος στρατιωτικῆς, παραστάντα συνοδικῶς, καὶ μὴ πειθόμενον ἀποζευχθῆναι τῆς κακῶς συμβιωτευσάσης αὐτῷ κατὰ γάμου κοινωνίαν γυναικός· καὶ διὰ τοῦτο μετὰ αὐστηρείας τὰ μοναχικὰ ἐνδυθέντα, καὶ εἱρκτῇ παραδοθέντα, καὶ ἄλλως μεγάλως κολασθέντα. δοκεῖ μοι οὖν, ὡς ὁ παρὼν κανὼν ἐκεῖνον τὸν μοναχὸν τὸν γάμῳ προσομιλήσαντα λέγει τοῖς τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίοις καθυποβάλλεσθαι, τὸν ἑκουσίως ἀποστάντα τοῦ ἀθέσμου γάμου, καὶ πρὸς τὴν προτέραν μοναδικὴν ἐπανελθόντα κατάστασιν καὶ ἐξομολογησάμενον. ὁ δὲ ἑκουσίως τοῦ ἀθεμίτου γάμου μὴ ἀφιστάμενος, μεγάλως τιμωρεῖται διὰ τὴν προφανῆ ἀναίδειαν· καθὼς φησι τὸ β'. θέμα τοῦ ια'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλ. μέρος ὂν τοῦ ρκγ'.

A Patres autem id quod à ſe decretum
eſt, confirmantes, dicunt, quòd ſicut
columna id quod in ea deſcribitur,
exprimit, ita & monachica profeſſio
monachi pœnitentiam deſcribit.
Hoc autem intellige, quando tonſuram
non impedit ætas imperfecta,
vel aliquid aliud probabile. Tunc
enim epiſcopalis examinatio id
quod erit agendum, excutiet, vt vult
xl. canon præſentis ſynodi. Si vis
autem ſcire multas eſſe cauſas, quæ
tonderi prohibeant, lege cap. iij. iiij.
B lib. Imperial. à patriarcha redactum
circa medium iij. cap. primi tit. præſentis
operis, & poſitum in commentario
xxxij. cap. ix. tit. præſentis operis.

C A N O N XLIV.

Monachus fornicationis conuictus, vel qui ad matrimonij communionem vitaque ſocietatem vxorem duxit, fornicatorum pœnis ſecundùm canones ſubiicietur.

S C H O L. B A L S. Quòd fornicatorum
pœnis ſubiiciatur, qui fornicatus
C eſt monachus, eſt vt clementiſſimum
amplectẽdum ac recipiendum.
Fortè enim dixerit quiſpiam,
non ex æquo debere puniri laicos &
monachos fornicãtes. Quòd autem
fornicatorum ſolùm pœnis puniatur,
qui venit ad matrimonij ſocietatem
monachus, non eſt, vt exiſtimo,
ſine diſtinctione. Vidi enim tempore
patriarchæ domini Lucæ monachum
quendam Leontium Muzacem
nomine, cùm veſte militari
indutus ſynodicè adſtitiſſet, & ab ea
D muliere, cum qua vixerat, ſeparari
non perſuaderetur, ea de cauſa cum
ſeueritate monachalibus fuiſſe veſtimẽtis
indutum, & carceri traditum,
& aliàs valde punitum. Mihi ergo
videtur, quòd præſens canon illum
monachum, qui in matrimonio
verſatus eſt, fornicatorum pœnis
ſubiiciendum dicit, qui ſua ſponte
ab illicitis nuptiis ſeiunctus eſt, &
ad priorem monachalem ſtatum reuerſus
eſt ac confeſſus. Qui enim
non ſua ſponte ab illicito matrimonio
recedit, propter apertam
impudentiam grauiter punitur: vt
dicit iij. decret. ij. cap. primi tit.
quarti libri: quod eſt pars cxxiij.

Nouellæ Iuſtiniani. Lege autem hoc poſitum in commentario xxxij. cap. ix. tit. præſentis operis. Quære & xv. can. iiij. ſyn. & can. xix. Anc. ſyn. & can. lx. ſancti Baſilij, dicentes, Grauiùs puniri monachos, qui virginitatem profeſſi ſunt, eámque non ſeruauerunt. Et dic canones inter ſe non pugnare, eo quòd præſens quidem canon de confitentibus ſtatuat, illi verò de condemnatis, qui propterea grauiùs puniuntur.

A Ἰουστινιανείου νεαρᾶς. καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο, καταστρωθὲν εἰς τὸ α΄. σχόλιον τοῦ λβ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ζήτει καὶ τὸν ιε΄. κανόνα τῆς δ΄. συνόδου, καὶ κανόνα ιθ΄. τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, καὶ κανόνα ξ΄. τοῦ μεγάλου Βασιλείου, λέγοντας βαρυτέρως κολάζεσθαι τοὺς μοναχοὺς τοὺς παρθενίαν ἐπαγγελλομένους, καὶ μὴ φυλάξαντας. καὶ εἰπὲ μὴ ἐναντιοῦσθαι ἀλλήλοις τοὺς κανόνας, διὰ τὸ τὸν μὲν, ἤγουν τὸν παρόντα κανόνα, περὶ τῶν ἐξομολογουμένων μοναχῶν νομοθετεῖν· τοὺς δὲ περὶ τῶν κατακρινομένων, καὶ διὰ τοῦτο κολαζομένων πικρότερον.

Canon XLV.

B

Quoniam intelleximus, in nonnullis mulierum monaſteriis, mulieres quæ ſacro illo amictu dignæ habentur, priùs ſericis, & omnis generis veſtibus, præterea autem & mundis, auro & gemmis variatis, ab iis qui illas ducùt, exornari, & ſic ad altare accedentes, exui tanto opum apparatu, & ſtatim in illis fieri habitus benedictionem, illáſque nigro amictu indui: ſtatuimus ne hoc deinceps fiat. Neque enim fas eſt, vt quæ iam propria voluntate omnem vitæ iucunditatem depoſuit, & eam quæ eſt ſecundùm Deum; vitæ agendæ rationem amplexa eſt, firmíſque ac ſtabilibus rationibus eam confirmauit, & ita ad monaſterium acceſſit, per eum qui interit ac fluit mundum, ea quorum iam oblita erat, in memoriam reuocet, & ex eo anceps reddatur, & eius anima perturbetur inſtar exundantium fluctuum, húcque & illuc verſantium, vt nec reliquam nonnunquam lacrymam emittens, cordis per corpus compunctionem oſtendat: ſed & ſi exigua aliqua vt eſt conſentaneum, lacryma exilierit, non magis propter affectionem quam habent propter exercitatorium certamen, quàm propterea quòd mundum & mundana ſeu ſecularia relinquant, ea à videntibus profluxiſſe putetur.

Mundus pro muliebri ornaméto frequens apud iuriſconſultos.

Κανὼν με΄.

Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν, ἔν τισι γυναικείοις μοναστηρίοις τὰς μελλούσας τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου καταξιοῦσθαι σχήματος, πρότερον σηρικαῖς καὶ παντοίαις στολαῖς, ἔτι μὴν καὶ κοσμίοις χρυσῷ καὶ λίθοις πεποικιλμένοις, ὑπὸ τῶν προσαγόντων αὐτὰς περιστέλλεσθαι, καὶ οὕτω τῷ θυσιαστηρίῳ προσιούσας, ἐκδιδύσκεσθαι τὴν τοσαύτην τῆς ὕλης ἀμφίασιν, παραχρῆμά τε γίνεσθαι ἐπ᾽ αὐταῖς τὴν τοῦ σχήματος εὐλογίαν, καὶ τὸ μέλαν

C αὐτὰς ἔνδυμα ἀμφιέννυσθαι· ὁρίζομεν, ὥστε μηκέτι ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦτο γίνεσθαι. οὐδὲ γὰρ εὐαγὲς, τὴν ἤδη διὰ τῆς οἰκείας προαιρέσεως ἀποθεμένην πᾶσαν τὴν τοῦ βίου τερπνότητα, καὶ ἀσπασαμένην τὴν κατὰ θεὸν πολιτείαν, καὶ βεβαιώσασαν ταύτην λογισμοῖς ἀκλινέσιν, καὶ οὕτω τῷ μοναστηρίῳ προσελθοῦσαν, αὖθις εἰς ἀνάμνησιν διὰ τοῦ τοιούτου φθαρτοῦ τε καὶ ῥέοντος κόσμου ἐλθεῖν, ὧν ἤδη ἐποιήσατο λήθην· ἐκ τούτου τε ἀμφίβολον καταστῆναι, καὶ τὴν ψυχὴν ἐκταραχθῆναι δίκην κυμάτων ἐπικλυζόντων,

D καὶ τῇδε κἀκεῖσε περιστρεφόντων, ὡς μήτε δάκρυον ἔστιν ὅτε λοιπὸν ἀφιεῖσαν τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ διὰ τοῦ σώματος κατάνυξιν ἐπιδείξασθαι. ἀλλ᾽ εἰ καὶ βραχύ τι, ὡς εἰκὸς, ἐκπηδήσειε δάκρυον, μὴ μᾶλλόν τις διὰ τὸν ἀσκητικὸν ἀγῶνα, διαθέσεως χάριν, ἢ διὰ τὸ τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ καταλιπεῖν, παρὰ τοῖς ὁρῶσι τοῦτο προελθὸν λογισθῆναι.

Schol. Bals. Quod didicerunt diuini patres in mulierum fieri monaſteriis, & piè ac ſanctè prohibuerunt, hoc nunc vel maximè fit à cellulariis monaſtriis. Eam enim quæ eſt tondenda, inſtar ſponſæ ſumptuoſis & ſplendidis veſtibus auro ac gemmis variatis, in ipſo

Ἑρμηνεία.

Ὅπερ οἱ θεῖοι πατέρες ἔμαθον πότε εἰς τὰ γυναικεῖα γίνεσθαι μοναστήρια, καὶ θεαρέστως ἐκώλυσαν, τοῦτο καὶ νῦν γίνεται παρὰ τοῖς κελλιωτικοῖς, καὶ μάλιστα μοναστηρίων. τὴν γὰρ μέλλουσαν ἀποκείρεσθαι στολίζουσι νυμφικῶς μετ᾽ ἐνδύματα πολυτελῶν καὶ κοσμίων χρυσῷ καὶ λίθοις πεποικιλμένα,

κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν σχεδὸν τῆς ἀποκάρσεως. καὶ ἐν τῷ ναῷ ταύτην οὕτω κεκοσμημένην εἰσάγουσι. τοῦ δὲ καιροῦ ἐπιστάντος τῆς ἀποκάρσεως, τὴν μὲν ματαίαν ἐκείνην ἐνδυμενίαν καὶ τὴν πολυτελῆ στολὴν ἐκ τῆς νυμφευομένης ἀπεκδιδύσκουσιν· ἔνδυμα δὲ μέλαν ταύτῃ περιτιθέασι. τοῦτο οὖν γίνεσθαι ἡ ἁγία ἐκώλυσε σύνοδος, ὡς προτρεπτικὸν κοσμικῆς ἐπιθυμίας, καὶ παρὰ τῶν βλεπόντων καταγινωσκόμενον. ὡς ἔοικε δὲ, οὐ δι' ἄλλο τι παρορᾶται τὸ τοιοῦτον συνοδικὸν θέσπισμα, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ μὴ ἐπάγεσθαι κόλασιν τοῖς τούτου καταφρονηταῖς. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι πάντες οἱ τοὺς κανόνας παραβαίνοντες, κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ ἐγχωρίῳ ἐπισκόπῳ τιμωρηθήσονται· κἂν οὐκ ἐξεφωνήθη παρὰ τῶν κανόνων ἔν τισι τὸ εἶδος τῶν ἐπιτιμίων.

A ferè tonſuræ tempore induunt, & eam ſic exornatam in templum introducunt: cùm autem inſtat tonſuræ tempus, ſuperuacaneam illam & ſumptuoſam veſtẽ ſponſę exuunt, & illam nigris veſtimentis induunt. Ne autem hoc fieret, ſancta prohibuit ſynodus, vt quod & ad mundi cupiditatem excitet, & à videntibus damnetur. Vt eſt autem veriſimile, non aliam ob cauſam contemnitur hoc præſens decretum, quàm quòd eius contemptoribus ſupplicium quoque non ſimul ab eo inducatur. B Mihi autem videtur, quòd omnes qui canones tranſgrediuntur, pro regionis epiſcopi arbitratu punientur, etiamſi in nonnullis non fuerit expreſſum genus ſupplicij.

Κανὼν μϛʹ.

Αἱ τὸν ἀσκητικὸν αἱρούμεναι βίον, καὶ ἐν μοναστηρίῳ κατατεταγμέναι, καθόλου μὴ προϊέτωσαν. Εἰ δέ τις ἀπαραίτητος αὐτὰς ἀνάγκη πρὸς τοῦτο ἕλκοι, μετ' εὐλογίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς προεστώσης τοῦτο πραττέτωσαν· καὶ τότε μὴ μόναι καθ' ἑαυτὰς, ἀλλὰ μετά τινων πρεσβυτίδων καὶ πρωτευουσῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, μετ' ἐντολῆς τῆς καθηγουμένης. παντελῶς δὲ αὐτὰς ἐξωκοιτεῖν οὐκ ἔξεστιν. ἀλλὰ καὶ ἄνδρες οἱ τὸν μονήρη μετερχόμενοι βίον, χρείας ἐπειγούσης, καὶ αὐτοὶ μετ' εὐλογίας τοῦ τὴν ἡγουμένειαν ἐμπεπιστευμένου προϊέτωσαν· ὥστε οἱ παραβαίνοντες τὸν νῦν ὁρισθέντα παρ' ἡμῶν ὅρον, εἴτε ἄνδρες εἶεν, εἴτε γυναῖκες, προσφόροις ἐπιτιμίοις ὑποβληθήτωσαν.

Canon XLVI.

Quæ vitam exercitatoriam eligunt, & in monaſteriis ſunt conſtituta, ne omnino progrediantur. Si qua autem inexorabilis neceſſitas ad hoc trahit, cum benedictione & permiſſione eius quæ præeſt, hoc agant: tuncque non ſolæ per ſe, ſed cum aliquibus C *vetulis, & quæ in monaſterio primæ ſint, cum mandato eius quæ præfecta eſt. Eis autem omnino extra cubare non licet. Sed & viri qui vitam monaſticam perſequuntur, vrgente neceſſitate, & ipſi cum benedictione eius cui regimen creditum eſt, procedãt. Quamobrem qui tranſgrediuntur id quod eſt nunc à nobis decretum, ſiue ſint viri, ſiue mulieres, conuenientibus pœnis ſubiiciantur.*

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἄλλοι διάφοροι κανόνες διορίζονται μὴ περιπολεῖν τοὺς μοναχοὺς ἔνθα βούλονται. ἀκολούθως οὖν τούτοις καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται περὶ τῶν μοναζουσῶν, μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἐξέρχεσθαι τοῦ μοναστηρίου. ἀπαραιτήτου δὲ χρείας κατεπειγούσης, τὴν ἐξέλευσιν μηδ' οὕτω ποιεῖν χωρὶς εὐλογίας καὶ προτροπῆς τῆς καθηγουμένης. καὶ μέντοι καὶ συναπελεύσεως τινῶν πρεσβυτίδων εὐλαβῶν μοναζουσῶν. ὅλως δὲ ἐξωκοιτῆσαι αὐτὰς, ἤγουν ἔξω τῆς μονῆς διανυκτερεῦσαι, οὐ παραχωρεῖ. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν μοναζουσῶν.

Schol. Bals. Alij quoque canones ſtatuunt non debere monachos circuncurſare vbi velint. His ergo conſequenter præſens ca- D non de monachis mulieribus decernit, eis non licere monaſterio egredi. Quòd ſi inexorabilis neceſſitas eas ad egrediendum vrgeat, ne ſic quidem egredi licere abſque benedictione & permiſſione eius quæ præeſt, & niſi vnà cum illis egrediantur anus aliquæ piæ ac ſanctæ monachæ. Eis autem omnino extra cubare, ſeu extra manſionem pernoctare, non permittit. Et hæc quidem de mulieribus monachis.

Iubet autem monachos propter ſolam inexorabilem neceſſitatem è manſione egredi cum benedictione & permiſſione eius qui præfectus eſt. Qui autem hæc tranſgrediuntur, monachos, vel monachas, conuenientibus ſuppliciis ab eo qui præeſt ſubiici. Lege & ij. cap. xj. iuſſ. primi tit. lib. Baſilic. quod quidem eſt pars cxxiij. Iuſtiniani Nouellæ, & redacta circa finem iiij. cap. xj. tit. præſentis operis. Nota autem quòd mulieribus quidem non eſt conceſſum extra monaſterium permanere, ſeu pernoctare. Viris autem ne pernoctent, non eſt prohibitum. Et quòd mulieribus quidem cum aliis religioſis mulieribus egredi permittitur extra monaſterium, vrgente quãdoque neceſſitate, idque omnino propter muliebris animi lubricitatem, & inconſtantiam. Monachi verò, per ſe, & ſoli, cum rectoris benedictione, ad vrgentia miniſteria & manſiones abeunt. Hæc autem, vt mihi videtur, dicenda ſunt de iis qui propter iuuentutem ſuſpecti ſunt: non autem de iis qui propter ſenium & virtutem à ſuſpicione ſunt alieni.

Canon XLVII.

Neque mulier in virorum monaſterio, neque vir in mulierum dormiat. Extra offendiculum enim & ſcandalum fideles eſſe oportet, & ad id quod eſt decorum ac honeſtum, deóque gratum, vitã ſuam componere: ſi quis autem hoc fecerit, ſiue ſit clericus, ſiue Laicus, ſegregetur.

Schol. Bals. Ab omni ſcandalo eſſe remotos exigit canon, non ſolùm monachos, ſed & omnes fideles, & nec eis ſcandala per alios, nec aliis per eos ſcandala: ſed multo magis monachos. In mulierum autem monaſterio dormire viros, vel contrà, & illis ipſis eſt offenſionis cauſa, & aliis. Carni enim innatus eſt animi perturbationum ignis, & vix, etſi ipſum materia non accendat, lentior moderatiórque redditur. Quòd ſi nos ei fomites addiderimus, erit acris & vehemens, &, ſicvt fœnum, facilè nos incendet. Quod autem viris ad ignis cupiditatem poteſt eſſe acrius fomentum muliere,

A τοὺς δὲ μοναχοὺς παρακελεύεται διὰ ἀπαραίτητον καὶ μόνην χρείαν τῆς μονῆς ἐξέρχεσθαι μετ᾽ εὐλογίας καὶ προτροπῆς τοῦ καθηγουμένου. τοὺς δὲ παραβαίνοντας ταῦτα μοναχοὺς καὶ τὰς μοναζούσας, προσφόροις ἐπιτιμίοις παρὰ τοῦ προεστῶτος καθυποβάλλεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ τὸ β΄. θέμα τοῦ ια΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ δ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, μέρος ὂν τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ συνοψισθὲν περὶ τὸ τέλος τοῦ δ΄. κεφ. τοῦ ια΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. σημείωσαι οὖν ὅτι γυναιξὶν μὲν οὐκ ἐνεδόθη ὅλως ἔξω τοῦ μοναστηρίου καταμεῖναι, ἤ-
B γουν νυκτερινὴν διαβιβάσαι καταμονήν· ἄνδρες δὲ οὕτω διανυκτερεῦσαι οὐκ ἐκωλύθησαν. καὶ ὅτι αἱ μὲν γυναῖκες μετὰ ἑτέρων εὐλαβῶν μοναζουσῶν ἐξέρχεσθαι τῆς μονῆς παραχωροῦνται, ἀνάγκης ἐστὶν ὅτι κατεπειγούσης, πάντως διὰ τὸ ὀλισθηρὸν τοῦ γυναικείου φρονήματος. οἱ δὲ μοναχοὶ καθ᾽ ἑαυτοὺς καὶ μόνοι ἀπίασι μετ᾽ εὐλογίας ἡγουμενικῆς, εἰς τὰς κατεπειγούσας δουλείας καὶ μόνον. ταῦτα δὲ πάντα, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, περὶ ὑπόπτων διὰ τὴν νεότητα ὀφείλομεν εἰπεῖν, οὐ μὴν καὶ περὶ ἀνυπόπτων διὰ γῆρας καὶ ἀρετήν.
C

Κανὼν μζ΄.

Μήτε δὲ ἐν ἀνδρείῳ μοναστηρίῳ γυνὴ, μήτε ἐν γυναικείῳ ἀνὴρ καθευδέτω. πάντας γὰρ προσκόμματος καὶ σκανδάλου ἔξω εἶναι δεῖ τοὺς πιστοὺς, καὶ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπρόσεδρον τῷ κυρίῳ τὸν ἑαυτῶν εὐθετίζειν βίον. Εἰ δέ τις τοῦτο πράξοι, εἴτε κληρικὸς εἴη, εἴτε λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Παντὸς σκανδάλου ἀπηλλάχθαι ὁ κανὼν οὐχὶ τοὺς μοναχοὺς μόνους ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ τοὺς
D πιστοὺς ἅπαντας, καὶ μήτε ἑαυτοῖς δι᾽ ἑτέρων περιποιεῖν σκάνδαλα, μήθ᾽ ἑτέροις δι᾽ ἑαυτῶν· τοὺς δὲ μοναχοὺς πολλῷ πλέον. τὸ δὲ ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ καθεύδειν ἄνδρας ἢ τοὐναντίον, καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις σκανδάλων αἴτιον ἔσται καὶ ἄλλοις. ἔμφυτον γὰρ τῇ σαρκὶ τὸ πῦρ τὸ ἐκ τῶν παθῶν, καὶ μόλις, ὕλης μὴ ἀναπτούσης αὐτὸ, μαλθακώτερον γένοιτ᾽ ἄν. εἰ δὲ ἡμεῖς αὐτῷ παρατιθείημεν ὑπεκκαύματα, λάβρον ἔσται, καὶ καταπρήσει ὡς χόρτον ἡμᾶς ῥᾳδίως. τί δ᾽ ἂν ἔσται ἀνδράσι πρὸς τὸ τῆς ἐπιθυμίας πῦρ δραστικώτερον ὑπέκκαυμα, γυναικός,

A ἢ γυναιξὶν αὖθις, ἄνδρες, πρὸς ἔξαψιν τῆς φλογός; καὶ οὕτω μὲν ἀλλήλοις οἱ μονασταὶ λαβὰς σκανδάλου παρέξουσιν· ἑτέρους δὲ σκανδαλίσουσιν, ὁρῶντας γυναῖκας ἐν ἀνδρῴοις καταγωγίοις διανυκτερευούσας, ἢ ἄνδρας ἐν ἀσκητηρίοις γυναικῶν. καχύποπτοι γὰρ οἱ πλείους, καὶ ἀφορμὰς ζητοῦντες σκανδάλων καὶ διαβολῶν. διὸ καὶ τοῖς πατράσιν ἀπηγόρευται τοῦτο. τοὺς δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντας, ἀφορισμῷ κολάζουσι. καὶ ὁ μὲν κανὼν, ταῦτα. τὸ δὲ β'. κεφ. τῆς ρκγ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ἤτοι τὸ ιε'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου τῶν Βασιλι- B κῶν, φησὶν· οὐκ εἰσελεύσεται δὲ οὔτε γυνὴ παντελῶς εἰς ἀνδρικὸν μοναστήριον, οὐδὲ ἀνὴρ εἰς γυναικεῖον, ἢ προφάσει τελευτήσαντος κἀκεῖσε κειμένου μνήμης, ἢ κατ᾽ ἄλλην αἰτίαν. καὶ μάλιστα εἴτις ἀδελφὸν τυχὸν ἢ ἀδελφὴν ἢ τινὰ τῶν ἐκ τοῦ γένους ἔχειν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, φήσει. συγγένεια γὰρ τοῖς μοναχοῖς οὐκ ἔστι, τοῖς γε τὸν ἐν οὐρανῷ ζηλώσασι βίον. τί γὰρ δὴ καὶ βουλόμενοι τὰς τοιαύτας εἰσόδους ποιήσονται, εἰ μὴ βούλοιντό τι πράττειν τῶν ἀπηγορευμένων; ἐξὸν οὕτω καὶ τὰ ἀνδράσι πρέποντα ἐν τοῖς ἀν- C δρικοῖς μοναστηρίοις ἄνδρας ποιεῖν, καὶ τὰ γυναιξὶν ὁμοίως ἀπονενεμημένα, ἐν τοῖς γυναικείοις μοναστηρίοις πράττειν γυναῖκας, οὐδενὸς ἐπιμιγνυμένου θατέρῳ· οὐδὲ εἴτις τυχὸν εἴη λέγοιτο ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ ἢ ἄλλος συγγενής. οὐδὲ γὰρ κατὰ ταύτην τὴν πρόφασιν εἰσιτητὸν εἶναί τισι συγχωροῦμεν. Εἰ γὰρ αὐτὰς τὰς ἀρχὰς ἐκκόψομεν, καὶ τὴν δι᾽ αὐτῆς τῆς ὁράσεως εἰσκρινομένην ταῖς ψυχαῖς ἀπάτην, καὶ τὸν ἐντεῦθεν ὄλισθον κωλύσομεν· ἔσται πολλῷ ῥάων τε καὶ εὐκολωτέρα τοῖς ἱεροῖς ἀγωνισταῖς ἡ τοῦ κρείττονος βίου κατόρθωσις. πάν- D τες τοίνυν τῷ δὲ τῷ νόμῳ πειθέσθωσαν. καὶ μήτε ἄνδρες ἀποτιθέσθωσαν ἐν γυναικείων μοναστηρίων τάφοις, μήτε γυναῖκες ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις κατορυττέσθωσαν. οὐδὲ γὰρ γυναικωνίτιδες πρέπουσιν, οὔτε αὖθις ἀνδρῶνες τοῖς τῶν γυναικῶν καταλόγοις. οὐδὲ ἐντεῦθεν διὰ τοὺς τελευτήσαντας, τοῖς παριοῦσι τὰς ἀσχήμονας ταύτας ἐπιμιξίας γίνεσθαι βουλόμεθα· ἵνα μὴ πρόοδος ἐντεῦθεν γένηται τῇ φύσει πρὸς ἑαυτὴν, ἃ μὴ θέμις, τρυφᾶν τε καὶ παίζειν,

vel mulieribus rurſus, viris, ad flammam excitandam? Et ſic inter ſe quidem monachi offenſionis anſam præbebunt, & aliis ſcandalum afferent, cùm viderint mulieres in virorum habitaculis pernoctantes, vel viros in mulierum aſceteriis. Sunt enim quàm plurimi ſuſpicioſi, offenſionúmque & calumniæ occaſionem quærunt. Quamobrem & hoc quoque à patribus interdictum eſt. Eos autem qui præter hæc faciunt, ſegregatione puniunt. Et hæc quidem canon: ſecundum autem caput cxxiij. Nouellæ, ſeu xv. caput primi tit. iiij. libri Imperial. dicit: Non ingredietur autem omnino nec mulier in virorum monaſterium, nec vir in mulierum, vel prætextu memoriæ ac monumenti alicuius mortui qui illic ſitus eſt. Et maximè, ſi quis fratrem fortè, vel ſororem, vel aliquem ex ſuo genere in monaſterio ſe habere dixerit: non eſt enim cognatio monachis, qui eam quæ eſt in cælo vitam æmulati ſunt. Quid enim ſibi volunt qui ſic ingrediuntur, ſi non aliquid eorum quæ ſunt prohibita, volunt agere? Cùm ergo, quæ viris conueniunt, poſſint viri in virorum monaſterio facere, & ſimiliter quæ mulieribus attributa ſunt, in mulierum monaſteriis mulieres facere: nullus quoque miſceatur alteri, nec ſi quis fortè dicatur frater, vel ſoror, vel alius cognatus. Neque enim alicui eo prætextu introire permittimus. Si enim ipſa principia abſciderimus, & eam quæ per viſum animis infunditur, fraudem, & quæ ex eo oritur, prolapſionem prohibuerimus, erit multo facilior & planior ſacris concertatoribus vitæ melioris correctio. Omnes ergo illi legi pareant, & nec viri in mulierum monaſteriorum ſepulcris, nec mulieres in virorum monaſteriis inhumentur. Neque enim viris Gynæcea, nec rurſus mulierum catalogis virorum habitacula conueniunt. Nec ideo cum iis qui propter defunctos accedunt, indecoras has & inhoneſtas congreſſiones fieri volumus, ne ex eo naturæ ad ſeipſam detur aditus, vt quomodo non fas eſt, ſe delicatè ac molliter gerat, & ludat,

& res diuinas iniuria afficiat, & pietatis vtique prætextu & ſub ſanctitatis ſpecie ea agat, quæ ne dicere quidem nec cogitare fas eſt eos qui honeſtam vitam monaſticam perſequuntur. Cùm hoc autem ſit apertum, neceſſe eſt eos qui ſepulturis deſeruiunt, & eos maximè qui lectum ferunt, & qui fodiunt, ad monaſterium accedere. Et in virorum quidem monaſteriis res eſt facilis, ſed non ſic in mulierum, propter dictam prohibitionem. Statuimus itaque, ſi quando quid eiuſmodi futurum eſt, & ſepelienda ſit mulier in tali mulierum monaſterio (virum enim non admittimus) vt religioſiſſimæ quidem mulieres in ſuo monaſterio maneant, ſola autem oſtiaria vel oſtiariæ, & ipſa fortè rectrix, ſi velit, adſint iis quæ fiunt: & illi cùm primùm iuſta & exequias quàm celerrimè fecerint, & ſepulcrum foderint, corpúſque contexerint, ſtatim recedant, nec vllis à ſe viſis religioſiſſimis fœminis, nec eis viciſſim ab vliis earum conſpectis: ſed nec viri alium excogitent prætextum, quo ad mulierum monaſteria accedant, vel mulieres ad monaſteria quæ viris dedicata ſunt, ab obtentu eorum quæ in exequiis & iuſtis mortuo præbendis fiunt, vt qui eorum memoriam faciunt, tertio & nono die conuenientes, vel quando quadraginta dies venerint, vel etiam annus: cùm liceat quidem mulieribus, ſi mulierum ſit monaſterium, omnia facere: ſin autem virorum, viris: & non talium obſeruationum prętextu ſanctis monaſteriis aliquam infamiæ notam inurere.

Canon XLVIII.

Vxor eius qui ad epiſcopalem dignitatem promotus eſt, communi ſui viri conſenſu prius ſeparata, poſtquam in epiſcopum ordinatus eſt ac conſecratus, monaſterium ingrediatur procul ab epiſcopi habitatione extructum, & epiſcopi prouidentia fruatur. Sin autem digna viſa fuerit, etiam ad diaconatus dignitatem prouehetur.

SCHOL. BALS. Sancti quidem Apoſtoli in v. canone definientes, Epiſcopus, vel Presbyter,

A καὶ τὰ θεῖα καταισχύνειν πράγματα· καὶ εὐσεβείας δῆθεν προκαλύμματι, καὶ τῷ τῆς ὁσίας σχήματι ταῦτα πράττειν, ἅπερ οὐδὲ λέγειν οὐδὲ ἐννοεῖν τοῖς μονήρη βίον ἀσκοῦσι καλόν. ἐκείνου δὲ οὕτω φανεροῦ ὄντος, ἀνάγκη καθέστηκε τοὺς ταῖς ταφαῖς ὑπηρετουμένους, καὶ μάλιστα τοὺς τὴν κλίνην φέροντας, τούς τε ὀρύττοντας, εἰσφοιτᾷν εἰς τὰ μοναστήρια. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις, τὸ πρᾶγμα εὔκολόν ἐστιν, ἐν δὲ τοῖς γυναικείοις οὐχ οὕτως, διὰ τὴν εἰρημένην ἀπαγόρευσιν. θεσπίζομεν τοίνυν εἴποτε B μέλλοι τοιοῦτον γίνεσθαι, καὶ θάπτεσθαί τις γυνὴ ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ (ἄνδρας γὰρ οὐκ ἐφίεμεν) τὰς μὲν εὐλαβεστάτας γυναῖκας ἐν τῷ οἰκείῳ μένειν μοναστηρίῳ· μόνην δὲ τὴν θυρωρὸν ἢ τὰς θυρωρούς, καὶ τὴν ἡγουμένην ἴσως αὐτήν, εἰ βουληθείη, παρεῖναι τοῖς γινομένοις· καὶ θᾶττον ἐκείνους πράξαντας τὰ περὶ τὴν ὁσίαν νενομισμένα, καὶ τὸν τάφον ὀρύξαντας, καὶ τὸ σῶμα καλύψαντας, εὐθὺς ἀποχωρεῖν μὴ τεθεαμένους τινὰς τῶν εὐλαβεστάτων γυναικῶν, μήτε παρά τινων αὐτῶν θεαθέντας. ἀλλὰ μηδὲ C ἐπινοείτωσαν πρόφασιν ἢ ἄνδρες τῆς εἰς γυναικεῖα μοναστήρια προόδου, ἢ γυναῖκες τῆς ἀνδράσιν ἀφωρισμένων· καὶ προφάσει τῶν περὶ τὴν ὁσίαν πραττομένων· ἃς δὴ μνήμας ποιοῦσιν, εἰς τρίτην καὶ ἐννάτην συνιόντες ἡμέρας, ἢ ἡνίκα τεσσαράκοντα ἐξήκοιεν, ἢ καὶ ἐνιαυτός. ἐξὸν, εἰ μὲν γυναικεῖον εἴη τὸ μοναστήριον, γυναῖκας ἅπαντα πράττειν· εἰ δὲ ἀνδρῷον, ἄνδρας. καὶ μὴ προφάσει τῶν τοιούτων παρατηρήσεων ἀδοξίαν τινὰ τοῖς εὐαγέσι μοναστηρίοις προστρίβεσθαι. D

Κανὼν μη'.

Ἡ τοῦ πρὸς ἐπισκοπῆς προεδρίαν ἀναγομένου γυνὴ κατὰ κοινὴν συμφωνίαν τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς προδιαζευχθεῖσα, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονίαν, ἐν μοναστηρίῳ εἰσίτω πόῤῥω τῆς τοῦ ἐπισκόπου καταγωγῆς ᾠκοδομημένῳ, καὶ τῆς ἐκ τοῦ ἐπισκόπου προνοίας ἀπολαυέτω. Εἰ δὲ καὶ ἀξία φανείη, καὶ πρὸς τὸ τῆς διακονίας ἀναβιβαζέσθω ἀξίωμα.

Ἑρμηνεία.

Οἱ μὲν ἅγιοι ἀπόστολοι ἐν πέμπτῳ κανόνι διοριζόμενοι, ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος

ἢ διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλέτω προφάσει εὐλαβείας, ἐνέδωκαν τοῖς ἐπισκόποις καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἔχειν τὰς οἰκείας γυναῖκας. οἱ δὲ τῆς παρούσης συνόδου ἅγιοι πατέρες, ἐν μὲν τῷ ιβʹ. κανόνι διωρίσαντο ὅσα δῆτα καὶ ὥρισαν. ἀρτίως δὲ παρακελεύονται τὸν ψηφισθέντα εἰς ἐπισκοπὴν, ἀποδιίστασθαι τῆς προσούσης αὐτῷ γυναικὸς, κατὰ κοινὴν ἀρέσκειαν. καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐν μοναστηρίῳ εἰσέρχεσθαι τὴν γυναῖκα, πόρρω ὄντι τῆς ἐπισκοπῆς. τὸ γὰρ ἀλλήλους ὁρᾷν συνεχῶς, ἀναμιμνήσκειν μέλλει πάντως αὐτοὺς B τῆς προτέρας διαγωγῆς τε καὶ συμβιώσεως, καὶ ὑπεκκαίειν τὸν ἔρωτα. οὕτω δὲ τούτου γενομένου, ἀξιοῦσθαι τὴν γυναῖκα παρὰ τοῦ ἐπισκόπου προνοίας σωματικῆς, ἐνδεῆ οὖσαν. Εἰ γὰρ εὐπορεῖ, οὐδέν τι δοθήσεται αὐτῇ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου. οὐ γάρ τις ἐν αὐτοῖς εὐπορῶν, δύναταί τι εἰς ἑαυτὸν δαπανᾶν ἐκ τῶν εἰσόδων τῆς ἐπισκοπῆς. Εἰ δὲ καὶ ὁ βίος τῆς γυναικὸς σεμνός ἐστι καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς διακονίας ἄξιος, καὶ πρὸς ταύτην προαναβιβασθήσεται. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, ἐρωτήσει τίς, ὡς C τῆς ριζʹ. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς τῆς πολλάκις ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ καταστρωθείσης, ἀπαγορευούσης τὸ κατὰ συναίρεσιν τῶν ὁμοζύγων λύεσθαι τὰ συνοικέσια, πῶς ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται ἀποδιίστασθαι κατὰ συναίρεσιν τοῦ ὑποψηφίου ἀνδρὸς τὴν γυναῖκα; Λύσις. κατὰ συναίρεσιν μὲν, οὐ λύεται συνοικέσιον· ἐξ εὐλόγου δὲ αἰτίας λύεται. καὶ ὥσπερ τοῦ ἑνὸς τῶν ὁμοζύγων ἀποκειρομένου λέγομεν ἀγαθῇ χάριτι τὴν διάζευξιν γίνεσθαι· οὕτω καὶ τοῦ ἀνδρὸς ψηφισθέντος, λυθή- D σεται μετὰ τὴν χειροτονίαν καὶ τὸ συνοικέσιον. καὶ οὐ δοκεῖ κατὰ συναίρεσιν λύεσθαι τοῖς νόμοις ἀπαράδεκτον· πρὸ δὲ τῆς χειροτονίας οὐ λύεται, ὅτι εἰκός ἐστιν αὐτὴν μὴ προβῆναι διά τινα ἀναφυησόμενα εὔλογα αἴτια. τί δὲ, τῆς γυναικὸς μὴ ἀρεσκομένης ἰδιοστατῆσαι ἐκ τοῦ ψηφισθέντος ὁμοζύγου αὐτῆς, ἐμποδισθήσεται ἡ χειροτονία; Λύσις. δοκεῖ μοι τὴν ψῆφον ἀκυροῦσθαι, ἐὰν ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς ἀνακαλῆται τὴν συζυγίαν. διὰ τοῦτο γὰρ εἴρηκεν ὁ κανὼν, κατὰ συναίρεσιν καὶ αὐτῆς τὴν διάστασιν γίνεσθαι·

A vel diaconus, ſuam vxorem ne eiiciat pietatis prætextu, conceſſerunt epiſcopos poſt ordinationem habere proprias vxores. Præſentis autem ſynodi ſancti patres in xiji quidem canone definierunt quæcunque illic definita ſunt. Nunc autem iubent eum qui electus eſt epiſcopus, ab ea quam habet vxore, communi conſenſu ſeparari, & poſt conſecrationem mulierem monaſterium ingredi, quod ſit longè ab epiſcopatu. Se enim inuicem frequenter intueri, priorem eorum B vitæ rationem ac conſuetudinem eſt omnino in memoriam eis reuocaturum, & amorem accenſurum. Cùm hoc autem ſic fiat, mulierem quidem ab epiſcopo dignam exiſtimari prouidentia corporali, ſi ſit pauper: ſin autem ſit locuples, nihil ei ab epiſcopo dabitur: quoniam nec ſi ipſe quidem ſit locuples, ex epiſcopatus reditibus quidquam poteſt in ſeipſum expendere. Si autem eius vxoris vita ſit proba, grauis & honeſta, & gradu diaconatus digna, ad eam quoque C prouehetur. Hæc cùm à canone decernantur, interrogabit quiſpiam, cùm Iuſtiniani cxvij. Nouella, quæ in præſenti libro ſæpe poſita eſt, prohibeat coniugum conſenſu diſſolui matrimonium, quomodo decernit præſens canon, vxorem ab electo marito conſenſu ſeparari? Solutio. Conſenſu quidem non ſoluitur matrimonium, ſed iuſta de cauſa ſoluitur: & quemadmodum, ſi vnus ex coniugibus tondeatur, dicimus bona gratia ſeparationem fieri: ità & D viro electo poſt ordinationem ſoluetur coniugium. Nec videtur conſenſu ſolui matrimonium, quod legibus non admittitur. Ante ordinationem autem non ſoluitur, quoniam conſentaneum eſt eum fortè non prouehendum propter aliquas probabiles cauſas exorituras. Quòd ſi mulieri non placeat, ſeorſum à ſuo coniuge qui electus eſt, vitam agere, impedietúrne ordinatio? Solutio. Videtur mihi eſſe infirmanda electio, ſi vxor mariti coniugium reuocet. Propterea enim dixit canon, eius quoque conſenſu ſeparationem fieri:

A vt quæ non poſſit fieri, ſi ipſa diuortium recuſet. Si quis autẽ dicat, Atqui monachalis tonſura, etiam nolente altero ex coniugibus, fit ſecurè: dic ei, quòd in tonſura quidem, is qui relictus eſt, poteſt ad alterum venire coniugium, nec tanta iniuria afficitur. In conſecratione autem non poteſt ad alterum venire matrimonium conſecrati epiſcopi vxor quæ tondetur, & vt quæ magna ea ex re iniuria afficiatur, audietur ſi nolit ſeparari. Prętereà interrogabit aliquis, cur cùm canõ dicat, Nullum monaſticam vitam inuitum ſubire oportere, B eius qui electus eſt, vxor, quæ nihil mali fecit, in monaſterium includitur? Sol. Dicunt quidã quòd quoniam canon nõ ſtatuit expreſsè eam eſſe tondendam, includetur quidem in monaſterio, tonderi tamen non cogetur, quemadmodũ & adulteratę mulieres, vel quæ alias extremè deliquerunt: & maximè quoniam etiam ad diaconatus dignitatem vult eam poſſe prouehi, quæ aliquando mulieribus laicis concedebatur. Mihi autem videtur oportere eam neceſſariò tonderi. Licebat enim ei C ante conſecrationem, vt dictum eſt, à proprio marito non ſeparari, & ita efficere, vt nec conſecratio, nec tonſura locum haberet. Quoniã autem per conſecrationem diuortium elegit, per tonſuram cogetur ſeparationem perficere, & non ludere vbi non eſt ludendum. Cum laico enim habitu eas eſſe in monaſterio, ſupplicij, non beneficij opus eſt: quod ad non paruum conſecrationis dedecus ſpectat. Quare nec vi ſuſcipi tõſura, ſed ſponte ac conſilio reputatur. Quòd autem laicæ ſolũ mulieres dignę dia- D conilſæ dignitate habeantur, verum non eſt. Nam & monachæ ea dignæ habebantur. Alioqui ſi conceſſum fuerit, vt cum laico habitu ingrediatur monaſterium, eius qui conſecratus eſt, vxor, iuſtè ac probabili de cauſa extrà quoq; verſari coget: fortè autem etiam cum alio viro cõiungi, vel etiam cum eo qui epiſcopus factus eſt conſuetudinem habere: quod quidem eſt abſurdum, & contra diuinorum canonum voluntatem. Nota ergo hæc omnia, & maximè propter eos qui exiſtimant ſacerdotum vxores poſſe etiam ſecundò nubere.

A ὡς μὴ δυναμένην γενέσθαι εἰ αὐτὴ ἀπαναίνεται τὴν διάζευξιν. Εἰ δέ τις εἴπῃ, καὶ μὴν ἡ ἀπόκαρσις καὶ μὴ θέλοντος θατέρου τῶν ὁμοζύγων γίνεται ἀσφαλῶς, εἰπὲ πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἐπὶ μὲν τῆς ἀποκάρσεως, ὁ περιλειφθεὶς δύναται πρὸς συζυγίαν ἑτέραν ἐλθεῖν, καὶ οὐκ ἀδικεῖσθαι τοσοῦτον· ἐπὶ δὲ τῆς χειροτονίας, οὐ δύναται πρὸς ἕτερον γάμον ἐλθεῖν ἡ τοῦ χειροτονηθέντος γυνὴ ἀποκειρομένη. καὶ ὡς μεγάλως ἐντεῦθεν ἀδικουμένη, εἰσακουσθήσεται μὴ θέλουσα τὴν διάζευξιν. ἔτι ἐρωτήσει τις διατί τοῦ κανόνος λέ- B γοντος μηδένα τὸν μονήρη βίον ἄκοντα ὑποδύεσθαι, ἡ τοῦ χειροτονηθέντος γυνὴ μηδὲν ἀδικήσασα ἐγκλείεται εἰς τὸ μοναστήριον; Λύσις. τινὲς λέγουσιν ὡς ἐπεὶ ὁ κανὼν οὐ διορίζεται αὐτὴν ῥητῶς ἀποκείρεσθαι, ἀποκλεισθήσεται μὲν εἰς τὸ μοναστήριον, ἀποκαρῆναι δὲ οὐκ ἀναγκασθήσεται, κατὰ τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας, ἢ καὶ ἄλλως ἐσχάτως παραπεσούσας· καὶ μάλιστα ὅτι καὶ πρὸς τὸ τῆς διακονίας ἀξίωμα θέλει ταύτην προάγεσθαι, ὃ ταῖς λαϊκαῖς γυναιξὶ ποτὲ χαριζόμενον. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἐξ ἀνάγκης ὀφείλειν αὐτὴν ἀποκείρεσθαι. ἐξῆν γὰρ ταύτῃ πρὸ τῆς C χειροτονίας, ὡς εἴρηται, μὴ διαζυγῆναι τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς, κἀντεῦθεν καὶ τὴν χειροτονίαν ἀπρακτῆσαι καὶ τὴν ἀπόκαρσιν. ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν χειροτονίαν τὴν διάζευξιν ᾑρετίσατο, ἀναγκασθήσεται διὰ τῆς ἀποκάρσεως τελειῶσαι τὸ διαζύγιον, καὶ μὴ παίζειν ἐν οὐ παικτοῖς. τὸ γὰρ μετὰ λαϊκοῦ σχήματος εἶναι αὐτὴν εἰς τὸ μοναστήριον, κολάσεως ἔργον ἐστὶν οὐκ εὐεργεσίας· ὅπερ εἰς ἀτιμίαν τῆς χειροτονίας ἀφορᾷ οὐ μικράν. διὸ οὐδὲ λέγεται ἀναγκαστικὴ ἡ ἀπόκαρσις, ἀλλὰ αἱρετή. τὸ δὲ λαϊκὰς μόνας γυναῖκας ἀξιοῦσθαι D διακονικοῦ ἀξιώματος, οὐκ ἔστιν ἀληθές. καὶ μονάζουσαι γὰρ ἠξιοῦντο αὐτοῦ. ἄλλως τε εἰ δοθῇ μετὰ λαϊκοῦ σχήματος εἶναι εἰς τὸ μοναστήριον τὴν τοῦ χειροτονηθέντος γυναῖκα, ζητήσει εὐλόγως καὶ ἐκτὸς διατρίβειν αὐτοῦ, ἴσως δὲ καὶ συζευχθῆναι ἑτέρῳ ἀνδρὶ, ἢ καὶ μετὰ τοῦ ἐπισκοπεύσαντος συνδιάγειν. ὅπερ ἄτοπον καὶ τοῖς θείοις κανόσιν ἀβούλητον. σημείωσαι οὖν ταῦτα πάντα διὰ τοὺς ἀξιοῦντας δευτερογαμεῖν τὰς τῶν ἱερέων γυναῖκας.

νομίζω γὰρ ὡς ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐ παραχωρηθήσονται δευτερογαμῆσαι. ἐπεὶ δὲ ἐν πολλοῖς τῶν νομοκανόνων εὑρίσκεται νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ διοριζομένη μὴ ἀνάγεσθαι εἰς ἀξίωμα ἐπισκοπικὸν τὸν ἔχοντα γυναῖκα ἢ τέκνα, ἢ μὴν τὸν παρὰ ταῦτα χειροτονηθησόμενον καθαιρεῖσθαι, καὶ ἐλαλήθησαν τὰ περὶ τούτου πολλάκις, λέγομεν ὡς τὰ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς ἀπεπράκτησαν διὰ τὸ μὴ τεθῆναι εἰς τὰ βασιλικά, καὶ ἐνεργοῦσι τὰ τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ ἡ δευτέρα νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου. ἣν καὶ ἀνάγνωθι, διοριζομένην περὶ τὸ τέλος ταῦτα ῥητῶς. ἡ οὖν βασιλεία ἡμῶν ἐκ θεοῦ, τοῦτο ἁρμοδιώτερον κατανοοῦσα τοῖς θείοις ἕπεσθαι ἐντάλμασι, σύμφωνον ἐκείνοις ἐκφέρει νόμον. καὶ ὥσπερ αὐτοῖς δοκεῖ τὸ πρὸς ἀρχιερωσύνην ἀνάγεσθαι τὸν ἄξιον τιμῆς, κἂν ὦσι γυναικὶ νόμῳ τετιμημένοι· οὕτως ὁρίζουσα τὸν ἀντιφθέγξασθαι θρασυνθέντα νόμον, δίκην τῆς θρασύτητος, τὴν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον διηνεκῆ ἀφωνίαν εἰσπράττεσθαι.

Κανὼν μθʹ.

Ἀνανεούμενοι καὶ τοῦτον τὸν ἱερὸν κανόνα, ὁρίζομεν ὥστε τὰ ἅπαξ καθιερωθέντα μοναστήρια κατὰ γνώμην ἐπισκόπου, μένειν εἰς τὸ διηνεκὲς μοναστήρια, καὶ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα, φυλάττεσθαι τῷ μοναστηρίῳ, καὶ μηκέτι δύνασθαι γίνεσθαι αὐτὰ κοσμικὰ καταγώγια, μήτε δὲ ὑπό τινος τῶν ἁπάντων κοσμικοῖς ἀνδράσι ταῦτα ἐκδίδοσθαι. ἀλλ' εἰ καὶ μέχρι νῦν γέγονε τοῦτο, μηδαμῶς κρατεῖσθαι ὁρίζομεν· τοὺς δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος πράττειν τοῦτο ἐπιχειροῦντας, ὑποκεῖσθαι τοῖς ἐκ τῶν κανόνων ἐπιτιμίοις.

Ἑρμηνεία.

Ὁ κδʹ. κανὼν τῆς δʹ. συνόδου παρορώμενος, ὡς ἔοικεν, ἀνανεοῦται ἀρτίως. καὶ ἀνάγνωθι τὴν ἐκείνου ἑρμηνείαν, καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ιγʹ. κανόνος τῆς ζʹ. συνόδου ἀναγκαίαν οὖσαν.

Κανὼν νʹ.

Μηδένα τῶν ἁπάντων εἴτε λαϊκῶν εἴτε κληρικῶν κυβεύειν ἀπὸ τοῦ νῦν. Εἰ δέ τις τοιοῦτο φωραθείη πράττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω. Εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

A Exiſtimo enim quòd ab hoc canone ei ſecundò nubere non permittetur. Quoniam autẽ in multis nomocanonis inuenitur Iuſtiniani nouella, quæ ſtatuit ad epiſcopalem dignitatem non eſſe prouehendum qui habet vxorem vel liberos, vel eum alioqui qui præter hæc facit, deponendum: (Hæc autem Nouella ſita eſt in tertio libro Baſilic. tit. primo cap. vij. quod quidem poſitum eſt à nobis in cap. xxiij. primi tituli præſentis operis) & frequens de ea re mentio facta eſt: Dicimus eam B Nouellã exoleuiſſe, etiamſi in Imperialibus ſita eſt: hunc autem canonem eſſe in vſu, & ſecundam Nouellam Imperatoris Domini Leonis philoſophi, quam lege, quæ hæc apertè decernit circa finem: Imperatoria mea poteſtas, quæ à deo eſt, diuina iuſſa ſequi conuenietiſſimè cogitãs, eis quoque conſentientem legem edit, ſicut etiam illis videtur, vt ad pontificatum prouehatur qui honore dignus eſt, etiamſi habeat legitimos liberos, ſic decernens, vt à lege quę contrà loqui temere auſa fuerit, C perpetuum ſilentium exigatur.

Canon XLIX.

Hunc ſacrum etiam canonem renouantes, decernimus, vt quæ epiſcopali voluntate ſemel conſecrata fuerint monaſteria, ſemper monaſteria maneant, & res quæ ad ipſa pertinent monaſterio ſeruentur, & ea non poſſint eſſe ampliùs ſecularia habitacula, nec ab vllo ex omnibus ſecularibus tradi hominibus: ſed etiam ſi hoc hucuſque factum eſt, hoc nequaquam ſeruandum decernimus: eos autem qui in præſentia & D deinceps hoc facere aggrediuntur, canonum quoque pœnis ſubijci.

Schol. Bals. Xxiiij. canon iiij. ſynodi contemptus, vt eſt veriſimile, renouatur: & lege eam quæ illic eſt interpretationem.

Canon L.

Nullum omnium, ſiue clericum, ſiue laicum, ab hoc deinceps tempore alea ludere. Si quis autem hoc deinceps facere ab hoc tempore aggreſſus fuerit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi laicus, ſegregetur.

N

Schol. Bals. Eos qui ludunt alea, ceſſare vel deponi, ac ſegregari, in xlij. canone, & in xliij. ſanctorū apoſtolorū ſcriptum eſt. Præſens autem canon ab hoc tempore decernit, ſacerdotes qui ludūt, deponi, & laicos ſegregari. Lege & xxvij. cap. & xxxv. ix. tit. præſentis operis, & quæ in iis ſcripta ſunt. Quæritur autem, cùm præſens canon non decernat conſequenter apoſtolicis canonibus, eos qui alea ludunt poſt denunciationem puniri, quidnam ſequi debeamus. Et mihi quidem videntur eſſe ſequendi apoſtolici canones vtpote humaniores, & quòd præſens ſynodus in eius ix. can. de clerico, qui cauponatoriæ officinæ præeſt, ſtatuens, non eum ex eo ipſo punit, ſed dicit, vel ceſſet, vel deponatur.

Ερμηνεία.

Ἐν τῷ μβ'. καὶ ἐν τῷ μγ'. κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, γέγραπται τοὺς κυβεύοντας παύεσθαι, ἢ μὴν καθαιρεῖσθαι ἢ ἀφορίζεσθαι. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται ἀπεντεῦθεν καθαιρεῖσθαι τοὺς ἱερωμένους κυβεύοντας, καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀφορίζεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ κεφ. κζ'. καὶ λθ'. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν τούτοις γραφέντα. ζητεῖται δὲ ὡς τοῦ παρόντος κανόνος μὴ διοριζομένου ἀκολούθως τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσι μετὰ παραγγελίας κολάζεσθαι τοὺς κυβεύοντας, τίνι προσέχειν ὀφείλομεν· καὶ τέως ἐμοὶ δοκεῖ, τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσιν, ὡς καὶ φιλανθρωποτέροις. καὶ ὅτι ἡ παροῦσα σύνοδος ἐν κανόνι αὐτῆς ἐνάτῳ περὶ κληρικοῦ προϊσταμένου καπηλικῶν ἐργαστηρίων διαταττομένη, οὐκ ἀπεντεῦθεν τοῦτον κολάζεσθαι, ἀλλά φησιν, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω.

Canon LI.

Omnino prohibet hæc ſancta & vniuerſalis ſynodus, eos qui dicuntur mimos, & eorum ſpectacula, deinde venationum quoque ſpectationes, eáſque quæ fiunt in ſcena, ſaltationes perfici. Si quis autem præſentem canonem contempſerit, & ſe alicui eorum quæ ſunt vetita, dederit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi verò laicus, ſegregetur.

Κανὼν να'.

Καθόλου ἀπαγορεύει ἡ ἁγία αὕτη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, τοὺς λεγομένους μίμους, καὶ τὰ τούτων θέατρα, εἶτα γε μὴν καὶ τὰ τῶν κυνηγίων θεώρια, καὶ τὰς ἐπὶ σκηνῆς ὀρχήσεις ἐπιτελεῖσθαι. Εἰ δέ τις τοῦ παρόντος κανόνος καταφρονήσοι, καὶ πρός τι ἑαυτὸν τῶν ἀπηγορευμένων τούτων ἐκδῷ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Schol. Bals. In xxiiij. canone præſentis ſynodi plurima ſcripſimus de equorum curriculis, venationibus, & reliquis ſpectaculis. Quin etiam de mimis, & ſaltationibus in ſcena, & lege ea. Interrogauerit autem quiſpiam, cur ille quidem canon ſtatuit, ſacris initiatos, & monachos, qui in equorum curriculis, vel ludis thymelicis ſeu ſcenicis verſantur, ceſſare, vel deponi: præſens autē canon dicit indiſtinctè, eos qui huiuſmodi rebus ſe dedūt, ſi ſint quidem clerici, deponi: ſi laici verò, ſegregari? Sol. Alterum eſt tolerabilius aſcendere quandoque aliquem ad equorū curricula, & in ludis ſcenicis deprehendi. Alteri autē venia dari non poteſt, ſi quis eiuſmodi rebus ſe dediderit, & hoc opus perpetuò exerceat. Vnde, qui ſemel quidē prudentéſq; ac ſcientes peccant, vt ceſsēt admonētur: ſi nolint, deponi.

Ερμηνεία.

Ἐν τῷ κδ'. κανόνι τῆς παρούσης συνόδου ἐγράψαμεν διάφορα τινὰ χάριν τῶν ἱπποδρομιῶν, τῶν κυνηγίων καὶ τῶν λοιπῶν θεωριῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τῶν μίμων καὶ τῶν ἐπὶ σκηνῆς ὀρχήσεων, καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα. ἐρωτήσοι δέ τις, διά τι ἐκεῖνος μὲν ὁ κανὼν, διορίζεται τοὺς ἱερωμένους καὶ τοὺς μοναχοὺς τοὺς ἀσχολουμένους ἐν ἱπποδρομίαις ἢ θυμελικοῖς παιγνίοις, παύεσθαι ἢ καθαιρεῖσθαι· ὁ δὲ παρὼν φησὶν ἀδιαστίκτως, τοὺς εἰς τὰ τοιαῦτα ἐκδόντας ἑαυτοὺς, κληρικοὺς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι. Λύσις. ἕτερόν ἐστι φορητότερον τὸ ἀνιέναι τινὰς εἰς ἱπποδρομίας ἔστιν ὅτε, ἢ ἐπὶ θυμελικοῖς παιγνίοις ἁλῶναι· καὶ ἕτερον ἀσύγγνωστον τὸ ἐκδοῦναι ἑαυτοὺς εἰς τὰ τοιαῦτα, καὶ τοῦτο ἔχειν ἔργον διηνεκές. ὅθεν καὶ οἱ μὲν ἐφάπαξ μετὰ προσοχῆς ἁμαρτάνοντες, ἐπιφωνοῦνται παύσασθαι· εἰ μὴ θέλοιεν, καθαιρεθῶσι.

οἱ δὲ καταχρώμενοι τῷ κακῷ, κληρικοὶ μὲν ὄντες ἀπὸ τούτου καθαιροῦνται, λαϊκοὶ δὲ ἀφορίζονται. ἔσο δὲ εἰδὼς ὡς εἰ καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ κανόνι ἐγράψαμεν τὰ παρά τινων λεγόμενα χάριν τοῦ μὴ κωλύεσθαι τὰς σήμερον τελουμένας ἱπποδρομίας, ἀλλά γε τὰς ἐπὶ σκηνῆς ὀρχήσεις καὶ τὰ ἐπὶ θυμέλης τῶν μίμων θεώρια ἀδιαστίκτως κωλύεσθαι πάντες λέγουσι, καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κανόνων. κυνηγίων δὲ θεώρια λέγει ὁ κανών, τὰς θηριομαχίας· αὗται δὲ κωλύονται· οὐ μὴν τὰ λαγωκυνήγια. ἔοικε δὲ διὰ τὰ τῶν τοιούτων κανόνων ἐπιτίμια ἐπινοηθῆναι τὰ βασιλικὰ παίγνια· τὸν κοντοπαίκτην δηλαδή, τὸν μάρωνα, τὸν ἀχιλλέα, τὴν ὀκτώηχον, καὶ τὰ λοιπά. ὡς μὴ διάχυσιν καὶ γέλωτα ἄσεμνον ἐμποιοῦντα τοῖς βλέπουσιν.

A Qui autem malo vtuntur, ſi ſint quidem clerici, ex eo deponuntur: ſin autem laici, ſegregantur. Scias autẽ quòd etiamſi in illo canone ſcripſimus quæ à nonnullis dicuntur, quòd non prohibentur qui hodie fiunt equorum curſus: ſed tamen ſcenicas ſaltationes, & mimorum in thymele ſpectacula, indiſtinctè prohiberi omnes aſſerunt ex vtriſque canonibus. Venationum autem ſpectationes prohiberi dicit, beſtiarum pugnas ſcilicet. eæ enim prohibentur, non tamen leporum venationes. B Propter horum autem canonum pœnas videntur eſſe excogitati ludi Imp. Contopæctes ſcilicet, Maro, Achilles, Octoëchus & cæteri, vt qui ſpectantibus non diſſolutionem nimiámque lætitiam & indecorum riſum mouerent.

Κανὼν ιβ΄.

Ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, παρεκτὸς σαββάτου καὶ κυριακῆς, καὶ τῆς ἁγίας τοῦ εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας, γινέσθω ἡ τῶν προηγιασμένων ἱερὰ λειτουργία.

CANON LII.

In omnibus ſanctæ quadrageſimæ ieiuniȷ́ diebus, præterquam ſabbato, & dominica, & ſancto annunciationis die, fiat C *ſacrum præſanctificatorum miniſterium.*

Ἑρμηνεία.

Αἱ τῶν νηστειῶν ἡμέραι, πένθους εἰσὶν ἐπάξιαι καὶ κατανύξεως εἰς ἐξίλασμα τῶν ἑκάστου σφαλμάτων. τὸ δὲ προσάγειν τῷ θεῷ θυσίαν, πανηγυρίζειν ἐστί. τὸ δὲ πανηγυρίζειν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ χαρμονή. πῶς οὖν ἐν ταυτῷ δύναταί τις πενθεῖν καὶ διαχεῖσθαι; διὰ τοῦτο ὥρισαν οἱ πατέρες μὴ γίνεσθαι θυσίαν δι' ὅλης τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς ἄνευ σαββάτου καὶ κυριακῆς, καὶ τῆς ἡμέρας τοῦ εὐαγγελισμοῦ. ἐν ταύταις γὰρ πανηγυρίζειν ἀλλ' οὐ πενθεῖν ἢ νηστεύειν, ἢ γόνυ κάμπτειν προστετάγμεθα. τὴν δὲ λειτουργίαν τῶν προηγιασμένων, ἀναίμακτον θυσίαν οὐ λέγομεν, ἀλλὰ προσαγωγὴν τῆς ἤδη προσαχθείσης καὶ τελεσθείσης θυσίας, καὶ τελείας ἱεροτελεστίας. νομίζω δὲ ὅτι καὶ τὰ ἀκριβῆ τῶν μοναστηρίων διὰ τὸν παρόντα κανόνα, πρὸ τῆς τυροφάγου ψάλλουσι καὶ ἀναγινώσκουσι τοὺς κανόνας καὶ τὰ μαρτύρια τῶν κατὰ τὴν ὅλην τεσσαρακοστὴν προσβαινουσῶν ἑορτῶν καὶ μνημῶν ἁγίων. σημείωσαι οὖν καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι κυρίως μία ἐστὶ τεσσαρακονθήμερος.

SCHOL. BALS. Statutum eſt vt ieiuniorum dies, luctus & compunctionis dies ſint, ad ſua vniuſcuiuſque expianda peccata. Deo autem ſacrificium offerre, eſt feſtum celebrare. Feſtus autem dies nihil eſt aliud quàm gaudium. Quomodo ergo poteſt quis ſimul & mœrere & lętitia diffundi? Et ideo ſtatuerunt patres non fieri ſacrificium tota quadrageſima, præterquam ſabbato, & D die dominico, & die annunciationis. In his enim feſtum agere, non deflere, vel ieiunare, vel genu flectere iuſſi ſumus. Præſanctificatorum autem miniſterium, incruentum ſacrificium non dicimus, ſed oblationem priùs oblati & perfecti ſacrificij, ſacrique myſterij. Exiſtimo autem, quòd quæ perfecta & accuratam rationem ſequuntur, monaſteria, propter præſentem canonem ante ſeptuageſimam canunt & legunt canones, & martyria feſtorum, & ſacrarum memoriarum, quæ tota quadrageſima proueniunt. Nota autem ex hoc canone, quòd propriè vna eſt quadrageſima.

Si enim alia eſſet, cautum fuiſſet, ne in illa fieret ſacrum myſterium per perfectum ſacrificium, ſed per præſanctificata, quemadmodum quoque cautum eſt, ne fiat in magni paſchæ quadrageſima.

CANON LIII.

Quoniam ſpiritalis neceſſitudo, ſeu affinitas, corporum coniunctione maior eſt, in nonnullis autem locis cognouimus quoſdam qui ex ſancto & ſalutari baptiſmate infantes ſuſcipiunt, poſtea quoque cum matribus illorum viduis matrimonium contrahere, ſtatuimus vt in poſterum nihil fiat eiuſmodi. Si qui autem per præſentem canonem hoc facere deprehenſi fuerint, ij quidem primò ab hoc illicito & iniuſto matrimonio deſiſtant: deinde & fornicatorum pœnis ſubiiciantur.

SCHOL. BALS. Præſens canon fornicatorum pœnis ſubiicit eos qui ſuas commatres viduas in matrimonij ſocietatem accipiunt, decernens has quoque eſſe diuellendas contra leges contractas nuptias. Nota ergo, quòd ille quidem fornicatorum pœnis ſubiicietur, qui ab eo malo protinus recedit, & id confitetur. Qui enim in peccato perſeuerant, etiam fortaſſe pluſquam ij qui cum conſanguineis rem habēt, punientur. Lege poſtremum decretum decimi capitis vigeſimi octaui libri Baſilic. poſitum in ſecundo commentario quinti capitis decimi tertij tituli præſentis operis. Cùm hæc ita ſe habeant, quæſiuerunt nonnulli, ad quem vſque gradum in eiuſmodi ſpiritali cognatione matrimonium prohibeatur. Et nonnulli quidem dixerunt, quòd quoniam & ex canone, & ex lege, maior eſt ſpiritalis cognatio cognatione carnali, debemus ea ſequi quæ conſtituta ſunt de carnalibus nuptiis prohibitis. Compluribus autem non ita viſum eſt, ſed ad eas ſolas perſonas, quæ lege continentur, eiuſmodi cognationem extenderunt, & prohibitionem intentarunt. Xxiiij. verò Imper. domini Leonis philoſophi nouella, quæ vetat adoptatos matrimonio coniungi cum liberis eius qui adoptauit, hæc circa finem inducit:

A Εἰ γὰρ ἐπεγινώσκετο καὶ ἑτέρα, ὠρίσθη ἂν καὶ ἐν ἐκείνῃ μὴ γίνεσθαι τὴν ἱερατελεσίαν διὰ τελείας θυσίας, ἀλλὰ διὰ προηγιασμένων, καθὼς ὠρίσθη τοῦτο γίνεσθαι καὶ ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τοῦ μεγάλου Πάσχα.

Κανὼν νγ'.

Ἐπειδὴ μείζων ἡ κατὰ τὸ πνεῦμα οἰκειότης τῆς τῶν σωμάτων συναφείας· ἔγνωμεν δὲ ἔν τισι τόποις τινὰς ἐκ τοῦ ἁγίου καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος παῖδας ἀναδεχομένους, μετὰ τοῦτο ταῖς ἐκείνων μητράσι χηρευούσαις γαμικὸν συναλλάσσοντας συνοικέσιον, ὁρίζομεν, B ἀπὸ τοῦ παρόντος μηδὲν τοιοῦτον πράττεσθαι. Εἰ δέ τινες μετὰ τὸν παρόντα κανόνα φωραθῶσι τοῦτο ποιοῦντες, πρωτοτύπως μὲν οἱ τοιοῦτοι ἀφιστάσθωσαν τοῦ παρανόμου τούτου συνοικεσίου· ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίοις ὑποβληθήτωσαν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν ἐπιτιμίοις πορνευόντων ὑποβάλλει τοὺς τὰς συντέκνους αὐτῶν χηρευούσας εἰς γάμου κοινωνίαν λαμβάνοντας. διοριζόμενος C διασπᾶσθαι καὶ τὸν παρὰ νόμον τοιοῦτον γάμον. οἶμαι οὖν ὅτι ἐκεῖνος ἐπιτιμίοις πορνευόντων ὑποβληθήσεται, ὁ εὐθέως ἀφιστάμενος τοῦ κακοῦ, καὶ ἐξομολογούμενος. ὁ γὰρ ἐπιμένων τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ ὑπὲρ τοὺς αἱμομίκτας σχεδὸν κολασθήσεται. καὶ ἀνάγνωθι τὸ τελευταῖον θέμα τοῦ ι'. κεφ. τοῦ ε'. τίτλου τοῦ κη'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, κατατεθὲν εἰς σχόλιον β'. τοῦ ε'. κεφ. τοῦ ιγ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἠρώτησαν τινὲς μέχρι πόσου βαθμοῦ ἐπὶ τῆς κατὰ πνεῦμα τοιαύτης συγγενείας ὁ γάμος κωλύεται. καὶ τινὲς μὲν εἶπον ὡς ἐπεὶ καὶ ἀπὸ τοῦ κανόνος καὶ ἀπὸ τοῦ νόμου, μείζων D ἡ πνευματικὴ συγγένεια ἐπὶ τῆς κατὰ σάρκα συγγενείας, ὀφείλομεν ἀκολουθεῖν τοῖς νομοθετηθεῖσι χάριν τῶν σαρκικῶν κεκωλυμένων γάμων. τοῖς πλείοσι δὲ τοῦτο οὐκ ἔδοξεν, ἀλλ' εἰς μόνα τὰ πρόσωπα τὰ τῷ νόμῳ περιεχόμενα τὴν τοιαύτην συγγένειαν ἐξέτειναν, καὶ τὴν κώλυσιν ἐπέτειναν. ἡ μέντοι κδ'. νεαρὰ τοῦ βασιλέως Κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου κωλύουσα τοὺς υἱοθετουμένους πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν συνάπτεσθαι τοῖς τοῦ υἱοθετησαμένου παισὶν, ἐπάγει περὶ τὸ τέλος ταῦτα.

ἀλλὰ πάλαι μὲν μὴ κατὰ λόγον υἱοθετουμένων προσήκοντα, εἰ καὶ ὁ γάμος ἔχει πως τὸ ἄδοξον, ὅμως οὐχὶ καὶ παρανομίας ἀνέχεται. νῦν δὲ κατὰ θεσμὸν γινομένης καὶ πρέποντα καὶ δίκαιον τῆς υἱοθεσίας, καὶ διὰ τελετῆς ἱερᾶς, τῶν μὲν εἰς γονέων τάξιν καθισταμένων, τῶν δὲ, εἰς τὴν τῶν παίδων, οὐκέτι παραλείπεται λόγος εἰς γάμον συνάπτεσθαι τοῖς κατὰ φύσιν τοῦ υἱοποιησαμένου παισὶ, τοὺς εἰσποιητοὺς παῖδας. τιγαροῦν καὶ θεσπίζομεν μηδαμῶς ἐξεῖναι τοὺς οὕτως ὑποβεβηκότας τὸ τῶν ἀδελφῶν ὄνομα, πρὸς τὸ τῆς συζύγου, ἀντὶ τοῦ τῆς ἀδελφότητος μεθαρμόζεσθαι. σημείωσαι οὖν ἀπὸ τῆς παρούσης νεαρᾶς, ὅτι ὥσπερ κωλύονταί τινα πρόσωπα διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος λαβόντα πρὸς ἄλληλα συγγένειαν, γαμικῶς συνάπτεσθαι, οὕτω κωλύονται καὶ τὰ διὰ τῆς υἱοθεσίας λαβόντα συγγένειαν ἀδελφότητος. ἔτι σημείωσαι ὅτι καὶ διὰ ἱερᾶς εὐχῆς γίνεται υἱοθεσία. ἔχε οὖν τοῦτο ἐπὶ μνήμης. οὐδὲ γὰρ εὕρηταί που ἀλλαχοῦ κείμενον· καὶ διὰ τοῦτο ἀγνοεῖται τοῖς πολλοῖς. τοῦ δὲ νόμου λέγοντος, ἡ θέσις μιμεῖται τὴν φύσιν, καὶ διὰ τοῦτο κωλύοντος τοὺς εὐνούχους λαμβάνειν εἰς θέσιν υἱὸν, καὶ ἔχειν αὐτὸν ὑπεξούσιον, ἡ κϛ'. νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως τοῦ φιλοσόφου ἐξεχώρησεν τοῦτο γίνεσθαι. καὶ ἀνάγνωθι ταύτην. ὡσαύτως καὶ ἡ κζ'. νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως παρακελεύεται μὴ μόνας τὰς παιδοποιησάσας γυναῖκας υἱοθετεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰς παρθένους· ὥστε καὶ τοὺς παρὰ τούτων υἱοθετηθέντας ἔχειν ὡς ὑπεξουσίους, δίκαια κληρονομίας ἐπ' αὐταῖς, καὶ μηδὲ δεῖσθαι προστάξεως βασιλικῆς ἢ πράξεως δικαστικῆς, χάριν τοῦ υἱοποιήσασθαί τινα ὑπεξούσιον. καὶ ἀνάγνωθι τὴν τοιαύτην νεαράν. πολλάκις γὰρ ἤκουσα ἀπὸ πολλῶν καὶ ταῦτα τετριβακότων περὶ τὰ νομικὰ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ, μὴ ἔχειν χώραν τὰ τῆς υἱοθεσίας· ἀρτίως δὲ μηδὲ ἀπὸ μόνης εὐχῆς καὶ τῆς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀναδοχῆς, γίνεσθαι νόμιμον υἱοθεσίαν. ὅπερ αἱ ῥηθεῖσαι βασιλικαὶ νεαραὶ οὐκ ἀνέχονται λέγεσθαι.

Κανὼν νδ'.

Τῆς θείας ἡμᾶς οὕτως σαφῶς ἐκδιδασκούσης γραφῆς, οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκός σου ἀποκαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτοῦ, ὁ θεοφόρος Βασίλειος τινὰς τῶν ἀπηγορευμένων γάμων ἐν τοῖς οἰκείοις κανόσιν ἀπηριθμήσατο,

A ſed qui olim quidem non conuenienti ratione eſt adoptatus, etiam ſi turpe quid & indecorum habet matrimonium, non tamen quòd contra leges fecerit, tenetur. Nunc autem cùm iuſto & conuenienti ritu fiat adoptio, & per ſacrum myſterium hi quidem ad parentum, illi verò ad filiorum ordinem locúmque deducantur: Sancimus ergo nequaquam licere eos qui fratrum nomen ſic ſubierunt, fraternitatis nomen, coniugij nomine commutare. Nota B ergo ex præſenti nouella, quòd ſicut prohibentur quædam perſonæ, quæ per ſacrum baptiſmum cognationem inuicem acceperunt, matrimonio coniungi, ita etiam prohibentur quæ per adoptionem, fraternitatis cognationem acceperunt. Nota præterea quòd per ſacras preces fit adoptio. Tene ergo hoc memoria: neque enim alibi inuenitur, & ideo à multis ignoratur. Cùm autem lex dicat, Adoptio imitatur naturam, & ideo prohibeat eunuchos adoptare filium, & eum in ſua poteſtate habe- C re: xxvj. eiuſdem Imperatoris philoſophi Nouella, hoc fieri permiſit: & lege eam. Similiter & xxvij. eiuſdem Imperatoris nouella decernit, non eas ſolas mulieres, quæ filios pepererũt, poſſe adoptare, ſed etiã virgines, vt etiam qui ab eis adoptati fuerint, non ſecus ac ſi in earum poteſtate eſſent, ius earum hereditatis habeant, & ne Imperatoris quidem iuſſione opus habeant, vel iudiciali actione, vt poſſint eum qui eſt in alterius poteſtate, vel eum qui eſt D ſui iuris, adoptare. Multos enim ſæpe audiui atque adeò in iure ciuili & eccleſiaſtico valde verſatos, dicentes non habere nunc locum adoptionem, nec ex ſola precatione eccleſiæque receptione legitimam adoptionem fieri. quod quidem dictæ regiæ nouellæ dici non ſinunt.

CANON LIV.

Cùm diuina ſcriptura nos apertè doceat, Non ingredieris ad omnem cõſanguineum carnis tuæ, ad reuelandam eius turpitudinem, diuinus Baſilius nonnullas prohibitas nuptias in ſuis canonibus enumerauit;

multis ſilentio præteritis, & his vtriſque nobis vtilitatem attulit. Turpium enim nominum multitudine euitata, ne verbis orationem pollueret, generalibus nominibus impuritates complexus eſt: per quas legibus vetitas nuptias nobis in ſumma oſtendit. Quoniam autem propter eiuſmodi ſilentium, & quòd non diſcerni poſſet illicitarum nuptiarum prohibitio, ſeipſam natura confudit, nobis viſum eſt ea paulò apertiùs exponere, ab hoc deinceps tempore decernendo, vt qui cum fratris ſui filia matrimonij ſocietatem coierit, (vel pater & filius, qui cum matre & ſorore, vel cum duabus puellis ſororibus, pater & filius, vel cum duobus fratribus, mater & filia,) in ſeptennij canonem incidant, iis publicè ſeparatis à nefario contubernio.

Schol. Bals. Quidam lxxxv. magni Baſilij canone vtentes, qui nuptias propter cognationem vetitas enumerat, dicebant omnes alias his exceptis non eſſe prohibitas. Diuini ergo patres hoc ſubuertentes, primum quidem dixerunt omnem cum ſua cognatione coniunctionem prohiberi per Moſaicam legem, quæ ſic habet: Nõ ingredieris ad omnem conſanguineum carnis tuæ ad reuelandam eius turpitudinẽ: deinde velvti prædictum magnum patrem defendentes, ſubiunxerunt, quòd etiãſi nõ expreſsè hic diuinus pater in ſuis canonibus omnes propter cognationem interdictas nuptias comprehẽderit, ſed quoniam has impuras nominauit, vt quæ ſint propter cognationem prohibitæ, omnes communi ratione comprehẽdit, & paucis verbis non ſolùm enumeratas prohibuit, ſed & omnes quæ à cognatione deducuntur. Nec oportet dici eas non eſſe prohibitas, quæ propter verecundiam non ſunt expreſſæ. Et ideo definierunt illicitas & nefarias nuptias eſſe has, & has, & has. hoc adiecto, quòd, qui ab illis apertè deſiſtunt, id eſt, cum confeſſione, & ſine condemnatione, ex ſeptennij canone puniuntur, vt manifeſtum ſit eos vehementiùs puniri, qui non facilè deſiſtunt, ſed condemnantur. Hoc enim apparet ex verbis canonis quæ dicunt, His apertè deſiſtentibus à nefario contubernio.

A σιωπῇ τὰ πλεῖστα παραδραμών, καὶ κατ' ἀμφότερα κατασκευάσας ἡμῖν τὸ ὠφέλιμον· τὸ γὰρ τῶν αἰσχρῶν ὀνομασιῶν πλῆθος παραιτησάμενος, ὡς ἂν μὴ τὸν λόγον καταρυπαίνοιτο τοῖς ῥήμασιν, γενικοῖς ὀνόμασι τὰς ἀκαθαρσίας διέλαβεν, δι' ὧν περιεκτικῶς ἡμῖν τοὺς παρανόμους γάμους ὑπέδειξεν. ἐπειδὴ δὲ τῇ τοιαύτῃ σιωπῇ καὶ τῷ ἀδιαγνώστῳ τῆς τῶν ἀθέσμων γάμων ἀπαγορεύσεως ἑαυτὴν ἡ φύσις συνέχεεν, συνείδομεν γυμνότερον τὰ περὶ τούτου ἐκθέσθαι, ὁρίζοντες ἀπὸ τοῦ νῦν, τὸν τῇ οἰκείᾳ ἐξαδέλφῃ πρὸς B γάμου κοινωνίαν συναπτόμενον, (ἢ πατέρα καὶ υἱὸν, μητέρι καὶ θυγατρὶ, ἢ δύο κόραις ἀδελφαῖς, πατέρα καὶ υἱὸν, ἢ ἀδελφοῖς δυσὶ, μητέρα καὶ θυγατέρα, ἢ ἀδελφοὺς δύο, δυσὶν ἀδελφαῖς.) ὑπὸ τὸν τῆς ἑπταετίας πίπτειν κανόνα, ἀφισταμένων αὐτῶν προδήλως τοῦ παρανόμου συνοικεσίου.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς τῷ πϛʹ. κανόνι τοῦ ἁγίου μεγάλου Βασιλείου χρώμενοι ἀπαριθμοῦντι γάμους κεκωλυμένους διὰ συγγενείας, ἔλεγον πάντας τοὺς παρὰ C τούτους ἀκωλύτους εἶναι. τοῦτο οὖν ἀνατρέποντες οἱ θεῖοι πατέρες, πρῶτον μὲν εἶπον πᾶσαν συγγενικὴν συνάφειαν κωλύεσθαι διὰ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου τοῦ διαλαμβάνοντος, οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκός σου ἀποκαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτοῦ. Εἶτα ὑπεραπολογούμενοι ὥσπερ τοῦ ῥηθέντος μεγάλου πατέρος, ἐπήγαγον ὡς εἰ καὶ μὴ ῥητῶς ὁ θεοφόρος οὗτος πατὴρ ἐν τοῖς οἰκείοις κανόσι πάντας τοὺς κεκωλυμένους συγγενικοὺς γάμους διέλαβεν, ἀλλ' ἐπεὶ τούτους ἀκαθάρτους ὠνόμασεν, ὡς ἀπηγορευμένους διὰ τὴν συγγένειαν, D τῷ κοινῷ λόγῳ πάντας συμπεριέλαβε, καὶ διὰ ῥημάτων ὀλίγων οὐ μόνον τοὺς ἀπαριθμηθέντας ἐκώλυσεν, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀπὸ συγγενείας καταγομένους· καὶ οὐ χρὴ τοὺς δι' εὐλάβειαν μὴ ἐκφωνηθέντας, ἀκωλύτους κατονομάζεσθαι. διὸ καὶ ὥρισαν γάμους ἀθέσμους εἶναι τόνδε καὶ τόνδε· προσθέμενοι, τοὺς ἀφισταμένους αὐτῶν προδήλως, τουτέστι μετὰ ἐξομολογήσεως, καὶ χωρὶς κατακρίσεως, τῷ τῆς ἑπταετίας κανόνι ἐπιτιμᾶσθαι· ὡς εἶναι δῆλον, σφοδρότερον κολάζεσθαι τοὺς μὴ ἀφισταμένους ῥᾳδίως, ἀλλὰ κατακρινομένους. τοῦτο γὰρ ἀναφαίνεται ἀπὸ τῶν ῥημάτων τοῦ κανόνος τῶν λεγόντων ἀφισταμένων αὐτῶν προδήλως τοῦ παρανόμου συνοικεσίου.

ἐπεὶ δὲ περὶ κεκωλυμένων γάμων πλατύτερον ἐγράψαμεν εἰς τὸ β΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἀνάγνωθι τοῦτο καὶ τὰ ἐν αὐτῷ χρησιμώτατα ὄντα.

Κανὼν νε΄.

Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν, τοὺς ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει ἐν ταῖς ἁγίαις τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέραις καὶ νηστείαις, τοῖς ταύτης σάββασι νηστεύειν, παρὰ τὴν παραδοθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν· ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ὥστε κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἀπαρασαλεύτως τὸν κανόνα, τὸν διαγορεύοντα, Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθείη τῇ ἁγίᾳ κυριακῇ νηστεύων ἢ τὸ σάββατον, πλὴν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου, καθαιρείσθω. εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Καὶ εἰς ἄλλα μὲν πολλὰ τέως δὲ καὶ διὰ τὸν παρόντα κανόνα, λέγουσιν οἱ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης μὴ εἶναι τὴν ἁγίαν ταύτην σύνοδον οἰκουμενικήν. καθὼς καὶ ἐν τῷ προοιμίῳ αὐτῆς ἐγράψαμεν. ὡς γὰρ σίδηρος διῆλθε τὴν καρδίαν αὐτῶν, καὶ στηλιτεύει τούτους ὡς ὑπεναντίως ποιοῦντας τῷ ἀποστολικῷ κανόνι, τῷ λέγοντι, Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθείη τῇ ἁγίᾳ κυριακῇ καὶ τῷ σαββάτῳ νηστεύων πλὴν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου, καθαιρείσθω. Εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. οὐ χρὴ οὖν τούτους συγγνώμης ἀξιωθῆναι, τῆς αὐτῆς ἐχομένους ἰδιορυθμίας. καὶ πάλιν καὶ νηστεύοντας μὴ μόνον κατὰ τὰ σάββατα τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ λοιπά. ἐγὼ δὲ εἶδον τινὰς Λατίνους αἰτιωμένους διὰ τοῦτο, καὶ ματαίαν προβαλλομένους πρόφασιν, τὴν εἰς τὸν ἅγιον τάφον τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπέλευσιν, καὶ τὴν χάριν τούτου κρατήσασαν νηστείαν ἐκ συνηθείας μακρᾶς. ἄλλους δὲ εἶδον μὴ ἀπελθόντας εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ νηστεύοντας ὁμοίως· καὶ ἄλλους ἀτιμάζοντας τὴν τοιαύτην νηστείαν, καὶ ἀδιαφόρως κατὰ τὰ σάββατα καταλύοντας, ἀπελθόντας καὶ ταῦτα εἰς τὸν τοῦ Κυρίου τάφον. οὐκ ἔχω γοῦν εἰπεῖν ὅπως ταῦτα οὕτω παρὰ τῶν τοιούτων γίνονται. ἔοικε δὲ ὡς τοῖς ἔθεσι μᾶλλον ἢ τοῖς κανόσιν ἀκολουθοῦσιν.

Κανὼν νϛ΄.

Ὡσαύτως μεμαθήκαμεν ἔν τε τῇ Ἀρμενίων

Quoniam autem de vetitis nuptiis latiùs ſcripſimus in ij. cap. xiij. tit. præſentis operis, id lege, & quæ in ipſum ſcripta ſunt longè vtiliſſima.

CANON LV.

Quoniam intelleximus, in Romanorum ciuitate, in ſanctis quadrageſimæ ieiuniis in eius ſabbatis ieiunare, præter eccleſiaſticam traditam conſequentiam, ſanctæ ſynodo viſum eſt, vt in Romanorum quoque eccleſia inconcuſſè vires habeat canon qui dicit, Si quis clericus inuentus fuerit, in ſancto dominico vel ſabbato ieiunans, præter vnum & ſolum, deponatur: ſin autem laicus, ſegregetur.

SCHOL. BALS. Tum propter alia multa, tum etiam propter præſentem canonem, dicunt qui veterem Romam incolunt, non eſſe ſanctam hãc ſynodum Oecumenicam, ſicut in eius proœmio ſcripſimus. Tanquam enim ferrum, cor eorum peruaſit, eóſque pungit ac configit, vt qui contra apoſtolicum canonem faciant, qui dicit: Si quis clericus inuentus fuerit ſancto dominico & ſabbato ieiunans, præterquam vno & ſolo, deponatur: ſi autem laicus, ſegregetur. Ii ergo venia digni non ſunt, qui ſuæ rurſus priuatæ conſtitutioni inhærent, & non ſolum in ſanctæ quadrageſimæ ſabbatis ieiunant, ſed & in reliquis omnibus. Ego autem vidi quoſdam Latinos, qui cùm propterea reprehenderentur, inanem quoque excuſationem afferebãt, ad ſanctum Domini & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti ſepulchrum aditionem, & ea gratia ex longa conſuetudine inualuiſſe ſeruatúmque eſſe ieiunium. Alios autem vidi, qui Hieroſolymam non venerant, & ſimiliter ieiunabant: & alios qui eiuſmodi ieiunium contemnebant, & indiſcriminatim in ſabbatis ieiunium frangebant, qui etiam ad domini ſepulchrum venerant. Non poſſum itaque dicere quomodo hæc ſic fiant. Videntur autem ij mores potiùs ſequi quàm canones.

CANON LVI.

Similiter accepimus & in Armeniorum

regione, & in aliis locis, in ſabbatis & dominicis ſanctæ quadrageſimæ quoſdam oua & caſeum comedere. Viſum eſt ergo & hoc, vt omnis Dei eccleſia, quæ eſt in vniuerſo terrarum orbe, vnum ordinem ſequens, ieiunium perficiat, & abſtineat, ſicut ab omni mactabili, ſic ab ouis & caſeo, quæ quidem ſunt fructus, & fœtus eorum à quibus abſtinemus: ſi autem hoc non ſeruauerint, ſi ſint quidem clerici, deponantur: ſin autem laici, ſegregentur.

Schol. Bals. In præcedenti quidem canone, ſtatutum eſt in ſabbatis & dominicis ſanctæ quadrageſimę non eſſe ieiunandum. Armenij itaque, & quidam, vt eſt veriſimile, orthodoxi, ex hoc canone errantes, in dictis diebus comedebant caſeum & oua, vt quæ eſſent ſanguinis expertia, & autumni fructibus ſimilia. Hoc itaque corrigens definit ſynodus, omnes dei eccleſias debere vnum ordinem ſequi, & abſtinere omnes ab omni mactabili, quoniam & oua, & caſei, etiam ſi fructus reputentur, ſed quoniam ea ex quibus illa proceſſerunt, non comedimus, ne iis quidem ipſis veſci ac ieiunium ſoluere debemus. Ac eos quidem; qui quæ decreta ſunt, non ſeruant, ſi ſint quidem clerici, deponi iubet canon, laicos verò ſegregari. Ac eidem quidem omnino pœnæ ſubiiciuntur & qui per caſeum & ouum ieiunium ſoluunt omni quarta, & ſexta feria, quæ paraſceue dicitur, quoniam ſtatutum eſt, vt fideles his diebus ieiunent, quemadmodum & in quadrageſima.

Canon LVII.

Quòd ad altare mel & lac offerre non oportet.

Schol. Bals. De eo fusè ſcripſimus in iij. canone ſanctorum Apoſtolorum, nec ea ſunt rurſus repetenda. Quære & xxviij. can. præſentis ſynodi.

Canon LVIII.

Nemo eorum qui ſunt in ordine laicorũ, diuina ſibi myſteria impertiat, præſente epiſcopo, vel presbytero, vel diacono. Qui autem tale quid auſus fuerit, vt præter ea quæ ſunt conſtituta, faciens, vna ſeptimana ſegregetur, & ex eo doceatur, non ampliùs ſapere quàm ſapere oportet.

χώρᾳ καὶ ἐν ἑτέροις τόποις, ἐν τοῖς σάββασι καὶ ἐν ταῖς κυριακαῖς τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, ὠὰ καὶ τυρὸν ἐσθίειν τινάς· ἔδοξε τοίνυν καὶ τοῦτο, ὥστε τὴν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, μιᾷ κατακολουθοῦσαν τάξει τὴν νηστείαν ἐπιτελεῖν, καὶ ἀπέχεσθαι, ὥσπερ θυτοῦ παντοίου, οὕτω δὴ ὠοῦ καὶ τυροῦ, ἃ καρποί εἰσι καὶ γεννήματα, ὧν ἀπεχόμεθα. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο παραφυλάττοιεν, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαιρείσθωσαν· Εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφοριζέσθωσαν.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ προλαβόντι κανόνι, νενομοθέτηται μὴ νηστεύειν ἐν τοῖς σαββάτοις καὶ ταῖς κυριακαῖς τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς. Ἀρμένιοι οὖν καὶ τινὲς ὀρθόδοξοι ὡς ἔοικε πλανηθέντες ἀπὸ τοῦ τοιούτου κανόνος, κατέλυον ἐν τοῖς ῥηθεῖσι σαββάτοις, καὶ ἤσθιον ὠὰ καὶ τυρόν, ὡς δῆθεν μὴ μετέχοντα αἵματος, ἀλλ' ἐοικότα καρποῖς ὀπωρινοῖς. τοῦτο οὖν διορθουμένη ἡ σύνοδος, διορίζεται, μιᾷ τάξει κατακολουθεῖν τὰς ὅλας ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ, καὶ πάντας ἀπέχεσθαι θυτοῦ παντοίου, ὅτι καὶ τὰ ὠὰ καὶ οἱ τυροὶ κἂν καρποὶ λογίζωνται, ἀλλ' ἐπεὶ τὰ ἐξ ὧν ταῦτα γεγόνασιν, οὐκ ἐσθίομεν, οὐδὲ εἰς αὐτὰ καταλύειν ὀφείλομεν. τοὺς μέντοι μὴ φυλάττοντας τὰ διατεταγμένα, κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι παρακελεύεται ὁ κανών· λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι. καὶ πάντως τῷ αὐτῷ ἐπιτιμίῳ ὑπόκεινται καὶ οἱ διὰ τυροῦ καὶ ὠοῦ καταλύοντες, εἰς τὰς ὅλας τετράδας καὶ παρασκευάς. ὅτι νενομοθέτηται κατὰ ταύτας νηστεύειν τοὺς πιστοὺς ὥσπερ καὶ εἰς τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν.

Κανὼν νζʹ.

Ὅτι οὐ χρὴ ἐν τοῖς θυσιαστηρίοις μέλι καὶ γάλα προσφέρεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τούτου πλατέως ἐγράψαμεν ἐν τῷ γʹ. κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ οὐ χρὴ περὶ τῶν αὐτῶν παλιλογεῖν. ζήτει καὶ τὸν κηʹ. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου.

Κανὼν νηʹ.

Μηδεὶς τῶν ἐν λαϊκοῖς τεταγμένων, ἑαυτῷ τῶν θείων μυστηρίων μεταδιδότω, παρόντος ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου· ὁ δέ τι τοιοῦτον τολμῶν, ὡς παρὰ τὸ διατεταγμένον ποιῶν, ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἀφοριζέσθω, ἐντεῦθεν παιδαγωγούμενος, μὴ φρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν.

Ἑρμηνεία.

Ἄλλοι μὲν κανόνες διάφοροι ἐκώλυσαν παρὰ λαϊκῶν τὰ ἅγια μυστήρια μεταχειρίζεσθαι, καὶ ἢ ἑτέροις μεταδιδόναι αὐτὰ, ἢ ἑαυτοῖς, ὅτι ἐπισκόποις καὶ ἱερεῦσι καὶ διακόνοις τὸ τοιοῦτον ἀπεκληρώθη ἀξίωμα. ὁ δὲ παρὼν κανὼν τὰ αὐτὰ ἐκείνοις παρακελευόμενος, καὶ ἀφορισμῷ καθυποβάλλων ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν τὸν παρὰ τὰ διατεταγμένα ποιοῦντα, προσετέθησεν ὡς τότε ταῦτα ὁ λαϊκὸς οὐ τολμήσει ποιῆσαι, ὅτε πάρεστιν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, δυνάμενος μεταχειρισθῆναι τὰ ἅγια. λέγουσι γοῦν τινὲς ἐξ ἀντιδιαστολῆς, ὡς ὅταν οὐ πάρεσι τις ἐξ αὐτῶν, διὰ προκειμένην ἀνάγκην, καλῶς μεταδώσει τις ἑαυτῷ τῶν θείων ἁγιασμάτων· ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ. τοιοῦτον γὰρ τολμηθῆναι ἀπὸ ἑρμηνείας καὶ ἀντιδιαστολῆς, οὐκ ἐκχωρηθήσεται. οἱ μέντοι Λατῖνοι ἄζυμα διηνεκῶς ἐγκόλπια φέροντες, καὶ λαϊκοὶ ὄντες, οὐ μόνον ἑαυτοῖς τούτων μεταδιδόασιν ὡς ἁγιάσματα, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις.

A Schol. Bals. Alij quidem diuerſi canones, prohibuerunt, ne à laicis ſancta myſteria tractarentur, & ea aliis vel ſibi impertirent: quoniam epiſcopis, & presbyteris, & diaconis talis data eſt dignitas. Præſens autem canon eadem cum illis præcipiens, & vnius quoque ſeptimanæ ſegregationi eum ſubiiciens, qui præter ea quæ ſunt ſtatuta facit: id etiam adiicit, quòd hæc tunc laicus non audebit facere, quando adeſt epiſcopus, presbyter, vel diaconus, qui ſacra tractare poteſt. Dicunt **B** autem quidam per ſumptam à contrario diſtinctionem, quòd quando non adeſt eorum aliquis, propter oblatam ſibi neceſſitatem, ſibi quis rectè ſacramenta impertiet. Mihi autem non videtur: vt enim tale quid audeant, ex interpretatione, & è contrario ſumpta diſtinctione, non concedetur. Latini autem azyma aſſiduè in ſinu ferentes, etiam ſi ſint laici, ea non ſolùm ſibi vt ſacramenta impertiunt, ſed etiam aliis.

Κατ' ἀντιδιαστολήν. Id à iuris ciuilis doctoribus vocatur argumētum à cōtrario ſenſu.

Κανὼν νθ'.

Μηδαμῶς ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ ἔνδον οἰκίας τυγχάνοντι, βάπτισμα ἐπιτελείσθω. ἀλλ' οἱ **C** μέλλοντες ἀξιοῦσθαι τοῦ ἀχράντου φωτίσματος, ταῖς καθολικαῖς προσερχέσθωσαν ἐκκλησίαις, κἀκεῖσε τῆς δωρεᾶς ταύτης ἀπολαυέτωσαν. Εἰ δέ τις ἁλῷ τὰ παρ' ἡμῶν ὁρισθέντα μὴ φυλάττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

CANON LIX.

In æde oratoria, quæ eſt intra domum, baptiſmus nequaquam peragatur: ſed qui ab omnibus ſordibus aliena illuminatione digni habendi ſunt, ad Catholicas eccleſias accedant: & hoc illi munere perfruantur: ſi quis autem quæ à nobis conſtituta ſunt, non ſeruare conuictus fuerit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi autem laicus, ſegregetur.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ καὶ μὴ ἐν καθολικαῖς ἐκκλησίαις βαπτίζοντας ἱερεῖς, καθαιρεῖσθαι φησὶν ὁ κανών· καὶ τοὺς συμπράττοντας αὐτοῖς κληρικοὺς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι. **D** ὁ δὲ ιβ'. κανὼν τῆς α'. καὶ β'. συνόδου τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης, παραμυθίως κολάζεσθαι φησὶ, τοὺς ποιοῦντας τοιοῦτον τι παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων. ὥστε κατὰ γνώμην ἐπισκοπικὴν καὶ πρὸ τούτου ταῦτα ἐγίνοντο. ζήτει καὶ τὸν λα'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, καὶ τὰς ἐκεῖ καταστρωθείσας νεαρὰς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, ἤγουν τὴν δ'. καὶ τὴν ιε'. καὶ μάθης ὅτι διὰ τούτων ἐξεχωρήθη τὸ ἐν εὐκτηρίοις οἴκοις ἱερουργεῖν καὶ βαπτίζειν.

Schol. Bals. Sacerdotes qui in oratorio & non in catholicis eccleſiis, baptizant, deponi iubet canon, & eos quidem, qui eis opem ferunt, ſi ſint clerici, deponi: ſi laici verò, ſegregari. xij. autem primæ & ſecundæ ſynodi canon, quæ in ſanctorum apoſtolorum æde congregata eſt, eos puniendos dicit, qui præter proprij epiſcopi ſententiam tale quid faciunt. Quocirca voluntate epiſcopi hæc quoque fiebant anteà. Quære etiam xxxj. can. præſentis ſynodi, & illic ſitas nouellas Imp. domini Leonis Sapientis, iiij. ſcilicet & v. & intelliges, quòd per eas permiſſum eſt in domeſticis oratoriis ſeu ſacellis ſacrificare, ac baptizare.

Canon LX.

Cùm clamet apoſtolus quòd qui domino adhæret, vnus eſt ſpiritus, clarum eſt, quòd qui etiam cum contrario init familiaritatem ac conſuetudinem, cum illo coniunctione vnum fit. Eos ergo qui ſe dæmone correptos eſſe ſimulant, & morum improbitate eorum figuram & habitum ſimulatè præ ſe ferunt, viſum eſt omni modo puniri, & eiuſmodi afflictionibus laboribúſque ſubiici oportere, quibus ij qui verè à dæmone correpti ſunt, vt à dæmonis operatione liberentur, iure ſubiiciuntur.

Schol. Bals. Eos qui ad lucrum ſibi parandum ſe dæmone correptos eſſe ſimulant, & cum mala ſatanica conſcientia, quædam dæmoniaca inſtar vatum gentilium prædicant, canon puniendos eſſe decernit, iis denique afflictationibus laboribúſque ſubiici, quibus ſubiiciantur & qui verè dæmoniaci fuerint, vt à dæmone liberentur. Dicit autem & eorum ſimulatione dæmones quoque illis familiares fieri, ſicut magnus quoque Paulus inquit, cum dicit, Qui adhæret domino, vnus eſt ſpiritus, vt ſit manifeſtum, eum quoque qui adhæret ſatanæ, & eius opera imitatur, fieri vnum quoque corpus cum illo. Et eſt quidem canon eiuſmodi: Ego autem cùm videam eiuſmodi complures, ciuitates obeuntes, & non puniri, ſed vt ſanctificatos à quibuſdam obuiis vlnis excipi, cauſam ſcire deſidero, & correctionem poſtulo. Atqui Stauratium illum Oxybaphum qui re vera iuſtus erat, eam autem quæ eſt propter Deum ſtultitiã, agebat propter ſeductores, cum Hypocritis per ignorantiam ponebam: fortaſſe autem à me nonnulli quoque alij præiudicio affecti ſunt. Oportet ergo talia prohiberi, ne boni propter malos puniantur. Multi enim ſunt modi ſalutis animæ, & poteſt quis per eos ſeruari abſque vllo ſcandalo. Hæc autem non domo allata dico, ſed ex bonorum virorũ narratione, qui hanc vtique deo gratam viuendi rationẽ effinxerunt, ſed eam, vt perniciosam, ad partem ſatanæ deducentem, condemnarunt. Et eam ob ob cauſam multi etiam ſancti patriarchæ multos cum catenis aſſiſtentes in æde ſancti magni martyris Nice-

A

Κανὼν ξ.

Τοῦ ἀποστόλου βοῶντος, ὅτι ὁ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι, πρόδηλον ὡς καὶ ὁ τῷ ἐναντίῳ ἑαυτὸν οἰκειῶν, ἓν γίνεται τῇ πρὸς αὐτὸν συναφείᾳ. τοὺς τοίνυν δαιμονᾶν ὑποκρινομένους, καὶ τρόπων φαυλότητι προσποιητῶς τὰ ἐκείνων σχηματιζομένους, ἔδοξεν τρόπῳ ἐπιτιμᾶσθαι παντί, καὶ τοιαύταις αὐτοὺς σκληραγωγίαις καὶ πόνοις ὑποβάλλειν, οἷς ἂν οἱ ἀληθῶς δαιμονῶντες πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς τοῦ δαίμονος ἐνεργείας ἀξίως ὑποβάλλοιντο.

B

Ἑρμηνεία.

Τοὺς σχηματιζομένους δαιμονᾶν διὰ πορισμὸν κέρδους, καὶ κηρύσσοντας μετὰ φαύλου συνειδότος σατανικοῦ, δαιμονιώδη τινὰ κατὰ τὰς τῶν Ἑλλήνων προφήτιδας, ὁ κανὼν ἐπιτιμᾶσθαι ὁρίζει, ἤγουν τιμωρεῖσθαι, καὶ σκληραγωγίαις καὶ πόνοις ὑποβάλλεσθαι τοιούτοις, οἷς ἂν οἱ ἀληθῶς δαιμονῶντες ὑποβληθεῖεν, ἵνα ἀπαλλαγεῖεν τοῦ δαίμονος. φησὶ δὲ καὶ τὴν προσποίησιν αὐτῶν τοὺς δαίμονας οἰκειοῦσθαι. C ἐγὼ δὲ βλέπων πολλοὺς τοιούτους τὰς πόλεις περιερχομένους, καὶ μὴ κολαζομένους, ἀλλὰ καὶ ὡς ἡγιασμένους ἀγκαλιζομένους παρά τινων, ζητῶ τὴν αἰτίαν καὶ ἐξαιτῶ τὴν διόρθωσιν. τὸν μέντοι Σαυράκιον ἐκεῖνον τὸν Ὀξεοβάφον, τὸν ὡς ἀληθῶς δίκαιον, ὑποκρινόμενον τὴν διὰ θεὸν μωρίαν, διὰ τοὺς ἀπατεῶνας μετὰ τῶν ὑποκριτῶν ἐθέμην κατ' ἄγνοιαν. παρομοίως δὲ ἐμοὶ, καὶ ἕτεροι ἴσως ἵνα ἐκρηματίσθησαν. ἔδει οὖν τὰ τοιαῦτα κωλυθῆναι κατὰ τὸν παρόντα κανόνα, ἵνα μὴ καὶ οἱ ἀγαθοὶ διὰ τοὺς φαύλους ἐπιτιμῶνται. πολλοὶ γάρ εἰσι τρόποι D σωτηρίας ψυχῆς. καὶ δύναταί τις δι' αὐτῶν σωθῆναι σκανδάλου δίχα παντός. ταῦτα δὲ λέγω, οὐκ οἴκοθεν, ἀλλ' ἐξ ἀφηγήσεως καλῶν ἀνθρώπων, πλασαμένων μὲν τὴν τοιαύτην θεάρεστον δῆθεν διαγωγήν, καταγνόντων δὲ ταύτης ὡς ἐπωλέθρου, καὶ κατατεινούσης εἰς σατανικὴν μερίδα. διά τοι τοῦτο καὶ διάφοροι ἁγιώτατοι πατριάρχαι πολλοὺς προσκαθημένους μετὰ ἁλύσεων ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Νι-

κῆτα, καὶ ἑτέρους τὰς τριόδους περιερχομένους, καὶ προσποιουμένους δαιμονᾷν, κατέσχον μετὰ αὐθεντίας, καὶ εἰς δημοσίας φρουρὰς κατέκλεισαν ἀκολούθως τῷ κανόνι.

Κανὼν ξα΄.

Οἱ μάντεσιν ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες, τοῖς λεγομένοις ἑκατοντάρχοις, ἤ τισι τοιούτοις, ὡς ἂν παρ᾽ ἐκείνων μάθοιεν, ὅ, τι ἂν αὐτοῖς ἐκκαλύπτεσθαι βούλοιντο, κατὰ τὰ πρώην ὑπὸ τῶν πατέρων περὶ αὐτῶν ὁρισθέντα, ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς ἑξαετίας. τῷ αὐτῷ δὲ τούτῳ ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλεσθαι δεῖ, καὶ τοὺς τὰς ἄρκτους ἐπισυρομένους, ἢ τοιαῦτα ζῶα πρὸς παίγνιον καὶ βλάβην τῶν ἁπλουστέρων, καὶ τύχην καὶ εἱμαρμένην, καὶ γενεαλογίαν, καὶ τοιούτων τινῶν ῥημάτων ὄχλον κατὰ τοὺς τῆς πλάνης λήρους φωνοῦντας, τούς τε λεγομένους νεφοδιώκτας καὶ γοητευτὰς καὶ φυλακτηρίους καὶ μάντεις· ἐπιμένοντας δὲ τούτοις καὶ μὴ μετατιθεμένους καὶ ἀποφεύγοντας τὰ ὀλέθρια ταῦτα, καὶ Ἑλληνικὰ ἐπιτηδεύματα, παντάπασιν ἀποῤῥίπτεσθαι τῆς ἐκκλησίας ὁρίζομεν· καθὰ καὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες διαγορεύουσι: τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; ὥς φησιν ὁ ἀπόστολος, ἢ τίς συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συμφωνία Χριστῷ πρὸς Βελίαρ;

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ κε΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, κατεστρώσαμεν διαφόρους νόμους περὶ μάγων καὶ ἐπαοιδῶν καὶ ἑτέρων τοιούτων, καὶ ἀνάγνωθι τούτους. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται, μηδένα μάντεσιν ἢ γόησιν προσέρχεσθαι ἢ τοῖς λεγομένοις ἑκατοντάρχοις, ἢ τοῖς ἐπισυρομένοις τὰς ἄρκτους, ἢ τοῖς νεφοδιώκταις, ἢ τοῖς γοητευταῖς, ἢ τοῖς παρέχουσι τὰ φυλακτήρια. Εἰ δέ τις τοῦτο ποιήσῃ, ἐπὶ ἑξαετίαν ἀφορισθήσεται· καὶ ἐπιμένων τῷ κακῷ, τῆς ἐκκλησίας ἐκκηρυχθήσεται, καὶ οὐκέτι μετὰ τῶν ὀρθοδόξων συναυλισθήσεται. τίς γάρ φησι κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, καὶ τὰ ἑξῆς. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου καὶ ἀποτρέποντος τὰς δαιμονιώδεις τοιαύτας ἐργασίας, ὡς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀπιστίας καταγομένας, ζητητέον τὰ κατὰ μέρος τῷ κανόνι περιεχόμενα· μάντεις λέγονται οἱ παλαμοσκόποι, οἱ λεκανομάντεις, οἱ διὰ θυσιῶν, τὸν πατέρα αὐτῶν ἐρωτῶντες περί τινος· καὶ

A tæ, & alios triuia obeuntes, & ſe dæmone corripi præ ſe ferẽtes, cum auctoritate detinuerunt, & in publicis cuſtodiis incluſerunt.

Canon LXI.

Qui vatibus ſeipſos tradiderunt, vel ijs qui Hecatõtarchæ ſeu Centuriones dicũtur, vel aliis eiuſmodi, vt ab illis diſcãt, ſi quid ſibi reuelari velint, conuenienter iis quæ de ipſis à patribus conſtituta ſunt, ſexennij canoni ſubiiciantur. Et ipſi autem eos quoque ſubiici oportet, qui vrſas, vel eiuſmodi animalia, ad ludum, & ſimpliciorum noxam circumferunt, & fortunam, ac fatum, & B *genealogiam, & quorundam eiuſmodi verborum multitudinem ex fallacia impoſturæque nugis proferunt: eóſque, qui nubium perſecutores, imprecatores, id eſt remediorum amuletorúmque præbitores, & vates appellantur. Eos autem qui in iis perſiſtunt, & non ab eiuſmodi pernicioſis gentilibúſque ſtudijs auertuntur, & aufugiunt, eccleſia omnino exturbandos decernimus, ſicut & ſacri canones dicunt. Quæ eſt enim luci cum tenebris communicatio, vt ait apoſtolus, vel quæ templo dei cum idolis conſenſio, vel quæ fideli cum infideli pars eſt? Quæ autem Chriſto eſt cum Belial con-* C *cordia ac conuentio?*

Schol. Bals. In xxv. cap. ix. tit. præſentis operis, diuerſas leges poſuimus, de magis, incantatoribus, & aliis eiuſmodi, & lege eas. Præſens autem canon conſtituit, ne quis ad vates, vel præſtigiatores accedat, vel ad eos qui dicuntur hecatontarchæ, vel eos qui vrſas trahunt, vel ad imprecatores, vel ad eos qui præbent remedia ſeu amuleta. Si quis autem hoc fecerit, ſexen- D nio ſegregabitur: & ſi in malo perſeuerct ab eccleſia publicè eiicietur, & non amplius cum orthodoxis verſabitur. Quæ eſt enim, inquit, communicatio luci cum tenebris? & cætera. Cùm canon hæc decernat, & eiuſmodi dæmoniacas operationes auertat, vt quæ à gentili infidelitate oriantur, particulatim quærẽda ſunt quę hoc canone comprehenduntur. Vates ſeu diuinatores dicuntur palmæ inſpectores, iiq; qui in pelue diuinant, & ij qui per ſacrificia patrem ſuũ Satanam de aliquo interrogãt: &

omnes, vt ſemel dicam, qui per quæ-A dam ſigna ex ſuggeſtione dæmoniaca ſcire futura profitentur, & ſe dæmoni addicunt. Hecatontarchæ autem, ſeu centuriones, ſunt qui à nobis primicerij dicuntur: erant autem antiquitus homines ſenes, vtique prudentiores, & ſe reliquis conſulere præ ſe ferentes: qui quidem cùm per execrabiles huiuſmodi operationes ſimpliciores ſeducerent, vt pſeudothei colebantur. Vrſas trahere dicuntur ij qui arctotrophi, id eſt vrſorum altores appellantur: qui quidem in capite & totius animalis corpore B tincturas appendentes, & pilos ex ipſo tondentes, eos vnà cum tincturis dant perinde ac remedia & amuleta, & tanquam in morbis, & faſcinantibus oculis, conferre poſſint. Alij verò ſerpentes in ſinu geſtantes, qui etiam ἀθίγγανοι dicuntur, hunc quidem die maligno natum eſſe, illum verò felici ſidere natum dicunt, & futuras felicitates & infelicitates annunciant, & alia quædam nugantur, quæ nec quæ ſcribantur quidem digna ſunt. νεφοδιῶκται nubiū perſecutores dicuntur, qui, quæ multis C ignota ſunt, ex nubibus ſignificant. Nonnulli enim nubes aſpicientes, & maximè quando ſole occidente ſunt maximè candentes, ſe ex iis ſcire veritatem nugantur, & ex hac quidem nube, quæ columbæ, quæ Græcè περιστερὰ dicitur, eſt ſimilis, dicunt, περίστασιν, hoc ẽſt caſum vel circunſtantiam, imminere: ex altera, quæ homini enſem intentanti ſimilis eſt, bellum ſignificant. ex alia, quæ eſt leoni ſimilis, Imperatoris negotiorum ſtatutum exercitationémque prædicunt, & alias quaſdam alienas nugas Apollineorum inſtar vatum D debacchantur. γητευταὶ autem, hoc eſt, imprecatores, quot videas, qui diuina quædam cantica dicunt, & nominum martyrum meminerunt, vel etiam ſolius ſanctiſſimæ virginis? Quæ omnia diuini patres, & eccleſiæ doctores, eſſe fugienda ſtatuunt, & plus quàm alij, ſanctus Chryſoſtomus, in homiliis de ſtatuis apertè, ſic dicens: Non ſolùm alligata amuleta, ſed & carmina ſeu incantationes, ei applicas, temulentas & ceſpitantes aniculas in eius domum introducens. Et non erubeſcis, nec pudore ſuffunderis, ſi poſt tantam huma-

ἁπλῶς πάντες οἱ διά τινων σημείων ἐξ ὑποθήκης δαιμονικῆς τὰ μέλλοντα βλέπειν προαιρούμενοι, καὶ τῷ δαίμονι ἑαυτοὺς παραπεμπόμενοι. ἑκατόνταρχοι εἰσὶν οἱ παρ' ἡμῶν λεγόμενοι πριμμικήριοι. ἦσαν δὲ τὸ παλαιὸν ἄνθρωποι γηραλέοι, φρονιμώτεροι δῆθεν, καὶ κατὰ συμβουλὴν, τῶν λοιπῶν ὑπερφέροντες, οἵτινες διὰ τοιούτων μυσαρῶν ἐργασιῶν τοὺς ἁπλουστέρους πλανῶντες, ὡς ψευδόθεοι ἐσεβάζοντο. ἄρκτους ἐπισύρειν λέγονται, οἱ καλούμενοι ἀρκτοτρόφοι· οἵτινες, βάμματα ἐξαρτῶσι κατὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ ὅλου σώματος τοῦ ζώου, καὶ τρίχας κείροντες ἐκ τούτου, διδόασι ταύτας σὺν τοῖς βάμμασιν, ὡς φυλακτήρια, καὶ ὡς δυναμένας λυσιτελεῖν ἐν νόσοις καὶ ἐν βασκαίνοις ὀφθαλμοῖς. ἄλλοι δὲ τοὺς ὄφεις ἐγκολπιζόμενοι, οἱ καὶ ἀθίγγανοι λεγόμενοι, τὸν μὲν φασι γεννηθῆναι εἰς ἡμέραν κακοποιὸν, τὸν δὲ αὐτοῖς ἀστέρα ἀγαθὸν, καὶ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας γενησομένας ἀπαγγέλλουσι, καὶ ἄλλα τινὰ φλυαροῦσι, μηδὲ γραφῇ παραδοθῆναι ἄξια. νεφοδιῶκται λέγονται, οἱ ἐκ τῶν νεφῶν προμηνύοντες δῆθεν τὰ τοῖς πολλοῖς ἄγνωστα. τινὲς γὰρ βλέποντες τὰ νέφη, καὶ μᾶλλον ὅτε δύνοντος τοῦ ἡλίου γίνονται πυρωδέστερα, φλυαροῦσιν ἐκ τούτων μανθάνειν ἀλήθειαν. ἐκ τοῦ δὲ μὲν γὰρ τοῦ νέφους ἐοικότος περιστερᾷ, περίστασιν λέγουσι τῷ ἐρωτῶντι ἐπελθεῖν· ἐξ ἑτέρου ἐοικότος ἀνθρώπῳ σπάθην ἐπιφερομένῳ, πόλεμον προμηνύουσιν. ἐξ ἄλλου ἐοικότος λέοντι, βασιλικῶν πραγμάτων προλέγουσιν ἐνέργειαν, καὶ ἄλλα τινὰ ἀλλόκοτα ἀποφοιβάζουσι φληναρήματα. γητευτὰς δὲ πόσους ἂν ἴδῃς λέγοντας θεῖα τινὰ ψαλμῳδήματα· καὶ μεμνημένους ὀνομάτων μαρτυρικῶν, ἢ καὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας θεοτόκου; ἅπαντα δὲ οἱ θεοφόροι πατέρες, καὶ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι φεύγειν διορίζονται. καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων, ὁ θεῖος Χρυσόστομος, λέγων εἰς τοὺς ἀνδριάντας ταῦτα ῥητῶς· οὐ περίαπτα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπῳδὰς αὐτῷ προσάγεις, γραΐδια μεθύοντα καὶ παραπαίοντα εἰς τὴν οἰκίαν σαυτοῦ εἰσάγων, καὶ οὐκ αἰσχύνῃ, οὐδὲ ἐρυθριᾷς μετὰ τοσαύτην φιλανθρωπίαν

A θεραπείας πρὸς ταῦτα ἐπτοημένος, καὶ τὸ χαλεπώτερον τῆς ἀπάτης, ὅταν παραινούμενος ταῦτα μὴ ποιεῖν, δοκεῖ ἀπολογεῖσθαι, φησί, Χριστιανή ἐστιν ἡ γυνὴ ἡ ταῦτα ἐπᾴδουσα, καὶ οὐδὲν ἕτερον φθέγγεται ἢ τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα. διὰ τοῦτο μὲν οὖν αὐτὴν μάλιστα μισῶ καὶ ἀποστρέφομαι, ὅτι τοῦ θεοῦ τῷ ὀνόματι κατακέχρηται, ὅτι λέγουσα Χριστιανὴ εἶναι, τὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπιδείκνυται. καὶ γὰρ οἱ δαίμονες τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα ἐφθέγγοντο, ἀλλ' ἦσαν δαίμονες· καὶ οὕτως ἔλεγον πρὸς τὸν Κύριον, οἴδαμέν σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. B καὶ ὅμως ἐπεστόμισεν αὐτοὺς καὶ ἀπήλασε. Φυλακτήριοι δὲ λέγονται, οἱ κατὰ ἀπάτην δαιμονικὴν διδόντες τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἀπατωμένοις, δέματά τινα ἐκ σηρικῶν νημάτων ὑφασμένα, καὶ πουγγία λεγόμενα, ἔχοντα ἔσωθεν ποτὲ μὲν γραφάς, ποτὲ δὲ ψευδῆ τινα ἕτερα τὰ παρατυχόντα. καὶ λέγοντες ὀφείλειν ταῦτα διηνεκῶς ἐκ τῶν τραχήλων τῶν λαμβανόντων αὐτὰ ἐξαιωρεῖσθαι εἰς φυλακὴν παντὸς κακοῦ. εἰ γὰρ οὖν εἶχον καιρὸν ἀφηγήσασθαι ὅσα εἶδον τοιαῦτα συνοδικῶς ἐκδικηθέντα, μεγάλην ἂν τὴν περὶ C τούτων ἐποιησάμην ἀφήγησιν. Εἰρήσεται δὲ ὀλίγα αὐτίκα. πρῶτος τις τοῦ Ὁσίου περὶ τοιούτων τινῶν κατηγορηθείς, εὑρέθη ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγκόλπιον ἔχων ἔνδυμα νεογνοῦ παιδός. καὶ εἶπε τοῦτο δοθῆναι αὐτῷ παρά τινος γυναικὸς εἰς ἀποτροπὴν καὶ ἐπιστομισμὸν τῶν ἐπιχειρούντων κατ' αὐτοῦ λέγειν. διὸ καὶ καθοσιώσει ὑπέπεσεν. ἕτερος ἱερεὺς αἰτιαθεὶς ὡς ἐπιδοὺς τὸν θεῖον ἄρτον τῆς μεγάλης πέμπτης διαφόροις γυναιξὶ καὶ ἀνδράσιν, ἐφ' ᾧ ἐλεγχθῆναι τὸν ἀποσυλήσαντα ὅ ἐστι πρᾶγμα· D ἐκ τοῦ μὴ ῥαδίως τοῦτον καταπιεῖν, καθαιρέσεως ποτήριον ἔπιε. καὶ ἄλλος ἱερεὺς μετὰ εὐαγγελίου ξύλῳ συνδεδεμένου, καὶ κυκλικῶς περιστρεφομένου κατηγορηθεὶς ἐρωτήσεις ποιεῖν περί τινων ὑποθέσεων διὰ ψαλμῶν Δαβιδικῶν, καὶ διὰ τοῦτο πολλοὺς ἀναιτίους εἰς μεγάλας ὀχλήσεις ἀγαγών, ἀσυγγνώστος ἔμεινε. μοναχοὶ δὲ πολλοί, καὶ ταῦτα καθηγηταί, συνοδικῶς ἐκολάσθησαν,

nitatem ad hæc ſtupefactus attonitúſque reddaris, &, quod eſt deceptione grauius, quando ne hæc faciat admonitus, ſe defendere exiſtimans, dicit, Chriſtiana eſt mulier quæ hæc incantat, & nihil aliud quàm Dei nomen loquitur: propterea ergo, inquit, eam magis odi, & auerſor, quæ Dei nomine in eo vſa eſt: quòd cùm dicat ſe eſſe Chriſtianam, ea quæ ſunt Græcorum oſtentet. Nam & dæmones Dei nomen loquebantur, ſed erant dæmones, & Chriſto ſic dicebant, Nouimus te quis ſis, ſanctus Dei; os tamen eis occludebat, & expellebat. Lege & eius interpretationem epiſtolæ ſancti Pauli ad Coloſſenſes, ſextam, & eius orationem aduerſus Iudæos, docentem, quòd etiam ſi quis, non vt decet ſanctum, viuens mortuum ſuſcitauerit, non eſt ei credendum, ſed eſt contemnendus ac reiiciendus. φυλακτήριοι autem, hoc eſt, remediorum ſeu amuletorum præbitores, dicuntur, qui fraude dæmonis, eis qui à ſe decipiuntur, vincula quædam ex ſericeis filis contexta, quæ & πουγγία dicuntur, præbent, quæ aliquando quidē intus habent ſcripturas, aliquando verò falſa quædam alia, quæcunque inciderint. Dicunt autem hæc iuuare, ſi ex collis eorum qui illa accipiunt, perpetuò pendeant, ad omne malum vitandum. Si haberem tempus narrandi ea quæ vidi ſynodicè puniri, de iis magnam narrationem conficerem: ſed pauca dicentur. Iam enim præfectus quidā Hoſij de re eiuſmodi accuſatus, manifeſtò deprehenſus eſt in ſinu ferens indumentū infantis nuper nati, & dixit hoc ſibi datum fuiſſe à quadā muliere, ad auertendū eiſque os occludendum, qui aduerſus eum dicere conarētur. Vnde etiā ſubiectus fuit execrationi. Alius ſacerdos accuſatus quòd magna quinta feria, ſanctum panem dabat diuerſis mulieribus & viris, vt conuinceretur qui rem aliquam ſurripuerat: qui ex eo quòd hoc nō facilè ebibit, bibit poculū depoſitionis. Et alius ſacerdos, cum Euangelio ligno alligato, quod in orbem circumagebatur, accuſatus quòd interrogationes faceret de quibuſdam rebus per Pſalmos Dauidicos, & multis propterea inſontibus negotia ac moleſtias exhiberet, veniā impetrare non potuit. Multi etiam monachi, atque adeò priores & inſtitutores, ſynodicè puniti ſunt,

quòd ad quaſdam mulieres acceſſiſſent, quæ cum hordeo, ea quæ ab aliis ignorantur, enunciant. Hæ ſunt quæ dicuntur κρίθεαι, quæ eccleſiis & ſanctis imaginibus aſſidentes, & ſe ex iis diſcere futura prædicantes, nõ ſecus ac quæ Pythonis habent ſpiritum, futura prædicunt. Scias ergo, quòd præſens quidem canon eos qui ad illos accedunt, vt dictum eſt, punit. Alij autem canones, & leges ſitæ in ij. v. cap. ix. tit. præſentis operis, non eos ſolùm, ſed & primos auctores ac effectores valde puniunt. Cùm autem audis eos qui ad aliquos accedunt, ſexennio puniri, dic eos laicos. Qui enim ſunt ſacris initiati, deponentur. Nota autem ex præſenti canone, quòd ei quidem qui peccat & conuertitur, datur venia, & leuiter punitur: Qui autem in malo perſeuerat, & inuitus ad id quod eſt melius, traducitur, grauiter punitur. Nam & hic qui proceſſit, & peccatum confeſſus eſt, per ſexennij ſegregationem punitur. : qui autem in malo perſeuerat, ex eccleſia expellitur. Quoniam verò audiui quendam dicentem eis debere ignoſci, qui pro corporali medela, vel aliqua alia re ſalutifera hæc faciunt, dico quòd hoc quoque eſt compendium diaboli. Nam quomodocunque ea re vti eſt pernicioſiſſimum. Lege leges poſitas in commentario xxv. cap. ix. tit. præſentis operis, & lxv. Nouellam Imp. domini Leonis philoſophi, hæc circa finem expreſsè definientem, Si quis autem omnino hac præſtigiatoria arte vtens deprehenſus fuerit, ſiue corporis medelæ prætextu, ſiue auertendæ à fructibus noxæ, extremum luat ſupplicium, apoſtatarum ac defectorum pœnam ſubiens.

Canon LXII.

Calẽdas quæ dicuntur, & quæ dicũtur Vota, & Brumalia quæ vocãtur, & qui in primo Martij mẽſis die fit, conuentũ ex fideliũ ciuitate omnino tolli volumus: ſed & publicas mulierũ ſaltationes multã noxã exitiũque afferẽtes: quin etiã eas quæ nomine eorũ qui falſo apud Græcos dij nominati ſunt:

A ὅτι προσῆλθον γυναιξί τισι, μετὰ κριθαρίων ἀπαγγελλούσαις τὰ παρά τισιν ἀγνοούμενα. τοιαῦται εἰσὶ καὶ αἱ λεγόμεναι κρίθεαι, αἱ ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ ταῖς ἁγίαις εἰκόσι προσεδρεύουσαι, καὶ κηρύσσουσαι ἐκ τούτων μανθάνειν τὰ μέλλοντα, καὶ προλέγουσαι, ὥσεί τινες ἔχουσαι Πύθωνος πνεῦμα τὰ ἀγνοούμενα. γίνωσκε δὲ ὡς ὁ μὲν παρὼν κανὼν, τοὺς προσερχομένους τούτοις, ὡς εἴρηται, κολάζει. ἄλλοι δὲ κανόνες καὶ οἱ κατεστρωθέντες νόμοι ἐν τῷ κε'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, οὐ μόνον τούτους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρωταιτίους καὶ αὐτουργοὺς μεγάλως κολάζουσιν. B ἀκούων δὲ ἐπὶ ἑξαετίαν κολάζεσθαι τοὺς προσελθόντας τοιούτοις τισὶ, λέγε τούτους λαϊκούς. οἱ γὰρ ἱερωμένοι καθαιρεθήσονται. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι ὁ μὲν ἁμαρτάνων καὶ ἐπιστρέφων, συγγινώσκεται, καὶ μετρίως κολάζεται· ὁ δὲ ἐπιμένων τῷ κακῷ, καὶ ἄκων πρὸς τὸ βέλτιον μεταρρυθμιζόμενος, μεγάλως κολάζεται. καὶ ἐνταῦθα γὰρ ὁ μὲν προσελθὼν καὶ ἐξομολογούμενος τὸ ἁμάρτημα, δι' ἀφορισμοῦ ἑξαετοῦς κολασθήσεται, ἢ καὶ συμπαθέστερον κατὰ τὸ δόξαν τῷ C ἐπισκόπῳ. ὁ δὲ ἐπιμένων τῷ κακῷ, ἐκκήρυκτος τῆς ἐκκλησίας γενήσεται. ἐπεὶ δὲ ἤκουσά τινος λέγοντος ὀφείλειν συγγινώσκεσθαι τοὺς χάριν θεραπείας σωματικῆς ἢ ἑτέρου τινὸς σωτηριώδους τοιαῦτα πράττοντας, λέγω ὅτι τῆς τοῦ δαίμονος μεθοδείας καὶ τοῦτο ἐστίν. ὁπωσδήποτε γὰρ χρᾶσθαι τοιούτῳ τινὶ, ὀλεθριώτατόν ἐστι. καὶ ἀνάγνωθι τοὺς κατεστρωθέντας νόμους εἰς τὸ σχόλιον τοῦ κε. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὴν ξε'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, D διοριζομένην περὶ τὸ τέλος ταῦτα ῥητῶς· Εἴτις δὲ ὅλως τοιαύτῃ φωραθείη μαγγανευόμενος, εἴτε προφάσει τῆς τοῦ σώματος θεραπείας, εἴτε ἀποτροπῆς τῆς τῶν καρπίμων βλάβης, τὴν ἐσχάτην εἰσπραχθήσεται ποινὴν, τὴν τῶν ἀποστατῶν κόλασιν ὑφιστάμενος.

Κανὼν ξβ'.

Τὰς οὕτω λεγομένας Καλάνδας, καὶ τὰ λεγόμενα Βοτὰ, καὶ τὰ καλούμενα Βρουμάλια, καὶ τὴν ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἡμέρᾳ ἐπιτελουμένην πανήγυριν, καθάπαξ ἐκ τῆς τῶν πιστῶν πολιτείας περιαιρεθῆναι βουλόμεθα. ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς τῶν γυναικῶν δημοσίας ὀρχήσεις, ὡς πολλὴν λύμην καὶ βλάβην ἐμποιεῖν δυναμένας· ἔτι μὴν καὶ τὰς ὀνόματι τῶν παρ' Ἕλλησι ψευδῶς ὀνομασθέντων θεῶν,

ἢ ἐξ ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν γινομένας ὀρχήσεις καὶ τελετάς, κατά τι ἔθος παλαιὸν καὶ ἀλλότριον τοῦ τῶν Χριστιανῶν βίου, ἀποπεμπόμεθα, ὁρίζοντες, μηδένα ἄνδρα γυναικείαν στολὴν ἐνδιδύσκεσθαι, ἢ γυναῖκα τὴν ἀνδράσιν ἁρμόδιον· ἀλλὰ μήτε προσωπεῖα κωμικὰ, ἢ σατυρικὰ, ἢ τραγικὰ ὑποδύεσθαι, μήτε τοῦ βδελυκτοῦ Διονύσου ὄνομα τὴν σταφυλὴν ἐκθλίβοντας ἐν ταῖς ληνοῖς ἐπιβοᾷν, μηδὲ τὸν οἶνον ἐν τοῖς πίθοις ἐπιχέοντας, γέλωτα ἐπικινεῖν, ἀγνοίας τρόπῳ ἢ ματαιότητος τὰ τῆς δαιμονιώδους πλάνης ἐνεργοῦντας. τοὺς οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν τι τῶν προειρημένων ἐπιτελεῖν ἐγχειροῦντας, ἐν γνώσει τούτων καθισταμένους, τούτους, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀφορίζεσθαι.

A *vel nomine virorum ac mulierum ſiunt ſaltationes ac myſteria, more antiquo & à vita Chriſtianorum alieno amandamus & expellimus, ſtatuentes vt nullus vir deinceps muliebri veſte induatur, vel mulier veſte viro conueniente: ſed neque comicas, vel ſatyricas, vel tragicas perſonas induat, neque execrandi Bacchi nomen, vuam in torcularibus exprimentes inuocent, neque vinum in dolys effundentes riſum moueãt, ignorantia vel vanitate ea quæ à dæmonis impoſtura procedunt, exercentes. Eos ergo qui deinceps aliquid eorũ quæ ſcripta ſunt, aggredientur, vbi ad horum cognitionem peruenerint, ſi ſint quidem clerici, deponi* B *iubemus: ſi verò laici, ſegregari.*

Ἑρμηνεία.

Σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα, καὶ ζήτει διόρθωσιν ἐπὶ τοῖς γινομένοις παρὰ τῶν κληρικῶν εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἑορτὴν τῶν φώτων, ἐπεναντίως τούτου· καὶ μᾶλλον εἰς τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν. καταλαμβάνεται γὰρ ἀπὸ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Σκυλίτζη, ὅτι οὐδὲ ἀρχαιοπαράδοτον ἐστὶ τὸ κακὸν, ἀλλὰ ἐξ C ἐπιτροπῆς τοῦ χρηματίσαντος πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Θεοφυλάκτου, τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως κυροῦ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ. ἀπαριθμεῖται γὰρ ὁ τοιοῦτος χρονικὸς, μετὰ τῶν λοιπῶν φαύλων καὶ ἀδιαφόρων ἐργασιῶν τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου καὶ τῶν τοιούτων κακῶν. Καλάνδαι λέγονται αἱ πρῶται δέκα ἡμέραι τοῦ μηνός. νόνναι αἱ δεύτεραι, καὶ εἴδοι, αἱ τρίται. ἐκλήθησαν δὲ οὕτως ἀπό τινων τριῶν Ῥωμαίων μεγιστάνων ἀνδρῶν, ἐν καιρῷ λιμοῦ τοὺς περὶ τὴν Ῥώμην ἀποτρεψάντων. εἴθιστο γοῦν παρὰ Ῥωμαίοις, εἰς μνήμην τούτων ἐτησίως πανηγυρίζειν Ἑλληνικώτερον, D καί τινα ἄσημα διαπράττεσθαι. ὅπερ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρά τινων ἀγροτῶν γίνεται κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου μηνός· οὐ κατὰ Ῥωμαίους μεμνημένων τῶν καλανδῶν καὶ τῶν λοιπῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ τηνικαῦτα τὴν σελήνην ἀνακαινίζεσθαι, καὶ τὸν θεμέλιον ταύτης ψηφίζεσθαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, καὶ νομίζειν μετ᾽ εὐθυμίας τὸν ὅλον διελθεῖν αὖθις ἐνιαυτὸν, ἐὰν ἐν τῇ καταρχῇ τούτου πανηγυρίσωσι. τοιαύτη πανήγυρις ἀλλόκοτος ἐστὶ, καὶ τὰ λεγόμενα ῥουσάλια, τὰ μετὰ τὸ ἅγιον Πάσχα ἀπὸ κακῆς συνηθείας ἐν ταῖς ἔξω χώραις γινόμενα.

SCHOL. BALS. Nota præſentem canonem: & quære correctionem, in iis quæ fiunt à clericis, in feſto Natalis Chriſti, & feſto Luminarium, aduerſus eum, & magis in ſanctiſſima magna eccleſia. Cõprehenditur enim ex chronico Scytliz[æ] hoc malũ non fuiſſe ab antiquis traditũ, ſed ex permiſſione Theophylacti patriarchæ Conſtantinop. filij Imp. domini Romani Lecapeni. Enumerat enim hoc chronicum reliquis capitibus & diuerſis eiuſdem patriarchæ actis, hoc malum. Calendæ dicuntur decem primi dies menſis, nonæ ſecundi, idus tertij. Sic autem appellatæ ſunt à tribus prudentiſſimis Romanis, qui Romanos à malo famis eripuerũt. Mos ergo erat apud Romanos in eorum memoriam feſtum paulo gentiliùs magiſque more Græco celebrare, & quædam indecora facere: quod etiam hucuſque à quibuſdam fit circulatoribus, primis Ianuarij menſis diebus, non more Romano calendarum & reliquorũ recordãtes, ſed eo quòd Luna tunc temporis renouetur, & eius fundamentum ab huius menſis principio ſtatuatur, & quòd exiſtiment ſe lętè ac iucundè totum annũ tranſacturos, ſi in eius principio feſtũ celebrauerint. Eiuſmodi feſtũ eſt alienum, & ea quæ dicuntur ῥουσάλια, quæ poſt ſanctũ Paſcha ex mala conſuetudine fiũt in externis regionibus.

Brumalia fortè ſunt Saturnalia, quæ bruma, ſcilicet menſe Decembri, fiebant.

Vota & Brumalia, Græca feſta ſunt: Illud quidem, quod fit pro falſo nominato Deo Pane, qui, vt Græci nugabantur, pecoribus, ſcilicet ouibus, & reliquis animalibus, proſpicit, & eorum curam gerit: Hoc verò pro Dionyſo ſeu Baccho, vini, vt illi impiè dicebant, largitore. Eſt enim Bromius Bacchi epitheton. Menſe autem Martio fiebat magna Græca concio, ſeu vniuerſalis conuentus, qui πανήγυρις dicitur, propter temporum & aëris intemperiem: quo tempore etiam indecoræ ſaltationes à quibuſdam mulierculis viriſque fiebant. Quæ omnia & his ſimilia, ſancti patres auerſantes, nulli viro permittebant muliebri ſtola vllo modo vti, vel contrà: ſed neque perſonas induere comicas, vel tragicas, vel ſatyricas: ſed neque Bacchi nomen in torcularibus nominare, nec vino doliis infuſo ridere & cachinnari. Eos autem qui tale quid facere adorti fuerint, poſtquam canonici decreti cognitionē ceperint, ſi ſint quidem clerici, deponi: ſi verò laici, ſegregari. Quærendum ergo eſt quænam ſint comicæ perſonæ, quæ tragicæ, & quæ ſatyricæ. Ac ſunt quidem comica, quæ riſum mouent, & ſunt petulantia ac contumelioſa, vt quæ ab Ariſtophane ſcripta ſunt. Tragica, quæ mouent affectus, & ſunt lamentabilia, vt Euripidis Iābica. Et ſatyrica, quæ in Bacchi hymnum ac laudem celebrantur orgia à Satyris & Bacchis. Cùm patres hæc ſanctè ſtatuerint, & lxiiij. cap. cxxiij. Iuſtiniani nouellæ, ſiue, xiij. cap. primi tit. iiij. lib. Baſilic. hæc expreſsè dicat: Omnibus autem qui in ſecularibus verſantur, & iis maximè, qui ſcenica tractant, viris, & mulieribus, atque iis etiam quæ præſunt, interdicimus, ne monachi amictu vel aſcetriæ vtantur, vel eum quouis modo imitentur, ſcientibus omnibus, qui audent vel tali vti amictu, vel imitari, vel eccleſiaſticum ſtatum quomodocunque ludificari, quòd etiā corporalia ſupplicia ſubibunt, & exterminabuntur: Ea tamen aſpicientibus, non ſolùm qui ſunt in loco ſanctiſſimis epiſcopis, & ſuis clericis, ſed etiam ciuilibus & militaribus magiſtratibus, eiſque ſubiectis ordinibus,

τὰ Βοτὰ καὶ τὰ Βρυμάλια, ἑορταὶ ἦσαν Ἑλληνικαί, ἡ μὲν τελουμένη χάριν τοῦ ψευδωνύμου θεοῦ τοῦ Πανός, τοῦ ἐφορῶντος ὡς ἐφλυάρουν οἱ Ἕλληνες, τὰ τῶν βοτῶν ἤγουν τὰ τῶν προβάτων καὶ τῶν λοιπῶν ζώων. ἡ δέ, χάριν τοῦ Διονύσου, τοῦ σωτῆρος, ὡς ἐκεῖνοι ἐβλασφήμουν, τοῦ οἴνου. Βρόμιος γὰρ ἐπίθετον ἦν τοῦ Διονύσου. κατὰ δὲ τὸν Μάρτιον μῆνα ἐτελεῖτο πανήγυρις Ἑλληνικὴ μεγάλη διὰ τὴν τῶν ὡρῶν καὶ τοῦ ἀέρος ἀκρασίαν· ὅτε καὶ ὀρχήσεις ἀπρεπεῖς ἐγίνοντο παρά τινων γυναίων καὶ ἀνδρῶν. ἅπερ πάντα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια οἱ ἅγιοι πατέρες ἀποτρεπόμενοι, ἐπήγαγον μηδένα ἄνδρα ὁτεδήποτε κεχρῆσθαι γυναικείᾳ στολῇ, ἢ τὸ ἀνάπαλιν· ἀλλὰ μηδὲ προσωπεῖα κωμικὰ ὑποδύεσθαι ἢ τραγικὰ ἢ σατυρικά. μήτε μὴν τὸ τοῦ Διονύσου ὄνομα ἐν ταῖς ληνοῖς ὀνομάζειν, μηδὲ τοῖς πίθοις ἐγχεομένου τοῦ οἴνου γελᾶν καὶ ἐκκαγχάζειν. τοὺς δὲ τοιοῦτόν τι ἐπιχειρήσοντας ποιῆσαι μετὰ τὸ λαβεῖν εἴδησιν τοῦ κανονικοῦ διορισμοῦ, κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι· λαϊκοὺς δέ, ἀφορίζεσθαι. ζητητέον οὖν τίνα εἰσὶ τὰ κωμικὰ προσωπεῖα, τίνα τὰ τραγικά, καὶ τίνα τὰ σατυρικά. καὶ κωμικὰ μέν εἰσι τὰ γελωτοποιὰ καὶ ἐφύβριστα, ὡς τὰ συγγραφέντα παρὰ τοῦ Ἀριστοφάνους. τραγικά, τὰ περιπαθῆ καὶ τὰ θρηνώδη, ὡς τὰ τοῦ Εὐριπίδου ἰαμβεῖα. καὶ σατυρικά, τὰ εἰς ὕμνον τοῦ Διονύσου τελούμενα ὄργια παρὰ Σατύρων καὶ Βακχῶν. ταῦτα τῶν πατέρων διορισαμένων ἁγιοπρεπῶς, καὶ τοῦ ξδ΄. κεφ. τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ἤτοι τοῦ ιγ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ δ΄. βιβλίου διακελευομένου ταῦτα ῥητῶς. πᾶσι δὲ καθάπαξ τοῖς ἐν κοσμικοῖς ἀναστρεφομένοις, καὶ μάλιστα τοῖς τὰ σκηνικὰ μετερχομένοις ἀνδράσι τε καὶ γυναιξί, καὶ μὴν καὶ ταῖς προϊσταμέναις, ἀπαγορεύομεν κεχρῆσθαι σχήματι μοναχοῦ ἢ ἀσκητρίας, ἢ οἱῳδήποτε τρόπῳ τοῦτο μιμεῖσθαι· ἐπισταμένων πάντων τῶν τολμώντων ἢ χρήσασθαι τῷ τοιούτῳ σχήματι, ἢ μιμήσασθαι ἢ ἐμπαῖξαι εἰς οἱανδήποτε ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ὅτι καὶ σωματικὰς τιμωρίας ὑποστήσονται, καὶ ἐξορίᾳ παραδοθήσονται· προνοούντων τοῦ τοιούτου οὐ μόνον τῶν κατὰ τόπον ὁσιωτάτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς κληρικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς τάξεων,

καὶ τῶν κατὰ τόπον ἐκδίκων, οἱ σκηνικοὶ παντοῖα προσωπεῖα ὑποδύονται· καὶ ἀδεῶς τοὺς μοναχοὺς ἐμπαίζουσι καὶ τοὺς κληρικούς. ἀλλὰ καὶ τινὲς κληρικοὶ κατά τινας ἑορτὰς, πρὸς διάφορα μετασχηματίζονται προσωπεῖα. καὶ ποτὲ μὲν, ξιφήρεις ἐν τῷ μεσονάῳ τῆς ἐκκλησίας μετὰ στρατιωτικῶν ἀμφίων εἰσέρχονται. ποτὲ δὲ καὶ ὡς μοναχοὶ προοδεύουσιν, ἢ καὶ ὡς ζῶα τετράποδα. ἐρωτήσας οὖν ὅπως ταῦτα παρεχωρήθησαν γίνεσθαι, οὐδὲν τι ἕτερον ἤκουσα, ἀλλ' ἢ ἐκ μακρᾶς συνηθείας ταῦτα τελεῖσθαι. τοιαῦτα εἰσὶν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τὰ παρά τινων δομεστικευόντων ἐν κλήρῳ γινόμενα, τὸν ἀέρα τοῖς δακτύλοις κατὰ ἡνιόχους τυπτόντων, καὶ φῦκη ταῖς γνάθοις δῆθεν περιτιθεμένων, καὶ ὑποκρινομένων ἔργα τινὰ γυναικεῖα, καὶ ἕτερα ἀπρεπῆ, ἵνα πρὸς γέλωτα τοὺς βλέποντας μετακινήσωσι. τὸ δὲ γελᾶν τοὺς ἀγρότας ἐγχεομένους τοῦ οἴνου τοῖς πίθοις, ὡσεί τι παρεπόμενον ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ τοῖς ληνοβατοῦσιν. εἰ μή τις εἴπῃ τὴν σατανικὴν ταύτην ἐργασίαν καταργεῖσθαι, διὰ τοῦ λέγειν τοὺς ἀγρότας συχνότερον ἐφ' ἑκάστῳ μέτρῳ σχεδὸν τὸ, κύριε ἐλέησον. τὰ μέντοι ποτὲ γινόμενα ἀπρεπῆ παρὰ τῶν νοταρίων παιδοδιδασκάλων κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων νοταρίων, μετὰ προσωπείων σκηνικῶν διερχομένων τὴν ἀγορὰν, πρὸ χρόνων τινῶν κατηργήθησαν, καθ' ὁρισμὸν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ.

A & loci defenſoribus, hiſtriones quaſuis perſonas induunt, monachóſque & clericos ſecurè ludificantur: ſed & quidam clerici in quibuſdam feſtis varias perſonas ſuſcipiunt & effingunt: & aliquando quidem enſe cincti cum militaribus veſtibus in eccleſiæ meditullium ingrediuntur, aliquando verò vt monachi progrediuntur, & vt quadrupedia animalia. Cùm itaque interrogaſſem, quomodo hæc fierent, nihil aliud audiui, quàm hæc longa conſuetudine fieri. Eiuſmodi ſunt, vt B mihi videtur, & quæ à quibuſdam qui in clero ſunt, domeſticis, fiunt, qui aërem digitis vt aurigæ feriunt, & genis fucos apponunt, & muliebria quædam opera faciunt, & alia indecora, vt ſpectatoribus riſum moueant. Ridere autem agreſtes vino infuſo doliis, eſt aliquid veluti neceſſariò conſequens iis qui in lacum ingrediuntur vinitoribus: niſi quis dixerit hanc ſatanicam operationem exoleuiſſe, eo quòd agreſtes frequentiùs dicant in vnaquaque ferè menſura, C Kyrie eleiſon. Quæ autem aliquando fiebant à notariorum feſto, cum ſcenicis perſonis forum obeuntibus, ante aliquot annos exoleuerunt, ſanctiſſimi illius patriarchæ domini Lucæ decreto.

Κανὼν ξγ'.

Τὰ ψευδῶς ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν συμπλασθέντα μαρτυρολόγια, ὡς ἂν τοὺς Χριστοῦ μάρτυρας ἀτιμάζοιεν, καὶ πρὸς ἀπιστίαν ἐνάγοιεν τοὺς ἀκούοντας, μὴ ἐπ' ἐκκλησίαις δημοσιεύεσθαι προστάσσομεν, ἀλλὰ ταῦτα πυρὶ παραδίδοσθαι. τοὺς δὲ ταῦτα παραδεχομένους, ἢ ὡς ἀληθέσι τούτοις προσέχοντας, ἀναθεματίζομεν.

Ἑρμηνεία.

Οὐκ ἔλαθε τοὺς ἁγίους πατέρας, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀπίστων καὶ μισοχρίστων μὴ παραδεχόμενοι τοὺς τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν ἄθλους, ἢ καὶ καταμωκώμενοι τῶν ταῦτα δεξαμένων Χριστιανῶν, συνεπλάσαντό τινα ψευδῆ καὶ ἀλλόκοτα, καὶ ἄξια τῆς αὐτῶν κακίας, ὡς δῆθεν παρὰ τῶν μαρτύρων λαληθέντα ἢ πραχθέντα, ἐφ' ᾧ τοὺς ἐντυγχάνοντας ἐνάγεσθαι εἰς ἀπιστίαν ἢ γέλωτα, καὶ τοὺς ἁγίους ἐξευτελίζεσθαι.

CANON LXIII.

Quæ à veritatis hoſtibus falsò conficta ſunt Martyrum hiſtoriæ, vt Dei Martyres ignominia afficerent, & qui eas audituri eſſent, ad infidelitatem deducerent, in eccleſia non publicari iubemus, ſed eas igni D *tradi. Qui eas autem admittunt, vel tanquam veris iis mentem adhibent, anathematizamus.*

SCHOL. BALS. Non latuit ſanctos patres, quòd multi infideles, & Christum exoſi, ſanctorum Martyrum & confeſſorum certamina non admittentes, vel etiam Chriſtianos, qui hæc recipiũt, irridẽtes, quædam falſa, & aliena, ſuáque improbitate digna confixerunt, tanquam à martyribus dicta vel facta eſſent: vt qui in ea inciderent, vel ad infidelitatem deducerentur, vel riſum: ſanctique ignominia ac probro afficerẽtur.

Et ideo ſtatuerunt hæc ſcripta non omnino in vulgus edenda: ſed eſſe igni mandanda: eos autem qui hæc admittunt, eſſe anathematizandos. Propter hanc itaque cauſam, vt eſt conſentaneum, lxxxv. canon apoſtolicus definiit, quinam libri legi debeant ex antiquo teſtamento, & quinam ex nouo, & reliqua vt adulterina obeliſco confodit. Magna itaque beato Metaphraſtæ agenda eſt gratia, qui martyricas pro veritate foſſas non ſine multis laboribus & ſudoribus repurgauit & exornauit, ad Dei laudem, & ſanctorum martyrum perennem gloriam. Porrò ſanctiſſimus ille patriarcha dominus Nicolaus Muzalon, cùm vitam ſanctæ Paraſceues, quæ in quodam Callicratiæ vico colebatur, à quodam vicano ineptè ac indoctè, & ſanctæ angelica viuendi ratione indignè compoſitam inueniſſet, eam igni mandari iuſſit, & diacono illi Baſilico mandauit, deo gratam & acceptam eius vitam conſcribere.

CANON LXIV.

Quòd non oportet laicum publicè diſputare vel docere, docendi auctoritatem ex eo ſibi vendicantem, ſed ordini à domino tradito cedere, & aurem ijs qui docendi gratiam acceperunt, aperire, & diuina ab eis doceri. In vna enim eccleſia diuerſa membra fecit deus, vt eſt vox apoſtoli: Quam apertè interpretans Gregorius Theologus, eum qui in ijs eſt ordinem, commendat, dicens: Hunc ordinem revereamur fratres, hunc ſeruemus. Hic quidem ſit auris: ille verò lingua, hic autem manus: hic verò aliquid aliud. Hic quidem doceat, ille verò diſcat. Et paulo pòſt, Et diſcens in docilitate, & ſuppeditans in hilaritate, & opem ferens ac ſubminiſtrans in alacritate. Ne ſimus omnes lingua, quod eſt promptius. Ne omnes apoſtoli, ne omnes prophetæ, ne omnes interpretemur. & poſt quædam, Cur te ouium paſtorem facis? Cur caput efficeris, cùm ſis pes? Cur Imperator eſſe conaris, cùm relatus ſis in numerum militum? Et alibi iubet ſapientia, ne ſis velox in ſermonibus: ne cùm ſis pauper, vnà cum diuite extendaris: nec quæras ſapientibus eſſe ſapientior. Si quis autem præſentem canonem labefactans deprehenſus fuerit, xl. diebus ſegregetur.

A διὸ καὶ ὥρισαν τὰ τοιαῦτα συγγράμματα μὴ δημοσιεύεσθαι ὅλως, ἀλλὰ καίεσθαι. τοὺς δὲ παραδεχομένους ταῦτα ἀναθεματίζεσθαι. διὰ ταύτην τοίνυν ὡς ἔοικεν αἰτίαν καὶ ὁ πε΄. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων διωρίσατο ποῖα ὀφείλουσι βιβλία ἀναγινώσκεσθαι ἀπὸ τῆς παλαιᾶς διαθήκης, καὶ ποῖα ἀπὸ τῆς νέας· καὶ τὰ λοιπὰ ὠβέλισεν ὡς νενομοθετημένα. χάρις τοίνυν τῷ μακαρίτῃ μεταφραστῇ τῷ τὰ μαρτυρικὰ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας σκάμματα πολλοῖς πόνοις καὶ ἱδρῶσι κατακαλλύναντι, εἰς ὕμνον θεοῦ καὶ δόξαν αἰωνίζουσαν τῶν ἁγίων μαρτύρων. ὁ
B ἁγιώτατος δὲ πατριάρχης ἐκεῖνος κυρὸς Νικόλαος ὁ Μουζάλων, εὑρὼν συγγραφέντα τὸν βίον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς ἐν τῷ χωρίῳ τῇ Καλλικρατείᾳ τιμωμένης παρά τινος χωρίτου ἰδιωτικῶς καὶ ἀναξίως τῇ ἀγγελικῇ διαγωγῇ τῆς ἁγίας, ὥρισεν πυρὶ παραδοθῆναι· καὶ ἐπέτρεψε τῷ διακόνῳ ἐκείνῳ τῷ Βασιλικῷ συγγράψασθαι τὸν ταύτης θεάρεστον βίον.

Κανὼν ξδ΄.

Ὅτι οὐ χρὴ δημοσίᾳ λαϊκὸν λόγον κινεῖν ἢ διδάσκειν, ἀξίωμα ἑαυτῷ διδασκαλικὸν ἐντεῦθεν περιποιούμενον, ἀλλ᾽ εἴκειν τῇ παραδοθείσῃ παρὰ
C τοῦ κυρίου τάξει, καὶ τὸ οὖς τοῖς τὴν χάριν τοῦ διδασκαλικοῦ λαβοῦσι λόγου διανοίγειν, καὶ τὰ θεῖα παρ᾽ αὐτῶν ἐκδιδάσκεσθαι. ἐν γὰρ τῇ μιᾷ ἐκκλησίᾳ διάφορα μέλη πεποίηκεν ὁ θεὸς, κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου φωνήν· ἣν ὁ θεολόγος ἑρμηνεύων Γρηγόριος, σαφῶς τὴν ἐν τούτοις τάξιν παρίστησι, φάσκων· ταύτην αἰδεσώμεθα τὴν τάξιν ἀδελφοί, ταύτην φυλάξωμεν· ὁ μὲν, ἔστω τις ἀκοή· ὁ δὲ, γλῶσσα· ὁ δὲ, χείρ· ὁ δὲ, ἄλλο τι· ὁ δὲ, διδασκέτω· ὁ δὲ μανθανέτω· καὶ μετὰ βραχέα· καὶ ὁ μανθάνων ἐν εὐπειθείᾳ, καὶ ὁ χορηγῶν ἐν
D ἱλαρότητι, καὶ ὁ ὑπουργῶν ἐν προθυμίᾳ· μὴ πάντες ὦμεν γλῶσσα, τὸ ἑτοιμότερον· μὴ πάντες ἀπόστολοι, μὴ πάντες προφῆται, μὴ πάντες διερμηνεύωμεν. καὶ μετά τινα, τί σεαυτὸν ποιεῖς ποιμένα, πρόβατον ὤν; τί γίνῃ κεφαλή, ποὺς τυγχάνων; τί στρατηγεῖν ἐπιχειρεῖς, τεταγμένος ἐν στρατιώταις; καὶ ἑτέρωθι ἡ σοφία διακελεύεται· μὴ ἴσθι ταχὺς ἐν λόγοις· μὴ συμπαρεκτείνου πένης ὢν πλουσίῳ, μηδὲ ζήτει τῶν σοφῶν εἶναι σοφώτερος. Εἰ δέ τις ἁλῷ τὸν παρόντα παρασαλεύων κανόνα, ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Τὸ διδάσκειν τὸν τοῦ κυρίου λαὸν καὶ ἑρμηνεύειν τὰ θεῖα δόγματα, μόνοις ἐδόθη παρὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου πνεύματος, τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς παρὰ τούτων ἐπιτρεπομένοις. ὡς ἔοικεν οὖν τινὲς λαϊκοὶ ἴσως πεπαιδευμένοι σοφίαν, διελέγοντο δημοσίᾳ περί τινων ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, καὶ διδασκαλικὸν ὑπεκρίνοντο ἀξίωμα. τοῦτο οὖν ἀπαγορεύοντες οἱ ἅγιοι πατέρες, διωρίσαντο μηκέτι τοιοῦτόν τι γίνεσθαι, καὶ συγχέεσθαι τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν. ἀλλ' ἐπεί φασιν ἐκ διαφόρων μελῶν ὁ θεὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐστερέωσέ τε καὶ ὕψωσε, καὶ οἱ λαϊκοὶ διδάσκεσθαι ἐτάχθησαν, οὐχὶ διδάσκειν, ὀφείλουσι μᾶλλον ὑπέχειν τὸ οὖς τοῖς διδάσκουσιν, ἢ τὴν γλῶτταν κινεῖν, καὶ σκανδαλίζειν πολλάκις· καὶ ἕκαστον μένειν ἐν ᾗ ἐκλήθη τάξει, κατὰ τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. ἐχρήσαντο δὲ εἰς ἐπισύστασιν τοῦ λόγου αὐτῶν, καὶ γραφικοῖς διαφόροις ῥητοῖς, ἀποστολικοῖς δηλαδή, θεολογικοῖς, καὶ προφητικοῖς. τοὺς μέντοι παραβαίνοντας τὸν παρόντα κανόνα, λαϊκούς, ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέραις ἀφορίζεσθαι διωρίσαντο. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ κανόνος κωλύοντος δημοσίᾳ διδάσκειν ἢ διαλέγεσθαι τοὺς λαϊκοὺς περὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, κωλυθήσονται κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ παρομοίως τοῖς λαϊκοῖς ἢ οὔ; Λύσις. ἐπεὶ τὸ διδάσκειν, μόνων τῶν ἀρχιερέων ἐστὶ, καὶ τῶν τεταγμένων εἰς τοῦτο, εἴ τις ἐξ αὐτῶν τὴν κανονικὴν παραδραμὼν παραγγελίαν, ὑπεύθυνος ἔσται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τῇ κατεξετάσει τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥητοῦ, τοῦ λέγοντος, ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστὶ, πολλοὶ μοναχοὶ καὶ κληρικοὶ, ὅτι περὶ τούτου αὐθεντικῶς ἢ ἐλάλησαν ἢ ἔγραψαν, ἐκολάσθησαν. καλῶς δὲ προσετέθη τὸ δημοσίᾳ. ἐπείτοιγε κατ' ἰδίαν ἐρωτώμενός τις συνετὸς περί τινος δογματικῆς ὑποθέσεως, ἢ περὶ ἄλλης ψυχωφελοῦς αἰτίας, οὐ κωλυθήσεται τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἀποκρίνεσθαι. καὶ τὸ δ'. γὰρ κεφάλ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ α'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, φησί, μηδεὶς ἢ κληρικὸς ἢ μοναχὸς στρατευόμενος, ἢ ἄλλος οἱοσδήποτε πλῆθος συνάγων δημοσίᾳ περὶ τῆς πίστεως διαλεγέσθω. ὑβρίζειν γὰρ δοκεῖ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, τὴν δεόντως πάντα διατυπώσασαν.

A Schol. Bals. Populum domini docere, & diuina decreta interpretari, ſolis antiſtitibus à diuina ſpiritus gratia conceſſum eſt, & iis quibus ab illis permiſſum eſt. Vt eſt ergo veriſimile, quidam laici, & fortè etiam docti, de quibuſdam eccleſiaſticis argumentis diſputabant, & quandam auctoritatem docendi prę ſe ferebant. Diuini ergo patres hoc prohibentes, ſtatuerunt, ne quid amplius eiuſmodi fieret, & ne eccleſiæ ordo cōfunderetur. Sed quoniam, inquit, Deus ex diuerſis membris B eccleſiam ſuis ſtabiliit & erexit, & conſtitutum eſt vt laici docerentur, non docerent, debent potiùs aurem docentibus præbere, quàm linguam mouere, ac multos offendedere, & eis ſcandali cauſam præbere, & vnuſquiſque manere in quo vocatus eſt ordine, vt dicit ſacra ſcriptura. Ad eius autem quod dixerunt, confirmationem, diuerſis ſcripturæ dictis, apoſtolicis ſcilicet & theologicis, & propheticis vſi ſunt. Eos autem qui præſentem canonem C tranſgrediuntur, laicos quadraginta diebus ſegregari iuſſerunt. Interrogauerit autem quiſpiam, cùm canon prohibeat laicos de rebus eccleſiaſticis publicè docere vel diſſerere, an clericus vel monachus prohibebitur ſimiliter ac laici, an non? Solutio. Quoniam docere ſolorum eſt antiſtitum, & eorum qui ad hoc ſunt ordinati, ſi quis ex eis canonicum præceptum tranſgreſſus fuerit, is, vt mihi videtur, canone tenebitur. Propterea enim & in euāgelici dicti examinatione, quod dicit: Pater meus D maior me eſt, multi monachi & clerici, quoniam de eo authēticè, & perinde ac ſi eius rei auctoritatem haberent, vel ſcripſerāt, vel locuti fuerāt, puniti ſunt. Rectè autem adiectū eſt illud, publicè. Si quis enim priuatim de aliqua decreti materia, vel de alia ad animę vtilitatē pertinēte cauſa interrogetur, nō prohibebitur id quod ſibi videtur reſpōdere. Iiij. enim cap. j. tit. primi lib. Imp. dicit, Nemo vel clericus vel monachus, vel miles, vel quicunque is ſit alius, cogens multitudinem, publicè de fide diſſerat. Videtur enim iniuriam facere Chalcedon. ſyn. quæ omnia aptè definiit,

A quæ etiam dat omnibus hæreticis noſtra cognoſcenda. Quocirca, ſi is quidem qui hæc facit, fuerit clericus, à clericorum conuentu excidet: ſi autem miles, à militia. Reliqui autem, prout cuiuſque fuerit conditio, punientur.

CANON LV.

Qui in nouiluniis à quibuſdam ante ſuas officinas & domos accenduntur, rogos, ſupra quos etiam antiqua quadam conſuetudine ſalire ineptè ac delirè ſolent, iubemus B *deinceps ceſſare. Quiſquis ergo tale quid fecerit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſin autem laicus, ſegregetur. In quarto enim libro Regum ſcriptum eſt, Et ædificauit Manaſſes altare vniuerſæ militiæ cæli, in duobus atriis domus ſuæ, & filios ſuos traduxit per ignem, ſortibúſque & auguriis auſpiciiſque vſus eſt, & fecit vētriloquos ſeu Phytones, & diuinatores multiplicauit, & ambulauit in eo vt faceret malum coram domino, vt eum ad iram prouocaret.*

SCHOL. BALS. Nouilunia dicuntur dies primi menſium. Mos C ergo erat apud Iudæos & Græcos feſtum tunc agere & genu flectere, vt menſis ſpatium feliciter tranſigerent. De quibus deus quoque dixit per prophetam: Nouilunia veſtra & ſabbata odit anima mea. Sed & ante ſuas officinas & ædes rogos incendebant, & ſupra eos ſaliebant, per id exiſtimantes ea quæ illis priùs obtigiſſent mala comburi, foréque vt in alia bona inciderent. His ergo conſequenter faciebant etiam quidam orthodoxi, eo tem- D pore quo hæc habita eſt ſynodus. Vnde etiam patres ea ceſſare iuſſerunt: & eum quidem qui tale quid feciſſet, ſi eſſet clericus, deponi: ſi verò laicus, ſegregari ſanxerunt. Cùm autem vellent oſtendere hæc eſſe mala maxima, & à Deo alienationem: ex quarto quoque libro Regum verbis vſi ſunt, de rege Manaſſe, qui Deum ad iram prouocauit, quia in domus Dei atriis ſacrificauit militiæ cæli, aſtris ſcilicet, & quòd filios ſuos per ignem traduxit, ſortibúſque & auguriis auſpiciiſque vſus eſt, & ventriloquos ac diuinatores multiplicauit,

A ἥτις καὶ τοῖς αἱρετικοῖς πᾶσι δίδωσι γινώσκειν τὰ ἡμέτερα· ὥστε οὖν εἰ μὲν κληρικὸς εἴη ὁ ταῦτα ποιῶν, τοῦ συλλόγου τῶν κληρικῶν ἐκπεσεῖται· εἰ δὲ στρατευόμενος, τῆς στρατείας. οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὴν οἰκείαν τύχην τιμωρείσθωσαν.

Κανὼν ξα'.

Τὰς ἐν ταῖς νουμηνίαις ὑπό τινων πρὸ τῶν οἰκείων ἐργαστηρίων ἢ οἴκων ἀναπτομένας πυρκαϊάς, ἃς καὶ ὑπεράλλεσθαί τινες κατά τι ἔθος ἀρχαῖον ἐπιχειροῦσι, ἀπὸ τοῦ παρόντος καταργηθῆναι προστάττομεν. ὅστις οὖν τοιοῦτόν τι B πράξοι, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω. γέγραπται γὰρ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν βασιλειῶν· καὶ ᾠκοδόμησε Μανασσῆς θυσιαστήριον πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, ἐν ταῖς δύο αὐλαῖς οἴκου κυρίου. καὶ διήγαγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρί· καὶ ἐκληδονίζετο καὶ οἰωνίζετο. καὶ ἐποίησεν ἐγγαστριμύθους, καὶ γνώστας ἐπλήθυνε. καὶ ἐπλήθυνε τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου, τοῦ παροργίσαι αὐτόν.

Ἑρμηνεία.

Νουμηνίαι ἐλέγοντο αἱ πρῶται ἡμέραι C τῶν μηνῶν. ἔθος οὖν παρὰ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησιν, ἑορτάζειν τηνικαῦτα καὶ γονυκλιτεῖν, ὡς ἂν τὸ μηνιαῖον διάστημα εὐτυχῶς διέλθωσι. περὶ ὧν καὶ ὁ θεὸς εἶπε διὰ τοῦ προφήτου, τὰς νουμηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα μισεῖ ἡ ψυχή μου. ἀλλὰ καὶ ἔμπροσθεν τῶν ἐργαστηρίων αὐτῶν καὶ τῶν οἰκείων ἀνῆπτον πυρκαϊάς, καὶ ἐπήδων ἐπάνω τούτων, νομίζοντες διὰ τούτου τὰ προσυμβαίνοντα ἴσως αὐτοῖς δυσχερῆ κατακαίεσθαι, καὶ ἑτέροις ἀγαθοῖς ἐντυγχάνειν. ἀκολούθως οὖν τούτοις ἐποίουν καί τινες ὀρθόδοξοι ἐν ταῖς ἡμέ- D ραις ἐν αἷς ἡ παροῦσα γέγονε σύνοδος. ἔνθεν τοι καὶ διωρίσαντο οἱ πατέρες καταργηθῆναι ταῦτα. καὶ τὸν τοιοῦτόν τι ποιήσαντα, κληρικὸν μὲν ὄντα, καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸν δέ, ἀφορίζεσθαι. θέλοντες δὲ παραστῆσαι ὅτι μέγιστόν τι κακὸν ταῦτα εἰσί, καὶ ἀπαλλοτρίωσις τοῦ θεοῦ, ἐχρήσαντο καὶ ῥήμασιν ἀπὸ τῆς δ'. τῶν βασιλειῶν, περὶ τοῦ βασιλέως τοῦ Μανασσῆ τοῦ τὸν θεὸν παροργίσαντος, ὅτι ἔθυσεν ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ οἴκου κυρίου τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, ἤτοι τοῖς ἄστρασι, καὶ ὅτι διήγαγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρί. καὶ ἐκληδονίζετο καὶ οἰωνίζετο· καὶ ἐγγαστριμύθους καὶ γνώστας ἐπλήθυνε.

A καὶ περὶ μὲν τῶν πυρκαϊῶν ὅπως ἐτελοῦντο, εἴπομεν ἄνωθεν. κληδὼν δέ ἐστιν ἡ διά τινων σημείων μαντεία· οἰωνισμὸς ἡ ἀπὸ κραυγῆς ἢ πτήσεως οἰωνῶν, τουτέστιν ἀγρίων πτερωτῶν ζώων, περὶ ὧν αἱρεῖταί τις μάθησις· ἐξ οὗ καὶ οἰωνοσκόποι λέγονται. ἐγγαστρίμυθοι δὲ καὶ γνῶσται λέγονται πάντες οἱ σατανικῶς ἐνθουσιῶντες, καὶ προλέγοντες δῆθεν τὰ ἄγνωστα· ὡς οἱ κρίτειαι, οἱ ἀθίγγανοι, οἱ ψευδοπροφῆται, ἐρημῖται, καὶ ἕτεροι. ταῦτα τοῦ κανόνος διορίζομένου, ἡ μὲν τῆς νουμηνίας ἑορτὴ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐσχόλασε. B καὶ ἀντὶ ταύτης, θεοῦ χάριτι, ἱλαστήριοι εὐχαὶ πρὸς θεὸν καὶ ἁγιασμοὶ ἐπ' ἐκκλησίας παρὰ τοῦ πιστοῦ λαοῦ γίνονται καθ' ἑκάστην ἀρχιμηνίαν, καὶ ὕδασιν εὐλογίας οὐκ ἀντιλογίας χριόμεθα. ἡ δὲ τῶν πυρκαϊῶν δαιμονιώδης τελετή, καὶ αἱ κληδόνες, ἐγίνοντο μέχρι τῆς ἐφημερίας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ γεγονότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, εἰς ταύτην πως τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, οὕτως. κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς κγ΄. τοῦ Ἰουνίου μηνός, ἠθροίζοντο ἐν ταῖς ῥυμίσι καὶ ἔν τισιν οἴκοις, ἄνδρες C καὶ γυναῖκες, καὶ πρωτότοκον κοράσιον νυμφικῶς ἐστόλιζον. μετὰ γοῦν τὸ συμποσιάσαι καὶ βακχικώτερον ὀρχήσασθαι καὶ χορεῦσαι καὶ ἀλαλάξαι, ἔβαλον ἐν ἀγγείῳ συστόμῳ χαλκῷ θαλάττιον ὕδωρ, καὶ εἴδη τινὰ ἑκάστῳ τούτων ἀνήκοντα. καὶ ὥσπερ τῆς παιδὸς ἐκείνης λαβούσης ἰσχὺν ἐκ τοῦ σατανᾶ προμηνύειν τὰ ἐρωτώμενα, αὐτοὶ μὲν περὶ τοῦ δεῖνος ἀγαθοῦ ἢ καὶ ἀποτροπαίου ἀνεβόων ἐρωτηματικῶς. τὸ δὲ κοράσιον ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ἀγγείῳ ἐμβληθέντων εἰδῶν τὸ προστυχὸν ἐξαγαγὸν, ὑπεδείκνυεν. D ὃ καὶ λαμβάνων ὁ ἀνόητος τούτου δεσπότης, ἐπληροφορεῖτο τάχα τὰ ἐπ' αὐτῷ συνελθεῖν μέλλοντα, εὐτυχῆ τε καὶ δυστυχῆ. τῇ ἐπαύριον δὲ μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν σὺν τῷ κορασίῳ εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς ἀπερχόμενοι, καὶ ὕδωρ θαλάττιον ἀναλαμβανόμενοι ἀφθόνως, τὰς κατοικίας αὐτῶν ἔρραινον. καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἐτελοῦντο παρὰ τῶν ἀσυνετωτέρων, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀπὸ χόρτου πυρκαϊὰς ἀνάπτοντες, ἐπήδων ὑπεράνω αὐτῶν, καὶ ἐκληδονίζοντο ἤτοι ἐμαντεύοντο περὶ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας καὶ ἄλλων τινῶν, δαιμονιωδῶς.

ac de rogis quidem ſeu pyris priùs diximus quomodo fierent. Sors autem ſeu Græcè κληδὼν eſt diuinatio quæ fit per ſigna. οἰωνισμὸς autem, eſt ex volatu vel garritu auium, corũ quæ quis ſcire deſiderat, cognitio, vnde & οἰωνοσκόποι, id eſt, auſpices ſeu auium inſpectores augureſque dicuntur. ἐγγαστρίμυθοι autem & γνῶσται, id eſt ventriloqui arupicéſque, dicuntur, omnes qui ſatanica incitatione afflati, dicũt ea quæ cognoſci non poſſunt, vt Citriæ, Athingani, pſeudoprophetæ, & alij. Hæc ſtatuente canone, Nouilunij quidem feſtũ, ante annos omnem memoriam ſuperantes ceſſauit, eius loco, Dei gratia, ad deum placãdum, preces, ac sãctificationes, in eccleſia à fideli populo fiunt, in vniuſcuiuſq; menſis principio, & aqua benedictionis non contradictionis inungimur. Rogorum autem dæmoniacum myſterium ſortéſque fiebant, vſque ad tempus patriarchæ domini Michaëlis, qui fuit philoſophorũ princeps, in hac vrbium regina, hoc modo. XXiij. menſis Iunij veſpere cogebantur in littoribus & quibuſdam ædibus viri & mulieres, & primogenitam puellam inſtar ſponſę ornabant. Poſtquam ergo conuiuati eſſent, & bacchantum ritu ſaltaſſent, & choreas duxiſſent, in feſtiſque cõſuetas exclamationes vſurpaſſent, in vas oris contractioris marinam aquam iniiciebant, & res quaſdam ad vnumquenque eorum pertinentes, & tanquam puella illa à Satana facultatem accepiſſet futura prædicẽdi, ipſi quidem de bono aliquo, vel etiam auerſando ac fugiendo quopiam, interrogando exclamabant. Puella autem ex rebus in vas iniectis, eam quę inciđiſſet, eductam oſtendebat. Quã etiam accipiẽs ſtultus eius dominus, certior fiebat de proſperis vel aduerſis ex eo euenturis. Poſtridie autem cũ tympanis & choris vnà cum puella ad littora venientes, & aquam marinam nulla voce edita accipientes, ædes ſuas aſpergebant: & à paulo inſipientioribus hæc non ſolùm fiebant, ſed & per totam noctem rogos ex fœno accendentes, ſupra eos ſaliebant, & ſortiebantur ſeu diuinabãt de felicitate & infelicitate, & de quibuſdam aliis, planè dæmoniacè.

regione, & in aliis locis, in ſabbatis & dominicis ſanctæ quadrageſimæ quoſdam oua & caſeum comedere. Viſum eſt ergo & hoc, vt omnis Dei eccleſia, quæ eſt in vniuerſo terrarum orbe, vnum ordinem ſequens, ieiunium perficiat, & abſtineat, ſicut ab omni mactabili, ſic ab ouis & caſeo, quæ quidem ſunt fructus, & fœtus eorum à quibus abſtinemus: ſi autem hoc non ſeruauerint, ſi ſint quidem clerici, deponantur: ſin autem laici, ſegregentur.

SCHOL. BALS. In præcedenti quidem canone, ſtatutum eſt in ſabbatis & dominicis ſanctæ quadrageſimę non eſſe ieiunandum. Armenij itaque, & quidam, vt eſt veriſimile, orthodoxi, ex hoc canone errantes, in dictis diebus comedebant caſeum & oua, vt quæ eſſent ſanguinis expertia, & autumni fructibus ſimilia. Hoc itaque corrigens definit ſynodus, omnes dei eccleſias debere vnum ordinem ſequi, & abſtinere omnes ab omni mactabili, quoniam & oua, & caſei, etiam ſi fructus reputentur, ſed quoniam ea ex quibus illa proceſſerunt, non comedimus, ne iis quidem ipſis veſci ac ieiunium ſoluere debemus. Ac eos quidem; qui quæ decreta ſunt, non ſeruant, ſi ſint quidem clerici, deponi iubet canon, laicos verò ſegregari. Ac eidem quidem omnino pœnæ ſubiiciuntur & qui per caſeum & ouum ieiunium ſoluunt omni quarta, & ſexta feria, quæ paraſceue dicitur, quoniam ſtatutum eſt, vt fideles his diebus ieiunent, quemadmodum & in quadrageſima.

CANON LVII.

Quòd ad altare mel & lac offerre non oportet.

SCHOL. BALS. De eo fusè ſcripſimus in iij. canone ſanctorum Apoſtolorum, nec ea ſunt rurſus repetenda. Quære & xxviij. can. præſentis ſynodi.

CANON LVIII.

Nemo eorum qui ſunt in ordine laicorũ, diuina ſibi myſteria impertiat, præſente epiſcopo, vel presbytero, vel diacono. Qui autem tale quid auſus fuerit, vt præter ea quæ ſunt conſtituta, faciens, vna ſeptimana ſegregetur, & ex eo doceatur, non ampliùs ſapere quàm ſapere oportet.

A χώρᾳ καὶ ἐν ἑτέροις τόποις, ἐν τοῖς σάββασι καὶ ἐν ταῖς κυριακαῖς τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, ὠὰ καὶ τυρὸν ἐσθίειν τινάς· ἔδοξε τοίνυν καὶ τοῦτο, ὥστε τὴν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, μιᾷ κατακολουθοῦσαν τάξει τὴν νηστείαν ἐπιτελεῖν, καὶ ἀπέχεσθαι, ὥσπερ θύτου παντοίου, οὕτω δὴ ὠοῦ καὶ τυροῦ, ἅ καρπός εἰσι καὶ γεννήματα, ὧν ἀπεχόμεθα. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο παραφυλάττοιεν, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαιρείσθωσαν· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀφοριζέσθωσαν.

Ἑρμηνεία.

B Ἐν τῷ προλαβόντι κανόνι, νενομοθέτηται μὴ νηστεύειν ἐν τοῖς σαββάτοις καὶ ταῖς κυριακαῖς τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς. Ἀρμένιοι οὖν καὶ τινὲς ὀρθόδοξοι ὡς ἔοικε πλανηθέντες ἀπὸ τοῦ τοιούτου κανόνος, κατέλυον ἐν τοῖς ῥηθεῖσι σαββάτοις, καὶ ἤσθιον ὠὰ καὶ τυρὸν, ὡς δῆθεν μὴ μετέχοντα αἵματος, ἀλλ' ἐοικότα καρποῖς ὀπωρινοῖς. τοῦτο οὖν διορθουμένη ἡ σύνοδος, διορίζεται, μιᾷ τάξει κατακολουθεῖν τὰς ὅλας ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ, καὶ πάντας ἀπέχεσθαι θύτου παντοίου, ὅτι καὶ τὰ ὠὰ καὶ οἱ τυροὶ κἂν καρποὶ λογίζωνται, ἀλλ' ἐπεὶ τὰ C ἐξ ὧν ταῦτα γεγόνασιν, οὐκ ἐσθίομεν, οὐδὲ εἰς αὐτὰ καταλύειν ὀφείλομεν. τοὺς μέντοι μὴ φυλάττοντας τὰ διατεταγμένα, κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι παρακελεύεται ὁ κανών· λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι. καὶ πάντως τῷ αὐτῷ ἐπιτιμίῳ ὑπόκεινται καὶ οἱ διὰ τυροῦ καὶ ὠοῦ καταλύοντες, εἰς τὰς ὅλας τετράδας καὶ παρασκευάς. ὅτι νενομοθέτηται κατὰ ταύτας νηστεύειν τοὺς πιστοὺς ὥσπερ καὶ εἰς τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν.

Κανὼν νζʹ.

Ὅτι οὐ χρὴ ἐν τοῖς θυσιαστηρίοις μέλι καὶ D γάλα προσφέρεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τούτου πλατέως ἐγράψαμεν ἐν τῷ γʹ. κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ οὐ χρὴ περὶ τῶν αὐτῶν παλιλογεῖν. ζήτει καὶ τὸν κηʹ. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου.

Κανὼν νηʹ.

Μηδεὶς τῶν ἐν λαϊκοῖς τεταγμένων, ἑαυτῷ τῶν θείων μυστηρίων μεταδιδότω, παρόντος ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου· ὁ δέ τι τοιοῦτον τολμῶν, ὡς παρὰ τὸ διατεταγμένον ποιῶν, ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἀφοριζέσθω, ἐντεῦθεν παιδαγωγούμενος, μὴ φρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν.

Ερμηνεία.

Ἄλλοι μὲν κανόνες διάφοροι ἐκώλυσαν παρὰ λαϊκῶν τὰ ἅγια μυστήρια μεταχειρίζεσθαι. καὶ ἢ ἑτέροις μεταδιδόναι αὐτὰ, ἢ ἑαυτοῖς, ὅτι ἐπισκόποις καὶ ἱερεῦσι καὶ διακόνοις τὸ τοιοῦτον ἀπεκληρώθη ἀξίωμα. ὁ δὲ παρὼν κανὼν τὰ αὐτὰ ἐκείνοις παρακελευόμενος, καὶ ἀφορισμῷ καθυποβάλλων ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν τὸν παρὰ τὰ διατεταγμένα ποιοῦντα, προςτίθησιν ὡς τότε ταῦτα ὁ λαϊκὸς οὐ τολμήσει ποιῆσαι, ὅτε πάρεστιν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, δυνάμενος μεταχειρισθῆναι τὰ ἅγια. λέγουσι γοῦν τινὲς ἐξ ἀντιδιαστολῆς, ὡς ὅταν οὐ πάρεστι τὶς ἐξ αὐτῶν, διὰ προκειμένην ἀνάγκην, καλῶς μεταδώσει τὶς ἑαυτῷ τῶν θείων ἁγιασμάτων· ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ. τοιοῦτον γὰρ τολμηθῆναι ἀπὸ ἑρμηνείας καὶ ἀντιδιαστολῆς, οὐκ ἐκχωρηθήσεται. οἱ μέντοι Λατῖνοι ἄζυμα διηνεκῶς ἐγκόλπια φέροντες, καὶ λαϊκοὶ ὄντες, οὐ μόνον ἑαυτοῖς τούτων μεταδιδόασιν ὡς ἁγιάσματα, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις.

Κανὼν νθ'.

Μηδαμῶς ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ ἔνδον οἰκίας τυγχάνοντι, βάπτισμα ἐπιτελείσθω. ἀλλ' οἱ μέλλοντες ἀξιοῦσθαι τοῦ ἀχράντου φωτίσματος, ταῖς καθολικαῖς προσερχέσθωσαν ἐκκλησίαις, κἀκεῖσε τῆς δωρεᾶς ταύτης ἀπολαυέτωσαν. Εἰ δέ τις ἁλῷ τὰ παρ' ἡμῶν ὁρισθέντα μὴ φυλάττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· Εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ερμηνεία.

Τοὺς ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ καὶ μὴ ἐν καθολικαῖς ἐκκλησίαις βαπτίζοντας ἱερεῖς, καθαιρεῖσθαι φησὶν ὁ κανών· καὶ τοὺς συμπράττοντας αὐτοῖς κληρικοὺς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι. ὁ δὲ ιβ'. κανὼν τῆς α'. καὶ β'. συνόδου τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης, παραπλησίως κολάζεσθαι φησὶ, τοὺς ποιοῦντας τοιοῦτον τι παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων. ὥστε κατὰ γνώμην ἐπισκοπικὴν καὶ πρὸ τούτου τοιαῦτα ἐγίνοντο. ζήτει καὶ τὸν λα'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, καὶ τὰς ἐκεῖ κατασρωθείσας νεαρὰς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, ἤγουν τὴν δ'. καὶ τὴν ιε'. καὶ μάθης ὅτι διὰ τούτων ἐξεχωρήθη τὸ ἐν εὐκτηρίοις οἴκοις ἱερουργεῖν καὶ βαπτίζειν.

A SCHOL. BALS. Alij quidem diuerſi canones, prohibuerunt, ne à laicis ſancta myſteria tractarentur, & ea aliis vel ſibi impertirent: quoniam epiſcopis, & presbyteris, & diaconis talis data eſt dignitas. Præſens autem canon eadem cum illis præcipiens, & vnius quoque ſeptimanæ ſegregationi eum ſubiiciens, qui præter ea quæ ſunt ſtatuta facit: id etiam adiicit, quòd hæc tunc laicus non audebit facere, quando adeſt epiſcopus, presbyter, vel diaconus, qui ſacra tractare poteſt. Dicunt autem quidam per ſumptam à contrario diſtinctionem, quòd quando non adeſt eorum aliquis, propter oblatam ſibi neceſſitatem, ſibi quis recté ſacramenta impertiet. Mihi autem non videtur: vt enim tale quid audeant, ex interpretatione, & è contrario ſumpta diſtinctione, non concedetur. Latini autem azyma aſſiduè in ſinu ferentes, etiam ſi ſint laici, ea non ſolùm ſibi vt ſacramenta impertiunt, ſed etiam aliis.

Ἐξ ἀντιδιαστολῆς Id à iuris ciuilis doctoribus vocatur argumétum à contrario ſenſu.

CANON LIX.

In æde oratoria, quæ eſt intra domum, baptiſmus nequaquam peragatur: ſed qui ab omnibus ſordibus aliena illuminatione digni habendi ſunt, ad Catholicas eccleſias accedant: & hoc illi munere perfruantur: ſi quis autem quæ à nobis conſtituta ſunt, non ſeruare conuictus fuerit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi autem laicus, ſegregetur.

SCHOL. BALS. Sacerdotes qui in oratorio & non in catholicis eccleſiis, báptizant, deponi iubet canon, & eos quidem, qui eis opem ferunt, ſi ſint clerici, deponi: ſi laici verò, ſegregari. xij. autem primæ & ſecundæ ſynodi canon, quæ in ſanctorum apoſtolorum æde congregata eſt, eos puniendos dicit, qui præter proprij epiſcopi ſententiam tale quid faciunt. Quocirca voluntate epiſcopi hæc quoque fiebant anteà. Quære etiam xxxj. can. præſentis ſynodi, & illic ſitas nouellas Imp. domini Leonis Sapientis, iiij. ſcilicet & v. & intelliges, quòd per eas permiſſum eſt in domeſticis oratoriis ſeu ſacellis ſacrificare, ac baptizare.

Canon LX.

Cùm clamet apoſtolus quòd qui domino adhæret, vnus eſt ſpiritus, clarum eſt, quòd qui etiam cum contrario init familiaritatem ac conſuetudinem, cum illo coniunctione vnum fit. Eos ergo qui ſe dæmone correptos eſſe ſimulant, & morum improbitate eorum figuram & habitum ſimulatè præ ſe ferunt, viſum eſt omni modo puniri, & eiuſmodi afflictionibus laboribúſque ſubiici oportere, quibus ij qui verè à dæmone correpti ſunt, vt à dæmonis operatione liberentur, iure ſubiiciuntur.

Schol. Bals. Eos qui ad lucrum ſibi parandum ſe dæmone correptos eſſe ſimulant, & cum mala ſatanica conſcientia, quædam dæmoniaca inſtar vatum gentilium prædicant, canon puniendos eſſe decernit, iis denique afflictationibus laboribúſque ſubiici, quibus ſubiiciantur & qui verè dæmoniaci fuerint, vt à dæmone liberentur. Dicit autem & eorum ſimulatione dæmones quoque illis familiares fieri, ſicut magnus quoque Paulus inquit, cum dicit, Qui adhæret domino, vnus eſt ſpiritus, vt ſit manifeſtum, eum quoque qui adhæret ſatanæ, & eius opera imitatur, fieri vnum quoque corpus cum illo. Et eſt quidem canon eiuſmodi: Ego autem cùm videam eiuſmodi complures, ciuitates obeuntes, & non puniri, ſed vt ſanctificatos à quibuſdam obuiis vlnis excipi, cauſam ſcire deſidero, & correctionem poſtulo. Atqui Stauratium illum Oxybaphum qui re vera iuſtus erat, eam autem quæ eſt propter Deum ſtultitiã, agebat propter ſeductores, cum Hypocritis per ignorantiam ponebam: fortaſſe autem à me nonnulli quoque alij præiudicio affecti ſunt. Oportet ergo talia prohiberi, ne boni propter malos puniantur. Multi enim ſunt modi ſalutis animæ, & poteſt quis per eos ſeruari abſque vllo ſcandalo. Hæc autem non domo allata dico, ſed ex bonorum virorũ narratione, qui hanc vtique deo gratam viuendi rationẽ effinxerunt, ſed eam, vt pernicioſam, ad partem ſatanæ deducentem, condemnarunt. Et eam ob ob cauſam multi etiam ſancti patriarchæ multos cum catenis aſſiſtentes in æde ſancti magni martyris Nice-

Κανὼν ξ.

Τοῦ ἀποστόλου βοῶντος, ὅτι ὁ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι, πρόδηλον ὡς καὶ ὁ τῷ ἐναντίῳ ἑαυτὸν οἰκειῶν, ἓν γίνεται τῇ πρὸς αὐτὸν συναφείᾳ. τοὺς τοίνυν δαιμονᾶν ὑποκρινομένους, καὶ τρόπων φαυλότητι προσποιητῶς τὰ ἐκείνων σχηματιζομένους, ἔδοξεν τρόπῳ ἐπιτιμᾶσθαι παντί, καὶ τοιαύταις αὐτοὺς σκληραγωγίαις καὶ πόνοις ὑποβάλλειν, οἷς ἂν οἱ ἀληθῶς δαιμονῶντες πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς τοῦ δαίμονος ἐνεργείας ἀξίως ὑποβάλλοιντο.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς σχηματιζομένους δαιμονᾶν διὰ πορισμὸν κέρδους, καὶ κηρύσσοντας μετὰ φαύλου συνειδότος σατανικοῦ, δαιμονιώδη τινὰ κατὰ τὰς τῶν Ἑλλήνων προφήτιδας, ὁ κανὼν ἐπιτιμᾶσθαι ὁρίζει, ἤγουν τιμωρεῖσθαι, καὶ σκληραγωγίαις καὶ πόνοις ὑποβάλλεσθαι τοιούτοις, οἷς ἂν οἱ ἀληθῶς δαιμονῶντες ὑποβληθεῖεν, ἵνα ἀπαλλαγεῖεν τοῦ δαίμονος. φησὶ δὲ καὶ τὴν προσποίησιν αὐτῶν τοὺς δαίμονας οἰκειοῦσθαι. ἐγὼ δὲ βλέπων πολλοὺς τοιούτους τὰς πόλεις περιερχομένους, καὶ μὴ κολαζομένους, ἀλλὰ καὶ ὡς ἡγιασμένους ἀγκαλιζομένους παρά τινων, ζητῶ τὴν αἰτίαν καὶ ἐξαιτῶ τὴν διόρθωσιν. τὸν μέντοι Σταυράκιον ἐκεῖνον τὸν Ὀξεοβάφον, τὸν ὡς ἀληθῶς δίκαιον, ὑποκρινόμενον τὴν διὰ θεὸν μωρίαν, διὰ τοὺς ἀπατεῶνας μετὰ τῶν ὑποκριτῶν ἐτίθουν κατὰ ἄγνοιαν. παρομοίως δὲ ἐμοί, καὶ ἕτεροι ἴσως ἵνα ἐκρεματίσθησαν. ἔδει οὖν τὰ τοιαῦτα κωλυθῆναι κατὰ τὸν παρόντα κανόνα, ἵνα μὴ καὶ οἱ ἀγαθοὶ διὰ τοὺς φαύλους ἐπιτιμῶνται. πολλοὶ γάρ εἰσι τρόποι σωτηρίας ψυχῆς. καὶ δύναταί τις δι' αὐτῶν σωθῆναι σκανδάλου δίχα παντός. ταῦτα δὲ λέγω, οὐκ οἴκοθεν, ἀλλ' ἐξ ἀφηγήσεως καλῶν ἀνθρώπων, πλασαμένων μὲν τὴν τοιαύτην θεάρεστον δῆθεν διαγωγήν, καταγνόντων δὲ ταύτης ὡς ἐπωλέθρου, καὶ καταγούσης εἰς σατανικὴν μερίδα. διά τοι τοῦτο καὶ διάφοροι ἁγιώτατοι πατριάρχαι πολλοὺς προσκαθημένους μετὰ ἀλύσεων ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Νι-

κῆτα, καὶ ἑτέρους τὰς τελέσδους περιερχομένους, καὶ προσποιουμένους δαιμονᾶν, κατέχοι μετ' αὐθεντίας, καὶ εἰς δημοσίας φρουρὰς κατέκλεισαν ἀκολούθως τῷ κανόνι.

Κανὼν ξα΄.

Οἱ μάντεσιν ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες, ἢ τοῖς λεγομένοις ἑκατοντάρχοις, ἤ τισι τοιούτοις, ὡς ἂν παρ' ἐκείνων μάθοιεν, ὅ,τι ἂν αὐτοῖς ἐκκαλύπτεσθαι βούλοιντο· κατὰ τὰ πρώην ὑπὸ τῶν πατέρων περὶ αὐτῶν ὁρισθέντα, ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς ἑξαετίας. τῷ αὐτῷ δὲ τούτῳ ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλεσθαι δεῖ, καὶ τοὺς τὰς ἄρκτους ἐπισυρομένους, ἢ τοιαῦτα ζῶα πρὸς παίγνιον καὶ βλάβην τῶν ἁπλουστέρων, καὶ τύχην καὶ εἱμαρμένην, καὶ γενεαλογίαν, καὶ τοιούτων τινῶν ῥημάτων ὄχλον κατὰ τοὺς τῆς πλάνης λήρους φωνοῦντας, τούς τε λεγομένους νεφοδιώκτας καὶ γητευτὰς καὶ φυλακτηρίους καὶ μάντεις· ἐπιμένοντας δὲ τούτοις καὶ μὴ μετατιθεμένους καὶ ἀποφεύγοντας τὰ ὀλέθρια ταῦτα, καὶ Ἑλληνικὰ ἐπιτηδεύματα, παντάπασιν ἀποῤῥίπτεσθαι τῆς ἐκκλησίας ὁρίζομεν· καθὰ καὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες διαγορεύουσι· τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; ὥς φησιν ὁ ἀπόστολος, ἢ τίς συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετ' εἰδώλων; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετ' ἀπίστου; τίς δὲ συμφωνία Χριστῷ πρὸς Βελίαρ;

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ κε΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, κατεγράψαμεν διαφόρους νόμους περὶ μάγων καὶ ἐπαοιδῶν καὶ ἑτέρων τοιούτων, καὶ ἀνάγνωθι τούτους. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται, μηδένα μάντεσιν ἢ γόησι προσέρχεσθαι ἢ τοῖς λεγομένοις ἑκατοντάρχοις, ἢ τοῖς ἐπισυρομένοις τὰς ἄρκτους, ἢ τοῖς νεφοδιώκταις, ἢ τοῖς γητευταῖς, ἢ τοῖς παρέχουσι τὰ φυλακτήρια. Εἰ δέ τις τοῦτο ποιήσει, ἐπὶ ἑξαετίαν ἀφορισθήσεται· καὶ ἐπιμένων τῷ κακῷ, τῆς ἐκκλησίας ἐκκηρυχθήσεται, καὶ οὐκέτι μετὰ τῶν ὀρθοδόξων συναυλισθήσεται. τίς γάρ φησι κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, καὶ τὰ ἑξῆς. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου καὶ ἀποτρέποντος τὰς δαιμονιώδεις τοιαύτας ἐργασίας, ὡς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀπιστίας καταγομένας, ζητητέον τὰ κατὰ μέρος τῷ κανόνι περιεχόμενα· μάντεις λέγονται οἱ παλαμοσκόποι, οἱ λεκανομάντεις, οἱ διὰ θυσιῶν τὸν πατέρα αὐτῶν ἐρωτῶντες περί τινος· καὶ

A tæ, & alios triuia obeuntes, & ſe dæmone corripi præ ſe ferẽtes, cum auctoritate detinuerunt, & in publicis cuſtodiis incluſerunt.

Canon LXI.

Qui vatibus ſeipſos tradiderunt, vel iis qui Hecatõtarchæ ſeu Centuriones dicũtur, vel aliis eiuſmodi, vt ab illis diſcãt, ſi quid ſibi reuelari velint, conuenienter iis quæ de ipſis à patribus conſtituta ſunt, ſexennij canoni ſubiiciantur. Et ipſi autem eos quoque ſubiici oportet, qui vrſas, vel eiuſmodi animalia, ad ludum, & ſimpliciorum noxam circumferunt, & fortunam, ac fatum, &
B *genealogiam, & quorundam eiuſmodi verborum multitudinem ex fallacia impoſturæque nugis proferunt: eóſque, qui nubium perſecutores, imprecatores, id eſt remediorum amuletorúmque præbitores, & vates appellantur. Eos autem qui in iis perſiſtunt, & non ab eiuſmodi pernicioſis gentilibúſque ſtudiis auertuntur, & aufugiunt, eccleſia omnino exturbandos decernimus, ſicut & ſacri canones dicunt. Quæ eſt enim luci cum tenebris communicatio, vt ait apoſtolus, vel quæ templo dei cum idolis conſenſio, vel quæ fideli cum infideli pars eſt? Quæ autem Chriſto eſt cum Belial con-*
C *cordia ac conuentio?*

Schol. Bals. In xxv. cap. ix. tit. præſentis operis, diuerſas leges poſuimus, de magis, incantatoribus, & aliis eiuſmodi, & lege eas. Præſens autem canon conſtituit, ne quis ad vates, vel præſtigiatores accedat, vel ad eos qui dicuntur hecatontarchæ, vel eos qui vrſas trahunt, vel ad imprecatores, vel ad eos qui præbent remedia ſeu amuleta. Si quis autem hoc fecerit, ſexen-
D nio ſegregabitur: & ſi in malo perſeueret ab eccleſia publicè eiicietur, & non amplius cum orthodoxis verſabitur. Quæ eſt enim, inquit, communicatio luci cum tenebris? & cætera. Cùm canon hæc decernat, & eiuſmodi dæmoniacas operationes auertat, vt quæ à gentili infidelitate oriantur, particulatim quærẽda ſunt quę hoc canone comprehenduntur. Vates ſeu diuinatores dicuntur palmæ inſpectores, iiq; qui in pelue diuinant, & ij qui per ſacrificia patrem ſuũ Satanam de aliquo interrogãt: &

A omnes, vt ſemel dicam, qui per quædam ſigna ex ſuggeſtione dæmoniaca ſcire futura profitentur, & ſe dæmoni addicunt. Hecatontarchæ autem, ſeu centuriones, ſunt qui à nobis primicerij dicuntur: erant autem antiquitus homines ſenes, vtique prudentiores, & ſe reliquis conſulere præ ſe ferentes: qui quidem cùm per execrabiles huiuſmodi operationes ſimpliciores ſeducerent, vt pſeudothei colebantur. Vrſas trahere dicuntur ij qui arctotrophi, id eſt vrſorum altores appellantur: qui quidem in capite & totius animalis corpore B tincturas appendentes, & pilos ex ipſo tondentes, eos vnà cum tincturis dant perinde ac remedia & amuleta, & tanquam in morbis, & faſcinantibus oculis, conferre poſſint. Alij verò ſerpentes in ſinu geſtantes, qui etiam ἀθίγγανοι dicuntur, hunc quidem die maligno natum eſſe, illum verò felici ſidere natum dicunt, & futuras felicitates & infelicitates annunciant, & alia quædam nugantur, quæ nec quæ ſcribantur quidem digna ſunt. νεφοδιῶκται nubiũ perſecutores dicuntur, qui, quæ multis C ignota ſunt, ex nubibus ſignificant. Nonnulli enim nubes aſpicientes, & maximè quando ſole occidente ſunt maximè candentes, ſe ex iis ſcire veritatem nugantur, & ex hac quidem nube, quæ columbæ, quæ Græcè περιστερά dicitur, eſt ſimilis, dicunt, περίστασιν, hoc eſt caſum vel circunſtantiam, imminere: ex altera, quæ homini enſem intentanti ſimilis eſt, bellum ſignificant. ex alia, quæ eſt leoni ſimilis, Imperatoris negotiorum ſtatutum exercitationémque prædicunt, & alias quaſdam alienas nugas Apollineorum inſtar vatum D debacchantur. γητευτὰς autem, hoc eſt, imprecatores, quot videas, qui diuina quædam cantica dicunt, & nominum martyrum meminerunt, vel etiam ſolius ſanctiſſimæ virginis? Quæ omnia diuini patres, & eccleſiæ doctores, eſſe fugienda ſtatuunt, & plus quàm alij, ſanctus Chryſoſtomus, in homiliis de ſtatuis apertè, ſic dicens: Non ſolùm alligata amuleta, ſed & carmina ſeu incantationes, ei applicas, temulentas & ceſpitantes aniculas in eius domum introducens. Et non erubeſcis, nec pudore ſuffunderis, ſi poſt tantam huma-

ἁπλῶς πάντες οἱ διά τινων σημείων ἐξ ὑποθήκης δαιμονικῆς τὰ μέλλοντα βλέπειν προαιρούμενοι, καὶ τῷ δαίμονι ἑαυτοὺς παρατιθέμενοι. ἑκατόνταρχοι εἰσὶν οἱ παρ' ἡμῶν λεγόμενοι πριμμικήριοι. ἦσαν δὲ τὸ παλαιὸν ἄνθρωποι γηραλέοι, φρονιμώτεροι δῆθεν, καὶ κατὰ συμβουλὴν, τῶν λοιπῶν ὑπερφέροντες, οἵτινες διὰ τοιούτων μυσαρῶν ἐργασιῶν τοὺς ἁπλουστέρους πλανῶντες, ὡς ψευδόθεοι ἐσεβάζοντο. ἄρκτους ἐπισύρειν λέγονται, οἱ καλούμενοι ἀρκτοτρόφοι· οἵτινες, βάμματα ἐξαρτῶσι κατὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ ὅλου σώματος τοῦ ζώου, καὶ τρίχας κείροντες ἐκ τούτου, διδόασι ταύτας σὺν τοῖς βάμμασιν, ὡς φυλακτήρια, καὶ ὡς δυναμένας λυσιτελεῖν ἐν νόσοις καὶ ἐν βασκάνοις ὀφθαλμοῖς. ἄλλοι δὲ τοὺς ὄφεις ἐγκολπιζόμενοι, οἱ καὶ ἀθίγγανοι λεγόμενοι, τὸν μὲν φασὶ γεννηθῆναι εἰς ἡμέραν κακοποιὸν, τὸν δὲ αὐτοῖς ἀστέρα ἀγαθὸν, καὶ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας γενησομένας ἀπαγγέλλουσι, καὶ ἄλλα τινὰ φλυαροῦσι, μηδὲ γραφῇ παραδοθῆναι ἄξια. νεφοδιῶκται λέγονται, οἱ ἐκ τῶν νεφῶν προμηνύοντες δῆθεν τὰ τοῖς πολλοῖς ἄγνωστα. τινὲς γὰρ βλέποντες τὰ νέφη, καὶ μᾶλλον ὅτε δύνοντος τοῦ ἡλίου γίνονται πυρωδέστερα, φλυαροῦσιν ἐκ τούτων μανθάνειν ἀλήθειαν. ἐκ τοῦ δὲ μὲν γὰρ τοῦ νέφους ἐοικότος περιστερᾷ, περίστασιν λέγουσι τῷ ἐρωτῶντι ἐπελθεῖν· ἐξ ἑτέρου ἐοικότος ἀνθρώπῳ σπάθην ἐπιφερομένῳ, πόλεμον προμηνύουσιν. ἐξ ἄλλου ἐοικότος λέοντι, βασιλικῶν πραγμάτων προλέγουσιν ἐνέργειαν, καὶ ἄλλα τινὰ ἀλλόκοτα ἀποφοιβάζουσι φληναρήματα. γητευτὰς δὲ πόσους ἂν ἴδῃς λέγοντας θεῖα τινὰ ψαλμῳδήματα· καὶ μεμνημένους ὀνομάτων μαρτυρικῶν, ἢ καὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας θεοτόκου; ἅπαντα δὲ οἱ θεοφόροι πατέρες, καὶ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι φεύγειν διορίζονται. καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων, ὁ θεῖος Χρυσόστομος, λέγων εἰς τοὺς ἀνδριάντας ταῦτα ῥητῶς· οὐ περίαπτα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπῳδὰς αὐτῷ περιάγεις, γραΐδια μεθύοντα καὶ παραπαίοντα εἰς τὴν οἰκίαν σαυτοῦ εἰσάγων, καὶ οὐκ αἰσχύνῃ, οὐδὲ ἐρυθριᾷς μετὰ τοσαύτην φιλανθρωπίαν

ἐκπλαγείης πρὸς ταῦτα ἐπτοημένος, καὶ τὸ χαλεπώτερον τῆς ἀπάτης, ὅταν παραινούμενος ταῦτα μὴ ποιεῖν, δοκῇ ἀπολογεῖσθαι, φησί, Χριστιανή ἐστιν ἡ γυνὴ ἡ ταῦτα ἐπάδουσα, καὶ οὐδὲν ἕτερον φθέγγεται ἢ τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα. διὰ τοῦτο μὲν οὖν αὐτὴν μάλιστα μισῶ καὶ ἀποστρέφομαι, ὅτι τῷ τοῦ θεοῦ ὀνόματι καταχέχρηται, ὅτι λέγουσα Χριστιανὴ εἶναι, τὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπιδείκνυται. καὶ γὰρ οἱ δαίμονες τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα ἐφθέγγοντο, ἀλλ' ἦσαν δαίμονες· καὶ οὕτως ἔλεγον πρὸς τὸν Κύριον, οἴδαμέν σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ὅμως ἐπεστόμισεν αὐτοὺς καὶ ἀπήλασε. Φυλακτήριοι δὲ λέγονται, οἱ κατὰ ἀπάτην δαιμονικὴν διδόντες τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἀπατωμένοις, δήματά τινα ἐκ σηρικῶν νημάτων ὑφασμένα, καὶ πουγγία λεγόμενα, ἔχοντα ἔσωθεν ποτὲ μὲν γραφάς, ποτὲ δὲ ψευδῆ τινα ἕτερα τὰ παρατυχόντα. καὶ λέγοντες ὀφείλειν ταῦτα διηνεκῶς ἐκ τῶν τραχήλων τῶν λαμβανόντων αὐτὰ ἐξαιωρεῖσθαι εἰς φυλακὴν παντὸς κακοῦ. εἰ γὰρ οὖν εἶχον καιρὸν ἀφηγήσασθαι ὅσα εἶδον τοιαῦτα συνοδικῶς ἐκδικηθέντα, μεγάλην ἂν τὴν περὶ τούτων ἐποιησάμην ἀφήγησιν. Εἰρήσεται δὲ ὀλίγα αὐτίκα. ἔπαρχος τις τοῦ Ὁσίου περὶ τοιούτων τινῶν κατηγορηθείς, εὑρέθη ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγκόλπιον ἔχων ἔνδυμα νεαγενοῦς παιδός. καὶ εἶπε τοῦτο δοθῆναι αὐτῷ παρά τινος γυναικὸς εἰς ἀποτροπὴν καὶ ἐπιστομισμὸν τῶν ἐπιχειρούντων κατ' αὐτοῦ λέγειν. διὸ καὶ καθοσιώσει ὑπέπεσεν. ἕτερος ἱερεὺς αἰτιαθεὶς ὡς ἐπιδοὺς τὸν θεῖον ἄρτον τῆς μεγάλης πέμπτης διαφόροις γυναιξὶ καὶ ἀνδράσιν, ἐφ' ᾧ ἐλεγχθῆναι τὸν ἀποσυλήσαντα τό τι πρᾶγμα· ἐκ τοῦ μὴ ῥᾳδίως τοῦτον καταπιεῖν, καθαιρέσεως ποτήριον ἔπιε. καὶ ἄλλος ἱερεὺς μετὰ εὐαγγελίου ξύλῳ συνδεδεμένου, καὶ κυκλικῶς περιστρεφομένου κατηγορηθεὶς ἐρωτήσεις ποιεῖν περί τινων ὑποθέσεων διὰ ψαλμῶν Δαβιδικῶν, καὶ διὰ τοῦτο πολλοὺς ἀναιτίους εἰς μεγάλας ὀχλήσεις ἀγαγών, ἀσύγγνωστος ἔμεινε. μοναχοὶ δὲ πολλοί, καὶ ταῦτα καθηγηταί, συνοδικῶς ἐκολάσθησαν,

A nitatem ad hæc ſtupefactus attonitúſque reddaris, &, quod eſt deceptione grauius, quando ne hæc faciat admonitus, ſe defendere exiſtimans, dicit, Chriſtiana eſt mulier quæ hæc incantat, & nihil aliud quàm Dei nomen loquitur: propterea ergo, inquit, eam magis odi, & auerſor, quæ Dei nomine in eo vſa eſt: quòd cùm dicat ſe eſſe Chriſtianam, ea quæ ſunt Græcorum oſtentet. Nam & dæmones Dei nomen loquebantur, ſed erant dæmones, & Chriſto ſic dicebant, No-

B uimus te quis ſis, ſanctus Dei; os tamen eis occludebat, & expellebat. Lege & eius interpretationem epiſtolæ ſancti Pauli ad Coloſſenſes, ſextam, & eius orationem aduerſus Iudæos, docentem, quòd etiam ſi quis, non vt decet ſanctum, viuens mortuum ſuſcitauerit, non eſt ei credendum, ſed eſt contemnendus ac reiiciendus. φυλακτήριοι autem, hoc eſt, remediorum ſeu amuletorum præbitores, dicuntur, qui fraude dæmonis, eis qui à ſe decipiuntur, vincula quædam ex ſericeis filis con-

C texta, quæ & πουγγία dicuntur, præbent, quæ aliquando quidẽ intus habent ſcripturas, aliquando verò falſa quædam alia, quæcunque inciderint. Dicunt autem hæc iuuare, ſi ex collis eorum qui illa accipiunt, perpetuò pendeant, ad omne malum vitandum. Si haberem tempus narrandi ea quæ vidi ſynodicè puniri, de iis magnam narrationem conficerem: ſed pauca dicentur. Iam enim præfectus quidã Hoſij de re eiuſmodi accuſatus, manifeſtò deprehenſus eſt in ſinu ferens indumentũ infantis

D nuper nati, & dixit hoc ſibi datum fuiſſe à quadã muliere, ad auertendũ eiſque os occludendum, qui aduerſus eum dicere conarẽtur. Vnde etiã ſubiectus fuit execrationi. Alius ſacerdos accuſatus quòd magna quinta feria, ſanctum panem dabat diuerſis mulieribus & viris, vt conuinceretur qui rem aliquam ſurripuerat: qui ex eo quòd hoc nõ facilè ebibit, bibit poculũ depoſitionis. Et alius ſacerdos, cum Euangelio ligno alligato, quod in orbem circumagebatur, accuſatus, quòd interrogationes faceret de quibuſdam rebus per Pſalmos Dauidicos, & multis propterea inſontibus negotia ac moleſtias exhiberet, veniã impetrare non potuit. Multi etiam monachi, atque adeò priores & inſtitutores, ſynodicè puniti ſunt,

quòd ad quaſdam mulieres acceſſiſſent, quæ cum hordeo, ea quæ ab aliis ignorantur, enunciant. Hæ ſunt quæ dicuntur κρίθειαι, quæ eccleſiis & ſanctis imaginibus aſſidentes, & ſe ex iis diſcere futura prædicantes, nō ſecus ac quæ Pythonis habent ſpiritum, futura prædicunt. Scias ergo, quòd præſens quidem canon eos qui ad illos accedunt, vt dictum eſt, punit. Alij autem canones, & leges ſitæ in ij. v. cap. ix. tit. præſentis operis, non eos ſolùm, ſed & primos auctores ac effectores valde puniunt. Cùm autem audis eos qui ad aliquos accedunt, ſexennio puniri, dic eos laicos. Qui enim ſunt ſacris initiati, deponentur. Nota autem ex præſenti canone, quòd ei quidem qui peccat & conuertitur, datur venia, & leuiter punitur: Qui autem in malo perſeuerat, & inuitus ad id quod eſt melius, traducitur, grauiter punitur. Nam & hic qui proceſſit, & peccatum confeſſus eſt, per ſexennij ſegregationem punitur. : qui autem in malo perſeuerat, ex eccleſia expellitur. Quoniam verò audiui quendam dicentem eis debere ignoſci, qui pro corporali medela, vel aliqua alia re ſalutifera hæc faciunt, dico quòd hoc quoque eſt compendium diaboli. Nam quomodocunque ea re vti eſt pernicioſiſſimum. Lege leges poſitas in commentario xxv. cap. ix. tit. præſentis operis, & lxv. Nouellam Imp. domini Leonis philoſophi, hæc circa finem expreſsè definientem, Si quis autem omnino hac præſtigiatoria arte vtens deprehenſus fuerit, ſiue corporis medelæ prætextu, ſiue auertendæ à fructibus noxæ, extremum luat ſupplicium, apoſtatarum ac defectorum pœnam ſubiens.

Canon LXII.

Calēdas quæ dicuntur, & quæ dicūtur Vota, & Brumalia quæ vocātur, & qui in primo Martij mēſis die fit, conuentū ex fideliū ciuitate omnino tolli volumus: ſed & publicas mulierū ſaltationes multā noxā exitiūque afferētes: quin etiā eas quæ nomine eorū qui falſo apud Græcos dij nominati ſunt:

ὅτι προσῆλθον γυναιξί τισὶ, μετὰ κριθαρίων ἀπαγγελλούσαις τὰ παρά τισιν ἀγνοούμενα. τοιαῦται εἰσὶ καὶ αἱ λεγόμεναι κρίθειαι, αἱ ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ ταῖς ἁγίαις εἰκόσι προσεδρεύουσαι, καὶ κηρύσσουσαι ἐκ τούτων μανθάνειν τὰ μέλλοντα, καὶ προλέγουσαι, ὡσεί τινες ἔχουσαι Πύθωνος πνεῦμα τὰ ἀγνοούμενα. γίνωσκε δὲ ὡς ὁ μὲν παρὼν κανὼν, τοὺς προσερχομένους τούτοις, ὡς εἴρηται, κολάζει. ἄλλοι δὲ κανόνες καὶ οἱ καταστρωθέντες νόμοι ἐν τῷ κε΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, οὐ μόνον τούτους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρωταιτίους καὶ αὐτουργοὺς μεγάλως κολάζουσιν. ἀκούων δὲ ἐπὶ ἑξαετίαν κολάζεσθαι τοὺς προσελθόντας τοιούτοις τισὶ, λέγε τούτους λαϊκούς. οἱ γὰρ ἱερωμένοι καθαιρεθήσονται. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι ὁ μὲν ἁμαρτάνων καὶ ἐπιστρέφων, συγγινώσκεται, καὶ μετρίως κολάζεται· ὁ δὲ ἐπιμένων τῷ κακῷ, καὶ ἄκων πρὸς τὸ βέλτιον μεταρρυθμιζόμενος, μεγάλως κολάζεται. καὶ ἐνταῦθα γὰρ ὁ μὲν προσελθὼν καὶ ἐξομολογούμενος τὸ ἁμάρτημα, δι' ἀφορισμοῦ ἑξαετοῦς κολασθήσεται, ἢ καὶ συμπαθέστερον κατὰ τὸ δόξαν τῷ ἐπισκόπῳ. ὁ δὲ ἐπιμένων τῷ κακῷ, ἐκκήρυκτος τῆς ἐκκλησίας γενήσεται. ἐπεὶ δὲ ἤκουσά τινος λέγοντος ὀφείλειν συγγινώσκεσθαι τοὺς χάριν θεραπείας σωματικῆς ἢ ἑτέρου τινὸς σωτηριώδους τοιαῦτα πράττοντας, λέγω ὅτι τῆς τοῦ δαίμονος μεθοδείας καὶ τοῦτο ἐστίν. ὁπωσδήποτε γὰρ χρᾶσθαι τοιούτῳ τινὶ, ὀλεθριώτατον ἐστί. καὶ ἀνάγνωθι τοὺς καταστρωθέντας νόμους εἰς τὸ σχόλιον τοῦ κε. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὴν ξε΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, διοριζομένην περὶ τὸ τέλος ταῦτα ῥητῶς· Εἴ τις δὲ ὅλως τοιαῦτα φωραθείη μαγγανευόμενος, εἴτε προφάσει τῆς τοῦ σώματος θεραπείας, εἴτε ἀποτροπῆς τῆς τῶν καρπίμων βλάβης, τὴν ἐσχάτην εἰσπραττέσθω ποινὴν, τὴν τῶν ἀποστατῶν κόλασιν ὑφιστάμενος.

Κανὼν ξβ΄.

Τὰς οὕτω λεγομένας Καλάνδας, καὶ τὰ λεγόμενα Βοτὰ, καὶ τὰ καλούμενα Βρουμάλια, καὶ τὴν ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἡμέρᾳ ἐπιτελουμένην πανήγυριν, καθάπαξ ἐκ τῆς τῶν πιστῶν πολιτείας περιαιρεθῆναι βουλόμεθα· ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς τῶν γυναικῶν δημοσίας ὀρχήσεις, ὡς πολλὴν λύμην καὶ βλάβην ἐμποιεῖν δυναμένας· ἔτι μὴν καὶ τὰς ὀνόματι τῶν παρ' Ἕλλησι ψευδῶς ὀνομασθέντων θεῶν,

ἢ ἐξ ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν γινομένας ὀρχήσεις καὶ τελετὰς, κατά τι ἔθος παλαιὸν καὶ ἀλλότριον τοῦ τῶν Χριστιανῶν βίου, ἀποπεμπόμεθα, ὁρίζοντες, μηδένα ἄνδρα γυναικείαν στολὴν ἐνδιδύσκεσθαι, ἢ γυναῖκα τὴν ἀνδράσιν ἁρμόδιον· ἀλλὰ μήτε προσωπεῖα κωμικὰ, ἢ σατυρικὰ, ἢ τραγικὰ ὑποδύεσθαι, μήτε τοῦ βδελυκτοῦ Διονύσου ὄνομα τὴν σταφυλὴν ἐκθλίβοντας ἐν ταῖς ληνοῖς ἐπιβοᾶν, μηδὲ τὸν οἶνον ἐν τοῖς πίθοις ἐπιχέοντας, γέλωτα ἐπικινεῖν, ἀγνοίας τρόπῳ ἢ ματαιότητος τὰ τῆς δαιμονιώδους πλάνης ἐνεργοῦντας. τοὺς οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν τι τῶν προειρημένων ἐπιτελεῖν ἐγχειροῦντας, ἐν γνώσει τούτων καθισταμένους, τούτους, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀφορίζεσθαι.

A *vel nomine virorum ac mulierum fiunt ſaltationes ac myſteria, more antiquo & à vita Chriſtianorum alieno amandamus & expellimus, ſtatuentes vt nullus vir deinceps muliebri veſte induatur, vel mulier veſte viro conueniente: ſed neque comicas, vel ſatyricas, vel tragicas perſonas induat, neque execrandi Bacchi nomen, vuam in torcularibus exprimentes inuocent, neque vinum in dolys effundentes riſum moueãt, ignorantia vel vanitate ea quæ à dæmonis impoſtura procedunt, exercentes. Eos ergo qui deinceps aliquid eorũ quæ ſcripta ſunt, aggredientur, vbi ad horum cognitionem peruenerint, ſi ſint quidem clerici, deponi* B *iubemus: ſi vero laici, ſegregari.*

Ἑρμηνεία.

Σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα, καὶ ζήτει διόρθωσιν ἐπὶ τοῖς γινομένοις παρὰ τῶν κληρικῶν εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἑορτὴν τῶν φώτων, ἐπεναντίως τούτου· καὶ μᾶλλον εἰς τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν. καταλαμβάνεται γὰρ ἀπὸ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Σκυλίτζη, ὅτι οὐδὲ ἀρχαιοπαράδοτόν ἐστι τὸ κακὸν, ἀλλ' ἐξ C ἐπιτροπῆς τοῦ χρηματίσαντος πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Θεοφυλάκτου, τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως κυροῦ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ. ἀπαριθμεῖται γὰρ ὁ τοιοῦτος χρονικὸς, μετὰ τῶν λοιπῶν φαύλων καὶ διαφόρων ἐργασιῶν τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου καὶ τὸ τοιοῦτον κακόν. Καλάνδαι λέγονται αἱ πρῶται δέκα ἡμέραι τοῦ μηνός. νῶναι αἱ δεύτεραι, καὶ εἰδοὶ, αἱ τρίται. ἐκλήθησαν δὲ οὕτως ἀπό τινων τριῶν Ῥωμαίων μεγιστάνων ἀνδρῶν, ἐν καιρῷ λιμοῦ τοὺς περὶ τὴν Ῥώμην ἀποτρεψάντων. ἔθος γοῦν παρὰ Ῥωμαίοις, εἰς μνήμην τούτων ἐτησίως πανηγυρίζειν Ἑλληνικώτερον, D καί τινα ἄσημα διαπράττεσθαι. ὅπερ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρά τινων ἀγροτῶν γίνεται κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου μηνός· οὐ κατὰ Ῥωμαίους μεμνημένων τῶν καλανδῶν καὶ τῶν λοιπῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ τηνικαῦτα τὴν σελήνην ἀνακαινίζεσθαι, καὶ τὸ θεμέλιον ταύτης ψηφίζεσθαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, καὶ νομίζειν μετὰ εὐθυμίας τὸν ὅλως διελθεῖν αὐτοὺς ἐνιαυτὸν, ἐὰν ἐν τῇ καταρχῇ τούτου πανηγυρίσωσι. τοιαύτη πανήγυρις ἀλλόκοτός ἐστι, καὶ τὰ λεγόμενα ῥουσάλια, τὰ μετὰ τὸ ἅγιον Πάσχα ἀπὸ κακῆς συνηθείας ἐν ταῖς ἔξω χώραις γινόμενα.

SCHOL. BALS. Nota præſentem canonem: & quære correctionem, in iis quæ fiunt à clericis, in feſto Natalis Chriſti, & feſto Luminarium, aduerſus eum, & magis in ſanctiſſima magna eccleſia. Cõprehenditur enim ex chronico Scytlizæ hoc malũ non fuiſſe ab antiquis traditũ, ſed ex permiſſione Theophylacti patriarchæ Conſtantinop. filij Imp. domini Romani Lecapeni. Enumerat enim hoc chronicum reliquis capitibus & diuerſis eiuſdem patriarchæ actis, hoc malum. Calendæ dicuntur decem primi dies menſis, nonæ ſecundi, idus tertij. Sic autem appellatæ ſunt à tribus prudentiſſimis Romanis, qui Romanos à malo famis eripuerũt. Mos ergo erat apud Romanos in eorum memoriam feſtum paulo gentiliũs magiſque more Græco celebrare, & quædam indecora facere: quod etiam hucuſque à quibuſdam fit circulatoribus, primis Ianuarij menſis diebus, non more Romano calendarum & reliquorũ recordãtes, ſed eo quòd Luna tunc temporis renouetur, & eius fundamentum ab huius menſis principio ſtatuatur, & quòd exiſtiment ſe lętè ac iucundè totum annũ tranſacturos, ſi in eius principio feſtũ celebrauerint. Eiuſmodi feſtũ eſt alienum, & ea quæ dicuntur ῥουσάλια, quæ poſt ſanctũ Paſcha ex mala conſuetudine fiũt in externis regionibus.

Brumalia fortè ſunt Saturnalia, quæ bruma, ſcilicet menſe Decembri, fiebant.

Vota & Brumalia, Græca feſta ſunt: A Illud quidem, quod fit pro falſo nominato Deo Pane, qui, vt Græci nugabantur, pecoribus, ſcilicet ouibus, & reliquis animalibus, proſpicit, & eorum curam gerit: Hoc verò pro Dionyſo ſeu Baccho, vini, vt illi impiè dicebant, largitore. Eſt enim Bromius Bacchi epitheton. Menſe autem Martio fiebat magna Græca concio, ſeu vniuerſalis conuentus, qui πανήγυρις dicitur, propter temporum & aëris intemperiem: quo tempore etiam indecoræ ſaltationes à quibuſdam mulierculis viriſque fie- B bant. Quæ omnia & his ſimilia, ſancti patres auerſantes, nulli viro permittebant muliebri ſtola vllo modo vti, vel contrà: ſed neque perſonas induere comicas, vel tragicas, vel ſatyricas: ſed neque Bacchi nomen in torcularibus nominare, nec vino doliis infuſo ridere & cachinnari. Eos autem qui tale quid facere adorti fuerint, poſtquam canonici decreti cognitionē ceperint, ſi ſint quidem clerici, deponi: ſi verò laici, ſegregari. Quærendum ergo eſt quænam C ſint comicæ perſonæ, quæ tragicæ, & quæ ſatyricæ. Ac ſunt quidem comica, quæ riſum mouent, & ſunt petulantia ac contumelioſa, vt quæ ab Ariſtophane ſcripta ſunt. Tragica, quæ mouent affectus, & ſunt lamentabilia, vt Euripidis Iābica. Et ſatyrica, quæ in Bacchi hymnum ac laudem celebrantur orgia à Satyris & Bacchis. Cùm patres hæc ſanctè ſtatuerint, & lxiiij. cap. cxxiij. Iuſtiniani nouellæ, ſiue, xiij. cap. primi tit. iiij. lib. Baſilic. hæc expreſsè dicat: Omnibus autem qui in ſecularibus verſantur, & iis maximè, qui ſcenica tractant, viris, & mulieribus, at- D que iis etiam quæ præſunt, interdicimus, ne monachi amictu vel aſcetriæ vtantur, vel eum quouis modo imitentur, ſcientibus omnibus, qui audent vel tali vti amictu, vel imitari, vel eccleſiaſticum ſtatum quomodocunque ludificari, quòd etiā corporalia ſupplicia ſubibunt, & exterminabuntur: Ea tamen aſpicientibus, non ſolùm qui ſunt in loco ſanctiſſimis epiſcopis, & ſuis clericis, ſed etiam ciuilibus & militaribus magiſtratibus, eiſque ſubiectis ordinibus,

τὰ Βοτὰ καὶ τὰ Βρυμάλια, ἑορταὶ ἦσαν Ἑλληνικαί, ἡ μὲν τελουμένη χάριν τοῦ ψευδωνύμου θεοῦ τοῦ Πανός, τοῦ ἐφορῶντος ὡς ἐφλυάρουν οἱ Ἕλληνες, τὰ τῶν βοτῶν ἤγουν τὰ τῶν προβάτων καὶ τῶν λοιπῶν ζώων. ἡ δέ, χάριν τοῦ Διονύσου, τοῦ σωτῆρος, ὡς ἐκεῖνοι ἐβλασφήμουν, τοῦ οἴνου. Βρόμιος γὰρ ἐπίθετον ἦν τοῦ Διονύσου. κατὰ δὲ τὸν Μάρτιον μῆνα ἐτελεῖτο πανήγυρις Ἑλληνικὴ μεγάλη διὰ τὴν τῶν ὡρῶν καὶ τοῦ ἀέρος ἀκρασίαν· ὅτε καὶ ὀρχήσεις ἀπρεπεῖς ἐγίνοντο παρά τινων γυναίων καὶ ἀνδρῶν. ἅπαντα καὶ τὰ τούτου ὅμοια οἱ ἅγιοι πατέρες ἀποτρεπόμενοι, ἐπήγαγον μηδένα ἄνδρα ὁτεδήποτε κεχρῆσθαι γυναικείᾳ στολῇ, ἢ τὸ ἀνάπαλιν· ἀλλὰ μηδὲ προσωπεῖα κωμικὰ ὑποδύεσθαι ἢ τραγικὰ ἢ σατυρικά. μήτε μὴν τὸ τοῦ Διονύσου ὄνομα ἐν ταῖς ληνοῖς ὀνομάζειν, μηδὲ τοῖς πίθοις ἐγχεομένου τοῦ οἴνου γελᾶν καὶ ἐκκαγχάζειν. τοὺς δὲ τοιοῦτόν τι ἐπιχειρήσοντας ποιῆσαι μετὰ τὸ λαβεῖν εἴδησιν τοῦ κανονικοῦ διορισμοῦ, κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι· λαϊκοὺς δέ, ἀφορίζεσθαι. ζητητέον οὖν τίνα εἰσὶ τὰ κωμικὰ προσωπεῖα, τίνα τὰ τραγικά, καὶ τίνα τὰ σατυρικά. καὶ κωμικὰ μέν εἰσι τὰ γελωτοποιὰ καὶ ἐφύβριστα, ὡς τὰ συγγραφέντα παρὰ τοῦ Ἀριστοφάνους. τραγικά, τὰ περιπαθῆ καὶ τὰ θρηνώδη, ὡς τὰ τοῦ Εὐριπίδου ἰαμβεῖα. καὶ σατυρικά, τὰ εἰς ὕμνον τοῦ Διονύσου τελούμενα ὄργια παρὰ Σατύρων καὶ Βακχῶν. ταῦτα τῶν πατέρων διορισαμένων ἁγιοπρεπῶς, καὶ τοῦ ξδ΄. κεφ. τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ἤτοι τοῦ ιγ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ δ΄. βιβλίου παρακελευομένου ταῦτα ῥητῶς. πᾶσι δὲ καθάπαξ τοῖς ἐν κοσμικοῖς ἀναστρεφομένοις, καὶ μάλιστα τοῖς τὰ σκηνικὰ μετερχομένοις ἀνδράσι τε καὶ γυναιξί, καὶ μὴν καὶ ταῖς προεϊσταμέναις, ἀπαγορεύομεν κεχρῆσθαι σχήματι μοναχοῦ ἢ ἀσκητρίας, ἢ οἱῳδήποτε τρόπῳ τοῦτο μιμεῖσθαι· ἐπισταμένων πάντων τῶν τολμώντων ἢ χρήσασθαι τῷ τοιούτῳ σχήματι, ἢ μιμήσασθαι ἢ ἐμπαῖξαι εἰς οἱανδήποτε ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ὅτι καὶ σωματικὰς τιμωρίας ὑποστήσονται, καὶ ἐξορίᾳ παραδοθήσονται· προνοούντων τοῦ τοιούτου οὐ μόνον τῶν κατὰ τόπον ὁσιωτάτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτοὺς κληρικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων, καὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτοὺς τάξεων,

καὶ τῶν κατὰ τόπον ἐκδίκων, οἱ σκηνικοὶ παντοῖα προσωπεῖα ὑποδύονται· καὶ ἀδεῶς τοὺς μοναχοὺς ἐμπαίζουσι καὶ τοὺς κληρικούς. ἀλλὰ καὶ τινὲς κληρικοὶ κατά τινας ἑορτὰς, πρὸς διάφορα μετασχηματίζονται προσωπεῖα. καὶ ποτὲ μὲν, ξιφήρεις ἐν τῷ μεσονάῳ τῆς ἐκκλησίας μετὰ στρατιωτικῶν ἀμφίων εἰσέρχονται. ποτὲ δὲ καὶ ὡς μοναχοὶ προοδεύουσιν, ἢ καὶ ὡς ζῶα τετράποδα, ἐρωτήσας οὖν ὅπως ταῦτα παρεχωρήθησαν γίνεσθαι, οὐδέν τι ἕτερον ἤκουσα, ἀλλ' ἢ ἐκ μακρᾶς συνηθείας ταῦτα τελεῖσθαι. τοιαῦτα εἰσὶν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τὰ παρά τινων δομεστικευόντων ἐν κλήρῳ γινόμενα, τὸν ἀέρα τοῖς δακτύλοις κατὰ ἡνιόχους τυπτόντων, καὶ φῦκη ταῖς γνάθοις δῆθεν περιτιθεμένων, καὶ ὑποκρινομένων ἔργα τινὰ γυναικεῖα, καὶ ἕτερα ἀπρεπῆ, ἵνα πρὸς γέλωτα τοὺς βλέποντας μετακινήσωσι. ὃ δὲ γελᾶν τοὺς ἀγρότας ἐγχεομένοις τοῦ οἴνου τοῖς πίθοις, ὡσεί τι παρεπόμενον ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ τοῖς ληνοβατοῦσιν. εἰ μή τις εἴπῃ τὴν σατανικὴν ταύτην ἐργασίαν καταργεῖσθαι, διὰ τὸ λέγειν τοὺς ἀγρότας συχνότερον ἐφ' ἑκάστῳ μέτρῳ σχεδὸν τὸ, κύριε ἐλέησον. τὰ μέντοι ποτὲ γινόμενα ἀπρεπῆ παρὰ τῶν νοταρίων παιδοδιδασκάλων κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων νοταρίων, μετὰ προσωπείων σκηνικῶν διερχομένων τὴν ἀγοράν, πρὸ χρόνων τινῶν κατηργήθησαν, καθ' ὁρισμὸν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ.

Κανὼν ξγʹ.

Τὰ ψευδῶς ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν συμπλασθέντα μαρτυρολόγια, ὡς ἂν τοὺς Χριστοῦ μάρτυρας ἀτιμάζοιεν, καὶ πρὸς ἀπιστίαν ἐνάγοιεν τοὺς ἀκούοντας, μὴ ἐπ' ἐκκλησίαις δημοσιεύεσθαι προστάσσομεν, ἀλλὰ ταῦτα πυρὶ παραδίδοσθαι. τοὺς δὲ ταῦτα παραδεχομένους, ἢ ὡς ἀληθέσι τούτοις προσέχοντας, ἀναθεματίζομεν.

Ἑρμηνεία.

Οὐκ ἔλαθε τοὺς ἁγίους πατέρας, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀπίστων καὶ μισοχρίστων μὴ παραδεχόμενοι τοὺς τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν ἄθλους, ἢ καὶ καταμωκώμενοι τῶν ταῦτα δεξαμένων Χριστιανῶν, συνεπλάσαντό τινα ψευδῆ καὶ ἀλλότρια, καὶ ἄξια τῆς αὐτῶν κακίας, ὡς δῆθεν παρὰ τῶν μαρτύρων λαληθέντα ἢ πραχθέντα, ἐφ' ᾧ τοὺς ἐντυγχάνοντας ἐνάγεσθαι εἰς ἀπιστίαν ἢ γέλωτα, καὶ τοὺς ἁγίους παραδειγματίζεσθαι.

A & loci defenſoribus, hiſtriones quaſuis perſonas induunt, monachóſque & clericos ſecurè ludificantur: ſed & quidam clerici in quibuſdam feſtis varias perſonas ſuſcipiunt & effingunt: & aliquando quidem enſe cincti cum militaribus veſtibus in eccleſiæ meditullium ingrediuntur, aliquando verò vt monachi progrediuntur, & vt quadrupedia animalia. Cùm itaque interrogaſſem, quomodo hæc fierent, nihil aliud audiui, quàm hæc longa conſuetudine fieri. Eiuſmodi ſunt, vt B mihi videtur, & quæ à quibuſdam qui in clero ſunt, domeſticis, fiunt, qui aërem digitis vt aurigæ feriunt, & genis fucos apponunt, & muliebria quædam opera faciunt, & alia indecora, vt ſpectatoribus riſum moueant. Ridere autem agreſtes vino infuſo doliis, eſt aliquid veluti neceſſariò conſequens iis qui in lacum ingrediuntur vinitoribus: niſi quis dixerit hanc ſatanicam operationem exoleuiſſe, eo quòd agreſtes frequentiùs dicant in vnaquaque ferè menſura, C Kyrie eleiſon. Quæ autem aliquando fiebant à notariorum feſto, cum ſcenicis perſonis forum obeuntibus, ante aliquot annos exoleuerunt, ſanctiſſimi illius patriarchæ domini Lucæ decreto.

Canon LXIII.

Quæ à veritatis hoſtibus falsò conficta ſunt Martyrum hiſtoriæ, vt Dei Martyres ignominia afficerent, & qui eas audituri eſſent, ad infidelitatem deducerent, in eccleſia non publicari iubemus, ſed eas igni D *tradi. Qui eas autem admittunt, vel tanquam veris iis mentem adhibent, anathematizamus.*

Schol. Bals. Non latuit ſanctos patres, quòd multi infideles, & Chriſtum exoſi, ſanctorum Martyrum & confeſſorum certamina non admittentes, vel etiam Chriſtianos, qui hæc recipiũt, irridẽtes, quædam falſa, & aliena, ſuáque improbitate digna confixerunt, tanquam à martyribus dicta vel facta eſſent: vt qui in ea inciderent, vel ad infidelitatem deducerentur, vel riſum: ſanctique ignominia ac probro afficerẽtur.

Et ideo ſtatuerunt hæc ſcripta non omnino in vulgus edenda: ſed eſſe igni mandanda: eos autem qui hæc admittunt, eſſe anathematizandos. Propter hanc itaque cauſam, vt eſt conſentaneum, lxxxv. canon apoſtolicus definiit, quinam libri legi debeant ex antiquo teſtamento, & quinam ex nouo, & reliqua vt adulterina obeliſco confodit. Magna itaque beato Metaphraſtæ agenda eſt gratia, qui martyricas pro veritate foſſas non ſine multis laboribus & ſudoribus repurgauit & exornauit, ad Dei laudem, & ſanctorum martyrum perennem gloriam. Porrò ſanctiſſimus ille patriarcha dominus Nicolaus Muzalon, cùm vitam ſanctæ Paraſceues, quæ in quodam Callicratiæ vico colebatur, à quodam vicano ineptè ac indoctè, & ſanctæ angelica viuendi ratione indignè compoſitam inueniſſet, eam igni mandari iuſſit, & diacono illi Baſilico mandauit, deo gratam & acceptam eius vitam conſcribere.

Canon LXIV.

Quòd non oportet laicum publicè diſputare vel docere, docendi auctoritatem ex eo ſibi vendicantem, ſed ordini à domino tradito cedere, & aurem ijs qui docendi gratiam acceperunt, aperire, & diuina ab eis doceri. In vna enim eccleſia diuerſa membra fecit deus, vt eſt vox apoſtoli: Quam apertè interpretans Gregorius Theologus, eum qui in ijs eſt ordinem, commendat, dicens: Hunc ordinem reuereamur fratres, hunc ſeruemus. Hic quidem ſit auris: ille verò lingua, hic autem manus: hic verò aliquid aliud. Hic quidem doceat, ille verò diſcat. Et paulo pòſt, Et diſcens in docilitate, & ſuppeditans in hilaritate, & opem ferens ac ſubminiſtrans in alacritate. Ne ſimus omnes lingua, quod eſt promptius. Ne omnes apoſtoli, ne omnes prophetæ, ne omnes interpretemur. & poſt quædam, Cur te ouium paſtorem facis? Cur caput efficeris, cùm ſis pes? Cur Imperator eſſe conaris, cùm relatus ſis in numerum militum? Et alibi iubet ſapientia, ne ſis velox in ſermonibus: ne cùm ſis pauper, vnà cum diuite extendaris: nec quæras ſapientibus eſſe ſapientior. Si quis autem præſentem canonem labefactans deprehenſus fuerit, xl. diebus ſegregetur.

A διὸ καὶ ὥρισαν τὰ τοιαῦτα συγγράμματα μὴ δημοσιεύεσθαι ὅλως, ἀλλὰ καίεσθαι. τοὺς δὲ παραδεχομένους ταῦτα ἀναθεματίζεσθαι. διὰ τὴν τοιαύτην οὖν ὡς ἔοικεν αἰτίαν καὶ ὁ πε'. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων διωρίσατο ποῖα ὀφείλουσι βιβλία ἀναγινώσκεσθαι ἀπὸ τῆς παλαιᾶς διαθήκης, καὶ ποῖα ἀπὸ τῆς νέας· καὶ τὰ λοιπὰ ὠβέλισεν ὡς νενομοθετημένα. χάρις τοίνυν τῷ μακαρίτῃ μεταφραστῇ τῷ τὰ μαρτυρικὰ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας σκάμματα πολλοῖς πόνοις καὶ ἱδρῶσι κατακαλλιώσαντι, εἰς ὕμνον θεοῦ καὶ δόξαν αἰωνίζουσαν τῶν ἁγίων μαρτύρων. ὁ
B ἁγιώτατος δὲ πατριάρχης ἐκεῖνος κυρὸς Νικόλαος ὁ Μουζάλων, εὑρὼν συγγραφέντα τὸν βίον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς ἐν τῷ χωρίῳ τῇ Καλλικρατείᾳ τιμωμένης παρά τινος χωρίτου ἰδιωτικῶς καὶ ἀναξίως τῇ ἀγγελικῇ διαγωγῇ τῆς ἁγίας, ὥρισε πυρὶ παραδοθῆναι· καὶ ἐπέτρεψε τῷ διακόνῳ ἐκείνῳ τῷ Βασιλικῷ συγγράψασθαι τὸν ταύτης θεάρεστον βίον.

Κανὼν ξδ'.

Ὅτι οὐ χρὴ δημοσίᾳ λαϊκὸν λόγον κινεῖν ἢ διδάσκειν, ἀξίωμα ἑαυτῷ διδασκαλικὸν ἐντεῦθεν περιποιούμενον, ἀλλ' εἴκειν τῇ παραδοθείσῃ παρὰ
C τοῦ κυρίου τάξει, καὶ τὸ οὖς τοῖς τὴν χάριν τοῦ διδασκαλικοῦ λαβοῦσι λόγου διανοίγειν, καὶ τὰ θεῖα παρ' αὐτῶν ἐκδιδάσκεσθαι. ἐν γὰρ τῇ μιᾷ ἐκκλησίᾳ διάφορα μέλη πεποίηκεν ὁ θεός, κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου φωνήν· ἣν ὁ θεολόγος ἑρμηνεύων Γρηγόριος, σαφῶς τὴν ἐν τούτοις τάξιν παρίστησι, φάσκων· ταύτην αἰδεσώμεθα τὴν τάξιν ἀδελφοί, ταύτην φυλάττωμεν· ὁ μέν, ἔστω τις ἀκοή· ὁ δέ, γλῶσσα· ὁ δέ, χείρ· ὁ δέ, ἄλλο τι· ὁ δέ, διδασκέτω· ὁ δὲ μανθανέτω· καὶ μετὰ βραχέα· καὶ ὁ μανθάνων ἐν εὐπειθείᾳ, καὶ ὁ χορηγῶν ἐν
D ἱλαρότητι, καὶ ὁ ὑπουργῶν ἐν προθυμίᾳ· μὴ πάντες ὦμεν γλῶσσα, τὸ ἑτοιμότερον· μὴ πάντες ἀπόστολοι, μὴ πάντες προφῆται, μὴ πάντες διερμηνεύωμεν. καὶ μετά τινα, τί σεαυτὸν ποιεῖς ποιμένα, πρόβατον ὤν; τί γίνῃ κεφαλή, πούς τυγχάνων; τί στρατηγεῖν ἐπιχειρεῖς, τεταγμένος ἐν στρατιώταις; καὶ ἑτέρωθι ἡ σοφία διακελεύεται· μὴ ἴσθι ταχὺς ἐν λόγοις· μὴ συμπαρεκτείνου πένης ὢν πλουσίῳ, μηδὲ ζήτει τῶν σοφῶν εἶναι σοφώτερος. Εἰ δέ τις ἁλῷ τὸν παρόντα παρασαλεύων κανόνα, ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Τὸ διδάσκειν τὸν τοῦ κυρίου λαὸν καὶ ἑρμηνεύειν τὰ θεῖα δόγματα, μόνοις ἐδόθη παρὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου πνεύματος, τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς παρὰ τούτων ἐπιτετραμμένοις. ὡς ἔοικεν οὖν τινὲς λαϊκοὶ ἴσως πεπαιδευμένοι σοφίαν, διελέγοντο δημοσίᾳ περί τινων ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, καὶ διδασκαλικὸν ὑπεκρίνοντο ἀξίωμα. τοῦτο οὖν ἀπαγορεύοντες οἱ ἅγιοι πατέρες, διωρίσαντο μηκέτι τοιοῦτόν τι γίνεσθαι, καὶ συγχέεσθαι τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν. ἀλλ' ἐπεί φασιν ἐκ διαφόρων μελῶν ὁ θεὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐστερέωσέ τε καὶ ὕψωσε, καὶ οἱ λαϊκοὶ διδάσκεσθαι ἐτάχθησαν, οὐχὶ διδάσκειν, ὀφείλουσι μᾶλλον ὑπέχειν τὸ οὖς τοῖς διδάσκουσιν, ἢ τὴν γλῶτταν κινεῖν, καὶ σκανδαλίζειν πολλάκις· καὶ ἕκαστον μένειν ἐν ᾗ ἐκλήθη τάξει, κατὰ τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. ἐχρήσαντο δὲ εἰς ἐπισύστασιν τοῦ λόγου αὐτῶν, καὶ γραφικοῖς διαφόροις ῥητοῖς, ἀποστολικοῖς δηλαδὴ, θεολογικοῖς, καὶ προφητικοῖς. τοὺς μέντοι παραβαίνοντας τὸν παρόντα κανόνα, λαϊκοὺς, ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀφορίζεσθαι διωρίσαντο. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ κανόνος κωλύοντος δημοσίᾳ διδάσκειν ἢ διαλέγεσθαι τοὺς λαϊκοὺς περὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, κωλυθήσονται κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ παρομοίως τοῖς λαϊκοῖς ἢ οὔ; Λύσις. ἐπεὶ τὸ διδάσκειν, μόνων τῶν ἀρχιερέων ἐστὶ, καὶ τῶν τεταγμένων εἰς τοῦτο, εἴ τις ἐξ αὐτῶν τὴν κανονικὴν παραδραμὼν παραγγελίαν, ὑπεύθυνος ἔσται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τῇ κατεξετάσει τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥητοῦ, τοῦ λέγοντος, ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστὶ, πολλοὶ μοναχοὶ καὶ κληρικοὶ, ὅτι περὶ τούτου αὐθεντικῶς ἢ ἐλάλησαν ἢ ἔγραψαν, ἐκολάσθησαν. καλῶς δὲ προσετέθη τὸ δημοσίᾳ. ἐπείτοιγε κατ' ἰδίαν ἐρωτώμενός τις συνετὸς περί τινος δογματικῆς ὑποθέσεως, ἢ περὶ ἄλλης ψυχωφελοῦς αἰτίας, οὐ κωλυθήσεται τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἀποκρίνεσθαι. καὶ τὸ δʹ. γὰρ κεφάλ. τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ αʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, φησὶ, μηδεὶς ἢ κληρικὸς ἢ μοναχὸς στρατευόμενος, ἢ ἄλλος οἱοσδήποτε πληθὺν συνάγων δημοσίᾳ περὶ τῆς πίστεως διαλεγέσθω. ὑβρίζειν γὰρ δοκεῖ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, τὴν δεόντως πάντα διατυπώσασαν.

SCHOL. BALS. Populum domini docere, & diuina decreta interpretari, ſolis antiſtitibus à diuina ſpiritus gratia conceſſum eſt, & iis quibus ab illis permiſſum eſt. Vt eſt ergo veriſimile, quidam laici, & fortè etiam docti, de quibuſdam eccleſiaſticis argumentis diſputabant, & quandam auctoritatem docendi prę ſe ferebant. Diuini ergo patres hoc prohibentes, ſtatuerunt, ne quid amplius eiuſmodi fieret, & ne eccleſiæ ordo cōfunderetur. Sed quoniam, inquit, Deus ex diuerſis membris eccleſiam ſuis ſtabiliit & erexit, & conſtitutum eſt vt laici docerentur, non docerent, debent potiùs aurem docentibus præbere, quàm linguam mouere, ac multos offendedere, & eis ſcandali cauſam præbere, & vnuſquiſque manere in quo vocatus eſt ordine, vt dicit ſacra ſcriptura. Ad eius autem quod dixerunt, confirmationem, diuerſis ſcripturæ dictis, apoſtolicis ſcilicet & theologicis, & propheticis vſi ſunt. Eos autem qui præſentem canonem tranſgrediuntur, laicos quadraginta diebus ſegregari iuſſerunt. Interrogauerit autem quiſpiam, cùm canon prohibeat laicos de rebus eccleſiaſticis publicè docere vel diſſerere, an clericus vel monachus prohibebitur ſimiliter ac laici, an non? Solutio. Quoniam docere ſolorum eſt antiſtitum, & eorum qui ad hoc ſunt ordinati, ſi quis ex eis canonicum præceptum tranſgreſſus fuerit, is, vt mihi videtur, canone tenebitur. Propterea enim & in euāgelici dicti examinatione, quod dicit: Pater meus maior me eſt, multi monachi & clerici, quoniam de eo authēticè, & perinde ac ſi eius rei auctoritatem haberent, vel ſcripſerāt, vel locuti fuerāt, puniti ſunt. Rectè autem adiectū eſt illud, publicè. Si quis enim priuatim de aliqua decreti materia, vel de alia ad animę vtilitatē pertinēte cauſa interrogetur, nō prohibebitur id quod ſibi videtur reſpōdere. Iiij. enim cap. j. tit. primi lib. Imp. dicit, Nemo vel clericus vel monachus, vel miles, vel quicunque is ſit alius, cogens multitudinem, publicè de fide diſſerat. Videtur enim iniuriam facere Chalcedon. ſyn. quæ omnia aptè definiit,

καὶ περὶ μὲν τῶν πυρκαϊῶν ὅπως ἐτελοῦντο, A εἴπομεν ἄνωθεν. κληδὼν δέ ἐστιν ἡ διά τινων σημείων μαντεία· οἰωνισμὸς ἡ ἀπὸ κραυγῆς ἢ πτήσεως οἰωνῶν, τουτέστιν ἀγρίων πτερωτῶν ζώων, περὶ ὧν αἱρεῖταί τις μάθησις· ἐξ οὗ καὶ οἰωνοσκόποι λέγονται. ἐγγαστρίμυθοι δὲ καὶ γνῶσται λέγονται πάντες οἱ σατανικῶς ἐνθουσιῶντες, καὶ προλέγοντες δῆθεν τὰ ἄγνωστα· ὡς οἱ κρίτειαι, οἱ ἀθίγγανοι, οἱ ψευδοπροφῆται, ἐρημῖται, καὶ ἕτεροι. Ταῦτα τοῦ κανόνος διορίζομένου, ἡ μὲν τῆς νουμηνίας ἑορτὴ παραμνημονεύτων χρόνων ἐσχόλασε. καὶ ἀντὶ ταύτης, B θεοῦ χάριτι, ἱλαστήριοι εὐχαὶ πρὸς θεὸν καὶ ἁγιασμοὶ ἐπ' ἐκκλησίας παρὰ τοῦ πιστοῦ λαοῦ γίνονται καθ' ἑκάστην ἀρχιμηνίαν, καὶ ὕδασιν εὐλογίας οὐκ ἀντιλογίας χριόμεθα. ἡ δὲ τῶν πυρκαϊῶν δαιμονιώδης τελετὴ, καὶ αἱ κληδόνες, ἐγίνοντο μέχρι τῆς ἐφημερίας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ γεγονότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, εἰς ταύτην τέως τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, οὕτως. κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς κγ'. τοῦ Ἰουνίου μηνὸς, ἠθροίζοντο ἐν ταῖς ῥύμαις καὶ ἔν τισιν οἴκοις, ἄν- C δρες καὶ γυναῖκες, καὶ πρωτότοκον κοράσιον νυμφικῶς ἐστόλιζον. μετὰ γοῦν τὸ συμποσιάσαι καὶ βακχικώτερον ὀρχήσασθαι καὶ χορεῦσαι καὶ ἀλαλάξαι, ἔβαλον ἐν ἀγγείῳ συστόμῳ χαλκῷ θαλάττιον ὕδωρ, καὶ εἴδη τινὰ ἑκάστῳ τούτων ἀνήκοντα. καὶ ὥσπερ τῆς παιδὸς ἐκείνης λαβούσης ἰσχὺν ἐκ τοῦ σατανᾶ προμηνύειν τὰ ἐρωτώμενα, αὐτοὶ μὲν περὶ τοῦ δέ τινος ἀγαθοῦ ἢ καὶ ἀποτροπαίου ἀνεβόων ἐρωτηματικῶς. τὸ δὲ κοράσιον ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ἀγγείῳ ἐμβληθέντων εἰδῶν τὸ παρατυχὸν ἐξαγαγὸν, ὑπεδείκνυεν. ὃ καὶ λαμβάνων ὁ ἀνόητος τούτου δεσπότης, D ἐπληροφορεῖτο τάχα τὰ ἐπ' αὐτῷ συνελθεῖν μέλλοντα, εὐτυχῆ τε καὶ δυστυχῆ. τῇ ἐπαύριον δὲ μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν σὺν τῷ κορασίῳ εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς ἀπερχόμενοι, καὶ ὕδωρ θαλάττιον ἀναλαμβανόμενοι ἀφθόνως, τὰς κατοικίας αὐτῶν ἔρραινον καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἐτελοῦντο παρὰ τῶν ἀσυνετωτέρων, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀπὸ χόρτου πυρκαϊὰς ἀνάπτοντες, ἐπήδων ὑπεράνω αὐτῶν, καὶ ἐκληδονίζοντο ἤτοι ἐμαντεύοντο περὶ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας καὶ ἄλλων τινῶν, δαιμονιωδῶς.

ac de rogis quidem ſeu pyris priùs diximus quomodo fierent. Sors autem ſeu Græcè κληδὼν eſt diuinatio quæ fit per ſigna. οἰωνισμὸς autem, eſt ex volatu vel garritu auium, corū quæ quis ſcire deſiderat, cognitio, vnde & οἰωνοσκόποι, id eſt, auſpices ſeu auium inſpectores augureſque dicuntur. ἐγγαστρίμυθοι autem & γνῶσται, id eſt ventriloqui arupicéſque, dicuntur, omnes qui ſatanica incitatione afflati, dicūt ea quæ cognoſci non poſſunt, vt Citriæ, Athingani, pſeudoprophetæ, & alij. Hæc ſtatuente canone, Nouilunij quidem feſtū, ante annos omnem memoriam ſuperantes ceſſauit, eius loco, Dei gratia, ad deum placādum, preces, ac ſāctificationes, in eccleſia à fideli populo fiunt, in vniuſcuiuſq; menſis principio, & aqua benedictionis non contradictionis inungimur. Rogorum autem dæmoniacum myſterium ſortéſque fiebant, vſque ad tempus patriarchæ domini Michaëlis, qui fuit philoſophorū princeps, in hac vrbium regina, hoc modo. Xxiij. menſis Iunij veſpere cogebantur in littoribus & quibuſdam ædibus viri & mulieres, & primogenitam puellam inſtar ſponſę ornabant. Poſtquam ergo conuiuati eſſent, & bacchantum ritu ſaltaſſent, & choreas duxiſſent, in feſtiſque cōſuetas exclamationes vſurpaſſent, in vas oris contractioris marinam aquam iniiciebant, & res quaſdam ad vnumquenque eorum pertinentes, & tanquam puella illa à Satana facultatem accepiſſet futura prædicēdi, ipſi quidem de bono aliquo, vel etiam auerſando ac fugiendo quopiam, interrogando exclamabant. Puella autem ex rebus in vas iniectis, eam quę incidiſſet, eductam oſtendebat. Quā etiam accipiēs ſtultus eius dominus, certior fiebat de proſperis vel aduerſis ex eo euenturis. Poſtridie autem cū tympanis & choris vnà cum puella ad littora venientes, & aquam marinam nulla voce edita accipientes, ædes ſuas aſpergebant: & à paulo inſipientioribus hæc non ſolùm fiebant, ſed & per totam noctem rogos ex fœno accendentes, ſupra eos ſaliebant, & ſortiebantur ſeu diuinabāt de felicitate & infelicitate, & de quibuſdam aliis, planè dæmoniacè.

Eorum autem hinc & illinc aditus, & domunculã, in qua ſors illa fiebat vnà cum iis ſub dio locis quæ propè erant, aureis veſtibus & ſericeis textibus exornabant. Quinetiam arborum foliis coronabant, ad honorãdum, vt veriſimile eſt, & excipiendum Satanam, qui illos ſibi familiares effecerat. Quæ quidem omnia prædictus ſanctiſſimus patriarcha cũ omni diligentia prohiberi, & penitus aboleri curauit. quod & factum. Et nunc, vt Deo placuit, hæc opera Deo inuiſa omnino exoleuerũt, ideo quòd qui propè habitabant, & iudices & ſacerdotes ſæpe ſunt reprehenſi, & admoniti, vt omnino curarent ac viderent ne quid tale fieret. Ac vtinam coruorum & cornicum & reliquarum ferarum auium inſpectiones abolitæ eſſent. Similiter autem & Crithriarum nugæ & aliorum populi ſeductorum. Illud autẽ, Traduxit filios ſuos per ignem, magnus Cyrillus, prophetam Eſaiam explicans, interpretatus eſt, pro eo quod eſt, in holocauſto obtulit, ſeu ſacrificauit dæmonibus. Sors autem, id eſt κληδὼν, propriè eſt, ea quæ fit per verba, futurorum interrogatio, ex verbo κλῶ, quod idem eſt ac καλῶ, id eſt, voco. οἰώνισμα verò, quod augurium & auſpicium comprehendit, per volucrum garritum vel volatum cognitio. γνῶσται autem, id eſt, auſpices, qui per animalium ſectionem vaticinantur. Vnde etiam dicuntur ἡπατοσκόποι, id eſt, iecorum inſpectores. Communiter autem ij omnes, & reliqui pſeudoprophetæ, ἐγγαστρίμυθοι dicuntur, eo quòd fabuloſas ſatanæ nugas concipiant.

Canon LXVI.

A ſancta Chriſti dei noſtri reſurrectionis die vſque ad nouum dominicum, tota ſeptimana in eccleſijs vacare fideles iugiter oportet pſalmis, & hymnis & ſpiritalibus canticis, in Chriſto gaudentes feſtúmque celebrantes, & diuinarum ſcripturarum lectioni mentẽ adhibentes, & ſanctis myſterijs iucundè & lautè fruentes. Sic enim cum Chriſto exaltabimur, & vnà reſurgemus. Nequaquã ergo prædictis diebus equorum curſus vel aliquod publicum fiat ſpectaculũ.

Schol. Bals. Tanquam vnus dies dominicus, omnino reputatur ea quæ poſt ſanctam Do-

A Τὰς δὲ ἔνθεν κἀκεῖθεν εἰσόδους αὐτῶν, καὶ τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ ἐτελεῖτο ὁ κληδὼν, σὺν τοῖς παρακειμένοις ὑπαίθροις, χρυσίζουσι πέπλοις καὶ σηρικοῖς κατεκόσμουν ὑφάσμασιν. ἀλλὰ μὴν καὶ φυλλάσι δένδρων κατεστεφάνουν, εἰς τιμὴν καὶ ὑποδοχὴν, ὡς ἔοικε, τοῦ οἰκειωσαμένου αὐτοὺς σατανᾶ· ἃ δὴ πάντα ὁ ῥηθεὶς ἁγιώτατος πατριάρχης μετὰ πάσης ἐπιμελείας καταργηθῆναι ἐπέτρεψεν· ὃ καὶ γέγονε. καὶ νῦν εὐδοκοῦντος θεοῦ, τὰ τοιαῦτα θεοστυγῆ ἔργα παντελῶς ἠπράκτησαν· ὡς τῶν ἐν ταῖς γειτονίαις
B ὄντων προκριτωτέρων καὶ τῶν ἱερέων ἐπιτιμηθέντων, παντοίως φροντίζειν καὶ μὴ παραχωρεῖν τοιοῦτόν τι γίνεσθαι. γένοιτο δὲ καὶ τὰς ἀπὸ τῶν κορωνῶν καὶ τῶν κοράκων καὶ τῶν λοιπῶν ἀγρίων ζώων οἰωνοσκοπίας καταργηθῆναι, ὡσαύτως καὶ τὰς φλυαρίας τῶν Κριτριῶν καὶ τῶν ἑτέρων λαοπλανῶν. τὸ μέντοι, διήγαγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρὶ, ὁ μέγας Κύριλλος, ἐξηγούμενος τὸν προφήτην Ἠσαΐαν, ἀντὶ τοῦ ὁλοκαύτωσιν, ἡρμήνευσεν, ἤγουν θυσίαν προσήγαγε τοῖς δαίμοσιν. Κυρίως κληδών ἐστιν, ἡ διὰ λόγων
C τῶν μελλόντων παρατήρησις, ἐκ τοῦ κλῶ τὸ καλῶ· οἰώνισμα, ἡ διὰ κραυγῆς πτηνῶν, ἢ πτήσεως μάθησις, ἐξ οὗ καὶ οἰωνοσκοπία. γνῶσται δὲ λέγονται, οἱ διὰ ἀνατομῆς ζώων μαντευόμενοι· ἐξ οὗ καὶ ἡπατοσκοπία. καθόλου μέντοι πάντες οὗτοι καὶ οἱ λοιποὶ ψευδοπροφῆται ἐγγαστρίμυθοι καλοῦνται, διὰ τὸ μυθώδεις φλυαρίας σατανικὰς κυίσκειν.

Κανὼν ξϛʹ.

Ἀπὸ τῆς ἁγίας ἀναστασίμου Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας, μέχρι τῆς καινῆς κυριακῆς, τὴν
D ὅλην ἑβδομάδα ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις σχολάζειν δεῖ ἀδιαλείπτως τοὺς πιστοὺς ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, εὐφραινομένους ἐν Χριστῷ καὶ ἑορτάζοντας, καὶ τῇ τῶν θείων γραφῶν ἀναγνώσει προσέχοντας, καὶ τῶν ἁγίων μυστηρίων κατατρυφῶντας. ἐσόμεθα γὰρ οὕτω Χριστῷ συνανιστάμενοί τε καὶ συνυψούμενοι. μηδαμῶς οὖν ἐν ταῖς προκειμέναις ἡμέραις ἱπποδρόμια, ἢ ἑτέρα δημώδης θέα ἐπιτελείσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὡς μία κυριώνυμος ἡμέρα λογίζεται κατὰ πάντα, ἡ μετὰ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν, τοῦ

Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τρέχουσα ἑβδομὰς, καθ' ἣν δὲ τὸ μὴ γόνυ κάμπτειν, καὶ ἡ ὅλη πεντηκοστή. ἐπεὶ δὲ ἑορτῆς καὶ πανηγύρεως ἀφορμὴ ἐνομίζοντό τισιν αἱ ἱπποδρομίαι· πρὸς δὲ καὶ αἱ ἄλλαι δημοτικαὶ παιγνιώδεις θέαι, διωρίσαντο οἱ πατέρες, μὴ οὕτως ἑορτάζειν ἡμᾶς κατὰ ταύτην τὴν πασχάλιον ἑβδομάδα, ἀλλὰ θεοφιλῶς, καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν, ἁγιοπρεπῶς δηλονότι σχολάζειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ διὰ τῶν θείων ψαλτῳδημάτων κορέννυσθαι· καὶ ὡς ἤδη ἀξίους γενομένους ἑορτάσαι τὴν τοῦ κυρίου ἀνάστασιν, κατατρυφᾷν τῶν θείων μυστηρίων, καὶ συνανίστασθαι τῷ ἀναστάντι, καὶ ἡμᾶς εἰς οὐρανοὺς ἀνυψώσαντι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν. σημείωσαι οὖν ὅτι πάντες οἱ πιστοὶ ὀφείλουσιν ἐν ἑτοιμότητι εἶναι τοῦ μεταλαμβάνειν τῶν ἁγίων μυστηρίων καθ' ἑκάστην εἰ δυνατὸν, καθὼς ἐν ἐν ἑτέροις κανόσι τοῦτο προείρηται. τοῦ δὲ κανόνος ταῦτα διοριζομένου, ἐρωτήσοι τις, οἱ χειρώνακται μετὰ τὴν τρίτην τῆς ἑβδομάδος ταύτης, τὰ οἰκεῖα ἐργάζονται ἐργόχειρα; νομίζω οὖν ὅτι κακῶς τοῦτο ποιοῦσι. κἂν γὰρ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐ κολάζονται οἱ οὕτω τὴν ἑορτὴν καταλύοντες, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἑτέρου κανόνος τοῦ ἀφορίζοντος τοὺς λαϊκοὺς, μὴ ὄντας γεωργοὺς, καὶ κατὰ τὰς κυριωνύμους ἐργαζομένους, καὶ οὗτοι κολασθήσονται. ζήτει καὶ τὴν νδ'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, διαλαμβάνουσαν μηδὲ αὐτοὺς τοὺς γεωργοὺς κατὰ τὴν κυριώνυμον ἐργάζεσθαι, ὡς μιᾶς κυριωνύμου λογιζομένης αὐτῆς.

Κανὼν ξζ'.

Η θεία ἡμῖν γραφὴ ἐνετείλατο, ἀπέχεσθαι αἵματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας. τοῖς οὖν διὰ τὴν λίχνον γαστέρα, αἷμα οἱουδήποτε ζώου τέχνῃ τινὶ κατασκευάζουσιν ἐδώδιμον, καὶ οὕτω τοῦτο ἐσθίουσι, προσφόρως ἐπιτιμῶμεν. Εἴ τις οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν αἷμα ζώου ἐσθίειν ἐπιχειρήσοι οἱῳδήτινι τρόπῳ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· Εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Γέγραπται ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, μὴ ἐσθίειν ἡμᾶς οἱονδηποτοῦν αἷμα,

A mini & Dei Seruatoris noſtri reſurrectionē currit ſeptimana, eo quòd genu non flectatur: & vniuerſa etiam Pentecoſte, ſeu quinquaginta illi dies. Quoniam autem feſti celebrādi prætextu, apud quoſdam inoleuerant equorum curſus, & alia etiam publica ludicra ſpectacula, ſtatuerunt patres nos ſic feſtum non oportere celebrare, in hac paſchali hebdomade, ſed religioſè & ſanctè, pro viribus ſcilicet, eccleſiæ vacare, diuiniſque canticis ſatiari, & tanquam iam digni ſimus, reſurrectio-
B nem domini celebrare, diuinis myſteriis iucundè lautéque perfrui, & vnà conſurgere cum eo qui reſurrexit, & nos in cœlum ſuſtulit, Chriſto Deo noſtro. Nota ergo quòd omnes fideles debent eſſe parati ſancta myſteria participare vnoquoque die, ſi fieri poteſt, quemadmodum & in aliis canonibus antè ſcriptum eſt. Cùm canon hæc ſtatuat, interrogauerit quiſpiam quomodo artifices poſt diem tertium huius ſeptimanæ ſuas mechanicas artes & opera exercent? Exiſtimo ergo eos
C malè hoc facere. Etſi enim à præſenti canone non puniuntur qui feſtum ſic ſoluunt, ab alio tamen canone, qui laicos, qui non ſunt agricolæ, & in diebus dominicis operantur, ij quoque punientur. Quære etiam iiij. Nouellam domini Imp. Leonis ſapientis, continentem ne ipſos quidem agricolas in die dominico operari debere. Quare eis quoque prohibitum eſt tota paſchali ſeptimana operari, nempe cùm ipſa dies dominicus reputetur.

D
Canon LXVII.

Diuina nobis ſcriptura mandauit, à ſanguine & ſuffocato & fornicatione abſtinere. Eos ergo, qui propter lautum & delicatum ventrem, cuiuſcunque animalis ſanguinem arte aliqua eſculentum condiunt ac inſtruunt, & ſic illo veſcuntur, vt par eſt, incuſamus ac punimus: ſi quis ergo deinceps animalis ſanguinem quouis modo comedere aggrediatur, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſin autem laicus, ſegregetur.

Schol. Bals. Scriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, Ne nos quemuis ſanguinem comedamus,

vel ſuffocatum animal, & etiam à fornicatione abſtineamus. Atque etiam lex iubet Moſaica, Sanguinem ne comedatis. Quoniam ergo nonnulli ſanguinem, non quidem comedebant, nonnulla autem eſculenta & ex aliis & ex ſanguine faciebant, & ſe ſacram ſcripturam obſeruare dicebant, quòd non ſanguinem nulla re intercedente comederent, ſtatuerunt ſancti patres eiuſmodi ſacræ legis circumſcriptionem ceſſare oportere: cúmque qui quauis arte vel ratione animalis ſanguinem comederit, ſi ſit quidem clericus, deponendum: ſi verò laicus, ſegregandum. Et hæc quidem canon. Latini verò indiſcriminatim ſuffocata comedunt: ſed etiam Adrianopolitani, vt audio, animalium ſanguine cum quibuſdam eſculentis vtuntur. Quære & Imp. domini Leonis Sapientis nouellam lviij. quæ ſtatuit eos qui quácunque ſanguinolentam ſpeciem comedunt, publicandos & corpore puniendos, & impreſſa cuti tonſura notandos, & perpetuo exilio condemnandos: eos autem qui hæc non vindicant, magiſtratus, x. librarum auri multa corrigendos.

Canon LXVIII.

Nulli ex omnibus licere veteris & noui teſtamenti librum, nec ſanctorum noſtrorum præconum ac doctorum, corrumpere vel conſcindere, vel librorum caupenatoribus, vel iis qui dicuntur vnguentarij, vel alicui alij ex omnibus, ad eum perdendum tradere: niſi vtique, vel à tineis, vel ab aqua, vel aliquo alio modo redditus fuerit inutilis. Qui autem tale quid facere deinceps deprehenſus fuerit, anno vno ſegregetur. Similiter & qui libros emit, ſi eos quidem ipſe non ad ſuam vtilitatem retineat, nec alteri, ad eius beneficium, & vt ij permaneant, vendat, ſed eos corrumpere aggreſſus fuerit, ſegregetur.

Schol. Bals. Nonnulli turpis quæſtus gratia, diuinarum ſcripturarum libros ementes, delebant, vel etiam conſcindebant, Dei quæ ex ea re proficiſcebatur condemnationem non reputantes. Hæc ergo diuini patres corrigentes, nulli licere ſtatuerũt corrumpere, vel conſcindere, vel vendere vnguentariis.

A ἢ ζῶον πνικτὸν, ἀπέχεσθαι δὲ καὶ πορνείας. καὶ ὁ Μωσαϊκὸς δὲ νόμος παρακελεύεται, αἷμα οὐ φάγεσθε. ἐπεὶ οὖν τινὲς αἷμα μὲν οὐκ ἤσθιον, ἐποίουν δέ τινα ἐδώδιμα ἔκ τε ἄλλων καὶ ἐξ αἱμάτων, καὶ ἔλεγον φυλάττειν τὰ τῆς θείας γραφῆς, ὅτι οὐκ ἤσθιον ἀμέσως αἷμα, ὥρισαν οἱ ἅγιοι πατέρες, τὴν τοιαύτην περιγραφὴν τῆς θείας νομοθεσίας σχολάσαι· καὶ τὸν καθ' οἱονδήτινα λόγον ἢ τέχνην φαγόντα αἷμα ζώου τινὸς, κληρικὸν μὲν ὄντα καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. Καὶ ὁ μὲν κανὼν, ταῦτα. οἱ δὲ Λατῖνοι ἀδιαφόρως ἐσθίουσι τὰ πνικτά. ἀλλὰ καὶ οἱ
B Ἀδριανουπολῖται, ὡς ἀκούω, τοῖς αἵμασι τῶν ζώων χρῶνται μετ' ἐδωδίμων τινῶν. ζήτει καὶ τὴν νη'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, διορίζομένην, τοὺς μὲν πωλοῦντας ἢ ἐσθίοντας εἶδος οἱονδηποτοῦν αἱματηρὸν, δημεύεσθαι καὶ αἰκίζεσθαι, καὶ διὰ τῆς ἐν χρῷ κουρᾶς τιμωρεῖσθαι, καὶ ἀειφυγίᾳ κατακρίνεσθαι· τοὺς δὲ μὴ τὰ τοιαῦτα ἐκδικοῦντας ἄρχοντας, δέκα λιτρῶν χρυσίου προστίμῳ εὐθύνεσθαι.

Κανὼν ξη'.

C Περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναί τινι τῶν πάντων βιβλίων τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης, τῶν τε ἁγίων καὶ ἐγκρίτων ἡμῶν κηρύκων καὶ διδασκάλων, διαφθείρειν ἢ κατατέμνειν, ἢ τοῖς βιβλιοκαπήλοις, ἢ τοῖς λεγομένοις μυρεψοῖς, ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν πάντων πρὸς ἀφανισμὸν ἐκδιδόναι· εἰ μή τι ἄρα τέλεον, εἴτε ὑπὸ σητῶν ἢ ὑδάτων ἢ ἑτέρῳ τρόπῳ ἀχρειωθῇ. ὁ δέ τι τοιοῦτο ποιεῖν ἀπὸ τοῦ νῦν ἁλισκόμενος, ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἀφοριζέσθω. Ὁμοίως καὶ ὁ τὰς τοιαύτας βίβλους ὠνούμενος, εἰ μήτε αὐτὸς ταύτας κατέχοι πρὸς οἰκείαν ὠφέλειαν, μήτε
D ἑτέρῳ πρὸς εὐεργεσίαν καὶ τὸ διαμεῖναι ἀποδῶται, ἀλλὰ ταῦτα διαφθείρειν ἐπιχειρήσοι, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς δὲ αἰσχροκερδείας βιβλίων τῶν θείων γραφῶν ἐμπορευόμενοι, ἀπήλειφον ἢ καὶ κατέτεμνον, μὴ λογιζόμενοι τὴν ἐντεῦθεν τοῦ θεοῦ κατάκρισιν. διορθούμενοι οὖν τὰ περὶ τούτου οἱ θεῖοι καὶ ἅγιοι πατέρες, διωρίσαντο μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰ τῶν ἁπάντων, διαφθείρειν ἢ κατατέμνειν ἢ πωλεῖν πρὸς μυρεψοὺς, ἢ βιβλιο-

ἢ βιβλιοκαπήλοις χάριν ἀπαλοιφῆς ἢ κατατομῆς, οἱονδήποτοῦν βιβλίον ἐκ τῆς θείας γραφῆς, ἔκ τε τῆς παλαιᾶς δηλονότι διαθήκης καὶ τῆς νέας, εἰ μήπω τὸ τοιοῦτον βιβλίον, ἢ ἀπὸ ὕδατος ἢ ἀπὸ σκωλήκων ἢ ἀπὸ ἑτέρου τρόπου, πυρὸς δηλονότι, πάμπαν ἀχρειωθῇ. τὸν δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντα, ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἀφορίζεσθαι, καὶ τὸν ἐξωνούμενον οὕτω ταῦτα, καὶ μὴ ἐπικτώμενον αὐτὰ ἢ διὰ οἰκείαν ἢ διὰ ἀλλοτρίαν ὠφέλειαν. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος μὴ ἀπαλείφεσθαι ἢ ὁπωσδήποτε διαφθείρεσθαι βιβλίον τῆς παλαιᾶς ἢ τῆς καινῆς διαθήκης, ἢ ἕτερον ἐκ τῆς θείας γραφῆς, περὶ ἐκείνων τῶν βιβλίων λέγε τὸν κανόνα διαλέγεσθαι τῶν ἐκχωρηθέντων ἀναγινώσκεσθαι. τὰ γὰρ ἀπρακτήσαντα, καὶ κατατέμνων τις καὶ ἀπαλείφων, οὐ κολασθήσεται. σημείωσαι ταῦτα διὰ τοὺς βιβλιοκαπήλους, τοὺς ἀπαλείφοντας τὰς μεμβράνας τῶν θείων γραφῶν, καὶ μὴ παραδέξῃ τούτους λέγοντας ὡς ἔξεστι τὸ δεῖνα ἐκ τῆς θείας γραφῆς ἀπαλειφθῆναι, καὶ ἕτερον ἐν τοῖς ἀπαλειφθεῖσι μεταγραφῆναι. ἑνὸς γὰρ ἀτόπου δοθέντος, καὶ ἕτερα πολλὰ ἄτοπα συνακολουθήσουσιν· οἱ μέντοι βιβλιοπῶλαι ἐπαινετέοι εἰσί.

A vel librorum cauponatoribus, ad delendum vel cõſcindendum quencunque libellum ex antiqua ſcriptura, & ex vetere teſtamento & nouo: niſi eiuſmodi liber, vel ab aqua, vel à vermibus, vel à quouis alio modo, fuerit omnino redditus inutilis: eum autem qui præter hæc facit, anno vno ſegregãdum, cúmque etiam qui eiuſmodi libros emit, & eos non poſſidet, vel ad ſuam, vel ad alienam vtilitatem. Cùm autem audis canonem dicentem non eſſe delendos, vel quomodocunque corrumpendos libros veteris vel noui teſtamenti, vel aliquem alium ex diuina ſcriptura, dic canonem de iis loqui quos permiſſum eſt legi. Eos enim, qui non ſunt in vſu, ſi quis deleat & conſcindat, non punietur. Nota autem hæc propter librorum cauponatores, qui diuinarum ſcripturarum membranas delent: & ne admiſeris eos dicentes, quòd licet hunc diuinæ ſcripturæ librum delere, & alium in iis quæ deleta ſunt tranſcribere. Dato enim vno abſurdo, multa quoque alia abſurda conſequentur: ſed ſunt quidem certè laudandi bibliopolæ.

Κανὼν ξθ'.

Μὴ ἐξέστω τινὶ τῶν ἁπάντων ἐν λαϊκοῖς τελοῦντι, ἔνδον ἱεροῦ εἰσιέναι θυσιαστηρίου, μηδαμῶς ἐπὶ τοῦτο τῆς βασιλικῆς εἰργομένης ἐξουσίας καὶ αὐθεντείας· ἡνίκα δ' ἂν βουληθείη προσάξαι δῶρα τῷ πλάσαντι, κατά τινα ἀρχαιοτάτην παράδοσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἀπαγορεύει ὁ κανὼν εἰσιέναι τοὺς λαϊκοὺς ἔνδον τοῦ θείου θυσιαστηρίου, ὡς ὄντος τούτου ἀφωρισμένου μόνοις τοῖς ἱερωμένοις. τῷ βασιλεῖ δὲ, καὶ λαϊκῷ ὄντι, ἐνεδόθη φησὶ τοῦτο, ἡνίκα προσάξαι δῶρα τῷ θεῷ αἱρετίσεται, κατά τινα παλαιὰν παράδοσιν. ὅπως οὖν εἰς τὸ θεῖον ἄδυτον τοῦ πανσέπτου ναοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐν τῇ Χαλκῇ ἀκωλύτως εἰσέρχεται ὁ βουλόμενος, ἀγνοῶ. περὶ δέ γε τῶν Λατίνων μανθάνω ὅτι οὐ μόνον λαϊκοὶ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες εἰς τὸ ἅγιον βῆμα εἰσέρχονται καὶ καθέζονται, ἱσταμένων πολλάκις καὶ τῶν ἱερουργούντων.

CANON LXIX.

Nulli omnium liceat, qui quidem ſit in laicorum numero, intra ſacrum altare ingredi: ab eo tamen nequaquam prohibita poteſtate & auctoritate Imp. quando quidem voluerit creatori dona offerre, ex antiquiſſima traditione.

SCHOL. BALS. Prohibet præſens canon, ne laici ad altare ingrediantur, vt quod ſit præfinitum iis ſolis qui ſunt ſacris initiati. Id autem, inquit, Imperatori ſoli, licèt ſit laicus, conceſſum eſt, quando munera Deo offerre voluerit, ex antiqua quadam conſuetudine. Quomodo ergo in diuinum adytum inclyti templi domini noſtri Ieſu Chriſti, quod eſt in Chalce, quicunque vult, citra vllum impedimentum ingreditur, neſcio. De Latinis autem audio, quòd non ſolùm viri laici, ſed & mulieres, in ſanctum ſæpe tribunal ingrediuntur, & ſedent, præſentibus ſæpe iis qui ſacrificant.

Pp

De Imperatoribus autem dixerunt quidam verbis canonis inſiſtentes, quòd tunc non prohibebuntur intra templi adyta ingredi, quando ſunt Deo munera oblaturi, non autem ſi ſolius adorationis gratia ipſum ingredi voluerint: ſed mihi non ita videtur. Orthodoxi enim Imperatores, qui per ſanctæ Trinitatis inuocationem patriarchas prouehunt, & ſunt chriſti Domini, ſine vllo impedimento, quando voluerint, ad ſacrum altare accedunt, & ſuffiunt, & cum triplici cereo ſignant, ſicut & Pontifices.

A περὶ μέντοι τῶν βασιλέων εἶπον τινὲς τοῖς ῥήμασιν ἐπικαθήμενοι τοῦ κανόνος, ὥστε τότε οὐ κωλυθήσονται ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου εἰσιέναι ὅτε προσαγαγεῖν δῶρα τῷ θεῷ μέλλουσιν, οὐ μὴν ὅτε χάριν προσκυνήσεως μόνον βουληθῶσιν εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ. ἐμοὶ δὲ τοῦτο οὐ δοκεῖ. οἱ γὰρ πατριάρχας προβαλλόμενοι ὀρθόδοξοι βασιλεῖς δι' ἐπικλήσεως τῆς ἁγίας τριάδος, καὶ χριστοὶ ὄντες Κυρίου, ἀκωλύτως ὅτε καὶ βούλονται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον εἰσέρχονται καὶ θυμιῶσιν καὶ σφραγίζουσι μετὰ τρικηρίου, B καθὼς οἱ ἀρχιερεῖς.

Canon LXX.

Ne liceat mulieribus in diuini ſacrificij tempore loqui, ſed vt vox eſt apoſtoli Pauli, ſileant. Non enim eis loqui permiſſum eſt, ſed ſubiici, ſicut dixit lex: ſi quid autem volunt diſcere, domi proprios maritos interrogent.

Schol. Bals. Corinthiis ſcribens magnus Paulus, præcipit mulieribus ſilere, & maritis ſuis ſubiectas eſſe, conuenienter legi Moſaicæ, quæ dicit, Ad virum tuum mulier conuerſio tua, & ipſe dominabitur tui. His ergo conſequenter decernit canon, ne mulieres in diuini miniſterij tempore loquantur, ſed domi à viris ſuis ea diſcant quæ ſcire volunt. Hoc autem ſic conſtituto, ne dixeris eas quidem prohiberi loqui tempore miniſterij, in aliis autem eccleſiaſticis conuentibus nihil vetare eas loqui. Debent enim tunc quoque tacere. Vt eſt autem veriſimile, mulieres quædam eo tempore diuinas ſcripturas legere præ ſe ferentes, concionari ſæpe aggrediebantur, & ad interrogationes ac reſponſiones ſe comparare. Quod quidem patribus nequaquam mulieribus conuenire viſum eſt, & ideo prohibitum eſt. Priuatim autem prudentiores interrogare de aliquibus animæ cōducibilibus, vanum & ineptum non eſt. Lege & viij. lib. Baſil tit. j. cap. j. qui prohibet mulieres publicè cauſas agere, & ſic dicit expreſſè, Pro ſe ſolis cauſas agūt mulier & cæcus. Mulier enim virili officio nō fungitur: & xxj. lib. ca. xj. dicentē,

Κανὼν ο'.

Μὴ ἐξέστω ταῖς γυναιξὶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς θείας λειτουργίας λαλεῖν· ἀλλὰ κατὰ τὴν φωνὴν Παύλου τοῦ ἀποστόλου, σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάττεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. Εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν.

Ἑρμηνεία.

Πρὸς Κορινθίους ἐπιστέλλων ὁ μέγας Παῦλος, παρεγγυᾶται ταῖς γυναιξὶ σιγᾶν, καὶ τοῖς C οἰκείοις ἀνδράσιν ὑπείκειν, κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, τὸν λέγοντα, πρὸς τὸν ἄνδρα σου γυνὴ ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει. ἀκολούθως οὖν τούτοις διορίζεται ὁ κανὼν, μὴ λαλεῖν τὰς γυναῖκας ἐν καιρῷ τῆς θείας λειτουργίας, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀνδρῶν οἴκοι μανθάνειν περὶ ὧν θέλουσι. τούτου δὲ ὁρισθέντος οὕτω, μὴ εἴπῃς κατὰ μὲν τὸν καιρὸν τῆς λειτουργίας κωλύεσθαι αὐτὰς τοῦ λαλεῖν· κατὰ δὲ τὰς ἑτέρας ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις ἀπαρεμποδίστως λα-D λεῖν. καὶ τηνικαῦτα γὰρ σιγᾶν ὀφείλουσιν. ὡς ἔοικε δὲ γυναῖκες τινὲς κατὰ τὸν τότε καιρὸν ἀνάγνωσιν θείων γραφῶν ὑποκρινόμεναι, ἐκκλησιάζειν ἐπεχείρουν τὰ πολλὰ, καὶ πρὸς ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις ἐπιμάζεσθαι. ὅπερ ἀνοίκειον εἶναι γυναιξὶν ἔδοξεν τοῖς πατράσι· κἀντεῦθεν καὶ ἐκωλύθη. κατ' ἰδίαν δὲ ἐρωτᾶν τὰς συνετωτέρας περὶ ψυχωφελῶν τινῶν, οὐκ ἔστι καινόν. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον η'. τῶν βασιλικῶν τίτλου α'. κεφ. α'. θέμα ε'. κωλύον τὰς γυναῖκας συνηγορεῖν δημοσίᾳ, καὶ λέγον οὕτω ῥητῶς· ὑπὲρ μόνων ἑαυτῶν συνηγορείτω γυνὴ καὶ τυφλός· ἡ γυνὴ γὰρ οὐ μετέρχεται ἀνδρῶν ὀφφικίων. καὶ βιβλίον κα'. τίτλ. α'. κεφ. ια'. λέγον,

Γυνὴ ἐν διαθήκῃ οὐ μαρτυρεῖ, ἐν ἄλλοις δὲ A μαρτυρίαν νέμει, ἐν οἷς ἄνδρες οὐ προσκαλοῦνται. καὶ τὴν μη΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ κωλύουσαν γυναῖκας ἐπὶ συμφώνοις μαρτυρεῖν καὶ συναλλάγμασιν. ἐπὶ δὲ τοκετῶν καὶ ἐφ' ὧν μόνη θηλυκὴ ὄψις ὁρᾶ, οὐ μὴν καὶ ὀφθαλμοὶ ἀρρένων, ἐπιτρέπουσαν αὐτὴν μαρτυρεῖν. ζήτει καὶ τὴν ριη΄. Ἰουστινιανείου νεαρὰν, ἤτοι κεφ. ιδ΄. τοῦ δ΄. τίτλου τοῦ λζ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, κωλύουσαν τὰς γυναῖκας ἐπιτρόπους γίνεσθαι, καὶ λέγουσαν οὕτω ῥητῶς ἐν μέρει· ταῖς γὰρ γυναιξὶ καὶ ἡμεῖς ἀπαγορεύομεν τὰ τῆς ἐπιτροπῆς ὑπεισελθεῖν λειτουργήματα, εἰ μήτηρ ἢ μάμμη εἴη. ταύταις γὰρ μόναις κατὰ τὴν τῆς κληρονομίας τάξιν, καὶ τὴν ἐπιτροπὴν ὑπεισελθεῖν ἐφίεμεν, ἐὰν ἐν ὑπομνήμασι, καὶ γάμοις ἑτέροις καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ Βελλιανείου δόγματος ἀπαγορεύσωσι. ταῦτα γὰρ φυλάττουσαι πάντων τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν προτιμηθήσονται, τῶν ἐκ διαθήκης μόνων ἐπιτρόπων προλαμβανόντων ταύτας. τὴν γὰρ τοῦ τελευτήσαντος βούλησίν τε καὶ ἐπιλογὴν προτιμᾶσθαι βουλόμεθα. ἀνάγνωθι καὶ τίτλου ε΄. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου κεφ. κ΄. καὶ θέμα γ΄. λέγον, γυνὴ οὐ κουρατωρεύει. C

Κανὼν οα΄.

Τοὺς διδασκομένους τοὺς πολιτικοὺς νόμους, μὴ δεῖν τοῖς Ἑλληνικοῖς ἔθεσι κεχρῆσθαι, μήτε μὴν ἐπὶ θεάτρων ἀνάγεσθαι, ἢ τὰς λεγομένας κυλίστρας ἐπιτελεῖν, ἢ παρὰ τὴν κοινὴν χρῆσιν στολὰς ἑαυτοῖς περιτιθέναι μήτε καθ' ὃν καιρὸν τῶν μαθημάτων ἀπάρχονται, ἢ πρὸς τὸ τέλος αὐτῶν καταντῶσιν· ἢ καθόλου φάναι διὰ μέσου τῆς τοιαύτης παιδεύσεως. Εἰ δέ τις ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦτο πρᾶξαι τολμήσοι, ἀφοριζέσθω. D

Ἑρμηνεία.

Ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος γράφει εἰς τὸν ἐπιτάφιον τοῦ μεγάλου Βασιλείου λόγον τοῦτο, ὡς οἱ πλεῖστοι καὶ ἀφρονέστεροι τῶν ἐν Ἀθήναις νέων σοφιστομανοῦντες, καὶ κατὰ τοὺς ἱπποδρομομανοῦντας μαχόμενοι πρὸς τοὺς ἀντιθέτους, προκαταλαμβάνουσι τὰς πόλεις καὶ τὰς ὁδοὺς, καὶ τοὺς νεήλυδας σοφιστὰς δεξιοῦνται μετὰ πομπείας καὶ ξεναγωγίας, καί τινων ἑτέρων παιδιῶν συνήθων τοῖς σοφιστεύουσι.

A Mulier in teſtamento non fert teſtimonium: in aliis auté dicit teſtimonium, in quibus viri non accerſuntur. & xlviij. nouellam Imp. domini Leonis Sapientis, quæ prohibet mulieres in conuentionibus & contractibus ferre teſtimonium. In partu autem, & in iis in quibus ſolus fœmininus aſpectus admittitur, non etiam oculi hominum, eas teſtimonium ferre permittunt. Quære & Iuſtiniani cxviij. nouellam, ſeu caput xiiij. iiij. tit. xxxvij. libri Baſilic. quę prohibet mulieres fieri tutrices: & hæc præciſè dicit, Fœminis enim B nos quoque prohibemus, ne tutelæ munera ſubeant, niſi ſit mater, vel auia. Iis enim ſolis pro hæreditatis ordine tutelam quoque ſubire permittimus, ſi apud acta, & aliis nuptiis, & ſenatuſconſulti Velleiani auxilio renunciauerint. Si hæc enim ſeruauerint, omnibus qui in tranſuerſa ſunt linea cognatis in tutela præferentur, teſtamentariis demum tutoribus eas anteeuntibus. Defuncti enim voluntatem & electionem præferri volumus. Lege & tit. v. eiuſdem libri cap. xx. reſp. iij. dicentem, C Mulier non eſt curatrix.

CANON LXXI.

Eos qui docentur leges ciuiles, Græcis moribus vti non oportere, & neque in theatrum induci, neque eas, quæ dicuntur, Cyliſtras peragere, vel præter vſum communem ſibi veſtes induere, nec quo tempore diſciplinam aggrediuntur, vel ad finem eius perueniunt, vel, vt in ſumma dicam, in eius doctrina dimidio: ſi quis autem deinceps hoc facere auſus fuerit, ſegregetur.

SCHOL. BALS. Magnus D Theologus Gregorius hæc ſcribit in funebri magni Baſilij oratione, quòd plurimi, eique ſtultiſſimi, ex adoleſcentibus qui erant Athenis, ſophiſtico quodam furore perciti, & non ſecus ac ij qui equeſtris curſus certaminis furioſo deſiderio tenentur, contra aduerſarios ſuos pugnantes, vrbes viáſque anticipant, & recenter aduenientes ſophiſtas excipiunt & complectuntur, magna ſplendidáque pompa deducentes, & hoſpitaliter comitantes, & alia quædam ludibria ſophiſtis familiaria facientes.

Vt eſt ergo credibile, in hac vrbium regina hæc conſuetudo inuaſerat, quando legum quoque diſciplina vigebat, vt quidam his Græcis moribus vterentur, & eos qui legum erãt diſciplinam aggreſſuri, vel qui per mediam doctrinam proceſſerãt, vel qui iam perfecti erant, cum magna quadam pompa & ſumptuoſis veſtibus in theatrum deducerent, & ideo ſtatuiſſe patres ea quæ ſunt in præſenti canone. Cyliſtrę autem fiebãt, vt mihi videtur, inter eos qui docebant. Cùm enim hic ſibi diſcipulum vendicaret, ille verò ex altera parte reſiſteret, Cyliſtræ excogitatæ fuere, idque fortuitu, vt fit hodie in equorum curriculis de cancellis. Hæc ergo omnia prohibentes ſancti patres, & Græca opera nominantes, ſtatuũt nihil tale fieri omnino oportere, eo quòd multa offendicula & turbulenta eorum gratia fiant, & ſit id quod eo modo fit, infidelium & gentilium felicitatis vel infelicitatis, præmium. Eos autem qui canonem tranſgrediuntur, ſegregationi ſubiici iuſſerunt.

Canon LXXII.

Non licere virum orthodoxum cum muliere hæretica coniungi, neque verò orthodoxam cum viro hæretico copulari: ſed & ſi quid eiuſmodi ab vllo ex omnibus factum apparuerit, irritas nuptias exiſtimare, & nefarium coniugium diſſolui. Neque enim ea quæ non ſunt miſcenda miſceri, nec ouem cum lupo, nec peccatorum ſortem cum Chriſti parte coniungi oportet: ſi quis autem ea quæ à nobis decreta ſunt, tranſgreſſus fuerit, ſegregetur: ſi autem aliqui, qui adhuc ſunt infideles, & in orthodoxorum gregem nondum relati ſunt, ſunt inter ſe legitimo matrimonio coniuncti: deinde hic quidem, eo quod eſt honeſtum electo, ad lucem veritatis accurrerit, ille verò erroris vinculo detentus fuerit, nolens diuinos radios fixis oculis intueri, ſi infideli uxori placeat cum viro fideli habitare, vel vice verſa viro infideli cum infideli uxore, ne à ſe inuicem ſeparentur. Ex diuini enim Pauli ſententia, Sanctificatus eſt vir fidelis in muliere, & ſanctificata eſt mulier infidelis in viro.

Schol. Bals. Lex ciuilis definit matrimonium, ſocietatem & cõmunicationem diuini & humani iuris.

A ὡς ἔοικεν οὖν εἰθισθέν ποτε καὶ ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων, ὅτε καὶ ἡ τῶν νόμων μάθησις ἤκμαζε, τοιούτοις Ἑλληνικοῖς ἔθεσι κεχρῆσθαί τινας, καὶ τοὺς μέλλοντας πρὸς τὴν τῶν νόμων μάθησιν ἀποδύεσθαι, ἢ τοὺς διὰ μέσης τῆς διδασκαλίας προοδεύοντας, ἢ τοὺς τελειωθέντας μετὰ προπομπῆς καὶ πολυτελῶν ἀσυνήθων ἱματίων θεατρίζειν. καὶ διὰ τοῦτο οἱ πατέρες ἐθεσμοθέτησαν τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι. κυλίστραι δὲ ἐγένοντο ὡς ἐμοὶ δοκεῖ μεταξὺ τῶν διδασκόντων. τοῦ μὲν γὰρ ἰδιουμένου τὸν δεῖνα μαθητὴν, τοῦ δὲ, B ἑτέρωθεν ἀντιπίπτοντος, αἱ κυλίστραι ἐπενοήθησαν, καὶ τὸ ἐκ τῆς τύχης ἀποτέλεσμα. ὡς γὰρ σήμερον ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις χάριν τῶν καγκέλων. Ταῦτα οὖν πάντα οἱ ἅγιοι πατέρες ἀπαγορεύοντες, καὶ Ἑλληνικὰ ἔργα κατονομάζοντες, διορίζονται μηδέν τι τοιοῦτον γίνεσθαι, πάντως διὰ τὸ πολλὰ σκάνδαλα ταραχώδη χάριν τούτων ἀναφύεσθαι μέσον τῶν πιστῶν, καὶ ἐθνικῆς εὐτυχίας ἢ δυστυχίας εἶναι ἐπίχειρον τὸ γινόμενον. τοὺς δὲ παραβάτας τοῦ κανόνος ἀφορισμῷ ὑποκεῖσθαι παρεκελεύσαντο.

Κανὼν οβ'.

C Μὴ ἐξέστω, ὀρθόδοξον ἄνδρα αἱρετικῇ συνάπτεσθαι γυναικὶ, μήτε μὴν αἱρετικῷ ἀνδρὶ γυναῖκα ὀρθόδοξον ζεύγνυσθαι· ἀλλ' εἰ καὶ φανῇ τι τοιοῦτον ὑπό τινος τῶν ἁπάντων γινόμενον, ἄκυρον τὸν γάμον ἡγεῖσθαι, καὶ τὸ ἄθεσμον διαλύεσθαι συνοικέσιον. οὐ γὰρ χρὴ τὰ ἄμικτα μιγνύναι, οὐδὲ τῷ προβάτῳ λύκον συμπλέκεσθαι, καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ μερίδι τὸν τῶν ἁμαρτωλῶν κλῆρον. Εἰ δὲ παραβῇ τις τὰ παρ' ἡμῶν ὁρισθέντα, ἀφοριζέσθω. Εἰ δέ τινες ἔτι ἐν τῇ ἀπιστίᾳ τυγχάνοντες, καὶ οὔπω τῇ τῶν ὀρθοδόξων ἐγ-D καταλεχθέντες ποίμνῃ, ἀλλήλοις γάμῳ νομίμῳ ἡρμόσθησαν, εἶτα ὁ μὲν τὸ καλὸν ἐκλεξάμενος, τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας προσέδραμεν· ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ τῆς πλάνης κατεσχέθη δεσμοῦ, μὴ πρὸς τὰς θείας ἀτενίσαι ἀκτῖνας ἑλόμενος (εὐδοκεῖ δὲ τῷ πιστῷ ἡ ἄπιστος συνοικεῖν, ἢ τὸ ἔμπαλιν ὁ ἄπιστος τῇ πιστῇ) μὴ χωριζέσθωσαν κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον. ἡγίασται γὰρ ὁ ἄπιστος ἀνὴρ ἐν τῇ γυναικὶ, καὶ ἡγίασται ἡ ἄπιστος γυνὴ ἐν τῷ ἀνδρί.

Ἑρμηνεία.

Ὁ πολιτικὸς νόμος τὸν γάμον ὁρίζεται κοινωνίαν καὶ συγκλήρωσιν θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου.

ἀκολούθως οὖν τούτῳ διορίζονται οἱ ἅγιοι πατέρες, μὴ συνάπτεσθαι κατὰ νόμον γάμου ὀρθόδοξον ἄνδρα αἱρετικῇ γυναικί, ἢ τὸ ἀνάπαλιν. ἀλλ' εἴποτε γένηταί τι τοιοῦτον, διασπᾶσθαι τὸ συνοικέσιον ὡς ἀνυπόστατον. τίς γάρ φησι κοινωνία ἔσται λύκῳ καὶ ἀρνείῳ, ἐναντιοφρονοῦσι κατὰ πάντα καὶ ἐχθραίνουσι διὰ τὸ τῆς διαγωγῆς διάφορον; καὶ οὐ μόνον διασπᾶσθαι τὸ συνοικέσιον, ἀλλὰ καὶ τὸν τοιοῦτόν τι τολμήσαντα ἀφορίζεσθαι. εἰ μέντοι ἕτερος τῶν ὁμοζύγων προσέληται τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, οὐ παρὰ τοῦτο τὸ συνοικέσιον διασπασθήσεται. ὁ γοῦν μέγας ἀπόστολος Παῦλος διωρίσατο ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ, τοὺς τοιούτους μὴ χωρίζεσθαι, ὅτι ἡγίασται ὁ ἄπιστος ἀνὴρ διὰ τῆς πιστῆς γυναικός, καὶ ἀντιστρόφως, ἁγιάζεται ἡ ἄπιστος γυνὴ διὰ τοῦ πεπιστευκότος ἀνδρός. ἔστι δὲ καὶ ἐλπὶς ὁμοφρονῆσαι τοὺς ὁμοζύγους ἐκ τοῦ προελέσθαι θάτερον ἐξ αὐτῶν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. σημείωσαι οὖν τὸν παρόντα κανόνα, διὰ τοὺς Ἴβηρας τοὺς ἀδιαφόρως τὰ οἰκεῖα θυγάτρια τοῖς Ἀγαρηνοῖς ἐκγαμίζοντας· ὡσαύτως σημείωσαι καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ κανόνος τὸ λέγον, εὐδοκεῖ δὲ τῷ πιστῷ ἡ ἄπιστος συνοικεῖν; ἢ τὸ ἔμπαλιν, ὁ ἄπιστος τῇ πιστῇ; μὴ χωριζέσθωσαν. εἰ γὰρ αἱρετίσεταί τις τούτων διαζυγῆναι, ἀπεντεῦθεν ὁ γάμος διασπασθήσεται. ὅπερ γέγονε καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Θεοδότου. διεζύγη γὰρ Βασιλικὸς Βυκινάτωρ μετὰ τὸ βαπτισθῆναι, ἀπὸ τῆς ἀπίστου γυναικὸς αὐτοῦ, μετὰ πατριαρχικοῦ ὁρισμοῦ, ὡς μὴ πειθομένης βαπτισθῆναι κατὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς πρόσκλησιν.

Κανὼν ογ'.

Τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ δείξαντος ἡμῖν τὸ σωτήριον, πᾶσαν σπουδὴν ἡμᾶς τιθέναι χρὴ, τοῦ τιμὴν τὴν ἀξίαν ἀποδιδόναι τῷ δι' οὗ σεσώσμεθα τοῦ παλαιοῦ παραπτώματος. ὅθεν καὶ νῷ καὶ λόγῳ καὶ αἰσθήσει τὴν προσκύνησιν αὐτῷ ἀπονέμοντες, τοὺς ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ σταυροῦ τύπους ὑπό τινων κατασκευαζομένους ἐξαφανίζεσθαι παντοίως προστάσσομεν, ὡς ἂν μὴ τῇ τῶν βαδιζόντων καταπατήσει τὸ τῆς νίκης ἡμῖν τρόπαιον ἐξυβρίζοιτο. τοὺς οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦ σταυροῦ τύπον ἐπὶ ἐδάφοις κατασκευάζοντας, ὁρίζομεν ἀφορίζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ἐν ἐδάφεσιν ἐκκλησιῶν ἢ καὶ ἄλλων τόπων σταυρικὰ σημεῖα ἀπὸ λίθου ἢ ἀπὸ ἑτέρου τινὸς εἴδους ἐχάραττον. τοῦτο οὖν κωλύων

A Huic ergo cõſequenter ſanctipatres decernunt, iure matrimonij non eſſe coniũgendum virũ fidelem mulieri infideli, vel infidelẽ mulierẽ viro fideli: ſed & ſi quid eiuſmodi factũ fuerit diuellendũ ac ſeparandũ eſſe matrimoniũ, vt quod cõſiſtere non poſſit. Quæ eſt enim, inquit, lupo cum agno ſocietas, quorũ eſt penitus contraria volũtas, ſibiq; ſunt inuicem in omnibus aduerſi & infeſti, quòd ſit contraria eorũ viuendi ratio? Et non ſolum ſeparandũ eſſe matrimonium, B ſed & eum qui tale quid auſus eſt, ſegregandũ eſſe ſtatuunt. Sed ſi, inquiũt, alter ex cõiugibus fidẽ orthodoxã elegerit, nõ propterea ſeparabitur matrimoniũ. Magnus enim apoſtolus in epiſt. ad Corinth. ſtatuit eos non eſſe ſeparãdos, quoniã ſanctificatus eſt vir infidelis per fidelẽ mulierẽ, & contrà ſanctificatur infidelis mulier per virũ qui credidit. Eſt autem ſpes fore, vt eiuſdẽ ſint ſentẽtiæ cõiuges, ſi alter ex ipſis fidem orthodoxam elegerit. Nota ergo præſentẽ canonẽ propter Iberos, qui ſuas filias C Agarenis indiſcriminatim in matrimonio collocant. Similiter nota & verbũ canonis, quod dicit, Fideli autem placet cum infideli cohabitare, vel cõtrà fideli cũ infideli: ne ſeparẽtur. Si quis enim horũ ſeparari maluerit, matrimoniũ ex eo diuelletur. Quod quidẽ factum eſt tẽpore ſanctiſſimi Patriarchæ domini Theodoti: ſeparatus eſt enim à ſua infideli vxore Baſilius Buccinator, poſtquam baptizatus fuerat, cũ decreto Patriarchali: vtpote quæ à viri ſuaſione in D duci non poſſet vt baptizaretur.

CANON LXXIII.

Cùm crux nobis viuifica ſalutare oſtẽderit, nos omnẽ diligẽtiam adhibere oportet, vt ei per quã ab antiquo lapſu ſaluati ſumus, eum quẽ par eſt honorẽ habeamus. Quamobrem & mente, & ſermone, & ſenſu adorationẽ ei tribuentes, crucis figuras, quæ à nonnullis in ſolo ac pauimento fiunt, omnino deleri iubemus, ne incedentiũ conculcatione, victoria nobis trophæũ iniuria afficiatur. Eos itaque qui deinceps crucis ſignum in ſolo conſtruunt, ſegregari decernimus.

SCH. BALS. Nõnulli, in eccleſiarũ, vel aliorũ etiã locorũ pauimẽtis, crucis ſigna in lapide, vel aliqua alia ſpecie, imprimebãt. Hoc ergo prohibẽs

canon, dicit quòd ſalus hominum per crucem viuificam facta eſt, & oportet nos ei conuenientem & proportione reſpondentem honorem adorationémque tribuere, mente, ſermone, & ſenſu: mente ſcilicet, per tacitam gratiarum actionem: ſermone, per boni quod in nos factũ eſt, apud omnes cõfeſſionem: & ſenſu, quando eam actu videntes ſalutamus. Vnde etiam omnes qui vbiuis inueniuntur, crucis typos in pauimẽto, deleri & tolli iubet, ne ab incedentibus conculcetur noſtrum aduerſus diabolum trophæum: eos autem qui aggreſſi fuerint crucis figuram in ſolo conſtruere, iubet ſegregationi ſubiici. Dicit autem & v. cap. primi tituli primi libri, Nec monachus, nec vllus alius, in publico loco, vel in quo ſpectaculum peragitur, crucem imponat, vel ſanctorum reliquias: & cap. vj. Nemo in ſolo, vel molari lapide, vel marmore, pauimenti crucem inſculpat vel pingat: ſed auferat: eo qui id tranſgreditur, grauiſſimum ſubeunte ſupplicium. Et cap. lviij. primi tit. iij. lib. imperat præcisè dicens: Sed & precioſas cruces, cum quibus in ſupplicationibus egrediuntur, non alibi quàm in ſanctis locis reponi. Hæc cùm & canon & leges ſtatuant, crucem quidem in pauimento non audet quis ex aliqua materia conſtruere: ſanctæ autem imagines & cruces in publicis viis à volente eriguntur. Et nos quidem, propter deum, & puram erga eius ſanctos fidem, ſancta eiuſmodi vbicunque erecta adoramus & ſalutamus. Leges autem, vt eſt conſentaneum, propter infidelium, eorúmque qui ſine vlla honeſta conſideratione indiſcriminatim viuunt, improbitates, hæc ſcripſerunt. Exiſtimo ergo quòd illi ſegregationi ſubiiciuntur, qui ſunt ſimpliciores, & propter pietatem in ſolo precioſam crucem fabricantur. Qui enim mala animi affectione hoc agunt, vt ſalutaris crucis figura, eo quòd conculcetur, contumelia afficiatur, vt impij punientur.

CANON LXXIV.

Quòd non oportet in dominicis locis vel eccleſiis eas quæ dicuntur agapas, id eſt charitates, facere, & intus in

A ὁ κανὼν, φησὶν ὅτι ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ γέγονε. καὶ χρὴ ἡμᾶς τὴν ἀνάλογον τιμὴν καὶ προσκύνησιν αὐτῷ ἀπονέμειν, νῷ καὶ λόγῳ καὶ αἰσθήσει· ἤτοι νῷ μὲν, διὰ εὐχαριστίας σιωπηρᾶς· λόγῳ, διὰ τῆς πρὸς πάντας ὁμολογίας τοῦ γεγονότος ἀγαθοῦ πρὸς ἡμᾶς· καὶ αἰσθήσει ὅταν καὶ πραγματικῶς τοῦτον ὁρῶντες κατασπαζώμεθα. ὅθεν καὶ τοὺς ὁπουδήποτε εὑρισκομένους τύπους τοῦ σταυροῦ ἐν ἐδάφει, διωρίσατο ἀφανισθῆναι, ὡς ἂν μὴ καταπατῆται παρὰ τῶν βαδιζόντων, τὸ κατὰ τοῦ διαβόλου τρόπαιον ἡμῶν· τοὺς δὲ
B ἐπιχειρήσαντας σταυροῦ τύπον ἐν ἐδάφει κατασκευάσαι, ἀφορισμῷ καθυποβάλλεσθαι. φησὶ δὲ καὶ τὸ ε΄. κεφ΄. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ α΄. βιβλίου, μήτε μοναχὸς μήτε ἕτερός τις ἐν δημοσίῳ τόπῳ, ἢ ἐν ᾧ θέα ἐπιτελεῖται· σταυρὸν ἐπιβαλλέτω ἢ λείψανα ἁγίων. καὶ κεφ. ϛ΄. μηδεὶς ἐν ἐδάφει ἢ μυλίτῃ λίθῳ ἢ ἐν μαρμάρῳ ἐδαφικῷ ἐγγλυφέτω ἢ γραφέτω σταυρόν· ἀλλὰ περιαιρείσθω τὴν βαρυτάτην τοῦ παραβαίνοντος ὑφισταμένου ποινήν. καὶ κεφ. νη. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ γ΄. βιβλίου λέγει ἐν μέρει, ἀλλὰ καὶ τοὺς τιμίους σταυροὺς, μεθ' ὧν ἐν ταῖς λιταῖς
C ἐξέρχονται, μὴ ἀλλαχόσε πλὴν εἰ μὴ ἐν εὐαγέσι τόποις ἀποτίθεσθαι. ταῦτα τοῦ κανόνος καὶ τῶν νόμων διοριζομένων, σταυρὸν μὲν ἐν ἐδάφει οὐ τολμᾷ τις κατασκευάσαι ἀπό τινος ὕλης. ἅγιαι δὲ εἰκόνες καὶ σταυροὶ ἐν δημοσίοις ὁδοῖς παρὰ τῶν θέλοντος ἀνιστηλοῦνται. καὶ ἡμεῖς μὲν διὰ τὴν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ καθαρὰν πίστιν, τὰ ὁπουδήποτε ἀνιστηλούμενα τοιαῦτα ἅγια προσκυνοῦμεν καὶ κατασπαζόμεθα. οἱ δὲ νόμοι, ὡς ἔοικε, διὰ τὰς τῶν ἀπίστων καὶ τῶν ἀδιαφόρως ζώντων κα-
D κίας, τὰ ῥηθέντα γεγράφασιν. οἴομαι δὲ ὅτι ἐκεῖνοι καθυποβάλλονται ἀφορισμῷ, οἱ ἁπλούστεροι, καὶ δι' εὐσέβειαν δῆθεν κατασκευάζοντες ἐν τῷ ἐδάφει τίμιον σταυρόν· οἱ γὰρ κακῇ διαθέσει τοιοῦτόν τι ποιοῦντες, χάριν τοῦ τὸν σωτηριώδη τύπον τοῦ σταυροῦ, διὰ τοῦ καταπατεῖσθαι, περιυβρίζεσθαι, ὡς ἀσεβεῖς κολασθήσονται.

Κανὼν οδ΄.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς κυριακοῖς ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὰς λεγομένας ἀγάπας ποιεῖν, καὶ ἔνδον ἐν

τοῦ οἴκῳ ἐσθίειν, καὶ ἀκούβιτα στρωννύειν. οἱ δὲ τοῦτο ποιεῖν τολμῶντες, ἢ παυσάσθωσαν, ἢ ἀφοριζέσθωσαν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μέγας Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ, μέμφεται τοὺς ἐν ἐκκλησίαις συμποσιάζοντας, λέγων, μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; ἐπεὶ οὖν πᾶς τόπος τῷ κυρίῳ ἀνατεθειμένος, κυριακὸς λέγεται, κἂν μὴ ἐκκλησία ἐστὶν, ἀλλὰ πρόναος τυχὸν ἢ ἕτερόν τι ἱερὸν, διορίζεται ὁ κανὼν μὴ συμποσιάζειν τινὰς ἐν ἐκκλησίαις ἢ ἐν τοιούτοις τόποις· (τοῦτο γὰρ ἀγάπην καλεῖ, ἢ ὡς συστατικὸν ἀγάπης, ἢ δι' ἀγάπην γενόμενον) ἀλλὰ μηδὲ ἔνδον τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ ἐσθίειν καὶ ἀκούβιτα στρωννύειν. τοὺς δὲ τοιοῦτόν τι ποιοῦντας καὶ μετὰ παραγγελίαν μὴ διορθουμένους, ἀφορισμῷ καθυποβάλλεσθαι. καὶ ἀγάπη μὲν καλεῖται ἡ ἀδελφοσύνη καὶ τὰ διὰ ταύτης συμπόσια· ἅ τινα ἐκωλύθησαν ὡς πρόσαιτια σκανδάλων, ὕβρεων, ἔστιν ὅτε καὶ συνωμοσιῶν καὶ φατριῶν. ἀκούβιτον δὲ λέγεται πᾶν ἐπίθετον στρωμνῆς κατασκεύασμα εἰς ὕψος ἠρμένον καὶ μαλακόν. ἀκούμβω γὰρ παρὰ Λατίνοις, τὸ ἀναπίπτω. τινὲς οὖν ὡς ἔοικεν ὑποστελλόμενοι κλινίδια ἐν τῷ μεσονάῳ εἰσάγειν, ἢ καὶ διὰ θρύψιν πλείονα ἐποίουν ἢ ἀλλοτρόπως εἰς ἀνάπαυσιν αὐτῶν στρωμνὰς τοιαύτας, ὅπερ καὶ ἐκωλύθη. ἐπεχείρησαν δέ τινες εἰπεῖν, τὸ αὐτὸ εἶναι κυριακὸν τόπον καὶ ἐκκλησίαν. καὶ ἡρμήνευσαν τὸ ἢ, συμπλεκτικὸν καὶ οὐ διαζευκτικόν· ἐμοὶ δὲ οὐκ ἔδοξε. μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν μὴ γίνεσθαι ἀγάπας ἐν κυριακοῖς ἢ ἐν ἐκκλησίαις, κωλύει τὸ ἐσθίειν καὶ ἀκούβιτα στρωννύειν, εἰς μόνους τοὺς οἴκους, ἤγουν τὰς ἐκκλησίας. ὥστε διαφορά ἐστιν ἐκκλησιῶν καὶ προνάων καὶ ἄλλων κυριακῶν τόπων.

Κανὼν οε′.

Τοὺς ἐπὶ τὸ ψάλλειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις παραγινομένους, βουλόμεθα μήτε βοαῖς ἀτάκτοις κεχρῆσθαι, καὶ τὴν φύσιν πρὸς κραυγὴν ἐκβιάζεσθαι, μήτε τι ἐπιλέγειν τῶν μὴ ἐκκλησίᾳ ἁρμοδίων τε καὶ οἰκείων· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ κατανύξεως τὰς τοιαύτας ψαλμῳδίας προσάγειν τῷ τῶν κρυπτῶν ἐφόρῳ θεῷ.

A *ade comedere, & accubitꝰ ſternere. Qui ante hoc auſi fuerint, vel ceſſet, vel ſegregetur.*

Schol. Bals. Magnus Paulus in ſua epiſtola ad Corinthios, eos reprehendit qui in eccleſia conuiuantur, dicēs: An nō habetis domos ad edendum vel bibēdum? An Dei eccleſiam contēnitis, & eos qui nō habent, pudore afficitis? Quoniā ergo omnis locus domino conſecratus, dominicus dicitur, etiā ſi non eſt eccleſia, vel tēpli veſtibulū ſeu porticus: ſtatuit canō, ne aliqui in eccleſia cōuiuentur, vel in eiuſmodi locis. (Hoc enim vocat ἀγάπην: id eſt dilectionē, vel quòd
B fit dilectionis efficiens, eámq; conſtituens, vel quòd fiat propter dilectionem:) ſed neque intra domū domini Dei comedāt, & accubitus ſternant. Eos autē qui tale quid faciūt, & poſt denunciationē non abſtinent, ſegregationi ſubiici. Et vocatur quidem ἀγάπη ſeu dilectio, fraternitas, & quæ propter eam ineūtur conuiuia. Quæ quidē ſunt prohibita, vt quę offendiculorū, & contumeliarū, ac inſolentiarū, & nonnunquā etiā coniurationū & ſodalitatū cauſæ eſſent. Accubitus autem dicitur omnis impoſita
C ſtrati ſtrues, quæ in altitudinē erecta & mollis. Accūbo enim idē eſt quod Procido. Nonnulli ergo lectulos in mediū templi ſubmittētes, huiuſmodi toros ſeu ſtrata, vel ad maiores delicias, vel alioqui ad ſuā quietē faciebant: quod eſt etiā prohibitū. Nonnulli autē dicere conati ſunt idē eſſe locum dominicū & eccleſiā: & interterpretati ſunt illud Vel, vt coniunctiuum, & nō diſiunctiuū. Mihi autē
D non ita viſum eſt. Poſtquā enim dixiſſet non faciendas agapas in dominicis vel in eccleſiis, prohibet comedere, & accubitus ſternere in ſolis ædibus ſiue eccleſiis. Quamobrem eſt differentia inter eccleſias & προνάους, hoc eſt templi veſtibula ſeu porticus, & alios locos dominicos.

Canon LXXV.

Eos qui in eccleſiis ad pſallendum accedunt, volumus nec inordinatis vociferationibus vti, & naturam ad clamorem vrgere, nec aliquid eorum quæ eccleſia non conueniunt & apta non ſunt, aſciſcere, ſed cum magna attentione & compunctione pſalmodias Deo, qui eſt occultorū inſpector, offerre.

Pios enim & ſanctos fore filios Iſrael ſacrum docuit oraculum.

Schol. Bals. Dei eccleſiæ dicuntur domus orationis. Vnde etiam qui Deum orant, cum lacrymis Deum orare debent, & cum humilitate, non autem cum inordinato & impudente habitu. Statuerunt ergo patres non eſſe ſacra canẽda cantica & pſalmodias, inordinatis & intentis vociferationibus, & naturæ vim afferentibus. Nec etiam quibuſdam flexis modulatiſque vocibus, eccleſiaſticæ conſtitutioni & conſequentiæ non conuenientibus, cuiuſmodi ſunt modi ſcenici & ſuperuacaneæ vocis varietates: ſed cum multa compunctione & moribus piis & ſanctis Deo preces offerre, qui nouit cordium noſtrorum occulta. Hæc autem iuſſerunt conſequenter dicto Euangelico, quod ſtatuit, Non oportere nos, ſicut & ethnici, cum loquacitate & clamore precari, tanquam per multiloquium noſtrum nos exaudiendos arbitremur, ſed in occulto, Deo hymnum offerre: facere autem petitiones ſimiliter, vt pater noſter cæleſtis, qui videt in abſcondito, nobis reddat in aperto. Quoniam autem, inquiunt, Lex quoque Moſaica dixit in Leuitico, pios & ſanctos filios Iſrael futuros, nos quoque qui huius legis complementum accepimus, magis pij ſanctique eſſe debemus, & prout conſtitutum eſt, nos gerere. Quoniam autem apud diuerſos ſanctiſſimos patriarchas dictum eſt, non ſolum in feſtis hæc fieri à cantoribus, ſed etiam in vigiliis & mortuorum monumentis, fuerunt multa ſynodalia edicta ſegregationi ſubiicientia eos qui talia faciunt, & non per cãtica, & alleluiarias ſupplicationes, vt eccleſiæ eſt fundamentum, nocturnam pſalmodiam peragunt. Lege Synodi Carthaginenſis canonem cviij. Lege etiam panegyricam ſancti patris noſtri Ioannis Chryſoſtomi orationem ſcriptam in interpretationem dicti prophetici quod dicit, Vidi dominum ſedentem in throno alto & in ſublime elato. Prohibet enim pſalmodias ſcenicas, & ſaltationes geſticulatorum, & intenſas exclamationes.

A εὐλαβεῖς γὰρ ἔσεσθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τὸ ἱερὸν ἐδίδαξε λόγιον.

Ἑρμηνεία.

Αἱ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαι, οἶκοι προσευχῶν λέγονται, ὅθεν καὶ οἱ προσευχόμενοι, παρακαλεῖν τὸν θεὸν ὀφείλουσι μετὰ δακρύων καὶ ταπεινώσεως, οὐ μὴν μετὰ ἀτάκτου καὶ ἀναιδοῦς σχήματος. διωρίσαντο οὖν οἱ πατέρες, μὴ γίνεσθαι τὰ ἱερὰ ψαλμῳδήματα διὰ βοῶν ἀτάκτων καὶ ἐπιτεταμένων, καὶ τὴν φύσιν παραβιαζομένων· μήτε μὴν διά τινων καλλιφωνιῶν ἀνοικείων τῇ ἐκκλησιαστικῇ καταστάσει καὶ ἀκολουθίᾳ· οἷα εἰσὶ τὰ θυμελικὰ μέλη, B καὶ αἱ περιτταὶ ποικιλίαι τῶν φωνῶν. ἀλλὰ μετὰ πολλῆς κατανύξεως καὶ ἀρέσου τρόπου προσάγειν τῷ θεῷ τὰς εὐχὰς τῷ εἰδότι τὰ κρυπτὰ τῶν καρδιῶν ἡμῶν. ταῦτα δὲ προσεκελεύσαντο ἀκολούθως τῷ εὐαγγελικῷ ῥητῷ, τῷ διοριζομένῳ μὴ κατὰ ἐθνικοὺς εὔχεσθαι ἡμᾶς μετὰ βαττολογίας καὶ κραυγῆς, ὡς οἰομένους εἰσακουσθῆναι διὰ τὴν πολυλογίαν ἡμῶν· ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ προσάγειν τὸν ὕμνον τῷ θεῷ. ποιεῖν δὲ καὶ τὰς αἰτήσεις ὁμοίως· ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσῃ ἡμῖν ἐν τῷ φανερῷ. ἐπεὶ δέ φασι C καὶ ὁ Μωσαϊκὸς νόμος εἶπεν ἐν τῷ Λευιτικῷ, εὐλαβεῖς ποιεῖτε τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, μᾶλλον ἡμεῖς οἱ τοῦ νόμου τούτου δεξάμενοι τὸ πλήρωμα, ὀφείλομεν εὐλαβέστεροι εἶναι, καὶ κατὰ τὰ νενομισμένα πολιτεύεσθαι. ἐπεὶ δὲ παρὰ διαφόροις ἁγιωτάτοις πατριάρχαις ἐλαλήθη μὴ μόνον ἐν ταῖς ἑορταῖς γίνεσθαι τοιαῦτα παρὰ τῶν ψαλτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν παννυχίσι καὶ μνημοσύνοις τεθνεώτων, γεγόνασι διάφορα σημειώματα συνοδικά, ἀφορισμῷ καθυποβάλλοντα τοὺς τοιαῦτα ποιοῦντας, καὶ μὴ διὰ ψαλμῳδημάτων καὶ D ἀλληλουϊαρίων λιτῶν ψαλλομένων, κατὰ τὸ θεμέλιον τῆς ἐκκλησίας ἐκπληροῦντας τὴν παννύχιον ψαλμῳδίαν. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ρη'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γραφέντα. ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ τὸν πανηγυρικὸν λόγον τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τὸν γραφέντα εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ προφητικοῦ ῥητοῦ τοῦ λέγοντος Εἶδον τὸν κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου. κωλύει γὰρ τὰς θυμελικὰς ψαλμῳδίας καὶ τὰς ὀρχήσεις τῶν χειρονομούντων, καὶ τὰς ἐκτεταμένας ἐκφωνήσεις.

Κανὼν ος'.

Ὅτι οὐ χρὴ ἔνδον τῶν ἱερῶν περιβόλων καπηλεῖον ἢ τὰ διὰ ἀρωμάτων εἴδη προστιθέναι, ἢ ἑτέρας πράσεις ποιεῖσθαι, τὸ σεβάσμιον ταῖς ἐκκλησίαις φυλάσσοντας. ὁ γὰρ σωτὴρ ἡμῶν καὶ θεὸς διὰ τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας παιδαγωγῶν ἡμᾶς, μὴ ποιεῖν τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐμπορίου οἶκον παρεκελεύετο· ὃς καὶ τῶν κολλυβιστῶν τὸ κέρμα ἐξέχεεν, καὶ τοὺς τὸ ἱερὸν κοινοῦντας ἀπήλασεν. Εἴ τις οὖν ἐπὶ τῷ προκειμένῳ ἁλῷ πλημμελήματι, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Τὴν ἀνάλογον τιμὴν τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν καὶ τῶν περὶ αὐτὰς συντηροῦντες οἱ θεῖοι πατέρες, καὶ μὴ ἀνεχόμενοι ὅλως κοινοῦσθαι παρά τινος τὰ ἱερὰ, διωρίσαντο μὴ προστίθεσθαι ἀρωματικὰ εἴδη ἔνδον τῶν ἱερῶν περιβόλων, μηδὲ καπηλεῖον γίνεσθαι ἐν αὐτοῖς, μηδὲ ἁπλῶς πιπράσκεσθαί τι ἔνδον τούτων· ἀλλὰ δεῖ ἀνεπικοινωνήτους παντελῶς τοὺς ἐμπορευομένους, ὅτι, φησὶ, καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ θεὸς, πραγματικῶς διδάσκων ἡμᾶς διὰ τῆς ἐνσάρκου πολιτείας αὐτοῦ, μεγάλως κολάζεσθαι τὸν κοινοῦντα τὸ ἱερὸν, καὶ οἶκον ἐμπορίου τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ποιοῦντα, τοὺς κολλυβιστὰς, τουτέστι τοὺς τραπεζίτας ἐκ τῶν ἱερῶν περιβόλων ἐξήλασε. κόλλυβος δὲ τὸ λεπτὸν νόμισμα, καὶ τὰ κέρματα αὐτῶν, τουτέστι τὰ διὰ νομισμάτων προχείρια, ἐξέχεεν. τοὺς γοῦν τοιοῦτόν τι ποιῆσαι τολμήσοντας, ἀφορισμῷ καθυπέβαλεν. διαφόρων δὲ ἁγιωτάτων πατριαρχῶν προσταξάντων ἀπό τε τοῦ αὐγουστεῶνος καὶ τῶν προσεγγιζόντων μερῶν τοῦ προναίου τῆς ἁγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας τοὺς τραπεζίτας διωχθῆναι, καὶ τοὺς ψωμοπώλας καὶ ὀπωροπώλας, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐμπόρους, εἶπόν τινες, ὡς περιβόλους ἐκκλησιαστικοὺς ὁ κανὼν ὀνομάζει, τοὺς προναίους ἑκάστου ναοῦ, οὐ μὴν τὰς φιάλας καὶ τὰ ἕτερα μέρη τῶν θείων ναῶν, τὰ συνηνωμένα αὐτοῖς. τοῖς πλείοσι δὲ τοῦτο οὐκ ἤρεσεν. Εἶπον γὰρ ὡς ἐπεὶ ὁ κανὼν, ἐκκλησίας οὐκ ἐμνήσθη, (τὸ γὰρ ἐν μεσοναίῳ ἢ προναίῳ καπηλεῖον γίνεσθαι ἢ ἀγοραίων συνέδριον, οὐδὲ εἰς ἐνθύμησιν τινὸς Χριστιανοῦ ἔλθοι, ὡς ἀσεβέστατον) ἀλλὰ ἱερῶν περιβόλων ναοῦ, ὀφείλομεν περὶ τούτων τὴν πᾶσαν εἰσάγειν ἀμφιβολίαν. πάντες

CANON LXXVI.

Quòd non oportet intra ſanctos ambitus cauponatoriam officinam, vel quæ fiunt per aromata ſpecies proponere, vel alias venditiones facere, ſuam venerationē in eccleſiis ſeruantes. Seruator enim noſter & Deus, per ſuam in carne vitæ agēdæ rationem nos inſtituens, non facere domū patris ſui domū negotiationis iuſſit, qui etiam nummulariorum æs effudit, & eos qui ſacrum commune faciebant, eiecit. Si quis ergo in prædicto delicto deprehenſus fuerit, ſegregetur.

SCHOL. BALS. Sanctarum eccleſiarum conuenientem honorem, eorúmque quæ ad illas pertinent, ſancti patres conſeruantes, nec ſuſtinentes vt ab vllo omnino quæ ſunt ſacra, fiant communia, decreuerunt non eſſe proponendas aromaticas ſpecies intra ſanctos ambitus, nec in eis fieri cauponatoriam officinam, nec intra ipſos aliquid omnino vēdi, ſed eos eſſe à mercatorū cōmunione alienos. Quoniam, inquit, dominus quoq; noſter Ieſus Chriſtus per ſuā in carne vitæ agēdę rationē, nos actu docens valde eſſe puniendū eum qui quod eſt ſactū, cōmune facit, & domū Dei, domū negotiationis reddit, nūmularios, hoc eſt menſarios ſeu argentarios, ex ſacris ambitibus eiecit. Ij autē Grçcè dicūtur κολλυβισταί, à dictione κόλλυβος, quæ exiguū nummū ſignificat. Et menſas ipſorū, Græcè eſt, τὰ κέρματα αὐτῶν, hoc eſt, nummos, effudit. Eos ergo qui hoc facere auſi fuerint, ſegregationi ſubiecerūt. Cū autē permulti ſanctiſſimi patriarchæ, & ab Auguſtali & à propinquioribus magnæ eccleſiæ veſtibulo partibus nūmularios, & cruſtularū fructuūq; vēditores, & reliquos mercatores expelli iuſſiſſent, dicebāt canonē eccleſiaſticos ambitus nominare porticus ac veſtibula vniuſcuiuſq; tēpli, ſed non & alias diuinarū ædiū partes quæ eis vnitæ ſunt: hoc autem pluribus non placuit. Dicebāt enim quòd quoniam canon eccleſiæ non meminit: (Quòd enim in medio tēpli vel in eius veſtibulo cauponatio fiat, vel mercatorum cōuentus, nulli Chriſtiano ne in mentem quidem venerit, vt quod ſit à pietate alieniſſimum) ſed de ſacris tēpli ambitibus, debemus omnē quæ de ea re eſſe poteſt dubitationem inducere. Omnes

autem illos eſſe ſacros ambitus dixerunt, qui rationis expertium animãtium conculcationi permiſſi nõſunt, etiamſi alio quodam modo ſint communes: Ex xij. cap. v. lib. quod dicit, Vſque ad terminos eccleſiæ in foro publico ſecuritatem habeant qui confugerunt, interioribus lauacris, vel hortis, vel domiciliis, vel porticibus, vel atriis vtentes, & prohibeantur intra templum comedere, & dormire, & cætera. Hortos & porticus eccleſiæ coniunctos, ſacros ambitus eſſe ne dixeris, vt illic etiam prohibeantur proponi venalia. Hæc enim eccleſiæ quidem partes reputabuntur: ſacri autem ambitus non dicentur. Et vt cõmunia quidem, ſanctorũ ambituũ honore digna non habebũtur: ſed propter eccleſiæ priuilegiũ, Qui eum qui eò cõfugit ex ipſis abripuerit, punietur. Nota verò inter ſolum templum edere ac bibere prohiberi eos, qui ad ipſum cõfugerint.

CANON LXXVII.

Quòd non oportet ſacris initiatos, vel clericos vel aſcetas, id eſt exercitatores, ſeu monachos, lauari cum mulieribus, nec omnẽ Chriſtianum laicũ. Hæc eſt enim prima condemnatio apud gentes. Si quis autẽ hac in re deprehenſus fuerit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſin autem laicus, ſegregetur.

SCHOL. BALS. Vt eſt veriſimile, ante hanc ſynodum, lauabãtur ſacerdotes quidam, & laici, & monachi cum mulieribus, apoſtolicum diuinum præceptũ non curantes quod dicit, Sine offendiculo ſitis, & Iudæis, & Græcis: & eccleſiæ Dei. Corrigẽtes hoc ergo ſancti patres, vt maximè indecorum, & offenſionẽ ſcandalúmq; afferens, & ad dæmoniacas cupiditates excitans, & eos qui hoc turpi inſtituto vtuntur ad magnam condemnationem deducens, ſtatuerunt vt qui deinceps adeò incõſideratè & indecorè cum muliere lauabitur, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi verò laicus, ſegregetur. Nota autem quòd canon facit differentiam inter ſacris initiatos, clericos, aſcetas, & laicos. Sacris initiati ſunt, qui ſunt etiam ex ſacro tribunali, & ordinantur, epiſcopi ſcilicet, ſacerdotes, diaconi, & hypodiaconi. Clerici, omnes qui extra ſacrum tribunal in templis deſeruiunt,

A δὲ ἐκείνοις εἶπον εἶναι ἱεροὺς περιβόλους τοὺς μὴ ἀπολυθέντας εἰς ἀλόγων ζώων καταπάτησιν, καὶ ἄλλοθέν πως κοινωθέντας. ἀπὸ μὲν τοῦ ιβ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ ε΄. βιβλίου, τοῦ λέγοντος, μέχρι τῶν ἐπὶ τῆς δημοσίας ἀγορᾶς τῆς ἐκκλησίας ὅρων τὸ ἀσφαλὲς ἐχέτωσαν οἱ προσφυγόντες τοῖς ἐνδοτέροις λουτροῖς ἢ κήποις ἢ οἰκήμασι, ἢ στοαῖς ἢ αὐλαῖς χρώμενοι, καὶ κωλυέτωσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὑπνοῦν ἢ ἐσθίειν· μὴ εἴπῃς καὶ τὰ λουτρὰ καὶ τοὺς κήπους καὶ τὰς στοὰς τὰς συνημμένας ταῖς ἐκ-
B κλησίαις, ἱεροὺς περιβόλους εἶναι, ὡς ἐνταῦθα κωλύεσθαι καὶ τὸ προτίθεσθαι ὤνια ἐπ᾽ αὐτοῖς. ταῦτα γὰρ, μέρη μὲν τῆς ἐκκλησίας λογίζονται, ἱεροὶ δὲ περίβολοι οὐ λεχθήσονται· καὶ ὡς κοινὰ μὲν, τῆς τιμῆς τῶν ἱερῶν περιβόλων οὐκ ἀξιωθήσονται. διὰ δὲ τὸ τῆς ἐκκλησίας προνόμιον, ὁ ἐξ αὐτῶν ἀφαρπάσας πρόσφυγα, κολασθήσεται. σημείωσαι δὲ ὅτι ἐντὸς μόνου τοῦ ναοῦ ἐσθίειν καὶ πίνειν τοὺς πρόσφυγας κεκώλυται.

Κανὼν οζ΄.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικοὺς ἢ ἀσκη-
C τὰς ἐν βαλανείῳ μετὰ γυναικῶν ἀπολούεσθαι· μηδὲ πάντα Χριστιανὸν ἢ λαϊκόν. αὕτη γὰρ πρώτη καταγνώσις παρὰ τοῖς ἔθνεσιν. Εἰ δέ τις ἐπὶ τούτῳ φωραθείη, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικε πρὸ τῆς συνόδου ταύτης, ἐλούοντο ἱερώμενοί τινες, καὶ μοναχοὶ καὶ λαϊκοὶ μετὰ γυναικῶν, μὴ ἐπιστρεφόμενοι τῆς ἀποστολικῆς θείας παραγγελίας, τῆς λεγούσης, ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ. διορ-
D θούμενοι οὖν τοῦτο οἱ ἅγιοι πατέρες ὡς ἀπρεπέστατον καὶ σκανδαλοποιὸν, καὶ διεγεῖρον εἰς δαιμονιώδεις ἐπιθυμίας, φέρον τε τοὺς χρωμένους τῇ ἀσέμνῳ ταύτῃ διαγωγῇ εἰς μεγάλην κατάγνωσιν, διωρίσαντο τὸν οὕτως ἀδιαφόρως καὶ ἀπρεπῶς εἰς τὸ ἑξῆς μετὰ γυναικὸς λουόμενον, κληρικὸν μὲν ὄντα, καθαιρεῖσθαι· λαϊκὸν δὲ, ἀφορίζεσθαι. σημείωσαι δὲ ὅτι ὁ κανὼν διαφορὰν ποιεῖται κληρικῶν, ἱερωμένων λαϊκῶν, καὶ ἀσκητῶν. ἱερώμενοι γάρ εἰσιν, οἱ τοῦ βήματος, οἱ καὶ χειροτονούμενοι· ἐπίσκοποι δηλονότι, ἱερεῖς, διάκονοι, καὶ ὑποδιάκονοι. κληρικοὶ, πάντες οἱ ἐκτὸς τοῦ βήματος ἐν ναοῖς ἐξυπηρετούμενοι,

ἱερέων ἀναγνῶσται, θυρωροὶ, καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι. ἀσκηταὶ δὲ, οἱ μοναχοὶ, ὅσοι οὐκ ἔφθασαν ἐπισκοπικὴν σφραγῖδα δέξασθαι, ἀλλὰ μόνην ἐπικουρίδα μοναχικήν. οἱ γὰρ σφραγῖδα δεξάμενοι ἐπισκοπικὴν μοναχοὶ, κληρικοὶ λέγονται. ἀσκητῶν δὲ καὶ μοναχῶν οὐδεμία διαφορά. συναγαγὼν οὖν εἰπὲ, ὡς οἱ μὲν τοῦ βήματος δι' ἐγγραφῆς ὀμνύειν ὀφείλουσιν· οἱ δὲ ἐκτὸς τοῦ βήματος, κατὰ λαϊκοὺς ἐπομόσονται, κἂν μοναχοὶ ὦσι. τινὲς μέντοι λαϊκοὶ μετὰ τῶν οἰκείων ὁμοζύγων ἐν βαλανείοις λουόμενοι, καὶ χάριν τούτου ἐλεγχόμενοι, λέγουσι μὴ κωλύεσθαι τοῦτο ὑπὸ τοῦ κανόνος. σὰρξ γὰρ μία εἰσὶ, καὶ οὐδέν τι ἄσχημον δοκεῖ γίνεσθαι μέσον αὐτῶν, μὴ διεστηκότων ἀλλήλων τοῖς σώμασιν. ἐκείνους δὲ κολάζεσθαι, τοὺς σὺν τῇ πορνείᾳ καὶ ἀσχημόνως διάγοντας, καὶ τῆς φύσεως μὴ αἰσχυνομένους τὴν ἀπρέπειαν. οὐκ ἤρεσαν δὲ ταῦτα τοῖς εὐλαβεστέροις, εἰποῦσι κατάγνωσιν πρώτην εἶναι τοῦτο παρὰ τοῖς ἔθνεσιν, ὡς ὁ κανὼν φησί. κἀντεῦθεν καὶ κολάζεται ὁπωσδήποτε γινόμενον. καὶ ὅτι κἂν δοκῶσιν οἱ ὁμόζυγοι ἓν σῶμα εἶναι, ἀλλ' οὐκ ἔξεστιν αὐτοῖς κακῶς τοῖς οἰκείοις χρήσασθαι μέλεσιν. ἐπεί τοιγε εἰ τοῦτο ἦν, οὐδὲ οἱ ἐπιχειρήσαντες ἑαυτοὺς ἀνελεῖν ἵνα ἐκολάζοντο.

A vt lectores, oſtiarij, & alij eiuſmodi. Aſcetæ autem, monachi, qui epiſcopalem characterem nõ accepere, ſed ſolam tonſuram monachalem. Monachi enim qui epiſcopalem tonſuram accepere, dicũtur clerici. Aſcetarum autem & monachorum nulla eſt differentia. Dic ergo in ſummam redigens, quòd qui ſunt quidem ex ſacro tribunali, in ſcriptis iurare debent: Qui autem ſunt extra tribunal, vt laici iurabunt, etiamſi ſint monachi. Quidam autem laici, cùm in balneis vnà cum coniugi- B bus lauantur, & propterea reprehendũtur, dicunt ſe ab hoc canone non prohiberi. Sunt enim caro vna, vt nihil turpe ac indecorum inter eos fieri videatur, cùm à ſe inuicem non ſint disiuncti corporibus: illos autem puniri, qui cum ſcortatione ſe turpiter & indecorè gerunt, naturæque pudendorum nullo penitus pudore afficiuntur. Hæc autem religioſioribus & ſanctioribus non placuere, dicentibus hoc eſſe primam apud gentes condemnationẽ, vt dicit canon. & ideo id eſſe puniendum quomo- C docunque fiat: & quòd etiam ſi videantur coniuges vnum eſſe corpus, eis tamen non permittitur ſuis membris malè vti. Si enim ita eſſet, nec ij qui ſibi mortem conſciſcere conati ſunt, punirentur.

Κανὼν οη'.

Ὅτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους τὴν πίστιν ἐκμανθάνειν, καὶ τῇ πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος ἀπαγγέλλειν τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις.

Ἑρμηνεία.

Οἱ νεοφώτιστοι ὅπως ὀφείλουσι διδάσκεσθαι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἀπὸ διαφόρων κανόνων ἐμάθομεν. ὁ δὲ παρὼν κανὼν προστίθησι μὴ ἀρκεῖσθαι ἡμᾶς ταῖς καταθέσεσι τῶν φωτιζομένων, διαβεβαιουμένων ἀναδιδαχθῆναι τὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. ἀλλὰ μανθάνειν μὲν αὐτοὺς τὰ ἱερὰ λόγια δι' ὅλων τῶν πρώτων τεσσάρων ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος· κατὰ δὲ τὴν πέμπτην ἀπαγγέλλειν αὐτὰ τῷ ἐπισκόπῳ, ἢ τοῖς ἐπιτραπησομένοις παρὰ τούτου, ἤγουν τοῖς κατηχηταῖς. οὕτω γὰρ ποιοῦντες, δώσουσιν ἐντελῆ πληροφορίαν, ὡς ὁλοψύχως τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει προσῆλθον, καὶ τὰ θεῖα ταῦτα ἐμυήθησαν μυστήρια, καὶ ἱκανῶς ἐστηρίχθησαν.

CANON LXXVIII.

Quòd oportet eos qui illuminantur, fidem diſcere, & quinta ſeptimanæ feria epiſcopo vel presbyteris renunciare.

SCHOL. BALS. Quomodo, qui recẽns ſunt illuminati, debent fidem D orthodoxam doceri, à diuerſis canonibus didicimus. Præſens autem canon iis adiicit, nobis ſufficere non debere aſſertiones eorum qui illuminantur, affirmantium, ſe rectam fidem fuiſſe edoctos: ſed eos quidem oportere ſacra oracula diſcere totis primis quatuor diebus ſeptimanæ: quinto autẽ die, ea epiſcopo, vel iis quibus hoc ab illis permittetur, renunciare, inſtitutoribus ſcilicet, qui catechiſtæ dicũtur. Sic enim facientes perfectè demonſtrabunt, quòd tota anima ad fidem orthodoxã acceſſerunt, & in diuinis his myſteriis initiati, ſatiſque confirmati ſunt,

* καταθέσεις depoſitiones, vt dicũt.

Hoc autem non ſemel facient, ſed per totam ferè ſuam vitam. Præſens autem canon idem ferè eſt omnino cum canone Laodicenæ ſyn.

Canon LXXX.

Abſque vllis ſecundinis ex virgine partum eſſe confitentes, vt qui ſine ſemine conſtitutus ſit, idque toti gregi annunciantes, eos qui propter ignorantiam aliquid faciunt quod non decet, correctioni ſubiicimus. Quare quoniam aliqui poſt ſanctæ Chriſti Dei noſtri natiuitatis diem, ſimilam coquere oſtenduntur, & eam ſibi inuicem impartiri, honoris ſcilicet prætextu ſecundinarum impollutæ virginis matris, ſtatuimus vt deinceps nihil tale fiat à fidelibus. Neque enim hoc honor eſt virginis, quæ ſupra mentem & ſermonem, quod comprehendi non poteſt, verbum peperit carne, ex communibus & iis quæ in nobis ſunt, inenarrabilem eius partum definire, metiri ac deſcribere: ſi quis ergo deinceps hoc facere aggreſſus fuerit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi verò laicus, ſegregetur.

Schol. Bals. Cùm intellexiſſent ſancti patres, quòd quidam propter honorem impollutæ dominæ noſtræ & deiparæ, poſt vnum diem natalis Domini & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, eius ſecundinas celebrãt cum cocta ſimila & quibuſdam aliis ſpeciebus, ſtatuerũt hoc à Chriſtianis non eſſe amplius faciendum. Dei matris enim partum talem non fuiſſe profitemur, quemadmodum à reliquis fit mulieribus, ſed abſque ſecundinis: quoniam conceptio, & ſupra naturam, & ex ſancto ſpiritu facta eſt. Ei ergo, quæ ſecundinas nõ nouit, quomodo nos ea quæ ſunt mulierum ſecundinas habentiũ peregerimus? Quare non eſt hoc honor ſanctæ virginis, quæ ſupra mẽtem & ſermonem verbum peperit carne, abſque vllis maternis in partu doloribus. Quocirca, inquit, non oportet, ea quæ ſunt ſupra naturam, iis quæ ſunt ſecundùm naturam, exæquare, & ea veluti communia reddere, ex noſtriſque terreſtribus deſcribere & metiri. Statuunt ergo, vt qui eſt hoc facturus, ſi ſit quidẽ clericus, deponatur: ſin verò laicus, ſegregetur. Hanc ergo ob cauſam, Chriſti dei gratia, in hac vrbiũ regina nemo tale quidpiã audet facere.

A τοῦτο δὲ οὐχ ἅπαξ ποιήσουσιν, ἀλλὰ σχεδὸν δι' ὅλης τῆς ζωῆς αὐτῶν. ὁ μέντοι παρὼν κανὼν, μγ'. ἔστιν ἀπαράλλακτος τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου.

Κανὼν οθ'.

Ἀλόχευτον τὸν ἐκ τῆς παρθένου θεῖον τόκον ὁμολογοῦντες, ὡς καὶ ἀσπόρως συστάντα, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ κηρύσσοντες, τοὺς ἐξ ἀγνοίας πράττοντάς τι τῶν οὐ δεόντων, διορθώσει καθυποβάλλομεν. ὅθεν ἐπειδή τινες μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν γεννήσεως δείκνυνται σεμίδαλιν ἕψοντες, καὶ ταύτης ἀλλήλοις B μεταδιδόντες, προφάσει τιμῆς δῆθεν λοχείων τῆς ἀχράντου παρθενομήτορος, ὁρίζομεν μηδὲν τοιοῦτον ὑπὸ τῶν πιστῶν τελεῖσθαι. οὐ γὰρ τιμή γε τοῦτο τῇ παρθένῳ τῇ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, τὸν ἀχώρητον, τεκούσῃ λόγον σαρκὶ, ἐκ τῶν κοινῶν τε καὶ καθ' ἡμᾶς κατὰ τὸν ἄφραστον αὐτῆς τόκον ὁρίζειν καὶ ὑπογράφειν. Εἴ τις οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν πράττων τοιοῦτο φωραθείη, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

C Μαθόντες οἱ ἅγιοι πατέρες ὅτι τινὲς διὰ τιμὴν τῆς ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν καὶ θεοτόκου ἑορτάζουσι μετὰ μίαν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὰ ἐπιλόχια ταύτης μετὰ σεμιδάλεως ἑψητῆς, καὶ ἑτέρων τινῶν εἰδῶν, ὥρισαν μηκέτι τοῦτο γίνεσθαι παρὰ τῶν Χριστιανῶν. τὸν γὰρ τόκον φασὶ τῆς θεομήτορος ὁμολογοῦμεν μὴ τοιοῦτον γενέσθαι καθὼς παρὰ τῶν λοιπῶν γυναικῶν γίνεται, ἀλλὰ ἀλόχευτον, ὅτι καὶ ἡ σύλληψις ὑπὲρ φύσιν καὶ ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐγένετο. τῇ γοῦν μὴ γνούσῃ λοχείαν, πῶς ἡμεῖς τὰ τῶν λοχευο- D μένων διαπραξόμεθα; ὅθεν οὐκ ἔστι τοῦτο τιμὴ τῆς ἁγίας παρθένου τῆς ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον τεκούσης τὸν θεὸν λόγον σαρκὶ ἄνευ ὠδίνων μητρικῶν. κἀντεῦθεν οὐ χρὴ τὰ ὑπὲρ φύσιν συνεξισοῦσθαι τοῖς κατὰ φύσιν, καὶ εἰς κοινοῦσθαι ταῦτα, καὶ ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς γεωδῶν ὑπογράφεσθαι. τοίνυν καὶ διορίζονται τὸν τοιοῦτόν τι ποιήσοντα, κληρικὸν μὲν ὄντα, καθαιρεῖσθαι· λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. διά τοι τοῦτο καὶ θεοῦ χάριτι τέως εἰς ταύτην τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν οὐδεὶς τολμᾷ τοιοῦτον.

ἀλλὰ

ἀλλὰ μετὰ τὴν ἄρρητον γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ A ἡμῶν, ἑορτάζει τὸ πλήρωμα τῶν πιστῶν, τὰ ἐπιλόχια τῆς ἁγίας θεοτόκου, διὰ θείων ψαλμῳδημάτων καὶ ὑμνῳδίας ἐκκλησιαστικῆς.

Κανὼν π΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγομένων, ἢ λαϊκός, εἰ μηδεμίαν ἀνάγκην βαρυτέραν ἔχοι ἢ πρᾶγμα δυσχερές, ἐπὶ πλεῖστον ἀπολείπεσθαι τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν πόλει διάγων τρεῖς κυριακὰς ἡμέρας ἐν τρισὶν ἑβδομάσι μὴ συνέρχοιτο, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀποκι- B νοῖτο τῆς κοινωνίας.

Ἑρμηνεία.

Ἄλλοι μὲν κανόνες διαφόρως ἀλλοτρόπως κολάζουσι τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς ἐφ' ἱκανὸν ἀποδημοῦντας ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν. ὁ δὲ παρὼν κανὼν, οὐ μόνον ἐπισκόπους καὶ κληρικούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς λαϊκοὺς τοὺς ἀπὸ τῶν χωρῶν αὐτῶν ἐν ἀλλοδαπῇ διάγοντας, καταναγκάζει μετὰ τῶν πιστῶν συγκοινωνεῖν, καὶ συνεύχεσθαι. καὶ διορίζεται ὡς εἴπερ τις ἐκ τούτων μηδεμιᾶς προκειμένης ἀνάγκης, νόσου τυχὸν ἢ δουλείας βαρυτάτης μὴ C παραχωρούσης αὐτῷ ἐκκλησιάζειν, ἐπὶ τρεῖς κυριακὰς οὐ συνέλθῃ μετὰ τῶν πιστῶν καὶ συνεύξηται, ἀλλ' ἀμελῶς διατεθῇ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ σωτηριώδει κοινωνίᾳ, κληρικὸς μὲν ὢν, καθαιρείσθω· λαϊκὸς δὲ, ἀποκινείσθω τῆς κοινωνίας, τουτέστιν ἀφοριζέσθω. δυεῖν γὰρ θάτερον ἐκ τούτου ἀναφαίνεται, ἢ μηδεμίαν φροντίδα τίθεσθαι τῶν τοιούτων τῶν θείων παραγγελιῶν, καὶ τῆς εἰς θεὸν εὐχῆς καὶ ὑμνῳδίας, ἢ τὸ μὴ εἶναι πιστόν. ἵνα τί γὰρ ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέραις μετὰ τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησιάσαι οὐχ ἠρέσατο, καὶ συγκοινωνῆσαι τῷ πιστῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ;

Κανὼν πα΄.

D

Ἐπειδήπερ ἔν τισι χώραις μεμαθήκαμεν ἐν τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ ἐν προσθήκης μέρει ἐκφωνεῖσθαι μετὰ τὸ, ἅγιος ἀθάνατος, τὸ, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς, τοῦτό τε ὑπὸ τῶν πάλαι ἁγίων πατέρων ὡς τῆς εὐσεβείας ἀλλότριον, ἐκ τοῦ τοιούτου ἀπήλασαν ὕμνου, σὺν τῷ τὴν τοιαύτην φωνὴν καινουργήσαντι παρανόμῳ αἱρετικῷ, καὶ ἡμεῖς κυροῦντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν πρὶν εὐσεβῶς θεσμοθετηθέντα, ἀναθεματίζομεν ἔτι μετὰ τὸν παρόντα ὅρον παραδεχομένους τὴν τοιαύτην φωνὴν ἐπ' ἐκκλησίαις,

ſed poſt ineffabilem Chriſti Dei noſtri natiuitatem fidelium cœtus ſanctæ deiparæ feſtum celebrat diuinis canticis hymniſque eccleſiaſticis.

CANON LXXXI.

Si quis epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel eorum qui in clero ennumerantur, vel laicus, nullam grauiorem habet neceſſitatem, vel negotium difficile, vt à ſua eccleſia abſit diutiſſimè: ſed in ciuitate agens, tribus diebus dominicis in tribus ſeptimanis vnà non conuenerit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi verò laicus, ſegregetur.

SCHOL. BALS. Alij quidem diuerſi canones alio modo puniunt epiſcopos quàm clericos, qui aliquando à ſuis eccleſiis peregre abſunt. Præſens autem canon non ſolùm epiſcopos & clericos, ſed etiam laicos, qui à ſuis regionibus in alieno ſolo degentes abſunt, cogit vnà cum fidelibus communicare & orare: & ſtatuit, quòd ſi quis eorum, nulla neceſſitate propoſita, morbi ſcilicet, vel grauiſſimæ ſeruitutis, quæ ei non concedit vt in eccleſia verſetur, tribus diebus dominicis cum fidelibus non conuenerit, & vnà non orauerit, ſed in hanc ſalutiferam communionem negligenter affectus fuerit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi verò laicus, à communione moueatur, hoc eſt ſegregetur ac ſeparetur. Ex eo enim duorum alterum apparet, cum vel diuina præcepta diuináſque pſalmodias & orationes non curare, vel non eſſe fidelem. Cur enim xx. diebus cum Chriſtianis in eccleſia verſari noluerunt, vnáque cum Dei fideli populo communicare?

CANON LXXXII.

Quoniam in nonnullis locis didicimus, in ſanctiſſimo hymno additamenti loco dici poſt illud, Sanctus immortalis, hoc, Qui crucifixus eſt pro nobis, miſerere noſtri: id autem ab antiquis ſanctis patribus, vt à pietate alienum, ex hoc hymno eiectum, cum ſcelerato hæretico, qui hanc vocem innouauit, nos quoque confirmantes ea quæ à ſanctis noſtris patribus priùs piè conſtituta ſunt, anathematizamus eos, qui poſt præſens decretum eiuſmodi vocem admittunt,

Qq

vel aliquo alio modo ſanctiſſimo hymno adiungunt. Et ſi eſt quidem ſacerdotalis ordinis qui tranſgreſſus eſt, eum ſacerdotali dignitate priuari iubemus: ſin autē laicus vel monachus, ſegregari.

Schol. Bals. Stolidus ille & maledicus Petrus Fullo in ſanctiſſimo hymno fecit additamentum, dicens, poſtquam dictum eſſet, Sanctus immortalis, debere dici, Qui crucifixus es pro nobis, miſerere noſtri. Quod quidem additamentum eccleſia non addidit, vt quod quartam perſonā inducat, & Dei filium, Seruatoris ſcilicet conſiſtentem facul- B tatem, ſeorſum ponat, & Chriſtum crucifixum tanquam alium eſſe à forti, & affectionibus eſſe ſubiectam trinitatem opinetur, & patrem vnà cum filio crucifigat & ſpiritum ſanctum. Et decreuit quidem ſanctiſſimum hymnum piè dici de ſancta trinitate, quod per trinam ſanctitatem tres ſuperſubſtantialis deitatis conſiſtentes perſonas ſancta nobis ſeraphim oſtendant: per vnam verò dominationem, vnam diuinæ Trinitatis ſubſtantiam regnúmque ſignificant. C In Eccleſiaſtica autem hiſtoria inuentum eſt, cùm populus Conſtanſtinopoli ſupplicaret, propter quaſdam diuinitus intentatas minas, quæ tempore Procli archiepiſcopi fuêre, ex populo raptum fuiſſe puerum: & ſic ter ſanctum hymnum ab angelica aliqua doctrina fuiſſe inſtitutum, Sanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus immortalis, miſerere noſtri: & conuerſo rurſus puero, cùm quòd inſtitutum erat renunciaſſet, vniuerſam multitudinem hymnum ceciniſſe, & ſic minas ceſ- D ſaſſe. Porrò autem & in ſancta & vniuerſali Chalcedon. ſynodo ſic ſanctiſſimum hymnum canendum eſſe traditum eſt: ſed cùm ne ſic quidem multorum eorúmque blaſphemorum improbitas ad orthodoxum decretum traducta eſſet, vt eſt veriſimile, qui in hac ſynodo conuenerant ſancti patres, iis quæ à ſanctis patribus qui Chalcedone cōuenerant, de hoc ſanctiſſimo hymno conſtituta erant, confirmatis, anathemati eos ſubiecerunt, qui poſt præſentem canonem Fullonis additamentum ter ſancto adiungant.

A ἢ ἄλλως πῶς τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ συνάπτοντες· καὶ εἰ μὲν ἱερατικὸς ἐστὶν ὁ παραβάτης τῶν ὁρισθέντων, ἀπογυμνοῦσθαι τοῦτον τῆς ἱερατικῆς ἀξίας προστάττομεν. εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μοναχὸς, ἀφορίζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ματαιόφρων ἐκεῖνος καὶ βλάσφημος Πέτρος ὁ Κναφεὺς, προσθήκην ἐν τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ ἐποίησε, μετὰ τὸ ἐκφωνεῖσθαι τὸ, ἅγιος ἀθάνατος, εἰπὼν ὀφείλειν λέγεσθαι τὸ, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς. ἣν δὴ προσθήκην B ἡ ἐκκλησία οὐ προσεδέξατο, ὡς παρεισάγουσαν τέταρτον πρόσωπον, καὶ ἀνὰ μέρος τιθεῖσαν τὸν τοῦ Θεοῦ υἱὸν τὴν τοῦ πατρὸς ἐνυπόστατον δύναμιν, καὶ ἀνὰ μέρος, τὸν ἐν σταυρῷ μὴν Χριστὸν, ὡς ἄλλον ὄντα παρὰ τὸν ἰσχυρὸν, ἢ παθητὴν τὴν τριάδα δοξάζουσαν, καὶ συσταυροῦσαν τῷ υἱῷ τὸν πατέρα καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ ἐδογμάτισεν εὐσεβῶς τὸν τρισάγιον ὕμνον χάριν τῆς τριάδος λέγεσθαι· ὅπερ τι διὰ μὲν τῆς τρισσῆς ἁγιότητος τὰς τρεῖς τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὑποστάσεις, τὰ ἅγια σεραφὶμ ἡμῖν ὑποφαίνουσι· διὰ δὲ τῆς μιᾶς κυριότητος, C τὴν μίαν τῆς θεαρχικῆς τριάδος οὐσίαν τε καὶ βασιλείαν γνωρίζουσιν. εὕρηται δὲ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ, ὅτι λιτανεύοντος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει λαοῦ διά τινα θεήλατον ἀπειλὴν ἐπὶ Πρόκλου ἀρχιεπισκόπου γεγενημένην, ἀφαρπαγῆναι παιδίον ἐκ τοῦ λαοῦ, καὶ οὕτω μυηθῆναι ὑπ' ἀγγελικῆς τινὸς διδασκαλίας τὸν τρισάγιον ὕμνον, ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. καὶ αὖθις ἐπιστραφέντος τοῦ παιδὸς, καὶ τὸ μυηθὲν ἀπαγγείλαντος, ᾆσαι τὸν ὕμνον ἅπαν τὸ πλῆ- D θος, καὶ οὕτω κοπάσαι τὴν ἀπειλήν. καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ δὲ καὶ οἰκουμενικῇ τετάρτῃ συνόδῳ τῇ ἐν Χαλκηδόνι, οὕτως ὑμνηθῆναι ὁ τρισάγιος ὕμνος παραδέδοται. ἀλλὰ τῆς τῶν πολλῶν καὶ βλασφημάτων κακίας μηδὲ διὰ τούτων πρὸς τὸ ὀρθόδοξον δόγμα μεταρυθμηθείσης, ὡς ἔοικεν, οἱ κατὰ ταύτην συνελθόντες τὴν σύνοδον ἅγιοι πατέρες, ἐπικυρώσαντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντων περὶ τοῦ τρισαγίου ὕμνου θεσμοθετηθέντα, ἀναθέματι καθυπέβαλλον τοὺς μετὰ τὸν παρόντα κανόνα τὴν προσθήκην τοῦ Κναφέως τῷ τρισαγίῳ συνάπτοντας.

A καὶ εἰ μὲν ἱερατικὸς ἐστι φασὶν ὁ παραβαίνων, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μοναχὸς, ἀφοριζέσθω. τοῦ δὲ κανόνος ἀναθεματίζοντος τοὺς τὴν κακόδοξον ταύτην προσθήκην παραδεχομένους, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀναθεματισμοῦ μὴ μόνον ἀτίμων γινομένων τῶν ἀναθεματιζομένων, ἀλλὰ καὶ παντελῆ ἀπώλειαν ὑφισταμένων, καὶ πάσης τῆς ἐν κόσμῳ διαγωγῆς ἀπαλλοτριουμένων, θαυμάζω πῶς ὁ κανὼν, σὺν τῷ ἀναθεματισμῷ, καθαιρέσεως ἐμνήσθη καὶ ἀφορισμοῦ. ἀλλ', ὡς ἔοικε, τὰ περὶ τούτου, εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν διάκρισιν ἀνήρτησεν, ἐφ' ᾧ τὸν μὲν B παραδεξάμενον τὴν βλάσφημον ταύτην προσθήκην καὶ ῥᾳδίως μετατιθέμενον, ἀλλ' ἔτι τῆς βλασφήμου φλυαρίας ἐξεχόμενον, ἀναθεματίζεσθαι. καὶ οὕτω μὴ μόνον τῆς ἱερωσύνης ἢ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας γυμνοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ περιορίζεσθαι, ἐφ' ᾧ μὴ μεταδοῦναι τῆς αἱρέσεως καὶ ἄλλοις.

Καιὼν πβ'.

Εν τισι τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς, ἀμνὸς δακτύλῳ τοῦ προδρόμου δεικνύμενος ἐγχαράττεται, ὃς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος, τὸν C ἀληθινὸν ἡμῖν διὰ νόμου προϋποφαίνων ἀμνὸν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. τοὺς οὖν παλαιοὺς τύπους καὶ τὰς σκιὰς, ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολά τε καὶ προχαράγματα, τῇ ἐκκλησίᾳ παραδεδομένους κατασπαζόμενοι, τὴν χάριν προτιμῶμεν, καὶ τὴν ἀλήθειαν ὡς πλήρωμα νόμου ταύτην ὑποδεξάμενοι. ὡς ἂν οὖν τὸ τέλειον κἂν ταῖς χρωματουργίαις ἐν ταῖς ἁπάντων ὄψεσιν ὑπογράφηται, τὸν τοῦ αἴροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἀμνοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα καὶ ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀπὸ τοῦ D νῦν, ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἀμνοῦ ἀναστηλοῦσθαι ὁρίζομεν, δι' αὐτοῦ τὸ τῆς ταπεινώσεως τοῦ Θεοῦ λόγου κατανοοῦντες, καὶ πρὸς μνήμην τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας, τοῦ τε πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου χειραγωγούμενοι, καὶ τῆς ἐντεῦθεν γενομένης τοῦ κόσμου ἀπολυτρώσεως.

Ερμηνεία.

Οτε τὴν κατὰ τῶν πρωτοτόκων Αἰγυπτίων ἀπειλὴν διελάλησε κατὰ κέλευσιν τοῦ Θεοῦ ὁ Μωϋσῆς, ἐνετείλατο τοῖς Εβραίοις σφαγιάσαι ἀμνὸν, καὶ τῷ αἵματι τούτου χρισθῆναι τὰς Ιουδαϊκὰς φλιὰς, ὡς ἂν ἄβατοι ὦσι τῷ τῶν πρωτοτόκων ὀλοθρευτῇ.

A Et ſi eſt quidem ſacerdotalis, inquit, ordinis, qui tranſgreditur, deponatur: ſin autem laicus vel monachus, ſegregetur. Cùm autem canon eos anathematizet qui malum hoc additamentum ſuſcipiunt, & ex anathematizatione non ſolùm fiant qui anathematizātur, infames, ſed omnis etiam generis exitium ſubeant, & ab omni in mundo conſuetudine ac conuerſatione alienentur, miror quomodo canon depoſitionis & anathematiſmi meminit: ſed vt eſt B conſentaneum, hoc quoque epiſcopali diſcretioni ac prudentiæ relictum eſt, vt qui blaſphemum quidem hoc additamentum admiſit, & facile conuertitur, deponatur vel ſegregetur: qui autem non conuertitur, ſed blaſphemis nugis adhæret, anathematizetur: & ſic non ſolùm ſacerdotio, vel eccleſiaſtica communione priuetur, ſed etiam exterminetur, vt non aliis quoque hæreſim communicet.

CANON LXXXIII.

C *Inter nōnullas venerabilium imaginū picturas, agnus qui digito Præcurſoris mōſtratur, depingitur, qui ad gratiæ figuram adſumptus eſt, verum nobis per legem Chriſtū Deum noſtrum præmonſtrans. Antiquas ergo figuras & vmbras, vt veritatis ſigna & characteres eccleſiæ traditos, amplectentes, gratiam & veritatem præponamus, eam vt legis implementum ſuſcipientes. Vt ergo, quod perfectum eſt, vel colorum expreſſionibus, omnium oculis ſubiiciatur, eius qui tollit peccata mundi, Chriſti Dei noſtri, in*D*ſtar hominis characterem, etiam in imaginibus deinceps pro veteri agno ſtatui iubemus, vt per ipſum verbi Dei humiliationem mente comprehendentes, ad memoriam quoque eius in carne conuerſationis, eiúſque paſſionis & ſalutaris mortis deducamur, eiúſque quæ ex eo facta eſt mundo redemptionis.*

SCHOL. BALS. Quando aduerſus Ægyptiorum primogenita Moſes iuſſu Dei elocutus eſt, iuſſit ab Hebræis agnū interfici, & eius ſanguine Iudæorum limina inungi: vt à primogenitorum exterminatore ſeu deſtructore ad eos adiri non poſſet.

Hic ergo agnus præfigurabat Dominum. Vnde etiã magnus in prophetis, angeliſque æqualis præcurſor, cùm Dominum & Deum noſtrum Chriſtum vidiſſet, dixit, Ecce agnus Dei, filius patris, qui tollit peccata mundi. Quidam ergo in ſacris imaginibus ſanctum præcurſorem deſcribẽtes, è regione eius agnum imprimebant, qui à præcurſore digito mõſtrabatur. Hoc ergo ſancta ſynodus prohibens, ſtatuit, vt quoniam agnus in typum veritatis acceptus eſt, vmbræ autem, & ſigna, & typi præterierunt, vtpote cùm liberè loquatur eccleſia, typos quoque & vmbras, vt ſigna veritatis amplectimur, ſed veritatem præponimus. Et ideo typum quidem ceſſare ſtatuerunt, pro agno autem in ſanctis imaginibus ipſum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum & Deum noſtrum humana forma deſcribi. Si hæc autem ita ſe habent, eos malè facere arbitror, qui in eccleſia columbas emittunt pro ſancti ſpiritus aduentu: & qui pro illa ſtella, quæ nouo modo apparuerat, & erat admirabilis, cereos accendunt: & qui arcanam & ſalutarem Domini & Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti generationem thoro ſtrato exprimunt, & quæ ſunt ſupra rationem & mentis cogitationem, humanis ſtudiis deſcribunt.

Canon LXXXIII.

Nemo mortuorum corporibus Euchariſtiam communicet. Scriptum eſt enim, Accipite, comedite. Mortuorum autem corpora non poſſunt accipere, nec comedere.

Schol. Bals. Dominus & Deus noſter Ieſus Chriſtus, cùm vnà cum ſuis diſcipulis cœnans eis panem impertiiſſet, dixit, Accipite, comedite: hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur in remiſſionem peccatorum: ſicut hoc ſcriptum eſt in Euangeliis. Ante hanc ergo ſynodum, mos erat nonnullis, diuina ſacramenta (ea enim patres Euchariſtiã nominauêre) corporibus mortuis impertire. Patres ergo hoc fieri prohibentes, hoc non ſibi ampliùs faciendum decreuerunt.

προετύπου οὖν ὁ τοιοῦτος ἀμνὸς τὸν Κύριον. ὅθεν καὶ ὁ μέγας ἐν προφήταις καὶ ἰσάγγελος πρόδρομος ἰδὼν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν, εἶπεν, ἰδοὺ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου. τινὲς οὖν ἐν ἁγίαις εἰκόσι τὸν ἅγιον πρόδρομον ἀναστηλοῦντες, ἀμνὸν ἀντικρὺ αὐτοῦ ἐνεχάραττον ὑπὸ τοῦ προδρόμου δακτυλοδεικνύμενον. τοῦτο τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος ἀποτρέπουσα, ὥρισεν ὡς ἐπεὶ ὁ ἀμνὸς εἰς τύπον τῆς ἀληθείας παρελήφθη, αἱ σκιαὶ δὲ καὶ οἱ τύποι καὶ τὰ σύμβολα παρῆλθον, ὡς τῆς ἀληθείας παῤῥησιασθείσης, κατασπαζόμεθα μὲν καὶ τοὺς τύπους καὶ τὰς σκιὰς ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολα· προτιμώμεθα δὲ τὴν ἀλήθειαν. διὸ καὶ ὥρισαν τὰ μὲν τοῦ τύπου, σχολάσαι· ἀντὶ δὲ ἀμνοῦ, ἐν ταῖς ἁγίαις εἰκόσιν ἀναστηλοῦσθαι αὐτὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν, κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχουσι, νομίζω ὅτι κακῶς ποιοῦσιν οἱ ἐπ' ἐκκλησίας περιστερὰς ἀπολύοντες ἀντὶ πνεύματος ἁγίου ἐπιδημίας, καὶ ἀντὶ τοῦ ἀστέρος ἐκείνου τοῦ ὑπερφυοῦς καὶ καινοφανοῦς κηροὺς ἀνάπτοντες· καὶ τὴν ἀπόῤῥητον καὶ σωτήριον ἐν σπηλαίῳ γέννησιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ παιδὸς καὶ στρωμνῆς ὑποτυποῦντες, καὶ τὰ ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν, ἀνθρωπίνοις ἐπιτηδεύμασι διαγράφοντες.

Κανὼν πγ'.

Μηδεὶς τοῖς σώμασι τῶν τελευτώντων τῆς εὐχαριστίας μεταδιδότω. γέγραπται γὰρ λάβετε, φάγετε· τὰ δὲ τῶν νεκρῶν σώματα, οὐδὲ λαβεῖν δύναται, οὐδὲ φαγεῖν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δειπνήσας μετὰ τῶν οἰκείων μαθητῶν, καὶ τοῦ ἄρτου τούτοις μεταδιδοὺς, λάβετε, φάγετε ἔφησε. τοῦτ' ἔστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καθὼς τοῦτο ἐν εὐαγγελίοις γέγραπται. ἔθος γοῦν πρὸ τῆς συνόδου ταύτης παρά τισι, μεταδιδόναι τῶν θείων ἁγιασμάτων (ταῦτα γὰρ εὐχαριστίαν οἱ πατέρες ὠνόμασαν) σώμασι νεκροῖς. τοῦτο οὖν κωλύοντες οἱ πατέρες, διωρίσαντο μηκέτι τοιοῦτόν τι γίνεσθαι.

ὅτι, φασί, γέγραπται, λάβετε φάγετε. τὰ δὲ σώματα τῶν νεκρῶν, οὔτε λαβεῖν οὔτε φαγεῖν δύνανται. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ιη'. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. τὸ μέντοι χρίζεσθαι τοὺς ἀρχιερέας μετὰ τελευτὴν ἅγιον ἄρτον, καὶ οὕτως ἐνταφιάζεσθαι, νομίζω γίνεσθαι εἰς ἀποτροπὴν τῶν δαιμονίων, καὶ ἵνα δι' αὐτοῦ ἐφοδιάζηται πρὸς οὐρανόν, ὁ τοῦ μεγάλου καὶ ἀποστολικοῦ καταξιωθεὶς ἐπαγγέλματος.

A Quoniam, inquiunt, ſcriptum eſt: Accipite, comedite. Mortuorum autem corpora non poſſunt accipere, nec comedere. Lege & xviij. ca. Carth. ſyn. Quòd autem ſanctus panis antiſtitibus poſt mortẽ tradatur, & ſic ſepeliantur, exiſtimo hoc fieri ad auertendos dæmonas, & vt per ipſum, tanquam viaticum deducatur ad cælum, qui magna & apoſtolica profeſſione dignus eſt habitus.

Κανὼν πδ'.

Τοῖς κανονικοῖς τῶν πατέρων θεσμοῖς κατακολουθοῦντες, ὁρίζομεν καὶ περὶ τῶν νηπίων, ὁσάκις μὴ εὑρίσκονται βέβαιοι μάρτυρες, οἱ ταῦτα ἀναμφιβόλως βαπτισθέντα εἶναι λέγοντες, καὶ οὐδὲ ταῦτα διὰ τὴν ἡλικίαν περὶ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς μυσταγωγίας ἀποκρίνασθαι ἐπιτηδείως ἔχουσιν, χωρίς τινος προσκόμματος ὀφείλειν ταῦτα βαπτίζεσθαι· μήποτε ὁ τοιοῦτος δισταγμὸς ἀποστερήσῃ αὐτὰ τῆς τοιαύτης τοῦ ἁγιασμοῦ καθάρσεως.

Canon LXXXIIII.

B *Canonicas patrum leges ſequentes, de infantibus quoque decernimus, quoties non inueniuntur firmi teſtes, qui eos abſque vlla dubitatione baptizatos eſſe dicant, nec ipſi propter ætatem de ſibi tradito myſterio aptè reſpondere poßint, debere abſque vlla offenſione baptizari: ne forte eiuſmodi dubitatio eos eiuſmodi purificationis ſanctificatione priuet.*

Ἑρμηνεία.

Οἱ ἐν Καρθαγένῃ συνελθόντες πατέρες, ὧν ὁ παρὼν κανὼν μέμνηται, ἓν βάπτισμα ὁμολογοῦντες, κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου συμβόλου περίληψιν, ὥρισαν C ἐν κανόνι οβ'. τοὺς ἐν νηπιότητι λεγομένους βαπτισθῆναι, εἴτε καὶ μή, βαπτίζεσθαι, ἐὰν μὴ ὦσι μάρτυρες βέβαιοι πληροφοροῦντες αὐτοὺς βαπτισθῆναι. ἀκολούθως οὖν τούτοις ἐθεσμοθέτησαν οἱ πατέρες ἐν τῷ παρόντι κανόνι, αὐτὰ ἐκεῖνα ὅσα καὶ οἱ ἐν Καρθαγένῃ συνελθόντες προεκελεύσαντο, δηλονότι βαπτίζεσθαι τοὺς ἀμφιβαλλομένους βαπτισθῆναι, εἰ μήτε αὐτοὶ ἐκεῖνοι δύνανται πληροφορῆσαι τὸ βαπτισθῆναι, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τί γέγονεν εἰς τούτους ἐν νηπιότητι· νηπία γάρ ἐστιν ἡ ἀτελὴς ἡλικία· D μηδὲ μάρτυρες παράγονται πληροφοροῦντες τὸ βαπτισθῆναι αὐτούς. δέος γάρ ἐστι μήποτε διὰ τὸν δισταγμὸν ἀποστερηθῶσι τὰ νήπια τοῦ θείου βαπτίσματος, καὶ τῆς διὰ τούτου διδομένης βασιλείας τῶν οὐρανῶν, κατὰ τὴν τοῦ κυρίου φωνὴν τὴν λέγουσαν, εἰ μή τις γεννηθῇ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ταῦτα δὲ νενομοθέτηται, ὅτι τινὲς οὐ παρεχώρουν διὰ τὴν ἀμφιβολίαν βαπτίζεσθαι τοὺς τοιούτους, ἵνα μὴ δόξωσιν ἀναβαπτίζειν τοὺς προβαπτισθέντας. περὶ δὲ τούτου πολλάκις ἀμφισβήτησις γέγονε συνοδικῶς. νηπίων γὰρ ἀπὸ Χριστιανικῆς χώρας αἰχμαλωτισθέντων παρὰ Σκυθῶν,

Schol. Bals. Patres, qui Carthagine conuenerant, quorum præſens canon meminit, vnum baptiſmum confitentes ex ſancti ſymboli comprehenſione, ſtatuerunt vt qui in infantia dicuntur eſſe baptizati, ſiue non, ſi non ſint firmi teſtes, qui eos eſſe baptizatos plenè & integrè probent, baptizentur. His ergo conſequenter patres in pręſenti canone ea ipſa ſtatuerũt quæ & qui Carthagine conuenerunt, iuſſerant: vt ij ſcilicet baptizarentur de quibus dubitabatur an baptizati eſſent: ſi nec illi ipſi probare poſſunt ſe fuiſſe baptizatos: eo quòd neſciant quid ſibi in infantia factum ſit, quæ νηπία, hoc eſt, ætas imperfecta, Græcè dicitur, nec teſtes adducunt, qui probent eos fuiſſe baptizatos. Eſt enim timẽdum, ne propter dubitationem, infantes, ſacro baptiſmate, & regno cælorum, quod per id datur, priuentur, prout eſt vox Domini dicentis, Niſi quis per aquam & ſpiritum renatus fuerit, non intrabit in regnum cælorum. Hæc autem conſtituta ſunt, quoniam non permittebant aliqui, vt tales propter dubitationem baptizarentur, ne eos qui anteà baptizati fuerant, rebaptizare viderentur. De ea re autem ſæpe ſynodicè controuerſia exorta eſt. Cùm enim infantes ex Chriſtianorum regione à Scythis

& Agarenis bello capti eſſent, & emptì à Romanis, dubitatum eſt, an oporteat venundatos rebaptizari. Dicebant enim nonnulli, quoniam ex Chriſtiana regione capti ſunt, præſumptio eſt eos fuiſſe baptizatos in infantiã, nec rebaptizandos. Placuit verò potiùs baptizari, eo quòd hi neſciant an in infantia baptizati fuerint, nec vlli inueniantur qui baptiſmum affirment. De iis qui ex infidelium regione capiuntur, eos eſſe baptizandos indiſtinctè ſtatutum eſt: niſi teſtes profiteantur eos poſt captiuitatem fuiſſe baptizatos. Tempore autem ſanctiſſimi patriarchæ domini Lucæ ſynodicè adfuerunt Agareni, & cùm ab eis poſtularetur vt baptizarentur, dixerunt, quòd in ſuis regionibus antea baptizati fuerant. Et interrogati, reſponderunt, eſſe conſuetudinem vt omnes Agarenorum infantes ab orthodoxis ſacerdotibus baptizarẽtur: non tamen admiſſi fuerunt. Audierãt enim, quòd baptiſmus, quem infideles à Chriſtianis petunt, non bona affectione, & orthodoxo propoſito petitur, ſed propter corporalem medicinam. Perſuaſum eſt enim Agarenis, fore vt ſui liberi à dæmone vexentur, & tanquam canes malè oleant, niſi baptiſmum Chriſtianum aſſequantur. Quamobrem nõ vt omnium animæ ſordium mundatorem, diuinæque lucis & ſanctificationis præbitorem baptiſmum poſtulant, ſed tanquam veneficium & incantationem. Quidam autem eorum dicebant ſe matres habere orthodoxas, ſeque earum cura ac ſtudio fuiſſe baptizatos: ſed nec ij exauditi ſunt, quoniam teſtes non adducebant, qui hoc ipſum pro teſtimonio dicerent: imo potiùs condemnati ſunt, quòd non bonam de ſe exiſtimationẽ dabant, quòd rectè ad fidem accederent: & ideo omnes hos etiam baptizari permiſſum eſt.

Canon LXXXV.

In duobus vel tribus teſtibus confirmari omne verbum ex ſcriptura accepimus. Seruos ergo, qui à ſuis dominis manumittuntur, ſub tribus eo teſtibus frui honore decernimus, qui præſentes, libertati vires & firmitatem afferent, & vt iis quæ ab ipſis facta ſunt, fides habeatur, efficient.

A καὶ Ἀγαρηνῶν, καὶ διαπραθέντων πρὸς Ῥωμαίους, ἀμφιβολία γέγονεν εἰ χρὴ τοὺς πωληθέντας βαπτισθῆναι. ἔλεγον γάρ τινες ὡς ἐπεὶ ἀπὸ Χριστιανικῆς χώρας ᾐχμαλωτίσθησαν, πρόληψίς ἐστι βαπτισθῆναι κατὰ χώραν, ἐν νηπιότητι, καὶ οὐ χρὴ αὖθις ἀναβαπτισθῆναι. ἤρεσε δὲ μᾶλλον ὀφείλειν βαπτισθῆναι διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τούτους εἰ ἐν νηπιότητι ἐβαπτίσθησαν, μήτε τινὰς εὑρίσκεσθαι διαβεβαιουμένους τὸ βάπτισμα. περὶ δὲ τῶν ἀπὸ χώρας ἀπίστων αἰχμαλωτιζομένων, ὡρίσθη, ἀδιακρίτως αὐτοὺς βαπτίζεσθαι, εἰ μὴ μάρτυρες ὁμολογοῦσι βαπτισθῆναι τούτους μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. B ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, παρέστησαν Ἀγαρηνοὶ συνοδικῶς, καὶ ἀπαιτούμενοι βαπτισθῆναι, εἶπον, ὡς ἔφθασαν εἰς τὰς χώρας αὐτῶν βαπτισθῆναι. καὶ ἐρωτώμενοι ὅπως, ἀπελογήσαντο, ὅτι συνήθειά ἐστι πάντα τὰ νήπια τῶν Ἀγαρηνῶν βαπτίζεσθαι παρὰ ὀρθοδόξων ἀρχιερέων· ἀλλ' οὐ παρεδέχθησαν. ἤκουσαν γάρ, ὡς τὸ παρὰ τῶν ἀπίστων ζητούμενον ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν βάπτισμα, οὐ κατὰ διάθεσιν ἀγαθὴν καὶ προαίρεσιν ὀρθόδοξον ζητεῖται· ἀλλὰ διὰ θεραπείαν σωματικήν. δέδοκται γὰρ παρὰ τοῖς Ἀγαρηνοῖς, τὰ τέκνα τούτων C δαιμονᾶν καὶ κατὰ κύνας ὄζειν, εἰ μὴ βαπτίσματος τύχωσι Χριστιανικοῦ. κἀντεῦθεν οὐχ ὡς καθαρτήριον παντὸς ῥύπου ψυχικοῦ, καὶ φωτὸς θείου καὶ ἁγιασμοῦ πάροχον ἀνακαλοῦνται τὸ βάπτισμα, ἀλλ' ὡς φαρμακείαν ἢ ἐπᾳδήν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον μητέρας ἔχειν ὀρθοδόξους, καὶ ἀπὸ σπουδῆς τούτων βαπτισθῆναι αὐτοὺς παρὰ ὀρθοδόξων. ἀλλ' οὐδὲ οὗτοι εἰσηκούσθησαν, ὅτι οὐ παρέστησαν μάρτυρες τοῦτο αὐτὸ μαρτυροῦντες. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ κατεγνώσθησαν, ὡς μὴ ἀγαθὴν πρόληψιν διδόντες καθ' ἑαυτῶν, εἰς τὸ μὴ προσέρχε- D σθαι τῇ πίστει ὀρθῶς. διὸ καὶ ἐξεχωρήθη πάντας τούτους βαπτισθῆναι.

Κανὼν πε'.

Ἐπὶ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων βεβαιοῦσθαι πᾶν ῥῆμα γραφικῶς παρελάβομεν. τοὺς οὖν ὑπὸ τῶν οἰκείων δεσποτῶν ἐλευθερουμένους δούλους ἐπὶ τρισὶ μάρτυσι, τῆς τοιαύτης τιμῆς ἀπολαύειν διοριζόμεθα, οἳ τὸ κῦρος παρόντες, τῇ ἐλευθερίᾳ προσοίσουσιν, καὶ τὸ πιστὸν ἐξ ἑαυτῶν τοῖς γινομένοις παρέξουσιν.

Ἑρμηνεία.

Εἶπεν ἐν εὐαγγελίοις ὁ κύριος, ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων πᾶν ῥῆμα σταθήσεται. διὰ καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται τοὺς λέγοντας ἐλευθερίας ἀξιωθῆναι παρὰ τῶν οἰκείων δεσποτῶν, μὴ ἀναγκάζεσθαι πολλοὺς μάρτυρας χάριν ἀποδείξεως τούτου αὐτοῦ παράγειν, ἀλλὰ διὰ τριῶν μαρτύρων συνιστᾶν τὴν λεγομένην προσεῖναι αὐτοῖς ἐλευθερίαν. ἦσαν γάρ τινες, ὡς ἔοικε, λέγοντες ὀφείλειν τὴν ἐλευθερίαν ἀποδείκνυσθαι διὰ πλειόνων μαρτύρων, πέντε τυχὸν ἢ καὶ ἕξ· ὅπερ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ οὐκ ἤρεσεν. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. ἐπραγματεύθη δὲ πολλάκις εἰ τοῦ νόμου λέγοντος ἐν βιβλίῳ κα'. τίτλῳ α'. καὶ βιβλίῳ κγ'. τίτλῳ α'. ἐπὶ μὲν τοῖς ἐπέκεινα τῆς μιᾶς ὑπερπύρου λίτρας πράγμασιν, ὀφείλειν παράγεσθαι μάρτυρας τρεῖς· ἐπὶ δὲ ὑποθέσει λίτρας ὑπερπύρου μιᾶς καὶ κατωτέρω, ἀρκεῖν μάρτυρας δύο, ἀναγκάζεται ὁ ἐλευθεροβοῶν, κατὰ τὸν παρόντα κανόνα παράγειν μάρτυρας τρεῖς. καὶ τέως ἐμοὶ ἔδοξε, δύο καὶ μόνους ἀρκεῖν μάρτυρας, εἰς ἀπόδειξιν ἐλευθερίας, διὰ τὸ ἐπιθάλπεσθαι παρά τε τῶν νόμων καὶ τῶν κανόνων πλέον πάντων τὴν ἐλευθερίαν· ἄλλως τε ἐπεὶ οὐχ ὑπερβαίνει τίμημα δούλου οἱουδήτινος μίαν ὑπερπύρου λίτραν, νενομοθέτηται δὲ ἐπὶ μιᾶς ὑπερπύρου λίτρας ἀρκεῖν μάρτυρας δύο, πάντως καὶ εἰς ἀπόδειξιν ἐλευθερίας δύο ἀρκέσουσι μάρτυρες, ἀκολούθως τῷ παρόντι κανόνι τῷ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐκφωνηθέντι, καὶ λέγοντι ἐξ ἀρχῆς, ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων πᾶν ῥῆμα σταθήσεται. καὶ ὅτι ἐξ ἀπορίας τῶν ἀποδείξεων οὐχὶ ἡ ἀδιατίμητος ἐλευθερία δίδοται τῷ ἀντιδίκῳ, ἀλλὰ ἡ δουλεία, ἥτις ἀποτιμᾶται ὡς ἄνωθεν εἴρηται. ἧς καὶ δοθείσης διὰ νομισμάτων ἐλευθερωθήσεται ὁ ἐλευθεροβοῶν. ἀνάγνωθι καὶ τὴν νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τὴν ἐξενεχθεῖσαν χάριν τοῦ μὴ δέχεσθαι ἀντιπαραστάσεις μαρτύρων, ὅταν παράγωνται μάρτυρες παρὰ τοῦ ἐλευθεροβοῶντος, καὶ χάριν τοῦ μὴ γίνεσθαι ἐλευθέρους τοὺς ἱερολογουμένους δούλους, τὴν καὶ τάδε ῥητῶς διεξιοῦσαν. Δύο ταῦτα ἐπὶ τὰς ἀκοὰς τῇ βασιλείᾳ μου ἦλθεν ἁγιώτατε δέσποτα, ὡς τινὲς τῶν προσερχομένων τῷ ἁγίῳ μεγάλῳ τε καὶ θείῳ ναῷ τῆς τοῦ θεοῦ λόγου σοφίας, εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνοῦντες, καὶ πρόφασιν τῆς ἐλευθερίας τὸ γένος ποιούμενοι (φασὶ γὰρ ἐξ ἐλευθέρων γεγενῆσθαι γονέων,

A SCHOL. BALS. Dominus dixit in Euangelio, In duobus vel tribus teſtibus ſtabit omne verbum. Et ideo præſens quoque canon ſtatuit, vt qui ſe dicunt fuiſſe manumiſſos à ſuis dominis, non neceſſe habeant ad hoc oſtendendum multos teſtes adducere, ſed per tres teſtes probare libertatē quę illis adeſſe dicitur. Erant enim nonnulli, qui, vt eſt veriſimile, dicebant, oportere eum eſſe liberum oſtendi per plures teſtes, quinque fortaſſe vel ſex: quod quidem ſanctæ ſynodo non placuit. Et hæc quidē in B hoc canone continētur. Sæpe autem tractatū eſt, an cùm lex dicat in libro xxi. tit. i. & lib. xxiij. tit. i. in negotiis quæ vnam libram excedunt, debere tres teſtes adduci: in cauſis autem vnius libræ, & inferioribus, ſufficere duos teſtes, cogantur, qui ad libertatem proclamant, ex præſenti canone tres teſtes adducere: & mihi quidem viſum eſt ad oſtendendā libertatem duos ſolos teſtes ſufficere, eo quòd leges & canones libertati magis faueant, & maximè quandoquidem C cuiuſlibet ſerui precium libram auri non excedit: in vna autem auri libra conſtitutum eſt duos teſtes ſufficere omnino: & ad oſtendendam libertatem duo teſtes ſufficient: præſenti canoni conſequenter, qui eſt pro libertate editus, & dicit ab initio: In ore duorum vel trium ſtabit omne verbum: & quòd ex infirmitate probationum inæſtimabilis libertas non datur aduerſario, ſed ſeruitus quæ ęſtimatur, vt ſuperiùs dictum eſt: qua etiam data, pecuniis liberabitur qui D ad libertatē proclamat. Lege etiam nouellam Imperatoris domini Alexij Comneni, quæ edita eſt de non admittendis teſtibus qui contra opponuntur, quādo teſtes adducuntur ab eo qui ad libertatem proclamat, & de eo, quòd liberi ſerui non fiant, qui ſacram benedictionem acceperint: quæ hæc his verbis perſequitur: Duo hæc ad aures mei Imperij peruenerunt, ſanctiſſime domine, quòd quidam ęorum, qui ad ſanctum & magnum diuini verbi ſapientię templum accedunt, ad libertatem proclamantes, & genus ſuū ad libertatis oſtenſionem allegātes (dicunt enim ſe ex liberis parentibus eſſe natos,

Bulgaris fortè, vel aliquibus aliis, quos in ſeruitutē noſtra accepit reſpublica) ea quidem quæ dicunt demonſtrare permittuntur. Et poſtquā teſtes omni exceptione maiores, & in quos nulla cadit criminatio, adduxerint, ad alios eis teſtes opponēdos eorū domini procedunt. Et ſic cùm ij qui proclamant, ſēper ſint in iudiciis debiliores, ſeruilis cōditionis onere rurſus opprimuntur: & quādo matrimoniales fiūt ſeruorū conſuetudines & cōiunctiones in noſtra republica, eas tamen ſacra non conſequitur benedictio, cauentibus dominis, ne ſeruos inter ſe inuicē cum ſacra benedictione coniungant, ne ex eo ad libertatē conueniant. Eorum autem vtrūque conuenienti correctione opus habere cēſuit, & propterea hāc conſtitutionem magna cum cautione & obſeruatione edidit, per quā ſtatuitur de his qui ad libertatem proclamāt ſeruis, ne ij qui contrà adducuntur teſtes, vim vllā locúmve habeāt, in quocunque ſeu ciuili ſeu eccleſiaſtico iudicio: ſed ij ſoli qui proclamant, legitimas probationes afferāt: & ſi ij quidem teſtibus abundent qui iure ſunt recipiendi, neque calumnia inducti, teſtium iureiurādo iudicium ſoluatur, ſed non aliorum etiam teſtium aduerſus hæc productiones eorum dominis permittātur: ne magna aduerſariorum inæqualitas ſit inferioribus damni cauſa. Sed quemadmodum in iis qui qui idem tributum ſoluunt, lex beatiſſimi domini Baſilij potētibus aduerſus pauperes cōtrarias productiones nō permiſit: ſic & hîc dominis aduerſus ſeruos vis contrariæ productionis extincta erit: & ſola apud eos valebit aduerſus teſtes illata criminatio, cōtraria productione non omnino iis excluſa qui ad libertatem proclamant, quando ij qui trahunt in ſeruitutem, eos aduerſus illos qui iure ſūt liberi, produxerint. Inferioribus enim & imbecillis præſens conſtitutio gratificatur, & quod eos iuuet ſubminiſtrat: non autem pro maioribus & potentioribus editur. Adiicit autē & benedictiones, non ſolùm apud liberos, ſed etiam apud ſeruos valere. Et nuptias non alioqui legitimas & Chriſtiana inſtitutione dignas eſſe &

A Βουλγάρων τύχῃ ἢ τινῶν τοιούτων οὓς εἰς δουλείαν ἡ καθ' ἡμᾶς παρέλαβε πολιτεία,) εἰς ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων ἀφίενται. κἀπειδὴ παραστήσονται μάρτυρας ἀδιαβλήτους, εἰς ἀντιπαραστατικὴν μαρτυρίαν οἱ κύριοι τούτων χωροῦσι, καὶ οὕτως τῶν ἐγκαλουμένων διὰ τέλους παραμένειν τοῖς δικαστηρίοις ἀδυνατούντων, ἡ δουλικὴ τύχη πάλιν τούτοις ἐπιφορτίζεται· καὶ ὅτε γαμικαὶ δούλων ὁμιλίαι τε καὶ συναρμογαὶ παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς γίνονται πολιτεύματι, οὐ μέντοιγε καὶ ἱερολογία ταύταις ἀκολουθεῖ, τῶν κυ-

B ρίων αὐτῶν εὐλαβουμένων μεθ' ἱερολογίας ἀλλήλοις συνάπτειν τοὺς δούλους, ἵνα μὴ πρὸς ἐλευθερίαν ἐντεῦθεν συνέλθωσι· καὶ τῆς προσηκούσης ἄμφω διορθώσεως ἔγνωκε δεῖν· καὶ διὰ τοῦτο τὸ παρὸν διάταγμα συντετηρημένως ἐξέθετο, δι' οὗ διορίζεται κατὰ τῶν εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνούντων δούλων, ἀντιπαραστατικὴν μαρτυρίαν μὴ κρατεῖν, μηδὲ χώραν ὅλως ἔχειν αὐτήν, παρ' οἱῳδήτινι πολιτικῷ ἢ ἐκκλησιαστικῷ δικαστηρίῳ· ἀλλὰ τοῖς ἐγκαλοῦσι μόνοις τὰς ἀποδείξεις κατὰ νόμους ἐπάγεσθαι, κἂν εἴπου

C μαρτυριῶν εὐπορήσοιεν οὖτι νόμοις δεκτῶν καὶ μὴ περιεσπομένων διαβολαῖς, τῷ τῶν μαρτύρων ὅρκῳ τὴν δίκην λύεσθαι· ἀλλὰ μὴ καὶ ἀντιπαραστάσεις τοῖς κυρίοις αὐτῶν ἐγχωρεῖσθαι· ἵνα μὴ τὸ πολὺ τῶν ἀντιθέτων ἄνισον, βλάβης αἴτιον τοῖς ἐλαχιστοτέροις γενήσηται. ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν ὁμοτελῶν ἡ τοῦ μακαριστοῦ κυροῦ Βασιλείου νομοθεσία τοῖς δυνατοῖς κατὰ τῶν πενήτων ἀντιπαραστάσεις οὐκ ἐξεχώρησεν· οὕτω κἀνταῦθα τοῖς κυρίοις κατὰ τῶν δούλων ἀπεσβεσμένον ἔσται τὸ τῆς ἀντιπαρα-

D στάσεως ἰσχυρόν, καὶ μόνη κρατήσει παρὰ τούτοις ἡ κατὰ τῶν μαρτύρων διαβολή· τῆς ἀντιπαραστάσεως πάντως μὴ ἀποκλειομένης τοῖς ἐγκαλουμένοις δούλοις, ὅταν τοὺς μάρτυρας κατὰ τῶν ἐννομῇ ἐλευθερίας ὄντων οἱ πρὸς δουλείαν ἕλκοντες τούτους παραγάγωσι. τοῖς γὰρ ἐλαχιστοτέροις καὶ ἀσθενέσιν ἡ παροῦσα διάταξις χαρίζεται τὴν ῥοπήν, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τῶν δυνατῶν καὶ μᾶλλον ἰσχυροτέρων ἐκτέθειται). προστίθησι δὲ καὶ τὰς ἱερολογίας μὴ μόνον παρὰ τοῖς ἐλευθέροις ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς δούλοις κρατεῖν. καὶ γάμον μὴ ἄλλως ἔννομόν τε καὶ τῆς Χριστιανικῆς καταστάσεως ἄξιον εἶναί τε καὶ

νομίζεσθαι, εἰ μὴ καὶ ἱερολογία τοὺς συναπτομένους συνδεῖ. ἄτοπον γὰρ ἂν εἴη, μιᾶς ἐν πᾶσι τῆς Χριστιανικῆς κρατούσης πίστεως καὶ βαπτίσματος ὁμολογουμένου ἑνὸς δι' οὗ προσηνέχθημεν τῷ Κυρίῳ, καὶ τῆς αὐτῆς σωτηρίας ἐλπιζομένης πᾶσιν ἡμῖν τοῖς πιστεύουσιν, ὑποτρέχειν ἐνίους ὑπόνοιαν ὡς τοῖς δούλοις ἧττον μέτεστι τοῦ καλοῦ· καὶ τοὺς μὲν ἐλευθέρους κατὰ γάμον ἀλλήλοις συνάπτεσθαι θείᾳ συνδουμένους εὐχῇ προτέτερον· τοὺς δούλους δὲ, τούτου διαπίπτειν καλοῦ· καὶ μὴ παραλαμβάνειν θεὸν ἐπ' εὐλογίᾳ τῆς συνελεύσεως, ἢ δεδιέναι ὡς εἰ παραλαμβάνοιτο, ἀδικηθείη ἂν περὶ τὴν δεσποτείαν ὁ τούτων κύριος, τῆς ἐπ' αὐτοῖς στερισκόμενος δεσποτείας. οὕτω γὰρ εἰ τοῦτο κρατοίη, δεδιέναι χρὴ καὶ τὸ βάπτισμα, μὴ δοῦλοι ξενωθεῖεν τῆς δεσποτείας· ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν τῶν ἀχράντων μυστηρίων μετάληψιν, μὴ καὶ διὰ ταύτης ἐκείνων ἀλλοτριωθεῖεν. κἀντεῦθεν ἐκ τῶν δούλων οἰχήσεται τὸ μέγα καὶ σεβάσμιον τῆς θείας πίστεως ὄνομα· καὶ οὐ δοῦλοι μόνον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνθρωποκτόνου γενήσονται, ἄνθρωποι. συγκινδυνεύσουσι δὲ καὶ οἱ κύριοι τούτων, φόβῳ τοῦ μὴ διαπεσεῖν ὑπηρεσίας ἀνθρώπων, τῆς τοῦ θεοῦ δόξης ἀποξενοῦν ἑαυτοὺς * μένοι. ἀλλ' οὔτε τοῦτο λόγον ἔχει δίκαιον. καὶ τὴν ἱερολογίαν ἐξ ἀνάγκης καὶ ἐπὶ τῶν δούλων κρατεῖν, εὔλογον καὶ Χριστιανικῆς ἐπάξιον καταστάσεως. ἀλλὰ γὰρ ἐν ἀνθρώποις οἶδεν ἡ τύχη δεσποτείαν καὶ δουλείαν διαφορᾶς, ἅπερ ἡ καθ' ἡμᾶς πολιτεία παρέλαβέ τε, ταῦτα καὶ ἐπὶ τούτων χρεὼν κρατεῖν. εἷς δὲ κύριος πάντων, μία πίστις, ἓν βάπτισμα, καὶ δουλεία καὶ δεσποτεία ὅσα γε κατὰ πίστιν διαφέροντα οὐ γινώσκομεν, ὅτι καὶ πάντες ἐπίσης δοῦλοι ἐσμὲν τῷ ἐκ δουλείας λυτρωσαμένῳ ἡμᾶς, τῷ ἐξ αὐτοῦ θείῳ καὶ ζωοποιῷ αἵματι. καὶ ἐπεὶ ταῦτα καλῶς τούτοις καὶ λυσιτελῶς διατέτακται, δεῖ τὴν μεγάλην ἁγιωσύνην σου δῆλα ταῦτα θέσθαι ἁπανταχῇ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, ὡς ἂν οἱ ἐν αὐταῖς προεστῶτες οὕτω τε τὰ περὶ τῶν ἐλευθεριῶν δοκιμάζωσιν, ἀντιπαραστατικὴν μαρτυρίαν κατὰ τῶν δούλων τοῖς δεσπόταις μὴ συγχωροῦντες, καὶ πᾶσι γένωνται καταφανεῖς ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοὺς ἐνορίαις, ὡς οἱ μὴ μεθ' ἱερουργίας ἀλλήλοις συνάπτονται τοὺς δούλους, οὐχὶ θεοφιλῆ γάμον συνιστῶσιν ἐν αὐτοῖς.

A existimari, niſi etiã benedictio eos qui cõiunguntur, colliget. Abſurdum enim eſſet, cùm vna in omnibus Chriſtiana fides valeat, & vnᵘ ſit in cõfeſſo baptiſmus, per quẽ ad Dominũ deducti ſumus, & eadẽ ſalus à nobis omnibus ſperetur, nõnullis hanc obortam eſſe ſuſpicionẽ, quòd ſerui ſint boni minùs participes, & liberi quidẽ matrimonio inuicẽ coniungantur, priùs oratione colligati: ſerui autẽ à tali bono excidant, & Deũ non aſſumant in cõgreſſus benedictione, vel metuãt, quòd ſi aſſumpſerint, eorũ dominus B in dominio iniuria afficiatur, illorum dominio priuatus. Si hoc autem locũ habuerit, ſanctum quoq; baptiſmum timere oportet, ne ſerui à dominis alienentur: ſed etiã immaculatorum myſteriorum aſſumptionem: ne per eam ab illis quoque alienentur. Quo fiet vt in ſeruis intereat magnum & venerabile diuinæ fidei nomen: & non ſolùm ſerui hominum, ſed etiam diaboli homicidæ, fient homines. Eorum autem domini in periculum quoque venient, ne dum hominum miniſterio priuari formi- C dant, à dei gloria ſeipſos abalienare ſuſtineant. ſed neque hoc eſt rationi conſentaneum, & ſacram benedictionem in ſeruis quoque valere, æquum, & Chriſtiana inſtitutione dignum eſt. Verumenimvero fortuna nouit in hominibus diuerſa eſſe, dominium, & ſeruitutem. & quæ noſtra accepit respublica, ea in iis quoque valere oportet. Vnus autem dominus omnium, vna fides, vnum baptiſma: & quod ad fidem quidem attinet, dominij & ſeruitutis differentiam non cognoſcimus. Omnes enim ſumus ex æquo ſerui eius, qui D nos ſuo diuino & viuifico ſanguine redemit. Et quoniam hæc ſic rectè & vtiliter conſtituta ſunt, oportet magnam tuam ſanctitatem hæc omnia in omnibus eccleſiis manifeſta reddere: vt qui eis præſunt, ea quæ ad libertatem pertinent, ſic examinantes, contrarias teſtium productiones aduerſus ſeruos dominis nõ permittant, & omnibus in ſuis prouinciis manifeſtum efficiant, quòd qui non cum ſacra benedictione ſeruos inuicem coniungunt, non Deo gratum inter eos matrimonium conſtituunt.

ſed fornicatorium coitum ſtuprúmque confirmant. Quos enim non coniungit Deus per ſacram benedictionem aſſumptus, hi omnes ad peccatum conueniunt. Et ſicubi hoc ab aliquo, quicunque is ſit, factum renunciatum fuerit, ſciant domini, quòd non ſolùm iræ diuinæ erunt obnoxij, ſed à ſeruis quoque abalienabuntur, eis abductis in libertatem. Cùm eis enim liceat ſeruos ſuos iure inuicem coniungere, & integrum in eis habere dominium, niſi hoc fecerint, iure omnino ab eorum dominio excident. Præſens autem conſtitutio non ſolùm debet in eccleſiis quæ vbique ſunt promulgari, ſed in omnibus etiã ciuilibus iudiciis deponi: tradi autem etiam iis qui in prouinciis magiſtratus gerunt. Quoniam autem in perſonis ſeruilem fortunam habentibus nuptiæ priùs factæ ſunt, & nuptię, conuenienter iniquæ quę hucuſq; inualuit conſuetudini, proceſſerunt, oportet in iis quoque ſacrã benedictionẽ fieri, vt per eã etiamſi tardè fiat, id quod eſt colendum ac venerandũ, habeãt, ſuperioribus quoq; obſeruationibus etiam in hac regula valere debentibus. C

CANON LXXXVI.

Eos qui ad animarum lapſus meretrices cogunt & alunt, ſi ſint quidem clerici, deponi: ſi verò laici, ſegregari.

SCHOL. BALS. Quemadmodum lex ciuilis lenones qui meretrices alunt, punit, ita & canon decernit, eos qui meretrices cogunt, & multos ea ratione ad animæ exitium veluti protrudunt, & non ſolùm eos qui cogunt, ſed & qui alunt, ſiue eis neceſſaria ſuppeditãt (alimenti enim nomine & induméta, & reliqua, quæ ſimpliciores ad intemperantiam attrahunt, comprehenduntur.) ſi ſint quidem clerici, deponendos: ſi verò laici, ſegregandos. Non autẽ idcirco qui ſolũ quidẽ cogunt, & eas non nutriunt, nõ punientur, ſed in eos quoque ſimiliter animaduertetur. Dixit autem Canon illud, Et alũt, quoniam vbi coëgerint, neceſſariò quoque ſequitur vt coactarũ cura deinceps ab iis geratur. Neq; enim ſolùm cogere ſuppliciũ meretur: Meretrices enim ſæpe cogit quiſpiam, vt eis illa quæ ſunt ſalutaria, ſuggerat,

A ἀλλ' ἐκπορνεύουσαν μίξιν κρατύνουσιν. οὓς γὰρ μὴ συνάπτει Θεὸς διὰ ἱερολογίας παραλαμβανόμενος, οὗτοι πάντες εἰς ἁμαρτίαν συνέρχονται. καὶ εἴ που προσαγγελθείη τοῦτο παρ' οἱουδήτινος οὕτως ἀπὸ τοῦδε γινόμενον, ἴστωσαν οἱ δεσπόται ὡς οὐ μόνον θείᾳ μήνιδι καταστήσονται ἔνοχοι, ἀλλὰ καὶ τῶν δούλων ἀλλοτριωθήσονται, εἰς ἐλευθερίαν ἀρπαζομένων. ἐξὸν γὰρ αὐτοῖς κατὰ νόμους Θεοῦ συνάπτειν ἀλλήλοις τοὺς δούλους, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς δεσποτείαν ἔχειν ἀλώβητον, εἰ μὴ τοῦτο ποιοῖεν, ἑαυτοῖς δικαίως πάντως τῆς δεσποτείας ἐπάγουσιν ἔκπτωσιν. τὸ δὲ παρὸν διάταγμα οὐ μόνον ὀφείλει ἐν ταῖς
B ἁπανταχοῦ τῶν ἐκκλησιῶν διαγγελθῆναι, γενέσθαι δὲ διαδόσιμον καὶ εἰς τοὺς τῶν ἐπαρχιωτικῶν προεστῶτας ἀρχῶν, ὡς ἂν εἴδησιν ἔχωσιν ἅπαντες τῶν καλῶς παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν ὁρισθέντων. ἐπειδὴ δὲ καὶ γάμοι ἔφθασαν ἤδη γενέσθαι ἐπὶ προσώποις δουλικὴν ἔχουσι τύχην, καὶ οἱ γάμοι κατὰ τὴν ἕως οὗ νῦν κρατοῦσαν παράλογον συνήθειαν προβεβήκασι, δεῖ καὶ ἐπὶ τούτων τὴν ἱερολογίαν γενέσθαι, ἵνα διὰ ταύτης κἂν ὀψὲ γένηται, τὸ σεβάσμιον ἔχωσι τῶν ἀνωτέρων εἰρημένων παρατηρήσεων, καὶ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ γάμῳ κρατεῖν ὀφειλουσῶν.

Κανὼν πϛ'.

Τοὺς ἐπὶ ψυχῶν ὀλέθρῳ πόρνας ἐπισυνάγοντας καὶ ἐκτρέφοντας, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαιρεῖσθαι ὁριζόμεθα· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀφορίζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὥσπερ ὁ πολιτικὸς νόμος κολάζει τοὺς πορνοβοσκοὺς, οὕτω καὶ ὁ κανὼν διορίζεται τοὺς ἐπισυνάγοντας πόρνας, καὶ οἱ διὰ τούτου συνωθοῦντας εἰς ψυχικὴν ἀπώλειαν τοὺς πολλοὺς, καὶ οὐ μόνον ἐπισυνάγοντας, ἀλλὰ καὶ ἐκτρέφοντας· ἤγουν τὰ ἀναγκαῖα αὐταῖς ἐπιχορηγοῦντας. (τῷ γὰρ ὀνόματι τῆς τροφῆς, καὶ ἐνδυμενίαις, καὶ τὰ λοι-
D πὰ τὰ πρὸς ἀκολασίαν τοὺς ἁπαλωτέρους ἕλκοντα, περιέχονται.) κληρικοὺς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι. οὐ παρὰ τοῦτο δὲ οἱ μόνον ἐπισυνάγοντες καὶ μὴ ἐκτρέφοντες αὐτὰς οὐ τιμωρηθήσονται, ἀλλὰ κἀκεῖνοι ὁμοίως κολασθήσονται. εἶπε δὲ ὁ κανὼν τὸ ἐκτρέφοντες, ὅτι ἐξ ἀνάγκης τῇ συναγωγῇ ἐπακολουθεῖ καὶ ἡ λοιπὴ φροντὶς τῶν ἐπισυναγομένων. οὐ γὰρ τὸ συναγαγεῖν μόνον ἄξιόν ἐστι κολάσεως· διότι συνάγει τὶς πολλάκις πόρνας χάριν τοῦ ὑποθέσθαι αὐταῖς τὰ σωτηριώδη,

ἢ χρεαγωγίας ἀξιοῦσαι σωματικῆς, ἢ παραδίδοσθαι τῷ ἄρχοντι, χάριν σωφρονισμοῦ. ζήτει βιβλίον ξ΄. τῶν βασιλικῶν τίτλῳ λη΄. κεφ. α΄. ἐὰν πατὴρ θυγατέρα ἢ δεσπότης δούλην πορνοβοσκῇ, ἀπολλύτωσαν τὴν ἐπ᾽ αὐταῖς ἐξουσίαν. προστίθησι δὲ τὸ κεφάλαιον διὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἄρχοντος αὐτὰς βοηθεῖσθαι. καὶ ὅτι ἐὰν ἀνθίσταται πρὸς τοῦτο ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης, δημεύονται καὶ ἐξορίζονται. καὶ τὸ δεύτερον κεφάλαιον τοὺς μὲν εὐτελεῖς πορνοβοσκοὺς, ὁμοίως τιμωρεῖ, τοὺς δὲ στρατείαν ἔχοντας, δημεύεσθαι φησί. τὸ μέντοι γ΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου, ὅπερ ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ, μεγάλως κολάζει τοὺς σὺν τέχνῃ καὶ δόλῳ καὶ ἀνάγκῃ εἰς τὴν τοιαύτην ἀσέλγειαν ἄγοντας, καὶ ἐμπορευομένους ταῦτα. ἀνάγνωθι οὖν τὸ τοιοῦτον κεφάλαιον ἐπιστατικώτερον. λέγουσι γάρ τινες ὡς ἐκείνους τοῦτο κολάζει τοὺς πλανῶντας, καὶ μετά τινος μεθόδου ἢ ἀνάγκης ἐφελκόντας εἰς πορνείαν γυναῖκάς τινας· οὐ μὴν τοὺς προσδεχομένους τὰς ἑκουσίῳ βουλήσει τὴν πορνείαν ἑλομένας, διὰ φύσεως ἀνάγκην ἢ καὶ πενίαν. χρῶνται δὲ καὶ πρὸς ἐπισύστασιν τοῦ λόγου αὐτῶν, καὶ ῥήμασί τισι τῆς αὐτῆς νεαρᾶς, καὶ τῷ παρόντι κανόνι, μὴ μόνον τοὺς ἐπισυνάγοντας πόρνας κολάζοντι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκτρέφοντας, τουτέστι διὰ πλάνης καὶ κολακείας συνωθοῦντας αὐτὰς εἰς τὸ κακόν. καὶ τὸ σήμερον δὲ γινόμενον πραγματικῶς εἰς τὰ πορνοβοσκεῖα διενίσταται συντρέχειν τοῖς λόγοις αὐτῶν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι πάντα πορνοβοσκὸν οἱ νόμοι καὶ οἱ κανόνες ἀδιαστίκτως κολάζουσι, καὶ πᾶσαν πόρνην εἰς σωφροσύνην ἐφέλκουσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὴν ϟα΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως, κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, μὴ παραχωροῦσαν κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον διάγειν τινὰ μετὰ παλλακῶν.

Κανὼν πζ΄.

Ἡ τὸν ἄνδρα καταλιποῦσα, μοιχαλίς ἐστιν, εἰ ἐπ᾽ ἄλλον ἦλθε, κατὰ τὸν ἱερὸν καὶ θεῖον Βασίλειον, ἐκ τῆς Ἱερεμίου προφητείας ἄριστα τοῦτο ἀναλεξάμενον· ὅτι ἐὰν γένηται γυνὴ ἀνδρὶ ἑτέρῳ, οὐκ ἐπιστρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ἀλλὰ μιαινομένη μιανθήσεται. καὶ πάλιν, ὁ ἔχων μοιχαλίδα, ἄφρων καὶ ἀσεβής. εἰ οὖν φανῇ τοῦ ἀνδρὸς ἀλόγως ἀναχωρήσασα,

A vel vt earum opera ad tractandum aliquod miniſterium vtatur, vel vt det eas magiſtratui caſtigandas. Lege librum lx. Baſilic. tit. xxxviij. cap. j. Si pater filiam, vel dominus ſeruam nutriat ad quæſtum meretricium, perdunt quam habent in eas poteſtatem. Adiicit autem conſtitutio, per epiſcopum & magiſtratum eis quoque ferri debere auxilium: & quòd ſi ad hoc reſiſtat pater vel dominus, publicantur, & exterminantur. Ac ſecundum quidem caput viles lenones ſimiliter punit: eos B autem qui ſunt militaris ordinis, publicandos dicit. Eiuſdem autem tituli & libri cap. iij. quod eſt Iuſtiniani nouella, valde punit eos, qui arte & dolo, & neceſſitate, aliquas in hanc intemperantiam attrahunt, & ex iis quæſtum faciunt, mercaturámque exercent. Lege ergò hoc caput diligentiùs. Dicunt enim nõnulli, quòd id illos punit qui ſeducunt, & cum aliquo compendio vel neceſſitate mulieres aliquas ad fornicationem attrahũt, non autem eos qui illas ſuſcipiunt quæ ſpontanea C voluntate fornicationem eligunt, propter naturæ neceſſitatem, vel etiam paupertatem. Ad hoc autem probandum vtuntur nonnulli ipſius quoque Nouellæ verbis, & præſenti canone puniente non eos ſolùm qui meretrices cogunt, ſed etiam qui eas nutriunt, per fraudem & adulationem eas in malum impelpellentes. Porro autem & quod hodie actu fit in lenonum officinis, videtur cum eorum dicto concurrere. D Mihi autem videtur quòd leges & canones quencunque lenonem indiſtinctè puniunt, & omnem meretricem ad temperantiam retrahunt. Lege & l. Nouellam Imp. domini Leonis philoſophi, quæ non permittit vt veteri lege aliquis degat cum concubina.

Canon LXXXVII.

Quæ maritum reliquit, eſt adultera, ſi venerit ad alium, vt vult ſacer & diuinus Baſilius, qui ex Hieremia propheta hoc optimè collegit: quòd ſi alij viro vxor fuerit, ad maritum ſuum non conuertetur, ſed polluta polluetur. & rurſus. Qui autem detinet adulteram, eſt & inſipiens & impius. Si ita præter rationẽ à marito ſeceſſiſſe viſa ſit,

ille quidem venia dignus eſt, hæc verò pœna. Illi autem venia dabitur vt eccleſiæ communicet. Sed is qui legitimè ſibi datam vxorem relinquit, & aliam ducit, ex domini ſententia eſt adulterij iudicio obnoxius. A patribus enim noſtris ſtatutum eſt, vt qui ſunt eiuſmodi, annum deſleāt, biennio audiant, tertio anno ſubſternantur, & ſeptimo cum fidelibus conſiſtant, & ſic oblatione digni habeantur, ſi cum lacrymis pœnitentiam egerint.

SCHOL. BALS. Dominus & Deus noſter IESVS CHRISTVS interrogatus, an liceat marito vxorem quauis ex cauſa dimittere, hoc vetuit, dicens, Quòd qui vxorem ſuā reliquit præterquam fornicationis cauſa, & alteram vxorem ducit, mœchatur. Et inclytus inter Imperatores Iuſtinianus, leges quæ olim locum habebant, & coniugibus permittebant coniugia ſine iuſta cauſa ſoluere, & vnicuique alteri dicere, Res tuas gere, per cxvij. nouellam ſuſtulit: quæ ſita eſt in vij. tit. xxviij. lib. & cauſas enumerat, propter quas & ſolas ſolui debent matrimonia. Quamobrem lex quoque Hebraica vna ſublata eſt, quæ libellum repudij mittere mulieribus & vitæ ſocietatem ſoluere permittebat. Conſequenter ergo præſens quoque canon dicit, quòd mulier, quæ relicto marito alteri coniuncta fuerit, eſt adulterij crimini obnoxia, quemadmodum hoc quoque magnus dixit Baſilius, in ix. ſuo canone, & xxj. hoc colligens ex prophetia Hieremiæ dicentis, Si mulier, à mariti cōmuni vitæ ſocietate egreſſa, cum altero polluta fuerit, non poteſt ad maritum ſuum reuerti, vt quę adulterata ſit. Sed etiam Solomon dixit in Prouerbiis, Qui coit cum adultera, id eſt cum ea quæ habet maritum, ſtultus eſt & impius. Quæ ergo ſic eſt adulterata, canonicis pœnis multabitur. Maritus autem, vt qui non offenderit, venia dignus cenſebitur, id eſt non punietur. Qui autem relinquit propriam coniugem, & alteram ducit vxorem, vt adulter punietur, vt eſt domini ſententia. Adulterorum autem pœna eſt in lvij. canone eiuſdē magni patris, anno vno extra templi veſtibulum deflere,

ὁ μὲν συγγνώμης ἐστὶν ἄξιος· ἡ δὲ ἐπιτιμίων. ἡ δὲ συγγνώμη τούτῳ πρὸς τὸ κοινωνεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ δοθήσεται. ὁ μέντοι καταλιμπάνων τὴν νομίμως συναφθεῖσαν αὐτῷ γυναῖκα, καὶ ἑτέραν ἀγόμενος, κατὰ τὴν τοῦ κυρίου ἀπόφασιν, τῷ τῆς μοιχείας ὑπόκειται κρίματι. κεκανόνισται δὲ παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, τοὺς τοιούτους ἐνιαυτὸν προσκλαίειν, διετίαν ἐπακροᾶσθαι, τριετίαν ὑποπίπτειν, καὶ τῷ ἑβδόμῳ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ οὕτω τῆς προσφορᾶς καταξιοῦσθαι, ἐὰν δὴ μετὰ δακρύων μετανοήσωσι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐρωτηθεὶς εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ τὴν γυναῖκα ἀπολύειν κατὰ πᾶσαν αἰτίαν, ἀπηγόρευσε τοῦτο. εἰπὼν ὅτι ὁ ἀπολύσας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐκτὸς λόγου πορνείας, καὶ γαμήσας ἑτέραν, μοιχᾶται. καὶ ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος Ἰουστινιανὸς, τοὺς πάλαι κρατοῦντας νόμους, καὶ ἐγχωροῦντας τοῖς ὁμοζύγοις λύειν χωρὶς εὐλόγου αἰτίας τὰ συνοικέσια, καὶ λέγοντα ἕκαστον πρὸς τὸν ἕτερον, πρᾶττε τὰ σεαυτοῦ, ἀνῄρησε διὰ τῆς νεαρᾶς ριζ΄. τῆς κειμένης ἐν τῷ ζ΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου, καὶ ἀπαριθμουμένης τὰς αἰτίας δι' ἃς καὶ μόνας ὀφείλουσι λύεσθαι τὰ συνοικέσια. ὅθεν συνανῃρέθη καὶ ὁ Ἑβραϊκὸς νόμος, ὁ ἐνδιδοὺς τοῖς ἀνδράσι βιβλίον ἀποστασίου πέμπειν ταῖς γυναιξὶν, καὶ τὴν ὁμοζωίαν λύειν. ἀκολούθως οὖν καὶ ὁ παρὼν κανὼν φησὶν ὅτι ἡ τὸν ἄνδρα καταλιποῦσα γυνὴ, ἐὰν μεθ' ἑτέρου συμφθαρῇ, ὑπόκειται τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι, καθὼς τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος φησὶν ἔν τε τῷ θ΄. αὐτοῦ κανόνι καὶ ἐν τῷ κα΄. ἀναλεξάμενος αὐτὸ ἀπὸ τῆς Ἱερεμίου προφητείας, τῆς λεγούσης, ἐὰν γυνὴ ἀπὸ τῆς ἀνδρῴας ὁμοζωίας ἐξελθοῦσα, ἑτέρῳ μιανθῇ, οὐ δύναται ὑποστρέψαι πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς ὡς μοιχευθεῖσα. ἀλλὰ καὶ ὁ Σολομῶν ἐν ταῖς παροιμίαις εἶπεν, ὁ μιγνύμενος μετὰ μοιχαλίδος, τουτέστι μετ' ἐχούσης ἄνδρα, ἄφρων ἐστὶ καὶ ἀσεβής. τιμωρηθήσεται οὖν ἡ οὕτω μοιχευθεῖσα διὰ ἐπιτιμίων κανονικῶν. ὁ ἀνὴρ δὲ, ὡς μὴ πταίσας, συγγνώμης ἀξιωθήσεται, τουτέστιν οὐκ ἐπιτιμηθήσεται. ὁ καταλιμπάνων μέντοι τὴν οἰκείαν σύζυγον καὶ ἑτέραν ἀγόμενος κατὰ γάμου κοινωνίαν, ὡς μοιχὸς τιμωρηθήσεται, κατὰ τὴν τοῦ κυρίου ἀπόφασιν. τῶν μοιχῶν δὲ ἐπιτίμια εἰσὶν ἀπὸ τοῦ ιζ΄. κανόνος τοῦ αὐτοῦ μεγάλου πατρὸς, ὃ προσκλαίειν ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἔξω τοῦ προνάου, καὶ τὰ

καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐν τῷ αὐτῷ κανόνι περιεχόμενα. Καὶ ὁ μὲν κανὼν, ταῦτα. ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος, τοὺς μοιχοὺς ἀλλοτρόπως κολάζει. καὶ ἀνάγνωθι βιβλίον ξ΄. τίτλου λζ΄. κεφ. σγ΄. καταστρωθὲν εἰς τὰς ἑρμηνείας τοῦ δ΄. καὶ ε΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος· καὶ τὴν ριζ΄. καὶ ρλδ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, τὰς κειμένας ἐν τῷ ζ΄. τίτλῳ τοῦ κη΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ συνοψισθείσας εἰς τὸ διαληφθὲν δ΄. καὶ ε΄. κεφ. καὶ τὴν λβ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, ῥινῶν ἐκτομῇ τὸν μοιχὸν καὶ τὴν μοιχαλίδα κολάζουσαν, καὶ διοριζομένην τὸν μὲν ἄνδρα τῆς μοιχευθείσης, κερδαίνειν τὴν προῖκα. αὐτὴν δὲ ἐν μοναστηρίῳ περικλείεσθαι, καὶ ἄκουσαν μὴ ἀποκείρεσθαι. τὰ μέντοι προσόντα ἴσως αὐτῇ πράγματα ἐπέκεινα τῆς προικὸς, οἰκονομεῖσθαι, καθὼς αὐτὴ ἡ νεαρὰ διορίζεται. σημείωσαι δὲ ὅτι ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος, ἡ καταλιποῦσα τὸν ἄνδρα ὡς μοιχαλὶς οὐ κολάζεται, εἰ μὴ μετ᾽ ἑτέρου συμφθαρῇ· ἀπὸ δὲ τῶν διαληφθεισῶν νεαρῶν, λύεται τὸ συνοικέσιον ἀπὸ μόνου τοῦ μεῖναι τὴν γυναῖκα ἔξω τῆς οἰκίας τοῦ ἀνδρὸς παρὰ γνώμην αὐτοῦ, εἰ μήτοιγε τυχὸν παρὰ τοῖς ἰδίοις γονεῦσιν. ἆρα δὲ ἀπολελυμένη λέγεται καὶ ἡ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐκβληθεῖσα; Λύσις. οὐδαμῶς. φησὶ γὰρ ἡ ῥηθεῖσα ριζ΄. νεαρὰ ἐν μέρει ταῦτα. Εἰ μέντοι συμβῇ τινὰ δίχα μιᾶς τῶν προειρημένων αἰτιῶν τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν τοῦ ἰδίου οἴκου ἐξωθῆσαι, ὥστε ἐκείνην μὴ ἔχουσαν γονεῖς, πρὸς οὓς δύναται μεῖναι, ἐξ ἀνάγκης ἔξω τὴν νύκτα διάγειν, κελεύομεν, μηδεμίαν εἶναι τῷ ἀνδρὶ ἄδειαν, διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν διαζύγιον πέμπειν τῇ γυναικὶ, διότιπερ αὐτὸς τούτου αἴτιος γέγονε. τὸ μέντοι γραφικὸν τὸ λέγον, οὐκ ἐπιστρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἡ μοιχευθεῖσα, νόει περὶ ἀνδρὸς μὴ θέλοντος ἀναλαβέσθαι ταύτην. Εἰ γὰρ συγχωρεῖ τὸ ἔγκλημα ὁ ἀνὴρ, ἀκωλύτως αὐτὴν ἀναλάβεται ἐντὸς διετίας, κατὰ τὴν αὐτὴν νεαράν. ἐπεὶ δέ φησιν ὁ κανὼν ὡς ἐκείνη ἡ γυνὴ τιμωρεῖται ὡς μοιχαλὶς, ἡ ἀλόγως ἀναχωρήσασα τοῦ ἀνδρὸς, εἴποι τις ὡς ἡ εὐλόγως ἀναχωρήσασα, οὐ τιμωρηθήσεται. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο ἀληθές. οὔτε γὰρ μετ᾽ εὐλόγου αἰτίας οὔτε μετὰ παραλόγου, δύναται ἡ γυνὴ ἀναχωρεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς, χωρὶς δικαστικῆς ἐπιτροπῆς, καθὼς τοῦτο φησὶν ὁ θ΄. κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ διάφοροι Ἰουστινιανοῦ νεαραὶ κείμεναι ἐν τῷ ζ΄. τίτλῳ τοῦ κη΄. βιβλ.

A & reliqua, quæ in eo canone continentur. Et hæc quidem canon. Lex autem ciuilis adulteros alio modo punit. & lege librum lx. tit. xxxvij. cap. iiij. & liij. v. cap. xiij. tit. præſentis operis, & cxxxiiij. Nouellam Imp. Iuſtiniani, reductam in prædicta capita. & xxxij. Imp. domini Leonis ſapientis nouellam, quæ narium truncatione punit adulterum & adulteram, & ſtatuit adulteræ quidem maritum lucrari dotem, ipſam autem etiam inuitam in monaſterio includi, non tamen tonderi: B Res autem, quas habet vltra dotem, adminiſtrari, quemadmodum ipſa nouella ſtatuit. Nota ergo quòd ex præſenti quidem canone, quæ virum dimiſit, vt adultera non punitur, niſi cum alio polluta fuerit: ex prædictis autem nouellis ſoluitur matrimonium, eo quòd ſolùm manſerit mulier extra domum mariti præter eius voluntatem, niſi fortè apud ſuos parentes. Nunquid autem ea etiam ſoluta dicitur quæ à marito relicta eſt? Solutio. Nullo modo. prædicta enim cxvii. Nouel- C la hæc dicit præciſè. Sin autem contigerit aliquem abſque vna prædictarum cauſarum vxorem ſuam ex propriis ædibus extrudere, vt illa quidem, cùm parentes non habeat, apud quos poſſit manere, neceſſariò foris noctem agat, iubemus nullo modo licere marito propter hanc cauſam mulieri mittere libellum repudii, quoniam ipſe huius rei cauſa eſt. Id autem quod ſcriptum eſt, Non reuertetur ad virum ſuum adulterata, intellige mihi de D viro qui non vult eam recipere: ſi vir enim crimen condonat, eam abſque vllo impedimento rurſus accipiet, vt vult Nouella. Quoniam autem dicit canon eam eſſe puniendam mulierem, tanquam adulteram, quæ à marito præter rationem ſeceſſit, dixerit quiſpiam, quòd quæ probabilem ob cauſam receſſit, non punietur. Non eſt autem hoc verum: neque enim cum iuſta, nec cũ iniuſta cauſa poteſt mulier à marito diſcedere ſine permiſſione iudicis, quemadmodum hoc dicit lviiii. canon ſancti Baſilii, & diuerſæ Iuſtiniani nouellæ ſitæ in vii. tit. xviii. lib.

vnde etiã debemus canonẽ ex abundãtia accipere, vel dicere iniuſtã mulieris diſceſſionẽ, eſſe ei⁹ ſine iudiciali permiſſione receſſum. Rogauerit autẽ quiſpiã, cùm can. ſancti Baſilij, ix. ſcilicet & xxj. dicant mulierẽ quidẽ, quæ cũ altero polluitur, mœchari: virum autẽ qui cum alia ſcortatur, non condẽnari: (nõ enim habemus, inquit, canonem, quo eum adulterij crimini ſubiiciamus:) Quomodo præſens canõ indiſtinctè dicit, eum qui aliã duxit, adulterij teneri? Solutio. Differentia eſt inter virum, qui cum muliere libera, viua ſua vxore, rem habuerit, & eum qui in matrimonij ſocietatem ſecundam vxorẽ duxit. Ille enim non eſt adulter, ſed punitur vt fornicator. Hic verò eſt adulter, & vt adulter punitur. Quare canones inter ſe nõ repugnãt. Et quomodo canonicè quidem puniuntur qui fornicãtur, dictũ eſt. Octogeſimũ autẽ tertiũ caput xxxvij. tit. xxx. lib. hæc dicit in ſpecie: Qui habet vxorẽ, & fornicatur, per duodecim ictus alternis inflictos caſtigatur. Qui autẽ nõ habet, & in id peccatũ incidit, per ſex ictus alternis inflictos caſtigetur. Qui verò vxorẽ quidẽ habet, & cũ ſua ancilla rẽ habet, re cognita, hic quidẽ verberatus caſtigetur: eius autẽ loci magiſtratus receptam ancillam vendat extra prouinciam, eius pretio in publici ærarij partem illato. Qui autem in alienam ancillam fornicationem exercet, ſi ſit quidem locuples, det ancillæ domino pro delicto ſolidos xxxvj. Si ſit autem humilis & abiectæ conditionis, verberetur, & pro ſuis facultatibus, det ex proportione xxxvj. ſolidorum. Quòd autem lex æquè ac canones eum punit vt adulterum, qui ſecundam vxorem duxit, dicit penultimum cap. eiuſdem tit. Qui duas vxores habere conatus eſt, non lege, ſed ſuæ facto voluntatis, adulterij crimini rectè ſubiicietur. Quæ autẽ ei poſtea nupſit, ſi ipſũ habere legitimam vxorẽ ignorabat, ei venia dabitur. Quare per diſtinctionẽ à contrario ſumptã, quæ ſciebat, adulteratur. Animaduerte autem quòd patres vbiq; puram pœnitentiã in animæ delictis exigunt: & propterea cõceſſit epiſcopis qui ſunt in eo loco, pœnas augere, vel diminuere, pro eius qui punitur, compunctione.

A ὅθεν καὶ τὰ τοῦ κανόνος ὀφείλομεν ἐκλαμβάνεσθαι ἐκ περιουσίας· ἢ εἰπεῖν ἄλογον ἀναχώρησιν τῆς γυναικὸς εἶναι τὴν χωρὶς δικαστικῆς ἐπιτροπῆς, ταύτης ἀναχώρησιν. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τῶν κανόνων τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἤτοι τοῦ θ'. καὶ τοῦ κα'. λεγόντων τὴν μὲν γυναῖκα ἑτέρῳ συμφθειρομένην, μοιχᾶσθαι, τὸν δὲ ἄνδρα μεθ' ἑτέρας πορνεύοντα, μὴ κατακρίνεσθαι, (οὐ γὰρ ἔχομεν φησὶ κανόνα ὑπὸ τῆς μοιχείας αὐτὸν ὑπάγειν ἐγκλήματι,) πῶς ὁ παρὼν κανὼν ἀπροσδιορίστως φησὶ τὸν ἑτέραν ἀγόμενον, τῷ τῆς μοιχείας ὑποκεῖσθαι κρίματι; Λύσις.
B διαφορά ἐστι τοῦ συμφθαρέντος ἀνδρὸς μετ' ἐλευθέρας γυναικὸς, ζώσης τῆς γυναικὸς τούτου, καὶ τοῦ κατὰ γάμου κοινωνίαν ἀγαγόντος δευτέραν γαμετήν. ἐκεῖνος μὲν γὰρ οὐ μοιχᾶται, ἀλλ' ὡς πόρνος τιμωρεῖται· οὗτος δὲ μοιχᾶται, καὶ κολάζεται ὡς μοιχός. ὅθεν οἱ κανόνες οὐκ ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις. καὶ ὅπως μὲν κολάζονται κανονικῶς οἱ πορνεύοντες, εἴρηται. τὸ δὲ πγ'. κεφ. τοῦ λζ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου φησὶν ἐν β'. θέματι ταῦτα· ὁ ἔχων γυναῖκα καὶ πορνεύων, διὰ δώδεκα ἀλλακτῶν σωφρονιζέσθω. ὁ μέντοι γυναῖ-
C κα ἔχων καὶ τῇ ἰδίᾳ δούλῃ μιγνύμενος, διαγνωσθείσης τῆς πράξεως, αὐτὸς μὲν τυπτόμενος σωφρονιζέσθω. ὁ δὲ κατὰ τὸν τόπον ἄρχων ἀναλαμβανόμενος τὴν δούλην, ὑπὲρ ἐπαρχίαν αὐτὴν πιπρασκέτω· τῆς τιμῆς αὐτῆς παρὰ μέρος τοῦ δημοσίου εἰσκομιζομένης. ὁ δὲ εἰς ἀλλοτρίαν δούλην πορνεύων, εἰ μὲν εὔπορος ὑπάρχων, παρεχέτω ὑπὲρ τοῦ πταίσματος τῷ δεσπότῃ τῆς δούλης, νομίσματα λς'. εἰ δὲ εὐτελὴς εἴη, τυπτέσθω, καὶ καθ' ὅσον εὐπορεῖ, κατὰ ἀναλογίαν τῶν λς'. νομισμάτων διδότω. ὅτι δὲ καὶ ὁ νόμος ἐπίσης τοῖς κα-
D νόσιν ὡς μοιχὸν τιμωρεῖ τὸν δευτέραν γυναῖκα ἀγαγόμενον, φησὶ τὸ παρατέλευτον κεφάλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου· ὁ δύο γυναῖκας ἔχειν πειραθεὶς οὐ νόμῳ ἀλλὰ φα * προαιρέσεως, καλῶς ὑποκείσεται τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι. ἡ δὲ, εἰ ἠγνόει αὐτὸν ἔχειν νόμιμον γαμετὴν, συγγνωσθήσεται. ὥστε ἐξ ἀντιδιαστολῆς, ἡ γινώσκουσα, μοιχᾶται· πρόσχες δὲ ὅτι πανταχοῦ οἱ πατέρες, τὴν καθαρὰν μετάνοιαν ἐπὶ τῶν ψυχικῶν σφαλμάτων ἀπαιτοῦσι. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐξεχώρησαν τοῖς κατὰ τόπον ἐπισκόποις, αὔξειν καὶ μειοῦν τὰ ἐπιτίμια, πρὸς τὴν τοῦ ἐπιτιμωμένου κατάνυξιν.

Κανὼν πθ'.

Μηδεὶς ἔνδον ἱεροῦ ναοῦ κτῆνος τὸ οἱονοῦν εἰσαγέτω· ἐκτὸς, εἰ μή τις ὁδοιπορῶν μεγίστης καταλαβούσης ἀνάγκης οἰκίσκου καὶ καταγωγῆς ἀπορῶν ἐν τῷ τοιούτῳ καταλύσῃ ναῷ. διὰ γὰρ τὸ μὴ τὸ κτῆνος ἔνδον εἰσενεχθῆναι, αὐτὸ μὲν ἔστιν ὅτε διαφθαρήσεται· ὁ δὲ τῇ τοῦ ὑποζυγίου ἀποβολῇ, καὶ τῷ ἐντεῦθεν ἀπόρως ἔχειν τῆς ἐπὶ τὴν ὁδοιπορίαν ὁρμῆς, θανάτου κινδύνῳ παραδοθήσεται. τὸ γὰρ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον γενέσθαι ἐκδιδασκόμεθα, ὥστε διὰ πάντων προτιμητέαν ἡγεῖσθαι τὴν τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίαν τε καὶ εὐπάθειαν. εἰ δέ τις φωραθείη χωρὶς ἀνάγκης, ὡς εἴρηται, κτῆνος εἰσάγων ἐν ἱερῷ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικε συνέβη ποτὲ ἐν δριμυτάτῳ χειμῶνι καταλῦσαι τινὰς εἰς ναὸν παρακείμενον ἐν δημοσίᾳ ὁδῷ· καὶ ἡ μὲν ἀπειλὴ τῆς χιόνος κατηνάγκαζε τούτους ἔνδον τοῦ ναοῦ εἰσελθεῖν μετὰ τῶν ἵππων αὐτῶν, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ψύχους θανατηφόρον κάκωσιν ἐκφυγεῖν· τὸ αἰδέσιμον δὲ τοῦ ναοῦ οὐ παρεχώρησεν αὐτοῖς τοῦτο ποιῆσαι· ἀλλ' αὐτοὶ μὲν εἰσελθόντες ἐν τῷ ναῷ, τὸν ἐκ τοῦ κρύους κίνδυνον ἔφυγον, τὰ δὲ ὑποζύγια αὐτῶν ἔξω τοῦ ναοῦ ἑστηκότα τοῦ ψύχους γεγόνασι παρανάλωμα, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τοὺς ἀνθρώπους τὰ ὅμοια τοῖς ἀλόγοις ζώοις παθεῖν, ἢ ὡς ἀπὸ τῆς θλίψεως, ἢ ὡς μὴ δυναμένους πεζῇ βαδίσαι, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν τῆς ὥρας κατάψυξιν. τοῦτο οὖν διορθούμενοι οἱ ἅγιοι πατέρες, διωρίσαντο μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰ κτῆνος οἱονδήποτε οὖν ἔνδον εἰσάγειν ναοῦ, εἰ μὴ κατεπείγῃ ἀνάγκη μεγίστη· τηνικαῦτα γάρ φασι καὶ τὸ κτῆνος ἐν τῷ ναῷ εἰσαχθήσεται, ἵνα μὴ σὺν αὐτῷ καὶ ὁ ἄνθρωπος θανάτῳ παραδοθῇ. ἐπάγουσι δὲ πρὸς κατασκευὴν τοῦ λόγου αὐτῶν καὶ τὴν τοῦ Κυρίου διδασκαλίαν, τοῦ τὸ σάββατον καταλύσαντος, καὶ εἰπόντος πρὸς τοὺς αἰτιωμένους αὐτὸν, ὡς προτιμοτέρα ἐστὶν ἡ τοῦ ἀνθρώπου σωτηρία παρὰ τὴν τοῦ σαββάτου φυλακήν. τὸ γὰρ σάββατον γέγονε διὰ τὸν ἄνθρωπον, οὐ μὴν ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. ὅπως δὲ μὴ γίνηται τοῦτο τοῖς ἀδιαφόρως ζῶσιν ἀφορμὴ κακίας, ὥστε ἀνεπικωλύτως καὶ χωρὶς ἀνάγκης

A CANON LXXXIX.

Nemo intra ædem ſacram quoduis iumentum introducat, niſi fortè viator quiſpiam, maxima vrgente neceſſitate, domunculæ vel diuerſorij indigens, in id templum diuerterit. Niſi enim iumentum introductum fuerit, ipſum quidem nonnunquam peribit: hic verò, propter iumenti amiſſionem, & facultatis ad iter peragendum ex eo profectam inopiam, mortis periculo tradetur. Sabbatum enim propter hominem factum eſſe docemur. Quamobrem & per omnia præferendam B *eſſe exiſtimare hominis ſalutem & incolumitatem. Quocirca ſi quis deprehenſus fuerit ſine neceſſitate iumentum in templum introducens, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi verò laicus, ſegregetur.*

SCHOL. BALS. Vt eſt veriſimile, accidit quandoque vt in maxima tempeſtate diuerterent quidam in templo, quod prope viam publicam ſitum erat, & vis quidem tempeſtatis eos cogebat in templum ingredi cum ipſis equis, & letiferum frigoris incommodũ effugere. templi autem reuerentia non permittebat C eis hoc facere: ſed ipſi quidem templum ingreſſi, frigoris periculum euitarunt: eorum autem iumenta, quę extra templum ſteterant, à frigore conſumpta fuere: quo factum eſt vt idem quoque hominibus quod beſtiis eueniret, vel propter afflictationem, vel quòd non poſſent ire pedites propter nimiam temporis refrigerationem. Hoc ergo corrigentes ſancti patres, decreuerunt nemini licere quoduis iumentum in templum introducere, niſi maxima vr- D geat neceſſitas. tunc enim, inquit, iumentum quoque in templum introducetur, ne homo vnà cum ipſo morti tradatur. Ad eius autem quod dicunt probationem, Domini quoque doctrinam inſerunt, qui ſabbatum diſſoluit, & eis qui ipſum reprehendebant dixit, præferendam eſſe hominis ſalutem obſeruationi ſabbati. Sabbatum enim factum eſt propter hominem, non autem homo propter ſabbatum. Ne hoc autem fiat iniquitatis occaſio iis qui inconſiderate & abſque vllo diſcrimine viuunt, & abſque vllo impedimento, & nulla propoſita neceſſitate

ſanctum domini templum commune prophanúmque efficiant, ſtatuerunt, vt qui ſine magna eiuſmodi neceſſitate quoduis iumentum in templum introducit, ſi ſit quidem clericus, deponatur, ſin autem laicus, ſegregetur. Quid verò alatas volucres, perdices ſcilicet, & columbas, & paſſeres, an quis citra vllam diſtinctionem in templum introducet? Solutio. Nequaquam, vt mihi videtur, ne ſanctum per excrementa prophanetur.

Canon XC.

Dies ſalutiferæ paſſionis in ieiunio, & oratione, & cordis compunctione peragentes fideles, vſque ad mediam magni ſabbati noctem ieiunare oportet, cùm diuini euangeliſtæ, Matthæus & Lucas, ille quidem per Veſpere ſabbati, hic verò per id, valde diluculo, noctis nobis tarditatem deſcribant.

Schol. Bals. Et in Apoſtolicis canonibus, & in ſynodalibus, ſtatutum eſt, ne in ſabbato, vel in dominico, præter vnum & ſolum ſabbatum, magnum ſcilicet, ieiunetur. In eo enim iuſſi ſumus ieiunare. His ergo conſequenter, præſens quoque canon ſtatuēs, omnibus diebus ſalutiferæ Chriſti & Dei noſtri paſſionis ieiunare oportere & orare cum compunctione, id eſt non ſimulatè: in quibus magnum quoque ſabbatum connumeratur: adiicit, & eo ipſo quoque ſabbato poſt ſex horas noctis ieiunare fideles, eo quòd reſurrexerit Chriſtus Deus noſter, ſecundùm diuinos euāgeliſtas, Matthæum & Lucam, circa noctis dimidium, nempe cùm ille quidem dicat, Veſpere ſabbati, venerunt Mariæ ad ſepulcrum Domini, & corpus eius non inuenerunt: hic verò medium noctis deſcribat, eo quòd dicit, Erat ſummum mane quando venerunt mulieres ad monumentum. Et hæc quidem ita ſe habent. Dixerit autem quiſpiam, quòd quoniam ſtatuit canon, vt omnibus ſalutaris paſſionis diebus ieiunemus, & magno etiam ſabbato ieiunemus ad mediam noctem, alterum duorum neceſſariò dicendum proponitur, vel omnibus dominicæ paſſionis diebus, qui propriè poſt quartam feriam præfiniuntur, nos omnino ieiunare,

A τὸν ἅγιον ναὸν τοῦ θεοῦ κοινοποιεῖν τε καὶ βεβηλοῦν, διωρίσαντο τὸν μὴ χωρὶς ἀνάγκης μεγάλης τοιαύτης, κτῆνος οἱονδήποτουν εἰσάγοντα ἐν τῷ ναῷ, κληρικὸν μὲν ὄντα, καθαιρεῖσθαι· λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. τί δὲ, πετεινὰ πτερωτὰ, περδικάς τε δηλονότι καὶ περιστεράς, καὶ ἄλλως στρουθοὺς ἀδιαφόρως εἰσαγάγῃ τις ἐν ναῷ; Λύσις. οὐδὲ ταῦτα, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἵνα μὴ τὸ ἅγιον διὰ τῶν ἐκκρίσεων βεβηλωθῇ.

Κανὼν πθ'.

Τὰς τοῦ σωτηρίου πάθους ἡμέρας ἐν νηστείᾳ καὶ B προσευχῇ καὶ κατανύξει καρδίας ἐπιτελοῦντας, χρὴ τοὺς πιστοὺς περὶ μέσας τὰς περὶ τὸ μέγα σάββατον νυκτὸς ὥρας ἀπονηστίζεσθαι, τῶν θείων εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Λουκᾶ, τοῦ μὲν, διὰ τοῦ ὀψὲ σαββάτων προσρήματος· τοῦ δὲ, διὰ τοῦ ὄρθρου βαθέος, τὴν βραδύτητα τῆς νυκτὸς ἡμῖν ὑπογράφοντας.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἐν ἀποστολικοῖς κανόσι καὶ ἐν συνοδικοῖς νενομοθέτηται μὴ νηστεύειν ἐν σαββάτῳ ἢ ἐν κυριακῇ, αὐτοῦ ἑνὸς καὶ μόνου σαββάτου, C τούτου μεγάλου δηλαδή. κατὰ τοῦτο γὰρ νηστεύειν προσετάχθημεν. ἀκολούθως οὖν τούτοις καὶ ὁ παρὼν κανὼν ὁρίζων κατὰ τὰς ὅλας ἡμέρας τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν νηστεύειν καὶ προσεύχεσθαι μετὰ κατανύξεως, τουτέστι μὴ καθ' ὑπόκρισιν, ἐν αἷς καὶ τὸ μέγα συναριθμεῖται σάββατον· προστίθησι, κατὰ τὸ αὐτὸ σάββατον μετὰ ἓξ ὥρας τῆς νυκτὸς ἀπονηστίζειν τοὺς πιστοὺς, διὰ τὸ ἀναστῆναι τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν κατὰ τοὺς θείους εὐαγγελιστὰς, τὸν Ματθαῖον καὶ τὸν Λουκᾶν, περὶ τὴν μεσότητα τῆς νυκτός. ὡς τοῦ μὲν λέγοντος, ὀψὲ σαββάτων ἦλθον αἱ Μαρίαι εἰς τὸν τάφον D Κυρίου, καὶ οὐχ εὗρον τὸ σῶμα αὐτοῦ. τοῦ δὲ, ὑπογράφοντος τὴν μεσότητα τῆς νυκτὸς, διὰ τοῦ εἰπεῖν, ὄρθρος ἦν βαθὺς ὅτε αἱ γυναῖκες ἦλθον εἰς τὸ μνημεῖον. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Εἴποι δέ τις, ὡς ἐπεὶ ὁ κανὼν διορίζεται ἐπὶ πάσας τὰς ἡμέρας τοῦ σωτηρίου πάθους νηστεύειν ἡμᾶς, ἀπονηστίζειν δὲ κατὰ τὸ μέγα σάββατον ἐν ὥρᾳ μεσονυκτίου, πρόκειται ἐξ ἀνάγκης δυοῖν θάτερον εἰπεῖν, ἢ δι' ὅλων τῶν ἡμερῶν τοῦ κυριακοῦ πάθους, τῶν ψηφιζομένων κυρίως μετὰ τὴν τετράδα, καθόλου νηστεύειν ἡμᾶς,

καὶ πάντως ἀπέχεσθαι βρώματος, κατὰ μόνον δὲ τὸ A σάββατον ἀπονηστίζειν, ὡς εἴρηται, ἢ κατὰ τὸ τοιοῦτον σάββατον καταλύειν ἡμᾶς πλέον τῶν ἄλλων ἡμερῶν τοῦ σωτηριώδους πάθους τοῦ Χριστοῦ. ἵνα τί γὰρ ὡρίσθημεν κατὰ τοῦτο ἀπονηστίζειν ἐν μεσονυκτίῳ, εἰ ἐπίσης νηστεύειν μέλλομεν κατὰ τὰς ὅλας ταύτας ἡμέρας; ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὅτι ὑπεξῃρημένη ἐστὶν ἡ νηστεία τοῦ μεγάλου σαββάτου, καὶ προτιμοτέρα τῶν ἄλλων ἡμερῶν τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, ὅτι τότε κατέκειτο ἐν τῷ τάφῳ τὸ τεθαμμένον σῶμα αὐτοῦ. χρὴ οὖν ἐν ταῖς ἄλλαις μὲν ἡμέραις νηστεύειν μετὰ κατανύξεως διὰ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν· B πολλῷ δὲ πλέον κατὰ τὸ σάββατον, ὅτι ἡ ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ θανάτου ἀπολύτρωσις ἡμῶν κατηρτίζετο. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ οἱ εὐλαβέστεροι, δι᾽ ὅλου τοῦ σαββάτου καὶ μέχρις ἕκτης ὥρας τῆς νυκτὸς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις προσεδρεύουσι· καὶ κατὰ τὴν ἕκτην ὥραν τῶν θείων ἁγιασμάτων μεταλαμβάνοντες, ἅπτονται ἄρτου καὶ ὕδατος, ἴσως δὲ καὶ οἴνου πάντως μετρίου. κατὰ δὲ τὴν ἑβδόμην ὥραν, ἀκούοντες τῆς ἑωθινῆς ὑμνῳδίας, ὅτε καὶ ὁ Χριστὸς ἀνέστη, ἐκφωνεῖται, ὑποστρέφουσιν εἰς τὰς κατοικίας τῆς μεγάλης κυριακῆς, ἱεροτελεστίαν ἀναμένοντες. ὅτι δὲ ἀπὸ τῆς ζ'. ὥρας C τῆς νυκτὸς τῆς πρὸ τῆς κυριακῆς ἄρχεται ἡ κυριώνυμος, δῆλον μὲν καὶ ἀπὸ τοῦ γίνεσθαι τὴν ἀνάβασιν τοῦ ἡλίου, ἤγουν τὴν φαῦσιν τῆς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ζ'. ὥρας τῆς πρὸ αὐτῆς νυκτός. δῆλον δὲ καὶ ἀφ᾽ ὧν ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἡρμήνευσε. μετὰ γὰρ τὸ ἐπιστομίσαι τοὺς λέγοντας μὴ ἀναστῆναι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τριήμερον, καὶ εἰπεῖν, ὡς εἰ καὶ δοίη τις μὴ τριήμερον ἀναστῆναι τὸν Κύριον, εὐχαριστέον μᾶλλον ἐστίν, ὅτι καὶ πρὸ τῆς ὁρισθείσης προθεσμίας τῶν τριῶν ἡμερῶν ἐγήγερται ὁ Χριστός, καὶ οὐ D μᾶλλον αἰτιατέον· ἐλέγχοι μὲν γὰρ ἄν τις καὶ τὸν δανεισάμενον καταβάλλοντα τὸ χρέος πρὸ τῆς ὁρισθείσης προθεσμίας εἰς καταβολήν, ὅπερ ἄτοπον, προστίθησιν, ὡς ἐπεὶ τὸ ἐν οἱαδήποτε ὥρᾳ τῆς ἡμέρας γινόμενον τῆς ψηφιζομένης ἀπὸ ἑβδόμης ὥρας τῆς πρὸ ταύτης νυκτός, καὶ καταληγούσης μέχρις ἕκτης ὥρας τῆς μετὰ ταύτην νυκτός, ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ γεγενῆσθαι δοκεῖ, καλῶς λέγομεν ὡς τριήμερος γέγονεν ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀψευδῆ ἐπαγγελίαν. κατὰ γὰρ τὴν παρασκευὴν ἀπέθανεν, ἥτις ἐστὶ πρώτη ἡμέρα· δευτέρα, τὸ σάββατον.

A & ab omni cibo abſtinere oportere, ſolo autẽ ſabbato ieiunare, vt dictũ eſt, vel hoc ſolo ſabbato magis ieiuniũ ſoluere quàm aliis diebus ſalutaris Chriſti paſſionis. Cur enim ſtatutum eſſet, vt ad mediã noctẽ ieiunaremus, ſi omnibus his diebus æqualiter ieiunare deberemus? Mihi autem videtur eſſe eximiũ magni ſabbati ieiuniũ, aliiſque Chriſti paſſionis diebus præſtantius, quoniam tunc in ſepulcro iacebat quod viſũ erat eius corpus. Oportet ergo in aliis quoque diebus ieiunare cum compun- B ctione, propter paſſionem Chriſti & Dei noſtri: multo autem magis magno ſabbato. Propterea enim & qui sũt religioſiores, toto ſabbato & v.q; ad horam ſextam noctis in eccleſiis aſſident, & hora ſexta diuinis ſacramentis communicantes, panem & aquam guſtant, fortaſſe autem & modicum vini. Septima autem hora matutinas Pſalmodias audientes, quando etiam Chriſtus reſurrexiſſe dicitur, domum ſuam reuertuntur, magni dominici ſacrorum celebrationem expectãtes. Quoniam autem C à ſeptima hora noctis, quæ eſt ante dominicum, incipit dies dominicus, manifeſtum eſt ex eo quòd ortus ſolis, ſiue diei illuminatio, eſt à ſeptima hora noctis, quæ eum præceſſit: clarum eſt & ex iis quæ noſter magnus pater Chryſoſtomus interpretatus eſt. Poſtquam enim os iis occluſit qui dicũt Chriſtũ die tertio nõ reſurrexiſſe, & dixit, quòd etiam ſi dederit quiſpiam dominum tertio die non reſurrexiſſe, gratiæ magis eo nomine ei agendæ ſunt, quòd etiam ante præfinitum trium dierum ter- D minum Chriſtus reſurrexerit, quàm eſt reprehendendus. Reprehenderit enim etiam eum quiſpiam, qui fœnori accepit, quòd ante præſtitutum terminum debitum ſoluerit, quod eſt abſurdum. hoc adiicit, Quòd ſi id quod in quacunq; hora diei fit & decernitur à ſeptima hora præcedẽtis noctis & deſinentis vſque ad eandem horam ſequentis noctis, in eo ipſo die factum eſſe videtur, rectè dicimus, quòd die tertio fuit Chriſti reſurrectio, vt ipſe verè eſt pollicitus. In paraſceue enim mortuus eſt, qui eſt dies primus: ſecũdus, ſabbatũ,

& quoniam ſeptimam quoque horam noctis, quę eſt ante dominicum, attigit, etiam dominicus tertius putatur. Iam verò ſanctus Gregorius Nyſſenus de ſancto paſcha docens, hæc dicit expreſsè: Veſpera enim erat, quãdo manducatum eſt ſacrum illud & ſanctum corpus. Nox autem veſper illud, quod fuit ante paraſceuen, excepit. Deinde dies paraſceues, introducta nocte diſciſſus in vnam noctem & duos dies reducitur. Tribus enim horis fuerunt tenebræ ſuper vniuerſam terram. Hęc eſt enim in medio diei nox innouata, duas dierum ſectiones per ſe deſcribens, hanc quidem à mane vſque ad veſperam ſextam horam: illam verò ab hora nona vſque ad veſperam: ita vt huc vſque duæ ſint noctes & duo dies. Deinde dies præcedentis ſabbati habet tres noctes & tres dies.

Canon XCI.

Dominicis genu non flectere à diuinis noſtris patribus Chriſti reſurrectionem honorantibus, canonicè accepimus. Ne ergo huius obſeruationis euidentiam ignoremus, fidelibus manifeſtum facimus, quòd poſt veſpertinum ſacerdotum ad altare ſabbato ingreſſum, ex conſuetudine quæ ſeruatur, nemo genu flectat vſque ad ſequentem veſperam in die dominico, in qua poſt ingreſſum in veſpertino ſeu completorio, genua rurſus flectentes domino preces ſic offerimus. Seruatoris enim noſtri reſurrectionis veluti præcurſorem, noctem quæ fuit ante ſabbatum accipientes, hymnos ab ea ſpiritaliter incipimus, feſtum ex tenebris in lucem finientes, vt in perfecto & integro die ac nocte nos reſurrectionem celebremus.

Schol. Bals. Viceſimus canon Nicenæ ſynodi: xv. canon ſancti Petri Alexandrini: & xxvij. reſp. epiſtolæ magni Baſilij ad Amphilochium, (horum enim ſancti patres meminerunt, & diuinos patres appellant) ſtatuerunt genu non eſſe flectendum in diebus Dominicis, vel in diebus Pentecoſtes. His ergo conſequenter, decernit quoque præſens canon ſanctam Chriſti reſurrectionem honorandam. Quoniam autem nonnulli dubitabant, vnde, & ex quanam hora dominicus incipit, & ad quam vſque completur, hoc quoque fidelibus declararunt,

A καὶ ἐπεὶ ἥψατο καὶ τῆς ἑβδόμης ὥρας τῆς νυκτὸς τῆς πρὸ τῆς κυριακῆς, λογίζεται καὶ ἡ κυριακὴ τρίτη ἡμέρα. ὁ μέντοι ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης περὶ τοῦ ἁγίου πάσχα διδάσκων, φησὶ ταῦτα ῥητῶς· ἑσπέρα μὲν γὰρ ἦν ὅτε ἐβρώθη τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο καὶ ἅγιον σῶμα· νὺξ δὲ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην τὴν πρὸ τῆς παρασκευῆς διεδέξατο. εἶτα ἡ τῆς παρασκευῆς ἡμέρα τῇ ἐπεισάκτῳ νυκτὶ διαιρεθεῖσα, εἰς μίαν νύκτα καὶ εἰς ἡμέρας δύο καταψηφίζεται. ἐν γὰρ ταῖς τρισὶν ὥραις ἐγένετο σκότος ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. αὕτη ἐστὶν ἡ κατὰ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας καινοτομηθεῖσα νύξ. τὰ δύο τμήματα τῆς
B ἡμέρας δι' αὐτῆς ὑπογράφουσα, τὸ μὲν, ἀπὸ τοῦ ὄρθρου ἐπὶ τὴν ἕκτην ὥραν· τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἐννάτης ὥρας ἐπὶ τὴν ἑσπέραν. ὥστε εἶναι μέχρι τούτου δύο νύκτας καὶ δύο ἡμέρας. εἶτα ἡ πρὸ τοῦ σαββάτου ἡμέρα ἔχει τὰς τρεῖς νύκτας καὶ τὰς τρεῖς ἡμέρας.

Κανὼν ϟ'.

Ταῖς κυριακαῖς μὴ γόνυ κλίνειν ἐκ τῶν θεοφόρων ἡμῶν πατέρων κανονικῶς παρελάβομεν, τὴν τοῦ Χριστοῦ τιμῶντες ἀνάστασιν. ὡς ἂν οὖν μὴ ἀγνοῶμεν τὸ σαφὲς τῆς τούτου παρατηρήσεως, δῆλον τοῖς πιστοῖς καθιστῶμεν, ὥστε μετὰ τὴν ἐν τῷ σαββάτῳ ἑσπερινὴν τῶν ἱερωμένων
C πρὸς τὸ θυσιαστήριον εἴσοδον, κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθος, μηδένα γόνυ κλίνειν μέχρι τῆς ἐφεξῆς κατὰ τὴν κυριακὴν ἑσπέρας· καθ' ἣν μετὰ τὴν ἐν τῷ λυχνικῷ εἴσοδον αὖθις τὰ γόνατα κάμπτοντες, οὕτω τὰς εὐχὰς κυρίῳ προσάγομεν. τῆς γὰρ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐγέρσεως πρόδρομον τὴν μετὰ τὸ σάββατον νύκτα παραλαμβάνοντες, τῶν ὕμνων ἐντεῦθεν πνευματικῶς ἀρχόμεθα, εἰς φῶς ἐκ σκότους τὴν ἑορτὴν καταλήγοντες, ὡς ἐν ὁλοκλήρῳ ἐντεῦθεν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ πανηγυρίζειν ἡμᾶς τὴν ἀνάστασιν.

Ἑρμηνεία.

D Ὁ κ'. κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ὁ ιε'. κανὼν τοῦ ἁγίου Πέτρου Ἀλεξανδρείας, καὶ τὸ κζ'. κεφ. τῆς πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιον ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου (τούτων γὰρ οἱ ἅγιοι πατέρες μέμνηνται) καὶ θεοφόρους πατέρας καλοῦσιν) ὥρισαν μὴ κλίνειν γόνυ ἐν ταῖς κυριακαῖς ἢ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς πεντηκοστῆς. ἀκολούθως οὖν αὐτοῖς διορίζεται ὁ παρὼν κανὼν, τιμᾶσθαι τὴν τοῦ Χριστοῦ ἁγίαν ἀνάστασιν. ἐπεὶ δέ τινες διηπόρουν ὅθεν καὶ ἐκ ποίας ὥρας ἡ κυριώνυμος ἄρχεται, καὶ μέχρι τίνος συμπεραίνεται, κατέστησαν καὶ τοῦτο δῆλον καὶ σαφὲς τοῖς πιστοῖς,

A καὶ εἶπεν ταύτην ἄρχεσθαι μετὰ τὴν ἑσπερινὴν ὑμνῳδίαν τοῦ σαββάτου, καὶ καταλήγειν μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ λυχνικοῦ, ἤτοι τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς κυριακῆς. καὶ τότε μὲν, ἤγουν μετὰ τὸ ἑσπερινὸν τοῦ σαββάτου μέχρι περατώσεως τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς κυριακῆς, μὴ κλίνειν γόνυ, διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν· μετὰ δὲ τὸ λυχνικὸν τῆς κυριακῆς, αὖθις τὰ γόνατα κάμπτειν καὶ τῷ κυρίῳ προσεύχεσθαι. προσεπίθησι δὲ εἰς κατασκευὴν τούτου ὁ κανὼν, ὅτι καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἑσπέραν τοῦ σαββάτου, τουτέστι πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς κυριακῆς, γέγονεν, ἵνα ἀπὸ τοῦ σκότους τὰ τῆς ἑορτῆς καταλήξωσι πρὸς φῶς, καὶ ἡ πανήγυρις τῆς ἀναστάσεως γίνηται διὰ ὁλοκλήρου νυχθημέρου. τούτων οὕτως ἐχόντων, εἴποι τις ἐναντία εἶναι τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ προλαβόντος κανόνος. ἐκεῖ μὲν γὰρ εἴρηται τὴν κυριώνυμον ψηφίζεσθαι ἀπὸ τῆς ζ΄. ὥρας τῆς πρὸ αὐτῆς νυκτὸς, καὶ
B καταλήγειν μέχρι τῆς ἕκτης ὥρας καὶ αὐτῆς τῆς μετὰ ταύτην νυκτός. ἀρτίως δὲ δέδοκται τὴν κυριακὴν ψηφίζεσθαι μετὰ τὸ λυχνικὸν τοῦ σαββάτου, καὶ καταλήγειν μέχρι τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ αὐτοῦ τῆς αὐτῆς κυριακῆς. οὐκ εἰσὶ δὲ ἐναντία. ἀπό τε γὰρ τῆς φυ-
C σικῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων, καὶ ἐξ ὧν ὁ μέγας τῆς Δαμασκοῦ διδάσκαλος φησὶν, οὕτως ἡ ἡμέρα ἄρχεται καὶ πληροῦται, καθὼς ἐν τῷ πθ΄. κανόνι εἴρηται. ὁ δὲ παρὼν κανὼν παρομοίως παρακελευόμενος δι' ὅλου νυχθημέρου πανηγυρίζειν ἡμᾶς τὴν τοῦ κυρίου ἀνάστασιν, μὴ ἔχων δὲ τὸ τηνικαῦτα ἠναγκασμένον διδάξαι περὶ τοῦ ἡμερησίου διαστήματος, ἀλλὰ περὶ τοῦ πῶς δεῖ καὶ πότε εὐτρεπίζεσθαι ἡμᾶς εἰς πανήγυριν καὶ μετάνοιαν, φησὶν ὅτι μετὰ τὸ λυχνικὸν τοῦ σαββάτου τὰ πρὸς πανή-
D γυριν τῆς ἀναστάσεως εὐτρεπιστέον· ὡσαύτως καὶ μετὰ τὸ ἑσπερινὸν τῆς κυριακῆς, τὰ πρὸς μετάνοιαν. εἰ μὴ γὰρ οὕτω ποιήσομεν, ἀλλὰ μέχρι τῆς ἑβδόμης ὥρας τῆς μετὰ τὴν κυριακὴν ἑσπέρας ἀναμείνωμεν, καὶ τὸν εὐτρεπισμὸν τῆς μετανοίας, ὡς ἐν ταύτῃ συμπληρουμένης τῆς κυριωνύμου, λάθοιεν ἂν πανηγυρίζοντες καὶ μετὰ τὴν κυριώνυμον, διὰ τὸ πολλοῖς, μᾶλλον δὲ τοῖς πλείοσιν ἀδιάγνωστον εἶναι τὴν ἐπιστασίαν τῆς ἑβδόμης ὥρας, καὶ τὸ τέλος τῆς ἕκτης. συντήρει οὖν τὰ κανονικὰ, ἔνθα καὶ ὅπως ἐξεφωνήθησαν· καὶ μὴ εἴπῃς ἐναντιοῦσθαι. ἐν πᾶσι γὰρ τὸ πανάγιον πνεῦμα ἐλάλησεν.

A & dixerunt eum incipere poſt veſpertinam ſabbati hymnodiam, & deſinere ad complementum λυχνικοῦ, id eſt, veſpertini officij dominicæ: & tunc quidem, ſcilicet poſt veſpertinum ſabbati, vſque ad complementum veſpertini dominicæ, genua flectere non oportere, propter Chriſti reſurrectionem. Ad huius autem rei confirmationem adiicit canõ, quòd Chriſti etiam reſurrectio, veſpere ſabbati, hoc eſt ante diem dominicum, extitit: vt feſtum ex tenebris in
B lucem deſineret, & celebratio reſurrectionis per integrum diem integrámque noctem fieret. Cùm hæc ita ſe habeant, dixerit quiſpiam ea quæ ſunt in præſenti canone, repugnare doctrinæ præcedentis canonis. Illic enim dictum eſt, diem dominicum numerari à ſeptima hora præcedentis noctis, & deſinere in horam ſextam. Nunc autem decretum eſt, dominicum numerari poſt veſpertinum eiuſdem dominicæ: nõ ſunt autem contraria. A naturali enim cæleſtium corporum motu, &
C ex iis quæ magnus Damaſci doctor inquit, dies ita incipit & deſinit, ſicut in lxxxix. canone dictum eſt. Præſens autem canon ſimiliter iubens per totum diei & noctis ſpatium nos Chriſti reſurrectionem celebrare, non habens [illegible]tem neceſſe tunc docere de diurno [illegible]acio, ſed quomodo & quando nos o[illegible]rtet ad feſti celebrationem & pœnite[illegible]iam componere, dicit, quòd poſt veſ[illegible]tinum ſabbati, ea quæ ad reſurrectionis feſtum celebrandum pertinent,
D componenda ac paranda ſunt: ita & poſt veſpertinum dominicæ ea quæ ad pœnitentiam. Si enim hoc non fecerimus, ſed vſque ad horam ſeptimam veſperæ poſt dominicum, pœnitentiæ præparationem diſtulerimus, tanquam in ea completo dominico, populi poſt dominicum feſtum celebrantes manſerint, eo quòd multis atque adeò pluribus ſit incognitum quando veniat hora ſeptima, & quando terminetur. Obſerua ergo quomodo canones hic & illic loquantur, nec eos dixeris inter ſe repugnare. Spiritus enim ſanctus in omnibus locutus eſt.

Canon XCII.

Eas quæ dant abortionem cientia medicamenta, & quæ fœtus necantia venena accipiunt, homicidæ pœnis ſubiicimus.

Schol. Bals. Eadem pœna qua homicidā punit canon, eas quæ dant venena, vt prouocetur abortio. Et hic quidem canon illas tali pœna afficit. Pœnarum autē genera inuenies in ij. can. ſancti Baſilij, & in xxj. can. ſynodi Ancyr. Primum autem caput xxxix. tit. lx. lib. hæc dicit expreſſè: Lege de homicidis tenetur qui hominem occidit, & qui dolo ſuſcitat incendium, & qui vel furandi, vel cædis faciendæ gratia, cum armis obambulat: & qui cùm magiſtratū gereret, vel iudicio præeſſet, procurauerit vt quis fictè accuſaretur, & innocens condemnaretur: & qui ad tollendum de medio, venena præparauerit, vel dederit, vel qui etiam habet. Et caput iij. Lege de homicidis lata tenetur, qui ad hominem occidendum medicamentum facit, vel emit, vel habet. Sunt autem venena ſeu pharmaca, quæ ſanitatem afferunt, & quæ dicuntur φίλτρα, id eſt amatoria. Qui autem faciunt amatoria, publicatis bonis exterminentur. Quòd ſi quis etiam non malo animo, mulieri dederit medicamentum ad concipiendum, eóq; accepto mortua ſit, in exilium mittitur. Eadémque capitis thema tertium dicens in principio: Lege de homicidis lata tenetur, & quicunque medicus temere dat medicamētum, vel ſalamādram, vel aconitum, vel bupreſtim, vel cantharidem. Et themate iiij. aduerſus homicidas pœna eſt, in claris quidē exilium, & perfecta bonorum publicatio: in humilioribus autem enſi & beſtiis ſubiici. Et hæc quidem ex veteri lege & antiquis canonibus. Emiſſę ſunt autem de homicidis tam volūtariis quā inuoluntariis diuerſæ nouellę ab Imp. domino Conſtantino Porphyrogenneta, & præſtantiſſimo Imp. noſtro domino Emanuele Comneno, quarum vires in canonib. magni Baſilij de homicidis in compendium redactæ ſunt. Interrogauerit autem quiſpiam, an ex eo quòd dederit quiſpiam mulieri medicamentum ad abortionem, homicidij tenebitur,

A

Κανὼν ϟα'.

Τὰς τὰ ἀμβλωθρίδια διδούσας φάρμακα, καὶ τὰς δεχομένας τὰ ἐμβρυοκτόνα δηλητήρια, τῷ τοῦ φονέως ἐπιτιμίῳ ὑποβάλλεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ἐπίσης κολάζει ὁ κανὼν τῷ ἐπιτιμίῳ τοῦ φονέως, τὰς διδούσας φάρμακα δηλητήρια χάριν τοῦ ἀμβλωθῆναι τὰ ἔμβρυα, καὶ τὰς δεχομένας αὐτά. καὶ ὁ μὲν κανὼν διὰ τοιούτου ἐπιτιμίου κολάζει ταύτας. καὶ εὑρήσεις τὰ εἴδη τῶν ἐπιτιμίων ἐν τῷ β'. κανόνι τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ ἐν
B
τῷ κα'. κανόνι τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου. τὸ δὲ α'. κεφ. τοῦ λθ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου φησὶ ταῦτα ῥητῶς. τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ ὑπόκειται ὁ φονεύων ἄνθρωπον καὶ ὁ κατὰ δόλον ποιῶν ἐμπρησμόν, καὶ ὁ διὰ φόνον ἢ κλοπὴν μεθ' ὅπλων περιιών. καὶ ὁ ἀρχῆς ἢ δημοσίου δικαστηρίου προεστώς, καὶ σπουδάσας πλαστῶς κατηγορηθῆναί τινα καὶ ἀναιτίως καταδικασθῆναι· καὶ ὁ ἐπὶ ἀναιρέσει κατασκευάσας ἢ δεδωκὼς φάρμακα· καὶ κεφ. γ'. τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ κατέχεται καὶ ὁ διὰ τὸ φονεῦσαι ἄνθρωπον,
C
φάρμακον ποιῶν ἢ πιπράσκων ἢ ἔχων. Εἰσὶ δὲ φάρμακα ὑγείαν ἐμποιοῦντα· καὶ τὰ λεγόμενα φίλτρα. οἱ δὲ τὰ φίλτρα ποιοῦντες δημευόμενοι ἐξοριζέσθωσαν. Εἰ δὲ καί τις μὴ κακῷ λογισμῷ δώσῃ ἢ γυνὴ συλληπτικόν, καὶ ἀποθάνῃ ἡ λαβοῦσα, ἐξορίζεται. καὶ θέμα γ'. τοῦ αὐτοῦ κεφ. λέγει περὶ τὰς ἀρχάς, κατέχεται τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ καὶ ὁ πημεντάριος, προπετῶς διδοὺς φάρμακον ἢ σαλαμάνδραν ἢ ἀκόνιτον ἢ πιτυοκάμπην ἢ βούπρηστιν ἢ μανδραγόραν ἢ κανθαρίδας. καὶ θέμα δ'. ἡ ποινὴ
D
ἡ κατὰ ἀνδροφόνων, ἐπὶ μὲν ἐντίμων, περιορισμός ἐστι καὶ τελεία δήμευσις· ἐπὶ δὲ τῶν εὐτελῶν, ξίφει καὶ θηρίοις ὑποβληθῆναι. καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ νόμου, καὶ τῶν κανόνων. ἀπελύθησαν δὲ νεαραὶ περὶ φονέων ἀκουσίων καὶ ἑκουσίων διάφοροι, παρά τε τοῦ βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, καὶ τοῦ θεοστεφοῦς καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ. ὧν αἱ δυνάμεις συνωψίσθησαν ἐν τοῖς περὶ φονέων κανόσι τοῦ μεγάλου Βασιλείου. ἐρωτήσει δέ τις, ὡς ἐκ μόνου τοῦ δοῦναί τινα πρὸς γυναῖκα ἀμβλωθρίδια, ὑποπεσεῖται τῷ τῶν φονέων ἐγκλήματι,

ἡ χρεία ἐστὶ τοῦ γενέσθαι καὶ ἀποτέλεσμα ἤγουν φόνον; Λύσις. Τὸ καταστρωθὲν ἄνωθεν γʹ. κεφ. τοῦ λθʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου, διορίζεται, μὴ τὸν δόντα μόνον δηλητήριον φάρμακον, ὡς φονέα τιμωρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔχοντά τι τοιοῦτον. καὶ τὸ βʹ. θέμα τοῦ αʹ. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου, φησίν, ὁ σκοπὸν ἐσχηκὼς τοῦ φονεῦσαι, κἂν μὴ φονεύσῃ ἀλλὰ τραυματίσῃ, φονεύς ἐστι. καὶ ὁ μὴ θελήσας φονεῦσαι, ἐὰν φονεύσῃ, οὐκ ἔστι φονεύς. ἡ δὲ διάθεσις ἐκ τοῦ πλήξαντος ὀργάνου ἐλέγχεται. οἱ μέντοι κανόνες τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τὸν ἀκουσίως φονεύοντα, ὡς ἂν ἔχῃ, ὡς φονέα κολάζουσι, παρὰ τὴν περίληψιν τοῦ τοιούτου νόμου, καὶ παρὰ τὸ ϛʹ. θέμα τοῦ γʹ. κεφ. τοῦ λθʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου, τὸ λέγον οὕτως· ὁ περὶ ἀνδροφόνων νόμος, δόλον ἐπιζητεῖ, καὶ οὐ μεγάλην ἀμέλειαν. ὅθεν ἐάν τις ἑαυτὸν ἐξ ὕψους ῥίψας, ἢ κλάδον ἀπὸ δένδρου, φονεύσῃ τινά, οὐχ ὑπόκειται τῷ παρόντι νόμῳ. ἡ μέντοι λαʹ. νεαρὰ τοῦ Βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, δίδωσιν ἄδειαν τῷ ἀνδρὶ διασπᾶν τὸν μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ γάμον, ἐπιτηδὲς ἀμβλωσκούσης τὴν ἐκείνου σποράν.

Κανὼν ϟβʹ.

Τοὺς ἁρπάζοντας γυναῖκας ἐπὶ ὀνόματι συνοικεσίου, ἢ συμπράττοντας ἢ συναιρομένους τοῖς ἁρπάζουσιν, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου βαθμοῦ· Εἰ δὲ λαϊκοί, ἀναθεματίζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανών, ἀπαράλλακτός ἐστι κανὼν κζʹ. τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. καὶ ζήτει τὰ ἐν αὐτῷ παραγραφέντα. καὶ τίτλον θʹ. τοῦ παρόντος συντάγματος κεφ. λʹ. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ὡσαύτως καὶ τὸν ξζʹ. ἀποστολικὸν κανόνα. τί δέ, ἐὰν μὴ ὀνόματι συνοικεσίου ἁρπάσῃ τις γυναῖκα, ἀλλὰ διὰ πορνείαν, οὐ κολασθήσεται σὺν τοῖς συμπράξασι καὶ συναιρομένοις αὐτῷ; Λύσις. καὶ μάλιστα. τοῦτο γὰρ ἀζήτητόν ἐστι. τὸ δὲ ποιοῦν τὴν ζήτησιν ὑπῆρχεν ἡ πρόφασις τοῦ συνοικεσίου. ἔλεγον γάρ τινες μηδέν τι κακὸν ποιῆσαι τὸν ἁρπάσαντα γυναῖκα διὰ τὸ νομίμως συναφθῆναι αὐτῇ, ἴσως καὶ ἀναξίαν οὖσαν τοῦ γένους τούτου, κἀντεῦθεν μεγάλως χειραγωγούμενον. ὅπερ τοῖς πατράσιν οὐκ ἔδοξεν, ὡς προτρεπτικὸν κακίας, καὶ τὴν εὐταξίαν καταστρέφον τῶν πόλεων.

A an opus ſit vt ſequatur etiā euentus vel cædes. Solutio. Quod ſuperiùs poſitum eſt caput iij. xxxviiij. tit. lx. lib. Baſilic. conſtituit, non eum ſolùm qui dat venenum puniri vt homicidam, ſed eum etiam qui tale quid habet. & ij. thema primi capitis eiuſdem tit. & lib. dicit: Qui eo fuit animo vt vellet interficere, etiamſi non interfecerit, ſed ſauciauerit, eſt homicida: & qui noluit interficere, etiamſi interfecerit, non eſt homicida. Affectio autem, ex inſtrumento eius qui percuſſit, apparet, & probatur. B Sed ſancti Baſilij canon etiam eum qui non ſponte interfecit, quomodocunque fuerit, punit vt homicidam, contra ac comprehenditur hac lege, & contra ac decernit vj. thema iij. cap. xxxviiij. tit. lx. li. quod ſic dicit: Lex de homicidis dolum requirit, & non magnam negligentiá. Quare ſi quis, ſeipſo ex alto deiecto vel frōde arboris deorſum miſſa quēpiā occiderit, præſenti lege nō tenetur. Iá verò xxxj. Imp. domini Leonis ſapiētis nouella, dat viro poteſtatem diuertēdi ab vxore, quæ illius ſemen C abortione prudens & ſciens eiicit.

μεγάλην ἀμέλειαν, lata culpa, dicitur, quæ etſi dolo æquiparatur, non tamē in homicidio, in quo ſpectatur animus & conſilium.

CANON XCII.

Eos qui nomine matrimonij mulieres rapiunt, vel qui opera opéque ſua raptores adiuuāt, ſtatuit ſancta ſynodus, ſi ſint quidem clerici, proprio gradu excidere: ſi verò laici, anathemate percuti.

SCHOL. BALS. Præſens canon idem eſt omnino cum xxvij. canone Chalcedon. ſynodi. & quære quæ in eo ſcripta ſunt: & viiij. tit. præſentis operis, cap. xxx. & quæ in eū ſcripta ſunt. Similiter & lxvij. can. Apoſt. Quid autem, ſi quis mulierē non ra-D puerit, nomine matrimonij, ſed fornicationis gratia, nō punietur vnà cū iis qui illum opera & ope ſua adiuuant? Solutio. Maximè. Hoc eſt enim ſine cōtrouerſia: id autem quod dubitationem afferebat, erat prętextus matrimonij. Dicebāt enim nonnulli, eū nihil mali feciſſe, qui rapuit mulierē, vt ei legitimè coiungeretur, quæ fortaſſe etiā indigna eſt eius genere, & ex eo fortaſſe inductus eſt, vt eā violēta manu abduceret. Quod quidem patribus non viſum eſt, vt quod & ad improbitatem incitet, & ciuitatum bonum ordinem euertat.

Præterea interrogauerit quiſpiam, ſi poſt raptum velit rapta cum raptore legitimè habitare, an audietur? Solutio. Nequaquā. Dicit enim cxxiij. Iuſtiniani nouella, ſiue iij. cap. lviij. tit. lx. lib. hæc expreſſe: Rapta, ei qui illam rapuit, ne nubat. Sed & ſi eius parentes tali matrimonio conſenſerint, in exilium mittuntur. Quartum autem, v. & vj. eiuſdem tituli & libri caput, dicit raptam mulierem raptoris bona lucrari, quæ ei matrimonio legitimè coniungi noluerit. Si hoc enim voluerit, publicantur eius facultates, & raptoris, & eorum qui ad malum opem tulerint, ſiue ſint eius parentes, ſiue alieni. Lege etiam totum lviij. tit. & ſcies quòd quicunque mulierem vllam rapuit, ſiue ſit eius ſponſa, ſiue ancilla, ſiue libertina, ſi cum armis quidem, de ipſo ſupplicium gladio ſumitur: qui cum autem ope operáque ſua adiuuerunt, verberati, & tonſi, naribus truncātur. ſin autem ſine armis, raptori quidem manus amputatur: qui autem ei opem tulerunt, verberati & tonſi in exilium mittuntur. Hæc autem ita fiunt, etiam ſi ipſa mulier raptui conſenſerit. Lege & lv. nouellam Imperatoris Domini Leonis ſapientis.

CANON XCIII.

Vxor viri qui ſeceſſit, & non apparet, antequam de eius morte certior facta ſit, alteri cohabitans, adulteratur. ſimiliter & militum vxores, quæ non apparentibus maritis, nupſerunt, in eandem rationem incidunt: quemadmodum & quæ propter mariti peregrinationem reditum non expectant. Sed res hic quidem aliquam veniam habeat, quòd ſit maior eius mortis ſuſpicio. Ea autem, quæ illi qui ad tempus erat ab vxore relictus, nupſit per ignorantiam, deinde dimiſſa eſt, quòd prior ad ipſum redierit, eſt quidem fornicata, ſed per ignorantiam. A matrimonio ergo non arcebitur. rectius autem ſi ſic manſerit. Sin autem miles aliquanto pòſt tempore redierit, cuius vxor propter longam illius abſentiam alteri viro coniuncta eſt, is ſi velit, propriam vxorem recipiat, ipſi venia propter ignorantiam data, eique qui illam in ſecundis nuptiis domum duxit.

SCHOL. BALS. Quædam mulieres, cùm ſui mariti ab earum vitæ ſocietate ſe ſeiunxiſſent, vel propter

A ἔτι ἐρωτήσει τις εἰ μετὰ τὴν ἁρπαγὴν θελήσει ἡ ἁρπαγεῖσα συνδιάγειν νομίμως τῷ ἅρπαγι, ἀκουσθήσεται; Λύσις. οὐδαμῶς. Φησὶ γὰρ ἡ ρκγ΄. Ἰουστινιανοῦ νεαρά, ἤτοι τὸ γ΄. κεφ. τοῦ νη΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου, ταῦτα ῥητῶς. μὴ γαμείσθω ἡ ἁρπαγεῖσα τῷ ἁρπάσαντι αὐτήν. ἀλλ' εἰ καὶ συναινέσουσι τῷ τοιούτῳ συνοικεσίῳ οἱ γονεῖς αὐτῆς, περιορίζονται. τὸ δὲ δ΄. ε΄. καὶ ς΄. κεφάλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου, λέγουσι τὴν ἁρπαγεῖσαν κερδαίνειν τὰ τοῦ ἁρπάσαντος πράγματα, μὴ θελήσασαν συζευχθῆναι νομίμως αὐτῷ. ἐπείτοιγε εἰ θελήσει τοῦτο, δημεύεται ἥτε περιουσία ταύτης, καὶ τοῦ ἅρπαγος, καὶ τῶν B συναιρομένων ἐπὶ τῷ κακῷ, κἄντε γονεῖς τούτων ὦσι κἄντε ἀλλότριοι. ἀνάγνωθι καὶ τὸν αὐτὸν νη΄. ὅλον τίτλον, καὶ μαθήσῃ ὅτι πᾶς ἁρπάσας γυναῖκα οἱανδήτινα, κἂν μνηστὴ ἐστὶν αὐτοῦ κἂν δούλη ἢ ἀπελευθέρα, εἰ μὲν μεθ' ὅπλων, αὐτὸς μὲν ξίφει τιμωρεῖται, οἱ δὲ συμπράττοντες καὶ συναιρόμενοι αὐτῷ, τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ῥινοκοποῦνται. εἰ δὲ χωρὶς ὅπλων, ὁ μὲν ἅρπαξ χειροκοπεῖται· οἱ δὲ βοηθοὶ αὐτοῦ τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ἐξορίζονται. ταῦτα μὲν οὕτω γίνονται κἂν καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ ἐπὶ τῇ ἁρπαγῇ συναιρέσῃ. ἀνάγνωθι καὶ C τὴν λε΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ.

Κανὼν ϟγ΄.

Ἡ ἀναχωρήσαντος τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀφανοῦς ὄντος, πρὸ τοῦ πεισθῆναι περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἑτέρῳ συνοικοῦσα, μοιχᾶται· καὶ ὡσαύτως καὶ στρατιώτιδες, αἱ τῶν ἀνδρῶν ἀφανῶν ὄντων γαμηθεῖσαι, τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται λόγῳ. ὥσπερ καὶ αἱ διὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ ἀνδρὸς μὴ ἀναμείνασαι τὴν ἐπάνοδον. πλὴν ἔχει τινὰ συγγνώμην τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς θάνατον εἶναι τὴν ἀποδημίαν. ἡ δὲ τῷ καταλειφθέντι πρὸς καιρὸν παρὰ τῆς γυναικὸς κατὰ ἄγνοιαν γημαμένη, εἶτα ἀφεθεῖσα D διὰ τὸ ἐπανελθεῖν πρὸς αὐτὸν τὴν προτέραν, ἐπόρνευσε μέν, ἐν ἀγνοίᾳ δέ· γάμου οὖν οὐκ εἰρχθήσεται. κάλλιον δέ, ἐὰν μείνῃ οὕτως. εἰ δέ γε ὁ στρατιώτης ἐπανέλθοι χρόνῳ ποτέ, οὗ ἡ γυνὴ διὰ τὴν ἐπὶ πολὺ ἐκείνου ἀπόλειψιν, ἑτέρῳ συνήφθη ἀνδρί, οὗτος, εἰ προαιρεῖται, τὴν οἰκείαν αὖθις ἀπολαβέτω γυναῖκα, συγγνώμης αὐτῇ ἐπὶ τῇ ἀγνοίᾳ διδομένης, καὶ τῷ ταύτην εἰσοικισαμένῳ κατὰ δεύτερον γάμον ἀνδρί.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς γυναῖκες τῶν οἰκείων ἀνδρῶν ἀναχωρησάντων ἐκ τῆς ὁμοζωίας τούτων, ἢ διὰ

τινα αἰτίας στρατιωτικὴν ἀποδημησάντων, καὶ ἀφανῶν γενομένων, ὡς μηδὲ ἀναδιδαξάντων ἢ ταύτας ἢ ἑτέρους τινὰς τὰ περὶ αὐτούς, ἀδηλίαν ἔχουσαι τοῦ θανάτου αὐτῶν, ἑτέροις συνήφθησαν. φησὶ γοῦν ὁ κανὼν ὡς μοιχαλίδας ταύτας κολάζεσθαι, μετὰ τὸ ἐκείνους ὑποστρέψαι, διὰ τὸ μὴ ἀναμεῖναι μαθεῖν τελεώτερον περὶ τοῦ θανάτου αὐτῶν. ἡ δὲ κατ᾽ ἄγνοιαν γαμηθεῖσα τάχα νομίμως τῷ διαχωρισθέντι πρὸς καιρὸν ἀπὸ τῆς οἰκείας συζύγου, εἶτα ἐκ τούτου ἀναχωρήσασα διὰ τὸ τὴν σύμβιον αὐτοῦ πάλιν θελῆσαι συνοικεῖν τῷ οἰκείῳ ἀνδρί, μοιχείαν μὲν οὐχ ἥμαρτεν, ἐπόρνευσε δέ. ἔχει μέντοι εὔλογον πρόφασιν τὴν ἄγνοιαν. διὸ καὶ ἑτέρῳ νομίμως γαμηθῆναι, οὐ κωλυθήσεται. ζήτει καὶ τὸν μϛ΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Συμβουλευτικῷ τρόπῳ ὑποτίθεασιν οἱ πατέρες τῇ γυναικὶ μὴ συζευχθῆναι ἑτέρῳ, ἀλλὰ καρτερῆσαι καὶ ἐξιλεώσασθαι τὸ ἁμάρτημα διὰ μετανοίας. καὶ τῷ ἐπιδημήσαντι δὲ στρατιώτῃ ἐξεχώρησαν, εἰ θέλει, ἀνακαλέσασθαι τὴν ἑτέρῳ συζευχθεῖσαν γυναῖκα αὐτοῦ, ὀφείλουσαν συγγνώμης ἀξιωθῆναι, ὡς ἀπελπίσασαν τὴν ἐπάνοδον τοῦ οἰκείου ἀνδρός· ὥσπερ δὴ συγγνωσθήσεται, καὶ ὁ εἰς δεύτερον γάμον αὐτὴν ἀγαγόμενος. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐρωτήσει τις, διὰ τί ἄνω μὲν ὁ κανὼν φησὶ μοιχᾶσθαι τὰς γυναῖκας, τοῦ τε ἀναχωρήσαντος, πρὸς δὲ καὶ τοῦ στρατιώτου, ἑτέροις γαμηθείσας πρὸ ἐντελοῦς πληροφορίας τοῦ θανάτου τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν· ἐν τῷ τέλει δὲ διορίζεται συγγινώσκεσθαι τὴν γυναῖκα τοῦ στρατιώτου, καὶ τὸν συναφθέντα αὐτῇ μετὰ δεύτερον γάμον; Λύσις. πολλὴ διαφορά ἐστι τῆς γυναικὸς τοῦ στρατιώτου καὶ τῆς ἄλλης. ἡ μὲν γὰρ ἅμα τῷ ἀποδημῆσαι τὸν στρατιώτην, ὕποπτον ἔχει τὸν θάνατον, καθὼς καὶ ὁ παρὼν κανὼν μετὰ τὸ εἰπεῖν περὶ τοῦ στρατιώτου φησὶ ταῦτα ῥητῶς· πλὴν ἔχει τινὰ συγγνώμην τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα, ἤγουν συγγινώσκεται ἡ τοῦ στρατιώτου γυνή, διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς θάνατον εἶναι τὴν ὑπόνοιαν. ὅπερ καὶ ὁ λα΄. καὶ ὁ λϛ΄. κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου θεσμοθετοῦσιν. ἡ ἄλλη δέ, οὐδέν τι τοιοῦτον προβάλλεσθαι δύναται. ἅμα γὰρ τῇ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτῆς ἀναχωρήσει τοῦ ἀνδρός, ἐγίνωσκε τὴν ἀφανῆ τούτου ἀποδημίαν· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ συγγνώμης ἀξία.

A militarem cauſam quampiam peregre profecti eſſent, nec vſquam apparerent, vt qui neque ipſas, neque vllos alios de ſe certiores feciſſent, cùm de ipſorũ morte incertæ eſſent, aliis matrimonio cõiunctæ ſunt. Dicit ergo canon, eas, vt adulteras puniri, poſtquam illi redierint, quòd non expectauerint vt ſcirent de eorum morte aliquid certius. Non iuſtum enim habent prætextũ, lõgam ſuorum maritorum peregre abſentiam, & de morte eorum incertitudinem. Quæ autem per ignorantiã B fortè legitimè nupſit ei qui ad tempus à propria coniuge ſeiunctus eſt, deinde ab eo receſſit, quòd eius vxor velit rurſus cum proprio marito cohabitare, adulterium quidem non cõmiſit, ſed fornicata eſt. Habet tamen iuſtã excuſationem, ignorantiã. Quare nec alteri nubere prohibebitur. Quære & xlvj. can. ſancti Baſilij, Suadẽt tamen patres mulieri, ne alij coniungatur, ſed ſe fortiter & continenter gerat, & peccatũ pœnitentia expiet. Porrò & militi qui reuerſus eſt, permiſit, ſi velit, vxorem ſuam alteri C coniunctam reuocare, eámque venia dignam cenſeri, vt quæ viri ſui reditum deſperauerit: quemadmodum & illi ignoſcetur qui ipſam duxit in matrimonium. Cùm hæc ita ſe habeant, rogauerit quiſpiam, cur canon quidem dicit ſuperiùs adulterari mulieres, tam eius qui diſceſſit, quàm militis, ſi alteri nupſerint, antequam planè de eius morte certiores factæ fuerint: in fine autem decernit militis vxori ignoſci oportere, eique qui illi in ſecundis nuptiis copulatus eſt? Solutio. Magna eſt differẽ- D tia inter vxorem militis, & aliam. Illa enim, ſimul ac peregre profectus eſt miles, habet aliquã de eius morte ſuſpicionẽ: quemadmodum & præſens canon, poſtquam dixit de milite, hoc expreſſe dicit: ſed res hîc quidem aliquam habet veniam, hoc eſt, militis vxori ignoſcitur: quòd ſit maior de morte ſuſpicio. quod etiã xxxj. & xxxvj. canon ſancti Baſilij ſtatuũt. Alia autẽ nihil poteſt eiuſmodi allegare. Simul enim ac è domo ſua maritus exceſſit, incertam quoque eius eſſe abſentiam cognouit: & propterea ne veniam quidem meretur.

Ad hæc dixerit quiſpiam, quòd cùm matrimonium, cum eo qui à propria vxore relictus eſt, & libera ſeu ſoluta muliere, non poſſit cõſiſtere, quænam relicta eſt ratio de ea alteri viro non coniungẽda, maximè cùm ignorauerit matrimonium viri qui relictus eſt? Solutio. Cùm quidam dicerent, quòd etiamſi non fuit adulterium à muliere commiſſum, propter ignorantiam, admiſſa eſt tamen fornicatio, & cùm ſit fornicata, debet ex canonibus de fornicatione puniri, & ideo nec alij quidem viro coniungi, vt quæ ſit extra ambitus eccleſiaſticos: patres hoc ſoluentes, dixerunt, quòd fornicatio quidem commiſſa eſt: ſed quoniam mulier, non more fornicatorio, ſed legitimè ei qui relictus erat, cõiuncta fuit, ſcortatorum pœna non punietur: ſed digna eccleſiaſtica communione cenſebitur, nec alij coniungi prohibebitur. Ne autem viderentur patres adhortari mulieres ad id quod eſt minùs pium, dixerunt eſſe melius, vt quieſcant. Etſi enim per ignorantiam peccarunt: ſed quod ad eas quidem attinet, primum matrimonium reputatur illud quod nõ poteſt conſiſtere, nec debent ſecundo nubere, niſi velint pœnis earum que ſecũdo nubũt, ſubiici. Preterea interrogabit quiſpiam, Nunquid & qui militis vxorem per ignorãtiam duxit, ei venia dabitur? Solutio. maximè. ſi enim prodeſt mulieri ignorãtia: multo magis & virũ, qui eam duxit, indemnẽ, nullique præiudicio affectum conſeruabit, vt qui ne ſcire quidem debeat. Quid verò, ſi miles ſuam vxorem recipere voluerit, an ea fiẽt quæ canone cõprehenduntur? Sin autem recuſet, nequaquã, ſed ipſa cum alio vitam tranſiget? Solutio. Poſt reditum militis, exinde ſecundum matrimonium diſſoluitur: & ſi velit quidẽ miles eam ſuſcipere, ei licet hoc facere. Sin minùs, nec cum ſecundo quidem viro cohabitabit. multo magis autem ſi cum eo viuere perſeuerauerit, ei venia non dabitur, ſed vt adultera punietur. Illis enim eſſe dandam veniam dicunt patres, quæ à ſecundo matrimonio promptè recedunt, & ignorantiæ peccatum agnoſcunt, non autem ei reſiſtunt & adulterium eligunt. Et hæc quidem

πρὸς τούτοις εἴποι τις ὡς τοῦ γάμου τοῦ γινομένου μετὰ τοῦ καταλειφθέντος παρὰ τῆς οἰκείας συζύγου, καὶ τῆς ἐλευθέρας γυναικὸς, ἀνυποστάτου ὄντος, ποῖος λόγος ὑπελίπετο χάριν τοῦ μὴ συναφθῆναι αὐτὴν ἑτέρῳ ἀνδρὶ, ἀγνοήσασαν καὶ ταῦτα τὸν πρῶτον γάμον τοῦ καταλειφθέντος ἀνδρός; Λύσις. τινῶν λεγόντων ὅτι κἂν μοιχεία οὐ γέγονε παρὰ τῆς γυναικὸς διὰ τὴν ἄγνοιαν, ἀλλὰ πορνεία ἐτελέσθη, καὶ ὀφείλει ἡ πορνεύσασα κατὰ τοὺς περὶ τῆς πορνείας κανόνας ἐπιτιμηθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ συζυγῆναι ἀνδρὶ, ὡς ἔξω οὖσα τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιβόλων· οἱ πατέρες καὶ τοῦτο λύοντες, ἔφησαν ὅτι πορνεία μὲν γέγονεν· ἐπεὶ δὲ ἡ γυνὴ οὐ πορνικῷ τρόπῳ ἀλλὰ νομικῷ συνεζύγη τῷ καταλειφθέντι, πορνευόντων ἐπιτιμίοις οὐχ ὑποπεσεῖται, ἀλλὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀξιωθήσεται, καὶ ἑτέρῳ συζυγῆναι οὐ κωλυθήσεται. ἵνα δὲ μὴ δόξωσι προτρέπειν τὰς γυναῖκας πρὸς τὸ ἀνευλαβέστερον, εἶπον κάλλιον εἶναι ἡσυχάζειν αὐτάς. κἂν γὰρ ἐν ἀγνοίᾳ ἥμαρτον· ἀλλ' ὅσον τὸ εἰς αὐτὰς πρῶτος γάμος λογίζεται ἐκεῖνο τὸ ἀνυπόστατον. καὶ οὐκ ὀφείλουσι δευτερογαμῆσαι, εἰ μὴ βούλονται τοῖς τῶν δευτερογαμούντων ἐπιτιμίοις ὑποπεσεῖν. ἔτι ἐρωτήσει τις, ἆρα καὶ ὁ τὴν τοῦ στρατιώτου γυναῖκα ἐν ἀγνοίᾳ ἀγαγόμενος συγγνωσθήσεται; Λύσις. καὶ μάλιστα. Εἰ γὰρ ὠφελεῖ τὴν γυναῖκα ἡ ἄγνοια, πολλῷ μᾶλλον τὸν ἄνδρα τὸν ταύτην ἀγαγόμενον ἀπροσκριμάτιστον συντηρήσει, ὡς μηδὲ εἰδέναι ὀφείλοντα. τί δὲ, τοῦ στρατιώτου αἱρετισαμένου μὲν ἀναλαβέσθαι τὴν οἰκείαν σύζυγον, γενήσεται τὰ τῷ κανόνι περιεχόμενα; ἀπαναινομένου δὲ, οὐδαμῶς· ἀλλ' ἔσται αὐτὴ μετὰ τοῦ ἑτέρου συμβιοτεύουσα; Λύσις. μετὰ τὴν ὑποστροφὴν τοῦ στρατιώτου, ἀπεντεῦθεν ὁ δεύτερος γάμος διασπᾶται. καὶ εἰ μὲν θέλει ὁ στρατιώτης λαβεῖν αὐτὴν, ἔχει ἐπ' ἀδείας τοῦτο ποιεῖν. Εἰ δὲ μὴ, οὐδὲ μετὰ τοῦ δευτέρου ἀνδρὸς συνοικήσει. μᾶλλον μὲν καὶ εἰ ἐπιμείνῃ μετὰ τούτου συμβιοτεύουσα, συγγνώμης οὐκ ἀξιωθήσεται, ἀλλὰ καὶ ὡς μοιχαλὶς τιμωρηθήσεται. ἐκείνας γὰρ συγγνωμονεῖσθαι φασὶν οἱ πατέρες, τὰς ἑτοίμως ἀφισταμένας τοῦ δευτέρου συνοικεσίου, καὶ μὴ συντιθεμένας τῷ ἐξ ἀγνοίας ἁμαρτήματι· οὐ μὴν τὰς ἀνθισταμένας καὶ τὴν μοιχείαν προελομένας. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ κανών.

A κανών. ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος, ἤτοι τὸ ι'. κεφ. τοῦ ζ'. τίτλου τοῦ κη'. βιβλ. ὅπερ ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ριζ'. φησὶ τὰς γυναῖκας τῶν ἐν ταξατίωνι ὄντων καὶ στρατείαις καταλεγομένων στρατιωτῶν καὶ λοιπῶν, περιμένειν τὴν ἐπιδημίαν τῶν ἀνδρῶν κἂν ὅσος παρέλθῃ χρόνος. καὶ κἂν δέξωνται γράμματα πληροφορητικὰ τοῦ θανάτου αὐτῶν, ἀναμένειν καὶ ἕτερον ἐνιαυτὸν, καὶ μετὰ συγγνωστέον εἶναι τὸν μετὰ ἑτέρου ἀνδρὸς γάμον ταύτης, μὴ ὀφείλοντα διασπασθῆναι. ἡ μέντοι κβ'. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ, ἤτοι τὸ ε'. κεφ. τοῦ ζ'. τίτλου τοῦ κη'. βιβλ. διορίζεται ἐπὶ πενταετίαν ἀναμένειν τὴν γυναῖκα ἢ τὸν ἄνδρα, ὅταν τις ἐξ αὐ- B τῶν αἰχμαλωτισθῇ καὶ ἀδηλία ἐστὶ τῆς τούτου ζωῆς. μετὰ δὲ τὴν πενταετίαν ἕτερον συναλλάττειν γάμον. ἀνάγνωθι οὖν τὴν τοιαύτην νεαρὰν, ὡσαύτως καὶ τὴν λγ'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, διοριζομένην μὴ λύεσθαι προφάσει τῆς αἰχμαλωσίας γάμον μηδὲ τῷ ἐλευθερίας συντηρηθέντι μέρει ἐξεῖναι πρὸς ἕτερον ἐπιδεῖν συνοικέσιον. ἀλλ' εἰ καὶ συναφθῇ ἑτέρῳ, ἄδειαν ἔχειν τὸ ὑποστρέψαν μέρος ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, ἀνακαλέσασθαι τὸ οἰκεῖον μέλος, καὶ τὸν δεύτερον γάμον διασπᾶν. τοῦ οὖν κανόνος διορι- C ζομένου ὅσα εἴπομεν ἄνωθεν, καὶ τῶν νόμων παρακελευομένων ταῦτα δὴ τὰ προσεχῶς γεγραμμένα, ἐρωτήσει τις, τίσιν ἐκ τούτων προσέχειν ὀφείλομεν; φαμὲν οὖν ὅτι καὶ τοῖς ἐν τῷ κανόνι, καὶ τοῖς ἐν τοῖς νόμοις ἑκατέροις πάντως κατὰ καιρόν. καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ κανόνος, μοιχαλίδας εἴπομεν τὰς περὶ ὧν ὁ κανὼν, γυναῖκας γαμηθείσας ἑτέροις πρὸ τοῦ λαβεῖν ἐντελῆ πληροφορίαν τοῦ θανάτου τῶν ἀφανῶν ἀνδρῶν αὐτῶν. τοῦτο γὰρ καὶ αἱ νεαραὶ παρακελεύονται. τὴν δὲ γυναῖκα τοῦ στρατιώτου, μὴ κατὰ τὴν περίληψιν τῆς νεαρᾶς γαμηθεῖσαν, συγγνώμης D οὐκ ἀξιώσομεν, ὥσπερ κατὰ ταύτην ποιήσασαν οὐκ αἰτιασόμεθα. τὸ μέντοι ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοὺς ἄνδρας πασῶν τῶν μοιχευθεισῶν γυναικῶν, ἀναλαμβάνεσθαι αὐτὰς καὶ μετὰ τὴν ὑποστροφὴν, κοινῶς εἰπὲ, καὶ μὴ ἐπὶ μόνης τῆς γυναικὸς τοῦ στρατιώτου κατὰ τὴν περίληψιν τῆς ῥηθείσης ριζ'. νεαρᾶς, τῆς συνοψισθείσης ἐν κεφ. γ'. τοῦ ιγ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ἐπεὶ δὲ ὁ κανὼν μὲν περὶ αἰχμαλώτου οὐδέν τι ἐθεσμοθέτησεν, ἡ δὲ διαληφθεῖσα Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ διορίζεται ἐπὶ πενταετῆ χρόνον ἀναμένειν τὸ ὑποληφθὲν μέρος, ἐλεύθερον,

canõ. Lex autẽ ciuilis, iij. ſcilicet cap. vij. tit. xxviij. lib. quod quidẽ eſt nouella Iuſtin. cxvij. dicit vxores eorũ qui ſunt in acie, & in militares ordines relati ſunt, militũ & reliquorum, debere expectare maritorũ reditũ, quantumcunq; tẽpus præterierit, & etiã ſi de eius morte literis certiores factę fuerũt, debere quoque alterum annũ expectare, & ei poſtea veniam dandã eſſe, ſi cũ alio viro matrimoniũ contrahat, quod non debet ſeparari. Viceſima autẽ ſecũda Iuſtiniani nouella, ſiue v. Iuſſio vij. tit. xxviij. lib. ſtatuit quinquẽnio debere expectare mulierem, vel maritum, quando quis ex ipſis bello captus fuerit, & an viuat incertum eſt: poſt quinquennium autem, alterum matrimonium contrahere. Lege ergo hanc nouellã, & xxxiij. Imp. domini Leonis ſapientis Nouellam, ſtatuentem non licere prętextu captiuitatis ſolui matrimonium, nec parti quę libera conſeruata eſt, licere ad alterum matrimonium reſpicere: ſed & ſi alij coniunctus fuerit, licet parti quæ ex captiuitate reuerſa eſt, proprium membrum reuocare, ſecundas autem nuptias diſtrahere. Cùm ergo canõ hæc omnia decernat, quæ ſuperiùs dicta ſunt, & leges ea iubeant quæ proximè ſcripta ſunt, interrogauerit quiſpiam vtriſnam mentem adhibere debemus. Dicimus quòd & iis quæ sũt in canone & quæ sũt in lege, vnicuique eorum opportunè, & eas quidẽ ex canone adulteras eſſe dixerimus, de quibus canon, quæ aliis nupſerũt, priuſquam planè certiores factæ fuerint de morte maritorum ſuorũ qui non comparent. Hoc enim Nouellæ quoq; iubent. Militis autem vxorẽ, quę nõ, vt Nouella cõtinetur, nupſerit, venia non eſſe dignã exiſtimabimus, ſicut & eã quæ, vt ea vult, fecit, non reprehendemus. Quòd autẽ liceat omnibus adulterarũ mulierum maritis eas recipere etiam poſt reditum, dic communiter, & non in ſola militis vxore, vt dicta cxvij. Nouella cõtinetur, quæ redacta eſt in cap. iii. xiij. tit. præſentis operis. Quoniam autem canon quidem de captiuis nihil conſtituit, dicta autem Iuſtiniani Nouella ſtatuit quinquennio expectare debere relictam partẽ, liberam,

ſi

& ſic ſine vllo præiudicio alterum matrimonium contrahere: cui quidem definitioni aduerſatur xxxiij. Nouella Imp. domini Leonis ſapiẽtis, quæ dicit indiſtinctè, ſemper reuocare proprium mẽbrum, captiuũ qui reuerſus eſt: dic Iuſtiniani Nouellam abrogatam eſſe à dicta nouella Imp. domini Leonis ſapientis. Præterea ne tibi contrarium videatur thema xj. cap. xxxvij. tit. lx. lib. dicens, Si diu abſentem virum falsò periiſſe mulier audiuerit, & fama perſuaſa alij ſe matrimonio iunxerit eius dolo, non punitur. Dic hoc eſſe iure Digeſtorum, & à dictis nouellis eſſe ſublatum.

Canon XCIIII.

Eos qui Gentilium ſacramenta iurant, canon pœnis ſubijcit: & nos iis quoque ſegregationem decernimus.

Schol. Bals. Magnus Baſilius in canone lxxxj. pœnis ſubiicit non eos ſolùm, qui ſua ſponte dæmoniaca ſacrificia attigerunt, & gentilium ſacramenta iurarunt, ſed eos etiam qui non ſponte ad ea detruſi ſunt. Ei ergo canoni conſequenter, præſens quoque canon eos ſegregat. Sunt autem ſacramenta gentilium quę iurantur à gentilibus. Alij enim in deos falſo appellatos, credẽtes, in eorum nomina iurabãt. Alij credebant in elementa, & alij in quædam alia. Rogauerit autem quiſpiam. cùm præſens canon canonis ſancti Baſilij meminit, qui eos punit, qui ſponte vel inuoluntariè ad dæmonas acceſſerunt, & gentiliũ ſacramenta iurarunt: Si quis ad dæmonas quidem nõ acceſſerit, neq; pollutus fuerit, ſed orthodoxã fidem colens, gentilium ſacramenta contẽptim iurauerit, punietur, an nõ? Solutio. Punietur, ſed non æquè ac ij qui ad dæmones acceſſerũt, ſed paulò mitiùs, vt viſum fuerit loci illius epiſcopo. Nã & magnus Baſilius ponit differẽtiã inter eos qui ad dæmonas acceſſerunt & iurauerunt: & mitiùs punit eos qui propter magnam neceſſitatem illicita guſtauerunt, & gẽtilium ſacramenta iurarunt: ſegregationi tamen omnes indiſcriminatim ſubiicientur, vt diuinorum quoque prçceptorum contẽptor, illic vbi non opus eſt ludere, nõ ludendũ eſſe ſciat.

A καὶ οὕτως ἀποκριματίστως ἕτερον συνοικέσιον συνιστᾶν· ᾧ δὴ τῷ διορισμῷ ἐναντιοῦται ἡ λγ΄. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, λέγουσα ἀδιακρίτως, ἀνακαλεῖσθαι ἀεὶ τὸ ὑποστρέψαντα αἰχμάλωτον τὸ οἰκεῖον μέλος· εἰπὲ ὅτι τὰ τῆς Ἰουστινιανείου νεαρᾶς ἡ προέκτισαμεν ἀναιρεθέντα, ὑπὸ τῆς ῥηθείσης ρλγ΄. νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ. ἐπὶ τούτοις μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ παρατελευτὸν θέμα τοῦ ια΄. κεφ. τοῦ λζ΄. τιτλ. τοῦ ξ΄. βιβλ. λέγον, ἐὰν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπολειφθέντα τὸν ἄνδρα πλαστῶς ἡ γυνὴ ἀκούσῃ τελευτῆσαι, καὶ B πεισθεῖσα τῇ φήμῃ ἑτέρῳ γαμηθῇ ἀδόλως, οὐ τιμωρεῖται. ἀλλ' εἰπὲ εἶναι τοῦτο διγέστων, καὶ ἀναιρεθῆναι ὑπὸ τῶν ῥηθεισῶν νεαρῶν.

Κανὼν ϟδ΄.

Τοὺς ὀμνύοντας ὅρκους Ἑλληνικοὺς, ὁ κανὼν ἐπιτιμίοις καθυποβάλλει. καὶ ἡμεῖς τούτοις τὸν ἀφορισμὸν ὁρίζομεν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μέγας Βασίλειος ἐν κανόνι πα΄. ἐπιτιμίοις καθυποβάλλει οὐ μόνον τοὺς ἑκουσίως τῶν δαιμονιωδῶν θυμάτων ἁψαμένους, καὶ ὀμόσαντας Ἑλ- C ληνικοὺς ὅρκους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀκουσίως εἰς τοῦτο συνωθηθέντας. ἀκολούθως οὖν τῷ τοιούτῳ κανόνι καὶ ὁ παρὼν ἀφορίζει τούτους. Ἑλληνικοὶ δὲ ὅρκοι εἰσὶν, οἱ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὀμνύμενοι. οἱ μὲν γὰρ εἰς ψευδωνύμους θεοὺς πιστεύοντες, ὤμνυον εἰς τὰ τούτων ὀνόματα· ἄλλοι ἐπίστευον εἰς τὰ στοιχεῖα, καὶ ἕτεροι εἰς ἄλλα τινά. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ παρόντος κανόνος μεμνημένου τοῦ κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου τοῦ κολάζοντος τοὺς ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως προσελθόντας τοῖς δαίμοσι, καὶ ὀμόσαντας Ἑλληνικοὺς ὅρκους, ἐάν τις τοῖς δαίμοσι μὲν μὴ D προσέλθῃ μηδὲ μιανθῇ, ἀλλὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν σεβόμενος, ὀμνύει ὅρκους Ἑλληνικοὺς ἐκ καταφρονήσεως, κολασθήσεται ἢ οὔ; Λύσις. κολασθήσεται· οὐκ ἐπίσης δὲ τοῖς προσελθοῦσι τοῖς δαίμοσι, ἀλλὰ μετριώτερον, καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ κατὰ μέρος ἐπισκόπῳ. ὅτι καὶ ὁ μέγας Βασίλειος διαφορὰν ποιεῖ τε τῶν προσελθόντων τοῖς δαίμοσι, καὶ ὀμοσάντων. καὶ μετριώτερον κολάζει τὸν δι' ἀνάγκην μεγάλην τῶν ἀθεμίτων ἁψάμενον καὶ Ἑλληνικοὺς ὀμόσαντα ὅρκους. τῷ μέντοι ἀφορισμῷ ἀδιαφόρως πάντες ὑποβληθήσονται, ἵνα μάθῃ καὶ ὁ καταφρονητὴς τῶν θείων παραγγελμάτων, μὴ παίζειν ἐν οὐ παικτοῖς.

A τί δὲ, ἐὰν ὀμόσῃ τις ὅρκον μὴ Ἑλληνικὸν, ἀλλὰ ἀσυνήθη τυχὸν εἰς τοὺς παῖδας αὐτοῦ, ἢ εἰς ἕτερον, μὴ προσκρούων εἰς τὴν πίστιν, τιμωρηθήσεται; Λύσις. τὸ δ΄. κεφ. καὶ τὸ ε΄. τοῦ ε΄. τίτλου τοῦ κα΄. βιβλ. τοὺς κατὰ ἀδοκίμου θρησκείας ὀμνυμένους ὅρκους ἀποτρέπονται. φησὶ γὰρ τὸ δ΄. κεφ. ὡς ἐπιφέρεται ὁ ὅρκος, οὕτως ὀφείλει ὀμνύεσθαι. εἰ γὰρ ἐμοῦ ἐπάγοντος κατὰ τοῦ θεοῦ ὀμόσαι, κατὰ τῆς κεφαλῆς σου ἢ κατὰ τῶν τέκνων σου ὤμοσας, οὕτως ὤφειλεν εἶναι ὁ ὅρκος ἐρρωμένος. καὶ τὸ ε΄. κεφ. καλῶς ἐπιφέρω σοι κατὰ τῆς σωτηρίας σου ὀμόσαι·
B πᾶς γὰρ θεμιτὸς ὅρκος ἐξ ἐπαγωγῆς ὀμοσθεὶς, φυλάττεται· καὶ ὅσις ὀμόσῃ κατὰ τὴν ἰδίαν θρησκείαν. καὶ τὸ τελευταῖον θέμα τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου, ὁ κατὰ ἀδοκίμου θρησκείας ὀμνύμενος ὅρκος, οὐ φυλάττεται· ἀδόκιμος δὲ θρησκεία ἐστὶν, ἡ παρὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. ὁ γοῦν ὀρθόδοξος μὴ κατὰ τοὺς χριστιανοὺς, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κακοδόξους, οὐ μόνον οὐκ ὠφεληθήσεται ἀπὸ τοῦ ὅρκου, ἀλλὰ καὶ τιμωρηθήσεται κατὰ τοὺς κανόνας.

Quid verò, ſi quis ſacramentum non gentilium iurauerit, ſed familiare & conſuetum, vt pote per ſuos liberos, vel aliquid aliud, quod fidem non offendit, punietúrne? Solutio. Quartum caput & quintum v. tit. xxij. libri, eos qui per improbatam religionem iurant, auerſantur. Dicit enim quarta iuſſio, Sicut defertur iuriſiurandum, ita etiam debet iurari. ſi enim cùm ego per Deum detulerim, per caput tuum iuraueris, vel per tuos liberos, nõ eſt firmum ac ratum. Quare ſi detuli tibi per caput tuum, vel liberorum tuorum, & ſic iuraueris, iuſiurandum valere debuit. Et v. cap. Rectè tibi defero vt per ſalutem tuam iures: omne enim licitum iuriſiurandum ex delatione iuratum, ſeruatur, & quodcunque per propriam religionem iurauerit. Et poſtremum thema eiuſdem cap. Iuriſiurandum quod per improbatam religionem concipitur, non ſeruatur. Improbata autem eſt religio, quæ fit præter orthodoxam religionem. Orthodoxus ergo, non Chriſtiano, ſed eorum qui malè ſentiunt, more iurans, non ſolũ ex coiureiurãdo nihil iuuabitur, ſed etiã ex canonibus punietur.

Κανὼν ϟε΄.

Τοὺς προστιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἱρετικῶν, δεχόμεθα κατὰ
C τὴν ὑποτεταγμένην ἀκολουθίαν τε καὶ συνήθειαν· Ἀρειανοὺς μὲν καὶ Μακεδονιανοὺς καὶ Ναυατιανοὺς, τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς, καὶ Ἀριστεροὺς, καὶ τοὺς Τεσσαρεσκαιδεκατίτας, ἤγουν Τετραδίτας καὶ Ἀπολιναριστὰς, δεχόμεθα διδόντας λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, σφραγιζομένους ἤγουν χριομένους πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ τὸ μέτωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ῥῖνας καὶ τὸ στόμα καὶ τὰ
D ὦτα· καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν· σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. περὶ δὲ τῶν Παυλιανιστῶν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ὅρος ἐκτέθειται, ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος. Εὐνομιανοὺς μέντοι τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ Μοντανιστὰς τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους Φρύγας, καὶ Σαβελλιανοὺς τοὺς υἱοπατορίαν δοξάζοντας, καὶ ἕτερά τινα χαλεπὰ ποιοῦντας, καὶ πάσας τὰς ἄλλας αἱρέσεις, ἐπειδὴ πολλαί εἰσιν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Γαλατῶν χώρας ἐρχόμενοι· πάντας τοὺς ἀπ᾽ αὐτῶν θέλοντας προστίθεσθαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ὡς Ἕλληνας δεχόμεθα· καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτοὺς Χριστιανούς·

CANON XCV.

Eos qui rectà de fide ſententia accedunt, & parti eorum qui ex hæreticis ſeruantur, ſubiecto ordine & conſuetudine recipientes, Arianos quidem, & Macedonianos, & Nouatianos, qui ſe καθαρούς, id eſt, puros, & ſiniſtros appellant, & teſſaresdecatitas ſeu tetraditas, & Apollinariſtas, recipimus, dantes libellos, & omnem hæreſin anathematizantes, quæ non ſentit vt ſentit ſancta Dei vniuerſalis & Apoſtolica eccleſia, ſanctoprimùm chriſmate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures imprimentes, & dicimus, Signaculũ doni ſpiritus ſancti. De iis autem qui Pauliani ſectam ſecuti ſunt, deinde ad catholicam eccleſiam confugerunt, ſtatutum eſt vt iij omnino rebaptizentur. Eunomianos quoque, qui in vnã demerſionem baptizant, & Montaniſtas, qui hic dicuntur Phryges, & Sabellianos, qui filium idem eſſe cum patre exiſtimant, & alia quædam grauia faciunt, & omnes alias hæreſes, quoniam multi hic ſunt, & maximè qui ex Galatarũ regione profecti ſunt, omnes ex iis qui ad rectam de fide ſententiã volũt accedere, vt Græcos recipimus: & primo quidẽ die, eos Chriſtianos facimus:

ſecundo autem catechumenos: deinde tertio, adiuramus, ſimul etiam ter in faciem & aures inſpirantes, & ſic initiamus, & diu in eccleſia verſari & ſcripturas audire facimus, & tunc ipſos baptizamus. Quin etiam Manichæos, & Valentinianos, & Marcioniſtas, & ſimiles Hæreticos. Neſtorianos autem oportet libellos facere, & hæreſin ſuam anathematizare, & Neſtorium, & Eutychem, & Dioſcorum, & Seuerum, & reliquos talium hæreſeon principes, & qui eadem quæ illi ſentiunt: & omnes prædictas hæreſes: & ſic eſſe ſanctæ communionis participes.

? hoc loco canon mutilus est, ut ex subjuncta Balsamonis expositione, et ipsa apparet. supplendum: τοὺς δὲ Νεστοριανοὺς

SCHOL. BALS. De hoc canone, qui eſt ſeptimus vniuerſalis ſecundæ ſynodi, ſatis illic ſcripſimus, & non oportet eadem repetere. Quoniam autem ab hac ſynodo adiectum eſt, debere etiam Manichæos, & Valentinos, & Marcioniſtas, quemadmodum Eunomianos & Montaniſtas, baptizari: Neſtorianos autem ſuæ fidei libellos tradere, & anathematizare Neſtorium, & Eutychen, & Dioſcorum & Seuerum, eóſque qui eadem cum illis ſentiunt: & eorum hæreſes: & ſic eſſe communionis participes: age de iis quoque ſolis in præſentia dicamus. Manichæi ergo ſunt, qui id quod Manes ſentiunt, qui quidem Manes ſeipſum paracletum appellabat: Chriſtúmq; ſola opinione apparuiſſe & paſſum eſſe dictitabat. Introduxerat autem duo principia, malum & bonum, ſcilicet Deum & Solem: & aduerſus vetus teſtamentum blaſphemabat: lunam & ſtellas vt deos adorare permittebat: animarum in corpora tranſmigrationem docebat: carnis reſurrectionem negabat: herbas, & aquam, & arbores, animata eſſe aſſerebat. Valentiniani ſunt qui Valentis Imperatoris tempore inuenti ſunt, Bogomili ſeu Maſſaliani, & Euchitæ, & Enthuſiaſtæ: Marcioniſtæ autem, qui à Marciano deducuntur: qui quidem Marcion tria dixit eſſe principia, primum quidem, Deum qui ſuprà eſt, inuiſibilem: ſecundum, viſibilem, & creatorem & opificem: & tertium, diabolum. Baptizabat autem non ſolùm ſemel, ſed ter quoque: mulieribus quoque baptizare permittens.

A τὴν δὲ δευτέραν κατηχουμένους· εἶτα τὴν τρίτην ἐξορκίζομεν αὐτοὺς μετὰ τοῦ ἐμφυσᾷν τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ εἰς τὰ ὦτα. καὶ οὕτω κατηχοῦμεν αὐτοὺς, καὶ ποιοῦμεν χρονίζειν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀκροᾶσθαι τὰς γραφὰς, καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν· καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ καὶ τοὺς Οὐαλεντινιανοὺς, καὶ Μαρκιονιστὰς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἱρέσεων. ? χρὴ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν, καὶ Νεστόριον, Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον καὶ Σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἱρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν, B καὶ πάσας τὰς προαναφερομένας αἱρέσεις. καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τοῦ κανόνος τούτου ἑβδόμου ὄντος τῆς οἰκουμενικῆς β'. συνόδου, ἱκανῶς ἐκεῖσε ἐγράψαμεν, καὶ οὐ χρὴ περὶ τῶν αὐτῶν παλιλογεῖν. ἐπεὶ δὲ προσετέθη παρὰ τῆς συνόδου ταύτης, ὀφείλειν καὶ τοὺς Μανιχαίους, καὶ τοὺς Οὐαλεντίνους, καὶ τοὺς Μαρκιονιστὰς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἱρέσεων, κατὰ τοὺς Εὐνομιανοὺς καὶ τοὺς Μοντανι- C στὰς βαπτίζεσθαι· τοὺς δὲ Νεστοριανοὺς μετὰ τὸ δοῦναι λιβέλλους τῆς πίστεως αὐτῶν, καὶ ἀναθεματίσαι Νεστόριον, καὶ Εὐτυχέα, καὶ Διόσκορον, καὶ Σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ὁμοφρονοῦντας αὐτοῖς, καὶ τὰς αἱρέσεις αὐτῶν, μεταλαμβάνειν τῆς κοινωνίας, φέρε περὶ τούτων καὶ μόνων ἀρτίως εἴπωμεν. Μανιχαῖοι μὲν οὖν εἰσὶν, οἱ τὰ Μάνεντος φρονοῦντες· ὅστις Μάνης Παράκλητον ἑαυτὸν ἐκάλει. τὸν Χριστὸν δὲ δοκήσει καὶ μόνῃ φανῆναι εἰσηγήσατο, καὶ δύο ἀρχὰς πονηρὰν τε καὶ ἀγαθὴν, ἤγουν Θεόν τε καὶ ὕλην, κατὰ τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἐβλασφήμει· σελήνην καὶ ἄστρα ὡς θεοῖς προσκυνεῖν ἐπέτρεπε· μετεμψύχωσιν ἐδίδαξε· σαρκὸς ἀνάστασιν ἠρνήσατο. καὶ βοτάνας καὶ δένδρα, καὶ ὕδωρ, ἔμψυχα εἶναι ἀπεφήνατο. Οὐαλεντινιανοὶ εἰσὶν οἱ εὑρεθέντες κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Οὐάλεντος βασιλέως, D Βογόμιλοι ὄντες, Μασσαλιανοὶ καὶ Εὐχῖται, καὶ Ἐνθουσιασταί. Μαρκιονισταὶ δὲ, οἱ ἀπὸ Μαρκίωνος καταγόμενοι. ὅστις Μαρκίων, τρεῖς ἀρχὰς εἶπε, πρώτην τὸν ἄνω Θεὸν τὸν ἀόρατον· δευτέραν, τὸν ὁρατὸν καὶ κτίστην καὶ δημιουργόν· καὶ τρίτην τὸν διάβολον. ἐβάπτιζε δὲ οὐ μόνον ἅπαξ ἀλλὰ καὶ ἐκ τρίτου. παρεχώρει καὶ ταῖς γυναιξὶ βαπτίζειν.

Νεστοριανοὶ δὲ λέγονται, οἱ κατὰ τὸν Νεστόριον χωρίζοντες τὸν θεὸν λόγον, καὶ τὸν προσληφθέντα τούτῳ ἄνθρωπον. περὶ οὗ ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς τρίτης συνόδου ἐγράψαμεν. ὡσαύτως καὶ περὶ τῆς αἱρέσεως τοῦ Εὐτυχοῦς, τοῦ Διοσκόρου, καὶ τοῦ Σεβήρου, τὰ εἰκότα διελάβομεν ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς τετάρτης συνόδου. ἀνάγνωθι οὖν ταῦτα.

Κανὼν ϟϛʹ.

Οἱ τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐνδυσάμενοι, τὴν ἐν σαρκὶ αὐτοῦ πολιτείαν μιμεῖσθαι καθωμολογήσαμεν. τοὺς οὖν τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας πρὸς λύμην τῶν ὁρώντων ἐν ἐπινοίαις ἐμπλοκῆς εὐθετίζοντας καὶ διασκευάζοντας, καὶ δέλεαρ προτιθέντας ἐντεῦθεν ταῖς ἀστηρίκτοις ψυχαῖς, ἐπιτιμίῳ προσφόρῳ πατρικῶς θεραπεύομεν, παιδαγωγοῦντες αὐτοὺς καὶ σωφρόνως βιοῦν ἐκδιδάσκοντες, πρὸς τὸ, ἀφέντας τὴν ἐκ τῆς ὕλης ἀπάτην καὶ ματαιότητα, πρὸς τὴν ἀνώλεθρον καὶ μακαρίαν ζωὴν τὸν νοῦν μετάγειν διηνεκῶς, καὶ ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἔχειν ἀναστροφήν, καὶ Θεῷ πλησιάζειν κατὰ τὸ ἐφικτὸν διὰ τῆς ἐν βίῳ καθάρσεως· καὶ τὸν ἔνδον, ἢ τὸν ἔξω ἄνθρωπον μᾶλλον κοσμεῖν ἀρεταῖς, καὶ χρηστοῖς καὶ ἀμώμοις τοῖς ἤθεσιν. ὥς τε μηδὲν λείψανον φέρειν ἐν ἑαυτοῖς τῆς τοῦ ἐναντίου σκαιότητος. Εἰ δέ τις παρὰ τὸν παρόντα κανόνα διαγίνοιτο, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἐκ τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Παύλου προοιμιασάμενοι οἱ ἅγιοι πατέρες, τῆς λεγούσης ἐν μέρει, ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε, διωρίσαντο διορθωθῆναι δι' ἐπιτιμίου, τοὺς δι' ἐπινοίας ἐν διασκευῇ καὶ ἐμπλοκαῖς τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας πληθύνοντας καὶ καλλωπίζοντας, χάριν τοῦ ἐφέλκειν δι' αὐτῶν ὡς διά τινος δελεάσματος τὰς τῶν ἀστηρίκτων ψυχάς. ὀφείλουσι γάρ φασι πάντες οἱ πιστοὶ πρὸς τὴν ἄνω καὶ μακαρίαν ζωὴν ἀποβλέπειν, καὶ μετὰ φόβου θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἐφ' ᾧ πλησιάσαι αὐτῷ κατὰ τὸ ἐφικτόν, καὶ τὸν ἔνδον μᾶλλον ἄνθρωπον, ἤγουν τὴν ψυχήν, διὰ πάσης ἀρετῆς κοσμεῖν, καὶ μὴ τὸν ἐκτός. Εἰ δέ τις παρὰ τὸν παρόντα κανόνα διάγει ἐφεξῆς, ἀφορισμῷ καθυποβληθήσεται. Φησὶ δὲ καὶ ὁ μέγας Παῦλος, ἀνὴρ ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστί. καὶ ὁ Μωσαϊκὸς δὲ νόμος λέγει ἐν τῷ δευτερονομίῳ,

A Neſtoriani autem dicuntur, qui, ſicut & Neſtorius, Deum verbum ſeparant, & hominem qui ab eo aſſumptus eſt. de quo in proœmio tertiæ Synodi ſcriptum eſt. Similiter & de hæreſi Eutychis, Dioſcori & Seueri, quæ par erat, tractauimus in proœmio iiij. Synodi. Hæc igitur conſule.

Canon XCVI.

Qui Christum per baptiſmum induerunt, eius in carne vitæ agendæ rationem B *imitari profeſſi ſunt. Eos ergo qui capilles ad videntium detrimentum ſcite excogitatis nexibus adornant & componunt, & infirmis animis eſcam ea ratione obijciunt, conuenienti ſupplicio paternè curamus, ipſos inſtituentes, & temperanter viuere docentes, vt relicta fraude & vanitate, quæ ex materia oritur, ad exitio carentem beatamque vitam, mentem aſſiduè traducant, & in timore puram & ſanctam conuerſationem habeant, & Deo, quoad eius fieri poteſt, appropinquent, per vitæ puritatem, & internum magis quàm externum hominem, virtutibus & bonis* C *inculpatiſque moribus exornēt, ut nullas in ſe ferant reliquias peruerſitatis vſque adeò repugnantis: ſi quis autem præter hunc canonem verſatus ſit, excommunicetur.*

Schol. Bals. Ex magni Pauli epiſtola ad Galatas ducto principio, quæ quidem præciſè dicit, Quicunque in Christum baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis, ſtatuerunt ſancti patres eos pœna inflicta corrigere, qui ſcitè excogitatis compoſitiſque nexibus capillos pleniores & elegantiores efficiunt, vt per i- D pſos, veluti per eſcam quampiam, infirmorum animas attrahant. Debent enim, inquit, omnes fideles ad ſupernam beatámque vitam reſpicere, & cum Dei timore conuerſari: vt, quo ad eius fieri poteſt, ad eum appropinquent, & internum magis hominem, animum ſcilicet, omni virtute exornent, & non externum. Si quis autem præter præſentem canonem deinceps vitam inſtituit, ſegregationi ſubiicitur. Dicit autem & magnus Paulus, Vir, ſi comam alit, eſt illi ignominia. Porrò & lex Moſaica dicit in Deuteronomio,

ſanctum domini templum commune prophanúmque efficiant, ſtatuerunt, vt qui ſine magna eiuſmodi neceſſitate quoduis iumentum in templum introducit, ſi ſit quidem clericus, deponatur, ſin autem laicus, ſegregetur. Quid verò alatas volucres, perdices ſcilicet, & columbas, & paſſeres, an quis citra vllam diſtinctionem in templum introducet? Solutio. Nequaquam, vt mihi videtur, ne ſanctum per excrementa prophanetur.

Canon XC.

Dies ſalutiferæ paſſionis in ieiunio, & oratione, & cordis compunctione peragentes fideles, vſque ad mediam magni ſabbati noctem ieiunare oportet, cùm diuini euangeliſtæ, Matthæus & Lucas, ille quidem per Veſpere ſabbati, hic verò per id, valde diluculo, noctis nobis tarditatem deſcribant.

Schol. Bals. Et in Apoſtolicis canonibus, & in ſynodalibus, ſtatutum eſt, ne in ſabbato, vel in dominico, præter vnum & ſolum ſabbatum, magnum ſcilicet, ieiunetur. In eo enim iuſſi ſumus ieiunare. His ergo conſequenter, præſens quoque canon ſtatuēs, omnibus diebus ſalutiferæ Chriſti & Dei noſtri paſſionis ieiunare oportere & orare cum compunctione, id eſt non ſimulatè: in quibus magnum quoque ſabbatum connumeratur: adiicit, & eo ipſo quoque ſabbato poſt ſex horas noctis ieiunare fideles, eo quòd reſurrexerit Chriſtus Deus noſter, ſecundùm diuinos euāgeliſtas, Matthæum & Lucam, circa noctis dimidium, nempe cùm ille quidem dicat, Veſpere ſabbati, venerunt Mariæ ad ſepulcrum Domini, & corpus eius non inuenerunt: hic verò medium noctis deſcribat, eo quòd dicit, Erat ſummum mane quando venerunt mulieres ad monumentum. Et hæc quidem ita ſe habent. Dixerit autem quiſpiam, quòd quoniam ſtatuit canon, vt omnibus ſalutaris paſſionis diebus ieiunemus, & magno etiam ſabbato ieiunemus ad mediam noctem, alterum duorum neceſſariò dicendum proponitur, vel omnibus dominicæ paſſionis diebus, qui propriè poſt quartam feriam præfiniuntur, nos omnino ieiunare,

A τὸν ἅγιον ναὸν τοῦ Θεοῦ κοινοποιεῖν τε καὶ βεβηλοῦν, διωρίσαντο τὸν μὴ χωρὶς ἀνάγκης μεγάλης τοιαύτης, κτῆνος οἱονδηποτοῦν εἰσάγοντα ἐν τῷ ναῷ, κληρικὸν μὲν ὄντα, καθαιρεῖσθαι· λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. τί δὲ, πετεινὰ πτερωτὰ, περδικάς τε δηλονότι καὶ περιστεράς, καὶ ἄλλως στρουθοὺς ἀδιαφόρως εἰσαγάγῃ τις ἐν ναῷ; Λύσις. οὐδὲ ταῦτα, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἵνα μὴ τὸ ἅγιον διὰ τῶν ἐκκρίσεων βεβηλωθῇ.

Κανὼν πθʹ.

Τὰς τοῦ σωτηρίου πάθους ἡμέρας ἐν νηστείᾳ καὶ
B προσευχῇ καὶ κατανύξει καρδίας ἐπιτελοῦντας χρὴ τοὺς πιστοὺς περὶ μέσας τὰς περὶ τὸ μέγα σάββατον νυκτὸς ὥρας ἀπονηστίζεσθαι, τῶν θείων εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Λουκᾶ, τοῦ μὲν, διὰ τοῦ ὀψὲ σαββάτων προσρήματος· τοῦ δὲ, διὰ τοῦ ὄρθρου βαθέος, τὴν βραδύτητα τῆς νυκτὸς ἡμῖν ὑπογραφόντων.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἐν ἀποστολικοῖς κανόσι καὶ ἐν συνοδικοῖς νενομοθέτηται μὴ νηστεύειν ἐν σαββάτῳ ἢ ἐν κυριακῇ, αὐτοῦ ἑνὸς καὶ μόνου σαββάτου,
C τούτου μεγάλου δηλαδή. κατὰ τοῦτο γὰρ νηστεύειν προσετάχθημεν. ἀκολούθως οὖν τούτοις καὶ ὁ παρὼν κανὼν ὁρίζων κατὰ τὰς ὅλας ἡμέρας τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν νηστεύειν καὶ προσεύχεσθαι μετὰ κατανύξεως, τουτέστι μὴ καθ' ὑπόκρισιν, ἐν αἷς καὶ τὸ μέγα συναριθμεῖται σάββατον· προστίθησι, κατὰ τὸ αὐτὸ σάββατον μετὰ ἓξ ὥρας τῆς νυκτὸς ἀπονηστίζειν τοὺς πιστεύοντας, διὰ τὸ ἀναστῆναι τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν κατὰ τοὺς θείους εὐαγγελιστὰς, τὸν Ματθαῖον καὶ τὸν Λουκᾶν, περὶ τὴν μεσότητα τῆς νυκτός. ὡς τοῦ μὲν λέγοντος, ὀψὲ σαββάτων ἦλθον αἱ Μαρίαι εἰς τὸν τάφον
D Κυρίου, καὶ οὐχ εὗρον τὸ σῶμα αὐτοῦ. τοῦ δὲ, ὑπογράφοντος τὴν μεσότητα τῆς νυκτὸς, διὰ τοῦ εἰπεῖν, ὄρθρος ἦν βαθὺς ὅτε αἱ γυναῖκες ἦλθον εἰς τὸ μνημεῖον. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Εἴποι δέ τις, ὡς ἐπεὶ ὁ κανὼν διορίζεται ἐπὶ πάσας τὰς ἡμέρας τοῦ σωτηρίου πάθους νηστεύειν ἡμᾶς, ἀπονηστίζειν δὲ κατὰ τὸ μέγα σάββατον ἐν ὥρᾳ μεσονυκτίου, πρόκειται ἐξ ἀνάγκης δυεῖν θάτερον εἰπεῖν, ἢ δι' ὅλων τῶν ἡμερῶν τοῦ κυριακοῦ πάθους, τῶν ψηφιζομένων κυρίως μετὰ τὴν τετράδα, καθόλου νηστεύειν ἡμᾶς,

καὶ πάντως ἀπέχεσθαι βρώματος, κατὰ μόνον δὲ τὸ σάββατον ἀπονηστίζειν, ὡς εἴρηται, ἢ κατὰ τὸ τοιοῦτον σάββατον καταλύειν ἡμᾶς πλέον τῶν ἄλλων ἡμερῶν τοῦ σωτηριώδους πάθους τοῦ Χριστοῦ. ἵνα τί γὰρ ὡρίσθημεν κατὰ τοῦτο ἀπονηστίζειν ἐν μεσονυκτίῳ, εἰ ἐπίσης νηστεύειν μέλλομεν κατὰ τὰς ὅλας ταύτας ἡμέρας; ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὅτι ὑπεξῃρημένη ἐστὶν ἡ νηστεία τοῦ μεγάλου σαββάτου, καὶ προτιμοτέρα τῶν ἄλλων ἡμερῶν τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, ὅτι τότε κατέκειτο ἐν τῷ τάφῳ τὸ τεθεαμένον σῶμα αὐτοῦ. χρὴ οὖν ἐν ταῖς ἄλλαις μὲν ἡμέραις νηστεύειν μετὰ κατανύξεως διὰ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν· B πολλῷ δὲ πλέον κατὰ τὸ σάββατον, ὅτε ἡ ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ θανάτου ἀπολύτρωσις ἡμῶν κατηρτύετο. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ οἱ εὐλαβέστεροι, δι' ὅλου τοῦ σαββάτου καὶ μέχρις ἕκτης ὥρας τῆς νυκτὸς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις προσεδρεύουσι· καὶ κατὰ τὴν ἕκτην ὥραν τῶν θείων ἁγιασμάτων μεταλαμβάνοντες, ἅπτονται ἄρτου καὶ ὕδατος, ἴσως δὲ καὶ οἴνου πάντως μετρίου. κατὰ δὲ τὴν ἑβδόμην ὥραν, ἀκούοντες τῆς ἑωθινῆς ὑμνῳδίας, ὅτε καὶ ὁ Χριστὸς ἀνέστη, ἐκφωνεῖται, ὑποστρέφουσιν εἰς τὰς κατοικίας τὴν μεγάλης κυριακῆς ἱεροτελεστίαν ἀναμένοντες. ὅτι δὲ ἀπὸ τῆς ζ'. ὥρας C τῆς νυκτὸς τῆς πρὸ τῆς κυριακῆς ἄρχεται ἡ κυριώνυμος, δῆλον μὲν καὶ ἀπὸ τοῦ γίνεσθαι τὴν ἀνάβασιν τοῦ ἡλίου, ἤγουν τὴν φαῦσιν τῆς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ζ'. ὥρας τῆς πρὸ αὐτῆς νυκτός. δῆλον δὲ καὶ ἀφ' ὧν ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἡρμήνευσε. μετὰ γὰρ τὸ ἐπιστομίσαι τοὺς λέγοντας μὴ ἀναστῆναι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τριήμερον, καὶ εἰπεῖν, ὡς εἰ καὶ δοίη τις μὴ τριήμερον ἀναστῆναι τὸν Κύριον, εὐχαριστέον μᾶλλον ἐστίν, ὅτι καὶ πρὸ τῆς ὁρισθείσης προθεσμίας τῶν τριῶν ἡμερῶν ἐγήγερται ὁ Χριστός, καὶ οὐ D μᾶλλον αἰτιατέον ἐλέγχοι μὲν γὰρ ἄν τις καὶ τὸν δανεισάμενον καταβάλλοντα τὸ χρέος πρὸ τῆς ὁρισθείσης προθεσμίας εἰς καταβολήν, ὅπερ ἄτοπον· προστίθησιν, ὡς ἐπεὶ τὸ ἐν οἱαδήποτε ὥρᾳ τῆς ἡμέρας γινόμενον τῆς ψηφιζομένης ἀπὸ ἑβδόμης ὥρας τῆς πρὸ ταύτης νυκτός, καὶ καταληγούσης μέχρις ἕκτης ὥρας τῆς μετὰ ταύτην νυκτός, ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ γεγενῆσθαι δοκεῖ, καλῶς λέγομεν ὡς τριήμερος γέγονεν ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀψευδῆ ἐπαγγελίαν. κατὰ γὰρ τὴν παρασκευὴν ἀπέθανεν, ἥτις ἐστὶ πρώτη ἡμέρα· δευτέρα, τὸ σάββατον.

A & ab omni cibo abſtinere oportere, ſolo autē ſabbato ieiunare, vt dictū eſt, vel hoc ſolo ſabbato magis ieiuniū ſoluere quàm aliis diebus ſalutaris Chriſti paſſionis. Cur enim ſtatutum eſſet, vt ad mediā noctē ieiunaremus, ſi omnibus his diebus æqualiter ieiunare deberemus? Mihi autem videtur eſſe eximiū magni ſabbati ieiuniū, aliiſque Chriſti paſſionis diebus præſtantius, quoniam tunc in ſepulcro iacebat quod viſū erat eius corpus. Oportet ergo in aliis quoque diebus ieiunare cum compun-B ctione, propter paſſionem Chriſti & Dei noſtri: multo autem magis magno ſabbato. Propterea enim & qui ſūt religioſiores, toto ſabbato & vſq; ad horam ſextam noctis in eccleſiis aſſident, & hora ſexta diuinis ſacramentis communicantes, panem & aquam guſtant, fortaſſe autem & modicum vini. Septima autem hora matutinas Pſalmodias audientes, quando etiam Chriſtus reſurrexiſſe dicitur, domum ſuam reuertuntur, magni dominici ſacrorum celebrationem expectātes. Quoniam autem C à ſeptima hora noctis, quæ eſt ante dominicum, incipit dies dominicus, manifeſtum eſt ex eo quòd ortus ſolis, ſiue diei illuminatio, eſt à ſeptima hora noctis, quæ eum præceſſit: clarum eſt & ex iis quæ noſter magnus pater Chryſoſtomus interpretatus eſt. Poſtquam enim os iis occluſit qui dicūt Chriſtū die tertio nō reſurrexiſſe, & dixit, quòd etiam ſi dederit quiſpiam dominum tertio die non reſurrexiſſe, gratiæ magis eo nomine ei agendæ ſunt, quòd etiam ante præfinitum trium dierum ter-D minum Chriſtus reſurrexerit, quàm eſt reprehendendus. Reprehenderit enim etiam eum quiſpiam, qui fœnori accepit, quòd ante præſtitutum terminum debitum ſoluerit, quod eſt abſurdum. hoc adiicit, Quòd ſi id quod in quacunq; hora diei fit & decernitur à ſeptima hora præcedētis noctis & deſinentis vſque ad eandem horam ſequentis noctis, in eo ipſo die factum eſſe videtur, rectè dicimus, quòd die tertio fuit Chriſti reſurrectio, vt ipſe verè eſt pollicitus. In paraſceue enim mortuus eſt, qui eſt dies primus: ſecūdus, ſabbatū,

& quoniam ſeptimam quoque horam noctis, quę eſt ante dominicum, attigit, etiam dominicus tertius putatur. Iam verò ſanctus Gregorius Nyſſenus de ſancto paſcha docens, hæc dicit expreſsè: Veſpera enim erat, quãdo manducatum eſt ſacrum illud & ſanctum corpus. Nox autem veſper illud, quod fuit ante paraſceuen, excepit. Deinde dies paraſceues, introducta nocte diſciſſus in vnam noctem & duos dies reducitur. Tribus enim horis fuerunt tenebræ ſuper vniuerſam terram. Hęc eſt enim in medio diei nox innouata, duas dierum ſectiones per ſe deſcribens, hanc quidem à mane vſque ad veſperam ſextam horam: illam verò ab hora nona vſque ad veſperam: ita vt huc vſque duæ ſint noctes & duo dies. Deinde dies præcedentis ſabbati habet tres noctes & tres dies.

Canon XCI.

Dominicis genu non flectere à diuinis noſtris patribus Chriſti reſurrectionem honorantibus, canonicè accepimus. Ne ergo huius obſeruationis euidentiam ignoremus, fidelibus manifeſtum facimus, quòd poſt veſpertinum ſacerdotum ad altare ſabbato ingreſſum, ex conſuetudine quæ ſeruatur, nemo genu flectat vſque ad ſequentem veſperam in die dominico, in qua poſt ingreſſum in veſpertino ſeu completorio, genua rurſus flectentes domino preces ſic offerimus. Seruatoris enim noſtri reſurrectionis veluti præcurſorem, noctem quæ fuit ante ſabbatum accipientes, hymnos ab ea ſpiritualiter incipimus, feſtum ex tenebris in lucem finientes, vt in perfecto & integro die ac nocte nos reſurrectionem celebremus.

Schol. Bals. Viceſimus canon Nicenæ ſynodi: xv. canon ſancti Petri Alexandrini: & xxvij. reſp. epiſtolæ magni Baſilij ad Amphilochium, (horum enim ſancti patres meminerunt, & diuinos patres appellant) ſtatuerunt genu non eſſe flectendum in diebus Dominicis, vel in diebus Pentecoſtes. His ergo conſequenter, decernit quoque præſens canon ſanctam Chriſti reſurrectionem honorandam. Quoniam autem nonnulli dubitabant, vnde, & ex quanam hora dominicus incipit, & ad quam vſque completur, hoc quoque fidelibus declararunt,

A καὶ ἐπεὶ ἥψατο καὶ τῆς ἑβδόμης ὥρας τῆς νυκτὸς τῆς πρὸ τῆς κυριακῆς, λογίζεται καὶ ἡ κυριακὴ τρίτη ἡμέρα. ὁ μέντοι ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης περὶ τοῦ ἁγίου πάσχα διδάσκων, φησὶ ταῦτα ῥητῶς. ἑσπέρα μὲν γὰρ ἦν ὅτε ἐβρώθη τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο καὶ ἅγιον σῶμα· νὺξ δὲ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην πρὸ τῆς παρασκευῆς διεδέξατο. εἶτα ἡ τῆς παρασκευῆς ἡμέρα τῇ ἐπεισάκτῳ νυκτὶ διατμηθεῖσα, εἰς μίαν νύκτα καὶ εἰς ἡμέρας δύο καταψηφίζεται. ἐν γὰρ ταῖς τρισὶν ὥραις ἐγένετο σκότος ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. αὕτη ἐστὶν ἡ κατὰ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας καινοτομηθεῖσα νὺξ. τὰ δύο τμήματα τῆς

B ἡμέρας δι' αὐτῆς ὑπογράφουσα, τὸ μὲν, ἀπὸ τοῦ ὄρθρου ἐπὶ τὴν ἕκτην ὥραν· τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἐννάτης ὥρας ἐπὶ τὴν ἑσπέραν. ὥστε εἶναι μέχρι τούτου δύο νύκτας καὶ δύο ἡμέρας. εἶτα ἡ πρὸ τοῦ σαββάτου ἡμέρα ἔχει τὰς τρεῖς νύκτας καὶ τὰς τρεῖς ἡμέρας.

Κανὼν ϟα.

Ταῖς κυριακαῖς μὴ γόνυ κλίνειν ἐκ τῶν θεοφόρων ἡμῶν πατέρων κανονικῶς παρελάβομεν, τὴν τοῦ Χριστοῦ τιμῶντες ἀνάστασιν. ὡς ἂν οὖν μὴ ἀγνοῶμεν τὸ σαφὲς τῆς τούτου παρατηρήσεως, δῆλον τοῖς πιστοῖς καθιστῶμεν, ὥστε μετὰ τὴν ἐν τῷ σαββάτῳ ἑ-

C σπερινὴν τῶν ἱερωμένων πρὸς τὸ θυσιαστήριον εἴσοδον, κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθος, μηδένα γόνυ κλίνειν μέχρι τῆς ἐφεξῆς κατὰ τὴν κυριακὴν ἑσπέρας· καθ' ἣν μετὰ τὴν ἐν τῷ λυχνικῷ εἴσοδον αὖθις τὰ γόνατα κάμπτοντες, οὕτω τὰς εὐχὰς κυρίῳ προσάγομεν. τῆς γὰρ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐγέρσεως πρόδρομον τὴν μετὰ τὸ σάββατον νύκτα παραλαμβάνοντες, τῶν ὕμνων ἐντεῦθεν πνευματικῶς ἀρχόμεθα, εἰς φῶς ἐκ σκότους τὴν ἑορτὴν καταλήγοντες, ὡς ἐν ὁλοκλήρῳ ἐντεῦθεν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ πανηγυρίζειν ἡμᾶς τὴν ἀνάστασιν.

Ἑρμηνεία.

D Ὁ κ'. κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ὁ ιε'. κανὼν τοῦ ἁγίου Πέτρου Ἀλεξανδρείας, καὶ τὸ κζ'. κεφ. τῆς πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιον ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου (τούτων γὰρ οἱ ἅγιοι πατέρες μέμνηνται) καὶ θεοφόρους πατέρας καλοῦσιν) ὥρισαν μὴ κλίνειν γόνυ ἐν ταῖς κυριακαῖς ἢ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς πεντηκοστῆς. ἀκολούθως οὖν αὐτοῖς διορίζεται ὁ παρὼν κανὼν, τιμᾶσθαι τὴν τοῦ Χριστοῦ ἁγίαν ἀνάστασιν. ἐπεὶ δέ τινες διηπόρουν ὅθεν καὶ ἐκ ποίας ὥρας ἡ κυριώνυμος ἄρχεται, καὶ μέχρι τινὸς συμπεραίνεται, κατέστησαν καὶ τοῦτο δῆλον καὶ σαφὲς τοῖς πιστοῖς,

A καὶ εἶπον ταύτην ἄρχεσθαι μετὰ τὴν ἑσπερινὴν ὑμνῳδίαν τοῦ σαββάτου, καὶ καταλήγειν μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ λυχνικοῦ, ἤτοι τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς κυριακῆς. καὶ τότε μὲν, ἤγουν μετὰ τὸν ἑσπερινὸν τοῦ σαββάτου μέχρι περατώσεως τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς κυριακῆς, μὴ κλίνειν γόνυ, διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν· μετὰ δὲ τὸν λυχνικὸν τῆς κυριακῆς, αὖθις τὰ γόνατα κάμπτειν καὶ τῷ κυρίῳ προσεύχεσθαι. προστίθησι δὲ εἰς κατασκευὴν τούτου ὁ κανὼν, ὅτι καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἑσπέραν τοῦ σαββάτου, τουτέστι πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς κυριακῆς, γέγονεν, ἵνα ἀπὸ τοῦ σκότους τὰ τῆς ἑορτῆς καταλήξωσι πρὸς φῶς, καὶ ἡ πανήγυρις τῆς ἀναστάσεως γένηται διὰ ὁλοκλήρου νυχθημέρου. B τούτων οὕτως ἐχόντων, εἴποι τις ἐναντιοῦσθαι τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ προλαβόντος κανόνος. ἐκεῖ μὲν γὰρ εἴρηται τὴν κυριώνυμον ψηφίζεσθαι ἀπὸ τῆς ζʹ. ὥρας τῆς πρὸ αὐτῆς νυκτὸς, καὶ καταλήγειν μέχρι τῆς ἕκτης ὥρας καὶ αὐτῆς τῆς μετὰ ταύτην νυκτός. ἀρτίως δὲ δέδοκται τὴν κυριακὴν ψηφίζεσθαι μετὰ τὸν λυχνικὸν τοῦ σαββάτου, καὶ καταλήγειν μέχρι τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ αὐτοῦ τῆς αὐτῆς κυριακῆς. C οὐκ εἰσὶ δὲ ἐναντία. ἀπό τε γὰρ τῆς φυσικῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων, καὶ ἐξ ὧν ὁ μέγας τῆς Δαμασκοῦ διδάσκαλος φησὶν, οὕτως ἡ ἡμέρα ἄρχεται καὶ πληροῦται, καθὼς ἐν τῷ πθʹ. κανόνι εἴρηται. ὁ δὲ παρὼν κανὼν παρομοίως παρακελευόμενος δι᾽ ὅλου ἡμερονύκτου πανηγυρίζειν ἡμᾶς τὴν τοῦ κυρίου ἀνάστασιν, μὴ ἔχων δὲ τὸ τηνικαῦτα ἀναγκαζόμενον διδάξαι περὶ τοῦ ἡμερησίου διαστήματος, ἀλλὰ περὶ τοῦ πῶς δεῖ καὶ πότε εὐτρεπίζεσθαι ἡμᾶς εἰς πανήγυριν καὶ μετάνοιαν, φησὶν ὅτι μετὰ τὸν λυχνικὸν τοῦ σαββάτου τὰ πρὸς πανήγυριν τῆς ἀναστάσεως εὐτρεπιστέον· D ὡσαύτως καὶ μετὰ τὸν ἑσπερινὸν τῆς κυριακῆς, τὰ πρὸς μετάνοιαν. εἰ μὴ γὰρ οὕτω ποιήσομεν, ἀλλὰ μέχρι τῆς ἑβδόμης ὥρας τῆς μετὰ τὴν κυριακὴν ἑσπέρας ἀναμείνωμεν, καὶ τὸν εὐτρεπισμὸν τῆς μετανοίας, ὡς ἐν ταύτῃ συμπληρουμένης τῆς κυριωνύμου, λάθοιεν ἂν πανηγυρίζοντες καὶ μετὰ τὴν κυριώνυμον, διὰ τὸ πολλοῖς, μᾶλλον δὲ τοῖς πλείοσιν ἀδιάγνωστον εἶναι τὴν ἐπίστασιν τῆς ἑβδόμης ὥρας, καὶ τὸ τέλος τῆς ἕκτης. συντήρει τοίνυν τὰ κανονικὰ, ἔνθα καὶ ὅπως ἐξεφωνήθησαν· καὶ μὴ εἴπῃς ἐναντιοῦσθαι. ἐν πᾶσι γὰρ τὸ πανάγιον πνεῦμα ἐλάλησεν.

A & dixerunt eum incipere poſt veſpertinam ſabbati hymnodiam, & deſinere ad complementum λυχνικοῦ, id eſt, veſpertini officij dominicæ: & tunc quidem, ſcilicet poſt veſpertinum ſabbati, vſque ad complementum veſpertini dominicæ, genua flectere non oportere, propter Chriſti reſurrectionem. Ad huius autem rei confirmationem adiicit canõ, quòd Chriſti etiam reſurrectio, veſpere ſabbati, hoc eſt ante diem dominicum, extitit: vt feſtum ex tenebris in lucem deſineret, & celebratio reſurrectionis per integrum diem integrámque noctem fieret. B Cùm hæc ita ſe habeant, dixerit quiſpiam ea quæ ſunt in præſenti canone, repugnare doctrinæ præcedentis canonis. Illic enim dictum eſt, diem dominicum numerari à ſeptima hora præcedentis noctis, & deſinere in horam ſextam. Nunc autem decretum eſt, dominicum numerari poſt veſpertinum eiuſdem dominicæ: nõ ſunt autem contraria. A naturali enim cæleſtium corporum motu, & C ex iis quæ magnus Damaſci doctor inquit, dies ita incipit & deſinit, ſicut in lxxxix. canone dictum eſt. Præſens autem canon ſimiliter iubens per totum diei & noctis ſpatium nos Chriſti reſurrectionem celebrare, non habens autem neceſſe tunc docere de diurno ſpacio, ſed quomodo & quando nos oporteret ad feſti celebrationem & pœnitentiam componere, dicit, quòd poſt veſpertinum ſabbati, ea quæ ad reſurrectionis feſtum celebrandum pertinent, D componenda ac paranda ſunt: ita & poſt veſpertinum dominicæ ea quæ ad pœnitentiam. Si enim hoc non fecerimus, ſed vſque ad horam ſeptimam veſperæ poſt dominicum, pœnitentiæ præparationem diſtulerimus, tanquam in ea completo dominico, populi poſt dominicum feſtum celebrantes manſerint, eo quòd multis atque adeò pluribus ſit incognitum quando veniat hora ſeptima, & quando terminetur. Obſerua ergo quomodo canones hîc & illic loquantur, nec eos dixeris inter ſe repugnare. Spiritus enim ſanctus in omnibus locutus eſt.

Canon XCII.

A *Eas quæ dant abortionem cientia medicamenta, & quæ fœtus necantia venena accipiunt, homicidæ pœnis ſubiicimus.*

Schol. Bals. Eadem pœna qua homicidã punit canon, eas quæ dant venena, vt prouocetur abortio. Et hic quidem canon illas tali pœna afficit. Pœnarum autẽ genera inuenies in ij. can. ſancti Baſilij, & in xxj. can. ſynodi Ancyr. Primum autem caput xxxix. tit. lx. lib. hæc dicit expreſsè: Lege de homicidis tenetur qui hominem occidit, & qui dolo ſuſcitat incendium, & qui vel furandi, vel cædis faciendæ gratia, cum armis obambulat: & qui cùm magiſtratũ gereret, vel iudicio præeſſet, procurauerit vt quis fictè accuſaretur, & innocens condemnaretur: & qui ad tollendum de medio, venena præparauerit, vel dederit, vel qui etiam habet. Et caput iij. Lege de homicidis lata tenetur, qui ad hominem occidendum medicamentum facit, vel emit, vel habet. Sunt autem venena ſeu pharmaca, quæ ſanitatem afferunt, & quæ dicuntur φίλτρα, id eſt amatoria. Qui autem faciunt amatoria, publicatis bonis exterminentur. Quòd ſi quis etiam non malo animo mulieri dederit medicamentum ad concipiendum, eóq; accepto mortua ſit, in exilium mittitur. Eadémque capitis thema tertium dicens in principio: Lege de homicidis lata tenetur, & quicunque medicus temere dat medicamẽtum, vel ſalamãdram, vel aconitum, vel bupreſtim, vel cantharidem. Et themate iiij. aduerſus homicidas pœna eſt, in claris quidẽ exilium, & perfecta bonorum publicatio: in humilioribus autem enſi & beſtiis ſubiici. Et hæc quidem ex veteri lege & antiquis canonibus. Emiſſę ſunt autem de homicidis tam volũtariis quã inuoluntariis diuerſæ nouellę ab Imp. domino Conſtantino Porphyrogenneta, & præſtantiſſimo Imp. noſtro domino Emanuele Comneno, quarum vires in canonib. magni Baſilij de homicidis in compendium redactæ ſunt. Interrogauerit autem quiſpiam, an ex eo quòd dederit quiſpiam mulieri medicamentum ad abortionem, homicidij tenebitur,

Κανὼν ϙα'.

Τὰς τὰ ἀμβλωθρίδια διδούσας φάρμακα, καὶ τὰς δεχομένας τὰ ἐμβρυοκτόνα δηλητήρια, τῷ τοῦ φονέως ἐπιτιμίῳ ὑποβάλλεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ἐπίσης κολάζει ὁ κανὼν τῷ ἐπιτιμίῳ τοῦ φονέως, τὰς διδούσας φάρμακα δηλητήρια χάριν τοῦ ἀμβλωθῆναι τὰ ἔμβρυα, καὶ τὰς δεχομένας αὐτά. καὶ ὁ μὲν κανὼν διὰ τοῦ τοιούτου ἐπιτιμίου κολάζει ταύτας. καὶ εὑρήσεις τὰ εἴδη τῶν ἐπιτιμίων ἐν τῷ β'. κανόνι τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ ἐν B τῷ κα'. κανόνι τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου. τὸ δὲ α'. κεφ. τοῦ λθ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου φησὶ ταῦτα ῥητῶς. τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ ὑπόκειται ὁ φονεύων ἄνθρωπον καὶ ὁ κατὰ δόλον ποιῶν ἐμπρησμόν, καὶ ὁ διὰ φόνον ἢ κλοπὴν μεθ' ὅπλων περιιών. καὶ ὁ ἀρχῆς ἢ δημοσίου δικαστηρίου προεστώς, καὶ σπουδάσας πλαστῶς κατηγορηθῆναι τινὰ καὶ ἀναιτίως καταδικασθῆναι· καὶ ὁ ἐπὶ ἀναιρέσει κατασκευάσας ἢ δεδωκὼς φάρμακα· καὶ κεφ. γ'. τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ κατέχεται καὶ ὁ διὰ τὸ φονεῦσαι ἄνθρωπον, C φάρμακον ποιῶν ἢ πιπράσκων ἢ ἔχων. Εἰσὶ δὲ φάρμακα ὑγείαν ἐμποιοῦντα· καὶ τὰ λεγόμενα φίλτρα. οἱ δὲ τὰ φίλτρα ποιοῦντες δημευόμενοι ἐξοριζέσθωσαν. Εἰ δὲ καί τις μὴ κακῷ λογισμῷ δώσῃ ἢ γυνὴ συλληπτικόν, καὶ ἀποθάνῃ ἡ λαβοῦσα, ἐξορίζεται. καὶ θέμα γ'. τοῦ αὐτοῦ κεφ. λέγον περὶ τὰς ἀρχάς, κατέχεται τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ καὶ ὁ πιγμεντάριος, προπετῶς διδοὺς φάρμακον ἢ σαλαμάνδραν ἢ ἀκόνιτον ἢ πιτυοκάμπην ἢ βούπρηστιν ἢ μανδραγόραν ἢ κανθαρίδας. καὶ θέμα δ'. ἡ ποινὴ D ἡ κατὰ ἀνδροφόνων, ἐπὶ μὲν ἐντίμων, περιορισμός ἐστι καὶ τελεία δήμευσις· ἐπὶ δὲ τῶν εὐτελῶν, ξίφει καὶ θηρίοις ὑποβληθῆναι. καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ νόμου, καὶ τῶν κανόνων. ἀπελύθησαν δὲ νεαραὶ περὶ φονέων ἀκουσίων καὶ ἑκουσίων διάφοροι, παρά τε τοῦ βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, καὶ τοῦ θεοστεφοῦς καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ. ὧν αἱ δυνάμεις συνωψίσθησαν ἐν τοῖς περὶ φονέων κανόσι τοῦ μεγάλου Βασιλείου. ἐρωτήσει δέ τις, ὡς ἐκ μόνου τοῦ δοῦναι τινὰ πρὸς γυναῖκα ἀμβλωθρίδια, ὑποπεσεῖται τῷ τῶν φονέων ἐγκλήματι,

ἡ χρεία ἐστὶ τοῦ γενέσθαι καὶ ἀποτέλεσμα ἤγουν φόνον; Λύσις. Τὸ καταστρωθὲν ἄνωθεν γ'. κεφ. τοῦ λθ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, διορίζεται, μὴ τὸν δόντα μόνον δηλητήριον φάρμακον, ὡς φονέα τιμωρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔχοντά τι τοιοῦτον. καὶ τὸ β'. θέμα τοῦ α'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου, φησίν, ὁ σκοπὸν ἐσχηκὼς τοῦ φονεῦσαι, κἂν μὴ φονεύσῃ ἀλλὰ τραυματίσῃ, φονεύς ἐστι. καὶ ὁ μὴ θελήσας φονεῦσαι, ἐὰν φονεύσῃ, οὐκ ἔστι φονεύς. ἡ δὲ διάθεσις ἐκ τοῦ πλήξαντος ὀργάνου ἐλέγχεται. οἱ μέντοι κανόνες τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τὸν ἀκουσίως φονεύοντα, ὡς ἂν ἔχῃ, ὡς φονέα κολάζουσι, παρὰ τὴν περίληψιν τοῦ τοιούτου νόμου, καὶ παρὰ τὸ ϛ'. θέμα τοῦ γ'. κεφ. τοῦ λθ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, τὸ λέγον οὕτως· ὁ περὶ ἀνδροφόνων νόμος, δόλον ἐπιζητεῖ, καὶ οὐ μεγάλην ἀμέλειαν. ὅθεν ἐάν τις ἑαυτὸν ἐξ ὕψους ῥίψας, ἢ κλάδον ἀπὸ δένδρου, φονεύσῃ τινὰ, οὐχ ὑπόκειται τῷ παρόντι νόμῳ. ἡ μέντοι λα'. νεαρὰ τοῦ Βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, δίδωσιν ἄδειαν τῷ ἀνδρὶ διασπᾷν τὸν μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ γάμον, ἐπίτηδες ἀμβλωσκούσης τὴν ἐκείνου σποράν.

Κανὼν ϟβ'.

Τοὺς ἁρπάζοντας γυναῖκας ἐπ' ὀνόματι συνοικεσίου, ἢ συμπράττοντας ἢ συναιρομένους τοῖς ἁρπάζουσιν, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀναθεματίζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν, ἀπαράλλακτός ἐστι κανὼν κζ'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. καὶ ζήτει τὰ ἐν αὐτῷ παραγραφέντα. καὶ τίτλον θ'. τοῦ παρόντος συντάγματος κεφ. λ'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ὡσαύτως καὶ τὸν ξζ'. ἀποστολικὸν κανόνα. τί δὲ, ἐὰν μὴ ὀνόματι συνοικεσίου ἁρπάσῃ τις γυναῖκα, ἀλλὰ διὰ πορνείαν, οὐ κολασθήσεται σὺν τοῖς συμπράξασι καὶ συναραμένοις αὐτῷ; Λύσις. καὶ μάλιστα. τοῦτο γὰρ ἀζήτητόν ἐστι. τὸ δὲ ποιοῦν τὴν ζήτησιν ὑπῆρχεν ἡ πρόφασις τοῦ συνοικεσίου. ἔλεγον γάρ τινες μηδέν τι κακὸν ποιῆσαι τὸν ἁρπάσαντα γυναῖκα διὰ τὸ νομίμως συναφθῆναι αὐτῇ, ἴσως καὶ ἀναξίαν οὖσαν τοῦ γένους, κἀντεῦθεν μεγάλως χειραγωγούμενον. ὅπερ τοῖς πατράσιν οὐκ ἔδοξεν, ὡς προτρεπτικὸν κακίας, καὶ τὴν εὐταξίαν καταστρέφον τῶν πόλεων.

A an opus ſit vt ſequatur etiā euentus vel cædes. Solutio. Quod ſuperiùs poſitum eſt caput iij. xxxviiij. tit. lx. lib. Baſilic. conſtituit, non eum ſolùm qui dat venenum puniri vt homicidam, ſed eum etiam qui tale quid habet. & ij. thema primi capitis eiuſdem tit. & lib. dicit: Qui eo fuit animo vt vellet interficere, etiamſi non interfecerit, ſed ſauciauerit, eſt homicida: & qui noluit interficere, etiamſi interfecerit, non eſt homicida. Affectio autem, ex inſtrumento eius qui percuſſit, apparet, & probatur. B Sed ſancti Baſilij canon etiam eum qui non ſponte interfecit, quomodocunque fuerit, punit vt homicidam, contra ac comprehenditur hac lege, & contra ac decernit vj. thema iij. cap. xxxviiij. tit. lx. li. quod ſic dicit: Lex de homicidis dolum requirit, & non magnam negligentiā. Quare ſi quis, ſeipſo ex alto deiecto vel frōde arboris deorſum miſſa quēpiā occiderit, præſenti lege nō tenetur. Iā verò xxxj. Imp. domini Leonis ſapiētis nouella, dat viro poteſtatem diuertēdi ab vxore, quæ illius ſemen C abortione prudens & ſciens eiicit.

μεγάλη ἀμέλεια, lata culpa, dicitur, quæ etſi dolo æquiparatur, non tamē in homicidio, in quo ſpectatur animus & conſilium.

CANON XCII.

Eos qui nomine matrimonij mulieres rapiunt, vel qui opera opéque ſua raptores adiuuāt, ſtatuit ſancta ſynodus, ſi ſint quidem clerici, proprio gradu excidere: ſi verò laici, anathemate percuti.

SCHOL. BALS. Præſens canon idem eſt omnino cum xxvij. canone Chalcedon. ſynodi. & quære quæ in eo ſcripta ſunt: & viiij. tit. præſentis operis, cap. xxx. & quæ in eū ſcripta ſunt. Similiter & lxvij. can. Apoſt. Quid autem, ſi quis mulierē non ra-D puerit, nomine matrimonij, ſed fornicationis gratia, nō punietur vnà cū iis qui illum opera & ope ſua adiuuant? Solutio. Maximè. Hoc eſt enim ſine cōtrouerſia: id autem quod dubitationem afferebat, erat prętextus matrimonij. Dicebāt enim nonnulli, eū nihil mali feciſſe, qui rapuit mulierē, vt ei legitimè coiungeretur, quæ fortaſſe etiā indigna eſt eius genere, & ex eo fortaſſe inductus eſt, vt eā violēta manu abduceret. Quod quidem patribus non viſum eſt, vt quod & ad improbitatem incitet, & ciuitatum bonum ordinem euertat.

Preterea interrogauerit quiſpiam, ſi poſt raptum velit rapta cum raptore legitimè habitare, an audietur? Solutio. Nequaquã. Dicit enim cxxiij. Iuſtiniani nouella, ſiue iij. cap. lviij. tit. lx. lib. hæc expreſſe: Rapta, ei qui illam rapuit, ne nubat. Sed & ſi eius parentes tali matrimonio conſenſerint, in exilium mittuntur. Quartum autem, v. & vj. eiuſdem tituli & libri caput, dicit raptam mulierem raptoris bona lucrari, quæ ei matrimonio legitimè coniungi noluerit. Si hoc enim voluerit, publicantur eius facultates, & raptoris, & eorum qui ad malum opem tulerint, ſiue ſint eius parentes, ſiue alieni. Lege etiam totum lviij. tit. & ſcies quòd quicunque mulierem vllam rapuit, ſiue ſit eius ſponſa, ſiue ancilla, ſiue libertina, ſi cum armis quidem, de ipſo ſupplicium gladio ſumitur: qui eum autem ope operáque ſua adiuuerunt, verberati, & tonſi, naribus truncãtur. ſin autem ſine armis, raptori quidem manus amputatur: qui autem ei opem tulerunt, verberati & tonſi in exilium mittuntur. Hæc autem ita fiunt, etiam ſi ipſa mulier raptui conſenſerit. Lege & lv. nouellam Imperatoris Domini Leonis ſapientis.

CANON XCIII.

Vxor viri qui ſeceſſit, & non apparet, antequam de eius morte certior facta ſit, alteri cohabitans, adulteratur. ſimiliter & militum vxores, quæ non apparentibus maritis, nupſerunt, in eandem rationem incidunt: quemadmodum & quæ propter mariti peregrinationem reditum non expectant. Sed res hic quidem aliquam veniam habeat, quòd ſit maior eius mortis ſuſpicio. Ea autem, quæ illi qui ad tempus erat ab vxore relictus, nupſit per ignorantiam, deinde dimiſſa eſt, quòd prior ad ipſum redierit, eſt quidem fornicata, ſed per ignorantiam. A matrimonio ergo non arcebitur. rectiùs autem ſi ſic manſerit. Sin autem miles aliquanto pòſt tempore redierit, cuius vxor propter longam illius abſentiam alteri viro coniuncta eſt, is ſi velit, propriam vxorem recipiat, ipſi venia propter ignorantiam data, eique qui illam in ſecundis nuptiis domum duxit.

SCHOL. BALS. Quædam mulieres, cùm ſui mariti ab earum vitæ ſocietate ſe ſeiunxiſſent, vel propter

A ἔτι ἐρωτήσει τις εἰ μετὰ τὴν ἁρπαγὴν θελήσει ἡ ἁρπαγεῖσα συνδιάγειν νομίμως τῷ ἅρπαγι, ἀκουσθήσεται; Λύσις. οὐδαμῶς. φησὶ γὰρ ἡ ρκγ'. Ἰουστινιανοῦ νεαρά, ἤτοι τὸ γ'. κεφ. τοῦ νη'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, ταῦτα ῥητῶς. μὴ γαμείσθω ἡ ἁρπαγεῖσα τῷ ἁρπάσαντι αὐτήν. ἀλλ' εἰ καὶ συναιρέσωσι τῷ τοιούτῳ συνοικεσίῳ οἱ γονεῖς αὐτῆς, περιορίζονται. τὸ δὲ δ'. ε'. καὶ ϛ'. κεφάλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου, λέγουσι τὴν ἁρπαγεῖσαν κερδαίνειν τὰ τοῦ ἁρπάσαντος πράγματα, μὴ θελήσασαν συζευχθῆναι νομίμως αὐτῷ. ἐπεί τοι γε εἰ θελήσει τοῦτο, δημεύεται ἥ τε περιουσία ταύτης, καὶ τοῦ ἅρπαγος, καὶ τῶν B συναιρομένων ἐπὶ τῷ κακῷ, κἄν τε γονεῖς τούτων ὦσι κἄν τε ἀλλότριοι. ἀνάγνωθι καὶ τὸν αὐτὸν νη'. ὅλον τίτλον, καὶ μαθήσῃ ὅτι πᾶς ἁρπάσας γυναῖκα οἱανδήτινα, κἂν μνηστὴ ἔστιν αὐτοῦ κἂν δούλη ἢ ἀπελευθέρα, εἰ μὲν μεθ' ὅπλων, αὐτὸς μὲν ξίφει τιμωρεῖται, οἱ δὲ συμπράττοντες καὶ συναιρόμενοι αὐτῷ, τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ῥινοκοποῦνται. εἰ δὲ χωρὶς ὅπλων, ὁ μὲν ἅρπαξ χειροκοπεῖται· οἱ δὲ βοηθοὶ αὐτοῦ τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ἐξορίζονται. ταῦτα μὲν οὕτω γίνονται κἂν καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ ἐπὶ τῇ ἁρπαγῇ συναιρέσῃ. ἀνάγνωθι καὶ C τὴν λε'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ.

Κανὼν ϙγ'.

Ἡ ἀναχωρήσαντος τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀφανοῦς ὄντος, πρὸ τοῦ πεισθῆναι περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἑτέρῳ συνοικοῦσα, μοιχᾶται· καὶ ὡσαύτως καὶ στρατιώτιδες, αἱ τῶν ἀνδρῶν ἀφανῶν ὄντων γαμηθεῖσαι, τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται λόγῳ. ὥσπερ καὶ αἱ διὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ ἀνδρὸς μὴ ἀναμείνασαι τὴν ἐπάνοδον. πλὴν ἔχει τινὰ συγγνώμην τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς θάνατον εἶναι τὴν ἀποδημίαν. ἡ δὲ τῷ καταλειφθέντι πρὸς καιρὸν παρὰ τῆς γυναικὸς κατὰ ἄγνοιαν γημαμένη, εἶτα ἀφεθεῖσα D διὰ τὸ ἐπανελθεῖν πρὸς αὐτὸν τὴν προτέραν, ἐπόρνευσε μέν, ἐν ἀγνοίᾳ δέ· γάμου οὖν οὐκ εἰρχθήσεται. κάλλιον δέ, ἐὰν μείνῃ οὕτως. εἰ δέ γε ὁ στρατιώτης ἐπανέλθοι χρόνῳ ποτέ, οὗ ἡ γυνὴ διὰ τὴν ἐπὶ πολὺ ἐκείνου ἀπόλειψιν, ἑτέρῳ συνήφθη ἀνδρί, οὗτος, εἰ προαιρεῖται, τὴν οἰκείαν αὐτοῦ ἀπολαβέτω γυναῖκα, συγγνώμης αὐτῇ ἐπὶ τῇ ἀγνοίᾳ διδομένης, καὶ τῷ ταύτην εἰσοικισαμένῳ κατὰ δεύτερον γάμον ἀνδρί.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς γυναῖκες τῶν οἰκείων ἀνδρῶν ἀναχωρησάντων ἐκ τῆς ὁμοζωίας τούτων, ἢ διὰ

τινα αἰτίαν στρατιωτικὴν ἀποδημούντων, καὶ ἀφανῶν γινομένων, ὡς μηδὲ ἀναδιδαξάντων ἢ ταύτας ἢ ἑτέρους τινὰς τὰ περὶ αὐτούς, ἄδηλον ἔχουσαι τὸν θάνατον αὐτῶν, ἑτέροις συνήφθησαν. φησὶ γοῦν ὁ κανὼν ὡς μοιχαλίδας ταύτας κολάζεσθαι, μετὰ τὸ ἐκείνους ὑποστρέψαι, διὰ τὸ μὴ ἀναμεῖναι μαθεῖν τελεώτερον περὶ τοῦ θανάτου αὐτῶν. ἡ δὲ κατ' ἄγνοιαν γαμηθεῖσα τάχα νομίμως τῷ διαχωρισθέντι πρὸς καιρὸν ἀπὸ τῆς οἰκείας συζύγου, εἶτα ἐκ τούτου ἀναχωρήσασα διὰ τὸ τὴν σύμβιον αὐτοῦ πάλιν θελῆσαι συνοικεῖν τῷ οἰκείῳ ἀνδρί, μοιχείαν μὲν οὐχ ἥμαρτεν, ἐπόρνευσε δέ. ἔχει μέντοι εὔλογον πρόφασιν τὴν ἄγνοιαν. διὸ καὶ ἑτέρῳ νομίμως γαμηθῆναι, οὐ κωλυθήσεται. ζήτει καὶ τὸν μς'. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Συμβουλευτικῶς ὅμως ὑποτίθεται οἱ πατέρες τῇ γυναικὶ μὴ συζευχθῆναι ἑτέρῳ, ἀλλὰ καρτερῆσαι καὶ ἐξιλεώσασθαι τὸ ἁμάρτημα διὰ μετανοίας. καὶ τῷ ἐπανελθόντι δὲ στρατιώτῃ ἐξεχώρησαν, εἰ θέλει, ἀνακαλέσασθαι τὴν ἑτέρῳ συζευχθεῖσαν γυναῖκα αὐτοῦ, ὀφειλούσαν συγγνώμης ἀξιωθῆναι, ὡς ἀπελπίσασαν τὴν ἐπάνοδον τοῦ οἰκείου ἀνδρός· ὥσπερ δὴ συγγνωσθήσεται, καὶ ὁ εἰς δεύτερον γάμον αὐτὴν ἀγαγόμενος. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐρωτήσει τις, διὰ τί ἄνω μὲν ὁ κανὼν φησὶ μοιχᾶσθαι τὰς γυναῖκας, τοῦ τε ἀναχωρήσαντος, πρὸς δὲ καὶ τοῦ στρατιώτου, ἑτέροις γαμηθείσας πρὸ ἐντελοῦς πληροφορίας τοῦ θανάτου τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν· ἐν τῷ τέλει δὲ ὁρίζεται συγγινώσκεσθαι τὴν γυναῖκα τοῦ στρατιώτου, καὶ τὸν συναφθέντα αὐτῇ μετὰ δεύτερον γάμον; Λύσις. πολλὴ διαφορά ἐστι τῆς γυναικὸς τοῦ στρατιώτου καὶ τῆς ἄλλης. ἡ μὲν γὰρ ἅμα τῷ ἀποδημῆσαι τὸν στρατιώτην, ὕποπτον ἔχει τὸν θάνατον, καθὼς καὶ ὁ παρὼν κανὼν μετὰ τὸ εἰπεῖν περὶ τοῦ στρατιώτου φησὶ ταῦτα ῥητῶς· πλὴν ἔχει τινὰ συγγνώμην τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα, ἤγουν συγγινώσκεται ἡ τοῦ στρατιώτου γυνή, διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς θάνατον εἶναι τὴν ὑπόνοιαν. ὅπερ καὶ ὁ λα'. καὶ ὁ λς'. κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου θεσμοθετοῦσιν. ἡ ἄλλη δέ, οὐδέν τι τοιοῦτον προβάλλεσθαι δύναται. ἅμα γὰρ τῇ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτῆς ἀναχωρήσει τοῦ ἀνδρός, ἐγίνωσκε τὴν ἀφανῆ τούτου ἀποδημίαν· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ συγγνώμης ἀξία.

A militarem cauſam quampiam peregre profecti eſſent, nec vſquam apparerent, vt qui neque ipſas, neque vllos alios de ſe certiores feciſſent, cùm de ipſorũ morte incertæ eſſent, aliis matrimonio cõiunctæ ſunt. Dicit ergo canon, eas, vt adulteras puniri, poſtquam illi redierint, quòd non expectauerint vt ſcirent de eorum morte aliquid certius. Non iuſtum enim habent prætextũ, lõgam ſuorum maritorum peregre abſentiam, & de morte eorum incertitudinem. Quæ autem per ignorantiá B fortè legitimè nupſit ei qui ad tempus à propria coniuge ſeiunctus eſt, deinde ab eo receſſit, quòd eius vxor velit rurſus cum proprio marito cohabitare, adulterium quidem non cõmiſit, ſed fornicata eſt. Habet tamen iuſtã excuſationem, ignorantiã. Quare nec alteri nubere prohibebitur. Quære & xlvj. can. ſancti Baſilij, Suadẽt tamen patres mulieri, ne alij coniungatur, ſed ſe fortiter & continenter gerat, & peccatũ pœnitentia expiet. Porrò & militi qui reuerſus eſt, permiſit, ſi velit, vxorem ſuam alteri coniunctam reuocare, eámque C venia dignam cenſeri, vt quæ viri ſui reditum deſperauerit: quemadmodum & illi ignoſcetur qui ipſam duxit in matrimonium. Cùm hæc ita ſe habeant, rogauerit quiſpiam, cur canon quidem dicit ſuperiùs adulterari mulieres, tam eius qui diſceſſit, quàm militis, ſi alteri nupſerint, antequam planè de eius morte certiores factæ fuerint: in fine autem decernit militis vxori ignoſci oportere, eique qui illi in ſecundis nuptiis copulatus eſt? Solutio. Magna eſt differẽ D tia inter vxorem militis, & aliam. Illa enim, ſimul ac peregre profectus eſt miles, habet aliquã de eius morte ſuſpicionẽ: quemadmodum & præſens canon, poſtquam dixit de milite, hoc expreſſe dicit: ſed res hîc quidem aliquam habet veniam, hoc eſt, militis vxori ignoſcitur: quòd ſit maior de morte ſuſpicio. quod etiã xxxj. & xxxvj. canon ſancti Baſilij ſtatuũt. Alia autẽ nihil poteſt eiuſmodi allegare. Simul enim ac è domo ſua maritus exceſſit, incertam quoque eius eſſe abſentiam cognouit: & propterea ne veniam quidem meretur.

Ad hæc dixerit quiſpiam, quòd cùm matrimonium, cum eo qui à propria vxore relictus eſt, & libera ſeu ſoluta muliere, non poſſit cõſiſtere, quænam relicta eſt ratio de ea alteri viro non coniungẽda, maximè cùm ignorauerit matrimonium viri qui relictus eſt? Solutio. Cùm quidam dicerent, quòd etiamſi non fuit adulterium à muliere commiſſum, propter ignorantiam, admiſſa eſt tamen fornicatio, & cùm ſit fornicata, debet ex canonibus de fornicatione puniri, & ideo nec alij quidem viro coniungi, vt quæ ſit extra ambitus eccleſiaſticos: patres hoc ſoluentes, dixerunt, quòd fornicatio quidem commiſſa eſt: ſed quoniam mulier, non more fornicatorio, ſed legitimè ei qui relictus erat, cõiuncta fuit, ſcortatorum pœna non punietur: ſed digna eccleſiaſtica communione cenſebitur, nec alij coniungi prohibebitur. Ne autem viderentur patres adhortari mulieres ad id quod eſt minùs pium, dixerunt eſſe melius, vt quieſcant. Etſi enim per ignorantiam peccarunt: ſed quod ad eas quidem attinet, primum matrimonium reputatur illud quod nõ poteſt conſiſtere, nec debent ſecundo nubere, niſi velint pœnis earum que ſecũdo nubũt, ſubiici. Prҿterea interrogabit quiſpiam, Nunquid & qui militis vxorem per ignorãtiam duxit, ei venia dabitur? Solutio. maximè. ſi enim prodeſt mulieri ignorãtia: multo magis & virũ, qui eam duxit, indemnẽ, nullique præiudicio affectum conſeruabit, vt qui ne ſcire quidem debeat. Quid verò, ſi miles ſuam vxorem recipere voluerit, an ea fiẽt quæ canone cõprehenduntur? Sin autem recuſet, nequaquã, ſed ipſa cum alio vitam tranſiget? Solutio. Poſt reditum militis, exinde ſecundum matrimonium diſſoluitur: & ſi velit quidẽ miles eam ſuſcipere, ei licet hoc facere. Sin minùs, nec cum ſecundo quidem viro cohabitabit. multo magis autem ſi cum eo viuere perſeuerauerit, ei venia non dabitur, ſed vt adultera punietur. Illis enim eſſe dandam veniam dicunt patres, quæ à ſecundo matrimonio promptè recedunt, & ignorantiæ peccatum agnoſcunt, non autem ei reſiſtunt & adulterium eligunt. Et hæc quidem

A πρὸς τούτοις εἴποι τὶς ὡς τοῦ γάμου τοῦ γινομένου μετὰ τοῦ καταλειφθέντος παρὰ τῆς οἰκείας συζύγου, καὶ τῆς ἐλευθέρας γυναικὸς, ἀνυποστάτου ὄντος, ποῖος λόγος ὑπελίπετο χάριν τοῦ μὴ συναφθῆναι αὐτὴν ἑτέρῳ ἀνδρὶ, ἀγνοήσασαν καὶ ταῦτα τὸν πρῶτον γάμον τοῦ καταλειφθέντος ἀνδρός; Λύσις. τινῶν λεγόντων ὅτι κἂν μοιχεία οὐ γέγονε παρὰ τῆς γυναικὸς διὰ τὴν ἄγνοιαν, ἀλλὰ πορνεία ἐτελέσθη, καὶ ὀφείλει ἡ πορνεύσασα κατὰ τοὺς περὶ τῆς πορνείας κανόνας ἐπιτιμηθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ συζυγῆναι ἀνδρὶ, ὡς ἔξω οὖσα τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιβόλων· οἱ πατέρες καὶ τοῦτο λύοντες, B ἔφησαν ὅτι πορνεία μὲν γέγονεν· ἐπεὶ δὲ ἡ γυνὴ οὐ πορνικῷ τρόπῳ ἀλλὰ νομικῷ συνεζύγη τῷ καταλειφθέντι, πορνευόντων ἐπιτιμίοις οὐχ ὑποπεσεῖται, ἀλλὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀξιωθήσεται, καὶ ἑτέρῳ συζυγῆναι οὐ κωλυθήσεται. ἵνα δὲ μὴ δόξωσι προτρέπειν τὰς γυναῖκας πρὸς τὸ ἀνευλαβέστερον, εἶπον κάλλιον εἶναι ἡσυχάζειν αὐτάς. κἂν γὰρ ἐν ἀγνοίᾳ ἥμαρτον· ἀλλ' ὅσον τὸ εἰς αὐτὰς πρῶτος γάμος λογίζεται ἐκεῖνο τὸ ἀνυπόστατον. καὶ οὐκ ὀφείλουσι C δευτερογαμῆσαι, εἰ μὴ βούλονται τοῖς τῶν δευτερογαμούντων ἐπιτιμίοις ὑποπεσεῖν. ἔτι ἐρωτήσει τὶς, ἆρα καὶ ὁ τὴν τοῦ στρατιώτου γυναῖκα ἐν ἀγνοίᾳ ἀγαγόμενος συγγνωσθήσεται; Λύσις. καὶ μάλιστα. Εἰ γὰρ ὠφελεῖ τὴν γυναῖκα ἡ ἄγνοια, πολλῷ μᾶλλον τὸν ἄνδρα τὸν ταύτην ἀγαγόμενον ἀπροσκριμάτιστον συντηρήσει, ὡς μηδὲ εἰδέναι ὀφείλοντα. τί δὲ, τοῦ στρατιώτου αἱρετισαμένου μὲν ἀναλαβέσθαι τὴν οἰκείαν σύζυγον, γενήσεται τὰ τῷ κανόνι περιεχόμενα; ἀπαναινομένου δὲ, οὐδαμῶς· ἀλλ' ἔσται αὐτὴ μετὰ τοῦ ἑτέρου συμβιοτεύουσα; Λύσις. μετὰ τὴν ὑποστροφὴν τοῦ στρατιώτου, ἀπεντεῦθεν ὁ δεύτερος γάμος διασπᾶται. D καὶ εἰ μὲν θέλει ὁ στρατιώτης λαβεῖν αὐτὴν, ἔχει ἐπ' ἀδείας τοῦτο ποιεῖν. Εἰ δὲ μὴ, οὐδὲ μετὰ τοῦ δευτέρου ἀνδρὸς συνοικήσει. μᾶλλον μὲν καὶ εἰ ἐπιμείνῃ μετὰ τούτου συμβιοτεύουσα, συγγνώμης οὐκ ἀξιωθήσεται, ἀλλὰ καὶ ὡς μοιχαλὶς τιμωρηθήσεται. ἐκείνας γὰρ συγγνωμονεῖσθαι φασὶν οἱ πατέρες, τὰς ἑτοίμως ἀφισταμένας τοῦ δευτέρου συνοικεσίου, καὶ μὴ συντιθεμένας τῷ ἐξ ἀγνοίας ἁμαρτήματι· οὐ μὴν τὰς ἀνθισταμένας καὶ τὴν μοιχείαν προελομένας. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ κανών.

κανών. ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος, ἤτοι τὸ ι΄. κεφ. τοῦ ζ΄. τίτλου A
τοῦ κη΄. βιβλ. ὅπερ ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ριζ΄. φησὶ
τὰς γυναῖκας τῶν ἐν παρατάξει ὄντων καὶ στρατείας
καταλεγομένων στρατιωτῶν καὶ λοιπῶν, περιμένειν
τὴν ἐπιδημίαν τῶν ἀνδρῶν κἂν ὅσος παρέλθῃ χρόνος.
καὶ κἂν δέξωνται γράμματα πληροφορητικὰ τοῦ
θανάτου αὐτῶν, ἀναμένειν καὶ ἕτερον ἐνιαυτὸν, καὶ
μετὰ συγγνωστέον εἶναι τὸν μετ᾽ ἑτέρου ἀνδρὸς γάμον
ταύτης, μὴ ὀφείλοντα διασπασθῆναι. ἡ μέντοι
κβ΄. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ, ἤτοι τὸ ε΄. κεφ. τοῦ ζ΄.
τίτλου τοῦ κη΄. βιβλ. διορίζεται ἐπὶ πενταετίαν
ἀναμένειν τὴν γυναῖκα ἢ τὸν ἄνδρα, ὅταν τις ἐξ αὐ- B
τῶν αἰχμαλωτισθῇ καὶ ἀδηλία ἐστὶ τῆς τούτου ζωῆς.
μετὰ δὲ τὴν πενταετίαν ἕτερον συναλλάττειν γάμον.
ἀνάγνωθι οὖν τὴν τοιαύτην νεαρὰν, ὡσαύτως καὶ
τὴν λγ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος
τοῦ σοφοῦ, διοριζομένην μὴ λύεσθαι προφά-
σει τῆς αἰχμαλωσίας γάμον· μηδὲ τῷ ἐλευθε-
ρίαν συντηρηθέντι μέρει ἐξεῖναι πρὸς ἕτερον ἐπι-
δεῖν συνοικέσιον. ἀλλ᾽ εἰ καὶ συναφθῇ ἑτέρῳ, ἄ-
δειαν ἔχειν τὸ ὑποστρέψαν μέρος ἐκ τῆς αἰχμα-
λωσίας, ἀνακαλέσασθαι τὸ οἰκεῖον μέλος, καὶ τὸν
δεύτερον γάμον διασπᾶν. τοῦ οὖν κανόνος διορι-
ζομένου ὅσα εἴπομεν ἄνωθεν, καὶ τῶν νόμων παρα- C
κελευομένων ταῦτα δὴ τὰ προσεχῶς γεγραμ-
μένα, ἐρωτήσει τις, τίσιν ἐκ τούτων προσέχειν
ὀφείλομεν; φαμὲν οὖν ὅτι καὶ τοῖς ἐν τῷ κανόνι,
καὶ τοῖς ἐν τοῖς νόμοις ἑκατέροις προσφόρως κατὰ και-
ρόν. καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ κανόνος, μοιχαλίδας εἴποι-
μεν τὰς περὶ ὧν ὁ κανὼν, γυναῖκας γαμηθεί-
σας ἑτέροις πρὸ τοῦ λαβεῖν ἐντελῆ πληροφο-
ρίαν τοῦ θανάτου τῶν ἀφανῶν ἀνδρῶν αὐτῶν.
τοῦτο γὰρ καὶ αἱ νεαραὶ παρακελεύονται. τὴν
δὲ γυναῖκα τοῦ στρατιώτου, μὴ κατὰ τὴν περί-
ληψιν τῆς νεαρᾶς γαμηθεῖσαν, συγγνώμης D
οὐκ ἀξιώσομεν, ὥσπερ κατὰ ταύτην ποιήσασαν
οὐκ αἰτιασόμεθα. τὸ μέντοι ἔχειν ἐπ᾽ ἀδείας τοὺς
ἄνδρας πασῶν τῶν μοιχευθεισῶν γυναικῶν, ἀνα-
λαμβάνεσθαι αὐτὰς καὶ μετὰ τὴν ὑποστροφὴν,
κοινῶς εἶπε, καὶ μὴ ἐπὶ μόνης τῆς γυναικὸς τοῦ στρα-
τιώτου κατὰ τὴν περίληψιν τῆς ῥηθείσης ριζ΄. νεαρᾶς,
τῆς συνοψισθείσης ἐν κεφ. γ΄. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ πα-
ρόντος συντάγματος. ἐπεὶ δὲ ὁ κανὼν μὲν περὶ
αἰχμαλώτου οὐδέν τι ἐθεσμοθέτησεν, ἡ δὲ διαλη-
φθεῖσα Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ διορίζεται ἐπὶ πενταετῆ
χρόνον ἀναμένειν τὸ ὑποληφθὲν μέρος, ἐλεύθερον,

canō. Lex autē ciuilis, iij. ſcilicet cap.
vij. tit. xxviij. lib. quod quidē eſt no-
uella Iuſtin. cxvij. dicit vxores eorū
qui ſunt in acie, & in militares ordi-
nes relati ſunt, militū & reliquorum,
debere expectare maritorū reditū,
quantumcunq; tēpus præterierit, &
etiā ſi de eius morte literis certiores
factę fuerūt, debere quoque alterum
annū expectare, & ei poſtea veniam
dandā eſſe, ſi cū alio viro matrimoniū
contrahat, quod non debet ſeparari.
Viceſima autē ſecūda Iuſtiniani no-
uella, ſiue v. Iuſſio vij. tit. xxviij. lib.
ſtatuit quinquēnio debere expecta-
re mulierem, vel maritum, quando
quis ex ipſis bello captus fuerit, & an
viuat incertum eſt: poſt quinquen-
nium autem, alterum matrimonium
contrahere. Lege ergo hanc nouel-
lā, & xxxiij. Imp. domini Leonis ſa-
pientis Nouellam, ſtatuentem non
licere prętextu captiuitatis ſolui ma-
trimonium, nec parti quę libera con-
ſeruata eſt, licere ad alterum matri-
monium reſpicere: ſed & ſi alij con-
iunctus fuerit, licet parti quæ ex ca-
ptiuitate reuerſa eſt, proprium mem-
brum reuocare, ſecundas autem nu-
ptias diſtrahere. Cùm ergo canō hæc
omnia decernat, quæ ſuperiùs dicta
ſunt, & leges ea iubeant quæ proxi-
mè ſcripta ſunt, interrogauerit quiſ-
piam vtriſnam mentem adhibere de-
bemus. Dicimus quòd & iis quæ ſūt
in canone & quæ ſūt in lege, vnicui-
que eorum opportunè, & eas quidē
ex canone adulteras eſſe dixerimus,
de quibus canon, quæ aliis nupſerūt,
priuſquam planè certiores factæ fue-
rint de morte maritorum ſuorū qui
non comparent. Hoc enim Nouellæ
quoq; iubent. Militis autem vxorē,
quę nō, vt Nouella cōtinetur, nupſe-
rit, venia non eſſe dignā exiſtimabi-
mus, ſicut & eā quæ, vt ea vult, fecit,
non reprehendemus. Quòd autē li-
ceat omnibus adulterarū mulierum
maritis eas recipere etiam poſt redi-
tum, dic communiter, & non in ſola
militis vxore, vt dicta cxvij. Nouella
cōtinetur, quæ redacta eſt in cap. iii.
xiij. tit. præſentis operis. Quoniam
autem canon quidem de captiuis ni-
hil conſtituit, dicta autem Iuſtiniani
Nouella ſtatuit quinquennio expe-
ctare debere relictam partē, liberam,

& ſic ſine vllo præiudicio alterum matrimonium contrahere: cui quidem definitioni aduerſatur xxxiij. Nouella Imp. domini Leonis ſapiẽtis, quæ dicit indiſtinctè, ſemper reuocare proprium mẽbrum, captiuũ qui reuerſus eſt: dic Iuſtiniani Nouellam abrogatam eſſe à dicta nouella Imp. domini Leonis ſapientis. Præterea ne tibi contrarium videatur thema xj. cap. xxxvij. tit. lx. lib. dicens, Si diu abſentem virum falsò periiſſe mulier audiuerit, & fama perſuaſa alij ſe matrimonio iunxerit eius dolo, non punitur. Dic hoc eſſe iure Digeſtorum, & à dictis nouellis eſſe ſublatum.

CANON XCIIII.

Eos qui Gentilium ſacramenta iurant, canon pœnis ſubijcit: & nos iis quoque ſegregationem decernimus.

SCHOL. BALS. Magnus Baſilius in canone lxxxj. pœnis ſubijcit non eos ſolùm, qui ſua ſponte dæmoniaca ſacrificia attigerunt, & gentilium ſacramenta iurarunt, ſed eos etiam qui non ſponte ad ea detruſi ſunt. Ei ergo canoni conſequenter, præſens quoque canon eos ſegregat. Sunt autem ſacramenta gentilium quę iurantur à gentilibus. Alij enim in deos falſo appellatos, credẽtes, in eorum nomina iurabãt. Alij credebant in elementa, & alij in quædam alia. Rogauerit autem quiſpiam, cùm præſens canon canonis ſancti Baſilij meminit, qui eos punit, qui ſponte vel inuoluntariè ad dæmonas acceſſerunt, & gentiliũ ſacramenta iurarunt: Si quis ad dæmonas quidem nõ acceſſerit, neq; pollutus fuerit, ſed orthodoxã fidem colens, gentilium ſacramenta contẽptim iurauerit, punietur, an nõ? Solutio. Punietur, ſed non æquè ac ij qui ad dæmones acceſſerũt, ſed paulò mitiùs, vt viſum fuerit loci illius epiſcopo. Nã & magnus Baſilius ponit differẽtiã inter eos qui ad dæmonas acceſſerunt & iurauerunt: & mitiùs punit eos qui propter magnam neceſſitatem illicita guſtauerunt, & gẽtilium ſacramenta iurarunt: ſegregationi tamen omnes indiſcriminatim ſubiicientur, vt diuinorum quoque pręceptorum contẽptor, illic vbi non opus eſt ludere, nõ ludendũ eſſe ſciat.

καὶ οὕτως ἀποκριματίσας ἕτερον συνοικέσιον συνιστᾷν· ᾧ δή τῳ διορισμῷ ἐναντιοῦται ἡ λγʹ. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, λέγουσα ἀδιακρίτως, ἀνακαλεῖσθαι ἀεὶ τὸν ὑποστρέψαντα αἰχμάλωτον τὸ οἰκεῖον μέλος· εἰπὲ ὅτι τὰ τῆς Ιουστινιανείου νεαρᾶς ἠπράκτησαν ἀναιρεθέντα, ὑπὸ τῆς ῥηθείσης ρλγʹ. νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ. ἐπὶ τούτοις μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ παρατέλευτον θέμα τοῦ ιαʹ. κεφ. τοῦ ιζʹ. τιτλ. τοῦ ξʹ. βιβλ. λέγον, ἐὰν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπολειφθέντα τὸν ἄνδρα πλαστῶς ἡ γυνὴ ἀκούσῃ τελευτῆσαι, καὶ πεισθεῖσα τῇ φήμῃ ἑτέρῳ γαμηθῇ ἀδόλως, οὐ τιμωρεῖται. ἀλλ' εἰπὲ εἶναι τοῦτο διγέστων, καὶ ἀναιρεθῆναι ὑπὸ τῶν ῥηθεισῶν νεαρῶν.

Κανὼν ϟδʹ.

Τοὺς ὀμνύοντας ὅρκους Ἑλληνικούς, ὁ κανὼν ἐπιτιμίοις καθυποβάλλει. καὶ ἡμεῖς τούτοις τὸν ἀφορισμὸν ὁρίζομεν.

Ἑρμηνεία.

Ο μέγας Βασίλειος ἐν κανόνι παʹ. ἐπιτιμίοις καθυποβάλλει οὐ μόνον τοὺς ἑκουσίως τῶν δαιμονιωδῶν θυμάτων ἀψαμένους, καὶ ὀμόσαντας Ἑλληνικοὺς ὅρκους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀκουσίως εἰς τοῦτο συνωθηθέντας. ἀκολούθως οὖν τῷ τοιούτῳ κανόνι καὶ ὁ παρὼν ἀφορίζει τούτους. Ἑλληνικοὶ δὲ ὅρκοι εἰσὶν, οἱ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὀμνύμενοι. οἱ μὲν γὰρ εἰς ψευδωνύμους θεοὺς πιστεύοντες, ὤμνυον εἰς τὰ τούτων ὀνόματα· ἄλλοι ἐπίστευον εἰς τὰ στοιχεῖα, καὶ ἕτεροι εἰς ἄλλα τινά. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ παρόντος κανόνος μεμνημένου τοῦ κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου τοῦ κολάζοντος τοὺς ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως προσελθόντας τοῖς δαίμοσι, καὶ ὀμόσαντας Ἑλληνικοὺς ὅρκους, ἐάν τις τοῖς δαίμοσι μὲν μὴ προσέλθῃ μηδὲ μιανθῇ, ἀλλὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν σεβόμενος, ὀμνύει ὅρκους Ἑλληνικοὺς ἐκ καταφρονήσεως, κολασθήσεται ἢ οὔ; Λύσις. κολασθήσεται· οὐκ ἐπίσης δὲ τοῖς προσελθοῦσι τοῖς δαίμοσι, ἀλλὰ μετριώτερον, καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ κατὰ τόπον ἐπισκόπῳ. ὅτι καὶ ὁ μέγας Βασίλειος διαφορὰν ποιεῖ τε τῶν προσελθόντων τοῖς δαίμοσι, καὶ ὀμοσάντων. καὶ μετριώτερον κολάζει τὸν δι' ἀνάγκην μεγάλην τῶν ἀθεμίτων ἀψάμενον καὶ Ἑλληνικοὺς ὀμόσαντα ὅρκους. τῷ μέντοι ἀφορισμῷ ἀδιαφόρως πάντες ὑποβληθήσονται· ἵνα μάθῃ καὶ ὁ καταφρονητὴς τῶν θείων παραγγελιῶν, μὴ παίζειν ἐν οὐ παικτοῖς.

τί δὲ, ἐὰν ὀμόσῃ τις ὅρκον μὴ Ἑλληνικὸν, ἀλλὰ ἀσυνήθη τυχὸν εἰς τοὺς παῖδας αὐτοῦ, ἢ εἰς ἕτερον, μὴ προσκρούων εἰς τὴν πίστιν, τιμωρηθήσεται; Λύσις. τὸ δ΄. κεφ. καὶ τὸ ε΄. τοῦ β΄. τίτλου τοῦ κα΄. βιβλ. τοὺς κατὰ ἀδοκίμου θρησκείας ὀμνυμένους ὅρκους ἀποτρέπονται. Φησὶ γὰρ τὸ δ΄. κεφ. ὡς ἐπιφέρεται ὁ ὅρκος, οὕτως ἐποφείλει ὀμνύεσθαι. Εἰ γὰρ ἐμοῦ ἐπάγοντος κατὰ τοῦ θεοῦ ὀμόσαι, κατὰ τῆς κεφαλῆς σου ἢ κατὰ τῶν τέκνων σου ὤμοσας οὕτως, ὤφειλεν εἶναι ὁ ὅρκος ἐῤῥωμένος. καὶ τὸ ε΄. κεφ. καλῶς ἐπιφέρω σοι κατὰ τῆς σωτηρίας σου ὀμόσαι· πᾶς γὰρ θεμιτὸς ὅρκος ἐξ ἐπαγωγῆς ὀμοσθεὶς, φυλάττεται· καὶ ὅστις ὀμόσει κατὰ τὴν ἰδίαν θρησκείαν. καὶ τὸ τελευταῖον θέμα τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου, ὁ κατὰ ἀδοκίμου θρησκείας ὀμνύμενος ὅρκος, οὐ φυλάττεται· ἀδόκιμος δὲ θρησκεία ἐστὶν, ἡ παρὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. ὁ γοῦν ὀρθόδοξος μὴ κατὰ τοὺς χριστωνύμους, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κακοδόξους, οὐ μόνον οὐκ ὠφεληθήσεται ἀπὸ τοῦ ὅρκου, ἀλλὰ καὶ τιμωρηθήσεται κατὰ τοὺς κανόνας.

Κανὼν ϟε΄.

Τοὺς προστιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἱρετικῶν, δεχόμεθα κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀκολουθίαν τε καὶ συνήθειαν· Ἀρειανοὺς μὲν καὶ Μακεδονιανοὺς καὶ Ναυατιανοὺς, τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς, καὶ Ἀριστεροὺς, καὶ τοὺς Τεσσαρεσκαιδεκατίτας, ἤγουν Τετραδίτας καὶ Ἀπολιναριστὰς, δεχόμεθα διδόντας λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, σφραγιζομένους ἤτοι χριομένους πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ τό τε μέτωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ῥῖνας καὶ τὸ στόμα καὶ τὰ ὦτα· καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν· σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. περὶ δὲ τῶν Παυλιανιστῶν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ὅρος ἐκτέθειται, ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος. Εὐνομιανοὺς μέντοι τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ Μοντανιστὰς τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους Φρύγας, καὶ Σαβελλιανοὺς τοὺς υἱοπατορίαν δοξάζοντας, καὶ ἕτερά τινα χαλεπὰ ποιοῦντας, καὶ πάσας τὰς ἄλλας αἱρέσεις, ἐπειδὴ πολλαί εἰσιν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Γαλατῶν χώρας ἐρχόμενοι· πάντας τοὺς ἀπ' αὐτῶν θέλοντας προστίθεσθαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ὡς Ἕλληνας δεχόμεθα· καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτοὺς Χριστιανούς·

A Quid verò, ſi quis ſacramentum non gentilium iurauerit, ſed familiare & conſuetum, vt pote per ſuos liberos, vel aliquid aliud, quod fidem non offendit, punietúrne? Solutio. Quartum caput & quintum v. tit. xxij. libri, eos qui per improbatam religionem iurant, auerſantur. Dicit enim quarta iuſſio, Sicut defertur iuriſiurandum, ita etiam debet iurari. ſi enim cùm ego per Deum detulerim, per caput tuum iuraueris, vel per tuos liberos, nō eſt firmum ac ratum. B Quare ſi detuli tibi per caput tuum, vel filiorum tuorum, & ſic iuraueris, iuſiurandum valere debuit. Et v. cap. Rectè tibi defero vt per ſalutem tuam iures: omne enim licitum iuriſiurandum ex delatione iuratum, ſeruatur, & quodcunque per propriam religionem iurauerit. Et poſtremum thema eiuſdem cap. Iuriſiurandum quod per improbatam religionem concipitur, non ſeruatur. Improbata autem eſt religio, quæ fit præter orthodoxam religionem. Orthodoxus ergo, non Chriſtiano, ſed eo- C rum qui malè ſentiunt, more iurans, non ſolū ex eo iureiurādo nihil iuuabitur, ſed etiā ex canonibus punietur.

Canon XCV.

Eos qui recta de fide ſententia accedunt, & parti eorum qui ex hæreticis ſeruantur, ſubiecto ordine & conſuetudine recipientes, Arianos quidem, & Macedonianos, & Nouatianos, qui ſe καθαρούς, id eſt, puros, & ſiniſtros appellant, & teſſareſdecatitas ſeu tetraditas & Apollinariſtas, recipimus, dantes libellos, & omnem hæreſin anathematizantes, quæ non ſentit vt ſentit ſancta D *Dei vniuerſalis & Apoſtolica eccleſia, ſancto primùm chriſmate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures imprimentes, & dicimus, Signaculū doni ſpiritus ſancti. De iis autem qui Pauliani ſectam ſecuti ſunt, deinde ad catholicam eccleſiam confugerunt, ſtatutum eſt vt ij omnino rebaptizentur. Eunomianos quoque, qui in vnā demerſionem baptizant, & Montaniſtas, qui hîc dicuntur Phryges, & Sabellianos, qui filium idem eſſe cum patre exiſtimant, & alia quædam grauia faciunt, & omnes alias hæreſes, quoniam multi hîc ſunt, & maximè qui ex Galatarū regione profecti ſunt, omnes ex iis qui ad rectam de fide ſententiā volūt accedere, vt Græcos recipimus: & primo quidē die, eos Chriſtianos facimus;*

Νεστοριανοὶ δὲ λέγονται, οἱ κατὰ τὸν Νεστόριον χωρίζοντες τὸν θεὸν λόγον, καὶ τὸν προσληφθέντα τούτῳ ἄνθρωπον. περὶ οὗ ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς τρίτης συνόδου ἐγράψαμεν. ὡσαύτως καὶ περὶ τῆς αἱρέσεως τοῦ Εὐτυχοῦς, τοῦ Διοσκόρου, καὶ τοῦ Σεβήρου, τὰ εἰκότα διελάβομεν ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς τετάρτης συνόδου. ἀνάγνωθι οὖν ταῦτα.

Κανὼν ϟϛ΄.

Οἱ τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐνδυσάμενοι, τὴν ἐν σαρκὶ αὐτοῦ πολιτείαν μιμεῖσθαι καθωμολογήκασι. τοὺς οὖν τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας πρὸς λύμην τῶν ὁρώντων ἐν ἐπινοίαις ἐμπλοκῆς διαθετίζοντας καὶ διασκευάζοντας, καὶ δέλεαρ προτιθέντας ἐντεῦθεν ταῖς ἀστηρίκτοις ψυχαῖς, ἐπιτιμίῳ προσφόρῳ πατρικῶς θεραπεύομεν, παιδαγωγοῦντες αὐτοὺς καὶ σωφρόνως βιοῦν ἐκδιδάσκοντες, πρὸς τὸ, ἀφέντας τὴν ἐκ τῆς ὕλης ἀπάτην καὶ ματαιότητα, πρὸς τὴν ἀνώλεθρον καὶ μακαρίαν ζωὴν τὸν νοῦν μετάγειν διηνεκῶς, καὶ ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἔχειν ἀναστροφὴν, καὶ Θεῷ πλησιάζειν κατὰ τὸ ἐφικτὸν διὰ τῆς ἐν βίῳ καθάρσεως· καὶ τὸν ἔνδον, ἢ τὸν ἔξω ἄνθρωπον μᾶλλον κοσμεῖν ἀρεταῖς, καὶ χρηστοῖς καὶ ἀμώμοις τοῖς ἤθεσιν. ὥστε μηδὲν λείψανον φέρειν ἐν ἑαυτοῖς τῆς τοῦ ἐναντίου σκαιότητος. Εἰ δέ τις παρὰ τὸν παρόντα κανόνα διαγίνοιτο, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἐκ τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Παύλου προοιμιασάμενοι οἱ ἅγιοι πατέρες, τῆς λεγούσης ἐν μέρει, ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε, διωρίσαντο διορθωθῆναι δι' ἐπιτιμίου, τοὺς δι' ἐπινοίας ἐν διασκευῇ καὶ ἐμπλοκαῖς τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας πληθύνοντας καὶ καλλωπίζοντας, χάριν τοῦ ἐφέλκειν δι' αὐτῶν ὡς διά τινος δελεάσματος τὰς τῶν ἀστηρίκτων ψυχάς. ὀφείλουσι γάρ φασι πάντες οἱ πιστοὶ πρὸς τὴν ἄνω καὶ μακαρίαν ζωὴν ἀποβλέπειν, καὶ μετὰ φόβου θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἐφ' ᾧ πλησιάσαι αὐτῷ κατὰ τὸ ἐφικτὸν, καὶ τὸν ἔνδον μᾶλλον ἄνθρωπον, ἤγουν τὴν ψυχὴν, διὰ πάσης ἀρετῆς κοσμεῖν, καὶ μὴ τὸν ἐκτός. Εἰ δέ τις παρὰ τὸν παρόντα κανόνα διάγει ἐφεξῆς, ἀφορισμῷ καθυποβληθήσεται. φησὶ δὲ καὶ ὁ μέγας Παῦλος, ἀνὴρ ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστί. καὶ ὁ Μωσαϊκὸς δὲ νόμος λέγει ἐν τῷ Δευτερονομίῳ,

A Neſtoriani autem dicuntur, qui, ſicut & Neſtorius, Deum verbum ſeparant, & hominem qui ab eo aſſumptus eſt. de quo in proœmio tertiæ Synodi ſcriptum eſt. Similiter & de hæreſi Eutychis, Dioſcori & Seueri, quæ par erat, tractauimus in proœmio iiij. Synodi. Hæc igitur conſule.

CANON XCVI.

Qui Chriſtum per baptiſmum induerunt, eius in carne vitæ agendæ rationem B *imitari profeſſi ſunt. Eos ergo qui capillos ad videntium detrimentum ſcite excogitatis nexibus adornant & componunt, & infirmis animis eſcam ea ratione obijciunt, conuenienti ſupplicio paternè curamus, ipſos inſtituentes, & temperanter viuere docentes, vt relicta fraude & vanitate, quæ ex materia oritur, ad exitio carentem beatamque vitam, mentem aſſiduè traducant, & in timore puram & ſanctam conuerſationem habeant, & Deo, quoad eius fieri poteſt, appropinquent, per vitæ puritatem, & internum magis quàm externum hominem, virtutibus & bonis* C *inculpatiſque moribus exornēt, ut nullas in ſe ferant reliquias peruerſitatis vſque adeò repugnantis: ſi quis autem præter hunc canonem verſatus ſit, excommunicetur.*

SCHOL. BALS. Ex magni Pauli epiſtola ad Galatas ducto principio, quæ quidem præciſè dicit, Quicunque in Chriſtum baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis, ſtatuerunt ſancti patres eos pœna inflicta corrigere, qui ſcitè excogitatis compoſitiſque nexibus capillos pleniores & elegantiores efficiunt, vt per i- D pſos, veluti per eſcam quampiam, infirmorum animas attrahant. Debent enim, inquit, omnes fideles ad ſupernam beatámque vitam reſpicere, & cum Dei timore conuerſari: vt, quoad eius fieri poteſt, ad eum appropinquent, & internum magis hominem, animum ſcilicet, omni virtute exornent, & non externum. Si quis autem præter præſentem canonem deinceps vitam inſtituit, ſegregationi ſubiicietur. Dicit autem & magnus Paulus, Vir, ſi comam alit, eſt illi ignominia. Porrò & lex Moſaica dicit in Deuteronomio,

Non facietis cincinnos in capite veſtro. Nota ergo hæc, propter eos qui capillos nectunt, & implicāt, vel tingunt, vel cum aqua madefaciunt, vel aliquo alio modo capillos ſuos pleniores elegantiorésque faciunt, vel iis alienos connectunt: ſimiliter & propter eos qui inſtar mulierum partes quæ ſunt circa ſuum caput, ornant, fucíſque depingunt.

CANON XCIII.

Eos qui vel cum vxore cohabitant, vel alioqui indiſcriminatim ſacra loca communia faciunt, & contemptim in ea afficiuntur, & ſic in eis permanent, etiam ex iis quæ ſunt in venerabilibus templis catechumenorū manſionibus extrudi iubemus: ſi quis autem hæc non ſeruauerit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi verò laicus, ſegregetur.

SCHOL. BALS. Sacra loca dicuntur, quę ſunt Deo dedicata, ædes ſcilicet diuinæ, & diuinarum ædium porticus ſeu veſtibula, & catechumenorum manſiones, & quę circa ea ſunt. Neque enim ſacra loca dixeris omnia quæ ſunt eccleſiæ attributa, domos ſcilicet, & reliqua habitacula. Quidam ergo tēpla tenentes nulla penitus diſtinctione habita, cum ſuis mulieribus habitabant in catechumenorum manſionibus, & habitaculis, inter ſanctum & prophanum nullum penitus diſcrimen facientes, ſed indiſtinctè his omnibus vtētes. Quāobrem ſancti quoq; patres ſtatuerūt, eos qui ſacra loca per contemptum cōmunia faciūt, nō ſolùm ab eccleſiis expelli, etſi ius in eis habeant, ſed ab ipſis etiam catechumenorū manſionibus & habitationibus. Propterea enim nec lege quidem cauerunt, vt ex tēplis eiicerētur, quòd id eſſet extra omnem cōtrouerſiam. Quoniā autem, qui habent eccleſias, Catechumenorum quoque manſiones & habitacula detinent, dixerunt ſancti patres quòd non ſolùm ab eccleſiis, ſed etiam à Catechumenorum manſionibus & habitaculis expellentur. Pulchre autem admodū ſancti patres eccleſiarum mētionem non fecerūt, ſed ſacrorū locorum. Mulieres enim in eccleſiis habitare eſt maximè impium: & nec patribus quidē venit in mentem, fore vt ab vllo tam impiū ſcelus ſuſcipiatur. Fiunt autem ſacra loca communia, quòd cùm mulieribus in iis maneatur per turpium & minimè decentium cantuum communicationem,

A οὐ ποιήσετε σισόην ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν. σημειώσαι οὖν ταῦτα διὰ τοὺς κλώθοντας ἢ πλέκοντας, ἢ βάπτοντας ἢ μετὰ ὕδατος βρέχοντας, ἢ ἄλλως πως πληθιώοντας, καὶ καλλωπίζοντας τὰς οἰκείας τρίχας, ἢ ταύταις ἀλλοτρίας συνάπτοντας. ὡσαύτως καὶ τοὺς καλλιώοντας κατὰ γυναῖκας τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν μέρη αὐτῶν.

Κανὼν ϟγ΄.

Τοὺς ἢ γαμετῇ συνοικοῦντας, ἢ ἄλλως ἀδιακρίτως τοὺς ἱεροὺς τόπους κοινοποιοῦντας, καὶ καταφρονητικῶς περὶ αὐτοὺς ἔχοντας, καὶ οὕτως ἐν αὐτοῖς καταμένοντας, καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς σε-
B βασμίοις οἴκοις κατηχουμένων ἐξωθεῖσθαι προστάσσομεν. Εἰ δέ τις μὴ τοῦτο παραφυλάξῃ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἱεροὶ τόποι λέγονται οἱ ἀφωρισμένοι τῷ Θεῷ, ἤγουν οἱ θεῖοι ναοὶ, οἱ πρόναοι, τὰ κατηχουμενεῖα, καὶ τὰ περὶ αὐτά. μηδὲ γὰρ εἴπῃς ἱεροὺς τόπους, πάντας τοὺς προσκυρωθέντας ταῖς ἐκκλησίαις, ἤγουν ἐνοικικὰ καὶ λοιπὰ οἰκήματα. τινὲς γοῦν κατέχοντες ναοὺς κατῴκουν ἀδιαφόρως μετὰ τῶν
C γυναικῶν ἐν τοῖς περὶ αὐτοὺς κατηχουμενείοις καὶ οἰκήμασι, μὴ διαστέλλοντες μέσον ἁγίου καὶ βεβήλου, ἀλλ' ἀδιακρίτως τούτοις κεχρημένοι· ὅθεν καὶ διωρίσαντο οἱ ἅγιοι πατέρες τοὺς οὕτω καταφρονητικῶς κοινοποιοῦντας τοὺς ἱεροὺς τόπους, μὴ μόνον ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν ἐξωθεῖσθαι, κἂν ἔχωσι δίκαια ἐπ' αὐταῖς, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν κατηχουμενείων. διὰ γὰρ τοῦτο, οὐδὲ εἰς νομοθεσίαν ἔφερον τὸ ἐκβάλλεσθαι τούτους ἀπὸ τῶν ναῶν, ὡς εἰδότες εἶναι αὐτὸ ἀναμφίβολον. ἐπεὶ δὲ ἤθελον οἱ ἔχοντες τὰς ἐκκλησίας κἂν τὰ κατηχουμενεῖα κατέχειν, εἶπον οἱ πατέρες, ὡς οὐ
D μόνον ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν κατηχουμενείων ἵνα ἐξωθῶνται. καλῶς δὲ οὐκ ἐμνήσθησαν ἐκκλησιῶν ἀλλὰ ἱερῶν τόπων. τὸ γὰρ καταμένειν μετὰ γυναικὸς ἐν ἐκκλησίᾳ ἀσεβέστατόν ἐστι· καὶ οὐδὲ εἰς ἐνθύμησιν ἦλθε τοῖς πατράσι τολμηθῆναι ὅλως παρά τινος τοιοῦτον ἀσέβημα. κοινοποιοῦνται δὲ οἱ ἱεροὶ τόποι, διὰ τοῦ καταμένειν μετὰ γυναικῶν διὰ ἀλαλαγῆς μελισμάτων ἀσχημόνων καὶ ἀπρεπῶν,

καὶ διὰ κατασκευῆς παρακελλίων ἢ μαγειρείων ἢ ἄλλων τοιούτων. τοὺς μέντοι παραβάτας τοῦ κανόνος, κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι διορίζονται, λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ιβ'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου, ὅπερ κατεστρώθη εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ πη'. κανόνος. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι, διδάσκον ὅρια τῆς ἐκκλησίας εἶναι τὰ λουτρὰ καὶ τοὺς κήπους καὶ τὰς στοὰς ταύτης. καὶ διὰ τοῦτο μὴ δύνασθαί τινα ἀφέλκειν ἐκ τούτων τοὺς προσφυγάς· κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ μόνον δοκοῦσι καὶ ταῦτα τῆς ἐκκλησίας μέρη. ἐπείτοιγε καὶ αὐτὸ τὸ κεφ. διορίζεται ἐν τούτοις, καὶ ὑπνοῦν καὶ ἐσθίειν, ἅπερ εἰς τὸν ναὸν ἐκωλύθησαν γίνεσθαι. τὸ μέντοι κα'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ τῶν ὅρων ταύτης, ἐξέλκειν διορίζεται τοὺς ἀνδροφόνους, τοὺς μοιχοὺς, καὶ τοὺς ἅρπαγας. τοῖς γὰρ τοιούτοις τόπος ἡσυχίας οὐκ ἔστιν· ὅτι φησὶν οὐ τοῖς ἀδικοῦσιν ἀλλὰ τοῖς ἀδικουμένοις οἱ νόμοι βοηθοῦσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὴν ογ'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, τὴν ὁμοίως κολάζουσαν καὶ τοὺς ἐπιτρέποντας τὴν εἰς τὰ κατηχούμενα κατοικίαν.

Κανὼν ϟη'.

Ο ἑτέρῳ μνηστευθεῖσαν γυναῖκα, ἔτι τοῦ μνηστευσαμένου ζῶντος, πρὸς γάμου κοινωνίαν ἀγόμενος, τῷ τῆς μοιχείας ὑποκείσθω ἐγκλήματι.

Ερμηνεία.

Τὴν μνηστείαν οἱ νομοθέται ὁρίζονται μνήμην καὶ ἐπαγγελίαν τῶν μελλόντων γάμων. ἔλεγον οὖν τινὲς ὡς εἴ τις τὴν ἑτέρῳ μνηστευθεῖσαν κατὰ νόμον γάμου ἀγάγηται, οὐκ ἔστι μοιχὸς, ἀλλ' οὐδὲ πόρνος. πορνείαν μὲν γὰρ οὐχ ἥμαρτεν, ὅτι νομίμως συνεζύγη μετὰ ταύτης. μοιχείαν δὲ οὐκ ἐπλημμέλησεν, ὅτι ὕπανδρος οὐκ ἔστιν ἔτι. τοῦτο τοίνυν μὴ παραδεξάμενοι οἱ ἅγιοι πατέρες, ὥρισαν ὡς μοιχὸν κατακρίνεσθαι τὸν πρὸς γάμου κοινωνίαν λαμβάνοντα τὴν ἑτέρῳ μεμνηστευμένην, ὅτι τε φίλημα παρεῤῥέθη μέσον τῶν μνηστευθέντων, καὶ ἀῤῥαβῶνες ἐδόθησαν χάριν ἀσφαλείας τῶν συναλλαξάντων μερῶν. καὶ οὐκ ἄλλως ὁ μνηστὴρ ἑτέραν γυναῖκα λαβεῖν ἠδύνατο, εἰ μὴ κατὰ νόμους τὴν προτέραν μνηστείαν ἔλυσε. Καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ταῦτα.

A & per cellularum vel coquinarum & aliorum eiuſmodi extructionem. Ac canonis quidem tranſgreſſores, ſi ſint quidem clerici, deponendos decernunt: laicos verò excommunicandos. Lege & xij. cap. primi tit. v. lib. quod ſitum eſt in interpretatione lxxxviij. canonis. Nec tibi contrarium eſſe videatur id quod docet terminos eccleſiæ eſſe lauacra, & hortos, & porticus eius, & propterea nõ poſſe quempiam ex iis eos abſtrahere qui illuc confugerũt. In eo enim B ſolo videntur eſſe partes eccleſiæ. Ipſum enim caput in iis & dormire & comeſſe quoque poſſe decernit: quæ quidem in templo fieri prohibentur. Ac viceſimum quidem primum eiuſdem libri & tit. cap. & ab eccleſia, & ab eius finibus, extrahendos eſſe decernit homicidas, adulteros, & raptores. Eiuſmodi enim hominibus nullus eſt aſyli locus: quoniam, inquit, non iis qui iniuria afficiuntur ſed iis qui iniuria afficiunt, leges auxilium ferunt. Lege & lxxiij. Imp. Domini Leonis phi- C loſophi nouellam, quæ eos etiam ſimiliter punit qui in catechumenorum manſionibus habitari permittunt.

CANON XCVIII.

Qui alteri deſponſam mulierem, eo adhuc viuo cui deſponſa eſt, in nuptiarum ducit ſocietatem, adulterij criminì ſubijciatur.

SCHOL. BALS. Legiſlatores ſponſalia definiunt, memoriam & promiſſionem futurarum nuptiarũ. Dicebant ergo nonnulli, quòd ſi quis alteri deſponſam in matri- D monium duxerit, non eſt adulter, ſed neque fornicator. Neque enim fornicationem admiſit, quòd cum ea legitimo matrimonio iunctus eſt. Neque verò adulterium perpetrauit, quoniam non eſt adhuc ſub marito. Hoc ergo non admiſſo, ſancti patres decreuerunt, vt tãquam adulter condemnetur, qui ad nuptiarum ſocietatem eam accepit, quæ eſt alteri deſponſa, vtpote quòd inter ſponſos oſculum proceſſit, & arrhæ datæ ſunt pro contrahentium partium ſecuritate. Nec ſponſus aliam vxorem poteſt aliter ducere, niſi legitimè prima ſponſalia ſoluerit. Et hæc quidem ex præſenti canone.

Multo autem magis is vt adulter A condemnabitur, quando ex illuſtris Imp. Domini Alexij Comneni veneranda nouella de ſponſalibus, Sponſalia ferè in omnibus perfectis nuptiis æquiualent: nec aliis modis ſoluuntur quàm quibus iam perfectum matrimonium. Ne mireris autem patres nihil de muliere ſtatuiſſe. ſi is enim punitur qui eam ducit, qui fortè vti poteſt prętextu ignorantię, multò magis punietur mulier quæ nihil tale poteſt dicere, dum viuit eius ſponſus. Ille quidem certè pu- B nietur vt adulter, qui cùm alteri deſponſam eſſe ſciret, eam vxorem duxerit. Mulier autem, quomodocunque ſe res habeat, vt adultera punietur. Quid verò? Qui in matrimonij ſocietatem alienam ſponſam ducit, vt adulter punitur: qui verò cum ea fornicatus eſt, non vt adulter punitur? Solutio. Siue in matrimonio, ſiue fornicatoriè quis cum ea quæ alterius eſt ſponſa, ſciens rem habuerit, vt adulter punitur. Adiicitur autem canoni ad matrimonij ſocietatem aliquem alterius ſponſam C vxorem ducere, propter cauſam priùs declaratam in principio interpretationis. Et hæc quidem de muliere alteri deſponſa dicta ſunt. Si enim non proceſſerunt ſponſalia, ſed conuenti pœnę ſtipulatione munita eſt, cuiuſmodi ſunt quæ hodie fiunt matrimonij vincula, non punietur quis idcirco ea quæ ſunt pacta conuenta transgrediens, & cum alia perſona matrimonium contrahens. Scias autem quòd à lege Moſaica ſponſalia pro nuptiis reputa- D bantur, & ſponſa vxor nominabatur, & vir qui eam ducebat, vt adulter puniebatur. Dicit enim lex antiqua, Et humiliauit vxorem proximi, eius ſcilicet ſponſam deuirginauit. Porrò ſancta quoque virgo, & Dei mater, itidem Ioſeph vxor appellata eſt. dicit enim ſacrum Dei euangelium, Ne timeas accipere Mariam vxorem tuam. Lege & xciij. Nouellam Imp. domini Leonis ſapientis, quæ ſolui ſponſalia ſtatuit, ſi poſt ea mulier prægnans inuenta fuerit ex præcedente alieni ſeminis ſuſceptione.

A πολλῷ γὰρ πλέον σήμερον ὡς μοιχὸς ὁ τοιοῦτος κατακριθήσεται, ὅταν ἀπὸ τῆς περὶ μνηστείας προσκυνητῆς νεαρᾶς τοῦ ἀοιδίμου ἁγίου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἡ μνηστεία κατὰ πάντα σχεδὸν ἰσοδυναμεῖ τῷ τελείῳ γάμῳ· καὶ ἄλλως οὐ λύεται, εἰ μὴ καθ' οὓς τρόπους καὶ τὸ τέλειον διασπᾶται συνοικέσιον. μὴ θαυμάσῃς δὲ ὅτι περὶ τῆς γυναικὸς οὐκ ἐθεσμοθετήθη τι παρὰ τῶν πατέρων. εἰ γὰρ κολάζεται ὁ ταύτην ἀγόμενος, δυνάμενος ἴσως προβάλλεσθαι καὶ ἄγνοιαν, πολλῷ πλέον ἡ γυνὴ τιμωρηθήσεται ἡ B μηδὲν τοιοῦτον εἰπεῖν ἐξισχύουσα ζῶντος τοῦ μνηστῆρος αὐτῆς. ἐκεῖνος μέντοι ὡς μοιχὸς τιμωρηθήσεται, ὁ ἐν εἰδήσει, τὴν μεμνηστευμένην ἑτέρῳ γαμήσας· ἡ δὲ γυνή, ὡς ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ὡς μοιχαλὶς κολασθήσεται. τί δέ; ὁ μὲν εἰς γάμου κοινωνίαν ἀγόμενος τὴν ἀλλοτρίαν μνηστήν, ὡς μοιχὸς κολάζεται, ὁ δὲ πορνεύσας μετὰ ταύτης, οὐ τιμωρεῖται ὡς μοιχός; Λύσις. εἴτε κατὰ γάμου κοινωνίαν εἴτε πορνικῶς συμφθαρῇ τις ἐν εἰδήσει μετὰ τῆς ἑτέρῳ μεμνηστευμένης, ὡς μοιχὸς κολάζεται. μόνος γὰρ ὁ ἀγνοήσας τὴν C μνηστείαν ὡς πόρνος τιμωρεῖται. προσκεῖται δὲ τῷ κανόνι τὸ πρὸς γάμου κοινωνίαν ἀγαγέσθαι τινὰ τὴν τοῦ ἑτέρου μνηστήν, διὰ τὴν δηλωθεῖσαν αἰτίαν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἑρμηνείας. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ μεμνηστευμένης ἑτέρῳ γυναικός. εἰ γὰρ οὐ προέβη μνηστεία, ἀλλὰ συμφωνία, δόσει προστίμου κατωχυρωμένη, οἷα εἰσὶ τὰ σήμερον γινόμενα δεσμοτικὰ χαρτία, οὐ τιμωρηθήσεταί τις ἐκ τούτου ὡς παραβαίνων τὰ σύμφωνα, καὶ συναλλάττων μεθ' ἑτέρου προσώπου D γάμον. γίνωσκε δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἡ μνηστεία ὡς γάμος λογίζεται. καὶ ἡ μνηστὴ γαμετὴ κατωνομάζετο, καὶ ὁ ταύτην ἀγόμενος ἕτερος ἀνήρ, ὡς μοιχὸς ἐκολάζετο. φησὶ γὰρ ὁ νόμος ἐν τῇ παλαιᾷ, καὶ ἐταπείνωσε τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον, ἤγουν διεπαρθένευσε τὴν μνηστὴν τούτου. καὶ ἡ ἁγία παρθένος καὶ θεομήτωρ, οὕτω γυνὴ τοῦ Ἰωσὴφ ἐχρημάτισε. φησὶ γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαρίαν τὴν γυναῖκά σου. ἀνάγνωθι καὶ τὴν ϟγʹ. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, διορίζομένην λύεσθαι τὴν μνηστείαν, ἐὰν μετὰ ταύτην ἡ γυνὴ φωραθείη ἐγκυμονοῦσα ἐκ προϋποδοχῆς ἀλλοτρίων σπερμάτων.

Κανὼν ϟθʹ.

Καὶ τοῦτο δὲ ἐν τῇ Ἀρμενίων χώρᾳ γίνεσθαι μεμαθήκαμεν, ὥς τινες ἔνδον ἐν τοῖς ἱεροῖς θυσιαστηρίοις μέλη κρεῶν ἕψοντες, προσάγουσιν ἀφαιρέματα τοῖς ἱερεῦσιν, Ἰουδαϊκῶς ἀπονέμοντες, ὅθεν τὸ τῆς ἐκκλησίας φυλάττοντες ἀκηλίδωτον, ὁρίζομεν, μὴ ἐξεῖναί τινι τῶν ἱερέων ἀφωρισμένα κρεῶν μέλη παρὰ τῶν προσαγόντων λαμβάνειν. ἀλλ' οἷς ἀρεσθῇ ὁ προσάγων, τούτοις ἀρκείσθωσαν, ἔξω τῆς ἐκκλησίας τῆς τοιαύτης γινομένης προσαγωγῆς. Εἰ δέ τις μὴ τοῦτο οὕτω ποιῇ, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Οἶδας ὅτι τοῦ Μωϋσέως κελεύσαντος τοῖς Ἰσραηλίταις κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐξελεύσεως αὐτῶν, σφαγιάσαι ἀμνὸν, καὶ χρίσαι διὰ τοῦ αἵματος τοὺς τὰς φλιὰς τῶν οἰκιῶν αὐτῶν, ὅπως φύγωσι τὸν ἐκ τοῦ ὀλοθρευτοῦ τῶν πρωτοτόκων κίνδυνον, δέδοκται παρὰ Ἰουδαίοις διὰ θυσίας ἀμνοῦ καὶ ἄλλων τινῶν ζώων ἐξιλεοῦσθαι τὸν θεὸν ἐν ἡμέραις τισίν. ἡ δὲ θυσία αὕτη, ἐν ἄλλῳ μὲν τόπῳ ἐγίνετο, ἐν ἑτέροις δὲ τὰ κρέα ἐψῆτο καὶ ἐμερίζετο. τινὰ γοῦν μέρη τοῦ θυομένου ζώου, τοῖς ἱερεῦσι προσήγοντο διὰ λόγους τινὰς, περὶ ὧν οὐκ ἔστι καιρὸς λέγειν. ἐπεὶ δὲ μεμαθήκασιν οἱ ἅγιοι πατέρες ὡς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀρμενίων θυσίαι μὲν διὰ ζώων οὐ γίνονται, μέρη δὲ κρεῶν ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου ἕψονται, καὶ ἐκ τούτων ἀφαιρέματά τινα, ἤγουν ἀφωρισμένα μέλη, πόδας τυχὸν καὶ κεφαλὰς, ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον τοῖς ἱερεῦσιν Ἰουδαϊκῶς προσάγουσιν, ὡρίσαντο μήτε ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου μέλη κρεῶν ἕψεσθαι, μήτε ἐκτὸς αὐτοῦ προσάγεσθαι τοιαῦτα ἀφωρισμένα μέλη τοῖς ἱερεῦσι κατὰ τὸ πάλαι κρατοῦν ἔθος· ἀλλὰ τὴν τοιουτότροπον προσαγωγὴν σχολάσαι, καὶ δεξιοῦσθαι τοὺς ἱερεῖς παρὰ τῶν λαϊκῶν ἐν οἷς θέλουσιν εἴδεσί τε καὶ πράγμασι. ὡς ἔοικε δὲ διὰ τὴν κρατήσασαν ἐν Ἀρμενίοις συνήθειαν, ἐνέδωκαν οἱ πατέρες, προσάγειν τοὺς λαϊκοὺς τοῖς ἱερεῦσι τὰ αὐτοῖς αἱρετά. παρ' ἡμῖν γὰρ οὐδεὶς ἀναγκάζεται τοιοῦτόν τι ποιεῖν. εἴποι δέ τις πῶς τοῦ κανόνος διαλαμβάνοντος περὶ δύο τινῶν γινομένων εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀρμενίων,

Canon XCIX.

Porrò hoc quoque in Armeniorum regione fieri didicimus, quòd quidam intus in ſacris altaribus carnium membra coquentes fruſta offerunt, ſacerdotibus Iudaicè diſtribuentes. Quocirca eccleſiam immaculatam ſeruantes, ſtatuimus nulli licere ſacerdoti ſeparata carnium membra ab offerentibus accipere, ſed iis ſint contenti quæ offerenti viſa fuerint, eiuſmodi oblatione facta extra eccleſiam: ſi quis autem non hoc fecerit, ſegregetur.

Schol. Bals. Scis quòd cùm Moſes iuſſiſſet Iſraëlitis, ſuæ ex Ægypto egreſſionis tempore agnum interficere, & eo ſanguine domorum liminaria & poſtes inungere, vt quod ex primogenitorum exterminatore impendebat, periculum effugerent: Hebræis hinc viſum eſt, per agni & aliorum quorundam animalium ſacrificium, Deum quibuſdam diebus placare. Ipſum autem ſacrificium in alio quidem loco fiebat: in alio autem coquebantur carnes & diuidebantur. Aliquas ergo partes animalis quod ſacrificabatur, ſacerdotibus propter aliquas rationes afferebant, de quibus non eſt dicendi tempus. Quoniam autem didicere ſancti patres, quòd in Armeniorum regione per animalia quidem non fiunt ſacrificia; ſed carnium partes intra altare coquuntur, & ex iis fruſta quædam, ſcilicet membra ſeparata, pedes fortè, vel etiam capita, vel aliquid eiuſmodi, ſacerdotibus offerunt, ſtatuerunt, nec in altari carnium membra coquere, nec extra ipſum tales ſeparatas partes ſacerdotibus offerre, ex antiqua conſuetudine oportere: ſed eam oblationem ceſſare, & ſacerdotes à laicis oblationem ſuſcipere debere, in quibuſcunque rebus & generibus voluerint. Vt eſt autem veriſimile, propter conſuetudinem quæ in Armeniis obtinuit: conceſſerunt ſancti patres Armeniis vt laici ſacerdotibus offerrent quę vellent. Apud nos enim nemo cogitur hoc facere. Dixit autem quiſpiam, quomodo cùm canon tractet de duobus quæ in Armeniorũ regione fiebant,

A de coquendis ſcilicet carnium membris in altari, & de fruſtis ſacerdotibus in altari offerendis, ſolam carnium in eccleſia oblationem patres prohibuerunt? Solutio. In altaribus carnium membra coquere apud Chriſtianos eſt omnino prohibitum, ex quo per animalia ceſſauit ſacrificium: & propterea de eo patribus dicere non placuit: vnde & de ſolis fruſtis quæ ſacerdotibus offeruntur, lex conſtituit, nempe cùm de eo ſolùm quæſtio ac dubitatio eſſet.

Canon C.

B *Oculi tui rectè aſpiciant, & omni cuſtodia ſerua cor tuum, iubet Sapientia: corporũ enim ſenſus ſua facile in animam effundũt: picturas ergo quæ oculos præſtringunt, ſiue in tabulis, ſiue alio quouis modo fiant, & mentem corrumpunt, & ad turpium voluptatum mouent incendia, nullo modo deinceps exprimi iubemus: ſi quis autem hoc facere aggreſſus fuerit, deponatur.*

Schol. Bals. Primus ſenſuum eſt viſus, & per eum debemus ad omne quod bonum eſt deduci: non autem per ipſum, quemadmodum & noſter primus pater, Dei præcepta prodere. Vidit enim, inquit & ille, arborem, quòd pulchra eſſet, & deceptus eſt, & comedit, & ſub mortis poteſtatem redactus eſt. Quoniam ergo nonnulli inſano amore capti, & vitam inconſideratè ac temere agentes, in tabulis, vel etiam in parietibus, vel in aliquibus aliis rebus, cupidines quoſdam, vel etiam alia quidem execranda depingebant, vt carnales ſuas cupiditates per eorum aſpectum peragerent, ſtatuerunt ſancti patres, ſcripturæ quoque teſtimoniis vtentes, ea omnino ceſſare oportere, vtpote quæ ſenſum præſtringunt ſeu fallunt, & in animam infundunt ſeu immittunt omne malum, turpiúmque & inhoneſtorum inceptorum cauſæ ſunt, & Dei imaginem corrumpunt: eos autem qui tale quid quouis modo auſuri ſunt, eſſe ſegregationi obnoxios. Nota hæc: in ædibus enim quorundam diuitum non ſolùm eiuſmodi picturæ, eæque aureæ, cum omni turpitudine effinguntur,

A ἤγουν περὶ τοῦ ἕψεσθαι μέλη κρεῶν ἐν τοῖς θυσιαστηρίοις, καὶ περὶ τοῦ ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας προσάγεσθαι τοῖς ἱερεῦσιν ἀφαιρέματα κάτω, μόνην τὴν ἐπ' ἐκκλησίας προσαγωγὴν τῶν κρεῶν οἱ πατέρες ἐκώλυσαν; Λύσις. Τὸ ἐν τοῖς θυσιαστηρίοις μέλη κρεῶν ἕψειν, πάντη παρὰ Χριστιανοῖς ἀπηγόρευται, ἐξ ὅτου ἡ διὰ τῶν ζώων ἐπαύσατο θυσία. καὶ διὰ τοῦτο εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ τοῖς πατράσιν οὐκ ἔδοξεν. ὅθεν καὶ περὶ μόνων τῶν ἀφαιρεμάτων τῶν τοῖς ἱερεῦσι προσαγομένων ἡ νομοθεσία γέγονεν· ὡς τούτου τάχα τοῦ κεφαλαίου εἰς ἔτι τι ἀμφίβολον ὑποζήτησιν.

Κανὼν ρ'.

B Οἱ ὀφθαλμοί σου ὀρθὰ βλεπέτωσαν, καὶ πάσῃ φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν, ἡ σοφία διακελεύεται· ῥαδίως γὰρ τὰ ἑαυτῶν ἐπὶ τὴν ψυχὴν αἱ τοῦ σώματος αἰσθήσεις εἰσκρίνουσι. τὰς οὖν τὴν ὅρασιν καταγοητευούσας γραφὰς, εἴτε ἐν πίναξιν εἴτε ἄλλως πως ἀνατιθεμένας, καὶ τὸν νοῦν διαφθειρούσας καὶ κινούσας πρὸς τὰς τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν ὑπεκκαύσεις, οὐδαμῶς ἀπὸ τοῦ νῦν οἱῳδήποτε τρόπῳ προστάσσομεν ἐγχαράττεσθαι. Εἰ δέ τις τοῦτο πράττειν ἐπιχειρήσοι, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

C Πρώτη τῶν αἰσθήσεων ἡ ὅρασις ἐστί. καὶ ὀφείλομεν διὰ ταύτης ἐπὶ πᾶν ἀγαθὸν ὁδηγεῖσθαι· οὐ μὴν δι' αὐτῆς κατὰ τὸν προπάτορα προδιδόναι τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ. Εἶδε γὰρ, φησὶ κἀκεῖνος, τὸ φυτὸν ὡς ὡραῖον, καὶ ἠπατήθη, καὶ ἔφαγε, καὶ τῷ θανάτῳ ὑπόδικος γέγονεν. ἐπεὶ τοίνυν τινὲς ἐρωτομανοῦντες, καὶ περὶ τὴν βιοτὴν ἀδιάφοροι, ἐν πίναξιν ἢ ἐν τοίχοις, ἢ ἐν ἄλλοις τισὶν εἴδεσιν εἰκόνιζον ἐρωτίδια, ἢ καί τινα μυσαρὰ, ὅπως τὰς σαρκικὰς αὐτῶν ἐπιθυμίας διὰ τῆς πρὸς ταῦτα ὁράσεως ἐκπεραίνωσιν, ὥρισαν οἱ

D ἅγιοι πατέρες, χρησάμενοι καὶ μαρτυρίαις γραφικαῖς, σχολάσαι ταῦτα παντάπασιν, ὡς καταγοητεύοντα ἤτοι ἀπατῶντα τὴν ὅρασιν, καὶ εἰσκρίνοντα, ἤτοι εἰσβάλλοντα εἰς τὴν ψυχὴν πᾶν εἴ τι κακὸν, καὶ παραίτια ὄντα αἰσχρῶν καὶ ἀσέμνων τολμημάτων, καὶ διαφθείροντα τὸ κατ' εἰκόνα θεοῦ. τοὺς δὲ τοιοῦτόν τι τολμήσαντας καθ' οἱονδήτινα τρόπον, ὑπευθύνους εἶναι ἀφορισμῷ. σημείωσαι τοῦτο· παρά γὰρ οἴκοις πλουσίων τινῶν, οὐ μόνον γραφαὶ τοιαῦται καὶ ταῦτα χρυσόπαστοι μετὰ πάσης ἀσχημοσύνης ἐξεικονίζονται,

ἀλλὰ καὶ διὰ γυψίνων κατασκευασμάτων στηλογραφοῦνται ἀνθρωπόγραφα εἰκονίσματα.

A ſed etiam per gypſeas ſtructuras, hominum repræſentatrices imagines, deſcribuntur.

Κανὼν ρα΄.

Σῶμα Χριστοῦ καὶ ναὸν, τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ κτισθέντα ἄνθρωπον, ὁ θεῖος ἀπόστολος μεγαλοφώνως ἀποκαλεῖ. πάσης οὖν αἰσθητῆς κτίσεως ὑπερκείμενος ὁ τῷ σωτηρίῳ πάθει τοῦ οὐρανίου τυχὼν ἀξιώματος, ἐσθίων καὶ πίνων Χριστὸν, πρὸς ζωὴν διὰ παντὸς μεθαρμόζεται τὴν αἰώνιον, ψυχῇ καὶ σώματι μεθέξει τῆς θείας ἁγιαζόμενος χάριτος· ὥστε, εἴτις τοῦ ἀχράντου σώματος μεταλαβεῖν ἐν τῷ τῆς συνάξεως βουληθείη καιρῷ, καὶ ἑνοῦσθαι αὐτῷ τῇ μετουσίᾳ ἐθέλοι, τὰς χεῖρας σχηματίζων εἰς τύπον σταυροῦ, οὕτω προσίτω καὶ δεχέσθω τὴν κοινωνίαν τῆς χάριτος. τοὺς γὰρ ἐκ χρυσοῦ ἢ ἄλλης ὕλης ἀντὶ χειρὸς τινὰ δοχεῖα κατασκευάζοντας πρὸς τὴν τοῦ θείου δώρου ὑποδοχὴν, καὶ δι' αὐτῶν τῆς ἀχράντου κοινωνίας ἀξιουμένους, οὐδαμῶς προσιέμεθα, ὡς προτιμῶντας τῆς τοῦ Θεοῦ εἰκόνος τὴν ἄψυχον ὕλην καὶ ὑποχείριον. εἰ δέ τις ἁλῷ τῆς ἀχράντου κοινωνίας μεταδιδοὺς τοῖς τοιαῦτα δοχεῖα προσφέρουσιν, ἀφοριζέσθω, καὶ ὁ ταῦτα ἐπιφερόμενος.

Ἑρμηνεία.

Κατὰ τοὺς τότε καιροὺς, πλούσιοί τινες, τῶν πενεστέρων, ὡς ἔοικε, καταμωκώμενοι, ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἢ ἄλλου τινὸς εἴδους κατασκευάζοντες δοχεῖα ἐν προσχήματι εὐλαβείας καὶ φόβου Θεοῦ, ἐχρῶντο τούτοις ὡσεὶ χερσί. καὶ τὸ ἄχραντον σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἁγίας μεταλήψεως, ἐν αὐτοῖς ὑπεδέχοντο. καὶ ἀρχῆθεν μὲν ἴσως ἐπενοήθη τοῦτο παρά τινων δι' εὐλάβειαν, νομιζόντων τάχα μὴ εἶναι ἀξίαν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ κυριακοῦ σώματος, τὴν χεῖρα, τὴν ἁπτομένην καὶ αἰσχρῶν τινῶν καὶ ἀναξίων. καιροῦ δὲ προϊόντος, εἰς ψυχικὴν ἀπώλειαν μετέπεσεν ἡ εὐλάβεια, ὡς τῶν ποιούντων ταῦτα, ζητούντων προτιμᾶσθαι τῶν πενεστέρων, καὶ ἄλλως ἀλαζονευομένων. ἐπεὶ γοῦν ἔδοξε τοῦτο τοῖς πατράσι παραίτιον σκανδάλων πολλῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ ὑβριστικὸν τοῦ ἡμετέρου σώματος, τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθέντος, εἶπον, ὡς τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Παύλου ἀποκαλοῦντος σῶμα Χριστοῦ, καὶ εἰκόνα Θεοῦ, καὶ παντὸς κτίσματος τιμιώτερον, ὡς καὶ ἀξιούμενον τῆς τῶν θείων ἁγιασμάτων μεταλήψεως,

CANON CI.

Corpus Chriſti, & templum, hominem ad Dei imaginem creatum, diuinus magna voce appellat apoſtolus. Omnem ergo ſenſilē creaturam ſuperans, is qui ſalutari paſſione cæleſtem dignitatem eſt aſſecutus, Chriſtum bibens vel comedens, æternæ vitæ adaptatur, animam & corpus diuinæ gratiæ participatione ſanctificans: Quare ſi quis immaculati corporis in ſynaxis tem- B *pore eſſe particeps voluerit, etiam antequā eius fiat communio, manus in crucis formā figurans, ſic accedat, & gratiæ communionem accipiat. Eos enim, qui ex auro, vel ex alia materia, quadam loco manus receptacula efficiunt ad diuini muneris ſuſceptionem, & per ipſa, immaculatam cōmunionem recipiunt, minimè admittimus, vt qui inanimatam ſubiectámque materiam Dei imagini præferant: ſi quis autem deprehenſus fuerit immaculatam communionem iis impertiens qui eiuſmodi receptacula afferūt, & ipſe ſegregetur, & is qui affert.*

SCHOL. BALS. Iis tempori-
C bus diuites quidam, pauperes, vt eſt veriſimile, irridentes, ex auro, vel argento, vel aliqua alia ſpecie vaſa ſeu receptacula conſtruentes, prætextu religionis & metus Dei, iis velvti manibus vtebantur, & ſacroſanctum domini & Dei & Seruatoris noſtri corpus in eis recipiebant. Et ab initio quidem hoc fortaſſe à quibuſdam propter pietatem excogitatum eſt, fortaſſe exiſtimantibus manum non eſſe dignam Dominicum corpus ſuſcipere, quæ turpia quædam & indigna tangit. Procedente
D autem tempore, ad animæ perniciem conuerſa eſt pietas, vtpote iis qui illa faciunt, pauperioribus præferri quærentibus, & ſe alioqui arroganter & inſolenter iactantibus. Quoniam ergo hoc ſanctis patribus multorum ſcandalorum & offendiculorum cauſa viſum eſt, & in noſtrum quoq; corpus ad Dei imaginē factum eſt contumelioſum, dixerūt quòd cū magnus Apoſtolus Paulus corpus Chriſti & Dei imaginem, & quauis creatura pretioſiorē, hominē vocet, vt qui diuinorū ſacramentorū participatione dignus habeatur,

& ex eo & anima & corpore ſancti-ficetur, non debent vlli ei præferre eas quæ ex auro & quibuſdam materialibus fiunt, inanimatas & ſubiectas ſpecies. Vel alioqui ij quidem qui præter hæc faciunt, ſegregantur, & ij ſcilicet qui eiuſmodi immaterialibus ad corporis Chriſti ſuſceptionem vtuntur, & qui eis hoc prębent. Ne mireris autem, nec cauſam rogaueris, propter quam in quibuſdam eccleſiis datur laicis ſanctum Chriſti corpus, nec eis in manu traditur, vt hoc canone continetur. Recta enim fides, & Dei timor, & ab omni ſuſpicione aliena pietas, hoc tradidit, non laicorum indignitas. Exiſtimo autem hoc canone eos coargui, qui auctoritates ſeu dignitates, generiſque nobilitatem allegant, ſanctæ communionis tempore, & præponi quærunt.

CANON CII.

Oportet autem eos qui ſoluendi & ligandi poteſtatem à Deo accepêre, peccati qualitatem conſiderare, & eius qui peccauit, ad conuerſionem promptum ſtudium, & ſic morbo conuenientem afferre medicinam: ne ſi in vtroque immoderatione vtatur, ab eius qui laborat, ſalute excidat. Non enim ſimplex eſt morbus peccati, ſed varius & multiformis, & multas incommodi propagines germinans: ex quibus malum multum diffunditur, & vlterius progreditur, donec viribus medentis reprimatur. Quare, qui medicinæ ſcientiam in ſpiritu profitetur, oportet eum primùm eius qui peccauit affectionem conſiderare, & ſiue vergit ad ſanitatem, ſiue contrà propriis moribus prouocat in ſe morbum, adſpicere, quomodo eius quæ intercedit vitæ rationis conuerſioniſque curam gerat: & ſi artifici non reluctatur, & vlcus animæ auget per impoſitorum medicamentorum adiectionem, ſic quoque miſericordiam, prout dignus eſt, impertiri. Omnem enim rationem init Deus, iſque cui paſtoralis traditus eſt principatus, vt errantem ouem reducat, & ei quod eſt à ſerpente vulneratum, medeatur, & neque per deſperationis præcipitia impellat, nec ad vitæ diſſolutionẽ & cõtemptum frena relaxet: ſed vna quidẽ omnino ratione, ſiue per acriora & aſtringentia, ſiue per molliora & leniora medicamenta affectioni reſiſtat,

κἀντεῦθεν κατά τε ψυχὴν καὶ σῶμα ἁγιαζόμενον, οὐκ ὀφείλουσι τινὲς προτιμᾶσθαι αὐτῷ, τὰ ἐκ χρυσοῦ καὶ τινων ἑτέρων ὑλικῶν ἄψυχα καὶ ὑποχείρια εἴδη. ἢ μὴν τοὺς παρὰ ταῦτα ποιοῦντας, ἀφορίζεσθαι. δηλονότι αὐτούς τε τοὺς χρωμένους τοιούτοις τισὶν ὑλικοῖς εἰς ὑποδοχὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοὺς μεταδιδόντας τούτου αὐτοῖς. μὴ θαυμάσῃς δὲ μηδὲ ἐρωτήσῃς τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἔν τισιν ἐκκλησίαις μεταδίδοται τοῖς λαϊκοῖς τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ οὐκ ἐγχειρίζεται τούτοις κατὰ τὴν τοῦ κανόνος περίληψιν. πίστις γὰρ ὀρθὴ καὶ φόβος θεοῦ καὶ εὐλάβεια ἀνύποπτος τοῦτο παρέδωκεν, οὐχὶ τὸ τῶν λαϊκῶν ἀνάξιον. νομίζω δὲ ὑπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἁλίσκεσθαι τοὺς προβαλλομένους ἀξιώματα καὶ γένη κατὰ τὸν τῆς ἁγίας μεταλήψεως καιρόν, καὶ ζητοῦντας προτιμᾶσθαι.

Κανὼν ρβ'.

Δεῖ δὲ τοὺς ἐξουσίαν λύειν καὶ δεσμεῖν παρὰ θεοῦ λαβόντας, σκοπεῖν τὴν τῆς ἁμαρτίας ποιότητα, καὶ τὴν τοῦ ἡμαρτηκότος πρὸς ἐπιστροφὴν ἑτοιμότητα, καὶ οὕτω κατάλληλον τὴν θεραπείαν προσάγειν τῷ ἀρρωστήματι, ἵνα μὴ τῇ ἀμετρίᾳ καθ' ἑκάτερον χρώμενος, ἀποσφαλείη πρὸς τὴν σωτηρίαν τοῦ κάμνοντος. οὐ γὰρ ἁπλῆ τῆς ἁμαρτίας ἡ νόσος, ἀλλὰ ποικίλη καὶ πολυειδής, καὶ πολλὰς τῆς βλάβης παραφυάδας βλαστάνουσα, ἐξ ὧν τὸ κακὸν ἐπὶ πολὺ διαχεῖται καὶ πρόσω βαίνει, μέχρις ἂν στῇ τῇ δυνάμει τοῦ θεραπεύοντος· ὥστε τὸν τὴν ἰατρικὴν ἐν πνεύματι ἐπιστήμην ἐπιδεικνύμενον, πρότερον χρὴ τὴν τοῦ ἡμαρτηκότος διάθεσιν ἐπισκέπτεσθαι, καὶ εἴ τι πρὸς τὴν ὑγείαν νεύει, ἢ τοὐναντίον διὰ τῶν οἰκείων τρόπων προσκαλεῖται καθ' ἑαυτοῦ τὸ ἀρρώστημα, ἐφορᾶν, ὅπως τε τῆς ἐν τῷ μεταξὺ προνοεῖται ἀναστροφῆς, καὶ εἰ μὴ τῷ τεχνίτῃ ἀντιπαλαίει, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἕλκος διὰ τῆς τῶν ἐπιτιθεμένων αὐξάνει προσαγωγῆς, καὶ οὕτω τὸν ἔλεον κατ' ἀξίαν ἐπιμετρεῖν. πᾶς γὰρ λόγος θεῷ καὶ τῷ τὴν ποιμαντικὴν ἐγχειρισθέντι ἡγεμονίαν, τὸ πλανώμενον πρόβατον ἐπαναγαγεῖν καὶ τρωθὲν ὑπὸ τοῦ ὄφεως, ἐξιάσασθαι, καὶ μήτε κατὰ κρημνῶν ὠθῆσαι τῆς ἀπογνώσεως, μήτε τὸν χαλινὸν ἐπιδοῦναι πρὸς τὴν τοῦ βίου ἔκλυσίν τε καὶ καταφρόνησιν, ἀλλ' ἑνί γε τρόπῳ πάντως, εἴτε διὰ τῶν αὐστηροτέρων τε καὶ στυφόντων, εἴτε διὰ τῶν ἁπαλωτέρων τε καὶ πραοτέρων φαρμάκων, κατὰ τοῦ πάθους στῆναι

καὶ

καὶ πρὸς συνούλωσιν τοῦ ἕλκους ἀνταγωνίσασθαι, τοὺς τῆς μετανοίας καρποὺς δοκιμάζοντι, οἰκονομοῦντί τε σοφῶς τὸν πρὸς τὴν ἄνω λαμπροφορίαν καλούμενον ἄνθρωπον. ἀμφότερα τοίνυν εἰδέναι ἡμᾶς χρὴ, καὶ τὰ τῆς ἀκριβείας καὶ τὰ τῆς συνηθείας. ἕπεσθαι δὲ ἐπὶ τῶν μὴ καταδεξαμένων τὴν ἀκρότητα, τῷ παραδοθέντι τύπῳ, καθὼς ὁ ἱερὸς ἡμᾶς ἐκδιδάσκει Βασίλειος.

& ad vlceris obductionem adnitatur, fructus pœnitentiæ examinans, & ſapienter diſpenſans & gubernans hominem qui ad ſuperiorẽ illuminationẽ vocatur. Nos enim vtraq; ſcire oportet, & quæ ſunt ſummi iuris, & quæ ſunt conſuetudinis: in iis autem qui extrema non admittunt, ſequi formam traditam, quemadmodum ſanctus nos docet Baſilius.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἐν ἄλλαις συνόδοις ὡρίσθη τὸν κατὰ χώραν ἐπίσκοπον, τὸν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου πνεύματος ἐξουσίαν λαβόντα δεσμεῖν καὶ λύειν, μὴ πάντοτε προσέχειν τοῖς θεσμοθετηθεῖσι παρὰ τῶν κανόνων, χάριν τῶν ἐπιτιμίων, ἀλλ' οἰκονομεῖν ταῦτα, πρὸς τὰ πρόσωπα τὰ ἐπιτιμώμενα, ἤγουν πρὸς τὰς ἡλικίας αὐτῶν, καὶ πρὸς τὰς διαθέσεις, καὶ πρὸς τὰ ἐπιτηδεύματα, ἀλλὰ μὴν καὶ πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἁμαρτήματος. καὶ οὕτω προσάγειν ἑκάστῳ ἀρρωστήματι θεραπείαν κατάλληλον· καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν τοῦτο αὐτὸ διορίζεται, ἀνατιθέμενος τὸ πᾶν τῆς διὰ τῶν ἐπιτιμίων θεραπείας τοῦ κάμνοντος, εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἰατρεύοντος, ἤγουν τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου, καὶ τοῦ ἐπιτετραμμένου παρ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τοῦ κανόνος, οὗτός ἐστι, σαφέστατός τε καὶ εὔληπτος. διὰ γὰρ τοῦτο οὐδὲ πλέον τι γέγραπται παρ' ἡμῶν χάριν ἑρμηνείας. ἐν τῷ τέλει δὲ διορίζεται ὀφείλειν ἡμᾶς εἰδέναι καὶ τὰ τῆς ἀκριβείας καὶ τὰ τῆς συνηθείας. γράφεται δὲ καὶ τὰ τῆς συμπαθείας, ἀκολούθως τῷ ἀποστολικῷ ῥητῷ, λέγοντι, Εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε· καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ, μηδὲ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. ταῦτα γὰρ ἐλέους καὶ συμπαθείας εἰσὶν, ἤτοι συνηθείας, ἤγουν τοῦ ἤθους τῷ χρόνῳ δοκιμασθέντος καὶ βεβαιωθέντος. συναγαγὼν τοίνυν εἶπεν ὡς χρὴ ἡμᾶς εἰδέναι καὶ τὰ τῆς ἀκριβείας τῶν κανονικῶν ἐπιτιμίων, καὶ τὰ τῆς συμπαθεστέρας συνηθείας, καὶ πῇ μὲν, κανονικῶς θεραπεύειν τὰ ἀρρωστήματα, ὅταν ἑτοίμως καταδέχωνται οἱ κάμνοντες τὰ ἐπιτίμια· πῇ δὲ, διὰ τῶν συνήθων καὶ συμπαθεστέρων ἰατρειῶν, ὅταν σκληρότεροι ὦσιν εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῶν ἐπιτιμίων ἰατρευόμενοι. εἰς ταῦτα γὰρ τὰ συνήθη οὐκ ἄν τις ἀντισταίη. παρομοίως δὲ τούτοις παρακελεύεται καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ γ'. κανόνι αὐτοῦ.

SCHOL. BALS. In aliis quoque conciliis ſtatutum eſt, vt qui eſt loci epiſcopus, qui à ſancti ſpiritus gratia accepit poteſtatem ligãdi, & ſoluendi, non ea omnino obſeruet quæ de pœnis à canonibus ſtatuta ſũt: ſed eas modificetur, habita ratione perſonarum quibus infliguntur, earúmq; affectionum, & vitæ ſtudiorũ, & etiam qualitatis peccati, & ſic vnicuique morbo afferat conuenientem medicinam. Nunc verò præſens canõ hoc ipſum quoq; ſtatuit, vniuerſam per pœnas ægroti curãdi rationẽ medici prudentiæ ac iudicio relinquẽs, epiſcopi ſcilicet illius loci, & eius cui hoc cõmittetur. Et eſt quidẽ hic ſcopus canonis manifeſtiſſimus & comprehẽſu facillimus. Propterea enim nec plura à nobis in eius interpretationem ſcripta ſunt. In fine autẽ ſtatuit nos ea quæ ſunt ſummi iuris ſcire oportere, & quæ ſunt cõſuetudinis. Græcè eſt, τὰ τῆς συνηθείας. Inuenitur autẽ etiã ſcriptum τὰ τῆς συμπαθείας, conſequenter ſcripto apoſtolici canonis quod ita habet: Si quis autẽ id quod à nobis dicitur, nõ audit hoc per epiſcopũ ei ſignificetur, & ne cũ illo conſuetudinẽ habere, ne non cõuertatur: neq; vt inimicũ exiſtimate, ſed admonete vt fratrẽ. Ea autẽ ſunt miſericordiæ & cõmiſerationis, συμπαθείας ſcilicet, & moris tẽpore cõprobati & cõfirmati. His ergo ſimul collectis, dic quòd oportet nos ſcire & quæ ſint pœnæ canonicæ ſummo iure, & quæ ſunt paulo mitioris cõſuetudinis: & aliquando quidẽ morbos canonicè curare, quãdo qui laborãt, pœnas ſatis prõptè & nõ grauatè acceperint: aliquãdo verò per conſuetas, & mitiores medicinas, quando ij quibus medicina adhibetur, ad pœnas ſuſcipiendas paulo duriores fuerint. Ad cõſueta enim nemo reſtiterit. His conſimiliter iubet magnus quoq; Baſilius in tertio ſuo canone.

Te

A

CANONES SANCTÆ ET VNIVERSALLIS VII. SYNODI.

SAncta & œcumenica ſeptima ſynodus fuit anno 6696. indictione xj. ſub Imp. Conſtantino & Irene matre eius. Erat autem hic Conſtantinus, filius Leonis filij Copronymi, ccclxvij. ſanctis patribus Niceæ ſecundo coactis, aduerſus eos qui imaginum hoſtes ſeu Chriſtianorum erant accuſatores: Quæ quidem imaginum expreſſiones adorari & ſalutari relatiuè definiunt.

CANON I.

Iis qui ſacerdotalem dignitatem ſortiti ſunt, teſtimonia, & ad rectè ſe gerendum inſtituta, ſunt canonicarum conſtitutionum deſcriptiones. Quas cum deiloquo David lubenter recipientes, ad dominum cantamus dicentes, In via mandatorum tuorum lætatus ſum, tanquam in omnibus diuitiis: & mandaſti iuſtitiam, teſtimonia tua in ſeculum: erudi me & viuam. Et in ſeculum nos iubet vox prophetica teſtimonia Dei ſeruare, & in eis viuere, vt quæ ſcilicet nequaquam concutienda nullaque ratione labefactanda permaneant. Nam & venerandus Moſes ſic ait, Eis non licet addere, nec eis licet detrahere. Et diuinus apoſtolus Petrus in iis glorians, exclamat, Ad quæ Angeli proſpicere deſiderant. Atque etiam dicit Paulus, Etiamſi vel Angelus de cælo euangelizauerit vobis præter id, quod accepiſtis, ſit anathema. Cùm hæc ergo ita ſe habeant, & ſint nobis teſtata, iis exultantes, vt ſi quis multa ſpolia inuenerit, diuinos canones lubenter amplectimur, eorúmque conſtitutionem integram & illibefactabilem confirmamus, quæ editæ fuerunt à ſancti ſpiritus tubis, omni ex parte benedictis apoſtolis, & ſex ſanctis vniuerſalibus ſynodis, iiſque quæ ad eiuſmodi decretorum traditionem localiter coactæ fuerunt, & noſtris ſanctis patribus. Ex vno enim omnes eodémque ſpiritu illuminati, quæ erãt vtilia, decreuerunt: & quos anathemati quidem tranſmittunt, nos quoque anathematizamus: quos verò depoſitioni, nos quoque deponimus: quos autem ſegregationi, nos itidem ſegregamus:

ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ καὶ οἰκουμενικῆς ἑβδόμης συνόδου.

Ἡ Ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ ἑβδόμη σύνοδος γέγονεν ἐν ἔτει ϛσϞϛʹ. ἰνδικτιῶνος ιαʹ. ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῆς μητρὸς αὐτοῦ. ἦν δὲ οὗτος ὁ Κωνσταντῖνος υἱὸς Λέοντος τοῦ υἱοῦ τοῦ Κοπρωνύμου, τριακοσίων ἑξήκοντα ἑπτὰ ἁγίων πατέρων ἀθροισθέντων ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας τὸ δεύτερον, κατὰ τῶν εἰκονομάχων, ἤγουν
B Χριστιανοκατηγόρων· ἥτις τὰς εἰκονομικὰς ἐκτυπώσεις προσκυνεῖσθαι καὶ κατασπάζεσθαι σχετικῶς ἐψηφίσατο.

Κανὼν αʹ.

Τοῖς τὴν ἱερατικὴν λαχοῦσιν ἀξίαν μαρτύριά τε καὶ κατορθώματα αἱ τῶν κανονικῶν διατάξεών εἰσιν ὑποτυπώσεις· ἃς δεχόμενοι ἀσμένως, μετὰ τοῦ θεοφάντορος Δαβὶδ ᾄδομεν πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν λέγοντες· ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐτέρφθην, ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ, καὶ ἐνετείλω δικαιοσύνην τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν
C αἰῶνα· συνέτισόν με, καὶ ζήσομαι. καὶ εἰς τὸν αἰῶνα ἡ προφητικὴ φωνὴ ἐντέλλεται ἡμῖν φυλάττειν τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ, καὶ ζῆν ἐν αὐτοῖς, δῆλον ἀκράδαντα καὶ ἀσάλευτα διαμένουσι. ὅτι καὶ ὁ θεόπτης Μωϋσῆς οὕτω φησίν· ἐν αὐτοῖς οὐκ ἔστι προσθεῖναι, καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφαιρεῖν. καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐν αὐτοῖς ἐγκαυχώμενος βοᾷ, Εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. καὶ εἰ ἄγγελος εὐαγγελίζεται ὑμῖν παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. τούτων οὖν οὕτως ὄντων διαμαρτυρουμένων ἡμῖν, ἀγαλλιώμενοι ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἴ τις
D εὕροι σκῦλα πολλά, ἀσπασίως τοὺς θείους κανόνας ἐνστερνιζόμεθα, καὶ ὁλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον κρατύνομεν, τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τῶν σαλπίγγων τοῦ πνεύματος τῶν πανευφήμων ἀποστόλων, τῶν τε ἓξ ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν τοπικῶς συναθροισθεισῶν ἐπὶ ἐκδόσει τοιούτων διαταγμάτων, καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν. ἐξ ἑνὸς γὰρ ἅπαντες καὶ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος αὐγασθέντες, ὥρισαν τὰ συμφέροντα. καὶ οὓς μὲν τῷ ἀναθέματι παραπέμπουσι, καὶ ἡμεῖς ἀναθεματίζομεν· οὓς δὲ τῇ καθαιρέσει, καὶ ἡμεῖς καθαιροῦμεν· οὓς δὲ τῷ ἀφορισμῷ, καὶ ἡμεῖς ἀφορίζομεν·

οἷς δὲ ἐπιτιμίοις παραδιδόασι, καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως ὑποβάλλομεν. ἀφιλάργυρος γὰρ ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν, ὁ βεβηκὼς εἰς τρίτον οὐρανὸν, καὶ ἀκούσας ἄρρητα ῥήματα Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος διαῤῥήδην βοᾷ.

Ἑρμηνεία.

Μαρτύρια λέγονται τὰ τῶν ἁγίων παραγγέλματα, ὡς διαμαρτυρόμενα καὶ ὑποτυποῦντα πῶς χρὴ πολιτεύεσθαι τοὺς πιστούς. Φασὶν οὖν οἱ τῆς συνόδου ταύτης ἅγιοι πατέρες, ὅτι κατασπαζόμενοι τοὺς προεκτεθέντας κανόνας παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τῶν ἐξ οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τῶν τοπικῶν, ἀναθεματίζομεν τοὺς παρὰ τούτων ἀναθεματισθέντας, καθαιροῦμεν τοὺς καθαιρεθέντας, ἀφορίζομεν τοὺς ἀφορισθέντας, καὶ ἐπιτιμῶμεν τοὺς ἐπιτιμηθέντας· ἀφιλάργυρος γὰρ ὁ τρόπος, τουτέστιν οὐδέν τι πλέον διὰ φιλοδοξίαν τούτοις προστιθέαμεν, ἀπληστευσάμενοι ὡς φιλάργυροι, ἀλλ' ἀρκούμενοι τοῖς παρ' ἐκείνων διορισθεῖσι. καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τοῦ κανόνος τοιοῦτος ἐστί. τὰ δ' ἐν αὐτῷ περιεχόμενα γραφικὰ σαφῆ ὄντα, ἑρμηνείας οὐ δέονται. γίνωσκε δὲ ὅτι οὗτος μὲν ὁ κανὼν τῶν ἀποστολικῶν καὶ συνοδικῶν κανόνων μόνων ἐμνήσθη· ὁ β'. δὲ κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου διορίζεται καὶ ἑτέρων ἁγίων θεσπίσματα ὡς τοὺς ἱεροὺς κανόνας κρατεῖν. μὴ θαυμάσῃς οὖν πῶς καὶ περὶ τούτων οὐ γέγραπταί τι ἐνταῦθα. ἠρκέσθησαν γὰρ οἱ πατέρες τοῖς ὁρισθεῖσι τότε λίαν καλῶς. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι ἡ ρλα'. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ, ἡ καταστρωθεῖσα εἰς σχόλιον τοῦτο δεύτερον, κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ μεμνημένη μόνων τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τῶν τοπικῶν· δι' ὧν γὰρ ἐπεκύρωσε τὸν β'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, συνεστήριξε καὶ τὰ τῶν ἑτέρων ἁγίων θεσπίσματα, τὰ τούτῳ περιεχόμενα.

Κανὼν β'.

Ἐπειδήπερ ψάλλοντες συντασσόμεθα τῷ θεῷ, ἐν τοῖς δικαιώμασί σου μελετήσω, οὐκ ἐπιλήσομαι τῶν λόγων σου· πάντας μὲν Χριστιανοὺς τοῦτο φυλάττειν σωτήριον, κατ' ἐξαίρετον δὲ τοὺς τὴν ἱερατικὴν ἀμπεχομένους ἀξίαν. ὅθεν ὁρίζομεν, πάντα τὸν προάγεσθαι μέλλοντα εἰς τὸν τῆς ἐπισκοπῆς βαθμὸν, πάντως τὸ ψαλτήριον γινώσκειν, ἵνα ὡς ἐκ τούτου, καὶ πάντα τὸν κατ' αὐτὸν κλῆρον οὕτω νουθετῇ μυεῖσθαι. ἀνακρίνεσθαι δὲ ἀσφαλῶς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου,

quos autem pœnæ tradunt, nos quoque ſimiliter ſubiicimus. Sine auaritia namque ſint mores, præſentibus cõtenti, is qui tertiũ cælum conſcendit, & arcana verba audiuit, Paulus diuin⁹ apoſtolus apertè vociferatur.

Schol. Bals. Teſtimonia dicuntur diuinarum ſcripturarum præcepta, vt quæ teſtificentur & deſcribant, quomodo fideles vitam inſtituere oporteat. Huius ergo ſanctæ ſynodi dicunt patres, Sanctis apoſtolis priùs editos canones, & à ſanctis vniuerſalibus localibúſque ſynodis amplectentes, eos anathematizamus qui ab eis anathematizati fuêre, deponimus qui fuêre depoſiti, eóſque pœnis multamus quibus fuerũt pœnæ ſtatutæ. Ab auaritia enim alieni mores, id eſt, nihil iis propter gloriæ cupiditatem adiicimus, vt qui ſimus inexplebiles & auari, ſed iis quæ ab illis conſtituta ſunt, contenti ſumus. Atque hic eſt quidem ſcopus huius canonis. Quæ autem in eo continentur ad contextum pertinentia, ea, cùm ſint dilucida, non egent interpretatione. Scito autem, quòd hic quidem canon, apoſtolicorum tantùm & ſynodalium canonum meminit: ſecundus autem canon ſynodi in Trullo, aliorum quoque ſanctorum decreta & ſacros canones obſeruari iubet. Ne mireris ergo quomodo nihil de iis quoque ſcriptum ſit. Contenti enim fuêre patres iis quæ tunc admodum pulchrè de illis ſtatuta ſunt. Ne tibi aduerſari putetur cxxxj. Iuſtiniani Nouella, quæ in commentario ij. cap. primi tit. præſentis operis ſita eſt, & vniuerſalium tantùm ſynodorum & localium meminit. Per quæ enim ſecundum canonem ſynodi in Trullo cõfirmauit, per eadem aliorum quoque ſanctorum patrum decreta, quę eo comprehenduntur, ſtabiliuit.

Canon II.

Quoniam pſallentes Deo repromittimus, In iuſtificationibus tuis meditabor, non obliuiſcar eloquiorum tuorum: omnes quidẽ Chriſtianos hoc ſalutare ſeruare oportet, eos autẽ præcipuè qui ſacerdotalem dignitatem obtinẽt. Quamobrẽ decernimus quemlibet quidem qui ad epiſcopalem gradum eſt prouehẽdus, Pſalteriũ omnino noſſe, vt ex eo omnem quoq; ſuum clericum ita inſtitui moneat: à metropolitano autẽ bene examinari,

an ad ſacros canones, diligenter ac cum perſcrutatione, non autem obiter curſímque legendos, prompto paratóque ſit animo, & ſacrum etiam euangelium & librum diuini apoſtoli, omnémque diuinam ſcripturam, & in diuinis præceptis verſari, & populum docere. Noſtra enim hierarchiæ ſubſtantia ſunt eloquia diuinitus tradita, diuinarum ſcilicet ſcripturarum vera ſcientia, ſicut & magnus ait Dionyſius: ſi quis autem dubius animi fuerit, & non lubenter hæc facere & docere voluerit, non ordinetur. Propheticè enim dicit Deus, Tu repuliſti ſcientiam, & ego te repellam, ne ſis mihi ſacerdos.

SCHOL. BALS. Cùm ſcirent patres, quòd propter imaginum aduerſariorum hæreſin complures fideles feri agreſtéſque euaſerũt, vt qui fugerent, & ne in hominum quidem conſpectum venire auderent, dixerunt quòd omnes quidem Chriſtiani coguntur cum ponderatione & perſcrutatione diuinam ſcripturam legere, multo autẽ magis antiſtites, qui ad ſibi ſubiectum populum docendum ordinati ſunt. Vnde etiã definierunt nõ aliàs ordinari quẽpiam, quã ſi norit Pſalterium, & ab eo qui eſt ipſum ordinaturus, examinatus, quodnam ſit eius in ſanctam ſcripturam deſiderium, aſſerat ſe ſacrorum & diuinorum canonum ac reliquorum lectionis magno ſtudio teneri, ſcilicet cum diligẽti inueſtigatione, & non obiter: verſari autem etiam in diuinis præceptis, & domini populum docere: & eſſe, vt ſemel dicam, promptum ad docendum & reſpõdendum quæ ſunt conſentanea, de eloquiis à Deo traditis, quæ quidem ſunt ſubſtantia ſeu conſtitutio ſacerdotij. Dixerit autem quiſpiam, quomodo ſãcti patres non dixerunt eos debere ordinari qui ſacrũ canonem norunt, ſanctũ euangeliũ, & reliqua: ſed eos qui Pſalteriũ tantũ norunt, & profitẽtur ſe reliquorũ quoque diſcendorũ curam gerere? Solutio. Scire quidem Pſalteriũ, vt requiſitum, à ſanctis patribus poſtulatum eſt, eos qui debent ordinari, citra vllam condemnationem: reliquarum autem doctrinarum comprehenſio non eſt poſtulata, eo quòd nondũ ab eis iure exigi poteſt, vt qui docendi auctoritatẽ & munus nõ ſunt aſſecuti, in eiuſmodi lectionibus verſentur,

A εἰ προθύμως ἔχει ἀναγινώσκειν ἐρευνητικῶς καὶ οὐ παροδευτικῶς τούς τε ἱεροὺς κανόνας, τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, τήν τε τοῦ θείου ἀποστόλου βίβλον, καὶ πᾶσαν τὴν θείαν γραφήν· καὶ κατὰ τὰ θεῖα ἐντάλματα ἀναστρέφεσθαι, καὶ διδάσκειν τὸν κατ' αὐτὸν λαόν. οὐσία γὰρ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας ἐστὶ, τὰ θεοπαράδοτα λόγια, ἤγουν ἡ τῶν θείων γραφῶν ἀληθινὴ ἐπιστήμη· καθὼς ὁ μέγας ἀπεφήνατο Διονύσιος. Εἰ δὲ ἀμφιστοιχοίη, καὶ μὴ ἀσμενίζει οὕτω ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, μὴ χειροτονείσθω. ἔφη γὰρ προφητικῶς ὁ θεός· σὺ B ἐπίγνωσιν ἀπώσω, κἀγὼ ἀπώσομαί σε τοῦ μὴ ἱερατεύειν μοι.

Ἑρμηνεία.

Εἰδότες οἱ ἅγιοι πατέρες ὅτι διὰ τὴν τῶν εἰκονομάχων αἵρεσιν οἱ πλείους πιστοὶ ἐξηγριώθησαν, ὡς φεύγοντες, καὶ μὴ δυνάμενοι κἂν εἰς ὄψιν ἀνθρώπων ἔρχεσθαι, εἶπον ὡς καὶ πάντες μὲν Χριστιανοὶ ἀναγκάζονται τὴν θείαν γραφὴν ἀναγινώσκειν μετὰ ἐρεύνης· πολλῷ δὲ πλέον οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ πρὸς τὸ διδάσκειν τὸν ὑπ' αὐτοὺς λαὸν τεταγμένοι. διὸ καὶ ὥρισαν μὴ ἄλλως τινὰ χειροτονεῖσθαι, εἰ μὴ τὸν ψαλτῆρα γινώσκει, C καὶ ἀνακρινόμενος ὑπὸ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖν αὐτὸν, ποίαν ἔφεσιν ἔχει περὶ τὴν μάθησιν τῆς θείας γραφῆς, καταθῆται ἐπιμεληθῆναι τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων, καὶ τῶν λοιπῶν, μετὰ ἐρεύνης δηλονότι, καὶ οὐ κατὰ πάροδον· ἀναστρέφεσθαι δὲ καὶ κατὰ τὰ θεῖα ἐντάλματα, καὶ διδάσκειν τὸν Κυρίου λαὸν, καὶ ἁπλῶς εἶναι ἕτοιμον εἰς τὸ διδάσκειν, καὶ ἀποκρίνεσθαι τὰ εἰκότα περὶ τῶν θεοπαραδότων λογίων τῶν ὄντων οὐσίαν ἤτοι σύστασιν τῆς ἱερωσύνης. Εἴποι δέ τις πῶς οἱ ἅγιοι πατέ- D ρες οὐκ εἶπον ὀφείλειν χειροτονεῖσθαι τοὺς εἰδότας τοὺς ἱεροὺς κανόνας, τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον καὶ τὰ λοιπὰ, ἀλλὰ τοὺς εἰδότας μόνον τὸν ψαλτῆρα, καὶ ἐπαγγελλομένους ἐπιμεληθῆναι καὶ τῆς τῶν λοιπῶν μαθήσεως; Λύσις. τὸ μὲν εἰδέναι τὸν ψαλτῆρα, ὡς ἀπαιτούμενον ἐξ ἀνάγκης, ἀπῃτήθη καὶ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων, ἀσυμπαθῶς τοὺς χειροτονεῖσθαι ὀφείλοντας· τῶν δὲ λοιπῶν θείων διδαγμάτων ἡ κατάληψις οὐκ ἐζητήθη, διὰ τὸ μὴ ὀφειλόμενον εἶναι καὶ τοὺς μήπω ἀξιωθέντας διδασκαλικοῦ ἀξιώματος τοιαύταις ἀναγνώσεσιν ἑαυτοὺς ἀπασχολεῖν,

καὶ μᾶλλον τότε ὅτε οἱ Χριστιανοὶ φυγαδείαις κατεκρίνοντο. ἵνα τί γοῦν, εἶπον, ὁ ἀπὸ τῶν ἄλλων βιωτικῶν ἴσως ἐργασιῶν εἰς χειροτονίαν μετακαλούμενος, καὶ διὰ τοῦτό τε καὶ διὰ τὴν τῶν ὀρθοδόξων στενοχωρίαν συγγνωμονούμενος, οὐ χειροτονηθείη, ὡς μὴ ἔχων κατάληψιν ἀκριβῆ τῆς θείας γραφῆς; διὸ φασὶν εἰ πρὸς ταύτην ἕτοιμός ἐστι, καὶ ἐπαγγέλλεται μετὰ διαθέσεως ἐπιμεληθῆναι τῆς ἀναγνώσεως αὐτῆς, χειροτονηθήσεται, ὅτι μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι τῆς τῶν ἄλλων ὀχλήσεως, καὶ ἀναδέξασθαι τὸ διδασκαλικὸν ἀξίωμα, ἐξ ἀνάγκης οὐ καταισχύνει ἐπάγγελμα, ἀλλὰ σχολάσει τούτῳ καὶ μόνου, καὶ ῥᾳδίως ἕξει τὴν ἐπιστήμην τῆς θείας γραφῆς.

Κανὼν γ'.

Πᾶσαν ψῆφον γινομένην παρὰ ἀρχόντων, ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου, ἄκυρον μένειν κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· Εἴ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρείσθω καὶ ἀφοριζέσθω, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες. δεῖ γὰρ τὸν μέλλοντα προβιβάζεσθαι εἰς ἐπισκοπὴν, ὑπὸ ἐπισκόπων ψηφίζεσθαι· καθὼς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ ὥρισται ἐν τῷ κανόνι τῷ λέγοντι· ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι. εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τὸ τοιοῦτον, ἢ διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην, ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἐξάπαντος τρεῖς ἐπὶ αὐτὸ συναγομένους, (συμψήφων γινομένων καὶ τῶν ἀπόντων καὶ συντιθεμένων διὰ γραμμάτων,) καὶ τότε τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι· τὸ δὲ κῦρος τῶν γινομένων, δίδοσθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ.

Ἑρμηνεία.

Ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς παρούσης συνόδου ἐψηφίσαντό τινες, ὡς ἔοικεν, ἀπὸ ἐξουσίας τινῶν παραδυναστευόντων ὑπεναντίως τῷ περὶ τούτου ἀποστολικῷ λ'. κανόνι. μὴ ἀνεχόμενοι οὖν τοῦτο οἱ ἅγιοι πατέρες, ὥρισαν τὴν τοιαύτην ψῆφον ἄκυρον εἶναι ἀκολούθως τῷ ῥηθέντι ἀποστολικῷ κανόνι, τῷ διοριζομένῳ τοὺς οὕτω ψηφισθέντας καθαιρεῖσθαι καὶ ἀφορίζεσθαι· τὴν μέντοι ψῆφον ὀφείλειν γίνεσθαι κατὰ τὸν δ'. κανόνα τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ. καὶ ἀνάγνωθι οὖν τὸν τοιοῦτον κανόνα, καὶ τὸν λ'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τὰς ἑρμηνείας αὐτῶν. τί δὲ τῶν κανόνων μὴ διοριζομένων διὰ ψήφου γίνεσθαι τὰς χειροτονίας τῶν πρεσβυτέρων,

& maximè eo tempore quãdo Chriſtiani exilij pœna dãnabantur. Quidni ergo, qui ab aliis quibus victus paratur artificiis ad ordinationem acceſsitur, & cui propterea, & propter orthodoxorum anguſtias venia datur, non ordinetur, vt qui non habeat exactam diuinæ ſcripturæ comprehenſionem? & ideo, inquiunt, ſi eſt ad eam paratus, & ſe ad eam diligenter legendã, operam poſiturum profitetur, ordinabitur, quia poſtquam ab aliarum rerum moleſtia eſt liberatus, & docendi auctoritatem ſuſcepit, profeſsionẽ ſuam dedecore non afficiet. ſed in eo ſolo verſabitur, & diuinæ ſcripturæ ſcientiam facile aſſequetur.

CANON III.

Omnem electionem, quæ fit à magiſtratibus, epiſcopi, vel presbyteri, vel diaconi, irritam manere, ex canone dicente: Si quis epiſcopus ſecularibus magiſtratibus vſus, per eos eccleſiam obtinuerit, deponatur & ſegregetur: & omnes qui cum eo communicant. Oportet enim eum qui eſt promouendus ad epiſcopatũ, ab epiſcopis eligi, quemadmodum à ſanctis patribus Niceæ decretum eſt in canone qui dicit: Epiſcopum oportet maximè quidem ab omnibus qui ſunt in prouincia, conſtitui: ſi autem hoc difficile fuerit, vel propter vrgentem neceſſitatem, vel propter viæ longitudinem, tres omnino eòdem conuenientes, iis quoque qui abſunt, ſimul ſuffragium ferentibus & aſſentientibus per literas, tunc facere electionem. Eorum autem quæ per vnãquamque prouinciam fiunt, confirmationem tribui metropolitano.

SCHOL. BALS. Tempore præſentis ſynodi, eligebantur quidam, vt eſt conſentaneũ, à poteſtate quorundam magiſtratus gerentium, vel dominantiũ, contrà ac canone apoſtolico traditum eſt. Hoc ergo patres non ſuſtinentes, ſtatuerunt dictam electionem eſſe irritã conſequẽter dicto apoſtolico canoni, qui decernit, eos qui ſic electi fuerint, deponẽdos, & ſegregandos, eóſq; excommunicãdos qui cum illis cõmunicauerint: oportet autem electionẽ fieri prout vult iiij. canon ſanctorum patrũ concilij Niceni, & xxx. canon ſanctorum Apoſtolorum, & eorum interpretationes. Atqui cùm decernant canones nõ fieri electiones presbyterorũ,

& diaconorum ordinationes, ſed ſolorum epiſcoporum, quomodo dicit canon irritas eſſe electiones epiſcoporum, presbyterorum & diaconorum, quæ fiunt à magiſtratibus? Solutio. Dicebant quidam tres electiones in vna perſona accipi, & eam quæ ſic fit, electionem, ea de cauſa vt fiat aliquis diaconus, presbyter, & ſic epiſcopus, nullius eſſe momenti. Alij dicebant quòd antiquitus electiones fiebant à populo, & eligebantur non ſolùm epiſcopi, ſed etiam preſbyteri, & diaconi: & propterea dixit canon, Quæ magiſtratus auctoritate fiunt, electiones epiſcoporum, vel preſbyterorum, vel diaconorum, nõ valere. Alij autem dixerunt, quòd in epiſcopo quidem electio propriè dicta eſt: in presbytero autem & diacono abuſiuè: pro ordinatione enim accepta eſt: quod mihi quoque placet. cùm inueniam alios etiam canones, qui electionem pro ordinatione accipiant. Cùm autem non poſſint omnino Magiſtratus epiſcopum eligere, quomodo decernit canon, vt quæ ab eis fiũt electiones, ſint irritæ? Solutio. Non decernit de electionibus, quæ fiunt à magiſtratibus vel principibus, hic canõ, ſed de electionibus epiſcoporum, quæ principum ſeu magiſtratuum poteſtate procedunt: & de electionibus ſeu ordinationibus presbyterorum vel diaconorum, quæ ſimili iuſſu procedunt. Dicit ergo, quòd etiam ſi opinione ac ſpecie, ab antiſtitibus penes quos eſt eligendi poteſtas, fiant, quoniam tamen potentia ac vi procedunt, infirmari debent & reſolui.

CANON IIII.

Præco veritatis Paulus diuinus apoſtolus, quendam veluti canonem Epheſiorum presbyteris imponens, vel vniuerſæ potiùs ſacerdotali multitudini, ſic liberè dixit: Argentum, vel aurum, vel veſtem nullius cõcupiui, omnia vobis oſtendi, quòd oportet ſic laborantes infirmos ſuſcipere, dare beatum exiſtimantes. Quocirca nos ab eo edocti, ſtatuimus, ne turpis lucri gratia, epiſcopus excogitet & quærat excuſationes in peccatis, vt aurũ, vel argentum, vel vllam aliã ſpeciem ab iis qui ſibi ſubſunt epiſcopis, vel clericis, vel monachis exigat. Dicit enim Apoſtolus, Iniuſti regnũ Dei nõ poſſidebũt:

A καὶ τῶν διακόνων, ἀλλὰ μόνων τῶν ἐπισκόπων, πῶς ὁ κανὼν φησὶν ἀκυροῦσθαι τὰς παρὰ ἀρχόντων γινομένας ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων; Λύσις. τινὲς εἶπον καὶ τὰς τρεῖς χειροτονίας ἐπὶ ἑνὸς προσώπου ὀφείλειν ἐκλαμβάνεσθαι, καὶ τὴν οὕτω γινομένην ψῆφον χάριν τοῦ δεῖ τινος, ἐφ' ᾧ γενέσθαι διάκονον, πρεσβύτερον, καὶ οὕτως ἐπίσκοπον, ἄκυρον εἶναι· ἕτεροι εἶπον ὅτι τὸ παλαιὸν αἱ ψῆφοι παρὰ τοῦ δήμου ἐγίνοντο, καὶ ἐψηφίζοντο οὐ μόνον ἐπίσκοποι, ἀλλὰ καὶ πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι, καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ κανὼν τὰς κατὰ δυναστείαν ἀρχοντικὴν γινομένας ψή-
B φους ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων ἀκυροῦσθαι· ἄλλοι εἶπον ὡς ἐπὶ μὲν ἐπισκόπου ἡ ψῆφος κατὰ ὁμωνυμίαν ἐῤῥέθη· ἐπὶ δὲ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου καταχρηστικῶς. ἀντὶ γὰρ χειροτονίας ἐξελήφθη· ὅπερ καὶ ἐμοὶ ἀρέσκει, διὰ εἰσκοντι καὶ ἑτέρους κανόνας τὴν ψῆφον ἀντὶ χειροτονίας ἐκλαμβανομένους. τῶν δὲ ἀρχόντων μὴ δυναμένων ὅλως ψηφίζεσθαι ἐπισκόπους, πῶς ὁ κανὼν διορίζεται ἀκυροῦσθαι τὰς παρὰ τούτων γινομένας ψήφους; Λύσις· οὐ περὶ ψήφων παρὰ ἀρχόντων γινομένων ὁ κανὼν διετά-
C ξατο, ἀλλ' περὶ ψήφων ἐπισκόπων, προβαινουσῶν κατὰ ἐξουσίαν ἀρχοντικὴν, καὶ περὶ ψήφων ἤτοι χειροτονιῶν πρεσβυτέρων ἢ διακόνων, προβαινουσῶν κατὰ κέλευσιν ὁμοίως. φησὶ γοῦν ὡς κἂν τῷ δοκεῖν παρὰ τῶν ἐχόντων ἐξουσίαν ἀρχιερέων γίνωνται, ἀλλ' ἐπεὶ κατὰ δυναστείαν καὶ βίαν προβαίνουσιν, ὀφείλουσιν ἀκυροῦσθαι καὶ λύεσθαι.

Κανὼν δ'.

Ὁ κήρυξ τῆς ἀληθείας Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος, οἱονεὶ κανόνα τιθεὶς τοῖς Ἐφεσίων πρεσβυτέροις, μᾶλλον δὲ καὶ παντὶ ἱερατικῷ πληρώ-
D ματι, οὕτως ἐπαῤῥησιάσθη εἰπών· ἀργυρίου ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα, πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μακάριον ἡγουμένους τὸ διδόναι. διὸ καὶ ἡμεῖς παρ' αὐτοῦ μαθητευθέντες, ὁρίζομεν μὴ ὅλως αἰσχροκερδῶς ἐπινοεῖσθαι ἐπίσκοπον, προφασιζόμενον προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, ἀπαιτεῖν χρυσὸν ἢ ἄργυρον, ἢ ἕτερον εἶδος, τοὺς ὑπ' αὐτὸν τελοῦντας ἐπισκόπους, ἢ κληρικοὺς ἢ μοναχούς. φησὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος· ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι·

καὶ οὐκ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. Εἴ τις οὖν διὰ ἀπαίτησιν χρυσοῦ, ἢ ἑτέρου τινὸς εἴδους, εἴτε διά τινα ἰδίαν ἀπάθειαν εὑρεθείη ἀπείργων τῆς λειτουργίας, καὶ ἀφορίζων τινὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν κληρικῶν, ἢ σεπτὸν ναὸν κλείων, μὴ γίνεσθαι ἐν αὐτῷ τὰς τοῦ θεοῦ λειτουργίας, εἰς ἀναίσθητα τὴν ἑαυτοῦ μανίαν ἐπιπέμπων, ἀναίσθητος ὄντως ἐστὶν, καὶ τῇ ταυτοπαθείᾳ ὑποκείσεται, καὶ ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, ὡς παραβάτης ἐντολῆς θεοῦ καὶ τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων. παραγγέλλει γὰρ καὶ Πέτρος ἡ κορυφαία τῶν ἀποστόλων ἀκρότης· ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ θεοῦ μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως κατὰ θεόν· μὴ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως· μὴ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποιμένος κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.

Ἑρμηνεία.

Ἵνα τὸ τῆς αἰσχροκερδείας πάθος ἀπὸ τῶν χριστωνύμων ἐκριζωθῇ, ὥρισαν οἱ πατέρες μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοὺς ἀρχιερεῖς ἀπὸ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπων, ἢ κληρικῶν, ἢ μοναχῶν χρυσὸν ἀπαιτεῖν, ἢ ἕτερον οἱονδηποτοῦν πρᾶγμα. τὸν δὲ ἀφορίζοντα ἀρχιερέα διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν, τινὰ ἐκ τῶν ὑπ' αὐτὸν, ἢ ἐπιτρέποντα διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθαι τὴν τοῦ θείου ναοῦ δοξολογίαν, καὶ οὕτως εἰς ἀναίσθητον ἤγουν εἰς τὸν ναὸν, τὴν ἀλλόκοτον αὐτοῦ μανίαν ἐκχέοντα, προφασιζόμενον ματαίας τινὰς καὶ ἀκανονίστους προφάσεις, ὑποκεῖσθαι τῇ ταυτοπαθείᾳ, ὡς τῇ ἀληθείᾳ ὄντα ἀναίσθητον. ταυτοπάθεια δέ ἐστι τὸ παθεῖν εὐλόγως ὃ παραλόγως ἐποίησε. ταῦτα δὲ θεσπίζοντες οἱ πατέρες, ἐχρήσαντο καὶ διαφόροις ῥητοῖς, ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Παύλου, τὴν αἰσχροκέρδειαν καὶ τὴν φιλαργυρίαν κολάζουσι, καὶ τὴν ἐλεημοσύνην ἀποσεμνύνουσι. τί δὲ, εἰ κανονικὴ ἐστὶν ἡ πρόφασις, συγγνωσθήσεται ὁ ἀρχιερεὺς ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτὸν ἀπαιτῶν χρυσὸν ἢ ἄργυρον; Λύσις. οὐδαμῶς. εἰ γὰρ τοῦτο ποιήσει, ὡς παραβάτης τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς πωλήσας τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν τῶν ὑπ' αὐτὸν, κολασθήσεται. ὀφείλει γὰρ τὸν ἴσως ἐπταικότα ἐπίσκοπον αὐτοῦ ἢ κληρικὸν, ἢ μοναχὸν, ὁ πρῶτος κατὰ κανόνα κολάζειν,

A *nec debent liberi parentibus theſaurum parare, ſed parentes liberis: ſi quis ergo per exactionem vel alicuius alterius ſpeciei, vel propter aliquam propriam affectionem à miniſterio arcere inuentus fuerit, vel ſegregare ſuorum clericorum aliquem, vel venerandum templum claudere, ne in eo diuina fiant miniſteria, ad id quod non eſt ſenſu præditum ſuam inſaniam immittens, eſt reuera ſine ſenſu, & talionis erit legi obnoxius: & labor ipſius in caput eius redibit, vt qui ſit mandati Dei tranſgreſſor. Præcipit enim & Petrus apoſtolorum ſummus:*
B *Paſcite gregem domini, epiſcopatum gerentes, non per vim, ſed ſponte ac voluntariè ſecundùm Deum: neque turpis lucri gratia, ſed promptè & alacriter, nec vt dominatum in clerum obtinentes, ſed gregis exemplaria exiſtentes: & cùm ſummus paſtor apparuerit, quæ nec corrumpi nec marceſcere poteſt, gloriæ coronam reſeretis.*

SCHOL. BALS. Vt turpis quæſtus affectio à Chriſtianis radicitus euellatur, ſtatuerunt patres, non licere antiſtitibus, à ſuis epiſcopis, clericis vel monachis aurum, vel vllam
C quamcumque rem exigere. Antiſtitem autem, qui aliquem ex ſuis propter vllam eiuſmodi cauſam ſegregat, vel nõ ſinit propterea in diuino templo diuinum celebrare miniſterium, & ſic in id quod non eſt ſenſu præditum, inauditam quãdam ſuam inſaniam effundit, vanas aliquas à canonibus alienas excuſationes afferentem, eſſe legi talionis obnoxium, vt qui ſit reuera ſenſu vacuus. Eſt autem talio, ſeu Græcè ταυτοπάθεια, id iure pati quempiam quod
D præter rationem fecerit. Hæc autem decernentes ſancti patres diuerſis quoque locis ex epiſtola ſancti Pauli ad Epheſios vſi ſunt, qui turpem quæſtum & auaritiam puniunt, miſericordiam autem & eleemoſynam maximi faciunt. Quid autem, ſi ſit aliqua cauſa canonica, non venia ſacerdoti dabitur, qui ab eo cui præeſt, aurum vel argentum exigit? Solutio. Minimè: ſi enim hoc fecerit, vt Dei mandatorum tranſgreſſor, & vt qui eius cui præeſt animæ ſalutem vendiderit, punietur. Debet enim qui fortè deliquerit, epiſcopum, vel clericum, vel monachum ex canonum præſcriptis primus punire,

& non propter turpe aliquod lucrum canonicam correctionẽ tranſgredi. Iubet autẽ canon antiſtitibus, ne in clericos ſuos dominatum exerceant: id eſt, ne vt ſeruis & miniſtris eis vtantur, ſed ſine perturbatione & vi aliqua eos paſcant & corrigant. Nota ex hoc præſenti canone, quòd non ſolùm antiſtes, qui clericum ſuum ſegregauit propter turpe lucrũ, ſegregatur ex lege talionis, ſed & qui propter aliquam animi perturbationem, vel aliquam non iuſtam cauſam tale quid iniquè fecit. De ea re autem quæſtio agitanda eſt apud eum qui habet maiorẽ poteſtatem, & poteſt de iis rebus vt iudex cognoſcere. Quære & ca. xvij. i. tit. iij. Baſil. quæ quidem eſt Nouella Iuſt. ſic dicens, Omnibus autem epiſcopis vel presbyteris interdicimus, ne quempiam à ſancta communione ſegregent, priuſquã cauſa oſtenſa fuerit, propter quam eccleſiaſtici canones hoc iubent fieri: ſi quis autem præter hæc à ſancta communione quempiam ſeparauerit, ille quidem, qui à ſancta communione iniuſtè ſeparatus eſt, ſoluta ſeparatione à maiori antiſtite, ſancta communione dignus exiſtimetur. Qui autem iniuſtè aliquem ſancta communione priuare auſus eſt, omnibus modis à ſacerdote cui eſt ſubiectus, tanto tempore quantum is ſatis eſſe viderit, communione mouebitur, vt quod iniuſtè fecit, iuſtè patiatur. Nota præſentem canonem, qui punit pœna talionis epiſcopos, qui turpis quæſtus gratia, vel propter priuatas affectiones, ex ſuis aliquos ſegregãt, vel templa claudunt, ſeu Deũ in his laudari non ſinunt. Quare qui ſic ſegregauit, ſegregabitur. Qui autem tẽplum clauſit, non ſolùm ſegregabitur, ſed etiã magis punietur. Ne dixeris autem, per argumentũ à cõtrario ſumptum, nõ puniri epiſcopum, qui non propter turpe lucrum: vel priuatam affectionem, ſed iure ſegregat, vel templa claudit: ſed argumentum à contrario accipe ad ſolas ſegregationes. Qui enim claudit templum epiſcopus, ex quacunque ſiue iuſta ſiue iniuſta cauſa, punietur, vt mihi quidem videtur, ſicut ſuperiùs dictum eſt. Præſens quidem canon clericos liberat ab omni exactione, turpis lucri gratia, quæ fit ab antiſtite.

A καὶ μὴ διά τι αἰσχροκερδὲς τὴν κανονικὴν διόρθωσιν παρατρέχειν. ἐντέλλεται δὲ ὁ κανὼν τοῖς ἀρχιερεῦσι μὴ κατακυριεύειν τῶν κληρικῶν αὐτῶν, τουτέστιν ὡς δούλοις καὶ ὑπηρέταις τούτοις κεχρῆσθαι, ἀλλὰ χωρὶς ἐμπαθείας καὶ ἀνάγκης τινὸς, ποιμαίνειν καὶ διορθοῦσθαι αὐτούς. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι οὐ μόνος ὁ ἀφορίσας ἀρχιερεὺς τὸν κληρικὸν αὐτοῦ διὰ πρόφασιν αἰσχροκερδείας, ἀφορίζεται κατὰ τὸν λόγον τῆς ταυτοπαθείας, ἀλλὰ καὶ ὁ κατ' ἐμπάθειαν ἢ ἄλλην αἰτίαν ἄλογον τοιοῦτόν τι ἀδίκως ποιήσας. καὶ B τὰ περὶ τούτου ζητεῖται παρὰ τῷ μείζονα ἔχοντι ἐξουσίαν καὶ δυναμένῳ διαιτᾷν τοῖς τοιούτοις. ζήτει καὶ κεφ. ιζ'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ νεαρὰ Ιουστινιανοῦ, λέγον οὕτως. πᾶσι δὲ τοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις ἀπαγορεύομεν μὴ ἀφορίζειν τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας, πρὶν αἰτία δειχθῇ, δι' ἣν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες τοῦτο γίνεσθαι κελεύουσιν. εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρίσῃ τινά, ἐκεῖνος μὲν ὃς ἀδίκως τῆς ἁγίας κοινωνίας ἐχωρίσθη, λυομένου τοῦ χωρισμοῦ ὑπὸ τοῦ μείζονος ἱερέως, τῆς ἁγίας C ἀξιούσθω κοινωνίας· ὁ δὲ ἀδίκως τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρίσας, πάντως ὑπὸ τοῦ ἱερέως ὑφ' ὃν τέτακται, χωρισθήσεται τῆς ἁγίας κοινωνίας, ἐφ' ὅσον χρόνον ἐκεῖνος συνίδῃ· ἵνα ὅπερ ἀδίκως ἐποίησε, δικαίως ὑπομείνῃ. σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα, διὰ ταυτοπαθείας κολάζοντα τοὺς ἐπισκόπους, τοὺς κατὰ πρόφασιν αἰσχροκερδείας ἢ ἰδιοπαθείας, ἀφορίζοντας ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοὺς τινάς, ἢ κλείοντας ναοὺς ἤγουν μὴ παραχωροῦντας δοξολογεῖσθαι αὐτούς. ὥστε ὁ οὕτως ἀφορίσας, D ἀφορισθήσεται· ὁ δὲ κλείσας ναόν, οὐκ ἀφορισθήσεται μόνον, ἀλλὰ πλείστως κολασθήσεται. μὴ εἴπῃς δὲ ἐξ ἀντιδιαστολῆς, μὴ κολάζεσθαι τὸν ἐπίσκοπον, τὸν μὴ διὰ αἰσχροκέρδειαν, ἢ διὰ ἰδιοπάθειαν, ἀλλ' εὐλόγως ἀφορίζοντά τινας, ἢ κλείοντα ναούς· ἀλλὰ τὸ ἐξ ἀντιδιαστολῆς ἐκλαβοῦ, εἰς μόνους τοὺς ἀφορισμούς. ὁ γὰρ κλείων ναὸν ἐπίσκοπος ἐξ οἱουδή τινος εὐλόγου ἢ παραλόγου τρόπου, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, κολασθήσεται, ὡς ἄνωθεν εἴρηται. Ἑρμηνεία. ὁ μὲν παρὼν κανὼν ἀπαλλάττει τοὺς κληρικοὺς πάσης αἰσχροκερδοῦς εἰσπράξεως, ἐπινοουμένης παρὰ ἀρχιερέως.

A τὸ δὲ β΄. γ΄. δ΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτλου τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν διορίζονται, μήτε μιτάτων δόσεσι, μήτε προσωπικαῖς λειτουργίαις, μήτε ἁπλῶς οἵαις δή τισιν ἐπηρείαις δημοσιακαῖς τοὺς κληρικοὺς ὑποκεῖσθαι· ἀλλὰ τὰ δημοσιακὰ τελέσματα καὶ μόνον τελεῖν. ὁ μέντοι κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς, διὰ χρυσοβούλλου προσκυνητοῦ ἀπολυθέντος κατὰ μῆνα Φεβρουάριον ἰνδικτιῶνος ζ΄. ἐφιλοτιμήσατο πᾶσι τοῖς ὁπουδήποτε τῶν χωρῶν τῆς Ῥωμανίας προσκαθημένοις ἱερεῦσι καὶ δημοσιακοῖς τελεσταῖς οὖσι. μὴ μόνον ἐξκουσσείαν πάσης δημοσιακῆς ἐπηρείας, ἀλλὰ καὶ ἀτέλειαν τοῦ ζευγολογίου. B μετὰ δέ τινα καιρὸν ἀπεχαρίσατο τούτοις μετὰ δοχῆς, ἀτέλειαν κεφ. δ΄. κἂν μὴ ἀπὸ ζευγολογίου ὦσι τὰ διδόμενα παρὰ τούτων τελεσμάτων. τὴν δὲ τοιαύτην φιλοτιμίαν τῆς ἐξκουσσείας τῶν δημοσιακῶν ἐπηρειῶν, ἀπεχαρίσατο καὶ τοῖς ἐν πᾶσι προσωπικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς καὶ μοναστηριακοῖς κτήμασι, προσκαθημένοις ἱερεῦσι, πλὴν τῶν μὲν δημοσιακῶν ἱερέων τὴν ποσότητα, διὰ ἀπογραφῆς ἐστενοχώρησε, διὰ τὴν δοχὴν τῶν συμπαθηθέντων τελεσμάτων αὐτῶν. ὥστε εἰς τὸ ἑξῆς μὴ αὐξάνεσθαι ταύτην· C τοὺς δὲ λοιποὺς προσωπικοὺς ἱερεῖς, ἀπογραφῆναι οὐκ εὐδόκησε· πάντως, διὰ τὸ μηδὲ ὀφείλειν γίνεσθαι χάριν τούτων, δοχὴν οἱανδή τινα. ἐπεὶ δὲ μετά τινας χρόνους, ἱερέων τινῶν δημοσιακῶν ὑπερβαινόντων τὴν ποσότητα τῶν, ὡς εἴρηται, γεγονυιῶν ἀπογραφῶν, ἑλκομένων εἰς ἀπόδοσιν πλωΐμων καὶ λοιπῶν δημοσιακῶν ἐπηρειῶν, ὑπεμνήσθη ὁ κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ, Λουκᾶ· καὶ συνεζητήθη κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν, εἰ βοηθοῦνται καὶ οἱ τοιοῦτοι δημοσιακοὶ ἱερεῖς, ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος χρυσοβούλλου, εἰς τὸ ἐξκουσσεύεσθαι τέως ἀπὸ τῶν δημοσιακῶν ἐπηρειῶν· διάγνωσις γέγονε D συνοδικὴ, ὀφείλειν καὶ τοὺς τοιούτους ἱερεῖς τέως ἀπὸ τῶν ἐπηρειῶν ἐξκουσσεύεσθαι. εἶπε γὰρ ἡ ἁγία σύνοδος, ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ προοιμίου, ἀλλὰ μὴν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐξκουσσεύεσθαι πάντας τοὺς προσωπικοὺς ἱερεῖς, μηδὲ ἀπογραφομένους, παρίσταται ἐναργῶς, τὴν βασιλικὴν εὐεργεσίαν, πρὸς πάντας ὑφαπλωθῆναι τοὺς ἱερεῖς. ἄδικον γάρ φασι καὶ τῆς βασιλικῆς εὐεργεσίας ἀλλότριον, τούτους μὲν τῷ δημοσίῳ μηδὲν συνεισφέροντας, ἐξκουσσεύεσθαι διὰ τιμὴν τῆς ἱερωσύνης· ἐκείνους δὲ τελεστὰς ὄντας τοῦ δημοσίου ἐπηρεάζεσθαι, καὶ τὸ ἐκ τῆς ἱερωσύνης μὴ ἔχειν παρα-

Secundum autem, tertium, quartũ, & quintum caput iij. tit. iij. lib. Baſil. neque metatorum dationibus, neque perſonalibus muneribus, nec vllis omnino publicis oneribus clericos aſtrictos eſſe decernunt, ſed ſola publica ſacra peragere. Iã verò Imp. dominus Emanuel, per bullam auream menſe Februario indictione vij. emiſſam, conceſſit omnibus ſacerdotibus, qui vbiuis Romaniæ locorum aſſident, & publica ſacra peragunt, non ſolùm ab omni onere publico excuſationem habere, ſed etiã immunitatem iugationum. Poſt aliquod autem tempus eis quoq; largitus eſt immunitatem capitis quarti, etiam ſi nõ ſint ex iugatione quæ ab eis dãtur tributa. Hanc autem à perſonalibus muneribus excuſationem dedit omnibus, qui in perſonalibus eccleſiaſticis, & monaſterialibus, aſſident ſacerdotibus: ſed publicorum quidem ſacerdotum quantitatẽ deſcriptione facta in anguſtũ redegit, propter ſuſceptionem eis conceſſorum vectigalium, vt ea deinceps non augeatur: reliquos autem perſonales ſacerdotes non eſſe deſcribendos ei viſum eſt, quoniam nulla eorum eſſe deberet penitus ſuſceptio. Cùm autem aliquãto pòſt tempore, ſacerdotes quidam publici, qui quãtitatem factarum, vt dictum eſt, deſcriptionum excedebant, ad nautica ſoluenda & reliqua onera publica traherentur, commonitus eſt Imperator ſanctus à ſanctiſſimo patriarcha domino Luca, & quæſitũ eſt iuſſu Imp. an hi quoque publici ſacerdotes à dicta aurea bulla iuuentur, vt à publicis oneribus excuſentur: ſynodalis fuit definitio tales quoque debere ſacerdotes ab oneribus excuſari. Dixit enim sãcta ſynodus, quòd & ex proœmio, & eo etiam quòd omnes excuſantur perſonales ſacerdotes, & non ij qui deſcribuntur, euidenter oſtenditur, Imp. beneficium ad omnes extendi ſacerdotes. Iniuſtum autem eſſe dicunt, & ab Imp. beneficentia alienum, vt qui publico quidem nihil conferunt, propter ſacerdotij honorem excuſentur: illi autem, qui publico deſeruiunt, opprimantur, & ex ſacerdotio non habeant ſola-

tium, ſed perinde ac ſi eſſent profani, in iudicio vexentur. Et lege eam quæ in Iulio menſe prima indictione facta eſt, de ea re declarationem.

CANON V.

Eſt peccatum ad mortem, quando peccantes aliqui manent incorrecti. Hoc autem eſt deterius, quando & erecta ceruice aduerſus pietatem & religionem inſurgunt, mammonam Dei obedientiæ præferentes, & eius canonicas conſtitutiones non ferentes. In iis non eſt dominus Deus, niſi fortè humiliati à ſuo delicto reſipuerint. Oportet enim eos magis Deo ſupplicare, & cum corde contrito, huius peccati remiſſionem & condonationem petere, & non de illicita donatione ſe iactare: Deus enim propè eſt iis qui ſunt contriti corde. Eos ergo, qui per auri dationem ſe fuiſſe in eccleſia conſtitutos gloriantur, & in ea improba conſuetudine ſpem habent, quæ à Deo & ab omni ſacerdotio alienat, & ideo impudente vultu & ore aperto, probroſis & contumelioſis verbis eos qui propter actam ex virtute vitam à ſancto ſpiritu ſelecti electique ſunt abſque auri largitione, vilipendunt ac negligunt, primùm quidē eos qui hoc faciunt, vltimum proprij ordinis gradum ſumere: ſin autem perſeuerauerint, inflicta quoque pœna corrigere decernimus: ſi quis autem in ordinatione hoc quandoque feciſſe viſus fuerit, fiat, vt vult canon apoſtolicus, qui dicit, ſi quis epiſcopus per pecunias hanc ſit dignitatem aſſecutus, vel presbyter, vel diaconus, deponatur & ipſe qui ordinauit, & exſcindatur omnino à communione, vt Simon magus à me Petro. Et ij. canon ſanctorum patrum qui Chalcedone conuenerunt, qui dicit: Si quis epiſcopus pecuniis ordinationem fecerit, & non venalem gratiam in emptionem deduxerit, & pecuniis epiſcopam, vel chorepiſcopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel aliquem eorum qui in clero enumerantur, vel pecuniis promouerit œconomum, vel defenſorem, vel patamonarium, vel omnino aliquem ex canone, turpis lucri gratia, qui hoc aggreſſus eſſe conuictus fuerit, de proprio gradu veniat in periculum, & qui ordinatur, ex ea ordinatione vel promotione, quæ pretio dato inſtar mercaturæ facta eſt, nihil iuuetur: ſed ſit alienus à dignitate vel munere ſeu curatione quam pecuniis aſſecutus eſt:

A θαλῶν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀνιέρους εὐθύνεσθαι. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς α΄. ἰνδικτιῶνος γεγονὸς χάριν τούτου, συνοδικὸν σημείωμα.

Κανὼν ε΄.

Ἁμαρτία πρὸς θάνατόν ἐστιν, ὅταν τινὲς ἁμαρτάνοντες, ἀδιόρθωτοι μείνωσι. τὸ δὲ τούτου χεῖρον, ἐὰν τραχηλιῶντες κατεξανίστανται τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀληθείας, καὶ προτιμώμενοι τὸν μαμωνᾶ τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπακοῆς, καὶ τῶν κανονικῶν αὐτοῦ διατάξεων μὴ ἀντεχόμενοι· διὸ ἐν τούτοις οὐκ ἔστι Κύριος ὁ Θεός, εἰ μήπω ταπεινωθέντες, τοῦ ἰδίου B σφάλματος ἀνανήψωσι· χρὴ γὰρ μᾶλλον αὐτοὺς προσέρχεσθαι τῷ Θεῷ, καὶ μετὰ συντετριμμένης καρδίας τὴν ἄφεσιν τούτου τοῦ ἁμαρτήματος καὶ τὴν συγχώρησιν αἰτεῖσθαι, οὐκ ἐναβρύνεσθαι τῇ ἀθέσμῳ δόσει. ἐγγὺς γὰρ Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ. τοὺς ἐγκαυχωμένους οὖν, διὰ δόσεως χρυσίου τετάχθαι ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ συνηθείᾳ ἐπελπίζοντας, τῇ ἀλλοτριούσῃ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ πάσης ἱερωσύνης· καὶ ἐκ τούτου, ἀναιδεῖ προσώπῳ καὶ ἀπαρακαλύπτῳ στόματι ὑβριστικοῖς λόγοις τοὺς δι' C ἐνάρετον βίον ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκλεχθέντας καὶ καταταχθέντας ἐκτὸς δόσεως χρυσίου, ἀτιμάζοντας· πρῶτα μὲν τοῦτο ποιοῦντας, τὸν ἔσχατον βαθμὸν λαμβάνειν τοῦ οἰκείου τάγματος· εἰ δὲ ἐπιμένοιεν, διὰ ἐπιτιμίου διορθοῦσθαι· εἰ δέ τις ἐπὶ χειροτονίᾳ φανείη ποτὲ τοῦτο πεποιηκώς, γινέσθω κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα τὸν λέγοντα· Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένηται, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας, καὶ ἐκκοπτέσθω παντάπασι ἐκ τῆς κοι- D νωνίας, ὡς Σίμων ὁ μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου· ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸν δεύτερον κανόνα τῶν ἐν Χαλκηδόνι ὁσίων πατέρων ἡμῶν, τὸν λέγοντα· Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσοιτο, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι τὴν ἄπρατον χάριν, καὶ χειροτονήσοι ἐπὶ χρήμασιν ἐπίσκοπον ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ πρεσβυτέρους ἢ διάκονον, ἢ τινα τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταριθμουμένων, ἢ προβάλλοιτο ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον, ἢ ἔκδικον ἢ παραμονάριον, ἢ ὅλως τινὰ τοῦ κανόνος, δι' αἰσχροκέρδειαν οἰκείαν, ὁ τοῦτο ἐπιχειρήσας ἐλεγχθεὶς, κινδυνευέτω εἰς τὸν ἴδιον βαθμόν· καὶ ὁ χειροτονούμενος, μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορείαν ὠφελείσθω χειροτονίας ἢ προβολῆς, ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντίσματος, οὗπερ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν.

Εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανείη, ἢ τοῖς οὕτως αἰσχροῖς καὶ ἀθεμίτοις λήμμασι, καὶ αὐτὸς εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, ἐκ τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μονάχος, ἀφοριζέσθω.

A *Si quis autem rebus adeò turpibus & lucris illicitis interceſſor ſeu ſequeſter apparuerit, hic quoque, ſi ſit quidem clericus, à proprio gradu excidat: ſin autem laicus, vel monachus, ſegregetur.*

Ἑρμηνεία.

Μέλλοντες οἱ ἅγιοι πατέρες κολάσαι τοὺς κληρικοὺς τοὺς πρῶτα μὲν ἑκόντι καὶ κατὰ φιλόθεον γνώμην προσάγοντας ἐν ταῖς ἐκκλησίαις χρήματα ἢ ἕτερά τινα· ὕστερον δὲ ἐγκαυχωμένους ἐπὶ τῇ δόσει, καὶ ζητοῦντας προκαθεδρίας καὶ προτιμήσεις, καὶ ὀνειδίζοντας τοὺς δι' ἀρετὴν ἢ ἐνέργειαν κληρωθέντας κατὰ Θεὸν συναδελφοὺς αὐτῶν· ἐχρήσαντο ἐν προοιμίοις, ῥήματί τινι ἀπὸ τῆς πρώτης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, λέγοντι, ἔστιν ἁμαρτία θανάσιμος ἢ ἀδιόρθωτος καὶ ἀμετανόητος, καὶ ἐπὶ ταύτης χείρων ἡ σὺν τῇ ἁμαρτίᾳ ἀναίδεια. ποῖον γὰρ οὐχ ὑπερβαίνει κακὸν τὸ προτιμᾶσθαι τινὰ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ τὰ τοῦ μαμμωνᾶ, ἤγουν τὰ χρήματα, καὶ λέγειν ὀφείλειν τοῦτον δι' ἃ προσήγαγε προτιμότερον εἶναι τῶν ἄλλων πάντων, τῶν καὶ ἐνεργείας ἴσως ἐχόντων ἢ καὶ ἀρετήν; τοὺς γοῦν οὕτω φρονοῦντας, καὶ ὅλως δόσεως χρημάτων μεμνημένους, καὶ ἐλπίζοντας διὰ τοῦτο προτιμᾶσθαι παρὰ τοῖς πολλοῖς, ἀφ' οὗ μᾶλλον κατάγνωσις ἐπάγεται, καὶ ἀπαρακαλύπτως ὀνειδίζοντας τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν διὰ τὴν ὑψοποιὸν πενίαν· ὑποβιβάζεσθαι εἰς τὸν ἔσχατον τόπον τοῦ βαθμοῦ αὐτῶν, ἵνα ταπεινωθῶσιν. εἰ δὲ καὶ οὕτως ἐπιμένοιεν τῷ κακῷ, ἐπιτιμᾶσθαι κατὰ τὸ δόξαν πάντως τῷ ἐπισκόπῳ. καὶ ταῦτα μὲν, ὁπόταν τις αὐθαιρέτως προσαγάγῃ ἐν ἐκκλησίᾳ οἱαδήτινα πράγματα, ἅτινα καὶ οἱ λαμβάνοντες, ἀπροκριματίστως λαμβάνουσι, καὶ οἱ διδόντες, ἀνευθύνως διδόασιν. Εἰ δέ τις φησὶν οὐκ ἐξ ἀρχῆς μετὰ τοιαύτης αὐθαιρέτου γνώμης ἐποίησε τὴν προσαγωγὴν, ἀλλὰ διὰ τὸ χειροτονηθῆναι, ἢ κληρωθῆναι ἢ ἄλλως πῶς ἐν ἐκκλησίᾳ καταλεγῆναι· ὁ τοιοῦτος κολαζέσθω κατὰ τὸν γʹ. ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ τὸν βʹ. κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. τὸ μέντοι ῥῆμα, τὸ λέγον, ἐν τούτοις οὐκ ἔστι Κύριος ὁ Θεὸς, ἐξελήφθη παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἐκ τῆς τρίτης τῶν βασιλειῶν, διὰ τοὺς ἀλαζόνας καὶ προτιμωμένους τὰ τοῦ μαμμωνᾶ. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος ὀνομάζοντος τὴν οὕτως ἑκουσίως γινομένην δόσιν τοῦ χρυσίου ἄθεσμον, μὴ εἴπῃς εἶναι ταύτην κεκωλυμένην, κἀντεῦθεν καὶ ἄθεσμον.

SCHOL. BALS. Sancti patres clericos punituri, qui primũ quidẽ ſpõte & pia mente pecunias in eccleſias adferunt, vel aliqua alia, poſtea autẽ propter donationem ſe iactãt, & primas ſedes prioréſq; honores quęrũt, & in eos probra ingerentes, qui propter virtutem vel actionem in clerũ B ſecundùm Deum recepti ſunt, ſuos ſcilicet confratres: dicto quodam in prooemiis vſi ſunt, ex prima catholica epiſtola ſancti apoſtoli & euangeliſtæ Ioannis, dicentis, Eſt peccatum ad mortem, ſcilicet peccatum mortale quod eſt incorrigibile, & cuius nulla agitur pœnitentia: & eo adhuc eſt deterius, ea quæ eſt cum peccato impudẽtia. Quodnã enim malum nõ ſuperat, ſi quis mammonã, id eſt pecunias, Dei mandato pręferat: & dicat debere ſe cæteris aliis honore pręferri, qui fortaſſe virtutẽ habẽt & C actionem? Eos ergo qui ita ſentiunt, & pecuniarũ dationis omnino meminerũt, & ſperãt propter id ſe apud multos præponendos, ex quo maior condemnatio ſequitur: & ſuis fratribus paupertatem, quæ ad alta eos prouexit, exprobrãt: ad vltimum ſui gradus locum demitti, vt humilientur: ſin autem ſic quoque in malo perſeuerent, puniri vt epiſcopo viſum fuerit. Et hæc quidem, quando quiſpiã ſua ſponte in eccleſiã res aliquas tulerit: quas & qui accipiũt, citra vllũ D præiudicium accipiũt, & qui dant, in pœnam non incidunt: ſi quis autẽ, inquit, ab initio non ita liberali & ſpõte ſuſcepta volũtate, ſed vt ordinetur, vel in clerũ recipiatur, vel aliquo alio modo in eccleſia eligatur, oblationẽ fecerit, is qui talis eſt, puniatur, vt vult xxix. canõ apoſtolicus, & ij. canon Chalced. ſyn. Id autem quod dicitur, In his nõ eſt Dominus tuus, à patribus acceptum eſt tertio libro Baſil. propter arrogantes, & eos qui mammonam præferũt. Cùm autem audis canonem nominantem eam quæ ſic ſponte fit auri dationem, illicitam, ne dixeris eam eſſe prohibitam, & ideo etiam illicitam.

vt ea eſt quæ proceſſit ordinationis, vel clericatus gratia. De ea enim deinceps docet. Sed eam patres ideo illicitam nominauerunt, quod is qui eam offerat, propter eam quoq; oblationem ſe iactitet & glorietur. Nota ergo hæc propter eos qui tondentur in monaſteriis cum pecuniarum largitione, & propter eos qui Deo ſua ſponte oblationes faciunt. Eos autem qui pecuniis in externis monaſteriis ius fraternitatis acquirunt, canonibus teneri exiſtimo, quòd non ſit vituperanda alimentorum acquiſitio. Quid autem, qui ſponte quidem res obtulit? ſic punitur. Qui autem vt eſſet clericus vel vt tonderetur, res vllas dedit, poſtquam punitus fuerit, cáne quę dederit, petet efficaciter? Solutio. Nequaquam. ait enim xj. cap. ij. tit. xxix. lib. Baſil. hoc modo: Quod turpi vtriuſque cauſa datur, eiúſque qui dat & eius qui accipit, non redit. Et exteriorem affert lex antiqua rationem, quoniam in pari cauſa potior eſt qui poſſidet, ex xxij. lib. hæc eligens.

Canon VI.

Quoniam canon eſt, qui dicit, bis in anno, in vnaquaque prouincia, per congregationes epiſcoporum fieri oportere quæſtiones canonicas, propter vexationem, & quòd itineri perficiundo minùs ſufficerent qui cogebantur, ſtatuerunt ſancti vi. ſynodi patres ea quouis modo, & quacunque ex cauſa, ſemel in anno fieri, & delicta corrigi. Hunc ergo canonem nos quoque renouamus: & ſi quis magiſtratus hoc prohibere inuentus fuerit, ſegregetur. Si quis autem metropolitanus hoc fieri non curauerit, præterquam vi, vel neceſſitate, & iuſta aliqua de cauſa, canonicis pœnis ſubiiciatur. Cùm autem de canonicis & euangelicis rebus fiat ſynodus, opus eſt vt congregati epiſcopi magnam curam & diligentiam gerant, vt diuina & viuifica mandata ſeruentur. In eis enim ſeruandis eſt retributio multa, quoniam lucerna eſt mandatum, lex verò lux, & via vitæ, probatio & diſciplina. ne liceat autem metropolitano, ex iis quæ ſecum affert epiſcopus, vel iumentum, vel aliquam rem aliam petere. Si enim hoc feciſſe deprehenſus fuerit, reddet quadruplum.

ὡς προσβᾶσαν χάριν τῆς ὠνήσεως χειροτονίας ἢ κληρώσεως. περὶ ταύτης γὰρ ἐφεξῆς διδάσκει. ἀλλ' ἄθεσμον ταύτην οἱ πατέρες ὠνόμασαν διὰ τὸν προσαγαγόντα, καὶ διὰ ταύτην προσαγωγὴν ἐναβρυνόμενον. σημείωσαι ταῦτα διὰ τοὺς ἀποκειρομένους εἰς μοναστήρια μετὰ δόσεως χρημάτων, καὶ διὰ τοὺς αὐθαιρέτως ποιοῦντας προσαγωγὰς τῷ Θεῷ. τοὺς μέντοι ἐπικτωμένους ἐξωμονίτατα ἀδελφᾶτα ἐν μοναστηρίοις διὰ χρημάτων, οὐ νομίζω ὑπὸ τῶν κανόνων ἁλίσκεσθαι, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐπίμομφον τὴν τῶν σιτηρεσίων ἐπίκτησιν. τί δέ, ὁ μὲν αὐθαιρέτως προσάγων χρήματα, οὕτω κολάζεται, ὁ δὲ διὰ τὸ κληρωθῆναι, ἢ ἀποκαρῆναι δοὺς οἱαδήτινα πράγματα, ἐνδυνάμως ζητήσει μετὰ τὸ κολασθῆναι ἃ δέδωκε; Λύσις. οὐδαμῶς. φησὶ γὰρ τὸ ια΄. κεφ. τοῦ β΄. τίτλου τοῦ κδ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω, τὸ ἐπὶ αἰσχρᾷ αἰτίᾳ ἑκατέρων διδόμενον, τοῦ τε λαβόντος καὶ τοῦ παρέχοντος, οὐκ ἀντιστρέφεται. καὶ προστίθησιν ἔξωθεν ὁ παλαιὸς λογισμόν, ὅτι ἐν ἴσῃ αἰτίᾳ κρείττων ἐστὶν ὁ νεμόμενος, ἐκ τοῦ κα΄. βιβλίου τοῦτο ἀναλεξάμενος.

Κανὼν ϛ΄.

Ἐπειδήπερ κανών ἐστιν ὁ λέγων, δὶς τοῦ ἔτους καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν χρὴ γίνεσθαι διὰ συναθροίσεως ἐπισκόπων τὰς κανονικὰς ζητήσεις, διὰ δὲ τὴν συντριβὴν καὶ τὸ ἐνδεῶς ἔχειν πρὸς ὁδοιπορίαν τοὺς συναθροιζομένους, ὥρισαν οἱ ἐκ τῆς συνόδου ὅσιοι πατέρες, ἐκ παντὸς τρόπου καὶ προφάσεως, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ γίνεσθαι, καὶ τὰ ἐσφαλμένα διορθοῦσθαι. τοῦτον οὖν τὸν κανόνα καὶ ἡμεῖς ἀνανεούμεθα, καὶ εἴ τις εὑρεθῇ ἄρχων τοῦτο κωλύων, ἀφοριζέσθω. Εἰ δέ τις ἐκ τῶν μητροπολιτῶν ἀμελήσοι τοῦτο γίνεσθαι, ἐκτὸς ἀνάγκης καὶ βίας καί τινος εὐλόγου προφάσεως, τοῖς κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκείσθω. τῆς δὲ συνόδου γινομένης περὶ κανονικῶν καὶ εὐαγγελικῶν πραγμάτων, δεῖ τοῖς συναθροισθεῖσιν ἐπισκόποις ἐν μελέτῃ καὶ φροντίδι γίνεσθαι τὸ φυλάττεσθαι τὰς θείας καὶ ζωοποιοὺς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. ἐν γὰρ τῷ φυλάσσεσθαι αὐτὰς ἀνταπόδοσις πολλή, ὅτι καὶ λύχνος ἐντολή, νόμος δὲ φῶς καὶ ὁδὸς ζωῆς, ἔλεγχος καὶ παιδεία. καὶ ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγὴς φωτίζουσα ὀφθαλμούς. μὴ ἔχειν δὲ ἄδειαν τὸν μητροπολίτην, ἐξ ὧν ἐπιφέρεται ὁ ἐπίσκοπος μεθ' αὐτοῦ, ἢ κτήνους ἢ ἑτέρου εἴδους ἀπαιτεῖν. εἰ δὲ τοῦτο ἐλεγχθῇ, ἀποτίσει τετραπλάσιον.

Ἑρμηνεία.

Ἑρμηνεία.

Κανόνων διαφόρων διοριζομένων πότε ὀφείλουσι γίνεσθαι σύνοδοι, καὶ τῶν μὲν λεγόντων ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ συνέρχεσθαι τοὺς ἐπαρχιώτας ἐπισκόπους, τῶν δὲ δὶς τοῦ ἔτους, ὁ παρὼν κανὼν διὰ τὴν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας συντελουμένην τῶν ἐπισκόπων κατηκολούθησε τῷ η'. κανόνι τῆς ϛ'. συνόδου, τῷ διοριζομένῳ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τούτους συναθροίζεσθαι, καὶ διωρίσατο οὕτω γίνεσθαι, εἰ μή τις ἀνάγκη καὶ βία ἢ ἄλλη πρόφασις εὔλογος τὴν συνέλευσιν παρεμποδίσει. τοὺς δὲ μὴ οὕτω ποιοῦντας ἀρχιερεῖς τοῖς κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς πολιτικοὺς ἄρχοντας τοὺς κωλύοντας τοῦτο γίνεσθαι, ἀφορίζεσθαι. ὅτε μέντοι, φησὶν, ἡ σύνοδος γένηται, ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι φροντίζειν τοῦ φυλάττεσθαι τὰς εὐαγγελικὰς καὶ κανονικὰς παραδόσεις, καὶ τὰς ἄλλας ἐντολὰς τοῦ θεοῦ. καὶ κανονικαὶ μὲν παραδόσεις εἰσὶν οἱ εὔλογοι καὶ παράλογοι ἀφορισμοὶ, αἱ καταταγαὶ τῶν κληρικῶν, αἱ παραδόσεις τῶν ἐπισκοπικῶν πραγμάτων, καὶ τὰ τοιαῦτα· εὐαγγελικαὶ δὲ παραδόσεις καὶ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ τὸ βαπτίζεσθαι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὸ μὴ μοιχεύεσθαι· μὴ πορνεύσῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, καὶ τὰ ὅμοια. ἐπεὶ δὲ ἔμαθον οἱ πατέρες ὅτι ἐν ταῖς συνελεύσεσι τῶν ἐπισκόπων μητροπολῖταί τινες κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν, καὶ ἀπαιτοῦσιν ἵππους ἢ ἕτερά τινα εἴδη, ὥρισαν καὶ τοῦτο ἀργῆσαι, καὶ τὸν τοιοῦτόν τι ποιήσαντα μητροπολίτην, ἀντιστρέφειν τὸ διδόμενον εἰς τὸ τετραπλάσιον. καλῶς δὲ εἶπεν ὁ κανὼν μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν μητροπολίτην ἀπαιτεῖν τι ἐξ ὧν ὁ ἐπίσκοπος ἐπιφέρεται. εἰ γὰρ ἑκόντι ὁ ἐπίσκοπος θελήσει δεξιώσασθαι τὸν μητροπολίτην αὐτοῦ διά τινος πράγματος, οὐ κωλυθήσεται τοῦτο ποιεῖν. ζήτει καὶ η'. κεφ. τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸν η'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

A Schol. Bals. Cùm diuerſi canones ſtatuant, quãdo fieri debeant ſynodi: & alij quidem ſemel in anno ſtatuant conuenire oportere prouinciales epiſcopos: alij verò bis in anno: præſens canon, propter epiſcoporũ è via vexationem, nonum canonem vj. ſynodi ſecutus eſt, qui decernit eos ſemel in anno congregari oportere, & ſic faciendum eſſe, niſi quędam vis, vel neceſſitas, vel cauſa probabilis, impedimento fuerit quominus conueniant: Antiſtites autem qui non ita faciunt, pœnis canonicis B ſubiici: Sed etiam ciuiles magiſtratus, qui hoc fieri prohibent, ſegregari. Quãdo autem fuerit, inquit, facta ſynodus, debent epiſcopi curam gerere, vt euangelicæ & canonicæ traditiones ſeruentur, & alia Dei mandata. Et ſunt canonicæ quidẽ traditiones, iuſtæ & iniuſtæ excõmunicationes, clericorũ ordinationes, epiſcopalium rerum adminiſtrationes, & ſimilia: Euãgelicæ autem traditiones & mandata Dei, baptizari in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: non mœchaberis, non ſcortaberis, C non falſum teſtimonium dices, & ſimilia. Quoniam autem intellexerũt patres, quòd in epiſcoporum concionibus quidam metropolitani nimis ſua poteſtate & imperio in eos vtuntur, & equos ab eis, vel aliqua alia exigunt, id quoque ceſſare ſtatuerunt, & metropolitanum qui tale quid fecerit, id quod datũ eſt, in quadruplum reſtituere. Pulchre autem dixit canon, non licere metropolitano quidquã eorũ exigere quæ affert epiſcopus. Si enim ſua ſponte voluerit epiſcopus metropolitanũ aliquo D eiuſmodi dono proſequi, non prohibebitur hoc facere. Quære viij. cap. viij. tit. preſentis operis, & viij. can. ſyn. in Trul.

Κανὼν ζ'.

Ἔφη Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος, τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. ἁμαρτιῶν οὖν προκαταλαμβανουσῶν, καὶ ἕτεραι ἁμαρτίαι ἕπονται ταύταις. τῇ οὖν ἀσεβεῖ αἱρέσει τῶν χριστιανοκατηγόρων, καὶ ἄλλα ἀσεβήματα συνηκολούθησαν. ὥσπερ γὰρ τὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων ὄψιν ἀφείλοντο ἐκ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἕτερά τινα ἔθη παραλελοίπασιν

Canon VII.

Ait Paulus diuinus apoſtolus, Quorũdam hominũ peccata ſunt manifeſta: nonnullis autẽ conſequuntur. Precedetibus autẽ peccatis, alia quoque ea ſequuntur. Impiã ergo eorum ſectã qui Chriſtianos accuſãt, alia quoq; impia cõſecuta ſunt. Quemadmodum enim venerabiliũ imaginũ aſpectũ ex eccleſia ſuſtulerũt, alios quoq; mores reliquerũt.

quos quidem oportet renouari, & tam ex iure ſcripto quàm non ſcripto ſic obſeruari. Quæcunque ergo templa cõſecrata ſunt abſque reliquiis martyrum, in eis fieri ſtatuimus reliquiarum depoſitionem cum conſuetis precibus. Qui autem templum conſecrat ſine ſanctis reliquiis, deponatur, vt qui eccleſiaſticas traditiones tranſgreſſus ſit.

SCHOL. BALS. Mos erat eccleſiaſticus diuina templa per ſanctas martyrum reliquias cõſecrare. Chriſtianorũ autẽ accuſatores, ſeu ij qui imaginum hoſtes exuſtoréſque dicuntur, qui eos eſſe idololatras dictitant, qui venerabiles & ſanctas imagines adorant, vltra eorum hæreſin & aduerſus catholicos inſaniam, veneranda quoque templa ſine ſanctis reliquiis conſecrarunt. Dicunt ergo patres, quòd humana peccata, alia quoque peccata conſequuntur, vt dicit magnus apoſtolus Paulus. Et quoniam imaginum hoſtium ſectam alia quoque mala conſecuta ſunt: (prætermiſſæ enim fuerũt eccleſiaſticæ conſuetudines neceſſariæ) decernimus, vt templa quæ abſque reliquiis cõſecrata fuere, rurſus per reliquias conſecrentur, & ſic deinceps fiat: tẽpla autẽ quæ ſine ſanctis reliquiis conſecrata fuere, diruãtur. Dixerit autẽ quiſpiam & quomodo oratoria hodie ſine reliquiarũ depoſitione cõſecrãtur? & cur ſacra in eis non celebrantur etiam ab epiſcopis, ſed à ſolis ſacerdotibus? & audiuit, quòd quæ fiũt ab antiſtitib⁹, ἀντιμήνσια ſiue ſuperaltaria, eo tempore quo fit templi conſecratio, oratoriis tradita ſufficiunt pro cõſecratione, ſiue dedicatione, ac inthronizatione, encæniis & apertionibus. Propterea enim & ἀντιμήνσια appellata ſunt, quòd multas eiuſmodi menſas exprimãt & referant, quæ ſanctam dominicã menſam perficiũt. Cæterùm antiſtites ſacra non faciunt in oratoriis, quę non ſunt dedicata, quoniam antiſtitis auctoritas dignitáſq; deprimitur, ſi nõ ſit tẽplum, in quo apoſtolicè collocatur, & alia quæ templi conſecrationẽ decorémque conſtituunt. Cùm autem interrogaſſent aliqui, quando fit eccleſiarum conſecratio? audiuerunt quòd fundamenti quidem proiectio fit per ſolã orationem epiſcopi illius regionis, & crucis fixionem.

ἃ χρὴ ἀνανεωθῆναι, καὶ κατὰ τὴν ἔγγραφον καὶ ἄγραφον θεσμοθεσίαν οὕτω κρατεῖν. ὅσοι οὖν σεπτοὶ ναοὶ καθιερώθησαν ἐκτὸς ἁγίων λειψάνων μαρτύρων, ὁρίζομεν αὖθις κατάθεσιν γίνεσθαι λειψάνων, μετὰ καὶ τῆς συνήθους εὐχῆς. ὁ δὲ ἄνευ ἁγίων λειψάνων καθιερῶν ναὸν, καθαιρείσθω, ὡς παραβεβηκὼς τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις.

Ἑρμηνεία.

Ἔθος ἦν ἐκκλησιαστικὸν, τοὺς θείους ναοὺς καθιεροῦσθαι διὰ ἁγίων λειψάνων μαρτυρικῶν. οἱ δὲ Χριστιανοκατήγοροι ἤγουν εἰκονοκαῦσται, οἱ λέγοντες τοὺς προσκυνοῦντας τὰς σεπτὰς καὶ ἁγίας εἰκόνας, εἰδωλολάτρας, ἐπέκεινα τῆς αἱρέσεως αὐτῶν καὶ τῆς κατὰ τῶν ὀρθοδόξων μανίας, καὶ σεπτοὺς ναοὺς καθιέρωσαν ἐκτὸς ἁγίων λειψάνων. Φασὶν οὖν οἱ πατέρες ὅτι ταῖς ἀνθρωπίναις ἁμαρτίαις ἐπακολουθοῦσι καὶ ἕτεραι ἁμαρτίαι, κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον Παῦλον. καὶ ἐπεὶ τῇ αἱρέσει τῶν εἰκονομάχων, καὶ ἄλλα κακὰ ἐπηκολούθησαν, (παρελείφθησαν γὰρ ἔθιμα ἐκκλησιαστικὰ ἀναγκαῖα,) ὁρίζομεν τοὺς καθιερωθέντας ναοὺς ἄνευ ἁγίων λειψάνων, πάλιν καθιερωθῆναι διὰ λειψάνων, καὶ ἐφεξῆς οὕτω γίνεσθαι· τοὺς δὲ καθιεροῦντας ναοὺς χωρὶς ἁγίων λειψάνων καθαιρεῖσθαι. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα. εἴποι δέ τις, καὶ πῶς ἄνευ καταθέσεως λειψάνων σήμερον τὰ εὐκτήρια καθιεροῦνται· καὶ διατί οὐ γίνονται ἱεροτελεστίαι ἐν αὐτοῖς καὶ παρὰ ἐπισκόπων, ἀλλὰ παρὰ ἱερέων μόνων; καὶ ἤκουσεν ὡς τὰ γινόμενα παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἀντιμήνσια καθ' ὃν καιρὸν καθιέρωσις ναοῦ γίνεται, παραδιδόμενα εἰς εὐκτηρίους οἴκους, ἀρκοῦσιν ἀντὶ καθιερώσεως ἤτοι ἐνθρονισμοῦ, καὶ ἐγκαινίων καὶ ἀνοιξίων. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἀντιμήνσια ἐκλήθησαν, ἤτοι ἀντιπρόσωπα καὶ ἀντίτυπα τῶν πολλῶν τοιούτων μινσῶν τῶν καταρτιζόντων τὴν ἁγίαν δεσποτικὴν τράπεζαν. οἱ μέντοι ἀρχιερεῖς οὐ ποιοῦσιν ἱεροτελεστίας εἰς εὐκτηρίους ἀνενθρονίστους ναοὺς, διότι τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα ὑποβιβάζεται, θρόνου μὴ ὄντος αὐτίκα εἰς ὃν ἀποστολικῶς ὁ ἐπίσκοπος καθιδρύεται· μηδὲ τῶν ἄλλων τῶν συνιστώντων τὴν τοῦ ναοῦ καθιέρωσιν καὶ εὐπρέπειαν. ἐρωτήσαντες δέ τινες πότε ἡ καθιέρωσις γίνεται τῶν ἐκκλησιῶν, ἤκουσαν ὅτι ἡ μὲν πῆξις τοῦ θεμελίου διὰ εὐχῆς μόνης καὶ σταυροπηγίου τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου γίνεται.

ἡ δὲ καθιέρωσις μετὰ τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ ναοῦ, ὅτε τελοῦνται τὰ ἐγκαίνια, τὰ ἀνοίξια καὶ ὁ ἐνθρονισμὸς, καὶ ὁ ἅπας τούτου ἀπαρτισμὸς ὑπὸ ἁγίου μύρου χριομένου, καὶ λείψανα μαρτυρικὰ ὑποδεχομένου. διενισταμένου δέ τινος ὀφείλειν καθαιρεθῆναι ἀρχιερέα τινὰ ποτὲ εἰς ἀνιέρωτον ἐκκλησίαν ἱερουργήσαντα, καθὼς καθαιρεῖται καὶ ὁ καθιερῶν ναὸν ἄνευ ἁγίων λειψάνων, ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κυρὸς Λουκᾶς ἄλλως πως τὸν τοιοῦτον ἀρχιερέα κολασθῆναι φησὶν, κατὰ τὸ δοκοῦν δηλαδὴ τῇ συνόδῳ, οὐ μὴν διὰ καθαιρέσεως, ὅτι κατὰ πολὺ ἀκατάλληλα εἰσὶ τὰ ἐγκαλούμενα.

Κανὼν η'.

Ἐπειδὴ πλανώμενοί τινες ἐκ τῆς τῶν Ἑβραίων θρησκείας μυκτηρίζειν ἔδοξαν Χριστὸν τὸν Θεὸν, προσποιούμενοι χριστιανίζειν, αὐτὸν δὲ ἀρνούμενοι κρύβδην, καὶ λαθραίως σαββατίζοντες, καὶ ἕτερα Ἰουδαϊκὰ ποιοῦντες, ὁρίζομεν τούτους μήτε εἰς κοινωνίαν, μήτε εἰς εὐχὴν, μήτε εἰς ἐκκλησίαν δέχεσθαι· ἀλλὰ φανερῶς ἔστωσαν κατὰ τὴν ἑαυτῶν θρησκείαν Ἑβραῖοι· μήτε τοὺς παῖδας αὐτῶν βαπτίζειν, μήτε δοῦλον ὠνήσασθαι ἢ κτᾶσθαι. Εἰ δὲ ἐξ εἰλικρινοῦς πίστεως ἐπιστρέψει τις αὐτῶν καὶ ὁμολογήσει ἐξ ὅλης καρδίας, θριαμβεύων τὰ κατ' αὐτῶν ἔθη καὶ πράγματα, πρὸς τὸ καὶ ἄλλους ἐλεγχθῆναι καὶ διορθώσασθαι, τοῦτον προσδέχεσθαι, καὶ βαπτίζειν τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ ἀσφαλίζεσθαι αὐτοὺς ἀποστῆναι τῶν Ἑβραϊκῶν ἐπιτηδευμάτων· Εἰ δὲ μὴ οὕτως ἔχοιεν, μηδαμῶς αὐτοὺς προσδέχεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ἰουδαῖοί τινες ἔνοχοι καταστάντες ἐπί τισιν ὑποθέσεσι, καὶ θέλοντες ταύτας ἐκφυγεῖν, προσήρχοντο τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, καὶ προσεποιοῦντο μὲν τὰ τῶν Χριστιανῶν φρονεῖν, τῇ ἀληθείᾳ δὲ τὰ τῶν Ἰουδαίων ἐφρόνουν, λαθραίως σαββατίζοντες, καὶ τὰ ἡμέτερα διασύροντες, ἐβάπτιζον δὲ καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν, καὶ ἄλλα τινὰ ἐποίουν εὐσεβῆ, ὡς ἂν φαίνωνται τάχα ὀρθόδοξοι· φασὶν οὖν οἱ πατέρες μὴ δέχεσθαι τούτους εἰς κοινωνίαν οἱανδή τινα, μηδὲ παραχωρεῖν τοὺς παῖδας αὐτῶν βαπτίζεσθαι, μηδὲ δοῦλον Χριστιανὸν ὁπωσδήποτε κτᾶσθαι, ἀλλὰ φανερῶς κατὰ τὴν τῶν Ἑβραίων θρησκείαν αὐτοὺς πολιτεύεσθαι. Εἰ δέ τις ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἐπιστρέψει μετὰ καθαρᾶς διαθέσεως, καὶ ἄνευ ἀνάγκης, ἢ προσποιήσεως, καὶ αὐτίκα ἄξεται τοῖς Ἰουδαϊκοῖς ἔθεσιν,

A Conſecratio autem poſt templi perfectionem, quando fiunt encænia, & apertiones, & inthronizatio, & vniuerſa eius perfectio, ſacro chriſmate inuncti, & martyrum reliquias ſuſcipientis. Cùm inſtaret autem quiſpiã, debere deponi antiſtitem, qui in nõ dedicata eccleſia ſacrificauerat, quẽadmodum deponitur & qui tẽplum conſecrat ſine ſanctis reliquiis, ſanctiſſimus ille patriarcha Lucas pronunciauit alio quodam modo talem eſſe puniendum ſacerdotem, prout ſcilicet ſynodo viſum fuerit, ſed non per depoſitionem. Delicta enim ea
B ſunt longè latéque diſſidentia.

CANON VIII.

Quoniam Hebræorum religionis quidam errantes, Chriſtum Deum noſtrum ſubſannare niſi ſunt, ſeſe Chriſtianos eſſe fingentes, ipſi autem clanculum & occulte eum negantes, ſabbata obſeruantes, & multa alia Iudaica facientes: ſtatuimus, vt neque ad communionem, neque ad orationem, neque ad eccleſiam admittantur, ſed apertè ſint ſecundùm ſuam religionem Hebræi, & neque filios eorum baptizent, neque ſeruum emant vel poſſideant. Sin autem ex pura & ſyncera fide quis eorum conuerſus, & ex
C *toto corde confeſſus fuerit, eorum moribus & rebus inſultans, & veluti triumphum agens, vt & alij refellantur & corrigantur, eum recipiant, & baptizent, & eius liberos: & caueant ipſi ſe ab Hebræorum ſtudiis & inſtitutis deſcituros. Si autem non ita ſe gerant, eos nullo admittant modo.*

SCHOL. BALS. Iudæi quidam, cùm quorundam criminum rei agerentur, vellent autem damnationem effugere, ad fidem Chriſtianam accedebant, & ſe Chriſtiana quidem ſentire præ ſe ferebant, ſed Iudaica re vera ſentiebant, ſabbata clancu-
D culum obſeruantes, & noſtra lacerabant. Suos autem liberos baptizabant, & alia quædam pia faciebãt, vt orthodoxi viderentur. Dicunt ergo patres, eos non in aliquam communionem admittendos, nec permittendum vt filij eorum baptizentur, nec vt Chriſtianum ſeruum vllo modo poſſideant, ſed iuxta Hebræorum religionem ſe apertè gerãt. Si quis autem à Iudaica impietate, cum bona affectione, & ſine neceſſitate vel ſimulatione, conuerſus fuerit, & Iudaicis moribus reſtiterit,

& toto animo de iis triumphum egerit, & confeſſus fuerit ea quæ ab aliquibus aliquo prætextu facta ſunt, & ad Chriſtianorum fidei ludificationem reſpiciunt, vt & illi conuincantur & corrigantur: ipſe & eius liberi ad communionem admittantur, & baptizentur, ſi priùs cauerint fore vt à Iudaicis traditionibus & ſtudiis abſtineant. Quadrageſimum verò quartum caput primi tit. primi lib. Baſil. inquit, Iudæus qui, ſe Chriſtianum eſſe velle præ ſe ferens, vt qui aduerſus ſe accuſationem, vel mutui actionem expectet, ad eccleſiam confugit, debito non ſoluto, vel à crimine non abſolutus, ne admittatur. Quære & xlj. caput eiuſdem libri & tit. Iudæus mancipium Chriſtianum ne habeat, nec catechumenum circuncidat, nec alius hæreticus Chriſtianum ſeruum habeat. Et liiij. cap. Samaritanus autem nullus ſeruum Chriſtianum habebit: ſed cùm primùm eum poſſederit, ſtatim in libertatem vendicetur: Si quis autem eorum erit eiuſdem peruerſæ cum eis opinionis, licebit ei Chriſtianam amplectenti opinionem, ſtatim etiam Romanam libertatem aſſequi.

CANON IX.

Puerilia omnia ludibria, furioſáque dicta ac ſcripta quæ aduerſus ſanctas imagines edita ſunt, oportet dari epiſcopo Conſtantinopolitano, vt cum reliquis hæreticis libris reponantur. Si quis autem hæc celare inuentus fuerit, ſi ſit quidem epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, deponatur: ſin autem laicus, vel monachus, ſegregetur.

SCHOL. BALS. Cùm Chriſtianorum hoſtium, ſeu imaginum exuſtorum diu inualuiſſet hæreſis, qui ei adhærebant, ſuas aduerſus ſacras imagines blaſphemias literis mandabant. Dicunt ergo patres, eas debere tradi, vt in Conſtantinopolitano epiſcopatu reponantur, vbi reponentur reliqui quoque libri hæreticorum: eos autem qui ea celant, ſi ſint quidem in ſacris, deponi: ſi verò laici vel monachi,

A καὶ ὁλοψύχως θριαμβεύσῃ αὐτά, καὶ ὁμολογήσῃ τὰ παρά τινων κατὰ σκῆψιν γινόμενα, καὶ εἰς ἐμπαιγμὸν ἀφορῶντα τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν, ἐφ' ᾧ κἀκείνους ἐλεγχθῆναι καὶ διορθωθῆναι, προσδέχεσθαι τοῦτον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, εἰς κοινωνίαν, καὶ βαπτίζειν, ἀσφαλιζομένους ἀπέχειν ἀπὸ τῶν Ἰουδαϊκῶν παραδόσεων, καὶ ἐπιτηδευμάτων. σημείωσαι οὖν ταῦτα διὰ τοὺς ἱερεῖς τοὺς βαπτίζοντας τοὺς παῖδας τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ὅτι τὸ διὰ θεραπείαν σωματικὴν ζητούμενον ὑπὸ τούτων βάπτισμα ἀπαράδεκτόν ἐστι.
B τὸ μέντοι μδ'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ α'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, φησὶν, Ἰουδαῖος, ὁ θέλων εἶναι Χριστιανὸς προσποιούμενος, ὃς ἂν τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν, ἢ τὴν ἀπὸ χρέους ἀγωγὴν, περιμένων, τῇ ἐκκλησίᾳ φεύγῃ, μὴ πληρώσας τὰ χρέη, ἢ ἐλευθερωθεὶς τοῦ ἐγκλήματος, μὴ δεχέσθω. ζήτει δὲ τὸ μζ'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου· Ἰουδαῖος Χριστιανὸν ἀνδράποδον μὴ ἐχέτω, μήτε κατηχούμενον περιτεμνέτω, μήτε ἄλλος αἱρετικὸς Χριστιανὸν ἀνδράποδον ἐχέτω. καὶ τὸ νδ'. κεφ. Σαμαρείτης δὲ οὐδεὶς οἰκέτην Χριστιανὸν ἕξει, ἀλλ' ἅμα τῷ κτήσασθαι τοῦτον,
C εὐθέως εἰς ἐλευθερίαν ἁρπαζέσθω. Εἰ δὲ τῆς ὁμοίας αὐτῷ ὁ οἰκέτης κακοδοξίας εἴη, ἐξέστω αὐτῷ τὴν τῶν Χριστιανῶν ἀσπαζομένῳ δόξαν, εὐθὺς καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀπολαύειν ἐλευθερίας.

Κανὼν θ'.

Πάντα τὰ μειρακιώδη ἀθύρματα, καὶ μανιώδη βακχεύματα, τὰ ψευδοσυγγράμματα, τὰ κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων γινόμενα, δέον δοθῆναι ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ Κωνσταντινουπόλεως· ἵνα ἀποτεθῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν αἱρετικῶν βιβλίων. Εἰ δέ τις εὑρεθείη ταῦτα κρύπτων, εἰ
D μὲν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος εἴη, καθαιρείσθω· Εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μοναχὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Τῆς τῶν Χριστιανοκατηγόρων, ἢ τῶν εἰκονοκαυστῶν αἱρέσεως κρατησάσης ἐπὶ πολὺ, οἱ ταύτῃ προσκείμενοι, διὰ γραφῶν τὰς κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων βλασφημίας αὐτῶν ἐστηλίτευον. φασὶν οὖν οἱ πατέρες ὀφείλειν ταύτας δοθῆναι, ἐφ' ᾧ ἀποτεθῆναι ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα ἀπόκεινται καὶ τὰ λοιπὰ βιβλία τῶν αἱρετικῶν. τοὺς δὲ κρύπτοντας ταῦτα, ἱερωμένους μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ καὶ μοναχοὺς,

ἀφορίζεσθαι. καλῶς δὲ ὠνόμασαν οἱ πατέρες τὰ τοιαῦτα συγγράμματα, μειρακιώδη ἀθύρματα, ἤγουν νηπιώδη παίγνια, καὶ μανιώδη βακχεύματα, ἤτοι μαινομένων βακχῶν φλυαρήματα, ὅτι εὐδιάλυτα καὶ εὐκατάσειστά εἰσιν ὡς τὰ τῶν μειρακίων παίγνια, καὶ ἀξιογέλαστα ὡς τὰ τῶν μαινομένων ἔργα καὶ μεθυόντων. αἱ βάκχαι γὰρ χοροὶ ἦσαν μαινομένων ἑπόμενοι τῷ ἐφόρῳ τῆς μέθης ψευδωνύμῳ θεῷ τῷ Διονύσῳ. οἱ μέντοι νόμοι τὰ τῶν αἱρετικῶν βιβλία διορίζονται καίεσθαι. καὶ ζήτει κεφ. γ΄. τοῦ ιβ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ εὑρήσεις ἐν αὐτῷ κατεστρωμένα κεφ. διάφορα τοῦτο αὐτὸ παρακελευόμενα. εἴποι δέ τις διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ μὲν κανὼν τὰ τῶν Χριστιανοκατηγόρων βιβλία ἀποτίθεσθαι ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ διορίζεται, οἱ νόμοι δὲ καίεσθαι ταῦτα διορίζονται; ταὐτόν ἐστι τὸ καυθῆναι τὰ βέβηλα συγγράμματα τῶν αἱρετικῶν, καὶ τὸ ἀποτεθῆναι ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. οὔτε γὰρ καιόμενα εἰς ἀνάγνωσιν ἔλθοιεν, οὔτε ἐν τοιούτῳ ἀσύλῳ τόπῳ ἀποτιθέμενα, θεατὰ γενήσεταί τινι. ὁ γοῦν καύσας ταῦτα καὶ μὴ ἀποθέμενος ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ, τῷ κανόνι οὐχ ὑποκείσεται, ὡς μηδὲ ὑπεναντίως αὐτῷ διαπραξάμενος. ἐπισκοπεῖον δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ πατριαρχεῖόν ἐστιν. ἐπεὶ δὲ τὸ μεγαλεῖον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου διάφορα μὲν σέκρετα ἔχει ὑφ' ἑαυτό, ἰδικῶς δὲ ἀφωρίσθησαν τῷ σεκρέτῳ τοῦ χαρτοφυλακείου τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια, καὶ ὁ κατὰ καιρὸν χαρτοφύλαξ ἐνεργεῖ δικαίῳ τοῦ κατὰ καιρὸν ἁγιωτάτου πατριάρχου πάντα τὰ τούτῳ ἀνήκοντα, ὡς ἐπισκόπῳ. ἀφορίζει γὰρ, διορθοῦται ψυχικὰ σφάλματα, διακόνους καὶ ἱερεῖς ἐπιτρέπει χειροτονεῖσθαι, τὰ τῶν ἱεροτελεστιῶν πινάκια ἐκτίθεται, καὶ ἄλλα τοιαῦτα τινά· καλῶς ἐπισκοπεῖον κληθήσεται, τὸ χαρτοφυλακεῖον.

A ſegregari. Rectè autem nominarunt patres eiuſmodi ſcripta, puerilia ludibria, & inſana ac bacchica reſpōſa, inſanientium ſcilicet baccharum nugas, quia ſunt ſolutu facilia & nullo negotio labefactabilia, vt puerorum ludibria: & ridicula, vt furioſorum & ebriorum opera. Bacchæ enim erant chori inſanientium, ebrietatis præſidem ſequentes Bacchum, qui falsò Deus cognominatur. Iam verò leges, hæreticorum libros exuri quoque decernunt. Quære autem B tertium caput xij. tit. præſentis operis, & inuenies diuerſa capita in eo poſita, quæ hoc ipſum iubent. Dixerit autem quiſpiam, quānam ob cauſam canon quidē, Chriſtianorū hoſtiū, ſeu imaginū cōbuſtorum libros in epiſcopatu reponi iubet, leges autem eos comburi permittūt? Solutio. Idem eſt comburi profana & impia hæreticorum ſcripta, & in Conſtantinopolitano epiſcopatu reponi. Neque enim ſi combuſta fuerint, legentur, nec ſi in eiuſmodi tuto inacceſſo loco reponantur, ab vllo aſpicientur. C Qui ergo ea combuſſerit, & in epiſcopatu nō repoſuerit, non tenebitur canone, vt qui non contrà fecerit. Conſtantinopolis autem epiſcopatus eſt patriarchatus. Quoniam autem patriarchalis throni magnificentia habet quidem ſub ſe diuerſa ſecreta: chartophylacij autem ſeu tabularij ſecreto ſeorsū deputata ſūt iura epiſcopalia: & qui hoc tēpore eſt chartophylax, ſāctiſſimi huius tēporis patriarchæ iure omnia quæ ad eum pertinēt, exercet, vt epiſcopus: D etenim excōmunicat, animęque delicta corrigit: diaconos & ſacerdotes ordinari permittit: ſacrorum miniſteriorum tabulas, ſeu indices exponit: & quędā huiuſmodi alia: chartophylaciū rectè epiſcopatus dicetur.

Κανὼν ι΄.

Ἐπειδή τινες τῶν κληρικῶν παραλογιζόμενοι τὴν κανονικὴν διάταξιν, ἀπολιπόντες τὴν ἑαυτῶν παροικίαν, εἰς ἑτέραν παροικίαν ἐκτρέχουσι, κατὰ πλεῖστον δὲ ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πόλει, καὶ εἰς ἄρχοντας προσεδρεύουσιν, ἐν τοῖς αὐτῶν εὐκτηρίοις τὰς λειτουργίας ποιοῦντες· τούτους οὖν χωρὶς τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἔξεστι δεχθῆναι ἐν οἱῳδήποτε οἴκῳ ἢ ἐκκλησίᾳ.

CANON X.

Quoniā nōnulli clerici canonicam conſtitutionem circunſcribentes, ſua relicta parochia, in alias parochias excurrunt: vt plurimum autem in hac à Deo cuſtodita & Imperiali vrbe, etiam ſeſe apud Principes locāt, & in eorum oratoriis Miſſas faciunt, eos ſine proprio epiſcopo & Conſtantinopolitano non licet in quauis æde vel eccleſia recipi:

ſi quis autem hoc fecerit, ſi perſeueret, deponatur. Quicunque autem cum prædictorum ſacerdotum conſenſu hoc faciunt, non licet eis curas ſeculares & ad victum pertinentes ſuſcipere, vt qui ſint à canonibus prohibiti hoc facere: ſi quis autem, eorum qui dicuntur maiores, curationem obtinere deprehenſus fuerit, vel ceſſet, vel deponatur, potius autem ad docendos pueros & ſeruos accedat, legens eis diuinas ſcripturas. Ad hoc enim etiam ſacerdotium ſortitus eſt.

SCHOL. BALS. Diuerſi canones prohibent, clericos, parochias, in quibus in clerum relati ſunt, relinquere, & ad alias tranſire. His ergo conſequenter, præſens quoque canon decernit, ne vllus clericus abſque proprio epiſcopo, vel ſine eius commendatoria & dimiſſoria epiſtola, vel Conſtantinopolitani patriarchæ decreto, vſquam ſuſcipiatur, vel miniſtret in quauis eccleſia, vel in magiſtratuum ſeu officiorum oratorio: is autem qui præter hæc fecerit, & in proprium clerũ non redierit poſt denunciationem, deponatur. Hoc enim ſignificat illud, vel ceſſet, vel deponatur: ſi qui autem, quibus, ab iis qui eos in clerum retulerunt, per eas quas diximus literas, vel à patriarcha Conſtantinopolitano, in alia eccleſia ſacra celebrare permiſſum eſt, ſeculares curationes ſuſceperint, contra ac canonibus continetur, vel maiores facti fuerint, debent poſtquam prohibiti fuerunt, ceſſare, vel deponi. Atque alia quidem quę in canone comprehenduntur, in diuerſis canonibus expoſita ſunt, ſcilicet in xvij. & xviij. can. ſyn. in Trullo. xiij. & xxiij. Chalced. ſyn. & in aliis. Ex hoc autem præſentis canonis contextu nota, quòd ſoli patriarchæ Conſtantinopolitano permiſſum eſt clericos alienos ſuſcipere, etiam ſine dimiſſoriis literis eius qui ipſos ordinauit, ſi modò literas commendatitias attulerint, quibus ſe ordinatos & clericos eſſe probent. Quamobrem ritè, vt mihi videtur, concedet ſanctiſſimus huius temporis patriarcha, & eius chartophylax, alieno clerico, in hac vrbium regina ſacrificare, etiam ſine dimiſſoriis literis eius qui illum ordinauit.

μείζονες maiores, quos Franci *Maires*, Germani *Bourgmaiſtres* appellant.

A Εἰ δὲ τοῦτο ποιήσοι ἐπιμένων, καθαιρείσθω· ὅσοι δὲ μετ' εἰδήσεως τῶν προλεχθέντων ἱερέων τοῦτο ποιοῦσιν, οὐκ ἔξεστιν αὐτοῖς κοσμικὰς καὶ βιωτικὰς φροντίδας ἀναλαμβάνεσθαι, ὡς κεκώλυται τοῦτο ποιεῖν παρὰ τῶν θείων κανόνων. Εἰ δέ τις φωραθείη τῶν λεγομένων μειζοτέρων τὴν φροντίδα ἐπέχων, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω· μᾶλλον μὲν οὖν, εἰ πρὸς διδασκαλίαν τῶν τε παίδων καὶ τῶν οἰκετῶν ἐπαναγινώσκων τὰς θείας γραφάς· Εἰς τοῦτο γὰρ τὴν ἱερωσύνην ἐκληρώσατο.

B

Ἑρμηνεία.

Διάφοροι κανόνες κωλύουσι τοὺς κληρικοὺς καταλιμπάνειν τὰς παροικίας ἐν αἷς ἐκληρώθησαν, καὶ μεταβαίνειν εἰς ἑτέρας. ἀκολούθως οὖν τούτοις καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται μηδένα κληρικὸν χωρὶς τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἤτοι δίχα συστατικῆς καὶ ἀπολυτικῆς γραφῆς αὐτοῦ, ἢ ὁρισμοῦ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ὁπουδήποτε δέχεσθαι, ἤτοι λειτουργεῖν εἰς οἱανδή τινα ἐκκλησίαν, ἢ εἰς ἀρχοντικὸν εὐκτήριον. τὸν δὲ
C παρὰ ταῦτα ποιήσαντα, καὶ μὴ ὑποστρέφοντα εἰς τὸν οἰκεῖον κλῆρον μετὰ ἐπιφώνησιν, καθαιρεῖσθαι. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω. εἰ δέ τινες ἐκχωρηθέντες παρὰ τῶν κληρωσάντων αὐτοὺς, δι' ὧν εἴπομεν γραφῶν ἢ παρὰ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως εἰς ἑτέρας ἐκκλησίας ἱερουργεῖν κοσμικὰς φροντίδας ἀναδέξωνται, παρὰ τὴν τῶν κανόνων περίληψιν, ἢ γένωνται μειζότεροι, ὀφείλουσι μετὰ τὸ κωλυθῆναι, παύεσθαι, ἢ καθαιρεῖσθαι. καὶ τὰ μὲν ἄλλα τὰ τῷ κανόνι περιεχόμενα, ἐν διαφόροις κανόσιν ἐξηγήθησαν,
D ἤγουν ἐν τῷ ιζ'. καὶ ιη'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, τῷ ιγ'. καὶ κγ'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ ἑτέροις. ἀπὸ δὲ τοῦ παρόντος κανόνος σημείωσαι ἐκ ῥητοῦ, ὅτι μόνῳ τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως ἔφεσται κληρικοὺς ἀλλοτρίους δέχεσθαι, καὶ δίχα ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτοὺς, ἐὰν τέως οὗτοι γραφὰς ἐπιφέρωνται, συνιστώσας ὅτι ἐχειροτονήθησαν ἢ ἐκληρώθησαν. ὅθεν καὶ ἐνδυνάμως ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐκχωρήσει ὁ κατὰ καιροὺς ἁγιώτατος πατριάρχης, καὶ ὁ χαρτοφύλαξ αὐτοῦ, ἀλλότριον κληρικὸν ἱερουργεῖν ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων, καὶ δίχα ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτόν.

μειζότεροι μὲν τοι λέγονται), οἱ κουράτορες τῶν ἀγροικικῶν προαστείων, καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ ια΄. κανόνος τῆς α΄. καὶ β΄. συνόδου τῆς συστάσης ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων. τοῦτο οὖν ἀπὸ τῶν ἱερωμένων οἱ πατέρες ἀποτρεπόμενοι, ὑποτίθενται αὐτοῖς, διδάσκειν γράμματα, καὶ τὰ πρὸς ζωὴν ἐκεῖθεν πορίζεσθαι· ὅτι καὶ εἰς τοῦτο ἀφωρίσθησαν. τὸ δὲ προσεδρεύειν τοὺς ἀλλοτρίους κληρικοὺς εἰς ἄρχοντας, καὶ εἰς εὐκτήρια τούτων λειτουργεῖν, τοῦ φάκτου ἐστί. κἂν γὰρ εἰς ταπεινότερα λειτουργῶσιν εὐκτήρια παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, ἢ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁμοίως κολασθήσονται.

Κανὼν ια΄.

Ὑπόχρεοι ὄντες πάντας τοὺς θείους κανόνας φυλάττειν, καὶ τὸν λέγοντα οἰκονόμους εἶναι ἐν ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ, πάντη τοῦτο ἀπαράθραυστον διατηρεῖν ὀφείλομεν. καὶ εἰ μὲν ἕκαστος μητροπολίτης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ καθιστᾷ οἰκονόμον, καλῶς ἂν ἔχοι· εἰ δὲ μήγε, ἐξ αὐθεντείας ἰδίας τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπῳ ἄδεια ἐστὶ προχειρίζεσθαι οἰκονόμον ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ. ὡσαύτως καὶ τοῖς μητροπολίταις, εἰ οἱ ὑπ᾽ αὐτοὺς ἐπίσκοποι οὐ προαιροῦνται οἰκονόμους ἐγκαταστῆσαι ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἐκκλησίαις· τὸ αὐτὸ δὲ φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν μοναστηρίων.

Ἑρμηνεία.

Ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος διωρίσατο ἐν κανόνι κϛ΄. πᾶσαν ἐκκλησίαν οἰκονομεῖσθαι διὰ κληρικῶν αὐτῆς κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, τοὺς δὲ παραβαίνοντας ταῦτα οὐκ εἶπεν ὅπως προσήκει κολάζεσθαι. οἱ γοῦν τῆς παρούσης συνόδου ἅγιοι πατέρες προοιμιασάμενοι, ὅτι ἀπαραίτητόν ἐστι φυλάττεσθαι τοὺς κανόνας, καὶ μᾶλλον παρὰ τῶν ἀρχιερέων τῶν ἀσφαλιζομένων περὶ τῆς χειροτονίας μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸ φυλάττειν τοὺς κανόνας· καὶ οἷον διὰ τῶν καταστάντων ὑπόχρεων διωρίσαντο ἀπαρεγχειρήτως συντηρεῖσθαι τὸν παρόντα κανόνα, καὶ προσέθεντο, ὡς εἰ μὴ οὕτω ποιοῦσιν οἱ μητροπολῖται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν, προβαλεῖται ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, αὐθεντῶς οἰκονόμον ἐν τῇ μητροπόλει, πάντως ἀπὸ τῶν κληρικῶν αὐτῆς. ὡσαύτως καὶ ὁ μητροπολίτης ἵνα καθιστᾷ οἰκονόμον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν, ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος ἀμελήσῃ τούτου. ταυτὸ δὲ γίνεται καὶ εἰς τὰ μοναστήρια.

A Maiores verò dicuntur, qui agreſtium ſuburbanorum curatores fiũt. Sicut hoc ab xj. can. primæ & ſecundæ ſyn. quæ coacta fuit in æde ſanctorum apoſtolorum, oſtenditur. Hoc ergo à ſacerdotibus, & qui ſacris ſunt initiati, patres remouentes, eis literas docere conſulunt, & ex eo ſibi victum parare, quoniam ad hoc quoque ſelecti & deputati ſunt. Alienos autem clericos inter magiſtratus ſeu officia aſſidere, & in eorum oratoriis miniſtrare, eſt facti: nam etſi in inferioribus oratoriis, præter ſuorum epiſcoporum men-B tem, vel Conſtantinopolitani, celebrauerint, ſimiliter punientur.

CANON XI.

Cùm omnes diuinos canones ſeruare teneamur, eum quoque qui iubet œconomos eſſe in eccleſiis, illæſum omnino ſeruare debemus. Et ſi quidem vnuſquiſque metropolitanus in ſua eccleſia œconomum conſtituit, bene habet: ſin minùs, Conſtantinopolitano epiſcopo propria auctoritate licebit œconomum in ſua eccleſia præficere. Similiter & metropolitani, ſi qui eis ſubſunt epiſcopi, noli nt in ſua eccleſia œcono-C mos conſtituere. Hoc ipſum autem ſeruari etiam in monaſteriis oportet.

SCHOL. BALS. Chalcedon. ſyn. in can. xxvj. cauit, vt omnis eccleſia, per ſuos clericos, & epiſcopi voluntate & ſententia adminiſtretur: eos autem, qui hæc tranſgrediuntur, quomodo punire oporteat, non ſtatuit. Præſentis ergo ſynodi ſancti patres, cùm in exorſu dixiſſet eſſe inexcuſabiliter obſeruandos canones, & magis ab antiſtitibus, qui ante ordinationem inter cætera ca-D uent ſe ſeruaturos canones, & propterea ſunt veluti obligati, ſtatuerunt vt præſens canon illæſus conſeruetur, & adiecerunt quòd niſi metropolitani in ſuis eccleſiis hoc fecerint, patriarcha Conſtantinopolitanus, in eorum eccleſiis, ſua auctoritate in metropoli quidem omnino ex ipſius clericis œconomum conſtituet. Similiter etiam metropolitanus œconómum in epiſcopatu cõſtituat, ſi epiſcopus hoc neglexerit. Idipsũ autem etiam fieri in monaſteriis conſtituit.

Cùm autem eſſet quidam epiſcopus accuſatus, quòd res epiſcopatus per laicum adminiſtraret, dixerunt quidam, quòd quoniam præſens canon punit antiſtites qui œconomos non præficiunt, nec dicit eſſe clericos qui debent fieri œconomi, laici quoque res eccleſiarum rite adminiſtrabunt: ſed mihi non ita videtur: quoniam Chalced. ſynodi patres res eccleſiarum per clericos adminiſtrari debere definierunt: & quoniam præſens canon id ipſum quoque in monaſteriis dicit ſeruari oportere, declarauit idipſum quod conſtituit Chalc. ſyn. Bona enim monaſteriorum eſſe à laicis adminiſtranda non dixerit quiſpiam, etiam ſi deſipiat.

Canon XII.

Si quis epiſcopus, vel monaſterij præfectus inuentus fuerit, ex epiſcopatus vel monaſterij agris, in principis alicuius aut magiſtratus manus alienare, vel alteri perſonæ tradere, nullius ſit momẽti traditio, vt ſanctorũ apoſtolorũ vult canõ, qui dicit: Omniũ rerũ eccleſiaſticarũ epiſcopus curã gerat, & ea adminiſtret tanquã deo intuente. Ne liceat autẽ quidquã ex eis ſibi vendicare, vel propriis cognatis quæ Dei ſunt, elargiri: ſi ſint autẽ pauperes, vt pauperib⁹ ſuppeditet: ſed nõ eorum prætextu res eccleſiæ venũdet: ſin autem detrimẽtum afferre cauſetur, nec quidquam ex agro emolumẽti percipi: ne ſic quidẽ magiſtratibus aut principib⁹ qui sũt in eo loco, det prædiũ, ſed clericis vel agricolis: ſin autẽ aliqua improba calliditate vtentur, & ab agricola vel clerico agrum præſes vel magiſtratus emerit, ſic quoq; nullius ſit momẽti vẽditio, & epiſcopatui vel monaſterio reſtituatur. Porro epiſcopus vel monaſterij præfectus qui hoc fecerit, exturbatur quidem epiſcopus ab epiſcopatu, monaſterij verò præfectus à monaſterio, vt qui malè diſſipent quæ non congregauere.

Schol. Bals. Dixit Deus per Moſen, ea non eſſe cõmutanda quæ Deo oblata ſunt, ſed nõ alienabilia manere oportere, etiamſi ſint iis quæ dãtur in permutatione lõgè deteriora: ſed ſi permutãs, inquit, ipſum permutaueris, erit & ea ipſa eius permutatio ſancta. Dicit ergo canon nõ eſſe alienandũ vel tradendum ab epiſcopo, vel eo qui præeſt monaſterio, agrum epiſcopatus vel monaſterij, vel eſſe irritam alienationem, vel traditionem, vt vult xxxviij. canon.

Ἐπισκόπου δέ τινος αἰτιαθέντος, ὅτι τὰ τῆς ἐπισκοπῆς οἰκονόμει διὰ λαϊκοῦ, εἶπον τινές, ὡς ἐπεὶ ὁ παρὼν κανὼν ὁ κολάζων τοὺς ἀρχιερεῖς τοὺς μὴ προχειριζομένους οἰκονόμους, οὐ λέγει κληρικοὺς εἶναι τοὺς ὀφείλοντας γίνεσθαι οἰκονόμους, ἐνδυνάμως καὶ λαϊκοὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν οἰκονομήσουσιν. ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ τοῦτο, ὅτι τε οἱ ἐν Χαλκηδόνι πατέρες διὰ κληρικῶν οἰκονομεῖσθαι τὰ τῶν ἐκκλησιῶν διωρίσαντο· καὶ ὅτι ὁ παρὼν κανών, δι' ὧν εἶπε, τὸ αὐτὸ φυλάττεσθαι καὶ εἰς τὰ μοναστήρια, προεδήλωσεν ὅπερ καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἐθέσπισε σύνοδος. οἰκονομεῖν γὰρ τὰ τῶν μοναστηρίων οὐκ εἴποι τις κἂν παραφρονῇ.

Κανὼν ιβ΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος εὑρεθείη ἢ ἡγούμενος, ἐκ τῶν αὐτουργιῶν τοῦ ἐπισκοπείου ἢ τοῦ μοναστηρίου ἐκποιούμενος εἰς ἀρχοντικὴν χεῖρα, ἢ ἑτέρῳ προσώπῳ ἐκδιδούς, ἄκυρον εἶναι τὴν ἔκδοσιν, κατὰ τὸν κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τὸν λέγοντα, πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα, καὶ διοικείτω αὐτὰ ὡς θεοῦ ἐφορῶντος· μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ σφετερίζεσθαί τι ἐξ αὐτῶν, ἢ συγγενέσιν ἰδίοις τὰ τοῦ θεοῦ χαρίζεσθαι. εἰ δὲ πένητες εἶεν, ἐπιχορηγείτω ὡς πένησιν, ἀλλὰ μὴ προφάσει τούτων τὰ τῆς ἐκκλησίας ἀπεμπολείτω. εἰ δὲ προφασίζοιντο ζημίαν ἐμποιεῖν, καὶ μηδὲν πρὸς ὄνησιν τυγχάνειν τὸν ἀγρόν, μηδὲ οὕτω τοῖς κατὰ τόπον ἄρχουσιν ἐκδιδόναι τὸν τόπον, ἀλλὰ κληρικοῖς ἢ γεωργοῖς. εἰ δὲ πανουργίᾳ πονηρᾷ χρήσοιντο, καὶ ἐκ τοῦ κληρικοῦ ἢ τοῦ γεωργοῦ ὠνήσηται ἄρχων τὸν ἀγρόν, οὕτως ἄκυρον εἶναι τὴν πρᾶσιν, καὶ ἀποκαθίστασθαι ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ ἢ ἐν τῷ μοναστηρίῳ. καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ἡγούμενος τοῦτο ποιῶν, ἐκδιωχθήτω· ὁ μὲν ἐπίσκοπος, τοῦ ἐπισκοπείου· ὁ δὲ ἡγούμενος, τοῦ μοναστηρίου· ὡς διασκορπίζοντες κακῶς, ἃ οὐ συνήγαγον.

Ἑρμηνεία.

Ἔφησε διὰ Μωϋσέως ὁ Θεός, τὰ τῷ Θεῷ προσφερόμενα μὴ ἀνταλλάττεσθαι, ἀλλ' ἀνεκποίητα μένειν, κἂν χείρονα ὦσι τῶν ἀντιδιδομένων. ἐὰν δὲ ἀλλάσσων, φησίν, ἀλλάξῃς, αὐτὸ ἔσται καὶ αὐτὸ καὶ τὸ ἀντάλλαγμα αὐτοῦ ἅγιον. φησὶ γοῦν καὶ ὁ κανὼν μὴ ἐκποιεῖσθαι ἢ ἐκδίδοσθαι παρὰ ἐπισκόπου ἢ ἡγουμένου πρὸς οἱονδήποτουοῦν πρόσωπον αὐτούργιον τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τοῦ μοναστηρίου, ἢ μὴν ἀκυροῦσθαι τὴν ἐκποίησιν ἢ τὴν ἔκδοσιν κατὰ τὸν λη΄. ἀποστολικὸν κανόνα.

προστίθησι δὲ ὡς εἰ τὸ προφασίζεται ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἡγούμενος ἀπρόσοδον εἶναι τὸν ἀγρὸν, καὶ ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιζήμιον, ἡ μὲν ἔκδοσις τούτου γινέσθω, πλὴν μὴ πρὸς ἀρχοντικὰ πρόσωπα, ἀλλὰ πρὸς χωρητικὰ, ἢ πρὸς κληρικούς. ἐπεὶ δὲ τῶν εἰκότων ἦν περιγραφῆναι τὸν κανόνα παρά τινων, ὥρισαν οἱ πατέρες, ὡς εἴποτε μετὰ πανουργίας περιέλθῃ εἰς δυνατὸν πρόσωπον πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν διὰ μέσου ταπεινοῦ ἢ κληρικοῦ προσώπου προσποιησαμένου ἐκλαμβάνεσθαι τὸ ἀκίνητον· εἶναι μὲν καὶ οὕτω τὰ προγεγονότα ἄκυρα, καὶ ἀποκαθίστασθαι τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ ἀκίνητον. ἐκβάλλεσθαι δὲ καὶ τὸν τοῦτο ποιήσαντα ἐπίσκοπον ἢ ἡγούμενον ἀπὸ τοῦ ἐπισκοπείου ἢ ἐκ τοῦ μοναστηρίου. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα. ἐπεὶ δὲ αὐτούργια εἰσὶ τὰ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ οἷον οἴκοθεν διδόντα τοὺς καρποὺς, ὡς αἱ ἁλικαὶ, οἱ ἐλεῶνες, οἱ ἀμπελῶνες, οἱ λιβαδιαῖοι τόποι, οἱ ὑδρόμυλοι, τὰ κεραμαρεῖα, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ τοιαῦτα· ἐρωτήσει τις, περὶ τοιούτων αὐτουργιῶν διορίζεται ὁ κανὼν ἢ περὶ παντὸς εὐπροσόδου ἀκινήτου, καὶ μᾶλλον ὅτι περὶ τὸ τέλος ἐπιζημίων ἀγρῶν μέμνηται; Λύσις. περὶ ἀμφοτέρων θεσπίζει, καὶ φησὶ τὰ μὲν εὐπρόσοδα ὡς αὐτούργια μὴ ἐκποιεῖσθαι· τὸν δὲ ἀληθείᾳ καὶ μὴ κατὰ σκῆψιν ὄντα ἀπρόσοδον ἀγρὸν ἐκδίδοσθαι. ὥστε ἐὰν μὲν τὸ αὐτούργιον γένηται πάντη ἀπρόσοδον (τυχὸν γὰρ ὁ λιβαδιαῖος τόπος κατεκλύσθη ὑπὸ ποταμίου ῥεύματος) ἢ καὶ τὸ ἐξώχωρον προάστειον, ἐὰν εὐπρόσοδον καταστῇ, ὡς διὰ περιοίκων οἰκισθὲν ἐκ νέου, τοῦτο μὲν τὸ ἐξώχωρον διὰ τὸ εὐπρόσοδον οὐκ ἐκποιηθήσεται· ἐκεῖνο δὲ κἂν αὐτούργιον ἐλέγετο, διὰ τὸ ἀπρόσοδον καὶ τὸ ἀνωφελὲς, ἐκδοθήσεται. οὐ γὰρ διὰ τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ διὰ τὴν πρόσοδον ὀφείλουσιν ἐκποιεῖσθαι εἴτε καὶ μή. γίνωσκε δὲ ὅτι ἀπὸ τῶν νόμων κυρίως ἐκποίησις μὲν λέγεται, ἡ μετάθεσις τῆς δεσποτείας, ἤγουν ἡ δωρεὰ, ἡ πρᾶσις, ἡ ἐμφύτευσις, ἡ ἀνταλλαγὴ, καὶ τὰ ὅμοια· ἔκδοσις δὲ ἡ ἐπὶ προσώποις ἢ χρόνοις ὡρισμένοις παραπομπή· καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἡ ἔκδοσις ἐκποίησις λέγεται, καὶ ἡ ἐκποίησις, ἔκδοσις. ὅτι δὲ τὰ πρόσοδον ἔχοντα οὐκ ἐκποιοῦνται, τὰ δὲ ἀπρόσοδα διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην ταῖς ἐκκλησίαις ἐκποιοῦνται, παρίσταται ἀπὸ τοῦ κϛ' κανόνος

A Adiicit autem, Quòd ſi cauſatur quidem epiſcopus vel monaſterij præfectus agrum nullius eſſe redditus, & damnū eccleſiis afferre, ſic fiat quidem eius alienatio, ſed non alicui perſonæ principali, verùm vicanis, vel clericis: ſed quoniam erat veriſimile fore vt canon ab aliquibus circunſcriberetur, & ei fraus fieret, ſtatuerunt, vt ſi quando cum improba calliditate res eccleſiaſtica ad potentem perſonam peruenerit, intercedente vili perſona, vel clerico qui fingebat ſe rem immobilem accipe- B re, vt is epiſcopus, & monaſterij præfectus, ab epiſcopatu vel monaſterio expellatur. Et hæc quidem canon. Quoniam autem αὐτούργια, quod agros Latinè diximus, ſunt quæ ex rebus ipſis, & tanquam à domo fructus præbent, vt ſunt ſalinæ, vineta, prata, molendina in aquis ſita, figulinæ. & eiuſmodi alia, interrogauerit quiſpiā, an de eiuſmodi prędiis canō decernit, an potiùs de quouis immobili, cuius eſt bonus redditus, & eo magis quòd meminit in fine de dānoſis agris? Solutio. De vtriſq; decernit; C & dicit, ea quidem prædia quæ ſunt boni redditus, nō alienari, nec elocari: agrum verò, qui eſt reuera, & non ſola ſpecie nullius redditus, alienari. Quare ſi ſit quidem prædium omnino inutile (fortè enim pratum fluuij inundatione obrutū eſt) vel ſi etiā à regione remotum prædium boni ſit redditus effectū, vt quod ſit à parochiis recèns habitatum & extructū: hoc quidē ſuburbanum prædiū, quia eſt boni redditus, non alienabitur: illud autem, etiamſi αὐτούργιον, quaſi per ſe agens ac producens, prædium diceretur, eo quòd eſt inutile & nul- D lius redditus, alienabitur. Non enim propter nomina, ſed propter redditus, debent alienari, vel non. Scias autem quòd à legibus propriè ἐκποίησις quidem, id eſt alienatio, dicitur dominij tranſlatio, ſcilicet donatio, emphyteuſis, permutatiò, & ſimilia. ἔκδοσις autem, id eſt, elocatio, eſt ad perſonas & tempora præfinita tranſmiſſio. Abuſiuè autem & ἐκποίησις ἔκδοσις, & ἔκδοσις ἐκποίησις dicitur. Quòd autem quæ redditum afferunt, non alienantur: quæ autem redditum non afferunt, propter vrgentem eccleſias neceſſitatem alienantur, ex xxix. canone

Carth. ſyn. oſtenditur, qui hoc cum diſtinctione permittit, quē lege. Sed magnus etiam Cyrillus, in ſecundo capite ſuæ ad Domnum epiſtolæ, inalienabilia eſſe dicit vaſa pretioſa, ſacra ſcilicet, & immobiles eccleſiarum poſſeſſiones. Cęterùm hoc quoque interpretare ex ſententia canonis Carthag. ſyn. Cùm quidam autē epiſcopus prædium eccleſiaſticum principali cuidam perſonæ alienaſſet, & alienatio per hunc canonem infirmata eſſet, dicebant quidam debere epiſcopū ab epiſcopatu expelli, vt hoc canone continetur. Mihi autem non ita videtur. Neque enim iubet canon epiſcopū ex epiſcopatu deiici, quādo fecerit prædij alienationem, quę rata ac firma non fuerit, ſed quādo rei immobilis alienationē cum dolo fecerit: & id quidē ad potentem perſonam peruenire velit, fraude autem ac malitioſa calliditate id clerico vel agricolæ tradiderit, id non eſſe magni redditus cauſans, vt ab illo ad potētem perueniat. Nō enim propter alienationem, ſed propter fraudulentum conſilium, vt ex epiſcopatu deturbaretur, conſtiturū eſt. Atq; hoc quidem ex xxxviij. canone apoſtolico in præſenti canone ſito declaratum eſt, qui non punit epiſcopū, qui ſine dolo & malitia rebus eccleſiaſticis vtitur: ſimiliter & ex cxx. Iuſt. nouella, ſeu xxiij. cap. ij. tit. v. lib. Baſil. quæ decernit eiuſmodi contractus non valere: de epiſcopi autem vel monaſterij rectoris pœna nihil penitus tractat, ſed eum tantùm qui ſcribit contractum, mulctat exilio. Sed quoniā dicta nouella (ſiue totus potiùs ſecundus quinti libri titulus) ſtatuit nonnunquam nō ſolùm infructuoſa & nihil redditus afferentia immobilia eccleſiarum, & monaſteriorum & ipſius etiam magnæ eccleſiæ, & aliarum ſacrarum ædium, verùm ea etiam ex quibus fructus & redditus percipitur, vendi & alienari, per diſtinctiones quæ in ea declarantur: pręterea autem & quædā ſuadente tēpore alienari permittit: lege eam, quæ & magna eſt, & multiplex, plurimáſq; diſtinctiones recipit: & procura vt fiant, vel non fiant ab eccleſiis, & monaſteriis, alienationes & venditiones ſacrorum, & ipſorum immobilium, vt ea continetur, & ab omni reprehenſione alienus ſeruaberis.

κειμήλια, les ioyaux des Egliſes.

τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου ἐπιτρέποντος τοῦτο μετὰ διακρίσεως· ὃν καὶ ἀνάγνωθι. ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Κύριλλος ἐν τῷ β΄. κεφ. τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς αὐτοῦ, ἀνεκποίητα εἶναι διαγορεύει τὰ κειμήλια, ἤγουν τὰ ἱερὰ καὶ τὰς ἀκινήτους κτήσεις τῶν ἐκκλησιῶν. πλὴν καὶ τοῦτο κατὰ τὸν κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου ἑρμήνευσον. ἐπισκόπου δέ τινος αὐτούργιον ἐκκλησιαστικὸν ἐκδεδωκότος πρὸς ἀρχοντικὸν πρόσωπον, καὶ τῆς ἐκδόσεως διὰ τὸν κανόνα τοῦτον ἀκυρωθείσης, εἶπον τινὲς ὀφείλειν ἐπιβληθῆναι τὸν ἐπίσκοπον ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς, κατὰ τὴν τοῦ
B κανόνος περίληψιν. ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ. ὁ γὰρ κανὼν οὐ παρακελεύεται ἐπιβάλλεσθαι τὸν ἐπίσκοπον ἐκ τοῦ ἐπισκοπείου, ὅτε ἄκυρον ἐκποίησιν αὐτουργίου διαπράξοιτο, ἀλλ' ὅτε μετὰ δόλου ἔκδοσιν ἀκινήτου ἐκκλησιαστικοῦ ποιήσει, καὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ θέλει περιελθεῖν τοῦτο εἰς δυνατὸν πρόσωπον, κατὰ δὲ ῥαδιουργίας παραπέμψει αὐτὸ πρὸς κληρικὸν ἢ γεωργὸν, προφασισάμενος εἶναι ἀπρόσοδον, ὡς ἂν ἐξ ἐκείνου περιέλθῃ εἰς τὸν δυνατόν. οὐ γὰρ διὰ τὴν ἐκποίησιν ἀλλὰ διὰ τὴν πανουργίαν ἐπεψηφίσθη τούτῳ ἡ ἐκ τοῦ ἐπισκοπείου ἐκβολή. καὶ δηλοῦται
C τοῦτο ἀπὸ τοῦ ἀποστολικοῦ λη΄. κανόνος, τοῦ καὶ κατατεθέντος εἰς τὸν παρόντα κανόνα, καὶ μὴ κολάζοντος τὸν ἐπίσκοπον τὸν δίχα δόλου χρώμενον κακῶς τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν. ὡσαύτως καὶ ἀπὸ τῆς ρκ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ἤτοι τοῦ κγ΄. κεφ. τοῦ β΄. τίτλου τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τοῦ διοριζομένου, τὰ τοιαῦτα συναλλάγματα ἀκυροῦσθαι· περὶ δὲ τοῦ τιμωρεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον ἢ τὸν ἡγούμενον, μηδέν τι διαλαμβάνοντος, ἀλλὰ τὸν συμβολαιογράφον μόνον εἰς ἐξορίαν καταδικάζοντος. ἐπεὶ δὲ ἡ ῥηθεῖσα νεαρὰ, ἤτοι ὁ ὅλος τίτλος
D τοῦ ε΄. βιβλίου θεσπίζει ἔστιν ὅτε μὴ μόνον ἀπρόσοδα ἀλλὰ καὶ εὐπρόσοδα ἀκίνητα ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων, καὶ αὐτῆς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῶν ἄλλων εὐαγῶν οἴκων, ἐκποιεῖσθαι καὶ ἐκδίδοσθαι μετὰ διακρίσεων δηλουμένων ἐν αὐτῇ· προσέτι γε μὴν καὶ ἱερά τινα ἐπιτρέπει καιροῦ καλοῦντος ἐκποιεῖσθαι· ἀνάγνωθι ταύτην καὶ πολυειδῆ καὶ πολυδιάστικτον· καὶ οἰκονόμει γίνεσθαι, ἢ μὴ γίνεσθαι, παρά τε τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηρίων τὰς ἐκποιήσεις καὶ ἐκδόσεις τῶν ἱερῶν, καὶ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν, κατὰ τὴν ταύτης περίληψιν, καὶ φυλαχθήσῃ ἀκαταιτίατος.

Οὐδὲ γὰρ ἐναντιούσθω σοι ὁ παρὼν κανὼν, ὅτι καὶ ἡ νεαρὰ τὴν χωρὶς εὐλόγου καὶ ἀναγκαστικῆς αἰτίας ἐκποίησιν ἢ ἔκδοσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἢ μοναστικῶν ἀκινήτων παρομοίως τῷ παρόντι κανόνι κωλύει. τί δὲ, τῆς ἐκποιήσεως ἀκυρουμένης, ὡς εἴρηται, καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πράγματος ἀντιστρεφομένου πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἢ τὸ μοναστήριον, ἀναγκασθήσεται τὸ μέρος αὐτῶν, ἃ χάριν τούτου ἔλαβε νομίσματα ἢ πράγματα δοῦναι; Λύσις. οὐδαμῶς. φησὶ γὰρ ἡ ῥηθεῖσα νεαρὰ ῥητῶς ταῦτα· Εἰ δὲ παρὰ τὰ διηγορευμένα ἡμῖν τῷ παρόντι νόμῳ συνάλλαγμά τι γένηται ἐπὶ τοῖς διαφέρουσι πράγμασι, κινητοῖς τε καὶ ἀκινήτοις, ἑνὶ τῶν ἁγίων οἴκων, ἀναδίδοσθαι μὲν τῇ αὐτῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἤτοι τῷ ἁγίῳ οἴκῳ τὸ πρᾶγμα, ἐφ' ᾧ τοιοῦτόν τι παρηκολούθησε, μετὰ τῶν τοῦ μέσου χρόνου καρπῶν. μενέτω δὲ παρ' αὐτῇ καὶ τὸ τίμημα ἢ τὸ ἀντίδωρον, ἢ τὸ ὑπὲρ ἀμείψεως ἢ ἄλλης οἱασοῦν αἰτίας αὐτῇ δεδομένον. Εἰ δὲ ἐμφύτευσις πραχθείη παρὰ τὰ διηγορευμένα ἡμῖν, ἀναδίδοσθαι τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τοῖς ἁγίοις τόποις τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κελεύομεν, καὶ τὸν ἐμφυτευτὴν τὸ κάνον πληροῦν κατὰ τὴν δύναμιν τῶν ἐμφυτευτικῶν συμβολαίων. εἰ δὲ δωρηθείη πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν ἢ ἑτέρου ἁγίου οἴκου, καὶ αὐτὸ ἀναδίδοσθαι τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τοῖς ἄλλοις ἁγίοις οἴκοις μετὰ τῶν τοῦ μέσου χρόνου καρπῶν, καὶ τοσοῦτον ἕτερον ὅσου ἄξιον ἐστὶ τὸ πρᾶγμα. Εἰ δὲ ὑποθήκη παρὰ ταῦτα δοθείη, ὁ δανειστὴς τὸ ἐποφειλόμενον ἀπολλύτω, καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα τῷ ἁγίῳ τόπῳ ἀποδιδότω, τῶν συμβολαιογράφων τῶν θαρρούντων, παρὰ τὸν ἡμῖν τὸν νόμον, τοιούτοις ὑπουργεῖν συμβολαίοις, διηνεκεῖ ἐξορίᾳ καταδικαζομένων. ἠρώτησε δέ τις, καὶ τοῦτο τοῦ κανόνος λέγοντος ἐκβάλλεσθαι τὸν ἐπίσκοπον ἀπὸ τοῦ ἐπισκοπείου, καὶ τὸν ἡγούμενον ἐκ τοῦ μοναστηρίου, ὡς λυμεῶνας καὶ δολεροὺς, ἐπακολουθήσει καὶ καθαίρεσις ἢ οὐχί; καὶ τινὲς μὲν εἶπον ὡς τῶν ἁγίων πατέρων μηδέν τι τοιοῦτον διορισαμένων, προβήσεται μόνον ἐξώθησις. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς τῆς ἐξωθήσεως γινομένης διὰ δόλον ἐξ ἀνάγκης, παρέπεται καὶ καθαίρεσις. οὐδεὶς γὰρ ἐξ ἀτιμοποιοῦ αἰτίας καταδικαζόμενος, ἔντιμός ἐστιν. εὐχαριστέον οὖν τῷ κραταιῷ, καὶ ἁγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ,

A Neque enim tibi eſſe contrarius videatur hic præſens canõ, quoniã nouella quoque rerum immobiliũ, monaſteriorum alienationẽ, quæ ſine iuſta & vrgente cauſa fit, ſimiliter ac præſens canon, diſſoluit. Quid verò, cũ alienatio, vt dictũ eſt, infirmetur, & res eccleſiaſtica ad eccleſiam vel monaſterium reuertatur, cogẽtúrne ipſi viciſſim, quos ea de cauſa acceperunt nummos vel res dare? Solutio. Nequaquã. Dicit enim dicta Nouella hæc expreſsè: ſin autẽ præter ea quæ à nobis præſenti lege dicta ſunt, B fiat aliquis cõtractus in diuerſis rebus mobilibus vel immobilibus, vni ſanctarũ domorũ, reddatur quidem ipſi ſanctiſſimæ eccleſiæ vel venerandæ domui, res, ſuper qua tale quid conſecutum eſt, cum intermedij temporis fructu: maneat autem apud ipſam pretium, vel antidorum, & quod pro permutatione vel quacunque alia cauſa datũ eſt: ſin autem emphyteuſis præter ea quæ à nobis dicta ſunt, facta fuerit, iidẽ eccleſię vel ſacroſanctis domibus eandẽ rem reddi iubemus. Emphyteutã autem id quod cõ- C uentũ eſt pendere, vt emphyteuticariorum cõtractuum robur exigit: ſin autẽ data fuerit res eccleſiaſtica, vel alicuius ſacroſanctæ domus, ea quoque ſanctæ eccleſiæ redditur, vel alijs ſacroſanctis domibus, cũ fructibus intermedij tẽporis, & alterũ tantum, quãti ipſa res eſt: ſin autẽ pignori data fuerit, præter hæc quæ dicta ſũt, qui dedit mutuò, perdat id quod debetur, & eandẽ rem ſacroſancto loco reddat, iis qui cõtractus ſcribũt, audentibus præter hanc noſtrã legẽ, in eiuſmodi contractibus operã ſuã D præbere, exilio damnatis. Hoc autẽ etiam interrogauerit quiſpiam, cùm canon dicat epiſcopum ex epiſcopatu expelli, & monaſterij præfectum ex monaſterio, vt fraudulentos & pernicioſos, detruſionem conſequetúrne depoſitio, an non? Solutio. Nonnulli quidem dixerunt, quòd cùm patres nihil tale decernant, ſola procedet extruſio. Mihi autẽ videtur, quòd cùm propter dolũ fiat eiectio, neceſſario etiam ſequitur depoſitio. Nemo enim qui ex cauſa irrogante infamiam, deponitur, bonæ eſt exiſtimationis. Potenti ergo & ſancto noſtro imperatori & regi gratiæ agẽdæ ſunt,

ἀντίδωρον, Quo vocabulo vtitur iuriſconſ. in tit. de petit. hæred.

qui apoſtolico canoni conſequenter A & præſenti cōſtitutioni, eccleſiarum ciuitatiſque monaſteriorū intacta & integra immobilia cōſeruauit à manu fiſci ſeu publici, per tres aureas bullas ſuæ Imperialis maieſtatis: quarum altera quidem Iulio menſe, ix. indictione, 6654. anno facta eſt, & conſtituit non lædi monaſteria, eo quòd iura quæ illis fortè adſunt, claudicent: & ſecunda, quæ menſe Octobri, vj. indictione, 6665. anno emiſſa eſt, & iubet monaſteria indiuulsè & inſeparabiliter habere immobilia, etiamſi eis allegationes à B cenſus deſcriptore datæ ſunt, quæ pro iure fiſci faciunt. Hîc autem ſitę non ſunt, quòd non perpetua cautio & vtilitas monaſteriis ex iis ſuppeditetur, ſed temporalis. Alia verò quæ menſe Martio, vj. indictione, 6666. anno edita eſt, & in omnibus ſecretis poſita, quæ poſt procemium hoc expreſsè edicit, Imperialis mea ſublimitas aliquot abhinc annis auream bullam emittere diſpenſaréq; præuenit, iiſque, quæ in hac vrbium regina ſita ſunt, monaſteriis, & iis quæ ſunt in Occidentali parte freti, C quantum eſt in littore & longiùs: ſimiliter & iis quæ ſunt in ſinu Nicomediæ, & vſque ad ipſam Nicomediam, & iis quæ ſunt in inſulis, Oxea, Prima, Calche, Plate, ſancta Glyceria, Princippo Antigoni, Tragoneſio, Terebintho, ſancto Andreæ, ſancto Tryphoni, ſancto Liberio, Codonæ, Pelago, Co Inſulæ, Dimidio, Medicæ & ſancto Demetrio, & iis quæ ſunt in poſſeſſionibus portuum, & vſque ad cōplexum Athyræ, & vt ſemel dicā, iis qui circūcirca reginam ciuitatē exercētur monachis, viris, & mulieribus, iis multa iura largita D eſt, & in immobiliū detētione ac dominatione, quæ quibuſdā iuribus ad eos pertinēt, firmā & illabefactabilē poſſeſſionem conceſſit: quemadmodū aurea bulla hæc fuſiùs perſequitur. Sed quoniā venatores quieſcere non potuerunt, ſed fiſci ſeu publici prætextu, eis grauē afflictionē intulerūt, Imperialis mea maieſtas ſimul Deum placare & propitium efficere volēs, ob ea per quæ ipſum vt homo offendit, ſimul etiam volens magni Imp. Chriſti ſcilicet, milites,

τῷ συντηρήσαντι ἀκολούθως τῷ ἀποστολικῷ κανόνι, καὶ τῷ παρόντι διορισμῷ, τὰ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν κατὰ πόλιν τέως μοναστηρίων ἀκίνητα ἀνέπαφα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ δημοσίου, διὰ τριῶν χρυσοβούλλων τῆς ἁγίας βασιλείας αὐτοῦ, ἀφ' ὧν τὸ μὲν κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα τῆς α΄. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχνδ΄. ἔτους γεγονὸς καὶ διοριζόμενον, μὴ βλάπτεσθαι τὰ μοναστήρια ἐκ τοῦ ἴσως χωλεύειν κατά τι τὰ προσόντα τούτοις δικαιώματα· καὶ τὸ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα τῆς ζ΄. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχξζ΄. ἔτους ἀπολυθὲν, καὶ παρακελευόμενον ἔχειν τὰ μοναστήρια κατὰ τὸ ἀναπόσπαστον, τὰ ἀκίνητα τούτων· κἂν διαγνώσεις ἐδόθησαν αὐτοῖς παρὰ τῶν ἀναγραφέων δικαιοῦσαι τὸν δημόσιον, οὐ κατεστρώθησαν ἐνταῦθα διὰ τὸ αἰωνίζουσαν ὠφέλειαν ἐκ τούτων μὴ ἐπιχορηγεῖσθαι ταῖς μοναῖς, ἀλλὰ καιρικήν. τὸ δὲ κατὰ τὸν Μάρτιον μῆνα τῆς ϛ΄. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχξϛ΄. ἔτους ἐξενεχθὲν καὶ καταστρωθὲν ἐν πᾶσι τοῖς σεκρέτοις, παρακελεύεται μετὰ τὸ προοίμιον ταῦτα ῥητῶς. ἔφθασε μὲν ἐπὶ πρὸ χρόνων τινῶν χρυσόβουλλον λόγον ἐπιβραβεῦσαι τοῖς τε κατ' αὐτὴν τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων διακειμένοις εὐαγεστάτοις μοναστηρίοις, καὶ τοῖς κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ στενοῦ, ὅσοι τε κατ' αἰγιαλὸν, καὶ ὅσοι πόρρωθεν· ὡσαύτως καὶ τοῖς περὶ τὸν κόλπον τῆς Νικομηδίας, καὶ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Νικομηδίας, καὶ τοῖς ἐν ταῖς νήσοις, τῇ ὀξείᾳ, τῇ πρώτῃ, τῇ χάλκῃ, τῇ πλάτῃ, τῇ ἁγίᾳ γλυκερίᾳ, τῇ πριγκίπῳ τῇ τοῦ Ἀντιγόνου, τῷ βραχονησίῳ, τῇ τερεβίνθῳ, τῷ ἁγίῳ Ἀνδρέᾳ, τῷ ἁγίῳ Τρύφωνι, τῷ ἁγίῳ Ἐλευθέρῳ, τῷ Κωδώνης, καὶ πελάγει, τῇ θεοτόκῳ, τῷ Μεσόνης, τῇ ἰατρῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Δημητρίῳ καὶ τοῖς ἐν τῇ κτήσει τῶν πορτῶν καὶ ἄχρι τῆς περιοχῆς τῆς Ἀθύρας· καὶ ἁπλῶς τοῖς πέριξ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἀσκουμένοις μοναχοῖς, ἀνδράσι τε καὶ γυναιξὶ, πολλὰ τούτοις φιλοτιμησαμένη δίκαια, καὶ τὸ ἀδιάσειστον αὖθις δωρησαμένη ἐπὶ τῇ κατοχῇ καὶ δεσποτείᾳ τῶν ἀκινήτων τῶν ἀπό τινων δικαιωμάτων διαφερόντων τούτοις, καθὼς ὁ τοιοῦτος χρυσόβουλλος λόγος πλατύτερον ταῦτα διέξεισιν. ἐπεὶ δὲ τοὺς θηρολέκτας οὐκ ἦν ἠρεμεῖν, ἀλλὰ τῷ τοῦ δημοσίου προσχήματι, βαρεῖαν τούτοις ἐπῆγον ἤτοι τὴν κάκωσιν, ἡ βασιλεία μου ἅμα μὲν τὸ θεῖον ἐξευμενίσαι καὶ ἐξιλεώσασθαι ἐφ' οἷς ὡς ἄνθρωπος τοῦτον προσκέκρουκεν, ἅμα δὲ βουλομένη καὶ τοὺς στρατιώτας τοῦ μεγάλου βασιλέως, Χριστοῦ δηλονότι,

τοὺς

A τοὺς δι' αὐτὸν τὸν μονήρη βίον προελομένους, καὶ τὴν πανοπλίαν ἐνδυσαμένους τοῦ πνεύματος, συμμάχους ἔχειν καὶ συνασπιστὰς ἰσχυροὺς κατὰ τῶν ὁρωμένων καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν, τῷ ἀγαθῷ ἐκείνῳ θεμελίῳ καὶ ὄροφον ἐπιτεθῆναι ἀνάλογον ἠρετίσατο, καὶ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον ἀπολέλυκεν λόγον, δι' οὗ θεσπίζει καὶ διορίζεται πάντα τὰ σήμερον νεμόμενα ἀκίνητα παρὰ τῶν ἄνωθεν ἀριθμηθέντων μοναστηρίων, ἢ καὶ ἡσυχαστηρίων, ἢ καὶ ἀναχωρητικῶν κελλίων καὶ λαβρῶν, καὶ ἁπλῶς κατοικητηρίων μοναχικῶν, κἂν ᾧ ἂν καλοῖντο ὀνόματι, τούς τε παροίκους, τὰ αὐτουργία, τοὺς φόρους, τοὺς πόρους, τὰς λίμνας, τοὺς ποταμούς, B τὰ θαλάσσια δίκαια, καὶ καθολικῷ λόγῳ οἱονδήποτε δίκαιον ἐν ἀκινήτοις κτήμασι θεωρούμενον, καὶ οἱῳδήτινι τόπῳ διακείμενον, παρ' αὐτῶν κατεχόμενον νῦν, ἐφ' ᾧ δηλονότι μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ἐδόθη τούτοις διάγνωσις παρὰ τῶν κατὰ χώραν ἀναγραφέων, ὃ τοῦ δημοσίου μέρος ἐπὶ τούτῳ προσδικαιοῦσα, ἔχειν τὰς ῥηθείσας μονὰς κατὰ διηνεκῆ δεσποτείαν ὡς δῶρον καὶ φιλοτίμημα τῆς βασιλείας μου, καὶ δεσπόζειν αὐτῶν εἰς τοὺς ἑξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους, κἂν εὐλόγως κἂν παραλόγως τούτων τινὰ ἢ τὰ ὅλα ἴσως ἕως τοῦ νῦν κατεῖχον, κἂν C δίχα τινὸς δικαιώματος, ἢ ἀπὸ δικαιωμάτων μὲν, κακῶς δὲ ἐχόντων, ἢ ψευδῶς συντεθέντων. πάντα γὰρ τὰ παρ' αὐτῶν κατεχόμενα ἐν οἱῳδήτινι θέματι κατά τε δύσιν καὶ ἀνατολὴν, κἂν ἐξ αὐτῶν τῶν εἰς ἐνδιαίτημα τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν βασιλέων, κἂν ἀπὸ κλασμάτων ὦσι, κἂν ἀπὸ συμπαθειῶν, ἢ ἀποκεκινημένων, ἢ ὁλοπλώτων, ἢ ἀπὸ ταπεινῶν τελουμένων διαφερείων, ἢ ἀπὸ ταπεινῶν κλασματισθέντων, ἢ καὶ δυνατοῖς διαπραθέντων, ἢ τοὐναντίον, ἢ ἐξ ὀρθώσεως κακῶς γεγονυιῶν διαπράσεων, κἂν ἐν ἄλλοις τόποις ὁρισθέντων δωρηθῆναι, ἐν ἄλλοις παρεδόθησαν, D ἢ δωρηθέντα οὐ παρεδόθησαν, ἢ παραδοθέντα οὐκ ἐδωρήθησαν, ἢ καθ' ἕτερόν τινα λόγον κακῶς παρ' αὐτῶν κατέχωνται, ἀδιασείστως καὶ ἀπολυπραγμονήτως κατέχεσθαι παρὰ τῶν ῥηθεισῶν πασῶν μονῶν ἡ βασιλεία μου βούλεται εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ὡς δῶρον τῆς βασιλείας μου, καὶ καθαρὸν φιλοτίμημα. μόνης γὰρ τῆς παρ' αὐτοῖς εὑρισκομένης νῦν κατοχῆς τῶν ἀκινήτων ὀφειλούσης ἀρκεῖν αὐτοῖς ἀντὶ παντὸς δικαιώματος, περιττόν ἐστι τὸ πολυπραγμονεῖν περὶ ἑτέρων.

qui vitã monaſticam propter ipſum elegerunt, & ſpiritus armaturam induerunt, ſocios habere, & ſtrenuos defenſores aduerſus hoſtes, tam qui videntur quàm qui non videntur, bono illi fundamento tectum quoque proportione conueniens imponere voluit, & præſentem aureæ bullæ tenorem edidit, per quem ſtatuit & definit, omnia immobilia, quæ hodie ab enumeratis monaſteriis poſſidẽtur, vel etiã ſilentiariis & anachoreticis cellulis, vel lauris, & omnibꝰ, vt ſemel dicam, monaſticis habitaculis, quocunque nomine vocãtur, parochias, prædia, conuentus, tributa, vectigalia, portus, flumina, iura maritima, &c, vt ſemel dicam, quodcunq; ius in poſſeſſione immobili conſideratur, & in quocũque loco ſitum ſit, in quo ſcilicet hucuſque non data eſt iis donatio ſeu deſignatio, ab iis qui ſunt in ea regione cenſus deſcriptoribus, quæ publicum in iis ius habere comprobet, habere dictas manſiones perpetuo dominio, vt Imperij mei donum & liberalitatem, & eis deinceps ſemper in poſterum dominari, etiã ſi probabili vel nõ probabili de cauſa, aliqua eorũ vel etiã fortaſſe omnia hucuſque detinuerunt, vel etiam ſine vllo titulo, vel ex titulo quidem qui malè ſe habet, vel eſt fortaſſe falsò cõfictus. Omnia enim, quæ ab ipſis in quocunque ſitu poſſidentur in Oriente & Occidente, ſiue ex iis qui eo tẽpore adminiſtrabãt Imperatoribus, ſiue ſint ex fragmentis, ſiue ex commiſerationibus, ſiue loco motis, vel caducis, vel ex vilibus quæ pendũtur, diariis, vel ex vilibus calamitate vexatis, vel iis quæ à potentibus vendita ſunt, vel contrà, vel ex correctione malefactarum venditionũ, & ſi in aliis locis iuſſa dari, in aliis donata ſunt, & tradita, vel tradita, nõ donata sũt, vel quouis alio modo malè ab ipſis detinẽtur, incõcuſsè, & nullo negotio eis exhibito, à dictis monaſteriis vult meũ imperiũ ea in ęternũ poſſideri, vt meũ mei imperij donũ à mea liberalitate & munificentia profectũ. Cùm enim ſola nunc apud ipſos immobilium inueniatur detentio, quæ pro omni titulo debet eis ſufficere, eſt ſuperuacaneum de vllis aliis curioſè inueſtigare.

In omnibus enim quæ hodie poſſidẽt, prӕterquã in iis in quibus à publici cẽſus in ea regione deſcriptoribus documẽta data ſunt, quæ ius fiſci ſeu publici, vt dictum eſt, probãt, debet præſens aurea Imperij mei bulla ſufficere: & pro donatione, & emptione & quouis alio titulo ſatis eſſe, etiãſi quodcunq; aliud ſecretũ in eis probetur. Nec cogentur monaſteria, ob ea quæ nunc poſſidẽt immobilia, antiqua alia quæ eis adſunt iura proferre. Sed hac præſenti aureæ bullæ ſcriptura pro omni iure vtẽtes, ea cõtenti eſſe debẽt, vt quæ eis, vt priùs ſcriptum eſt, ſufficere debeat, & pro donatione & pro traditione, & quouis alio iure. Sin autẽ inuitãte fortaſſe tẽpore voluerit vllũ monaſterium iis etiam quæ habet iuribus & titulis vti, ea pro ſe afferens, à nullo penitus prohibebitur. Hoc enim non faciet neceſſariò: ſi autem hoc propria voluntate elegerit, nemo impediturus admittetur. Non ſolũ autem ad terreni quod habent ius probandũ monaſteriis ſufficiet præſens bulla aurea, ſed etiã in parochiis quæ nũc ab eis detinentur, & prædiis, vectigalibus, cõuentibus, traiectionis ſolutionibus, portubus, fluuiis, iuribus maritimis & quocunque alio iure, quod ab eis poſſidetur, præterquam in iis in quibus documenta pro publico, vt ſæpe ſuperiùs dictum eſt, aſſumpta ſunt. Sin autem recenſeri iuſſa ſunt, vel amputari quædã tributa, vel pacta, vel militiæ, vel publica, vel libellica, vel aliquid aliud, quod ad publicum pertinet, & non factum eſt quod recenſendum erat, vel habet aliquod aliud ius quod apprehendi poſſit, monaſteria ex eo nihil lædentur. Quid autem opus eſt multa dicere, & enumerare, & exempli gratia afferre? verborum multitudinem Imperij mei maieſtas prætercurrens, ne quis in eiuſmodi rebus callidus & vafer, nonnullis quidem dictis, ex iis cauſis quæ immobilia concutiunt, aliis verò ſilentio præteritis, verba arripiat, & more Iudaico, literæ inſiſtat, & conetur in iis quæ dicta non ſunt, monaſteria agitare & vexare, vniuerſali & generali oratione Imperium meum vult & decernit, vt quod in iis quæ hodie à monaſteriis poſſidentur,

A ἐπὶ πᾶσι γὰρ οἷς κατέχουσι σήμερον, ἄνευ μέντοι τῶν
ἐφ' οἷς ἐδόθησαν αὖθις διαγνώσεις παρὰ τῶν κατὰ
χώραν ἀναγραφέων τὸ δημόσιον δικαιοῦσαι, ὡς
εἴρηται, ὀφείλει ἀρκεῖν ἡ παροῦσα χρυσόβουλλος
γραφὴ τῆς βασιλείας μου, καὶ ἀντὶ δωρεᾶς, καὶ ἀν-
τὶ πράσεως καὶ ἀντὶ ἑτέρου παντὸς δικαιώμα-
τος, καὶ οἱουδηποτοῦν σεκρέτου ἐπ' αὐτῷ δικαιοῖτο.
οὐδὲ ἀναγκασθήσονται αἱ μοναὶ ἐφ' οἷς κατέχουσιν
ἀκινήτοις προκομίζειν ἕτερα παλαιγενῆ προσόντα
αὐτῶν δικαιώματα· ἀλλὰ τῇ παρούσῃ χρυσοβούλ-
λῳ γραφῇ τῆς βασιλείας μου ἀντὶ παντὸς δικαιώ-
B ματος χρώμενοι ἀρκεσθήσονται· ταύτῃ καὶ μόνῃ ὀ-
φειλούσῃ ἀρκεῖν αὐτοῖς, ὡς προεγράφη, καὶ ἀντὶ δω-
ρεᾶς, καὶ ἀντὶ παραδόσεως, καὶ ἀντὶ παντὸς ἑτέρου δι-
καιώματος. εἰ δ' ἴσως καιροῦ καλοῦντος θελήσει
οἱονδηποτοῦν μοναστήριον χρήσασθαι καὶ τοῖς προσ-
οῦσιν αὐτῷ δικαιώμασιν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ταῦτα προκο-
μίζον, παρ' οὐδενός τινος πρὸς τοῦτο οὐ κωλυθήσεται, ἀ-
ναγκαστικῶς γὰρ τοῦτο οὐ ποιήσει. εἰ δὲ οἰκείῳ θελή-
ματι αὐτὸ αἱρεθήσεται, οὐδεὶς ὁ ἐμποδίζων ἔσεται.
οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῇ δικαιώσει τῆς γῆς συμβάλλεται τοῖς
μοναστηρίοις ἡ παροῦσα χρυσόβουλλος γραφή, ἀλλὰ
C καὶ ἐπὶ τοῖς προοικείοις τοῖς νῦν παρ' αὐτῶν κατεχο-
μένοις, καὶ τοῖς αὐτουργίοις, φόροις, πανηγύρεσι, δια-
βατικοῖς, λίμναις, ποταμοῖς, θαλασσίοις δικαίοις, καὶ
ἑτέρῳ οἱῳδήτινι δικαίῳ παρ' αὐτῶν κατεχομένῳ,
ἄνευ μέντοι τῶν ἐφ' οἷς ἔλαβον διαγνώσεις ὑπὲρ
τοῦ δημοσίου, ὡς πολλάκις ἀνώτερον διείληπται. εἰ
δὲ προσετάχθησαν λογισθῆναι ἢ ἐκκοπῆναι τινὰ
τελέσματα ἢ πάκτα ἢ στρατεῖαι ἢ δημόσια ἢ λι-
βελλικά, ἢ ἕτερόν τι τῷ δημοσίῳ ἀνῆκον, καὶ οὐ γέ-
γονε τὸ λογισμένον, ἢ ἕτερόν τι ἔχει ἐπιλήψιμον
D τὸ δικαίωμα, οὐδὲν τι ἐκ τούτου βλαβήσεται τὰ
μοναστήρια. τί δὲ χρὴ τὰ πολλὰ καταλέγειν, καὶ
ἀπαριθμεῖσθαι καὶ χάριν παραδείγματος ἀπο-
γράφεσθαι; τὴν πολυλογίαν ἡ βασιλεία μου
παρατρέχουσα, ἵνα μή τις τῶν περὶ ταῦτα δει-
νῶν τινῶν μὲν ἐκφωνηθέντων ἐκ τῶν τὰ ἀκίνητα
κατασειόντων αἰτίων, τινῶν δὲ παρασιωπηθέντων,
ἐπιδράττοιτο τῶν ῥημάτων, καὶ κατὰ Ἰουδαίους τῷ
γράμματι ἐπικάθηται, καὶ ἐπιχειρῇ ἐπὶ τοῖς μὴ
ἐκφωνηθεῖσι διασείειν καὶ παρενοχλεῖν ταῖς μοναῖς,
καθολικῷ λόγῳ καὶ περιεκτικῷ τοῦτο ἡ βασι-
λεία μου βούλεται, καὶ διορίζεται ὡς ἂν πᾶν ὅπερ ἐπὶ
τοῖς σήμερον παρὰ τῶν μοναστηρίων κατεχομένοις

ἢ ἐπ' αὐταῖς ταῖς καθέδραις τῶν μοναστηρίων νοηθῇ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου παρά τινος ἢ νῦν ἢ ὁπηδήποτε αὐτὸ τοῦτο δεδωρημένον, λογίζεσθαι τῇ μονῇ. καὶ ἅμα τις τοῦτο διανοήσεται, καὶ φθέγξεται, καὶ εὐθὺς ἀντιλήψεται αὐτοῦ ἡ μονή, ὡς σήμερον δεδωρημένου ταύτῃ παρὰ τῆς βασιλείας μου. ὅσον γὰρ ἐφ' οἷς κατέχουσι νῦν ἀκινήτοις περὶ ὧν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου οὐκ ἔλαβον τὰ περιγραφέντα, μοναστήρια, δημόσιον βούλεται ἡ βασιλεία μου λογίζεσθαι ἓν ἕκαστον τούτων κατὰ μόνον τὸ ἔχειν τὸ ἀδιάσειστον, καὶ μὴ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεσθαι· καὶ ὃν τρόπον ὁ δημόσιος οὐ πολυπραγμονεῖται ὑφ' ἑαυτοῦ, οὕτως οὐδὲ τὰ ἱερὰ σεμνεῖα ἢ ἡσυχαστήρια, μοναστήριά τε καὶ λοιπὰ ὑπό τινος τῶν τοῦ δημοσίου φροντιστῶν ἀνακριθήσεται· κἂν τι εὔλογον δικαιολογεῖταί τις κἂν παράλογον, κἂν ὁποῖον ἂν εἴη τὸ λαληθησόμενον. πᾶς γὰρ ὁ τοιοῦτόν τι ἐπιχειρήσων ποιῆσαι, ἀνίσχυρα δόξει λέγων καὶ τῷ ὄντι ἀβέβαια· καὶ ἀσυμπαθῶς ἡ τούτου περιουσία τῷ δημοσίῳ καθοσιωθήσεται, καὶ αὐτὸς ἄτιμος ἔσεται παντάπασιν, ὡς ἀντιπίπτων βασιλεῖ εὐσεβῶς τε καὶ φιλοθέως τὸ ἀνενόχλητον ταῖς μοναῖς ἀποχαριζομένῳ ἐπὶ τοῖς δεδωρημένοις αὐταῖς διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου, καὶ δι' αὐτοῦ βραχύ τι δῶρον προσάγοντι τῷ Θεῷ, ἀνθ' ὧν μυρίων εὐεργεσιῶν παρὰ τῆς πλουσιοπαρόχου δεξιᾶς αὐτοῦ παραπήλαυσεν. Οὐκ ἐξέσται οὖν οὔτε ἀναγραφεῖ, οὔτε προκαθημένῳ οἱουδήτινος σεκρέτου, ἢ ἐξισωτῇ, ἢ ἐνεργοῦντι ἑτέρῳ τινὶ προσώπῳ τοῦ δημοσίου τὰ τῶν μοναστηρίων ἀκίνητα ἀναγράφεσθαι, ἢ καπνολογεῖν, ἢ ἀναζητεῖν μέτρον γῆς ἢ παροίκων ποσότητα, ἢ γῆς τὸ ὑπέρπλεον, ἢ τὸ ἀδίκως κατεχόμενον ἐξετάζειν. ἀλλ' ἐπεὶ ἐκ προστάξεως τῆς βασιλείας μου μέλλουσι γίνεσθαι πρακτικὰ τῶν σήμερον κατεχομένων παρὰ τῶν μονῶν ἀκινήτων, καὶ παροίκων, τότε μόνον ὀχληθήσεται ἡ μονή, καὶ τὸ ἀδίκως κατεχόμενον ἀφαιρεθήσεται, ὅτε ὁ ἀναγραφεὺς δείκνυσι ὡς ἐπέκεινα τοῦ περιορισμοῦ κατέχει ἡ μονὴ τόπια ἢ παροίκους, ἢ ἕτερον δίκαιον. οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἀδείας ἕξουσιν αἱ μοναὶ τὰ σήμερον παρ' αὐτῶν κατεχόμενα, εἴτε πάροικοι εἶεν, εἴτε τόποι, εἴτε αὐτούργια, ἐπαύξειν, καὶ εἰς πληθυσμὸν ἄγειν πλείονα. πλὴν τῇ τοιαύτῃ προφάσει, οὐκ ἐξέσται πράκτορι

A vel in ipſis ſunt monaſteriorũ cathedris, eſſe publicum cogitatum fuerit, idipſum ab aliquo, vel nunc, vel quandocunque, monaſterio datum eſſe reputetur. Et ſimulac hoc cogitarit quiſpiam vel dixerit, id quoque ſtatim apprehẽdet monaſterium, vt hodie à mea regia ſublimitate donatum. Quod enim ad ea attinet quæ nunc poſſidẽt immobilia, de quibus pro publico documẽta nõ acceperũt monaſteria, Imperiũ meũ vult vnũquodq; eorũ publicum exiſtimari, & perpetuã firmitatẽ obtinere, & à nullo de ea re diſceptari. B Et quemadmodũ publico nulla à ſe moleſtia negotiúmve exhibetur, ſic nec ſilentiaria, nec monaſteria, nec reliqua, ab vllo publici curatore litibus agitabũtur, ſiue quis probabilẽ, ſiue nõ probabilẽ cauſã afferat, ſiue cuiuſmodicũq; ſit quod loquetur. Quiſquis enim hoc facere aggreſſus fuerit, inualida & reuera infirma dicere videbitur: & citra vllã miſericordiã, eius facultates fiſco cõſecrabuntur, & ipſe omnino infamis ſemper erit, vtpote qui Imp. aduerſetur, qui piè ac religioſè C omnẽ moleſtiã & vexationẽ à monaſteriis, in iis quæ ipſis data ſunt, per præſentẽ bullã auream amoueat, & per ipſam exiguum aliquod donum offerat pro innumerabilibus beneficiis quæ à munifica eius dextra accepit. Non licebit ergo nec publici cẽſus deſcriptori, nec ei qui cuiuis ſecreto pręeſt, vel exęquatori, vel alicui alij perſonę quæ publicũ exercet, monaſteriorũ immobilia deſcribere, vel de fumo contendere, & aërẽ inueſtigare, vel pactorũ qualitatẽ, vel D quod terræ amplius poſſidetur, vel nõ iuſto pretio emptũ eſt, vel iniuſtè detinetur, examinare. ſed quoniã Imperatorio meo mãdato acta facienda ſunt, eorũ nomine quæ hodie à monaſteriis detinẽtur, immobilium, & parochorũ, tunc demũ iuſtè monaſteriũ moleſtia afficietur, & quod iniuſtè detinet ab eo auferetur, quãdo publici cenſus deſcriptor oſtendit, quòd vltra definitionem monaſteriũ locũ occupat, vel parœcos, vel vlla alia. nec enim licẽtiã habebũt monaſteria augẽdi, & amplificãdi ea quæ ab ipſis hodie poſſidẽtur, ſiue coloni ſint, ſiue prædia ruſtica. Verũtamen per eiuſmodi occaſionem non licebit exactori

καὶ διαιρεζομένην ἔχειν τὸ ἐνεργὸν τὰ προγεγονότα χρυσοβούλλου, χάριν τοῦ μὴ ἀναγράφεσθαι τὰ τῶν μοναστηρίων ἀκίνητα, κατὰ ῥῆμα οὕτω διαλαμβάνουσα. ἡ βασιλεία μου τῆς ἐκ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν συνάρσεως χρῄζουσα, καὶ ἐν πᾶσι κατ' ἴχνος βαίνειν τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει βασιλέως αὐθέντου καὶ πατρὸς αὐτῆς θέλουσα, καὶ τὸ περὶ τοὺς ἀνατεθειμένους ὑμᾶς τῷ θεῷ εὐεργετικὸν ἐκείνου μιμεῖσθαι, προῄρηται. ταύτῃ τοι καὶ διὰ μιᾶς ταύτης τῆς ἐφ' ὑμῖν ἀγαθοποιΐας, καὶ τῷ βασιλεύσαντι ταύτην Θεῷ χαρίζεται καὶ τῇ τοῦ αὐθέντου, καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας μου B ἁγίᾳ ψυχῇ, καὶ τῷ ἡμετέρῳ καὶ κράτει τῆς εἰς τὸ ἀγαθὸν προκοπῆς ἐπιβάθρα καὶ θεμέλιος τίθεται, καὶ ἐπικλινὴς τῇ ὑμῶν γινομένη αἰτήσει, τὸ ἐνεργὸν ἔχειν, καὶ ἀπαρασάλευτον καὶ ἀμετακίνητον τοῖς ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν καθ' ὑμᾶς μονῶν ἀπολυθεῖσι τρισὶ χρυσοβούλλοις λόγοις παρὰ τῆς ἁγίας ἐκείνου βασιλείας διορίζεται, καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀμετακινήτως μένειν δυνάμεως, ἐφ' ἧς κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐξετέθησαν, καὶ τὰ ἀκολούθως δὲ τούτοις προβαίνοντα τῆς παραδόσεως πρακτικὰ τὸ ἀσφαλὲς ἀποφέρεσθαι, κἂν μετὰ διετίαν γεγόνασι, κἂν ἴσως τινὰ τούτων τοῖς προσφόροις σεκρέτοις καταστρωθῆναι οὐκ ἔφθασαν, C τῶν εἰς ἑρμηνείαν ἢ ἀνατροπὴν τῆς τῶν χρυσοβούλλων δυνάμεως μερικὴν ἢ καθόλου ἀπολυθέντων πολυτρόπων προσταγμάτων τῶν καὶ ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν ἡμῶν δηλουμένων, κἂν ὅπως ἄρα καὶ ἀπελύθησαν, τὸ ἄπρακτον καὶ ἀνίσχυρον ἀποφερομένων διὰ τῆς παρούσης λύσεως, καὶ ὥσπερ εἰ μηδὲ ὅλως γεγόνασι λογιζομένων. ἀργήσει δὲ καὶ ἡ μέχρι τοῦ νῦν ἐπισκωμάσασα τοῖς κατὰ τὰς καθ' ὑμᾶς μονὰς ἀκινήτοις τοῖς κατὰ τὸ D θέμα Θρᾳκίας καὶ Μακεδονίας διακειμένοις ἀπαίτησις τῆς τε πραιτωρικῆς, καὶ κατεπανικῆς χώρας καὶ χρείας ἢ καὶ τοῦ στυππείου καὶ ἀξουγγίου ἐξώνησις ἢ ἀπαίτησις, ὡς διὰ τῆς παρούσης λύσεως ἐκκοπτόμεναι καὶ ῥιζοτομούμεναι, καὶ εἰς ἀνύπαρκτον καὶ ἀνονόμαστον ἀποκαθιστάμεναι τῶν πραιτόρων, καὶ πρακτόρων καὶ κατεπάνων καὶ τῶν τὴν ἐξώνησιν ἢ ἀπαίτησιν τοῦ στυππείου καὶ τοῦ ἀξουγγίου κατὰ καιροὺς ποιουμένων, καὶ τῶν ἐξυπηρετουμένων αὐτοῖς, οὕτω παρατρέχειν ἅτε καὶ αὐτῶν ἀνεπιζητήτων μελλόντων διατηρεῖσθαι ἀπὸ τοῦ δημοσίου, ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιουτοτρόπως

A & ſtatuit vt prædictæ bullæ aureæ vim ſuam ſortiantur, de non deſcribendis monaſteriorum immobilibus: quæ ad verbum ſic habet. Imperium meum, ex veſtris precibus exaltatione indigens, & bonæ memoriæ domini & patris eius veſtigiis volens inſiſtere, eiuſque quoque in eos qui ſunt Deo dedicati beneficentiam imitari conſtituit. Id & per hanc vnam in vos beneficentiam, & Deo qui ipſum Imp. fecit, gratificatur; Imperatoriſque & patris noſtri ſanctæ animæ & noſtræ potentiæ profectus B in bonum, baſin ac fundamentum ponit: & veſtræ petitioni ſe inclinans, vt vim ſuam habeant, ſintque ſtabiles, firmæ ac immobiles, quæ de veſtris monaſteriorum beneficiis aureæ tres bullæ emiſſæ ſunt à ſancta illius maieſtate, decernit, & vt in eodē robore immobiliter permaneant, in quo à principio expoſitæ ſunt, & quæ iis conſequenter proceſſerunt traditionis acta ſecuritatem referant, etiamſi poſt bienniū facta fuerint: licèt fortaſſe quædam eorum in conuenientibus ſecretis C priùs poſita non fuēre: iis quæ ad interpretationem vel ſubuerſionem bullarum aurearum potentiæ particularem vel generalem editæ ſunt iuſſionibus, quæ in noſtris monimentis declarantur, quomodocunque emiſſæ fuerint, per præſentem reſolutionem inutilibus inualidiſque redditis, & perinde ac ſi ne eſſent quidē omnino, reputatis. Ceſſabit autem, & quæ hucuſque veſtris monaſteriorum immobilibus in Thracia & Macedonia ſitis, inſultauit, Prætorianæ & Catepanicæ D χώρας, & vſus exactio, ſtuppæque & axungiæ emptio & exactio, tanquam per hanc præſentem reſolutionem exciſæ, & radicitus extirpatæ, & eò redactæ vt nec ſint, nec nominentur, prætoribus, & exactoribus, & catepanis, & iis qui ſtuppæ & axungiæ emptionem vel exactionem exercent, iiſque qui illis miniſtrant, ſic eiuſmodi immobilia prætercurrere debentibus, perinde ac ſi ne in ſuis quidem omnino regionibus ſita eſſent, vtpote quæ non ſint à publico omnino requirenda, in omnibus quæ hoc modo

decreta ſunt ipſi, ab initio hodierni dici repetiti diurni, & deinceps in omne ac perpetuum tempus ſuſcepta ſine contradictione: neque habeantur pro deſcriptis in publicis actis: licèt autem non deſcripta ſint in actis, ſed alio quo modo agnita & ſic recepta: Si quis autem præter ea quę conſtituta ſunt his aureis bullis & pręſenti ſolutione mei Imperij, fuerit auſus aliquid exequi in quibuſuis poſſeſſionibus immobilibus veſtrorum magiſtrorum, præterquā quòd læſæ maieſtatis tenebitur reus (ſicut his aureis bullis definitum eſt) ab eminentiſſimo quoque temporis illius Myſtico illatum cuipiam veſtrarum poſſeſſionum damnum ſarcire compelletur: Monaſteriis quoque omnibus viciſſim curæ erit, tam iis quæ ſunt intra vrbem, quàm quæ extra, ſub terminis, iis aureis Bullis cōprehenſis, inclyti domini & patris Imperij mei ea peragere, quæ in noſtris commentariis declarata ſunt, niſi velint tali excuſatione priuari, eo quòd ſemel tantùm ea neglexerint. Sed & ſanctiſſimæ Deo magnæ eccleſię aurea Bulla data eſt potentis & ſancti domini noſtri & Imperatoris, quæ hæc ad verbum continet: Et illi quidem antiquo & celebri Solomonis ſapientiæ templo pro viribus offerebant omnes: Et huic quoque ſacro & maximotēplo, quod eſt ſub nomine Dei ſapientię, qui ex Solomone & Dauid ſecundū humanitatē deriuatur, magnificè & regaliter extructo, cuius erat illud Solomonis præfiguratio, nouæ, inquam, Siō, arcę ſanctificationis, Seruatoris noſtri eccleſiæ, quam ſuper Apoſtolicorū mandatorū petram adeò ſtabilem & immobilem ſpiritus ſanctus ędificauit, multa diuerſa munera obtulerunt, quæ in immobilibus poſſeſſionibus ſpectantur, ad Orientem & Occidentem ſitis, & in aliqui bus inſulis. Quædam & per emptionem ab eo ſunt requiſita. Horum multa (ne dicam plurima) diuerſis ex cauſſis ad fiſcum pertinere cēſebātur ab iis, qui ſunt vbiq; publici cēſus deſcriptoribus, & in eiuſmodi rebus exercitatis.

A ἐπιγνωσθεῖσιν αὐτῷ ἀπ' ἀρχῆς τῆς σήμερον ἀπαιτουμένης ἐγχρονίας, καὶ εἰς τοὺς ἑξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους, δεχομένοις ἀναντιρρήτως, καὶ ὡς μηδὲ ἐν δημοσιακοῖς πρακτικοῖς καταγραφεῖσι λογιζομένοις, κἂν μὴ καταγράφωσιν δὲ ἐν πρακτικοῖς, ἄλλως δέ πως ἐπιγνωσθῶσιν, δεχομένοις καὶ οὕτω· τοῦ καταλαμβάνοντος ἐπεργεῖν τι παρὰ τὰ διωρισμένα τοῖς τοιούτοις χρυσοβούλλοις, καὶ τῇ παρούσῃ λύσει τῆς βασιλείας μου, ἐπὶ τοῖς ὑπὸ τὰς καθ' ὑμᾶς μονὰς πολυτρόποις ἀκινήτοις κτήσεσι διαπράξασθαι, σὺν τῷ καὶ καθοσιώσει ὑποπίπτειν, (καθὼς διὰ τῶν
B τοιούτων χρυσοβούλλων διωρίσθη,) καὶ παρὰ τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν μεγαλεπιφανεστάτου Μυστικοῦ, καταναγκαζομένου εἰς τὴν ἐπενεχθεῖσαν τινὶ τῶν ὑφ' ὑμᾶς κτήσεων βλάβην ἀποθεραπεύειν αὐτῇ. μελήσει μέντοι καὶ τῷ μέρει τῶν μονῶν πασῶν, τῶν τε ἐντὸς τῆς μεγαλοπόλεως καὶ ἐκτὸς ὑπὸ τοὺς ἐμπεριειλημμένους μέντοι ὅρους τοῖς τοιούτοις χρυσοβούλλοις διακειμένων, τοῦ ἐν τοῖς μνημοσύνοις τοῦ ἐν βασιλεῦσιν ἀοιδίμου αὐθέντου καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας μου ἐκτελεῖν ὅσα ἐν τῷ ὑπομνήματι ὑμῶν δεδήλωται, εἰ μὴ βούλονται τῆς τοιαύτης ἐξκουσείας διαπεσεῖν ἐκ τοῦ ἅπαξ
C τούτων καταμελῆσαι. ἀλλὰ καὶ τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἐπορέχθη χρυσόβουλλον τοῦ κραταιοῦ ἡμῶν βασιλέως, ταῦτα κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνον· καὶ τῷ παλαιῷ μὲν ἐκείνῳ, καὶ περιπύστῳ τῆς τοῦ Σολομῶντος σοφίας ναῷ τὸ κατὰ δύναμιν προσέφερον ξύμπαντες. καὶ τῷ ἱερῷ δὲ τούτῳ καὶ παμμεγίστῳ τεμένει τῷ ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας τοῦ καὶ ἐκ Σολομῶντος κατηγμένου, καὶ ἐκ Δαβὶδ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον φιλοτίμως ὄντως ἱδρυμένῳ, καὶ τῷ ὄντι βασιλικῶς, οὗ κἀκεῖνος ἦν ὁ Σολο-
D μώντειος προεκτύπωμα, τῇ νέᾳ λέγω Σιών, τῇ τοῦ ἁγιάσματος κιβωτῷ, τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐκκλησίᾳ, ἣν τῇ πέτρᾳ ἐποικοδόμησε τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὕτως ἀρραγῆ καὶ ἀκλόνητον, διάφορα πολλοὶ προσήγαγον ἀναθήματα, ἐν ἀκινήτοις θεωρούμενα κτήσεσι κατά τε τὴν ἕω διακειμένας καὶ πρὸς δυσμάς, ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ τὰς νήσους τινάς. εἰσὶ δ' ἃ περιῆλθον τούτῳ καὶ κατ' ἐξώνησιν. τούτων πολλά, (ἵνα μὴ λέγω τὰ πλείω) ἐκ διαφόρων αἰτιαμάτων τῷ δημοσίῳ προσαρμόττειν διεγινώσκοντο παρά τε τῶν ἑκασταχοῦ ἀναγραφέων καὶ τῶν ἄλλων περὶ ταῦτα δεινῶν.

ἐπεὶ δὲ ταῖς ἀκοαῖς ἐνηχήθη τῆς βασιλείας μου ἐξ ἀναφορᾶς τῶν κατὰ τὸν μέγιστον τοῦτον καὶ θεῖον οἰκονομούντων ναὸν, αὐτίκα μηδὲν μελλήσαν τὸ ἡμέτερον κράτος τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον, τῷ πανσέπτῳ τούτῳ σηκῷ ἐπιβραβεύει, δι' οὗ καθαρῶς αὐτῷ δωρεῖταί τε καὶ ἀποχαρίζεται ἡ ἡμετέρα εὐσέβεια ἅπαντα τὰ τῷ δημοσίῳ ὁπωσδήποτε διαφέροντα ἀπό τε τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ τῇ δύσει καὶ ταῖς ὅλαις νήσοις κατεχομένων παρ' αὐτοῖς παντοίων ἀκινήτων ἐπικτήσεων, ὡς δῶρον ταύτης καὶ ἱερόν τι ἀνάθημα, κἂν πάροικοι ὦσι κἂν γῆ σπόριμος τυχὸν ἢ λιβαδιαία, ἢ ὑπάμπελος, ἢ κηπούσιμοι κἂν αὐτούργια οἱαδήτινα, κἂν ἔνοικοι πραγματευταὶ, ἢ ἐργαστηριακοὶ, κἂν κάστρα ἔν τισι τούτων ᾠκοδομήθησαν, κἂν ἕτερόν τι ὁποιονδηποτοῦν τῷ δημοσίῳ διαφέρον ἐν τούτοις ἐφεύρηται. ἐπανορθοῖ δὲ ἡ βασιλεία μου διὰ τοῦ παρόντος εὐσεβοῦς χρυσοβούλλου λόγου καὶ ὅσα που χωλεύοντα εὑρίσκονται ἐπὶ τοῖς προσοῦσι τῇ διαληφθείσῃ τοῦ Θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ δικαιώμασιν ἐν πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἀκινήτοις ὁποῖα ἂν καὶ ὦσι, καὶ πάντα τὰ προσόντα αὐτῇ κατά τε δύσιν καὶ ἀνατολὴν καὶ τὰς ὅλας νήσους, ὡς νῦν παρὰ τῆς βασιλείας μου δωρούμενα καὶ παραδιδόμενα ταύτῃ λογίζεσθαι, διὰ τῆς παρούσης εὐσεβοῦς χρυσοβούλλου γραφῆς ἡ γαληνότης ἡμῶν θεσπίζει καὶ διορίζεται. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ περιορισμοὺς προβῆναι λεπτομερεῖς παντοίων ἀκινήτων δηλωτικοὺς καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς προσκαθημένων παροίκων τε καὶ ἐνοίκων· ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐν τούτοις εὑρισκομένων παντοίων αὐτουργίων παρὰ τῶν κατὰ τόπους ἀναγραφέων καὶ ταῖς πιστωθῆναι ὑπογραφαῖς καὶ τῷ μέρει τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας ἐπιδοθῆναι εἰς ἀσφάλειαν αἰωνίζουσαν τὸ κράτος ἡμῶν ἐγκελεύεται, ὡς ἂν ὦσι δῆλα καὶ ἀναμφίλεκτα ξύμπαντα, καὶ μηδέποτε τῶν καιρῶν ὑπ' ἀνάκρισιν ἄγοιντο παρ' οὑτινοσοῦν τῶν κατὰ καιροὺς ἀναγραφέων, ἢ ἐπόπτων ἢ ἐξισωτῶν καὶ τῶν ἄλλως ἀνερευνώντων τὰ δημοσιακὰ, τῶν δηλωθέντων περιορισμῶν ἐγκαταταθῆναι ὀφειλόντων τοῖς προσφόροις σεκρέτοις δι' εἴδησιν. οὐδὲ γὰρ ἐξέσται τινὶ τούτων ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ καθ' οἱονδήτινα τρόπον ἐν τοῖς τοιούτοις πᾶσιν ἀκινήτοις εἰσέρχεσθαι ὁπωσδήποτε, ἢ ταῦθ' ὑπὸ ζήτησιν ἄγειν καὶ ἐξέτασιν

A Quoniam autem hoc ad mei Imperij aures frequenter delatum eſt à relatione eorum qui huius magni & ſacri templi ſunt œconomi, ſtatim noſtra potentia nihil cunctata, hanc præſentem Bullam huic venerabili domicilio elargita eſt, per quam ei purè donat & concedit noſtra pietas omnia quæ ad fiſcum ſeu publicum quomodocunq; pertinēt, ex iis quę ſunt in Oriente & Occidente, & ab eis in omnibus inſulis poſſidentur, immobilium poſſeſſionibus, tanquam ei donum aliquod & ſacram B oblationem, ſiue ſint coloni, ſiue terra, verbi gratia, arabilis, vel pratenſis, vel conſita vitibus, vel hortenſis, vel cuiuſmodicunque prædia, ſiue in eorum domibus agant famuli negotiatores vel artifices, & ſi caſtra in aliquibus eorum extructa ſunt, vel aliquid aliud, quod ad publicum vtique pertinet, in iis inuentum fuerit. Corrigit autem meum Imperium per præſentem Bullam auream quæcunque claudicare inueniuntur in iis quæ dictæ magnæ C Dei eccleſiæ adſunt iuribus ac titulis in omnibus eiuſmodi immobilibus, quæcunque ea fuerint, & omnia quæ illis adſunt in Oriente & Occidente, & in omnibus inſulis, vt nunc à meo Imperio data, & ei conceſſa putētur per præſentem Bullam auream noſtræ ſerenitatis. Ob eam enim cauſſam & exactas procedere deſcriptiones, quæ declārent cuiuſque generis immobilia, & qui eis præſunt colonos & conductores: hoc amplius, inuenta in iis omnis D generis prædia ruſtica, à locorum deſcriptoribus, eorúmque ſubſcriptionibus confirmari, & in perpetuam ſecuritatem parti ſanctiſſimæ magnæ eccleſiæ tradi iubet noſtra maieſtas, vt omnia manifeſta & extra controuerſiā poſita, nec vllo tempore in diſquiſitionem reuocentur à deſcriptorum quoquā, vel inſpectorum, vel peræquatorū, & eorum qui aliter fiſcalia perſcrutantur, declaratarum deſcriptionum, cōpetentibus ſecretis in futurā rei memoriam inſinuandarum. Neque enim vnquam eorum quis poterit vllo modo ingredi huiuſmodi immobilia, aut ea in controuerſiam deducere, & diſqui-

πενητικὸν, ἢ χρειῶν δόσιν ἢ ἑτέραν ὁποιανδήτινα A εἴσπραξιν ἀπὸ τῶν ὁπουδήποτε ἀκινήτων αὐτῆς, ἀλλ᾽ ἄνευ τῆς οἱασοῦν συνεισφορᾶς τε καὶ ἀπαιτήσεως τοὺς δηλωθέντας περιορισμοὺς συντελέσουσι· τοῦ καταπολμήσοντος ἀθετῆσαί τι τῶν διωρισμένων παρὰ τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου, πρὸς τῷ τὴν βασιλικὴν ὑποστήσεσθαι ἀγανάκτησιν, ὑποστῆναι ὑφορωμένου καὶ δόσιν προστίμου λιτρῶν ὑπερπύρων τριάκοντα, ἀπαιτηθησομένων ἀσυμπαθῶς ἐξ αὐτοῦ παρὰ τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκείων ἐκ προσελεύσεως τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, ὡς βεβαίου καὶ B ἀσφαλοῦς τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τυγχάνοντος γεγενημένου κατὰ τὸν Αὐγούστου μῆνα τῆς α'. ἰνδικτιῶνος τοῦ ςχξα'. ἔτους ἐν ᾧ καὶ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος * προσέτι τούτοις ἀπελύθη καὶ ἕτερος χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοῦ κραταιοῦ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως κατὰ μῆνα Φεβρουάριον ἰνδικτιῶνος ια'. τοῦ ςχνς'. ἔτους, ὁ καὶ ἰατὴρ λεγόμενος, ὡς ἰώμενος τὰ χωλεύοντα ἴσως δικαιώματα τῶν ἁπανταχοῦ ἐκκλησιῶν, ἐπισκοπῶν δηλονότι καὶ μητροπόλεων, καὶ αὐτῆς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, C ὃς καὶ κατὰ ῥῆμα οὑτωσὶ διαλαμβάνει. ὁ μὲν μετὰ Μωϋσέα τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ ἐκείνου στρατηγὸς Ἰησοῦς τὰ Ἱεριχουντεια καθελεῖν ἐπειγόμενος ὀχυρώματα, τοῖς ἱερεῦσι κύκλῳ σαλπίζειν ἐκέλευε, καὶ οὕτω παραδόξως τὰς τῶν τειχῶν ἐπάλξεις κατέρριψε. τῇ δὲ τοῦ νέου τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτοῦ καθηγουμένη τούτου λαοῦ βασιλεία μου, μετὰ τὸν ἐν βασιλεῦσιν ἐκεῖνον ἄλλον Μωϋσέα τοῦ λαοῦ σωτῆρα καὶ ὁδηγὸν, τὸν ἀοίδιμον λέγω αὐθέντην τῆς βασιλείας μου καὶ γεννήτορα, ὥσπερ τινὰ τείχη καθελεῖν ἐπειγομένη Ἱεριχουντεια τὰς τοῦ κοινοῦ τῶν Χριστιανῶν ἐχθροῦ ὀχυρώσεις (τοῦ δυτικοῦ λέ- D γω δράκοντος (τοῦ τῆς Σικελικῆς καταπυραννοῦντος γῆς, κἀκεῖθεν κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας λαθραίως ἕρποντος) ἀναλόγως οἷα πνευματικάς τινας σάλπιγγας τὰς τὸν Θεὸν ἐξιλεουμένων καθ᾽ ἑκάστην ὑπὲρ ὑμῶν ἀρχιερέων εὐχὰς πρὸς ἐκείνου καθαίρεσιν συνεργούσας ἐδέησεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς ὁ θεόπτης Μωϋσῆς ὁπηνίκα τῷ Ἀμαλὴκ συνεκρότει μάχην, ἑκατέρωθεν στηριζόμενος, οὕτω τοῦτον κατετροποῦτο καὶ ὑπερίσχυε. κατ᾽ ἐκεῖνον οὖν καὶ ἡ βασιλεία μου τοῦ ἀρχιερατικοῦ δεομένη ὑποστηρίγματος εἰς τὴν κατὰ τοῦ νέου τούτου Ἀμαλὴκ παρακειμένην αὐτῇ πα-

treticum, aut neceſſariorum dationem, vllámve exactionem facere à quibuſcunque immobilibus eius: ſed abſque vlla collatione & petitione prędictas finium deſcriptiones conficient. Quòd ſi quis auſus fuerit violare quidquam eorum, quæ præſenti aureæ bullæ oratione maieſtatis meæ definiuntur, præter Imperialem indignationem in periculum veniet ſubeundi pœnam aureorum triginta librarum, quæ ſine commiſeratione rerum priuatarum ſecreto ex conuentione ſanctiſſimæ magnæ eccleſiæ exigentur: quippe cùm firma ſit ac munita præſens aureæ bullæ oratio facta menſe Aug. prima indictione anno ιɔɔ. cιɔ. ιɔ. c. LXI. cui noſtrum pietate præcellens ſubſcripſit imperium. Prætetea autem emiſſa eſt & alia Bulla aurea Imperatoris, quæ dicitur medicator, vtpote quæ fortaſſe medeatur titulis & iuribus omnium eccleſiarum quæ claudicāt, epiſcopatuum ſcilicet, & metropolium, & ipſius magnæ eccleſiæ, quæ etiam ad verbū ſic tractat: Qui poſt Moſen fuit electi illius populi Imperator Ieſus, Hierichus feſtinās munimenta ac propugnacula diruere, ſacerdotibus iuſſit in circuitu tuba canere: & ſic murorum propugnacula mirabiliter deiecit. Imperio autem meo, quod nouo à Deo electo populo præeſt, poſt alium in Regibus populi ſeruatorem & ducem, inclytum dico Imperij mei dominū & genitorem, velut quædam Hierichuntina mœnia diruere properanti, communis Chriſtianorum inimici propugnacula (Occidentalis dico draconis, qui in Italia tyrannidem exercet, & illinc aduerſus Romanum Imperium latēter prorepit) veluti ſpiritalibus quibuſdam tubis, veſtris antiſtitum, Deum nobis quotidie placantium, precibus, & ad illum diruēdum conferentibus, opus eſt. Sed & ipſe diuinus Moſes, quando cum Amalech prælium cōmiſit, ſacerdotibus vtrinque innixus, ſic eum fugauit, & vicit. Sicut ille ergo meum quoque Imperiū antiſtitum ſuſtentaculo indigens ad aciem aduerſus nouum hunc Amalech pro-

& veluti quandam lucis columnam nouum hunc Iſraël præcedentem, & eius greſſus dirigentem, preces eorum habere volens, hanc præſentem Bullam auream, & omnium eccleſiarum matri, nouæ Sion, Dei ſapientiæ habitaculo, & iis qui ſunt in omnibus inſulis, & in Oriẽte & Occidente antiſtitibus donauit, eorum pro Imperio meo preces magis confirmans. Rectè enim ſcit meum Imperium, quòd rex non ſeruatur per multam potentiam, & quòd Gigas non ſeruabitur in multitudine virtutis ſuæ: mendax autem equus ad ſalutem, vt dicam cum propheta, & pſalmographo, & Dei patre. Volens enim vt firmitas & ſtabilitas eccleſiæ quæ omnibus præeſt, ſeruetur, & omnibus dictis antiſtitibus ſanctarum quæ vbicunque ſunt eccleſiarum, & ſecuritatem titulorum ac iurium quæ illis adſunt in ipſorum immobilium detentione, firmiùs conſtituens, & præterea corrigens ſi quid in eorum iuribus claudicet, & à ſummo exactóque iure diſtet, & non ſolùm hoc, ſed & ſi quod ius conſequi debet ad eiuſmodi immobilium dominationem, detentionem, & proprietatem, id fortaſſe priùs factum non eſt, hanc Imperij mei Bullam auream eius quod deeſt medicatricem illis tradidit, quæ velut perfectum & integrum & omnino illabefactabile & immobile ius eius oſtendit. Per quam confirmat quidem, & tutius facit quodcunque ius adeſt ſanctis eccleſiis, eique quæ illis præſidet in ſuis immobilibus, cuiuſmodicunque fuerint, & vbicunque ea ſita ſint: & quod bonum eſt, melius facit, Imperij mei ſententia & calculo. Quicquid autem eſt in eis, in quibuſcunque quis ſpectatum id dixerit, ſiue in aureis Bullis diuerſorum Imperatorum, ſiue in ſingulis, & ſiue in ſupplicibus iuſſionibus, ſiue in reſolutionib, ſiue in actis claudicans, & aliqua in re ab eo quod eſt exactum & à debita conſequentia diſtans, regalium iuſſionum & legum, corrigit & decernit, dictis ſanctiſſimis eccleſiis nullum ex ea re præiudicium in æternum afferri: ſed, quod in eis eſt infirmum & imbecillum, eſſe firmiſſimum, &

A ρύταξιν, καὶ ὥσπερ τινὰ στῦλον φωτὸς τοῦ νέου Ἰσραὴλ προηγούμενον, καὶ τὰ τούτου κατευθύνοντα διαβήματα, τὰς τούτων ἔχειν εὐχὰς ἐθέλουσα, τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον τῇ μητρὶ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, τῇ νέᾳ Σιών, τῷ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἐνδιαιτήματι, καὶ τοῖς κατὰ τὰς νήσους πάσας καὶ τὴν ἀνατολὴν, καὶ τὴν δύσιν ἐβράβευσε, τὰς ὑπὲρ τῆς βασιλείας μου, τούτων εὐχὰς ἐπὶ πλέον ἀναρρωννύουσα. ἀκριβῶς γὰρ οἶδεν ἡ βασιλεία μου, ὡς οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, καὶ ὡς γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ· ψευδὴς δὲ ἵππος εἰς σωτη-

B ρίαν, κατὰ τὸν θεῖον φάναι προφήτην καὶ ψαλμογράφον καὶ θεοπάτορα. τηγάρτοι καὶ τὸ ἀπαρεγκλίνητον πάντη περιφυλάττεσθαι, τῇ τε πασῶν προκαθημένῃ ἐκκλησιῶν καὶ τοῖς μνημονευθεῖσι πᾶσιν ἀρχιερεῦσι, τῶν ὁπουδήποτε ἁγίων ἐκκλησιῶν, καὶ τὸ ἀσφαλὲς τῶν προσόντων ταύταις δικαιωμάτων ἐπὶ τῇ κατοχῇ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν βεβαιότερον καθιστῶσα· προσεπανορθοῦσα δὲ καὶ εἴ τί που χωλεῦον ἐστὶν ἐν τοῖς αὐτῶν δικαιώμασι, καὶ τῆς ἀκριβείας λειπόμενον, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἴ τι ὀφεῖλον ἐπακολουθῆσαι δι-

C καίωμα πρὸς τὴν ἀσφαλῆ τῶν τοιούτων ἀκινήτων δεσποτείαν, κατοχήν τε καὶ κυριότητα γενέσθαι ἴσως οὐκ ἔφθασεν· αὐτὸν δὲ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον ἰατῆρα ἡ βασιλεία μου, τούτου δὴ τοῦ ἐλλείποντος αὐταῖς ἐπιδέδωκεν, ὃς ἄρτιον καὶ ὁλομελὲς δεικνύωνται τὸ ἐπὶ τούτοις δίκαιον, καὶ εἰς τὸ παντελὲς ἀδιάσειστον· δι' οὗ βεβαιοῖ μὲν καὶ ἀσφαλέστερον τίθησι πᾶν προσὸν ταῖς κατ' αὐτὰς ἁγιωτάταις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, καὶ αὐτῇ τῇ τούτων προκαθημένῃ δικαίωμα ἐπὶ τοῖς αὐτῶν ἀκινήτοις, ὁποῖα ἂν καὶ καθέστηκε, καὶ ὁπουδήποτε ταῦτα διάκειται· καὶ τὸ καλὸν κάλλιον τίθησι,

D τῇ ἐπικρίσει καὶ ψήφῳ τῆς βασιλείας μου. πᾶν δὲ ἐν αὐταῖς ἐν ὁποίοις εἴποι τις θεωρούμενον, εἴτε ἐν χρυσοβούλλοις λόγοις διαφόρων βασιλέων, εἴτε ἐν σιγιλλίοις, εἴτε ἐν ἁπλαῖς προστάξεσιν, εἴτε ἐν λύσεσιν, ταυτέστι προσκυνήσεσι, ὑποσκάζον, καὶ κατά τι τοῦ ἀκριβοῦς, καὶ τῆς ὀφειλομένης ἀκολουθίας λειπόμενον, ἀπό τε βασιλικῶν προσταγμάτων καὶ νόμων, ἐπανορθοῖ, καὶ διορίζεται μὴ κατά τι πρόκριμα ἐκ τούτου εἶναι ταῖς δηλωθείσαις πάσαις ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις εἰς τὸν αἰῶνα ἅπαντα, ἀλλὰ τὸ ὑπόσαθρον ἐκείνων καὶ ἀσθενὲς, εὐσθενέστατον εἶναι, καὶ

ἀνάλωτα πάσῃ δικαιολογίᾳ τοῦ βουλομένου λέγειν τι ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου ῥωννύμενα καὶ σφόδρα ἐνδυναμούμενα. καὶ ἵνα ἀπὸ τῶν πολλῶν ὧν ἄν τις ἐννοήσειεν ὀλίγων τινῶν ἡ βασιλεία μου ἐπιμνησθείη, ἐὰν τυχὸν δωρεὰ αὐτοῖς προίκων ἄποσος εἴη, ἢ μέτρων γῆς, ἢ αὐτουργία τινὰ ἐκαινίσθησαν ἐν τοῖς τοιούτοις κτήμασι, τυχὸν μὴ δεδωρημένα αὐτοῖς, ἢ καὶ ἐδωρήθησαν μὲν, οὐκ ἀνεγράφησαν δὲ αἱ περὶ τούτων προστάξεις, ἢ ἐπὶ προαφορισμένοις δεδωρημένοις αὐτοῖς, αἱ περὶ προαφορισμένων προστάξεις οὐκ ἀνεγράφησαν, ἢ τινα τῶν προελθέντων αὐτοῖς βασιλικῶν προσταγμάτων οὐδ᾽ ὅλως κατεστρώθησαν, ἢ κατεστρώθησαν μὲν εἴς τινα τῶν σεκρέτων, ἢ καταστρωθέντα ἀπώλοντο, ἴσα δὲ τούτων πεπιστωμένα εὑρίσκονται, ἢ πρακτικὰ ὀφείλοντα προβῆναι οὐ προέβησαν, ἢ προβάντα οὐ κατεστρώθησαν, ἢ ὀφειληθέντα γενέσθαι λογίσματα, οὐκ ἐγένοντο, ἢ κατά τινα ἴσως ἄλλην ὁποίαν ἄν τις εἴποι αἰτίαν, εἴτε κατὰ μέρος εἴτε καθολόκληρον τὰ προσόντα ταῖς πολλάκις διαληφθείσαις ἁγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, καὶ τῇ μητρὶ πασῶν χωλεύουσι δικαιώματα, κἀντεῦθεν οὐκ ἔχουσι τὸ ἀπερικλόνητον, κἂν μὴ ῥητῶς ἐκτεθῇ πᾶσα ὁποιαδήτις αἰτία ὑποσκάζειν ποιοῦσα τὰ δικαιώματα ἐκπεφώνηται, ἢ ὀφείλον τυχὸν καὶ ἕτερα δικαιώματα προσεπορισθῆναι αὐταῖς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀκινήτοις, ὡς τινῶν πάντων προβάντων ἐν αὐταῖς ἀκινήτων κέκτηνται, οὐδέν τι ἀπὸ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου ὠφεληθήσονται, κατὰ μηδέν τι ταῦτα πάντα, καὶ ἴσα ἄν τις ἄλλα εἰς νοῦν λάβῃ ποτὲ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἀγωνιζόμενος, καταβλάψαι ποτὲ τὰς τοῦ Θεοῦ ἁγιωτάτας ἐκκλησίας, τόντε τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας οἶκον, καὶ τὰς λοιπὰς μητροπόλεις ἀρχιεπισκοπὰς, ἐπισκοπὰς, δυνήσονται ἐπὶ τοῖς ὡς εἴρηται διαφέρουσιν αὐτοῖς ἀκινήτοις ἀφ᾽ οἱωνδήποτε δικαιωμάτων. Εἰ γὰρ μηδέν τι μηδαμῶς δικαίωμα ἐκτήσαντο ἐπί τισιν ἴσως τῶν προσόντων αὐταῖς ἀκινήτων, οὐδεμίαν ἀπὸ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου ὠφέλειαν ἕξουσιν, ὥσπερ οὐδὲ ἐφ᾽ οἷς ἔσχε τινὰ κατοχὴν ὁ δημόσιος ἀφ᾽ οἱασδήτινος εὐλόγου αἰτίας μέχρι τῆς σήμερον.

A nulla iuris allegatione oppugnandum ab eo qui velit aliquid pro fiſco ſeu publico dicere, vt quod præſenti Imperij mei bulla aurea confirmetur & valde corroboretur. Et vt ex multis eorum quæ cuipiã in mẽtem venire poſſint, pauca quædã Imperium meũ memoria repetat: ſi fortè donatio ipſius colonorũ ſit ſine certa quãtitate, aut mẽſura terræ, vel prædia quædã ruſtica innouarint in huiuſmodi poſſeſsionibus, fortè quæ ipſis donata non fuerunt, aut donata quidem fuerunt, iuſsiones autem B de his factæ non ſunt reuocatæ, vel in priùs deſignatis donatis ipſis iuſsiones de priùs definitis non ſunt reuocatę: aut iuſsionum principalium, quæ ipſis tributæ ſunt, aliquæ nullo modo inſinuatæ fuerunt, aut fuerunt quidem inſinuatæ in aliquo ſecreto, non tamen competente: aut inſinuatæ perierunt, exempla autem earum fide digna reperiuntur: aut acta, quæ procedere debebant, non proceſſerunt, vel quæ proceſſerunt, non ſunt inſinuata, aut quæ fieri debuerunt, ratio- C num computationes, factę non ſunt: aut fortè quamlibet aliam ob cauſſam, ſiue ex parte, ſiue in totum iura ſæpe dictis ſanctis Dei eccleſiis & matri omnium claudicant, & inde firmitatem ſuam non habent: etſi nulla quæ inſtrumenta claudicare faciat, cauſſa nominatim expreſſa ſit: aut alia fortè ipſis concedi debuerunt inſtrumenta de huiuſmodi immobilibus, quum aliqua ſaltem impetrauerint: (nam ſi documentum de quopiam ex poſſeſsis à ſe immobilibus nequaquam acquiſierint, D nihil à præſẽti aureæ bullæ oratione iuuabũtur) nulla in re hæc omnia & quæcumq; alia cuipiã pro fiſco certanti in mentẽ quandoque venerint, lædere vnquã ſanctiſsimas eccleſias, & Sapientiæ Dei tẽplum, reliquáſq; metropoles, archiepiſcopatus, epiſcopatus, poterunt in iis immobilibus, quæ, vt dictum eſt, ad eas pertinent, ex qualibuſcunque documentis. Si enim nullum ius penitus in nullo eorum quæ ipſæ habent immobilium poſſidẽt, à præſenti bulla aurea nihil omnino iuuabũtur. ſicut nec in quibus fiſcus ad hodiernũ vſq; diem poſſeſſionẽ habuit in iuſta quapiã cauſa.

In his enim omnib⁹ iuris obſeruabitur exacta diſciplina. Si quis ergo velit, propter auaritiā, vel propter aliquā causā, ea quæ à meo Imperio in præſenti bulla aurea cōſtituta ſunt, negligere, primū quidē ſanctæ Trinitatis lucem, quando corā formidabili tribunali ſteterimus, non viderit: à Chriſtianorum autem parte, vt Iudas à duodenario numero, exciderit: præterea autem & maledictionem attraxerit eorum qui à ſeculo dormiunt primogenitorum iuſtorum, ſanctorum & diuinorum Patrum.

A ἐπὶ τούτοις γὰρ πᾶσι τὸ ἀκριβὲς διαφυλαχθήσεται. Εἴ τις οὖν θελήσῃ διὰ φιλοχρηματίαν ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν τινὰ καταφρονῆσαι τῶν ἐν τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου διωρισμένων, πρῶτα μὲν οὖν τὸ τῆς ἁγίας φέγγος, ὅτε παριστάμεθα τῷ φοβερῷ βήματι, μὴ θάσαιτο, ἐκπέσοι δὲ καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν μερίδος ὡς Ἰούδας τῆς δυοδεκάδος, προσέτι τούτοις καὶ τὴν ἀρὰν ἐπισπάσαιτο τῶν ἀπ' αἰῶνος πρωτοτόκων ἁγίων, δικαίων καὶ θεοφόρων πατέρων.

CANON XIII.

B *Quoniam propter eam quæ facta eſt propter peccata noſtra in eccleſiis, calamitatem, ſacroſancta quædam ædes à quibuſdā viris ſurreptæ ſunt, & epiſcopia, & monaſteria, & facta ſunt communia diuerſoria: ſi , qui ea quidem tenent, volunt reddere, vt in priſtinum ſtatum reſtituantur, bene & pulchrè habet. Sin minus, ſi ſunt quidem ſacerdotalis catalogi, eos deponi iubemus: ſin autem monachi vel laici, ſegregari, vt qui ſint cōdēnati à Patre, & Filio, & Spiritu ſancto, & deputētur vbi vermis nō moritur, nec ignis extinguitur: quia voci domini aduerſantur, quæ dicit, Ne facite domum patris mei, domum negotiationis.* C

Κανὼν ιγ'.

Ἐπειδὴ διὰ τὴν γενομένην κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν συμφορὰν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καθηρπάγησάν τινες οἶκοι ἅγιοι ὑπό τινων ἀνδρῶν, ἐπισκοπεῖά τε καὶ μοναστήρια, καὶ ἐγένοντο κοινὰ καταγώγια· εἰ μὲν οἱ διακρατοῦντες ταῦτα, προαιροῦνται ἀποδιδόναι, ἵνα κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἀποκατασταθῶσιν, εὖ καὶ καλῶς ἔχει· εἰ δὲ μή γε, εἰ μὲν τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ εἰσί, τούτους καθαιρεῖσθαι προστάττομεν· εἰ δὲ μοναχοὶ ἢ λαϊκοί, ἀφορίζεσθαι, ὡς ὄντας κατακρίτους ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ τετάχθωσαν, ὅπου ὁ σκώληξ οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται, ὅτι τῇ τοῦ Κυρίου φωνῇ ἐναντιοῦνται, τῇ λεγούσῃ, μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, οἶκον ἐμπορείου.

SCHOL. BALS. Propter inimicorum imaginum inſaniam, multi orthodoxi ex ſuis epiſcopatibus & monaſteriis fugientes, montes occupauerūt. Occupatæ ergo ſunt ſacroſanctæ ædes à quibuſdam, & alia ſacra diuinorum meditandorum loca. Quamobrem patres conſtituerūt, vt ea in antiquum ſtatum reſtituantur: ij autē qui non obediūt, ſed in malo perſiſtūt, ſi ſint quidem ſacris initiati aut ſacerdotes, deponantur: ſi verò laici, vel monachi, ſegregētur. Et hęc quidē dicta ſunt ad eam quæ fuit eo D tēpore rerū conſtitutionē. Trahe autem canonē etiā ad eos qui hodie ſacras ædes tenēt ex gentiū incurſione prophanatas & communes effectas. Neque enim poſſunt dicere hoc malū non eſſe auſos, & ideo ſe nō debere hanc reſtitutionē facere. Similiter nec multorū annorū lapſum proferēt, vt id confirmetur quod non poteſt conſiſtere, & ſanctum commune efficiatur. Ea enim in aliis quidem locum habēt, humanis ſcilicet negotiis, non autem in ſanctis & ſacris:

Ἑρμηνεία.

Διὰ τὴν τῶν εἰκονομάχων μανίαν πολλοὶ ὀρθόδοξοι ἐκ τῶν ἐπισκοπῶν καὶ τῶν μοναστηρίων αὐτῶν φυγόντες, τὰ ὄρη κατέλαβον. κατεσχέθησαν οὖν οἱ ἅγιοι οὗτοι οἶκοι καὶ ἕτερα ἱερὰ φροντιστήρια παρά τινων, καὶ ἐγένοντο κοσμικὰ καταγώγια. διὸ καὶ ὥρισαν οἱ πατέρες ἀποκατασταθῆναι αὐτὰ εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν, τοὺς δὲ μὴ πειθομένους πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ ἀντεχομένους τοῦ κακοῦ, ἱερωμένους μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἢ μοναχοὺς ἀφορίζεσθαι. καὶ ταῦτα μὲν ἐξεφωνήθησαν πρὸς τὴν τότε κατάστασιν. ἕλκυσον δὲ τὸν κανόνα καὶ εἰς τοὺς κατέχοντας ἱερὰ φροντιστήρια σήμερον κοινωθέντα ἐξ ἐπιδρομῆς ἐθνῶν. οὐδὲ γὰρ ἔχουσιν εἰπεῖν μὴ παρ' αὐτῶν τολμηθῆναι τὸ κακόν, καὶ ἐντεῦθεν μηδὲ ὀφείλειν ποιῆσαι τὴν ἀποκατάστασιν. ὡσαύτως οὐδὲ χρόνων πολλῶν προβαλοῦνται παραδρομήν, εἰς τὸ κυρωθῆναι τὸ ἀσύστατον, καὶ κοινωθῆναι τὸ ἅγιον. ταῦτα γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔχουσι χώραν, τῶν ἀνθρωπίνων δηλαδὴ πραγμάτων

οὐ μὴν

οὐ μὴν ἐπὶ τῶν ἁγίων καὶ ἱερῶν. σημείωσαι ταῦτα διὰ τοὺς ἀνατολικοὺς μητροπολίτας, τοὺς ἀνακαλουμένους τὰς οἰκείας ἐπισκοπὰς καὶ τὰ μοναστήρια ἀπὸ τῶν κατεχόντων αὐτὰ λαϊκῶν, καὶ ἀκούοντας τοιαῦτα. ἆρα δὲ τῶν ἁγίων τούτων φροντιστηρίων, μὴ κοινωθέντων, ἀλλὰ συντηρουμένων, καθὼς πρότερον, ἀναγκασθήσονται οἱ κατέχοντες ταῦτα, ποιῆσαι τὴν ἀποκατάστασιν τούτων; Λύσις. αἱ μὲν ἐπισκοπαί, ἐξ ἀνάγκης εἰς τοὺς ἐπισκόπους ἵνα περιέλθωσιν, καὶ διὰ χρόνου τινὸς οὐκ ἀποκλεισθήσονται) εἰς τὴν τούτων ἀποκατάστασιν οἱ ψηφισθέντες, καθὼς γέγονε καὶ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῶν Μεγάρων, τὴν περὶ χρόνων ἀμνημονεύτων ἀμαυρωθεῖσαν, καὶ διὰ προστάξεως βασιλικῆς, καὶ συνοδικῆς πράξεως πρὸ μικροῦ ἐπονομασθεῖσαν τῇ μητροπόλει Ἀθηνῶν. τὰ μοναστήρια δέ, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐὰν κατεσχέθησαν πρὸ τεσσαρακονταετίας παρά τινων, οὐκ εὐχερῶς ἵνα περιέλθωσιν εἰς τοὺς προκατέχοντας αὐτά· ἐὰν ἔχωσιν εἴδησιν δηλονότι παρά τινων κατέχοντας, καὶ κατὰ ῥαθυμίαν μὴ ἀνακαλεσαμένους αὐτὰ ἐπὶ τοσοῦτον καιρόν. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν παρὼν κανὼν ἐξηνέχθη ἀκολούθως τῷ κδ΄. κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου· ὁ δὲ μθ΄. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου τὰ αὐτὰ διοριζόμενος προστίθησι μὴ ἐκδίδοσθαι κοσμικοῖς ἀνδράσι τὰ μοναστήρια, ἐλαλήθη ποτὲ ὡς ὀφείλουσιν ἀκολούθως τῷ τοιούτῳ κανόνι καὶ τῷ παρόντι ἀνατραπῆναι αἱ προγενόμεναι πατριαρχικαὶ δωρεαὶ μοναστηρίων πρὸς κοσμικούς, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπιδόσεις τῶν προσκυρωθέντων ἑτέραις μοναῖς μοναστηρίων, καὶ ἐπονομασθῆναι τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. ἀνεγνώσθη δὲ καὶ τόμος τοῦ πατριάρχου ἐκείνου κυρίου Σισιννίου τὰ αὐτὰ διοριζόμενος, καὶ τάχα ἔμελλε τοῦτο καὶ εἰς ἔργον ἐλθεῖν. ὅτι δὲ προσεκομίσθη ἕτερος τόμος τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἐκείνου κυρίου Σεργίου γενόμενος κατὰ μῆνα Μάϊον ἰνδικτιῶνος ιδ΄, ἔτους ϛφκδ΄. ὑπογραφῇ βασιλικῇ κατησφαλισμένος, ἑρμηνεύων τὸν μθ΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ γνωμιτεύων τὴν ἔκδοσιν μὴ ἐκλαμβάνεσθαι εἰς τὰς δωρεὰς τὰς συντηρούσας τὴν τῶν μοναστηρίων κατάστασιν, ἀλλὰ εἰς τοὺς λαμβάνοντας μοναστήρια, ἐφ᾽ ᾧ ἔχειν αὐτὰ κοσμικὰ καταγώγια, περὶ δὲ τὸ τέλος καὶ ταῦτα ῥητῶς διεξιών. ἀνατρέπομεν οὖν συνοδικῶς διὰ τῆς δοθείσης ἡμῖν παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐξουσίας τὴν τὰς δωρεὰς καὶ τὰς ἐπιδόσεις ἀναιροῦσαν ἐκείνην πρᾶξιν, ὡς ἐξ οὐδεμιᾶς ἐπισκοπικῆς συναινέσεως, ἐξ αὐτονόμου δὲ γνώμης γεγενημένην,

A Nota hæc propter Metropolitanos Orientales, qui proprios epiſcopatus & monaſteria, à laicis, qui ea detinent, reuocant, & hæc audiunt. Nunquid autem ſanctis locis non communibus effectis, ſed conſeruatis, ſicut priùs, cogentur qui ea detinēt, ea reſtituere? Solutio. Epiſcopatus quidem epiſcopis nullo tempore claudentur, quominus qui electi ſunt, ad ea reuertantur: quemadmodum & in Megarenſi epiſcopatu factum eſt, qui tot annis quot hominum memoriam excedunt, delo- B tus extinctúſque fuerat, & per iuſſionem Imperialem ſynodalémque actum metropoli Athenarum paulo antè rurſus ſeruatus eſt: monaſteria autem, vt mihi videtur, ſi xl. annorum ſpacio poſſeſſa fuerint, non facilè ad eos qui illa priùs poſſidebant, reuertuntur, ſi videlicet ſciuerint à quibuſnam poſſideantur, & propter ſocordiam ea tanto tempore nō reuocauerint. Quia autē præſens quidem canon conſequenter xxiiij. Chalced. ſyn. editus eſt: xlix. autem canō ſyn. in Trullo eadem decernēs, C adiicit, non tradēda ſecularibus hominibus monaſteria: dictum eſt aliquando, quòd ei canoni & præſenti conſequenter, debent ſubuerti antiquiores Patriarchales monaſteriorū ſecularibus donationes: quinetiā & traditiones monaſteriorū aliis monaſteriis attributorū, & magnæ eccleſię reſeruari. Lectus eſt & patriarchæ illius domini Siſinnij locus eadē decernens, & id fortaſſe etiam ad effectum perueniſſet. Quia autē ſanctiſſimi illius Patriarchæ domini Sergij allata eſt deciſio, quæ mēſe Maio facta eſt, D indict. xiiij. anno 6524. Imp. ſubſcriptione munita, quæ xlix. ſyn. in Trullo canonē interpretatur, & ſtatuit, nō accipi traditionē in donationibus, quæ ſtatum monaſteriorū cōſeruat: ſed in iis qui monaſteria accipiūt, vt ea habeāt ſecularia diuerſoria, circa finē hæc quoq; expreſsè proſequēs. Synodicè ergo ſubuertimus per datā nobis à ſācto ſpiritu poteſtatē, actionē illā quę donationes & traditiones tollit, vt quæ ex nullo epiſcopali cōſēſu, ſed ex libera ſua ſētētia facta ſit,

& nec ab Imp. Chriſti amantiſſimo ſuſcepta ſit, quemadmodum videtur & ipſe donare monaſteria præter eius vigorem: & quæ ex rebus ipſis appareat non eſſe ad monaſteriorum vtilitatem, ſed ſummam perniciem & exitium. Confirmantes autem & corroborantes antiquam & nouam vtilem conſuetudinem beatorum & diuinorũ patrum noſtrorum, ſtatuimus fieri donationes & traditiones citra vllam prohibitionem, ad conſtitutionem & meliorationem ſacrorum quæ dantur ac donantur locorum. Viſum eſt itaque dictos canones debere exponi ſecundùm præſentem deciſionem, & quæ fiunt ſecularibus monaſteriorum donationes, multo autem magis traditiones, non poſſe labefactari. Quamobrem ea hucvſque ſine impedimento ſeruantur.

Canon XIIII.

Quia ordo in ſacerdotio cuſtodiri debet, eſt omnibus manifeſtũ: & ſacerdotij promotiones ſeruare Deo gratum eſt. Quoniam ergo videmus nonnullos à pueris cleri tonſuram accipientes, nondũ accepta epiſcopi manuũ impoſitione, & in congregatione in ſuggeſtu legentes, & id non canonicè facientes, hoc à præſenti canone nõ fieri permittimus: hoc ipſum autem etiam in monacho ſeruari. lectoris autem manuum impoſitionem licet in proprio monaſterio etiam ſoli vnicuique Abbati facere, ſi ipſi Abbati, ſcilicet ab epiſcopo, manus eſt impoſita, qui fuit & ipſe presbyter. Similiter & ex antiqua conſuetudine chorepiſcopos epiſcopi permiſſu oportet per manuum impoſitionem lectores creare.

Schol. Bals. Ordo omnia continet cæleſtia & terreſtria, multo magis autem, ſi bonus ordo in ſacerdotibus verſetur, id Deum mitigat. Quoniam ergo, inquiunt patres, videmus nonnullos à pueris nigris veſtibus indutos, tanquam deo conſecratos, tonſuráque ſuſcepta non per ſui epiſcopi manuum impoſitionem, audentes, poſtquam ad ætatem peruenerint, diuinas ſcripturas in ſuggeſtu legere, nõ canonicè, ſtatuimus ne hoc fiat, vt quod ſit inordinationis cauſa, nec quis diuinas ſcripturas aliter in ſuggeſtu legat,

A καὶ μηδὲ βασιλεῖ τῷ φιλοχρίστῳ δεχθεῖσαν, καθὼς φαίνεται καὶ αὐτὸς δωρούμενος μοναστήρια παρὰ τὴν ταύτης ἰσχύν, καὶ προσέτι φαινόμενα ἀπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων οὐ πρὸς ὠφέλειαν τῶν μοναστηρίων, ἀλλὰ πρὸς τέλειον ὄλεθρον καὶ ἀφανισμόν. ἐπιβεβαιοῦντες δὲ καὶ ἐπικυροῦντες τὸ παλαιὸν καὶ καινὸν λυσιτελὲς ἔθος τῶν μακαρίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, ὁρίζομεν γίνεσθαι δωρεὰς καὶ ἐπιδόσεις ἀκωλύτως ἐπὶ συστάσει καὶ βελτιώσει τῶν ἐπιδιδομένων καὶ δωρουμένων φροντιστηρίων. ἔδοξε δὴ τὰ τῶν ῥηθέντων
B κανόνων ὀφείλειν ἑρμηνεύεσθαι κατὰ τὸν παρόντα τόμον, καὶ τὰς πρὸς κοσμικοὺς γινομένας δωρεὰς τῶν μοναστηρίων. πολλῷ δὲ πλέον τὰς ἐπιδόσεις ἔχειν τὸ ἀπαρεγχείρητον. διὸ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀκωλύτως τοιαῦτα γίνονται.

Κανὼν ιδʹ.

Ὅτι τάξις ἐμπολιτεύεται ἐν ἱερωσύνῃ πάσῃ, πρόδηλόν ἐστι, καὶ ἀκριβείᾳ διατηρεῖν τὰς τῆς ἱερωσύνης ἐγχειρήσεις, θεῷ εὐάρεστον. καὶ ἐπειδὴ ὁρῶμεν ἐκ τῆς χειροθεσίας νηπιόθεν τὴν κουρὰν τοῦ κλήρου λαμβάνοντάς τινας, μήπω δὲ τὴν
C ἐπισκόπου χειροθεσίαν λαβόντας, καὶ ἀναγινώσκοντας ἐν τῇ συνάξει ἐπ' ἄμβωνος, ἀκανονίστως τοῦτο ποιοῦντας, ἐπιτρέπομεν ἀπὸ τοῦ παρόντος τοῦτο μὴ γίνεσθαι. τὸ αὐτὸ δὲ φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ μοναχῶν. ἀναγνώστου δὲ χειροθεσίαν ἄδειά ἐστιν ἐν ἰδίῳ μοναστηρίῳ καὶ μόνῳ ἑκάστῳ ἡγουμένῳ ποιεῖν, εἰ αὐτῷ τῷ ἡγουμένῳ ἐπετέθη χειροθεσία παρὰ ἐπισκόπου πρὸς προεδρίαν ἡγουμένου, δηλονότι ὄντος αὐτοῦ πρεσβυτέρου. ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος τοὺς χωρεπισκόπους κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου δεῖ προ-
D χειρίζεσθαι ἀναγνώστας.

Ἑρμηνεία.

Τάξις συνέχει πάντα τὰ οὐράνια, καὶ τὰ ἐπίγεια. πολλῷ δὲ πλέον τὸ τῆς εὐταξίας καλὸν εἰς τοὺς ἱερουργοῦντας πολιτευόμενον θεραπεύει τὸν Θεόν. ἐπεὶ οὖν, φασὶν οἱ ἅγιοι πατέρες, ὁρῶμεν τινὰς νηπιόθεν μελανειμονήσαντας ὡς τῷ Θεῷ ἀφιερωθέντας, καὶ κουρὰν δεξαμένους, μὴ διὰ χειροθεσίας τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, τολμῶντας μετὰ τὸ ἐνηλικιωθῆναι, ἐπ' ἄμβωνος ἀναγινώσκειν τὰς θείας γραφὰς ἀκανονίστως, θεσπίζομεν μὴ γίνεσθαι τοῦτο ὡς παραίτιον ἀταξίας, μηδὲ ἄλλως ἀναγινώσκειν ἐπ' ἄμβωνος τὰς θείας γραφάς τινα,

εἰ μὴ λάβῃ σφραγῖδα ἐπικυρεῖδος διὰ χειροθεσίας ἐπισκοπικῆς. τὸ αὐτὸ δὲ φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ μοναχῶν. ὅτι δὲ, ὡς ἔοικεν, ἐνομίσθη δυσχερὲς εἶναι τοῦτο τοῖς μοναχοῖς τοῖς τὰς ἐρήμους κατοικοῦσι κατὰ πολὺ, καὶ μὴ δυναμένοις τὰς πόλεις περιέρχεσθαι, καὶ τοῖς ἐπισκόποις ἐντυγχάνειν εὐχερῶς, ἐνεδόθη τοῖς ἡγουμένοις τοῖς σφραγισθεῖσι παρὰ τῶν ἐπισκόπων, πρεσβυτέροις οὖσιν ἐξ ἀνάγκης, ἀναγνώστας ποιεῖν μοναχοὺς ἐν τῷ ἰδίῳ μοναστηρίῳ, ἐφ' ᾧ ἀκωλύτως ἀναγινώσκειν τούτους ἐπὶ ἄμβωνος τὰς θείας γραφάς. ὡσαύτως ἐνεδόθη καὶ τοῖς χωρεπισκόποις ἀναγνώστας προχειρίζεσθαι κατ' ἐπιτροπὴν ἐπισκοπικήν. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα. λύεται δὲ ἀπὸ τούτου μεγάλη ἔνστασις τῶν λεγόντων μὴ εἶναι κληρικοὺς τοὺς μόνας ἐπικυρεῖδας ἔχοντας διὰ χειροθεσίας ἀρχιερατικῆς, καὶ μήπω καταταχθέντας ἐν κλήρῳ, ὥστε ἔχειν ἐπ' ἀδείας αὐτοὺς μετασχηματίζεσθαι εἰς λαϊκούς. παρίσταται γὰρ ἀριδήλως ὡς ἅμα τις δέξεται χειροθεσίαν ἐπικυρεῖδος παρὰ ἀρχιερέως, αὐτίκα κληρικός ἐστιν, ὡς ἐγχωρούμενος ἀναγινώσκειν ἐπὶ ἄμβωνος. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καὶ ὁ ἁπλῶς μελανειμονήσας ἐπισκόπῳ τοῦ κληρωθῆναι, μετασχηματισθῆναι οὐ δύναται, ὡς προθέμενος ἀφιερωθῆναι τῷ Θεῷ· κἀντεῦθεν μὴ ἰσχύων τὴν πρὸς Θεὸν ὑπόσχεσιν ἀθετῆσαι, καὶ ἐμπαῖξαι τὸ ἅγιον σχῆμα καὶ σκηνικοί. ὅσα καὶ περὶ τῶν μοναχῶν πολλάκις εἶπον. τοὺς δὲ μετὰ τελεσταγίου μελανειμονήσαντας ἀδιακρίτως λέγω μὴ δύνασθαι μετασχηματίζεσθαι. τοῦ δὲ κανόνος λέγοντος ἐπ' ἀδείας ἔχειν πάντα καθηγούμενον σφραγισθέντα παρὰ ἀρχιερέως, δηλονότι ὄντα ἱερέα, ἀναγνώστας ποιεῖν μοναχοὺς ἐντὸς τῆς οἰκείας μονῆς, ἐζήτησάν τινες εἰ ἔξεστιν αὐτῷ ἅμα τῷ σφραγισθῆναι τοῦτο ποιεῖν, καὶ δίχα τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἀρχιερέως. καὶ τινὲς μὲν εἶπον ἐπακολουθεῖν σιωπηρῶς καὶ τοῦτο τῇ χειροθεσίᾳ τῆς ἡγουμενείας, ὡς τοῦ κανόνος πλέον τι μὴ προστιθεμένου. ἀντέλεγον δὲ καὶ ἕτεροι ὡς ἐπεὶ ὁ ἀναγνώστης κληρικός ἐστιν, ὀφείλει ἐξ ἀνάγκης μετὰ χειροθεσίας ἐπισκόπου, ἢ ἐπιτροπῆς αὐτοῦ.

A quàm ſi tonſuræ characterem acceperit per epiſcopalem manuum impoſitionem. Hoc ipſum autẽ etiam ſeruandum cenſuimus in monachis. Quoniam autem, vt conſentaneum eſt, hoc monachis difficile videbatur, qui eremos vt plurimum habitant, & non poſſunt vrbes obire, & epiſcopos facilè adire, conceſſum eſt eorum præfectis, qui ab epiſcopis characterem accepêre, presbyteris quidem certè neceſſariò exiſtentibus, monachos lectores facere in B proprio monaſterio, vt ipſi citra vllum impedimentum diuinas in ſuggeſtu ſcripturas legant. Similiter etiam chorepiſcopis conceſſum eſt, vt epiſcopali permiſſu lectores per manuum impoſitionem conſtituant. Atque hæc quidem canon. Ex eo autem ſoluta eſt magna inſtantia eorum qui dicunt non eſſe clericos eos qui ſolas habent tonſuras per antiſtitis manuum impoſitionẽ, & nondum ſunt in clerici ordinem relati: & ideo poſſe illos laicorum habitum amictúmque accipere. Apertè enim C oſtenditur, quòd quando quis tonſuræ manuum impoſitionem ſuſceperit ab antiſtite, is eſt protinus clericus: vt cui etiam in ſuggeſtu legere ſit permiſſum: mihi autem videtur, quòd qui etiam nigris ſimpliciter veſtibus fuerit indutus ab epiſcopo, vt clericus fieret, amictum ampliùs mutare non poteſt, vt qui Deo conſecrari propoſuerit, & ideo nec ſuam Deo pollicitationem reſcindere, nec ſanctum habitum ludificari, artificum ſcenicorum inſtar, poſſit: D quod ſæpe etiam de monachis dixi: eos autem, qui cum ter ſancto nigris veſtibus induti fuerint, eos indiſtinctè dico habitum mutare non poſſe. Cùm autem canon dicat licere cuiuis monaſterij præfecto, qui ab antiſtite characterem acceperit, quĩ ſcilicet eſt ſacerdos, monachos lectores facere intra monaſterium, & ſolum, quæſiuerunt nonnulli, an ſit ei permiſſum hoc facere, cùm primùm characterẽ ſuſceperit, etiã ſine expreſſa antiſtitis permiſſione? Et dixerunt quidem nonnulli, præfecturæ manuum impoſitionem hoc quoque tacitè conſequi, vtpote cùm canon nihil vltra adiiciat: vtentes & xxiiij. canone ſyn. Laodicenæ ad eorum confirmationem. Alij autem contra opponebãt, quòd quoniam lector quoque eſt clericus, debet neceſſariò cum epiſcopi manuum impoſitione, vel eius permiſſione characterem ſuſcipere.

A vnde & monaſterij præfectus tunc faciet lectoris ordinationem in monaſterio, quando hoc ab epiſcopo ei permiſſum fuerit. Niſi enim hoc dixerimus, eum quoque ſine epiſcopali permiſſione monachorum ſuorum, & aliorum confeſſiones audire æquum cenſebimus, quod fieri non poteſt. Solis enim antiſtitibus, & quibus ab ipſis permiſſum fuerit, ſacerdotibus, ſupernè conceſſum eſt ligare & ſoluere. Cùm autem dixerint aduerſarij, quòd ſi monaſterij præfecto opus eſt ſpeciali quoque il- B lius regionis epiſcopi permiſſione, ad nihil redit quod præfecto à canone conceſſum eſt: illi contra dixerũt, quòd ſic quoque magnum ius datur præfecto. Cùm enim nullus ſacerdos poſſit lectorem ordinare, etiamſi ei ab antiſtite hoc permiſſum fuerit, ſupradicti præfecti, Antiſtitis decreto hoc facient, quod eſt quidē donum ſpeciale. Ego verò intelligo hoc monaſteriorum prçfectis indiſtinctè à canone conceſſum eſſe. Præterea cùm dubitaretur, an monachorum C præfecti fiunt, qui ſacris non ſunt initiati, dicebant quidam, quòd quoniam ex epiſcopi examinatione characterem ſuſcipiunt, illum omnino epiſcopus eliget, qui ad animarum ſalutem eſt probatior, etiamſi nō eſt ſacris initiatus, non autem eum qui eſt ordinatus, ſed non eſt ſatis ſpectatus. Quemadmodum nec is qui ægrotat corporaliter, medicinæ artis imperitum ad medendum elegerit, eo quòd archiatros ſeu medicorum princeps ſit ordinatus, ſcientem verò & peritum prætermiſerit, vt qui non ſit ordinatus. Neque enim ordinatio, ſed perfecta ſcientia dat medelam. Alij autem contrà oppone- D bant, quòd cùm canon decernat illos hoc ius habere monaſteriorum præfectos, qui ab epiſcopo characterem acceperint, ſacerdotes ſcilicet, apparet characterem præfecturæ non ſuſcipere præfectos, niſi ſint ſacerdotes: quod non mihi videtur. Non enim propter præfecturam, à ſanctis patribus additum eſt, vt ſint omnino ſacerdotes, qui monaſteriis præſunt, ſed propter lectoris ordinationem, nempe cùm lector ordinari non poſſit à monaſterij præfecto, qui non ſit ſacerdos.

ὅθεν καὶ ὁ καθηγούμενος τότε ἀναγνώστου χειροθεσίαν ποιήσει ἐν τῷ ἰδίῳ μοναστηρίῳ, ὅταν καὶ τοῦτο παρὰ τοῦ ἰδίου ἀρχιερέως ἐπιτραπῇ. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο εἴπωμεν, δικαιώσομεν ἐξ ἀνάγκης αὐτὸν δέχεσθαι χωρὶς ἐπιτροπῆς ἀρχιερατικῆς καὶ τοὺς λογισμοὺς τῶν μοναχῶν αὐτοῦ καὶ ἑτέρων, ὅπερ ἀδύνατον. μόνοις γὰρ τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς ἐκχωρηθεῖσι παρὰ τούτων ἱερεῦσιν ἐφιλοτιμήθη ἄνωθεν τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν. τῶν δὲ ἀντιθέτων εἰπόντων ὡς εἰ χρεία ἐστὶ τῷ καθηγουμένῳ πρὸς τοῦτο καὶ ἰδικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, εἰς τὸ μηδὲν κατήντησε τὸ παρὰ τοῦ κανόνος ἐπιφιλοτιμηθὲν τῷ καθηγουμένῳ, ἀντεῖπον ἐκεῖνοι, ὅτι καὶ οὕτω μέγα δίκαιον δέδοται τῷ καθηγουμένῳ. μηδενὸς γὰρ ἱερέως δυναμένου ἀναγνώστου χειροθεσίαν ποιεῖν, κἂν ἐπιτραπείη τοῦτο παρὰ ἀρχιερέως οἱ ῥηθέντες καθηγούμενοι, καθ' ὁρισμὸν ἀρχιερατικὸν τοῦτο ἐνεργήσουσιν, ὅπερ ἐστὶ φιλοτίμημα ἰδικόν. ἐμοὶ δὲ κατανενόηται ἀδιαστίκτως ἐνδοθῆναι τοῦτο τοῖς ἡγουμένοις παρὰ τοῦ κανόνος. ἔτι ἀμφιβολίας γενομένης περὶ τοῦ εἰ γίνονται ἡγούμενοι ἀνίεροι, εἶπον τινὲς ὡς ἐπεὶ κατὰ δοκιμασίαν τοῦ ἐπισκόπου σφραγίζονται, πάντως ἐπιλέξεται ὁ ἐπίσκοπος τὸν εὐδοκιμοῦντα πρὸς ἰατρείαν ψυχῶν, κἂν ἀνίερος ἐστὶν· οὐ μὴν τὸν χειροτονηθέντα καὶ μὴ εὐδοκιμοῦντα. ὥσπερ ὁ νοσῶν σωματικῶς ἵνα ἐπιλέξηται τὸν πρὸς θεραπείαν ἀνεπιστήμονα, περὶ τὰ ἰατρικά, διὰ τὸ ἀρχιατρὸν αὐτὸν χειροτονηθῆναι, καὶ παραδράμῃ τὸν δεξιὸν καὶ ἐπιστήμονα, ὡς ἀχειροτόνητον ἔτι. μηδὲ ἡ χειροτονία, ἀλλ' ἡ ἀκριβὴς ἐπιστήμη τὴν θεραπείαν δίδωσιν. ἕτεροι δὲ ἀντέλεγον ὡς τοῦ κανόνος διοριζομένου ἐκείνους ἔχειν τοῦτο τὸ δίκαιον, τοὺς σφραγισθέντας ἡγουμένους παρὰ ἐπισκόπων, δηλονότι ὄντας ἱερεῖς, ἀναφαίνεται μὴ σφραγίζεσθαι ἡγούμενον, εἰ μὴ καὶ ἱερεύς ἐστιν· ὅπερ ἐμοὶ τέως οὐ δοκεῖ. οὐδὲ γὰρ διὰ τὴν ἡγουμενείαν προσετέθη παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων τὸ εἶναι πάντως ἱερεῖς τοὺς ἡγουμένους, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ ἀναγνώστου σφραγῖδα, ὡς δυνατοῦ μὴ ὄντος παρὰ ἀνιέρου καθηγουμένου ἀναγνώστου σφραγισθῆναι.

λέγω οὖν ἀπό τε τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ ἀπὸ τοῦ ιθʹ. καλῶς προχειρίζεσθαι καὶ ἀνιέρους καθηγουμένους, ὅτι καὶ γυναῖκες ἡγουμενεύουσι. καὶ ὥσπερ ἐκεῖναι οὔτε λογισμοὺς ἀναδέχονται, οὔτε ἀναγνώστας ποιοῦσι, οὕτως οὐδὲ οἱ ἀνίεροι μοναχοὶ καὶ καθηγούμενοι τοιοῦτόν τι ἐνεργήσουσι, διὰ τὸ μηδὲ πεφυκέναι τοιούτου τινὸς ἐπιτροπὴν λαβεῖν αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἐπισκόπου. τί δέ; τῆς Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ὡς πολλάκις εἴπομεν, λεγούσης, μὴ γίνεσθαί τινα ἀναγνώστην εἰ μὴ ὀκτωκαιδεκαέτης ἐστίν, ἐάν τις νήπιος ὢν δέξηται χειροθεσίαν ἀναγνώστου ἀπὸ ἀρχιερέως, ἀρκεσθήσεται ταύτῃ, ἢ μετὰ τὸν ὀκτωκαιδέκατον χρόνον ἑτέρας σφραγῖδος ἀρχιερατικῆς δεηθείη; Λύσις. Εἰ δοθῇ σφραγίζεσθαι καὶ αὖθις τοῦτον, ὡς τῆς πρώτης σφραγῖδος οὔσης ἀνυποστάτου, ἔξεστιν ἐπ' ἀδείας πρὸ τῆς δευτέρας μετασχηματίζεσθαι, ὅπερ ἄτοπον. διὸ καὶ ἀρκέσει τῷ νηπιόθεν σφραγισθέντι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἡ πρώτη σφραγὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως δεχομένη, καὶ λογιζομένη ὥσπερ εἰ μετὰ τὸν ὀκτωκαιδέκατον χρόνον γέγονε παρ' αὐτοῦ· καὶ μᾶλλον ἐπεὶ οὐδὲ κανὼν εὑρίσκεται λέγων, προκριματίζεσθαι τὸν περὶ τοῦ τοιούτου χρόνου λαβόντα χειροθεσίαν ἀναγνώστου· περὶ μέντοι τῶν προνομίων τοῦ χωρεπισκόπου, ἀνάγνωθι τὸν ιʹ. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου.

Κανὼν ιεʹ.

Κληρικὸς ἀπὸ τοῦ παρόντος μὴ καταλεγέσθω ἐν δυσὶν ἐκκλησίαις· ἐμπορίας γὰρ καὶ αἰσχροκερδείας ἴδιον τοῦτο, καὶ ἀλλότριον ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας. ἠκούσαμεν γὰρ ἐξ αὐτῆς τῆς κυριακῆς φωνῆς, ὅτι οὐ δύναταί τις δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ τοῦ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. ἕκαστος οὖν κατὰ τὴν ἀποστολικὴν φωνὴν, ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ ὀφείλει μένειν καὶ προσεδρεύειν ἐν μιᾷ ἐκκλησίᾳ. τὰ γὰρ δι' αἰσχροκέρδειαν γινόμενα ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἀλλότρια τοῦ θεοῦ καθεστήκασι. πρὸς δὲ τὴν τοῦ βίου τούτου χρείαν ἐπιτηδεύματά εἰσι διάφορα· ἐξ αὐτῶν, εἴ τις βούλοιτο, τὰ χρειώδη τοῦ σώματος ποριζέσθω. ἔφη γὰρ ὁ ἀπόστολος· ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ, ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. καὶ ταῦτα μὲν ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ πόλει· ἐν δὲ τοῖς ἔξω χωρίοις, διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀνθρώπων συγχωρείσθω.

A Dico ergo ex præſenti canone & ex xviiij. rectè ad præfecturam prouehi etiam eos qui non ſunt ſacris initiati, quoniam fœminæ quoque monaſteriis præficiuntur: & ſicut illæ nec peccatorum confeſſiones audiunt, nec lectores faciunt: ſic nec monachi præfecti qui nō ſunt ſacerdotes, hoc facient, eo quòd nec apti quidē ſūt vt eiuſmodi rei permiſſionem ab epiſcopo accipiāt. Quid autem? Cùm Iuſtiniani nouella dicat, vt ſæpe diximus, non fieri lectorem
B quempiam, niſi ſit octodecim annos natus, ſi quis infans vel puer lectoris ordinationē ab antiſtite ſuſceperit, eáne contentus erit, an poſt octauum decimum annum alio ab antiſtite charactere opus habebit? Solutio. Si datum fuerit eum rurſus quoque characterem accipere, vtpote quòd primus character non poſſit conſiſtere, ei licebit ante ſecundum, in laicum transformari, quod eſt abſurdum. Et ideo, ei qui à pueritia characterem accepit, ſufficiet, vt mihi videtur, primus character ab anti-
C ſtite ſuſceptus, & reputatus perinde vt ſi poſt octauum decimum annum ab eo factus eſſet: & eo magis, quòd non inuenitur canon, qui dicat eum aliquo præiudicio affici, qui ante id tempus lectoris ordinem ſuſceperit. De epiſcopi autem priuilegiis lege x. canonem Antioch. ſyn.

Canon XV.

Clericus ab hoc deinceps tempore in duabus eccleſiis non collocetur. Hoc enim eſt negotiationis & turpis lucri proprium, & ab
D *eccleſiaſtica conſuetudine alienum. Ab ipſa enim domini voce audiuimus, non poſſe quempiā duobus dominis ſeruire. Vel enim vnum odio habebit, & alterum diliget, vel vnum amplectetur, & alterum negliget. Vnuſquiſq; ergo, vt vox eſt apoſtolica, in eo in quo vocatus eſt, debet manere, & in vna eccleſia aſſidere. Quæ enim propter turpe lucrum fiunt in eccleſiaſticis negotiis, ea à Deo ſunt aliena. Ad huius autē vitæ vſum ſunt diuerſa ſtudia: ex iis ergo, ſi quis velit, ea quæ ſunt corpori ad vſum neceſſaria, comparet. Dixit enim apoſtolus, Vſui meo, & iis qui mecum ſunt, ſubminiſtrauerunt manus meæ. Et hæc quidem in hac à Deo cōſeruanda ciuitate: in iis autem quæ extra ſunt locis, propter hominum inopiam indulgeatur.*

In omnibus enim quæ hodie poſſidēt, prǽterquā in iis in quibus à publici cēſus in ea regione deſcriptoribus documēta data ſunt, quæ ius fiſci ſeu publici, vt dictum eſt, probāt, debet præſens aurea Imperij mei bulla ſufficere: & pro donatione, & emptione & quouis alio titulo ſatis eſſe, etiāſi quodcunq; aliud ſecretū in eis probetur. Nec cogentur monaſteria, ob ea quæ nunc poſſidēt immobilia, antiqua alia quæ eis adſunt iura proferre. Sed hac præſenti aureæ bullæ ſcriptura pro omni iure vetēres, ea cōtenti eſſe debēt, vt quæ eis, vt priùs ſcriptum eſt, ſufficere debeat, & pro donatione & pro traditione, & quouis alio iure. Sin autē inuitāte fortaſſe tēpore voluerit vllū monaſterium iis etiam quæ habet iuribus & titulis vti, ea pro ſe afferens, à nullo penitus prohibebitur. Hoc enim non faciet neceſſariò: ſi autem hoc propria voluntate elegerit, nemo impediturus admittetur. Non ſolū autem ad terreni quod habent ius probandū monaſteriis ſufficiet præſens bulla aurea, ſed etiā in parochiis quæ nūc ab eis detinentur, & prædiis, vectigalibus, cōcutibus, traiectionis ſolutionibus, portubus, fluuiis, iuribus maritimis & quocunque alio iure, quod ab eis poſſidetur, præterquam in iis in quibus documenta pro publico, vt ſæpe ſuperiùs dictum eſt, aſſumpta ſunt. Sin autem recenſeri iuſſa ſunt, vel amputari quædā tributa, vel pacta, vel militiæ, vel publica, vel libellica, vel aliquid aliud, quod ad publicum pertinet, & non factum eſt quod recenſendum erat, vel habet aliquod aliud ius quod apprehendi poſſit, monaſteria ex eo nihil lædentur. Quid autem opus eſt multa dicere, & enumerare, & exempli gratia afferre? verborum multitudinem, Imperij mei maieſtas prætercurrens, ne quis in eiuſmodi rebus callidus & vafer, nonnullis quidem dictis, ex iis cauſis quæ immobilia concutiunt, aliis verò ſilentio præteritis, verba arripiat, & more Iudaico, literæ inſiſtat, & conetur in iis quæ dicta non ſunt, monaſteria agitare & vexare, vniuerſali & generali oratione Imperium meum vult & decernit, vt quod in iis quæ hodie à monaſteriis poſſidentur,

A ἐπὶ πᾶσι γὰρ οἷς κατέχουσι σήμερον, ἄνευ μέντοι τῶν ἐφ' οἷς ἐδόθησαν αὐτοῖς διαγνώσεις παρὰ τῶν κατὰ χώραν ἀναγραφέων τὸ δημόσιον δικαιοῦσαι, ὡς εἴρηται, ὀφείλει ἀρκεῖν ἡ παροῦσα χρυσόβουλλος γραφὴ τῆς βασιλείας μου, καὶ ἀντὶ δωρεᾶς, καὶ ἀντὶ πράσεως καὶ ἀντὶ ἑτέρου παντὸς δικαιώματος, καὶ οἱουδηποτοῦν σεκρέτου ἐπ' αὐτοῖς δικαίου. οὐδὲ ἀναγκασθήσονται αἱ μοναὶ ἐφ' οἷς κατέχουσιν ἀκινήτοις προσκομίζειν ἕτερα παλαιγενῆ προσόντα αὐτῶν δικαιώματα· ἀλλὰ τῇ παρούσῃ χρυσοβούλλῳ γραφῇ τῆς βασιλείας μου ἀντὶ πάντων δικαιωμάτων χρώμενοι ἀρκεσθήσονται. ταύτῃ καὶ μόνῃ ὀφειλούσῃ ἀρκεῖν αὐτοῖς, ὡς προεγράφη, καὶ ἀντὶ δωρεᾶς, καὶ ἀντὶ παραδόσεως, καὶ ἀντὶ παντὸς ἑτέρου δικαιώματος. εἰ δ' ἴσως καιροῦ καλοῦντος θελήσει οἱονδηποτοῦν μοναστήριον χρήσασθαι καὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῷ δικαιώμασιν ὑφ' ἑαυτοῦ ταῦτα προκομίζον παρ' οὐδενὸς τινὸς πρὸς τοῦτο οὐ κωλυθήσεται), ἀναγκαστικῶς γὰρ τοῦτο οὐ ποιήσει. εἰ δὲ οἰκείῳ θελήματι αὐτὸ αἱρεθήσεται, οὐδεὶς ὁ ἐμποδίζων ἔσεται. οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῇ δικαιώσει τῆς γῆς συμβάλλεται τοῖς μοναστηρίοις ἡ παροῦσα χρυσόβουλλος γραφή, ἀλλὰ C καὶ ἐπὶ τοῖς παροίκοις τοῖς νῦν παρ' αὐτῶν κατεχομένοις, καὶ τοῖς αὐτουργίοις, φόροις, πανηγύρεσι, διαβατικοῖς, λίμναις, ποταμοῖς, θαλασσίοις δικαίοις, καὶ ἑτέρῳ οἱῳδήτινι δικαίῳ παρ' αὐτῶν κατεχομένῳ, ἄνευ μέντοι τῶν ἐφ' οἷς ἔλαβον διαγνώσεις παρὰ τοῦ δημοσίου, ὡς πολλάκις ἀνωτέρω διείληπται. εἰ δὲ προσετάχθησαν λογισθῆναι ἢ ἐκκοπῆναι τινὰ τελέσματα ἢ πάκτα ἢ στρατεῖαι ἢ δημόσια ἢ λιβελλικά, ἢ ἕτερόν τι τῷ δημοσίῳ ἀνῆκον, καὶ οὐ γέγονε τὸ λογισμένον, ἢ ἕτερόν τι ἔχει ἐπιλήψιμον τὸ δικαίωμα, οὐδὲν τι ἐκ τούτου βλαβήσεται τὰ μοναστήρια. τί δὲ χρὴ τὰ πολλὰ καταλέγειν, καὶ ἀπαριθμεῖσθαι καὶ χάριν παραδείγματος ἀπογράφεσθαι; τὴν πολυλογίαν ἡ βασιλεία μου παρατρέχουσα, ἵνα μή τις τῶν περὶ ταῦτα δεινῶν τινῶν μὲν ἐκφωνηθέντων ἐκ τῶν τὰ ἀκίνητα κατασειόντων αἰτιῶν, τινῶν δὲ παρασιωπηθέντων, ἐπιδράττοιτο τῶν ῥημάτων, καὶ κατὰ Ἰουδαίους τῷ γράμματι ἐπικάθηται, καὶ ἐπιχειρῇ ἐπὶ τοῖς μὴ ἐκφωνηθεῖσι διασείειν καὶ παρενοχλεῖν ταῖς μοναῖς, καθολικῷ λόγῳ καὶ περιεκτικῷ τοῦτο ἡ βασιλεία μου βούλεται, καὶ διορίζεται ὡς ἂν πᾶν ὅσον ἐπὶ τοῖς σήμερον παρὰ τῶν μοναστηρίων κατεχομένοις

ἢ ἐπ' αὐταῖς ταῖς καθέδραις τῶν μοναστηρίων νοηθῇ, ὑπὲρ τοῦ δημοσίου παρά τινος ἢ νῦν ἢ ὁποτεδήποτε αὐτὸ τοῦτο δεδωρημένον, λογίζεσθαι τῇ μονῇ. καὶ ἅμα τις τοῦτο διανοήσεται, καὶ φθέγξεται, καὶ εὐθὺς ἀντιλήψεται αὐτοῦ ἡ μονή, ὡς σήμερον δεδωρημένου ταύτῃ παρὰ τῆς βασιλείας μου. ὅσον γὰρ ἐφ' οἷς κατέχουσι νῦν ἀκινήτοις περὶ ὧν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου οὐκ ἔλαβον τὰ περιγραφέντα μοναστήρια, δημόσιον βούλεται ἡ βασιλεία μου λογίζεσθαι ἓν ἕκαστον τούτων κατὰ μόνον τὸ ἔχειν τὸ ἀδιάσειστον, καὶ μὴ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεσθαι, καὶ ὃν τρόπον ὁ δημόσιος οὐ πολυπραγμονεῖται ὑφ' ἑαυτοῦ, οὕτως οὐδὲ τὰ ἱερὰ σεμνεῖα ἢ ἡσυχαστήρια, μοναστήριά τε καὶ λοιπὰ ὑπό τινος τῶν τοῦ δημοσίου φροντιστῶν ἀνακριθήσεται· κἂν τι εὔλογον δικαιολογεῖταί τις κἂν παράλογον, κἂν ὁποῖον ἂν εἴη τὸ λαληθησόμενον. πᾶς γὰρ ὁ τοιοῦτόν τι ἐπιχειρήσων ποιῆσαι, ἄκυρα δόξει λέγων καὶ τῷ ὄντι ἀβέβαια· καὶ ἀσυμπαθῶς ἡ τούτου περιουσία τῷ δημοσίῳ καθοσιωθήσεται, καὶ αὐτὸς ἄτιμος ἔσεται παντάπασιν, ὡς ἀντιπίπτων βασιλεῖ εὐσεβῶς τε καὶ φιλοθέως τὸ ἀνενόχλητον ταῖς μοναῖς ἀποχαριζομένῳ ἐπὶ τοῖς δεδωρημένοις αὐταῖς διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου, καὶ δι' αὐτοῦ βραχύ τι δῶρον προσάγοντι τῷ Θεῷ, ἀνθ' ὧν μυρίων εὐεργεσιῶν παρὰ τῆς πλουσιοπαρόχου δεξιᾶς αὐτοῦ παραπήλαυσεν. οὐκ ἐξέσται οὖν οὔτε ἀναγραφεῖ, οὔτε προκαθημένῳ οἱουδήτινος σεκρέτου, ἢ ἐξισωτῇ, ἢ ἐνεργοῦντι ἑτέρῳ τινὶ προσώπῳ τοῦ δημοσίου τὰ τῶν μοναστηρίων ἀκίνητα ἀναγράφεσθαι, ἢ καπνολογεῖν, ἢ ἀναζητεῖν μέτρον γῆς ἢ παροίκων ποσότητα, ἢ γῆς τὸ ὑπέρπλεον, ἢ τὸ ἀδίκως κατεχόμενον ἐξετάζειν. ἀλλ' ἐπεὶ ἐκ προστάξεως τῆς βασιλείας μου μέλλουσι γίνεσθαι πρακτικὰ τῶν σήμερον κατεχομένων παρὰ τῶν μονῶν ἀκινήτων, καὶ παροίκων, τότε μόνον ὀχληθήσεται ἡ μονή, καὶ τὸ ἀδίκως κατεχόμενον ἀφαιρεθήσεται, ὅτε ὁ ἀναγραφεὺς δεικνύει ὡς ἐπέκεινα τοῦ περιορισμοῦ κατέχει ἡ μονὴ τόπια ἢ παροίκους, ἢ ἕτερόν τι δίκαιον. οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἀδείας ἕξουσιν αἱ μοναὶ τὰ σήμερον παρ' αὐτῶν κατεχόμενα, εἴτε πάροικοι εἶεν, εἴτε τόποι, εἴτε αὐτούργια, ἐπαύξειν, καὶ εἰς πληθυσμὸν ἄγειν πλείονα. πλὴν τῇ τοιαύτῃ προφάσει, οὐκ ἐξέσται πράκτορι

vel in ipſis ſunt monaſteriorũ cathedris, eſſe publicum cogitatum fuerit, idipſum ab aliquo, vel nunc, vel quandocunque, monaſterio datum eſſe reputetur. Et ſimulac hoc cogitarit quiſpiam vel dixerit, id quoque ſtatim apprehẽdet monaſterium, vt hodie à mea regia ſublimitate donatum. Quod enim ad ea attinet quæ nunc poſſidẽt immobilia, de quibus pro publico documẽta nõ acceperũt monaſteria, Imperiũ meũ vult vnũquodq; eorũ publicum exiſtimari, & perpetuã firmitatẽ obtinere, & à nullo de ea re diſceptari. Et quemadmodũ publico nulla à ſe moleſtia negotiũmve exhibetur, ſic nec ſilentiaria, nec monaſteria, nec reliqua, ab vllo publici curatore litibus agitabũtur, ſiue quis probabilẽ, ſiue nõ probabilẽ cauſã afferat, ſiue cuiuſmodicũq; ſit quod loquetur. Quiſquis enim hoc facere aggreſſus fuerit, inualida & reuera infirma dicere videbitur: & citra vllã miſericordiã, eius facultates fiſco cõſecrabuntur, & ipſe omnino infamis ſemper erit, vtpote qui Imp. aduerſetur, qui piè ac religiosè omnẽ moleſtiã & vexationẽ à monaſteriis, in iis quæ ipſis data ſunt, per præſentẽ bullã auream amoueat, & per ipſam exiguum aliquod donum offerat pro innumerabilibus beneficiis quæ à munifica eius dextra accepit. Non licebit ergo nec publici cẽſus deſcriptori, nec ei qui cuiuis ſecreto pręeſt, vel exęquatori, vel alicui alij perſonę quæ publicũ exercet, monaſteriorũ immobilia deſcribere, vel de fumo contendere, & aërẽ inueſtigare, vel pactorũ qualitatẽ, vel quod terræ amplius poſſidetur, vel nõ iuſto pretio emptũ eſt, vel iniuſtè detinetur, examinare. ſed quoniã Imperatorio meo mãdato acta facienda ſunt, eorũ nomine quæ hodie à monaſteriis detinẽtur, immobilium, & parochorũ, tunc demũ iuſtè monaſteriũ moleſtia afficietur, & quod iniuſtè detinet ab eo auferetur, quãdo publici cenſus deſcriptor oſtendit, quòd vltra definitionem monaſteriũ locũ occupat, vel parœcos, vel vlla alia. nec enim licẽtiã habebũt monaſteria augẽdi, & amplificãdi ea quæ ab ipſis hodie poſſidẽtur, ſiue coloni ſint, ſiue prædia ruſtica. Verũtamen per eiuſmodi occaſionem non licebit exactori

καὶ διοριζομένην ἔχειν τὸ ἐνεργὸν τὰ προεγγεγονότα χρυσοβούλλου, χάριν τοῦ μὴ ἀναγράφεσθαι τὰ τῶν μοναστηρίων ἀκίνητα, κατὰ ῥῆμα οὕτω διαλαμβάνουσα. ἡ βασιλεία μου τῆς ἐκ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν συναρτήσεως χρήζουσα, καὶ ἐν πᾶσι κατ' ἴχνος βαίνειν τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει βασιλέως αὐθέντου καὶ πατρὸς αὐτῆς θέλουσα, καὶ τὸ περὶ τοὺς ἀνατεθειμένους ὑμᾶς τῷ θεῷ εὐεργετικὸν ἐκείνου μιμεῖσθαι, προῄρηται. ταύτῃ τοι καὶ διὰ μιᾶς ταύτης τῆς ἐφ' ὑμῖν ἀγαθοποιΐας, καὶ τῷ βασιλεύσαντι ταύτην Θεῷ χαρίζεται καὶ τῇ τοῦ αὐθέντου, καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας μου ἁγίᾳ ψυχῇ, καὶ τῷ ἡμετέρῳ κράτει τῆς εἰς τὸ ἀγαθὸν προκοπῆς ὑποβάθρα καὶ θεμέλιος τίθεται, καὶ ἐπικλινὴς τῇ ὑμῶν γινομένη αἰτήσει, τὸ ἐνεργὸν ἔχειν, καὶ ἀπαρασάλευτον καὶ ἀμετακίνητον τοὺς ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν καθ' ὑμᾶς μονῶν ἀπολυθέντας τρεῖς χρυσοβούλλους λόγους παρὰ τῆς ἁγίας ἐκείνου βασιλείας διορίζεται, καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀμετακινήτους μένειν δυνάμεως, ἐφ' ἧς κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐξετέθησαν, καὶ τὰ ἀκολούθως δὲ τούτοις προβάντα τῆς παραδόσεως πρακτικὰ τὸ ἀσφαλὲς ἀποφέρεσθαι, κἂν μετὰ διετίαν γεγόνασι, κἂν ἴσως τινὰ τούτων τοῖς προσφόροις σεκρέτοις καταστρωθῆναι οὐκ ἔφθασαν, τῶν εἰς ἑρμηνείαν ἢ ἀνατροπὴν τῆς τῶν χρυσοβούλλων δυνάμεως μερικὴν ἢ καθόλου ἀπολυθέντων πολυτρόπων προσταγμάτων τῶν καὶ ἐν ὑπομνήσει ἡμῶν δηλουμένων, κἂν ὅπως ἄρα καὶ ἀπελύθησαν, τὸ ἄπρακτον καὶ ἀνίσχυρον ἀποφερομένων διὰ τῆς παρούσης λύσεως, καὶ ὥσπερ εἰ μηδὲ ὅλως γεγόνασι λογιζομένων. ἀργήσει δὲ καὶ ἡ μέχρι τοῦ νῦν ἐπισκωμάσασα τοῖς ὑπὸ τὰς καθ' ὑμᾶς μονὰς ἀκινήτοις τοῖς κατὰ τὸ θέμα Θρᾳκίας καὶ Μακεδονίας διακειμένοις ἀπαίτησις τῆς τε πραιτωριακῆς, καὶ κατεπανικῆς χώρας καὶ χρείας ἢ καὶ τοῦ στυππίου καὶ ἀξουγγίου ἐξώνησις ἢ ἀπαίτησις, ὡς διὰ τῆς παρούσης λύσεως ἐκκοπτόμεναι καὶ ῥιζοτομούμεναι, καὶ εἰς ἀνύπαρκτον καὶ ἀνονόμαστον ἀποκατασταθεῖσαι τῶν πραιτώρων, καὶ πρακτόρων καὶ κατεπάνων καὶ τῶν τὴν ἐξώνησιν ἢ ἀπαίτησιν τοῦ στυππίου καὶ τοῦ ἀξουγγίου κατὰ καιρὸν ποιουμένων, καὶ τῶν ἐξυπηρετουμένων αὐτοῖς, οὕτω παρατρέχειν ἅτε καὶ αὐτῶν ἀκαταζητήτων μελλόντων διατηρεῖσθαι ἀπὸ τοῦ δημοσίου, ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς τοιουτοτρόπως

A & ſtatuit vt prædictæ bullæ aureæ vim ſuam ſortiantur, de non deſcribendis monaſteriorum immobilibus: quæ ad verbum ſic habet. Imperium meum, ex veſtris precibus exaltatione indigens, & bonæ memoriæ domini & patris eius veſtigiis volens inſiſtere, eiuſque quoque in eos qui ſunt Deo dedicati beneficentiam imitari conſtituit. Id & per hanc vnam in vos beneficentiam, & Deo qui ipſum Imp. fecit, gratificatur; Imperatoriſque & patris noſtri ſanctæ animæ & noſtræ potentiæ pro- B fectus in bonum, baſin ac fundamentum ponit: & veſtræ petitioni ſe inclinans; vt vim ſuam habeant, ſineque ſtabiles, firmæ ac immobiles, quæ de veſtris monaſteriorum beneficiis aureæ tres bullæ emiſſæ ſunt à ſancta illius maieſtate, decernit, & vt in eodẽ robore immobiliter permaneant, in quo à principio expoſitæ ſunt, & quæ iis conſequenter proceſſerunt traditionis acta ſecuritatem referant, etiamſi poſt bienniũ facta fuerint: licèt fortaſſe quædam eorum in conuenientibus ſecretis C priùs poſita non fuêre: iis quæ ad interpretationem vel ſubuerſionem bullarum aurearum potentiæ particularem vel generalem editæ ſunt iuſſionibus, quæ in noſtris monimentis declarantur, quomodocunque emiſſæ fuerint, per præſentem reſolutionem inutilibus inualidíſque redditis, & perinde ac ſi ne eſſent quidẽ omnino, reputatis. Ceſſabit autem, & quæ hucuſque veſtris monaſteriorum immobilibus in Thracia & Macedonia ſitis, inſultauit, Prætorianæ & Catepanicæ D χώρας, & vſus exactio, ſtuppæque & axungiæ emptio & exactio, tanquam per hanc præſentem reſolutionem exciſæ, & radicitus extirpatæ, & eò redactæ vt nec ſint, nec nominentur, prætoribus, & exactoribus, & catepanis, & iis qui ſtuppæ & axungiæ emptionem vel exactionem exercent, iiſque qui illis miniſtrant; ſic eiuſmodi immobilia prætercurrere debentibus, perinde ac ſi ne in ſuis quidem omnino regionibus ſita eſſent, vtpote quæ non ſint à publico omnino requirenda, in omnibus quæ hoc modo

decreta ſunt ipſi, ab initio hodierni diei repetiti diurni, & deinceps in omne ac perpetuum tempus ſuſcepta ſine contradictione: neque habeantur pro deſcriptis in publicis actis. licèt autem non deſcripta ſint in actis, ſed alio quo modo agnita & ſic recepta: Si quis autem præter ea quę conſtituta ſunt his aureis bullis & pręſenti ſolutione mei Imperij, fuerit auſus aliquid exequi in quibuſuis poſſeſſionibus immobilibus veſtrorum magiſtrorum, prætérquã quòd læſæ maieſtatis tenebitur reus (ſicut his aureis bullis definitum eſt) ab eminentiſſimo quoque temporis illius Myſtico illatum cuipiam veſtrarum poſſeſſionum damnum ſarcire compelletur. Monaſteriis quoque omnibus viciſſim curæ erit, tam iis quæ ſunt intra vrbem, quàm quæ extra, ſub terminis, iis aureis Bullis cõprehenſis, inclyti domini & patris Imperij mei ea peragere, quæ in noſtris commentariis declarata ſunt, niſi velint tali excuſatione priuari, eo quòd ſemel tantùm ea neglexerint. Sed & ſanctiſſimæ Deo magnæ eccleſię aurea Bulla data eſt potentis & ſancti domini noſtri & Imperatoris, quæ hæc ad verbum continet: Et illi quidem antiquo & celebri Solomonis ſapientiæ templo pro viribus offerebant omnes: Et huic quoque ſacro & maximo tẽplo, quod eſt ſub nomine Dei ſapientię, qui ex Solomone & Dauid ſecundũ humanitatẽ deriuatur, magnificè & regaliter extructo, cuius erat illud Solomonis præfiguratio, nouæ, inquam, Siõ, arcę ſanctificationis, Seruatoris noſtri eccleſiæ, quam ſuper Apoſtolicorũ mandatorũ petram adeò ſtabilem & immobilem ſpiritus ſanctus ędificauit, multa diuerſa munera obtulerunt, quæ in immobilibus poſſeſſionibus ſpectantur, ad Orientem & Occidentem ſitis, & in aliquibus inſulis. Quædam & per emptionem ab eo ſunt requiſita. Horum multa (ne dicam plurima) diuerſis ex cauſſis ad fiſcum pertinere cẽſebãtur ab iis, qui ſunt vbiq; publici cẽſus deſcriptoribus, & in eiuſmodi rebus exercitatis.

A ἐπιγνωσθεῖσιν αὐτῷ ἀπ' ἀρχῆς τῆς σήμερον ἀπαιτουμένης ἐγχρονίας, καὶ εἰς τοὺς ἑξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους, δεχομένοις ἀναντιρρήτως, καὶ ὡς μηδὲ ἐν δημοσιακοῖς πρακτικοῖς καταγραφεῖσι λογιζομένοις, κἂν μὴ καταγράφωσιν δὲ ἐν πρακτικοῖς, ἄλλως δέ πως ἐπιγνωσθῶσιν, δεχομένοις καὶ οὕτω· τοῦ καταπολμήσοντος ἕτερόν τι παρὰ τὰ διωρισμένα τοῖς τοιούτοις χρυσοβούλλοις, καὶ τῇ παρούσῃ λύσει τῆς βασιλείας μου, ἐπὶ ταῖς ὑπὸ τὰς καθ' ὑμᾶς μονὰς παντοίαις ἀκινήτοις κτήσεσι διαπράξασθαι, σὺν τῷ καὶ καθοσιώσει ὑποπίπτειν, (καθὼς παρὰ τῶν τοιούτων χρυσοβούλλων διωρίσθη,) καὶ παρὰ τοῦ

B κατὰ τὴν ἡμέραν μεγαλεπιφανεστάτου Μυστικοῦ, καταναγκαζομένου εἰς τὴν ἐπενεχθεῖσαν τινὶ τῶν ὑφ' ὑμᾶς κτήσεων βλάβην ἀποθεραπεύειν αὐτῇ. μελήσει μέντοι καὶ τῷ μέρει τῶν μονῶν πασῶν, τῶν τε ἐντὸς τῆς μεγαλοπόλεως καὶ ἐκτὸς ὑπὸ τοὺς ἐμπεριειλημμένους μέντοι ὅρους τοῖς τοιούτοις χρυσοβούλλοις διακειμένων, τὰ ἐν τοῖς μνημοσύνοις τοῦ ἐν βασιλεῦσιν ἀοιδίμου αὐθέντου καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας μου ἐκτελεῖν ὅσα ἐν τῷ ὑπομνήσει ὑμῶν δεδήλωται, εἰ μὴ βούλονται τῆς

C τοιαύτης ἐξκουσσείας διαπεσεῖν ἐκ τοῦ ἅπαξ τούτων καταμελῆσαι. ἀλλὰ καὶ τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἐπωρέχθη χρυσόβουλλον τοῦ κραταιοῦ ἡμῶν βασιλέως, ταῦτα κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνον· καὶ τῷ παλαιῷ μὲν ἐκείνῳ, καὶ περιπύστῳ τῆς τοῦ Σολομῶντος σοφίας ναῷ τὸ κατὰ δύναμιν προσέφερον ξύμπαντες. καὶ τῷ ἱερῷ δὲ τούτῳ καὶ παμμεγίστῳ τεμένει τῷ ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας τοῦ καὶ ἐκ Σολομῶντος κατηγμένου, καὶ ἐκ Δαβὶδ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον φιλοτίμως ὄντως ἐνιδρυμένῳ, καὶ τῷ ὄντι βασιλικῶς, οὗ κἀκεῖνος ἦν ὁ Σολο-

D μώντειος προεκτύπωμα, τῇ νέᾳ λέγω Σιών, τῇ τοῦ ἁγιάσματος κιβωτῷ, τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐκκλησίᾳ, ἣν τῇ πέτρᾳ ἐποικοδόμησε τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὕτως ἀρραγῆ καὶ ἀκλόνητον, διάφορα πολλοὶ προσήγαγον ἀναθήματα, ἐν ἀκινήτοις θεωρούμενα κτήσεσι κατά τε τὴν ἕω διακειμέναις καὶ πρὸς δυσμάς, ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ τῶν νήσων τινάς. εἰσὶ δ' ἃ περιῆλθον τούτῳ καὶ κατ' ἐξώνησιν. τούτων πολλά, (ἵνα μὴ λέγω τὰ πλείω) ἐκ διαφόρων αἰτιαμάτων τῷ δημοσίῳ προσαρμόττειν διεγινώσκοντο παρά τε τῶν ἑκασταχοῦ ἀναγραφέων καὶ τῶν ἄλλων περὶ ταῦτα δεινῶν.

ἐπεὶ δὲ ταῖς ἀκοαῖς ἐνηχήθη τῆς βασιλείας μου ἐξ ἀναφορᾶς τῶν κατὰ τὸν μέγιστον τοῦτον καὶ θεῖον οἰκονομούντων ναὸν, αὐτίκα μηδὲν μελλήσασα τὸ ἡμέτερον κράτος τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον, τῷ πανσέπτῳ τούτῳ σηκῷ ἐπεβράβευσε, δι' οὗ καθαρῶς αὐτῷ δωρεῖταί τε καὶ ἀποχαρίζεται ἡ ἡμετέρα εὐσέβεια ἅπαντα τὰ τῷ δημοσίῳ ὁπωσδήποτε διαφέροντα ἀπό τε τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ τῇ δύσει καὶ ταῖς ὅλαις νήσοις κατεχομένων παρ' αὐτοῖς παντοίων ἀκινήτων ἐπικτήσεων, ὡς δῶρον ταύτης καὶ ἱερόν τι ἀνάθημα, κἂν πάροικοι ὦσι, κἂν γῆ ἀρόσιμος τυχὸν ἢ λιβαδιαία, ἢ (B) ὑπάμπελος, ἢ κηπεύσιμοι, κἂν αὐτούργια οἷα δήτινα, κἂν ἔνοικοι πραγματευταὶ, ἢ ἐργαστηριακοὶ, κἂν κάστρα ἔν τισι τούτων ᾠκοδομήθησαν, κἂν ἕτερόν τι ὁποιονδηποτοῦν τῷ δημοσίῳ διαφέρον ἐν τούτοις ἐφεύρηται. ἐπανορθοῖ δὲ ἡ βασιλεία μου διὰ τοῦ παρόντος εὐσεβοῦς χρυσοβούλλου λόγου καὶ ὅσα που χωλεύοντα εὑρίσκονται ἐπὶ τοῖς προσοῦσι τῇ διαληφθείσῃ τοῦ Θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ δικαιώμασιν ἐν πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἀκινήτοις ὁποῖα ἂν καὶ ὦσι, καὶ (C) πάντα τὰ προσόντα αὐτῇ κατά τε δύσιν καὶ ἀνατολὴν καὶ τὰς ὅλας νήσους, ὡς νῦν παρὰ τῆς βασιλείας μου δωρούμενα καὶ παραδιδόμενα ταύτῃ λογίζεσθαι, διὰ τῆς παρούσης εὐσεβοῦς χρυσοβούλλου γραφῆς ἡ γαληνότης ἡμῶν θεσπίζει καὶ διορίζεται. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ περιορισμοὺς προβῆναι λεπτομερεῖς παντοίων ἀκινήτων δηλωτικοὺς καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς προσκαθημένων παροίκων τε καὶ ἐνοίκων· ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐν τούτοις εὑρισκομένων παντοίων αὐτουργίων παρὰ τῶν κατὰ τόπους ἀναγραφέων καὶ ταῖς πιστωθῆναι ὑπο- (D) γραφαῖς καὶ τῷ μέρει τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας ἐπιδοθῆναι εἰς ἀσφάλειαν αἰωνίζουσαν τὸ κράτος ἡμῶν ἐγκελεύεται, ὡς ἂν ὦσι δῆλα καὶ ἀναμφίλεκτα ξύμπαντα, καὶ μηδέποτε τὴν χώραν, ὑπ' ἀνάκρισιν ἄγοιτο παρ' οὑτινοσοῦν τῶν κατὰ καιροὺς ἀναγραφέων, ἢ ἐπόπτων ἢ ἐξισωτῶν καὶ τῶν ἄλλως ἀνερευνώντων τὰ δημοσιακὰ, τῶν δηλωθέντων περιορισμῶν ἐγκατατεθῆναι ὀφειλόντων τοῖς προσφόροις σεκρέτοις εἰς εἴδησιν. οὐδὲ γὰρ ἐξέσται τινὶ τούτων ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ καθ' οἱονδήτινα τρόπον ἐν τοῖς τοιούτοις πᾶσιν ἀκινήτοις εἰσέρχεσθαι ὁπωσδή ποτε, ἢ ταῦθ' ὑπὸ ζήτησιν ἄγειν, καὶ ἐξέτασιν

A Quoniam autem hoc ad mei Imperij aures frequenter delatum eſt à relatione eorum qui huius magni & ſacri templi ſunt œconomi, ſtatim noſtra potentia nihil cunctata, hanc præſentem Bullam huic venerabili domicilio elargita eſt, per quam ei purè donat & concedit noſtra pietas omnia quæ ad fiſcum ſeu publicum quomodocunq; pertinēt, ex iis quę ſunt in Oriente & Occidente, & ab eis in omnibus inſulis poſſidentur, immobilium poſſeſſionibus, tanquam ei donum aliquod & ſacram B oblationem, ſiue ſint coloni, ſiue terra, verbi gratia, arabilis, vel pratenſis, vel conſita vitibus, vel hortenſis, vel cuiuſmodicunque prædia, ſiue in eorum domibus agant famuli negotiatores vel artifices, & ſi caſtra in aliquibus eorum extructa ſunt, vel aliquid aliud, quod ad publicum vtique pertinet, in iis inuentum fuerit. Corrigit autem meum Imperium per præſentem Bullam auream quæcunque claudicare inueniuntur in iis quæ dictæ magnæ C Dei eccleſiæ adſunt iuribus ac titulis in omnibus eiuſmodi immobilibus, quæcunque ea fuerint, & omnia quæ illis adſunt in Oriente & Occidente, & in omnibus inſulis, vt nunc à meo Imperio data, & ei conceſſa putētur per præſentem Bullam auream noſtræ ſerenitatis. Ob eam enim cauſſam & exactas procedere deſcriptiones, quæ declārent cuiuſque generis immobilia, & qui eis præſunt colonos & conductores: hoc amplius, inuenta in iis omnis D generis prædia ruſtica, à locorum deſcriptoribus, eorúmque ſubſcriptionibus confirmari, & in perpetuam ſecuritatem parti ſanctiſſimæ magnæ eccleſiæ tradi iubet noſtra maieſtas, vt omnia manifeſta & extra controuerſiā poſita, nec vllo tempore in diſquiſitionem reuocentur à deſcriptorum quoquā, vel inſpectorum, vel peræquatorū, & eorum qui aliter fiſcalia perſcrutantur, declaratarum deſcriptionum, cōpetentibus ſecretis in futurā rei memoriam inſinuandarum. Neque enim vnquam eorum quis poterit vllo modo ingredi huiuſmodi immobilia, aut ea in controuerſiam deducere, & diſqui-

τηνιτικὸν, ἢ χρειῶν δόσιν ἢ ἑτέραν ὁποιανδήτινα A
εἴσπραξιν ἀπὸ τῶν ὁπουδήποτε ἀκινήτων αὐτῆς,
ἀλλ' ἄνευ τοιασοῦν συνεισφορᾶς τε καὶ ἀπαιτή-
σεως τοὺς δηλωθέντας περιορισμοὺς συντελέσουσι·
τοῦ καταδολμήσοντος ἀθετῆσαί τι τῶν διωρισμέ-
νων τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασι-
λείας μου, πρὸς τῷ τὴν βασιλικὴν ὑποστή-
σεσθαι ἀγανάκτησιν, ὑποστῆναι ὑφορωμένου καὶ
δόσιν προστίμου λιτρῶν ὑπερπύρων τριάκοντα,
ἀπαιτηθησομένων ἀσυμπαθῶς ἐξ αὐτοῦ παρὰ
τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκείων ἐκ προσελεύσεως τῆς ἁ-
γιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, ὡς βεβαίου καὶ B
ἀσφαλοῦς τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τυγ-
χάνοντος γεγενημένου κατὰ τὸν Αυγούστου μῆνα τῆς
α'. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχξα'. ἔτους ἐν ᾧ καὶ ἡμέτε-
ρον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο
κράτος * προσέτι τούτοις ἀπελύθη καὶ ἕτερος
χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοῦ κραταιοῦ ἁγίου ἡμῶν
βασιλέως κατὰ μῆνα Φεβρουάριον ἰνδικτιῶνος
ια'. τοῦ ϛχνϛ'. ἔτους, ὁ καὶ ἰατὴρ λεγόμενος, ὡς ἰώ-
μενος τὰ χωλεύοντα ἴσως δικαιώματα τῶν ἁ-
πανταχοῦ ἐκκλησιῶν, ἐπισκοπῶν δηλονότι καὶ
μητροπόλεων, καὶ αὐτῆς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, C
ὃς καὶ κατὰ ῥῆμα οὑτωσὶ διαλαμβάνει. ὁ μὲν μετὰ
Μωϋσέα τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ ἐκεῖνος στρατηγὸς Ἰη-
σοῦς τὰ Ἱεριχούντεια καθελεῖν ἐπειγόμενος ὀχυ-
ρώματα, τοῖς ἱερεῦσι κύκλῳ σαλπίζειν ἐκέλευε,
καὶ οὕτως παραδόξως τὰς τῶν τειχῶν ἐπάλξεις
κατέρριπτε. τῇ δὲ τοῦ νέου τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτοῦ κα-
θηγουμένῃ τούτου λαοῦ βασιλείᾳ μου, μετὰ τὸν
ἐν βασιλεῦσιν ἐκεῖνον ἄλλον Μωϋσέα τοῦ λαοῦ
σωτῆρα καὶ ὁδηγὸν, τὸν ἀοίδιμον λέγω αὐθέντην
τῆς βασιλείας μου καὶ γεννήτορα, ὥσπερ τινὰ τείχη
καθελεῖν ἐπειγομένῃ Ἱεριχούντεια τὰς τοῦ κοινοῦ
τῶν Χριστιανῶν ἐχθροῦ ὀχυρώσεις (τοῦ δυτικοῦ λέ- D
γω δράκοντος (τοῦ τῆς Σικελικῆς κατατυραννοῦντος
γῆς, κἀκεῖθεν κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας
λαθραίως ἑρπύσαντος) ἀναλόγως οἷα πνευματι-
κάς τινας σάλπιγγας τὰς τὸν Θεὸν ἐξιλεουμέ-
νων καθ' ἑκάστην ὑπὲρ ὑμῶν ἀρχιερέων εὐ-
χὰς πρὸς ἐκείνου καθαίρεσιν συνεργούσας ἐδέη-
σε, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς ὁ θεόπτης Μωϋσῆς ὁπηνίκα
τῷ Ἀμαλὴκ συνεκρότει μάχην, ἑκατέρωθεν
στηριζόμενος, οὕτω τοῦτον κατετρόπου καὶ ὑπερί-
σχυε. κατ' ἐκεῖνον οὖν καὶ ἡ βασιλεία μου τοῦ ἀρ-
χιερατικοῦ δεομένη ὑποστηρίγματος εἰς τὴν κατὰ τοῦ νέου τούτου Ἀμαλὴκ παρασκευαζομένην αὐτῇ πα-

treticum, aut neceſſariorum dationem, vllámve exactionem facere à quibuſcunque immobilibus eius: ſed abſque vlla collatione & petitione prędictas finium deſcriptiones conficient. Quòd ſi quis auſus fuerit violare quidquam eorum, quæ præſenti aureæ bullæ oratione maieſtatis meæ definiuntur, præter Imperialem indignationem in periculum veniet ſubeundi pœnam aureorum triginta librarum, quæ ſine commiſeratione rerum priuatarum ſecreto ex conuentione ſanctiſſimæ magnæ eccleſiæ exigentur: quippe cùm firma ſit ac munita præſens aureæ bullæ oratio facta menſe Aug. prima indictione anno ɔɔ. cIɔ. Iɔ. c. LXI. cui noſtrum pietate præcellens ſubſcripſit imperium. Præterea autem emiſſa eſt & alia Bulla aurea Imperatoris, quæ dicitur medicator, vtpote quæ fortaſſe medeatur titulis & iuribus omnium eccleſiarum quæ claudicāt, epiſcopatuum ſcilicet, & metropolium, & ipſius magnæ eccleſiæ, quæ etiam ad verbū ſic tractat: Qui poſt Moſen fuit electi illius populi Imperator Ieſus, Hierichus feſtinās munimenta ac propugnacula diruere, ſacerdotibus iuſſit in circuitu tuba canere: & ſic murorum propugnacula mirabiliter deiecit. Imperio autem meo, quod nouo à Deo electo populo præeſt, poſt alium in Regibus populi ſeruatorem & ducem, inclytum dico Imperij mei dominū & genitorem, velvti quædam Hierichuntina mœnia diruere properanti, communis Chriſtianorum inimici propugnacula (Occidentalis dico draconis, qui in Italia tyrannidem exercet, & illinc aduerſus Romanum Imperium latēter proreperit) veluti ſpiritalibus quibuſdam tubis, veſtris antiſtitum, Deum nobis quotidie placantium, precibus, & ad illum diruēdum conferentibus, opus eſt. Sed & ipſe diuinus Moſes, quando cum Amalech prælium cōmiſit, ſacerdotibus vtrinque innixus, ſic eum fugauit, & vicit. Sicut ille ergo meum quoque Imperiū antiſtitum ſuſtentaculo indigens ad aciem aduerſus nouum hunc Amalech pro-

& veluti quandam lucis columnam A nouum hunc Iſraël præcedentem, & eius greſſus dirigentem, preces eorum habere volens, hanc præſentem Bullam auream, & omnium eccleſiarum matri, nouæ Sion, Dei ſapientiæ habitaculo, & iis qui ſunt in omnibus inſulis, & in Oriẽte & Occidente antiſtitibus donauit, eorum pro Imperio meo preces magis confirmans. Rectè enim ſcit meum Imperium, quòd rex non ſeruatur per multam potentiam, & quòd Gigas non ſeruabitur in multitudine virtutis ſuæ: mendax autem equus ad ſalutem, vt dicam cum propheta, & B pſalmographo, & Dei patre. Volens enim vt firmitas & ſtabilitas eccleſię quæ omnibus præeſt, ſeruetur, & omnibus dictis antiſtitibus ſanctarum quæ vbicunque ſunt eccleſiarum, & ſecuritatem titulorum ac iurium quæ illis adſunt in ipſorum immobilium detentione, firmiùs conſtituens, & præterea corrigens ſi quid in eorum iuribus claudicet, & à ſummo exactóque iure diſtet, & non ſolùm hoc, ſed & ſi quod ius conſequi debet ad eiuſmodi immobilium dominationem, detentio- C nem, & proprietatem, id fortaſſe priùs factum non eſt, hanc Imperij mei Bullam auream eius quod deeſt medicatricem illis tradidit quæ velvti perfectum & integrum & omnino illabefactabile & immobile ius eius oſtendit. Per quam confirmat quidem, & tutius facit quodcunque ius adeſt ſanctis eccleſiis, eique quæ illis præſidet in ſuis immobilibus, cuiuſmodicunque fuerint, & vbicunque ea ſita ſint: & quod bonum eſt, melius facit, Imperij mei ſententia & calculo. Quicquid au- D tem eſt in eis, in quibuſcunque quis ſpectatum id dixerit, ſiue in aureis Bullis diuerſorum Imperatorum, ſiue in ſingulis, & ſiue in ſupplicibus iuſſionibus, ſiue in reſolutionib, ſiue in actis claudicans, & aliqua in re ab eo quod eſt exactum & à debita conſequentia diſtans, regalium iuſſionum & legum, corrigit & decernit, dictis ſanctiſſimis eccleſiis nullum ex ea re præiudicium in æternum afferri: ſed, quod in eis eſt infirmum & imbecillum, eſſe firmiſſimum, &

A ράταξιν, καὶ ὥσπερ τινὰ στῦλον φωτὸς τοῦ νέου Ἰσραὴλ προηγούμενον, καὶ τὰ τούτου κατευθύνοντα διαβήματα, τὰς τούτων ἔχειν εὐχὰς ἐθέλουσα, τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον τῇ μητρὶ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, τῇ νέᾳ Σιὼν, τῷ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἐνδιαιτήματι, καὶ τοῖς κατὰ τὰς νήσους πάσας καὶ τὴν ἀνατολὴν, καὶ τὴν δύσιν ἐπιβραβεύσει, τὰς ὑπὲρ τῆς βασιλείας μου, τούτων εὐχὰς ἐπὶ πλέον ἀναρρωννύουσα. ἀκριβῶς γὰρ οἶδεν ἡ βασιλεία μου, ὡς οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, καὶ ὡς γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ· ψευδὴς δὲ ἵππος εἰς σωτη- B ρίαν, κατὰ τὸν θεῖον φάναι προφήτην καὶ ψαλμογράφον καὶ θεοπάτορα. τοιγάρτοι καὶ τὸ ἀπερίκλονητον πάντη περιφυλάττεσθαι, τῇ τε πασῶν προκαθημένῃ ἐκκλησιῶν καὶ τοῖς μνημονευθεῖσι πᾶσιν ἀρχιερεῦσι, τῶν ὁπουδήποτε ἁγίων ἐκκλησιῶν, καὶ τὸ ἀσφαλὲς τῶν προσόντων ταύταις δικαιωμάτων ἐπὶ τῇ κατοχῇ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν βεβαιότερον καθιστῶσα· προσεπανορθοῦσα δὲ καὶ εἴ τι που χωλεῦον ἐστὶν ἐν τοῖς αὐτῶν δικαιώμασι, καὶ τῆς ἀκριβείας λειπόμενον, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἴ τι ὀφεῖλον ἐπακολουθῆσαι δι- C καίωμα πρὸς τὴν ἀσφαλῆ τῶν τοιούτων ἀκινήτων δεσποτείαν, κατοχήν τε καὶ κυριότητα γενέσθαι ἴσως οὐκ ἔφθασεν· αὐτὸν δὲ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον ἰατῆρα ἡ βασιλεία μου, τούτου δὴ τοῦ ἐλλείποντος αὐτοῖς ἐπιδέδωκεν, οἷα ἄρτιον καὶ ὁλομελὲς δεικνῦντα τὸ ἐπὶ τούτοις δίκαιον, καὶ εἰς τὸ παντελὲς ἀδιάσειστον· δι' οὗ βεβαιοῖ μὲν καὶ ἀσφαλέστερον τίθησι πᾶν προσὸν ταῖς κατ' αὐτὰς ἁγιωτάταις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, καὶ αὐτῇ τῇ τούτων προκαθημένῃ δικαίωμα ἐπὶ τοῖς αὐτῶν ἀκινήτοις, ὅποι ἂν καὶ καθέστηκε, κἂν ὁπουδήποτε ταῦτα διάκεινται· καὶ τὸ καλὸν κάλλιον τίθησι, D τῇ ἐπικρίσει καὶ ψήφῳ τῆς βασιλείας μου. πᾶν δὲ ἐν αὐτοῖς ἐν ὁποίοις εἴποι τις θεωρούμενον, εἴτε ἐν χρυσοβούλλοις λόγοις διαφόρων βασιλέων, εἴτε ἐν σιγιλλίοις, εἴτε ἐν ἁπλαῖς προστάξεσιν, εἴτε ἐν λύσεσιν, τουτέστι πρακτικοῖς, ὑποσκάζον, καὶ κατά τι τοῦ ἀκριβοῦς, καὶ τῆς ὀφειλομένης ἀκολουθίας λειπόμενον, ἀπό τε βασιλικῶν προσταγμάτων καὶ νόμων, ἐπανορθοῖ, καὶ διορίζεται μὴ κατά τι πρόκριμα ἐκ τούτων εἶναι ταῖς δηλωθείσαις πάσαις ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, εἰς τὸν αἰῶνα ἅπαντα, ἀλλὰ τὸ ὑπόσαθρον ἐκείνων καὶ ἀσθενὲς, εὐρωστότατον εἶναι, καὶ

ἀνάλωτον πάσῃ δικαιολογίᾳ τοῦ βουλομένου λέγειν τι ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου ῥωννύμενον καὶ σφόδρα ἐνδυναμούμενον. καὶ ἵνα ἀπὸ τῶν πολλῶν ὧν ἄν τις ἐννοήσειεν ὀλίγων τινῶν ἡ βασιλεία μου ἐπιμνησθείη, ἐὰν τυχὸν δωρεὰ αὐτοῖς παροίκων ἄποσος εἴη, ἢ μέτρων γῆς, ἢ αὐτουργία τινὰ ἐκαινίσθησαν ἐν τοῖς τοιούτοις κτήμασι, τυχὸν μὴ δεδωρημένα αὐτοῖς, ἢ καὶ ἐδωρήθησαν μὲν, οὐκ ἀνεστράπησαν δὲ αἱ περὶ τούτων προστάξεις, ἢ ἐπὶ προαφωρισμένοις δεδωρημένοις αὐτοῖς, αἱ περὶ προαφωρισμένας προστάξεις οὐκ ἀνεστράπησαν, ἢ τινα τῶν προελθόντων αὐτοῖς βασιλικῶν προσταγμάτων οὐδ' ὅλως κατεστρώθησαν, ἢ κατεστρώθησαν μὲν εἴς τινα τῶν σεκρέτων, ἢ καταστρωθέντα ἀπώλοντο, ἴσα δὲ τούτων πεπιστωμένα εὑρίσκονται, ἢ πρακτικὰ ὀφείλοντα προβῆναι οὐ προεβήσαν, ἢ προβάντα οὐ κατεστρώθησαν, ἢ ὀφειλόμενα γενέσθαι λογίσιμα, οὐκ ἐγένοντο, ἢ κατά τινα ἴσως ἄλλην ὁποίαν ἄν τις εἴποι αἰτίαν, εἴτε κατὰ μέρος εἴτε καθολόκληρον τὰ προσόντα ταῖς πολλάκις διαληφθείσαις ἁγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, καὶ τῇ μητρὶ πασῶν χωλεύουσι δικαιώματα, κἀντεῦθεν οὐκ ἔχουσι τὸ ἀπαρεγκλόνητον, κἂν μὴ ῥητῶς ἐνταῦθα πᾶσα ὁποιαδήτις αἰτία ὑποσκάζειν ποιοῦσα τὰ δικαιώματα ἐκπεφώνηται, ἢ ὀφείλον τυχὸν καὶ ἕτερα δικαιώματα προσεπορισθῆναι αὐταῖς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀκινήτοις, ὡς τινῶν πάντων προβάντων ἐν αὐταῖς ἀκινήτων κέκτηνται, οὐδέν τι ἀπὸ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου ὠφεληθήσονται, κατὰ μηδέν τι ταῦτα πάντα, καὶ ἴσα ἄν τις ἄλλα εἰς νοῦν λάβῃ ποτὲ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἀγωνιζόμενος, καταβλάψαι ποτὲ τὰς τοῦ Θεοῦ ἁγιωτάτας ἐκκλησίας, τόν τε τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας οἶκον, καὶ τὰς λοιπὰς μητροπόλεις, ἀρχιεπισκοπὰς, ἐπισκοπὰς, δυνήσεται ἐπὶ τοῖς ὡς εἴρηται διαφέρουσιν αὐτοῖς ἀκινήτοις ἀφ' οἱωνδήποτε δικαιωμάτων. Εἰ γὰρ μηδέν τι μηδαμῶς δικαίωμα ἐκτήσαντο ἐπί τισιν ἴσως τῶν προσόντων αὐταῖς ἀκινήτων, οὐδεμίαν ἀπὸ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου ὠφέλειαν ἕξουσιν, ὥσπερ οὐδὲ ἐφ' οἷς ἔσχε τινὰ κατοχὴν ὁ δημόσιος ἀφ' οἱασδήτινος εὐλόγου αἰτίας μέχρι τῆς σήμερον.

A nulla iuris allegatione oppugnandum ab eo qui velit aliquid pro fiſco ſeu publico dicere, vt quod præſenti Imperij mei bulla aurea confirmetur & valde corroboretur. Et vt ex multis eorum quæ cuipiã in mẽtem venire poſſint, pauca quædã Imperium meũ memoria repetat: ſi fortè donatio ipſius colonorũ ſit ſine certa quãtitate, aut mẽſura terræ, vel prædia quædã ruſtica innouarint in huiuſmodi poſſeſsionibus, fortè quæ ipſis donata non fuerunt, aut donata quidem fuerunt, iuſsiones autem B de his factæ non ſunt reuocatæ, vel in priùs deſignatis donatis ipſis iuſsiones de priùs definitis non ſunt reuocatę: aut iuſsionum principalium, quæ ipſis tributæ ſunt, aliquæ nullo modo inſinuatæ fuerunt, aut fuerunt quidem inſinuatæ in aliquo ſecreto, non tamen competente: aut inſinuatæ perierunt, exempla autem earum fide digna reperiuntur: aut acta, quæ procedere debebant, non proceſſerunt, vel quæ proceſſerunt, non ſunt inſinuata, aut quæ fieri debuerunt, ratio- C num computationes, factę non ſunt: aut fortè quamlibet aliam ob cauſſam, ſiue ex parte, ſiue in totum iura ſæpe dictis ſanctis Dei eccleſiis & matri omnium claudicant, & inde firmitatem ſuam non habent: etſi nulla quæ inſtrumenta claudicare faciat, cauſſa nominatim expreſſa ſit: aut alia fortè ipſis concedi debuerunt inſtrumenta de huiuſmodi immobilibus, quum aliqua ſaltem impetrauerint: (nam ſi documentum de quopiam ex poſſeſsis à ſe immobilibus nequaquam acquiſierint, D nihil à præſẽti aureæ bullæ oratione iuuabũtur) nulla in re hæc omnia & quæcumq; alia cuipiã pro fiſco certanti in mentẽ quandoque venerint, lædere vnquã ſanctiſsimas eccleſias, & Sapientiæ Dei tẽplum, reliquáſq; metropoles, archiepiſcopatus, epiſcopatus, poterunt in iis immobilibus, quæ, vt dictum eſt, ad eas pertinent, ex qualibuſcunque documentis. Si enim nullum ius penitus in nullo eorum quæ ipſæ habent immobilium poſsidẽt, à præſenti bulla aurea nihil omnino iuuabũtur. ſicut nec in quibus fiſcus ad hodiernũ vſq; diem poſſeſsionẽ habuit in iuſta quapiã cauſa.

In his enim omnib⁹ iuris obſeruabitur exacta diſciplina. Si quis ergo velit, propter auaritiã, vel propter aliquã cauſã, ea quæ à meo Imperio in præſenti bulla aurea cõſtituta ſunt, negligere, primũ quidẽ ſanctæ Trinitatis lucem, quando corã formidabili tribunali ſteterimus, non viderit: à Chriſtianorum autem parte, vt Iudas à duodenario numero, exciderit: præterea autem & maledictionem attraxerit eorum qui à ſeculo dormiunt primogenitorum iuſtorum, ſanctorum & diuinorum Patrum.

Canon XIII.

Quoniam propter eam quæ facta eſt propter peccata noſtra in eccleſiis, calamitatem, ſacroſanctæ quædam ædes à quibuſdã viris ſurreptæ ſunt, & epiſcopia, & monaſteria, & facta ſunt communia diuerſoria: ſi, qui ea quidem tenent, volunt reddere, vt in priſtinum ſtatum reſtituantur, bene & pulchrè habet. Sin minùs, ſi ſunt quidem ſacerdotalis catalogi, eos deponi iubemus: ſin autem monachi vel laici, ſegregari, vt qui ſint cõdẽnati à Patre, & Filio, & Spiritu ſancto, & deputẽtur vbi vermis nõ moritur, nec ignis extinguitur: quia voci domini aduerſantur, quæ dicit, Ne facite domum patrũ mei, domum negotiationis.

Schol. Bals. Propter inimicorum imaginum inſaniam, multi orthodoxi ex ſuis epiſcopatibus & monaſteriis fugientes, montes occupauerũt. Occupatæ ergo ſunt ſacroſanctæ ædes à quibuſdam, & alia ſacra diuinorum meditandorum loca. Quamobrem patres conſtituerũt, vt ea in antiquum ſtatum reſtituantur: ij autẽ qui non obediũt, ſed in malo perſiſtũt, ſi ſint quidem ſacris initiati aut ſacerdotes, deponantur: ſi verò laici, vel monachi, ſegregẽtur. Et hęc quidẽ dicta ſunt ad eam quæ fuit eo tẽpore rerũ conſtitutionẽ. Trahe autem canonẽ etiã ad eos qui hodie ſacras ædes tenẽt ex gentiũ incurſione prophanatas & communes effectas. Neque enim poſſunt dicere hoc malũ non eſſe auſos, & ideo ſe nõ debere hanc reſtitutionẽ facere. Similiter nec multorũ annorũ lapſum profe rẽt, vt id confirmetur quod non poteſt conſiſtere, & ſanctum commune efficiatur. Ea enim in aliis quidem locum habẽt, humanis ſcilicet negotiis, non autem in ſanctis & ſacris:

ἐπὶ τούτοις γὰρ πᾶσι τὸ ἀκριβὲς παραφυλαχθήσεται. Εἰ τις οὖν θελήσει διὰ φιλοχρηματίαν ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν τινὰ καταφρονῆσαι τῶν ἐν τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου διωρισμένων, πρῶτα μὲν οὖν τὸ τῆς ἁγίας φέγγος, ὅτε παριστάμεθα τῷ φοβερῷ βήματι, μὴ θεάσαιτο, ἐκπέσοι δὲ καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν μερίδος ὡς Ἰούδας τῆς δυοδεκάδος, προσέτι τούτοις καὶ τὴν ἀρὰν ἐπισπάσαιτο τῶν ἀπ' αἰῶνος πρωτοτόκων ἁγίων, δικαίων καὶ θεοφόρων πατέρων.

Κανὼν ιγ΄.

Ἐπειδὴ διὰ τὴν γενομένην κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν συμφορὰν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καθηρπάγησάν τινες οἶκοι εὐαγεῖς ὑπό τινων ἀνδρῶν, ἐπισκοπεῖά τε καὶ μοναστήρια, καὶ ἐγένοντο κοινὰ καταγώγια· Εἰ μὲν οἱ διακρατοῦντες ταῦτα, προαιροῦνται ἀποδιδόναι, ἵνα κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἀποκατασταθῶσιν, εὖ καὶ καλῶς ἔχει· Εἰ δὲ μή γε, εἰ μὲν τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ εἰσί, τούτους καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν· Εἰ δὲ μοναχοὶ ἢ λαϊκοί, ἀφορίζεσθαι, ὡς ὄντας κατακρίτους ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ τετάχθωσαν, ὅπου ὁ σκώληξ οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται, ὅτι τῇ τοῦ Κυρίου φωνῇ ἐναντιοῦνται, τῇ λεγούσῃ, μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, οἶκον ἐμπορείου.

Ἑρμηνεία.

Διὰ τὴν τῶν εἰκονομάχων μανίαν πολλοὶ ὀρθόδοξοι ἐκ τῶν ἐπισκοπῶν καὶ τῶν μοναστηρίων αὐτῶν φυγόντες, τὰ ὄρη κατέλαβον. κατεσχέθησαν οὖν οἱ εὐαγεῖς οὗτοι οἶκοι καὶ ἕτερα ἱερὰ φροντιστήρια παρά τινων, καὶ ἐγένοντο κοσμικὰ καταγώγια. διὸ καὶ ὥρισαν οἱ πατέρες ἀποκατασταθῆναι αὐτὰ εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν, τοὺς δὲ μὴ πειθομένους πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ ἀντεχομένους τοῦ κακοῦ, ἱερωμένους μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἢ μοναχοὺς ἀφορίζεσθαι. καὶ ταῦτα μὲν ἐξεφωνήθησαν πρὸς τὴν τότε κατάστασιν. ἕλκυσον δὲ τὸν κανόνα καὶ εἰς τοὺς κατέχοντας ἱερὰ φροντιστήρια σήμερον κοινωθέντα ἐξ ἐπιδρομῆς ἐθνῶν. οὐδὲ γὰρ ἔχουσιν εἰπεῖν μὴ παρ' αὐτῶν τολμηθῆναι τὸ κακόν, κἀντεῦθεν μηδὲ ὀφείλειν ποιῆσαι τὴν ἀποκατάστασιν. ὡσαύτως οὐδὲ χρόνων πολλῶν προβαλοῦνται παραδρομήν, εἰς τὸ κυρωθῆναι τὸ ἀνυπόστατον, καὶ κοινωθῆναι τὸ ἅγιον. ταῦτα γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔχουσι χώραν, τῶν ἀνθρωπίνων δηλαδὴ πραγμάτων οὐ μὴν

A οὐ μὴν ἐπὶ τῶν ἁγίων καὶ ἱερῶν. σημείωσαι ταῦτα διὰ τοὺς ἀνατολικοὺς μητροπολίτας, τοὺς ἀνακαλουμένους τὰς οἰκείας ἐπισκοπὰς καὶ τὰ μοναστήρια ἀπὸ τῶν κατεχόντων αὐτὰ λαϊκῶν, καὶ ἀκούοντας τοιαῦτα. ἆρα δὲ τῶν ἁγίων τούτων φροντιστηρίων, μὴ κοινωθέντων, ἀλλὰ συντηρουμένων, καθὼς πρότερον, ἀναγκασθήσονται οἱ κατέχοντες ταῦτα, ποιῆσαι τὴν ἀποκατάστασιν τούτων; Λύσις. αἱ μὲν ἐπισκοπαὶ, ἐξ ἀνάγκης εἰς τοὺς ἐπισκόπους ἵνα ὑπεισέλθωσι, καὶ διὰ χρόνου τινὸς οὐκ ἀποκλεισθήσονται εἰς τὴν τούτων ἀποκατάστασιν οἱ ψηφισθέντες, καθὼς γέγονε καὶ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῶν Μεγάρων, B τὴν περὶ χρόνων ἀμνημονεύτων ἀμαυρωθεῖσαν, καὶ διὰ προστάξεως βασιλικῆς, καὶ συνοδικῆς πράξεως πρὸ μικροῦ ἐπιδημασωθεῖσαν τῇ μητροπόλει Ἀθηνῶν. τὰ μοναστήρια δὲ, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐὰν κατεσχέθησαν πρὸ τεσσαρακονταετίας παρά τινων, οὐκ εὐχερῶς ἵνα ὑπεισέλθωσιν εἰς τοὺς προκατέχοντας αὐτά· ἐὰν ἔχωσιν εἴδησιν δηλονότι παρά τινων κατέχοντας, καὶ κατὰ ῥαθυμίαν μὴ ἀνακαλεσαμένους αὐτὰ ἐπὶ τοσοῦτον καιρόν. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν παρὼν κανὼν ἐξηνέχθη ἀκολούθως τῷ κδ΄. κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου· ὁ δὲ μθ΄. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου C τὰ αὐτὰ διοριζόμενος προστίθησι μὴ ἐκδίδοσθαι κοσμικοῖς ἀνδράσι τὰ μοναστήρια, ἐλαλήθη ποτὲ ὡς ὀφείλουσιν ἀκολούθως τῷ τοιούτῳ κανόνι καὶ τῷ παρόντι ἀνατραπῆναι αἱ προγενόμεναι πατριαρχικαὶ δωρεαὶ μοναστηρίων πρὸς κοσμικούς, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπιδόσεις τῶν προσκυρωθέντων ἑτέραις μοναῖς μοναστηρίων, καὶ ἐπιδημασωθῆναι τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. ἀνεγνώσθη δὲ καὶ τόμος τοῦ πατριάρχου ἐκείνου κυρίου Σισιννίου τὰ αὐτὰ διοριζόμενος, καὶ τάχα ἔμελλε τοῦτο καὶ εἰς ἔργον ἐλθεῖν. ὅτι δὲ προσκατετέθη ἕτερος τόμος τοῦ ἁγιωτάτου D πατριάρχου ἐκείνου κυρίου Σεργίου γενόμενος κατὰ μῆνα Μάϊον ἰνδικτιῶνος ιδ΄. ἔτους ͵ϛφκδ΄. ὑπογραφῇ βασιλικῇ κατησφαλισμένος, ἑρμηνεύων τὸν μθ΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ γνωματεύων τὴν ἔκδοσιν μὴ ἐκλαμβάνεσθαι εἰς τὰς δωρεὰς τὰς συντηρούσας τὴν τῶν μοναστηρίων κατάστασιν, ἀλλ᾽ εἰς τοὺς λαμβάνοντας μοναστήρια, ἐφ᾽ ᾧ ἔχειν αὐτὰ κοσμικὰ καταγώγια, περὶ δὲ τὸ τέλος καὶ ταῦτα ῥητῶς διεξιών. ἀνατρέπομεν οὖν συνοδικῶς διὰ τῆς δοθείσης ἡμῖν παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐξουσίας τὰς δωρεὰς καὶ τὰς ἐπιδόσεις ἀναιροῦσαν ἐκείνην πρᾶξιν, ὡς ἐξ οὐδεμιᾶς ἐπισκοπικῆς συναινέσεως, ἐξ αὐτονόμου δὲ γνώμης γεγενημένην,

Nota hæc propter Metropolitanos Orientales, qui proprios epiſcopatus & monaſteria, à laicis, qui ea detinent, reuocant, & hæc audiunt. Nunquid autem ſanctis locis non communibus effectis, ſed conſeruatis, ſicut priùs, cogentur qui ea detinẽt, ea reſtituere? Solutio. Epiſcopatus quidem epiſcopis nullo tempore claudentur, quominus qui electi ſunt, ad ea reuertantur: quemadmodum & in Megarenſi epiſcopatu factum eſt, qui tot annis quot hominum memoriam excedunt, delotus extinctúſque fuerat, & per iuſſionem Imperialem ſynodalémque actum metropoli Athenarum paulo antè rurſus ſeruatus eſt: monaſteria autem, vt mihi videtur, ſi xl. annorum ſpacio poſſeſſa fuerint, non facilè ad eos qui illa priùs poſſidebant, reuertuntur, ſi videlicet ſciuerint à quibuſnam poſſideantur, & propter ſocordiam ea tanto tempore nõ reuocauerint. Quia autẽ præſens quidem canon conſequenter xxiiij. Chalced. ſyn. editus eſt: xlix. autem canõ ſyn. in Trullo eadem decernẽs, adiicit, non tradẽda ſecularibus hominibus monaſteria: dictum eſt aliquando, quòd ei canoni & præſenti conſequenter, debent ſubuerti antiquiores Patriarchales monaſteriorũ ſecularibus donationes: quinetiã & traditiones monaſteriorũ aliis monaſteriis attributorũ, & magnæ eccleſię reſeruari. Lectus eſt & patriarchæ illius domini Siſinnij locus eadẽ decernens, & id fortaſſe etiam ad effectum perueniſſet. Quia autẽ ſanctiſſimi illius Patriarchæ domini Sergij allata eſt deciſio, quæ mẽſe Maio facta eſt, indict. xiiij. anno 6524. Imp. ſubſcriptione munita, quæ xlix. ſyn. in Trullo canonẽ interpretatur, & ſtatuit, nõ accipi traditionẽ in donationibus, quæ ſtatum monaſteriorũ cõſeruat: ſed in iis qui monaſteria accipiũt, vt ea habeãt ſecularia diuerſoria, circa finẽ hæc quoq; expreſsè proſequẽs. Synodicè ergo ſubuertimus per datã nobis à sãcto ſpiritu poteſtatẽ, actionẽ illã quę donationes & traditiones tollit, vt quæ ex nullo epiſcopali cõsẽſu, ſed ex libera ſua sẽtẽtia facta ſit,

& nec ab Imp. Chriſti amantiſſimo ſuſcepta ſit, quemadmodum videtur & ipſe donare monaſteria præter eius vigorem: & quæ ex rebus ipſis appareat non eſſe ad monaſteriorum vtilitatem, ſed ſummam perniciem & exitium. Confirmantes autem & corroborantes antiquam & nouam vtilem conſuetudinem beatorum & diuinorũ patrum noſtrorum, ſtatuimus fieri donationes & traditiones citra vllam prohibitionem, ad conſtitutionem & meliorationem ſacrorum quæ dantur ac donantur locorum. Viſum eſt itaque dictos canones debere exponi ſecundùm præſentem deciſionem, & quæ fiunt ſecularibus monaſteriorum donationes, multo autem magis traditiones, non poſſe labefactari. Quamobrem ea hucvſque ſine impedimento ſeruantur.

Canon XIIII.

Quia ordo in ſacerdotio cuſtodiri debet, eſt omnibus manifeſtũ: & ſacerdotij promotiones ſeruare Deo gratum eſt. Quoniam ergo videmus nonnullos à pueris cleri tonſuram accipientes, nondũ accepta epiſcopi manuũ impoſitione, & in congregatione in ſuggeſtu legentes, & id non canonicè facientes, hoc à præſenti canone nõ fieri permittimus: hoc ipſum autem etiam in monacho ſeruari. lectoris autem manuum impoſitionem licet in proprio monaſterio etiam ſoli vnicuique Abbati facere, ſi ipſi Abbati, ſcilicet ab epiſcopo, manus eſt impoſita, qui fuit & ipſe presbyter. Similiter & ex antiqua conſuetudine chorepiſcopos epiſcopi permiſſu oportet per manuum impoſitionem lectores creare.

Schol. Bals. Ordo omnia continet cæleſtia & terreſtria, multo magis autem, ſi bonus ordo in ſacerdotibus verſetur, id Deum mitigat. Quoniam ergo, inquiunt patres, videmus nonnullos à pueris nigris veſtibus indutos, tanquam deo conſecratos, tonſuráque ſuſcepta non per ſui epiſcopi manuum impoſitionem, audentes, poſtquam ad ætatem peruenerint, diuinas ſcripturas in ſuggeſtu legere, nõ canonicè, ſtatuimus ne hoc fiat, vt quod ſit inordinationis cauſa, nec quis diuinas ſcripturas aliter in ſuggeſtu legat,

A καὶ μηδὲ βασιλεῖ τῷ φιλοχρίστῳ δεχθεῖσαν, καθὼς φαίνεται καὶ αὐτὸς δωρούμενος μοναστήρια παρὰ τὴν ταύτης ἰσχύν, καὶ προσέτι φανερῶν ἀπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων οὐ πρὸς ὠφέλειαν τῶν μοναστηρίων, ἀλλὰ πρὸς τέλειον ὄλεθρον καὶ ἀφανισμόν. ἐπιβεβαιοῦντες δὲ καὶ ἐπικυροῦντες τὸ παλαιὸν καὶ καινὸν λυσιτελὲς ἔθος τῶν μακαρίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, ὁρίζομεν γίνεσθαι δωρεὰς καὶ ἐπιδόσεις ἀκωλύτως ἐπὶ συστάσει καὶ βελτιώσει τῶν ἐπιδιδομένων καὶ δωρουμένων φροντιστηρίων. ἔδοξε δὴ τὰ τῶν ῥηθέντων B κανόνων ὀφείλειν ἑρμηνεύεσθαι κατὰ τὸν παρόντα τόμον, καὶ τὰς πρὸς κοσμικοὺς γινομένας δωρεὰς τῶν μοναστηρίων. πολλῷ δὲ πλέον τὰς ἐπιδόσεις ἔχειν τὸ ἀπαρεγχείρητον. διὸ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀκωλύτως τοιαῦται γίνονται.

Κανὼν ιδ'.

Ὅτι τάξις ἐμπολιτεύεται ἐν ἱερωσύνῃ πάσῃ, περίδηλόν ἐστι, καὶ ἀκριβείᾳ διατηρεῖν τὰς τῆς ἱερωσύνης ἐγχειρήσεις, θεῷ εὐάρεστον. καὶ ἐπειδὴ ὁρῶμεν ἐκτὸς χειροθεσίας νηπιόθεν τὴν κουρὰν τοῦ κλήρου λαμβάνοντάς τινας, μήπω δὲ τὴν C ἐπισκόπου χειροθεσίαν λαβόντας, καὶ ἀναγινώσκοντας ἐν τῇ συνάξει ἐπ' ἄμβωνος, ἀκανονίστως τοῦτο ποιοῦντας, ἐπιτρέπομεν ἀπὸ τοῦ παρόντος τοῦτο μὴ γίνεσθαι. τὸ αὐτὸ δὲ φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ μοναχῶν. ἀναγνώστου δὲ χειροθεσίαν ἄδειά ἐστιν ἐν ἰδίῳ μοναστηρίῳ καὶ μόνῳ ἑκάστῳ ἡγουμένῳ ποιεῖν, εἰ αὐτῷ τῷ ἡγουμένῳ ἐπετέθη χειροθεσία παρὰ ἐπισκόπου πρὸς προεδρίαν ἡγουμένου, δηλονότι ὄντος αὐτοῦ πρεσβυτέρου. ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος τοὺς χωρεπι- D σκόπους κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου δεῖ προχειρίζεσθαι ἀναγνώστας.

Ἑρμηνεία.

Τάξις συνέχει πάντα τὰ οὐράνια, καὶ τὰ ἐπίγεια. πολλῷ δὲ πλέον τὸ τῆς εὐταξίας καλὸν εἰς τοὺς ἱερουργοῦντας πολιτευόμενον θεραπεύει τὸν Θεόν. ἐπεὶ οὖν, φασὶν οἱ ἅγιοι πατέρες, ὁρῶμεν τινὰς νηπιόθεν μελανειμονήσαντας ὡς τῷ Θεῷ ἀφιερωθέντας, καὶ κουρὰν δεξαμένους, μὴ διὰ χειροθεσίας τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, τολμῶντας μετὰ τὸ ἐνηλικιωθῆναι, ἐπ' ἄμβωνος ἀναγινώσκειν τὰς θείας γραφὰς ἀκανονίστως, θεσπίζομεν μὴ γίνεσθαι τοῦτο ὡς παραίτιον ἀταξίας, μηδὲ ἄλλως ἀναγινώσκειν ἐπ' ἄμβωνος τὰς θείας γραφάς τινα,

εἰ μὴ λάβῃ σφραγῖδα ἐπικουρεῖδος διὰ χειροθεσίας ἐπισκοπικῆς. τὸ αὐτὸ δὲ φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ μοναχῶν. ὅτι δὲ, ὡς ἔοικεν, ἐνομίσθη δυσχερὲς εἶναι τοῦτο τοῖς μοναχοῖς τὰς ἐρήμους κατοικοῦσι κατὰ πολὺ, καὶ μὴ δυναμένοις τὰς πόλεις περιέρχεσθαι, καὶ τοῖς ἐπισκόποις ἐντυγχάνειν εὐχερῶς, ἐνεδόθη τοῖς ἡγουμένοις τοῖς σφραγισθεῖσι παρὰ τῶν ἐπισκόπων, πρεσβυτέροις οὖσιν ἐξ ἀνάγκης, ἀναγνώστας ποιεῖν μοναχοὺς ἐν τῷ ἰδίῳ μοναστηρίῳ, ἐφ᾽ ᾧ ἀκωλύτως ἀναγινώσκειν τούτους ἐπὶ ἄμβωνος τὰς θείας γραφάς. ὡσαύτως ἐνεδόθη καὶ τοῖς χωρεπισκόποις ἀναγνώστας προχειρίζεσθαι κατ᾽ ἐπιτροπὴν ἐπισκοπικήν. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα. λύεται δὲ ἀπὸ τούτου μεγάλη ἔνστασις τῶν λεγόντων μὴ εἶναι κληρικοὺς τοὺς μόνας ἐπικουρεῖδας ἔχοντας διὰ χειροθεσίας ἀρχιερατικῆς, καὶ μήπω καταταχθέντας ἐν κλήρῳ, ὥστε ἔχειν ἐπὶ ἀδείας αὖθις μετασχηματίζεσθαι εἰς λαϊκούς. παρίσταται γὰρ ἀριδήλως ὡς ἡνίκα τις δέξεται χειροθεσίαν ἐπικουρεῖδος παρὰ ἀρχιερέως, αὐτίκα κληρικός ἐστιν, ὡς ἐγχωρούμενος ἀναγινώσκειν ἐπὶ ἄμβωνος. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καὶ ὁ ἁπλῶς μελανειμονήσας ἐπισκόπῳ τοῦ κληρωθῆναι, μετασχηματισθῆναι οὐ δυνάται, ὡς προθέμενος ἀφιερωθῆναι τῷ Θεῷ· κἀντεῦθεν μὴ ἰσχύων τὴν πρὸς Θεὸν ὑπόσχεσιν ἀθετῆσαι, καὶ ἐμπαῖξαι τὸ ἅγιον σχῆμα καὶ σκηνικούς. ὅπερ καὶ περὶ τῶν μοναχῶν πολλάκις εἶπον. τοὺς δὲ μετὰ τελεσμάτου μελανειμονήσαντας ἀδιακρίτως λέγω μὴ δύνασθαι μετασχηματίζεσθαι. τοῦ δὲ κανόνος λέγοντος ἐπ᾽ ἀδείας ἔχειν πάντα καθηγούμενον σφραγισθέντα παρὰ ἀρχιερέως, δηλονότι ὄντα ἱερέα, ἀναγνώστας ποιεῖν μοναχοὺς ἐντὸς τῆς οἰκείας μονῆς, ἐζήτησάν τινὲς εἰ ἔφεσται αὐτῷ ἅμα τῷ σφραγισθῆναι τοῦτο ποιεῖν, καὶ δίχα τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἀρχιερέως. καὶ τινὲς μὲν εἶπον ἐπακολουθεῖν σιωπηρῶς καὶ τοῦτο τῇ χειροθεσίᾳ τῆς ἡγουμενείας, ὡς τοῦ κανόνος πλέον τι μὴ προστιθεμένου. οἱ τέθειντο δὲ καὶ ἕτεροι ὡς ἐπεὶ ὁ ἀναγνώστης κληρικός ἐστιν, ὀφείλει ἐξ ἀνάγκης μετὰ χειροθεσίας ἐπισκόπου, ἢ ἐπιτροπῆς αὐτοῦ.

A quàm ſi tonſuræ characterem acceperit per epiſcopalem manuum impoſitionem. Hoc ipſum autẽ etiam ſeruandum cenſuimus in monachis. Quoniam autem, vt conſentaneum eſt, hoc monachis difficile videbatur, qui eremos vt plurimum habitant, & non poſſunt vrbes obire, & epiſcopos facilè adire, conceſſum eſt eorum præfectis, qui ab epiſcopis characterem accepêre, presbyteris quidem certè neceſſariò exiſtentibus, monachos lectores facere in proprio monaſterio, vt ipſi citra vl- B lum impedimentum diuinas in ſuggeſtu ſcripturas legant. Similiter etiam chorepiſcopis conceſſum eſt, vt epiſcopali permiſſu lectores per manuum impoſitionem conſtituant. Atque hæc quidem canon. Ex eo autem ſoluta eſt magna inſtantia eorum qui dicunt non eſſe clericos eos qui ſolas habent tonſuras per antiſtitis manuum impoſitionẽ, & nondum ſunt in clerici ordinem relati: & ideo poſſe illos laicorum habitum amictúmque accipere. Apertè enim C oſtenditur, quòd quando quis tonſuræ manuum impoſitionem ſuſceperit ab antiſtite, is eſt protinus clericus: vt cui etiam in ſuggeſtu legere ſit permiſſum: mihi autem videtur, quòd qui etiam nigris ſimpliciter veſtibus fuerit indutus ab epiſcopo, vt clericus fieret, amictum ampliùs mutare non poteſt, vt qui Deo conſecrari propoſuerit, & ideo nec ſuam Deo pollicitationem reſcindere, nec ſanctum habitum ludificari, artificum ſcenicorum inſtar, poſſit: D quod ſæpe etiam de monachis dixi: eos autem, qui cum ter ſancto nigris veſtibus induti fuerint, eos indiſtinctè dico habitum mutare non poſſe. Cùm autem canon dicat licere cuiuis monaſterij præfecto, qui ab antiſtite characterem acceperit, quĩ ſcilicet eſt ſacerdos, monachos lectores facere intra monaſterium, & ſolum, quæſiuerunt nonnulli, an ſit ei permiſſum hoc facere, cùm primùm characterẽ ſuſceperit, etiã ſine expreſſa antiſtitis permiſſione? Et dixerunt quidem nonnulli, præfecturæ manuum impoſitionem hoc quoque tacitè conſequi, vtpote cùm canon nihil vltra adiiciat: vtentes & xxiiij. canone ſyn. Laodicenæ ad eorum confirmationem. Alij autem contra opponebãt, quòd quoniam lector quoque eſt clericus, debet neceſſariò cum epiſcopi manuum impoſitione, vel eius permiſſione characterem ſuſcipere.

λέγω οὖν ἀπό τε τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ ἀπὸ τοῦ ιθ'. καλῶς προχειρίζεσθαι καὶ ἀνιέρους καθηγουμένους, ὅτι καὶ γυναῖκες ἡγούμεναί εἰσι. καὶ ὥσπερ ἐκεῖναι οὔτε λογισμοὺς ἀναδέχονται, οὔτε ἀναγνώστας ποιοῦσι, οὕτως οὐδὲ οἱ ἀνίεροι μοναχοὶ καὶ καθηγούμενοι τοιοῦτόν τι ἐνεργήσουσι, διὰ τὸ μηδὲ πεφυκέναι τοιούτου τινὸς ἐπιτροπὴν λαβεῖν αὐθεὶς ἐκ τοῦ ἐπισκόπου. τί δε; τῆς Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ὡς πολλάκις εἴπομεν, λεγούσης, μὴ γίνεσθαί τινα ἀναγνώστην εἰ μὴ ὀκτωκαιδεκαέτης ἐστὶν, ἐὰν τις νήπιος ὢν δέξηται χειροθεσίαν ἀναγνώστου ἀπὸ ἀρχιερέως, ἀρκεσθήσεται ταύτῃ, ἢ μετὰ τὸν ὀκτωκαιδέκατον χρόνον ἑτέρας σφραγῖδος ἀρχιερατικῆς δεηθείη; Λύσις. Εἰ δοθῇ σφραγίζεσθαι καὶ αὖθις τοῦτον, ὡς τῆς πρώτης σφραγῖδος οὔσης ἀνυποστάτου, ἕξει ἐπ' ἀδείας πρὸ τῆς δευτέρας μετασχηματίζεσθαι, ὅπερ ἄτοπον. διὸ καὶ ἀρκέσει τῷ νηπιόθεν σφραγισθέντι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἡ πρώτη σφραγὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως δεχομένη, καὶ λογιζομένη ὥσπερ εἰ μετὰ τὸν ὀκτωκαιδέκατον χρόνον γέγονε παρ' αὐτοῦ· καὶ μᾶλλον ἐπεὶ οὐδὲ κανὼν εὑρίσκεται λέγων, προκριματίζεσθαι τὸν πρὸ τοῦ τοιούτου χρόνου λαβόντα χειροθεσίαν ἀναγνώστου· περὶ μέντοι τῶν προνομίων τοῦ χωρεπισκόπου, ἀνάγνωθι τὸν ι'. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου.

Κανὼν ιε'.

Κληρικὸς ἀπὸ τοῦ παρόντος μὴ καταλεγέσθω ἐν δυσὶν ἐκκλησίαις· ἐμπορίας γὰρ καὶ αἰσχροκερδείας ἴδιον τοῦτο, καὶ ἀλλότριον ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας. ἠκούσαμεν γὰρ ἐξ αὐτῆς τῆς κυριακῆς φωνῆς, ὅτι οὐ δύναταί τις δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ τοῦ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. ἕκαστος οὖν κατὰ τὴν ἀποστολικὴν φωνὴν, ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ ὀφείλει μένειν καὶ προσεδρεύειν ἐν μιᾷ ἐκκλησίᾳ. τὰ γὰρ δι' αἰσχροκέρδειαν γινόμενα ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἀλλότρια τοῦ θεοῦ καθεστήκασι. πρὸς δὲ τὴν τοῦ βίου τούτου χρείαν ἐπιτηδεύματά εἰσι διάφορα· ἐξ αὐτῶν, εἴ τις βούλοιτο, τὰ χρειώδη τοῦ σώματος πορίζέσθω. ἔφη γὰρ ὁ ἀπόστολος· ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ, ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. καὶ ταῦτα μὲν ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ πόλει· ἐν δὲ τοῖς ἔξω χωρίοις, διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀνθρώπων παραχωρείσθω.

A Dico ergo ex præſenti canone & ex xviiij. rectè ad præfecturam proueh etiam eos qui non ſunt ſacris initiati, quoniam fœminæ quoque monaſteriis præficiuntur: & ſicut illæ nec peccatorum confeſſiones audiunt, nec lectores faciunt: ſic nec monachi præfecti qui nō ſunt ſacerdotes, hoc facient, eo quòd nec apti quidē ſūt vt eiuſmodi rei permiſſionem ab epiſcopo accipiāt. Quid autem? Cùm Iuſtiniani nouella dicat, vt ſæpe diximus, non fieri lectorem
B quempiam, niſi ſit octodecim annos natus, ſi quis infans vel puer lectoris ordinationē ab antiſtite ſuſceperit, eáne contentus erit, an poſt octauum decimum annum alio ab antiſtite charactere opus habebit? Solutio. Si datum fuerit eum rurſus quoque characterem accipere, vtpote quòd primus character non poſſit conſiſtere, ei licebit ante ſecundum, in laicum transformari, quod eſt abſurdum. Et ideo, ei qui à pueritia characterem accepit, ſufficiet, vt mihi videtur, primus character ab antiſtite ſuſceptus, & reputatus perinde
C vt ſi poſt octauum decimum annum ab eo factus eſſet: & eo magis, quòd non inuenitur canon, qui dicat eum aliquo præiudicio affici, qui ante id tempus lectoris ordinem ſuſceperit. De epiſcopi autem priuilegiis lege x. canonem Antioch. ſyn.

CANON XV.

Clericus ab hoc deinceps tempore in duabus eccleſiis non collocetur. Hoc enim eſt negotiationis & turpis lucri proprium, & ab
D *eccleſiaſtica conſuetudine alienum. Ab ipſa enim domini voce audiuimus, non poſſe quempiā duobus dominis ſeruire. Vel enim vnum odio habebit, & alterum diliget, vel vnum amplectetur, & alterum negliget. Vnuſquiſq; ergo, vt vox eſt apoſtolica, in eo in quo vocatus eſt, debet manere, & in vna eccleſia aſsidere. Quæ enim propter turpe lucrum fiunt in eccleſiaſticis negotiis, ea à Deo ſunt aliena. Ad huius autē vitæ vſum ſunt diuerſa ſtudia: ex iis ergo, ſi quis velit, ea quæ ſunt corpori ad vſum neceſſaria, comparet. Dixit enim apoſtolus, Vſui meo, & iis qui mecum ſunt, ſubminiſtrauerunt manus meæ. Et hæc quidem in hac à Deo cōſeruanda ciuitate: in iis autem quæ extra ſunt locis, propter hominum inopiam indulgeatur.*

A Schol. Bals. Canon eſt apertus. Statuit enim ne quis clericus in duabus eccleſiis conſtituatur, quòd id ſit turpe lucrum & negotiatio. Perinde autem ac ſi dixiſſet quiſpiã: Et vnde clerici ea quæ ad victum ſufficiunt citra vllam indigentiam habebunt? dixerunt patres multa eſſe & diuerſa ſtudia libera, & non damnabilia: & per ea, quæ ſibi ſunt ad victum neceſſaria acquirant. Adduxerunt autem huius rei gratia etiam ſententias ex Actibus apoſtolorum & ex euangeliis. In regionibus autem quæ ſunt extra reginam vrbium, vbi eſt inopia hominum qui ſciunt literas, permiſſum eſt vt aliquis clericus in duabus eccleſiis conſtituatur. Fit autem hodie contrà. In externis enim regionibus, propter imperialem ſacerdotum excuſationem, plures ſunt clerici in eccleſiis, & ideo nullus in duabus eccleſiis cõſtituitur. In regina autem vrbium, non ſolùm in duabus, ſed etiam in pluribus eccleſiis conſtituuntur. Vt eſt autem veriſimile, præſens canon neglectui eſt habitus, eo quòd non puniantur eius infractores, vel propter eccleſiarum multitudinem: vel propterea quòd qui digni ſunt, vnà cum rebus ipſis in anguſtũ contracti ſunt. Qui autem dicunt canonẽ tractare de iis qui volũt ordinari in duarum vrbiũ cleris, malè dicunt. Alij enim canones vehemẽtiſſimè puniũt.

Canon XVI.

Omnis iactantia, & ornatus corporeus, eſt à ſacerdotali ordine & ſtatu alienus. Epiſcopos ergo, vel clericos qui ſe ſplendidis & inſignibus veſtibus exornant, ſe corrigere oportet: ſin autem permaneant, pœnis coërceri: ſimiliter & eos qui ſunt vnguentis delibuti. Quoniam antè radix acerbitatis ſurſum pullulans, fuit noſtra eccleſia inquinamentum, Chriſtianos ſcilicet accuſantium hæreſis: & qui eam ſuſceperunt, non ſolùm imaginum picturas auerſati ſunt, ſed omnem etiam pietatem ac religionem extruſerunt, eos qui piè & honeſtè viuunt, odio habentes: in eis impletum fuit quod ſcriptũ eſt, Abominatio peccatori religio & verus Dei cultus. Si inuenti itaque fuerint nonnulli eos irridentes qui vilem & modeſtum amictum induti ſunt, pœna corrigantur. A ſuperioribus enim vſque temporibus omnis vir ſacratus cum moderato

Ἑρμηνεία.

Σαφής ἐστιν ὁ κανών. διορίζεται γὰρ μὴ καταπάττεσθαί τινα κληρικὸν εἰς δύο ἐκκλησίας, διὰ τὸ εἶναι τοῦτο αἰσχροκέρδειαν καὶ ἐμπορείαν. ὡς δὲ τινος εἰπόντος, καὶ πόθεν τὰ πρὸς ζωαρκείαν ἕξουσιν οἱ κληρικοὶ ἀνενδεῶς; εἶπον οἱ πατέρες πολλὰ εἶναι καὶ διάφορα ἐπιτηδεύματα, ἐλευθέρια καὶ ἀκατάγνωστα, καὶ πορίζεσθωσαν δι' αὐτῶν τὰ χρειώδη. παρήγαγον δὲ καὶ χρήσεις χάριν τούτου ἀπὸ τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων, καὶ εὐαγγελικάς. εἰς μέντοι τὰς ἔξω τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων χώ-

B ρας ἔνθα λεῖψις ἀνθρώπων εἰδότων γράμματά ἐστι, παρεχώρησαν καὶ εἰς δύο ἐκκλησίας καταπάττεσθαί τινα κληρικόν. γίνεται δὲ σήμερον τὸ ἀνάπαλιν. ἐν γὰρ ταῖς ἔξω χώραις διὰ τὴν βασιλικὴν ἐξκουσσείαν τῶν ἱερέων, πλείους εἰσὶν οἱ κληρικοὶ παρὰ τὰς ἐκκλησίας, καὶ διὰ τοῦτο οὐδεὶς καταπάττεται εἰς δύο ἐκκλησίας. ἐν δὲ τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων οὐ μόνον εἰς δύο ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τρεῖς οἱ πλείους καταπάττονται. ὡς ἔοικε δὲ κατεφρονήθησαν τὰ τοῦ παρόντος κανόνος, διὰ τὸ μὴ κολάζεσθαι

C τοὺς τούτου καταφρονοῦντας, ἢ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὴν στενοχωρίαν τῶν ἀξιολογωτέρων καὶ τῶν πραγμάτων.

Κανὼν ιϛʹ.

Πᾶσα βλακεία καὶ κόσμησις σώματος, ἀλλότριά εἰσι τῆς ἱερατικῆς τάξεως. τοὺς οὖν ἑαυτοὺς κοσμοῦντας ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς δι' ἐσθήτων λαμπρῶν καὶ περιφανῶν, τούτους διορθοῦσθαι χρή· εἰ δὲ ἐπιμένοιεν, ἐπιτιμίῳ παραδίδοσθαι· ὡσαύτως καὶ τοὺς τὰ μύρα χριομένους. ἐπειδὴ δὲ ῥίζα πικρίας ἄνω

D φύουσα μίασμα γέγονε τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἡ τῶν Χριστιανοκατηγόρων αἵρεσις, καὶ οἱ ταύτην δεξάμενοι, οὐ μόνον τὰς εἰκονικὰς ἀναζωγραφήσεις ἐβδελύξαντο· ἀλλὰ καὶ πᾶσαν εὐλάβειαν ἀπώσαντο, τοὺς σεμνῶς καὶ εὐσεβῶς βιοῦντας προσοχθίσαντες· καὶ πεπλήρωται ἐπ' αὐτοῖς τὸ γεγραμμένον· βδέλυγμα ἁμαρτωλῷ θεοσέβεια. εἰ εὑρεθῶσι τοίνυν ἐγγελῶντες τοῖς τὴν εὐτελῆ καὶ σεμνὴν ἀμφίασιν περικειμένοις, δι' ἐπιτιμίου διορθούσθωσαν. ἐκ γὰρ τῶν ἄνωθεν χρόνων πᾶς ἱερατικὸς ἀνὴρ, μετ' μετρίας

καὶ σεμνῆς ἀμφιάσεως ἐπολιτεύετο. πᾶν γὰρ ὃ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, τὴν τῆς ἀλαζονείας ἔχει κατηγορίαν, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος. ἀλλ' οὐδὲ ἐκ σηρικῶν ὑφασμάτων πεποικιλμένην ἐσθῆτα ἐνεδέδυτό τις. οὐδὲ προσετίθεσαν ἑτερόχροα ἐπιβλήματα ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ἱματίων· ἤκουσαν γὰρ ἐκ τῆς θεοφθόγγου γλώσσης, ὅτι οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσί.

A *& honeſto indumento verſabatur. Quicquid enim, non propter vſum, ſed oſtentatorium ornatum, aſſumitur, in luxus reprehenſionem incurrit, vt ait magnus Baſilius. Sed nec ex ſericeis texturis variatum quis veſtimentum habebat: neque in veſtimentorum fimbriis adiecta erant alieni coloris additamenta. Ex diuina enim lingua audierunt, quòd, Qui mollibus veſtiuntur, in ædibus regum.*

Ἑρμηνεία.

Τῶν εἰκονομάχων μεταβαλόντων πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν καὶ εὐλάβειαν πρὸς ἀκαταστασίαν καὶ ἀσέβειαν, ὡς τῶν αὐτοῖς προσερχομένων κληρικῶν καὶ ἐπισκόπων ἀσεβῶς καὶ ἀδιαφόρως ἐκχωρηθέντων πολιτεύεσθαι, ἵνα τοῖς θελήμασιν αὐτῶν ὑπείκωσι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῆς ἱερατικῆς ἐνδυμενίας πρὸς τὸ βλακικώτερον μεταβληθείσης καὶ κοσμικώτερον, διωρίσαντο οἱ πατέρες ἐπιτιμᾶσθαι τοὺς καλλωπίζοντας ἑαυτοὺς διὰ ἐνδυμενίας λαμπρᾶς, καὶ μὴ διορθουμένους μετὰ παραγγελίαν, ὡσαύτως κολάζεσθαι, καὶ τοὺς τὰ μύρα χριομένους. ἐπεὶ δὲ οἱ αὐτοὶ αἱρετικοὶ πρὸς τούτοις κατεγέλων τῶν βιούντων μετὰ σεμνότητος καὶ εὐλαβείας, καὶ ἐνδύμασι χρωμένων εὐτελεστέροις διὰ ταπείνωσιν· ὥρισαν οἱ θεῖοι πατέρες τοὺς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας δι' ἐπιτιμίων διορθοῦσθαι· ὅτι φασὶν οἱ ἱερεῖς ἀείποτε μετὰ μετρίας καὶ σεμνῆς διαγωγῆς ἐπολιτεύοντο (καὶ τὸν μὴ διὰ χρείαν τοῦ σώματος λαμπρότερον ἱματισμὸν, τὴν περπερείαν ἤγουν βλακείαν ὠνόμαζεν ὁ μέγας Βασίλειος,) ἀλλ' οὐδὲ ἐσθῆτα σηρικὴν ἤγουν μεταξωτὴν, (σῆρες γὰρ οἱ σκώληκες,) ἐνεδέδυντο ἱερατικοὶ ἄνδρες, οὔτέ τινα ἑτερόχροα ἐπιβλήματα προσετίθεσαν ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ἱματίων, ἤγουν μεργέλια, καὶ ἐφεξῆς ἐπιφέρουσι τὸ εὐαγγελικὸν ῥητόν· ἀνάγνωθι καὶ τὸν κζ'. κανόνα τῆς ϛ'. συνόδου. αἰτιωμένων δὲ τῶν λαμπροφορούντων κληρικῶν διὰ ἱματίων λεγομένων ἐξαμίτων, ἐχόντων οὐ μόνον ἑτερόχροα αἰτίπωμα, ἀλλὰ καὶ χρυσόπαστα, πρὸς δὲ καὶ γράμματα πολυτελῆ χρυσᾶ, εἶπόν τινες τὸν κανόνα ἐκφωνηθῆναι διὰ τὴν τότε οὖσαν ἀταξίαν εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ τὴν πολλὴν ἀσέβειαν τῶν κληρικῶν· σήμερον τε μὴ ἔχειν χώραν τὰ τοῦ κανόνος, ὅτε Θεοῦ χάριτι πᾶσα ἐστὶν ἐκκλησιαστικὴ κατάστασις καὶ εὐλάβεια·

SCHOL. BALS. Cùm hoſtes imaginum omnem eccleſiaſticā conſtitutionem & pietatem in confuſionem & impietatem mutaſſent, vtpote cùm clerici & epiſcopi, qui ad eos accedebāt, impiè & temere vitam inſtituere ſinerentur, vt eorum voluntati acquieſcerēt: & ideo ſacerdotale quoque indumentum, ad id quod eſt nequius & magis ſeculare, mutatum eſſet, ſtatuerūt diuini patres, eos puniri qui ſe ſplendida veſte exornant, & poſt denūciationem nō corriguntur. Quoniam autē hi præterea hæretici irridebant eos qui piè & honeſtè viuebant, & vilioribus vtebantur veſtibus propter humilitatē, ſtatuerūt ſancti patres, eos qui tale quid faciunt, per pœnas corrigi. Sacerdotes enim, inquiunt, ſemper olim modeſtè & honeſtè vitam inſtituebant, (& ſplendidiorem veſtem, quæ non propter vſum corporis ſumitur, περπερείαν ſeu leuitatē & oſtentationē magnus vocauit Baſilius) ſed neq; ſericea veſte μεταξωτῇ ſcilicet (ſeres enim vermes ſunt) induebantur viri ſacerdotales, neque alia diuerſi coloris additamenta veſtium ipſarum fimbriis adiiciebāt, ſcilicet lembos. Et deinde aliud dictum euangelicum adiiciunt. Lege & xxvij. can. vj. ſ. Cùm autem accuſarentur quidam clerici ſplendidis veſtibus induti, qui veſtes quæ ἐξάμιτα dicuntur, geſtabant, & habebant non ſolùm diuerſi coloris lembos, ſed etiam auro intexta: præterea autem & ſumptuoſas aureas literas, dicebant quidam editum eſſe canonem, propter eam quæ tunc erat in eccleſiis rerum cōfuſionem, & multam clericorum à pietate alienationem: hodie autem non habere locum canonem, quandoquidem Dei gratia abſoluta eſt eccleſiaſtica conſtitutio & pietas:

& ad Dei honorem clerici cum veſtibus ſplendidioribus verſantur: audiuerunt autem ſe non rectè dicere: eſt enim canon vniuerſalis: & quæ in eo ſcripta ſunt, debent in ſecula ſeculorum obſeruari, & vim ſuam obtinere, & qui præter eum vitam inſtituunt, rectè punientur, niſi corrigantur.

CANON XVII.

Quidam monachi, ſuis monaſteriis relictis, vt qui imperare deſiderent, & parere recuſent, oratoria ædificare adgrediuntur, cùm ea non habeant quæ ad perfectionem pertinent: ſi quis hoc facere aggreſſus fuerit, prohibeatur ab eius loci epiſcopo: ſi quis autem ea habet quæ ad perfectionem ſufficiunt, quæ ab ipſo deliberata ſunt, ad finem deducantur. Idem autem ſeruetur in laicis & clericis.

SCHOL. BALS. Rurſus quoque ſancti patres, cùm omnino non ferrent gloriæ cupiditatem inter eos verſari qui ſecundùm Deum viuere conſtituunt, ſtatuerunt, vt monachi, qui propter gloriæ cupiditatem ſua monaſteria relinquunt, vel etiã propter inobedientiam, & oratoria quidem ædificare aggrediũtur, non habent autem quæ ad eius perfectionem ſufficiunt, prohibeantur ab illius regionis epiſcopo, vt qui eã conſtituere minùs ſufficiunt. Hoc ipſum autem etiam fieri in laicis & clericis cõſtituêre. Si velis autem ſcire, quomodo & à quibus ædificantur monaſteria, quære pr. cap. pr. tit. iiij. lib. Imp. quæ quidem eſt pars cxxiij. Iuſtiniani nouellæ, & totam pr. cap. xj. tit. præſentis operis, & quæ ſunt in ea. ſimiliter & pr. can. ſanctæ & magnæ j. & ij. ſyn. quæ in templo ſanctorum apoſtolorum cõgregata eſt: & diſces omnia quæ ad monaſteriorum ædificationem pertinẽt. Quod autem à ſanctis patribus in proœmio dictum eſt, non exauditur autem etiam in laicis & clericis, aſſume ad ſolos monachos. Prohiberi autem eos, qui monaſteria ædificãt, & ſumptum ſufficientem non habent, trahe ad omnes, ſcilicet laicos, clericos, epiſcopos, monachos, & reliquos. Rogauerit autem quiſpiam, & quantus ſumptus ab eo exigetur, qui velit monaſterium extruere? Multáne auri talenta, an ſtateres aliquot?

A καὶ πρὸς τιμὴν Θεοῦ οἱ κληρικοὶ μετὰ ἱματίων λαμπροτέρων πολιτεύονται. ἤκουσαν δὲ μὴ καλῶς λέγειν. καθολικὸς γάρ ἐστιν ὁ κανὼν, καὶ εἰς αἰῶνα αἰώνων τὰ ἐν αὐτῷ κρατεῖν καὶ ἐνεργεῖν ὀφείλουσι. οἱ δὲ παρὰ τοῦτον πολιτευόμενοι, καλῶς ἐπιτιμηθήσονται εἰ μὴ διορθωθῶσιν.

Κανὼν ιζ'.

Ὅτι τινὲς τῶν μοναχῶν καταλιπόντες τὰ ἑαυτῶν μοναστήρια, ἐφιέμενοι ἄρχειν, καὶ τὸ ὑπακούειν ἀπαναινόμενοι, ἐγχειροῦσι κτίζειν εὐκτηρίους οἴκους, τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν μὴ ἔχοντες· B εἴ τις οὖν τοῦτο ἐπιχειρήσοι ποιεῖν, κωλυέσθω ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκόπου. Εἰ δὲ τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν ἔχοι, καὶ τὰ βεβουλευμένα αὐτῷ, εἰς πέρας ἀγέσθωσαν. τὸ αὐτὸ δὲ φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ λαϊκῶν καὶ κληρικῶν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ πάλιν οἱ ἅγιοι πατέρες μὴ ἀνεχόμενοι ὅλως παρρησιάζεσθαι τὸ τῆς φιλοδοξίας πάθος εἰς τοὺς πολιτευομένους κατὰ Θεὸν, διωρίσαντο, τοὺς καταλιμπάνοντας μοναχοὺς τὰ οἰκεῖα μοναστήρια διὰ φιλοδοξίαν ἢ ἀνυποταξίαν, καὶ ἐγχειροῦντας C μὲν κτίζειν εὐκτηρίους οἴκους, μὴ ἔχοντας δὲ αὐτάρκειαν πρὸς ἀπαρτισμὸν, κωλύεσθαι παρὰ τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου, ὥσπερ συγκροτεῖσθαι τοὺς ἔχοντας ἀνενδεῶς. τὸ αὐτὸ δὲ γίνεσθαι καὶ ἐπὶ λαϊκῶν καὶ κληρικῶν. σὺ δὲ εἰ θέλεις μαθεῖν πλατύτερον πῶς καὶ παρά τινων κτίζονται τὰ μοναστήρια, ζήτει κεφ. α'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. ὅπερ ἐστὶ μέρος τῆς ρκγ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ τὸ ὅλον α'. κεφ. τοῦ ια'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ· ὡσαύτως καὶ τὸν α'. κανόνα D τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης α'. καὶ β'. συνόδου τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης, καὶ μάθης πάντα τὰ περὶ τῆς οἰκοδομῆς τῶν μοναστηρίων. τὸ μέντοι προοιμιασθὲν παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων μὴ ἐξακουόμενον καὶ ἐπὶ λαϊκῶν, καὶ κληρικῶν, ἐκλαβοῦ εἰς μόνους τοὺς μοναχούς. τὸ δὲ κωλύεσθαι τοὺς κτίζοντας μοναστήρια, καὶ μὴ ἔχοντας ἀρκοῦσαν δαπάνην, ἕλκυσον εἰς πάντας, ἤγουν εἰς λαϊκοὺς, κληρικοὺς, ἐπισκόπους, μοναχοὺς καὶ λοιπούς. ἐρωτήσοι δέ τις καὶ πῶς τῆς δαπάνης ἀπαιτηθήσεται ὁ θέλων κτίσαι μοναστήριον; ἆρα χρυσίου πολλά τινα τάλαντα ἢ μετρίους στατῆρας;

Λύσις. οὐδὲν ἐξ ἀμφοῖν. οὔτε γὰρ ἀναγκάζεταί τις προσαγαγεῖν τῷ Θεῷ μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀξίαν προσαγωγήν. οὔτε μικροπρεπὲς χρυσίου κερμάτιον μὴ ἀρκοῦν εἰς ὃ προέθετο, προσφέρων εἰσακουσθήσεται. ἀλλ' ἐπεὶ τὸ ἐλάχιστον ὑπὸ τριῶν μοναζόντων συνίσταται μοναστήριον, ἀναγκασθήσεται ὁ κτίσαι μέλλων προσαγαγεῖν, εἰ μὴ πλείονα, τέως δὲ τὰ ἀρκοῦντα εἰς ἀπαρτισμὸν ναοῦ καὶ οἰκονομίαν αὐτοῦ καὶ τριῶν μοναχῶν. φησὶ γὰρ ἡ ιδ'. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου μετὰ τὸ προοίμιον ταῦτα· φαμὲν οὖν ὡς ἐπεὶ τὸ θεῖον ἐφθέγξατο στόμα ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν, χρεὼν τὸ ἐλάχιστον, τρισὶν ἐπαρκεῖν τὸ μοναστηρίου κλῆσιν ὑποδυόμενον ἔργον, δηλονότι καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν κειμηλίων, ὅσα τε πρὸς ἁγιστείαν καὶ δοξολογίαν ὁρῶσιν, ὑπαρχούσης τῆς εὐπορίας. τῷ μὲν οὖν πρὸς ἀνιέρωσιν μοναστηρίου ἀκώλυτον ἕξοντι τὴν ἐπιχείρησιν, εἰς τοσοῦτον δεήσει τὸ ἐλάχιστον τὸ ἀφιέρωμα συντελεῖν. ὅτι δὲ πλεῖστοι πρὸς τὴν τοιαύτην ἐπιχείρησιν ἑαυτοὺς ἐπιδιδόντες ἐνίοτε ὀπίσω βουλῆς ἀπολείπονται, προλαβόντος τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ἐν ἀνθρώποις αὐτοὺς συναναστροφῆς ἐξαφανίζοντος, ἐκεῖθεν ἡμῖν θεσπίζεται ὡς διατυπώσεως προελθούσης, τὰ ἐν αὐτῇ διορισθέντα ἔσται τῆς ἐκκλησίας. εἰ δὲ ὁποῖα πολλὰ φέρει τὸ ἄδηλον, πρὸ τῆς τῶν οἰκείων ἀναρπασθείη διατυπώσεως, παίδων μὲν ὑπόντων ἄχρι τριῶν τέταρτον μέρος τῆς ὑπάρξεως οἰκειώσεται ἡ μονή· ἐπέκεινα δὲ τοῦ τρίτου ἀριθμοῦ προϊόντος τοῦ τῆς γονῆς πλήθους, συγκαταλέξεται τὸ μοναστήριον τοῖς παισὶ καὶ τὰ ἴσα ἑνὶ τούτων ἑκάστῳ λήψεται ἐκ πάσης περιουσίας, ἧς οὐχ ἅπτεται χρέα τοῦ τεθνηκότος. ἄπαιδος δὲ ὑπάρχοντος τοῦτον τὸν βίον ἀπολιπόντος, ἐπὶ γονεῦσι δὲ λιπόντος, διχῇ τῶν προσόντων διαιρουμένων, ἡ μὲν γονεῦσι, ἡ δ' ἑτέρα μοῖρα τῷ μοναστηρίῳ παραχθήσεται. εἰ δ' ἔρημος εἴη κληρονόμων ἀνιόντων, τοὺς ἐκ πλαγίου εἰσιόντας ὁ κλῆρος προσίοι· αὐτοὶ μὲν ὅσοι ἂν καὶ ὦσι, τὸ τρίτον μέρος διανεμήσονται, τὸ δίμοιρον δὲ προσχωρήσει τῇ ἐκκλησίᾳ. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοὺς κτίζοντας μοναστήρια.

A Solutio. Neutrum. Non enim cogetur quiſpiam magnificam & magni pretij Deo offerre oblationem, nec minutula aliquot auri numiſmata, ad ea quæ propoſuit, non ſufficiẽtia, afferens, exaudietur. Sed quia monaſterium à tribus ad minimum monachis conſtituitur, cogetur qui vult ædificare, afferre, ſi nõ plura, ea quidem certè quæ ſufficiunt ad templi perfectionem, ſuámque & trium monachorum habitationem & prouiſionem. Dicit enim xiiij. Imp. domini Leonis philoſophi nouella poſt B procemium: Dicimus, quòd quoniam diuino ore dictum eſt, vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, illic ſum in medio eorũ, oportet tribus ad minimũ ſufficere opus quod monaſterij ſubit appellationẽ, & aliorum ſcilicet pretioſiorum vaſorum, quæ ad ceremonias deique cultũ & exiſtentis felicitatis reputationem pertinent, non deeſſe facultatem. Eum ergo qui monaſterium conſecrare velit adgredi citra prohibitionem, eò vſque ad minimum oportebit ad eius conſecrationem C impendere. Quoniam autem plurimi, qui ſe tali rei adgrediundæ dedidêre, nonnunquam poſtea conſilio fruſtrantur, morte præueniente, & eorum inter homines conuerſationem tollente, illud rurſus decernitur, quòd ſi diſpoſitio præceſſerit, ea quæ in ea diſpoſita ſunt, erunt eccleſiæ: ſin autem, cuiuſmodi multa rerum affert incertitudo, ante de ſuis rebus diſpoſitionẽ de medio ſublatus fuerit, ſi ſint quidem tres liberi, quartã bonorum partem ſibi vendicabit monaſterium: ſin autem vltra D tertium numerum prolis proceſſerit multitudo, monaſteriũ vnà cum liberis numerabitur: & vnuſquiſq; eorũ ęqualem partẽ accipiet vniuerſarum facultatũ, quas defuncti debita non attingũt. Si autem liberos nõ habeat qui vita exceſſit, ſed relictis parentibus deceſſerit, iis quæ habet bifariã diuiſis, altera quidẽ pars parentibus, altera verò monaſterio tradetur. Si autẽ hæredibus aſcẽdẽtibus deſtitutus fuerit, eos autem qui per trãſuerſalem lineam eum attingunt, clerus admiſerit, ipſi quidem quicunque fuerint, tertiam partem poſſidebunt, duæ autem partes eccleſiæ accedent. Et hæc quidem de iis qui monaſteria ædificant.

Si quis autem domum oratoriam, non monaſterium, ædificare voluerit, tantùm ne vt afferat impenſam, ab eo poſtulabitur? Solutio. Nequaquam. Hæc enim de ſolis monaſteriis lata ſunt. Qui eſt ergo ædificaturus, offerre cogetur quod ſatis eſt, ex epiſcopi examinatione. His ergo ita ſe habentibus, in vrbium quidem regina, ab huius temporis chartophylace crucis fixio extra vrbem alicui non datur templum excitare volenti, niſi iuxta primum canonem j. & ij. ſyn. in ſcriptis depoſuerit, ſe omnia attuliſſe quæ ad eius perfectionem pertinent, vt ſuperiùs dictum eſt, & ea minutatim confirmauerit in eccleſiaſtico codice. In externis autem regionibus, vt mihi quidem videtur, nihil eiuſmodi ſubtilitate diſquiritur, ſed licet omni volenti abſque vlla curioſitate oratoria ædificare. Quin & hîc etiã multi abſque ſcientia epiſcopi, multa audent eiuſmodi. Quia autem ſolius templi ſumptus meminit canon, ſumptus autem nomine, omnia quæ ſunt monaſterio vtilia, & iis qui in ipſo exercentur, comprehenduntur, debet ſumptum quoque ſic accipere.

CANON XVIII.

Sine offenſione eſte etiam iis qui extra ſunt, inquit diuinus apoſtolus: mulieres autem in Epiſcopiis vel monaſteriis verſari, eſt omnis offenſionis cauſa: ſi quis ergo ancillam vel liberam in epiſcopio poſſidere deprehenſus fuerit, vel in monaſterio, ad miniſterium aliquod obeundum, puniatur. Sin autem perſeueret, deponatur: ſi verò etiam in ſuburbiis mulieres eſſe contigerit, & voluerit epiſcopus, vel monaſterij præfectus, illuc iter facere, præſente epiſcopo, vel monaſterij præfecto, mulier eo tempore nullo modo miniſterium obeat, ſed alio in loco ſeorſum degat, donec receſſerit epiſcopus: vt omnis reprehenſionis occaſio vitetur.

SCHOL. BALS. Cùm intellexiſſent, vt eſt conſentaneum, ſancti patres, quòd in epiſcopatibus & monaſteriis mulieres verſantur, dixerunt, quòd quoniam magnus Apoſtolus Paulus ad Corinthios ſcribens, ſtatuit nos ſine offenſione eſſe debere, non ſolùm iis qui intus,

A εἰ δέ τις εὐκτήριον οἶκον οὐχὶ μοναστήριον θελήσει κτίσαι, τοσαύτην δαπάνην προσαγαγεῖν ἀπαιτηθήσεται; Λύσις. οὐδαμῶς. περὶ γὰρ μοναστηρίων ταῦτα νενομοθέτηται. ἀναγκασθήσεται οὖν ὁ κτίσαι μέλλων, προσαγαγεῖν κατὰ δοκιμασίας τοῦ ἐπισκόπου, τὸ ἀρκοῦν. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐν μὲν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων ἄλλως σταυροπήγιον παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς χαρτοφύλακος οὐ δίδοταί τινι ἔξω τῆς πόλεως ταύτης ἀνεγεῖραι θέλοντι ναὸν, εἰ μὴ κατὰ τὸν α΄. κανόνα τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου καταθῆται δι' ἐγγραφῆς προσενεγκεῖν πάντα τὰ πρὸς

B ἀπαρτισμὸν τούτου, ὡς εἴρηται, καὶ βεβαιώσῃ αὐτὰ κατὰ λεπτὸν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ κώδικι. ἐν δὲ ταῖς ἔξω χώραις, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδέν τι τοιοῦτον ἀκριβολογεῖται, ἀλλὰ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἔφεσται ἀπολυπραγμονήτως κτίζειν εὐκτήρια. καὶ ἐνταῦθα δὲ οἱ πλείους χωρὶς εἰδήσεως ἐπισκοπικῆς πολλὰ τολμῶσι τοιαῦτα. ἐπεὶ δὲ μόνης δαπάνης τοῦ ναοῦ ἐμνήσθη ὁ κανὼν, τῷ ὀνόματι δὲ τῆς δαπάνης πάντα τὰ χρειώδη τῷ μοναστηρίῳ, καὶ τοῖς ἀσκουμένοις ἐν αὐτῷ συμπεριλαμβάνονται, ὀφείλεις καὶ σὺ οὕτως ἐκλαμ-

C βάνεσθαι τὴν δαπάνην.

Κανὼν ιη΄.

Ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ τοῖς ἔξωθεν, φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος. τὸ δὲ γυναῖκας ἐνδιαιτᾶσθαι ἐν ἐπισκοπείοις ἢ καὶ μοναστηρίοις, παντὸς προσκόμματός αἴτιον. Εἴ τις οὖν δούλην ἢ ἐλευθέραν ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ κτώμενος φωραθείη, ἢ ἐν μοναστηρίῳ πρὸς ἐγχείρησιν διακονίας τινὸς, ἐπιτιμάσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω· Εἰ δὲ καὶ τύχοι ἐν προαστείοις γυναῖκας εἶναι, καὶ θελήσοι ἐπίσκοπος ἢ ἡγούμενος πορείαν ἐν τοῖς ἐκεῖσε ποιήσασθαι, παρόντος ἐπισκόπου

D ἢ ἡγουμένου, μηδ' ὅλως ἐγχείρησιν διακονίας ποιείσθω κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν γυναικὶ, ἀλλ' ἰδιαζέτω ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, ἕως ἂν τὴν ἐπαναχώρησιν ποιήσηται ὁ ἐπίσκοπος διὰ τὸ ἀνεπίληπτον.

Ἑρμηνεία.

Μαθόντες, ὡς ἔοικεν, οἱ ἅγιοι πατέρες ὅτι εἰς ἐπισκοπεῖα καὶ εἰς μοναστήρια διάγουσι γυναῖκες, εἶπον ὡς ἐπεὶ ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦλος πρὸς Κορινθίους ἐπιστέλλων διωρίσατο ἀπροσκόπους εἶναι ἡμᾶς, μὴ μόνοις τοῖς ἐντὸς,

ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔξωθεν, ἤγουν μὴ μόνοις τοῖς πιστοῖς ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπίστοις· τὸ δὲ συνδιάγειν μετὰ γυναικῶν ἐπισκόπους, ἢ ἡγουμένους ἐν μοναστηρίῳ ἢ ἐν ἐπισκοπείῳ, πάντως ἐστὶ προσκόμματος αἴτιον, καὶ λοιδορία οὐ τυχοῦσα τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως· ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ τοιοῦτόν τι ποιήσοντες, ἐπιμένοντες δὲ καὶ καθαιρεῖσθαι. ὡς δέ τινος εἰπόντος ἀδιάκριτον εἶναι τὸ κολάζεσθαι τούτους, ὁπωσδήποτε μετὰ γυναικῶν συνδιαιτουμένους (συμβαίνει γάρ τινα ἐξ αὐτῶν κατὰ πάροδον καταλῦσαι εἰς προάστειόν τι γυναῖκας ἔχον, καὶ οὐ δύναται ὁ ἐπίσκοπος τὴν μετὰ τούτων διαγωγὴν ἀποπέμψασθαι) ὥρισαν, εἰ συμβῇ τοῦτο, μηδ' ὅλως ὁρῶντος τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ ἡγουμένου διακονεῖν τὰς γυναῖκας, ἀλλ' ἐν τόπῳ ἑτέρῳ ταύτας ἀναχωρεῖν καὶ ἡσυχάζειν ἕστ' ἂν οὗτοι ἀποχωρήσωσι. τὴν δὲ τούτων διακονίαν γίνεσθαι πάντως παρὰ ἀνδρῶν. οὕτω γὰρ τὸ ἀνεπίληπτον ἤτοι ἀσκανδάλιστον ἐπ' αὐτοῖς συντηρηθείη. ἆρα δὲ ἐὰν ἐξ ἀντιδιαστολῆς ἐν ἐπισκοπείῳ ἢ ἐν μοναστηρίῳ μὴ συνδιάγωσι μετὰ γυναικῶν ἀλλ' ἐν ἑτέρᾳ κατοικίᾳ, συγγνωμονηθήσονται; Λύσις. οἱ μὲν κανόνες καθὼς πολλάκις εἴπομεν καὶ τὸ ιζ'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν ἀπαγορεύουσιν ἱερωμένον τινὰ μετὰ ὑπόπτου γυναικὸς συνδιάγειν ἄνευ μητρὸς, θυγατρὸς, ἀδελφῆς, καὶ τῶν λοιπῶν ἀνυπόπτων προσώπων. τὸ δὲ ιζ'. κεφ. αὐτοῦ μέρος ὂν τῆς ρλζ. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, λέγει ταῦτα ῥητῶς. ἐπίσκοπον δὲ, μηδεμίαν παντελῶς γυναῖκα ἔχειν ἢ μετὰ αὐτῆς οἰκεῖν συγχωροῦμεν. Εἰ δὲ ἀποδειχθείη τοῦτο, τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβαλλέσθω. εἰ γοῦν ὁ ἁπλῶς συνοικῶν ἐπίσκοπος μετὰ γυναικὸς οἱασδή τινος; καθαιρεῖται, πολλῷ πλέον ὁ ἐν ἐπισκοπείῳ τοιοῦτόν τι ποιήσας ἀπεντεῦθεν καθαιρεθήσεται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, διὰ τὸ τῆς νεαρᾶς ἀδιάστικτον. τὸ μέντοι ιε'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου κωλύει οὐ μόνον τὸ καταμεῖναι γυναῖκα ἐν μοναστηρίῳ ἀνδρῴῳ, ἢ τὸ ἀνάπαλιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅλως εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ, χάριν οἱασδήτινος ὑποθέσεως. σημείωσαι οὖν τὸν κανόνα λέγοντα ὅτι οὐδὲ δούλη οὐδὲ ἐλευθέρα ὀφείλει συνδιάγειν μετὰ ἐπισκόπου, ἢ ἡγουμένου καθ' οἱονδήτινα λόγον. τὰ μέντοι ἐν προαστείοις οὐσῶν γυναικῶν, ἀπολυπραγμονήτως ἐκληφθήσονται εἰς προάστεια διαφέροντα τῷ ἐπισκοπείῳ

A ſed iis etiam qui extra ſunt, ſcilicet
non ſolùm fidelibus, ſed iis etiam infidelibus: epiſcopos autem, vel monaſterij præfectos cum fœminis verſari in monaſterio vel in epiſcopatu, eſt omnis offenſionis cauſa, & non vulgare probrum eccleſiasticæ conſtitutionis debent, qui tale quid facturi ſunt, puniri: ſin autem perſeuerent, deponi: perinde autem ac ſi dixiſſet aliquis, à recto diſcernendi iudicio eſſe alienum, vt ij puniãtur qui quomodocũque cũ mulieribus verſantur: (contingit enim vt aliquis eo-
B rum in trãſitu diuertat in ſuburbano in quo ſunt mulieres, & non poteſt cõuerſationem cum illis repudiare) ſtatuerunt, ſi hoc contigerit, nullo modo vidẽte epiſcopo vel monaſterij præfecto miniſtrare mulieres, ſed eas in alium locum ſecedere, & in ſilentio degere, donec illi receſſerint: viros autem eis omnino miniſtrare. Sic enim omnis reprehenſionis & ſcandali vitabitur occaſio. Nunquid autẽ argumento à contrario ſumpto, ſi in epiſcopatu vel in monaſterio cũ mulieribus non conuerſentur, ſed in
C aliis ædibus, eis venia dabitur? Solutio. Canones quidẽ, vt ſæpe diximus, & lvij. c. j. ti. Baſilic. prohibet, ne quis eorũ qui ſunt ex ſacerdotali ordine cũ ſuſpecta muliere verſetur, præterquã cũ matre, ſorore, filia, & reliquis. lvij. autẽ c. quod eſt pars cxxxvij. Iuſtiniani nouellæ, hæc dicit expreſsè: Epiſcopũ autem nullam penitus habere fœminam, vel cum ea habitare permittimus. ſi hoc autẽ demonſtratum fuerit, epiſcopatu eiiciatur. ſi ergo, qui ſolummodo cum quacun-
D que muliere cohabitat, epiſcopus deponitur; multo magis, qui tale quid in epiſcopatu fecerit, ideo deponetur, vt mihi videtur, quia nouella indiſtinctè loquitur. Iam verò xv. c. j. tit. iiij. li. prohibet nõ ſolũ mulierem manere in virorum monaſterio, vel cõtra: ſed etiã omnino in ipsũ ingredi quacũque de cauſa. Nota ergo canonẽ qui dicit, quòd neq; ancilla neque libera, debet cũ epiſcopo vel monaſterij præfecto quauis ex cauſa vnà degere. Quę autẽ de mulieribus quę ſunt in ſuburbanis dicta ſũt, citra vllã curioſiorẽ inueſtigationẽ aſſumẽtur de ſuburbanis quæ ad epiſcopatũ

A vel monaſterium iure dominij pertinent: ſi enim in publicis hoſpitiis, vel etiam in alienis ſuburbanis diuerterint, difficile eſt, vt exiſtimo, ea quæ in canone continentur, obſeruari.

CANON XIX.

Tanta execrabilis auaritiæ labes eccleſiarum rectores inuaſit, vt nonnulli eorum virorum ac mulierum, qui pij ac religioſi dicuntur, Domini mandati obliti, fallantur: & eos qui ad ſacerdotalem ordinem & vitam monaſticam accedunt, pecuniis admittant: & quorum reprobum eſt principium, vniuerſum quoque reiiciendum eſt, B *vt ait magnus Baſilius: nec Deo licet & mammonæ ſeruire: ſi quis ergo inuentus fuerit hoc facere, qui hoc facit, ſi ſit quidem epiſcopus, vel monaſterij præfectus, vel ex ſacerdotali ordine, vel ceſſet, vel deponatur: vt vult ij. canon Chalcedonenſis ſynodi: Sin autem monaſterij præfecta, à monaſterio extrudatur, & alij monaſterio tradatur ad ſubiectionem. Similiter & monaſterij præfectus, qui presbyteri ordinationem non habet. De iis autem quæ dantur liberis à parentibus inſtar dotis, vel rebus ſuis propriis, oblatis, profitentibus iis* C *qui ea offerunt, eſſe Deo conſecrata, ſtatuimus, vt ſiue maneant, ſiue exeant, ea in monaſterio maneant, vt fuit ipſorum profeſſio, niſi is qui præeſt, in culpa fuerit.*

SCHOL. BALS. In vj. canone præſentis ſynodi, diuerſa quędam à ſanctis patribus conſtituta ſunt de pecuniarum datione, & eorum qui in aliquo clero conſtituuntur vel ordinantur. Ei ergo conſequenter, præſens quoque canon reprehendens epiſcopos & monaſteriorum præfectos, qui propter auaritiam aliquos ſuſcipiunt cum pecuniarũ oblatione. D (ij enim ſunt populi duces & veluti in via ductores) decernit, ne connumeretur quiſpiam in monaſterij fraternitate, vel in clero templi, per largitionem pecuniæ: eos autem, qui illos ſuſcipiunt, ſi ſint quidem epiſcopi, & monaſteriorum præfecti ſacerdotes, vel poſt denunciationem ceſſare, vel deponi ſtatuit: ſi ſit autem monacha, vel monaſterij præfectus ſacris non initiatus, monaſterio extrudi, & alij monaſterio tradi, vt ſint ſubiecti. Quæ autem à nonnullis

καὶ τῇ μονῇ διαφέροντα. Εἰ γὰρ καταλύσοιεν οὗτοι εἰς ξενοδοχεῖα, ἢ εἰς ἀλλότρια προάστεια, δυσχερές ἐστιν, ὡς νομίζω, τὰ τοῦ κανόνος ἐνεργηθῆναι.

Κανὼν ιθ'.

Τοσοῦτον κατενεμήθη τῆς φιλαργυρίας τὸ μῦσος εἰς τοὺς ἡγήτορας τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς καί τινας τῶν λεγομένων εὐλαβῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐπιλαθομένους τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου, ἐξαπατηθῆναι, καὶ διὰ χρυσίου τὰς εἰσδοχὰς τῶν προσερχομένων τῷ ἱερατικῷ τάγματι καὶ τῷ μονήρει βίῳ ποιεῖσθαι. καὶ γίνεται ὧν ἡ ἀρχὴ ἀδόκιμος καὶ τὸ πᾶν ἀπόβλητον, ὥς φησιν ὁ μέγας Βασίλειος· οὐδὲ γὰρ θεῷ διὰ μαμωνᾶ δουλεύειν ἔξεστιν. Εἴ τις οὖν εὑρεθῇ τοῦτο ποιῶν, εἰ μὲν ἐπίσκοπος ἢ ἡγούμενος ἤ τις τοῦ ἱερατικοῦ, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω κατὰ τὸν δεύτερον κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας συνόδου. Εἰ δὲ ἡγουμένη, ἐκδιωχθήτω τοῦ μοναστηρίου, καὶ παραδοθήτω ἐν ἑτέρῳ μοναστηρίῳ πρὸς ὑποταγήν. ὡσαύτως καὶ ἡγούμενος μὴ ἔχων χειροτονίαν πρεσβυτέρου. ἐπὶ δὲ τῶν παρὰ γονέων παραδεδομένων δίκην προικῴων τοῖς τέκνοις ἢ ἰδιοκτήτων αὐτῶν πραγμάτων προσαγομένων, ὁμολογούντων τῶν προσαγόντων ταῦτα ἐπὶ ἀφιερωμένα τῷ θεῷ, ὡρίσαμεν, κἄντε μείνοι, κἄντε ἐξέλθοι, μένειν αὐτὰ ἐν τῷ μοναστηρίῳ, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτῶν· εἰ μὴ εἴη αἰτία τοῦ προεστῶτος.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ ϛ'. κανόνι τῆς παρούσης συνόδου ὡρίσθησαν παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων διάφορά τινα χάριν διαδόσεως χρημάτων κατατασσομένων ἢ χειροτονουμένων ἐν κλήρῳ οἱῳδήτινι. ἀκολούθως οὖν αὐτῷ καὶ ὁ παρὼν κανὼν ὀνειδίζων τοὺς ἐπισκόπους καὶ καθηγουμένους, τοὺς διὰ φιλαργυρίαν δεχομένους τινὰς μετὰ προσενέξεως χρημάτων, (οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ ἡγήτορες, καὶ οἱονεὶ ὁδηγοὶ τοῦ λαοῦ,) διορίζεται μὴ συναριθμεῖσθαί τινα ἐν ἀδελφότητι μονῆς, ἢ ἐν κλήρῳ ναοῦ διὰ δόσεως χρημάτων. τοὺς δὲ τούτους δεχομένους, ἐπισκόπους μὲν ὄντας καὶ ἡγουμένους, ἢ παύεσθαι μετὰ παραγγελίαν, ἢ καθαιρεῖσθαι. εἰ δὲ μονάζουσαι ἢ ἡγούμενοι ἀνίεροι, ἐκδιώκεσθαι ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου, καὶ παραδίδοσθαι ἐν ἑτέρῳ μοναστηρίῳ, ἐφ' ᾧ ὑποτακτικοὺς εἶναι. Τὰ μέντοι παρά τινων προσφερόμενα

τοῦ Θεοῦ αὐθυπεξαιρέτως, καὶ ἀπὸ γονέων αὐτοῖς διαφέροντα, ἢ καὶ ἀλλαχόθεν ποθεν, ἀναφαίρετα εἶναι τῇ μονῇ, κἄν τε μείνῃ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὁ ἀφιερώσας ταῦτα, κἄν τε ἐξέλθῃ, εἰ μήπω αἴτιος τῆς ἐξελεύσεως ὁ καθηγούμενος γένηται. εἶπον οὖν τινες ὡς ταῦτα πάντα κατὰ τὸ ἀναμφίβολον ἕξουσι χώραν εἰς τὰ κοινοβιακὰ μοναστήρια, εἰς δὲ τὰ κελλιωτικὰ, οὐκ ἐνεργήσουσι, διὰ τὸ σιτηρέσια ἐξωνεῖσθαι τῆς ἀδελφατζίας, μὴ μέντοί γε καὶ δίκαιον ἀποκάρσεως. ἤκουσαν δὲ ἐπὶ πᾶσι καὶ εἰς πάντας τοὺς μοναχοὺς τὸν κανόνα ἐξακούεσθαι διὰ τὸ μὴ διαφορὰν εἶναι μοναχῶν καὶ μοναστηρίων ἀπὸ τῶν κανόνων. ἠρώτησε δέ τις, ὡς τοῦ ε΄. κανόνος διοριζομένου ἀπεντεῦθεν καθαιρεῖσθαι τὸν οὕτως χειροτονήσαντα, πῶς ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται, ἢ παύεσθαι, ἢ καθαιρεῖσθαι τὸν διὰ δόσεως χρημάτων δεχόμενον οἱονδήτινα κληρικὸν ἢ μοναχόν; Λύσις. ὅτε μὲν χειροτονία οἱαδήτις γένηται μετὰ δόσεως χρημάτων κατὰ τὸν ε΄. κανόνα, ἀπεντεῦθεν καθαιρεθήσεται ὁ χειροτονήσας· ὅτε δὲ μόνη δοχὴ προσώπου γένηται, εἴτε ἐν κλήρῳ εἴτε ἐν μοναστηρίῳ διὰ χρημάτων, ἄλλως οὐ καθαιρεθήσεται ὁ τὸ κακὸν ποιήσας, εἰ μὴ μετὰ ἐπιφώνησιν ἐμμένῃ ἐπὶ τῷ κακῷ· ὅτι καὶ οἱ κανόνες διάφοροι εἰσίν. ὁ μὲν γὰρ περὶ χειροτονίας ἀθέσμου διδάσκει· ὁ δὲ περὶ δοχῆς παραλόγου. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν χειροτονησάντων ἢ δεξαμένων τινὰς παρὰ τὴν τῶν κανόνων περίληψιν διὰ δόσεως χρημάτων. οἱ δὲ χειροτονηθέντες, ἢ δεχθέντες, πῶς κολασθήσονται; Λύσις. ὁ μὲν χειροτονηθεὶς, κατὰ τὸν ῥηθέντα κανόνα καθαιρεθήσεται, ἀπολέσει δὲ καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ δοθέντα. ὁ δὲ δεχθεὶς κακῶς, ἀπολέσει τὰ παρ' αὐτοῦ δοθέντα, καὶ μόνον, κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα, ὁ ἐπὶ αἰσχρᾷ αἰτίᾳ διδοὺς οὐκ ἀναλαμβάνει. ἐπεὶ δὲ, ὡς ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀναφαίνεται, ὅτι εἰς δύο διαιροῦνται οἱ καθηγούμενοι, εἰς ἱερωμένους καὶ ἀνιέρους. (οἱ μὲν γὰρ καθαιροῦνται, οἱ δὲ διώκονται ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου.) φαμὲν καλῶς προχειρίζεσθαι τινας εἰς ἡγουμενείας, καὶ ὄντας ἀνιέρους. ἐπὶ τούτοις ἠρώτησαν ὡς τοῦ κανόνος διοριζομένου ἀναφαίρετα εἶναι παρὰ τῇ μονῇ τὰ ἀφιερωθέντα τῷ Θεῷ αὐθυπεξαιρέτως παρά τινος,

A Deo ſua ſponte offeruntur, vel à parentibus, vt quæ ad ipſos pertinent, vel aliundecunque, ea à monaſterio non poſſe auferri, ſiue in monaſterio manſerit qui ea conſecrauit, ſiue egreſſus fuerit: niſi fortè is qui monaſterio pręeſt, egreſſionis cauſa fuerit. Dixerunt ergo quidam hæc locum habere in monaſteriis vbi communiter viuitur, quæ cœnobia dicuntur: ſed non in cellulariis, eo quòd in fraternitatem recepti victum emant, non tamen ius tõſuræ vel clericatus. Audierũt autem id in omnibus mo- B nachis intelligi: eo quòd monachorũ & monaſteriorum nõ ſit differentia ex canone. Rogauerit autẽ quiſpiam, cùm v. canon ſtatuat, eum qui ordinauit, eo ipſo deponi, quomodo præſens canon decernat, vel ceſſare vel deponi eum, qui per pecuniariã dationem vllum clericum vel monachum ſuſcepit? Solutio. Quotieſcũque quidẽ vlla fit cũ pecuniarum datione ordinatio, vt vult v. canon, eo quoque ipſo deponetur qui ordinauit. Quando autem ſola perſonæ ſuſceptio, ſiue in clero, ſiue in mona- C ſterio, per pecunias facta fuerit, qui id malum fecit, non aliter deponetur, quàm ſi poſt denunciationem in malo perſtiterit: quoniam canones quoque ſunt diuerſi. Ille enim de illicita ordinatione docet: hic verò de ſuſceptione quę fit pręter rationem. Et hæc quidem de iis qui ordinauerunt, vel aliquos ſuſceperunt ſecus ac canonibus continentur, per pecuniæ dationem. Ordinati autem vel ſuſcepti quomodo punientur? Solutio. Is quidem qui eſt ordinatus, vt vult dictus canon, deponetur: perdet D autem & quæ ab ipſo data fuerint. Qui autẽ malè ſuſceptus fuerit, tantummodo ea perdet quę ab ipſo data fuerint, vt vult lex quæ dicit, qui dat ob turpem cauſam, non recuperat. Quoniam autem vt ex præſenti canone apparet, monaſteriorum pręfecti in duo diuiduntur, ſacerdotes, & eos qui non ſunt ſacris initiati, & illi quidem deponuntur, hi verò monaſterio extruduntur: dicimus rectè aliquos ad monaſteriorum pręfecturas prouehi, etiamſi ſacros ordines non ſuſceperint. Præterea rogauerit quiſpiam, cùm canon decernat à monaſterio non poſſe auferri, ea quæ ſponte ab aliquo, Deo conſecrata ſunt,

γινόμενον σφάλμα εἰς μοναστήριον, ἢ καὶ ἄλλως ἀπὸ φήμης τινῶν ἢ καὶ ἑνὸς ἀκούσῃ, τότε εἰσελεύσεται, ὡς εἴρηται, καὶ ἐρευνήσει τὰ ψυχικὰ σφάλματα, κἂν μὴ ὁ εἰπὼν βούληται ὑποστῆναι ἀγῶνα ἀποδείξεως. ὁ γὰρ Χριστιανὸς ἄνθρωπος χρέος ἔχει ὅταν τι ἀκούσῃ γινόμενον ἐναντίον, λέγειν τοῦτο τῷ κοινῷ πνευματικῷ πατρὶ καὶ ἀρχιερεῖ. ἴσως δὲ οὐ μὴ βούληται ὑποστῆναι τὸν ἀγῶνα τοῦτον· καὶ τὸ καταλιμπάνεσθαι διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν τὰ ψυχικὰ σφάλματα ἀνεπιτήρητα, καὶ ἀδιόρθωτα, ἐστι τοῦτο πάντη ἄτοπον, μηδενὸς ἐγγράφου οἱουδήτινος βασιλικοῦ ἢ πατριαρχικοῦ κωλύοντος εἰς τοῦτο· πλὴν τὰ μοναστήρια ὀφείλουσι διατηρεῖσθαι ἀκαινοτόμητα ἐν ταῖς ἐρεύναις τῶν ἀποστελλομένων, μηδεμιᾶς ἐντεῦθεν δαπάνης. τότε γὰρ καὶ ἡ διόρθωσις τῶν ψυχικῶν σφαλμάτων εὐκόλως σὺν Θεῷ γενήσεται. ἐπὶ δέ γε τοῖς κατ' ἐπίδοσιν δοθεῖσι μοναστηρίοις καὶ κατ' ἐφορείαν ἢ οἰκονομίαν, ἢ παντελῶς ἐλευθερίαν, οὐ μόνον τὰ ἄλλα ψυχικὰ σφάλματα ἐπιζητήσει, ἀλλὰ καὶ εἰ κατελύθησαν, ἢ καταλύονται μερικῶς ἢ καθόλου παρὰ τῶν λαβόντων ταῦτα· καὶ εἰ εὑρήσει τινὰς μειώσεις ἐν αὐτοῖς γενομένας, καταναγκάσει τοὺς ταῦτα κατέχοντας ἀποκαταστῆσαι ταῦτα καθὼς παρέλαβον, καὶ κατὰ τὴν εὐπορίαν· πλὴν ἐπ' ἐκείνοις τοῖς ἐνδεῶς ἔχουσι πρὸς τὴν κατάστασιν καθ' ἣν ταῦτα παρέλαβον. τὰ δέ γε βελτιωθέντα καὶ ἐπαυξηθέντα, καλῶς ἔχοντα, οὐκ ἐλαττωθήσονται, ἀλλὰ μενοῦσιν ὡς ἔχουσιν. οἱ δὲ κατ' ἐφορείαν καὶ ἑτέραν οἰκονομίαν ἐκδοθέντα κατέχοντες, καὶ καταλυμαινόμενοι ταῦτα· εἰ μὴ βούλονται ἀποκαταστῆσαι ταῦτα, εἰς ὃ παρέλαβον σχῆμα, ἵνα ἀφαιρῶνται, μὴ ὠφελούμενοι ἀφ' ὧν ἔχουσιν ἐγγράφων, προθεσμίας διδομένης αὐτοῖς ἁρμοζούσης. μεταξὺ δὲ τῆς προθεσμίας ὀφείλουσιν ἐπιτηρεῖσθαι εἰ φροντίζουσιν ἔργοις αὐτοῖς, περὶ τῆς εἰς τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν καταστάσεως, ὡς δεδήλωται. τότε γὰρ ἡ προθεσμία φυλαχθήσεται. αἱ δὲ ἀποταγαὶ ἐπεὶ παρὰ κανόνας δίδονται καὶ λαμβάνονται, σχολάσουσι παντελῶς ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ ὁ εὑρισκόμενος λαμβάνων ἢ καὶ διδοὺς, εἰ μέν ἐστιν ἡγούμενος, ἵνα ἐκδιώκηται ἀπὸ τῆς ἡγουμενείας· εἰ δὲ χαριστικάριος, ἐκδιωχθήσεται ἀπὸ τῆς μονῆς.

A delictum in monaſterio factum peruenerit, ſiue alioqui ex fama aliquorum, vel etiam vnius audiuerit, tunc, vt dictum eſt, ingredietur, & perſcrutabitur delicta animæ, etiamſi is qui dixit, nolit ſubire probandi periculum. Homo enim Chriſtianus, quando aliquid factum audiuerit, debet hoc dicere communi patri & antiſtiti. Fortaſſe enim non vult hoc ſubire periculum, & propter eiuſmodi cauſam, delicta animæ inobſeruata & incorrecta relinquere, eſt hoc valde abſurdum, nullo quocunque
B ſcripto Imperatoris vel patriarchali hoc prohibente. ſed monaſteria quidem debent non innouata conſeruari in perſcrutationibus eorum qui mittuntur, nulla ex eo data perſcrutatione. Tunc enim animæ delictorum correctio, facilè, ſi deus volet, fiet. In monaſteriis autem non ſolùm alia animæ delicta inquiret, ſed etiam an diſſoluta ſunt vel diſſoluantur in parte, vel in vniuerſum, ab iis qui ea accepere. & ſi inueniet in iis aliquas fieri imminutiones, coget eos qui ea detinent, reſtitue-
C re, quemadmodum accepêre, & ſecundùm monaſterij facultatem. ſed in illis quidem qui propter inopiam non ſufficiunt ad ſtatum in quo ea accepêre, quæ ſunt quidem effecta meliora & aucta, cùm rectè ſe habeant, non minuentur, ſed manebunt vt ſe habent. Qui autem ea detinent quæ ſunt illis tradita, vt regimen & adminiſtrationem ad tempus ſuſcipiant, & eis damnum afferunt, ſi nolint in eum quem acceperunt ſtatum, ea reſtituere, eis auferantur, nec
D ab iis quæ habent ſcriptis iuuentur, eis dato conuenienti die præfinito. Interea autem dum pendet terminus, debent obſeruari an ipſis eorum de in integrum reſtitutione operibus vacent, vt oſtenſum eſt. Tum enim etiam terminus ſeruabitur. Renunciationes autem, quoniam præter canones dantur & accipiuntur, omnino ceſſabunt. & qui accipere vel dare inuentus fuerit, ſi eſt quidem monaſterij præfectus, ex præfectura expellatur: ſin autem beneficiarius, è monaſterio expelletur.

Græcè eſt χαριστικάριος, & eſt, vt puto, qui alterius beneficio poſſidet.

A Quæ autem ab iis qui ad tonſurã veniunt, fiunt offerentium ſpontanea voluntate oblationes, ſuſcipiẽtur & deſcribentur in Breuiario Monaſterij, de iis quæ offerentur, etiam ſanctiſſimo patriarchæ cognitione data, etiamſi ij qui habent monaſteria, documenta habeant de accipiendis renunciationibus & oblationibus, & iis lucrifaciendis: hoc enim ceſſare nunc debet, & fieri quemadmodum ſuperiùs dictum eſt, ſed etiam ſeruatæ oblationes non debent alienari prætextu documentorum.

B Porrò autem non ſolùm cura animarum monachorum, ſed ipſorũ etiam ſecularium, incumbit ſanctiſſimo patriarchæ: & quando viderit aliquem ſecularium ſitientem propriam ſalutem, quomodo continget prohiberi patriarcham, quominus in monaſterio eum collocet, ad ſalutẽ animæ eius qui accedit? citra vllum enim impedimẽtum, ſanctiſſimo patriarchæ licebit collocare, vel id eis etiã gratum erit. Præterquã ſi iubet ſanctiſſimus meus dominus fraternitatis vſum accipere ſecularẽ aliquẽ,

C vel etiam monachum ex alio monaſterio ab eo differente: ne det ſeculari vel externo monacho monachatũ: & grauetur monaſteriũ adelphato. Si enim grauetur, omnino deerit monachis qui ſunt intus, & pro mercede fit iudicium. Si autem accedit laicorum quiſpiam, qui eſt omnino inops & pauper, ad ſanctiſſimum meum dominum, vel ex antiſtitibus, qui ſuos thronos perdiderunt, & ſũt inopes, & voluerit ſtatuere vt is victum capiat è ditiori aliquo monaſterio, hoc rectè faciet, non ſupra facultates numeri eorũ qui ſunt ordinati.

D monachi enim, qui ſunt intus, debent præferri cæteris omnibus, ad ea quæ ſunt ſibi neceſſaria capienda.

CANON XX.

A præſenti ſtatuimus non fieri duplex monaſterium, quoniam hoc fit multis ſcandalũ & offenſio. Si qui autem volunt cum cognatis mundo renunciare, & vitam ſequi monaſticam, viros quidẽ oportet in virorũ monaſteria diſcedere, fœminas autem ingredi in mulierũ monaſteria: hoc enim eſt Deo acceptũ. Quæ autẽ huc vſque duplicia fuerũt, ſeruẽtur ſecundũ regulã ſancti patris noſtri Baſilij, & ſecundũ eius cõſtitutionẽ, quæ ſic

αἱ δὲ ἀπὸ τῶν προσερχομένων εἰς ἀπόκαρσιν γινόμεναι ἑκουσίως, καὶ κατὰ γνώμην τῶν προσφερόντων προσενέξεις, προσδεχθήσονται, καὶ ἀπογραφήσονται ἐν τῷ βρεβίῳ τῆς μονῆς, εἰδήσεως διδομένης περὶ τῶν προσφερομένων καὶ τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ, κἂν οἱ τὰ μοναστήρια ἔχοντες ὑπομνήματα κέκτηνται περὶ τοῦ λαμβάνειν ἀποταγὰς καὶ προσενέξεις, καὶ ἀποκερδαίνειν ταύτας. τοῦτο γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν ὀφείλει σχολάσαι, καὶ γίνεσθαι καθὼς ἄνωθεν εἴρηται. ἀλλὰ καὶ αἱ σωζόμεναι προσενέξεις οὐκ ὀφείλουσιν ἐκποιηθῆναι τῇ ἀφορμῇ τῶν ὑπομνημάτων. ἡ μέντοι φροντὶς οὐ μόνον τῶν ψυχῶν τῶν μοναχῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν κοσμικῶν, τῷ ἁγίῳ πατριάρχῃ ἐπίκειται, καὶ ὅταν θεάσηταί τινα τῶν κοσμικῶν διψῶντα τὴν οἰκείαν σωτηρίαν, πῶς ἐνδέχεται ἵνα κωλύηται τοῦ τάσσειν ἐν τῇ μονῇ, ἐπὶ ψυχικῆς σωτηρίας τοῦ προσερχομένου; ἔξεστι γὰρ ἀκωλύτως ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης τὸ τάσσειν, ἤπερ οἱ χαριστικάριοι, κἂν ὑπομνήματα ἔχωσι. πλὴν εἰ κελεύει ὁ ἁγιώτατός μου δεσπότης λαμβάνειν χρείας ἀδελφάτου τινὰ κοσμικὸν ὄντα, ἢ καὶ μοναχὸν ἀπὸ ἑτέρου μοναστηρίου διαφέροντος αὐτῷ, ἵνα μὴ διδῶσι κοσμικῷ ἢ μοναχῷ ἐξωμονίτατον, ὡς ἂν μὴ ἐπιβαρύνηται ἡ μονὴ ἀπὸ τοῦ ἀδελφάτου. εἰ γὰρ ἐπιβαρύνεται, λείψει πάντως καὶ τὸ ἐξωμονίτατον, καὶ γίνεται αὐτὸ μισθοῦ κρῖμα. εἰ δ᾽ ἴσως προσέρχεταί τις τῶν λαϊκῶν, ἀδύνατος πάντη καὶ πένης, τῷ ἁγιωτάτῳ μου δεσπότῃ, ἢ καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων τῶν ἀπολεσάντων τοὺς θρόνους αὐτῶν, καὶ δεομένων, καὶ θελήσει τυπῶσαι αὐτὸν λαμβάνειν χρείας ἀπό τινος τῶν εὐπορωτέρων μοναστηρίων, ποιήσει τοῦτο καλῶς μὴ ὑπὲρ τὴν δύναμιν τῆς μονῆς, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τασσομένων ὄντος. προτιμότεροι γὰρ ὀφείλουσιν εἶναι οἱ ἐσωμονίται τῶν ἄλλων ἁπάντων, εἰς τὸ λαμβάνειν τὰς χρείας αὐτῶν.

Κανὼν κ΄.

Ἀπὸ τοῦ παρόντος ὁρίζομεν, μὴ γίνεσθαι διπλοῦν μοναστήριον, ὅτι σκάνδαλον καὶ πρόσκομμα τοῖς πολλοῖς γίνεται τοῦτο. Εἰ δέ τινες μετὰ συγγενῶν προαιροῦνται ἀποτάξασθαι, καὶ τὸν μονήρη βίον κατακολουθεῖν, τοὺς μὲν ἄνδρας δέον ἀπιέναι εἰς ἀνδρῷον μοναστήριον, καὶ τὰς γυναῖκας εἰσιέναι ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ· ἐπὶ τούτῳ γὰρ εὐαρεστεῖται ὁ θεός. τὰ δὲ ὄντα ἕως τοῦ νῦν διπλᾶ, κρατείτωσαν κατὰ τὸν κανόνα τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου, καὶ κατὰ τὴν διάταξιν αὐτοῦ οὕτω διατυπού-

προθέσπισαν. μὴ διαιτᾶσθαι ἐν ἑνὶ μοναστηρίῳ μοναχοὶ καὶ μονάστριαι· μοιχεία γὰρ μεσολαβεῖ τὴν συνδιαίτησιν. μὴ ἐχέτω μοναχὸς παῤῥησίαν πρὸς μονάστριαν, ἢ μονάστρια πρὸς μοναχὸν ἰδίᾳ προσομιλείτω. μὴ κοιταζέσθω μοναχὸς ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ· μὴ συνεσθιέτω μονάστρια κατὰ μόνας. καὶ ὅτε τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου παρὰ τοῦ ἀνδρείου μέρους πρὸς τὰς κανονικὰς ἀποκομίζονται, ἔξωθεν τῆς πύλης ταῦτα λαμβανέτω ἡ ἡγουμένη τοῦ γυναικείου μοναστηρίου, μετὰ γραός τινος μοναστρίας· Εἰ δὲ συμβῇ, καὶ συγγενῆ τινα θέλειν θεάσασθαι ὁ μοναχὸς, ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς ἡγουμένης ταύτῃ προσομιλείτω διὰ μικρῶν καὶ βραχέων λόγων, καὶ συντόμως ἐξ αὐτῆς ἐπαναχωρείτω.

Ἑρμηνεία.

Εν μὲν τῷ α'. κεφαλ. τοῦ ιβ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος κατεστρώθησαν διάφορα νόμιμα χάριν τῶν μοναστηρίων. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται, μὴ γίνεσθαι διπλᾶ μοναστήρια, διὰ τὸ μὴ σκανδαλίζεσθαι ἐκ τούτου τοὺς πολλούς. ὡς δέ τινος εἰπόντος καλὸν εἶναι καὶ εὐπαράδεκτον τοῦτο, ὅταν ὑποψία τις ὑποτρέχῃ διὰ τὰ ἀστήρικτα πρόσωπα. (Εἰ γὰρ ἀνύποπτοι, συγγενεῖς τυχὸν, ἀδελφοὶ ἢ ἕτεροι τοιοῦτοι θελήσουσι μονάσαι, ἵνα τί οὐ παραχωρηθήσονται εἰς διπλοῦν κατοικεῖν μοναστήριον;) Φασὶν οἱ πατέρες ὡς οὐδὲ τηνικαῦτα τοὺς προσήκοντας δέον ἐστὶ συνοικεῖν, ἵνα μὴ ἐκ τούτου προσκόπτωσί τινες. ἀλλ' ὁ μὲν ἀνὴρ ἀπιέτω εἰς ἀνδρῶν μοναστήριον ἰδιαίτατον· ἡ δὲ γυνὴ εἰς γυναικεῖον. οὕτω γὰρ ζῶντες κεχωρισμένοι, εὐαρέστως δουλεύσουσι τῷ Θεῷ. τὰ μέντοι προγεγονότα διπλᾶ μοναστήρια, παρεκελεύσαντο πολιτεύεσθαι κατὰ τὸν ὁρισμὸν καὶ τὴν διαταγὴν τοῦ μεγάλου πατρὸς Βασιλείου. ἤγουν μὴ συνδιαιτᾶσθαι, τουτέστι, μὴ συνοικεῖν ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἐν ἑνὶ μοναστηρίῳ. ὅτι ὑποψία ἐστὶ μοιχείας ἀπὸ τῆς συνοικήσεως. ἀλλὰ μηδὲ μοναχὸς ἐχέτω ἄδειαν μετὰ μοναχῆς κατ' ἰδίαν προσομιλεῖν ἢ συνεσθίειν, ἢ ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ διανυκτερεύειν· ὥσπερ οὐδὲ τὸ ἀνάπαλιν. τὰ δὲ ἀναγκαῖα τὰς μοναζούσαις ἀποκομίζεσθαι διὰ ἀνδρῶν οὐχὶ ἐντὸς τοῦ μοναστηρίου, ἀλλὰ ἐκτὸς τῆς πύλης αὐτοῦ, διὰ χειρὸς τῆς ἡγουμένης καὶ μοναστρίας γραός. Εἰ δέποτέ τις μοναχὸς θελήσει θεάσασθαι μονάζουσαν συγγενῆ αὐτοῦ, μὴ παραχωρείσθω κατ' ἰδίαν μετ' αὐτῆς συνείρειν λόγους·

A *definit: In vno autem monaſterio ne verſentur monachi & monachæ: Adulterium enim conuerſationis interuentu admittitur. nec monachus libere cum monacha loquatur, vel monacha cum monacho ſeorſum confabuletur, nec cubet monachus in fœminarum monaſterio, nec monacha ſeorſum comedat. & quando quæ ſunt vitæ neceſſaria, à parte virorum ad regulares fœminas deferuntur, extra portam hæc accipiat monaſterij muliebris præfecta, cum aliqua anu monacha. Si autem eueniat vt aliquam velit cognatam monachus aſpicere, præſente* B *præfecta cum ea colloquatur exiguo & breui ſermone, & mox ab ea recedat.*

SCHOL. BALS. In primo cap. xij. tit. præſentis operis diuerſæ leges de monaſteriis traditæ ſunt. Præſens autem canon conſtituit non eſſe facienda duplicia monaſteria, ne multi ex eo offendantur. Tanquam autem dixerit quiſpiam hoc eſſe honeſtum, & iure admittendum, quando quædam ſuſpicio inciderit propter perſonas nõ ſatis firmas & ſtabiles: (Si enim à ſuſpicione alieni, cognati C fortaſſe, vel fratres, vel alij eiuſmodi, velint eſſe monachi, cur non eis licebit in duplici monaſterio habitare?) dicunt patres quòd ne tunc quidem cognatos ſimul habitare oporteat, ne aliqui ex eo offendãtur. ſed vir quidem in virorum proprium monaſterium abeat: mulier autem in mulierum. Sic enim viuentes ſeparati Deo iucundè ſeruiunt. Quæ priùs autem fuerant duplicia monaſteria, iuſſerunt adminiſtrari ex decreto & conſtitutione magni Baſilij, ſcilicet D vt non cõuerſentur, hoc eſt non cohabitent viri & mulieres in vno monaſterio: quoniam adulterij ſuſpicio oritur ex cohabitatione. ſed neque monachus poteſtatem habeat cum monacha ſeorſum confabulandi, vel comedendi, vel in muliebri monaſterio pernoctandi: quemadmodum nec contra. Quæ autem ſunt monachis ad victum neceſſaria, ea à viris recipiantur, non intra monaſterium, ſed extra portam eius, per manum monaſterij præfectæ, & anus monachæ. Si quis autem monachus velit monacham cognatam ſuam aſpicere, ne liceat ei ſeorſum cum ea ſermones vltro citróque conferre:

ſed in præſentia præfectæ monaſterij, idque paucis, ei concedatur. Quod Latinè autem eſt, In vno monaſterio monachi & monachæ ne verſentur, Græcè eſt, διαιτᾶσθαι, à verbo διαιτῶ. δίαιτα autem, non, vt apud Grammaticos, pro conuiuio, ſed pro habitatione accipitur. δίαιτα enim apud iuriſconſultos pro habitaculo accipitur. Duplicia autem monaſteria dici, dixerunt nonnulli, non quæ ſimul habent viros & fœminas, ſed quæ propè & coniunctè ædificata ſunt, & tanquam vnum reputantur propter multam vnionem. ſed ex hoc canone apparet non dici propterea duplicia monaſteria, ſed quòd in vno & eodem monaſterio habitarent, vt eſt veriſimile, viri & mulieres. Conſtituit enim, vt cognati abeant, illi quidem in virorum, hæ verò in mulierum monaſteria, tanquam eſſet prohibita in vno & codẽ loco eorum habitatio. Similiter iubet ne conuerſentur, hoc eſt, ne in vno monaſterio cohabitent viri & mulieres. Lege & totum primum tit. iiij. lib. eiuſmodi multa docentem, & ſtatuentem vt neque monachus vel laicus muliebre monaſterium ingrediatur quamcunque ob cauſam: & definientem de iis qui debẽt miniſtrare in muliebribus monaſteriis, & de ipſorum apocriſiariis & reliquis miniſtris.

Canon XXI.

Non oportet monachum vel monacham proprium relinquere monaſterium, & ad aliud ſe conferre: ſi hoc autem contigerit, ipſum vt hoſpitem accipi eſt neceſſarium: ſed eum recipi ſine mente monaſterij præfecti non conuenit.

Schol. Bals. Poſtquã polliciti ſunt aliqui & deo profeſſi ſunt manere in eo monaſterio in quo tonſi fuerũt, quomodo eis permittetur vt ſuam profeſſionem infirment, & in aliud monaſteriũ abeant? ſtatuit ergo canõ ne monachus nec monacha ex ſuo monaſterio inordinatè recedat, & in aliud monaſterium ſe conferat, vt in eo collocetur. Si hoc autẽ propter puſillum & abiectum animum ſæpe fiat, is ne ab eo qui præeſt recipiatur, ſine ſcientia ac notitia eius qui illius curam gerit monaſterij præfecti, ſcilicet ſine dimiſſoria eius epiſtola: ſed ſolùm hoſpitio accipiatur:

A ἀλλὰ κατὰ πρόνοιαν τῆς ἡγουμένης καὶ ἐν συντόμῳ ἀναχωρεῖν. τὸ ὄνομα δὲ τῆς διαίτης, οὐκ ἐκλαμβάνεται εἰς εὐωχίαν, κατὰ τοὺς γραμματικοὺς, ἀλλ' εἰς κατοίκησιν· δίαιτα γὰρ παρὰ τοῖς νομικοῖς ἡ κατοικία ἐστί. διπλᾶ δὲ μοναστήρια εἶπον τινὲς λέγεσθαι, οὐ τὰ ἔχοντα ἐν ταὐτῷ καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ἀλλὰ τὰ πλησίον καὶ ἡνωμένως κτισθέντα, καὶ λογιζόμενα ἓν ὡσανεὶ διὰ τὴν πολλὴν ἑνότητα. ἀπὸ δὲ τοῦ κανόνος ἀναφαίνεται μὴ λέγεσθαι διὰ τοῦτο διπλᾶ μοναστήρια, ἀλλ' ὅτι ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ κατῴκουν ποτὲ, ὡς ἔοικεν, ἄνδρες B καὶ γυναῖκες. διορίζεται γὰρ τοὺς προσγενεῖς ἀφίστασθαι εἰς ἀνδρῷα καὶ γυναικεῖα μοναστήρια, ὡς οὔσης κεκωλυμένης τῆς εἰς αὐτὸ καὶ ἓν κατοικίας τούτων. ὡσαύτως παρακελεύεται, μὴ διαιτᾶσθαι, τουτέστι μὴ συνοικεῖν ἐν ἑνὶ μοναστηρίῳ ἄνδρας καὶ γυναῖκας. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ὅλον πρῶτον τίτλον τοῦ δ'. βιβλίου, διδάσκοντα περὶ τοιούτων πολλῶν· καὶ διοριζόμενον μήτε μοναχὸν, μήτε λαϊκὸν εἰσιέναι εἰς γυναικεῖον μοναστήριον χάριν οἱασδήτινος αἰτίας· διατυποῦντα δὲ καὶ τὰ περὶ τῶν ὀφειλόντων ἱερουργεῖν ἐν ταῖς γυναι- C κείαις μοναῖς· καὶ τὰ περὶ τῶν ἀποκρισιαρίων αὐτῶν, καὶ λοιπῶν διακονητῶν.

Κανὼν κα'.

Μὴ δεῖν μοναχὸν ἢ μονάστριαν καταλιμπάνειν τὴν οἰκείαν μονὴν, καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἀπέρχεσθαι. Εἰ δὲ συμβῇ τοῦτο, ξενοδοχεῖσθαι αὐτὸν, ἀναγκαῖον. προσλαμβάνεσθαι δὲ ἄνευ γνώμης τοῦ ἡγουμένου αὐτοῦ οὐ προσήκει.

Ἑρμηνεία.

Μετὰ τὸ δοῦναι τινὰ συνθήκας καὶ ὁμολογίας εἰς θεὸν, χάριν τοῦ προσμένειν ἐν ᾗ ἀπεκάρη μονῇ, πῶς παραχωρηθήσεται τὴν οἰκείαν ἀθετῆσαι ὁ- D μολογίαν, καὶ εἰς ἑτέραν ἀπελθεῖν μονήν; διορίζεται οὖν ὁ κανὼν, μήτε μοναχὸν μήτε μονάστριαν, ἀσυντάκτως ἀναχωρεῖν ἀπὸ τῆς οἰκείας μονῆς, καὶ εἰς ἕτερον ἀπέρχεσθαι μοναστήριον, χάριν τοῦ καταταγῆναι ἐν αὐτῷ. εἰ δὲ πολλάκις διὰ μικροψυχίαν γένηται τοῦτο, μὴ προσλαμβάνεσθαι αὐτὸν παρὰ τοῦ προεστῶτος ἄνευ εἰδήσεως τοῦ κουρεύσαντος αὐτὸν ἡγουμένου, δηλονότι χωρὶς ἀπολυτικῆς γραφῆς αὐτοῦ· ἀλλὰ μόνον ξενοδοχεῖσθαι·

ἵνα μὴ βιασθῇ εἰς κοσμικὰ ἀπιέναι, καὶ διάγειν μετὰ λαϊκῶν. ὁ μέντοι μέγας Βασίλειος, ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς αὐτοῦ κανόσι διορίζεται τὸν μοναχὸν βλαπτόμενον ψυχικῶς, ἀναχωρεῖν ἀφ' ἧς ἀπεκάρη μονῆς· καὶ τοῦτο δὲ ποιεῖν, μετὰ τὸ εἰπεῖν καὶ ἅπαξ καὶ δὶς τὰ περὶ τούτου, πρὸς τὸν καθηγούμενον καὶ τοὺς μοναχούς, καὶ μὴ διορθωθῆναι τὸ κακόν. τῷ ὀνόματι δὲ τῆς ξενοδοχείας, μὴ εἴπῃς ἐπὶ πολὺν καιρὸν τὸν ξενοκουρείτην μοναχὸν διάγειν εἰς ἀλλοτρίαν μονήν. τοῦτο γὰρ καὶ παραγραφὴ τοῦ κανόνος ἐστίν· ἀλλ' ἐφ' ἡμέραις μετρίαις. μὴ θαυμάσῃς δὲ πῶς οὐ κολάζεται παρὰ τοῦ κανόνος ὁ παραβάτης τούτου. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν π'. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ μάθῃς ὅπως οἱ ξενοκουρεῖται κολάζονται, καὶ οἱ τούτους δεχόμενοι.

Κανὼν κβ'.

Θεῷ μὲν τὸ πᾶν ἀνατίθεσθαι, καὶ οὐ τοῖς ἰδίοις θελήμασι δουλεύεσθαι, μέγα χρῆμα τυγχάνει· εἴτε γὰρ ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, ὁ θεῖος ἀπόστολός φησι, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. Χριστὸς οὖν ὁ θεὸς ἡμῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις αὐτοῦ τὰς ἀρχὰς τῶν ἁμαρτημάτων ἐκκόπτειν προστέταχεν. οὐ γὰρ ἡ μοιχεία μόνον παρ' αὐτοῦ κολάζεται, ἀλλὰ καὶ ἡ κίνησις τοῦ λογισμοῦ πρὸς τὴν τῆς μοιχείας ἐγχείρησιν κατακέκριται, λέγοντος αὐτοῦ, ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. ἔνθεν οὖν μαθητευθέντες, λογισμοὺς ὀφείλομεν καθαίρειν. Εἰ γὰρ καὶ πάντα ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει, ὡς ἐκ τῆς ἀποστολικῆς φωνῆς διδασκόμεθα. ἐπάναγκες οὖν ἐστὶ παντὶ ἀνδρί, διὰ τὸ ζῆν ἐσθίειν. καὶ οἷς μὲν βίος ἐστὶ γάμου καὶ τέκνων καὶ λαϊκῆς διαθέσεως, ἀναμὶξ ἐσθίειν ἄνδρας καὶ γυναῖκας, τῶν ἀδιαβλήτων ἐστί, μόνον, τῷ διδόντι τροφὴν τὴν εὐχαριστίαν προσάγοντας, καὶ μὴ διά τινων θυμελικῶν ἐπιτηδευμάτων, ἤγουν σατανικῶν ᾀσμάτων κιθαρῳδῶν τε καὶ πορνικῶν λογισμάτων. οἷς ἐπέρχεται προφητικὴ ἀρὰ οὕτως ἡ λέγουσα· οὐαὶ οἱ μετὰ κιθάρας καὶ ψαλτηρίου τὸν οἶνον πίνοντες, τὰ δὲ ἔργα κυρίου οὐκ ἐμβλέποντες, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ οὐ κατανοοῦσι· καὶ εἴ πού ποτε εἶεν τοιοῦτοι ἐν τοῖς Χριστιανοῖς, διορθούσθωσαν. Εἰ δὲ μή γε, κρατείτωσαν ἐπ' αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν κανονικῶς ἐκτεθέντα.

A Ne fortè eum ad ſecularia abire contingat, & cum laicis vitam agere. Porrò magnus Baſilius, in ſuis exercitatoriis canonibus ſtatuit, vt monachus, qui animo offenditur, recedat ab eo in quo tonſus eſt, monaſterio, & hoc faciat, poſtquam monaſterij præfecto id & ſemel & bis dixerit, & etiam monachis, nec malum corrigitur. Hoſpitij autem nomine ne dicas, monachum qui alibi tonſus eſt, diu debere verſari in alieno mo- B naſterio: hac enim ratione fit fraus canoni: ſed aliquot diebus. Ne mireris autem quomodo à canone non punitur is qui eum transgreditur. Lege & lxxx. can. ſyn. Carth. & ſcies quomodo puniuntur, qui alibi tonſi ſunt, & qui eos ſuſcipiunt.

CANON XXII.

Deo quidem vniuerſum dedicare, & non propriis voluntatibus ſeruire, res magna eſt. Siue enim comeditis, ſiue bibitis, inquit diuinus Apoſtolus, omnia in Dei gloriam facite: Chriſtus autem deus no- C *ſter in ſuis euangelijs iuſſit peccatorum principia reſecare. Non enim adulterium ſolum apud ipſum punitur, ſed etiam cogitationis motus ad aggrediendum adulterium condemnatur, ipſo dicente, Qui aſpexit mulierem ad concupiſcendum ipſam, eam iam in corde ſuo adulterauit. vnde nos quoque edocti, debemus cogitationes purgare. Etſi enim omnia licent, non tamen omnia expediunt, vt à voce apoſtolica docemur. Cuiuis ergo homini neceſſe eſt comedere vt viuat. Et quibus eſt vita quidem matrimonij, & libe-* D *rorum, & laicæ conſtitutionis, mixtim comedere viros & mulieres, eſt ab omni reprehenſione alienum, ſi modò ei qui dat nutrimentum, gratias agant, non cum ſcenicis quibuſdam ſtudijs, ſiue ſatanicis canticis, & citharœdicis ac meretricijs vocibus: quos prophetica execratio ſic perſequitur, ſic dicens: Væ qui cum cithara & pſalterio vinum bibunt, domini autem opera non reſpiciunt, & opera manuum eius non conſiderant. Et ſicubi tales fuerint inter Chriſtianos, corrigantur: ſin minùs, aduerſus eos robur ſuum obtineant, quæ ab ijs qui nos præceſſerunt, canonicè tradita ſunt.*

Quibus autem quieta eſt vita & ſolitaria, vt qui domino Deo iugum monaſticum tollere ſtatuerint, in ſolitudine & ſilentio ſedere conuenit, nec iis etiam qui vitam ſacerdotalem elegerint, licet omnino ſeorſum cum mulieribus comedere, niſi vtique cum diuinis & religioſis viris ac mulieribus: vt ipſum etiam conuiuium ad ſpiritalem correctionem adducat. Porrò id ipſum etiam in cognatis fiat. Si autem rurſus contingat vt quæ ſunt ad vſum neceſſaria, non afferat monachus vel ſacerdos, & propter neceſſitatem velit, ſiue in publico diuerſorio, ſiue in alicuius domo diuertere, ei liceat hoc facere, vt pote vrgente neceſſitate.

SCHOLIVM BALS. Præſens canon prohibet laicis, ne cum ſcenicis ludicris & ſaltationibus comedant, & ſuadet clericis qui tale quid faciunt, vt ſe corrigant: ſin minùs, aduerſus eos valere, quæ canonibus antea conſtituta fuêre, decernit. Porrò & monachis & ſacerdotibus præcipit, ne ſeorſum cum mulieribus comedant, etiamſi reuera eorum cognatæ fuerint, ſed palam, & cum aliquibus bonis ac religioſis, vt neque ipſi à contrariis cogitationibus moueantur, neque aliis offenſionem ſcandalúmque præbeant. Si quis autem in itinere vel in alio miniſterio peregrè verſetur, & non habeat ea quæ ſunt ad vitam neceſſaria, ſtatuerunt, eum abſque vllo præiudicio in hoſpitio publico vel in alienis ædibus diuertere, propter vrgentem neceſſitatem corporei nutrimenti & quietis. Atque hic quidem eſt huius canonis ſcopus. Eius autem procemium eſt ex prima ad Corinthios epiſtola magni apoſtoli Pauli, quæ ſic præciſè dicit, Siue comeditis, ſiue bibitis, omnia in Dei honorem facite. & ex euangelio, illud: Debemus cogitationes purgare: & ex ij. ad Corinth. epiſtola: Omnia licent, ſed non omnia expediunt. & illud, Væ qui cum cithara & pſalterio vinum bibunt, & quæ deinceps ſequuntur, ex Eſaia propheta. Canonicas autem traditiones dicunt patres xxxxij. & xxxxiij. can. ſanctorum apoſtolorum, & lx. Carthag. ſyn. & lxij. ſyn. in Trullo.

A οἷς δὲ ὁ βίος ἐστὶν ἡσύχιος καὶ μονότροπος, ὁ συνταξάμενος κυρίῳ τῷ θεῷ ζυγὸν μονήρη ἆραι, καθίσεται καὶ κατὰ μόνας καὶ σιωπήσῃ. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς ἱερατικὸν ἐκλεξαμένοις βίον οὐδ' ὅλως ἔξεστι κατ' ἰδίαν γυναιξὶ συνεσθίειν, εἰ μή που μετά τινων θεοφόρων καὶ εὐλαβῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἵνα καὶ αὐτὴ ἡ συνεστίασις πρὸς κατόρθωσιν πνευματικὴν ἀπάγῃ. καὶ ἐπὶ συγγενῶν δὲ τὸ αὐτὸ ποιείτω. Εἰ δὲ καὶ αὖθις ἐν ὁδοιπορίᾳ συμβῇ τὰ τῆς ἀναγκαίας χρείας μὴ ἐπιφέρεσθαι μοναχὸν ἢ καὶ ἱερατικὸν ἄνδρα, καὶ διὰ τὸ ἀναγκαῖον καταλῦσαι βούλεται, εἴτε ἐν πανδοχείῳ, ἢ καὶ ἐν
B οἴκῳ τινὸς, ἄδειαν ἔχειν αὐτὸν τοῦτο ποιεῖν, ὡς τῆς χρείας κατεπειγούσης.

Ερμηνεία.

Ο παρὼν κανὼν κωλύει τοὺς λαϊκοὺς μετὰ θυμελικῶν παιγνίων καὶ ὀρχήσεων ἐσθίειν. καὶ παρεγγυᾶται τοῖς τοιοῦτόν τι ποιοῦσι Χριστιανοῖς διορθοῦσθαι. Εἰ δὲ μὴ, κρατεῖν ἐπ' αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν κανόνων προορισθέντα. τοὺς μέντοι μοναχοὺς καὶ τοὺς ἱερωμένους παρακελεύεται μὴ συνεσθίειν μετὰ γυναικῶν κατ' ἰδίαν, κἂν τῇ ἀληθείᾳ ὦσι προσήκουσαι τούτων· ἀλλ' ἐν φωτὶ καὶ μετὰ
C εὐλαβῶν τινῶν, διὰ τὸ μήτε αὐτοὺς ὑπὸ λογισμῶν ἐναντίων κατασείεσθαι, μήτε ἄλλους σκανδαλίζειν. ἐν ὁδοιπορίᾳ δὲ ἢ ἐν ἑτέρᾳ διακονίᾳ ἀναγκαίᾳ ἀποδημοῦντά τινα ἐκ τούτων, καὶ τὰ πρὸς ζωὴν ἐπιτήδεια μὴ ἔχοντα, διωρίσαντο ἀπροκριματίστως καταλύειν ἐν ξενοδοχείῳ, ἢ ἐν ἀλλοτρίῳ οἴκῳ, διὰ τὸ κατεπεῖγον τῆς σωματικῆς τροφῆς καὶ ἀναπαύσεως. καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τοῦ κανόνος, τοῦτο. τὸ προοίμιον δὲ αὐτοῦ ἐστὶν ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Παύλου, οὕτω λεγούσης ἐν
D μέρει· εἴτε ἐσθίετε εἴτε πίνετε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε· τὸ, ὀφείλομεν καθαίρειν λογισμοὺς, ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους δευτέρας ἐπιστολῆς· τὸ, πάντα ἔξεστιν ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει, ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης ἐπιστολῆς· καὶ τὸ, οὐαὶ οἱ μετὰ κιθάρας καὶ ψαλτηρίου τὸν οἶνον πίνοντες, καὶ τὰ ἑξῆς, ἐκ τῆς τοῦ Ἠσαΐου προφητείας. κανονικὰς δὲ παραδόσεις οἱ πατέρες φασὶ, τὸν μβ'. καὶ μγ'. τῶν ἁγίων ἀποστόλων. τὸν ξ'. τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου καὶ τὸν ξβ'. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ.

A

ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΚΤΕΘΕΝΤΕΣ

παρὰ τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης ἐν Κωνσταντινουπόλει πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου, τῆς συστάσης ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων.

ΤΙΝΕΣ τὴν ἐπιγραφὴν ἀναγινώσκοντες, ἀποροῦσι πῶς μία οὖσα αὕτη ἡ σύνοδος, πρώτη καὶ δευτέρα σύνοδος; Λύσις. ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου B κυροῦ Φωτίου τοῦ τὸ νομοκάνονον συνθεμένου, συνεκροτήθη κατὰ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἰγνατίου οἰκουμενικὴ σύνοδος. λαληθεισῶν δὲ καὶ δογματικῶν ὑποθέσεων καὶ ἀλλοίων ἐκκλησιαστικῶν, γέγονε διάστασις καὶ μερισμὸς τῆς συνόδου, ὡς τῶν ἑτεροδόξων μὴ ἀνεχομένων διὰ τὴν ἧτταν, ὁμογνωμονῆσαι τοῖς ὀρθοδόξοις. διὰ τοῦτο καὶ ἐδέησε τοῖς θείοις πατράσι, γενέσθαι καὶ δευτέραν συνέλευσιν, καὶ γραφῆναι τὰ προλαληθέντα καὶ κυρωθέντα. ὠνομάσθη οὖν ἐντεῦθεν ἡ τοιαύτη σύνοδος, πρώτη καὶ δευτέρα, καὶ C οἱ ὑποτεταγμένοι κανόνες ἐξετέθησαν.

Κανὼν α'.

Πρᾶγμα σεμνὸν οὕτω καὶ τίμιον καὶ τοῖς μακαρίοις καὶ ὁσίοις πατράσιν ἡμῶν πάλαι καλῶς ἐπινοηθὲν ἡ τῶν μοναστηρίων οἰκοδομή, κακῶς ὁρᾶται πραττόμενον σήμερον. τινὲς γὰρ ὄνομα μοναστηρίου ταῖς οἰκείαις περιουσίαις καὶ ὑπάρξεσι περιθέμενοι, καὶ θεῷ καθαγιάζειν ταύτας ἐπαγγελλόμενοι, κυρίους τε τῶν ἀφιερωθέντων ἑαυτοὺς ἀναγράφουσι, καὶ μόνῃ τῇ προσηγορίᾳ τὸ θεῖον ἀφοσιοῦν ἐκμηχανᾶσθαι διεγνώκασι. τὴν αὐτὴν γὰρ D ἐξουσίαν καὶ μετὰ τὴν ἀφιέρωσιν οὐκ ἐρυθριῶσι σφετερίζεσθαι, ἥνπερ ἔχειν οὐκ ἐκωλύοντο πρότερον. καὶ τοσαύτη καπηλεία προσετρίβη τῷ πράγματι, ὥστε πολλὰ τῶν ἀφιερωθέντων παρ' αὐτῶν γε τῶν ἀφιερωσάντων καθορᾶται πιπρασκόμενα, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἔστιν αὐτοῖς μεταμέλεια, ἐφ' οἷς τῶν ἅπαξ ἀνατεθειμένων θεῷ τὴν ἐξουσίαν ἑαυτοῖς ἐπιτρέπουσιν, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις ταύτην ἀδεῶς παραπέμπουσιν. ὥρισεν οὖν διὰ ταῦτα ἡ ἁγία σύνοδος, μὴ ἐξεῖναι μοναστήριον οἰκοδομεῖν, ἄνευ τῆς τοῦ ἐπισκόπου γνώμης καὶ βουλῆς. ἐκείνου δὲ συνειδότος καὶ ἐπιτρέποντος, καὶ τὴν ὀφειλομένην ἐπιτελοῦντος εὐχήν,

CANONES EDITI A SANCTA ET MAGNA CONſtantinopolitana prima & ſecunda ſynodo, quæ congregata eſt in venerabili templo ſanctorum & benedictorum Apoſtolorum.

QVidam dubitant legentes hanc inſcriptionem, quomodo hæc ſynodus, quæ vna eſt, prima & ſecunda dicitur. Solutio. Tempore ſanctiſſimi illius patriarchæ domini Photij, qui hoc nomocanonon compoſuit, coacta eſt aduerſus Ignatium beatiſſimum patriarcham vniuerſalis ſynodus. Cùm autem dictæ eſſent dogmaticæ cauſæ alienæque eccleſiaſticæ, fuit diuiſio & ſeditio ſynodi, vtpote cùm qui aliter ſentiebant, nolebant, quòd victi eſſent, orthodoxis aſſentiri. Propterea & ſanctis patribus opus fuit, vt rurſus fieret ſecunda congreſſio, & ſcriberentur quæ priùs dicta erant & confirmata. Ex eo ergo nominata eſt hæc ſynodus prima & ſecunda, & ſubiecti canones editi fuere.

CANON I.

Res adeò veneranda & honorabilis, & à beatis & ſanctis patribus noſtris iam olim pulchrè excogitata, monaſteriorum ædificatio, hodie malè geritur. Nonnulli enim ſuis copiis & facultatibus nomen monaſterij imponentes, & eas deo ſanctificare profitentes, ſe eorum quæ ſunt conſecrata dominos eſſe inſcribunt, & ſola appellatione deo dedicare machinari decreuerunt. Eandem enim poteſtatem etiam poſt conſecrationem ſibi vſurpare non erubeſcunt, quam priùs habere non vetabantur: & tanta rei cauponatio adhibita eſt, vt multa eorum quæ ſunt conſecrata, ab ijs ipſis qui conſecrarunt, vendita cernantur, & admirationem & odium ijs qui ea vident, afferentia: & tantum abeſt vt vllam agant pœnitentiam ob id quòd eorum quæ deo dedicata ſunt, ſibi poteſtatem attribuant, vt etiã eam ad alios ſine metu tranſmittant. Propterea ergo ſancta definiit ſynodus, vt nemini liceat monaſterium ædificare abſque epiſcopi ſententia & conſilio. Illo autem ſciente, & permittente, & eam quã debet, orationem peragente,

vt ab antiquis piè ac religioſè cautum eſt, monaſterium quidem ædificetur: omnia autem quæ ad ipſum pertinent, cum illo ipſo in breui inſcribātur, & in epiſcopalibus archiuis reponātur, nullo modo poteſtatem habente eo qui conſecrat, ſe ipſum præfectum, vel pro ſe alium conſtituere. Si enim eorum quæ quis homini largitur, dominus amplius eſſe non poteſt, quomodo eorum quæ quis Deo ſanctificat & dedicat, ſibi dominium arripere ſinetur?

SCHOL. BALS. In ſeptimo canone vij. ſyn. permulta ſcripſimus, quomodo fieri debeant monaſteria: & lege ea. Præſens autē canon dicit, quòd quoniam nōnulli ſolo nomine monaſterij, Deum cōplectuntur, rebus autē & veritate volunt in ea quę ſunt dedicata, poteſtatē obtinere, ea vt volunt alienantes, monaſteriū ædificari non debet ſine illius regionis epiſcopi cōſenſu. Is enim poſtquam orationem in fundamēto ſeu crucis fixione, ad Deum fuderit, permittet quidem ædificationē, & in breui etiā deſcribet, quæ ad monaſterij diſpenſationem & monachorum ſufficientiam ab extructore danda ſunt, & ipſum etiā monaſterium: vt breue in epiſcopatu reponatur, & qui offert, ob eorum quæ ſunt Deo conſecrata, dominio alienetur. Adiicit autem, quòd tantum debet abeſſe is qui obtulit, à dominio eorū quæ ad Deum pertinent, vt ne præfecturam quidem gerat in monaſterio præter ſententiam epiſcopi, ſed nec etiam alium præfectum conſtituat. Si enim, inquit, ea quæ ſunt Deo dedicata eripiet, & in ſuam rurſus poteſtatem rediget, rogauerit ergo quiſpiā, quomodo contra ac canone continetur, monaſterij extructores & ſtatuta edunt, & non ſolùm monaſteriorum præfectos, ſed & Ephoros in ipſis conſtituunt, & nonnunquam inter alia quæ contra canones faciunt, vt illius regionis epiſcopus ad ipſum aditum non habeat? Et dixerunt quidem nōnulli, omnia ſtatuta quomodocunque ſe habeant & quicquid contineant, eſſe inualida, & quod Deo ſemel eſt dedicatum, abſque vlla curioſiori inueſtigatione eſſe iuris epiſcopalis, vt canone cōtinetur.

Ephori, quos Guardianos vocant.

A ὡς τοῖς πάλαι θεοφιλῶς νενομοθέτηται, οἰκοδομεῖσθαι μὲν τὸ μοναστήριον· μετὰ πάντων δὲ τῶν αὐτῷ προσηκόντων σὺν αὐτῷ ἐκείνῳ βρεβίῳ ἐγκαταγράφεσθαι, καὶ τοῖς ἐπισκοπικοῖς ἀρχείοις ἐναποτίθεσθαι, μηδαμῶς ἄδειαν ἔχοντος τοῦ ἀφιερωῦντος, παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ἑαυτὸν ἡγούμενον, ἢ ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον, καθιστᾶν. Εἰ γὰρ ἅπερ τις ἀνθρώπῳ χαρίζεται, τούτων οὐκέτι κύριος εἶναι δύναται, πῶς ἅπερ τις θεῷ καθαγιάζει, καὶ ἀνατίθησι, τούτων ὑφαρπάζειν τὴν κυριότητα παρὰ χωρηθήσεται;

B

Ερμηνεία.

Ἐν τῷ ζ'. κανόνι τῆς ζ'. συνόδου ἐγράψαμεν διάφορα τινὰ περὶ τοῦ πῶς ὀφείλουσι γίνεσθαι τὰ μοναστήρια, καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα. ὁ δὲ παρὼν κανὼν φησὶν, ὡς ἐπεὶ τινὲς ὀνόματι μόνῳ μοναστηρίου τὸν θεὸν δεξιοῦνται, τοῖς πράγμασι δὲ καὶ τῇ ἀληθείᾳ θέλουσι πάλιν κατεξουσιάζειν τῶν ἀφιερωθέντων αὐτῷ, ἐκποιούμενοι ταῦτα καθὼς ἂν θελήσωσιν, οὐκ ὀφείλει ἀνεγείρεσθαι μοναστήριον ἄνευ εἰδήσεως τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου. οὗτος γὰρ μετὰ τὸ ποιῆσαι τὴν ὀφειλομένην εὐχὴν τοῦ θεμελίου,

C ἤγουν τὸ σταυροπήγιον, ἐπιτρέψει μὲν τὴν οἰκοδομὴν, ἐγκαταγράψεται δὲ καὶ ἐν βρεβίῳ τὰ πρὸς οἰκονομίαν τῆς μονῆς, καὶ αὐτάρκειαν τῶν μοναχῶν, μέλλοντα δοθῆναι παρὰ τοῦ δομήτορος, καὶ αὐτὸ τὸ μοναστήριον, ἐφ' ᾧ ἀποκεῖσθαι τὸ βρέβιον ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, καὶ ἀπαλλοτριωθῆναι τὸν προσάγοντα ἐκ τῆς τῶν ἀφιερωθέντων τῷ θεῷ κυριότητος. προστίθησι δὲ ὡς τοσοῦτον ὀφείλει ἀπέχειν ὁ προσαγαγὼν ἐκ τῆς δεσποτείας τῶν προσαχθέντων τῷ θεῷ, ὡς μηδὲ ἡγουμενεύειν παρὰ γνώμην τοῦ

D ἐπισκόπου ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἀλλ' οὐδὲ ἕτερον καθιστᾶν ἡγούμενον. Εἰ γὰρ φησι τὰ τοῖς ἀνθρώποις δωρούμενα, οὐκέτι ἀφελέσθαι ὁ δωρησάμενος δύναται, πῶς τὰ τῷ θεῷ ἀνατεθειμένα ὑφαρπάσει, καὶ αὖθις ὑφ' ἑαυτὸν ποιήσεται; ἠρώτησεν οὖν τις, πῶς παρὰ τὴν τούτου περίληψιν οἱ τῶν μοναστηρίων δομήτορες τυπικά τε ἐκτιθέασι, καὶ οὐ μόνον ἡγουμένους, ἀλλὰ καὶ ἐφόρους ἐν αὐτοῖς καθιστῶσι, καὶ ἔστιν ὅτε ἀποτυποῦσι σὺν ἑτέροις ἀκανονίστως τισὶ, καὶ τὸ μὴ ἔχειν πάροδον ἐν αὐτῇ τὸν κατὰ χώραν ἐπίσκοπον; καὶ τινὲς μὲν εἶπον, πάντα τὰ τυπικὰ κἂν ὅπως ἔχωσι περιλήψεως, εἶναι ἀνίσχυρα· καὶ τὸ ἅπαξ ἀνατεθὲν τῷ θεῷ, τελεῖν ἀπολυπεριγημοῦντας ὑπὸ τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια, κατὰ τὴν τοῦ παρόντος κανόνος περίληψιν.

ἕτεροι δὲ εἶπον ὀφείλειν κρατεῖν αὐτὰ ὅτε τοῖς νόμοις καὶ τοῖς κανόσι ἀκολούθως γεγράφαται. ἄλλοι δὲ ἤθελον τότε ταῦτα ἔχειν τὸ ἐνεργὸν, ὅτε σὺν τῷ κανονικῶς τε καὶ νομίμως ἐκτεθῆναι, καὶ παρὰ χειρὸς βασιλικῆς ἐπικυρωθεῖσιν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὡς ἐπεὶ τὸ ζ. κεφάλαιον. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν φησὶν, ὁ συστησάμενος δωρεαστικὸν ἐπὶ τῷ εὐκτήριον οἶκον κτισθῆναι ἢ ξενῶνα, ἢ νοσοκομεῖον, ἀπαιτείσθω καὶ αὐτὸς καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ παρὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ οἰκονόμων τὰ ὑποσχεθέντα· διοικούμενα εἰ μέντοι κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ, ἐπ' ἀδείας ἔχουσιν οἱ δομήτορες τούτων, τυπικὰ ἐκτίθεσθαι· πλὴν ἀπὸ τοῦ λέγειν τὸν νόμον διοικεῖσθαι τοὺς εὐαγεῖς οἴκους κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ κτίτορι, οὐκ ἔξεσται αὐτῷ ἀκανόνιστά τινα καὶ παράνομα διαπράττεσθαι. φησὶ γὰρ τὸ λθ΄. κεφάλ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τοὺς παρὰ τῶν κτιτόρων ἐπιλεγέντας εἰς τόπον κληρικῶν, ἀναξίους εὑρισκομένους, ἐκβάλλεσθαι, καὶ ἑτέρους παρὰ τῶν ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι. καὶ τὸ ζ΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτλου τοῦ ε΄. βιβλίου διορίζεται περὶ τὸ τέλος ταῦτα ῥητῶς, τῶν κατὰ τόπον ἐπισκόπων ἐποπτευόντων, εἰ καλῶς ἡ διοίκησις προβαίνει· καὶ εἰ εὕρωσι μὴ χρησίμους ὄντας τοὺς διοικητὰς, ἄδειαν ἐχόντων ἄνευ ζημίας, ἄλλους ἀντὶ τούτων ἐπιτηδείους ποιεῖν. ὥστε κἂν ὅπως ἐπιστηριχθῶσι τὰ παρανόμως ἢ ἀκανονίστως τοῖς τυπικοῖς περιεχόμενα, οὐ κρατήσουσιν. ἔτι ἐρωτήσει τις εἰ ἄρα ἀπὸ τοῦ διορίζεσθαι τὸν κανόνα ἔχειν τὸν ἐπίσκοπον τοιαῦτα δίκαια ἐν τῷ κτισθέντι παρά τινος μοναστηρίῳ εἰς τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ, καὶ ἀποκεῖσθαι ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἐπισκοπῆς τὸ βρέβιον τούτου, ἐκχωρεῖται αὐτῷ παραπέμπειν τοῦτο ἔνθα βούλεται, καὶ ἁπλῶς κυριαρχικὸν δίκαιον ἔχειν ἐπ' αὐτῷ· νομίζω οὖν ὡς ἐκ τοῦ κανόνος τούτου, οὐκ ἐνεδόθη τῷ ἐπισκόπῳ, κατεξουσιάζειν τοῦ μοναστηρίου ὡς δεσποτικῶς διαφέροντος τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ· ἀλλ' ἔχειν μόνα δίκαια ἐπισκοπικὰ ἐπ' αὐτῷ. εἰσὶ δὲ ταῦτα, ἀνάκρισις τῶν ψυχικῶν σφαλμάτων, ἐπιτήρησις τῶν διοικούντων αὐτὸ, ἀναφορὰ τοῦ ὀνόματος τούτου, καὶ σφραγὶς τοῦ ἡγουμένου. συντηρηθήσεται οὖν ἡ μονὴ ἐλευθέρα, καὶ καθ' ἑαυτὴν διεξαγομένη, ἀνεκποίητος καὶ ἀδώρητος.

A Nonnulli autem dicebant ea debere ſeruari, quando legibus & canonibus conſequenter ſcripta ſunt. Alij autem volebant ea tum demum vim ſuam obtinere, quando præter id quòd legitimè & canonicè edita fuêre, à manu quoque Imp. confirmata fuêre. Mihi autem videtur, quòd quoniam vij. cap. j. tit. vij. lib. Imp. dicit, Qui donatiuum conſtituerit, vt oratorium, vel xenodochium, vel noſocomium extruat, exigatur & ipſe & eius hæredes ab epiſcopis & eo- B rum hæredibus ea quæ eſt pollicitus: quæ pro eius tamen arbitratu adminiſtrentur, eſt in poteſtate eorum qui domos ædificant, ſtatuta edere. Sed ex eo quod dicit lex, domos ſanctas & religioſas adminiſtrari pro ædificatoris arbitratu, non eſt ei permiſſum aliqua contra leges & canones facere. Dicit enim xxxix. caput, primi tit. vij. lib. Imperia. eos qui à domorum extructoribus in locum clericorum electi ſunt, ſi indigni inueniantur, eiici, & alios ab epiſcopis ordinari debere. & vij. cap. iij. titu. C quinti li. in fine hæc expreſsè decernit: Epiſcopi qui ſunt in loco, obſeruent, an rectè adminiſtratio procedat, & ſi inuenerint nõ eſſe frugi adminiſtratores, poteſtatem habeant alios pro iis aptos & idoneos conſtituendi. Quare quomodocunq; confirmata & corroborata fuerint, quæ ſtatutis aduerſus canones & leges continentur, non valebunt. Præterea interrogauerit quiſpiam, an ex eo quod decernat canon vt epiſcopus ea iura habeat in monaſterio ab D aliquo ædificato, in ſua diœceſi, eo quòd in archiuis epiſcopatus hoc breue ſitum ſit, & permittatur ipſum tranſmittere ad quem velit, & vt ſemel dicam, ius dominij in eo obtinere: Exiſtimo ergo quòd ex hoc canone non eſt epiſcopo conceſſum, poteſtatem in id monaſterium obtinere, tanquam ad eius eccleſiam iure domini pertineat. Sed habet in eo tantùm iura epiſcopalia. Ea autem ſunt delictorum animæ examinatio, obſeruatio eorum qui illa adminiſtrant, eius nominis ἀναφορά, & præfecti ordinatio. Conſeruabitur ergo monaſterium liberum, & per ſe degens, non alienabile, nec donabile.

Illius autẽ regionis, in qua ſitum eſt, A antiſtes habebit ſolùm in eo quæ dicuntur iura epiſcopalia: & à præſenti quidem canone, & ab aliis diuerſis legibus & canonibus conceſſum eſt, vt qui vellet, monaſteria noua extrueret, ritu & forma hîc præſcripta, obſeruata. Imp. autẽ domini Nicephori Phocæ nouella decernit non eſſe de nouo conſtruenda monaſteria, vel xenodochia, vel noſocomia, vel alia ſancta & religioſa loca, ſed eorum quæ ſunt, curã geri oportere: & hæc expreſsè in fine adiicit. Quare ab hoc deinceps tempore, B quod eſt vij. indictionis initiũ, nemini liceat, nec loca, nec agros ad monaſteria vel gerocomia trãſmittere: ſed neque ad Metropolin vel ad epiſcopatũ: neq; enim illis eſt hoc conducibile. Si quæ autem prędictæ ſanctæ & religioſę domus, vel epiſcopatus, & monaſteria, adeò malã adminiſtrationẽ & prouidentiam ſortitæ ſunt, vt locis priuatæ deſtitutæque ſint, iis ſentẽtia & examinatione Imper. eorum quæ ſufficiunt acquiſitio non prohibebitur. Cellas autem, & C quæ appellantur villas, in deſertis ædificare, quæ non ad poſſeſſiones & agros alienos extenduntur, ſed ſoli monaſtico ambitui ſeorſum præſtituuntur, tantùm abeſt vt volentibus prohibeamus, vt etiã in magna laude ponamus: quam quidem nouellam Porphyrogennetus dominus Baſilius nouus ſua nouella ſuſtulit mẽſe Aprili indictione j. anno 6495. quæ & hæc expreſsè continet: Imperium noſtrum, quod à Deo profectũ eſt, cùm & à monachis, quorum pietas & virtus eſt teſtata, & à multis aliis, legẽ de Dei eccleſiis & ſanctis domibus, vel potiùs cõtra Dei eccleſias & ſan- D ctas eorũ domos, à domino Nicephoro qui imperio exceſſit, conditam, præſentium malorum cauſam fuiſſe & radicem, & vniuerſalis huius ſubuerſionis & confuſionis, vt quæ ad iniuriam & contumeliam, non ſolùm eccleſiarum & ſanctarum domorum, ſed etiam Dei ipſius, facta ſit, intellexiſſet, & maximè cùm id re ipſa expertum eſſet: (Ex quo enim hæc lex eſt obſeruata, nihil boni penitus in hodiernum vſque diem vitæ noſtræ occurrit:

A ὁ δὲ κατὰ χώραν ἀρχιερεὺς, ἕξει ἐπ' αὐτῇ μόνα τὰ ῥηθέντα ἐπισκοπικὰ δίκαια· καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ ἐξ ἑτέρων διαφόρων νόμων καὶ κανόνων, ἐξεχωρήθη, παρὰ τοῦ βουλομένου ἀνεγείρεσθαι μοναστήριον ἐκ καινῆς, κατὰ τὴν προδοθεῖσαν θεσμοθεσίαν. ἡ δὲ νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, διορίζεται μὴ κατασκευάζεσθαι νεωστὶ μοναστήρια, ἢ ξενῶνας, ἢ γηρωκομεῖα, ἢ ἄλλους εὐαγεῖς οἴκους, ἀλλὰ τῶν παρόντων ἐπιμελεῖσθαι· καὶ προστίθησι περὶ τὸ τέλος ταῦτα ῥητῶς. B ὥστε ἀπὸ τοῦ νῦν ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τῆς ἑβδόμης ἰνδικτιῶνος, μηδενὶ ἐξέστω, μὴ τόπους, μὴ ἀγροὺς μοναστηρίοις ἢ ξενῶσιν ὁπωσοῦν παραπέμπειν· ἀλλ' οὐδὲ μητροπόλεσιν ἢ ἐπισκοπαῖς· οὐδὲν γὰρ οὐδὲ ἐν ἐκείναις λυσιτελές. Εἰ δέ τινα τῶν φθασάντων εὐαγῶν οἴκων, εἴτε μὴν ἐπισκοπῶν ἢ μοναστηρίων, τοιαύτης φαύλης ἔτυχον χειρὸς καὶ προνοίας, ὡς ἔρημα τόπων καταλελεῖφθαι, τούτοις γνώμῃ βασιλικῇ καὶ δοκιμασίᾳ ἡ τῶν ἀρκούντων κτῆσις οὐ κωλυθήσεται. κελλεῖα δὲ καὶ τὰς κα- C λουμένας λαύρας ἐν ἐρήμοις οἰκοδομεῖν, μὴ πρὸς κτήσεις καὶ ἀγροὺς ἑτέρους ἐκτεινομένοις· ἀλλὰ περιοχῇ μόνῃ, τῇ ἰδίᾳ, ὁριζομένοις, τοσούτῳ τοὺς βουλομένους οὐκ εἴργομεν, ὅσῳ καὶ δι' ἐπαίνου μᾶλλον τὸ πρᾶγμα τίθεμεν. ταύτην δὲ νεαρὰν ὁ Πορφυρογέννητος κυρὸς Βασίλειος ὁ νέος ἀνῄρησε διὰ νεαρᾶς αὐτοῦ ἀπολυθείσης, κατὰ μῆνα Ἀπρίλλιον ἰνδικτιῶνος α'. ἔτους ςυϟε'. καὶ διαλαμβανούσης ταῦτα ῥητῶς· ἡ ἐκ θεοῦ βασιλεία ἡμῶν, καὶ παρὰ μοναχῶν ἐπ' εὐλαβείᾳ μαρτυρουμένων, καὶ παρὰ πολλῶν ἀναμαθοῦσα τὴν περὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ D καὶ τῶν εὐαγῶν οἴκων, παρὰ τοῦ τῆς βασιλείας ἐπιβάντος κυροῦ Νικηφόρου τεθεῖσαν νομοθεσίαν, αἰτίαν καὶ ῥίζαν τῶν παρόντων γενέσθαι κακῶν, καὶ τῆς οἰκουμενικῆς ταύτης ἀνατροπῆς καὶ συγχύσεως, ἅτε πρὸς ἀδικίαν καὶ ὕβριν τῶν ἐκκλησιῶν μόνον, καὶ τῶν εὐαγῶν οἴκων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ γενομένην, ἄλλως τε δὲ καὶ ἔργῳ τοῦτο βεβαιωθὲν (ἐξ ὅτου γὰρ τὰ τῆς τοιαύτης ἐκράτησε νομοθεσίας οὐδ' ὁπωσοῦν οὐδ' ὁτιοῦν χρηστὸν ἄχρι καὶ τήμερον τῷ καθ' ἡμᾶς ἀπήντησε βίῳ· ἀλλὰ

ἀλλὰ τοὐναντίον, συμφορᾶς μᾶλλον ἐπέλιπεν εἶδος ὅλως οὐδὲν,) θεσπίζει διὰ τοῦ παρόντος ἐνυπογράφου χρυσοβούλλου ὅ, τὴν προδοθεῖσαν νομοθεσίαν ἀργεῖν ἀπὸ τῆς παρούσης ταύτης ἡμέρας, ἄκυρόν τε καὶ ἀπράκτον τοῦ λοιποῦ διαμένειν· ἐνεργεῖν δὲ τοὺς περὶ ταύτης κειμένους, περί τε τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν εὐαγῶν οἴκων νόμους. πρὸς τούτοις γίνωσκε, ὅτι ὁ τρισμακάριστος βασιλεὺς κυρὸς Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς διωρίσατο διὰ προστάξεως ἀπολυθείσης κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἰνδικτιῶνος ζ΄. μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰς λαβόντας ἢ καὶ λαμβάνοντας δωρεὰς ἀκινήτων παρὰ βασιλέων, παραπέμπειν αὐτὰ ἀλλαχοῦ ποῦ καθ' οἱονδήτινα τρόπον, εἰ μὴ εἰς πρόσωπα ἀπὸ τῆς συγκλήτου, ἢ τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου τυγχάνοντα. Εἰ δὲ παρὰ τοῦτο γένηται, περιέρχεσθαι τὰ ἀκίνητα εἰς τὸ δημόσιον. ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸν Φεβρουάριον μῆνα τῆς γ΄. ἰνδικτιῶνος, καὶ ἑτέρα νομοθεσία γέγονε τοῦ αὐτοῦ βασιλέως τῆς αὐτῆς σχεδὸν περιλήψεως. ἅτινα δὴ προστάγματα ἀνῃρέθησαν διὰ μεταγενεστέρου χρυσοβούλλου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ ἀοιδίμου Πορφυρογεννήτου καὶ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἀπολυθέντος κατὰ μῆνα Δεκέμβριον τῆς α΄. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχϙα΄. ἔτους.

sed contrà nullum penitus calamitatis genus defuit) per pręſentem auream bullam ſtatuit, vt lex prædicta ab hoc præſenti die ceſſet, & deinceps infirma & irrita permaneat, & locum habeant, & in vſu ſint quæ de dei eccleſiis, & ſanctis & religioſis domibus factæ ſunt leges. Præterea ſcias, quòd etiam beatiſſimus Imperator dominus Emanuel Comnenus per iuſſionem, menſe Septembri, indictione vij. editam definiit, ne liceret vllis qui immobilium donationes, ab Imperatore accepiſſent vel acciperent, ad alios tranſmittere, quàm ad perſonas ſenatorij ordinis vel numeri militaris. Si autem præter hæc factum fuerit, immobilia ad publicum redeant. Similiter & menſe Februario iij. indictionis, noua quoque eiuſdem rei conſtitutio edita eſt, quæ eadem fermè complectitur. Quæ quidem omnia ſublata ſunt per poſteriorem bullam auream filij eius Porphyrogennetæ, & Imperatoris domini Alexij Comneni, menſe Februario editam, primæ indictionis, anni 6691.

Κανὼν β΄.

Ἐπειδή τινες τὸν μονήρη βίον ὑποδύεσθαι σχηματίζονται, οὐχ ἵνα θεῷ καθαρῶς δουλεύσωσιν, ἀλλ' ἵνα τῇ σεμνότητι τοῦ σχήματος δόξαν εὐλαβείας προσλάβωσι, καὶ τῶν οἰκείων ἐντεῦθεν ἡδονῶν ἄφθονον εὑρήσωσι τὴν ἀπόλαυσιν (τῶν τριχῶν γὰρ μόνον τὴν ἀποβολὴν ποιούμενοι, ἐν τοῖς οἰκείοις οἴκοις προεδρεύουσι, μηδεμίαν τῶν μοναχῶν ἀποπληροῦντες ἀκολουθίαν ἢ κατάστασιν) ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, μηδένα τῶν πάντων τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἀξιοῦσθαι ἄνευ παρουσίας τοῦ ὀφείλοντος αὐτὸν εἰς ὑποταγὴν ἀναδέχεσθαι, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἡγεμονίαν, καὶ τὴν ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας τὴν πρόνοιαν ἐπαγγέλλεσθαι, ἀνδρὸς ὄντος δηλονότι θεοφιλοῦς, καὶ μονῆς προεστηκότος, καὶ ἱκανοῦ σώζειν ψυχὴν ἀρτίως τῷ Χριστῷ προσαγομένην. Εἰ δέ τις φωραθείη ἀποκουρεύων τινὰ χωρὶς παρουσίας τοῦ εἰς ὑποταγὴν αὐτὸν ὀφείλοντος ἀναλαμβάνειν ἡγουμένου, τοῦτον μὲν καθαιρέσει καθυποβάλλεσθαι, ὡς ἀπειθοῦντα τοῖς κανόσι, καὶ τὴν μοναχικὴν εὐταξίαν διαλύοντα· τὸν δὲ παραλόγως καὶ ἀτάκτως ἀποκουρευθέντα, ἐν ὑποταγῇ,

CANON II.

Quoniam nonnulli ſe vitam monaſticam ſubire præ ſe ferunt, non vt deo purè ſeruiant, ſed vt propter habitus honeſtatem, pietatis opinionem conſequantur, & ea ratione proprijs voluptatibus vberiùs fruantur (ſolorum enim pilorum iactura facta, proprijs domibus aſſident, nullam monachorum vitæ adminiſtrationem vel conſtitutionem implentes) ſtatuit ſancta ſynodus, ne vllus ex omnibus monaſtico habitu dignus cenſeatur, ſine præſentia eius qui illum debet ad obedientiam ſuſcipere, & ſe principatum in illum obtenturum, & eius animæ ſalutis curam geſturum profiteri, qui ſcilicet eſt vir pius, & præeſt monaſterio, & eſt idoneus ad ſeruandam animam quæ deo offertur. Si quis autem deprehenſus fuerit aliquem tondens ſine præſentia eius qui ipſum debet ad obedientiam ſuſcipere, præfecti, ille quidem depoſitioni ſubijciatur, vt qui canonibus non pareat, & monaſticum ordinem bene compoſitum diſſoluat. Qui verò inordinatè & præter rationem tonſus eſt, in ſubiectionem,

& monaſterium, in quo illius loci epiſcopus melius eſſe duxerit, tradatur. Citra iudicium enim factæ & temeraria ac præcipites tonſuræ, monaſticum quoque habitum ignominia affecerunt, & vt Christi nomen blaſphemiis appeteretur, effecerunt.

A

SCHOL. BALS. Ficta pietas & euangelicis & diuinis præceptis & ſcripturæ traditionibus valde condemnatur. Dicunt ergo patres, quòd quoniam nonnulli pietatem fingentes, vitam monaſticam ſubeunt, non propter Dei mandatum, ſed vt ſuis voluptatibus fruantur, & vt ſe ſolo ſancto habitu venditēt (ſedent enim etiam poſtquam tonſi fuerint in ſecularibus ſuis habitationibus) opus eſt neminem ab vllo tonderi, niſi in præſentia præpoſiti, qui debet eum ſuſcipere, & in ipſius monaſterij eſt eum fraternitatem recepturus. Qui autem præter hanc conſtitutionem tonſuram fecerit, deponatur: & qui tonſus eſt, in monaſterij ſubiectionem tradatur, vt epiſcopus melius eſſe iudicabit, ne ex eo quòd infideles temeraria eiuſmodi facta videant, Chriſti quidem nomen blaſphemiis appetatur, ſanctus quoque habitus ignominia afficiatur: & hæc quidem, quando quis per hypocriſin tonſus fuerit. Si autem propter morbum, vel propter mœrorem hoc fecerit, permittetúrne vt in ſecularibus habitet, vel etiam priſtinum habitum recipiat? Solutio. Nequaquā. Canon enim vniuersè loquitur, & propter omnes qui quomodocūque tondentur. Vidimus autem multos qui ad extremā ferè reſpirationem tonſi ſunt, & qui propter morbum neſciebāt quidem quid in ipſis fieret, qui cùm priùs vellent habitum recipere propter ignorantiam, & quòd morbo malè affecti eſſent, & in ſecularibus vitam agere vellent, id non fuit eis permiſſum ſed pœna etiam affecti fuêre: alios autem qui cum temere ad priſtinum habitum reuerſi eſſent, rurſus ad priorem monaſticum habitum vel inuiti reuerſi ſunt. Quid verò, qui præter rationem tonſus eſt, vel ſine præſentia eius qui illum ſuſcepturus eſt, præpoſiti & epiſcopi arbitratu & examinatione eſt nunc primùm in monaſterio collocandus,

καὶ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ ἂν ὁ κατὰ τὸν τόπον ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ, παραδίδοσθαι. αἱ γὰρ ἄκριτοι καὶ ἐπισφαλεῖς ἀποκουραὶ καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἠτίμωσαν, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα βλασφημεῖσθαι πεποιήκασιν.

Ἑρμηνεία.

Ἡ ἐν ὑποκρίσει εὐλάβεια μεγάλως κατακρίνεται, καὶ διὰ εὐαγγελικῶν θείων παραγγελμάτων, καὶ διὰ γραφικῶν παραδόσεων. φασὶν οὖν οἱ πατέρες ὡς ἐπεί τινες εὐλάβειαν ὑποκρινόμενοι, ὑπεισέρχονται τὸν μονήρη βίον,

B

οὐ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ ἐντολὴν, ἀλλὰ διὰ ἀπόλαυσιν τῶν οἰκείων ἡδονῶν, καὶ ἵνα ἀπὸ μόνου τοῦ ἁγίου σχήματος σεμνύνωνται, (κάθηνται γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν εἰς τὰς κοσμικὰς κατοικίας αὐτῶν,) χρεὼν ἐστὶ μηδένα παρά τινος ἀποκείρεσθαι, εἰ μὴ κατὰ παρουσίαν τοῦ ὀφείλοντος αὐτὸν ἀναδέξασθαι ἡγουμένου, καὶ μέλλοντος κατατάξαι τῇ ἀδελφότητι τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ. ὁ δὲ παρὰ τὴν διαταγὴν ταύτην ποιήσας ἀπόκαρσιν, καθαιρείσθω. καὶ ὁ ἀποκαρεὶς, εἰς ὑποταγὴν μοναστηρίου πα-

C

ραδοθήτω κατὰ δοκιμασίαν τοῦ ἐπισκόπου, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ βλέπειν τοὺς ἀπίστους τὰ τοιαῦτα τολμήματα, βλασφημῆται μὲν τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα, ἀτιμάζηται δὲ καὶ τὸ ἅγιον σχῆμα. Καὶ ταῦτα μὲν, ὅταν τις καθ' ὑπόκρισιν ἀποκαρῇ. Εἰ δὲ διὰ νόσον ἢ διὰ λύπην τοῦτο ποιήσει, παραχωρηθήσεται διάγειν εἰς τὰ κοσμικὰ ἢ μετασχηματισθῆναι; Λύσις. οὐδαμῶς. ὁ γὰρ κανὼν καθολικῶς ἐξεφωνήθη, καὶ διὰ πάντας τοὺς ὁπωσδήποτε ἀποκειρομένους.

D

εἴδομεν δὲ καὶ πολλοὺς εἰς τὰς τελευταίας σχεδὸν ἀναπνοὰς ἀποκαρέντας, καὶ μηδὲ εἰδότας διὰ τὴν νόσον τὸ γινόμενον ἐπ' αὐτοῖς· καὶ ὕστερον σπουδάσαντας πολλὰ μετασχηματισθῆναι, διὰ τὴν ἄγνοιαν καὶ τὴν ἀπὸ τῆς νόσου κακότητα· ἢ θέλοντας εἰς τὰ κοσμικὰ διάγειν, καὶ μὴ παραχωρηθέντας, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμηθέντας· ἄλλους δὲ ἀσυμβούλως μετασχηματισθέντας, καὶ αὖθις εἰς τὴν προτέραν μοναδικὴν κατάστασιν καὶ ἄκοντας ὑποστρέψαντας. τί δὲ, ὁ παραλόγως ἀποκαρεὶς, ἤτοι δίχα παρουσίας τοῦ μέλλοντος τοῦτον ἀναδέξασθαι ἡγουμένου, καὶ μέλλων κατὰ δοκιμασίαν τοῦ ἐπισκόπου νῦν πρώτως κατατάττεσθαι ἐν μοναστηρίῳ,

ἀναγκασθήσεται συνθήκας ἑτέρας δοῦναι, καὶ ὁμολογῆσαι προσμένειν ἐν αὐτῷ, ἐφ' ᾧ καὶ ἔσω κουρεύτην λογίζεσθαι, ἢ ταῖς προτέραις ἀρκεσθήσεται; Λύσις. ὁ τοιοῦτος δοκεῖ τὰς συνθήκας δεδῶναι εἰς ὃ πρώτως κατετάγη μοναστήριον μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν, καὶ ἑτέρας συνθήκας δοῦναι οὐκ ἀναγκασθήσεται. διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔοικε, καὶ εἰς πᾶσαν ἀπόκαρσιν, πᾶσαι αἱ ἐρωτήσεις καὶ αἱ συνθῆκαι ἐκφωνοῦνται.

cogetúrne alia pacta conuenta ſeu vota facere, & profiteri in ipſo manere, vt etiam intus eſſe tonſus exiſtimetur? an ei priora ſufficiant? Solutio. Is videtur pacta conuenta facere in eo in quo primùm collocatus eſt monaſterio, poſt tonſuram, nec alia pacta conuenta facere cogitur. Propterea enim, vt eſt conſentaneum, interrogationes & conuenta in omni tonſura proferuntur.

Κανὼν γ'.

Καὶ τοῦτο κακῶς πραττόμενον, μετὰ πολὺ δὲ χεῖρον παρορᾶσθαι καὶ ἀμελείᾳ παραπεμπόμενον τυχεῖν ἐκείνης διορθώσεως· ἵνα εἴ τις μονῆς προεστάμενος, τοὺς ὑπ' αὐτὸν τεταγμένους μοναχοὺς ἀποδιδράσκοντας, οὐ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας ἐπιζητεῖν, ἢ ἐφευρίσκων οὐκ ἀναλαμβάνοιτο, καὶ τῇ προσηκούσῃ καὶ καταλλήλῳ τοῦ πταίσματος ἰατρείᾳ τὸ νενοσηκὸς ἀνακτᾶσθαι, καὶ ἐπιρρωννύειν ἀγωνίζοιτο, τοῦτον ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος ἀφορισμῷ ὑποκεῖσθαι. Εἰ γὰρ ὁ ζώων ἀλόγων τὴν προστασίαν ἐγχειριζόμενος, καὶ τοῦ ποιμνίου καταμελῶν, οὐκ ἀτιμώρητος καταλιμπάνεται, τῶν Χριστοῦ θρεμμάτων τὴν ποιμαντικὴν ἀρχὴν καταπιστευθεὶς, καὶ ῥᾳστώνῃ, καὶ ῥᾳθυμίᾳ τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ἀπεμπολῶν, πῶς οὐ δίκας τοῦ τολμήματος εἰσπραχθήσεται;

CANON III.

Id quoque quod male fit, & multo peius deſpicatui & negligentia mandatur, correctionem oportere aſſequi iudicatum eſt. Si quis ergo qui praeſt monaſterio, eos qui ei ſubiecti ſunt monachos non cum multa diligentia requirat, vel inueniens non recipiat, & conueniente lapſuíque congruente medicina id quod morbo affectum eſt, non recuperat, & confirmare contendit, ſtatuit ſancta ſynodus eum ſegregationi ſubiici. Si enim, cui animalium ratione carentium præfectura credita eſt, & gregē negligit, id non impune aufert: is cuius fideī Chriſti pecoris imperium commiſſum eſt, & ſocordia ac negligentia eorum ſalutem vanundat, quidni audacis eius incepti pœna ab eo exigentur?

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν κα'. κανὼν τῆς ζ'. συνόδου, οὐ παραχωρεῖ καταλιμπάνειν μοναχοὺς ἢ μοναστρίας τὰς ἐν αἷς ἀπεκάρησαν μονάς, καὶ εἰς ἕτερον ἀπέρχεσθαι μοναστήριον, ἄνευ ἀπολυτικῆς γραφῆς τῶν ἡγουμένων αὐτῶν· πλὴν οὐ τιμωρεῖ τούτους. ὁ δὲ παρὼν κανών, ἀφορισμῷ καθυποβάλλει τοὺς ἡγουμένους, τοὺς μὴ μετ' ἐπιμελείας ζητοῦντας τοὺς ὑπ' αὐτοὺς μοναχούς, μηδὲ ἀναλαμβάνοντας ὁπουδήποτε εὑρισκομένους, μήτε μὴν ἀνακτωμένους τὰ ψυχικὰ τούτων ἀρρωστήματα. τοσοῦτον δὲ τοὺς μοναχοὺς ἀπαιτεῖ προσμένειν ταῖς ἰδίαις μοναῖς, ὡς τὴν ἐκεῖθεν αὐτῶν ἀναχώρησιν, ἀπόδρασιν ὀνομάσαι. ὅπερ ἐπὶ δούλων καὶ τῶν ἐν εἱρκταῖς ἢ δεσμοῖς κατεχομένων εἴωθε λέγεσθαι. ὁ μέντοι ὁ π'. κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, τιμωρεῖ τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἐγκαταστήσαντα μοναχόν τινα ἀπὸ ἑτέρας μονῆς ἑτέρᾳ ἐνορίᾳ ὑποκειμένης εἰς ἑτέραν, κληρικὸν ἢ ἡγούμενον. κολάζει δὲ καὶ αὐτὸν τὸν μοναχὸν καὶ ἀνάγνωθι τοῦτον.

SCHOL. BALS. XX. canon vij. ſyn. non permittit vt monachi vel monachæ monaſteria in quibus tonſi ſunt, relinquāt, & ad aliud monaſterium accedant ſine dimiſſoriis literis ſuorum præfectorum. Sed nulla eos pœna afficit. Præſens autem canon præfectos ſegregationi ſubiicit, qui ſuos monachos non diligenter requirunt, nec vbicunque inuenti fuerint, recipiunt, nec eorum animæ ægritudines recreant. vſque adeo autem exigit, vt monachi in ſuis monaſteriis maneant, vt eorum inde receſſum fugam nominauerit: quod quidem de ſeruis, & iis qui cuſtodia ac vinculis tenentur, dici conſueuit. Atque lxxx. quidem canon Carth. ſyn. punit epiſcopum, qui monachum aliquem ex altero monaſterio alteri regioni ſubiecto in alio clericum vel præfectum conſtituit. Punit autem etiam ipſum monachum: & lege ipſum.

Quid autem, ſi præfectus quærat ſuum monachum, & ipſe aufugiat, quid fiet? Solutio. Epiſcopalibus mulctis cogetur ad monaſterium reuerti in quo tonſus eſt, niſi fortè dicat aliquid quod ſit probabile. Nota hæc propter alibi tonſos monachos. Lege etiam ſequentem canonem.

Canon IIII.

Multis modis malignus monaſticum venerabilem habitum probroſum efficere contendit, & magnum ad eam rem auxilium inuenit eius quæ præceſſit hæreſis tempus. Propria enim monaſteria hæreſis neceſſitate relinquentes monachi, hi quidem ad alia, illi verò etiam ad ſecularium virorum habitacula ſe transferebant. verumenimvero, quod tunc ab illis propter pietatem factũ, eos laudandos beandóſque efficiebat, in mores à ratione alienos conuerſum, eos iure deridendos efficit. Cùm enim pietas ac religio nunc ſit ſimplex, & ab eccleſia ſcandalis & offenſionibus aliena, quidam adhuc è ſuis monaſteriis excedentes, & tanquam fluentum aliquod, quod cohiberi non poteſt, nunc huc nunc illuc ſe conferentes & confluentes, monaſteria quidem multa immodeſtia replent, & multam ſibi confuſionem petulantiámque afferunt, obedientiáque honeſtatẽ conuellunt ac perdunt. Sed eorum inſtabilem & non ferendam appetitionem reſecans ſancta ſynodus, conſtituit, vt ſi quis monachus à proprio aufugiens monaſterio, vel ſe in aliud monaſterium conferat, vel in ſecularem habitationem ingrediatur, ipſe & qui eum ſuſcepit, ſegregatus ſit, donec qui aufugit, in id monaſterium à quo improbè receſſerat, reuertatur. Sed ſi epiſcopus quidem de nonnullorum monachorum pietate & vitæ probitate teſtimonium ferens, in aliud monaſterium ad eius conſtitutionem eos transferre voluerit, vel in domum ſecularem, ad eorum qui inhabitant ſalutem, traducere cenſuerit, vel in quouis alio loco præponendos putarit, hoc neque iis qui ſuſcipiant, nec ipſis monachis fraudi erit.

Schol. Bals. Quæ propter imaginum hoſtium improbitatẽ & inſultum, mala monachis acciderãt, monaſticũ venerandum habitũ probroſum effecerunt, vt inquit canon.

τί δὲ τοῦ καθηγουμένου ἀναζητοῦντος τὸν οἰκεῖον μοναχὸν, ἐὰν αὐτὸς ἀποδυσπετῇ, τί γενήσεται; Λύσις. διὰ ἐπισκοπικῶν ἐπιτιμίων ἀναγκασθήσεται ὑποστρέψαι εἰς ἣν ἀπεκάρη μονὴν, εἰ μήπω λέγει τι εὔλογον. σημείωσαι ταῦτα διὰ τοὺς ξενοκουρεύτας μοναχούς. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ἐπιόντα κανόνα.

Κανὼν δ΄.

Πολυτρόπως ὁ πονηρὸς τοῦ μοναχικοῦ σχήματος τὸ σεβάσμιον ἐπονείδιστον θεῖναι ἠγωνίσατο, καὶ πολλὴν εὗρεν εἰς τοῦτο συνδρομὴν, τῆς κατασχούσης αἱρέσεως τὸν καιρόν. τὰς γὰρ ἰδίας μονὰς τῇ ἀνάγκῃ τῆς αἱρέσεως οἱ μονάζοντες καταλιμπάνοντες, οἱ μὲν, εἰς ἑτέρας, οἱ δὲ εἰς κοσμικῶν ἀνδρῶν μετέπιπτον καταγώγια. ἀλλὰ γὰρ ὅπερ αὐτοὺς δι' εὐσέβειαν τότε πραττόμενον μακαριστοὺς ἀπέφαινεν, εἰς ἔθος ἄλογον μεταπεσὸν, καταγελάστους περιΐστησι. πανταχοῦ γὰρ νῦν τῆς εὐσεβείας ἐξηπλωμένης, καὶ σκανδάλων τῆς ἐκκλησίας ἀπηλλαγμένης, ἔτι τινὲς τῶν οἰκείων μοναστηρίων ἀποφοιτῶντες, καὶ καθάπερ τι ῥεῦμα δυσκάθεκτον ὧδε κἀκεῖσε μεταγγιζόμενοί τε καὶ μεταῤῥέοντες, πολλῆς μὲν πληροῦσι τῆς ἀκοσμίας τὰ μοναστήρια, πολλὴν δὲ τὴν ἀταξίαν ἑαυτοῖς συνεισκωμάζουσι, καὶ τῆς ὑποταγῆς τὸ σεμνὸν διαφθείρουσί τε καὶ καταλυμαίνονται. ἀλλὰ τούτων τὸ ἄστατον τῆς ὁρμῆς καὶ ἀνυπότακτον ἡ ἁγία σύνοδος ἀνακόπτουσα, ὥρισεν, ἵνα εἴτις μοναχὸς, τῆς ἰδίας ἀποδράσας μονῆς εἰς ἕτερον μεταπέσῃ μοναστήριον, ἢ εἰς κοσμικὸν εἰσκωμάσῃ καταγώγιον αὐτός τε καὶ ὁ τοῦτον ὑποδεξάμενος, ἀφωρισμένος εἴη, ἕως ἂν ὁ ἀποφυγὼν ἐπανέλθῃ, ἐξ ἧς κακῶς ἐξέπεσε μονῆς. Εἰ μέντοι γε ὁ ἐπίσκοπός τινας τῶν μοναχῶν ἐπὶ εὐλαβείᾳ καὶ βίου σεμνότητι μαρτυρουμένους, εἰς ἕτερον μοναστήριον ἐπὶ καταστάσει τῆς μονῆς ἐθελήσει μετακομίσαι, ἢ καὶ εἰς κοσμικὴν οἰκίαν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἐνοικούντων δοκιμάσει καταστῆσαι, ἢ ἀλλαχόσε εὐδοκήσει ἐπιστῆσαι· τοῦτο, οὔτε τοὺς ὑποδεχομένους, οὔτε τοὺς μοναχοὺς ὑποδίκους ποιεῖ.

Ἑρμηνεία.

Τὰ διὰ τὴν κακίαν καὶ τὴν ἐπίθεσιν τῶν εἰκονομάχων συμπεσόντα δεινὰ τοῖς μοναχοῖς, ἐπονείδιστον ἀπείργασται τὸ μοναχικὸν σεβάσμιον σχῆμα, φησὶν ὁ κανών.

A κατέλιπον γὰρ τὰς ἰδίας μονὰς οἱ μονάζοντες, διὰ τὴν τῶν αἱρετικῶν ἀπειλήν· καὶ οἱ μὲν, εἰς ἕτερον μετέπεσον μοναστήριον· οἱ δὲ, εἰς κοσμικὰ κατέλυσαν καταγώγια. καὶ τότε μὲν ἀνεύθυνον ὑπῆρχε τὸ γινόμενον. κατέλυσε δὲ τοῦτο εἰς γέλωτα τοῖς πολλοῖς. παυθείσης γὰρ τῆς ἀπὸ τοῦ διωγμοῦ τῶν Χριστιανῶν ἀπειλῆς διὰ τὸ ὑφαπλωθῆναι τὴν ὀρθοδοξίαν, τινὲς τῶν μοναχῶν ἀνερυθριάστως τολμῶσι ποιεῖν ἅπερ διὰ τὴν ἀνάγκην ἀκινδύνως ἐγίνοντο παρά τινων. τοῦ τε καὶ
B ὑποχωρεῖν ἐκ τῶν οἰκείων ἀποκαρσέων, καὶ παρὰ ταῖς πόλεσι μετὰ λαϊκῶν διατρίβειν οὐκ αἰσχύνονται, προφασιζόμενοι καὶ παρὰ τῶν πρὸ αὐτῶν μοναχῶν τοιαῦτα πολλὰ γίνεσθαι. καὶ ἐπεὶ τοῦτο ἀνυποταξίας κατηγορεῖ τοὺς μοναχοὺς, καὶ τὴν κατάστασιν τῶν μοναστηρίων λυμαίνεται, ὥρισεν ἀφωρισμένους εἶναι τόν τε ἀπὸ τῆς ἐν ᾗ ἀπετάξατο μονῆς ἀποδράσαντα μοναχὸν, καὶ εἰς ἕτερον δεχθέντα μοναστήριον. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν, τοῦτον δεξάμενον ἡγούμενον, ἕως ἂν ὁ ἀποφυγὼν μοναχὸς ὑποστρέψῃ εἰς τὴν οἰκείαν μονήν. Καὶ ταῦτα μὲν, ὅταν τοιοῦτόν τι γίνηται χωρὶς ἐπισκοπικῆς εἰδήσεως.
C Εἰ δὲ ὁ κατὰ χώραν ἐπίσκοπος καταμονήσει, τὴν δὲ (τυχὸν) τὴν μονὴν μὴ ἔχειν μοναχοὺς εὐλαβεῖς, ἱκανοὺς ἐκ τῶν οἰκείων πράξεων καὶ ἄλλους πρὸς σωτηρίαν μεταγαγεῖν, καὶ δοκιμάσει συμφέρειν εἶναι μετενεχθῆναι τὸν δὲ τὸν μοναχὸν ἀφ᾽ ἧς ἀπεκάρη μονῆς εἰς ἑτέραν, ἢ ἐγκαταστῆσαι εἰς κοσμικὰς οἰκίας οἰκονόμους, διὰ σωτηρίαν τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ, ἢ καὶ ἀλλαχοῦ που ἐπιστατῆσαι, γενήσεται τοῦτο ἀπαρεμποδίστως· μήτε τῶν μοναχῶν μήτε τῶν ὑποδεχομένων αὐτοὺς ὀφειλόντων ὅλως προ-
D κριματισθῆναι. τούτων οὕτως ἐχόντων, εἶπόν τινες ἐναντιοῦσθαι ταῦτα τοῖς θεσπισθεῖσιν ὑπὸ τοῦ π΄. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ διαχωρίζουσι τὸν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα ἐπίσκοπον, καὶ ὑποδεχόμενον ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου μοναχὸν, καὶ ποιοῦντα αὐτὸν κληρικὸν ἢ καθηγούμενον, ἀπὸ τῆς τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν κοινωνίας χωρίζεσθαι, καὶ τῇ τοῦ ἰδίου λαοῦ κοινωνίᾳ ἀρκεῖσθαι· τὸν δὲ μοναχὸν μηδὲ κληρικὸν εἶναι μηδὲ καθηγούμενον.

A Monachi enim propria monaſteria reliquerunt propter minas Hæreticorum: & alij quidem ſe in alia monaſteria contulerunt: alij verò in mundanis habitaculis vitam egerũt. Et tunc quidem, quod ab eis fiebat, erat ab omni culpa & reprehenſione remotum: euaſit autem poſtea multis ridiculum. Cùm enim ceſſauerint minæ quæ in Chriſtianos intentabantur propter perſecutionem, eo quòd orthodoxa ſententia ſit ſimplex & aperta, quidam tamen mo-
B nachi audent abſque vllo pudore ea facere quæ propter neceſſitatem ab aliquibus ſecurè fiebant. Quo fit vt & à propriis tonſuræ locis recedant, & in ciuitatibus cum laicis verſari non erubeſcant, hoc prætextu vtentes, quòd à monachis qui eos præceſſerunt, multa eiuſmodi facta ſint. Et quoniam hoc monachorum inobedientiam arguit, & monaſteriorum conſtitutionem euertit, ſtatuit ſynodus eos eſſe ſegregatos, tam eum qui in quo conſtitutus eſt monaſterio, ab eo aufugit, & in alte-
C ro monaſterio ſuſceptus eſt, quàm ipſum etiam præfectum qui ſuſcepit, donec monachus qui aufugit ad proprium monaſterium reuertatur. Et hæc quidem quando abſque epiſcopali ſcientia quid factum ſit. Si autem eius regionis epiſcopus intellexerit, hoc (verbi gratia) monaſterium, pios & religioſos monachos non habere, nec propriis actionibus aptos vt ad ſalutem alios traducant, & vtile eſſe iudicauerit, vt hic monachus à mona-
D ſterio, in quo tonſus eſt, in aliud transferatur, vel etiam ad ſecularis domus adminiſtrationem, propter eorum qui in ipſa habitant ſalutem, collocetur, vel aliquo alio in loco præficiatur, hoc fiet ſine vllo impedimento, vtpote cùm nec monachis, nec iis qui illos ſuſcipiunt, debeat vllum præiudiciũ afferri. Hæc cùm ita ſe habeant, dixerũt quidam hæc aduerſari iis quę à lxxx. canone Carth. ſynodi conſtituta ſunt, quibus cauetur vt qui tale quid facit epiſcopus, & monachum ex alieno monaſterio ſuſcipit, & ipſum vel clericum, vel præfectum facit, à cæterorum fratrum communione ſeparetur, & ſit proprij populi communione contentus: monachus autem nec ſit clericus nec præfectus.

Sed non ſunt, vt mihi videtur, contraria. Ille enim canon punit epiſcopum, qui quemcunque monachum ex aliena regione ſuſcipit, & eum vel clericum facit, vel monaſterio quod ad ſe pertinet, præficit, ſine prioris ipſius epiſcopi ſcientia. Similiter monachum quoque punit. Hic autem præſens canon permittit epiſcopo, vt ex duobus tantùm ad ſe pertinentibus monaſteriis faciat monachorum trāſlationes, prout ei viſum fuerit. Scias autem quòd tempore patriarchæ domini Lucæ ſynodale decretum factum eſt, vt ſine præiudicio conſtituantur præfecti in monaſteriis patriarchæ regioni ſubiectis, quæ non habet monachos idoneos vt præſint; ex altero monaſterio quod eſt eiuſdem regionis: etiāſi ſtatuta eorum caueant, ne ξενοκουρίτην, hoc eſt qui in externo monaſterio tonſus eſt, fiat eorū præfectus. Quòd autē in ſeculari domo, vel in aliquo alio loco, monachus ei gratus, qui quidem ei ſubiectus eſt, ad eorum qui ibi ſunt ſalutem ab epiſcopo collocetur, ne nouum tibi videatur. Sacris enim & diuinis canonibus ſolius animæ hominum ſalutis cura eſt, & nullius alius. Qui ergo ſecundùm deum conuerſatur, à loco non lædetur: ſed & eis qui vnà ſunt admodum proderit. Quidni ergo fiet ex canone? Propter hanc enim cauſam ipſe quoque ſanctiſſimus patriarcha dominus Lucas permiſit monacho & ſacerdoti illi domino Macario Hieroſolymitano perpetuò verſari cum beatæ memoriæ ſupremo Logotheta curſus domino Michaële Agiotheodorito, & vnà cum eo in præſidio verſari, & ſcribæ officio fungi. Nota ergo quòd ſuaſione & probatione epiſcopali, multo autem magis regia, & monachi & clerici ſine præiudicio facient quæ eis permiſſa fuerint cuiuſmodicunque ea ſint.

CANON V.

Quæ temere & ſine iudicio ac probatione fiunt, renunciationes, bono monaſtico ordini magnū afferre incōmodum inuenimus. In monaſticam enim vitam ſe ſcienter inicientes, & ad aſperam & laborioſam exercitationē ſe ſegniter gerētes, ad carnalē & voluptariā vitā rurſus miſerè reuertūtur.

A ἀλλ' οὐκ εἰσὶν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐναντία. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὁ κανὼν, κολάζει τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἀπὸ ἀλλοτρίας ἐνορίας δεχόμενον οἱονδήτινα μοναχὸν, καὶ καθιστῶντα τοῦτον πρὸς κλήρωσιν ἢ ἡγουμενείαν μονῆς διαφερούσης αὐτῷ, χωρὶς εἰδήσεως τοῦ προτέρου ἐπισκόπου αὐτοῦ. ὡσαύτως τιμωρεῖ καὶ τὸν μοναχόν. ὁ δὲ παρὼν, ἐγχωρεῖ τῷ ἐπισκόπῳ, ἀπὸ τῶν δύο διαφερουσῶν αὐτῷ, μεταθέσεις ποιεῖν μοναχῶν κατὰ τὸ δόξαν τούτῳ. γίνωσκε δὲ ὅτι γέγονε καὶ σημείωμα συνοδικὸν ἐπὶ τῆς ἐφημερείας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, χάριν τοῦ
B ἀπροκριματίστως καθηγουμένου εἰς μοναστήρια ὑποκείμενα τῇ ἐνορίᾳ τοῦ πατριάρχου, μὴ ἔχοντα ἱκανοὺς εἰς προστασίαν μοναχοὺς, ἀπὸ ἑτέρας μονῆς οὔσης ἐκ τῆς αὐτῆς ἐνορίας, κἂν τὰ τυπικὰ τούτων διορίζωνται ξενοκουρίτην μὴ γίνεσθαι καθηγούμενον. τὸ μέντοι παρὰ τοῦ κανόνος διορισθὲν περὶ τοῦ καταστάτεσθαι εἰς κοσμικὰς κατοικίας ἢ ἀλλαχοῦ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου μοναχόν τινα ἐνάρετον, ὑποκείμενον αὐτῷ, διὰ ψυχικὴν σωτηρίαν τῶν ἐν αὐτῇ, μὴ δόξῃ σοι καινόν. τοῖς γὰρ ἱεροῖς καὶ θείοις κανόσι μόνης τῆς ψυχικῆς τῶν ἀν-
C θρώπων σωτηρίας ἐμέλησε, καὶ ἑτέρου παντελῶς οὐδενός. ὁ γοῦν κατὰ θεὸν ἀναστρεφόμενος, ἀπὸ τοῦ τόπου οὐ παραβλαβήσεται· ἀλλὰ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ὠφελήσει τὰ μέγιστα. ἵνα τί γοῦν οὐ γενήσεται κατὰ τὸν κανόνα; διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ αὐτὸς ἁγιώτατος πατριάρχης κυρὸς Λουκᾶς ἐπέτρεψε τῷ μοναχῷ καὶ ἱερεῖ ἐκείνῳ κυρῷ Μακαρίῳ τῷ Ἱεροσολυμίτῃ, διάγειν διηνεκῶς μετὰ τοῦ μακαρίτου ἀπ. Ηγαμ. ὑπέρτ. καὶ λογοθέτου τοῦ δρόμου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Ἁγιοθεοδωρίτου, καὶ συντάξεσθαι μετ' αὐτοῦ, καὶ τὰ τῶν γραφέων ἐνερ-
D γεῖν. σημείωσαι οὖν ὅτι κατὰ προτροπὴν καὶ δοκιμασίαν ἐπισκοπικὴν, πολλῷ δὲ πλέον κατὰ βασιλικὴν, καὶ μοναχοὶ καὶ κληρικοὶ ἀπροκριματίστως ἐνεργήσουσι τὰ τούτοις ἐπιτραπησόμενα, οἷα ἂν καὶ ὦσιν.

Κανὼν ε'.

Τὰς ἀκρίτους καὶ ἀδοκιμάστους ἀποταγὰς ἐπὶ πολὺ τὴν μοναχικὴν εὐταξίαν λυμαινομένας εὑρίσκομεν. προπετῶς γάρ τινες εἰς τὸν μονήρη βίον ἑαυτοὺς ἐπιρρίπτοντες, καὶ πρὸς τὸ τραχὺ καὶ ἐπίπονον καταλιγωροῦντες τῆς ἀσκήσεως, ἐπὶ τὸν φιλόσαρκον καὶ φιλήδονον βίον, ἀθλίως πάλιν ἐπαναστρέφουσιν.

Ὥρισεν οὖν διὰ τοῦτο ἡ ἁγία σύνοδος, μηδένα τοῦ μοναχικοῦ καταξιοῦσθαι σχήματος, πρὶν ἂν ὁ τῆς τριετίας χρόνος εἰς πεῖραν αὐτοῖς ἀφεθεὶς, δοκίμους αὐτοὺς καὶ ἀξίους τῆς τηλικαύτης βιοτῆς καταστήσῃ· καὶ τοῦτο κρατεῖν παντὶ τρόπῳ παρεκελεύσατο, πλὴν εἰ μήπω τις προσπεσοῦσα βαρεῖα νόσος, τὸν χρόνον ἀναγκάσῃ συσταλῆναι τῆς δοκιμασίας, ἢ εἰ μή πω τις εἴη ἀνὴρ εὐλαβὴς, καὶ τὸν μοναχικὸν βίον ἐν τῷ κοσμικῷ διανύων σχήματι. ἐπὶ γὰρ τοῦ τοιούτου ἀνδρὸς εἰς ἀπόπειραν παντελῆ, καὶ ὁ ἑξαμηνιαῖος ἀρκέσει χρόνος· εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα διαπράξεται, τὸν μὲν ἡγούμενον τῆς ἡγουμενείας ἐκπίπτοντα, παιδείαν τῆς ἀταξίας τὴν ἐν ὑποταγῇ διαγωγὴν ἐφευρίσκειν· τὸν δὲ μονάσαντα ἐν ἑτέρᾳ μονῇ, τὴν μοναχικὴν ἀκρίβειαν φυλαττούσῃ παραδίδοσθαι.

Ἑρμηνεία.

Πολλάκις τινές, φασὶν οἱ πατέρες, διὰ θλίψιν ἢ ἑτέραν ὀλιγωρίαν τινὰ, τὸν μονήρη βίον προπετῶς ὑποδυόμενοι, καὶ μὴ δυνάμενοι καρτερῆσαι τὸν ἐπίπονον τῆς ἀσκήσεως, μεταμέλονται, καὶ πρὸς τὴν προτέραν κοσμικὴν διαγωγὴν κακῶς ὑποστρέφουσιν. ὥρισαν οὖν μηδένα καταξιοῦσθαι τοῦ μοναχικοῦ σχήματος πρὸ δοκιμασίας καὶ κατεξετάσεως τῆς διαγωγῆς τοῦ ζητοῦντος αὐτό, ἀλλ᾽ ἐπὶ τριετίαν δοκιμάζεσθαι, καὶ οὕτω λαμβάνειν τὸ μοναχικὸν σχῆμα. τούτου γὰρ οὕτω γινομένου, αὐτός τε διὰ τὴν ὀλιγωρίαν οὐ μεταμεληθήσεται, ἀλλ᾽ ὁλοψύχως τὸ μοναχικὸν ἀναδέξεται σχῆμα· καὶ εἰ οὐκ ἀρέσκεται, ἀπροκριματίστως ἀναχωρήσει ἀπὸ τῆς μονῆς, καὶ πρὸς τὸν κοσμικὸν ὑποστρέψει βίον. καὶ ὁ καθηγούμενος, ἀπόπειραν λαβὼν ἀκριβῆ διὰ τοῦ τοσούτου χρόνου τῆς τούτου ἀναστροφῆς, ἓν ἐκ τῶν δύο προελεῖται, δηλονότι ἢ ἀποκείρει αὐτὸν, ὡς ἄξιον, ἢ ἐπιτρέψει ὑποχωρῆσαι ὡς ἀδόκιμον. τοῦτο δὲ προσεκελεύσαντο κρατεῖν εἰς τοὺς ὑγιαίνοντας. εἰ γάρ τις διὰ νόσον βαρεῖαν θελήσει ἀποκαρῆναι, οὐ κωλυθήσεται διὰ τὸν χρόνον τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλ᾽ ἀπεντεῦθεν μετασχηματισθήσεται. εἰ μέντοι βούληταί τις εὐλαβὴς μονάσαι, καὶ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ διαγωγῆς αὐτοῦ κρίνεται πρὸς τοῦτο ἄξιος, τοῦτον οὐκ ἐπὶ τριετῆ χρόνον ἀλλ᾽ ἐπὶ ἑξαμηνιαῖον δοκιμάζεσθαι χρή. τὸν δὲ παρὰ ταῦτα διαπραξάμενον καθηγούμενον, ὥρισαν ἐκπίπτειν ἀπὸ τῆς ἡγουμενείας, καὶ γίνεσθαι ὑποτακτικόν.

A *Propterea ergo ſtatuit ſancta ſynodus, vt nemo monaſtico habitu dignus putetur, priuſquam triennij tempus ad experientiam eis relictum, eos eſſe probatos & tali eſſe vita dignos oſtenderit. Et hoc omni modo obſeruari præcepit, præterquam ſi grauis aliquis morbus incidens, probationis tempora contrahi coëgerit, vel ſi nondum quis ſit vir religioſus, & tamen vitam monaſticam in habitu ſeculari peragat. Tali enim viro ad abſolutam experientiam tempus ſemeſtre ſuffecerit: ſi quis autem præter hæc fecerit, præfectus quidem præfectura excidens, perperam obſeruati ordinis correctionem, in obedientia & ſub-*
B *iectione conuerſationem inueniat. Qui eſt autem in alio monaſterio monachus, alij monaſterio tradatur, quod monaſticam diſciplinam accuratè perfectéque obſeruet.*

SCHOL. BALS. Nonnulli ſæpe, inquiunt patres, propter afflictionem, vel etiam incuriam, monaſticam vitam facilè ſubeuntes, & exercitationis laborem ſufferre non valentes, pœnitentiam agunt, & ad priorem ſecularem viuendi rationem reuertuntur. Statuerunt ergo ne angelico habitu dignus quis exiſtimetur, ante probationem &
C examinationem eius qui ipſum petiit: ſed triennio probetur, & monaſticum ſic habitum accipiat. Hoc enim ſic facto, nec ipſe propter negligentiam pœnitentia tangetur, ſed monaſticum habitum toto animo ſuſcipiet: aut ſi ei minùs placet, citra vllum præiudicium à monaſterio recedet, & ad ſecularem vitam reuertetur. Et præfectus, qui eius vitæ rationis periculum tanto tempore fecit, vnum ſcilicet ex duobus eliget, vel vt ipſum vt dignum tondeat, vel vt non idoneum rece-
D dere permittat. Hoc autem voluerunt ſancti patres in iis qui ſani ſunt, valere. Si quis enim propter grauem morbum tonderi voluerit, hoc propter tempus facere non prohibebitur, ſed ſtatim monaſticum habitum accipiet: niſi quis velit vir pius ac religioſus eſſe monachus, & ex eius in ſeculo vitæ agendæ ratione ad hoc dignus eſſe iudicatur: ſed ſemeſtri tãtùm ſpacio eum examinare oportet. Præfectum autẽ qui præter hæc fecerit, præfectura excidere ſtatuerunt, & ad obedientiam redigi.

Sed & eum qui tonſus fuerit exactiori tradi monaſterio. Hæc cùm decernat canon, diuerſis temporibus exorta eſt diſputatio, quomodo debent probari, qui vitam monaſticam elegerũt. Cùm enim aliqui monaſteria ingreſſi eſſent, & raſa induti & cũ Triſagio in templo, & nomen mutauiſſent, &, vt ſemel dicã, inſtar monachorum, & intra & extra verſarentur, antequam autem monaſtica tonſura perficerentur, ad priſtinum habitum reuerſi, & nonnunquam etiam legitimo matrimonio coniuncti eſſent, dixerũt quidam eos nihil abſurdum feciſſe, ſed in eorum eſſe poteſtate intra canonicũ trienniũ, ante tõſuram ſcilicet, monaſterio egredi, ſine vllo præiudicio, & veſtes quidẽ monachales exuere, ſeculares verò induere: quoniã canõ de iis decernit qui ante triennium tondentur, non autem de iis qui probantur, & adhuc ſunt ῥασοφόροι. Alij autẽ dicebant, quòd canon quidem monachalem habitum, tonſurã vocat. Nõ decernit autem debere fieri probationem cum monachalibus, eáque abiicere, & ſecularia induere, & ſecedere. Vnde etiã apparere, debere eum qui examinatur, cum veſtibus laicis examinari. Qui enim amictum ſemel monaſticum induit, ei non permittetur, vt heri quidem inſtar monachorum in foro verſetur, hodie verò inſtar laicorum ſe theatricè venditet, & inſtar ſcenicorum ſanctum habitum quodammodo ludificetur. Potiùs ergo cogetur vel inuitus tonderi. Qui autem hæc dicebant, dictum ſuum confirmabant ex iij. capit. xj. tituli præſentis operis, ſic dicentis: Xiij. conſtitutio primi tituli nouellarum, dicit, quòd qui vitam volunt monaſticam profiteri, ſiue ſint liberi, ſiue ſerui, triennio priùs perſeuerent, laicorum tonſu & veſtitu vtentes, & ſcripturas diſcentes, & ſuam fortunam confitentes, & cauſam cur monachi eſſe velint, ne fortè mala ſit, & admoneantur: &, ſi triennio perſeuerauerint, & monaſterio digni viſi fuerint, tunc tondeantur. & ex hac nouella, quæ eſt Iuſtiniani, volebant, cum laicis veſtibus fieri probationem. Adiiciebant autem, quòd quoniam xiij.

A ἀλλὰ καὶ τὸν ἀποκαρέντα παραδίδοσθαι εἰς ἑτέραν ἀκριβεστέραν μονήν. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, λόγος ἐγένετο κατὰ διαφόρους καιροὺς περὶ τοῦ πῶς ὀφείλουσι δοκιμάζεσθαι οἱ τὸν μονήρη βίον ἐπιλεξάμενοι. τινῶν γὰρ εἰσελθόντων εἰς μοναστήρια καὶ ῥασοφορησάντων, ἴσως καὶ μετὰ τρισαγίου ἐν ναῷ, καὶ μετονομασθέντων, καὶ ἁπλῶς κατὰ μοναχοὺς ἀναστρεφομένων ἐντός τε καὶ ἐκτὸς τῆς μονῆς· πρὸ δὲ τοῦ τελεσθῆναι διὰ μοναδικῆς ἀποκάρσεως, μετασχηματισθέντων, καὶ εἰς κοσμικὴν ὑποστρεψάντων

B διαγωγὴν, ἔστι δ' ὅτε καὶ νομίμως γυναιξὶ συζευχθέντων, εἶπον τινὲς μηδὲν αὐτοὺς ἀτοπικὸν ποιῆσαι, ἀλλ' ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἐντὸς τῆς κανονικῆς τριετίας, πρὸ τῆς ἀποκάρσεως δηλαδὴ, ἐξέρχεσθαι τῆς μονῆς ἀπροσκριματίστως, καὶ ἀποτίθεσθαι μὲν τὰ μοναχικὰ ἄμφια, λαϊκὰ δὲ ἐνδύεσθαι· ὅτι καὶ ὁ κανὼν περὶ τῶν ἀποκειρομένων πρὸ τῆς τριετίας θεσπίζει, οὐ μὴν περὶ τῶν δοκιμαζομένων καὶ ἔτι ὄντων ῥασοφόρων. ἕτεροι δὲ εἶπον, ὡς ὁ κανὼν μὲν μοναχικὸν σχῆμα καλεῖ τὴν ἀπόκαρσιν, οὐ διορίζεται δὲ τὴν δοκιμὴν γίνεσθαι μετὰ μοναχικῶν ἀμ-

C φίων, καὶ ῥίπτειν ταῦτα καὶ κοσμικὰ ἐνδύεσθαι καὶ ἀναχωρεῖν. τῷ τοι καὶ ἀναφαίνεται ὀφείλειν τὸν δοκιμαζόμενον, μετὰ λαϊκῶν ἀμφίων δοκιμάζεσθαι. ὁ γὰρ ἅπαξ τὰ μοναχικὰ ἐνδυσάμενος, οὐ παραχωρηθήσεται, χθὲς μὲν, κατὰ μοναχοὺς, ἐπὶ ἀγορᾶς ἀναστρέφεσθαι, σήμερον δὲ, κατὰ λαϊκοὺς θεατρίζεσθαι καὶ οἷον ἐμπαίζειν κατὰ σκηνικοὺς τὸ ἅγιον σχῆμα. μᾶλλον μὲν οὖν ἀναγκασθήσεται καὶ ἄκων ἀποκαρῆναι. λέγοντες δὲ ταῦτα, κατεσκεύαζον τὸν λόγον αὐτῶν ἀπὸ τοῦ γ'. κεφαλ. τοῦ ια'. τίτλου τοῦ παρόντος συντά-

D γματος, λέγοντος περὶ τὰς ἀρχὰς, οὕτως· ἡ δὲ ιγ'. διάταξις τοῦ α'. τίτλου τῶν νεαρῶν φησὶν ὅτι οἱ παραγγέλλοντες εἰς μονήρη βίον εἴτε ἐλεύθεροι εἴτε δοῦλοι, πρότερον τριετίαν προσκαρτερείτωσαν, κουρᾷ τε καὶ ἐσθῆτι χρώμενοι τῇ λαϊκῇ, καὶ τὰς γραφὰς μανθάνοντες, καὶ τὴν τύχην αὐτῶν ὁμολογοῦντες, καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ θέλειν μονάσαι, μήποτε πονηρά ἐστι, καὶ νουθετείσθωσαν. καὶ εἰ προσκαρτερήσουσι τὴν τριετίαν καὶ ἄξιοι φανῶσι τοῦ μονάσαι, τότε κειρέσθωσαν. καὶ ἤθελον ἐκ ταύτης νεαρᾶς οὔσης Ἰουστινιανείου, τὴν δοκιμὴν γίνεσθαι μετὰ λαϊκῶν ἀμφίων. προσετίθεσαν δὲ ὡς ἐπειδὴ ὁ ιγ'.

κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ δ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὃ A ἐστὶ κεφ. ξδ΄. τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, διορίζεται τοὺς τολμήσαντας μιμήσασθαι σχῆμα μοναχοῦ ἢ ἀσκητρίας, καὶ κατὰ σκηνικοὺς ἐμπαῖξαι τοῦτο οἱῳδήτινι τρόπῳ, σωματικῶς τιμωρεῖσθαι καὶ ἐξορίζεσθαι· πολλῷ πλέον κολασθήσεται ὁ ἐπαγγειλάμενος μοναδικὴν διαγωγὴν, καὶ εἰς μοναστήριον ἀπελθὼν, καὶ μοναχικὴν ἐσθῆτα περιβαλλόμενος, ἐὰν ὕστερον ἀνερυθριάσας εἰς λαϊκοὺς μετασχηματισθῇ. ἄλλοι δὲ εἶπον, ὡς οἱ ῥασοφορήσαντες μετὰ τρισαγίου, οὐ παραχωρηθήσονται μετασχηματισθῆναι εἰς λαϊκούς. οἱ δὲ χωρὶς B τούτου μετασχηματισθέντες, ἀδιακρίτως ἐντὸς τῆς τριετίας, τῶν μὲν μοναχικῶν ἀμφίων στολὴν καταψηφίσονται, ἐνδυθήσονται δὲ λαϊκά. ὅτι καὶ γυναῖκες πενθοῦσαι τοὺς ἀποβεβιωκότας ἄνδρας αὐτῶν, μελανειμονοῦσιν ἐπὶ καιρὸν, καὶ ἀκινδύνως αὖθις τὰ κοσμικὰ περιτίθενται. Καὶ οὗτοι μὲν, ταῦτα. τοῖς πλείοσι δὲ καὶ εὐλαβεστέροις οὐ δοκεῖ τὸ ἔχειν ἐπ᾽ ἀδείας τὸν εἰσελθόντα εἰς μοναστήριον, καὶ ὡς ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα μελανειμονήσαντα, καὶ κατὰ μοναχοὺς διατρίβοντα, μετασχηματισθῆναι εἰς λαϊκούς. ἐξῆν C γάρ φασιν αὐτῷ μετὰ λαϊκῶν ἐσθήτων δοκιμασθῆναι κατὰ τὸν τῆς τριετίας καιρόν. ἐπεὶ δὲ μοναχικὰ ἐνεδύσατο, ἀναγκασθήσεται περατῶσαι τὴν οἰκείαν πρόθεσιν. εἰ δὲ πρὸς τοῦτο ἀποδυσπετήσει, τιμωρηθήσεται καθὼς ὁ νόμος φησὶν ἐν τῷ α΄. τίτλῳ τοῦ δ΄. βιβλίου. ἐπεὶ δὲ ἤκουσα τινῶν μεμφομένων τοὺς καθηγουμένους, τοὺς μὴ μετὰ δοκιμασίας ἀποκείροντας τοὺς προσερχομένους αὐτοῖς, καὶ κατὰ τοῦτο παραβαίνοντας ὡσανεὶ τὸν παρόντα κανόνα, νομίζω ὅτι τὸ γ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ δ΄. βιβλίου ὅπερ ἐστὶ δ΄. κεφάλ. τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, λύει καὶ τὸ τοιοῦτον D ἀμφίβολον. φησὶ γὰρ, εἴτις δὲ εἰς μοναχὸν βίον ἐλθεῖν βουληθείη, κελεύομεν ὅτι ἵνα εἰ μὲν γνώριμός ἐστιν, ὅτι οὐδεμιᾷ τύχῃ ὑπόκειται, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου, ὅτε συνίδῃ, τὸ σχῆμα αὐτῷ παράσχῃ. εἰ δὲ μὴ γνωρίζεται εἰ οἱαδήποτε ὑπόκειται τύχῃ, ἐντὸς τριῶν ἐνιαυτῶν μὴ λαμβανέτω αὐτὸν τὸ μοναχικὸν σχῆμα· ἀλλ᾽ ἐντὸς τοῦ εἰρημένου χρόνου ἀποπειράσθω τῆς τούτου ἀναστροφῆς ὁ τοῦ μοναστηρίου ἡγούμενος καὶ τὰ ἑξῆς. ὥστε καλῶς ὁ καθηγούμενος ἵνα ἀποκείρῃ ὅτε συνίδῃ, τὸν προσελθόντα αὐτῷ,

cap. primi tituli iiij. lib. Imp. quod quidem eſt lxiiij. cap. cxxiij. Iuſtiniani nouellæ, decernit, vt qui auſi fuerint monachi vel Aſcetriæ habitum imitari, & id inſtar ſcenicorum quouis modo illudere, corpore puniantur, & exterminentur: Multo magis punietur qui vitam monaſticam acceſſit, & eſt veſte monachali indutus, ſi poſtea omni exuto pudore laicalem veſtitum receperit. Alij autem dixerunt, quòd qui raſa induti fuerint cum Triſagio, ad laicalem habitum redire non ſinentur. Qui verò abſque eo habitum ceperunt, indiſtinctè intra triennium, monaſticas quidem veſtes condemnabunt: laicis autem induentur. Nam & mulieres, quæ defunctos viros lugent, atris veſtibus ad tempus induuntur, & rurſus ſine periculo ſeculares induunt. Pluribus autem & religioſioribus non videtur, in eorum eſſe poteſtate, qui monaſterium ingreſſi ſunt, & quomodocunque ſe res habeat, nigris veſtibus induti fuère, & monaſtico more degunt, habitum laicum reſumere: ipſi enim, inquiunt, licebat cum veſtibus laicis probari ſpatio triennij. Quoniam autem veſtes monaſticas induit, cogetur ſuum vitæ propoſitum perficere: ſin autem hoc ægre ferat, punietur, vt lex dicit in primo tit. iiij. lib. Quoniam autem audiui nonnullos queri de præfectis, qui non cum probatione eos tondent qui ad ipſos accedunt, & ea in re præſentem canonem veluti transgrediuntur, exiſtimo quòd iij. cap. primi tituli iiij. lib. quod eſt liiij. cap. cxxiij. Iuſtiniani nouellæ ſoluit hoc quoque dubium. Dicit enim: Si quis ad monaſticam velit vitam accedere, iubemus vt ſi ſit quidem notum, eum nulli eſſe fortunæ ſubiectum, monaſterij præfectus, quando hoc cognouerit, habitum illi præbeat. Sin autē neſcitur an vlli ſit fortunæ ſubiectus, intra tres annos monaſticum habitum ne accipiat: ſed intra dictum tempus, eius vitæ conuerſationis, is qui monaſterio præeſt, periculum faciat, & cætera. Quamobrem præfectus rectè eum tondet qui acceſſit, quando eum nouerit,

& ſit ſolùm examinatio de iis de quibus dubitatur, ſeruis ſcilicet & reliquis qui eodem capite continẽtur.

CANON VI.

Monachi nihil debent habere proprium: ſed omnia eorum monaſterio adſcribi. Dicit enim beatus Lucas de iis qui credũt in Chriſtũ, & monachorũ inſtitutionem deſcribũt, quòd nemo quidquã eorum quæ aderant, proprium eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Et ideo iis qui monachi eſſe volunt, priùs datur facultas de ſuis rebus teſtandi, ac diſponendi, & quibuſcunq; velint perſonis, lege ſcilicet nõ prohibitis, ſua trãſmittẽdi. Poſtquam enim monachi facti fuerint, omnium bonorum dominiũ monaſteriũ habebit, & nullam de rebus propriis curam gerere vel diſponere eis permiſſum eſt. Si quis autem deprehenſus fuerit, poſſeſſionem aliquam, quæ monaſterio non adſcripta fuerit, ſibi priuatim attribuere, & acquirendarum poſſeſſionum cupiditati ſeruire, ea quidem ab epiſcopo ſeu præfecto recipiatur, & in multorum præſentia vendita, pauperibus & mendicis diſtribuatur. Eum autẽ qui eam poſſeſſionẽ, vt olim Ananias, ſurripere meditatus eſt, cõuenienti pœna caſtigãdum eſſe ſancta ſynodus ſtatuit. Clarum eſt autẽ, quòd quæ de viris monachis ſancta ſynodus canonicè cõſtituit, ea in monachis quoq; fœminis valere & obſeruari æquũ cẽſuit.

SCHOL. BALS. Alij quoque canones definiunt monachos nullas debere poſſeſſiones habere. Dicit ergo præſens quoque canon, quòd beatus apoſtolus Lucas, deſcribens monachorũ vitæ inſtitutionẽ, ſcripſit in Actibus apoſtolorum, eos qui in Chriſtum crediderãt, nihil propriũ habuiſſe, ſed erãt eis omnia communia. Quamobrem monachi quoque ſic debent facere, & quæ ipſi habent, monaſterio offerre vt ſint communia. Ne hoc autem ſit impedimento iis qui volũt eſſe monachi: (eſt enim veriſimile eſſe aliquos locupletes & multa poſſidentes, & qui hoc ſint animo, vt ſua velint ad ſuos peruenire:) ſtatuerunt patres eſſe in eorum poteſtate, qui monachi eſſe volunt, ante tonſuram legitimè teſtari, & de ſuis diſponere: eo quòd ad mortificantem vitæ rationem ſe conferant: & ſua ad quas velit partes tranſmittere, cognatas ſcilicet vel alienas: quæ tamen poſſint ex teſtamento legata vel hæreditatem capere.

A καὶ ἡ δοκιμασία γίνεται εἰς μόνους τοὺς ἀμφιβόλους, δούλους τυχὸν, καὶ λοιποὺς τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ περιεχομένους.

Κανὼν ϛʹ.

Οἱ μοναχοὶ οὐδὲν ἴδιον ὀφείλουσιν ἔχειν· πάντα δὲ τὰ αὐτῶν προσκληροῦσθαι τῷ μοναστηρίῳ. Φησὶ γὰρ ὁ μακάριος Λουκᾶς περὶ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, καὶ τὴν τῶν μοναχῶν πολιτείαν διατυπούντων, ὡς οὐδείς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ᾽ ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. διὸ τοῖς ἐθέλουσι μονάζειν ἄδεια δίδοται περὶ B τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, διατίθεσθαι πρότερον, καὶ οἷς ἂν βούλωνται προσώποις, μὴ κεκωλυμένοις δηλονότι παρὰ τοῦ νόμου, τὰ αὐτῶν παραπέμπεσθαι. μετὰ γάρ τοι τὸ μονάσαι, τῶν προσόντων αὐτοῖς ἁπάντων, τὸ μοναστήριον ἔχει τὴν κυριότητα, καὶ οὐδὲν περὶ τῶν οἰκείων φροντίζειν ἢ διαπράττεσθαι τούτοις παρακεχώρηται. Εἰ δέ τις φωραθείη κτῆσίν τινα, ἥτις οὐκ ἀπεκληρώθη τῷ μοναστηρίῳ ἰδιοποιούμενος, καὶ φιλοκτησίας πάθει δουλούμενος, ταύτην μὲν παρὰ τοῦ ἡγουμένου ἢ τοῦ ἐπισκόπου ἀναλαμβάνεσθαι, καὶ C πολλῶν παρουσίᾳ πιπρασκομένην, πτωχοῖς καὶ ἀπόροις διανέμεσθαι. τὸν δέ γε τὴν τοιαύτην κτῆσιν κατὰ τὸν παλαιὸν Ἀνανίαν ὑποσυλᾶν μελετήσαντα, τῇ προσηκούσῃ ἐπιτιμίᾳ ἡ ἁγία σύνοδος ὥρισε σωφρονίζεσθαι. δῆλον δὲ ὡς ἅτινα περὶ μοναζόντων ἀνδρῶν ἡ ἁγία σύνοδος ἐκανόνισε, τὰ αὐτὰ καὶ περὶ μοναζουσῶν γυναικῶν κρατεῖν ἐδικαίωσεν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἕτεροι κανόνες διορίζονται ἀκτήμονας εἶναι τοὺς μοναχούς. Φησὶ γοῦν καὶ ὁ παρὼν ὡς ὁ μακά- D ριος ἀπόστολος Λουκᾶς, ὑποτυπῶν τὴν τῶν μοναχῶν πολιτείαν, ἔγραψεν ἐν ταῖς πράξεσι, μὴ ἔχειν τοὺς πιστεύσαντας εἰς Χριστὸν, ἴδιόν τι· ἀλλ᾽ ἦσαν αὐτοῖς πάντα κοινά. ἵνα μὴ γένηται τοῦτο εἰς ἐμποδισμὸν τοῖς θέλουσι μονάσαι. (εἰκὸς γάρ ἐστιν εἶναι τινὰς πολυκτήμονας ἐν τῷ βίῳ, καὶ ἔχοντας θέλημα πρός τινας περιελθεῖν τὰ οἰκεῖα) ὥρισαν οἱ πατέρες ἔχειν ἐπ᾽ ἀδείας τὸν μονάσαι ὀφείλοντα, διατίθεσθαι νομίμως πρὸ τῆς ἀποκάρσεως, διὰ τὸ πρὸς τὴν νεκροποιὸν διαγωγὴν ὁδεύειν· καὶ παραπέμπειν τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ πρὸς τὰ βουλητέα τούτῳ μέρη, συγγενικὰ δηλονότι καὶ ἀλλότρια, δυνάμενα λαμβάνειν ἀπὸ διαθήκης λήγατα ἢ κληρονο-

μίας. Εἰσὶ γάρ τινες μὴ δυνάμενοι ἀπὸ διαθήκης λαμβάνειν τι, αἱρετικοὶ δηλαδή, καὶ ἕτεροί τινες. Εἰ δὲ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως οὐ ποιήσῃ τοῦτο ἀλλ' ἀποκαρῇ, ἡ μὲν τοῦ διατίθεσθαι ἐξουσία ἀφήρηται ἐξ αὐτοῦ· τὰ δὲ πράγματα τούτου, τῷ μοναστηρίῳ διαφέρουσιν. Εἰ δέ τις παρὰ τὴν τοῦ κανόνος περίληψιν ἐπιχειρήσῃ μετὰ τὸ μονάσαι ἐκ τῶν πραγμάτων τούτων τινὰ ἰδιώσασθαι, ταῦτα μὲν ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἡγούμενος ἵνα ἀναλάβηται καὶ πωλήσῃ κατὰ παρουσίαν πολλῶν ἀνθρώπων, διὰ τὸ ἀδιάβλητον, καὶ διανείμῃ πτωχοῖς τὸ τίμημα. ὁ δὲ μοναχὸς ὁ ἀποσυλήσας τὰ τῷ θεῷ ἀνήκοντα, κατὰ τὸν Ανανίαν ἐκεῖνον, δι' ἐπιτιμίων σωφρονισθήσεται. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, εἶπόν τινες ἐναντιοῦσθαι τούτοις τὸ ζ'. κεφάλ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, κεφάλαιον ὂν νη'. τῆς ρκγ'. Ιουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ οὕτω λέγον· Εἰ δὲ γυνὴ ἢ ἀνὴρ τὸν μοναχικὸν ἐπιλέξεται βίον, καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον, παίδων οὐχ ὑπαρχόντων, τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ εἰσῆλθε τὰ πράγματα αὐτοῦ διαφέρειν κελεύομεν. Εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον πρόσωπον παῖδας ἔχει, καὶ πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον περὶ τῶν οἰκείων πραγμάτων μὴ ποιήσῃ διατύπωσιν, καὶ τὸ νόμιμον μέρος τοῖς παισὶν ἀφορίσῃ, καὶ οὕτως ἐξέστω αὐτῷ καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ μοναστήριον, τὴν ἰδίαν οὐσίαν εἰς τοὺς οἰκείους διελεῖν παῖδας. οὕτω μέντοι γε, ὥστε μηδὲ ἐπὶ ἑνὶ τῶν ἑαυτοῦ παίδων ἐλαττῶσαι τὸ νόμιμον μέρος. τὸ δὲ μὴ δεδομένον τοῖς παισὶ μέρος, τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω. Εἰ δὲ πᾶσαν τὴν οὐσίαν μεταξὺ τῶν παίδων διελεῖν βουληθείη, τοῦ οἰκείου αὐτοῦ προσώπου τοῖς παισὶ συναριθμουμένου, ἓν ἑαυτῷ μέρος πᾶσι τρόποις παρακρατείτω, ὀφεῖλον τῷ δικαίῳ τοῦ μοναστηρίου διαφέρειν. Εἰ δὲ ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγων τελευτήσῃ πρὶν μεταξὺ τῶν οἰκείων παίδων τὰ ἴδια διανείμῃ πράγματα, τὸ νόμιμον μέρος οἱ παῖδες λήψονται. τὸ δὲ λοιπὸν τῆς οὐσίας τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω. ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ ἐναντιοῦσθαι ταῦτα τοῖς ἐν τῷ κανόνι διορισθεῖσιν. ὁ μὲν γὰρ κανὼν μόνων ἐμνήσθη τῶν μὴ ἐξ ἀνάγκης γραφομένων κληρονόμων, δηλονότι τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν καὶ ἀλλοτρίων. ἡ δὲ νεαρὰ εἰποῦσα καὶ τὰ περὶ τοῦ κανόνος, δηλονότι τὸ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν μέλλοντα μονάσαι,

A Sunt enim aliqui qui non poſſunt ex teſtamẽto capere, hęretici ſcilicet & quidam alij. Si autem ante tonſuram hoc nõ fecerit, ſed tonſus fuerit, diſponendi quidem facultas illi ablata eſt: res autẽ eius ad monaſteriũ pertinẽt. Si quis autem, contrà ac canone continetur, poſtquam monachus factus fuerit, aliquid ex iis rebus ſibi priuatim tribuere conatus fuerit, hoc quidẽ præfectus vel epiſcopus recipiat, & vendat in multorũ hominum præſentia, vt ſit ab omni calumnia & reprehenſione remotus, & pretium B medicis diuidat. Monachus autẽ, qui quæ ad deum pertinent, ſurripuerit, more illius Ananiæ, pœna caſtigabitur. Hæc cùm decernat canon, dixerunt quidam his repugnare vij. cap. j. tit. iiij. lib. Baſilic. quod eſt lviij. cap. cxxiij. Iuſtiniani nouellę, & ſic dicit: Si autem vir, vel mulier, vitã monaſticam elegerit, & monaſterium non exiſtentibus liberis ingreſſus ſit, ad monaſterium quod ingreſſus eſt, res eius pertinere iubemus. Sin autem ea perſona liberos habeat, & priuſquam monaſterium ingreſſa ſit, de C rebus ſuis non diſpoſuerit, nec ſuis liberis partem legitimam ſeparauerit, ſic quoque ei liceat etiam poſtquam ad monaſterium ingreſſa fuerit, ſuas facultates in ſuos liberos diuidere: ſic tamen, vt nulli ſuorum liberorum partem legitimam diminuat. Pars autem quæ ſuis liberis non data fuerit, ad monaſterium pertineat. Si autem omnesq; facultates inter liberos diuidere voluerit, propria eius perſona liberis connumerata, vna pars ab ipſo omnibus modis detineatur, quæ debet D ad ius monaſterij pertinere. Sin autem in monaſterio degens mortuus fuerit, priuſquam inter ſuos liberos res proprias diuiſerit, filij partem legitimam accipiãt: reliqua autẽ bona ad monaſteriũ pertineant. Mihi autẽ non videntur hæc iis eſſe contraria quæ in canone definita fuerunt. Canon enim eorum tãtùm meminit qui non ſunt neceſſariò ſcripti hæredes, ſcilicet cognatorum qui ex trãſuerſo attinent, & externorum. Nouella autem, quæ ea dixit quæ à canone accepit, quòd ſcilicet ſit in poteſtate eius qui vult fieri monachus,

ante tonſuram diſponere, & ſua ad quos velit tranſmittere: poſt tonſuram autem, non licere ei tale quid facere, eo quòd ſit mortuo ſimilis: mortuum autem nec res habere, nec de iis poſſe aliquid dicere: ſed fieri res eius dominij monaſterij: adiecit hæc ſeruari debere, quando, qui factus eſt monachus, liberos non habeat. Sin autem habeat & teſtamentum fecerit, vt nouella diſtinguit: & rurſus ſi non fecerit, erunt hæredes eius liberi, & reliqua fient, quæ hæc nouella complectitur. Si ergo ſoluta repugnantia, interrogauerit quiſpiam, quid debet fieri de rebus eius qui tonſus eſt, ſi non habeat liberos, ſed parentes? Solutio. Cxviij. Imperatoris Iuſtiniani nouella, quæ ſita eſt in fine iij. tituli xlv. lib. ſtatuit liberos primùm neceſſariò ſcribi debere hęredes: ſi autem non ſunt liberi, parentes. nullum autem alium hæredem ſcribere cogimur. Si quis autem inteſtatus moriatur habens parentes & fratres, ij erunt hæredes ex æquis partibus. Et lege hanc nouellam, quæ eſt neceſſaria. Et hæc quidem fient in rebus quas ij habent ante tonſuram qui ſunt futuri monachi. De iis autem, quæ poſt tonſuram, vel ex teſtamento, vel ab inteſtato mortuis eorum cognatis, vel aliqua alia ratione ad eos peruenerint, quid fiet? Solutio. Lege nouellam Imperatoris domini Leonis Sapientis, quæ compendio tractat ea quæ ſuperiùs dicta ſunt, & in fine cauet ne à iure teſtamenti arceantur monachi: qui fortè poſtquam monachi facti ſunt, ad inopiam redacti ſunt. Sed ſi aliquid quidem monaſterio priùs dediſſe viſi ſunt, eo tempore, quo ad ipſum acceſſerunt, eſſe eos eorum quæ poſtea acquiſita fuerint, dominos, vt ea adminiſtrent vt volunt. Sin autem monaſterio nihil dederunt, ipſos quidẽ de duabus poſſe partibus diſponere & ordinare ſecundùm leges: Monaſterium autem aliam partem, ſcilicet tertiam, recipere.

A περὶ τῆς ἀποκάρσεως διατίθεσθαι, καὶ παραπέμπειν τὰ οἰκεῖα ἔνθα βούλεται· μετὰ δὲ τὴν ἀπόκαρσιν μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ τοιοῦτόν τι ποιεῖν, διὰ τὸ ἐοικέναι νεκρῷ· τὸν δὲ νεκρὸν μήτε πρᾶγμα ἔχειν μήτε δύνασθαι λέγειν τι περὶ τούτου· ἀλλὰ γίνεσθαι τὰ πράγματα τούτου τῆς δεσποτείας τοῦ μοναστηρίου· προσετέθετο δὲ ταῦτα φυλάττεσθαι ὅταν οὐκ ἔχει ὁ μονάσας παῖδας. Εἰ γὰρ ἔχει, διαθήκην τε ποιήσει, ὡς ἡ νεαρὰ διαστίζει, καὶ μὴ ποιήσας, πάλιν ὑπὸ τῶν οἰκείων παίδων κληρονομηθήσεται, καὶ τὰ λοιπὰ γενήσεται τὰ τῇ κατεστρωθείσῃ νεαρᾷ περιεχόμενα. οὕτω γοῦν τῆς
B ἐναντιοφανείας λυομένης, ἐρωτήσει τις τί ὀφείλει γίνεσθαι ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῦ ἀποκαρέντος, ἐὰν παῖδας οὐκ ἔχῃ ἀλλὰ γονεῖς; Λύσις. τὸ αὐτὸ δίκαιον ἔχουσιν οἱ παῖδες καὶ οἱ γονεῖς ἐπ' ἀλλήλοις ὅσον εἰς τὸν λόγον τῆς κληρονομίας. εἴ τι γοῦν γέγραπται γίνεσθαι μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν εἰς τοὺς παῖδας, γενήσεται καὶ εἰς τοὺς γονεῖς. Εἰ δὲ καὶ παῖδας ἔχει καὶ γονεῖς, τί ὀφείλει γενέσθαι; Λύσις. ἡ ρι'η'. Ἰουστινιάνειος νεαρὰ ἡ κειμένη ἐν τῷ τέλει τοῦ γ'. τίτλου τοῦ με'. βιβλίου πρῶτον
C τοὺς παῖδας διορίζεται γράφεσθαι ἐξ ἀνάγκης κληρονόμους· παίδων δὲ μὴ ὑπόντων, τοὺς γονεῖς. ἕτερον δὲ οὐδένα ἀναγκαζόμεθα καὶ ἄκοντες γράφειν κληρονόμον. Εἰ δὲ ἀδιάθετος τελευτήσει τις ἔχων γονεῖς καὶ ἀδελφούς, ἐπίσης παρὰ τούτων κληρονομηθήσεται. καὶ ἀνάγνωθι τὴν ῥηθεῖσαν νεαράν, ἀναγκαίαν οὖσαν. Καὶ ταῦτα μὲν γενήσεται ἐπὶ τοῖς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως προσοῦσι τῷ μέλλοντι μονάσαι πράγμασιν. Εἰς δὲ τὰ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιελθόντα εἰς αὐτὸν ἀπὸ διαθήκης ἢ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου τελευτησάντων προσγενῶν αὐτοῦ, ἢ ἑτέρωθέν ποθεν, τί γενήσεται; Λύσις. ἀνάγνωθι τὴν ε'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως
D κυροῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, διαλαμβάνουσαν ἐν ἐπιτόμῳ καὶ τὰ ῥηθέντα μὲν ἄνωθεν, ἐν τῷ τέλει δὲ, καὶ περὶ τοῦ μὴ καθόλου ἀπείργεσθαι τοὺς μοναχοὺς ἐκ τοῦ δικαίου τῆς διαθήκης, ἀπορήσαντας ἴσως μετὰ τὸ μονάσαι πραγμάτων. ἀλλ' εἰ μὲν ὤφθησαν τι προσκαταβαλόντες τῷ μοναστηρίῳ κατὰ τὸν καιρὸν ὅτε τούτῳ προσήρχοντο, εἶναι αὐτοὺς περὶ τῶν ὕστερον ἐπικτηθέντων κυρίους, ὥστε διοικεῖν αὐτὰ καθὼς αἱροῦνται. Εἰ δ' οὐδὲν προσκατεβάλλοντο πρὸς τὴν μονήν, αὐτοὺς μὲν, περὶ τοῦ διμοίρου ἔχειν ἄδειαν ὁρίζειν καὶ διατίθεσθαι κατὰ νόμους. τὸ μοναστήριον δὲ, τὸ ἄλλο μέρος ἤτοι τὸ τρίτον ἀναλαμβάνεσθαι.

τὶ δὲ

A τί δὲ, εἰ μὴ θελήσῃ ὁ μοναχὸς περὶ τῶν ἐπικτηθέντων μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ὁρίσαι τι, ἀνθέξεται πάντων τῶν πραγμάτων ἡ μονὴ, ἢ μᾶλλον οἱ καλούμενοι ἐξ ἀδιαθέτου, τὰ τοιαῦτα πράγματα ἀναλάβωνται, καὶ μᾶλλον εἴπερ ὁ τελευτήσας προσήνεγκέ τι τῷ μοναστηρίῳ; Λύσις. ἡ μὲν νεαρὰ τοῦ φιλοσόφου, οὐδέν τι περὶ τούτου ἐθέσπισεν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὡς ἐκεῖνα τηνικαῦτα γενήσεται ὅσα ἡ ἄνωθεν καταστρωθεῖσα νεαρὰ διορίζεται γενέσθαι, εἰς τὰ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως προσόντα πράγματα τῷ μοναχῷ, ὁπηνίκα αὐτὸς τελευτήσῃ ἀδιάθετος. λόγος δὲ γέγονε ποτὲ εἰς τὸ δικαστήριον B περὶ τῶν ἀσωμάτων δικαίων τοῦ μοναχοῦ, τῶν μὴ φθασάντων πρὸ τῆς ἀποκάρσεως οἰκονομηθῆναι παρὰ τούτου. μοναχοῦ γὰρ τινος ἑλκύσαντος εἰς δικαστήριον περὶ δανείου τινὰ, συνεζητήθη εἰ δύναται μοναχὸς ἐνάγειν, καὶ ἔδοξεν ἀπαράδεκτος εἰς τοῦτο. ἐλθούσης δὲ τῆς μονῆς εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ προβαλλομένης τὰ δίκαια τοῦ μοναχοῦ, ὡς ἐκ τοῦ κανόνος περιελθόντα εἰς αὐτὴν διὰ τὸ μὴ διοικηθῆναι πρὸ τῆς ἀποκάρσεως, εἶπον οἱ περὶ τοὺς ἐναγομένους, ὅτι οὔτε ἡ μονὴ οὔτε ὁ μοναχὸς ἐνάγειν δύναται. ὁ μὲν γὰρ ὡς ἤδη τελευτήσας C καὶ πρᾶγμα μὴ ἔχων, ἀπαράδεκτός ἐστιν εἰς τὸ δικάσασθαι. ἡ δὲ, ὡς μὴ ἐκχωρηθεῖσα τὸ ἀσώματον δίκαιον τῆς ἀγωγῆς ἀμετόχως ἐνάγει. ἐμέμνηντο δὲ καὶ νόμου λέγοντος, τὸ ἀσώματον δίκαιον, εἰ μὴ ἐκχωρηθῇ, οὐ μεταβαίνει πρὸς ἕτερον· καὶ ἤθελον μὴ ἕλκεσθαι τὸν ἐναγόμενον διὰ τὸ τοιουτοτρόπως σβεσθῆναι τάχα τὴν ἀγωγήν. ἀλλ' οὐκ ἤρεσαν, ταῦτα λέγοντες. διεγνώσθη γὰρ ὡς ἐπεὶ οὐ κατὰ προαίρεσιν τοῦ ἔχοντος τὸ ἀσώματον δίκαιον μοναχοῦ μεταβαίνουσι τὰ πράγματα τούτου εἰς τὴν μονὴν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς αὐθεντίας τοῦ νόμου, ἐνδυνάμως D καὶ χωρὶς ἐκχωρήσεως οἰκειώσεται αὕτη τὴν ἀγωγήν. ἔτι εἶπον τινὲς ὡς ταῦτα πάντα ἔχουσι τὸ ἐνεργὸν εἰς τοὺς κοινοβιώτας μοναχοὺς, οὐ μὴν καὶ εἰς τοὺς κελλιώτας. ἤκουσαν δὲ μὴ καλῶς λέγειν, ὅτι οὐδὲ ἔστι διαφορὰ μοναστηρίων καὶ μοναχῶν, ἀπὸ νόμων ἢ κανόνων.

Κανὼν ζ'.

Πολλὰς τῶν ἐπισκοπῶν ὁρῶμεν καταπιπτούσας, καὶ ἀφανισμῷ τελείῳ κινδυνευούσας παραδίδοσθαι, ὅτιπερ οἱ τούτων προεστηκότες

A Quid autem ſi noluerit monachus, de iis quæ poſt tonſuram acquiſita ſunt, diſponere, vendicabitne & apprehendet omnia monaſterium, an ij potiùs qui ab inteſtato vocantur, res eas recipient, & maximè ſi defunctus aliquid ad monaſterium attulit? Solutio. Philoſophi quidem nouella nihil de iis conſtituit: mihi autem videtur, quòd tunc illa fient, quæ ſuperiùs ſita nouella fieri conſtituit, in rebus quas habet monachus ante tonſuram, quando is inteſtatus deceſſerit. Exorta eſt autem B aliquando controuerſia in iudicio circa monachi iura incorporalia, quæ ab eo ante tonſuram non fuêre diſpenſata. Cùm enim monachus quidam pro mutuo aliquem in ius traxiſſet, quæſitum eſt an poſſit monachus agere: & viſus eſt non eſſe admittendus. Cùm autem monaſterium ad iudicium veniſſet, & proponeret iura ipſa tanquam ex canone ad ſe pertinere, quòd ante tonſuram de iis non diſpoſuerit, docebant qui reos defendebant, quòd neque monaſterium, neque monachi poſ- C ſunt agere. Monachus enim qui iam vt mortuus ne res quidem habet, ad litem mouendam admitti non debet. Monaſterium verò, cui ius actionis incorporale ceſſum non eſt, actionem intendit, cuius non eſt particeps. Meminerunt autem & legis quæ dicit, Ius incorporale ſi non fuerit ceſſum, non tranſit ad alterum. Et volebant reum in ius non eſſe trahendum, quòd eo modo extincta ſit actio. Hæc tamen dicentes non placuerunt: ſtatutum enim eſt, quòd quoniam non ex propoſito monachi qui habet ius incorporale, bona eius D ad monaſterium tranſeunt, ſed à legis auctoritate, ritè etiam ſine ceſſione ipſum ſibi actionem attribuet. Præterea dicebant nonnulli, quòd hæc quidem locum habent in Cœnobiis, non autem in cellulariis monaſteriis. Audiuerunt autem eos non rectè dicere, quoniam nulla eſt differentia monaſteriorum & monachorum ex legibus & canonibus.

CANON VII.

Multos epiſcopatus ruere, & perpetuo exitio tradi videmus, quòd qui eis præſunt,

omnem de eis curam & ſolicitudinem in recentes monaſteriorum extructiones conferunt, & eos diuellentes ac diſtrahentes, & vt ad ſe pertineant redditus, molientes, vt ipſa augeantur, laborant. Hoc ergo ſtatuit ſancta ſynodus, nulli licere epiſcopo priuatum monaſterium ad proprij epiſcopatus perniciem recèns excogitare. Si quis autem hoc audere deprehenſus fuerit, ipſum quidem conuenienti pœnæ ſubijci: quod ab ipſo autem recèns extructum eſt, vt quod nec eſt ab initio ius monaſterij ſortitum, vt priuatum epiſcopatui adſcribi. Nihil enim eorum quæ præter leges & inordinatè conſiſtunt, iis quæ canonicè conſtituta ſunt, præiudicium afferre poteſt.

SCHOL. BALS. Cùm quidam, vt eſt veriſimile, epiſcopi monaſteria de nouo extruerent, & epiſcopatuum redditus conſumerent, quos debebant, poſt neceſſarias impenſas, quæ fiunt ad ea comparanda quę ad epiſcopatum pertinent, diſpenſare, vt vult canon Apoſtolicus: & cùm eccleſiæ ea de cauſa ruerent, & ad nihilum ferè redigerentur: ſtatuerũt patres; ne epiſcopus priuatum monaſterium de nouo extrueret, quòd hoc ad epiſcopatus perniciem innouaretur. Si quis autem epiſcopus præter hæc fecerit, ipſe quidem pœnæ ſubiicietur. De nouo autem factum monaſterium erit ſub dominio epiſcopatus. Et in his quidem conſiſtit canon. Rectè autem dixit, non licere epiſcopo monaſterium de nouo extruere, ad epiſcopatus exitium. Si quis enim quod antè erat monaſterium, & priùs corruerat, renouet, nec ſuo epiſcopatui detrimentum afferat, non prohibebitur facere quę velit. quemadmodum nec prohibebitur, vt mihi quidem videtur, monaſterium de nouo excitare, ſi non affert incommodum epiſcopatui, ſed cum è domo ſumptum facit. Sic enim indiſtinctè, & quando non læditur epiſcopatus, prohiberi epiſcopum, quominus ad Dei honorem & animarum ſalutem de nouo monaſterium extruat, non eſt admittendum, nec patrum iudicio ac prudentia dignum. Nam & ipſe præſentis ſynodi primus beatiſſimus Photius, Emanuelis monaſterium ab ipſis ferè fundamẽtis, ad eam quæ nunc videtur pulchritudinem

A τὴν περὶ αὐτῶν φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν, εἰς νεουργίας μοναστηρίων καταναλίσκουσι, καὶ ταύτας διασπῶντες, καὶ τὸν σφετερισμὸν τῶν εἰσόδων ἐκμηχανώμενοι, τὴν ἐκείνων ἐπαύξησιν πραγματεύονται. ὥρισεν οὖν διὰ τοῦτο ἡ ἁγία σύνοδος, μηδενὶ τῶν ἐπισκόπων ἐξεῖναι μοναστήριον ἴδιον ἐπὶ καταλύσει τῆς ἰδίας ἐπισκοπῆς νεουργεῖν. Εἰ δέ τις φωραθείη τοῦτο τολμῶν, αὐτὸν μὲν τῷ προσήκοντι ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλεσθαι, τὸ δὲ νεουργηθὲν ὑπ' αὐτοῦ, ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν μοναστηρίου δίκαιον ἀπειληφὸς, ὡς
B ἰδιόκτητον τῷ ἐπισκοπείῳ προσκυροῦσθαι. οὐδὲν γὰρ τῶν παρανόμως καὶ ἀτάκτως παρυφισταμένων τὸ πρόκριμα τῶν κανονικῶς συνισταμένων ἀποφέρεσθαι δύναται.

Ἑρμηνεία.

Ἐπισκόπων τινῶν, ὡς ἔοικε, νεουργούντων μοναστήρια καὶ καταναλισκόντων τὰς εἰσόδους τῶν ἐπισκοπῶν, ἅσπερ ὤφειλον, μετὰ τὴν ἀναγκαίαν τούτων δαπάνην, εἰς περιποίησιν τῶν τῆς ἐπισκοπῆς ταμιεύειν κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα· κἀντεῦθεν τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν καταπιπτουσῶν, καὶ εἰς τὸ
C μηδὲν σχεδὸν περιϊσταμένων, ὥρισαν οἱ πατέρες μὴ νεουργεῖν ἐπίσκοπον μοναστήριον ἴδιον, διὰ τὸ ἐπὶ καταλύσει τῆς ἐπισκοπῆς τοῦτο καινίζεσθαι. Εἰ δὲ παρὰ ταῦτα τις ἐπίσκοπος ποιήσει, αὐτὸς μὲν ἐπιτιμίῳ καθυποβληθήσεται. τὸ δὲ καινουργηθὲν μοναστήριον, ὑπὸ τὴν κυριότητα ἔσεται τῆς ἐπισκοπῆς. Καὶ ὁ μὲν κανὼν, ἐν τούτοις. καλῶς δὲ εἶπε μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν ἐπίσκοπον ἐκ νέου καινίζειν μοναστήριον ἐπὶ καταλύσει τῆς οἰκείας ἐπισκοπῆς. Εἰ γὰρ τὸ πρῴην μοναστήριον ἀνακαινίζει τις φθάσαν
D καταπεπτωκέναι, καὶ μηδὲ τὰ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ λυμαίνεται, οὐ κωλυθήσεται ποιῆσαι τὰ βουλητέα αὐτῷ, ὥσπερ οὐ κωλυθήσεται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ μοναστήριον ἐκ καινῆς ἀνεγεῖραι, εἴπερ τὰ τῆς ἐπισκοπῆς οὐ λυμαίνεται, ἀλλ' οἴκοθεν τὴν δαπάνην ποιεῖ. τὸ γὰρ ἀδιαστίκτως οὕτω, καὶ ὅτε μὴ βλάπτεται ἡ ἐπισκοπὴ, κωλύεσθαι τὸν ἐπίσκοπον καινουργεῖν μοναστήριον εἰς δοξολογίαν θεοῦ καὶ σωτηρίαν ψυχῶν, οὐκ ἔστιν ἀποδεκτὸν, οὐδὲ τῆς τῶν πατέρων διακρίσεως ἐπάξιον. καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ τῆς παρούσης συνόδου πρῶτος, ὁ μακαριώτατος Φώτιος, τὴν τοῦ Μανουὴλ μονὴν ἐκ κρηπίδων αὐτῶν σχεδὸν, εἰς ὃ νῦν ὁρᾶται κάλλος

καὶ μέγεθος κατέστησε. καὶ ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κυρὸς Ἀλέξιος, μετὰ ταῦτα τὴν μονὴν τὴν λεγομένην τοῦ κυροῦ Ἀλεξίου ἀνήγειρεν. καὶ ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης κυρὸς Θεοφύλακτος, τὴν περιβόητον μονὴν τῶν Ῥουφινιανῶν, καὶ ἄλλοι δὲ πατριάρχαι, μητροπολῖταί τε καὶ ἐπίσκοποι, διάφορα μοναστήρια ἐκαινούργησαν ἔν τε τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων καὶ ἔξωθεν, καὶ οὐδὲν ἐκ τούτων κατὰ τὴν τοῦ κανόνος περίληψιν εἰς τὰ δίκαια τῶν ἐπισκοπῶν περιῆλθε πάντως, διὰ τὸ μὴ γενέσθαι τὴν τούτων ἀνέγερσιν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐπὶ καταλύσει τῶν οἰκείων ἐπισκοπῶν. ὥσπερ δέ τινος εἰπόντος, ἵνα τί ἡ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἀνεγερθεῖσα μονὴ οὐ συντηρεῖται ὑπὸ τὸ δίκαιον τούτου, ἢ κἂν ἐλευθεροῦται, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐπισκοπικὴν μεταβαίνει κυριαρχίαν; εἶπον οἱ πατέρες, ὡς ἐπεὶ ἀρχῆθεν καὶ ἐκ κρηπίδων αὐτῶν ὑπεναντίως τοῖς κανόσι συνέστη τὸ τοιοῦτον εὐαγὲς φροντιστήριον, ὀφείλει λογίζεσθαι ὥσπερ εἰ μηδὲ ἐκτίσθη παρὰ τοῦ ἐπισκόπου. καὶ ἐπεὶ τὰ παρά τινων προσαγόμενα τῷ θεῷ οὐκ εἰσὶ τῆς τοῦ κτίζοντος κυριότητος, ἀλλὰ τῆς τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν εἰσόδων δὲ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκτίσθη, ὀφείλει καὶ τὸ τοιοῦτον ὡς ἰδιόκτητον τῇ ἐπισκοπῇ προσκυροῦσθαι. ἐρωτήσει δέ τις, εἰς ποῖον ἐπίσκοπον ὀφείλει τὸ μοναστήριον περιέρχεσθαι, εἰς τὸν διαδεξάμενον τὸν κτίσαντα τοῦτο ἀρχιερέα, ἢ εἰς τὸν ἐγχώριον ἐπίσκοπον; Λύσις. τὰ δαπανηθέντα εἰς ἀνέγερσιν τοῦ μοναστηρίου, ὡς ἀπὸ τοῦ κανόνος ἀναφαίνεται, ἀπὸ τῶν εἰσόδων ἦσαν τῆς ἐπισκοπῆς. διὸ καὶ ὀφείλει τοῦτο εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην περιέρχεσθαι, ὡς δικαιουμένην ἐπ' αὐτῷ, διὰ τὸ κτισθῆναι ἀπὸ τῶν εἰσόδων ταύτης. καὶ εἰ μὲν ἐκτίσθη εἰς τὴν ἐνορίαν αὐτῆς, λόγος οὐδείς. εἰ δὲ εἰς ἑτέραν ἐνορίαν, καὶ οὕτως μοναστήριον περιελεύσεται εἰς τὴν ἐπισκοπήν. ὁ δὲ κατὰ χώραν ἐπίσκοπος, ἕξει ἐπ' αὐτῷ μόνα τὰ ἀρχιερατικὰ δίκαια. καὶ ἡ μὲν ἑρμηνεία τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. ἔχε δὲ ἐπὶ μνήμης ὅτι ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἐν τῇ κατὰ Ματθαῖον ἁγίου εὐαγγελίου ἑρμηνείᾳ αὐτοῦ λέγει, ὡς ἐάν τις ἐρωτήσῃ σε ποῖόν ἐστι κρεῖττον, προσενεγκεῖν ἐκκλησίᾳ δῶρον, ἢ χαρίσασθαι πτωχοῖς, εἰπὲ προτιμήσασθαι τοὺς πτωχούς· ὅτι, φησὶ, τὰ μετὰ τῶν ἐκκλησιῶν,

A & magnitudinem deduxit. Et ſanctiſſimus ille patriarcha dominus Alexius, monaſterium, quod domini Alexij dictum eſt, poſtea excitauit: & ſanctiſſimus patriarcha dominus Theophylactus Rufinianorum celebre monaſterium, & alij etiã patriarchæ & Metropolitani epiſcopi diuerſa monaſteria de nouo condidere, tam intra quàm extra hanc reginam vrbium: & nullum eorum, quemadmodum canone cõtinetur, ad iura epiſcopalia rediit, idque omnino, eo quòd non facta eſt ab antiſtitibus monaſteriorum excitatio

B ad epiſcopatuum ſuorũ perniciem. Perinde autem ac ſi dixiſſet quiſpiã, cur monaſterium ab epiſcopo excitatum, ſub eius iure non ſeruatur, vel etiam liberum relinquitur, ſed ſub epiſcopale dominium redigitur? dixerunt patres, quòd quoniam ab initio & ab ipſis fundamentis ſanctum hoc monaſterium contra canones conſtitutum eſt, exiſtimandum eſt perinde ac ſi nec ab epiſcopo ædificatum fuiſſet: & quoniam, quæ Deo

C ab aliquo offeruntur, non ſunt eius qui cõſtituit dominij, ſed Dei, & ex epiſcopatus redditibus extructum eſt, debet & hoc vt proprium epiſcopatui tribui. Rogauerit autem quiſpiam ad quemnam epiſcopum debet redire monaſterium, an ad antiſtitem qui extructori ſucceſſit, an ad eius regionis epiſcopum? Solutio. Quæ ad monaſterij excitationem inſumpta ſunt, vt ex canone apparet, erant ex redditibus epiſcopatus, & ideo hoc debet ad hunc

D epiſcopatum reuerti. idque meritò, quoniam ex eius redditibus extructum eſt. Atque ſi in ipſius quidem diœceſi extructum eſt, nulla eſt dubitatio: ſin autem in alia diœceſi, ſic quoque monaſterium ad epiſcopum redibit. Qui autem eſt regionis epiſcopus, habebit in eo iura epiſcopalia. Et canonis quidem in his conſiſtit interpretatio. Tene autem memoria, quòd ſanctus Chryſoſtomus in ſua ſecundùm Matthęum euangelij interpretatione dicit, Quòd ſi quis interrogauerit, vtrum ſit melius offerre donũ eccleſiæ, an mendicis largiri, dic præferendos mendicos, quoniã, inquit, quę ſunt Eccleſiarũ,

& tempus corrumpit, & tyranni au- A ferunt: quæ autem data ſunt mendicis, ne diabolus quidem auferre poteſt. Si quis autem eccleſiæ dare propoſuerit, non debet παρακινεῖσθαι, ab eo dimoueri, eo quod prælati ſint mendici, quòd eccleſiarum & renouatio mendicis præferenda eſt, non itidem autem prima ædificatio.

CANON VIII.

Diuinus & ſacer ſanctorum Apoſtolorum canon, eos qui ſeipſos caſtrant eſſe ſui homicidas indicat. Et ſi ſint quidem ſacer- B *dotes, deponit: ſi non ſint autem, ne ad ſacerdotium promoueantur, prohibet: ex eo apertè ſtatuēs, quòd ſi is qui ſeipſum execat, ſui eſt homicida: qui alium execat, eſt omnino homicida. Meritò autem ſtatuerit quiſpiam eum quoque in opificium contumelioſum videri. Quamobrem decreuit ſancta ſynodus, vt ſi quis epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, caſtrare aliquem conuictus fuerit, vel manu propria, vel ſuo iuſſu, is depoſitioni ſubiiciatur. Si ſit autem laicus, ſegregetur, præterquam ſi morbus, qui alicui accidit, ad eum execandum qui caſtratus eſt, coëgerit. Quemad* C *modum enim Nicenæ primæ ſynodi canon, eos qui morbo execti ſunt, non punit, propter morbum: ſic & nos, nec ſacerdotes, qui ægrotos caſtrari mandant, condemnamus, nec laicos, qui propriis manibus ad caſtrationem vtuntur, reprehendimus. Hoc enim morbi eſſe medelam, non autem creaturæ inſidias fieri, vel opificium iniuria affici exiſtimamus.*

SCHOL. BALS. Apoſtolicus canon, inquiunt patres, xxj. xxij. xxiij. ſcilicet definiunt, quomodo puniri debeant, qui ſibi teſticulos D amputant. Præſens autem canon decernit, quomodo puniri debeant, qui alios ſuis manibus caſtrāt, & qui hoc fieri mandant. Dicunt ergo, quòd quoniam qui ſeipſum execat, ſui eſt homicida, omnino is qui alterum caſtrat, vel caſtrari mandat, eſt homicida. Vocat autem ipſos etiam in Deum contumelioſos. Quos enim Deus per liberorum procurationem immortales quodammodo effecit, & in maſculinum & fœmininum fabricatus eſt, dicēs eis, Creſcite & multiplicamini, & replete terrā,

καὶ χρόνος φθείρει, καὶ τύραννοι ἀφαιροῦνται. τὰ δὲ δοθέντα πτωχοῖς, οὐδὲ διάβολος δύναται ἀφελέσθαι. ἐὰν δὲ προέληταί τις δωρήσασθαι ἐκκλησίᾳ, οὐκ ὀφείλει παρακινεῖσθαι χάριν τοῦ προτιμηθῆναι τοὺς πτωχούς. καὶ ὅτι ἡ ἀνακαίνησις τῶν ἐκκλησιῶν προτιμοτέρα ἐστὶ τῶν πτωχῶν· οὐ μὴν ἡ πρώτη νεουργία.

Κανὼν η'.

Ὁ θεῖος καὶ ἱερὸς τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν, τοὺς ἐκτέμνοντας ἑαυτοὺς αὐτοφονευτὰς κρίνει· καὶ ἱερεῖς μὲν ὄντας, καθαιρεῖ· μέλλοντας δὲ καὶ τῆς ἐπὶ ἱερωσύνην προαγωγῆς ἀπείργει· δῆλον ἐντεῦθεν καθιστῶν, ὡς εἴπερ ὁ ἑαυτὸν ἐκτέμνων αὐτοφονευτής ἐστιν, ὁ ἕτερον ἐκτέμνων πάντως φονευτής ἐστι. θείη δ' ἄν τις τὸν τοιοῦτον δικαίως καὶ τῆς δημιουργίας αὐτῆς ὑβριστήν. διόπερ ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, ὡς εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος εὐνουχίζων τινὰ ἐλεγχθείη, ἢ αὐτοχειρίᾳ, ἢ ἐξ ἐπιτάγματος, τοῦτον καθαιρέσει καθυποβάλλεσθαι. Εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφορίζεσθαι, πλὴν εἰ μήπου νοσήματι περιπεσὼν, πρὸς ἐκτομὴν τὸν πεπονθότα ἐκβιάζοιτο. ὥσπερ γὰρ ὁ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου πρῶτος κανὼν τοὺς ἐν νόσῳ χειρουργηθέντας οὐ κολάζει, διὰ τὸ νόσημα· οὕτω καὶ ἡμεῖς, οὔτε τοὺς ἱερεῖς ἐπιτάσσοντας τοὺς νοσοῦντας εὐνουχίζεσθαι κατακρίνομεν, οὔτε μὴν τοὺς λαϊκοὺς αὐτοχειρίᾳ πρὸς τὴν ἐκτομὴν χρωμένους αἰτιώμεθα. τοῦτο γὰρ ἰατρείαν τοῦ νοσήματος, ἀλλ' οὐκ ἐπιβουλὴν τοῦ πλάσματος, ἢ τῆς πλάσεως ὕβριν λογιζόμεθα.

Ἑρμηνεία.

Ἀποστολικὸν κανόνα φασὶν οἱ πατέρες τὸν κα'. κβ'. κγ'. καὶ κδ'. οὗτοι γὰρ διορίζονται πῶς ὀφείλουσι κολάζεσθαι οἱ τοὺς διδύμους ἑαυτῶν ἐκτέμνοντες. ὁ δὲ παρὼν κανὼν θεσπίζει, πῶς τιμωρεῖσθαι μέλλουσιν οἱ ἑτέρους εὐνουχίζοντες αὐτοχείρως, καὶ οἱ τοῦτο ἐπιτρέποντες. Φησὶ γοῦν ὡς ἐπεὶ ὁ ἐκτεμὼν ἑαυτὸν, αὐτοφονευτής ἐστι, πάντως καὶ ὑβριστὴς τοῦ θεοῦ. οὓς γὰρ ὁ θεὸς διὰ τῆς παιδοποιΐας ἀθανάτους σχεδὸν ἀπειργάσατο, καὶ εἰς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐδημιούργησεν, εἰπὼν πρὸς τούτους αὐξάνεσθαι καὶ πληθύνεσθαι, πληρώσατε τὴν οἰκουμένην,

αὐτοὶ ὑπεναντίως τῷ προστάγματι τοῦ θεοῦ ἕτερόν τι τούτους εἶναι πεποιήκασι διὰ τῆς τῶν διδύμων ἀφαιρέσεως· ὡς τῶν ἐκτετμημένων μήτε ἀνδρῶν ὄντων, διὰ τὸ μὴ παιδογονεῖν, μήτε γυναικῶν, διὰ τὸ μὴ τίκτειν. ὥρισαν οὖν οἱ πατέρες τοὺς τολμήσαντας εὐνουχίσαι οἱονδήτινα ἢ αὐτοχείρως, ἢ διὰ προστάξεως, ἱερωμένους μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι· λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι, εἰ μήπω εἰς νοσοῦντάς τινας τοιοῦτόν τι διαπράξωνται· τούτους γὰρ ἀνευθύνους εἶναι παρεκελεύσαντο. ὅτι ἰατρεία τοῦ πλάσματος τοῦ θεοῦ, οὐχὶ ὕβρις ἐστὶ τὸ διὰ νόσον οὕτω γινόμενον. ἀνάγνωθι τὰ ἐν τοῖς ῥηθεῖσιν ἀποστολικοῖς κανόσι ῥηθέντα· καὶ τὸν α΄. κανόνα τῆς πρώτης συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ τὴν ρμβ΄. Ἰουστινιανείου νεαράν, κατεστρωθεῖσαν ἔξωθεν τοῦ ιδ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. σημείωσαι δέ τι καινὸν ἀπὸ τῆς τοῦ κανόνος περιλήψεως ἀναφαινόμενον. ἄνωθεν μὲν γὰρ τοὺς ἱερωμένους εὐνουχίζοντας ἢ αὐτοχείρως ἢ ἐξ ἐπιτροπῆς, καθαιρεῖσθαι διορίζονται οἱ πατέρες. κάτω δὲ περὶ τῶν διὰ νόσον ἀκρωτηριαζομένων τὸν λόγον ποιούμενοι, τοὺς μὲν λαϊκοὺς αὐτοχείρως εὐνουχίζοντας ἢ τὸν ἀκρωτηριασμὸν ἐπιτρέποντας, οὐκ αἰτιῶνται· τοὺς δὲ ἱερωμένους, ἐπιτάττοντας καὶ μόνον, οὐ κατακρίνουσι· μὴ μέντοι γε καὶ αὐτοχείρους τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ γινομένους. σημείωσαι οὖν τοῦτο, ὀφεῖλον συμβαλέσθαι σοὶ πολλὰ εἰς τὸ μὴ εἶναι ἀτιμωρήτους τοὺς ἱερωμένους διὰ νόσον παραδιδόντας εἰς ἐκτομὴν ἑαυτοὺς δίχα ἐπιτροπῆς ἐκκλησιαστικῆς. εἰ γὰρ τιμωρεῖται ὁ ἱερωμένος ὁ ἕτερον αὐτοχείρως διὰ νόσον ἐκτέμνων, πολλῷ πλέον τιμωρηθήσεται ὁ ἑαυτὸν ἀκρωτηριάζων ἱερωμένος διὰ νόσον.

A ipſi aduerſus Dei præceptum, eos aliquid aliud eſſe fecerunt, per teſticulorum ablationem: vtpote cùm caſtrati, nec ſint viri, quòd non generent: nec mulieres, quòd non pariant. Statuerunt ergo patres, quòd qui aliquem caſtrare auſi fuerint, vel ſua manu, vel ſua permiſſione aut iuſſu, ſi ſint quidem ſacerdotes, deponantur: ſi verò laici, ſegregentur. niſi fortè in eos qui ægrotant, tale quid fecerint. eos enim nulli eſſe culpæ affines iuſſerunt, quia Dei opificij medela eſt, B non autem contumelia, id quod ſic fit propter morbum. lege quæ in dictis Apoſtolicis canonibus ſcripta ſunt, & primum canonem primæ ſynodi, & quæ in eo ſunt, & cxlij. nouellam Imper. domini Iuſtiniani ſitam extra xiiij. cap. primi tit. præſentis operis. Nota & nouum quidpiam, quod ex eo apparet quod in canone comprehenditur. Superiùs enim ſacerdotes, qui vel ſuis manibus, vel ſuo iuſſu caſtrant, deponendos patres ſtatuunt: inferiùs autem de iis qui propter morbum mutilantur, loquentes, laicos quidem, qui C ſuis manibus caſtrant, vel mutilationem ſeu caſtrationem mandant, non inculpant: ſacerdotes verò, qui mãdant tãtùm, non cõdemnant, ſed non itidem & eos qui ſuis manibus caſtrationem fecerint. Nota autem hoc, quod tibi ad multa debet conferre, ne impune abeant ſacerdotes, qui ſe abſque eccleſiæ permiſſu caſtrandos tradunt. Si enim punitur ſacerdos, qui ſua manu alterum propter morbũ execat, multo magis punietur ſacerdos, qui ſe propter morbum mutilat. D

Κανὼν θ΄.

Τοῦ ἀποστολικοῦ καὶ θείου κανόνος, τοὺς ἱερεῖς, τύπτειν ἐπιχειροῦντας πιστοὺς ἁμαρτήσαντας, ἢ ἀπίστους ἀδικήσαντας, καθαιρέσει καθυποβάλλεσθαι διοριζομένου· οἱ τὸν οἰκεῖον ἀποθεραπεύειν μηχανώμενοι θυμόν, καὶ τὰς ἀποστολικὰς διατάξεις παραχαράσσοντες, τοὺς αὐτοχειρίᾳ τύπτοντας ἐξειλήφασι, μήτε τοῦ κανόνος μηδὲν τοιοῦτον ὑποσημαίνοντος, μήτε τοῦ ὀρθοῦ λόγου τοῦτο ἐπιτρέποντος. μάταιον γὰρ ὡς ἀληθῶς καὶ λίαν ἐπισφαλὲς τὴν αὐτοχειρίᾳ μὲν τρὶς ἢ τετράκις πλήξαντα, καθαιρεῖσθαι· ἀδείας δὲ διδομένης,

Canon IX.

Cùm Apoſtolicus canon ſacerdotes, qui verberare aggrediuntur, vel fideles qui peccarunt, vel infideles qui iniuriam fecerunt, depoſitioni ſubiiciat: ij qui ſua ira mederi moliuntur, & Apoſtolicas conſtitutiones detorquent, eas intellexerunt, qui ſua manu verberat, nec canone tale quid ſignificante, nec recta ratione hoc intelligere permittente. Eſt enim reuera ineptum & valde lubricum, vt qui ſua quidem manu ter vel quater percuſſerint, deponantur: data autem facultate

iuſſu verberandi eum qui immaniter & vſque ad mortem ſupplicium inflicturus eſt, impune id ferre negligi. Quamobrem canone ipſum verberare abſolutè puniente, nos quoque ſimul cum eo ita decernimus. Oportet enim Dei ſacerdotem doctrinis & admonitionibus, nonnunquam autem & pœnis canonicis eum qui ſe immodeſtè & inſolenter gerit, inſtituere, ſed non flagellis & verberibus in hominum corpora inſultare. Si qui autem ſunt morem omnino non gerentes, & pœnarum correctioni non cedentes, eos per vocationem ad eius loci magiſtratus nemo caſtigari prohibet. Antiochenæ enim ſynodi canon v. eos qui tumultus excitant, & ſeditiones in eccleſia introducunt, per manum externam conuerti oportere ſtatuit.

SCHOL. BALS. XXVII. canon Apoſtolicus iubet ſacerdotes deponi, qui quemcunque fidelem vel infidelem, qui peccarit vel iniuriam fecerit, verberant. Præſens autem canō dicit, quòd quidam ſacerdotes, quæ ex hoc canone inducitur, depoſitionem verentes, ſua quidem manu non percutiunt, ſed ſuæ iræ medentes, per alios verberant, quòd ſcilicet canon Apoſtolicus hoc expreſsè non prohibuerit. Et ideo canonem Apoſtolicum circumſcribunt. Eſt itaque hoc lubricum, vel potiùs abſurdum, dicere de Apoſtolis, quòd eum quidem puniunt qui ſemel vel bis fortaſſe percuſſit, eum autem cuius iuſſu complures plagæ mortales inferuntur, non puniri. Et ideo ſtatuerunt patres, conſequenter iis quæ à ſanctis Apoſtolis ſtatuta ſunt, vt ſacerdotes neque ſuis manibus neque alienis quenquam verberent: ſed per admonitiones, vel etiam pœnas canonicas, eos qui peccant, corrigant: ij autem qui per hæc non corriguntur, per vocationem ad magiſtratus puniantur. Perinde autem ac ſi dixiſſet quiſpiam, hoc quoque ſacerdotibus non conuenire, dicit canon, quòd Antiochena ſynodus, in quinto canone, clericos qui eccleſiam conturbant, per externam manum ſeu ciuilem caſtigari oportere ſtatuit. Dixerit autem quiſpiam,

A ἐξ ἐπιτάγματος τύπτειν τὸν ἀπηνῶς καὶ μέχρι θανάτου τὴν τιμωρίαν ἐπάξοντα, παρορᾶσθαι ἀτιμώρητον. διὰ τοῦ κανόνος τὸ τύπτειν ἁπλῶς κολάζοντος, καὶ ἡμεῖς οὕτω συμψηφιζόμεθα. χρὴ γὰρ τοῦ θεοῦ ἱερέα καὶ διδασκαλίαις, καὶ νουθεσίαις, ἔσθ' ὅτε καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἐπιτιμίοις, τὸν ἀτακτοῦντα παιδαγωγεῖν, ἀλλὰ μὴ ταῖς μάστιξι καὶ ταῖς πληγαῖς εἰς τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα ἐπιπηδᾶν. Εἰ δέ τινες εἶεν παντελῶς ἀνυποτακτοῦντες, καὶ τῷ σωφρονισμῷ τῶν ἐπιτιμίων μὴ ὑπείκοντες, B τούτοις διὰ τῆς πρὸς τοὺς κατὰ τὸν τόπον ἄρχοντας ἐγκλήσεως, οὐδεὶς κωλύει σωφρονίζεσθαι. καὶ γὰρ ὁ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου πέμπτος κανὼν, τοὺς θορυβοῦντας καὶ στάσεις τῇ ἐκκλησίᾳ προσάγοντας, διὰ τῆς ἔξωθεν χειρὸς ἐπιστρέφεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν κζ΄. ἀποστολικὸς κανὼν, καθαιρεῖσθαι διορίζεται τοὺς ἱερωμένους τύπτοντας οἱονδήτινα πιστὸν ἢ ἄπιστον ἀδικήσαντα ἢ ἁμαρτήσαντα. ὁ C δὲ παρὼν κανὼν φησὶν ὡς τινὲς ἱερωμένοι τὴν ἀπὸ τοῦ κανόνος ἐπαγομένην ἐκ τούτου καθαίρεσιν πτοούμενοι, αὐτοχείρως μὲν οὐ πλήττουσι· τὸν δὲ οἰκεῖον θυμὸν θεραπεύοντες, δι' ἑτέρων τύπτουσιν· ὡς τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος μὴ ῥητῶς τάχα κωλύσαντος καὶ τοῦτο. κἀντεῦθεν περιγράφουσι τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν. ἔστι δὲ καὶ ἐπισφαλὲς, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἄτοπον, τὸ λέγειν περὶ τῶν ἀποστόλων, ὡς τιμωροῦσι μὲν τὸν ἅπαξ ἢ δὶς τυχὸν οἰκειοχείρως πλήξαντα· τὸν δὲ ἐξ ἐπιτροπῆς θανασίμους πληD γὰς καὶ πολλάς τινι ἐπάγοντα, μὴ κολάζεσθαι. διὸ καὶ ὥρισαν οἱ πατέρες ἀκολούθως τοῖς παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων διορισθεῖσι, μήτε αὐτοχείρως τοὺς ἱερωμένους κολάζειν οἱονδήτινα, μήτε δι' ἑτέρας χειρὸς, ἀλλὰ διὰ νουθεσιῶν ἢ καὶ ἐπιτιμίων παιδεύειν τοὺς ἁμαρτάνοντας· τοὺς δὲ μὴ ἐπιστρέφοντας διὰ τούτων, διὰ προσελεύσεως ἀρχοντικῆς τιμωρεῖσθαι. ὥσπερ δέ τινος εἰπόντος καὶ τοῦτο ἀπρεπὲς εἶναι καὶ ἀνοίκειον τοῖς ἱερωμένοις, φησὶν ὁ κανὼν ὡς ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδος ἐν ε΄. κανόνι, τοὺς θορυβοῦντας τὴν ἐκκλησίαν κληρικοὺς, σωφρονίζεσθαι διὰ τῆς ἔξωθεν χειρὸς, ἤτοι τῆς πολιτικῆς, διωρίσατο. εἴποι δέ τις,

καὶ πῶς τοῦ κανόνος ταῦτα διορίζομένου, οἱ τῶν ἐλευθερίων σπουδασμάτων διδάσκαλοι, γραμματικοὶ δηλονότι καὶ τοιοῦτοι ἕτεροι, ἱερωμένοι ὄντες, ἀπροσχηματίστως τύπτουσι τοὺς μαθητὰς αὐτῶν; Λύσις. τὸ ἐξ ἀμύνης καὶ θυμοῦ τύπτειν, κολάζεται, οὐ μὴν ἡ διὰ παίδευσιν καὶ μάθησιν μετὰ λόγου καὶ χειρὸς μετρία παίδευσις τῶν διδασκάλων. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ κανὼν εἶπε κολάζεσθαι τὸ ἐπιπηδᾶν τοὺς ἱερωμένους εἰς τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα· παριστῶν διὰ τοῦ ἐπιπηδᾶν ῥήματος τὴν κατὰ κινουμένους ἄλογον ὄρεξιν τῶν μετὰ θυμοῦ τυπτόντων. ἐπεί τοι γε εἰ ἐκωλύετο ἡ τοιαύτη τῶν διδασκάλων πληγή, οὐδὲ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κληρικοὶ, διὰ σκυτάλης ἵνα ἐσωφρόνιζον κατὰ προτροπὴν πρωτεκδικικὴν, τοὺς ἁμαρτάνοντας δούλους καὶ ἐλευθέρους τῷ πρωτεκδικείῳ προσερχομένους. ἀλλ' ὅμως τοῦτο ἀπροσχηματίστως γίνεται. ὥστε εἴ τις ἱερωμένος τύψῃ τινὰ διὰ τῆς πρωτεκδικικῆς σκυτάλης μετὰ θυμοῦ καὶ μανίας, ὡς καὶ ἄλλοτέ ποτε συνέβη ἐπὶ τῆς ἱερατείας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, οὐκ ἐκφεύξεται τὴν κόλασιν. καὶ αὖθις εἰ μετὰ θυμοῦ τύψῃ τὸν μαθητὴν ὁ διδάσκαλος φονευτηρίῳ ῥοπάλῳ χρησάμενος, οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται.

Κανὼν ι΄:

Οἱ τοῖς πάθεσιν ἑαυτοὺς ἐκδότους παραστήσαντες, οὐ μόνον τὴν ἀπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων τιμωρίαν οὐ φρίττουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἐκείνων κατορχεῖσθαι τετολμήκασι. στρεβλοῦσι γὰρ αὐτοὺς, καὶ πρὸς τὸ ἐμπαθὲς αὐτῶν ἀποκιβδηλεύουσι τοῦ θελήματος, ἵνα τῇ φιλοτιμίᾳ τῆς ἐμπαθείας, κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον, μὴ μόνον ἀνεύθυνον αὐτοῖς ᾖ τὸ κακὸν, ἀλλὰ καὶ θεῖον νομίζοιτο. τὸν γὰρ ἀποστολικὸν κανόνα τὸν λέγοντα, σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν ἁγιασθὲν ἢ ὀθόνην, μηδεὶς ἔτι εἰς οἰκείαν χρείαν σφετεριζέσθω, παράνομον γάρ· εἰ δέ τις φωραθείη, ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ. τοῦτο οὖν εἰς συνηγορίαν τῶν οἰκείων παρανομημάτων ἐκλαμβάνοντες, οὔ φασι δεῖν καθαιρέσεως ἀξίους κρίνεσθαι τοὺς τὸ σεβάσμιον τῆς ἁγίας τραπέζης ἐνδυτὴν εἰς οἰκεῖον χιτῶνα, ἢ εἰς ἕτερόν τι τῶν ἀμφίων μετασχηματίζοντας· οὐ μὴν, ἀλλ' οὐδὲ τοὺς τὸ ἅγιον ποτήριον ὢ τῆς ἀσεβείας· ἢ τὸν σεπτὸν δίσκον, ἢ τὰ τούτοις παραπλήσια εἰς ἰδίας ἐνδαπανῶντας χρείας, ἢ καταχραίνοντας.

A Et quomodo hæc decernente canone, liberalium ſtudiorum magiſtri, grammatici ſcilicet, & eiuſmodi alij, licèt ſint ſacris initiati, ſine præiudicio ſuos diſcipulos verberant? Solutio. Propter vindictam & iram verberare, punitur, non autem ea quæ doctrinæ & eruditionis gratia, & verbis & manu fit moderata magiſtrorum correctio. Propterea enim canon quoque dicit puniri, ſi ſacerdotes in hominum corpora inſultent, per hoc verbum, inſultare, ſignificans ratione carentem appetitionem eorum qui cum ira percutiunt. B Si enim prohiberetur magiſtrorum eiuſmodi percuſſio, nec eccleſiaſtici clerici ferula caſtigarent, primi defenſoris ſuaſu, eos qui peccant, liberos, & ſeruos, ad primum defenſorem accedentes. Sed hoc tamen fit ab eis abſque vllo præiudicio. Quamobrem ſi quis ſacerdos primi defenſoris ferula aliquem percuſſerit cum ira & furore, vt etiam aliquando contigit in patriarchæ domini Lucæ pontificatu, non effugiet ſupplicium: & rurſus ſi cum ira diſcipulum præceptor percuſſerit, vſus C baculo quo poſſet cædes fieri, id non feret impune.

CANON XXI.

Qui ſeipſos tradunt animi perturbationibus, non ſolùm quod à ſacris canonibus intentatur ſupplicium, non horrent, ſed eis etiam inſultare auſi ſunt. Ipſos enim torquent: & ad ſuam animi perturbationem eorum quoque voluntatem adulterant: vt propter animi ſui motus contentionem, vt inquit Gregorius Theologus, non ſolùm ſit eorum malum correctioni non obnoxium, ſed diuinum quoque exiſtimetur. D *Apoſtolicum enim canonem, qui dicit, Vas aureum, vel argenteum, ſanctificatum, vel velum lineum, nemo in ſuum vſum accipiat: eſt enim præter leges. Si quis autem deprehenſus fuerit, ſegregatione multetur: Eum ad ſuorum delictorum patrocinium adſumentes, dicunt eos non oportere iudicari depoſitione dignos, qui venerandum ſanctæ menſæ indumentum in propriam tunicam, vel in aliquod aliud veſtimentum transformant. Sed neque eos qui ſanctum calicem, ô impietatem, vel venerabilem diſcum, vel ea quæ ſunt iis ſimilia, in proprium vſum inſumunt, vel polluunt.*

Canon enim, inquiunt, eos qui in hoc incidunt, eſſe ſegregationi non depoſitioni ſubijciendos æquum cenſuit. Sed quis tantæ peruerſitatis & impietatis magnitudinem ferat? Cùm enim canon, eos qui quod ad vſum ſolum eſt ſanctificatum, & id non ad perfectam rapinam ſibi vendicant, ſegregationi ſubijciat, ipſi eos qui ſancta ſanctorum rapiunt, & ſacrilegis manibus auferunt, depoſitione liberant: & eos qui ad ciborum miniſterium, ſuo quidem certè iudicio, venerabiles diſcos & ſacros calices inquinant, non deponendos inducunt, quamuis ſit apertum piaculum. & clarum eſt, quòd qui hæc faciunt, non ſolùm in depoſitionẽ, ſed in extremæ etiam impietatis crimen incidunt. Et ideo ſtatuit ſancta ſynodus, eos qui vnum aliquod in altari ſacrorum & ſanctorum vaſorum vel veſtimentorum ad proprium vſum rapiunt, vel ad profanum vſum conuertunt, abſolutæ depoſitioni ſubijci. Hoc enim eſt prophanare: illud verò ſurripere. Eos quidem certè, qui extra altare, vaſa quædam ſegregata, vel veſtes, ſibi vel alijs præbent, eos canon quoque ſegregat: & nos vnà quoque ſegregamus: eos autem qui planè ſurripiunt, ſacrilegorum condemnationi ſubijcimus.

SCHOL. BALS. Quidam ſancta corripientes, & ea communia facientes, vt, verbi gratia, ſanctæ menſæ indumentum ad ſuum amictum transferentes, & ideo depoſitioni ſubiecti, lxxiij. Apoſtolico canone vtebantur, qui dicit: Vas aureum vel argenteum ſanctificatum, vel velum lineum, nemo ampliùs in vſum ſuum conuertat: ſin minùs, ſegregetur. Dicit ergo præſens canon eos deponendos qui ad proprium lucrum rapiunt, vel commune efficiunt, vel ad communem & prophanum vſum vtuntur ſancto aliquo vaſe ex ſancto altari. Atque eos quidem qui per vſum profanum communia faciunt, vel dant alijs ſimilis vſus gratia, ſacra vaſa & aliam ſupellectilem, ſegregatos eſſe decernit: qui verò ea rapiunt, vt ſacrilegos condemnari. His ita ſe habentibus, interrogauerit quiſpiam, an hic canon aliquid conſtituat præter canonem apoſtolicum.

A ὁ γὰρ κανών, φησὶ, τοὺς εἰς τοῦτο περιπίπτοντας, ἀφορισμῷ μὲν καθυποβάλλεσθαι ἀλλ' οὐ καθαιρέσει ἐδικαίωσεν. ἀλλὰ τίς ἂν ἀνάσχοιτο τῆς τοσαύτης παραποιήσεως καὶ δυσσεβείας τὸ μέγεθος; τοῦ γὰρ κανόνος τοὺς τὸ μόνον ἁγιασθὲν εἰς χρῆσιν, ἀλλ' οὐκ εἰς τελείαν ἁρπαγὴν σφετεριζομένους τὸν ἀφορισμὸν ἐπιπέμποντος, αὐτοὶ καὶ τοὺς καθαρπάζοντας καὶ ἱεροσυλοῦντας τὰ τῶν ἁγίων ἅγια, ἐλευθεροῦσι τῆς καθαιρέσεως, καὶ τοὺς εἰς βρωμάτων ὑπηρεσίαν, ὅσον γε τῇ ἐφ' ἑαυτοὺς κρίσει τοὺς σεβασμίους δίσκους, ἢ τὰ ἱερὰ ποτήρια B καταμολύνοντας ἀκαθαιρέτους εἰσάγουσι· καίτοι φανεροῦ καθεστηκότος τοῦ μιάσματος, καὶ δήλου ὄντος, ὡς οἱ τὰ τοιαῦτα πράττοντες οὐ μόνον καθαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐσχάτης δυσσεβείας τῷ ἐγκλήματι περιπίπτουσι. διὸ καὶ ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος τοὺς τὸ ἅγιον ποτήριον, ἢ τὸν δίσκον, ἢ τὴν λαβίδα, ἢ τὴν σεβασμίαν ἐνδυτὴν, ἢ τὸν λεγόμενον ἀέρα, ἢ ἁπλῶς τοὺς ἕν τι τῶν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ἱερῶν καὶ ἁγίων σκευῶν ἢ ἀμφιασμάτων εἰς ἴδιον κέρδος ὑφαρπάζοντας, ἢ εἰς χρῆσιν ἀποχρωμένους ἀνίερον, παντελεῖ καθαι- C ρέσει καθυποβάλλεσθαι. τὸ μὲν γάρ ἐστι βεβηλῶσαι, τὸ δὲ συλῆσαι τὰ ἅγια. τοὺς μέντοι τὰ ἔξωθεν τοῦ θυσιαστηρίου ἀφωρισμένα σκεύη τινὰ, ἢ ἄμφια εἰς χρῆσιν ἀνίερον ἑαυτοῖς ἢ ἑτέροις παρέχοντας, τούτους καὶ ὁ κανὼν ἀφορίζει, καὶ ἡμεῖς συναφορίζομεν· τοὺς δὲ παντελῶς ἀφαρπάζοντας, τῇ τῶν ἱεροσύλων καταδίκῃ καθυποβάλλομεν.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς καθαρπάζοντες τὰ ἅγια καὶ κοινοποιοῦντες αὐτὰ, ὡς τυχὸν τὴν ἐνδυτὴν τῆς ἁγίας τραπέζης D εἰς ἐνδυμενίαν μεταποιούμενοι κἀντεῦθεν καθαιρέσει καθυποβαλλόμενοι, τῷ ογ'. ἀποστολικῷ κανόνι ἐχρῶντο, λέγοντι, σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν, ἢ ὀθόνην, μηδεὶς ἔτι εἰς οἰκείαν χρείαν σφετεριζέσθω· εἰ δὲ μὴ, ἀφοριζέσθω. καὶ ἤθελον διὰ μόνου ἀφορισμοῦ κολασθῆναι. φησὶ γοῦν ὁ παρὼν κανὼν καθαιρεῖσθαι τοὺς εἰς ἴδιον κέρδος ὑφαρπάζοντας καὶ κοινοποιοῦντας ἢ ἀποχρωμένους εἰς κοινὴν καὶ ἀνίερον χρῆσιν ἅγιον σκεῦος ἐκ τῶν τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου. τοὺς μέντοι κοινοποιοῦντας διὰ χρήσεως ἀνιέρου, ἢ ἑτέροις διδόντας χάριν ὁμοίας χρήσεως τὰ ἐκτὸς τοῦ βήματος ἱερὰ σκεύη καὶ ἔπιπλα, διορίζεται εἶναι ἀφωρισμένους· τοὺς δὲ ἁρπάζοντας αὐτὰ, ὡς ἱεροσύλους κατακρίνεσθαι. τούτων οὕτως ἐχόντων ἐρωτήσει τις εἰ ἄρα πλέον τι παρὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα διορίζεται ὁ κανὼν οὗτος.

A Λύσις. ὁ μὲν ἀποστολικὸς κανὼν περὶ τῶν κοινοποιούντων μόνον, καὶ ἰδιουμένων τὰ ἱερὰ, θεσπίζει. ὁ δὲ παρὼν, περὶ τῶν σφετεριζομένων ἢ καταχρωμένων ἢ μεταμειβόντων αὐτὰ εἰς ἰδιωτικὴν χρῆσιν. καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖνος μὲν, δι' ἀφορισμοῦ μόνου κολάζει τὸν ἡμαρτηκότα. οὗτος δὲ, διὰ καθαιρέσεως, πλέον ἐκείνου λιπαίνων τὴν κόλασιν. ὅτι τοίνυν εἰσὶ τὰ ἁμαρτήματα διάφορα, ἔχουσι καὶ τὴν κόλασιν διάφορον. ἐκεῖνος γάρ φησιν, ὁ κανὼν ἐβεβήλωσε μόνον τὸ ἅγιον, οὐ μὴν καὶ μεταπεποίηκεν· οὗτος δὲ, ἔκλεψεν καὶ ἠχρείωσεν αὐτὸ, διὸ καὶ καθαιρέσει καθυποβληθήσεται. B ἔτι ἠρώτησέ τις διὰ τί περὶ τὸ τέλος τὸν λόγον ποιούμενος ὁ κανὼν χάριν τῶν ἔξωθεν τοῦ βήματος ἱερῶν, τοὺς μὲν κοινοποιοῦντας αὐτὰ ἀφορίζει, τοὺς δὲ ἀφαρπάζοντας, ὡς ἱεροσύλους κατακρίνει, ὤφειλεν εἰπεῖν καὶ τούτους καθαιρεῖσθαι; Λύσις. Ταυτόν ἐστι τὸ καθαιρεῖσθαι τὸν ἁρπάζοντα, καὶ τὸ καταδικάζεσθαι ὡς ἱερόσυλον. ὅτι καὶ ὁ ἱερόσυλος ἀτιμοῦται, τῇ δὲ ἀτιμίᾳ ἕπεται καὶ καθαίρεσις. ἀνάγνωθι τὸ β'. κεφάλαιον τοῦ δευτέρου τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἃ περὶ ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀναθημάτων διδάσκον πλατύνεται· καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν C γραφέντα. ἐξαιρέτως δὲ, ἀνάγνωθι τὸ κα'. κεφάλαιον τοῦ β'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὗ ἡ δύναμις κατεστρώθη παρὰ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ β'. κεφ. τοῦ β'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Solutio. Apoſtolicus quidem canõ, de iis ſolùm qui communia faciunt, non etiam de iis qui vt propria ſibi vendicant, decernit. Præſens autem canon, de iis qui ea ſibi vendicant, vel polluunt, vel ad proprium vſum conuertunt. Et propterea ille quidẽ per ſegregationem tantùm punit eum qui peccauit: hic verò, per depoſitionem grauius illo ſupplicium afferens. Quoniam ergo ſunt peccata differentia, habent quoque diuerſam pœnam. Ille enim, inquit, canon ſolum ſanctum prophanauit, non autem & transformauit. Hic verò ipſum ſuffuratus eſt, & inutile reddidit. & ideo depoſitioni ſubiicietur. Prçterea interrogauerit quiſpiam, quam ob cauſam circa finem verba faciens canon de ſacris extra altare, eos qui illa quidem cõmunia faciunt, ſegregat; eos verò qui rapiũt vt ſacrilegos condemnat, cùm deberet dicere eos quoque deponi? Solutio. Idem eſt deponi eum qui rapit, & condemnari vt ſacrilegum. Sacrilegus enim infamis efficitur. Infamiam autem conſequitur etiam depoſitio. Lege & ij. capitul. ij. tituli præſentis operis, quæ de ſacris vaſis, & iis quæ ſunt dedicata, docet fuſiùs: eáque, quæ in ipſum à nobis ſcripta ſunt. lege autem præcipuè xxj. cap. ij. titul. v. lib. Baſil. cuius quidem vis & effectus ſitus eſt à Patriarcha in primo cap. ij. tit. præſentis operis.

Κανὼν ια'.

Τοὺς πρεσβυτέρους ἢ διακόνους κοσμικὰς ἀρχὰς ἢ φροντίδας ἀναδεχομένους, ἢ τὰς ἐν τοῖς οἴκοις τῶν ἀρχόντων λεγομένας κουρατωρείας, οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ κανόνες, καθαιρέσει καθυποβάλλουσι. τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς ἐπικυροῦντες, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐν κλήρῳ κατειλεγμένων διορίζόμεθα, ὡς εἴ τις αὐτῶν κοσμικὰς ἀρχὰς μεταχειρίζοιτο, D ἢ τὰς ἐν τοῖς τῶν ἀρχόντων οἴκοις ἢ προαστείοις λεγομένας κουρατωρείας ἀναδέχοιτο, τοῦτον τοῦ οἰκείου κλήρου ἐκδιώκεσθαι. οὐδεὶς γὰρ δύναται κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν αὐτόλεκτον καὶ ἀψευδεστάτην φωνὴν, δυσὶ κυρίοις δουλεύειν.

Canon XI.

Presbyteros, vel diaconos, ſeculares magiſtratus vel curas ſuſcipientes, vel eas quæ in magiſtratuum ædibus dicuntur, curationes, diuini & ſacri canones depoſitioni ſubiiciunt. Hoc ergo nos quoque confirmantes, de reliquis quoque qui ſunt in clericorum catalogo, decernimus. quòd ſi quis eorum ſecularia officia aſſumat, vel eas quæ in magiſtratuum ædibus dicuntur, curationes ſuſcipiat, is ex clero expellatur. Nemo enim poteſt, vt eſt Chriſti veri Dei noſtri vox ab ipſo prolata, eáque longè veriſsima, duobus dominis ſeruire.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν ἐπικρατύνων τοὺς προεκφωνηθέντας κανόνας χάριν τοῦ μὴ ἐνεργεῖν τοὺς ἱερωμένους κοσμικαῖς δουλείαις, προστίθησι, μὴ μόνον τοὺς ἐντὸς τοῦ ἁγίου βήματος,

Schol. Bals. Præſens canon prædictos canones confirmans, cauentes ne ſacerdotes magiſtratuum munera ſubeant, adiicit, vt non ſolùm qui ſunt ſancti tribunalis,

ſed etiam clerici qui extra ſunt, ſi tale quid faciant, è clero expellantur. Quoniam autem in vj. canone Apoſtolico, & in lxxxj. & in aliis canonibus, quinetiam in iij. cap. viij. tit. præſentis operis ſatis de eo ſcripſimus, lege ea, & ſufficient ad interpretationem.

Canon XII.

Cùm ſancta & uniuerſalis ſexta ſynodus, clericos qui in oratoriis quæ ſunt intra domum, & celebrant, vel baptizant, præter epiſcopi voluntatem, depoſitioni ſubiiciat, nos quoque idem decernimus. Cùm enim ſancta eccleſia rectè diſpertiat, verámque rationem defendat, & venerabilem ac honeſtam bonæ inſtitutionis formam doceat & conſeruet, inconcinnum eſt & ineptum, ut qui in petulantia & inſolentia ac in inobedientia vitam agunt, domos ſubeuntes, bonum eius ordinem conuellant, & multa perturbatione & offenſionibus impleant. Et ideo ſacra nunc & diuinitus coacta ſynodus, vniuerſali ſextæ ſynodo conſentiens, eos qui in oratoriis quæ ſunt intra domos, celebrant, clero amotos eſſe ſtatuit, à clero videlicet amotione eis ab eius loci epiſcopo edicta. Si qui autem præter eos, non conſentiente epiſcopo in domos irruentes, celebrationis miniſterium attingere audeant, ij quidem deponantur: qui verò eorum communionis ſunt participes, ſegregationi ſubiiciantur.

Schol. Bals. Præſens quoque canon, qui iubet deponi eos qui celebrant vel baptizant in oratoriis præter epiſcoporum voluntatem, expoſitus eſt in xxxj. can. ſyn. in Trullo, & in xxxj. canone apoſtolico: & lege ea quæ in illis ſcripta ſunt.

Canon XIII.

Hæreticarum zizaniarum ſemina in Dei eccleſia malignus deiiciens, & eas videns gladio ſpiritus excindi radicitus, ad aliam venit inſidiarum viam, ſchiſmaticorum inſania Chriſti corpus diuidere aggrediens: ſed & has eius inſidias ſancta ſynodus reprimens, omnino definiit deinceps, ut ſi quis presbyter, vel diaconus,

ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκτὸς αὐτοῦ κληρικοὺς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας, ἐκ τοῦ κλήρου διώκεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ ϛ'. ἀποστολικῷ κανόνι καὶ ἐν τῷ πα'. καὶ ἐν ἑτέροις κανόσι, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ γ'. κεφαλ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἱκανῶς περὶ τούτου ἐγράψαμεν, ἀνάγνωθι ταῦτα, καὶ ἀρκέσουσιν εἰς ἑρμηνείαν.

Κανὼν ιβ'.

Τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου τοὺς ἐν τοῖς εὐκτηρίοις οἴκοις ἔνδον οἰκίας οὖσι, λειτουργοῦντας ἢ βαπτίζοντας κληρικοὺς παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου καθαιρέσει καθυποβαλ-
B λούσης, καὶ ἡμεῖς τούτῳ συμψηφιζόμεθα. τῆς γὰρ ἁγίας ἐκκλησίας ὀρθοτομούσης, καὶ τὸν ἀληθῆ πρεσβευούσης λόγον, καὶ τὸ σέμνον τῆς πολιτείας συντηρούσης τε καὶ ἐνδιδασκούσης, ἀπηχὲς καὶ ἀνόσιον παραχωρεῖν τοὺς ἀπαιδευσίᾳ καὶ ἀναρχίᾳ συζῶντας, εἰς τὰς οἰκίας ὑποδυομένους, τὴν ταύτης εὐταξίαν διασπᾷν, καὶ πολλῆς ταραχῆς καὶ σκανδάλων ἀποπληροῦν. διὸ περ ἡ νῦν ἱερὰ καὶ θεοσυνέργητος σύνοδος τῇ οἰκουμενικῇ καὶ ἁγίᾳ ἕκτῃ συνόδῳ συμφωνοῦσα, ἀποκεκληρωμένους εἶναι τοὺς ἐν τοῖς εὐ-
C κτηρίοις οἴκοις ἔνδον οἰκίας οὖσι λειτουργοῦντας, διωρίσατο, τῆς ἀποκληρώσεως δηλονότι, παρὰ τοῦ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκόπου αὐτοῖς ἀπονεμηθείσης. Εἰ δέ τινες παρὰ τούτους, τοῦ ἐπισκόπου μὴ εὐδοκοῦντος εἰς τὰς οἰκίας εἰσπίπτοντες ἅπτεσθαι τῆς λειτουργίας ἀποτολμῶσι, τούτους μὲν καθαιρεῖσθαι· τοὺς δὲ τῆς αὐτῶν κοινωνίας μετασχόντας, τῷ ἀφορισμῷ καθυποβάλλεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ παρὼν κανὼν παρακελευόμενος καθαιρεῖσθαι τοὺς λειτουργοῦντας ἢ βαπτίζοντας εἰς εὐκτήρια παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ἡρ-
D μηνεύθη ἐν τῷ λα'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ ἐν τῷ ἀποστολικῷ λα'. κανόνι. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα.

Κανὼν ιγ.

Τὰς τῶν αἱρετικῶν ζιζανίων ἐπισπορὰς ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ὁ παμπόνηρος καταβαλὼν, καὶ ταύτας ὁρῶν τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος τεμνομένας προρρίζους, ἐφ' ἑτέραν ἦλθε μεθοδείας ὁδὸν, τῇ τῶν σχισματικῶν μανίᾳ τοῦ Χριστοῦ σῶμα μερίζειν ἐπιχειρεῖν. ἀλλὰ καὶ ταύτην αὐτοῦ τὴν ἐπιβολὴν ἡ ἁγία σύνοδος ἀναστέλλουσα, παντελῶς ὥρισε τοῦ λοιποῦ, ἵνα εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος,

ὡς δῆθεν ἐπ' ἐγκλήμασί τισι τοῦ οἰκείου κατεγνωκὼς ἐπισκόπου, πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως καὶ ἐξετάσεως, ἀποστῆναι τολμήσῃ τῆς αὐτοῦ κοινωνίας, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν ταῖς ἱεραῖς τῶν λειτουργιῶν εὐχαῖς κατὰ τὸ παραδεδομένον τῇ ἐκκλησίᾳ μὴ ἀναφέρει, τοῦτον ὑποκεῖσθαι καθαιρέσει, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἀποστερεῖσθαι τιμῆς. ὁ γὰρ ἐν πρεσβυτέρου τάξει τεταγμένος, καὶ τὴν μητροπολιτῶν ἁρπάζων τὴν κρίσιν, καὶ πρὸ κρίσεως αὐτὸς κατακρίνων, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ τὸν οἰκεῖον πατέρα καὶ ἐπίσκοπον, οὗτος οὐδὲ τῆς τοῦ πρεσβυτέρου ἐστὶν ἄξιος τιμῆς, ἢ ὀνομασίας. οἱ δὲ τούτοις συνεπόμενοι, εἰ μὲν τῶν ἱερωμένων εἶέν τινες, καὶ αὐτοὶ τῆς οἰκείας τιμῆς ἐκπιπτέτωσαν· εἰ δὲ μοναχοὶ, ἢ λαϊκοὶ, ἀφοριζέσθωσαν παντελῶς τῆς ἐκκλησίας, μέχρις ἂν τὴν πρὸς τοὺς σχισματικοὺς συνάφειαν διαπτύσαντες, πρὸς τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον ἐπιστραφῶσιν.

A *ut qui utique ob aliqua crimina proprium episcopum condemnarit, ante synodalem cognitionem, & examinationem, & perfectam eius condemnationem, ab illius communione discedere ausus fuerit, & eius nomen in sacris celebrationum precibus, ut ecclesiæ traditum est, non referat, is depositioni subiiciatur, & omni sacerdotali honore priuetur. Qui enim est in sacerdotali ordine collocatus, & metropolitanorum iudicium præripit, & ante iudicium, ipse quantum in se est, proprium patrem & episcopum condemnat, is nec presbyteri honore, nec nomine dignus est.* B *Qui autem eos consequuntur, si sint quidem ex iis qui sunt sacris initiati, ipsi quoque à proprio honore excidant: sin autem sint laici vel monachi, ex ecclesia omnino segregentur, donec cum schismaticis coniunctionem respuentes, ad proprium episcopum reuersi fuerint.*

Ἑρμηνεία.

Παυθείσης τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀπὸ τῶν αἱρέσεων διαστάσεως, ἑώρων οἱ πατέρες τινὰς ἱερωμένους ὑποκλεπτομένους κατὰ μεθοδείας σατανικὴν, εἰς τὴν τῶν σχισματικῶν μανίαν, ὡς ἀφισταμένους ἀπὸ τῆς τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν κοινωνίας, μὴ ὄντων ἀσεβῶν ἢ ἀδίκων, κατὰ τὸν λα'. ἀποστολικὸν κανόνα· διὰ μόνον δὲ τὸ λαληθῆναι τινὰ ἴσως ἐγκληματικὰ κατ' αὐτῶν. τοῦτο γοῦν ὡς κατακμερίζον τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἤγουν τὴν ἐκκλησίαν, διορθούμενοι, ὥρισαν καθαιρεῖσθαι τοὺς τολμήσαντας ἱερεῖς ἢ διακόνους, ἀλόγως οὕτως ἀποστῆναι τῆς μετὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ κοινωνίας πρὸ ἐντελοῦς συνοδικῆς καταδίκης τούτου, καὶ μὴ ἀναφέρειν ἐν ταῖς θείαις ἱεροτελεστίαις τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν. ὅτι, φασὶν, οὐκ ἔστιν ἄξιος πρεσβυτέρου ὄνομα ἢ τιμὴν ἔχειν ὁ ἁρπάζων ἀναιδῶς τὴν τοῦ μητροπολίτου κρίσιν, ἣν ἔμελλε κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ἴσως ἐξαγαγεῖν, καὶ κατακρίνων, ὅσον κατὰ τὸ οἰκεῖον συνειδὸς, τὸν οἰκεῖον πατέρα τὸν ἐπίσκοπον, διὰ τοῦ μὴ συγκοινωνεῖν αὐτῷ, ὡς δῆθεν ἀληθῶς ὄντι κατακεκριμένῳ· καὶ οὐ μόνον τούτους, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνακολουθήσαντας αὐτοῖς ἱερωμένους μὲν ὄντας, διορίζονται καθαιρεῖσθαι. λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι, καὶ εἶναι ἐπιτιμωμένους μέχρις ἂν ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κακοῦ γένωνται, καὶ τῷ οἰκείῳ ἐπισκόπῳ προσέλθωσιν

Schol. Bals. Cùm Dei gratia ceſſaſſet hæreſeon diuiſio, videbant patres nonnullos ſacris initiatos, Satanicis quibuſdam inſidiis, ad ſchiſmaticorũ inſaniam clanculũ irrepere, vt qui à ſuorũ epiſcoporum cõmunione recederent, qui nec erãt impij, nec iniuſti, vt habet xxxj. canon apoſtolicus, C ſed quòd tãtùm de eis crimen aliquod dictũ eſſet. Hoc ergo, vt corpus Chriſti, eccleſiam ſcilicet, diuidens, corrigentes, ſtatuerunt, ſacerdotes vel diaconos eſſe deponendos, qui auſi fuerint tam temere & abſq; ratione à ſui epiſcopi cõmunione recedere, ante perfectam ſynodalem eius condemnationem, & non in diuinis ſacrorum celebrationibus nomen eius ex eccleſiaſtica traditione referre. Quoniam, inquiunt, non eſt dignus presbyteri D nomen vel honorem habere, qui metropolitani iudicium impudenter arripit: quod ſcilicet aduerſus epiſcopum fortaſſe erat laturus: & quod ad propriam conſcientiam attinet, ſuum patrem epiſcopum condemnat, eo quòd cum eo non communicet, tanquam ſit iam reuera condemnatus. Et non ſolùm eos, ſed & qui ipſos conſequuntur, ſi ſint quidem ſacrati, deponi: ſi verò laici, ſegregari, & tandiu multari donec ad ſui mali cognitionem venerint, & ad proprium epiſcopum reuerſi fuerint.

A Lege etiam j. cap. xij. tit. præſentis operis. & j. canonem ſancti Baſilij. Quæſiuerit autem quiſpiam, cùm canon ſchiſmaticos ſacerdotes & diaconos puniat, ſi alius clericus præter hos à ſui epiſcopi communione recedat, punietur, an non? Solutio. Cùm canon deinceps deponat non ſolùm primos auctores ſacerdotes, ſed eos etiam qui conſequuntur, neceſſariò omnes ſchiſmatis primi auctores clerici, quicunque fuerint, propriis gradibus exturbabuntur. B Rectè autem presbyterorum & diaconorum tantùm meminit, quia ſchiſma propriè ab illis fit, vt qui quæ ſacri ſunt altaris, peragant, & nomen epiſcopi vel referre vel non referre poſſunt. Nec dixeris quomodo canon ſubſequens meminit presbyteri, non itidem & diaconi: audies enim quòd ad ſacerdotes olim magis quàm ad diaconos relatio nominum pertinebat: & propterea de iis non ampliùs locutus eſt.

CANON XIIII.

C *Si quis epiſcopus metropolitani crimen prætexens, ante ſynodalem cognitionem, ſeipſum ab eius communione ſubduxerit, & nomen eius, non prout diuini myſterij celebrationi eſt conſuetum, referat, ſancta ſynodus eum depoſitum eſſe ſtatuit, ſi tantùm conuictus fuerit à proprio metropolitano receſſiſſe, & ſchiſma feciſſe. Oportet enim vnumquenque proprias partes cognoſcere, & nec presbyterum proprium epiſcopum contemnere, nec epiſcopum proprium metropolitanum.*

D SCHOL. BALS. Præſens quoque canon præcedentibus eſt in omnibus ſimilis, etiamſi in perſonis differant.

CANON XV.

Quæ de presbyteris & epiſcopis & metropolitanis conſtituta ſunt, multo magis etiam in patriarchis conueniunt. Quamobrem ſi quis presbyter, vel epiſcopus, vel metropolitanus à ſui patriarchæ communione recedere auſus fuerit, & nomen eius non, vt in diuini myſterij celebratione conſtitutum eſt & ordinatum, referat,

A ἀνάγνωθι καὶ τὸ α΄. κεφ. τοῦ ιβ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος· καὶ τὸν α΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ κανόνος μόνους κολάζοντος τοὺς σχισματικοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, ἐὰν ἕτερός τις κληρικὸς παρὰ τούτους ἀποστῇ ἐκ τῆς τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ κοινωνίας, κολασθήσεται ἢ οὔ; Λύσις. τοῦ κανόνος ἐφεξῆς κολάζοντος μὴ μόνους τοὺς πρωταιτίους ἱερωμένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνεπομένους αὐτοῖς, ἐξ ἀνάγκης πάντες οἱ πρωταίτιοι τοῦ σχίσματος κληρικοὶ οἷοι ἂν καὶ ὦσιν, ἐκ τῶν οἰκείων βαθμῶν διω- B χθήσονται. καλῶς δὲ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων μόνων ἐμνήσθη ὁ κανὼν, ὅτι κυρίως τὸ σχίσμα παρὰ τούτων γίνεται, ὡς ἐνεργούντων τὰ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, καὶ δυναμένων ἀναφέρειν ἢ μὴ ἀναφέρειν τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου. καὶ μή μοι εἴπῃς, καὶ πῶς ὁ ἀποκατιὼν ὁ κανὼν, πρεσβυτέρου μόνου ἐμνήσθη, οὐ μὴν καὶ διακόνου; ἀκούσεις γὰρ ὅτι τοῖς ἱερεῦσι πάλιν πλέον τῶν διακόνων, τὰ περὶ τῆς ἀναφορᾶς τῶν ἐπισκόπων ἀνήκουσι. καὶ διὰ τοῦτο περὶ αὐτῶν ἐποίησε τὸν πλεῖστον λόγον.

Κανὼν ιδ΄.

C Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐγκλήματος πρόφασιν ποιούμενος τοῦ οἰκείου μητροπολίτου πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως, ἀποστήσει ἑαυτὸν τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας, καὶ μὴ ἀναφέρῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ τὸ εἰθισμένον ἐν τῇ θείᾳ μυσταγωγίᾳ, τοῦτον ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος καθῃρημένον εἶναι, εἰ μόνον ἀποστὰς τοῦ οἰκείου μητροπολίτου, σχίσμα ποιήσει. δεῖ γὰρ ἕκαστον τὰ οἰκεῖα μέτρα γινώσκειν, καὶ μήτε τὸν πρεσβύτερον καταφρονεῖν τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, μήτε τὸν ἐπίσκοπον τοῦ οἰκείου μητροπολίτου.

Ἑρμηνεία.

D Καὶ ὁ παρὼν κανὼν ὅμοιος κατὰ πάντα ἐστὶ τῷ πρὸ αὐτοῦ, κἂν διαλλάττῃ περὶ τὰ πρόσωπα.

Κανὼν ιε΄.

Τὰ ὁρισθέντα ἐπὶ πρεσβυτέρων καὶ ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ Πατριαρχῶν ἁρμόζει. ὥστε εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ μητροπολίτης τολμήσειεν ἀποστῆναι τῆς πρὸς τὸν οἰκεῖον Πατριάρχην κοινωνίας, καὶ μὴ ἀναφέροι τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ τὸ ὡρισμένον καὶ διατεταγμένον ἐν τῇ θείᾳ μυσταγωγίᾳ, ἀλλὰ

ἀλλὰ πρὸ ἐμφανείας συνοδικῆς, καὶ τελείας αὐτοῦ κατακρίσεως σχίσμα ποιήσῃ, τοῦτον ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος πάσης ἱερατείας παντελῶς ἀλλότριον εἶναι, εἰ μόνον ἐλεγχθείη τοῦτο παρανομήσας. καὶ ταῦτα μὲν ἐσφράγισται, καὶ ὥρισται, περὶ τῶν προφάσει τινῶν ἐγκλημάτων τῶν οἰκείων ἀφισταμένων προέδρων, καὶ σχίσματα ποιούντων, καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησίας ποιούντων. οἱ γὰρ διὰ αἵρεσίν τινα παρὰ τῶν ἁγίων συνόδων ἢ πατέρων κατεγνωσμένην, τῆς πρὸς τὸν πρόεδρον κοινωνίας ἑαυτοὺς διαστέλλοντες, ἐκείνου τὴν αἵρεσιν δηλονότι δημοσίᾳ κηρύττοντος, καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ ἐπ' ἐκκλησίᾳ διδάσκοντος, οἱ τοιοῦτοι οὐ μόνον τῇ κανονικῇ ἐπιτιμήσει οὐχ ὑποκείσονται, πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως ἑαυτοὺς τῆς πρὸς τὸν καλούμενον ἐπίσκοπον κοινωνίας ἀποτειχίζοντες, ἀλλὰ καὶ τῆς πρεπούσης τιμῆς ὀρθοδόξοις ἀξιωθήσονται. οὐ γὰρ ἐπισκόπων, ἀλλὰ ψευδεπισκόπων, καὶ ψευδοδιδασκάλων κατέγνωσαν, καὶ οὐ σχίσματι τὴν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησίας κατέτεμον, ἀλλὰ σχισμάτων καὶ μερισμῶν τὴν ἐκκλησίαν ἐσπούδασαν ῥύσασθαι.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν τὰ αὐτὰ τῷ ιγʹ. καὶ ιδʹ. κανόνι παρακελεύεται μέχρι τινός. φησὶ γὰρ πλέον ἁρμόζειν τὰ προδιορισθέντα καὶ ἐπὶ πατριαρχῶν, ὅταν ἐκ τῆς τούτων κοινωνίας ἀποστήσῃ τις ἑαυτὸν τολμηρῶς. ὡς δέ τινος εἰπόντος, ἐὰν δὲ ἐξ εὐλόγου αἰτίας, τυχὸν προφάσει αἱρέσεως, ἀποστῇ τις ἀπὸ τῆς τοῦ οἰκείου ἀρχιερέως κοινωνίας, διὰ τί κολασθήσεται; ἐπάγουσιν οἱ πατέρες, ὡς ταῦτα πάντα τότε γίνονται, ὅταν προφάσει ἐγκληματικῆς τινος ὑποθέσεως καθ' ἑαυτόν τις τοῦ οἰκείου ποιμένος καταγνώσῃ, καὶ ἀποσχίσῃ ἑαυτὸν ἐκ τούτου· καὶ τοιουτοτρόπως διαρρήξῃ τὴν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησίας. Εἰ γὰρ μὴ δι' ἐγκληματικὴν αἰτίασιν ἀλλὰ δι' αἵρεσιν χωρίσῃ τις ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ ἢ τοῦ μητροπολίτου ἢ τοῦ πατριάρχου, ὡς ἐπὶ ἐκκλησίας διδάσκοντος ἀνερυθριάστως διδάγματά τινα ἀπηλλοτριωμένα τοῦ ὀρθοῦ δόγματος, ὁ τοιοῦτος καὶ πρὸ ἐντελοῦς διαγνώσεως, πολλῷ δὲ πλέον καὶ μετὰ διάγνωσιν, ἐὰν ἑαυτὸν ἀποτειχίσῃ, ἤγουν χωρίσῃ ἐκ τῆς κοινωνίας τοῦ προέδρου αὐτοῦ, οὐ μόνον οὐ τιμωρηθήσεται, ἀλλὰ καὶ τιμηθήσεται ὡς ὀρθόδοξος. οὐ γὰρ ἀπέσχισεν ἑαυτὸν ἀπὸ ἐπισκόπου ἀλλὰ ἀπὸ ψευδεπισκόπου καὶ ψευδοδιδασκάλου·

A *ſed ante ſynodale decretum, & perfectam eius condemnationem, ſchiſma fecerit, ſtatuit ſancta ſynodus eum eſſe ab omni ſacerdotio alienum, ſi in hoc ſolùm deliquiſſe conuictus fuerit. Et hæc quidem conſtituta & obſignata ſunt, de iis qui aliquorum criminum prætextu à proprijs præſulibus recedunt, & ſchiſma faciunt, & eccleſiæ vnionem conuellunt. Qui enim propter hæreſin aliquam à ſanctis patribus vel ſynodis condemnatam, ſe à præſulis communione ſeparant, illo hæreſin ſcilicet publicè prædicante, & nudo capite in Eccleſia docen-* B *te, ij non ſolùm canonicæ pœnæ non ſubijcientur, ante ſynodalem cognitionem, ſeipſos à communione eius qui epiſcopus dicitur, ſeiungentes: ſed & honore qui orthodoxis conuenit, digni habebuntur. Non enim epiſcopos, ſed pſeudepiſcopos doctores condemnarunt: & non ſchiſmate eccleſiæ vnionem conſciderunt, ſed à ſchiſmatibus & diuiſionibus eccleſiam liberare ſtuduerunt.*

Schol. Bals. Hic quoque præſens canon eadem cum xiij. & xiiij. canone aliqua ex parte præci- C pit. Dicit enim ea quæ priùs definita ſunt, etiam in patriarcha multo magis conuenire, quando ab eius communione ſe quis temere ſubtraxerit. Perinde autem ac ſi dixiſſet quiſpiam, ſi ex cauſa probabili, videlicet propter hæreſin fortaſſe, quis à proprij antiſtitis communione receſſerit, cur punietur? inferunt patres, quòd hæc tunc fiunt, quando alicuius criminalis cauſæ prætextu, per ſe quis proprium paſtorem condemnauerit, & ideo ſeipſum ab eo abſciderit, & hoc modo eccleſiæ D vnionem perruperit. Si enim non propter criminalem accuſationem, ſed propter hæreſin, ſeipſum à proprio epiſcopo ſeiunxerit, vel metropolitano, vel patriarcha, tanquam in eccleſia ſine pudore docente doctrinas quaſdam à recto dogmate alienas, is & ante perfectam cognitionem, & multo magis etiam poſt cognitionem, ſi ſeipſum à ſui præſulis communione ſeiunxerit vel ſeparauerit, non punietur, ſed etiam, vt orthodoxus honorabitur. Non enim ſe ab epiſcopo abſcidit, ſed à pſeudepiſcopo & falſo doctore:

A & quod ab eo factum eſt, laude dignum eſt, vt quod eccleſiam non conſcindat, ſed eam magis coniungat, & à diuiſione liberet. Dictum eſt autem à canone, ſchiſmaticum ab omni ſacerdotio debere eſſe alienum, propter eos qui dicunt debere eos aliquo temporis ſpatio à ſacerdotio ceſſare, & non deponi. Criminales autem cauſæ ſunt, fornicatio, ſacrilegium, & canonum transgreſſio ac contemptus. Rectè autem dixit canon eos eſſe laudandos, qui ſeipſos, etiam ante condemnationem, ab iis qui hæreticas doctrinas B publicè docent, & ſunt apertè hæretici, abſcindunt. Si enim clanculum, & cum quadam hæſitatione, præſul, vt ambigens, hæretica loquatur, non debet quis ab eo propterea ante condemnationẽ abſcindi. Eſt enim veriſimile, fore vt ad orthodoxã ſententiam, ante perfectam prolatámque in eum ſententiam, reducatur, & ab hæreſi deſiſtat. Nota hæc, quę fortaſſe proderunt, aduerſus eos qui dicũt, nos non rectè à throno antiquæ Romæ ſeiunctos eſſe, antequam qui eum obtinebãt, condemnati eſſent. C Ac præſens quidem canon, eos qui propter dogmatis cauſam recedunt & abſcinduntur, non punit. xxxj. autem canon apoſtolicus, eos etiã qui proprios epiſcopos condemnarunt, vt qui apertè iniuſtè agant, & ideo ſe ab eis ſeiunxerunt, ab omni pœna liberos conſeruat.

Canon XVI.

Propter contentiones & tumultus, qui in dei eccleſia contingunt, hoc quoque eſt definire neceſſarium, vt epiſcopus nullo D *modo conſtituatur in eccleſia, cuius qui præeſt, adhuc viuit, & eſt adhuc in proprio honore conſtitutus, niſi epiſcopatui ſuo ſponte renunciauerit. Oportet enim cauſam eius, qui eſt epiſcopatu expellendus, canonicè examinatam ad finem priùs deduci: deinde poſt eius depoſitionem, alterum in eius epiſcopatum prouehi. Si quis autem epiſcopus in proprio honore conſtitutus, nec vult renunciare, nec proprium populum paſcere, ſed à ſuo epiſcopatu recedẽs, plusquam ſex menſibus in alio loco degat, nec regio iuſſu detentus, nec ſui patriarchæ miniſterio deſeruiens, neque à graui morbo,*

καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ τούτου γεγονὸς, ἐπαίνου ἄξιόν ἐστιν, ὡς μὴ κατατέμνον τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μᾶλλον συνάπτον αὐτὴν καὶ τοῦ μερισμοῦ ἀπαλλάττον. Εἴρηται δὲ τῷ κανόνι τὸ, πάσης ἱερατείας παντελῶς ἀλλότριον εἶναι τὸν σχισματικὸν, διὰ τοὺς λέγοντας ὀφείλειν τοὺς τοιούτους ἐπὶ καιρόν τινα τῆς ἱερατείας παύεσθαι, καὶ μὴ καθαιρεῖσθαι. ἐγκληματικὰ δὲ αἰτιάματα εἰσὶ, πορνεία, ἱεροσυλία, καὶ τῶν κανόνων ἀθέτησις. καλῶς δὲ εἶπεν ὁ κανὼν ἐπαινετέους εἶναι τοὺς ἀποσχίζοντας ἑαυτοὺς καὶ πρὸ καταδίκης, ἀπὸ τῶν δημοσίᾳ διδασκόντων αἱρετικὰ διδάγματα, καὶ ὄντων προφανῶς αἱρετικῶν. εἰ γὰρ κρύφα καὶ μεθ' ὑποστολῆς ψιθυρίζοντες τὰ τῆς αἱρέσεως παρὰ τοῦ προέδρου ὡς ἀμφιβάλλοντες, οὐκ ὀφείλει τις ἐξ αὐτοῦ πρὸ καταδίκης ἀποσχισθῆναι. εἰκὸς γάρ ἐστι μεταρρυθμισθῆναι τοῦτον πρὸς τὸ ὀρθόδοξον, πρὸ τῆς ἐντελοῦς ἀποφάσεως, καὶ ἀποστῆναι τῆς αἱρέσεως. σημείωσαι ταῦτα ἴσως ὠφελήσοντα κατὰ τῶν λεγόντων μὴ καλῶς ἡμᾶς ἀποσχισθῆναι ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς παλαιᾶς Ῥώμης πρὸ τοῦ καταδικασθῆναι τοὺς περὶ ταύτην ὡς κακόφρονας. καὶ ὁ μὲν παρὼν κανὼν, τοὺς διὰ δογματικὴν αἰτίασιν ἀποσχίζοντας οὐ κολάζει. ὁ δὲ λα'. ἀποστολικὸς κανὼν, καὶ τοὺς κατεγνωκότας τῶν οἰκείων ἐπισκόπων ὡς προδήλως ἀδικούντων, καὶ ἀποσχισθέντας ἐξ αὐτῶν, ἀνευθύνους συντηρεῖ.

Κανὼν ιϛ'.

Διὰ τὰς φιλονεικίας τε καὶ ταραχὰς τὰς ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ συμβαινούσας, καὶ τοῦτο ὁρίσαι ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ, μηδένα τρόπῳ ἐπίσκοπον καταστῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἧς ἔτι ὁ προεστὼς ζῇ, καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ συνίσταται τιμῇ, εἰ μὴ αὐτὸς ἑκὼν τὴν ἐπισκοπὴν παραιτήσεται. καὶ γὰρ χρὴ πρότερον τὴν αἰτίαν τοῦ μέλλοντος τῆς ἐπισκοπῆς ἐκδιώκεσθαι, κανονικῶς ἐξεταζομένην εἰς πέρας ἄγεσθαι, εἶθ' οὕτως μετὰ τὴν αὐτοῦ καθαίρεσιν ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προβιβάζεσθαι. Εἰ δέ τις τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ ἰδίᾳ συνιστάμενος τιμῇ μήτε παραιτεῖσθαι βούλοιτο, μήτε τὸν οἰκεῖον ἐθέλοι ποιμαίνειν λαὸν, ἀλλὰ τῆς οἰκείας ἀποστὰς ἐπισκοπῆς ὑπὲρ τὸ ἑξάμηνον ἐν ἑτέρῳ διατρίβοι τόπῳ, μήτε βασιλικῷ προστάγματι κατεχόμενος, μήτε ταῖς τοῦ οἰκείου Πατριάρχου λειτουργίαις ὑπηρετούμενος, μήτε μὴν ὑπὸ νόσου χαλεπῆς τῆς

A ἀκινησίαν ἐμποιούσης, παντελῆ συνεχόμενος, ὁ τοιοῦτος οὖν ὁ κατὰ μηδεμίαν τῶν εἰρημένων προφάσεων κωλυόμενος, τῆς οἰκείας ἀφιστάμενος ἐπισκοπῆς, καὶ ὑπὲρ τὸν ἐξαμηνιαῖον χρόνον ἐν ἑτέρῳ τόπῳ χρονοτριβῶν, τῆς τοῦ ἐπισκόπου τιμῆς τε καὶ ἀξίας ἀλλοτριωθήσεται παντελῶς. τὸν γὰρ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ καταμελοῦντα ποίμνης, καὶ ἐν ἑτέρῳ παρὰ τὸ ἑξάμηνον χρονοτριβοῦντα τόπῳ, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης, δι' ἧς ποιμαίνειν ἐτάχθη, παντελῶς ἀλλότριον καθίστασθαι, καὶ εἰς τὸν αὐτοῦ τῆς ἐπισκοπῆς τόπον ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ καταλέγεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Πολλάκις τινὲς ἐπίσκοποι διὰ ἐπηρείας πρακτορικὰς ἢ διὰ ἐπιθέσεις γειτονούντων ἢ δι' ἀνυποταξίαν λαοῦ, παρῃτοῦντο ἀπὸ μικροψυχίας τὰς οἰκείας ἐπισκοπάς. οἱ γοῦν μητροπολῖται τὰς τοιαύτας παραιτήσεις δεχόμενοι, ἑτέρους ἐπισκόπους ἐχειροτόνουν· ἔστι δ' ὅτε καὶ πρὸ τοῦ καταξετασθῆναι τὰ παρά τινων κατ' αὐτῶν εἰσαγόμενα ἐγκληματικὰ αἰτιάματα, ἑτέρους ἐψηφίζοντο. φασὶν οὖν οἱ πατέρες ὡς ἐπεὶ τοῦτο στάσεων καὶ θορύβων ἐκκλησιαστικῶν ἐστὶ παραίτιον, ὁρίζομεν μὴ ψηφίζεσθαι ἐπίσκοπον, ζῶντος τοῦ προέδρου τῆς ἐκκλησίας, εἰ μήπω ἀπὸ κατεξετάσεως ἀναφανῇ δεκτὴ ἡ τοῦ ζῶντος παραίτησις, ἢ καταδικασθῇ ἀπὸ συνοδικῆς ἀποφάσεως. τηνικαῦτα γὰρ καὶ ζῶντος τούτου χειροτονηθήσεται ἕτερος. ὡς δέ τινος εἰπόντος, τί δὲ γενήσεται εἰς τὸν λαὸν τῆς ἐπισκοπῆς, ἐὰν ὁ προϊστάμενος ταύτης οὐ ποιῇ παραίτησιν κανονικήν, ἀλλὰ χρονοτριβῇ ἔξω τῆς οἰκείας ἐπισκοπῆς· ἐπήγαγον ὡς εἴ τις ἐπίσκοπος παρὰ τὸ ἑξάμηνον ἀποδημήσῃ ἐκ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ διὰ βασιλικῆς ἢ πατριαρχικῆς προστάξεως, ἢ χωρὶς βαρείας νόσου, μὴ παραχωρούσης αὐτῷ ἐκ τόπου εἰς τόπον μεταβαίνειν, ἀλλότριος τῆς ἀρχιερωσύνης γενήσεται, καὶ ἀντ' αὐτοῦ χειροτονηθήσεται ἕτερος. ἐπεὶ δὲ ἐκ τούτων μὲν ἀναφαίνεται παραδεκτέας εἶναι τὰς παρὰ τῶν ἐπισκόπων ὁπωσδήποτε γινομένας παραιτήσεις· ἕτεροι δὲ καὶ αὐτὴ ἡ πρὸς Δόμνον ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ἤτοι τὸ α'. καὶ γ'. κεφ. αὐτῆς, διορίζονται μὴ ἀπεριμερίμνως τὰς τῶν ἐπισκόπων παραιτήσεις δέχεσθαι· ὀφείλεις καὶ τοὺς παρόντας κανόνας πρὸς ἐκεῖνα συμβιβάσαι.

& qui vt omnino moueri nō poſſit, efficiat, retentus, is nulla ex ſuprà dictis cauſa prohibitus, & à ſuo epiſcopatu abſens, & vltra ſemeſtre tempus in alio loco degens, ab epiſcopi dignitate & honore omnino alienabitur: cum enim qui ſuæ fidei commiſſum gregem negligit, & in alio loco ſupra ſemeſtre tempus degit, ſtatuit ſancta ſynodus, vt à ſacerdotio, per quod paſcere ordinatus eſt, alienus omnino conſtituatur, & in eius epiſcopatus locum, alius pro ipſo promoueatur.

B SCHOL. BALS. Sæpe quidam epiſcopi, propter exactorum vexationes, vel propter vicinorum inuaſiones, vel propter populi inobedientiam, puſillo & abiecto animo ſuos epiſcopatus renunciant. Metropolitani ergo renunciationes eiuſmodi admittentes, alios epiſcopos ordinabant, & nonnunquam etiam antequam examinarentur cauſæ criminales, quæ aduerſus illos introducebantur, alios eligebant. Dicunt ergo patres, Quoniam id ſeditionum & eccleſiaſticarum perturbationum cauſa eſt, ſtatuimus, C ne eligatur epiſcopus viuo eccleſiæ præſule: niſi vtique vel ex examinatione conſtiterit eſſe admittendam viuentis renuntiationem, vel ſynodali ſententia condemnatus fuerit. Tunc enim eo viuente ordinabitur alius. Quaſi verò dixiſſet quiſpiam, quid verò fiet in populo epiſcopatus, ſi is qui illi præeſt, non facit canonicam renunciationem, ſed extra ſuum epiſcopatum moratur, intulerunt, quòd ſi quis D epiſcopus vltra ſex menſes à ſua eccleſia abfuerit, ſine Imperiali vel Patriarchali iuſſione, vel ſine graui morbo, qui non permittit vt poſſit locum loco mutare, is erit à ſacerdotio alienus, & alius pro eo ordinabitur. Quoniam autem ex his quidem apparet eſſe admittendas quæ quomodocunque fiunt ab epiſcopis renunciationes: alij verò canones, & ſancti Cyrilli ad Domnum epiſtola, ſiue j. & iij. eius reſponſum ſtatuunt, non eſſe inconſideratè admittendas epiſcoporū renunciationes, debes præſentes quoq; canones ad illa reducere.

Lege xj. quoque cap. ix. tit. præſentis operis, & quæ in eo ſunt. Quia autem ij. cap. ix. tit. præſentis operis, vel quæ in eo continẽtur xviij. & xix. cap. j. tit. iij. lib. Imp. quod eſt pars cxxiij. Iuſtiniani nouellæ, videtur præſenti canoni repugnare, quæſitum eſt à quibuſdam, quidnam ſequi debeamus. Videntur autem in his aduerſari. Canon epiſcopo ſex menſium ſpatium ad hoc vt poſſit peregrinari, & ab epiſcopatu abeſſe, largitus eſt: Nouella verò id ad vnius anni interuallum redegit. Præterea canon, eos qui vltra ſex menſes à ſuis eccleſiis abſunt, antiſtites, citra inquiſitionem ab iis ipſis alienari ſtatuit: Nouella, ſumptus priùs ab œconomis antiſtitibus non ſuppeditari iubet, poſt temporis moram, & ſic à ſuis clericis accerſi: & ſi non ſic perſuaſi fuerint, alios ordinari. Canon permittit antiſtitibus etiam vltra annum abeſſe, ſi ab Imperatoribus vel à patriarchis detineantur, vel propter grauem morbum prohibeantur. Nouella nihil tractat eiuſmodi. Magis ergo quod in parte vj. Iuſtiniani nouellæ de ſolo Imperat. continetur, & à patriarcha in dicto ij. cap. ix. tit. præſentis operis, repurgatio non recepit, ſed expulit, viſum eſt canonem potiùs ſeruare oportere: ego verò adhuc etiam dubito, & quatenus quidem eſt quæſtio eccleſiaſtica, ſto ab illis qui dicunt canonem magis ſeruari oportere. Quatenus autem Baſilicæ repurgatæ ſunt poſt nomocanoni compoſitionem, & huius canonis editionem, alteri ſententiæ adſentior.

CANON XVII.

In omnibus boni eccleſiaſtici ordinis curam gerentes, hoc quoque definire neceſſarium duximus, vt nullus deinceps laicus vel monachus repentè ad epiſcopalem altitudinem eueheretur, ſed in eccleſiaſticis gradibus primùm examinatus, ſic epiſcopalis dignitatis ordinationem ſuſciperet. Etſi enim huc vſque quidam ex monachis & laicis, exigente neceſſitate, epiſcopali honore ſtatim digni facti ſunt, qui & virtute excellenti fuêre, & ſuam eccleſiam in altum extulere,

ἀνάγνωθι καὶ τὸ ια΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ὅτι δὲ τὸ μὲν β΄. κεφ. τοῦ η΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἤτοι τὸ ἐν τούτῳ περιεχόμενον ιη΄. καὶ ιθ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ μέρος τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, δοκεῖ ἐναντιοῦσθαι τῷ παρόντι κανόνι, συνεζητήθη παρά τινων τίνι προσέχειν ὀφείλομεν. δοκοῦσι δὲ ἐναντιοῦσθαι ἐν τούτοις. ὁ κανὼν ἐφιλοτιμήσατο εἰς ἀποδημίαν τῷ ἐπισκόπῳ, ἑξαμηνιαῖον καιρόν. ἡ νεαρὰ, εἰς χρονιαῖον διάστημα τοῦτον ἐφήπλωσεν. ἔτι ὁ κανὼν τοὺς ὑπὲρ τὸ ἑξάμηνον ἀποδημοῦντας ἐκ τῶν οἰκείων ἐκκλησιῶν ἀρχιερεῖς ἀσυζητήτως ἐξ αὐτῶν ἀλλοτριοῦσθαι διωρίσατο· ἡ νεαρὰ πρότερον δαπάνας ἀρχιερεῦσι μὴ χορηγεῖσθαι παρὰ τῶν οἰκονόμων μετὰ τὴν χρόνου παραδρομὴν προσεκέλευσε· καὶ οὕτω μετακαλεῖσθαι αὐτοὺς ὑπὸ τῶν οἰκείων κληρικῶν. καὶ εἰ μηδὲ οὕτω πεισθῶσιν, ἑτέρους χειροτονεῖσθαι. ὁ κανὼν ἐκχωρεῖ τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ πλέον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀποδημεῖν, παρὰ βασιλέων ἢ πατριαρχῶν κατεχομένοις, ἢ διὰ νόσον βαρεῖαν κατεχομένοις· ἡ νεαρὰ οὐδέν τι τοιοῦτον διαλαμβάνει. μᾶλλον μὲν οὖν τὸ ἐν μέρει τῷ ϛ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς περὶ μόνου τοῦ βασιλέως περιεχόμενον, καὶ καταστρωθὲν παρὰ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ ῥηθέντι β΄. κεφ. τοῦ η΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἡ ἀνακάθαρσις οὐκ ἐδέξατο, ἀλλ᾽ ἐδίωκεν· ἔδοξε γοῦν τὰ τοῦ κανόνος μᾶλλον ὀφείλειν κρατεῖν. ἐγὼ δὲ καὶ ἔτι ἀμφιβάλλω· καθὸ μὲν γάρ ἐστι τὸ ζήτημα ἐκκλησιαστικὸν, προσκείμενος τοῖς λέγουσιν ὀφείλειν μᾶλλον τὰ τοῦ κανόνος κρατεῖν. καθὸ δὲ τὰ βασιλικὰ ἀνεκαθάρθησαν μετὰ τὴν τοῦ νομοκανόνου ποίησιν, καὶ τὴν τοῦ κανόνος τούτου ἀπόλυσιν, προσκείμενος τῇ ἑτέρᾳ γνώμῃ.

Κανὼν ιζ΄.

Ἐν πᾶσι τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας φροντίζοντες, καὶ τοῦτο ὁρίσαι ἀναγκαῖον ἐθέμεθα, ὥστε τοῦ λοιποῦ μηδένα τῶν λαϊκῶν ἢ μοναχῶν ἀθρόον εἰς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὕψος ἀνάγεσθαι, ἀλλὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς βαθμοῖς ἐξεταζόμενον πρότερον, οὕτω τῆς ἐπισκοπῆς τὴν χειροτονίαν ὑποδέχεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπὸ τῶν λαϊκῶν ἢ μοναχῶν τινες, ἀπαιτούσης χρείας, παραυτίκα τιμῆς ἄξιοι γεγόνασιν ἐπισκοπικῆς, ἀρετῇ τε διαπρέψαντες, καὶ τὴν κατ᾽ αὐτοὺς ἐκκλησίαν ὑψώσαντες,

ἀλλὰ τὸ σπάνιον, οὐδαμοῦ νόμον τῆς ἐκκλησίας τιθέμενοι, ὁρίζομεν τοῦ λοιποῦ μηκέτι τοῦτο γίνεσθαι· εἰ μὴ κατὰ λόγον ὁ χειροτονούμενος τῶν ἱερατικῶν παρέλθοι βαθμῶν ἐν ἑκάστῳ τάγματι τὸν νενομισμένον χρόνον ἀποπληρῶν.

Ἑρμηνεία.

Ἀταξίαν ἐκκλησιαστικὴν οἱ πατέρες καλοῦσι τὸ, ἀπεριεσκέπτως καὶ δίχα δοκιμασίας γίνεσθαι τινα μοναχὸν ἢ λαϊκὸν, ἀρχιερέα. διό φασι μὴ παραναβιβάζεσθαί τινα ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὕψος, εἰ μὴ πάντας πρότερον τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς διὰ τοῦ νενομισμένου καὶ ἀρκοῦντος καιροῦ ἑκάστῳ τάγματι παρέλθῃ. προστιθέασι δὲ ὡς εἰ καὶ πρότερον γέγονέ τι τοιοῦτον διὰ κατεπείγουσαν χρείαν, καὶ οἱ ἐκλεχθέντες καὶ αὐθημερὸν χειροτονηθέντες διέλαμψαν ἐπ᾽ ἀρετῇ, καὶ τὰς ἐκκλησίας ἐκόσμησαν ὧν προέστησαν, ἀλλὰ τὸ σπανίως γινόμενον, νόμος τῆς ἐκκλησίας οὐκ ἔστιν, ὥστε τούτῳ ἀκολουθεῖν ἡμᾶς καὶ ἐφεξῆς. ἐπεὶ δὲ γέγονε πολλάκις ἀμφιβολία περὶ τοῦ πόσος ἐστὶν ὁ τῷ κανόνι δηλούμενος νενομισμένος καιρὸς, τινὲς μὲν εἶπον ὡς ἐπεὶ ὁ ἐν θεολογίᾳ διαλάμψας μέγας Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὴν πεντηκοστὴν λόγῳ αὐτοῦ λέγει τελεῖσθαι δι᾽ ἑπτὰ ἡμερῶν τὸν ἱερέα, ὀφείλομεν παρατηρεῖν καὶ ἡμεῖς εἰ μὴ πλείονα, ἀλλὰ ἐξ ἀνάγκης τέως τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐφ᾽ ἑκάστῳ βαθμῷ. ἕτεροι εἶπον ὡς ὁ ι΄. κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου διορίζεται μηδένα πλούσιον ἢ σχολαστικὸν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς καθίστασθαι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ ἀναγνώστου καὶ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου ὑπηρεσίαν ἐκτελέσει, ἐν ἑκάστου τάγματος βαθμῷ οὐκ ἐλαχίστου χρόνου διαβιβαζόμενος. ἐχρήσαντο δὲ καὶ τῷ ἑβδόμῳ κεφαλαίῳ τοῦ α΄. τίτλου τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ κεφάλαιον πρῶτον τῆς ρλζ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, λέγοντι ἐν μέρει, μὴ ψηφίζεσθαι ταξεώτην ἢ πολιτευόμενον ἄλλως εἰ μὴ ἐν μοναστηρίῳ οὐχ ἧττον δεκαπέντε ἐτῶν μοναχικὸν βίον ἀδιαβλήτως ἐξετέλεσε. καὶ ἐνέστησαν εἶναι νενομισμένον καιρὸν τὸν πεντεκαιδεκαετῆ. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς ἡ μὲν νεαρὰ, περὶ ταξεωτῶν καὶ πολιτευομένων τὸν λόγον ποιεῖται. ὁ δὲ κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, περὶ τῶν ἀπὸ ἀγορᾶς πλουσίων, καὶ περὶ τοὺς λόγους σχολαστικῶν, διαλαμβάνει·

A *id tamen quod rarò euenit, eccleſiæ legem nequaquam ſtatuentes, decernimus vt id deinceps minimè fiat, niſi is qui ritè ordinatur, per gradus ſacerdotales proceſſerit, in vnoquoque ordine tempus præſtitutum adimplens.*

Schol. Bals. Confuſionem eccleſiaſticam vocant patres, inconſideratè & abſque examinatione fieri aliquem monachum vel laicum antiſtitem. Et ideo dicunt non debere eorum quempiam ad epiſcopatus altitudinem prouehi, niſi omnes
B priùs gradus eccleſiaſticos peruaſerit, præſtituto & ſufficienti tempore, in vnoquoque ordine. Adiiciunt autem, quòd etiamſi tale quid priùs factum eſt propter vrgentem neceſſitatem, & qui electi & eodē die ordinati fuêre, virtute clari extitere, & eccleſias quibus præfuerunt, exornauere, id tamen quod rarò fit, non eſt lex eccleſiæ, vt nos id etiam deinceps ſequi oporteat. Quia autem ſæpe fuit dubitatum, quantum eſt tempus præſtitutum, quod canone declaratur: nonnulli quidem dicebant, quòd quoniam, qui in theolo-
C gia fuit illuſtris magnus Gregorius: in ſua in Pentecoſten oratione, dicit ſacerdotem vij. diebus perfici, debemus nos quoque obſeruare, ſi non plura, ſed certè neceſſariò id ipſum tempus, in vno quoque gradu. Alij dicebant x. canonem Sardicenſis ſynodi definire, nullum diuitem, vel ſcholaſticum, epiſcopum conſtitui, niſi lectoris & diaconi, & presbyteri miniſterium peregerit in gradu vniuſcuiuſque ordinis, non minimo
D tempore tranſmiſſo. Vſi ſunt autem & vij. cap. j. tit. iij. lib. Baſil. quod quidem eſt j. cap. cxxxvij. Iuſtiniani nouellæ, quæ dicit præciſè, non aliter ordinandum præſidis apparitorem, vel eum qui alioqui rem publicam adminiſtrat, niſi in monaſterio non minùs quàm xv. annis vitam monaſticam abſque reprehenſione peregerit: & inſtabant præſtitutum tempus eſſe xv. annos. Mihi autem videtur nouella quidem loqui de tribunis militum aciei ve inſtructoribus, & iis qui rempublicam adminiſtrant. Sardicenſis autem ſynodi canon de diuitibus ex foro, & ſcholaſticis in dicendo, tractat:

ſed non de omnibus monachis vel laicis : vtraque autem inter ſe diſſident. Lege ergo cxxij. Iuſtiniani nouellam in principio ſic dicentem: Damus autem poteſtatem iis qui electionem faciunt, vt abſque curiali & præſidis apparitore, ſi quem prædicta electione dignum exiſtimauerint, eum ſimul cum aliis duobus clericis vel monachis eligant, vt ſecularis hoc modo ad epiſcopatum electus, non protinus epiſcopus ordinetur, ſed primùm clericis non minùs quàm tribus menſibus connumeretur, & ſic ſanctos canones & ſacrum eccleſiarum miniſterium edoctus, epiſcopus ordinetur. Et poſt aliquantum rurſus hæc dicit: Si quis autem præter memoratam obſeruationem epiſcopus ordinatus fuerit, iubemus eum omnino epiſcopatu expelli; ſed & illum quicunque præter hæc ordinare auſus fuerit, à ſacerdotali miniſterio anno vno ſeparari, & omnes facultates, quæ quocunque tempore vel modo in ſuum dominum redierunt, propter errorem quem fecit, eccleſiæ dominio, cuius eſt epiſcopus, addici. Quare ſi non impedit, quòd hæc nouella in Baſilica non relata ſit, ex ea de laicis dubitatio nunc ſoluitur. Exiſtimo autem hoc nihil afferre impedimenti ſolutioni dubij: & ideo confugio ad id quod à ſancto patre noſtro Gregorio Theologo de ſacerdotum perfectione ſcriptum eſt, & dico neceſſariò per ſeptem dies vniuſcuiuſque gradus fieri ordinationem, & eo magis quòd etiam non ſcripta eccleſiaſtica conſuetudo, hoc ſuſcepto, ſic graduum ordinationes facit. Lege & xxiij. Iuſs. primi tituli præſentis operis. Et nota ex hoc canone in eccleſiaſticis ordinibus monachos laicorum obtinere.

A οὐ μέντοιγε καὶ περὶ πάντων τῶν μοναχῶν ἢ τῶν λαϊκῶν. εἰσὶ γοῦν καὶ ἄμφω ἀμέτοχα. ἀνάγνωθι οὖν τὴν ρκβʹ. Ἰουστινιανείου νεαρὰν περὶ τὰς ἀρχὰς λέγουσαν οὕτω· δίδομεν δὲ ἄδειαν τοῖς τὰ ψηφίσματα ποιουμένοις, εἴ τινα κοσμικὸν δίχα βουλευτοῦ καὶ ταξεώτου, ἄξιον τῆς προειρημένης ἐπιλογῆς εἶναι νομίζουσι, τὸν τοιοῦτον ἅμα ἄλλοις δύο κληρικοῖς ἢ μοναχοῖς ἐπιλέξασθαι· οὕτω μέντοι, ἵνα κοσμικὸς, ὁ τούτῳ τῷ τρόπῳ εἰς ἐπισκοπὴν ἐπιλεγεὶς, μὴ εὐθέως ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ, ἀλλὰ πρότερον
B τοῖς κληρικοῖς οὐκ ἔλαττον τριῶν μηνῶν συναριθμηθῇ, καὶ οὕτω τοὺς ἁγίους κανόνας καὶ τὴν ἱερὰν τῆς ἐκκλησίας λειτουργίαν διδαχθεὶς, ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ. καὶ μετά τινα, πάλιν ταῦτα. Εἰ δέ τις παρὰ τὴν μνημονευθεῖσαν παραφυλακὴν, ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ, κελεύομεν τοῦτον πᾶσι τρόποις τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβάλλεσθαι, ἀλλὰ κἀκεῖνον, ὅστις παρὰ ταῦτα ἐτόλμησε χειροτονῆσαι, χωρίζεσθαι ἐπὶ ἕνα ἐνιαυτὸν τῆς ἱερατικῆς λειτουργίας, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν, ἥτις καθ' οἱονδήτινα χρόνον ἢ
C τρόπον εἰς τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν περιῆλθε, διὰ τὸ πταῖσμα ὃ ἐποίησε, τῇ δεσποτείᾳ τῆς ἐκκλησίας ἧς ἐπίσκοπός ἐστιν, ἐκδικεῖσθαι. ὥστε εἰ μὴ ἐμποδίζοι τὸ μὴ καταστρωθῆναι τὴν τοιαύτην νεαρὰν εἰς τὰ βασιλικὰ, ἐκ ταύτης τέως τὸ περὶ τῶν λαϊκῶν ἀμφίβολον λύεται. νομίζω δὲ ἐκ τούτου, μηδὲν εἶναι τὸ ἐμποδὼν τῇ ἐπιλύσει τῆς ἀμφιβολίας. ἀνάγνωθι καὶ τὸ κγʹ. κεφάλαιον τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. καὶ σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόν-
D τος κανόνος, ὅτι ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς τάγμασιν, οἱ μοναχοὶ λαϊκῶν τόπον ἐπέχουσιν.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΚΤΕΘΕΝΤΕΣ

παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου τῆς ἐν τῷ περιωνύμῳ καὶ ἐπωνύμῳ τοῦ θεοῦ λόγου συστάσης, καὶ τὴν οἰκουμενικὴν ἑβδόμην σύνοδον ἐπιβεβαιωσάσης.

Κανὼν α'.

ΩΡΙΣΕΝ ἡ ἁγία σύνοδος, ὥστε εἴ τινες τῶν ἐξ Ἰταλίας κληρικῶν, ἢ λαϊκῶν, ἢ ἐπισκόπων, ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἢ Εὐρώπῃ, ἢ Λιβύῃ διατρίβοντες, ὑπὸ δεσμὸν, ἢ καθαίρεσιν, ἢ ἀναθεματισμὸν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα ἐγένοντο Ἰωάννου, ἵνα ὦσιν οἱ τοιοῦτοι καὶ παρὰ Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας ὅρῳ, τουτέστιν ἢ καθῃρημένοι, ἢ ἀναθεματισμένοι, ἢ ἀφωρισμένοι. οὓς μέντοι Φώτιος ὁ ἁγιώτατος ἡμῶν Πατριάρχης κληρικοὺς, ἢ λαϊκοὺς, ἢ τοῦ ἀρχιερατικοῦ καὶ ἱερατικοῦ τάγματος, ἐν οἱᾳδήποτε παροικίᾳ ὑπὸ ἀφορισμὸν, ἢ καθαίρεσιν, ἢ ἀναθεματισμὸν ποιήσῃ· ἵνα ἔχῃ αὐτοὺς καὶ ὁ ἁγιώτατος Πάπας Ἰωάννης, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν ἁγία τοῦ θεοῦ Ῥωμαίων ἐκκλησία, ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας κρίματι, μηδὲν τῶν προσόντων πρεσβείων τῷ ἁγιωτάτῳ θρόνῳ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας, μηδὲ τῷ ταύτης προέδρῳ τὸ σύνολον καινοτομουμένων, μήτε νῦν, μήτε εἰς τὸ μετέπειτα.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς κατακρινόμενοι, ἀκοινωνησίᾳ ἢ ἑτέρᾳ καταδίκῃ ἐπιτιμίου ἐκκλησιαστικοῦ καθυποβαλλόμενοι παρὰ τοῦ θρόνου τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, προσέτρεχον τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. καὶ τὸ ἀνάπαλιν. καὶ ἐπεὶ ἐκ τούτου σκάνδαλα μέσον τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἀνεφύοντο, ἐλαλήθησαν τὰ περὶ τούτου, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς οἰκουμενικῆς ταύτης συνόδου. εἰς περιαίρεσιν οὖν σκανδάλου παντὸς ὥρισαν οἱ πατέρες τοὺς ὁπωσδήποτε κατακριθέντας παρὰ τοῦ Πάππα, εἶναι καὶ παρὰ τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως καταδεδικασμένους. καὶ τὸ ἀνάπαλιν. ὡς δέ τινος τῶν ἐξ Ἰταλίας εἰπόντος, ἐπὶ περιγραφῇ τῶν προνομίων τοῦ θρόνου τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ταῦτα θεσπίζεσθαι, διὰ τὴν ἐξίσωσιν, προσέθεντο ἀκαινοτόμητα συντηρεῖσθαι εἰς τὸ ἑξῆς τὰ πρεσβεῖα, καὶ τὴν τιμὴν τοῦ προέδρου αὐτῆς. ἐπεὶ δὲ ἠρώτησαν τινὲς ὡς τοῦ κανόνος μόνων τῶν δύο μεγάλων ἐκκλησιῶν μεμνημένου,

CANONES EDITI A SANCTA SYNODO, QVÆ

in celebri templo, & idem cum Deo verbo Sapientiæ cognomen ſortito, habita eſt, & Oecumenicam vij. ſynodum confirmauit: omnémque ſchiſmaticum & hæreticum errorem expulit, ſub Photio patriarcha.

CANON I.

STatuit ſancta & vniuerſalis ſynodus, vt ſi qui ex Italia clericis, vel laicis, vel epiſcopis, in Aſia, vel Europa, vel Libya verſantes ſub vinculo vel depoſitione, vel anathematizatione apud ſanctiſſimum papam Ioannem fuerunt, vt ij quoque ſint eiuſmodi etiam apud Photium ſanctiſſimum patriarcham Conſtantinopolitanum in eadem pœnæ definitione, id eſt, vel depoſiti, vel anathematizati, vel ſegregati: & quos Photius quidem ſanctiſſimus noſter patriarcha, clericos, vel laicos, vel epiſcopalis vel ſacerdotalis ordinis, in quacunque parochia, ſegregationi, vel depoſitioni, vel anathematizationi ſubiecerit, ſanctiſſimus quoque papa Ioannes, & ſancta Dei Romanorum eccleſia eoſdem in eodem pœnæ iudicio habeat, priuilegiis, quæ adſunt ſanctiſſimæ Romanorum eccleſiæ ſedi, & eius antiſtiti, nihil penitus innouatis, nec nunc, nec in poſterum.

SCHOL. BALS. Quidam excõmunicati, vel alij pœnæ eccleſiaſticæ cõdemnationi ſubiecti à veteris Romę ſede, ad Conſtantinop. ſedem accedebant, & contra; & quoniam ex eo ſcandala inter duas eccleſias oriebantur, ea huius vniuerſalis ſynodi tẽpore ad eam relata ſunt. Ad omne ergo tollendum, ſtatuerunt patres, vt qui quomodocunque à Papa ſunt cõdemnati, ij ſint apud patriarcham quoque Cõſtantinopolitanum condemnati. Tanquam autem dixiſſet Italus quiſpiam, hæc ad circumuenienda veteris Romanæ ſedis priuilegia decerni, propterea quòd inducatur ęqualitas, adiecerũt, nihil penitus innouata in poſterũ ſeruari eius priuilegia, & eius Antiſtitis honorem. Quoniam autem rogauerunt nonnulli, cùm canon duorum tantũ magnorum antiſtitum meminerit,

quid fiet de aliis patriarchis? dicimus A communiter & propter omnes editum eſſe canonem. Nam alij quoque canones ſimiliter decernunt eſſe excommunicatum epiſcopum, qui ab alio epiſcopo ſegregatos ſuſcipit, vel aliqua alia pœna affectos, eo quòd omnes Dei eccleſiæ vnum corpus reputentur. Quæ autem ſunt in præſenti canone, ſpecialiter ſcripta ſunt, propter ſcandala quæ ſæpe tunc contigerunt, eo quòd patriarcha Photius ſæpe ex throno patriarchali deiectus eſt, & ſæpe reſtitutus: & ideo multa ſchiſmata inciderunt. B

Canon II.

Etiamſi huc uſque nonnulli antiſtites, qui ad monachorum habitum deſcenderant, vt in epiſcopali faſtigio manerent, vim adhibuerunt: & cùm hoc facerent, neglecti ſunt: ſancta tamen & vniuerſalis hæc ſynodus, hanc negligentiam quoque corrigens, & ad ritus eccleſiaſticos hanc inordinatam actionem redigens, ſtatuit vt ſi quis epiſcopus, vel aliquis alius ex pontificali dignitate, voluerit ad vitam monaſticam deſcendere, vel pœnitentiæ locum implere, ne ampliùs antiſtitis dignitatem vſurpet. Monachorum enim profeſſiones, ſubiectionis C *& diſcendi cupiditatis rationem habent, non autem doctrinæ vel primatus: nec alios paſcere, ſed ipſos paſci profitentur. Et ideo, quemadmodum prædictum eſt, decernimus, vt nemo eorum qui in epiſcopalem paſtorúmque catalogum relatus eſt, ad eorum qui paſcuntur & agunt pœnitētiam, locum ſe demittat. Si quis autem hoc facere auſus fuerit, poſt denunciationem & declarationem huius editæ ſententiæ, ipſe qui ſeipſum epiſcopali gradu priuauit, non ampliùs ad priorem quam factis deſpicatui habuit, dignitatem reuertetur.* D

Schol. Bals. De epiſcopis qui volunt etiam poſt tonſuram epiſcopalia iura exercere, non erat ſcriptus canon. Et ideo quidam conabantur epiſcopi poſtquam tonſi fuiſſent, habere epiſcopalia priuilegia, præter eccleſiaſticā non ſcriptā conſuetudinem quæ inualuerat. Hoc ergo corrigētes ſancti patres, dixerūt: quòd quoniam epiſcopalis altitudo eſt dignitas quæ ad docendum ſe cōparat: monaſtica autem profeſſio

A τί γενήσεται εἰς τοὺς λοιποὺς πατριάρχας; φαμὲν, κοινῶς καὶ διὰ πάντας ἐκφωνηθῆναι τοὺς κανόνας. ὅτι καὶ ἕτεροι κανόνες παρομοίως διορίζονται ἀκοινώνητον εἶναι τὸν προσδεχόμενον ἐπίσκοπον τοὺς παρὰ ἑτέρου ἐπισκόπου ἀφορισθέντας, ἢ καὶ ἄλλως ἐπιτιμηθέντας, διὰ τὸ ἓν σῶμα λογίζεσθαι πάσας τὰς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας. ἐγράφησαν δὲ τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι ἰδικῶς, διὰ τὰ τότε συμπεσόντα σκάνδαλα ἐκ τοῦ πολλάκις καταβιβασθῆναι τὸν Πατριάρχην Φώτιον ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, κἀντεῦθεν πολλὰ σχίσματα συμπεσεῖν.

Κανὼν β'.

Εἰ καὶ μέχρι νῦν ἔνιοι τῶν ἀρχιερέων εἰς τὸ τῶν μοναχῶν κατιόντες σχῆμα ἐπὶ τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐβιάζοντο διαμένειν ὕψει, καὶ τοῦτο πράττοντες παρεωρῶντο· ἀλλ' οὖν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος αὕτη, καὶ τοῦτο ῥυθμίζουσα τὸ παρόραμα, καὶ πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς τὴν ἄτακτον ταύτην ἐπανάγουσα πρᾶξιν, ὥρισεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ εἴ τις ἄλλος τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος πρὸς τὸν μοναδικὸν θελήσῃ κατελθεῖν βίον, καὶ τὸν τῆς μετανοίας τόπον ἀναπληρῶσαι, μηκέτι τοιοῦτον τῆς ἀρχιερατικῆς ἀντιποιεῖσθαι ἀξίας. αἱ γὰρ τῶν μοναχῶν συνθῆκαι ὑποταγῆς ἐπέχουσι λόγον, καὶ μαθητείας, ἀλλ' οὐχὶ διδασκαλίας ἢ προεδρίας, οὐδὲ ποιμαίνειν ἄλλους, ἀλλὰ ποιμαίνεσθαι ἐπαγγέλλονται. διὸ, καθὰ προείρηται, θεσπίζομεν, μηκέτι τινὰ τῶν ἐν ἀρχιερατικῷ καταλόγῳ καὶ ποιμένων ἐξεταζομένων, εἰς τὴν τῶν ποιμαινομένων καὶ μετανοούντων χώραν ἑαυτὸν καταβιβάζειν. εἰ δέ τις τοῦτο τολμήσει πρᾶξαι μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, καὶ διάγνωσιν τῆς νῦν ἐκπεφωνημένης ψήφου, αὐτὸς ἑαυτὸν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀποστερήσας βαθμοῦ, οὐκέτι πρὸς τὸ πρότερον, ὅπερ δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἠθέτησεν, ἀξίωμα ἀναστρέψει.

Ἑρμηνεία.

Περὶ ἐπισκόπων θελόντων καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἐνεργεῖν ἀρχιερατικὰ δίκαια, οὐκ ἐγράφη κανών. καὶ διὰ τοῦτο ἐπεχείρουν τινὲς ἐπίσκοποι μετὰ τὸ ἀποκαρῆναι, ἔχειν τὰ τῶν ἐπισκόπων προνόμια, παρὰ τὴν κρατήσασαν ἄγραφον ἐκκλησιαστικὴν συνήθειαν. τοῦτο οὖν διορθούμενοι οἱ ἅγιοι πατέρες, εἶπον ὡς ἐπεὶ τὸ μὲν ὕψος τῆς ἀρχιερωσύνης, διδασκαλικόν ἐστιν ἀξίωμα· τὸ δὲ μοναχικὸν ἐπάγγελμα,

μαθητείας καὶ ὑποταγῆς ἔργον, καὶ ἀδύνατόν ἐστι τὸν ὑποταγικὸν ἐπὶ θρόνου καθῆσθαι καὶ διδάσκειν, χρεὼν ἐστὶ τὸν ἀποπτάντα ἐκ τοῦ ὕψους τῆς ἀρχιερωσύνης, καὶ καταγνόντα δῆθεν ἑαυτοῦ, καὶ πρὸς μετάνοιαν ἀποδόντα, καὶ διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ὑποταγὴν ἐπαγγελλόμενον, μὴ ἐνεργεῖν διδασκαλικόν τι, καὶ ἀντὶ τοῦ ποιμαίνεσθαι, ἐπιχειρεῖν ἄλλους ποιμαίνειν. τὸν δὲ τοῦτο ποιῆσαι ἐπιχειρήσοντα, μὴ παραχωρεῖσθαι ἀρχιερατικόν τι ἐνεργεῖν· ὅτι αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τῆς ἀποκάρσεως ἐκ τούτου ἀπεξένωσεν. Εἶπον δὲ οἱ πατέρες περὶ τῶν ἀρχιερέων τὸ, μὴ καταβιβάζειν ἑαυτοὺς εἰς χώραν μετανοούντων, καὶ τὸ, εἰ δέ τις τολμήσει τοῦτο πρᾶξαι, οὐκ ἀπαγορεύοντες τὴν μετάνοιαν ὡς στυγητόν τι πρᾶγμα καὶ ἀποτρόπαιον. (τοῦτο γὰρ καὶ πολλοῦ ἐπαίνου ἐστὶν ἄξιον,) ἀλλὰ παραγγέλλοντες τοιούτους εἶναι τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ οὕτω βιοῦν, ὡς μὴ δεῖσθαι μετανοίας σχεδὸν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις διὰ τῶν οἰκείων ἐντεύξεων τὸ θεῖον ἐξιλεοῦν. ἐζητήθη δὲ εἰ μοναχὸς μετὰ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀξιωθεὶς τοῦ μεγάλου σχήματος, δύναταί τι ἐνεργεῖν ἐπισκοπικόν. Εἶπον γάρ τινες ὡς ἐπεὶ ὁ τοιοῦτος πρὸ τοῦ ψηφισθῆναι ἀπεκάρη, οὐκ ἐδεῖτο καὶ δευτέρας ἀποκάρσεως, κἀντεῦθεν οὐδὲ ἔχουσιν ἐπ' αὐτῷ χώραν τὰ τοῦ κανόνος. οὐκ ἤρεσθη δὲ ταῦτα λέγοντες, ἀλλ' ἤκουσαν ὡς κυρίως ἀπόκαρσις, ἡ τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος περιβολή ἐστι. τὸ γὰρ μικρὸν σχῆμα, ἀρραβὼν ἐκείνου τοῦ τελείου λέγεται. Εἰ γοῦν τὸ μικρὸν σχῆμα τὴν ἀρχιερωσύνην παύει, πολλῷ πλέον σχολάσει ταύτην ἡ τελεία ἀπόκαρσις. Εἰ δέ τις καὶ περὶ τῶν ἀποκειρομένων ἱερέων ἐρωτήσει, πῶς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἱερουργοῦσι, καὶ οὐ παύονται, ἀκούσει μὴ εἶναι διδασκάλους, τοὺς ἱερεῖς. καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ τὰ τοῦ κανόνος χώραν ἔχειν ἐπ' αὐτοῖς.

Κανὼν γ'.

Εἴ τις τῶν λαϊκῶν αὐθεντήσας, καὶ καταφρονήσας μετὰ τῶν θείων καὶ βασιλικῶν προσταγμάτων, καταγελάσας δὲ καὶ τῶν φρικτῶν τῆς ἐκκλησίας θεσμῶν τε καὶ νόμων, τολμήσειεν ἐπίσκοπόν τινα τύψαι ἢ φυλακίσαι, ἢ χωρὶς αἰτίας, ἢ καὶ συμπλασάμενος αἰτίαν, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω.

A diſciplinæ & ſubiectionis eſt opus: & fieri non poteſt vt qui ſe ſubiectũ exhibet, in throno ſedeat & doceat: opus eſt vt qui ab epiſcopali altitudine receſſit, & ſeipſum velvti condemnauit, & pœnitentiæ tradidit, & per monaſticum habitum ſubiectionem & obedientiam profitetur, nihil exerceat quod ad docentis officium pertineat, nec pro eo quòd paſci debet, alios paſcat: qui autem hoc facere aggreſſus fuerit, ne quid epiſcopale exercere permittatur, quia ipſe per tonſuram ſe ab
B eo alienauit. Dixerunt autem patres de Antiſtitibus, ne ſe in eorum qui pœnitentiam agunt, locum deprimãt: & illud, Si quis autem vnquam fuerit auſus hoc facere: non prohibentes pœnitentiam, vt rem odioſam & auertendam: (ea enim magna quoque laude digna eſt:) ſed ſignificantes tales eſſe antiſtites, & ita viuere, vt propemodum pœnitentia non indigeãt, ſed & ſuis interceſſionibus Deum aliis placent. Quæſitum eſt autem, ſi monachus poſt e-
C piſcopatum fuerit magno habitu dignatus, an poſſit epiſcopale quidpiam exercere: dixerunt enim nonnulli, quòd quoniam antequam electus eſſet, tonſus fuit, ſecunda quoque tonſura nequaquam opus habuit: & eo fit vt canon in eo locum non habeat. Sed non placuit quod dicebat, & audierunt, quòd propriè tonſura eſt magni & angelici habitus amictus. Paruus enim habitus, illius perfecti habitus arra dicitur. Si enim paruus habitus facit ceſſare ſacerdotium ipſum, multo magis ceſſare faciet perfecta tonſura. Si quis autem etiam de ſacer-
D dotibus qui tondentur, rogauerit, quomodo poſt tonſuram ſacrificant & non ceſſant, audiet non eſſe ſacerdotes doctores: & propterea nec canonem quidem in eis locum habere.

CANON III.

Si quis laicus auctoritate vſus, diuinis quidem & regiis iuſſis contemptis, reuerendiſque eccleſiæ ritibus & legibus irriſis, aliquem epiſcopum verberare auſus fuerit, uel in cuſtodiam tradere, vel ſine cauſa, vel aliqua conficta cauſa, is ſit anathema.

A Schol. Bals. Epiſcopalis dignitas omnem ferè honorem ſuperat. Apoſtolicę enim dignitati æquiparatur, propter doctrinæ profeſſionem. Quoniam ergo quidam arrogantes, & diuinorum præceptorum contemptores, eccleſiaſticorum ſcilicet & Imperial. abſurda quædã & contumelioſa in quoſdam antiſtites fecerant, definierunt ſancti patres, quòd ſi quis laicus auctoritate vſus, ſcilicet authenticam, vel magiſtratus poteſtatem nactus, Iudex fortè vel prætor conſtitutus, confidenter aliquem epiſcopum verberauerit, vel in cuſtodia incluſerit, vel ſine B cauſa, vel cum conficta & falſa cauſa, id eſt, ſine ratione, is ſit anathema, hoc eſt, à Deo ſit ſeparatus, & tradatur dæmoni, vt munus quod ei appenſum dedicatur. Cùm autem audis canonem dicentem, quòd ille laicus anathematizatur, qui ſine cauſa, vel cum ficta cauſa, hoc eſt, præter rationem, ſola auctoritate vſus, epiſcopum vel verberauit, vel cuſtodiæ tradidit, ne dicas argumento à contrario ſumpto, licere laicis magiſtratibus epiſcopos ex iuſta & probabili cauſa verberare, & cuſtodiæ trade- C re. A diuerſis enim canonibus & nouellis conſtitutionibus didiciſti, quòd laici magiſtratus nullam habẽt in epiſcopos iuriſdictionem. vnde etiam laicus, qui quemuis antiſtitem vel verberat, vel conijcit in carcerem, etiamſi ex cauſa longè iuſtiſſima, & maiorem magiſtratũ gerat, punietur: & cauſæ bonitas ac probabilitas ei nõ proderit. Audiet enim, quòd ſynodis iiſque ſolis antiſtites punire permiſſum eſt: & debebat dę antiſtite cognitionẽ ad conuenientẽ ſynodũ remittere, & ſe ab epiſcopa- D lis cauſæ diſceptatione integrum intactúmque cõſeruare. Adiectum eſt autẽ canoni illud, ſine iuſta cauſa, & reliqua, propter anathematizationẽ. Neque enim æquũ erat, vt magiſtratus, qui iuſtæ cauſæ prætextu, tale quid fecerat contumelioſiùs in epiſcopũ, anathematizaretur, ſed aliquo alio modo puniretur: eſt autem anathema à Deo ſeparatio. Quẽadmodũ enim donaria quæ Deo offeruntur, à cõmunibus & humanis rebus ſeparãtur: ſic & qui anathema factus eſt,

Ἑρμηνεία.

Τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα σχεδὸν ὑπέρκειται πάσης τιμῆς. τῆς γὰρ ἀποστολικῆς ἀξίας ἰσοστάσιόν ἐστι διὰ τὸ τῆς διδασκαλίας ἐπάγγελμα. ἐπεὶ οὖν τινὲς αὐθάδεις καὶ καταφρονηταὶ τῶν θείων παραγγελμάτων, ἐκκλησιαστικῶν δηλονότι καὶ βασιλικῶν, ἄτοπά τινα καὶ ἐφύβριστα εἴς τινας εἰργάσαντο ἀρχιερεῖς, ὥρισαν οἱ ἅγιοι πατέρες ὡς εἴ τις λαϊκὸς αὐθεντήσας, ἤγουν ἀρχοντικῆς αὐθεντίας καὶ ἐξουσίας δραξάμενος, δικαστὴς τυχὸν ἢ πράκτωρ καταστὰς, τολμη- B ρῶς οἱονδήτινα ἐπίσκοπον τύψει, ἢ ἐν φυλακῇ ἀποκλείσει, ἢ χωρὶς αἰτίας, ἢ μετὰ τῆς ἐπιπλάστου καὶ ψευδοῦς αἰτίας, τουτέστιν ἀλόγως, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω, ἤγουν κεχωρισμένος ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἔστω, καὶ παραδιδόσθω τῷ δαίμονι, ὡς ἀνάθημα. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος ὡς ἐκεῖνος ὁ λαϊκὸς ἀναθεματίζεται ὁ χωρὶς αἰτίας, ἢ μετὰ αἰτίας πεπλασμένης, τουτέστιν ἀλόγως, κατὰ μόνην αὐθεντίαν ἀρχοντικὴν τύψας ἢ φυλακίσας ἐπίσκοπον, μὴ εἴπῃς ἐξ ἀντιδιαστολῆς ἔχειν ἐπ᾽ ἀδείας τοὺς C λαϊκοὺς ἄρχοντας ἐξ εὐλόγου αἰτίας τύπτειν καὶ φυλακίζειν τοὺς ἐπισκόπους. ἀπὸ γὰρ διαφόρων κανόνων καὶ νεαρῶν θεσπισμάτων ἔμαθες ὡς κατὰ ἐπισκόπων οἱ λαϊκοὶ ἄρχοντες οὐδεμίαν δικαιοδοσίαν ἔχουσιν. ὅθεν ὁ τύπτων λαϊκὸς ἢ φυλακίζων τὸν τυχόντα ἀρχιερέα, κἂν ἐξ αἰτίας πάνυ εὐλογωτάτης, κἂν τὴν μείζονα ἀρχὴν ἔχῃ, κολασθήσεται. καὶ τὸ εὔλογον τῆς αἰτίας οὐκ ὠφελήσει αὐτόν. ἀκούσει γὰρ ὡς ταῖς συνόδοις, καὶ μόναις ἐνεδόθη τοὺς ἀρχιερεῖς κολάζειν. καὶ ὤφειλε τὴν τοῦ ἀρχιερέως ἀνάκρισιν πρὸς τὴν προσφορὸν σύνοδον ἀπο- D στεῖλαι, καὶ ἑαυτὸν διατηρῆσαι ἀμέτοχον τῆς ἀρχιερατικῆς ἀνακρίσεως. προσετέθη δὲ τῷ κανόνι τὸ χωρὶς εὐλόγου αἰτίας καὶ τὰ λοιπὰ, διὰ τὸν ἀναθεματισμόν. οὐδὲ γὰρ ἦν δίκαιον ἀναθεματισθῆναι τὸν ἄρχοντα τὸν προφάσει δικαίας αἰτίας τοιοῦτόν τι ἐφύβριστον πεποιηκότα πρὸς ἐπίσκοπον ἀλλὰ ἀλλοτρόπως κολασθῆναι. τὸ ἀνάθεμα δὲ, χωρισμός ἐστι τοῦ θεοῦ. ὡς γὰρ τὰ προσαγόμενα ἀναθήματα τῷ θεῷ, χωρίζονται ἀπὸ τῶν κοινῶν τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. οὕτω καὶ ὁ ἀνάθεμα γενόμενος,

ἐκκόπτεται καὶ διαιρεῖται ἀπὸ τῆς τῶν πιστῶν ὁμηγύρεως τῶν ἀνατεθειμένων καὶ ἀφωρισμένων τῷ θεῷ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ προσκυροῦται τῷ σατανᾷ, κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον γράψαντα Κορινθίοις περὶ τοῦ πεπορνευκότος εἰς τὴν ἑαυτοῦ μητρυιάν, ὅτι, παρέδοτε αὐτὸν τῷ σατανᾷ. καὶ ἐπιστείλαντα Τιμοθέῳ περὶ Ὑμεναίου καὶ Ἀλεξάνδρου, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα μὴ βλασφημεῖν παιδευθῶσιν. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, πολλῷ γε μᾶλλον ὁ ὑπὸ ἀνάθεμα γεγονώς, ἀποδιΐσταται μὲν τοῦ θεοῦ, προσγίνονται δὲ καὶ προσκυροῦται τῷ σατανᾷ, καὶ ἀνάθημα ἐκείνου αὐτὸς ἑαυτὸν ποιεῖ. Καλῶς δὲ ἐμνήσθη ὁ κανὼν αὐθεντίας ἀρχοντικῆς. ὁ γὰρ μὴ προφάσει τοιαύτῃ ἀλλὰ ἐξ ἰδιορρύθμου κακίας τοιοῦτόν τι τολμήσας, κἂν ἐξ εὐλόγου αἰτίας τοῦτο ποιήσῃ, μειζόνως κολασθήσεται διὰ τὴν ἄκραν ἀναίδειαν.

A excinditur & ſeparatur à cœtu fidelium, qui ſunt Deo conſecrati & dedicati, & etiam ab ipſo Deo, & ſatanæ traditur; ſecundum magnum Paulum qui ſcripſit Corinthiis, de eo qui in ſuam nouercam fornicationem commiſerat, quòd tradidit eum ſatanæ: & qui etiam ſcripſit ad Timotheum, de Hymenæo & Alexandro, quos tradidi ſatanæ, vt diſcant non blaſphemare. Si autem hæc ita ſe habent, multo magis, qui eſt ſub B anathemate, à Deo ſeparatur, & ſatanæ vnitur, eique attribuitur, ipſeque ſeipſum eius munus dedicatum conſtituit. Rectè autem meminit canon auctoritatis magiſtratus. Qui enim non eo prætextu, ſed ſua improbitate, tale quid auſus fuerit, etiamſi hoc probabili de cauſa fecerit, magis punietur propter ſummam impudentiam.

ΣΥΝΟΔΟΣ Η ΓΕΝΟΜΕΝΗ ἐπὶ Κυπριανοῦ τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Καρχηδόνος, καὶ μάρτυρος.

ΑΥΤΗ ἡ σύνοδος πασῶν τῶν συνόδων πρεσβυτέρα ἐστί. γέγονε γὰρ ἐπὶ Δεκίου βασιλέως, καὶ μετ' αὐτὴν ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ βασιλέως. συνηθροίσθησαν δὲ εἰς Καρχηδόνα ὀγδοήκοντα πρὸς τοῖς τέσσαρσιν ἅγιοι πατέρες, καὶ συνεζήτησαν εἰ χρὴ βαπτίζεσθαι τοὺς ἐξ αἱρέσεως ἐπιστρέφοντας εἰδωλοθύτας, κατὰ τὴν περὶ τούτου ἐρώτησιν τοῦ ἐπισκόπου Ἰοβιανοῦ. ὅτι δὲ τότε καὶ ὁ Ναυάτος πρεσβύτερος ὢν τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας, καθῃρέθη, ὡς μὴ δεχόμενος εἰς μετάνοιαν τοὺς θύσαντας τοῖς εἰδώλοις, κἀντεῦθεν ἐποίει σχίσματα μετά τινων ἀσυνέτων, ἐπολυπραγμονήθη, εἰ χρὴ καὶ τοὺς σχισματικοὺς βαπτίζεσθαι, ὡς τοῦτο ἐρωτήσαντος τοῦ Ἰοβιανοῦ.

CARTHAGINENSIS C SYNODVS, CVI PRÆfuit magnus Cyprianus & ſanctus martyr, qui erat Carthaginenſis Epiſcopus.

HÆc eſt omnium ſynodorum antiquiſſima: fuit enim ſub Decio: & poſt eam illa quæ fuit in Antiochia Syriæ aduerſus Paulum Samoſatenum ſub Aureliano Imperatore. Congregati ſunt autem Carthagine lxxxiiij. ſancti patres: D & quæſitum eſt an baptizare oporteat eos qui reuertuntur ex hæreſi eorum qui idolis immolauerant, conuenienter interrogationi factæ de ea re ab epiſcopo Iouiano. Quia autem, cùm etiam Nouatus, qui erat preſbyter Romanorum eccleſiæ, depoſitus eſt, vt qui ad pœnitentiam non admitteret eos qui idolis ſacrificauerant: & ideo cum quibuſdam inſipientibus faciebat ſchiſmata, agitatum eſt, an etiam ſchiſmaticos baptizare oporteat, tanquam hoc quoque Iouianus quæſiuiſſet.

CANON I.

A

Cùm in communi conſilio eſſemus, dilecti fratres, legimus literas à vobis miſſas, de iis qui ab hæreticis vel ſchiſmaticis baptizati viſi ſunt, venientibus ad catholicam eccleſiam quæ vna eſt: in qua baptizamur & regeneramur. De quibus confidimus, vos quoque qui illa agitis, catholicæ eccleſiæ canonis firmitatem tenere: tamen quoniam nobiſcum eſtis communionis participes, & propter communem dilectionem de eo quærere voluiſtis, non nouam ſententiam neque nunc fundatam afferimus: ſed quæ olim ab antiquioribus accuratiſſimè & diligentiſſimè fuit examinata, eam à vobis obſeruandam vobis communicamus, & coniungimus, id quoque nunc ſtatuentes, quod ſemper fortiter ſtabilitérque tenuimus, vt nemo poſſit baptizari extra Catholicæ baptiſmum, qui vnus eſt. Scriptum eſt enim, Me reliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt ſibi lacus perforatos, qui aquam continere nequeunt. Et rurſus ſacra ſcriptura hoc præſignificans dicit, Ab aqua aliena abſtinete, & ex fonte alieno ne bibite. Oportet autem aquam primùm purgari & ſanctificari à ſacerdote, vt poſſit proprio baptiſmate hominis qui baptizatur, peccata eluere. Nam & per Iezechielem prophetam dicit dominus, Et aſpergam vos aqua pura, & mundabo vos, & dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum dabo vobis: & cùm dicat dominus in Numeris: Et omnia quæ tanget immundus, immunda erunt: quomodo poteſt baptizans dare alij remiſſionem peccatorum, qui non poteſt propria peccata extra eccleſiam dimittere? Sed & ipſa interrogatio quæ fit in baptiſmate, eſt teſtis veritatis. Dicentes enim ei qui examinatur, Credis vitam æternam & remiſſionem peccatorum accipere? nihil aliud dicimus, quàm quòd in catholica eccleſia hæc dari poſſunt. Apud hæreticos autem, vbi eccleſia non eſt, haberi non poteſt peccatorum remiſſio. Et ideo qui hæreticorum patrocinium ſuſcipiunt, vel debent interrogationem mutare, vel veritatem tueri. Neceſſe eſt etiam eum qui baptizatus eſt, inungi, vt accepta vnctione, fiat Chriſti particeps.

Κανὼν α΄.

Ἐν κοινοβουλίᾳ ὄντες ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, ἀνέγνωμεν γράμματα ἀφ' ὑμῶν σταλέντα περὶ τῶν παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς ἢ σχισματικοῖς δοκούντων βεβαπτίσθαι, ἐρχομένων πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἥτις ἐστὶ μία ἐν ᾗ βαπτιζόμεθα καὶ ἀναγεννώμεθα· περὶ ὧν καὶ πεποίθαμεν, καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς ἐκεῖνα πράττοντας, τὴν στερρότητα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κατακρατεῖν. ὅμως ἐπεὶ συγκοινωνοὶ ἡμῶν ἐστὲ, καὶ ζητῆσαι περὶ τούτου διὰ τὴν κοινὴν ἀγάπην ἠθελήσατε, οὐ πρόσφατον B γνώμην, οὐδὲ νῦν ἱδρασμένην προσφέρομεν, ἀλλὰ τὴν πάλαι ὑπὸ τῶν προγενεστέρων ἡμῶν μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας δεδοκιμασμένην, καὶ ὑφ' ὑμῶν παρατηρηθεῖσαν, κοινούμεθα ὑμῖν καὶ συζεύγνυμεν, τοῦτο καὶ νῦν χειροτονοῦντες, ὅπερ διὰ παντὸς ἰσχυρῶς καὶ ἀσφαλῶς κρατοῦντες, μηδένα βαπτίζεσθαι δύνασθαι ἔξω τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. ἑνὸς γὰρ ὄντος βαπτίσματος, καὶ ἐν μόνῃ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ὑπάρχοντος. γέγραπται γὰρ, ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος, καὶ ὤ- C ρυξαν ἑαυτοῖς λάκκους συντετριμμένους, καὶ μὴ δυναμένους ὕδωρ συσχεῖν. καὶ πάλιν ἡ ἁγία γραφὴ προμηνύουσα λέγει· ἀπὸ ὕδατος ἀλλοτρίου ἀπέχεσθε, καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας μὴ πίητε. δεῖ δὲ καθαρίζεσθαι καὶ ἁγιάζεσθαι τὸ ὕδωρ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἵνα δυνηθῇ τῷ ἰδίῳ βαπτίσματι τὰς ἁμαρτίας τοῦ βαπτιζομένου ἀνθρώπου ἀποσμῆξαι· διά τε Ιεζεκιὴλ τοῦ προφήτου λέγει κύριος, καὶ ῥαντίσω ὑμᾶς καθαρῷ ὕδατι, καὶ καθαριῶ ὑμᾶς, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν καινὴν, καὶ πνεῦμα καινὸν δώσω ἐν ὑμῖν· λέγοντος τοῦ κυρίου ἐν τοῖς ἀριθμοῖς· καὶ πάντων D ὧν ἅψεται ὁ ἀκάθαρτος, ἀκάθαρτα ἔσται· πῶς βαπτίζων δύναται ἄλλῳ δοῦναι ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ὁ μὴ δυνηθεὶς τὰ ἴδια ἁμαρτήματα ἔξω τῆς ἐκκλησίας ἀποθέσθαι; ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐρώτησις ἡ ἐν τῷ βαπτίσματι γινομένη, μάρτυς ἐστὶ τῆς ἀληθείας. λέγοντες γὰρ τῷ ἐξεταζομένῳ, πιστεύεις αἰώνιον ζωὴν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαμβάνειν; οὐκ ἄλλο τι λέγομεν, εἰ μὴ ὅτι ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ δίδοσθαι· παρὰ δὲ τοῖς αἱρετικοῖς ὅπου ἐκκλησία οὐκ ἔστιν, ἀδύνατον ἁμαρτημάτων ἄφεσιν λαβεῖν. διὰ τοῦτο οἱ τῶν αἱρετικῶν συνήγοροι ἢ τὴν ἐπερώτησιν ἀλλάξαι ὀφείλουσιν, ἢ τὴν ἀλήθειαν ἐκδικῆσαι, εἰ μή τι αὐτοῖς καὶ τὴν ἐκκλησίαν προσνέμουσιν, οὓς βάπτισμα ἔχειν διαβεβαιοῦνται. ἀνάγκη δέ ἐστι καὶ χρίεσθαι τὸν βεβαπτισμένον, ἵνα λαβὼν χρίσμα, μέτοχος γένηται χρίσματος Χριστοῦ.

ἁγιάσαι

ἁγιάσαι δὲ ἔλαιον οὐ δύναται ὁ αἱρετικὸς ὁ μήτε θυσιαστήριον ἔχων, μήτε ἐκκλησίαν. ὅθεν οὐ δύναται χρίσμα τὸ παράπαν παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς εἶναι. πρόδηλον γάρ ἐστιν ἡμῖν μηδαμῶς δύνασθαι παρ' ἐκείνοις ἁγιάζεσθαι ἔλαιον εἰς εὐχαριστίαν. Εἰδέναι γὰρ καὶ μὴ ἀγνοεῖν ὀφείλομεν, ὅτι γέγραπται, ἔλαιον ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου. ὃ δὴ καὶ πάλαι ἐμήνυσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ψαλμοῖς, μήπως ἐξιχνιασθείς τις, καὶ ἀπὸ τῆς εὐθείας ὁδοῦ πλανηθεὶς παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς τοῖς τοῦ Χριστοῦ ἀντιπάλοις χρισθῇ. πῶς δὲ εὔξεται ὑπὲρ τοῦ βαπτισθέντος οὐχὶ ἱερεὺς, ἀλλ' ἱερόσυλος καὶ ἁμαρτωλὸς, λεγούσης τῆς γραφῆς, ὅτι ὁ θεὸς ἁμαρτωλῶν οὐκ ἀκούει, ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει; διὰ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας νοοῦμεν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. τίς δὲ δύναται δοῦναι ὅπερ αὐτὸς οὐκ ἔχει; ἢ πῶς δύναται πνευματικὰ ἐργάζεσθαι, ὁ ἀποβαλὼν πνεῦμα ἅγιον; διὰ τοῦτο καὶ ἀνανεοῦσθαι ὀφείλει ὁ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐρχόμενος, ἵνα ἔσω διὰ τῶν ἁγίων ἁγιασθῇ. γέγραπται γὰρ ὅτι ἅγιοι ἔσεσθε, καθὼς ἐγὼ ἅγιός εἰμι, λέγει κύριος· ἵνα καὶ ὁ ἐπὶ πλάνης βουκοληθεὶς, ἐν τῷ ἀληθεῖ καὶ ἐκκλησιαστικῷ βαπτίσματι καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀποδύσηται, ὅς τις πρὸς θεὸν ἐρχόμενος ἄνθρωπος καὶ ἱερέα ἐπιζητῶν ἐν πλάνῃ εὑρεθεὶς ἱεροσύλῳ προσέπεσε. δοκιμάζειν γάρ ἐστι τὸ τῶν αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν βάπτισμα, τὸ συνευδοκεῖν τοῖς ὑπ' ἐκείνων βεβαπτισμένοις. οὐ γὰρ δύναται ἐν μέρει ὑπάρχειν· εἰ ἠδυνήθη βαπτίσαι, ἴσχυσε καὶ ἅγιον πνεῦμα δοῦναι· εἰ οὐκ ἠδυνήθη, ὅτι ἔξω ὢν πνεῦμα ἅγιον οὐκ ἔχει, οὐ δύναται τὸν ἐρχόμενον βαπτίσαι, ἑνὸς ὄντος τοῦ βαπτίσματος, καὶ ἑνὸς ὄντος τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ μιᾶς ἐκκλησίας ὑπὸ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐπάνω Πέτρου τοῦ ἀποστόλου ἄρχηθεν λέγοντος ἑνότητος τεθεμελιωμένης· καὶ διὰ τοῦτο τὰ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα ψευδῆ καὶ κενὰ ὑπάρχοντα πάντα ἐστὶν ἀδόκιμα. οὐδὲ γὰρ δύναται δεκτὸν καὶ αἱρετὸν εἶναι παρὰ θεῷ τῶν ὑπ' ἐκείνων γινομένων, οὓς ὁ κύριος πολεμίους καὶ ἀντιπάλους αὐτοῦ λέγει ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος Ἰωάννης ἐντολὰς κυρίου τηρῶν, ἐν τῇ ἐπιστολῇ προέγραψεν· ἠκούσατε ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται· καὶ νῦν δὲ ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν, ὅθεν γινώσκομεν ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστὶν, ἐξ ἡμῶν ἦλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν μεθ' ἡμῶν· ὅθεν καὶ ἡμεῖς συνιέναι ὀφείλομεν καὶ νοεῖν ὡς οἱ ἐχθροὶ κυρίου

A *Sanctificare autem oleum non poteſt hæreticus, qui nec altare habet, nec eccleſiam. Non poteſt autem omnino Chriſma eſſe apud hæreticos. Nobis enim clarum eſt, nullo modo apud illos ſanctificari poſſe oleum ad gratiarum actionem. Scire enim, & non ignorare debemus quod ſcriptum eſt, Oleum peccatoris non impinguet caput meum. Quod quidem etiam olim ſignificauit ſanctus ſpiritus in pſalmis, ne fortè abductus aliquis, & à recta via aberrans, apud hæreticos Chriſti aduerſarios inungatur. Quomodo autem pro eo qui baptizatus eſt* B *precabitur, non ſacerdos, ſed ſacrilegus, & peccator? dicente ſcriptura, quòd Deus peccatores non audit: ſed ſi quis eſt pius ac religioſus, & eius voluntatem facit, eum audit? Per ſanctam eccleſiam, peccatorum remiſſionem intelligimus. Quis autem dare poteſt id quod ipſe non habet? vel quomodo poteſt operari ſpiritalia, qui ſpiritum ſanctum abiecit? Et ideo etiam renouari debet qui ad eccleſiam accedit, vt intus per ſanctos ſanctificetur. Scriptum eſt enim, Sancti eritis, ſicut & ego ſanctus ſum, dicit dominus: vt qui in errore paſtus eſt, in vero & eccleſiaſtico baptiſmate, ipſe* C *quoque hoc exuat, qui homo ad Deum accedens, & ſacerdotem quærens, in errore inuentus in ſacrilegum incidit. eſt enim hæreticorum & ſchiſmaticorum hæreſin probare, eos qui ab illis baptizati ſunt, comprobare. Non enim poteſt in parte valere: ſi enim non potuit is qui eſt extra, habere ſpiritum, non poteſt venientem baptizare, cùm ſit vnus baptiſmus, & vnus ſanctus ſpiritus, & vna eccleſia, à Christo domino noſtro dicente ab initio ſupra Petrum apoſtolum fundata vnitate. Et ideo quæ ab eis facta ſunt, cùm ſint falſa & vana, omnia ſunt reprobata. Neque enim poteſt eſſe Deo gratum & acceptum quod fit ab illis, quos* D *dominus hoſtes & aduerſarios dicit in Euãgeliis: Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non colligit mecum, diſpergit. Quinetiã beatus Apoſtolus Ioannes præcepta domini ſeruans, in epiſtola præſcripſit, Audiuiſtis quòd Chriſtus venit, & nunc etiam multi antichriſti facti ſunt. vnde cognoſcimus quòd extrema hora eſt. Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: vnde & nos intelligere & cogitare debemus, ſi Dei inimici,*

A *& qui Antichriſti ſunt nominati, domini gratiam dare non poſſunt, ideo nos qui ſumus cum domino, & domini vnitatem tenemus, vt pro eius dignitate ſuppeditantes, ſacerdotium eius in eccleſia gerimus, quæcunque aduerſarij & ipſius generis hoſtes, & antichriſti faciunt, reprobare, remouere, & abijcere, & pro profanis habere debemus: iiſque qui ab errore & peruerſitate veniunt, vera & eccleſiaſtica fidei omnino cognitionem dare, diuinæ potentiæ myſterium, & vnitatis, & fidei, & veritatis.*

B Schol. Bals. Scriptum eſt in prœmio, quam ob cauſam præſens epiſtola fuit edita: & ipſa quidem ſtatuit vt qui ad catholicam eccleſiam ab hæreticis vel ſchiſmaticis accedunt, baptizentur, etiamſi ab illis priùs baptizati ſunt. Vij. autem canon ij. ſyn. vniuerſalis, faciens differentiam eorum qui debent baptizari, vel non, alia quædam præcipit. Lege ergo eum. & mentem adhibe iis quæ in ipſo ſunt poſteriora. Lege ergo etiam ij. canonem ſynodi quæ C eſt in Trullo, & ſcies quòd quæ hac epiſtola continentur, ab omnibus patribus admiſſa non ſunt. ſic enim dicit his verbis: Præterea autem & eum qui à Cypriano, qui fuit Afrorum regionis epiſcopus & martyr, & ab ea quæ ab illo habita eſt, editus eſt canonem, qui in prædictorum præſulum locis, iiſque ſolis, iuxta illis traditam conſuetudinem, obtinuit. Hinc ergo notatur, quòd à principio non erat in vſu apud omnes hic canon. Nota autem quòd D Afri dicuntur Carthaginenſes. Quia autem in nonnullis exemplaribus apertè deſcriptę inueniuntur lxxxiiij. epiſcoporum ſententiæ, qui in eadem fuerunt opinione cum Cypriano, eramus eas quoque ſcripturi & interpretaturi: ſed quia, vt dictum eſt, vij. ſynodi canon alia quædam conſtituit ab iis quæ hac præſenti epiſtola continentur, de hæreticis & ſchiſmaticis qui ad fidem accedunt, prætermiſſa eſt eorum expoſitio.

καὶ οἱ ἀντίχριστοι ὀνομασμένοι, δυνατοὶ εἶεν χάριν δοῦναι τῷ κυρίῳ, καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ σὺν κυρίῳ ἰόντες, καὶ ἑνότητα κυρίου κρατοῦντες, καὶ κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ χορηγούμενοι, τὴν ἱερατείαν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λειτουργοῦντες, ὅσα οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ, τουτέστι πολέμιοι καὶ ἀντίχριστοι ποιοῦσιν, ἀποδοκιμάσαι, καὶ ἀποποιῆσαι καὶ ἀποῤῥίψαι, καὶ ὡς βέβηλα ἔχειν ὀφείλομεν, καὶ τοῖς ἀπὸ πλάνης καὶ ἀπὸ στρεβλότητος ἐρχομένοις ἐπὶ γνῶσιν τῆς ἀληθινῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς πίστεως δοῦναι καθόλου θείας δυνάμεως μυστήριον, ἑνότητός τε καὶ πίστεως καὶ ἀληθείας.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ προοιμίῳ γέγραπται τίνος χάριν ἡ παροῦσα ἐξετέθη ἐπιστολή. καὶ αὕτη μὲν διορίζεται τοὺς προσερχομένους τῇ καθολικῇ ἀπὸ αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν, βαπτίζεσθαι, κἂν ὑπ' ἐκείνων προεβαπτίσθησαν. ὁ δὲ ζ'. κανὼν τῆς οἰκουμενικῆς β'. συνόδου ποιούμενος διαίρεσιν τῶν ὀφειλόντων βαπτίζεσθαι, καὶ μή, ἕτερά τινα παρακελεύεται· ἀνάγνωθι οὖν τοῦτον, καὶ πρόσχες τοῖς ἐν αὐτῷ μεταγενεστέροις οὖσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν β'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ μάθῃς ὅτι τὰ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς οὐκ ἐδέχθησαν παρὰ πάντων τῶν πατέρων. φησὶ γὰρ οὕτω ῥήμασιν αὐτοῖς· ἔτι μὴν καὶ τὸν ὑπὸ Κυπριανοῦ γενομένου ἐπισκόπου τῆς Ἀφρων χώρας, καὶ μάρτυρος, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου ἐκτεθέντα κανόνα, ὃς ἐν τοῖς τῶν προέδρων τόποις καὶ μόνοις κατὰ τὸ παραδοθὲν αὐτοῖς ἔθος ἐκρατήθη. δείκνυται οὖν ἐντεῦθεν ὅτι ἀρχῆθεν οὐ παρὰ πᾶσιν ἦν ἐνεργῶν ὁ κανών. σημείωσαι δὲ ὅτι Ἀφροὶ οἱ Καρχηδόνιοι λέγονται. ἐπεὶ δὲ ἔν τισιν ἀντιγράφοις ῥητῶς εὑρίσκονται καταγεγραμμέναι αἱ τῶν ὀγδοήκοντα πρὸς ταῖς τέσσαρσιν ἐπισκόπων γνῶμαι τῶν συνομογνωμονησάντων μετὰ τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ, ἐμέλλομεν καὶ ταύτας γράψαι καὶ ἑρμηνεῦσαι. ὅτι δέ, ὡς εἴρηται, ὁ ζ'. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου ἕτερά τινα ἐθέσπισε παρὰ τὰ περιεχόμενα τῇ παρούσῃ ἐπιστολῇ χάριν τῶν προσερχομένων τῇ πίστει αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν, παρείαθη ἡ τούτων ἐξήγησις.

A

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ ΚΑΡθαγένῃ συνελθόντων σιζʹ. μακαρίων πατέρων.

Ἡ Ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος γέγονε βασιλεύοντος ἐν μὲν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ, Ὀνωρίου· ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει, Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ· συνελθόντων ἐν Καρθαγένῃ θείων πατέρων διακοσίων δεκαεπτὰ ἐξ Ἀφρικῆς καὶ τῶν ταύτῃ ὑποκειμένων χωρῶν. ἡ γὰρ Καρθαγένα, μέρος τῆς Καρχηδόνος ἐστίν· ἡ δὲ Καρχηδὼν, ἐπαρχία τῆς Ἀφρικῆς. ἡ δὲ Ἀφρικὴ εἰς πολλὰς μεμέρισται μοίρας, ὧν μία ἡ Καρχηδών. συνῆσαν δὲ τοῖς τὴν σύνοδον ταύτην πληροῦσι πατράσι, καὶ τοποτηρηταὶ ἐκ τοῦ Πάπα τῆς Ῥώμης ἀποσταλέντες· ἀποστολικὴν γὰρ καθέδραν, τὴν τῆς Ῥώμης θρόνον ὠνόμασαν, ὡς τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου ἐν αὐτῇ διαπρέψαντος, καὶ πρῶτον ἀρχιερέα τὸν Λίνον ἐν αὐτῇ καταστήσαντος. ἐξῆρχε δὲ τῆς συνόδου Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, ὃν καὶ Πάπαν ὠνόμαζον, καὶ Βαλεντῖνος, τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδικῆς χώρας· καὶ ἄλλοι τῶν ἐπισκόπων, τῶν τε Νουμιδιῶν τῶν δύο, τῆς τε Βυζακηνῆς τῆς Μαυριτανίας καὶ Καισαρειανῆς, καὶ Τριπόλεως, καὶ τῆς Ἀνθυπατιανῆς, μοῖραι δὲ καὶ αὗται τῆς Ἀφρικῆς. τοποτηρηταὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης ἦσαν Φαυστῖνος ἐπίσκοπος Πικένου, τῆς Ποντεντίνης ἐκκλησίας τῆς χώρας τῶν Ἰταλῶν, Φίλιππός τε καὶ Ἄσελλος οἱ πρεσβύτεροι, τόπους ἀναπληροῦντες τῶν μὴ δυνηθέντων συνελθεῖν εἰς τὴν σύνοδον. ὅθεν καὶ τὸ τῆς τοποτηρησίας ὄνομα, ἐξελήφθη, ἐκ τοῦ τηρεῖν δηλαδὴ, ὅ ἐστι φυλάττειν, ἤτοι ἀναπληροῦν τοὺς τόπους τῶν στελλόντων αὐτούς. συνελθούσης δὲ τῆς συνόδου, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε.

Κανὼν αʹ.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· μετὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν τῆς συνόδου, ὡς μέμνησθε ἀδελφοὶ μακαριώτατοι, πολλὰ ἐζητήσαμεν ἐν τῷ ἀναμένειν ἡμᾶς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, τοὺς νῦν εἰς τὴν παροῦσαν σύνοδον τοποτηρητὰς συνελθόντας, αὐτοῖς περιεχομένοις

CANONES CCXVII BEATORVM PATRVM, QVI CARTHAGINE conuenerunt.

Carthaginenſis ſynodus fuit imperante quidem Romæ Honorio, Conſtantinopoli verò Theodoſio paruo, cùm ducenti ſeptemdecim diuini patres Carthaginem conueniſſent ex Africa & ex illi ſubiectis regionibus. Eſt autem

B

Carthago pars Africæ, & eiuſdem prouincia, cùm Africa, in multas prouincias diuidatur. Porrò in hanc quoque ſynodum conuenerunt cum patribus & loci conſeruatores miſſi à Papa Romano. Apoſtolicam enim ſedem Romanam ſedem nominarunt, vtpote cùm Petrus apoſtolorum princeps in ea claruerit, & Linum primum Pontificem in ea conſtituerit. Huic autem ſynodo præfuit Aurelius Carthaginenſis eccleſiæ epiſcopus.

C

Quem etiam Papam nominabant: & Valentinus, primæ cathedræ regionis Numidicæ, & alij epiſcopi duarum Numidiarum, & Byzacenes, & Mauritaniæ, & Anthypatianæ, & Cæſarianæ, & Tripolis: hæ ſunt enim partes Africæ. eccleſiæ autem Romanæ loci conſeruatores erant † Philippus & Aſellus presbyteri, locos implentes eorum qui non poterant in ſynodum conuenire. Vnde & loci conſeruationis nomen acceptum eſt, à verbo conſeruare,

D

quod eſt implere locum eorum à quibus mittuntur. Cùm conueniſſet autem ſynodus, Aurelius epiſcopus dixit.

CANON I.

Poſt diem ſynodi definitum, vt meminiſtis, beatiſſimi patres, multa quæſita ſunt dum expectaremus fratres noſtros, qui ad præſentem ſynodum conuenerunt, loci conſeruatores,

Provinciæ Proconſularis

† Fauſtinus Epiſcopus Piceni Potentinæ Eccleſiæ Provinciæ Italiæ, item

quæ in acta referri neceſſe eſt. Quamobrem domino noſtro de huius congregationis conuentu reſtat gratias agere, partim quidem, vt Nicenæ ſynodi exempla, quæ nunc habemus, & à patribus conſtituta ſunt, partim & quæ hic ab iis qui nos præceſſerunt, qui hanc ſynodum confirmarunt, & quæ ex eadem forma per omnes clericorum gradus à ſummo vſque ad vltimum ſalubriter conſtituta ſunt, in medium proferantur. Ab vniuerſa ſynodo dictum eſt, Proferantur.

DANIEL NOTARIVS LEGIT.

Nicenæ ſynodi confeſſio fidei, ſeu decreta, ſic habent. Et dum diceret, Fauſtinus Piceni epiſcopus, populi Potentiani, Italicæ regionis, Romanorum eccleſiæ loci conſeruator, dixit: Commiſſa ſunt nobis à ſede apoſtolica quædam in ſcriptis tractanda, vt eorum in iis quæ ſuperiùs acta ſunt meminimus, id eſt de canonibus Nicææ, factis, vt ſeruentur & eorum decretum & conſuetudo, quandoquidem quædam ordinatione & canone obſeruantur: quædam autem conſuetudine informata ſunt. De hoc ergo inprimis, ſi veſtræ placet beatitudini, inquiramus: & poſtea, reliqua acta inchoata, ordinata confirmentur: vt apoſtolicæ cathedræ, veſtris reſcriptis poſſitis oſtendere, & eidem venerando Papæ declaretis, quòd diligenter eorum recordati ſumus, ſiquidem actionum capita iis quæ iam acta ſunt, inſerta ſunt. De his ergo, ſicut ſuperiùs dixi, quid placet veſtræ dilectioni, facere debeamus? Veniat ergo in medium commonitorium, vt poſſitis cognoſcere quid in eo comprehenditur, vt detur ad ſingula reſponſio.

Aurelius dixit: Afferatur commonitorium, quod fratres, & comminiſtri noſtri, in actis paulo antè oſtenderunt, & reliqua conſequenter, quæ & acta & agenda ſunt.

SCHOL. BALS. Epiſcopus quidem Aurelianus orationem inchoans, dixit, quòd domino Deo pro patrum conuentu gratiæ agendæ ſunt, vt quæ à patribus, qui Niceæ conuenerunt, examinata & decreta ſunt, quæ à patribus noſtris habemus,

A ἀνάγκη ἐστὶν ἐντεθῆναι. διὰ τῷ δεσπότῃ ἡμῶν περὶ τῆς συνελεύσεως τῆς τοσούτου ἀξιώματος ὑπολέλειπται χάριτας ἀναπέμψαι, ἵνα τοῦτο μὲν, τὰ ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἃ νῦν ἔχομεν καὶ ἀπὸ τῶν πατέρων κατέστησαν· τοῦτο δὲ, καὶ ἅπερ ἐνταῦθα ἀπὸ τῶν προηγησαμένων ἡμᾶς, τὴν αὐτὴν σύνοδον βεβαιωσάντων, καὶ τὰ κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον ἀνὰ πάντας τοὺς τῶν κληρικῶν βαθμοὺς ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἕως τοῦ ἐσχάτου σωτηριωδῶς ταχθέντα, εἰς μέσον προενεχθῶσιν. ἀπὸ πάσης τῆς συνόδου ἐλέχθη, προενεχθῶσιν.

B Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω.

Τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως, ἤτοι τὰ ὁρισθέντα, οὕτως ἔχει. καὶ ἐν τῷ λέγειν, Φαυστῖνος ἐπίσκοπος Πικενοῦ, τοῦ λαοῦ τοῦ Ποτεντίνου, τῆς Ἰταλῶν χώρας, τοποτηρητὴς τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας εἶπεν· ἐπετράπη ἡμῖν ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας, τινὰ ἐγγράφως πρακτευτέα, ὡς αὐτῶν μεμνήμεθα ἐν τοῖς ἀνωτέρω πεπραγμένοις, τοῦτ' ἔστι περὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ κανόνων, ἵνα φυλαχθῶσι καὶ ὁ ὁρισμὸς αὐτῶν καὶ ἡ συνήθεια· ἐπειδὴ τινὰ τάξει καὶ C κανόνι κρατοῦνται, τινὰ συνηθείᾳ ἐτυπώθη. περὶ τούτων τοίνυν ἐν πρώτοις, ἐὰν ἀρέσκῃ τῇ μακαριότητι ὑμῶν, συζητήσωμεν, καὶ μετὰ ταῦτα, τὰ λοιπὰ πεπραγμένα, καὶ ἐναρχθέντα, ἐντεθυμημένα βεβαιωθῶσιν, ἵνα καὶ πρὸς τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν ἀντιγράφοις ὑμετέροις ἐμφανίσαι δυνηθῆτε, καὶ τῷ αὐτῷ προσκυνητῷ Πάπᾳ δηλώσητε, ὡς ἐπιμελῶς ἀνεμνήσθημεν, εἰ καὶ ἐπὶ τὰ κεφάλαια τῶν πράξεων ἤδη τοῖς πεπραγμένοις ἐνεβλήθησαν. περὶ τούτων τοίνυν, ὡς προεῖπον, τί ἀρέσκῃ τῇ ὑμετέρᾳ μακαριότητι πρᾶξαι ὀφείλομεν; ἐλθέτω τοιγαροῦν D εἰς μέσον τὸ κομμονιτώριον, ἵνα δυνηθῆτε γνῶναι, τί ἐν αὐτῷ περιέχεται. ὅπως πρὸς ἕκαστα ἀπόκρισις δοθῇ.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· Προκομισθῇ τὸ κομμονιτώριον, ὅπερ οἱ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ ἡμῶν τοῖς πεπραγμένοις ἔναγχος ἐνεφάνισαν, καὶ τὰ λοιπὰ ἀκολούθως, τά γε πεπραγμένα καὶ τὰ πρακτέα.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν ἐπίσκοπος Αὐρήλιος, τοῦ λόγου προκαταρξάμενος, εἶπεν ὅτι εὐχαριστεῖν δεῖ τῷ δεσπότῃ Θεῷ ὑπὲρ τῆς συνελεύσεως τῶν πατέρων, ἵνα τότε παρὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων δοκιμασθέντα καὶ ὁρισθέντα, ἃ ἔχομεν ἀπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν πατέρων,

καὶ ἅπερ οἱ προηγησάμενοι πατέρες ἐβεβαίωσαν, ἀντὶ τοῦ βέβαια ἡγήσαντο, καὶ ὅσα ἐκεῖνοι ἐτύπωσαν περὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κατειλεγμένων, προστεθῶσιν εἰς μέσον. ὁ δὲ Φαυστῖνος ἔφη ὅτι ἐπετράπη ἡμῖν ἀπὸ τοῦ Πάπα, τινὰ τρακτευτέα, τουτέστι σκεπτέα, ἐξεταστέα, δοκιμαστέα. (οἱ γὰρ Λατῖνοι τρακτᾶτον, τὸν σκοπὸν καὶ τὸ βούλευμα λέγουσι·) καὶ ἵνα φυλαχθῶσι τῶν ἐν Νικαίᾳ κανόνων καὶ ὁ ὁρισμὸς καὶ ἡ συνήθεια. εἰπὼν δὲ κανόνων ὁρισμὸν καὶ συνήθειαν, ἐπήγαγεν ὅτι τινὰ τάξει καὶ κανόνι κεκύρωνται· τινὰ δὲ συνηθείᾳ ἐτυπώθη, ὡς καὶ τὰ τῆς συνηθείας τῆς χρόνῳ δοκιμασθείσης καὶ βεβαιωθείσης κρατεῖν ὀφείλει. Εἶτα ἐζητήθη εἰς μέσον προσενεχθῆναι τὸ κομμονιτώριον, ἤτοι τὸ ἔγγραφον ὑπόμνημα τῶν πραχθέντων καὶ λαληθέντων. (ἔθος γὰρ ἐν ταῖς συνελεύσεσι τὰ λαλούμενα καὶ τυπούμενα καὶ ὅσα ἐπράχθησαν, γράφεσθαι.) ἢ κομμονιτώριον, τὴν ἐντολὴν τοῦ Πάπα φησί, δι' ἧς ἐνετείλατο ἐγγράφως τίνα ὤφειλον ζητηθῆναι, ὡς ἂν γινώσκωσι ταῦτα, καὶ μηδὲν λανθάνῃ αὐτούς, ὅπερ μᾶλλον ἔοικεν εἶναι. πρόσκειται γάρ·

A & quæ patres qui præceſſerunt, confirmarunt, id eſt firma exiſtimarunt, & quæcunque illi expreſſerunt de omnibus qui in clerum relati ſunt; in medium proponantur. Fauſtinus autem dixit, Quædam nobis à Papa commiſſa ſunt tractanda, id eſt, conſideranda, examinanda: & vt ſeruentur Niceæ canonum decretum & conſuetudo. Cùm autem dixiſſet canonum decretum & conſuetudinem, ſubiunxit, quòd quædam ordinatione & canone corroborantur, B quædam verò conſuetudine informata ſunt: vtpote quòd conſuetudo tempore probata & confirmata debet obſeruari. Deinde petiuerunt, vt in medium proferretur commonitorium, ſeu è ſcriptis mandatus commentarius eorum quæ facta & dicta ſunt. (Mos enim erat, ea quæ in congreſſionibus fiebant & dicebantur, ſcribere) vel commonitorium dicit, Papæ mandatum, per quod in ſcriptis mandauerat quænam quæri deberent, vt ea C ſcirent, & nihil eos lateret: quod eſt magis veriſimile. Adiicitur enim:

Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω κομμονιτώριον, καὶ τὰ ἑξῆς.

DANIEL NOTARIVS LEGIT COMMONITORIUM.

Τῷ ἀδελφῷ Φαυστίνῳ, καὶ τοῖς τέκνοις Φιλίππῳ καὶ Ἀσέλλῳ πρεσβυτέροις, Ζώσιμος ἐπίσκοπος εἶπε.

Τὰ καταπιστευθέντα ὑμῖν πράγματα οὐ λανθάνουσιν· ὑμεῖς οὕτως ὡς ἵνα ἡ ἡμετέρα ἐκεῖσε, μᾶλλον δὲ ἡ ἡμετέρα ἐκεῖσε ἐν ὑμῖν παρουσία ἐστί, πάντα ἐκτελέσατε· μάλιστα καὶ τοῦτο ἡμῶν ἔχοντες τὸ ἔνταλμα καὶ τὰ ῥήματα τῶν κανόνων, ἅ τινα πρὸς πλείονα βεβαίωσιν τῷ παρόντι κομμονιτωρίῳ ἐνετάξαμεν. οὕτως γὰρ εἶπον, ὦ ἀδελφοί, οἱ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ὅτε περὶ τῆς τῶν ἐπισκόπων ἐκκλήτου ἐψηφίζοντο· Ἤρεσεν δέ, ὥστε ἐὰν ἐπίσκοπος κατηγορηθῇ, καὶ κρίνωσιν οἱ συνελθόντες ἐπίσκοποι τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπαρχίας, καὶ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ καθέλωσιν αὐτόν, καὶ δόξῃ ἐκκαλεῖσθαι καὶ καταφυγεῖν πρὸς τὸν μακαριώτατον ἐπίσκοπον Ῥώμης,

Fratri Fauſtino, & filiis Philippo Aſello presbyteris Zoſimus epiſcopus.

Res quæ veſtræ fidei creditæ ſunt non latent: vos ergo ita, vt veſtra illic vel potiùs noſtra in vobis eſt præſen- D *tia, omnia peragite, maximè & hoc mandatum noſtrum habentes, & verba canonum, quæ ad maiorem confirmationem præſenti commonitorio inſeruimus. Sic enim dixerunt, ô fratres, qui in Nicena ſynodo fuerunt, quando de epiſcoporum appellatione ſententiam tulerunt, Placuit vt ſi epiſcopus accuſatus fuerit, & propriæ eius prouinciæ qui conuenerunt epiſcopi eum condemnauerint, & ipſum è gradu ſuo mouerint, & viſum ſit appellare, & ad beatiſſimum Romæ epiſcopum confugerit,*

De appellatione epiſcoporum ad Ro. pontificem, quæ in Nicena ſynodo deſideratur, vide Sar. ſyn. cap. 7. & decre. 2. q. 6.

& ipſe eum audiri voluerit, & æquum exiſtimauerit, vt renouetur examinatio, ſcribere dignabitur ad epiſcopos qui ſunt in finitima prouincia, vt ipſi diligenter omnia inquirant, & ex vero & æquo peragant. Et ideo ſi quis velit negotium ſuum rurſus audiri, & epiſcopum Romanum ſua ſupplicatione mouerit, vt à latere ſuo legatum mittat, in ſua ſit poteſtate quod vult & quod melius exiſtimat. & ſi ſtatuerit debere aliquos mitti, vt ipſi præſentes cum epiſcopis iudicent, habentes auctoritatem eius qui miſit, eius relinquatur iudicio. Sin autem epiſcopos ſufficere putauerit vt finem rei imponant, faciet quod prudentiſſimo eius conſilio viſum fuerit.

Et his lectis, Alypius epiſcopus, Theagaſtenſium eccleſiæ, Numidicæ prouinciæ loci conſeruator, dixit, De hoc iam & in ſuperioribus ſynodi noſtræ literis reſcripſimus, & hoc nos ſeruaturos profitemur quod eſt à Nicena ſynodo decretum: me tamen adhuc mouet, quòd dum Græca huius ſynodi Nicenæ exemplaria conſulimus, ea illic neſcio qua ratione nequaquam inuenimus. Vnde reuerentiam tuam rogamus ſanctiſſime papa Aureli, quoniam Nicenæ ſynodi authentica Conſtantinopoli eſſe dicuntur, vt aliquos cum literis veſtræ ſanctitatis mittere dignemini: & non ſolùm ad ipſum ſanctiſſimum fratrem noſtrum Conſtantinopolitanum epiſcopum, ſed etiam ad Alexandriæ & Antiochiæ venerandos ſacerdotes, qui nobis hanc ſynodum cum ſuarum literarum obſignatione mittant: vt omnis ex eo dubitatio tollatur: quandoquidem nos vt frater noſter Fauſtinus adduxit, non ſic inuenimus. Nos tamen, vt antè dixi, tantiſper ſeruaturos, donec integra & perfecta exempla venerint, profitemur. Debemus autem noſtris quoque literis petere à venerabiliſſimo Romanæ eccleſiæ epiſcopo Bonifacio, vt & ipſe ſimiliter dignetur ad memoratas eccleſias aliquos mittere qui debeant & ipſa exemplaria, ſecundùm ea quæ ab eo ſcripta ſunt, adducere. Nunc autem dicta Nicenæ ſynodi quæ habemus exemplaria actis iſtis coniungemus.

καὶ αὐτὸς θελήσῃ ἀκουσθῆναι, καὶ τὸ τοιοῦτον δίκαιον νομίσῃ, ὥστε ἀνανεωθῆναι τὴν ἐξέτασιν, γράψαι καταξιώσει πρὸς τοὺς ἐν τῇ ὁμορούσῃ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπους, ἵνα αὐτοὶ ἐπιμελῶς πάντα συζητήσωσιν, καὶ κατὰ τὸ ἀληθὲς ἀφαιώσωσι. διὸ ἐάν τις ἀξιοῖτο πρᾶγμα αὐτοῦ πάλιν ἀκουσθῆναι, καὶ οἰκείᾳ δεήσει κινήσοι τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης, ἵνα ἐκ τοῦ πλευροῦ αὐτοῦ πρεσβύτερον ἀποστείλῃ, ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ εἴη, ὅπερ βούλεται, καὶ ὅπερ ὑπολαμβάνει. καὶ ἐὰν ψηφίσηται ὀφείλειν πεμφθῆναί τινας, ὥστε παρόντας B αὐτοὺς μετὰ τῶν ἐπισκόπων κρῖναι, ἔχοντες τὴν αὐθεντίαν τοῦ ἀποστείλαντος αὐτούς, ἐν τῇ κρίσει αὐτοῦ εἴη. ἐὰν δὲ καὶ νομίσῃ ἀρκεῖν τοὺς ἐπισκόπους, ἵνα πέρας τῷ πράγματι ἐπιθῶσι, ποιήσει τὸ τῇ συνετωτάτῃ αὐτοῦ βουλῇ περισταλλόμενον.

Καὶ ἀναγνωσθέντων, Ἀλύπιος ἐπίσκοπος τῆς Θεαγαστέων ἐκκλησίας, τοποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, εἶπεν, περὶ τούτου ἤδη καὶ τοῖς ἀνωτέροις γράμμασι τῆς συνόδου ἡμῶν ἀντεγράψαμεν· καὶ τοῦτο ὑμᾶς φυλάξειν ὁμολογοῦμεν, τὸ ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ C συνόδου ὅμως ἔτι ἐμὲ κινεῖ, ὅτι ἐν τῷ ἐπισκέπτειν ἡμᾶς τοῖς γραικικοῖς ἴσως ταύτης τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ταῦτα ἐκεῖ οὐκ οἶδα ποίῳ λόγῳ οὐδαμῶς εὕρομεν· ὅθεν αἰτοῦμεν τὴν τιμιότητα τὴν σὴν ἁγιώτατε Πάπα Αὐρήλιε, ἐπειδὴ τὰ αὐθεντικὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει λέγεται εἶναι, τινὰς μετὰ γραμμάτων τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης πέμψαι καταξιώσατε· καὶ μὴ μόνον πρὸς αὐτὸν τὸν ἁγιώτατον ἀδελφὸν ἡμῶν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς Ἀλεξαν- D δρείας καὶ Ἀντιοχείας, τοὺς προσκυνητοὺς ἱερεῖς, οἵτινες τὴν αὐτὴν σύνοδον ἡμῖν μεθ' ὑποσημειώσεως τῶν οἰκείων γραμμάτων ἀποστείλωσιν, ὥστε πᾶσαν μετὰ ταῦτα ἀμφισβήτησιν ἀφαιρεθῆναι· ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς οὕτως, ὡς ὁ ἀδελφὸς Φαυστῖνος ἤγαγεν, οὐδαμῶς εὕρομεν ταῦτα. ὅμως ἡμᾶς πρὸς ὀλίγον φυλάξαντας, ὡς προέφην, ἕως οὗ τὰ ἐντελῆ ἴσα ἔλθωσιν, ὁμολογοῦμεν· ὀφείλομεν δὲ αἰτῆσαι γράμμασι ἡμετέροις καὶ τὸν σεβασμιώτατον τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης ἐπίσκοπον Βονιφάτιον, ἵνα καὶ αὐτὸς ὁμοίως καταξιώσῃ πρὸς τὰς μνημονευθείσας ἐκκλησίας στεῖλαί τινας, ὀφείλοντας τὰ αὐτὰ ἴσα κατὰ τὰ παρ' αὐτοῦ γραφέντα ἀγαγεῖν. νῦν δὲ τῆς μνημονευθείσης ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἅπερ ἔχομεν ἴσα, τοῖς πεπραγμένοις τούτοις συζεύξωμεν.

Φαυστῖνος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τῆς Ρώμης εἶπεν· οὐδὲν ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη πρόκριμα ποιεῖ τῇ ἐκκλησίᾳ Ρώμης, εἴτε περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου, εἴτε περὶ ἄλλων· ἐπεὶ ἠξίωσεν ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Αλύπιος ἀμφιβόλους εἶναι τοὺς κανόνας· ἀλλὰ ταῦτα πρὸς τὸν ἁγιώτατον καὶ μακαριώτατον Πάπαν ἡμῶν γράψαι καταξιώσατε, ἵνα καὶ οὗτος ὁλοκλήρους τοὺς κανόνας συζητῶν μετὰ τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης περὶ πάντων τῶν ὁρισθέντων πραγματεύσῃ. ἀρκεῖ γὰρ, ἵνα καθὼς ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη παρ' ἑαυτῇ πραγματεύῃ, οὕτω καὶ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν συζητήσῃ· μή πως φιλονεικία μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν τις ἀναφυῇ. ἀλλὰ μᾶλλον ἀδελφικῇ ἀγάπῃ βουλεύσασθαι, ἀντιγράφοντος αὐτοῦ, τί ὀφείλει κρατιόνως φυλαχθῆναι.

Αυρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐκτὸς ὧν περιειλήφαμεν ἐν τοῖς πεπραγμένοις, ἀνάγκη ἐστὶ καὶ γράμμασι τῆς ἡμετέρας βραχύτητος τῷ ἁγιωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ ἡμῶν Βονιφατίῳ πάντα, ὅσα ψηλαφῶμεν, εἰς πλῆρες ἐμφανίσαι· ἐὰν τοίνυν πᾶσιν ἀρέσκει ἡ ἡμετέρα ἐπακολούθησις, μάθωμεν στόματι πάντων.

Σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν· ἀρέσκει. Νουᾶτος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς Μαυριτανίας Σιτιφένσης, εἶπεν· Μεμνήμεθα νῦν τοῦτο τὸ κομμονιτώριον περὶ πρεσβυτέρων, ἔτι μὴν διακόνων, περιέχειν, πῶς ὀφείλουσιν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων ἢ ἐκ τῶν ὁμορούντων ἀκούεσθαι, ὅπερ ἐν τῇ Νικαέων συνόδῳ οὐδαμῶς ἀνέγνωμεν· διὸ τοῦτο αὐτὸ κελεύσει ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη ἀναγνωσθῆναι.

Αυρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. Αναγνωσθῇ ἐπὶ τόπου καὶ τοῦτο τὸ ζητούμενον.

Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω.

Περὶ ἐκκλήτων δὲ κληρικῶν, τοῦτ' ἔστι, τῶν ἥττονος τόπου, τῆς συνόδου βεβαία ἐστὶν ἀπόκρισις· περὶ ἧς τί μέλλετε πράττειν, ἡγησάμεθα ὀφείλειν ἐναχθῆναι, ἐπεὶ οὕτως λέλεκται.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὸ ἔτι κινοῦν με, σιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω. ἐάν τις τυχὸν ἐπίσκοπος ὀργίλος, ὅπερ οὐκ ὀφείλει, ταχέως ἢ καὶ τραχέως κινηθεὶς, κατὰ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἰδίου, ἀφορίσαι τοῦτον τῆς ἰδίας θελήσει ἐκκλησίας, προνοητέον ἐστὶν, ἵνα μὴ ἀναιτίως κατακριθῇ, ἢ ἀπολέσῃ τὴν κοινωνίαν· ἐχέτω ἐξουσίαν ἐκβληθεὶς προσελθεῖν τοῖς ὁμόροις, ὥστε ἀκουσθῆναι τὴν αἰτίαν αὐτοῦ, καὶ ἐπιμελέστερον ψηλαφηθῆναι.

Fauſtinus epiſcopus ſedis Romanæ legatus dixit, Nullum veſtra ſanctitas facit præiudicium Romanæ eccleſiæ, ſiue de hoc capite, ſiue de alijs. quandoquidem cenſuit frater noſter & comminiſter Alypius dubios eſſe canones. Sed hæc ſanctiſſimo & beatiſſimo Papæ noſtro ſcribere dignemini, ut & ipſe cum veſtra ſanctitate integros canones conquirens, de omnibus decretis tractet. Sufficit enim, ut quemadmodum veſtra ſanctitas in ſeipſa tractat, ſic & ipſe per ſeipſum conquiras, ne inter eccleſias aliqua contentio exoriatur: ſed potius fraterna dilectione conſultetis, eo reſcribente, quid debet obſeruari.

Aurelius epiſcopus dixit, Extra ea quæ propoſuimus in ijs quæ antè ſcripta ſunt, neceſſe eſt literas quoque noſtræ exiguitatis, fratri noſtro & ſacrorum comminiſtro Bonifacio, omnia quæcunque tractamus plenè ſignificare. An ergo noſtra placeat conſequentia, ex ore omnium diſcamus.

Vniuerſa ſynodus dixit, Placet. Nouatus epiſcopus, loci conſeruator Mauritaniæ Sitifenſis inquit, Meminimus nunc hoc commonitorium de presbyteris, & præterea de diaconis, continere quomodo debent à proprijs epiſcopis, vel ab ijs qui ſunt finitimi, audiri, quod in Nicena ſynodo nequaquam legimus. Propterea id iubebis veſtra ſanctitas legi.

Aurelius epiſcopus dixit, Legatur in loco hoc quoque quod quæritur.

DANIEL NOTARIVS LEGIT:

De appellationibus autem clericorum, hoc eſt minoris loci, ſynodi eſt firma reſponſio. de qua quid velitis agere exiſtimamus introduci debere, quoniam ſic dictum eſt.

Oſius epiſcopus dixit: Quod me adhuc mouet, tacere non debeo. Si quis fortè iracundus epiſcopus, quod eſſe non debet, celeriter, vel etiam aſperè motus aduerſus presbyterum, vel proprium diaconum, velit eum à propria eccleſia ſegregare, prouidendum eſt ne ſine cauſa condemnetur, vel perdat communionem. Qui ergo eiectus eſt, habeat poteſtatem accedendi ad finitimos, ut cauſa eius audiatur & diligentius tractetur.

Si enim appellanti non debet audientia denegari: quin & ille epiſcopus, qui eum ſiue iure, ſiue iniuria, eiecit, toleranter feret vt res conſideretur, & vel confirmetur, vel corrigatur eius ſententia, & cetera.

Et his lectis, Auguſtinus epiſcopus eccleſiæ Hipponenſis Numidiæ regionis dixit:

Hoc quoque nos ſeruaturos profitemur, ſeruata diligentiori Nicenæ ſynodi inquiſitione.

Aurelius epiſcopus, Si præterea hoc quoque vobis placet, id reſponſione omnium veſtrûm dilectionis confirmate.

Vniuerſa ſynodus reſpondit, Omnia quæ in Nicena ſynodo conſtituta ſunt, nobis omnibus placent.

Iucundus epiſcopus eccleſiæ Hyphetules, loci conſeruator regionis Byſacenæ, dixit, Quod à Nicena ſynodo conſtitutum eſt, nequaquam poteſt ab vllo ſubuerti.

Fauſtinus epiſcopus Romanæ eccleſiæ loci conſeruator dixit: Adhuc ex profeſſione veſtræ ſanctitatis, partim quidem ſancti Alypij, partim verò & fratris noſtri Iucundi, quædam credo infirmari, quædam verò confirmari: quod non debet eſſe dubium, ſi ipſi canones habeantur. Ergo vt nobis & vobis placet, ad ſanctiſſimum & colendiſſimum eccleſiæ Romanæ epiſcopum veſtra ſanctitas referre æquum cenſebit vt & ipſe, quod ſanctiſſimus Auguſtinus decernere dignatus eſt, decernat, & vtrumque poſſit conſiderare,

Nam & hoc concedendum eſt & ſilendum de appellationibus inferioris gradus. Sin autem de hoc quoque capite adhuc dubium eſt, æquum eſt beati throni ſedem debere ſtatuere. Si hoc quidem certè admitti, poteſt in canonibus inueniri.

Schol. Bals. Cùm Fauſtinus veteris Romæ legatus quæſiuiſſet, vt de quibuſdam eccleſiaſticis quæſtionibus tractaretur, vt à Papa illi mandatum fuerat, mandauit epiſcopus Aurelius hoc fieri. Et cùm Daniel notarius commonitoriũ legere cœpiſſet, dixit epiſcopus Zoſimus vrbis Romæ loci conſeruatoribus,

A οὐκ ὀφείλει γὰρ αὐτῷ παρακαλοῦντι ἡ ἀκρόασις ἀρνηθῆναι· κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος, ὁ εἴτε δικαίως εἴτε ἀδίκως ἐκβαλὼν αὐτὸν, ἀνεξικάκως δέξεται, ὅπως τὸ πρᾶγμα σκοπηθῇ, καὶ ἢ κυρωθῇ ἢ διορθωθῇ ἡ ψῆφος αὐτοῦ καὶ τὰ λοιπά.

Καὶ τούτων ἀναγνωσθέντων, Αὐγουστῖνος ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας Ἱππώνης τῆς Νουμιδικῆς χώρας εἶπεν·

Καὶ τοῦτο ἡμᾶς φυλάξοντας ὁμολογοῦμεν, σωζομένης τῆς ἐπιμελεστέρας ζητήσεως τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου.

B Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐὰν ἔτι μὴν καὶ τοῦτο ἀρέσκει, τῇ ἀποκρίσει τῆς πάντων ὑμῶν ἀγάπης βεβαιώσατε.

Σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν· Πάντα τὰ ἐν τῇ Νικαέων συνόδῳ ὁρισθέντα πᾶσιν ἡμῖν ἀρέσκουσιν.

Ἰουκούνδος ἐπίσκοπος τῆς Σουπφετούλης ἐκκλησίας τοποτηρητὴς τῆς Βυζακηνῆς χώρας εἶπε· τὸ ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου παρατραπῆναι ὑπό τινος οὐδαμῶς δύναται.

C Φαυστῖνος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης εἶπεν· ἀκμὴν κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης, τοῦτο μὲν, τοῦ ἁγίου Ἀλυπίου, τοῦτο δὲ, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἰουκούνδου, τινὰ ἀκυροῦσθαι πιστεύω, τινὰ βεβαιοῦσθαι. ὅπερ οὐκ ὀφείλει ἀμφίβολον εἶναι ἐχομένων τῶν αὐτῶν κανόνων. τοιγαροῦν ὡς ἀρέσκει καὶ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πρὸς τὸν ἁγιώτατον καὶ σεβασμιώτατον ἐπίσκοπον τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης, ἀναγαγεῖν ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη καταξιώσει· ἵνα καὶ αὐτὸς, ὅπερ καὶ ὁ ἁγιώτατος Αὐ-
D γουστῖνος ὁρίσαι κατηξίωσε, σκέψασθαι δυνηθῇ ἑκάτερον· καὶ γὰρ τοῦτο παραχωρητέον ἐστὶ, καὶ σιωπητέον τοῦτ᾽ ἔστι περὶ τῶν ἐγκλήτων τοῦ κατωτέρου βαθμοῦ, ἐὰν ἀκμὴν εἰς ἀμφίβολόν ἐστιν· καὶ περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου δίκαιόν ἐστι τὸν ἐπίσκοπον τοῦ μακαρίου θρόνου ὀφείλειν τυπῶσαι, εἰ μέντοι ἀποδέχεσθαι τοῦτο ἐν τοῖς κανόσιν εὑρεθῆναι δύναται.

Ἑρμηνεία.

Φαυστίνου τοῦ τοποτηρητοῦ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης· ζητήσαντος πραχθῆναι τινὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα κατὰ τὸ ἐντεταλμένον αὐτῷ παρὰ τοῦ Πάπα, ἐπέτρεψεν ὁ ἐπίσκοπος Αὐρήλιος τοῦτο γενέσθαι. καὶ δὴ τὰ τοῦ νοταρίου Δανιὴλ ἀρχομένου τὸ κομμονιτώριον ἀναγινώσκειν, εἶπεν ὁ ἐπίσκοπος Ζώσιμος πρὸς τοὺς τοποτηρητὰς τῆς Ῥώμης,

ἔτι οὐ λανθάνουσι, τουτέστιν οὐκ ἀγνοοῦνται τὰ ἐν- A
ταλθέντα ὑμῖν παρὰ τοῦ Ἀποστολικοῦ θρόνου,
καὶ ὀφείλουσι ταῦτα ἐξετασθῆναι, ὥσπερ ἐὰν ἡ
σύνοδος κατὰ τὴν Ῥώμην ἐγένετο. ἐπεὶ διὰ
τῆς παρουσίας ὑμῶν τῶν τοποτηρητῶν δοκοῦσι
τὰ τῆς συνόδου ἐκεῖσε τελεῖσθαι. καὶ αὐτίκα
προσετέθη ὁ ε΄. κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου,
ὡς ὢν τάχα τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων· καὶ ἀμ-
φιβολίας γινομένης περὶ τοῦ, εἰ ἔστιν ὁ κανὼν
ἐκ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου· εἶπεν ὁ ἐπίσκο-
πος Ἀλύπιος, ὡς ἀναγκαῖον μέν ἐστι τοῦτον
φυλάττεσθαι. ἐπεὶ δὲ οὐχ εὑρίσκεται ἐκ τῆς ἐν B
ταῖς Ἑλληνικαῖς βίβλοις ταῖς περιεχούσαις τὰ
πεπραγμένα εἰς τὴν κατὰ Νίκαιαν σύνοδον,
παρακαλῶ ὦ Αὐρήλιε γενέσθαι γραφὴν πρὸς
τὸν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὸν Ἀ-
λεξανδρείας καὶ τὸν Ἀντιοχείας, ἵνα ψηλαφη-
θῶσι τὰ ἐκεῖσε ὄντα πρωτότυπα πρακτικὰ
τῆς πρώτης συνόδου, ὥστε μὴ ἐκβληθῆναι τὸν
αὐτὸν κανόνα, καὶ διαλυθῆναι τὸ ἀμφίβο-
λον. τὰ μέντοι ἐν τούτῳ δηλούμενα φυλάττε-
σθαι μέχρις ἂν τὸ ἀμφισβητούμενον λυθῇ. τὸ
αὐτὸ δὲ ἤθελε γενέσθαι καὶ παρὰ τοῦ Πάπα Ῥώ- C
μης. οὕτω δὲ τούτων λαληθέντων, ὁ τοποτηρη-
τὴς τῆς Ῥώμης Φαυστῖνος εἶπεν, μηδέν τι ἀπει-
κὸς εἰπεῖν τὸν Ἀλύπιον· καὶ ὁ Πάπας γὰρ ἵνα
θελήσῃ τὴν φιλονεικίαν τῶν ἐκκλησιῶν περιαι-
ρεθῆναι καὶ λυθῆναι. ἤρεσεν οὖν καὶ τῷ ἐπισκόπῳ
Αὐρηλίῳ τοῦτο γενέσθαι, καθὰ καὶ τῇ πάσῃ συνό-
δῳ. μετὰ δὲ τὸ ταῦτα συντελεσθῆναι, ἐζητήθη
παρὰ τοῦ Ναυάτου ἐπισκόπου καὶ τοποτηρητοῦ
Μαυριτανίας, πῶς καὶ παρὰ τίνων ὀφείλουσιν
οἱ κληρικοὶ δικάζεσθαι, κατὰ τῶν κεκριμένων ὑπὸ
τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἐκκαλούμενοι. καὶ ἀπεκρί-
νατο ἐπίσκοπός τις ἐπονομαζόμενος Ὅσιος, τὸ ἔτι D
κινοῦν με, σιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω, καὶ τὰ ἑξῆς
τοῦ ιδ΄. κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου· ἅτινα καὶ
ἐζητήθησαν ἐκεῖσε. καὶ τούτων τοίνυν πραγματευθέν-
των, εἶπεν ὁ Αὐγουστῖνος ὀφείλειν καὶ τὸν κανόνα
τοῦτον φυλάττεσθαι, σωζομένης μέντοι τῆς ἐπι-
μελεστέρας ζητήσεως ἤτοι ἐξετάσεως τῆς ἐν Νι-
καίᾳ συνόδου, ὥστε φυλαχθῆναι εἰ τῆς συνόδου
ἐκείνης ἐστί. καὶ οἱ λοιποὶ πατέρες, τὰ ἐν τῇ Νι-
καέων συνόδῳ ὁρισθέντα, πᾶσιν ἀρέσκειν εἶπεν, καὶ
ὀφείλειν, εἰς τὸ ἑξῆς τηρεῖσθαι ἀπαραχείρητα. ζητεῖ
καὶ τὰ ἐν τῷ ε΄. κανόνι τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου παρ' ἡμῶν γραφέντα.

Non latent, hoc eſt non ignorantur, quæ vobis à ſede Apoſtolica mandata ſunt, & debent ea examinari perinde ac ſi ſynodus Romæ fieret. Nam per veſtram loci conſeruatorum præſentiam videtur ſynodus illic haberi. & ſtatim propoſitus eſt quintus cano Sardic. ſynodi, vt qui fortè eſſet Nicenæ ſynodi. & cùm orta eſſet dubitatio, an is eſſet patrum qui Niceæ conuenerunt, dixit epiſcopus Alypius, quòd neceſſarium quidem eſſet eum ſeruari. Sed quia non inuenitur in libris Græcis, qui continent quæ acta fuerunt in Nicena ſynodo, ſuadeo ô Aureli, vt ſcribatur ad epiſcopum Conſtantinopolitanum, Alexandrinum, & Antiochenum, vt conſulant quæ illic ſunt archetypa primæ ſynodi, vt non eiiciatur hic canon, & diſſoluatur dubium. Quæ autem in eo declarantur, ſeruentur, donec fuerit ſolutum dubium: hoc ipſum autem etiam voluit à Romano Papa fieri. His autem ſic dictis, Fauſtinus Romæ loci conſeruator dixit, nihil abſurdi dixiſſe Alypium. Nam Papa quoque voluerit eccleſiarum contentionem ſolui, & reſecari. Placuit ergo epiſcopo quoque Aurelio hoc fieri, ſicut & vniuerſæ ſynodo. Poſtquam autem hæc perfecta ſunt, à Nauato epiſcopo & Mauritaniæ loci conſeruatore quæſitum eſt, quomodo, & à quibus debeant clerici iudicari, & qui ex condemnatis à proprio epiſcopo appellant, & reſpondit quidam epiſcopus, cui nomen erat Oſius, Quod me adhuc mouet, tacere non debeo, & cætera, quæ ſunt xiiij. can. Sard. ſyn. quæ etiam illic expoſita ſunt. His itaque tractatis, dixit Auguſtinus debere hunc canonem ſeruari, ſalua quidem certè diligentiori inquiſitione ſeu examinatione Nicenæ ſynodi. Reliqui quoque patres, quæ in Nicena ſynodo conſtituta ſunt, omnibus placere dixerunt, & debere in poſterum ſeruari inuiolabilia. Quæro etiam quæ in quinto canone Sardic. ſyn. à nobis ſcripta ſunt.

A *Aurelius epiſcopus dixit: Quæ olim veſtræ dilectioni oſtenſa ſunt à nobis exemplaria eorum quæ in Nicena ſynodo conſtituta ſunt: ſed & quæ à noſtris præceptoribus, ſalutariter ſecundùm eiuſdem ſynodi formam, & quæ præterea à nobis ordinata ſunt, legi & actis inſeri admittitis?*

Vniuerſa ſynodus dixit: Exemplaria fidei & decreta Nicenæ ſynodi, quæ olim nobis per Cæcilianum veſtræ ſanctitatis prædeceſſorem, præterea & partes, quæ his conſequentes hîc conſtituta ſunt, & nunc etiam communi conſenſu à nobis decreta ſunt, in his eccleſiaſticis actis inſerta maneant ſcilicet, B *quemadmodum antè dictum eſt, ad venerabiles eccleſiarum epiſcopos, Antiochenæ, Alexandrinæ, & Conſtantinopolitanæ, veſtra beatitudine dignante ſcribere: vt veriſſima Nicenæ ſynodi exemplaria cum propriarum literarum obſignatione mittant: vt veritate manifeſtata, hæc capita quæ in commonitorio frater & coepiſcopus noſter Fauſtinus, & compresbyteri Philippus & Aſellus, ſecum attulerunt, vel illic inuenta à nobis confirmentur, vel ſi non inuenta fuerint, coacta adhuc ſynodo, de iis rurſus inquiramus.* C

CONFESSIO FIDEI NICENÆ SYNODI.

Credimus in deum patrem omnipotentem, omnium viſibilium & inuiſibilium factorem. Et in vnum dominum Ieſum Chriſtum filium dei, genitum ex patre, id eſt ex ſubſtantia patris, deum ex deo, lumen de lumine, deum verum de deo vero: genitum, non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt & quæ in cælo, & quæ in terra. qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus D *eſt, & homo factus, & paſſus eſt, & reſurrexit tertio die, ſecundùm ſcripturas, & aſcendit in cælos, & ſedet à dextris patris, & venit iudicatum viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt, Erat quando non erat, & quòd ex non exiſtentibus factus eſt, vel ex alia ſubſtantia vel eſſentia eſſe dicunt, vel mutabilem & alterabilem eſſe dei filium, eos anathematizat Catholica & Apoſtolica eccleſia.*

A Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὰ ἔκπαλαι τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ παρ' ἡμῶν ἐμφανισθέντα ἴσα τῶν ὁρισθέντων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, νῦν καταδέξασθαι· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων καθηγητῶν, κατὰ τὸν τῆς αὐτῆς συνόδου τύπον σωτηριωδῶς· ἔτι μὴν καὶ τὰ νῦν παρ' ἡμῶν ταχθέντα ἀναγνωσθῆναι καὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐμβληθῆναι.

Σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν, τὰ ἴσα τῆς πίστεως, καὶ τοὺς ὅρους τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τῆς πάλαι πρὸς ἡμᾶς διὰ Καικιλιανοῦ τοῦ προηγητοῦ τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης προσενεχθέντας· B ἔτι μὴν καὶ ἅπερ τούτοις ἑπόμενα τὰ μέρη ἐνταῦθα κατέστησαν, καὶ νῦν δὲ κοινῇ συζητήσει παρ' ὑμῶν ὡρίσθησαν, τούτοις τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις ἐμβληθέντα μείνωσι δηλονότι, καθὼς προλέλεκται πρὸς τοὺς σεβασμίους ἐπισκόπους τῶν ἐκκλησιῶν, Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας, καὶ Κωνσταντινουπόλεως, γράψαι καταξιούσης τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, ἵνα τὰ ἀληθέστατα ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου μετ' ὑποσημειώσεως οἰκείων γραμμάτων ἀποστείλωσιν, ὅπως C φανερωθείσης τῆς ἀληθείας, τὰ κεφάλαια ταῦτα, ἅπερ ἐν τῷ κομμονιτωρίῳ ὁ ἀδελφὸς καὶ συνεπίσκοπος ἡμῶν Φαυστῖνος, καὶ οἱ συμπρεσβύτεροι Φίλιππος καὶ Ἄσελλος μεθ' ἑαυτῶν ἤγαγον, ἢ ἐκεῖσε εὑρισκόμενα ἀφ' ἡμῶν κυρωθῶσιν· ἢ ἐὰν μὴ εὑρεθῶσιν, συνηγμένης ἔτι τῆς συνόδου περὶ τούτων ἑξῆς συζητήσωμεν.

Η ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου.

Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν· καὶ εἰς ἕνα κύ- D ριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τουτ' ἔστιν, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί. δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο τά τε ἐν οὐρανῷ, τά τε ἐν τῇ γῇ· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα· παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοὺς δὲ λέγοντας, ἦν ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὸ τοῦ γεννηθῆναι, οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἄλλης οὐσίας λέγοντας ἀλλοιωτὸν ἢ τρεπτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ὅροι τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου A ἐν εἴκοσι κεφαλαίοις ἀνεγνώσθησαν· ἔπειτα τὰ ἐν ταῖς συνόδοις τῆς Ἀφρικῆς νομοθετηθέντα τοῖς πρόσθεν πεπραγμένοις ἐντιθέμενα γινώσκονται.

Κανὼν α'.

Ὥστε τὰ ἐν τῇ Νικαέων συνόδῳ ὁρισθέντα, πάντη τρόπῳ παραφυλαχθήσονται.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· Ταῦτα οὕτως παρ' ἡμῖν ἔχονται τὰ ἴσα τῶν ὁρισθέντων, ἅπερ τότε οἱ πατέρες ἡμῶν ἐκ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου μεθ' ἑαυτῶν κατήγαγον, ἧς τὸν τύπον φυλάττοντα τὰ ἑπόμενα καὶ ὁρισθέντα παρ' ἡμῶν βεβαιωθέντα φυλαχθῶσιν. B

Ἑρμηνεία.

Ἀναγνωσθέντος τοῦ ἁγίου συμβόλου καθὼς ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ συνετέθη, ὡσαύτως καὶ τῶν κ'. κανόνων τῆς αὐτῆς συνόδου, πρὸς δὲ, καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ νομοθετηθέντων, καὶ διορίζομένων, ἀπαράτρωτα φυλάττεσθαι τὰ κατὰ Νίκαιαν συνοδικῶς πραχθέντα καὶ ἀποφανθέντα, εἶπεν ὁ Αὐρήλιος ὅτι τὰ παρὰ τῶν πατέρων τῆς Ἀφρικῆς μετακομισθέντα ἀπὸ Νικαίας ἴσα τῶν τότε ὁροθετηθέντων, οὕτως ἔχουσιν ὡς ἀνεγνώσθησαν· καὶ ὀφείλουσι κατὰ τὴν τούτων ἀκολουθίαν πραχθῆναι καὶ ὁρισθῆναι, τὰ ἑπομένως λαληθῆναι ὀφείλοντα καὶ βεβαιωθῆναι, ἐφ' ᾧ φυλάττεσθαι καὶ εἰς τὸ ἑξῆς. C

Κανὼν β'.

Θέλοντος τοῦ θεοῦ, ἴσῃ ὁμολογίᾳ, ἡ ἐκκλησιαστικὴ πίστις, ἡ δι' ἡμῶν παραδεδομένη ἐν ταύτῃ τῇ ἐνδόξῳ συνελεύσει, πρωτοτύπως ὁμολογητέα ἐστίν· ἔπειτα ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις μετὰ συναινέσεως ἑκάστου καὶ ὁμοῦ πάντων φυλακτέα ἐστίν. πρὸς βεβαιωτέας δὲ τὰς τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων ἡμῶν τῶν ἔναγχος χειροτονηθέντων διανοίας, ταῦτα δεῖ προσεθῆναι, ἃ παρὰ τῶν πατέρων βεβαίᾳ διατυπώσει παρελάβομεν· ὥστε τῆς Τριάδος, τοῦτ' ἔστι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν ἑνότητα, τὴν μηδεμίαν ἔχειν διαφορὰν γινωσκομένην, ἣν ταῖς ἡμετέραις διανοίαις ἐγκαθιερωθεῖσαν κατέχομεν· καθὼς ἐμάθομεν, οὕτω D τοὺς λαοὺς τοῦ θεοῦ διδάξομεν. ὁμοίως ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῶν ἔναγχος παραχθέντων ἐλέχθη φανερῶς, οὕτως δεχόμεθα, οὕτω κατέχομεν, οὕτως διδάσκομεν, τῇ πίστει τῇ εὐαγγελικῇ ἅμα τῇ ὑμετέρᾳ διδασκαλίᾳ ἑπόμενοι.

Similiter & decreta Nicenæ ſynodi in xx. capitibus lecta ſunt. Præterea quæ in ſynodis Africæ conſtituta, præſentibus actis inſerta cognoſcuntur.

CANON I.

Quare quæ in Nicena ſynodo conſtituta ſunt, omnibus modis obſeruabuntur.

Aurelius epiſcopus dixit: Hæc ſic à nobis habentur exemplaria eorum quæ definita ſunt, quæ tunc patres noſtri è Nicena ſynodo ſecum detulerunt: cuius typum ſeruantia ea quæ ſequuntur, & à nobis conſtituta ſunt, confirmata ſeruentur.

SCHOL. BALS. Lecto ſancto ſymbolo, quemadmodum in prima ſynodo compoſitum eſt, ſimiliter & xx. canonibus eiuſdem ſynodi, & iis præterea quę in Africa cõſtituta fuerant, & decernentibus illęſa ſeruari quæ ſynodaliter acta & pronunciata ſunt, dixit Aurelius, quòd exemplaria eorum quæ à patribus Nicææ conſtituta ſunt, ſic habent vt lecta ſunt, & debent his conſequenter agi, & decerni quæ iis conſequenter edi debent, & confirmari, vt deinceps quoque ſeruentur.

CANON II.

Deo volente, æquali confeſſione eccleſiaſtica fides per nos tradita, in hac inclyta congregatione primùm eſt confitenda: ad confirmandas autem fratrum & coepiſcoporum noſtrorum nuper ordinatorum mentes, hæc addere oportet quæ firma conſtitutione à patribus accepimus. Quare trinitatis, id eſt patris & filij, & ſpiritus ſancti vnitatem, quæ nullam habere differentiam cognoſcitur, in noſtris mentibus conſecratam detinemus: & ſicut didicimus, ita populos Dei docemus. Omnes epiſcopi dixerunt. Sic ſuſcipimus, ſic detinemus, ſic docemus, fidem euangelicam ſimul cum veſtra doctrina ſequentes.

Schol. Bals. Dicunt patres, A in hac congregatione, primùm quidem fidem eccleſiaſticam confitemur, ſcilicet quæ à fidelium eccleſia creditur, quæ per nos ſcilicet epiſcopos tradita fuit. Præterea & ſeruare affirmamus eccleſiaſticum ordinem, vnoquoque noſtrum ei rei aſſentiente & ſimul omnibus. Ad confirmandam autem mentem fratrum noſtrorum & coëpiſcoporum qui nuper ordinati ſunt, adiici oportet quæ à patribus noſtris, hoc eſt ab antiquis epiſcopis, firma ordinatione, ſeu vt firmum & B certum canonem accepimus. Et ſtatim ſubiiciunt quæ acceperunt, ſcilicet de trinitate, quòd trinitas nullam habeat differentiam, pro eo quod eſt, nihil inter ſe differunt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, ſcilicet ſine vniuſcuiuſque proprietatibus: ſed vnitas in ipſis ſignificatur, ſcilicet quòd tres perſonæ vnum ſunt, & ſubſtantia, & gloria, & potentia: & ſic fidem noſtris mentibus conſecratam, id eſt impreſſam, cognoſcimus, inquiunt patres, & ſic populos docemus, C quemadmodum docti ſumus, euangelicam doctrinam ſequentes.

Canon III.

De continentia Aurelius epiſcopus dixit, In priore ſynodo de continentia & caſtitatis modo quærebatur. Placuit vt hi tres gradus, qui vinculo caſtitatis per conſecrationem implicati ſunt, epiſcopi, inquam, presbyteri, & diaconi, vt ſanctos epiſcopos & ſacerdotes Dei, & Leuitas, & diuinis ſacrificiis miniſtrantes decet, ſint in omnibus continentes, vt poſſint quod à Deo pe- D *tunt, aſſequi: vt quod per Apoſtolos etiam ab ipſa antiquitate ſeruatum eſt, nos quoque ſimiliter ſeruemus.*

Schol. Bals. Hic canon vult omnem exercere virtutem qui ſancta myſteria contrectant, ſcilicet epiſcopos, ſacerdotes, & diaconos: & eſſe continentes, non per ſolam temperantiam, ſed in omni facto & opere. Sic enim, inquit, à Deo exaudientur pro populo precantes,

Ἑρμηνεία.

Φασὶν οἱ τῆς συνόδου, ὅτι ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ πρῶτον μὲν ὁμολογοῦμεν τὴν ἐκκλησιαστικὴν πίστιν, ἤγουν τὴν παρὰ τῶν πιστῶν ἐκκλησίας δεξαμένην, ἥτις διὰ ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων δηλαδὴ παραδέδοται. ἔπειτα φυλάττειν κατατιθέμεθα τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, εἰς τοῦτο ἑκάστου ἡμῶν συναινοῦντος καὶ ὁμοῦ πάντων. πρὸς δὲ βεβαίωσιν τῆς διανοίας τῶν πρὸ ὀλίγου χειροτονηθέντων ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ ἐπισκόπων, προσθεῖναι δεῖ, ἃ παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν πατέρων, τουτέστι τῶν ἀρχαίων ἐπισκόπων, βεβαίᾳ διατυπώσει, ἤγουν ὡς κανόνα βέβαιον καὶ ἀσφαλῆ παρελάβομεν. καὶ αὐτίκα ἐπάγουσιν ἃ παρέλαβον, ἤτοι τὰ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, ὅτι οὐδεμίαν διαφορὰν ἔχει ἡ ἁγία τριάς, αὐτὴ τῇ κατ' οὐδὲν ἀλλήλων διαφέρουσιν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἄνευ δηλονότι τῶν ἑκάστου ἰδιοτήτων, ἀλλ' ἑνότης γινώσκεται ἐν αὐτοῖς, ἤγουν ὅτι ἕν εἰσι τὰ τρία πρόσωπα, κατά τε οὐσίαν καὶ δόξαν καὶ δύναμιν. καὶ οὕτω τὴν πίστιν ταῖς ἡμετέραις διανοίαις καθιερωθεῖσαν, ἤγουν ἐντυπωθεῖσαν, ἀφωσιωθεῖσαν γινώσκομεν, φασὶν οἱ τῆς συνόδου, καὶ οὕτω διδάσκομεν τοὺς λαοὺς καθὼς ἐδιδάχθημεν, τῇ εὐαγγελικῇ διδασκαλίᾳ ἑπόμενοι.

Κανὼν γʹ.

Περὶ ἐγκρατείας Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐν τῇ παρελθούσῃ συνόδῳ ὡς περὶ ῥυθμοῦ ἐγκρατείας καὶ ἁγνείας ἐζητεῖτο. ἤρεσεν, ὥστε τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τούτους τοὺς συνδέσμῳ τινὶ ἁγνείας διὰ τῆς καθιερώσεως συμπεπλεγμένους (φημὶ δὴ ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους) ὡς πρέπει ὁσίοις ἐπισκόποις καὶ ἱερεῦσι θεοῦ καὶ Λευΐταις καὶ λειτουργοῦσι θείοις καθιερώμασιν, ἐγκρατεῖς εἶναι ἐν πᾶσιν· ὅπως δυνηθῶσιν ὃ παρὰ τοῦ θεοῦ ἁπλῶς αἰτοῦσιν, ἐπιτυχεῖν· ἵνα καὶ τὸ διὰ τῶν ἀποστόλων παραδοθὲν, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος κρατηθὲν, καὶ ἡμεῖς ὁμοίως φυλάξωμεν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ κανὼν οὗτος, πάσης ἐργάτας ἀρετῆς εἶναι θέλει τοὺς τὰ ἅγια μυστήρια μεταχειριζομένους, ἤγουν ἐπισκόπους, ἱερεῖς, καὶ διακόνους, καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι μὴ διὰ μόνης σωφροσύνης, ἀλλὰ καὶ διὰ παντὸς ἔργου καὶ πράγματος. οὕτω γάρ φησιν εἰσακουσθήσονται παρὰ τοῦ θεοῦ εὐχόμενοι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ,

καὶ πληροφορήσουσι φυλάττειν τὰ παραδοθέντα ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ὑπὸ τῆς ἀρχαίας ἀγράφου ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας.

A & reuera oſtendent ſe ea ſeruare quę à ſanctis Apoſtolis tradita ſunt, & ab antiqua, literis non tradita, eccleſiaſtica conſuetudine.

Κανὼν δ'.

Περὶ διαφόρων τάξεων ὀφειλουσῶν ἀπέχεσθαι γυναικῶν, Φαυστῖνος ἐπίσκοπος Πικένου τῆς Ποτεντίνης χώρας, τοποτηρητὴς τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης, εἶπεν· ἀρέσκει ἵνα ἐπίσκοπος καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος καὶ πάντες οἱ τὰ ἱερὰ ψηλαφῶντες τῆς σωφροσύνης φύλακες γυναικῶν ἀπέχωνται.

CANON IIII.

De diuerſis ordinibus, qui debent à mulieribus abſtinere, Fauſtinus epiſcopus dixit, Placet vt epiſcopus, & presbyter, & diaconus, & omnes qui ſacra contrectant, temperantiæ cuſtodes, à fœminis abſtineant. Ab omnibus epiſcopis dictum eſt, Placet vt omnes ſeruent continentiam, qui altari aßident ſeu ſeruiunt. Diſt. 13. Epiſcopos.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν πρὸ τούτου κανὼν, περὶ ἐγκρατείας διελέχθη τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων, οὗτος δὲ ἰδικώτερον, περὶ σωφροσύνης καὶ ἀποχῆς γυναικῶν. ἐκ τούτων δὲ τῶν κανόνων, μάλιστα δὲ τοῦ παρόντος, οἱ ἐν Ῥώμῃ καὶ ὅσοι ἐκείνοις ὁμογνώμονες, δοξάζουσι μηδὲ τοὺς πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χρῆναι νομίμως γυναιξὶ συνομιλεῖν, ἀλλ' ἀζύγους εἶναι. σφάλλονται δὲ κἂν τούτῳ ὥσπερ καὶ ἐν ἑτέροις. ὁ γὰρ πέμπτος κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἐπίσκοπος φησὶν ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας. καὶ ἴσως ἐρεῖ τις, ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν οἱ ἐπίσκοποι γυναῖκας οὐκ ἔχουσιν· ἀλλὰ τοῦτο, τοῖς τῆς λεγομένης ἕκτης συνόδου πατράσι νενομοθέτηται, λέγουσιν ἐν τῷ ιβ'. κανόνι, ὡς οὐκ ἐναντιούμενοι τοῖς παρὰ τῶν ἀποστόλων ὁρισθεῖσι, τοῦτο φαμὲν, ἀλλὰ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκοπῆς τῶν λαῶν προμηθούμενοι, καὶ τοῦ μὴ δοῦναι μῶμόν τινα κατὰ τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως. ἡ δὲ αὐτὴ σύνοδος ἐν ιγ'. κανόνι, τόντε παρόντα κανόνα ἡρμήνευσε, λέγουσα τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἢ ὑποδιακόνους ἀποστερεῖν τῆς πρὸς νόμιμον γυναῖκα συναφείας καὶ κοινωνίας, καθαιρείσθω. καὶ ὁ ἑβδομηκοστὸς δὲ κανὼν τῆς παρούσης συνόδου, ἐλέγχει τοὺς Λατίνους περὶ τούτου κακῶς φρονοῦντας. λέγει γὰρ, ἤρεσεν ὥστε τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ἐπισκόπους κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἔτι μὴν ἀπέχεσθαι γυναικῶν·

B SCHOL. BALS. Præcedens quidem canon diſſeruit de continentia epiſcoporum, presbyterorum, & diaconorum. Hic verò ſpecialiùs de temperantia & abſtinentia à fœminis. Ex his autem canonibus, & maximè præſenti, Romani, & quotquot ſunt eiuſdem cum illis ſententiæ, opinantur, ne presbyteros quidem, vel diaconos poſſe cum vxoribus coniungi, ſed eos coniugij expertes remanere debere: falluntur autem etiam in hoc quemadmodum C & in aliis. Quintus enim canon ſanctorum Apoſtolorum, Epiſcopus, inquit, vel presbyter, vel diaconus ſuam vxorem pietatis prætextu ne eiiciat. Et fortaſſe dicet quiſpiam, quòd etiam qui ſunt apud nos epiſcopi, vxores non habent. Sed hoc conſtitutum eſt à patribus ſextæ, quę dicitur, ſynodi, dicentibus in xij. canone, Non repugnantes iis quæ ab Apoſtolis conſtituta ſunt, hoc dicimus, ſed ſalutis, & ad meliora progreſſionis populorum curam gerentes, & ne detur occaſio reprehendēdi ſacerdotalem conſtitutionem. D Eadem autem ſynodus in xiij. canone præſentem canonem interpretatur dicens, A presbyteris, & diaconis, vel ſubdiaconis, vt à propriis vxoribus abſtineant, exigi tempore contrectationis ſanctorum myſteriorum: & ſubiungens, Quòd ſi quis auſus fuerit presbyteros, vel diaconos, vel ſubdiaconos, legitima vxoris coniunctione & ſocietate priuare, deponatur. Canon quoque lxx. præſentis ſynodi conuincit Latinos de hac re malè ſentire. Dicit enim, Placuit vt presbyteri & diaconi & epiſcopi ſecundùm proprios terminos etiam à ſuis vxoribus abſtineant.

Vt ex hoc oſtendatur, & preſbyte- A ros, & diaconos, & epiſcopos, cum mulieribus vixiſſe: nec prohibuit eis ſynodus cum ipſis conſuetudinem, niſi ſecundùm proprios terminos, id eſt, in præſtitutis vniuſcuiuſque vicis diebus.

CANON V.

De auaritia Aurelius epiſcopus dixit, Auaritiæ cupiditatem, quam omnium malorum matrem nemo eſſe dubitat, reprimere opus eſt, vt non alienis terminis vtatur, neque vt ulli omnino clerico liceat, ex B *quauis re vſuram accipere: & quæ recens quidem relata obſcura ſunt, & omnino latent, à nobis conſiderata, typicè decernentur. De quibus autem diuina ſcriptura apertiſſimè conſtituit, ea non decerni, ſed illa potiùs ſequi oportet. Conſequenter enim quod eſt in laicis reprehendendum, multo magis debet in clericis condemnari. Vniuerſa ſynodus dixit, Nemo aduerſus prophetas, nemo aduerſus euangelia ſine periculo fecit.*

SCHOL. BALS. Quadrageſimus quartus canon ſanctorum Apoſtolorum, & iiij. Laodicenæ, auer- C ſantur clericos qui vſuras accipiunt. xvij. autem canon j ſyn. ſubiicit eos depoſitioni. Hos ergo canones, patres, terminos vocantes, & auaritiam, ac turpe lucrum, vſurarum acceptionem nominantes, ſtatuerunt non oportere tranſgredi terminos patrum ſiue canonas, nec clericos ex re qualibet vſuras accipere: ſcilicet, nec ex pecunia mutuo data, nec ex frumento commodato, nec ex vlla alia ſpecie. Adiecerunt autem, quòd quæ recèns qui- D dem lata ſeu decreta ſunt, ea ſunt obſcura & euanida, vt quæ ignorentur. De quibus autem diuina ſcriptura conſtituit, ſeu legem tulit, non oportet decernere, ſed ea potiùs quę decreta ſunt, ſequi. Diuinā autem ſcripturam ſacros canones nominant, & dicta ſcripturæ, vt, Non dabis fratri tuo pecuniam ad vſuram: &, Pecuniam ſuam non dedit ad vſuram, & quæ ſunt huiuſmodi. Deinde probant, quomodo turpe eſt & indecorum, iis qui ſunt ſacris initiati, fœnerati: & dicunt, Quod ſi in laicis quidem eſt reprehēdēdum, hoc eſt, vituperandum,

ὡς ἐντεῦθεν δείκνυσθαι ὅτι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ διάκονοι, γυναιξὶ συνεβίουν. καὶ οὐκ ἀπηγόρευσεν αὐτοῖς ἡ σύνοδος τὴν πρὸς αὐτὰς ὁμιλίαν, εἰ μὴ κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, τουτέστι κατὰ τὰς ὡρισμένας ἡμέρας τῆς ἑκάστου ἐφημερίας.

Κανὼν ε'.

Περὶ ἀπληστίας Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὴν τῆς ἀπληστίας ἐπιθυμίαν, ἣν πάντων τῶν κακῶν μητέρα εἶναι οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, δέον ἐπέχειν· ἵνα μήτις τοῖς ἀλλοτρίοις ὅροις κατακέχρηται, μηδὲ ἵνα διὰ κέρδος τοὺς τῶν πατέρων ὅρους τις ὑπερβαίνῃ· μηδὲ ἵνα παντοίως τινὶ κληρικῷ ἐξὸν εἴη ἀπὸ οἱουδήποτε πράγματος τόκον λαβεῖν. καὶ τὰ μὲν νεωστὶ ἀνενεχθέντα ἀμαυρὰ ὄντα, καὶ καθόλου λανθάνοντα σκοπούμενα παρ' ἡμῶν τυπωθήσονται. περὶ δὲ ὧν φανερώτατα ἡ θεία γραφὴ ἐθέσπισεν, οὐ δεῖ ψηφίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἕπεσθαι. ἀκολούθως γὰρ τὸ ἐν λαϊκοῖς ἐπιλήψιμον, πολλῷ μᾶλλον ἐν κληρικοῖς ὀφείλει καταδικάζεσθαι. σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν· οὐδεὶς κατὰ τῶν προφητῶν, οὐδεὶς κατὰ τῶν εὐαγγελίων, χωρὶς κινδύνου ἐποίησεν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν μδ'. κανὼν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ ὁ δ'. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ἀποτρέπουσι τόκους λαμβάνειν τοὺς κληρικούς. ὁ δὲ ιζ'. κανὼν τῆς α'. συνόδου καθαιρέσει καθυποβάλλει αὐτούς. τούτους οὖν τοὺς κανόνας, ὅρους καλέσαντες οἱ πατέρες, καὶ ἀπληστίαν, καὶ αἰσχροκέρδειαν τὴν τῶν τόκων λῆψιν κατονομάσαντες, διωρίσαντο μὴ ὑπερβαίνειν τοὺς τῶν πατέρων ὅρους, ἤγουν τοὺς κανόνας, καὶ λαμβάνειν τόκους κληρικὸν ἀφ' οἱουδήτινος πράγματος, ἤγουν μήτε ἀπὸ δανείου νομισμάτων, μήτε ἀπὸ δανείου σίτου, ἢ ἑτέρου εἴδους τινός. προσέθεντο δὲ ὅτι τὰ μὲν νεωστὶ ἀνενεχθέντα ἤγουν τυπωθέντα, ἀσαφῆ καὶ σκοτεινά εἰσιν, ὡς ἀγνοούμενα. περὶ ὧν δὲ ἡ θεία γραφὴ ἐθέσπισεν ἤτοι ἐνομοθέτησεν, οὐ δεῖ ψηφίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκολουθεῖν τοῖς νενομοθετημένοις· θείαν δὲ γραφὴν, τούς τε ἱεροὺς κανόνας ὠνόμασαν, καὶ τὰς γραφικὰς ῥήσεις, οἷον τὸ, οὐκ ἐκτοκιεῖς τὸ ἀργύριόν σου τῷ ἀδελφῷ σου. τὸ, τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ, καὶ ὅσα τοιαῦτα. εἶτα κατασκευάζουσι, πῶς ἄτοπόν ἐστι καὶ αἰσχρὸν τὸ δανείζειν ἐπὶ τόκοις ἱερωμένους. καὶ φασὶν ὅτι, ὅπερ ἐν λαϊκοῖς ἐπιλήψιμόν ἐστι, τουτέστι, ψεκτὸν καὶ διαβαλλόμενον,

ἀκολούθως ἐν κληρικοῖς, πολλῷ μᾶλλον ὀφείλει καταδικάζεσθαι. πρὸς ταῦτα ἡ σύνοδος εἶπεν, Οὐδεὶς κατὰ τῶν προφητῶν, οὐδεὶς κατὰ τοῦ εὐαγγελίου, χωρὶς κινδύνου ἐποίησεν. Ἑρμηνεία. Ἤγουν ὅτι ἐπεὶ καὶ τῇ παλαιοτέρᾳ γραφῇ (ταύτην γὰρ διὰ τῶν προφητῶν ἐμήνυσαν) καὶ τῇ νέᾳ, (ἣν διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐνέφηναν,) ἀποτετραμμένον ἐστὶ τὸ τοκίζειν, οὐδεὶς ποιῶν τὰ ἀπηγορευμένα αὐταῖς, ἐκφεύξεται τὸν κίνδυνον. κινδυνεύσει γὰρ περὶ τὴν οἰκείαν ἐπιτιμίαν, τουτέστι καθαιρεθήσεται.

A consequenter in clericis debet multo magis condemnari. Ad hæc ſynodus dixit, Nemo aduerſus prophetas, nemo aduerſus euangelium ſine periculo fecit: id eſt, quoniam & veteri teſtamento (id enim per prophetas ſignificabant:) & nouo (quod per euangelium oſtendebant) prohibitum eſt fœnerare: nemo qui ea facit quæ ſunt illis prohibita, periculum effugerit. In pœnæ enim periculum vocabitur, id eſt, deponetur.

B

Κανὼν ϛʹ.

Ὥστε χρίσμα ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνεσθαι.

Φορτουνάτος ἐπίσκοπος εἶπεν, ἐν ταῖς παρελθούσαις συνόδοις μεμνήμεθα ὁρισθέντα, ὥστε χρίσμα ἢ καταλλαγὴν μετανοούντων ἢ κορῶν καθιέρωσιν ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνεσθαι. ἐὰν δέ τις ἀναφυῇ τοῦτο πράττων, τί δεῖ περὶ τούτου ὁρίσαι; Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· τὸ ὑμέτερον ἀξίωμα ἤκουσεν, τὸ ἀνενεχθὲν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Φορτουνάτου· τί πρὸς ταῦτα λέγετε; ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, χρίσματος ποίησις, καὶ κορῶν καθιέρωσις, ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνηται· μήτε δὲ καταλλάξαι τινὰ εἰς δημοσίαν λειτουργίαν πρεσβυτέρῳ ἐξεῖναι, τοῦτο πᾶσιν ἀρέσκει.

Canon VI.

Vt Chriſma à presbyteris non fiat. Fortunatus epiſcopus dixit, In prioribus ſynodis hæc fuiſſe conſtituta meminimus, vt Chriſma, vel eorum qui pœnitentiam agunt reconciliatio, vel puellarum & templorum conſecratio, à presbytero non fiat. Si quis autem hoc agens apparuerit, quid de eo ſtatuere oportet? Aurelius epiſcopus dixit, Dignitas veſtra audiuit, quid à fratre, & noſtro in ſacris comminiſtro Fortunato prolatum eſt, quid ad ea dicitis? Ab omnibus epiſcopis dictum eſt, Chriſmatis confectio, & puellarum conſecratio, à presbyteris ne fiat: nec aliquem reconciliare in publico rei ſacræ miniſterio presbytero liceat, hoc omnibus placet.

Dist. xxij. Si iubet ſanctitas veſtra.

C

Ἑρμηνεία.

Χρίσματος ποίησίς ἐστιν, ἡ τοῦ ἁγίου μύρου τελετή· καταλλαγὴ μετανοούντων, τὸ δέχεσθαι λογισμοὺς ἁμαρτανόντων, καὶ λύειν τοὺς ἴσως ἐπιτιμηθέντας, ἐκ τοῦ ἐπιτιμίου. καταλλάσσει γὰρ τούτους ὁ ψυχικὸς ἰατρὸς μετὰ τοῦ θεοῦ, διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον ἐπιστροφῆς. κορῶν δὲ καθιέρωσις, οὐχὶ διακονισσῶν χειροθεσία ἐστὶν, ἀλλ' ἔθος ἦν, κόρας προσάγεσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ παρθενίαν ὁμολογούσας, καὶ ταύτας οἱ ἐπίσκοποι δι' εὐχῶν καθιέρουν, ὡς ἀνατεθείσας τῷ θεῷ, καὶ ἐκεῖνοι ἐφρόντιζον τῆς φυλακῆς αὐτῶν καθὼς δηλοῦται ἀπὸ τοῦ μδʹ· κανόνος τῆς παρούσης συνόδου. ταῦτα οὖν γίνεσθαι παρὰ πρεσβυτέρων ἡ σύνοδος ἀπηγόρευσεν. ὥσπερ καὶ τὴν τῶν ναῶν καθιέρωσιν· καὶ δέδωκε τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τοῖς ἀρχιερεῦσι. τὸ δὲ καταλλάξαι εἰς δημοσίαν λειτουργίαν, τοιοῦτόν ἐστιν. οἱ ἐπιτιμηθέντες,

Schol. Bals. Chriſmatis confectio, eſt ſancti vnguenti myſtica peractio. Reconciliatio eorum qui pœnitentiam agunt, eſt eorum qui peccãt, ſupputationes audire, & eos à pœna ſoluere quibus pœna fortè iniuncta eſt. Medicus enim animæ eos cum Deo conciliat, per pœnitentiam, & conuerſionem ad id quod eſt melius. Puellarum autem conſecratio, non eſt diaconiſſarum per manuum impoſitionem ordinatio: ſed mos erat puellas ad eccleſiam adduci virginitatem profitentes, & eas epiſcopi per preces conſecrabant vt Deo dedicatas, & illi earum cuſtodiæ curam gerebant. Vt ex xliiij. canone præſentis ſynodi declaratur. Hæc ergo à presbyteris fieri prohibuit ſynodus: quemadmodum & templorum conſecrationem: & dedit eorum facultatem antiſtitibus. Illud autem, conciliare in publico rei ſacræ miniſterio, eſt eiuſmodi. Ij quibus pœna, quæ aliàs pœnitentia dicitur, iniuncta eſt,

D

& ab eccleſia arcentur, non permittuntur cum fidelibus conſiſtere: ſed per ſe Deum laudare non prohibentur. Quando autem à pœna abſoluti fuerint, tunc conſiſtunt cum fidelibus: & publicè ſeu palam Deum cum populo laudant. Lege & xxxvij. can. præſentis ſynodi: nec tibi videatur repugnare lij. canon Apoſtolicus, qui dicit epiſcopos & presbyteros ſuſcipere eos qui conuertuntur. Quare nota, quòd qui ſine epiſcopali permiſſione hominum confeſſiones excipiunt, ſacrati monachi, malè faciunt. multò autem magis profani. Ij enim nec cum permiſſione epiſcopi poſſunt tale quidquam exercere. Et ideo ſynodalis quoque declaratio facta eſt ex ſupplicatione partis venerabilis monaſterij Euergetidis, quòd quoniam ſtatutum monaſterij decernit eius præfectum monachorum confeſſiones auditurum, profano autem non permittitur confeſſiones excipere, neceſſariò ſequitur præfectum eſſe ſacerdotem. Præfecti autem, vt ſæpe diximus, homines profani fiunt. Nam & mulieres quoque monaſteriis præficiuntur, ſed hominum confeſſiones non audiunt. His ita ſe habentibus, dicunt aliqui, quòd quoniam ab antiſtitibus fit puellarum conſecratio, non licebit monaſterij præfecto, qui eſt ſacratus, vel, vt ſemel dicam, ſacerdoti monacho, quemuis monachum tondere ſine epiſcopali permiſſione. Idem enim eſt puellarum conſecratio, & monachorum tonſura. Mihi autem videtur ſacerdotes præfectos poſſe citra vllum impedimentum tondere, etiam ſine epiſcopali permiſſione. Si enim xiiij. can. vij. ſynodi permittit monaſterij præfecto etiam lectoris characterem facere abſque ſcientia epiſcopi, in proprio monaſterio, multo magis ei tondere permiſit. Et lege quæ in eo ipſo xiiij. can. ſcripta ſunt. Qui autē ſunt ſimpliciter ſacerdotes monachi, debent facere tonſuras cum ſcientia epiſcopi propter præſentem canonem. niſi quis fortè hoc quoque velit fieri ſola monachi ſacerdotis voluntate ex longa conſuetudine, quæ & canone & lege fuit potentior.

A καὶ τῆς ἐκκλησίας εἰργόμενοι, οὐ παραχωροῦνται συνίστασθαι μετὰ τῶν πιστῶν· καθ' ἑαυτοὺς δὲ ὑμνεῖν τὸν θεὸν οὐ κωλύονται. ὅτε δὲ τῶν ἐπιτιμίων λυθῶσι, τότε συνίστανται τοῖς πιστοῖς· καὶ δημοσίᾳ ἤγουν φανερῶς ὑμνοῦσι τὸν θεὸν μετὰ τοῦ δήμου. ἀνάγνωθι καὶ τὸν λζ΄. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου· καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι ὁ νβ΄. ἀποστολικὸς κανὼν, λέγων τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους δέχεσθαι τοὺς ἐπιστρέφοντας. ἀλλ' εἰπὲ καὶ τούτους τοὺς πρεσβυτέρους κατὰ προτροπὴν τῶν ἐπισκόπων, δέχεσθαι τοὺς μετανοοῦντας. ὥστε σημείωσαι B ὅτι οἱ χωρὶς ἐπιτροπῆς ἐπισκοπικῆς δεχόμενοι λογισμοὺς ἀνθρώπων ἱερώμενοι μοναχοὶ, κακῶς· πολλῷ δὲ πλέον οἱ ἀνίεροι. οὗτοι γὰρ οὐδὲ μετὰ προτροπῆς ἐπισκοπικῆς δύναιντο τοιοῦτόν τι ἐνεργῆσαι. διὸ καὶ σημείωμα γέγονε συνοδικὸν τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου κυροῦ Θεοδοσίου ἐκ προσελεύσεως τοῦ μέρους τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς Εὐεργέτιδος, ὡς ἐπεὶ τὸ τυπικὸν τῆς τοιαύτης μονῆς διορίζεται δέχεσθαι τὸν κατὰ καιροὺς καθηγούμενον αὐτῆς τοὺς λογισμοὺς τῶν μοναχῶν, οὐκ ἔφεσται δὲ ἀνιέρῳ δέχεσθαι λογι- C σμοὺς, ἐξ ἀνάγκης ἕπεται τὸ εἶναι τὸν καθηγούμενον ἱερέα. ἡγούμενοι δὲ, ὡς πολλάκις εἴπομεν, ἀνίεροι γίνονται. ὅτι καὶ γυναῖκες ἡγουμενεύουσι μὲν, λογισμοὺς δὲ ἀνθρώπων οὐ δέχονται. τούτων οὕτως ἐχόντων, λέγουσί τινες, ὡς ἐπεὶ παρὰ ἀρχιερέων ἡ τῶν κορῶν καθιέρωσις γίνεται, οὐκ ἔσται ἐπ' ἀδείας ἱερωμένῳ καθηγουμένῳ ἢ ἁπλῶς ἱερεῖ μοναχῷ, ἀποκείρειν οἱονδήτινα μοναχὸν χωρὶς ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς. ταυτὸν γάρ ἐστιν ἡ τῶν κορῶν καθιέρωσις, καὶ ἡ τῶν μοναχῶν ἀπόκαρσις. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἀπαρεμποδίστως τοὺς ἱερεῖς καθηγουμένους ἀποκείρειν καὶ D δίχα ἐπιτροπῆς ἐπισκοπικῆς. εἰ γὰρ ὁ ιδ΄. κανὼν τῆς ζ΄. συνόδου, ἐγχωρεῖ τῷ καθηγουμένῳ καὶ σφραγίζειν ἀναγνώστην ποιεῖν εἰς τὴν οἰκείαν μονὴν, πολλῷ πλέον ἐξεχώρησεν αὐτῷ τὴν ἀπόκαρσιν. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τῷ αὐτῷ ιδ΄. κανόνι γραφέντα. οἱ δὲ ἁπλῶς ἱερεῖς μοναχοὶ, ὀφείλουσι τὰς ἀποκάρσεις ποιεῖν μετὰ εἰδήσεως ἐπισκοπικῆς διὰ τὸν παρόντα κανόνα. εἰ μήπου τις καὶ τοῦτο θελήσει γίνεσθαι κατὰ μόνην τοῦ μοναχοῦ ἱερέως θέλησιν, ἀπὸ τῆς μακρᾶς συνηθείας τῆς ἀντὶ νόμου καὶ κανόνος κρατούσης.

Κανὼν ζ'.

Περὶ τῆς τῶν ἐν κινδύνῳ καθεστώτων καταλλαγῆς, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐάν τις ἐν κινδύνῳ καθεστὼς αἰτήσῃ ἑαυτὸν καταλλαγῆναι τοῖς ἱεροῖς θυσιαστηρίοις τοῦ ἐπισκόπου ἀπόντος, ὀφείλει εἰκότως ὁ πρεσβύτερος ἐρωτῆσαι τὸν ἐπίσκοπον, καὶ οὕτως τὸν ἐν κινδύνῳ καταλλάξαι κατὰ τὴν ἐκείνου παραγγελίαν. τοῦτο δὲ τὸ πρᾶγμα ὀφείλομεν σωτηριώδει βουλῇ κυρῶσαι. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, ἀρκεῖ ὅπερ ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη ἀναγκαίως ἡμᾶς ὠφελῆσαι κατηξίωσεν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἐναργῶς ἀναφαίνεται, μὴ ἐξεῖναι τοῖς ἱερεῦσιν ἐξομολογήσεις ἀνθρώπων ἀναδέχεσθαι, καὶ συγχωρεῖν ἁμαρτίας χωρὶς ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς. φησὶ γάρ, ἐὰν κινδυνεύῃ τις περὶ τὴν ζωήν, καὶ ζητήσῃ καταλλαγῆναι, ἤγουν παραχωρηθῆναι, εἰς μετάληψιν τῶν ἁγίων ἁγιασμάτων μετὰ ἐξομολόγησιν (ἄπεστι δὲ ὁ ἐπίσκοπος) οὐ δύναται ἱερεὺς καταλλάξαι τοῦτον· ἀλλ' ὀφείλει ἐρωτᾷν τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἐπέχοντα τόπον ἀποστόλου, καὶ λαβόντα ἐξουσίαν ἀπὸ θεοῦ δεσμεῖν τε καὶ λύειν, καὶ μετὰ ἐπιτροπῆς αὐτοῦ ποιεῖν τὴν καταλλαγήν, ἐὰν τέως ἐστὶν εὐχερὲς γενέσθαι τὴν ἐρώτησιν. εἰ γὰρ ἄπεστι μακρὰν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ θάνατος ἐφίσταται, καὶ χωρὶς τοῦ ἐρωτηθῆναι τὸν ἐπίσκοπον, δοθήσεται καταλλαγὴ παρὰ τοῦ ἱερέως, κατὰ τὸν μγ'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου. εἰ γοῦν οὐδὲ ἐπιτελευτίαν καταλλαγὴν χωρὶς ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς ὁ ἱερεὺς δίδωσι, ὡς μηδὲ ἐξουσίαν ἔχων τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, πολλῷ πλέον ἐξομολόγησιν οὐ δέξεται ὑγιαινόντος. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, καὶ τοῦ ς'. κανόνος μὴ παρακελευσαμένου τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τὸν ἱερέα τὸν δίχα ἐπιτροπῆς ἐπισκόπου δεξάμενον λογισμούς, κατὰ τὴν ἐρώτησιν τοῦ Φουρτουνάτου, ἀλλὰ μηδὲ τοῦ παρόντος κανόνος περὶ τούτου τι διορίζομένου, εἶπον τινὲς παρὰ τῇ ἐπισκοπῇ διακεῖσθαι ἀνακεῖσθαι τὴν κόλασιν τοῦ παραβάτου τοῦ κανόνος. ὁ δὲ ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κυρὸς Μιχαὴλ ὁ γεγονὼς ὕπατος τῶν φιλοσόφων, ἔλεγεν ὀφείλειν καθαιρεῖσθαι τὸν τοιοῦτον ἱερέα, κατὰ τοὺς κανόνας τοὺς διορίζομένους καθαιρεῖσθαι τοὺς παρὰ ἐνορίαν ἐνεργοῦντας ἱερατικόν τι, καὶ τοὺς παραβάτας τῶν κανόνων.

Canon VII.

A *De reconciliatione eorum qui ſunt in periculo: Aurelius epiſcopus dixit, Si quis in periculo conſtitutus petiuerit ſeipſum reconciliari ſacris altaribus, abſente epiſcopo, iure debet presbyter conſulere epiſcopum, & ſic eum qui eſt in periculo eius præcepto reconciliare. Hanc rem autem debemus ſalutari conſilio confirmare. Vniuerſa ſynodus dixit: Sufficit, quod veſtra ſanctitas nos neceſſario iuuare æquum cenſuit.*

Schol. Bals. Ex præſenti quoque canone euidenter oſtendi-
B tur, non licere ſacerdotibus hominum confeſſiones audire, & peccata remittere ſine epiſcopali permiſſione. Dicit enim, Si quis in mortis periculo fuerit conſtitutus, & petiuerit reconciliari, id eſt, ſibi permitti vt ſit diuinorum ſacramentorum particeps poſt confeſſionem (abeſt autem epiſcopus) non poteſt ſacerdos eum reconciliare: ſed debet interrogare epiſcopum, qui obtinet locum Apoſtoli, & accepit à Deo poteſtatem ligandi & ſol-
C uendi, & cum eius permiſſione facere reconciliationem: ſi modò ſit expeditum interrogationem facere. Si enim longè abeſt epiſcopus, & mors imminet, etiam abſque interrogatione epiſcopi dabitur reconciliatio à ſacerdote ſecundùm xliiij. can. præſentis ſynodi. Si ergo nec extremam quidem recõciliationem dat ſacerdos abſque epiſcopali permiſſione, vt qui non habeat facultatem ligandi & ſoluendi, multò magis nec ſani confeſſionem recipiet. His autem ita habentibus, cùm vj.
D canon non ſtatuat quid debeat fieri in ſacerdotem, qui ſine permiſſione epiſcopi ſupputationes accepit, ſecundùm interrogationem Fortunati: ſed nec præſens canon quidquam de eo ſtatuat: dixerunt quidam epiſcopali iudicio relinqui ſupplicium eius qui canonem tranſgreſſus eſt. Sanctiſſimus autem ille patriarcha dominus Michaël, qui fuit ſupremus philoſophorum, dicebat eum ſacerdotem debere deponi, ſecundùm canones qui ſtatuunt eos eſſe deponendos, qui vltra prouinciam aliquid ſacerdotale exercent, & canonum tranſgreſſores.

CANON VIII. A

De iis qui patres criminantur, & vt nulli, cuius vita infamia laborat, liceat epiſcopum accuſare. Nouatis epiſcopus Mazulitanus dixit, Sunt multi non bonæ conuerſationis, qui exiſtimant patres & epiſcopos debere paſſim & temere reos agi, eóſne oportet admittere an non? Aurelius epiſcopus dixit, Placet ergo dilectioni veſtræ eos qui aliquibus ſceleribus illaqueati ſunt, accuſationis vocem aduerſus patres edere? Ab omnibus epiſcopis dictum eſt, Si quis infamia laboret, ne admittatur.

SCHOL. BALS. Sextus canon vniuerſalis ſextæ ſynodi, ſtatuit non B eſſe omnes admittẽdos ad epiſcoporum & clericorum accuſationes, ſed eos demum qui ſunt à reprehenſione alieni. Lege ergo eum canonem qui eſt antiquior, & præſentis ſynodi cxxviij. cxxix. & cxxx.

CANON IX.

De iis qui pro ſuorum peccatorum meritis ex eccleſiaſtico cœtu eiiciuntur, Auguſtinus epiſcop. loci conſeruator Numidicæ regionis dixit, Hoc decernere velitis, vt eos qui pro ſuorum criminum meritis eccleſia eiecti ſunt, ſi quis epiſcopus vel presbyter in communionem velit recipere, ipſe quoque C æquali crimini obnoxius videatur, ſimul cum iis qui proprij epiſcopi canonicam ſententiam effugiunt. Ab omnibus epiſcopis dictum eſt, Omnibus placet.

11. q. 3. Quoniã merito.

SCHOL. BALS. Lege ſanctorum Apoſtolorum can. xj. xij. xxxij. Antiochenæ ſynodi can. vj. Sardic. ſyn. can. xiij. quid debeat fieri eis qui depoſitos vel ſegregatos clericos recipiunt. Præſens autem canon decernit vt clericos eccleſia eiectos propter iuſtas ab ipſis perpetratorum criminum pœnas, ſi alius epiſcopus vel presbyter ad communionem ſuſceperit, is quoque ſimiliter ac is qui D ſuſcipitur, puniatur. Iis ergo quæ ab aliis canonibus & à præſenti conſtituta ſunt, collectis, dic quòd ſi clericum depoſitum alius epiſcopus in ſacerdotalem communionem ſuſceperit, deponetur. Si autẽ vnà cum ſegregato orauerit ſegregabitur. Propterea enim præſẽs quoq; canõ dixit, Similiter ac is qui eccleſia eiectus eſt, eum eſſe puniendum qui ſuſcepit.

Κανὼν ηʹ.

Περὶ τῶν τοὺς πατέρας αἰτιωμένων, καὶ ὥστε μηδενὶ διαβεβλημένῳ ἐξεῖναι ἐπισκόπου κατηγορεῖν. Νουάδιος ἐπίσκοπος Μαζυλιτανὸς εἶπεν· εἰσὶ πολλοὶ οὐκ ἀγαθῆς ἀναστροφῆς, οἵτινες ἡγοῦνται τοὺς πατέρας καὶ ἐπισκόπους, ὡς ἔτυχεν, ὀφείλειν ἐνάγεσθαι· τοὺς τοιούτους δεῖ προσδέχεσθαι, ἢ μή; Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀρέσκει τοίνυν τῇ ἀγάπῃ ὑμῶν, τοὺς εἴς τινα μύση ἐμπεπλεγμένους, κατὰ πατέρων φωνὴν κατηγορίας ἀποτίθεσθαι; ἐκ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· ἐὰν διαβέβληται ὁ τοιοῦτος, μὴ προσδεχθῇ.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ϛʹ. κανὼν τῆς οἰκουμενικῆς δευτέρας συνόδου διορίζεται μὴ εἶναι εὐπαραδέκτους εἰς ἐπισκόπων κατηγορίας καὶ κληρικῶν, ἅπαντας, ἀλλὰ μόνους τοὺς ἀνεπιλήπτους. ἀνάγνωθι οὖν τὸν τοιοῦτον κανόνα, προγενέστερον ὄντα. καὶ τῆς παρούσης συνόδου, κανόνα ρλʹ. ρκηʹ. ρκθ. καὶ ρλαʹ.

Κανὼν θʹ.

Περὶ τῶν κατ᾽ ἀξίαν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συλλόγου ἐκβαλλομένων. Αὐγουστῖνος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς χώρας εἶπεν· τοῦτο ὁρίσαι καταξιώσατε, ὥστε τοὺς ἀξίως τῶν οἰκείων ἐγκλημάτων ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας διωχθέντας, ἐάν τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος δέξηται εἰς κοινωνίαν· καὶ αὐτὸς ἔτι μὴν τῷ ἴσῳ ἐγκλήματι ὑπεύθυνος φανῇ ἅμα τοῖς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, τὴν κανονικὴν ψῆφον ἀποφεύγουσι. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, πᾶσιν ἀρέσκει.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, κανόνα ιαʹ. ιβʹ. λβʹ. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, κανόνα ϛʹ. καὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ κανόνα ιγʹ. διδάσκοντας τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς δεχομένους καθῃρημένους ἢ ἀφωρισμένους κληρικούς, ὡσαύτως καὶ εἰς τοὺς δεχομένους ἀφωρισμένους λαϊκούς. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται τοὺς διωχθέντας ἀπὸ ἐκκλησίας κληρικοὺς διὰ ἀξίαν ἐκδίκησιν τῶν παρ᾽ αὐτῶν πλημμεληθέντος ἐγκλήματος, ἐὰν ἕτερος ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος δέξηται εἰς κοινωνίαν, καὶ αὐτὸν ὁμοίως τῷ δεχθέντι κολάζεσθαι. συναγαγὼν οὖν τὰ παρὰ τῶν ἑτέρων καὶ τοῦ παρόντος κανόνος διορισθέντα, εἰπὲ ὅτι ἐὰν κληρικὸν καθῃρημένον δέξηται ἕτερος ἐπίσκοπος εἰς κοινωνίαν ἱερατικήν, καθαιρεθήσεται. ἐὰν δὲ μετὰ ἀφωρισμένου συνεύξηται, ἀφορισθήσεται. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ παρὼν κανὼν εἶπεν ὁμοίως τῷ ἐκβληθέντι τῆς ἐκκλησίας τὸν δεξάμενον αὐτὸν ἐπίσκοπον κολάζεσθαι.

σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ ὁ παρὼν κανὼν, οὐκ ἀσυζητήτως, ἀλλὰ μετὰ καταδίκην ἀξίαν τῶν ἁμαρτημάτων θέλει τοὺς κληρικοὺς καθαιρεῖσθαι ἢ ἀφορίζεσθαι.

Nota autem, quòd etiam præſens canon non citra examinationem, ſed poſt condemnationem peccato conuenientem, vult clericos deponi, vel ſegregari.

Κανὼν ι'.

Περὶ πρεσβυτέρων τῶν ἀπὸ τῶν οἰκείων καταγινωσκομένων ἐπισκόπων· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τῆς Νυμιδικῆς χώρας εἶπεν, οὐκ ἐκεῖνο δεῖ παρεάσαι, ἵνα ἐάν τις τυχὸν πρεσβύτερος ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καταγνωσθεὶς, φυσιότητί τινι καὶ ὑπερηφανίᾳ ἐπαρθεὶς, ἡγήσεται ὀφείλειν κεχωρισμένως ἅγια τῷ θεῷ προσφέρειν, ἢ ἄλλο ἀνορθοῦν θυσιαστήριον οἰηθείη κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως καὶ καταστάσεως· ὁ τοιοῦτος ἀτιμώρητος μὴ ἐξέλθῃ. Βαλεντῖνος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδικῆς χώρας εἶπεν ἀναγκαίως τῇ ἐκκλησιαστικῇ πίστει καὶ τάξει, σύμφωνά εἰσι τὰ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἀλυπίου προενεχθέντα. λοιπὸν τί δοκεῖ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, εἴπατε.

CANON X.

De presbyteris, qui à propriis epiſcopis condemnantur, Alypius epiſcopus regionis Numidicæ loci conſeruator dixit, Nec illud prætermittendum eſt, vt ſi quis fortè presbyter à proprio epiſcopo condemnatus, tumore quodam & arrogantia elatus, exiſtimauerit debere ſeparatim Deo ſancta offerre, vel aliud altare erigendum putauerit aduerſus eccleſiaſticam fidem & cõſtitutionẽ, is ne id impune auferat. Valẽtinus epiſcopus primæ cathedræ Numidicæ regionis ait, Neceſſariò eccleſiaſticæ fidei & ordini conſentiunt, quæ à fratre noſtro Alypio prolata ſunt. Quod ſupereſt, quid veſtræ videtur dilectioni dicite. Synodus dixit, Si quis presbyter aduerſus proprium epiſcopum inflatus ſchiſma fecerit, ſit anathema. 11.q.3. Si quis presbyter.

Ἑρμηνεία.

Ὁ λα'. ἀποστολικὸς κανὼν τοὺς παρασυνάγοντας κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρέσει καθυποβάλλει, λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι διορίζεται· πλὴν μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν καὶ τρίτην παράκλησιν. ὁ δὲ παρὼν κανὼν καὶ ὁ ς'. τῆς ἐν Γάγγρᾳ, ἀναθεματίζει τούτους. τίνι οὖν ὀφείλομεν προσέχειν ζητητέον. οἴομαι οὖν ὅτι καὶ ἄμφω κατὰ τοὺς κανόνας γενήσεται. πρῶτον μὲν γὰρ κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα, οἱ σχισματικοὶ παραγγελθήσονται τοῦ κακοῦ ἀποσχέσθαι· καὶ μὴ πεισθέντες, καθαιρεθήσονται ἢ ἀφορισθήσονται. Εἰ δὲ καὶ οὕτως τῇ φυσιότητι, τουτέστι τῇ κενοδοξίᾳ καὶ τῇ ἀνηκοΐᾳ ἐμμένοιεν, ἀναθέματι καθυποβληθήσονται, ὡς σεσηπότα μέλη ἐκ τοῦ ὑγιαίνοντος σώματος τῆς ἐκκλησίας ἐκκοπέντες. τὸ γὰρ ἐντεῦθεν ἀναθεματισθῆναι τοὺς μὴ διὰ δογματικὴν προσκεκρουκότας αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ ἀλαζονείαν καὶ νοὸς κουφότητα κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ἀτακτήσαντας, βαρύτατόν ἐστιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. ἀνάγνωθι καὶ τὸν α'. κανόνα τοῦ μεγάλου Βασιλείου, διδάσκοντα διαφορὰν αἱρετικῶν, σχισματικῶν, καὶ παρασυναγόντων. ἐνταῦθα δὲ καταχρηστικῶς ἐξελήφθη τὸ σχίσμα καὶ ἡ παρασυναγωγὴ, εἰς τοὺς κατὰ ἀλαζονείαν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν φυσιωθέντας καὶ ἀποσχισθέντας.

SCHOL. BALS. Triceſimus primus canon, eos qui à congregatione diuertunt, ſi ſint quidẽ clerici, depoſitioni ſubiicit: laicos autẽ ſegregandos decernit, ſed poſt primam & ſecundam & tertiam admonitionem. Præſens autẽ canon & vj. Gangren. eos anathematizat. Quid ergo ſequi debeamus quærendum eſt. Exiſtimo ergo, quòd vtrũq; fiet ex canonibus. Primum enim ſecundùm canonem Apoſtolicum ſchiſmaticis denunciabitur vt à malo abſtineant: & niſi paruerint, deponentur, vel excõmunicabuntur. Sin autem ſic quoque in inflatione, hoc eſt vana gloria & inobedientia, perſtiterint, anathemati ſubiicientur, vt membra putrida, è ſano eccleſiæ corpore amputati. Ex hoc enim ipſo eſſe anathematizatos, qui non propter cauſam dogmaticã offenderunt, ſed propter arrogantiã, & mentis leuitatem, aduerſus eccleſiaſticã conſtitutionem ſe inſolenter geſſerunt, eſt grauiſſimum, vt mihi quidem videtur. Lege etiam j canonem magni Baſilij, qui docet differentiam hæreticorum, ſchiſmaticorum, & eorum qui à congregatione diuertunt. Hic autem abuſiuè acceptũ eſt ſchiſma, & παρασυναγωγή, id eſt à congregatione diuerſio, pro iis qui ex arrogantia aduerſus ſuum epiſcopum inflati ſunt, & ab eo abſciſſi.

Canon XI.

A

Ab omnibus epiſcopis dictum eſt: Si quis presbyter in ſua vita agendæ ratione condemnatus fuerit, debet is vicinis epiſcopis renunciare, vt ipſi rem audiant: & per ipſos proprio epiſcopo reconcilietur. Si hoc autem non fecerit, ſed, quod abſit, ſuperbia inflatus ſe à proprij epiſcopi communione ſeparauerit, & vnà cum aliquibus ſchiſma faciens Deo ſanctũ obtulerit, is anathema reputabitur, & proprium locum perdet: hoc ſcilicet conſiderato, nunquid aduerſus epiſcopum iuſtam habeat expoſtulationem.

B

Schol. Bals. Hic quoque canon eadem cum præcedẽte dicit: ſtatuit enim vt non ſolùm deponantur, ſed etiam anathematizentur presbyteri ab epiſcopis condemnati, & qui nolunt rem pacificè componi per examinationem vicinorum epiſcoporum, ſed ſeipſos abſcindunt, hoc eſt, ſeparant à proprio epiſcopo, & ſeparatim ſacra celebrant præter illius ſententiam. Lege & vj. can. Antioch. ſyn. & xiiij. Sardic. Oportet autem, inquit, conſiderare, nunquid proprium epiſcopum iuſtè accuſet clericus, & vnà cum eo communionem iure declinet. Lege & xxviij. canonem huius ſynodi Antiochen. can. iiij. Aduerſus epiſcopum autem expoſtulationem ne dixeris eſſe ex peccato, vel ab alia criminali accuſatione, ſed vel ex cauſa dogmatica, vel iniuſta eius vitæ inſtitutione. Neque enim debet clericus à proprio epiſcopo ante condemnationem ſeparari, niſi cum videt manifeſtè iniuriam facientem, vel recto dogmati repugnantem. Cùm autem ille metropolitanus Philippolis Italicus proprium clericum Campſorymen ſegregaſſet, agitatum eſt apud ſanctiſſimum illum patriarcham Muzalon, cum miſericordia dignum non eſſe, vt qui, vt vult hic præſens canon, ad finitimos epiſcopos non acceſſerit, & ad ſynodum quæ erat in regione, vt per eos reconciliaretur metropolitano, ſed ſedi primùm patriarchali moleſtiam exhibuerit, & proprium epiſcopum ad iudiciariam contentionem deduxerit.

Κανὼν ια'.

Ἐάν τις πρεσβύτερος κατὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου φρονηματισθεὶς σχίσμα ποιήσῃ, ἀνάθεμα ἔστω. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· ἐάν τις πρεσβύτερος ἐν τῇ διαγωγῇ αὐτοῦ καταγνωσθῇ, ὀφείλει ὁ τοιοῦτος τοῖς γειτνιῶσιν ἐπισκόποις προσαγγεῖλαι· ἵνα αὐτοὶ τοῦ πράγματος ἀκροάσωνται, καὶ δι' αὐτῶν τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ καταλλαγῇ· τοῦτο δὲ ἐὰν μὴ ποιήσῃ, ἀλλ', ὅπερ ἀπείη, ὑπεροψίᾳ φυσιούμενος ἐκ τῆς τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου κοινωνίας ἑαυτὸν χωρίσῃ, καὶ παρὰ μίαν μετά τινων σχίσμα ποιῶν, ἁγίασμα τῷ θεῷ προσενέγκῃ· ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα λογισθήτω, καὶ τὸν ἴδιον τόπον ἀπολεσάτω· σκοπουμένου, μήποτε κατὰ τοῦ ἐπισκόπου μέμψιν ἔχοι δικαίαν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν τὰ αὐτὰ τῷ πρὸ αὐτοῦ ἀποφαίνεται· διορίζεται γὰρ μὴ μόνον καθαιρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀναθεματίζεσθαι τοὺς καταγινωσκομένους παρὰ ἐπισκόπων πρεσβυτέρους, καὶ μὴ θέλοντας εἰρηνικῶς λυθῆναι τὸ πρᾶγμα διὰ κατεξετάσεως τῶν γειτνιώντων ἐπισκόπων, ἀλλὰ ἀποσχίζοντας, τουτέστι χωρίζοντας ἑαυτοὺς ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, καὶ ἱερουργοῦντας ἰδιαιτέρως παρὰ γνώμην ἐκείνου. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ς'. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, καὶ τὸν ιδ'. τῆς ἐν Σαρδικῇ. χρὴ δέ φησι σκοπεῖν καὶ ἐξετάζειν μήποτε δικαίως αἰτιᾶται τὸν ἴδιον ἐπίσκοπον ὁ κληρικός, καὶ εὐλόγως τὴν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν ἐκκλίνοι. ἀνάγνωθι καὶ τὸν κθ'. κανόνα τῆς συνόδου ταύτης, καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα δ'. τὴν δὲ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου μέμψιν, μὴ εἴπῃς εἶναι ἐξ ἁμαρτήματος ἢ ἀπὸ ἄλλης αἰτιάσεως ἐγκληματικῆς, ἀλλὰ ἀπὸ δογματικῆς, ἢ ἀδίκου διαγωγῆς. οὐ γὰρ ὀφείλει ὁ κληρικὸς ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ χωρίζεσθαι πρὸ καταδίκης, εἰ μὴ προφανῶς αὐτὸν βλέπει ἀδικοῦντα ἢ ἐναντιούμενον τῷ ὀρθῷ δόγματι. τοῦ δὲ μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως τοῦ Ἰταλικοῦ ἐκείνου ἀφορίσαντος τὸν ἴδιον κληρικὸν τὸν Καμψορύμην, λόγος ἐγένετο παρὰ τῷ ἁγιωτάτῳ ἐκείνῳ πατριάρχῃ τῷ Μουζάλωνι, μὴ ὀφείλειν τοῦτον συμπαθείας ἀξιωθῆναι, ὡς μὴ προσελθόντα κατὰ τὸν παρόντα κανόνα τοῖς γειτνιάζουσιν ἐπισκόποις, καὶ τῇ κατὰ χώραν συνόδῳ, χάριν τοῦ καταλλαγῆναι δι' αὐτῶν τῷ μητροπολίτῃ, ἀλλὰ πρώτως τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐνοχλήσαντα, καὶ ὑπὸ ἀντιδικίαν ἀγαγόντα τὸν ἴδιον ἐπίσκοπον.

A τοῦ δὲ Καμψορύμη εἰπόντος διὰ πολλῶν μητροπολιτῶν ζητῆσαι αὐτὸν τὴν τοῦ οἰκείου μητροπολίτου συμπάθειαν, καὶ μὴ εἰσακουσθῆναι· καὶ διὰ τοῦτο καταντῆσαι εἰς τὴν μεγάλην σύνοδον, διεγνώσθη μηδέ τι ἀκανόνιστον ποιῆσαι αὐτόν.

Cùm autem dixiſſet Campſoryme ſe per multos metropolitanos ſui metropolitani miſericordiam poſtulaſſe, & non exauditum eſſe, & propterea ad magnam ſynodum veniſſe, iudicatum eſt eum nihil feciſſe contra canones.

Κανὼν ιβ'.

Ἐάν τις ἐπίσκοπος χωρὶς καιροῦ συνόδου ἐγκλήματι περιβληθῇ, ὁ τοιοῦτος ἀκουσθῇ ἀπὸ δώδεκα ἐπισκόπων. Φίλιξ ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀναφερέσθω κατὰ τὰ ὁρισθέντα ἐκ τῶν παλαιῶν συνόδων· ἵνα ἐάν τις ἐπίσκοπος (ὅπερ ἀπείη) ἔν τινι ἐγκλήματι περιπέσῃ, καὶ γένηται πολλὴ ἀνάγκη τοῦ B μὴ δύνασθαι πολλοὺς συνελθεῖν διὰ τὸ μὴ ἀπομεῖναι αὐτὸν ἐν τῷ ἐγκλήματι, ἀπὸ δώδεκα ἐπισκόπων ἀκουσθῇ, καὶ ὁ πρεσβύτερος, ἀπὸ ἓξ ἐπισκόπων καὶ τοῦ ἰδίου, καὶ ὁ διάκονος, ἀπὸ τριῶν.

CANON XII.

Si quis epiſcopus extra tempus ſynodi criminis accerſatur, is à duodecim epiſcopis audiatur. Philix epiſcopus dixit: Referatur ſecundùm ea quæ ab antiquis ſynodis decreta ſunt, vt ſi quis epiſcopus (quod abſit) in aliquod crimen incidat, & fieri nō poſſit omnino vt multi conueniant: ne ipſe in crimine hæreat, à duodecim epiſcopis audiatur: Et presbyter à ſex epiſcopis, & proprio, & diaconus à tribus. 15.q.7. Felix. 3. qu. 8. Suggero.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ δ'. κανόνος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἐμφαίνοντος τὰς μὲν καθαιρέσεις τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων παρὰ ἑνὸς ἐπισκόπου γίνεσθαι, τὰς δὲ καθαιρέσεις τῶν ἐπισκόπων, παρὰ συνόδου, δοκεῖ ἐναντιοῦσθαι αὐτῷ ὁ παρὼν κανών, διοριζόμενος ὑπὸ δώδεκα ἐπισκόπων τὸ ἐλάχιστον, κρίνεσθαι C ἐπίσκοπον χάριν ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως, τὸν πρεσβύτερον ὑπὸ ἕξ, καὶ τὸν διάκονον, ὑπὸ τριῶν. Οὐκ ἐναντιοῦνται δὲ οἱ κανόνες, ἀλλ' ὁ μὲν, ὁ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ δηλαδή, ἁπλῶς τὰς τοιαύτας κρίσεις ὥρισε διατυποῦσθαι· ὁ δὲ παρὼν, κατὰ πολὺ μεταγενέστερος ὤν, ἀσφαλεστέρως τὰς τοιαύτας κρίσεις παρεκελεύσατο γίνεσθαι. καὶ οὐκ ἔστιν ἐναντίωσις ἡ ἀσφαλεστέρα νομοθεσία. ὅτι δὲ διὰ τὸ ἀσφαλέστερον ταῦτα νενομοθέτηται), δηλοῦται καὶ ἀπὸ τοῦ λέγειν τοὺς πατέρας, τότε ταῦτα γίνεσθαι, ὅτε μὴ ἔστιν εὐχερὲς καὶ πλείονας συνελθεῖν ἐπισκόπους. τηνικαῦτα γὰρ ἀναγκαῖον ἐστὶ καὶ πλείονας ἐπισκόπους ἀκροᾶσθαι D τῶν ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων. τὸ δὲ μὴ ὑπομεῖναι τὸν ἐπίσκοπον ἐν τῷ ἐγκλήματι, οὕτως ἑρμηνευτέον, ἵνα μὴ ἀμφίβολος ὢν ὁ ἐπίσκοπος, καταφρονῆται ὑπὸ τοῦ ὑπ' αὐτὸν λαοῦ, ὡς ὑπὸ κατηγορίαν ὤν. καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος μόνων ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων μεμνημένου, ἐφεῖται μητροπολίτῃ ἑνὶ ἢ ἐπισκόπῳ ἑνὶ, δικάζειν ἐπίσκοπον ἢ ἱερέα ἢ διάκονον χάριν ὑποθέσεως συναλλαγματικῆς ἀτιμοποιοῦ, ἤγουν περὶ παραθήκης, ἢ περὶ χρήσεως· ὡσαύτως καὶ περὶ ὑποθέσεως ἐξ ἁμαρτήματος ἀναφυομένης, ἤγουν ὕβρεως, κλοπῆς, βίας, καὶ τῶν ὁμοίων. ὁ νε'.

SCHOL. BALS. Cùm iiij. can. Antiochenæ ſynodi declaraſſet presbyteros & diaconos ab vno epiſcopo deponi: epiſcoporum autem depoſitiones à ſynodo fieri: videtur præſens canon ei aduerſari, decernens à xij: ad minùs epiſcopis epiſcopū in cauſa criminali iudicari, presbyterū autem à ſex, & diaconum à tribus. Non pugnant autem inter ſe canones: ſed Antiochenæ quidē ſynodi canō hæc iudicia aliter conſtituenda decreuit. Præſens autem canon, qui longo pòſt tēpore factus eſt, hæc iudicia cautiùs fieri ſtatuit. Cautior autē legis latio nō inducit repugnantiam. Quòd autē maioris ſecuritatis gratia hæc cauta ſunt, ex eo declaratur, quòd dicāt patres hæc tūc demum fieri, quando eſt difficile vt plures epiſcopi conueniant. Tunc enim neceſſe eſt plures quoque epiſcopos cauſas criminales audire. Illud autem, ne epiſcopus in crimine hæreat, ſic eſt interpretādū, ne dū dubius eſt epiſcopus, à ſuo populo contēnatur. Interrogauerit autem quiſpiam, cùm canon cauſarum ſolùm criminalium meminerit, an vni metropolitano vel epiſcopo permittatur examinare epiſcopum, vel ſacerdotem, vel diaconum in cauſa ciuili ex contractu, quæ infamiam irrogat, ſcilicet depoſiti, vel commodati: ſimiliter & in cauſa quæ ex delicto oritur, ſcilicet iniuria, furto, vi, & ſimilibus. Solutio. Iv.

canõ Apoſtolicus, & lxxxiiij. iubent A vt ij deponantur, qui reges, epiſcopos, & magiſtratus iniuria afficiunt. Et nonnulli quidem ad eiuſmodi iniurias eáſque ſolas depoſitionem redigũt. Mihi autem videtur ex omni actione quæ infamiam irrogat, pecuniaria ſcilicet & criminali, iis qui ſunt ſacrati, infamiam inuri, ſecundùm vniuerſalem & indiſtinctam legum conſtitutionem. Vidi enim etiam multos ſacratos propter furtum ſynodaliter depoſitos. Si autem interrogauerit quiſpiam, quid debet fieri lectoribus, audiet quòd xx. can. B præſentis ſynodi, reliquos clericos, præter presbyterum ſcilicet & diaconum, ab vno epiſcopo iudicandos eſſe ſtatuit. Præterea interrogauerit quiſpiam, cùm canon contineat, tũc fieri à xij. epiſcopis & ſolis epiſcoporum & ſolorum depoſitiones, quando fieri omnino non poteſt vt multi conueniant, ſi depoſitus fuerit epiſcopus à xij. epiſcopis, idque cùm ſit facile vt multi conueniant, diſſoluetur depoſitio an non? Solutio. Dicunt quidem hoc modo non infirmari ſententiam. Cùm autem Ioannes C Amathuntis epiſcopus ab illo Cypri archiepiſcopo Ioanne fuiſſet depoſitus, & depoſitionis edictum in tribunali Imperatorio lectum eſſet, quoniam inuenti ſunt xj. epiſcopi & archiepiſcopus depoſitionem feciſſe, ſtatuit ſanctiſſimus ille patriarcha dominus Lucas cum adſiſtente ſynodo, quin etiam ipſa præſens appellata, eſſe infirmam & nullius momenti depoſitionem: eo quòd non accerſita fuerit vniuerſa ſynodus Cypriorum eccleſiæ, etiam ſi magna eſſet eius cogendæ facultas: & quòd non D archiepiſcopus vltra xij. epiſcopos, ſed vnà cum illis eſſet cõnumeratus. Præterea autem allegarunt & xx. canonem præſentis ſynodi & xiiij. & quamuis dixiſſent nonnulli hoc de ſolis presbyteris & diaconis dictum eſſe, tamen non ſunt exauditi.

Canon XIII.

Non licere epiſcopum niſi à multis eligi. Sin autem neceſſe ſit, etiam vel à tribus epiſcopis eligatur. Aurelius epiſcopus dixit, Quid ad hæc dicit veſtra ſanctitas? Ab omnibus epiſcopis dictum eſt,

ἀποστολικὸς κανὼν καὶ ὁ πδ΄. καθαιρεῖσθαι διαγορεύουσι τοὺς ὑβρίζοντας βασιλεῖς, ἐπισκόπους καὶ ἄρχοντας. καὶ τινὲς εἰς τὰς τοιαύτας ὕβρεις καὶ μόνας στενοχωροῦσι καθαίρεσιν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἀπὸ πάσης ἀτιμοποιοῦ ἀγωγῆς, χρηματικῆς δηλαδὴ καὶ ἐγκληματικῆς, ἐπάγεσθαι ἀτιμίαν καὶ τοῖς ἱερωμένοις κατὰ τὴν καθόλου τῶν νόμων καὶ ἀδιάστικτον θεσμοθεσίαν. Εἶδον γὰρ καὶ πολλοὺς ἱερωμένους ἀπὸ κλοπῆς καθαιρεθέντας συνοδικῶς. Εἰ δὲ ἐρωτήσει τις τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς ἀναγνώστας, ἀκούσει ὅτι ὁ κ΄. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου παρὰ ἑνὸς ἐπισκόπου τοὺς λοιποὺς κληρικοὺς, τοὺς παρὰ τὸν πρεσβύτερον δηλαδὴ καὶ τὸν διάκονον, δικάζεσθαι διαγορεύεται. ἔτι ἐρωτήσει τις ὡς τοῦ κανόνος διαλαμβάνοντος τότε γίνεσθαι παρὰ δώδεκα ἐπισκόπων καὶ μόνων τὰς τῶν ἐπισκόπων καθαιρέσεις, ὅτε ἀνάγκη πολλὴ ἐστὶ μὴ δύνασθαι πολλοὺς συνελθεῖν, ἐὰν καθαιρεθῇ ἐπίσκοπος παρὰ δώδεκα ἐπισκόπων, εὐχερείας οὔσης καὶ ταῦτα πολλοὺς συνελθεῖν, ἄρα λυθήσεται ἡ καθαίρεσις ἢ οὔ; τινὲς μὲν λέγουσιν ἐκ τύπου τοῦ τρόπου μὴ ἀκυροῦσθαι τὴν ἀπόφασιν. τοῦ δὲ ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος ἐκείνου Ἰωάννου καθαιρεθέντος ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, κυρίου Ἰωάννου, καὶ τοῦ καθαιρετικοῦ σημειώματος ἀναγνωσθέντος ἐπὶ βήματος βασιλικοῦ, ἐπεὶ εὑρίσκονται ἕνδεκα ἐπίσκοποι καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος, τὴν καθαίρεσιν πεποιηκότες, διέγνω ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κύριος Λουκᾶς μετὰ τῆς παρεστασάσης συνόδου, ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ παροῦσα σύγκλητος, ἄκυρον εἶναι τὴν καθαίρεσιν διά τε τὸ μὴ μετακληθῆναι τὴν πᾶσαν σύνοδον τῆς τῶν Κυπρίων ἐκκλησίας, ἢ κἂν τὴν πλείονα, εὐχερείας καὶ ταῦτα οὔσης πρὸς τοῦτο, καὶ διὰ τὸ μὴ τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἐπέκεινα εἶναι τῆς δωδεκάδος τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ ταύτῃ τοῦτον συναπάγεσθαι. ἐχρήσαντο δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τῷ κ΄. κανόνι τῆς παρούσης συνόδου, καὶ τῷ ιδ΄. κἂν τινὲς δὲ εἶπον τότε εἰς μόνους πρεσβυτέρους καὶ διακόνους τοῦτο ἐκφωνηθῆναι, ἀλλ' οὐκ εἰσηκούσθησαν.

Κανὼν ιγ΄.

Περὶ τοῦ, μὴ ἐξεῖναι, ἐπίσκοπον, εἰ μὴ ἀπὸ πολλῶν, χειροτονεῖσθαι. Εἰ δὲ ἀνάγκη γένηται, καὶ ἀπὸ τριῶν ὁ ἐπίσκοπος χειροτονηθείη. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τί πρὸς ταῦτα λέγει ὑμῶν ἁγιωσύνη; ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη,

ὀφείλει παρ' ἡμῶν τὰ ὁρισθέντα ἐκ τῶν πρὸ ἡμῶν, φυλαχθῆναι· ὧν τινῶν ὡς ἔτυχεν ἀβούλως, οἱ πρωτεύοντες τῆς οἱασδή ποτε ἐπαρχίας οὐ κατατολμῶσι· πολλοὶ οὖν ἐπίσκοποι συναχθέντες, ἐπίσκοπον χειροτονήσουσιν. Εἰ δὲ ἀνάγκη γένηται, τρεῖς ἐπίσκοποι ἐν οἱῳδήποτε ἂν τόπῳ ὦσι, τῷ τοῦ πρωτεύοντος παραγγέλματι χειροτονήσουσι τὸν ἐπίσκοπον. καὶ ἐάν τις ἔν τινι ἐναντιωθῇ τῇ ἰδίᾳ ὁμολογίᾳ ἢ τῇ ὑπογραφῇ, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀποστερήσῃ τῆς τιμῆς.

Ἑρμηνεία.

Χειροτονίαν ἐνταῦθα, μὴ τὴν χειροθεσίαν καὶ καθιέρωσιν νομίσῃς, ἀλλὰ τὴν ψῆφον. ὅτι τε τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ κανόνος, διαγορευομένου καθαιρεῖσθαι τὸν τῇ ἰδίᾳ ὑπογραφῇ καὶ ὁμολογίᾳ ἐναντιούμενον ἐπίσκοπον, ἥτις ὑπογραφὴ οὐ γίνεται εἰς χειροτονίαν ἤτοι καθιέρωσιν, ἀλλὰ εἰς ψῆφον· καὶ ὅτι τοῦ ἀποστολικοῦ πρώτου κανόνος διαγορευομένου χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον ὑπὸ ἐπισκόπων δύο, εἴπερ ἐκλαβοίμεθα τὴν χειροτονίαν εἰς χειροθεσίαν, δόξοιμεν λέγειν ἐναντία τῷ ῥηθέντι κανόνι. τοῦ γὰρ δ'. κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου παρακελευομένου ὑπὸ πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν καθίστασθαι τὰς ψήφους· εἰ δὲ δυσχερὲς τοῦτό ἐστι, τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνάγεσθαι, συμψήφων γινομένων διὰ γραμμάτων καὶ τῶν λοιπῶν, ὡς ἔοικε, τινὲς μητροπολῖται, (τούτους γὰρ ὁ παρὼν κανὼν πρωτεύοντας ἐπαρχίας καλεῖ,) οὐκ ἐφύλαττον τὰ τοῦ κανόνος. ὅθεν καὶ ὡρίσθη παρὰ τῶν πατέρων, ὑπὸ πολλῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι τὰς ψήφους. Εἰ δὲ οὐκ ἔστι τοῦτο εὐχερές, ἐξ ἀνάγκης ὑπὸ τριῶν ὀφειλόντων μετ' εἰδήσεως καὶ ἐπιτροπῆς τοῦ πρώτου, ἤγουν τοῦ μητροπολίτου συνέρχεσθαι ἐν οἱῳδήτινι τόπῳ. ἐὰν δέ τις τῶν ψηφισαμένων ἐναντιωθῇ τῇ ἰδίᾳ ὑπογραφῇ, καθαιρεθήσεται. καὶ ὁ μὲν κανὼν, ἐν τούτοις καθαιρεθήσεται. τινὸς δὲ μητροπολίτου αἰτιαθέντος ποτὲ ὡς μὴ μετὰ ἐπαρχιωτῶν αὐτοῦ ψηφισαμένου ἐπίσκοπον, ἀλλὰ μετὰ μητροπολιτῶν διαγόντων εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, ἐχρησάμεθα ἡμεῖς ὑπὲρ αὐτοῦ λέγοντες, τῷ παρόντι κανόνι· καὶ εἴπομεν ὡς εἰ καὶ ἀπὸ τοῦ δ'. κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου ἀνάγκη ἐστὶν ὑπὸ ἐπαρχιωτῶν τὸ ἐλάχιστον τριῶν τὰς ψήφους γίνεσθαι,

A *Quæ ab yſs qui nos præceſſerant, conſtituta ſunt, debent à nobis ſeruari. quæ quidem temerè & inconſultè, qui in quauis prouincia primatum obtinent, non audent negligere. Multi ergo congregati epiſcopi epiſcopum eligent. Si autem neceſſe ſit, tres epiſcopi in quocunque loco fuerint, primatis iuſſu eligent epiſcopum. Et ſi quis in aliquo propriæ confeſsioni vel ſubſcriptioni aduerſatus fuerit, ipſe ſeipſum honore priuabit.*

Schol. Bals. Quod Latinè verſum eſt, *eligi*, Græcè eſt χειροτονεῖσθαι. χειροτονία autem hoc in loco, non pro **B** χειροθεσία, id eſt, manuum impoſitione & ordinatione, ſeu cõſecratione, intellexeris, ſed pro electione. Nam & hoc ex fine canonis oſtenditur, quo cauetur vt deponatur epiſcopus qui propriæ ſubſcriptioni & confeſſioni repugnat. quæ ſubſcriptio non fit ad ordinationem ſiue conſecrationem, ſed ad electionem. & quia cùm primus canon Apoſtolicus ſtatuat epiſcopum à duobus eſſe epiſcopis ordinandum, ſi χειροτονίαν pro ordinatione hoc in loco acceperimus, videbimur dicere cõtrarium dicto canoni. Cùm **C** autem iiij. canon primæ Nicenæ ſynodi iubeat electiones ab omnibus prouincialibus conſtitui: ſin autem hoc ſit difficile, tres ſimul congregari: reliquis quoque per literas ſuffragium ferentibus: quidam, vt eſt veriſimile, Metropolitani, (eos enim præſens canon vocant primates prouinciæ) non obſeruabant canonem. Vnde & à patribus definitum eſt, vt à multis epiſcopis fierent electiones. Sin autem hoc non ſit factu facile, neceſſariò à tribus, qui debent cum ſcientia & permiſſione primi, ſeu **D** Metropolitani, in quocunque loco conuenire. Si quis autem contra propriam ſubſcriptionem fecerit, deponetur. Ac in his quidem conſiſtit canon. Cùm autem quidam Metropolitanus fuiſſet aliquando accuſatus, quòd non cum ſuis prouincialibus epiſcopum elegiſſet, ſed cum Metropolitanis, qui in regina vrbium verſabantur, quidam præſentem canonem pro eo adducebant, & dicebant, quòd etiamſi ex iiij. canone primæ ſynodi Nicenæ neceſſe eſt à prouincialibus ad minimum tribus electionem fieri,

à præſenti tamen canone Metropolitano conceſſum eſt tres Metropolitanos, quos voluerit, accerſere, & per eos electionem facere in quocunque loco voluerit: & volebant Metropolitanum nulli reprehenſioni obnoxium ab hoc canone conſeruari. Audierunt autem, quòd quoniam præſens canon nihil noui decernit, ſed quæ à patribus antea definita ſunt, deinceps quoque ſeruanda ſtatuit, debent omnino quæ de conuocatis epiſcopis dicuntur, ſecundùm illum canonem intelligi, & electiones omnino à prouincialibus fieri. Illud autem in quouis loco procedere, non affert præiudicium quominus electio ſolùm fiat cum prouincialibus ad minimum tribus, reliquis quoque per literas ſuffragium ferentibus. Cùm autem canon decernat electiones fieri à tribus epiſcopis, ſi ſit multos conuenire difficile, interrogauerit quiſpiam, Si multi poſſint facilè conuenire, electio infirmabitur, an non? Solutio. Quæ de epiſcopi à duodecim facti depoſitione ſcripta ſunt, quando plures poterant facilè conuenire, ad præſentis quęſtionis ſolutionem ſufficiunt. Illud autem, In quouis loco, ſcriptum eſt, propter eos qui dicunt debere fieri eccleſiarum electiones à Metropolitano in ſua metropoli, quod quidem non receptum eſt. Locus enim non conſtituit epiſcopum, ſed ſuffragium, & antiſtitum electio. Nota ergo etiam ex hoc canone, quòd primas ſiue metropolitanus nō debet intereſſe electioni, ſed ſoli epiſcopi. DVB. Quid verò, ſi quis eorum qui elegerunt, ſuæ ſubſcriptioni contradixerit, eóne ipſo deponetur, an poſt examinationem, cùm ea quæ proponit probare non poſſit? Solutio. Si canonis quidē verba accepta fuerint, ad hoc vt is qui elegit, propriam ſubſcriptionem agnoſcat, dicat autem poſtea ſe accepiſſe aliquid quod vetet quominus is qui electus eſt, ad dignitatem epiſcopalem prouehatur, non aliàs deponetur, quàm ſi in probationibus defecerit. Sed ſi ſubſcriptionis contradictio pro eius negatione accepta fuerit, re per literarū probationem,

ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος μεταγενεστέρου ὄντος, ἐνεδόθη τῷ μητροπολίτῃ μετακαλέσασθαι πρὸς ἐπισκόπους τοὺς αὐτῷ βουλητούς, καὶ ποιεῖν τὴν ψῆφον δι' αὐτῶν ἐν οἵῳ ἂν τόπῳ θελήσῃ. καὶ οὕτω διὰ τούτου τοῦ κανόνος ἀκαταιτίατον τὸν μητροπολίτην συντηρῆσαι. οἱ δὲ λέγοντες ὡς ἐπεὶ ὁ παρὼν κανὼν οὐ νέον τι θεσμοθετεῖ, ἀλλὰ τὰ προδιορισθέντα παρὰ τῶν πατέρων καὶ ἐφεξῆς διορίζεται φυλάττεσθαι, ὀφείλουσι πάντως τὰ περὶ τῶν συγκαλουμένων ἐπισκόπων νοεῖσθαι, κατ' ἐκεῖνον τὸν κανόνα, ἐλογίσθησαν ματαιάζοντες, ὡς ὁ Ἀρέβιος αὐλητής, τὸ δὲ ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ προβιβῶσαι, οὐ προκριματίζει τὴν ψῆφον μόνον γενέσθαι μετὰ ἐπισκόπων τὸ ἐλάχιστον τριῶν κατὰ τὸν παρόντα κανόνα, καὶ τὴν ἀκολούθως τούτοι κρατοῦσαν συνῆχαι. τοῦ δὲ κανόνος διοριζομένου ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων τὰς ψήφους γίνεσθαι εἴπερ ἐστὶ δυσχερὲς πολλοὺς συνελθεῖν, ἐρωτήσει τις, ἐὰν εὐχερὲς ἐστὶ πολλοὺς συνελθεῖν, ἀκυρωθήσεται ἡ ψῆφος ἢ οὔ; Λύσις. τὰ ἄνωθεν γραφέντα περὶ καθαιρέσεως ἐπισκόπου γινομένης παρὰ δώδεκα ἐπισκόπων, ὅταν ὑπῆρχεν εὐχερὲς καὶ πλείους συνελθεῖν, ἀρκοῦσιν εἰς ἀπολογίαν τοῦ παρόντος ζητήματος. τὸ δὲ ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ, γέγραπται διὰ τοὺς λέγοντας, ὀφείλειν τὰς ψήφους τῶν ἐκκλησιῶν γίνεσθαι παρὰ τοῦ μητροπολίτου εἰς τὴν κατ' αὐτὸν μητρόπολιν, ὅπερ οὐκ ἐδέχθη. οὐδὲ γὰρ ὁ τόπος καθιστᾷ τὸν ἐπίσκοπον· ἀλλὰ ἡ ψῆφος καὶ ἡ ἐπιλογὴ τῶν ἀρχιερέων. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ὁ πρωτεύων, ἤγουν ὁ μητροπολίτης, οὐκ ὀφείλει παρουσιάζειν εἰς τὰς ψήφους, ἀλλὰ μόνοι οἱ ἐπίσκοποι. τί δέ, ἐάν τις τῶν ψηφισαμένων ἐναντιωθῇ τῇ οἰκείᾳ ὑπογραφῇ, ἀπεντεῦθεν καθαιρεθήσεται, ἢ μετὰ δοκιμασίαν καὶ ἀποτυχίαν ὧν προτίθησιν; Λύσις. Εἰ μὲν ἐκληφθῶσι τὰ ῥήματα τοῦ κανόνος εἰς τὸ ἐπιγινώσκειν μὲν τὸν φηψισάμενον τὴν οἰκείαν ὑπογραφήν, λέγειν δὲ μετὰ ταῦτα μαθεῖν τι κωλῦον τὸν ψηφισθέντα εἰς ἐπισκοπικὸν προελθεῖν ἀξίωμα, ἄλλως οὐ καθαιρεθήσεται, εἰ μὴ περὶ τὰς ἀποδείξεις ἀτονήσει. Εἰ δὲ ἐκληφθῇ ἡ ἐναντίωσις τῆς ὑπογραφῆς εἰς ἄρνησιν, ταύτης ἐλεγχομένου τοῦ πράγματος διὰ συγκρίσεως τῶν γραμμάτων, ἢ ἄλλως

ἢ ἄλλως πως, ἀπεντεῦθεν καθαιρεθήσεται. σημείωσαι οὖν τὸν παρόντα κανόνα περὶ ἀρνήσεως ὑπογραφῆς διαλεγόμενον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ· ἀνάγνωθι καὶ κεφ. οε΄. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ κβ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ κεφ. α΄. τοῦ ϛ΄. τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, καὶ τὸν ὅλον δ΄. τίτλον τοῦ αὐτοῦ βιβλίου· καὶ τὸ ξ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ κγ΄. βιβλίου, καὶ μάθῃς ὅπως ποτὲ μὲν διὰ ἀντισυγγράφων, ποτὲ δὲ διὰ μαρτύρων ὀμνυόντων ἐλέγχεται ὁ ἀρνούμενος τὴν οἰκείαν ὑπογραφὴν, καὶ ὅτι μετὰ ἔλεγχον ὁ κατακριθεὶς ἀναγκάζεται ποιῆσαι τῷ ἀντιδίκῳ μὴ μόνον τὸ ἱκανὸν τοῦ περιεχομένου ἐν τῷ ἐγγράφῳ ποσοῦ, ἀλλὰ καὶ ἕτερον τοσοῦτον. ἡ δὲ οβ΄. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ διορίζεται πᾶν ἔγγραφον ἐν ᾧ ἐπιγέγραπται ὁ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ τύπος διὰ χειρὸς τοῦ συνθεμένου αὐτὸ, ἔχειν τὸ ἰσχυρὸν καὶ ἀμετάπτωτον, κἂν οὐκ ἔστι κατησφαλισμένον διὰ προστίμου. καὶ ἀνάγνωθι τὴν τοιαύτην νεαράν. καὶ συναγαγὼν εἰπὲ, ὅτι τὸ καθαιρεῖσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς ἀρνουμένους τὰς ἐν ταῖς ψήφοις ὑπογραφὰς αὐτῶν, ἰδικόν ἐστι, καὶ μόνον τὸ φάκτον. ἐὰν γὰρ ἕτερον ἔγγραφον αὐτοῦ ἀρνήσηται ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐ καθαιρεθήσεται, καθά τινες λέγουσιν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἄνωθεν κατεστρωθέντας νόμους κολασθήσεται.

Κανὼν ιδ΄.

Ὥστε ἀπὸ Τριπόλεως ἕνα ἐπίσκοπον εἰς τοποτηρησίαν ἐλθεῖν· καὶ ὥστε τὸν πρεσβύτερον ἐκεῖσε, ἀπὸ πέντε ἀκούεσθαι ἐπισκόπων. ὁμοίως ἤρεσεν ἀπὸ Τριπόλεως διὰ τὴν τῆς χώρας ἔνδειαν, ἕνα ἐπίσκοπον εἰς τοποτηρησίαν ἐλθεῖν, καὶ ἵνα ὁ πρεσβύτερος ἐκεῖσε, ἀπὸ πέντε ἀκούηται ἐπισκόπων, καὶ διάκονος ἀπὸ τριῶν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται· τοῦ ἰδίου αὐτοῦ δηλονότι ἐπισκόπου προκαθημένου.

Ἑρμηνεία.

Ἔστι καὶ ἐν τῇ Ἀφρικῇ Τρίπολις· καὶ ἐπεὶ ἦσαν ἐν αὐτῇ ὀλίγοι ἐπίσκοποι, ὥρισεν ἡ σύνοδος, ἕνα μὲν πέμπεσθαι ἐκεῖθεν τοποτηρητὴν εἰς τὰς ἐτησίους συνόδους. ὑπὸ πέντε δὲ ἐπισκόπων διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν ἀρχιερέων τηρεῖσθαι τὰς ἐγκληματικὰς τῶν ἱερέων ὑποθέσεις, καὶ ὑπὸ τριῶν τὰς τῶν διακόνων, ὀφειλόντων ἐπὶ κεῖνα τούτων προκαθῆσθαι καὶ τῶν ἐπισκόπων, ὑφ' ὧν οἱ διάκονοι τάττονται.

A vel aliquo alio modo conuicta, eo ipſo deponetur. Nota ergo præſentem canonem, qui de ſubſcriptionis inficiatione loquitur, vt mihi quidem videtur. Lege & lxxv. caput primi tituli, xx. libri Baſilic. & cap. j. iij. tituli eiuſdem libri, & totum iiij. tit. eiuſdem libri. & cap. lx. primi titu. xxiij. libri: & diſces quomodo aliquando quidem per literarum collationem, aliquando autem per teſtes iurantes conuincitur is qui negat propriam ſubſcriptionem: & quòd qui poſt probationem conuictus eſt, B cogitur, non ſolùm ſatisfacere aduerſario de quantitate quæ in ſcriptis continetur, ſed & alterum tantundem ſoluere. Lxxij. autem Imperatoris domini Leonis Sapientis Nouella, ſtatuit vt quodcunque ſcriptum, in quo venerandæ & viuificæ crucis figura per manum eius qui ipſum compoſuit, ſcripta eſt, firmum & immutabile maneat, etiam ſi non ſit adiectione pœnæ munitum. Lege quoque eandem nouellam. Et dic poſtremò colligens, quòd deponi Antiſtites qui negant ſuas in electionibus ſubſcri- C ptiones, ſpeciale eſt, & debet in hoc & ſolo facto valere. Si enim aliud ſuum ſcriptum negauerit epiſcopus vel clericus, vt mihi videtur, non deponetur, vt dicunt aliqui, ſed ex legibus ſuprà poſitis punietur.

CANON XIIII.

Vt vnus ex Tripoli epiſcopus ad legationem aſcendat: & vt presbyter qui illic eſt, à quinque audiatur epiſcopis. Similiter placuit à Tripoli propter regionis inopiam D *vnum epiſcopum ad legationem aſcendere, & vt presbyter illic à quinque epiſcopis audiatur: & diaconus à tribus, vt ſuperiùs dictum eſt, proprio ſcilicet epiſcopo præſidente.*

SCHOL. BALS. Eſt in Africa Tripolis: & quoniam erãt in ea pauci epiſcopi, ſtatuit ſynodus vt vnus quidẽ illinc mittatur loci conſeruator ad anniuerſarias ſynodos: à quinque autem epiſcopis, propter antiſtitum paucitatem examinentur cauſæ ſacerdotum criminales, & à tribus diaconorum, debentibus vltra illos vnà quoque præſidere epiſcopis, ſub quibus ordinantur. ij qui litigant.

Quare nota ex hoc quoque canone quòd epiſcopi qui ſub ſe habent eos qui litigant, debent eſſe vltra duodecim, ſex, & tres coniudices. Et quòd ſi non ſit epiſcoporum inopia, plures his epiſcopi debent cognoſcere cauſas eorum qui ſunt ſacrati.

A ὥστε σημείωσαι καὶ ἀπὸ τούτου, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι οἱ ἄρχοντες ὑφ' ἑαυτοὺς τοὺς δικαζομένους, ἐπέκεινα ὀφείλουσιν εἶναι τῆς δωδεκάδος, τῆς ἑξάδος καὶ τῆς τριάδος τῶν συνδικαστῶν. καὶ ὅτι ἐνδείας μὴ οὔσης ἐπισκόπων, πλείονες τούτων ἐπίσκοποι ὀφείλουσι τηρεῖν τὰς ὑποθέσεις τῶν ἱερωμένων.

Canon XV.

11.q.1. Placuit vt quiſquis. *De diuerſis ordinibus eccleſiæ ſeruientibus, ſi quis in criminale negotiũ inciderit, debere eum in periculũ venire, & vt filij eorum qui ſunt ſacrati, ad mundana ſpectacula non accedant. Similiter placuit vt quicũque epiſcopus vel presbyter, vel diaconus, vel clericus criminali vel ciuili controuerſia aduerſus eum mota, ſi recuſans forum eccleſiaſticũ, velit publicis iudiciis purgari, etiamſi pro eo ſententia lata ſit, tamen proprium locum amittat. Et id quidẽ in criminali: in ciuili autem, id pro quo actionẽ intendit, ſi proprium locum obtinere voluerit. Atq; hoc quidem placuit.*

2.q.6. Placuit. *Quare ſi a quibuſlibet eccleſiaſticis iudicibus ad alios iudices eccleſiaſticos maiorem poteſtatem habentes, emittatur appellatio, id nihil eos lædat quorum ſententia ſoluitur, ſi conuinci non poſſint, vel odio, vel aliqua animi affectione iudicaſſe, vel gratia aliqua corruptos eſſe.*

2.q.6. Sancti. *Sin autem ex conſenſu partiũ ſint electi iudices, etiamſi ſint pauciores quàm ſit definitum, non licere appellare. Et vt ſacerdotum filij ſecularia ſpectacula nec peragãt, nec ſpectent. Hoc autem omnibus Chriſtianis ſemper eſt interdictũ, vt ab iis abſtineãt, & vbi ſunt blaſphemia & maledicta, nõ accedant.*

Κανὼν ιε'.

Περὶ διαφόρων τάξεων τῇ ἐκκλησίᾳ δουλευουσῶν· ὥστε, ἐάν τις εἰς ἐγκληματικὸν πρᾶγμα περιπέσῃ, καὶ παραιτήσηται τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, ὀφείλειν τὸν τοιοῦτον κινδυνεύειν,

B καὶ ὥστε τὰ τέκνα τῶν ἱερέων κοσμικοῖς θεάτροις μὴ προσιέναι. ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε τῶν ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἢ κληρικῶν, πράγματος αὐτοῦ ἐγκληματικοῦ ἢ πολιτικοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κινουμένου, ἐὰν παραιτούμενος τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, δημοσίοις θελήσῃ καθαρθῆναι δικαστηρίοις· κἂν ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ ψῆφος ἐκφωνηθῇ, ὅμως τὸν ἴδιον τόπον ἀπολέσῃ· καὶ τοῦτο μὲν ἐπὶ τοῦ ἐγκληματικοῦ. ἐπὶ δὲ πολιτικοῦ, ἀπολέσῃ τὸ εἰς ὃ ἐνίκησεν, ἐὰν τὸν ἴδιον τόπον θελήσῃ κατέχειν. καὶ τοῦτο

C γε μὴν ἤρεσεν, ὥστε ἐὰν ἀπὸ οἱωνδήποτε δικαστῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἐπὶ ἄλλους δικαστὰς ἐκκλησιαστικοὺς ἔχοντας μείζονα τὴν αὐθεντίαν ἔκκλητος γένηται, μηδὲν βλάπτειν τούτους ὧν ἡ ψῆφος λύεται· ἐὰν ἐλεγχθῶσι μὴ δυνηθῶσιν, ἢ κατὰ ἔχθραν ἢ κατὰ προσπάθειαν δεδικηκέναι, ἢ τινὶ χάριτι ὑποφθαρῆναι· ἐὰν δὲ κατὰ συναίρεσιν τῶν μερῶν ἐπιλεγέντες ὦσι δικασταί, εἰ καὶ ὀλιγώτεροι ἔσονται τῶν ὁρισθέντων, μὴ ἐξεῖναι ἐκκαλεῖσθαι. καὶ ὥστε τὰ τέκνα τῶν ἱερέων, θεωρεία

D κοσμικὰ μὴ ἐκτελεῖν μηδὲ θεωρεῖν. τοῦτο δὲ πᾶσι τοῖς Χριστιανοῖς ἀεὶ κεκήρυκται· ὥστε ὅπου βλασφημίαι εἰσί, μὴ προσιέναι.

Schol. Bals. Et à legibus & à canonibus traditũ eſt, nõ licere vnicuique apud quodcunq; velit forum citra prẹiudiciũ agere. Sed laicis quidem tributa ſunt fora ciuilia: eis autẽ qui ſunt ſacrati, & monachis, eccleſiaſtica. Si quis ergo, inquit canõ, ſacratus, hac cõſtitutione contẽpta, in ciuili iudicio aduerſus ſacratũ vel monachum criminalẽ actionem intenderit: vel ſi quis ad competens forum eccleſiaſticũ tractus, id recuſauerit, & publicum ſeu ciuile elegerit (id enim eſt velle purgari, ſeu à crimine velle abſolui, innocénſque declarari per publicum iudicium,)

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἀπὸ τῶν νόμων καὶ ἀπὸ τῶν κανόνων δίδοται μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἕκαστον παρ' οἵῳ βούλεται δικαστηρίῳ ἀποκριματίστως ἐνάγειν. ἀλλὰ τοῖς μὲν λαϊκοῖς ἀπονεμήθησαν τὰ πολιτικὰ δικαστήρια· τοῖς δὲ ἱερωμένοις τοῖς μοναχοῖς τὰ ἐκκλησιαστικά. εἴ τις οὖν ἱερώμενος φησὶν ὁ κανὼν καταφρονήσας τῆς τοιαύτης θεσμοθεσίας ἐναγάγῃ παρὰ πολιτικῷ δικαστηρίῳ κατὰ ἱερωμένου ἢ κατὰ μοναχοῦ περὶ ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως, ἢ εἴ τις αὐτῶν παρὰ τῷ προσφόρῳ ἐκκλησιαστικῷ δικαστηρίῳ ἑλκυσθεὶς, παραιτήσεται τοῦτο καὶ ἐπιλέξεται δικαστήριον δημοσιακὸν ἤτοι πολιτικόν, (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θέλειν καθαρθῆναι ἤτοι ἀθωωθῆναι τοῦ αἰτιάματος διὰ δημοσίου δικαστηρίου)

κἂν νικήσῃ ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἐκείνῳ τῷ πολιτικῷ, εἴτε ὡς ἐνάγων, εἴτε ὡς ἐναγόμενος, ὅμως τὸν ἴδιον τόπον ἤτοι βαθμὸν καὶ τὴν ἱερατικὴν τιμὴν ἀπολέσει· διὰ τοῦτο αὐτὸ καὶ μόνον καθαιρούμενος διὰ τὸ παραιτήσασθαι τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, καὶ ἐπιλέξασθαι τὸ πολιτικόν. καὶ ὅτε μὲν ἐγκληματικὸν εἴη τὸ δικαστήριον, γενήσεται τοῦτο· ὅτε δὲ πολιτικόν ἐστι τὸ κινούμενον ἤτοι χρηματικόν, κἂν δικαιωθῇ ὁ ἱερώμενος, καὶ οὕτως ἐκπεσεῖται τοῦ οἰκείου βαθμοῦ, εἰ μὴ καταφρονήσει τοῦ πράγματος ἐφ᾽ ᾧ ἐδικαιώθη, καὶ παραχωρήσει εἶναι αὐτὸ παρὰ τῷ ἀντιδίκῳ αὐτοῦ τῷ ἡττηθέντι. πρὸς τούτοις ὥρισαν οἱ πατέρες ἵνα ἐὰν ἐκκαλέσηταί τις κατὰ ἀποφάσεως ἐπισκόπων ἢ ἑτέρων δικαστῶν ἐκκλησιαστικῶν, καὶ ἡ ἔκκλητος ἐπαναδράμῃ εἰς μείζονα δικαστὴν, πάντως ἐκκλησιαστικόν, κατὰ τὴν καθόλου νομικὴν διδασκαλίαν, τὴν διοριζομένην τοὺς ἐκκλητταρίους δικαστὰς ὀφείλειν εἶναι μείζονας τῶν πρώτως δικασάντων, καὶ συμβῇ ἀνατραπῆναι τὴν πρώτην ἀπόφασιν παρὰ τῶν ἐκκλητταρίων δικαστῶν, κατὰ μηδὲν βλάπτεσθαι τοὺς πρώτως ἀποφηναμένους, κἂν ἐγκληματικὴ ἐστι, κἂν χρηματικὴ ἡ ὑπόθεσις· εἰ μήπω ἐλεγχθῶσιν οὗτοι ἀποφηνάμενοι κατὰ ἔχθραν τοῦ καταδικασθέντος, ἢ κατὰ προσπάθειαν τοῦ δικαιωθέντος, ἢ ὡς δωροδοκηθέντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ χάριτι ὑποφθαρῆναι. ἤτοι δωροδοκεῖταί τις ἢ χρήματα λαμβάνων, ἢ ἄλλην τινὰ χάριν αὐτῷ πληροῦντος τοῦ αὐτὸν ὑποφθείραντος. τοῦ δὲ κανόνος ἄνωθεν διορισαμένου ὑπὸ δώδεκα ἐπισκόπων κρίνεσθαι, ἐπήγαγον οἱ πατέρες ὡς τὰ περὶ τῶν ἐκκλήτων καὶ τὰ λοιπὰ χώραν ἔχουσιν ὅτε τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια παρὰ τοσούτοις προσφόροις δικασταῖς γίνωνται· οὐ μὴν ὅτε κατὰ θέλησιν τοῦ κατηγόρου καὶ τοῦ κατηγορουμένου παρά τισιν ἐπιλεγεῖσιν ὡς αἱρετοῖς δικασταῖς πολλάκις καὶ ὀλιγωτέροις οὖσι τῶν ὁρισθέντων παρὰ τῶν κανόνων δικασθῶσι τινές. τηνικαῦτα γὰρ οὐδὲ ἐκκλήτῳ ὑποπεσεῖται ἡ τούτων ἀπόφασις, ὥς φησιν ὁ νόμος ἐν βιβλίῳ ζ΄. τίτλῳ β΄. κεφ. κζ΄. θέματι γ΄. οὕτως ἔχοντι, εἴτε δικαία, εἴτε ἄδικός ἐστιν ἡ τοῦ αἱρετοῦ ψῆφος, ἐμμένειν δεῖ.

A etiam ſi in illo publico iudicio vicerit, ſiue actor, ſiue reus: tamen proprium locum, ſeu gradum, & honorem ſacerdotalem amiſerit: propter hoc ipſum ſolum depoſitus, quòd ſcilicet forum eccleſiaſticum recuſauerit, & ciuile elegerit. Et quando fuerit quidem criminale iudicium, ſic erit. Quando autem eſt ciuile quod mouetur, ſeu pecuniarium etiam ſi ſacratus ſententiam obtinuerit, ſic quoque à proprio gradu excidet: niſi rem contempſerit pro qua ſententiam obtinuit, & ea ceſſerit B ſuo aduerſario à ſe ſuperato. Præterea decreuerunt patres, vt ſi quis aduerſus epiſcoporum vel aliorum eccleſiaſticorum iudicum ſententiam appellauerit: & appellatio ad maiorem iudicem, eccleſiaſticum videlicet, redierit, iuxta vniuerſalem iuris regulam, quæ ſtatuit, iudices ad quos appellatur, oportere eſſe maiores iis qui primùm iudicauerint: & contigerit à iudicibus appellationis primam ſententiam euerti, nulla in re lædantur ij qui primam ſententiam tulerunt, ſiue ſit cauſa C criminalis, ſiue pecuniaria: niſi ij conuicti fuerint ſententiam tuliſſe propter odium eius qui damnatus eſt, vel propter affectionem in eum qui eſt abſolutus: vel vt muneribus corrupti: id enim eſt gratia corruptum eſſe. Muneribus enim corrumpitur quiſpiam, quod Græcis eſt, δωροδοκεῖται, vel pecunias accipiens, vel eo qui ipſum corrupit, aliqua gratia vel beneficio demerente. Cùm autem canon ſuperiùs ſtatuerit, vt epiſcopi à xij. epiſcopis iudicentur, à ſex autem, ſacerdotes, & diaconi à tribus, ſubiunxe- D runt patres, quòd quæ de appellationibus dicta ſunt, & reliqua locum habent, quando iudicia eccleſiaſtica apud tot competentes iudices fuerint: non autem, quando ex accuſatoris & eius qui accuſatur voluntate, apud aliquos electos ſeu ex electione ſuſceptos iudices, qui ſæpe ſunt pauciores quàm canonibus conſtitutum ſit, aliqui iudicio contenderint. Tunc enim in eorum ſententiam ne appellatio quidem cadit. Vt dicit lex in lib. vij. titulo ij. capitulo xxvij. themate iij. quod ſic habet, Siue iuſta ſiue iniuſta eſt electi iudicis ſententia, ei ſtare oportet.

Et caput tertium eiuſdem libri ac tituli, Non indigeat prouocatione iudicis electi ſententia. Poſt hæc canon de filiis ſacerdotum dicit, Ne ſpectacula peragant, nec aliis peragentibus interſint & ſpectent. quia autem omnibus Chriſtianis interdictum eſt, ne accedant vbi ſunt blaſphemiæ, & maledicta: Spectacula autem dicuntur, non ſolùm equorum curſus, ſed & omnis generis ſpectatio, belluarum ſcilicet certamina, hiſtrionum ludicra, ſaltationes, & huiuſmodi alia opera diabolica: Hæc autem decernente canone, dic quòd illud, etiamſi pro eo ſententia lata eſt, adiectum eſt propter eos qui dicunt eum ſolùm debere deponi ſacratum qui ſic iudicio contendit in cauſa criminali, & victus eſt: non autem eum qui vicit, vt qui iuſtam cauſam habeat. Ambo enim deponentur, vt qui eccleſiam iniuria afficiant, & canonem contemnant. Sacratus autem qui traxit eccleſiaſticum in ſeculare iudicium pro cauſa pecuniaria, & vicit, deponitur, ſi ſententię quę pro ſe lata eſt, ſteterit, & voluerit rē habere quam vicit: quemadmodum & reus ſi iudicium eccleſiaſticum recuſauit, & ciuile petiuit, & vicit. Si enim cedit re pro qua litigauit, ſuum honoris gradum habens remanet. Et hæc quidem canon conſtituit. Hodie autem hæc negliguntur, propter quam cauſam neſcio. Multi enim non ſolùm laici, ſed etiam ſacrati, epiſcopos, clericos, & monachos ad ciuilia iudicia attrahunt, nec Imper. quidem mandatum de ea re exhibētes. Et neque incompetentis iudicis præſcriptio ſeu exceptio prodeſt iis qui rei aguntur. Eos enim cogunt vel inuitos iudicio contendere. Nec ſacrati, qui eos traxerunt, aliquid penitus damni ſenſere. Sed nec monachi, vel clerici aduerſus quos in foro eccleſiaſtico agitur, ſi id quidem recuſauerint, ciuilem autem examinationem petiuerint, vlla in re puniti ſunt. Quemadmodum nec clerici, vel monachi, qui in ſeculare iudicium tracti ſunt, & in eo litigare non recuſarunt. Cùm autem monachus ille Meletius, qui præpoſitus fuit monaſterij Pantepopti,

A καὶ τὸ γ΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου, μὴ
χρείαν ἐχέτω ἐκκλήτου ἡ τοῦ αἱρετοῦ δικαστοῦ
ἀπόφασις. ἐπὶ τούτοις ὁ κανὼν περὶ τῶν τέκνων
τῶν ἱερέων φησὶν ἵνα μήτε θεώρια ἐκτελῶσι, μήτε
ἄλλων τοιούτων παραγίνωνται καὶ θεωρῶσιν· ὅτι καὶ
πᾶσι Χριστιανοῖς κεκήρυκται μὴ παρεισιέναι ὅπου
βλασφημίαι εἰσί. θεώρια δὲ λέγονται οὐ μόνον
τὰ ἱπποδρόμια, ἀλλὰ καὶ πᾶσα θέα, θηριο-
μαχία δηλαδὴ, παίγνια μίμων, ὄρχησις, καὶ
ἄλλα τοιαῦτα δαιμονιώδη ἔργα. ταῦτα τοῦ κα-
νόνος διοριζομένου εἰπὲ ὅτι τὸ, κἂν ἡ ψῆφος
B ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκφωνηθῇ, διὰ τοὺς λέγοντας
ὀφείλειν καθαιρεῖσθαι μόνον τὸν οὕτω δικασάμενον
ἱερωμένον χάριν ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως καὶ
ἡττηθέντα, οὐ μὴν καὶ τὸν νικήσαντα, ὡς δικαίαν
ἔχοντα ὑπόθεσιν. καὶ ἄμφω γὰρ καθαιρεθή-
σονται ὡς ὑβρισταὶ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τοῦ κα-
νόνος ἀθετηταί. ὁ μέντοι τὸν ἐκκλησιαστικὸν
ἑλκύσας ἱερωμένον εἰς κοσμικὸν δικαστήριον χά-
ριν χρηματικῆς αἰτιάσεως καὶ νικήσας, καθαι-
ρεῖται, ἐὰν στοιχῇ τῇ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποφάσει, καὶ
θέλῃ ἔχειν τὸ πρᾶγμα ὃ ἐνίκησεν, ὥσπερ καὶ ὁ
ἐναχθεὶς, ἐὰν παρῃτήσατο τὸ ἐκκλησιαστικὸν δι-
C καστήριον, καὶ ἐζήτησε τὸ πολιτικὸν, καὶ ἐνίκη-
σεν. εἰ γὰρ ἀφίσταται τοῦ πράγματος περὶ
οὗ ἐδικάσατο, μένει ἔχων τὴν οἰκείαν ἐπιτι-
μίαν. καὶ ταῦτα μὲν ὁ κανὼν διορίζεται. σή-
μερον δὲ παρορῶνται ταῦτα, δι' ἣν αἰτίαν οὐ
γινώσκω. πολλοὶ γὰρ οὐ μόνον λαϊκοὶ, ἀλλὰ
καὶ ἱερωμένοι ἕλκουσιν εἰς πολιτικὰ δικα-
στήρια ἐπισκόπους κληρικούς τε καὶ μοναχοὺς,
μηδὲ πρόσταξιν βασιλικὴν περὶ τούτου πο-
ιησάμενοι. καὶ οὔτε ἡ τοῦ ἀπροσφόρου δικα-
στοῦ παραγραφὴ λυσιτελεῖ τοῖς ἐναγομένοις.
D καταναγκάζουσι γὰρ τούτους καὶ ἄκοντας δικά-
ζεσθαι. οὔτε οἱ ἑλκύσαντες αὐτοὺς ἱερωμένοι ἐ-
βλάβησαν ὁπωσδήποτε, ἀλλ' οὐδὲ οἱ ἐναγό-
μενοι μοναχοὶ ἢ κληρικοὶ εἰς δικαστήριον ἐκ-
κλησιαστικὸν, καὶ παραιτησάμενοι τοῦτο, πολιτι-
κὴν δὲ ζητήσαντες κατεξέτασιν, κατά τι
ἐτιμωρήθησαν. ὥσπερ οὐδὲ οἱ ἑλκυσθέντες κλη-
ρικοὶ ἢ μοναχοὶ εἰς κοσμικὸν δικαστήριον, καὶ κα-
ταδεξάμενοι εἰς τοῦτο δικάσασθαι. τοῦ δὲ χρη-
ματίσαντος καθηγουμένου τῆς μονῆς τοῦ Παντεπό-
πτου μοναχοῦ ἐκείνου Μελετίου, ἑλκυσθέντος

εἰς τὸ συνοδικὸν δικαστήριον, καὶ παραιτησαμένου αὐτὸ ὡς ἀκαταθύμιον, καὶ μεταγαγόντος τὴν ὑπόθεσιν εἰς κοσμικὸν δικαστήριον διὰ προστάξεως βασιλικῆς, ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης ἐκεῖνος κύριος Λουκᾶς ὑβριοπαθήσας ἐπὶ τῷ γεγονότι, πολλὴν ἔθετο σπουδὴν διορθώσασθαι τὸ γινόμενον, ἤκουσε δὲ ἀπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστῶν, ὡς ἡ βασιλικὴ ἐξουσία πάντα δύναται ποιεῖν· καὶ ὥσπερ ἠδύνατο πρωτοτύπως δοῦναι πολιτικὸν δικαστὴν χάριν τοῦ δικάσαι ἐπίσκοπον ἢ ἕτερον ἱερωμένον ἐναγόμενον· οὕτω καὶ κατὰ μετάθεσιν τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον μεταγάγῃ κατὰ νόμιμον παρατήρησιν εἰς πολιτικόν· πλὴν ὁ ἐνταῦθα δηλούμενος καθηγούμενος, κἂν εἰσηκούσθη τὸ συνοδικὸν παραιτησάμενος δικαστήριον, καὶ διετηρήθη ἀπροκριμάτιστος· ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ρδ'. κανόνος τῆς παρούσης συνόδου, ὃν καὶ ἀνάγνωθι, ὤφειλε καθαιρεθῆναι. κἂν γὰρ τὸ ιζ'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ ς'. βιβλίου διορίζηται μετὰ βασιλικῆς κελεύσεως διάγεσθαι καὶ παρίστασθαι τοὺς ἐπισκόπους παρὰ πολιτικοῖς ἄρχουσιν, ἀλλὰ τοῦτο οὐ προσίσταται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῇ κανονικῇ διδασκαλίᾳ. ὀφείλομεν γὰρ εἰπεῖν τὸν ἐπίσκοπον τηνικαῦτα ἕλκεσθαι περὶ πράγματος ἰδικῶς αὐτῷ διαφέροντος, ὀφείλουσιν οὐ μὴν περὶ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος· τοιούτου γὰρ προκειμένου τινὸς ἀμέτοχοι εἰσὶν οἱ πολιτικοὶ δικασταί. τέως δὲ καὶ μεγάλη ἐστὶ διαφορὰ τοῦ αὐθαιρέτως παραιτουμένου τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, καὶ ζητοῦντος τὸ πολιτικὸν δικαστήριον διὰ προστάξεως βασιλικῆς, καὶ τοῦ ἑλκυσθέντος ἀκουσίως κατὰ κέλευσιν βασιλικὴν εἰς κοσμικὸν δικαστήριον. ἀνάγνωθι καὶ κεφ. α'. τοῦ θ', τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν γεγραμμένα. τὸ μέντοι ζητῆσαι συνδικαστὴν πολιτικὸν διὰ προστάξεως βασιλικῆς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐκ ἔστι κεκωλυμένον, καὶ μᾶλλον ὅταν χρηματικὴ ἐστὶν ὑπόθεσις ἡ μέλλουσα διαληφθῆναι συνοδικῶς. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ νόμου λέγοντος ἐκπίπτειν τῆς οἰκείας ἐναγωγῆς, τὸν εἰς ἀπρόσφορον δικαστήριον ἑλκύσαντα τὸν ἴδιον ἀντίδικον, οὐκ ἔμελλε καὶ παρὰ τὸν κανόνα τοῦτον ὁ τὸν ἱερωμένον ἑλκύσας εἰς πολιτικὸν δικαστήριον, ἐκπεσεῖν τοῦ δικαίου αὐτοῦ; Λύσις. ἡ τοῦ ἀπροσφόρου παραγραφὴ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ δικαστηρίου προτίθεται καὶ μόνον, οὐ μὴν καὶ μετὰ ταῦτα. θεμάτισον οὖν ὅτι οὐ προετέθη αὕτη παρὰ τοῦ ἐναγομένου, ἢ προτεθεῖσα οὐκ ἐδέχθη παρὰ τοῦ δικαστοῦ.

A ad ſynodale iudicium tractus, ipſum vt ſibi non gratum recuſaſſet, & cauſam ad ſeculare iudicium traduxiſſet per mandatum imperiale, ſanctiſſimus patriarcha dominus Lucas id ægre ferens, plurimum ſtudium adhibuit vt corrigeretur quod factũ fuerat. Audiuit autem à ciuilibus iudicibus quòd Imperatoris poteſtas omnia facere poteſt: & quemadmodum primo loco potuit dare Imperator iudicem pro iudicando epiſcopo vel alio ſacrato, ei aduerſus quem agitur: ita & per tranſpo- B ſitionem iudicium eccleſiaſticum ex legitima obſeruatione in ciuile traduxerit. Sed etiam ſi is qui hîc dicitur monaſterij præfectus, exauditus eſt, ſynodale iudicium recuſans, & ſine præiudicio conſeruatus eſt: ſed tamen ex ciiij. canon. præſentis ſynodi deponi debuit, quem lege. xvij. enim cap. primi titu. iij. libri licèt decernat cum Imperatoris mandato poſſe aduerſus epiſcopos agi, & eos ſiſti coram ciuilibus iudicibus: hoc tamen, vt mihi videtur, non quadrat canonicæ doctri- C næ. Debemus enim dicere tunc trahi epiſcopum pro re quæ priuatim ad ipſum pertinet: non autem pro quæſtione eccleſiaſtica. Re enim eiuſmodi propoſita, non debent ciuiles iudices vllam eius habere cognitionem. Iam verò magna quoque eſt eius differentia, qui ſua ſponte eccleſiaſticum iudicium recuſat, & eius qui iuſſu Imperatoris inuitus tractus eſt ad ſeculare iudicium. Lege etiam j. cap. ix. tit. præſentis operis, & quæ in ipſo ſcripta ſunt. Petere autem coniudicem ciuilem per mã- D datum imperiale, non eſt, vt mihi videtur, prohibitum, & maximè quando eſt cauſa pecuniaria, quæ eſt ſynodaliter dicenda. Interrogauerit autem quiſpiam, cùm lex dicat, eum à ſua actione excidere, qui ſuum aduerſarium ad iudicium incompetens traxerit, qui ſacratum ad ciuile iudicium traxerit, an non ex hoc canone ſuo iure excidet? Solutio. Incompetentis iudicis præſcriptio in principio ſolùm proponitur, non autem etiam poſteà. Finge ergo quòd ea à principio non eſt propoſita à reo: vel propoſita à iudice admiſſa non eſt.

Et propterea definierũt patres, quòd etiamſi actor vicerit, eo quod incompetentis iudicis exceptio quomodocunq; inefficax fuerit, ſic quoque tamen propter honorem eccleſiæ eorum victoria nihil ei proderit: ſed deponetur ſi eam retineat. Præterea interrogauerit quiſpiam, quam pœnam ſuſtinebunt eccleſiaſtici iudices, ſi conuicti fuerint, ex odio, vel affectione, vel propter gratiam ſententiam tuliſſe, cùm canon de eo nihil iubeat? Solutio. Genus pœnæ non apparet ex canone, ſed ex legibus declaratur. Iam enim de iudice muneribus corrupto dicit iij. caput xliij. tit. lx. lib. Magiſtratus qui pecunias accipit ad examinandum, vel decernendum, vel ad plus vel minùs quàm ſui officij faciendum, & magiſtratuum quoque aſſeſſores lege tenentur. Et iij. reſponſum iij. cap. Pœna legis eſt extraordinaria: & vt plurimum exilio condemnat: nonnunquam etiam grauiùs. & ij. thema ix. cap. Qui hac lege condemnatur, nec poteſt publicè teſtimonium dicere, nec iudex eſſe, nec cauſas agere. lege & ij. thema vj. cap. iiij. tit. vij. lib. quod quidem eſt pars cxxiiij. Iuſtiniani nouellæ, quæ ſic dicit: Si quis autem eorum qui litigant, dixerit ſe aliquid dediſſe, vel eſſe pollicitum, & perſonam nominauerit, & hoc probauerit, ipſe quidem in litis exitu venia dignus habeatur. Qui autem donum vel promiſſum admiſiſſe conuictus fuerit, ſi ſit quidem pœna pecuniaria, quod datum quidem eſt, triplum, quod verò promiſſum, duplum à comite priuatarum noſtrarum facultatum exigatur, & dignitatem, ſeu magiſtratum quem habet, in vtroque caſu perdat. Sin autem ſit criminalis accuſatio, propriarum facultatum publicationem ſufferat, & in exilium mittatur, vt qui accipiendo alienum, crimen in ſeipſum transferre ſtuduerit. Si autem promiſſionem vel donationem litigator oſtendere non potuerit, iuret perſona, quæ donationem vel promiſſionem ſuſcepiſſe dicitur, quòd nec per ſe, nec per aliam perſonam, vel aliquid accepit, vel promiſſum habuit. Et hoc dato iureiurando, ipſe quidem liberabitur:

A καὶ διὰ τοῦτο ὥρισαν οἱ πατέρες, ὡς κἂν νικήσῃ ὁ ἐνάγων, διὰ τὸ ἀπρακτῆσαι ὁπωσδήποτε τὴν τοῦ ἀπροσφόρου δικαστοῦ παραγραφήν· ἀλλὰ καὶ οὕτω διὰ τὴν τιμὴν τῆς ἐκκλησίας εἰς οὐδὲν αὐτῷ ἡ νίκη λυσιτελήσει· ἀλλὰ καθαιρεθήσεται, εἴπερ ἀντέχεται ταύτης. ἔτι ἐρωτήσει τις ποίαν βλάβην ὑποστήσονται οἱ πολιτικοὶ δικασταί, εἴπερ ἐλεγχθῶσιν κατ᾽ ἔχθραν ἢ κατὰ προσπάθειαν ἢ διὰ χάριν ἀποφηνάμενοι, τοῦ κανόνος μηδὲν περὶ τούτου παρακελευομένου; Λύσις. τὸ εἶδος τῆς βλάβης κἂν ἀπὸ τοῦ κανόνος οὐκ B ἀναφαίνεται, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν νόμων δηλοῦται. αὐτίκα γὰρ περὶ τοῦ δωροδοκηθέντος δικαστοῦ φησὶ τὸ ϛ'. κεφ. τοῦ μγ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, ὁ ἄρχων λαμβάνων χρήματα ἐπὶ τῷ δικάσαι, ἢ ψηφίσασθαι, ἢ ἐπὶ τῷ ποιῆσαι τι πλέον ἢ ἧττον τοῦ ἰδίου ὀφφικίου, καὶ οἱ σύνεδροι τῶν ἀρχόντων ὑπόκεινται τῷ νόμῳ. καὶ τὸ γ'. θέμα τοῦ ζ'. κεφ. ἡ ποινὴ τοῦ νόμου ἐκστραορδιναρία ἐστί, καὶ ὡς ἐπίπαν εἰς ἐξορίαν καταδικάζει, ἔσθ᾽ ὅτε δὲ καὶ σφοδρότερον, καὶ τὸ β'. θέμα τοῦ θ'. κεφ. ὁ τῷ νόμῳ τούτῳ καταδικαζόμενος, οὔτε μαρτυρεῖν δημοσίᾳ δύ- C ναται, οὔτε δικάζειν οὔτε συνηγορεῖν. ἀνάγνωθι καὶ τὸ β'. θέμα τοῦ ϛ'. κεφ. τοῦ δ'. τίτλου τοῦ ζ'. βιβλίου, ὅπερ ἐστὶ μέρος τῆς ρκδ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, λέγων οὕτως· Εἰ δέ τις ἐκ τῶν δικαζομένων εἴπῃ δεδωκέναι τι ἢ ὑποσχέσθαι, καὶ τὸ πρόσωπον ἐξείπῃ, καὶ τοῦτο ἀποδείξει, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῇ τῆς δίκης ἐκβάσει συγγνώμης ἀξιούσθω· ὁ δὲ δόσιν ἢ ὑπόσχεσιν καταδέξασθαι δεικνύμενος, εἰ μὲν χρηματικὴ εἴη ἡ ὑπόθεσις, τὸ μὲν δεδομένον, τριπλοῦν, τὸ δὲ ὑποσχεθέν, διπλοῦν παρὰ τοῦ D κόμητος τῆς ἰδικῆς ἡμῶν περιουσίας εἰσπραττέσθω· καὶ τὴν ἀξίαν ἤτοι ἀρχὴν ἣν ἔχει ἐφ᾽ ἑκατέρου θέματος ἀπολλύτω. Εἰ δὲ ἐγκληματικὴ εἴη ἡ κατηγορία, δήμευσιν τῆς οἰκείας ὑπομενέτω περιουσίας, καὶ εἰς ἐξορίαν πεμπέσθω, ὅστις διὰ λῆψιν, ἀλλότριον ἔγκλημα εἰς ἑαυτὸν ἐσπούδακε μετενεγκεῖν. Εἰ δὲ τὴν δόσιν, ἢ τὴν ὑπόσχεσιν ὁ διάδικος μὴ δυνηθῇ δεῖξαι, ὀμνύτω τὸ πρόσωπον τὸ τὴν δόσιν ἢ τὴν ὑπόσχεσιν λεγόμενον καταδέξασθαι, ὅτι οὐδὲ δι᾽ ἑαυτοῦ οὐδὲ δι᾽ ἄλλου προσώπου ἢ ἔλαβέ τι ἢ ὑπόσχεσιν ἔσχε. καὶ τοῦ τοιούτου ὅρκου παρεχομένου, αὐτὸς μὲν ἐλεύθερος ἔστω

ὁ δὲ διάδικος ὁ μὴ δυνηθεὶς δεῖξαι, ἐπὶ μὲν ταῖς χρηματικαῖς αἰτίαις, τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης ὑπὸ τοῦ κόμητος τῆς ἰδικῆς ἡμῶν περιουσίας εἰσπραττέσθω, τῆς δίκης δηλονότι τὴν ἰδίαν ἔκβασιν ἀναμενούσης· ἐπὶ δὲ ταῖς ἐγκληματικαῖς, δήμευσιν τῆς ἰδίας περιουσίας ὑπομενέτω, καὶ τὸ πρᾶγμα παρὰ τοῖς ἁρμοδίοις δικασταῖς κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν περαιούσθω. Εἰ δὲ τὸ παρὰ τοῦ δικαζομένου φανερωθὲν πρόσωπον τὸν μνημονευθέντα παραιτήσεται ὅρκον, τοῦτο μὲν ἐπὶ ταῖς ἐγκληματικαῖς τοῦτο δὲ ἐπὶ ταῖς χρηματικαῖς αἰτίαις ταῖς μνημονευθείσαις ὑποκείσθω ποιναῖς. Εἰ δέ τις τῶν δικαζομένων ὀμόσῃ μὴ δεδωκέναι ἢ ἐπαγγείλασθαι, ἐντὸς δὲ τεσσάρων μηνῶν μετὰ τὸ προενεχθῆναι τὴν ψῆφον ἀριθμουμένων, δειχθῇ δοθέν τι ἢ ὑποσχεθέν, αἱ εἰρημέναι ποιναὶ κατά τε τῶν διδόντων, κατά τε τῶν λαμβανόντων χώραν ἕξουσι. καὶ ταῦτα μὲν ἐὰν κατὰ χρῆσιν ἤγουν διὰ λῆψιν νομισμάτων ἢ προσπάθειαν, ἢ ἔχθραν ἡ ψῆφος ἐκφωνηθῇ. τῆς γὰρ αὐτῆς δυνάμεως εἰσὶ τὰ τρία. ἐὰν δὲ μὴ διὰ τοιαύτην αἰτίαν, ἀλλὰ κατὰ ἀπειρίαν ἀποφήνηται ἐπίσκοπος κατά τινος, τί γενήσεται; Λύσις. οἱ ἄρχοντες, ἤτοι οἱ προκαθήμενοι τῶν δικαστηρίων, οὐκ ἀναγκάζονται ἀκριβῶς εἰδέναι τοὺς νόμους, ὡς ἐν ἑτέραις μεγάλαις δουλείαις ἐνασχολούμενοι· καὶ διὰ τοῦτο ἐξ ἀπειρίας ἀποφαινόμενοι, συγγινώσκονται. οἱ δὲ σύνεδροι τούτων παρανόμως ψηφιζόμενοι, κολάζονται. φησὶ γὰρ ὁ νόμος ἐν βιβλίῳ ζʹ. τίτλῳ γʹ. κεφαλαίῳ κδʹ. τὸν δόλον ἐπιζητοῦμεν τοῦ ἄρχοντος. ἐὰν γὰρ ἀπειρίᾳ τοῦ συνέδρου ἄλλως ψηφισθῇ, ὁ ἄρχων οὐκ ἀδικεῖται, ἀλλ᾽ ὁ συμπονῶν. καὶ ὁ λογισμὸς εὔλογος. οἱ μὲν γὰρ ἄρχοντες, δι᾽ ἣν εἴρηται αἰτίαν, οὐκ αἰτιῶνται· οἱ δὲ κριταί, τὸ δικάζειν καὶ μόνον ἔργον ἔχοντες, ἐὰν παρανομήσωσιν, ἐνέχονται ὡς δόλον ποιήσαντες κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα, ἡ ἀπειρία ἔοικε τῇ ἀμελείᾳ· καὶ πάλιν, δόλον τις ποιεῖ, μὴ εἰδὼς ἀκριβῶς ὃ ἐπαγγέλλεται εἰδέναι. καὶ τοῦτο μὲν ἐξεφωνήθη περὶ τῶν πολιτικῶν δικαστῶν. Εἰς δὲ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς δικαστὰς ἄλλη τις κρατήσει ἀκολουθία, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. καὶ αὕτη μέντοι κατὰ τὴν παροῦσαν θεσμοθεσίαν. Εἰ μὲν γὰρ ἐναντίαν τοῖς κανόσιν ἐπίσκοπος ἐνέγκῃ ψῆφον,

A Litigator verò qui probare non potuit, in cauſis quidem pecuniariis, litis æſtimationem à comite priuatarum noſtrarum facultatum exigatur, iudicio ſcilicet ſuum euentum expectante, & res à conuenientibus iudicibus ex legum ordine terminetur. Sin autem perſona à litigatore declarata, prædictum iuſiurandum recuſauerit tam in criminalibus quã in pecuniariis cauſis, prædictis pœnis ſubiiciatur. Si quis autem eorum qui litigant, iurauerit ſe nihil dediſſe, vel pollicitum eſſe: intra quatuor autem B menſes poſtquam ſententia lata eſt numerandos, datum aliquid vel promiſsũ oſtenſum fuerit, prędictæ pœnæ tam aduerſus dantes quàm aduerſus accipientes locum habebunt. Et hęc quidem, ſi propter ſordes ſeu pecuniarum acceptionem, vel affectionem, vel odiũ ſententia lata ſit. eiuſdem enim facultatis triã ſunt. DVB. Si autem nõ propter eiuſmodi vllam cauſam, ſed per imperitiam aduerſus aliquem fert ſententiam epiſcopus, quid fiet? Solutio. Magiſtratus, ſeu qui præſunt iudiciis, nõ coguntur le- C ges exactè ſcire, vt qui in multis aliis magnis occupationibus verſentur, & propterea ſi per imperitiã ſentẽtiam ferant, eis venia datur. Eorum autem aſſeſſores, ſi contra leges ferant ſententiam, puniuntur. Dicit enim lex in lib. vij. tit. iij. ca. xxiiij. Dolum magiſtratus requirimus. Si enim per imperitiam aſſeſſoris aliter iudicatum fuerit, non facit iniuriam præſes ſeu magiſtratus, ſed qui ei fert auxilium. Et eſt probabilis quidẽ ratio. Magiſtratus enim propter eam quæ dicta eſt, cauſam non inſimulantur. Iudices autem quorum eſt proprium D munus iudicare, ſi contra leges fecerint, tenentur ac ſi dolo feciſſent, ſecundùm legem quæ dicit: Imperitia negligentiæ latæ vt culpæ æquiparatur: & rurſus, Dolum quis facit, qui perfectè neſcit quod ſe ſcire profitetur. Et hoc quidem dictum eſt de ciuilibus iudicibus. in iudices autem eccleſiaſticos alia quædam valebit conſequentia, vt mihi videtur: & ea quidem ſecundùm præſentem cõſtitutionem. Si enim contrariam canonibus ſententiam epiſcopus protulerit,

punietur, ſiue deponetur, vt qui non poſſit ignorantiam vel imperitiam allegare. Neque enim erit ei ignoſcẽdum, ſi dicat ſe neſcire canones, quos cogitur in lingua ſemper habere. Sin autem aliquid pronunciauerit, quod à legibus non admittitur, vel eſt extra iudiciariam conſequentiam, venia dabitur propter imperitiam: vt qui nec perfectè leges ſcire debeat Hæc autem obſeruabuntur, quando criminalem cauſam iudicauerit epiſcopus, vel aliam eccleſiaſticam quæſtionem, quæ inducit depoſitionem. Si enim pecuniariam cõtra leges ſentẽtiam protulerit per imperitiam, id ei prçiudicium non afferet. Dvb. Præterea interrogabit quiſpiam, cùm canon permittat ſacerdotibus iudices electitios eligere, eiſne licebit ciuiles eligere? Solutio. Quia ſtatuit canon vt electorum iudicum valeat ſententia, nec appellationi ſit obnoxia, etiamſi ij ſint pauciores quàm duodecim, quàm ſex, & quàm tres, euidenter apparet ciuilium iudicum electionem non admitti à canonibus. Vnde, vt mihi videtur, ſecundùm præſentem canonem punientur ſacrati, qui à ciuilibus iudicibus iudicari elegerint. Videtur autem ex verbis canonis, quæ dicunt deponi ſacratos, qui litigauerint apud ciuile iudicium pro cauſa pecuniaria, & vicerint, niſi à ſua ſententia deſiſtant, quòd iudicium quidem factum ab incompetenti iudice ex voluntate eius qui eſt ſacratus, tenendũ eſt, & non labefactandũ. Qui autem eccleſiaſticum recuſauit iudicium, & fori præſcriptione non vſus eſt ſacratus, punietur vt ſuperiùs dictum eſt. Electitios autem iudices hîc ne dixeris: ij ſunt arbitri & iudices ex cõpromiſſo ſumpti, cuiuſmodi ij. tit. vij. libri dicit, qui ſcilicet cum pœnæ ſtipulatione iudicãt: ſed eccleſiaſticos ordinarios. Illi enim non poſſunt cauſam criminalem iudicare. Hi verò, vt ex præſenti canone oſtẽditur, omnem cauſam iudicant. De ſpectaculo autem, & equorum curriculis, & venationibus, & ſcenicis ſaltationibus, ſatis diximus in xxiiij. can. ſyn. in Trullo, & ſanctorum apoſtolorum, vbi etiam præſentis canonis meminimus:

A τιμωρηθήσεται ἤγουν καθαιρεθήσεται, μὴ δυνάμενος ἀμαθίαν ἢ ἀπειρίαν προβαλέσθαι. οὐ γὰρ συγγνωστέος ἔσται λέγων μὴ εἰδέναι τοὺς κανόνας, οὓς ἀναγκάζεται διὰ γλώττης ἔχειν σχεδὸν ἀεί. Εἰ δὲ ἀποφθέγγηταί τι νόμοις ἀνένδεκτον, ἢ δικαστικῆς ἀκολουθίας ἔξωθεν, συγγνωσθήσεται διὰ τὴν ἀπειρίαν, ὡς μηδὲ ὀφείλων εἰδέναι νόμους ἀκριβῶς. Ταῦτα δὲ κρατήσουσιν, ὅταν ἐγκληματικὴν πρόθεσιν δικάσῃ ἐπίσκοπος, ἢ ἄλλην ἐκκλησιαστικὴν ζήτησιν ἐπάγουσαν καθαίρεσιν. Εἰ γὰρ χρηματικὴν B παράνομον ἐξενέγκῃ ἀπόφασιν ἐξ ἀπειρίας, οὐ προκριματισθήσεται. ἔτι ἐρωτήσει τις ὡς τοῦ κανόνος ἐνδιδόντος τοῖς ἱερωμένοις ἐπιλέγεσθαι δικαστὰς αἱρετούς, ἐξέσται αὐτοῖς ἐπιλέγεσθαι πολιτικούς; Λύσις. ἐπεὶ ὁ κανὼν διορίζεται κρατεῖν τὴν ψῆφον τῶν αἱρετῶν δικαστῶν, καὶ μὴ ὑποκεῖσθαι ἐκκλήτῳ, κἂν ἥττονες ὦσιν οὗτοι τῶν δώδεκα τῶν ἓξ καὶ τῶν τριῶν, φαίνεται ἐναργῶς ἀνένδεκτον εἶναι τοῖς κανόσι τὴν ἐπιλογὴν τῶν πολιτικῶν δικαστῶν. ὅθεν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, κολασθήσονται κατὰ τὸν παρόντα C κανόνα οἱ παρὰ πολιτικοῖς δικασταῖς αἱρετισάμενοι δικασθῆναι. ἔοικε δὲ ἀπὸ τῶν ῥημάτων τοῦ κανόνος τῶν λεγόντων καθαιρεῖσθαι τοὺς ἱερωμένους δικασαμένους παρὰ πολιτικῷ δικαστηρίῳ χάριν χρηματικῆς αἰτιάσεως, καὶ νικήσαντας, ἐὰν μὴ ἀποστῶσι τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἀποφάσεως, ὡς ἡ μὲν γενομένη κρίσις παρὰ ἀναρμοδίου δικαστοῦ κατὰ θέλησιν τοῦ ἱερωμένου, στερκτέα ἔσται καὶ ἀκατάσειστος. ὁ δὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν παραιτη- D σάμενος δικαστήριον, καὶ μὴ χρησάμενος τῇ τοῦ φόρου παραγραφῇ ἱερωμένος, κολασθήσεται, καθὼς ἄνωθεν εἴρηται. αἱρετοὺς δὲ δικαστὰς ἐνταῦθα μὴ εἴπῃς οἵους ὁ β΄. τίτλου τοῦ ζ΄. βιβλίου φησί, μετ᾽ ἐρωτήσεως δηλονότι ποινῆς δικάζοντας, ἀλλὰ ἐκκλησιαστικοὺς ἐνορδίνους. ἐκεῖνοι γὰρ ἐγκληματικὴν ὑπόθεσιν οὐ δύνανται δικάζειν. οὗτοι δὲ ὡς ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος παρίσταται, πᾶσαν ὑπόθεσιν κρίνουσι. περὶ μέντοι τῶν θεωρίων καὶ τῶν ἱπποδρομιῶν καὶ τῶν κυνηγίων καὶ ἐπὶ σκηναῖς ὀρχήσεων, ἱκανῶς ἐγράψαμεν ἐν τῷ κδ΄. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου καὶ τῷ να΄. ὅπου καὶ τοῦ παρόντος κανόνος ἐμνήσθημεν·

καὶ ἀνάγνωθι τούτους. ζήτει καὶ τὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα οδ'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα ιδ'. ιε'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα θ'. ιζ'. τῆς ἐν Σαρδικῇ κανόνα γ'. ε'. ιδ'. καὶ ταύτης κανόνα κη'. ρκ'. ρκα'. περὶ δὲ τοῦ δύνασθαι τοὺς ἱερωμένους ἀποτάττεσθαι τῇ τοῦ φόρου παραγραφῇ, ζήτει κεφ. θ'. τοῦ γ'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν.

Κανὼν ις'.

Ὥστε μηδένα ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἔκληψίν τινα λαμβάνειν· καὶ ὥστε ἀναγνώστας γαμετὰς λαμβάνειν, καὶ ἵνα οἱ κληρικοὶ γυναικῶν ἀπέχωνται, καὶ ποίῳ δεῖ καιρῷ ἢ αὐτοὺς, ἢ τὰς παρθένους καθιεροῦσθαι. ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, ἐκλήπτορες μὴ γίνωνται, ἢ προνοητὲς, μηδὲ ἔκ τινος αἰσχροῦ ἢ ἀτίμου πράγματος τροφὴν πορίζωνται· ὀφείλουσι γὰρ ἀποβλέψαι εἰς τὸ γεγραμμένον· οὐδεὶς στρατευόμενος τῷ θεῷ, ἐμπλέκει ἑαυτὸν πράγμασι κοσμικοῖς· ἤρεσεν, ὥστε τοὺς ἀναγνώστας εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἥβης ἐρχομένους, ἀναγκάζεσθαι, ἢ συμβίους ἀγαγέσθαι, ἢ ἐγκράτειαν ὁμολογεῖν. ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα κληρικὸς, ἐὰν χρήματα δῷ ἐν χρήσει, τὰ χρήματα λάβῃ· ἐὰν εἶδος, ὅσον δέδωκε λάβῃ. καὶ ἵνα πρὸ τῶν εἰκοσιπέντε ἐνιαυτῶν, μήτε διάκονοι χειροτονῶνται, ἀλλὰ οἱ ἀναγνῶσται, τὸν δῆμον μὴ προσκυνῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ μὲν τῶν κληρικῶν τῶν παρεμβαλλόντων ἑαυτοὺς εἰς κοσμικὰς ἐνεργείας ἐγράψαμεν εἰς τὸ ιγ'. κεφ. τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος· εἰς τὸν ς'. καὶ πγ'. ἀποστολικὸν κανόνα· καὶ εἰς τὸν γ'. κανόνα τῆς δ'. συνόδου. καὶ ἀνάγνωθι τούτους. καταστρωθήσεται δὲ εἰς τὴν παροῦσαν ἑρμηνείαν καὶ ἡ κατὰ τὴν η' τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς τῆς ς'. ἰνδικτιῶνος γενομένη συνοδικὴ σημείωσις, εἰς τὴν ἐφημερίαν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ, ἡ καὶ τόμου τάξιν ἐπέχουσα. ὡσαύτως καὶ ἡ σημείωσις τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Ἰωάννου, ἡ γενομένη χάριν τοῦ μὴ συνηγορεῖν τοὺς ἱερωμένους. καὶ ἡ δύναμις τοῦ σημειώματος τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, ἡ προβᾶσα χάριν τοῦ ἐπίσης τὸν διάκονον καὶ τὸν ἱερέα κωλύεσθαι καὶ τὸν ἀναγνώστην ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν κοσμικῶν ὀφφικίων. ἐπεὶ δὲ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται μὴ πορίζεσθαι τοὺς ἱερωμένους τὰ πρὸς τροφὴν ἀπὸ πραγμάτων αἰσχρῶν καὶ ἀτίμων, ἐζητήθη πολλάκις ποῖα ταῦτα εἰσί.

& lege eos. Quære etiam ſanctorum apoſtolorum can. lxxiij. Antioch. ſyn. Chalcedonenſ. can. ix. xvij. Sardic. can. iij. v. xiv. & huius can. xxviij. cxx. & cxxj. Quòd autem poſſint ſacrati renunciare præſcriptioni fori, quære cap. ix. iij. tit. lib. Baſilic.

CANON XVI.

Vt nullus epiſcopus, presbyter, vel diaconus procurationem aliquam ſuſcipiat, & vt lectores vxores accipiant, & vt clerici à mulieribus abſtineant: & quo tempore oporteat ipſos vel virgines conſecrari. Similiter placuit vt epiſcopi, presbyteri, & diaconi conductores vel procuratores non fiant. nec ex turpi aliquo vel vili negotio victum ſibi quærant. Debent enim ad id quod ſcriptum eſt, reſpicere. Nemo Deo militans, ſeipſum implicat ſecularibus negotiis. Et vt lectores ad pubertatis tempus venientes, cogantur, vel vxores ducere, vel continentiã profiteri. Similiter placuit vt ſi clericus mutuas pecunias dederit, pecunias accipiat: ſin autem ſpeciem, quantũ dederit accipiat. Vt ante xxv. annos nec diaconi ordinentur, ſed & lectores populũ ne ſalutent.

21. qu. 2. Placuit vt epiſcopi.

Diſt. 23. Lectores

14. q. 4. Nullus clericorum.

SCHOL. BALS. De clericis quidem, qui ſe negotiis ſecularibus ingerunt, ſcripſimus in xiij. cap. viij. tit. præſentis operis: in vj. & lxxxiij. can. Apoſtolico, & in iij. can. iiij. ſyn. & lege eos. In præſenti autem interpretatione ponetur & quæ viij. menſis Decembris vj. indictione facta eſt ſynodalis declaratio, tempore ſanctiſſimi patriarchæ domini Lucę, quę etiam deciſionis locum obtinet. Similiter & promulgatio patriarchæ illius domini Ioannis, quæ facta eſt, ne cauſas agerent qui erant in ſacris: & ius edicti ſanctiſſimi patriarchæ domini Michaëlis philoſophorum ſummi, quod prodiit vt æquè ac diaconus & ſacerdos, lector quoque prohiberetur ab exercendis ſecularibus officiis. Quoniam autem præſens canon ſtatuit, ne qui ſunt ſacrati, victum quærant ex rebus turpibus & vilibus, ſæpe quæſitum eſt, quænam ſint ea,

& nonnulli quidem dixerũt eas eſſe, lenonem eſſe, ac meretrices alere: cauponatoriæ tabernæ præeſſe, & ſimilia. Sanctiſſimus autem patriarcha dominus Lucas vnguentarias quoque officinas & balnea turpis eſſe quæſtus dicebat, vt quæ mendacij quoque cauſæ eſſent. Sed nec archiatros fieri ſinebat diaconos vel ſacerdotes, dicens non eſſe ferendum, vt qui cum infulis & caſulis ſancta tractant, ſecularibus veſtibus induantur, & cum laicis, viris ſcilicet medicis, incedant. Poſtea autem cautum eſt à ſanctis patribus, vt lectores in tempore pubertatis poſt annum xiiij. cogantur vel matrimonio coniungi, vel cœlibatum profiteri. An hoc autem apud Africanos obſeruatum ſit, neſcio: ſed apud alias eccleſias non ſeruatur: exiſtimo autem quòd nec in vlla vnquam regione hoc ſeruatum ſit, vt quod apoſtolico vj. canoni aduerſetur, qui decernit vt lectores & cantores, etiam poſtquam in clerum prouecti fuerint, vxores ducant, & nec vxorem ducendi tempus definit, nec vt continentiam profiteantur, exigit. Dare autem pecuniam mutuam ad vſuram, multi canones clericis prohibent. Præſens quoque canon non ſolùm eos qui ſunt è tribunali, ſed & omnes clericos fœnerari prohibet. Quia autem cùm vſuræ dabantur ob pecunias mutuo datas, veriſimile erat dicere aliquos hoc quidem eſſe prohibitum: dare autem frumentum vel aliquam aliam ſpeciem, & plus accipere quàm datum ſit, non eſſe prohibitum, patres hoc quoque expreſsè prohibuerunt. Sed & illud, ante completos xxv. annos non ordinari diaconum, in diuerſis canonibus decretum eſt. Prohibitum eſt autem lectoribus, ne dum miniſterio ſuo fungũtur, ad populum conuertantur & adorent: vt qui ſolos tunc debent ſacerdotes & antiſtites adorare, & non laicos qui in eccleſia congregantur. Ipſi enim ſunt ſacrati: populus verò procul eſt à ſacerdotio & cõſecratione. Ac ipſe potiùs lectores adorare deberet propter miniſterium eorum. Lege ſanctorum apoſtolorum can. xvij. xxv. xxvj. canonem iij. iiij. xij. xiij. xlviii. lviii. ſancti Baſilij canonem iij. vj. lxviij. lxx.

A καὶ τινὲς μὲν εἶπον εἶναι ταῦτα, τὸ πορνοβοσκεῖν, τὸ καπηλικοῦ ἐργαστηρίου προΐστασθαι, καὶ τὰ ὅμοια. ὁ δὲ ἁγιώτατος πατριάρχης κυρὸς Λουκᾶς καὶ τὰ μυρεψικὰ ἐργαστήρια, καὶ τὰ βαλανεῖα, αἰσχροκερδῆ εἶναι ἔλεγεν, ὡς καὶ ψεύδους πρόξενα. ἀλλ' οὐδὲ ἀρχιάτρους παρεχώρει γίνεσθαι τοὺς διακόνους ἢ τοὺς ἱερεῖς, λέγων ἀνένδεκτον εἶναι τοὺς μετὰ φαινολίων καὶ στιχαρίων τὰ ἅγια μεταχειριζομένους, κοσμικὰς στολὰς ἐνδιδύσκεσθαι, καὶ μετὰ λαϊκῶν ἀνδρῶν τῶν ἰατρῶν δηλαδὴ, προπομπεύειν. ἐπὶ τούτοις νενομοθέτηται παρὰ τῶν ἁγίων B πατέρων τοὺς ἀναγνώστας ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἥβης μετὰ τὸν ιδ'. ἐνιαυτὸν ἀναγκάζεσθαι ἢ γάμῳ ὁμιλῆσαι, ἢ ἀγαμίαν ὑποσχέσθαι. τοῦτο δὲ εἰ παρὰ τοῖς ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐκράτησεν, οὐκ οἶδα, παρὰ δὲ ταῖς ἄλλαις ἐκκλησίαις οὐ κρατεῖ. νομίζω δὲ ὅτι οὐδὲ ἔν τινι χώρᾳ τοῦτο ἐκράτησέ ποτε ὡς ἐναντιούμενον τῷ ἀποστολικῷ ϛ'. κανόνι τῷ ὁρίζοντι ἀναγνώστας καὶ ψάλτας, καὶ μετὰ τὸ εἰς κλῆρον προσελθεῖν, γαμεῖν, καὶ μὴ καιρὸν γάμου αὐτοῖς ὁρίζοντι, μήτε ἐγκράτειαν ἐπαγγέλλεσθαι ἀπαιτοῦντι. τὸ δὲ δανείζειν τοὺς κληρικοὺς ἐπὶ C τόκοις, πολλοὶ κανόνες ἀπαγορεύουσι. καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν οὐ μόνον τοὺς τοῦ βήματος ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς κληρικοὺς τοκίζειν ἐμποδίζει. ὅτι δὲ τῶν τόκων ἐπὶ δανείῳ νομισμάτων δεδομένων, εἰκὸς ἦν εἰπεῖν τινας τοῦτο μὲν εἶναι κεκωλυμένον, τὸ δὲ διδόναι σῖτον ἢ ἕτερον εἶδος, καὶ λαμβάνειν πλείω τοῦ δοθέντος, μὴ ἀπαγορευθῆναι, ἐκώλυσαν οἱ πατέρες ῥητῶς καὶ τοῦτο. ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸ συμπληρώσεως κε'. ἐνιαυτῶν μὴ χειροτονεῖσθαι διάκονον, ἐν διαφόροις κανόσιν ὥρισται. ἀπηγόρευται δὲ τοῖς ἀναγνώσταις ἐν D τῷ πληροῦν τὴν διακονίαν αὐτῶν, στρέφεσθαι πρὸς τὸν δῆμον καὶ προσκυνεῖν, ὡς ὀφείλουσι τότε προσκυνεῖν εἰς μόνους τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ οὐχὶ τοὺς λαϊκοὺς τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συναθροιζομένους. οἱ μὲν γὰρ ἱέρωνται. οἱ δὲ τοῦ δήμου, πόῤῥω τῆς ἱερωσύνης εἰσί. καὶ οὗτοι μᾶλλον τοὺς ἀναγνώστας προσκυνεῖν ὀφείλουσι, διὰ τὴν ὑπουργίαν αὐτῶν. ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ιζ'. ιθ'. κε'. κϛ'. συνόδου Ἀγκύρας κανόνα ι'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα ιδ'. ιε'. τῆς ϛ'. κανόνα γ'. δ'. ϛ'. ιβ'. ιγ'. μη'. νη'. τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνα γ'. ϛ'. ξθ'. ο'.

A Τὸ μέντοι σημείωμα τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ ἔχει οὕτως· μηνὶ Δεκεμβρίῳ η΄. ἡμέρᾳ α΄. ἰνδικτιῶνος ϛ΄. εἰ δὲ καὶ Ὀζὰν ἐκεῖνος τῆς θείας κιβωτοῦ παρατραπείσης ἁψάμενος οὐ μικρὸν κατεκρίθη τὸ ἐπιτίμιον, (καίτοι σκοπὸς ἦν αὐτῷ πρὸς ἀνόρθωσιν ταύτης οὐ πρὸς καθαίρεσιν,) τίς οὕτω τολμηρὸς καὶ εἰς ἐσχάτην ἀναίδειαν καὶ ὑπερηφανίαν ἐξενεχθεὶς, πνεύματι πάντως ἀγόμενος πονηρῷ, ὃς μὴ μόνον οὐκ ἐπανορθοῦν αἱρεῖται τὰ θεῖα καὶ πνευματικὰ διατάγματα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐναντίαν τρεπόμενος, B παρασαλεύειν ταῦτα καὶ καθαιρεῖν ἀναιδεύεται, καὶ παραλύειν τὰ παγίως ἡδρασμένα, καὶ παρακινεῖν τὰ ἀσάλευτα, ᾠκοδομημένα καθώς φησιν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν; διὰ τοῦτο καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν οὐκ ἀνασχετὸν ἡγησαμένη πονηρὰν συνήθειαν καὶ ἔτι κρατεῖν, μιγνῦσαν θεῖά τε καὶ ἀνθρώπινα, καὶ τῇ τῆς ἐκκλησίας καταστάσει, τῆς ἀμωμήτου νύμφης Χριστοῦ, σπίλους οὐ τοὺς τυχόντας προσεπιτρίβουσαν, καὶ τύφῳ καὶ ἀσχολίᾳ ματαίᾳ, καὶ τῇ περὶ τὰ εἰκαῖα καὶ ταύτῃ ἀπᾴδοντα C διαπονήσει τε καὶ σπουδῇ, ἔτι γε μὴν καὶ ἀκερδέσιν τὸ σεμνὸν ταύτης καταρρυπαίνουσαν, ηὐδόκησε ῥιζόθεν ταύτην ἀποτεμεῖν, ἵνα μὴ ῥίζα πικρίας καὶ ἔτι φυῇ, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, διὰ τῆς παρούσης ἡμετέρας πνευματικῆς καὶ πατρικῆς διδασκαλίας, τῆς δηλούσης μὲν τὸν σκοπὸν φανερῶς τῆς προτεθείσης ὑποθέσεως περὶ τῶν ἱερὰν ἀξίαν λαχόντων, καὶ κοσμικαῖς ἑαυτοὺς ἐμπλεκόντων ἀρχαῖς καὶ ἀξίαις, καὶ φροντίσι καὶ πράγμασι, οὕτω δὲ κατὰ ῥῆμα ἐχούσης. τοῖς τὴν ἱερατικὴν φασὶν οἱ θεῖοι πατέρες λα- D χοῦσιν ἀξίαν, μαρτύριά τε καὶ κατορθώματα, αἱ τῶν κανονικῶν διατάξεων ὑποτυπώσεις εἰσὶν, ἃς καὶ ἀσμένως δεχόμενοι, πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν μετὰ Δαβὶδ τοῦ θεοφάντορος ᾄδομεν, ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐτέρφθην ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ. καὶ αὖθις, ἐνετείλω δικαιοσύνην τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα, συνέτισόν με καὶ ζήσομαι. καὶ εἰς τὸν αἰῶνα φυλάττειν ἡμῖν ἐντέλλεται ἡ προφητικὴ φωνὴ τὰ μαρτύρια τοῦ θεοῦ, καὶ ζῆν ἐν αὐτοῖς, δῆλον ὡς ἀκράδαντα καὶ ἀσάλευτα διαμένουσιν.

Edictum quidem ſanctiſſimi patriarchę domini Lucæ ſic habet, Menſe Decembri, viij. die, j. Indictione. Sin autem etiam ille Ozan, qui diuinam arcam quæ euertebatur, attigit, non paruo ſupplicio affectus eſt (atqui eius erat inſtitutũ illam erigere, nõ diruere) quis eſt adeò audax, & ad extremam vſque impudentiam arrogantiámque elatus, malo omnino ſpiritu ductus, qui non ſolùm vult diuina & ſpiritalia mandata erigere, ſed etiam in contrarium detorquẽs, ea labefactare ac deſtruere impudenter molitur, eáque diſſoluere quæ firmè ac ſtabiliter locata ſunt, & ea commouere quæ conquaſſari non poſſunt, vt quæ ſint ædificata, vt aiunt, ſupra fundamentum apoſtolorum & prophetarum? Propterea noſtra quoq; moderatio non ferendum eſſe rata malam conſuetudinem adhuc ſeruari, quæ diuina & humana confundit, & eccleſiæ quæ eſt ab omni reprehẽſione aliena Dei ſponſa, conſtitutioni non vulgares maculas inurere, quæque ſuperbia, & vana negotiatione, & in iis quæ ſunt abiecta, & ea indigna, ſtudio & labore, & turpibus præterea lucris eius honeſtatem ſplendorémque polluit, viſum eſt eam eſſe radicitus euellendam, vt non amplius enaſcatur radix amaritudinis, ſecundùm diuinum apoſtolum, per præſentem noſtrã ſpiritalẽ & paternam doctrinam, quæ ſcopum quidem apertè declarat cauſæ propoſitę de iis qui ſacram auctoritatem ſortiti ſunt, & ſecularibus ſeipſos magiſtratibus & dignitatibus curiſque ac negotiis implicant. Ad verbum autem ſic habet. Iis qui ſacerdotalem, inquiunt patres, dignitatem ſortiti ſũt, teſtimonia & præclara facta ſunt canonicarum conſtitutionum informationes, quas etiam lubenter admittentes, ad dominum Deum cum Dauid Dei præcone canimus, In via teſtimoniorum tuorum delectatus ſum, tanquam in omnibus diuitiis. Et rurſus, Mandaſti iuſtitiam: teſtimonia tua in æternum doce me, & viuam. Quòd ſi vox prophetica nos iubet in æternum Dei teſtimonia cuſtodire, & in ipſis viuere, ea ſcilicet inconcuſſa & nulla ratione labefactanda permaneant.

Nam diuinus quoque Moſes ſic inquit, Non licet eis addere nec detrahere. Cùm hæc itaque ita ſint, & nobis teſtimonium ferant, in eis exultantes, tanquam ſi quis multa ſpolia inuenerit, diuinos lubenter canonas amplectimur, & eorum conſtitutionem integram & inconcuſſam manere toto animo eligimus. Quoniam autem nonnullos eorum qui ſunt in clero conſtituti, nouimus ſe ſecularibus negotiis contra canones implicare, hos quidē domorum magiſtratuum vel poſſeſſionum curationes adminiſtrationéſque ſuſcipientes, illos verò etiam publicorum vectigalium exactiones, vel aliorum capitum, vel eorum quæ nauibus portantur penſionum petitiones, vel colligendarum pecuniarum rationúmque reddendarum munera, vel aliquod eiuſmodi officium, in non eccleſiaſticis, ſed ſecularibus negotiis: nonnulliſque eorum ciuiles etiam magiſtratus dignitatéſque eſſe attributas: eis præcipio vt deinceps ceſſent à prædictis omnibus, in eccleſiaſticis autem negotiis officiiſque verſentur, niſi velint, ei quæ ſacris diuiniſque canonibus placuit, gradus quem habent eccleſiaſtici, depoſitioni ſubiici. Etſi enim longa conſuetudine confirmari ſtabilirique exiſtimant, quòd non pauci ante eos illa ſuſceperint: præterea autē dicunt Imperial. adminiſtrationes, ſeculaféſque dignitates, & officia, ſimiliáque munera & magiſtratus ſacratis hominibus commiſſos proceſſiſſe: ſed tamen non trahetur ad exemplum. Quia enim eſt citra controuerſiam, nec ſacros ac diuinos de iis canones intercidiſſe: nec vlla cognitio aut examinatio literis mandata, ab eo qui illo tempore Imperialia ſceptra tenebat, proceſſit: nec ſanctiſſimorum patriarcharum & ſynodorum eos ad hoc incitans conſtitutio: ſcriptos canones eiuſmodi diſpenſationes, & non probata conſuetudo, omnino non labefactabunt: ſed ipſæ potiùs ab eis penitus contererentur, ſicut olla, vt inquit Solomon, quæ lebeti alliſa eſt. Portæ enim, inquit, inferi aduerſus eccleſiam non præualebunt, quæ à domino ſupra dei præconem Petrum ædificata eſt, qui cum reliquis apoſtolis

ὅτι οὕτω φησὶ καὶ ὁ θεόπτης Μωσῆς, ἐν αὐτοῖς οὐκ ἔστι προσθεῖναι, καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν. τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων καὶ διαμαρτυρουμένων ἡμῖν, ἀγαλλιώμενοι ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἴτις εὕρῃ σκῦλα πολλὰ, τοὺς θείους ἀσπασίως κανόνας ἐνστερνιζόμεθα, καὶ τὴν αὐτῶν διαταγὴν ὁλόκληρον καὶ ἀσάλευτον μένειν ὁλοψύχως αἱρούμεθα. καὶ ἐπεὶ τῶν ἐν κλήρῳ τεταγμένων τινὰς ἔγνωμεν πράγμασι κοσμικοῖς ἐμπλέκοντας ἀκανονίστως, οὓς μὲν κουρατωρείας καὶ προνοήσεις οἴκων ἀρχοντικῶν ἢ κτημάτων ἀναλαμβάνοντας, οὓς δὲ καὶ δημοσίων τελῶν εἰσπράξεις ἢ κεφαλαίων ἑτέρων, ἢ ἐξελάσεις πλωΐμων, ἢ δὴ καὶ ἀναγραφὰς ἢ λογοποιίας, ἢ καὶ ἑτέραν ὁμοίαν ἐνέργειαν οὐκ ἐπὶ πράγμασιν ἐκκλησιαστικοῖς, ἀλλὰ κοσμικοῖς, ἐνίους δὲ καὶ ἀξίας τε καὶ ἀρχὰς τὰς τῆς πολιτείας ἀπονενεμημένας, τοῖς τοιούτοις παρεγγυώμεθα παύσασθαι τοῦ λοιποῦ τῶν εἰρημένων ἁπάντων· ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς δὲ χρείαις προσεδρεύειν, εἰ μὴ βούλοιντο τῇ δεδογμένῃ τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς κανόσι καθαιρέσει τοῦ προσόντος αὐτοῖς ἐκκλησιαστικοῦ βαθμοῦ ὑπαγαγεῖν ἑαυτούς. εἰ γὰρ καὶ μακρᾷ συνηθείᾳ ἑδράζεσθαι τινὲς οἴονται τοιαῦτα μετιέναι καὶ πρὸ αὐτῶν οὐκ ὀλίγους, πρὸς δὲ καὶ βασιλικάς φασί τε προβῆναι οἰκονομίας ἀνατεθείσας ἱερωμένοις ἀξίας τε καὶ κοσμικὰς καὶ ὀφφίκια ἢ ἐνεργείας ὁμοίας εἴτε ἀρχάς· ἀλλ' οὐχ ἑλκυσθήσονται πρὸς ὑπόδειγμα. ἐπεὶ γὰρ οὐδ' ὑπ' ἀμφιβολίαν οἱ περὶ τούτων ἱεροὶ καὶ θεῖοι κανόνες ἔπεσον, οὔτε δοκιμασία τις καὶ διάγνωσις ἔγγραφος προβέβηκε παρά τε τοῦ κατὰ καιρὸν τὰ τῆς βασιλείας σκῆπτρα διέποντος, ἔτι δὲ καὶ ἁγιωτάτων πατριαρχῶν καὶ συνόδων τύπος αὐτοὺς παραθαρρύνουσα, οὐ τοὺς γεγραμμένους κανόνας αἱ τοιαῦται οἰκονομίαι, καὶ ἡ μὴ δοκιμασθεῖσα συνήθεια ὅλως παρασαλεύσουσιν· αὗται δὲ μᾶλλον ὑπὸ τούτων τοὐναντίον τέλεον συντριβήσονται, ὡς χύτρα κατὰ τὸν Σολομῶντα προσκρούσασα λέβητι. πύλαι δέ φησιν ᾅδου τῆς ἐκκλησίας οὐ κατισχύσουσιν, οἰκοδομηθείσης παρὰ Κυρίου ἐπὶ τῷ θεοκήρυκι Πέτρῳ τῷ σὺν τοῖς λοιποῖς ἁγίοις ἀποστόλοις νομοθετήσαντι οὕτως

ἐν ϛ'. κανόνι αὐτῶν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβανέτω. Εἰ δὲ μὴ, καθαιρείσθω. ὡσαύτως καὶ ἐν πα'. εἴπομεν ὅτι μὴ χρὴ ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον καθιέναι ἑαυτὸν εἰς δημοσιακὰς διοικήσεις, ἀλλὰ προσευκαιρεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις· ἢ πειθέσθω οὖν τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἢ καθαιρείσθω. οὐδεὶς γὰρ δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, κατὰ τὴν Κυριακὴν παρακέλευσιν. ἔτι καὶ ὁ πγ'. φησὶν, ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος στρατείᾳ σχολάζων, καὶ βουλόμενος ἀμφότερα κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρείσθω. τὰ γὰρ Καίσαρος, Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ τῆς ἐν Καρθαγένῃ ιϛ'. οὕτως ἐν μέρει διαγορεύει. ὁμοίως ἤρεσεν ἵνα ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι ἐκλήπτορες μὴ γίνωνται ἢ προκουράτωρες. καὶ μετ' ὀλίγον· οὐδεὶς γὰρ στρατευόμενος τῷ θεῷ ἐμπλέκει ἑαυτὸν πράγμασι κοσμικοῖς σὺν τούτοις. καὶ ὁ οζ'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, τοὺς ἅπαξ ἐν κλήρῳ τεταγμένους ἢ καὶ μονάσαντας, ὡρίσαμεν μήτε ἐπὶ στρατείαν, μήτε ἐπὶ ἀξίαν κοσμικὴν ἔρχεσθαι· ἢ τοῦτο τολμῶντας καὶ μὴ μεταμελομένους, ὥστε ἐπιστρέψαι ἐπὶ τοῦτο ὃ διὰ θεὸν εἵλοντο, ἀναθεματίζεσθαι. καὶ ὁ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει α'. καὶ β'. συνόδου ια'. τάδε κατὰ ῥῆμα διέξεισι· τοὺς πρεσβυτέρους ἢ διακόνους κοσμικὰς ἀρχὰς ἢ φροντίδας ἀναδεχομένους, ἢ τὰς τῶν ἐν τοῖς οἴκοις τῶν ἀρχόντων λεγομένας κουρατωρείας οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ κανόνες καθαιρέσει καθυποβάλλουσι. τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς ἐπικυροῦντες, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐν κλήρῳ κατειλεγμένων, διοριζόμεθα, ὡς εἴ τις αὐτῶν κοσμικὰς ἀρχὰς μεταχειρίζοιτο, ἢ τὰς ἐν τοῖς τῶν ἀρχόντων οἴκοις ἢ προαστείοις λεγομένας κουρατωρείας ἀναδέχοιτο, τοῦτον τοῦ οἰκείου κλήρου ἀποδιώκεσθαι. οὐδεὶς γὰρ δύναται κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν αὐτόλεκτον καὶ ἀψευδεστάτην φωνὴν, δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. καὶ σαφεῖς πάντως οἱ θεῖοι κανόνες οὗτοι καὶ πρόδηλοι. καὶ διὰ τοῦτο μεταποιεῖσθαι τούτους οὐ χρή. Εἰ δὲ καὶ ἐντολέα δίκης γίνεσθαι, τὸν κεκληρωμένον κεκώλυται, μείζοσι κοσμικαῖς φροντίσιν ἐμπλέκεσθαι,

A in vj. corũ canone ſic decreuit: Epiſcopus, vel preſbyter, vel diaconus ſecularia negotia non recipiat: ſin minùs, deponatur: ſimiliter & in lxxxj. diximus, quòd nõ oportet epiſcopum ad publicas adminiſtrationes ipſum deſcendere, ſed in eccleſiaſticis negotiis officiiſque verſari: vel ergo hoc facere perſuadeatur, vel deponatur. Nemo enim poteſt duobus dominis ſeruire, vt eſt præceptũ Domini. Præterea & lxxxiij. canon inquit, Epiſcopus vel preſbyter, vel diaconus militiæ vacans, & volens
B vtrunque obtinere, Romanum magiſtratum, & ſacerdotalem adminiſtrationẽ, deponatur. Quę enim ſunt Cæſaris, Cęſari, & quæ sũt Dei, Deo. Iam verò & Carth. xvj. ſic pręcisè dicit, Similiter placuit, vt epiſcopi, & preſbyteri, & diaconi non ſint adminiſtratores, vel procuratores. Et paulò poſt, Nullus enim Deo militans, implicat ſe ſecularibus negotiis. Cum his vij. quoque canon Chalced. ſyn. Eos, qui ſemel in clero conſtituti ſunt, ſtatuimus neque ad mili-
C tiam, neque ad ſecularem dignitatẽ accedere: vel ſi hoc audeant, vel non pœnitentia ducti ad id reuertantur, quod propter Deum elegerunt, anathematizari: & Conſtantinopolitani primi & ſecundi xj. hæc ita ad verbum perſequitur: Preſbyteros, vel diaconos ſeculares magiſtratus vel curas ſuſcipientes, vel quæ in magiſtratuum ædibus dicuntur curationes, diuini & ſacri canones depoſitioni ſubiiciunt. Hoc ergo nos quoque confirmantes, etiam de reliquis qui in clerum relati ſunt, ſtatuimus; vt ſi quis eorum ſecularia
D negotia adgrediatur, vel quæ in magiſtratuum ædibus vel ſuburbanis curationes dicuntur, ſuſcipiat, is ex clero expellatur. Nemo enim poteſt, ſecundùm Chriſti veri Dei noſtri ab ipſo dictum, & veriſſimam vocem, duobus dominis ſeruire: & omnino manifeſti ſunt, & aperti diuini canones. Et ideo non ſunt transformandi, vel aliter accipiendi. Sin autem etiam cauſæ procuratorem, quæ ad eccleſiam, cuius eſt clericus, non pertinet, fieri clerico prohibitum eſt, ne, inquit, diuina miniſteria impediantur; quãto magis prohibitum eſt maioribus ſecularibus negotiis implicari,

quæ impediunt ne poſſit eccleſiaſticis negotiis vacare? Omnibus ergo religioſiſſimis ſanctiſſimiſque clericis in ſancto ſpiritu præcipimus, vt ab iis quæ dicta ſunt, abſtineant, vel ſciant quòd erunt quidem ſegregationis pœnæ ſubiecti: quin & maiorem quoque & canonicam acerbitatem non effugient, eiuſmodi ſecularibus negotiis ſeipſos implicantes. Ad hoc enim præſens quoque noſtræ mediocritatis decretum ſacratiſſimis antiſtitibus tradi iuſſum eſt, vt etiam clericis qui ſunt vbicunque, ſit manifeſtum. Edictum patriarchæ domini Ioannis ſic habet: Menſe Februario xvj. die iij. indictione: Cùm multos eccleſiaſticos, & monachos videremus alienas cauſas ſubeuntes, & pro iis decertantes, qui in ciuilibus & eccleſiaſticis iudiciis litigant, ab Eccleſiaſtica conſuetudine, & legum grauitate, quod fiebat, indignum iudicâtes, ſtatuimus, vt nemo deinceps, nec monachus, nec vllus eccleſiaſticus, alienas cauſas ſuſcipiens in iudicio defendat. Id enim eſt apertè mercenaria opera: & nemo tale quid agens noſtræ moderationis ſupplicium effugiet: præterquam, ſi fortè cùm ſit cauſa eccleſiaſtica, à nobis iubeatur alterutrius litigantium partis defenſionem ſuſcipere. Tunc enim præterquam quòd à reprehenſione erit alienus, in pœnam quoque non cadet. Preſens autem edictum omnibus quoque ciuilibus iudicibus legi iuſſum eſt: vt cùm noſtri decreti ſcientiam habuerint, eos omnino non admittant ad vllorum cauſas agendas. Vis autem edicti domini Michael hæc eſt: Menſe Ianuario die viij. iiij. Indictionis, & deinceps, conſtituit ne lectores æquè ac diaconi & ſacerdotes ſecularia officia ſuſcipiant, vel exactorum munera, vel curationes, propter xj. can. primæ & ij. Conſtantinopol. ſynodi. De ſacratis autem hominibus cauſas agentibus ſatis ſcripſimus in xiij. cap. viij. tit. præſentis operis: Et lege ea. Ac canones quidem & ſynodalia edicta in his cõſiſtunt. Dicunt autem quidam hæc locum habere, quando ſine iuſſu Imperatoris ſacratus quiſpiam ſeculare miniſterium exercuerit.

A περιεμποδιζούσαις αὐτοὺς ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις προσεδρεύειν. πᾶσι τοίνυν εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς ἐν ἁγίῳ παρεγγυώμεθα πνεύματι τῶν εἰρημένων ἀπέχεσθαι· ἢ μὴν εἰδέναι ὡς ἔσονται μὲν ἐπιτιμίῳ ἀφορισμοῦ ὑποβεβλημένοι, καὶ τὴν μείζω δὲ κανονικὴν αὐστηρίαν οὐ διαφεύξονται, πράγμασι κοσμικοῖς τοιούτοις ἐμπλέκοντες ἑαυτούς. ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ ὁ παρὼν ἔγγραφος ὁρισμὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ τοῖς ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσιν ἐπιδοθῆναι τετύπωται, ἵνα καὶ τοῖς ἁπανταχοῦ κληρικοῖς κατάδηλος

B γένηται. τὸ σημείωμα τοῦ πατριάρχου κυρίου Ἰωάννου, ἔχει οὕτως. Μηνὶ Φεβρουαρίῳ ιϛ΄. ἡμέρα γ΄. ἰνδικτιῶνος η΄. πολλοὺς τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναχῶν καθορῶντες ὑποθέσεις ἀλλοτρίας ὑποδυομένους, καὶ ὑπεραγωνιζομένους τῶν δικαζομένων ἐν πολιτικῷ καὶ ἐκκλησιαστικῷ δικαστηρίῳ, ἀλλότριον τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας, καὶ τῆς τῶν νομίμων ἀκριβείας τὸ πραττόμενον κρίναντες, διοριζόμεθα μηκέτι τοῦ λοιποῦ μήτε μοναχὸν μήτε τῶν τινα ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλοτρίας ἀγωγὰς ὑπερχόμενον ἐν δικαστη-

C ρίῳ συνηγορεῖν. ἐργολαβία γὰρ ἄντικρυς τοῦτο. καὶ οὐκ ἄν τις τοιοῦτόν τι διαπραττόμενος, τὴν ἀπὸ τῆς ἡμῶν μετριότητος ἐπιτίμησιν διαφεύξηται. πλὴν εἰ μήπου ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως οὔσης κελευσθείη παρ᾽ ἡμῶν ὑπεραγωνίζεσθαι θατέρου μέρους τῶν δικαζομένων. τηνικαῦτα γὰρ ἕξει σὺν τῷ ἀμέμπτῳ, καὶ τὸ ἀνεπιτίμητον. τὸ δὲ παρὸν σημείωμα ὑπαναγνωσθῆναι ὡρίσθη καὶ πᾶσι τοῖς πολιτικοῖς δικασταῖς, ἵν᾽ ἐντεῦθεν εἴδησιν λαβόντες τοῦ ἡμετέρου διορισμοῦ, μὴ προσδέ-

D χωνται τοὺς τοιούτους εἰς τὸ ποιεῖν ὅλως συνηγορεῖν. ἡ δὲ δύναμις τοῦ σημειώματος τοῦ κυροῦ Μιχαὴλ, ἔστιν αὕτη. μηνὶ Ἰανουαρίῳ ιγ. ἡμέρα δ΄. ἰνδικτιῶνος δ΄. καὶ ἐφεξῆς, διατάττεται καὶ τοὺς ἀναγνώστας ἐπίσης τοῖς διακόνοις καὶ τοῖς ἱερεῦσι μὴ ἀναδέχεσθαι κοσμικὰ ὀφφίκια ἢ πρακτορικὰς ἐνεργείας ἢ κουρατωρείας διὰ τὸν ια΄. κανόνα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει α΄. καὶ β΄. συνόδου. περὶ δὲ ἱερωμένων συνηγορούντων, ἱκανῶς ἐγράψαμεν εἰς τὸ ιγ΄. κεφ. τοῦ η΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα. Καὶ τὰ μὲν τῶν κανόνων καὶ τῶν συνοδικῶν σημειωμάτων ἐν τούτοις. Λέγουσι δέ τινες ταῦτα κατὰ χώραν ἔχειν, τὴν δίχα προστάξεως βασιλικῆς ἐνεργῇ τις ἱερωμένος δουλείαν δημοσιακήν.

A εἰ γὰρ κατ' οἰκονομίαν βασιλικὴν τοιαύτην τινὰ δουλείαν ἀναδέξεταί τις, ὑπὸ τῶν ῥηθέντων κανόνων οὐ κωλυθήσεται οὐδὲ βλαβήσεται. καὶ προστιθέασιν ὡς ὁ βασιλεὺς οὔτε νόμοις οὔτε κανόσιν ὑπόκειται. διὸ καὶ ἐπ' ἀδείας ἔχει ἐπισκοπὴν εἰς μητρόπολιν ἄγειν, καὶ ἀποξενοῦν ἐκ τῶν οἰκείων μητροπόλεων, ὡσαύτως ἐνορίας ἀρχιερέων διαιρεῖν, καὶ ἐκ νέου ἐπισκόπους καὶ μητροπολίτας καθιστᾶν, καὶ διορίζεσθαι ἐπισκόποις ἱερουργεῖν ἀπροκριματίστως εἰς ἀλλοτρίας ἐνορίας παρὰ γνώμην τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων, καὶ ἄλλα τινὰ ἐνεργεῖν ἀρχιερατικὰ δίκαια. B χρῶνται δὲ καὶ τῷ ιβ'. καὶ ιγ'. κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ τῷ λη'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, τὰ αὐτὰ παρακελευομένοις. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὡς ἀπὸ τοῦ δ'. κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ μάλιστα ἐνεδόθη τῷ βασιλεῖ, ἀνατιθέναι κοσμικῶν δουλειῶν ἐνεργείας ἱερωμένοις καὶ μοναχοῖς κατὰ λόγον οἰκονομίας δοκούσης αὐτῷ. εἰ γὰρ ὁ κατὰ χώραν ἐπίσκοπος δύναται τοῦτο ποιεῖν, πολλῷ πλέον ὁ βασιλεὺς ὁ μὴ ἀναγκαζόμενος ἀκολουθεῖν τοῖς κανόσι, τοῖς διορίζομένοις τὰς ψήφους τῶν ἐπισκόπων ὑπὸ ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων C γίνεσθαι, καὶ μὴ παρὰ ἀρχόντων· κἀντεῦθεν καὶ ψήφου μὴ γινομένης, πατριάρχας καὶ ἐπισκόπους προβαλλόμενος. καὶ ἀνάγνωθι, τὰ ἐν αὐτῷ δ'. κανόνι τῆς συνόδου γραφέντα.

Κανὼν ιζ'.

Ἤρεσεν ἵνα ἡ Μαυριτανία Σιτιφένσης, ὡς ᾔτησε, τὸν πρωτεύοντα τῆς Νουμιδικῆς χώρας, ἧς τινος ἐκ τῆς συνόδου κεχώρισται, ἴδιον ἔχῃ πρωτεύοντα. συναινέσει πάντων τῶν πρωτευόντων τῶν Ἀφρικανῶν ἐπαρχιῶν, καὶ πάντων ἐπισκόπων, διὰ τὸ μακροδιαστὲς, ἔχειν D ἐπετράπη.

Ἑρμηνεία.

Τοπικός ἐστιν ὁ κανών.

Κανὼν ιη'.

Ἐάν τις κληρικὸς χειροτονῆται, ὀφείλει ὑπομιμνήσκεσθαι τοὺς ὅρους φυλάττειν· καὶ ἵνα τοῖς σώμασι τῶν ἀποθανόντων εὐχαριστία μὴ δίδωται μηδὲ βάπτισμα· καὶ ἵνα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἰς πάσας τὰς ἐπαρχίας πρὸς σύνοδον οἱ μητροπολῖται ἔρχωνται.

A Si enim ex diſpenſatione Imp. quis hoc miniſterium ſuſceperit, à dictis canonibus non prohibebitur, nec lædetur: & adiiciunt, quòd Imperator, nec canonibus nec legibus ſubiicitur. Et ideo eſt in eius poteſtate epiſcopatus in Metropoles erigere; & à ſuis Metropolibus alienare: & de nouo Epiſcopos & Metropolitanos conſtituere: & iubere epiſcopis in alienis diœceſibus abſque vllo præiudicio ſacrificare, præter ſententiam epiſcoporum illius regionis, & alia eiuſmodi epiſcopalia B iura exercere. Vtuntur autem etiam xij. & xiij. canone Chalced. ſyn. & xxxviij. canone ſynodi in Trullo, qui eadem præcipiunt. Mihi autem videtur quòd ex iiij. canone Chalced. ſyn. Imp. vel maximè conceſſum eſt ſecularium munerum functiones ſacratis & monachis ex ratione diſpenſationis quæ illi videtur, tribuere: Si enim hoc poteſt regionis epiſcopus, multò magis Imperator, qui non cogitur ſequi canones, qui decernunt, epiſcoporum electiones à prouincialibus C epiſcopis fieri, non autem à magiſtratibus: & ſi ab iis non fiat electio, patriarchas & epiſcopos prouehi. Et lege quæ in eodem iiij. can. Chalced. ſyn. ſcripta ſunt.

CANON XVII.

Placuit vt Mauritania Sitiphenſis, vt petiuit, primatem Numidicæ regionis à qua ex ſynodo ſeparata eſt, habeat proprium primatem. Conſenſu omnium primatum & prouinciarum, & omnium epiſcoporum, quòd magnum habeat internallum, per- D *miſſum eſt.*

SCHOL. BALS. Localis eſt canon.

CANON XXVIII.

Si quis clericus ordinetur, debet admoneri vt ſeruet decreta, & vt mortuorum corporibus euchariſtia non detur, nec baptiſmus. Et vt ſingulis annis in omnibus prouinciis ad ſynodum metropolitani veniant. Diſt. 38. placuit. di. 77. placuit. 20. q. 1. placuit.

SCHOL. BALS. Quando ordinatur clericus (clericus autem hîc, preſbyter & diaconus eſt intelligendus: hi enim ſoli ordinantur, & ſoli ex clericis Euchariſtiæ communicant) oportet, inquit, eos admoneri vt decreta ſeruent. Decreta autem, vel fidei exiſtimare oportet, quæ ſcilicet à ſanctis apoſtolis vel patribus ſtatuta ſunt, vel canones, vel potiùs vtrunque. Et ne mortuis corporibus detur Euchariſtia: hoc enim fiebat. Quod etiam lxxxiij. canon vj. ſynodi quæ dicitur in Trullo, prohibuit. Sed neque baptizentur qui ſunt mortui. Nam hoc etiam factum eſt, nonnullis quidem ſuos mortuos baptizantibus, quibuſdam verò etiam alios pro mortuis: Iis qui hæc agebant, verba magni Pauli epiſtolæ ad Corinthios afferentibus, quæ dicunt, Nam quid facient qui baptizantur pro mortuis? Si omnino mortui non reſurgunt, quid etiam baptizantur pro mortuis? Qui autem hæc afferebant, & mortuos baptizabant, apoſtolicorum verborum ſententiam non accipiebant. Neque enim apoſtolus dicit baptizari mortuos, vel alios pro illis, ſed quia, qui baptizantur, vim noſtri myſterij diſcentes, cum aliis, mortuorum quoque reſurrectionem ſperare docentur: & demerſionem in lauacrum mortem ſignificare: reſurrectionem rurſus per emerſionem oſtendi, dicit Apoſtolus iis qui de reſurrectione dubitant, Si non eſt reſurrectio, quid facient qui ſub hac ſpe baptizantur quòd mortui reſurgunt? Et quid baptizantur vt expectantes reſurrectionem mortuorum? Deinceps fruſtra laborant qui baptizantur, ſi de reſurrectione dubitant, cùm eo quòd baptizantur & in aquam lauacri immerguntur, & emergunt, mortem & reſurrectionem annunciantes, per ea quæ dicunt ei non credant. Hæc ergo ab Apoſtolo dicta ſunt. Qui autem verborum vim non intelligebant,

A

Ἑρμηνεία.

Ὅτι χειροτονεῖται κληρικὸς (κληρικὸν δὲ ἐνταῦθα πρεσβύτερον καὶ διάκονον νοητέον· οὗτοι γὰρ κυρίως χειροτονοῦνται· καὶ οὗτοι μόνοι τῶν κληρικῶν μεταδιδόασι τῆς εὐχαριστίας,) δεῖν φησὶν ὑπομιμνήσκεσθαι αὐτὸν τοὺς ὅρους φυλάττειν. ὅρους δὲ ἢ τοὺς τῆς πίστεως ὑποληπτέον, τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν πατέρων ὁρισθέντας, ἢ τοὺς κανόνας, μᾶλλον δὲ καὶ ἀμφότερα. καὶ ἵνα μὴ νεκροῖς σώμασι

B δίδωται εὐχαριστία, ἤγουν ἅγια δῶρα. ἐπεράττετο γὰρ τοῦτο. ὃ καὶ ὁ πγʹ. κανὼν τῆς λεγομένης ϛʹ. συνόδου ἐκώλυσεν· ἀλλὰ μηδὲ βαπτίζωνται τελευτήσαντες. καὶ τοῦτο γὰρ ἐγίνετο. τινῶν μὲν, αὐτοὺς τοὺς νεκροὺς βαπτιζόντων, τινῶν δὲ καὶ ἄλλους ὑπὲρ τῶν νεκρῶν· τῶν τοῦτο ποιούντων, τὰ ῥήματα προβαλλομένων τῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Παύλου, τὰ λέγοντα, ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζονται

C ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; ταῦτα προβαλλόμενοι, καὶ βαπτίζοντες τοὺς νεκροὺς, οὐ καλῶς ἐξελάμβανον τὴν τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων τὴν ἔννοιαν. οὐ γὰρ βαπτίζεσθαι τοὺς ἀποθανόντας ὁ ἀπόστολος λέγει ἢ ἄλλους ἀντ᾽ ἐκείνων· ἀλλ᾽ ἐπεὶ οἱ βαπτιζόμενοι μανθάνοντες τοῦ καθ᾽ ἡμᾶς τὴν δύναμιν, μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ ἀνάστασιν νεκρῶν ἐλπίζειν διδάσκονται, καὶ τὴν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ κατάδυσιν τὸν θάνατον παραδηλοῦν· τὴν δ᾽ ἀνάστασιν αὖθις διὰ τῆς ἀναδύσεως ὑπεμφαίνεσθαι, φησὶν ὁ ἀπόστολος πρὸς τοὺς ἀμφιβάλλοντας περὶ τῆς ἀναστάσεως, ὅτι μὴ ἀνάστασις

D ἐστὶ, τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ἐπ᾽ ἐλπίδι τοῦ ἀναστῆναι τοὺς νεκρούς; καὶ τί βαπτίζονται ὡς προσδοκῶντες νεκρῶν ἀναζώωσιν; λοιπὸν ματαιοπονοῦσιν οἱ βαπτιζόμενοι, εἴγε περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀμφιβάλλουσι, διὰ μὲν τοῦ βαπτίζεσθαι καὶ καταδύεσθαι εἰς τὸ τῆς κολυμβήθρας ὕδωρ καὶ ἀναδύεσθαι, τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν καταγγέλλοντες· δι᾽ ὧν δὲ λέγουσιν ἀπιστοῦντες αὐτῇ. παρὰ μὲν οὖν ἀποστόλου οὕτως εἴρηται ταῦτα. οἱ δὲ μὴ συνιέντες τὴν δύναμιν τῶν ῥημάτων,

ἢ τοὺς νεκροὺς ἐβάπτιζον, ἢ ἄλλους ὑπὲρ τῶν νεκρῶν· ὃ μὴ γίνεσθαι ὁ κανὼν διορίζεται. καὶ σύνοδον κατ' ἐνιαυτὸν τοὺς ἐπισκόπους κελεύει ποιεῖν· τοῦτο καὶ ἄλλων συνόδων διαταξαμένων καὶ πρὸ ταύτης τῆς συνόδου. ἀνάγνωθι κανόνα πγ'. τῶν ἁγίων ἀποστόλων, λζ'. τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ε'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, κ'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι ιθ'. καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ τῆς β'. ϛ'.

Κανὼν κ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε χειροτονουμένου ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ, πρότερον ἀπὸ τῶν χειροτονούντων αὐτοὺς τὰ δεδογμένα ταῖς συνόδοις εἰς τὰς ἀκοὰς αὐτῶν ἐντίθεσθαι· ἵνα μὴ ποιοῦντες κατὰ τῶν ὅρων τῆς συνόδου μεταμεληθῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν παρομοίως διορίζεται τοὺς χειροτονουμένους διδάσκεσθαι τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ὁρισθέντα. καὶ προστίθησιν ὅτι μεταμεληθήσονται οἱ οὕτω μὴ ποιοῦντες. ποῖον δέ ἐστι τὸ εἶδος τοῦ μεταμέλου καὶ ἡ ἐντεῦθεν εὐθύνη, ἐκ μὲν τοῦ κανόνος οὐκ ἀναφαίνεται. νομίζω δὲ ὅτι ἐὰν μὴ ἀκριβῆ κατάληψιν ἔχωσιν οὗτοι τῶν δογματικῶν ὅρων καὶ τῶν κανονικῶν παραγγελιῶν, καὶ ἢ διδάσκοντες ἢ ἀποφαινόμενοι ἐκτραπῶσιν ἐκ τῆς εὐθείας καὶ βασιλικῆς ὁδοῦ, πρὸς διδασκαλίας ἀσεβεῖς καὶ ἀκανονίστους ἀποφάσεις, κανονικῶς καθαιρεθήσονται, καὶ εἰς οὐδὲν ὀνήσιμος ἔσται αὐτοῖς ὁ μετάμελος. ἀνάγνωθι καὶ τὰ παρ' ἡμῶν γραφέντα περὶ ἀκανονίστων ἀποφάσεων, εἰς τὸν ιε'. κανόνα.

Κανὼν κ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα τοῖς σώμασι τῶν τελευτώντων εὐχαριστία μὴ δοθῇ. γέγραπται γάρ, λάβετε, φάγετε. τὰ δὲ τῶν νεκρῶν σώματα, οὐδὲ λαβεῖν δύναται, οὐδὲ φαγεῖν. καὶ, ἵνα μὴ τοὺς ἤδη τελευτῶντας βαπτισθῆναι ποιήσῃ ἡ τῶν πρεσβυτέρων ἄγνοια.

Ἑρμηνεία.

Καὶ αὖθις ὁ κανὼν παρακελεύεται τοὺς νεκροὺς μήτε βαπτίζεσθαι μήτε τῆς τῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεως ἀξιοῦσθαι. τελευτῶντας δὲ καλεῖ τοὺς ἤδη τελευτήσαντας, οὐχὶ τοὺς τὰ ἔσχατα πνέοντας. οὗτοι γὰρ μᾶλλον ἐφοδιάζεσθαι ὀφείλουσι διὰ τῆς τῶν ἁγίων μυστηρίων μεταλήψεως, καὶ διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος, ἂν ὦσιν ἀβάπτιστοι.

A vel mortuos baptizabant, vel alios pro mortuis. Quod non fieri ſtatuit canon. Et epiſcopos ſingulis annis ſynodum facere iubet, cùm aliæ ante hanc ſynodum hoc ſtatuerint. Lege vj. ſyn. can. lxxxiij. ſanctorum Apoſtolorum, xxxvij. Nicenæ ſynodi v. Antiochenæ xx. Chalced. xix. & Nicenæ ſec. vj.

CANON XIX.

Similiter placuit, vt cùm ordinatur epiſcopus, vel clericus, priùs ab iis qui il- Diſt. 38. placuit di. 77.
B *los ordinant, quæ ſynodis viſa ſunt, eorum* placuit. 20. q.
auribus indantur: vt ſi ex ſynodi decreto 1. placuit.
non agant, eos pœniteat.

SCHOL. BALS. Hic quoque canon ſimiliter decernit, vt qui ordinantur, doceantur quæ à ſanctis patribus decreta ſunt: & adiicit quòd eos pœnitebit qui non ſic agunt. Quod ſit autem eorum pœnitentiæ genus, & quænam correctio, ex canone quidem non apparet. Exiſtimo autem quòd niſi ij dogmaticorum decretorum & canonicorum præceptorum accuratam compre- C henſionem habuerint, & vel docentes, vel ſententiam ſuam pronunciantes, à recta & regia via ad impias & non canonicas ſententias deflexerint, canonicè deponentur, & nihil eis pœnitentia proderit. Lege & quæ à nobis ſcripta ſunt in xv. cap. de ſententiis non canonicis.

CANON XX.

Similiter placuit vt mortuorum corporibus Euchariſtia non detur. Scriptum eſt enim, Accipite, manducate. Mortuorum autem corpora nec accipere poſſunt, nec co- D *medere: & ne eos qui iam ſunt mortui, baptizari fecerit presbyterorum ignorantia.*

SCHOL. BALS. Rurſus hic canon iubet non baptizari mortuos, nec ſacramentorum communione dignos haberi. Licèt autem ſit Græcè τοὺς ἤδη τελευτῶντας, id eſt, iam morientes, de iam mortuis tamen intelligendum eſt, non de iis qui animam agunt. Hi enim magis debent ſanctorum myſteriorum viaticum ſumere, & ſacrum baptiſmum accipere, ſi non ſint baptizati.

CANON XXI.

Et ideo in hac ſancta ſynodo confirmandum eſt, vt ſecundùm Niceni concilij decreta, propter cauſas eccleſiaſticas, quæ ſæpe ad populi perniciem antiquantur, ſingulis annis fiat ſynodus, ad quam omnes qui prouinciarum primas cathedras obtinent, ex proprijs ſynodis duos vel quotcunque elegerint epiſcopos, legatos mittant, vt in congregata multitudine plena poſſit eſſe auctoritas.

SCHOL. BALS. De annuis ſynodis in v. canone primæ ſynodi Nicenæ, & in aliis fuſiùs tractatum eſt. Præſens autem canon dicit ſynodos quotannis debere fieri, ne tempore extinguantur quæ à ſanctis patribus conſtituta ſunt: ſed per eorum comprehenſionem ſoluantur eccleſiaſticæ quæſtiones quæ emergunt. Cùm autem quidam, vt eſt veriſimile, murmurarent propter annuam eiuſmodi congregationem, vt quæ eſſet difficilis propter viæ longitudinem, ſtatuerunt patres vt à prouinciarum primatibus ſeu metropolitanis mittantur loci conſeruatores, quando oportebit, ſcilicet quando ij accerſiti fuerint, duo neceſſariò epiſcopi, vel etiam plures quotquot elegerint: vt per eos ipſi quoque intereſſe videantur, & perfecta ſint quæ ſtatuta fuerint, vt quæ ab omnibus fieri videantur. Hi autem legati dicuntur loci conſeruatores, eo quòd locum conſeruent, ſeu obtineant ac impleant eorum qui ipſos miſerunt. Cùm hæc canon decernat, quia veriſimile eſt dixiſſe aliquos, quòd ſi metropolitani qui dicuntur eſſe primi prouinciarum, coguntur à patriarchis quotannis conuenire, & epiſcopi rurſus à metropolitanis, euenit vt vnum ex iis non fiat: quòd fieri non poſſit, vt Dyrrachij fortè Metropolitanus ad Patriarcham conueniat, & eodem tempore faciat & ipſe ſynodum in ſua Prouincia. Dic quòd facile eſt vtrumque fieri. Prouinciales enim apud ipſorum primatem congregabuntur: ipſe ve-

A

Κανὼν κα΄.

Διὸ βεβαιωτέον ἐστὶν ἐν ταύτῃ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ὥστε κατὰ τοὺς ἐν Νικαίᾳ ὅρους διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς αἰτίας, αἵτινες πολλάκις πρὸς ὄλεθρον τοῦ λαοῦ παλαιοῦνται, καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν σύνοδον συγκαλεῖσθαι, πρὸς ἣν πάντες οἱ τῶν ἐπαρχιῶν τὰς πρώτας καθέδρας ἐπέχοντες ἐκ τῶν οἰκείων συνόδων, δύο, ἢ καὶ ὅσους ἐπιλέξωνται, ἐπισκόπους τοποτηρητὰς ἀποστείλωσιν· ἵνα ἐν τῇ συναχθείσῃ συνελεύ-
B σει πλήρης εἶναι δυνηθῇ ἡ αὐθεντία.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐτησίων συνόδων, ἐν τῷ ε΄. κανόνι τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου, καὶ ἐν ἑτέροις πλατύτερον διελήφθη. ὁ δὲ παρὼν κανὼν φησὶ τὰς συνόδους γίνεσθαι ἐτησίως, ἵνα μὴ σβεννύωνται τῷ χρόνῳ τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ὁρισθέντα, ἀλλὰ κατὰ τὴν τούτων περίληψιν λύωνται τὰ ἀνακύπτοντα ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. γογγυζόντων δέ τινων, ὡς ἔοικε,
C διὰ τὴν τοιουτότροπον ἐτησίαν συνέλευσιν, ἴσως οὖσαν δυσχερῆ διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, ὥρισαν οἱ πατέρες, παρὰ τῶν πρωτευόντων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἤγουν τῶν μητροπολιτῶν, ἀποστέλλεσθαι τοποτηρητὰς ὅτε δέον ἐστί, ἤγουν ὅτε μετάκλησις γένηται, ἐξ ἀνάγκης δύο ἐπισκόπους, ἢ καὶ πλείους ὅσους ἐπιλέξωνται, ἵνα δι' αὐτῶν καὶ οὗτοι δόξωσι παρουσιάζειν, καὶ ὦσι τέλεια τὰ ὁρισθησόμενα, ὡς καὶ δοκοῦντα παρὰ πάντων γίνεσθαι. τοποτηρηταὶ δὲ οὗτοι λέγονται, διὰ τὸ τὸν τόπον τηρεῖν ἤγουν ἐπέχειν καὶ
D ἀναπληροῦν τῶν ἀποστειλάντων αὐτούς. ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, ἐπεὶ εἰκός ἐστιν εἰπεῖν τινάς, ὡς ἐὰν οἱ μητροπολῖται, οἵτινες λέγονται καὶ πρῶτοι τῶν ἐπαρχιῶν, ἀναγκάζωνται παρὰ τοῖς πατριάρχαις ἐτησίως συνέρχεσθαι, καὶ οἱ ἐπίσκοποι πάλιν παρὰ τοῖς μητροπολίταις, συμβαίνει ἓν ἐξ αὐτῶν μὴ γίνεσθαι, διὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι τὸν μητροπολίτην, Δυῤῥαχίου τυχὸν, παρὰ τῷ πατριάρχῃ συνελθεῖν, καὶ κατ' αὐτὸν ποιῆσαι τὸν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκείαν ἐπαρχίαν, σύνοδον, εἰπὲ ὅτι οὐ δυσχερές ἐστι καὶ ἄμφω γενέσθαι. οἱ μὲν γὰρ ἐπαρχιῶται παρὰ τῷ πρώτῳ αὐτῶν συναχθήσονται. αὐτὸς

δὲ παρὰ τῷ πατριάρχῃ συνέλθῃ διὰ ἐντολέων ἤτοι τοποτηρητῶν, καθὼς καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται, θεραπείαν τὴν δυσχέρειαν τῆς εἰς τὰς δύο συνόδους παρουσίας τῶν μητροπολιτῶν. τὸ δὲ τοποτηρητὰς ἀποστέλλεσθαι διὰ ἐπισκόπων, οἴομαι μὴ εἶναι ἀναγκαῖον. καὶ ἱερεῖς γὰρ, ἀλλὰ μὴν καὶ διάκονοι σταλήσονται ὡς τοποτηρηταί. ἐν ταῖς πλείοσι γὰρ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ ἐπίσκοποι τοποτηρηταὶ παρέστησαν, καὶ ἱερεῖς, καὶ διάκονοι, ἔκ τε τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ῥώμης.

rò apud Patriarcham conueniet per mandatarios ſeu loci conſeruatores, ſicut & præſens canon decernit, difficultati remedium afferens metropolitanorum præſentiæ in duabus ſynodis. Legatos autẽ mitti per epiſcopos exiſtimo non eſſe neceſſarium. Nam & ſacerdotes, quin etiam diaconi mittentur vt loci conſeruatores. In pluribus enim vniuerſalibus ſynodis etiam epiſcopi loci conſeruatores adfuerunt, & ſacerdotes, & diaconi, tum ex aliis prouinciis, tum etiam ex Roma.

Κανὼν κβ'.

Ὥστε ἐπισκόπου κατηγορουμένου, πρὸς τὸν πρωτεύοντα τῆς αὐτοῦ ἐπαρχίας τὸ πρᾶγμα ἀνενεχθῆναι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐάν τις τῶν ἐπισκόπων κατηγορῆται, παρὰ τοῖς τῆς αὐτοῦ χώρας πρωτεύουσιν ὁ κατήγορος ἀναγάγῃ τὸ πρᾶγμα. καὶ μηδὲ ἀπὸ τῆς κοινωνίας κωλυθῇ ὁ κατηγορούμενος, εἰ μηδ' ἂν, πρὸς ἀπολογίαν ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῶν ἐπιλεγέντων δικάζειν, γράμμασι προσκληθεὶς, τῇ ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ οὐδαμῶς ἀπαντήσοι· τοῦτ' ἔστιν, ἐντὸς προθεσμίας μηνὸς ἀφ' ἧς ἡμέρας φανείη τὰ γράμματα δεξάμενος· ἐὰν δὲ ἀληθεῖς τινὰς καὶ ἀναγκαστικὰς αἰτίας ἀποδείξῃ τὰς αὐτὸν κωλυσάσας ἀπαντῆσαι πρὸς ἀπολογίαν τῶν κατ' αὐτοῦ προτεθέντων, ἐντὸς ἑτέρου μηνὸς ἀκεραίαν ἐχέτω εὐχέρειαν· μετὰ δὲ τὸν δεύτερον μῆνα μὴ κοινωνήσῃ, ἕως οὗ καθαρὸς ἀποδειχθείη. Εἰ δὲ πρὸς σύμπασαν τὴν ἐτησίαν σύνοδον ἀπαντῆσαι μὴ βουληθείη, ἵνα κἂν ἐκεῖ τὸ πρᾶγμα αὐτοῦ περαιωθῇ, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τῆς καταδίκης τὴν ψῆφον ἐκπεφωνηκέναι κριθήσεται. ἐν δὲ τῷ καιρῷ ᾧ οὐ κοινωνεῖ, μηδὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, μηδὲ ἐν παροικίᾳ κοινωνήσῃ. ὁ δὲ τούτου κατήγορος, ἐὰν μηδαμοῦ ἀπολειφθείη, ἐν αἷς ἡμέραις γυμνάζεται τὰ τοῦ πράγματος, μηδαμῶς κωλυθῇ ἀπὸ τῆς κοινωνίας· ἐὰν δέ ποτε ἐλλείψῃ ἑαυτὸν ὑποσύρας, ἀποκαθισταμένου τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἐπισκόπου, αὐτὸς ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἐκβληθῇ ὁ κατήγορος· οὕτως μέντοι, ὡς μὴ καὶ τὴν εὐχέρειαν αὐτῷ ἀφαιρεῖσθαι τῆς κατηγορίας τοῦ πράγματος, ἐὰν δυνηθῇ ἀποδεῖξαι κατὰ τὴν προθεσμίαν οὐχὶ μὴ τεθεληκέναι, ἀλλὰ μὴ δεδυνῆσθαι ἀπαντῆσαι, ἐκείνου δήλου ὄντος· ὡς ἐν τῷ κινεῖσθαι τὰ τοῦ πράγματος ἐν τῷ τῶν ἐπισκόπων δικαστηρίῳ,

Canon XXII.

Vt epiſcopo accuſato, res ad eius prouinciæ primatem referatur. Aurelius epiſcopus dixit, Si quis epiſcopus accuſetur, ad eius regionis primates accuſator rem deferat: & non communione arceatur qui accuſatur, niſi ad ſe in iudicio defendendum eorum qui ad iudicãdum electi ſunt, literis euocatus die præſtituto nequaquam ſtiterit, id eſt intra ſpatium menſis, ex quo eum apparuerit literas accepiſſe. Si autem veras aliquas & neceſſarias cauſas oſtenderit, quæ impedimento fuerint quominus ſe ſiſteret ad reſpondendum iis quæ aduerſum eum propoſita fuere, intra alterum menſem integram habeat facultatem. Sed poſt alterum menſem non communicabit, donec purus oſtenſus fuerit. Si autem in vniuerſa anniuerſaria ſynodo ſe ſiſtere noluerit, vt vel illic negotium eius finiatur, ipſe aduerſus ſe condemnationis ſententiam protuliſſe iudicabitur. Quo autem tempore non communicat, nec in domo, nec in eccleſia, nec in parochia communicabit. Eius autem accuſator, ſi nunquam abfuerit, iis diebus quibus negocium agitatur, communione nequaquam arceatur. Si quando autem cum accuſare deſtiterit, reſtituto communioni epiſcopo, ipſe accuſator ex communione eyciatur. Sic tamen, vt neque ei accuſationis facultas auferatur, ſi potuerit oſtendere die præſtituto non noluiſſe, ſed non potuiſſe ſiſtere, illo quidem manifeſto exiſtente: quòd ſi dum res mouetur in epiſcoporum iudicio,

4.q. 6. quiſquis.

4. q. 6. illud vero placuit.

infametur accuſatoris perſona, ad accuſationem non admittatur, niſi de proprio negotio, non tamen eccleſiaſtico, velit agi.

Schol. Bals. Quia epiſcopis eſt competens metropolitani iudicium, dicit canon, quòd ſi epiſcopus ab aliquo accuſetur, debet à ſuo primate ſeu metropolitano iudicari: ante condemnationem autem habeat accuſator proprium honorem inconcuſſum: & ſacra celebret, niſi fortè accerſitus, ſe in iudicio non ſtiterit, intra menſem, qui debet numerari, ex quo literas quibus in iudicium vocatur, acceperit. Tunc enim in pœnam inobedientiæ excommunicatur, id eſt ſegregatur. Sin autem ex aliquibus iuſtis, quæ euenerunt cauſis, appareat eum in iudicio neceſſariò nō ſtitiſſe, nec reſpondiſſe, alius ei rurſus menſis datur dilationis, vt ad iudicium accedat: & ſi nec ſic quidem ſtiterit, ſegregatur, donec de accuſatione deciſum fuerit. Si autem neque ad prouinciæ primatem acceſſerit, neque ad ſynodum quæ fit quotannis, ſit, inquit, condemnatus. In tempore autem excommunicationis, non licet ei ſacrum quomodocunque celebrare. Accuſator autem, ſi ſit quidem præſens, communicare poterit: ſi autem in accuſatione perſequenda ceſſauerit, ipſe quidem ſegregabitur: epiſcopus autem à ſegregatione liberabitur. Accuſator tamen poſt ſegregationem non prohibebitur cauſam dicere, & quòd non niſi ob cauſam neceſſariam ceſſauit. Poſt hæc vult canon conſequenter vj. canoni ij. ſyn. ab omni eſſe reprehenſione & infamia liberū accuſatorem. Si enim mala fuerit vel dubia eius exiſtimatio, non erit admittendus, niſi ſuam aduerſus epiſcopum cauſam proponat, ſcilicet pecuniariam, non tamen eccleſiaſticam, quæ depoſitioni ſubiicit. Ac in iis quidem conſiſtit canon. Tu autem ſcias, quòd hodie, qui hîc præſtituitur terminus, locum non habet: & per tria xxx. dierum edicta omnes actores & rei accerſuntur, cuiuſcunque ſint ſtatus,

A ἐὰν διαβέβληται τὸ πρόσωπον τοῦ κατηγόρου, μὴ προσδεχθῇ εἰς κατηγορίαν, εἰ μὴ δ' ἂν ὑπὲρ ἰδίου πράγματος, μὴ μέντοι περὶ ἐκκλησιαστικοῦ, θελήσῃ ἐπιβαλέσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ἐπεὶ προσφορόν ἐστι δικαστήριον τοῖς ἐπισκόποις τὸ τοῦ μητροπολίτου, φησὶν ὁ κανὼν ὅτι ἐὰν κατηγορῆται ἐπίσκοπος παρά τινος, ὀφείλει δικάζεσθαι παρὰ τῷ πρώτῳ αὐτοῦ, ἤγουν τῷ μητροπολίτῃ. πρὸ δὲ καταδίκης ἐχέτω ὁ κατηγορούμενος τὴν οἰκείαν τιμὴν ἀπαρασάλευτον, καὶ ἱερουργείτω, εἰ μή πω μετακληθεὶς, οὐκ ἀπαντήσει εἰς τὸ δικαστήριον ἐντὸς μηνὸς, ψηφίζεσθαι ὀφείλοντος ἐξ ὅτου τὰ καλοῦντα αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον ἐδέξατο γράμματα. τότε γὰρ εἰς ποινὴν τῆς ἀπειθείας ἀκοινώνητος γίνεται, τουτέστιν ἀφορίζεται. ἐὰν δὲ ἔκ τινων συμβεβηκυιῶν αἰτιῶν ἀληθῶν φανῇ ἐξ ἀνάγκης τινὸς μὴ ἀπαντῆσαι εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἀπολογήσασθαι, ἕτερος αὖθις αὐτῷ δίδοται μὴν εἰς προθεσμίαν χάριν τοῦ προσελθεῖν τῷ δικαστηρίῳ. καὶ εἰ μηδὲ οὕτως ἀπαντήσει, C ἀφορίζεται μέχρις ἂν τὰ τῆς κατηγορίας διαλυθῶσιν. ἐὰν δὲ οὔτε πρὸς τὸν πρωτεύοντα τῆς ἐπαρχίας παραγένηται, οὔτε πρὸς τὴν ἐτησίως γινομένην σύνοδον, ἔστω, φασὶ, καταδεδικασμένος. ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς ἀκοινωνησίας οὐκ ἔξεστιν αὐτῷ ὁπουδήποτε ἱερουργῆσαι· ὁ δὲ κατήγορος εἰ μὲν παρεστάζει, ἔσται κοινωνικός· εἰ δὲ ἀπολειφθῇ κατὰ σκῆψιν, αὐτὸς μὲν ἀφορισθήσεται. ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἀπολυθήσεται τοῦ ἀφορισμοῦ· πλὴν καὶ μετὰ τὸν ἀφορισμὸν ὁ κατήγορος D οὐ κωλυθήσεται λέγειν τὴν ὑπόθεσιν, καὶ ὅτι οὐ κατὰ περιεργίαν ἀπελείφθη. ἐπὶ τούτοις θέλει ὁ κανὼν ἀκολούθως τῷ ϛ' κανόνι τῆς δευτέρας συνόδου, ἀδιάβλητον εἶναι τὸν κατήγορον. εἰ γὰρ διαβεβλημένη εἴη ἢ ἀμφίβολος ἡ ὑπόληψις αὐτοῦ, ἀπρόσδεκτος ἔσται, εἰ μὴ οἰκείαν προστίθησιν ὑπόθεσιν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου, χρηματικὴν δηλαδὴ, οὐ μέντοι ἐκκλησιαστικὴν, καθαιρέσει καθυποβάλλουσαν. καὶ ὁ μὲν κανὼν, ἐν τούτοις. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι σήμερον αἱ περιεχόμεναι προθεσμίαι ἐν τούτῳ σχολάζουσι· καὶ διὰ τριῶν ἐπικηρυγμάτων τριακονθημέρων μετακαλοῦνται πάντες ἐνάγοντές τε καὶ ἐναγόμενοι, κἂν οἷοι ὦσι καταστάσεως,

καὶ καθ' οἵας ἐστὶν ὑποθέσεως ὃ αἰτίαμα, κατὰ A τὴν προσκυνητὴν νεαρὰν τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως τὴν ἀπολυθεῖσαν κατὰ μῆνα Ἰούλιον ἰνδικτιῶνος ιδʹ. τοῦ ϛχοδʹ. ἔτους. πλὴν τοῦτο κρατεῖ ὅτε διὰ λιβέλλου καὶ δικαστικῆς ἀκολουθίας χρηματικὴ ἢ ἐγκληματικὴ κατὰ ἐπισκόπου καταρχθῇ ὑπόθεσις. Εἰ γὰρ διὰ τῆς τάξεως προσαγγελθῇ τι κατὰ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα, ὅτε οὐδὲ χρεία ἐστὶ λιβέλλου ἢ ἄλλης τινὸς δικαστικῆς ἀκολουθίας, καὶ ὁ διεγκαλούμενος μηνυόμενος οὐ προσιστάζει, κατὰ τὸν οδʹ. ἀποστολικὸν κανόνα B κολασθήσεται, ὥσπερ κολάζεται ἤγουν καταδικάζεται καὶ ὑπὸ τῶν νόμων ὁ ἀναίσχυντος ἀπειθής. ἔτι σημείωσαι ὅτι ὁ ἀφορισθεὶς οὐκ ἐμποδίζεται διὰ τὸν ἀφορισμὸν γυμνάζειν ἣν προέθετο κατηγορίαν· καὶ ὅτι οἱ διαβληθέντες καὶ ἀμφίβολοι περὶ τὴν οἰκείαν ἐπιτιμίαν, πολλῷ δὲ πλέον οἱ ἄτιμοι, ἐγκληματικὴν κατηγορίαν οὐ συνιστῶσι, χρηματικὰς δὲ ἰδίας ὑποθέσεις γυμνάζουσιν.

Κανὼν κγʹ.

Ἐὰν δὲ πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι κατηγορηθῶσιν, C προσζευγνυμένου τοῦ νομίμου ἀριθμοῦ τῶν ἐκ τῆς πλησιαζούσης ὑποθεσίας αἱρετικῶν ἐπισκόπων, οὓς οἱ κατηγορούμενοι αἰτήσονται, τουτέστιν, ἐπ' ὀνόματι τοῦ πρεσβυτέρου ἕξ, καὶ τοῦ διακόνου, τριῶν· σὺν τούτοις αὐτὸς ὁ ἴδιος τῶν κατηγορουμένων ἐπίσκοπος τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐξετάσει· τοῦ αὐτοῦ τῶν ἡμερῶν καὶ ὑπερθέσεων καὶ ἐξετάσεων καὶ προσώπων μεταξὺ τῶν κατηγορούντων καὶ κατηγορουμένων τύπου φυλαττομένου· τῶν δὲ λοιπῶν κληρικῶν τὰς αἰτίας, καὶ μόνος ὁ ἐντόπιος ἐπίσκοπος διαγνῷ καὶ περατώσει.

D

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ παρὼν κανὼν παρομοίως τοῦ πρὸ αὐτοῦ, ἤγουν κατὰ τὰς αὐτὰς διαστάσεις διορίζεται δικάζεσθαι τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς διακόνους. τοῦ δὲ ιαʹ. κανόνος διοριζομένου παρὰ πόσοις ἐπισκόποις ὀφείλουσι δικάζεσθαι οἱ ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ διάκονοι, ἄρτι παρακελεύονται οἱ πατέρες ἐπέκεινα τῆς δωδεκάδος, τῆς ἑξάδος καὶ τῆς τριάδος εἶναι τὸν πρόσφορον ἐγχώριον ἐπίσκοπον. τοὺς δὲ παρὰ τούτους ἤγουν τοὺς ἀναγνώστας καὶ τοὺς λοιπούς, παρὰ ἑνὸς καὶ μόνου τοῦ προσφόρου ἐπισκόπου δικάζεσθαι.

& cuiuſmodicunque cauſa ſit, ſecundùm nouellam potentis & ſancti domini noſtri & Imp. menſe Iulio editam ind. xiij. anno 6574. Sed hoc quidem ſeruatur, quando per libellum & reliquam iudicialem conſequentiam pecuniaria vel criminalis cauſa aduerſus epiſcopum illata fuerit. Si autem per ordinem aduerſus epiſcopum vel clericum aliqua eccleſiaſtica quęſtio denunciata fuerit, quādo nec libello opus eſt, vel aliqua alia iudiciali conſequentia, & qui accuſatur, ſeu defertur, non adeſt, punietur ſecūdùm lxxiiij. canonem apoſtolicum, ſicut condemnatur ſeu punitur etiam à legibus contumax ac inobediens. Præterea nota, quòd ſegregatus non impeditur propter ſegregationem, quominus quam propoſuit accuſationem perſequatur: Et quòd, qui ſunt malę ſeu dubiæ exiſtimationis, & multò magis infames, criminalem quidem accuſationem non inſtruunt, ſed pecuniarias proprias cauſas agitant.

Canon XXIII.

Si presbyteri vel diaconi accuſati fuerint, adiuncto legitimo numero electitiorū epiſcoporum ex propinquis regionibus, quos ij qui accuſantur, petiuerint, id eſt in delatione nominis presbyteri, ſex, & diaconi, tribus: cum his proprius accuſatorum epiſcopus eorum cauſas examinabit, eadem dierum & dilationum & examinationum & perſonarum, inter eos qui accuſant, & eos qui accuſantur, forma ſeruata. Reliquorum autem clericorum cauſas vel ſolus epiſcopus agnoſcet, & definiet.

15. q. 7 ſi autem presbyter.

can. 14. & ſext. 21. & 72.

Schol. Bals. Hic quoque canon ſimiliter ac præcedens, videlicet ſecundùm eaſdem diſtinctiones, ſtatuit vt iudicentur presbyteri & diaconi. Cùm autem xij. can. definiat à quot epiſcopis debeant iudicari epiſcopi, presbyteri & diaconi, nunc iubent patres, vt vltra xij. vj. & iij. ſit quoque loci epiſcopus iudex comperēs: qui autem ſunt præter eos, lectores ſcilicet, & reliqui, ab vno ſolo competenti epiſcopo iudicentur.

Electitij autem dicuntur epiſcopi, non qui in pr. lib. lx. lib. Baſil. continentur, qui ſcilicet cum pœnæ datione iudicant, ſed quos eliget is qui accuſatur, ex finitimarum regionum epiſcopis.

Canon XXIIII.

Similiter placuit, vt filij clericorum Gentilibus vel hæreticis matrimonio non coniungantur.

Schol. Bals. Gentiles hîc oportet infideles intelligere: ſi quis enim Gentilis eſt fidelis, non prohibebitur cum clerici filia coniungi. Lege Laod. ſyn. can. xxxj. Chalced. can. xiiij. & ſyn. in Trullo can. xxj. & quæ in eis ſcripta ſunt.

Canon XXV.

Vt epiſcopi & clerici in orthodoxos Chriſtianos nihil conferant: & ſi ſint adhuc cognati, nihil per ſuarum rerum donationem, vt dictum eſt, epiſcopi, vel clerici, quidquam in eos conferant.

Schol. Bals. Hæretici quidem dicuntur, qui de rebus Chriſtianorum non rectè ſentiunt. Infideles autem, qui incarnatam verbi Dei œconomiam omnino non credunt: dicit ergo canon, nullum epiſcopum, vel clericum, ratione legati, vel hæreditatis, iis qui ſunt eiuſmodi, debere quidquam relinquere, etiamſi ſint eorum cognati: ſed neque in vita rem propriam dare. Lege lxxxiij. can. præſentis ſyn. & lib. Baſilic. xxxv. tit. viij. cap. xxxviij. quod docet non debere filios hæreticos parentibus ſuccedere, vel contra. Et lib. Baſilic. primi tit. primum, in diuerſis capitibus dicentem, non ſolùm clericos, ſed & laicos impediri, quominus ad hæreticos vel infideles quæ ad ſe pertinent quomodocunque tranſmittant. xj. autem cap. iij. tit. v. lib. Baſilic. dicit, Neque ex emphyteuſi, neque ex locatione, neque ex emptione neque ex vlla alia ratione debere hæreticos vlla immobilia ex quauis eccleſia, vel ex alio venerabili loco accipere. Et eiuſdem lib. & tit. & cap. thema iij. Si orthodoxus habens poſſeſſionem in qua eſt ſancta eccleſia, eam ad infidelem, vel ſimpliciter hæreticum,

A αἱρετικοὶ δὲ λέγονται ἐπίσκοποι οὐχὶ οἱ περιεχόμενοι ἐν τῷ β΄. τίτλῳ τοῦ ζ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οἱ μετὰ δόσεως προστίμου δικάζοντες, ἀλλὰ οὓς αἱρετίσεται ἤγουν ἐπιλέξεται ὁ κατηγορούμενος ἐκ τῶν πλησιοχώρων ἐπισκόπων.

Κανὼν κδ΄.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε τέκνα τῶν κληρικῶν ἐθνικοῖς ἢ αἱρετικοῖς γαμικῶς μὴ συνάπτεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ἐθνικοὺς ἐνταῦθα τοὺς ἀπίστους νοεῖν δεῖ. εἰ γάρ τις ἐθνικὸς ἐστὶ πιστὸς, οὐ κωλυθήσεται συναφθῆναι κληρικοῦ θυγατρί. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανόνα λα΄. τῆς ἐν Χαλκηδόνι ιδ΄. καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, κανόνα οβ΄. καὶ τὰ ἐν τούτοις γραφέντα.

B

Κανὼν κε΄.

Ὥστε τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς μηδένα συνεισάγειν τοῖς μὴ ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς· εἰ καὶ συγγενεῖς ἔτι μὴν ὦσιν, μηδὲ διὰ δωρεᾶς τῶν οἰκείων πραγμάτων, ὡς εἴρηται, τοὺς ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς τούτοις συνεισάγειν.

C

Ἑρμηνεία.

Αἱρετικοὶ μὲν λέγονται οἱ μὴ δοξάζοντες ὀρθῶς τὰ τῶν Χριστιανῶν, ἄπιστοι δὲ οἱ μηδὲ ὅλως πιστεύοντες τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ λόγου. φησὶ γοῦν ὁ κανὼν μηδένα ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν, κατὰ νόμον ληγάτου ἢ κληρονομίας καταλιμπάνειν τοῖς τοιούτοις τὸ οἱονοῦν, κἂν συγγενεῖς αὐτῶν ὦσιν, ἀλλὰ μηδὲ δωρεῖσθαι αὐτοῖς ἐν ζωῇ οἰκεῖον πρᾶγμα. ἀνάγνωθι τὸν πγ΄. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, καὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν λε΄. τίτλου η΄. κεφ. λη΄. διδάσκον μὴ ὀφείλειν κληρονομεῖσθαι τοὺς γονεῖς παρὰ αἱρετικῶν παίδων, ἢ τοὐναντίον. καὶ βιβλίου α΄. τίτλον α΄. κεφάλαια διάφορα λέγοντα μὴ μόνον κληρικοὺς ἀλλὰ καὶ λαϊκοὺς ἐμποδίζεσθαι πρὸς αἱρετικοὺς ἢ ἀπίστους ὁπωσδήποτε παραπέμπειν τὰ τούτοις διαφέροντα. τὸ δὲ ια΄. κεφάλαιον τοῦ γ΄. τίτλου τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν λέγει, μήτε κατὰ μίσθωσιν μήτε κατὰ ἐμφύτευσιν, μηδὲ κατ᾽ ἐξώνησιν, ἢ ἄλλον τρόπον τινὰ λαμβάνειν τοὺς αἱρετικοὺς ἀκίνητα οἱαδήτινα ἐξ ἐκκλησίας τινὸς ἢ ἄλλου σεβασμίου οἴκου. καὶ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου καὶ κεφαλαίου θέμα γ΄. ἐὰν ὀρθόδοξος ἔχων κτῆσιν ἐν ᾗ ἐστιν ἁγία ἐκκλησία, παραπέμψῃ ταύτην καθ᾽ οἱονδήτινα τρόπον ἀπίστῳ ἢ ἁπλῶς αἱρετικῷ,

D

A ἡ ἐκκλησία τῆς αὐτῆς κώμης τὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν ἐκδικείτω. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοὺς ἐπισκόπους ἢ τοὺς κληρικοὺς γράφειν κληρονόμους αἱρετικοὺς ἢ ἀπίστους, λέγε γίνεσθαι παρὰ τῶν ἐπισκόπων τὰ ἐν τῷ μ'. ἀποστολικῷ κανόνι περιεχόμενα, καὶ τὰ δηλούμενα ἐν τῷ κδ'. κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. οὕτω γὰρ ἐπ' ἐξουσίας ἔσται αὐτοῖς παραπέμπειν πρὸς ὀρθοδόξους τὰ οἰκεῖα κατὰ λόγον κληρονομίας, ληγάτων καὶ δωρεᾶς. Εἰ δὲ μὴ, οὐδὲ πρὸς ὀρθοδόξους δυνάνται παραπέμπειν ταῦτα. B

Κανὼν κϛ'.

Ὥστε τοὺς ἐπισκόπους πέραν θαλάσσης μὴ ἀποδημεῖν. Ὁμοίως ἐπίσκοποι πέραν θαλάσσης μὴ ἀποδημείτωσαν· Εἰ μὴ μετὰ ψηφίσματος τῆς πρώτης καθέδρας τοῦ ἰδίου ἑκάστης χώρας ἐπισκόπου· τοῦτ' ἔστιν, εἰ μὴ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πρωτεύοντος κατεξαίρετον λάβῃ, τὴν ἥτις λέγεται ἀπολυτικὴ, τετυπωμένην, ἤτοι παράθεσιν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τοῦ πῶς ὀφείλουσιν ἀποδημεῖν οἱ ἐπίσκοποι ἐκ τῶν λαχουσῶν αὐτοὺς ἐκκλησιῶν, εἴρηται ἐν τῷ ιδ'. ιε'. καὶ λϛ'. ἀποστολικῷ κανόνι. ἐν ζ'. η'. καὶ ια'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ. ἐν μα'. καὶ μβ'. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ ἐν ιγ'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι· ἐν καὶ ιζ'. τῆς ἐν Σαρδικῇ. καὶ ἀρκοῦσι τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος μετὰ ψηφίσματος ἤτοι διαγνώσεως τοῦ πρώτου, δηλονότι τοῦ μητροπολίτου, ὀφείλειν ἀποδημεῖν τὸν ἐπίσκοπον, μὴ εἴπῃς ἀρκεῖν τὴν διάγνωσιν τούτου καὶ μόνου, ἀλλ' ἀναγκαίαν μὲν εἶναι τὴν γνώμην εἰς τοῦτο, καὶ πάσης τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου. κατὰ τὸν ια'. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. διὰ γὰρ τοῦτο πρόσκειται τῷ κανόνι ὃ ἀναγκαίαν μὲν εἶναι καὶ τὴν τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ψῆφον· κατεξαίρετον δὲ τοῦ πρωτεύοντος. τετυπωμένη δὲ ἐκλήθη ἡ ἀπολυτικὴ ἐπιστολὴ, ὡς ὑποτυποῦσα τὴν ἀναγκαίαν αἰτίαν τῆς ἀποδημίας τοῦ ἐπισκόπου, ὡς ὀφείλουσα ἔχειν σημασίαν καὶ ὑπογραφὴν τοῦ πρωτεύοντος τῆς συνόδου. ἡ αὐτὴ δὲ ὠνομάσθη καὶ παράθεσις, ὡς παρατιθεῖσα τὸν ἀποδημήσαντα ἐπίσκοπον τοῖς πρὸς οὓς ἄπεισιν, ἤγουν γνωρίζουσα τὰ κατὰ τοῦτον, καὶ περιϊστῶσα.

quauis ratione tranſmiſerit, eccleſia eiuſdem vici eandem eccleſiam vendicet. Cùm autem audis canonem dicentem non licere epiſcopis vel clericis ſcribere hæredes hæreticos vel infideles, dic debere fieri ab epiſcopis quæ in xl. can. apoſtolico continentur, & quæ in xxiiij. can. Antioch. ſyn. declarantur. Sic enim in eorum erit poteſtate ſua ad orthodoxos tranſmittere, vel legato, vel hæreditate, vel donatione: ſin minùs, nec ea quidem poterunt ad orthodoxos tranſmittere.

Canon XXVI.

Similiter epiſcopi trans-mare non peregrinentur, niſi cum decreto primæ cathedræ proprij vniuſcuiuſque regionis epiſcopi: hoc eſt niſi ab ipſo primate præcipuè acceperit eam, quæ dicitur dimiſſoria, formatam, & expoſitionem.

Schol. Bals. Quomodo epiſcopi debeant peregre proficiſci ab eis quæ illos ſortitæ ſunt eccleſiis,
C dictum eſt in xiiij. xv. & xxxvj. canone apoſtolico: in vij viij. & xj. Antioch. ſyn. in xlj. & lij. ſyn. Laod. in xiij. Chalcedon. in viiij. xvi. & xvii. Sardic. & ſufficiunt quæ in illis ſcripta ſunt. Cùm autem audis canonem dicentem, cum decreto ſeu cognitione primi, ſcilicet metropolitani, debere epiſcopum peregrè proficiſci, ne dixeris eius vel ſolam cognitionem ſufficere, ſed & vniuerſæ eius ſynodi eſſe adhuc neceſſariam ſententiam, vt vult can. xi. Antioch. ſyn. Pro-
D pterea enim canoni adiicitur illud, neceſſariam quidem eſſe reliquorum quoque epiſcoporum ſententiam, ſed præcipuè primatis. Expreſſoria autem dicta eſt dimiſſoria epiſtola, vtpote quæ vel neceſſariam exprimat epiſcopi peregrinationis cauſam, vel obſignationem & ſubſcriptionem primatis ſynodi habere debeat. Eadem autem expoſitio dicta eſt, vt quæ iis ad quos vadit, peregrinatum eſſe epiſcopum exponat, & quæ ad eum pertinent, ſignificet & probet.

CANON XXVII.

Similiter vt extra canonicas ſcripturas nihil in eccleſia legatur ſub nomine diuinarum ſcripturarum. Sunt autem canonicæ ſcripturæ, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Ieſus Naue, Iudices, Ruth, Regnorum lib. iiij. Paralipomenon ſeu derelictorum libri du Iob, Pſalterium, Solomonis libri ; que, Prophetarum lib. xij. Eſaias Hieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, Heſter, Eſdræ libri ij. Noui teſtamenti euangelia iiij. Actuum apoſtolorum liber vnus, Epiſtolæ Pauli xiiij. Petri apoſtoli ij. Apoſtoli Ioannis tres, Iacobi apoſtoli vna, Iudæ apoſtoli vna, Apocalypſis Ioannis liber vnus. Hoc autem fratri & noſtro in ſacris comminiſtro Bonifacio, & aliis earundem regionum epiſcopis, ad propoſiti canonis confirmationem, ſignificetur: quoniam à patribus hæc in eccleſia legenda accepimus.

Κανὼν κζ'.

Ὁμοίως, ἵνα ἐκτὸς τῶν κανονικῶν γραφῶν μηδὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγινώσκηται, ἐπ' ὀνόματι θείων γραφῶν. Εἰσὶ δὲ αἱ κανονικαὶ γραφαὶ, τοῦτ' ἔστιν, Γένεσις, Ἔξοδος, Λευιτικὸν, Ἀριθμοὶ, Δευτερονόμιον, Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, Κριταὶ, τῶν Βασιλειῶν τέσσαρες, τῶν Παραλειπομένων βίβλοι δύο, Ἰὼβ, Ψαλτήριον, Σολομῶντος βίβλοι πέντε, τῶν προφητῶν βίβλοι δώδεκα, Ἡσαΐας, Ἱερεμίας, Ἰεζεκιὴλ, Δανιὴλ, Τωβίας, Ἰουδὶθ, Ἐσθὴρ, Ἐσδρου βίβλοι δύο. Τῆς νέας διαθήκης εὐαγγέλια τέσσαρα, πράξεων τῶν ἀποστόλων βίβλος μία, ἐπιστολαὶ Παύλου δεκατέσσαρες, Πέτρου ἀποστόλου δύο, Ἰωάννου ἀποστόλου τρεῖς, Ἰακώβου ἀποστόλου μία, Ἰούδα ἀποστόλου μία, ἀποκάλυψις Ἰωάννου, βίβλος μία. Τοῦτο δὲ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ ἡμῶν Βονιφατίῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν αὐτῶν μερῶν ἐπισκόποις, πρὸς βεβαίωσιν τοῦ προκειμένου κανόνος γνωρισθῇ, ὅτι παρὰ τῶν πατέρων ταῦτα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωστέα παρελάβομεν.

SCHOL. BALS. Quoſnam libros legi in eccleſia oporteat, quære ſanctorum apoſtolorum ca. lx. & lxxxv. Laod. ſyn. ca. lx. ſancti Gregorij theologi ea quę metro ſcripſit, & ſancti Athanaſij canonica, & ſancti Amphilochij.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τοῦ τίνα δεῖ ἀναγινώσκεσθαι βιβλία ἐπ' ἐκκλησίας, ζήτει τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ξ'. καὶ πε'. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανόνα ξ'. τὰ ἔμμετρα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θεολόγου καὶ τὰ κανονικὰ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου.

CANON XXVIII.

*Aurelius epiſcopus dixit: Adiicio his fratres inprimis venerabiles, dum refertur de continentia quorundam clericorum erga ſuas vxores, præterquam lectorum, id quod in diuerſis canonibus confirmatum eſt, vt hypodiaconi qui ſacra myſteria contrectant, & diaconi, & presbyteri, * in propriis terminis à coniugibus abſtineant, vt ſint tanquam non habentes: quod niſi fecerint, ab eccleſiaſtico officio moueantur. Reliqui autem clerici ad hoc cogantur, niſi in prouecta ætate. Ab vniuerſa ſynodo dictum eſt, Quæ veſtra ſanctitas iuſtè decreuit, cùm ſancta ſint & Deo grata, confirmamus.*

* vel ſecundùm propria ſtatuta.

Κανὼν κη'.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Προστίθημι ἀδελφοὶ τιμιώτατοι πρὸς τούτοις, ἐν τῷ ἀναφέρεσθαι ἕνεκεν ἐγκρατείας τῆς περὶ τὰς ἰδίας γυναῖκας τινῶν τῶν κληρικῶν, ἐξαιρέτως ἀναγνωστῶν, ὃ καὶ ἐν διαφόροις συνόδοις βεβαιωθέν. ὥστε τοὺς ὑποδιακόνους τοὺς τὰ ἱερὰ μυστήρια ψηλαφῶντας, καὶ τοὺς διακόνους καὶ πρεσβυτέρους, ἀλλὰ καὶ ἐπισκόπους, κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους καὶ ἐκ τῶν συμβίων ἐγκρατεύεσθαι, ἵνα ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν· ὅπερ εἰ μὴ ποιήσωσιν, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀποκινηθῶσι καθήκοντος. τοὺς δὲ λοιποὺς κληρικοὺς πρὸς τοῦτο μὴ ἀναγκάζεσθαι, εἰ μὴ ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ. ἀπὸ πάσης ἐλέχθη τῆς συνόδου, ἅπερ ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη δικαίως ἐρρύθμισεν, ἱεροπρεπῆ ὄντα καὶ θεάρεστα, βεβαιοῦμεν.

SCHOL. BALS. Quæ in quarto canone præſentis ſynodi ſcripta ſunt, qui ſtatuit vt à propriis vxoribus abſtineant presbyteri & diaconi & ſubdiaconi omnino

Ἑρμηνεία.

Τὰ εἰς τὸν δ'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου γραφέντα, τὸν διαγορεύοντα ἀπέχεσθαι τῶν ἰδίων γυναικῶν τοὺς πρεσβυτέρους, τοὺς διακόνους καὶ τοὺς ὑποδιακόνους, πάντως

κατ

κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐφημερείας αὐτῶν, ἤγουν καθ' οὓς καιροὺς μεταχειρίζονται τὰ ἅγια, ἀρκοῦσι καὶ εἰς τὴν τοῦ παρόντος κανόνος ἑρμηνείαν. τοῖς μέντοι ἀναγνώσταις ἐνέδωκαν οἱ πατέρες, τοῦ μὴ ἐγκρατεύεσθαι ἐκ τῶν συμβίων αὐτῶν πάντως κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τούτων ἐφημερίας, εἰ μήπω φασὶν, ὦσι προβεβηκότες. τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ καιρὰ, τουτέστιν ἡ ἡλικία. σημείωσαι οὖν ὅτι καὶ οἱ ὑποδιάκονοι τὰ ἅγια μεταχειρίζονται· καὶ μὴ εἴπῃς ἐναντιοῦσθαι τὸν παρόντα κανόνα τῷ κα'. κανόνι τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου, διορίζομένῳ τοὺς ὑποδιακόνους μὴ ἔχειν χώραν ἐν τῷ διακονικῷ, μηδὲ ἅπτεσθαι τῶν ἱερῶν. ἀλλ' εἰπὲ ὅτι ἕτερόν ἐστι τὸ ψηλαφᾷν, καὶ ἕτερον τὸ ἅπτεσθαι. τὸ μὲν γὰρ ψηλαφᾷν ἤγουν τὸ μετακινεῖν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ὑπηρεσίας ἐστὶ, καὶ οὐδὲ ὁ ὑποδιάκονος τοῦτο ποιεῖν ἐμποδισθήσεται. τὸ δὲ ἅπτεσθαι, μόνοις ἐνεδόθη τοῖς ἱερεῦσι καὶ τοῖς ὑπουργοῦσιν ἐν τῇ θυσίᾳ, ἤγουν τοῖς διακόνοις. ὀφείλουσι δὲ κατὰ τὸν παρόντα κανόνα οὐ μόνον οἱ ἁπτόμενοι τῶν ἱερῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ ψηλαφῶντες αὐτὰ ἐγκρατεύεσθαι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τούτων ἐφημερίας. τὸ δὲ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἰδίων γυναικῶν τοὺς ἔξω τοῦ βήματος κληρικοὺς ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ, καλὸν μέν ἐστι. κολάζεσθαι δὲ τούτους ὑπὸ τῆς φύσεως ἀναγκαζομένους, οὐκ ἔστι τῆς τῶν ἁγίων πατέρων, ὡς οἶμαι, διακρίσεως. καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἔοικεν οὐδὲ ὁ κανὼν διορίζεται τιμωρεῖσθαι τούτους. ἀνάγνωθι τῆς παρούσης συνόδου κανόνα γ'. καὶ τῆς ϛ'. κανόνα ιβ'. ιγ'.

Lectoribus autem patres conceſſerunt, vt à ſuis vxoribus non contineant omnino tempore ſuæ vicis: niſi vtique, inquiunt, prouecti ſint ætate : καιρὰ enim pro ἡλικία, hoc eſt, ætate, accipitur. Nota ergo quòd etiam hypodiaconi ſacra tractant: nec dicas præſentem can. xxiiij. can. ſyn. Laodic. repugnare, qui dicit, ſubdiaconos non habere locum in miniſtrandi officio, nec debere ſacra tangere: ſed dic quòd aliud eſt contrectare, & aliud tangere. Contrectare enim, aut à loco in locum mutare, eſt miniſterij: & nec ſubdiaconus hoc facere impedietur. Tangere autem ſolis ſacerdotibus conceſſum eſt, & iis qui ſacrificio ſubſeruiunt, ſeu diaconis. Debent autem ex præſenti canone non ſolùm qui ſacra tangunt, ſed & qui ea contrectant, ſuæ vicis tempore continere. Vt clerici autem, qui ſunt extra tribunal, à propriis vxoribus abſtineant in prouecta ætate, honeſtum quidem eſt. Vt ij autem puniantur à natura compulſi, non eſt, vt exiſtimo, ſanctorum patrum iudicij. Et propterea, vt eſt conſentaneum, ne canon quidem hos puniendos eſſe ſtatuit. Lege præſentis ſyn. can. iij. & ſextæ xij. xiij.

Κανὼν κθ'.

Ομοίως ἤρεσεν, ἵνα πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν μηδεὶς πιπράσκῃ· ὅπερ πρᾶγμα ἐὰν προσόδους μὴ ἔχῃ, καὶ πολλή τις ἐπείγῃ ἀνάγκη, τοῦτο ἐμφανίζεσθαι τῷ πρωτεύοντι τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, καὶ μετὰ τοῦ ὡρισμένου ἀριθμοῦ τῶν ἐπισκόπων βουλεύεσθαι, τί δεῖ πρᾶξαι. Εἰ δὲ τοσαύτη ἐπείγει ἀνάγκη τῆς ἐκκλησίας, ὡς μὴ δύνασθαι, πρὸ τοῦ πωλεῖν, βουλεύεσθαι, καὶ τοὺς γείτονας εἰς μαρτυρίαν καλέσῃ ὁ ἐπίσκοπος, φροντίδα ποιούμενος τοῦ ἀποδεῖξαι τῇ συνόδῳ πάσας τὰς συμβάσας τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ περιστάσεις· ὅπερ εἰ μὴ ποιήσῃ, ὑπεύθυνος τῷ θεῷ καὶ τῇ συνόδῳ φανῇ, καὶ ἀλλότριος τῆς οἰκείας τιμῆς.

CANON XXIX.

Similiter placuit vt rem eccleſiaſticam nemo vendat: quæ res ſi reditus non habeat, & magna aliqua neceſſitas vrgeat, id eius prouinciæ primati oſtendatur, & cum præfinito epiſcoporum numero conſultetur quid agere oporteat. Sin autem tanta premat eccleſiam neceſſitas, vt non poſſit antequam vendat, conſultare, etiam vicinos epiſcopos ad teſtimonium vocet, curam adhibens vt ſynodo demonſtret vrgentes omnes incommoditates quæ eccleſiæ euenerunt. Quod niſi fecerit, & Deo & ſynodo rationi reddendæ obnoxius videbitur venditor, & à proprio honore alienus.

SCHOL. BALS. Duodecimus canon vniuerſalis ſextæ ſynodi, A de alienatione agrorum qui ſine vlla cultura ſponte ferunt, epiſcopatus vel monaſterij, tractat, & etiam de elocatione: & lege quæ in eum à nobis ſcripta ſunt. Præſens autem canon ſtatuit vt res eccleſiaſtica non alienetur, quæ habet reditum, & eſt videlicet immobilis. Sin autem, inquit, multa neceſſitas vrgeat eccleſiam, & propterea oporteat alienari rem eccleſiaſticam immobilem, quæ nullius eſt B omnino reditus: (quæ enim affert reditum nulla ratione alienatur,) oportet hoc referre ad primatem eccleſiæ, ſeu metropolitanum, & cum præfinito epiſcoporum numero, duodecim ſcilicet Antiſtitum, quos conuenientes ad audiendas aduerſus epiſcopum criminationes, vt ſæpe dictum eſt, ſtatuit conſultare debere quid ſit agendum. Sin autem magna vrget eccleſiam neceſſitas ad alienandum, & non poteſt epiſcopus ad metropolitanum & competentes epiſcopos de C ea re referre, debet vicinos epiſcòpos accerſere ad teſtificandam acrem neceſſitatem alienandæ rei. Si autem hoc non fecerit, & Deo erit obnoxius, & deponetur. Et in his quidem conſiſtit canon. Tu autem lege totum ij. tit. quinti libri Baſil. quæ eſt nouella Iuſtiniani cxx. quæ quidem docet de emphyteuſi, venditione, & de omni, vt ſemel dicam, alienatione rerum non ſolùm eccleſiaſticarum, ſed etiam epiſcopalium, monaſterialium, & ad D ſacroſanctas ædes pertinentium: ſimiliter & de alienatione ſacrorum vaſorum. Et ſecundùm quidem hanc nouellam, quæ eſt præſenti canone multò recentior, & etiam ſecundùm conſtitutionem Nomocanoni quæ in Baſil. admiſſa & ibidem ſita eſt, dic, aliquando quidem non prohiberi alienationes eccleſiaſticorum vel etiam monaſterialium mobilium, & immobilium bonorum: aliquando verò prohiberi. Lege & ij. caput epiſtolæ Cyrilli ad Domnum. Nota autem ex præſenti canone, quòd quæ ſynodaliter fiunt de cauſis eccleſiaſticis ſtatuta,

Ἑρμηνεία.

Ὁ δωδέκατος κανὼν τῆς οἰκουμενικῆς ἑβδόμης συνόδου, περὶ ἐκποιήσεως αὐτουργίων ἐπισκοπείου ἢ μοναστηρίου διαλαμβάνει. ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ ἐπιδόσεως. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν γεγραμμένα. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται μὴ πιπράσκεσθαι πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν πρόσοδον μὴ ἔχον, καὶ ὂν δηλονότι ἀκίνητον. ἐὰν δέ, φησιν, ἀνάγκη κατεπείγη πολλὴ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ διὰ τοῦτο δεήσῃ ἐκποιηθῆναι ἀκίνητον ἐκκλησιαστικὸν πάντως ἀπρόσοδον. (τὸ γὰρ ἔχον πρόσοδον ὁπωσδήποτε οὐκ ἐκποιεῖται,) χρὴ τὰ περὶ τούτου ἀναφέρειν τῷ πρωτεύοντι τῆς ἐπαρχίας, ἤγουν τῷ μητροπολίτῃ καὶ μετὰ τοῦ ὡρισμένου ἀριθμοῦ τῶν ἐπισκόπων, ἤγουν τῶν δώδεκα ἀρχιερέων, οὓς ὡρίσατο συνιόντας ἀκροᾶσθαι τῶν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αἰτιαμάτων, καθὼς πολλάκις εἴρηται, βουλεύεσθαι τί δεῖ πρᾶξαι. Εἰ δὲ μεγάλη ἀνάγκη βιάζει τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἐκποίησιν, καὶ οὐ δύναται ὁ ἐπίσκοπος τὰ περὶ τούτου ἀναφέρειν τῷ μητροπολίτῃ καὶ τοῖς προσφόροις ἐπισκόποις, ὀφείλει μετακαλεῖσθαι τοὺς γειτνιάζοντας ἐπισκόπους εἰς μαρτυρίαν τῆς τε ὀξύτητος τῆς ἀνάγκης, καὶ τῆς προσφατικῆς ἐκποιήσεως τοῦ πράγματος. Εἰ δὲ μὴ οὕτω ποιήσει, καὶ τῷ θεῷ ὑπεύθυνος ἔσται, καὶ καθαιρεθήσεται· καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν ὅλον β'. τίτλον τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, νεαρὰν ὄντα Ἰουστινιανείου ρκ'. καὶ διδάσκοντα περὶ ἐμφυτεύσεως, πράσεως, καὶ ἁπλῶς περὶ πάσης ἐκποιήσεως ἱερῶν σκευῶν. καὶ κατὰ τὴν τοιαύτην νεαρὰν μεταγενεστέραν οὖσαν κατὰ πολὺ τοῦ παρόντος κανόνος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ νομοκανόνου δεχθεῖσαν καὶ καταστρωθεῖσαν εἰς τὰ βασιλικά, λέγε ποτὲ μέν, μὴ κωλύεσθαι τὰς ἐκποιήσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναστηριακῶν κινητῶν καὶ ἀκινήτων πραγμάτων, ποτὲ δὲ ἐμποδίζεσθαι. καὶ ἀνάγνωθι καὶ τὸ β'. κεφαλ. τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Κυρίλλου. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι τὰ συνοδικῶς γινόμενα σημειώματα χάριν ἐκκλησιαστικῶν τινῶν ὑποθέσεων,

καὶ δεκρέτου τόπον ἐπέχοντα, ἐξ ἀνάγκης ὀφείλουσι γίνεσθαι παρὰ τοῦ κατὰ χώραν πρώτου καὶ ιβ΄. ἀρχιερέων, καὶ τὰ ἄλλως πως γινόμενα, ὡς ἀνυπόστατα οὐχ ἕξουσι τὸ ἐνεργὲς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. ἔτι σημείωσαι ὅτι καθαιρεῖται ὁ ἐπίσκοπος μὴ κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν Ἰουστινιανείου νεαρὰν ἐκποιούμενος ἐκκλησιαστικὸν ἱερὸν ἀκίνητον, κἂν τοῦτο οὐ προσέκειται τῇ ῥηθείσῃ νεαρᾷ. ἱεροσυλία γὰρ ἄντικρυς ἐστὶν ἡ μὴ κατὰ τὴν νεαρὰν γινομένη.

Κανὼν λ΄.

Ὁμοίως ἐβεβαιώθη, ὡς ἐάν ποτε πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι, ἐπί τινι βαρυτέρᾳ ἁμαρτίᾳ ἐλεγχθῶσι τῇ ἀναγκαίως αὐτοὺς τῆς λειτουργίας ἀποκινούσῃ, μὴ ἐπιτίθεσθαι αὐτοῖς χεῖρας ὡς μετανοοῦσιν, ἢ ὡς πιστοῖς λαϊκοῖς· μηδὲ ἐπιτρέπεσθαι αὐτοῖς, ὥστε ἀναβαπτιζομένοις, πρὸς τὸν τοῦ κλήρου βαθμὸν προκόπτειν.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς τῶν τοῦ βήματος καθαιρεθέντες διά τινα ἐγκληματικὰ αἰτιάματα, ἤθελον, ὡς ἔοικεν, εἰς ἀναγνώστας ταχθῆναι ἢ εἰς ἑτέρους βαθμοὺς ἔξω τοῦ βήματος ὄντας· καὶ ἔλεγον ὡς ἐπεὶ μετανοοῦμεν καὶ εἰς τόπον κατηντήσαμεν λαϊκῶν, ὀφείλομεν κἂν εἰς βαθμοὺς τοιούτους προκόπτειν, εἰς οἵους καὶ οἱ λαϊκοὶ προκόπτουσι. τοῦτο οὖν μὴ δεξάμενοι οἱ πατέρες, ὥρισαν τοῖς καθαιρεθεῖσι μὴ ἐπιτίθεσθαι παρὰ τῶν ἀρχιερέων χεῖρας χάριν οἱασδήτινος κληρώσεως· κἂν μετανοῶσι, καὶ ὡς πιστοὶ λαϊκοὶ δέχωνται. ἐπεὶ δὲ ἔλεγόν τινες ὡς τὸ βάπτισμα ῥύπον πάντα ἐκπλύνει, καὶ ἐζήτουν ἐκ δευτέρου βαπτισθῆναι, ὥστε ἀποπλυθῆναι τάχα τὴν ἐγκληματικὴν ἀκαθαρσίαν, δι' ἣν καθῃρέθησαν, καὶ οὕτω κληρωθῆναι, ὥρισαν οἱ πατέρες μηδὲ τοῦτο γίνεσθαι, ὅτι ἓν βάπτισμα ποιεῖν ἡμῖν παραδέδοται. ὥστε σημείωσαι καὶ ἀπὸ τούτου, ὅτι οἱ μετὰ τὴν καθαίρεσιν ἀναγινώσκοντες ἐπ' ἄμβωνος, ἢ εὐχὰς διδόντες, καὶ εὐλογητὸν, κακῶς ποιοῦσιν.

Κανὼν λα΄.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἱ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι κληρικοὶ, ἐν αἷς ἔχωσιν αἰτίαις, ἐὰν τὰ δικαστήρια μέμφωνται τῶν ἰδίων ἐπισκόπων, οἱ γείτονες ἐπίσκοποι ἀκροάσωνται αὐτῶν, καὶ μετὰ συναινέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαθῶσιν οἱ προσκαλούμενοι δι' αὐτῶν ἐπίσκοποι.

& decreti locum obtinent, debent neceſſariò fieri, à primate prouinciæ & xij. Antiſtibus: & quæ aliquo alio modo fiunt, non exercebuntur, vt quæ conſiſtere nequeant. Præterea nota, quòd deponitur epiſcopus, qui non ſecundùm dictam Iuſtiniani nouellam eccleſiaſticum ſacrum vel immobile alienat, etiamſi hoc dictæ nouellæ non ſit adiectum. Eſt enim manifeſtè ſacrilegium, alienatio quæ non fit ſecundùm nouellam.

Canon XXX.

Similiter confirmatum eſt, vt ſi quando presbyter, vel diaconus alicuius grauioris criminis conuicti fuerint, quod eos ſacro miniſterio neceſſariò mouet, non eſſe eis manus imponendas vt pœnitentiam agentibus, vel vt fidelibus laicis, neque permitti eis, tanquam rebaptizatis, ad cleri gradum promoueri. Nic. ſyn. pr. can. 9. & eiuſd. 48.

Schol. Bals. Quidam eorum qui locum habebant in pulpito, depoſiti propter criminales cauſas, volebant, vt eſt veriſimile, in lectores ordinari, vel in alios gradus qui ſunt extra pulpitum: & dicebant, Quoniam pœnitentiam agimus, & in laicorum locum redacti ſumus, debemus ad eos quoque gradus prouehi, ad quos laici prouehuntur. Hos ergo non admittentes patres ſtatuerunt, vt depoſitis non imponantur manus, cuiuſmodicunque in clerum receptione, etiamſi pœnitentiam agant, & vt fideles laici recipiantur. Quia autem dicebant nonnulli baptiſmum ſordes omnes abluere, & petebant ſecundò baptizari: vt elueretur criminis macula, propterquã ſunt depoſiti, & ſic in clerum reciperentur, decreuerunt patres ne hoc quidem fieri: quòd vnum nobis baptiſmum facere traditum eſt. Quamobrem nota etiam ex hoc, quòd qui poſt depoſitionem legunt in ſuggeſtu, vel precantur, & dant benedictionem, malè faciunt.

Canon XXXI.

Similiter placuit vt presbyteri, & diaconi, & reliqui inferiores clerici, in iis quas habent cauſis, ſi de propriorum epiſcoporum iudiciis querãtur, vicini epiſcopi eos audiant: & cum propriorum epiſcoporum conſenſu quæ inter eos intercedant, controuerſias, ab ipſis euocati epiſcopi componant. 2.q.6 placuit presbyt.

Quare etiam ſi de ipſis appellationem præbendam exiſtimauerint, ne appellent ad iudicium quod extra mare, ſed ad primates ſuarum prouinciarum, quemadmodum & de epiſcopis ſæpe definitum eſt. Qui autem ad tranſmarina iudicia prouocant, à nullo in Africa ad communionem recipiantur.

Schol. Bals. In xv. canone præſentis ſyn. ſatis ſcripſimus de iudiciis eccleſiaſticis, & lege quæ in ipſo ſcripta ſunt. Præſens autem can. dicit, quòd quoniam eſt veriſimile fore vt aliqui clerici ſuorum epiſcoporum iudiciis non acquieſcãt, opus eſt, vt cum eorum voluntate, ipſi vicinos epiſcopos omnino ſufficientes appellent, & petant aduerſus ſe prolatam ſententiam ab ipſis reſolui. Si autem, inquit, etiam vicinorum epiſcoporum ſententiæ non acquieſcant, non debent ad tranſmarina iudicia appellare, ſcilicet ad aliarum prouinciarum metropolitanos, ſed primatem competentis prouinciæ. Hoc enim in epiſcoporum iudiciis antè definitum eſt. Qui autem præter hæc faciunt, ſegregentur. Nota ergo quòd epiſcopi non debent ægrè ferre, ſi ſui clerici eorum ſententię non acquieſcant, ſed ipſos potiùs admittant, & conſentiant vt à vicinis epiſcopis ſua examinetur ſententia. Nonnulli autem canonem audientes dicentem, quòd vicini epiſcopi eos audient, & cum conſenſu proprij epiſcopi controuerſias eorum decident, ij qui ab ipſis appellati ſunt epiſcopi, dicunt eſſe in poteſtate eius qui primùm iudicauit, vt finitimorum epiſcoporum iudicio interſit. Mihi autem non ita videtur. Qui enim ſemel ſententiam pronũciauit, officio functus eſt, & ceſſat eſſe iudex. Illud autem, Cum conſenſu, dictum eſt, vt non per impudentiam, & ſine ſcientia epiſcopi ad appellationem prorumperent clerici, ſed cum hac definitione. Quia autem præſentes canones, Carthagine ſeu in Africa editi ſunt, tranſmarina omnino iudicia appellabuntur Romana. Et nota ex eo quòd fruſtra ſe iactant qui ſunt Romanæ Eccleſiæ,

A δὲ εἰ καὶ περὶ αὐτῶν ἔκκλητον παρέχειν νομίσωσι, μὴ ἐκκαλέσωνται εἰς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης δικαστήρια, ἀλλὰ πρὸς τοὺς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων ἐπαρχιῶν, ὡς καὶ περὶ τῶν ἐπισκόπων πολλάκις ὥρισται· οἱ δὲ πρὸς περαματικὰ δικαστήρια ἐκκαλούμενοι, παρ' οὐδενὸς ἐν τῇ Ἀφρικῇ δεχθῶσιν εἰς κοινωνίαν.

Ἑρμηνεία.

Εἰς τὸν ιε'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, ἀρκούντως ἐγράψαμεν περὶ δικαστηρίων ἐκκλησιαστικῶν. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα.
B ὁ δὲ παρὼν κανὼν φησὶν ὡς ἐπεὶ τῶν εἰκότων ἐστὶ τινὰς κληρικοὺς ἀπαρέσκεσθαι ἐπὶ ταῖς κρίσεσι τῶν ἰδίων ἐπισκόπων, δέον ἐστὶ μετὰ θελήσεως τούτων μετακαλεῖσθαι αὐτοὺς γειτνιάζοντας ἐπισκόπους, πάντως ἀρκοῦντας, καὶ ἀξιοῦν παρὰ τούτων λυθῆναι τὴν κατ' αὐτῶν ἀπόφασιν. Εἰ δὲ, φησι, καὶ κατὰ τῆς ἀποφάσεως τούτων τῶν γειτνιαζόντων ἀπαρέσκονται, οὐκ ὀφείλουσιν ἐκκαλεῖσθαι εἰς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης δικαστήρια, ἤγουν εἰς μητροπολίτας ἑτέρων ἐπαρχιῶν· ἀλλὰ εἰς τὸν πρῶτον τῆς προσφόρου ἐπαρχίας. τοῦτο
C γὰρ καὶ εἰς τὰ δικαστήρια τῶν ἐπισκόπων προωρίσθη. οἱ δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντες, ἀφοριζέσθωσαν. σημείωσαι οὖν ὅτι οὐκ ὀφείλουσιν ὑβριπαθεῖν οἱ ἐπίσκοποι κατὰ τῶν κληρικῶν αὐτῶν ἀρεσκομένων ταῖς αὐτῶν ἀποφάσεσιν, ἀλλὰ μᾶλλον προσδέχεσθαι αὐτοὺς καὶ συναινεῖν εἰς ὃ παρὰ γειτνιαζόντων ἐπισκόπων τηρηθῆναι τὴν τούτων ἀπόφασιν. τινὲς δὲ ἀκούοντες τοῦ κανόνος λέγοντος ὡς οἱ γείτονες ἐπίσκοποι ἀκροάσονται αὐτῶν, καὶ μετὰ συναινέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαθῶσιν οἱ προσκαλούμενοι δι' αὐτῶν ἐπίσκοποι, λέγουσιν ἐπ'
D ἀδείας ἔχειν τὸν πρώτως δικάσαντα ἐπίσκοπον παρουσιάζειν εἰς ὃ τῶν γειτνιαζόντων ἐπισκόπων δικαστήριον. ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ. ὁ γὰρ ἅπαξ ἀποφηνάμενος, πέπαυται τοῦ εἶναι δικαστής. ὃ δὲ μετὰ συναινέσεως εἴρηται, ἵνα μὴ κατὰ ἀναισχυντίαν καὶ χωρὶς εἰδήσεως τοῦ ἐπισκόπου, τὴν ἔκκλητον ζητῶσιν οἱ κληρικοὶ, ἀλλὰ μετὰ ὁρισμοῦ τούτου. ἐπεὶ δὲ οἱ παρόντες κανόνες ἐτέθησαν ἐν Καρθαγένῃ, ἤγουν ἐν Ἀφρικῇ, περαματικὰ πάντως δικαστήρια κληθήσονται τὰ τῆς Ῥώμης. καὶ σημείωσαι ἀπὸ τούτου ὅτι μάτην καυχῶνται οἱ περὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης,

λέγοντες πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τὰ ζητήματα ὀφείλειν διαλύεσθαι παρ' αὐτῆς κατὰ λόγον ἐκκλήτου. Εἰ γὰρ τὰς ἐκκλήτους τῶν ἐν Αφρικῇ οὐ συγχωρεῖται τηρεῖν, πολλῷ μᾶλλον καθ' ἑτέρων χωρῶν οὐκ ἔξει τὸ τοιοῦτον δίκαιον.

Κανὼν λβʹ.

Ομοίως ἤρεσε συμπάσῃ τῇ συνόδῳ, ἵνα ὁ διὰ ῥαθυμίαν αὐτοῦ ἀπὸ κοινωνίας γενόμενος, εἴτε ἐπίσκοπος, εἴτε οἱοσδήποτε κληρικὸς, ἐὰν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀκοινωνησίας αὐτοῦ, πρὸ τοῦ ἀκουσθῆναι, εἰς κοινωνίαν τολμήσοι, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τῆς καταδίκης τὴν ψῆφον ἐξενηνοχέναι κριθῇ.

Ερμηνεία.

Ἀπὸ τοῦ ιδʹ. κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος λέγουσί τινες ὀφείλειν πάντας τοὺς ὁπωσδήποτε παρὰ τῶν ἐπισκόπων ἀφοριζομένους, δέχεσθαι εὐπειθῶς τὸν ἀφορισμὸν, καὶ φυλάττειν αὐτὸν μέχρις ἂν διαγνωσθῇ εἰ ἄρα καλῶς εἴτε κακῶς ἀπηνέχθη. Φησὶ γὰρ οὗτος ὁ κανὼν τὸν ἀφορισθέντα κληρικὸν διὰ ῥαθυμίαν ἤτοι ἁμάρτημα, μὴ αὐτεκδίκητον γίνεσθαι, καὶ καταφρονεῖν τοῦ ἀφορισμοῦ πρὸ ἐξετάσεως. Εἰ δὲ τοῦτο ποιήσει, καταδίκῃ καθυποβάλλεσθαι. καὶ πολλοὶ μὲν, οὕτω τοὺς κανόνας ἐκλαμβάνονται. ἕτεροι δὲ εὑρίσκοντες τὸ ιαʹ. κεφάλ. τοῦ θʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, λέγον ἐκ ποίων αἰτιῶν ἀφορίζεται ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς, ἢ λαϊκός· καὶ τὸ ιεʹ. κεφάλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου, λέγον ἐκ ποίων τῆς αἰτιῶν ἐν τῷ αὐτῷ ἀφορίζεται καὶ καθαιρεῖται· καὶ τὸ ιϛʹ· κεφάλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου, λέγον ἐκ ποίων αἰτιῶν κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀναθεματίζεται, λέγουσιν ὅτι ἐὰν μὲν ἐξ αἰτιῶν δηλουμένων ἐν τοῖς διαληφθεῖσι κεφαλαίοις ἀφορισθῇ παρὰ ἐπισκόπου κληρικὸς ἢ λαϊκὸς, ὀφείλει φυλάττειν τὸν ἀφορισμὸν, κἂν ὅπως ἂν καὶ ἀπηνέχθῃ, καὶ μὴ καταφρονεῖν αὐτοῦ μέχρις ἂν δοκιμασθῇ ἡ τούτου αἰτία. Εἰ δὲ διά τι ἕτερον αἴτιον ἀμετόχως οὕτως ἀφορίσει ἐπίσκοπος λαϊκὸν ἢ κληρικὸν, τυχὸν ὅτι οὐ στασιάζει κατὰ τοῦ οἰκείου πραιτωρίου, ὅτι οὐ δίδωσιν αὐτῷ πρᾶγμά τι οἰκεῖον, καὶ ὅτι οὐ συναινεῖ τῷ ἀδίκῳ ἢ τολμηρῷ τούτῳ θελήματι, ἀκινδύνως καταφρονήσει τοῦ ἀφορισμοῦ, καὶ μᾶλλον ὁ ἀφορίσας κολασθήσεται.

A dicentes eam debere de omnium eccleſiarum quæſtionibus per appellationem decidere. Si enim ei non permittitur appellationes eorum qui ſunt in Africa examinare, multò magis hoc ius non habebit in alias regiones.

Canon XXXII.

Similiter placuit vniuerſæ ſynodo, vt qui propter ſuam ſocordiam communione motus eſt, ſiue epiſcopus, ſiue cuiuſmodicunque clericus, ſi in tempore B *ſuæ excommunicationis, antequam auditus fuerit, ad communionem ſe ingerere auſus fuerit, ipſe aduerſus ſe condemnationis ſententiam tuliſſe iudicetur.*

Schol. Bals. Ex xiiij. can. ſyn. Sardic. & ex præſenti can. dicant aliqui, debere omnes qui quomodocunque ab epiſcopis ſegregantur, ſegregationem obedienter ſuſcipere, & eam ſeruare, donec decretum fuerit an rectè an malè inflicta ſit. Dicit enim hic canon, clericum C qui propter ſocordiam ſeu peccata depoſitus eſt, non poſſe ſibi ius dicere, & ſegregationem contemnere ante examinationem. Si autem hoc fecerit, condemnationi ſubiici. Ac multi quidem hos canones ſic accipiunt. Alij autem inuenientes xj. cap. viiij tit. præſentis operis, dicens ex quibuſnam cauſis ſegregatur epiſcopus, vel clericus, vel laicus: & xv. cap. eiuſdem tit. quod dicit, ex quibuſnam cauſis ſimul deponitur & ſegregatur: & xvj. ca. eiuſ- D dem tit. quod dicit, ex quibuſnã cauſis clericus vel laicus anathematizatur, dicunt, quòd ſi ex cauſis quidem quæ declarantur in dictis capitibus, ſegregatus ſit ab epiſcopo clericus vel laicus, debet ſeruare ſegregationem quomodocunque prolata ſit, & eam non contemnere, donec eius cauſa fuerit examinata. Si autem propter aliquam aliam cauſam epiſcopus inconſideratè laicum vel clericum ſegregauerit, fortè quòd non dat ei rem aliquam propriam, vel quòd non iniquę & temerariæ eius voluntati aſſentitur, ſecurè ſegregationem contemnet, & is potiùs punietur qui ſegregauit.

Si enim datum fuerit epiſcopo, ſeu recte ſeu perperam clericos & laicos ſegregare, & neceſſe habere eos qui ſegregantur, ſegregationem ſeruare, tyrannidem exercebunt epiſcopi, & in omni re dominium obtinebunt: & nemo erit qui eis reſiſtet propter metum ſegregationis: forte autem & ipſi etiam pietati inſultabunt: & diuini canones erunt multorum malorum auctores, quod eſt abſurdum. Vide enim præſentem canonem qui dicit, tunc debere ſegregationem ſeruari, quando propter ſocordiam inflicta fuerit, ſeu propter peccatum, quod eſt omnino canonibus condemnatum. Ac ipſi quidem hæc: Ego autem non habeo quemnam eorum ſequar. Nam & à pietate trahor, ſed ab eo quod fit contra canones, retrahor. cupio ergo diſcere quid agendum, vt qui tota vita velim eſſe puer & diſcipulus.

Canon XXXIII.

Similiter placuit, vt qui accuſatur, vel qui accuſat, ſi in loco in quo eſt is qui accuſatur, temerariæ multitudinis vim timeat, locum ſibi proximum eligat: in quo nulla erit teſtes producendi difficultas, vbi negotium terminatur.

Schol. Bals. Quia erat veriſimile, maiorem eſſe alicuius eorum qui litigabant, potentiam, in loco in quo diſceptabatur, decreuerunt patres, ſi quis eorum, ſiue ſcilicet qui accuſat, ſiue qui accuſatur in foro proprio, eo in loco in quo habitat, ſuſpicatur fore vt ab incondita inſolentis populi & numeroſa multitudine vim patiatur, & propter metum aduerſarij, vel propter eandem cauſam difficile fuerit teſtes producere, eſſe in eius poteſtate alium locum finitimum eligere: vt illic procedat iudicium abſque vllo timore, & facile fieri poſſit productio teſtium: & ſic cauſa facile decidatur. Pulchre autem dixit canon locum propinquum eligi debere. Si enim procul ſitus ſit, non cogetur iudex aut aduerſarius hanc electionem ſequi. Exiſtimo autem hæc locum non habere in patriarchalibus iudiciis:

A Εἰ γὰρ δοθῇ εὐλόγως ἢ ἀλόγως ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν ἐπίσκοπον ἀφορίζειν λαϊκούς τε καὶ κληρικούς, καὶ ἔχειν ἐξ ἀνάγκης τοὺς ἀφοριζομένους φυλάττειν τὸν ἀφορισμόν, κατατολμήσουσι τυραννίδος οἱ ἐπίσκοποι, καὶ παντὸς πράγματος κατακυριεύσουσι, καὶ οὐδεὶς ἔσται ὁ ἀντιπίπτων αὐτοῖς, διὰ τὸν φόβον τοῦ ἀφορισμοῦ. ἴσως δὲ καὶ τῆς εὐσεβείας αὐτῆς κατορχήσονται· καὶ πολλῶν κακῶν παραίτιοι οἱ θεῖοι κανόνες γενήσονται, ὅπερ ἄτοπον. ὅρα γάρ μοι καὶ τὸν παρόντα κανόνα λέγοντα, τότε ὀφείλειν τὸν
B ἀφορισμὸν φυλάττεσθαι, ὅτε διὰ ῥαθυμίαν ἐπενεχθῇ, ἤγουν διὰ ἁμάρτημα ἐπεγνωσμένον πάντως τοῖς κανόσι. καὶ αὐτοὶ μὲν ταῦτα· ἐγὼ δὲ οὐκ ἔχω τίνι ἐκ τούτων ἀκολουθήσω. κἂν γὰρ ὑπὸ τοῦ εὐλαβοῦς ἕλκωμαι, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ ἀκανονίστου ἀνθέλκομαι. ζητῶ οὖν μαθεῖν τί ποιητέον, ὡς θέλων διὰ βίου παῖς εἶναι καὶ μαθητής.

Κανὼν λγ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁ κατηγορούμενος ἢ ὁ κατηγορῶν ἐν τῷ τόπῳ, ὅθεν ἐστὶν ὁ κατηγορούμενος, ἐὰν φοβῆται ἀτιμίαν προπετοῦς πολυ-
C πληθίας, τόπον ἑαυτῷ ἐπιλέξηται ἔγγιστα, ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν αὐτῷ δυσχερὲς μάρτυρας παρασχέσθαι, ἔνθα τὸ πρᾶγμα περατοῦται.

Ἑρμηνεία.

Ἐπεὶ τῶν εἰκότων ἦν περιδυναστεύειν τινὰ ἐκ τῶν δικαζομένων ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἡ διαδικασία γέγονεν, ὥρισαν οἱ πατέρες ἵνα ἐάν τις ἐξ αὐτῶν, εἴτε δηλονότι ὁ κατηγορῶν εἴτε ὁ κατηγορούμενος, εἰς τὸν οἰκεῖον φόρον, ἤγουν εἰς τὸν τόπον ἐν ᾧ κατοικεῖ, ὑποπτεύσῃ βίαν παθεῖν ἀπὸ πολυπληθείας δημώδους ἀτάκτου
D λαοῦ, διὰ φόβον τοῦ ἀντιδίκου, ἢ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν δυσχερές ἐστιν ἔχειν μάρτυρας παραστῆσαι, ἔχῃ ἐπ' ἀδείας ἕτερον ἐπιλέξασθαι πλησιόχωρον, ἵνα ἐκεῖ τὸ δικαστήριον προβῇ χωρὶς φόβου παντός, καὶ ἡ τῶν μαρτύρων παραγωγὴ εὐχερῶς γένηται, καὶ οὕτω διαλυθῇ ῥᾳδίως ἡ ὑπόθεσις. καλῶς δὲ εἶπεν ὁ κανὼν ἐπιλέγεσθαι ἔγγιστα διακείμενον τόπον. Εἰ γὰρ πόῤῥω διάκειται, οὐκ ἀναγκασθήσεται ὁ δικαστὴς ἢ ὁ ἀντίδικος ἀκολουθῆσαι τῇ ἐπιλογῇ ταύτῃ. οἶμαι δὲ ὅτι ταῦτα χώραν οὐκ ἔχουσιν εἰς τὰ πατριαρχικὰ δικαστήρια.

ὅτι οὐδεὶς δύναται φόβον προβαλέσθαι ἔνθα ἡ ἐξουσία τῆς πατριαρχικῆς μεγαλειότητος ὑπερβαίνει πᾶσαν δυναστείαν· ἀλλ' εἰς ἐπισκοπικὰ εὐτελῆ δικαστήρια, τὰ τοῦ κανόνος ἐκληφθήσονται, ὅπου καὶ ἡ τοῦ δικαστοῦ καὶ ἡ τῶν ἀντιδίκων ἐκ τόπου εἰς τόπον μετάστασις ἐστὶν εὐχερής.

Κανὼν λδʹ.

Ἐὰν τινὲς κληρικοὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων προβιβαζόμενοι καταφρονῶσιν, μηδὲ ἐκεῖ μείνωσιν, ὅθεν ἀναχωρῆσαι οὐκ ἠθέλησαν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἱοιδήποτε κληρικοὶ καὶ διάκονοι, ἐὰν μὴ πειθαρχῶσι τοῖς ἐπισκόποις αὐτῶν βουλομένοις διά τινας ἀναγκαστικὰς αἰτίας τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, τούτους πρὸς μείζονας ἀναβιβάζειν τιμὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν, μηδὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ διακονήσωσιν, ἐξ οὗ ἀναχωρῆσαι οὐκ ἠθέλησαν.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ὡς ἔοικε κληρικοὶ μετακαλούμενοι παρὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν πρὸς μείζονας βαθμοὺς διὰ χρησιμότητα τῶν ἐκκλησιῶν, οὐκ ἐπείθοντο τοῦτο ποιῆσαι διὰ τὸ ἀναπαύεσθαι ἐπὶ τοῖς κατεχομένοις παρὰ τούτων βαθμοῖς, ἀπὸ κέρδους ἴσως ἢ καὶ σωματικῆς ἀναπαύσεως. ὥρισαν οὖν οἱ πατέρες ἵνα ἐὰν τινὲς κληρικοὶ οἱανδήτινα διακονίαν ἱερατικὴν ἐνεργοῦντες (οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα οἱ διάκονοι εἰς τοὺς ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι διακονοῦντας, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐνεργοῦντας οἱανδήτινα διακονίαν ἐκκλησιαστικὴν) οὐ πείθωνται τοῖς ἐπισκόποις τούτων, βουλομένοις προαναβιβάζειν αὐτοὺς εἰς μείζονας βαθμοὺς διὰ ἀναγκαστικὴν αἰτίαν τῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλ' ἐξέχωνται ὧν κατέχουσι βαθμῶν ἢ τόπων, μηδὲ ἐπ' ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ εἶναι αὐτοὺς καὶ διακονεῖν ἐξ οὗ ἀναχωρῆσαι οὐκ ἠθέλησαν. Ταῦτα τοῦ κανόνος διορίζομένου λέγουσί τινες ὡς ἐκ τούτου δίδοται ἄδεια τοῖς πατριάρχαις καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις μεθιστᾶν τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἄλλους ἱερατικοὺς ἀπὸ τῶν ὀφφικίων αὐτῶν, μάλιστα δ' εἰπεῖν καθαιρεῖν τούτους ψηφιζομένους εἰς ἐκκλησίας οἱασδήτινας καὶ μὴ καταδεχομένους τὴν ψῆφον. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς ἀπὸ τοῦ κανόνος τούτου, οὐκ ἀναγκάζονται οἱ τῶν ἐκκλησιῶν ἄρχοντες ἢ ἕτεροι κληρικοὶ καταδέχεσθαι καὶ ἄκοντες τὰς διὰ ψήφου ἐπισκοπικῆς διδομένας τούτοις ἐκκλησίας.

A quia nemo poteſt metum cauſari, vbi patriarchalis magnitudinis poteſtas omnem ſuperat potentiam: ſed de epiſcopalibus inferioribus hæc ſunt accipienda: vbi & iudicis & litigatorum facilis eſt à loco in locum tranſlatio.

Canon XXXIIII.

Si qui clerici à propriis epiſcopis promoti, eos contemnant, ne illic quidem maneant vnde ſecedere noluerunt. Similiter placuit, vt cuiuſmodicunque clerici & B *diaconi, ſi ſuis epiſcopis non pareant, volentibus propter aliquas vrgentes ſuæ eccleſiæ cauſas, eos ad maiores honores prouehere in ſua eccleſia, ne in illo quidem gradu miniſtrent, ex quo recedere noluerunt.*

Schol. Bals. Quidam, vt eſt veriſimile, clerici à ſuis epiſcopis ad maiores gradus euocati, propter eccleſiarum vtilitatem, non perſuadebantur hoc facere, eo quòd acquieſcerent iis quos iam habebant gradibus, lucro fortaſſe vel corporali quie- C te adducti. Statuerunt ergo patres, vt ſi qui clerici, cuiuſmodicunque ſacerdotale miniſterium exercentes (neque enim hîc accipiũtur diaconi pro iis qui in ſancto tribunali miniſtrant, ſed pro iis qui quodcũque eccleſiaſticum miniſterium exercent) non parent ſuis epiſcopis, volẽtibus eos ad maiores gradus prouehere, propter vrgentem aliquam eccleſiarum neceſſitatem, ſed hærent iis gradibus ſeu locis quos detinent, ne in illo quidem gradu ſint & miniſtrent, D ex quo diſcedere noluerunt. Cùm hæc ita ſe habeant, quidam dicunt, quòd ex hoc data eſt facultas patriarchis & reliquis epiſcopis, mouere eos qui ſibi ſubſunt magiſtratus, & alios qui ſunt ſacri ordinis, à ſuis officiis, & quòd maximè eos poſſunt deponere qui ad quaſlibet eccleſias eliguntur, & electionem non admittunt. Mihi autem videtur, quòd non coguntur eccleſiarum magiſtratus, aut alij clerici vel inuiti ſuſcipere eccleſias, quæ per epiſcopalem electionem eis dantur:

Sed canonem de iis accipi, qui quælibet eccleſiaſtica miniſteria exercent, & ad aliquos maiores gradus vocantur, & epiſcopali vocationi non parent: & maximè quando ea propter eccleſiæ vtilitatem fiat. Ne enim inuitus cogatur quiſpiam epiſcopalis dignitatis ordinationem ſuſcipere, eſt fortaſſe ignoſcendum, dum vitat ordinationem propter quandam modeſtiam & laudabilem morum probitatem. Clericos autem vel magiſtratus non obedire epiſcopis eos ad maiora officia vocantibus, non ſolùm non eſt ignoſcendum, ſed etiam animaduerſione dignum: ſi quis enim cùm ſit fortè in diaconatu, non morem gerit vt referendarij characterem accipiat, vel doctoris, propter laborem, vel vt eccleſiæ ſeruiat, deponetur: & ſi quis qui primus eſt defenſor, non vult ad officium Æditui prouehi, quòd nihil inde lucri percipiatur, etiam à primi defenſoris officio eiicietur. Et ſi quis cùm ſit lector, non vult ad maius, ſed laborioſius officiũ promoueri, deponetur. Atque hoc quidem ex eo manifeſtum eſt, quòd non eligitur clericus à quouis epiſcopo ad epiſcopalem dignitatem, ſed ab iis ſolis qui habent epiſcopatus. Metropolitani enim, qui non habẽt epiſcopatus, ſimiliter & epiſcopi, qui ſubſunt metropolitanis, nec poſſunt ſuos clericos eligere, nec eos ex canonibus puniunt qui ſibi non obediunt. Placuit ergo canonem de iis accipi, qui ad eccleſiaſtica officia prouehi non perſuadentur: & ſic habere locum in omnibus epiſcopis, & omnibus clericis. Cùm autem audis canonem dicentem, clericos ſuis gradibus moueri, qui non parent epiſcopis eos ad maiores honores vocantibus propter ipſarum eccleſiarum vrgentes cauſas, ne dicas quòd niſi adſit neceſſariò vrgens eccleſiæ cauſa, nõ poſſunt epiſcopi ſuos clericos promouere. Nam & ſi non ſe obiiciat eiuſmodi cauſa, ritè poteſt epiſcopus clericos ſuos ab hoc gradu in maiorem vel inuitos prouehere ſecundùm ordinem eccleſiaſticũ. Et nota quòd epiſcopis datũ eſt clericos ſuos ad maiores gradus prouehere, nõ autẽ ad minores deprimere:

A ἀλλὰ ἐκλαμβάνεσθαι τὸν κανόνα εἰς τοὺς ἐνεργοῦντας ἐκκλησιαστικὰς οἱασδήτινας διακονίας, καὶ εἰς μείζονας τιμὰς ἢ βαθμοὺς μετακαλουμένους, καὶ μὴ πειθομένους τῇ ἐπισκοπικῇ μετακλήσει· καὶ μᾶλλον ὅταν διὰ χρησιμότητα τῆς ἐκκλησίας αὕτη γίνηται. τὸ μὲν γὰρ ἄκοντά τινα μὴ δέχεσθαι χειροτονίαν ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, συγγνωστέον ἐστὶν, ἴσως τὴν χειροτονίαν διευλαβούμενον διά οἱονδήτινα τρόπον ἐπαινετόν. τὸ δὲ μὴ ἐπακούειν τοῦ ἐπισκόπου τοὺς κληρικοὺς ἢ τοὺς ἄρχοντας μετακαλουμένου τούτους εἰς B μείζονα ὀφφίκια, οὐ μόνον οὐκ ἔστι συγγνωστὸν, ἀλλὰ καὶ κολάσεως ἄξιον. Εἰ γάρ τις τυχὸν ἐν διακόνοις ὢν οὐ πείθεται σφραγισθῆναι ῥαιφερενδάριον ἢ διδάσκαλον διὰ τὸν κόπον, καὶ δουλεῦσαι τῇ ἐκκλησίᾳ, κολασθήσεται· καὶ εἴ τις πρωτέκδικος ὢν οὐ θέλει προβιβασθῆναι εἰς ἱερομνήμονα διὰ τὸ ἀκερδὲς τοῦ ὀφφικίου, ἐκβληθήσεται, καὶ ἀπὸ τοῦ πρωτεκδίκου. καὶ εἴ τις ἀναγνώστης ὢν οὐ θέλει προαναβιβασθῆναι εἰς μεῖζον ὀφφίκιον ὡς κοπηρὸν, καθαιρεθήσεται. καὶ δῆλον τοῦτο ἀπὸ τοῦ μὴ ψηφίζεσθαι παρὰ παντὸς ἐπισκόπου κληρικὸν ἢ C ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ἀλλὰ παρὰ μόνων τῶν ἐχόντων ἐπισκοπάς· οἱ γὰρ μητροπολῖται οἱ μὴ ἔχοντες ἐπισκοπὰς, ὡσαύτως καὶ οἱ ἐπίσκοποι οἱ ὑπὸ μητροπολιτῶν ὄντες, οὔτε ψηφίζεσθαι κληρικοὺς αὐτῶν δύνανται, οὔτε κατὰ τὸν κανόνα κολάζουσιν αὐτοὺς ἀπειθοῦντας. ἤρεσεν οὖν τὸν κανόνα ἐκληφθῆναι εἰς τοὺς μὴ πειθομένους προαναβιβασθῆναι εἰς ἐκκλησιαστικὸν ὀφφίκιον, καὶ οὕτως ἔχειν χώραν εἰς πάντας τοὺς ἐπισκόπους καὶ εἰς πάντας τοὺς κληρικούς. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος μετακινεῖσθαι D ἀπὸ τῶν ἰδίων βαθμῶν τοὺς κληρικοὺς, μὴ πειθομένους τοῖς ἐπισκόποις προσκαλουμένοις τούτους εἰς μείζονας τιμὰς διά τινας ἀναγκαστικὰς αἰτίας τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, μὴ εἴπῃς ὡς αἰτίας ἀναγκαστικῆς μὴ παρακειμένης, οὐκ ἔχουσιν ἄδειαν οἱ ἐπίσκοποι προαναβιβάζειν τοὺς κληρικοὺς αὐτῶν. καὶ αἰτίας γὰρ τοιαύτης μὴ προκειμένης, ἐνδυνάμως ὁ ἐπίσκοπος τοὺς κληρικοὺς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦδε τοῦ βαθμοῦ εἰς μείζονα τόπον προαναβιβάσει καὶ ἄκοντας κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν. καὶ σημείωσαι ὅτι πρὸς μείζονας τόπους μετακινεῖν τοὺς κληρικοὺς ἐνεδόθη τοῖς ἐπισκόποις, οὐ μὴν καὶ πρὸς ἥττονας:

ὥσπερ οὐδὲ ὑβρίζειν καὶ ἀτιμοῦν αὐτοὺς διὰ τοῦ συγχέειν τὰς τάξεις τῶν ἱερῶν βαθμίδων· καὶ τὸν χθὲς γεγονότα ἴσως ἄρχοντα, ἐπάνω τῶν παλαιοτέρων ἀρχόντων ἱστᾷν, ἢ καὶ τὸν μηδὲ ὅλως ὄντα ἄρχοντα, διὰ προκοπῆς εἰς μείζονα τόπον καθιστᾷν. ὡσαύτως σημείωσαι ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ὀφφίκια ἤγουν τὰ ἀρχοντικὰ, οὐκ εἰσὶ τῆς ἐξουσίας τῶν ἐπισκόπων, ὥς τινες λέγουσιν, ἀλλὰ τῆς τῶν κανόνων αὐθεντίας καὶ φιλοτιμίας, ὥσπερ οὐδὲ τὰ τῶν λοιπῶν ταγμάτων δίκαια, ἤγουν τῶν διακόνων, τῶν ἱερέων καὶ τῶν λοιπῶν. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν μετὰ διαστάσεως ἤγουν ἐξ ἀπειθείας ἐξέπιπτον ἐκ τῶν οἰκείων βαθμῶν οἱ κληρικοὶ, ἀλλ᾽ εὐχείρως ἢ ἀχείρως καὶ ὅτε θελήσεως εἶχον οἱ ἐπίσκοποι τοῦτο γίνεσθαι. τοῦτο δὲ οὐκ ἔδοξε τοῖς θείοις πατράσιν. ἔτι σημείωσαι ὅτι οὐδεμία ἐστὶ διαφορὰ κληρικάτου καὶ ἀρχοντικίου. ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς αἰτίας μετακινεῖται ὁ ἄρχων ἀπὸ τοῦ ἀρχοντικίου αὐτοῦ, ἀφ᾽ ἧς καὶ ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος. ἔτι σημείωσαι ὅτι ἐπεὶ τῷ ὀνόματι τῶν κληρικῶν καὶ οἱ μοναχοὶ περιέχονται, καλῶς ἐκληφθήσονται τὰ τοῦ κανόνος καὶ εἰς τοὺς διακονητὰς τῶν μοναστηρίων.

Κανὼν λε΄.

Ἐάν τις τῶν κληρικῶν πενιχρὸς, προκόψας εἴς τινα τάξιν κτήσηται τί ποτε, ὑποκεῖσθαι τῇ ἐξουσίᾳ τῶν ἐπισκόπων. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι, ἢ καὶ οἱοιδήποτε κληρικοὶ οἱ μηδὲν ἔχοντες, ἐὰν προκόψαντες τῷ καιρῷ τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τῆς κληρώσεως αὐτῶν, ἀγροὺς ἢ οἱαδήποτε χωρία ἐπ᾽ ὀνόματι αὐτῶν ἀγοράσωσιν, ἵνα ὡς κατὰ δεσποτικῶν πραγμάτων ἔφοδον πεποιηκότες, ἐνέχωνται· εἰ μὴ ἄρα λοιπὸν ὑπομνησθέντες, τῇ ἐκκλησίᾳ ταῦτα εἰσκομίσωσιν. ἐὰν δὲ εἰς αὐτοὺς κυρίως φιλοτιμία τινὸς ἢ διαδοχὴ συγγενείας περιέλθῃ, ἐξ αὐτοῦ ποιήσωσιν ὃ ἐθέλει ἡ πρόθεσις αὐτῶν. εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸ προθέσθαι εἰς τοὐπίσω μεταστραφῶσι, τῆς ἐκκλησιαστικῆς τιμῆς ἀνάξιοι, ὡς ἀδόκιμοι, κριθῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν μ΄. ἀποστολικὸς κανὼν θεσπίζει ἀπογράφεσθαι τὸν ἐπίσκοπον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς χειροτονίας αὐτοῦ, τὰ οἰκεῖα πράγματα. ὡσαύτως καὶ ὁ κδ΄. κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ὥστε εἶναι φανερὰ ταῦτά τε καὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας εἰσοδιαζόμενα.

quemadmodum nec ipſos iniuria & ignominia afficere in ſacrorum graduum confundendis ordinibus, & eum qui fuit heri fortaſſe magiſtratus, ſupra omnes antiquiores magiſtratus collocando: vel eum qui ne fuit quidem omnino magiſtratus, per promotionem in maiori loco conſtituendo. Similiter nota quòd eccleſiaſtica officia non ſunt epiſcoporum poteſtatis, vt dicunt nonnulli, ſed canonum auctoritatis & dignitatis: ſicut nec reliquorum ordinum iura, ſcilicet diaconorum, ſacerdotum, & reliquorum. Niſi enim ita eſſet, non cum diſtinctione, ſcilicet propter inobedientiam, clerici ſuis gradibus exciderent, ſed ſeu bene, ſeu malè, quando vellent epiſcopi hoc fieri. Hoc autem ſanctis patribus minimè viſum eſt. Præterea nota, quòd nulla eſt differentia clericatus & officij. Ex eadem enim cauſa mouetur qui habet officium, ex qua ſacerdos & diaconus. Præterea nota, quòd quoniam ſub clericorum nomine etiam monachi continentur, rectè accipietur canon etiam ad miniſtros monaſteriorum.

CANON XXXV.

Si quis clericus pauper, in aliquem ordinem promotus, aliquid acquiſierit, epiſcoporum poteſtati ſubiiciatur. Similiter placuit, vt epiſcopi, & presbyteri, & diaconi, & cuiuſmodicunque clerici, qui nihil habent, ſi promoti, tempore epiſcopatus vel clericatus eorum, agros, vel cuiuſmodicunque, ac prædia nomine proprio emerint, tanquam qui dominica bona inuaſerint, teneantur, niſi vtique admoniti ea eccleſiæ retulerint. Sin autem ad eos propriè alicuius liberalitas vel ſucceſſio redierit, ex ea facient id quod eorum vult propoſitum. Sin autem etiam poſtquam propoſuerint, retro conuertantur, eccleſiaſtico honore indigni, vt reprobi, iudicentur.

SCHOL. BALS. Quadrageſimus canon apoſtolicus ſtatuit vt epiſcopus tempore ordinationis res ſuas deſcribat: ſimiliter & xxiiij. canon Antioch. ſyn. vt eæ ſint manifeſtæ, & itidem eccleſiæ redditus.

Præſens ergo canon decernit, vt ſi preſbyteri, vel diaconi, vel epiſcopi, vel cuiuſmodicunque clerici, ab eccleſiaſtico honore & miniſterio miſſi poſtea promoti fuerint: & tempore epiſcopatus vel clericatus quoduis immobile nomine proprio emerint, reputentur vt raptores bonorum Dominicorum, ſcilicet eorum quæ Deo ſunt dedicata. Hoc autem ſignificauit canon, dum dixit, Vt qui inuaſerint, teneantur, niſi huius admoniti, id eſt ab hoc temerario incepto deſiſtere iuſſi, ea eccleſiæ dominio aſcripſerint. Si autem ex hæreditate, vel legato, vel donatione aliquid ad eos deuenerit, debent quidem eorum illam quæ videbitur partem eccleſiæ dominio tribuere, reliquorum autem habere certum & indubitatum dominium. Sed ſi poſtquam propoſuerit ex iis aliqua eccleſię conſecrare, ſi eum pœnitentia ſubierit, à ſacerdotali honore excidet vt indignus & reprobus. Hæc cùm decernat canon, dicunt aliqui, ea quæ in ipſo ſunt, intelligi de omnibus quæ poſt epiſcopatus vel clericatus adoptionē vndecunque empta ſunt, vel etiam acquiſita ab epiſcopis vel clericis, præterquam ea quæ ad ipſos vel ex donatione, vel ex legato, vel hæreditate deuenerint. Mihi autem videtur quòd in epiſcopis quidem hoc locum habebit: quia nullus eſt eis alius modus per quē res acquirant, præterquam ex iuribus epiſcopalibus, & ex externis donationibus & legatis. Ac epiſcopalia quidē epiſcopatui tradentur: reliqua autem erunt eorum dominij, quemadmodum hic quoque canon hoc tractat. clerici autem, ſi poſtquam in clerum recepti ſunt, aliis modis & nō ex eccleſia res emerint, non cogentur ea eccleſiæ addicere: ſi quis enim fortè clericus fiat puerorum ludi magiſter, vel ſcriptor, vel magni alicuius viri ſubſcriptor, aut à ſecretis, & magnas ex eo facultates parauerit, quare cogetur ea quæ his rationibus acquiſita ſūt, eccleſiæ addicere? Præſens autem interpretatio hæret verbis canonis, tractātis ea quæ ex liberalitate vel hæreditatibus prouenerunt, eos habere in poteſtate, abſq; eo quòd quidquā debeat dari eccleſiæ.

A ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται ἐὰν οἱ ἐπίσκοποι, ἢ πρεσβύτεροι, ἢ διάκονοι, ἢ οἱ δήποτε κληρικοὶ γενόμενοι παρὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας καὶ τιμῆς, μετὰ ταῦτα προκόψωσι, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τῆς κληρώσεως οἱονδηποτοῦν ἀκίνητον ἀγοράσωσιν εἰς ὄνομα οἰκεῖον, λογίζονται ὡς ἅρπαγες τῶν δεσποτικῶν πραγμάτων, ἤγουν τῶν ἀνατεθειμένων τῷ θεῷ. τοῦτο γὰρ ἐνέφηνεν ὁ κανὼν διὰ τὸ εἰπεῖν, ὡς ἔφοδον πεποιηκότες ἐνέχονται, εἰ μήπως ὑπομνησθέντες παρὰ τούτου, ἤγουν παραγγελθέντες ἀποστῆναι τοῦ τολμηθέντος, B προσκυρώσωσι ταῦτα τῇ ἐκκλησίᾳ. εἰ δὲ ἀπὸ κληρονομίας ἢ ληγάτου ἢ δωρεᾶς περιέλθῃ τι εἰς αὐτοὺς, ὀφείλουσι μέρος μὲν ἀπὸ τούτων, ὃ δοκοίη αὐτοῖς, προσκυροῦν τῇ ἐκκλησίᾳ, τῶν λοιπῶν δὲ τὴν κυριότητα ἔχειν ἀναμφίλεκτον. μετὰ μέντοι τὸ προθέσθαι ἀφιερῶσαί τινα ἐκ τούτων τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐὰν μεταμελος γένηται, ἐκπεσεῖται τῆς ἱερατικῆς τιμῆς ὡς ἀνάξιος καὶ ἀδόκιμος. ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου λέγουσί τινες ἐξακούεσθαι τὰ ἐν αὐτῷ, εἰς πάντα τὰ μετὰ τὴν κλήρωσιν ἢ τὴν ἐπισκοπὴν ἀγορασθέντα ὁθενδήποτε, ἢ καὶ ἐπικτηθέντα παρὰ C ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, ἄνευ τῶν ἀπὸ δωρεᾶς ἢ ληγάτου ἢ κληρονομίας, περιελθόντων εἰς αὐτούς. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς ἐπὶ μὲν τοῖς ἐπισκόποις τοῦτο κρατήσει, ὅτι οὐδὲ ὕπεστι τρόπος ἕτερος αὐτοῖς δι' οὗ κτήσονται πράγματα· ἀλλ' ἢ μόνος ὁ ἀπὸ τῶν ἐπισκοπικῶν δικαίων καὶ ὁ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν δωρεῶν καὶ ληγάτων. καὶ τὰ μὲν ἤγουν τὰ ἐπισκοπικὰ, τῇ ἐπισκοπῇ προσκυρωθήσονται· τὰ δὲ λοιπὰ, τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ ἔσονται. καθὼς τοῦτο καὶ ὁ κανὼν διαλαμβάνει. οἱ δὲ κληρικοὶ, ἐὰν μετὰ τὴν κλήρωσιν ἀπὸ ἑτέρων D τρόπων, οὐχὶ ἀπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας, ἀγοράσωσι πράγματα, οὐκ ἀναγκασθήσονται ταῦτα προσκυρῶσαι τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐὰν γὰρ τυχὸν παιδοδιδάσκαλος γένηταί τις κληρικὸς ἢ καλλιγράφος ἢ ὑπογραφεὺς μεγιστᾶνος τινὸς, καὶ ἐντεῦθεν πολυκτήμων καταστῇ, ἵνα τί καταναγκασθήσεται τὰ ἀπὸ τοιούτων τρόπων ἐπικτηθέντα αὐτῷ τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυρῶσαι; ἡ παροῦσα δὲ ἑρμηνεία, ἐξέχεται καὶ τῶν ῥημάτων τοῦ κανόνος διαλαμβάνοντος τὰ ἀπὸ φιλοτιμιῶν ἢ κληρονομιῶν, ἔχειν ἐπ' ἐξουσίας αὐτοὺς ἄνευ μέρους τινὸς ὀφείλοντος δοθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ.

τοῦ δὲ κανόνος περὶ ἀκινήτων διαλαμβάνοντος, ἐρωτήσει τις ἐὰν τὸ αὐτὸ ὀφείλει κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν κινητῶν. καὶ οἶμαι ὅτι τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τούτοις γενήσεται, διὰ τὸ μηδεμίαν εἶναι διαφορὰν κινητῶν καὶ ἀκινήτων ὅσον εἰς τὴν ἐπίκτησιν. κυρίως δὲ εἶπεν ἀντὶ τοῦ εἰ ἐξ ὀρθοῦ αὐτοῦ καταλειφθῇ· ἐπεὶ πολλὰ καταλιμπάνονταί τισιν ὥστε αὐτὰ ἑτέροις ἀποκαταστῆσαι ἢ ἀναλῶσαι ὁπουδήποτε. ἐκ τῶν τοιούτων οὖν οὐκ ἀπαιτεῖται ἀφιερῶσαι τι τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἐκ τῶν κυρίως ἤτοι ἰδικῶς αὐτῷ καταλελειμμένων, καὶ ὧν κύριος ἐστὶν ἐκεῖνος. σημείωσαι δὲ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα ὅτι ἐξ ἀνάγκης ὀφείλουσιν οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ ἐπίσκοποι καταλιμπάνειν ταῖς κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίαις μέρος τι τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν κυρίων διαφερόντων τούτοις, πάντως δὲ ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς· καὶ τοῦτο οἷον ἂν καὶ ὅσον ἐστὶν, οὐκ ἀποπεμφθήσεται.

Κανὼν λς'.

Ὥστε πρεσβυτέρους πρᾶγμα τῆς ἐκκλησίας ἐν ᾗ καθιέρωνται, μὴ πιπράσκειν, καὶ ὥστε μηδενὶ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι πράγματι καταχρῆσθαι τοῦ τίτλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μάτρικος. Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε τοὺς πρεσβυτέρους παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων πρᾶγμα μὴ πιπράσκειν τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ καθιέρωνται· ὃν τρόπον καὶ τοῖς ἐπισκόποις οὐκ ἔξεστι πιπράσκειν χωρία τῆς ἐκκλησίας, ἀγνοούσης τῆς συνόδου, ἢ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. μὴ οὔσης τοίνυν ἀνάγκης, μηδὲ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι καταχρήσασθαι πράγματι ἐκ τοῦ τίτλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μάτρικος.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν ἱερεῖς τινὲς ἐπώλουν ἐκκλησιαστικὰ πράγματα παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων ἐπισκόπων. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπίσκοποι ἐπιπράσκον χωρία τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, παρὰ γνώμην τῆς κατ' αὐτοὺς συνόδου, ἢ καὶ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. φησὶν οὖν ὁ κανὼν μηκέτι τοῦτο γίνεσθαι· ἀλλὰ καὶ ὅτε περίκειται ἀνάγκη ποιῆσαι τοιοῦτόν τι ἐπίσκοπον, μετὰ συναρέσεως τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου καὶ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων τοῦτο ποιεῖν. ἄλλως δὲ πως μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας αὐτὸν καταχρήσασθαι πράγματι καταγεγραμμένῳ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς βρεβίοις, ἤγουν ἐν τῇ μάτρικι, τουτέστιν ἐν τῇ ἀπογραφῇ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τίτλου, ἤγουν βιβλίου. τίτλος γὰρ λέγεταί ποτε μὲν ἡ ἐπιγραφὴ, ποτὲ δὲ καὶ τὸ βιβλίον.

A Cùm autem canon tractet de immobilibus, rogauerit quiſpiam an idem ſeruari debeat etiã in mobilibus: & exiſtimo quòd idem etiam in his fiet. Nulla enim eſt differentia mobilium & immobilium, quod ad acquiſitionem attinet. Propriè autem dixit, pro eo quod eſt, ſi directò ei relicta ſint. Multa enim multis relinquuntur, vt ea aliis quomodocunque reddant ac reſtituant. Ex huiuſmodi ergo non poſtulat, vt quidquam eccleſiæ conſecret, ſed ex iis quæ propriè ſeu priuatim ei B relicta ſunt, & quorum ille eſt dominus. Nota autem canonem qui dicit quòd epiſcopi & clerici debent neceſſariò ſuis eccleſiis partem aliquam ex iis quæ propriè ad eos pertinent, relinquere, omnino quidem in extremo ſpiritu: & hoc cuiuſmodi & quantulumcunque eſt non repudiabitur.

CANON XXXVI.

Vt presbyteri rem eccleſiæ, in qua conſecrantur, non vendant : & vt nulli liceat epiſcopo vti re quæ ex titulo matricis eccleſiæ: C *ſimiliter placuit, vt presbyteri, præter mentem ſuorum epiſcoporum, non vendant rem eccleſiæ, in qua conſecrantur : quomodo epiſcopis quoque non licet vendere prædia eccleſiæ, ignorante ſynodo, vel ſuis presbyteris. Non exiſtente ergo neceſſitate, non liceat epiſcopo abuti re quæ eſt ex titulo matricis eccleſiaſticæ.*

SCHOL. BALS. Vt eſt veriſimile, quidam ſacerdotes vendebant eccleſiaſticas, præter ſuorum epiſcoporum ſententiam. Quin etiam epiſcopi vendebant prædia ſuarum D eccleſiarum preter ſynodi ſententiam, vel etiam ſuorum ſacerdotum. Dicit ergo canon, ne hoc fiat amplius: ſed quando id faciendi neceſſitas premit epiſcopum, id cum ſynodi conſenſu & ſuorum preſbyterorum faciat: ei autem aliter re vti non liceat, quæ in breuibus eccleſiaſticis ſcripta eſt, ſeu in matrice: hoc eſt, in deſcriptione eccleſiaſtici tituli, ſeu libri. Titulus enim dicitur aliquando inſcriptio: aliquando verò cauſa : aliquando autem & liber.

Cùm autem audis canonem dicentem, nec epiſcopum præter ſynodi ſententiam & ſuorum presbyterorum prædia vendere: nec presbyteros præter ſententiam ſuorum epiſcoporum vendere res eccleſiaſticas, ne dixeris, quod ad hoc attinet, presbyteros æquari epiſcopis: ſed dic quòd presbyteri quidem, præter epiſcoporum ſententiam, quamcunque rem mobilem, vel immobilem, vel etiam per ſe mobilem, & quæ facilè corrumpi poteſt, vinum fortè, vel frumentum, vendere non poſſunt. Epiſcopus autem ea quidem quæ facilè corrumpi poſſunt, mobilia & per ſe mobilia, etiam præter ſuorum clericorum ſententiam poteſt alienare, ſed non itidem immobilia. Propterea enim præſens quoque canon iubet presbyteros non vendere bona eccleſiaſtica ſine epiſcopis: Epiſcopis autem prohibuit vendere immobilia ſine neceſſitate & ſine ſynodali ſententia & presbyterorum. Quòd autem habet epiſcopus poteſtatem, etiam præter ſuorum presbyterorum mentem & ſynodi, vendendi per ſe mobilia & immobilia, quæ facilè per ſe corrumpi poſſunt, patet ex xxxviij. & xlj. can. quos etiam lege: atque etiam ex præſenti canone, qui prohibet eccleſiaſticorum prædiorum & fundorum alienationem ſine cognitione & examinatione. Ne huic autem interpretationi repugnare videantur canones qui prohibẽt ab epiſcopis vendi ſacra eccleſiaſtica. Etſi enim ſint mobilia, immobilium tamen locum obtinẽt: ſicut & hoc ſæpe in legibus inuenitur. Porrò & quando eſt eccleſiaſticum immobile vendendum propter prementem neceſſitatem, non debet epiſcopus vendere rem quæ habet reditũ, ſed quæ ſit qualem xxvj. can. preſentis ſynodi eam eſſe vult, & ſecundùm dictas illic diſtinctiones. Abuſus autẽ canon meminit, ne quis dicat prohiberi ſolùm venditionem immobilium, non autem etiam alias alienationes. Neque enim per emphyteuſin, neque per donationem, neque per permutationem, neque ad multum tempus poteſt epiſcopus rem eccleſiaſticam alienare, niſi vrgeat neceſſitas.

A ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος μήτε ἐπίσκοπον παρὰ γνώμην τῆς συνόδου καὶ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων πιπράσκειν χωρία τῆς ἐκκλησίας, μήτε τοὺς πρεσβυτέρους παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων ἐπισκόπων πωλεῖν πράγματα ἐκκλησιαστικά· μὴ εἴπῃς ἐξισοῦσθαι κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τοῖς ἐπισκόποις τοὺς πρεσβυτέρους. ἀλλ' εἰπὲ ὅτι οἱ μὲν πρεσβύτεροι παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων ἐπισκόπων οἱονδήποτοιοῦν πρᾶγμα κινητὸν ἢ ἀκίνητον, ἢ αὐτοκίνητον, ἢ καὶ εὔφθαρτον, οἶνον τυχὸν ἢ σῖτον πωλεῖν οὐ δύνανται. ὁ δὲ ἐπίσκοπος, τὰ μὲν
B εὔφθαρτα κινητὰ καὶ τὰ αὐτοκίνητα, καὶ παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων κληρικῶν ἐκποιεῖν δύναται· οὐ μὴν καὶ τὰ ἀκίνητα. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ κανὼν, τοὺς μὲν πρεσβυτέρους παρεκελεύσατο μὴ πωλεῖν πράγματα ἐκκλησιαστικὰ ἄνευ τῶν ἐπισκόπων· τοὺς δὲ ἐπισκόπους ἐκώλυσε πιπράσκειν ἀκίνητα ἄνευ ἀνάγκης καὶ συνοδικῆς γνώμης καὶ τῶν πρεσβυτέρων. ὅτι δὲ ἐξουσίαν ἔχει ὁ ἐπίσκοπος καὶ παρὰ γνώμην τῶν πρεσβυτέρων αὐτοῦ τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου πιπράσκειν ἐκκλησιαστικὰ αὐτοκίνητα καὶ εὔφθαρτα κινητὰ, δῆλόν ἐστιν ἀπὸ τοῦ λη'.
C ἀποστολικοῦ κανόνος καὶ τοῦ μα'· οὓς καὶ ἀνάγνωθι· ἀλλὰ μὴν καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος κωλύοντος τὴν ἀδιάγνωστον ἐκποίησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν χωρίων καὶ μονῶν. μὴ ἐναντιούσθωσι δέ σοι πρὸς τὴν παροῦσαν ἑρμηνείαν οἱ κανόνες οἱ κωλύοντες παρὰ ἐπισκόπων πιπράσκεσθαι ἱερὰ ἐκκλησιαστικά. κἂν γὰρ κινητὰ ταῦτα ὦσιν, ἀλλὰ ἀκινήτων ἐπέχουσι τόπον· καθὼς καὶ ἐν τοῖς νόμοις τοῦτο πολλαχοῦ εὑρίσκεται. καὶ ὅταν δὲ μέλλῃ διαπραθῆναι ἐκκλησιαστικὸν ἀκίνητον διὰ προκειμένην ἀνάγ-
D κην, οὐκ ὀφείλει πωλεῖν ὁ ἐπίσκοπος πρᾶγμα ἔχον πρόσοδον, ἀλλ' οἷον ὁ κς'. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου φησὶ, καὶ κατὰ τὰς ἐκεῖσε εἰρημένας διαιρέσεις. καταχρήσεως δὲ ὁ κανὼν ἐμνήσθη ἵνα μή τις εἴπῃ μόνην κωλύεσθαι τὴν διάπρασιν τῶν ἀκινήτων, οὐ μὴν καὶ τὰς ἄλλας ἐκποιήσεις. οὔτε γὰρ κατ' ἐμφύτευσιν, οὔτε κατὰ δωρεὰν, οὔτε κατὰ ἀνταλλαγὴν, οὔτε ἐπὶ χρόνοις πολλοῖς ἐκποιεῖσθαι ἐκκλησιαστικὸν ἀκίνητον ἐπίσκοπος δύναται ἀνάγκης μὴ προκειμένης.

Ἀνεγνώσθησαν

Ἀνεγνώσθησαν ἔτι μὴν ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ διάφοροι σύνοδοι πάσης τῆς τῶν Ἀφρῶν χώρας, ἐπιτελεσθεῖσαι ἐν τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις Αὐρηλίου ἐπισκόπου Καρχηδόνος.

Εκ τῆς συνόδου τῆς ἐν Ιππῶνι Ρεγίῳ γενομένης. Επὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου βασιλέως Θεοδοσίου Αὐγούστου τὸ τρίτον, καὶ ἐπὶ Αβουνδαντίου τοῦ λαμπροτάτου ὀγδόῳ, ἴδοις Οκτωβρίαις, ἐν Ιππῶνι Ρεγίῳ εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας πάκης· καὶ τὰ λοιπὰ πεπραγμένα ταύτης τῆς συνόδου διὰ τοῦτο οὐκ ἐγράφησαν, ἐπειδὴ τὰ ἐν αὐτῇ ὁρισθέντα, ἐν τοῖς ἀνωτέροις δείκνυται ἐγκείμενα.

Ερμηνεία.

Οὐκ ἐν μιᾷ συνελεύσει τὰ ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ γεγονότα ἐπράχθησαν, ἀλλ' ἐν διαφόροις. λυομένου γὰρ τοῦ συνεδρίου, πάλιν ἐν ἑτέρῳ καιρῷ συνήρχοντο, καὶ προτιθεμένων ζητημάτων ἐσκόπουν, καὶ τὰ δόξαντα ὥριζον, καὶ συνῆπτον αὐτὰ τοῖς προλαβοῦσιν.

Εκ τῆς συνόδου Καρχηδόνος, ἔνθα τοποτηρηταὶ ἐπίσκοποι τῆς ἀνθυπατίας πρὸς τὴν σύνοδον ἀποστέλλονται Αδρουμέτου. Επὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Αρκαδίου τὸ τρίτον, καὶ Ονωρίου τὸ δεύτερον, τῶν Αὐγούστων ὑπάτων, πρὸ δεκαὲξ καλανδῶν Ιουλίων εἰς Καρχηδόνα. Εν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τοποτηρηταὶ ἐπελέγησαν ἐπίσκοποι ἀνθυπατιανοὶ πρὸς τὴν Αδρυμετηνὴν σύνοδον.

Εκ τῆς συνόδου Καρχηδόνος ἔνθα πολλὰ ὡρίσθησαν. Επὶ Καισαρίου καὶ Αττικοῦ, τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ πέντε καλανδῶν Σεπτεμβρίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας Ρεστιτούτης, ἐν τῷ προκαθέζεσθαι Αὐρήλιον ἐπίσκοπον, ἅμα ἐπισκόποις παρεστώτων διακόνων, παραγινομένων ἔτι μὴν Βίκτορος τοῦ γέροντος τοῦ Πουπιανίτου, Τίτου τοῦ Μηχιππιτανοῦ, Ευαγγέλου Ασουρετανοῦ, ὡμίλησε πρὸς τοὺς ἐπισκόπους Αυρήλιος ἐπίσκοπος Καρχηδόνος.

Αυρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· μετὰ τὴν προορισθεῖσαν ἡμέραν τῆς συνόδου καθημένων ἡμῶν, ὡς μέμνησθε, ἀδελφοὶ μακαριώτατοι, καὶ προσδοκώντων ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Αφρικῆς τοποτηρητὰς παραγενέσθαι πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ὑμετέρας συζητήσεως, τὴν, ὡς εἶπον, προορισθεῖσαν· ἀλλὰ καὶ ἀναγνωσθείσης ἐπιστολῆς τῶν ἀπὸ τοῦ Βυζακίου συλλειτουργῶν ἡμῶν,

A *In hac præterea ſynodo lecta ſunt diuerſæ ſynodi vniuerſæ Aphrorum regionis, peracta in præcedentibus temporibus Aurelij epiſcopi Carthaginenſis.*

Ex ſynodo quæ in Hippone Rhegio facta eſt, ſub clariſſimo Imp. Theodoſio Auguſto, tertiùm, & ſub Abundantio illuſtriſſimo viro, octauùm, Idibus Octobris, in Hippone Rhegio in ſecretario eccleſiæ Pacis: Et reliqua huius ſynodi acta propterea ſcripta non ſunt: quia quæ in ea conſtitutæ ſunt, in ſuperioribus ſita eſſe oſtenduntur. B

SCHOL. BALS. Quæ in hac ſynodo acta fuere, non in vna congregatione acta ſunt, ſed in diuerſis. Soluto enim conſeſſu, rurſus alio tempore conuenerunt, & propoſitas quæſtiones definierunt, & eas præcedentibus coniunxerunt.

Ex ſynodo Carthaginenſi, in qua proconſularis prouinciæ legati ad ſynodum Adrumetum mittuntur ſub clariſſimis Imperatoribus Arcadio tertiùm & Honorio ſecundùm Auguſtis conſulibus, xvi. Cal. C *Iulias Carth. In hac ſynodo legati Proconſulares electi ſunt epiſcopi ad Adrumetanam ſynodum.*

Ex ſynodo Carthaginenſi, vbi multa decreta ſunt ſub Cæſario & Attico illuſtriſſimis conſulibus, v. Calendas Septembris, Carthagine, in ſecreto eccleſiæ Reſtitutæ, dum præſideret Aurelius epiſcopus ſimul cum epiſcopis aſſiſtentibus diaconis, præſentibus præterea Victore ſene Pupianite, Tito Micripetano, Euangelo Aſſuretano. Orationem autem ad epiſcopos habuit Aurelius epiſcopus Cartha- D *ginenſis, qui etiam ſic dixit:*

Poſt præfinitum diem ſynodi, ſedentibus nobis, vt meminimus, beatiſſimi, & expectantibus vt ex omnibus Africæ prouinciis adeſſent loci conſeruatores ad diem præfinitum veſtræ conquiſitionis, quæ, vt dixi, præfinita eſt: ſed etiã lecta epiſtola noſtrorum ex Byſacio in ſacris cõminiſtrorum:

Illo etiam præterea lecto veſtræ dilectioni, ſi quid vnà mecum conquiſierunt, qui tempus & diem ſynodi anticiparunt. Præterea autẽ lecta eſt, & à fratribus noſtris, Honorato & Vrbano, qui nobiſcum hodie ſynodi participes, miſſa legatio Sitifenſis regionis. Rurſus autem frater quoque Reginus Vegetſelitanæ regionis literas meæ mediocritati oſtendit à Creſcentiano & Aurelio coëpiſcopis noſtris primæ ſedis duarum Numidiarum: in quibus quidem literis meminit veſtra mecum vnà dilectio, eos ſignificaſſe, quòd vel ipſi ad hanc ſynodum ſibi veniendum ducerent, vel pro more, legatos mitterent. Quoniam autem hoc nullo modo factum eſt, teſtificantur qui à tam remota Mauritania Sitifenſis regione venerunt legati, non poſſe ſe ampliùs moram trahere. Propterea ergo fratres, ſi veſtræ videatur dilectioni, literæ fratrum noſtrorum ex Byſacio, & breuiarium, quod ipſi epiſtolæ alligarunt, in hac conuocata congregatione legantur, vt ſi quæ fortè ex iis veſtræ dilectioni minùs placeant, quæcunque cura ac diligentia corrigi potuerint, in melius trãsformentur. Hoc enim frater & coëpiſcopus Mizonius, vir primæ ſedis clariſsimus, pro ſuæ auctoritatis & prudentiæ dignitate ſcribens ad meam humilitatem petiuit. Si ergo placet, quæ ſunt conquiſita, legantur, & ſingula à veſtra dilectione conſiderẽtur.

SCHOL. BALS. Dies quo conuenirent, huius ſynodi patribus præfinita eſt, qui quidem ſperabant ex omnibus prouinciis Africæ loci conſeruatores ad ſynodum venturos: quorum aliqui quidem venerunt, aliqui verò non ſtiterunt: aliquorum autem allatæ ſunt literæ: qui in ſua regione agebant, & dicebant ſe non poſſe diutiùs perſeuerare. Epiſcopus Aurelius dixit ſynodo, quòd quoniam loci conſeruatores qui ad nos venerunt, diutius manere non poſſunt, legantur literæ fratrum noſtrorũ ex Byſacio, & breue emiſſum cum literis. Byzacium autem, & Sitifenſis, & duæ Numidię, & Seletianæ ſunt partes Africæ regionis. Legantur autem, inquit, vt ſi aliqua, inquit, reſiſtant veſtræ dilectioni, pro eo quod eſt, ſi aliqua eorũ vobis aduerſentur, & vos oſtendant,

A κἀκείνου δ' ἔτι μὴν παραναγινωσκομένου τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, εἴτι ἅμα ἐμοὶ συνεζήτησαν οἱ τὸν καιρὸν καὶ τὴν ἡμέραν τῆς συνόδου προλαβόντες. ἔτι μὴν ἀνεγνώσθη καὶ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν Ονωράτου καὶ Ουρβανοῦ, τῶν ἅμα ἡμῖν σήμερον τῆς συνόδου μετεχόντων, τοποτηρησία ἀποσταλεῖσα τῆς Σιτιφένσης χώρας. πάλιν δὲ καὶ ὁ ἀδελφὸς Ριγῖνος τῆς Βεγετσελιτανῆς χώρας γράμματα τῇ ἐμῇ μετριότητι ἐνεφάνισεν, ἀπὸ Κρεσκεντιανοῦ καὶ Αυρηλίου τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν τῶν τῆς πρώτης καθέδρας τῶν δύο Νουμιδιῶν, ἐν οἷς
B γράμμασι τούτοις ἐπαγγείλασθαι μέμνηται ἅμα ἐμοὶ ἡ ὑμετέρα ἀγάπη, ὅτι ἢ αὐτοὶ κατηξίουν ἐλθεῖν πρὸς ταύτην τὴν σύνοδον, ἢ κατὰ τὸ ἔθος ἀποστεῖλαι εἶχον τοποτηρητάς. ἐπεὶ δὲ τοῦτο οὐδαμῶς γέγονε, διαμαρτύρονται ἀπὸ τοσούτου μήκους τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης ἐλθόντες τοποτηρηταί, ἐπὶ πολὺ μὴ δύνασθαι ἐμβραδύνειν. διὰ οὖν τοῦτο, ἀδελφοί, ἐὰν δοκῇ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, τὰ γράμματα τῶν ἀπὸ τοῦ Βυζακίου ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ τὸ βρέβιον, ὅπερ τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ προσεδήσαν, ἐν ταύτῃ τῇ παρακλήτῳ συνελεύσει ἀναγνωσθῶσιν, ἵνα ἐάν τινα τυχὸν ἐξ
C αὐτῶν ἐνστῶσι τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὅσα τῇ ἐπιμελείᾳ δυνηθῶσι διορθωθῆναι, ὡς κρεῖττον μετατυπωθῶσι. τοῦτο γὰρ ὁ ἀδελφὸς καὶ συνεπίσκοπος ἡμῶν Μιζώνιος, ὁ τῆς πρώτης καθέδρας περιφανέστατος ἀνήρ, ἀξίως τοῦ ὄγκου καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ γράφων πρὸς τὴν ἐμὴν εὐτέλειαν ᾔτησεν. ἐὰν οὖν ἀρέσκῃ, τὰ συζητηθέντα ἀναγνωσθῶσι, καὶ ἕκαστα ἐκ τῆς ὑμετέρας κατανοηθῶσιν ἀγάπης.

Ερμηνεία.

Ημέρα ὡρίσθη συνελεύσεως τῆς συνόδου ταύτης τοῖς πατράσιν, οἵτινες ἤλπιζον ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν
D οὐ πασῶν τῆς Αφρικῆς τοποτηρητὰς ἐλθεῖν εἰς τὴν σύνοδον. ὧν τινὲς μὲν ἦλθον, τινὲς δὲ οὐκ ἀπηντήκασι. τινῶν δὲ προσεκομίσθησαν γράμματα. τῶν οὖν ἐπιδημησάντων, μὴ δύνασθαι λεγόντων ἐπὶ λίαν προσκαρτερεῖν, ὁ ἐπίσκοπος Αυρήλιος ἔφη πρὸς τὴν σύνοδον, ὅτι ἐπεὶ οἱ ἐλθόντες πρὸς ἡμᾶς τοποτηρηταὶ προσμένειν καὶ ἔτι οὐ δύνανται, ἀναγνωσθήτωσαν τὰ γράμματα τῶν ἀπὸ Βυζακίου ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ τὸ σὺν τοῖς γράμμασιν ἀποσταλὲν βρέβιον. τὸ δὲ Βυζάκιον καὶ ἡ Σιτιφένση καὶ αἱ δύο Νουμηδίαι, καὶ ἡ Σελλιτανή, τῆς Αφρικῆς χώρας εἰσὶ μοῖραι. ἀναγνώσθησαν δέ φησιν, ἵνα ἐὰν τινὰ ἐξ αὐτῶν ἐνστῶσι τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ἀντὶ τοῦ, ἐὰν τινὰ τούτων ἐναντιωθῶσιν ὑμῖν προσκόψασι τούτοις,

ὡς μὴ καλῶς τυπωθεῖσι, διορθωθῶσι ταῦτα διὰ ἐπιμελείας, καὶ εἰς κρεῖττον μετατυπωθῶσι. τοῦτο γάρ φησι καὶ ὁ Μειζόνιος ᾔτησε τὸ διορθωθῆναι τὰ δεόμενα διορθώσεως. παράκλητον δὲ τὴν συνέλευσιν εἴρηκεν, ἢ ὡς ἐκ παρακλήσεως ἀλλήλων ἀθροιζομένην, ἢ ὡς εἰς διόρθωσιν παρακαλοῦσαν, διὰ τῶν παρ' αὐτῆς ὁριζομένων, τοὺς μὴ βιοῦντας καλῶς ἢ μὴ φρονοῦντας ὀρθῶς περὶ πίστεως.

Κανὼν λζ'.

Ὅτι οὐδὲν ἐκ τῆς ἐν Ἱππῶνι συνόδου εἴη διορθωτέον. Ἐπίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐν τούτῳ τῷ βρεβίῳ τῷ ἀποδρεφθέντι ἐκ τῆς ἐν Ἱππῶνι συνόδου, οὐδὲν νομίζομεν εἶναι διορθωτέον ἢ προσθετέον· εἰ μὴ, ἵνα ἡ ἡμέρα τοῦ ἁγίου πάσχα ἐν τῷ καιρῷ τῆς συνόδου γνωρισθείη.

Ἑρμηνεία.

Ἡ Ἱππὼν πόλις ἐστὶ τῆς Καρχηδόνος, ἐν ᾗ συνόδου ἀθροισθείσης πολλὰ ὡρίσθησαν, ἐξ ὧν τινὰ ὀλίγα (βρέβεις γὰρ παρὰ τοῖς Λατίνοις, τὸ βραχὺ) ἀποδρεφθέντα ἤτοι ἀποτμηθέντα προσεκομίσθησαν, καὶ ἔδοξαν καλῶς ἔχειν. τοῦτο δὲ μόνον ἔφησαν οἱ πατέρες εἶναι ἀναγκαῖον τὸ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου πάσχα δήλην γενέσθαι.

Κανὼν λη'.

Περὶ τοῦ, τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς μὴ εὐχερῶς τὰ τέκνα αὐτῶν ποιεῖν ἐμαγκίπατα. Ὥστε τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς τὰ τέκνα αὐτῶν μὴ ἐᾶν αὐτεξουσίως ἀπιέναι διὰ ἐμαγκιπατίωνος, εἰ μὴ δῆλον εἰς τοὺς τρόπους καὶ εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτῶν πληροφορηθῶσιν· ὡς λοιπὸν τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν εἰς αὐτοὺς συντείνειν.

Ἑρμηνεία.

Ἐμαγκιπατίων λέγεται παρὰ Ῥωμαίοις ἡ παρὰ τῶν πατέρων διδομένη τοῖς ὑπεξουσίοις παισὶν, αὐτεξουσιότης. φησὶν οὖν ὁ κανὼν μὴ γίνεσθαι αὐτεξουσίους τοὺς παῖδας τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κληρικῶν παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς ἡλικίας καὶ τῶν ἀγαθῶν τρόπων πληροφορίαν δώσουσιν, ὅτι δύνανται δεόντως καὶ εὐλαβῶς τὰ κατ' αὐτοὺς οἰκονομεῖν. τούτου δὲ οὕτω γινομένου, φασὶ τοὺς πατέρας λόγον διδόναι ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν παίδων. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐθέσπισε ταῦτα χάριν τῶν τέκνων τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κληρικῶν. οἱ δὲ νόμοι παρακελεύονται διὰ νομίμου πράξεως ἤγουν μετὰ δικαστικῆς διαγνώσεως τὴν αὐτεξουσιότητα γίνεσθαι,

A vt non rectè ſtatuta, ea per veſtram diligentiam corrigantur, & in melius transformentur. Hoc enim, inquit, Mizonius quoque petiuit, vt corrigantur quæ correctione indigent. Quod autem, in hac conuocata congregatione, Latinè eſt, Græcè, παράκλητον συνέλευσιν habetur, quod ſignificare poteſt, vel ex ſui mutua conuocatione congregatam, vel ad correctionem adhortantem, per ea quæ ab ipſa definita ſunt, eos qui non rectè viuunt, vel de fide rectè ſentiunt.

B

Canon XXXVII.

Quòd nihil eorum quæ in Hipponenſi ſynodo acta ſunt, ſit corrigendum. Epigonius epiſcopus dixit, In hoc breuiario, quod ex Hipponenſi ſynodo decerptum eſt, nihil eſſe corrigendum vel addendum putamus, niſi vt dies ſancti Paſchæ in tempore ſynodi ſignificetur.

Schol. Bals. Hippo vrbs eſt Carthaginenſis ditionis: in qua collecta ſynodo, multa conſtituta ſunt: ex quibus pauca quædam (id enim breue apud Latinos ſignificat)
C decerpta allata ſunt, & rectè habere viſa ſunt. Hoc autem ſolum dixerũt patres eſſe neceſſarium, vt ſancti Paſchæ dies manifeſtus euadat.

Canon XXXVIII.

Vt epiſcopi & clerici ſuos liberos non facilè emancipent. Vt epiſcopi & clerici non ſinant ſuos liberos ſui iuris fieri per emancipationem, niſi de moribus & ætate eorum probauerint: Vt eorum peccata deinceps in ipſos conferantur.

Schol. Bals. Emancipatio
D apud Romanos dicitur libertas quæ datur à patribus filiis qui ſunt in eorum poteſtate. Dicit ergo canon, non debere ſui iuris fieri epiſcoporum & clericorum filios à ſuis patribus, niſi ex moribus & eorum ætate probauerint, quòd poſſint ſua prudenter, & vt oportet, adminiſtrare. Hoc autem niſi ſic fiat, dicunt patres reddituros rationem pro peccatis filiorum. Et canon hęc quidem decreuit de epiſcoporum & clericorum filiis. Leges autem iubent vt per actum legitimum, ſiue cum legitima examinatione fiat examinatio,

καὶ διακόνους καὶ πρεσβυτέρους μὴ χειροτονεῖσθαι πρὶν πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν Χριστιανοὺς ὀρθοδόξους ποιήσωσιν. A

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν παρὼν κανὼν, κωλύει χειροτονεῖσθαι τινὰ πρὶν τὸ γενέσθαι ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς τοὺς σὺν αὐτῷ κατοικοῦντας ἀπίστους ἢ αἱρετικούς. ἕτεροι δὲ κανόνες κολάζουσι καὶ αὐτὸ τοῦτο, τὸ συνδιάγειν ὀρθόδοξον μετὰ ἀπίστων ἢ αἱρετικῶν. Εἰ γοῦν λαϊκῷ οὐκ ἔξεσται κοινωνεῖν μετὰ ἀπίστου αἱρετικοῦ, πολλῷ πλέον ἐπισκόπῳ ἢ κληρικῷ τοῦτο οὐ παραχωρηθήσεται. διὸ οὐ μόνον οὐ κληρωθήσεται B ὀρθόδοξος διάγων μετὰ ἀπίστου ἢ αἱρετικοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνίας ἐκβληθήσεται. ὁ γὰρ κοινωνῶν ἀκοινωνήτῳ, ἀκοινώνητός ἐστι.

Κανὼν μ'.

Περὶ τοῦ, μὴ ἐξεῖναι περαιτέρω ἄρτου καὶ οἴνου ὕδατι μεμιγμένου, τί ποτε ἐν τοῖς ἁγίοις προσφέρειν. Ἵνα ἐν τοῖς ἁγίοις μηδὲν πλέον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου προσενεχθείη, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ κύριος παρέδωκε· τοῦτ' ἔστιν ἄρτου καὶ οἴνου ὕδατι μεμιγμένου. ἀπαρχὴ δὲ εἴτε μέλι εἴτε γάλα, ὡς εἴωθεν, προσφερέσθω ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ C ἐθίμῳ εἰς τὸ τῶν νηπίων μυστήριον· εἰ γὰρ καὶ μάλιστα ἐν θυσιαστηρίῳ προσφέρεται, ὅμως ἰδίαν ἐχέτω κυρίως εὐλογίαν, ὡς ἐκ τοῦ ἁγιάσματος τοῦ κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος διΐστασθαι· μηδὲν δὲ πλέον ἐν ταῖς ἀπαρχαῖς προσφέρεσθαι, ἢ ἀπὸ σταφυλῶν καὶ σίτου.

Ἑρμηνεία.

Ὁ λβ. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου πλατέως θεσπίζει γίνεσθαι τὴν ἀναίμακτον θυσίαν μετὰ ἄρτου καὶ οἴνου μεμιγμένου ὕδατι. ὡς τοῦ μὲν ἄρτου, τύπον ἔχοντος τοῦ κυριακοῦ σώματος· D τοῦ δὲ οἴνου, τύπον τοῦ αἵματος. ἐπεὶ δὲ οὐκ αἷμα μόνον ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Κυρίου ἐῤῥύη, ἀλλὰ καὶ ὕδωρ, διὰ τοῦτο συγκιρνᾶται τῷ προσφερομένῳ οἴνῳ καὶ ὕδωρ. ἀνάγνωθι καὶ τὸν γ'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων. τὰ αὐτὰ δὲ τούτοις καὶ ὁ παρὼν κανὼν διακελεύεται, προστιθέμενος ὡς εἰ καὶ εἴωθε προσφέρεσθαι ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ὡς ἀπαρχὴ μέλι ἢ γάλα ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐθίμῳ εἰς τὸ τῶν νηπίων μυστήριον, ἤγουν ὑπὲρ τῶν νηπίων, ἀλλ' ὅμως οὐκ ὀφείλουσι ταῦτα συναναχεῖσθαι μετὰ τῶν θείων ἁγιασμάτων, ἀλλ' ἰδιαζόντως κεῖσθαι, καὶ εὐλογεῖσθαι μᾶλλον ὑπ' ἐκείνων.

& presbyteri & diaconi non ordinentur, priuſquam omnes qui ſunt in ſuis ædibus Chriſtianos orthodoxos fecerint.

SCHOL. BALS. Præſens quidem canon prohibet aliquem ordinari, priuſquam infideles & hæretici, qui cum eo habitant, fiant orthodoxi Chriſtiani. Alij autem canones hoc ipſum quoque puniunt, ſi orthodoxus ſcilicet vnà cum infidelibus vel hæreticis verſetur. Si ergo laico non permittitur cũ infideli & hæretico verſari, multò magis hoc epiſcopo vel clerico non permittetur. Quamobrem non ſolùm in clerum non referetur orthodoxus, qui cum infideli vel hæretico degit, ſed etiam communione eiicietur. Qui enim communicat cum excommunicato, eſt excommunicatus.

CANON XL.

Non licere vltra panem & vinum aqua mixtum quidquam in ſanctis offerre. Vt in ſanctis nihil amplius quàm corpus & ſanguis domini offeratur, vt etiam ipſe dominus tradidit, hoc eſt, panis & vinum aqua mixtum. Primitiæ autem, ſiue mel, ſiue lac, offerantur, vno die conſueto, ad infantium myſterium. Etſi enim maximè ad altare offerantur, propriam tamen ſuam habent benedictionem, vt à dominici corporis ſacramento ſeiungantur. Nihil autem in primitiis ampliùs offeratur, quàm ex vuis & frumentis. De conſecr. diſt. 2. In ſacramento.

SCHOL. BALS. XXXII. canon ſyn. in Trullo abundè conſtituit, vt incruentum fiat ſacrificium cum pane & vino aqua mixto, vtpote pane quidem typum gerente dominici corporis, vino autem typum ſanguinis. Quia autem non ſolus ſanguis ex latere domini effluxit, ſed etiam aqua, propterea vino quod offertur, aqua quoq; commiſcetur. Lege etiam iij. can. ſanctorum Apoſtolorum. Eadem autem cum iis præſens quoque canon præcipit, adiiciens, quòd etiam ſi ſoleat in altari offerri mel, vel lac, tanquam primitiæ in die conſueto, ad infantium myſterium, ſcilicet pro infantibus, ea tamen non debent vnà cum diuinis ſacramentis reponi, ſed ſeorſum locari, & magis ab illis benedici.

καὶ παρέσχες τοῖς κανόσι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου μεταγενεστέρας οὔσης. τὰ ὀνόματα δὲ ταῦτα ἐκωλύθησαν διὰ περιαίρεσιν ἀλαζονείας. καὶ διὰ τοῦτο οἱ πλείους τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων, ταπεινοὺς καὶ εὐτελεῖς ἑαυτοὺς ἐν ταῖς οἰκείαις ὑπογραφαῖς ὀνομάζουσι.

Κανὼν μγ΄.

Περὶ τοῦ, μὴ καπηλεύεσθαι τοὺς κληρικοὺς, εἰ μὴ ἐπιξενουμένους. Ὥστε τοὺς κληρικοὺς χάριν τοῦ φαγεῖν ἢ πιεῖν μὴ εἰσιέναι εἰς καπηλεῖα, εἰ μηδὲν ξενίας ἀνάγκη συνωθουμένους.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα νδ΄. καὶ τῆς ϛ΄. συνόδου κανόνα θ΄. πλατύτερον διδάσκοντας τὰ περὶ τούτων.

Κανὼν μδ΄.

Περὶ τοῦ, ἀπὸ νηστικῶν τῷ θεῷ προσάγεσθαι θυσίας. Ὥστε ἅγια θυσιαστηρίου, εἰ μὴ ἀπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων, μὴ ἐπιτελεῖσθαι, ἐξῃρημένης μιᾶς ἐτησίας ἡμέρας, ἐν ᾗ τὸ κυριακὸν δεῖπνον ἐπιτελεῖται. ἐὰν δέ τινων κατὰ τὸν δειλινὸν καιρὸν τελευτησάντων εἴτε ἐπισκόπων, εἴτε τῶν λοιπῶν παράθεσις γένηται, μόναις εὐχαῖς ἐκτελεσθῇ, ἐὰν οἱ ταύτην ποιοῦντες, ἀριστήσαντες εὑρεθῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ κθ΄. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου μέμνηται τοῦ κανόνος τούτου. καὶ ἀνετράπη τὸ ἐν τῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν τὸ κυριακὸν τελεῖται δεῖπνον, μὴ νήστεις εἶναι τοὺς τελοῦντας τὰ ἅγια. ἀναγνωστέον οὖν τὰ ἐκεῖ γεγραμμένα. τὰ δὲ ἑξῆς τοῦ παρόντος κανόνος περὶ τῶν ἐν τῷ δειλινῷ τελευτώντων ἐοίκασι τοιαῦτα εἶναι ἐπὶ τοῖς τελευτῶσι καὶ ταῖς παραθέσεσιν αὐτῶν, ἤγουν ὅτε παρετίθεντο, ἵνα τελεσθῇ ἐπ' αὐτοῖς τὰ ἐπικήδεια ᾄσματα, ὡς ἔοικε, καὶ προσκομιδὴ καὶ ἱερουργία ἐγίνετο. Εἰ γοῦν κατὰ τὸ δειλινὸν, φησὶν ὁ κανὼν, τελευτήσει τις, καὶ μὴ εἴησαν νήστεις οἱ ταῦτα τελοῦντες, μόναις εὐχαῖς ἐκτελείσθωσαν. τοῦτο δὲ σήμερον οὐ πράττεται.

Κανὼν με΄.

Περὶ τοῦ, μηδαμῶς συμπόσια ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιτελεῖσθαι. Ὥστε ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μὴ συμποσιάζεσθαι· Εἰ μηδὲν τυχὸν ἀνάγκη ξενίας διαβαίνοντες ἐκεῖ καταλύσωσιν. καὶ οἱ λαοὶ δὲ ἀπὸ τοιουτοτρόπων συμποσίων ὅσον δυνατόν ἐστι, κωλυέσθωσαν.

A Animaduerte autem canones Chalced. ſyn. quæ eſt antiquior. Prohibita ſunt autem hæc nomina ad tollendam arrogantiam: & propterea plures patriarchæ, & antiſtites, ſeipſos viles humileſque appellant in ſuis inſcriptionibus.

CANON XLIII.

Ne in caupona verſentur clerici, niſi hoſpitio accepti. Vt clerici comedendi vel bibendi gratia cauponam non ingrediantur, niſi hoſpitij neceſſitate compulſi. Diſt. 34. Clerici.

B SCHOL. BALS. Lege ſanctorum Apoſtolorum can. liiij. & vj. ſyn. can. ix. qui de his fuſiùs docent.

CANON XLIV.

Vt à ieiunis ſacrificia offerantur. Vt ſancta ſacrificia, non niſi à ſobriis hominibus peragantur, excepto vno die anni in quo dominica cœna peragitur. Sin autem aliquorum veſpertino tempore mortuorum, ſiue epiſcoporum, ſiue cæterorum commendatio fiat, ſolis precibus peragatur, ſi ij qui illam agunt, pranſi eſſe inuenti fuerint. De conſecr. diſt. 1. Sacramenta altaris.

C SCHOL. BALS. Viceſimus nonus ſynodi in Trullo canon meminit huius canonis: & permiſſum erat in die in quo cœna domini peragebatur, eos non eſſe ieiunos qui ſacra peragebant. Legenda ſunt ergo quæ illic ſcripta ſunt. Quæ autem in hoc canone deinceps cõſequuntur de iis qui veſpere mortui ſunt, videntur eſſe eiuſmodi in mortuis, & eorũ cõmendationibus, ſiue quando proferebantur, ſeu efferebantur, vt funebria in eis cantica peragerentur, & vt conſentaneum eſt, ob elationis quoque & emenda- D tionis ſacrificium peragebatur. Si ergo veſpere, inquit canon, mortuus fuerit quiſpiam, & non fuerint ieiuni qui hæc peragunt, ſolis precibus peragant. Hoc autem hodie non ſeruatur.

CANON XLV.

Ne conuiuia in eccleſiis vllo modo peragantur. Vt epiſcopi vel clerici in eccleſia non conuiuentur, niſi fortè hoſpitij neceſſitate tranſeuntes, illic diuerſentur. Quinetiam populi quoad eius fieri poteſt, ab eiuſmodi conuiuiis prohibeantur. Diſt. 42. ca. Nulli epiſcopi.

προνοίᾳ ταῖς τιμιωτέραις γυναιξὶ παρατίθεσθαι, ἢ ἅμα κατοικούσας ἀλλήλας φυλάττειν, ἵνα μὴ πανταχοῦ πλαζόμεναι, τὴν ὑπόληψιν βλάψωσι τῆς ἐκκλησίας.

Ἑρμηνεία.

Ἡ μὲν ρκγ'. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ ἤγουν ὁ δ'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου φησὶ ταῦτα ῥητῶς. ἐν ἅπασι δὲ τοῖς μοναστηρίοις ἅπερ κοινόβια καλοῦνται, κελεύομεν κατὰ τοὺς μοναχικοὺς κανόνας, ἐν ἑνὶ οἴκῳ πάντας οἰκεῖν, καὶ κοινῶς τρέφεσθαι, κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον, ἐν ἑνὶ οἴκῳ πάντας κεχωρισμένως καθεύδειν· ὥστε ἀμοιβαδὸν ἀλλήλοις μαρτυρίαν τῆς σώφρονος διαγωγῆς παρέχειν αὐτούς. τούτων ἁπάντων καὶ περὶ τὰ μοναστήρια καὶ ἀσκητήρια τῶν γυναικῶν παραφυλαττομένων. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται τὰς ἀνατεθειμένας τῷ θεῷ παρθένους χωριζομένας ἀπὸ τῶν οἰκείων πατέρων, μὴ καθ' ἑαυτὰς διάγειν, ἀλλ' ἐπεὶ παρὰ τῶν πατέρων ἐφυλάττοντο· ἡ δὲ τοιαύτη φυλακὴ μετὰ τὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀνάθεσιν αὐτῶν ἀπέλειψεν, ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι ἢ τούτων ἀπόντων οἱ πρεσβύτεροι παραδιδόναι ταύτας σεμναῖς γυναιξὶν, ἐφ' ᾧ ὑπὸ τούτων διὰ τῆς ὁμοζωΐας φυλάττεσθαι. ἢ εἰ μὴ τοῦτο, πάσας τὰς ἱερὰς ταύτας παρθένους ὁμοῦ κατοικεῖν, ἵνα συζῶσαι φυλάττωσιν ἀλλήλας, καὶ μὴ πλαζόμεναι, ἤγουν τῇ δὲ κἀκεῖσε διατρίβουσαι, τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐκοσμίαν λυμαίνωσι διὰ τοῦ διδόναι οὐκ ἀγαθὰς ὑπολήψεις κατ' αὐτῶν. καὶ ὁ μὲν νόμος καὶ οἱ κανόνες, ἐν τούτοις. σήμερον δὲ ἀπὸ τούτων τέως εἰς ἡμᾶς μικρὸν ἢ οὐδὲν σχεδὸν γίνεται. οὔτε γὰρ οἱ μοναχοὶ τῶν ἀνδρώων μοναστηρίων ὁμοῦ κατοικοῦσιν, οὔτε αἱ ἀσκήτριαι. Εἰς μόνα δὲ τὰ γυναικεῖα κοινόβια μοναστήρια συντηρεῖται ἡ κοινὴ δίαιτα καὶ κατοικία. Εἰς δὲ τοὺς Λατίνους τέως ἡ τοιουτότροπος διαγωγὴ συντηρεῖται. πάντες γὰρ οἱ μοναχοὶ ὁμοῦ καὶ ἐσθίουσι καὶ ὑπνώττουσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ς'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. (πλατύτερον γὰρ ἐκεῖσε διελήφθη πῶς παρθένοι καθιεροῦνται καὶ δίχα τοῦ μοναστικοῦ σχήματος.) καὶ τὸν ιη'. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Κανὼν μη'.

Περὶ τῶν ἀσθενούντων καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποκρίνεσθαι μὴ δυναμένων. Ὥστε τοὺς

A *prouidentia, venerabilioribus fœminis cõmendentur, vel ſimul habitantes ſe inuicem cuſtodiant, ne vbique vagantes lædant exiſtimationem eccleſiæ.*

Schol. Bals. CXXIII.

Iuſtiniani nouella, ſeu iiij. cap. primi tit. iiij. libri, hæc dicit apertè: In omnibus autem monaſteriis, quæ Cœnobia vocantur, iubemus vt ſecundùm canones monaſticos, vel in domo omnes habitent, & communiter alantur, & ſimiliter in vna domo omnes ſeparatim dormiant: Vt
B ſibi inuicem moderatæ temperantiſque vitæ rationis teſtimonium prębeant, iiſdem omnibus etiam in fœminarum monaſteria aſceteriáque ſeruatis. Præſens autem canon ſtatuit, vt virgines Deo dedicatæ, à propriis patribus ſeparatæ, non per ſe degant: ſed quia à patribus ſeruabantur, poſt earum autem in eccleſia dedicationem, ea patrum cuſtodia & obſeruatio ceſſauit: debẽt epiſcopi, vel iis abſentibus presbyteri, eas venerandis mulieribus tradere, vt ab iis per communem vitæ
C ſocietatem ſeruentur. Sin minùs omnes ſacræ virgines ſimul habitent, vt ſimul viuentes, ſeipſas inuicem ſeruent: & non errantes, ſeu hic & illic agentes, eccleſiaſticam vitæ honeſtatem & moderationem polluant: quoniam non bonam ſui exiſtimationem præbeant. Et hæc quidem leges & canones. Hodie autem parum quid eorum vel propemodum nihil fit. Nam neque monachi monaſteriorum virorum ſimul habitant, neque aſcetriæ: in ſolis autem mulierum cœ-
D nobiis monaſteriis ſeruatur hæc communis ſimul viuendi ratio & habitatio. Apud Latinos autem hucvſque ſeruatur ea vitæ ratio. Omnes enim monachi ſimul comedunt, & dormiunt. Lege & vj. can. præſentis ſyn. & quę in eo ſunt. (Fuſiùs enim illic tractatum eſt, quomodo conſecrantur virgines etiam ſine monachali habitu.) & xviij. can. ſancti Baſilij.

Canon XLVIII.

De iis qui ſunt infirmi. Vt qui ſunt

καὶ μίμοις καὶ τοῖς λοιποῖς τοιουτοτρόποις προσώποις, ἢ ἀποστάταις, μετανοοῦσι καὶ ἐπιστρέφουσι πρὸς τὸν θεόν, χάριν ἢ καταλλαγὴν μὴ ἀρνεῖσθαι. A

& mimis, & reliquis eiuſmodi perſonis, vel apoſtatis pœnitentiam agentibus, & ſe ad Deum conuertentibus, gratia vel reconciliatio non negetur.

Ἑρμηνεία.

Σκηνικοὶ καὶ μῖμοι εἰσὶν οὐχὶ οἱ θυμελικοὶ οἱ τὰς ἐπιθαλαμίους ᾠδὰς μετὰ μουσικῶν ὀργάνων ᾄδοντες. οὗτοι γὰρ ἔντιμοι εἰσίν· ἀλλὰ οἱ παιγνιῶται, οἱ δούλους καὶ στρατιώτας καὶ γυναῖκας καὶ ἕτερα πρόσωπα μιμούμενοι, καὶ κατὰ κόρρης τυπτόμενοι, καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ α'. B καὶ δ'. κεφ. τοῦ β'. τίτλου τοῦ κα'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. Φασὶ γοῦν οἱ πατέρες, πάντας τοὺς τὰ τοιαῦτα ἁμαρτάνοντας καὶ ἀδιαφόρως ζῶντας, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς ἀποστάτας, τουτέστι τοὺς ἀρνησαμένους τὸν Χριστιανισμόν, ἐπιστρέφοντας πρὸς θεὸν ἤτοι μετανοοῦντας, μὴ ἀποπέμπεσθαι, ἀλλὰ διδόναι αὐτοῖς χάριν ἤγουν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ καταλλαγὴν ἤτοι λῦσιν τῶν ἐπιτιμίων.

Schol. Bals. Scenici & mimi eſſe dicuntur, non thymelici, & qui cãtus epithalamios cum muſicis canunt inſtrumentis: ij enim ſunt integræ exiſtimationis: ſed hiſtriones, ac ludiones, qui ſeruos, & milites, & mulieres, & alias quaſdam perſonas imitantur, & in faciem feriunt. Sicut hoc ex primo & iiij. capite, ij. tit. xxj. lib. Baſilic. Dicunt ergo patres, omnes qui ſic peccant, & temere ac citra delectum vitam inſtituunt: ſed etiam apoſtatas, hoc eſt, eos qui Chriſtianiſmum abnegauerunt, ad dominum ſe conuertentes, ſeu pœnitentiam agentes, non eſſe amandandos, ſed eis dandam eſſe gratiam, ſeu peccatorum remiſſionem, & reconciliationem, ſiue pœnarum ſolutionem.

Κανὼν ν'.

Περὶ τῶν παθῶν τῶν μαρτύρων. Ἐξέστω ἔτι μὴν ἀναγινώσκεσθαι τὰ πάθη τῶν μαρτύρων, ἡνίκα αἱ ἐτήσιαι αὐτῶν ἡμέραι ἐπιτελοῦνται. C

Canon L.

De paſſionibus martyrum. Liceat præterea legere paſſiones martyrum, quando anniuerſarij eorum dies celebrantur.

Ἑρμηνεία.

Εἰ καὶ ὥρισαν οἱ πατέρες ἐν τῷ κδ'. κανόνι τῆς παρούσης συνόδου τὰ ὀφείλοντα ἀναγινώσκεσθαι βιβλία· ἀλλὰ νῦν προστιθέασιν ἀναγινώσκεσθαι καὶ τὰ ὑπομνήματα τῶν μαρτυρικῶν παθημάτων ἐν ταῖς ἐτησίαις μνήμαις αὐτῶν.

Schol. Bals. Etiamſi in xxiiij. canone præſentis ſynodi patres definierint libros qui legi debeant, nunc tamen adiiciunt eſſe quoque legendas commemorationes paſſionum martyrum, in anniuerſariis eorum memoriis.

Κανὼν να'.

Περὶ Δονατιστῶν καὶ παιδίων τῶν παρὰ τοῖς Δονατισταῖς βαπτιζομένων. Ἤρεσεν ἵνα ἐρωτήσωμεν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνιερεῖς ἡμῶν, Σιρίκιον D καὶ Σιμπλικιανόν, περὶ μόνων τῶν νηπίων τῶν παρὰ τοῖς Δονατισταῖς βαπτιζομένων, μήπως τοῦτο, ὅπερ οἰκείᾳ προθέσει οὐκ ἐποίησαν, ἡ τῶν γονέων πλάνη ἐμποδίσῃ αὐτοῖς πρὸς τό, μὴ προκόπτειν εἰς ὑπουργίαν τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, ὅταν πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν σωτηριώδει προθέσει ἐπιστρέψωσιν. Τούτων δὲ ἐναρχθέντων, Ὀνωρᾶτος καὶ Οὐρβανός, οἱ ἐπίσκοποι τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης χώρας, εἶπον, ἐκ πολλοῦ ὅτε πρὸς ὑμετέραν ἁγιωσύνην ἀπεστελλόμεθα, τὰ γραφέντα ὑπερεθέμεθα, ταύτῃ τῇ κατανοήσει, ὅτι προσεδοκῶμεν ἀδελφοὺς ἡμῶν παραγενέσθαι τοποτηρητὰς Νουμιδίας·

Canon LI.

De Donatiſtis, & pueris, qui à Donatiſtis baptizantur. Placuit vt interrogemus fratres, & noſtros in ſacris comminiſtros, Siricium & Simplicianum, de ſolis infantibus qui à Donatiſtis baptizantur, ne hoc quod propria voluntate nõ fecerunt, parentum error ipſos impediat, ne promoueantur ad ſancti altaris miniſterium, quando ad Dei Eccleſiam ſalutari propoſito cõuerſi fuerint. His autem inceptis, Honoratus & Vrbanus Mauritaniæ Sitifenſis epiſcopi dixerunt, Diu quando ad veſtram ſanctitatem miſſi ſumus, quæ ſcripta erãt diſtulimus, hac cõtemplatione, quòd expectaremus vt fratres noſtri adeſſẽt Numidiæ loci cõſeruatores.

Sed quia non ſunt pauci dies, dum ij qui expectantur nequaquam acceſſerunt, vlterius prætermittere quæ nobis à noſtris coëpiſcopis mandata ſunt, non decet: & propterea relationem noſtram alacri animo ſuſcipite. De fide enim Niceni tractatus audiuimus: Verum eſt de ſanctis, quæ ſunt poſt prandium, vt à ieiunis, vt par eſt, offerantur, & tunc confirmatum eſt.

SCHOL. BALS. Qui ex hæreſi ad fidem orthodoxam accedunt, hi quidem baptizantur, illi verò ſancto ſolùm chriſmate vnguntur, poſtquam eorum hæreſes anathematizauerint. Vt eſt ergo veriſimile, ad veram & inculpatam fidem noſtram quidam in infantia à Donatiſtis baptizati, parentum ſuorum voluntate, qui erant & ipſi Donatiſtæ, volebant etiam ad ſacros gradus promoueri poſtquam ſuſcepti fuerant. Quia autem facilè ad hoc non admiſſi ſunt, facta eſt interrogatio, quid de iis fieri oporteat. Atque hic quidem canon nihil de eo quod rogatum eſt, reſpondet. Nihil enim dicit an baptizari oporteat, an inungi chriſmate: neque definit an impediatur quominus promoueatur ad gradum eccleſiaſticum: quemadmodum nec contrà. Tu verò lege vij. can. ij. ſyn. & quæ in eo ſunt: & ſcies quid in his fieri debeat. His autem ſic dictis dixerunt Mauritaniæ epiſcopi, quòd etiam ſi huc vſque diſtulerunt ſciſcitari, quæ iuſſi fuerant, quòd ſperarent venturos Numidiæ loci conſeruatores: Sed quia multum effluxit temporis, & qui expectabantur non acceſſerunt, non oportet amplius differre interrogationem. Quamobrem dixerunt non oportere ſancta à ſacerdotibus offerri, poſtquam nutrimẽtum guſtauerint, ſed à ſobriis, quia, inquiũt, hoc quoque à patribus Niceæ confirmatum eſt in tractatu de fide. In canonibus autem primæ ſynodi nihil de ea materia inuentum eſt.

CANON LII.

De rebaptizationibus & reordinationibus vel tranſlationibus epiſcoporum. Porrò illud quoque nobis mandatum referimus, quòd in ſynodo Capuæ decretum eſt, vt non liceat fieri rebaptizationes,

A Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ὀλίγαι ἡμέραι εἰσὶν ἀφ' οὗ οἱ προσδοκώμενοι οὐδαμῶς κατέλαβον, περαιτέρω παριδεῖν τὰ ἐνταλέντα ἡμῖν ἀπὸ τῶν συνεπισκόπων οὐ δεῖ. καὶ διὰ τοῦτο ἀδελφοὶ τὴν ἀναφορὰν ἡμῶν προθύμως εἰσδέξασθε. περὶ τῆς πίστεως γὰρ τοῦ ἐν Νικαίᾳ πρακτάτου ἠκούσαμεν, ἀληθές ἐστι περὶ τῶν γινομένων μετὰ τὸ ἄριστον ἁγίων, ἵνα ἀπὸ νηστικῶν, ὡς ἐστὶν ἄξιον, προσφέρωνται, καὶ τότε ἐβεβαιώθη.

Κανὼν ια'.

Οἱ ἐξ αἱρέσεως προσιόντες τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, B οἱ μὲν βαπτίζονται, οἱ δὲ μόνῳ χρίονται τῷ ἁγίῳ μύρῳ μετὰ τὸ ἀναθεματίσαι τὰς αἱρέσεις αὐτῶν. ὡς ἔοικεν οὖν προσήρχοντο τῇ ἀμωμήτῳ πίστει ἡμῶν τινὲς ἐν νηπιότητι βαπτισθέντες παρὰ Δονατιστῶν κατὰ προαίρεσιν τῶν γονέων αὐτῶν ὄντων καὶ τούτων Δονατιστῶν, καὶ ἤθελον προβιβασθῆναι εἰς βαθμοὺς ἱερατικοὺς μετὰ τὸ δεχθῆναι. ὅτι δὲ ῥαδίως εἰς τοῦτο οὐ προσεδέχοντο, γέγονεν ἐρώτησις τί χρὴ γίνεσθαι ἐπὶ τούτοις. καὶ ὁ μὲν κανὼν οὗτος, οὐδέν τι περὶ τοῦ ἐρωτηθέντος ἀπολογεῖται. οὔτε γὰρ φησὶν εἰ χρὴ τούτους μυ- C ρωθῆναι ἢ βαπτισθῆναι, οὔτε ὁρίζει μὴ ἐμποδίζεσθαι τούτους ἀναχθῆναι εἰς ἐκκλησιαστικὸν βαθμόν, ὥσπερ οὐδὲ τοὐναντίον. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν ζ'. κανόνα τῆς β'. συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ μάθῃς τί ὀφείλει γίνεσθαι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις. τούτων δὲ οὕτω λαλουμένων, εἶπον οἱ ἐκ Μαυριτανίας ἐπίσκοποι ὅτι εἰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ὑπερετίθεντο ἐρωτῆσαι ἃ παρηγγέλθησαν, διὰ τὸ ἐλπίζειν ἐλθεῖν τοποτηρητὰς ἀπὸ Νουμηδίας, ἀλλ' ἐπεὶ πολὺς παρῆλθε καιρὸς καὶ οἱ προσδοκώμενοι οὐ κατέλαβον, οὐ δεῖ καὶ ἔτι ὑπερτίθεσθαι τὴν ἐρώτησιν. διὸ καὶ εἶπον μὴ χρῆναι προσφέ- D ρεσθαι τὰ ἅγια παρὰ ἱερέων μετὰ τὸ γεύσασθαι τροφῆς, ἀλλ' ὑπὸ νηστικῶν· ὅτι φασὶν ἐβεβαιώθη τοῦτο καὶ παρὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων ἐν τῷ περὶ τῆς πίστεως πρακτάτῳ, ἤγουν ἐν τῇ κατεξετάσει τῆς πίστεως (πρακτάτον γάρ ἐστι κατὰ Λατίνους ἡ δοκιμασία.) ἐν δὲ τοῖς κανόσι τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου, οὐδὲν περὶ τοιαύτης εὕρηται ὑποθέσεως.

Κανὼν ιβ'.

Περὶ ἀναβαπτισμάτων καὶ ἀναχειροτονιῶν ἢ μεταβάσεων ἐπισκόπων. Ἐκεῖνο δὲ ἀναφέρομεν ἐνταλὲν ἡμῖν, ὃ καὶ ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν Καπούῃ ὁρισθέν, ὥστε μὴ ἐξεῖναι γίνεσθαι ἀναβαπτίσεις ἢ ἀνα-

ἢ ἀναχειροτονήσεις ἢ μετακινήσεις ἐπισκόπων. Κρεσκώνιος δὲ ὁ τῆς Ρεκένσης ἀγροῦ ἐπίσκοπος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου λαοῦ, τῇ Τουβνκένῃ ἐπέβη ἐκκλησίᾳ, καὶ ἕως τῆς σήμερον πολλάκις ὑπομνησθεὶς κατὰ τὸ ὁρισθὲν καταλιπεῖν τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν, ἣν ἐπῆλθεν, οὐκ εἵλετο. περὶ τούτου δὲ τὰ πρότερον λεχθέντα βέβαια ἠκούσαμεν· καὶ αἰτοῦμεν κατὰ τὸ ἐνταλὲν ἡμῖν, ἵνα καταξιώσητε ἐνδοῦναι παρρησίαν ἐπ' ἀδείας ἡμῖν γενέσθαι, ὅτι αὕτη ἡ ἀνάγκη παρασκευάζει, τῷ ἄρχοντι τῆς χώρας κατ' ἐκείνου προσελθεῖν, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, ἵνα ὁ τῇ παρ' ὑμῶν ὑπομνήσει τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης πειθαρχῆσαι μὴ θελήσας καὶ διορθώσασθαι τὸ ἀσυγχώρητον, αὐθεντίᾳ ἀρχοντικῇ παραχρῆμα κωλυθῇ. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· φυλαχθέντος τοῦ τύπου τῆς καταστάσεως μὴ κριθῇ τῆς συνόδου ὑπάρχων, ἐὰν ἐπιεικῶς αἰτηθεὶς παρὰ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, ἀποστῆναι παρῃτήσατο· ἐπεὶ ἐκ τῆς οἰκείας καταφρονήσεως καὶ μονοτονίας περιῆλθεν εἰς ἀρχοντικὴν ἐξουσίαν. Ονωρᾶτος καὶ Ουρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· τοῦτο οὖν πᾶσιν ἀρέσκει; Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· δίκαιόν ἐστιν, ἀρέσκει.

Ἑρμηνεία.

Ἐν Καπούῃ φασὶν οἱ πατέρες γενέσθαι σύνοδον, καὶ ἐν ἐκείνῃ ὁρισθῆναι τὸ μὴ ἀναβαπτίζεσθαι τοὺς παρὰ ὀρθοδόξων βαπτισθέντας, ἢ ἀναχειροτονεῖσθαι τοὺς παρὰ ἐπισκόπων ὀρθοδόξων χειροτονηθέντας· καὶ ἀκολούθως τοῖς ὁρισθεῖσιν ἐν τῇ τοιαύτῃ συνόδῳ τῇ τέως ἐμοὶ ἀγνοουμένῃ (οὐδὲ γὰρ συναριθμεῖται ταῖς τοπικαῖς συνόδοις) εἶπον οἱ αὐτοὶ τοποτηρηταὶ τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης, ὡς ἐπεὶ ταῦτα κεκώλυνται, ὀφείλουσι διορθωθῆναι καὶ αἱ παρὰ ἐπισκόπων γινόμεναι μεταπηδήσεις ἀπὸ ταύτης τῆς ἐκκλησίας εἰς ἑτέραν, διὰ τὸ λογίζεσθαι καὶ τοῦτο ὡσανεὶ ἀναβαπτισμὸν ἢ ἀναχειροτόνησιν. καὶ αὐτίκα προέθεντο φάκτον ὅτι Κρεσκώνιος ἐπίσκοπος καταπεφρόνηκε τοῦ οἰκείου λαοῦ, καὶ ἐπέβη ἑτέρας ἐκκλησίας. διὰ τοῦτο παρεγγυηθεὶς καταλιπεῖν τὴν ἀλλοτρίαν ἐκκλησίαν ἧς ἐπέβη παρὰ κανόνας, καὶ ἀντέχεσθαι τῆς οἰκείας, οὐκ ἐπείσθη τοῦτο ποιῆσαι. ὅτι οὖν τοῦτο βέβαιόν ἐστι καὶ ἀληθές, ζητοῦσι, κατὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐντολήν, ἵνα δοθῇ τῇ κατ' αὐτοὺς συνόδῳ ἄδεια προσελθεῖν τῷ κατὰ χώραν ἄρχοντι. καὶ δι' αὐτοῦ καταναγκασθῆναι τὸν Κρεσκώνιον ἀποστῆναι τῆς μὴ ἀνηκούσης αὐτῷ ἐκκλησίας.

vel epiſcoporum reordinationes. Creſconius itaque Recenſis agri epiſcopus, neglecto proprio populo, Decenem eccleſiã inuaſit: & in hodiernum vſq; diem, ſæpe, ſicut definitum eſt, eam eccleſiam quam inuaſit, relinquere admonitus, noluit. De eo autem quæ prius renunciata ſunt, firma audiuimus, & petimus ſecundùm id quod nobis mandatũ eſt, vt dignemini nobis dare facultatem, vt liceat, quia ita vrget neceſſitas, ad præſidẽ regionis aduerſus illum accedere, ſecundùm clariſſimorum Imp. conſtitutiones, vt qui benignæ veſtræ ſanctitatis admonitioni parere noluerit, & id quod non eſt concedendum, corrigere, ſecularis magiſtratus auctoritate ſtatim prohibeatur. Aurelius epiſcopus dixit, Seruata conſtitutionis forma, nõ iudicetur eſſe ſynodi, ſi à veſtra dilectione valde rogatus vt diſcederet, recuſauit, quoniam ex proprio contemptu & pertinacia ad ſecularis magiſtratus poteſtatem redactus eſt. Honoratus & Vrbanus epiſcopi dixerunt: Hoc itaque placet omnibus? Ab omnibus epiſcopis dictum eſt, Iuſtum eſt, placet.

1. q. 1. Petimus vt dignemini.

Schol. Bals. Dicunt patres Capuæ factam eſſe ſynodum: & in ea ſtatutum eſſe ne rebaptizarẽtur qui ab orthodoxis baptizati fuerant, vel reordinarentur, qui ab epiſcopis orthodoxis ordinati fuerant: & conſequenter iis quæ in ea ſynodo conſtituta ſunt, quæ à me quidem ignoratur: (neque enim cum ciuilibus ſynodis connumeratur:) dixerunt ipſi Mauritaniæ Sitifenſis loci cõſeruatores, quòd quia hæc ſunt prohibita, debent etiam corrigi tranſitiones quæ fiunt ab epiſcopis ab hac eccleſia in aliam, eo quòd hoc reputetur, veluti rebaptizatio, vel reordinatio: & factum ſtatim propoſuerunt, quòd Creſconius epiſcopus, propriũ populum contempſit, & aliam eccleſiam inuaſit. Et propterea ſæpe admonitus, vt alienam eccleſiam, quã inuaſit præter canones, relinqueret, & ſuam retineret, non eſt hoc facere perſuaſus. Quia ergo hoc firmum & verum eſt, petunt ſecundùm eis datum mandatum, vt ſuæ ſynodo permittatur poteſtas accedendi ad præſidem regionis: & per eum cogatur Creſconius diſcedere ab eccleſia

A quæ ad eum non pertinet, quia Imp. conſtitutiones ſiue leges hoc decernunt. Dixit autem ad hæc Aurelius, Si ſeruetur forma eccleſiaſticæ conſtitutionis, ne iudicetur eſſe ſynodi Creſconius, ſed vt laicus tradatur ſeculari poteſtati: nec eſt quòd id ſibi fieri queratur. Ipſe enim ſeipſum tradidit in poteſtatem ſecularē propter ſuam peruicaciam & contemptum ſynodalium præceptorum. Et in his quidem conſiſtit canon. Forma autem conſtitutionis, quam ſeruandam dixit Aurelius, eſt, vt ſecundùm canones interpelletur qui alie- B nam eccleſiam non canonicè arripuit, & poſt denunciationes ſeu edicta deponatur, vel vna tantùm, vel vtriſque partibus præſentibus propter inobediētiam. Neque enim fas eſt, eos qui ſunt ſacrati, tradi ſeculari magiſtratui puniendos, niſi priùs depoſiti fuerint. Vt autem qui ſunt ſacrati, tradantur ſecularibus magiſtratibus, fit poſt depoſitionem: non ſolùm quando ſynodus non facilè poteſt ſuam exequi ſententiam, ſed etiam quando magnum eſt peccatū. Et vnà cum eccleſiaſtica pœna ſecu- C laris quoq; magiſtratus animaduerſionem conſequi oportet. Fortè eniminuētus eſt quiſpiā ſacratus, Imp. inſidias paraſſe, & depoſitus eſt: is poſt depoſitionem tradetur ſeculari poteſtati, vt quæſtione habita dicat cōſcios. Hæc autē fiunt, quādo ſecūdùm xxxvj. ca. & xxxvij. j. tit. iij. lib. Baſil. quod eſt pars cxxiij. Iuſt. nouel. quæ tractat, preſbyteros & diaconos, in cauſa criminali falſum teſtimoniū ferētes, non ſolū deponi, ſed etiā pœnis legitimis ſubiici, & clericos qui D pro criminali cauſa condēnantur, ab epiſcopo gradu moueri: a ſeculari autē magiſtratu legitimis pœnis ſubiici. Dic autē hoc ſeruari in eo in quo expreſſū eſt. Qui enim hanc legē trahit etiā ad epiſcopos qui condēnantur in cauſa criminali, & vult etiam eos poſt depoſitionem tradi ſeculari poteſtati, is vanus fuerit & blaſphemus. Et ideò quod à canone de epiſcopo decernitur, debes accipere vt cogatur epiſcopus ea ſequi quæ ſynodaliter ei præcipiūtur. De rebaptizatione autem & reordinatione lege xlvij. Apoſtolicum canonem & lxviij.

A ὅτι καὶ αἱ διατάξεις τῶν βασιλέων ἤτοι οἱ νόμοι τοῦτο διορίζονται. εἶπε δὲ πρὸς ταῦτα ὁ Αὐρήλιος, ἐὰν ἐφυλάχθη ὁ τύπος τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, μὴ κριθῇ τῆς συνόδου ὑπάρχων ὁ Κρεσκώνιος, ἀλλ' ὡς λαϊκὸς παραδοθήτω τῇ ἀρχοντικῇ ἐξουσίᾳ· καὶ μὴ μεμφέσθω τὸ γινόμενον εἰς αὐτόν. αὐτὸς γὰρ ἑαυτὸν παρέδωκεν εἰς τὴν ἀρχοντικὴν ἐξουσίαν διὰ τὴν οἰκείαν μονοτονίαν καὶ καταφρόνησιν τῶν συνοδικῶν παραγγελιῶν. καὶ ταῦτα μὲν τοῦ κανόνος, ἐν τύποις. ὁ τύπος δὲ τῆς καταστάσεως ὃν ὁ Αὐρήλιος B εἶπε φυλαχθῆναι, ἐστὶ τὸ κατὰ κανόνας ἐπιφωνηθῆναι τὸν ἀκανονίστως δραξάμενον τῆς ἀλλοτρίας ἐκκλησίας, καὶ μετὰ τὰς ἐπιφωνήσεις καθαιρεθέντα, ἢ διμερῶς ἢ μονομερῶς, διὰ τὴν ἀπείθειαν. τοὺς ἱερωμένους γὰρ παραδίδοσθαι εἰς κόλασιν ἀρχοντικὴν οὐκ ἔξεστιν, εἰ μὴ πρότερον καθαιρεθῶσι. τὸ δὲ παραδίδοσθαι τοῖς ἄρχουσι τοὺς ἱερωμένους μετὰ καθαίρεσιν, γίνεται οὐ μόνον ὅταν ἡ σύνοδος οὐκ ἔχῃ εὐχέρειαν ποιῆσαι ἐκβιβασμὸν τῆς οἰκείας ἀποφάσεως, ἀλλὰ καὶ ὅταν μέγα ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα, καὶ σὺν τῇ ἐκκλησιαστικῇ κολάσει, χρεὼν ἐστὶν C ἐπακολουθῆσαι καὶ ἀρχοντικὴν τιμωρίαν. τυχὸν γὰρ εὑρέθη τις ἱερωμένος ἐπίβουλος τοῦ βασιλέως, καὶ καθῃρέθη· ὁ τοιοῦτος μετὰ τὴν καθαίρεσιν παραδοθήσεται τῇ ἀρχοντικῇ ἐξουσίᾳ, ὡς ἂν μετὰ ἐτασμοῦ εἴπῃ τοὺς συνίστορας. ταῦτα δὲ οὕτω γίνονται, κατὰ τὸ λϛ'. καὶ τὸ λζ'. κεφάλ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, μέρος ὄντα τῆς ρκγ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ διαλαμβάνοντα πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ὑπὲρ ἐγκληματικῆς αἰτίας ψευδομαρτυρήσαντας, μὴ μόνον καθαιρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ D ταῖς νομίμοις ποιναῖς ὑποβάλλεσθαι, καὶ τοὺς καταδικαζομένους κληρικοὺς χάριν ἐγκληματικῆς αἰτιάσεως. καὶ θέλων καὶ τούτους μετὰ καθαίρεσιν τῷ ἄρχοντι παραδίδοσθαι, μάταιος ἂν εἴη καὶ βλάσφημος. διὸ καὶ τὸ παρὰ τοῦ κανόνος διοριζόμενον χάριν τοῦ ἐπισκόπου, ὀφείλεις ἐκλαμβάνεσθαι εἰς τὸ καταναγκασθῆναι τὸν ἐπίσκοπον ἀκολουθῆσαι τῇ συνοδικῇ διαγνώσει καὶ μόνῃ. περὶ δὲ ἀναβαπτισμοῦ καὶ ἀναχειροτονήσεως, ἀνάγνωθι τὸν μζ'. ἀποστολικὸν κανόνα καὶ τὸν ξη'.

Κανὼν νγ'. A

Πόσοι ἐπίσκοποι ἐπίσκοπον χειροτονεῖν ὀφείλουσι. Ὀνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς ἐπίσκοποι εἶπον· Κἀκεῖνο ἡμῖν ἐνετάλη, ἐπεὶ ἐκ τῶν πλησίον ἀδελφοὶ ἡμῶν δύο ἐπίσκοποι τῆς Νουμηδίας χειροτονῆσαι ἐτόλμησαν ἱερέα, κρίνατε μὴ γίνεσθαι χειροτονίας ἐπισκόπων, εἰ μὴ ἀπὸ δώδεκα. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ὁ ἀρχαῖος τύπος φυλαχθήσεται, ἵνα μὴ ἥττονες τριῶν τῶν ὁρισθέντων εἰς χειροτονίαν ἐπισκόπων ἀρκέσωσιν. διότι ἐν Τριπόλει τυχὸν καὶ ἐν Ἀρζουγῇ δηλονότι παράκειται βάρβαρα ἔθνη. ἐν B Τριπόλει δὲ πέντε, καὶ μόνοι εἰσίν, ὡς γινώσκετε, ἐπίσκοποι· καὶ δυνατὸν ἐξ αὐτοῦ πολλάκις τοῦ ἀριθμοῦ τοὺς δύο ἀνάγκῃ τινὶ κατέχεσθαι. δυσχερὲς γάρ ἐστιν ἐξ οἱουδήποτε ἀριθμοῦ πάντας δύνασθαι ἀπαντῆσαι, καὶ μὴ ὀφείλει τοῦτο αὐτὸ παρεμποδὼν εἶναι τῷ χρησίμῳ τῆς ἐκκλησίας. καὶ γὰρ εἰς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν, εἰς ἣν κατηξίωσεν ἡ ὑμετέρα συνελθεῖν ἁγιωσύνη, συχνῶς καὶ σχεδὸν κατὰ κυριακὴν χειροτονουμένους ἔχομεν. μὴ ἄρα δυνάμεθα συνεχῶς δώδεκα ἢ δέκα ἢ οὐχὶ πολὺ ἐλάττους συγκαλεῖν ἐπισκό- C πους. δύο δὲ γείτονας παραζεῦξαι εὐχερές ἐστι τῇ ἐμῇ βραχύτητι. διὸ ὁρᾷ σὺν ἐμοὶ ἡ ὑμετέρα ἀγάπη τοῦτο αὐτὸ μὴ δύνασθαι παραφυλαχθῆναι.

Ἑρμηνεία.

Δύο ἐπίσκοποι ἐχειροτόνησαν εἰς Νουμηδίαν ἐπίσκοπον. τὸν γὰρ ἱερέα ἐνταῦθα εἰς ἐπίσκοπον ὑπολαμβάνειν. διότι ἱερεὺς καὶ παρὰ μόνου ἑνὸς χειροτονεῖται ἐπισκόπου, κατὰ τὸν β'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων. ἐζήτησαν οὖν Ὀνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς D οἱ ἐπίσκοποι, καθὼς ἐνετάλθησαν, μηκέτι ὑπὸ δύο ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον, ἀλλὰ ὑπὸ δώδεκα. καὶ ἀπελογήσατο ὁ Αὐρήλιος ὀφείλειν φυλάττεσθαι τὸν ἀρχαῖον τύπον ἤτοι τὸν κανόνα, καὶ ἀρκεῖν εἰς ἐπισκόπου χειροτονίαν ἐπισκόπους τρεῖς, ὅτι πολλάκις δυσχερές ἐστι, φησί, πολλοὺς συνελθεῖν, καὶ ἵνα μὴ γίνηται τοῦτο ἐμποδὼν τῷ χρησίμῳ τῆς ἐκκλησίας, ἤγουν τῇ χειροτονίᾳ τῶν ἐπισκόπων, ὀφείλει παρὰ τριῶν καὶ μόνων ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπος, ἤγουν παρὰ μητροπολίτου καὶ παρὰ ἑτέρων δύο, οὕτω γὰρ εὐχερὴς ἔσται ἡ τῶν ἐπισκόπων χειροτονία. σημειώσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης παρὰ τριῶν ἐπισκόπων ἐπαρχιωτῶν χειροτονεῖται ἐπίσκοπος, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μητροπολίτου καὶ ἑτέρων δύο, κἂν μὴ ὦσιν οὗτοι ἐπαρχιῶται.

Canon LIII.

Quot epiſcopi epiſcopum ordinare debent. Honoratus & Vrbanus epiſcopi dixerunt, Illud quoque nobis mãdatum eſt, Quia ex vicinis duo fratres noſtri Numidiæ epiſcopi ſacerdotem ordinare auſi ſunt, iudicate non fieri debere ordinationem niſi à xij. Aurelius epiſcopus dixit, Antiqua forma ſeruabitur, ne pauciores quàm tres conſtituti ad epiſcopi ordinationem ſufficiant, eo quòd Tripoli fortè & Arzuge barbaræ ſcilicet gentes propè ſitæ ſunt. Tripoli autem quinque, iique ſoli ſunt, vt ſcitis, epiſcopi: & fieri poteſt vt ſæpe ex eo numero duo aliqua neceſſitate detineantur: eſt enim difficile vt ex quouis numero poſſint omnes adeſſe: & hoc non debet eſſe impedimento vtilitati eccleſiæ. Nam & in hac eccleſia, ad quã veſtra ſanctitas conuenire dignata eſt, frequentius, & ferè die dominico qui ordinãtur, habemus. Nunquid ergo frequenter poſſumus duodecim vel decem, vel nõ multo pauciores conuocare epiſcopos? Sed duos propinquos coniungere eſt meæ paruitati facile. Quamobrem veſtra mecum videt charitas hoc non poſſe ſeruari.

Schol. Bals. Duo epiſcopi in Numidia epiſcopum ordinarunt. Sacerdotem enim pro epiſcopo hic debemus intelligere. Sacerdos enim vel à ſolo epiſcopo ordinatur, vt vult ij. canon ſanctorum Apoſtolorum. Petiuerunt ergo Honoratus & Vrbanus epiſcopi, ſicut illis mandatum fuerat, vt non ampliùs à duobus epiſcopis ordinetur epiſcopus, ſed à duodecim: & reſpondit Aurelius debere ſeruari antiquã formam ſiue canonem, & ſufficere ad epiſcopi ordinationem tres epiſcopos, quia ſæpe multos conuenire difficile eſt: & ne hoc ſit impedimento vtilitati eccleſiæ, epiſcoporum ſcilicet ordinationi, epiſcopus debet vel à tribus ſolis ordinari epiſcopus, ſcilicet à Metropolitano, & ab aliis duobus. Sic enim erit facilis epiſcoporum ordinatio. Nota ergo ex præſenti canone, quòd non neceſſariò à tribus prouincialibus epiſcopis ordinatur epiſcopus, ſed à metropolitano, & duobus aliis, etiam ſi non ſint ipſi prouinciales.

Ille autem Epheſi metropolitanus dominus Chriſtophorus, qui Iſcalonem epiſcopum ordinauit in hac regina vrbium, abſque præſentia cuiuſuis prouincialis, præter rationem, vt mihi videtur, accuſatus. Dicebant enim nonnulli debere metropolitanum, cum prouincialibus, ad minus duobus, epiſcoporum ordinationes facere, ſicut & electiones.

CANON LIIII.

Quot epiſcopi adiici debeãt numero eorũ qui ordinant, ſi de ordinando epiſcopo fuerit cõtradictio. Illud autem definire oportet, vt ſi ad epiſcopi electionem quandoque conuenerimus, & extra fuerit aliqua contradictio, poſtquam ea à nobis tractata fuerint, eſſe deinceps nimis audax inceptũ, tres ſolos ad eum deponendum qui ordinãdus eſt, inueniri: ſed prædicto numero adiiciantur vnus vel duo, & in eodẽ populo cuius eſt ordinandus, examinentur, primũ perſonæ eorum qui cõtradicũt: poſtea autẽ & quæ ſunt propoſita coniungãtur: & quãdo in aſpectu populi purus & innocens apparuerit, deinde ſic ordinetur. Si hoc ergo admittat veſtra ſanctitas, concordi veſtræ dignitatis reſponſione ſtabiliatur. Ab omnibus epiſcopis dictum eſt, Valde placet.

SCHOL. BALS. Rurſus quoque Aurelius dixit, Si conuenerimus ad electionẽ epiſcopi, & exortus fortè fuerit quiſpiam qui dicat, nõ debere eum qui electus eſt, ordinari propter aliquas cauſas. (hoc enim ſæpe tractatum eſt vel factũ eſt) audax eſt inceptũ, tres epiſcopos, qui ſcilicet elegerunt ſecũdùm canones, examinare ea quæ dicuntur, & eum qui eſt ordinãdus, à criminibus, quæ obiiciũtur, purũ pronunciare, vel cum contra condẽnare. Sed oportet vnum vel duos alios epiſcopos acceſſere: & præſente populo, in quo, qui electus eſt, eſt ordinandus, examinare primũ perſonas eorum qui cõtradicunt, an poſſint accuſare. Nõ enim omnes ad accuſationẽ admittuntur: ſed ij quos ij. ſyn. can. comprehendit, & ij. ſyn. cxxviij. & cxxix. & cxxx. & quãdo eos ad accuſandũ admittẽdos viſum fuerit, tũc propoſita quoq; crimina coniungantur, pro eo quod eſt, in examinationem deducantur: & quando in populi conſpectu purus viſus fuerit, id eſt in manifeſta examinatione, tunc ipſum ordinari oportet.

A ὁ δὲ μητροπολίτης ἐκεῖνος Ἐφέσου κυρὸς Χριστόφορος Ἐισκαλῶνα χειροτονήσας ἐπίσκοπον κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων χωρὶς παρουσίας οἱουδήτινος ἐπαρχιώτου, ᾐτιάθη παραλόγως, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. Εἶπον γάρ τινες ὀφείλειν τὸν μητροπολίτην μετὰ ἐπαρχιωτῶν τὸ ἐλάχιστον δύο τὰς χειροτονίας ποιεῖν τῶν ἐπισκόπων, ὥσπερ καὶ τὰς ψήφους. Κανὼν νδʹ.

Πόσοι ἐπίσκοποι προστεθῆναι ὀφείλουσιν τῷ ἀριθμῷ τῶν χειροτονούντων, ἐὰν περὶ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπου ἀντιλογία γένηται. Ἐκεῖνο
B δὲ ὁρίσαι δεῖ, ὥστε ἐὰν ποτε πρὸς ἐπιλογὴν ἐπισκόπου προσέλθωμεν, καὶ ἀναφυῇ τις ἀντιλογία, ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα παρ᾽ ἡμῖν ἐπραγματεύθησαν, τολμηρὸν εἶναι λοιπὸν, τρεῖς μόνους πρὸς τὸ καθαίρειν τὸν χειροτονηθησόμενον, εὑρεθῆναι· ἀλλὰ τῷ προλεχθέντι ἀριθμῷ προστεθῇ εἷς καὶ δύο· καὶ ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ οὗ μέλλει χειροτονεῖσθαι, ἐξετασθῶσι πρῶτον τὰ πρόσωπα τῶν ἀντιλεγόντων. εἰς ὕστερον γὰρ καὶ τὰ προτεθειμένα συζευχθῶσι. καὶ ὅτε καθαρὸς φανείη ἐπὶ δημοσίας προσόψεως, εἶθ᾽ οὕτω χειροτονηθείη. ἐὰν τοῦτο καταδέχηται ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη,
C τῇ ὁμονοητικῇ ἀποκρίσει τοῦ ὑμετέρου ἀξιώματος βεβαιωθείη. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, πάνυ ἀρέσκει. Ἑρμηνεία.

Καὶ πάλιν ὁ Αὐρήλιος εἶπεν, ἐὰν συνέλθωμεν εἰς ἐπιλογὴν ἐπισκόπων, καὶ ἴσως ἀναφανῇ τις λέγων μὴ ὀφείλειν τὸν χειροτονηθέντα χειροτονηθῆναι διά τινα αἰτιάματα (τοῦτο γὰρ πολλάκις ἐπραγματεύθη ἤτοι γέγονε) τολμηρόν ἐστι τρεῖς ἐπισκόπους τοὺς ψηφισαμένους δηλαδὴ κατὰ τοὺς κανόνας, ἐξετάσαι τὰ λεγόμενα, καὶ καθαρὸν ἀποφῆναι ἀπὸ τῶν αἰτιαμάτων τὸν μέλλοντα χειροτονηθῆναι, ἢ τοὐναντίον καταδικάσαι αὐτόν· ἀλλὰ δεῖ προσκα-
D λεῖσθαι ἕνα ἢ δύο ἐπισκόπους ἑτέρους· καὶ παρόντος τοῦ λαοῦ ἐφ᾽ ὧν μέλλει χειροτονηθῆναι ὁ ψηφισθεὶς, ἐξετάζεσθαι πρότερον τὰ πρόσωπα τῶν ἀντιλεγόντων, εἰ κατηγορεῖν δύνανται. οὐ γὰρ πάντες εἰς κατηγορίαν προσδεκτοί, ἀλλ᾽ οὓς ὁ τῆς δευτέρας συνόδου ϛʹ. κανὼν περιέχει. καὶ τῆς παρούσης συνόδου ὁ ρκηʹ. κανὼν, ὁ ρκθʹ. καὶ ὁ ρλʹ. καὶ ὅτε φανῶσιν ἐκεῖνοι δεκτοὶ πρὸς κατηγορίαν, τότε καὶ τὰ προτεθειμένα αἰτιάματα συζευχθῶσιν, ἀντὶ τοῦ συνεισαχθῶσι τῇ ἐξετάσει. καὶ ὅτε καθαρὸς φανῇ ἐπὶ δημοσίας προσόψεως, τουτέστιν ἐπὶ φανερᾶς ἐξετάσεως, τότε χειροτονεῖσθαι αὐτόν.

εἶπον οὖν οἱ ἕτεροι ἐπίσκοποι, πάνυ ταῦτα ἀρέσκειν. καὶ ὁ μὲν κανὼν, ἐν τούτοις. σὺ δὲ εἰπὲ τὴν ἀντιλογίαν γίνεσθαι ἐνταῦθα κατὰ τοῦ ψηφισθέντος, μὴ ὄντος ἱερέως, ἀλλὰ διακόνου ἢ λαϊκοῦ. τὸν ἱερέα γὰρ οὐ δικάζουσι πέντε ἐπίσκοποι, ἀλλὰ ἑπτά. καὶ εἰ τοῦτο οὕτως εἴπῃς, οὐκ ἐναντιωθήσῃ τῷ ιβʹ. κανόνι τῆς παρούσης συνόδου. ἀνάγνωθι τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλου θʹ. κεφ. αʹ. καὶ τίτλου αʹ. κεφ. ηʹ. καὶ τὸ ἔξωθεν αὐτοῦ κατεστρωθὲν ηʹ. κεφ. τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ γʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλζʹ. καὶ λέγε μᾶλλον κατὰ τοῦτο γίνεσθαι τὰς ἐξετάσεις τῶν ἀντιλεγόντων ἐπὶ χειροτονίᾳ ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων, κληρικῶν καὶ ἡγουμένων. τί δὲ εἰ μὴ ἀντιλέγει τις κατά τινος μέλλοντος χειροτονηθῆναι, ἀλλὰ προσφέρει αἰτιάματα κατά τινος καθαιρεθέντος ἴσως ἀλόγως, καὶ ζητοῦντος ἀποκατάστασιν, τὸ αὐτὸ γενήσεται; Λύσις. τοῦ χρηματίσαντος ἐπισκόπου Ἀμυκλῶν Νικολάου κατὰ βίαν πραιτωρικὴν παραιτησαμένου τὴν ἀρχιερωσύνην, καὶ παρὰ τῇ μεγάλῃ συνόδῳ ζητοῦντος ἀποκατάστασιν, τινὲς λέγοντες μὴ ὀφείλειν αὐτὸν ἀποκαταστῆναι, προτιθέμενοι καὶ ἐγκληματικὰ αἰτιάματα λεγόμενα γενέσθαι παρ' αὐτοῦ πρὸ τῆς παραιτήσεως καὶ μετὰ τὴν παραίτησιν, καὶ κωλύοντα αὐτὸν ἀρχιερατεύειν. ἐγένετο οὖν λόγος πολὺς περὶ τούτου. οἱ μὲν γὰρ διετείνοντο μὴ ὀφείλειν γενέσθαι τὴν ἀποκατάστασιν πρὸ τοῦ ἐξετασθῆναι τὰ εἰσαγόμενα αἰτιάματα, χρώμενοι καὶ τῷ παρόντι κανόνι· πρὸς δὲ καὶ τῷ ηʹ. κεφ. τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ γʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ παραλληλίζοντες τὴν εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην ἀποκατάστασιν τῇ νῦν πρῶτον γινομένῃ χειροτονίᾳ. οἱ δὲ ἀπεμάχοντο μὴ ἔχειν χώραν ταῦτα ἐπὶ τῆς ἀποκαταστάσεως, καὶ ἤθελον πρότερον γενέσθαι τὴν ἀποκατάστασιν, εἶθ' οὕτως γυμνασθῆναι τὰ αἰτιάματα, ὅτι φασὶ τοῦτο γίνεται καὶ εἰς τὰς πραγματικὰς δίκας. οὐδὲ γὰρ ἐμποδίζεται ἡ τῶν βιαίως ἀφαιρεθέντων ἀποκατάστασις ἀπό τινος λόγου ἢ τρόπου, καθὼς τοῖς νόμοις τοῦτο δοκεῖ. ἄλλοι δὲ διετείνοντο, τὰ μὲν μετὰ παραίτησιν λεγόμενα γενέσθαι αἰτιάματα, ἐμποδίζειν τὴν ἀποκατάστασιν· τὰ δὲ πρὸ τῆς παραιτήσεως, μὴ ἐμποδίζειν. ἤρεσε δὲ τῇ συνόδῳ πρότερον γυμνασθῆναι πάντα τὰ αἰτιάματα, καὶ οὕτως εἰ δέοι, γενέσθαι τὴν ἀποκατάστασιν.

A Dixerunt itaque alij epiſcopi hæc valde placere. Atqui in his quidem conſiſtit canon. Tu autem dic contradictionem hic fieri aduerſus eum qui electus eſt, ſi non ſit ſacerdos, ſed diaconus, vel laicus. Sacerdotem enim non iudicant quinq; epiſcopi, ſed ſeptem: & ſi hoc ſic dixeris, non contradices xij. can. præſentis ſyno. Lege præſentis operis tit j. ca. viij. & quod extra ipſum ſitum eſt. lviij. cap. pri. tit. iij. lib. Imp. quod eſt nouella Iuſtiniani cxxxvij. & dic magis ſecundùm illud fieri examinationes B eorum qui contradicunt in ordinatione epiſcoporum, presbyterorum & diaconorum, clericorũ & præfectorum monaſteriorum. Quid verò ſi quis non contradicit aduerſus eum qui eſt ordinandus, ſed infert crimina in aliquẽ qui iniuſtè fortaſſe eſt depoſitus, & petit reſtitutionẽ, idém ne fiet? Solutio. Cùm Nicolaus Muzalon qui Amyclinus epiſc. dictus eſt, vi magiſtratus archiepiſcopatum renunciaſſet, & à magna ſynodo reſtitutionem peteret, adfuerunt quidam qui dicebant eum non debere C reſtitui, cauſas etiam aduerſus eum criminales proferentes, quas ab eo commiſſas eſſe dicebant ante renunciationem & poſt renunciationem, quę eum eſſe antiſtitem prohibeant. Hoc ergo multum fuit agitatũ. Alij enim aſſeuerabant non debere fieri reſtitutionem, antequam quæ abiiciebantur crimina eſſent examinata, præſenti quoque canone vtentes, & præterea ij. cap. j. tit. iij. lib. Imp. & comparantes reſtitutionem ad epiſcopatum ordinationi quæ nunc primùm fit. Alij verò contendebant D hæc non habere locum in reſtitutione, & volebant reſtitutionem priùs fieri: deinde ſic de criminibus quæri. Nam hoc quoque in ciuilibus fit controuerſiis: eorum enim quæ ablata ſunt, reſtitutio, nulla ratione nec modo impeditur, quemadmodum hoc quoque legibus placet. Alij verò aſſerebant, ea quidem quæ poſt renunciationẽ facta eſſe dicuntur, impedire reſtitutionẽ: quæ verò ante renunciationẽ, non impedire. Synodo autem placuit omnia priùs quæ obiiciebantur crimina excuti, & ſic, ſi oportuerit, fieri reſtitutionẽ.

Dixit enim magnam eſſe differentiã A ciuilium & criminaliũ cauſarum. Ciuilia enim iura ſæpe ab hoc in illum tranſlata, nullum præiudicium afferunt, nec iis quæ ad Deum ſpectant incommodum important. Sed ſi is qui petit reſtitutionem, indignè reſtituatur, antequam ſcilicet quæ aduerſus eum intendũtur crimina examinata fuerint, poſt veritatis examinationem fiet magnum præiudicium iis qui inconſideratè permiſerunt, eum qui eſt indignus ad ſacra celebranda admitti, idque cùm poſſint B ante reſtitutionem veritatem inuenire, & nihil tale facere. Ad eius autem confirmationem iiij. quoque Antiochenæ ſyn. canone vſi ſunt: quin etiam ix. actione. x. xj. xij. Actorum iiij. ſyn. In iis enim cùm Ibas, qui erat Edeſſæ epiſcopus, reſtitutionem peteret, vt qui vna tantùm parte præſente eſſet depoſitus: quin etiã Baſſianus, qui erat epiſcopus Epheſi, & vi à ſuis clericis erat extruſus, & ſimiliter petebat reſtitui: inuentum eſt quòd admiſſi ſunt qui criminalium cauſarum libellos ad- C uerſus eos dederunt quæ quidem factæ eſſe dicebantur, & antequam mouerentur: & poſtquam moti erant: nec auditi ſunt dum vellent priùs reſtitui, & ſic iudicio contendere. Sed criminationes quidẽ priùs examinatæ fuêre, & poſtea quæ ad reſtitutionem pertinebant.

CANON LV.

Vt ab eccleſia Carthaginenſi dies Paſchæ renuncietur. Honoratus & Vrbanus epiſcopi dixerũt, Quia omnia quæ ſunt in noſtro cõmonitorio coniungere oportet, adii- D cimus præterea quod nobis mãdatum eſt de die Paſchæ, vt ſicut eſt cõſuetum, ſemper ab eccleſia Carthaginenſi præparemur, & non in anguſto tẽporis interuallo. Aurelius epiſc. dixit, Si videatur veſtræ ſanctitati, quia meminimus nos iã diu eſſe profeſſos, vt in ſingulis diebus conueniamus ad quærendũ: quando in vnum conuenerimus, tunc dabitur ſancti Paſchæ dies per loci conſeruatores qui in ſynodo inuenientur. Honoratus & Vrbanus epiſcopi dixerunt, Nunc per præſentem conuentum petimus, vt noſtras prouincias literis formare dignemini. Aurelius epiſcopus dixit, Neceſſe eſt hoc fieri.

εἶπε γὰρ ὡς μεγάλη διαφορά ἐστι τῶν πραγματικῶν ὑποθέσεων, καὶ τῶν ἐγκληματικῶν. τὰ μὲν γὰρ, ἤγουν τὰ πραγματικὰ δίκαια, πολλάκις μετατιθέμενα ἀπὸ τοῦδε εἰς τοῦτον, οὐ προκριματίζονται, οὐδὲ τὰ εἰς θεὸν ἀφορῶντα λυμαίνονται. τοῦ δὲ ζητοῦντος ἀποκατάστασιν, ἀναξίως ἀποκαθισταμένου, πρὸ τοῦ ἐξετασθῆναι δηλονότι τὰ κατ' αὐτοῦ εἰσαγόμενα αἰτιάματα, γενήσεται πρόκριμα μέγα τοῖς παραχωρήσασι μετὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἐξέτασιν, ὡς ἀπεριμερίμνως τὸν ἀνάξιον δεξαμένοις εἰς ἱερουργίαν, δυναμένοις καὶ ταῦτα πρὸ τῆς ἀποκαταστάσεως, τὴν ἀλήθειαν εὑρεῖν, καὶ μηδὲν τοιοῦτον ποιῆσαι. εἰς κατασκευὴν δὲ τούτου, ἐχρήσαντο καὶ τῷ δ'. κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ἀλλὰ μὴν καὶ τῇ θ'. πράξει, τῇ ι'. καὶ ια'. καὶ ιβ'. τῶν πρακτικῶν τῆς δ'. συνόδου. ἐν γὰρ ταύταις τοῦ Ἴβα ἐπισκόπου ὄντος Ἐδέσσης, ζητοῦντος ἀποκατάστασιν, ὡς καθαιρεθέντος μονομερῶς, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ Βασιανοῦ ἐπισκόπου ὄντος Ἐφέσου, καὶ κατὰ βίαν παρὰ τῶν κληρικῶν αὐτοῦ ἐξωσθέντος, καὶ ζητοῦντος ὁμοίως ἀποκατάστασιν, εὕρηται ὡς προσεδέχθησαν οἱ λιβέλλοι ἐγκληματικῶν αἰτιαμάτων κατὰ τούτων δόντες, λεγομένων γενέσθαι πρὸ τοῦ μετακινηθῆναι τούτους, καὶ μετὰ ταῦτα· καὶ οὐκ εἰσηκούσθησαν οἱ ζητοῦντες πρότερον ἀποκατασταθῆναι καὶ οὕτω δικάσασθαι, ἀλλ' ἐτηρήθησαν πρῶτον τὰ αἰτιάματα, καὶ μετὰ ταῦτα τὰ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως.

Κανὼν νε'.

Ὥστε ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος ἀναγγέλλεσθαι τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα. Ὁνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς, οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· Ἐπειδὴ τὰ ἐν τῷ κομμονιτορίῳ ἡμῶν πάντα δεῖ συζεῦξαι, προστίθεμεν ἔτι μὴν ἐνταλὲν ἡμῖν περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα, ἵνα κατὰ τὸ εἰωθὸς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος ἀεὶ παρασκευαζώμεθα, καὶ μὴ ἐν στενῷ τοῦ χρόνου διαστήματι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐὰν δοκῇ τῇ ἁγιωσύνῃ ὑμῶν, ἐπειδὴ μεμνήμεθα ἤδη ἐκ πολλοῦ ἡμᾶς ἐπαγγειλαμένους, ὥστε ἐν ἑκάστοις ἐνιαυτοῖς συνέρχεσθαι πρὸς τὸ συζητεῖν, ὅταν εἰς ἓν συνέλθωμεν, τότε διαδοθήσεται τοῦ ἁγίου Πάσχα ἡ ἡμέρα διὰ τῶν εὑρεθησομένων ἐν τῇ συνόδῳ τοποτηρητῶν. Ὁνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς ἐπίσκοποι εἶπον· Νῦν διὰ τῆς παρούσης συνελεύσεως αἰτοῦμεν, ἵνα γράμμασι τυπῶσαι τὰς ἡμετέρας ἐπαρχίας καταξιώσητε. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν, ἀναγκαῖόν ἐστιν οὕτω γενέσθαι.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ Ὀνωράτου καὶ τοῦ Οὐρβανοῦ ζητησάντων γνωρισθῆναι τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα αὐτοῖς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος, ὡς ἂν εἰδήσεως διδομένης πρὸ χρόνου πλείονος, παρασκευάζωνται πρὸς τοῦτο, ἀπεκρίθη ὁ Αὐρήλιος ὅτι ἐπεὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν τετύπωται σύνοδον γίνεσθαι, γενήσεται καὶ τοῦτο. ὡσαύτως ζητησάντων τῶν αὐτῶν τυπωθῆναι τὰς τούτων ἐπαρχίας, ὡρίσθη γενέσθαι καὶ τοῦτο.

Κανὼν νϛ'.

Περὶ τοῦ, τὰς ἐπαρχίας ἐπισκέπτεσθαι. Κἀκεῖνο ἡμῖν διὰ λόγου ἐντέταλται, ὥστε καὶ ἡμᾶς καταξιῶσαι τὸ ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Ἱππῶνι συνόδου, ὀφείλειν ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς συνόδου ἐπισκέπτεσθαι, καὶ ὅτι ἐν τούτῳ καὶ τῷ ἄλλῳ ἐνιαυτῷ ὑπερέθεσθε κατὰ τάξιν ἐπισκέψασθαι τὴν Μαυριτανίαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε. τότε περὶ τῆς τῶν Μαυριτανῶν χώρας οὐδὲν ὡρίσαμεν, διὰ τὸ εἰς τὰ τέλη τῆς Ἀφρικῆς κεῖσθαι αὐτήν. καὶ ὅτι τῇ βαρβαρικῇ παράκειται. ὁ δὲ θεὸς παράσχοι ἐκ περιουσίας δύνασθαι ἡμᾶς καὶ μὴ ἐπαγγελλομένους τοῦτο ποιεῖν, καὶ παραγίνεσθαι εἰς τὴν χώραν ὑμῶν. ὀφείλετε γὰρ ἐννοεῖν ἀδελφοί, ὅτι ἐὰν λογισμὸς ἀπαιτῇ τοῦτο, περὶ ἑαυτῶν διεξελθεῖν ἠδύναντο καὶ οἱ Τριπολιτανοὶ καὶ οἱ Ἀρζουιτανοὶ ἀδελφοί.

Ἑρμηνεία.

Οἱ αὐτοὶ ἐπίσκοποι ἐζήτησαν ἐπισκέπτεσθαι καὶ τὴν Μαυριτανίαν, ὡς τούτου μὴ γενομένου πρὸ χρόνων δύο· πρὸς ὃ ἀπελογήσατο ὁ Αὐρήλιος ὡς εἰκὸς ἂν οὐ γέγονε τοῦτο διὰ τὸ εἰς τὰ τέλη τῆς Ἀφρικῆς πλησίον τῶν βαρβάρων παρακεῖσθαι τὴν Μαυριτανίαν· ἀλλὰ θεοῦ διδόντος ἐκ περιουσίας τοῦτο γενήσεται, ἤτοι καὶ πλέον τῶν ἐπαγγελθέντων. εἰ γὰρ δυνατὸν ἦν τοῦτο, ἐξ ἀνάγκης καὶ οἱ Τριπολιτανοί, καὶ οἱ Ἀρζουιτανοὶ ἵνα ἐζήτησαν τοῦτο.

Κανὼν νζ'.

Ὥστε τὰς διοικήσεις, εἰ μὴ κατὰ συναίρεσιν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἐπίσκοπον ἕτερον μὴ δέχεσθαι. Ἐπιγόνιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐν πολλαῖς συνόδοις ὡρίσθη συνεδρίῳ ἱερατικῷ, ἵνα τὰ πλήθη τὰ ἐν ταῖς παροικίαις ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων κατεχόμενα τὰ ἴδιον ἐπίσκοπον μηδέποτε ἐσχηκότα, εἰ μὴ κατὰ συναίρεσιν τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οὗ ἐξ ἀρχῆς κατέχονται, μὴ λαμβάνοιεν ἤγουν τὰς ἰδίους, τουτέστιν, ἐπισκόπους· ἐπειδή τινες δηλαδὴ τυραννίδος τινὸς ἐπιτετυχηκότες, τὴν τῶν ἀδελφῶν κοινωνίαν ἀποστρέφονται.

A SCHOL. BALS. Cùm Honoratus & Vrbanus petiuiſſent vt cognoſceretur dies Paſchæ ex eccleſia Carthaginenſi, vt cognitione longo antè tempore data ad eam præpararentur, reſpondit Aurelius, quòd quia conſtitutum eſt vt ſingulis annis fiat ſynodus, hoc quoque fiet. Similiter cùm iidem petiuiſſent, vt eorum quoq; formarentur prouinciæ, hoc quoque fieri ſtatutum eſt.

CANON LVI.

Vt prouinciæ viſitentur. Honoratus & Vrbanus epiſcopi dixerũt, Illud quoque nobis B *verbis mandatum eſt, vt dignemini (conuenienter ei quod à ſynodo, quæ Hippone habita eſt, definitũ eſt, debere ſcilicet vnãquanque prouinciam tẽpore ſynodi viſitari, id quod & in alio anno diſtuliſtis) ordine viſitare Mauritaniã. Aurelius epiſcopus dixit, Tunc de Mauritanorum regione nihil definiuimus, quòd ea ſita ſit in finibus Africæ, & quòd ſolo barbarico ſit cõtermina. Deus autem largiatur, vt abũdè etiã nõ polliciti hoc agamus, & adſimus in veſtra regione. Debetis enim hoc cogitare, fratres, quòd ſi ratio hoc poſtularet vt de iis ageretur, poſſent & Tripolitani & Arzuitani fratres hoc facere.*

C SCHOL. BALS. Iidẽ epiſcopi petiuerunt, vt viſitaretur quoq; Mauritania, vt quod duobus antè annis nõ ſit factum. Ad quod reſpondit Aurelius, quòd etiam ſi hoc factũ non eſt eo quòd in finibus Africę prope Barbaros ſita ſit Mauritania, ſed Deo dante abundè hoc fiet, ſeu pluſquam promiſſum fuerit. Si hoc enim fieri poſſet, Tripolitani & Arzuitani hoc petiuiſſent.

Vt diœceſes, niſi proprij epiſcopi conſenſu, alius epiſcopus non ſuſcipiat. Epigonius epiſcopus dixit, In multis ſynodis conſtitutum D *eſt ſacerdotali conſeſſu, vt populi, qui in parochiis ab epiſcopis continentur, qui nunquam proprium epiſcopum habuerunt, niſi ex conſenſu epiſcopi, à quo à principio tenentur, proprios directores, id eſt epiſcopos, non accipiant: quoniam ſcilicet quidam tyrannidem quandam aſſecuti, fratrum cõmunionem auerſantur.*

A Porrò & quando viles abiectíque euaſerint, rurſus quadam velut tyrannide ſibi dominia vendicant: multi autem etiam ex presbyteris, inflati, & ſtulti, ceruices aduerſus epiſcopos erigunt, multitudinem conuiuiis & malignis conſiliis allicientes, vt inordinati à beneuolentia eos ſibi directores conſtituant. Hoc autem inſigniter optandum à veſtra beneuolẽtia obtinemus, fideliſſime frater Aureli, quòd eiuſmodi eorum appetitiones non admittens, prohibuiſti. Propter malignas autem eorum cogitationes & improbè conſentientia conſilia hoc dico, non debere proprium inſtitutorem B populum accipere, qui in ea quæ dicitur parochia, antiquo epiſcopo ſubiectus nequaquã propriũ epiſcopum habuit. Et ideo ſi quod dico vniuerſæ ſanctiſſimæ ſynodo placet, confirmetur. Aurelius epiſcopus dixit, Fratris & coëpiſcopi noſtri proſecutioni non reſiſto. Sed hic me & feciſſe & facturum profiteor, ſcilicet apud eos qui conſentiunt, non ſolùm Carthaginenſi eccleſiæ, ſed etiã vniuerſo ſacerdotali clero. Sunt enim plurimi qui cum propriis populis conſpirant: qui quidem vt dictũ eſt, eos ſeducunt, aures eorum titillantes, & hominibus vita dãnata & improba blandientes: potiùs autem inflati, & ex hoc C clero ſeipſos ſeparantes, qui quidẽ proprio populo innitentes, ſæpe euocati vt veniant ad ſynodũ, recuſant, vt qui timeant ne abſurda eorum facta manifeſtentur. Dico ergo, ſi videtur, debemus omnibus modis cũ eis contendere, vt nõ ſolùm non ſeruentur eiuſmodi diœceſes, ſed nec propriæ eccleſiæ quæ malè ad ipſos peruenerunt, & vt authẽticè publicè eiiciantur, & ab ipſa primatum gerentiũ cathedra moueantur. Oportet enim eos qui vniuerſis fratribus & toti ſynodo adglutinãtur, nõ ſolũ propriam cathedrã iuſtè obtinere, ſed etiã eiuſmodi diœceſes poſſidere: eos D autem qui vidẽtur ſua eſſe multitudine contenti, & fraternã dilectionẽ contẽnunt, non ſolũ diœceſes amittere, ſed etiam, vt dixi, propriis locis ſeculari priuari poteſtate, vt rebelles. Honoratus & Vrbanus epiſcopi dixerunt, Maxima prouidentia veſtræ ſanctitatis omnium mẽtibus inſedit: & exiſtimamus debere omnium reſponſione veſtram confirmari proſecutionem: omnes epiſcopi dixerunt, Placet, placet.

καὶ ὅταν δὲ ἀποφαυλισθῶσιν, ὡς αὖ εἴ τινι παλαιᾷ τυραννίδι δεσποτείας ἑαυτοῖς ἐκδικοῦσιν. πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν πρεσβυτέρων φυσιούμενοι καὶ μωροὶ τοὺς αὐχένας ἐπανιστῶσι κατὰ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, τὸ πλῆθος συμποσίοις καὶ κακοηθέσι συμβουλίαις διεγείροντες, ὡς ἐναντία τούτους ἑαυτοῖς ἰθυντὰς καθιστᾶν. τοῦτο δὲ ἐπισήμως εὐκταῖον παρὰ τῆς ὑμετέρας κατέχομεν διανοίας, πιστότατε ἀδελφὲ Αὐρήλιε, ὅτι πολλάκις τὰς τοιαύτας ὁρμὰς μὴ προσδεχόμενος ἐκώλυσας. διὰ δὲ τὰς τῶν τοιούτων κακοήθεις ἐννοίας, καὶ τὰ φαύλως συμφρονούμενα βουλεύματα, τοῦτο λέγω, μὴ ὀφείλειν καθηγητὴν ἴδιον δέξασθαι τὸ πλῆθος τὸ ἐν τῇ λεγομένῃ παροικίᾳ ὑποκείμενον ἀρχαίῳ ἐπισκόπῳ, καὶ μηδέποτε ἴδιον ἐπίσκοπον ἐσχηκός. διὸ ἐὰν συμπάσῃ τῇ ἁγιωτάτῃ συνόδῳ ἀρέσκῃ, τὸ παρ' ἐμοῦ, βεβαιωθῇ. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· Τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ἡμῶν τῇ ἐξακολουθήσει οὐκ ἀνθίσταμαι, ἀλλὰ τοῦτο ἐμὲ καὶ πεποιηκότα καὶ ποιήσοντα ὁμολογῶ, δηλαδὴ περὶ τοὺς ὁμονοοῦντας, οὐ μόνον τῇ ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ ἱερατικῇ συγκληρώσει. Εἰσὶ γὰρ πλεῖστοι συμπνέοντες τοῖς οἰκείοις πλήθεσιν, ἅ τινα ὡς λέλεκται ἀπατῶσι, κνήθοντες τὰς ἀκοὰς αὐτῶν καὶ κολακεύοντες πρὸς ἑαυτοὺς ἀνθρώπους κατεγνωσμένου βίου· μᾶλλον δὲ φυσιούμενοι καὶ ἐκ τῆς συγκληρώσεως ταύτης, ἑαυτοὺς χωρίζοντες. οἵτινες τῷ ἰδίῳ πλήθει ἐπερειδόμενοι, πολλάκις συγκληθέντες ἐλθεῖν εἰς σύνοδον παραιτοῦνται, ὡς φοβούμενοι μήπως τὰ τούτων ἀτοπήματα φανερωθῶσιν. λέγω οὖν, ἐὰν δοκῇ, ὀφείλομεν παντὶ τρόπῳ ἀγωνίσασθαι, ἀλλὰ μηδὲ τὰς ἰδίας ἐκκλησίας τὰς κακῶς εἰς αὐτοὺς περιελθούσας, καὶ ἵνα αὐθεντικῶς δημοσίᾳ ἐκβάλλωνται, καὶ αὐτῇ τῇ τῶν πρωτευόντων καθέδρᾳ ἀποκινῶνται. χρὴ γὰρ τοὺς σύμπασι τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ὅλῃ τῇ συνόδῳ προσκολλωμένους, μὴ μόνον τὴν οἰκείαν κατέχειν δικαίως καθέδραν, ἀλλ' ἔτι μὴν τὰς τοιαύτας διοικήσεις κεκτῆσθαι. τοὺς δὲ δοκοῦντας τοῖς ἰδίοις ὄχλοις ἀρκεῖσθαι, καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης καταφρονοῦντας μὴ μόνον τὰς διοικήσεις ἀπολλύειν, ἀλλ' ἔτι μὴν, ὡς εἶπον, καὶ τῶν ἰδίων τόπων ἀρχοντικῇ στερῆσαι ὡς ἀντάρτας δυναστείᾳ. Ονωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς, ἐπίσκοποι εἶπον. Η μεγίστη πρόνοια τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης ταῖς πάντων διανοίαις ἐνεκαθέσθη, καὶ λογιζόμεθα ὀφείλειν τῇ πάντων ἀποκρίσει βεβαιωθῆναι τὴν ὑμετέραν ἐξακολούθησιν. Σύμπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον, ἀρέσκει, ἀρέσκει.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ ϛ΄. κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου διορίζεται μήτε ἐν πόλει βραχείᾳ, μήτε ἐν κώμῃ καθίστασθαι ἐπίσκοπον. καὶ ὁ κανὼν δὲ οὗτος ἐν ταῖς παροικίαις φησὶ ταῖς παρὰ ἐπισκόπων κατεχομέναις μὴ γίνεσθαι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ᾧ ἐξ ἀρχῆς διέφερεν ἡ παροικία. ἰθυντὰς δὲ καλεῖ τοὺς ἐπισκόπους, ὡς ἰθύνοντας τὸν λαὸν καὶ κατευθύνοντας πρὸς τὴν ὀρθὴν πορείαν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς. τοῦτο δὲ λέγουσιν ἐπειδή τινες τυραννίδος ἐπιτετυχηκότες, ἤγουν δυναστείας τινὸς, τὴν τῶν ἀδελφῶν, τῶν ἐπισκόπων δηλαδὴ, κοινωνίαν ἀποστρέφονται. καὶ ὅταν ἀποφαυλισθῶσιν, ἀντὶ τοῦ ἀποδοκιμασθῶσι καὶ φανεροὶ γένωνται τὴν κακίαν, τότε ἑαυτοῖς ἐκδικοῦσι δεσπότας, ὡς τάχα δίκαιον ἔχοντες ἐκ παλαιᾶς συνηθείας· τὴν δυναστείαν δὲ ὠνόμασε τυραννίδα, διὰ τὸ βίαιον. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν πρεσβυτέρων κενοδοξοῦντες, ἐπαιρόμενοι ἐκ μωρίας, κατεπαίρονται καὶ κατεξανίστανται τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, διεγείροντες τὰ πλήθη, ἀντὶ τοῦ ἐρεθίζοντες συμποσίοις καὶ κακοθελέσι συμβουλίαις ἰθυντὰς ἤτοι ἐπισκόπους ἑαυτοῖς τούτους καθιστᾶν, ὡς τάχα τοῦτο δι' εὔνοιαν τὴν πρὸς αὐτοὺς ποιοῦντες, ἥτις εὔνοια, ἄτακτός ἐστιν. οὐ γὰρ εὐτάκτως οὐδὲ κανονικῶς γίνεται. τοῦτο δέ φησιν, ἐπισήμως κατέχομεν, ἀντὶ τοῦ γνωρίμως, καὶ φανερῶς κατέχομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ διανοίᾳ εὐκταῖον, ἤγουν εὐχῆς ἄξιον ὥστε οὕτως γίνεσθαι. ποῖον δὴ τοῦτο; ὅτι πολλάκις τοιαύτας ὁρμὰς ἐκώλυσας μὴ προσδεχόμενος ταύτας. διὰ δὲ τινῶν κακοθέλειαν καὶ τὰς φαύλας συμβουλὰς καὶ συμφωνίας, κυρωθήτω μὴ δέχεσθαι ἴδιον καθηγητὴν ἤγουν ἐπίσκοπον τοὺς ἐν παροικίᾳ ὄντας, ἥτις ἀρχαίῳ ἐπισκόπῳ ὑπόκειται, καὶ οὐδέποτε ἴδιον ἐπίσκοπον ἔσχεν. Εἰπόντος δὲ τοῦ Ἐπιγονίου τὰ προειρημένα, ὁ Αὐρήλιος ἀπεκρίθη, τοῦτο τὸ εἰσαχθὲν δηλαδὴ καὶ πεποίηκα καὶ ποιεῖν ὁμολογῶ. Εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ὁμονοοῦντες τοῖς οἰκείοις πλήθεσιν ἐξ ὧν ὥρμηνται δηλονότι· ἡ δὲ ὁμόνοια αὐτῶν ἀπάτη ἐστί. κνήθοντες τὰς ἀκοὰς αὐτῶν καὶ κολακεύοντες, ἀντὶ τοῦ λόγοις ἀπατηλοῖς τὰς ἀκοὰς αὐτῶν ἡδύνοντες, καὶ γαργαλίζοντες. τοῦτο δὲ ἐκ μεταφορᾶς τῶν ζώων εἴληπται. τὰ γὰρ ζῶα καταψώμενα καὶ κνηθόμενα χερσὶν ἀνθρώπων, γαργαλίζονται,

A SCHOL. BALS. Sextus quoque canon ſynodi Sardicenſis decernit, neque in parua ciuitate, neq: in pago epiſcopum eſſe conſtituendum. Porrò hic quoque canon dicit, in parochiis, quæ ab epiſcopis tenẽtur, nõ debere fieri epiſcopũ, niſi ex mente epiſcopi, ad quem ab initio pertinebat parochia. Directores autẽ appellat epiſcopos, vt qui populum dirigant, & ad veram fidei viã virtutiſque deducant. Hoc autem dicunt, quòd nonnulli tyrãnidem aſſecuti, ſeu potentiam aliquam, fratrum, epi- B ſcoporũ ſcilicet, cõmunionem auerſantur. Et quã do viles abiectiq; euaſerint, ſiue reprobati fuerint, & eorũ manifeſta fuerit improbitas, quòd ſibi dominium vendicãt, vt ex antiqua fortè conſuetudine aliquod ius habentes: potentiam autem tyrannidẽ nominarunt propter violentiã. Multi autem preſbyteri inani gloria incitati, & ſtultitia elati, aduerſus proprios epiſcopos excitantur & inſurgũt, populos cõmouentes conuiuiis & improbis conſiliis, vt eos directores, id eſt epiſcopos, ſibi cõſtituant, C tanquam hoc fortè propter beneuolentiã in eos faciẽtes, quæ eſt inordinata beneuolentia. Neq; enim ordinatè, neq; canonicè hoc fit. Hoc autẽ, inquit, inſigniter obtinemus, pro eo quod eſt, prudẽter, & apertè in noſtra mẽte, optandũ, ſeu opinione dignum, vt ſic fiat. Cuiuſmodi autẽ eſt hoc? Quod ſæpe eiuſmodi appetitiones prohibuiſti, eas nõ admittẽs. Propter aliquorum autẽ improbitatem, maláq; cõſilia, & conuenta, cõfirmetur, nõ admitti proprium inſtitutorẽ, ſeu epiſcopum, ab iis qui ſunt D in parochia, quæ antiquo epiſcopo ſubiicitur, & nunquã habuit propriũ epiſcopũ. Cùm dixiſſet autẽ Epigon. ea quæ priùs dicta ſunt, Aurelius reſpõdit, Hoc videlicet introductũ & feci, & me facere profiteor. Sũt enim multi qui propriis populis cõſentiũt, à quibus ſcilicet ſũt incitati. Eorũ autem conſenſus fraus eſt. Titillantes aures, Græcè eſt, κνήθοντες τὰς ἀκοὰς, id eſt, aures eorũ confricantes, & adulantes. Id autem ex animalium tranſlatione acceptum eſt. Animalia enim ſe hominum manibus affricantia titillantur & manſueſcunt.

Et per adulationem homines vitæ condemnatæ ad ſe attrahentes, vel potiùs inflati, & clericorum à cõſortio ſeu epiſcoporum conuentu ſciſſos ſegregantes: qui quidem proprio populo confidentes, ipſique innitentes & confirmati, in quo ſcilicet conſtituti ſunt epiſcopi, ad ſynodum venire recuſant, licèt ſæpe vocati. Quare autem venire recuſant? Quia timent ne abſurda ſua facta conuincantur. Debemus ergo, inquit, ſi videatur, omnibus modis contendere, vt non ſolùm quæ ſic malè ſunt adminiſtrata & diſpenſata non ſeruent, & ſtudere ne deinceps fiant, ſed & eccleſias quæ ad eos malè deuenerunt, ab eis auferre, vt cum poteſtate apertè eiiciantur, & per primatum cathedras, ſeu patriarcharum, vel metropolitanorum, abigantur. Per primatum autẽ cathedram, epiſcopalem potentiam oſtendit: æquum enim eſt, inquit, vt qui fratribus adhærent, qui ſcilicet ſynodo conſentiunt, non ſolùm proprias ſedes habeant, ſed etiam eiuſmodi diœceſes poſſideant: ij autem qui concordiam & fraternam charitatem negligunt, vt qui proprios populos ſibi ſufficere exiſtimant, à quibus electi ſunt ad epiſcopatum, non ſolùm perdant diœceſes in quibus fuerunt, ſed etiam propriis locis priuentur, ſi vllos habeant, & ab eis exturbentur ſeculari poteſtate, vt inſurrectores, vel vt qui manus contra erigunt, & canonibus & epiſcopis aduerſantur. Ad hæc quidam dixerunt, quòd ipſa prouidentia omnium mentibus inſedit, id eſt placuit, acquieuit: ſedere enim quietem efficit. Synodus autem dixit, Placet.

CANON LVIII.

Quòd alieni clerici ab aliis epiſcopis nullo modo ſuſcipiantur. Epigonius epiſcopus dixit, Id quod in multis ſynodis eſt conſtitutum, nunc etiam adhuc à veſtra prudentia conſtitutum eſt, vt nullus epiſcopus alienum ſibi clericũ vendicet præter ſententiam proprij eius epiſcopi. Refero autem Iulianum ingratè in tot per meam paruitatem in eum congeſta beneficia ſe geſſiſſe,

A καὶ χειρόθετοι γίνονται. διὰ τῆς κολακείας πρὸς ἑαυτοὺς ὑποσύροντες ἀνθρώπους κατεγνωσμένου βίου, μᾶλλον δὲ φυσιούμενοι, καὶ ἐκ τῆς συγκληρώσεως ταύτης, ἤγουν τῆς τῶν ἐπισκόπων ὁμηγύρεως, ἑαυτοὺς χωρίζοντες, οἵτινες θαῤῥοῦντες τῷ οἰκείῳ πλήθει, καὶ αὐτῷ ἐπιστηριζόμενοι καὶ δυναμούμενοι ἐν ᾧ κατέστησαν ἐπίσκοποι, παραιτοῦνται ἐλθεῖν εἰς σύνοδον, καίτοι πολλάκις κληθέντες. διὰ τί δὲ παραιτοῦνται ἐλθεῖν; ὅτι φοβοῦνται μὴ ἐλεγχθῶσι τὰ ἀτοπήματα αὐτῶν. ὀφείλομεν οὖν, φησὶν, ἐὰν πᾶσι δοκῇ, πάντα τρόπον ἀγωνίσασθαι μὴ μόνον τὰ οὕτω B κακῶς διοικηθέντα καὶ οἰκονομηθέντα μὴ φυλάξαι, σπουδάσαι δὲ μηκέτι γίνεσθαι τοῦ λοιποῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκκλησίας τὰς κακῶς περιελθούσας αὐτοῖς, ἀφελέσθαι ἐξ αὐτῶν, καὶ ἵνα μετ' ἐξουσίας φανερῶς ἐκβάλλωνται, καὶ διὰ τῆς τῶν πρωτευόντων καθέδρας ἤτοι τῶν πατριαρχῶν ἢ τῶν μητροπολιτῶν ἐκδιώκωνται. διὰ δὲ τῆς καθέδρας τῶν πρωτευόντων, τὴν ἀρχιερατικὴν ἐξουσίαν ἐνέφηνεν. ἐνδέχεται γάρ φησι τοὺς προσκολλωμένους τοῖς ἀδελφοῖς, τοὺς ὁμόφρονας δηλαδὴ πάσῃ τῇ συνόδῳ, μὴ μόνον τοὺς οἰκείους C θρόνους ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τὰς τοιαύτας διοικήσεις κεκτῆσθαι. τοὺς δὲ καταφρονοῦντας τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, ὡς δοκοῦντας ἀρκεῖσθαι τοῖς ἰδίοις ὄχλοις παρ' ὧν ἐπελέγησαν εἰς ἐπισκοπὴν, μὴ μόνον τὰς διοικήσεις ἐν αἷς γεγόνασιν ἐπίσκοποι, ἀπόλλειν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων τόπων στερεῖσθαι εἴτινας εἶχον οἰκίας ἐκεῖθεν ὄντες, ἐκδιωκομένους ἐξ αὐτῶν ἀρχοντικῇ δυναστείᾳ ὡς ἀντάρτας, ἤτοι ὡς ἀνταίροντας χεῖρας καὶ ἐναντιουμένους τοῖς κανόσι καὶ τοῖς ἐπισκόποις. πρὸς ταῦτα, τινὲς μὲν εἶπον ὅτι ἡ πρόνοια αὕτη ταῖς D πάντων διανοίαις ἐνεκαθέσθη, αὕτη τοῦ, ἤρεσεν, ἀνεπαύθη. ἀνάπαυσιν γὰρ ὁ καθῆσθαι ποιεῖ. ἡ δὲ σύνοδος εἶπεν, ἀρέσκει.

Κανὼν νη΄.

Περὶ τοῦ, ἀλλοτρίοις κληρικοὺς μηδαμῶς παρ' ἑτέρων ὑποδέχεσθαι ἐπισκόπων. Ἐπιγόνιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐν πολλαῖς συνόδοις τοῦτο ὡρίσθη, καὶ νῦν ἔτι μὴν ἐκ τῆς ὑμετέρας βεβαιωθῆναι συνέσεως, μακαριώτατοι ἀδελφοί, ὥστε μηδένα ἐπίσκοπον ἰδιοποιεῖσθαι ἀλλότριον κληρικὸν, παρὰ τὴν κρίσιν τοῦ προτέρου αὐτοῦ ἐπισκόπου. ἀναφέρω δὲ Ἰουλιανὸν ἀχαρίστως ἐνεχθέντα περὶ τὰς διὰ τῆς ἐμῆς βραχύτητος εἰς αὐτὸν σωρευθείσας τοσαύτας τοῦ θεοῦ εὐεργεσίας,

καὶ οὕτως προπετῶς καὶ τολμηρῶς διαγενόμενον, ὥστε τὸν ἀπὸ νηπίας ἡλικίας ὑπ' ἐμοῦ βαπτισθέντα, τὸν καὶ διὰ πολλὴν ἔνδειαν ἐξ αὐτοῦ παρατεθέντα μοι, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐξ ἐμοῦ τραφέντα καὶ αὐξηθέντα, τὸν, ὡς εἶπον, ἐν τῇ ἐμῇ ἐκκλησίᾳ τῇ χειρὶ τῆς ἐμῆς μετριότητος βαπτισθέντα, καὶ δεικνύμενον ἐν τῇ τῶν Μαπαλιτῶν παροικίᾳ ἀναγνώστην γενόμενον, καὶ ἐπὶ δύο ἔτη ἐκεῖσε ἀναγινώσκοντα· τοῦτον οὐκ οἶδα ποίᾳ καταφρονήσει τῆς ἐμῆς μετριότητος ἀφαρπάσαι τὸν αὐτὸν Ιουλιανὸν, καὶ λέγειν πολίτην τοῦ διαφέροντος αὐτῷ Βαζαριτανοῦ τόπου, καὶ παρὰ τὴν ἐμὴν γνώμην τούτῳ κατακεχρῆσθαι. καὶ γὰρ καὶ διάκονον τοῦτον ἐχειροτόνησεν. τοῦτο εἰ ἔξεστι, γνωσθῇ ὑμῖν ἡ τοιαύτη ἄδεια, μακαριώτατοι ἀδελφοί. Εἰ δὲ μήγε, ὃ οὕτως ἀναιδὲς κωλυθῇ, ἵνα μὴ ὁ λεχθεὶς Ιουλιανὸς ἐπικοινωνῇ ἀλλοτρίοις. Νουμήδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐὰν μὴ ἐρωτηθείσης μηδὲ αἰτηθείσης τῆς σῆς ἀξίας φανείη τοῦτο πράξας Ιουλιανὸς, κρίνομεν πάντες ἀδίκως γενόμενον καὶ μὴ ἀξίως· διὸ εἰ μὴ ὁ αὐτὸς Ιουλιανὸς διορθώσηται τὴν οἰκείαν πλάνην, καὶ μετὰ ἀποθεραπεύσεως τῷ ὑμετέρῳ λαῷ τὸν αὐτὸν ἀποκαταστήσῃ κληρικὸν, ὃν ἐτόλμησεν χειροτονῆσαι, κατὰ τῶν ὁρισθέντων τῇ συνόδῳ πράττων, καὶ χωρισθεὶς ἀφ' ἡμῶν τῆς οἰκείας μονοτονίας ἀπενέγκοι τὴν κρίσιν. Επιγόνιος ἐπίσκοπος εἶπεν. Ὁ κατὰ τὴν ἡλικίαν πατὴρ, καὶ αὐτῇ τῇ προκοπῇ ἀρχαιότατος καὶ ἐπαινετὸς ἀνὴρ ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Βίκτωρ, τὴν αἴτησιν ταύτην γενικὴν βούλεται ἐπὶ πᾶσιν ἐκτελεσθῆναι.

Ερμηνεία.

Ὁ ἐπίσκοπος Ἐπιγόνιος ἐδέξατο νεανίσκον τινὰ πένητα ἐξ ἀποστολῆς τινὸς ἐπισκόπου Ιουλιανοῦ καλουμένου, ὄντα ἀπὸ τόπου λεγομένου Βαζαριτανοῦ, καὶ ὑποκειμένου τῇ ἐνορίᾳ αὐτοῦ τοῦ Ιουλιανοῦ· καὶ ἐβάπτισεν αὐτὸν καὶ ἀνέθρεψε καὶ ἀναγνώστην ἐχειροτόνησεν, εἰς τὴν ὑπ' αὐτὸν παροικίαν τῶν Μαμπαλιτῶν. ὅτι δὲ μετὰ δύο ἔτη τῆς κληρώσεως τούτου ἥρπασεν αὐτὸν ὁ Ιουλιανὸς, καὶ παρὰ γνώμην τοῦ Επιγονίου διάκονον ἐχειροτόνησεν, ἀνήνεγκε τοῦτο αὐτὸ ὁ Επιγόνιος τῇ συνόδῳ· καὶ εἶπεν ὅτι καὶ ἄλλαι σύνοδοι ὥρισαν μὴ δέχεσθαι ἐπίσκοπον ἀλλότριον κληρικὸν παρὰ γνώμην τοῦ κληρώσαντος αὐτὸν ἐπισκόπου. ἀλλὰ καὶ νῦν παρ' ἡμῶν ἐβεβαιώθη τοῦτο αὐτό. ἀναφέρω οὖν τὴν γενομένην πρὸς ἐμὲ καταφρόνησιν παρὰ τοῦ Ιουλιανοῦ τοῦ εὐεργετηθέντος ὑπ' ἐμοῦ, καὶ ζητῶ διορθωθῆναι ὃ παρὰ τούτου τολμηθέν.

A *& tam temere & confidenter verſatum eſſe, vt qui à tenera ætate à me baptizatus eſt, & qui propter multam inopiam mihi ab ipſo adiectus eſt, & multis annis à me nutritus & auctus eſt, qui, vt dixi, in mea eccleſia, meæ mediocritatis manu baptizatus eſt, & in Mapalitanorum parochia lector factus eſt, & duobus iã annis illic legit: eum neſcio quonã meæ mediocritatis cõtẽptu ſurripuit ipſe Iulianus, & dicit eum eſſe ciuem loci Baſaritani ad eum pertinẽtis, eóque præter meam ſententiã vſus eſt. Eum enim diaconũ ordinauit. Hoc ſi licet, à vobis*
B *decernatur eiuſmodi facultas, beatiſsimi fratres. Sin minus, id quod eſt adeò impudens, probibeatur, ne dictus Iulianus aliena participet. Numedius epiſcopus dixit, Si nõ rogata tua dignitate hoc feciſſe Iulianum appareat, iudicamus omnes id iniuſtè indignéque factũ eſſe. Quare niſi ipſe Iulianus propriũ errorem correxerit, & cũ ſatisfactione veſtro populo eundem clericũ reſtituerit quem auſus eſt ordinare, nõ faciens conuenienter ei quod ſynodo conſtitutũ eſt, & à nobis ſeparatus, ſuæ peruicaciæ iudicium referet. Epigonius epiſcopus dixit, Qui ætate pater eſt, & ipſo eſt profectu antiquiſsimus*
C *laudabilis vir frater, & noſter in ſacris comminiſter Victor generalem hanc petitionem vult in omnibus effici.*

SCH. BALS. Epiſcopus Epigonius pauperẽ quẽdã adoleſcentulũ ſuſcepit, qui erat ex loco qui dicitur Bazaritanus, qui erat ſubiectus regioni ipſius Iuliani: & ipsũ baptizauit, & educauit, & lectorẽ ordinauit in parochia Maſalitarũ quę ei ſuberat. Quia autẽ poſt duos eius vocationis annos eũ rapuit Iulianus: & præter Epigonij mentẽ diaconũ ordinauit, hoc E-
D pigonius ad ſynodũ retulit, & dixit, quòd aliæ quoque ſynodi decreuerunt vt epiſcopus alienum clericum non admittat præter mentẽ epiſcopi qui eum clericum effecit: ſed etiam hoc ipſum quoq; nũc à vobis confirmetur. Refero ergo contemptum in me factum à Iuliano, qui à me beneficio affectus eſt, & quæro id corrigi quod ab eo cõfidenter cœptum eſt.

Dixit ergo Numidius, quòd ſi te non permittente fecit hoc Iulianus, iniuſtum eſt: & ſi proprium errorem non corrigat, & clericum reſtituat, à nobis ſeparabitur: & ex ſua obſtinatione ſeu impudentia condemnationem ſuſcipiet. Epigonius autem dixit, quòd, qui ætate pater, & prouectu eſt antiquiſſimus Victor, vult hanc fieri generalem petitionem, ſcilicet vt hoc non aduerſus ſolum Iulianum dicatur, ſed communiter aduerſus omnes qui alienos ſibi clericos vendicant. Ac præſens quidem canon dicit Iulianum à fraternitate ſeparandum, & obſtinationis condemnationem relaturum. Tu autem lege xxvj. cap. primi tit. præſentis operis, & canones qui in ipſo ſunt: præcipuè autem canones ſynodi in Trullo. Multum autem agitatum eſt in Conſtantinopolitanorum eccleſiæ ſynodo, an diuini canones qui ſtatuunt non ſuſcipere debere epiſcopos aliarum regionum clericos, exaudiantur etiã in laicos, & prohibeatur fortaſſe Athyræ epiſcopus aliquem ordinare laicum, qui ſit ex regione Sylembriæ epiſcopi, & eius canoni pœniſque ſubiectus ſit, & reputetur eſſe vnus ex eius ouili. Dicebant enim nõnulli, quòd ex præſenti canone qui dicit dixiſſe Epigonium ſe à Iuliano miſſũ ſuſcepiſſe laicũ, qui erat eius ciuis, & eum in ſua diœceſi clericum ordinaſſe: & ex eo quòd hoc prætextu vteretur Iulianus, cum à ſe iure fuiſſe ordinatum diaconum, vt qui à ſua Bazaritarum regione exceſſerit, oſtenditur, quòd nec alterius regionis clericum poteſt epiſcopus ordinare præter epiſcopi qui eũ obtinet, ſententiam. Tanquã enim eſſet prohibita, quæ ab Epigonio facta erat ordinatio in eum qui ab illo fuerat educatus, quòd eſſet ipſe alterius regionis, adiecit Epigonius, ſe Iuliani volũtate eũ accepiſſe de quo agebatur, & propterea nec exiſtimari debere eũ eſſe illius diœceſis: & diſceptabãt eũ rectè à Iuliano fuiſſe ordinatũ diaconum, vt qui eſſet ex eius diœceſi, & eius ciuis reputaretur:

εἶπεν οὖν ὁ Νουμίδιος, ὅτι ἐὰν σοῦ μὴ παραχωρήσαντος ὁ Ἰουλιανὸς ἔπραξε τοῦτο, ἄδικόν ἐστι· καὶ εἰ μὴ διορθώσεται τὴν οἰκείαν πλάνην, καὶ ἀποκαταστήσῃ τὸν κληρικὸν, χωρισθήσεται ἐφ' ἡμῶν, καὶ ὑποστήσεται τὴν κατάκρισιν ἐκ τῆς οἰκείας μονοτονίας ἤγουν ἀναισχυντίας. ὁ δὲ Ἐπιγόνιος ἔφησεν ὅτι ὁ κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ γῆρας πατὴρ καὶ τῇ προκοπῇ τοῦ χρόνου ἀρχαιότατος Βίκτωρ, βούλεται γενικὴν γενέσθαι τὴν αἴτησιν ταύτην, ἤγουν μὴ κατὰ μόνου τοῦ Ἰουλιανοῦ ταῦτα ἐκφωνηθῆναι, ἀλλὰ κατὰ πάντων κοινῶς τῶν ἀλλοτρίους κληρικοὺς σφετεριζομένων. καὶ ὁ μὲν παρὼν κανὼν, χωρίζεσθαι φησὶ τὸν Ἰουλιανὸν ἀπὸ τῆς ἀδελφότητος, καὶ μονοτονίας ἀποίσεσθαι κατάκρισιν. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸ κϛʹ. κεφάλαιον τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ κανόνας· ἐξαιρέτως δὲ τοὺς κανόνας τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. γίνωσκε δὲ ὅτι λόγος ἐγένετο πολλάκις πολὺς παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας, εἰ τὰ τῶν θείων κανόνων τῶν διοριζομένων μὴ δέχεσθαι τινας ἐπισκόπους ἀλλοτρίων ἐνοριῶν κληρικοὺς, ἐξαπλοῦνται καὶ εἰς λαϊκούς· καὶ κωλύεται τυχὸν ὁ ἐπίσκοπος Ἀθύρας, χειροτονῆσαι λαϊκόν τινα ἀπὸ τῆς ἐνορίας ὄντα τοῦ Σηλυμβρίας, καὶ ὑποκείμενον τῷ κανόνι καὶ τοῖς ἐπιτιμίοις αὐτοῦ, καὶ λογιζόμενον ἕνα τῶν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ. εἶπον γάρ τινες ὡς ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, διαλαμβάνοντες εἰπεῖν τὸν Ἐπιγόνιον ἐξ ἀποστολῆς τοῦ Ἰουλιανοῦ παραλαβεῖν τὸν λαϊκὸν πολίτην ὄντα τούτου, καὶ χειροτονῆσαι αὐτὸν εἰς οἰκείαν ἐνορίαν κληρικὸν, καὶ ἀπὸ τοῦ προφασίζεσθαι τὸν Ἰουλιανὸν εὐλόγως ὑπ' αὐτοῦ τοῦτον χειροτονηθῆναι διάκονον, ὡς ὡρμημένον ἀπὸ τῆς ἐνορίας αὐτοῦ τῆς τῶν Βαζαριτῶν, παρίσταται ὅτι οὐδὲ λαϊκὸν ἑτέρας ἐνορίας δύναται ἐπίσκοπος χειροτονῆσαι παρὰ γνώμην τοῦ ἔχοντος ταύτην ἐπισκόπου. ὡς γὰρ οὔσης κεκωλυμένης τῆς παρὰ τοῦ Ἐπιγονίου γενομένης χειροτονίας, εἰς τὸν ὑπ' ἐκείνου ἀνατραφέντα, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἀλλοτρίας ἐνορίας, προσέθετο ὁ Ἐπιγόνιος, κατὰ γνώμην τοῦ Ἰουλιανοῦ παραλαβεῖν τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ λογίζεσθαι τῆς ἐνορίας ἐκείνου εἶναι τοῦτον· καὶ ἐδικαιολογεῖτο, καλῶς παρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ χειροτονηθῆναι τὸν τοιοῦτον διάκονον, ὡς ἀπὸ τῆς ἐνορίας ὄντα αὐτοῦ, καὶ πολίτην τούτου λογιζόμενον,

καὶ οὐδὲ

καὶ οὐδὲ πρὸς τὸν Ἐπιγόνιον ἀντεστράφη, εἰ μὴ A ἔφθασεν ἀπὸ τῆς ἐνορίας αὐτοῦ τοῦτον ἀποξενῶσαι, καὶ ἀποστεῖλαι πρὸς τὸν Ἐπιγόνιον. καὶ αὐτοὶ μὲν εἶπον ταῦτα, καλῶς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. σὺ δὲ ἔχε ἐπὶ μνήμης τὴν συνοδικὴν σημείωσιν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ γεγονότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, τάδε πρὸς ἔπος διαλαμβάνουσαν. μηνὶ Νοεμβρίῳ ἡμέρᾳ πρώτῃ ἰνδικτιῶνος δʹ. προκαθημένου τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου, καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ ἐν τοῖς Ἀλεξιακοῖς κατηχουμενείοις, συνεδριαζόντων τῇ μεγάλῃ ἁγιωσύνῃ αὐτοῦ ἱε- B ρωτάτων ἀρχιερέων, Στεφάνου Καισαρείας, Νικολάου Ἐφέσου, Μιχαὴλ Ἡρακλείας, Ἰωάννου Κυζίκου, Λέοντος Ἀμασείας Νικήτου Μελιτινῆς, Βασιλείου Νεοκαισαρείας, Λουκᾶ Μοκησοῦ, Ἰωάννου Κρήτης, Λέοντος Ἀδριανουπόλεως, Κωνσταντίνου Εὐχαΐτων, Γεωργίου Ἀλανείας, Θεοδώρου Μεθύμνης, Ἰωάννου Κιζύης, καὶ Ῥωμανοῦ Ἄπρω, παρισταμένων καὶ θεοφιλεστάτων δεσποτικῶν ἀρχόντων· ὅρια πατέρων μὴ ὑπερβαίνειν ἃ καλῶς οὗτοι καὶ μετὰ δεούσης δοκιμασίας ἀρχῆθεν ἐξέθεντο· ἀλλὰ μηδὲ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα καθάλλεσθαι, C καὶ θριγκίον ὑπερπηδᾷν, διαιρετικὸν ὀθνείων τε καὶ οἰκείων δικαίων, ἐκκλησιαστικὸν δόγμα καὶ νόμος θεῖος ἀνέκαθεν κείμενος. ἔδει μὲν οὖν τοῦτο μὴ ἀγνοεῖν τοὺς τῶν ἁπανταχοῦ διακειμένων προεσταμένους ἐκκλησιῶν, καὶ τὸ ἐπάγγελμα ἔχοντας συντήρησιν θεσπισμάτων κανονικῶν καὶ νομικῶν διαταγμάτων· καὶ μέντοι καὶ ἐμμένειν τούτοις ὀφείλοντας, καὶ τῶν οἰκείων μὲν δικαίων ἀντέχεσθαι, τῶν δὲ ἀλλοτρίων ἀπέχεσθαι. ἀλλ᾽ οὐκ οἶδ᾽ ὅτι παθόντες τινὲς τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων, οἳ καὶ μάλιστα ἔγγιστα τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν πόλεων τοὺς ἀρχιερατικοὺς θρόνους ἔλαχον, ἀσυν- D τηρήτως ποιοῦντες χειροτονίας διακόνων καὶ ἱερέων μὴ ὑποκειμένων τῇ ὑπ᾽ αὐτοὺς ἐνορίαις, πολλάκις ἑάλωσαν, οἳ καὶ περὶ τούτου προσαγγελθέντες καὶ παρὰ τοῦ πρὸ ἡμῶν ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ καὶ παρεγγυηθέντες παύσασθαι τοῦ τοιαῦτα ποιεῖν ἀκανόνιστα, φαμὲν δὴ τοῦ χειροτονεῖν ὑπερορίας, καὶ τοὺς ἐξ ἑτέρας ἐνορίας εἰς αὐτοὺς ἀφιγμένους ἀνυποστόλως οὕτω χειροθετεῖν, ἀμνηστίαν τῶν αὐτοῖς περὶ τούτου παρηγγελμένων οὐκ ἐπαύσαντο τίθεσθαι μέχρι δὴ καὶ τήμερον. ἐπεὶ τοίνυν ἀνηγγέλθη καὶ τῇ ἡμῶν μετριότητι παρὰ τοῦ ἡμετέρου θεοφιλεστάτου

A & nec ad Epigonium reuerſus eſſet, niſi Iulianus eum priùs à ſua regione abalienaſſet, externúmque feciſſet, & ad Epigonium miſiſſet. Tu autem habe in memoria ſynodalē declarationem ſanctiſſimi patriarchæ domini Michaëlis, qui fuit philoſophorum ſummus: quæ hæc ad verbum continet: Menſe Nouembri, die primo, indict. iiij. præſidente ſanctiſſimo domino noſtro & vniuerſali patriarcha domino Michaele in Alexiacis catechumenis, cum magna eius ſanctitate vnà aſſidentibus B ſanctiſſimis antiſtitibus, Stephano Cæſareæ, Nicolao Epheſi, Michaele Heracleę, Ioāne Cyzici, Leone Amaſeæ, Niceta Melitenes, Baſilio Neocęſareæ, Luca Moceſo, Ioanne Cretæ, Leone Adrianipolis, Conſtantino Euchaitarum, Georgio Alaniæ, Theodoro Methymnes, Ioanne Bizyes & Romani Apro, præſentibus etiam dominicis magiſtratibus: Patrum terminos non tranſgredi, quos ij pulchrè & cum ea qua par eſt diſquiſitione ab initio poſuerunt, ſed nec foſſas, nec vallum C tranſilire qui externa à ſuis iuribus diuidit, decretum eſt eccleſiaſticum, & lex diuina multis antè ſeculis ſtatuta. Oportebat ergo hoc non ignorare, eos qui eccleſiis præſunt, quæ vbique ſitæ ſunt, & qui ſynodalia decreta legúmque conſtitutiones ſe ſeruaturos profitentur, & debent in eis permanere, & propria quidem iura retinere, ab alienis autem abſtinere: ſed neſcio quanam ratione quidam ſanctiſſ. antiſtites, qui etiā proximè hanc vrbem Imperial. ſedes epiſcopales ſortiti ſunt, diaconorum D & ſacerdotum ſuis diœceſibus non ſubiectorum ordinationes, citra vllam obſeruationem facere deprehenſi ſunt. qui etiam de eo quod à ſanctiſſimo patriarcha noſtro domino Luca annunciatum eſt, & admoniti vt hæc contra canones facere deſinerent, extra, inquam, ſuæ regionis limites ordinare, & iis qui ex aliena regione ad ſe veniunt tam liberè manus imponere, obliuione earum quæ antè factę erant declarationum, non ceſſauerunt imponere vſque in hodiernum diem. Quia autem noſtrę mediocritati à noſtro pio

Chartophylace renunciatum eſt, A multos ex noſtra regione præter eius voluntatem ad epiſcopos & archiepiſcopos qui ſunt circum circa magnam hanc ciuitatem, accedentes, ſacerdotali munere ab eis dignos haberi: deinde rurſus reuerti ad hanc noſtram regionem, cum literis fortè commendatitiis: quid ſibi agendum ſit in iis, à noſtra intelligere mediocritate poſtulauit. Dixit enim ſe non parum dubitare, ne ipſe alienis fortè iudiciis communicet, permittens eos ad ſacra admitti, quos ipſe non examinauit, de quibus nec B teſtes, vt ipſi mos eſt, adſtantes interrogauit, nec, an præfinitos annos nati ſint, certior factus eſt, nec eorum vitam examinauit, nec fides ſibi facta eſt ex ſcripto eorum teſtimonio, qui illos ſecundùm ſpiritum pepererunt, eos eſſe ſua profeſſione dignos: idque cùm ſæpe in nõnullis manifeſtè aduerſetur aſpectus, quod ad annorum complementum attinet, & qui xxx. annos natus eſſe deberet, ab eo tempore longè abſit, corporis conſtitutione, qua cernitur, etiam apertè te- C ſtante, ipſáque barbæ raritate, cùm in aliis quidem pili nullo modo appareant, in aliis verò breuis & multò minor quàm triginta annorum pilos eſſe oporteat. Hæc dicens, etiam ei occurrentem dubitationem non eſſe iniuſtam factis ipſis oſtendit, noſtræ mediocritati ſynodicè hodie præſidenti, duos vel tres, qui hoc erant aſpectu & conſtitutione, & ad ſacros ordines promoti erant, exhibens, hos quidem à Dei amantiſſimo Derci epiſcopo: illos D verò à Dei amantibus epiſcopis Præneti & Chalcidis: & dicens alios à diuerſis ſic ordinatos hîc eſſe & verſari, & velle vti ſacerdotes ſacra celebrare. Hanc ergo religioſiſſimi noſtri Chartophylacis quæſitu dignam propoſitionem, nec noſtra mediocritas volens inſolutam relinquere, communiter conſiderandam diuinæ & ſacræ, quæ hîc agit, fraternitati permiſit. Ergo & de propoſito diſceptare volentes, priùs vt diſcernatur petiuimus, quænam ſunt Antiſtitum qui ſunt vbique, communia munia, & quæ ſunt ſpecialia,

Χαρτοφύλακος, πολλούς τινας τοὺς ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐνορίας παρὰ γνώμην αὐτοῦ πρὸς τοὺς περὶ ταυτηνὶ τῆς μεγαλοπόλεως ἀπερχομένους ἐπισκόπους τε καὶ ἀρχιεπισκόπους, ἱερατικοῦ παρ' αὐτῶν ἀξιοῦσθαι χαρίσματος· εἶτ' αὖθις ἐπαναστρέφειν εἰς τήνδε τὴν καθ' ἡμᾶς ἐνορίαν, μετὰ δὴ τάχα καὶ γραμμάτων συστατικῶν, τί ποιητέον αὐτῷ ἐπὶ τούτοις ἐζήτει μαθεῖν παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος. ἀμφιβάλλειν γὰρ μικρῶς ἔφασκε μήποτε κρίμασιν ἀλλοτρίοις ἐκκοινωνοίη, παραχωρῶν ἱερᾶσθαι οὓς αὐτὸς οὐκ ἐξήτασε, περὶ ὧν οὔτε μαρτύρων ὡς ἔθος αὐτῷ παραστάντων, ἐπύθετο. καὶ εἰ χρόνων εἶεν τῶν ὡρισμένων πεπληροφόρηται, οὔτε δοκιμασίαν περὶ τοῦ βίου τούτων πεποίηται) καὶ τὸ πιστὸν τοῦ ἀξίους εἶναι τοῦ ἐπαγγέλματος ἐκ τῆς ἐνυπογράφου μαρτυρίας τῶν κατὰ πνεῦμα τούτους ὠδινησάντων παρείληφε. καὶ ταῦτα πολλάκις ἐπί τινων προφανῶς ἐναντιουμένης τῆς ὄψεως, περὶ τοῦ τῶν χρόνων τέως ἐντελέσαι καὶ τὴν τριακοντούτην εἶναι ὀφείλοντα, πολλῷ τῆς τοιαύτης λείπεσθαι προθεσμίας, προσμαρτυρούσης προδήλως ἔκ τε τῆς κατὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ σώματος φαινομένης ἀτελοῦς καταστάσεως, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ πώγωνος ἔτι ψιλώσεως· ἐφ' ὧν μὲν, οὐδ' ὅλως φαινομένης ἐπὶ τούτου τριχώσεως, ἐφ' ὧν δὲ βραχείας πάνυ καὶ ἐνδεεστέρας πολλῷ τοῦ προσήκοντος τριακοντούτῃ πωγωνίτῃ τριχώματος. ταῦτα λέγων, καὶ τὴν ὑφέρπουσαν τούτοις ἀμφιβολίαν καὶ ἀπορίαν ὡς οὐκ ἀνεύλογον ἐξ ἔργων αὐτῶν παρεδήλωσε, παραστησάμενος τῇ ἡμῶν μετριότητι συνοδικῶς προκαθημένῃ τὴν σήμερον, δύο καὶ τρεῖς οὕτως ἔχοντας ὄψεώς τε καὶ καταστάσεως, καὶ εἰς ἱερατικὸν προβιβασθέντας βαθμόν· οὓς μὲν παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Δέρκου, οὓς δὲ παρὰ τῶν θεοφιλῶν ἐπισκόπων τοῦ τε Περαινέτου καὶ τοῦ Χαλκηδόνος, καὶ ἄλλους δὲ παρὰ διαφόρων οὕτω κεχειροτονημένους φάμενος εἶναι, καὶ διατρίβειν ἐνταῦθα καὶ ἱερουργεῖν ἐθέλειν ὡς ἱερεῖς. τὸ γοῦν τοιοῦτον τοῦ θεοφιλεστάτου ἡμῶν Χαρτοφύλακος ἀξιοζήτητον πρόβλημα οὐδὲ ἡ μετριότης ἡμῶν καταλιπεῖν ἐθέλουσα ἄλυτον, ἐπὶ κοινοῦ συνδιασκεψαμένη τῇ ἐνδημούσῃ θείᾳ καὶ ἱερᾷ ἐπέτρεψεν ἀδελφότητι. τοίνυν καὶ περὶ τοῦ προκειμένου διαγνωματεῦσαι θέλοντες, διευκρινηθῆναι πρότερον ἐζητήσαμεν, τίνα μὲν τὰ τῶν ἁπανταχοῦ ἀρχιερέων εἰσὶ κοινότερα ἐνεργήματα, τίνα δὲ ἰδικώτερα,

τουτέστι, ποῖα μὲν οἱ ἐγχώριοι τῶν ἀρχιερέων οὐ κωλύονται διαπράττεσθαι ἐπὶ τοῖς ὁθενδήποτε σφίσι προσερχομένοις· τίνα δὲ ἀπείργονται ποιεῖν ὑπερόρια. καὶ ἐπεὶ τὰ περὶ τούτων φυλλοκρινοῦντες, ἐφεύρομεν, τὸ μὲν, ἀμυήτους τὸν περὶ πίστεως λόγον διδάσκειν καὶ κατηχεῖν, εἶθ' οὕτω καὶ φωτίσματος ἀξιοῦν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν θείων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων μεταλήψεως μεταδιδόναι τοῖς ἐξ οἱασοῦν ἐνορίας πιστοῖς, ἐνέργημα εἶναι τοῦτο κοινότερον διεγνώκειμεν ἐπί τε τῶν ἐκ τῆς οἰκείας ἐνορίας ὡρμημένων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐξ ἀλλοδαπῆς ἐρχομένων· χειροθεσίας δὲ ἱερατικῆς ἀξιοῦν, οὐ τοὺς ἁπανταχόθεν ἐρχομένους, ἀλλ' ἢ μόνους τοὺς ἐκ τῆς οἰκείας ἐνορίας ἑνὶ ἑκάστῳ ἀρχιερεῖ κεκανόνισται, ἵνα μὴ τὸ ἄτακτον τούτοις καὶ στασιῶδες ἐμπολιτεύοιτο, ἐξ ὧν τὸ εὔτακτον καὶ τὸ τῆς εἰρήνης καλὸν καὶ τοῖς ἄλλοις ὀφείλεται κανονίζεσθαι. ἐπεὶ οὖν οὕτω ταῦτα ζητήσαντες εὕρομεν, τὸ μὲν χαλεπὸν τῶν προκεχειροτονηκότων καταψηφίσασθαι, καὶ ἀκυρῶσαι τὰς ἤδη σφίσι προτετελεσμένας ἱερατικὰς ἐνεργείας, καὶ εἴτε ἀφορισμῷ τοὺς χειροθετήσαντας καθυποβαλεῖν, εἴτε τοὺς χειροτονηθέντας τῆς ἱερατικῆς ἀξίας ἀπογυμνῶσαι, σκληρόν τι καὶ ἀπηνὲς ὅλως ἐλογισάμεθα· τὸ δὲ οὐκ ἔτι ἀνέχεσθαι τῶν ἐπὶ κρίματι σφετέρῳ τὰ τοιαῦτα διαπραξαμένων παράλογα, καὶ τὰ μὲν προτετυγμένα, φιλανθρώπως παραδραμεῖν, τὸ δὲ μέλλον ἐπιδιορθωτικῶς ἀσφαλίσασθαι, ἅτε κοινῇ συμφέρον καὶ ἡμῖν καὶ αὐτοῖς, ἐπεκρίναμεν, λοιπὸν καὶ ὁμοφρονοῦντες ἀποφαινόμεθα ἅπαντες, μηκέτι τὸ ἀπὸ τοῦδε τολμῆσαι τινὰ τῶν πλησιοχώρων, εἴτε καὶ πορρωτέρων ἀρχιερέων τῶν τε ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδου τῶν τε ἐξ ἑτέρας, χεῖρα τελεστικὴν ἐπιθεῖναι ἐπί τινι τῶν τῆς ὑπὸ τὴν βασιλίδα ταύτην καὶ μεγαλόπολιν ὄντων ἐνορίας, καὶ οἱουδήτινος αὐτὸν ἀξιῶσαι τῶν ἱερωμένων τόπου τε καὶ βαθμοῦ, ἀλλ' ἕκαστον εἰδέναι τὰ ἑαυτοῦ δίκαια, καὶ τούτοις ἀρκεῖσθαι καὶ μόνοις. τῶν δ' ἄλλοις ἀνηκόντων ἀρχιερατικῶν δικαίων μὴ κατεπεμβαίνειν ἀναιδῶς, καὶ τὸ ὅλον καταφρονητικῶς εἰδέναι ὀφειλόντων, τῶν ἀθετῆσαι τολμησόντων τὰ οὕτω κανονικῶς παρ' ἡμῶν διατεταγμένα,

A id eſt, quænam eiuſdem regionis epiſcopi peragere non prohibentur in iis qui ad illos vndecunque accedunt, & quænam extra ſuæ diœceſis terminos facere prohibentur: deinde de ea re ſententiam ferre cupientes inuenimus, eos quidem qui myſteriis non ſunt initiati, fidei rationem docere, & catechizare: deinde ſic etiam illuminatione dignari, ac diuina etiam & viuifica myſteria impertire fidelibus qui ſunt ex quacunque regione, hoc eſſe commune officium iudicauimus, & in iis qui ex B propria regione accedunt, & iis etiam qui ex aliena regione veniunt. Manus autem imponere, & ſacros ordines conferre, non iis qui vndequaque veniunt, ſed iis ſolis qui ſunt eius diœceſis, vnicuique Antiſtiti canone cautum eſt, ne inter eos confuſio ſeditióque verſetur à quibus & ordo & pacis bonum aliis quoque certa debet regula tradi. Quoniam ergo hæc quæſita ſic inuenimus, eos quidem qui antè fuerunt, propemodum condemnare, & ſacerdotalia munera quæ iam obierunt, infirmare, & vel eos qui ordinarunt, ſegre- C gationi ſubiicere, vel eos qui ordinati ſunt, ſacerdotali nudare dignitate, durum animo & inhumanum exiſtimauimus: ſed eos non ampliùs ferre, qui in noſtrum præiudicium tam à ratione aliena fecerunt, & quæ priùs quidem facta ſunt, humanè tranſmittere, id autem quod futurum eſt corrigendo tutũ reddere, vt quod nobis ipſiſque conferat, cenſuimus: & deinceps vnanimes omnes pronunciámus, ne quis deinceps ex finitimis audeat Antiſtitibus, nec ex vlterioribus, D ſiue ex noſtra ſint, ſiue ex aliena ſynodo, manum ſacros ordines conferentem imponere alicui eorum qui ſunt huius Imperatoriæ & magnæ ciuitatis diœceſis, nec vllo ſacratorum loco & gradu eos dignos iudicare, ſed ſciat vnuſquiſque ſua iura, & iis vel ſolis ſit contentus. Epiſcopalia autem iura, quæ ad alios pertinent, ne impudenter & omnino contemptim inuadant, debentibus ſcire iis qui quæ à nobis ſic canonicè conſtituta ſunt, infirmare & negligere auſi fuerint,

& iis etiam qui ad eos accedunt, & A ſacerdotio digni habiti ſunt: quòd ij quidem, qui præter canones ordinati ſunt, hîc nullum munus ſacerdotale exercebunt: ſed in illis regionibus ſecurè ſacra celebrabunt, in quibus etiam ſacerdotij vnctionem acceperunt: qui autem ordinauerunt, ex quacunque ſint ſynodo, non celebrandorum ſacrorum pœnæ erunt deinceps obnoxij, vt qui nec poſt primam vel ſecundam admonitionem (primam autem dicimus, quæ à ſanctiſſimo noſtro prædeceſſore domino Luca ſynodaliter de eo facta eſt, denunciationem) ab ea actione canonibus repugnante ſeiungi voluerint. Quocirca etiam cautum eſt hanc emitti & dari declarationem. Segregationis autem pœnam ei imponimus, qui primus contra has canonicas ordinationes facientium, hæc à nobis definita cognouerit: niſi ea etiam finitimis ſuis Antiſtitibus tradiderit, & quæ decreta ſunt, iis qui ignorãt nota fecerit. Quæ quidem in omnibus regionibus, quæ ſunt ſub ſanctiſſimis vbique eccleſiis, vel metropolibus, archiepiſcopatibus, & epiſcopatibus, exercebuntur, & immutabilia permanebunt. Et nemo eorum qui deinceps ſunt ſacrandi, ad alium Antiſtitem vltra regionem accedet, & ab illo ſacerdotali vnctione dignus iudicabitur. Deinceps enim abhinc erunt obnoxij vterique, tam qui ordinauit Antiſtes, quàm qui ordinatus eſt ſacerdos, iis quæ de his iam priùs ſynodaliter ſtatuimus. Ne autem ſit prætextus, iſque ſatis elegans, iis qui nolunt hîc ordinari, ad religioſum noſtrum Chartophylacem accedentibus, quòd maiorem fortè ſubeant innouationem, quàm olim dari fuerit conſuetudo, ei quoque rei à noſtra mediocritate hodie prouiſum eſt. Cautum eſt enim, ne antiqua in iis conſuetudo tranſiliatur: ſed illa ſola dentur epiſcopi miniſtris & religioſiſſimo huius temporis Chartophylaci, quæ ab iis qui ordinantur, iam olim dari conſueuêre.

ἀλλὰ καὶ τῶν προσερχομένων αὐτοῖς, καὶ ἱερωσύνης ἀξιουμένων, ὡς οὗτοι μὲν ὡς παρὰ κανόνα χειροτονηθέντες, οὐδὲν ἱερατικὸν λειτούργημα ἐνταῦθα διενεργήσουσιν, ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἐνορίαις ἀδεῶς ἱεράσονται, ἐν αἷς καὶ τὸ χρίσμα τῆς ἱερωσύνης ἐδέξαντο. οἱ δὲ χειροτονήσαντες, ἐξ οἵας ἂν εἶεν συνόδου, ἀλειτουργησίας ἐπιτιμίῳ ἀπεντεῦθεν ἔσονται ὑποκείμενοι, ὡς μηδὲ μετὰ πρώτην ἢ δευτέραν παραίνεσιν (πρώτην δὲ φαμὲν τὴν καὶ παρὰ τοῦ πρὸ ἡμῶν ἁγιωτάτου κυροῦ Λουκᾶ συνοδικῶς περὶ τούτου B γενομένην ἔγγραφον ἐπιφώνησιν) ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης ἀκανονίστου θελήσαντες πράξεως. διὸ καὶ τετύπωται προεκδοθῆναι καὶ δοθῆναι τὴν τοιαύτην σημείωσιν· ἀφορισμοῦ δὲ προσεπιτιθέαμεν ἐπιτίμιον καὶ τῷ ὃς ἂν πρῶτος τῶν τὰς τοιαύτας διενεργούντων ἀκανονίστους χειροτονίας, τὰ παρ' ἡμῶν διωρισμένα ταῦτα ἐπιγνώσεται, εἰ μὴ καὶ τοῖς πλησίον αὐτοῦ ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσι διαδόσιμα ταῦτα ποιήσει, καὶ τοῖς ἀγνοοῦσι τὰ ὁρισθέντα γνωρίσειεν. ἃ δὴ καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν ἐνοριῶν τῶν ὑπὸ τὴν ἁπανταχοῦ ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν, ἤγουν μητροπόλεις, ἀρχιεπισκοπάς τε καὶ ἐπισκοπάς, τὸ ἐνεργόν τε C καὶ ἀναλλοίωτον ἕξουσι. καὶ οὐδεὶς τῶν ἱερᾶσθαι τὸ ἀπὸ τοῦδε μελλόντων, εἰς ἕτερον ἀρχιερέα παρὰ ἐνορίαν ἀφίξεται, καὶ παρ' ἐκείνου, τοῦ τῆς ἱερωσύνης ἀξιωθήσεται χρίσματος. ἀπεντεῦθεν γὰρ ὑπόδικοι ἔσονται καὶ ἀμφότεροι, ὅ, τε χειροτονήσας καὶ ὁ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς τοῖς οἷς περὶ τούτων ἤδη συνοδικῶς διωρισάμεθα φθάσαντες. ἵνα δὲ μὴ πρόφασις εἴη, καὶ τοῦτο δῆθεν εὐάφορμον, τοῖς μὴ βουλομένοις ἐνταῦθα χειροτονεῖσθαι, προσερχομένοις τῷ θεοφιλεστάτῳ ἡμῶν D Χαρτοφύλακι, τὸ, καινοτομίαν ἴσως ὑφίστασθαι πλείονα τῆς εἰωθυίας συνηθείας ἔκπαλαι δίδοσθαι, καὶ τοῦτο παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς διωκονόμηται σήμερον. διωρισάμεθα γὰρ τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἐπὶ τούτοις μὴ παραβαίνεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνα δίδοσθαι μόνα τοῖς τε ἐπισκοπειανοῖς καὶ τῷ κατὰ καιροὺς θεοφιλεστάτῳ Χαρτοφύλακι, τὰ εἰωθότα παρὰ τῶν χειροτονουμένων ἀνέκαθεν καταβάλλεσθαι.

Canon LIX.

Licere epiſcopo Carthaginis, vnde

Κανὼν νθ'.

Περὶ τοῦ, ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ Καρχηδόνος, ὅθεν

θέλῃ, κληρικὸν χειροτονεῖν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· τὸν λόγον μου προσδέξασθε ἀδελφοί· συνέβη πολλάκις αἰτηθῆναί με ἀπὸ ἐκκλησιαστικῶν ἐνδεομένων διακόνων ἢ πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων. καὶ ὅμως μεμνημένος τῶν ὁρισθέντων τούτοις ἕπομαι, ὥστε συνελθεῖν με τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ τοῦ ζητουμένου κληρικοῦ, καὶ ταῦτα αὐτῷ ἐμφανίσαι, ὅτι κληρικὸν αὐτοῦ αἰτοῦνται οἱ τῆς οἱασδήποτε ἐκκλησίας. ἰδοὺ οὖν ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐκ ἀντιλέγουσιν· διὰ δὲ τὸ μήτε μετὰ ταῦτα συμβῆναι, τουτέστιν ἐναντιωθῆναί μοι τούτους ἐν τούτῳ τῷ πράγματι τοὺς ἐμοῦ αἰτουμένους· ἐπειδὴ οἴδατε πολλῶν ἐκκλησιῶν καὶ χειροτονιῶν φροντίδα με βαστάζειν, ᾧτινιδήποτε τῶν συνιερέων συνέλθω μετὰ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων τῆς ὑμετέρας συγκληρώσεως, ἐὰν ἀκαθοσίωτος εὑρεθείη, δίκαιόν ἐστι κρῖναι τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, τί δεῖ ποιῆσαι. ἐγὼ γὰρ, ὡς ἴστε ἀδελφοί, κατὰ συγχώρησιν θεοῦ πολλῶν ἐκκλησιῶν φροντίδος ἀντέχομαι. Νουμίδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἀεὶ ὑπῆρξεν ἡ αὐθεντεία αὕτη τῷ θρόνῳ τούτῳ, ἵνα ὅθεν ἤλθε, καὶ περὶ οἱουδήποτε προσετράπη ὀνόματος κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἑκάστης ἐκκλησίας ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπον. Ἐπιγόνιος ἐπίσκοπος εἶπεν. Ἡ ἀγαθοθέλεια μετάξει τὴν ἐξουσίαν· ἧττον γὰρ τολμᾷς, ἢ παρ' δύνῃ, ἀδελφὲ, ἐν τῷ, πᾶσιν ἑαυτὸν ἀποδεικνύειν ἀγαθὸν καὶ φιλάνθρωπον· ἔχεις γὰρ τοῦτο ἐν τῇ κρίσει σου, τὸ, ἀποθεραπεῦσαι ἑνὸς ἑκάστου ἐπισκόπου τὸ πρόσωπον ἐν πρώτῃ δὲ καὶ μόνῃ συνελεύσει, εἰ συνίδῃς τὸ ἐπ' ἐξουσίας ταύτῃ τῇ καθέδρᾳ εἶναι ἐκδικητέον· ἐπειδὴ ἀνάγκην ἔχεις αὐτὸς πάσας τὰς ἐκκλησίας ὑποστηρίζειν· ὅθεν ἐξουσίαν σοι ἡμεῖς οὐ δίδομεν, ἀλλ' ἐπισφραγίζομεν ταύτην τῇ σῇ προαιρέσει, ὥστε ἐξεῖναι ἀεὶ κρατεῖν ὃ ἂν θέλῃς, καὶ προχειρίζεσθαι προεστῶτας ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ ταῖς λοιπαῖς τοὺς ζητουμένους, καὶ ὅθεν συνίδῃς. Ποσουμετιανὸς ἐπίσκοπος εἶπεν· Εἶτα, ἐὰν τις ἕνα καὶ μόνον ἔχῃ πρεσβύτερον, μὴ ὀφείλει καὶ αὐτὸς ὁ εἷς ἐξ αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι; Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Κατὰ συγχώρησιν θεοῦ δύναται ὁ εἷς ἐπίσκοπος πολλοὺς χειροτονεῖν πρεσβυτέρους. πρεσβύτερος δὲ πρὸς ἐπισκοπὴν ἐπιτήδειος δυσχερῶς εὑρίσκεται. διὸ ἐὰν τις εὑρεθῇ ἔχων ἕνα μόνον πρεσβύτερον, καὶ αὐτὸν ἐπιτήδειον τῇ ἐπισκοπῇ, καὶ αὐτὸν τὸν ἕνα, ὀφείλει δοῦναι πρὸς χειροτονίαν. Ποσουμετιανὸς ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὐκ οὖν ἐὰν ἄλλος ἐπίσκοπος ἔχῃ πλῆθος κληρικῶν, ὀφείλει μοι τὸ ἕτερον πλῆθος συνελθεῖν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν·

A *velit clericum ordinare. Aurelius dixit epiſcopus, Sermonem meum audite fratres. Sæpe euenit vt eccleſiaſtici diaconos vel presbyteros vel epiſcopos à me petāt: ego tamē, memor eorum quæ conſtituta ſunt, illa ſequor, vt conueniam epiſcopum clerici qui petitur, & ea illi oſtendam, quòd qui ſunt cuiuſuis eccleſiæ, eius clericum poſtulant. Ecce autem in præſentia non contradicunt: ne autem poſtea contingat, hoc eſt ne mihi aduerſentur, qui in hoc negotio à me petuntur clerici: Quia ſcitis me multarum eccleſiarum curam gerere, quēcunque conſacer-*
B *dotum conuenero cū duobus vel tribus teſtibus noſtri concler icatus, ſi non impius & indeuotus inuentus fuerit, æquum eſt veſtrā dilectionē iudicare quid facere oporteat. Ego enim, vt ſcitis fratres, Dei permiſſu multarū eccleſiarum curam gero. Numidius epiſcopus dixit, Hæc ſemper fuit huic throno auctoritas, vt quando vellet, & de quocunque nomine admonita fuerit, conuenienter uniuſcuiuſque eccleſiæ deſiderio ordinet epiſcopum.*

Epigonius epiſcopus dixit:

Bona tua voluntas moderatur poteſtatem. Minùs enim audes quàm potes,
C *frater, in eo quòd te ipſum omnibus, ò frater, bonum & humanum oſtendas. Nam hoc quoque in tuo iudicio ſitum eſt, vt uniuſcuiuſque epiſcopi perſonam corrigas, ídque in primo & ſolo congreſſu, ſi intelligas in huius eſſe cathedræ poteſtate punire, quoniam ipſe neceſſe habeas omnes eccleſias fulcire. Vnde nos tibi facultatem non damus, ſed ea tua voluntate obſignamus, vt ſemper liceat ea obtinere quæ velis, & promouere qui præſint eccleſiis, & reliquos qui quæruntur, vnde ſatius eſſe perſpexeris. Poſtumetianus epiſcopus dixit, Deinde ſi quis vnum eúm-*
D *que ſolum presbyterum habeat, num debet etiā ipſe vnus ab eo auferri? Aurelius epiſcopus dixit: Dei permiſſione poteſt vnus epiſcopus multos presbyteros ordinare. Presbyter autem aptus epiſcopatui difficiliter inuenitur. Quare ſi quis inuentus fuerit vnū ſolum habens presbyterum, eúmque aptum epiſcopatui, ipſum quoque vnum debet dare ad ordinationem. Ergo ſi alius habet clericorum multitudinē, mihi debet alia multitudo conuenire. Aurelius epiſcopus dixit:*

Scilicet quomodo tu alij eccleſiæ ſubueniſti, compelletur & qui plures habet clericos, ex ipſis ad ordinationem copiam ſuppeditare. A

SCHOL. BALS. Quia à ſanctis patribus decretum eſt, & in proximo canone, & in aliis, non licere epiſcopo clericum ex alia diœceſi accipere ſine voluntate ipſius epiſcopi, dixit Aurelius ad fraternitatem ſynodi, quòd ſæpe cùm clerici qui ſunt ex alia prouincia mihi ſubiecta, à me diaconos vel presbyteros vel epiſcopos petiuiſſent ex aliena parochia, cùm eis idoneorum hominum magna eſſet inopia, volui hoc facere: ſed canonicarum conſtitutionum memor, quæ ſtatuunt non eſſe auferendos clericos præter epiſcoporum voluntatem, & in aliam regionem tradendos, ſecutus ſum ea quæ ſic conſtituta ſunt, & cum clerici qui quærebatur epiſcopo de ea re communicaui: & nunc quidem neminem inueni contradicentem. Vereor autem ne quis in poſterum mihi reſiſtat epiſcopus, & canone vtatur. Hoc autem facio non tanquam canonicis decretis repugnans, ſed quia, vt vos quoque ſcitis, multarum mihi eccleſiarum cura incumbit. Si ergo in idoneorum hominum inopia conſtitutus, ex alia regione clericum petiuero, & non fuero exauditus, cogar deinceps accedere ad eum qui habet talem clericum vel epiſcopum cum duobus vel tribus teſtibus ex noſtro conclericatu, ſeu coëpiſcopis, vt qui à me quæritur clericus, recipiatur, ſi, nõ expiandus inueniatur, id eſt dignus, & quouis crimine ſuperior: porrò ille ne ſic quidem ſuum clericum mihi dare perſuadetur, ſtatuite quid mihi ſit faciendum. Reſpondit itaque Numidius, quòd Carthaginenſium cathedra à multis antè ſeculis habet poteſtatem recipiendi clericum ex qua velit eccleſia, & eum ordinandi conuenienter populi deſiderio, qui eum in gradum ſeu in nomen elegit, quod ei oblatum eſt. Epigonius dixit Aurelio, etiamſi hoc tuo arbitratu facere potes: ſed bona tua voluntas te moderatè quodammodo cogit tua vti poteſtate.

δηλαδὴ ὃν τρόπον σὺ τῇ ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ συνήλθες, συνωθήσεται καὶ ὁ τοὺς πλείονας ἔχων κληρικοὺς, ἕνα ἐξ αὐτῶν εἰς χειροτονίαν σοι δαψιλεύσασθαι.

Ερμηνεία.

Ὅτι ὡρίσθη παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἔν τε τῷ προσεχῶς γραφέντι κανόνι καὶ ἐν ἑτέροις μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἐπίσκοπον ἐξ ἑτέρας ἐνορίας λαβεῖν κληρικὸν ἄνευ θελήσεως τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ, εἶπεν ὁ Αὐρήλιος πρὸς τὴν ἀδελφότητα τῆς συνόδου, ὅτι πολλάκις αἰτησαμένων τινῶν κληρικῶν ὄντων ἀπὸ ἑτέρας ἐνορίας ὑποκειμένης B ἐμοὶ, διακόνους ἢ πρεσβυτέρους ἢ ἐπισκόπους ἀπὸ ἀλλοτρίας παροικίας, ὡς ἐχόντων ἐνδεῶς ἐκείνων ἱκανῶν ἀνθρώπων, ἠθέλησα ταῦτα ποιῆσαι· πλὴν μεμνημένος τῶν κανονικῶν διαταγμάτων τῶν διοριζομένων, παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων μὴ ἀφαιρεῖσθαι κληρικοὺς αὐτῶν, καὶ εἰς ἑτέραν ἐνορίαν δίδοσθαι, ἠκολούθησα τοῖς οὕτω διορισθεῖσι, καὶ ἀνεκοινωσάμην τὰ περὶ τούτου τῷ ἐπισκόπῳ τοῦ ζητουμένου κληρικοῦ. καὶ νῦν μὲν οὐχ εὗρον τινὰ ἀντιλέγοντα. ὑποπτεύω δὲ μήπως εἰς τὸ ἑξῆς ἀντιπέσῃ μοι τὶς ἐπίσκοπος, καὶ τῷ κανόνι χρήσηται. τοῦτο C δὲ γίνεται παρ' ἐμοῦ, οὐχ ὡς ἐναντιουμένου τοῖς κανονικοῖς θεσπίσμασιν, ἀλλ' ὅτι ὡς καὶ ὑμεῖς γινώσκετε, ἐπίκειταί μοι φροντὶς πολλῶν ἐκκλησιῶν. Εἰ γοῦν ἔχων ἔνδειαν ἱκανῶν ἀνθρώπων, ζητήσω ἐξ ἑτέρας ἐνορίας κληρικὸν, καὶ οὐκ εἰσακουσθῶ, κἀντεῦθεν ἀναγκασθῶ προσελθεῖν τῷ ἔχοντι τὸν τοιοῦτον κληρικὸν ἐπισκόπῳ μετὰ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων ἀπὸ τῆς ἡμετέρας συγκληρώσεως, ἤγουν ἀπὸ τῶν συνεπισκόπων, ἐφ' ᾧ ἀναλαβέσθαι τὸν ζητούμενον παρ' ἐμοῦ κληρικὸν, ἀκαθοσίωτον εὑρισκόμενον, ἤγουν ἄξιον καὶ παντὸς αἰτιάματος ὑπέρτερον, καὶ D ἐκεῖνος οὐδὲ οὕτω πείθεται δοῦναί μοι τὸν κληρικὸν αὐτοῦ, κρίνατέ μοι τὸ ποιητέον. ἀπεκρίθη οὖν ὁ Νουμήδιος, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ἀνέκαθεν ἡ καθέδρα τῶν Καρχηδονίων ἀναλαμβάνεσθαι ἀφ' ἧς ἂν ἐθέλῃ ἐκκλησίας κληρικὸν, καὶ χειροτονεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ζητήσαντος τοῦτον λαοῦ, εἰς βαθμὸν ἤγουν εἰς ὄνομα οἷον ἂν καὶ προσεταιρίσῃ. ὁ δὲ Επιγόνιος ἔφησε πρὸς τὸν Αὐρήλιον, ὅτι εἰ καὶ δύνασαι τοῦτο ποιεῖν αὐθαιρέτως, ἀλλὰ τὸ ἀγαθοθελές σου μέσως πως ἀναγκάζει σε χρῆσθαι τῇ ἐξουσίᾳ.

κρινεῖς γὰρ ἀσκανδάλιστον εἶναι τὸ θεραπεύειν τοὺς συναδέλφους, καὶ μὴ αὐθεντικῶς, ἀλλὰ μετὰ γνώμης ἐκείνων ἀναλαμβάνεσθαι τοὺς κληρικοὺς αὐτῶν. Εἰ μὲν οὖν διὰ πρώτης καὶ μόνης συνελεύσεως, ἤτοι διὰ μαρτυρίας ἡ συνείδησις τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ζητουμένου τὸν κληρικὸν ὑποταγῇ, τουτέστι, δώσῃ τὸν κληρικόν, λόγος οὐδείς. Εἰ δὲ μή, ἐκδίκησον τὸν θρόνον σου διὰ τῆς ἄνωθεν προσούσης αὐτῷ ἐξουσίας, ἤγουν ἀναλαβοῦ τὸν κληρικόν, καὶ μὴ βουλομένου τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ. ἔχεις γὰρ ἀνάγκην πάσας τὰς ἐκκλησίας στηρίζειν κανονικῶς. ἵνα δὲ μή τινες σκανδαλισθῶσι κατ' αὐτοῦ ὡς ἐκ νέου ἐπιτρέποντος τοῦτο, ἐπήγαγεν, ὅτι τοῦτο δὲ τὸ δίκαιον οὐ δίδοταί σοι νῦν παρ' ἡμῶν, τουτέστιν ἐπικυροῦται· οὕτω δὲ τούτων διευκρινηθέντων, εἶπεν ὁ Ποσουμετιανός, ἐὰν δὲ ἔχῃ τις ἐπίσκοπος ἕνα κληρικόν, ἀφαιρεθήσεται καὶ τοῦτο; ἀντέφησε δὲ πρὸς τοῦτον ὁ Αὐρήλιος ὅτι ἡ μὲν χειροτονία τῶν πρεσβυτέρων εὐχερής ἐστι. πολλοὶ γὰρ εὑρεθήσονται κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ ἤτοι κατ' εὐδοκίαν. ἡ δὲ προχείρισις τῶν ἐπισκόπων δυσχερής ἐστι καὶ ἀναγκαία. διδακτικὸν γὰρ καὶ ἀγχίνουν εἶναι δεῖ τὸν ἐπίσκοπον, ὅπερ δυσχερῶς εὑρίσκεται. διὸ ἐὰν παρά τινι ἐπισκόπῳ εὑρεθῇ τις τοιοῦτος ἱερεύς, κἂν εἷς καὶ μόνος ἐστὶ παρ' αὐτῷ, ἀφαιρεθήσεται καὶ αὐτός, καὶ εἰς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἀναχθήσεται ἀξίωμα, ὡς πάντως δυνατοῦ ὄντος καὶ εὐχεροῦς, ἑτέρους χειροτονηθῆναι παρ' αὐτοῦ ἱερεῖς, καὶ ἀντὶ τούτου εἶναι καὶ ἱερουργεῖν. Εἶτα ἐπήνεγκεν ἕτερος ἐπίσκοπος ὅτι λοιπὸν ἐὰν ἄλλος ἔχῃ πολλοὺς κληρικούς, διδότω τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ Αὐρήλιος εἶπε πρὸς τοῦτον ὅτι ὥσπερ σὺ ἀναγκάζῃ ἔχων κληρικὸν δοῦναι αὐτὸν εἰς χειροτονίαν ἐπισκόπου, οὕτω καὶ ὁ τοὺς πλείονας ἔχων, συνωθήσεται, ἀντὶ τοῦ ἄκων ἀναγκασθήσεται δοῦναί σοι ἕνα ἐξ αὐτῶν. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, ἐρωτήσει τις ὡς ἐπεὶ καὶ τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἐνεδόθη ἀπὸ τῆς γ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ἤγουν ἀπὸ τοῦ β'. κεφ. τοῦ β'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ καὶ κατεστρώσαμεν ἔξωθεν τοῦ κϛ'. κεφαλ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἀλλοτρίους κληρικοὺς ἀπροκριματίστως δέχεσθαι· ὡσαύτως καὶ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς ἤτοι τῆς Βουλγαρίας ἐφιλοτιμήθησαν ἀπὸ τῆς

A Iudicas enim ab offendiculo alienum fratres tuos ſedare, & non propria auctoritate, ſed cum illorum voluntate clericum eorum recipere. Si ergo per primum ſolúmque cõgreſſum, ſeu teſtimonium epiſcopi, à quo petitur clericus, conſcientia ſubiecta fuerit, hoc eſt clericum dederit, bene eſt: ſin minùs, tuere thronum tuum per poteſtatem quæ illi adeſt iam multis antè ſeculis, ſcilicet accipe clericum, vel eius nolente epiſcopo. Neceſſe enim habes omnes eccleſias canonicè ſtabilire. Ne qui au- B tem ex eo offenderentur, vtpote illo permittente, ſubiunxit, Hoc ius non tibi nunc datum eſt à nobis: ſed tibi quidem aderat, verùm à nobis obſignatur, hoc eſt, confirmatur. His autem ſic diſcretis & diſtinctis, dixit Poſthumenius, Si quis autem epiſcopus habeat vnum clericũ, is quoque ab eo auferetur? Ad hoc autem reſpondit Aurelius, quòd preſbyterorum quidem ordinatio eſt facilis. Multi enim ad hoc apti inuenientur & ordinabuntur ex Dei permiſſu ſeu bona voluntate. Epiſcoporum au- C tem promotio eſt difficilis & neceſſaria. Docendi enim facultate præditum ſolertiſque ingenij eſſe oportet epiſcopum: quod difficilè inuenitur. Quare ſi apud aliquem epiſcopum fuerit inuentus talis ſacerdos, etiam ſi vnus & ſolus eſt apud ipſum, ipſe quoque deponetur, & ad epiſcopatus dignitatem prouchetur. Nempe cùm alios ordinare ſacerdotes ſit ei factu facile, & pro eo ſacra celebrare. Deinde intulit alius epiſcopus, Deinceps ſi quis alius multos habet clericos, det non D habenti. Aurelius quoque dixit ad hoc, Quemadmodum tu qui habes clericum, cogeris dare ipſum ad ordinationem epiſcopi, ita & qui habet plures, compelletur, id eſt cogetur vel inuitus, dare tibi vnum ex ipſis. Hæc cùm decernat canon, interrogauerit quiſpiam, cùm Conſtantinopoli conceſſum ſit à iij. Iuſtiniani nouella, ſeu à ij. cap. ij. tit. iij. lib. Baſil. quod extra quoque xxvj. cap. primi tit. præſentis operis poſuimus, alienos clericos ſine præiudicio ſuſcipi: ſimiliter & Archiepiſcopo primę Iuſtinianæ ſeu Bulgariæ à

A cxxxiij. Iuſtiniani nouel. quæ ſita eſt in j. ca. iij. tit. v. lib. Baſil. quæ à nobis poſita eſt in v. cap. j. tit. præſẽtis operis, antiquæ Romæ & Carthaginẽſis eccleſiæ iura cõceſſa ſunt: Præterea autem & archiepiſcopo nouæ Iuſtinianopolis, ſeu Cypri, data ſunt per xxxix. canonẽ ſynodi in Trullo priuilegia Conſtantinop. eccleſiæ: cogentur & ij cum ſcientia epiſcoporum clericos habentiũ ipſos ſuſcipere, quemadmodum Carthaginenſem quoque epiſcopum facere cautum eſt, an non? Solutio. Quidam dixerũt, quod quoniã eis indiſtinctè permiſſum B eſt alienos clericos ſuſcipere non cogentur primũ denunciare, ſicut præſẽti canone Carthaginẽſem epiſcopum facere oportere conſtitutum eſt. Mihi autem videtur debere hæc prima capita, quemadmodum præſenti canone continetur, alienos clericos auferre, ſimiliter ac Carthaginenſis epiſcopus: tum quia hoc eſt ab omni offenſione alienũ & fraternum: tum etiam quòd prædicta Iuſtiniani nouella mentionẽ faciens etiã Iuſtinianę Carthaginis eccleſiæ, quæ eſt in Africa, quod ad epiſcopale C ius attinet, eas exæquat. Cùm autẽ præſens canõ decernat, vt qui habet clericorum multitudinem, cogatur dare ei qui nõ habet, cogetur etiam, verbi gratia, Conſtantinopolitanus dare vel inuitus poſt denunciationẽ, Heracleæ, verbi gratia, epiſcopo, ſuũ clericum, vt eum ſacerdotem, vel diaconum, vel epiſcopum ordinet. Solutio. Hoc non puto. Hoc enim conceſſo, fiet omnium epiſcoporum exęquatio, quæ ad hoc caput attinet: & ad nihilũ redibit priuilegiũ D datum Carthagini & reliquis. Debemus ergo dicere, quòd epiſcopi quidẽ priuilegiati, non ſolùm in epiſcopos, ſed etiã in preſbyteros & diaconos alienos clericos ordinauerint, vt pręſenti canone cõtinetur. Reliqui autẽ epiſcopi ab ipſis nõ petent, nec clericos aliter ſuſcipiẽt; niſi cum epiſcopum ordinare ipſis opus fuerit. Hoc enim vel ex ipſo canone probatur qui dicit, non eſſe adeò neceſſariam ſacerdotum & diaconorũ ordinationem, ſicut epiſcoporum: & propterea vel vnum auferri, & in epiſcopum promoueri. Si autem clericus,

ρκγ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς τῆς κειμένης εἰς τὸ α'. κεφ. τοῦ γ'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ καταστρωθείσης παρ' ἡμῶν εἰς τὸ ε'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, τὰ δίκαια τῆς παλαιᾶς Ῥώμης καὶ τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος· ἔτι μὴν καὶ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς νέας Ἰουστινιανείου πόλεως ἤτοι τῷ Κύπρου, ἐδόθησαν διὰ τοῦ λθ'. κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, τὰ προνόμια τῆς τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας· ἀναγκασθήσονται καὶ οὗτοι μετὰ εἰδήσεως τῶν ἐχόντων τοὺς κληρικοὺς ἐπισκόπων, δέχεσθαι αὐτοὺς καθὼς τοῦτο ποιεῖν καὶ τὸν ἐπίσκοπον Καρχηδόνος τετύπωται, ἢ οὔ; Λύσις. τινὲς εἶπον ὡς ἐπεὶ ἀδιαστίκτως ἐξεχωρήθησαν οὗτοι δέχεσθαι ἀλλοτρίοις ἐπισκόποις, οὐκ ἀναγκασθήσονται πρὸ τοῦ ποιεῖν παράγγελμα, καθὼς διὰ τοῦ παρόντος κανόνος παρείληφεν ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἀλλοτρίους κληρικοὺς παρομοίως τῷ ἐπισκόπῳ Καρχηδόνος· ὅτι τε τοῦτο ἐστὶ τὸ ἀσκανδάλιστον καὶ φιλάδελφον· καὶ ὅτι ἡ ῥηθεῖσα ρλβ'. Ἰουστινιάνειος νεαρὰ μεμνημένη καὶ τῆς ἐν Ἀφρικῇ Ἰουστινιανῇ Καρχηδόνος ἐκκλησίας, ἐξισάζει ταύτας ὅσον τέως εἰς τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια. τοῦ δὲ παρόντος κανόνος διοριζομένου ἀναγκάζεσθαι τὸν ἔχοντα πλῆθος κληρικῶν διδόναι τῷ μὴ ἔχοντι, ἀναγκασθήσεται καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως τυχὸν διδόναι καὶ ἄκων μετὰ ἐπιφώνησιν τῷ Ἡρακλείας τυχὸν κληρικὸν αὐτοῦ ἐφ' ᾧ χειροτονῆσαι τοῦτον ἱερέα, ἢ διάκονον ἢ ἐπίσκοπον; Λύσις. οὐκ οἴομαι. τούτου γὰρ δοθέντος γενήσεται πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐξίσωσις ὅσον εἰς τοῦτο τὸ κεφ. καὶ εἰς οὐδὲν καταντήσει τὸ δοθὲν προνόμιον τῷ Καρχηδόνος καὶ τοῖς λοιποῖς. ὀφείλομεν οὖν εἰπεῖν ὅτι οἱ μὲν προνομιάριοι ἐπίσκοποι, οὐ μόνον εἰς ἐπισκόπους ἀλλὰ καὶ διακόνους καὶ πρεσβυτέρους ἵνα χειροτονήσωσιν ἀλλοτρίους κληρικοὺς κατὰ τὴν παράληψιν τοῦ παρόντος κανόνος· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπίσκοποι, ἐξ αὐτῶν οὐ ζητήσωσιν, οὐδὲ δέξωνται κληρικοὺς ἄλλως, εἰ μὴ ἐν χρείᾳ γένωνται τοῦ χειροτονῆσαι τοῦτον ἐπίσκοπον. τοῦτο γὰρ καὶ ἀπὸ τοῦ κανόνος παρίσταται, λέγοντος μὴ τοσοῦτον εἶναι ἀναγκαίαν τὴν τῶν ἱερέων καὶ διακόνων χειροτονίαν, ὡς τὴν τῶν ἐπισκόπων. καὶ διὰ τοῦτο ἀφαιρεῖσθαι καὶ τὸν ἕνα καὶ εἰς ἐπισκοπὴν ἀνάγεσθαι. ἐὰν δὲ ὁ μετακαλούμενος κληρικός,

εἰς ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τυχὸν τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν, οὐ καταδέχηται τὴν ψῆφον, ἀναγκασθήσεται παρὰ τοῦ πατριάρχου κατὰ τὸν παρόντα κανόνα καταδέξασθαι; Λύσις. οὐδαμοῦ. οὐ γὰρ ἀναγκάζεταί τις, ἀρχιερεὺς γενέσθαι καὶ ἄκων. ἐκληπτέον οὖν τὰ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ψηφισθέντα καὶ καταδεχόμενον μὲν τὴν ἐπισκοπὴν, μὴ παραχωρούμενον δέ.

A qui ad epiſcopalem dignitatem euocatur, ab eccleſia, verbi gratia, Conſtantinopolitana electionem non admittat, cogetur à patriarcha ſecundùm præſentem canonem admitti? Solutio. Nequaquam. Neque enim cogetur quiſpiam vel inuitus fieri Antiſtes. Hic ergo canon eſt accipiendus de eo qui electus eſt, & epiſcopatum quidem ſuſcipit, ſed ei non permittitur.

Κανὼν ξ'.

Περὶ τοῦ τοὺς ἐν ταῖς παροικίαις χειροτονουμένους ἐπισκόπους μή τινα ἑαυτοῖς ἐκδικεῖν διοίκησιν. Ὁνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· Ἠκούσαμεν ὁρισθὲν, ἵνα αἱ παροικίαι μὴ ἀξιῶνται λαμβάνειν ἐπισκόπους, εἰ μὴ κατὰ συναίρεσιν τούτου, ὑφ' οὗ καθίσταντο. ἐν δὲ τῇ χώρᾳ ἡμῶν, κατὰ συγχώρησιν τοῦ ἐξ ἀρχῆς κατέχοντος τὰς διοικήσεις ἐπισκόπου, τινὲς εἰς τὰς αὐτὰς παροικίας χειροτονηθέντες ἐπίσκοποι ἑαυτοῖς ἔτι μὴν ἑτέρας διεκδικοῦσιν. τοῦτο καὶ κωλυθῆναι τῇ ἀγάπῃ τῆς ὑμετέρας κρίσεως, καὶ ἀναρτηθῆναι τοῦ λοιποῦ ὀφείλει. Ἐπιγόνιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἑκάστῳ ἐπισκόπῳ ὃ πρέπον ἐφυλάχθη, ἵνα ἐκ τῆς συγκτησίας τῶν παροικιῶν μηδὲν ἀποδρεφθείη πρὸς ὃ ἴδιον κτήσασθαι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ κατὰ συναίρεσιν τοῦ τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος. ἐὰν δὲ αὐτὸς παραχωρήσῃ, ὥστε τὴν αὐτὴν διοίκησιν ἐπιτραπεῖσαν ἴδιον κτήσασθαι ἐπίσκοπον, εἰς τὰς λοιπὰς τὸν προχειρισθέντα μὴ ἐπιβάλλεσθαι διοικήσεις· διότι μία ἐκ τοῦ σώματος τῶν πολλῶν ἀφαιρεθεῖσα αὐτὴ καὶ μόνη ἠξιώθη τιμὴν ἰδίας ἐπισκοπῆς ἀναδέξασθαι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὐκ ἀμφιβάλλω τῇ πάντων ὑμῶν ἀγάπῃ ἀρέσκειν, ὥστε τὸν κατὰ τὴν συγχώρησιν τοῦ προτέρου ἐπισκόπου ἐν τῇ διοικήσει προχειρισθέντα ἐπίσκοπον μόνον αὐτὸν κατέχειν τὸν λαὸν εἰς ὃν ἐχειροτονήθη. ἐπεὶ οὖν πάντα νομίζω εἶναι πεπραγματευμένα, ἐὰν πάντα στοιχῇ τῷ λογισμῷ ὑμῶν, πάντα βεβαιώσατε τῇ ὑμετέρᾳ ἐκφωνήσει. Πάντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· πᾶσιν ἡμῖν ταῦτα ἤρεσεν καὶ τῇ ἡμετέρᾳ ὑπογραφῇ ταῦτα βεβαιοῦμεν. καὶ ὑπέγραψαν· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος τῷ παρόντι δεκρέτῳ συνῄνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα· ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

CANON LX.

Vt epiſcopi qui in parochiis ordinantur, nullam ſibi diœceſin vendicent.

B *Honoratus & Vrbanus epiſcopi dixerunt, Audiuimus definitum, ne parochiæ epiſcopos mereantur accipere, niſi ex conſenſu eorum à quibus conſtitutæ ſunt. In noſtra autem regione, ex permiſſione eius qui diœceſes obtinet epiſcopi, quidam in eiſdem parochiis ordinati epiſcopi, adhuc etiam alias ſibi vendicant. Hoc veſtri iudicij charitate & prohiberi, & deinceps ſubuerti debet. Epigonius epiſcopus dixit; Vnicuique epiſcopo id quod decet, ſeruatum eſt, vt ex vnaquaque parochiarum poſſeſſione nihil decerpatur ad proprium* C *epiſcopum habendum, niſi ex conſenſu eius qui habet poteſtatem. Sin autem ipſe permiſerit vt ipſa permiſſa diœceſis proprium habeat epiſcopum, is qui promotus eſt, ad alias diœceſes manum non extendat: quoniam vna ex multorum corpore ablata, vel ſola digna habita eſt, quæ proprij epiſcopatus honorem acciperet. Aurelius epiſcopus dixit, Non dubito veſtrûm omnium dilectioni placere, vt epiſcopi, qui ex prioris epiſcopi permiſſione promoti ſunt, eum ſolum populum obtineant, ad quem ſunt ordinati. Quoniam ergo omnia eſſe tractata exiſtimo, ſi omnia rationi veſtræ congruant, ea veſtra ſententia confirmate.* D *Omnes epiſcopi dixerunt, Nobis omnibus hæc placuerunt: & ex noſtra ſubſcriptione confirmamus. Et ſubſcripſerunt: Aurelius eccleſiæ Carthaginenſis epiſcopus præſenti decreto conſenſi: & lecto ſubſcripſi. Similiter & reliqui epiſcopi ſubſcripſerunt.*

Ἑρμηνεία.

SCHOL. BALS. Ad aliquas, vt eſt veriſimile, parochias quæ nõ habebãt Antiſtites, electi ſunt epiſcopi volũtate epiſcoporum qui eas habebant: vtpote quæ eſſent fortaſſe populoſæ,

Εἰς τινὰς παροικίας, ὡς ἔοικε, μὴ ἐχούσας ἀρχιερεῖς, ἐψηφίσθησαν ἐπίσκοποι κατὰ γνώμην τῶν ἐχόντων αὐτὰς ἐπισκόπων, ὡς [illegible] τυχὸν πολυανθρώπους,

& proprio epiſcopo opus haberent. Sed cùm ij qui ad eas ordinati fuerant, non contenti eſſent iis quæ illis obtigerant, ſed etiam aliena ſibi iura vendicarent, dixerunt Honoratus & Vrbanus epiſcopi, quòd quoniam cautum eſt epiſcopos non aliter in parochiis eligi, niſi voluntate eorum qui illas habent ab initio, hoc quoque ita factum eſt in regione ipſorum. Quia autem, qui ſunt ordinati, alias quoque parochias ſua ſponte iniuria afficiunt, debent quidem eos qui improbè vendicarunt, corrigere: qui autem non canonicè ſunt vendicaturi, prohibere. Ad hæc ergo dixit Epigonius, quòd à diuinis canonibus vnicuique epiſcopo parochiarum regiones limitéſque attributi ſunt: & ex ipſarum parochiarum poſſeſſione nihil poteſt decerpi, ſeu auferri ab aliquo. Sed nec ipſi parochiæ habitatores poſſunt ſibi ſua ſponte epiſcopum conſtituere, niſi voluntate epiſcopi qui habet poteſtatem in parochia. Si autē is quoque hoc permiſerit, nō debet is qui ordinatus eſt propter ius huius parochiæ ſe ad aliarū quoque parochiarū adminiſtrationē extendere. Sola enim quæ honorata eſt parochia, erit ſub eo qui eſt ordinatus: reliquæ autē erūt ſub capite à quo oblatio facta eſt. Dixit ergo poſt hæc Aurelius, eorū fraternitatis eſſe admittendam ſententiam. Et ipſe eadem quoque ſtatuit: & propterea petiuit, vt quæ conſtituta erant, ſubſcriberentur, quod etiam factum eſt. Et hæc quidem ita. Tu autem ſcias quòd epiſcoporum quidem regiones immotas manere, vt canonicum ſeruatur: fieri autem epiſcopos de nouo in parochiis quę ſunt aliis epiſcopis ſubiectæ, ſine regio mandato nō permittitur, etiamſi millies conſenſerit qui eam habet epiſcopus. Synodicè enim conſtitutum eſt, vt nec ipſa magna ſynodus ſine iuſſu regio poſſit nouare epiſcopos. Et de eo in alios canones ſcriptum eſt.

In hac ſynodo conſtitutum eſt, vt epiſcopus ſine dimiſſoriis literis non nauiget. Sub Cæſario & Attico, illuſtriſſimis conſulibus, ſexto Cal. Iulias, Carthagini placuit, vt nullus epiſcopus

A καὶ δεομένας ἰδικοῦ ἐπισκόπου. μὴ ἀρκουμένων δὲ τῶν εἰς ταύτας χειροτονηθέντων ἐπὶ ταῖς λαχούσαις αὐτοῖς, ἀλλὰ σφετεριζομένων καὶ ἀλλότρια δίκαια, εἶπον Ονωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι, ὡς ἐπεὶ κεκανόνισται μὴ ἄλλως ψηφίζεσθαι ἐπισκόπους εἰς παροικίας, εἰ μὴ κατὰ θέλησιν τῶν ἐχόντων ἀρχῆθεν αὐτὰς ἐπισκόπων, γέγονε τοῦτο οὕτω καὶ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. ὅτι δὲ οἱ χειροτονηθέντες καὶ ἄλλας παροικίας διεκδικοῦσιν αὐθαιρέτως, ὀφείλουσι τὰ μὲν σαφῶς ἐκδικηθέντα διορθωθῆναι· τὰ δὲ μέλλοντα ἀκανονίστως ἐκδικεῖσθαι κωλυθῆναι. ἔφησε γοῦν πρὸς ταῦτα ὁ Ἐπι- B γόνιος ὅτι ἀπὸ θείων κανόνων, ἑκάστῳ ἐπισκόπῳ ἐνορίαι παροικιῶν ἀπενεμήθησαν, καὶ ἀπὸ τῆς συγκτησίας ἤγουν ἀπὸ τῆς παροικίας αὐτῶν, οὐδὲν δύναται ἀποδρεφθῆναι ἤτοι ἐκκοπῆναι παρά τινος. ἀλλ' οὐδὲ αὐτοὶ οἱ οἰκήτορες τῆς παροικίας δύνανται αὐθαιρέτως ἐπίσκοπον ἑαυτοῖς καθιστᾶν, εἰ μὴ κατὰ θέλησιν τοῦ ἐξουσιάζοντος τῆς παροικίας ἐπισκόπου. ἐὰν δὲ καὶ οὗτος παραχωρήσῃ τοῦτο, οὐκ ὀφείλει ὁ χειροτονηθεὶς δικαίῳ ταύτης τῆς παροικίας παρεμβάλλειν ἑαυτὸν, καὶ εἰς ἄλλων παροικιῶν διοικήσεις. ἡ γὰρ τιμηθεῖσα μόνη παροικία ἔσεται ὑπὸ τὸν χειροτονη- C θέντα. αἱ λοιπαὶ δὲ ἔσονται ὑπὸ τὴν κεφαλὴν ἐξ ἧς ἡ ἀφαίρεσις γέγονεν. Εἶπεν οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Αὐρήλιος ἀποδεκτέαν εἶναι καὶ αὐτῷ τὴν γνώμην τῆς ἀδελφότητος. καὶ ὥρισε καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ, καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτησεν ὑπογραφῆναι τὰ τυπωθέντα, ὃ καὶ γέγονε. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι τὸ μὲν φυλάττεσθαι τὰς ἐνορίας τῶν ἐπισκόπων ἀπαρασαλεύτους, ὡς κανονικὸν συντηρεῖται. τὸ δὲ γίνεσθαι ἐκ νέου ἐπισκοπὰς εἰς παροικίας ὑποκειμένας ἑτέροις ἐπισκόποις, χωρὶς βασιλικῆς προστάξεως οὐ παραχωρεῖται, κἂν μυ- D ριάκις συναινέσῃ ὁ ἔχων ταύτην ἐπίσκοπος. διεγνώσθη δὲ συνοδικῶς μηδὲ αὐτὴν τὴν μεγάλην σύνοδον χωρὶς προστάξεως βασιλικῆς δύνασθαι καινίζειν ἐπισκοπήν. καὶ προεγράφη τὰ περὶ τούτου εἰς ἑτέρους κανόνας.

Εν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ὡρίσθη, ἵνα ἐπίσκοπος χωρὶς ἀπολυτικῆς μὴ πλεύσῃ. Ἐπὶ Καισαρείου καὶ Ἀττικοῦ, τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Ἰουλίων, ἤρεσεν μηδένα τῶν ἐπισκόπων·

πλεῖν χωρὶς ἀπολυτικῆς τοῦ πρωτεύοντος. τὰ A πεπραγμένα ὁ ζητῶν ἐν τοῖς αὐθεντικοῖς εὑρήσει.

Ἐκ τῆς συνόδου ταύτης τοποτηρηταὶ πρὸς βασιλέας ὑπογεγραμμένοι ἐπίσκοποι ἀποστέλλονται. μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, Ὀνωρίου Αὐγούστου τὸ τέταρτον, καὶ Εὐτυχιανοῦ τοῦ λαμπροτάτου, τῇ πρὸ πέντε καλανδῶν Μαΐων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς Ρεστιτούτης ἐκκλησίας.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τοποτηρησίαν ἀνεδέξαντο Ἐπιγόνιος καὶ Βικεντιανὸς οἱ ἐπίσκοποι· B ἵνα νόμον ἀξιωθῶσιν παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων περὶ τῶν καταφυγόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ οἱαισδήποτε ἐγκαλουμένων εὐθύναις, ὥστε μηδένα τολμᾶν ἀποσπᾶν. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πρεσβεία ἀποστέλλεται πρὸς τοὺς Ῥώμης καὶ Μεδιολάνου ἐπισκόπους περὶ τῶν νηπίων τῶν παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς βαπτισθέντων. καὶ παρὰ τοὺς βασιλεῖς δὲ περὶ τοῦ τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν εἰδώλων ἀφαιρεθῆναι, καὶ περὶ ἄλλων δὲ πλείστων πραγμάτων.

Μετὰ τὴν ὑπατείαν Φλαβίου Στελίχωνος τοῦ λαμπροτάτου, τῇ πρὸ δεκαὲξ καλανδῶν C Ἰουλίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς Ρεστιτούτης ἐκκλησίας προκαθίσας ἅμα τοῖς συνεπισκόποις αὐτοῦ, παρεστώτων τῶν διακόνων, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν τῶν Ἀφρῶν χώραν καθιδρυμένων τὰς ἀνάγκας ἀκριβῶς ἅμα ἐμοὶ ἐπίσταται ἡ ὑμετέρα ἀγάπη, ἁγιώτατοι ἀδελφοί. καὶ ἐπειδὴ τοῦ Κυρίου παρέχοντος κἂν ἐν μέρει συνήχθη ἡ παρουσία τῆς ὁσίας ὑμῶν συνελεύσεως, δοκεῖ μοι εἰς μέσον προκομίσαι ταύτας, ὡς εἴρηται, ἀνάγκας, D ἅσπερ οἰκείᾳ φροντίδι ἠδυνήθην ἀνιχνεῦσαι· ἅς τινας ἡνίκα ἐπικυρώσῃ ἡ ὑμετέρα εἰλικρινότης, ἀκόλουθον ἔσται ἀποδέξασθαι ἕνα συνιερέα ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἀριθμοῦ, τὸν ὀφείλοντα τῇ τοῦ κυρίου βοηθείᾳ διὰ τῶν εὐχῶν ὑμῶν, ταύτας αὐτὰς τὰς ἀνάγκας ἀναδέξασθαι, καὶ ἀνδρείως ἐξανυσίας ἀποκομίσαι πρὸς τὰ περαματικὰ τῆς Ἰταλίας μέρη, ὅστις δυνηθῇ, αὐτήν τε τὴν ἀνάγκην καὶ τὸν πόνον καὶ τὴν ἔνδειαν ἡμῶν παραστῆσαι τοῖς ἁγιωτάτοις ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς ἡμῶν· τοῦτο μὲν, Ἀναστασίῳ τῷ προσκυνητῷ ἁγίῳ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ἐπισκόπῳ· τοῦτο δὲ ἔτι μὴν, τῷ ἁγιωτάτῳ ἀδελφῷ Βενερίῳ τῷ ἱερεῖ τῆς ἐν Μεδιολάνῳ ἐκκλησίας. ἐκ τούτων γὰρ τῶν θρόνων ἐκωλύθη, ὅπερ ἐπιγνοῖεν κοινῷ κινδύνῳ μεγάλως ὀφείλειν προνοηθῆναι· ὅτι τοσαύτη ἐστὶ κληρικῶν ἔνδεια, καὶ πολλαὶ ἐκκλησίαι οὕτως ὑπάρχουσιν ἔρημοι, ὡς μηδένα διάκονον κἂν ἀγράμματον ἔχειν εὑρίσκεσθαι.

ſine primatus dimiſſorijs epiſtolis nauiget. Qui acta quærit, in authenticis inueniet.

Ex hac ſynodo loci conſeruatores ad Imperatores, ſuprà ſcripti epiſcopi mittuntur. Poſt conſulatum clariſsimorum Imperatorum Honorij Auguſti iiij. & Eutychiani quinto Cal. Maias Carthagine in ſecreto Reſtitutæ eccleſiæ.

In hac ſynodo loci conſeruatores facti ſunt Epigonius & Vincentianus epiſcopi, vt legem ferre dignentur Imperatores clariſſimi de iis qui ad eccleſias confugerunt, & cuiuſmodicunque actionibus ſunt inuoluti, vt nemo eos poſſit auellere. In hac ſynodo legatio mittitur ad Romanum & Mediolanenſem epiſcopos de infantibus qui ab hæreticis baptizati ſunt: quin etiam ad Imperatorem, vt idolorum reliquiæ auferantur, & de plurimis aliis rebus.

Poſt conſulatum Flauij Stilichonis illuſtriſsimi, xvi. Cal. Iulias Carthagine in ſecreto Reſtitutæ eccleſia præſidens ſimul cum ſuis coëpiſcopis, adſiſtentibus diaconis, Aurelius epiſcopus dixit, Eccleſiarum Dei, quæ in tota Afrorum regione ſitæ ſunt, neceſſitates vnà mecum perfectè ſcit veſtra dilectio, fratres ſanctiſsimi: & quia domino præſente vel ex parte congregata eſt præſentia ſancti veſtri conuentus, mihi videtur eaſdem, vt dictũ eſt, neceſſitates in mediũ afferre, quas propria ſolicitudine inueſtigare potui: quas quidem quando veſtra cõfirmabit ſinceritas, conſequens erit, vt vnum ſacerdotem ex noſtro numero declaremus, qui Dei auxilio debet propter veſtras preces eaſdem neceſsitates ſuſcipere, & fortiter peragendo deferre in tranſmarinas Italiæ partes, qui hanc neceſsitatem, laborẽ & inopiam poſsit ſanctiſsimis & ſacrorũ cõminiſtris fratribus noſtris oſtendere, partim quidem venerando ſancto apoſtolicæ cathedræ epiſcopo, partim autem & ſanctiſsimo fratri Bentio ſacerdoti eccleſiæ Mediolanenſis. Ab iis enim thronis prohibeatur, quod communi periculo nouerint magnopere prouidendum, quòd tanta eſt clericorum inopia, & multæ eccleſiæ adeò ſunt deſertæ, vt nullus poſſit diaconus vel illiteratus inueniri.

De reliquis autem ſuperioribus ordinibus & gradibus tacendum eſſe exiſtimo. Nam cùm, vt dixi, diaconi miniſterium nō facile inueniatur, de ſuperioribus honoribus multò eſt apertius. Et quotidianas diuerſorum & ferè emorientium populorum lamentationes deinceps non ſuſferimus: quibus niſi auxilium ferre velimus, grauiſſimum & inexcuſabile propter perditas animas delictum nos apud Deum excipit.

Schol. Bals. Præſenti ſcripto vult Aurelius certiorem fieri Papam & Mediolanenſem epiſcopum, quòd Afrorum regiones ſunt in magnas anguſtias adductæ, non ſolùm ſacerdotum & epiſcoporum, ſed etiam ipſorum diaconorum, & vt curent aliquam fieri diſpenſationem ſeu prouiſionem in Chriſtianorum auxilium.

Canon LXI.

Vt parui qui apud Donatiſtas baptizantur, in catholica eccleſia ordinentur.

Quare quoniam quod in ſuperiore ſynodo decretum eſt, vna mecum veſtra meminit concordia, vt parui, qui à Donatiſtis baptizātur, erroris ſui perniciem cognoſcere non valentes, poſtquam ætas rationis ſuſceptrix adfuerit veritate confirmata, illorum improbitatem abhorrentes, & ad vniuerſalem Dei eccleſiam, quæ per vniuerſum mundum diffuſa eſt, accedentes, per manuum impoſitionem ex erroris nomine ſuſcepti fuerint, nō debeant prohiberi quominus in clericatus ordinem proueha̅tur: quando veram eccleſiam ſuam propriam exiſtimarunt ad fidem accedentes, & in ipſa Chriſto credentes, trinitatis ſacramenta ſuſceperunt: quæ quidem omnia vera & ſancta eſſe clarum eſt, & in iis omnem ſpem animæ eſſe ſitam. Et ſi maximè ergo etiam hæreticorum præcedens audacia, ad quædam contraria ſub nomine veritatis tradēda prompta ſit, ea quoniam ſunt ſimplicia, vt docet ſanctus apoſtolus, dicens, Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma: & quod debet ſemel dari, non licet rurſus recipi, anathematizato erroris nomine, per manus impoſitionem in vnam eccleſiam ſuſcipiantur, quæ, vt dictum eſt, colūba, & ſola mater Chriſtianorū, in qua omnia ſacramenta ſalutariter æterna & viuifica accipiuntur:

A Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἀνωτέρων βαθμῶν καὶ τάξεων, σιωπητέον ὑπολαμβάνω. ἐπεὶ, ὡς εἶπον, ἐὰν ἡ τοῦ διακόνου ὑπουργία οὐκ εὐχερῶς εὑρίσκηται, πολλῷ πλέον περὶ τῶν ἀνωτέρων τιμῶν κατάδηλον ὑπάρχει. καὶ τοὺς καθημερινοὺς τῶν διαφόρων καὶ σχεδὸν ἀποθνησκόντων λαῶν τοῦ λοιποῦ οὐχ ὑποφέρομεν· οἷς εἰ μηδέποτε θελήσωμεν βοηθῆσαι, βαρυτάτη καὶ ἀναπολόγητος αἰτία τῶν ἀπολλυμένων ψυχῶν ἐκδέχεται ἡμᾶς παρὰ τοῦ θεοῦ.

Ἑρμηνεία.

B Διὰ τῆς παρούσης γραφῆς ἀξιοῖ ὁ Αὐρήλιος δοθῆναι εἴδησιν τοῦ Πάππα καὶ τοῦ Μεδιολάνων, ὅτι στενοχωρίαν μεγάλην ἔχουσιν αἱ χῶραι τῶν Ἀφρων μὴ μόνον ἱερέων καὶ ἐπισκόπων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν διακόνων, καὶ φροντίσαι γενέσθαι οἰκονομίαν εἰς βοήθειαν τῶν Χριστιανῶν.

Κανὼν ξα'.

Ὥστε τοὺς μικροὺς παρὰ τοῖς Δονατισταῖς βαπτιζομένους, ἐν τῇ καθολικῇ κληρικοὺς χειροτονεῖσθαι. διὸ ἐπεὶ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ συνόδῳ τὸ ὁρισθὲν μέμνηται ἅμα ἐμοὶ ἡ ὑμετέρα C ὁμοψυχία, ὥστε τοὺς παρὰ τοῖς Δονατισταῖς μικροὺς βαπτιζομένους, μηδέπω δυναμένους γινώσκειν τῆς πλάνης αὐτῶν τὸν ὄλεθρον, μετὰ τὸ καίριον λογισμοῦ δεκτικὴν παραγενέσθαι, ἐπιγνωσθείσης τῆς ἀληθείας, τὴν φαυλότητα ἐκείνων βδελυττομένους πρὸς τὴν καθολικὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν τὴν ἀνὰ πάντα τὸν κόσμον διακεχυμένην, τάξει ἀρχαίᾳ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἀναδεχθῆναι τοὺς τοιούτους ἐκ τοῦ τῆς πλάνης ὀνόματος, μὴ ὀφείλειν ἐμποδίζεσθαι εἰς τάξιν κληρώσεως ὁπότε τὴν ἀληθινὴν ἐκκλησίαν ἰδίαν αὐτῶν ἐλογίσαντο τῇ πίστει προσερχόμενοι, καὶ ἐν αὐτῇ D τῷ Χριστῷ πιστεύσαντες, τῆς τριάδος τὰ ἁγιάσματα ὑπεδέξαντο. ἅτινα πάντα, ἀληθῆ καὶ ἅγια καὶ θεῖα εἶναι δῆλον ἐστὶν, καὶ ἐν τούτοις πᾶσαν τὴν τῆς ψυχῆς ἐλπίδα ὑπάρχειν. κἂν εἰ τὰ μάλιστα οὖν καὶ ἡ τῶν αἱρετικῶν προληφθεῖσα τόλμα, τῷ ὀνόματι τῆς ἀληθείας ἐναντιούμενά τινα παραδιδόναι προπετεύεται, ταῦτα ἐπεὶ ἁπλᾶ ἐστὶν ὡς διδάσκει ὁ ἅγιος ἀπόστολος λέγων, εἷς θεός, μία πίστις, ἓν βάπτισμα· καὶ τὸ ὀφεῖλον προσάπαξ διδοσθαι, ἐπαναληφθῆναι οὐκ ἔξεστιν, ἀναθεματιζομένου τοῦ τῆς πλάνης ὀνόματος διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς χειρὸς ἀναδεχθῶσιν εἰς τὴν μίαν ἐκκλησίαν, ἥτις ὡς εἴρηται περιστερὰ καὶ μόνη μητὴρ τῶν Χριστιανῶν, ἐν ᾗ πάντα τὰ ἁγιάσματα σωτηριωδῶς αἰώνια καὶ ζωτικὰ παραλαμβάνονται.

βάνονται, ἅτινα τοῖς ἐπιμένουσιν ἐν τῇ αἱρέσει μεγάλην τῆς καταδίκης τὴν τιμωρίαν ποιήσουσιν, ἵνα ὅπερ ἦν αὐτοῖς ἐν τῇ ἀληθείᾳ πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀκολουθητέον φωτεινοτέρως, τοῦτο γένηται αὐταῖς ἐν τῇ πλάνῃ σκοτεινοτέρα καὶ πλέον καταδεδικασμένον· ὅπερ τινὲς ἔφυγον, καὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς μητρὸς τὰ ἀληθῆ ταῦτα ἐπιγνωκότες, πάντα ἐκεῖνα τὰ ἅγια μυστήρια, φίλτρῳ τῆς ἀληθείας ἐπίστευσαν, καὶ ὑπεδέξαντο. τοῖς τοιούτοις ὅταν δοκιμὴ χρηστοῦ βίου προσέλθοι, ἀναμφιβόλως καὶ ὁλοκλήρως πρὸς ὑπουργίαν τῶν ἁγίων προσκυρωθήσεται· καὶ μάλιστα ἐν τῇ τοσαύτῃ τῶν πραγμάτων ἀνάγκῃ, οὐδείς ἐστιν ὁ μὴ τοῦτο παραχωρῶν. Εἰ δέ τινες τοῦ αὐτοῦ δόγματος κληρικοὶ μετὰ τοῦ πλήθους καὶ τῶν τιμῶν αὐτῶν πρὸς ἡμᾶς ἐλθεῖν ποθήσουσιν, οἵ τινες τῷ ἔρωτι τῆς τιμῆς συμβουλεύουσι πρὸς ζωὴν καὶ κατέχουσι πρὸς σωτηρίαν, ἀλλὰ τοῦτο καταληπτέον κρίνω τῇ μείζονι κατανοήσει ψηφισθησομένων τῶν προλεχθέντων ἀδελφῶν, ἵνα τῇ συνετωτέρᾳ αὐτῶν βουλῇ τῆς ἡμετέρας ἀναφορᾶς τὸν λόγον διαγνῶσι, καὶ ἡμᾶς βεβαιῶσαι καταξιώσωσιν, εἰς ὃ ὀφείλον περὶ τούτου τοῦ πράγματος παρ' ἡμῶν τυπωθῆναι. μόνον δὲ περὶ τῶν ἐν νηπιότητι βαπτισθέντων ἀρκούμεθα, ἵνα εἰ ἀρέσκει αὐτοῖς τῇ ἡμετέρᾳ συναινέσωσι προαιρέσει περὶ τοῦ χειροτονεῖσθαι τούτους. πάντα τοίνυν ἃ ἀνωτέρω συνηγάγομεν παρὰ τοῖς ἁγιωτάτοις ἐπισκόποις, πρακτέα εἶναι δικαιοῖ ἅμα ἐμοὶ ἡ ἔντιμος ὑμῶν ἀδελφότης.

Ἑρμηνεία.

Δονᾶτός τις τὸ ὄνομα, αἱρέσεως γέγονεν ἀρχηγὸς, μὴ ἄλλως τῶν θείων μυστηρίων μεταλαμβάνειν διδάξας, εἰ μὴ ὁ στόμα κατέχων ἐν τῇ χειρὶ, τοῦτο πρότερον ἀσπάζοιτο, καὶ οὕτως μεταλαμβάνειν. οἱ οὖν ἐκείνου αἱρεσιῶται, Δονατισταὶ ὀνομάζονται. περὶ τούτων οὖν ὡς ἐν τῷ μζ'. κανόνι τῆς συνόδου ταύτης εἴρηται, ἔδοξε τοῖς πατράσιν ἐρωτῆσαι, εἰ τὰ νήπια αὐτῶν βαπτιζόμενα παρὰ τῶν γονέων αὐτῶν, Δονατιστῶν ὄντων, εἶτα προσερχόμενα τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, δεῖ προσδέχεσθαι καὶ ἐν κλήρῳ τάττειν ἢ μή; τοῦτο οὖν καὶ πάλιν ἡ σύνοδος εἰσάγει, καὶ δίδωσι γνώμην ὥστε τοὺς παρὰ τοῖς Δονατισταῖς ἐν νηπιότητι βαπτιζομένους, ὡς μὴ δυνάμενους τότε γινώσκειν τὸν τῆς πλάνης ὄλεθρον, ὅτε εἰς ἡλικίαν ἔλθωσι δεκτικὴν λογισμοῦ, τουτέστι φρονήσεως,

A *quæ quidem iis qui manent in hereſi, magnam præbent condemnationis pœnam, vt quod erat ipſis in veritate ad vitam æternam clarius ſequendum, hoc ſit eis in errore tenebricoſius & magis condemnatū. Quod quidem nonnulli vitarunt, & eccleſiæ catholicæ matris agnita veritate, omnia illa ſancta myſteria à veritate illecti crediderũt & ſuſceperunt. Iis quando bonæ vitæ probatio acceſſerit, non dubiè & integrè ad ſacramentorum miniſterium confirmabuntur, & maximè in tanta rerum neceſſitate, nemo eſt qui hoc non concedat. Si qui autem huius dogmatis clerici cum mul-*
B *titudine & eiſdem honoribus ad nos venire deſiderãtes, qui quidem propter honoris amorem ad vitam ſuadent, & ad ſalutem retinent, ſed hoc maiore prædictorum fratrum ſententiam ferentium intelligentia comprehendendum eſſe exiſtimo: vt ſapientiore ſuo conſilio noſtræ relationis rationem diſcernant, & nos confirmare dignentur ad id quod à nobis de ea re ſtatuendum eſt. Solùm autem de iis qui in infantia baptizati ſunt, ſatis habemus, vt, ſi ipſis placet, ſententiæ noſtræ conſentiant de iis ordinandis. Omnia*
C *ergo, quæ ſuperiùs apud ſanctiſſimos epiſcopos collegimus, facienda eſſe æquum cenſet vnà mecum veſtra veneranda fraternitas.*

SCHOL. BALS. Donatus quidam nomine, fuit auctor hæreſis, qui non aliàs diuinorum eſſe myſteriorum participem docebat, niſi os in manu tenens hoc priùs ſalutaret, & ſic communicaret. Illius ergo hæreſin ſequentes, nominabantur Donatiſtæ. De iis ergo, vt in xlvij. canone huius ſynodi dictum eſt, viſum eſt patribus interrogare, an infantes
D eorum, qui baptizati fuerãt à parentibus qui erant ipſi Donatiſtæ, deinde à catholica eccleſia ſuſcepti ſunt, ad ordinationem quoque in clero ſuſcipiendi ſint, an non? Hoc ergo rurſus quoque introducit ſynodus, & fert ſententiam, vt qui à Donatiſtis in infantia baptizãtur, vt nõ poſſint erroris perniciem agnoſcere, quando ad ætatem rationis, hoc eſt, prudentiæ, capacẽm peruenerint,

vt poſſint veritatem intelligere, & illorum improbitatem odiſſe: ſi ad eccleſiam acceſſerint, ij per manuum impoſitionem ſuſcipiantur ordine quodam & ex forma antiqua, & non impediantur quominus in clerum admittantur Chriſto purè credentes, & ſanctæ trinitatis ſacramẽta ſeu dona diuina ſuſcipientes, quæ ſunt corpus & ſanguis vnius ſanctę trinitatis, & vera & ſancta nobis à Seruatore tradita, qui à patre ad noſtram ſalutem miſſus eſt, ſanctificata autem aduentu ſancti ſpiritus. Quando ergo crediderint, & ſacramenta ſuſceperint, ſi vita quoque ipſorum examinata bona inuenta fuerit, clerici etiam fient. De hac ergo infantium cauſa & à Papa & à Mediolanenſium epiſcopo petiuerunt, an eis ita videatur. Si qui autem, inquiunt, Donatiſtarum clerici cum populo qui eſt apud ipſos, & iiſdem honoribus ſeu gradibus, velint ad fidem orthodoxam accedere: qui quidem clerici volentes etiam apud orthódoxos in ſuo honore permanere, conſulunt populo qui eis ſubeſt, ea quæ ad vitam & ſalutem pertinent, quid eis faciendum eſt? Sed hoc, inquiunt, prohibebitur ab iis qui dicti ſunt fratres. Quare nos quoque ſtatuere oportet quid de iis agendum ſit.

A ὥστε δύνασθαι νοῆσαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μισῆσαι τὴν ἐκείνων φαυλότητα, ἐὰν τῇ ἐκκλησίᾳ προσέλθωσιν, ἀναδέχεσθαι τούτους διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν κατά τινα τάξιν καὶ τύπον ἀρχαῖον, καὶ μὴ ἐμποδίζεσθαι εἰς τὸ κληρωθῆναι πιστεύσαντας καθαρῶς τῷ Χριστῷ, καὶ ὑποδεξαμένους τῆς ἁγίας τριάδος τὰ ἁγιάσματα, ἤτοι τὰ δῶρα τὰ θεῖα, ἅτινα τὸ σῶμα καὶ αἷμα εἰσὶ τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας τριάδος, καὶ ἀληθῆ καὶ ἅγια εἰσὶ παραδοθέντα ἡμῖν παρὰ τοῦ Σωτῆρος, ὃς παρὰ τοῦ πατρὸς ἀπεστάλη εἰς σωτηρίαν ἡμῶν, ἁγιαζόμενα δὲ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ B ἁγίου πνεύματος. οὕτω γὰρ τῆς τριάδος λογίζονται ἁγιάσματα. ὅταν οὖν φασὶ πιστεύσωσι καὶ τὰ ἅγια δέξωνται, ἐὰν καὶ ὁ βίος αὐτῶν δοκιμασθεὶς χρηστὸς εὑρεθῇ, καὶ κληρωθήσονται. περὶ ταύτης οὖν ὑποθέσεως τῶν νηπίων ἐζήτησαν καὶ παρὰ τοῦ Πάππα καὶ παρὰ τοῦ Μεδιολάνων μαθεῖν, εἰ ἀρέσκονται τῇ γνώμῃ αὐτῶν. Εἰ δέ τινες φασὶ κληρικοὶ τῶν Δονατιστῶν μετὰ τοῦ παρ' αὐτοῖς λαοῦ, καὶ τῶν τιμῶν αὐτῶν ἤγουν τῶν βαθμῶν αὐτῶν θελήσουσι μετελθεῖν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, οἵτινες κληρικοὶ θέλοντες καὶ παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις μένειν ἐν τῇ τιμῇ αὐτῶν, συμβουλεύσωσι τῷ ὑπ' C αὐτοὺς λαῷ πρὸς ζωὴν καὶ σωτηρίαν, τί ποιητέον ἐπ' αὐτοῖς; ἀλλὰ τοῦτο φασὶ κωλυθήσεται παρὰ τῶν λεχθέντων ἀδελφῶν. ὥστε καὶ ἡμᾶς βεβαιῶσαι τί ὀφείλομεν περὶ τούτου ποιεῖν.

Canon LXII.

De Idolorum reliquiis, & templis quæ debent deleri. Quamobrẽ à religioſiſſimis Imperatoribus petendum eſt, vt idolorum reliquias, quæ ſunt in omni Africa, omnino excindi iubeant (in multis enim locis maritimis, & diuerſis poſſeſſionibus, adhuc viget huius erroris iniquitas) vt iubeantur & ipſa aboleri, & templa ipſorum in agris & in occultis locis abſque vlla honeſtate conſtituta omnibus modis iubeantur euerti.

Schol. Bals. Per præſentem canonem volunt patres, vt reges euertant idolorum templa quæ poſt euãgelij prędicationem remãſerunt.

Κανὼν ξβ'.

Περὶ τῶν ἐγκαταλειμμάτων τῶν εἰδώλων καὶ ναῶν τῶν ὀφειλόντων ἐξαλειφθῆναι· ὧν χάριν αἰτῆσαι δεῖ τοὺς θρησκευτικωτάτους βασιλεῖς, ὥστε τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν εἰδώλων τὰ κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀφρικὴν κελεῦσαι παντελῶς ἀναχωσθῆναι (καὶ γὰρ ἐν πολλοῖς τόποις παραθαλασσίοις καὶ διαφόροις D κτήσεσιν, ἀκμάζει ἔτι τῆς πλάνης ταύτης ἡ ἀδικία) ἵνα παραγγελθῶσι καὶ αὐτὰ ἀπαλειφθῆναι, καὶ οἱ ναοὶ αὐτῶν οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ ἐν ἀποκεχρυμμένοις τόποις χωρίς τινος εὐκοσμίας καθεστῶτες, παντὶ τρόπῳ κελευσθῶσι καταστραφῆναι.

Ἑρμηνεία.

Διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἀξιοῦσιν οἱ πατέρες τοὺς βασιλεῖς καταστραφῆναι τὰ μετὰ τὸ κήρυγμα εὐαγγέλιον ἐναπομείναντα εἴδωλα.

Canon LXIII.

Vt clerici pro proprio ipſorũ iudicio non cogãtur publicè teſtificari. Oportet præterea petere, vt ſtatuere dignẽtur, vt ſi qui in eccleſia

Κανὼν ξγ'.

Περὶ τῶν κληρικῶν χάριν διαγνώσεως τῆς οἰκείας αὐτῶν κρίσεως, μὴ ἀναγκάζεσθαι δημοσίως μαρτυρεῖν. Δεῖ αἰτῆσαι ἔτι μὴν, ἵνα ὁρίσαι καταξιώσωσιν, ὥστε ἐάν τινες ἐν ἐκκλησίᾳ

οἱανδήποτε αἰτίαν ἀποστολικῷ δικαίῳ τῷ ταῖς ἐκκλησίαις ἐπικειμένῳ γυμνάσαι θελήσωσιν, καὶ ἴσως ἡ τομὴ τῶν κληρικῶν τῷ ἑνὶ μέρει ἀπαρέσοι, μὴ ἐξεῖναι πρὸς δικαστήριον εἰς μαρτυρίαν προσκαλεῖσθαι τὸν κληρικὸν ἐκεῖνον τὸν πρότερον τὸ αὐτὸ πρᾶγμα σκεψάμενον, ἢ καὶ σκοπουμένῳ παρατυχόντα· καὶ ἵνα μηδὲ προσώπῳ τις ἐκκλησιαστικῷ προσήκων ἑλκυσθείη περὶ τοῦ ὀφείλειν μαρτυρεῖν.

quamuis cauſam, iure apoſtolico, quod in eccleſiis ſitum eſt, agitare voluerint, & clericorum deciſio vni fortè parti diſplicuerit, non licere in iudicium ad teſtimonium vocare clericum illũ qui priùs rem ipſam examinauit, vel in eũ qui examinabat, incidit, vt nec quis ad perſonam eccleſiaſticam attinens in ius vocetur, vt ferat teſtimonium.*

Ἑρμηνεία.

Τινὲς κληρικοὶ δικασάμενοι ὑποθέσει ἐκκλησιαστικὴν ἀποστολικῷ δικαίῳ, τουτέστιν ἀκολούθως τῷ ἀποστολικῷ ῥητῷ, τῷ φάσκοντι, τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν δικαίων; ἢ καὶ παρατυχόντες ἐπὶ κρίσει ἐκκλησιαστικῇ, εἵλκοντο παρὰ τοῦ ἀπαρεσκομένου μέρους ἐκ τῶν δικασαμένων, εἰς τὸν ἐκκλητάριον δικαστὴν χάριν μαρτυρίας. ἔδοξεν οὖν τοῖς πατράσιν ἵνα τὰ περὶ τούτου ἀνενέγκωσι τοῖς βασιλεῦσιν, ἐφ' ᾧ ὁρίσαι αὐτούς, μηδέν τι τοιοῦτον γίνεσθαι ποτέ. ἀλλὰ μηδὲ τινὰ προσήκοντα κατὰ γένος ἢ ἄλλως πως ἐκκλησιαστικῷ τινι ἕλκεσθαι εἰς μαρτυρίαν. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. ἡμεῖς δὲ ἐμέλλομεν γράψαι τινὰ περὶ τῶν δικασαμένων καὶ περὶ τῶν προσῳκειωμένων τοῖς κληρικοῖς, πότε ὀφείλουσιν ἕλκεσθαι, καὶ πότε μή. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔστι θέσπισμα ὁ κανὼν ἀλλὰ συμβουλὴ χάριν τοῦ ὑπομνησθῆναι περὶ τούτων τοὺς βασιλεῖς, ὁρισμὸς δὲ οὐκ ἐξηνέχθη, παρῃτήκαμεν τὰ πολλά. ἐσημειωσάμεθα δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι τὰ δικαστικὰ ὀφφίκια τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων καὶ ἡ παροῦσα σύνοδος ἐπεγίνωσκεν, ἀπὸ τοῦ λέγειν κληρικοὺς διαιτῆσαι ὑποθέσει τινί.

Schol. Bals. Quidam clerici, cùm cauſam eccleſiaſticam iure Apoſtolico egiſſent, hoc eſt, dicto Apoſtolico conſequenter, quod dicit: Audet quis veſtrum habẽs negotiũ, ſub iniquis iudicio contendere, & non ſub ſanctis? vel etiam cùm in eccleſiaſticum iudicium incidiſſent, à parte cui diſplicebat, ab iis qui iudicauerant, ad iudicem appellationis, teſtimonij gratia trahebãtur. Viſum eſt ergo patribus, vt de iis ad imperatores referrent, vt ipſi ſtatuerent: nihil eſſe eiuſmodi in poſterũ faciendum: ſed nec is qui genere vel aliquo alio modo ad aliquem eccleſiaſticũ attinet, in teſtimonium trahatur. Ac in iis quidem conſiſtit canon. Nos autem aliqua ſcripturi eramus de iis qui litigarunt, & de iis qui ſunt clericis neceſſitudine coniuncti, quãdo trahi debent, & quando non. Quia autem hic canon non eſt decretum, ſed conſilium, vt imperatores eius admoneantur, non eſt autem prolata definitio, multa prætermiſimus. Hoc autem vel ſolum ex præſenti canone notauimus, quòd iudiciaria officia eccleſiaſticorum magiſtratuum, præſens quoque nouit ſynodus, eo quòd dicat clericos alicuius eſſe cauſæ iudices.

Κανὼν ξγʹ.

Περὶ τοῦ, ἀφελέσθαι τὰ τῶν Ἑλλήνων συμπόσια. Κἀκεῖνο ἔτι μὴν δεῖ αἰτῆσαι παρὰ τῶν Χριστιανῶν βασιλέων, ἐπειδὴ παρὰ τὰ θεῖα παραγγέλματα ἐν πολλοῖς τόποις συμπόσια οὕτως ἐπιτελοῦνται ἐκ τῆς ἐθνικῆς πλάνης προσενεχθέντα, ὡς καὶ Χριστιανοὺς τοῖς Ἕλλησι λάθρα προσσυνάγεσθαι ἐν τῇ τούτων τελετῇ· ἵνα κελεύσωσι τὰ τοιαῦτα κωλυθῆναι, καὶ ἐκ τῶν πόλεων καὶ ἐκ τῶν κτήσεων· μάλιστα ὅτι καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς γενεσίοις τῶν μακαρίων μαρτύρων ἀνά τινας πόλεις καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἱεροὺς τόπους τὰ τοιαῦτα πλημμελήματα φωρᾶνται· ἐν αἷς ἡμέραις, ὅπερ καὶ λέγειν αἰσχύνη ἐστίν,

Canon LXIII.

Vt auferantur Græcorum conuiuia. Illud præterea à Chriſtianis imperatoribus petendum eſt: Quoniam præter diuina mandata in multis locis conuiuia ſic peraguntur, ex gentili errore deducta, vt etiam Chriſtiani ad paganos clanculum in eorum myſterio adducantur: vt hæc iubeant & in vrbibus & in poſſeſſionibus arceri, maximè, quia & in ipſis beatorum martyrum natalibus in quibuſdam vrbibus etiam in ipſis ſacris locis eiuſmodi peccare deprehẽduntur, & in diebus in quibus vel pudor eſt dicere,

execrandas ſaltationes in agris & plateis peragunt, vt cùm ſancto die adſint quæ sũt & matres familiâs honore, & alia innumerabiles mulieres venerandæ, intemperantes inſolentias aggrediantur. Vt etiam ipſius ſanctæ fidei propemodum aufugiat acceſſus.

Schol. Bals. Sicut hodie in ſanctorum memoriis non ſolùm in vrbibus, ſed etiam in vicis & pagis fiunt hominum conuentus, choreęque ducuntur, & alia fiunt ludicra: ſic, vt eſt veriſimile, olim quoque peragebantur, ſed ea erant execranda. Et ideo dicunt patres, quòd quoniam in multis locis conuiuia peraguntur, quæ habuerunt Græci erroris principium, vt in eis etiam conuenirent Chriſtiani, & eadem cum Gręcis peragerent, admonendi ſunt imperatores vt ea prohibeant, & eo magis quòd etiam in ſacra loca peccant. Euenit enim vt nec religioſiores mulieres in eccleſiam conueniant, propter ea quæ turpiter & indecorè fiunt: nempe cùm ij qui hæc audent, impudenter & laſciuè eiuſmodi mulieres adgrediantur. Atque in iis quidem conſiſtit canon. Tu autem ſcias, quòd etiamſi hæc imperiale decretũ non vetuit: ſed tamen ſynodus quæ in Trullo habita eſt, in eos qui hæc audent, vehementer animaduertit.

Canon LXIIII.

Ne in dominico, & in reliquis ſanctorum feſtis, ſpectacula vllo modo peragantur. Illud quoque præterea petendum eſt, vt theatralsũ ludicrorum ſpectacula in dominico & reliquis feſtis diebus à fide Chriſtianorum arceantur: maximè quia in ſancti Paſchæ octaua turba magis in hippodromia quàm in eccleſias conueniant, debent præfiniti ipſorum dies transferri quando euenerint, nec debet vllus Chriſtianus cogi ad hæc ſpectanda.

Schol. Bals. In dominicis, & in reliquis feſtis diebus, & in magna Paſchæ hebdomada, fiebant equorum curricula, & reliqua ſpectacula. Cautum eſt ergo vt imperatoribus ſuaderetur,

A ὀρχήσεις μυσαρὰς εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τὰς πλατείας ἐκτελοῦσιν, ὥστε τῇ τῶν οἰκοδεσποινῶν τιμῇ, καὶ ἄλλων ἀναριθμήτων γυναικῶν τῇ αἰδοῖ τῶν εὐλαβῶν εἰς τὴν ἁγίαν ἡμέραν παραγινομένων, λάγνοις ὕβρεσιν ἐφορμᾶν. ὡς καὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας πίστεως σχεδὸν φεύγειν τὴν προσέλευσιν.

Ἑρμηνεία.

Ὥσπερ σήμερον ἐν μνήμαις ἁγίων οὐ μόνον κατὰ τὰς πόλεις ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ τὰς ἔξω χώρας γίνονται πανηγύρεις καὶ χοροστασίαι, καὶ ἄλλα τινὰ παίγνια, οὕτως, ὡς ἔοικεν, ἐτελοῦντο καὶ ἔκπαλαι· πλὴν ἐκεῖνα μυσαρὰ ἦσαν. διὸ φασὶν
B οἱ πατέρες ὡς ἐπεὶ ἐν πολλοῖς τόποις συμπόσια ἐπιτελοῦνται ἀρχὴν ἐσχηκότα ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς πλάνης, ὥστε ἐν αὐτοῖς συνάγεσθαι καὶ Χριστιανοὺς, καὶ συντελεῖν ταῦτα τοῖς Ἕλλησι, δέον ἐστὶν ὑπομνησθῆναι τοὺς βασιλεῖς, ἵνα κωλύσωσι ταῦτα. καὶ μᾶλλον ὅτι πλημμελοῦνται καὶ εἰς ἱεροὺς τόπους. συμβαίνει γὰρ οὐδὲ εἰς ἐκκλησίαν συνάγεσθαι τὰς εὐλαβεστέρας τῶν γυναικῶν διὰ τὰ ἀτάκτως καὶ ἀσχημόνως τηνικαῦτα γινόμενα, ὡς τῶν ταῦτα τολμώντων, ἀναιδῶς καὶ κατὰ λαγνείαν ἐφορμώντων κατὰ τῶν τοιούτων γυναικῶν. καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τοῦ κανόνος, ἐν
C τούτοις. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι κἂν ταῦτα βασιλικὸν ὁρισμὸν οὐκ ἐκώλυσεν, ἀλλ' ὅμως ἡ ἐν τῷ Τρούλλῳ σύνοδος μεγάλως ἐκόλασε τοὺς τοιαῦτα τολμῶντας.

Κανὼν ξδʹ.

Περὶ θεωριῶν, ἵνα ἐν τῇ κυριακῇ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν ἁγίων ἑορταῖς μηδαμῶς ἐπιτελῶνται. Κἀκεῖνο ἔτι μὲν δεῖ αἰτῆσαι, ἵνα τὰ θεώρια τῶν θεατρικῶν παιγνίων ἐν τῇ κυριακῇ καὶ ἐν
D ταῖς λοιπαῖς φαιδραῖς ἡμέραις τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως κωλύωνται· μάλιστα ὅτι ἐν τῇ ὀγδοάδι τοῦ ἁγίου πάσχα οἱ ὄχλοι μᾶλλον εἰς τὸ ἱπποδρόμιον ἤπερ εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνέρχονται· ὀφείλει μετατεθῆναι τὰς ὡρισμένας αὐτῶν ἡμέρας, ὅτε ἀπαντήσῃ, καὶ μὴ ὀφείλειν τινὰ τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὰ θεώρια ταῦτα ἀναγκάζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ἐν ταῖς κυριακαῖς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἑορταῖς καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἑβδομάδι τοῦ πάσχα ἐγίνοντο ἱπποδρόμια καὶ λοιπὰ θεώρια. τετύπωται οὖν παρακλησιν γενέσθαι πρὸς τοὺς βασιλεῖς,

ἵνα τοῦτο κωλυθῇ, καὶ μετενεχθῶσι τὰ τῶν τοιούτων ἡμερῶν εἰς ἑτέρας ἡμέρας. ἀνάγνωθι καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα ξϛ'.

Κανὼν ξε'.

Περὶ τῶν καταδικαζομένων κληρικῶν. Κἀκεῖνο δεῖ αἰτῆσαι, ἵνα ὁρίσαι καταξιώσωσιν, ὥστε κληρικὸν οἱασδήποτε τιμῆς τυγχάνοντα, ἐπ' οἱῳδήποτε ἐγκλήματι, τῇ τῶν ἐπισκόπων κρίσει καταδικασθέντα, μὴ ἐξεῖναι τὸν αὐτὸν, εἴτε παρὰ τῆς ἐκκλησίας, ἧς ὑπῆρχεν, εἴτε ἐπὶ οἱουδήποτε ἀνθρώπου ἐκδικεῖσθαι ποιεῖν, ἢ ἐπὶ τούτῳ παρεντεθείσης ζημίας χρημάτων τε καὶ τιμῆς, ὅπως μηδὲ καιρὸν μηδὲ φύσιν ἀπολογητέαν εἶναι κελεύσωσιν.

Ἑρμηνεία.

Κληρικοί τινες καταδικασθέντες ἐπὶ ἐγκληματικαῖς αἰτιάσεσι, καὶ μηδὲ βοήθειαν ἔχοντες ἐκκλήτου (οὕτω γὰρ ἐκληπτέον τὰ τοῦ κανόνος) πάλιν ὤχλουν ἀποκατασταθῆναι. ἤρεσε γοῦν τοῖς πατράσιν ὑπομνησθῆναι τοὺς βασιλεῖς ἵνα ὁρίσωσιν ὑποκεῖσθαι ποινῇ χρηματικῇ καὶ ἀφαιρέσει τιμῆς, τοὺς ἐκδικοῦντας τούτους ἐκκλησιαστικοὺς ἢ ἑτέρους, κἂν οἵας ὦσι καιρὸς ἤγουν ἡλικίας ἢ καὶ φύσεως.

Κανὼν ξϛ'.

Περὶ τῶν μίμων τῶν γινομένων Χριστιανῶν. Περὶ τοιούτων ἔτι μὴν αἰτῆσαι δεῖ, ἵνα ἐάν τις ἐξ οἱουδήποτε παιγνιώδους ἐπιτηδεύματος, πρὸς τὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ χάριν ἐλθεῖν θελήσοι, καὶ ἐλεύθερος ἀπ' ἐκείνων τῶν σπίλων διαμεῖναι, μὴ ἐξὸν εἴη τινὶ τὸν τοιοῦτον πρὸς τὰ αὐτὰ γυμνάσματα πάλιν προτρέπεσθαι ἢ καταναγκάζειν.

Ἑρμηνεία.

Τὸ παλαιὸν ἐτελοῦντο θέατρα μετὰ συνδοσίας τῶν δημοτῶν, καὶ διὰ τοῦτο εἶχον τινὰς σκηνικοὺς καὶ μίμους τὰ μέρη πολλάκις καὶ Ἕλληνας. ζητοῦσιν οὖν οἱ πατέρες ὁρίσαι τοὺς βασιλεῖς ἵνα ἐάν τις τῶν τοιούτων Ἕλλην ὢν βαπτισθῇ, μὴ ἀναγκάζηται ὑπὸ τοῦ δήμου τὰ αὐτὰ ἐνδείκνυσθαι παίγνια.

Κανὼν ξζ'.

Περὶ ἐλευθεριῶν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γινομένων αἰτητέον ἀπὸ τοῦ βασιλέως. Περὶ ἐλευθεριῶν δηλαδὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κηρυκτέων, ἐὰν τοῦτο οἱ ἡμέτεροι συνιερεῖς φαίνωνται ποιοῦντες ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν,

A vt hæc prohiberentur: & quæ his diebus fiebant, in alios dies transferrentur. Lege & ſyn. in Trullo, can. lxvij.

CANON LXV.

De clericis, qui condemnantur. Illud quoque petendum eſt vt clericum quemcunque honorem obtinentem, in quocunque crimine epiſcoporum iudicio condemnatum, ne liceat eundem vel ab eccleſia cuius fuit, vel ab vllo homine liberari à pœna eo nomine impoſita, ſiue multa pecuniaria, ſiue exiſtimationis, vt nec ætatem, nec naturam excuſandam eſſe iubeant.

B SCHOL. BALS. Clerici quidam in cauſis criminalibus condemnati, & nec appellationis auxilium habentes (ita enim eſt intelligendus canõ) reſtitui ſatagebãt. Placuit ergo patribus, Imperatores admoneri, vt ſtatuant pœnæ pecuniariæ & priuationi honoris eos ſubiici qui eos defendunt ac liberant, ſiue ſint eccleſiaſtici, ſiue alij, cuiuſcunque ſint ætatis & naturæ. Præſentem autem interpretationem ſcribendo non dilatauimus, idque cùm quæ canone continentur, digna ſint quæſitu, non C propter aliud quàm quòd quæ in eo ſunt, non ſint decretum, ſed tantùm conſilium, vt admoneantur imperatores eorum quæ in eo ſunt, & eius quod eſt agendum, proferatur decretum.

CANON LXVI.

De mimis qui fiunt Christiani. De his præterea petendum eſt, vt ſi quis ex quocũque exercitio ludicro, ad Chriſtianiſmi gratiam venire voluerit, & purus ab illis maculis permanere, ne vlli liceat eum ad eiuſmodi exercitium vel adhortari, vel cogere.

D SCHOL. BALS. Spectacula antiquitus peragebantur cum popularium ſuppeditatione, & propterea habebant quoſdam ſcenicos, & mimos, ſæpe & magna ex parte Græcos. Petunt ergo patres, vt imperatores decernant, vt ſi quis eorum, cùm Græcus ſit, baptizetur, non cogatur à populo eadem ludicra exhibere.

CANON LXVII.

De manumiſſionibus quæ fiunt in eccleſiis ab Imperatore, petendum eſt. De manumiſſionibus ſcilicet in eccleſia proclamandis, ſi hoc noſtri conſacerdotes cernuntur in Italia facere,

noſtra quoque fiducia eorum videlicet ordinem ſequitur, ei ſcilicet qui mittitur loci conſeruatoris poteſtate data, vt quæcunque fide digna pro eccleſiaſtico ſtatu & animarum ſalute peragere potueris, nos quoque ea omnia coram domino laudabiliter ſuſcipiamus. Si veſtræ placeat dilectioni, dicite vt & meam relationem firmam eſſe vobis oſtendam, & noſtrum omnium conſenſum veſtra ſinceritas iucunde accipiat. Ab omnibus epiſcopis dictum eſt, Omnibus placent quæ ſunt propoſita, & quæ ſapienter à tua ſanctitate ſunt expoſita, perfici debent.

SCHOL. BALS. Vt eſt veriſimile, dubitabant nonnulli, an ſerui vel aliqui alij in eccleſia manumitti debeant, qui ad eam confugerunt, vt qui ſint aliquibus delictis obnoxij, & auxilium quærant eccleſiaſticum. De his enim etiam huius actionis principium tractat, atque etiam præſentis canonis collocutio: & propterea dixerunt patres, Interrogentur per loci conſeruatores Italiæ ſacerdotes: & ſi illi quoque hoc faciant, ſeu proclament, & faciant libertates cum confidentia, ipſi quoque ea quæ ſic fiunt, ſequantur, ad animæ ſalutem reſpicientia, & ad iurium eccleſiaſticorum conſeruationem. Hoc autem ſic prouiſo, fiet firma ad Imperatores quoque relatio, & ab eorum ſinceritate ſuſcipietur, quod communi conſenſu relatum fuerit. Ac præſens quidem canon, ea quæ ſpectant ad eos qui ad eccleſias confugiunt, Imperatori audienda remittit. Tu autem lege primi tit. v. lib. cap. iij. quod ſic dicit, Statuimus nemini licere eos qui confugiunt, cuiuſcunque ſint conditionis, ex ſancta eccleſia orthodoxæ fidei, extra hanc Imperialem ciuitatem extrudere. Si qui autem tale quid moliri vel facere auſi fuerint, ſacrilegij crimini ſubiiciantur. Sed neque eos ſic in venerabilibus eccleſiis detineri vel conſtringi, vt illic à rebus eſculentis, vel veſtimentis, vel quiete, vel ſomno prohibeantur. Et xj. caput quod dicit, Vſque ad terminos, qui ſunt ante forum publicum, tuti ſint qui ad eccleſias confugiũt, interioribus lauacris, vel hortis, vel aulis, vel porticibus vtentes,

καὶ ἡ ἡμετέρα δῆλον πεποίθησις τῇ τούτων τάξει ἕπεται, δοθείσης φανερῶς ἀδείας πεμπομένου τοποτηρητοῦ, ἵνα οἱαδήποτε ἀξία πίστεως ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως καὶ τῆς τῶν ψυχῶν σωτηρίας ἐκτελέσαι δυνηθείη· καὶ ἡμεῖς ἐπαινετῶς ἐνώπιον τοῦ κυρίου ἀποδεξώμεθα ταῦτα πάντα. ἐὰν τῇ ὑμετέρᾳ ἁγιωσύνῃ ἀρέσκῃ, ἐξείπατε, ἵνα καὶ τὴν ἐμὴν ἀναφορὰν βεβαίαν οὖσαν ὑμῖν ἐπιδείξω· καὶ τὰ παρὰ τῆς πάντων ἡμῶν συναιρέσεως, ἡ αὐτῶν εἰλικρινότης ἡδέως προσδέξηται. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· πᾶσιν ἀρέσκει τὰ προτεθέντα, καὶ συνετῶς ἀπὸ τῆς σῆς ἁγιωσύνης ἐξηγηθέντα ὀφείλει ἐκτελεσθῆναι.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν, ἀμφέβαλόν τινες εἰ ὀφείλουσιν ἐλευθεροῦσθαι δοῦλοι ἐπ' ἐκκλησίας ἢ ἕτεροί τινες καταφεύγοντες ἐν αὐτῇ ὡς ἐνεχόμενοι εὐθύναις τισὶ, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζητοῦντες βοήθειαν. περὶ τούτων γὰρ καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς πράξεως ταύτης διαλαμβάνει· ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ διαλαλιὰ τοῦ παρόντος κανόνος. καὶ διὰ τοῦτο εἶπον οἱ πατέρες ὅτι ἐρωτηθήτωσαν διὰ τοποτηρητῶν οἱ ἱερεῖς τῆς Ἰταλίας· καὶ ἐὰν ποιῶσι κἀκεῖνοι τοῦτο, ἤγουν κηρύττωσι καὶ πράττωσι τὰς ἐλευθερίας μετὰ πεποιθήσεως, καὶ αὐτοὶ ἵνα ἀκολουθήσωσι τοῖς οὕτω γινομένοις, εἰς σωτηρίαν ψυχικὴν ἀποβλέποντες, καὶ εἰς συντήρησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαίων. τούτου δὲ οὕτω πολυπραγμονηθέντος γενήσεται καὶ ἡ πρὸς βασιλεῖς ἀναφορὰ βεβαία, καὶ προσδεχθήσεται παρὰ τῆς εἰλικρινότητος τούτων τὸ κατὰ συναίρεσιν κοινὴν ἀνενεχθέν. καὶ ὁ μὲν παρὼν κανὼν ἀνήρτησε τὰ τῶν προσφευγόντων ταῖς ἐκκλησίαις, εἰς ἀκρόασιν βασιλικήν. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τοῦ α'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου κεφ. ιγ'. λέγον, θεσπίζομεν, μὴ ἐξέστω τινὶ τοὺς πρόσφυγας τοὺς οἱασδήποτε τύχης ὄντας ἐκ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐκτὸς ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως ἐξωθεῖν. εἰ δέ τινες τοιοῦτόν τι μηχανήσασθαι ἢ ποιῆσαι τολμήσουσι, τῷ τῆς ἱεροσυλίας ἐγκλήματι ὑποβαλλέσθωσαν. ἀλλὰ μηδὲ τούτους οὕτω κατέχεσθαι ἐν ταῖς σεβασμίαις ἐκκλησίαις ἢ συσφίγγεσθαι, ἵνα αὐτόθεν ἢ ἐδωδίμων πραγμάτων ἢ ἐνδυμάτων ἢ ἡσυχίας ἢ ὕπνου κωλύωνται. καὶ τὸ ια'. κεφ. λέγον μέχρι τῶν περὶ τῆς δημοσίας ἀγορᾶς τῆς ἐκκλησίας ὅρων τὸ ἀσφαλὲς ἐχέτωσαν οἱ προσφυγόντες, τοῖς ἐνδοτέροις λουτροῖς ἢ κήποις ἢ οἰκήμασιν ἢ αὐλαῖς ἢ στοαῖς χρώμενοι,

καὶ κωλυέσθωσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὑπνοῦν ἢ ἐσθίειν. ὅπλοις δὲ μὴ ἀσφαλιζέτωσαν ἑαυτούς, ἀλλὰ ἀποτιθέτωσαν ταῦτα παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ, ἢ πειθόμενοι πρῶτον ἢ μετὰ ταῦτα ἐκβαλλόμενοι κατὰ κέλευσιν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν δικαστῶν. καὶ κεφάλ. ιβ'. μεθ' ὅπλων ὁ οἰκέτης προσφυγὼν, εὐθὺς ἐκβαλλέσθω, ἀνθιστάμενος δὲ, μείζονι βιαζέσθω δυνάμει· κἂν μαχόμενος τελευτήσῃ, ἀθῷος ὁ ἐπελθὼν ἔσται δεσπότης. ἀνάγνωθι καὶ τὸ γ'. θέμα τοῦ ιγ'. κεφαλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου λέγον, παρὰ τοῖς προσφόροις δικάζεσθαι δικασταῖς τοὺς πρόσφυγας, καὶ οὐχὶ παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ τοὺς ἀντιδίκους αὐτῶν μετακαλεῖσθαι. καὶ τὸ τελευταῖον θέμα τοῦ αὐτοῦ κεφ. λέγον, μεταξὺ δὲ τούτων τοῖς θεοσεβεστάτοις οἰκονόμοις εἴτε τοῖς ἐκδίκοις τῆς ἐκκλησίας προσφευγόντων τὰ ὀνόματα καὶ τὰς αἰτίας ἀνυπερθέτως ἐκζητῶσιν. ἔπειτα δὲ οἱ ἄρχοντες ἢ ἐκεῖνοι πρὸς οὓς τὰ πράγματα καὶ τὰ πρόσωπα ἀνήκουσι, ταῦτα μανθάνοντες τῇ ἐπιτηδείᾳ εὐθύτητι ἐπιμελέστερον ἑαυτοῖς τὰ ἁρμόζοντα διατυπούτωσαν. ὥστε σημείωσαι ὅτι οἱ μὴ ἀπογραφόμενοι, οὐκ εἰσὶ πρόσφυγες.

A & prohibeantur intra templum dormire, vel comeſſe. Ne armis autem ſibi ſecuritatem parent, ſed ea apud epiſcopum deponant, vel perſuaſi primùm, vel poſtea eiecti iuſſu epiſcopi, & iudicum. Et xij. caput, Seruus cum armis confugiens, ſtatim eiiciatur. Si autem reſiſtat, maioribus viribus cogatur, & ſi pugnans ceciderit, dominus occidens non teneatur. lege etiam iij. decretum xiij. cap. eiuſdem tituli, quod dicit, Apud competentes iudices litigare oportet eos qui confu-B giunt, & non ad eccleſiam eorum aduerſarios euocari. Et poſtremum reſponſum eiuſdem cap. quod dicit, Interea autem pientiſſimos œconomos ſeu eccleſiæ defenſores curam & diligentiam adhibere oportet, vt vniuſcuiuſque eorum qui ad eccleſias confugiunt, nomina & cauſas citra moram inquirant. Præterea autem magiſtratus, vel illi ad quos negotia & perſonæ pertinent, hæc ſcientes, ea qua par eſt rectitudine diligentiùs ea quæ conuenit illis, ſtatuãt. Quare nota quòd C qui non deſcribunt, non ſunt ex eorum numero qui confugiunt.

Κανὼν ξη'.

Περὶ Αἰκυτίου ἐπισκόπου τοῦ καταδικασθέντος, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τοῦ Αἰκυτίου ἔτι μὲν τοῦ ἔκπαλαι κατὰ τὴν ἰδίαν ἀξίαν τῇ τῶν ἐπισκόπων γνώμῃ καταδικασθέντος, τὸ πρᾶγμα οὐκ οἶμαι παρεατέον τῇ πρεσβείᾳ· ἵνα ἐὰν τυχὸν τοῦτον εὕρῃ ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν, ἔσω πρὸς φροντίδος τοῦ αὐτοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, ὡς χρὴ καὶ ὅπου ἐξὸν εἴη κατ' ἐκείνου διαπράξασθαι. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· πολὺ ἀρέσκει καὶ αὕτη ἡ ἐξακολούθησις· μάλιστα, ὅτι ἔκπαλαι καταδεδίκασται ὁ αὐτὸς Αἰκύτιος, καὶ ἡ τούτου ἀναίσχυντος ἀνησυχία ὑπὲρ τῆς καταστάσεως καὶ σωτηρίας τῆς ἐκκλησίας, μᾶλλον καὶ μᾶλλον πανταχοῦ καταμαχητέα ἐστίν. Καὶ ὑπέγραψαν· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος, τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνῄνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

CANON LXVIII.

De Equitio Epiſcopo condemnato Aurelius epiſcopus dixit, Equitij præterea, pro meritis iampridem communi ſententia condemnati, negotium non exiſtimo eſſe legationi prætermittendum: vt ſi eum fortè in illis partibus inuenerit, cura ſit ipſi fratri noſtro, pro ſtatu eccleſiaſtico, vt oportet, & vbi licuerit, aduerſus illum peragere. Ab omnibus epiſcopis dictum eſt, Multum placet hæc quoque conſequentia: maximè quia D *iam olim condemnatus eſt hic Aecytius, & impudens eius in quietudo, pro ſtatu & ſalute eccleſiæ, magis & magis vbique eſt oppugnanda. Et ſubſcripſerunt: Aurelius epiſcopus Carthagin. eccleſiæ præſenti decreto conſenſi, & lecto ſubſcripſi. Similiter & reliqui epiſcopi ſubſcripſerunt.*

SCHOL. BALS. Equitius fuit depoſitus, & non quieuit. Dicit ergo Aurelius, vt ſi eũ loci conſeruatores

Ἑρμηνεία.

Ὁ Αἰκύτιος καθῃρέθη καὶ οὐχ ἡσύχαζε. φησὶν οὖν ὁ Αὐρήλιος, ἵνα ἐὰν εὑρήσωσι τοῦτον οἱ

inuenerint, curent vt ſit eis poteſtas A aliquid agendi in honorem ſtatus eccleſiaſtici, eo quòd eum ceſſare faciant. Dixerunt autem omnes, hoc eis placere. Multa enim impudentia & turba Æcytij ei aduerſatur, hoc eſt, facit vt ipſi nulla eius miſericordia moueantur.

TEXTVS.

In hoc conſilio legitur epiſtola Romani Papa Anaſtaſii ad ſynodum, de Donatiſtis epiſcopos admonens. Sub Vincentio & Flauio clariſſimis conſulibus, Idibus Septembris, Carthagine in ſecreto reſtitu- B *ta eccleſiæ, cùm ad ſynodum congregati, & præſidêtes ex omnibus in Africa prouinciis eſſent epiſcopi, Aurelius eiuſdem ſedis epiſcopus cum ſuis familiaribus, quos ſua indicat ſubſcriptio, dixit: Lectis literis beatiſſimi fratris & conſacerdotis noſtri Anaſtaſii, Romanorum eccleſiæ epiſcopi, per quas fraterna vel potiùs paterna dilectionis cura & ſinceritate nos adhortatus eſt, vt de hæreticorum, & ſchiſmaticorum, & Donatiſtarum inſidiis, & impudentia, quæ in vniuerſa Afrorum regione catholicam eccleſiam grauiter depopulatur, nullo modo diſſimulemus, gra-* C *tias agimus Deo domino noſtro, quòd piam hanc curam inſpirare dignatus ſit excellentiſſimo & ſanctiſſimo eius ſacerdoti pro membris Chriſti, quæ etſi in diuerſis quidem terræ partibus, ſed in vna tamen corporis compage & harmonia conſtituta ſunt.*

CANON LXIX.

Vt cum Donatiſtis clementer agatur. Poſtea tractatis & conſideratis omnibus, quæ ad vtilitatem eccleſiaſticam concurrere videntur, annuente & inſpirante diuino ſpiritu, ſatius eſſe duximus, cum memoratis ho- D *minibus leniter & pacificè agere, etiamſi maximè à dominici corporis vnione inquieta diſſenſione abſcindantur, vt quantum eſt in nobis, omnibus omnino notum ſit, qui illorum communione & familiaritate ſũt irretiti in omnibus Africa prouintiis, qui ſunt miſerabili errore illaqueati: fortè, vt dicit Apoſtolus, nobis in mãſuetudine cõgregãtibus eos qui diuerſa ſentiũt, dabit eis Deus pœnitentiã ad agnoſcẽdam veritatem,*

ἀπροτηρητα, φροντίσωσιν, ὡς δυνάμεις ποιῆσαι τὶ εἰς τιμὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, διὰ τὸ παύειν αὐτόν. εἶπον δὲ καὶ πάντες ὡς ἀρέσκει τοῦτο. ἡ γὰρ πολλὴ ἀναισχυντία καὶ ὄχλησις τοῦ Αἰγυπτίου ἀντιμάχεται αὐτῷ, τουτέστι ποιεῖ καὶ αὐτοὺς ἀσυμπαθεῖς.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ γράμματα ἀναγινώσκονται Ἀναστασίου τοῦ ἱερέως Ῥώμης, περὶ τῶν Δονατιστῶν ὑπομιμνήσκοντα τοὺς καθολικοὺς ἐπισκόπους. Ἐπὶ Βικεντίου καὶ Φλαβίου τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, εἰδοῖς Σεπτεμβρίαις ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς Ῥεστιτούτης ἐκκλησίας πρὸς σύνοδον συναχθέντες καὶ προκαθίσαντες οἱ ἐκ πασῶν τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐπαρχιῶν ἐπίσκοποι, τοῦτ' ἔστιν Αὐρήλιος, ὁ τοῦ αὐτοῦ θρόνου ἐπίσκοπος μετὰ τῶν ἑτέρων αὐτοῦ, οὓς δηλοῖ ἡ οἰκεία ὑπογραφή, εἶπεν· ἀναγνωσθέντων γραμμάτων τοῦ μακαριωτάτου ἀδελφοῦ, καὶ συνιερέως ἡμῶν Ἀναστασίου τοῦ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπισκόπου, δι' ὧν ἀδελφικῆς, μᾶλλον δὲ πατρικῆς, ἀγάπης μερίμνῃ καὶ εἰλικρινότητι ἡμᾶς προετρέψατο, ἵνα περὶ τῆς τῶν αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν Δονατιστῶν ἐπιβουλῆς καὶ ἀναισχυντίας τῆς τὴν κατὰ πᾶσαν τῶν Ἀφρων χώραν καθολικὴν ἐκκλησίαν βαρέως πορθούσης, μηδαμῶς παραπροσποιησώμεθα, χάριτας ὁμολογοῦμεν τῷ δεσπότῃ ἡμῶν θεῷ, ὅτι τοιαύτην εὐσεβῆ φροντίδα ἐμπνεῦσαι κατηξίωσεν, τῷ οὕτως καλλίστῳ καὶ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ ἱερεῖ ὑπὲρ τῶν μελῶν τοῦ Χριστοῦ, τῶν κἂν ἐν διαφόροις τῆς γῆς μέρεσιν, ἀλλ' ἐν μιᾷ σώματος ἁρμονίᾳ καθισταμένων.

Κανὼν ξθ'.

Περὶ τοῦ, μετὰ τῶν Δονατιστῶν πράως διαπράξασθαι. Μετὰ ταῦτα ψηλαφηθέντων καὶ κατανοηθέντων πάντων τῶν τῇ ἐκκλησιαστικῇ χρησιμότητι συντρέχειν δοκούντων, ἐπινεύσαντος καὶ ἐνηχήσαντος τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, ἐπελεξάμεθα ἠπίως καὶ εἰρηνικῶς διαπράξασθαι μετὰ τῶν μνημονευθέντων ἀνθρώπων, κἂν εἰ τὰ μάλιστα ἐκ τῆς τοῦ κυριακοῦ σώματος ἑνώσεως ἀνησυχάστῳ διχονοίᾳ ἀποσχίζωσιν, ἵνα ὅσον τὸ ἐν ἡμῖν πᾶσι καθόλου γνωσθῇ, τοῖς τῇ ἐκείνων κοινωνίᾳ καὶ ἑταιρείᾳ συγκλεισθεῖσιν ἀνὰ πάσας τὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας πῶς ἐλεεινῇ πλάνῃ κατεδέθησαν. ἴσως, καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος ἡμῶν, ἐν ἡμερότητι συναγόντων τοὺς τὰ διάφορα φρονοῦντας, δώσει αὐτοῖς μετάνοιαν πρὸς τὸ ἐπιγνῶναι τὴν ἀλήθειαν,

καὶ ἵνα ἀνασφήλωσιν οἱ ἐκ τῶν τοῦ διαβόλου βρόχων αἰχμαλωτισθέντες αὐτῷ εἰς τὸ αὐτοῦ θέλημα.

Ἑρμηνεία.

Οὐδέν τι ἕτερον ὁ παρὼν κανὼν λέγει ἀλλ' ἢ τὸ ἠπίως καὶ εἰρηνικῶς χρήσασθαι τοὺς πατέρας τοῖς Δονατισταῖς, κἂν αὐτοὶ ἀποσχίζωσιν ἐκ τῆς τοῦ κυριακοῦ σώματος ἑνώσεως. κυριακὸν δὲ σῶμα τὴν ἐκκλησίαν νοητέον, ἧς κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστιν· ἢ τὰ θεῖα μυστήρια, ὡς περὶ ταῦτα ἐκείνων διαφερομένων τοῖς πιστοῖς καθὼς προείρηται.

Κανὼν ο'.

Περὶ γραμμάτων ὀφειλόντων τοῖς ἄρχουσιν ἀποσταλῆναι, ὥστε κατάδηλα γενέσθαι τὰ μεταξὺ τῶν Δονατιστῶν καὶ Μαξιμιανιστῶν πραχθέντα. Ἤρεσεν τοίνυν, ἵνα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδου γράμματα πρὸς τοὺς τῆς Ἀφρικῆς ἄρχοντας δοθῶσιν, ἀφ' ὧν αἰτῆσαι ἁρμόδιον ἔδοξεν, περὶ τοῦ βοηθῆσαι τῇ κοινῇ μητρὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν οἷς ἡ τῶν ἐπισκόπων αὐθεντία ἐν ταῖς πόλεσι καταφρονεῖται· τοῦτ' ἔστιν, ἵνα ἀρχοντικῇ δυναστείᾳ καὶ ἐπιμελείᾳ, καὶ Χριστιανικῇ πίστει ἀναζητήσωσι τὰ γινόμενα ἐν ὅλοις τοῖς τόποις, ἐν οἷς οἱ Μαξιμιανισταὶ ἐκκλησίας κατεῖχον. ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἀποσχίσαντας, καὶ δημοσίοις πεπραγμένοις τὴν περὶ τούτων γνῶσιν βεβαίαν πᾶσαν ἀναγκαίως ποιήσωσιν ἐντεθῆναι.

Ἑρμηνεία.

Τετύπωται ἐνταυθοῖ γράμματα γενέσθαι συνοδικὰ πρὸς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἄρχοντας, ὡς ἂν βοηθήσωσι τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν οἷς ἡ τῶν ἐπισκόπων αὐθεντία καταφρονεῖται· καὶ διὰ τῆς τούτων δυνάμεως διορθωθῶσι τὰ παρὰ τῶν αἱρετικῶν τολμώμενα, ἢ διὰ ὑπομνημάτων δημοσίᾳ γραφομένων ἢ διὰ φανερᾶς ἐκδικήσεως.

Κανὼν οα'.

A *& vt qui diaboli laqueis capti ſunt, ab ipſo ad eius voluntatem deducantur.*

SCHOL. BALS. Præſens canon nihil aliud dicit quàm Patres leniter & placidè debere in Donatiſtas agere, etiamſi ij à dominici corporis vnione ſe abſcindant. Domini autem corpus vel eccleſiam intelligere oportet, cuius caput eſt Chriſtus: vel diuina myſteria, vtpote illis à fidelibus in iis diſſentientibus, vt antea dictum eſt.

CANON LXX.

De literis quæ mitti debent magiſtrati- B *bus Africæ, vt clara ſint quæ inter Donatiſtas & Maximianiſtas acta ſunt. Placuit ergo vt ex noſtra ſynodo literæ ad Africæ magiſtratus dētur, à quibus petere cõſentaneũ viſum eſt, vt communi matri catholicæ eccleſiæ opem ferant, eo quòd epiſcoporũ auctoritas in ciuitatibus contemnitur, id eſt, vt ſua poteſtate & auctoritate, ſtudióque & Chriſtiana fide inquirant quæ in omnibus locis fiunt, in quibus Maximianiſtæ eccleſias detinuerunt: præterea autem, vt qui ab ipſis abſciſſi ſunt, omnem firmam ac ſtabilem de iis cognitionem neceſſariò actu publicis inſeri faciant.*

C SCHOL. BALS. Hic ſtatuitur vt fiãt literæ ſynodales ad magiſtratus qui ſunt in Africa, vt eccleſiæ opem ferant, vbi epiſcoporum auctoritas cõtemnitur, & per eorum poteſtatem corrigantur audacia Hæreticorum incepta, vel per acta publicè ſcripta, vel per manifeſtam punitionem.

CANON LXXI.

Vt clerici Donatiſtarum in catholica eccleſia clerum recipiantur. Poſtea placuit, vt mittantur literæ ad fratres & coëpiſcopos noſtros, & maximè ad ſedem Apoſtolicam, cui præſidet memoratus venerandus frater D *& coëpiſcopus noſter Anaſtaſius: quoniam ſcit Africam magnam habere neceſſitatem, vt propter eccleſiæ pacem & vtilitatem, ipſorum quoque Donatiſtarum, qui clerici mutato conſilio, ad catholicam vnionem tranſire voluerint, vniuſcuiuſque catholici*

Περὶ τοῦ, τοὺς κληρικοὺς τῶν Δονατιστῶν ἐν τῷ κλήρῳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀναδέχεσθαι. Εἰς ὕστερον ἤρεσεν, ἵνα γράμματα πεμφθῶσι πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόποις ἡμῶν, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν, ἐν ᾗ προκάθηται ὁ μνημονευθεὶς προσκυνητὸς ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Ἀναστάσιος· ἐπειδὴ γινώσκει τὴν Ἀφρικὴν μεγάλην ἔχειν ἀνάγκην ὥστε διὰ τῆς ἐκκλησίας εἰρήνην καὶ χρησιμότητα, καὶ δι' αὐτῶν τῶν Δονατιστῶν, οἵ τινες δήποτε κληρικοὶ διορθουμένης τῆς βουλῆς πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα μετελθεῖν θελήσειεν κατὰ τὴν ἑνὸς ἑκάστου καθολικοῦ

epiſcopi voluntate & conſilio, qui in ipſo loco eccleſiam gubernant, ſi hoc Chriſtianorum paci conferre viſum fuerit, ipſi in propriis honoribus ſuſcipiantur. Quemadmodum in præſentibus temporibus de eadem diſſenſione factum eſſe manifeſtũ eſt: quod quidem multarum atque adeò ferè omnium in Africa eccleſiarum, in quibus hic error exortus eſt, exempla teſtantur: non vt ſynodus, quæ de ea re facta eſt, in tranſmarinis partibus diſſoluatur: ſed vt illud maneat apud eos qui ſic volunt ad catholicam eccleſiam tranſire, vt nullam in eo vnionis conciſionem efficiat: per quæ autem omnibus modis effici & adiuuari catholicam vnionem, manifeſto lucro fraternarum animarum, apparuerit, in iis locis in quibus degunt, ne eos impediat quod aduerſus eorum honores in tranſmarina ſynodo conſtitutum eſt: quandoquidem ſalus nulli perſonæ excluſa eſt, hoc eſt vt qui fuerunt ordinati à parte Donatiſtarum, ſi ad catholicam fidem correcti tranſire voluerint, non ſecundùm tranſmarinam ſynodum non ſuſcipiantur in propriis honoribus: ſed ij magis ſuſcipiãtur, per quos catholicæ vnitati prouidetur.

SCHOL. BALS. Hic quoque canon eſt ſpecialis. Placuit enim patribus vt qui ex Donatiſtis ad fidem orthodoxam accedunt, ita ſuſcipiantur vt ſuos ſacros gradus obtineant: etiamſi aliter de eo viſum ſit in tranſmarina ſynodo, ſeu in Italia.

CANON LXXII.

Vt legatio mittatur ad Donatiſtas de cõponenda pace. Poſtea placuit, vt his actis ex noſtro numero mittantur loci conſeruatores pro prædicãda pace & vnione, ſine qua Chriſtianorum ſalus nõ poteſt conſiſtere, ad ipſorum Donatiſtarum ſiue quos habent epiſcopos, ſiue laicos: per quos loci conſeruatores omnibus innoteſcat, quòd nihil habent iuſtũ rationíve conſentaneum, quod dicant aduerſus catholicã eccleſiam, maximè vt manifeſtũ ſit omnibus per acta municipalia, ad probandũ, quòd ſicut ij de Maximianiſtis propriis ſchiſmaticis fecerũt: vbi ipſis diuinitus oſtenditur, ſi conſiderare voluerint, eos tã iniuſtè tũc ab eccleſiaſtica vnione abſciſſos,

A ἐπισκόπου προαίρεσιν, καὶ βουλὴν τοῦ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ κυβερνῶντος τὴν ἐκκλησίαν, ἐὰν τοῦτο συμβάλλεσθαι τῇ τῶν Χριστιανῶν εἰρήνῃ φανείη, ἐν ταῖς ἰδίαις τιμαῖς αὐτοὺς ἀναδεχθῆναι· καθὼς καὶ ἐν τοῖς παρελθοῦσι χρόνοις περὶ τῆς αὐτῆς διαστάσεως γενέσθαι φανερόν ἐστιν· ὅπερ πολλῶν καὶ σχεδὸν πασῶν τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς ἡ τοιαύτη πλάνη ἀνέφυ, τὰ παραδείγματα μαρτυρεῖται. οὐχ ἵνα ἡ σύνοδος ἡ ἐν τοῖς περαματικοῖς μέρεσι περὶ τούτου τοῦ πράγματος γενομένη διαλυθῇ, ἀλλ᾽ ἵνα ἐκεῖνα μείνῃ περὶ τοὺς οὕτως μετελθεῖν πρὸς τὴν καθολικὴν B ἐκκλησίαν βουλομένους, ὥστε μηδεμίαν ἐπὶ τούτων τῆς ἑνότητος συντομίαν περιεργάζεσθαι· δι᾽ ὧν δὲ παντὶ τρόπῳ ἐκτελεσθῆναι καὶ προσβοηθῆναι ἡ καθολικὴ ἑνότης φανερῷ κέρδει τῶν ἀδελφικῶν ψυχῶν φανείη ἐν τοῖς τόποις, οἷς διάγουσι, μὴ ἐμποδίσῃ τούτοις τὸ ὁρισθὲν κατὰ τῶν τιμῶν αὐτῶν ἐν τῇ περαματικῇ συνόδῳ, ὁπότε τὸ σωθῆναι οὐδενὶ προσώπῳ ἀποκέκλεισται. τοῦτ᾽ ἔστιν, ἵνα οἱ χειροτονηθέντες ἐν τῷ τῶν Δονατιστῶν μέρει, ἐὰν πρὸς τὴν καθολικὴν πίστιν διορθωθέντες μετελθεῖν θελήσοιεν, μὴ κατὰ τὴν C περαματικὴν σύνοδον μὴ δεχθῶσιν ἐν ταῖς οἰκείαις τιμαῖς· ἀλλὰ μᾶλλον οὗτοι προσδεχθῶσιν, δι᾽ ὧν τῇ καθολικῇ ἑνότητι γίνεται πρόνοια.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἰδικός ἐστιν. ἤρεσε γὰρ τοῖς πατράσι δέχεσθαι τοὺς ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν προσερχομένους τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, ὥστε ἔχειν αὐτοὺς τοὺς οἰκείους ἱερατικοὺς βαθμούς, κἂν ἄλλως ἔδοξε τὰ περὶ τούτου ἐν τῇ περαματικῇ συνόδῳ, ἤγουν τῇ ἐν Ἰταλίᾳ.

Κανὼν οβ'.

D Περὶ τοῦ, πρεσβείαν πρὸς τοὺς Δονατιστὰς ἀποσταλῆναι χάριν τοῦ τὴν εἰρήνην συνθεῖναι.

Ἤρεσεν ἔπειτα, ὥστε τούτων πραχθέντων τοποτηρητὰς περὶ τοῦ κηρῦξαι εἰρήνην καὶ ἑνότητα, ἧς τινος χωρὶς ἡ τῶν Χριστιανῶν σωτηρία καθίστασθαι οὐ δύναται, πεμφθῆναι ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἀριθμοῦ πρὸς τοὺς τῶν αὐτῶν Δονατιστῶν, εἴτε τινὰς ἔχουσιν ἐπισκόπους, εἴτε λαϊκούς· δι᾽ ὧν τοποτηρητῶν πᾶσιν ἐν γνώσει γένηται, πῶς οὐδὲν ἔχουσιν εὔλογον κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας· μάλιστα ἵνα φανερὸν πᾶσι γένηται διὰ τῶν πολιτικῶν πεπραγμένων πρὸς πίστωσιν τῆς ἀποδείξεως, ἅπερ αὐτοὶ τῶν Μαξιμιανιστῶν τῶν ἰδίων σχισματικῶν ἔπραξαν, ἔνθα αὐτοῖς θεόθεν ἀποδείκνυται, ἐὰν ἐπισκέψασθαι θελήσοιεν, οὕτως ἀδίκως τότε αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνώσεως ἀπεσχισμένους,

ἢ ὥσπερ κράζουσιν ἀδίκως ἀπ' αὐτῶν τοὺς Μαξιμιανιστὰς νῦν ἀποσχίσαι. ἐκ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τούτων, οὕς τινας φανερᾷ τῆς οἰκείας βουλῆς αὐθεντίᾳ κατεδίκασαν, μετὰ ταῦτα ἐν ταῖς ἰδίαις τιμαῖς ἀνεδέξαντο, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ οἱ παρ' αὐτοῖς καταδεδικασμένοι καὶ ἐκβεβλημένοι δεδώκασι, προσεδέξαντο, πρὸς τὸ δειχθῆναι, πῶς μωρᾷ καρδίᾳ ἀντιτάσσονται τῇ εἰρήνῃ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν πάσῃ τῷ κόσμῳ διακεχυμένης, ταῦτα ποιοῦντες ὑπὲρ τοῦ μέρους τοῦ Δονάτου, καὶ μὴ λέγοντες ἑαυτοὺς μολύνεσθαι τῇ κοινωνίᾳ τῶν παρ' αὐτοῖς οὕτως διὰ τὸ ἀκούσιον τῆς εἰρήνης ἀναδεχθέντων· ἡμῖν δὲ φιλονεικοῦντες, τοῦτ' ἔστι τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἔτι μὴν καὶ τῇ ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι τῆς γῆς καθεστώσῃ, διὰ τῆς μιᾶς μὲν τούτων κοινωνίας, ὧν τινων πρότερον κατῃτιῶντο, πάντες ἐλέγξαι αὐτοὺς οὐκ ἠδυνήθησαν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν περὶ τῶν Δονατιστῶν φησίν. ἔδοξε γὰρ σταλῆναι τινὰς πρὸς αὐτοὺς τοποτηρητὰς χάριν εἰρήνης καὶ ἑνώσεως, καὶ χάριν τοῦ ἀποδεῖξαι ὅτι οὐ καλῶς ἀντιτάσσονται τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. καὶ ὅτι καί τινες τῶν Μαξιμιανιστῶν τῶν ἀποσχισθέντων ἀπ' αὐτῶν ἀδίκως, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, δέχονται καὶ συγκοινωνοῦσιν αὐτοῖς, καὶ οὓς αὐτοὶ ἐξ οἰκείας βουλῆς κατεδίκασαν, μετὰ ταῦτα ἐν ταῖς οἰκείαις τιμαῖς ἐδέξαντο, καὶ ὅτι οὓς αὐτοὶ οἱ παρ' αὐτῶν καταδεδικασμένοι καὶ ἐκβεβλημένοι τῆς παρ' αὐτοῖς ἱερωσύνης, ἐβάπτισαν, προσεδέξαντο, καὶ ὅτι οὐδὲ λέγουσι μολύνεσθαι ταῦτα ποιοῦντες.

Κανὼν ογ'.

Περὶ τοῦ, ποῖοι ὀφείλουσι κληρικοὶ γαμετῶν ἀπέχεσθαι. Πρὸς ἐπὶ τούτοις ἐν τῷ περὶ ἐγκρατείας τῆς περὶ τὰς οἰκείας γαμετάς τινων μνημονεύεσθαι κληρικῶν, ἤρεσεν, ὥστε τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἔτι μὴν ἀπέχεσθαι γαμετῶν, ὅπερ εἰ μὴ ποιήσαιεν, ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀποκινηθῶσι τάξεως· τοὺς δὲ λοιποὺς κληρικοὺς πρὸς τοῦτο μὴ ἀναγκάζεσθαι, ἀλλ' ὀφείλειν κατὰ τὴν ἑκάστης ἐκκλησίας συνήθειαν παραφυλάττεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Πῶς ὀφείλουσιν ἐγκρατεύεσθαι ἀπὸ τῶν ἰδίων γαμετῶν οἱ ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐφημερίας αὐτῶν, εἴρηται ἐν τῷ ιγ'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν φησὶ καθαιρεῖσθαι τούτους εἰ μὴ τηνικαῦτα ἐγκρατεύωνται. τοὺς δὲ λοιποὺς κληρικοὺς ταῦτα οὐκ ἀπαιτοῦσι,

A *quàm ipſi clamant iniuſtè Maximianiſtas à ſe eſſe diuulſos. Ex eorum autem numero, quos aperta proprij conſilij auctoritate condemnauerunt, poſtea in propriis honoribus ſuſceperunt: & baptiſmum, quem, qui apud eos ſunt condemnati & eiecti dederunt, admiſerunt, vt oſtendatur quomodo ſtulto corde paci eccleſiæ aduerſantur, quæ in vniuerſo orbe diffuſa eſt. Hæc agẽtes pro parte Donati, & dicentes ſeipſos non pollui communione eorum qui à ſe propter pacis neceſſitatem ſuſcepti ſunt, nobiſcum autem contendentes, hoc eſt, cum catholica eccleſia, quæ*
B *vel in extremis partibus orbis conſiſtit, per pollutam eorum communionem, quos priùs omnes accuſabant, ipſos coarguere non potuerunt.*

Schol. Bals. Hic quoque canon dicit de Donatiſtis. Viſum eſt vt aliqui mitterentur loci conſeruatores pro pace & vnione, & ad oſtẽdendum, quòd ij nõ rectè aduerſantur catholicæ eccleſiæ, & quòd aliqui, etiam eos ex Maximianiſtis, qui ab eis iniuſtè, vt ipſi dicunt, deſciuerunt, ſuſcipiunt, & cum illis communicant: & quos ſuo proprio con-
C ſilio condemnarunt, poſtea in propriis honoribus ſuſceperũt: & quòd eos, quos qui ab ipſis ſunt condemnati, & ab ipſis ſacerdotio eiecti, baptizauerunt, ſuſceperunt, & quòd hæc agentes non ſe pollui dicunt.

Canon LXXIIII.

Qui clerici debeant ab vxoribus abſtinere. Ad hæc autem dum de aliquorum clericorum in ſuas vxores continentia, mentio fieret, placuit vt presbyteri, epiſcopi, & diaconi, propriis terminis etiam à ſuis abſtineant vxoribus: quod niſi fecerint, eccle-
D *ſiaſtico ordine moueantur: reliqui autem clerici ad hoc non cogantur, ſed debent vniuſcuiuſque eccleſiæ conſuetudinem ſeruare.*

Schol. Bals. Quomodo debent ſe à ſuis vxoribus continere epiſcopi, & preſbyteri, & diaconi tempore vicis ſuæ, etiam in xiij can. ſyn. in Trullo dictum eſt. Præſens quoque canon dicit eos deponendos, niſi tunc ſe continuerint. Hæc autem à reliquis clericis non exigunt,

vt qui ſacramenta non contrectent, ſed eos iubent ſeruare eccleſiæ conſuetudinem. Lege & iij. canonē Archiepiſcopi Alexandriæ Dionyſij. Nota ergo, quòd tempore præſentis ſynodi, habebant epiſcopi ſuas vxores ſine præiudicio.

CANON LXXIIII.

De iis qui proprios populos relinquunt. Rurſus placuit vt nulli liceat epiſcopo, relicta ſua ſede principali, ad aliquam eccleſiam in diœceſi conſtitutam ſeipſum ingerere, vel de re propria pluſquam oportet ſollicito, propriæ ſedis curam & ſollicitudinem negligere.

SCHOL. BALS. Quidam epiſcopi ſuas primitiuas cathedras relinquentes, in aliquas alias eccleſias Parochiarum ad ſe pertinentium, quæ erant fortè populoſæ, & maioris redditus, ſe conferebant, & illic ſedebant. Statuerunt ergo Patres nulli licere hoc facere. Sed neque proprij negotij gratia diſcedere ab ea quæ illum diu ſortita eſt, & ſic populum aſſiduè docendi curam non gerere. Et in his quidem verſatur canon. Interrogauerit autem quiſpiam, an quę hoc canone dicuntur, locum habeant etiam in Antiſtitibus, qui ſuas primitiuas eccleſias perdiderunt, vt quæ à gentibus occupatæ fuerint: an ij poſſint citra præiudicium migrare in eccleſias ſuarum parochiarum. Quidam dixerunt, epiſcopum hoc poſſe, ſi hoc voluerit facere. Alij dicebant eum etiam ſynodali cognitione opus habere. Alij etiam per mandatum Imperiale hoc fieri dicebant. Mihi autem videtur, quòd ſi is quidem metropolitanus vult in ſui epiſcopatus ſedem migrare, eo quòd à gentibus ſit occupata primitiua eorum eccleſia, debet cum mandato Imperiali & ſynodali cognitione in ea conſtitui, quemadmodum in Neocæſareæ metropolitano factum eſt, qui pro ſede accepit proprium epiſcopatum Oeneum: in metropolitano Piſidiæ Antiochiæ, qui Sozopolin pro ſede accepit: & in multis aliis. Si autem per ſedem epiſcopalem non fuit honorata parochia per ſolam ſynodalem cognitionem, vt in ea conſtituatur,

ὡς μὴ ψηλαφῶντας τὰ ἅγια, ἀλλὰ παρεγγυῶνται αὐτοῖς φυλάττειν κατὰ τὸ τῆς ἑκάστης χώρας ἔθιμον. ἀνάγνωθι καὶ τὸν γʹ. κανόνα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας Διονυσίου. σημείωσαι οὖν ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς παρούσης συνόδου, εἶχον ἀπροκριματίστως τὰς οἰκείας γαμετὰς οἱ ἐπίσκοποι.

Κανὼν οδʹ.

Περὶ τῶν τοὺς ἰδίους λαοὺς ἐγκαταλιμπανόντων. Πάλιν ἤρεσεν, ὥστε μηδενὶ ἐξεῖναι ἐπισκόπῳ καταλειφθείσης τῆς αὐθεντικῆς αὐτοῦ καθέδρας, πρός τινα ἐκκλησίαν ἐν διοικήσει καθεστῶσαν ἑαυτὸν ἐπιφέρειν· ἢ ἐν οἰκείῳ πράγματι, ὑπὲρ ὃ χρὴ ἐπιπολὺ ἀπασχολουμένῳ ἀμελεῖν τῆς φροντίδος καὶ τῆς συνεχείας τοῦ ἰδίου θρόνου.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ἐπίσκοποι καταλιμπάνοντες τὰς πρωτοτύπους καθέδρας αὐτῶν, ἀπήρχοντο καὶ προσεκάθηντο εἴς τινας ἑτέρας ἐκκλησίας παροικιῶν ἀνηκουσῶν αὐτοῖς, πολυανθρωποτέρας ἴσως οὔσας ἢ καὶ πολυεσοδωτέρας. ὥρισαν οὖν οἱ πατέρες, μηδενὶ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ μηδὲ χάριν ὑποθέσεως οἰκείας ἀπολιμπάνεσθαι ἐκ τῆς λαχούσης αὐτὸν ἐπὶ πολὺ, καὶ οὕτως ἀμελεῖν τοῦ συνεχῶς διδάσκειν τὸν οἰκεῖον λαόν. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. ἐρωτήσει δέ τις εἰ τὰ τοῦ κανόνος ἔχουσι χώραν καὶ εἰς τοὺς ἀπολέσαντας ἀρχιερεῖς τὰς πρωτοτύπους καθέδρας αὐτῶν, ὡς κατασχεθείσας ὑπὸ ἐθνῶν· καὶ δύνανται οὗτοι ἀπροκριματίστως μεταπίπτειν εἰς ἐκκλησίας παροικιῶν αὐτῶν; Λύσις. τινὲς εἶπον δύνασθαι τοῦτο ποιεῖν τὸν ἐπίσκοπον αὐθαδῶς. ἕτεροι εἶπον δέεσθαι τοῦτον καὶ συνοδικῆς διαγνώσεως. ἄλλοι καὶ διὰ προστάξεως βασιλικῆς τοῦτο γίνεσθαι εἶπον. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὡς εἰ μὲν ὁ τοιοῦτος μητροπολίτης βούλεται μεταπεσεῖν εἰς θρόνον ἐπισκοπῆς αὐτοῦ, διὰ τὸ κατασχεθῆναι ὑπὸ ἐθνῶν τὴν πρωτότυπον ἐκκλησίαν τούτου, ὀφείλει μετὰ βασιλικῆς προστάξεως καὶ συνοδικῆς διαγνώσεως ἐν ταύτῃ ἀποκατασταθῆναι· ὥσπερ γέγονε τοῦτο εἰς τὸν μητροπολίτην Νεοκαισαρείας, ἀντὶ καθίσματος ἔχοντα τὴν οἰκείαν ἐπισκοπὴν τὸ Οἴναιον· εἰς τὸν μητροπολίτην Πισιδίας, καὶ εἰς ἑτέρους πολλούς. Εἰ δὲ ἡ παροικία οὐ τετίμηται διὰ θρόνου ἐπισκοπικοῦ διὰ μόνης συνοδικῆς διαγνώσεως, ἵνα ἐγκατασταθῇ εἰς αὐτὴν, καὶ ἐκ

καὶ οὐκ αὐθελῶς, ὥς τινες λέγουσιν· ἵνα μὴ ἐναντιωθῇ τῷ ἀποστολικῷ κανόνι καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς διοριζομένοις μηδέν τι καινοφανὲς ποιεῖν τὸν ἐπίσκοπον παρὰ γνώμην συνοδικήν. ἔτι ἐρωτήσει τις εἰ τοῦ κανόνος ταῦτα διορισομένου, δύναται ἐπίσκοπος διὰ βασιλικῆς προστάξεως καὶ συνοδικῆς διαγνώσεως, μεταπίπτειν ἀπὸ τῆς πρωτοτύπου καθέδρας αὐτοῦ, καὶ μὴ καταπατηθείσης ὑπὸ ἐθνῶν, εἰς καθέδραν ἐπισκοπῆς αὐτοῦ, ἢ εἰς ἐκκλησίαν παροικίας τούτου; Λύσις. Μετὰ βασιλικῆς προστάξεως καὶ συνοδικῆς διαγνώσεως, καὶ ἀμφότερα τῷ ἐπισκόπῳ ἐγχωρηθήσεται· ἄλλως δέ πως, οὐδαμοῦ. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Δέρκου ζητήσας πολλάκις μεταπεσεῖν ἀπὸ Δέρκου εἰς τὸ ἐμπόρειον τῶν Φίλον, διὰ τὸ πολυάνθρωπον εἶναι τοῦτο, οὐκ εἰσηκούσθη. ἄλλοι δὲ ἀρχιερεῖς διάφοροι πτωχὰς μὲν ἐκκλησίας ἔχοντες, πλουσίας τὰς παροικίας πολυανθρώπους καὶ πλουσίας, καὶ ζητησάμενοι τοῦτο, οὐκ εἰσηκούσθησαν, διὰ τὸν παρόντα κανόνα. σημείωσαι ταῦτα, καὶ ἔχε ἐπὶ μνήμης, διὰ τὰς ζητουμένας μεταθέσεις ἐπὶ ἀρχιερεῦσι τισί. ζήτει τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, κανόνας ιβ'. καὶ ιζ'. λέγοντας ὀφείλειν τοὺς τῆς ἐκκλησίας, ἕπεσθαι τοῖς διοριζομένοις παρὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. ἐπεὶ δὲ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται μὴ ἀποδημεῖν τὸν ἐπίσκοπον πέρα ὃ χρὴ ἀπὸ τῆς λαχούσης αὐτὸν (ἔστι δὲ τοῦτο ἄδηλον.) ἀνάγνωθι τὸν ιϛ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης συνόδου, καὶ ἑρμήνευσον τὸν παρόντα κανόνα κατὰ τὰ καταστρωθέντα νόμιμα ἐν αὐτῷ.

A & non vt voluerit, quemadmodum quidã dicunt: Vt non aduerſetur canoni Apoſtolico, & reliquis, qui ſtatuunt epiſcopum nihil poſſe innouare præter ſynodalem ſententiam. Præterea interrogauerit quiſpiam, ſi cùm canon hæc decernat, poteſt epiſcopus per mandatum imperiale, & ſynodalem cognitionem, à ſua primitiua ſede migrare, licèt non à gentibus occupata, in cathedram ſui epiſcopatus, vel in eccleſiam ſuæ parochiæ? Solutio. Cum Imp. mandato, & ſynodali cognitione, vtrun- B que epiſcopo concedetur: aliàs autem, nullo modo. Propterea enim & epiſcopus Derci, cùm ſæpe petiuiſſet vt à Derco migrare liceret in emporium quod dicitur Phileas, eo quòd id eſſet populoſius, non eſt exauditus. Porrò & alij diuerſi antiſtites, inopes quidem eccleſias habentes, diuites autem parochias & populoſas, cùm hoc petiuiſſent, non fuerunt exauditi propter præſentem canonem. Habe hæc in memoria propter tranſlationes quæ petuntur ab antiſtitibus, & fiunt in aliquibus. C Quære Cartha. ſyn. can. xij. & xvij. qui dicunt debere eccleſiaſticos ſequi ea quæ decernuntur à poteſtate imperiali. Quia autem præſens canon ſtatuit non debere epiſcopum peregrinari pluſquam oportet ab ea quæ illum ſortitus eſt (eſt autem hoc incertum) lege xv. canonem ſyn. quę habita eſt in æde ſanctorum Apoſtolorum, & interpretare præſentem canonem ſecundùm leges quæ in ipſo ſunt poſitæ.

Κανὼν οε'.

Περὶ νηπίων ὀφειλόντων βαπτίζεσθαι ὁσάκις ἀμφιβάλλεται περὶ αὐτῶν, εἰ ἄρα ἐβαπτίσθησαν. Ὁμοίως ἤρεσεν περὶ τῶν νηπίων, ὁσάκις μὴ εὑρίσκονται βέβαιοι μάρτυρες, οἱ ταῦτα ἀναμφιβόλως βαπτισθέντα εἶναι λέγοντες· καὶ οὐδὲ αὐτὰ διὰ τὴν κίεραν περὶ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς μυσταγωγίας ἀποκρίνεσθαι ἐπιτηδείως ἔχωσι, χωρίς τινος προσκόμματος ὀφείλειν ταῦτα βαπτίζεσθαι· μήποτε ὁ τοιοῦτος δισταγμὸς ἀποστερήσῃ αὐτὰ τῆς τοιαύτης τοῦ ἁγιασμοῦ καθάρσεως. ἐκ τούτου γὰρ οἱ τοποτηρηταὶ τῶν Μαύρων ἀδελφοὶ ἡμῶν τοῦτο ἐβουλεύσαντο, ὅτι πολλοὺς τοιούτους ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἐξαγοράζονται.

Canon LXXV.

D *De infantibus qui debent baptizari, quoties de iis dubitatur an baptizati fuerint. Similiter placuit de infantibus, quoties non inueniuntur firmi teſtes, qui eos ſine controuerſia baptizatos eſſe dicant, & nec ipſi propter ætatem de tradito eis myſterio aptè poſſunt reſpondere, ſine vlla offenſione poſſe eos baptizari. Nunquid hæc dubitatio eos priuabit tali ſanctificationis luſtratione? Hoc enim Maurorum loci conſeruatores ideo conſuluerunt, quòd multos eiuſmodi à barbaris emant.*

Schol. Bals. Lege ſynodi in Trullo can. & inuenies præſentis canonis interpretationem ſine vlla immutatione, quemadmodum ſunt hîc verba canonis.

Canon LXXVI.

Vt dies Paſchæ in die ſynodi annunctietur. Hoc quoque ſimiliter placuit, vt dies venerandi Paſchæ per formatarum ſubſcriptionem omnibus oſtendatur. Dies autem ſynodi idem ſeruetur qui in Hipponenſi ſynodo fuit conſtitutus, id eſt decimus Calen. Septembris. Debet enim etiam ſcribi ad primates omnium prouinciarum, vt quando apud ſe concilium congregant, ab eo die abſtineant. B

Schol. Bals. Alij quoque diuerſi canones ſtatuerunt, quando debeat fieri ſynodus à prouincialibus, vt ſoluantur eccleſiaſticæ quæſtiones. Dicit autem etiam præſens canon, vt tempore ſynodi (id eſt ante x. Calend. Septembris. xxj. ſcilicet menſis Auguſti: Calendæ enim ſunt primus dies menſis) dies Paſchæ declaretur, vt cognoſcatur ab C omnibus qui ſunt in Africa. Ac in his quidem conſiſtit canon. Quia autem nec à præſenti canone, nec ab alio cognoſcitur diei Paſchæ inſtitutio (Nam lxxvij. canon ſanctorum Apoſtolorum ſtatuit, vt nos poſt vernum æquinoctium Paſcha celebremus. & nihil aliud:) exiſtimauimus oportere nos per præſentis canonis interpretationem docere eos qui velint, quomodo inueniatur dies legalis ſeu Iudaici & Chriſtiani Paſchæ: ſed etiam temporis D quo abſtinetur à carnibus. Conſentaneum enim eſt, fieri poſſe, vt orthodoxus quiſpiam, in loca vbi hęc non curantur, nec cognoſcuntur, incidat: & per ignorantiam non conuenienti tempore vel à carnibus abſtineat, vel Paſcha celebret, quod non eſt condonandum. Ante omnia ergo ſciendum eſt, quòd niſi quis legalis Paſchæ diem nouerit, non poteſt ſcire quando Chriſtianum Paſcha fieri debeat. Præterea ſciendum eſt, quòd legale Paſcha fit à xxj. menſis Martij, vſque ad xxviij. Aprilis: Chriſtianum autem à xxiij. Martij, vſque ad xxv. menſis Aprilis.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα, καὶ εὑρήσεις τὴν τοῦ παρόντος κανόνος ἑρμηνείαν ἀπαραλλάκτως ἐκεῖ καθὼς καὶ τὰ ῥήματα τοῦ κανόνος.

Κανὼν ος'.

Περὶ τοῦ, τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα ἐν τῇ ἡμέρᾳ συνόδου ἀγγέλλεσθαι. Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε τὴν ἡμέραν τοῦ προσκυνητοῦ πάσχα διὰ τῆς τῶν τετυπωμένων ὑπογραφῆς πᾶσιν ἐμφανίζεσθαι· ἡ δὲ τῆς συνόδου ἡμέρα, ἡ αὐτὴ φυλαχθῇ, ἥτις ὡρίσθη ἐν τῇ ἐν Ἵππωνι συνόδῳ, τοῦτ᾽ ἔστιν, ἡ πρὸ δέκα καλανδῶν Σεπτεμβρίων. ὀφείλει γὰρ καὶ γραφῆναι πρὸς τοὺς πρωτεύοντας πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν, ἵνα ὅτε παρ᾽ ἑαυτοῖς σύνοδον προσκαλοῦνται, ταύτην τὴν ἡμέραν φυλάττωσιν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἄλλοι διάφοροι κανόνες ὥρισαν πότε ὀφείλει γίνεσθαι σύνοδον παρὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν χάριν τοῦ λύεσθαι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. φησὶ δὲ καὶ ὁ παρὼν κανὼν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς συνόδου (ἔστι δὲ οὗτος ὁ πρὸ δέκα καλανδῶν Σεπτεμβρίων, ἤγουν κα'. τοῦ Αὐγούστου μηνός. Καλάνδαι γὰρ αἱ πρῶτος τοῦ μηνὸς λέγονται,) τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα δηλοῦσθαι, ὥστε γινώσκεσθαι πᾶσι τοῖς ἐν τῇ Ἀφρικῇ. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὔτε ἀφ᾽ ἑτέρου γινώσκεται ἡ ἐπιστασία τῆς ἡμέρας τοῦ πάσχα· (καὶ ὁ ζ'. γὰρ κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν διορίζεται τὸ πάσχα ἑορτάζειν ἡμᾶς καὶ πλέον οὐδὲν,) δίον εἶναι κατενοήσαμεν ἀναδιδάξαι τοὺς θέλοντας διὰ τῆς τοῦ παρόντος κανόνος ἑρμηνείας πῶς εὑρίσκεται ἡμέρα τοῦ νομικοῦ ἤτοι Ἰουδαϊκοῦ καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ πάσχα· ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ ἀποκρέα. Εἰκὸς γὰρ ἐστι παρατυχεῖν ὀρθόδοξόν τινα εἰς τόπους ἔνθα τὰ τοιαῦτα οὐ πολυπραγμονοῦνται οὐδὲ γινώσκονται), καὶ ἐξ ἀγνοίας ἀποκρεῶσαι ἢ πασχάσαι παρὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν, ὅπερ ἐστὶν ἀσύγγνωστον. ἰστέον οὖν πρὸ πάντων, ὅτι εἰ μὴ γινώσκει τις τοῦ νομικοῦ πάσχα τὴν ἡμέραν, οὐ δύναται εἰπεῖν πότε ὀφείλει γίνεσθαι τὸ Χριστιανικὸν πάσχα. ἔτι ἰστέον ὅτι τὸ μὲν νομικὸν πάσχα γίνεται ἀπὸ τῆς κα'. τοῦ Μαρτίου μηνὸς μέχρι καὶ τῆς ὀκτωκαιδεκάτης τοῦ Ἀπριλλίου μηνός.

A τούτων δὲ οὕτω προθεωρηθέντων, εἰ θέλεις ἐξακριβώσασθαι τὴν ἡμέραν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ, ζήτησον πρῶτον καὶ εὑρὲ τὸν κύκλον τῆς σελήνης, ὃς καὶ εὑρίσκεται οὑτωσί. ἀρίθμησον τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη, καὶ ὕφελε αὐτὰ ἐπὶ τὴν ιθ'. καὶ τὰ ἐναπομείναντα εἰσὶ δηλωτικὰ τοῦ κύκλου τῆς σελήνης. Εἶτα εὑρὲ καὶ τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου· καὶ ὕφελε αὐτὰ ἐπὶ τὴν εἴκοσι καὶ ὀκτὼ, καὶ τὰ περιλιμπανόμενα εἰπὲ δηλωτικὰ εἶναι τοῦ κύκλου τοῦ ἡλίου. οἱ μέντοι κύκλοι τῆς σελήνης, δεκαεννέα ὄντες, ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μηνός. οἱ δὲ κύκλοι τοῦ B ἡλίου εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ὄντες τὸν ἀριθμὸν, ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός. τῶν γοῦν κύκλων τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου οὕτως εὑρισκομένων, ἐνδεκαπλασίασον τὸν τρέχοντα τηνικαῦτα κύκλον τῆς σελήνης· εἶτα πρόσθες μέχρι μὲν τοῦ ις'. κύκλου χάριν τῶν παρελθόντων αἰώνων, ἡμέρας ἓξ τὰς λεγομένας ἐπακτάς· μετὰ δὲ τὸν ις'. κύκλον μέχρι τοῦ ιθ'. πρόσθες ὑπὲρ ὁμοίως ἡμέρας ἑπτά. καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι τὴν τῶν τοιούτων ὅλων ἡμερῶν ἕνωσιν, ὕφελε αὐτὰς ἐπὶ τὴν λ'. καὶ ὅταν καταντήσῃς εἰς ποσότητα ἥττονα τῶν λ'. ἡμερῶν, κράτησον εἰς τὰς χεῖράς σου ταύτην καὶ ἕνωσον ἐπ' αὐτῇ ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἢ C καὶ τοῦ Ἀπριλλίου ἡμέρας ὅσαι ἐξαρκοῦσιν εἰς τὸ συμποσωθῆναι πεντήκοντα· καὶ αὐτίκα εἰπὲ κατὰ τὸ τέλος τῆς πεντηκοντάδος ὀφείλειν γίνεσθαι τὸ νομικὸν πάσχα. ἵνα δὲ καὶ διὰ παραδείγματος σαφέστερον γένηται τὸ λεγόμενον, ζήτησον τὰς τοῦ τρέχοντος ςχπς'. ἔτους Πασχαλίου ἡμέρας, καὶ εἰπὲ οὕτως, ὁ κύκλος τῆς σελήνης κατὰ τὸ τοιοῦτον ἔτος, ἐστὶν ἑπτακαιδέκατος, ὅστις ἐνδεκαπλασιαζόμενος, ἀποτελεῖ ἡμέρας ρπζ'. ἐνδεκάκις γὰρ δεκαεπτὰ, ρπζ'. προστιθεμένων οὖν τούτοις χάριν τῶν αἰώνων ὡς εἴρηται καὶ ἡμερῶν ἑπτὰ, D ἀποτελεῖται ποσότης ἡμερῶν ρϙδ'. ἧς δὴ ποσότητος ὑφελομένης ἐπὶ τὴν λ'. περιλιμπάνονται ἡμέραι ιδ'. ἑξάκις γὰρ τριάκοντα, ρπ'. ἵνα τοίνυν ποσωθῶσι πεντήκοντα ἡμέραι χάριν τοῦ εὑρεθῆναι τὴν ἡμέραν τοῦ νομικοῦ πάσχα, ἕνωσον ταῖς ῥηθείσαις δέκα πρὸς ταῖς τέσσαρσιν ἡμέραις τὰς τριάκοντα πρὸς τῇ μιᾷ ἡμέρας τοῦ Μαρτίου μηνὸς, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀπριλλίου ἡμέρας πέντε, λέγε ὀφείλειν γενέσθαι τὸ νομικὸν πάσχα κατὰ τὴν πέμπτην τοῦ Ἀπριλλίου μηνός.

His autem ſic primùm conſideratis, ſi velis Iudaici Paſchæ diem exactè ſcire, & itidem Chriſtiani, quære primùm, & inueni circulum lunæ, qui ſic inuenitur. Numera annos à creatione mundi, & in xix. ea ſubtrahe: & quæ remanſerint, lunarẽ circulum declarabunt. Deinde etiam inueni ſolarem circulum hoc modo: Numera annos à creatione mundi, & ea ſubtrahe in xxviij. & quæ reſtant dic ea ſolarem circulum declarare. Circuli quidem lunæ, qui ſunt xix. incipiunt à menſe Ianuario. Circuli autem ſolis, qui ſunt xxviij. numero, incipiunt à menſe Octobri. Cùm ergo circuli lunæ & ſolis ſic inueniantur, multiplica vndecies tunc currentem lunæ circulum. Deinde adde vſque ad xvj. circulum pro temporibus quæ præterierunt, ſex dies qui epacta, ſeu adductitij dicuntur. Poſt xvj. vſque ad xix. circulum, adiice ſimiliter, ſeptem dies: Et poſtquam feceris vniuerſorum horum dierum vnionem, ſubtrahe eas in xxx. & poſtquam veneris ad minorem quantitatem xxx. dierum, tu eos tene manibus, & coniunge in iis ex menſe Martio vel etiam Aprili dies quot ſufficiant vt fiat quantitas l. & dic ſtatim in fine quinquagenarij debere eſſe Paſcha legale. Vt autem quod dicitur, fiat per exemplum apertius, quære incipientis anni domini Chriſti clxxvj. Paſchales dies, & dic hoc modo: Circulus lunæ eſt eo anno xvij. qui per vndecim multiplicatus efficit dies 187. Vndecies enim xvij. ſunt, clxxxvij. His adiectis pro temporibus, vt dictum eſt, diebus quoque ſeptem, afficitur quantitas dierum cxciiii. Qua quidem quantitate ſubducta in triginta relinquuntur dies quatuordecim: ſexies enim triginta ſunt clxxx. Vt ergo fiat quantitas dierum quinquaginta, quò inueniatur dies Paſchæ legalis, iunge dictis xiiii. diebus xxxi. diem Martii, & Aprilis dies quinque, & ſic cùm quinquaginta dierum quantitatem effeceris, dic debere fieri Paſcha legale, quinto die mẽſis Aprilis.

A Quia autem menſis quidem dies ſic comprehenditur: ſeptimanæ autem dies incertus eſt, opus eſt te quoque eam doceri: & quia hoc anno circulus ſolis eſt xxij. circularem hanc quantitatem tene tuis manibus, & iunge ei pro vnoquoque triennio propter biſſextum diem vnum, ſcilicet pro xxij circulis dies quinque, qui etiam epactæ dicuntur: Ita iunge his, ſiquidem legale paſcha inuenitur in menſe Martio, ratione præteritorum menſium, qui numerantur à menſe Octobri, dies xj. ſcilicet pro Octobri dies tres: eo quòd B habeat hic menſis dies xxxj. pro Nouembri, duos dies, quòd is habeat dies xxx. & pro Decembri & Ianuario dies vi. quòd vnuſquiſque eorum habeat dies xxxj. Pro menſe autem Februario nihil adiicies, eo quòd ei deſit. Si autem inuenitur Paſcha legale menſe Aprili, vt fit in præſenti tempore, adiice etiam tres alios dies pro menſe Martio: vt ſint pro menſibus dies xiiij. Legitimo ergo Paſchæ die inuēto, vt diximus, in quinto menſis Aprilis iunge his xxij. C dies ſolaris circuli: & ex biſſexto quinque qui etiam dicuntur epactæ, & xiiij. menſium, & redige eos omnes in quantitatem dierum xlv. & eos rurſus reſolue in ſex ſeptimanas, ſic dicendo, ſexties ſeptem quadraginta duo, inuenies reliquos dies iiij. fieri ſcilicet Paſcha legale quinto die menſis Aprilis, qui eſt quartùs dies ſeptimanæ. Quia ergo traditio eſt eccleſiaſtica poſt Paſcha legale fieri Chriſtianum in vna & eadem ſeptimana in primo die, dic debere neceſſariò fieri Paſcha Chriſtianum, ix. die April. D His ergo ita ſe habentibus, ſi à die Paſchali dies lvj. ſubduxeris, inuenies tempus abſtinendi à carnibus. Si autem nolis cognoſcere tempus abſtinēdi à carnibus, ſubductione lvj. dierum, ſed cum maiori facilitate, quia nunc eſt biſſextus, adiice dies iiij. & dic, ix. & iiij. tredecim. Vt ſit tempus abſtinendi à carnibus Februarij xiij. Hoc autem fit propter biſſextum.

A ὅτι δὲ ἡ μὲν τοῦ μηνὸς ἡμέρα οὕτω καταλαμβάνεται· ἡ δὲ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα ἄδηλός ἐστι, χρεὼν καὶ ταύτην ἀναδιδαχθῆναί σε. καὶ ἐπεὶ ἐστὶ κατὰ τὸ τοιοῦτον ἔτος ὁ κύκλος τοῦ ἡλίου κβʹ. κράτησον εἰς τὰς χεῖρας σου τὴν τοιαύτην κυκλικὴν ποσότητα· καὶ ἕνωσον ταύτῃ ὑπὲρ ἑκάστης τετραετίας χάριν τοῦ βισέξτου, ἡμέραν μίαν, ἤγουν ὑπὲρ τῶν κβʹ. κύκλων, ἡμέρας εʹ. αἳ καὶ ἐπακταὶ λέγονται· ὡσαύτως ἕνωσον ταύταις, εἰ μὲν τὸ νομικὸν πάσχα εὑρίσκεται εἰς Μάρτιον μῆνα, λόγῳ τῶν παρελ- B θόντων μηνῶν τῶν ψηφιζομένων ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός, ἡμέρας ιαʹ. ἤγουν ὑπὲρ τοῦ Ὀκτωβρίου, ἡμέρας γʹ. διὰ τὸ ἔχειν τὸν αὐτὸν μῆνα λʹ. πρὸς τῇ μιᾷ· ὑπὲρ τοῦ Νοεμβρίου μηνός, ἡμέρας βʹ. διὰ τὸ ἔχειν τοῦτον ἡμέρας τριάκοντα· καὶ ὑπὲρ τοῦ Δεκεμβρίου καὶ τοῦ Ἰαννουαρίου, ἡμέρας ἕξ, διὰ τὸ ἔχειν τούτους τριάκοντα πρὸς τῇ μιᾷ. ὑπὲρ δὲ τοῦ Φεβρουαρίου μηνός, μηδὲν προσθήσεις, διὰ τὸ ἐλλιπῆ τοῦτον εἶναι. Εἰ δὲ τὸ νομικὸν πάσχα εὑρίσκεται κατὰ τὸν Ἀπρίλλιον μῆνα ὥσπερ γοῦν C κατὰ τὴν προῦσαν ἐγχρονίαν, προσθήσεις καὶ ἑτέρας ἡμέρας τρεῖς χάριν τοῦ Μαρτίου μηνός, ὡς εἶναι τὰς ὑπὲρ τῶν μηνῶν ἡμέρας δέκα πρὸς ταῖς τέσσαρσι. τοῦ γοῦν νομικοῦ πάσχα, ὡς εἴπομεν, εὑρισκομένου εἰς τὰς εʹ. τοῦ Ἀπριλλίου μηνός, ἕνωσον ταύταις τὰς κβʹ. ἡμέρας τοῦ ἡλιακοῦ κύκλου, τὰς ἀπὸ τοῦ βισέξτου πέντε, τὰς καὶ ἐπακτὰς λεγομένας, καὶ τὰς ιδʹ. τῶν μηνῶν. καὶ συμποσώσας ὅλας εἰς ἡμέρας μςʹ. καὶ αὖθις ἀναλύσας αὐτὰς εἰς ἑβδομάδας ἕξ, διὰ τὸ εἰπεῖν οὕτως, ἑξάκις ἑπτὰ τεσσαράκοντα δύο, εὑρήσεις παραλιμπανομένας ἡμέρας τέσσαρας, ἤτοι γί- D νεσθαι τὸ νομικὸν πάσχα κατὰ τὴν εʹ. τοῦ Ἀπριλλίου μηνός, τὴν οὖσαν ἡμέραν δʹ. τῆς ἑβδομάδος. ὅτι οὖν παράδοσίς ἐστιν ἐκκλησιαστικὴ μετὰ τὸ νομικὸν πάσχα γίνεσθαι τὸ Χριστιανικὸν κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἑβδομάδα εἰς πρώτην ἡμέραν, εἰπὲ ὀφείλειν γίνεσθαι ἐξ ἀνάγκης τὸ Χριστιανικὸν πάσχα κατὰ τὴν θʹ. τοῦ Ἀπριλλίου μηνός. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων ἐὰν ὑφέλῃς ἀπὸ τῆς πασχαλίου ἡμέρας νςʹ. εὑρήσεις τὴν ἀποκρέαν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο θέλεις, ἤγουν τὸ γνῶναι τὴν ἀποκρέαν μετὰ ὑφελμὸν πεντήκοντα ἓξ ἡμερῶν, ἀλλὰ μετὰ πλείονος εὐκολίας, ἐπεὶ ἀρτίως ἐστὶ βίσεξτον, πρόσθες ἡμέρας δʹ. καὶ εἰπὲ θʹ. καὶ δʹ. ιγʹ. ὥστε εἶναι τὴν ἀποκρέαν Φεβρουαρίου εἰς τὰς ιγʹ. τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὸ βίσεξτον.

εἰ γὰρ οὐκ ἔστι βίσεξτον, οὐ προστίθενται ἡμέραι δ΄. ἀλλὰ τρεῖς. ἐπεὶ δὲ ἐμνήσθημεν βισέξτου ἐν διαφόροις τόποις, ὀφείλεις εἰδέναι ὅτι ἕκαστος χρόνος ἔχει ἡμέρας τξε΄. ὥρας γ΄. οἱ γοῦν τὰ τῶν ἐνιαυτῶν καὶ τῶν μηνῶν συμποσώσαντες, ὥρισαν προστίθεσθαι τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ τὰς περιττευούσας ἐπέκεινα τῶν τριακοσίων ἑξήκοντα πέντε ἡμερῶν, τρεῖς ὥρας. διὸ καὶ ἔχει ὁ Φεβρουάριος μὴν μετὰ ἑκάστην τετραετίαν ψηφιζομένην ἀπὸ τοῦ α΄. ἡλιακοῦ κύκλου, ἡμέρας κθ΄.

Κανὼν οζ΄.

Περὶ τοῦ, μὴ ὀφείλειν ἐπίσκοπον ἐπιξενούμενον καθέζεσθαι ἐν ᾗ καθέδρᾳ ἐπιξενοῦται. Ὁμοίως ἠρέσθη, ὥστε μηδενὶ ἐξεῖναι μεσίτῃ τὴν καθέδραν κατέχειν, ᾗ τινι μεσίτης δέδοται, διὰ οἱασδήποτε τῶν λαῶν σπουδὰς ἢ διχοστασίας· ἀλλὰ σπουδάζειν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τοῖς αὐτοῖς προνοεῖσθαι ἐπίσκοπον. Εἰ δὲ περὶ τοῦτο ἀμελήσοι, μετὰ τὴν περαίωσιν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἕτερος ψηφισθῇ μεσίτης.

Ἑρμηνεία.

Τὸ παλαιὸν χηρευσάσης ἐπισκοπῆς, ἐστέλλετό τις χάριν τοῦ εἰρηνεύειν τὸν λαὸν, ὃν καὶ ὠνόμαζον μεσίτην. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν μὴ ἰδιοῦσθαι τοῦτον τὴν ἐπισκοπήν· ἀλλ' εἰ μὴ σπουδάσει μᾶλλον γενέσθαι ἐπίσκοπον, μετακινεῖσθαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς μεσιτείας, καὶ ἕτερον ψηφίζεσθαι. τὰ δὲ περὶ τοῦ τοιούτου μεσίτου ἐπεὶ σήμερον οὐκ ἐνεργοῦσιν, ἀλλ' ἀνάγκη πᾶσα ἐστὶν ἀπεντεῦθεν, εἰ δυνατὸν, ψηφίζεσθαι τὰς ἐκκλησίας· οὐδὲ παρ' ἡμῶν ἐγράφη πλέον τι. ὁ δὲ τοιοῦτος μεσίτης ἐπίσκοπος ἦν, ὡς φαίνεται ἀπὸ τῆς ἐπιτιτλώσεως τοῦ κανόνος.

Κανὼν οη΄.

Περὶ ἐκδίκων τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ὀφειλόντων ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτηθῆναι. Σύμπασιν ἔδοξεν αἰτῆσαι ἀπὸ τῶν βασιλέων διὰ τὴν τῶν πενήτων κάκωσιν, ὧν ταῖς ἐπηρείαις ἀπαύστως ἡ ἐκκλησία παρενοχλεῖται· ὥστε ἐκδίκους τούτοις μετὰ τῆς τῶν ἐπισκόπων προνοίας ἐπιλεγῆναι κατὰ τῆς τῶν πλουσίων τυραννίδος.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγκη πᾶσα ἐπίκειται τοῖς ἐπισκόποις ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀδικουμένων. ἐπεὶ δέ τινες, ὡς ἔοικεν, ἐπίσκοποι, λέγοντες ὑπὲρ πτωχῶν καὶ καταπονουμένων, οὐκ εἰσηκούοντο· τετυπώκασιν οἱ πατέρες ὑπομνησθῆναι τοὺς βασιλεῖς,

Si enim non eſt biſſextus, non adiiciuntur dies iiij. ſed tres. Quia autem in diuerſis locis biſſexti meminimus, debes ſcire quòd vnuſquiſque annus habet ccclxv. dies. Qui ergo annos & menſes in quantitatem redegerunt, ſtatuerunt vt menſi Februario adiiciātur ſuperabundātes horæ vltra ccclxv. dies. Et ideo habet menſis Februarius poſt vnumquodque quadriennium, numeratum à primo ſolari circulo, dies xxix.

CANON LXXVII.

Non debere epiſcopum interuentorem ſedere in cathedra, cui interuentor datus eſt. Similiter placuit, vt nulli liceat interceſſori tenere cathedram cui interceſſor datus eſt, propter quæcunque populorum ſtudia, vel diſſenſiones: ſed ſtudere eis intra annum epiſcopum prouidere. Si autem præter hæc fecerit, poſt anni finem, alius interceſſor eligatur.

SCHOL. BALS. Cùm olim vacaſſet epiſcopus, pro pacificando populo mittebatur aliquis, quem etiam mediatorem nominabant. Dicit ergo canon eum non debere epiſcopatum ſibi vendicare. Sed niſi potiùs ſtudium adhibuerit, vt fiat epiſcopus, eum debere à mediatoris munere remoueri, & alium eligi. Quæ autem de eo mediatore dicuntur, hodie non ſunt in vſu: ſed omnino neceſſe eſt, vt ſi fieri poteſt, mox eligant eccleſiæ: & ideo nec nos plura ſcripſimus. Hic autem mediator erat epiſcopus, vt apparet ex titulo canonis.

CANON LXXVIII.

De defenſoribus eccleſiarum qui debent peti ab Imperatoribus. Omnibus viſum eſt petere ab Imperatoribus, propter pauperum vexationem, propter quorum oppreſſiones aſſiduè moleſtia afficitur eccleſia, vt iis defenſores cum epiſcoporum prouidentia eligantur aduerſus diuitum tyrannidem.

SCHOL. BALS. Neceſſe habent omnino epiſcopi eos qui iniuria afficiuntur, defendere. Quia autem nonnulli, vt eſt veriſimile, epiſcopi, cùm de pauperibus & afflictis dicerent, non exaudiebantur, ſtatuerunt patres vt Imp. admonerentur,

vt cum epiſcoporum electione ab eis darentur defenſores pro reprimenda diuitum tyrannide: vt ſic ceſſaret aſſidua eccleſiarum perturbatio, qua ab eis afficiuntur qui ad eas accedunt, quòd à potentioribus iniuria affecti ſint. Ac in his quidem conſiſtit canon. Tu autem ſcias quòd defenſorum datio, qui ἔκδικοι Græcè dicuntur, ſiue à præſenti canone cœpit initium, ſiue etiam antea cognoſcebatur, per vniuſcuiuſque vrbis incolas fiebat. Eſt autem etiam Iuſtiniani nouella XV. quæ eorum electionem ac promotionem deſcribat: & ſtatuit vt vnaquæque ciuitas ex epiſcopis & clericis & ciuibus paulo melioris exiſtimationis, eligat defenſores ſufficientes ad quantitatem multitudinis ciuitatis, vt ipſi iudicent vſque ad quantitatem triginta numiſmatum; & criminales cauſas & leuiores: nec permittant potentibus vt imbecilliores & pauperes opprimant: & reprimant publicorum exactores, qui plus quàm par eſt exigunt. Quinetiam hæc quoque nouella, quæ eis alia priuilegia largitur, adiicit, vt poſt biennium deſiſtant qui hoc munus tanto tempore obierunt, & alij promoueantur. Hæc autem nouella hîc ſita non eſt: eo quòd non ſit in vſu, nec dicuntur eſſe in vlla ciuitate eiuſmodi defenſores. A ſolo autem Conſtantinopolis epiſcopo characterem ſuſcipiunt defenſores, & qui primi defenſores dicuntur. A reliquis autem antiſtitibus, ſoli primi defenſores. Atque ij quidem nullum habent priuilegium ex iis quæ nouella continentur. Solus autem primus defenſor ſanctiſſimæ Dei magnæ eccleſiæ, & qui ei ſubſunt defenſores, ſolas libertatum cauſas iudicant. Dicunt autem quidam, quòd ex dicta nouella primus defenſor ius habet iudicādi omnes qui ad eum accedunt, de cauſis ciuilibus & criminalibus leuioribus, cuiuſcunque ſint ſtatus & conditionis actores & rei: & maximè quando cauſæ quantitas non excedit XXX. numiſmata: & licet eis reprimere iure eccleſiaſtico potentiorum iniurias, & in ſuum forum trahere omnes

A ὥστε δοθῆναι διὰ τούτων μετὰ τῆς τῶν ἐπισκόπων ἐπιλογῆς ἐκδίκους χάριν τοῦ ἀναστέλλεσθαι τὰς τῶν πλουσίων τυραννίδας, καὶ οὕτω παυθῆναι τὴν ἐπηνενεγμένην ἄπαυστον ὄχλησιν ταῖς ἐκκλησίαις ἐκ τῶν προσερχομένων αὐταῖς διὰ τὸ ἀδικεῖσθαι ὑπὸ τῶν παραδυναστευόντων. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι ἡ δόσις τῶν ἐκδίκων, τῶν καὶ δεφενσόρων λεγομένων, εἴτε ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἔλαβε τὴν ἀρχήν, εἴτε καὶ πρὸ τούτου ἐπεγινώσκετο, δι᾽ ἐπιλογῆς τῶν κατοικούντων ἑκάστης πόλεως ἐγίνετο. ἔστι δὲ καὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ιε΄. ὑποτυποῦσα τὴν τούτων

B ἐπιλογὴν καὶ προβολήν, καὶ διορίζουσα εἰς ἅπασαν πόλιν ἐπιλέγεσθαι παρὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν ἀξιολογωτέρων πολιτῶν ἐκδίκους πρὸς τὴν ποσότητα τοῦ πλήθους τῆς πόλεως ἀρκοῦντας, ὥστε δικάζειν αὐτοὺς μέχρι ποσότητος νομισμάτων τριακοσίων, καὶ ἐγκληματικὰς ὑποθέσεις ἐλαφροτέρας, καὶ μὴ παραχωρεῖν τοῖς δυνάσταις καταπατεῖν τῶν ἀσθενεστέρων καὶ πενήτων, ἀναστέλλειν δὲ καὶ τοὺς ἀπαιτητὰς τῶν δημοσίων περιττὰ πράττοντας. καὶ ἄλλα δὲ προνόμια ἡ αὐτὴ νεαρὰ ἐπιφιλοτι-

C μουμένη τούτοις, προστίθησι, μετὰ διετίαν παραστέλλεσθαι τοὺς ἐπὶ τοσούτῳ καιρῷ τὸ λειτούργημα τοῦτο ἀνύσαντας, καὶ ἄλλους προβάλλεσθαι. ἡ τοιαύτη δὲ νεαρὰ οὐ κατεστρώθη ἐνταῦθα, διότι οὐδὲ ἐνεργεῖ. οὐ γὰρ ἐπιλέγονται ἔν τινι πόλει ἔκδικοι τοιοῦτοι. παρὰ μόνου δὲ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως σφραγίζονται ἔκδικοι καὶ πρωτέκδικοι. καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων πρωτέκδικοι· καὶ οὗτοι μὲν, οὐδὲν προνόμιον ἔχουσιν ἐκ τῶν περιεχομένων τῇ νεαρᾷ. μόνος δὲ πρωτέκδικος τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας καὶ οἱ ὑπ᾽ αὐτὸν ἔκδικοι δικάζουσι μόνας τὰς

D περὶ ἐλευθερικῶν ὑποθέσεις. οἴομαι δὲ ὅτι ὑπὸ τῆς ῥηθείσης νεαρᾶς ὁ πρωτέκδικος δικαιοῦται δικάζειν πάντας τοὺς προσερχομένους αὐτῷ περὶ χρηματικῶν ὑποθέσεων καὶ ἐγκληματικῶν ἐλαφροτέρων, κἂν οἵας ἂν ὦσι τύχης καὶ καταστάσεως οἱ ἐνάγοντες καὶ οἱ ἐναγόμενοι· καὶ μᾶλλον ὅταν οὐχ ὑπερβαίνῃ τὸ ποσὸν τῆς ὑποθέσεως τὰ τριάκοντα νομίσματα. ὡσαύτως ἐφεῖται αὐτῷ ἀναστέλλειν τὰς τῶν παραδυναστευόντων ἀδικίας, κατὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δίκαια. ἑλκύσει δὲ καὶ εἰς τὸ κατ᾽ αὐτὸν δικαστήριον πάντας

τοὺς λεγομένους ἀδικεῖν τοὺς προσφυγὰς τῆς ἐκκλησίας, καὶ οὐκ ἀναγκασθήσεται αὐτοὺς εἰς πολιτικὸν δικαστήριον πέμπειν, ὡς τὸ σήμερον. ἀλλὰ καὶ τὸ πρωτεκδικικὸν βιβλίον, πολλὰ προνόμια δίδωσιν αὐτῷ· πλὴν οὐκ οἶδ' ὅπως τὰ πλείω ἀθετοῦνται.

qui dicuntur iniuria afficere eos qui ad eccleſiam confugiunt: nec coguntur eos ad ciuile forum mittere, vt fit hodie. Sed & liber qui πρωτεκδικος, ſeu de primo defenſore, dicitur, dat ei multa priuilegia.

Κανὼν οθʹ.

Περὶ τῶν μὴ ἀπαντώντων ἐν ταῖς συνόδοις ἐπισκόπων. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁσακισδήποτε σύνοδον δεῖ συνελθεῖν, οἱ ἐπίσκοποι, οἵτινες οὔτε γήρᾳ, οὔτε ἀσθενείᾳ, οὔτε τινὶ βαρυτέρᾳ ἀνάγκῃ ἐμποδίζονται, ἁρμοδίως ἀπαντῶσιν, καὶ τοῖς πρωτεύουσιν ἑκάστης ἰδίας αὐτῶν ἐπαρχίας ἐμφανισθείη περὶ πάντων τῶν ἐπισκόπων, εἴτε δύο, εἴτε τρεῖς συναθροισθῶσι γίνωνται· καὶ ἀπὸ ἑκάστου δὲ ἀθροισμοῦ εἰς ἀμοιβὴν ὁσοιδήποτε ἐπιλεγῶσι πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς συνόδου, ἐνστατικῶς ἀπαντήσωσιν. ἐὰν δὲ μὴ δυνηθῶσιν ἀπαντῆσαι, ἀθρόων τινῶν ἀναγκῶν, ὡς εἰκὸς, ἀναφυομένων, εἰ μὴ τὸν λόγον τοῦ οἰκείου ἐμποδισμοῦ παρὰ τῷ οἰκείῳ πρωτεύοντι ἀποδώσωσιν, ὀφείλειν τοὺς τοιούτους τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστης ἐπαρχίας ἀπαιτεῖ ὁ κανὼν συνέρχεσθαι εἰς τὰς τυπουμένας συνόδους, τοὺς μὴ διὰ καιρὸν ἤγουν ἡλικίαν καὶ γῆρας βαθὺ ἢ ἀσθένειαν ἢ ἄλλην ἀνάγκην ἐμποδιζομένους· καὶ συναχθέντας, εἴδησιν διδόναι τῷ μητροπολίτῃ τῆς ἐπαρχίας ἀφ' ἧς ἐστιν ἕκαστος, καὶ ἀφ' ἑκάστου ἀριθμοῦ εἴτε δύο εἴτε τρεῖς συναθροισθῶσι γίνωνται. ἴσως γὰρ ἵνα μήτε περὶ τὰς καταγωγὰς στενοχωρῶνται, μήτε μὴν περὶ τὰ χρειώδη, οὐκ εἰς μίαν πόλιν συνήρχοντο πόλιν. ἀλλ' εἰς δύο ἢ τρεῖς πλησιαζούσας τῇ μητροπόλει. ἐνστατικῶς δὲ ἀπαντᾷν ἤγουν ἀνυπερθέτως εἰς ἀμοιβὴν, τουτέστιν ἀμοιβαδόν. οὐ γὰρ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ αἱ σύνοδοι ἐλύοντο, ἀλλ' ἐν πλείοσιν. ἐὰν δὲ μὴ δυνηθῶσιν ἀπαντῆσαι, διὰ τὸ ἐμποδισθῆναι ὑπὸ αἰφνιδίου ἀνάγκης, διδόναι λόγους τοῦ ἐμποδισμοῦ παρὰ τῷ πρωτεύοντι. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσουσι, μόνῃ τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἐκκλησίας τῆς αὐτῶν ἀρκεῖσθαι, ἑτέρων μὴ συγκοινωνούντων αὐτοῖς. καὶ ὁ μὲν κανὼν, ἐν τούτοις. σὺ δὲ σημείωσαι καινότερον ἀφορισμὸν ἐκ τούτου. ἄλλοι μὲν γὰρ κανόνες, τὸν ἀφορισμὸν ἐκλαμβάνονται ὅσον πέρ εἰς τοὺς ἐπισκόπους,

CANON LXXIX.

De epiſcopis qui in ſynodis non ſe ſiſtunt. Similiter placuit vt quotieſcunque ſynodum conuenire oportuerit, epiſcopi, qui nec ſenectute, nec imbecillitate, nec vlla grauiſsima neceſsitate impediuntur, vt par eſt, ſe ſiſtant: & ſuæ cuiuſque prouinciæ primatibus de omnibus epiſcopis oſtendatur, vel duæ vel tres claſſes fiant: & ex vno quoque numero viciſsim, quicunque ad diem ſynodi electi fuerint, ſe inſtantiſsimè ſiſtant. Sin autem ſe ſiſtere non poſsint, cùm multa ſimul exoriantur neceſsitates, niſi ſui impedimenti rationem ſuo primati reddiderint, debeant ij ſuæ eſſe eccleſiæ communione contenti.

SCHOL. BALS. Petit hic canon vt epiſcopi vniuſcuiuſque prouinciæ ad præfixas ſynodos conueniant, qui non propter ætatem, vel valetudinem, vel aliam neceſſitatem impediuntur: & cùm congregati fuerint, ſignificent metropolitano prouinciæ in qua eſt vnuſquiſque, & ex vnoquoque numero, ſiue duæ, ſiue tres fiant congregationes. Fortè enim ne vel in habitationibus, vel in rebus neceſſariis in anguſtias adducerentur, non in vnam vrbem conuenerunt, ſed in duas vel tres metropoli propinquas. Præfixè autem ſe ſiſtere, hoc eſt ſine vlla dilatione, viciſſim autem. Neque enim in vno die ſoluuntur ſynodi, ſed in pluribus. Si autem ſe ſiſtere non poſſint, quòd à repentina neceſſitate impediantur, exponant primati rationem impedimenti. Si autem hoc non fecerint, ſola ſuæ eccleſię communione contenti ſint, aliis vnà cum ipſis non communicantibus. Et in his quidem conſiſtit canon. Tu autem nota nouum excommunicationis genus. Alij enim canones accipiunt excommunicationem, quod quidem attinet ad epiſcopos,

vt nihil ſacerdotale obeant. Præſens A autem canon eos à ſacro miniſterio non impedit, ſed ſeparat à reliquorum fratrum communione.

Canon LXXX.

De Creſconio. De Creſconio Balarecenſio hoc omnibus viſum eſt, vt is ſimiliter Numidiæ primati ſignificetur, vt ipſe ſciat ſe debere ipſum memoratum Creſconium ſuis literis ad conueniendum adhortari, vt non differat ſuam exhibere præſentiã ſynodo Africanæ. Sin autem venire neglexerit, ſciat eſſe aduerſus ſe ferendam ſententiam.

Schol. Bals. Per Creſconium imponit canon neceſſitatem B epiſcopis, vt in ſynodis inexcuſabiliter conueniant: & iis qui conuenire negligunt, cõdemnationem cõminatur. Eius autem formam non dicit. Sed vj. canon vij. ſynodi, magiſtratus quidem qui impediunt, quominus fiant annuę ſynodi, ſegregandos decernit: Metropolitanos autem qui ſine iuſta cauſa hæc negligunt, canonicis pœnis ſubiiciendos. Quænam ſint autem eæ pœnæ, expreſſe ſcriptum non eſt. Vt eſt ergo veriſimile, eæ ſunt quæ in ſuperiore canone continentur. Lege & C dictum vj. can. ſyn. vij. & vj. can. ſyn. in Trullo, & quæ in his ſcripta ſunt.

Canon LXXXI.

De curatoribus eccleſiæ Hipponenſis. Rurſus placuit, quoniam eccleſiæ Hipponenſis curatorum deſtitutio non eſt diutius negligenda: & quia eccleſia quæ illic ſunt, detinentur ab ijs qui prodigioſam Aecytij communionem recuſarunt: miſſis ex præſenti ſynodo epiſcopis, Rhegino, Alypio, Auguſtino, Materno, Theaſio, Euodio, Placiano, Vrbano, Valerio, Amœbio, Fortunato, Quod vult Deo, Honorato, Ianuario, Apro, Honorato, Ampelio, Victoriano, Euangelio, & Rogatiano: & congregatis ac correctis ijs, qui vituperabili pertinacia euſdem Aecytij fugam expectandam eſſe exiſtimauerunt, cum omnium votis is epiſcopus eligatur. Si autem nolint illi de pace cogitare, ne præſulis electioni impedimentum afferant, quominus ordinetur ad vtilitatem eccleſiæ quæ tandiu deſtituta eſt.

εἰς τὸ μηδὲ ὅλως ἱερατικόν τι ἐνεργεῖν. ὁ δὲ παρὼν κανὼν, οὐκ ἐμποδίζει τούτους ἐκ τῆς ἱερατελεσίας, ἀλλ' ἐκ τῆς κοινωνίας χωρίζει τῆς τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν.

Κανὼν π'.

Περὶ Κρεσκωνίου. Περὶ Κρεσκωνίου τοῦ Βιλλαρεκεντίου τοῦτο πᾶσιν ἔδοξεν, ἵνα ἐντεῦθεν ὁμοίως ἐμφανεῖη τῷ πρωτεύοντι τῆς Νουμιδίας, πρὸς τὸ εἰδέναι αὐτὸν, ὀφείλειν γράμμασιν οἰκείοις πρὸς συνέλευσιν προτρέψασθαι τὸν μνημονευθέντα Κρεσκώνιον· ὥστε μὴ ὑπερτίθεσθαι τὴν παρουσίαν αὐτοῦ τῇ πλησιαζούσῃ συμπάσῃ Ἀφρικανῇ συνόδῳ παραγαγεῖν. ἐὰν δὲ τὸ ἐλθεῖν καταφρονήσῃ, ἔσται εἰδὼς κατ' αὐτοῦ ψῆφον νομοθετηθῆναι μέλλειν.

Ἑρμηνεία.

Διὰ τοῦ Κρεσκωνίου ἐπιτίθησιν ὁ κανὼν ἀνάγκην τοῖς ἐπισκόποις ἐν ταῖς συνόδοις ἀπαραιτήτως συνέρχεσθαι· καὶ τοῖς καταφρονοῦσι τῆς συνελεύσεως ἀπειλεῖ κατάκρισιν. τὸ δὲ εἶδος ταύτης οὐ λέγει. ὁ μὲν τοι ς'. κανὼν τῆς ἑβδόμης συνόδου, τοὺς μὲν κωλύοντας ἄρχοντας γίνεσθαι τὰς ἐτησίους συνόδους, ἀφορίζεσθαι διορίζεται, τοὺς δὲ χωρὶς εὐλόγου προφάσεως ἀμελοῦντας τούτων μητροπολίτας, τοῖς κανονικοῖς καθυποβάλλει ἐπιτιμίοις. ποῖα δὲ καὶ τίνα εἰσὶ τὰ ἐπιτίμια ῥητῶς οὐ γέγραπται. ὡς ἔοικεν οὖν τὰ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ κανόνι περιλεγόμενα εἰσίν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ῥηθέντα ς'. κανόνα τῆς ζ'. συνόδου. καὶ τὸν ἕκτον τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ. καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς.

Κανὼν πα'.

Περὶ τῶν ἐν Ἱππῶνι φροντιστῶν τῆς ἐκκλησίας. Πάλιν ἤρεσεν, ἵνα ἐπειδὴ τῆς ἐκκλησίας τῶν ἐν Ἱππῶνι φροντιστῶν ἡ ἐγκατάλειψις οὐκ ὀφείλει ἐπιπολὺ ἀμεληθῆναι· καὶ ἐπειδὴ αἱ ἐκεῖ ἐκκλησίαι κατακρατοῦνται παρὰ τῶν τὴν ἄτοπον τοῦ Αἰκυτίου κοινωνίαν παραιτησαμένων, πεμφθέντων ἐκ τῆς παρούσης συνόδου ἐπισκόπων, Ῥηγίνου, Ἀλυπίου, Αὐγουστίνου, Ματέρνου, Θεασίου, Εὐοδίου, Πλακιανοῦ, Οὐρβανοῦ, Βαλερίου, Ἀμοιβίου, Φουρτουνάτου, Κουοδβουλτδέου, Ονωράτου, Ἰαννουαρίου, Ἄπρου, Ονωράτου, Ἀμπελίου, Βικτωριανοῦ, Εὐαγγελίου, καὶ Ῥογατιανοῦ· καὶ συναχθέντων καὶ διορθωθέντων τῶν ἐπὶ ψόγῳ μονοτονίᾳ τὴν φυγὴν τοῦ αὐτοῦ Αἰκυτίου προσδοκητέαν λογισαμένων, μετὰ τῆς πάντων εὐχῆς ἐπίσκοπος ἐκεῖ χειροτονηθῇ. ἐὰν δὲ μὴ θελήσωσιν ἐκεῖνοι τὴν εἰρήνην κατανοῆσαι, μὴ ἐμποδίσωσι τῇ ἐπιλογῇ τοῦ προέδρου πρὸς τὸ χειροτονηθῆναι εἰς χρησιμότητα τῆς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐγκαταλειφθείσης ἐκκλησίας.

Ἑρμηνεία.

Δύο πόλεις εἰσὶν εἰς Ἀφρικὴν Ἱππῶνες καλούμεναι. τούτων ἐν μιᾷ Αἰκύτιος ἐπίσκοπος ἦν. καὶ ἐπεὶ τινὲς ἐπανέστησαν καὶ ἀφηνιάσαντο τὴν μετὰ τούτου κοινωνίαν τὴν καὶ ἄτυπον κληθεῖσαν, ἤτοι ἀτύπωτον καὶ ἄδικον, ἔδοξε διά τινων ἀρχιερέων ἀνασταλῆναι αὐτούς. εἰ δὲ τὴν εἰρήνην μὴ θελήσουσι, χειροτονῆσαι ἐπίσκοπον ἕτερον.

Κανὼν πβ'.

Περὶ τῶν μὴ φροντιζόντων κληρικῶν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ πρᾶξαι τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Πάλιν ἐρρέθη, ἵνα ὁσάκις κληρικῶν ἐλεγχθέντων, καὶ κατηγορηθέντων τινὰ ἐγκλήματα, εἴτε διὰ τὸ τῆς ἐκκλησίας ὄνειδος, εἴτε διὰ τὴν αἰδεσιμότητα, (ὧν χάριν τούτοις φειδὼ γίνεται) εἴτε διὰ τὴν ἀλαζόνα τῶν αἱρετικῶν ἐπιχαρείασιν, ἐάν, ὡς εἰκός, ἐπαγωνίσασθαι τῷ ἰδίῳ πράγματι, καὶ τῆς ἰδίας ἀθωότητος φροντίσαι θελήσωσιν, ἐντὸς ἀκοινωνησίας ἐνιαυτοῦ τοῦτο ποιήσωσιν· ἐὰν δὲ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τὸ πρᾶγμα αὐτῶν καθαίρειν καταφρονήσωσιν, μηδεμία τούτων τοῦ λοιποῦ φωνὴ παντελῶς προσδεχθείη.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται τοὺς κληρικοὺς τοὺς διά τινα ἐγκλήματα ἐλεγχθέντας, ἤτοι καταμαρτυρηθέντας ἀπὸ προλήψεως, φροντίζειν τοῦ πραγματευθῆναι τὰς κατ' αὐτῶν ὑποθέσεις ἐντὸς ἐνιαυτοῦ· εἰ δὲ μή, ἀποκλείεσθαι. Ταῦτα δὲ οὐκ ἐνεργοῦσι σήμερον, διὰ τὸ ἀπὸ διαφόρων νεαρῶν πᾶσαν ἐγκληματικὴν ὑπόθεσιν εἰς διηνεκῆ χρόνον ἐπεκτείνεσθαι.

Κανὼν πγ'.

Ὡς τοὺς ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδεχθέντας, μηδὲ ἡγουμένους τοῦ μοναστηρίου, μηδὲ κληρικοὺς ἐξεῖναι χειροτονεῖν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐάν τις ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδέξηταί τινα, καὶ πρὸς κλήρωσιν προσαγαγεῖν θελήσοι, ἢ τοῦ ἰδίου μοναστηρίου ἡγούμενον καταστήσοι, ὁ τοῦτο ποιῶν ἐπίσκοπος ἀπὸ τῆς τῶν λοιπῶν κοινωνίας χωριζόμενος, τῇ τοῦ ἰδίου λαοῦ κοινωνίᾳ ἀρκεσθῇ μόνῃ. ἐκεῖνος δέ, μηδὲ κληρικὸς μηδὲ ἡγούμενος ἐπιμείνῃ.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν κολάζει τὸν ἐπίσκοπον ὑποδεχόμενον ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου μοναχόν, καὶ προάγοντα τοῦτον εἰς βαθμὸν κληρικοῦ, ἢ εἰς ἡγουμενείαν ἰδίου μοναστηρίου· καὶ τὸν κληρωθέντα δὲ τοῦτον μοναχὸν καὶ γενόμενον ἡγούμενον, ἐξωθεῖ ἀπὸ τοῦ κλήρου καὶ ἀπὸ τῆς ἡγουμενείας.

A SCHOL. BALS. Duæ ſunt vrbes in Africa quæ Hippones vocantur. In vna earum erat Æcytius epiſcopus: & quia nonnulli aduerſus eum inſurrexerunt, & cum eo communionem recuſarunt, quæ incerta ſeu informis, atque adeò iniuſta dicitur, viſum eſt ipſos per quoſdam antiſtites refrænari. Sin autem pacem nolint, alium eligi per eos epiſcopum.

CANON LXXXII.

De clericis qui non curant ſuum intra annum negotium peragere. Rurſus decretum eſt, vt quoties clericis accuſatis, & aliquorum criminum in eos dicto teſtimonio, ſiue propter probrum eccleſiæ, ſiue propter reuerentiam (quibus nominibus eis parcitur) ſiue propter inſolentem hæreticorum & gentilium exultationem, ſi, vt par eſt, negotiũ ſuum defendere, & ſuæ probandæ innocentiæ curam gerere voluerint, hoc intra anni excommunicationem faciant. Sin autem intra annum cauſam ſuam purgare neglexerint, nulla eorum deinceps vox omnino admittatur. B

SCHOL. BALS. Præſens canon ſtatuit, vt qui propter crimina ſũt accuſati, ſiue aduerſus quos teſtimoniũ dictum eſt ex præſumptione, curent vt cauſæ aduerſus eos intra annum peragantur. Sin minùs, excludantur. Hæc autem hodie non ſunt in vſu: eo quòd ex diuerſis nouellis criminalis cauſa in perpetuum tẽpus extẽdatur. C

CANON LXXXIII.

Vt eos qui ex alieno monaſterio ſuſcepti ſunt, nec monaſterij præfectos, nec clericos ordinare liceat. Similiter placuit, vt ſi quis alieni monaſterij aliquem ſuſceperit, & vel ad clericatum adducere, vel monaſterij præfectũ conſtituere voluerit, epiſcopus qui hoc facit, à reliquorum communione ſeparatus, ſit ſola ſui populi cõmunione contentus. Ille autẽ nec clericus, nec præfectus permaneat. D

SCHOL. BALS. Præſens canon punit epiſcopum, qui monachum ex alieno monaſterio ſuſcipit, & eum in clerici gradũ prouehit, vel in ſui monaſterij præfecturã: & eiuſmodi monachum, qui in clerum admiſſus eſt, vel etiam monaſterij præfectus creatus eſt, clero & præfectura expellit.

Ne tibi autem repugnare videatur iiij. canon ſyn. quæ in ſanctorum Apoſtolorũ æde conſtituta eſt, ſtatuẽs eſſe in epiſcoporum poteſtate, non ſolùm monachos ex hoc monaſterio in aliud transferre, ſed etiam eos ſecularibus ædibus præficere. Sed dic, quòd hîc quidem prohibitum eſt epiſcopo, ex aliena regione recipere, vel eum etiam præfectum, vel clericum conſtituere. Illic autem epiſcopo permiſſum eſt monachos à propria regione transferre, vel ab hoc monaſterio in aliud, vel etiam in ſeculari adminiſtratione conſtituere: quod præter mẽtem propriorum epiſcoporum nequit fieri. Præſens autem canon tunc locum habebit, quando monachus nõ affert ex aliena regione dimiſſorias literas epiſcopi. Tũc enim citra impedimẽtum fiet in aliena regione monaſterij præfectus & clericus. Quod autẽ fit hodie à monaſterij prefectis, vt eos qui ſibi ſubſunt, cum literis dimittãt, vt poſſint eſſe monachi in alieno monaſterio, non eſt, vt mihi videtur, firmum & accuratum. Epiſcopalibus enim dimiſſoriis magis opus eſt ei qui migrare voluerit, non autem monaſterij præfecti. Epiſcopis enim magis ſubiecti ſunt monachi quàm monaſteriorum præfectis. Hæc autem locum habebunt in cæteris epiſcopis, non autem in patriarcha Conſtantinopolitano. Ei enim, vt ſæpe dictum eſt, permiſſum eſt monachos & clericos ex regionibus alienis, nec eius ſedi omnino ſubiectis, accipere. Sed non itidem Antiocheno throno, vel Hieroſolymitano. Ipſi enim, vt ſæpe dictum eſt, ab alienis finibus ſine impedimento monaſticos & clericos recipere conceſſum eſt.

Canon LXXXIIII.

De epiſcopis hæreticos vel Græcos hæredes relinquentibus. Similiter definitum eſt, vt ſi quis epiſcopus, hæreticos aut Græcos, ſiue ſint conſanguinei, ſiue à conſanguinitate alieni, hæredes eccleſiæ prætulerit, etiam poſt mortem ei dicatur anathema: & nomen eius inter Dei ſacerdotes minimè referatur: nec poſſit excuſari ſi inteſtatus exceſſerit, quoniam cùm factus eſt epiſcopus, iuſtam debet facere rerum ſuarum diſpoſitionem ſuæ profeſſioni conuenientem.

μὴ ἐναντιοῦσθαι δέ σοι δοκεῖ ταῦτα ὁ δʹ. κανὼν τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης συνόδου, διορίζόμενος ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοὺς ἐπισκόπους μὴ μόνον ἀπὸ τῆς δὲ τῆς μονῆς μετάγειν εἰς ἑτέραν μονὴν μοναχούς, ἀλλὰ καὶ εἰς κοσμικῶν οἰκιῶν προστασίαν αὐτοὺς καθιστᾶν. ἀλλ' εἰπὲ ὅτι ἐνταῦθα μὲν κεκώλυται τὸ ἀπὸ ἀλλοτρίας ἐνορίας ἀναλαμβάνεσθαι τὸν ἐπίσκοπον μοναχόν, καὶ καθιστᾶν τοῦτον ἡγούμενον ἢ καὶ κληρικόν. ἐκεῖσε δὲ ἐξεχωρήθη τῷ ἐπισκόπῳ τὸ ἀπὸ τῆς οἰκείας ἐνορίας μοναχοὺς μετατιθέναι ἀπὸ τῆς δὲ τῆς μονῆς εἰς ἑτέραν, καὶ εἰς κοσμικὴν προστασίαν καθιστᾶν· ὅπερ παρὰ γνώμην τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων γίνεσθαι οὐ δύναται. τότε δὲ τὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἕξουσι χώραν, ὅταν ὁ ἀπὸ ἀλλοτρίας ἐνορίας μοναχὸς οὐκ ἐπιφέρηται ἀπολυτικὴν γραφὴν τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ. τηνικαῦτα γὰρ ἀπαρεμποδίστως εἰς ἀλλοτρίαν ἐνορίαν ἡγούμενος γενήσεται καὶ κληρικός. τὸ μέντοι σήμερον γινόμενον παρὰ τῶν ἡγουμενευόντων, καὶ ἀπολυόντων μετὰ γραφῆς τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀποταρέντας, ὥστε μονάσαι εἰς ἑτέραν μονὴν, οὐκ ἔστιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀκριβές. ἐπισκοπικῆς γὰρ μᾶλλον ἀπολυτικῆς γραφῆς χρεία τῷ μεταπεσεῖν βουλομένῳ, οὐχὶ τῆς τοῦ ἡγουμενεύοντος, ὅτι καὶ τοῖς ἐπισκόποις μᾶλλον ὑπόκεινται οἱ μοναχοὶ ἢ τοῖς ἡγουμένοις. ταῦτα δὲ κρατήσουσιν εἰς τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους· οὐ μὴν καὶ εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. αὐτῷ γὰρ ὡς πολλάκις εἴρηται, ἐνεδόθη ἀπὸ ἀλλοτρίων ἐνοριῶν ἀπαρεμποδίστως δέχεσθαι μοναχούς τε καὶ κληρικούς.

Κανὼν πδʹ.

Περὶ ἐπισκόπων τῶν αἱρετικοὺς ἢ Ἕλληνας κληρονόμους καταλιμπανόντων. Ὁμοίως ὡρίσθη, ἵνα ἐάν τις ἐπίσκοπος κληρονόμους συγγενεῖς ἢ ἐκτὸς τῆς ἰδίας συγγενείας αἱρετικοὺς ἢ Ἕλληνας προτιμήσῃ τῆς ἐκκλησίας, καὶ μετὰ θάνατον ἀνάθεμα τῷ τοιούτῳ λεχθείη, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μηδαμῶς παρὰ τοῖς τοῦ θεοῦ ἱερεῦσιν αἰνεχθῇ, μηδὲ δυνηθῇ ἀπολογηθῆναι, ἐὰν ἀδιάθετος ἀπογένηται· ἐπεὶ γενόμενος ἐπίσκοπος, ὀφείλει τῶν πραγμάτων αὐτοῦ τὴν διατύπωσιν ἁρμοδίαν τῷ ἑαυτοῦ ἐπαγγέλματι ποιήσασθαι.

Ἑρμηνεία.

Πᾶς ἐπίσκοπος ὀφείλει μετὰ τὸ ψηφισθῆναι, ἀπογράφεσθαι τὰ οἰκεῖα πράγματα. καὶ ἐὰν τοῦτο ποιήσῃ κατὰ τὸν μ΄. ἀποστολικὸν κανόνα, ἔχει ἐπ' ἀδείας διατίθεσθαι ἐπ' αὐτοῖς κατὰ νόμους. φησὶν οὖν ὁ παρὼν κανὼν ἐὰν ὁ ἀπογραψάμενος τὰ οἰκεῖα ἐπίσκοπος, ποιήσῃ τελευτῶν διαθήκην, καὶ γράψῃ κληρονόμους αἱρετικούς, κἂν συγγενεῖς αὐτοῦ ὦσι κἂν ἀλλότριοι, καὶ τὴν ἐκκλησίαν παραγκωνίσηται, ὑποκείσεται τῷ ἀναθέματι καὶ μετὰ θάνατον, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς μνήμης τῶν ἱερέων ἀπαλειφθήσεται· καὶ αὐτὸς μὲν, οὕτω κολασθήσεται· ἡ δὲ διαθήκη τούτου ὡς παράνομος πεσεῖται. καὶ οἱ αἱρετικοὶ κληρονόμοι αὐτοῦ οὐδὲν λήψονται, ὡς τοῦ ἐπισκόπου ἀδιαθέτου δοκοῦντος τελευτῆσαι. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, μηδὲ δυνηθείη ἀπολογηθῆναι ἐὰν ἀδιάθετος ἀποθάνηται, καὶ τὰ ἑξῆς· τουτέστιν ἐὰν ἡ διαθήκη αὐτοῦ, ὡς εἴρηται. πέσῃ, οὐ δυνήσεται ἀπολογίαν εὑρεῖν εἰς τὸ μὴ νεμηθῆναι κατὰ τὸ αὐτοῦ βούλημα τὰ οἰκεῖα. ἤγουν, ἐὰν ἐν τοῖς ζῶσιν ὑπῆρχεν, οὐ μὴ αἰτιάσαιτο τὴν ἀθέτησιν τῆς διαθήκης αὐτοῦ. γενόμενος γὰρ ἐπίσκοπος, ὤφειλε κατὰ νόμους καὶ ἀξίως τῷ ἐπαγγέλματι αὐτοῦ διατίθεσθαι· οὐ μὴν παρανόμως καὶ ἀναξίως ἀρχιερέως. ποία γὰρ κοινωνία ὀρθοδόξῳ καὶ αἱρετικῷ; οὕτως ἑρμηνεύεται ὁ κανὼν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. καὶ ἀνάγνωθι τὸν κδ΄. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, καὶ κεφάλαιον ὄγδοον τοῦ ι΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος· καὶ κεφάλαιον ι΄. τοῦ τίτλου τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ ρλα΄. νεαρὰ, διδάσκουσα τοὺς ἀδιαθέτως τελευτῶντας ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς παρὰ τῶν ἐκκλησιῶν κληρονομεῖσθαι. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι ἡ νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, διαλαμβάνουσα τοὺς ἀδιαθέτως τελευτῶντας παίδων χωρὶς, μὴ κληρονομεῖσθαι παρὰ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν αὐτῶν· ἀλλὰ τὸ τρίτον τῆς οὐσίας τῶν οὕτως τελευτώντων παραχωρεῖν εἰς ψυχικὰς διαδόσεις· συνεισαγομένων τούτων καὶ τῶν τιμημάτων τῶν οἰκετῶν τοῦ τελευτήσαντος, ὡς ἀπεντεῦθεν ἐλευθερουμένων. ἡ γὰρ νεαρὰ αὕτη εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἐξεφωνήθη καὶ μόνους, καὶ ὀφείλει κρατεῖν εἰς τούτους, ὥσπερ εἰς τοὺς ἀδιαθέτους ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς ἐνεργήσει ἡ ῥηθεῖσα Ἰουστινιάνειος νεαρά.

SCHOL. BALS. Omnis epiſcopus, poſtquam electus fuerit, debet res ſuas deſcribere: & ſi hoc fecerit, ſecundùm canonem Apoſtolicum, poteſt ſecundùm leges de rebus ſuis diſponere. Dicit ergo præſens canon, quòd ſi epiſcopus, qui res ſuas deſcripſit, moriens teſtamentum fecerit, & hæreticos hæredes ſuos ſubſcripſerit, ſiue ſint eius cognati, ſiue alieni, & eccleſiam prætermiſerit, anathemati etiã poſt mortem ſubiicietur: & nomen eius è ſacerdotum memoria delebitur. Ac ipſe quidem ſic punietur: eius autem teſtamentum, vt iniuſtum, & contra leges factum, infirmabitur. Porrò hæretici quoque hæredes nihil accipient, tanquam epiſcopus videatur mori inteſtatus: & quæ ſequuntur. Hoc eſt, ſi eius teſtamentum infirmetur, vt dictum eſt, non poterit inuenire defenſionem, vt non ex eius voluntate ſua adminiſtrentur. Videlicet ſi in viuis eſſet, ſui teſtamenti infirmationem non incuſaret. Cùm enim factus eſſet epiſcopus, debebat ſecundùm leges & pro ſui regiminis dignitate diſponere, non autem contra leges & dignitatem antiſtitis. Quæ eſt enim communio orthodoxo cum hæretico? Hæc eſt canonis interpretatio, vt mihi quidem videtur: & lege xxiiii. can. ſyn. Antioch. & cap. viii. x. titu. præſentis operis: & cap. x. iii tit. v. lib. Imp. quod eſt cxxxii. nouella, quæ docet, epiſcopis & clericis qui inteſtati moriuntur, ab eccleſiis ſuccedi. Nec tibi repugnare videatur nouella Imperatoris domini Conſtantini Porphyrogennetæ, quæ tractat, eis quĩ ſine liberis ab inteſtato moriuntur, non ſuccedere ex linea tranſuerſa cognatos: ſed tertiam partem bonorum, eorum qui ſic moriuntur, ad pias animæque ſalutares elargitiones procedere, cum eo etiam collectis preciis ſeruorum eius qui mortuus eſt, vtpote iis eo ipſo liberatis. Hæc enim nouella de laicis loquitur & ſolis, ſicut prædicta Iuſtiniani nouella locum habet in epiſcopis & clericis, qui ab inteſtato moriuntur.

CANON LXXXV.

De manumiſſionibus. Similiter placuit, vt de manumiſſionibus quæ fiunt in eccleſia, ab imperatore petatur.

SCHOL. BALS. Serui propter aliquas cauſas ad eccleſias accedentes, epiſcopali cognitione manumittebantur. Sed quia eorum domini ipſos in ſeruitutem redigere conabantur, viſum eſt vt Imperator de iis admoneretur, vt reprimeretur dominorum potentia. Atque in his quidem conſiſtit canon. Tu autem ſcias quòd ex libro qui eſt reconditus in ſecreto primi defenſoris, qui habet ea quæ ſunt conſtituta à claro ſanctiſſimæ magnæ eccleſiæ extructore Imperatore Iuſtiniano, magna habent priuilegia ſerui qui à parte eccleſiæ ſunt manumiſſi. Lege & xxvj. tit. xlviij. libri, qui docet de ſeruis qui manumittuntur. Et nouellam clari imperatoris, domini Alexij Comneni, quæ ſtatuit non habere locum leges de contraria teſtium productione, quando quis contendit de libertate: ſed ſolam fieri teſtium productionẽ ab eo qui in ſeruitutem ducitur, vel in libertatem proclamat.

CANON LXXXVI.

De fictis martyrum monumentis. Similiter placuit, vt omnia per agros & vineta, altaria, veluti in memoriam martyrum conſtituta, in quibus nec reliquiæ vel corpus martyrum ſitum oſtenditur, à loci epiſcopis, ſi poſſit fieri, ſubuertantur. Sin autem hoc propter populares tumultus nõ permittitur, admoneatur tamen populus, ne in ea loca turbæ deducantur: & vt qui rectè ſentiunt, nulla eorum locorum ſuperſtitione alligentur, & omnino martyrum memoria non peragatur, niſi vtique vel corpus, vel aliquæ ſint reliquiæ, vel alicuius habitationis, vel poſſeſſionis, vel paſſionis antiquitas fideli antiquitati tradita eſt. Quæcunque enim per ſomnia & vanorum hominum reuelationes vbilibet conſtituuntur altaria, ea omni modo reprobentur.

SCHOL. BALS. Canone cautum eſt, ne aliter vſquam oratoriũ excitetur, niſi epiſcopali permiſſione, vel etiam præſentia, eo in loco fundamẽti oratio peracta, & crucis fixio poſita ſit, &

A Κανὼν πε΄.

Περὶ ἐλευθερειῶν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα περὶ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γινομένων ἐλευθερειῶν, ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἴτησις γίνηται.

Ἑρμηνεία.

Δοῦλοι διά τινας αἰτίας προσφεύγοντες ταῖς ἐκκλησίαις, ἠλευθεροῦντο κατὰ διάγνωσιν ἐπισκοπικήν. ἐπεὶ δὲ οἱ δεσπόται τούτων ἐπεχείρουν αὖθις δουλαγωγεῖν, ἔδοξε περὶ τούτων ὑπομνησθῆναι τὸν βασιλέα, ὥστε ἀνασταλῆναι τὴν τῶν δεσποτῶν δυναστείαν. καὶ ὁ μὲν κανών, ἐν τούτοις. B σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι ἀπὸ τοῦ βιβλίου τοῦ ἀποκειμένου ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ πρωτεκδίκου, τοῦ ἔχοντος τὰ διατυπωθέντα παρὰ τοῦ ἀοιδίμου κτήτορος τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, πολλὰ προνόμια ἔχουσιν οἱ παρὰ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας ἐλευθερούμενοι δοῦλοι. ἀνάγνωθι καὶ τὸν κϛ΄. τίτλον τοῦ μη΄. βιβλίου περὶ ἐλευθερουμένων διδάσκοντα, καὶ τὴν νεαρὰν τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τὴν διοριζομένην μὴ ἔχειν χώραν τοὺς περὶ τῶν ἀντιπαραγωγῶν τῶν μαρτύρων νόμους, ὅταν C περὶ ἐλευθερίας δικάζηταί τις· ἀλλὰ μόνην γίνεσθαι παραγωγὴν μαρτύρων παρὰ τοῦ δουλαγωγουμένου ἢ τοῦ ἐλευθεροβιάζοντος.

Κανὼν πϛ΄.

Περὶ τῶν πλαστῶν μνημείων τῶν μαρτύρων. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πανταχοῦ ἀνὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς ἀμπελῶνας θυσιαστήρια, ὡσανεὶ εἰς μνήμην μαρτύρων καθιστάμενα, ἐν οἷς οὐδὲ ἓν σῶμα ἢ λείψανον μαρτύρων ἀποκείμενα δείκνυνται, ἀπὸ τῶν ἐντοπίων ἐπισκόπων, εἰ ἔστι δυνατόν, καταστρέφωνται. Εἰ δὲ τοῦτο θορύβοις δημοτικοῖς οὐ συγχωρεῖται, ὅμως τὰ πλήθη νουθετηθῶσι, μὴ ὀχλα- D γωγεῖν τοὺς τόπους ἐκείνους· καὶ ἵνα οἱ τὰ ὀρθὰ φρονοῦντες, μηδεμιᾷ δεισιδαιμονίᾳ τῶν τοιούτων τόπων καταδεσμῶνται, καὶ παντελῶς μηδὲ μνήμη μαρτύρων ἐπιτελεσθῇ, εἰ μήπου ἢ σῶμα ἤ τινα λείψανα ὦσιν, ἢ ἀρχαιότητι παραδιδῶνται. ὅσα γὰρ διὰ ἐνυπνίων καὶ ματαίων ἀποκαλύψεων ἀνθρώπων τινῶν ὁπουδήποτε καθίσταν(ται) θυσιαστήρια, παντὶ τρόπῳ τὰ τοιαῦτα ἀποδοκιμασθῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Κεκανόνισται μὴ ἄλλως εὐκτήριον οἶκον ἀνεγείρεσθαι ὁπουδήποτε, εἰ μὴ κατ' ἐπιτροπὴν ἐπισκοπικὴν ἢ καὶ παρουσίαν εὐχὴ θεμελίου τελεσθῇ κατὰ τόπον, καὶ σταυροπήγιον ἐντεθῇ, καὶ διὰ

καταθέσεως ἁγίων λειψάνων μαρτυρικῶν καθιερωθῇ ὁ ναός. ἐπεὶ δέ τινες, ὡς ἔοικεν, ἀπὸ ὀνειράτων ἢ καὶ πεπλασμένων ἀποκαλύψεων ἀνήγειρον εἰς ἀγροὺς καὶ ἀμπελῶνας παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων θυσιαστήρια, καὶ διὰ παρασυνάξεων καὶ ψευδῶν ἐνυπνίων τοὺς ἁπλουστέρους πλανῶντες, τὴν ὀρθοδόξων πίστιν διέστρεφον, ἤρεσε τὰ τοιαῦτα θυσιαστήρια τὰ εἰς μνήμην τάχα μαρτύρων καθιστάμενα καὶ μὴ ἔχοντα σώματα ἢ λείψανα μαρτύρων, μηδὲ ἀρχῆθεν ἀνεγερθέντα διὰ τὸ οἰκῆσαι ἐν αὐτοῖς ὁσίους ἢ μάρτυρας, ἢ κτησείδια εἶναι τούτων, ἢ ἐν αὐτοῖς πάθη μαρτυρικὰ ὑποστῆναι, καί, ὡς εἴρηται, μὴ καθιερωθέντα παρὰ τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων, καταστρέφεσθαι. Εἰ δὲ οἱ δῆμοι, φασίν, ἀνθίστανται θορυβοῦντες, νουθετείσθωσαν καὶ τούτοις μὴ ὀχλαγωγεῖν τοὺς τόπους ἐκείνους, τουτέστι μὴ συνάγεσθαι τοὺς ὄχλους ἐκεῖ, μηδὲ τοὺς ὀρθοδόξους καταδεσμεῖσθαι τῇ τούτων δεισιδαιμονίᾳ, μηδὲ μνήμας μαρτύρων ἐν αὐτοῖς ἐπιτελεῖν. σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα πολλὰ χρησιμεύοντα εἰς τὰς ἀγροικικὰς ἐκκλησίας. γίνονται γὰρ πολλὰ τοιαῦτα παρὰ χωριτικῶν ἀνδραρίων προσλαμβανόντων γυναῖκας ἐνθουσιώσας, καὶ κατὰ δαιμονικὴν ἐπήρειαν προφοιβαζούσας τάχα τὰ μέλλοντα, καὶ ἄνδρας προσποιουμένους δαιμονᾶν, καὶ ποιοῦντας τινὰ μηδὲ λέγεσθαι ἄξια εἰς τὰς τοιαύτας ἐκκλησίας.

Κανὼν πζ΄.

Περὶ τοῦ, τὰ λείψανα τῶν εἰδώλων ἐκριζωθῆναι. Ὁμοίως ἤρεσεν αἰτηθῆναι ἀπὸ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, ἵνα τὰ λείψανα τῆς εἰδωλολατρείας μὴ μόνον τὰ ἐν ξοάνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν οἱοισδήποτε τόποις ἢ ἄλσεσιν ἢ δένδροις, παντὶ τρόπῳ ἐξαλειφθῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Παρακαλοῦσιν οἱ πατέρες τοὺς βασιλεῖς, τὰ ἔτι περιλειφθέντα ἀγάλματα τῶν εἰδώλων καὶ ὁπουδήποτε ὄντα ἐξαλειφθῆναι.

Κανὼν πη΄.

Ὥστε γράφεσθαι καὶ ὑπογράφεσθαι, ὁσάκις γένηται χρεία ἐκ τοῦ ἐν Καρχηδόνι ἐπισκόπου ἐπ᾽ ὀνόματι πάντων τῶν ἐπισκόπων, ἐπιστολάς. Ἀπὸ συμπάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, ἵνα ἐὰν ἤρεσεν τινὰ γράμματα ὀφείλειν ὑπαγορευθῆναι ἐν τῇ συνόδῳ, ὁ προεστὼς ἐπίσκοπος ὁ ἐν τῷ θρόνῳ τούτῳ προκαθήμενος καταξιοῖ ἐπ᾽ ὀνόματι πάντων

A per ſanctorum martyrum reliquiarum depoſitionem templum ſit conſecratum. Quia autem nonnulli, vt eſt veriſimile, per ſomnia & fictas reuelationes in agris & vineis præter epiſcoporum ſententiam altaria excitabant, & per improbos hominum cœtus, & falſa ſomnia, ſimpliciores decipientes, & fidem orthodoxam ſubuertebant, placuit vt eiuſmodi altaria in memoriam fortè martyrum conſtituta, corpora vel reliquias martyrum non habentia, neque à principio excitata, quòd ſancti in eis B habitarint martyres, vel quòd ſint eis poſſeſſiunculæ, vel quòd martyres in ipſis paſſiones ſuſtinuerint, vel à regionis epiſcopis, vt dictum eſt, conſecrata non fuerint, ſubuertantur. Si autem populi, inquit, tumultuantes reſiſtant, admoneantur, no in illa loca turbas deducant: neque orthodoxi eorum ſuperſtitione alligentur: neque in eis martyrum memoriam celebrent. Nota præſentem canonem, qui eſt valde vtilis ad ruſticanas eccleſias. Multa enim eiuſ- C modi fiunt à vicanis homunculis, mulieres diabolico inſtructu bacchantes, & futura fortè diuinantes, hominéſque qui ſe dæmoniaco ſpiritu afflatos ſimulant, accipientibus, & ea facientibus quæ ne dicere quidem decet in eiuſmodi eccleſiis.

CANON LXXXVII.

Vt reliquiæ idolorum radicitus extirpentur. Similiter placuit peti à clariſsimis imperatoribus, vt reliquiæ idololatriæ non ſolùm quæ ſunt in ſtatuis, ſed quæ ſunt in quibuſuis locis, vel lucis, vel arboribus, o- D *mnimodo deleantur.*

SCHOL. BALS. Patres imperatores admonent, vt quæ adhuc relictæ ſunt idolorũ imagines, & vbicunque eæ ſint, aboleantur.

CANON LXXXVIII.

Vt ſcribantur & ſubſcribantur, quoties opus fuerit, ab epiſcopo Carthaginenſi, nomine omnium epiſcoporum, epiſtolæ. Ab omnibus epiſcopis dictum eſt, vt, ſi placuerit debere in ſynodo dictari epiſtolas, venerandus epiſcopus in hoc throno præſidens, dignetur ſub nomine omnium

dictare & ſubſcribere quæ placuerint. Præterea epiſcopis loci conſeruatoribus, qui mitti debent in prouincias Africæ, propter Donatiſtas, dari literas, quæ mandatum contineant: quam poteſtatem ne tranſgrediantur. & ſubſcripſerunt. Aurelius epiſcopus Carthaginenſium eccleſiæ, præſenti decreto conſenſi, & lecto ſubſcripſi. Similiter & reliqui presbyteri ſubſcripſerunt.

In hac ſynodo præcedentia decreta confirmantur: ſub clariſſimis imperatoribus Honorio & Arcadio Auguſtis conſulibus, vi. Cal. Septembris, in ciuitate Mileuitana, in ſecreto eccleſiæ, Aurelius epiſcopus Carthaginenſis eccleſiæ, præſidens in vniuerſa ſynodo, adſiſtentibus diaconis, dixit, Quoniam ſanctiſſima eccleſiæ corpus vnum eſt, & omnium eſt membrorum vnum caput, accidit Deo volente, & noſtram infirmitatem corroborante, vt nos ad hanc eccleſiam accederemus, dilectionis & fraternitatis gratia perſuaſi. Et ideo veſtram dilectionem adhortor (quoniam ita credendum eſt, noſtram ad vos acceſſionem neque ſuperuacaneam, neque eſſe omnibus ingratam) vt veſter omnium conſenſus declaretur conſentire decretis, quæ olim ſimul placuerunt, ſiue in Hipponenſi ſynodo confirmatis, ſiue poſtea in Carthaginenſi ſynodo meliore definitis, ſimiliter autem & nunc vobis ordine lectis. Tunc enim veſtræ fraternitatis conſenſus luce clarior apparebit, ſi ea quæ à nobis in ſuperioribus ſynodis legitimè definita ſunt, non ſolùm noſtris in præſentibus actis conſenſibus, ſed etiam ſubſcriptionibus declaraueritis: Xanthippus primæ Numidiæ ſedis epiſcopus dixit, Credo quod vniuerſæ veſtræ fraternitati placuit: nos autem noſtro ſigno ſubſcribentes placere confirmamus. Et quæ decreta fuerant, propria manu confirmarunt. Nicetius epiſcopus primæ cathedræ Mauritaniæ Sitifenſis dixit: Lecta decreta quoniam non carent ratione, & ab omnibus confirmata ſunt, meæ quoque præterea paruitati placent, quæ propria ſcriptura confirmabo.

SCHOL. BALS. Cùm Aurelius epiſcopus Carthaginenſis æquum cenſuiſſet, vt omnes epiſcopi

A ὑπαγορεύειν καὶ ὑπογράφειν ἐν οἷς ἤρεσεν. ἔτι μὴν τοῖς τοποτηρηταῖς ἐπισκόποις τοῖς ὀφείλουσιν ἀποσταλῆναι εἰς τὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας, ἕνεκεν τῶν Δονατιστῶν, γράμματα δοθῆναι, δύναμιν ἐντολικοῦ περιέχοντα, ἣν δύναμιν μὴ παρεξέλθωσιν· καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς Καρχηδονίων ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνῄνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὰ προλαβόντα ψηφίσματα κυροῦνται ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βα- B σιλέων Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Σεπτεμβρίων ἐν Μιλευιτανῇ πόλει εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς Καρχηδονίων ἐκκλησίας προκαθίσας ἐν πάσῃ τῇ συνόδῳ παρεστώτων τῶν διακόνων εἶπεν· Ἐπειδὴ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἓν σῶμα ὑπάρχει, καὶ πάντων τῶν μελῶν μία ἐστὶ κεφαλή, συνέβη θέλοντος τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν ἐνδυναμοῦντος, ὥστε πρὸς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν ἐλθεῖν ἡμᾶς, ἀγάπης καὶ ἀδελφότητος χάριν προτραπέντας· διὸ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, C (ἐπειδὴ οὕτως ἐστὶ πιστευτέον, ὅτι ἡ ἡμετέρα πρὸς ὑμᾶς προσέλευσις, οὔτε περιττὴ οὔτε ἡδυτάτη πᾶσίν ἐστιν,) ἵνα ἡ συναίνεσις πάντων ἡμῶν φανερωθῇ ὁμονοεῖν τοῖς συνδόξασι τῶν ψηφισμάτων τῶν πάλαι, εἴτε κατὰ τὴν ἐν Ἱππῶνι συνόδῳ βεβαιωθέντων, εἴτε μετὰ ταῦτα τῇ ἐν Καρχηδόνι κρείττονι συνόδῳ ὁρισθέντων, ὁμοίως δὲ καὶ νῦν κατὰ τάξιν ἡμῖν ἀναγινωσκομένων. τότε γὰρ τῆς ὑμετέρας ἀδελφότητος ἡ ὁμόνοια λαμπροτέρα D τοῦ φωτὸς ἀναδειχθήσεται, ἐὰν τὰ παρ᾽ ἡμῶν ἐν ταῖς ἀνωτέραις συνόδοις νομίμως ὁρισθέντα, μὴ μόνον τῇ ἐν τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις συναινέσει ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπογραφαῖς ἔτι μὴν φανερώσηται. Ξάνθιππος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδίας εἶπεν, πιστεύω, ὅτι ὅσα πάσῃ τῇ ἀδελφότητι ἤρεσεν· ὑπογράφοντες τὲ ἡμεῖς τῇ ἰδίᾳ ὑποσημειώσει βεβαιοῦμεν ἀρέσαι. καὶ τὰ ὁρισθέντα ἰδιοχείρως ἐβεβαίωσαν. Νικήτιος ἐπίσκοπος τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης εἶπεν· τὰ ἀναγνωσθέντα ψηφίσματα ἐπειδὴ λογισμοῦ οὐκ ἐστέρηνται, καὶ ἀπὸ πάντων ἐκυρώθησαν, ἔτι μὴν καὶ τῇ ἐμῇ βραχύτητι ταῦτα ἀρέσκουσι, ἅπερ τῇ οἰκείᾳ γραφῇ βεβαιώσω.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ Αὐρηλίου τοῦ ἐπισκόπου Καρχηδόνος, ἀξιώσαντος συναινέσαι πάντας τοὺς ἐπισκόπους

τοῖς ὁρισθεῖσι, καὶ δεῖξαι ὡς ὁμονοοῦσιν, εἶπον ἅπαντες ἀποδέχεσθαι τὰ θεσπίσματα ἐν διαφόροις συνόδοις· καὶ διὰ τοῦτο βεβαιῶσαι αὐτὰ διὰ οἰκείων ὑπογραφῶν.

Κανὼν πθ'.

Περὶ τάξεως ἐπισκόπων, ὥστε τοὺς μεταγενεστέρως χειροτονηθέντας μὴ τολμᾶν ἑαυτοὺς προτιμᾶν τῶν προτέρων. Βαλεντῖνος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ὃ ἀγαθὸν τῆς ὑμετέρας ἀνεξικακίας ἐὰν ἐπιτρέπῃ, ἀκολούθως ἐξηγήσομαι τὰ ἐν τῷ προλαβόντι χρόνῳ εἰς τὴν Καρχηδονίων ἐκκλησίαν πραχθέντα, καὶ ταῖς τῶν ἀδελφῶν ὑπογραφαῖς φανερῶς κυρωθέντα, καὶ ἡμᾶς ἔτι μὴν φυλάξοντας ὁμολογήσω. Ἐκεῖνο τοίνυν ἐπιστάμεθα, ἀμίαντον ἀεὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν φυλάττεσθαι κατάστασιν οὕτως, ὡς μηδένα τῶν ἀδελφῶν τολμᾶν ἑαυτὸν προτιμᾶν προπετῶς τῶν πρὸ αὐτοῦ· ἀλλὰ ταῖς τῆς ἀγάπης τάξεσιν ἀεὶ παρεσχέθη τοῖς προτέροις· ὅπερ οἱ ἐπακολουθοῦντες χαριέντως κατεδέξαντο. Ταύτην οὖν τὴν τάξιν κελεύσει ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη κρειττόνως ταῖς ὑμετέραις διαλαλιαῖς βεβαιῶσαι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὐκ ἐχρῆν μὲν ταῦτα ἡμᾶς ἐπαναλαμβάνειν, εἰ μὴ ἐὰν τυχὸν ἀκατάλυπτοι διάνοιαί τινων ἀνεφύησαν αἱ πρὸς τοὺς ὅρους τούτους τὰς ἡμετέρας αἰσθήσεις ὀξύνουσαι. Ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη κοινή ἐστιν αἰτία, ἣν νῦν ἐνεφάνισεν ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν, ὥστε ἕκαστον ἡμῶν ἐπιγινώσκειν τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ ψηφισθεῖσαν αὐτῷ τάξιν, καὶ ἵνα οἱ μεταγενέστεροι τοῖς προτέροις ἀναφέρωσιν, καὶ μὴ τολμήσωσιν παρὰ γνώμην τούτων τί ποτε πράττειν· διὰ τοῦτο λέγω καθὼς τὸν ἐμὸν ὑπέρχεται λογισμόν, τοὺς καταφρονοῦντας τῶν πρὸ αὐτῶν, καὶ τινα ἀποτολμῶντας, κωλυτέους ἁρμοδίως εἶναι ἀπὸ πάσης τῆς συνόδου. Ξάνθιππος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμηδίας εἶπεν· Ἤκουσεν ἡ πάντων τῶν ἀδελφῶν παρουσία τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνιερέως ἡμῶν Αὐρηλίου, τί πρὸς ταῦτα ἀποκρίνεται. Διατίμιος ἐπίσκοπος εἶπεν, Ταῦτα παρὰ τῆς ψήφου τῶν ἀρχαίων ὁρισθέντα, τῇ ὑμετέρᾳ συναινέσει ἐκδοθήσονται· ἵνα τὰ περιεχόμενα τοῖς πεπραγμένοις τῶν προτέρων συνόδων ἐν τῇ ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν ὑμετέραν συναίρεσιν πεπληρωμένως βέβαια παρὰ πᾶσι φυλαχθῶσιν. Σύμπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· Ἡ τάξις αὕτη καὶ ἀπὸ τῶν πατέρων καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐφυλάχθη, καὶ ἀφ' ἡμῶν κατὰ συγχώρησιν θεοῦ φυλαχθήσεται.

A iis quæ decreta erant conſentirent, vel ſe conſentire oſtenderent, dixerunt omnes ſe ea recipere quæ in diuerſis ſynodis conſtituta ſunt: & propterea propriis ſcripturis ea confirmauerunt.

CANON LXXXIX.

De ordine epiſcoporum. Vt qui poſteriùs ordinati ſunt, prioribus non ſe audeant præponere. Valentinus epiſcopus dixit, Si veſtræ patientiæ bonum permittat, narrabo quæ priori tempore in Carthaginenſium eccleſia facta: & quæ fratrũ ſubſcriptionibus

B *apertè confirmata ſunt, nos etiam ſeruaturos profiteor. Illud itaque ſcimus inuiolatam eccleſiaſticam ſemper ſeruari diſciplinam, vt nullus ex fratribus audeat vnquam ſe iis præponere qui ante ipſum fuerunt: ſed & quæ charitatis ordinibus, ſemper prioribus præbita ſunt, ea conſequentes libenter ſuſceperunt. Hunc ergo ordinem iubebit veſtra ſanctitas meliùs veſtris interlocutionibus roborari. Aurelius epiſcopus dixit, Nõ oportebat nos hæc quidem repetere, niſi fortè inſipientes aliquorum cogitationes exortæ eſſent, quæ noſtros ſenſus ad hæc decreta excitarent. Sed quia hæc communis cauſa eſt quam nunc oſtendit frater & coadiutor noſter, vt vnuſquiſque noſtrum*

C *cognoſcat ordinem ſibi à Deo decretum: & vt poſteriores prioribus deferant, & non audeant præter eorum ſententiam aliquid agere: propterea dico quemadmodum mihi venit in mentem, eos qui illos contemnunt qui ante ſe ſunt, & aliqua temere audent, conuenire ab omni ſynodo arcere. Xanthippus epiſcopus primæ cathedræ Numidiæ dixit, Audiuit omnium fratrum præſentia conſequentiam confratris & conſacerdotis noſtri Aurelij: quid ad hæc reſpondetur? Diatimus epiſcopus dixit, Quæ ab antiquorum ſuffragio definita ſunt, ea*

D *veſtro conſenſui tradentur, vt quæ continentur in actis priorum ſynodorum in Carthaginenſi eccleſia, veſtro conſenſu completa, firma apud omnes ſeruentur. Omnes epiſcopi dixerunt, Ipſe ordo à patribus & ab antiquis ſeruatus eſt: & à nobis Dei permiſſione ſeruabitur,*

ſeruato vtique iure primatum Numidiæ & Mauritaniæ ex indice & matrice Numidiæ. Deinde placuit epiſcopis, qui in hac ſynodo ſubſcripſerunt, vt matrix & archetypus Numidiæ ſit etiam in prima cathedra, & in Metropoli Conſtantini. A

SCHOL. BALS. Vt videtur, non erant ordinati, nec conſtituti throni eccleſiarum: & propterea ſtatuerunt patres eos præponi qui priùs ordinati fuerant. Hoc autem hodie locum non habet: ſed ſecundùm declarationem factam ab imperatore domino Leone ſapiente, quæ in ſanctiſſimæ magnæ Dei eccleſiæ Chartophylacio repoſita eſt, eccleſiarum throni honorantur. Ius autem prioritatis, ſi ita dici poſſit, in clericorum ordinibus locum habet. Honoratur enim vnuſquiſque prout eſt prior tempore: in gradu autem omnium eccleſiaſticorum officiorum hoc non ſeruatur: ſed ex voluntate antiſtitum qui eos ordinant, ſtatus eorum honoratur, quòd officia gradus abuſiuè vocentur. Gradus enim & ordines propriè dicimus, ſacerdotum coordinationem, diaconorum, ſubdiaconorũ, & lectorum. B C

CANON XC.

De Quodvultdeo epiſcopo. Præterea de Quodvultdeo Centuriato: quoniam cùm aduerſarius eius petiuiſſet vt ad noſtram ſynodum introduceretur, interrogatus an velit cum ipſo apud epiſcopos experiri, primum quidem eſt pollicitus: alio autem die hoc ei non placere reſpondit, & receſſit: placuit omnibus epiſcopis vt nemo ipſi Quodvultdeo communicet, donec eius negotium finem acceperit. Et enim auferri epiſcopatum, ante ſui negotij exitum, nulli poteſt Chriſtiano videri.

SCHOL. BALS. Accuſauit quiſpiam dictum epiſcopum. Et accuſatus interrogatus eſt, an velit cum aduerſario apud ſynodum litigare. Is autem pollicitus, paulo pòſt recuſauit, & receſſit: & ſynodus decreuit neminem ei communicare, donec fuerit iudicatus. Epiſcopatum autem ei non auferre, D

σωζομένου ἔτι μὲν τοῦ δικαίου τῶν πρωτευόντων τῆς Νουμηδίας καὶ Μαυριτανίας, περὶ τοῦ χαρτοθεσίου καὶ ματρικίου τῆς Νουμηδίας. Ἔπειτα ἤρεσεν πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις τοῖς ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ὑπογράψασιν, ἵνα ὁ ματρίκιον καὶ ἀρχαιότυπον τῆς Νουμηδίας, καὶ εἰς τὴν πρώτην καθέδραν ᾖ, καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν Κωνσταντίνην.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν οὐκ ἐπεζήτησαν ἔτι οὐδὲ ὡρίσθησαν κατὰ τὸν τότε καιρὸν οἱ θρόνοι τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ διὰ τοῦτο ὥρισαν οἱ πατέρες προτιμᾶσθαι τοὺς πρεσβυγενεστέρους χειροτονηθέντας. σήμερον δὲ τοῦτο οὐκ ἐνεργεῖ· ἀλλὰ κατὰ τὴν γενομένην ὑποτύπωσιν παρὰ τοῦ βασιλέως Κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, τὴν καὶ ἐν τῷ Χαρτοφυλακίῳ τῆς ἁγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἀποκειμένην οἱ θρόνοι τιμῶνται τῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀναφαινόμενος δίκαιον τῆς πρεσβυγενεσίας, ἐνεργεῖ εἰς τὰ τῶν κληρικῶν τάγματα. τιμᾶται γὰρ ἕκαστος κατὰ τὴν πρεσβυγενεσίαν τοῦ χρόνου τῆς οἰκείας χειροτονίας. ἐπὶ δὲ τῶν βαθμῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχοντικίων πῶς τοῦτο οὐ φυλάττεται, ἀλλὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν τῶν σφραγιζόντων ἀρχιερέων ἡ στάσις φιλοτιμεῖται. καὶ ὅτι μεταγενέστερος προτιμᾶται τοῦ πρεσβυγενεστέρου, θαυμάζω.

Κανὼν ϟʹ.

Περὶ Κουοδβουλτδέου ἐπισκόπου. Περὶ Κουοδβουλτδέου ἔτι μὲν τοῦ Κεντουριάτου, ἐπειδὴ τοῦ ἐναντίου αὐτοῦ αἰτησαμένου παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ εἰσενεχθῆναι συνόδῳ, ἐρωτηθεὶς, εἰ ἄρα βούλεται μετ' αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἐπισκόποις ἀποπειραθῆναι, πρῶτον μὲν ὑπέσχετο, τῇ δὲ ἄλλῃ ἡμέρᾳ τοῦτο μὴ ἀρέσκειν αὐτῷ ἀπεκρίνατο, καὶ ἀνεχώρησεν· ἤρεσεν πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις, ἵνα μηδεὶς τῷ αὐτῷ Κουοδβουλτδέῳ κοινωνήσῃ, ἕως οὗ ὁ κατ' αὐτὸν πρᾶγμα περατωθῇ· τὸ γὰρ ἐπισκοπὴν ἀπ' αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι πρὸ τῆς ἐκβάσεως τοῦ κατ' αὐτὸν πράγματος, οὐδενὶ Χριστιανῷ δύναται δοκεῖν.

Ἑρμηνεία.

Κατηγόρησέ τις τοῦ ῥηθέντος ἐπισκόπου. καὶ ἠρωτήθη ὁ κατηγορηθεὶς, εἰ βούλεται παρὰ τῇ συνόδῳ μετὰ τοῦ κατηγόρου δικάσασθαι. ὁ δὲ ὑποσχόμενος, μετὰ μικρὸν παρῃτήσατο, καὶ ἀνεχώρησε· καὶ ἡ σύνοδος ἐψηφίσατο μηδένα αὐτῷ κοινωνῆσαι ἕως οὗ δικασθῇ· τὴν δὲ ἐπισκοπὴν ἀπὸ τοῦ κατηγορηθέντος μὴ ἀφαιρεθῆναι. δείκνυται οὖν κἀκ τούτου ὅτι κἂν ὑπὸ κατηγορίαν γένηταί τις καὶ ὑπὸ ἀφορισμὸν,

ἕως οὗ λυθῇ τὸ κατ' αὐτοῦ δικαστήριον, ἐπίσκοπός ἐστι, καὶ τῆς ἐπισκοπῆς οὐκ ἐξωθεῖται.

Κανὼν ϟα'.

Περὶ Μαξιμιανοῦ ἐπισκόπου. Περὶ Μαξιμιανοῦ δὲ τοῦ Βαγαϊσίου, ἤρεσεν ἐκ τῆς συνόδου γράμματα δοθῆναι καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν λαὸν, ἵνα κἀκεῖνος ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς ἀναχωρήσῃ, κἀκεῖνοι ἑαυτοῖς ἄλλον ἀναζητήσωσιν.

Ἑρμηνεία.

Οὗτος ὁ κανὼν προσωπικός ἐστι· καὶ ἑρμηνείας οὐ δεῖται.

B

Κανὼν ϟβ'.

Ὥστε τοὺς χειροτονουμένους ἐπισκόπους ἀπὸ τῶν χειροτονούντων αὐτοὺς ἐπιστολὰς λαμβάνειν, ἐν αἷς ἥ τε ἡμέρα καὶ ὁ ὕπατος προσφέρεται. Ἔπειτα ἤρεσεν, ἵνα οἵτινες δήποτε μετὰ ταῦτα χειροτονῶνται διὰ τῶν τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας, γράμματα λάβωσι παρὰ τῶν χειροτονούντων αὐτοὺς, τῇ χειρὶ αὐτῶν ὑπογεγραμμένα, περιέχοντα τὸν ὕπατον, καὶ τὴν ἡμέραν, ὥστε μηδεμίαν ἀμφισβήτησιν περὶ ὑστέρων ἢ προτέρων ἀναφυῆναι.

Ἑρμηνεία.

C

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἀλυσιτελής ἐστι, διὰ τὸ τὴν πρεσβυγένειαν μὴ ὠφελεῖν τοὺς ἐπισκόπους· εἰς δὲ τοὺς ἄλλους ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς χρησιμεύει. γίνονται γὰρ κατὰ τὴν τούτου περίληψιν τοῖς χειροτονουμένοις πιττάκια μετὰ μηνολογήματος εἰς δήλωσιν τῆς πρεσβυγενείας.

Κανὼν ϟγ'.

D

Περὶ τοῦ, τοὺς κἂν ἅπαξ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνῶντας, μὴ δύνασθαι ὑπὸ ἄλλων προχειρίζεσθαι. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε ἐν ἐκκλησίᾳ κἂν ἅπαξ ἀναγνῷ, ἀπ' ἄλλης ἐκκλησίας πρὸς κλήρωσιν μὴ καταδέχηται. καὶ ὑπέγραψεν· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας τῷ παρόντι ψηφίσματι συνῄνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. Ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς μὲν λέγουσι περὶ τοῦ κανόνος τούτου, ὅτι βούλεται τὸν καταταγέντα κληρικὸν εἰς ἐκκλησίαν, μὴ δέχεσθαι μηδὲ χειροτονεῖσθαι παρὰ ἑτέρου ἐπισκόπου, κἂν ἅπαξ ἀνέγνω εἰς ἣν κατετάγη ἐκκλησίαν· προεβάλλοντο γάρ τινες ὡς δικαιολόγημα τὸ μὴ λογίζεσθαι κληρικὸν ἐκκλησίας, τὸν ἅπαξ ἐν αὐτῇ ἀναγνόντα. ἕτεροι δὲ λέγουσιν ὅτι τὸ τοιοῦτον δικαιολόγημα σαθρόν ἐστιν.

A donec fuerit ſolutum aduerſus eum iudicium. Eſt enim epiſcopus, nec ex epiſcopatu detruditur.

CANON XCI.

De Maximiano epiſcopo. De Maximiano autem epiſcopo Bagaienſi placuit literas dari ex ſynodo, & ad ipſum, & ad populum, vt & ille cedat epiſcopatu, & illi alium ſibi quærant.

SCHOL. BALS. Hic canon eſt perſonalis, & interpretatione non eget.

CANON XCII.

Vt epiſcopi qui ordinantur ab iis qui ipſos ordinant, epiſtolas accipiant, in quibus dies & conſul proferatur. Deinde placuit, vt qui poſthac ordinantur per Africæ prouincias, ab iis qui illos ordinant, literas accipiant ipſorum manu ſubſcriptas, cōſulem & diem continentes: vt nulla de poſterioribus vel prioribus controuerſia exoriatur.

SCHOL. BALS. Hic quoque canon eſt inutilis, eo quòd prior creatio non adiuuet epiſcopos: in aliis autem gradibus eccleſiaſticis eſt vtilis. Fiunt enim, vt hoc canone cōprehenditur, iis qui ordinantur, pittacia cum menſium ac dierum ſupputatione ad prioris creationis declarationem.

CANON XCIII.

Vt qui ſemel in eccleſia legerunt, non poſſint ab eccleſia promoueri. Similiter placuit, vt quicunque in eccleſia vel ſemel legerit, ab alia eccleſia ad clericatum non detineatur. Et ſubſcripſit Aurelius epiſcopus eccleſiæ Carthaginenſis, Præſenti decreto conſenſi, & lecto ſubſcripſi. Similiter & reliqui epiſcopi ſubſcripſerunt.

SCHOL. BALS. Nonnulli dicunt de hoc canone, quòd vult, clericum, qui eſt in eccleſia ordinatus, non admitti nec ordinari ab alio epiſcopo, ſi vel ſemel tantùm in eccleſia legerit. Ad ſuam enim cauſam defendendā allegabant, quòd non exiſtimaretur clericus eccleſiæ, qui in ea ſemel legit. Alij autem dicunt hanc non eſſe ſatis firmam rationem.

Ex eo enim quòd ordinatus fuerit & characterem ſuſceperit, fit quiſpiam clericus, etiamſi in eccleſia non legerit: & interpretantur canonem de iis qui ſolam tonſuram ab antiſtite acceperunt, & ex cōſuetudine, tanquam pro forma lectionis, dixerunt epiſtolam ad Timotheum, ſeu, Fili Timothee ſis ſobrius in omnibus: & dicunt ex præſenti canone non poſſe eos à manu eius qui illos ordinauit, propter ſolam epiſcopi tonſuram, ſine eius voluntate tranſire, & ad aliam eccleſiam tranſilire. Etſi enim non ſunt in clerum ordinati, ſed tamen epiſcopalem tonſuram ſuſceperunt, & exiſtimantur eſſe pars eccleſiæ eius qui illis manus impoſuit. Et ij videntur canonem accuratiùs interpretari.

In hac ſynodo declarantur quæ geſta ſunt à legatis epiſcopis vltra mare miſſis, ſub clariſſimo Imperatore Theodoſio Auguſto, & Rumorida illuſtriſſimo conſule, viij. Calend. Septēb. Carthag. in eccleſia Secūdi.

Aurelius epiſcopus in vniuerſali ſynodo præſidens, adſtantibus epiſcopis dixit, Ratione exigente veſtra fraternitas à mea mediocritate in hanc ſynodum deducta eſt. Iam olim enim, vt veſtra meminit ſanctitas, dicta ſynodo miſimus fratres noſtros vltra mare legatos: quos oportebat in veſtra ſanctitatis conuentu progreſſum obitæ legationis narrare. Nam & ſi heſterno die de re eadem ſedentes, ex rebus eccleſiaſticis diligenter ea quæ fecerūt, tractauimus, oportet tamen hodie heſternæ diei tractatū actūs eccleſiaſticū cōfirmare, propter epiſcopos prouinciarū Africæ, qui in præſenti ſynodo non aderāt. Rerum itaque ordo exigit, vt in primis à fratribus & conſacerdotibus noſtris, qui ad hanc ſynodum, ſiue ex Bizacio, ſiue ex Mauritania acceſſerunt, quæramus, quomodo conferre ſtatuant præſenti ſynodo. Et cùm attuliſſent Philologius, Geta, Venuſtianus, Felicianus, Epiſcopi Byzacenæ prouinciæ, literas legationis, quæ & lectæ ſunt: præterea autem cùm attuliſſent Lucianus & Siluanus legati Mauritaniæ

A ἀπὸ μόνου γὰρ τοῦ καταγῆναι καὶ σφραγισθῆναι κληρικός τις γίνεται, κἂν ἐπ᾽ ἐκκλησίας οὐκ ἀναγνῷ· καὶ ἑρμηνεύουσι τὸν κανόνα εἰς τοὺς δεξαμένους μόνην ἐπικουρίδα παρὰ ἀρχιερέως· καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν εἰπόντας ἐν εἴδει ἀναγνώσματος τὴν πρὸς Τιμόθεον ἀποστολικὴν ἐπιστολήν, ἤγουν τό, τέκνον Τιμόθεε νῆφε ἐν πᾶσι. καὶ λέγουσι μηδὲ τούτους δύνασθαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σφραγίσαντος αὐτοὺς διὰ μόνης ἐπικουρίδος ἐπισκόπου μεταπίπτειν χωρὶς γνώμης ἐκείνου, καὶ εἰς ἑτέραν ἐκκλησίαν μεταβαίνειν. κἂν γὰρ B οὐκ ἔφθασαν καταταγῆναι εἰς κλῆρον, ἀλλ᾽ ὅμως σφραγίδα ἐπισκοπικὴν ἐδέξαντο, καὶ λογίζονται μέρος τῆς ἐκκλησίας τοῦ χειροθετήσαντος αὐτούς. καὶ δοκοῦσί μοι οὗτοι μᾶλλον, ἀκριβέστερον τὸν κανόνα ἑρμηνεύειν.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ἐμφανίζονται τὰ πραχθέντα ὑπὸ τῶν πέραν τῆς θαλάσσης ἀποσταλέντων τοποτηρητῶν ἐπισκόπων, ἐπὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ Αὐγούστου, καὶ Ρουμερίδου τοῦ λαμπροτάτου ὑπάτου, τῇ πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν Σεπτεμβρίων C ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν Σεκουνδου.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος συμπάσῃ τῇ συνόδῳ προκαθίσας παρεστώτων τῶν διακόνων εἶπεν· Λόγου ἀπαιτήσαντος ἡ ὑμετέρα ἀδελφότης παρὰ τῆς ἐμῆς μετριότητος εἰς ταύτην τὴν σύνοδον προετράπη. ἐκ πάλαι γάρ, ὡς μέμνηται ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη, συνόδου χρηματισάσης ἀπεστείλαμεν ἀδελφοὺς ἡμῶν πρὸς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης τοποτηρητάς, οὓς ἔχρην ἐν τῇ συνελεύσει τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης τὴν κίνησιν διηγήσασθαι τῆς ἐξανυθείσης πρεσβείας· καὶ κἂν εἰ τῇ D χθεσινῇ ἡμέρᾳ περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος καθεσθέντων ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐπιμελῶς, ἃ ἔπραξαν, ἐψηλαφήσαμεν· ὅμως πρέπει σήμερον τὴν διαζήτησιν τῆς χθεσινῆς ἡμέρας τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις ἐκβεβαιῶσαι, διὰ τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀφρικῆς, τοὺς μὴ παραγενομένους ἐν τῇ παρούσῃ συνόδῳ. ἡ τάξις οὖν ἀπαιτεῖ τῶν πραγμάτων ἵνα ἐν πρώτοις παρὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συνιερέων ἡμῶν τῶν πρὸς ταύτην τὴν σύνοδον, εἴτε ἐκ τοῦ Βυζακίου εἴτε ἀπὸ Μαυριτανίας παραγενομένων, ζητήσωμεν πῶς συμφέρειν ψηφίζονται τῇ παρούσῃ συνόδῳ. καὶ προσενεγκόντων Φιλολογίου, Γέτα, Βενουστιανοῦ, Φιλικιανοῦ, τῶν ἐπισκόπων τῆς Βυζακινῆς χώρας, τὰ γράμματα τῆς τοποτηρησίας, τὰ καὶ ἀναγνωσθέντα, ἔτι δὲ προσενεγκόντων Λουκιανοῦ καὶ Σιλβανοῦ, τῶν τοποτηρητῶν τῆς Μαυριτανίας

χώρας τῆς Σιτιφένσης τὰ γράμματα τῆς τοποτηρησίας, καὶ τούτων ἀναγνωσθέντων, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τούτων τῶν ἐγγράφων ἡ ὑφὴ τοῖς πεπραγμένοις συζευχθείη. περὶ τῶν τῆς Βυζακίου ἐπισκόπων, Νουμήδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· προσέχομεν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους ἡμῶν τοὺς τῆς Βυζακίνης χώρας καὶ Μαυριτανίας Σιτιφένσης εἰς τὴν σύνοδον τοποτηρητὰς ἀποστεῖλαι. νῦν ζητήσωμεν, ἐὰν τοποτηρηταὶ τῆς Νουμηδίας παραγένωνται, ἢ δηλαδὴ τῆς Τριπολιτάνης χώρας, ἢ τῆς Καισαρειανῆς Μαυριτανίας. Περὶ τῶν τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης ἐπισκόπων, Λουκιανὸς καὶ Σιλβανὸς ἐπίσκοποι τοποτηρηταὶ τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης χώρας εἶπον· βραδέως πρὸς τοὺς τῆς Καισαρειανῆς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἡ συνοδικὴ ἦλθεν, ἐπεὶ κἀκεῖνοι λοιπὸν εἶχον φθάσαι, ὅμως πάντες ἐλεύσονται· καὶ θαῤῥοῦμεν περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, ὅτι εἴ τι δήποτε ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πραχθήσεται, καὶ αὐτοὶ ἀναμφιβόλως τὰς ἰδίας συναινέσεις παρέξοιεν. Περὶ τῶν τῆς Νουμηδίας ἐπισκόπων, Ἀλύπιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἡμεῖς μὲν ἀπὸ τῆς Νουμηδίας ἤλθομεν, ἐγώ τε καὶ οἱ ἁγιώτατοι ἀδελφοὶ Αὐγουστῖνος καὶ Ποσείδιος· ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς αὐτῆς Νουμηδίας τοποτηρηταὶ πεμφθῆναι οὐκ ἠδύναντο, ὅτι ἀκμὴν ἐν θορύβῳ τοῦ Τιρωνάτου οἱ ἐπίσκοποι ἰδίαις ἀνάγκαις ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν ἀπασχολοῦνται ἐμποδιζόμενοι. ἐπεὶ καὶ τὴν συνοδικὴν τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης τῷ ἁγιωτάτῳ γέροντι Ξανθίππῳ ὡς ἀνήγαγον, συνεῖδεν περὶ τῆς παρούσης ζητήσεως σύνοδον καταμηνυθῆναι, ὅπως καταρτισθεῖσα τοποτηρησία, πρὸς ταύτην ἀποσταλῇ τὴν σύνοδον, ἀλλὰ δευτέροις γράμμασιν ἐμοῦ τοῦτο ἀναμνήσαντος, ἀπελογήσατο δι᾽ οἰκείων γραμμάτων περὶ τοῦ ἀπὸ τῶν Τιρώνων ἐμποδισμοῦ, ὡς ἀνωτέρω εἶπον. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὐκ ἔστιν ἀμφίβολον, ὅτι οἱ προλεχθέντες ἀδελφοὶ καὶ συνεπίσκοποι ἡμῶν οἱ ἐκ τῆς Νουμηδίας, ὅτε τὰ πεπραγμένα τῆς συνόδου λάβωσιν, εὐθέως καὶ τὰς ἰδίας παρέξουσιν συναινέσεις, καὶ εἰς πέρας ἀγαγεῖν σπουδάσουσιν, ὅσα δήποτε ἀρέσουσιν. ἀνάγκη τοίνυν ἐστὶ τῇ φροντίδι τῆς καθέδρας ταύτης προνοηθῆναι, τοῦτ᾽ αὐτὸ τοῖς προλεχθεῖσιν ἐμφανὲς καταστῆναι. Περὶ τῶν Τριπολιτανῶν ἐπισκόπων. Περὶ τῶν ἀπὸ Τριπόλεως ἀδελφῶν ἡμῶν, τοῦτο ἠδυνήθην γνῶναι, ὅτι Δουλκίτιον ἀδελφὸν ἡμῶν ἀπέστειλαν τοποτηρητήν. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἀπαντῆσαι οὐκ ἠδυνήθη, τοῦτο τινες τῶν τέκνων ἡμῶν διεβεβαιώσαντο ἐλθόντες ἐκ τῆς προλεχθείσης χώρας, ὅτι ὁ μνημονευθεὶς Δουλκίτιος εἰς πλοῖον εἰσῆλθεν· καὶ διὰ πι-

A *regionis Sitifenſis literas legationis, eaque lecta eſſent, Aurelius epiſcopus dixit, Horum ſcriptorum contextus actis coniungatur. De Byzacij epiſcopis Numidius epiſcopus dixit, Animaduertimus confratres & coëpiſcopos noſtros Byzacenæ prouinciæ, & Mauritaniæ Sitifenſis ad ſynodum legatos miſiſſe: nunc quæramus an legati Numidiæ acceſſerunt, vel Tripolitanæ ſcilicet regionis, vel etiam Cæſarianæ Mauritaniæ. De Mauritaniæ Sitifenſis epiſcopis Lucianus & Syluanus epiſcopi Mauritaniæ Sitifenſis regionis legati dixerunt, Sero ad Cæſarianæ fratres noſtros* B *ſynodica peruenit. Illi enim deinceps anticipaſſent, omnino tamen venient: & de eorum animis confidimus, quòd ſi quid vnquam in hac ſynodo fiet, ipſi quoque ſine dubio priuatim aſſentientur.*

De Numidiæ Epiſcopis Alipius Numidiæ eccleſiæ epiſcopus dixit, Nos quidem ex Numidia venimus, ego & ſanctiſſimi fratres, Auguſtinus & Poſidius: Sed legati è Numidia mitti non potuere, quòd ſint in maximis perturbationibus. Tyronati etiam epiſcopi propriis neceſſitatibus in ſuis ciuitatibus impediti retinentur. Nam & veſtræ ſanctitatis ſynodalem ſanctiſſimo ſeni Xanthippo poſtquam C *detuli, ſtatuit pro præſenti quæſtione ſynodum indicere, vt plena legatio mitteretur ad hanc ſynodum. Sed cùm ego binis ei literis id in memoriam reuocaſſem, reſpondit per proprias literas de impedimento Tyronorũ, vt dixi. Aurelius epiſcopus dixit, Nõ eſt dubium quin prædicti fratres & coëpiſcopi ex Numidia, quando ſynodi acta acceperint, ſtatim quoque proprios conſenſus præbebunt, & ad finem deducere ſtudebũt quæcunque placuerint. Neceſſe eſt ergo hoc huius ſedis ſollicitudine prouideri, vt fiat prædictis manifeſtum. De Tripolitanis epiſcopis. De fratribus noſtris ex Tripoli cognoſcere potui, quòd Dulcitium fratrem no-* D *ſtrum miſerunt legatum. Sed quia ſe ſiſtere non potuit, quidam ex noſtris filiis hoc affirmarunt, qui ex prædicta regione venerant, quòd prædictus Dulcitius nauem ingreſſus eſt: & creden-*

dum eſt aliquam ei moram ex tempeſtate euenisse, quæ cogit eum tardiùs venire: tamen de eo quoque, ſi veſtræ dilectioni placeat, eadem forma ſeruetur, vt quæ ſynodo viſa fuerint, ad ſynodum mittantur. Ab omnibus epiſcopis dictum eſt, Quæ à tua ſanctitate definita ſunt, placent.

SCHOL. BALS. Multa quidem hæc ſcriptura perſequitur de iis qui loci conſeruatores ad ſynodum non miſerunt. Cùm autem aliqui pro eis reſpondiſſent, viſum eſt eis veniam eſſe dandam, ſi illi quoque ea ſuſceperint quæ placent ſynodo.

CANON XCIIII.

De conueniendis Donatiſtis. Aurelius epiſcopus dixit, Quod venit ad veſtræ dilectionis tractationem, exiſtimo debere eccleſiaſticis actis confirmari. Veſtrum enim omnium ſuggeſtio hoc propoſuit, debere vnumquemque noſtrum in propria ciuitate per ſe cum Donatiſtarum principibus congredi, vel ſibi alium vicinum adiungere, vt his ſimiliter in vnaquaque ciuitate, & loco, per magiſtratus, vel eos qui primas partes ferunt, in iiſdem locis conueniant. Hoc ſi omnibus placet, edicatur. Ab omnibus dictum eſt, Omnibus placet: & hoc omnes noſtra ſubſcriptione confirmauimus. Petimus præterea, vt epiſtolis, quæ debent à ſynodo mitti ad magiſtratus, tua pro omnibus ſanctitas ſubſcribat. Aurelius epiſcopus dixit, Si videatur veſtræ dilectioni, forma congreſſionis cum illis legatur, vt hunc proſecutionis tenorē omnes ſi places teneamus. Ab omnibus epiſcopis dictum eſt, legatur. Latus notarius legit.

SCHOL. BALS. Forma congreſſionis cum Donatiſtis, & quæ in præſenti ſynodo dicta ſunt, ſunt Donatiſtis ſpecialia.

CANON XCV.

Ille epiſcopus catholicæ eccleſiæ dixit, Quod ab auctoritate ampliſſima illius ſedis nobis permiſſū ſit, petimus à veſtra veneratione vt legatur, eáque id ad effectum deduci iubeat. Lecta autem iuſſione, & actis coniuncta, dixit epiſcopus vniuerſalis eccleſiæ, Quod per veſtram veneratio-

A ςεῦσαί τινα προολκὴν ἐκ τοῦ χειμῶνος αὐτῷ συμβῆναι, ὃ αὐτὸν ἀναγκάσασθαι βραδῦναι· ὅμως καὶ περὶ τούτου, ἐὰν ἀρέσκῃ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὁ αὐτὸς τύπος φυλαχθείη, ἵνα τὰ ἀρέσαντα τῇ συνόδῳ πρὸς αὐτοὺς ἀποσταλῶσι. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· τὰ ὁρισθέντα ὑπὸ τῆς σῆς ἁγιωσύνης, πᾶσιν ἀρέσκει.

Ἑρμηνεία.

Πολλὰ μὲν ἡ γραφὴ αὕτη διέξεισι περὶ τῶν μὴ σταλέντων εἰς τὴν σύνοδον τοποτηρητῶν. ἀπολογησαμένων δὲ ὑπὲρ ἐκείνων τινῶν, ἔδοξε συγ-B γνωμονηθῆναι αὐτοὺς εἰ κἀκεῖνοι δέξωνται ὅσα τῇ συνόδῳ ἀρέσκει.

Κανὼν ϟδ'.

Περὶ τοῦ, τοῖς Δονατισταῖς συνελθεῖν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Τὸ εἰς ψηλάφησιν ἐλθὸν τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, λογίζομαι ὀφείλειν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις βεβαιωθῆναι. ἡ γὰρ ὑπόμνησις πάντων ὑμῶν, τοῦτο προεβάλετο, ὀφείλειν ἕνα ἕκαστον ἡμῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει καθ' ἑαυτὸν συνελθεῖν τοῖς ἄρχουσι τῶν Δονατιστῶν, ἢ προσζεῦξαι ἑαυτῷ γείτονα, ἕτερον, ἵνα C ὁμοίως τοῖς τοιούτοις ἐν ἑκάστῃ πόλει καὶ τόπῳ διὰ τῶν ἀρχόντων ἢ τῶν πρῶτα φερόντων ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις συνέλθωσιν. τοῦτο ἐὰν ἀρέσκῃ πᾶσι, παραγγελθείη. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· Πᾶσιν ἀρέσκει· καὶ πάντες τοῦτο τῇ ἡμετέρᾳ ὑπογραφῇ ἐκυρώσαμεν. αἰτοῦμεν ἔτι μὴν, ἵνα ταῖς ἐπιστολαῖς, ταῖς ὀφειλούσαις ἐκ τῆς συνόδου πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἀποπεμφθῆναι, ὑπὲρ πάντων ἡ σὴ ὑπογράψῃ ἁγιωσύνη. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐὰν δοκῇ τῇ ὑμετέρᾳ ἀ-D γάπῃ, ὁ τύπος τῆς πρὸς ἐκείνους συνελεύσεως ἀναγνωσθείη, ὅπως τοῦτον τὸν τόνον τῆς ἐπακολουθήσεως πάντες, ἐὰν ἀρέσκῃ, κρατήσωμεν. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· Ἀναγνωσθείη. Λαῖτος νοτάριος ἀνέγνω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ τύπος τῆς πρὸς τοὺς Δονατιστὰς συνελεύσεως, καὶ τὰ ἐν τῇ παρούσῃ συνελεύσει λαληθέντα, ἰδικά εἰσι περὶ τῶν Δονατιστῶν.

Κανὼν ϟε'.

Ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἶπεν· Τὸ παρὰ τῆς αὐθεντείας ἐκείνης τῆς μεγίστης καθέδρας ἡμῖν ἐπιτραπὲν αἰτοῦμεν τὴν ὑμετέραν τιμιότητα ἀναγνωσθῆναι, καὶ εἰς πέρας ἀχθῆναι κελεῦσαι. ἀναγνωσθείσης δὲ τῆς κελεύσεως καὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐντεθειμένης, ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἶπεν· Τὸ διὰ τῆς ὑμετέρας τιμιότητος

πρὸς τοὺς Δονατιστὰς ὀφείλει ἀπενεχθῆναι ἐντολικὸν, ἀκοῦσαι, καὶ πεπραγμένοις ἐμβαλεῖν, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀποκομίσαι καταξιώσατε, καὶ τὴν τούτων ἀπόκρισιν πάλιν διὰ τῶν ὑμετέρων πεπραγμένων ἡμῖν ἐμφανίσαι. συνερχόμεθα ὑμῖν αὐθεντικῶς ἀποσταλέντες ἐκ τῆς ἡμετέρας καθολικῆς συνόδου, ἐπιθυμοῦντες χαρῆναι περὶ τῆς ὑμετέρας διορθώσεως. ἐπιστάμεθα γὰρ τὴν ἀγάπην τοῦ κυρίου εἰπόντος, μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί· ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. ὑπέμνησεν δὲ διὰ τοῦ προφήτου, ὥστε ἔτι μὴν καὶ τοῖς μὴ βουλομένοις λέγεσθαι ἀδελφοῖς ἡμῶν, λέγειν ἡμᾶς, ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐστέ. ταύτην τοίνυν τὴν ἐξ ἀγάπης εἰρηνικὴν ἐρχομένην ἡμετέραν ἀνάμνησιν, ἐξουθενῆσαι οὐκ ὀφείλετε, ἵνα ἐάν τί ποτε ἀληθείας ἔχειν ἡμᾶς οἴεσθε, ἀντιλαβέσθαι τούτου μὴ ἀμφιβάλητε· τοῦτ᾽ ἔστιν ἵνα συναχθείσης συνόδου ὑμῶν ἐπιλέξοισθε ἐξ ὑμῶν αὐτῶν τοὺς ὀφείλοντας τὸ πρᾶγμα ἐμπιστευθῆναι τῆς τοιαύτης ὑμῶν δικαιολογίας· ὅπως καὶ ἡμεῖς δυνηθῶμεν τὸ αὐτὸ ποιῆσαι· τοῦτ᾽ ἔστιν, ἵνα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδου ἐπιλεγῶσιν οἱ ὀφείλοντες μετὰ τῶν ἐξ ὑμῶν ἐπιλεγέντων ἐν ὡρισμένῳ τόπῳ καὶ καιρῷ, πᾶν τὸ τῆς ζητήσεως ἐχόμενον, ὃ τὴν ὑμετέραν ἀφ᾽ ἡμῶν κοινωνίαν χωρίζον, εἰρηνικῶς ἐξετάσαι· κἂν ὀψέ ποτε τῇ βοηθείᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ θεοῦ, τέλος ἡ παλαιὰ δέξηται πλάνη, μήποτε διὰ πεῖσμα ἀνθρώπων ἀσθενεῖς ψυχαὶ καὶ ἄπειροι λαοὶ, ἱεροσύλῳ τινὶ χωρισμῷ ἀπόλωνται. ἐὰν γὰρ τοῦτο ἀδελφικῶς καταδέξησθε, εὐχερῶς ἡ ἀλήθεια διαφανήσεται· εἰ δὲ τοῦτο ποιῆσαι μὴ θελήσητε, ἡ ἀπιστία ὑμῶν εὐθέως γνωρισθήσεται. καὶ ἀναγνωσθέντος τοῦ τοιούτου τύπου, ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, πάνυ ἀρέσκει· τοῦτο γενήσεται. καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνῄνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Αὕτη ἡ σύνοδος κατὰ τῶν Δονατιστῶν πρεσβευτὰς πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας ἀποστέλλει· τῷ ἐνδοξοτάτῳ βασιλεῖ Ὀνωρίῳ Αὐγούστῳ τῷ ἕκτῳ ὑπάτῳ, τῇ πρὸ ις΄. καλανδῶν Ἰουλίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς βασιλικῆς Σεκούνδου. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πρεσβείαν ἀνεδέξατο Θεάσιος καὶ Εὐόδιος κατὰ τῶν Δονατιστῶν. ἐν ᾗ συνόδῳ συνετάχθη κομμονιτόριον περιέχον οὕτως.

Ἑρμηνεία.

Οὔτε τὰ ἐν τῇ παρούσῃ ὁμιλίᾳ ἑρμηνείας δέονται. ἰδικὰ γάρ εἰσι περὶ Δονατιστῶν.

A *nem debet ad Donatiſtas deferri mandatum, audire, & actu inſerere, & ad ipſos deportari curare velitis. & eorum rurſus reſponſionem per veſtra acta nobis oſtendere. Vobiſcum congredimur authenticè, miſſi à noſtra authentica ſynodo, cupientes de veſtra correctione lætari. Scimus enim dilectionem domini qui dixit, Beati pacifici, quoniam ipſi filij Dei vocabuntur. Nos quoque per prophetam admonuit, vt ijs etiam qui nolunt dici fratres noſtri, dicamus, Fratres noſtri eſtis. Hanc ergo noſtram ex pacifica dilectione ad vos proficiſcentem admonitionem pro nihilo ducere nō debetis: vt ſi quid nos veritatis habere exiſtimatis, id apprehendere ne dubitetis: id eſt, vt noſtra coacta ſynodo eligatis ex vobis ipſis quibus veſtræ eiuſmodi cauſæ probandæ negotium committi debeat. Vt nos quoq; hoc ipſum facere poſſimus, & ex noſtra ſynodo eligantur, qui debēt cum ijs qui ex vobis electi fuerint, ſtatuto loco & tempore, quidquid eſt controuerſiæ, quod noſtram à vobis communionem ſeparat, pacificè examinare, vt vel tandem aliquando auxilio domini noſtri antiquus finem error accipiat, ne vtique propter hominum perſuaſionem, imbecillæ animæ, & imperiti populi, ſacrilega aliqua ſeparatione pereant. Si hoc enim fraternè admiſeritis, veritas facile apparebit. Si hoc autem facere nolueritis, infidelitas veſtra ſtatim cognoſcetur. Et hac forma cognita, ab omnibus epiſcopis dictum eſt, Hoc valde placet: fiet. & ſubſcripſerunt: Aurelius epiſcopus Carthaginenſis eccleſiæ, præſenti decreto conſenſi: & lecto ſubſcripſi. Similiter & reliqui epiſcopi ſubſcripſerunt.*

Hæc ſynodus aduerſus Donatiſtas legatos ad imperatores miſit: clariſſimo imperatori Honorio Auguſto ſextùm conſuli vi. Cal. Iulias Carthagine in eccleſia Baſilicæ Secūdi. In hac ſynodo legationē acceperunt Theaſius & Euodius aduerſus Donatiſtas: in qua ſynodo compoſitum eſt commonitorium.

SCHOL. BALS. Nec ea quæ ſunt in præſenti collocutione, interpretatione indigent. Sunt enim Donatiſtarum ſpecialia.

CANON XCVI.

Commonitorium quod acceperunt qui legati fuerũt aduerſus Donatiſtas. Cõmonitorium fratribus Theaſio & Euodio, miſſis legatis à ſynodo Carthaginen. ad clariſſimos & religioſiſſimos imperatores. Quando Dei auxilio ad religioſiſſimos imperatores acceſſerint, eis aperiat, quomodo plena libertate in ſuperioris anni ſynodo Donatiſtarũ primates ad acta ciuilia conuenire admoniti fuere, vt ſi ſuũ dogma tueri confiderẽt, aliquibus idoneis ex eodem numero electis, nobiſcũ pacificè contenderent, & mãſuetudine Chriſtiana nobis citra dubitationẽ oſtenderent, ſi quid veritatis tenerent: Vt ex eo catholica ſinceritas, quæ iam olim ſuperioribus illuxit tẽporibus, nunc quoque ſimiliter per contradicentium ignorantiam & pertinaciã cognoſcatur. Sed quia non ſatis fidebant, ferè nihil auſi ſunt reſpõdere. Quare quoniã epiſcopale & pacificum in eos impletum eſt officium, & illi veritati reſpondere non valentes, ad execrandas violẽtias conuerſi sũt, vt multos epiſcopos & multos clericos, vt de laicis taceã, inſidiis appetãt, & præterea etiam aliquas eccleſias inuaſerunt, & alias inuadere conati ſunt, eorũ eſt deinceps humanitatis prouidere, vt catholica eccleſia, quæ eos pio in Chriſto vtero genuit, & fidei confirmatione aluit, eorũ quoque prouidẽtia muniatur, ne fortè audaces & temerarij homines, in religioſis eorum temporibus, terrore aliquo in bonos populos dominatum obtineant: quoniam eos perſuadentes corrumpere non poſſunt. Cognitũ enim eſt, & legibus ſæpe proclamatur, quænam eorum qui ſeparatam habent congregationem, execrãda faciat multitudo, quæ etiã ſæpe prædictorum religioſiſſimorum imperatorum decretis condemnata ſunt. Aduerſus ergo illorum inſanias poſſumus diuina auxilia conſequi, non inſueta, nec aliena, ſed à ſanctis ſcripturis. Quando Paulus Apoſtolus, vt veris Apoſtolorum actibus declaratum eſt, inſolentium & factioſorum hominum conſpirationem militari auxilio depulit. Nos ergo hoc petimus vt vniuerſalibus eccleſiarum ordinibus, in vnaquaque ciuitate, & in diuerſis locis vicinarum quarumque poſſeſſionũ, ſine mora cuſtodia & præſidiũ præ-

Κανὼν ϟϛʹ.

Τὸ Κομμονιτώριον, ὅπερ ἔλαβον οἱ κατὰ τῶν Δονατιστῶν πρεσβευταί. Κομμονιτώριον τοῖς ἀδελφοῖς, Θεασίῳ, καὶ Εὐοδίῳ, τοῖς πεμφθεῖσι πρεσβευταῖς ἐκ τῆς ἐν Καρχηδόνι συνόδου, πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους καὶ θρησκευτικωτάτους αὐτοκράτορας· ἡνίκα τῇ τοῦ κυρίου βοηθείᾳ τοῖς εὐσεβεστάτοις προσελθοῦσι βασιλεῦσι, τούτοις ἐμφανίσουσιν, ποίῳ τρόπῳ τελείᾳ ἡ παῤῥησίᾳ κατὰ τὴν τοῦ ἀνωτέρου ἐνιαυτοῦ σύνοδον οἱ πρωτεύοντες τῶν Δονατιστῶν τοῖς πολιτικοῖς πεπραγμένοις συνελθεῖν προσετάχθησαν, ἵνα εἰ θαῤῥοῖεν τοῦ οἰκείου δόγματος ἀντιλαβέσθαι, ἐπιλεχθέντων τινῶν ἱκανῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ, μεθ' ἡμῶν εἰρηνικῶς ἀμφέβαλλον, καὶ ἡμερότητι Χριστιανικῇ ἀναμφιβόλως εἶχον ἐπιδεῖξαι εἴ τι ποτ' ἀληθείας κατεῖχον, ὅπως ἐκ τούτου ἡ καθολικὴ εἰλικρινότης, ἡ ἐκ πάλαι τοῖς ἀνωτέρω διαλάμψασα χρόνοις, καὶ νῦν ὁμοίως διὰ τῆς ἀπειρίας καὶ μονοτονίας τῶν ἀντιλεγόντων ἐγνωρίζετο. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ μὴ θαῤῥεῖν συνείχοντο σχεδὸν, οὐδὲν ἐτόλμησαν ἀποκρίνασθαι· διὸ, ἐπειδὴ ἐπισκοπικὴ καὶ εἰρηνικὴ τάξις περὶ τοὺς τοιούτους πεπλήρωται, κἀκεῖνοι τῇ ἀληθείᾳ μὴ δυνηθέντες ἀποκριθῆναι, εἰς ἀτόπους βίας μετεστράφησαν, ὡς πολλοὺς ἐπισκόπους καὶ πολλοὺς κληρικοὺς, ἵνα τὸ περὶ τῶν λαϊκῶν σιωπήσωμεν, ἐπιβουλαῖς συσχεῖν· καί τινες δὲ ἔτι μὴν ἐκκλησίαις ἐπέβησαν, καὶ ἄλλαις ἐπελθεῖν ὁμοίως ἐπειράθησαν, τῆς αὐτῶν φιλανθρωπίας λοιπόν ἐστι προνοήσασθαι, ἵνα ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἡ τοὺς θρησκευτικοὺς ἐν Χριστῷ γεννήσασα γαστρὶ, καὶ τῇ βεβαιώσει τῆς πίστεως ἐκθρέψασα, τῇ αὐτῶν ἔτι μὴν προνοίᾳ ὀχυρωθῇ· μήποτε προπετεῖς ἄνθρωποι ἐπὶ τῶν εὐσεβῶν αὐτῶν χρόνων φόβῳ τινὶ τῶν ἀσθενῶν λαῶν καταδυναστεύσωσιν· ἐπειδὴ ὑποπείθοντες τούτους, ἀποφαυλίσαι οὐ δύνανται· ἔγνωσται γὰρ καὶ πολλάκις τοῖς νόμοις ἐκβοᾶται τῶν παρασυναγόντων ἡ βδελυκτὴ πληθὺς, ποῖα διαπράττεται, ἅ τινα καὶ πολλάκις τοῖς θεσπίσμασιν αὐτῶν τῶν προλεχθέντων εὐσεβεστάτων αὐτοκρατόρων κατεδικάσθησαν. κατὰ οὖν τῆς ἐκείνων μανίας δυνάμεθα συμμαχίας θείας τυχεῖν, οὐκ ἀήθους δὲ οὐδὲ ἀλλοτρίας ἀπὸ τῶν ἁγίων γραφῶν, ὁπότε Παῦλος ὁ ἀπόστολος, ὡς ταῖς ἀληθιναῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων δεδήλωται, τὴν σύμπνοιαν τῶν ἀτάκτων στρατιωτικῇ ἀπεκίνησεν βοηθείᾳ. ἡμεῖς τοίνυν τοῦτο αἰτοῦμεν, ἵνα ταῖς καθολικαῖς τάξεσι τῶν ἐκκλησιῶν, ἀνὰ ἑκάστην πόλιν ἑκάστων κτήσεων ἀνυπερθέτως παραφυλακὴ παρα-

ταχθῇ. ἅμα δὲ καὶ τοῦτο δεῖ αἰτῆσαι, ὥστε τὸν νόμον τὸν ἐκτεθέντα παρὰ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης πατρὸς αὐτῶν Θεοδοσίου, τὸν περὶ τῶν δέκα τοῦ χρυσίου λιτρῶν, τὸν κατὰ τῶν χειροτονούντων καὶ χειροτονουμένων αἱρετικῶν φυλάξωσιν, ἔτι μὴν καὶ κατὰ τῶν κτητόρων τῶν παρ' οἷς ἡ ἐκείνων εὑρεθῇ συναγωγή· εἶθ' οὕτως βεβαιωθῆναι τὸν τοιοῦτον νόμον κελεύσωσιν, ὡς ἰσχύειν κατὰ τούτων ὧν διὰ τὰς ἐπιβουλὰς οἱ τῆς καθολικῆς προεστάντες διὰ μαρτυρίας ἀπέθεντο· ἵνα κἂν τούτῳ τῷ φόβῳ ἐκ τοῦ ποιεῖν σχίσματα καὶ ἀπὸ τῆς τῶν αἱρετικῶν φαυλότητος παύσωνται, οἱ τῇ κατανοήσει τῆς αἰωνίας κολάσεως καθαρθῆναι καὶ διορθωθῆναι ὑπερτιθέμενοι. Κἀκεῖνο ἔτι μὴν αἰτῆσαι δεῖ, ἵνα τῇ αὐτῶν εὐσεβείᾳ ὁ μέχρι τοῦ παρόντος νόμος ἐπαναληφθείη, ὁ τὴν ἐξουσίαν τῶν αἱρετικῶν ἀφαιρούμενος, τοῦ εἴτε ἀπὸ διαθηκῶν τούτοις δύνασθαι λαμβάνειν τί ποτε, ἢ καταλιμπάνειν, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, τοῦ εἴτε καταλιμπάνειν τι, εἴτε λαμβάνειν τὰ δίκαια ἀφέληται, τῶν τῇ μανίᾳ τοῦ ἰδίου πείσματος τυφλωθέντων, καὶ ἐν τῇ τῶν Δονατιστῶν πλάνῃ ἐπιμένειν βουλομένων. τοῖς δὲ τῇ κατανοήσει τῆς ἑνότητος καὶ εἰρήνης ἑαυτοὺς διορθώσασθαι βουλομένοις ὑποκειμένου τοῦ τοιούτου νόμου ἀνοιχθείη ἡ ἀκρόασις τοῦ λαμβάνειν κληρονομίαν· εἰ καὶ ἔτι τούτοις αὐτοῖς ἐν τῇ τῶν αἱρετικῶν πλάνῃ καθεστῶσι προσαρμόζει τίποτε ἀπὸ δωρεᾶς ἢ κληρονομίας, ἐξῃρημένων ἐκείνων δηλαδή, εἴ τινες μετὰ τὸ εἰς δίκην εἰσαχθῆναι ἐλογίσαντο ὀφείλειν πρὸς τὴν καθολικὴν μετελθεῖν. περὶ γὰρ τῶν τοιούτων πιστευτέον ἐστὶ μὴ τῷ φόβῳ τῆς οὐρανίας κρίσεως, ἀλλὰ τῇ ἀπληστίᾳ τῆς γηΐνης λυσιτελείας, τὴν καθολικὴν ἑνότητα ἐπιποθῆσαι. πρὸς τούτοις δὲ πᾶσι τῆς βοηθείας χρεία ἐστὶ τῶν δυναστῶν ἑκάστης ἐπαρχίας ἰδίας. καὶ ἄλλο δέ, εἴ τι δήποτε κατανοήσειεν τῇ ἐκκλησιαστικῇ χρησιμότητι λυσιτελοῦν, τοῦτο διαπράττεσθαι καὶ ἐξανύειν, αὐτεξούσιον ψηφιζόμεθα τοποτηρησίαν. Κἀκεῖνο δὲ πρὸς τούτοις ἤρεσεν, ἵνα γράμματα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνελεύσεως πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους βασιλέας καὶ τὰς ὑπερεχούσας ἀξίας ἀποσταλῶσι, δι' ὧν πληροφορῶνται ὡς τῇ συναιρέσει πάντων ἡμῶν ἐπὶ τὸ εὐτυχέστατον κομιτᾶτον τοὺς τοποτηρητὰς παρ' ἡμῶν εἶναι ἀποσταλέντας. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς αὐτοῖς γράμμασι πάντας ἡμᾶς ὑπογράψαι βραδύτατόν ἐστιν, ἵνα μὴ ταῖς ἑκάστου ἡμῶν ὑπογραφαῖς τὰ αὐτὰ γράμματα φορτωθῶσιν, αἰτοῦμεν, ἀδελφὲ Αὐρήλιε, ἵνα ἐν τούτοις ἡ σὴ ἀγάπη ὑπογράψαι ἐπ' ὀνόματι πάντων ἡμῶν καταξιώσῃ. καὶ ὑπέγραψαν· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρ-

beatur. Simul hoc quoque petendum eſt, vt legem latam à pia memoria eorum patre, Theodoſio, de decem libris auri aduerſus hæreticos qui ordinant & ordinantur, ſeruent. Præterea autem & aduerſus poſſeſſores, apud quos illorum inuenta fuerit congregatio. Deinde ſic eam legem confirmari iubeant, vt aduerſus eos valeat, propter quorum inſidias, ij qui catholicæ eccleſiæ curam gerebant, per teſtimonium depoſiti ſunt: vt hoc ſaltem terrore à faciendis ſchiſmatibus, & ab hæreticorum improbitate ceſſent, qui æterni ſupplicij contemplatione purgari & corrigi differunt. Illud præterea petendum eſt, vt eorum pietate lex quæ hucuſque durauit, renouetur, quæ nec ex donationibus, nec ex teſtamentis poſſint quidquam capere vel relinquere, &, vt ſemel dicam, propria vel capere vel relinquere tollit poteſtatem ijs qui in propriæ perſuaſionis inſania excæcati ſũt, & in Donatiſtarum errore volunt permanere. Eis autem qui vnionis & pacis contemplatione, ſeipſos volunt corrigere, ſuprà poſitæ legis apertus ſit ſenſus, vt accipiant hæreditatem, ſi iis adhuc ipſis in hæreticorum errore conſtitutis aliquid ex donatione vel hæreditate obuenit, ijs ſcilicet exceptis, qui poſtquam in ius vocati fuerint, exiſtimarunt ſe debere ad catholicam eccleſiam tranſire. De ijs enim credendum eſt, eos non metu cæleſtis iudicij, ſed terrenæ amplitudinis inſatiabili cupiditate catholicam vnionem deſideraſſe. Ad hæc autem omnia, auxilio opus eſt in Donatiſtis vniuſcuiuſque prouincia. Porro & ſi quid aliud animaduerterint eccleſiaſticæ vtilitati conferre, hoc peragendi & perficiendi liberam decernimus legationem. Illud quoque ad hæc placuit, vt literæ ex veſtro conuentu ad clariſſimos imperatores & ſupereminentes poteſtates mittantur, quibus certiores fiant omnium noſtrûm conſenſu ad beatiſſimum comitatum miſſos eſſe à nobis legatos. Sed quia ijſdem literis vos omnes ſubſcribere eſt tardiſſimum, ne vniuſcuiuſque noſtrûm ſubſcriptionibus eadem literæ onerentur, petimus frater Aureli, vt in his tua dilectio nomine omniũ ſubſcribere dignetur. Et ſubſcripſerunt: Aurelius epiſcopus eccleſiæ Car-

thag. prædicto decreto conſenſi, & lecto ſubſcripſi. Similiter & reliqui ſubſcripſerũt. Literæ præterea ad magiſtratus mittẽdæ ſunt, vt donec dominus voluerit legatos ad nos redire, præſidium per ordines ciuitatum & poſſeſſores prædiorũ vniuerſalis eccleſiæ diſtribuant. Præterea adiũgere quoq; oportet de Aegytio vt eius impudẽtia & improbitas à diœceſi extrudatur, quam à curatoribus Hipponenſis eccleſiæ ſacerdotali iure ſibi vẽdicat. Porrò literæ quoque ad epiſcopum Romanæ eccleſiæ de mittendis legatis, mitti debẽt, & ad alios vbi eſt imperator. Et ſubſcripſerunt. Aurelius epiſcopus Carthag. eccleſiæ præſenti decreto conſenſi, & lecto ſubſcripſi. ſimiliter & reliqui ſubſcripſerũt.

SCH. BALS. In præſenti quoq; ſermone, quæ à patribus aduerſus Donatiſtas ſtatuta ſunt, ſunt ſpecialia, & ad eccleſiarum conſtitutionem non extenduntur. Et ideo nec interpretatione quidem indigent.

Quæ in hac ſynodo definita ſunt, breuis adiectio declarat. Sub Stelicone rurſus & Anthemio clariſſimis conſulibus xvij. Cal. Septemb. Carthagine, in eccleſia ſecundi climatũ. Acta præſentis ſynodi propterea integre ſcripta non ſunt, quoniam magis quæ erant pro tẽpore neceſſaria, quàm vlla generalia, conſtituta ſunt, propter quæ breuis compoſitio eorum quæ in hac ſynodo ſtudiosè acta ſunt, expreſſa eſt.

CANON XCVII.

Breuiculum capitum. Vt libera legatio ex omnibus prouinciis ad ſynodum mittatur in Mizonium. Legati quoque literas mittere iuſſi ſunt. Quòd debeant emittere liberam legationem, vt quia Carthagine ſolùm vnio facta eſt, literæ mittantur ad magiſtratus, vt in aliis quoque prouinciis & ciuitatibus ipſi magiſtratus iubeant ſtudium adhiberi vnioni. Vt gratiarum actiones ab eccleſia Carthaginenſi pro tota Africa de eiectis Donatiſtis cum literis epiſcopi in comitatum mittantur.

In hac ſynodo, quædam ex iis quæ ſuperius decreta ſunt, corrigũtur, ſub clariſſimis imperatoribus, Honorio ſeptimũ, & Theodoſio ſecundùm, auguſtis conſulibus.

A χηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ὑπέγραψαν. Γράμματα ἔτι μὲν πρὸς τοὺς ἄρχοντας πέμψαι δεῖ, ἵνα ἕως οὗ κύριος τοὺς τοποτηρητὰς ὑποστρέψαι πρὸς ἡμᾶς ἀξιώσῃ, παρὰ φυλακὴν ἀνὰ τὰς τῶν πόλεων τάξεις καὶ κτήτορας τῶν χωρίων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπιμερίσωσιν. Ἔτι μὲν δεῖ προσζεῦξαι καὶ περὶ τοῦ Αἰκυπίου, ἵνα ἡ ἀναίδεια αὐτοῦ ἐξωθηθῇ ἀπὸ τῆς διοικήσεως, ἃς ἐκ τῶν φροντιστῶν τῆς ἐν Ἵππωνι ἐκκλησίας ἱερατικῷ δικαίῳ πρὸς ἑαυτὸν διεκδικεῖ. καὶ γράμματα B δὲ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας περὶ τοῦ παραθέσθαι τοὺς τοποτηρητὰς, πεμφθῆναι ὀφείλουσιν, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους δὲ, ὅπου ἐστὶν ὁ βασιλεύς. Καὶ ὑπέγραψαν ὁμοίως. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ τὰ ἐν τῇ παρούσῃ διαλαλιᾷ τυπωθέντα παρὰ τῶν πατέρων διὰ τοὺς Δονατιστὰς, ἰδικά εἰσι, καὶ μὴ ἐξαπλούμενα εἰς τὴν τῶν ἐκκλησιῶν κατάστασιν. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἑρμηνείας ἐδέησεν ἡμῖν χάριν C τούτων.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὰ ὁρισθέντα ἡ βραχεία σαφηνίζει πρόσθεσις. ἐπὶ Στελίχωνος πάλιν καὶ Ἀνθεμίου, τῶν λαμπροτάτων, τῇ πρὸ δεκάτῃ καλανδῶν Σεπτεμβρίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δευτέρου κλίματος. Τὰ πεπραγμένα τῆς παρούσης συνόδου, διὰ τοῦτο ἐξολοκλήρου οὐκ ἐγράφησαν, ἐπειδὴ μᾶλλον τὰ κατὰ τὸν καιρὸν ἀναγκαῖα ἤπερ τινὰ γενικὰ ὡρίσθησαν, δι' ὧν βραχεία σύνεσις τῶν σπουδασμένων τῆς αὐτῆς συνόδου διετυπώθη.

Κανὼν ϛζ'.

D Τὸ βρέβιον τῶν κεφαλαίων. Ἵνα ἐλευθέρωτο τοποτηρησία ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὴν σύνοδον ἀποσταλῇ πρὸς Μιζώνιον. Τοποτηρηταὶ καὶ γράμματα ἀποστεῖλαι προετράπησαν, διὰ τὸ ὀφείλειν ἐλευθέραν ἐκπέμψαι τοποτηρησίαν ἵνα ἐπειδὴ ἐν Καρχηδόνι μόνον ἕνωσις ἐγένετο, πεμφθῶσι γράμματα πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ὅπως καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις καὶ πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ἄρχοντες, σπουδὴν ἐπιχορηγηθῆναι κελεύσωσι τῇ ἑνότητι, ἵνα ἐν Καρχηδόνι εὐχαριστίαι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ πάσης τῆς Ἀφρικῆς περὶ τοῦ ἀπελαθῆναι τοὺς Δονατιστὰς, μετὰ γραμμάτων τῶν ἐπισκόπων ἐπὶ τὸ κομιτάτον πεμφθῶσιν.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τινὰ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὁρισθέντων διορθοῦνται. Ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ὀνωρίου τὸ ἕβδομον, καὶ Θεοδοσίου τὸ δεύτερον, αὐγούστων ὑπάτων,

A πάλιν ἴδδις Ἰουλίαις ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δευτέρου κλίματος, Αὐρηλίου ἐπισκόπου ἅμα τοῖς συνεπισκόποις αὐτοῦ προκαθημένου, παρεστώτων τῶν διακόνων. ἐπεὶ πάλαι ὡρίσθη εἰς τὴν ἐν Ἵππωνι σύνοδον, ὥστε καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτὸν πλήρη συνάγεσθαι σύνοδον τῆς Ἀφρικῆς, μὴ μόνον ἐνταῦθα ἐν Καρχηδόνι, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν τάξει καὶ τοῦτο δὲ ἐφυλάχθη, ὥστε μένειν ἡμᾶς εἰς τὴν Νουμηδίαν, ποτὲ δὲ εἰς τὸ Βυζάκιον, καὶ τοῦτο ἐπίπονον πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς ἔδοξε.

B

Ἑρμηνεία.

Βρέβιον λέγεται ἡ κατ᾽ ἐπιτομὴν σύντομος γραφή. βρέβιο γὰρ κατὰ Λατίνους τὸ τέμνω. καὶ βρεβίτα ἡ συντομία. τὰ δὲ ἑξῆς τοῦ κανόνος ὡς μὴ χρησιμεύοντα οὐδὲ ἑρμηνείας ἠξιώθησαν.

Κανὼν ϟη΄.

Σύνοδον μὴ γίνεσθαι κοινήν τε καὶ ὁλοτελῆ, εἰ μὴ ἐξ ἀνάγκης. Ἤρεσεν, ὥστε μὴ εἶναι περαιτέρω ἐνιαυσίαν ἀνάγκην τοῦ συντρίβεσθαι τοὺς ἀδελφούς· ἀλλ᾽ ὁσάκις ἂν κοινὴ χρεία καλέσοι, τουτ᾽ ἔστι πάσης τῆς Ἀφρικῆς, γραμμάτων

C

διδομένων ὁθενδήποτε πρὸς ταύτην τὴν καθέδραν, σύνοδον ὀφείλειν συνάγεσθαι ἐν ταύτῃ τῇ ἐπαρχίᾳ, ἔνθα ἡ χρεία καὶ ἐπιτηδειότης συνωθήσει. αἱ δὲ αἰτίαι αἱ μὴ οὖσαι κοιναὶ, ἐν ταῖς ἰδίαις ἐπαρχίαις κριθῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Διαφόρων κανόνων διοριζομένων ἐτησίας γίνεσθαι συνόδους, ὁ παρὼν κανὼν παρακελεύεται μὴ πρὸς ἀνάγκης εἶναι τοὺς ὑπὸ τὴν σύνοδον τῆς Ἀφρικῆς ἐτησίως συνέρχεσθαι ἐν Καρχηδόνι, ἀλλ᾽ ὅτε χρεία καινὴ καλέσει γράμμασι καλουμένων τῶν ἐπισκόπων ἵνα μὴ συντρίβωνται οἱ

D

ἀδελφοί. ὥσπερ δέ τινος εἰπόντος, καὶ παρά τινος λυθήσονται αἱ ἀνακύπτουσαι ἐκκλησιαστικαὶ ζητήσεις, φησὶν, ὡς εἰ μὲν κοιναί εἰσιν αὗται, δογματικαὶ δηλονότι, διὰ γραμμάτων κληθήσονται οἱ ἐπίσκοποι, καὶ συνόδου γινομένης λυθήσεται τὸ ἀμφίβολον. αἱ δὲ μὴ τοιαῦται, ἀλλ᾽ ἰδικαὶ, τυχὸν μέσον κληρικῶν ἢ καὶ ἐπισκόπων ἀναφυεῖσαι ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ζητηθήσονται. ὥστε σημείωσαι ὅτι ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι παρὰ τῷ πρώτῳ αὐτῶν συνέρχεσθαι ὁσάκις κληθῶσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ὄγδοον κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Rurſus Idibus Iuliis Carthagine in eccleſia Secundi climatis, Aurelio epiſcopo ſimul cum ſuis coepiſcopis præſidente, adſiſtentibus diaconis. Quia olim ſtatutũ eſt in Hipponenſi ſynodo, vt ſingulis annis plena cogatur ſynodus Africæ, non ſolũ hic Carthagine, ſed & in diuerſis prouinciis, & proprio ipſorum ordine hoc quoque ſeruatum eſt, vt nos quidẽ aliquando eam in Numidiam indicamus, aliquando autem in Byzaciũ, hoc omnibus fratribus laborioſum viſum eſt.

Schol. Bals. Breue ſeu breuiculum dicitur compendioſa ſcriptura. Quæ autem in canone ſequuntur, vt quæ nõ ſunt vtilia, ne interpretatione quidem digna viſa ſunt.

Canon XCVIII.

Synodũ non fieri cõmunem & integram, niſi ex neceſſitate. Placuit non eſſe neceſſe fratres ſingulis annis cõteri: ſed quoties cõmunis vſus Africæ exegerit, vndique datis literis ad hanc cathedrã, debere ſynodũ fieri in ea prouincia in qua vſus & cõmoditas impulerit: cauſæ autem quæ non fuerint communes, in prouinciis iudicentur.

Schol. Bals. Cùm diuerſi canones ſtatuant quotãnis fieri oportere ſynodos, præſens canon nõ eſſe neceſſe ſtatuit iis qui ſunt ſub Africæ ſynodo annuatim Carthaginẽ cõuenire, ſed tũ demum quãdo vſus exegerit, epiſcopis per literas accerſitis, ne cõterantur fratres: tanquam autẽ dixiſſet quiſpiã, A quo autẽ ſoluẽtur quæ emergũt eccleſiaſticæ quæſtiones? dicit, Quòd ſi hæ ſint quidẽ cõmunes, ſcilicet dogmaticæ, epiſcopi per literas accerſentur: & facta ſynodo ſoluetur dubiũ. Si autem nõ ſint eiuſmodi, ſed ſpeciales ſeu priuatæ, vt quæ sũt fortaſſis exortæ inter clericos & epiſcopos, de iis in vnaquaq; prouincia quæretur. Quare nota, quòd prouinciales quidẽ neceſſe habent ſingulis annis ad ſuum primatẽ conuenire: reliqui autem quoties accerſiti fuerint. Et ideo ad patriarchã quoque Cõſtantinopolitanum, qui ſuas habent prouincias ſeu metropolitani, non coguntur non accerſiti, ſingulis annis conuenire, vt qui apud ſuas eccleſias debeant celebrare ſynodos. lege viij. canon. ſyn. in Trullo, & quæ in eo ſunt.

CANON XCIX.

2. q. 6. ſi autem prouocatum.

Ne ab electitiis iudicibus appellare liceat. Sin autem emiſſa ſit appellatio, & qui appellauit, iudices elegerit, & cum illo is quoque aduerſus quem appellauit, ab his deinceps nulli appellare liceat. De diuerſarum prouinciarum loci conſeruatoribus diuerſarum prouinciarum legationes ſimul repræſentatæ lubenter admiſſæ ſunt, hoc eſt Numidiarum, Byzacenorum, Maurorum Sitifenſium. Similiter autem & Cæſarianorum, & etiam Tripolitanorum. De exactoribus eccleſiæ. Placuit præterea, vt exactores in omnibus, quæ fuerint eccleſiæ neceſſaria, quinque eligi petantur, qui in diuerſis prouinciis diuidantur.

SCHOL. BALS. Alia quidem præſẽtis canonis ſunt inutilia: quod autem dicit de electitiis iudicibus, eſt eiuſmodi. Electitij ſunt iudices, qui etiam electi dicuntur, qui ex litigantium voluntate iudicant. Dicit ergo canon, quòd ſi quis fuerit iudicatus, & cùm appellauerit, voluerit ab hoc, quiſquis is ſit, epiſcopo de ſua appellatione cognoſci, & nec aduerſarius ei contradixerit, nulli eorum deinceps licebit appellare aduerſus ſententiam iudicis, quem vterque aduerſarius elegit. Ac in his quidem conſiſtit canon legibus ciuilibus conuenienter, quæ ſitæ ſunt in ij. tit. lx lib. Imperial. & quæ ſtatuunt aduerſus electitiorum iudicum ſententiam non dari appellationem. Ne dixeris autem hos electitios iudices conſtitui cum datione pœnæ inſtar arbitrorum. Si quis autem dixerit, quòd niſi pœnæ ſtipulatio interceſſerit, condemnatus ſententiæ non parebit, citra vllum præiudicium, audiet quòd ſi quis eum qui iuriſdictionem non habet, elegerit, nec pœnam promiſerit, ſi non ſtet eius ſententię, ſine vllo prę-iudicio poterit eius ſententiam pro nihilo ducere. Qui autem iudicem elegit, ab eius ſententia appellare non poteſt, ſicut id ex præſenti canone oſtenditur. Hæc autem, vt mihi quidem videtur, ſeruabuntur in cauſis eccleſiaſticis, vt vult hic canõ. Lex enim ciuilis permittit ei qui iudicem petiuerit, vel aliquo alio modo elegerit habentem iuriſdictionem, à ſententia eius appellare.

Κανὼν ϟθʹ.

Ἵνα αἱρετοὺς δικαστὰς μὴ ἐξὸν εἴη ἐκκαλέσασθαι. Ἐὰν δὲ γένηται ἔκκλητος, καὶ ἐπιλέξηται ὁ ἐκκαλεσάμενος δικαστὰς, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ κἀκεῖνος καθ᾽ οὗ ἐξεκαλέσατο, τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τούτων μηδενὶ ἐξέστω ἐκκαλέσασθαι. Περὶ τοποτηρησιῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν. Ὑφ᾽ ἓν τοποτηρησίαι διαφόρων ἐπαρχιῶν ἐμφανισθεῖσαι, χαριέντως προσεδέχθησαν. τοῦτ᾽ ἔστι τῶν Νουμηδίων, τῶν Βυζακηνῶν, τῶν Μαύρων Σιτιφενσιῶν. ὁμοίως δὲ καὶ Καισαρειανῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπὸ Τριπόλεως. Περὶ ἐκβιβαστῶν τῆς ἐκκλησίας. Ἤρεσεν πρὸς τούτοις ὥστε ἐκβιβαστὰς ἐν πᾶσι τοῖς τῆς ἐκκλησίας χρῄζουσι πέντε ἐπιλεγῆναι αἰτηθῆναι, οἵτινες ἐν ταῖς διαφόροις ἐπιμεριασθήσονται ἐπαρχίαις.

Ἑρμηνεία.

Τὰ μὲν ἄλλα τοῦ παρόντος κανόνος εἰσὶν ἀνωφελῆ. ὃ δὲ φησὶ περὶ αἱρετικῶν δικαστῶν, τοιοῦτόν ἐστιν· αἱρετικοὶ εἰσὶν, οἳ καὶ αἱρετοὶ δικασταὶ λέγονται), οἱ κατὰ θέλησιν δικάζοντες τῶν δικαζομένων. φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὅτι ἐὰν κριθῇ τις καὶ ἐκκαλεσάμενος ἕληται παρὰ τῷ δέ τινι τῷ ἐπισκόπῳ τὰ τῆς ἐκκλήτου γυμνάσαι, καὶ οὐδὲ ὁ ἀντίδικος πρὸς τοῦτο ἀντιπέσῃ, οὐδενὶ τούτων τοῦ λοιποῦ ἐξέσται ἐκκαλέσασθαι κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαστοῦ ὃν ἄμφω οἱ ἀντίδικοι ᾑρετίσαντο. καὶ ὁ μὲν κανὼν, ἐν τούτοις ἀκολούθως τοῖς πολιτικοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις ἐν τῷ δευτέρῳ τίτλῳ τοῦ ζʹ. βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, καὶ διοριζομένοις, κατὰ τῆς ψήφου τῶν αἱρετῶν δικαστῶν ἔκκλητον μὴ δίδοσθαι. μὴ εἴπῃς δὲ τοὺς τοιούτους αἱρετοὺς δικαστὰς καθίστασθαι μετὰ δόσεως προστίμου κατὰ τὴν φύσιν τῶν αἱρετῶν δικαστῶν. Εἰ δέ τις εἴπῃ ὡς προστίμου μὴ ἐπερωτηθέντος, ἀκινδύνως ὁ καταδικασθεὶς οὐ πειθαρχήσει τῇ ψήφῳ, ἀκούσει ὅτι τὸν μὴ ἔχοντα δικαιοδοσίαν, ἐὰν αἱρετίσηταί τις, καὶ πρόστιμον οὐκ ἐπερωτηθῇ, μὴ ἐμμένων τῇ ψήφῳ αὐτοῦ, ἀποκριματίστως ἀθετήσει τὴν κατ᾽ αὐτοῦ ἀπόφασιν. ἐπιλεξάμενος δὲ δικαστὴν ἐκκαλέσασθαι κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ οὐ δύναται· καθὼς τοῦτο παρίσταται καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος. ταῦτα δὲ κρατήσουσιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. ὁ γὰρ πολιτικὸς νόμος, ἐκχωρεῖ τῷ ζητήσαντι δικαστὴν, ἢ καὶ ἄλλως πῶς ἐπιλεξαμένῳ, τὴν ἔχοντα δικαιοδοσίαν, ἐκκαλέσασθαι κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ.

Κανὼν ρ'.

Ινα ἀπὸ τῶν βασιλέων αἰτηθῇ συνηγόρων ἀνάληψις ὑπὲρ τῶν κεφαλαίων τῆς ἐκκλησίας. Ηρεσεν ἔτι μὴν, ἵνα ἐξ ὀνόματος πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν οἱ προερχόμενοι πρεσβευταὶ, Βικέντιος καὶ Φουρτουνατιανὸς αἰτήσωσιν ἀπὸ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, ὥστε δοθῆναι ἄδειαν, τοῦ καταστῆσαι ἐκδίκους σχολαστικοὺς, οἵτινες αὐτὸ τοῦτο τὸ λειτούργημα τοῦ ἐκδικεῖν τὰ πράγματα ἐπιτήδευμα ἔχουσι· καὶ ἵνα ὡς ἱερεῖς τοῖς τῆς ἐπαρχίας οἱ αὐτοὶ οἱ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκκλησιῶν ἀναδεξάμενοι, εὐχερῶς δυνηθῶσιν ὑπὲρ τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων, ὁσάκις ἀνάγκη ἀπαιτήσει, πρὸς τὸ ἀντιστῆναι τοῖς ἀνακύπτουσι, καὶ ἀναφέρειν τὰ ἀναγκαῖα, καὶ εἰς τὰ σήκρητα τῶν δικαστηρίων εἰσιέναι.

Κανὼν ρα'.

Περὶ τοῦ, εἶναι ἐλευθέραν τὴν τοποτηρησίαν. Ηρεσεν, ὥστε αὐτεξούσιον τὴν τοποτηρησίαν ἔχειν τοὺς ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον πεμφθέντας ἐπιλέκτους τοποτηρητάς.

Προσμαρτυρία τῶν Μαυριτανῶν ἱερέων περὶ Πριμόσου. Πρὸς ἐπὶ τούτοις δῆλον, ὅτι προσμαρτυρουμένους εἶναι γράμμασιν ἰδίοις τοὺς Μαυριτανοὺς καὶ Καισαρειανοὺς, Πρίμοσον διὰ τῶν ἐξεχόντων τῆς Θιγαβενσίας πόλεως, περὶ τοῦ συνελθεῖν, ἵνα κατὰ τὰς βασιλικὰς διατυπώσεις ἐντελῶς παράσχοι τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν καὶ, ὡς ἐχρῆν, ἀναζητηθεὶς ὁ αὐτὸς Πρίμοσος, οὐχ εὑρέθη, ὡς οἱ διάκονοι ἀπήγγειλαν. ἀλλ' ἐπεὶ ᾔτησαν οἱ αὐτοὶ Μαῦροι ἐκ πάσης τῆς συνόδου ὀφείλειν γράμματα ἀποστεῖλαι τῷ προσκυνητῷ ἀδελφῷ ἡμῶν Ἰννοκεντίῳ, ἤρεσε πεμφθῆναι, ἵνα γνῷ ζητηθέντα τὸν Πρίμοσον ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ μηδαμῶς εὑρεθέντα.

Ερμηνεία.

Τὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἄχρηστά εἰσιν ὡς ἰδικὰ, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἡρμηνεύθησαν.

Κανὼν ρβ'.

Περὶ τῶν λαῶν τῶν μηδέποτε ἐπισκόπους ἐσχηκότων. Ηρεσεν κἀκεῖνο, ἵνα οἱ ὄχλοι οἱ μηδέποτε ἰδίους ἐσχηκότες ἐπισκόπους, εἰ μὴ ἐκ πάσης τῆς συνόδου ἑκάστης ἐπαρχίας καὶ τοῦ πρωτεύοντος ψήφισμα γένηται, καὶ κατὰ συναίρεσιν ἐκείνου, οὗ τινος ὑπὸ τὴν διοίκησιν καθίσταται ἡ αὐτὴ ἐκκλησία, μηδαμῶς δέξωνται.

Ερμηνεία.

Τοῦτο καὶ ἐν ἄλλοις κανόσι διαφόρων συνόδων ὡρίσθη, δηλονότι τὸ μὴ γίνεσθαι ἐπίσκοπον ἐν παροικίᾳ ἐν ᾗ οὐκ ἦν ἔθος ἔκπαλαι γίνεσθαι, εἰ μὴ ὁ μητροπολίτης θελήσει, (οὗτος γάρ ἐστιν ὁ πρωτεύων

A

CANON C.

Vt ab imperatoribus petatur patronorum aſſumptio pro capitibus eccleſiæ. Placuit præterea, vt nomine prouinciarum legati qui proficiſcentur, Vincentius & Fortunatianus, petant à glorioſiſſimis imperatoribus, vt detur facultas conſtituendi defenſores ſcholaſticos, quibus hoc ipſum munus negotiorum defendendorum curæ ſit, & vt tanquam prouinciæ ſacerdotes, iidem eccleſiarum defenſione ſuſcepta, facilè poſſint pro negotiis eccleſiæ, quoties neceſſitas exegerit, ad reſiſtendum iis quæ vrgent, & neceſſaria exponenda, ſecreta iudiciorum ingredi.

B

CANON CI.

Liberam eſſe legationem. Placuit vt liberam legationem habeant, qui ad comitatum miſsi ſunt delecti legati.

Mauritanorum ſacerdotum de Primoſo proteſtatio. Ad hæc manifeſtum eſt Mauritanos & Cæſarianos ſuis eſſe literis per ciuitatis Thembeſiæ primores teſtatos, eſſe Primoſũ conuentũ, vt ſecundùm imperial. cõſtitutiones ſui præſentiã exhiberet, & vt oportuit quæſitus ipſe Primoſus non inuentus eſt, vt diaconi renunciarunt. Sed quoniam iidem Mauri petiuerunt debere ex omni ſynodo literas mitti venerabili fratri

C

ſeni Innocentio, placuit mittie vt ſciat Primoſum in ſynodo quæſitum, & non inuentum.

SCHOL. BALS. Quæ ſunt in præſenti canone, ſunt inutilia, vtpote ſpecialia, & propterea ſunt explicata.

CANON CII.

De populis qui nunquam habuerunt epiſcopos. Illud quoque placuit, vt populi qui nunquam proprios epiſcopos habuere, niſi ab vniuerſa ſynodo vniuſcuiuſque prouinciæ & primate fiat decretum, & conſenſu

D

illius ſub cuius diœceſi conſtituitur hæc eccleſia, nequaquam admittantur.

SCHOL. BALS. Hæc in aliis quoque diuerſarum ſynodorum canonibus decreta ſunt, ne fiat ſcilicet epiſcopus in parochia, in qua non conſueuit olim fieri, niſi metropolitanus voluerit. (Is enim eſt primas

prouinciæ) & epiſcopus conſenſe- A rit, ad quem fortè pertinet parochia, vt quæ ſit in eius diœceſi. Ac prouinciæ quidem decernet ſynodus.

CANON CIII.

De populis & diœceſibus, qui à Donatiſtis conuertuntur, vt ſcilicet illi populi, qui à Donatiſtis conuertuntur, & præter ſynodi ſententiam epiſcopos habuerunt, vt eos ſine controuerſia habeant, digni cenſeantur. Qui autem populi epiſcopum habuerunt, & eo mortuo proprium epiſcopum habere noluerunt, ſed ad alicuius alius epiſcopi diœceſin recurrere, id non debet eis negari. Verumenimuero hoc quoque relatum eſt, quòd epiſcopi qui ante legem imperatoriam de vnione allatam populos ad catholicam eccleſiam conuertunt, quos ipſi habebant, eos tenere debent. Poſt legem autem vnionis & vltra, oportet omnes eccleſias, & earum diœceſes, & ſi vlla ſint fortaſſe iura, quæ ad ipſas eccleſias pertineant, à catholicis epiſcopis diiudicari, qui ſunt in illis locis in quibus ab hæreticis detinebantur, ſiue ad catholicam eccleſiam deinceps conuertantur, ſiue non, & ſi aliqua eorum poſt legem imperatoriam vſurparunt, debent & hæc reſtitui.

SCHOL. BALS. Eos qui à Donatiſtarum hæreſi conuertuntur, ſtatuit canon eſſe ſub ſuis epiſcopis, ſi ipſi etiam conuertantur. Alia quoque dicit quæ ſpectant ad ſalutem Donatiſtarum & ſuarum eccleſiarum poſt correctionem.

CANON CIIII.

De relatione Maurentij. Ad relationem & petitionem epiſcopi Maurentij, lecta ſchedula, quam attulit Placentius epiſcopus, qui Numidiarum legati perſonam ſuſtinebat, quæ ex ipſius Placentini ſententia coram epiſcopis lecta eſt: & quæſitis pro foribus iis qui adeſſe dicebantur, ſenibus ſcilicet ex noua Germania, & nequaquam inuentis, propterea iudicauit ſancta ſynodus vt literæ ad ipſum Xanthippum mittantur, vt ſciat quòd pro memorati populi voluntate epiſcopus non fuit contumelia affectus. Maurẽtius epiſcopus dixit, Quoniam qua-

A τῆς ἐπαρχίας) καὶ ὁ ἐπίσκοπος συναιρέσῃ ᾧ ἴσως ἡ παροικία διαφέρει ὡς ἐνορία, καὶ ἡ τῆς ἐπαρχίας ψηφίσεται σύνοδος.

Κανὼν ργʹ.

Περὶ λαῶν καὶ διοικήσεων τῶν ἀπὸ Δονατιστῶν ἐπιστρεφόντων. Ἵνα δηλαδὴ ἐκεῖνοι οἱ λαοὶ οἱ ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρέφοντες, καὶ ἐπισκόπους ἐσχηκότες παρὰ γνώμην τῆς συνόδου, τούτους ἀναμφιβόλως ἔχειν ἀξιωθῶσιν· οἵτινες δὲ λαοὶ ἐσχήκασιν ἐπίσκοπον, καὶ τούτου τελευτήσαντος οὐκ ἠθέλησαν ἴδιον ἐπίσκοπον ἔχειν, ἀλλὰ B πρὸς ἄλλου τινὸς ἐπισκόπου διοίκησιν ἀναδραμεῖν αἱρεῖν· τοῦτο μὴ ὀφείλει τούτοις ἀρνηθῆναι. οὐ μὴν ἀλλὰ κἀκεῖνο ἀνηνέχθη, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι οἱ πρὸ τοῦ βασιλικοῦ νόμου, τοῦ περὶ ἑνότητος προσκομιζομένου, οἵτινες δήποτε πρὸς τὴν καθολικὴν ἐπιστρέψωσι τοὺς λαοὺς, οὓς εἶχον αὐτοὶ, τούτους κατέχειν ὀφείλουσιν. μετὰ δὲ τὸν νόμον τῆς ἑνότητος καὶ ἐπέκεινα χρὴ πάσας τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς διοικήσεις αὐτῶν, καὶ ἐὰν τινὰ τυχὸν ὦσι δικαιώματα τοῖς δικαίοις ἀνήκοντα τῶν αὐτῶν ἐκκλησιῶν, διεκδικεῖσθαι ὑπὸ τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων τῶν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, C ἐν οἷς κατείχοντο παρὰ τῶν αἱρετικῶν, εἴτε ἐπιστρεφόντων λοιπὸν πρὸς τὴν καθολικὴν, εἴτε μὴ ἐπιστρεφόντων. καὶ ἐὰν τινὰ ἀγαθῶν ἐκ τούτων κατεχρήσαντο μετὰ τὸν βασιλικὸν νόμον, ὀφείλει ταῦτα ἀποκαθίστασθαι.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρέφοντας διορίζεται ὁ κανὼν εἶναι ὑπὸ τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν, ἐὰν καὶ αὐτοὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἄλλα δέ τινά φησιν ἀποβλέποντα πρὸς σωτηρίαν τῶν Δονατιστῶν καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς ἐκκλησιῶν, μετὰ διόρθωσιν.

D Κανὼν ρδʹ.

Περὶ τῆς ἀναφορᾶς Μαυρεντίου τοῦ ἐπισκόπου. Κατὰ τὴν ἀναφορὰν καὶ αἴτησιν τοῦ ἐπισκόπου Μαυρεντίου, ἀναγνωσθέντος τοῦ σχεδαρίου, ὅπερ προσήνεγκε Πλακέντιος ὁ ἐπίσκοπος ὁ τὸ πρόσωπον τοῦ τοποτηρητοῦ τῶν Νουμηδιῶν ἀναπληρῶν, ὅπερ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ αὐτοῦ Πλακεντίου ἀνεγνώσθη ἐνώπιον τῶν ἐπισκόπων· καὶ ζητηθέντων πρὸ τῶν θυρῶν τῶν λεγομένων παρεστάναι διακόνων, τοῦτ' ἔστι τῶν γερόντων τῶν ἀπὸ τῆς νέας Γερμανοῦ, καὶ μηδαμῶς εὑρεθέντων, καὶ δεύτερον καὶ τρίτον ζητηθέντων· ἔκρινε διὰ τοῦτο ἡ ἁγία σύνοδος, ὥστε γράμματα πρὸς τὸν αὐτὸν γέροντα Ξάνθιππον ἐκπεμφθῆναι, διὰ τὸ γνῶναι, ὅτι οὐ προαιρέσει τοῦ μνημονευθέντος λαοῦ ὕβρει ὑποπέπτωκεν ἐπίσκοπος. Μαυρέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐπειδήπερ ἐζητή-

ἤτησαν οἱ γέροντες οἱ ἀπὸ νέας Γερμανοῦ δεύτερον καὶ τρίτον, καὶ οὐχ εὑρέθησαν· οἷς ἦν παραγγελθὲν ἀπὸ τοῦ πρωτεύοντος πρὸς τὴν νῦν ἐν ταῖς εἰδοῖς γινομένην προσκυνητὴν σύνοδον ἀπαντῆσαι, τῆς παρείας ἑαυτῶν ἅπαντες ἐφρόντισαν· καὶ διὰ τοῦτο κρίνῃ ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη περὶ τούτου τοῦ πράγματος, ἀναιτίως μὴ συντετρίφθαι με τῇ ἐπιμονῇ τῆς ἐκείνων συκοφαντίας. Η ἁγία σύνοδος εἴρηκεν· ὀφείλει μὲν κατὰ τὴν ἱερατικὴν κρίσιν ἐκ τῆς συνόδου ταύτης κατὰ τῶν μονοτονούντων ψῆφον ἐκφέρεσθαι· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμερότητα ἐκκλησιαστικὴν δεῖ φυλάττειν ἐν ὅλοις τοῖς πράγμασι, ὑπεσχέθησαν γράμματα πρὸς τὸν γέροντα Ξάνθιππον, ὅπως γνῷ κριτὰς ἐπιλεγέντας ἀπὸ τῆς συνόδου, τοὺς ὀφείλοντας ἀνυπερθέτως σκέψασθαι ἐν Θουβουρσικένσῃ τῇ πόλει, πρὸς ὃ, ἁρμοδίαν τὴν πραγμάτων παρασχεθῆναι διάγνωσιν. Μαυρέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Κριτὰς αἰτῶ τὸν ἁγιώτατον Ξάνθιππον, Αὐγουστῖνον τὸν ἁγιώτατον, Φλωρεντῖνον, Θεάσιον, Σαμψύχιον, Σεκοῦνδον καὶ Ποσείδιον. τοῦτο ψηφισθῆναί μοι κελεύσατε. Η ἁγία σύνοδος ἐπένευσεν τοὺς αἰτηθέντας κριτάς. τοὺς λοιποὺς δὲ ἀναγκαίους δικαστὰς πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτοὺς τοῖς ἀπὸ τῆς νέας Γερμανοῦ γέρουσιν ἐπιλέξασθαι ψηφίσεται ὁ γέρων Ξάνθιππος.

Ερμηνεία.

Καὶ τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι διειλημμένα, ἰδικά εἰσι, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἡρμηνεύθησαν.

Κανὼν ρδ'.

Περὶ τοῦ εἰρηνοποιηθῆναι τὰς ἐκκλησίας Ρώμης καὶ Αλεξανδρείας. Ηρεσεν ἔτι μὴν, ὥστε περὶ τῆς διχονοίας τῆς Ρωμαϊκῆς καὶ Αλεξανδρινῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἁγιώτατον Πάπαν Ιννοκέντιον γραφῆναι· ὅπως ἑκατέρα ἐκκλησία πρὸς ἀλλήλας εἰρήνην φυλάξωσιν, ἣν κύριος παραγγέλει. D

Ερμηνεία.

Διαφορά τις ἐγένετο μέσον τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ ἐτυπώθη γενέσθαι εἰρήνην.

Κανὼν ρε'.

Περὶ τῶν τοὺς ἄνδρας ἢ τὰς γυναῖκας ἀπολυόντων, ἵνα οὕτως μένωσιν. Ηρεσεν, ὥστε κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐπιστήμην, μήτε ὁ ἀπὸ γυναικὸς ἐαθεὶς, μήτε ἡ ἀπὸ ἀνδρὸς καταλειφθεῖσα, ἑτέρῳ συζευχθῇ, ἀλλ' ἢ οὕτως μένωσιν, ἢ ἑαυτοῖς καταλλαγῶσιν· οὗπερ ἐὰν καταφρονήσωσιν, πρὸς μετάνοιαν καταναγκασθῶσιν. ἐν ᾧ πράγματι νόμον βασιλικὸν ἐκτεθῆναι χρεὼν αἰτῆσαι.

A *ſiti ſunt ſenes ex noua Germania ſemel atque iterum, & non ſunt inuenti: quibus e⸗ras à Primate denunciatum, vt ad venerandam ſynodum quæ idibus fieret, ſe ſiſterent, omnes ſuam abſentiam procurarunt, & propterea v[e]ſtra ſanctitas de hac re iudicabit, me non eſſe conterendum peruicacia illorum calumniæ. Sancta ſynodus decreuit debere quidem ſecundùm ſacerdotale iudiciũ ab hac ſynodo aduerſus contumaces ferri ſententiam. Sed quia manſuetudo eccleſiaſtica omnibus in rebus ſeruanda eſt, promiſſæ ſunt literæ ad ſenem Xanthippum,*
B *vt cognoſcat iudices electos à ſynodo, qui deberent ſine mora rem examinare in ciuitate Thuberſicenſe, vt ab eis conueniens ferretur ſentẽtia. Maurentius epiſcopus dixit, Iudices peto ſanctiſſimum ſenem Xãthippum, Xampſichion, Secundum, & Poſidium: hoc mihi decerni iubete. Sancta ſynodus iudices petitos annuit, reliquos autẽ neceſſarios iudices ad numeri complementum ab ipſis ex noua Germania ſenibus eligi decernit ſenex Xanthippus.*

SCHOL. BALS. Quæ ſunt etiam in præſenti canone, ſunt ſpecia-
C lia, & ideo non ſunt interpretata.

CANON CIIII.

Vt pacificetur Romana eccleſia & Alexãdrina. Placuit præterea vt de diſſenſione Romanæ & Alexandrinæ eccleſiæ ad ſanctiſſimum Papam Innocẽtium ſcribatur, vt vtraque eccleſia pacem inter ſe ſeruent, quam dominus præcipit.

SCHOL. BALS. Contentio quędam inter duas eccleſias orta erat, & conſtitutum eſt vt pax fiat.

CANON CV.

De iis qui vxores, & iis quæ maritos dimittunt, vt ſic maneant. Placuit vt ex euangelica & apoſtolica diſciplina, neque qui ab vxore relictus eſt, nec quæ à marito dimiſſa eſt, alij coniungatur: ſed ſic maneant, vel ſibi reconcilientur: quòd ſi neglexerint, ad pœnitentiam cogantur. Qua in re imperialem legem edi petendum eſt.

dictare & ſubſcribere quæ placuerint. Præterea epiſcopis loci conſeruatoribus, qui mitti debent in prouincias Africæ, propter Donatiſtas, dari literas, quæ mandatum contineant: quam poteſtatem ne transgrediantur. & ſubſcripſerunt. Aurelius epiſcopus Carthaginenſium eccleſiæ, præſenti decreto conſenſi, & lecto ſubſcripſi. Similiter & reliqui presbyteri ſubſcripſerunt.

In hac ſynodo præcedentia decreta confirmantur: ſub clariſſimis imperatoribus Honorio & Arcadio Auguſtis conſulibus, vi. Cal. Septembris, in ciuitate Mileuitana, in ſecreto eccleſiæ, Aurelius epiſcopus Carthaginenſis eccleſiæ, præſidens in vniuerſa ſynodo, adſiſtentibus diaconis, dixit, Quoniam ſanctiſſima eccleſiæ corpus vnum eſt, & omnium eſt membrorum vnum caput, accidit Deo volente, & noſtram infirmitatem corroborante, vt nos ad hanc eccleſiam accederemus, dilectionis & fraternitatis gratia perſuaſi. Et ideo veſtram dilectionem adhortor (quoniam ita credendum eſt, noſtram ad vos acceſſionem neque ſuperuacaneam, neque eſſe omnibus ingratam) vt veſter omnium conſenſus declaretur conſentire decretis, quæ olim ſimul placuerunt, ſiue in Hipponenſi ſynodo confirmatis, ſiue poſtea in Carthaginenſi ſynodo meliore definitis, ſimiliter autem & nunc vobis ordine lectis. Tunc enim veſtræ fraternitatis conſenſus luce clarior apparebit, ſi ea quæ à nobis in ſuperioribus ſynodis legitimè definita ſunt, non ſolùm noſtris in præſentibus actis conſenſibus, ſed etiam ſubſcriptionibus declaraueritis: Xanthippus primæ Numidiæ ſedis epiſcopus dixit, Credo quod vniuerſæ veſtræ fraternitati placuit: nos autem noſtro ſigno ſubſcribentes placere confirmamus. Et quæ decreta fuerant, propria manu confirmarunt. Nicetius epiſcopus primæ cathedræ Mauritaniæ Sitifenſis dixit: Lecta decreta quoniam non carent ratione, & ab omnibus confirmata ſunt, meæ quoque præterea paruitati placent, quæ propria ſcriptura confirmabo.

Schol. Bals. Cùm Aurelius epiſcopus Carthaginenſis æquum cenſuiſſet, vt omnes epiſcopi

ὑπαγορεύειν καὶ ὑπογράφειν ἐν οἷς ἤρεσεν. ἔτι μὴν τοῖς τοποτηρηταῖς ἐπισκόποις τοῖς ὀφείλουσιν ἀποσταλῆναι εἰς τὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας, ἕνεκεν τῶν Δονατιστῶν, γράμματα δοθῆναι, δύναμιν ἐντολικοῦ περιέχοντα, ἣν δύναμιν μὴ παρεξέλθωσιν· καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς Καρχηδονίων ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνῄνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὰ προλαβόντα ψηφίσματα κυροῦνται ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Σεπτεμβρίων ἐν Μελιβετάνῃ πόλει εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς Καρχηδονίων ἐκκλησίας προκαθίσας ἐν πάσῃ τῇ συνόδῳ παρεστώτων τῶν διακόνων εἶπεν· Ἐπειδὴ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἓν σῶμα ὑπάρχει, καὶ πάντων τῶν μελῶν μία ἐστὶ κεφαλή, συνέβη θέλοντος τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν ἐνδυναμοῦντος, ὥστε πρὸς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν ἐλθεῖν ἡμᾶς, ἀγάπης καὶ ἀδελφότητος χάριν προτραπέντας· διὸ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, (ἐπειδὴ οὕτως ἐστὶ πιστευτέον, ὅτι ἡ ἡμετέρα πρὸς ὑμᾶς προσέλευσις, οὔτε περιττὴ οὔτε ἀηδεστάτη πᾶσίν ἐστιν,) ἵνα ἡ συναίνεσις πάντων ἡμῶν φανερωθῇ ὁμονοεῖν τοῖς συνδόξασι τῶν ψηφισμάτων τῶν πάλαι, εἴτε κατὰ τὴν ἐν Ἵππωνι σύνοδον βεβαιωθέντων, εἴτε μετὰ ταῦτα τῇ ἐν Καρχηδόνι κρείττονι συνόδῳ ὁρισθέντων, ὁμοίως δὲ καὶ νῦν κατὰ τάξιν ἡμῖν ἀναγινωσκομένων. τότε γὰρ τῆς ὑμετέρας ἀδελφότητος ἡ ὁμόνοια λαμπροτέρα τοῦ φωτὸς ἀναδειχθήσεται, ἐὰν τὰ παρ' ἡμῶν ἐν ταῖς ἀνωτέραις συνόδοις νομίμως ὁρισθέντα, μὴ μόνον τῇ ἐν τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις συναινέσει ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπογραφαῖς ἔτι μὴν φανερώσητε. Ξάνθιππος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδίας εἶπεν, πιστεύω, ὅτι σῇ πάσῃ τῇ ἀδελφότητι ἤρεσεν· ὑπογράφοντές τε ἡμεῖς τῇ ἰδίᾳ ὑποσημειώσει βεβαιοῦμεν ἀρέσαι. καὶ τὰ ὁρισθέντα ἰδιοχείρως ἐβεβαίωσαν. Νικήτιος ἐπίσκοπος τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης εἶπεν· τὰ ἀναγνωσθέντα ψηφίσματα ἐπεὶ λογισμοῦ οὐκ ἐστέρηνται, καὶ ἀπὸ πάντων ἐκυρώθησαν, ἔτι μὴν καὶ τῇ ἐμῇ βραχύτητι ταῦτα ἀρέσκουσιν, ἅπερ τῇ οἰκείᾳ γραφῇ βεβαιώσω.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ Αὐρηλίου τοῦ ἐπισκόπου Καρχηδόνος, ἀξιώσαντος συναινέσαι πάντας τοὺς ἐπισκόπους

τοῖς ὁρισθεῖσι, καὶ δεῖξαι ὡς ὁμονοοῦσιν, εἶπον ἅπαντες ἀποδέχεσθαι τὰ θεσπίσματα ἐν διαφόροις συνόδοις· καὶ διὰ τοῦτο βεβαιῶσαι αὐτὰ διὰ οἰκείων ὑπογραφῶν.

iis quæ decreta erant conſentirent, vel ſe conſentire oſtenderent, dixerunt omnes ſe ea recipere quæ in diuerſis ſynodis conſtituta ſunt: & propterea propriis ſcripturis ea confirmauerunt.

Κανὼν πθ΄.

CANON LXXXIX.

Περὶ τάξεως ἐπισκόπων, ὥστε τοὺς μεταγενεστέρους χειροτονηθέντας μὴ τολμᾶν ἑαυτοὺς προτιμᾶν τῶν προτέρων. Βαλεντῖνος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὸ ἀγαθὸν τῆς ὑμετέρας ἀνεξικακίας ἐὰν ἐπιτρέπῃ, ἀκολούθως ἐξηγήσομαι τὰ ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ εἰς τὴν Καρχηδονίων ἐκκλησίαν πραχθέντα, καὶ ταῖς τῶν ἀδελφῶν ὑπογραφαῖς φανερῶς κυρωθέντα, καὶ ἡμᾶς ἔτι μὴν φυλάξοντας ὁμολογήσω. ἐκεῖνο τοίνυν ἐπιστάμεθα, ἀμίαντον ἀεὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν φυλάττεσθαι κατάστασιν οὕτως, ὡς μηδένα τῶν ἀδελφῶν τολμᾶν ἑαυτὸν προτιμᾶν προπετῶς τῶν πρὸ αὐτοῦ· ἀλλὰ ταῖς τῆς ἀγάπης τάξεσιν ἀεὶ παρέχεσθαι τοῖς προτέροις· ὅπερ οἱ ἐπακολουθοῦντες χαριέντως κατεδέξαντο. ταύτην οὖν τὴν τάξιν κελεύσει ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη κρειττόνως ταῖς ὑμετέραις διαλαλιαῖς βεβαιῶσαι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οὐκ ἐχρῆν μὲν ταῦτα ἡμᾶς ἐπαναλαμβάνειν, εἰ μὴ ἐὰν τυχὸν ἀκατανόητοι διάνοιαί τινων ἀνεφύησαν αἳ πρὸς τοὺς ὅρους τούτους τὰς ἡμετέρας αἰσθήσεις ὀξύνουσαι. ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη κοινή ἐστιν αἰτία, ἣν νῦν ἐνεφάνισεν ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν, ὥστε ἕκαστον ἡμῶν ἐπιγινώσκειν τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ ψηφισθεῖσαν αὐτῷ τάξιν, καὶ ἵνα οἱ μεταγενέστεροι τοῖς προτέροις ἀναφέρωσιν, καὶ μὴ τολμήσωσιν παρὰ γνώμην τούτων τί ποτε πράττειν· διὰ τοῦτο λέγω καθὼς τὸν ἐμὸν ὑπεισέρχεται λογισμόν, τοὺς καταφρονοῦντας τῶν πρὸ αὐτῶν, καί τινα ἀποτολμῶντας, κωλυτέους ἁρμοδίως εἶναι ἀπὸ πάσης τῆς συνόδου. Ξάνθιππος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμηδίας εἶπεν· Ἤκουσεν ἡ πάντων τῶν ἀδελφῶν παρουσία τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνιερέως ἡμῶν Αὐρηλίου, τί πρὸς ταῦτα ἀποκρίνεται. Διατίμιος ἐπίσκοπος εἶπεν, ταῦτα παρὰ τῆς ψήφου τῶν ἀρχαίων ὁρισθέντα, τῇ ὑμετέρᾳ συναινέσει ἐκδοθήσονται· ἵνα τὰ περιεχόμενα τοῖς πεπραγμένοις τῶν προτέρων συνόδων ἐν τῇ ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν ὑμετέραν συναίνεσιν πεπληρωμένως βέβαια παρὰ πᾶσι φυλαχθῶσιν. Σύμπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· Ἡ τάξις αὕτη καὶ ἀπὸ τῶν πατέρων καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐφυλάχθη, καὶ ἀφ' ἡμῶν κατὰ συγχώρησιν θεοῦ φυλαχθήσεται.

De ordine epiſcoporum. Vt qui poſteriùs ordinati ſunt, prioribus non ſe audeant præponere. Valentinus epiſcopus dixit, Si veſtræ patientiæ bonum permittat, narrabo quæ priori tempore in Carthaginenſium eccleſia facta: & quæ fratrũ ſubſcriptionibus apertè confirmata ſunt, nos etiam ſeruaturos profiteor. Illud itaque ſcimus inuiolatam eccleſiaſticam ſemper ſeruari diſciplinam, vt nullus ex fratribus audeat vnquam ſe iis præponere qui ante ipſum fuerunt: ſed & quæ charitatis ordinibus, ſemper prioribus præbita ſunt, ea conſequentes libenter ſuſceperunt. Hunc ergo ordinem iubebit veſtra ſanctitas meliùs veſtris interlocutionibus roborari. Aurelius epiſcopus dixit, Nõ oportebat nos hæc quidem repetere, niſi fortè inſipientes aliquorum cogitationes exortæ eſſent, quæ noſtros ſenſus ad hæc decreta excitarent. Sed quia hæc communis cauſa eſt quam nunc oſtendit frater & coadiutor noſter, vt vnuſquiſque noſtrum cognoſcat ordinem ſibi à Deo decretum: & vt poſteriores prioribus deferant, & non audeant præter eorum ſententiam aliquid agere: propterea dico quemadmodum mihi venit in mentem, eos qui illos contemnunt qui ante ſe ſunt, & aliqua temere audent, conuenire ab omni ſynodo arcere. Xanthippus epiſcopus primæ cathedræ Numidiæ dixit, Audiuit omnium fratrum præſentia conſequentiam confratris & conſacerdotis noſtri Aurelij: quid ad hæc reſpondetur? Diatimus epiſcopus dixit, Quæ ab antiquorum ſuffragio definita ſunt, ea veſtro conſenſui tradentur, vt quæ continentur in actis priorum ſynodorum in Carthaginenſi eccleſia, veſtro conſenſu completa, firma apud omnes ſeruentur. Omnes epiſcopi dixerunt, Ipſe ordo à patribus & ab antiquis ſeruatus eſt: & à nobis Dei permiſſione ſeruabitur,

ſeruato vtique iure primatum Numidiæ & Mauritaniæ ex indice & matrice Numidiæ. Deinde placuit epiſcopis, qui in hac ſynodo ſubſcripſerunt, vt matrix & archetypus Numidiæ ſit etiam in prima cathedra, & in Metropoli Conſtantini. A

SCHOL. BALS. Vt videtur, non erant ordinati, nec conſtituti throni eccleſiarum: & propterea ſtatuerunt patres eos præponi qui priùs ordinati fuerant. Hoc autem hodie locum non habet: ſed ſecundùm declarationem factam ab imperatore domino Leone ſapiente, quæ in ſanctiſſimæ magnæ Dei eccleſiæ Chartophylacio repoſita eſt, eccleſiarum throni honorantur. Ius autem prioritatis, ſi ita dici poſſit, in clericorum ordinibus locum habet. Honoratur enim vnuſquiſque pro- vt eſt prior tempore: in gradu autem omnium eccleſiaſticorum officiorum hoc non ſeruatur: ſed ex voluntate antiſtitum qui eos ordinant, ſtatus eorum honoratur, quòd officia gradus abuſiuè vocentur. Gradus enim & ordines propriè dicimus, ſacerdotum coordinationem, diaconorum, ſubdiaconorũ, & lectorum. C

CANON XC.

De Quodvultdeo epiſcopo. Præterea de Quodvultdeo Centuriato: quoniam cùm aduerſarius eius petiuiſſet vt ad noſtram ſynodum introduceretur, interrogatus an velit cum ipſo apud epiſcopos experiri, primum quidem eſt pollicitus: alio autem die hoc ei non placere reſpondit, & receſſit: placuit omnibus epiſcopis vt nemo ipſi Quodvultdeo communicet, donec eius negotium finem acceperit. Et enim auferri epiſcopatum, ante ſui negotij exitum, nulli poteſt Chriſtiano videri.

SCHOL. BALS. Accuſauit quiſ- D piam dictum epiſcopum. Et accuſatus interrogatus eſt, an velit cum aduerſario apud ſynodum litigare. Is autem pollicitus, paulo pòſt recuſauit, & receſſit: & ſynodus decreuit neminem ei communicare, donec fuerit iudicatus. Epiſcopatum autem ei non auferre,

A σωζομένου ἔτι μὲν τοῦ δικαίου τῶν πρωτευόντων τῆς Νουμηδίας καὶ Μαυριτανίας, περὶ τοῦ χαρτοθεσίου καὶ ματρικίου τῆς Νουμηδίας. Ἔπειτα ἤρεσεν πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις τοῖς ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ὑπογράψασιν, ἵνα τὸ ματρίκιον καὶ ἀρχαιότυπον τῆς Νουμηδίας, καὶ εἰς τὴν πρώτην καθέδραν ᾖ, καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν Κωνσταντίνου.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν οὐκ ἐτάχθησαν ἔτι οὐδὲ ὡρίσθησαν κατὰ τὸν τότε καιρὸν οἱ θρόνοι τῶν ἐκκλησιῶν, B καὶ διὰ τοῦτο ὥρισαν οἱ πατέρες προτιμᾶσθαι τοὺς προγενεστέρους χειροτονηθέντας. σήμερον δὲ τοῦτο οὐκ ἐνεργεῖ· ἀλλὰ κατὰ τὴν γενομένην ὑποτύπωσιν παρὰ τοῦ βασιλέως Κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, τὴν καὶ ἐν τῷ Χαρτοφυλακίῳ τῆς ἁγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἀποκειμένην οἱ θρόνοι τιμῶνται τῶν ἐκκλησιῶν. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀναφαινόμενον δίκαιον τῆς προγενεσίας, ἐνεργεῖ εἰς τὰ τῶν κληρικῶν τάγματα. τιμᾶται γὰρ ἕκαστος κατὰ τὴν προγενεσίαν τοῦ χρόνου τῆς οἰκείας χειροτονίας. ἐπὶ δὲ τῷ βαθμῷ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχοντικίων πῶς τοῦτο οὐ φυλάττεται, C ἀλλὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν τῶν σφραγιζόντων ἀρχιερέων ἡ στάσις φιλοτιμεῖται. καὶ ὅτι μεταγενέστερος προτιμᾶται τοῦ προγενεστέρου, θαυμάζω.

Κανὼν ϟ'.

Περὶ Κουοδβουλτδέου ἐπισκόπου. Περὶ Κουοδβουλτδέου ἔτι μὲν τοῦ Κεντυριάτου, ἐπειδὴ τοῦ ἐναντίου αὐτοῦ αἰτησαμένου παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ εἰσενεχθῆναι συνόδῳ, ἐρωτηθεὶς, εἰ ἄρα βούλεται μετ' αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἐπισκόποις ἀποπειραθῆναι, πρῶτον μὲν ὑπέσχετο, τῇ δὲ ἄλλῃ ἡμέρᾳ τοῦτο D μὴ ἀρέσκειν αὐτῷ ἀπεκρίνατο, καὶ ἀνεχώρησεν· ἤρεσεν πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις, ἵνα μηδεὶς τῷ αὐτῷ Κουοδβουλτδέῳ κοινωνήσῃ, ἕως οὗ τὸ κατ' αὐτὸν πρᾶγμα περατωθῇ· τὴν γὰρ ἐπισκοπὴν ἀπ' αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι πρὸ τῆς ἐκβάσεως τοῦ κατ' αὐτὸν πράγματος, οὐδενὶ Χριστιανῷ δύναται δοκεῖν.

Ἑρμηνεία.

Κατηγόρησέ τις τοῦ ῥηθέντος ἐπισκόπου. καὶ ἠρωτήθη ὁ κατηγορηθεὶς, εἰ βούλεται παρὰ τῇ συνόδῳ μετὰ τοῦ κατηγόρου δικάσασθαι. ὁ δὲ ὑποσχόμενος, μετὰ μικρὸν παρῃτήσατο, καὶ ἀνεχώρησε· καὶ ἡ σύνοδος ἐψηφίσατο μηδένα αὐτῷ κοινωνῆσαι ἕως οὗ δικασθῇ· τὴν δὲ ἐπισκοπὴν ἀπὸ τοῦ κατηγορηθέντος μὴ ἀφαιρεθῆναι. δείκνυται οὖν κἀκ τούτου ὅτι κἂν ὑπὸ κατηγορίαν γένηταί τις καὶ ὑπὸ ἀφορισμὸν,

ἕως οὗ λυθῇ τὸ κατ' αὐτοῦ δικαστήριον, ἐπίσκοπός ἐστι, καὶ τῆς ἐπισκοπῆς οὐκ ἐξωθεῖται.

Κανὼν ϛα'.

Περὶ Μαξιμιανοῦ ἐπισκόπου. Περὶ Μαξιμιανοῦ δὲ τοῦ Βαγαϊσίου, ἤρεσεν ἐκ τῆς συνόδου γράμματα ἀποσταλῆναι καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν λαὸν, ἵνα κἀκεῖνος ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς ἀναχωρήσῃ, κἀκεῖνοι ἑαυτοῖς ἄλλον ἀναζητήσωσιν.

Ἑρμηνεία.

Οὗτος ὁ κανὼν προσωπικός ἐστι· καὶ ἑρμηνείας οὐ δεῖται.

Κανὼν ϛβ'.

Ὥστε τοὺς χειροτονουμένους ἐπισκόπους ἀπὸ τῶν χειροτονούντων αὐτοὺς ἐπιστολὰς λαμβάνειν, ἐν αἷς ἥ τε ἡμέρα καὶ ὁ ὕπατος προσφέρεται. Ἔπειτα ἤρεσεν, ἵνα οἵτινες δήποτε μετὰ ταῦτα χειροτονῶνται ἀνὰ τὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας, γράμματα λάβωσι παρὰ τῶν χειροτονούντων αὐτοὺς, τῇ χειρὶ αὐτῶν ὑπογεγραμμένα, περιέχοντα τὸν ὕπατον, καὶ τὴν ἡμέραν, ὥστε μηδεμίαν ἀμφισβήτησιν περὶ ὑστέρων ἢ προτέρων ἀναφυῆναι.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἀλυσιτελής ἐστι, διὰ τὸ τὴν πρεσβυτερίαν μὴ ὠφελεῖν τοὺς ἐπισκόπους· εἰς δὲ τοὺς ἄλλους ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς χρήσιμός ἐστι. γίνονται γὰρ κατὰ τὴν τούτου περίληψιν τοῖς χειροτονουμένοις πιττάκια μετὰ μηνολογήματος εἰς δήλωσιν τῆς πρεσβυτερίας.

Κανὼν ϛγ'.

Περὶ τοῦ, τοὺς κἂν ἅπαξ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνώστας, μὴ δύνασθαι ὑπὸ ἄλλων προχειρίζεσθαι. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε ἐν ἐκκλησίᾳ κἂν ἅπαξ ἀναγνῷ, ἀπ' ἄλλης ἐκκλησίας πρὸς κλήρωσιν μὴ καταδέχηται. καὶ ὑπέγραψεν· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας τῷ παρόντι ψηφίσματι συνῄνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. Ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς μὲν λέγουσι περὶ τοῦ κανόνος τούτου, ὅτι βούλεται τὸν κατατεταγμένον κληρικὸν εἰς ἐκκλησίαν, μὴ δέχεσθαι μηδὲ χειροτονεῖσθαι παρ' ἑτέρου ἐπισκόπου, κἂν ἅπαξ ἀνέγνω εἰς ἣν κατετάγη ἐκκλησίαν· προεβάλοντο γάρ τινες ὡς δικαιολόγημα τὸ μὴ λογίζεσθαι κληρικὸν ἐκκλησίας, τὸν ἅπαξ ἐν αὐτῇ ἀναγνόντα. ἕτεροι δὲ λέγουσιν ὅτι τὸ τοιοῦτον δικαιολόγημα σαθρόν ἐστι.

A donec fuerit ſolutum aduerſus eum iudicium. Eſt enim epiſcopus, nec ex epiſcopatu detruditur.

CANON XCI.

De Maximiano epiſcopo. De Maximiano autem epiſcopo Bagatenſi placuit literas dari ex ſynodo, & ad ipſum, & ad populum, vt & ille cedat epiſcopatu, & illi alium ſibi quærant.

SCHOL. BALS. Hic canon eſt perſonalis, & interpretatione non eget.

B

CANON XCII.

Vt epiſcopi qui ordinantur ab iis qui ipſos ordinant, epiſtolas accipiant, in quibus dies & conſul proferatur. Deinde placuit, vt qui poſthac ordinantur per Africæ prouincias, ab iis qui illos ordinant, literas accipiant ipſorum manu ſubſcriptas, cõſulem & diem continentes: vt nulla de poſterioribus vel prioribus controuerſia exoriatur.

SCHOL. BALS. Hic quoque canon eſt inutilis, eo quòd prior creatio non adiuuet epiſcopos: in aliis autem gradibus eccleſiaſticis eſt

C vtilis. Fiunt enim, vt hoc canone cõprehenditur, iis qui ordinantur, pittacia cum menſium ac dierum ſupputatione ad prioris creationis declarationem.

CANON XCIII.

Vt qui ſemel in eccleſia legerunt, non poſſint ab eccleſia promoueri. Similiter placuit, vt quicunque in eccleſia vel ſemel legerit, ab alia eccleſia ad clericatum non detineatur. Et ſubſcripſit Aurelius epiſcopus eccleſiæ Carthaginenſis, Præſenti decreto

D *conſenſi, & lecto ſubſcripſi. Similiter & reliqui epiſcopi ſubſcripſerunt.*

SCHOL. BALS. Nonnulli dicunt de hoc canone, quòd vult, clericum, qui eſt in eccleſia ordinatus, non admitti nec ordinati ab alio epiſcopo, ſi vel ſemel tantùm in eccleſia legerit. Ad ſuam enim cauſam defendendã allegabant, quòd non exiſtimaretur clericus eccleſiæ, qui in ea ſemel legit. Alij autem dicunt hanc non eſſe ſatis firmam rationem.

Ex eo enim quòd ordinatus fuerit & A characterem ſuſceperit, fit quiſpiam clericus, etiamſi in eccleſia non legerit: & interpretantur canonem de iis qui ſolam tonſuram ab antiſtite acceperunt, & ex cõſuetudine, tanquam pro forma lectionis, dixerunt epiſtolam ad Timotheum, ſeu, Fili Timothee ſis ſobrius in omnibus: & dicunt ex præſenti canone non poſſe eos à manu eius qui illos ordinauit, propter ſolam epiſcopi tonſuram, ſine eius voluntate tranſire, & ad aliam eccleſiam tranſilire. Etſi enim non ſunt in clerum ordinati, B ſed tamen epiſcopalem tonſuram ſuſceperunt, & exiſtimantur eſſe pars eccleſiæ eius qui illis manus impoſuit. Et ij videntur canonem accuratiùs interpretari.

In hac ſynodo declarantur quæ geſta ſunt à legatis epiſcopis vltra mare miſsis, ſub clariſsimo Imperatore Theodoſio Auguſto, & Rumorida illuſtriſsimo conſule, viij. Calend. Septẽb. Carthag. in eccleſia Secũdi.

Aurelius epiſcopus in vniuerſali ſynodo præſidens, adſtantibus epiſcopis dixit, Ratione exigente veſtra fraternitas à mea mediocritate in hanc ſynodum deducta eſt. C *Iam olim enim, vt veſtra meminit ſanctitas, dicta ſynodo miſimus fratres noſtros vltra mare legatos: quos oportebat in veſtra ſanctitatis conuentu progreſſum obitæ legationis narrare. Nam & ſi heſterno die de re eadem ſedentes, ex rebus eccleſiaſticis diligenter ea quæ fecerũt, tractauimus, oportet tamen hodie heſternæ diei tractatũ actis eccleſiaſticis cõfirmare, propter epiſcopos prouinciarũ Africæ, qui in præſenti ſynodo non aderãt. Rerum itaque ordo exigit, vt in primis à fratribus & conſacerdotibus noſtris, qui ad hanc ſynodum, ſiue ex Bizacio, ſiue ex Mauritania acceſſerunt, quæramus,* D *quomodo conferre ſtatuant præſenti ſynodo. Et cùm attuliſſent Philologius, Geta, Venuſtianus, Felicianus, Epiſcopi Byzacenæ prouinciæ, literas legationis, quæ & lecta ſunt: præterea autem cùm attuliſſent Lucianus & Siluanus legati Mauritani,*

A ἀπὸ μόνου γὰρ τοῦ καταγῆναι καὶ σφραγισθῆναι κληρικός τις γίνεται, κἂν ἐπ' ἐκκλησίας οὐκ ἀναγνῷ· καὶ ἑρμηνεύουσι τὸν κανόνα εἰς τοὺς δεξαμένους μόνην ἐπικουρίδα παρὰ ἀρχιερέως· καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν εἰπόντας ἐν εἴδει ἀναγνώσματος τὴν πρὸς Τιμόθεον ἀποστολικὴν ἐπιστολὴν, ἤγουν τὸ, τέκνον Τιμόθεε νῆφε ἐν πᾶσι. καὶ λέγουσι μηδὲ τούτους δύνασθαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σφραγίσαντος αὐτοὺς διὰ μόνης ἐπικουρίδος ἐπισκόπου μεταπίπτειν χωρὶς γνώμης ἐκείνου, καὶ εἰς ἑτέραν ἐκκλησίαν μεταβαίνειν. κἂν γὰρ B οὐκ ἔφθασαν καταταγῆναι εἰς κλῆρον, ἀλλ' ὅμως σφραγῖδα ἐπισκοπικὴν ἐδέξαντο, καὶ λογίζονται μέρος τῆς ἐκκλησίας τοῦ χειροθετήσαντος αὐτούς. καὶ δοκοῦσί μοι οὗτοι μᾶλλον, ἀκριβέστερον τὸν κανόνα ἑρμηνεύειν.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ἐμφανίζονται τὰ πραχθέντα ὑπὸ τῶν πέραν τῆς θαλάσσης ἀποσταλέντων τοποτηρητῶν ἐπισκόπων, ἐπὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ Αὐγούστου, καὶ Ῥουμορίδου τοῦ λαμπροτάτου ὑπάτου, τῇ πρὸ ἐκτὼ καλανδῶν Σεπτεμβρίων C ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν Σεκουνδου.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος συμπάσῃ τῇ συνόδῳ προκαθίσας, παρεστώτων τῶν διακόνων εἶπεν· Λόγου ἀπαιτήσαντος ἡ ὑμετέρα ἀδελφότης παρὰ τῆς ἐμῆς μετριότητος εἰς ταύτην τὴν σύνοδον προετράπη. ἐκ παλαι γὰρ, ὡς μέμνηται ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη, συνόδου χειρισθείσης ἀπεστείλαμεν ἀδελφοὺς ἡμῶν πρὸς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης τοποτηρητάς, οὓς ἔχρῆν ἐν τῇ συνελεύσει τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης τὴν κίνησιν διηγήσασθαι τῆς ἐξανυθείσης πρεσβείας· καὶ κἂν εἰ τῇ D χθεσινῇ ἡμέρᾳ περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος καθεσθέντων ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐπιμελῶς, ἃ ἔπραξαν, ἐψηλαφήσαμεν· ὅμως πρέπει σήμερον τὴν διαζήτησιν τῆς χθεσινῆς ἡμέρας τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις ἐκβεβαιῶσαι, διὰ τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀφρικῆς, τοὺς μὴ παραγινομένους ἐν τῇ παρούσῃ συνόδῳ. ἡ τάξις οὖν ἀπαιτεῖ τῶν πραγμάτων ἵνα ἐν πρώτοις παρὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συνιερέων ἡμῶν τῶν πρὸς ταύτην τὴν σύνοδον, εἴτε ἐκ τοῦ Βυζακίου εἴτε ἀπὸ Μαυριτανίας παραγενομένων, ζητήσωμεν πῶς συμφέρειν ψηφίζονται τῇ παρούσῃ συνόδῳ. καὶ προσενεγκόντων Φιλολογίου, Γέτα, Βενουστιανοῦ, Φιλικιανοῦ, τῶν ἐπισκόπων τῆς Βυζακινῆς χώρας, τὰ γράμματα τῆς τοποτηρησίας, τὰ καὶ ἀναγνωσθέντα, ἔτι δὲ προσενεγκόντων Λουκιανοῦ καὶ Σιλβανοῦ, τῶν τοποτηρητῶν τῆς Μαυριτανίας

χώρας τῆς Σιτιφένσης τὰ γράμματα τῆς τοποτηρησίας, καὶ τούτων ἀναγνωσθέντων, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τούτων τῶν ἐγγράφων ἡ ὑφὴ τοῖς πεπραγμένοις συζευχθείη. Περὶ τῶν τῆς Βυζακίου ἐπισκόπων, Νουμίδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· προσέχομεν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους ἡμῶν τοὺς τῆς Βυζακηνῆς χώρας καὶ Μαυριτανίας Σιτιφένσης εἰς τὴν σύνοδον τοποτηρητὰς ἀποστεῖλαι. νῦν ζητήσωμεν, ἐὰν τοποτηρηταὶ τῆς Νουμιδίας παρεγένοντο, ἢ δηλαδὴ τῆς Τριπολιτανῆς χώρας, ἢ τῆς Καισαρειανῆς Μαυριτανίας. Περὶ τῶν τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης ἐπισκόπων, Λουκιανὸς καὶ Σιλβανὸς ἐπίσκοποι τοποτηρηταὶ τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης χώρας εἶπον· βραδέως πρὸς τοὺς τῆς Καισαρειανῆς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἡ συνοδικὴ ἦλθεν, ἐπεὶ κἀκεῖνοι λοιπὸν εἶχον φθᾶσαι, ὅμως πάντες ἐλεύσονται· καὶ θαρροῦμεν περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, ὅτι εἴ τι δήποτε ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πραχθήσεται, καὶ αὐτοὶ ἀναμφιβόλως τὰς ἰδίας συναινέσεις παρέξοιεν. Περὶ τῶν τῆς Νουμιδίας ἐπισκόπων, Ἀλύπιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἡμεῖς μὲν ἀπὸ τῆς Νουμιδίας ἤλθομεν, ἐγώ τε καὶ οἱ ἁγιώτατοι ἀδελφοὶ Αὐγουστῖνος καὶ Ποσίδιος· ἀλλ' ἀπὸ τῆς αὐτῆς Νουμιδίας τοποτηρηταὶ πεμφθῆναι οὐκ ἠδύναντο, ὅτι ἀκμὴν ἐν θορύβῳ τοῦ Τιρωνάτου οἱ ἐπίσκοποι ἰδίαις ἀνάγκαις ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν ἀπασχολοῦνται ἐμποδιζόμενοι. ἐπεὶ καὶ τὴν συνοδικὴν τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης τῷ ἁγιωτάτῳ γέροντι Ξανθίππῳ ὡς ἀνήγαγον, συνεῖδεν περὶ τῆς παρούσης ζητήσεως σύνοδον καταμηνυθῆναι, ὅπως καταρτισθεῖσα τοποτηρησία, πρὸς ταύτην ἀποσταλῇ τὴν σύνοδον, ἀλλὰ δευτέροις γράμμασιν ἐμοῦ τοῦτον ἀναμνήσαντος, ἀπελογήσατο δι' οἰκείων γραμμάτων περὶ τοῦ ἀπὸ τῶν Τιρώνων ἐμποδισμοῦ, ὡς ἀνωτέρω εἶπον. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὐκ ἔστιν ἀμφίβολον, ὅτι οἱ προλεχθέντες ἀδελφοὶ καὶ συνεπίσκοποι ἡμῶν οἱ ἐκ τῆς Νουμιδίας, ὅτε τὰ πεπραγμένα τῆς συνόδου λάβωσιν, εὐθέως καὶ τὰς ἰδίας παρέξουσιν συναινέσεις, καὶ εἰς πέρας ἀγαγεῖν σπουδάσουσιν, ὅσα δήποτε ἀρέσουσιν. ἀνάγκη τοίνυν ἐστὶ τῇ φροντίδι τῆς καθέδρας ταύτης προνοηθῆναι, τοῦ αὐτὸ τοῖς προλεχθεῖσιν ἐμφανὲς καταστῆναι. Περὶ τῶν Τριπολιτανῶν ἐπισκόπων. Περὶ τῶν ἀπὸ Τριπόλεως ἀδελφῶν ἡμῶν, τοῦτο ἠδυνήθην γνῶναι, ὅτι Δουλκίτιον ἀδελφὸν ἡμῶν ἀπέστειλαν τοποτηρητήν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπαντῆσαι οὐκ ἠδυνήθη, τοῦτό τινες τῶν τέκνων ἡμῶν διεβεβαιώσαντο ἐλθόντες ἐκ τῆς προλεχθείσης χώρας, ὅτι ὁ μνημονευθεὶς Δουλκίτιος εἰς πλοῖον εἰσῆλθεν· καὶ δεῖ πι-

A *regionis Sitifenſis literas legationis, eaque lecta eſſent, Aurelius epiſcopus dixit, Horum ſcriptorum contextus actis coniungatur. De Byzacij epiſcopis Numidius epiſcopus dixit, Animaduertimus confratres & coëpiſcopos noſtros Byzacenæ prouinciæ, & Mauritaniæ Sitifenſis ad ſynodum legatos miſiſſe: nunc quæramus an legati Numidiæ acceſſerunt, vel Tripolitanæ ſcilicet regionis, vel etiam Cæſarianæ Mauritaniæ. De Mauritania Sitifenſis epiſcopis Lucianus & Syluanus epiſcopi Mauritaniæ Sitifenſis regionis legati dixerunt, Sero ad Cæſarianæ fratres noſtros* B *ſynodica peruenit. Illi enim deinceps anticipaſſent, omnino tamen venient: & de eorum animis confidimus, quòd ſi quid vnquam in hac ſynodo fiet, ipſi quoque ſine dubio priuatim aſſentientur.*

De Numidiæ Epiſcopis Alipius Numidiæ eccleſiæ epiſcopus dixit, Nos quidem ex Numidia venimus, ego & ſanctiſſimi fratres, Auguſtinus & Poſidius: Sed legati è Numidia miſſi non potuere, quòd ſint in maximis perturbationibus. Tyronati etiam epiſcopi propriis neceſſitatibus in ſuis ciuitatibus impediti retinentur. Nam & veſtræ ſanctitatis ſynodalem ſanctiſſimo ſeni Xanthippo poſtquam detuli, ſtatuit pro præſenti quæſtione ſyno- C *dum indicere, vt plena legatio mitteretur ad hanc ſynodum. Sed cùm ego binis ei literis id in memoriam reuocaſſem, reſpondit per proprias literas de impedimento Tyronorũ, vt dixi. Aurelius epiſcopus dixit, Nõ eſt dubium quin prædicti fratres & coëpiſcopi ex Numidia, quando ſynodi acta acceperint, ſtatim quoque proprios conſenſus præbebunt, & ad finem deducere ſtudebũt quæcunque placuerint. Neceſſe eſt ergo hoc huius ſedis ſollicitudine prouideri, vt fiat prædictis manifeſtum. De Tripolitanis epiſcopis. De fratribus noſtris ex Tripoli cognoſcere potui, quòd Dulcitium fratrem no-* D *ſtrum miſerunt legatum. Sed quia ſe ſiſtere non potuit, quidam ex noſtris filiis hoc affirmarunt, qui ex prædicta regione venerant, quòd prædictus Dulcitius nauem ingreſſus eſt: & creden-*

dum eſt aliquam ei moram ex tempeſtate eueniſſe, quæ cogit eum tardius venire: tamen de eo quoque, ſi veſtræ dilectioni placeat, eadem forma ſeruetur, vt quæ ſynodo viſa fuerint, ad ſynodum mittantur. Ab omnibus epiſcopis dictum eſt, Quæ à tua ſanctitate definita ſunt, placent. A

Schol. Bals. Multa quidem hæc ſcriptura perſequitur de iis qui loci conſeruatores ad ſynodum non miſerunt. Cùm autem aliqui pro eis reſpondiſſent, viſum eſt eis veniam eſſe dandam, ſi illi quoque ea ſuſceperint quæ placent ſynodo. B

Canon XCIIII.

De conueniendis Donatiſtis. Aurelius epiſcopus dixit, Quod venit ad veſtræ dilectionis tractationem, exiſtimo debere eccleſiaſticis actis confirmari. Veſtrum enim omnium ſuggeſtio hoc propoſuit, debere vnumquemque noſtrum in propria ciuitate per ſe cum Donatiſtarum principibus congredi, vel ſibi alium vicinum adiungere, vt his ſimiliter in vnaquaque ciuitate, & loco, per magiſtratus, vel eos qui primas partes ferunt, in iiſdem locis conueniant. Hoc ſi omnibus placet, edicatur. Ab omnibus dictum eſt, Omnibus placet: & hoc omnes noſtra ſubſcriptione confirmamus. Petimus præterea, vt epiſtolis, quæ debent à ſynodo mitti ad magiſtratus, tua pro omnibus ſanctitas ſubſcribat. Aurelius epiſcopus dixit, Si videatur veſtræ dilectioni, forma congreſſionis cum illis legatur, vt hunc proſecutionis tenorē omnes ſi placet teneamus. Ab omnibus epiſcopis dictum eſt, legatur. Laetus notarius legit. C

Schol. Bals. Forma congreſſionis cum Donatiſtis, & quæ in præſenti ſynodo dicta ſunt, ſunt Donatiſtis ſpecialia. D

Canon XCV.

Ille epiſcopus catholicæ eccleſiæ dixit, Quod ab auctoritate ampliſſima illius ſedis nobis permiſſum ſit petimus à veſtra veneratione vt legatur, eáque id ad effectum deduci iubeat. Lecta autem iuſſione, & actis coniuncta, dixit epiſcopus vniuerſalis eccleſiæ, Quod per veſtram veneratio-

στῆσαί τινα προολκὴν ἐκ τοῦ χειμῶνος αὐτῷ συμβῆναι, ἣ αὐτὸν ἀναγκάσασθαι βραδῦναι· ὅμως καὶ περὶ τούτου, ἐὰν ἀρέσκῃ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὁ αὐτὸς τύπος φυλαχθείη, ἵνα τὰ ἀρέσαντα τῇ συνόδῳ πρὸς αὐτοὺς ἀποσταλῶσιν. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· τὰ ὁρισθέντα ὑπὸ τῆς σῆς ἁγιωσύνης, πᾶσιν ἀρέσκει.

Ἑρμηνεία.

Πολλὰ μὲν ἡ γραφὴ αὐτὴ διέξεισι περὶ τῶν μὴ σταλέντων εἰς τὴν σύνοδον τοποτηρητῶν. ἀπολογησαμένων δὲ ὑπὲρ ἐκείνων τινῶν, ἔδοξε συγγνωμονηθῆναι αὐτοῖς, εἰ κἀκεῖνοι δέξωνται ὅσα τῇ συνόδῳ ἀρέσκει.

Κανὼν ϙδ'.

Περὶ τοῦ τοῖς Δονατισταῖς συνελθεῖν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Τὸ εἰς ψηλάφησιν ἐλθὸν τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, λογίζομαι ὀφείλειν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις βεβαιωθῆναι. ἡ γὰρ ὑπόμνησις πάντων ὑμῶν, τοῦτο προεβάλετο, ὀφείλειν ἕνα ἕκαστον ἡμῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει καθ' ἑαυτὸν συνελθεῖν τοῖς ἄρχουσι τῶν Δονατιστῶν, ἢ προσζεῦξαι ἑαυτῷ γείτονα, ἕτερον, ἵνα ὁμοίως τοῖς τοιούτοις ἐν ἑκάστῃ πόλει καὶ τόπῳ διὰ τῶν ἀρχόντων ἢ τῶν πρωτεῖα φερόντων ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις συνέλθωσι. τοῦτο ἐὰν ἀρέσκῃ πᾶσι, παραγγελθείη. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· Πᾶσιν ἀρέσκει· καὶ πάντες τοῦτο τῇ ἡμετέρᾳ ὑπογραφῇ ἐκυρώσαμεν. αἰτοῦμεν ἔτι μὴν, ἵνα τὰς ἐπιστολὰς, τὰς ὀφειλούσας ἐκ τῆς συνόδου πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἀποπεμφθῆναι, ὑπὲρ πάντων ἡ σὴ ὑπογράψῃ ἁγιωσύνη. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐὰν δοκῇ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὁ τύπος τῆς πρὸς ἐκείνους συνελεύσεως ἀναγνωσθείη, ὅπως τοῦτον τὸν τόνον τῆς ἐπακολουθήσεως πάντες, ἐὰν ἀρέσκῃ, κρατήσωμεν. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· Ἀναγνωσθείη. Λαῖτος νοτάριος ἀνέγνω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ τύπος τῆς πρὸς τοὺς Δονατιστὰς συνελεύσεως, καὶ τὰ ἐν τῇ παρούσῃ συνελεύσει λαληθέντα, ἰδικά εἰσι περὶ τῶν Δονατιστῶν.

Κανὼν ϙε'.

Ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἶπεν· Τὸ παρὰ τῆς αὐθεντείας ἐκείνης τῆς μεγίστης καθέδρας ἡμῖν ἐπιτραπὲν αἰτοῦμεν τὴν ὑμετέραν τιμιότητα ἀναγνωσθῆναι, καὶ εἰς πέρας ἀχθῆναι κελεῦσαι. ἀναγνωσθείσης δὲ τῆς κελεύσεως καὶ τοῖς πεπραγμένοις συντεθείσης, ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἶπεν· Τὸ διὰ τῆς ὑμετέρας τιμιότητος

πρὸς τοὺς Δονατιστὰς ὀφείλοι ἀπενεχθῆναι ἐντολικὸν, ἀκοῦσαι, καὶ πεπραγμένοις ἐμβαλεῖν, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀποκομίσαι καταξιώσατε, καὶ τὴν τούτων ἀπόκρισιν πάλιν διὰ τῶν ὑμετέρων πεπραγμένων ἡμῖν ἐμφανίσαι. συνερχόμεθα ὑμῖν αὐθεντικῶς ἀποσταλέντες ἐκ τῆς ἡμετέρας καθολικῆς συνόδου, ἐπιθυμοῦντες χαρῆναι περὶ τῆς ὑμετέρας διορθώσεως. ἐπιστάμεθα γὰρ τὴν ἀγάπην τοῦ κυρίου εἰπόντος, μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί· ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. ὑπέμνησεν δὲ διὰ τοῦ προφήτου, ὥστε ἔτι μὴν καὶ τοῖς μὴ βουλομένοις λέγεσθαι ἀδελφοῖς ἡμῶν, λέγειν ἡμᾶς, ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐστέ. ταύτην τοίνυν τὴν ἐξ ἀγάπης εἰρηνικὴν ἐρχομένην ἡμετέραν ἀνάμνησιν, ἐξουθενῆσαι οὐκ ὀφείλετε, ἵνα ἐάν τί ποτε ἀληθείας ἔχειν ἡμᾶς οἴεσθε, ἀντιλαβέσθαι τούτου μὴ ἀμφιβάλητε· τοῦτ᾽ ἔστιν ἵνα συναχθείσης συνόδου ἡμῶν ἐπιλέξοισθε ἐξ ὑμῶν αὐτῶν τοὺς ὀφείλοντας τὸ πρᾶγμα ἐμπιστευθῆναι τῆς τοιαύτης ἡμῶν δικαιολογίας· ὅπως καὶ ἡμεῖς δυνηθῶμεν τὸ αὐτὸ ποιῆσαι· τοῦτ᾽ ἔστιν, ἵνα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδου ἐπιλεγῶσιν οἱ ὀφείλοντες μετὰ τῶν ἐξ ὑμῶν ἐπιλεγέντων ἐν ὡρισμένῳ τόπῳ καὶ καιρῷ, πᾶν τὸ τῆς ζητήσεως ἐχόμενον, ὃ τὴν ὑμετέραν ἀφ᾽ ἡμῶν κοινωνίαν χωρίζον, εἰρηνικῶς ἐξετάσαι· κἂν ὀψέ ποτε τῇ βοηθείᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ θεοῦ, τέλος ἡ παλαιὰ δέξηται πλάνη, μήποτε διὰ πεῖσμα ἀνθρώπων ἀσθενεῖς ψυχαὶ καὶ ἀπειρολαοὶ, ἱεροσύλῳ τινὶ χωρισμῷ ἀπόλωνται. ἐὰν γὰρ τοῦτο ἀδελφικῶς καταδέξησθε, εὐχερῶς ἡ ἀλήθεια διαφανήσεται· εἰ δὲ τοῦτο ποιῆσαι μὴ θελήσητε, ἡ ἀπιστία ὑμῶν εὐθέως γνωρισθήσεται. καὶ ἀναγνωσθέντος τοῦ τοιούτου τύπου, ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, πάνυ ἀρέσκει· τοῦτο γενήσεται. καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνῄνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Αὕτη ἡ σύνοδος κατὰ τῶν Δονατιστῶν πρεσβευτὰς πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας ἀποστέλλει· τῷ ἐνδοξοτάτῳ βασιλεῖ Ὁνωρίῳ Αὐγούστῳ τὸ ἕκτον ὑπάτῳ, τῇ πρὸ ις΄. καλανδῶν Ἰουλίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς βασιλικῆς Σεκουνδου. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πρεσβείαν ἀνεδέξατο Θεάσιος καὶ Εὔοδος κατὰ τῶν Δονατιστῶν. ἐν ᾗ συνόδῳ συνετάχθη κομμονιτόριον περιέχον οὕτως.

A *nem debet ad Donatiſtas deferri mandatum, audire, & actu inſerere, & ad ipſos deportari curare velitis. & eorum rurſus reſponſionem per veſtra acta nobis oſtendere. Vobiſcum congredimur authenticè, miſſi à noſtra authentica ſynodo, cupientes de veſtra correctione lætari. Scimus enim dilectionem domini qui dixit, Beati pacifici, quoniam ipſi filij Dei vocabuntur. Nos quoque per prophetam admonuit; vt ijs etiam qui nolunt dici fratres noſtri, dicamus, Fratres noſtri eſtis. Hanc ergo noſtram ex pacifica dilectione ad vos proficiſ-* B *centem admonitionem pro nihilo ducere nō debetis: vt ſi quid nos veritatis habere exiſtimatis, id apprehendere ne dubitetis: id eſt, vt noſtra coacta ſynodo eligatis ex vobis ipſis quibus veſtræ eiuſmodi cauſæ probandæ negotium committi debeat. Vt nos quoq; hoc ipſum facere poſſimus, & ex noſtra ſynodo eligantur, qui debēt cum ijs qui ex vobis electi fuerint, ſtatuto loco & tempore, quidquid eſt controuerſiæ, quod noſtram à vobis communionem ſeparat, pacificè examinare, vt vel tandem aliquando auxilio domini noſtri antiquus finem error accipiat, ne vtique propter hominum* C *perſuaſionem, imbecillæ animæ, & imperiti populi, ſacrilega aliqua ſeparatione pereant. Si hoc enim fraternè admiſeritis, veritas facile apparebit. Si hoc autem facere nolueritis, infidelitas veſtra ſtatim cognoſcetur. Et hac forma cognita, ab omnibus epiſcopis dictum eſt, Hoc valde placet: fiet. & ſubſcripſerunt: Aurelius epiſcopus Carthaginenſis eccleſiæ, præſenti decreto conſenſi: & lecto ſubſcripſi. Similiter & reliqui epiſcopi ſubſcripſerunt.*

Hæc ſynodus aduerſus Donatiſtas legatos ad imperatores miſit: clariſſimo imperatori Honorio Auguſto ſextùm conſuli vi. Cal. Iulias Carthagine in eccleſia Baſilicæ Secū- D *di. In hac ſynodo legationē acceperunt Theaſius & Euodius aduerſus Donatiſtas: in qua ſynodo compoſitum eſt commonitorium.*

Ἑρμηνεία.

Οὔτε τὰ ἐν τῇ παρούσῃ ὁμιλίᾳ ἑρμηνείας δέονται. ἰδικὰ γάρ εἰσι περὶ Δονατιστῶν.

Schol. Bals. Nec ea quæ ſunt in præſenti collocutione, interpretatione indigent. Sunt enim Donatiſtarum ſpecialia.

Canon XCVI. A

Commonitorium quod acceperunt qui legati fuerũt aduerſus Donatiſtas. Cõmonitorium fratribus Theaſio & Euodio, miſſis legatis à ſynodo Carthaginen. ad clariſſimos & religioſiſſimos imperatores. Quando Dei auxilio ad religioſiſſimos imperatores acceſſerint, eis aperiat, quomodo plena libertate in ſuperioris anni ſynodo Donatiſtarũ primates ad acta ciuilia conuenire admoniti fuere, ut ſi ſuũ dogma tueri confiderẽt, aliquibus idoneis ex eodem numero electis, nobiſcũ pacificè contenderent, & mãſuetudine Chriſtiana nobis citra dubitationẽ oſtenderent, ſi quid ueritatis tenerent: Vt ex eo catholica ſinceritas, quæ iamolim ſuperioribus illuxit tẽporibus, nunc quoque ſimiliter per contradicentium ignorantiam & pertinaciã cognoſcatur. Sed quia non ſatis fidebant, ferè nihil auſi ſunt reſpõdere. Quare quoniã epiſcopale & pacificum in eos impletum eſt officium, & illi ueritati reſpondere non ualentes, ad execrandas violẽtias conuerſi sũt, ut multos epiſcopos & multos clericos, ut de laicis taceã, inſidiis appetãt, & prætereà etiam aliquas eccleſias inuaſerunt, & alias inuadere conati ſunt, eorũ eſt deinceps humanitatis prouidere, ut catholica eccleſia, quæ eos pio in Chriſto utero genuit, & fidei confirmatione aluit, eorũ quoque prouidẽtia muniatur, ne fortè audaces & temerarij homines, in religioſis eorum temporibus, terrore aliquo in bonos populos dominatum obtineant: quoniam eos perſuadentes corrumpere non poſſunt. Cognitũ enim eſt, & legibus ſæpe proclamatur, quænam eorum qui ſeparatam habent congregationem, execrãda faciat multitudo, quæ etiã ſæpe prædictorum religioſiſſimorum imperatorum decretis condemnata ſunt. Aduerſus ergo illorum inſanias poſſumus diuina auxilia conſequi, non inſueta, nec aliena, ſed à ſanctis ſcripturis. Quando Paulus Apoſtolus, ut ueris Apoſtolorum actibus declaratum eſt, inſolentium & factioſorum hominum conſpirationem militari auxilio depulit. Nos ergo hoc petimus ut uniuerſalibus eccleſiarum ordinibus, in unaquaque ciuitate, & in diuerſis locis vicinarum quarumque poſſeſſionũ, ſine mora cuſtodia & præſidiũ præ-

Κανὼν ϟϛ΄.

Τὸ Κομμονιτώριον, ὅπερ ἔλαβον οἱ κατὰ τῶν Δονατιστῶν πρεσβευταί. Κομμονιτώριον τοῖς ἀδελφοῖς, Θεασίῳ, καὶ Εὐοδίῳ, τοῖς πεμφθεῖσι πρεσβευταῖς ἐκ τῆς ἐν Καρχηδόνι συνόδου, πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους καὶ θρησκευτικωτάτους αὐτοκράτορας· ἡνίκα τῇ τοῦ κυρίου βοηθείᾳ τοῖς εὐσεβεστάτοις προσέλθωσι βασιλεῦσι, τούτοις ἐμφανίσουσιν, ποίᾳ τρόπῳ τελείᾳ ἡ παρρησίᾳ κατὰ τὴν τοῦ ἀνωτέρου ἐνιαυτοῦ σύνοδον οἱ προεστεύοντες τῶν Δονατιστῶν τοῖς πολιτικοῖς πεπραγμένοις συνελθεῖν προσετράπησαν, ἵνα εἰ ἐθάρ- B ρουν τοῦ οἰκείου δόγματος ἀντιλαβέσθαι, ἐπιλεχθέντων τινῶν ἱκανῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ, μεθ' ἡμῶν εἰρηνικῶς ἀμφέβαλλον, καὶ ἡμερότητι Χριστιανικῇ ἀναμφιβόλως εἶχον ἐπιδεῖξαι εἴ τι ποτ' ἀληθείας κατεῖχον, ὅπως ἐκ τούτου ἡ καθολικὴ εἰλικρινότης, ἡ ἔκπαλαι τοῖς ἀνωτέρω διαλάμψασα χρόνοις, καὶ νῦν ὁμοίως διὰ τῆς ἀπειρίας καὶ μονοτονίας τῶν ἀντιλεγόντων ἐγνωρίζετο. ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ θαρρεῖν συνείχοντο σχεδὸν, οὐδὲν ἐτόλμησαν ἀποκρίνασθαι· διὸ, ἐπειδὴ ἐπισκοπικὴ καὶ εἰρηνικὴ τάξις περὶ τοὺς τοιούτους πεπλήρωται, C κἀκεῖνοι τῇ ἀληθείᾳ μὴ δυνηθέντες ἀποκριθῆναι, εἰς ἀτόπους βίας μετεστράφησαν, ὡς πολλοὺς ἐπισκόπους καὶ πολλοὺς κληρικοὺς, ἵνα τὸ περὶ τῶν λαϊκῶν σιωπήσωμεν, ἐπιβουλαῖς συσχεῖν· καί τινες δὲ ἔτι μὴν ἐκκλησίαις ἐπέβησαν, καὶ ἄλλαις ἐπελθεῖν ὁμοίως ἐπειράθησαν, τῆς αὐτῶν φιλανθρωπίας λοιπόν ἐστι προνοήσασθαι, ἵνα ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἡ τοὺς θρησκευτικοὺς ἐν Χριστῷ γεννήσασα γαστρὶ, καὶ τῇ βεβαιώσει τῆς πίστεως ἐκθρέψασα, τῇ αὐτῶν ἔτι μὴν προνοίᾳ ὀχυρωθῇ· μήποτε προπετεῖς ἄνθρωποι D ἐπὶ τῶν εὐσεβῶν αὐτῶν χρόνων φόβῳ τινὶ τῶν ἀθώων λαῶν καταδυναστεύσωσιν· ἐπειδὴ ὑποπείθοντες τούτους, ἀποφαυλίσαι οὐ δύναιντο)· ἔγνωσται γὰρ καὶ πολλάκις τοῖς νόμοις ἐκβοᾶται τῶν παρασυναγόντων ἡ βδελυκτὴ πληθὺς, τίνα διαπράττεται, ἅ τινα καὶ πολλάκις τοῖς θεσπίσμασιν αὐτῶν τῶν προλεχθέντων εὐσεβεστάτων αὐτοκρατόρων κατεδικάσθησαν. κατὰ οὖν τῆς ἐκείνων μανίας δυνάμεθα συμμαχίας θείας τυχεῖν, οὐκ ἀήθους δὲ οὐδὲ ἀλλοτρίας ἀπὸ τῶν ἁγίων γραφῶν, ὁπότε Παῦλος ὁ ἀπόστολος, ὡς ταῖς ἀληθιναῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων δεδήλωται, τὴν σύμπνοιαν τῶν ἀτάκτων στρατιωτικῇ ἀπεκίνησεν βοηθείᾳ. ἡμεῖς τοίνυν τοῦτο αἰτοῦμεν, ἵνα ταῖς καθολικαῖς τάξεσι τῶν ἐκκλησιῶν, ἀνὰ ἑκάστην πόλιν ἑκάστων κτήσεων ἀνυπερθέτως περιφυλακὴ παρα-

χθῆ. ἅμα δὲ καὶ τοῦτο δεῖ αἰτῆσαι, ὥστε τὸν νόμον τὸν ἐκτεθέντα παρὰ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης πατέρος αὐτῶν Θεοδοσίου, τὸν περὶ τῶν δέκα τοῦ χρυσίου λιτρῶν, τὸν κατὰ τῶν χειροτονούντων καὶ χειροτονουμένων αἱρετικῶν φυλάξωσιν, ἔτι μὴν καὶ κατὰ τῶν κτητόρων τῶν παρ' οἷς ἡ ἐκείνων εὑρεθῇ συναγωγή· εἶθ' οὕτως βεβαιωθῆναι τὸν τοιοῦτον νόμον κελεύσωσιν, ὡς ἰσχύειν κατὰ τούτων ὧν διὰ τὰς ἐπιβουλὰς οἱ τῆς καθολικῆς προεστάντες διὰ μαρτυρίας ἀπέθεντο· ἵνα κἂν τούτῳ τῷ φόβῳ ἐκ τοῦ ποιεῖν σχίσματα καὶ ἀπὸ τῆς τῶν αἱρετικῶν φαυλότητος παύσωνται, οἱ τῇ κατανοήσει τῆς αἰωνίας κολάσεως καθαρθῆναι καὶ διορθωθῆναι ὑπερτιθέμενοι. Κἀκεῖνο ἔτι μὴν αἰτῆσαι δεῖ, ἵνα τῇ αὐτῶν εὐσεβείᾳ ὁ μέχρι τοῦ παρόντος νόμος ἐπαναληφθείη, ὁ τὴν ἐξουσίαν τῶν αἱρετικῶν ἀφαιρούμενος, τοῦ εἴτε ἀπὸ διαθηκῶν τούτοις δύνασθαι λαμβάνειν τί ποτε, ἢ καταλιμπάνειν, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, τοῦ εἴτε καταλιμπάνειν τι, εἴτε λαμβάνειν τὰ ἴδια ἀφέληται, τῶν τῇ μανίᾳ τοῦ ἰδίου πείσματος τυφλωθέντων, καὶ ἐν τῇ τῶν Δονατιστῶν πλάνῃ ἐπιμένειν βουλομένων. τοῖς δὲ τῇ κατανοήσει τῆς ἑνότητος καὶ εἰρήνης ἑαυτοὺς διορθώσασθαι βουλομένοις ὑποκειμένου τοῦ τοιούτου νόμου ἀνοιχθείη ἡ ἀκρόασις τοῦ λαμβάνειν κληρονομίαν· εἰ καὶ ἔτι τούτοις αὐτοῖς ἐν τῇ τῶν αἱρετικῶν πλάνῃ καθεστῶσι προσαρμόζει τί ποτε ἀπὸ δωρεᾶς ἢ κληρονομίας, ἐξῃρημένων ἐκείνων δηλαδή, οἵτινες μετὰ τὸ εἰς δίκην ἐναχθῆναι ἐλογίσαντο ὀφείλειν πρὸς τὴν καθολικὴν μετελθεῖν. περὶ γὰρ τῶν τοιούτων πιστευτέον ἐστὶ μὴ τῷ φόβῳ τῆς οὐρανίας κρίσεως, ἀλλὰ τῇ ἀπληστίᾳ τῆς γηΐνης λυσιτελείας, τὴν καθολικὴν ἑνότητα ἐπιποθῆσαι. πρὸς τούτοις δὲ πᾶσι τῆς βοηθείας χρεία ἐστὶ τῶν δυναστῶν ἑκάστης ἐπαρχίας ἰδίας. καὶ ἄλλο δέ, εἴ τι δήποτε κατανοήσουσι τῇ ἐκκλησιαστικῇ χρησιμότητι λυσιτελοῦν, τοῦτο διαπράττεσθαι καὶ ἐξανύειν, αὐτεξούσιον ψηφιζόμεθα τοποτηρησίαν. Κἀκεῖνο δὲ πρὸς τούτοις ἤρεσεν, ἵνα γράμματα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνελεύσεως πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους βασιλέας καὶ τὰς ὑπερεχούσας ἀξίας ἀποσταλῶσι, δι' ὧν πληροφορῶνται ὡς τῇ συναιρέσει πάντων ἡμῶν ἐπὶ τὸ εὐτυχέστατον κομιτᾶτον τοὺς τοποτηρητὰς παρ' ἡμῶν εἶναι ἀποσταλέντας. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς αὐτοῖς γράμμασι πάντας ἡμᾶς ὑπογράψαι βραδύτατόν ἐστιν, ἵνα μὴ ταῖς ἑκάστου ἡμῶν ὑπογραφαῖς τὰ αὐτὰ γράμματα φορτωθῶσιν, αἰτοῦμεν, ἀδελφὲ Αὐρήλιε, ἵνα ἐν τούτοις ἡ σὴ ἀγάπη ὑπογράψαι ἐπ' ὀνόματι πάντων ἡμῶν καταξιώσῃ. καὶ ὑπέγραψαν· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρ-

A *beatur. Simul hoc quoque petendum eſt, vt legem latam à pia memoria eorum patre, Theodoſio, de decem libris auri aduerſus hæreticos qui ordinant & ordinantur, ſeruent. Præterea autem & aduerſus poſſeſſores, apud quos °illorum inuenta fuerit congregatio. Deinde ſic eam legem confirmari iubeant, vt aduerſus eos valeat, propter quorum inſidias, ij qui catholicæ eccleſiæ curam gerebant, per teſtimonium depoſiti ſunt: vt hoc ſaltem terrore à faciendis ſchiſmatibus, & ab hæreticorum improbitate ceſſent, qui æterni ſupplicij contemplatione purgari & corrigi differunt. Il-* B *lud præterea petendum eſt, vt eorum pietate lex quæ hucuſque durauit, renouetur, quæ nec ex donationibus, nec ex teſtamentis poſſint quidquam capere vel relinquere, &, vt ſemel dicam, propria vel capere vel relinquere tollit poteſtatem ijs qui in propriæ perſuaſionis inſania excæcati sũt, & in Donatiſtarum errore volunt permanere. Eis autem qui vnionis & pacis contemplatione, ſeipſos volunt corrigere, ſuprà poſita legis apertus ſit ſenſus, vt accipiant hæreditatem, ſi iis adhuc ipſis in hæreticorum errore conſtitutis aliquid ex donatione vel hæreditate obuenit, ijs* C *ſcilicet exceptis, qui poſtquam in ius vocati fuerint, exiſtimarunt ſe debere ad catholicam eccleſiam tranſire. De ijs enim credendum eſt, eos non metu cæleſtis iudicij, ſed terrenæ amplitudinis inſatiabili cupiditate catholicam vnionem deſideraſſe. Ad hæc autem omnia, auxilio opus eſt in Donatiſtis vniuſcuiuſque prouinciæ. Porro & ſi quid aliud animaduerterint eccleſiaſticæ vtilitati conferre, hoc peragendi & perficiendi liberam decernimus legationem. Illud quoque ad hæc placuit, vt literæ ex veſtro conuentu ad clariſſimos impe-* D *ratores & ſupereminentes poteſtates mittantur, quibus certiores fiant omnium noſtrûm conſenſu ad beatiſſimum comitatum miſſos eſſe à nobis legatos. Sed quia ijſdem literis vos omnes ſubſcribere eſt tardiſſimum, ne vniuſcuiuſque noſtrûm ſubſcriptionibus eadem literæ onerentur, petimus frater Aureli, vt in his tua dilectio nomine omniũ ſubſcribere dignetur. Et ſubſcripſerunt: Aurelius epiſcopus eccleſiæ Car-*

thag. prædicto decreto conſenſi, & lecto ſubſcripſi. Similiter & reliqui ſubſcripſerũt. Literæ præterea ad magiſtratus mittẽdæ ſunt, vt donec dominus voluerit legatos ad nos redire, præſidium per ordines ciuitatum & poſſeſſores prædiorũ vniuerſalis eccleſiæ diſtribuant. Præterea adiũgere quoq; oportet de Aecytio vt eius impudẽtia & improbitas à diœceſi extrudatur, quam à curatoribus Hipponenſis eccleſiæ ſacerdotali iure ſibi vẽdicat. Porrò literæ quoque ad epiſcopum Romanæ eccleſiæ de mittendis legatis, mitti debẽt, & ad alios vbi eſt imperator. Et ſubſcripſerunt. Aurelius epiſcopus Carthag. eccleſiæ præſenti decreto conſenſi, & lecto ſubſcripſi. ſimiliter & reliqui ſubſcripſerũt.

SCH. BALS. In præſenti quoq; ſermone, quæ à patribus aduerſus Donatiſtas ſtatuta ſunt, ſunt ſpecialia, & ad eccleſiarum conſtitutionem non extenduntur. Et ideo nec interpretatione quidem indigent.

Quæ in hac ſynodo definita ſunt, breuis adiectio declarat. Sub Stelicone rurſus & Anthemio clariſſimis conſulibus xvij. Cal. Septemb. Carthagine, in eccleſia ſecundi climatis. Acta præſentis ſynodi propterea integre ſcripta non ſunt, quoniam magis quæ erant pro tẽpore neceſſaria, quàm vlla generalia, conſtituta ſunt, propter quæ breuis compoſitio eorum quæ in hac ſynodo ſtudioſè acta ſunt, expreſſa eſt.

CANON XCVII.

Breuiculum capitum. Vt libera legatio ex omnibus prouinciis ad ſynodum mittatur in Mizonium. Legati quoque literas mittere iuſſi ſunt. Quòd debeant emittere liberam legationem, vt quia Carthagine ſolùm vnio facta eſt, literæ mittantur ad magiſtratus, vt in aliis quoque prouinciis & ciuitatibus ipſi magiſtratus iubeant ſtudium adhiberi vnioni. Vt gratiarum actiones ab eccleſia Carthaginenſi pro tota Africa de eiectis Donatiſtis cum literis epiſcopi in comitatum mittantur.

In hac ſynodo, quædam ex iis quæ ſuperiùs decreta ſunt, corrigũtur, ſub clariſſimis imperatoribus, Honorio ſeptimũ, & Theodoſio ſecundùm, auguſtis conſulibus.

A χηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ὑπέγραψαν. Γράμματα ἔτι μὴν πρὸς τοὺς ἄρχοντας πέμψαι δεῖ, ἵνα ἕως οὗ κύριος τοὺς τοποτηρητὰς ὑποστρέψαι πρὸς ἡμᾶς ἀξιώσῃ, παραφυλακὴν ἀνὰ τὰς τῶν πόλεων τάξεις καὶ κτήτορας τῶν χωρίων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπιμερίσωσιν. Ἔτι μὴν δεῖ προσζεῦξαι καὶ περὶ τοῦ Αἰκυτίου, ἵνα ἡ ἀναίδεια αὐτοῦ ἐξωθηθῇ ἀπὸ τῶν διοικήσεων, ἃς ἐκ τῶν φροντιστῶν τῆς ἐν Ἵππωνι ἐκκλησίας ἱερατικῷ δικαίῳ πρὸς ἑαυτὸν διεκδικεῖ. καὶ γράμματα B δὲ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας περὶ τοῦ παραθέσθαι τοὺς τοποτηρητὰς, πεμφθῆναι ὀφείλουσιν, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους δὲ, ὅπου ἐστὶν ὁ βασιλεύς. Καὶ ὑπέγραψαν ὁμοίως. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ τὰ ἐν τῇ παρούσῃ διαλαλιᾷ τυπωθέντα παρὰ τῶν πατέρων διὰ τοὺς Δονατιστὰς, ἰδικά εἰσι, καὶ μὴ ἐξαπλούμενα εἰς τὴν τῶν ἐκκλησιῶν κατάστασιν. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἑρμηνείας ἐδέησεν ἡμῖν χάριν C τούτων.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὰ ὁρισθέντα ἡ βραχεῖα σαφηνίζει πρόσθεσις. ἐπὶ Στελίχωνος πάλιν καὶ Ἀνθεμίου, τῶν λαμπροτάτων, τῇ πρὸ δεκάτῃ καλανδῶν Σεπτεμβρίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δευτέρου κλίματος. Τὰ πεπραγμένα τῆς παρούσης συνόδου, διὰ τοῦτο ἐξ ὁλοκλήρου οὐκ ἐγράφησαν, ἐπεὶ μᾶλλον τὰ κατὰ τὸν καιρὸν ἀναγκαῖα ἤπερ τινὰ γενικὰ ὡρίσθησαν, δι' ὧν βραχεῖα σύνεσις τῶν σπουδασμάτων τῆς αὐτῆς συνόδου διετυπώθη.

Κανὼν ϟζʹ.

D Τὸ βρέβιον τῶν κεφαλαίων. Ἵνα ἐλευθέρω τοποτηρησία ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὴν σύνοδον ἀποσταλῇ πρὸς Μιζόνιον. Τοποτηρηταὶ καὶ γράμματα ἀποσταλῆναι προσετάχθησαν, διὰ τὸ ὀφείλειν ἐλευθέραν ἐκπέμψαι τοποτηρησίαν· ἵνα ἐπειδὴ ἐν Καρχηδόνι μόνον ἕνωσις ἐγένετο, πεμφθῶσι γράμματα πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ὅπως καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις καὶ πόλεσιν οἱ αὐτόθι ἄρχοντες, σπουδὴν ἐπιχορηγηθῆναι κελεύσωσι τῇ ἑνότητι, ἵνα ἐν Καρχηδόνι εὐχαριστίαι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ πάσης τῆς Ἀφρικῆς περὶ τοῦ ἀπελαθῆναι τοὺς Δονατιστὰς, μετὰ γραμμάτων τῶν ἐπισκόπων ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον πεμφθῶσιν.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τινὰ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὁρισθέντων διορθοῦνται. Ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ὁνωρίου τὸ ἕβδομον, καὶ Θεοδοσίου τὸ δεύτερον, αὐγούστων ὑπάτων,

πάλιν εἴδοις Ἰουλίαις ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δευτέρου κλίματος, Αὐρηλίου ἐπισκόπου ἅμα τοῖς συνεπισκόποις αὐτοῦ προκαθισάντων, παρεστώτων τῶν διακόνων. ἐπειδὴ πάλαι ὡρίσθη εἰς τὴν ἐν Ἱππῶνι σύνοδον, ὥστε καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτὸν πλήρη συνάγεσθαι σύνοδον τῆς Ἀφρικῆς, μὴ μόνον ἐνταῦθα ἐν Καρχηδόνι, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν τάξει καὶ τοῦτο δὲ ἐφυλάχθη, ὥστε μηνύειν ἡμᾶς εἰς τὴν Νουμηδίαν, ποτὲ δὲ εἰς τὸ Βυζάκιον, καὶ τοῦτο ἐπίπονον πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς ἔδοξε.

Ἑρμηνεία.

Βρέβιον λέγεται ἡ κατ᾽ ἐπιτομὴν σύντομος γραφή. βρεβίω γὰρ κατὰ Λατίνους τὸ τέμνω. καὶ βρεβίτα ἡ συντομία. τὰ δὲ ἑξῆς τοῦ κανόνος ὡς μὴ χρησιμεύοντα οὐδὲ ἑρμηνείας ἠξιώθησαν.

Κανὼν ϟη΄.

Σύνοδον μὴ γίνεσθαι κοινήν τε καὶ ὁλοτελῆ, εἰ μὴ ἐξ ἀνάγκης. Ἤρεσεν, ὥστε μὴ εἶναι περαιτέρω ἐνιαυσίαν ἀνάγκην τοῦ συντρίβεσθαι τοὺς ἀδελφούς· ἀλλ᾽ ὁσάκις ἂν κοινὴ χρεία καλέσοι, τοῦτ᾽ ἔστι πάσης τῆς Ἀφρικῆς, γραμμάτων διδομένων ὁθενδήποτε πρὸς ταύτην τὴν καθέδραν, σύνοδον ὀφείλειν συνάγεσθαι ἐν ταύτῃ τῇ ἐπαρχίᾳ, ἔνθα ἡ χρεία καὶ ἐπιτηδειότης συνωθήσει. αἱ δὲ αἰτίαι αἱ μὴ οὖσαι κοιναί, ἐν ταῖς ἰδίαις ἐπαρχίαις κριθῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Διαφόρων κανόνων διορίζομένων ἐτησίας γίνεσθαι συνόδους, ὁ παρὼν κανὼν παρακελεύεται μὴ πρὸς ἀνάγκης εἶναι τοὺς ὑπὸ τὴν σύνοδον τῆς Ἀφρικῆς ἐτησίως συνέρχεσθαι ἐν Καρχηδόνι, ἀλλ᾽ ὅτε χρεία κοινὴ καλέσει γράμμασι καλουμένων τῶν ἐπισκόπων ἵνα μὴ συντρίβωνται οἱ ἀδελφοί. ὥσπερ δέ τινος εἰπόντος, καὶ παρὰ τίνος λυθήσονται αἱ ἀνακύπτουσαι ἐκκλησιαστικαὶ ζητήσεις, φησίν, ὡς εἰ μὲν κοιναί εἰσιν αὗται, δογματικαὶ δηλονότι, διὰ γραμμάτων κληθήσονται οἱ ἐπίσκοποι, καὶ συνόδου γινομένης λυθήσεται τὸ ἀμφίβολον. αἱ δὲ μὴ τοιαῦται, ἀλλ᾽ ἰδικαί, τυχὸν μέσον κληρικῶν ἢ καὶ ἐπισκόπων ἀναφυεῖσαι ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ζητηθήσονται. ὥστε σημείωσαι ὅτι ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι παρὰ τῷ πρώτῳ αὐτῶν συνέρχεσθαι ὁσάκις κληθῶσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ὄγδοον κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

A *Rurſus Idibus Iulii Carthagine in eccleſia Secundi climatis, Aurelio epiſcopo ſimul cum ſuis coepiſcopis præſidente, adſiſtentibus diaconis. Quia olim ſtatutũ eſt in Hipponenſi ſynodo, vt ſingulis annis plena cogatur ſynodus Africæ, non ſolũ hic Carthagine, ſed & in diuerſis prouinciis, & proprio ipſorum ordine hoc quoque ſeruatum eſt, vt nos quidẽ aliquando eam in Numidiam indicamus, aliquando autem in Byzaciũ, hoc omnibus fratribus laborioſum viſum eſt.*

Schol. Bals. Breue ſeu breuiculum dicitur compendioſa ſcriptura. Quæ autem in canone ſequuntur, vt quæ nõ ſunt vtilia, ne interpretatione quidem digna viſa ſunt. B

Canon XCVIII.

Synodũ non fieri cõmunem & integram, niſi ex neceſſitate. Placuit non eſſe neceſſe fratres ſingulis annis cõteri: ſed quoties cõmunis vſus Africæ exegerit, vndique datis literis ad hanc cathedrã, debere ſynodũ fieri in ea prouincia in qua vſus & cõmoditas impulerit: cauſæ autem quæ non fuerint communes, in prouinciis iudicentur.

Schol. Bals. Cùm diuerſi canones ſtatuant quotãnis fieri oportere ſynodos, præſens canon nõ eſſe neceſſe ſtatuit iis qui ſunt ſub Africæ ſynodo annuatim Carthaginẽ cõuenire, ſed tũ demum quãdo vſus exegerit, epiſcopis per literas accerſitis, ne cõterantur fratres: tanquam autẽ dixiſſet quiſpiã, A quo autẽ ſoluẽtur quæ emergũt eccleſiaſticæ quæſtiones? dicit, Quòd ſi hæ ſint quidẽ cõmunes, ſcilicet dogmaticæ, epiſcopi per literas accerſentur: & facta ſynodo ſoluetur dubiũ. Si autem nõ ſint eiuſmodi, ſed ſpeciales ſeu priuatæ, vt quæ ſũt fortaſſis exortæ inter clericos & epiſcopos, de iis in vnaquaq; prouincia quæretur. Quare nota, quòd prouinciales quidẽ neceſſe habent ſingulis annis ad ſuum primatẽ conuenire: reliqui autem quoties accerſiti fuerint. Et ideo ad patriarchã quoque Cõſtantinopolitanum, qui ſuas habent prouincias ſeu metropolitani, non coguntur non accerſiti, ſingulis annis conuenire, vt qui apud ſuas eccleſias debeant celebrare ſynodos. lege viij. canon. ſyn. in Trullo, & quæ in eo ſunt.

Canon XCIX.

2. q. 6. ſi autem prouocatum.

Ne ab electitiis iudicibus appellare liceat. Sin autem emiſſa ſit appellatio, & qui appellauit, iudices elegerit, & cum illo is quoque aduerſus quem appellauit, ab his deinceps nulli appellare liceat. De diuerſarum prouinciarum loci conſeruationibus diuerſarum prouinciarum legationes ſimul repræſentatæ lubenter admiſſa ſunt, hoc eſt Numidiarum, Byzacenorum, Maurorum Sitifenſium. Similiter autem & Cæſarianorum, & etiam Tripolitanorum. De exactoribus eccleſiæ. Placuit præterea, vt exactores in omnibus, quæ fuerint eccleſiæ neceſſaria, quinque eligi petantur, qui in diuerſis prouinciis diuidantur.

Schol. Bals. Alia quidem præſẽtis canonis ſunt inutilia: quod autem dicit de electitiis iudicibus, eſt eiuſmodi. Electitij ſunt iudices, qui etiam electi dicuntur, qui ex litigantium voluntate iudicant. Dicit ergo canon, quòd ſi quis fuerit iudicatus, & cùm appellauerit, voluerit ab hoc, quiſquis is ſit, epiſcopo de ſua appellatione cognoſci, & nec aduerſarius ei contradixerit, nulli eorum deinceps licebit appellare aduerſus ſententiam iudicis, quem vterque aduerſarius elegit. Ac in his quidem conſiſtit canon legibus ciuilibus conuenienter, quæ ſitæ ſunt in ij. tit. lx lib. Imperial. & quæ ſtatuunt aduerſus electitiorum iudicum ſententiam non dari appellationem. Ne dixeris autem hos electitios iudices conſtitui cum datione pœnæ inſtar arbitrorum. Si quis autem dixerit, quòd niſi pœnæ ſtipulatio intercesſerit, condemnatus ſententiæ non parebit, citra vllum præiudicium, audiet quòd ſi quis eum qui iuriſdictionem non habet, elegerit, nec pœnam promiſerit, ſi non ſtet eius ſententię, ſine vllo prȩiudicio poterit eius ſententiam pro nihilo ducere. Qui autem iudicem elegit, ab eius ſententia appellare non poteſt, ſicut id ex præſenti canone oſtenditur. Hæc autem, vt mihi quidem videtur, ſeruabuntur in cauſis eccleſiaſticis, vt vult hic canõ. Lex enim ciuilis permittit ei qui iudicem petiuerit, vel aliquo alio modo elegerit habentem iuriſdictionem, à ſententia eius appellare.

Κανὼν ϙθʹ.

Ἵνα αἱρετοὺς δικαστὰς μὴ ἐξὸν εἴη ἐκκαλέσασθαι. Ἐὰν δὲ γένηται ἔκκλητος, καὶ ἐπιλέξῃ ὁ ἐκκαλεσάμενος δικαστὰς, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ κἀκεῖνος καθ᾽ οὗ ἐξεκαλέσατο, τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τούτων μηδενὶ ἐξέστω ἐκκαλέσασθαι. Περὶ τοποτηρησιῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν. Ὑφ᾽ ἓν τοποτηρησίαι διαφόρων ἐπαρχιῶν ἐμφανισθεῖσαι, χαριέντως προσεδέχθησαν. τοῦτ᾽ ἔστι τῶν Νουμιδιῶν, τῶν Βυζακηνῶν, τῶν Μαύρων Σιτιφενσιῶν. ὁμοίως δὲ καὶ Καισαρειανῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπὸ Τριπόλεως. Περὶ ἐκβιβαστῶν τῆς ἐκκλησίας. Ἤρεσεν πρὸς τούτοις ὥστε ἐκβιβαστὰς ἐν πᾶσι τοῖς τῆς ἐκκλησίας χρειώδεσι πέντε ἐπιλεγῆναι αἰτηθῆναι, οἵ τινες ἐν ταῖς διαφόροις ἐπιμεληθήσονται ἐπαρχίαις.

Ἑρμηνεία.

Τὰ μὲν ἄλλα τοῦ παρόντος κανόνος εἰσὶν ἀνωφελῆ. ὃ δὲ φησὶ περὶ αἱρετικῶν δικαστῶν, (τουτέστιν αἱρετικοὶ εἰσὶν, οἳ καὶ αἱρετοὶ δικασταὶ λέγονται), οἱ κατὰ θέλησιν δικάζοντες τῶν δικαζομένων. φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὅτι ἐὰν κριθῇ τις καὶ ἐκκαλεσάμενος ἕληται παρὰ τῷ δέ τινι τῷ ἐπισκόπῳ τὰ τῆς ἐκκλήτου γυμνάσαι, καὶ οὐδὲ ὁ ἀντίδικος πρὸς τοῦτο ἀντιπέσῃ, οὐδενὶ τούτων τοῦ λοιποῦ ἐξέσται ἐκκαλέσασθαι κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαστοῦ ὃν ἄμφω οἱ ἀντίδικοι ᾑρετίσαντο. καὶ ὁ μὲν κανὼν, ἐν τούτοις ἀκολούθως τοῖς πολιτικοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις ἐν τῷ δευτέρῳ τίτλῳ τοῦ ζʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ διοριζομένοις, κατὰ τῆς ψήφου τῶν αἱρετῶν δικαστῶν ἔκκλητον μὴ δίδοσθαι. μὴ εἴπῃς δὲ τοὺς τοιούτους αἱρετοὺς δικαστὰς καθίστασθαι μετὰ δόσεως προστίμου κατὰ τὴν φύσιν τῶν αἱρετῶν δικαστῶν. Εἰ δέ τις εἴπῃ ὡς προστίμου μὴ ἐπερωτηθέντος, ἀκινδύνως ὁ καταδικασθεὶς οὐ πειθαρχήσει τῇ ψήφῳ, ἀκούσει ὅτι τὸν μὴ ἔχοντα δικαιοδοσίαν, ἐὰν αἱρετίσηταί τις, καὶ πρόστιμον οὐκ ἐπερωτηθῇ, μὴ ἐμμένων τῇ ψήφῳ αὐτοῦ, ἀποκριματίστως ἀθετήσει τὴν κατ᾽ αὐτοῦ ἀπόφασιν. ἐπιλεξάμενος δὲ δικαστὴν ἐκκαλέσασθαι κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ οὐ δύναται· καθὼς τοῦτο παρίσταται καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος. ταῦτα δὲ κρατήσουσιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. ὁ γὰρ πολιτικὸς νόμος, ἐκχωρεῖ τῷ ζητήσαντι δικαστὴν, ἢ καὶ ἄλλως πως ἐπιλεξαμένῳ, πλὴν ἔχοντα δικαιοδοσίαν, ἐκκαλέσασθαι κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ.

Κανὼν ρ'.

Ἵνα ἀπὸ τῶν βασιλέων αἰτηθῇ συνηγόρων ἀντίληψις ὑπὲρ τῶν κεφαλαίων τῆς ἐκκλησίας. Ἤρεσεν ἔτι μὴν, ἵνα ἐξ ὀνόματος πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν οἱ παραγενησόμενοι πρεσβευταὶ, Βικέντιος καὶ Φουρτουνατιανὸς αἰτήσωσιν ἀπὸ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, ὥστε δοθῆναι ἄδειαν, τοῦ καταστῆσαι ἐκδίκους σχολαστικοὺς, οἵτινες αὐτὸ τοῦτο τὸ λειτούργημα τοῦ ἐκδικεῖν τὰ πράγματα, ἐπιτήδευμα ἔχωσι· καὶ ἵνα ὡς ἱερεῖς τοῖς τῆς ἐπαρχίας οἱ αὐτοὶ οἱ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκκλησιῶν ἀναδεξάμενοι, εὐχερῶς δυνηθῶσιν ὑπὲρ τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων, ὁσάκις ἀνάγκη ἀπαιτήσει, πρὸς τὸ ἀντιστῆναι τοῖς ἀνακύπτουσι, καὶ ἀναφέρειν τὰ ἀναγκαῖα, καὶ εἰς τὰ σήκρητα τῶν δικαστηρίων εἰσιέναι.

Κανὼν ρα'.

Περὶ τοῦ, εἶναι ἐλευθέραν τὴν τοποτηρησίαν. Ἤρεσεν, ὥστε αὐτεξούσιον τὴν τοποτηρησίαν ἔχειν τοὺς ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον πεμφθέντας ἐπιλέκτους τοποτηρητάς.

Προμαρτυρία τῶν Μαυριτανῶν ἱερέων περὶ Πριμόσου. Πρὸς ἐπὶ τούτοις δῆλον, ὅτι προμαρτυρημένους εἶναι γράμμασιν ἰδίοις τοὺς Μαυριτανοὺς καὶ Καισαρειανοὺς, Πρίμοσον διὰ τῶν ἐξεχόντων τῆς Θιγαβενσίας πόλεως, περὶ τοῦ συνελθεῖν, ἵνα κατὰ τὰς βασιλικὰς διατυπώσεις ἐντελῶς παράσχοι τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν· καὶ, ὡς ἐχρῆν, ἀναζητηθεὶς ὁ αὐτὸς Πρίμοσος, οὐχ εὑρέθη, ὡς οἱ διάκονοι ἀπήγγειλαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ᾐτήσαντο οἱ αὐτοὶ Μαῦροι ἐκ πάσης τῆς συνόδου ὀφείλειν γράμματα ἀποσταλῆναι τῷ προσκυνητῷ ἀδελφῷ γέροντι Ἰννοκεντίῳ, ἤρεσεν πεμφθῆναι, ἵνα γνῷ ζητηθέντα τὸν Πρίμοσον ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ μηδαμῶς εὑρεθέντα.

Ἑρμηνεία.

Τὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἀχρήσιμά εἰσιν ὡς ἰδικὰ, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἡρμηνεύθησαν.

Κανὼν ρβ'.

Περὶ τῶν λαῶν τῶν μηδέποτε ἐπισκόποις ἐσχηκότων. Ἤρεσεν κἀκεῖνο, ἵνα οἱ ὄχλοι οἱ μηδέποτε ἰδίους ἐσχηκότες ἐπισκόπους, εἰ μὴ ἐκ πάσης τῆς συνόδου ἑκάστης ἐπαρχίας καὶ τοῦ πρωτεύοντος ψήφισμα γένηται, καὶ κατὰ συναίρεσιν ἐκείνου, οὗ τινος ὑπὸ τὴν διοίκησιν καθίσταται ἡ αὐτὴ ἐκκλησία, μηδαμῶς δέξωνται.

A

CANON C.

Vt ab imperatoribus petatur patronorum aſſumptio pro capitibus eccleſiæ. Placuit præterea, vt nomine prouinciarum legati qui proficiſcentur, Vincentius & Fortunatianus, petant à glorioſiſsimis imperatoribus, vt detur facultas conſtituendi defenſores ſcholaſticos, quibus hoc ipſum munus negotiorum defendendorum curæ ſit, & vt tanquam prouinciæ ſacerdotes, iidem eccleſiarum defenſione ſuſcepta, facilè poſsint pro negotiis eccleſiæ, quoties neceſsitas exegerit, ad reſiſtendum iis quæ vrgent, & neceſſaria exponenda, ſecreta iudiciorum ingredi.

B

CANON CI.

Liberam eſſe legationem. Placuit vt liberam legationem habeant, qui ad comitatum miſsi ſunt delecti legati.

Mauritanorum ſacerdotum de Primoſo proteſtatio. Ad hæc manifeſtum eſt Mauritanos & Cæſarianos ſuis eſſe literis per ciuitatis Thembeſiæ primores teſtatos, eſſe Primoſũ conuentũ, vt ſecundùm imperial. cõſtitutiones ſui præſentiã exhiberet, & vt oportuit quæſitus ipſe Primoſus non inuentus eſt, vt diaconi renunciarunt. Sed quoniam iidem Mauri petiuerunt debere ex omni ſynodo literas mitti venerabili fratri

C

ſeni Innocentio, placuit mittie vt ſciat Primoſum in ſynodo quæſitum, & non inuentum.

SCHOL. BALS. Quæ ſunt in præſenti canone, ſunt inutilia, vtpote ſpecialia, & propterea ſunt explicata.

CANON CII.

De populis qui nunquam habuerunt epiſcopos. Illud quoque placuit, vt populi qui nunquam proprios epiſcopos habuere, niſi ab vniuerſa ſynodo vniuſcuiuſque prouinciæ & primate fiat decretum, & conſenſu

D

illius ſub cuius diœceſi conſtituitur hæc eccleſia, nequaquam admittantur.

SCHOL. BALS. Hæc in aliis quoque diuerſarum ſynodorum canonibus decreta ſunt, ne fiat ſcilicet epiſcopus in parochia, in qua non conſueuit olim fieri, niſi metropolitanus voluerit. (Is enim eſt primas

Ἑρμηνεία.

Τοῦτο καὶ ἐν ἄλλοις κανόσι διαφόρων συνόδων ὡρίσθη, δηλονότι τὸ μὴ γίνεσθαι ἐπίσκοπον ἐν παροικίᾳ ἐν ᾗ οὐκ ἦν ἔθος ἔκπαλαι γίνεσθαι, εἰ μὴ ὁ μητροπολίτης θελήσει, (οὗτος γάρ ἐστιν ὁ πρωτεύων

prouinciæ) & epiſcopus conſenſerit, ad quem fortè pertinet parochia, vt quæ ſit in eius diœceſi. Ac prouinciæ quidem decernet ſynodus.

CANON CIII.

De populis & diœceſibus, quæ à Donatiſtis conuertuntur, vt ſcilicet illi populi, qui à Donatiſtis conuertuntur, & præter ſynodi ſententiam epiſcopos habuerunt, vt eos ſine controuerſia habeant, digni cenſeantur. Qui autem populi epiſcopum habuerunt, & eo mortuo proprium epiſcopum habere noluerunt, ſed ad alicuius alius epiſcopi diœceſin recurrere, id non debet eis negari. Verumenimuero hoc quoque relatum eſt, quòd epiſcopi qui ante legem imperatoriam de vnione allatam populos ad catholicam eccleſiam conuertunt, quos ipſi habebant, eos tenere debent. Poſt legem autem vnionis & vltra, oportet omnes eccleſias, & earum diœceſes, & ſi vlla ſint fortaſſe iura, quæ ad ipſas eccleſias pertineant, à catholicis epiſcopis diiudicari, qui ſunt in illis locis in quibus ab hæreticis detinebantur, ſiue ad catholicam eccleſiam deinceps conuertantur, ſiue non, & ſi aliqua eorum poſt legem imperatoriam vſurparunt, debent & hæc reſtitui.

SCHOL. BALS. Eos qui à Donatiſtarum hæreſi conuertuntur, ſtatuit canon eſſe ſub ſuis epiſcopis, ſi ipſi etiam conuertantur. Alia quoque dicit quæ ſpectant ad ſalutem Donatiſtarum & ſuarum eccleſiarum poſt correctionem.

CANON CIIII.

De relatione Maurentij. Ad relationem & petitionem epiſcopi Maurentij, lecta ſchedula, quam attulit Placentius epiſcopus, qui Numidiarum legati perſonam ſuſtinebat, quæ ex ipſius Placentini ſententia coram epiſcopis lecta eſt: & quæſitis pro foribus iis qui adeſſe dicebantur, ſenibus ſcilicet ex noua Germania, & nequaquam inuentis, propterea iudicauit ſancta ſynodus vt literæ ad ipſum Xanthippum mittantur, vt ſciat quòd pro memorati populi voluntate epiſcopus non fuit contumelia affectus. Maurẽtius epiſcopus dixit, Quoniam qua-

A τῆς ἐπαρχίας) καὶ ὁ ἐπίσκοπος συναιρέσῃ ᾧ ἴσως ἡ παροικία διαφέρῃ ὡς ἐνορία, καὶ ἡ τῆς ἐπαρχίας ψηφίσεται σύνοδος.

Κανὼν ργ΄.

Περὶ λαῶν καὶ διοικήσεων τῶν ἀπὸ Δονατιστῶν ἐπιστρεφόντων. Ἵνα δηλαδὴ ἐκεῖνοι οἱ λαοὶ οἱ ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρέφοντες, καὶ ἐπισκόπους ἐσχηκότες παρὰ γνώμην τῆς συνόδου, τούτους ἀναμφιβόλως ἔχειν ἀξιωθῶσιν· οἵτινες δὲ λαοὶ ἐσχήκασιν ἐπίσκοπον, καὶ τούτου τελευτήσαντος οὐκ ἠθέλησαν ἴδιον ἐπίσκοπον ἔχειν, ἀλλὰ B πρὸς ἄλλου τινὸς ἐπισκόπου διοίκησιν ἀναδραμεῖν ἀνήκειν· τοῦτο μὴ ὀφείλειν τούτοις ἀρνηθῆναι. οὐ μὴν ἀλλὰ κἀκεῖνο ἀνηνέχθη, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι οἱ πρὸ τοῦ βασιλικοῦ νόμου, τοῦ περὶ ἑνότητος προσκομιζομένου, οἵτινες δήποτε πρὸς τὴν καθολικὴν ἐπιστρέψωσι τοὺς λαοὺς, οὓς εἶχον αὐτοὶ, τούτους κατέχειν ὀφείλουσιν. μετὰ δὲ τὸν νόμον τῆς ἑνότητος καὶ ἐπέκεινα χρὴ πάσας τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς διοικήσεις αὐτῶν, καὶ ἐὰν τινὰ τυχὸν ὦσι δικαιώματα τοῖς δικαίοις ἀνήκοντα τῶν αὐτῶν ἐκκλησιῶν, διεκδικεῖσθαι ὑπὸ τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων τῶν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, C ἐν οἷς κατείχοντο παρὰ τῶν αἱρετικῶν, εἴτε ἐπιστρεφόντων λοιπὸν πρὸς τὴν καθολικὴν, εἴτε μὴ ἐπιστρεφόντων. καὶ ἐὰν τὴν ἀνάθησιν ἐκ τούτων κατεχρήσαντο μετὰ τῶν βασιλικῶν νόμων, ὀφείλει ταῦτα ἀποκαθίστασθαι.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρέφοντας διορίζεται ὁ κανὼν εἶναι ὑπὸ τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν, ἐὰν καὶ αὐτοὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἄλλα δέ τινά φησιν ἀποβλέποντα πρὸς σωτηρίαν τῶν Δονατιστῶν καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς ἐκκλησιῶν, μετὰ διόρθωσιν.

D Κανὼν ρδ΄.

Περὶ τῆς ἀναφορᾶς Μαυρεντίου τοῦ ἐπισκόπου. Κατὰ τὴν ἀναφορὰν καὶ αἴτησιν τοῦ ἐπισκόπου Μαυρεντίου, ἀναγνωσθέντος τοῦ χαρταρίου, ὅπερ προσήνεγκε Πλακέντιος ὁ ἐπίσκοπος ὁ τὸ πρόσωπον τοῦ τοποτηρητοῦ τῶν Νουμηδιῶν ἀναπληρῶν, ὅπερ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ αὐτοῦ Πλακεντίου ἀνεγνώσθη ἐνώπιον τῶν ἐπισκόπων· καὶ ζητηθέντων πρὸ τῶν θυρῶν τῶν λεγομένων παρεστάναι διακόνων, τοῦτ' ἔστι τῶν γερόντων τῶν ἀπὸ τῆς νέας Γερμανοῦ, καὶ μηδαμῶς εὑρεθέντων, καὶ δεύτερον καὶ τρίτον ζητηθέντων· ἔκρινε διὰ τοῦτο ἡ ἁγία σύνοδος, ὥστε γράμματα πρὸς τὸν αὐτὸν γέροντα Ξάνθιππον ἐκπεμφθῆναι, διὰ τὸ γνῶναι, ὅτι οὐ προαιρέσει τοῦ μνημονευθέντος λαοῦ ὕβρει ὑποπέπτωκεν ἐπίσκοπος. Μαυρέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐπειδήπερ ἐζητή-

ἤτησαν οἱ γέροντες οἱ ἀπὸ νέας Γερμανοῦ δεύτερον καὶ τρίτον, καὶ οὐχ εὑρέθησαν· οἷς ἦν παραγγελθὲν ἀπὸ τοῦ πρωτεύοντος πρὸς τὴν νῦν ἐν ταῖς ἴδοις γινομένην προσκυνητὴν σύνοδον ἀπαντῆσαι, τῆς νηστείας ἑαυτῶν ἅπαντες ἐφρόντισαν· καὶ διὰ τοῦτο κρίνῃ ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη περὶ τούτου τοῦ πράγματος, ἀναιτίως μὴ συντρίβεσθαί με τῇ ἐπιμονῇ τῆς ἐκείνων συκοφαντίας. Ἡ ἁγία σύνοδος ὥρισεν· ὀφείλει μὲν κατὰ τὴν ἱερατικὴν κρίσιν ἐκ τῆς συνόδου ταύτης κατὰ τῶν [illegible] ψῆφον ἐκφέρεσθαι· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμερότητα ἐκκλησιαστικὴν δεῖ φυλάττειν ἐν ὅλοις τοῖς πράγμασι, ἀπεστάλθησαν γράμματα πρὸς τὸν γέροντα Ξάνθιππον, ὅπως γνῷ κριτὰς ἐπιλεχθέντας ἀπὸ τῆς συνόδου, τοὺς ὀφείλοντας ἀνυπερθέτως σκοπῆσαι ἐν Θουβουρσικένσῃ τῇ πόλει, πρὸς τὸ ἁρμοδίαν τῶν πραγμάτων παρασχεθῆναι διάγνωσιν. Μαυρέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Κριτὰς αἰτῶ τὸν ἁγιώτατον Ξάνθιππον, Αὐγουστῖνον τὸν ἁγιώτατον, Φλωρεντῖνον, Θεάσιον, Σαμψύχιον, Σεκοῦνδον καὶ Ποσσίδιον. τοῦτο ψηφισθῆναί μοι κελεύσατε. Ἡ ἁγία σύνοδος ἐπένευσεν τοὺς αἰτηθέντας κριτάς. τοὺς λοιποὺς δὲ ἀναγκαίους δικαστὰς πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτοῖς τοῖς ἀπὸ τῆς νέας Γερμανοῦ γέρουσιν ἐπιλέξασθαι ψηφίσεται ὁ γέρων Ξάνθιππος.

Ἑρμηνεία.

Καὶ τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι διειλημμένα, ἰδικά εἰσι, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἡρμηνεύθησαν.

Κανὼν ρδʹ.

Περὶ τοῦ εἰρηνοποιηθῆναι τὰς ἐκκλησίας Ῥώμης καὶ Ἀλεξανδρείας. Ἤρεσεν ἔτι μὲν, ὥστε περὶ τῆς διχονοίας τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ Ἀλεξανδρινῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἁγιώτατον Πάπαν Ἰννοκέντιον γραφῆναι· ὅπως ἑκατέρα ἐκκλησία πρὸς ἀλλήλας εἰρήνην φυλάξωσιν, ἣν κύριος παραγγέλλει.

Ἑρμηνεία.

Διαφορά τις ἐγένετο μέσον τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ ἐτυπώθη γενέσθαι εἰρήνην.

Κανὼν ρεʹ.

Περὶ τῶν τοὺς ἄνδρας ἢ τὰς γυναῖκας ἀπολυόντων, ἵνα οὕτως μένωσιν. Ἤρεσεν, ὥστε κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐπιστήμην, μήτε ὁ ἀπὸ γυναικὸς ἐαθείς, μήτε ἡ ἀπὸ ἀνδρὸς καταλειφθεῖσα, ἑτέρῳ συζευχθῇ, ἀλλ' ἢ οὕτως μένωσιν, ἢ ἑαυτοῖς καταλλαγῶσιν· ὅπερ ἐὰν καταφρονήσωσιν, πρὸς μετάνοιαν καταναγκασθῶσιν. ἐν ᾧ πράγματι νόμον βασιλικὸν ἐκτεθῆναι χρεὼν αἰτῆσαι.

A *ſiti ſunt ſenes ex noua Germania ſemel atque iterum, & non ſunt inuenti: quibus erat à Primate denunciatum, vt ad venerandam ſynodum quæ idibus fieret, ſe ſiſterent, omnes ſuam abſentiam procurarunt, & propterea veſtra ſanctitas de hac re iudicabit, me non eſſe conterendum peruicacia illorum calumniæ. Sancta ſynodus decreuit debere quidem ſecundùm ſacerdotale iudiciũ ab hac ſynodo aduerſus contumaces ferri ſententiam. Sed quia manſuetudo eccleſiaſtica omnibus in rebus ſeruanda eſt, promiſſæ ſunt literæ ad ſenem Xanthippum,* B *vt cognoſcat iudices electos à ſynodo, qui deberent ſine mora rem examinare in ciuitate Thuberſicenſe, vt ab eis conueniens ferretur ſentẽtia. Maurentius epiſcopus dixit, Iudices peto ſanctiſſimum ſenem Xãthippum, Xampſichion, Secundum, & Poſidium: hoc mihi decerni iubete. Sancta ſynodus iudices petitos annuit, reliquos autẽ neceſſarios iudices ad numeri complementum ab ipſis ex noua Germania ſenibus eligi decernit ſenex Xanthippus.*

Schol. Bals. Quæ ſunt etiam in præſenti canone, ſunt ſpecia- C lia, & ideo non ſunt interpretata.

CANON CIIII.

Vt pacificetur Romana eccleſia & Alexãdrina. Placuit præterea vt de diſſenſione Romanæ & Alexandrinæ eccleſiæ ad ſanctiſſimum Papam Innocẽtium ſcribatur, vt vtraque eccleſia pacem inter ſe ſeruent, quam dominus præcipit.

Schol. Bals. Contentio quędam inter duas eccleſias orta erat, & conſtitutum eſt vt pax fiat. D

CANON CV.

De iis qui vxores, & iis quæ maritos dimittunt, vt ſic maneant. Placuit vt ex euangelica & apoſtolica diſciplina, neque qui ab vxore relictus eſt, nec quæ à marito dimiſſa eſt, alij coniungatur: ſed ſic maneant, vel ſibi reconcilientur: quòd ſi neglexerint, ad pœnitentiam cogantur. Quæ in re imperialem legem edi petendum eſt.

ἤρεσεν ἵνα ὁστισδήποτε ἀπὸ τοῦ βασιλέως διάγνωσιν δημοσίων δικαστηρίων αἰτήσοι, τῆς ἰδίας τιμῆς στερηθείη· ἐὰν δὲ κρίσιν ἐπισκοπικὴν ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτήσοι, μηδὲν αὐτῷ ἐμποδίσοι.

A *Placuit vt quicunque publicorum ſeu ſecularium iudiciorum cognitionem ab Imperatore petiuerit, proprio honore priuetur: Si autem epiſcopale iudicium ab Imperatore petiuerit, nihil ei obſtabit.*

Ἑρμηνεία.

Σαφής ἐστιν ὁ κανών. διορίζεται γὰρ καθαιρεῖσθαι τοὺς παραιτουμένους τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, καὶ ζητοῦντας ἀπὸ τοῦ βασιλέως δικάσαι τὰς αὐτῶν ὑποθέσεις δημοσίους δικαστὰς ἤτοι πολιτικούς. τοὺς δὲ ποριζομένους βασιλικὰς προστάξεις χάριν τοῦ δικάσασθαι παρὰ ἐπισκόποις, οὐ θέλει βλάπτεσθαι. ἀνάγνωθι τὸν ιε΄. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, καὶ τὴν αὐτοῦ ἑρμηνείαν. λέγει γὰρ καὶ ἐκεῖ τὰ αὐτὰ πλατύτερον. καὶ σημείωσαι ὅτι οὐδὲ μετὰ βασιλικῆς προστάξεως δύναται ἱερωμένος παραιτεῖσθαι τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, ἀλλὰ τοῦτο ποιῶν, καθαιρεῖται. τί δὲ, ἐὰν λαϊκὸς διὰ προστάξεως βασιλικῆς ἑλκύσῃ ἱερωμένον εἰς πολιτικὸν δικαστήριον, προσκριματισθήσεται; Λύσις. τινὲς λέγουσι μήτε προσκριματίζεσθαι τοῦτον, μήτε χώραν ἔχειν ἐνταῦθα τὴν τοῦ φόρου παραγραφήν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὁ οὕτως ἐναγαγὼν λαϊκὸς, ἤγουν διὰ προστάξεως, οὐ προσκριματισθήσεται μὲν ὡς εἰς ἀπρόσφορον δικαστήριον ἑλκύσας τὸν ἱερωμένον· ἀναγκασθήσεται δὲ, εἴπερ ἡ ὑπόθεσις ἐστὶν ἐκκλησιαστική, εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον ἀπαντῆσαι, ὅτι καὶ βασιλικὰ προστάγματα πρὸς νόμους καὶ κανόνας ἐκλαμβάνονται. οὕτω νόει μοι καὶ τὸ ιζ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ τρίτου βιβλίου, λέγον, ἀλλ' οὐδὲ ὑπέρ τινος χρηματικῆς ἢ ἐγκληματικῆς αἰτίας ἐπίσκοπον πρὸς ἄρχοντα πολιτικὸν ἢ στρατιωτικὸν, ἄκοντα ἢ διάγεσθαι ἢ παρίστασθαι δίχα βασιλικῆς κελεύσεως συγχωροῦμεν.

SCHOL. BALS. Præſens canon clarus eſt. Statuit enim, vt ſacrati deponantur, qui iuri ſuo renunciant, & ab Imp. petunt vt publici ſeu ciuiles iudices cauſas eorum iudicent: eos autem qui Imp. mandata obtinent, vt ab epiſcopis iudicentur, non vult detrimento affici. Lege etiam xv. canonem præſentis B ſynodi. & eius interpretationem: is enim de his fuſiùs loquitur. Et nota, quòd nec cum mandato Imperiali poteſt ſacratus eccleſiaſtico iuri renunciare: ſed ſi hoc faciat, deponitur. Quid autem ſi laicus, Imp. mandato, in ciuile iudicium, eum qui eſt ſacratus, traxerit, eine fiet præiudicium? Solutio Dicunt nonnulli eum nullo præiudicio affici, nec locum hîc habere fori præſcriptionem. Mihi autem videtur, quòd qui ſic actionem intentauit laicus, C per mandatum ſcilicet Imperiale, præiudicio quidem non afficietur, tanquam qui ſacratum ad iudicium incompetens traxerit: cogetur tamen, ſi cauſa eſt eccleſiaſtica, ſe in eccleſiaſtico iudicio ſiſtere: quia Imp. mandata ſecundùm leges & canones accipiunt. Ita mihi intellige etiam xvij. cap. primi tituli, iij. libri. Sed nec pro vlla pecuniaria vel criminali cauſa epiſcopum ad magiſtratum ciuilem, vel militarem, inuitum vel produci vel ſiſti permittimus ſine Imp. mandato.

Κανὼν ρη΄.

D

CANON CVIII.

Περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ κοινωνούντων, καὶ θελόντων πέραν τῆς θαλάσσης ὑποσυρῆναι. Ὁστισδήποτε μὴ κοινωνῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ, εἰς τὰ περατικὰ πρὸς τὸ κοινωνεῖν ὑφαρπάσει, τὴν ζημίαν τῆς κληρώσεως ἀναδέξεται.

De iis qui in Africa non communicant, & volunt trans mare ſe ſubducere. Quicunque in Africa non communicans, in tranſmarinas partes ad communicandum ſe ſurripuerit, iacturam clericatus ſuſtinebit.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἀποστάντας ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν, λάθρα καὶ εἰς τὰς περαματικὰς ἐκκλησίας, ἤγουν ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἱερουργοῦντας, καθαιρεῖσθαι ὁ κανὼν φησίν. ὥστε σημείωσαι ὅτι οἱ δίχα

SCHOL. BALS. Eos qui ab eccleſiis in Africa clanculum defecerunt, & in tranſmarinis eccleſiis, ſeu Romæ, ſacrificant, deponi iubet canon. Nota ergo, quòd qui ſine

commendatitiis & dimiſſoriis literis in aliena regione ſacrificant, erũt excommunicati, id eſt, prohibebuntur celebrare.

CANON CIX.

Vt qui in comitatum proficiſcuntur, & Carthaginenſi & Romano ſacerdoti cauſam ſuam curent oſtendere. Placuit vt quicunque in comitatum proficiſci voluerit, in dimiſſoria, quæ ad eccleſiam Romanam mittitur, ſit manifeſtus, & vt illinc præterea accipiat literas in comitatum. Quare ſi quis, accepta dimiſſoria, Romam tantum, prætermiſſa neceſſitate, propter quam oportet eum in comitatum proficiſci, voluerit rectà ire in comitatum, communione mouebitur. Sin autem illic Romæ repentina exorta fuerit neceſſitas eundi in comitatum, ipſe Romano epiſcopo neceſſitatem oſtendat: & deferat exemplum ipſius Romæ epiſcopi. Dimiſſoriæ autem, quæ à Primatibus, vel quibuſcunque epiſcopis dantur propriis clericis, diem Paſchæ habeant. Si autem dies Paſchæ eius anni non ſit euidens, eius quod præceſſit adiungatur, quomodo ſolet ſcribi poſt conſulatum in iis quæ publicè geſta ſunt. Placuit & illud vt aduerſus Donatiſtas, & Græcos, & eorum ſuperſtitiones miſſi legati ex hac venerabili ſyn. quicquid vtile animaduerterint, ab illuſtriſſimis Imperatoribus petant. Placuit præterea omniũ epiſcoporum rogatu, vt omnibus quæ dari debent ex hac ſyn. epiſtolis tua ſanctitas ſola ſubſcribat. & ſubſcripſerunt. Aurelius epiſc. Carth. eccleſiæ præſenti decreto conſenſi, & lecto ſubſcripſi.

SCHOL. BALS. Præſens canon decernit, cum literis dimiſſoriis primatis ſeu metropolitani, proficiſci epiſcopos in comitatum, ſeu vbi eſt comes, vel Imperator. Alia quoque decernit ſpecialiter, & quæ non ſunt in commune vtilia, & propterea nec expoſita quidem ſunt.

CANON CX.

Synodus de cognitione epiſcopi.

Sub Baſſo & Philippo clariſſimis conſulibus, xvi. Cal. Iulias, Carthag. in ſecreto

συστατικῆς καὶ ἀπολυτικῆς γραφῆς ἱερουργοῦντες εἰς ἑτέρας ἐνορίας, ἀκοινώνητοι ἔσονται, τουτέστι κωλυθήσονται τῆς ἱερουργίας.

Κανὼν ρθʹ.

Ἵνα οἱ ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον πορευόμενοι, τὴν αἰτίαν ἑαυτῶν καὶ τῷ ἐν Καρχηδόνι καὶ τῷ Ρωμαϊκῷ ἱερεῖ σπουδάσωσιν ἐμφανίσαι. Ἤρεσεν, ἵνα ὁστισδήποτε πρὸς τὸ κομιτᾶτον πορευθῆναι θελήσοι, ἐν τῇ ἀπολυτικῇ τῇ ἐπὶ τῇ ἐκκλησίᾳ Ρώμης πεμπομένῃ κατάδηλος γένηται, καὶ ἵνα ἐκεῖθεν ἔτι μὴν ἀπολυτικὴν λάβῃ ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον. διὸ ἐὰν ὁ λαβὼν ἀπολυτικὴν πρὸς τὴν Ρώμην, μόνον σιωπήσας τὴν ἀνάγκην, δι᾽ ἣν εἰς τὸ κομιτᾶτον αὐτὸν χρὴ πορευθῆναι, θελήσῃ εὐθέως εἰς τὸ κομιτᾶτον βαδίσαι, ἀποκινηθῇ τῆς κοινωνίας. ἐὰν δὲ ἐκεῖσε ἐν τῇ Ρώμῃ αἰφνιδία ἀνάγκη ἀναφυῇ τοῦ ἀπελθεῖν εἰς τὸ κομιτᾶτον, ἐμφανίσῃ αὐτὴν τὴν ἀνάγκην τῷ ἐπισκόπῳ Ρώμης, καὶ παρακομίσῃ ἀντίγραφον τοῦ αὐτοῦ τῆς Ρώμης ἐπισκόπου. αἱ ἀπολυτικαὶ δὲ αἱ ἀπὸ τῶν πρωτευόντων ἢ τῶν οἱωνδήποτε ἐπισκόπων, τοῖς ἰδίοις κληρικοῖς διδόμεναι, ἔχωσι τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα· ἐὰν δὲ ἀκμὴν ἡμέρα τοῦ πάσχα τοῦ αὐτοῦ ἐνιαυτοῦ κατάδηλος οὐκ ἔστιν, ἡ τοῦ προηγησαμένου προσζευχθείη· ὃν τρόπον εἴωθε μετὰ τὴν ὑπατείαν γράφεσθαι ἐν τοῖς δημοσίοις πεπραγμένοις. Ἤρεσεν κἀκεῖνο, ὥστε κατὰ τῶν Δονατιστῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν θρησκειῶν αὐτῶν, τοὺς πεμφθέντας τοποτηρητὰς ἐκ τῆς τιμίας ταύτης συνόδου πάντοτε ὅσα χρήσιμα συνίδωσιν, ἐκ τῶν ἐνδοξοτάτων αἰτήσασθαι βασιλέων. Ἤρεσεν ἔτι μὴν τῇ αἰτήσει πάντων τῶν ἐπισκόπων, ἵνα πάσαις ταῖς ὀφειλούσαις δοθῆναι ἐκ τῆς συνόδου ἐπιστολαῖς, ἡ σὴ ἁγιωσύνη μόνη ὑπογράφῃ. καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνῄνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν θεσπίζει μετὰ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ πρωτεύοντος ἤτοι τοῦ μητροπολίτου ἀποδημεῖν τοὺς ἐπισκόπους εἰς τὸ κομιτᾶτον, ἤγουν ἔνθα ἐστὶν ὁ κόμης ἤτοι ὁ βασιλεύς. καὶ ἄλλα δέ τινα ὁρίζει ἰδικῶς καὶ μὴ κοινῇ χρησιμεύοντα. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἡρμηνεύθησαν.

Κανὼν ρι'.

Σύνοδος κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν αἱρετικῶν. Ἐπὶ Βάσσου καὶ Φιλίππου, τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἓξ καὶ δεκάτῃ καλανδῶν Ἰουλίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς

Ρεστιτούτης ἐκκλησίας. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πρεσβείαν ἀνεδέξατο Ρεστιτοῦτος καὶ Φλωρέντιος οἱ ἐπίσκοποι, κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν αἱρετικῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, καθ᾽ ὃν Σεβῆρος καὶ Μακάριος ἀνῃρέθησαν, καὶ διὰ τὴν τούτων αἰτίαν Εὔοδος, Θεάσιος καὶ Βίκτωρ, οἱ ἐπίσκοποι, ἐσφάγησαν.

Σύνοδος περὶ διαγνώσεως ἐπισκόπων. Ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ὀνωρίου τὸ ἕβδομον, καὶ Θεοδοσίου τὸ τρίτον, τῶν Αὐγούστων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἑπτακαιδεκάτῃ καλανδῶν Ἰουλίων, εἰς Καρχηδόνα ἐν τῇ Σεκουνδου ἐκκλησίᾳ. Εἰς ταύτην τὴν σύνοδον ἤρεσεν, ὥστε ἕνα ἐπίσκοπον μὴ ἐκδικεῖν ἑαυτῷ διάγνωσιν. Τὰ πεπραγμένα τῆς παρούσης συνόδου διὰ τοῦτο οὐκ ἐγράφη, ἐπειδὴ ἐπιχωρείως καὶ οὐ κατὰ κοινοῦ ἐπετελέσθη.

Ἑρμηνεία.

Τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι δηλωθέντα, ὡς ἰδικῶς ἐκφωνηθέντα, ἐξηγήσεως οὐ δέονται. Τὸ δὲ ῥηθὲν χάριν τοῦ μὴ διεκδικεῖν ἕνα ἐπίσκοπον ἑαυτῷ διάγνωσιν, ἐκληπτέον κατὰ τὸν ἑνδέκατον κανόνα τῆς παρούσης συνόδου.

Κανὼν ρια.

Σύνοδος κατὰ τῶν Δονατιστῶν. Μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ὀνωρίου τὸ ὄγδοον, καὶ Θεοδοσίου τὸ τέταρτον, τῶν Αὐγούστων, πρὸ ὀκτωκαιδεκάτῃ καλανδῶν Ἰουλίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κλίματος Σεκουνδης. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πρεσβείαν ἐδέξατο κατὰ τῶν Δονατιστῶν, Φλωρέντιος, Ποσείδιος, Πραισίδιος, καὶ Βενάντιος, οἱ ἐπίσκοποι. Ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ νόμος ἐδόθη, ἵνα ἐλευθέρᾳ προαιρέσει ἕκαστος τῆς Χριστιανότητος τὴν αὔξησιν ἀναδέξηται.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ιβ΄. κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου τὸν ἐν κινδύνῳ γενόμενον καὶ οὕτω βαπτισθέντα, μὴ προάγεσθαι εἰς ἱερωσύνην φησί. καὶ οἱ πατέρες δὲ οὗτοι ὁρίζουσιν ἐλευθέρᾳ προαιρέσει τοὺς ἐξ αἱρέσεων τῇ πίστει προσιέναι, ἀλλὰ μὴ βίᾳ μηδὲ ἐξ ἀνάγκης· τῆς Χριστιανότητος δὲ εἶπε τὴν ἄσκησιν, ὑπεμφαίνων ὅτι Χριστιανὸς ὁ μὴ ἀσκήσας πᾶσαν ἀρετὴν, ὀνόματι μόνῳ Χριστιανὸς λέγεται ἀλλ᾽ οὐ πράγματι.

A *Reſtituta eccleſiæ. In hac ſynodo legationem ſuſcepere Reſtitutus & Florentinus epiſcopi aduerſus Græcos & hæreticos, in illo tempore quo Seuerus & Macarius depoſiti ſunt: & propter eorum cauſam Euodius, Theaſius, & Victor epiſcopi cæſi ſunt.*

Sub glorioſiſſimis Imperatoribus, Honorio ſeptimùm, & Theodoſio tertiùm, Auguſtis conſulibus xvi. Cal. Iulias, Carth. in Secunda eccleſia. In hac ſyn. placuit vt vnus epiſcopus non vendicet ſibi cognitionem. Acta præſentis ſyn. non ſcripta ſunt, propterea quòd in ea regione, & non in commune peracta ſunt.

B

SCHOL. BALS. Quæ in præſenti canone ſcripta ſunt, vt ſpecialiter prolata, expoſitione non egent. Quod autem dictum eſt: Vnum epiſcopum ſibi non debere vendicare cognitionem, eſt accipiendum ſecundùm canonem xj. præſentis ſyn.

CANON CXI.

Synodus aduerſus Donatiſtas.

Poſt conſulatum clariſſimorum Impp. Honorij viij. & Theodoſii tertiùm, Auguſtorum, xvij. Cal. Iul. Carth. in eccleſia C *regionis Secundæ. In hac ſyn. legationem acceperunt aduerſus Donatiſtas Florentinus, Poſidius, & Melanthius epiſc. In hoc tempore lex data eſt, vt libera electione vnuſquiſque Chriſtianitatis exercitationem ſuſcipiat.*

SCHOL. BALS. Duodecimus canon Neocæſarienſis ſyn. cum qui fuerit in periculo, & ſic baptizatus fuerit, dicit non promoueri ad ſacerdotium. Hi quoque patres decernũt vt hęretici ſponte liberáque electione ad fidem accedant, non autem vi, D nec neceſſitate. Chriſtianitatis autẽ dixit exercitationem, indicãs quòd Chriſtianus qui virtutem omnem non exercuit, nomine ſolo dicitur Chriſtianus, ſed non re.

CANON CXII.

Syn. aduerſus hæreſin Pelagij & Celeſtij.

Sub glorioſiſſimis impp. Honorio Auguſto xij. & Theodoſio viij. cõſulib. Cal. Maij,

Κανὼν ριβ΄.

Σύνοδος κατὰ τῆς αἱρέσεως Πελαγίου καὶ Κελεστίου. Ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάτων, Ὀνωρίου τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ὄγδοον, τῶν Αὐγούστων, καλάνδαις Μαΐαις, εἰς

Carth. in ſecreto Fauſti eccleſiæ, Aurelio epiſcopo cum vniuerſa ſyn. præſidente, adſtantibus diaconis: Placuit omnibus epiſcopis in ſancta Carthaginenſium ſyn. conſtitutis, quorum nomina & ſubſcriptiones inſertæ ſunt, quòd Adam mortalis à Deo factus non eſt: vt ſi quis dixerit protoplaſtum Adam ita hominem factum eſſe mortalem, vt ſiue peccaſſet, ſiue non, eſſet in corpore moriturus, id eſt, è corpore exceſſurus, non propter meritum peccati, ſed per naturæ neceſſitatem, ſit anathema.

Schol. Bals. Deus Adam nec mortalem fecit, nec immortalē, ſed medium inter magnitudinem & humilitatem, & cùm eum ſuæ poteſtatis liberique arbitrij compotem feciſſet, dimiſit: vt vtrolibet, ſiue ad virtutem, ſiue ad vitium inclinaſſet, vel immortalitatem, vel mortalitatem ſortiretur. Etſi enim carnem tunc quoque habebat homo, ſed nō qualem nunc. & hoc dicit Gregorius Theologus cùm dicit (Pelliceasque quoque veſtes induit) fortè dēſiorem carnem & mortalem, & reſiſtentem. Quare ante tranſgreſſionem nec denſa erat caro Adami, nec natura mortalis. Fuerunt autem qui dicerēt eum & mortalem ab initio factum eſſe, & moriturum fuiſſe etiamſi mādatum non eſſet tranſgreſſus: & non propter peccatum ingreſſam eſſe mortem, ſed propter naturam, quæ fuit talis ab initio. Eos ergo qui ita ſentiunt, huius ſyn. patres damnarunt anathemate.

Canon CXII.

Quòd infantes in peccatorum remiſſionem baptizantur. Similiter placuit, vt quicunque paruos & recens natos infantes, qui ex vtero matris baptizantur, neget in remiſſionem peccatorum baptizari, neque ex primi parentis Adam peccato quidquam trahere, quod debeat lauacro regenerationis purgari (vnde eſt conſequens, quòd in his forma baptiſmatis in remiſſionem peccatorum nō vera, ſed ficta intelligitur) ſit anathema. Neque enim aliter intelligere oportet quod ab Apoſtolo dictum eſt, Per vnum hominem peccatum introiuit in mūdum, & per peccatū mors: & ſic in omnes homines peruaſit, in quo omnes peccauerunt,

Καρχηδόνα ἐν τῷ σηκρήτῳ τῆς Φαύστου ἐκκλησίας, Αὐρηλίου τοῦ ἐπισκόπου συμπάσῃ τῇ συνόδῳ προκαθισαμένου, παρεστώτων τῶν διακόνων, Ἤρεσεν πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, ἁγίᾳ συνόδῳ καθεστῶσιν, ὧν τὰ ὀνόματα καὶ αἱ ὑπογραφαὶ ἐνετέθησαν, ὅτι Ἀδὰμ θνητὸς ἀπὸ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐγένετο· ἵνα ὅστις λέγει τὸν Ἀδὰμ τὸν πρωτόπλαστον ἄνθρωπον, θνητὸν γενόμενον οὕτως, ὡς εἴτε ἁμαρτήσει, εἴτε μὴ ἁμαρτήσει, τεθνηξόμενον ἐν τῷ σώματι, τουτέστιν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ σώματος μὴ τῇ ἀξίᾳ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τῇ ἀνάγκῃ τῆς φύσεως, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Τὸν Ἀδὰμ ὁ θεὸς οὐ θνητὸν ἔπλασεν, οὐδὲ μὴν ἀθάνατον, μέσον δὲ μεγέθους καὶ ταπεινότητος, καὶ αὐτεξούσιον ποιήσας αὐτὸν, εἴασεν, ὥστε ὁποτέρωσε νεύσει εἴτε πρὸς ἀρετὴν εἴτε πρὸς κακίαν, κληρώσασθαι αὐτὸν ἢ τὴν ἀθανασίαν ἢ τὴν θνητότητα. κἂν γὰρ σάρκα εἶχε καὶ τότε ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐχ οἵαν νῦν. καὶ τοῦτο φησὶν ὁ θεολόγος Γρηγόριος, λέγων· (τοὺς δὲ δερματίνους ἀμφιέννυται χιτῶνας) ἴσως τὴν παχυτέραν σάρκα καὶ θνητὴν καὶ ἀντίτυπον. ὥστε πρὸ τῆς παραβάσεως οὔτε παχεῖα ἦν ἡ σὰρξ τοῦ Ἀδὰμ, οὔτε φύσει θνητή. ἦσαν δ' οἱ λέγοντες ὅτι θνητὸς ἐξ ἀρχῆς ἐπλάσθη καὶ θανεῖν ἔμελλε, κἂν μὴ παρέβη τὴν ἐντολὴν, καὶ οὐ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐπεισῆλθεν ὁ θάνατος, ἀλλὰ διὰ τὴν φύσιν τοιαύτην γεγονυῖαν ἀρχῆθεν. τῶν οὖν ταῦτα φρονούντων οἱ τῆς συνόδου ταύτης πατέρες κατεψηφίσαντο τὸ ἀνάθεμα.

Κανὼν ριβ.

Ὅτι τὰ μικρὰ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίζονται. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε τὰ μικρὰ καὶ νεογέννητα ἐκ τῶν γαστέρων τῶν μητέρων βαπτιζόμενα ἀρνεῖται, ἢ λέγει εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν αὐτὰ βαπτίζεσθαι, μηδὲν δὲ ἐκ τῆς τοῦ Ἀδὰμ ἕλκειν προγονικῆς ἁμαρτίας ὃ ὀφείλει καθαροθῆναι τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας (ὅθεν γίνεται ἀκόλουθον, ὅτι ἐν τούτοις ὁ τύπος τοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίσματος οὐκ ἀληθὴς ἀλλὰ πλαστὸς νοεῖται) ἀνάθεμα εἴη· ἐπειδὴ οὐκ ἄλλως δεῖ νοῆσαι τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου, δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος. καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους διῆλθεν, ἐν ᾧ πάντες ἥμαρτον,

εἰ μὴ ὃν τρόπον ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἡ πανταχοῦ διακεχυμένη τε καὶ ἡπλωμένη ἀεὶ ἐνόησε. διὰ γὰρ τὸν κανόνα τοῦτον τῆς πίστεως, καὶ οἱ μικροὶ οἱ μηδὲν ἁμαρτημάτων εἰς ἑαυτοὺς ἔτι μὴν πλημμελῆσαι δυνάμενοι, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἀληθινῶς βαπτίζονται· ἵνα καθαρθῇ ἐν αὐτοῖς διὰ τῆς παλιγγενεσίας, ὅπερ εἵλκυσαν ἐκ τῆς ἀρχαιογονίας.

A *niſi quomodo catholica eccleſia, quæ vbique diffuſa eſt, & ſemper eſt ſimplex, intellexit. Per hunc enim fidei canonem infantes quoque qui nullum ex ſe peccatum committere potuerunt, verè in peccatorum remiſſionem baptizantur, vt per regenerationem in eis verè mundetur, quod ab antiqua origine contraxerunt.*

Ἑρμηνεία.

Ἔλεγον τινὲς τὰ νεογνὰ παιδία μὴ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίζεσθαι· μηδὲ γὰρ ἔχειν αὐτὰ ἁμαρτίας, ἐπεὶ μηδὲ πεφύκασιν ἁμαρτάνειν, ἔτι μὴ ἔχοντα διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ χείρονος. τοῦτο οὖν ἀπαγορεύει ἡ σύνοδος, καὶ τοὺς φρονοῦντας οὕτω, καὶ λέγοντας μή τι ἐκ τῆς τοῦ Ἀδὰμ προγονικῆς ἁμαρτίας ἐφέλκεσθαι τοὺς ἐξ ἐκείνου, ὥστε καθάρσεως δέεσθαι τῆς ἐκ τοῦ θείου λουτροῦ τοῦ βαπτίσματος τὰ παιδία, ποιεῖται ὑπὸ ἀνάθεμα, λέγουσα ὅτι ἐκ τούτου ἀκολουθεῖ τὸ νοεῖσθαι ὡς ὁ τύπος τοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίσματος, οὐκ ἀληθής ἐστιν, ἀλλὰ πεπλασμένος, ἐν τούτοις τοῖς νεογνοῖς δηλαδή. εἶτα καὶ κατασκευάζει τὸν οἰκεῖον λόγον, χρῆσιν ἐκ τοῦ μεγάλου Παύλου παράγουσα. πῶς γάρ φησιν ἄλλως νοητέον τὸ, δι᾽ ἑνὸς ἀνθρώπου εἰσῆλθεν ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος; καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους διῆλθεν, ἐν ᾧ πάντες ἥμαρτον, εἰ μὴ ὡς ἐνόησε τοῦτο ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, ἡ πανταχοῦ διακεχυμένη τε καὶ ἡπλωμένη, ἤγουν ἡ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ἐσκεδασμένη πληθὺς τῶν πιστῶν;

B Schol. Bals. Dicebant quidam, recèns natos infantes, in remiſſionem peccatorum non baptizari: eos enim non habere peccatum, cùm per naturam adhuc peccare non poſſint, vt qui bonum & malum diſcernere nequeãt. Hoc ergo prohibet ſyn. & eos qui ita ſentiunt, & dicunt illos qui ab ipſo deſcenderũt, nihil exprimi Parẽtis Adam peccato trahere, vt infantes ex ſancto baptiſmi lauacro mundatione opus habeant, anathemati ſubiicit, dicens, quòd ex hoc conſequens eſt intelligere, quòd forma baptiſmatis in remiſſionem peccatorum, non eſt vera, ſed ficta, in his ſcilicet infantibus. Deinde ſuam quoque rationem C confirmat, ex magno Paulo ſententiam adducens. Quomodo enim, inquit, aliter eſt intelligendum, quòd peccatum per vnum hominem ingreſſum eſt in mundum: & per peccatum mors: & ſic in omnes homines peruenit, in quo omnes peccauerunt, niſi quemadmodum hoc intellexit catholica eccleſia, quæ vbique diffuſa eſt & ſimplex, in toto ſcilicet mundo diſperſa fidelium multitudo?

Κανὼν ριγ΄.

D Ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ χάρις οὐ μόνον ἄφεσιν χαρίζεται ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ βοήθειαν παρέχει τοῦ μηκέτι ἁμαρτάνειν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστισδήποτε εἴποι τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ᾗ τινι δικαιοῦται διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, πρὸς μόνην ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἰσχύειν τῶν ἤδη πεπλημμεληκότων, καὶ μὴ παρέχειν ἔτι μὴν βοήθειαν πρὸς τὸ μὴ ἕτερα πλημμελεῖσθαι, ἀνάθεμα εἴη. Ὅτι ἡ χάρις τοῦ θεοῦ οὐ μόνον γνῶσιν παρέχει, ὡς δεῖ πράττειν, ἀλλὰ καὶ ἀγάπην ἔτι μὴν ἐμπνεῖ ἡμῖν, ἵνα ὃ ἐὰν ἐπιγινώσκωμεν, καὶ πληρῶσαι ἰσχύσωμεν. Ὁμοίως, ὅστισδήποτε εἴποι τὴν αὐτὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν εἰς τοῦτο μόνον ἡμῖν βοηθεῖν,

Canon CXIII.

Quòd Dei gratia non ſolùm largitur remiſſionem peccatorum, ſed etiam præbet auxilium vt non ampliùs peccetur. Similiter placuit, vt quicunque dixerit, Dei gratiam, qua iuſtificamur per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum, valere ad ſolam iam commiſſorum peccatorum remiſſionem, & non habere præterea auxilium, vt non deinceps peccetur, ſit anathema. Quòd Dei gratia nõ præbet ſolam cognitionem eorũ quæ oportet facere, ſed dilectionem præterea nobis inſpirat, vt quod cognoſcimus, etiam implere valeamus. Similiter quicunq; dixerit eandem Dei gratiam, quæ eſt per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrũ ad hoc ſolum adiuuare,

De conſect. diſt. 4. Quiſquis dixerit.

De conſect. diſt. 4. Quiſquis dixerit.

πῶς οὖν οὐκ ἀσεβὲς τὸ λέγειν πρὸς μὲν τὸ φυσιοῦν ἤγουν τὸ οἴησιν ἐμποιοῦν συνεργεῖν ἡμῖν τὴν θείαν χάριν· πρὸς δὲ τὸ οἰκοδομοῦν μὴ ἐπικουρεῖν;

Κανὼν ριδʹ.

Ὅτι ἄνευ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος οὐδὲν δυνάμεθα πληρῶσαι. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστισδήποτε εἴποι, διὰ τοῦτο τὴν χάριν ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης δεδόσθαι, ἵνα ὅπερ ποιεῖν διὰ τοῦ αὐτεξουσίου δυνάμεθα, εὐχερεστέρως πληρώσωμεν διὰ τῆς χάριτος· ὡσανεὶ καὶ εἰ χάρις μὴ ἐδίδοτο, οὐκ εὐχερῶς μέν, ἀλλ' ὅμως ἐδυνάμεθα καὶ δίχα ἐκείνης ἔτι μὴν πληρῶσαι τὰς θείας ἐντολάς· ἀνάθεμα εἴη. περὶ γὰρ τῶν καρπῶν τῶν ἐντολῶν ὁ κύριος ἐλάλει· ὅπου οὐκ εἶπεν, χωρὶς ἐμοῦ δυσχερῶς δύνασθε ποιεῖν· ἀλλ' εἶπεν, χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν.

Ἑρμηνεία.

Μυρίαι δόξαι διεστραμμέναι ἦσαν, ὧν μία καὶ αὕτη ἡ λέγουσα ὅτι αὐτεξουσίους ἡμᾶς ἐποίησεν ὁ θεός, ἵνα ἐδυνάμεθα καὶ τῆς θείας χάριτος ἄνευ πληρῶσαι τὰς ἐντολάς· ἡ δὲ θεία χάρις εἰς τὸ εὐχερέστερον αὐτὰς πληροῦσθαι παρ' ἡμῶν ποιεῖ. ἠδυνάμεθα γὰρ καὶ τῆς θείας χάριτος μὴ συνεργούσης πληρῶσαι ταύτας, δυσχερέστερον δέ. τοῖς οὖν ταῦτα λέγουσιν ἀνάθεμα ἐπάγει ἡ σύνοδος.

Κανὼν ριεʹ.

Ὅτι οὐ μόνον ταπεινή, ἀλλὰ καὶ ἀληθινὴ ἡ φωνὴ τῶν ἁγίων ἐστὶν αὕτη, ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅπερ εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ ἀπόστολος· ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν, καὶ ἀλήθεια ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν· ὅστισδήποτε οὕτως παραληπτέον νομίσῃ, ὡς εἰπεῖν διὰ ταπεινοφροσύνην μὴ ὀφείλειν λέγεσθαι ἡμᾶς μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν, οὐχ ὅτι ἀληθῶς οὕτως ἐστίν, ἀνάθεμα εἴη. ἐπακολουθεῖ γὰρ ὁ ἀπόστολος καὶ προστίθησιν οὕτως, ἐὰν δὲ ὁμολογήσωμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ὅστις ἀφήσει ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. ἔνθα πάνυ δεδήλωται τοῦτο μὴ μόνον ταπεινοφρόνως, ἀλλ' ἔτι μὴν ἀληθῶς λέγεσθαι. ἠδύνατο γὰρ ὁ ἀπόστολος εἰπεῖν, ἐὰν εἴπωμεν, οὐκ ἔχομεν ἁμαρτίαν, ἑαυτοὺς ὑψοῦμεν, καὶ ταπεινοφροσύνη ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν· ἀλλ' εἰπών, ὅτι ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν, καὶ ἀλήθεια ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστι, πάνυ ἀπέδειξεν τὸν λέγοντα ἑαυτὸν μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν, μὴ ἀληθεύειν, ἀλλὰ ψεύδεσθαι.

A Quomodo ergo non eſt impium dicere, ad inflandum quidem, ſeu ad vanam ingenerandum opinionem diuinam nobis gratiam conferre, ſed ad ædificandum nihil dare auxilij?

Canon CXIIII.

Quòd ſine Dei gratia nihil poſſumus perficere. Similiter placuit, vt quicunque dixerit propterea datam eſſe iuſtificationis gratiam, vt quod per liberum arbitrium facere poſſumus, faciliùs per gratiam peragamus, B *perinde ac ſi etiamſi non data eſſet gratia, difficiliter quidem, ſed tamen etiam ſine illa, diuina præcepta exequi poſſemus: ſit anathema. De fructibus enim mandatorum dixit dominus, Sine me nihil poteſtis facere.*

De conſecr. diſt. 4. placuit vt quicunque.

Schol. Bals. Innumerabiles erant peruerſæ opiniones: quarum vna erat etiam quæ dicebat, quòd Deus dedit nobis liberum arbitrium, vt poſſemus etiam ſine diuina gratia Dei mandata complere: diuina autem gratia ad ea faciliùs C perficienda ſuum nobis præbet auxilium. Poſſemus enim illa etiam ſine diuina opē ferente gratia, ſed difficiliùs exequi. Iis ergo qui hæc dicũt, anathema inducit ſãcta ſynodus.

Canon CXV.

Quod non ſolùm humilis, ſed etiam vera eſt hæc vox ſanctorum, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus. Similiter placuit vt quod dixit ſanctus Ioannes Apoſtolus, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt, quicunque ſic accipiendum exiſtimauerit, vt D *dicat per humilitatem debere nos dicere nõ habere peccatum, non quòd verè ita eſt, ſit anathema: conſequitur enim Apoſtolus, & ſic ſubiungit, Sin autem peccata noſtra confeſſi fuerimus, fidelis eſt & iuſtus qui peccata nobis remittet, & purgabit nos ab omni iniuſtitia. Vbi planè oſtenſum eſt non ſolùm humiliter, ſed etiam verè dici. Poterat enim Apoſtolus dicere, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipſos extollimus, & humilitas non eſt in nobis. Sed cùm dixit, Nos ipſos ſeducimus, & non eſt in nobis veritas, apertè oſtendit eum qui dicit ſe non habere peccatum, non verum dicere, ſed mentiri.*

SCHOL. BALS. Quidam id A quod dicit Apoſtolus, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus; ſic acceperũt, quòd per humilitatem hoc oportet dicere, non per veritatem. Hos ergo qui Apoſtoli dictum ſic interpretantur, patres anathemate condemnant. Quia ex proximè ſequentibus verbis Apoſtoli clarè oſtenditur Apoſtoli ſententia, ſubiungentis: Sin autem confiteamur peccata noſtra, & quæ deinceps ſequuntur. Iam verò Dauid quoque dicit, In peccatis concepit me mater mea. Niſi enim B lex nuptiis opem ferret, coitus peccatum exiſtimaretur, libidinem carniſque appetitionem habens quæ ipſum incitaret, etiam ſi liberorum gratia fieret. Et ideo, In peccatis, dixit Dauid, concepit me mater mea. Si enim carnis cupiditatem cauſam habeat corporum generatio, talia ſunt & quæ ex ipſis generantur.

CANON CXVI.

Quòd in oratione dominica ſancti pro ſeipſis dicunt, Dimitte nobis debita noſtra. Similiter placuit, vt quicunque dixerit propterea dicere ſanctos, Dimitte nobis de- C *bita noſtra, non quòd pro ſeipſis hoc dicant, quandoquidem ipſis deinceps non eſt neceſſaria talis petitio, ſed quòd pro aliis peccatoribus, qui ſunt in ſuo populo, dicat vnuſquiſque ſanctus, non, dimitte debita mea, ſed dimitte nobis debita noſtra, tanquam pro aliis hoc magis quàm pro ſe iuſtus intelligi poſtulet: ſit anathema. Sanctus enim & iuſtus erat Iacobus Apoſtolus, quando dixit, In multis enim offendimus omnes. Cur enim additum eſt illud, omnes, niſi vt ea ſententia pſalmo quoque conueniat? quando legitur, Ne introeas in* D *iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens: & in oratione ſapientiſsimi Solomonis, Non eſt homo qui non peccauerit. Porrò in libro quoque ſancti Iob, illud, In manu omnis hominis, ſignificat, vt ſciat omnis homo imbecillitatem ſuã. Vnde præterea ſanctus quoque Daniel cùm in oratione pluraliter diceret illud, Peccauimus, iniquè egimus, & reliqua quæ illic humiliter & verè confitetur, ne exiſtimaretur, vt nonnulli quidem hoc intelligunt, non de propriis, ſed de populi potiùs dicere peccatis, poſtea dixit,*

Ἑρμηνεία.

Τινὲς τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν τὸ λέγον ἐὰν εἴπωμεν, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν, οὕτως ἐξελάμβανον, ὅτι διὰ ταπεινοφροσύνην δεῖ τοῦτο λέγειν καὶ οὐ πρὸς ἀλήθειαν. τοὺς οὖν οὕτως ἑρμηνεύοντας τὰ εἰρημένα τοῦ ἀποστόλου, ἀναθέματι καταδικάζουσιν οἱ πατέρες, λέγοντες ὅτι ἐκ τῶν ἑξῆς ῥημάτων τῆς ἐπιστολῆς δείκνυται προδήλως τοῦ ἀποστόλου ἡ ἔννοια ἐπάγοντος. ἐὰν δὲ ὁμολογήσωμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ ὅσα ἐφεξῆς. καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ λέγει, ἐν ἁμαρτίαις ἐκύσσησέ με ἡ μήτηρ μου. εἰ μὴ γὰρ ὁ νόμος ἐπεκούρει τοῦ γάμου, ἁμαρτία ἂν ἐλογίζετο ἡ μίξις φιλοσαρκίαν καὶ ὄρεξιν σαρκικὴν ἔχουσα κινοῦσαν εἰς αὐτὴν, κἂν διὰ παιδοποιίαν γένηται. διὸ καὶ ἐν ἁμαρτίαις, εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ἐκύσσησέ με ἡ μήτηρ μου. εἰ γὰρ αἰτίαν ἔχει τὴν τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαν τῶν σωμάτων ἡ γένεσις, τοιαῦτα πάντως καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν γινόμενα.

Κανὼν ρις'.

Ὅτι ἐν τῇ δεσποτικῇ εὐχῇ οἱ ἅγιοι ὑπὲρ ἑαυτῶν λέγουσιν· ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε εἴποι, ἐν τῇ δεσποτικῇ εὐχῇ διὰ τοῦτο λέγειν τοὺς ἁγίους, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, οὐχ ὅτι ὑπὲρ ἑαυτῶν τοῦτο λέγουσιν, ἐπεὶ αὐτοῖς λοιπὸν οὐκ ἔστιν ἀναγκαία αὕτη ἡ αἴτησις, ἀλλ' ὅτι ὑπὲρ ἄλλων τῶν ὄντων ἐν τῷ λαῷ αὐτῶν ἁμαρτωλῶν. καὶ μὴ λέγειν ἕνα ἕκαστον τῶν ἁγίων, ἄφες μοι τὰ ὀφειλήματά μου, ἀλλ' ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν· ὡς ὑπὲρ ἄλλων τοῦτο μᾶλλον ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν δίκαιον αἰτοῦντα νοεῖσθαι· ἀνάθεμα εἴη. ἅγιος γὰρ καὶ δίκαιος ἦν Ἰάκωβος ὁ ἀπόστολος, ὅτε ἔλεγεν, ἐν πολλοῖς γὰρ ἁμαρτάνομεν πάντες, ἐπεὶ διὰ τί προσετέθηται τὸ πάντες, εἰ μὴ ἵνα ἡ ἔννοια αὕτη ἁρμοσθῇ καὶ τῷ ψαλμῷ, ὅπου ἀναγινώσκεται, μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου, καὶ ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος· οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐχ ἡμάρτεν· καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ ἁγίου Ἰὼβ, τὸ ἐν χειρὶ παντὸς ἀνθρώπου, σημαίνει, ὥστε εἰδέναι πάντα ἄνθρωπον τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ. ὅθεν ἔτι μὴν ὁ ἅγιος καὶ δίκαιος Δανιὴλ ὁ προφήτης, πληθυντικῶς λέγων, τὸ ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, καὶ τὰ λοιπὰ, ἃ ἐκεῖ ταπεινοφρόνως καὶ ἀληθινῶς ὁμολογεῖ· ἵνα μὴ νομισθείη, ὥς τινες νοοῦσι, τοῦτο μὴ περὶ τῶν ἰδίων, ἀλλὰ περὶ τῶν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ μᾶλλον λέγειν ἁμαρτιῶν, μετὰ ταῦτα εἶπεν,

ὅτι εὐχόμενον καὶ ἐξομολογούμενον τὰς ἁμαρτίας A μου καὶ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ μου κυρίῳ τῷ θεῷ μου, οὐκ ἠθέλησεν εἰπεῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀλλὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ εἶπεν καὶ ἑαυτοῦ. ἐπεὶ μέλλοντας τούτους κακῶς νοεῖν ὡσανεὶ προεῖδεν ὁ προφήτης.

Ἑρμηνεία.

Ἀπόνοιά ἐστι τὸ λέγειν ὅτι οἱ ἅγιοι εὐχόμενοι, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, οὐχ ὑπὲρ ἑαυτῶν τοῦτο λέγουσιν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. διὸ καὶ τοὺς ταῦτα φρονοῦντας, ἀναθεματίζουσιν οἱ πατέρες, λέγοντες οὐχ ὑπὲρ τῶν ἄλλων μόνον τοὺς δικαίους αἰτεῖν τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν B ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν. καὶ μαρτυρίας ἐπιφέρουσι γραφικὰς, μίαν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου. τὰς δὲ λοιπὰς ἐκ τῆς παλαιοτέρας γραφῆς, ὅτι ἀληθῶς ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεται τὸ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν.

Κανὼν ριζ'.

Ὅτι ἀληθῶς ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεται, τὸ, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἵτινες δήποτε αὐτὰ τὰ ῥήματα τῆς δεσποτικῆς εὐχῆς, ὅπου λέγομεν, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, οὕτως βούλονται ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεσθαι, C ὡς ταπεινοφρόνως καὶ οὐκ ἀληθῶς ταῦτα λέγεσθαι, ἀνάθεμα εἴη. τίς γὰρ ὑπενέγκοι τὸν εὐχόμενον μὴ ἀνθρώποις, ἀλλ' αὐτῷ τῷ κυρίῳ ψευδόμενον, τὸν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ λέγοντα, θέλειν ἀφαιρεθῆναι· τῇ δὲ καρδίᾳ λέγοντα, τὰς ὀφειλούσας ἀφαιρεθῆναι ἁμαρτίας αὐτῷ, μὴ ἔχειν;

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ παρὼν κανὼν τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἐστὶ, λέγων, τίς γὰρ ἀνέξεται τὸν τοῖς ῥήμασι μὲν, ἄφεσιν ὀφλημάτων αἰτοῦντα, τῇ δὲ καρδίᾳ, μὴ ἔχειν λογιζόμενον ἁμαρτίας, καὶ οὐκ ἀνθρώποις ἀλλὰ D τῷ κυρίῳ ψευδόμενον;

Κανὼν ριη'.

Περὶ τῶν λαῶν τῶν ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρεφόντων. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἐπειδὴ πρό τινων ἐνιαυτῶν ἐν ταύτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ πεπληρωμένῃ τῇ συνόδῳ ὡρίσθη, ἵνα οἱαιδήποτε ἐκκλησίαι, ἐν διοικήσει καθεστῶσαι, πρὸ τῶν νόμων τῶν περὶ τῶν Δονατιστῶν ἐκτεθέντων καθολικαὶ γένωνται, ἐκείνοις τοῖς θρόνοις ἀνήκωσιν, ὧν τινῶν διὰ τῶν ἐπισκόπων προετράπησαν τῇ καθολικῇ ἑνότητι ἐκοινώνησαν. μετὰ δὲ τοὺς νόμους οἱαιδήποτε ἐκοινώνησαν, ἐκείνοις ἀνήκωσιν, οἷς καὶ ὅτε ἦσαν εἰς τὸ μέρος τοῦ Δονάτου. καὶ ἐπειδὴ πολλαὶ φιλονεικίαι ὕστερον μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων περὶ

Oraui, & confeſſus ſum peccata mea, & peccata populi mei domino Deo meo. Noluit dicere peccata noſtra, ſed ipſius populi dixit, & ſua, quoniam futuros qui malè intelligerent veluti prauidit propheta.

SCHOL. BALS. Arrogantia eſt dicere, quòd ſancti precantes, dicunt, Dimitte nobis debita noſtra. non pro ſe, ſed pro populo. Et ideo eos qui ita ſentiunt, patres anathemate feriunt, dicentes iuſtos non pro aliis ſolis petere remiſſionem peccatorum, ſed etiam pro ſe ipſis: & adducunt teſtimonia ſacræ Scripturæ: vnum quidem ex epiſtola Iacobi fratris domini: reliqua autem ex veteri teſtamento.

CANON CXVII.

Quòd à ſanctis verè dicitur, Dimitte nobis debita noſtra. Similiter placuit, vt quicunque hæc verba vocis & orationis Dominicæ vbi dicimus: Dimitte nobis debita noſtra, ſic volunt dici à ſanctis, vt ea humiliter, non verè dicta ſint, ſint anathema. Quis enim ferat precantem, & non hominibus ſed Deo mentientem, qui labris dicat velle ſibi remitti, ſed corde dicat ſe non habere peccata quæ ſibi dimittantur?

SCHOL. BALS. Præſens quoque canon eſt eiuſdem ſententiæ, cùm dicit, Quis enim eum feret qui verbis quidem petit remiſſionem peccatorum, corde autem ſe non habere peccata exiſtimet, & non hominibus, ſed Deo mentitur?

CANON CXVIII.

De populis, qui à Donatiſtis conuertuntur. Similiter placuit, quoniam ante aliquot annos, in hac eccleſia, plena ſynodo definitum eſt, vt quæcunque eccleſia in diœceſi ſita, ante leges de Donatiſtis editas catholicæ facta fuerint, ad illas ſedes pertineant, per quarum epiſcopos perſuaſa catholicæ vnioni communicarunt: poſt leges autem, quæcumq; cõmunicarunt, ad illas pertineãt, ad quas tunc quoque pertinebant cũ ſtabãt à parte Donati. Et quoniam multæ contentiones de diœceſibus inter epiſcopos

exortæ ſunt & exoriuntur, quibus tunc non perfectè promiſum eſſe viſum eſt, nunc in hac ſanctâ ſynodo placuit, vt vbicunque fuit catholica, & pars Donati, & ad diuerſas ſedes pertinebant: in quacunque tempore illic facta eſt vel erit vnio, ſiue ante ſiue poſt leges, ad illam ſedem pertineant, ad quam olim pertinebat cùm eſſet catholica.

Canon CXIX.

Quomodo inter ſe diœceſes diuident epiſcopi, partim quidem catholici, partim verò qui à Donato conuerſi ſunt. ſic videlicet, vt ſi quidem epiſcopi à Donatiſtis ad catholicam vnionem conuerſi fuerint, ex æquo inter ſe inuicem diuidant quæ ſic inueniuntur, diœceſes, in quibus erant vtraque partes, id eſt, vt alij loci ad illum, & illi ad hunc pertineant, ſic vt antiquior in epiſcopatu diuidat, minor autem eligat. Sin autem erit fortaſſe vnus locus, ad illum pertinebit cui vicinior reperitur. Sin autem vtriſque ſedibus ex æquo ſit vicinus, illi cedat quem populus elegerit. Si autem antiqui fortè catholici proprium voluerint, & qui erant ex parte Donati, conuerſi, proprium, plurium ſententia præferatur ſententia pauciorum. Sin autem ſint partes æquales, antiquiori epiſcopo adſcribatur. Sin autem plurima loca inuenta fuerint in quibus ſunt vtraque partes, vt non poſſint ex æquo diuidi, cùm numerus ipſorum locorum ſit inæqualis, primùm quidem diuidantur æquales numeri: & in loco qui reſtat, ſeruetur id quod ſuperiùs dictum eſt, quando de vno loco quærebatur.

Schol. Bals. Exponere hos duos canones non eſt neceſſarium, vt qui nec ad communem œconomiam conferant, ſed ad epiſcopos, qui in Africa à Donatiſtis ad catholicam eccleſiam acceſſerunt.

Canon CXX.

Vt ſi aliquam diœceſin ab hæreſi epiſcopus liberauerit, & triennio poſſederit, nemo eam repetat. Similiter placuit, vt ſi quis poſt leges locum aliquem ad catholicam vnionem conuerterit, eúmque triennio, nullo repetente, detinuerit, deinceps ab eo ne petatur?

τῶν διοικήσεων ἀναφύησαν καὶ ἀναφύονται, οἷς τότε οὐ τελεία ἐδόκει γενέσθαι πρόνοια, νῦν ἐν ταύτῃ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἤρεσεν, ἵνα ὁπουδήποτε καθολικὴ ἐγένετο, καὶ τοῦ μέρους τοῦ Δονάτου, καὶ διαφόροις θρόνοις ἀνήκουσαι ἦσαν, ἐν οἱῳδήποτε καιρῷ ἕνωσις ἐκεῖ ἐγένετο ἢ ἔσται, εἴτε πρὸ τῶν νόμων, εἴτε μετὰ τοὺς νόμους, ἐκείνῳ τῷ θρόνῳ ἀνήκωσιν, ᾧ τινι ἡ ἔκπαλαι ἐκεῖ ὑπάρξασα καθολικὴ ἀνῆκεν.

Κανὼν ριθ΄.

Περὶ τοῦ, πῶς μεταξὺ ἀλλήλων μερίσονται τὰς διοικήσεις οἱ ἐπίσκοποι, τοῦτο μὲν οἱ καθολικοὶ, τοῦτο δὲ οἱ ἐκ τοῦ Δονάτου ἐπιστρέψαντες. οὕτω δηλαδὴ, ἵνα εἴπερ ἐπίσκοποι ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα ἐπιστρέψωσιν, ἐξ ἴσου πρὸς ἀλλήλους διέλωσι τὰς οὕτως εὑρισκομένας διοικήσεις, ἔνθα ἦσαν ἀμφότερα τὰ μέρη· τοῦτ᾿ ἔστιν, ἵνα ἄλλοι τόποι πρὸς ἐκεῖνον, καὶ ἄλλοι πρὸς ἐκεῖνον ἀνήκωσιν οὕτως, ἵνα ὁ παλαιότερος ἐν τῇ ἐπισκοπῇ μερίζῃ, καὶ ὁ ἥττων ἐπιλέγηται. Εἰ δὲ τυχὸν, εἷς ἔσται τόπος, προσχωρήσῃ ᾧ τινι μᾶλλον γειτνιάζειν εὑρίσκεται· ἐὰν δὲ ἀμφοτέροις τοῖς θρόνοις ἴσως γειτνιάζῃ, ἐκείνῳ παραχωρηθῇ, ὃν τὸ πλῆθος ἐπιλέξηται. Εἰ δὲ τυχὸν οἱ ἀρχαῖοι καθολικοὶ τὸν ἴδιον θελήσωσι, καὶ οἱ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Δονάτου μεταστρέψαντες τὸν ἴδιον, ἡ τῶν πλειόνων ἡ γνώμη προτιμηθῇ τῶν ὀλιγωτέρων. Εἰ δὲ τὰ μέρη εἰσὶν ἴσα, τῷ παλαιοτέρῳ ἐπισκόπῳ καταλογισθείη. ἐὰν δὲ οὕτως πλεῖστοι οἱ τόποι εὑρεθῶσιν, ἐν οἷς ἀμφότερα τὰ μέρη εἰσὶν, ὡς μὴ δύνασθαι ἐξ ἴσου μερισθῆναι, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αὐτῶν τόπων ἀνίσου ὑπάρχοντος, πρῶτον μερισθῶσιν οἱ ἴσοι ἀριθμοὶ, καὶ τῷ ἀπομένοντι τόπῳ τοῦτο φυλαχθῇ, ὅπερ ἀνωτέρω λέλεκται, ὅτε περὶ τοῦ ἑνὸς ἐζητεῖτο τόπου.

Ἑρμηνεία.

Ἐξηγηθῆναι τοὺς δύο τούτους κανόνας, οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον, ὡς μηδὲ εἰς κοινὴν ἀφορῶντας οἰκονομίαν, ἀλλ᾿ εἰς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν προσελθόντας ἐπισκόπους τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ.

Κανὼν ρκ΄.

Περὶ τοῦ, ἐάν τινα διοίκησιν ἐξ αἱρέσεως ἐλευθερώσῃ ἐπίσκοπος, καὶ περὶ τριετίαν κατάσχῃ, μηδένα ταύτην ἀναζητεῖν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐάν τις μετὰ τοὺς νόμους τόπον τινὰ πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα μεταστρέψῃ, καὶ τοῦτον ἐπὶ τριετίαν, μηδενὸς ἀναζητοῦντος κατάσχοι, τοῦ λοιποῦ παρ᾿ αὐτοῦ μὴ ἀναζητηθῇ.

ἐὰν μέντοι ἐντὸς τῆς αὐτῆς τριετίας ὑπῆρχεν ἐπίσκοπος ὁ ὀφείλων ἀναζητῆσαι, καὶ ἡσύχασεν. Εἰ δὲ μὴ ἦν, μὴ προκριματισθῇ ἐν τῇ ματρικι, ἀλλ' ὅτε ὁ χηρεύων τόπος λάβῃ ἐπίσκοπον, ἐξὸν εἴη αὐτῷ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἐντὸς τριετίας ἀναζητῆσαι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν ἐπίσκοπος ἐκ τῆς τοῦ Δονάτου μερίδος πρὸς τὴν καθολικὴν ἐπιστρέψῃ, μὴ προκριματισθείη περὶ τοῦ ὁρισθέντος χρόνου, ἀλλ' ἐξ ἧς ἡμέρας ἐπέστρεψεν, ἐχέτω ἐξουσίαν ἀναζητεῖν ἐντὸς τριετίας τοὺς τόπους τῇ αὐτοῦ ἀνήκοντας καθέδρᾳ.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικε, νόμοι προεθεσπίσθησαν περὶ τῶν ἐνοριῶν. ἐπεὶ δὲ καὶ μετὰ τὸ τούτους ἐκφωνηθῆναι, ἀμφιβολίαι ἀνέκυψαν, ὥρισαν οἱ πατέρες ἵνα ἐὰν ἐπίσκοπός τις μεταστρέψῃ πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, τόπον τινὰ ἤγουν παροικίαν ἔχουσαν αἱρετικούς, καὶ κατέχῃ αὐτὴν ἐπὶ τριετίαν, ζῶντος καὶ ταῦτα τοῦ δικαιουμένου ἐπ' αὐτῇ ἐπισκόπου καὶ ἡσυχάζοντος, μηκέτι περὶ ταύτης ὀχλῆται. ἐὰν δὲ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ἣ λέγεται διαφέρειν ὁ τόπος, οὐκ ἦν ἐπίσκοπος, ἡ παραδρομὴ τῆς τριετίας οὐκ ἐμποδίσει τὸν μετὰ ταῦτα ψηφισθέντα, ἀνακαλέσασθαι τὴν ἐνορίαν. τὸ αὐτὸ δὲ κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρεφόντων. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις· σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ δίκαια, τὰ περὶ τῶν ἐνοριῶν δηλαδὴ καὶ τῶν ἄλλων, εἰ μὲν κατὰ ἐκκλησίας ἁρμόζουσι, διὰ τριακονταετίας ἀποκλείονται· εἰ δὲ κατὰ προσώπων, διὰ τεσσαρακονταετίας· καὶ ἀνάγνωθι τὸ τρίτον κεφάλ. τοῦ τρίτου τίτλου τοῦ ε΄. βιβλίου, καὶ τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ δευτέρου τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, λέγον, πᾶσα ἀγωγὴ προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ εἴτε προσωπικὴ εἴτε ὑποθηκαρία ἐστὶν, οὐχ ὑπερβαίνει τὰ τεσσαράκοντα ἔτη, τῶν ἁρμοζουσῶν ἑκάστῳ οἴκῳ τοιούτῳ ἁγίῳ προσκαίρων παραγραφῶν, φυλαττουσῶν μέντοι γε τοὺς οἰκείους χρόνους. ὥστε τὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἐσχόλασαν ὑπὸ τῶν τοιούτων κεφαλαίων ἀπὸ νεαρῶν Ἰουστινιανείων ὄντων.

Κανὼν ρκα΄.

Περὶ τῶν τοὺς λαοὺς, οὓς νομίζουσιν αὐτοῖς ἀνήκειν, ἐπιβαινόντων παρὰ γνώμην τῶν αὐτοὺς κατεχόντων. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἱοιδήποτε ἐπίσκοποι, τὰ πλήθη, ἃ νομίζουσι τῷ θρόνῳ αὐτῶν ἀνήκειν,

ſiquidem intra ipſum triennium fuerit epiſcopus qui debebat petere, & quieuit. Sin autem non erat, in matrice præiudicium ei non afferetur, ſed quando vacans locus epiſcopum acceperit, liceat ei ab ipſo die intra triennium petere. Similiter autem & ſi à partibus Donati ad catholicam eccleſiam conuerſus fuerit, nullo præiudicio afficietur in matrice de tempore præfinito, ſed à quo die conuerſus eſt, facultatem habeat intra triennium petendi loca quæ ad ſuam ſedem pertinent.

SCHOL. BALS. Vt eſt veriſimile, leges de regionum finibus priùs latæ fuerant: ſed quia poſtquam editæ fuerunt, emerſerunt controuerſiæ, ſtatuerunt patres, vt ſi quis epiſcopus ad fidem orthodoxam conuertat locum aliquem ſeu parochiam, quæ habet Hæreticos, & eam triennio detineat, idque, viuo, qui in ea ius habet, epiſcopo, & tacente, de ea ne ampliùs turbetur. Si autem in epiſcopatu, ad quem dicitur locus pertinere, non erat epiſcopus, lapſus triennij non impediet eum qui poſtea electus eſt, quominus parochiam ſuam reuocet. Id ipſum autem ſeruatur & in Donatiſtis qui conuertuntur. Ac in iis quidem conſiſtit canon. Tu autem ſcias quòd iura eccleſiaſtica, quæ ſunt ſcilicet de regionum finibus, & aliis, ſi aduerſus quidem eccleſiam competunt, xxx. annis excluduntur: ſin autem aduerſus perſonas, quadraginta annis: & lege iij. caput iij. tit. v. lib. & vltimum caput ij. tit. eiuſdem libri, quod dicit, Omnis actio quæ ad venerabiles domos pertinet, ſiue ſit perſonalis, ſiue hypothecaria, xl. annos non excedit, conuenientibus vnicuique eiuſmodi ſanctæ domui temporalibus præſcriptionibus, ſua tempora ſeruantibus. Quamobrem quæ in præſenti canone continentur, propter hoc caput exoleuêrunt: quod eſt ex Iuſtiniani nouellis.

CANON CXXI.

De ijs qui inuadunt populos, quos putant ad ſe pertinere, præter voluntatem eorum qui illos poßident. Similiter placuit, vt quicunque epiſcopi, populos, quos ad ſuam ſedem pertinere exiſtimant, 16. q. 3. Placuit vt qui,

non ſic repetunt, vt alijs epiſcopis iudicantibus hoc agant, ſed populos inuadant qui ab aliis detinentur, ſiue velint ſiue nolint, cauſa ſua iactura multentur. & ſi qui vtique hoc fecerunt, ſi non inter epiſcopos conſenſu negotium definiatur, ſed adhuc de eo contendant, is ab eo diſcedat quem oſtenſum fuerit neglectu iudicibus eccleſiaſticis in eum impetum feciſſe. Nec ſibi quiſpiam blandiatur, ſi à primate de poſsidendo literas acceperit. Sed ſiue habet literas, ſiue non, conueniat eum qui poſsidet, & ab eo literas accipiat, vt is videatur pacificè, quæ ad ipſum pertinet, eccleſiam poſsidere. Sin autem ille contrariam quæſtionem referat, ipſa quoque inter epiſcopos iudicantes finiatur, ſiue quos primas ei dederit, ſiue quos cùm eſſent vicini, elegerunt.

A μὴ οὕτως ἀναζητῶσιν, ὥστε ἄλλων ἐπισκόπων κρινόντων τοῦτο πράττειν, ἀλλ' ὑπὸ ἑτέρου κατεχομένοις ἐπέλθωσι τοῖς λαοῖς, εἴτε θέλουσιν, εἴτε μὴ θέλουσι, τὴν ἰδίου πράγματος τὴν ζημίαν ὑπομείνωσιν· καὶ οἵτινες δήποτε τοῦτο ἐποίησαν, εἰ μὴ ἡ μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων συνέλευσις ἐπερωτηθῇ, ἀλλ' ἀκμὴν περὶ τῆς αὐτῆς φιλονεικοῦσιν, ἐκεῖνος ἀποστῇ ἐκεῖθεν περὶ οὗ δειχθείη, ὅτι παρεάσας τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς δικαστὰς, ἔφοδον ἐποίησεν. καὶ μὴ ἑαυτόν τις κολακεύσῃ, εἰ ἐκ τοῦ πρωτεύοντος γράμματα περὶ τοῦ κατέχειν ἔλαβεν· ἀλλ' εἴτε γράμματα ἔχει, εἴτε οὐκ ἔχει, συνέλθοι τῷ κατέχοντι, καὶ παρ' αὐτοῦ γράμματα λάβοι· ὥστε φανῆναι τοῦτον εἰρηνικῶς τὴν αὐτῷ ἀνήκουσαν κατέχειν ἐκκλησίαν. B ἐὰν δὲ κἀκεῖνός τινα ζήτησιν ἀντεπαγάγῃ, καὶ αὐτὴ περατωθῇ μεταξὺ ἐπισκόπων κρινόντων, εἴτε οὓς ὁ πρωτεύων αὐτοῖς δῷ, εἴτε οὓς γειτνιῶντες κατὰ συναίρεσιν ἐπιλέξωνται.

Schol. Bals. Lex quoque ciuilis ſtatuit, vt qui ſine magiſtratus auctoritate rem propriam abſtulerit, is ab ea excidat. Præſens quoque canon decernit, vt qui ſe plebis vel parochiæ ius habere exiſtimant, ne eam ſua auctoritate apprehendant, ſiue hoc velint populi, ſiue nolint: ſed quæ ab aliis C epiſcopis detinentur, parochias & regiones, cum epiſcopali iudicio euincant. Sin autem ſibi ipſis ius dixerint, rei propriæ iacturam ſuſtineant, ſcilicet à ſuo iure excidant. Hoc quoque eis eueniet, qui poſt cœptum iudicium epiſcopalem ſententiam non expectauerint, ſed ſua auctoritate parochiam apprehenderint. Nec quis, inquit, ſibi ipſi blandiatur, hoc eſt, ſeipſum ſeducat, quòd à primate ſeu metropolitano literas acceperit. Siue enim habet literas, ſiue non habet, niſi eius de quo D eſt controuerſia, populi literas acceperit, per quas appareat ſe ex illius ſententia, eam quæ ad ipſum pertinet, parochiam pacificè detinuiſſe, à iure ſuo excidet. Sin autem reus contrariã quæſtionem inferat, hoc eſt, eum qui in ipſum actionẽ intẽdit, recõueniat, ſeu recriminetur, vt ipſa quoque cauſa finiatur iudicantibus epiſcopis: qui autem iudicant, vel à Primate dabuntur, vel ex conſenſu aduerſariorum eligentur. Interrogauerit autem quiſpiam, cùm diuerſi canones

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος διορίζεται τὸν ἀνάρχως τὸ ἴδιον ἀφελόμενον, ἐκπίπτειν αὐτοῦ. καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν διορίζεται τοὺς ἐπισκόπους τοὺς νομίζοντας ἔχειν δίκαιον πλήθους ἤγουν ἐνορίας, μὴ αὐθεντικῶς ἐπιδράττεσθαι ταύτης, κἂν θέλωσι τοῦτο οἱ λαοὶ κἂν μὴ θέλωσιν. ἀλλὰ ἐκνικᾷν τὰς κατεχομένας παρ' ἑτέρων ἐπισκόπων τοιαύτας ἐνορίας μετὰ κρίσεως ἐπισκοπικῆς. Εἰ δὲ αὐτοδίκαιοι γένωνται, ζημίαν ὑπομένειν τοῦ ἰδίου πράγματος, ἤγουν ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου δικαίου. τοῦτο δὲ ἔσται καὶ εἰς τοὺς μετὰ προκατάρξιν μὴ ἀναμείναντας τὴν ἐπισκοπικὴν δικαίωσιν, ἀλλὰ αὐθεντικῶς ἐπιλαβομένους τῆς ἐνορίας. καὶ μή τις, φησὶν, ἑαυτὸν κολακεύσῃ, ἀντὶ τοῦ ἀπατήσῃ, ὅτι ἐκ τοῦ πρωτεύοντος ἤγουν τοῦ μητροπολίτου γράμματα ἔλαβεν ἐπιτρέποντα αὐτῷ τὴν τοῦ τόπου κατάσχεσιν. Εἴτε γὰρ ἔχει γράμματα εἴτε οὐκ ἔχει, εἰ μὴ τοῦ κατέχοντος τὸν λαὸν τὸν ἐκνικώμενον λάβῃ γράμματα, δι' ὧν φανήσεται κατὰ γνώμην ἐκείνου εἰρηνικῶς κατασχὼν τὴν διαφέρουσαν αὐτῷ ἐνορίαν, ἐκπεσεῖται τοῦ δικαίου αὐτοῦ. ἐὰν δὲ καὶ ἐναγόμενος ἀντεπαγάγῃ, τουτέστιν ἀνταιτιάσηται, τὸν ἐνάγοντα, ἵνα καὶ αὕτη ἡ ὑπόθεσις περατωθῇ κρινόντων ἐπισκόπων (οἱ δὲ κρίνοντες, ἢ παρὰ τοῦ πρωτεύοντος δοθήσονται), ἢ κατὰ συναίρεσιν τῶν ἀντιδίκων ἐπιλεγήσονται. ἐρωτήσει δέ τις ὡς διαφέρων κανόνων

ἐπιδικαζομένων καθαιρεῖσθαι τοὺς ἐν ἀλλοτρίαις A ἐνορίαις ἐπισκοπικόν τι ἐνεργοῦντας παρὰ γνώμην τῶν κατεχόντων αὐτάς, πῶς οὐ πρῶτον κανὼν ἐπὶ μόνῃ ἐκπτώσει τοῦ προσόντος ἴσως δικαίου αὐτῷ κατακρίνει τὸν τὴν ἔφοδον ποιήσαντα; Λύσις. ἐν τῷ ὑποθέσθαι δίκαια ἔχειν ἐνορίας τὸν αὐτονομήσαντα ἐπίσκοπον, καὶ διὰ τοῦτο καθαιρέσει μὲν οὐχ ὑπόκειται, ἐκπίπτει δὲ τοῦ οἰκείου δικαίου. εἰ γὰρ φανῇ μετ' ἀληθείας εἶναι ἀλλοτρίαν τὴν τοιαύτην ἐνορίαν, ἐξ ὀχλήσεως τοῦ παθόντος τὴν ἔφοδον ἐπισκόπου, καὶ καθαιρεθήσεται ὁ ἀτακτήσας. ἔτι ἐρωτήσει τις ὡς τοῦ πεποιηκότος τὴν ἔφοδον ἐπισκόπου οὕτως ἐκπεσόντος τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαίου αὐτοῦ, ἐνδυνάμως ὡς ἐπὶ οἰκείᾳ ἐνορίᾳ ἐπισκοπεύσει ὁ κατέχων αὐτήν, ἢ τιμωρηθήσεται ὡς ἐν εἰδήσει ἀλλοτρίαν ἐνορίαν κατέχων καὶ ἱερουργῶν ἐν αὐτῇ; Λύσις. νόμος ἐστὶ λέγων, κελεύοντος ἄρχοντος, δικαίως νεμόμεθα. καὶ ἐπεὶ ὁ παθὼν τὴν ἔφοδον ἐπίσκοπος ἀπὸ τοῦ κανόνος δεδικαίωται, ὡς τοῦ ἀτακτήσαντος, λογισθέντος μηδέποτε ἔχειν δίκαιον εἰς τὴν ἐνορίαν, ἀπροκριματίστως ἐνεργήσει ἐπισκοπικὰ δίκαια εἰς ἣν κατέχει ἐνορίαν κἂν ἦν ποτε ἀλλοτρία. τί δέ, ἡ ἀταξία καὶ ἔφοδος τοῦ κατακριθέντος ἐπισκόπου C λυμανεῖται τὰ δίκαια τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀποκλεισθήσεται ὁ μετ' αὐτὸν χειροτονηθησόμενος ἐπίσκοπος ἀνακαλεῖσθαι τὰ δίκαια τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἢ οὔ; Λύσις. καὶ ἐμοὶ δοκεῖ μὴ καταβλάπτεσθαι τὴν ἐκκλησίαν ἐξ ὧν ἁμαρτάνει ὁ ἐπίσκοπος· καὶ διὰ τοῦτο ἐνδυνάμως ἵνα ἀνακαλέσηται τὴν ἐνορίαν ὁ διαδεξάμενος τὸν ποιήσαντα τὴν ἔφοδον, κἂν καὶ πολὺς παρέλθῃ καιρός. ἐλαλήθη δὲ τοιοῦτόν τι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ. τινὸς γὰρ ἐπισκόπου τῆς μεγάλης Βρύσεως δικαζομένου μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς D μικρᾶς Βρύσεως καὶ προσκομίσαντος διαλυτήριον ἔγγραφον τοῦ προτελευτήσαντος ἀρχιεπισκόπου χάριν, τοῦ μὴ ἀνακαλεῖσθαι τὴν ἐνορίαν κατεχομένην ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, ἡ σύνοδος ἀπεφήνατο μὴ καταβλάπτεσθαι τὴν ἀρχιεπισκοπὴν ἐξ ὧν ὁ ταύτης πρόεδρος ἔπραξε παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων κληρικῶν καὶ τῆς μεγάλης συνόδου. γεγόνασι δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ τοιαῦται κρίσεις συνοδικαί.

definiant eos deponendos, qui in alienis diœceſibus epiſcopale quid exercet, quomodo præſens canon, ſola iuris quod fortè habet priuatione eum condemnat qui inuaſerit? Solutio. Suppone epiſcopum, qui ſibi ius dixit, ius habere diœceſis: & propterea depoſitioni quidem non ſubiicitur, ſed proprio iure excidit. Si enim re vera apparuerit alienam eſſe diœceſin, ex vexatione epiſcopi, qui violentam inuaſionem paſſus eſt, deponetur qui ſe inſolenter & ſuperbè geſſit. Præterea interrogauerit quiſpiam: Cùm is qui inuaſit epiſcopus, iure ſuo ita exciderit, qui eam detinet, ritè tanquam in propria diœceſi epiſcopatum geret, an punietur, vt qui in conſcientia alienã diœceſin detinet, & in ea ſacra celebrat? Solutio. Lex eſt quæ dicit, iubente magiſtratu iuſtè poſſidemus: & quia epiſcopus, qui vim paſſus eſt, à canone ius accepit, vtpote cùm is qui ſe inſolenter & immoderatè geſſit, nullum ius in diœceſi habuiſſe reputatus ſit, abſque vllo præiudicio iura epiſcopalia exercebit in prouincia quam detinet, & ſi aliquando erat aliena. Quid verò, vis & inſolentia condemnati epiſcopi eccleſiæ iura detrimento afficiet? & excludetur qui poſt eum ordinandus eſt epiſcopus, quominus poſſit reuocare iura eccleſiæ ſuæ, an non? Solutio. Mihi videtur non lædi eccleſiam, propterea quòd peccet epiſcopus, & propterea ritè parochiam reuocabit ſucceſſor eius qui inuaſit, etiamſi multum tempus præterierit. Tale quid autem dictum eſt in tempore patriarchæ ſanctiſſimi domini Lucæ. Cùm enim quidam epiſcopus magnæ Bryſis litigaret cum archiepiſcopo paruæ Bryſis, & protuliſſet ſcriptam tranſactionem antiſtitis & archiepiſcopi, de non reuocanda ab ipſo parochia, quæ ab epiſcopo detinebatur, pronunciauit ſynodus facto prædeceſſoris non lædi archiepiſcopatum præter ſententiam ſuorum clericorum & magnæ ſynodi. Fuerunt & multa huiuſmodi alia ſynodalia iudicia.

τῷ λαῷ, ὡς τυχὸν τῶν ἐν ἐκείνῃ ὄντων αἱρετικῶν θελησάντων χωρίς τινος ἐλέγχου ἐπιστραφῆναι, καὶ ἀξιωσάντων σεσιγημένως τὸν λόγον τῆς ἀληθείας παραδέξασθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελῆσαι τῆς διδασκαλίας, ἵνα μὴ καταχρώμενος ταύτῃ τοὺς αἱρετικοὺς ἐπιπλέον εἰς κακίαν προξενήσῃ διὰ τοὺς ἐλέγχους ὑβριοπαθοῦντας· καὶ τοῦτο αὐτὸ διαγνωσθῇ παρὰ τῶν ἐπισκόπων· ἀντιστραφήσεται ἡ ἐνορία πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπίσκοπον. ἐπεὶ δὲ εἰκὸς ἦν εἰπεῖν τινας, τίνες δικάσαι ὀφείλουσι τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν; ὥρισαν οἱ πατέρες ἐκείνοις δίδοσθαι δικαστὰς ἐπισκόπους παρὰ τοῦ πρωτεύοντος τῆς ἐπαρχίας ἤτοι τοῦ μητροπολίτου, οὓς ἂν αὐτὸς ὁρίσῃ, ἅτε καὶ τοῦ τόπου ὑπὸ τὴν ἐπαρχίαν τούτου διακειμένου. ἐὰν δὲ οἱ περὶ τῆς ἐνορίας δικαζόμενοι ἐπιλέξωνται δικαστὰς ἐκ γειτόνων ἐπισκόπους, μὴ πολλοὺς ἐπιλεγέσθωσαν, ἀλλ' ἢ ἕνα ἢ τρεῖς. Εἰ μὲν γὰρ εἷς ἐπιλεγῇ, τῇ ψήφῳ ἐκείνου ἕψονται. αἱρετὸς γὰρ ὢν δικαστὴς ἐκκλήτῳ οὐχ ὑποπεσεῖται. Εἰ δὲ τρεῖς εἰσιν, ἢ σύμψηφοι ἔσονται, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἡ ψῆφος αὐτῶν κρατήσει, ἢ μερισθήσονται, καὶ κρατήσει λοιπὸν ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος. Καὶ οὗτος μὲν ὁ κανών, οὕτω κολάζει τοὺς μὴ διδάσκοντας τοὺς ὑπ' αὐτοὺς λαούς. ὁ δὲ νη'. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, φησὶν οὕτω ῥητῶς, ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου ἢ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν, ἀφοριζέσθω. ἐπιμένων δὲ τῇ ῥαθυμίᾳ, καθαιρείσθω. καὶ δοκεῖ μοι μᾶλλον ὀφείλειν κρατεῖν τὰ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος. ἄδικον γάρ ἐστι διὰ τὴν ἀμέλειαν τοῦ ἐπισκόπου στερηθῆναι τὴν ἐπισκοπὴν τῆς ἀνηκούσης ταύτῃ ἐνορίας. πλὴν καὶ τὰ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος γενήσονται μετὰ τὸ παραγγελθῆναι τὸν ἐπίσκοπον κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. τὰ δὲ τῷ παρόντι κανόνι περιεχόμενα χάριν οἰκονομίας ἐκλαβοῦ καὶ εἰς ἑτέρας εὐλόγους αἰτίας. οὐ γὰρ ἀμελὴς λογισθήσεται ὁ ἐπίσκοπος νοσῶν, ἢ ἐκκλησιαστικαῖς μείζοσιν ἐνασχολούμενος ὑποθέσεσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ἑκατοστὸν τρίτον κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, ἀκοινωνησίᾳ καταδικάζοντα τὸν τοιοῦτον ἀμελῆ ἐπίσκοπον ἀκολούθως τῷ ἀποστολικῷ κανόνι.

A vtpote quòd hæretici qui in eo fortè ſunt, velint ſine vlla reprehenſione conuerti, & æquum cenſeant vt veritatis rationem tacitè ſuſcipiant, & propterea docere negligit: ne ea vtens hæreticos magis ad improbitatem incitet, vt qui reprehendi ægre ferant: & hoc ipſum ab epiſcopo verum cognitum fuerit: ad eundem epiſcopum parochia reuertetur. Quia autem conſentaneum erat dicere aliquos, quinam hanc cauſam iudicabunt? ſtatuerunt patres B eos epiſcopos dari iudices à primate prouinciæ, ſeu metropolitano, quos ipſi viſum fuerit, vtpote cùm is locus ſitus ſit in eius prouincia: ſin autem qui de diœceſi ſeu parochia contendunt, ex vicinis epiſcopis iudices elegerint, non multos eligant, ſed vnum, vel tres. Si vnus enim electus fuerit, illius ſententiam ſequentur. Cùm ſit enim electus iudex, in eum non cadit appellatio Sin autem ſunt tres, vel erunt concordes, & eorum ſententia neceſſariò valebit: vel diſſentient, & plurium valebit ſenten- C tia. Atque hic quidem canon ſic eos punit qui non docent ſibi ſubiectos populos. Lviij. autem canon ſanctorum Apoſtolorum expreſsè dicit, Epiſcopus, vel presbyter. qui clerum vel populum negligit, & eos pietatem non docet, ſegregetur: in ſocordia autem permanens, deponatur. Et mihi magis videtur ſeruandus canon Apoſtolicus. Iniquum enim eſt, propter epiſcopi negligentiam, epiſcopatum ad ſe pertinente parochia regionéve priuari. Sed id quod in Apoſtolico canone dicitur, fiet poſtquam epiſcopo denunciatum fuerit, D vt vult hic præſens canon. Quæ autem in præſenti canone continentur pro diſpenſatione, in aliis quoque cauſis accipe. Non enim negligens reputabitur epiſcopus qui ægrotat, vel qui in maioribus cauſis eccleſiaſticis verſatur. Lege & cxxiiij. can. preſentis ſynodi, qui condemnat negligentem epiſcopum conſequenter dicto canoni Apoſtolico.

Κανὼν ρκγ'.

Ὅτι οὐκ ὀφείλει τῶν ἐπιλεγομένων δικαστῶν ἡ γνώμη ἐξουθενεῖσθαι. Ἀπὸ δὲ τῶν δικαστῶν

Canon CXXIII.

Quòd electorum iudicum non debet ſententia nihili pendi. A iudicibus autem

qui communi conſenſu electi ſunt, non licere appellare. Quicunque autem oſtenſus fuerit propter peruicaciam nolle iudicibus parere, hoc ſciens primæ cathedræ epiſcopus, dabit literas, vt nullus ei epiſcopus communicet, donec paruerit.

SCHOL. BALS. Clarus eſt canon. Statuit enim neminem appellare debere aduerſus ſententiam epiſcoporum qui ex partium electione iudicant: eum autem qui hoc fecerit, excommunicatione condemnari à primate ſeu metropolitano. Hæc cùm à canone decernantur, dixerunt quidem nonnulli hoc fieri conſequenter xix. capiti ij. tit. lx. libri, quod dicit, Electitius iudex, quod ſibi videtur, decernit, nec prætor vllam de eius ſententia curam gerit. Mihi autem videtur non de eiuſmodi electitiis loqui canon: pœnę enim datio eos iudices conſtituit, cùm ſint priuati: ſed de epiſcopis, qui habent iuriſdictionem. Eſſe autem hoc eccleſiaſticarum cauſarum, earúmque ſolarum proprium, ſicut & multa alia. Leges enim ciuiles ab omni iudice appellare permittunt, etiamſi quis ex partium electione conſtitutus fuerit.

CANON CXXIIII.

Vt epiſcopus, qui propriam diœceſin contemnit, priuetur communione. Si in matricibus ſeu in cathedris fuerit epiſcopus negligens aduerſus hæreticos, admoneatur à vicinis induſtriis epiſcopis: & ei propria oſtendatur negligentia, ad hoc ne excuſationem habeat. Si autem à quo die commonitus fuerit, intra ſex menſes in eadem prouincia degens, non eorum qui debent ad catholicam vnionem conuerti, curam geſſerit, cum eo non communicetur, donec id impleuerit. Si autem executor in iis locis non adfuerit, epiſcopo ne adſcribatur.

SCHOL. BALS. In cxxj. canone ſatis ſcripſimus de epiſcopis, qui nullam curam gerunt docendorum ſuorum populorum: de quibus præſens quoque canon dicit, adiiciens conſequenter

A τῶν κατὰ κοινὴν συναίρεσιν ἐπιλεγέντων, μὴ ἐξεῖναι ἐκκαλεῖσθαι. ὅστις δὲ δήποτε ἀποδειχθείη διὰ μονοτονίαν μὴ θέλειν τοῖς δικασταῖς πειθαρχῆσαι, τοῦτο γινώσκων ὁ τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπος δώσει γράμματα, ὥστε μηδένα τῶν ἐπισκόπων αὐτῷ κοινωνῆσαι, ἕως οὗ πειθαρχήσῃ.

Ἑρμηνεία.

Σαφὴς ὁ κανών· διορίζεται γὰρ μὴ ἐκκαλεῖσθαί τινα κατὰ τῆς ψήφου τῶν ἐξ ἐπιλογῆς τῶν μερῶν δικαζόντων ἐπισκόπων. τὸν δὲ τοῦτο ποιήσαντα, ἀκοινωνησίᾳ κατακρίνεσθαι παρὰ τοῦ
B πρωτεύοντος ἤγουν τοῦ μητροπολίτου. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, τινὲς μὲν εἶπον τοῦτο γίνεσθαι ἀκολούθως τῷ ιθ'. κεφ. τοῦ β'. τίτλου τοῦ ζ'. βιβλίου, τῷ λέγοντι, ὁ αἱρετὸς δικαστὴς τὸ δοκοῦν αὐτῷ ψηφίζεται, καὶ οὐ πολυπραγμονεῖ τὴν ψῆφον ὁ πραίτωρ. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ μὴ περὶ τοιούτων αἱρετῶν διδάσκειν τὸν κανόνα τούτοις. τούτους γὰρ δόσις προστίμου καθίστησι δικαστὰς ἰδιώτας ὄντας, ἀλλὰ περὶ ἐπισκόπων ἐχόντων δικαιοδοσίαν. εἶναι δὲ ἰδικὸν τοῦτο εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις καὶ μόνας, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλά. οἱ γὰρ πολιτικοὶ νόμοι κατὰ παντὸς
C δικαστοῦ ἐκκαλεῖσθαι ἐγχωροῦσι, κἂν ἐξ ἐπιλογῆς τῶν μερῶν κατέστη τις δικαστής.

Κανὼν ρκδ'.

Ὥστε τὸν καταφρονοῦντα τῆς ἰδίας διοικήσεως ἐπίσκοπον, στερεῖσθαι τῆς κοινωνίας. Ἐὰν ἐν τοῖς ματρικίοις, ἤγουν ἐν ταῖς καθέδραις ἐπίσκοπος ἀμελὴς γένηται κατὰ τῶν αἱρετικῶν, ὑπομνησθείη ἀπὸ τῶν γειτνιώντων ἐπισκόπων ἐπιμελῶν, καὶ ὑποδειχθείη αὐτῷ ἡ ἰδία περιφρόνησις πρὸς τὸ μὴ ἔχειν ἀπολογίαν. ἐὰν δὲ ἀφ' ἧς ἡμέρας ὑπομνησθῇ, ἐντὸς μηνῶν ἓξ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ διάγων, μὴ τῶν ὀφειλόντων
D πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα ἐπιστραφῆναι, τὴν φροντίδα ποιήσηται· τῷ τοιούτῳ μὴ συγκοινωνηθῇ, ἕως οὗ τοῦτο πληρώσῃ. Εἰ δὲ ὁ ἐπεξεργαστὴς εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους μὴ παραγένηται, τῷ ἐπισκόπῳ μὴ ἐπιγραφῇ.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ ρκα'. κανόνι ἀρκούντως ἐγράψαμεν περὶ τῶν ἀμελούντων ἐπισκόπων τῆς διδασκαλίας τῶν ὑπ' αὐτοὺς λαῶν. περὶ ὧν καὶ ὁ παρὼν κανών φησὶ προστιθέμενος ἀκολούθως τῷ

ἀποστολικῷ κανόνι, ἀφορισμῷ ἀκοινωνησίας καθυποβάλλεσθαι τοὺς μετὰ παραγγελίας ἀμελοῦντας τῆς διδασκαλίας τοὺς ἐν τοῖς μητρικίοις ἤγουν τοῖς ἰδίοις τῶν καθεδρῶν ἤτοι τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν ὄντας αἱρετικούς. Εἰ δὲ φησιν ὁ ἐπεξεργαστὴς ἐπιτραπεὶς παρὰ τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τόπον ἀφικέσθαι καὶ μετακαλέσασθαι τοὺς αἱρετικοὺς, οὐ ποιήσει τοῦτο, ἀκαταιτίατος ἔσται ὁ ἐπίσκοπος. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο αἰτία εὔλογος ὁποία ἡ τῆς νόσου καὶ αἱ λοιπαί. ἐπεξεργαστὴς δέ ἐστιν, ἢ ὁ ἐγχώριος ἔξαρχος ὁ ταῦτα οἰκονομῶν, ἢ ὁ ἄρχων τῆς χώρας, ὁ πρὸς ἀνάγκης ἔχων βοηθεῖν τῷ ἐπισκόπῳ ἐν τοιούτοις, καὶ μᾶλλον ἢ ὁ ἐγχώριος ἔκδικος ὁ δηλούμενος ἐν τῷ ϙζ΄. κανόνι τῆς παρούσης συνόδου.

Κανὼν ρκε΄.

Περὶ τῶν τοὺς Δονατιστὰς κοινωνῆσαι ψευδομένων ἐπισκόπων. Ἐὰν δὲ ἀποδειχθῇ τὸν τοιοῦτον ψευσάμενον περὶ τῆς ἐκείνων κοινωνίας, ἐν τῷ λέγειν, αὐτοὺς κεκοινωνηκέναι, οὓς δείκνυται συνειδότος αὐτοῦ μὴ κοινωνῆσαι· καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἔτι μὴν ἀπολέσει.

Ἑρμηνεία.

Διορισάμενοι οἱ πατέρες ὅπως ὀφείλουσι κολάζεσθαι οἱ ἀμελοῦντες τοῦ ἐπιστρέφειν διὰ διδασκαλίας τοὺς ὑπὸ τὴν ἐνορίαν αὐτῶν ὄντας αἱρετικοὺς, καὶ προσθέμενοι συγγινώσκεσθαι τοὺς εὐλόγως πρὸς τοῦτο ἐμποδισθέντας· νῦν ἐπάγουσιν ὡς ἐάν τινες ἐξ αὐτῶν εἴπωσιν ὁμιλῆσαι διδασκαλικῶς τοῖς οὖσιν ἐν τῇ τούτων ἐνορίᾳ αἱρετικοῖς, καὶ ἀποδειχθῶσι ψευδόμενοι, οὐ μόνον ἀφορισμῷ ἀλλὰ καὶ καθαιρέσει καθυποβληθήσονται διὰ τὴν ἄκραν αὐτῶν ἀμέλειαν καὶ τὸν δόλον.

Κανὼν ρκϛ΄.

Περὶ πρεσβυτέρων καὶ κληρικῶν, ἵνα μὴ ἐκκαλῶνται, εἰ μὴ πρὸς τὰς τῆς Ἀφρικῆς συνόδους. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πρεσβύτεροι, διάκονοι, καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι κληρικοὶ, ἐν αἷς ἔχωσιν αἰτίαις, ἐὰν περὶ τῆς ψήφου τοὺς ἰδίους ἐπισκόπους μέμφωνται, οἱ γειτνιῶντες ἐπίσκοποι τούτων ἀκροάσωνται, καὶ τὰ μεταξὺ τούτων περατώσωσιν οἱ παρ᾽ αὐτῶν κατὰ συναίρεσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων προσλαμβανόμενοι· ἐὰν δὲ καὶ ἀπ᾽ αὐτῶν ἐκκαλέσασθαι θελήσωσιν, μὴ ἐκκαλέσωνται, εἰ μὴ πρὸς τὰς τῆς Ἀφρικῆς συνόδους, ἢ πρὸς τοὺς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπαρχιῶν.

A canoni Apoſtolico, excommunicationi ſubiici eos, qui poſt denunciationem illos docere contemnunt, qui in matricibus ſeu in eorum ſunt cathedris ſeu eccleſiis, hæreticos. Si autem executor, inquit, ab epiſcopo admonitus vt ad locum accederet, & hæreticos vocaret, hoc non fecerit, culpæ non erit affinis epiſcopus, eſt enim hoc quoque cauſa probabilis, ſicut morbi, & cæteræ. Eſt autem executor regionis exarchus, qui ea adminiſtrat, vel magiſtratus regionis, B qui in rebus eiuſmodi neceſſe habet epiſcopo opem ferre, & magis quàm defenſor regionis, de quo agitur in nonageſimo ſeptimo canone præſentis ſynodi.

CANON CXXV.

De epiſcopis qui mentiuntur Donatiſtas communicaſſe. Sin autem oſtenſum fuerit eum mentitum de illorum communione, dum dicit, eos communicaſſe, quos oſtenditur eo ſciente non communicaſſe, epiſcopatum quoque perdat.

C

SCHOL. BALS. Cùm definiiſſent patres, quomodo ſint puniendi ij qui negligunt per doctrinam conuertere hæreticos qui ſunt in eorum diœceſi, & adiecíſſent, iis ignoſcendum qui impediti fuerunt, nunc inferunt, quòd ſi qui ex eis dixerint, ſe cum hæreticis qui ſunt in ſua regione, docendi gratia communicaſſe, & oſtenſum fuerit eos mentiri, nō ſolùm ſegregationi, ſed etiam depoſitioni ſubiicientur, propter ſummā D eorum negligentiam, & fraudem.

CANON CXXVI.

De presbyteris & clericis, ne vocentur niſi ad ſynodos Africæ. Similiter placuit, vt presbyteri, diaconi, & reliqui inferiores clerici, ſi in iis quas habent cauſis, de propriorum epiſcoporum ſententia querantur, vicini epiſcopi eos audiant, & quæ inter eos intercedunt, terminent ij qui ab ipſis ex propriorum epiſcoporum conſenſu aſſumuntur. Sin autem etiam ab eis appellare voluerint, ne appellēt, niſi ad ſynodos Africæ, vel ad ſuarum prouinciarum primates. 2.q.6 Placuit vt presbyteri.

Carth. in ſecreto Fauſti eccleſiæ, Aurelio A *epiſcopo cum vniuerſa ſyn. præſidente, adſtantibus diaconis: Placuit omnibus epiſcopis in ſancta Carthaginenſium ſyn. conſtitutis, quorum nomina & ſubſcriptiones inſertæ ſunt, quòd Adam mortalis à Deo factus non eſt: vt ſi quis dixerit protoplaſtum Adam ita hominem factum eſſe mortalem, vt ſiue peccaſſet, ſiue non, eſſet in corpore moriturus, id eſt, è corpore exceſſurus, non propter meritum peccati, ſed per naturæ neceſſitatem, ſit anathema.*

Schol. Bals. Deus Adam nec mortalem fecit, nec immortalē, ſed medium inter magnitudinem & B humilitatem, & cùm eum ſuæ poteſtatis liberique arbitrij compotem feciſſet, dimiſit: vt vtrolibet, ſiue ad virtutem, ſiue ad vitium inclinaſſet, vel immortalitatem, vel mortalitatem ſortiretur. Etſi enim carnem tunc quoque habebat homo, ſed nō qualem nunc. & hoc dicit Gregorius Theologus cùm dicit (Pelliceasque veſtes induit) forte dēſiorem carnem & mortalem, & reſiſtentem. Quare ante tranſgreſſionem nec denſa erat caro Adami, nec natura mortalis. Fuerunt autem qui dicerēt C eum & mortalem ab initio factum eſſe, & moriturum fuiſſe etiamſi mādatum non eſſet tranſgreſſus: & non propter peccatum ingreſſam eſſe mortem, ſed propter naturam, quæ fuit talis ab initio. Eos ergo qui ita ſentiunt, huius ſyn. patres damnarunt anathemate.

Canon CXII.

Quòd infantes in peccatorum remiſſionem baptizantur. Similiter placuit, vt quicunque paruos & recèns natos infantes, qui ex vtero matris baptizantur, neget in remiſſionem peccatorum baptizari, neque ex primi parentis Adam peccato quidquam D *trahere, quod debeat lauacro regenerationis purgari (vnde eſt conſequens, quòd in his forma baptiſmatis in remiſſionem peccatorum nō vera, ſed ficta intelligitur) ſit anathema. Neque enim aliter intelligere oportet quod ab Apoſtolo dictum eſt, Per vnum hominem peccatum introiuit in mūdum, & per peccatū mors: & ſic in omnes homines peruaſit, in quo omnes peccauerunt,*

Καρχηδόνα ἐν τῷ σηκρήτῳ τῆς Φαύστου ἐκκλησίας, Αὐρηλίου τοῦ ἐπισκόπου συμπάσῃ τῇ συνόδῳ προκαθισαμένου, παρεστώτων τῶν διακόνων, Ἤρεσεν πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, ἁγίᾳ συνόδῳ καθεστῶσιν, ὧν τὰ ὀνόματα καὶ αἱ ὑπογραφαὶ ἐνετέθησαν, ὅτι Ἀδὰμ θνητὸς ἀπὸ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐγένετο· ἵνα ὅστις λέγῃ τὸν Ἀδὰμ τὸν πρωτόπλαστον ἄνθρωπον, θνητὸν γενόμενον οὕτως, ὡς εἴτε ἁμαρτήσει, εἴτε μὴ ἁμαρτήσει, τεθνηξόμενον ἐν τῷ σώματι, τουτέστιν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ σώματος μὴ τῇ ἀξίᾳ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τῇ ἀνάγκῃ τῆς φύσεως, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Τὸν Ἀδὰμ ὁ θεὸς οὐ θνητὸν ἔπλασεν, οὐδὲ μὴν ἀθάνατον, μέσον δὲ μεγέθους καὶ ταπεινότητος, καὶ αὐτεξούσιον ποιήσας αὐτὸν, εἴασεν, ὥστε ὁποτέρωσε νεύσει εἴτε πρὸς ἀρετὴν εἴτε πρὸς κακίαν, κληρώσασθαι αὐτὸν ἢ τὴν ἀθανασίαν ἢ τὴν θνητότητα. κἂν γὰρ σάρκα εἶχε καὶ τότε ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐχ οἵαν νῦν. καὶ τοῦτο φησὶν ὁ θεόλογος Γρηγόριος, λέγων· (τοὺς δὲ δερματίνους ἀμφιέννυται χιτῶνας) ἴσως τὴν παχυτέραν σάρκα καὶ θνητὴν καὶ ἀντίτυπον. ὥστε πρὸ τῆς C παραβάσεως οὔτε παχεῖα ἦν ἡ σὰρξ τοῦ Ἀδὰμ, οὔτε φύσει θνητή. ἦσαν δ' οἱ λέγοντες ὅτι θνητὸς ἐξ ἀρχῆς ἐπλάσθη καὶ θανεῖν ἔμελλε, κἂν μὴ παρέβη τὴν ἐντολὴν, καὶ οὐ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐπεισῆλθεν ὁ θάνατος, ἀλλὰ διὰ τὴν φύσιν τοιαύτην γεγονυῖαν ἀρχῆθεν. τῶν οὖν ταῦτα φρονούντων οἱ τῆς συνόδου ταύτης πατέρες κατεψηφίσαντο τὸ ἀνάθεμα.

Κανὼν ριβ.

Ὅτι τὰ μικρὰ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίζονται. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε τὰ μικρὰ καὶ νεογέννητα ἐκ τῶν γαστέρων τῶν μητέρων βαπτιζόμενα ἀρνεῖται, ἢ λέγει εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν αὐτὰ βαπτίζεσθαι, μηδὲν δὲ ἐκ τῆς τοῦ Ἀδὰμ ἕλκειν προγονικῆς ἁμαρτίας ὃ ὀφείλει καθαρθῆναι τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας (ὅθεν γὰρ ἀκόλουθον, ὅτι ἐν τούτοις ὁ τύπος τοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίσματος οὐκ ἀληθὴς ἀλλὰ πλαστὸς νοεῖται) ἀνάθεμα εἴη· ἐπειδὴ οὐκ ἄλλως δεῖ νοῆσαι τὸ εἰρημένον τῷ ἀποστόλῳ, δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος. καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους διῆλθεν, ἐν ᾧ πάντες ἥμαρτον,

εἰ μὴ ὃν τρόπον ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἡ πανταχοῦ διακεχυμένη τε καὶ ἡπλωμένη ἀεὶ ἐνόησεν. διὰ γὰρ τὸν κανόνα τοῦτον τῆς πίστεως, καὶ οἱ μικροὶ οἱ μηδὲν ἁμαρτημάτων εἰς ἑαυτοὺς ἔτι μὴν πλημμελεῖν δυνάμενοι, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἀληθινῶς βαπτίζονται· ἵνα καθαρθῇ ἐν αὐτοῖς διὰ τῆς παλιγγενεσίας, ὅπερ εἵλκυσαν ἐκ τῆς ἀρχαιογονίας.

A *niſi quomodo catholica eccleſia, quæ vbique diffuſa eſt, & ſemper eſt ſimplex, intellexit. Per hunc enim fidei canonem infantes quoque qui nullum ex ſe peccatum committere potuerunt, verè in peccatorum remiſſionem baptizantur, vt per regenerationem in eis verè mundetur, quod ab antiqua origine contraxerunt.*

Ἑρμηνεία.

Ἔλεγον τινὲς τὰ νεογνὰ παιδία μὴ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίζεσθαι· μηδὲ γὰρ ἔχειν αὐτὰ ἁμαρτίας, ἐπεὶ μηδὲ πεφύκασιν ἁμαρτάνειν, ἔτι μὴ ἔχοντα διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ χείρονος. τοῦτο οὖν ἀπαγορεύει ἡ σύνοδος, καὶ τοὺς φρονοῦντας οὕτω, καὶ λέγοντας μή τι ἐκ τῆς τοῦ Ἀδὰμ προγονικῆς ἁμαρτίας ἐφέλκεσθαι τοὺς ἐξ ἐκείνου, ὥστε καθάρσεως δέεσθαι τῆς ἐκ τοῦ θείου λουτροῦ τοῦ βαπτίσματος τὰ παιδία, ποιεῖται ὑπὸ ἀνάθεμα, λέγουσα ὅτι ἐκ τούτου ἀκολουθεῖ τὸ νοεῖσθαι ὡς ὁ τύπος τοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίσματος, οὐκ ἀληθής ἐστιν, ἀλλὰ πεπλασμένος, ἐν τούτοις τοῖς νεογνοῖς δηλαδή. εἶτα καὶ κατασκευάζει τὸν οἰκεῖον λόγον, χρήσεις ἐκ τοῦ μεγάλου Παύλου παράγουσα. πῶς γάρ φησιν ἄλλως νοητέον τὸ, δι' ἑνὸς ἀνθρώπου εἰσῆλθεν ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον. καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος; καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους διῆλθεν, ἐν ᾧ πάντες ἥμαρτον, εἰ μὴ ὡς ἐνόησε τοῦτο ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, ἡ πανταχοῦ διακεχυμένη τε καὶ ἡπλωμένη, ἤγουν ἡ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ἐσκεδασμένη πληθὺς τῶν πιστῶν;

B SCHOL. BALS. Dicebant quidam, recèns natos infantes, in remiſſionem peccatorum non baptizari: eos enim non habere peccatum, cùm per naturam adhuc peccare non poſſint, vt qui bonum & malum diſcernere nequeãt. Hoc ergo prohibet ſyn. & eos qui ita ſentiunt, & dicunt illos qui ab ipſo deſcenderũt, nihil exprimi Parẽtis Adam peccato trahere, vt infantes ex ſancto baptiſmi lauacro mundatione opus habeant, anathemati ſubiicit, dicens, quòd ex hoc conſequens eſt intelligere, quòd forma baptiſmatis in remiſſionem peccatorum, non eſt vera, ſed ficta, in his ſcilicet infantibus. Deinde ſuam quoque rationem C confirmat, ex magno Paulo ſententiam adducens. Quomodo enim, inquit, aliter eſt intelligendum, quòd peccatum per vnum hominem ingreſſum eſt in mundum: & per peccatum mors: & ſic in omnes homines peruenit, in quo omnes peccauerunt, niſi quemadmodum hoc intellexit catholica eccleſia, quæ vbique diffuſa eſt & ſimplex, in toto ſcilicet mundo diſperſa fidelium multitudo?

Κανὼν ριγʹ.

Ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ χάρις οὐ μόνον ἄφεσιν χαρίζεται ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ βοήθειαν παρέχει τοῦ μηκέτι ἁμαρτάνειν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστισδήποτε εἴποι τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ᾗ τινι δικαιούμεθα διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, πρὸς μόνην ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἰσχύειν τῶν ἤδη πεπλημμελημένων, καὶ μὴ παρέχειν ἔτι μὴν βοήθειαν πρὸς τὸ μὴ ἕτερα πλημμελεῖσθαι, ἀνάθεμα εἴη. Ὅτι ἡ χάρις τοῦ θεοῦ οὐ μόνον γνῶσιν παρέχει, ὡς δεῖ πράττειν, ἀλλὰ καὶ ἀγάπην ἔτι μὴν ἐμπνέει ἡμῖν, ἵνα ὃ ἐὰν ἐπιγινώσκωμεν, καὶ πληρῶσαι ἰσχύσωμεν. Ὁμοίως, ὅστισδήποτε εἴποι τὴν αὐτὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν εἰς τοῦτο μόνον ἡμῖν βοηθεῖν,

D

CANON CXIII.

Quòd Dei gratia non ſolùm largitur remiſſionem peccatorum, ſed etiam præbet auxilium vt non ampliùs peccetur. Similiter placuit, vt quicunque dixerit, Dei gratiam, qua iuſtificamur per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum, valere ad ſolam iam commiſſorum peccatorum remiſſionem, & non habere præterea auxilium, vt non deinceps peccetur, ſit anathema. Quòd Dei gratia nõ præbet ſolam cognitionem eorũ quæ oportet facere, ſed dilectionem præterea nobis inſpirat, vt quod cognoſcimus, etiam implere valeamus. Similiter quicunq; dixerit eandem Dei gratiam, quæ eſt per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrũ ad hoc ſolum adiuuare,

De conſect. diſt. 4. Quiſquis dixerit.

De conſect. diſt. 4. Quiſquis dixerit.

πῶς οὖν οὐκ ἀσεβὲς τὸ λέγειν πρὸς μὲν τὸ φυσιοῦν ἤγουν τὸ οἴησιν ἐμποιοῦν συνεργεῖν ἡμῖν τὴν θείαν χάριν· πρὸς δὲ τὸ οἰκοδομοῦν μὴ ἐπικουρεῖν;

Κανὼν ριδʹ.

Ὅτι ἄνευ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος οὐδὲν δυνάμεθα πληροῦν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε εἴποι, διὰ τοῦτο τὴν χάριν ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης δεδόσθαι, ἵνα ὅπερ ποιεῖν διὰ τοῦ αὐτεξουσίου δυνάμεθα, εὐχερεστέρως πληρῶμεν διὰ τῆς χάριτος· ὡσανεὶ καὶ εἰ χάρις μὴ ἐδίδοτο, οὐκ εὐχερῶς μὲν, ἀλλ' ὅμως ἐδυνάμεθα καὶ δίχα ἐκείνης ἔτι μὴν πληρῶσαι τὰς θείας ἐντολάς· ἀνάθεμα εἴη. περὶ γὰρ τῶν καρπῶν τῶν ἐντολῶν ὁ κύριος ἐλάλει· ὅπου οὐκ εἶπεν, χωρὶς ἐμοῦ δυσχερῶς δύνασθε ποιεῖν· ἀλλ' εἶπεν, χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν.

Ἑρμηνεία.

Μυρίαι δόξαι διεστραμμέναι ἦσαν, ὧν μία καὶ αὕτη ἡ λέγουσα ὅτι αὐτεξουσίους ἡμᾶς ἐποίησεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐδυνάμεθα καὶ τῆς θείας χάριτος ἄνευ πληροῦν τὰς ἐντολάς· ἡ δὲ θεία χάρις εἰς τὸ εὐχερέστερον αὐτὰς πληροῦσθαι παρ' ἡμῶν ποιεῖ. ἠδυνάμεθα γὰρ καὶ τῆς θείας χάριτος μὴ συνεργούσης πληροῦν ταύτας, δυσχερέστερον δέ. τοῖς οὖν ταῦτα λέγουσιν ἀνάθεμα ἐπάγει ἡ σύνοδος.

Κανὼν ριεʹ.

Ὅτι οὐ μόνον ταπεινὴ, ἀλλὰ καὶ ἀληθινὴ ἡ φωνὴ τῶν ἁγίων ἐστὶν αὕτη, ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅπερ εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ ἀπόστολος· ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν, καὶ ἀλήθεια ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν· ὅστις δήποτε οὕτως παραληπτέον νομίσῃ, ὡς εἰπεῖν διὰ ταπεινοφροσύνην μὴ ὀφείλειν λέγεσθαι ἡμᾶς μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν, οὐχ ὅτι ἀληθῶς οὕτως ἐστὶν, ἀνάθεμα εἴη. ἐπακολουθεῖ γὰρ ὁ ἀπόστολος καὶ προστίθησιν οὕτως, ἐὰν δὲ ὁμολογήσωμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ὅστις ἀφήσει ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαριεῖ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. ἔνθα πάνυ δεδήλωται τοῦτο μὴ μόνον ταπεινοφρόνως, ἀλλ' ἔτι μὴν ἀληθῶς λέγεσθαι. ἠδύνατο γὰρ ὁ ἀπόστολος εἰπεῖν, ἐὰν εἴπωμεν, οὐκ ἔχομεν ἁμαρτίαν, ἑαυτοὺς ἐξυψοῦμεν, καὶ ταπεινοφροσύνη ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν· ἀλλ' εἰπὼν, ὅτι ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν, καὶ ἀλήθεια ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστι, πάνυ ἀπέδειξεν τὸν λέγοντα ἑαυτὸν μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν, μὴ ἀληθεύειν, ἀλλὰ ψεύδεσθαι.

A Quomodo ergo non eſt impium dicere, ad inflandum quidem, ſeu ad vanam ingenerandum opinionem diuinam nobis gratiam conferre, ſed ad ædificandum nihil dare auxilij?

CANON CXIIII.

Quòd ſine Dei gratia nihil poſſumus perficere. Similiter placuit, vt quicunque dixerit propterea datam eſſe iuſtificationis gratiam, vt quod per liberum arbitrium facere poſſumus, faciliùs per gratiam peragamus, perinde ac ſi etiamſi non data eſſet B *gratia, difficiliter quidem, ſed tamen etiam ſine illa, diuina præcepta exequi poſſemus: ſit anathema. De fructibus enim mandatorum dixit dominus, Sine me nihil poteſtis facere.*

De conſecr. diſt. 4. placuit vt quicunque.

SCHOL. BALS. Innumerabiles erant peruerſæ opiniones: quarum vna erat etiam quæ dicebat, quòd Deus dedit nobis liberum arbitrium, vt poſſemus etiam ſine diuina gratia Dei mandata complere: diuina autem gratia ad ea faciliùs C perficienda ſuum nobis præbet auxilium. Poſſemus enim illa etiam ſine diuina opē ferente gratia, ſed difficiliùs exequi. Iis ergo qui hæc dicũt, anathema inducit sãcta ſynodus.

CANON CXV.

Quod non ſolùm humilis, ſed etiam vera eſt hæc vox ſanctorum, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus. Similiter placuit vt quod dixit ſanctus Ioannes Apoſtolus, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt, quicunque ſic accipiendum exiſtimauerit, vt D *dicat per humilitatem debere nos dicere nõ habere peccatum, non quòd verè ita eſt, ſit anathema: conſequitur enim Apoſtolus, & ſic ſubiungit, Sin autem peccata noſtra confeſſi fuerimus, fidelis eſt & iuſtus qui peccata nobis remittet, & purgabit nos ab omni iniuſtitia. Vbi planè oſtenſum eſt non ſolùm humiliter, ſed etiam verè dici. Poterat enim Apoſtolus dicere, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipſos extollimus, & humilitas non eſt in nobis. Sed cùm dixit, Nos ipſos ſeducimus, & non eſt in nobis veritas, apertè oſtendit eum qui dicit ſe non habere peccatum, non verum dicere, ſed mentiri.*

SCHOL. BALS. Quidam id A quod dicit Apoſtolus, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus; ſic acceperũt, quòd per humilitatem hoc oportet dicere, non per veritatem. Hos ergo qui Apoſtoli dictum ſic interpretantur, patres anathemate condemnant. Quia ex proximè ſequentibus verbis Apoſtoli clarè oſtenditur Apoſtoli ſententia, ſubiungentis: Sin autem confiteamur peccata noſtra, & quæ deinceps ſequuntur. Iam verò Dauid quoque dicit, In peccatis concepit me mater mea. Niſi enim B lex nuptiis opem ferret, coitus peccatum exiſtimaretur, libidinem carniſque appetitionem habens quæ ipſum incitaret, etiam ſi liberorum gratia fieret. Et ideo, In peccatis, dixit Dauid, concepit me mater mea. Si enim carnis cupiditatem cauſam habeat corporum generatio, talia ſunt & quæ ex ipſis generantur.

CANON CXVI.

Quòd in oratione dominica ſancti pro ſeipſis dicunt, Dimitte nobis debita noſtra. Similiter placuit, vt quicunque dixerit propterea dicere ſanctos, Dimitte nobis de- C *bita noſtra, non quòd pro ſeipſis hoc dicant, quandoquidem ipſis deinceps non eſt neceſſaria talis petitio, ſed quòd pro aliis peccatoribus, qui ſunt in ſuo populo, dicat vnuſquiſque ſanctus, non, dimitte debita mea, ſed dimitte nobis debita noſtra, tanquam pro aliis hoc magis quàm pro ſe iuſtus intelligi poſtulet: ſit anathema. Sanctus enim & iuſtus erat Iacobus Apoſtolus, quando dixit, In multis enim offendimus omnes. Cur enim additum eſt illud, omnes, niſi vt ea ſententia pſalmo quoque conueniat? quando legitur, Ne introeas in* D *iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens: & in oratione ſapientiſſimi Solomonis, Non eſt homo qui non peccauerit. Porrò in libro quoque ſancti Iob, illud, In manu omnis hominis, ſignificat, vt ſciat omnis homo imbecillitatem ſuã. Vnde præterea ſanctus quoque Daniel cùm in oratione pluraliter diceret illud, Peccauimus, iniquè egimus, & reliqua quæ illic humiliter & verè confitetur, ne exiſtimaretur, vt nonnulli quidem hoc intelligunt, non de propriis, ſed de populi potiùs dicere peccatis, poſtea dixit,*

Ἑρμηνεία.

Τινὲς τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν τὸ λέγον ἐὰν εἴπωμεν, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν, οὕτως ἐξελάμβανον, ὅτι διὰ ταπεινοφροσύνην δεῖ τοῦτο λέγειν καὶ οὐ πρὸς ἀλήθειαν. τοὺς οὖν οὕτως ἑρμηνεύοντας τὰ εἰρημένα τοῦ ἀποστόλου, ἀναθέματι καταδικάζουσιν οἱ πατέρες, λέγοντες ὅτι ἐκ τῶν ἑξῆς ῥημάτων τῆς ἐπιστολῆς δείκνυται προδήλως τοῦ ἀποστόλου ἡ ἔννοια ἐπάγοντος. ἐὰν δὲ ὁμολογήσωμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ ὅσα ἐφεξῆς. καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ λέγει, ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου. εἰ μὴ γὰρ ὁ νόμος ἐπεκούρει τῷ γάμῳ, ἁμαρτία ἂν ἐλογίζετο ἡ μίξις φιλοσαρκίαν καὶ ὄρεξιν σαρκικὴν ἔχουσα κινοῦσαν εἰς αὐτήν, κἂν διὰ παιδοποιΐαν γένηται. διὸ καὶ ἐν ἁμαρτίαις, εἶπεν ὁ Δαβίδ, ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου. εἰ γὰρ αἰτίαν ἔχει τὴν τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαν τῶν σωμάτων ἡ γένεσις, τοιαῦτα πάντως καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν γεννώμενα.

Κανὼν ρις΄.

Ὅτι ἐν τῇ δεσποτικῇ εὐχῇ οἱ ἅγιοι ὑπὲρ ἑαυτῶν λέγουσιν ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε εἴποι, ἐν τῇ δεσποτικῇ εὐχῇ διὰ τοῦτο λέγειν τοὺς ἁγίους, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, οὐχ ὅτι ὑπὲρ ἑαυτῶν τοῦτο λέγουσιν, ἐπειδὴ αὐτοῖς λοιπὸν οὐκ ἔστιν ἀναγκαία αὕτη ἡ αἴτησις, ἀλλ' ὅτι ὑπὲρ ἄλλων τῶν ὄντων ἐν τῷ λαῷ αὐτῶν ἁμαρτωλῶν. καὶ μὴ λέγειν ἕνα ἕκαστον τῶν ἁγίων, ἄφες μοι τὰ ὀφειλήματά μου, ἀλλ' ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν· ὡς ὑπὲρ ἄλλων τοῦτο μᾶλλον ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν δίκαιον αἰτοῦντα νοεῖσθαι· ἀνάθεμα εἴη. ἅγιος γὰρ καὶ δίκαιος ἦν Ἰάκωβος ὁ ἀπόστολος, ὅτε ἔλεγεν, ἐν πολλοῖς γὰρ ἁμαρτάνομεν πάντες, ἐπεὶ διὰ τί προστέθειται τὸ πάντες, εἰ μὴ ἵνα ἡ ἔννοια αὕτη ἁρμοσθῇ καὶ τῷ ψαλμῷ, ὅπου ἀναγινώσκεται, μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου, καὶ ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος· οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐχ ἡμαρτεν· καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ ἁγίου Ἰώβ, τὸ ἐν χειρὶ παντὸς ἀνθρώπου, σημαίνει, ὥστε εἰδέναι πάντα ἄνθρωπον τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ. ὅθεν ἔτι μὴν ὁ ἅγιος καὶ δίκαιος Δανιὴλ ὁ προφήτης, πληθυντικῶς λέγων, τὸ ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, καὶ τὰ λοιπά, ἃ ἐκεῖ ταπεινοφρόνως καὶ ἀληθινῶς ὁμολογεῖ· ἵνα μὴ νομισθείη, ὥς τινες νοοῦσι, τοῦτο μὴ περὶ τῶν ἰδίων, ἀλλὰ περὶ τῶν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ μᾶλλον λέγειν ἁμαρτιῶν, μετὰ ταῦτα εἶπεν,

ὅτι εὐχόμενον καὶ ἐξομολογούμενον τὰς ἁμαρτίας μου καὶ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ μου κυρίῳ τῷ θεῷ μου, οὐκ ἠθέλησεν εἰπεῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀλλὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ εἶπε καὶ ἑαυτοῦ. ἐπειδὴ μέλλοντας τούτους κακῶς νοεῖν ὡσανεὶ προεῖδεν ὁ προφήτης.

Ἑρμηνεία.

Ἀπόνοιά ἐστι τὸ λέγειν ὅτι οἱ ἅγιοι εὐχόμενοι, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, οὐχ ὑπὲρ ἑαυτῶν τοῦτο λέγουσιν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. διὸ καὶ τοὺς ταῦτα φρονοῦντας, ἀναθεματίζουσιν οἱ πατέρες, λέγοντες οὐχ ὑπὲρ τῶν ἄλλων μόνον τοὺς δικαίους αἰτεῖν τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν. καὶ μαρτυρίας ἐπιφέρουσι γραφικάς, μίαν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου. τὰς δὲ λοιπὰς ἐκ τῆς παλαιοτέρας γραφῆς, ὅτι ἀληθῶς ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεται τὸ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν.

Κανὼν ριζ'.

Ὅτι ἀληθῶς ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεται, τὸ, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἵτινες δήποτε αὐτὰ τὰ ῥήματα τῆς δεσποτικῆς εὐχῆς, ὅπου λέγομεν, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, οὕτως βούλονται ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεσθαι, ὡς ταπεινοφρόνως καὶ οὐκ ἀληθῶς ταῦτα λέγεσθαι, ἀνάθεμα εἴη. τίς γὰρ ὑπενέγκοι τὸν εὐχόμενον μὴ ἀνθρώποις, ἀλλ' αὐτῷ τῷ κυρίῳ ψευδόμενον, τὸν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ λέγοντα, θέλειν ἀφαιρεθῆναι· τῇ δὲ καρδίᾳ λέγοντα, τὰς ὀφειλούσας ἀφαιρεθῆναι ἁμαρτίας αὐτῷ, μὴ ἔχειν;

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ παρὼν κανὼν τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἐστὶ, λέγων, τίς γὰρ ἀνέξεται τὸν τοῖς ῥήμασι μὲν, ἄφεσιν σφαλμάτων αἰτοῦντα, τῇ δὲ καρδίᾳ, μὴ ἔχειν λογιζόμενον ἁμαρτίας, καὶ οὐκ ἀνθρώποις ἀλλὰ τῷ κυρίῳ ψευδόμενον;

Κανὼν ριη'.

Περὶ τῶν λαῶν τῶν ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρεφόντων. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἐπειδὴ πρό τινων ἐνιαυτῶν ἐν ταύτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ πεπληρωμένῃ τῇ συνόδῳ ὡρίσθη, ἵνα οἱαιδήποτε ἐκκλησίαι, ἐν διοικήσει καθεστῶσαι, πρὸ τῶν νόμων τῶν περὶ τῶν Δονατιστῶν ἐκτεθέντων καθολικαὶ γένωνται, ἐκείνοις τοῖς θρόνοις ἀνήκωσιν, ὧν τινῶν διὰ τῶν ἐπισκόπων προετράπησαν τῇ καθολικῇ ἑνότητι ἐκοινώνησαν. μετὰ δὲ τοὺς νόμους οἱαιδήποτε ἐκοινώνησαν, ἐκείνοις ἀνήκωσιν, εἰς οὓς καὶ ὅτε ἦσαν εἰς τὸ μέρος τοῦ Δονάτου. καὶ ἐπειδὴ πολλαὶ φιλονεικίαι ὕστερον μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων περὶ

A *Orani, & confeſſus ſum peccata mea, & peccata populi mei domino Deo meo. Noluit dicere peccata noſtra, ſed ipſius populi dixit, & ſua, quoniam futuros qui malè intelligerent veluti prauidit propheta.*

SCHOL. BALS. Arrogantia eſt dicere, quòd ſancti precantes, dicunt, Dimitte nobis debita noſtra. non pro ſe, ſed pro populo. Et ideo eos qui ita ſentiunt, patres anathemate feriunt, dicentes iuſtos non pro aliis ſolis petere remiſſionem peccatorum, ſed etiam pro ſe ipſis: B & adducunt teſtimonia ſacræ Scripturæ: vnum quidem ex epiſtola Iacobi fratris domini: reliqua autem ex veteri teſtamento.

CANON CXVII.

Quòd à ſanctis verè dicitur, Dimitte nobis debita noſtra. Similiter placuit, vt quicunque hæc verba vocis & orationis Dominicæ vbi dicimus: Dimitte nobis debita noſtra, ſic volunt dici à ſanctis, vt ea humiliter, non verè dicta ſint, ſint anathema. Quis enim ferat precantem, & non hominibus ſed Deo mentientem, qui labris dicat C *velle ſibi remitti, ſed corde dicat ſe non habere peccata quæ ſibi dimittantur?*

SCHOL. BALS. Præſens quoque canon eſt eiuſdem ſententiæ, cùm dicit, Quis enim eum feret qui verbis quidem petit remiſſionem peccatorum, corde autem ſe non habere peccata exiſtimet, & non hominibus, ſed Deo mentitur?

CANON CXVIII.

De populis, qui à Donatiſtis conuertuntur. Similiter placuit, quoniam ante aliquot annos, in hac eccleſia, plena ſynodo D *definitum eſt, vt quæcunque eccleſia in diœceſi ſita, ante leges de Donatiſtis editas catholicæ facta fuerint, ad illas ſedes pertineant, per quarum epiſcopos perſuaſæ catholicæ vnioni communicarunt: poſt leges autem, quæcumq; cõmunicarunt, ad illas pertineãt, ad quas tunc quoque pertinebant cũ ſtabãt à parte Donati. Et quoniam multæ contentiones de diœceſibus inter epiſcopos*

exortæ ſunt & exoriuntur, quibus tunc non perfectè prouiſum eſſe viſum eſt, nunc in hac ſancta ſynodo placuit, vt vbicunque fuit catholica, & pars Donati, & ad diuerſas ſedes pertinebant: in quocunque tempore illic facta eſt vel erit vnio, ſiue ante ſiue poſt leges, ad illam ſedem pertineant, ad quam olim pertinebat cùm eſſet catholica.

Canon CXIX.

Quomodo inter ſe diœceſes diuident epiſcopi, partim quidem catholici, partim verò qui à Donato conuerſi ſunt. ſic videlicet, vt ſi quidem epiſcopi à Donatiſtis ad catholicam vnionem conuerſi fuerint, ex æquo inter ſe inuicem diuidant quæ ſic inueniuntur, diœceſes, in quibus erant vtraque partes, id eſt, vt alij loci ad illum, & illi ad hunc pertineant, ſic vt antiquior in epiſcopatu diuidat, minor autem eligat. Sin autem erit fortaſſe vnus locus, ad illum pertinebit cui vicinior reperitur. Sin autem vtriſque ſedibus ex æquo ſit vicinus, illi cedat quem populus elegerit. Si autem antiqui fortè catholici proprium voluerint, & qui erant ex parte Donati, conuerſi, proprium, plurium ſententia præferatur ſententiæ pauciorum. Sin autem ſint partes æquales, antiquiori epiſcopo adſcribatur. Sin autem plurima loca inuenta fuerint in quibus ſunt vtraque partes, vt non poſſint ex æquo diuidi, cùm numerus ipſorum locorum ſit inæqualis, primùm quidem diuidantur æquales numeri: & in loco qui reſtat, ſeruetur id quod ſuperiùs dictum eſt, quando de vno loco quærebatur.

Schol. Bals. Exponere hos duos canones non eſt neceſſarium, vt qui nec ad communem œconomiam conferant, ſed ad epiſcopos, qui in Africa à Donatiſtis ad catholicam eccleſiam acceſſerunt.

Canon CXX.

Vt ſi aliquam diœceſin ab hæreſi epiſcopus liberauerit, & triennio poſſederit, nemo eam repetat. Similiter placuit, vt ſi quis poſt leges locum aliquem ad catholicam vnionem conuerterit, eúmque triennio, nullo repetente, detinuerit, deinceps ab eo ne petatur.

τῶν διοικήσεων ἀναφύησαν καὶ ἀναφύονται, οἷς πότε οὐ τελεία δοκεῖ γενέσθαι πρόνοια, νῦν ἐν ταύτῃ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἤρεσεν, ἵνα ὁπουδήποτε καθολικὴ ἐγένετο, καὶ τοῦ μέρους τοῦ Δονάτου, καὶ διαφόροις θρόνοις ἀνήκουσαι ἦσαν, ἐν οἱῳδήποτε καιρῷ ἕνωσις ἐκεῖ ἐγένετο ἢ ἔσται, εἴτε πρὸ τῶν νόμων, εἴτε μετὰ τοὺς νόμους, ἐκείνῳ τῷ θρόνῳ ἀνήκωσιν, ᾧ τινι ἡ ἔκπαλαι ἐκεῖ ὑπάρξασα καθολικὴ ἀνῆκεν.

Κανὼν ριθʹ.

Περὶ τοῦ, πῶς μεταξὺ ἀλλήλων μερίσονται τὰς διοικήσεις οἱ ἐπίσκοποι, τοῦτο μὲν οἱ καθολικοὶ, τοῦτο δὲ οἱ ἐκ τοῦ Δονάτου ἐπιστρέψαντες. οὕτω δηλαδὴ, ἵνα εἰ μὲν ἐπίσκοποι ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα ἐπέστρεψαν, ἐξ ἴσου πρὸς ἀλλήλους διέλωσι τὰς οὕτως εὑρισκομένας διοικήσεις, ἔνθα ἦσαν ἀμφότερα τὰ μέρη· τοῦτ' ἔστιν, ἵνα ἄλλοι τόποι πρὸς ἐκεῖνον, καὶ ἄλλοι πρὸς ἐκεῖνον ἀνήκωσιν οὕτως, ἵνα ὁ παλαιότερος ἐν τῇ ἐπισκοπῇ μερίζῃ, καὶ ὁ ἥττων ἐπιλέγηται. Εἰ δὲ τυχὸν, εἷς ἔσται τόπος, προσχωρήσῃ ᾧ τινι μᾶλλον γειτνιάζων εὑρίσκεται· ἐὰν δὲ ἀμφοτέροις τοῖς θρόνοις ἴσως γειτνιάζῃ, ἐκείνῳ παραχωρηθῇ, ὃν τὸ πλῆθος ἐπιλέξηται. Εἰ δὲ τυχὸν οἱ ἀρχαῖοι καθολικοὶ τὸν ἴδιον θελήσωσι, καὶ οἱ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Δονάτου μεταστρέψαντες τὸν ἴδιον, ἡ τῶν πλειόνων ἡ γνώμη προτιμηθῇ τῶν ὀλιγωτέρων. Εἰ δὲ τὰ μέρη εἰσὶν ἴσα, τῷ παλαιοτέρῳ ἐπισκόπῳ καταλογισθείη. ἐὰν δὲ οὕτως πλεῖστοι οἱ τόποι εὑρεθῶσιν, ἐν οἷς ἀμφότερα τὰ μέρη εἰσὶν, ὡς μὴ δύνασθαι ἐξ ἴσου μερισθῆναι, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αὐτῶν τόπων ἀνίσου ὑπαρχόντος, πρῶτον μερισθῶσιν οἱ ἴσοι ἀριθμοὶ, καὶ τῷ ἀπομένοντι τόπῳ τοῦτο φυλαχθῇ, ὅπερ ἀνωτέρω λέλεκται, ὅτε περὶ τοῦ ἑνὸς ἐζητεῖτο τόπου.

Ἑρμηνεία.

Ἐξηγηθῆναι τοὺς δύο τούτους κανόνας, οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον, ὡς μηδὲ εἰς κοινὴν ἀφορῶντας οἰκονομίαν, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν προσελθόντας ἐπισκόπους τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ.

Κανὼν ρκʹ.

Περὶ τοῦ, ἐάν τινα διοίκησιν ἐξ αἱρέσεως ἐλευθερώσῃ ἐπίσκοπος, καὶ περὶ τριετίαν κατάσχῃ, μηδένα ταύτην ἀναζητεῖν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐάν τις μετὰ τοὺς νόμους τόπον τινὰ πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα μεταστρέψῃ, καὶ τοῦτον ἐπὶ τριετίαν, μηδενὸς ἀναζητοῦντος κατάσχοι, τοῦ λοιποῦ παρ' αὐτοῦ μὴ ἀναζητηθῇ.

ἐὰν μέντοι ἐντὸς τῆς αὐτῆς τριετίας ὑπῆρχεν ἐπίσκοπος ὁ ὀφείλων ἀναζητῆσαι, καὶ ἡσύχασεν. Εἰ δὲ μὴ ἦν, μὴ προχρηματισθῇ ἐν τῇ ματρικὶ, ἀλλ' ὅτε ὁ χηρεύων τόπος λάβῃ ἐπίσκοπον, ἐξὸν εἴη αὐτῷ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἐντὸς τριετίας ἀναζητῆσαι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν ἐπίσκοπος ἐκ τῶν τοῦ Δονάτου μερῶν πρὸς τὴν καθολικὴν ἐπιστρέψῃ, μὴ προχρηματισθείη περὶ τοῦ ὁρισθέντος χρόνου, ἀλλ' ἐξ ἧς ἡμέρας ἐπέστρεψεν, ἐχέτω ἐξουσίαν ἀναζητεῖν ἐντὸς τριετίας τοὺς τόπους τῇ αὐτοῦ ἀνήκοντας καθέδρᾳ.

A *ſi quidem intra ipſum triennium fueris epiſcopus qui debebat petere, & quieuit. Sin autem non erat, in matrice præiudicium ei non afferetur, ſed quando vacans locus epiſcopum acceperit, liceat ei ab ipſo die intra triennium petere. Similiter autem & ſi à partibus Donati ad catholicam eccleſiam conuerſus fuerit, nullo præiudicio afficietur in matrice de tempore præfinito, ſed à quo die conuerſus eſt, facultatem habeat intra triennium petendi loca quæ ad ſuam ſedem pertinent.*

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικε, νόμοι προεθεσπίσθησαν περὶ τῶν ἐνοριῶν. ἐπεὶ δὲ καὶ μετὰ τὸ τούτους ἐκφωνηθῆναι, ἀμφιβολίαι ἀνέκυψαν, ὥρισαν οἱ πατέρες ἵνα ἐὰν ἐπίσκοπός τις μεταστρέψῃ πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, τόπον τινὰ ἤγουν παροικίαν ἔχουσαν αἱρετικοὺς, καὶ κατέχῃ αὐτὴν ἐπὶ τριετίαν, ζῶντος καὶ ταῦτα τοῦ δικαιουμένου ἐπ' αὐτῇ ἐπισκόπου καὶ ἡσυχάζοντος, μηκέτι περὶ ταύτης ὀχληθῇ. ἐὰν δὲ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ᾗ λέγεται διαφέρειν ὁ τόπος, οὐκ ἦν ἐπίσκοπος, ἡ παραδρομὴ τῆς τριετίας οὐκ ἐμποδίσει τὸν μετὰ ταῦτα ψηφισθέντα, ἀνακαλέσασθαι τὴν ἐνορίαν. τὸ αὐτὸ δὲ κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρεφόντων. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις· σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ δίκαια, τὰ περὶ τῶν ἐνοριῶν δηλαδὴ καὶ τῶν ἄλλων, εἰ μὲν κατὰ ἐκκλησίας ἁρμόζουσι, διὰ τριακονταετίας ἀποκλείονται· εἰ δὲ κατὰ προσώπων, διὰ τεσσαρακονταετίας· καὶ ἀνάγνωθι τὸ τρίτον κεφάλ. τοῦ τρίτου τίτλου τοῦ ε΄. βιβλίου, καὶ τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ δευτέρου τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, λέγει, πᾶσα ἀγωγὴ προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ εἴτε προσωπικὴ εἴτε ὑποθηκαρία ἐστὶ, οὐχ ὑπερβαίνει τὰ τεσσαράκοντα ἔτη, τῶν ἁρμοζουσῶν ἑκάστῳ οἴκῳ τοιούτῳ ἁγίῳ προσκαίρων παραγραφῶν, φυλαττουσῶν μέντοι γε τοὺς οἰκείους χρόνους. ὥστε τὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἐσχόλασαν ὑπὸ τῶν τοιούτων κεφαλαίων ἀπὸ νεαρῶν Ἰουστινιανείων ὄντων.

B SCHOL. BALS. Vt eſt veriſimile, leges de regionum finibus priùs latæ fuerant: ſed quia poſtquam editæ fuerunt, emerſerunt controuerſiæ, ſtatuerunt patres, vt ſi quis epiſcopus ad fidem orthodoxam conuertat locum aliquem ſeu parochiam, quæ habet Hæreticos, & eam triennio detineat, idque, viuo, qui in ea ius habet, epiſcopo, & tacente, de ea ne ampliùs turbetur. Si autem in epiſcopatu, ad quem dicitur locus pertinere, non erat epiſcopus, lapſus triennij non impediet eum qui poſtea electus eſt, quominus parochiam ſuam reuocet. Id
C ipſum autem ſeruatur & in Donatiſtis qui conuertuntur. Ac in iis quidem conſiſtit canon. Tu autem ſcias quòd iura eccleſiaſtica, quæ ſunt ſcilicet de regionum finibus, & aliis, ſi aduerſus quidem eccleſiam competunt, xxx. annis excluduntur: ſin autem aduerſus perſonas, quadraginta annis: & lege iij. caput iij. tit. v. lib. & vltimum caput ij. tit. eiuſdem libri, quod dicit, Omnis actio quæ ad venerabiles domos pertinet, ſiue ſit perſonalis, ſiue hypothecaria,
D xl. annos non excedit, conuenientibus vnicuique eiuſmodi ſanctæ domui temporalibus præſcriptionibus, ſua tempora ſeruantibus. Quamobrem quæ in præſenti canone continentur, propter hoc caput exoleuêrunt: quod eſt ex Iuſtiniani nouellis.

Κανὼν ρκα΄.

Περὶ τῶν τοὺς λαοὺς, οὓς νομίζουσιν αὐτοῖς ἀνήκειν, ἐπιβαινόντων παρὰ γνώμην τῶν αὐτοὺς κατεχόντων. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἱοιδήποτε ἐπίσκοποι, τὰ πλήθη, ἃ νομίζουσιν ὡς θρόνῳ αὐτῶν ἀνήκειν,

CANON CXXI.

De iis qui inuadunt populos, quos putant ad ſe pertinere, præter voluntatem eorum qui illos poſſident. Similiter placuit, vt quicunque epiſcopi, populos, quos ad ſuam ſedem pertinere exiſtimant, 16. q. 3. Placuit vt qui.

A *non ſic repetunt, vt alijs epiſcopis iudicantibus hoc agant, ſed populos inuadant qui ab aliis detinentur, ſiue velint ſiue nolint, cauſa ſua iactura multentur: & ſi qui vtique hoc fecerunt, ſi non inter epiſcopos conſenſu negotium definiatur, ſed adhuc de eo contendant, is ab eo diſcedat quem oſtenſum fuerit neglectis iudicibus eccleſiaſticis in eum impetum feciſſe. Nec ſibi quiſpiam blandiatur, ſi à primate de poſſidendo literas acceperit. Sed ſiue habet literas, ſiue non, conueniat eum qui poſſidet, & ab eo literas accipiat, vt is videatur pacificè, qua ad ipſum pertinet, eccleſiam poſſidere.* B *Sin autem ille contrariam quæſtionem referat, ipſa quoque inter epiſcopos iudicantes finiatur, ſiue quos primas ei dederit, ſiue quos cùm eſſent vicini, elegerunt.*

Schol. Bals. Lex quoque ciuilis ſtatuit, vt qui ſine magiſtratus auctoritate rem propriam abſtulerit, is ab ea excidat. Præſens quoque canon decernit, vt qui ſe plebis vel parochiæ ius habere exiſtimant, ne eam ſua auctoritate apprehendant, ſiue hoc velint populi, ſiue nolint: ſed quæ ab aliis C epiſcopis detinentur, parochias & regiones, cum epiſcopali iudicio euincant. Sin autem ſibi ipſis ius dixerint, rei propriæ iacturam ſuſtineant, ſcilicet à ſuo iure excidant. Hoc quoque eis eueniet, qui poſt cœptum iudicium epiſcopalem ſententiam non expectauerint, ſed ſua auctoritate parochiam apprehenderint. Nec quis, inquit, ſibi ipſi blandiatur, hoc eſt, ſeipſum ſeducat, quòd à primate ſeu metropolitano literas acceperit. Siue enim habet literas, ſiue non habet, niſi eius de quo D eſt controuerſia, populi literas acceperit, per quas appareat ſe ex illius ſententia, eam quæ ad ipſum pertinet, parochiam pacificè detinuiſſe, à iure ſuo excidet. Sin autem reus contrariã quæſtionem inferat, hoc eſt, eum qui in ipſum actionẽ intẽdit, recõueniat, ſeu recriminetur, vt ipſa quoque cauſa finiatur iudicantibus epiſcopis: qui autem iudicant, vel à Primate dabuntur, vel ex conſenſu aduerſariorum eligentur. Interrogauerit autem quiſpiam, cùm diuerſi canones

A μὴ οὕτως ἀναζητῶσιν, ὥστε ἄλλων ἐπισκόπων κρινόντων τοῦτο πράττειν, ἀλλ' ὑπὸ ἑτέρου κατεχομένοις ἐπέλθωσι τοῖς λαοῖς, εἴτε θέλουσιν, εἴτε μὴ θέλουσι, τοῦ ἰδίου πράγματος τὴν ζημίαν ὑπομένωσιν· καὶ οἵτινες δήποτε τοῦτο ἐποίησαν, εἰ μὴ ἡ μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων συνέλευσις ἐπερωτηθῇ, ἀλλ' ἀκμὴν περὶ τούτου φιλονεικοῦσιν, ἐκεῖνος ἀποστῇ ἐκεῖθεν περὶ οὗ δειχθείη, ὅτι προβιάσας τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς δικαστὰς, ἔφοδον ἐποίησεν. καὶ μὴ ἑαυτόν τις κολακεύσῃ, εἰ ἐκ τοῦ πρωτεύοντος γράμματα περὶ τοῦ κατέχειν ἔλαβεν· ἀλλ' εἴτε γράμματα ἔχει, εἴτε οὐκ ἔχει, συνέλθοι τῷ B κατέχοντι, καὶ παρ' αὐτοῦ γράμματα λάβοι· ὥστε φανῆναι τοῦτον εἰρηνικῶς τὴν αὐτῷ διήκουσαν κατέχειν ἐκκλησίαν. ἐὰν δὲ κἀκεῖνός τινα ζήτησιν ἀντεισαγάγῃ, καὶ αὐτὴ περατωθῇ μεταξὺ ἐπισκόπων κρινόντων, εἴτε οὓς ὁ πρωτεύων αὐτοῖς δῷ, εἴτε οὓς γειτνιάζοντες κατὰ συναίρεσιν ἐπιλέξωνται.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος διορίζεται τὸν ἀνάρχως τὸ ἴδιον ἀφελόμενον, ἐκπίπτειν αὐτοῦ. καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν διορίζεται τοὺς ἐπισκόπους τοὺς νομίζοντας ἔχειν δίκαιον πλήθους ἤγουν ἐνορίας, C μὴ αὐθεντικῶς ἐπιδράττεσθαι ταύτης, κἂν θέλωσι τοῦτο οἱ λαοὶ κἂν μὴ θέλωσιν. ἀλλὰ ἐκνικᾶν τὰς κατεχομένας παρὰ ἑτέρων ἐπισκόπων τοιαύτας ἐνορίας μετὰ κρίσεως ἐπισκοπικῆς. εἰ δὲ αὐτοδίκαιοι γένωνται, ζημίαν ὑπομένειν τοῦ ἰδίου πράγματος, ἤγουν ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου δικαίου. τοῦτο δὲ ἔσται καὶ εἰς τοὺς μετὰ προκατάρξιν μὴ ἀναμείναντας τὴν ἐπισκοπικὴν δικαίωσιν, ἀλλὰ αὐθεντικῶς ἐπιλαβομένους τῆς ἐνορίας. καὶ μή τις, φησὶν, ἑαυτὸν κολακευέτω, ἀντὶ τοῦ ἀπατήσῃ, ὅτι ἐκ τοῦ πρωτεύοντος ἤτοι τοῦ μητροπολίτου D γράμματα ἔλαβεν ἐπιτρέποντα αὐτῷ τὴν τοῦ τόπου κατάσχεσιν. εἴτε γὰρ ἔχει γράμματα εἴτε οὐκ ἔχει, εἰ μὴ τοῦ κατέχοντος τὸν λαὸν τὸν ἐκνικώμενον λάβῃ γράμματα, δι' ὧν φανήσεται κατὰ γνώμην ἐκείνου εἰρηνικῶς κατασχὼν τὴν διαφέρουσαν αὐτῷ ἐνορίαν, ἐκπεσεῖται τοῦ δικαίου αὐτοῦ. ἐὰν δὲ καὶ ἐναγόμενος ἀντεναγάγῃ, τουτέστιν ἀντεγκαλέσηται, τὸν ἐνάγοντα, ἵνα καὶ αὕτη ἡ ὑπόθεσις περατωθῇ κρινόντων ἐπισκόπων. οἱ δὲ κρίνοντες, ἢ παρὰ τοῦ πρωτεύοντος δοθήσονται, ἢ κατὰ συναίρεσιν τῶν ἀντιδίκων ἐπιλεγήσονται. ἐρωτήσει δέ τις ὡς διαφόρων κανόνων

διοριζομένων καθαιρεῖσθαι τοὺς ἐν ἀλλοτρίαις A ἐνορίαις ἐπισκοπικόν τι ἐνεργοῦντας παρὰ γνώμην τῶν κατεχόντων αὐτάς, πῶς οὐ παρὼν κανὼν ἐπὶ μόνῃ ἐκπτώσει τοῦ προσόντος ἴσως δικαίου αὐτῷ κατακρίνει τὸν τὴν ἔφοδον ποιήσαντα; Λύσις. ἐνθαῦθα ὑπόθου δίκαια ἔχειν ἐνορίας τὸν αὐτονομήσαντα ἐπίσκοπον, καὶ διὰ τοῦτο καθαιρέσει μὲν οὐχ ὑπόκειται, ἐκπίπτει δὲ τοῦ οἰκείου δικαίου. εἰ γὰρ φανῇ μετὰ ἀληθείας εἶναι ἀλλοτρίαν τὴν τοιαύτην ἐνορίαν, ἐξ ὀχλήσεως τοῦ παθόντος τὴν ἔφοδον ἐπισκόπου, καὶ καθαιρεθήσεται ὁ ἀτακτήσας. ἔτι ἐρωτήσει τις ὡς τοῦ πε- B ποιηκότος τὴν ἔφοδον ἐπισκόπου οὕτως ἐκπεσόντος τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαίου αὐτοῦ, ἐνδυνάμως ὡς ἐπὶ οἰκείᾳ ἐνορίᾳ ἐπισκοπεύσει ὁ κατέχων αὐτήν, ἢ τιμωρηθήσεται ὡς ἐν εἰδήσει ἀλλοτρίαν ἐνορίαν κατέχων καὶ ἱερουργῶν ἐν αὐτῇ; Λύσις. νόμος ἐστὶ λέγων, κελευόντων ἀρχόντων, δικαίως νεμόμεθα. καὶ ἐπεὶ ὁ παθὼν τὴν ἔφοδον ἐπίσκοπος ἀπὸ τοῦ κανόνος δεδικαίωται, ὡς τοῦ ἀτακτήσαντος, λογισθέντος μηδέποτε σχεῖν δίκαιον εἰς τὴν ἐνορίαν, ἀπροκριματίστως ἐνεργήσει ἐπισκοπικὰ δίκαια εἰς ἣν κατέχει ἐνορίαν κἂν ἦν ποτε ἀλλοτρία. τί δέ, ἡ ἀταξία καὶ ἔφοδος τοῦ κατακριθέντος ἐπισκόπου C λυμανεῖται τὰ δίκαια τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀποκλεισθήσεται ὁ μετὰ τοῦτον χειροτονηθησόμενος ἐπίσκοπος ἀνακαλέσασθαι τὰ δίκαια τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἢ οὔ; Λύσις. καὶ ἐμοὶ δοκεῖ μὴ καταβλάπτεσθαι τὴν ἐκκλησίαν ἐξ ὧν ἁμαρτάνει ὁ ἐπίσκοπος· καὶ διὰ τοῦτο ἐνδυνάμως ἵνα ἀνακαλέσηται τὴν ἐνορίαν ὁ διαδεξάμενος τὸν ποιήσαντα τὴν ἔφοδον, κἂν καὶ πολὺς παρέλθῃ καιρός. ἐλαλήθη δὲ τοιοῦτόν τι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ. τινὸς γὰρ ἐπισκόπου τῆς μεγάλης Βρύσεως δικαζομένου μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς D μικρᾶς Βρύσεως καὶ προσκομίσαντος διαλυτήριον ἔγγραφον τοῦ προτελευτήσαντος ἀρχιεπισκόπου χάριν, τοῦ μὴ ἀνακαλέσασθαι τὴν ἐνορίαν κατεχομένην ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, ἡ σύνοδος ἀπεφήνατο μὴ καταβλάπτεσθαι τὴν ἀρχιεπισκοπὴν ἐξ ὧν ὁ ταύτης πρόεδρος ἔπραξε παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων κληρικῶν καὶ τῆς μεγάλης συνόδου. γεγόνασι δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ τοιαῦται κρίσεις συνοδικαί.

definiant eos deponendos, qui in alienis diœceſibus epiſcopale quid exercēt, quomodo præſens canon, ſola iuris quod fortè habet priuatione eum condemnat qui inuaſerit? Solutio. Suppone epiſcopum, qui ſibi ius dixit, ius habere diœceſis: & propterea depoſitioni quidem non ſubiicitur, ſed proprio iure excidit. Si enim re vera apparuerit alienam eſſe diœceſin, ex vexatione epiſcopi, qui violentam inuaſionem paſſus eſt, deponetur qui ſe inſolenter & ſuperbè geſſit. Præterea interrogauerit quiſpiam: Cùm is qui inuaſit epiſcopus, iure ſuo ita exciderit, qui eam detinet, ritè tanquam in propria diœceſi epiſcopatum geret, an punietur, vt qui in conſcientia alienā diœceſin detinet, & in ea ſacra celebrat? Solutio. Lex eſt quæ dicit, iubente magiſtratu iuſtè poſſidemus: & quia epiſcopus, qui vim paſſus eſt, à canone ius accepit, vtpote cùm is qui ſe inſolenter & immoderatè geſſit, nullum ius in diœceſi habuiſſe reputatus ſit, abſque vllo præiudicio iura epiſcopalia exercebit in prouincia quam detinet, & ſi aliquando erat aliena. Quid verò, vis & inſolentia condemnati epiſcopi eccleſiæ iura detrimento afficiet? & excludetur qui poſt eum ordinandus eſt epiſcopus, quominus poſſit reuocare iura eccleſiæ ſuæ, an non? Solutio. Mihi videtur non lædi eccleſiam, propterea quòd peccet epiſcopus, & propterea ritè parochiam reuocabit ſucceſſor eius qui inuaſit, etiamſi multum tempus præterierit. Tale quid autem dictum eſt in tempore patriarchæ ſanctiſſimi domini Lucæ. Cùm enim quidam epiſcopus magnæ Bryſis litigaret cum archiepiſcopo paruæ Bryſis, & protuliſſet ſcriptam tranſactionem antiſtitis & archiepiſcopi, de non reuocanda ab ipſo parochia, quæ ab epiſcopo detinebatur, pronunciauit ſynodus facto prædeceſſoris non lædi archiepiſcopatum præter ſententiam ſuorum clericorum & magnæ ſynodi. Fuerunt & multa huiuſmodi alia ſynodalia iudicia.

τῷ λαῷ, ὡς τυχὸν τῶν ἐν ἐκείνῃ ὄντων αἱρετικῶν θελησάντων χωρὶς τινος ἐλέγχου ἐπιστραφῆναι, καὶ ἀξιωσάντων σεσιγημένως τὸν λόγον τῆς ἀληθείας παραδέξασθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελήσαι τῆς διδασκαλίας, ἵνα μὴ καταχρώμενος ταύτῃ τοὺς αἱρετικοὺς ἐπιπλέον εἰς κακίαν προξενήσῃ διὰ τοὺς ἐλέγχους ὑβρειοπαθοῦντας· καὶ τοῦτο αὐτὸ διαγνωσθῇ παρὰ ἐπισκόπων· ἀντιστραφήσεται ἡ ἐνορία πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπίσκοπον. ἐπεὶ δὲ εἰκὸς ἦν εἰπεῖν τινας, τίνες δικάσαι ὀφείλουσι τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν; ὥρισαν οἱ πατέρες ἐκείνους δίδοσθαι δικαστὰς ἐπισκόπους παρὰ τοῦ πρωτεύοντος τῆς ἐπαρχίας ἤτοι τοῦ μητροπολίτου, οὓς ἂν αὐτὸς ὁρίσῃ, ἅτε καὶ τοῦ τόπου ὑπὸ τὴν ἐπαρχίαν τούτου διακειμένου. ἐὰν δὲ οἱ περὶ τῆς ἐνορίας δικαζόμενοι ἐπιλέξωνται δικαστὰς ἐκ γειτόνων ἐπισκόπους, μὴ πολλοὺς ἐπιλεγέσθωσαν, ἀλλ' ἢ ἕνα ἢ τρεῖς. εἰ μὲν γὰρ εἷς ἐπιλεγῇ, τῇ ψήφῳ ἐκείνου ἕψονται. αἱρετὸς γὰρ ὢν δικαστὴς ἐκκλήτῳ οὐχ ὑποπεσεῖται. εἰ δὲ τρεῖς εἰσιν, ἢ σύμψηφοι ἔσονται, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἡ ψῆφος αὐτῶν κρατήσει, ἢ μερισθήσονται, καὶ κρατήσει λοιπὸν ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος. Καὶ οὗτος μὲν ὁ κανὼν, οὕτω κολάζει τοὺς μὴ διδάσκοντας τοὺς ὑπ' αὐτοὺς λαούς. ὁ δὲ νη'. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, φησὶν οὕτω ῥητῶς, ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου ἢ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν, ἀφοριζέσθω. ἐπιμένων δὲ τῇ ῥαθυμίᾳ, καθαιρείσθω. καὶ δοκεῖ μοι μᾶλλον ὀφείλειν κρατεῖν τὰ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος. ἄδικον γάρ ἐστι διὰ τὴν ἀμέλειαν τοῦ ἐπισκόπου στερηθῆναι τὴν ἐπισκοπὴν τῆς ἀνηκούσης ταύτῃ ἐνορίας. πλὴν καὶ τὰ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος γενήσονται μετὰ τὸ παραγγελθῆναι τὸν ἐπίσκοπον κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. τὰ δὲ τῷ παρόντι κανόνι περιεχόμενα χάριν οἰκονομίας ἐκλάβου καὶ εἰς ἑτέρας εὐλόγους αἰτίας. οὐ γὰρ ἀμελὴς λογισθήσεται ὁ ἐπίσκοπος νοσῶν, ἢ ἐκκλησιαστικαῖς μείζοσιν ἐνασχολούμενος ὑποθέσεσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ἑκατοστὸν τέταρτον κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, ἀκοινωνησίᾳ καταδικάζοντα τὸν τοιοῦτον ἀμελῆ ἐπίσκοπον ἀκολούθως τῷ ἀποστολικῷ κανόνι.

A vtpote quòd hæretici qui in eo fortè ſunt, velint ſine vlla reprehenſione conuerti, & æquum cenſeant vt veritatis rationem tacitè ſuſcipiant, & propterea docere negligit: ne ea vtens hæreticos magis ad improbitatem incitet, vt qui reprehendi ægre ferant: & hoc ipſum ab epiſcopo verum cognitum fuerit: ad eundem epiſcopum parochia reuertetur. Quia autem conſentaneum erat dicere aliquos, quinam hanc cauſam iudicabunt? ſtatuerunt patres B eos epiſcopos dari iudices à primate prouinciæ, ſeu metropolitano, quos ipſi viſum fuerit, vtpote cùm is locus ſitus ſit in eius prouincia: ſin autem qui de diœceſi ſeu parochia contendunt, ex vicinis epiſcopis iudices elegerint, non multos eligant, ſed vnum, vel tres. Si vnus enim electus fuerit, illius ſententiam ſequentur. Cùm ſit enim electus iudex, in eum non cadit appellatio. Sin autem ſunt tres, vel erunt concordes, & eorum ſententia neceſſariò valebit: vel diſſentient, & plurium valebit ſenten- C tia. Atque hic quidem canon ſic eos punit qui non docent ſibi ſubiectos populos. Lviij. autem canon ſanctorum Apoſtolorum expreſsè dicit, Epiſcopus, vel presbyter. qui clerum vel populum negligit, & eos pietatem non docet, ſegregetur: in ſocordia autem permanens, deponatur. Et mihi magis videtur ſeruandus canon Apoſtolicus. Iniquum enim eſt, propter epiſcopi negligentiam, epiſcopatum ad ſe pertinente parochia regionéve priuari. Sed id quod in Apoſtolico canone dicitur, fiet poſtquam epiſcopo denunciatum fuerit, D vt vult hic præſens canon. Quæ autem in præſenti canone continentur pro diſpenſatione, in aliis quoque cauſis accipe. Non enim negligens reputabitur epiſcopus qui ægrotat, vel qui in maioribus cauſis eccleſiaſticis verſatur. Lege & cxxiiij. can. preſentis ſynodi, qui condemnat negligentem epiſcopum conſequenter dicto canoni Apoſtolico.

Κανὼν ρκγ'.

CANON CXXIII.

Ὅτι οὐκ ὀφείλει τῶν ἐπιλεγομένων δικαστῶν ἡ γνώμη ἐξουθενεῖσθαι. Ἀπὸ δὲ τῶν δικαστῶν

Quòd electorum iudicum non debet ſententia nihili pendi. A iudicibus autem

qui communi conſenſu electi ſunt, non licere appellare. Quicunque autem oſtenſus fuerit propter peruicaciam nolle iudicibus parere, hoc ſciens primæ cathedræ epiſcopus, dabit literas, vt nullus ei epiſcopus communicet, donec paruerit.

Schol. Bals. Clarus eſt canon. Statuit enim neminem appellare debere aduerſus ſententiam epiſcoporum qui ex partium electione iudicant: eum autem qui hoc fecerit, excommunicatione condemnari à primate ſeu metropolitano. Hæc cùm à canone decernantur, dixerunt quidem nonnulli hoc fieri conſequenter XIX. capiti ij. tit. lx. libri, quod dicit, Electitius iudex, quod ſibi videtur, decernit, nec prætor vllam de eius ſententia curam gerit. Mihi autem videtur non de eiuſmodi electitiis loqui canon: pœnę enim datio eos iudices conſtituit, cùm ſint priuati: ſed de epiſcopis, qui habent iuriſdictionem. Eſſe autem hoc eccleſiaſticarum cauſarum, earúmque ſolarum proprium, ſicut & multa alia. Leges enim ciuiles ab omni iudice appellare permittunt, etiamſi quis ex partium electione conſtitutus fuerit.

Canon CXXIIII.

Vt epiſcopus, qui propriam diœceſin contemnit, priuetur communione. Si in matricibus ſeu in cathedris fuerit epiſcopus negligens aduerſus hæreticos, admoneatur à vicinis induſtriis epiſcopis: & ei propria oſtendatur negligentia, ad hoc ne excuſationem habeat. Si autem à quo die commonitus fuerit, intra ſex menſes in eadem prouincia degens, non eorum qui debent ad catholicam vnionem conuerti, curam geſſerit, cum eo non communicetur, donec id impleuerit. Si autem executor in iis locis non adfuerit, epiſcopo ne adſcribatur.

Schol. Bals. In cxxj. canone ſatis ſcripſimus de epiſcopis, qui nullam curam gerunt docendorum ſuorum populorum: de quibus præſens quoque canon dicit, adiiciens conſequenter

A τῶν κατὰ κοινὴν συναίρεσιν ἐπιλεγέντων, μὴ ἐξεῖναι ἐκκαλεῖσθαι. ὅστις δὲ δήποτε ἀποδειχθείη διὰ μονοτονίαν μὴ θέλειν τοῖς δικασταῖς πειθαρχῆσαι, τοῦτο γινώσκων ὁ τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπος δώσει γράμματα, ὥστε μηδένα τῶν ἐπισκόπων αὐτῷ κοινωνῆσαι, ἕως οὗ πειθαρχήσῃ.

Ἑρμηνεία.

Σαφὴς ὁ κανών· διορίζεται γὰρ μὴ ἐκκαλεῖσθαι τινὰ κατὰ τῆς ψήφου τῶν ἐξ ἐπιλογῆς τῶν μερῶν δικαζόντων ἐπισκόπων. τὸν δὲ τοῦτο ποιήσαντα, ἀκοινωνησίᾳ κατακρίνεσθαι παρὰ τοῦ B πρωτεύοντος ἤγουν τοῦ μητροπολίτου. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, τινὲς μὲν εἶπον τοῦτο γίνεσθαι ἀκολούθως τῷ ιθ΄. κεφ. τοῦ β΄. τίτλου τοῦ ζ΄. βιβλίου, τῷ λέγοντι, ὁ αἱρετὸς δικαστὴς τὸ δοκοῦν αὐτῷ ψηφίζεται, καὶ οὐ πολυπραγμονεῖ τὴν ψῆφον ὁ πραίτωρ. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ μὴ περὶ τοιούτων αἱρετῶν διδάσκειν τὸν κανόνα τούτοις. τούτους γὰρ δόσις προστίμου καθίστησι δικαστὰς ἰδιώτας ὄντας, ἀλλὰ περὶ ἐπισκόπων ἐχόντων δικαιοδοσίαν. εἶναι δὲ ἰδικὸν τοῦτο εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις καὶ μόνας, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλά. οἱ γὰρ πολιτικοὶ νόμοι κατὰ παντὸς C δικαστοῦ ἐκκαλεῖσθαι ἐκχωροῦσι, κἂν ἐξ ἐπιλογῆς τῶν μερῶν κατέστη τις δικαστής.

Κανὼν ρκδ΄.

Ὥστε τὸν καταφρονοῦντα τῆς ἰδίας διοικήσεως ἐπίσκοπον, στερεῖσθαι τῆς κοινωνίας. Ἐὰν ἐν ταῖς ματρικίοις, ἤγουν ἐν ταῖς καθέδραις ἐπίσκοπος ἀμελὴς γένηται κατὰ τῶν αἱρετικῶν, ὑπομνησθείη ἀπὸ τῶν γειτνιώντων ἐπισκόπων ἐπιμελῶν, καὶ ὑποδειχθείη αὐτῷ ἡ ἰδία περιφρόνησις πρὸς τὸ μὴ ἔχειν ἀπολογίαν. ἐὰν δὲ ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας ὑπομνησθῇ, ἐντὸς μηνῶν ἓξ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ διάγων, μὴ τῶν ὀφειλόντων D πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα ἐπιστραφῆναι, τὴν φροντίδα ποιήσηται· τῷ τοιούτῳ μὴ συγκοινωνηθῇ, ἕως οὗ τοῦτο πληρώσῃ. Εἰ δὲ ὁ ἐπεξεργαστὴς εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους μὴ παραγένηται, τῷ ἐπισκόπῳ μὴ ἐπιγραφῇ.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ ρκα΄. κανόνι ἀρκούντως ἐγράψαμεν περὶ τῶν ἀμελούντων ἐπισκόπων τῆς διδασκαλίας τοῦ ὑπ᾽ αὐτοὺς λαοῦ. περὶ ὧν καὶ ὁ παρὼν κανὼν φησὶ προστιθέμενος ἀκολούθως τῷ

ἀποστολικῷ κανόνι, ἀφορισμῷ ἀκοινωνησίας καθυποβάλλεσθαι τοὺς μετὰ παραγγελίαν ἀμελοῦντας τοῦ διδάσκειν τοὺς ἐν τοῖς ματρικίοις ἤγουν τοῖς δικαίοις τῶν καθεδρῶν ἤτοι τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν ὄντας αἱρετικούς. Εἰ δέ φησιν ὁ ἐπεξεργαστὴς ἐπιτραπεὶς παρὰ τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τόπον ἀφικέσθαι καὶ μετακαλέσασθαι τοὺς αἱρετικούς, οὐ ποιήσει τοῦτο, ἀκαταιτίατος ἔσται ὁ ἐπίσκοπος. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο αἰτία εὔλογος ὁποία ἡ τῆς νόσου καὶ αἱ λοιπαί. ἐπεξεργαστὴς δέ ἐστιν, ἢ ὁ ἐγχώριος ἔξαρχος ὁ ταῦτα οἰκονομῶν, ἢ ὁ ἄρχων τῆς χώρας, ὁ πρὸς ἀνάγκης ἔχων βοηθεῖν τῷ ἐπισκόπῳ ἐν τοιούτοις, καὶ μᾶλλον ἢ ὁ ἐγχώριος ἔκδικος ὁ δηλούμενος ἐν τῷ ϛζ΄. κανόνι τῆς παρούσης συνόδου.

A canoni Apoſtolico, excommunicationi ſubiici eos, qui poſt denunciationem illos docere contemnunt, qui in matricibus ſeu in eorum ſunt cathedris ſeu eccleſiis, hæreticos. Si autem executor, inquit, ab epiſcopo admonitus vt ad locum accederet, & hæreticos vocaret, hoc non fecerit, culpæ non erit affinis epiſcopus, eſt enim hoc quoque cauſa probabilis, ſicut morbi, & cæteræ. Eſt autem executor regionis exarchus, qui ea adminiſtrat, vel magiſtratus regionis, B qui in rebus eiuſmodi neceſſe habet epiſcopo opem ferre, & magis quàm defenſor regionis, de quo agitur in nonageſimo ſeptimo canone præſentis ſynodi.

Κανὼν ρκε΄.

Περὶ τῶν τοὺς Δονατιστὰς κοινωνῆσαι ψευδομένων ἐπισκόπων. Ἐὰν δὲ ἀποδειχθῇ τὸν τοιοῦτον ψευσάμενον περὶ τῆς ἐκείνων κοινωνίας, ἐν τῷ λέγειν, αὐτοὺς κεκοινωνηκέναι, οὓς δείκνυται, συνειδήσει αὐτοῦ μὴ κοινωνῆσαι· καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἔτι μὴν ἀπολέσει.

CANON CXXV.

De epiſcopis qui mentiuntur Donatiſtas communicaſſe. Sin autem oſtenſum fuerit eum mentitum de illorum communione, dum dicit, eos communicaſſe, quos oſtenditur eo ſciente non communicaſſe, epiſcopatum quoque perdat.

Ἑρμηνεία

C

Διορισάμενοι οἱ πατέρες ὅπως ὀφείλουσι κολάζεσθαι οἱ ἀμελοῦντες τοῦ ἐπιστρέφειν διὰ διδασκαλίας τοὺς ὑπὸ τὴν ἐνορίαν αὐτῶν ὄντας αἱρετικούς, καὶ προσθέμενοι συγγινώσκεσθαι τοὺς εὐλόγως πρὸς τοῦτο ἐμποδισθέντας· νῦν ἐπάγουσιν ὡς ἐάν τινες ἐξ αὐτῶν εἴπωσιν ὁμιλῆσαι διδασκαλικῶς τοῖς οὖσιν ἐν τῇ τούτων ἐνορίᾳ αἱρετικοῖς, καὶ ἀποδειχθῶσι ψευδόμενοι, οὐ μόνον ἀφορισμῷ ἀλλὰ καὶ καθαιρέσει καθυποβληθήσονται διὰ τὴν ἄκραν αὐτῶν ἀμέλειαν καὶ τὸν δόλον.

SCHOL. BALS. Cùm definiiſſent patres, quomodo ſint puniendi ij qui negligunt per doctrinam conuertere hæreticos qui ſunt in eorum diœceſi, & adiecisſent, iis ignoſcendum qui impediti fuerunt, nunc inferunt, quòd ſi qui ex eis dixerint, ſe cum hæreticis qui ſunt in ſua regione, docendi gratia communicaſſe, & oſtenſum fuerit eos mentiri, nõ ſolùm ſegregationi, ſed etiam depoſitioni ſubiicientur, propter ſummã D eorum negligentiam, & fraudem.

Κανὼν ρκϛ΄.

Περὶ πρεσβυτέρων καὶ κληρικῶν, ἵνα μὴ ἐκκαλῶνται, εἰ μὴ πρὸς τὰς τῆς Ἀφρικῆς συνόδους. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πρεσβύτεροι, διάκονοι, καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι κληρικοί, ἐν αἷς ἔχωσιν αἰτίαις, ἐὰν περὶ τῆς ψήφου τοὺς ἰδίους ἐπισκόπους μέμφωνται, οἱ γειτνιῶντες ἐπίσκοποι τούτων ἀκροάσωνται, καὶ τὰ μεταξὺ τούτων περατώσωσιν οἱ παρ' αὐτῶν κατὰ συναίνεσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων προσλαμβανόμενοι· ἐὰν δὲ καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐκκαλέσασθαι θελήσωσι, μὴ ἐκκαλέσωνται, εἰ μὴ πρὸς τὰς τῆς Ἀφρικῆς συνόδους, ἢ πρὸς τοὺς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπαρχιῶν.

CANON CXXVI.

De presbyteris & clericis, ne vocentur niſi ad ſynodos Africæ. Similiter placuit, vt presbyteri, diaconi, & reliqui inferiores clerici, ſi in iis quas habent cauſis, de propriorum epiſcoporum ſententia querantur, vicini epiſcopi eos audiant, & quæ inter eos intercedunt, terminent ij qui ab ipſis ex propriorum epiſcoporum conſenſu aſſumuntur. Sin autem etiam ab eis appellare voluerint, ne appellẽt, niſi ad ſynodos Africæ, vel ad ſuarum prouinciarum primates. 2.q.6 Placuit vt presbyteri.

Ἑρμηνεία.

Καθιεροῦσθαι μὲν παρθένους διαλαμβάνει ὁ ἕκτος κανὼν τῆς παρούσης συνόδου καὶ ὁ μδ'. ὥστε ἐν τῇ ἁρμοδίῳ ἡλικίᾳ καὶ διακονίσσας καθίστασθαι αὐτάς. μετασχηματίζεσθαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος μανθάνομεν μετὰ τὸν κε'. ἐνιαυτόν. φασὶ γὰρ οἱ πατέρες ἵνα ἐὰν ἐπίσκοπος ἢ ἐκάλυψε, τουτέστι μετεσχημάτισε, παρθένον ἀνατεθεῖσαν θεῷ, ἢ καλύψει πρὸ τῆς κείρας, ἤγουν πρὸ τῆς ἡλικίας τῶν κε'. ἐνιαυτῶν. (τυχὸν γὰρ ἐπεβουλεύσατο τῇ σωφροσύνῃ ταύτης ἐραστὴς δυνατός, ἢ ὑπωπτεύετο ἁρπαγῆναι παρά τινος ἐρωτομανοῦντος· ἢ ὑπὸ θανατηφόρου νόσου κατασχεθεῖσα ἤλπιζε τοῦ καταλῦσαι τὸν βίον· καὶ ἵνα μὴ ἀτελείωτος διαμείνῃ, παράκλησις γέγονε παρὰ τῶν γονέων αὐτῆς ἢ τῶν ἄλλως τὰ κατ' αὐτὴν οἰκονομούντων, μὴ στερηθῆναι ταύτην τοῦ ἁγίου σχήματος· καὶ διὰ τὰς τοιαύτας εὐλόγους αἰτίας καὶ πρὸ τοῦ ὁμολογουμένου καιροῦ μετεσχημάτισε ταύτην) κατὰ μηδὲν προκριματισθῇ παρὰ τῇ ὀφειλούσῃ τηρῆσαι συνόδῳ τὰ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως, ὡς τάχα πρὸ τῆς συμπληρώσεως τῶν κε'. ἐνιαυτῶν μετασχηματίσας τὴν κόρην, καὶ παραβάτης τῶν κανόνων λογιζόμενος. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν μ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου· καὶ κατ' ἐκεῖνον λέγε μετασχηματίζεσθαι τοὺς προσερχομένους τῷ θεῷ κἂν ἄνδρες ὦσι κἂν γυναῖκες, ἤγουν μετὰ τὸν δεκαετῆ χρόνον. μεταγενεστέρα γάρ ἐστι τῆς τε παρούσης συνόδου καὶ τῶν κανόνων τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Εἰ δὲ θέλεις κρατεῖν τὸν παρόντα κανόνα εἰς τὸ μὴ προκριματίζεσθαι τοὺς ἐπισκόπους διὰ εὔλογον αἰτίαν μετασχηματίζοντας τινάς, καὶ πρὸ τοῦ δεκαετοῦς χρόνου, ὁ κωλύσων οὐδείς. σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, οὐκ ἐφεῖται τινὶ μετασχηματίζειν ἀνθρώπους χωρὶς προτροπῆς ἐπισκοπικῆς.

A SCHOL. BALS. Conſecrari quidem virgines tractat vj. canon præſentis ſynodi, & xliiij. vt in conuenienti ætate ipſæ etiam diaconiſſæ conſtituantur: habitum autem ſumere à præſenti canone accipimus poſt xxv. annū. Dicunt enim patres, vt ſi epiſcopus vel velauit, hoc eſt induit virginem Deo conſecratam, vel velabit, ante ætatem xxv. annorū. (Fortè enim eius pudicitiæ inſidiabatur potens aliquis, vel periculum erat ne raperetur ab aliquo qui veſano eius amore captus erat: vel mortifero B morbo correpta ne è vita migraret, timebatur, &, ne non perfecta remaneret, adhortati ſunt parētes, vel qui alioqui eius curā gerebāt, ne ea ſancti habitu priuaretur: Et propter eiuſmodi iuſtas cauſas eam ante iuſtū tempus induit) nulla in re præiudicio afficiatur apud ſynodum quæ huiuſmodi cauſas debet obſeruare, tanquam qui forte ante xxv. annos completos virginem induerit, & canonum tranſgreſſor reputetur. Et in his quidem conſiſtit canon. Tu autem lege xl. canonem ſyn. in Trul-C lo: & dic ſecundùm illum, eos qui ad Deum accedunt, transformari habitúmque mutare, ſiue ſint viri, ſiue mulieres, ſcilicet poſt decennium. Eſt enim ea ſynodus præſenti poſterior, & ſancti etiam Baſilij canonibus. Si autem velis præſentem canonem valere, vt non præiudicio afficiantur epiſcopi, qui propter iuſtam cauſam aliquos etiam ante decennium veſtiunt, nemo eſt qui prohibeat Nota autem, quòd etiam ex hoc præſenti canone non permittitur alicui homines monaſtico veſti-D tu induere ſine epiſcopali permiſſione.

Κανὼν ρκη'.

Διὰ τὸ, μὴ τοὺς ἐπισκόπους ἐπιπολὺ ἐν τῇ συνόδῳ κατέχεσθαι, ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας ἀνὰ τρεῖς ἐπιλέξωνται δικαστάς. Ὁμοίως ἤρεσεν πάσῃ τῇ συνόδῳ, διὰ τὸ μὴ ἐπιπολὺ τοὺς πρὸς τὴν σύνοδον συναχθέντας ἐπισκόπους σύμπαντας κατέχεσθαι, ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας ἀνὰ τρεῖς ἐπιλεγῆναι δικαστάς. Καὶ ἐπελέγησαν ἐκ τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, Βικέντιος, Φουρτουνατιανὸς καὶ Κλάρος.

CANON CXXVIII.

Vt ne epiſcopi diu in ſynodo detineantur, ex vnaquaq; prouincia tres iudices eligantur. Similiter placuit vniuerſæ ſynodo, ne epiſcopi ad ſynodum collecti vniuerſi detineantur, ex vnaquaque prouincia tres eligi iudices. Et electi ſunt ex Carthaginenſi eccleſia, Vincentius, Fortunatus, & Clarus.

Ex Numidica prouincia Alypius, Auguſtinus, & Reſtitutus. Ex Byzacena prouincia, cum ſancto ſene Donatiano primate, Creſconius, Iucũdus, & Aemylianus. Ex Mauritania Sitifenſi, Siderianus, Aſiaticus, & Donatus. Ex Tripolitana prouincia, Plautius, qui erat ex more in legationem miſſus. Qui omnes cum ſanctiſſimo ſene Aurelio omnia conſiderabunt. A quo petiuit uniuerſa ſynodus, vt omnibus actis, quæ iam perfecta erant, ſiue epiſtolis, ipſe ſubſcriberet, & ſubſcripſit. Aurelius epiſcopus Carthaginenſis eccleſiæ, præſenti decreto conſenſi, & lecto ſubſcripſi.

Rurſus in prima ſynodo aderat Romanæ eccleſiæ legatio. Poſt cõſulatum clariſſimorũ impp. Honorij x. & Theodoſij viij. Auguſt. Carthagine in ſecreto Reſtitutæ eccleſiæ, cùm Aurelius epiſcopus ſimul cũ Fauſtino Piceni Potentianæ eccleſiæ, Italorũ prouinciæ, legato Romanæ eccleſiæ, Vincẽtio Culuſitano, Fortunatiano Neapolitano, Mariano Vripãzitenſi, Adeodato Simedecita, Pẽtadio Carpitano, Ruſiano Muzuenſiano, Prætextato Sicilibenſite, Quodvultdeo Verenſi, Candido Abbiritano, Gallonio Vticenſi, legatis procõſularis regionis, Alypio Thagamenſino, Auguſtino Hipporegitano, Poſidio Calamerſeno, legatis Numidicæ prouinciæ, Maximiano Accrogenſi, Iucũdo Suphetulentiano, Maximiano ex eodẽ; & Hilariano, ex Orreoceliis, legatis Byzacenæ prouinciæ: Nouato Sitifenſi & Leone Optẽſiano legatis, Mauritanorum prouinciæ Sitifenſis, Nicello Ruſurpenſi, Laurentio Icoſitano & Numelliano Ruſugenienſi, legatis Cæſarienſis Mauritanorum prouinciæ, ex vniuerſa ſynodo electis iudicibus, adſiſtentibus diaconis, præſideret: & nonnullis peractis, multi epiſcopi ad reliqua peragẽda rẽ extrahi ægre ferrent, & ſufferre non poſſẽt, eo quòd ad proprias eccleſias feſtinarent, placuit uniuerſæ ſynodo, vt ex omnibus eligerentur ex vnaquaque prouincia, qui ſedere deberent reliquorum finiẽdorum gratia: & factum eſt vt ij adeſſent, quorum ſubſcriptiones eos adfuiſſe teſtificantur.

A ἐκ τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, Ἀλύπιος, Αὐγουστῖνος, καὶ Ῥεστιτοῦτος· ἐκ τῆς Βυζακηνῆς ἐπαρχίας, μετὰ τοῦ ἀξιωτάτου γέροντος Δονατιανοῦ τοῦ πρωτεύοντος, Κρεσκώνιος, Ἰουκοῦνδος, καὶ Αἰμιλιανός· ἐκ τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης, Σεβηριανός, Ἀσιατικός, καὶ Δονάτος· ἐκ τῆς Τριπολιτανῆς ἐπαρχίας, Πλαύτιος, ὁ κατὰ τὸ ἔθος εἰς τοποτηρησίαν πεμφθείς· οἵτινες πάντες μετὰ τοῦ ἀξιωτάτου γέροντος Αὐρηλίου σύμπαντα σκοπήσουσιν· ἀφ' οὗ ᾔτησεν σύμπασα ἡ σύνοδος, ἵνα πᾶσιν, εἴτε πεπραγμένοις τοῖς ἤδη ἐκτελεσθεῖσιν, εἴτε ἐπι-
B στολαῖς αὐτὸς ὑπογράψῃ. καὶ ὑπέγραψεν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας τῷ παρόντι ψηφίσματι συνῄνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. Ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Πάλιν ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ παρῆν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἡ τοποτηρησία. Μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ὀνωρίου τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ὄγδοον, τῶν Αὐγούστων, τῇ πρὸ τελῶν καλανδῶν Ἰουνίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς Ῥεστιτούτης ἐκ-
C κλησίας, Αὐρηλίου τοῦ ἐπισκόπου, ἅμα Φαυστίνῳ Πικένου τῆς Ποτεντίνης ἐκκλησίας τῆς Ἰταλῶν χώρας, τοποτηρητῇ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, Βικεντίῳ Κουλουσιτανῷ, Φουρτουνατιανῷ Νεαπολίτῃ, Μαριανῷ Οὐζιππαρενσιώτῃ, Ἀδεωδάτῳ Σιμηδικίτῃ, Πενταδίῳ Καρπιτανῷ, Ῥουφιανῷ Μουζουενσιανῷ, Πραιτεξτάτῳ Σικηλιβενσιώτῃ, Κουοδβουλτδέῳ Οὐηρενσιανῷ, Κανδίδῳ Ἀββιριτανῷ, Γαλλωνίῳ Οὐτικενσιώτῃ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Ἀνθυπατικῆς χώρας· Ἀλυπίῳ Θαγαβενσινῷ, Αὐγουστίνῳ Ἱππωνηρεγιανῷ, Ποσειδίῳ Καλαμηνσινῷ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Νου-
D μιδικῆς χώρας, Μαξιμιανῷ Ἀκυρεγγωσιώτῃ, Ἰουκούνδῳ Σουφετουλενσιανῷ, Μαξιμιανῷ ἐκ τοῦ αὐτοῦ, καὶ Ἱλαριανῷ τῷ ἀπὸ Ὀρρεοκελίων, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Βυζακηνῆς χώρας· Νοβάτῳ Σιτιφενσιώτῃ, καὶ Λέοντι Ὀπτενσιανῷ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Μαυριτανῶν χώρας τῆς Σιτιφένσης· Νικέλλῳ Ῥουσουρπενσιανῷ, Λαυρεντίῳ Ἰκοσιτανῷ, καὶ Νουμεριανῷ Ῥυσουγουνιώτῃ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Καισαρειανῆς Μαυριτανῶν χώρας, ἐκ πάσης τῆς συνόδου κριταῖς ἐπιλεγεῖσιν, παρεστώτων τῶν διακόνων, προκαθίσαντος· καί τινων ἐξανυσθέντων, πολλῶν δὲ ἐπισκόπων ἐπὶ τοῖς λοιποῖς ἐξανυσθησομένοις παρέλκειν ὀδυρομένων, καὶ ὑποφέρειν μὴ δυναμένων, διὰ τὸ πρὸς τὰς ἰδίας ἐπείγεσθαι ἐκκλησίας, ἤρεσεν συμπάσῃ τῇ συνόδῳ, ὥστε ἀπὸ πάντων ἐπιλεγῆναι ἐκ μιᾶς ἑκάστης ἐπαρχίας τοὺς ὀφείλοντας ἀποκαθίσαι χάριν τοῦ τὰ λοιπὰ περατῶσαι· καὶ ἐγένετο, ὥστε παρεῖναι, ὧν ὑπογραφαὶ τὴν αὐτῶν παρουσίαν μαρτύρονται.

Κανὼν ρκθʹ.

Ὅτι οἱ ἀπὸ κοινωνίας ὄντες, εἰς κατηγορίαν οὐκ ὀφείλουσι προσδεχθῆναι. Ἤρεσεν τοίνυν πᾶσιν, ἐπειδὴ τοῖς ἀνωτέροις τῶν συνόδων ψηφίσμασι περὶ προσώπων κληρικῶν τῶν μὴ ὀφειλόντων εἰς κατηγορίαν προσδεχθῆναι, ὡρίσθη, καὶ οὐκ ἐπεξεργάσθη, ποῖα πρόσωπα μὴ προσδεχθῶσιν, διὰ τοῦτο ὁρίζομεν τοῦτον ὀρθῶς πρὸς κατηγορίαν μὴ εἰσδέχεσθαι, ὅστις μετὰ τὸ ἀπὸ κοινωνίας γενέσθαι, ἐν αὐτῷ ἔτι τῷ ἀφορισμῷ ὑπάρχει, εἴτε κληρικὸς εἴη, εἴτε λαϊκὸς ὁ κατηγορῆσαι βουλόμενος.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ἕκτος κανὼν τῆς οἰκουμενικῆς δευτέρας συνόδου πλατύτερον διαλαμβάνει, τίνες εἰσὶ παραδεκτέοι εἰς κατηγορίαν ἐπισκόπου. ὁ γὰρ παρὼν κανὼν, περὶ μόνων φησὶ τῶν ἀφορισμένων ἐνιστώντων κατηγορίαν κατά τινος. ἀνάγνωθι οὖν τὸν ῥηθέντα κανόνα.

Κανὼν ρλʹ.

Ὅτι δοῦλοι καὶ ἀπελεύθεροι καὶ πάντα τὰ ἠτιμωμένα πρόσωπα, κατηγορεῖν οὐκ ὀφείλουσιν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πάντες οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ἴδιοι ἀπελεύθεροι, εἰς κατηγορίαν μὴ δεχθῶσι καὶ πάντες, οὓς πρὸς κατηγορητέα ἐγκλήματα οἱ δημόσιοι νόμοι οὐ προσδέχονται· πάντες ἔτι μὴν οἱ τοῖς τῆς ἀτιμίας σπίλοις ἐρραντισμένοι, τοῦτ' ἔστι μῖμοι, καὶ ὅσα τῇ αἰσχρότησιν ὑποβέβληνται πρόσωπα. αἱρετικοὶ ἔτι μὴν εἴτε Ἕλληνες εἴτε Ἰουδαῖοι· πλὴν ὅμως πᾶσιν οἷς ἡ τοιαύτη κατηγορία ἀρνεῖται, ἐν ταῖς ἰδίαις αἰτίαις, τὴν τοῦ κατηγορεῖν ἄδειαν μὴ ὀφείλειν ἀρνεῖσθαι.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ϛʹ. κανόνι τῆς δευτέρας συνόδου γεγραμμένων σαφηνίζεται. διαλαμβάνει γὰρ μὴ δύνασθαι δούλους καὶ ἀτίμους καὶ αἱρετικοὺς, καὶ πάντας ἁπλῶς οὓς καὶ οἱ νόμοι κωλύουσιν, ἐγκληματικὰ δικαστήρια ἐνιστᾶν, καὶ κατηγορεῖν ἱερωμένων, πλὴν φησὶν οἰκεῖον διαφέρον ἔχοντες, οὗτοι πάντες οὐ κωλυθήσονται κινεῖν ἐγκληματικὰ δικαστήρια κατὰ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν· ὥστε τὰ μὴ αὐτοῖς διαφέροντα ἐγκλήματα ἤγουν τὰ δημόσια, παρὰ παντὸς δὲ κινεῖσθαι δυνάμενα, οἱ τοιοῦτοι γυμνάζειν κεκώλυνται. καὶ σημείωσαι τοῦτο. ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπελευθέρων μέμνηται ὁ κανὼν, γίνωσκε ὅτι οἱ ἀπελεύθεροι, κατὰ ἄλλων μὲν, ἐγκληματικὸν δικαστήριον ἐνιστᾶν δύνανται· κατὰ δὲ τῶν ἐλευθερωσάντων αὐτοὺς τῶν καὶ λεγομένων πατρώνων, ἐνιστᾶν οὐ δύνανται.

CANON CXXIX.

Quòd qui communione moti ſunt, admitti non debent ad accuſationem. Placuit ergo omnibus: Quoniam ſuperioribus ſynodorum decretis, de perſonis clericorum, quæ non debent ad accuſationem admitti, definitum eſt: & non pertractatum eſt quænam perſonæ non admittantur, propterea hoc rectè ſtatuimus vt ad accuſationem non admittatur quiſquis poſtquam communione motus fuerit, in eadem eſt adhuc ſegregatione, ſiue ſit clericus, ſiue laicus, qui velit accuſare.

SCHOL. BALS. Sextus canon vniuerſalis ſextæ ſynodi. fuſiùs tractat quinam ſint admittẽdi ad accuſationem epiſcopi. Præſens enim canon dicit de ſolis ſegregatis accuſationem aduerſus aliquem inſtituentibus. Lege ergo dictum canonem.

CANON CXXX.

Quòd ſerui, & liberti, & omnes infames perſonæ accuſare non debent. Similiter placuit, vt omnes ſerui, & liberti proprij ad accuſationem non admittantur: & omnes quos ad accuſanda crimina leges ciuiles nõ admittunt: & omnes præterea infamiæ labe aſperſi, hoc eſt, mimi, & quæcunque perſonæ turpitudini ſunt obnoxiæ. Præterea hæretici, ſiue Iudæi, ſiue Græci. Sed tamen omnibus, quibus hæc negatur accuſatio, in propriis cauſis accuſandi facultas non negetur.

4. q. 1. c. Definimus cum rite.

1. q. 6. Omnibus.

SCHOL. BALS. Hic quoque canon ab iis quæ in vj. canone ſecundæ ſynodi ſcripta ſunt, declaratur. Tractat enim non poſſe ſeruos, & infames, & hæreticos, & omnes omnino quos leges prohibent, criminalia iudicia inſtituere, & ſacratos accuſare. Sed hi omnes, inquit, ſi habeant quod priuatim eorum interſit, non prohibebuntur criminale iudicium mouere aduerſus epiſcopos & clericos. Quamobrem crimina quæ ad ipſos non pertinent, ſeu publica, à quolibet autem moueri poſſunt, ij intentare prohibentur: & nota hoc. Quia autem etiam libertorum meminit canon, ſcias quòd liberti de his aduerſus alios quidem criminalia iudicia poſſunt intendere: aduerſus eos autem qui illos manumiſerunt, patronos ſcilicet, non poſſunt.

Et lege viij. ix. x. xj. cap. xxxiiij. titu. lx. libri, & intelliges quinam ij ſunt qui criminalia iudicia poſſunt mouere: & quomodo liberti de his aduerſus proprios patronos non agunt. Dicit enim: Præter prohibitos alij poſſunt publica mouere. Prohibentur autem aliqui propter naturam, vel ætatem, vt mulier & impubes. Alij, vt qui in armis militant. Alij, vt magiſtratus. Alij, vt infames, vel turpis lucri captatores, & qui accipiunt vt vel accuſent, vel non accuſent. Et duo accuſatores qui ſe aduerſus alios inſcripſerunt. Alij propter ſuam conditionem: vt liberti, aduerſus patronos: Alij propter calumniæ ſuſpicionem, vt qui falſum teſtimonium dixerunt. Alij propter paupertatem, vt qui non habent l. librarum facultates. Hi autem proprias iniurias & cognatorum cædem perſequi non vetantur. Filij autem, & liberti, à patre vel liberto poſſeſſione vi eiecti, non poſſunt de vi iudicium mouere: ſed agunt de recuperanda poſſeſſione. Nam & filius aduerſus matrem de ſuppoſito partu agit, non autem eam falſi accuſat. Mimos autem illos dicit, qui perſonas induunt, ſeruorum fortè, vel mulierum: non autem omnes Thymelicos. Illi enim qui tractant inſtrumenta muſica, bonæ ſunt exiſtimationis. Turpitudini autem ſunt obnoxiæ perſonæ ſecundùm canonem, lenones, qui meretricibus præſunt, & alij eiuſmodi. Infames autem ſunt cum aliis & qui pugnant cum beluis, qui mercedem accipiunt, vt pugnent cum beſtiis, & pro lucro vitam ſuam proiiciunt, non autem illi qui virtutis oſtentandæ gratia concertant cum beſtiis. Non enim actio, ſed animi inſtitutum punitur. Nam & ipſi reges pugnant cum beſtiis.

Canon CXXXI.

3. q. 1. c. Placuit.

Vt qui vnum crimen probare non poteſt, ad alterum non admittatur. Similiter placuit, vt quotteſcunque clerici ab accuſatoribus multa crimina obiecta fuerint, & vnum ex iis, de quo primùm actu n eſt, probari non potuerit, ad reliqua non admittantur.

A καὶ ἀνάγνωθι τὸ η΄. θ΄. ι΄. ια΄. κεφάλ. τοῦ λδ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου, καὶ μάθῃς τίνες εἰσὶν οἱ κωλυόμενοι κινεῖν ἐγκληματικὸν δικαστήριον· καὶ πῶς οἱ ἀπελεύθεροι περὶ τοιούτων κατὰ τῶν οἰκείων πατρώνων οὐκ ἐνάγουσι. Φασὶ γὰρ, χωρὶς τῶν κεκωλυμένων, οἱ ἄλλοι δύνανται κινεῖν τὰ δημόσια. κωλύονται δέ τινες διὰ φύσιν ἢ ἡλικίαν, ὡς γυνὴ καὶ ἄνηβος, καὶ ἄλλοι, ὡς ἐνόπλως στρατευόμενοι, ἄλλοι ὡς ἄρχοντες, ἄλλοι, ὡς ἄτιμοι ἢ αἰσχροκερδεῖς, καὶ λαμβάνοντες ἐπὶ τῷ κατηγορῆσαι ἢ μὴ κατηγορῆσαι. καὶ B οἱ δύο κατηγορίας καθ' ἑτέρων ἐγγραψάμενοι· ἄλλοι διὰ τὴν αἵρεσιν ὡς ἀπελεύθεροι τῶν πατρώνων· ἄλλοι δὲ ὑποψίαν συκοφαντίας, ὡς οἱ ψευδομαρτυρήσαντες· ἄλλοι διὰ πενίαν, ὡς μὴ ἔχοντες πεντήκοντα λιτρῶν οὐσίαν. οὗτοι δὲ πάντες ἐγκλήματα ἴδια καὶ φόνον συγγενῶν ἐκδικεῖν δύνανται. παῖδες δὲ καὶ ἀπελεύθεροι βιαίως νομῆς ἐκβληθέντες παρὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ πάτρωνος, τὸ μὲν ἔγκλημα τῆς βίας οὐ δύνανται κινεῖν· ἐπὶ δὲ τὸ ἀναλαβεῖν τὴν νομὴν, κινοῦσι. καὶ ὁ υἱὸς γὰρ κατὰ μη- C τρὸς περὶ ὑποβολιμαίου κινεῖ, διὰ τὸ μὴ χρῆναι αὐτὸν συγκληρονόμον, οὐ μὴν τὸ περὶ πλαστογραφίας. μίμους αὐτοὺς ἐκείνους λέγει, τοὺς προσωπεῖα ὑποδυομένους, δούλων τυχὸν ἢ καὶ γυναικῶν, καὶ μὴ πάντας τοὺς τῆς θυμέλης. ἐκεῖνοι γὰρ οἱ τὰ μουσικὰ ὄργανα μεταχειριζόμενοι ἔντιμοί εἰσιν. αἰσχρότησι δὲ ὑποβέβληνται κατὰ τὸν κανόνα, οἱ προαγωγοὶ, οἱ πορνείουσιν προϊστάμενοι, καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι. D ἄτιμοι δέ εἰσι σὺν ἄλλοις καὶ οἱ θηριόμαχοι οἱ μισθὸν λαμβάνοντες χάριν τοῦ πολεμῆσαι θηρίον, καὶ διὰ κέρδος τὴν οἰκείαν προδιδόντες ζωὴν, οὐ διὰ ἐπίδειξιν ἀνδρείας θηριομαχοῦντες. οὐ γὰρ ἡ πρᾶξις ἀλλὰ ἡ προαίρεσις ἐνταῦθα κολάζεται· ὅτι καὶ βασιλεῖς θηριομαχοῦσιν.

Κανὼν ρλα΄.

Ἵνα ὁ περὶ ἑνὸς ἐγκλήματος ἀποδεῖξαι μὴ δυνάμενος, πρὸς ἕτερον μὴ εἰσδεχθῇ. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁσακισδήποτε κληρικοῖς ἀπὸ κατηγόρων πολλὰ ἐγκλήματα ὑποβάλλωνται, καὶ ἐὰν ἐξ αὐτῶν περὶ οὗ πρῶτον ἐπεράχθη, ἀποδειχθῆναι οὐκ ἠδυνήθη, πρὸς τὰ λοιπὰ μετὰ ταῦτα μὴ προσδεχθῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἐνεστήσατό τις διάφορα ἐγκλήματα κατὰ ἱερωμένου, καὶ ἐγύμνασεν ἐκ τῶν πολλῶν ἕν· μὴ δυνηθεὶς δὲ τοῦτο ἀποδεῖξαι, ἐβούλετο γυμνάσαι τὰ λοιπά. φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὅτι ὁ τοιοῦτος ἀπαράδεκτός ἐστι ζητεῖν καταξετασθῆναί τι ἕτερον ἀφ' ὧν προέθετο. καὶ εἰκότως τοῦτο παρὰ τῶν πατέρων ὡρίσθη. ὁ γὰρ μὴ ἀποδείξας ὃ προέθετο πρῶτον ἔγκλημα, κἀντεῦθεν καταδικασθεὶς, ἢ ἔφθασε δοῦναι ἐγγραφάς· καὶ ὑφίσταται τὰ τῆς ταυτοπαθείας, ἤγουν ἀτιμοῦται, καὶ τὰ λοιπὰ πάσχει ὅσα ὁ κατηγορηθεὶς ἔμελλε παθεῖν. Εἰ δ' οὐ κατεδικάσθη, καὶ διὰ τοῦτο γυμνάζειν ἐγκληματικὸν δικαστήριον οὐ δύναται ἤδη ἀτιμωθείς· ἢ οὐκ ἔφθασε δοῦναι ἐγγραφάς, καὶ πάλιν ἀτιμοῦται ὡς συκοφάντης. πλὴν τοῦτό τι καὶ ὁ παρὼν κανὼν χώραν ἔχει, ὡς οἶμαι, ὅταν ὁ δικάζων ἀποφήνηται κατὰ συκοφαντίαν προτεθῆναι περὶ τοῦ καταδικασθέντος τὸ πρώτως λαληθὲν ἔγκλημα. Εἰ γὰρ διαγνωσθῇ ὅτι οὐκ ἀπεδείχθη, ἐπεὶ οὐκ ἀτιμοῦται ὁ καταδικασθεὶς, καλῶς ἵνα γυμνάσῃ καὶ ἕτερον ἔγκλημα ἀφ' ὧν προέθετο. καὶ ἀνάγνωθι κεφάλ. ι'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, λέγον, κατὰ τρεῖς τρόπους ἡ συκοφαντία γίνεται, καὶ τριπλῆ ἡ ἐπεξέλευσις. ἢ γὰρ συκοφαντεῖ τις ὡς πλαστῶς κατηγορῶν, ἢ προδότης τῆς ἰδίας ὑποθέσεως γίνεται τὰ ἀληθῆ ἐγκλήματα κρύπτων, ἢ φυγοδικεῖ τελείως ἀναχωρῶν τῆς κατηγορίας· οὐ πάντως δὲ συκοφάντης ἐστὶν ὁ μὴ ἀποδεικνὺς ὅπερ κατηγόρησεν, ἀλλ' ἐν τῇ κρίσει τοῦ δικαστοῦ ἐστὶ μετὰ τὸ ἐλευθερῶσαι τὸν κατηγορούμενον, ζητῆσαι περὶ τούτου. καὶ εἰ μὲν εἴπῃ, οὐκ ἀπέδειξας, ἐφείσατο αὐτοῦ. Εἰ δὲ εἴπῃ, ἐσυκοφάντησας, κατεδίκασεν αὐτὸν κἂν μηδὲν εἴπῃ περὶ τῆς ποινῆς. ἐπακολουθεῖ γάρ· ἡ μὲν γὰρ τῆς ὑποθέσεως ζήτησις ἐπιτέτραπται τῷ δικαστῇ, οὐ μὴν ἡ τοῦ νόμου ἐπεξέλευσις. Εἰ δὲ εἴπῃ, προπετῶς ἐκίνησας, τουτέστιν οὐκ ἀπέδειξας, οὐ ποιεῖ αὐτὸν συκοφάντην, οὐδὲ ποινὴν ὑφίσταται.

A Schol. Bals. Aduerſus ſacratum quempiam diuerſa quis crimina intendit: & ex multis vnum tractandum ſuſcepit. Cùm hoc autem probare non potuiſſet, voluit reliqua quoque adgredi. Dicit ergo canon eum non eſſe admittendũ, dum vult de alio quæri quàm eorum quæ propoſuit. Et hoc meritò à patribus definitum eſt. Qui enim primum propoſitum crimen non probauit, & ex eo ipſo eſt condemnatus: vel dedit priùs inſcriptionem: & lege talionis punitur, ſcilicet fit infamis: & B reliqua patitur, quæ qui accuſatus eſt, erat paſſurus. Sin autem eſt condemnatus, criminale propterea iudicium mouere non poteſt, vt qui ſit infamis: vel priùs inſcriptionem non dedit: & rurſus fit infamis vt calumniator. Sed præſens quidẽ canon tunc locum habet, vt exiſtimo, quãdo iudex pronũciarit, crimen de quo priùs actum eſt, fuiſſe à condemnato ſycophanticè obiectum. Si enim prolatum fuerit non eſſe probatum, quia condemnatus non fit infamis, rectè alterum quoque crimen eo- C rum quæ obiecit, perſequetur. Lege cap. x. primi tit. lx. libri, quod dicit: Tribus modis fit calumnia, & tripliciter fit perſecutio. Vel calumniatur quiſpiam vt fictè accuſans: vel fit ſuæ cauſæ proditor, vera crimina occultans: vel iudicium perfectè deſerit ab accuſatione deſiſtens. Non eſt autem omnino calumniator, qui non probat quod intendit: ſed eſt in poteſtate iudicis, poſtquam reum abſoluerit, de eo quærere. Et ſi dixerit quidem, Non probaſti, ei pepercit. Si autem dixit, D ἐσυκοφάντησας, ſeu calumniatus es, eum condemnauit, etiam ſi de pœna nihil dixerit. Sequitur enim, Cauſæ enim inquiſitio, non legis tranſgreſſio, iudici permiſſa eſt. Sin autem dixerit, temere vel leuiter feciſti, hoc eſt, non probaſti, nõ facit ipſum calumniatorem, nec is pœnam ſubit.

Κανὼν ρλβ'.

Τίνας δεῖ προσδέχεσθαι εἰς μαρτυρίαν.

Μάρτυρας δὲ εἰς μαρτυρίαν μὴ εἰσδέχεσθαι, τοὺς μηδὲ πρὸς κατηγορίαν εἰσδεχθῆναι

Canon CXXXII.

Quos oportet ad teſtimonium admittere.

Teſtes autem ad teſtimonium non admittendos, quos nec ad accuſationem admitti 4.q.2. Teſtes autem ad teſtimonium,

præceptum eſt, vel prætereà quos ipſe accuſator è domo propria produxerit. Teſtimonium autem intra quatuordecim annorum ætatem non admittatur.

SCHOL. BALS. Poſtquam ſynodus dixit de accuſatoribus, nunc etiam de teſtibus ſtatuit, & dicit, eos qui aduerſus ſacratos ferre volunt teſtimonium in cauſis criminalibus, tales eſſe debere quales etiam canones ad accuſationem admittunt. Eos autem qui non admittuntur ad accuſationem, nec ad teſtimonium admitti. Ad hæc domeſticos quoque teſtes canon reprobat. Similiter & impuberes, qui ſunt ſcilicet xiiij. annis minores. Ac canon quidem hos & ſolos non eſſe ad teſtimonium admittendos dicit. Primus autem titulus xxj. lib. Imperial. multos quoque alios à criminalis iudicij teſtimonio repellit. Et lege eum titulum. Domeſtici autem teſtes accuſatoris dicuntur, omnes qui cum eo habitant, & quibus ipſe poteſt imperare. Dicit enim vj. caput primi titu & lib. Non eſt teſtis fide dignus, cui ego poſſum in accuſando imperare: & cap. xxiiij. Accuſator teſtes domeſticos non poteſt producere. Et cap. xxvij. Domeſtica teſtimonia reprobantur. Et thema ij. xj. cap. lj. tit. lx. lib. quod dicit, Furta domeſtica ſi ſint vilia, non ſunt in publicam quæſtionem referenda. Sunt autem domeſtica, quæ ſerui faciunt dominis, & liberti patronis, mercenarij iis qui conduxerunt, apud eos degentes. Cùm autem præſens canon dicat, eos qui ſunt xiiij. annis minores, non dicere teſtimonium, ſed eos qui ſunt vltra illam ætatem: & vigeſimum caput primi tituli xxj. lib. dicat expreſsè, Non poteſt accuſator vocare in teſtimonium eum qui publicè accuſatur, nec eum qui eſt minor viginti annis, rogauerit quiſpiam quid ſit ſequendum: & mihi videtur lex eſſe magis ſequenda. In teſtimonium enim cauſæ criminalis, qui minor eſt xx. annis, licèt ſit maior xiiij. annis, non erit admittendus, vt qui nec firmum iudicium, nec adhuc conſtantem prudentiam habeat. Eſt autem lex multo canone poſterior,

A παραγγελθέντας, ἢ ἔτι μὴν οὓς αὐτὸς ὁ κατήγορος ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου προσκομίσει. μαρτυρία δὲ ἐντὸς χρόνου ἐνιαυτῶν δεκατεσσάρων μὴ προσδεχθείη.

Ἑρμηνεία.

Εἰπόντες οἱ τῆς συνόδου περὶ τῶν κατηγόρων, νῦν καὶ περὶ μαρτύρων διατάττονται· καὶ φασὶ τοὺς θέλοντας καταμαρτυρεῖν ἱερωμένων, χάριν ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων, τοιούτους εἶναι, οἵους καὶ πρὸς κατηγορίαν οἱ κανόνες παραδέχονται. τοὺς δὲ μὴ παραδεχομένους εἰς κατηγορίαν, μηδὲ εἰς μαρτυρίαν παραδέχεσθαι. B πρὸς τούτοις καὶ τοὺς οἰκειακοὺς μάρτυρας ἀποδοκιμάζει ὁ κανών. ὡσαύτως καὶ τοὺς ἀνήβους ἥττονας δηλονότι τῶν ιδ΄. ἐνιαυτῶν. καὶ ὁ μὲν κανὼν τούτους καὶ μόνους ἀπαραδέκτους πρὸς μαρτυρίαν εἶναι φησίν. ὁ δὲ α΄. τίτλος τοῦ κα΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ἑτέρους διαφόρους εἰς μαρτυρίαν ἐγκληματικοῦ δικαστηρίου ἀποπέμπεται. καὶ ἀνάγνωθι τὸν τοιοῦτον τίτλον. ἐκ τοῦ οἴκου δὲ τοῦ κατηγόρου λογίζονται μάρτυρες, οἱ συνοικοῦντες αὐτῷ πάντες, καὶ οἱ κελεύεσθαι παρὰ τούτου δυνάμενοι. φησὶ γὰρ τὸ ϛ΄. κεφ. τοῦ α΄. C τίτλου τοῦ κα΄. βιβλίου, οὐκ ἔστιν ἀξιόπιστος μάρτυς ὁ κελεύεσθαι δυνάμενος παρ' ἐμοῦ ἐπὶ τῷ μαρτυρῆσαι. καὶ κεφάλ. κδ΄. ὁ κατήγορος οἰκειακοὺς μάρτυρας οὐ δύναται προάγειν, καὶ κεφάλ. κζ΄. αἱ οἰκειακαὶ μαρτυρίαι ἀποδοκιμάζονται. καὶ θέμα β΄. τοῦ ια΄. κεφαλ. τοῦ να΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου, τὰς οἰκειακὰς κλοπὰς εὐτελεῖς οὔσας οὐ δεῖ φέρειν εἰς δημοσίαν ἐξέτασιν. οἰκειακαὶ δέ εἰσιν ἃς δοῦλοι ποιοῦσι δεσπότῃ, καὶ ἀπελεύθεροι τοῖς πάτρωσι, καὶ μίσθιοι τοῖς μισθωσαμένοις παρ' αὐτοῖς διάγοντες. D τοῦ δὲ παρόντος κανόνος λέγοντος τοὺς ἥττονας τῶν ιδ΄. ἐνιαυτῶν μὴ μαρτυρεῖν, ἀλλὰ τοὺς ἐπέκεινα τούτου τοῦ χρόνου καὶ τοῦ κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ κα΄. βιβλίου λέγοντος οὕτω ῥητῶς, ὁ κατήγορος οὐ δύναται καλεῖν εἰς μαρτυρίαν τὸν δημοσίως κατηγορούμενον, οὔτε τὸν ἥττονα τῶν εἴκοσι ἐτῶν, ἐρωτήσει τις τίνι προσέχειν ὀφείλομεν. καὶ δοκεῖ μοι μᾶλλον τῷ νόμῳ. εἰς γὰρ μαρτυρίαν ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως ὁ ἥττων τῶν εἴκοσι ἐνιαυτῶν καὶ ἐπέκεινα τῶν ιδ΄. χρόνων ὑπάρχων, οὐκ ἔστι παράδεκτος· ὡς μηδὲ βεβηκὸς φρόνημα. ἔστι δὲ καὶ ὁ νόμος κατὰ πολὺ μεταγενέστερος τοῦ κανόνος.

διὰ τὸ μετὰ χρόνους πολλοὺς τῆς παρούσης συνόδου διελθεῖν ταῦτα εἰς τὴν τῶν βασιλικῶν ἀνακάθαρσιν. ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα οε΄.

Κανὼν ρλγ΄.

Περὶ ἐπισκόπου τοῦ ἀπὸ κοινωνίας ποιοῦντος τὸν αὐτῷ μόνῳ τὸ ἴδιον ἔγκλημα ὁμολογήσαντα. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐάν ποτε ἐπίσκοπος λέγῃ τινὰ αὐτῷ μόνῳ τὸ ἴδιον ἔγκλημα ὁμολογῆσαι, καὶ ἐκεῖνος ἀρνεῖται, μὴ λογίσηται ὁ ἐπίσκοπος εἰς ἰδίαν ὕβριν συντείνειν, ὅτι αὐτὸς μόνος οὐ πιστεύεται. Εἰ καὶ τῷ σκανδαλισμῷ τῆς ἰδίας συνειδήσεως λέγει μὴ θέλειν ἑαυτὸν κοινωνεῖν τῷ ἀρνουμένῳ.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικέ τις λαϊκὸς ἢ καὶ κληρικὸς ἐξωμολογήσατο τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ περί τινος ὑπ' αὐτοῦ παραχθέντος ἁμαρτήματος. καὶ λαληθείσης τῆς ὑποθέσεως ἐπὶ κοινοῦ, ὁ μὲν τὴν ἐξομολόγησιν ποιησάμενος ἠρνεῖτο τὸ ἔγκλημα· ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἤλεγχε τοῦτον. διὸ καὶ ἤθελε τὸν ἐξομολογησάμενον τιμωρηθῆναι ὡς ὑβριστὴν αὐτοῦ, διὰ τὸ μὴ κατανεύειν εἰς τὰ λεγόμενα παρὰ τούτου. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὅτι οὐκ ἔστιν ὕβρις τοῦ ἐπισκόπου τὸ μὴ πιστεύεσθαι αὐτὸν καὶ μόνον λέγοντα καταθέσθαι ἐπ' αὐτῷ τὸ ἔγκλημα τὸν κατηγορούμενον. κἂν λέγῃ ὁ ἐπίσκοπος ὅτι οὐ θέλω προσδέξασθαι αὐτὸν εἰς κοινωνίαν, σκανδαλιζομένης ἐπ' αὐτῷ τῆς συνειδήσεώς μου διὰ τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ ἁμαρτήματος. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ κανόνος ἀπαράδεκτον λογιζομένου τὴν τοῦ ἐπισκόπου μαρτυρίαν ὡς ἀνθρώπου ἑνὸς, κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα, ἑνὸς μαρτυρία οὐκ ἔστι δεκτὴ κἂν συγκλητικὴ ἐστὶν, ἀκουσθήσεται ὁ ἐπίσκοπος ὡς εὐλόγως μὴ συγκοινωνῶν τῷ κατηγορουμένῳ διὰ τὴν ἐξομολόγησιν ἢ οὔ; Λύσις. ἐμοὶ δοκεῖ ὡς κἂν τῇ ἀληθείᾳ ἐξωμολογήσατο ὁ κατηγορούμενος, ἀπὸ μόνου τούτου οὐ δυνήσεται αὐτὸν χωρίσαι τῆς κοινωνίας ὁ ἐπίσκοπος ὡς μηδὲ καταδικασθέντα. Εἰ δὲ τοῦτο ποιήσει, ὡς ἀναλόγως χωρίσας τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς πνευματικῆς κοινωνίας, χωρισθήσεται καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ μείζονος ἀρχιερέως, τοῦ ἐξομολογησαμένου λυομένου. σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα διὰ τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς δεχομένους ἀνθρώπων λογισμοὺς μοναχοὺς, καὶ μαρτυροῦντας κατὰ τῶν λεγομένων ποιῆσαι πρὸς αὐτοὺς ἐξομολόγησιν τοῦ ἁμαρτήματος.

A eo quòd poſt multa tempora præſentis ſynodi id in Imperialium repurgationem ſuſceptum ſit. Lego ſanctorum Apoſtolorum ſeptuageſimum tertium canonem.

Canon CXXXIII.

De epiſcopo, qui eum à communione remouit, qui ſibi ſoli proprium crimen confeſſus eſt. Similiter placuit vt ſi epiſcopus dicat aliquem ſibi ſoli proprium crimen eſſe confeſſum, & ille negat, ne exiſtimet epiſcopus id ad ſuam iniuriam pertinere, quòd ei ſoli fides non habetur: etiamſi propriæ conſcientiæ ſcrupulo dicat ſe nolle ei qui negat, communicare. 6. q. 2. Placuit.

B Schol. Bals. Vt eſt veriſimile, quidam laicus, vel clericus, proprio epiſcopo confeſſus eſt de aliquo à ſe commiſſo peccato: & cùm cauſa publicè acta eſſet, qui confeſſionem quidem fecerat, crimen inficiabatur: epiſcopus autẽ eum redarguebat. Et ideo volebat eum qui cõfeſſus fuerit, puniri, tanquam qui ipsũ iniuria affeciſſet, eo quòd nõ annueret iis quæ ab ipſo dicebãtur. Dicit ergo canon epiſcopũ iniuria non affici, ſi ei non credatur dicenti eum qui accuſatur, crimen ei ſoli depoſuiſſe: etiam ſi dicat epiſcopus, nolo C eum ad communionem admittere, cùm mea in eo conſcientia offendatur, propterea quòd crimen cõfeſſus eſt. Interrogabit autem quiſpiam, cùm canon non eſſe admittendum ducat epiſcopi teſtimonium, tanquã vnius hominis, ſecũdùm legem quæ dicit, Non eſt vnius admittendum teſtimonium, etiamſi ſit ſenator: auditur ne epiſcopus, tanquam ei qui accuſatur, rectè non communicans, propter confeſſionem, an non? Solutio. Mihi videtur, quòd etiamſi re vera confeſſus eſt qui accuſatur, ex eo D ſolo non poterit epiſcopus eum à communione ſeparare, vt qui non ſit condemnatus. Si autem hoc fecerit, vt qui ſine ratione hominem à ſpiritali cõmunione ſeparauerit, ſeparabitur & ipſe à maiori antiſtite, eo qui confeſſus eſt, abſoluto. Nota ergo præſentem canonem, propter epiſcopos & monachos, qui peccatorum hominum ſupputationes audiunt, & teſtimonium ferunt aduerſus eos qui dicuntur feciſſe apud eos confeſſionem criminis.

Quòd autem eſt iniuſtum vnius teſtimonium, lege etiam lxxv. canonem ſanctorum Apoſtolorum. Sanctiſſimus quidem certè patriarcha dominus Lucas excommunicationis pœnæ ſubiecit monaſterij gerotrophij præfectum, qui fuerat archiepiſcopus Heracleæ, quòd tale teſtimonium tuliſſet aduerſus ſuum ſpiritalem filium.

Canon CXXXIIII.

Ne epiſcopus temere quempiam priuet communione. Quandiu ſegregato non communicat proprius epiſcopus, eidem epiſcopo alij non communicabunt epiſcopi, vt magis caueat epiſcopus, ne aduerſus aliquem dicat id quod documentis probare apud alios non poteſt.

Schol. Bals. Quod ſuperior canon prætermiſerat, hic in apertum protulit. Id autem erat, Si noluit epiſcopus ei communicare qui à ſe ſegregatus eſt, vt qui ipſi aliquod crimen dixerit: quid ei fiet epiſcopo qui iniuria ante condemnationem hominem ſegregauit? Dicit ergo quòd ſi aliquem iniuria ſegregauit, quandiu ei qui ſegregatus eſt, non communicat, nec illi qui ſegregauit ſcilicet, alij communicabunt epiſcopi. Subiungit etiam cauſam, ne præcipites ſint & inconſiderati in accuſatione, & infligenda ſegregatione: & ne dicant aduerſus aliquos, quæ probare non poſſunt: & à præſenti quidem canone ſic punitur epiſcopus, qui iniuſtè ſegregauit. Ego autem exiſtimo quòd is epiſcopus, non ſolùm ſic punietur: ſed & dicta ſegregatione maiori antiſtiti expoſita, is quidem qui eſt ſegregatus, à ſegregatione ſoluetur: qui autem ſegregauit, punietur ſecundùm Iuſtiniani nouellam, ſeu ſecundùm xxiiij. cap. primi tituli tertij libri: quod etiam in diuerſis canonibus ſitum eſt, & ſecũdùm tertium canonem ſeptimæ ſynodi. Et lege hunc canonem, & nouellam ſitam in eius interpretatione: & xiiij. can. Sard. ſynodi.

Canon CXXXV.

Aurelius epiſcopus dixit, Secundùm ea, quæ totius ſynodi congregatæ, meaque mediocritatis ſententia definita ſunt, placet

A ὅτι δὲ ἄδεκτός ἐστιν ἡ τοῦ ἑνὸς μαρτυρία, ἀνάγνωθι καὶ τὸν οε΄. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων. ὁ μέντοι ἁγιώτατος πατριάρχης κυρὸς Λουκᾶς ἐπιτιμίῳ ἀλειτουργησίας καθυπέβαλε τὸν καθηγούμενον τῆς μονῆς τοῦ γηροτρόφου τὸν γεγονότα ἀρχιεπίσκοπον Ἡρακλείας τοιοῦτον τι μαρτυρήσαντα κατὰ πνευματικοῦ παιδὸς αὐτοῦ.

Κανὼν ρλδ΄.

Ἵνα μὴ, ὡς ἔτυχεν, τινα στερήσῃ τῆς κοινωνίας ἐπίσκοπος. Ἐφ᾽ ὅσον τῷ ἀφωρισμένῳ
B μὴ κοινωνεῖ ὁ ἴδιος ἐπίσκοπος, τῷ αὐτῷ ἐπισκόπῳ ἄλλοι μὴ συγκοινωνήσουσιν ἐπίσκοποι. ὥστε μᾶλλον παραφυλάττεσθαι τὸν ἐπίσκοπον μὴ λέγειν κατά τινος, ὅπερ ἀποδείξεσιν μὴ ἐλέγξαι παρ᾽ ἑτέροις.

Ἑρμηνεία.

Ὃ παρεσιώπησεν ὁ ἀνώτερος κανὼν, τοῦτο παρήνεγκεν εἰς φανερόν. ὃ δὲ ἦν τὸ, ἐὰν μὴ θελήσῃ ὁ ἐπίσκοπος κοινωνῆσαι τῷ παρ᾽ αὐτοῦ ἀφορισθέντι, ὡς ἔγκλημά τι αὐτῷ ἐξαγορεύσαντι, τί ἐπὶ τῷ τοιούτῳ ἐπισκόπῳ γενήσεται ἀλόγως ἀφορίσαντι καὶ πρὸ καταδίκης τὸν ἄνθρω-
C πον; φησὶ γοῦν ὅτι ἐὰν ἀφορίσῃ τινὰ ἀλόγως, ἐφ᾽ ὅσον χρόνον ἐκεῖνος οὐ κοινωνεῖ τῷ ἀφορισθέντι, μηδὲ ἐκείνῳ τῷ ἀφορίσαντι δηλαδὴ κοινωνήσουσιν οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι. ἐπάγει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν, ἵνα μὴ ταχεῖς καὶ ἀπερίσκεπτοι ὦσι πρὸς κατηγορίας καὶ πρὸς ἀφορισμὸν, καὶ μὴ κατά τινα λέγωσιν ἃ ἐλέγξαι οὐ δύνανται. καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος, οὕτω κολάζεται ὁ ἀλόγως ἀφορίσας ἐπίσκοπος. ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀλόγου τούτου ἀφορισμοῦ
D λαληθέντος παρὰ μείζονι ἀρχιερεῖ, ὁ μὲν ἀφορισθεὶς λυθήσεται τοῦ ἀφορισμοῦ· ὁ δὲ ἀφορίσας τιμωρηθήσεται κατὰ τὴν Ἰουστινιανείου νεαρὰν, ἤτοι κατὰ τὸ κδ΄. κεφάλ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ γ΄. βιβλίου, ὃ καὶ ἐν διαφόροις κανόσι κατεστρώθη, καὶ κατὰ τὸν δ΄. κανόνα τῆς ζ΄. συνόδου· καὶ ἀνάγνωθι τὸν τοιοῦτον κανόνα καὶ τὴν νεαρὰν καταστρωθεῖσαν εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ, καὶ τὸν ιδ΄. κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου.

Κανὼν ρλε΄.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· κατὰ τὰ ὁρισθέντα τῇ γνώμῃ πάσης τῆς συναθροισθείσης συνόδου, καὶ τῆς ἐμῆς μετριότητος, ἀρέσκει

πάντων τῶν πραγμάτων τοῦ προδηλωθέντος ὁλοτελοῦς τίτλου ποιῆσαι τὸ συμπέρασμα, καὶ τὴν συζήτησιν τῆς διατυπώσεως τῆς παρούσης ἡμέρας τὰ ἐκκλησιαστικὰ πεπραγμένα ἀναδέξωνται· ἅ τινα δὲ ἀκμὴν οὐκ ἐπεξεργάσθησαν, τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ διὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Φαυστίνου τοῦ ἐπισκόπου, Φιλίππου καὶ Ασέλλου τῶν πρεσβυτέρων, τῷ προσκυνητῷ ἀδελφῷ καὶ συνεπισκόπῳ ἡμῶν Βονιφατίῳ ἀντιγράψομεν. καὶ ὑπέγραψαν· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τοῖς παροῦσι τῶν ὅρων πεπραγμένοις τοῖς παρ' ἡμῖν ἐχομένοις ὑπέγραψα· Βαλεντῖνος τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπος τῆς Νουμιδικῆς χώρας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα· Φαυστῖνος ἐπίσκοπος τῆς Ποτεντίνης ἐκκλησίας, ἐπαρχίας Πικένου, τοποτηρητὴς τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Αρχεται ἡ ἀπὸ πάσης τῆς ἐν Αφρικῇ συνόδου πρὸς Βονιφάτιον τὸν τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον, διὰ Φαυστίνου ἐπισκόπου, Φιλίππου καὶ Ασέλλου πρεσβυτέρου, τῶν τοποτηρητῶν τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἀποσταλεῖσα ἐπιστολή. Δεσπότῃ μακαριωτάτῳ, καὶ τιμιωτάτῳ ἀδελφῷ Βονιφατίῳ, Αὐρήλιος, Βαλεντῖνος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ παραγενόμενοι τὸν ἀριθμὸν διακόσιοι δεκαεπτὰ ἐκ πάσης τῆς ἐν Αφρικῇ συνόδου· Επειδὴ τῷ κυρίῳ ἤρεσεν, ἵνα περὶ ὧν ἅμα ἡμῖν διεπράξαντο οἱ ἁγιώτατοι ἀδελφοὶ ἡμῶν, Φαυστῖνος ὁ συνεπίσκοπος, καὶ οἱ συμπρεσβύτεροι Φίλιππος καὶ Ασελλος, μὴ, τῷ τῆς μακαρίας μνήμης Ζωσίμῳ τῷ ἐπισκόπῳ, ἀφ' οὗ πρὸς ἡμᾶς γράμματα καὶ ἐντολὰς ἤγαγον, ἀλλὰ τῇ ὑμετέρᾳ τιμιότητι εἰς τὸν ἐκείνου τόπον θεόθεν καταστασθείσῃ ἡ ἡμετέρα βραχύτης ἀντιγράψῃ, τὰ τῇ ἑκατέρων ἡμῶν ὁμονοίᾳ περατωθέντα ὀφείλομεν διὰ βραχέων ἐμφανῆ καταστῆσαι, οὐ μὴν τὰ τοῖς ἐκτεταμένοις τῶν πεπραγμένων κυλίσμασι κατεχόμενα· ἐν οἷς σωζομένης μὲν τῆς ἀγάπης, οὐ χωρὶς δὲ μικροῦ τῆς ἀμφισβητήσεως καμάτου παρειλκύσαμεν, σκεπτόμενοι τὰ εἰς τὸ πρᾶγμα συντείνοντα, τοῖς πεπραγμένοις ἐνθεῖναι. κἀκεῖνος γὰρ, εἰ ἔτι ἦν ἐν τῷ σώματι τούτῳ, χαριεστέρως ἐδέχετο ὅπερ ἔβλεπεν εἰρηνικωτέρως περατωθὲν, κύριε ἀδελφέ. Απιάριος ὁ πρεσβύτερος, οὗ τινος καὶ περὶ τῆς χειροτονίας καὶ τῆς ἀκοινωνησίας καὶ προσκλήσεως ἀνεφύη, οὐ μόνον τῇ ἐν Σίκῃ, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐν πάσῃ τῇ Αφρικῇ ἐκκλησίᾳ, οὐ μικρὸν σκάνδαλον, περὶ πάντων ὧν ἐπλανήθη, συγγνώμην αἰτήσας, τῇ κοινωνίᾳ ἀποκατέστη. πρῶτος γὰρ ὁ συνεπίσκοπος ἡμῶν Ουρβανὸς ὁ τῆς Σίκης,

A *omnium rerum priùs declarati perfecti tituli facere concluſionem, & præſentis diei conſtitutionis tractatum acta præſentia ſuſcipiant. Quæ autem nondum ſunt pertractata, die ſequenti per fratres noſtros, Fauſtinum epiſcopum, Philippum, & Aſellum presbyteros venerando fratri & coepiſcopo noſtro Bonifacio reſcribemus. Et ſubſcripſerunt: Præſentibus decretorum actis à nobis ſuſceptis ſubſcripſi, Valentinus epiſcopus primæ cathedræ Numidicæ regionis præſentibus actis ſubſcripſi. Fauſtinus epiſcopus Potentianæ eccleſiæ, prouinciæ Piceni, legatus Romanæ eccleſiæ, præſenti-* B *bus actis ſubſcripſi: & deinceps omnium qui conuenerunt epiſcoporum ſubſcriptiones. Incipit ab vniuerſa Africana ſynodo ad Bonifacium Romanorum epiſcopum, per Fauſtinum epiſcopum, Philippum & Aſellum presbyteros, Romanæ eccleſiæ legatos miſſa epiſtola, Domino beatiſſimo & venerabiliſſimo fratri Bonifacio Aurelius Valentinus primæ ſedis Numidicæ prouinciæ, & reliqui qui adfuerunt numero ccxvij. ex vniuerſa Africana ſynodo. Quoniam Deo placuit, vt de iis quæ nobiſcum peregerunt ſanctiſſimi fratres noſtri, Fauſtinus coepiſcopus, Philippus, & Aſellus, non,* C *beatæ memoriæ Zoſimo epiſcopo, à quo ad nos literas & mandata attulerunt, ſed veſtræ venerationi, quæ in illius locum diuinitus conſtituta eſt, noſtra breuitas reſcribat, quæ vtrorumque noſtrûm concordia finita ſunt, debemus ea paucis clara reddere: ſed non ea quæ prolixis actorum inuolucris detinentur, quæ ſeruata quidem charitate, ſed non ſine magno dubitationis labore deduximus, hoc agentes vt quæ ad rem conferunt, actis inferantur. Ille enim, ſi adhuc eſſet in corpore, lubenter acciperet quod pacificè finitum videret, domine frater. Apiarius pre-* D *ſbyter, de cuius ordinatione & excommunicatione & appellatione exortum eſt, non ſolùm Sicæ, ſed & in vniuerſa Africana eccleſia non paruum ſcandalum, de omnibus, in quibus errauit, petita venia, communioni reſtitutus eſt. Primus enim coëpiſcopus noſter Vrbanus Sicæ,*

quicquid erat à ſe corrigendũ, ſine dubitatione correxit. Et quia eccleſiaſticæ paci & quieti, non ſolùm in præſentia, ſed in futurum etiam tempus prouidendum eſt, quoniam multa eiuſmodi præceſſerunt: vt à ſimilibus, vel etiam grauioribus, in poſterum caueamus, placuit, vt Sicenſi eccleſia moueatur Apiarius, ei ſcilicet ſeruato gradus ſui honore: & accipiens epiſtolam, vbicunque alibi voluerit, & potuerit, presbyteri officium obeat & ſacra celebret. Quod quidem ipſi Apiario, cùm id propriis literis petiuiſſet, abſque vlla difficultate conceſſimus. Antequam autem cauſa ipſa tali fini traderetur, inter alia quæ aſſiduis diſceptationibus verſabamus, cùm ipſa ratio poſtularet, vt à fratribus noſtris, Fauſtino coepiſcopo noſtro, & Aſello, & Philippo, presbyteris peteremus, vt eccleſiaſticis actis afferrẽt, ſi quid eis eſſet commiſſum, quod vnà nobiſcum eſſet agendum, nonnulla quidem ſine ſcriptis verbis perſecuti ſunt. Cùm nos autem poſtulaſſemus commonitorium, quod ab eis in ſcriptis proferebatur, id produxerũt, quod à nobis lectum, actis præterea inſertũ eſt, quæ etiam ad vos per eos in præſentia feruntur: in quo quatuor ab eis nobiſcũ agenda inſerta erant. Vnum de appellationibus epiſcoporũ ad Romanæ eccleſiæ ſacerdotem. Secundum, ne epiſcopi ad comitatum temere nauigarẽt. Tertium autem vt presbyterorum & diaconorum cauſæ à finitimis epiſcopis examinentur, ſi à propriis temere communione moti fuerint. Quartum de Vrbano epiſcopo excommunicando, vel Romam citando, niſi quæ corrigi oportet, corrigat. Ex quibus omnibus de primo & tertio, id eſt, vt liceat epiſcopis Romam appellare, & vt cauſæ clericorum ab ipſarum prouinciarum epiſcopis finiantur, anno præcedente noſtris quoque literis eidem venerandæ memoriæ Zoſimo oſtendere ſtuduimus, vt ea ſine vlla illius iniuria aliquantiſper ſeruaremus, donec Nicenæ ſynodi decretorum facta eſſet inquiſitio. Et nunc à tua ſanctitate petimus, vt quemodo ea à patribus Nicææ facta ſũt, ſic ea à nobis ſeruari:

Concil. Sard. can. 7. & 2. q. 6. Si quis epiſcopus accuſatus.

ὅσον ἦν ἐν αὐτῷ διορθωτέον, ἀναμφιβόλως διωρθώσατο. ἐπεὶ δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας οὐ μόνον πρὸς τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἔδει πρόνοιαν ποιήσασθαι, ὅτι πολλὰ τοιαῦτα προηγήσαντο, ὅπως ἀπὸ τῶν ὁμοίων ἢ καὶ βαρυτέρων τὸ μετὰ ταῦτα παραφυλαξώμεθα· ἤρεσεν ἡμῖν ἵνα ἐκ τῆς ἐν Σίκη ἐκκλησίας ἀποκινηθῇ ὁ πρεσβύτερος Απιάριος, φυλαττομένης αὐτῷ δηλονότι τῆς τιμῆς τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ· καὶ λαμβάνων ἐπιστολὴν, ὁπουδήποτε ἀλλαχοῦ βουληθείη καὶ δυνηθείη, τὸ καθῆκον τοῦ πρεσβυτερίου λειτουργήσῃ. ὅπερ τῷ αὐτῷ Απιαρίῳ δι' οἰκείων γραμμάτων αἰτήσαντι χωρίς τινος δυσχερείας συνεχωρήσαμεν. πρὸ τοῦ δὲ ἡ αἰτία αὐτὴ τῷ τοιούτῳ πέρατι παραδοθῇ, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἅ τινα διηνεκέσιν διαγνώσεσιν ἀνεστρεφόμεθα, αὐτοῦ τοῦ λόγου ἀπαιτήσαντος, ὥστε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις ζητῆσαι ἡμᾶς παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Φαυστίνου τοῦ συνεπισκόπου, καὶ Φιλίππου καὶ Ασέλλου τῶν συμπρεσβυτέρων, ἵνα προσενέγκωσιν εἴ τι δήποτε ἦν αὐτοῖς ἅμα ἡμῖν πρακτέον ἐπιτραπὲν, τινὰ μὲν ἀγράφως διαλόγων ἐπεξειργάσαντο· ἡμῶν δὲ ἀπαιτησάντων ὅπερ ἐπεφέροντο ἔγγραφον κομμονιτώριον, τοῦτο προήγαγον· ὅπερ ἀναγνωσθὲν παρ' ἡμῶν, τοῖς πεπραγμένοις ἔτι μὴν ἐνετάγη τοῖς καὶ πρὸς ὑμᾶς δι' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος φερομένοις. ἐν ᾧ τέσσαρα αὐτοῖς τινὰ ἅμα ἡμῖν πρακτέα ἐνετάλησαν· ἓν, περὶ ἐγκλήτων ἐπισκόπων πρὸς τὸν τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας ἱερέα. δεύτερον, ἵνα ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον ἐπίσκοποι ὡς ἔτυχεν μὴ πλεύσωσι· τρίτον, περὶ τοῦ, τὰς αἰτίας τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ζητεῖσθαι παρὰ τοῖς ὁμόροις ἐπισκόποις, ἐὰν ἐκ τῶν ἰδίων ἀπὸ κοινωνίας προπετῶς κινηθῶσι· τέταρτον, περὶ Οὐρβανοῦ τοῦ ἐπισκόπου ἀποκοινωνητέου, ἢ ἔτι μὴν ἐν Ρώμῃ κλητέου, εἰ μὴ τὰ ὀφείλοντα διορθωθῆναι διορθώσηται. ἐξ ὧν πάντων περὶ τοῦ πρώτου καὶ τρίτου, τοῦτ' ἔστιν, ἵνα ἔξεστιν εἰς Ρώμην τοῖς ἐπισκόποις ἐκκαλεῖσθαι, καὶ ὅτι τῶν κληρικῶν αἱ αἰτίαι παρὰ τοῖς τῶν ἐπαρχιῶν αὐτοῖς ἐπισκόποις περατῶνται, ἤδη ἐν τῷ προλαβόντι ἐνιαυτῷ γράμμασιν ἔτι μὴν ἡμετέροις πεμφθεῖσιν τῷ αὐτῷ τῆς προσκυνητῆς μνήμης Ζωσίμῳ τῷ ἐπισκόπῳ ἐσπουδάσαμεν ἐμφανίσαι, ἵνα ταῦτα χωρίς τινος ὕβρεως αὐτοῦ πρὸς ὀλίγον φυλάξωμεν, ἕως οὗ ζήτησις γένηται τῶν ὅρων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. καὶ νῦν δὲ ἀπὸ τῆς σῆς αἰτούμεθα ἁγιωσύνης, ἵνα ὃν τρόπον ταῦτα τὰ ἐν Νικαίᾳ ἀπὸ τῶν πατέρων ἐπράχθησαν καὶ ὡρίσθησαν, οὕτως αὐτὰ παρ' ἡμῶν φυλαχθῆναι ποιήσῃς,

A καὶ αὐτόθι παρ' ὑμῖν τὰ ἐν τῷ αὐτῷ κείμενα κομμονιτορίῳ γυμνασθῆναι ποιήσῃς. τοῦτ' ἔστιν, ἐὰν ἐπίσκοπος κατηγορηθῇ, καὶ οἱ συνελθόντες ἐπίσκοποι τῆς αὐτοῦ ἐπαρχίας κρίνωσιν, καὶ ἐκ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ καθέλωσιν αὐτὸν, ὅταν δόξῃ ἐκκαλέσασθαι, καὶ πρὸς τὸν μακαριώτατον τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον καταφύγῃ· ἐὰν συνίδῃ αὐτὸν ἀκουσθῆναι, καὶ δίκαιον λογίσηται, ὥστε ἀνανεωθῆναι τὴν κρίσιν, γράψαι καταξιώσῃ τοῖς ἐν τῇ ὁμόρῳ καὶ ἐγγιζούσῃ ἐπαρχίᾳ καθεστῶσιν ἐπισκόποις, ἵνα αὐτοὶ πάντα ἐπιμελῶς ἀναζητήσωσιν, καὶ κατὰ τὴν πίστιν τῆς ἀληθείας B περατώσωσιν. ἐὰν δὲ καὶ ὁ παρακαλῶν τὴν αἰτίαν αὐτοῦ αὖθις ἀκουσθῆναι, ἰδίᾳ ἱκεσίᾳ κινήσῃ τὸν Ῥωμαϊκὸν ἐπίσκοπον, ἵνα ἐκ τοῦ ἰδικοῦ αὐτοῦ πλευροῦ πρεσβύτερον ἀποστείλῃ, ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, τοῦτ' ἔστι, τοῦ ἐπισκόπου, τί βουληθῇ καὶ τί κρίνῃ. καὶ ἐὰν ψηφίσηται τοὺς ὀφείλοντας μετὰ τῶν ἐπισκόπων παρόντας κρῖναι, ἔχοντας τὴν αὐθεντείαν αὐτοῦ ἐξ οὗ ἀπεστάλησαν, ἔσται ἐν τῇ κρίσει αὐτοῦ· ἐὰν δὲ καὶ πιστεύσῃ ἀρκεῖν τοὺς ἐπισκόπους πρὸς τὸ περατῶσαι τὰ τοῦ πράγματος, ποιήσει ὅπερ τῷ C σοφωτάτῳ αὐτοῦ συνίδῃ βουλεύματι. Ὁμοίως περὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ἐάν τις ἐπίσκοπος ὀργίλος, ὅπερ εἶναι οὐκ ὀφείλει, ταχέως ἢ τραχέως κινηθῇ κατὰ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἰδίου, καὶ θελήσοι τοῦτον ἐκ τῆς ἰδίας ἐξορίσαι ἐκκλησίας· προνοητέον ἐστὶν, ἵνα μὴ ἀδίκως καταδικασθῇ ἢ ἀπολέσῃ τῆς κοινωνίας. καὶ ἐχέτω ὁ ἐκβληθεὶς ἐξουσίαν προσελθεῖν τοῖς ὁμοροῦσιν, καὶ ἡ αἰτία αὐτοῦ ἀκουσθῇ, καὶ ἐπιμελέστερον ζητηθῇ· ὅτι, D οὐκ ὀφείλει παρακαλοῦντι αὐτῷ ἡ ἀκρόασις ἀρνηθῆναι· κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὁ ἢ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν, ἀνεξικάκως καταδέξηται τὰ τοῦ πράγματος ἐξετασθῆναι, ἵνα ἢ κυρωθῇ, ἢ διορθωθῇ ἡ γνώμη αὐτοῦ. Ταῦτα δηλονότι, ἕως τῆς παρουσίας τῶν ἀληθεστάτων ἐξέμπλων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, τοῖς πεπραγμένοις ἐνεβλήθησαν· ἅ τινα, ἐὰν ἐκεῖ ὃν τρόπον ἐν αὐτῷ τῷ κομμονιτορίῳ περιέχονται τῷ ἡμῖν διὰ τῶν ἀποσταλέντων ἀδελφῶν ἐκ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ἐμφανισθέντι, καὶ παρ' ὑμῖν τῇ αὐτῇ τάξει ἐν Ἰταλίᾳ φυλάττονται, οὐδαμῶς καὶ ἡμεῖς τῶν τοιούτων μεμνῆσθαι βουλόμεθα· ἢ οὐχ ὑποφέρειν ἐπειγόμεθα, ἀλλὰ πιστεύομεν, ὅτι βοηθοῦντος τοῦ ἐλέους κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν τῆς σῆς ἁγιωσύνης προεστώσης τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, οὐκέτι λοιπὸν ὑπομένομεν τὸν τῦφον τοῦτον· φυλαχθῶσαι δὲ περὶ ἡμᾶς ἅ τινα καὶ μὴ λαλούντων ἡμῶν ὀφείλουσι φυλαχθῆναι ἀδελφικῇ ἀγάπῃ,

& illic apud vos quæ ſunt in ipſo commonitorio poſita exerceri facias. Hoc eſt, vt ſi epiſcopus accuſatus fuerit, & congregati eiuſdem prouinciæ epiſcopi eum iudicauerint, & eum è ſuo gradu depoſuerint: quando appellare viſum fuerit, & ad beatiſſimum Romanæ eccleſiæ epiſcopum confugerit: Si eum eſſe audiendum cenſuerit, iuſtumque eſſe duxerit vt renouetur iudicium, finitimis epiſcopis, & in propinqua prouincia conſtitutis ſcribere dignetur, vt ipſi omnia diligẽter inquirant, & ex veritatis fide finiant. Sin autem is qui cauſam ſuam à principio audiri rogat, ſua ſupplicatione Romanum epiſcopum mouerit, vt ex proprio ſuo latere preſbyterum mittat, erit in poteſtate epiſcopi quid velit & quid iudicet. Et, ſi ſtatuerit quinam debeant cum præſentibus epiſcopis iudicare, habentes eius auctoritatem à quo miſſi ſunt, eius iudicio relinquetur. Sin autem crediderit ſufficere epiſcopos ad finiendum negotium, faciat quod ſapientiſſimo ſuo conſilio viſum fuerit. Similiter de preſbyteris & diaconis. Si quis epiſcopus iracundus, quod eſſe nõ debet, celeriter & aſperè aduerſus presbyterum vel diaconũ motus fuerit, & velit eum ex propria eccleſia ſegregare, prouidendum eſt ne ſine cauſa condemnetur, vel perdat communionem. Et is qui eiectus eſt, poteſtatem habeat accedendi ad finitimos, & cauſa eius audiatur, & diligentiùs examinetur: quia non debet ei roganti auxilium denegari. Iam & ille epiſcopus, qui iuſtè vel iniuſtè eiecit, toleranter feret rem examinari: vt vel cõfirmetur vel corrigatur eius ſententia. Hæc, ſcilicet, vſque ad præſentiam veriſſimorum exemplarium Nicenæ ſynodi, actis inſerta ſunt. Quæ quidem, ſi illic quomodo in ipſo commonitorio continetur, quod nobis per miſſos fratres à ſede Apoſtolica oſtenſum eſt, apud vos quoque in eodem ordine in Italia ſeruantur, nos quoque nequaquam eorum meminiſſe volumus, vel non ſufferre contendimus: ſed credimus quòd diuina nobis auxilium ferente miſericordia, tua ſanctitate Romanæ eccleſiæ præſidente, hunc deinceps metum non ſuſcipiemus. Seruabuntur autẽ etiam erga nos, quæ nobis quoque nolentibus ſeruari debent dilectione fraterna,

Cõcil. Sard. cani .7. & 1. q.3. Si fortè ediſcopus iracundus.

quæ pro ſapientia & iuſtitia, quam tibi dedit altiſſimus, ipſe quoque ſentis ſeruari debere, ſi forte aliter habent canones Nicenæ ſynodi. Nos enim, qui in plures libros incidimus, nunquam legimus in Nicena ſynodo in libris Romanis, quomodo in prædicto cōmonitorio iſthinc ſcriptum eſt. Similiter quoniam hic in nullo libro Græco hæc inuenire potuimus, ex eccleſiis Apoſtolicis, vbi ipſa decreta authentica dicuntur adhuc poſſe inueniri, ad nos deferri valde deſideramus. Quare tuā etiam venerationem rogamus, vt ipſe præterea ſcribere digneris ad illarum partium antiſtites, id eſt, Antiochiæ, Alexandriæ, & Conſtantinopolis, & alios, ſi tuæ ſanctitati videatur, vt illinc ad nos Nicea à ſanctis patribus conſtituti canones mittantur, te præcipuè hoc beneficium occidentalibus omnibus eccleſiis Dei auxilio conferente. Quis enim dubitat deſcripta exēplaria eſſe veriſſima in Græcis, ſynodi Niceæ cōgregatæ, quæ à tam diuerſis locis & inſignibus Græcis eccleſiis deportata & collata conſentiunt? Quod quidem donec factum fuerit, quæ in dicto commonitorio nobis allata ſunt, de epiſcopis qui appellant ad Romanæ eccleſiæ ſacerdotem, & de cauſis clericorum, quæ debent à ſuarum prouinciarum epiſcopis finiri, nos etiam ſeruaturos profitemur vſque ad probationem: & veſtram beatitudinem, Deo volente, nobis ad hoc auxilium laturā confidimus. Reliqua autē, quæ in noſtra ſynodo acta & confirmata ſunt, quia prædicti fratres noſtri Fauſtinus coepiſcopus, Philippus & Aſellus presbyteri ſecum deferunt, ſi vobis viſum fuerit, ea veſtra ſanctitati nota facient. Et ſubſcripſerunt: Dominus noſter te nobis in multos annos conſeruet. Et ſubſcripſerunt ſimiliter.

Ἀποστολικῶν. Legendum forraſſe ἀνατολικῶν, id eſt, Oriē̄talibus.

SCHOL. BALS. Cùm Zoſimus Papa Romanus, qui loci cōſeruatores ad præſentē ſynodū miſerat, eſſet mortuus, Bonifacius eius loco cōſtitutus eſt: ad quē ſynodus ſcribit, quæ in ipſa ſcripta ſūt in cōpendium redigēs: declarat autē & quæ de Apiario presbytero acta fuerāt, atque etiā eos ſeruaturos appellationes quæ petebantur ad Romanam eccleſiam,

A ἀνὴρ κατὰ τὴν σοφίαν καὶ δικαιοσύνην, ἣν σοι ὁ ὕψιστος ἐδωρήσατο, καὶ αὐτὸς ἔτι μὴν συνορᾷς ὀφείλειν φυλαχθῆναι, ἐὰν τυχὸν ἀλλοίως ἔχωσιν οἱ κανόνες τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. ἡμεῖς γὰρ πλείστοις ἐντυγχάνοντες βιβλίοις, οὐδαμοῦ ἀνέγνωμεν εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον ἐν Ρωμαϊκοῖς βιβλίοις, ὃν τρόπον ἐν τῷ προλεχθέντι κομμονιτορίῳ αὐτόθεν ἀπεστάλησαν· ὁμοίως, ἐπειδὴ ἐνταῦθα εἰς οὐδὲν βιβλίον Γραικὸν ταῦτα εὑρεῖν ἠδυνήθημεν, ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, ἔνθα λέγεται τὰ αὐτὰ ψηφίσματα δύνασθαι τὰ αὐθεντικὰ ἔτι μὴν εὑρεθῆναι, ἡμῖν προσενεχθῆναι μᾶλλον ποθοῦμεν. B διὸ καὶ τὴν σὴν σεβασμιότητα δυσωποῦμεν, ἵνα γράψαι καὶ αὐτὸς ἔτι μὴν καταξιώσῃς πρὸς τοὺς ἐκείνων τῶν μερῶν ἱερεῖς, τοῦτ' ἔστι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας, καὶ τῆς Ἀλεξανδρέων, καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἄλλοις δὲ, ἐὰν ἀρέσῃ τῇ σῇ ἁγιωσύνῃ, ὅπως ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς οἱ ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ὁρισθέντες ἔλθωσι κανόνες, σοῦ κατεξαίρετον τὴν εὐεργεσίαν ταύτην πάσαις ταῖς δυτικαῖς ἐκκλησίαις τῇ τοῦ κυρίου βοηθείᾳ συνεισάγοντος. τίς γὰρ ἀμφιβάλλει τὰ ἴσα ἀληθέστατα εἶναι ἐν C Γραικοῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ συναθροισθείσης συνόδου, ἅτινα ἀπὸ οὕτως διαφόρων τόπων καὶ ἐπισήμων Γραικῶν ἐκκλησιῶν προσενεχθέντα καὶ συγκριθέντα ὁμονοοῦσιν; ὅπερ ἕως οὗ γένηται, τὰ ἐν τῷ προλεχθέντι κομμονιτορίῳ ἡμῖν προσενεχθέντα περὶ τῶν πρὸς τὸν τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἱερέα ἐκκλήτων τῶν ἐπισκόπων, καὶ περὶ τῶν αἰτιῶν τῶν κληρικῶν τῶν ὀφειλουσῶν περατοῦσθαι παρὰ τοῖς τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπαρχιῶν ἐπισκόποις, ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν καὶ φυλάξοντας ἕως τῆς ἐπικυρώσεως, καὶ τὴν ὑμετέραν μακαριότητα, D θέλοντος τοῦ θεοῦ πρὸς τοῦτο ἡμῖν βοηθήσουσαν θαρροῦμεν· τὰ δὲ λοιπὰ τὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ συνόδῳ πραχθέντα καὶ βεβαιωθέντα, ἐπειδὴ οἱ προλεχθέντες ἀδελφοὶ ἡμῶν Φαυστῖνος ὁ συνεπίσκοπος, Φίλιππος καὶ Ἄσιλλος οἱ πρεσβύτεροι, μεθ' ἑαυτῶν ἐπιφέρονται, ἐὰν καταξιώσητε, γνωστὰ ποιήσουσιν τῇ ὑμετέρᾳ ἁγιωσύνῃ. καὶ ὑπέγραψαν· Ὁ κύριος ἡμῶν φυλάξει σε ἡμῖν ἐπὶ πλείστοις χρόνοις μακαριώτατε ἀδελφέ. Ὑπέγραψαν ὁμοίως.

Ἑρμηνεία.

Ζωσίμου τοῦ Πάππα Ῥώμης τοῦ ἀποστείλαντος τοποτηρητὰς εἰς τὴν παροῦσαν σύνοδον, τελευτήσαντος, ὁ Βονιφάτιος πρὸς τὸν ἐκείνου θρόνον κατέστη, πρὸς ὃν ἡ σύνοδος γράφει ἀναφέρουσα τὰ ἐν αὐτῇ πραχθέντα, κατ' ἐπιτομήν. παραδηλοῖ δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ Ἀπιαρίου τοῦ πρεσβυτέρου· ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ φυλάξαι τὰς πρὸς ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης

ζητουμένας

ζητουμένας ἐκκλήτους μέχρις ἂν προσκομισθῶσιν αἱ παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐκτεθέντες κανόνες.

Ἄρχεται τὰ πρὸς τὴν ἐν Ἀφρικῇ σύνοδον ἀντίγραφα Κυρίλλου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπισκόπου· ἐν οἷς τὰ αὐθεντικὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἀπὸ Γραικοῦ μεταβληθέντα διὰ Ἰννοκεντίου πρεσβυτέρου ἐπέστειλεν. αἵτινες ἐπιστολαὶ μετὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου διὰ τοῦ μνημονευθέντος Ἰννοκεντίου πρεσβυτέρου καὶ Μαρκέλλου ὑποδιακόνου τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ ἁγιωτάτῳ Βονιφατίῳ ἐπισκόπῳ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Δεκεμβρίων ἀπεστάλησαν.

Κυρίοις τιμιωτάτοις καὶ ἁγιωτάτοις ἀδελφοῖς καὶ συνεπισκόποις, Αὐρηλίῳ, Βαλεντίνῳ, καὶ πάσῃ τῇ ἐν Καρχηδόνι συναθροισθείσῃ ἁγιωτάτῃ συνόδῳ, Κύριλλος ἀσπαζόμενος ἐν Κυρίῳ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην. Τὰ γραφέντα παρὰ τῆς ὑμετέρας τιμιότητος πολλὴν ἔχοντα θρησκείαν, μετὰ πάσης χαρᾶς διὰ τοῦ τέκνου ἡμῶν Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐδεξάμην. τούτων δὲ παρ' ἡμῶν ἐλπισθέντων, ὥστε ἐκ τοῦ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας σκρινίου τὰ ἀληθέστατα ἴσα τῆς ἐν τῇ Νικαέων μητροπόλει τῆς Βιθυνίας αὐθεντικῆς συνόδου, τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ὁρισθέντα καὶ βεβαιωθέντα ὑποκάτω τῆς ὁμολογίας τῆς ἡμετέρας πίστεως, τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ ἡμᾶς ἀποστεῖλαι, ἀναγκαῖον ἡγησάμην, κύριοι τιμιώτατοι ἀδελφοί, ἀσπασμοῦ προηγουμένου, διὰ τοῦ αὐτοῦ τέκνου ἡμῶν Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου, τὰ πιστότατα ἴσα τὰ τῆς αὐθεντικῆς συνόδου τῆς ἐν τῇ Νικαέων πόλει τῆς Βιθυνίας ἐχόμενα, τῇ ὑμετέρᾳ ἀποστεῖλαι ἀγάπῃ· ὅπερ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ ζητοῦντες εὑρήσετε· περὶ δὲ τοῦ πάσχα, ὡς ἐγράψατε, ἀγγέλλομεν ὑμῖν, τῇ πρὸ δεκαεπτὰ καλανδῶν Μαΐων ἡμῶν ἐπιτελέσοντας τῇ ὑπεισερχομένῃ ἰνδικτιῶνι. ἡ ὑπογραφή. ὁ θεὸς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν, τὴν ἁγίαν ὑμῶν σύνοδον φυλάξει, ὅπερ εὐχόμεθα τιμιώτατοι ἀδελφοί.

ἈΡΧΕΤΑΙ Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Ἀττικοῦ τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς τοὺς αὐτούς. Τοῖς κυρίοις τιμιωτάτοις καὶ μακαριωτάτοις ἀδελφοῖς καὶ συνεπισκόποις, Αὐρηλίῳ, Βαλεντίνῳ καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν τῇ Ἀφρικῇ συνελθοῦσιν συνόδῳ, Ἀττικὸς ἐπίσκοπος.

ΔΙΑ τοῦ τέκνου ἡμῶν Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου ἡμῶν, γράμματα τῆς ὑμετέρας ἀγάπης μετὰ πάσης εὐχαριστίας ἐδεξάμην, τῷ κυρίῳ εὐχαριστῶν, ὅτι ἠξιώθην τοσούτων ἀδελφῶν εὐλογίας ἀπολαῦσαι· Κύριοι μακαριώτατοι ἀδελφοὶ ἐγράψατε δηλαδή, ἵνα τοὺς ἀληθεστάτους κανόνας τοὺς ἐν τῇ Νικαέων μητροπόλει τῆς Βιθυνίας παρὰ τῶν πατέρων ὁρισθέντας μετὰ τὴν τῆς πίστεως ἔκθεσιν ἀποστείλω.

A donec allati fuerint canones qui à Nicena ſynodo expoſiti fuere.

Sequuntur reſcripta Cyrilli Alexãdriæ epiſcopi: in quibus authentica Nicenæ ſynodi è Græco tranſlata per Innocentium presbyterũ miſit. Quæ quidẽ epiſtola cũ Nicena ſynodo per memoratum Innocẽtium presbyterũ, & Marcellum ſubdiaconum eccleſiæ Carthaginenſis, ſanctiſsimo Bonifacio Romanæ eccleſiæ epiſcopo vi. Calend. Decẽbriũ miſſæ ſunt.

Cyrillus dominus venerabiliſsimis & ſanctiſsimis fratribus & coëpiſcopis, Aurelio, Valentino, & vniuerſæ ſanctiſsimæ ſynodo Carthagine congregatæ. Salutamus in B *domino veſtram dilectionem. Quæ à veſtra reuerentia ſcripta ſunt, multã pietatem continẽtia, cum omni lætitia per filium noſtrum Innocẽtium presbyterum ſuſcepi. Cùm hæc autem à nobis ſperata fuerint, nos ex noſtræ eccleſiæ ſcrinio veriſsima deſcripta exempla authẽticæ ſynodi, quæ habita fuit Niceæ, quæ eſt vrbs Bithyniæ, ea quæ à ſanctis patribus definita & confirmata ſunt ſuper confeſſione noſtræ fidei, veſtræ charitati miſſuros, neceſſarium duxi, domini fratres, in primis venerabiles, ſalutatione præcedẽte, per eũdẽ filium noſtrũ Innocentiũ presbyterũ fideliſſima exemplaria authẽticæ ſynodi, quæ Ni-* C *ceæ, quæ eſt vrbs Bithyniæ, habita eſt, veſtræ charitati mittere. Quod etiã in eccleſiaſtica hiſtoria quærentes inuenietis. De Paſcha autẽ, vt ſcripſiſtis, renũciamus vobis, xvij. Cal. Maias nos peracturos, ingredientis indictionis.* Subſcriptio. *Deus & dominus noſter ſanctam veſtram ſynodum cuſtodiat. Quod oramus venerabiliſſimi fratres.*

INCIPIT EPISTOLA ATTICI EPISCOPI CONSTANTINOP. AD EOSDEM.

Dominis venerabiliſs. & beatiſs. fratribus & coëpiſcopis, Aurelio, Valẽtino, & reliquis qui in Afric. ſynodo cõuenerũt. D

PEr filium noſtrum Marcellum ſubdiaconũ veſtrũ, literas veſtræ dilectionis cum omni lætitia accepi; Deo gratias agens, quòd dignatus ſum frui tantorum fratrum benedictione. Domini beatiſsimi fratres; ſcripſiſtis, vt veriſsimos canones, qui Niceæ, quæ eſt Bithyniæ metropolis, à patribus conſtituti ſunt, poſt fidei expoſitionẽ mittã.

A *Et quis eſt qui communem fidem, & decreta à patribus conſtituta, propriis fratribus deneget? Vnde per eundē filium noſtrum Marcellum ſubdiaconum veſtrum valde feſtinantem, quemadmodum canones Nicea à patribus definiti ſunt, integrè, vt inſiſtis, miſi, rogans veſtram ſynodum, vt pro me plurimum orare dignetur.* Subſcriptio. *Dominus noſter cuſtodiat veſtram ſanctitatem & ſynodum ſanctam, quod oramus ſanctiſſimi fratres. Incipiunt deſcripta exempla Nicena ſynodi miſſa vi. Calend. Decemb. poſt conſulatum clariſſimorum imperatorum, Honorij xij. & Theodoſij ix.* B *Auguſtorum, Bonifacio Romano epiſcopo: Credimus in vnum Deum: Et deinceps ſanctū ſymbolum, vt in prima ſynodo ſcriptum eſt.*

INCIPIT EPISTOLA SYNODI AFRICANÆ, AD Papam Celeſtinum.

Domino dilecto & inprimis venerabili fratri noſtro Celeſtino Aurelius, Palatinus, Antoninus, Tutus ſeruus Dei, Terentius, & cæteri qui in vniuerſali Carthaginenſi ſynodo interfuerunt. C

Optaremus vt quomodo tua ſanctitas nos de Apiarij præſentia lætos reddidit, miſſis literis per presbyterū noſtrum Leonem, ſic & ad vos ſimiliter de eiuſdem purgatione præſentes literas cum gaudio mitteremus: eſſet enim ſcilicet noſtra & veſtra alacritas tutior, & nec credibilis videretur de nunc audiendo, quæ tanquam de audito præceſſerat. Cùm ergo ad nos acceſſiſſet ſanctiſſimus frater & coepiſcopus noſter Fauſtinus, ſynodum coegimus: & credidimus ipſum D *propterea cum illo eſſe miſſum, vt quemadmodum is ipſius ſtudio presbyterio erat redditus, ſic & eiuſdem opera poſſet à tot criminibus illi ab Eulhabracenis obiectis purgari. Cuius tot & tam magna ſcelera noſtra ſynodi multitudo percurrens, inuenit, vt & memorati patrocinium, potiùs quàm iudicium, & tanquam defenſoris ſtudium, potiùs quàm cognitoris vicerit.*

A καὶ τίς ἐστιν ὁ τὴν κοινὴν πίστιν καὶ τοὺς ὅρους τοὺς ἀπὸ τῶν πατέρων βεβαιωθέντας τοῖς ἰδίοις ἀδελφοῖς ἀρνούμενος; ὅθεν διὰ τοῦ αὐτοῦ τέκνου ἡμῶν Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου ὑμῶν πάνυ σπεύδοντος, καθὼς οἱ ἐν Νικαίᾳ ἀπὸ τῶν πατέρων ὡρίσθησαν κανόνες, ἐν ὁλοκλήρῳ, ὡς ἐκελεύσατε, ἀπέστειλα, αἰτῶν τὴν ὑμετέραν ἁγίαν σύνοδον ὑπὲρ ἐμοῦ πλείστας εὔξασθαι καταξιῶσαι. Ἡ ὑπογραφή. Ὁ κύριος ἡμῶν φυλάξει τὴν ὑμετέραν ἁγιωσύνην, ὅπερ εὐχόμεθα ἁγιώτατοι ἀδελφοί. Ἄρχεται τὰ ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὰ ἀπο- B σταλέντα τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Δεκεμβρίων, μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, Ὀνωρίου τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ἔνατον, τῶν Αὐγούστων, Βονιφατίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης. Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα· καὶ ἐφεξῆς τὸ ἅγιον σύμβολον, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ ἐγράφη.

ΑΡΧΕΤΑΙ Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ τῆς ἐν Ἀφρικῇ συνόδου πρὸς Κελεστῖνον τὸν Πάπαν, τῆς Ῥωμαίων πόλεως ἐπίσκοπον.

Δεσπότῃ ἀγαπητῷ καὶ τιμιωτάτῳ ἀδελφῷ Κελεστίνῳ Αὐρήλιος, Παλατῖνος, Ἀντώνιος, Τοῦτος, Σέρβους Δεΐ, Τερέντιος, Φουρτουνᾶτος, Μαρτῖνος, Ἰανουάριος, Ὀπτᾶτος, Κελτίκιος, Δονάτος, Θεάσιος, Βιγκέντιος, Φουρτουνατιανός, καὶ οἱ ἐν πάσῃ τῇ συνόδῳ τῆς Καρχηδόνος εὑρεθέντες.

Ηὐχόμεθα ὃν τρόπον ἡ σὴ ἁγιωσύνη περὶ τῆς προσουσίας τοῦ Ἀπιαρίου χαρέντας ἡμᾶς ἐδήλωσεν γραμμάτων πεμφθέντων διὰ τοῦ συμπρε- D σβυτέρου ἡμῶν Λέοντος· οὕτως καὶ ἡμεῖς ὁμοίως περὶ τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ αὐτοῦ τὰ πρέποντα γράμματα μετὰ χαρᾶς ἀπεστείλαμεν. ἦν γὰρ δηλαδὴ καὶ ἡ ἡμετέρα καὶ ἡ ὑμετέρα προθυμία ἀσφαλεστέρα, καὶ οὐδὲ προπετικὴ ἐδόκει ἡ ἐπὶ τοῦ ἀκμὴν ἀκουστέου ἤπερ ὡς περὶ ἀκουσθέντος προηγησαμένη. παραγενομένου τοίνυν πρὸς ἡμᾶς τοῦ ἁγιωτάτου ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστίνου, συνήξαμεν σύνοδον, καὶ ἐπιστεύσαμεν διὰ τοῦτο αὐτὸν μετ᾿ ἐκείνου πεμφθέντα, ἵνα ὥσπερ ὁ τούτου τῇ αὐτοῦ σπουδῇ τῷ πρεσβυτέρῳ ἀπεδόθη, οὕτως καὶ νῦν δυνηθῇ τῷ αὐτοῦ σκοπῷ ἐκ τῶν ἀπὸ τῶν ἐν Θαβρακηνοῖς ὑποβληθέντων τοσούτων ἐγκλημάτων καθαρθῆναι· οὗ τινος τὰ τοσαῦτα καὶ οὕτως παμμεγέθη ἀτοπήματα, ἡ πληθὺς καταδραμοῦσα τῆς ἡμετέρας συνόδου εὗρεν, ὅτι καὶ τοῦ μνημονευθέντος τὴν κατηγορίαν μᾶλλον ἤπερ κρίσιν, καὶ τὴν ὡς ἐκδίκου σπουδὴν μᾶλλον ἤπερ διαγνώστου δικαιοσύνην ὑπερενίκησεν.

πρὸ πάντων μὲν γὰρ ἀντέστη μεγάλως πάσῃ τῇ συνόδῳ διαφόρους ὕβρεις ἐπιφέρων, ὡσανεὶ τὰ προνόμια τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας διεκδικῶν, καὶ θέλων αὐτὸν παρ' ἡμῶν εἰς κοινωνίαν δεχθῆναι, ὃν ἡ σὴ ἁγιωσύνη πιστεύσασα ἐκκαλέσασθαι, ὅπερ ἀποδεῖξαι οὐκ ἠδυνήθη, τῇ κοινωνίᾳ ἀποδέδωκεν· ὅμως ἧττον αὐτῷ τοῦτο ἐξεγένετο, ὅπερ ἔτι μᾶλλον τῇ ἀναγνώσει τῶν πεπραγμένων κρειττόνως γνοίης. τριημέρου μέντοι δίκης ἐπὶ μόχθου κινηθείσης, ἐν ᾧ τὰ διάφορα τὰ αὐτῷ ὑποβληθέντα συντελούμενοι ἐζητοῦμεν, ὁ θεὸς ὁ δίκαιος κριτής, ὁ ἰσχυρὸς καὶ μακρόθυμος, τάς τε περιολκὰς τοῦ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστίνου, καὶ τὰς περιεργίας τοῦ αὐτοῦ Ἀπιαρίου, οἷς τὰς ἀθεμίτους αὐτοῦ αἰσχρότητας συγκαλύψαι ἐπηρείδετο, μεγάλῃ συντομίᾳ ἔτεμεν τῆς σιγαντῆς δηλαδὴ καὶ δυσωδεστέρας ἐπιμονῆς καταργηθείσης, καὶ τῆς ἀναισχυντίας τῆς ἀρνήσεως, δι' ἧς τὸν τοσούτων ἡδονῶν τὸν βόρβορον ἐβούλετο καταβυθίσαι. τοῦ γὰρ θεοῦ ἡμῶν τὴν συνείδησιν αὐτοῦ στενοχωρήσαντος, καὶ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ κρυπτά, ὡς ἐν ἰλύϊ τῶν ἐγκλημάτων ἤδη καταδεδικασμένα, πᾶσιν ἔτι μὴν τοῖς ἀνθρώποις δημοσιεύσαντος, ἀφνιδίως εἰς ὁμολογίαν πάντων τῶν ὑποβληθέντων αὐτῷ ἐγκλημάτων ὁ δόλιος ἀρνητὴς ἐξέρρηξεν. καὶ μόλις ποτὲ περὶ πάντων τῶν ἀπιθάνων ὀνειδῶν ἑκοντὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἤλεγξεν, καὶ αὐτὴν ὁμοίως τὴν ἡμετέραν ἐλπίδα, ᾗ τινι καὶ ἐπιστεύσαμεν αὐτόν, καὶ ηὐχόμεθα ἐκ τῶν οὕτως ἐπαισχυντέων σπίλων δυνάσθαι καθαρθῆναι, μετέστρεψεν εἰς στεναγμούς· εἰ μὴ ὅτι ταύτην ἡμῶν τὴν λύπην μιᾷ καὶ μόνῃ παραμυθίᾳ κατεπράϋνεν, ὅτι καὶ ἡμᾶς τοῦ ὀδυρμοῦ τοῦ διηνεκοῦς καμάτου ἀπελύτρωσεν, καὶ τοῖς ἰδίοις τραύμασιν ὁτεδήποτε ἴασιν, εἰ καὶ ἀκουσίως καὶ τῆς ἰδίας συνειδήσεως ἀντιμαχομένης ὁμολογήσας προενοήσατο, κύριε ἀδελφέ. ἐν προσφάτῳ τοίνυν τοῦ καθήκοντος τῆς ὀφειλομένης προσκυνήσεως ἐκπληρουμένου, ἱκετεύομεν, ἵνα τοῦ λοιποῦ πρὸς τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς, τοὺς ἐντεῦθεν παραγινομένους εὐχερῶς μὴ προσδέχησθε· μηδὲ τοὺς παρ' ἡμῶν ἀποκοινωνητέους, εἰς κοινωνίαν τοῦ λοιποῦ θελήσητε δέξασθαι. ἐπειδὴ τοῦτο καὶ τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ ὁρισθὲν εὐχερῶς εὕροι ἡ σὴ σεβασμιότης. Εἰ γὰρ καὶ περὶ κατωτέρων κληρικῶν καὶ περὶ λαϊκῶν φαίνεται ἐκεῖ παραφυλάττεσθαι, πόσῳ μᾶλλον τοῦτο περὶ ἐπισκόπων βούλεται παραφυλαχθῆναι; μὴ οὖν οἱ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἀναρτηθέντες παρὰ τῆς σῆς ἁγιωσύνης, σπουδαίως, καὶ καθὼς μὴ χρή, φανῶσιν ἀποκαθιστάμενοι τῇ κοινωνίᾳ.

A *Primùm enim toti ſynodo valde reſtitit, varias contumelias ingerens, tanquam qui Romanæ eccleſiæ priuilegia defenderet, & vellet ſe à nobis in communionem admitti: quem tua ſanctitas cùm credidiſſet appellare, quod quidem probare non potuit, communioni reſtituit: hoc tamen ei non proceſſit, quod adhuc ex actorum lectione meliùs cognoueris. Triduano enim moto laborioſo iudicio, in quo diuerſa quæ ei obiiciebantur excutientes quærebamus, Deus iuſtus iudex, fortis & longanimis, & coepiſcopi noſtri Fauſtini protelationes, & ipſius Apiarij fruſtratorias in dicendo tergiuer-* B *ſationes, quibus nefarias ſuas turpitudines velare conabatur, magno compendio amputauit, ſilentio ſcilicet premenda & lõgè fœtidiſsima obſtinatione abolita, negationiſque impudentia, per quam tantum voluptatum cœnum obruere volebat. Cùm enim Deus eius conſcientiam in anguſtias deduxiſſet, & quæ occulta erant in corde peccata, tanquam in criminum cœno iam condemnata, omnibus etiam hominibus iam publicaſſet, repentè ad confeſsionem omnium ſibi obiectorum criminum fraudulentus inficiator erupit: & vix tandem omnium incredibilium probrorum ipſe ſeipſum ſua ſponte arguit: & ipſam ſimiliter ſpem noſtram, cui ipſum commiſera-* C *mus, & orabamus, vt à tam pudendis maculis poſſet purgari, conuertit in luctus: niſi quòd hanc noſtram triſtitiam vno eóque ſolo ſolatio mitigauit, quòd etiam nos à mœroris perpetuo labore liberauit, & ſuis literis, etiamſi inuitus & propria repugnante conſcientia, confeſſus, eis medelam qualemcunque prouidit, domine frater. In primis ergo officio debitæ venerationis impleto, ſupplices petimus, ne deinceps ad veſtras aures eos qui hinc* D *veniunt, facilè admittatis, nec qui à nobis excommunicati fuerint, in communionem velitis deinceps recipere. Nam hoc quoque in Nicena ſynodo definitum veſtra facilè inueniet beatitudo. Si enim etiam de inferioribus clericis & laicis illic ſeruari videtur, hoc vult multo magis etiam de epiſcopis ſeruari. Ne ergo qui in propria prouincia à communione ſuſpenſi ſunt, à tua ſanctitate, dedita opera, & vt non oportet, communioni reſtituti videantur.*

Presbyterorum autem ſimiliter & conſequentium clericorum impudentes fugas, ut te dignum eſt, perſequetur tua ſanctitas. Nam neque per ullum patrum decretū hoc Africanæ eccleſiæ eſt prohibitum, & Nicenæ ſynodi ſtatuta, ſiue clericos inferioris gradus, ſiue ipſos epiſcopos propriis metropolitanis apertiſſimè cōmiſerunt. Sapiēter enim & iuſtè perſpexerunt, quæcunque fuerint exorta negotia, ea in propriis locis terminari debere. Neque enim unicuique prouidentiæ ſancti ſpiritus gratiam deeſſe putarunt: per quam iuſtitia à Chriſti ſacerdotibus & videtur prudēter, & ſtabiliter tenetur: maximè quòd unicuique conceſſum eſt, ſi ei videatur, de iudicum ſententia ad ſynodos propriæ prouinciæ, vel præterea etiam ad uniuerſalem ſynodum appellare. Niſi utique eſt aliquis qui credat, uni cuipiam, quicunque is ſit, poſſe Deum noſtrum iudicij iuſtitiam inſpirare, innumerabilibus autem ſacerdotibus in ſynodum congregatis negare. Quomodo ergo firmum erit hoc tranſmarinum iudicium, ad quod teſtium neceſſaria perſona, vel propter naturæ, vel propter ſenij imbecillitatem, vel propter multa alia impedimenta deduci non poſſunt? Nam de mittendis quibuſdam veluti à latere veſtræ ſanctitatis, à nulla patrum ſynodo conſtitutum inuenimus. Nam quod olim per hunc ipſum coëpiſcopum noſtrum Fauſtinum, tanquā ex parte Nicenæ ſynodi iſthinc miſſum fuerat in verioribus deſcriptionibus Nicenæ ſynodi, quas à ſanctiſſimo Cyrillo Alexandrinæ eccleſiæ coepiſcopo, & à venerando Attico Conſtantinopolis epiſcopo ex authenticis miſſas accepimus: Quæ quidem antehac per Innocentium presbyterum & Marcellum ſubdiaconum, per quos ad nos de illis miſſæ fuerant, venerandæ memoriæ Bonifacio epiſcopo prædeceſſori veſtro à nobis miſſæ ſunt: nihil eiuſmodi inuenire potuimus. Executores ergo veſtros clericos petentibus aliquibus ne velitis mittere, nec permittere ut fumoſum mundi faſtum Chriſti eccleſiæ inducere videamur, quæ ſimplicitatis lucē & humilitatis diē offert ijs qui Deū videre cupiūt. De deflendo enim Apiario, iā à fratre noſtro Fauſtino pro ſuis nefariis nequitiis Chriſti eccleſia moto,

A καὶ τῶν πρεσβυτέρων δὲ ὁμοίως καὶ τῶν ἑπομένων κληρικῶν, τὰς ἀναιδεῖς ἀποφυγάς, ὡς ἔστι σου ἄξιον, ἀποδιώξει ἡ ἁγιωσύνη ἡ σή. ἐπειδὴ καὶ οὐ διά τινος ὅρου τῶν πατέρων τοῦτο ἀπηγόρευται τῇ ἐν Ἀφρικῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ τὰ ψηφίσματα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, εἴτε κληρικοὺς τοῦ κατωτέρου βαθμοῦ, εἴτε αὐτοὺς τοὺς ἐπισκόπους τοῖς ἰδίοις μητροπολίταις φανερώτατα κατέπεμψαν. συνετῶς γὰρ καὶ δικαίως συνεῖδον, ἅτινα δήποτε πράγματα ἀναφυῶσιν, ταῦτα ἐν τοῖς ἰδίοις ὀφείλειν περατοῦσθαι τόποις. οὔτε γὰρ μιᾷ καὶ ἑκάστῃ προνοίᾳ ἐλογίσαντο ἐλλείπειν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος, δι' ἧς ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἱερέων καὶ ὁρᾶται φρονίμως, καὶ κατέχεται σταθερῶς, μάλιστα, ὅτι ἑνὶ καὶ ἑκάστῳ συγκεχώρηται, ἐὰν περὶ τῆς δίκης τῶν διαγνωστῶν προσίσταται αὐτῷ πρὸς τὰς συνόδους τῆς ἰδίας ἐπαρχίας, ἢ ἔτι μὴν εἰς οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐκκαλέσασθαι. εἰ μὴ ἄρα τίς ἐστιν, ὅστις πιστεύσει, ἑνὶ ᾡτινιδήποτε δύνασθαι τὸν θεὸν ἡμῶν ἐμπνεῦσαι τὴν δικαιοσύνην, τοῖς δὲ ἀναριθμήτοις εἰς σύνοδον συνηθροισμένοις ἱερεῦσιν ἀρνεῖσθαι. πῶς δὲ αὐτὸ ἡ περαματικὴ κρίσις βεβαία ἔσται, πρὸς ἣν τῶν
C μαρτύρων τὰ ἀναγκαῖα πρόσωπα, ἢ διὰ τὴν τῆς φύσεως, ἢ διὰ τὴν τοῦ γήρως ἀσθένειαν, ἢ πολλοῖς ἄλλοις ἐμποδισμοῖς ἐνεχθῆναι οὐ δύναται; περὶ γὰρ τοῦ, τινὰς ὡσανεὶ ἐκ τοῦ πλευροῦ τῆς σῆς ἁγιωσύνης πέμπεσθαι, ἐν οὐδεμιᾷ τῶν πατέρων συνόδῳ ὁρισθὲν εὑρίσκομεν. ἐπειδὴ ὅπερ πάλαι διὰ τοῦ αὐτοῦ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστίνου, ὡσανεὶ ἐκ μέρους τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου αὐτόθεν ἀπέσταλτο ἐν τοῖς ἀληθεστέραις ἀπογραφαῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ, ἅσπερ ἐδεξά-
D μεθα ἀπὸ τοῦ ἁγιωτάτου Κυρίλλου, τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας συνεπισκόπου ἡμῶν, καὶ παρὰ τοῦ προσκυνητοῦ Ἀττικοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισκόπου, πεμφθείσας ἐκ τῶν αὐθεντικῶν. αἵ τινες ἔτι μὴν πρὸ τούτου διὰ Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου, δι' ὧν πρὸς ἡμᾶς παρ' ἐκείνων ἀπεστάλησαν, τῷ τῆς προσκυνητῆς μνήμης Βονιφατίῳ τῷ ἐπισκόπῳ τῷ προηγησαμένῳ ὑμᾶς παρ' ἡμῶν ἐξεπέμφθησαν· τοιοῦτο τίποτε οὐκ ἠδυνήθημεν εὑρεῖν. ἐκβιβαστὰς τοίνυν κληρικοὺς ὑμῶν τινῶν αἰτούντων μὴ θέλετε ἀποστέλλειν, μήτε παραχωρεῖν, ἵνα τὸν καπνώδη τύφον τοῦ κόσμου δόξωμεν εἰσάγειν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, ἥτις τὸ φῶς τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης τὴν ἡμέραν τοῖς τὸν θεὸν ἰδεῖν ἐπιθυμοῦσι προφέρει. τοῦ γὰρ κλαυσίμου Ἀπιαρίου ἤδη ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Φαυστίνου κατὰ τὰς ἰδίας ἀθεμίτους ἀχρειοσύνας ἐκ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ἀποκι-

ἐνθέντος, ὅτι τούτοι τῇ δοκιμῇ καὶ ῥυθμίσει τῆς σῆς ἁγιωσύνης ἐν τῷ σώζεσθαι τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην περαιτέρω ἡ Ἀφρικὴ οὐδαμῶς ὑπομείνῃ. Ἡ ὑπογραφή. ὁ θεὸς ἡμῶν τὴν ἁγιωσύνην ὑμῶν ἐπὶ μήκιστον χρόνον φυλάξοι, ὑπὲρ ἡμῶν εὐχομένην, κύριε ἀδελφέ.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ Ἀπιαρίου ἀφορισθέντος ἐκ τῆς ἐν Ἀφρικῇ συνόδου, καὶ προσελθόντος τῷ Πάππᾳ Κελεστίνῳ, καὶ λυθέντος τοῦ ἀφορισμοῦ, ὁ ἐπίσκοπος Φαυστῖνος ἐστάλη σὺν ἐκείνῳ εἰς Καρχηδόνα ἐξετάσων τὰ κατὰ τοῦτον. λυθείσης δὲ τῆς ὑποθέσεως, ἐπέστειλε τῷ Κελεστίνῳ ἡ σύνοδος τὴν ἐπιστολὴν ταύτην. καὶ πρῶτα μὲν ᾐτιάσατο τὸν Φαυστῖνον ὡς παραλόγως ἀντιποιηθέντα τοῦ Ἀπιαρίου. εἶτα ἐπήγαγεν ὡς ἀπὸ ὁμολογίας τοῦ Ἀπιαρίου ἐλύθη ἡ ὑπόθεσις· καὶ ἱκέτευσε μὴ εὐχερῶς προσδέχεσθαι τὸν Κελεστῖνον, τοὺς λέγοντας κατὰ τῆς συνόδου, καὶ ἀφορισθέντας παρ' αὐτῆς. προσέθετο δὲ ὡς οὐδὲ οἱ ἐν Νικαίᾳ πατέρες ὥρισαν πέμπεσθαι παρὰ τοῦ Πάππα εἰς Ἀφρικὴν, συνδιαγνώμονας. καὶ οὐδὲ εὑρίσκετο τοῦτο ἐν τοῖς πεμφθεῖσι παρὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.

ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΑΧΘΕΝΤΩΝ ὑπομνημάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ Ἀγαπίου καὶ Βαγαδίου, ἑκατέρου ἀντεχομένου τῆς ἐπισκοπῆς Βόστρων.

ἘΠΙ ὑπατείας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφιλεστάτων βασιλέων ἡμῶν Φλαβίου Ἀρκαδίου, Αὐγούστου τὸ τρίτον, καὶ Ὠνωρίου τὸ δεύτερον, τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν Ὀκτωβρίων, ἐν τῷ φωτιστηρίῳ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγιωτάτης ἐκκλησίας καθεσθέντων τῶν ἁγιωτάτων ἐπισκόπων, Νεκταρίου Κωνσταντινουπόλεως, Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας, Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας, Παλλαδίου Καισαρείας Καππαδοκίας, Γελασίου Καισαρείας Παλαιστίνης, Γρηγορίου Νύσσης, Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου, Παύλου Ἡρακλείας, Ἀραβιανοῦ Ἀγκύρας, Ἄμμωνος Ἀδριανοπόλεως, Φαλερίου Ταρσοῦ, Λουκίου Ἱεραπόλεως, Ἐλπιδίου Λαοδικείας, Παύλου Ἀλεξανδρέων, Διοσκόρου Ἑρμουπόλεως, Προβατίου Βερονίκης, Θεοδώρου Μοψουεστίας, Βίζου Σελευκείας, Ἐπαγάθου Μαρκιανουπόλεως, Γεροντίου Κλαυδιουπόλεως, καὶ ἑτέρων διαφόρων ἐπισκόπων, καὶ παντὸς τοῦ ἱερατείου, Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπε·

A *ſolliciti nõ ſumus, quòd eum veſtræ ſanctitatis probatione & correctione in ſeruanda fraterna charitate, Africa nequaquam ampliùs ſuſtinebit.* Subſcriptio. *Deus noſter ſanctitatem veſtram in longiſſimum tempus cuſtodiat, pro nobis orantem, domine frater.*

SCHOL. B'ALS. Apiario à ſynodo Africana ſegregato, cùm is ad Papam Celeſtinũ acceſſiſſet, & ſegregatio ſoluta eſſet, Fauſtinus vnà cum illo Carthaginem miſſus eſt, negotium eius examinaturus: deciſá autẽ cauſa miſit ſynodus Celeſtino hanc B epiſtolam. Et primùm quidem accuſauit Fauſtinũ quòd Apiarium præter rationẽ defenderet. Deinde ſubiunxit, quòd ex eius cõfeſſione cauſa fuit deciſa, & orauit vt non facilè admitteret Celeſtinus eos qui dicũt aduerſus ſynodum, & ab ea ſegregati ſunt. Adiecerunt autem quòd nec patres Nicenæ ſynodi ſtatuerunt, à Papa in Africam mittendos, qui cauſam ſimul cognoſcerẽt, & nec hoc inuenitur in miſſis ab Alexandrino & Conſtantinopolitano epiſcopis.

C

EX ACTIS CONSTANTINOPOLI DE AGAPIO ET Bagadio, vtroque vendicante epiſcopatum Boſtræ.

IN conſulatu religioſiſſimorum & Dei amantiſſimorum imperatorum noſtrorũ, Fl. Arcadij Auguſti tertiũ, & Honorij ſecũdũ, tertio Calend. Octobr. in baptiſterio ſanctiſsimæ Conſtantinopol. eccleſiæ, ſedẽtibus ſanctiſsimis epiſcopis, Nectario Conſtantinop. Theophilo Alexãdrino, Flauiano Antiocheno, Palladio Cæſareæ Cappadociæ, Ge- D *laſio Cæſareæ Palæſtinæ, Gregorio Nyſſæ, Amphilochio Iconij, Paulo Heracleæ, Arabiano Ancyræ, Ammone Adrianopolis, Phalerio Tarſi, Lucio Hierapolis, Elpidio Laodiceæ, Paulo Alexandrorum, Dioſcoro Hermopolis, Probatio Beronices, Theodoro Mopſueſtiæ, Biza Seleuciæ, Epagatho Marcianopolis, Gerontio Claudiopolis, & aliis diuerſis epiſcopis, & omni ordine ſacerdotali, Nectarius epiſcopus Conſtantinopolitanus dixit:*

Hac ſynodo Dei gratia in hoc ſancto loco collecta, Si hæc ſanctorum fratrum & in ſacris comminiſtrorum ſynodus ita cenſet, quia adſtare video eos qui contendunt de Boſtrenorum epiſcopatu, fratres noſtros Bagadium & Agapium, hi ſua inter ſe inuicem iura incipiant proponere. Et poſtquam aliqua ab eis pro hac cauſa acta eſſent, & dicti Bagadij depoſitionem à duobus ſolis epiſcopis iam mortuis factam oſtenſum eſſet, Arabianus Ancyræ epiſcopus dixit: Non propter hoc iudicium, ſed de tota deinceps vita metuens, cupio ſanctam ſynodum de hoc ſtatuere, licéatne à duobus epiſcopis fieri depoſitionem, an non, & aduerſus abſentem licet, an non? Ad præſentem quidem cauſam nihil eſt præiudicij. Vereor autem ne ex his actis aliqui poteſtate accepta talia audeant: velim ergo vos reſpondere. Nectarius epiſcopus Conſtantinopolitanus dixit, Laudabiliter intulit religioſiſſimus epiſcopus Arabianus. Sed cùm non poſſit iudicium recuſare, id quod eſt præteritum, non condemnantes, quod eſt deinceps futurum, ſtabiliamus. Arabianus Ancyræ epiſcopus dixit, Id quod eſt præteritum, beatorum patrum, qui Nicææ conuenerunt, damnat ſynodus, iubens non eſſe pauciores tribus qui ordinent, nec abſente metropolitano. Sed de futuro ego metuens feci interrogationem. Velim ergo vos apertè edicere, & nec ſuſpenſè, nec dubiè, vt à duobus hominibus nec ordinari nec deponi epiſcopum liceat, Nicænæ ſynodo conuenienter. Et poſt alia Theophilus epiſcopus Alexandriæ dixit, Aduerſus eos qui exceſſerunt, fieri non poteſt vt indignationis ſententia feratur, quoniam præſentes non fuere condemnati. Sed ſi quis de iis qui in futurum debent deponi, conſideret, mihi videtur non ſolùm tres debere accedere, ſed, ſi fieri poſſit, omnes prouinciales, vt multorum ſententia accuratior cõdemnatio reddatur eius qui dignus eſt deponi, præſentis, & iudicati. Nectarius epiſcopus Conſtantinopolitanus dixit, Cùm de legitimis inſtitutis & decretis agitur, conſequens eſt non propter perſonarum cauſas aliquas talia decerni. Quamobrẽ, ſicut ſanctiſſimus epiſcopus Arabianus intulit,

A τῆς ἁγίας ταύτης συνόδου κατὰ θεοῦ χάριν πάλιν ἐν τῷ ἁγίῳ τόπῳ τούτῳ συνειλεγμένης, εἰ δοκιμάζει ἡ αὐτὴ τῶν ἁγίων ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν σύνοδος, ἐπειδὴ καὶ ἑστῶτας ὁρῶ τοὺς διαφερομένους πρὸς ἑαυτοὺς περὶ τῆς τῶν Βοστρηνῶν ἐπισκοπῆς, τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν Βαγάδιον καὶ Ἀγάπιον, τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐνάρξασθαι δικαίων. καὶ μετὰ τὸ παραχθῆναι τινὰ παρ᾽ αὐτοῖς χάριν τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, καὶ ἐμφανισθῆναι καθαίρεσιν τοῦ ῥηθέντος Βαγαδίου γενομένην ὑπὸ δύο καὶ μόνων ἐπισκόπων τῶν καὶ τελευτησάντων ἤδη, Ἀραβιανὸς ἐπίσκοπος B Ἀγκύρας εἶπεν· οὐ τῆς παρούσης ἕνεκα δίκης, ἀλλὰ τοῦ ὑφεξῆς βίου παντὸς δεδοικὼς, τοῦτο ἀξιῶ τὴν ἁγίαν σύνοδον διαλαλῆσαι, ἔξεστι γενέσθαι καθαίρεσιν παρὰ δύο ἐπισκόπων, ἢ οὔ; καὶ κατὰ ἀπόντος ἔξεστιν ἢ οὔ; οὐδὲν πρόκριμα πρὸς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν· δέδοικα δὲ μὴ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τούτων τινὲς λαβόμενοι ἐξουσίας, τοιαῦτα τολμήσωσιν. ἀξιῶ οὖν ὑμᾶς ἀποκρίνασθαι. Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπεν· ἐπαινετῶς εἰσηγήσατο ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Ἀραβιανός· οὐ μὴν C δυναμένης δίκης ἐξομοιοῦσθαι τὸ παρελθὸν, μὴ κατακρίναντες, τὸ ἑξῆς ἀσφαλισώμεθα. Ἀραβιανὸς ἐπίσκοπος Ἀγκύρας εἶπε· τὸ παρελθὸν ἡ τῶν μακαρίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ σύνοδος κατακρίνει, ἡ κελεύουσα μὴ ἐλάττους εἶναι τριῶν, τοὺς χειροτονοῦντας, μηδὲ ἀπόντος τοῦ μητροπολίτου. τοῦ δὲ μέλλοντος ἕνεκεν δεδοικὼς ἐγὼ, τὴν ἐρώτησιν ἐποιησάμην. ἀξιῶ οὖν ὑμᾶς σαφῶς διαλαλῆσαι, καὶ μήτε ἠρτημένως μήτε ἀμφιβόλως, ὥστε μὴ ἐξεῖναι ὑπὸ δύο ἀνθρώπων μήτε χειροτονεῖσθαι μήτε καθαιρεῖσθαι ἐπίσκοπον, ἀκολούθως τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ. καὶ D μεθ᾽ ἕτερα, Θεόφιλος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας εἶπεν, ἐπὶ τῶν ἀπελθόντων οὐ δυνατὸν ψῆφον ἐκφέρειν ἀγανακτήσεως· ἐπειδήπερ μὴ παρόντες κατεκρίθησαν. εἰ μέντοι γε περὶ τῶν μελλόντων διασκοποίη τις τῶν ὀφειλόντων καθαιρεῖσθαι, φαίνεται μὴ μόνον τρεῖς παρεῖναι προσήκειν, ἀλλ᾽ εἰ δυνατὸν τοὺς πάντας ἐπαρχιώτας, ἵνα τῇ τῶν πολλῶν ψήφῳ, ἀκριβεστέρα ἡ κατάκρισις τοῦ ἀξίου τῆς καθαιρέσεως δεικνύηται παρόντος καὶ κρινομένου. Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπε· νομίμων εἰσηγήσεων καὶ δογμάτων τυπουμένων ἀκόλουθον οὐ διὰ προσώπων τινὰς αἰτίας τὰ τοιαῦτα δογματίζεσθαι. τοιγαροῦν καθάπερ ὁ ἁγιώτατος ἐπίσκοπος Ἀραβιανὸς εἰσηγήσατο,

τὰ μέλλοντα ἀσφαλίσασθαι βουλόμενος, ἀκολούθως καὶ φιλανθρώπως ἡ τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Θεοφίλου ψῆφος διωρίσατο μὴ ἐξεῖναι πρὸς τὸ ἑξῆς μηδὲ παρὰ τριῶν μήτοι γε παρὰ δύο τὸν ὑπεύθυνον δοκιμαζόμενον καθαιρεῖσθαι. ἀλλὰ γὰρ πλείονος συνόδου ψήφῳ καὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας, καθὼς καὶ οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες διωρίσαντο. Φλαβιανὸς ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας εἶπεν· ὅσαπερ κατέθεντο οἱ περὶ τὸν ἁγιώτατον ἐπίσκοπον Νεκτάριον καὶ τὸν ἁγιώτατον καὶ ὁσιώτατον ἐπίσκοπον Θεόφιλον, δῆλα. καὶ στέργομεν πάντες οἱ ἐκκλησιαστικοί.

A *volens futura ſtabilire, conſequenter & humanè ſanctiſſimi epiſcopi Theophili ſententia decreuit, non licere in poſterum, nec à tribus quidem, nedum à duobus, cum quis reus examinatur, deponi: ſed maioris ſynodi & prouinciæ epiſcoporum ſententia, ſicut Apoſtolici definière canones. Flauianus epiſcopus Antiochiæ dixit, Quæ expoſuerunt ſanctiſſimus epiſcopus Nectarius & ſanctiſſimus Theophilus epiſcopus, aperta ſunt. Et omnes eccleſiaſtici his acquieſcimus.*

Ἑρμηνεία.

Τοῦ ἐπισκόπου Βόστρων Βαγαδίου καθαιρεθέντος παρὰ δύο ἐπισκόπων καὶ μονομερῶς, λόγος ἐγένετο παρὰ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδῳ, περὶ τοῦ εἰ καλῶς γέγονεν ἡ τοιαύτη καθαίρεσις, ἀντιποιουμένου τοῦ ψηφισθέντος Ἀγαπίου περὶ τῆς κρίσεως. καὶ διεγνώσθη ἀκανόνιστον εἶναι τὴν καθαίρεσιν, ὡς μὴ ὀφειλόντων δύο ἀλλὰ πολλῶν τηρεῖν τὰ κατὰ τῶν ἐπισκόπων λεγόμενα. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι ἡ τοιαύτη διάγνωσις οὐκ ἔχει τὸ ἐνεργὸν σήμερον. ἀπὸ γὰρ τοῦ ιβ'. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου μεταγενεστέρας οὔσης κατὰ πολύ, τὰ κατὰ τῶν ἐπισκόπων ἐγκληματικὰ δικαστήρια παρὰ δώδεκα ἐπισκόπων γυμνάζονται. καὶ ἀνάγνωθι τὸν τοιοῦτον κανόνα. γίνωσκε δὲ ὅτι ἡ μὲν σύνοδος αὕτη, ἐπὶ Ἀρκαδίου τοῦ βασιλέως γέγονεν· ἡ δὲ ἐν Καρχηδόνι, βασιλεύοντος Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ.

SCHOL. BALS. Cùm Bagadius Boſtrorum epiſcopus eſſet à duobus epiſcopis depoſitus, agitatum eſt in ſynodo Conſtantinopolitana, an ea rectè facta eſſet depoſitio, cùm electus Agapius iudicium tueretur: & pronunciatum eſt depoſitionem non fuiſſe canonicam, vtpote cùm non duo, ſed multi, deberent ea quæ aduerſus epiſcopos dicuntur, diiudicare. Tu autem ſcias hanc conſtitutionem hodie non eſſe vſitatam. A xij. enim canone Carthaginenſis ſynodi, quæ eſt multo poſterior, criminalia epiſcoporum iudicia à xij. epiſcopis exercētur, & lege eum canonem. Scias autē quòd hæc quidē ſynodus ſub Arcadio Imperatore facta eſt, Carthaginēſis verò, regnante Theodoſio minori.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ Ἀγκύρᾳ συνελθόντων μακαρίων πατέρων, οἵτινες πρεσβύτεροι μέν εἰσι τῶν ἐν Νικαίᾳ ἐκτεθέντων κανόνων· δευτερεύουσι δὲ διὰ τὴν τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου αὐθεντίαν.

CANONES BEATORVM PATRVM, QVI ANCYRÆ conuenerunt: qui ſunt quidem antiquiores iis qui Niceæ editi, ſecūdum tamen locum obtineant propter œcumenicæ ſynodi auctoritatem.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΑΓΚΥΡΑΝΑ.

Εἴπομεν πρὸ μικροῦ ὡς ἡ ἐν Καρχηδόνι σύνοδος πρώτη ἐστὶ πασῶν τῶν συνόδων, καὶ δευτέρα ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ μετὰ ταύτας ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ τῇ μητροπόλει τῆς Γαλατίας συστᾶσα πρὸ τῆς πρώτης συνόδου. ἐξῆρχον δὲ ταύτης, Οὐιτέλιος Ἀντιοχείας τῆς Συρίας, Ἀγρικόλαος Καισαρείας, καὶ ὁ ἅγιος Βασίλειος ἐπίσκοπος Ἀμασίας· καὶ συνεζήτησαν εἰ χρὴ δέχεσθαι τοὺς θύσαντας τοῖς εἰδώλοις, καὶ προσερχομένους τῇ ἐκκλησίᾳ.

SYNODVS ANCYRANA.

D Diximus paulo antè quòd ſynodus Carth. eſt omniū prima, & ij. Antiochena, & poſt eas, ea quæ in Ancyra Galatiæ metropoli ante primā Nicenam ſynodū coacta eſt. Huic autē præfuerūt, Vitalis epiſcopus Antioch. Syriæ, Agrœcolaus Cæſareæ Cappadociæ, & Martyr, Baſilius epiſcopus Amaſeæ: & quæſiuerunt an eos oporteat admittere, qui idolis ſacrificauerunt, & ad eccleſiam accedunt.

A

Canon I.

Presbyteros, qui ſacrificarunt, deinde contrà reluctati ſunt, non fraudulenter & inſidioſe, ſed verè: nec hoc prius machinati ſunt, nec conſultò ac de induſtria id fecerunt, & perſuaſerunt, vt tormentis ſubiici viderentur, cùm ea ſpecie & opinione tantùm inferrentur, viſum eſt eos cathedræ quidem honoris eſſe participes, non licere autem ipſis offerre, ſed ſermonem conferre, vel omnino ſacerdotale aliquod munus obire.

B

Schol. Bals. Tempore perſecutionis Chriſtianorum, quidam ſacerdotes idolis ſacrificare coacti ſunt. & hi quidem ad mortem vſque puniti, martyrij coronam acceperunt: illi verò cùm ad finem vſque tormenta perferre non potuiſſent, victi ſunt, & fidem abnegarunt, & etiam idolis ſacrificarunt, alij autem etiam antequam torquerentur, omnino ceſſerunt. Ne autem ſua ſponte ſacrificare viderentur, pecuniis, vel ſuaſione, vel aliqua alia ratione C operam dederunt, vt magnorum tormentorum minæ illis intentarentur. Statuunt ergo patres, vt illi qui vere torti fuerunt, propter ſupplicij autem acerbitatem, ad perfectionis quoque coronam accipiendam non ſuſtinuerunt, ſed ſacrificauerunt, deinde reluctati ſunt, id eſt, Satanam vicerunt, qui eos in lucta proſtrauerat, & cum pura confeſſione pœnitentiam egerunt, ad ſolum honorem & cathedram recipiantur, neque offerant, neque ſermonem D conferant, id eſt, ne doceant, neque aliquid aliud ſacerdotale exequantur. Quamobrem argumento à contrario ſumpto, alij præter hos, qui non reuera, ſed ſimulatè tormenta prætexuerunt, & Deum negauerũt, nec honore quidem vel cathedra digni habebuntur. Quid verò, num vt Chriſtiani ſimpliciter, cum lacrymis pœnitentiam agentes, & peccatum confitentes, ſuſcipientur? Mihi certè videtur. Non eſt enim peccatum, quod vincat Dei miſericordiam, ſed & ij, & qui ad honorem ſolum admittuntur, punientur, vt volunt dicti canones.

Κανὼν α'.

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐπιθύσαντας, εἶτα ἐπαναπαλαίσαντας μήτε ἐκ μεθόδου τινός, ἀλλ' ἐξ ἀληθείας, μήτε προκατασκευάσαντας καὶ ἐπιτηδεύσαντας, καὶ πείσαντας, ἵνα δόξωσι μὲν βασάνοις ὑποβάλλεσθαι, ταύτας δὲ τῷ δοκεῖν καὶ τῷ σχήματι προσαχθῆναι· τούτους ἔδοξε τῆς μὲν τιμῆς τῆς κατὰ τὴν καθέδραν μετέχειν· προσφέρειν δὲ αὐτοὺς ἢ ὁμιλεῖν, ἢ ὅλως λειτουργεῖν τι τῶν ἱερατικῶν λειτουργιῶν, μὴ ἐξεῖναι.

Ἑρμηνεία.

Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ διωγμοῦ τῶν Χριστιανῶν, ἱερεῖς τινὲς ἠναγκάσθησαν θῦσαι τοῖς εἰδώλοις. καὶ οἱ μὲν, μέχρι θανάτου κολασθέντες, τὸν τοῦ μάρτυρος ἀνεδήσαντο στέφανον· οἱ δὲ, ἕως τέλους τὰς βασάνους μὴ καρτερήσαντες, ἡττήθησαν, καὶ τὴν πίστιν ἠρνήσαντο, καὶ τοῖς εἰδώλοις ἔθυσαν. ἄλλοι καὶ πρὸ τοῦ βιασθῆναι ὅλως, ἐνέδωκαν. ἵνα δὲ μὴ δόξωσιν αὐθαιρέτως θύειν, ἐσπούδασαν διὰ χρημάτων ἢ παρακλήσεων ἢ ἄλλως πως, ἀπειλὰς βασάνων μεγάλων εἰς αὐτοὺς γενέσθαι. διορίζονται οὖν οἱ πατέρες, μόνους ἐκείνους τοὺς μετ' ἀληθείας μὲν βασανισθέντας, διὰ δὲ τὴν δριμύτητα τῶν κολάσεων, μὴ ὑπομείναντας καὶ τὸν τῆς τελειώσεως στέφανον ἀναδήσασθαι, ἀλλὰ θύσαντας, εἶτα πάλιν ἀναπαλαίσαντας, τουτέστι νικήσαντας τὸν Σατανᾶν τὸν ἐν τῇ πάλῃ ῥίψαντα αὐτοὺς, καὶ μετὰ καθαρᾶς ἐξομολογήσεως μετανοήσαντας, δέχεσθαι εἰς μόνην τιμὴν, καὶ καθέδραν, μήτε δὲ προσφέρειν μήτε ὁμιλεῖν, τουτέστι διδάσκειν, μήτε τι ἄλλο ἐνεργεῖν ἱερατικόν· ὥστε ἐξ ἀντιδιαστολῆς οἱ ἕτεροι οἱ παρὰ τούτους, μὴ πραγματικῶς ἀλλὰ κατὰ σκῆψιν τὰς βασάνους προφασισάμενοι, καὶ τὸν θεὸν ἀρνησάμενοι, οὐδὲ τιμῆς ἢ καθέδρας ἀξιωθήσονται. τί δὲ, ὡς Χριστιανοὶ ἁπλῶς μετὰ δακρύων μετανοοῦντες καὶ ἐξομολογούμενοι τὸ ἁμάρτημα, δεχθήσονται; ἐμοὶ τέως δοκεῖ. οὐ γάρ ἐστιν ἁμαρτία νικῶσα τὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν· πλὴν καὶ οὗτοι, καὶ οἱ δεχόμενοι εἰς μόνην τιμὴν, ἐπιτιμηθήσονται κατὰ τοὺς ῥηθησομένους κανόνας.

Κανὼν β΄.

Διακόνους ὁμοίως θύσαντας, μετὰ δὲ ταῦτα ἀναπαλαίσαντας, τὴν μὲν ἄλλην τιμὴν ἔχειν, πεπαῦσθαι δὲ αὐτοὺς πάσης τῆς ἱερατικῆς λειτουργίας, τῆς τε τοῦ ἄρτον ἢ ποτήριον ἀναφέρειν ἢ κηρύσσειν. Εἰ μέντοι τινὲς τῶν ἐπισκόπων, τούτοις συνίδοιεν κάματόν τινα ἢ ταπείνωσιν πραότητος, καὶ ἐθέλοιεν πλέον τι διδόναι ἢ ἀφαιρεῖν, ἐπ᾽ αὐτοῖς εἶναι τὴν ἐξουσίαν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ παρὼν κανὼν τὰ αὐτὰ περὶ διακόνων διεξερχόμενος προσετίθησιν, ὡς εἴπερ οἱ ἐγχώριοι ἐπίσκοποι καταμηνύσουσι τοὺς μετ᾽ ἀληθείας βασανισθέντας ἀξίους ἐλέους διὰ τὰ δάκρυα, καὶ τὴν ταπείνωσιν αὐτῶν· ἢ τοὐναντίον, κολάσεως πλείονος διὰ τὴν ἀναίδειαν, ποιήσουσι κατὰ τὸ δόξαν αὐτοῖς, τουτέστιν ἢ ἐπαυξήσουσι τὴν τιμωρίαν, ἢ προσθήσουσι μᾶλλον τὴν παρηγορίαν. παρὰ γὰρ τῇ ἐξουσίᾳ καὶ τῇ διακρίσει αὐτῶν τὰ περὶ τούτου ἀνέθεντο. εἰ δέ τις ἐρεῖ μὴ χώραν ἔχειν τὰ τῶν παρόντων κανόνων, θεοῦ χάριτι, σήμερον, ὅτι τύραννος οὐ προκάθηται, ἀκουσάτω ὅτι παρὰ τοῖς Ἀγαρηνοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπίστοις πολλὰ τοιαῦτα γίνονται· καὶ καλῶς τὰ τῶν κανόνων καὶ νῦν ἐνεργήσουσι. σημείωσαι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι πᾶσα ψυχικὴ θεραπεία εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν ἀνηρτήθη διάκρισιν.

Κανὼν γ΄.

Τοὺς φεύγοντας καὶ συλληφθέντας, ἢ ὑπὸ οἰκείων παραδοθέντας, ἢ ἄλλως τὰ ὑπάρχοντα ἀφαιρεθέντας, ἢ ὑπομείναντας βασάνους, ἢ εἰς δεσμωτήριον ἐμβληθέντας, βοῶντάς τε ὅτι εἰσὶ Χριστιανοὶ, καὶ περισχεθέντας, ἤτοι εἰς τὰς χεῖρας πρὸς βίαν ἐμβαλόντων τῶν βιαζομένων, ἢ βρῶμά τι πρὸς ἀνάγκην δεξαμένους, ὁμολογοῦντας δὲ δι᾽ ὅλου, ὅτι εἰσὶ Χριστιανοί, καὶ τὸ πένθος ἀεὶ ἐπιδεικνυμένους, τῇ πάσῃ καταστολῇ καὶ τῷ σχήματι καὶ τῇ τοῦ βίου ταπεινότητι, τούτους ὡς ἔξω ἁμαρτήματος ὄντας τῆς κοινωνίας μὴ κωλύεσθαι. Εἰ δὲ καὶ ἐκωλύθησαν ὑπό τινος, περισσοτέρας ἀκριβείας ἕνεκεν ἢ καί τινων ἀγνοίᾳ, εὐθὺς προσδεχθήτωσαν. τοῦτο δὲ ὁμοίως ἐπί τε τῶν ἐκ κλήρου καὶ τῶν ἄλλων λαϊκῶν. προσεξητήθη δὲ κἀκεῖνο, εἰ δύνανται καὶ λαϊκοὶ τῇ αὐτῇ ἀνάγκῃ ὑποπεσόντες, προσάγεσθαι εἰς τάξιν. ἔδοξεν οὖν καὶ τούτους, ὡς μηδὲν ἡμαρτηκότας, εἰ καὶ ἡ προλαβοῦσα εὑρίσκοιτο ὀρθὴ τοῦ βίου πολιτεία, προχειρίζεσθαι.

A

CANON II.

Diaconos ſimiliter qui ſacrificarunt, poſtea autem reluctati ſunt, alium quidem honorem habere, ipſos autem ab omni ſacerdotali miniſterio ceſſare, & panem vel calicem offerendi, vel prædicandi: ſed ſi ex epiſcopis aliqui, in iis vel afflictionem aliquam, vel humilitatem ac manſuetudinem viderint, & aliquid ampliùs dare vel offerre voluerint, in eorum poteſtate id eſſe.

B

SCHOL. BALS. Præſens quoque canon eadem de diaconis decernens, adiicit, quòd ſi regionis epiſcopi, animaduerterint, eos qui verè torti ſunt, eſſe miſericordia dignos, propter lacrymas & eorum humilitatē, vel contrà maiore ſupplicio, propter impudentiam, facient prout eis videbitur, id eſt, vel pœnam augebunt, vel potiùs conſolationem afferent. Ea enim in eorum poteſtate & iudicio ſita ſunt. Si quis autem dicat præſentem canonem Dei gratia locum hodie non habere, quia tyrannus nō præeſt: audiet quòd apud Agarenos & infideles multa eiuſmodi fiunt, & canones nunc quoque effectum ſortientur. Nota etiam ex hoc præſenti canone quòd omnis animę medela dependet ab epiſcopi iudicio ac prudentia.

C

CANON III.

Eos qui fugientes comprehenſi ſunt, vel ſunt à ſuis traditi, vel ſuis alioqui facultatibus priuati, vel tormenta perpeſſi, vel in carcerē coniecti ſunt, clamantes ſe eſſe Chriſtianos, & diuulſi ac diſtracti ſunt, vel iis qui vim afferebant in manus immittentibus, vel cibo aliquo per neceſſitatē ſuſcepto, ſe tamen eſſe Chriſtianos perpetuò fatentes, & eius quod accidit dolorem, & amictu, & habitu, & vitæ humilitate præ ſe ferentes, à communione nō arceri. Sin autem etiam ab aliquo ſunt prohibiti, maioris cautionis gratia, vel etiā propter aliquorum ignorantiā, ſtatim admittantur. Hoc autem ſimiliter in clericis & aliis laicis. Hoc quoque eſt examinatum, an poſſint etiam laici qui in eandē neceſſitatem inciderunt, id ordinem promoueri. Viſum eſt ergo, & eos, vt qui nihil peccaſſent, ſi etiam præcedens eorum vitæ inſtituendæ ratio recta inueniatur, promoueri.

D

SCHOL. BALS. Quidam cleri- A ci & laici manus tyrannorum fugientes, & comprehenſi, vel ab aliquibus proditi, & iis quæ habebant priuati, & nonnunquam etiam torti, & in carcerem coniecti, ſe eſſe Chriſtianos fatebantur. Quia autem à lictoribus in manus eorum thus fortè iniectum eſt, quod idolis ſacrificatur, vel in ora eorum cibus aliquis idolis immolatus, à fidelium communione arcebantur, quòd ſcilicet idolis ſacrificaſſent: Dicunt ergo patres, id quod illis vi factum eſt, non eſſe illis impedimento, fatentibus perpe- B tuò ſe eſſe Chriſtianos, vt cum compunctione id deflentibus quod in ipſos à tyrãnis vi factum eſt. Nihil enim peccarunt vt etiam à nobis puniantur. Sin autem ab aliquibus, propter maiorem cautionẽ, vel propter eius quod fieri oportet ignorationem, à communione ſunt prohibiti, vt ſtatim recipiantur, ſentẽtiam tulere. Perinde autem ac ſi dixiſſet aliquis, canonem in ſolis laicis locum habere: (clerici enim ex prædictorum canonum ſentẽtia recipientur) intulerũt non ſolùm eiuſmodi C laicos, ſed etiam clericos nobiſcum communicare. Hoc autem dictum eſt, eo quòd ſit magna differentia eorum qui Deum ſponte negarũt, quoniam ſupplicia perferre non poterãt, & eorum qui tale quid non fecerũt facto proprio, ſed inuiti & per vim idolothyta ſuſceperunt, vel thus, & ea deſpuerunt. Illi enim peccarunt, vt qui ceſſerint: debebãt enim mori propter Chriſtum. Qui verò vi thus ſuſceperunt, nullũ impium opus fecerunt. Quoniã ergo nihil peccarũt, laici quoque clerici fient, ſi digni in- D ueniãtur, omnino autem etiã clerici ad maiores gradus propter eandẽ rationem prouehentur. Quoniam autem nonnulli eos accuſabant vt qui martyrium fugiſſent & cunctati eſſent, dixerunt patres eos non ideo lædi. Et omnino id optimè ſanxerunt. Dicit enim magnus in theologia Gregorius, non eſſe ſua ſponte ad certamen procedendum, vt & perſequentibus & imbecillioribus parcatur. Et dominus dixit in euangeliis, Quando vos ex hac ciuitate perſequentur, fugite in aliam.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ φεύγοντες τὰς τῶν τυράννων χεῖρας, καὶ συλληφθέντες, ἢ παρά τινων προδοθέντες, καὶ γυμνωθέντες τῶν προσόντων αὐτοῖς, ἔστι δ' ὅτε καὶ βασανισθέντες καὶ φυλακισθέντες, ἐβόων εἶναι Χριστιανοί. ὅτι δὲ κατὰ βίαν ἐνεβλήθη παρὰ τῶν δημίων ταῖς χερσὶ τούτων λιβανωτὸν τυχόν, ὅπερ τοῖς εἰδώλοις θύεται, ἢ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν βρῶμα εἰδωλόθυτον, ἐκωλύοντο τῆς μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνίας διὰ τὸ δῆθεν θύεσθαι αὐτοὺς εἰδωλόθυτα· φασὶ γοῦν οἱ πατέρες, τὸ κατὰ βίαν γινόμενον μὴ παρεμποδίζειν αὐτοῖς ὁμολογοῦσι διόλου εἶναι Χριστιανοῖς, καὶ ἀποκλαιομένοις μετὰ κατανύξεως τὸ παρὰ τῶν τυράννων κατὰ βίαν γινόμενον εἰς αὐτούς. οὐδὲ γὰρ ἥμαρτον ὥστε καὶ παρ' ἡμῶν κολάζεσθαι. εἰ δὲ παρά τινων διὰ περισσοτέραν ἀκρίβειαν ἢ δι' ἄγνοιαν τοῦ προσήκοντος ἐκωλύθησαν τῆς κοινωνίας, αὐθὺς δεχθῆναι τούτους ἐγνωμοδότησαν. ὡς δέ τινος εἰπόντος ἐπὶ μόνοις τοῖς λαϊκοῖς ἔχειν χώραν τὰ τοῦ κανόνος, (οἱ γὰρ κληρικοὶ κατὰ τοὺς προρρηθέντας κανόνας δεχθήσονται) ἐπήγαγον μὴ μόνους τοιούτους λαϊκοὺς συγκοινωνεῖν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ κληρικούς. Εἴρηται δὲ τοῦτο διὰ τὸ μεγάλην εἶναι διαφορὰν τῶν ἀρνησαμένων ἑκουσίως τὸν θεὸν ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὰς κολάσεις ὑπενεγκεῖν, καὶ τῶν, τοιοῦτον τι μὴ πεποιηκότων διὰ φάκτου οἰκείου, ἀλλὰ ἀκουσίως κατὰ βίαν ὑποδεξαμένων εἰδωλόθυτα ἢ λιβανωτόν, καὶ καταπτυσάντων αὐτῶν· οἱ μὲν γὰρ ἥμαρτον, ὡς ἐνδόντες· ὤφειλον γὰρ ἀποθανεῖν διὰ τὸν Χριστόν. οἱ δὲ κατὰ βίαν ὑπεδέξαντο μόνον τὸ λιβανωτόν, ἔργον δέ τι οὐ ἐνήργησαν ἀσεβές. ὅτι γοῦν οὐδὲν ἥμαρτον, καὶ κληρωθήσονται οἱ λαϊκοί, ἐὰν ἄξιοι εὑρίσκωνται, πάντως δὲ καὶ οἱ κληρικοὶ εἰς μείζονας βαθμοὺς διὰ τὸν αὐτὸν λόγον προσαναβιβασθήσονται. ἐπεὶ δὲ ᾐτιῶντο τινὲς τούτους, ὡς τὸ μαρτύριον φυγόντας, καὶ κατασχεθέντας, εἶπον οἱ πατέρες, μηδὲ ἐκ τούτου αὐτοὺς βλάπτεσθαι. καὶ πάντως ἄριστα καὶ τοῦτο ἐνομοθέτησαν. φησὶ γὰρ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος μὴ ἐθελοντὰς εἰς τὸν ἀγῶνα χωρεῖν φειδοῖ τῶν διωκόντων, καὶ τῶν ἀσθενεστέρων. καὶ ἐν εὐαγγελίοις ὁ Κύριος εἶπεν, ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν.

καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος, ἐν τούτοις· τοῦ δὲ χρηματισθέντος ἐπισκόπου Ἀμυκλείου κυροῦ Νικολάου τοῦ Μουζάλωνος κατὰ βίαν πρακτορικὴν ἀποκαρέντος, καὶ πολλὰ παρακλητεύσαντος, τὸ κατὰ βίαν γεγονὸς εἰς αὐτὸν περιαιρεθῆναι, καὶ πάλιν ἐνεργεῖν τὰ ἐπισκοπικά, ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κυρὸς Λουκᾶς βλέπων τοῦτον προυσιάζοντα μετὰ ἐπισκοπικῶν ἀμφίων συνοδικῶς, οὐ προσεδέξατο αὐτόν, εἰπών, ὡς εἰ μὲν τὴν συνοδικὴν ἐκδίκησιν καὶ διόρθωσιν ἀνέμενεν ὁ ἐπίσκοπος, εὗρεν ἂν κανονικὴν βοήθειαν. ἐπεὶ δὲ τὰ κατὰ βίαν περιβληθέντα αὐτῷ μοναχικὰ ἄμφια, ἀσυντάκτως ἀπέθετο, καὶ αὐτεκδίκητος γέγονεν, οὐ τεύξεται βοηθείας. ἀλλὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου τούτου μεταστάντος πρὸς κύριον, ὁ μετ' ἐκεῖνον ἁγιώτατος πατριάρχης κυρὸς Μιχαὴλ τὴν μὲν κατὰ βίαν γενομένην ἀπόκαρσιν ὡς μηδὲ γενομένην λογιζομένην, ἐσχόλασε· τὸν δὲ ἐπίσκοπον ὡς ὀλιγωρήσαντα, καὶ ἑαυτὸν δικαιώσαντα, καιρικῆς ἀλειτουργησίας ἐπιτιμίῳ ὑπέβαλε. καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ κατὰ βίαν περιτμηθέντες παρὰ Ἀγαρηνῶν, καὶ ἄλλα τινὰ πεποιηκότες, ἢ καὶ παθόντες ἀσεβῆ, μετὰ ἐξομολόγησιν καθαρὰν καὶ προσήκουσαν μετάνοιαν παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐδέχθησαν, καὶ διὰ ἐπιτιμίων ἐθεραπεύθησαν.

Κανὼν δ'.

Περὶ τῶν πρὸς βίαν θυσάντων, ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ δειπνησάντων εἰς τὰ εἴδωλα, ὅσοι μέν, ἀπαγόμενοι καὶ σχήματι φαιδροτέρῳ ἀνῆλθον, καὶ ἐσθῆτι ἐχρήσαντο πολυτελεστέρᾳ, καὶ μετέσχον τοῦ παρασκευασθέντος δείπνου ἀδιαφόρως, ἔδοξεν, ἐνιαυτὸν ἀκροᾶσθαι. ὑποπεσεῖν δὲ ἔτη τρία, εὐχῆς δὲ κοινωνῆσαι ἔτη δύο, καὶ τότε ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ διαληφθέντος τρίτου κανόνος συγγνωμονήσαντος ἀδιακρίτως τοῖς κατὰ βίαν ὑποδεξαμένοις εἰδωλόθυτα· ἐπεί τινες ἤθελον καὶ τοὺς κατὰ βίαν φαγόντας αὐτὰ ἢ καὶ θύσαντας, συγγινώσκεσθαι, ὥρισαν οἱ πατέρες διὰ τούτου τοῦ κανόνος καὶ τοῦ πέμπτου, ὡς ὅσοι μὲν ἀπαγόμενοι πρὸς τὸ εἰδωλικὸν δεῖπνον, σχῆμα χαιρόντων ἐνεδείξαντο, καὶ μετὰ λαμπροτέρων ἐσθήτων ἀνέπεσον, καὶ μετέσχον τῶν εἰδωλοθύτων, ἐπιτιμηθήσονται, ὡς ὅλως ἐνδόντες πρὸς τὴν ἀσέλγειαν. διὸ ἐπὶ ἕνα μὲν ἐνιαυτὸν ἀκροάσονται τῶν θείων γραφῶν ἐν τῷ νάρθηκι, καὶ μετὰ τοῦτον ἐπὶ τριετίαν ὑποπεσοῦσι,

A Et in his quidem expoſitus eſt canõ. Cùm autem dominus Nicolaus Muzalon, qui Amyclæus epiſcopus dictus eſt, vi à magiſtratu tonſus eſſet, & ſupplex contenderet vt quod vi in eum factum erat, tolleretur, & epiſcopale rurſus munus obiret, ſanctiſſimus ille patriarcha dominus Lucas, videns eum ſynodicè cum veſtibus epiſcopalibus præſentẽ, eum non admiſit, dicens, quòd ſi ſynodalem quidem ſententiam & correctionem expectaſſet epiſcopus, canonicum auxilium inueniſſet: ſed B quia veſtes monaſticas, quibus vi indutus fuerat, inordinatè exuit, & ſibi ipſi ius dixit, auxilium non aſſequetur. Sed cùm sãctiſſimus patriarcha ad dominum migraſſet, vi quidam factam tonſuram tanquam non factam reputans, aboleuit. Epiſcopum autem, vt qui negligens fuiſſet, & ſibi ius dixiſſet, ad tempus celebrandi officio priuauit. Quin & alij multi vi ab Agarenis circuncisi, & qui alia multa impia vel fecerant vel paſſi erant, poſt puram & conuenientem pœnitentiam, ab ecclesia C recepti ſunt, & pœnis impoſitis medelam acceperunt.

CANON IIII.

De ijs qui vi ſacrificarunt, & præterea ad idola pranſi ſunt, quicunque abducti quidem, & lætiore habitu acceſſerunt, & veſte ſumptuoſiore vſi ſunt, & parati prandij, non ægrè id ferentes, participes fuerunt, viſum eſt anno audire, tribus autem annis ſubſterni ac ſupplices eſſe, ſoli autem orationi duobus annis communicare, & tunc ad id quod eſt perfectum accedere.

SCHOL. BALS. Cùm expoſitus D tertius canon indiſtinctè ignouiſſet iis qui vi idolothyta ſuſcepiſſent: quoniam dicebant nonnulli eis etiam ignoſci, qui ea vi comediſſent, vel etiam ſacrificaſſent, per hunc canonem & v. ſtatuerunt ſancti Patres, quòd quicunque quidem abducti ad idolicum prandium, lætum vultum oſtenderunt, & cum ſplendidioribus veſtibus diſcubuerunt, & eorum quę idolis immolata ſunt, participes fuere, punientur, vt qui omnino impietati ceſſerint. Quamobrem anno vno diuinas ſcripturas audient, in porticu veſtibuli, & poſtea triennio ſubſternentur, ſeu ſupplices erunt,

A id eſt in eccleſia erunt poſt ambonē, ſtantes vſque ad catechumenorum exitum, tunc enim ipſi quoque egredientur. Completis autem his quoque tribus annis, vnà cum fidelibus biennio communicabunt, & ab eo tempore ad id quod perfectum eſt, deuenient, tunc enim etiam diuinorum erunt ſacramentorū participes. Quicunque autem vi abducti mœſti fuerunt, & cum lugubri veſte accubuerunt & comederūt, poſt ſubſtrationis triennium, in eccleſiaſticam cōmunionem ſuſcipientur, ſed non B etiam diuinis digni ſacramentis habebūtur. Id enim eſt, ſine oblatione ſuſcipi. Si autem accubuerunt quidem, nō autem comederunt, biēnio ſubſternētur, & ad tertium annum, vnà cum fidelibus in eccleſia erunt ſine oblatione: poſt eius enim lapsū, erunt diuinæ communionis participes. Hæc autem omnia epiſcopali iudicio patres reliquere, vt iuxta eius qui peccauit conuerſationem & ſocordiā, vel augeantur pœnæ, vel diminuantur. Examinatur autem etiā prior eorum conuerſatio, vt vel hu- C manitatem, vel ſeueritatem conſequantur. Rogauerit autē quiſpiam, & cur clerici quidē, vel laici, qui vel thus, vel idolothytū vi ſuſceperunt, non puniuntur, vt qui non errauerint, ſed etiam ad gradus eccleſiaſticos promouētur: qui autem in quinti canonis fine continentur, & vi accubuerunt, puniuntur, vt qui peccarint, idque cùm lacrymas funderent, & nec idolothyta quidem gu- D ſtauerint? Solutio. Differentia eſt eorum qui vi ſuſceperunt dona profana, & ex facto proprio nihil deliquerunt, & eorum qui aliquid impium vi fecerunt: quod eſt videlicet, ad prandium accumbere. Vnde illi quidem, vt qui mali nihil fecerint (ab aliis enim in os, vel in manus ipſorum iniectum eſt idolothytum,) non puniuntur. Hæc autem definita ſunt conſequenter iis quæ à legibus ſtatuta ſunt. Dicitur enim in lib. x. Baſil. quòd id quod ab aliquo quidem vi ablatum eſt, rurſus manet eius dominij, nec vllius vnquam dominio tenetur, vt vult lex quæ dicit, Furtiua & vi poſſeſſa nunquam vſu capiuntur, ſiue dominio tenentur:

τουτέστιν ἐκκλησιάσουσιν ὀπίσω τοῦ ἄμβωνος, ἱστάμενοι μέχρι τῆς τῶν κατηχουμένων ἐξελεύσεως· τηνικαῦτα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐξέλθωσι. συμπληρωθέντων δὲ καὶ τούτων τῶν τριῶν ἐνιαυτῶν, ἐπὶ ἔτη δύο συγκοινωνήσουσι τοῖς πιστοῖς, καὶ ἔκτοτε εἰς τὸ τέλειον ἔλθωσι, τουτέστι καὶ τῶν θείων ἁγιασμάτων μεταλάβωσιν. ὅσοι δὲ ἀπαγόμενοι, τὴν βίαν ἀπεκλαίοντο, καὶ μετὰ πενθικῆς ἐσθῆτος ἀνέπεσον, καὶ ἔφαγον, μετὰ τὴν τριετίαν τῆς ὑποπτώσεως, εἰς κοινωνίαν ἐκκλησιαστικὴν δεχθήσονται, οὐ μέντοι γε δὲ καὶ τῶν θείων ἁγιασμάτων ἀξιωθήσονται. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ δεχθῆναι τούτους χωρὶς προσφορᾶς. Εἰ δὲ ἀνέπεσον μὲν, οὐκ ἔφαγον δὲ, ὑπὸ διετίαν ὑποπέσωσι, καὶ εἰς τὸν τρίτον χρόνον συνεκκλησιάσουσι τοῖς πιστοῖς χωρὶς προσφορᾶς. μετὰ γὰρ τὴν παραδρομὴν καὶ τούτου, τῆς θείας μεταλήψεως ἀξιωθήσονται. ταῦτα δὲ πάντα εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν διάκρισιν ἀνέθεντο οἱ πατέρες, ὡς ἂν πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἡμαρτηκότος καὶ τὴν ῥᾳθυμίαν, ἢ προστεθήσονται τὰ ἐπιτίμια, ἢ ἐκκοπήσονται. ἐξετάζεται δὲ καὶ ἡ προτέρα τούτων ἀναστροφὴ, ὡς ἂν ἢ φιλανθρωπίας ἢ αὐστηρείας τύχωσιν. ἐρωτήσοι δέ τις καὶ διὰ τί οἱ μὲν τῷ γ΄. κανόνι δηλούμενοι κληρικοὶ ἢ λαϊκοὶ κατὰ βίαν ὑποδεξάμενοι λίβανον ἢ εἰδωλόθυτον, οὐκ ἐπιτιμῶνται, ὡς μὴ ἐσφαλκότες, ἀλλὰ καὶ εἰς βαθμοὺς ἐκκλησιαστικοὺς προκόπτουσιν· οἱ δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ ε΄. κανόνος περιεχόμενοι καὶ κατὰ βίαν ἀναπεσόντες, ἐπιτιμῶνται ὡς ἡμαρτηκότες, καὶ ταῦτα δακρυρροοῦντες, καὶ μηδὲ γευσάμενοι τῶν εἰδωλοθύτων; Λύσις. Διαφορὰ μεγάλη ἐστὶ τῶν κατὰ βίαν ὑποδεξαμένων τὰ βέβηλα δῶρα, καὶ μηδὲν ἐξ οἰκείου φάκτου ἐπταικότων, καὶ τῶν ἀπὸ βίας ἐργασαμένων ἀσεβές τι, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀναπεσεῖν εἰς τὸ δεῖπνον. κἀντεῦθεν ἐκεῖνοι μὲν, ὡς μὴ διαπραξάμενοι τι κακὸν (παρ᾽ ἄλλων γὰρ εἰς τὸ στόμα ἢ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐνεβλήθη τὸ εἰδωλόθυτον) οὐκ ἐπιτιμῶνται· οὗτοι δὲ, ὡς ἀσέβειαν πλημμελήσαντες μετὰ οἰκείου φάκτου, δηλονότι ἀναπεσόντες ἐπιτιμῶνται. ταῦτα δὲ ἐθεσπίσθη ἀκολούθως τοῖς ὑπὸ νόμων διορισθεῖσι. φησὶ γὰρ ἐν βιβλίῳ δεκάτῳ τῶν βασιλικῶν τίτλῳ β΄. ὡς τὸ μὲν κατὰ βίαν ἀφαιρεθὲν ἀπό τινος, μένει πάλιν τῆς δεσποτείας τούτου, καὶ οὐδέποτε παρ᾽ οἱουδήτινος δεσπόζεται, κατὰ τὸν νόμον, τὰ φούρτιβα καὶ τὰ βιπόσεσα οὐδέποτε οὐσουκαπιτεύονται, ἤτοι οὐ δεσπόζονται·

A Τὸ δὲ κατὰ φόβον δοθὲν πρός τινα παρά τινος, οὐσουκαπιτεύεται παρὰ τοῦ καλῇ πίστει νομέως, κἂν ὕπεστι τῷ φόβῳ καὶ βία· μετετέθη γὰρ τοῦτο διὰ οἰκείου φάκτου τοῦ ἀληθοῦς δεσπότου. Εὐλόγως τοίνυν ὁ μηδὲν ἐνεργήσας ἀσεβὲς οὐκ ἐπιτιμᾶται, ὥσπερ συγγινώσκεται καὶ ὁ κατὰ βίαν ἀφαιρεθεὶς τὸ οἰκεῖον, καὶ ἀνακαλεῖται αὐτὸ μέχρι τριακονταετίας. ὁ δὲ ἐργασάμενος τι ἀσεβές, ὡς ὁ ἀναπεσὼν κατὰ βίαν ἐπὶ τὸ βέβηλον δεῖπνον, ἐπιτιμᾶται, καθὼς οὐ συγγινώσκεται καὶ ὁ κατὰ φόβον οἰκειοχείρως παραδοὺς πρός τινα τὸ οἰκεῖον. μετὰ γὰρ δεκαετίαν ἀπόλλυσι τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ. B

Κανὼν ε'.

Ὅσοι δὲ ἀνῆλθον μετὰ ἐσθῆτος πενθικῆς, καὶ ἀναπεσόντες ἔφαγον μεταξὺ διὰ ὅλης τῆς ἀνακλίσεως δακρύοντες, εἰ ἐπλήρωσαν τὸν τῆς ὑποπτώσεως τριετῆ χρόνον, χωρὶς προσφορᾶς δεχθήτωσαν· εἰ δὲ μὴ ἔφαγον, δύο ὑποπεσόντες ἔτη, τῷ τρίτῳ κοινωνησάτωσαν χωρὶς προσφορᾶς, ἵνα τὸ τέλειον τῇ τριετίᾳ λάβωσιν. τοὺς δὲ ἐπισκόπους ἐξουσίαν ἔχειν τὸν τρόπον τῆς ἐπιστροφῆς δοκιμάσαντας φιλανθρωπεύεσθαι, C ἢ πλείονα προστιθέναι χρόνον. πρὸ πάντων δὲ καὶ ὁ προάγων βίος, καὶ ὁ μετὰ ταῦτα ἐξεταζέσθω, καὶ οὕτως ἡ φιλανθρωπία ἐπιμετρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τοῦ παρόντος κανόνος διελάβομεν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ δ'. κανόνος. καὶ πλέον τι μὴ ζήτει.

Κανὼν ς'.

Περὶ τῶν ἀπειλῇ μόνον εἰξάντων, κολάσεως καὶ ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων, ἢ μετοικίας, καὶ θυσάντων, καὶ μέχρι τοῦ παρόντος καιροῦ μὴ μετανοησάντων, μηδὲ ἐπιστρεψάντων, νῦν δὲ παρὰ τὸν καιρὸν τῆς συνόδου προσελθόντων, καὶ εἰς D διάνοιαν τῆς ἐπιστροφῆς γενομένων, ἔδοξε μέχρι τῆς μεγάλης ἡμέρας εἰς ἀκρόασιν δεχθῆναι, καὶ μετὰ τὴν μεγάλην ἡμέραν ὑποπεσεῖν τρία ἔτη, καὶ μετὰ ἄλλα δύο ἔτη, κοινωνῆσαι χωρὶς προσφορᾶς, καὶ οὕτως ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον, ὥστε τὴν πᾶσαν ἑξαετίαν πληρῶσαι. Εἰ δέ τινες πρὸ τῆς συνόδου ταύτης ἐδέχθησαν εἰς μετάνοιαν, ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου λελόγισται αὐτοῖς ἀρχὴ τῆς ἑξαετίας. Εἰ μέντοι κίνδυνος, καὶ θανάτου προσδοκία ἐκ νόσου ἢ ἄλλης τινὸς προφάσεως συμβαίη, τούτους ἐπὶ ὅρῳ δεχθῆναι.

A Quod autem alicui ab aliquo metu datum eſt, à bonæ fidei poſſeſſore vſu capitur, etiamſi metui quoque vis inſit: veri enim domini proprio facto tranſlata eſt. Iure ergo qui nihil impium fecit, non punitur, quemadmodum & ei ignoſcitur, cui vi ſuum ablatum eſt, ſi id ad triginta annos vſque reuocat. Qui autem aliquid impium fecit, punitur, vt qui in profano prādio vi accubuit, quemadmodum ei non ignoſcitur qui metu manu propria quod ſuum eſt alicui tradidit. Poſt decennium enim B perdit eius dominium.

Canon V.

Quicunque autem cum veſte lugubri acceſſerunt, & accumbentes comederunt, interea toto accubitus tempore lacrymas fundentes, ſi triennale ſubſtrationis tempus impleuerint, ſine oblatione recipiantur. Si autem non comederunt, cùm duobus annis ſupplices ſubſtratique fuerint, tertio anno communicent ſine oblatione, vt id quod perfectum eſt, triennio accipiant. Statuimus autem vt epiſcopi, modo conuerſationis examinato, poteſtatem habeant vel vtendi cle- C *mentia, vel plus temporis adiiciendi. Ante omnia autem & præcedens vita, & quæ conſecuta eſt, examinetur, & ſic eis clementia impertiatur.*

Schol. Bals. De præſenti canone tractauimus in interpretatione iiij. canonis, & ne quid amplius quære.

Canon VI.

De iis qui ſupplicij minis, & bonorum ablationis, vel exterminationis tantùm, ceſſerunt & ſacrificauerunt, & ad præſens D *vſque tempus pœnitentiam non egerunt, nec conuerſi ſunt, nunc autem circa tempus ſynodi proceſſerunt, & conuerſionis cogitationem induerunt, viſum eſt ad magnum vſque diem eos ad auditionem admitti, & poſt magnum diem tribus annis eſſe ſupplices & ſubſterni: & poſt alios duos annos communicare ſine oblatione: & ſic ad id quod eſt perfectum venire, vt totum ſexennium impleant: ſi qui autem ante hanc ſynodum ad pœnitentiam admiſſi ſunt, ab illo tempore eis ſexennium reputari. Sed ſi periculum, mortiſque expectatio, ex morbo vel aliqua alia occaſione euenerit, ij ſub definitione recipiantur.*

SCHOL. BALS. Poſtquam dixerunt ſancti patres quid debeat fieri in eos qui ſacrificarunt, eo quòd tormenta ſuſtinere non poſſent, nunc de iis tractant, qui propter ſolas minas ſuppliciorum, vel eorum quę habēt, ablationem, vel exilium, ſacrificarunt, & vſque ad tēpus ſynodi, pœnitentiam non egerunt. Decernunt ergo, quòd quoniam nuper ad eccleſiam veniunt, debent puniri, & primùm quidem audire ſcripturas in ferula vſque ad magnum diem, ſcilicet Paſchæ, & poſtea tribus annis ſubſterni, & ſic eſſe ſacramentorum participes, tanquam iam impleto ſexennio. Quoniam autem quidam ex iis ad pœnitentiam ſuſcepti ſunt, debet eis reputari ſexennium ab eo tēpore quo ad pœnitentiam admiſſi ſunt. Quicunque autem ex iis veniunt in periculum ne moriantur ex morbo vel aliqua alia cauſa, diuinorum ſacramentorum participatione digni habebuntur. Quòd ſi ipſos non mori contigerit, ne amplius communicent, tanquam pœna ſoluti, niſi præfinitum ſexennium præterierit. Hoc enim eſt illud, ſub definitione, ſcilicet ſub diſtinctione recipi ad diuinorum ſacramentorum participationem. Nota ergo quòd ij magis puniuntur, qui non ſunt tormentis affecti, & ſacrificarunt, quàm qui tormenta paſſi ſacrificarunt.

CANON VII.

De iis qui in feſto ethnico, in loco gentilibus deputato, conuiuati ſunt, & proprios cibos attulerunt, & comederunt, viſum eſt, cùm biennio ſubſtrati fuerint, eſſe recipiendos. An vnumquenque autem cum oblatione recipere oporteat, eſt epiſcoporum examinare, & aliam vitam in vnoquoque inquirere.

SCHOL. BALS. Quidam fideles in alienarum gentium regionibus inuenti, in aliquo tempore feſti ethnici, cum eis comederunt in loco quodam ad hoc ipſum deputato. Quia autem non erant gentilium cibi, ſed ſui, ſe ab omni reprehenſione alienos conſeruari volebant. Dicunt ergo patres, quòd etſi execrabilibus cibis non ſunt inquinati, ſed tamen quia cum infidelibus accubuerunt, & per communem menſam

A

Ἑρμηνεία.

Εἰπόντες οἱ ἅγιοι πατέρες τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς θύσαντας διὰ τὸ ἀνύποιστον τῶν βασάνων, ἀρτίως διαλαμβάνουσι περὶ τῶν θυσάντων διὰ μόνην ἀπειλὴν κολάσεων ἢ ἀφαίρεσιν τῶν προσόντων τούτοις, ἢ ἐξορίαν, καὶ μὴ μετανοησάντων μέχρι τοῦ καιροῦ τῆς συνόδου. διορίζονται οὖν ὡς ἐπεὶ ἀρτίως προσέρχονται τῇ ἐκκλησίᾳ, ὀφείλουσιν ἐπιτιμηθῆναι, καὶ πρῶτον μὲν ἀκροᾶσθαι τῶν θείων γραφῶν ἐν τῷ νάρθηκι μέχρι τῆς μεγάλης ἡμέρας, ἤτοι τοῦ πάσχα, καὶ μετὰ τοῦτο ὑποπίπτειν ἐπὶ ἔτη τρία, καὶ ἔκτοτε ἐκκλησιάζειν μετὰ τῶν πιστῶν ἐπὶ ἔτη δύο· καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων, ὡς ἤδη ἑξαετίας πληρωθείσης. ἐπεὶ δὲ, φασί, τινες ἀπὸ τούτων προσεδέχθησαν εἰς μετάνοιαν, ὀφείλει λογισθῆναι αὐτοῖς ἡ ἑξαετία ἀφ' οὗ καιροῦ ἐπετράπησαν εἰς μετάνοιαν. ὅσοι μέντοι ἐξ αὐτῶν κινδυνεύουσι τελευτῆσαι ἀπὸ νόσου ἢ ἑτέρας τινὸς αἰτίας, τῶν θείων ἁγιασμάτων ἀξιωθήσονται, πλὴν εἰ συμβαίη αὐτοὺς μὴ ἀποθανεῖν, μηκέτι αὖθις κοινωνείτωσαν ὡς ἀνεπιτίμητοι, εἰ μὴ παρέλθῃ ἡ ὡρισμένη ἑξαετία. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, ἐπὶ ὅρῳ ἤγουν ἐπὶ διαστάσει δεχθῆναι τούτους εἰς τὴν τῶν

C θείων ἁγιασμάτων μετάληψιν. ὥστε σημείωσαι ὅτι πλείονος ἐπιτιμῶνται οἱ μὴ βασανισθέντες, καὶ θύσαντες παρὰ τοὺς βασανισθέντας καὶ θύσαντας.

Κανὼν ζ'.

Περὶ τῶν συνεστιαθέντων ἐν ἑορτῇ ἐθνικῇ ἐν τόπῳ ἀφωρισμένῳ τοῖς ἐθνικοῖς, ἴδια βρώματα ἐπικομισαμένων καὶ φαγόντων· ἔδοξε διετίαν ὑποπεσόντας δεχθῆναι· τὸ δὲ, εἰ χρὴ

D μετὰ τῆς προσφορᾶς, ἕκαστον τῶν ἐπισκόπων δοκιμάσαι, καὶ τὸν ἄλλον βίον ἐφ' ἑκάστου ἐξετάσαι.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς πιστοὶ εὑρεθέντες ἐν χώραις ἀλλοεθνῶν κατά τινα καιρὸν ἑορτῆς ἐθνικῆς συνέφαγον τούτοις ἐν τόπῳ τινὶ ἀφωρισμένῳ εἰς τοῦτο αὐτό. ὅτι δὲ οὐκ ἦσαν τὰ βρώματα ἀπὸ ἐθνικῶν, ἀλλ' οἰκεῖα, ἤθελον συντηρηθῆναι ἀκαταιτίατοι. φασὶ γοῦν οἱ πατέρες ὡς εἰ μὴ ἐμολύνθησαν διὰ βρωμάτων μυσαρῶν, ἀλλ' ἐπεὶ συνανέπεσον μετὰ ἀπίστων, καὶ διὰ κοινῆς τραπέζης συνεκοινώνησαν

ὥσπερ αὐτοῖς ἑορτάζουσιν, ἐπιτιμηθήσονται εἰς ὑπόπτωσιν ἐπὶ διετίαν· καὶ μετὰ τοῦτο δεχθήσονται κατὰ δοκιμασίαν τοῦ ἐπισκόπου, εἴτε εἰς μόνην κοινωνίαν, εἴτε καὶ εἰς ἁγίαν μετάληψιν. τί δὲ, ἐὰν μὴ κατὰ τὸν ἑορτάσιμον καιρὸν ἀλλ' ἐν ἑτέρᾳ ἡμέρᾳ καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ συνέφαγον μετὰ ἀπίστων, ἀνεπιτίμητοι ἔσονται; Λύσις. οὐδαμῶς· καὶ οὕτω γὰρ ἐπιτιμηθήσονται. Εἰ μὲν γὰρ ἐξ ἀνάγκης συνέφαγον μετὰ τῶν ἀπίστων, ὡς πρεσβευταὶ τυχὸν ὄντες, ἢ αἰχμάλωτοι, διὰ μετρίου φαρμάκου θεραπευθήσονται. Εἰ δὲ ἀπὸ καταφρονήσεως καὶ ἀδιαφορίας, πλειόνως ἐπιτιμηθήσονται. πλὴν οὐ κατ' ἐκείνους τοὺς δόξαντας συνεορτάζειν μετὰ τῶν ἀπίστων. ὥσπερ πάλιν ἐπέκεινα καὶ τούτων τιμωρηθήσονται οἱ μὴ φαγόντες οἰκεῖα βρώματα, ἀλλὰ τὰ τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς. ταῦτα δὲ πάντα, εἰς τὴν τοῦ ἐπισκόπου διάκρισιν ἀνηρτήθησαν. σημείωσαι ταῦτα, πολλὰ χρησιμεύσαι σοι ὀφείλοντα εἰς τοὺς μετὰ τῶν Ἀγαρηνῶν συμφαγόντας, ἢ ἄλλων ἐθνικῶν. οἱ Ἴβηρες δὲ ἀδιάφορον λέγουσιν εἶναι τὸ μετὰ τῶν ὀρθοδόξων καὶ αἱρετικῶν ἐσθίειν καὶ πῶς τοῦτο γέγονεν, ἀγνοῶ.

Κανὼν η'.

Οἱ δὲ δεύτερον καὶ τρίτον θύσαντες μετὰ βίας, τετραετίαν ὑποπεσέτωσαν, δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνησάτωσαν, καὶ τῷ ἑβδόμῳ τελείως δεχθήτωσαν.

Ἑρμηνεία.

Εἰπόντες οἱ ἅγιοι πατέρες περὶ τῶν ἅπαξ θυσάντων, νῦν καὶ περὶ τῶν δὶς ἢ τρὶς θυσάντων φασίν. ἐπεὶ γὰρ ἔλεγόν τινες ταὐτὸν, τὸ ἅπαξ καὶ τὸ πολλάκις θῦσαι, ὥρισαν οἱ πατέρες πλειόνως ἐπιτιμᾶσθαι τοὺς δὶς ἢ τρὶς θύσαντας κατὰ βίαν, ὥστε διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κακοῦ, μεγαθύνεται καὶ ἡ κόλασις. καὶ πάντως τοῦτο προχωρήσει καὶ ἐφεξῆς.

Κανὼν θ'.

Ὅσοι δὲ μὴ μόνον ἀπέστησαν, ἀλλὰ καὶ ἐπανέστησαν, καὶ ἠνάγκασαν ἀδελφοὺς, καὶ αἴτιοι ἐγένοντο τοῦ ἀναγκασθῆναι, οὗτοι ἔτη μὲν τρία τὸν τῆς ἀκροάσεως δεξάσθωσαν τόπον, ἐν δὲ ἄλλῃ ἑξαετίᾳ τὸν τῆς ὑποπτώσεως· ἄλλον δὲ ἐνιαυτὸν, κοινωνησάτωσαν χωρὶς προσφορᾶς,

A cum illis feſtum agentibus communicarunt, per biennium ſubſtratione punientur, & poſtea ſecundùm epiſcopi examinationem, vel ad ſolam communionem, vel ad ſanctam etiam participationem recipientur. Quid autem, ſi poſt tempus feſti, in alio die, & in alio loco, cum infidelibus comederunt, nunquid pœnæ non erunt obnoxij? Solutio. Nequaquam. Nam ſic quoque punientur. Si enim ſæpe cum infidelibus comederunt, vt qui ſint fortaſſe legati vel captiui, mediocri medica-
B mento curabuntur. Si autem ex contemptu vel paruipenſione ac temeritate, magis punientur. Sed non vt illi qui cum eis feſtum celebrare viſi ſunt. Quemadmodum & pluſquam illi quoque punientur ij, qui non ſuos cibos ſed feſti comederunt. Hæc autem omnia epiſcopi iudicio ſunt relinquenda. Nota hæc quæ valde vtilia futura ſunt aduerſus eos qui vnà cum Sarracenis comedunt, vel cum aliis gentilibus. Iberes autem nihil referre dicunt an cum orthodoxis an cum hæreti-
C cis comedatur. Et quomodo hoc fiat, neſcio.

CANON VIII.

Qui autem bis & ter ſacrificarunt per vim, triennio ſubſternantur, duobus autem annis ſine oblatione communicent, & ſeptimo perfectè ſuſcipiantur.

SCHOL. BALS. Cùm dixiſſent ſancti patres de iis qui ſemel ſacrificaſſent, nunc etiam de iis dicunt qui bis vel ter ſacrificarunt. Quoniam autem dicebant quidam idem
D eſſe & ſemel & ſæpe ſacrificare, definierunt patres eos magis puniri qui bis vel ter per vim ſacrificarunt. Quare propter mali multitudinem etiam augetur ſupplicium, & hoc quoque omnino deinceps progredietur.

CANON IX.

Quicunque autem non ſolùm deſciuerũt, ſed etiam inſurrexerunt, & fratres ſuos coẽgerũt, & cauſa fuerũt vt cogerẽtur, ij annis quidem tribus auditionis locum ſuſcipiant, alio autem anno ſine oblatione cõmunicent,

vt decennio expleto, eius quod eſt perfectum, ſint participes. Eorum autem in eo quoque tempore vitam examinare oportet.

Schol. Bals. Fideles quidam adeò propter tormenta timidi ignauique euaſerunt, & ab orthodoxis defecerunt, vt etiam aduerſus illos procederent, aliquando quidem cogentes eos idem ſentire cum tyrannis, aliquando verò eos etiam qui latebant, indicabant. Eos itaque ſancti patres decennio definierunt, &c. Ne dicas autem fideles adeò à fide Chriſtiana fuiſſe abalienatos, vt etiam infideles & Chriſtianorum perſecutores fuerint. Eos enim eccleſia alio quodam modo ſuſcipit, ſicut & eos qui ſunt à natiuitate infideles, potiùs autem etiam cum maiore examinatione: ſed dic eos quidem adhuc Chriſtianè & orthodoxè ſentire, ſed propter tormenta ceſſiſſe, ita vt viderentur cum iis qui malè ſentiunt, ſentire, adeò vt qui eos videbant hæretici non offenderētur, ſed & ipſos quoque iis ſimiliter credere exiſtimarent. Propterea enim & pœnis ſubiiciuntur, & non ſuſcipiuntur vt idololatræ & infideles.

Canon X.

Quicunque diaconi conſtituti, in ipſa conſtitutione teſtificati ſunt, & dixerunt, oportere ſe vxores ducere, cùm non poſsint ſic manere, ij ſi vxorem poſtea duxerint, ſint in miniſterio: eò quòd hoc ſit illis ab epiſcopo conceſſum. Si qui autem hoc ſilentio præterito, & in ordinatione vt ita manerent ſuſcepti ſunt, poſtea autem ad matrimonium venerunt, ij à diaconatu ceſſent.

Schol. Bals. Hunc canonem ne ſequaris, qui definit diaconos poſſe cum mulieribus matrimonio cõiungi poſtquam ordinati fuerint: quando dum ordinarentur, teſtificati ſunt, id eſt dixerunt, ſuis epiſcopis neceſſe eſſe vt ad matrimonium veniant, & veluti permiſſionem acceperunt. Siue enim hoc prædixerint, ſiue ſilentio præterierint qui ordinantur, non permittetur eis vt poſt ordinationem cum mulieribus coniungantur. ſextus enim canon ſynodi in Trullo,

A ἵνα τὴν δεκαετίαν πληρώσαντες, τοῦ τελείου μετάσχωσιν. ἐν μέντοι τούτῳ τῷ χρόνῳ, καὶ τὸν ἄλλον αὐτῶν ἐπιτηρεῖσθαι βίον.

Ἑρμηνεία.

Τοσοῦτόν τινες ἐδειλάνδρησαν πιστοὶ διὰ τὰς βασάνους, καὶ ἀπέστησαν ἐκ τῶν ὀρθοδόξων, ὥστε καὶ χωρῆσαι κατὰ τούτων, ποτὲ μὲν ἀναγκάζοντες αὐτοὺς φρονῆσαι τὰ τῶν τυράννων, ποτὲ δὲ καὶ καταμηνύοντες κρυπτομένους· τούτους ἐπὶ δεκαετίαν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ ἅγιοι πατέρες διωρίσαντο, B μὴ εἴπῃς δὲ τοὺς ῥηθέντας πιστοὺς οὕτως ἀπαλλοτριωθῆναι τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν ὡς καὶ γενέσθαι ἀπίστους, καὶ διώκειν τοὺς ὀρθοδόξους. τοὺς τοιούτους γὰρ ἀλλοτρόπως ἡ ἐκκλησία δέχεται, ὥσπερ καὶ τοὺς ἐκ γενετῆς ἀπίστους, μᾶλλον δὲ καὶ πλείονος ἐξετάσεως. ἀλλ᾽ εἰπὲ αὐτοὺς φρονεῖν μὲν καὶ εἰσέτι τὰ τῶν ὀρθοδόξων, διὰ δὲ τὰς βασάνους ταχέως ἐνδοῦναι καὶ κατὰ σκῆψιν ὑποκρίνεσθαι τὰ τῶν κακοδόξων· ὥστε τοὺς βλέποντας αἱρετικοὺς μὴ σκανδαλίζεσθαι, ἀλλὰ συντίθεσθαι παρομοίως τούτοις καὶ αὐτοὺς πιστεύειν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐπιτιμίοις καθυποβάλλονται, καὶ οὐ δέ- C χονται ὡς οἱ εἰδωλολάτραι καὶ οἱ ἄπιστοι.

Κανὼν ι΄.

Διάκονοι, ὅσοι καθίστανται, παρ᾽ αὐτὴν τὴν κατάστασιν εἰ ἐμαρτύραντο, καὶ ἔφασαν χρῆναι γαμῆσαι, μὴ δυνάμενοι οὕτω μένειν· οὗτοι μετὰ ταῦτα γαμήσαντες, ἔστωσαν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, διὰ τὸ ἐπιτραπῆναι αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου. τοῦτο δὲ εἴ τινες σιωπήσαντες, καὶ καταδεξάμενοι ἐν τῇ χειροτονίᾳ μένειν οὕτως, μετὰ ταῦτα ἦλθον ἐπὶ γάμον, πεπαῦσθαι αὐτοὺς τῆς διακονίας. D

Ἑρμηνεία.

Τῷ κανόνι τούτῳ μὴ προσέχῃς διοριζομένῳ τοὺς διακόνους μετὰ τὸ χειροτονηθῆναι συνάπτεσθαι γυναιξὶν, ὅτι ἐν τῷ χειροτονεῖσθαι διεμαρτύραντο, τουτέστιν εἶπον πρὸς τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν ἀναγκαῖον εἶναι αὐτοὺς εἰς γάμον ἐλθεῖν, καὶ οἱονεὶ ἔλαβον τὸ ἐνδόσιμον. εἴτε γὰρ προανεφώνησαν τὰ περὶ τούτων, εἴτε ἐσιώπησαν χειροτονούμενοι, οὐ παραχωρηθήσονται μετὰ τὴν χειροτονίαν γυναικὶ συζευχθῆναι. ὅτι ὁ ϛ΄. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου

διαγορεύεται καθαιρεῖσθαι τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμους συναλλάττοντας πρεσβυτέρους, διακόνους καὶ ὑποδιακόνους. τὸ δὲ ἀκανόνιστον, οὔτε ἀπὸ ἐπιτροπῆς ἐπισκοπικῆς οὔτε ἀπὸ μόνου τοῦ σιωπῆσαι συγχωρηθήσεται ὡς αἰυκόσαντι. ἀνάγνωθι καὶ τὴν ς΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, λέγουσαν ὡς εἰ καὶ ἀπὸ συνηθείας ἀγράφου εἶχον ἄδειαν οἱ ἱερωμένοι ἐντὸς διετίας ψηφιζομένης μετὰ τὴν χειροτονίαν λαμβάνειν νομίμους γυναῖκας, ἀλλὰ τοῦτο ὡς ὑπὸ τῶν κανόνων κεκωλυμένον, οὐκ ὀφείλει κρατεῖν.

Κανὼν ια΄.

Τὰς μνηστευθείσας κόρας, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ ἄλλων ἁρπαγείσας, ἔδοξεν ἀποδίδοσθαι τοῖς προμνηστευσαμένοις, εἰ καὶ βίαν ὑπ᾽ αὐτῶν πάθοιεν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἁρπαζόντων κόρας οἱασδήτινας τὰ εἰκότα διελήφθη ἐν τῷ λ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ τὸν ϟβ΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὸν νη΄. ὅλον τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος ἀποδίδοσθαι τὰς ἁρπαγείσας τοῖς μνηστευσαμένοις, μὴ εἴπῃς ἀναγκάζεσθαι τούτους ταύτας λαβεῖν. ἀλλὰ θέλειν καὶ ζητεῖν αὐτοὺς αὐτάς. τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ μοιχαλίδων γυναικῶν εἴρηται ἐν βιβλίῳ κη΄. τίτλου ζ΄. κεφαλ. α΄. ὅπερ ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ριζ΄. Εἰ δὲ θέλεις εἰπεῖν καὶ ἄκοντας λαμβάνειν αὐτὰς τοὺς μνηστῆρας, ἑρμήνευσον τὸν κανόνα κατὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ· ἣν καὶ ἀνάγνωθι περὶ τὰς ἀρχάς. πρὸς δὲ καὶ τὰ εἰς ἑρμηνείαν τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς γραφέντα ἀλλὰ καὶ τὸν κβ΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου οὕτως ἑρμήνευσον.

Κανὼν ιβ΄.

Τοὺς πρὸ τοῦ βαπτίσματος τεθυκότας, καὶ μετὰ ταῦτα βαπτισθέντας, ἔδοξεν εἰς τάξιν προάγεσθαι, ὡς ἀπολουσαμένους.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ἄπιστοι τὸ μὲν κήρυγμα ἐδέχοντο, καὶ ἐπίστευον τῷ Χριστῷ· βαπτίζεσθαι δὲ ὑπερετίθεντο. ἐπεὶ οὖν οὗτοι κατὰ τοὺς λοιποὺς θύσαντες, ἠξίουν μετὰ τὸ βαπτισθῆναι, ἱερωθῆναι, καὶ οὐ παρεχωροῦντο, ὡς τινῶν λεγόντων, μὴ ὀφείλειν τούτους εἰς βαθμοὺς ἐκκλησιαστικοὺς προαναβιβάζεσθαι κατὰ τοὺς προρρηθέντας κανόνας, τοὺς ἐπιτιμῶντας τοὺς θύσαντας τοῖς εἰδώλοις· διωρίσαντο οἱ πατέρες τούτους εἰς ἱερωσύνην προάγεσθαι,

A deponendos decernit diaconos, & preſbyteros, & ſubdiaconos, qui poſt ordinationem matrimonium contraxerint. Quod fit autem contra canones, nec ex permiſſione epiſcopali, nec ex eo tantùm quòd tacuerint, concedetur. Lege etiam ſextam nouellam Imp. domini Leonis ſapientis, dicentis quòd etiamſi ex conſuetudine poteſtatem habeāt ij qui ſunt ſacrati, intra biennium poſt ordinationem præfinitum ducendi vxores legitimas: hoc tamen vt à canonibus prohibitum obſeruari non debet.
B

CANON XI.

Deſponſas aliis puellas, & ab aliis poſteà raptas, viſum eſt iis quibus deſponſæ erant, reddi, etiamſi vim paſſæ ſunt.

SCHOL. BALS. De iis qui quaſlibet puellas rapiunt, ea quæ ſunt conſentanea tractata ſunt in xxx. cap. ix. tit. præſentis operis, & lege ipſum. Similiter lege & xcij. can. ſynodi in Trullo, & lviij. tit. totum lx. lib. Cùm autem audis can. dicentem raptas reddendas iis quibus deſponſæ fuerant, ne dicas eos cogi
C illas accipere, ſed ipſos quoq; velle eas quærere. Hoc enim etiā in mulieribus adulteris dictū eſt, in lib. xxviij. tit. j. cap. j. quod quidem eſt Iuſtiniani nouella cxvij. Sin autem velis dicere, eas ſpōſos vel inuitos accipere, canonem interpretare conuenienter epiſtolæ ſancti Gregorij Thaumaturgi, quam etiam lege in principio.

CANON XII.

Eos qui ante baptiſmum ſacrificarunt, & poſtea baptizati ſunt, viſum eſt ad ordinem promoueri, vt qui abluti ſunt.

D SCHOL. BALS. Infideles quidam prædicationem quidem ſuſceperant, & Chriſto credebant, baptizari autem differebant. Poſtquam ergo ij vt reliqui infideles ſacrificaſſent, vbi baptizati fuerant, volebant ſacris initiari, & non ſinebantur, eo quòd nonnulli dicerent eos non eſſe ad gradus eccleſiaſticos prouehendos, ex prædictis canonibus eos punientibus qui idolis ſacrificarunt: ſtatuerunt patres vt ij ad ſacerdotium proueherentur,

vt qui per ſacrum baptiſmum abluti & omni peccati ſorde mundati eſſent. Interrogauerit autẽ quiſpiam, quamnam ob cauſam, hos quidem qui ſua ſponte & non vi ſacrificarunt, ſuſcipimus & baptizamus, & clero coordinamus: Chriſtianos autem qui vi ſacrificarunt, non ſolùm ſacerdotio dignos non exiſtimamus, ſed pœnis etiam ſubiicimus, vt priùs dictum eſt. Solutio. Illi quidem qui erant Chriſtiani, & tormenta nõ expectarunt, Deum abnegarunt, & vt qui grauiſſimè deliquiſſent, ad ſacerdotium non admittuntur, ſed puniuntur. Hi autem qui erant infideles à natiuitate, & ante diuinũ baptiſmum ſacrificarunt, Deum nõ negauerunt. Quomodo enim negaſſent, quem nondum ſuſceperant, quòd baptizati non eſſent, & ideo non peccarunt, vt qui ſuæ ſuperſtitionis ritui conuenienter fecerunt? & ideo ad eccleſiam accedentes, ſuſcipiuntur vt infideles, & quoniam ij baptizati etiam ſacerdotio digni habentur, cum epiſcopali examinatione: nec ipſi ad ſacra admitti prohibebuntur, ſed in iis fient omnia, quæ à ſanctis patribus conſtituta ſunt, de infidelibus baptizatis, & volentibus ad ſacros ordines promoueri.

Canon XIII.

Chorepiſcopos non licere presbyteros vel diaconos ordinare, ſed neque vrbis presbyteros, niſi cum literis ab epiſcopo permiſſum fuerit, in aliena parochia.

Schol. Bals. Si velis ſcire quinam ſint chorepiſcopi, & quænã eorum priuilegia, lege Neocæſarianæ ſynodi can. xiij. Antioch. can. x. ſancti Baſilij epiſtolam ad chorepiſcopos. Statuunt autem & præſentis ſynodi patres chorepiſcopum non ordinare presbyteros vel diaconos ſine ſcripta epiſtola proprij epiſcopi, ſed neque vrbis presbyterum. Ac de præſenti quidem canone volebamus quædam ſcribere, ſed quoniam chorepiſcoporũ gradus omnino exoleuit, neque nos inanem fruſtra laborem ſuſcipere voluimus.

Canon XIIII.

Qui in clero ſunt presbyteros vel diaconos à carnibus abſtinentes, viſum eſt eas attingere, & ſic, ſi velint, ab eis abſtinere.

A ὡς διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀπολουσαμένους καὶ καθαρθέντας ἀπὸ παντὸς ῥύπου ἁμαρτίας. ἐρωτήσῃ δέ τις καὶ τίνος χάριν τούτους μὲν ἑκόντι καὶ μὴ κατὰ βίαν θύσαντας δεχόμεθα καὶ βαπτίζομεν, καὶ τῷ κλήρῳ συντάττομεν· τοὺς δὲ Χριστιανοὺς κατὰ βίαν θύσαντας, οὐ μόνον οὐκ ἀξιοῦμεν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμίοις καθυποβάλλομεν ὡς προείρηται; Λύσις. ἐκεῖνοι μὲν Χριστιανοὶ ὄντες καὶ τὰς βασάνους μὴ ἀναμείναντες, ἀλλὰ θύσαντες, ἀρνησίθεοι γεγόνασι, καὶ ὡς τὰ ἔσχατα ἐπταικότες εἰς ἱερωσύνην οὐ παραδέχονται, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμῶνται. οὗτοι δὲ, ἐκ γενετῆς ὄντες ἄπιστοι,

B καὶ πρὸ τοῦ θείου βαπτίσματος θύσαντες, οὐκ ἠρνήσαντο τὸν θεόν. πῶς γὰρ, ὃν ἔτι οὐ προσεδέξαντο, διὰ τὸ μηδὲ βαπτισθῆναι, καὶ κατὰ τοῦτο οὐδὲ ἥμαρτον ποιήσαντες κατὰ τὴν οἰκείαν θρησκείαν, κἀντεῦθεν καὶ προσερχόμενοι τῇ ἐκκλησίᾳ δέχονται ὡς ἄπιστοι. καὶ ἐπεὶ οἱ τοιοῦτοι βαπτιζόμενοι, καὶ ἱερωσύνης ἀξιοῦνται μετὰ δοκιμασίας ἐπισκοπικῆς, οὐδὲ αὐτοὶ κωλυθήσονται ἱερωθῆναι, ἀλλὰ γενήσεται καὶ ἐπὶ τούτοις πάντα τὰ τοῖς θείοις πατράσι διωρισμένα χάριν τῶν ἐξ ἀπίστων βαπτισθέντων καὶ θελόντων ἱερωθῆναι.

C Κανὼν ιγʹ.

Χωρεπισκόπους μὴ ἐξεῖναι πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονεῖν, ἀλλὰ μηδὲ πρεσβυτέρους πόλεως, χωρὶς τοῦ ἐπιτραπῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου μετὰ γραμμάτων, ἐν ἑτέρᾳ παροικίᾳ.

Ερμηνεία.

Εἰ θέλεις μαθεῖν τινές εἰσιν οἱ χωρεπίσκοποι καὶ τίνα τὰ τούτων προνόμια, ἀνάγνωθι τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου κανόνα ιγʹ. τῆς ἐν Αντιοχείᾳ κανόνα ιʹ. καὶ τὴν πρὸς τοὺς χωρεπισκόπους ἐπι-

D στολὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου. διορίζονται δὲ καὶ οἱ τῆς παρούσης συνόδου πατέρες, μὴ χειροτονεῖν χωρεπίσκοπον πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χωρὶς ἐγγράφου ἐπιστολῆς τοῦ ἐγχωρείου ἐπισκόπου, ἀλλὰ μηδὲ πρεσβυτέρους πόλεως. περὶ μέντοι τοῦ παρόντος κανόνος ἠθέλομεν γράψαι τινά. ἐπεὶ δὲ ὁ τῶν χωρεπισκόπων βαθμὸς παντελῶς ἠπράκτησεν, οὐδὲ ἡμεῖς ματαιοπονῆσαι ἠθελήσαμεν.

Κανὼν ιδʹ.

Τοὺς ἐν κλήρῳ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους ὄντας, καὶ ἀπεχομένους κρεῶν, ἔδοξεν ἐφάπτεσθαι, καὶ οὕτως, εἰ βούλοιντο, κρατεῖν ἑαυτῶν·

εἰ δὲ βούλοιντο, ὡς μηδὲ τὰ μετὰ κρεῶν βαλλόμενα λάχανα ἐσθίειν· καὶ εἰ μὴ ὑπείκοιεν τῷ κανόνι, πεπαῦσθαι αὐτοὺς τῆς τάξεως.

A *Si autem nolint, olera quæ cum carnibus apponuntur, comedere, & canoni non cedant, ab ordine ceſſare.*

Ἑρμηνεία.

Τὰ μὲν περιεχόμενα τῷ ἀποστολικῷ να΄. κανόνι χάριν τῶν ἀπεχομένων γάμου, οἴνου, καὶ κρεῶν, προσηρμηνεύθησαν ἐκεῖσε. ἐπεὶ δὲ διελήφθησαν ἐν τῷ τοιούτῳ κανόνι μὴ κολάζεσθαι τοὺς διὰ ἄσκησιν νηστεύοντας, ἀλλὰ τιμωρεῖσθαι τοὺς βλασφημοῦντας κατὰ τῆς οἰκονομίας τοῦ θεοῦ· εἰκὸς δὲ εἰπεῖν τινάς, καὶ πόθεν ἀναφανήσονται οἱ διὰ ἀγαθὸν σκοπὸν καὶ οἱ διὰ φαῦλον νηστεύοντες; οἱ τῆς παρούσης συνόδου πατέρες εὐμαρῶς καὶ τοῦτο διηυλήτωσαν. ἔφασαν γὰρ ὡς εἰ βούλονται οἱ νηστεύοντες ἀπὸ μὲν σκάνδαλον περιαιρῆσαι, ἐφαπτέσθωσαν μόνον τῶν κρεῶν, καὶ πάλιν νηστευέτωσαν εἰ αἱροῦνται. εἰ δὲ τοῦτο οὐ ποιοῦσιν, ἀλλ' οὐδὲ τὰ λάχανα τὰ μετὰ τῶν κρεῶν βαλλόμενα ἐσθίουσιν, ἀναγκαζόμενοι πάντως παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐκ προσαγγελιῶν τινῶν, καταλαμβάνονται διὰ σκοπὸν οὐκ ἀγαθὸν ἀπέχεσθαι τῶν κρεῶν, καὶ καθαιρείσθωσαν ὡς μὴ τῷ κανόνι ὑποταττόμενοι. Καλῶς δὲ ἐκεῖ μὲν ὁ κανὼν εἶπεν, ἢ παύεσθαι ἢ καθαιρεῖσθαι τούτους. ἐνταῦθα δὲ παύεσθαι τῆς τάξεως, ὡς οἱ πατέρες διωρίσαντο. ἔτι γὰρ τοῦ ἀμφιβόλου μὴ λυθέντος, ὤφειλε πάντως ὁ αἰτιώμενος παρεγγυηθῆναι περιαιρῆσαι διὰ τοῦ κρεωφαγῆσαι τὸ σκάνδαλον, καὶ οὕτω κατακριθῆναι. ἐνταῦθα δὲ τῆς ὑποψίας περιαιρουμένης διὰ τῆς ὑποτυπωθείσης οἰκονομίας παρὰ τῶν πατέρων, ἐξ ἀνάγκης ὁ μὴ κατὰ ταύτην ποιῶν, καθαιρεῖται ἀπ' αὐτόθεν. ἐπεὶ δὲ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἐμνήσθη ὁ παρὼν κανών, ὁ δὲ ῥηθεὶς ἀποστολικὸς κανὼν πάντων τῶν ἀνθρώπων μέμνηται, ὀφείλεις καὶ σὺ τὰ ἐνταῦθα διορισθέντα, εἰς πάντας ἑλκύσαι. ὡς ἔοικεν οὖν καὶ οἱ αἰτιώμενοι διὰ βωγομιλικὴν αἵρεσιν ἀκολούθως τῷ παρόντι ἀναγκάζονται κανόνι, κρεωφαγῆσαι ἢ τυροφαγῆσαι, καὶ περιαιρῆσαι τὴν ὑποψίαν τῆς βωγομιλικῆς νηστείας· ἀλλὰ καὶ οἱ πλείους τῶν εὐλαβεστέρων μοναχῶν μὴ θέλοντες καταλῦσαι εἰς ἰχθῦς διὰ τὸ τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς αἰδέσιμον, κατὰ τοῦτον δῆθεν τὸν κανόνα, τούτων μὲν ἀπέχονται, ἐσθίουσι δὲ τὰ ἀποβράσματα αὐτῶν καὶ τὰ σὺν αὐτοῖς ἑψόμενα λάχανα. καὶ τὸ μὲν οὕτω γινόμενον εἰς τοὺς κατηγορουμένους διὰ βωγομιλικὴν αἵρε-

SCHOL. BALS. Quæ apoſtolico lj. canone continentur, de iis qui à nuptiis & vino & carnibus abſtinent, illic ſunt expoſita. Quoniam autem in eo canone tractatum eſt eos non puniendos qui propter exercitationem ieiunant, ſed eos eſſe coercendos, qui aduerſus dei œconomiam maledicè blaſphemeque loquuntur: Eſt autem veriſimile dixiſſe nonnullos, & vndénam à nobis B cognoſcentur qui bono more & qui malo ieiunant? præſentis ſynodi patres hoc quoque facilè diſſoluerunt. Dicunt enim, quòd ſi volunt qui ieiunant, omnem offenſionem tolli, carnes tantùm attingant, & ieiunēt ſi velint. Si autem hoc non faciunt, ſed neq; olera quę ſunt cū carnibus iniecta comedunt, omnino ab epiſcopo coacti ex aliquorum denunciatione, deprehenduntur nō bono more à carnibus abſtinere, & deponantur, vt qui canoni non obediant. C Rectè autem dixit illic canon, eos vel ceſſare, vel deponi. Hic autem eos ab ordine ceſſare patres definiere. Cùm enim dubium adhuc nō eſſet ſolutū, debebat omnino, qui accuſabatur, iuberi veſcēdo carne tollere ſcandalum, & ſic condemnari. Hic autem ablata ſuſpicione per œconomiam à patribus deſcriptam, neceſſariò qui non facit ei conuenienter, eo ipſo deponitur. Quoniam autem preſbyterorum & diaconorum ſolùm meminit præſens canon: dictus autem canon Apoſtolicus omnium hominum meminit: debes tu quoque quæ illic dicta ſunt, ad o- D mnes trahere. Vt eſt ergo conſentaneum, ij quoque qui Bogomilicæ hæreſis accuſantur, præſenti canoni conuenienter coguntur carnibus vel caſeo veſci, & Bogomilici ieiunij ſuſpicionem tollere. Sed & paulo religioſiores complures monachi, nolentes piſcibus ieiunium ſoluere, propter ſāctæ quadrageſimæ honorem huic vtique canoni conuenienter ab eis quidem abſtinent, eorum autem iura comedunt, & olera quæ cum eis coquūtur. Et quod ſic quidē fit in eos qui Bogomilicæ hæreſeos

A accuſantur, rectè fieri dixerit quiſpiam, quemadmodum & ſi quis carnem guſtet vel caſeum in hebdomadibus in quibus Armenij, vel alij heretici ieiunant, & maximè quādo in ſuſpecta regione verſatur. Hoc enim facit, ne vnà cum hæreticis ieiunare reputetur. Quod autem fit ab iis qui in ſancta quadrageſima ieiunant, & ieiunium ſoluunt, non videtur mihi eſſe ignoſcendum. Oportebat enim eos ieiunantes in iis ieiunium non ſoluere, & quadrageſimam deſpicatui habere. Canon autem dixit illud, B olera comedere, non vt ſuadens à carnibus quidem abſtinere, quæ sūt autem in eis olera comedere, ſed vt eos odio habens, qui propter carnium odium & abominationem, oleribus quoque veſci recuſant, quæ coquuntur cum carnibus. Eius ergo qui ieiunium frangit, vel non frangit, affectio conſideratur. Latini autem monachi, qui à carnibus quidem abſtinent, earum autem adipem cum oleribus indiſcriminatim comedūt, non mihi videntur facere cōuenienter huic canoni. Non enim, ne accu- C ſentur quòd à carnibus abſtinent, adipe ieiunium frangunt: ſed vt ventrem impleant, & gulæ blandiantur.

Canon XV.

Ex iis quæ pertinent ad dominicum, quæcunque dum non eſſet epiſcopus presbyteri vendiderunt, reuocare dominicum: epiſcopi autem iudicio relinqui an oporteat precium recipere an non, vtpote quod eorum quæ ſunt vendita, redditus, eis ipſis maius precium reddiderit.

Schol. Bals. In xij. can. ſyn. Nicenæ ſecundæ, ſatis tractauimus D de alienatione immobilium eccleſiaſticorum. Cùm autem præſentis ſynodi patres intellexiſſent, immobilia epiſcopalia, quæ etiam dominica appellantur, vt quæ domino ſint dedicata, vacante eccleſia fuiſſe à ſacerdotibus alienata, rati nō eſſe ferēdum quod factum eſt: ea iuſſerūt reuocare dominicū, ſeu domini populum, vtpote cùm venditio non potuerit conſiſtere, cùm propter multa alia, tum etiam quòd vidua eſſet eccleſia tempore venditionis. Perinde autem ac ſi dixiſſet quiſpiam, & quid fiet de pretio quod datum eſt ab eo? pronunciarunt patres

A σιν, καλῶς εἴποι τις γίνεσθαι· ὥσπερ καὶ τὸ ἀπογεύσασθαί τινα κρέατος ἢ τυροῦ εἰς τὰς ἑβδομάδας καθ' ἃς Ἀρμένιοι ἢ ἕτεροι αἱρετικοὶ νηστεύουσι. καὶ μᾶλλον ὅταν εἰς ὕποπτον χώραν διάγῃ. ποιεῖ γὰρ τοῦτο, ἵνα μὴ λογισθῇ συννηστεύειν τοῖς αἱρετικοῖς. τὸ δὲ γινόμενον παρὰ τῶν νηστευόντων ἐν ταῖς ἁγίαις τεσσαρακοσταῖς, καὶ καταλυόντων, ὡς εἴρηται, οὐ δοκεῖ μοι ἀκατάγνωστον. ἔδει γὰρ τοὺς νηστεύοντας μὴ καταλύειν ἐν τοιούτοις καὶ ἀτιμάζειν τὴν νηστείαν. ὁ δὲ κανὼν εἶπε τὸ ἐσθίειν ταῦτα λάχανα, οὐχ ὡς προτρέπων ἀπέχεσθαι μὲν τῶν κρεῶν, τὰ δ' ἐν B αὐτοῖς λάχανα ἐσθίειν, ἀλλ' ὡς μισῶν τοὺς διὰ βδελυρίαν καὶ ἀποστροφὴν τῶν κρεῶν, ἀποταττομένους καὶ αὐτοῖς τοῖς λαχάνοις τοῖς μετὰ τῶν κρεῶν ἑψομένοις. ὥστε πάντως ἡ διάθεσις σκοπεῖται τοῦ καταλύοντος καὶ μὴ καταλύοντος. οἱ δὲ Λατῖνοι μοναχοὶ τῶν κρεῶν μὲν ἀπεχόμενοι, τὸ δὲ στέαρ τούτων μετὰ λαχάνων ἀδιαφόρως ἐσθίοντες, οὐ δοκοῦσι μοι ποιεῖν κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. οὐ γὰρ ἵνα μὴ αἰτιαθῶσιν ὡς ἀπεχόμενοι τῶν κρεῶν καταλύουσιν εἰς τὸ στέαρ, ἀλλ' ἵνα τὴν γαστέρα ἐμπλήσωσι καὶ τὸν φάρυγγα θεραπεύσωσιν.

C Κανὼν ιε'.

Περὶ τῶν διαφερόντων τῷ κυριακῷ· ὅσα ἐπισκόπου μὴ ὄντος πρεσβύτεροι ἐπώλησαν, ἀναβάλλεσθαι τὸ κυριακόν. ἐν δὲ τῇ κρίσει τοῦ ἐπισκόπου εἶναι, εἴπερ προσήκει ἀπολαβεῖν τὴν τιμὴν, εἴτε καὶ μὴ, διὰ τὸ πολλάκις τὴν εἴσοδον τῶν πεπραγμένων ἀποδεδωκέναι αὐτοῖς τούτοις πλείονα τὴν τιμήν.

Ἑρμηνεία.

D Ἐν τῷ ιβ'. κανόνι τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τῆς δευτέρας, ἱκανῶς διελάβομεν περὶ ἐκποιήσεως ἀκινήτων ἐκκλησιαστικῶν. οἱ δὲ τῆς παρούσης συνόδου πατέρες, μαθόντες παρὰ ἱερέων διαπραθῆναι, χηρευούσης τῆς ἐπισκοπικῆς, ἀκίνητα ἐπισκοπικὰ, λεγόμενα τὰ καὶ κυριακὰ, ὡς τῷ κυρίῳ ἀνατεθειμένα, μὴ ἀρέσκον τὸ γεγονὸς ἡγησάμενοι, διωρίσαντο ἀνακαλεῖσθαι ταῦτα τὸ κυριακὸν, ἤγουν τὸν τοῦ κυρίου λαὸν, ὡς τῆς πράσεως οὔσης ἀνυποστάτου, καὶ δι' ἄλλα μὲν πολλὰ, οὐχ ἧττον δὲ καὶ διὰ τὸ χηρεύειν τὴν ἐκκλησίαν ἐπισκόπου κατὰ τὸν τῆς διαπράσεως καιρόν. ὥσπερ δέ τινος εἰπόντος τί ἄρα καὶ γενήσεται εἰς τὸ δοθὲν τίμημα παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ; ἀπεφήναντο οἱ πατέρες

παρὰ τῇ διακρίσει τοῦ ἐπισκόπου τὰ περὶ τούτου εἶναι ἀνατεθειμένα, καὶ αὐτὸς δοκιμάζει, εἰ προσήκει τὸν ἀγοραστὴν λαβεῖν τὸ παρὰ τούτου δοθὲν τίμημα, εἴτε καὶ μή. εἰ μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ διαπραθέντος ἱκανώθη αὐτὸ, ἀναργύρως πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν ἀντιστραφήσεται τὸ ἀκίνητον· εἰ δ' οὔ, ἐξ ἀντιδιαστολῆς λάβῃ τοῦτο ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου. καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. ἐρωτήσει δέ τις, τίνος χάριν ὁ κανὼν πρεσβυτέρων μόνων ἐμνήσθη, καὶ οὐχὶ καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν; Λύσις. διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν πρεσβυτέρων, τὸν ἅπαντα κλῆρον ᾐνίξατο. μνησθεὶς γὰρ αὐτῶν ὡς ὑπερεχόντων ἐν τῷ βαθμῷ, ἔδοξε καὶ περὶ ἄλλων διαλαβεῖν. ἂν γὰρ ἀνατρέπηται ἡ γεγονυῖα πρᾶσις παρὰ τῶν πρεσβυτέρων, πολλῷ πλείων ἀνατραπήσεται ἡ παρὰ ἑτέρων γινομένη κληρικῶν. ὥστε μὴ κατὰ ἀντιδιαστολὴν νοήσῃς τὴν παρὰ ἄλλων κληρικῶν οὕτω γινομένην πρᾶσιν ἐρρωμένην εἶναι. τῆς δὲ πράσεως ὡς ἀνυποστάτου ἀνατρεπομένης, πῶς οἱ πατέρες λέγουσι τῆς ἐπισκοπικῆς εἶναι διακρίσεως τὸ ἀντιστραφῆναι τὸ τίμημα εἴτε καὶ μή; πάντως ὤφειλεν ὁ ἀγοραστὴς μὴ ζητεῖν τὸ τίμημα, κατὰ τὸν καθόλου νομικὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ὁ ἐπὶ παρανόμῳ συναλλάγματι διδοὺς, ἀγωγὴν οὐκ ἔχει εἰς τὸ ἀναλαβεῖν τὸ δοθέν. Λύσις. οὐ διωρίσαντο οἱ πατέρες, ἐξ ἀνάγκης ἀντιστρέφεσθαι τὸ τίμημα, ὑπεναντίως τῷ ῥηθέντι κανόνι, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ ἐπιστατικώτερον ἀναγινώσκων τὸν κανόνα, εὑρήσει τούτους ἀρνησαμένους τὴν ἀντιστροφὴν τοῦ τιμήματος. ἐπεὶ γὰρ παρὰ τῇ ἐπισκοπικῇ διακρίσει τὰ περὶ τούτου ἀνέθεντο, κατὰ λόγον συμπαθέστερον καὶ εἶπον ὡς ἀληθὴς ἀρχιερεὺς καὶ πρὸς τὸ τῆς ἐκκλησίας σκοπήσει ἀζήμιον, καὶ πρὸς τὸ τοῦ ἀγοράσαντος, καὶ ποιήσει τὸ δόξαν αὐτῷ ἀγαθοτελὲς καὶ ἀκατάγνωστον. κἂν μὴ ἀκριβές ἐστιν, ἔδοξαν ἀποφαίνεσθαι μὴ ἔχειν ἐνδυνάμον ἀγωγὴν τὸν ἠγορακότα κατὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλειν αὐτὸν παρακαλεῖν καὶ μὴ ἐνάγειν. ἀνάγνωθι καὶ κεφάλαιον δ'. τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ϛ'. καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου δευτέρας κανόνα ιβ'. ὡσαύτως καὶ τὰς ἑρμηνείας τούτων.

id eſſe ſitum in iudicio epiſcopi, & ipſe examinabit an oporteat emptorem accipere pretium quod ab eo datum eſt, an non. Si enim ex redditu eius quod venditum eſt, ei ſatisfactum fuerit, ipſum immobile non reddita pecunia ad epiſcopatum redibit: Sin minùs, argumento à contrario ſumpto, pretiũ ab epiſcopo recipiet. Et in his quidẽ canon cõſiſtit. Interrogauerit autem quiſpiã quamobrem canõ preſbyterorum tantùm meminit, & non etiam reliquorum clericorũ? Solutio. Nomine preſbyterorũ omnem quoque clericum innuit canon. Cùm enim eorum meminerit, vt qui in gradu antecellant, de aliis quoque tractare viſum eſt. Si enim ſubuertatur venditio facta à preſbyteris, multo magis ſubuertetur quæ fit ab aliis clericis. Quamobrem ne exiſtimaueris per argumentum à contrario ſumptum, venditionem, quæ hoc modo fit ab aliis clericis, eſſe validam. Cùm autem ſubuertatur venditio vt quæ conſiſtere non poſſit, quomodo dicunt patres in iudicio epiſcopi eſſe ſitum, an pretium reddatur an non? Debebat omnino emptor pretium non repetere, cùm ſit vniuerſalis in iure regula quæ dicit, Qui dat propter contractum qui fit contra leges, non habet actionem vt repetat quod datum eſt. Solutio. Non ſtatuerunt patres neceſſariò reuerti pretium aduerſus dictam legem. imo ſi attentiùs legas canonem, inuenies eos negauiſſe pretij reditum. Cùm enim id epiſcopi iudicio reliquerint, benigniori etiam ratione dixerunt, quòd verus antiſtes ad eccleſiæ indemnitatem reſpiciet, & etiam emptoris, & faciet quod ei æquum bonum videbitur, & quod non ſit condemnandum. Quòd id non ſit accuratè & exactè, viſi ſunt pronunciare non habere emptorem efficacem actionem aduerſus eccleſiam, & propterea debere ipſum admonere, non autem agere. Lege etiam caput iiij. epiſtolæ ſancti Cyrilli ad Domnum. Carthag. ſyn. can. xxvj. Nicenæ ſyn. ij. can. xij. ſimiliter & eorum interpretationes.

A

Canon XVI.

De iis qui rationis expertia animalia inierunt, vel ineunt, quicunque priùs quã ſedecim quidem annos nati eſſent, peccarunt, poſtquam xv. annis ſubſtrati ac ſupplices fuerint, communionem ad preces aſſequantur. Deinde & cùm in communione quinque annis perſeuerauerint, tunc etiam oblationem attingant. Examinetur autem & eorum in ſubſtratione vita, & ita humanitatem conſequantur. Si qui autem improbè ac malignè in peccatis fuerunt, longam ſubſtrationem habeant. Quicunque autem hanc ætatem tranſgreſſi, & habentes vxores, in hoc peccatum inciderunt, xxv. annis ſubſtrati, communionem ad preces aſſequantur. Deinde cùm in precum communione quinque annos peregerint, oblationem aſſequantur. Si qui autem & mulieres habentes, & quinquageſimum annum tranſgreſſi, peccauerunt, in vitæ exitu communionem aſſequantur.

Schol. Bals. Admirabilem & magna laude dignam diuiſionem hîc patres faciunt. Decernunt enim vt qui cum ratione carentibus animalibus coierint, vel etiam coeunt, dicendum eſt autem, & etiam coituri ſunt, vt ſi ſint quidem viginti annos nati, xv. annis ſubſternantur & ſint ſupplices, & poſtea digni qui cum fidelibus orent, quinquennio habeantur: eo autem expleto, diuinorum quoq; ſint ſacramentorũ participes. Debente epiſcopo ſe in eos humaniùs gerere, ſi fortè pia eorum conuerſatio & pœnitentia id ſuadeat. Hæc autem dicunt in eos debere fieri, qui naturali quandoque neceſſitate peccant. Qui enim ad ſatietatem, id eſt pluſquam vſus ſit, & indiſcriminatim, ferino hoc & à ratione abhorrenti peccato vſi ſunt, longo tempore ſubſternantur ſupplices. Qui autem vigeſimum annum exceſſerint, & vxores habentes in hoc peccatum inciderint, vigintiquinque annis ſupplices ſubſterni oportere decernitur: & ſic communione cum fidelibus quinquennio dignos haberi. His autem etiam impletis, diuina quoque ſacramenta aſſequi.

Κανὼν ιϛʹ.

Περὶ τῶν ἀλογευσαμένων, ἢ καὶ ἀλογευομένων, ὅσοι πρὶν εἰκοσαετεῖς γενέσθαι, ἥμαρτον, πέντε καὶ δέκα ἔτεσιν ὑποπεσόντες κοινωνίας τυγχανέτωσαν τῆς εἰς τὰς προσευχάς. εἶτα, ἐν τῇ κοινωνίᾳ διατελέσαντες ἔτη πέντε, τότε καὶ τῆς προσφορᾶς ἐφαπτέσθωσαν. ἐξεταζέσθω δὲ αὐτῶν καὶ ὁ ἐν τῇ ὑποπτώσει βίος· καὶ οὕτως τυγχανέτωσαν τῆς φιλανθρωπίας. Εἰ δέ τινες κατακόρως ἐν τοῖς ἁμαρτήμασι γεγόνασι, τὴν μακρὰν ἐχέτωσαν ὑπόπτωσιν. ὅσοι δὲ ὑπερβάντες τὴν ἡλικίαν ταύτην, καὶ γυναῖκας ἔχοντες περιπεπτώκασι τῷ ἁμαρτήματι, πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη ὑποπεσέτωσαν, καὶ κοινωνίας τυγχανέτωσαν τῆς εἰς τὰς προσευχάς, εἶτα, ἐκτελέσαντες πέντε ἔτη ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν εὐχῶν, τυγχανέτωσαν τῆς προσφορᾶς. Εἰ δέ τινες καὶ γυναῖκας ἔχοντες, καὶ ὑπερβάντες τὸν πεντηκονταετῆ χρόνον, ἥμαρτον ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου, τυγχανέτωσαν τῆς κοινωνίας.

Ἑρμηνεία.

Θαυμασίαν διαίρεσιν καὶ πολλοῦ ἐπαίνου ἀξίαν ποιοῦσιν οἱ πατέρες ἐνταῦθα. διατάττονται γὰρ ὡς οἱ μετὰ ἀλόγων ζώων συμφθαρέντες ἢ καὶ συμφθειρόμενοι, ῥητέον δὲ καὶ συμφθαρησόμενοι, εἰκοσαετεῖς μὴ ὄντες, πεντεκαίδεκα ἔτη ὑποπιπτέτωσαν. καὶ μετὰ τοῦτο τῆς μετὰ τῶν πιστῶν εὐχῆς ἀξιούσθωσαν ἐπὶ πενταετίαν· καὶ ταύτης δὲ πληρωθείσης, μεταλαμβανέτωσαν τῶν θείων ἁγιασμάτων, τοῦ ἐπισκόπου ὀφείλοντος φιλανθρωπότερόν τι ἐπ' αὐτοῖς ποιεῖν, εἴπερ ἴσως τοῦτο παρακαλεῖ ἡ κατὰ τὴν ὑπόπτωσιν θεάρεστος αὐτῶν ἀναστροφὴ καὶ μετάνοια. ταῦτα δέ φασιν οὕτω γίνεσθαι εἰς τοὺς ἀπὸ φυσικῆς ἀνάγκης ἐνίοτε ἁμαρτάνοντας. οἱ γὰρ κατακόρως, τουτέστιν, ὑπὲρ τὴν χρείαν καὶ ἀδιαφόρως χρησάμενοι τῇ ἀλογίστῳ ταύτῃ ἁμαρτίᾳ, ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑποπιπτέτωσαν. τοὺς μέντοι ὑπερβάντας τὸν εἰκοσαετῆ χρόνον, καὶ γυναῖκας ἔχοντας, τῷ ἁμαρτήματι τούτῳ περιπεπτωκότας, ἐπὶ πέντε καὶ εἴκοσι χρόνους ὑποπίπτειν διορίζονται, καὶ οὕτω τῆς μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνίας ἀξιοῦσθαι ἐπὶ χρόνους πέντε. πληρωθέντων δὲ τούτων τυγχάνειν καὶ τῶν θείων ἁγιασμάτων.

οἱ δὲ τὸν πεντηκονταετῆ χρόνον ὑπερβάντες, ἐὰν γυναῖκας ἔχοντες εἰς τοιοῦτόν τι περιπέσωσιν, οὐδέποτε τῆς θείας ἀξιωθήσονται μεταλήψεως, εἰ μὴ ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου. ἐπεὶ δὲ εἰς τρία διεῖλον οἱ ἅγιοι πατέρες τοὺς ἁμαρτάνοντας, καὶ παρεκελεύσαντο ἄλλως κολάζεσθαι τοὺς μὴ φθάσαντας εἰς εἰκοσαετῆ χρόνον, καὶ ἄλλως τοὺς εἰς πεντηκονταετίαν καταντήσαντας, καὶ ἄλλως τοὺς ὑπερβάντας τὸν πεντηκονταετῆ χρόνον (τοῖς μὲν γὰρ ἐλάττονος ἡλικίας οὖσι συγγνωμονοῦσιν ἁμαρτάνουσι διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως, καὶ διὰ τὸ ὀλισθηρὸν τοῦ φρονήματος·) τοὺς δὲ μείζονος ὄντας ἡλικίας καὶ κατὰ τοῦτο στερεωτέρους περὶ τὸ νοεῖν, πλειόνως κολάζουσι, ὥσπερ καὶ τοὺς εἰς γῆρας ἐληλακότας τοιοῦτόν τι ἐπταικότας ἐπὶ πλέον τιμωροῦσιν, ὡς συνετωτέρους καὶ μὴ δυναμένους φυσικὴν ἀνάγκην προβαλέσθαι· ἐρωτήσει τίς διὰ τί τοὺς μὲν ὑπερβάντας τὸν κ΄. χρόνον καὶ τὸν ν΄. γυναῖκας ἔχοντας καὶ πταίσαντας, οἱ πατέρες κολάζουσι, τοὺς δὲ μὴ πληρώσαντας τὴν εἰκοσαετίαν, κἂν γυναῖκας οὐκ ἔχουσι, τιμωροῦσι; Λύσις. Εἰς τοὺς ἔτι διὰ τὴν ἡλικίαν περὶ τὸ κακὸν ἀκμάζοντας, καὶ ὄντας ἀφρονεστέρους, φιλανθρωπότερον οἱ πατέρες διετέθησαν, καὶ οὐ προσέθεντο τὴν περὶ τῶν γυναικῶν διάστιξιν, ἀδιάφορον ἡγησάμενοι ἢ ἔχειν τούτους γυναῖκας εἴτε καὶ μή, τοὺς δὲ λοιποὺς πλέον βαρύνοντες ὡς μὴ συγγινωσκομένους ἢ ἀπὸ παθημάτων ἀκμῆς ἢ ἀπὸ ἡλικίας ἀστηρίκτου, ἐπήγαγον ἐπὶ πλέον τούτους τιμωρεῖσθαι, εἴπερ ἔχουσι καὶ γυναῖκας. πλὴν γίνωσκε ὡς μὴ ἔχοντες γυναῖκας, οὐκ ἐκφεύξονται τὰ ἐπιτίμια, ἀλλὰ παρομοίως κολασθήσονται. μακρὰν μέντοι ὑποτύπωσιν τινὲς εἶπον τὴν εἰκοσαετῆ, κατασκευάζοντες τοῦτο ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ λέγοντος διὰ μακροῦ χρόνου, τουτέστιν εἰκοσαετοῦς, δεσπόζεσθαι παρὰ τοῦ καλῇ πίστει νομέως τὸ τοῦ ἀπόντος ἀκίνητον. οὐκ ἤρεσαν δὲ τοῦτο λέγοντες, διὰ τὸ λέγεσθαι, μακρὸν χρόνον, καὶ τὸν δεκαετῆ, δι' οὗ ὁ καλῇ πίστει νομὰς δεσποτείαν κτᾶται ἀκινήτου διαφέροντος προσόντι τινί, ἀλλ' ἤκουσαν μακρὸν χρόνον ἐκεῖνον εἶναι, τὸν ἀποτετυπωμένον παρὰ τοῦ ἐπισκόπου. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος, δι' ἑνὸς ἐπιτιμίου, τῆς ἀποχῆς δηλονότι τῶν θείων

A Qui autem l. annum tranſgreſſi, in tale quid inciderint, diuina nunquam digni communione habebuntur, niſi in ipſo vitæ exitu. Quoniam autem ſanct. patres eos qui peccant in tria diuiſerunt, & iuſſerunt aliter puniri eos qui ad vigeſimum annum non peruenerunt, & aliter eos qui l. annum attigerunt: & aliter eos qui l. annum exceſſerunt. Iis enim, qui ſunt ætate minores, peccantibus ignoſcunt, propter naturæ neceſſitatem, & propter rationis & conſilij B infirmitatem: Qui autem maioris ſunt ætatis, & ideo firmioris & ſtabilioris rationis, eos magis puniũt: ſicut & eos qui ſunt ætate prouectiores, qui tale quid fecerunt, grauiùs puniunt vt ſapientiores, & qui non poſſint naturæ neceſſitatem prætexere: Interrogauerit quiſpiam, cur eos quidem, qui xx. annum & quinquageſimum exceſſerunt, vxores habentes, & peccauerunt, patres puniunt, qui xx. autem annum non impleuerunt, etiamſi vxores non habeant, puniunt? Solutio. In eos C qui propter florentem ætatem ſunt ad malum vehementiores, iidémque inſipientiores, patres humaniùs affecti ſunt: nec de vxoribus diſtinctionem admiſerunt, nihil referre arbitrati an vxores habeant, an non. Reliquos autem magis grauantes, vt quibus neque propter perturbationum vehementiam, nec ætatis inſtabilitatem venia detur, intulerunt eos etiam magis puniri, ſiquidem vxores habent. Scias tamen quòd etiam qui vxores non D habent, pœnas non effugiunt: ſed ſimiliter punientur. Longam autem ſubſtrationem dixerunt nonnulli, tempus viginti annorum, hoc ex lege probantes quæ dicit, longo tempore, id eſt viginti annis, à bonæ fidei poſſeſſore vſucapi & dominio acquiri, eius qui eſt abſens, rem immobilem, eò quòd etiam longum tempus dicatur decennium, quo bonæ fidei poſſeſſor dominium acquirit rei immobilis quæ ad præſentem pertinet: ſed audierunt longum eſſe tempus, quod ab epiſcopo definitur. Cùm autem audis canonem dicentem, per vnam pœnam, ſcilicet à ſacramentis

abſtinentiam, eos puniri, qui ſic in A ſenectute deliquerunt, ne dicas alias pœnas non induci, vt quæ fuerint ſilentio prætermiſſæ. Hanc enim horrendam pœnam reliquæ quoque neceſſariò conſequuntur, ſi non plures. ſed ad xxx. annos vſque ipſi pœnis ſeruire cogantur. Non ſunt à patribus adiecti tot anni, quòd pauci admodum homines viuant xxx. annis computatis poſt quinquaginta.

Canon XVII.

Eos qui rationis expertia animantia inierunt, & qui leproſi ſunt vel fuerunt, iuſ- B *ſit ſancta ſynodus inter hyemantes orare.*

Schol. Bals. De iis qui ratione carentia animalia ineunt, quos ἀλογευομένους dicunt, in præterito canone ſatis diximus. Præſens autem canon eos leproſos nominans, ſiue immūdos & pollutos, iuxta legem Moſaicam, decernit vt ij orent inter hybernantes. Dixerunt autem nonnulli eos hybernantes appellari, qui ſunt à dæmone correpti. Non eſt autem hoc verum, vt mihi videtur. C Qui enim à dæmone corripiuntur, vel perpetuò inſaniunt, & nunquam precantur: vel ex interuallo: & communicare eis permittitur, quod iis qui cum beſtiis coierint, ex hoc loco non conceditur. Hybernantes ergo appellabuntur propriè, qui ſunt ſub ferula, & diuinas ſcripturas audiunt: qui locum eorum tenent qui hyeme ſeu tempeſtate agitantur, & in eccleſiaſticum ſalutis D portum ingredi non ſinuntur. Quòd autem ita ſit, ex iis manifeſtum eſt quæ in canonem ſuperiorem dicta ſunt. Quoniam enim in illo, de aliis quidem, ſcilicet de ſubſtratione, & communione, quæ conſentanea fuerunt, patres iuſſerunt: de auditione autem nihil penitus tractarunt: hic de hoc quoque loco definierunt: vt illic ſubaudiantur. Neque enim fieri poterat, vt qui ſic puniretur, non ſtaret in eorum loco qui audiunt ante ſubſtrationem.

Canon XVIII.

Si qui conſtituti epiſcopi, & ab illa parochia in quam nominati fuerunt, non ſu-

ἁγιασμάτων, τιμωρεῖσθαι τοὺς ἐν γήρᾳ οὕτως ἡμαρτηκότας, μὴ εἴπῃς τὰ ἄλλα ἐπιτίμια μὴ ἐπάγεσθαι αὐτοῖς ὡς πα * * * τούτῳ ἐπιτιμίῳ ἐξ ἀνάγκης ἕπονται καὶ τὰ λοιπὰ καὶ * πλείονα, ἀλλὰ * τέως τριάκοντα ἔτη καὶ αὐτοὶ δουλεῦσαι τοῖς ἐπιτιμίοις ἀναγκασθήσονται. οὐ προσετέθησαν δὲ οἱ τοσοῦτοι παρὰ τῶν πατέρων, διὰ τὸ μετρητοὺς πάνυ τοὺς ἀνθρώπους ζῆν ἐπὶ χρόνοις τριάκοντα ψηφιζομένοις μετὰ τὴν πεντηκονταετίαν.

Κανὼν ιζ΄.

Τοὺς ἀλογευσαμένους καὶ λεπροὺς ὄντας ἤτοι λεπρώσαντας, τούτους προσέταξεν ἡ ἁγία σύνοδος εἰς τοὺς χειμαζομένους εὔχεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἀλογευσαμένων ἱκανῶς διελάβομεν ἐν τῷ παρελθόντι κανόνι. ὁ δὲ παρὼν κανὼν, λεπροὺς τούτους κατονομάζων, ἤτοι ἀκαθάρτους καὶ μεμιασμένους, κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, διορίζεται εὔχεσθαι αὐτοὺς εἰς τοὺς χειμαζομένους. Εἶπον οὖν τινὲς εἶναι χειμαζομένους τοὺς δαιμονιῶντας· οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο ἀληθὲς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. οἱ γὰρ δαιμονιῶντες, ἢ διόλου μεμήνασι καὶ οὐδέποτε εὔχονται, ἢ ἐκ διαλείμματος, καὶ μεταλαμβάνειν παραχωροῦνται· ὅπερ εἰς τοὺς ἀλογευομένους ἀπεντεῦθεν οὐ παραχωρεῖται. χειμαζόμενοι τοίνυν κληθήσονται κυρίως, οἱ ἐν τῷ νάρθηκι ἱστάμενοι, καὶ ἀκροώμενοι τῶν θείων γραφῶν, τόπον ἐπέχοντες χειμαζομένων, καὶ εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν λιμένα τῆς σωτηρίας, εἰσελθεῖν μὴ παραχωρούμενοι. ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, δῆλον καὶ ἀπὸ τῶν ῥηθέντων εἰς τὸν διελθόντα κανόνα. ἐπεὶ γὰρ ἐν ἐκείνῳ περὶ μὲν τῶν ἄλλων τόπων, ἤγουν τῆς ὑποπτώσεως καὶ τῆς κοινωνίας τὰ εἰκότα οἱ πατέρες προσεκελεύσαντο, περὶ δὲ τῆς ἀκροάσεως οὐδέν τι διέλαβον, ὥρισαν ἐνταῦθα, καὶ τὰ περὶ τοῦ τοιούτου τόπου, ὡς ἀνάγκαῖον ἐξακούηται. ἀδύνατον γὰρ ἦν τὸν οὕτως ἐπιτιμούμενον, μὴ στῆναι εἰς τὸν τόπον τῶν ἀκροωμένων πρὸ τῆς ὑποπτώσεως.

Κανὼν ιη΄.

Εἴ τινες ἐπίσκοποι κατασταθέντες, καὶ μὴ δεχθέντες ὑπὸ τῆς παροικίας ἐκείνης, εἰς ἣν ὠνομάσθησαν

ὡρίσθησαν, ἑτέραις βούλοιντο παροικίαις ἐπιέναι, καὶ βιάζεσθαι τοὺς καθεστῶτας, καὶ στάσεις κινεῖν κατ' αὐτῶν, τούτους ἀφορίζεσθαι. ἐὰν μέντοι βούλοιντο εἰς τὸ πρεσβυτέριον καθέζεσθαι, ἔνθα ἦσαν πρότερον πρεσβύτεροι, μὴ ἀποβάλλεσθαι αὐτοὺς τῆς τιμῆς· ἐὰν δὲ διαστασιάζωσι πρὸς τοὺς καθεστῶτας ἐκεῖ ἐπισκόπους, ἀφαιρεῖσθαι αὐτοὺς καὶ τὴν τιμὴν τοῦ πρεσβυτερίου, καὶ γίνεσθαι αὐτοὺς ἐκκηρύκτους.

A *ſcepti, alias velint parochias inuadere, & iis qui conſtituti ſunt, vim afferre, & ſeditiones aduerſus illos excitare, eos ſegregari. Sin autem velint in presbyterio reſidere, in quo priùs erant presbyteri, ipſos honore non moueri. Quòd ſi aduerſus eos, qui illic conſtituti ſunt, epiſcopos, ſeditiones excitauerint, honorem quoque presbyterij ab eis auferri, & illos abdicatos effici.*

Ἑρμηνεία.

Ὁ ιδʹ. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ ὁ ιεʹ. καὶ ὁ λϛʹ. ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ιζʹ. καὶ ὁ ιηʹ. κανὼν τῆς ἐν B Ἀντιοχείᾳ συνόδου πολλά τινα διαλαμβάνουσι περὶ τῶν χειροτονουμένων ἐπισκόπων, καὶ μὴ δεχομένων ὑπὸ τῶν παροικιῶν αὐτῶν, καὶ ἀνάγνωθι τούτους. ὁ μέντοι παρὼν κανὼν διορίζεται τοὺς μὴ δεχθέντας ἐπισκόπους εἰς ἃς ὠνομάσθησαν παροικίας, μὴ ἀπέρχεσθαι εἰς ἑτέρας, καὶ βιάζειν τοὺς προέδρους αὐτῶν, μηδὲ κατὰ τούτων τοὺς ὑπ' αὐτοὺς κληρικούς τε καὶ λαϊκούς. τοὺς δὲ τοιοῦτόν τι ποιοῦντας ἀφορίζεσθαι. ὡς δέ τινος εἰπόντος καὶ ποῖος ἔσται τόπος κατοικίας τοῖς τοιούτοις; ἐπήγαγον οἱ πατέρες ὡς εἰ βούλοιντο οἱ χειροτονηθέντες C διάγειν εἰς ἑτέρας παροικίας, ἤγουν εἰς τὰς προτέρας κατοικίας αὐτῶν, καὶ ἀνέχονται εἰς πρεσβυτέρων τόπον καθῆσθαι, οὐ κωλυθήσονται· τοίνυν καὶ οὕτω μὲν ποιοῦντες ἀνενόχλητοι διατηρηθήσονται, ἔχοντες τὴν τοιαύτην τιμήν. ἐὰν δὲ στάσεις καὶ διαφορὰς ἔχωσι μετὰ τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, ἀφαιρεθήσονται καὶ τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τιμήν, καὶ ἐκκήρυκτοι γενήσονται. ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, μὴ εἴπῃς τοὺς μὴ δεχθέντας ἐπισκόπους διὰ ὑπόπτωσιν τῆς τιμῆς τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, καθῆσθαι εἰς τοὺς τόπους τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ D εἶναι ἕτερον τόπον τοῦ πρεσβυτέρου μείζονα. τυχὸν γάρ τινος ἐξ αὐτῶν ὄντος ἀπὸ Ἡρακλείας, καὶ ὑποστρέψαντος εἰς ταύτην, οἱ μὲν πρεσβύτεροι ὧν εἷς ποτε ἦν καὶ ὁ ψηφισθεὶς, τοὺς τῶν ἱερέων ἕξουσι τόπους. οὗτος δὲ εἰς ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα προαναβιβασθεὶς μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων τῆς Ἡρακλείας καθίσει· καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶν, τουτέστιν ἰδιούμενος τὸν τοῦ μητροπολίτου τόπον, οὐκ εἰσακουσθήσεται. τὸ γὰρ καθῆσθαι τοῦτον μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, ὅτε καὶ ἑτέρων ἐπισκόπων καθέδρα ἐστίν,

SCHOL. BALS. Quartus decimus canon ſanctorum Apoſtolorum, & xv. & xxxvj. quin etiam xvij. xviij. canon Antiochenæ ſynodi, multa tractant de epiſcopis qui ordinantur, & à ſuis parochiis non ſuſcipiuntur, & lege eos. Præſens verò canon decernit, vt epiſcopi qui non ſunt ſuſcepti in parochias in quas ſunt nominati, in alias non abeant, nec earum præſulibus vim afferant: neque aduerſus eos clericos ſuos & laicos excitent: ij verò qui tale quid faciunt, ſegregentur. Tanquam verò dixerit aliquis, & quiſnam erit eis locus habitationis? ſubiunxerunt patres, quòd ſi velint quidem qui ordinati ſunt, in alienis parochiis degere, ſcilicet in ſuis prioribus habitationibus, & in preſbyteri loco reſidere ſuſtinent, non prohibebuntur, & ſi ſic agant, omnis moleſtiæ expertes conſeruabuntur, cum honorem habentes. Sed ſi cum illius loci epiſcopo ſeditiones diſſenſionéſque excitauerint, preſbyteri quoque eis honor detrahetur. Hæc cùm canon decernat, ne dixeris epiſcopos, qui ſuſcepti non ſunt, in locis preſbyterorum ſedere, vt deprimatur honos epiſcopalis dignitatis: ſed quòd non ſit alius locus maior preſbyteratu. Si quis enim forte eorum ſit Heracleanus, & eò redierit, preſbyteri quidem quorum vnus erat & ipſe electus, ſacerdotum locos obtinebunt: Hic verò ad epiſcopalem dignitatem promotus, cum reliquis Heracleæ epiſcopis ſedebit: ſepta autem tranſiliens, hoc eſt metropolitæ locum ſibi vſurpans, non exaudietur. Eum enim tunc cum preſbyteris ſedere, quando eſt aliorum epiſcoporum ſedes,

eſt ignominia epiſcopatus. Debes ergo facti ſpeciem ſic hoc in loco ponere, quòd eius loci epiſcopus non habebat alios epiſcopos qui vnà cum eo agerent, ſed ſolos presbyteros, qui etiam ſimul ſedebant. Presbyteri autem honorem ab eo qui ſic agit, auferri, & abdicatum fieri, ne intellexeris de depoſitione accipi, ſed de eius ſola honoris ablatione: ſcilicet, ne vt cum ſacerdotibus quidem ſedeat, dignus habebitur.

Canon XIX.

Quicunque virginitatem profitentes, profeſsionem ſuam irritam reddunt, ij bigamorum definitionem impleant. Virgines quidem certè, quæ cum quibuſdam tanquam cum fratribus congrediuntur, prohibuimus.

Schol. Bals. Eos qui ſuam Deo profeſſionem votúmque de virginitate ſeruanda irritum reddunt, patres digamorum definitioni, hoc eſt pœnæ, ſubiiciunt. Quia autem nonnullæ virgines ſe futuras profeſſæ multos offendebant, eo quòd cum quibuſdam viris habitarent, qui dicebantur eſſe earum fratres, hoc quoque patres prohibuerunt. Voti autem virginitatis infirmationem ne hîc eſſe fornicationem dixeris, ſed legitimum matrimonium. Propterea enim & eos ſola digamorum pœna afficiunt. ſi qui enim ex ipſis fornicati fuerint, punientur pœnis quæ fornicatoribus infliguntur. Debes autem hîc virgines dicere, viros ſcilicet & fœminas, non qui mundo renunciauere, & vitam monaſticam elegere, ſed alios quoſdam cum laico habitu ad Deum accedentes, & virginitatem profitentes. Qui enim vitam monaſticam elegerunt, ſuam Deo profeſſionem irritam facientes, & ſe matrimonio coniungentes, digamorum pœnis non ſubiicientur: ſed diuulſo & ſeparato matrimonio, vt quod non poſſit conſiſtere, valde punientur: & monaſterio in quo tonſi ſunt, tradentur, ſicut in aliis canonibus diximus. Quia autem magnus Baſilius in ſuo xviij. canone definit, eam vt adulteram condemnari, quæ ſuam virginitatis promiſſionem fecit irritam, lege eum, & vj. ſynodi can. vj.

A ὕβρις ἐστὶ τῆς ἀρχιερωσύνης. ὀφείλεις οὖν ἐνταῦθα θεματίσαι, ὅτι ὁ ἐγχώριος ἐπίσκοπος, οὐκ εἶχε συνόντας αὐτῷ καὶ ἑτέρους ἐπισκόπους, ἀλλὰ μόνους πρεσβυτέρους, οἳ καὶ συνεκάθηντο. τὸ ἀφαιρεῖσθαι δὲ τὸν παρὰ τοῦ ταῦτα ποιοῦντος τὴν τιμὴν τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ γίνεσθαι ἐκκήρυκτον, μὴ νοήσῃς ἐκλαμβάνεσθαι εἰς καθαίρεσιν, ἀλλ' εἰς μόνην ἀπόπτωσιν τῆς τιμῆς τούτου. ἤγουν οὐδὲ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καθῆσθαι ἀξιωθήσονται.

Κανὼν ιθ'.

Ὅσοι παρθενίαν ἐπαγγελλόμενοι, ἀθετοῦσι τὴν
B ἐπαγγελίαν, τὸν τῶν διγάμων ὅρον ἐκπληρούτωσαν. τὰς μέντοι συνερχομένας παρθένους τισὶν, ὡς ἀδελφὰς, ἐκωλύσαμεν.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἀθετήσαντας τὴν πρὸς θεὸν γενομένην παρ' αὐτῶν ἐπαγγελίαν χάριν τοῦ παρθενεύειν, οἱ πατέρες καθυποβάλλουσι ὅρῳ διγάμων, τουτέστιν ἐπιτιμίῳ. ἐπεὶ δὲ τινὲς, ὡς ἔοικε, παρθενεύειν ὁμολογήσασαι ἐσκανδάλιζον πολλοὺς διὰ τὸ συνοικεῖν μετά τινων ἀνδρῶν, λεγομένων εἶναι ἀδελφῶν αὐτῶν, ἐκώλυσαν οἱ πατέρες καὶ τοῦτο ἀθετη-
C σιν. ἐνταῦθα τὴν διὰ τὴν παρθενίαν ἐπαγγελίαν μὴ εἴπῃς πορνείαν, ἀλλὰ τὸν νόμιμον γάμον. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὑπὸ μόνου ἐπιτιμίου διγάμων κολάζουσι τούτους. εἰ γὰρ ἐπόρνευσαν τινὲς ἐξ αὐτῶν, τιμωρηθήσονται διὰ ἐπιτιμίων τοὺς πόρνους κολαζόντων. παρθένους μέντοι ὀφείλεις εἰπεῖν ἐνταῦθα ἄνδρας δηλονότι καὶ γυναῖκας, μὴ τοὺς ἀποταξαμένους τῷ κόσμῳ, καὶ ἐπιλεξαμένους τὸν μονήρη βίον, ἀλλ' ἑτέρους τινὰς μετὰ λαϊκοῦ σχήματος προσερχομένους τῷ θεῷ, καὶ παρθενεύειν ἐπαγ-
D γελλομένους. οἱ γὰρ τὸν μονήρη βίον ἐπιλεξάμενοι, ἀθετοῦντες τὴν πρὸς θεὸν ὁμολογίαν αὐτῶν, καὶ γάμοις προσομιλοῦντες, οὐκ ἐπιτιμίῳ διγάμων καθυποβληθήσονται, ἀλλὰ διασπωμένου τοῦ γάμου ὡς ἀνυποστάτου, μεγάλως κολασθήσονται, καὶ τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ ἀπεκάρησαν, παραδοθήσονται, καθὼς καὶ ἐν ἑτέροις διαφόροις κανόσιν εἴπομεν. ἐπεὶ δὲ ὁ μέγας Βασίλειος διορίζεται ἐν ιη'. κανόνι αὐτοῦ, ὡς μοιχαλίδα κατακρίνεσθαι τὴν ἀθετήσασαν παρθενίαν, τὴν πρὸς θεὸν ὁμολογίαν αὐτῆς, ἀνάγνωθι τοῦτον, καὶ τῆς ϛ'. συνόδου κανόνα ιϛ'.

Κανὼν κ΄.

Ἐάν τινος γυνὴ μοιχευθῇ, ἢ μοιχεύσῃ τις, ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν δοκεῖ αὐτὸν τοῦ τελείου τυχεῖν, κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς προάγοντας.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ πζ΄. καὶ ϙη. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου ἀρκούντως διελάβομεν περὶ μοιχαλίδος καὶ μοιχοῦ. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται ἀξιοῦσθαι τούτους τῆς ἁγίας μεταλήψεως μετὰ ἑπτὰ ἔτη, καταμεριζόμενα εἰς τοὺς βαθμοὺς τῶν ἐπιτιμίων. ἀνάγνωθι καὶ τὸν κα΄. κανόνα καὶ κβ΄. τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Κανὼν κα΄.

Περὶ τῶν γυναικῶν τῶν ἐκπορνευουσῶν, καὶ ἀναιρουσῶν τὰ γεννώμενα, καὶ σπουδαζουσῶν φθόρια ποιεῖν· ὁ μὲν πρότερος ὅρος μέχρις ἐξόδου ἐκώλυσεν, καὶ τούτῳ συντίθενται· φιλανθρωπότερον δέ τι εὑρόντες, ὡρίσαμεν δεκαέτη χρόνον κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς ὡρισμένους.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ ὅρου ἀρχαιοτέρου ἐκκλησιαστικοῦ κατὰ μόνον τὰς τελευταίας ἀναπνοὰς, τῆς τῶν θείων ἁγιασμάτων μεταλήψεως ἠξιοῦντο αἱ συλλαβοῦσαι λαθραίως, καὶ διὰ τὸ μὴ ἐπιγνωσθῆναι, ἀναιροῦσαι τὰ ἔμβρυα αὐτῶν καθ᾽ οἱονδήτινα λόγον. οἱ δὲ τῆς συνόδου ταύτης θεῖοι πατέρες φιλανθρωπευσάμενοι, ὥρισαν μετὰ δέκα ἐνιαυτοὺς μεριζομένους εἰς τοὺς τέσσαρας βαθμοὺς τῶν ἐπιτιμίων, ἤγουν εἰς τὸν τοῦ προσκλαίοντος, τὸν τοῦ ἀκούοντος, τὸν τοῦ ὑποπίπτοντος, τὸν τοῦ συνεστῶτος, μεταλαμβάνειν αὐτάς. φθόριον δέ ἐστι ἅπαν φάρμακον φθεῖρον τὸ ἐγκυμονούμενον. ἀνάγνωθι τὸν β΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τὸν ϙα΄. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτῶν.

Κανὼν κβ΄.

Περὶ ἀκουσίων φόνων, ὁ μὲν πρότερος ὅρος ἐν ἑπταετίᾳ κελεύει τοῦ τελείου μετασχεῖν κατὰ τοὺς ὡρισμένους βαθμούς· ὁ δὲ δεύτερος, τὸν πενταέτη χρόνον πληρῶσαι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ η΄. κανόνι αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ νζ΄. πλατύτερον περὶ φόνων ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων διαλαμβάνει. καὶ ἀνάγνωθι τούτους, καὶ μάθῃς ἀκριβέστερον ποῖοί τε εἰσὶν οἱ ἀκούσιοι καὶ ἑκούσιοι φόνοι, καὶ τίνα τὰ κατὰ τούτων ἐπιτίμια ἀνάγνωθι.

CANON XX.

Si alicuius vxor adulterata fuerit, vel quis eam adulterauerit, oportet eum in ſeptem annis quod perfectum eſt aſſequi, per gradus qui eo deducunt.

SCHOL. BALS. In lxxxviij. & in xcviij. canone ſynodi in Trullo, de adultero & adultera ſufficienter tractauimus. Præſens autem canon eos ſancta communione dignos eſſe habendos decreuit, poſt ſeptem annos in gradus pœnarum diſpertitos. Lege & xxj. & xxij canonem ſancti Baſilij.

CANON XXI.

De mulieribus quæ ſunt fornicatæ, & fœtus in vtero perimunt, & fœtuum necatoriis medicamẽtis faciendis dant operam, prior quidem definitio vſque ad vitæ exitũ prohibebat, & ei quidam aſſentiuntur; ſed humanitate tamen vtentes, decreuimus vt decennium per gradus præfinitos impleant.

SCHOL. BALS. Antiquiore eccleſiaſtica definitione, in ſola vltima reſpiratione diuinorum ſacramentorum participatione dignæ habentur eæ quæ cùm clàm concepiſſent, ne id cognoſceretur, ſuos fœtus in vtero necabant quouis modo. Huius autem ſynodi patres, vſi humanitate, poſt decem annos in pœnarum quatuor gradus diſpertitos; ſcilicet eius qui deflet, eius qui audit, eius qui ſupplex ſubſternitur, & eius qui ad preces fidelium congregatur, eas poſſe ſacramentis communicare ſtatuerunt. Quod Latinè eſt, fœtuum necatoria medicamenta, Græcè eſt φθόρια· φθόρια autem dicuntur omnia medicamenta, quæ quod in vtero conceptum eſt, perimunt. Lege ij. canonẽ ſancti Baſilij, & xcj. ſyn. in Trullo, & eorum interpretationem.

CANON XXII.

De inuoluntariis cædibus prior quidem conſtitutio iubet in ſeptennio per præfinitos gradus eſſe perfecti participes: ſecunda verò ſeptennium implere.

SCHOL. BALS. Magnus Baſilius in ſuo canone viij. & in lvij. fuſiùs de voluntariis & inuoluntariis cædibus diſſerit: tu igitur illos perlege, tum accuratiùs diſces, quænã inuoluntariæ ſint & voluntariæ cędes,

& quæ à nobis ſcripta ſunt, cùm xcj. canonem Synodi in Trullo exponeremus. A

Canon XXIII.

De voluntariis cædibus, ſupplices quidem ſubſternantur: eo autem quod perfectum eſt in fine vitæ digni habeantur.

Schol. Bals. Voluntariarum cædium pœnas lvj. canon ſancti Baſilij deſcribit, & magis mentem adhibe iis quæ in eo ſcripta ſunt.

Canon XXIIII.

Qui vaticinantur, & gentium conſuetudines ſequuntur, vel in ſuas ædes aliquos introducunt, ad medicamentorum inuentionem, vel luſtrationem, in quinquennij canonem incidant, ſecundùm gradus præfinitos, tres annos ſubſtrationis, & duos annos orationis ſine oblatione. B

Schol. Bals. Non ſolùm præſtigiatores & vates puniunt canones, ſed & eos etiam qui illis vtuntur. Quoniam ergo nonnulli ægrotantes, & artibus magicis ſe ita affici exiſtimantes, vel cùm etiam quædã quæ habebant, perdidiſſent, incantatores in ædes ſuas accerſebant, qui pollicebantur ſe artes magicas inuenturos, ex quibus ſcilicet ij qui ægrotabant, decumbebant; vel eorum abominationem expiaturos; vel id etiam quod amiſſum erat, indicaturos: alij verò gentilibus conſuetudinibus mentem adhibentes, de felicibus & infelicibus euentis interrogabant aſtrologos, & alios qui dæmoniaca opera tractant: Statuerunt patres vt ij quinquennio pœnas darent, vt tribus ſcilicet annis eſſent ſubſtrati ac ſupplices, duobus autem annis precarentur cum fidelibus, & poſtea diuina ſacramenta percipere digni exiſtimarentur. Lege lxj. can. ſyn. in Trullo, & quæ in eum ſcripta ſunt, & lxxxiij. can. ſancti Baſilij, eos ſexennio punientem. Memento autem eos etiam iiſdem pœnis ſubiiciendos, qui incantatricibus & iis quæ cum hordeo diuinant, fidem adhibent. C D

Canon XXV.

Quidam cui erat puella deſponſa, eius ſorori vitium attulit, ita vt ea etiã conciperet. Sponſã autem poſtea vxorẽ duxit. Ea autẽ

καὶ τὰ παρ' ἡμῶν γραφέντα εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ϟα΄. κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

Κανὼν κγ΄.

Περὶ ἑκουσίων φόνων ὑποπιπτέτωσαν μέν, τοῦ δὲ τελείου ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου καταξιούσθωσαν.

Ἑρμηνεία.

Τὰ τῶν ἑκουσίων φόνων ἐπιτίμια ὁ νϛ΄. κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου ὑποτυποῖ· καὶ πρόσεχε μᾶλλον τοῖς ἐν αὐτῷ.

Κανὼν κδ΄.

Οἱ καταμαντευόμενοι, καὶ ταῖς συνηθείαις τῶν ἐθνῶν ἐξακολουθοῦντες, ἢ εἰσάγοντές τινας εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἴκους ἐπὶ ἀνευρέσει φαρμακειῶν, ἢ καὶ καθάρσει, ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς πενταετίας κατὰ τοὺς βαθμοὺς ὡρισμένους, τρία ἔτη ὑποπτώσεως, καὶ δύο ἔτη εὐχῆς, χωρὶς προσφορᾶς.

Ἑρμηνεία.

Οὐ μόνον τοὺς γόητας καὶ τοὺς μάντεις κολάζουσιν οἱ κανόνες, ἀλλὰ καὶ τοὺς χρωμένους αὐτοῖς. ἐπεὶ οὖν τινες νοσηλευόμενοι, καὶ νομίζοντες ἀπὸ φαρμακειῶν πάσχειν, ἢ καὶ ἀπολέσαντές τινα τῶν προσόντων αὐτοῖς, μετεκαλοῦντο γόητας εἰς τοὺς οἴκους τούτων, ἐφευρεῖν ἐπαγγελλομένους ἐν αὐτοῖς τὰς μαγείας ἐξ ὧν δῆθεν κατεκλίθησαν οἱ νοσηλευόμενοι, καὶ κατάραι τὸ ἀπὸ τούτων μῦσος, ἢ καὶ τὸ ἀπολεσθὲν καταμηνῦσαι· ἄλλοι δὲ συνηθείαις ἐθνικαῖς πιστεύοντες περὶ εὐτυχημάτων καὶ δυστυχημάτων ἐρωτήσεις ἐποιοῦντο ἀπὸ ἀστρολόγων καὶ ἑτέρων δαιμονιώδη μεταχειριζομένων ἔργα· ὥρισαν οἱ πατέρες ἐπὶ πενταετίαν τούτους ἐπιτιμᾶσθαι. ἤγουν ἐπὶ μὲν τρισὶν ἔτεσιν ὑποπίπτειν· ἐν δὲ δυσὶν εὔχεσθαι μετὰ τῶν πιστῶν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀξιοῦσθαι τῶν θείων ἁγιασμάτων. ἀνάγνωθι τὸν ξα΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γραφέντα, καὶ τὸν πγ΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐπὶ ἑξαετίαν ἐπιτιμῶντα τούτους. ἔχε δὲ ἐπὶ μνήμην ὅτι τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίοις ὑποβληθήσονται καὶ οἱ προσερχόμενοι γοητευτρίαις καὶ κριθίαις καὶ ταῖς μετὰ κριθῶν μαντευομέναις.

Κανὼν κε΄.

Μνηστευσάμενός τις κόρην, προσεφθάρη τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς, ὡς καὶ ἐπιφορέσαι αὐτήν, ἔγημεν δὲ τὴν μνηστὴν μετὰ ταῦτα· ἡ δὲ

φθαρεῖσα ἀπήγξατο· οἱ συνειδότες ἐκελεύσθησαν ἐν δεκαετίᾳ δεχθῆναι εἰς τοὺς συνεστῶτας κατὰ τοὺς ὡρισμένους βαθμούς.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ φάκτου τινὸς οἱ πατέρες παρεκινήθησαν, τὸν παρόντα κανόνα ἐκθέσθαι. προσηνέχθη γὰρ αὐτοῖς ὅτι ἄνθρωπος τὶς μνηστευσάμενος κόρην, συνεφθάρη μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς, ὡς καὶ κατὰ γαστέρα ταύτης ἐκ τούτου συλλαβεῖν (τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἐπιφορῆσαι) καὶ μετὰ τοῦτο κατὰ γάμου κοινωνίαν συνηρμόσθη τῇ οἰκείᾳ μνηστῇ. ἡ δὲ αὐταδελφὴ ταύτης σὺν τῷ ἁμαρτήματι τῆς αἱμομιξίας, ἐφόνευσεν, ἑαυτὴν ὥρισαν οὖν τοὺς συνειδότας ταῦτα τὰ κακὰ, μετὰ δεκαετίαν ὀφείλουσαν διὰ τῶν συνήθων βαθμῶν παρελθεῖν, δεχθῆναι εἰς τὴν μετὰ τῶν πιστῶν εὐχήν. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι ὁ οη´. κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου διοριζόμενος μετὰ ἑπτὰ χρόνοις καταξιοῦσθαι τῶν θείων ἁγιασμάτων τὸν συναρμοσθέντα νόμον γάμου δυσὶν ἀδελφαῖς· ἐνταῦθα γὰρ πολλὰ ἐτολμήθησαν ἄτοπα, πορνεία, ἀθεμιτογαμία καὶ φόνος· ἐκεῖσε δὲ μόνον ἀθεμιτογαμία. καὶ διὰ τοῦτο βαρύτερον ὡρίσθη ὧδε τὸ ἐπιτίμιον. ἐρωτήσει δέ τις διὰ τί ὁμοίως ἐπιτιμῶνται τοῖς αὐτουργοῖς, καὶ οἱ συνειδότες; Λύσις. ἐπὶ τῶν ἀθεμίτων γάμων πλέον ὤφειλον ἐπιτιμᾶσθαι οἱ συνειδότες παρὰ τοὺς αὐτουργούς. τούτους γὰρ πολλάκις ἀκολασία ἐρωτικὴ, καὶ μὴ βουλομένους κατάγει πρὸς τὸ ἀθέμιτον. ἐκεῖνοι δὲ, συγγνωστέοι οὐκ εἰσὶν, ὡς ἐπὶ τῷ κακῷ συμπράξαντες χωρὶς ἀνάγκης τινὸς, καὶ εὐχαριστείτωσαν ὅτι ὁμοίως τοῖς αὐτουργοῖς κολάζονται. συνειδότες γὰρ εἰσὶν οἱ συμπράξαντες, οὐ μὴν οἱ ἔχοντες ἁπλῶς εἴδησιν, καὶ κωλύειν μὴ δυνάμενοι.

cui vitium erat allatum, ſe ſuffocauit. Qui conſcij fuerant, iuſſi ſunt decennio in eos qui conſiſtunt, recipi, per gradus definitos.

Schol. Bals. Ex facto quodam moti ſunt patres vt præſentem canonem ederent. Eis enim nunciatum eſt quẽdam hominem cui puella deſponſa erat, eius ſorori vitium intuliſſe, vt etiam eius vterus ex eo conciperet: (illud enim ſignificat quod Græcè ἐπιφορῆσαι,) & poſtea matrimonij ſocietate ſponſæ ſuæ coniunctus eſt. Eius autem ſoror, cum inceſtus crimine, ſibi ipſi mortem conſciuit. Definierunt ergo vt qui horum malorum fuerant conſcij, poſt decennium quod debebat per gradus conſuetos procedere, ad orationem vnà cum fidelibus admitterentur. Ne tibi autem eſſe ad hæc contrarius videatur viij. can. ſancti Baſilij, decernens, poſt vij. annos qui diuina ſacramẽta percipiat, dignum haberi, eum qui legitimo matrimonio duabus ſororibus coniunctus eſt. Hic autem multa nefaria commiſſa ſunt, fornicatio, illicitum matrimonium, cædes. Illic autem, tantum nefarium matrimonium, & propterea grauior hîc pœna decreta eſt. Interrogauerit autem quiſpiam, cur ij qui ſunt cõſcij, æquè puniuntur, ac ij qui agũt? Solutio. In illicitis ac nefariis nuptiis, magis puniri debent, ij qui ſunt conſcij, quàm ii qui agunt. Hos enim amoris impotentia, ſæpe etiam nolentes, ad id quod eſt illicitum nefariúmque, deducit. Illis autem non eſt danda venia, qui abſque vlla neceſſitate malo auxilium tulere, & benè ſecum intelligant, quòd æquè ac ij qui fecerunt puniantur: ſunt autem conſcij ij qui opera iuuerunt, auxiliúmque tulerunt, non autem ij qui ſolam habent conſcientiam, & prohibere nequeant.

Η ΕΝ ΝΕΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑ σύνοδος.

Ἡ ἐν Νεοκαισαρείᾳ τῇ κατὰ Πόντον συστᾶσα σύνοδος, δευτέρα μὲν ἐστὶ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ· τῶν δὲ λοιπῶν πρεσβυτέρα καὶ αὐτῆς τῆς πρώτης οἰκουμενικῆς τῆς ἐν Νικαίᾳ.

SYNODVS NEOCÆSARIANA.

Synodus quæ Neocæſareæ, quæ eſt vrbs Ponti, congregata eſt, eſt quidem ſecunda ab Ancyrana, reliquis autem antiquior, atque adeò ipſa etiam prima vniuerſali Nicena,

Patres ergo, qui in ea coacti ſunt, cum quibus etiam erat & ſanctus Martyr Baſilius Amaſeæ epiſcopus, canones propter eccleſiaſticam conſtitutionem edidere, qui ſunt hi:

CANONES SANCTORVM PATRVM QVI NEOCÆSAREÆ conuenerunt.

CANON I.

Presbyter ſi vxorem duxerit, ordine ſuo moueatur. Si autem fornicatus fuerit, vel adulterium commiſerit, penitus extrudatur, & ad pœnitentiam deducatur.

SCHOL. BALS. Apoſtolicus xxvj. canon, eos qui ſunt eccleſiaſtici ordinis, ſi legitimo matrimonio poſt ordinationem coniungantur, deponi iubet. Præſens quoque canon ei ſimiliter decernit. Subiungit autem, quòd ſi quis ex eis fornicatus fuerit, vel adulterium commiſerit, non ſolùm deponetur, ſed etiam à fidelium communione eiicietur: & quatuor pœnitentiæ loca peruadere cogetur: & ſic eſſe diuinorum ſacramentorum particeps. Quæ autem hoc canone continentur, ſublata ſunt à xxvij. can. Cartha. ſyn. & à xxxj. canone magni Baſilij dicentis, Clerici, qui peccatum quod eſt ad mortem, peccant, è gradu deiiciuntur: ſed à laicorum communione non arcentur. Non enim vindicabis bis in idipſum.

CANON II.

Fœmina ſi duobus fratribus nupſerit, extrudatur vſque ad mortem. Sed in morte, propter humanitatẽ, ſi dixerit, quòd ſi conualuerit, ſoluet matrimonium, habebit pœnitentiam. Sed ſi mortua fuerit mulier exiſtens, vel eius maritus, in tali coniugio, difficilis eſt pœnitentia.

SCHOL. BALS. Præſentis ſynodi ſancti patres ab eccleſia ad mortem vſque expellunt, ſcilicet donec ei vita ſupereſt, eam quæ legitimo matrimonio duos fratres acceperit, & à nefario matrimonio non deſtiterit. Tanquam autem dixiſſet quiſpiam; Sin autem ad mortem peruenerit, ne tunc quidem diuina ſacramenta percipiet? ſubiunxerunt, quòd ſi quidem inter moriendum, eiuſmodi mulier,

Οἱ γοῦν ἐν ταύτῃ συναθροισθέντες ἅγιοι πατέρες, οἷς συνῆσιν καὶ ὁ ἅγιος μάρτυς Βασίλειος ἐπίσκοπος Ἀμάσειας, κανόνας ἐπὶ καταστάσει ἐκκλησιαστικῇ ἐξεφώνησαν, ἤγουν τούτους·

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ πατέρων τῶν ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνελθόντων.

Κανὼν α΄.

Πρεσβύτερος ἐὰν γήμῃ, τῆς τάξεως αὐτὸν μετατίθεσθαι. ἐὰν δὲ πορνεύσῃ ἢ μοιχεύσῃ, ἐξωθεῖσθαι αὐτὸν τέλεον, καὶ ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς μετάνοιαν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ Ἀποστολικὸς κϛ΄. κανὼν, τοὺς τοῦ βήματος συναπτομένους μετὰ τὴν χειροτονίαν γυναιξὶ κατὰ νόμον γάμου, καθαιρεῖσθαι διατάττεται. καὶ ὁ παρὼν κανὼν δὲ παρομοίως αὐτῷ διορίζεται. ἐπάγει δὲ ὅτι ἐάν τις ἐξ αὐτῶν πορνεύῃ ἢ μοιχεύῃ οὐ μόνον καθαιρεθήσεται, ἀλλὰ καὶ τῆς μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνίας ἐκβληθήσεται, καὶ ἀναγκασθήσεται τοὺς τέσσαρας τόπους τῆς μετανοίας διελθεῖν, καὶ οὕτω μεταλαβεῖν τῶν θείων ἁγιασμάτων. τὰ περὶ τούτων δὲ ἀνῃρέθησαν ἀπὸ τοῦ κζ΄. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ ἀπὸ τοῦ λβ΄. κανόνος τοῦ μεγάλου Βασιλείου, λέγοντος, οἱ τὴν πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν ἁμαρτάνοντες κληρικοὶ, τοῦ βαθμοῦ κατάγονται, τῆς κοινωνίας δὲ τῶν λαϊκῶν οὐκ ἐξείργονται. οὐ γὰρ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Κανὼν β΄.

Γυνὴ ἐὰν γήμηται δύο ἀδελφοῖς, ἐξωθείσθω μέχρι θανάτου· πλὴν ἐν τῷ θανάτῳ, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν, εἰποῦσα, ὡς ὑγιήνασα λύσει τὸν γάμον, ἕξει τὴν μετάνοιαν. ἐὰν δὲ τελευτήσῃ ἡ γυνὴ ἐν τοιούτῳ γάμῳ οὖσα, ἤτοι ὁ ἀνὴρ, δυσχερὴς τῷ μείναντι ἡ μετάνοια.

Ἑρμηνεία.

Οἱ τῆς παρούσης συνόδου ἅγιοι πατέρες διώκουσιν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας μέχρι θανάτου, ἤγουν μέχρις ἐν τῷ βίῳ περίεστι, τὴν λαβοῦσαν κατὰ νόμον γάμου δύο ἀδελφοὺς, καὶ μὴ ἀποστᾶσαν τῆς ἀθεμιτογαμίας. ὡς δὲ τινος εἰπόντος, εἰ δὲ καταντήσει εἰς θάνατον, οὐδὲ τότε τῶν θείων ἁγιασμάτων ἀξιωθήσεται; ἐπήγαγον ὡς εἴπερ ἐν τῷ τελευτᾶν ἡ τοιαύτη γυνὴ κατάθηται

διαζευχθῆναι μετὰ ὑγείαν, τότε μὲν μεταλαβεῖν παραχωρηθήσεται. μετὰ δὲ τὸ ἀπαλλαγῆναι τῆς νόσου, καὶ ἀποστῆναι τῆς ἀθεμιτογαμίας, προσδεχθήσεται εἰς μετάνοιαν. καὶ τοῦτο μὲν γενήσεται ὅταν περιῇ ἐν ζωῇ αὐτῶν διαζύγιον. ἐὰν δὲ τὸ ἓν τῶν προσώπων ἐν τῷ ἀθεμίτῳ γάμῳ τελευτήσῃ, δυσχερὴς ἡ μετάνοια τῷ περιλειφθέντι. ὁ γὰρ μετανοῶν, ἀφιστάμενος τῆς ἁμαρτίας, πιστεύεται μετανοεῖν· ὁ δὲ μέχρι θανάτου μὴ ἀποστὰς αὐτῆς, δείκνυσιν ὅτι εἰ καὶ ἔτι περιῆν τὸ τελευτῆσαν μέρος, οὐκ ἂν ἀπέστη τῆς ἁμαρτίας. ὅτι οὖν ὁ ζῶν ἀναφαίνεται, ὅσον τὸ ἐπ' ἐκείνῳ, τῷ κακῷ ἐπιμένων, δυσχερῆ ἕξει πρὸς μετάνοιαν. τούτων οὕτως ἐχόντων μὴ εἴπῃς ἐναντιοῦσθαι τῷ παρόντι κανόνι τὸν τοῦ μεγάλου Βασιλείου οη'. κανόνα λέγοντα, τὸν δύο ἀδελφὰς εἰς συνοικέσιον ἀγαγόμενον μετὰ ἑπταετίαν ἀξιοῦσθαι τῶν θείων ἁγιασμάτων. ὁ μὲν γὰρ παρὼν κανὼν, νομοθετεῖ περὶ γυναικὸς ἀθέμιτον γάμον ποιησάσης, καὶ μὴ διαζευχθείσης ἐξ αὐτοῦ δι' ὅλης τῆς ζωῆς αὐτῆς, καὶ διὰ τοῦτο οὔσης ἀπαραδέκτου εἰς μετάνοιαν. ὁ δὲ ῥηθεὶς θεματίζει τὸν ἀθεμιτογαμήσαντα ἀποστῆναι τῆς ἁμαρτίας, καὶ διὰ τοῦτο προσδέχεται αὐτὸν εἰς μετάνοιαν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν λθ'. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ὀνομάζοντα μοιχαλίδα τὴν ἔτι τῷ μοιχῷ συζῶσαν· ὥστε σημείωσαι ὅτι τῷ ἁμαρτάνοντι καὶ ἀφισταμένῳ τοῦ κακοῦ, ἐπιτίμια δίδονται, οὐ μὴν τῷ ἐπιμένοντι· οὕτως γὰρ πάντη ἀπόβλητός ἐστιν. ἐρωτήσει δέ τις, εἰ δὲ οὐ θελήσει ἡ ῥηθεῖσα γυνὴ καταθέσθαι τὴν μετὰ τὴν ὑγείαν ἀπόστασιν τοῦ ἀθεμίτου γάμου, οὐ μετάσχῃ τελευτῶσα τῆς ἁγίας μεταλήψεως; Λύσις. ὁ μὲν παρὼν κανὼν, οὐδέν τι περὶ τούτου φησίν. οἶμαι δὲ ἀσυμπαθὲς εἶναι τὸ μὴ ἀξιωθῆναι ταύτην τοῦ καλοῦ ἐφοδίου ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς, ὀρθόδοξον οὖσαν. διὸ κἂν μὴ ποιήσῃ τοιαύτην κατάθεσιν, διὰ τῆς θείας μεταλήψεως ἐφοδιασθήσεται. καὶ εἰ μὲν ὑγιάνασα λύσῃ ἀθέμιτον γάμον, προσδεχθήσεται εἰς μετάνοιαν· εἰ δὲ μή, τῆς ἐκκλησίας παντάπασιν ἐξοστρακισθήσεται, ὡς τῷ κακῷ ἐπιμένουσα.

A ſe, poſtquam conualuerit, ſeparandam eſſe affirmet, tûc quidem communionis eſſe particeps ſinetur. Sed poſtquam à morbo liberata fuerit, & à nefario coniugio ſeparata, ad pœnitentiam admittetur. Et hoc quidem procedet, quando in vita eorum fuerit diuortium. Si autem vna ex perſonis in nefario matrimonio deceſſerit, ei qui relictus eſt, eſt admodum difficilis pœnitentia. Qui enim agit pœnitentiam à peccato deſiſtens, is creditur pœnitentia duci. Qui autem ad mortem vſque ab
B eo non deſiſtit, oſtendit quòd etiam ſi illa pars adhuc ſupereſſet quæ eſt mortua, à peccato non deſtitiſſet. Quia ergo qui viuit, videtur adhuc in eo malo perſeuerare, difficilem habebit pœnitentiam. Ne dixeris autem præſenti canoni aduerſari magni Baſilij canonem, dicentem, eum qui duas vxores duxit in matrimonio, poſt ſeptennium dignum haberi qui diuina ſacramenta percipiat. Præſens enim canon decernit de muliere quæ nefarium matrimonium contraxit, & ab eo tota vita
C non eſt ſeiuncta, & propterea non eſt ad pœnitentiam admittenda. Dictus autem canon, ponit eum, qui nefarium matrimonium contraxit, à peccato deſtitiſſe, & cum propterea ad pœnitentiam admittit. Lege etiam xxxix. canonem ſancti Baſilij, qui eam vocat adulteram, quæ cum adultero adhuc cohabitat. Nota ergo, quòd ei qui peccat, & à pœnitentia deſiſtit, dantur pœnæ, non autem ei qui perſeuerat: ipſe enim eſt omnino eiiciendus. Interrogauit autem quiſpiam, ſi autem nolit
D dicta mulier affirmare, ſe, poſtquam conualuerit, à nefario coniugio ſeparandam, an non erit ſanctæ communionis particeps? Solutio. Præſens quidem canon de eo nihil dicit. Exiſtimo autem hoc eſſe nimiùm à miſericordia remotum, ſi ea, cùm ſit orthodoxa, ne in extremo quidem ſpiritu, honeſto viatico digna cenſebitur. Quare ſi nec hoc quidem affirmauerit, nihilo ſecius ſanctæ erit communionis particeps: &, ſi poſtquam conualuerit, ſoluat nefarium coniugium, ad pœnitentiam admittetur: ſin minùs, ab eccleſia omnino exterminabitur, vt quæ in malo perſeueret.

CANON III. A

De iis qui in plurima matrimonia incidunt, tempus quidem præſtitutum eſſe manifeſtum eſt. Sed conuerſio & pœnitentia eorum tempus contrahit.

SCHOL. BALS. Eos qui multas vxores duxerunt, dicit canon præfinito ſeu præſtituto tempore eſſe puniendos ex conſuetudine: ſed eſt in epiſcopalis iudicij poteſtate hoc tempus contrahere, propter bonam eius qui peccauit conuerſionem. Sed quia ex hoc non oſtenditur, quinam ſunt qui multas vxores duxerunt, quos polygamos appellant: neque viſum eſt tempus præſtitutum: & hoc aliter & aliter hinc & inde tractatum eſt: nec nos hîc aliter ſcribere potuimus. Sed in quarto magni Baſilij canone Deo dãte dicemus quæ ſunt conſentanea de trigamis & polygamis, & de tempore pœnarũ quæ dãtur vnicuique ipſorum.

CANON IIII.

Si quis propoſuerit concupiſcere mulierem ad dormiendum cum ipſa, eius autem deſiderium ad opus non venerit, videtur eſſe à gratia liberatus.

SCHOL. BALS. In peccatis eſſe quatuor gradus dicunt ſancti patres, obiectionem ſeu primum motum, luctationem, aſſenſionem, & actum. Quorum duo quidem prima non eſſe pœnæ obnoxia: in duo autem quæ ſequuntur, pœnam cadere: neque enim obiectio ſeu primus motus, neque luctatio iudicatur, ſi ratio obiectione ſuſcepta, & cum ea colluctata, cogitatum repudiauerit. Aſſenſio autem iudicatur, & accuſatur, & actio punitur. Si ergo mulieris deſiderium alicui obiectum eſt, & is victus aſſenſus eſt, vt cum ea rem haberet, ad opus autem non venit, id eſt actum non impleuit, videtur eſſe Dei gratia ſeruatus: ſed non impune abibit. Pœna enim in aſſenſionem cadit. Hoc quoque manifeſtum eſt ex lxx. can. ſancti Baſilij, qui dicit, Diaconus labris pollutus, ſiue qui vſque ad oſculum mulieris peruenit, & ſe hucuſque peccaſſe confeſſus eſt, miniſterio ei interdicetur, id eſt, ad tempus prohibebitur: Sed ſacramentis vnà cum diaconis communicare non indignus habebitur. itidem & presbyter. Si

Κανὼν γʹ.

Περὶ τῶν πλείστοις γάμοις περιπιπτόντων, ὁ μὲν χρόνος σαφὴς ὁ ὡρισμένος, ἡ δὲ ἀναστροφὴ καὶ ἡ πίστις αὐτῶν συντέμνει τὸν χρόνον.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς πολυγάμους φησὶν ὁ κανὼν διὰ χρόνου ὡρισμένου ἤτοι προεγνωσμένου ἀπὸ συνηθείας· πλὴν καὶ παρὰ τῇ ἐπισκοπικῇ διακρίσει ἐστὶ καὶ τὸν τοιοῦτον χρόνον συντεμεῖν διὰ τὴν ἀγαθὴν τοῦ ἁμαρτόντος ἐπιστροφήν. ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τούτου οὐ παρίσταται τίνες εἰσὶν οἱ πολυγαμοῦντες, οὐδὲ τίς ἐστιν ὁ ὡρισμένος χρόνος, κἀντεῦθεν B ἄλλως καὶ ἄλλως τὰ περὶ τούτου ἐξελήφθησαν, οὐδὲ ἡμεῖς ἠδυνήθημεν γράψαι τι ἐν τούτῳ. ἐν μέντοι τῷ δʹ. κανόνι τοῦ μεγάλου Βασιλείου, τοῦ θεοῦ διδόντος, εἴποιμεν τὰ εἰκότα περὶ τῶν τριγάμων καὶ πολυγάμων καὶ περὶ τοῦ χρόνου τῶν διδομένων ἐπιτιμίων ἑκάστῳ αὐτῶν.

Κανὼν δʹ.

Ἐὰν προθῆταί τις ἐπιθυμῆσαι γυναικὸς, πρὸς καθευδῆσαι μετ' αὐτῆς, μὴ ἔλθῃ δὲ εἰς ἔργον αὐτοῦ ἡ ἐνθύμησις, φαίνεται, ὅτι ὑπὸ τῆς χάριτος ἐρρύσθη.

Ἑρμηνεία.

C Ἐπὶ τῶν ἁμαρτημάτων τέσσαρας εἶναι βαθμοὺς οἱ ἅγιοι πατέρες φασί, προσβολήν, πάλην, συγκατάθεσιν, καὶ πρᾶξιν. ὧν τὰς δύο τὰς πρώτας ἀνεπιτιμήτους εἶναι· τὰς δὲ μετ' αὐτὰς δύο ὑπὸ ἐπιτίμιον. οὔτε γὰρ ἡ προσβολὴ κρίνεται, οὔτε ἡ πάλη, ἐὰν τὴν προσβολὴν παραδεξάμενος ὁ λογισμὸς καὶ παλαίσας ἀπεπέμψατο τὸ ἐνθύμιον. ἡ δὲ συγκατάθεσις, κρίνεται καὶ αἰτιᾶται, καὶ ἡ πρᾶξις κολάζεται. ἐὰν οὖν ἐπιθυμία προσέβαλε τινὶ γυναικός, καὶ νικηθεὶς συγκατέθετο D μιγῆναι αὐτῇ, οὐκ ἦλθε δὲ εἰς ἔργον, ἤτοι οὐκ ἐπλήρωσε τὴν πρᾶξιν, φαίνεται ὅτι ἡ χάρις τοῦ θεοῦ αὐτὸν ἐρρύσατο· πλὴν οὐκ ἀνεπιτίμητος ἔσται. καὶ ἡ συγκατάθεσις γὰρ ὑπὸ ἐπιτίμιον γίνεται. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ οʹ. κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου, λέγοντος, διάκονος ἐν χείλεσι μιανθεὶς, ἤγουν μέχρι φιλήματος φθάσας γυναικὸς, καὶ μέχρι τούτου ἡμαρτηκέναι ὁμολογήσας, τῆς λειτουργίας ἐπισχεθήσεται, τουτέστι μέχρι καιροῦ κωλυθήσεται· τοῦ δὲ μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων μετὰ τῶν διακόνων ἀξιωθήσεται. τὸ αὐτὸ καὶ πρεσβύτερος. Εἰ

ἐὰν δὲ πλέον φωραθῇ τις ἡμαρτηκὼς, ἐν οἵῳ ἂν ᾗ βαθμῷ, καθαιρεθήσεται. τὸ μέντοι μιανθῆναι ἐν χείλεσι, τινὲς ἄλλως ἑρμηνεύουσι· καὶ εἰρήσεται τὰ περὶ τούτου ἐν τῷ ο'. κανόνι τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Κανὼν ε'.

Κατηχούμενος ἐὰν εἰσερχόμενος εἰς κυριακὸν ἐν τῇ τῶν κατηχουμένων τάξει στήκῃ, οὗτος δὲ ἁμαρτάνων· ἐὰν μὲν γόνυ κλίνων, ἀκροάσθω μηκέτι ἁμαρτάνων. ἐὰν δὲ καὶ ἀκροώμενος ἔτι ἁμαρτάνῃ, ἐξωθείσθω.

Ερμηνεία.

Δύο τάξεις τῶν κατηχουμένων εἰσίν. οἱ μὲν γὰρ ἄρτι προσέρχονται, καὶ ὡς ἀτελέστεροι, μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν γραφῶν καὶ τῶν εὐαγγελίων, εὐθὺς ἐξίασιν. οἱ δὲ ἤδη προσῆλθον, καὶ γεγόνασι τελεώτεροι, ὅθεν καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς κατηχουμένοις εὐχὴν ἀναμένοντες, τὸ γόνυ κλίνουσιν ἐν ταύτῃ. ὅταν δὲ ἐκφωνηθῇ τὸ, οἱ κατηχούμενοι προσέλθετε, τότε ἐξέρχονται καὶ οὗτοι. φησὶ γοῦν ὁ κανὼν, ὅτι ἐὰν κατηχούμενος ἁμαρτάνῃ, εἰ μὲν τῶν τελεωτέρων ἐστὶν, ἐὰν ἀπόσχηται τοῦ ἁμαρτάνειν, ἐλθέτω εἰς τὸν τόπον τῶν ἀτελεστέρων, τουτέστι στήτω μέχρι τοῦ εὐαγγελίου ἐν τῷ ναῷ. Εἰ δὲ τῶν ἀτελεστέρων, τῶν καὶ ἀκροάσεως μόνης ἀξιουμένων, καὶ οὐκ ἀφίσταται τῆς ἁμαρτίας, ἐξωθείσθω, ἀντὶ τοῦ, ἔξω τῆς ἐκκλησίας στήτω μετὰ τῶν προσκλαιόντων. τί δὲ, ἐὰν ἀποστῇ ὁ ἀτελέστερος τῆς ἁμαρτίας, οὐκ ἐπιτιμήσεται καθὼς ὁ τελεώτερος, ἀλλ' εἰς τὸν πρότερον τόπον στήσεται; Λύσις. δύο τόποι εἰσὶ τῶν κατηχουμένων, ὡς εἴρηται, ὁ μέχρι τῆς ἀναγνώσεως τῶν θείων εὐαγγελίων, καὶ ὁ μέχρι τῆς ἐξελεύσεως τῶν κατηχουμένων. οἱ γοῦν τελεώτεροι ἁμαρτάνοντες καὶ ἀφιστάμενοι, μικρὸν ὑποβιβασθήσονται εἰς τὸν τόπον τῶν ἀτελεστέρων· μὴ ἀφιστάμενοι δὲ, εἰς τὸν τόπον τῶν προσκλαιόντων στήσονται. οἱ δὲ ἀτελέστεροι ἁμαρτάνοντες, μὴ ἀφιστάμενοι μὲν, εἰς τὸν τόπον τῶν προσκλαιόντων ἀπαχθήσονται, ἀφιστάμενοι δὲ οὐκ ἔχουσι τόπον ἔνθα καταταχθήσονται. Εἰ γὰρ εἴπωμεν τούτους μετὰ τῶν προσκλαιόντων στῆναι, ἀπογνώσεως θλίψει καταβαπτίσομεν, καὶ οὐδεμία ἔσται διαφορὰ ἀφισταμένων καὶ μὴ ἀφισταμένων. διά τοι τοῦτο, ὡς ἀποστάντες τοῦ κακοῦ, στήσονται καὶ πάλιν μετὰ τῶν ἀκροωμένων.

A quis autem vltra peccaſſe deprehenſus fuerit, in quocunque ſit gradu, deponetur. Labris autem eſſe pollutum nonnulli aliter interpretantur, & de eo dicetur in lxx. can. ſancti Baſilij.

CANON V.

Catechumenus, ſi in dominicum ingrediens, in catechumenorum ordine ſteterit, is autem peccat: ſi genu quidem flectens, audiat, non amplius peccans. Sin autem etiam audiens adhuc peccet, extrudatur.

SCHOL. BALS. Duo ſunt ordines catechumenorum. Hi enim
B nuper acceſſerunt, &, vt imperfectiores, poſt ſcripturarum & diuinorum euangeliorum auditionem, ſtatim exeunt. Illi verò iampridem acceſſerũt, & perfectiores facti ſunt. Vnde & orationem quæ fit ſupra catechumenos, expectantes, in ea genu flectunt. Quando autem pronũciatum fuerit, Catechumeni procedite, tunc & ipſi exeunt. Dicit ergo canon, quod ſi catechumenus peccat, ſi eſt quidem ex perfectioribus, ſi à peccando abſtinuerit, veniat
C ad locum imperfectiorum, id eſt, ſtet in templo vſque ad euangelium. Si autem ex imperfectioribus, qui ſola etiam auditione digni habentur, & à peccato non abſtineat, extrudatur, id eſt, ſtet extra eccleſiam cum deflentibus. Quid verò ſi imperfectior à peccato abſtinuerit, non punietur, quemadmodum perfectiores, ſed in primo loco ſtabit? Solutio. Duo ſunt loci catechumenorum, vt dictum
D eſt, hic quidem, qui eſt vſque ad lectionem diuinorum euangeliorum: ille verò vſque ad exitum catechumenorum. Qui ſunt itaque perfectiores, ſi peccant & abſtinent, parũ dimittentur in locum imperfectiorum: ſi autem non abſtinent, in deflentium loco ſtatuentur. Si ij autem qui ſunt imperfectiores, peccẽt, nec deſiſtant, in locum deflentium abducentur: ſin autem deſiſtant, non habebunt locum in quem deducentur: ſi dixerimus enim eos cum flentibus ſtare oportere, eos deſperationis grauitate obruemus: nec vlla eſt differentia eorum qui abſtinẽt & non abſtinent. Et ideo tanquam qui à malo deſtiterint, ſtabunt rurſus cum audientibus.

Canon VI.

De ea quæ vterum gerit, quòd eam oporteat illuminari quando velit: neque enim ea quæ parit, cum fœtu qui paritur, ea in re habet aliquid commune, quòd proprium vniuſcuiuſque inſtitutum ac propoſitum in confeſſione oſtendatur.

Schol. Bals. Quidam dicebant non debere baptizari grauidas, quæ ex infidelium eccleſiæ accedũt, ſed expectare fœtus in lucem exitum, ne dum ea baptizatur, videatur quoq; vnà baptizari fœtus quem in vtero gerit, vt qui ſit ei omnino vnitus: quò fit vt poſtquam natus fuerit, vel non illuminatus relinquatur, vel ſi baptizetur, rurſus baptizari reputetur. Patres itaque hac contradictione non admiſſa, ſtatuerunt vt ſine vllo præiudicio baptizentur prægnantes mulieres, quando voluerint, eò quòd nihil habeat commune puerpera cum fœtu qui paritur, quod ad illuminationis rationem attinet. maximè, inquiunt, cùm ſit vnicuique ſua in baptiſmate neceſſaria promiſſio. Fœtus autem qui eſt in vtero, cùm ſit affectione deſtitutus, non poteſt, quæ in baptiſmate requiruntur, profeſſiones & vota facere. Adiectum eſt autem canoni illud, quando velint, propter eos qui dicunt, Antequam fœtus formetur in hominem, poſſe mulierem prægnantem ſine periculo baptizari: non rectè autem baptizari poſtea: eo quòd id quod habetur in vtero, in ea eſt conſtitutione, in qua infantes qui modò nati ſunt, qui polliceri non poſſunt: & ideo dixerunt patres, eſſe in mulieris grauidæ poteſtate, baptizari quãdo velit. Quomodo enim ſe habeãt fœtus, nemo poteſt perquirere, vel eos ſuſcipere. Infantes autem, per eos qui illos ſuſcipiunt, affirmant: & actu illuminati, diuina illuſtratione digni cenſentur. Lege & quæ in x. cap. iiij. titu. præſentis operis à nobis ſcripta ſunt.

Canon VII.

Presbyter in nuptiis eius, qui duas vxores ducit, ſeu digamus efficitur, ne conuiuetur. Cùm enim requirat pœnitentiam digamus, quis erit presbyter, qui eo quòd ſit conuiuio acceptus, nuptiis aſſentiatur?

A

Κανὼν ϛʹ.

Περὶ κυοφορούσης, ὅτι δεῖ φωτίζεσθαι, ὁπότε βούλεται. οὐδὲν γὰρ ἐν τούτῳ κοινωνεῖ ἡ τίκτουσα τῷ τικτομένῳ· διὰ τὸ, ἑκάστου ἰδίαν τὴν προαίρεσιν τὴν ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ δείκνυσθαι.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ἔλεγον μὴ ὀφείλειν βαπτίζεσθαι τὰς ἐξ ἀπίστων, τῇ ἐκκλησίᾳ προσερχομένας κυοφορούσας, ἀλλ' ἀναμένειν τὴν εἰς τὸ φῶς τοῦ τοκετοῦ ἐξέλευσιν, ἵνα μὴ ταύτης βαπτιζομένης, B δόξῃ συμβαπτίζεσθαι καὶ τὸ ἐγκυμονούμενον, ὡς ἡνωμένον δῆθεν αὐτῇ· κἀντεῦθεν μετὰ τὸ γεννηθῆναι, ἢ ἀφώτιστον καταλειφθῇ, ἢ βαπτιζόμενον λογισθῇ, καὶ αὖθις βαπτίζεσθαι. οἱ γοῦν πατέρες τὴν ἀντίθεσιν ταύτην μὴ παραδεξάμενοι, ὥρισαν ἀπροκριματίστως βαπτίζεσθαι τὰς κυοφορούσας ὅτε βούλοιντο, διὰ τὸ μηδεμίαν κοινωνίαν ὑπεῖναι τῇ τικτούσῃ μετὰ τοῦ τικτομένου, ὅσον εἰς τὸν λόγον τοῦ φωτίσματος. ἄλλως τέ φασιν ἀναγκαία ἐστὶν ἡ ἑκάστου ὁμολογία ἐν τῷ βαπτίζεσθαι. τὸ δὲ ἔμβρυον ἐστερημένον διαθέσεως, οὐ δύναται τὰς ἐπὶ τῷ C βαπτίσματι ὁμολογίας ποιῆσαι. προσετέθη δὲ τῷ κανόνι τὸ, ὅτε βούλοιντο, διὰ τοὺς λέγοντας πρὸ μὲν τοῦ * * τὸ ἔμβρυον εἰς ἄνθρωπον ἀκινδύνως βαπτίζεσθαι τὴν μητέρα ἐγκυμονοῦσαν. μετὰ δὲ τοῦτο οὐ καλῶς αὐτὴν βαπτίζεσθαι, διὰ τὸ εἶναι τοιαύτης διαθέσεως τὸ ἐγκυμονούμενον, οἵας εἰσὶ καὶ ἀρτιγέννητα νήπια τὰ μὴ δυνάμενα ὁμολογεῖν. διό τοι καὶ εἶπον οἱ πατέρες ἐπ' ἀδείας ἔχειν τὴν ἐγκυμονοῦσαν, ὅτε θέλει βαπτίζεσθαι. τὰ μὲν γὰρ ἔμβρυα ὅπως ἔχουσι διαθέσεως οὐδεὶς D περιεργάσασθαι δύναται ἢ ἀναδέξασθαι. τὰ δὲ νήπια, διὰ τῶν ἀναδεχομένων κατατίθενται, καὶ πράγματι φωτιζόμενα θείας καταξιοῦνται ἐλλάμψεως. ἀνάγνωθι καὶ τὰ ἐν τῷ ι. κεφαλ. τοῦ δʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος παρ' ἡμῶν γραφέντα.

Κανὼν ζʹ.

Πρεσβύτερον εἰς γάμους διγαμούντων μὴ ἑστιᾶσθαι. ἐπεὶ, μετάνοιαν αἰτοῦντος τοῦ διγάμου, τίς ἔσται ὁ πρεσβύτερος ὁ διὰ τῆς ἑστιάσεως συγκατατιθέμενος τοῖς γάμοις;

Ἑρμηνεία.

Ὁ διγαμήσας λαϊκὸς οὐ παραχωρεῖται μετασχεῖν τῶν θείων ἁγιασμάτων ἀπεντεῦθεν, ἀλλὰ μετὰ ἐνιαυτόν. Φησὶ γοῦν ὁ κανὼν ὡς ἐπεὶ τὸ ἐπιτίμιον τοῦτο παρὰ τοῦ ἱερέως ἐπάγεται τῷ διγαμήσαντι, οὐκ ὀφείλει ἔτι συνεστιᾶσθαι αὐτῷ εἰς τὸν γάμον. δοκεῖ γὰρ ὥσπερ διὰ τῆς παρουσίας συναινεῖν, καὶ οὐ δυνήσεται ἐπιτιμῆσαι τὸν διγαμήσαντα. καλῶς οὖν διωρίσαντο μὴ συνεστιᾶσθαι τούτῳ τὸν ἱερέα κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ γάμου. μετὰ γὰρ τὸν γάμον, οὐ κωλυθήσεται συνανακεῖσθαι αὐτῷ, ὡς μηδὲ ἀκοινωνήτῳ ὄντι. Εἰπὼν δέ τις ποτὲ ὀφείλειν τὸν διγαμήσαντα μετὰ τὴν ἀπόστασιν τῆς διγαμίας δέχεσθαι εἰς μετάνοιαν, καὶ ἐπιτιμᾶσθαι, (ἔτι γὰρ τοῦ γάμου συνισταμένου, ταῦτα χώραν οὐκ ἔχουσι, κατὰ τὸν καθόλου κανόνα,) ἤκουσε μὴ εἶναι γάμον ἀθέμιτον, ὥστε διασπᾶσθαι. καὶ διὰ τοῦτο ἔῤῥωται μέν. ἐπιτιμᾶται δὲ μετρίως ὡς εἴρηται.

Κανὼν η΄.

Γυνή τινος μοιχευθεῖσα λαϊκοῦ ὄντος, ἐὰν ἐλεγχθῇ φανερῶς, ὁ τοιοῦτος εἰς ὑπηρεσίαν ἐλθεῖν οὐ δύναται. ἐὰν δὲ καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν μοιχευθῇ, ὀφείλει ἀπολῦσαι αὐτήν. ἐὰν δὲ συζῇ, οὐ δύναται ἔχεσθαι τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῷ ὑπηρεσίας.

Ἑρμηνεία.

Ἔμαθες ἀπὸ διαφόρων κανόνων ὡς ἔξεστι τῷ ἀνδρὶ ἀκινδύνως λαμβάνειν τὴν μοιχευθεῖσαν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συμπαθεῖν τὸ ἁμάρτημα. Φησὶ τοίνυν ὁ κανὼν ὡς εἰ καὶ δύναται ὁ ἀνὴρ τοῦτο ποιεῖν, ἀλλ' ἐπεὶ ὁ ιη΄. ἀποστολικὸς κανὼν οὐ παραχωρεῖ ἱερατικῷ καταλόγῳ συναριθμηθῆναι τὸν λαβόντα γυναῖκα πόρνην ἢ ἐκβεβλημένην ἢ σκηνικήν, οὐδὲ ἔτι εἰς βαθμὸν ἱερατικὸν ἀναχθήσεται. καὶ τοῦτο μὲν ἐὰν λαϊκοῦ τινος γυνὴ μοιχευθῇ· ἐὰν δὲ ἱερωμένου, αὐτὸς μὲν ὡς μηδέν τι πταίσας, ἐὰν διαζυγῇ αὐτῆς ἀπεντεῦθεν, ἔσται εἰς τὸν οἰκεῖον βαθμόν. Εἰ δὲ οὐ θελήσει τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλὰ συνδιάγει μετὰ τῆς μοιχαλίδος, καθαιρεθήσεται ὡς μετασχὼν τοῦ μιάσματος διὰ τὸ συμμίγνυσθαι τῇ μοιχευθείσῃ. ἐρωτήσει δέ τις διὰ τί εἰπόντες,

SCHOL. BALS. Laicus qui digamus eſt effectus, non ſinitur, niſi anno præterito, eſſe diuinorum ſacramentorum particeps. Dicit ergo canon, quòd quoniam hæc pœna à ſacerdote digamo inducitur, non debet cum eo in nuptiis conuiuium inire. Videtur enim veluti per ſuam præſentiam conſentire, nec poterit eum qui duas vxores duxit, punire. Rectè autem definierunt, ne ſacerdos cum eo conuiuetur tempore nuptiarum. Poſt nuptias enim, non prohibebitur cum eo accumbere, vt qui non ſit omnino excommunicatus. Cùm autem dixiſſet aliquando quiſpiam, debere eum qui ſecundam vxorem duxit, poſtquam à ſecundo matrimonio diuerterit, ad pœnitentiam recipi, & puniri: (adhuc enim conſtante matrimonio, hæc locum non habent, ſecundùm vniuerſalem regulam:) audiuit non eſſe illicitum matrimonium, vt ſeparari debeat, & propterea eſt quidem confirmatum: modicè autem punitur, vt dictũ eſt.

CANON VIII.

Si alicuius vxor, cùm eſſet laicus, adulterata fuiſſe conuicta fuerit, is non poteſt ad miniſterium accedere. Sin autem etiam poſt ordinationem adulterata fuerit, debet eam dimittere. Quòd ſi cohabitet, non poteſt ſibi commiſſum miniſterium exequi.

SCHOL. BALS. Didiciſti ex diuerſis legibus licere ſine periculo vxorem adulteratam recipere, & peccati veniam dare. Et lege librum Baſil. xxviij. titu. vij. cap. j. qui dicit maritum poſſe intra biennium, ſine vllo periculo, ſuam vxorem ex monaſterio recipere, quæ vt adultera condemnata eſt, & incluſa: ab eo enim tempore tondetur. Dicit ergo etiam canon, quòd etſi vir hoc facere poteſt, ſed tamen quoniã canon Apoſtolicus xviij. non permittit, vt in ſacerdotalem catalogũ adſcribatur, qui vxorem fornicatricẽ, vel dimiſſam, vel ſcenicam duxerit: ne hic quidẽ ad ſacrũ ordinẽ prouehetur. Atque id quidẽ ita habet ſi laici vxor adulterata fuerit. Sin autem eius qui eſt ſacratus, ipſe quidem vt qui nihil deliquerit, ſi exinde ab ea ſeparetur, erit in proprio gradu. Sin autem hoc facere noluerit: ſed vnà cum ſadultera cohabitat, deponetur, vt qui ſit inquinamenti particeps, eo quòd cum adultera rem habuerit. Interrogauerit autem quiſpiam, cur cùm patres

τὰ γὰρ λοιπὰ ἁμαρτήματα ἔφασαν οἱ πολλοὶ καὶ τὴν χειροθεσίαν ἀφιέναι. ἐὰν δὲ αὐτὸς μὴ ὁμολογῇ, ἐλεγχθῆναι δὲ φανερῶς μὴ δυνηθῇ, ἐπ᾽ αὐτῷ ἐκείνῳ ποιεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν.

A *Reliqua enim peccata dicũt multi manuum impoſitione tolli. Quòd ſi ipſe non confiteatur, apertè autem conuinci non potuerit, illius quoque ei fiat poteſtas.*

Ἑρμηνεία.

Ἱερεὺς πορνεύσας πρὸ τῆς χειροτονίας, ὡμολόγησεν ἑκὼν τὴν ἁμαρτίαν. φασὶν οὖν οἱ πατέρες τὸν τοιοῦτον ὡς αὐθαιρέτως ἐξομολογησάμενον τῆς μὲν ἱερουργίας παυθῆναι, ἔχειν δὲ τἄλλα προνόμια τῶν ἱερέων, δηλονότι τὴν μετὰ τῶν ἱερέων καθέδραν, τὴν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῶν ἁγιασμάτων μετάληψιν, καὶ ἕτερά τινα, καὶ μάλιστα ἐὰν πρὸς ἀρετὴν σπουδαῖος ἐστίν. ὡς τινος δὲ εἰπόντος, ἐπακολουθεῖν τῷ πάθει τῆς πορνείας, καὶ ἄλλα τινὰ ἁμαρτήματα, συγκατάθεσιν, ἀφὴν χειρὸς, φιλήματα, καὶ τοιαῦτα, καὶ ἀπὸ τούτων ἐμποδίζεσθαι τὸν ἐξομολογησάμενον, ὥστε ἔχειν τιμὴν ἱερέως, ἐπήγαγον οἱ πατέρες ὡς ἐπεὶ ἀπὸ τοιούτων ἁμαρτημάτων οὐκ ἐμποδίζεταί τις εἰς ἱερωσύνην προαναβιβασθῆναι διὰ τὸ λύεσθαι ταῦτα ὑπὸ τῆς χειροτονίας, οὐ κωλυθήσεται ἐξ αὐτῶν, ἔχειν τὰ ἄλλα προνόμια. καὶ ταῦτα μὲν, ὅταν ὁ ἱερεὺς ἐξομολογήσεται τὸ ἁμάρτημα. ἐὰν δὲ μήτε ὁμολογήσῃ μήτε ἐλεγχθῇ φανερῶς, οὐδόπωσοῦν παρασαλευθήσεται, ἀλλὰ παρ᾽ αὐτῷ κείσεται ἐξουσία τοῦ ἱερουργεῖν ἢ παύσασθαι, πρὸς τὸ οἰκεῖον συνειδὸς ὥσπερ ἐὰν ἐλεγχθῇ, ἀπεντεῦθεν καθαιρεθήσεται, καὶ οὐδὲ τιμῆς ἢ ἄλλου προνομίου ἀξιωθήσεται. προσέθεντο δὲ οἱ πατέρες τὸν φανερὸν ἔλεγχον, διὰ τὸ μηδένα καθαιρεῖσθαι εἰ μὴ διὰ φανερῶν ἀποδείξεων, ἤτοι διὰ καταθέσεως μαρτύρων πέντε ὀμνυόντων. φησὶ δὲ καὶ ὁ νόμος, κρεῖττόν ἐστι τὰ ἁμαρτήματα ἀνεκδίκητα καταλιμπάνεσθαι, ἢ τινας ἀναιτίους κολάζεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ τὸν κζ΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου καὶ τὴν οθ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, καὶ ἀπὸ τῶν γεγενημένων ἐρωτήσεων εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον, τὴν ἑρμηνείαν τῆς ἀποκρίσεως τῆς λεγούσης εἰς τὸν τόπον τάττεσθαι τῶν λαϊκῶν τοὺς καθαιρεθέντας. καὶ συναγαγὼν εἰπὲ ὅτι διαφορά ἐστι τοῦ πρὸ τῆς χειροτονίας ἡμαρτηκότος καὶ ἐξομολογησαμένου, καὶ τοῦ καταδικασθέντος διὰ ἔγκλημα μετὰ τὴν χειροτονίαν. ὡσαύτως καὶ τοῦ διγαμήσαντος μετὰ τὴν χειροτονίαν καὶ ἀφαιρεθέντος τὴν ἱερωσύνην.

Schol. Bals. Sacerdos, qui ante ordinationem fornicatus erat, peccatum ſua ſponte faſſus eſt. Dicunt ergo patres, eum, vt qui ſua ſponte faſſus ſit, à ſacrificij quidem celebratione ceſſare, habere autẽ alia ſacerdotum priuilegia, ſcilicet cũ ſacerdotibus cathedram, ſacramentorum in altari participationem, & B alia quędam: & maximè ſi ſit virtutis ſtudioſus. Perinde autem ac ſi dixiſſet quiſpiam, alia quoque peccata ſequi fornicationis vitium, cõſenſum, manus contrectationem, oſcula, & huiuſmodi alia: & ab iis impediri eũ qui faſſus eſt, ne habeat ſacerdotis honorem, ſubiunxerũt patres, quòd quoniam ab huiuſmodi delictis non impeditur quiſpiam quominus ad ſacerdotium prouehatur, quoniã hæc ab ordinatione ſoluantur, non impeditur ab iis quominus alia habeat C priuilegia. Et hæc quidem quando ſacerdos ſuum peccatum confeſſus fuerit. Sin autem nec confeſſus, nec apertè conuictus fuerit, nullo modo labefactabitur: ſed in eius poteſtate erit ſacra celebrare, vel ceſſare prout ei ſua dictarit cõſcientia; quẽadmodum ſi conuictus fuerit, exinde deponetur, & nec honore nec alio priuilegio dignus habebitur. Adiecerũt autem patres apertam probationem, D eo quòd nemo deponatur, niſi per apertas probationes, ſcilicet per affirmationem quinque teſtium iurantium. Dicit autem etiam lex ciuilis: Melius eſt peccata relinqui impunita, quàm aliquos ſine cauſa puniri. Lege & xxvij. canonẽ ſancti Baſilij, & lxxix. nouellã domini Leonis philoſophi, & ex interrogationibus factis in ſynodo Conſtantinopol. interpretationem reſponſi dicentis, laicorum loco cẽſeri eos qui depoſiti fuerint, & dic paucis quòd eſt differẽtia eius qui peccauit ante ordinationẽ, & confeſſus eſt, & eius qui propter crimen condemnatus eſt poſt ordinationem. Similiter & eius qui fuit digamus poſt ordinationem, & eius cui ſacerdotium ablatum eſt,

Qui enim quod ante ordinationem A commiſit, peccatum confeſſus eſt, ab offerendo tantùm remouebitur, ſed ſacerdotali cathedra dignus habebitur, & reliquis, vt vult hic canon, & canon ſancti Baſilij. Qui autem ſecundam vxorem duxit, & ſe eo modo ſacerdotio mouit, miniſteriis quæ ſunt extra ſacrum tribunal, dignus habebitur: vt eſt nouella Imp. domini Leonis Philoſophi. Sed qui eſt condemnatus, ne hæc quidem exercebit, ſed in laicorum locũ reiicietur. Lege ſyn. in Trullo canonem xxj & xxvj. & quæ ſunt in ipſis. Lxxix. autem Imp. domini Leonis B Sapientis nouella, ſic habet ad verbum, Quæ Deo ſemel ſunt conſecrata, ea non eſſe auferenda conſtitui oportet, idque non ſolùm in rebus pretioſis conſecratis, ſed multo etiam magis in hominibus quibus per clericatum Deo dedicatio acceſſit, etiamſi, cuiuſmodi multa ſunt humana delicta, ab eo ordine, in quo vt ſe honeſtè præclaréque gererent, electi ſunt, tyrannidem exercens eos peccatum detruſerit. Veteris itaque legiſlatoris inſtitutum non admittimus, qui vult preſbyterum, vel diaconum, vel ſubdiaconum, qui poſtquam ei manus eſt impoſi- C ta, cum muliere coniungitur, ab eo habitu omnino excidere, & ad vitam laicam redire: & eius decretum infirmamus. Decernimus autem, vt ſola ordinis ceſſione, in quo ante matrimonium cognoſcebatur, ſupplicij ſatis ſit: clerici autem habitus, & alius in eccleſiis miniſterij, quod nefas non eſt attingere, alienatione non omnino condemnetur.

Canon X.

Similiter & diaconus, ſi in idem peccatum inciderit, miniſtri ordinem habeat.

Schol. Bals. In ix. canone, de preſbyteris qui peccarũt, tractatũ eſt: in præſenti autem de diaconis. Nam & ij confeſſi à diaconi dignitate excident: in miniſtri autem ordinem deprimentur, hypodiaconi ſcilicet qui non eſt ordinatus, vel lectoris.

Canon XI.

Presbyter ante xxx. annos nõ ordinetur, etiamſi fuerit homo valde dignus, ſed reſeruetur. Dominus enim Ieſus Chriſtus in xxx. anno baptizatus eſt, & cœpit docere.

ὁ μὲν γὰρ ἐξομολογησάμενος τὴν περὶ τῆς χειροτονίας ἁμαρτίαν μόνου τοῦ προσφέρειν στερηθήσεται. καθέδρας δὲ ἱερατικῆς ἀξιωθήσεται καὶ λοιπῶν τοιούτων, κατὰ τὸν πγ΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου. ὁ δὲ διγαμήσας, καὶ ἑαυτὸν τοιουτοτρόπως ἐκ τῆς ἱερωσύνης μετακινήσας, τῆς ἔξω τοῦ βήματος διακονίας ἀξιωθήσεται, κατὰ τὴν οθ΄. νεαρὰν τοῦ φιλοσόφου. ὁ δὲ καταδικασθεὶς, οὐδὲ ταῦτα ἐνεργήσει, ἀλλ' εἰς τόπον λαϊκῶν ῥιφήσεται. ἀνάγνωθι καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα κα΄. καὶ κϛ΄. καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς. ἡ δὲ οθ΄. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, ἔχει κατὰ B ῥῆμα, οὕτως· τὰ ἅπαξ ἀνατεθειμένα τῷ θεῷ, ἀναφαίρετα δεῖν εἶναι καθίστασθαι καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐπὶ κειμηλίων ἀνιερωμένων, ἀλλὰ πολύγε καὶ μᾶλλον, ἐπ' ἀνθρώπων, οἷς διὰ τοῦ κλήρου προσεκλήρωται ἡ πρὸς τὸ θεῖον ἀνάθεσις. κἂν, οἷα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα πταίσματα, τῆς τάξεως, ἐν ᾗ διαπρέπειν κατεκληρώθησαν, ἡ τύραννος αὐτοὺς ἐξωθήσειεν ἁμαρτία. οὐκ ἀποδεχόμενοι οὖν τῆς προαιρέσεως τὸν παλαιὸν νομοθέτην, ὃς βούλεται πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἢ ὑποδιάκονον, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ χειροθεσίαν συναπτόμενον γυναικὶ, παντελῶς τοῦ τοιούτου ὑπεξίστασθαι σχήματος, καὶ πρὸς τὸν λαϊκὸν βίον ἐπαναστρέφεσθαι· C ἀκυροῦμεν τὸ δόγμα. θεσπίζομεν δὲ, μόνῃ τῇ ὑποχωρήσει τῆς τάξεως, ἐφ' ᾗ πρὸ τοῦ γάμου ἐγνωρίζοντο, ἀρκεῖσθαι τὴν δίκην αὐτοῖς. τοῦ δὲ κληρικοῦ σχήματος καὶ τῆς ἄλλης ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑπηρεσίας, ἧς ἐφάπτεσθαι οὐκ ἀθέμιτον, μὴ παντάπασι τῇ ἀλλοτριώσει καταδικάζεσθαι.

Κανὼν ι΄.

Ὁμοίως καὶ διάκονος εἰ ἐν τῷ αὐτῷ ἁμαρτήματι περιπέσῃ, τὴν τοῦ ὑπηρέτου τάξιν ἐχέτω.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ θ΄. κανόνι τὰ περὶ πρεσβυτέρων ἡμαρτηκότων διελήφθησαν· ἐν δὲ τῷ παρόντι περὶ D διακόνων. καὶ οὗτοι γὰρ ἐξομολογούμενοι, τοῦ μὲν διακονικοῦ ἀξιώματος ἐκπεσοῦνται. εἰς ὑπηρέτου δὲ τάξιν καταβιβασθήσονται ἤτοι ἀχειροτονήτου, ὑποδιακόνου, ἢ ἀναγνώστου.

Κανὼν ια΄.

Πρεσβύτερος πρὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μὴ χειροτονείσθω, ἐὰν καὶ πάνυ ᾖ ὁ ἄνθρωπος ἄξιος, ἀλλὰ ἀποτηρείσθω· ὁ γὰρ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτει ἐβαπτίσθη, καὶ ἤρξατο διδάσκειν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν ἀπαραλλάκτως κεῖται ἐν τῷ ιδ΄. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ ἐξηγήθη ἐκεῖσε.

Κανὼν ιβ΄.

Ἐὰν νοσῶν τις φωτισθῇ, εἰς πρεσβύτερον ἄγεσθαι οὐ δύναται. οὐκ ἐκ προαιρέσεως γὰρ ἡ πίστις αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἐξ ἀνάγκης· εἰ μὴ τάχα διὰ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῦ σπουδὴν καὶ πίστιν, καὶ διὰ σπάνιν ἀνθρώπων.

Ἑρμηνεία.

Ἄπιστός τις ὑγιαίνων μὲν, οὐκ ἐσπούδασε τὸ βάπτισμα, νοσήσας δὲ ἐφωτίσθη. φασὶν οὖν οἱ ἅγιοι πατέρες, ὡς ἐπεὶ οὐκ ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως οὗτος ἐβαπτίσθη, ἀλλ᾽ οἷα ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς νόσου νυττόμενος, ὡς μὲν πιστὸς μετὰ τὴν ὑγείαν δεχθήσεται· εἰς ἱερωσύνης δὲ βαθμὸν οὐ προαναβιβασθήσεται· εἰ μήπω σπουδαῖος ἐστὶ περὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ, καὶ σπάνις εἴη ἀνθρώπων πρὸς ἱερωσύνην ἐπιτηδείων· τότε γὰρ ἱερωθήσεται. σημείωσαι οὖν ὅτι καὶ ἀμφότερα ὀφείλουσι συνδραμεῖν, ἡ περὶ τὴν ἀρετὴν σπουδὴ, καὶ ἡ σπάνις τῶν ἀνθρώπων. ἑνὸς γὰρ λείποντος ἐξ αὐτῶν, οὐ παραβαθήσεται ὁ κανών. ἔτι σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι ὥσπερ ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἀποκάρσεως, ὁ ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς ἀποκαρεὶς, εἰς τι μὲν, ὡς μοναχὸς λογισθήσεται· εἰς τι δὲ, οὐ παραδεχθήσεται κατὰ μονάζοντας. ὅτι καὶ ἡ ἀπόκαρσις δεύτερον λογίζεται βάπτισμα. εἰ μὲν γὰρ ἐπιζήσει ὁ οὕτως ἀποκαρεὶς, καὶ ἀξίαν ἐπιδείξεται μετανοίας καὶ δουλείας τῆς ἀποκάρσεως, οὐ λογισθήσεται ὡς ἀκουσίως ἀποκαρείς. εἰ δ᾽ ἅμα τῇ ἀποκάρσει τὸ κοινὸν τοῦ θανάτου πίῃ ποτήριον, παρὰ μὲν τῷ θεῷ ὡς ἐγὼ τέως νομίζω, ὡς ὁ ἐν ὑγείᾳ μονάσας δεχθήσεται. ἀσπάζονται γὰρ οἱ ἅγιοι καὶ τὰς περιστατικὰς ἀποκάρσεις. καὶ ὡς ἐκ θείας φωνῆς φασὶν, ἐν ᾧ σε εὕρω, κρινῶ σε. παρὰ δὲ ἀνθρώποις οὐδὲ δόξει ἀποκαρῆναι. ὥστε ἐὰν ὑπὸ αἵρεσιν ἀποκάρσεως κατελείφθη αὐτῷ τὸ δέ τι, καὶ ἐν ζωῇ ὢν οὐκ ἀπεκάρη, ἀλλ᾽ ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς τὸν μονήρη βίον εἵλετο, καὶ εὐθὺς ἀπέθανεν, οὐ λήψεται ὁ κληρονόμος αὐτοῦ τὰ καταλειφθέντα, διὰ τὸ πληρωθῆναι τάχα τὴν αἵρεσιν·

A SCHOL. BALS. Præſens canon, ſine vlla mutatione in xiiii. canone ſynodi in Trullo ſitus eſt, & illic eſt expoſitus.

CANON XII.

Si quis ægrotans fuerit illuminatus, non poteſt in presbyterum euehi. Fides enim eius non eſt ex inſtituto, ſed ex neceſſitate: niſi fortè propter conſequens eius ſtudium, & fidem hominúmque raritatem.

SCHOL. BALS. Infidelis quidam, cùm eſſet ſanus, illuminationem non poſtulabat: cùm autem ægrotaret, illuminatus eſt. Vt qui B ergo à morbi neceſſitate fuit ſtimulatus, vt fidelis quidem, poſtquam conualuerit, recipietur: ſed ad ſacerdotij gradum non promouebitur, niſi fortè & virtutis ſtudioſus, & Dei mandatorum egregius obſeruator fuerit, & hominum aptorum ſacerdotio magna fuerit penuria: tunc enim ſacerdos efficietur. Nota ergo quòd vtrumque debet concurrere, virtutis ſcilicet ſtudium, & raritas hominum. Si enim vnum eorum deſit, canon obſeruabitur. Præterea nota ex hoc præſenti canone, C quòd ſicut in baptiſmate, ita etiam in tonſura, qui in extremo ſpiritu tonſus eſt, in aliquo quidem, vt monachus reputabitur, in aliquo autem tanquam monachus nō admittetur: eo quòd tonſura ſecundus baptiſmus exiſtimatur. Si enim ſuperuixerit, qui ſic tonſus eſt, & tonſura dignam pœnitentiam ſeruitutémque acceperit, non reputabitur tanquam qui non ſponte tonſus eſt. Si autem cùm primùm tonſus fuerit, commune mortis poculum hauſerit, apud D Deum quidem certè, vt ego exiſtimo, vt qui in ſanitate monachus factus eſt, recipietur. Sancti enim etiam quæ caſu vel ex aliqua circunſtantia dantur, tonſuras amplectuntur: & veluti voce diuina incitati, dicunt, Vbi te inuenero, illic te iudicabo: apud homines autem non videbitur eſſe tonſus. Quare ſi ei aliquid relictum eſſet, ſub hac conditione, ſi tonſus eſſet, & cùm in vita eſſet, tonſus non eſt, ſed in extremo ſpiritu vitam monaſticam elegit, & ſic mortuus eſt, non accipiet eius hæres quæ ei relicta ſunt, tanquam impleta fuerit conditio.

Sed condemnabitur, vtpote quòd defunctus non tonſus fuiſſe viſus ſit, & ideo conditio nullas vires habuerit. Lege & j.tit. iiij.lib.cap.v.in medio primi cap.xi.tit.præſentis operis redactum: & ſecundùm præſentem interpretationem illud caput expone, & dic, quòd ſi is qui ſub liberorũ conditione rem aliquam grauatam acceperit, in ſanitate tonſus fuerit, bona gratia, rectè vt eam ad pias cauſas relinquat, & reſtitutio ceſſabit. Sin autem in extremi ſpiritus tempore, eam ad pias cauſas non tranſmittet, quòd inualida fuerit cõditio, & locum habebit reſtitutio.

CANON XIII.

Vicani autem presbyteri, non poſſunt in dominico offerre, præſente epiſcopo, vel vrbis presbyteris: neque panem dare precationis, neque calicem. Sin autem abſint, & ſolus ad precationem vocatus fuerit, dat.

SCHOL. BALS. Eccleſiaſticæ pacis conſtitutio patribus vbique curæ fuit. Et ideo, inquiunt, quoniã alij presbyteri ad eccleſias, quæ ſunt extra ciuitatem, ordinantur, & alij in dominico ciuitatis, ſiue in epiſcopatu, non debent regionis epiſcopi, ciuitatis presbyterorum, & epiſcopi auctoritatem ſibi vendicare, nec præſente epiſcopo, vel ſacerdotibus in ciuitatis dominico conſecratis, ſacra celebrare. Hoc enim ſpectat ad confuſionem, & ad epiſcopi & presbyterorum contemptum & iniuriam, vt qui condemnentur. Sed ſi peregre abſint presbyteri & epiſcopus, & regionis ſacerdos à populo vocatus fuerit, citra vllam prohibitionem ſacra celebrabit. Et ſic quidem expoſitus eſt canon. Sic autem ſcriptum eſt, propter eos qui dicunt, Quoniam ſtatutum eſt vnumquemque debere ordinari in aliqua eccleſiã, & non abſolutè, vicani autem ſacerdotes in eccleſiis quæ ſunt extra ciuitatem, ordinati ſunt, non debent ſine permiſſione epiſcopi in vrbana eccleſia ſacra celebrare, etiamſi accerſiti fuerint: ſicut nec alterius diœceſis antiſtites. Hanc ergo dubitationem ſoluentes patres dicunt, quòd præſentibus quidem epiſcopis vel presbyteris,

A ἀλλὰ καταδικασθήσεται, ὡς μηδὲ δόξαντος ἀποκαρῆναι τοῦ τελευτήσαντος, κἀντεῦθεν ἀπρακτησάσης καὶ τῆς αἱρέσεως. ἀνάγνωθι καὶ τὸ α΄. τίτλου τοῦ δ΄. βιβλίου κεφ. ε΄. ὅπερ συνωψίσθη περὶ τὰ μέσα τοῦ α΄. κεφ. τοῦ ια. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ α΄. κεφαλ. τοῦ β΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν ἑρμηνείαν ἑρμήνευσον καὶ ἐκεῖνο τὸ κεφάλαιον. καὶ εἰπὲ ὅτι εἰ μὲν ὁ ἐπὶ αἱρέσει παιδοποιΐας λαβὼν πρᾶγμα βεβαρημένον ἐν ὑγείᾳ ἀποκαρῇ ἀγαθῇ χάριτι, καλῶς ἵνα καταλείψῃ αὐτὸ εἰς B εὐσεβεῖς αἰτίας, καὶ ἡ ἀποκατάστασις ἀπρακτήσει. εἰ δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς αὐτοῦ, οὐ παραπέμψει τοῦτο εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας διὰ τὸ ἀπρακτῆσαι τὴν αἵρεσιν, καὶ ἕξουσι χώραν τὰ τῆς ἀποκαταστάσεως.

Κανὼν ιγ΄.

Ἐπιχώριοι πρεσβύτεροι ἐν τῷ κυριακῷ τῆς πόλεως προσφέρειν οὐ δύνανται, παρόντος ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου πόλεως, οὔτε μὴν ἄρτον διδόναι ἐν εὐχῇ, οὐδὲ ποτήριον. ἐὰν δὲ ἀπῶσι, καὶ εἰς εὐχὴν κληθῇ, μόνος, δίδωσιν.

Ἑρμηνεία.

Πανταχοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρηναίας C καταστάσεως τοῖς πατράσιν ἐμέλησε. διὸ φασὶν ὡς ἐπεὶ ἕτεροι πρεσβύτεροι χειροτονοῦνται εἰς τὰς ἔξω τῶν πόλεων ἐκκλησίας καὶ ἕτεροι ἐν τῷ κυριακῷ τῆς πόλεως, ἤγουν ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, οὐκ ὀφείλουσιν οἱ ἐπιχώριοι πρεσβύτεροι καταυθαδιάζεσθαι τῶν τῆς πόλεως ἱερέων, καὶ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ ἱερουργεῖν ἐν τῷ κυριακῷ, παρόντος καὶ ταῦτα τοῦ ἐπισκόπου ἢ τῶν πρεσβυτέρων τῶν καθιερωθέντων ἐν τῷ κυριακῷ. τοῦτο γὰρ εἰς ἀταξίαν ἀφορᾷ, καὶ εἰς καταφρόνησιν καὶ ὕβριν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ὡς δῆθεν καταγινωσκομένων. Εἰ μέντοι D ἀποδημοῦσιν οἱ πρεσβύτεροι καὶ ὁ ἐπίσκοπος, καὶ κληθῇ ἱερεὺς ἐπιχώριος παρὰ τοῦ λαοῦ, ἀκωλύτως ἱερουργήσει. καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. ἐγράφησαν δὲ οὕτω, διὰ τοὺς λέγοντας, ἐπεὶ κεκανόνισται ἕνα ἕκαστον χειροτονεῖσθαι εἰς τὴν δεῖνα τῆς ἐκκλησίας, καὶ μὴ ἀπολελυμένως, οἱ ἐπιχώριοι δὲ ἱερεῖς εἰς τὰς ἔξω τῆς πόλεως ἐκκλησίας ἐχειροτονήθησαν, οὐκ ὀφείλουσι χωρὶς ἐπιτροπῆς ἐν ἐκκλησίᾳ πολιτικῇ ἱερουργεῖν, κἂν μετακληθῶσιν. ὥσπερ οὐδὲ οἱ παρ' ἐνορίαν ἀρχιερεῖς. τὴν τοιαύτην οὖν ἀμφιβολίαν λύοντες οἱ πατέρες, φασὶν ὅτι παρόντων μὲν τῶν ἐπισκόπων, ἢ τῶν πρεσβυτέρων,

οὐ δύναται εἰς πόλιν ἱερουργεῖν ἐπιχώριος ἱερεύς. ἀπόντων δὲ δύναται καὶ χωρὶς ἐπιτροπῆς ἐπισκοπικῆς. ταῦτα δὲ περὶ ἱερέων νόει μόνων· ὅτι καὶ οὗτοι ἐκ τῆς παροικίας ἐκείνης εἰσί, καὶ ὑπὸ τὸν ἐγχώριον ἐπίσκοπον τελοῦσιν. ἑτέρας γὰρ παροικίας ἐπίσκοπος εἰς τὴν μὴ ὑποκειμένην αὐτῷ πόλιν οὐ λειτουργεῖ, μὴ ἐπιτρέποντος τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, κἂν μετακαλῆται ὑπὸ τοῦ ταύτης λαοῦ. νομίζω δὲ ὅτι οὐδὲ ἱερεὺς ἵνα λειτουργήσῃ παρ' ἐνορίαν παρὰ γνώμην τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου.

Κανὼν ιδʹ.

Οἱ δὲ χωρεπίσκοποι, εἰσὶ μὲν εἰς τύπον τῶν ἑβδομήκοντα. ὡς δὲ συλλειτουργοί, διὰ τὴν σπουδὴν εἰς τοὺς πτωχούς, προσφέρουσι τιμώμενοι.

Ἑρμηνεία.

Εἰς τύπον τῶν μαθητῶν τοῦ κυρίου τῶν δώδεκα δηλαδὴ ἀποστόλων, τῶν καὶ λαβόντων τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὥστε δεσμεῖν καὶ λύειν, προεβλήθησαν οἱ ἑκάστης χώρας ἐπίσκοποι. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σωτηριώδους κηρύγματος μὴ ἐξαρκούντων τῶν δώδεκα ἀποστόλων εἴς τε τὴν διδασκαλίαν τοῦ εὐαγγελίου, καὶ εἰς τὰς λοιπὰς διακονίας τῶν προσερχομένων τῷ θεῷ προσελήφθησαν καὶ οἱ ἄνδρες, οἵτινες διάκονοι μὲν ἐλέγοντο, καὶ μαθηταὶ τοῦ κυρίου. ἐξουσίαν δὲ οὐκ εἶχον ἀφιέναι ἁμαρτίας, ὡς μηδὲ λαβόντες τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, ἔδοξε τοῖς πατράσι εἰς τύπον τῶν τοιούτων ἑβδομήκοντα μαθητῶν χωρεπισκόπους παρὰ τῶν ἐπισκόπων προβάλλεσθαι, ἐφ' ᾧ διὰ τούτων γίνεσθαι τὴν εἰς τοὺς πτωχοὺς διανομὴν καὶ δαπάνην τῶν κυριακῶν χρημάτων καὶ πτωχικῶν λεγομένων. τῷ τοι οὐδὲ δύναται πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονεῖν· ἀλλ' οὐδὲ ἀφιέναι ἁμαρτίας, ὥσπερ οὐδὲ οἱ ἑβδομήκοντα μαθηταί. ὅτι δὲ χρεὼν ἦν τούτους τιμᾶσθαι διὰ τοὺς κόπους αὐτῶν, ὥρισαν οἱ πατέρες μηδὲν ἕτερον τούτους ποιεῖν ἀλλ' ἢ ὡς συλλειτουργοὺς μόνον ἱερουργεῖν. ἐν δὲ τῷ δεκάτῳ κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κεκανόνισται, τοὺς χωρεπισκόπους, ποιεῖν ἀναγνώστας, ὑποδιακόνους, καὶ ἐξορκιστάς. σημείωσαι οὖν καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι οἱ ἱερεῖς οὐ δύνανται δέχεσθαι λογισμοὺς καὶ ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ ἐκχωρηθῶσι ταῦτα παρὰ τοῦ ἐπισκόπου. ἐπεὶ οὐδὲ οἱ χωρεπίσκοποι ταῦτα δύνανται, πλείονα καὶ ταῦτα προνόμια παρὰ τοὺς ἱερεῖς ἔχοντες.

non poteſt regionis ſacerdos in vrbe ſacra celebrare. Hæc autẽ de ſolis ſacerdotibus intellige, quia & hi ſũt ex illa parochia, & ſunt ſub illius regionis epiſcopo. Alius autẽ parochiæ epiſcopus, in vrbe quæ nõ eſt eius diœceſis, nõ celebrat, niſi permittẽte eius regionis epiſcopo, etiamſi ab eius populo accerſatur. Exiſtimo autẽ, quòd neq; ſacerdos in aliena diœceſi celebrauerit, præter ſui epiſcopi ſentẽtiã.

Canon XIIII.

Chorepiſcopi autem ſunt quidem in figura ſeptuaginta. Vt autem comminiſtri, propter ſtudium in pauperes, offerunt honorati.

Schol. Bals. In figura diſcipulorum domini, duodecim ſcilicet Apoſtolorũ, qui etiã ſpiritus gratiam acceperunt, vt ligarent & ſoluerent, promoti ſunt vniuſcuiuſq; regionis epiſcopi. Quia autẽ ſalutaris prædicationis tempore, nõ ſufficiebãt xij. Apoſtoli ad doctrinam euangelij, & reliqua miniſteria eorum qui ad Deum accedebant, aſſumpti ſunt etiam ſeptuaginta viri, qui dicebantur quidem miniſtri & diſcipuli domini, non habebant autem facultatem dimittendi peccata, vt qui neque ſpiritus gratiam accepiſſent: viſum eſt patribus, in figura eorũ ſeptuaginta diſcipulorum, chorepiſcopos ab epiſcopis promoueri: vt per eos fieret pauperibus diſtributio & expẽſa dominicarum pecuniarum, & eorum quæ πτωχικὰ, ſeu pauperum bona dicuntur. Quamobrẽ nec poſſunt quidẽ preſbyteros vel diaconos ordinare, ſed nec peccata dimittere, quemadmodũ nec ſeptuaginta. Quia autẽ æquũ erat vt ij propter ſuos labores honorarẽtur, ſtatuerũt patres vt ij nihil aliud facerẽt, quã vt tanquam cõminiſtri ſacra ſolũ celebrarent. In x. autem can. ſynodi Antiochenæ cautũ eſt vt chorepiſcopi faciant lectores, ſubdiaconos, & exorciſtas. Nota ergo ex hoc præſenti canone, quòd ſacerdotes non poſſunt peccatorum confeſsiones excipere, & peccata remittere, niſi ea ab epiſcopo illis conceſſa fuerint: quãdoquidem nec hoc poſſunt chorepiſcopi, qui plura habent priuilegia quàm ſacerdotes.

A Quòd autem ſeptuaginta diſcipuli domini non habebant facultatem remittendi peccata, clarum eſt ex libro Actorum Apoſtolorum: in quo ſcribitur Philippus ſeptem diaconorum vnus, deſcendiſſe in Samariã, & baptizaſſe multos: ad quos miſerunt Apoſtoli Petrum & Ioannem: qui quidem eò profecti, impoſuerunt manus iis qui baptizati fuerant, & acceperunt ſpiritum ſanctum: in nullum enim eorum adhuc ceciderat.

ὅτι δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μαθηταὶ τοῦ κυρίου οὐκ εἶχον ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτίας, δῆλόν ἐστιν ἐκ τῆς βίβλου τῶν ἀποστολικῶν πράξεων. ἐν ᾗ ἱστόρηται ὁ Φίλιππος ὁ τῶν ἑπτὰ διακόνων εἷς καταβὰς εἰς Σαμάρειαν, καὶ βαπτίσας πολλούς· ἐφ' οὓς ἀπεστάλκασιν οἱ ἀπόστολοι, Πέτρον καὶ Ἰωάννην, οἵτινες ἀπελθόντες ἐπετίθουν τὰς χεῖρας τοῖς βαπτισθεῖσι, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. οὔπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός.

CANON XV.

B Diſt. 93. Diaconi ſeptem. *Diaconi ſeptem eſſe debent, ex canone, etiam ſi ſit magna ciuitas: eius autem rei fidem faciet liber Actorum.*

SCHOL. BALS. Præſens canon eſt expoſitus in xvj. can. vj. & non oportet de eodem ampliùs incaſſum laborare.

Κανὼν ιε'.

Διάκονοι ἑπτὰ ὀφείλουσιν εἶναι κατὰ τὸν κανόνα, κἂν πάνυ μεγάλη εἴη ἡ πόλις. πεισθείσῃ δὲ ἀπὸ τῆς βίβλου τῶν πράξεων.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν ἡρμηνεύθη ἐν τῷ ιϛ'. κανόνι τῆς ἕκτης συνόδου, καὶ οὐ χρὴ περὶ τῶν αὐτῶν ματαιοπονεῖν.

GANGRENA SYNODVS. C

Synodus, quæ in Gangra Paphlagonum ciuitate eſt habita, poſt Nicenam primam ſynodum, aduerſus quendam Euſtachium, & eos qui erant eiuſdem cum illo ſententię, coacta eſt. Qui quidem legitimas nuptias criminantes, dicebant, nulli eorum, qui ſunt in matrimonio, à Deo vllam eſſe ſpem ſalutis. Quibus fidem habentes viri & mulieres, illi quidem ſuas vxores eiiciebant: hæ verò proprios maritos relinquentes, D continenter viuere volebant. Deinde vitam coniugij expertem non ferentes, in adulterium prolabebantur. Docebant autem Euſtachiani tum alia præter eccleſiaſticam traditionem & conſuetudinem: tum etiam eccleſiarũ fructus ſibi vendicabãt, & mulieres virilibus apud eos veſtibus induebantur: & comam tondebant: & diebus dominicis ieiunandum eſſe tradebant, & ieiunia eccleſiæ decreta aſpernabantur, & carnes abhorrebant, & in ædibus eorum qui vxores duxerant,

Η ΕΝ ΓΑΓΓΡΑ σύνοδος.

Η Ἐν Γάγγρᾳ τῇ μητροπόλει τῶν Παφλαγόνων γεγονυῖα σύνοδος, συνέστη μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ πρώτην σύνοδον, κατὰ Εὐσταθίου τινὸς καὶ τῶν ὁμοδόξων ἐκείνῳ· οἵτινες τὸν ἔννομον γάμον διαβάλλοντες, ἔλεγον μηδενὶ τῶν ἐν γάμῳ τυγχανόντων σωτηρίας ἐλπίδα εἶναι παρὰ θεῷ. οἷς πειθόμενοι ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, οἱ μὲν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ἐξώθουν, αἱ δὲ τοὺς ἰδίους ἄνδρας καταλιμπάνουσαι, σωφρόνως ζῆν ἤθελον. εἶτα τὸν ἄζυγα βίον μὴ φέροντες, εἰς μοιχείαν ἐξώλισθον. ἐδίδασκον δὲ οἱ περὶ τὸν Εὐστάθιον καὶ ἄλλα παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ συνήθειαν, καὶ τὰς τῶν ἐκκλησιῶν καρποφορίας ᾠκειοῦντο· καὶ γυναῖκες παρ' αὐτοῖς ἀνδρῴας στολὰς ἠμφιέννυντο, καὶ τὴν κόμην ἀπεκείροντο. παρεδίδουν δὲ καὶ ἐν ταῖς κυριακαῖς νηστεύειν, καὶ τὰς τῇ ἐκκλησίᾳ τεταγμένας νηστείας ἠθέτουν· καὶ τὰ κρέα ἐβδελύσσοντο, καὶ ἐν οἴκοις γεγαμηκότος

A οὔτε εὔχεσθαι ἠνείχοντο, οὔτε μεταλαμβάνειν, καὶ ἱερεῖς γεγαμηκότας ἀπεστρέφοντο, καὶ τῶν τόπων ἐν οἷς μαρτύρων ἀπέκειντο λείψανα, ὡς κοινῶν κατεφρόνουν, καὶ τῶν χρήματα ἐχόντων, καὶ μὴ ἀναχωρούντων αὐτῶν, κατεγίνωσκον, ὡς ἀνελπίστου σφίσιν οὔσης τῆς σωτηρίας, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐδογμάτιζον καὶ ἐδίδασκον. κατὰ τούτων οὖν ἱεροὶ ἀθροισθέντες πατέρες ἐξέθεντο τοὺς ὑποτεταγμένους κανόνας. διὸ καὶ ἐφ' ἑκάστῳ κανόνι, τὸ ἀνάθεμα προσετίθουν εἰς ἀνατροπὴν τῆς αἱρέσεως ἐκδιδάσκοντες, ὡς οὕτω δεῖ τοὺς περὶ τὸν Εὐστάθιον προσερχομένους τῇ ἐκκλησίᾳ, B ἑκάστην τῶν οἰκείων δοξῶν ἀναθεματίζειν. καὶ ἡ μὲν παροῦσα σύνοδος προφάσει τῶν γινομένων παρὰ τοῦ Εὐσταθίου κακῶν ὑπεναντίως τοῖς δογματισθεῖσιν ὀρθῶς παρὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ὁμόφρονας ἐκείνῳ διορίζεται. ἡ δὲ ἐν Χαλκηδόνι ἁγία σύνοδος ἐν β'. καὶ ζ'. κανόνι ἀναθεματίζεσθαι διορίζονται τοὺς μεσιτεύοντας λαϊκοὺς ἐπὶ χρήμασι χειροτονεῖσθαι τινάς. ὡσαύτως καὶ τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς κληρικοὺς στρατευομένους καὶ μὴ μεταμελομένους. ὁ δὲ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν καὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος εἰς * * C * * * παρακελευόμενος μὴ ἀναθεματίζεσθαι ἄνθρωπον πιστόν, φησὶ ταῦτα ῥητῶς· τί οὖν ἐστι τοῦτο ὃ λέγεις τὸ ἀνάθεμα ἀλλ' ὅτι ἀνατιθέσθω ἐπὶ τῷ διαβόλῳ, καὶ μηκέτι σωτηρίας χώραν ἐχέτω, γινέσθω ἀλλότριος τοῦ Χριστοῦ; καὶ τίς εἶ σύ; ταῦτα τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς μεγάλης δυνάμεως. τότε γὰρ καθίσει ὁ βασιλεὺς, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. τί οὖν τῆς τοσαύτης ἐπελάβου ἀξίας; καὶ μετ' ὀλίγα. τοιγαροῦν ὁ ἀπόστολος ἐν δυσὶ μόνοις τόποις ἐξ D ἀνάγκης τὴν φωνὴν ταύτην φαίνεται εἰπών· οὐχ ὁριστικῷ δὲ τρόπῳ ταύτην προσήγαγεν. ἐν μὲν τῇ πρὸς Κορινθίους εἰπών, εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἔστω ἀνάθεμα. καὶ εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. τί οὖν ὃ μηδεὶς τῶν εἰληφότων ἐξουσίαν πεποίηκεν, εἰ μὴ μόνος ὃς ἔλαβε, σὺ τολμᾷς ταῦτα ποιεῖν ἐναντίως τῷ δεσποτικῷ παραγγέλματι, καὶ προλαμ * τοῦ βασιλέως; τὸ ἀνάθεμα παντελῶς ἀποκόπτει τοῦ Χριστοῦ· δίδαξον ἐν πρᾳότητι· καὶ τὰ ἑξῆς.

neque orare, neque communicare permittebant. Porrò & ſacerdotes, qui vxores duxerant, auerſabantur: & loca, in quibus martyrum poſitæ erant reliquiæ, vt communia contemnebant: & eos qui pecunias habebant, & non eas contemnebant, condemnabant, perinde ac ſi nulla eis relicta eſſet ſpes ſalutis: & multa alia decernebant & docebant. Aduerſus eos ergo ſancti patres congregati hîc ſubiectos canones expoſuerunt: & ideo vnicuique canoni anathema adiecerunt ad ſubuerſionem hæreſis, docentes ſic oportere Euſtachianos ad ecclesiam accedentes vnamquanque ſuam opinionem anathematizare. Ac præſens quidem ſynodus, occaſione malorum, quæ fiebant ab Euſtachio, aduerſus ea quæ rectè decreta ſunt ab vniuerſali eccleſia, ſtatuit vt ij anathematizentur qui ſunt eiuſdem cum illo ſententiæ. Sancta autem Calchedon. ſynodus, in ii. & vij. canone, ſtatuit laicos anathematizandos, qui vt aliqui pecuniis ordinẽtur, intercedũt. Similiter monachos & clericos qui militant, & non agunt pœnitentiam. Lingua autem aureus, orbis terrarum doctor, præcipiens ne homo fidelis anathematizetur, hæc dicit expreſſè: Quid autem aliud eſt hoc quod dicit anathema, quàm hoc? Diabolo dedicetur, & nullum ſalutis locum habeat: Sit à Chriſto alienus? & quis es tu? Hæc ſunt auctoritatis & magnæ potentiæ. Tunc enim collocabit & ſtatuet dominus oues quidem à dextris, hœdos verò à ſiniſtris. Cur hãc ergo dignitatem arripuiſti? Et paulo poſt: Apoſtolus quidẽ certè in duobus tantũ locis neceſſariò hanc ſolam vocem dixiſſe videtur, ſed nõ eam definitiuo modo protulit, vt qui in epiſtola ad Corinthios dicat: Si quis non amat dominũ noſtrum Ieſum Chriſtũ, ſit anathema: & ſi quis vobis euãgelizet aliud quã accepit, ſit anathema: quid ergo, quæ nullus eorum qui poteſtatem accepcrũt, fecit, niſi ſolus qui accepit, tu ea facere audes aduerſus domini præceptum, & tu Imperatoris iudicium anticipas? Anathema enim à Chriſto penitus excindit. Doce ergo in lenitate: & quæ ſequuntur.

A Propterea ergo, vt eſt veriſimile, exoleuit etiam ſynodalis deciſio facta ſub Imp. domino Conſtan. Porphyrogenneta, & tẽpore patriarchæ domini Alexij, de anathematizandis defectoribus & multariis, & qui aduerſus Imp. arma excitant, & tyrannidem moliuntur. Si autem, quæ à magno patre & doctore noſtro Chryſoſtomo ſcripta ſunt, debẽt eſſe ſuperiora iis quæ à Chalced. ſyn. & Gangrenſi definita ſunt, quid dicent, qui horum habent componendorum & ordinandorum poteſta-
B tem? Hæc autem deciſio, vel potiùs eius effectus, ſitus eſt in iij. can. præſentis ſynodi.

μουλτάτοι
Puto hoc vocabulum deductũ à Latino vocabulo multi & eos ſignificare qui cogũt multitudinẽ.

CANONES SANCTORVM PATRVM QVI Gangræ conuenerunt.

Canon I.

Diſt. 31. Si quis vituperet.
Diſtin. 30. Si quis nuptias.

Si quis matrimonium vituperet, & eam quæ cum marito ſuo dormit, quæ eſt fidelis & religioſa, abhorreat & inſimulet, tanquam quæ non poſſit regnum ingredi, ſit
C *anathema.*

Hebr. 13. 4.
1. Tim. 4. 3.
Tit. 1. 15.

Schol. Bals. Dicit magnus Apoſtolus, Honorabiles nuptiæ & cubile immaculatum. & alibi rurſus, In poſtremis temporibus deficient quidam à fide in ſimulatione mendacium, qui cauteriatam habent conſcientiam, prohibent matrimonia contrahere, & iubent à cibis abſtinere, quæ Deus creauit ad participationem, &c. Et rurſus, Omnia mũda mundis, inquinatis autem & infidelibus nihil purum, ſed polluta eſt
D eorum anima & conſcientia. Hæc ſequens præſens quoque ſynodus, eos qui nuptias immundas exiſtimant, & legitimum coitum abhorrent, anathematizat. Lege & lj. can. ſanctorum Apoſtolorum, & dic argumento ſumpto à contrario, non puniri eos qui abhorrent & perſequuntur adulteras, & infideles eorum vxores.

Canon II.

Diſt 30. Si quis carnem.

Si quis eum qui carnem, præter ſanguinem, & idolothytum, & ſuffocatum, cum pietate & fide comedit, condemnat, tanquam eò quòd ea veſcatur, ſpem non habeat, ſit anathema.

A Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔοικεν, ἀπρακτεῖ καὶ ὁ γεγονὼς συνοδικὸς τόμος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Πορφυρογεννήτου κυρίου Κωνσταντ. καὶ τῆς ἐφημερίας τοῦ πατριάρχου κυρίου Ἀλεξίου, χάριν τοῦ ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ἀποστάτας καὶ μουλταρίους, καὶ κατὰ τῶν βασιλέων ὅπλα ἐγείροντας, καὶ τυραννίδα μελετῶντας. Εἰ δὲ τὰ παρὰ τοῦ μεγάλου πατρὸς καὶ διδασκάλου ἡμῶν τοῦ Χρυσοστόμου γραφέντα κατ' * ὀφείλουσι κατὰ τὰ ὁρισθέντα παρὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ τῆς ἐν Γάγγρᾳ, τί ἐροῦσι πρὸς ταῦτα οἱ τὰ τοιαῦτα
B διατιθέναι ἐξουσίαν ἔχοντες; ὁ τοιοῦτος δὲ τόμος, μᾶλλον δὲ ἡ δύναμις τούτου κατεστρώθη εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ τρίτου κανόνος τῆς παρούσης συνόδου.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ Γάγγρᾳ συνελθόντων ἁγίων πατέρων.

Κανὼν α'.

Εἴ τις τὸν γάμον μέμφοιτο, καὶ τὴν καθεύδουσαν μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, οὖσαν πιστὴν καὶ εὐλαβῆ, βδελύσσοιτο ἢ μέμφοιτο, ὡς ἂν μὴ
C δυναμένην εἰς βασιλείαν εἰσελθεῖν, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Φησὶν ὁ μέγας ἀπόστολος, Τίμιος ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν, Ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ αὖθις, Πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ μεμιασμένοις, καὶ ἀπίστοις, οὐδὲν καθα-
D ρὸν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ συνείδησις. τούτοις ἑπομένη καὶ ἡ παροῦσα σύνοδος, τοὺς ἀκάθαρτον ἡγουμένους τὸν γάμον καὶ τὴν ἔννομον μίξιν βδελυσσομένους, ἀναθεματίζει. ἀνάγνωθι καὶ τὸν να'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ εἰπὲ ἐξ ἀντιδιαστολῆς μὴ κολάζεσθαι τοὺς μυσαττομένους, καὶ διώκοντας τὰς μοιχαλίδας καὶ ἀπίστους γυναῖκας αὐτῶν.

Κανὼν β'.

Εἴ τις ἐσθίοντα κρέα χωρὶς αἵματος, καὶ εἰδωλοθύτου, καὶ πνικτοῦ, μετ' εὐλαβείας καὶ πίστεως, κατακρίνοι, ὡς ἂν διὰ τὸ μεταλαμβάνειν ἐλπίδα μὴ ἔχοντα, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία. A

Γέγραπται ἐν τῇ βίβλῳ τῶν πράξεων ὅτι ἀμφιβολίας γενομένης εἰ δεῖ τοὺς πιστεύοντας περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, ὁ μὲν τῶν ἀποστόλων κορυφαιότατος Πέτρος ἐδημηγόρησεν ὅσα ἐκεῖ ὁ θεῖος Λουκᾶς ἱστόρησεν. ὁ δὲ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος ἔφη μὴ δεῖν παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, ἀλλ' ἀπέχεσθαι αὐτοὺς τῶν εἰδωλοθύτων, καὶ τῆς πορνείας, καὶ τοῦ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος. ἀκολούθως οὖν καὶ ὁ παρὼν κανὼν ἀναθεματίζει τοὺς κατακρίνοντας τὸν ἐσθίοντα κρέα χωρὶς ἐπιτηδευτοῦ αἵματος ἢ εἰδωλοθύ- B του ἢ πνικτοῦ. ἀνάγνωθι καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ξγʹ. καὶ τῆς ϛʹ. συνόδου κανόνα ξζʹ.

Κανὼν γʹ.

Εἴ τις δοῦλον προφάσει θεοσεβείας διδάσκει καταφρονεῖν δεσπότου, καὶ ἀναχωρεῖν τῆς ὑπηρεσίας, καὶ μὴ μετ' εὐνοίας καὶ πάσης τιμῆς τῷ ἑαυτοῦ δεσπότῃ ἐξυπηρετεῖσθαι, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

C Ὁ μέγας Παῦλος ἐπιστέλλων Τιμοθέῳ, φησὶν, ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν. οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας μὴ καταφρονείτωσαν ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν ὅτι πιστοί εἰσιν εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. καὶ τῷ Τίτῳ δὲ αὖθις ἐντελλόμενος τίνα διδάσκειν χρεὼν, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα φησὶ, δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάττεσθαι, καὶ ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ D νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθήν. τοὺς γοῦν τἀναντία τούτοις ὑποτιθέντας τοῖς δούλοις τάχα διὰ ἄσκησιν, ἀναθεματίζει ὁ κανών. ἡ μέντοι ξϛʹ. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου παρακελεύεται, τὸν ἀνδραποδιστὴν, μὴ κεφαλικὴν ὑφίστασθαι τιμωρίαν κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον, ἀλλὰ σὺν τῇ ἀντιστροφῇ τοῦ δούλου διδόναι χάριν ποινῆς εἰς τὸ διπλάσιον, τὴν διατίμησιν τῶν κλ * * παρὰ τοῦ δούλου ἴσως, καὶ πάντος διαφέροντες τῷ δεσπότῃ· ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποδιατίμησιν αὐτοῦ. καὶ ὁ μὲν κανὼν οὕτω κολάζει τοὺς ὑποτιθέντας δούλοις μὴ ὑπείκειν τοῖς δεσπόταις, κἂν κατ' εὐλαβείας πρόφασιν τοῦτο γίνηται.

Schol. Bals. Scriptum eſt in libro Actuum, quòd cùm orta eſſet controuerſia de circunciſione & obſeruatione legis, Petrus quidem Apoſtolorum ſummus, ea dixit, quæ illic diuinus ſcripſit Lucas. Dei autem frater Iacobus, dixit non eſſe moleſtia afficiendos eos qui erant ex gentibus, ſed oportere eos abſtinere ab idolothytis. & fornicatione, & ſuffocato, & ſanguine. Conſequenter ergo præſens quoque canon eos anathematizat, qui eos condemnant, qui carnes comedunt ſine condito ſanguine, vel idolothyto, vel ſuffocato. Lege & lxiij. can. ſanctorum Apoſtolorum, & vj. ſyn. can. lxvij.

Canon III.

Si quis docet ſeruum pietatis prætextu dominum contemnere, & à miniſterio recedere, & non cum beneuolentia & omni honore domino ſuo inſeruire, ſit anathema. 17.q.3. Si quis alienum.

Schol. Bals. Magnus Paulus ſcribens ad Timotheum, inquit, Quicunque ſunt ſub iugo ſerui, dominos ſuos omni honore dignos putent. Qui autem fideles habent dominos, ne contemnant quòd fratres ſint, ſed magis ſeruiant, quoniam ſunt fideles, qui bono eorum opere fruuntur. Et in ſequenti titulo præcipiens quid docere oporteat, præter alia hoc quoque dicit: ſeruos ſuis dominis ſubiici, & in omnibus bene placentes, non contradicentes, non arrogantes, ſed fidem omnem bonam oſtendentes. Eos ergo, qui ſeruis contraria ſuggerunt, fortè propter exercitationem, canon anathematizat. Iam verò lxvj. Imp. domini Leonis philoſophi nouella iubet vt plagiarius non ſubeat pœnam capitis, vt volebat lex antiqua: ſed cũ ſerui reſtitutione det loco pœnæ in duplum pretium eorum quæ à ſeruo fortè furto ſurrepta ſunt, & omnis eius rei quæ domini intereſt, quinetiam ipſum ſeruum, & eius pretium. Et canon quidem eos ſic punit, qui ſeruis ſuggerũt, nõ eſſe parẽdum dominis: etiamſi hoc fiat prætextu religionis.

Quæ autem, menſe Iulio, ix. indict. anno 6534. ab Imper. domino Conſtantino Porphyrogenneta facta eſt nouella, ſanctiſſimo quoque patriarcha domino Alexio, & ſynodo aſſentiente, quæ deciſionis locum obtinet, vt quæ ab Imperatore & ſynodo deſcripta eſt, & quę decernit eos anathematizari, qui defectionem ab Imp. moliuntur, vel tyrannidem inuadere, & ea ratione ſubiectos aduerſus eorum magiſtratus incitant, & ad inſurgendum prouocant, inter alia hoc quoque circa finem expreſsè definit. Iis qui ab hoc deinceps tempore inſidias ſunt machinaturi vel tumultum excitaturi, anathema. Eis qui ipſis opem ferunt, & in defectione ſunt ſocij, anathema. Iis qui cõſulunt vel ad huiuſmodi incitant, anathema. Iis qui ipſos ad pœnitentiam ſuſcipiunt, cũ defectionis pœnitentiam non agant, nec eam relinquant, anathema.

A ἡ δὲ κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς θ΄. ἰνδικτιῶνος τοῦ ς΄. φλδ΄. ἔτους γενομένη νεαρὰ * τοῦ Πορφυρογεννήτου συμπράξαντος καὶ τοῦ τότε ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Ἀλεξίου * συνόδου ἢ καὶ τάξιν τόμου ἐπέχουσα ὡς ὑπογραφεῖσα παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς * * διοριζομένης ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀποστασίαν κατὰ βασιλέων * τυραννίδα, κἀντεῦθεν τοὺς ὑπηκόους κατὰ τῶν αὐθεντῶν αὐτῶν ἀνασταθοῦντας, διορίζεται μετὰ τῶν ἄλλων περὶ τὸ τέλος καὶ ταῦτα ῥητῶς. τοῖς μελλουσιν B ἢ ἐπιβουλὴ ἀπό γε τοῦ νῦν ἐπιχειρεῖν, ἢ μελλοντων, ἀνάθεμα· τοῖς συμπράττουσιν αὐτοῖς καὶ συγκοινωνοῦσιν ἐν τῇ ἀποστασίᾳ, ἀνάθεμα. τοῖς συμβουλεύουσιν ἢ παρορμῶσιν εἰς τὰ τοιαῦτα, ἀνάθεμα. τοῖς συνεκστρατεύουσι τούτοις, ἀνάθεμα. τοῖς δεχομένοις αὐτοὺς ἐν μετανοίᾳ, μὴ μεταμελομένους ἀπὸ τῆς ἀποστασίας, καὶ καταλιμπάνοντας αὐτήν, ἀνάθεμα.

Canon IIII.

Κανὼν δ΄.

Diſt. 24. Si quis extra. *Si quis de presbytero qui vxorem duxit, contendat, non oportere eo ſacra celebrante oblationi communicare, ſit anathema.*

Εἴ τις διακρίνοιτο παρὰ πρεσβυτέρου γεγαμηκότος, ὡς μὴ χρῆναι, λειτουργήσαντος C αὐτοῦ, προσφορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω.

Schol. Bals. Præſens canon eos anathematizat, qui non indiſtinctè communicant ſacris ſacerdotum qui habent vxores.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν ἀναθεματίζει τοὺς μὴ ἀδιστάκτως μεταλαμβάνοντας ἀπὸ ἱερέων ἐχόντων γυναῖκας.

Canon V.

Κανὼν ε΄.

Si quis docet domum Dei eſſe contemnendam, & quæ fiunt in ea congregationes, ſit anathema.

Εἴ τις διδάσκοι τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ εὐκαταφρόνητον εἶναι, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ συνάξεις, ἀνάθεμα ἔστω.

Schol. Bals. Hæreticus ille Euſtachius docuit ab eccleſia recedere, & ſeorſum orare. Canon ergo eos anathematizat, qui propter diuinarum congregationum contemptum, priuatos ſeceſſus permittunt.

Ἑρμηνεία.

D Ὁ αἱρετικὸς ἐκεῖνος Εὐστάθιος, ἐδίδασκεν ἀναχωρεῖν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ κατ᾽ ἰδίαν. ἀναθεματίζει οὖν ὁ κανὼν τοὺς διὰ καταφρόνησιν τῶν θείων συνάξεων, τὰς κατ᾽ ἰδίαν ἀναχωρήσεις ἐπιτρέποντας.

Canon VI.

Κανὼν ς΄.

Si quis præter eccleſiam vult eccleſiam habere, & contemnens eccleſiam, vult ea quæ ſunt eccleſiæ agere, non conueniente presbytero, de epiſcopi ſententia, ſit anathema.

Εἴ τις παρὰ τὴν ἐκκλησίαν ἰδίᾳ ἐκκλησιάζοι, καὶ καταφρονῶν τῆς ἐκκλησίας, τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐθέλοι πράττειν, μὴ συνόντος τοῦ πρεσβυτέρου, κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ λα'. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ὁ δεύτερος κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ ἕτεροι, μεγάλως κολάζουσι τὰς παρασυνάξεις. ὁ δὲ παρὼν ἀναθεματίζει τοὺς τοιούτους καὶ τοὺς ἐπιχειροῦντας ἱερουργεῖν ἐν ᾧ * οἴκῳ χωρὶς εἰδήσεως τοῦ ἐπισκόπου.

Κανὼν ζ'.

Εἴ τις καρποφορίας ἐκκλησιαστικὰς ἐθέλοι λαμβάνειν, ἢ διδόναι ἔξω τῆς ἐκκλησίας παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ἢ τοῦ ἐγκεχειρισμένου τὰ τοιαῦτα, καὶ μὴ μετὰ γνώμης αὐτοῦ ἐθέλοι πράττειν, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Αἱ προσαγόμεναι καρποφορίαι ταῖς ἐκκλησίαις διὰ τῶν ἐπισκόπων μερίζονται. ἐπεὶ οὖν εἰς καταφρόνησιν τούτων τινὲς ἐμέριζον ταύτας ἑαυτοῖς, διορίζεται ὁ κανὼν ἀναθεματίζεσθαι τοὺς χωρὶς ἐπισκοπικῆς εἰδήσεως τοιοῦτόν τι ποιοῦντας.

Κανὼν η'.

Εἴ τις διδοῖ ἢ λαμβάνοι καρποφορίας παρεκτὸς τοῦ ἐπισκόπου, ἢ τοῦ ἐπιτεταγμένου εἰς οἰκονομίαν εὐποιΐας, καὶ ὁ διδοὺς, καὶ ὁ λαμβάνων, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Ἰσοδυναμεῖ καὶ οὗτος ὁ κανὼν τῷ πρὸ αὐτοῦ.

Κανὼν θ'.

Εἴ τις παρθενεύοι ἢ ἐγκρατεύοιτο, ὡς ἂν βδελυττόμενος τὸν γάμον, ἀναχωρήσας, καὶ μὴ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ ἅγιον τῆς παρθενίας, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἀποστρεφομένων τὸν νόμιμον γάμον, μὴ διὰ ἀρετὴν καὶ εὐλάβειαν, ἐγράψαμεν ἐν τῷ πρώτῳ κανόνι· καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα.

Κανὼν ι'.

Εἴ τις τῶν παρθενευόντων διὰ τὸν κύριον, κατεπαίροιτο τῶν γεγαμηκότων, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ ἔνατος κανὼν καὶ ὁ παρὼν, τὴν δι' ἀρετὴν σωφροσύνην καὶ τὴν παρθενίαν * πλὴν οὐδὲ τὸν νόμιμον γάμον μυσάττονται. ὅθεν καὶ τοὺς κατεπαιρομένους κ * ὁμοζύγους διὰ ὑπερηφανίαν, ἀναθέματι καθυποβάλλουσιν.

SCHOL. BALS. Triceſimus primus canõ ſanctorum Apoſtolorum, & ſecundus canon ſynodi Antiochenæ, valde puniunt ſeparatas congregationes: præſens autem canon eos anathematizat, & eos qui in ſacra domo ſacra celebrare adgrediuntur, ſine epiſcopi ſcientia.

CANON VII.

Si quis vult fructus eccleſiæ oblatos accipere, vel dare extra eccleſiam, præter epiſcopi ſententiam, vel eius cui cura eorum tradita eſt, & non cum eius ſententia ea velit agere, ſit anathema.

SCHOL. BALS. Fructus qui eccleſiis offeruntur, per epiſcopos diuiduntur. Quoniam ergo in eorum contemptum quidam illos ſibi diuidunt, canon eos anathematizari ſtatuit, qui ſine ſcientia epiſcopi tale quid faciunt.

CANON VIII.

Si quis dat vel accipit fructus oblatos, præter epiſcopum, vel eum qui eſt conſtitutus ad beneficentiæ diſpenſationem, & qui dat, & qui accipit, ſit anathema.

SCHOL. BALS. Hic canon præcedenti æquiualet.

CANON XIX.

Si quis virgo ſit, vel continens, à matrimonio, tanquam abominando, recedens, & non propter ipſam virginitatis pulchritudinem, & ſanctitatem, ſit anathema. Diſtin. 30. Si quis vel virgo.

SCHOL. BALS. De iis qui legitimas nuptias auerſantur, non propter pietatem & virtutẽ, ſcripſimus in primo canone, & lege ea.

CANON X.

Si quis eorum qui ſunt virgines propter dominum, inſultet in eos qui vxores duxerunt, ſit anathema.

SCHOL. BALS. Et nonus & præſens canon, continentiam, quæ eſt propter virtutem, & virginitatem, ſuſcipiunt: veruntamen legitimum matrimonium non auerſantur. Vnde & eos qui propter inſolentiam in eos inuehuntur qui habent coniuges, anathemati ſubiiciunt.

CANON XI. A

Diſtin 10. Si quis deſpicit.

Si quis contemnat eos qui agapas ex fide faciunt, & propter Dei honorem fratres conuocant, & nolit vocationibus communicare, quod id quod fit, vilipendat, ſit anathema.

SCHOL. BALS. Aliis canonibus vetitum eſt fieri agapas, id eſt, fraternitates & conuiuia. Quia autem nonnulli, vt eſt veriſimile, eos etiam reprehendebant, qui bono inſtituto, & propter Dei honorem, faciebant agapas, & egentium fratrum miſerebantur: & nolebant eis communi- B care bona opera agentibus, vilipendentes id quod fit in Dei honorem: ſtatuerunt patres eos anathematizari. Quare ex hac diſpoſitione condemnatur quiſpiam qui facit agapas, vel non. Et hinc fit vt qui in eccleſiis faciunt fraternitates, & modicum panis & fructuum recreandi animi gratia guſtant, non ſint puniendi.

CANON XII.

Si quis vir, propter eam quæ exiſtimatur exercitationem, amiculo vtitur, & tanquam habens ex eo iuſtitiam, eos condemnet qui cum pietate beros ferunt, & alia C *communi & conſueta veſte vtuntur, ſit anathema.*

SCHOL. BALS. Euſtachiani præter alia pannos quoque induere docebant, tanquam eorum diſcipuli ſint ex eo ſanctificādi. περιβόλαιον enim, id eſt amiculum ſeu pallium, quæ aliis ſuperponitur veſtem vocabant. Eos ergo, qui propter arrogantiam & hypocriſin pannos induunt, & eos qui beros, ſeu ex ſerico veſtes con- D textas, propter poſſeſſionis honorem, non propter mollitiem vel arrogantiam, ferunt, contemnunt, canon anathemati ſubiicit.

CANON XIII.

Diſtin. 30. Si quis virorū.

Si qua mulier, propter eam quæ exiſtimatur exercitationem, veſtem mutet, & pro conſueto muliebri indumento virile accipiat, ſit anathema.

SCHOL. BALS. Mulieres, quæ virum veſtes fortè propter exercitationem induunt, & muliebri ſexui

Κανὼν ια'.

Εἴ τις καταφρονοίη τῶν ἐκ πίστεως ἀγάπας ποιούντων, καὶ διὰ τιμὴν τοῦ κυρίου συγκαλούντων τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ μὴ ἐθέλοι κοινωνεῖν ταῖς κλήσεσι, διὰ τὸ ἐξευτελίζειν τὸ γινόμενον, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Ὑπὸ ἑτέρων κανόνων κεκώλυται γίνεσθαι ἀγάπας, τουτέστιν ἀδελφοσύνας καὶ συμπόσια. ἐπεὶ δέ τινες, ὡς ἔοικεν, ἐμέμφοντο καὶ τοὺς μετ' ἀγαθῆς προαιρέσεως καὶ διὰ τιμὴν τοῦ θεοῦ ποιοῦντας ἀγάπας καὶ ἐλεοῦντας πενομένους ἀδελφοὺς, καὶ οὐκ ἤθελον συγκοινωνεῖν τοῖς οὕτως ἀγαθοεργοῦσιν, ἐξευτελίζοντες τὸ γινόμενον εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ, ὥρισαν οἱ πατέρες τούτους ἀναθεματίζεσθαι, ὥστε ἀπὸ τῆς διαθέσεως καταδικάζεται ὁ τὰς ἀγάπας ποιῶν, εἴτε καὶ μή. κἀντεῦθεν καὶ οἱ τὰς ἀδελφοσύνας ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ποιοῦντες καὶ ἄρτου μετρίου καὶ ὀπωρῶν διὰ ψυχαγωγίαν ἀπογευόμενοι, οὐκ ἐπιτιμηθήσονται.

Κανὼν ιβ'.

Εἴ τις ἀνδρῶν διὰ νομιζομένην ἄσκησιν περιβολαίῳ χρῆται, καὶ ὡς ἂν ἐκ τούτου τὴν δικαιοσύνην ἔχων, καταψηφίσοιτο τῶν μετ' εὐλαβείας τοὺς βήρους φορούντων, καὶ τῇ ἄλλῃ κοινῇ καὶ ἐν συνηθείᾳ οὔσῃ ἐσθῆτι κεχρημένων, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Οἱ περὶ τὸν Εὐστάθιον πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ ῥακενδυτεῖν ἐδίδασκον· ὡς ἐκ τούτου ἁγιάζεσθαι μέλλοντας τοὺς μαθητευομένους αὐτοῖς. περιβόλαιον γὰρ τὸ ἐπάνω τῶν ἄλλων ἐπίβλημα ἐκάλουν. τοὺς γοῦν διὰ ὑπερηφανίαν καὶ ὑπόκρισιν ῥακενδυτοῦντας καὶ * τῶν φορούντων τοὺς βήρους ἤγουν τὰ σηρικὰ ὑφάσματα διὰ τὸ τίμιον τοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ μὴ διὰ βλακείαν ἢ δι' ἀλαζονείαν, ἀναθέματι ὁ κανὼν καθυποβάλλει.

Κανὼν ιγ'.

Εἴ τις γυνὴ διὰ νομιζομένην ἄσκησιν μεταβάλλοιτο ἀμφίεσμα· καὶ ἀντὶ τοῦ εἰωθότος γυναικείου ἀμφιέσματος, ἀνδρῷον ἀναλάβοι, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Τὰς στολὰς ἀνδρῴας ἀμφιεννυμένας γυναῖκας διὰ ἄσκησιν τάχα, καὶ ἀπορριπτούσας τὴν

τὴν καταλλήλον τῇ γυναικείᾳ φύσει στολὴν, ἀναθεματίζει ὁ κανών. καλῶς δὲ ἐπήγαγον οἱ πατέρες τὸ, διὰ νομιζομένην ἄσκησιν. ἡ γὰρ μὴ διὰ ὑπόκρισιν καὶ ἀπάτην ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ καὶ διὰ τρόπον ἀληθοῦς ἀσκήσεως καὶ εἰλικρινοῦς τοιοῦτόν τι ποιήσασα, οὐ μόνον οὐκ ἀναθεματισθήσεται, ἄλλα καὶ ἐγκρι * πολλαὶ γὰρ γυναῖκες διὰ ἀνδρώου σχήματος τὸν ἀσκητικὸν ἤνυσαν δρόμον, καὶ εἰς τῆς σωτηρίας ὑπέρτατον ἔφθασαν, ὡς ἡ ἁγία Μελάνη, ἡ ἁγία Εὐγενία * καὶ ἕτεραι. A

Κανὼν ιδʹ.

Εἴ τις γυνὴ καταλιμπάνοι τὸν ἄνδρα, καὶ ἀναχωρεῖν ἐθέλοι, βδελυττομένη τὸν γάμον, ἀνάθεμα ἔστω. B

Ἑρμηνεία.

Ὁ μέγας Παῦλος φησὶ πρὸς τοὺς ὁμοζύγους, μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή τι ἐκ συμφώνου. καὶ πάλιν, γυνὴ οὐκ ἐξουσιάζει τοῦ ἰδίου σώματος ἀλλ' ὁ ἀνὴρ, καὶ ὁ ἀνὴρ οὐκ ἐξουσιάζει τοῦ ἰδίου σώματος, ἀλλ' ἡ γυνή. ὥστε ἡ καταλιποῦσα τὸν ἄνδρα, ὡς βδελυττομένη τὸν ἔννομον γάμον, ἀναθεματίζεται· ὡς ἐναντιουμένη τῷ τοῦ θεοῦ παραγγέλματι τῷ ἑνώσαντι τοὺς συνευνοὺς εἰς σάρκα μίαν. καὶ ταῖς λοιπαῖς θείαις γραφαῖς. C τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἀνδρῶν. καὶ ταῦτα μὲν ὅταν τις ἀποστῇ τοῦ συζύγου αὐτοῦ διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν. εἰ γὰρ δι' ἔφεσιν τοῦ μονήρους βίου τοῦτο ποιήσει, οὐκ αἰτιαθήσεται.

Κανὼν ιεʹ.

Εἴ τις καταλιμπάνοι τὰ ἑαυτοῦ τέκνα, καὶ μὴ τεκνοτροφῇ, καὶ ὅσον ἐν ἑαυτῷ πρὸς θεοσέβειαν τὴν προσήκουσαν ἀνάγῃ, ἀλλὰ προφάσει τῆς D ἀσκήσεως ἀμελοίη, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος ὁ μέγας Παῦλος περὶ χηρῶν διατατόμενος φησὶν, εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔγγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν. τοῦτο γάρ ἐστιν ἀποδεκτὸν τῷ κυρίῳ. καὶ μετ' ὀλίγα· εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖται, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. εἶτα, οἵας χρὴ τὰς χήρας τῇ ἐκκλησίᾳ καταλέγεσθαι διδάσκων, πρὸς τοῖς ἄλλοις, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν φησί· καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν περὶ πρεσβυτίδων διατατόμενος, καλοδιδασκάλους αὐτὰς εἶναι θέλει, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας φιλάνδρους εἶναι καὶ φιλοτέκνους.

veſtem conuenientem abiiciunt, canon anathematizat. Pulchrè autem ſubiunxerunt patres illud, propter eam quæ exiſtimatur exercitationē. Ea enim quæ non propter hypocriſin & fraudem, ſed verè, & propter puræ ac ſinceræ exercitationis modum, tale quid fecerit, non ſolùm non anathematizabitur, ſed etiam laude digna cenſebitur. Multæ enim mulieres per virilem habitum exercitatorium curriculum peregerunt, & ad ſalutis faſtigium peruenerunt, vt ſancta Melane, ſancta Eugenia, & aliæ.

CANON XIIII.

Si qua mulier relinquit maritum, & vult recedere, matrimonium abhorrens, ſit anathema. Diſtin. 30.

SCHOL. BALS. Magnus Paulus dicit coniugibus, Ne priuetis vos inuicem, niſi vtrique ex conſenſu. Et rurſus, Mulier non habet poteſtatem proprij corporis, ſed vir. Quamobrem, quæ virum reliquit, vt legitimum matrimonium abhorrens, anathematizatur, vt quæ Dei præcepto aduerſatur, quod tori conſortes in carnem vnam vniit: & cæteris ſcripturis. Idem etiam de viris. Et hæc quidem, quando quis à ſua coniuge defecerit, propter eiuſmodi cauſam. Si enim propter monaſticæ vitæ deſiderium hoc fecerit, ei vitio non dabitur. 1. Cor. 7. 4.

CANON XV.

Si quis ſuos liberos relinquit, nec eos alit, nec quantum in ſe eſt, ad conuenientem pietatem religionémque adducit, ſed exercitationis prætextu negligit, ſit anathema. Diſtin. 30. Si quis dereliquerit.

SCHOL. BALS. Eccleſiæ doctor magnus Paulus, de viduis præcipiēs, hæc dicit, Si qua autem vidua habet filios, diſcant primùm in domum ſuam eſſe pij. Hoc eſt enim Deo acceptum. & paulo pòſt: Si quis autem ſuorum, & maximè domeſticorum curam non gerit, fidem negauit, & eſt infideli deterior. Deindè quaſnam oportet viduas in eccleſiæ catalogum referri, docens, præter alia dicit, Si liberos nutrierit: & rurſus alibi de vetulis loquens, vult eas rectè docere, vt iuuenes inſtituant ad diligendos maritos & liberos.

Et alibi, Patres nutrite filios in diſciplina & admonitione Domini. Quia autem Euſtathiani legem ferebant, vt qui liberos habebant, eos relinquerent, & ad exercitationem abirent, eos qui hoc agunt, canon anathemate percuſſit. Et hoc quidem definitum eſt propter pios mores, & propter eos qui ficte ac per hypocriſin, vt dictum eſt, pietatem docent, & qui in mundo vtique verſantur. Si quis autem tonſus, & qui in monaſterio habitare cogitur, dicit ſe habere liberos, & non poſſe abſtinere quominus in mundo verſetur, & ipſos nutriat, non exaudietur, ſed audiet ſe non recte dicere. Deo enim curæ erit, qui eſt pater orphanorum, filiorum eius educatio.

Canon XVI.

Diſtin. 30. Si quis dereliquerit.

Si qui filij à parentibus, maximè fidelibus, prætextu pietatis receſſerint, & parentibus quem par eſt honorem non tribuerint, apud eos ſcilicet præpoſita in Deum pietate, ſint anathema.

Schol. Bals. Quemadmodũ parentes cogit canon liberos educere & nutrire: ſic etiam vult filios parentes in ſenectute alere, & parentes honorare. Et ideo filios qui hoc non faciunt, ſed prætextu religionis è ſeculo recedunt, & egentes ſuos parentes nulla de eis cura habita relinquunt, anathemati ſubiicit. Adiicit autem præferri pietatem, ſeu orthodoxam ſententiam. Si enim parentes malè ſentiant, eos fugere oportet, & illorum honori diuinum cultum præferre.

Canon XVII.

Diſtin. 24. Quæcunque mulier.

Si qua mulier, propter eam quæ exiſtimatur pietatem, tondeat comam, quam Deus ei dedit ad recordationem ſubiectionis, vt quæ ſubiectionis præceptum diſſoluat, ſit anathema.

Schol. Bals. Magnus Apoſtolus Paulus ad Corinthios ſcribẽs dicit, Maritus eſt mulieris caput. Hoc autem dixit, quoniam is ipſius auctor & cauſa eſt, vt quæ ex eo facta ſit. Ex Adam enim Eua. Et poſt nõnulla, Si enim non veletur mulier, tõdeatur. Si autem turpe eſt mulieri tonderi vel radi, veletur. Et paulo pòſt:

A καὶ ἐν ἄλλῳ, οἱ πατέρες ἐκτρέφετε τὰ τέκνα ἐν παιδείᾳ καὶ ἐν νουθεσίᾳ Κυρίου. ἐπεὶ δὲ οἱ περὶ τὸν Εὐστάθιον ἐνομοθέτουν τοὺς ἔχοντας παῖδας, καταλιμπάνειν αὐτοὺς καὶ ἀπιέναι πρὸς ἄσκησιν, ἀναθεματίζει ὁ κανὼν τοὺς τοῦτο ποιοῦντας. καὶ τοῦτο μὲν ὡρίσθη διὰ τὸν ἔμπον θεοσέβειαν, καὶ διὰ τοὺς διδάσκοντας, ὡς εἴρηται, τὴν κατ' ὑπόκρισιν εὐλάβειαν, καὶ ἀποστρεφομένους δῆθεν τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ. εἰ δέ τις ἀποκαρεὶς καὶ ἀναγκαζόμενος ἐν μονῇ διάγειν, λέγει τέκνα ἔχειν, καὶ μὴ δύνασθαι ἀποστῆναι τοῦ διάγειν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ τεκνοτροφεῖν αὐτὰ, καὶ τὸν παρόντα κανόνα προστίθησιν εἰς βοήθειαν, οὐκ εἰσακουσθήσεται, ἀλλ' ἀκούσει μὴ καλῶς λέγειν· μελήσει γὰρ τῷ θεῷ τῷ πατρὶ τῶν ὀρφανῶν, καὶ τῆς τῶν τέκνων τούτου ἀναγωγῆς.

Κανὼν ις'.

Εἴ τινα τέκνα γονέων, μάλιστα πιστῶν, ἀναχωροίη, προφάσει θεοσεβείας, καὶ μὴ τὴν καθήκουσαν τιμὴν τοῖς γονεῦσιν ἀπονέμοι, προτιμωμένης δηλονότι παρ' αὐτοῖς τῆς θεοσεβείας, ἀνάθεμα ἔστω.

Ερμηνεία.

Ὥσπερ τοὺς γονεῖς ἀναγκάζει ὁ κανὼν ἀνάγειν καὶ τρέφειν τοὺς παῖδας, οὕτω καὶ τοὺς παῖδας C θέλει γηροβοσκεῖν καὶ τιμᾶν τοὺς γονεῖς. διὸ καὶ τοὺς παῖδας τοὺς μὴ τοῦτο ποιοῦντας, ἀλλὰ προφάσει θεοσεβείας ἀναχωροῦντας ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ καταλείποντας ἀπρονοήτους τοὺς πενομένους γονεῖς αὐτῶν, ἀναθέματι καθυποβάλλει. προστίθησι δὲ προτιμᾶσθαι τὴν θεοσέβειαν, ἤγουν τὴν ὀρθοδοξίαν. ἐὰν γὰρ κακόδοξοι ὦσιν οἱ γονεῖς, φεύγειν δεῖ τούτους καὶ προτιμᾶν τῆς τιμῆς ἐκείνων τὴν θεοσέβειαν.

Κανὼν ιζ'.

Εἴ τις γυναικῶν διὰ τὴν νομιζομένην ἄσκησιν ἀποκείροιτο τὰς κόμας, ἃς ἔδωκεν ὁ θεὸς εἰς D ὑπόμνησιν τῆς ὑποταγῆς, ὡς ἀναλύουσα τὸ πρόσταγμα τῆς ὑποταγῆς, ἀνάθεμα ἔστω.

Ερμηνεία.

Ὁ μέγας Παῦλος Κορινθίοις ἐπιστέλλων, κεφαλὴ φησὶ γυναικὸς ὁ ἀνήρ. τοῦτο δὲ εἶπεν, ὅτι αἴτιος αὐτῆς ἐστὶν, ὡς ἐξ αὐτοῦ γενομένης. ἐκ τοῦ Ἀδὰμ γὰρ ἡ Εὔα· καὶ μετά τινα· εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνὴ, καὶ κειρέσθω. εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρεσθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. καὶ μεθ' ἕτερα·

γυνὴ, ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστὶν, ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται αὐτῇ. καὶ ταῦτα μὲν ὁ μέγας Παῦλος. ὁ δὲ Εὐστάθιος, κείρεσθαι τὰς γυναῖκας ἐδίδασκεν, ὡς τάχα πρὸς θεοσέβειαν συμβαλλομένου τοῦ κείρεσθαι, καὶ οὐδὲ τῇ φύσει ἀντινομοθετῶν ᾐδεῖτο. τοσοῦτον γὰρ οἰκεῖον οἶδεν ἡ φύσις ταῖς γυναιξὶ τὴν κόμην, ὡς οὐδὲ φαλάκρωμα ταύταις ἐγγίνεται φυσικῶς. Εἰ γοῦν κείρεται γυνὴ ὡς τάχα τι δοκοῦσα ποιεῖν πρὸς θεοῦ διαρέσκησιν, καὶ περιαιρεῖ τὴν ὑπόμνησιν τῆς ὑποταγῆς. καὶ τοῦτο δὲ ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους εἴληπται τοῖς τῆς συνόδου πατράσι. λέγει γὰρ ἐκεῖ ὁ ἀπόστολος ὅτι ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἤτοι τὸ σύμβολον τῆς ὑποταγῆς, τουτέστι τὸ κατακαλυμμένην ἔχειν τὴν κεφαλήν· ἀνάθεμα ἔστω αὐτῇ ὡς λυούσῃ καὶ παραβαινούσῃ τὸ πρόσταγμα τῆς ὑποταγῆς. τούτων οὕτως ἐχόντων μὴ εἴπῃς ἐκ τοῦ παρόντος κανόνος κωλύεσθαι τὴν γυναῖκα ἐὰν ἐπιλέγηται μοναδικὴν ἀπόκαρσιν. αὕτη γὰρ καὶ ἄκοντος τοῦ ἀνδρὸς τὸν ἄζυγα βίον αἱρετισαμένη, εἰσακουσθήσεται, καὶ ἀποκαρήσεται.

Κανὼν ιη'.

Εἴ τις διὰ νομιζομένην ἄσκησιν ἐν τῇ κυριακῇ νηστεύσῃ, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Πολλαχοῦ κεκανόνισται μὴ νηστεύειν καὶ σκυθρωπάζειν ἡμᾶς κατὰ τὴν γὰρ * μον ἡμέραν τῆς κυριακῆς διὰ τὴν ἔγερσιν τοῦ κυρίου, ἀλλὰ πανηγυρίζειν καὶ εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ ὡς ἀναστάντας ἐκ τοῦ πτώματος τῆς ἁμαρτίας. τοὺς γοῦν περὶ τὸν Εὐστάθιον διδάσκοντας νηστεύειν ἐν ταῖς κυριακαῖς διὰ ἄσκησιν δῆθεν, ἀναθεματίζει ὁ κανών· ἀφορίζει τοὺς οὕτω νηστεύοντας λαϊκούς, ὥσπερ καὶ τοὺς κληρικοὺς καθαιρεῖ. ζήτει καὶ τὸν νε'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

Κανὼν ιθ'.

Εἴ τις τῶν ἀσκουμένων χωρὶς σωματικῆς ἀνάγκης ὑπερηφανεύοιτο, καὶ τὰς παραδεδομένας νηστείας εἰς τὸ κοινὸν, καὶ φυλασσομένας ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας παραλύοι, ἀποκυροῦντος ἐν αὐτῷ οἰκείου λογισμοῦ, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Αἵρεσις Βογομιλική ἐστιν ἐπί τινα καιρὸν κατὰ πᾶσαν ἡμέραν, καὶ μηδέποτε καταλύειν, ὡς μετὰ τὸν τοσοῦτον καιρὸν ἐν τελειότητι γενέσθαι

A Mulier ſi comam nutriat, gloria eſt ipſi, quia coma pro amiculo illi data eſt. Et hæc quidem magnus Paulus. Euſtathius autem comas tonderi docuit: perinde ac ſi ipſa tonſura ad pietatem conferat, & ne aduerſus quidem naturam legem ferre eum puduit. Natura enim comam mulieribus adeò eſſe conuenientem nouit: vt nec eis vnquam caluitium naturaliter inſit: Si ergo tondeatur mulier, vt quæ ſe aliquid facere exiſtimet quod Deo acceptum ſit, & ſubiectionis recordationem tollat: & B hoc etiam ex epiſtola ad Corinthios ſumptum eſt à ſynodi patribus: Dicit enim illic Apoſtolus, Debet mulier habere poteſtatem in capite, ſcilicet ſymbolum ſubiectionis, id eſt, tectum habere caput: Anathema ſit illi, vt quæ ſoluat & tranſgrediatur ſubiectionis præceptum. His ita ſe habentibus, ne dixeris ex præſenti canone prohiberi mulierem, ſi tonſuram monaſticam elegerit. Ea enim vel inuito marito, ſi vitam tori expertem elegerit, exaudietur, & tondebitur.

C CANON XVIII.

Si quis propter eam quæ exiſtimatur, exercitationem, in dominico ieiunet, ſit anathema.

SCHOL. BALS. Multis canonibus cautum eſt, ne ieiunemus, & triſtitiam præ nobis feramus, in feſto ac læto die dominico, propter domini reſurrectionem, ſed celebremus, & Deo gratias agamus, vt qui ex peccati lapſu ſurrexerimus. Euſtathianos ergo docentes eſſe in diebus dominicis ieiunandum, propter exercitationem ſcilicet, canon anathemate percutit. Lxv. autem canon Apo- D ſtolicus ſegregat laicos qui ſic ieiunant, quemadmodum clericos deponit. Quære & lv. can. ſyno. in Trullo.

CANON XIX.

Si quis eorum qui exercentur, abſque corporali neceſſitate, ſe inſolenter gerat, & tradita ieiunia, quæ communiter ſeruantur ab eccleſia, diſſoluat, perfecta in eo reſidente ratione, ſit anathema. Diſtin. 30. Si quis per ſuperbiam. ὑπερηφανεύοιτο

SCHOL. BALS. Bogomelica eſt hæreſis, ad aliquod tempus omni die ieiunare, vt eos qui poſt tantum tempus ieiunant, dicant

eſſe in perfectione, & ieiunium ſoluere & peccare indiſcriminatim poſſe, & omne vitium tanquam à perfectione ab igne exuri. Huiuſmodi ergo etiam docebant & Euſtathiani, & ideo fuerunt anathemate percuſſi. Debemus enim fideles in traditis ieiuniis ieiunare, & rurſus feſtos dies celebrare, niſi fortè propter morbum ieiunium ſoluere coacti ſimus. Dicit enim lxix. can. Apoſtolicus: In omni quarta, & quinta feria, & in Paſchæ quadrageſima nos ieiunium non frangere, niſi propter corporalem imbecillitatem.

Canon XX.

Si quis arrogantia vtens, & martyrum congregationes abhorrens, & ſacra quæ in eis celebrantur, & eorum memorias accuſet, ſit anathema.

Schol. Bals. In ſanctorum martyrum memoriis fiebant conuentus quidam, & congregationes in quibuſdam templis, ſicut & fit hodie. Euſtathiani ergo, pietatis prætextu eos qui hæc in Dei honorem faciebant, damnabant, & ideo etiam anathemati ſubiecti ſunt. Nota ergo quòd quæ in ſolennibus martyrum feſtis fiunt, cantica, choreæ, & populi confluxus, quoniam in Dei fiunt honorem, non reprobantur, cùm de iis hæc patres ſcripſerint.

Canon XXI.

Diſt. 3. Hæc autem ſcripſimus.

Hæc autem ſcribimus, non eos abſcindentes qui in Dei eccleſia volunt ſecundùm ſcripturas in continentia & pietate exerceri, ſed eos qui prætextum exercitationis ad arrogantiam aſſumunt, aduerſus eos qui ſimpliciùs viuunt, ſe efferentes, & præter ſcripturas eccleſiaſticóſque canones nouitates inducunt. Virginitatem itaque vnà cũ humilitate admiramur, & continentiã quæ cum pietate & grauitate exercetur, admittimus: & à ſecularibus negotiis ſeceſſum cum humilitate ſuſcipimus; & honorabilem matrimonij coniunctionem honoramus, & diuitias cum iuſtitia & beneficẽtia non vilipendimus: & veſtium vilitatem, propter corporis tantum curã minimè curioſam ac operoſam, laudamus: diſſolutas autẽ & molles in veſtibus inceſſus auerſamur,

Diſt. 4. Parſimoniam cũ veſte.

A τοὺς νηστεύοντας, καὶ καταλύειν καὶ ἁμαρτάνειν ἀδιαφόρως, καὶ πᾶσαν κακίαν διὰ τῆς τελειότητος ὡς ὑπὸ πυρὸς κατακαίεσθαι. τοιαῦτα γοῦν ἐδίδασκον, ὡς ἔοικε, καὶ οἱ περὶ τὸν Εὐστάθιον. διὸ καὶ ἀνεθεματίσθησαν. ὀφείλομεν γὰρ οἱ πιστοὶ νηστεύειν κατὰ τὰς παραδεδομένας νηστείας, καὶ αὖθις πανηγυρίζειν κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας, εἰ μήπω διὰ νόσον καταλῦσαι ἀναγκασθῶμεν. ὅτι φησὶ καὶ ὁ ξθ΄. ἀποστολικὸς κανὼν, κατὰ πᾶσαν τετράδα καὶ παρασκευὴν καὶ τὴν τεσσαρακοστὴν τοῦ πάσχα μὴ καταλύειν ἡμᾶς, εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικήν.

Κανὼν κ΄.

B Εἴ τις αἰτιᾶται, ὑπερηφάνῳ διαθέσει κεχρημένος καὶ βδελυσσόμενος τὰς συνάξεις τῶν μαρτύρων, ἢ τὰς ἐν αὐταῖς γινομένας λειτουργίας, καὶ τὰς μνήμας αὐτῶν, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Ἐν μνήμαις ἁγίων μαρτύρων ἐγίνοντο συνάξεις καὶ πανηγύρεις ἔν τισι ναοῖς, καθὼς καὶ σήμερον γίνεται. οἱ γοῦν περὶ τὸν Εὐστάθιον προφάσει δῆθεν εὐλαβείας, κατεγίνωσκον τῶν ταύτας εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ ποιούντων· διαζονδόμενοι διὰ τὴν θεοστυγῆ αὐτῶν διαγωγήν. διὸ καὶ ἀναθέματι καθυπεβλήθησαν. ὥστε σημείωσαι ὅτι τὰ εἰς τὰς ἐπισήμους C ἑορτὰς τῶν ἁγίων μαρτύρων γινόμενα, ἤγουν τὰ ψαλτῳδήματα, αἱ χοροστασίαι καὶ ἡ σύρροια τοῦ πολλοῦ λαοῦ, ἐπεὶ εἰς τιμὴν γίνονται τοῦ θεοῦ, οὐκ ἀποδοκιμάζονται. ἐπὶ τούτοις ἔγραψαν ταῦτα οἱ τῆς συνόδου.

Κανὼν κα΄.

Ταῦτα δὲ γράφομεν, οὐκ ἐκκόπτοντες τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, κατὰ τὰς γραφὰς ἀσκεῖσθαι βουλομένους· ἀλλὰ τοὺς λαμβάνοντας τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀσκήσεως εἰς ὑπερηφανίαν, κατὰ τῶν ἀφελέστερον D βιούντων ἐπαιρομένους τε καὶ παρὰ τὰς γραφὰς καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, καινισμοὺς εἰσάγοντας. ἡμεῖς τοιγαροῦν καὶ παρθενίαν μετὰ ταπεινοφροσύνης θαυμάζομεν, καὶ ἐγκράτειαν μετὰ σεμνότητος καὶ θεοσεβείας γινομένην ἀποδεχόμεθα· καὶ ἀναχώρησιν τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων μετὰ ταπεινοφροσύνης ἀποδεχόμεθα· καὶ γάμου συνοίκησιν σεμνὴν τιμῶμεν, καὶ πλοῦτον μετὰ δικαιοσύνης καὶ εὐποιΐας οὐκ ἐξουθενοῦμεν· καὶ λιτότητα καὶ εὐτέλειαν ἀμφιασμάτων δι' ἐπιμέλειαν μόνον τοῦ σώματος ἀπεριέργου ἐπαινοῦμεν· τὰς δὲ ἐκλύτους καὶ τεθρυμμένας ἐν τῇ ἐσθῆτι προόδους οὐκ ἀποδεχόμεθα,

καὶ τοὺς οἴκους τοῦ θεοῦ τιμῶμεν, καὶ τὰς συνόδους, τὰς ἐπ' αὐτοῖς, ὡς ἁγίας καὶ ἐπωφελεῖς ἀποδεχόμεθα, οὐ συγκλείοντες τὴν εὐσέβειαν ἐν τοῖς οἴκοις, ἀλλὰ πάντα τόπον τὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ θεοῦ οἰκοδομηθέντα τιμῶντες, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ σύνοδον κοινὴν εἰς ὠφέλειαν τοῦ κοινοῦ ἀποδεχόμεθα, καὶ τὰς καθ' ὑπερβολὴν εὐποιίας τῶν ἀδελφῶν, τὰς κατὰ τὰς παραδόσεις διὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς τοὺς πτωχοὺς γινομένας μακαρίζομεν, καὶ πάντα συνελόντας εἰπεῖν, τὰ παραδοθέντα ὑπὸ τῶν θείων γραφῶν καὶ τῶν ἀποστολικῶν παραδόσεων, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γίνεσθαι εὐχόμεθα.

A *& domos Dei honoramus, & qui ſiunt in iis conuentus vt ſanctos & vtiles recipimus, non pietatem in domibus includentes, ſed omnem locum in Dei nomine ædificatum honorantes, & quæ fit in ipſa eccleſia congreſſionem, ad publici vtilitatem recipimus, & inſignes fratrum beneficentias, quæ tanquam ſecundùm traditiones fiunt per eccleſiam in pauperes, laudamus, &, ſemel dicamus, quæ à diuinis ſcripturis, & Apoſtolicis traditionibus tradita ſunt, in eccleſia fieri optamus.*

Ἑρμηνεία.

Τινὰ τῶν νομιζομένων ἐναρέτων ἔργων οἱ τῆς συνόδου ταύτης πατέρες γίνεσθαι παρὰ τῶν πιστῶν, οἷον τὸ παρθενεύειν, ὡς τάχα τοῦ γάμου πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς ἐμποδίζοντος, τὸ μὴ νηστεύειν ἐν ἡμέραις αἷς ἀπαγορεύεται ἡ νηστεία, τὸ λύειν τὸν γάμον διὰ δοκοῦσαν ἄσκησιν, τὸ μὴ τεκνοτροφεῖν, ἢ γηροβοσκεῖν τοὺς γονεῖς, διὰ τὴν τῆς ἀρετῆς τάχα ἐργασίαν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, νῦν ὑπὲρ τούτων ἀπολογοῦνται πάντων, λέγοντες ταῦτα ὡρίσαμεν, οὐχὶ τοὺς ἀσκεῖν αἱρουμένους ἀνακόπτοντες, ἀλλὰ τοὺς διὰ τοῦτο ὑπερηφανευομένους καὶ ἐπαιρομένους, καὶ καινά τινα παρὰ τὰς θείας γραφὰς εἰσάγοντας διορθούμενοι. ἡμεῖς γὰρ καὶ τόδε καὶ τόδε ἀποδεχόμεθα καὶ τόδε θαυμάζομεν, καὶ ἐφεξῆς ὅσα αὐτοῖς ἀριθμοῦμεν, καὶ εὐχόμεθα πάντα γίνεσθαι κατὰ τὰς θείας γραφὰς καὶ τὰς παραδόσεις τὰς ἀποστολικάς· διὰ μὲν τῶν θείων γραφῶν, πάντα τὰ ἐγγράφως ἐντεταλμένα τοῖς πιστοῖς ὑπεμφαίνοντες· διὰ δὲ τῶν παραδόσεων, τὰ τῶν ἀγράφων ἐθῶν αἰνιττόμενοι. καὶ τὰ ἄγραφα γὰρ ἔθη τῷ χρόνῳ δοκιμασθέντα καὶ κυρωθέντα, καὶ οἱ τῆς πολιτείας νόμοι κρατεῖν τε καὶ ἐνεργεῖν θεσπίζουσι, καὶ οἱ θεῖοι κανόνες, καὶ ὁ μέγας τὰ πάντα Βασίλειος, περὶ τῆς τούτων φυλακῆς, μακρὸν ἀποτείνει λόγον ἐν διαφόροις λόγοις αὐτοῦ.

Schol. Bals. Cùm quædam opera, quæ bona & ex virtute exiſtimantur, huius ſynodi patres à
B fidelibus fieri prohibuerint, vt virginitatem ſeruare, vtpote cùm matrimonium ad ſalutem animæ impedimentum afferat, non ieiunare diebus quibus prohibitum eſt ieiunium, ſoluere matrimonium propter eam quæ videtur exercitationem, non alere liberos vel parentes, propter virtutis exercitium, & quæcunque ſunt eiuſmodi: nunc pro iis omnibus reſpondent dicentes, Hæc decreuimus, non eos qui volũt exercere, amputantes, ſed eos qui propterea ſuperbi & inſolentes fiunt: & eos qui noua quædam præ-
C ter diuinas ſcripturas introducunt, corrigentes. Nos enim & hoc & illud recipimus, & hoc admiramur, & eodem quo illi ordine habemus, & omnia fieri optamus ſecundùm diuinas ſcripturas & traditiones Apoſtolicas, per diuinas ſcripturas & omnia quæ in ſcriptis, fidelibus mandata ſunt, ſignificantes: Per traditiones autem non ſcriptos mores innuentes. Non ſcriptos enim mores tempore approbatos & confirmatos, leges quoque ciuiles obſeruari & valere decernunt, & diuini
D canones. Et magnus etiam in rebus omnibus Baſilius de eorum obſeruatione in multis ſuis orationibus fusò loquitur.

A

ANTIOCHENA SYNODVS.

ANtiochiæ, quæ eſt ciuitas Syriæ, duæ fuere ſynodi. Vna quidem ſub Aureliano Imperatore Romanorum, aduerſus Paulum Samoſatenum, qui dicebat dominum noſtrum & Deum Ieſum Chriſtum, ſolum hominem: filium Dei autem, eſſe verbum prolatitium. Huic autem ſynodo interfuerunt & multi alij,
B & ſanctus Gregorius Thaumaturgus. conuenerunt autem Antiochiæ, cuius erat epiſcopus Paulus Samoſatenus. Quem quidem Paulum, cũ admonitionibus, & ex ſcripturis demonſtrationibus, à blaſphemiis deſiſtere non perſuaſiſſent, communi ſentẽtia depoſuerũt, & anathematizarũt. Is verò ab Antiochenæ eccleſiæ throno non receſſit. Patres itaque ſynodi de eo ad Aurelianum Imperatorem retulerunt. Ille verò Romanorum epiſcopo & eius antiſtitibus iuſſit de Paulo inquirere, &
C ſi iuſtè depoſitus fuit, eum ex Chriſtianorum eccleſia expellere, quod etiam factum eſt, vt ſcribit Euſebius Pamphili. Alia verò ſynodus rurſus coacta eſt Antiochiæ ſub Conſtantio filio magni Conſtantini, quinque annis poſt mortem patris: & canones edidit, qui ſunt hi:

CANONES PATRVM QVI ANTIOCHIÆ conuenerunt.

Canon I.

D *Omnes qui audent diſſoluere decretum ſanctæ & magnæ ſynodi, quæ Niceæ coacta eſt in præſentia pietatis religioſiſſimi imperatoris Conſtantini, de ſancto feſto ſalutiferi Paſcha, eſſe excommunicatos, & eccleſia eiectos ſtatuimus, ſi aduerſus ea quæ rectè decreta ſunt, contentioſius inſiſtere perrexerint. Et hæc quidem de laicis dicta ſint. Si quis autem eorum qui præſunt eccleſiæ, epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, audebit poſt hoc decretum, ad populorũ ſubuerſionem, & eccleſiarum perturbationem, ſeorſum agere, & Paſcha cum Iudæis peragere, ſancta ſynodus eũ abhinc alienũ eſſe ab eccleſia iudicauit, vt qui nõ ſibi ſolũ peccati,*

Η ΕΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ σύνοδος.

ΔΥΟ γεγόνασιν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας σύνοδοι, ἡ μὲν ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ βασιλέως Ῥωμαίων κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, ὃς αἱρεσιάρχης ἐγένετο, λέγων τὸν κύριον ἡμῶν καὶ θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ψιλὸν ἄνθρωπον· τὸν δὲ υἱὸν τοῦ θεοῦ, λόγον προφορικόν. παρῆσαν δὲ ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ πολλοί τε ἄλλοι καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θαυματουργός. ἠθροίσθησαν δ' ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἧς ἐπίσκοπος ἦν ὁ Σαμοσατεύς, ὃν δὴ Παῦλον ταῖς παραινέσεσι καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν ἀποδείξεσι μὴ πείσαντες ἀποστῆναι ἀπὸ τῶν κατὰ τοῦ κυρίου βλασφημιῶν, κοινῇ ψήφῳ καθεῖλον καὶ ἀνεθεμάτισαν. ὁ δὲ τοῦ θρόνου τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας οὐκ ἀφίστατο. διὸ οἱ τῆς συνόδου πρὸς τὸν βασιλέα Αὐρηλιανὸν τὰ περὶ τούτου ἀνέφερον. καὶ ὃς τῷ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν ἀρχιερεῦσιν ἐκέλευσε τὰ κατὰ τοῦ Παύλου ἐπισκέψασθαι· καὶ εἰ δικαίως καθῄρηται, ἐκδιῶξαι αὐτὸν τῆς τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίας, ὃ καὶ γέγονεν, ὡς ὁ τοῦ Παμφίλου Εὐσέβιος ἱστορεῖ. ἑτέρα δὲ αὖθις συνέστη σύνοδος ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπὶ Κωνσταντίου τοῦ υἱοῦ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, μετὰ πέντε ἔτη τῆς τελευτῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. καὶ κανόνας ἐξέθετο, οἵ τινες εἰσὶν οὗτοι·

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ συνελθόντων ἁγίων πατέρων.

Κανὼν α'.

Πάντας τοὺς τολμῶντας παραλύειν τὸν ὅρον τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθείσης ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς εὐσεβείας τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου, περὶ τῆς ἁγίας ἑορτῆς τοῦ σωτηριώδους πάσχα, ἀκοινωνήτους καὶ ἀποβλήτους εἶναι τῆς ἐκκλησίας, εἰ ἐπιμένοιεν φιλονεικότερον ἐνιστάμενοι πρὸς τὰ καλῶς δεδογμένα. καὶ ταῦτα εἰρήσθω περὶ τῶν λαϊκῶν. Εἰ δέ τις τῶν προεστώτων τῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον τολμήσειεν ἐπὶ διαστροφῇ τῶν λαῶν καὶ ταραχῇ τῶν ἐκκλησιῶν ἰδιάζειν, καὶ μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἐπιτελεῖν τὸ πάσχα, τοῦτον ἡ ἁγία σύνοδος ἐντεῦθεν ἤδη ἀλλότριον ἔκρινεν τῆς ἐκκλησίας, ὡς οὐ μόνον ἑαυτῷ ἁμαρτίας

ἀλλὰ πολλοῖς διαφθορᾶς καὶ διαστροφῆς γενόμενον αἴτιον· καὶ οὐ μόνον τοὺς τοιούτους καθαιρεῖ τῆς λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τολμῶντας τούτοις κοινωνεῖν μετὰ τὴν καθαίρεσιν. τοὺς δὲ καθαιρεθέντας ἀποστερεῖσθαι καὶ τῆς ἔξωθεν τιμῆς, ἧς ὁ ἅγιος κανὼν καὶ τὸ τοῦ θεοῦ ἱερατεῖον μετείληφεν.

ſed & multis exitij & ſubuerſionis cauſa fuerit: & nō ſolùm eos à miniſterio deponit, ſed & eos qui audent iis communicare poſt depoſitionē. Depoſitos autem etiam externo honore priuari, cuius ſanctus canon, & Dei ſacerdotium fuit particeps.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου πάσχα, πότε ὀφείλει γίνεσθαι, ἱκανῶς διελήφθη ἐν τῷ ζ΄. ἀποστολικῷ κανόνι, καὶ ἀνάγνωθι τοῦτόν τε καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γραφέντα. οἱ δὲ τῆς παρούσης συνόδου ἅγιοι πατέρες, λέγουσι τὰ περὶ τῆς τοιαύτης ἑορτῆς ὁρισθῆναι παρὰ τῆς πρώτης συνόδου. ἐν γοῦν τοῖς κανόσι τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων τοῦτο οὐχ εὕρηται. εἰς τὰ πρακτικὰ δὲ τῆς πρώτης συνόδου εὑρίσκεται. τοὺς τοίνυν τολμῶντας τὰ οὕτω διορισθέντα περὶ τοῦ πάσχα καταλύειν, καὶ μετὰ Ἰουδαίων ἑορτάζειν, λαϊκοὺς μὲν ὄντας καὶ μὴ ἑτοίμους εὐσυνθετοῦντας πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, ἀλλὰ φιλονεικοῦντας, διορίζονται ἀκοινωνησίας παντελοῦς ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλεσθαι· ἱερωμένους δὲ καθαιρεῖσθαι. καὶ οὐ μόνους τούτους ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτοῖς μετὰ τὴν καθαίρεσιν. καὶ τούτους δὲ κἀκείνους σὺν τῇ ἀλειτουργησίᾳ, καὶ τῆς ἔξωθεν τοῦ βήματος ἀνηκούσης αὐτοῖς κανονικῆς τιμῆς, ὡς ἱερωμένους ἀπαλλοτριοῦσιν. οὔτε γὰρ καθέδρας, οὔτε κλήσεως ἀξιωθήσονται, οὔτε μὴν ἑτέρου προνομίου ἱερατικοῦ. ὥστε σημείωσαι ἀπὸ τούτου, ὅτι εἰ μὴ ἔστι τοιοῦτον μέγα τὸ ἔγκλημα δι' ὅ τις καθῃρέθη, ἀλλὰ ἐλαφρόν, (τυχὸν γὰρ ἐγάμησε μετὰ τὴν χειροτονίαν) ἐνεργήσει τὰ ἔξω τοῦ βήματος· ἕξει δὲ καὶ τὴν ἔξω τιμήν. ἀνάγνωθι καὶ κανόνα θ΄. τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου. καὶ τῆς ϛ΄. συνόδου κανόνας κα΄. καὶ κϛ΄.

SCHOL. BALS. De feſto Paſchæ quando debet fieri, ſatis tractatum eſt in ſeptimo canone Apoſtolico, & lege eum, & quæ in ipſum ſcripta ſunt. Præſentis autem ſynodi ſancti patres dicunt, de hoc feſto à prima ſynodo fuiſſe definitum. Atque hoc in canonibus patrum Nicenæ ſynodi non inuentum eſt, ſed in actis primæ ſynodi inuenitur. Eos ergo qui audent quæ de Paſcha ſic definita ſunt, ſoluere, & cum Iudæis feſtum agere, ſi ſint quidem laici, & ad eccleſiaſticam traditionem non facilè redigantur, ſed contentioſè reſiſtāt, decernunt abſolutè excommunicationis pœnis ſubiici, eos verò qui ſūt ſacrati, deponi: & non ſolùm ipſos, ſed & eos qui illis poſt depoſitionem communicant. Quin etiam iis ipſis vnà cum ſacrorum celebrandorum priuatione, honorem quoque canonicum, qui ad illos, vtpote ſacratos, extra ſacrum tribunal pertinet, adimunt. Neque enim cathedræ, neque vocationis honore digni habebūtur: ſed nec alio ſacerdotali priuilegio. Nota ergo ex hoc, quòd ſi nō eſt magnum crimen, propter quod quiſpiā eſt depoſitus, ſed leue (fortè enim duxit vxorem poſt depoſitionē) habebit etiam externum honorem. Lege & ix. canonē Neocæſarieſis ſynodi, & vj. ſynodi can. xxj. & xxvj.

Κανὼν β΄.

Πάντας τοὺς εἰσιόντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ τῶν ἱερῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ κοινωνοῦντας δὲ εὐχῆς ἅμα τῷ λαῷ, ἢ ἀποστρεφομένους τὴν ἁγίαν μετάληψιν τῆς εὐχαριστίας κατά τινα ἀταξίαν, τούτους ἀποβλήτους γίνεσθαι τῆς ἐκκλησίας, ἕως ἂν ἐξομολογησάμενοι καὶ δείξαντες καρποὺς μετανοίας, καὶ παρακαλέσαντες, τυχεῖν δυνηθῶσι συγγνώμης. μὴ ἐξεῖναι δὲ κοινωνεῖν τοῖς ἀκοινωνήτοις, μηδὲ κατ' οἴκους συνελθόντας συνεύχεσθαι τοῖς μὴ τῇ ἐκκλησίᾳ συνευχομένοις, μηδὲ ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ ὑποδέχεσθαι τοὺς ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ μὴ συναγομένους.

CANON II.

Omnes qui in eccleſiam ingrediuntur, & ſacras ſcripturas audiunt, orationi autem cum populo non communicant, vel ſanctam Euchariſtiæ participationem, propter aliquā inſolentiam auerſantur, eos ab eccleſia expelli, donec poſtquam confeſſi fuerint, fructúſque pœnitentiæ oſtenderint, & implorauerint, veniam aſſequi poſſint: non licere autem cōmunicare cum excōmunicatis, neq; in domibus cōuenientes orare pro iis qui in eccleſia non cōmunicant, neque in alia eccleſia recipi, qui in alia eccleſia nō cōueniunt.

Si quem autem ex epiſcopis, vel presbyteris, vel diaconis, vel quẽ ex canone, excommunicatis communicare apparuerit, eum quoque eſſe excommunicatum, vt qui canonem eccleſiæ confundat.

SCHOL. BALS. In viij. & ix. canone Apoſtolico, expoſitum eſt, quinam ſunt qui orationem non expectant, & participationem: & quomodo puniuntur. Similiter & in decimo canone de iis qui excommunicatis communicant. Conſequenter ergo, præſens quoque canon decernit vt ij ſegregentur, qui in eccleſiam ingrediũtur, & orationem non expectant, vel ſe ad ſanctam participationem non conuertunt, propter inſolẽtiam: & ſint eiecti, donec dignam confeſſione pœnitentiam oſtenderint. Quia autem veriſimile erat, iis qui ſic ſunt ſegregati, communicare quoſdam, ſeu vnà cum eis orare, non in eccleſia, ex qua eiecti ſunt, ſed in priuato domus oratorio, vel in alia eccleſia, & dicere in ſe pœnã non cadere, eo quòd ſegregatus ſit ab vna eccleſia eiectus, in qua ius habetis qui eum ſegregauit, dicit canon vnam eſſe eccleſiam, ædes & templa, quæ ſunt vbicũque, nec debẽt vlli clerici, cum eo qui eſt ſegregatus, orare, etiamſi ſint ex alia regione: ij autem qui præter hæc faciunt, eidem excõmunicationis pœnæ ſubiiciũtur. Et hæc quidem dicit canon. Tu autem lege quæ in dictis Apoſtolicis canonibus ſcripta ſunt, & ſecundùm illa præſentẽ quoque canonẽ intellige, & dic quòd ij non exiſtimabuntur ſacram participationem auerſari, qui eam odio habẽt & abominãtur: vel qui, vt nõnulli dicebãt, propter pietatẽ & humilitatem eam fugiũt. (Illi enim nõ ſolùm ſegregabuntur: ſed etiã vt hæretici exterminabuntur: hi verò propter pietatem venia digni habebuntur, & propter condignã ſacramentorũ reuerẽtiã:) ſed illi qui præ contẽptu & arrogantia, ex eccleſia, ante ſanctã participationẽ inordinatè exeunt, nec intueri ſuſtinent. Cùm autem audis canonem dicentem, eſſe excommunicatos epiſcopos, & reliquos ſacris initiatos, qui vnà cum excõmunicatis precantur, ne dixeris, argumento à contraria diſtinctione ſumpto,

A Εἰ δὲ φανείη τις τῶν ἐπισκόπων, ἢ πρεσβυτέρων διακόνων, ἢ τις τοῦ κανόνος τοῖς ἀκοινωνήτοις κοινωνῶν, καὶ τοῦτον ἀκοινώνητον εἶναι, ὡς ἂν συγχέοντα τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησίας.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ η΄. καὶ θ΄. ἀποστολικῷ κανόνι, ἡρμηνεύθη τίνες εἰσὶν οἱ μὴ παραμένοντες τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, καὶ πῶς κολάζονται, ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ ι΄. κανόνι περὶ τῶν κοινωνούντων τοῖς ἀκοινωνήτοις. ἀκολούθως οὖν καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται ἀφορίζεσθαι τοὺς
B εἰσερχομένους εἰς ἐκκλησίαν, καὶ μὴ ἐπιμένοντας τῇ εὐχῇ, μηδὲ ἐπιστρεφομένους τῆς ἁγίας μεταλήψεως κατά τινα ἀταξίαν, καὶ εἶναι τούτους ἀποβλήτους μέχρις ἂν ἀξίαν μετάνοιαν μετὰ ἐξομολογήσεως ἐπιδείξωνται. ἐπεὶ δὲ εἰκὸς ἦν τοῖς οὕτως ἀφορισθεῖσι συγκοινωνεῖν τινάς, ἤγουν συνεύχεσθαι οὐχὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐξ ἧς ἐξεβλήθησαν, ἀλλ' ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ, ἢ ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ, καὶ λέγειν ἀνεπιτίμητον εἶναι τοῦτο, ὡς τοῦ ἀφορισθέντος ἀπὸ μιᾶς ἐκκλησίας ἤδη διωχθέντος, τῆς ὑπὸ τὰ δίκαια οὔσης τοῦ ἀφορίσαντος, φησὶν ὁ κανὼν μίαν ἐκκλησίαν εἶναι
C τοὺς ὁπουδήποτε ὄντας εὐκτηρίους οἴκους καὶ ναούς, καὶ οὐκ ὀφείλουσί τινες κληρικοὶ μετὰ τοῦ ἀφορισθέντος συνεύχεσθαι κἂν ἀπὸ ἑτέρας ὦσιν ἐνορίας· τοὺς δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντας, τῷ αὐτῷ ἐπιτιμίῳ τῆς ἀκοινωνησίας καθυποβάλλεσθαι. καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος, ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τοῖς ῥηθεῖσιν ἀποστολικοῖς κανόσι γραφέντα, καὶ κατ' ἐκεῖνα νόει καὶ τὸν παρόντα κανόνα. καὶ εἰπὲ ὅτι οὐ λογισθήσονται ἀποστρεφόμενοι τὴν ἁγίαν μετάληψιν, οἱ μυσαττόμενοι αὐτήν, ἤ, ὥς τινες εἶπον, οἱ δι' εὐλάβειαν καὶ ταπεινοφροσύνην ἀπο-
D φεύγοντες ταύτην. (οἱ μὲν γὰρ οὐ μόνον ἀφορισθήσονται, ἀλλὰ καὶ ἀποκηρυχθήσονται ὡς αἱρετικοί· οἱ δὲ συγγνώμης ἀξιωθήσονται διὰ τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν ἐς τὰ ἅγια ἀξίαν φόβου.) ἀλλ' ἐκεῖνοι οἵτινες ἀπὸ καταφρονήσεως καὶ ἀλαζονείας τῆς ἐκκλησίας ἐξέρχονται πρὸ τῆς ἁγίας μεταλήψεως ἀσυντάκτως, καὶ οὐ καρτεροῦσιν ἰδεῖν τὴν τῶν ἁγίων μυστηρίων θείαν μετάληψιν. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος ἀκοινωνήτους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους καὶ λοιποὺς ἱερωμένους, τοὺς συνευχομένους τοῖς ἀκοινωνήτοις, μὴ εἴπῃς ἐξ ἀντιδιαστολῆς ἀνευθύνους εἶναι τοὺς

λαϊκοὺς παρὰ τὸν κανόνα ποιοῦντας. καὶ οὗτοι γὰρ ἀφορισθήσονται κατὰ τὸν ι΄. ἀποστολικὸν κανόνα, τὸν μὴ διαστέλλοντα κληρικοὺς καὶ λαϊκούς. ζήτει καὶ τὸν θ΄. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. Διὰ τὴν ἀπειλὴν τῶν ἀποστολικῶν κανόνων τοῦ η΄. καὶ τοῦ θ΄. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ παρόντος, ἐπενοήθη, ὡς ἔοικεν, ἡ τοῦ ἀντιδώρου διάδοσις. ὥστε πᾶσαν ἀνάγκην ἔχειν καὶ αὐτοὺς τοὺς μὴ δυναμένους μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων, προσκαρτερεῖν μέχρι τέλους τῆς θείας ἱερατελεστίας, καὶ ἐκ χειρὸς ἱερατικῆς λαμβάνειν αὐτὸ εἰς ἁγιασμόν.

Κανὼν γ΄.

Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τῶν τοῦ ἱερατείου τις, καταλιπὼν τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, εἰς ἑτέραν ἀπέλθοι, ἔπειτα παντελῶς μεταστὰς, διατρίβειν ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ πειρᾶται ἐπὶ πολλῷ χρόνῳ, μηκέτι λειτουργεῖν, εἰ μάλιστα καλοῦντι τῷ ἐπισκόπῳ τῷ ἰδίῳ καὶ ἐπανελθεῖν εἰς τὴν παροικίαν τὴν ἑαυτοῦ παραινοῦντι μὴ ὑπακούοι. Εἰ δὲ καὶ ἐπιμένοι τῇ ἀταξίᾳ, παντελῶς αὐτὸν καθαιρεῖσθαι τῆς λειτουργίας, ὡς μηκέτι χώραν ἔχειν ἀποκαταστάσεως. Εἰ δὲ καθαιρεθέντα διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν δέχοιτο ἕτερος ἐπίσκοπος, κἀκεῖνον ἐπιτιμίας τυγχάνειν ὑπὸ κοινῆς συνόδου, ὡς παραλύοντα τοὺς θεσμοὺς τοὺς ἐκκλησιαστικούς.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν καταλιμπανόντων τὰς οἰκείας παροικίας καὶ εἰς ἑτέρας ἀπερχομένων, ζήτει τὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ιε΄. τῆς α΄. συνόδου κανόνα ιϛ΄. καὶ τῆς δ΄. κανόνα ε΄. καὶ μάθῃς ἐκ τῶν ἐν τούτοις γραφέντων, καὶ τὰ τῷ παρόντι κανόνι διωρισμένα.

Κανὼν δ΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου καθαιρεθεὶς, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τολμήσειέ τι πρᾶξαι τῆς λειτουργίας, εἴτε ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὴν προάγουσαν συνήθειαν, εἴτε ὁ πρεσβύτερος, εἴτε ὁ διάκονος, μηκέτι ἐξὸν ἔσται αὐτῷ, μηδ' ἐν ἑτέρᾳ συνόδῳ ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως, μήτε ἀπολογίας χώραν ἔχειν. ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτῷ πάντας ἀποβάλλεσθαι τῆς ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα, εἰ μαθόντες τὴν ἀπόφασιν τὴν κατὰ τῶν προειρημένων ἐξενεχθεῖσαν τολμήσαιεν αὐτοῖς κοινωνεῖν.

Ἑρμηνεία.

A laicos nulli eſſe pœnæ affines qui præter canonem faciunt. Nam & ij ſegregabuntur ſecundùm decimum can. Apoſtolicum, qui nõ diſtinguit clericos & laicos. Quære & ix. can. Carth. ſyn. Nota autem quæ in præſenti canone & ix. ſanctorũ Apoſtolorum ſcripta ſunt. Puto autẽ ex hoc canone eſſe inuentam & excogitatã antidori diſtributionem, vt neceſſe haberent ij etiam qui non poſſunt ſanctorum & viuificorum myſteriorum eſſe participes, ad finem vſque B diuini miniſterij perſeuerare, & ipſum è manu ſacerdotis ad ſanctificationem accipere.

CANON III.

Si quis presbyter, vel diaconus, vel quis omnino ex ſacerdotali ordine, relicta ſua parochia, in aliam abierit: deinde omnino commigrans, in alia parochia longo tempore verſari conatur: ne ampliùs celebret, maximè ſi proprio vocanti epiſcopo vt in ſuam parochiam redeat, exhortantíque non pareat. Si autem in inſolentia omnino perſeuerat, is omnino à ſacro miniſterio deponatur. Si autem eum qui propter hãc cauſam C *depoſitus eſt, alius epiſcopus receperit, ille quoque à communi ſynodo puniatur, vt qui ritus eccleſiaſticos diſſoluat.*

SCHOL. BALS. De iis qui ſuas parochias relinquunt, & in alias recedunt, quære canonem ſanctorum Apoſtolorum xv. primæ ſynodi. can. xvj. & iiij. can. v. & diſces ex iis quæ illic ſcripta ſunt, etiam ea quæ hoc canone conſtituta fuere. D

CANON IIII.

Si quis epiſcopus à ſynodo depoſitus, vel presbyter, vel diaconus à proprio epiſcopo, ſacrum celebrare auſus fuerit, ſiue epiſcopus, ſecundùm præcedentem conſuetudinem, ſiue presbyter, ſiue diaconus, nullam ampliùs ſpem reſtitutionis in alia ſynodo, neque defenſionis locum ei habere liceat. Sed & omnes qui ei cõmunicant, ex eccleſia eijciantur, & maximè ſi cùm ſententiam aduerſus prædictos prolatam didicerint, eis communicare auſi fuerint.

SCHOL. BALS. Viceſimus octauus canõ Apoſtolicus abdicat eos qui iuſtè depoſiti fuerint, & rurſus prius

Ὁ μὲν κη΄. ἀποστολικὸς κανὼν ἀποκηρύττει τοὺς καθαιρεθέντας δικαίως, καὶ αὖθις τῆς προτέρας

miniſterium attingunt. Præſens autem canon dicit eos non habere ſpem reſtitutionis per iudicium alterius ſynodi. & eos qui illis ſcientes communicant, ex eccleſia eiici. Videntur ergo canones non exæquari: puto autem eos in omnibus conuenire. Definiunt enim vt duobus modis puniantur ij qui poſt perfectam condemnationem aliquid ſacerdotale exercẽt. Apoſtolicus itaque canon dicit eos qui iuſtè depoſiti fuerint, ſcilicet qui non habent appellationis auxilium, & aliquid ſacerdotale exercent, abdicari. Præſens autem canon illi conſimiliter, primũ quidem decernit ab alia ſynodo nõ admitti eos qui à perfecta ſynodo, Conſtantinopolitana, verbi gratia, depoſiti fuerint, aduerſus quam non eſt appellatio, nec eos etiam qui bis appellauerunt, & bis victi ſunt, & poſtquam appellationis auxilium eis denegatum fuerit, aliquid ſacerdotale exercẽt. Deinde per id quod dicit, eos ex eccleſia eiici qui ipſis communicant, debere ipſos etiam abdicatos fieri, ſic interpretare canones: nec dixeris eum qui eſt à ſynodo depoſitus, & habet auxilium appellationis, ſi poſt depoſitionem aliquid ſacerdotale exerceat, eſſe abdicatũ, & appellationis auxilium perdere, vt nonnulli dixerunt. Dices enim repugnantia & canonibus, & diuerſis legibus, quæ ſtatuunt, eos qui ſunt condemnati, integrum & intactum ſtatum habere, donec de appellatione cognitum fuerit: præcipuè autem quarto canoni Sardic. ſyn. quem etiam lege, & xv. can. præſentis ſyno. & Sardic. ſyn. can. iiij. qui hoc tollit, & in libro iij. Imper. tit. j. cap. j. cuius principium eſt, Si autem aliqui ſanctiſſimi epiſcopi: & ſcies, quomodo, & à quibus de cauſis criminalibus iudicantur epiſcopi & clerici: & quando, & à quibus appellant condemnati.

A ἐνεργείας ἀπολομένους. ὁ δὲ παρὼν κανὼν φησὶ μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως διὰ ἐπικρίσεως ἑτέρας συνόδου. καὶ τοὺς κοινωνοῦντας τούτοις ἐν εἰδήσει, ἀποβλήτους εἶναι τῆς ἐκκλησίας. δοκοῦσιν οὖν οἱ κανόνες μὴ ἐξισοῦσθαι. οἶμαι δὲ συμφωνεῖν ἐν πᾶσιν αὐτούς. διορίζονται γὰρ κατὰ δύο τρόπους κολάζεσθαι τοὺς μετὰ ἐντελῆ καταδίκην ἱερατικόν τι ἐνεργοῦντας. ὁ μὲν οὖν ἀποστολικὸς κανὼν φησὶ τοὺς δικαίως καθαιρεθέντας, ἤγουν μὴ ἔχοντας βοήθειαν ἐκκλήτου, καὶ ἐνεργήσαντας ἱερατικόν τι, ἀποκηρύττεσθαι· ὁ δὲ παρὼν κανὼν παρο- B μοίως ἐκείνῳ πρῶτον μὲν διορίζεται μὴ προσδέχεσθαι παρὰ ἑτέρας συνόδου τοὺς ὑπὸ συνόδου τελείας καθαιρεθέντας, καὶ μετὰ τὸ ἀπαγορευθῆναι αὐτοῖς τὴν βοήθειαν τῆς ἐκκλήτου ἐνεργήσαντας ἱερατικόν τι. εἶτα διὰ τοῦ φησὶν ἐκβάλλεσθαι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτοῖς, δοκεῖ λέγειν καὶ ἀποκηρύκτους ὀφείλειν γενέσθαι αὐτούς. οὕτως ἑρμήνευσον τοὺς κανόνας, καὶ μὴ εἴπῃς τὸν καθαιρεθέντα ὑπὸ συνόδου καὶ ἔχοντα βοήθειαν ἐκκλήτου, ἐνεργοῦντα ἱερατικόν τι μετὰ τὴν καθαίρεσιν, ἀποκήρυκτόν τε εἶναι καὶ τὴν βοήθειαν τῆς ἐκκλήτου ἀπολλύειν C καθὼς τινες εἶπον. ἐναντιωθήσῃ γὰρ κανόσι καὶ νόμοις διαφόροις, διοριζομένοις ἀκεραίαν ἔχειν τὸν κατακριθέντα τὴν οἰκείαν κατάστασιν μέχρις ἂν καὶ τὰ τῆς ἐκκλήτου γυμνασθῶσιν· ἐξαιρέτως δὲ τῷ δ΄. κανόνι τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ὃν καὶ ἀνάγνωθι. ζήτει τὸν ιγ΄. καὶ ιε΄. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου. καὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ κανόνα δ΄. ἀναιροῦντα τοῦτο· καὶ βιβλίου τῶν βασιλικῶν γ΄. τίτλου α΄. κεφάλαιον οὗ ἡ ἀρχή, εἴ τινες δὲ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι. καὶ μάθῃς πῶς καὶ παρὰ τίσι δικάζονται περὶ ἐγ- D κληματικῶν ὑποθέσεων ἐπίσκοποι καὶ κληρικοί, καὶ πότε, καὶ παρὰ τίσιν ἐκκαλοῦνται καταδικαζόμενοι.

CANON V.

Si quis presbyter, vel diaconus, proprio contempto epiſcopo, ab eccleſia ſeipſum ſegregauerit, & priuatim congregationem effecerit, & altare erexerit, & epiſcopo accerſente non obedierit, nec velit ei parere, nec morem gerere primò & ſecundo vocãti,

Κανὼν ε΄.

Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, καταφρονήσας τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἰδίου, ἀφώρισεν ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἰδίᾳ συνήγαγε, καὶ θυσιαστήριον ἔστησε, καὶ τοῦ ἐπισκόπου προσκαλεσαμένου ἀπειθοίη, καὶ μὴ βούλοιτο αὐτῷ πείθεσθαι, μηδὲ ὑπακούοι καὶ πρῶτον καὶ δεύτερον καλοῦντι,

τοῦτον καθαιρεῖσθαι παντελῶς, καὶ μηκέτι θεραπείας τυγχάνειν, μήτε δύνασθαι λαμβάνειν τὴν ἑαυτοῦ τιμήν. Εἰ δὲ παραμένοι θορυβῶν καὶ ἀναστατῶν τὴν ἐκκλησίαν διὰ τῆς ἔξωθεν ἐξουσίας, ὡς στασιώδη αὐτὸν ἐπιστρέφεσθαι.

Ερμηνεία.

Τὰ αὐτὰ τῷ ἀποστολικῷ λα΄. κανόνι καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται· καὶ ἀρκοῦσι τὰ ἐκεῖσε γραφέντα. προστίθησι δὲ τοὺς θορυβοῦντας καὶ μὴ ἐμμένοντας τῇ κατ' αὐτῶν ἀποφάσει, ἐντελεῖ πάντως οὔσῃ, διὰ τῆς ἀρχοντικῆς ἐξουσίας παιδεύεσθαι. ὥστε σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὥσπερ καὶ ἀπὸ τοῦ θ΄. κανόνος τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης συνόδου, ὅτι ἐπιτιμᾶν, οὐ μὴν βασανίζειν οἱ ἐπίσκοποι τοὺς πταίοντας ὀφείλουσι. μὴ πειθομένους γὰρ παραδώσουσι τοῖς ἄρχουσι. ζήτει τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ι΄. συνόδου ϛ΄. κανόνα λα΄. καὶ συνόδου α΄. καὶ β΄. κανόνα ιβ΄. ιγ΄. ιδ΄. καὶ ιε΄. σκόπησον οὖν μήπως ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ οἱ διὰ πλαστογραφίαν ἢ καθοσίωσιν ἢ ἱεροσυλίαν ἢ δογματικὴν ὑπόθεσιν ἢ ἄλλην τοιαύτην αἰτίαν τινὰ καθαιρούμενοι, καὶ μὴ πειθόμενοι ἐξαγόρευσιν καθαρὰν ποιῆσαι, καὶ περὶ τῶν συνιστόρων ὁμολογῆσαι, βασανίζονται ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων. οἴδαμεν γὰρ διαφόρως τοῦτο γινόμενον.

Κανὼν ϛ΄.

Εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀκοινώνητος γέγονε, μὴ πρότερον αὐτὸν παρ' ἑτέρων δεχθῆναι (εἰ μὴ ὑπ' αὐτοῦ παραδεχθείη τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου) ἢ συνόδου γινομένης ἀπαντήσας ἀπολογήσεται· πείσας τε τὴν σύνοδον, καταδέξοιτο ἑτέραν ἀπόφασιν. ὁ αὐτὸς δὲ ὅρος ἐπὶ λαϊκῶν καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κανόνι.

Ερμηνεία.

Περὶ τῶν ἐν τῷ κανόνι τούτῳ περιεχομένων, ἱκανῶς ἐγράψαμεν ἔν τε ἄλλοις κανόσι διαφόροις, καὶ ἐν τῷ ιβ΄. καὶ ιγ΄. ἀποστολικῷ κανόνι.

Κανὼν ζ΄.

Μηδένα ἄνευ εἰρηνικῶν δέχεσθαι τῶν ξένων.

Ερμηνεία.

Εν τῷ λϛ΄. ἀποστολικῷ κανόνι καὶ τῷ ιϛ΄. τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διελήφθησαν τὰ περὶ τῶν Ελληνικῶν καὶ τῶν συστατικῶν ἐπιστολῶν, καὶ ὅτι ξένοι εἰσίν, οἱ ἀπὸ ἑτέρων ἐνοριῶν ὁρμώμενοι. ἀνάγνωθι οὖν τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα.

is omnino deponatur, & non amplius curationem aſſequi, nec ſuum poſſit honorem capere. Sin autem perſeuerat perturbare, & eccleſiam euertere, is per externam poteſtatem, vt ſeditioſus caſtigetur.

Schol. Bals. Eadem cum xxxj. canone Apoſtolico hic præſens canon decernit, & ſufficiunt quæ illic ſcripta ſunt. Adiicit autem vt & qui turbas excitant, & ſententiæ aduerſus eos latæ, quæ quidem perfecta eſt, non ſtant, per ciuilium magiſtratuum poteſtatem corrigantur. Quare nota ex præſenti canone, ſicvt etiam ex ix. can. ſynodi quæ habita eſt in æde Apoſtolorum, quòd multare, ſeu, vt vocāt, pœnitentiam dare debent epiſcopi delinquētibus, non autem eos torquere. Si enim non pareant, tradent ciuilibus magiſtratibus. Lege & Carthaginenſis ſynodi can. x. ſynod. vj. can. xxxj. & ſancti Euſebij & Baſilij can. xij. xiij. xiiij. & xv. Conſidera ergo nunquid etiam ex præſenti canone, ij qui propter falſi, vel læſæ maieſtatis, vel ſacrilegij crimen, vel cauſam ad religionis decreta pertinentem, vel aliquam aliam cauſam deponuntur, nec purè eloqui ac proferre, & de conſciis fateri perſuadentur, examinantur à localibus magiſtratibus: ſcimus enim hoc aliter fieri.

Canon VI.

Si quis à proprio epiſcopo fuit excommunicatus, ne prius ab aliis ſuſcipiatur, quàm fuerit à proprio epiſcopo ſuſceptus, vel facta ſynodo accedens ſe defenderit, & perſuaſa ſynodo, aliam ſententiam retulerit. Idem autem decretum, aduerſus laicos, & presbyteros, & diaconos, & eos qui ſunt in clerꝭ catalogo, obſeruetur.

Schol. Bals. De iis quæ hoc canone comprehenduntur, ſatis ſcripſimus in aliis diuerſis canonibus, & in xij. & xiij. can. Apoſtolico.

Canon VII.

Nullus externus, ſine pacificis ſuſcipiatur. Diſtin. 91.

Schol. Bals. In xxxiij. canone Apoſtolico, & xiij. Chalced. ſyn. de pacificis tractatum eſt, & commēdatoriis epiſtolis, & quòd ij ſunt externi qui ab aliis diœceſibus veniunt. Lege ergo quæ in illis ſcripta ſunt.

Nullum abſque formata.

CANON VIII.

Nec presbyteri qui ſunt in pagis, dent canonicas epiſtolas, vel ad ſolos vicinos epiſcopos epiſtolas emittant. Chorepiſcopi autē nulli reprehenſioni affines, dent pacificas.

SCHOL. BALS. Didiciſti quænam ſunt pacificæ vel dimiſſoriæ epiſtolæ, & quænam ſunt quæ dicuntur commendatitiæ & canonicę. Quia autem nonnulli aſſerebant, presbyteros, qui ſunt in pagis, ſeu protopapas, dare epiſtolas pacificas: eo quòd ipſæ non haberent ius aliquod ordinationis: ſed pietatis & Chriſtianæ communionis: ſtatuerunt patres eas quoque dare in ſolius epiſcopi poteſtate eſſe ſitum. Chorepiſcopis autem ab omni reprehēſione alienis, quorum ſcilicet exiſtimatio nulla accuſatione quæ labem afferat, tentata eſt, conceſſum eſt dare literas pacificas: quia eis alia quoque priuilegia data ſunt.

CANON IX.

Epiſcopos, qui ſunt in vnaquaq; prouincia, ſcire oportet, epiſcopum qui præeſt metropoli, etiā curā ſuſcipere totius prouinciæ: & quòd in metropolim vndequaq; concurrūt omnes qui habent negotia. Vnde viſum eſt, eum quoque honore præcedere: reliquos autem epiſcopos nihil magni momenti aggredi ſine ipſo, vt vult qui ab initio obtinuit patrum canon: vel ſola, quæ ad vniuſcuiuſque parochiam conferunt, & regiones quæ ei ſubſunt: vnumquemque enim epiſcopum habere ſuæ parochiæ poteſtatem, & adminiſtrare pro vnicuique conueniente religione, & totius regionis curam gerere, quæ ſuæ vrbi ſubeſt. Vt etiam ordinent presbyteros & diaconos: & vnaquæque cum iudicio tractent, & nihil vltra facere aggrediantur, ſine metropolis epiſcopo: neque ipſe ſine reliquorum ſententia.

SCHOL. BALS. Quæ in præſenti canone continentur, expoſita ſunt in xxxiiij. canone Apoſtolico, & lege eum.

CANON X.

Ii qui ſunt in vicis vel pagis, vel qui dicūtur chorepiſcopi, etiamſi epiſcopi ordinationē

A

Κανὼν η'.

Μηδὲ πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ταῖς χώραις κανονικὰς ἐπιστολὰς διδόναι, ἢ πρὸς μόνους τοὺς γείτονας ἐπισκόπους ἐπιστολὰς ἐκπέμπειν. τοὺς δὲ ἀνεπιλήπτους χωρεπισκόπους, διδόναι εἰρηνικάς.

Ερμηνεία.

Εμαθες τίνες εἰσὶν εἰρηνικαὶ ἤτοι ἀπολυτικαὶ ἐπιστολαὶ, καὶ τίνες συστατικαὶ, αἱ λεγόμεναι καὶ κανονικαί. ἐπεὶ δὲ τίνες διετείνοντο δύνασθαι τοὺς ἐν ταῖς χώραις πρεσβυτέρους, ἤτοι τοὺς πρωτοπαπάδας διδόναι εἰρηνικὰς ἐπιστολὰς, κἂν πρὸς τοὺς γείτονας ἐπισκόπους, διὰ τὸ μὴ μετέχειν αὐτοὺς δικαίου τινὸς χειροτονίας, ἀλλ' εὐσε-B βείας καὶ Χριστιανικῆς κοινωνίας, ὥρισαν οἱ πατέρες, καὶ ταύτας παρὰ μόνη τῇ ἐπισκοπικῇ ἐξουσίᾳ * * τοῖς δὲ ἀνεπιλήπτοις χωρεπισκόποις, ἤτοι τοῖς μὴ ἀπὸ αἰτίασιν ἀπλ * * ὑπολήψεως αὐτῶν γενομένοις, ἐνεδόθη εἰρηνικὰς διδόναι ἐπιστολὰς, ὅτι καὶ ἄλλα προνόμια τούτοις ἐφιλοτιμήθησαν.

Κανὼν θ'.

Τοὺς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς
C ἐπαρχίας· διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πάντοθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας. ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτὸν, μηδέν τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον κρατήσαντα τῶν πατέρων ἡμῶν κανόνα· ἢ ταῦτα μόνα ὅσα τῇ ἑκάστου ἐπιβάλλει παροικίᾳ, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. ἕκαστον γὰρ ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῆς ἑαυτοῦ παροικίας, διοικεῖν τε κατὰ τὴν ἑκάστῳ ἐπιβάλλουσαν εὐλάβειαν, καὶ πρόνοιαν ποιεῖσθαι πάσης
D τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ὡς καὶ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ μετὰ κρίσεως ἕκαστα διαλαμβάνειν. περαιτέρω δὲ μηδὲν πράττειν ἐπιχειρεῖν, δίχα τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου, μηδὲ αὐτὸν, ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης.

Ερμηνεία.

Τὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἡρμηνεύθησαν ἐν τῷ λδ'. ἀποστολικῷ κανόνι. καὶ ἀνάγνωθι τοῦτον.

Κανὼν ι'.

Τοὺς ἐν ταῖς κώμαις ἢ ταῖς χώραις, ἢ τοὺς καλουμένους χωρεπισκόπους, εἰ καὶ χειροθεσίαν

εἶεν

εἶεν ἐπισκόπων εἰληφότες, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ εἰδέναι τὰ ἑαυτῶν μέτρα, καὶ διοικεῖν τὰς ὑποκειμένας αὐτοῖς ἐκκλησίας, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι φροντίδι καὶ κηδεμονίᾳ, καθιστᾶν δὲ ἀναγνώστας καὶ ὑποδιακόνους καὶ ἐφορκιστὰς, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι προαγωγῇ, μήτε δὲ πρεσβύτερον μήτε διάκονον χειροτονεῖν τολμᾶν, δίχα τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου, ᾗ ὑπόκειται αὐτός τε καὶ ἡ χώρα. Εἰ δὲ τολμήσειέ τις παραβῆναι τὰ ὁρισθέντα, καθαιρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἧς μετέχει τιμῆς. χωρεπίσκοπον δὲ γίνεσθαι ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως, ᾗ ὑπόκειται, ἐπισκόπου.

Ἑρμηνεία.

Κεκωλυμένον ὑπὸ τῶν κανόνων ἐστὶν ἐπισκόπους γίνεσθαι εἰς βραχείας πόλεις καὶ κώμας. καὶ διὰ τοῦτο ἐχειροτόνουν εἰς ταύτας πρεσβυτέρους ἢ πρωτοπαπάδας καὶ χωρεπισκόπους. ἐπεὶ δέ τινες τῶν χωρεπισκόπων ἐπεχείρουν ἱερεῖς χειροτονεῖν, καὶ ἕτερα τινὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια ἐνεργεῖν· καὶ αἰτιώμενοι, ἔλεγον καλῶς τοῦτο ποιεῖν, διὰ τὸ δέξασθαι χειροτονίαν ἐπισκόπου· ὥρισαν οἱ πατέρες ἀπὸ τούτου μὴ ὠφελεῖσθαι αὐτοὺς εἰς τὸ παρεξιέναι τὰ ἀπὸ τῶν κανόνων ἐπιφιλοτιμηθέντα τούτοις προνόμια, μηδὲ χειροτονεῖν διάκονον ἢ πρεσβύτερον δίχα τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ μόνους ἀναγνώστας, ὑποδιακόνους καὶ ἐφορκιστὰς, ἤτοι κατηχητὰς, διοικεῖν τε καὶ τὰ ἀνατεθέντα τούτοις ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἢ μὴν ἐκ παραβασίας τῶν διορισθέντων ὑποκεῖσθαι καθαιρέσει καὶ ἧς μετέχουσι τιμῆς. ἐπεὶ δέ τινες * * ἀλαζονείας, χειροθεσίαν χωρεπισκόπου λαβεῖν ἀπὸ μητροπολίτου ἢ πατριάρχου τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων, ἐκωλύθη καὶ τοῦτο. καὶ ὡρίσθη τῆς πόλεως γίνεσθαι τὸν χωρεπίσκοπον, ἵνα ὑπόκειται αὐτῷ, καὶ μὴ καταφρονῇ τούτου, ὡς μὴ δεδωκότος αὐτῷ τὴν χειροθεσίαν τοῦ ἀξιώματος. καλῶς δὲ περὶ χωρεπισκόπων μόνων πεποιήκασι τὸν ἅπαντα λόγον οἱ πατέρες, οὐ μὴν καὶ πρεσβυτέρων. οὐδὲ γὰρ ἦν ἀμφιβολία περὶ αὐτῶν οἷα μηδὲ λαβόντων ὅλως πρόοδον εἰς τὸ ποιεῖν χειροτονίαν οἱανδή τινα. ἐρωτήσει δέ τις· διατί προσετέθη τῷ ῥήματι τῆς καθαιρέσεως καὶ ἡ ἔκπτωσις τῆς τιμῆς; Λύσις. τινὲς διενίσταντο ὀφείλειν μὲν καθαιρεῖσθαι τὸν παραβάντα χωρεπίσκοπον, ἔχειν δὲ χωρεπισκόπου τιμὴν, ἤγουν τὴν καθέδραν, καὶ τὰ λοιπὰ,

A *manuúmve impoſitionẽ acceperint, viſum eſt vt ſuum modum ſciant, & ſibi ſubiectas eccleſias adminiſtrent, earúmque cura & ſollicitudine gerenda contenti ſint: conſtituant autem lectores, hypodiaconos, & exorciſtas, & eorum promotionem ſufficere exiſtiment, nec presbyterum, nec diaconum ordinare audeant; abſque vrbis epiſcopo, cui ſubiicitur ipſe & regio. Si quis autem ea quæ definita ſunt, tranſgredi audeat, ipſe quoque deponatur ab eo honore quem habet: fiat autem chorepiſcopus ab epiſcopo ciuitatis cui ſubiicitur.*

SCHOL. BALS. Prohibitum
B eſt à canonibus ne fiant epiſcopi in paruis vrbibus & vicis, & propterea preſbyteros in eis ordinabant, ſeu protopapas & chorepiſcopos. Quia autem nonnulli chorepiſcopi conabantur ordinare ſacerdotes, & alia quædam iura epiſcopalia exercere: & accuſati dicebant ſe hoc rectè facere, quòd epiſcopi manuum impoſitionem accepiſſent: ſtatuerunt patres eos non ex eo adiuuari, vt priuilegia, quæ illis à canonibus conceſſa ſunt, tranſgrediantur: nec ordinẽt diaconũ, vel preſbyterũ ſine epiſcopo, ſed ſolos lectores, ſubdiaconos
C & exorciſtas, ſiue catechiſtas, & adminiſtrent res eccleſiaſticas, quæ ſũt illis attributæ. alioqui propter eorum quæ definita ſunt, tranſgreſſionem depoſitioni ſubiiciantur, & à ſuo honore excidant. Quia autem nonnulli contendebant, propter arrogantiam, à metropolitano vel etiam patriarcha, chorepiſcoporum ordinationem accipere, epiſcoporum regionis nullam curam gerentes, hoc quoque prohibitum eſt, & ordinatum vt ab vrbis epiſcopo fiat
D chorepiſcopus, vt ei ſubiiciatur, & ne eum aſpernetur: vt qui ei dignitatis ordinem non dederit. Rectè autem de ſolis chorepiſcopis verba ſemper fecerunt patres, non autem de preſbyteris. neque enim erat de iis dubium, vt qui nullum aditum accepiſſent vt vllam ordinationem facerent. Interrogauerit autem quiſpiam, cur verbo depoſitionis additum eſt, ab honore quoque deponi? Solutio. Nonnulli inſtabant chorepiſcopum quidem debere deponi: ſed tamen chorepiſcopalem honorem habere cathedram, & reliqua,

vt vult ix. canon Neocæſar. ſy. & xxi. A & xxvj. vj. ſyn. Propterea ergo dicit canon eum quoque vtrunque amittere, vt eſt in fine primi canonis præſentis ſynodi. Illud autem, ſine epiſcopo qui eſt in vrbe, non accipitur pro eo quod eſt, ſine eius mandato, ſed pro eo quod eſt, ſine illius ordinatione ſeu cõſecratione. Etſi enim fuerit chorepiſcopo mandatum, vt presbyterum ordinet, & hoc fecerit, irrita erit ordinatio, quòd non ſit ei à canonibus data presbyterum ordinandi poteſtas. lege & xiiij. canonem Neocæſar. ſyn. Et nota, quòd ordinationes quæ fiunt à metropoli B tano, in præfectos, vel in aliquos alios alijs regionibus ſubiectos, infirmantur: ſed & conſtitutiones, quæ factæ ſunt ab aliquibus, de non conſecrandis ſeu charactere donandis ipſorum monaſteriorum præfectis ab ipſo patriarcha, ſed ab alijs epiſcopis, vel à domino non ordinandis, ſunt penitus irritæ.

Canon XI.

Si quis epiſcopus, vel presbyter, vel omnino ex canone, citra ſententiam & literas epiſcoporum prouinciæ, & maximè metropolitanorum, ad Imp. proficiſci aggreſſus fue- C *rit, is abdicetur & eiiciatur, non ſolùm à communione, ſed etiam à dignitate cuius eſt particeps, vt qui religioſiſſimi Imp. noſtri auribus moleſtiam afferre audeat præter ritum eccleſiæ: ſi autem neceſſarius vſus exigat, vt ad Imp. ſe conferat, id agat cum deliberatione & ſententia metropolitani prouinciæ, & eorum qui ſunt in ea, eorúmque literis munitus iter inuadat.*

Schol. Bals. Præſens canon decernit, non ſolùm ſegregari, ſed etiam deponi epiſcopos vel clericos, qui ad Imp. proficiſcuntur, ſi- D ne literis epiſcopi regionis, & maximè metropolitani, vt qui Imp. auribus moleſtiam exhibeant, præter ea quæ ſunt ab eccleſia decreta: ſi autem neceſſaria ſit cauſa propoſita, concedit vt ad Imp. proficiſcãtur cum literis mandata permiſſione ſynodali. Lege Sardic. ſynodi canones vij. viij. xxj. & Carthaginen. can. cvj.

A κατὰ τὸν θ'. κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου. καὶ τὸν κα'. καὶ τὸν κϛ'. τῆς ϛ'. συνόδου. διὰ τοῦτο οὖν φησὶν ὁ κανὼν ἀπόλλειν τοῦτον καὶ ἀμφότερα, κατὰ τὸ τέλος τοῦ α'. κανόνος τῆς παρούσης συνόδου. τὸ δὲ δίχα τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου, οὐκ ἐκλαμβάνεται εἰς τὸ ἄνευ ἐντολῆς τούτου, ἀλλὰ εἰς τὸ δίχα τελεσιουργίας ἐκείνου. κἂν γὰρ ἐνταλθῇ χωρεπίσκοπος χειροτονῆσαι πρεσβύτερον, καὶ ποιήσῃ τοῦτο, ἄκυρος ἔσται ἡ χειροθεσία, διὰ τὸ μὴ δοθῆναι αὐτῷ ἐξουσίαν ἀπὸ τῶν κανόνων, πρεσβυτέρους χειροτονεῖν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ιδ'. κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου. καὶ σημείωσαι ὅτι B αἱ παρὰ μητροπολιτῶν γινόμεναι χειροθεσίαι εἰς ἡγουμένους ἢ εἰς ἄλλους τινὰς ὑποκειμένους ἑτέραις ἐνορίαις, ἀκυροῦνται· ἀλλὰ καὶ τὰ παρά τινων γινόμενα τυπικὰ χάριν τοῦ μὴ σφραγίζεσθαι παρὰ τοῦ πατριάρχου τοὺς καθηγουμένους τῶν μοναστηρίων αὐτῶν, ἀλλὰ παρὰ ἑτέρων ἐπισκόπων, ἢ μηδὲ ὅλως σφραγίζεσθαι, ἄκυρά εἰσι.

Κανὼν ια'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ ὅλως τοῦ κανόνος, ἄνευ γνώμης καὶ γραμμάτων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, καὶ μάλιστα τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν, ὁρμήσοιε πρὸς βασιλέα ἀπελθεῖν, τοῦτον C ἀποκηρύττεσθαι, καὶ ἀπόβλητον γίνεσθαι, οὐ μόνον τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀξίας, ἧς μετέχων τυγχάνει, ὡς παρενοχλεῖν τολμῶντα ταῖς τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἡμῶν ἀκοαῖς παρὰ τὸν θεσμὸν τῆς ἐκκλησίας. Εἰ δὲ ἀναγκαία καλοίη χρεία πρὸς βασιλέα ὁρμᾶν, τοῦτο πράττειν μετὰ σκέψεως καὶ γνώμης τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπου, ἢ τῶν ἐν αὐτῇ, τοῖς τε τούτων γράμμασιν ἐφοδιάζεσθαι.

Ερμήνεια.

Ο παρὼν κανὼν διορίζεται μὴ μόνον ἀφορίζεσθαι D ἀλλὰ καὶ καθαιρεῖσθαι τοὺς εἰς βασιλέας ἀπερχομένους ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς ἄνευ γραμμάτων τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου, καὶ μάλιστα τοῦ μητροπολίτου, ὡς παρενοχλοῦντας ταῖς βασιλικαῖς ἀκοαῖς παρὰ τὰ δεδογμένα τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀναγκαίας δὲ προκειμένης αἰτίας παραχωρεῖ πρὸς βασιλέα ὁρμᾶν μετὰ ἐγγράφου ἐκχωρήσεως συνοδικῆς. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου κανόνας ζ'. η'. θ'. κα'. καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα ρϛ'.

Κανὼν ιβ'.

Εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καθαιρεθεὶς πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ καὶ ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου, ἐνοχλῆσαι τολμήσειε τὰς βασιλέως ἀκοὰς, δέον ἐπὶ μείζονα ἐπισκόπων σύνοδον τρέπεσθαι, καὶ ἃ νομίζει δίκαια ἔχειν, προσαναφέρειν πλείοσιν ἐπισκόποις, καὶ τὴν παρ' αὐτῶν ἐξέτασίν τε καὶ ἐπίκρισιν ἐκδέχεσθαι. Εἰ δὲ τούτων ὀλιγωρήσας, ἐνοχλήσειεν τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῦτον μηδὲ μιᾶς συγγνώμης ἀξιοῦσθαι, μηδὲ χώραν ἀπολογίας ἔχειν, μηδὲ ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως προσδοκᾷν.

Ἑρμηνεία.

Παντὶ καταδικαζομένῳ καὶ ἀδικεῖσθαι οἰομένῳ, ἡ τῆς ἐκκλήτου ἐδόθη βοήθεια. Φησὶ γοῦν ὁ κανὼν, ὡς εἰ καὶ ἐνεδόθη τοῦτο τοῖς ἐπισκόποις, ὡσαύτως καὶ τοῖς κληρικοῖς, ἀλλ' οὐκ ἐξεχωρήθη καὶ τὰς βασιλικὰς ἀκοὰς ὀχλεῖν. Εἴ τις οὖν καταλιπὼν τὸ προσελθεῖν μείζονι συνόδῳ καὶ γυμνάσαι τὰς δικαίας δικαιολογίας κατὰ λόγον ἐκκλήτου, ὀχλήσει βασιλέων περὶ τούτου, οὐ μόνον οὐκ ὠφεληθήσεται, ἀλλ' ὡς μηδεμιᾶς συγγνώμης ἀξιούμενος, πᾶσαν θύραν δικαιολογίας ἑαυτῷ ἐπιζυγώσει, καὶ οὐδὲ ἐλπίδα ἕξει ἀποκαταστάσεως. Εἴποι δέ τις ὡς τοῦ κανόνος λέγοντος μὴ προσέρχεσθαι τὸν καθαιρεθέντα βασιλεῖ, ἀλλὰ μείζονι συνόδῳ, ὁ μὲν καθαιρεθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἐφέσου τυχὸν ἢ τοῦ Θεσσαλονίκης, τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ εὐλόγως προσελθεῖν ἀναγκασθήσεται· ὁ δὲ ὑπὸ πατριάρχου καταδικασθεὶς, μὴ ἔχων ὅπου προσφύγῃ, τῷ βασιλεῖ προσερχόμενος κολασθήσεται ἢ οὔ; Λύσις. τινὲς μὲν εἶπον, καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τούτων χώραν ἔχειν τὰ τοῦ κανόνος αἴνευ τοῦ οἰκουμενικοῦ, διὰ τὸ τὴν τοῦ Ἱεροσολύμων ἀπόφασιν ἀνακρίνεσθαι παρὰ τοῦ Ἀντιοχείας, καὶ τὴν τοῦ Ἀντιοχείας, παρὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας, καὶ ἐφεξῆς κατὰ τὴν μείζονα τάξιν ἑκάστου αὐτῶν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸν κανόνα ἐκφωνηθῆναι διὰ τὰς ἀποφάσεις τῶν ἄλλων ἐπισκόπων, καὶ τῶν μητροπολιτῶν, οὐ μὴν καὶ τῶν πατριαρχῶν. αἱ ψῆφοι γὰρ τούτων, ἐκκλήτῳ οὐχ ὑπόκεινται. διὸ καὶ ὁ προσελθὼν βασιλεῖ χάριν τοῦ ἀνακριθῆναι κατ' ἔκκλητον ἀπόφασιν τούτων τιμωρηθήσεται κατὰ τὸν προρρηθέντα κανόνα. φησὶ γὰρ ἡ ρλζ'. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ, ἡ κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ'. κεφ. με'. τίτλου α'. οὕτω ῥητῶς·

A

CANON XII.

Si quis à proprio epiſcopo depoſitus, presbyter, vel diaconus, vel epiſcopus à ſynodo, auſus fuit Imp. auribus moleſtiam exhibere, cùm oporteat ad maiorẽ ſynodũ conuerti, & ius quod ſe habere putat, ad plures epiſcopos referre, eorúmque examinationẽ & iudicium ſuſcipere: qui itaque his contemptis Imper. moleſtus fuerit, is nulla venia dignus, neque ſui defendendi locum habeat, nec reſtitutionis futuræ ſpem expectet.

SCHOL. BALS. Cuiuis condemnato, qui ſe iniuria affectum putet, appellationis auxilium datum eſt. Dicit ergo canon, quòd etſi hoc epiſcopis datum eſt, ſimiliter & clericis, non tamen eis permiſſum eſt, aures regias de ea re obtundere. Si quis ergo, relicto ad maiorem ſynodum aditu, prætermiſſiſque iuris ſui coram ea allegationibus per appellationem, de ea re Imperatori moleſtus fuerit, non ſolùm non iuuabitur, ſed perinde ac nulla venia dignus, omnem ſui iuris proponendi ianuam ſibi occludet, & nec ſpem quidem reſtitutionis habebit. Dixerit autem quiſpiam: cùm canon dicat depoſitos non debere ad Imp. accedere, ſed ad maiorem ſynodum, vt is qui fortè ab Epheſino vel Theſſalonicenſi depoſitus eſt, ad patriarcham vniuerſalem rectè accedere cogetur: qui à patriarcha condemnatus eſt, cùm non habeat quò confugiat, ad Imp. accedens punietur, an non? Solutio. Nonnulli dicebant in eorum quoque ſententias locum habere ea quæ à canone dicuntur, præterquam in vniuerſali, quoniam Hieroſolymitani ſententia ab Antiocheno diiudicetur, & Antiocheni ab Alexandrino, & ſic deinceps ſecundùm maiorem vniuſcuiuſque ordinem. Mihi autem videtur canon eſſe editus propter ſententias aliorum epiſcoporũ & metropolitanorum, non etiam patriarcharum. Eorum enim ſententiæ appellationi non ſubiiciuntur. Et ideo, qui Imp. adierit, vt de eorum ſententia per appellationem quæratur, vt vult hic præſens canon, punietur. Dicit enim cxxxvij. Iuſtiniani nouella, quæ in iij. lib. Imp. ſita eſt tit. primo. cap. xiv. ſic expreſſe,

Si qui autem ſanctiſſimi huius ſynodi epiſcopi, aliquam inter ſeſe controuerſiam habeant, ſiue de iure eccleſiaſtico, ſiue pro aliquibus aliis forenſibus iuribus, priùs eorum metropolitanus cum aliis duobus eiuſdem ſynodi epiſcopis, rem iudicet, & niſi vtraq; pars ſtet iis quæ iudicata fuerint, tunc beatiſſimus patriarcha illius diœceſis inter eos audiat, & illa definiat, quæ eccleſiaſticis canonibus & legibus cõueniunt, nulla parte eius ſententiæ valente cõtradicere. Quia autem ſæpe tractatũ eſt, an oporteat Conſtantinopol. ſententiã eſſe appellationi ſubiectã viſum eſt oportere, quod mihi videtur, de eo dicere, & ea quoque quæ de ea re ab aliis dicuntur. Dicunt nõnulli, quòd quoniam ſententiam præfecti prætorio, & ſententiam præfecti vrbis, leges apertè ſtatuũt, appellationi nõ ſubiici: Patriarchalẽ autem ſententiam eo priuilegio dignã non iudicauere: quemadmodũ à multis & quibuſlibet iudicibus, ita etiã ab eo prouocabitur. Ad ſui autem dicti cõfirmationem vtuntur & iij. Iuſtiniani nouella, quæ in iij. libro ſita eſt Baſil. tit. ij. quæ decernit patriarcham Imperatori rationẽ reddere, ab Imper. corrigi, ſi clericũ vltra numerũ ordinarit. Alij patriarchalis magnitudinis poteſtatem veluti venerantes, dicunt nec omnino à patriarchali ſententia penitus excludendam eſſe appellationem, nec omnino concedendam. ſed ſi partes quidem, quæ in iudicio contendunt, ſunt vel clericorum vel monachorum ordinis, prolata aduerſus aliquem eorum ſententia, non rurſus examinabitur, ſed ſi altera pars vel vtraque ſint laici ordinis, citra vllam controuerſiam appellabitur. Alij verò dicũt cauſam eſſe appellationis genitricẽ: cauſa enim eccleſiaſtica nõ parit, inquiunt, fœtum appellatorium, pecuniaria autẽ, parit appellationem, tanquam viperinam quandã abortionẽ parentis viſcera lacerantem. Alij iis qui hæc dicunt, os occlũdentes, cenſent patriarchalem ſententiam tunc ſolùm appellationi ſubiici, quando mandato Imp. præſidet patriarcha cum alio coniudice, vel cum ſua ſynodo. Mihi autem videtur,

A Εἰ τινες δὲ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι τῆς αὐτῆς συνόδου ἀμφισβήτησίν τινα πρὸς ἀλλήλους ἔχοιεν εἴτε ὑπὲρ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, εἴτε ὑπὲρ ἄλλων τινῶν δικαίων, πρότερον ὁ μητροπολίτης αὐτῶν μεθ' ἑτέρων δύο ἐκ τῆς αὐτῆς συνόδου ἐπισκόπων τὸ πρᾶγμα κρινέτω, καὶ εἰ μὴ ἐμμείνη ἑκάτερον μέρος τοῖς κεκριμένοις, τηνικαῦτα ὁ μακαριώτατος πατριάρχης ἐκείνης τῆς διοικήσεως μεταξὺ αὐτῶν ἀκροάσθω, κἀκεῖνα ὁριζέτω ἅτινα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσι καὶ τοῖς νόμοις συνάδουσιν, οὐδενὸς μέρους κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ ἀντιλέγειν
B δυναμένου. ὅτι δὲ πολλάκις ἐξητάσθη εἰ χρὴ ἐκκλήτῳ ὑποκεῖσθαι τὴν ψῆφον τέως τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἔδοξέ μοι ἀναγκαῖον, εἰπεῖν τὸ δοκοῦν μοι χάριν τούτου, καὶ τὰ παρά τινων δικαιολογούμενα. λέγουσί τινες ὡς ἐπεὶ τὴν μὲν ἀπόφασιν τοῦ τῶν πραιτωρίων ἐπάρχου, καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως, οἱ νόμοι ῥητῶς διορίζονται μὴ ὑποκεῖσθαι ἐκκλήτῳ, πατριαρχικὴν δὲ ἀπόφασιν τοῦ τοιούτου προνομίου ῥητῶς οὐκ ἠξίωσαν· καθὼς καὶ τυχόντων δικαστῶν ψήφους, καὶ αὕτη ἐκκληθήσεται. πρὸς ἐπισύστασιν τοῦ
C λόγου αὐτῶν χρῶνται καὶ τῇ τρίτῃ Ἰουστινιανείῳ νεαρᾷ τῇ κειμένῃ ἐν βιβλίῳ τρίτῳ τῶν βασιλικῶν τίτλου β'. καὶ διοριζομένῃ εὐθύνεσθαι παρὰ τοῦ βασιλέως τὸν πατριάρχην, εἴπερ χειροτονήσῃ ὑπεράριθμον κληρικόν. ἄλλοι τὸ τῆς πατριαρχικῆς μεγαλειότητος τὴν ὑπεροχὴν ὡσπερεὶ σεβαζόμενοι, φασὶ μήτε πάντως ἀποκλειστέον κατὰ τῆς πατριαρχικῆς ἀποφάσεως τὴν ἔκκλητον, μήτε παντελῶς ἐνδοτέον. ἀλλ' εἰ μὲν τὰ μέρη τὰ δικα-
D ζόμενα τῆς τῶν ἱερωμένων ἢ καὶ μοναχῶν εἰσὶ τύχης, ἡ κατά τινος τούτων ἐξενεχθεῖσα ἀπόφασις, οὐκ ἀνακριθήσεται. Εἰ δὲ θάτερον τῶν μερῶν, ἢ καὶ ἄμφω ἐν μοίρᾳ τελοῖντο λαϊκοῦ, ἀμάχως ἐκκληθήσεται. ἕτεροι τῆς ὑποθέσεως τὴν ποιότητα λέγουσι γεννήτειραν εἶναι τῆς ἐκκλήτου. ἡ μὲν γὰρ ἐκκλησιαστικὴ ζήτησις οὐκ ὠδίνει, φασὶ παῖδα ἐκκλητοπόθητον· ἡ δὲ χρηματικὴ, κυΐσκει τὴν ἔκκλητον, ὡς ἐχιδναῖον ἄμβλωμα τῆς τεκούσης σπαράττον τὰ ἔγκατα. ἄλλοι τοὺς ταῦτα λέγοντας ἐπιστομίζοντες, ἀξιοῦσι τότε καὶ μόνον ὑποκεῖσθαι ἐκκλήτῳ τὴν πατριαρχικὴν ἀπόφασιν, ὅτε κατὰ βασιλικὸν ὁρισμὸν προκάθηται δικάζων ὁ πατριάρχης μετὰ συνδικαστοῦ, ἢ καὶ μετὰ τῆς οἰκείας συνόδου. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ

ὡς ἐπεὶ οἱ νόμοι πρὸ τοῦ καταστῆναι τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν συνεγράφησαν, καὶ οἱ πλείους τούτων, παρὰ Ἑλλήνων, πῶς ἔμελλον μνησθῆναι πατριαρχῶν; Εἰ δέ τις ἐρεῖ καὶ παρὰ βασιλέων ὀρθοδόξων γενέσθαι νεαρὰς μετὰ τὸ τιμηθῆναι τοὺς πατριαρχικοὺς θρόνους, ἀκούσει πρῶτον μὲν ὡς οὐδὲ εἰς ἐνθύμησιν ἦλθεν ὀρθοδόξῳ βασιλεῖ τοιοῦτόν τι τολμηθῆναι ποτὲ παρά τινος, καὶ εἰπεῖν τὴν κρίσιν τοῦ τοσαύτῃ τετιμημένου μεγαλειότητι ἀνακρίνεσθαι. Εἶτα δὲ καὶ τὴν καταστρωθεῖσαν νεαρὰν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἰς τὴν τοῦ παρόντος κανόνος ἑρμηνείαν, καὶ διοριζομένην μηδένα ἀντιλέγειν κατὰ τῆς πατριαρχικῆς ψήφου, ἀρκεῖν εἰς παντελῆ τούτων ἐπιστομισμόν· τὸ δὲ λογοπραγεῖσθαι τοῦτον χάριν τῶν παρ' αὐτοῦ γινομένων ὑπεραριθμίων χειροτονιῶν, οὐκ εἰσάγει καὶ τῆς κρίσεως τούτου ἀνάκρισιν. Τὸ μὲν γὰρ, φάκτον οἰκεῖόν ἐστι· τὸ δὲ, τοῦ θρόνου προνόμιον. ὅτι οὖν νενόμισται μηδένα δι' ἑτέρου ἀδικεῖσθαι, αὐτὸς μὲν παρὰ τοῦ ἐπιστημονάρχου τῆς ἐκκλησίας τοῦ βασιλέως κριθήσεται ὡς ἱερόσυλος τυχὸν ἢ ἑτερόδοξος, ἢ ὡς ἕτερόν τι ἡμαρτηκώς. εἴδομεν γὰρ τοῦτο καὶ πραγματικῶς γεγονὸς κατὰ διαφόρους καιρούς. Τὸ δὲ δικαστήριον αὐτοῦ, ἀλογοπράκτον ἔσται διὰ τὴν τοῦ θρόνου ὑπεροχήν. ἐπεὶ δέ τινες καὶ κατὰ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς ὁπλίζουσι γλώττας σκολιὰς καὶ ἀτιθάσσους, καὶ λέγουσι τότε μὴ δύνασθαι τὸν παρὰ πατριάρχου δικασάμενον ἀντιλέγειν, ὅτε κατ' ἔκκλητον ὁ πατριάρχης ἀκούει τῆς ἱερατικῆς ἀποφάσεως· διὰ τὸ μὴ ἐθέλειν τὴν νεαρὰν, καὶ εἰς τρίτον εἰσάγεσθαι τὴν εἰς δύο δικαστήρια ζητηθεῖσαν ὑπόθεσιν, οὐ μὴν ὅταν πρωτοτύπως * μάλιστα λαϊκοὺς, λέγω ὅτι εἶχον μὲν πρὸς τοῦτο πολλὰ εἰπεῖν καὶ παραστῆσαι αὐτοὺς μὴ καλῶς λέγειν. ὅτι δὲ ὁ δ'. κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου διορίζεται ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν καταδικασθέντα δὶς ἐκκαλεῖσθαι καὶ τὴν τελευταίαν κρίσιν γίνεσθαι παρὰ τοῦ Πάππα τῆς Ῥώμης, οὐ παραχωρεῖ τούτοις τοιαῦτα προστιθέναι. τὰ μὲν ἄλλα παρίημι· λέγω δὲ ὅτι ἐπεὶ τὸ μὲν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἅγιον θέσπισμα τὸ πρὸς τὸν ἅγιον Σίλβεστρον γενόμενον, τὸ καταστρωθὲν παρ' ἡμῶν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ πρώτου κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, διορίζεται ἔχειν τὸν Πάππαν πάντα τὰ βασιλικὰ δίκαια·

A quòd quoniam leges, antequam eccleſiaſticus ſtatus conſtitueretur, conſcriptæ ſunt, & complures eorum à Græcis, rectè nullam patriarcharum mentionem fecêre. Si quis autẽ dicat etiã ab orthodoxis Impp. factas fuiſſe nouellas, poſtquã ſedes patriarchales honore affectæ ſint, primũ quidem audit, quòd orthodoxo Imp. nunquam in mentem venit, futurum vt quis hoc auderet, & diceret, quod à tanta auctoritate prædito támque honorato iudicatum ſit, eſſe rurſus in iudiciũ reuocandũ: Deinde & Iuſtiniani nouellam ſitam ad B præſentis canonis interpretationem, ſufficere ad os eis penitus occludendũ, qua cauetur ne quis patriarchali ſententiæ contradicat: ab eo autem, de iis quæ ab eo factæ ſunt ſupernumerariis ordinationibus, rationẽ exigi, non introducit eius iudiciorũ de integro examinationem. Illud enim eſt factũ propriũ: hoc verò, ſedis priuilegium. Quoniam igitur ſtatutum eſt, nullum per alium iniuria afficiẽdum, ipſe quidem ab Imp. qui eccleſiæ habet poteſtatis ſcientiã, iudica- C bitur fortè vt ſacrilegus, vel malè de fide ſentiens, vel alicuius alius criminis reus. Hoc enim nos iudicialiter actũ eſſe vidimus diuerſis tẽporibus, Eius autem iudicium in diſceptationẽ non reuocari, nec de eo ratio poſtulari debet, propter ſedis excellẽtiam. Aduerſus hanc nouellam quidam peruerſam linguam immitémque exacuunt, & dicũt tunc nõ poſſe patriarchæ iudicio cõtradici, quãdo patriarcha audit per appellationẽ, antiſtitis ſententiam: eo quòd nolit nouella cauſã in duobus iudiciis D agitatã ad tertium deduci, nõ autem quando primo loco iudicat, & maximè laicos: dico me poſſe quidẽ multa ad hæc dicere, & oſtendere ipſos nõ rectè dicere. Quia autẽ iiij. can. Sardicenſ. ſynodi decernit licere ei qui eſt cõdemnatus, bis appellare, & vltimam appellationem fieri ad Papam Romanum, & non ſinit hoc eis procedere, alia quidẽ prætermitto: hoc autẽ dico, quòd quoniã ſancti Conſtãtini ſanctũ decretum ad Papã Silueſtrum factum, à nobis in primo capite ix. tit. præſentis operis ſitũ ſtatuit Papã habere omnia iura Imper.

ſecunda autem vniuerſalis ſynodus & iiij. dederunt patriarchæ Cõſtantinopolitano priuilegia Papæ, & ſtatuerunt vt quemadmodum & ille in omnibus honoretur, neceſſariò in eius ſententiam appellatio non cadit: quemadmodum nec de Imp. ſententia quæritur. Propterea enim, vt eſt conſentaneum, & ſynodalia edicta inſtar priuilegiorũ regalium edictorum emittuntur. Cùm hoc autem ita ſe habeat, reliquæ quoque eorum ceſſant allegationes. Nam ſiue clericos, ſiue laicos iudicauerit patriarcha, ſiue laicum cum clerico, ſiue iuſſu Imperatorio, ſiue iure proprio, ſiue cum coniudice, ſiue ſolus, erit quacunque examinatione & iudicatione ſuperior, & qui auſus fuerit ad Imp. appellare, vt de patriarchæ ſententia rurſus iudicetur, erit præſenti canoni obnoxius. Si enim non permittitur Imp. moleſtia afficere, pro rurſus reuocanda in iudicium alicuius metropolitani ſententia, multo magis non permittetur patriarchalem ſententiam ad Imperatorem introduci.

Canon XIII.

Nullus epiſcopus audeat ab vna prouincia in aliam tranſire, & aliquos in eccleſiis ordinare, ad ſacrorum celebrationem, nec ſi alios vnà ſecum inducat, niſi venerit literis accerſitus metropolitani, & epiſcoporum qui ſunt cum ipſo, in quorum religionem accedit. Si autem nullo vocante, ad aliquorum ordinationem & eccleſiaſticarum rerum ad ſe non pertinentium conſtitutionem inordinatè inſolentèrque proceſſerit, ſint quidem irrita quæ ab ipſo geruntur, ipſe autem ſuæ inſolentiæ, & præter rationem factæ aggreſſionis det pœnas, à ſancta ſcilicet ſynodo exinde depoſitus.

Schol. Bals. De iis quæ in præſenti canone tractata ſunt, in xxxv. canone apoſtolico ſatis tractauimus, & alibi. Et lege ea quæ illic ſcripta ſunt.

Canon XIIII.

Si quis epiſcopus ob aliqua crimina iudicetur: deinde contingat epiſcopos qui ſunt in prouincia, de ea diſſentire, illis quidem eum de quo fertur ſententia, innocentem pronunciantibus: his verò, reum:

A ἡ δὲ δευτέρα οἰκουμενικὴ σύνοδος καὶ ἡ τετάρτη δεδώκασι τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, τὰ προνόμια τοῦ Πάπα, καὶ ὥρισαν κατ' ἐκεῖνον ἐπὶ πᾶσι τιμᾶσθαι, ἐξ ἀνάγκης ἐκκλήτῳ οὐχ ὑποπέσῃ ἡ τούτου ἀπόφασις, ὥσπερ οὐδὲ ἡ βασιλικὴ ἀπόφασις ἀνακρίνεται. διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔοικε, καὶ τὰ συνοδικὰ σημειώματα, κατὰ τὰ προνόμια τῶν βασιλικῶν σημειωμάτων ἀπολύονται. τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, πάντως ἀπρακτοῦσι καὶ τὰ λοιπὰ δικαιολογήματα. κἂν γὰρ ἱερατικοὺς τινὰς δικάσῃ ὁ πατριάρχης, κἂν λαϊκοὺς, κἂν
B λαϊκὸν μετὰ ἱερωμένου, κἂν διὰ βασιλικῆς προστάξεως, κἂν μετὰ συνδικαστοῦ, κἂν οἰκείᾳ δικαίᾳ, κἂν μόνῳ, πάσης ἀνακρίσεως ἔσται ἐπέκεινα. καὶ ὁ τολμήσας ἐκκαλέσασθαι εἰς βασιλέα χάριν τοῦ ἀνακριθῆναι τὴν ἀπόφασιν τὴν πατριαρχικὴν, ὑπόδικος ἔσται τῷ παρόντι κανόνι. Εἰ γὰρ οὐκ ἐφίεται βασιλεὺς ὀχλεῖν χάριν τοῦ ἀνακριθῆναι τὴν τοῦ δεῖνα μητροπολίτου ἀπόφασιν, πολλῷ πλέον οὐκ ἐκχωρηθήσεται πατριαρχικὴν διάγνωσιν παρὰ βασιλεῖ δευτέρας εἰσαγώγιμον.

Κανὼν ιγ'.

Μηδένα ἐπίσκοπον τολμᾶν ἀφ' ἑτέρας ἐπαρ-
C χίας εἰς ἑτέραν μεταβαίνειν, καὶ χειροτονεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ τινὰς εἰς προαγωγὴν λειτουργίας, μηδὲ εἰ συνεπάγοιτο ἑαυτῷ ἑτέρους, εἰ μὴ παρακληθεὶς ἀφίκοιτο διὰ γραμμάτων τοῦ τε μητροπολίτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων, ὧν εἰς τὴν χώραν παρέρχοιτο. Εἰ δὲ μηδενὸς καλοῦντος ἀπέλθοι ἀτάκτως ἐπὶ χειροθεσίᾳ τινῶν, καὶ καταστάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ προσηκόντων αὐτῷ, ἄκυρα μὲν τὰ ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένα τυγχάνειν, καὶ αὐτὸν δὲ ὑπέχειν τῆς ἀταξίας αὐτοῦ καὶ τῆς παραλόγου ἐπιχειρήσεως τὴν
D προσήκουσαν δίκην, καθῃρημένον ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι κανόνι διειλημμένων ἱκανῶς διελάβομεν ἐν τῷ λε'. ἀποστολικῷ κανόνι, καὶ ἐν ἑτέροις. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα.

Κανὼν ιδ'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπί τισιν ἐγκλήμασι κρίνοιτο, ἔπειτα συμβαίη περὶ αὐτοῦ διαφωνεῖν τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπους, τῶν μὲν ἀθῷον τὸν κρινόμενον ἀποφαινόντων, τῶν δὲ ἔνοχον,

ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς πάσης ἀμφισβητήσεως, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὸν τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπον ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας μετακαλεῖσθαι ἑτέρους τινὰς τοὺς ἐπικρινοῦντας, καὶ τὴν ἀμφισβήτησιν διαλύοντας, τοῦ βεβαιῶσαι σὺν τοῖς τῆς ἐπαρχίας τὸ παριστάμενον.

A *pro tota componenda controuerſia viſum eſt ſanctæ ſynodo, vt metropolitanus epiſcopus ex propinqua prouincia alios euocet iudicaturos, & controuerſiam deciſuros, & cum prouincialibus, quod probatum fuerit, confirmet.*

Ἑρμηνεία.

Τὸν ὑπὸ ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων κρινόμενον ἐπίσκοπον, καὶ παρά τισι μὲν ἀθωούμενον, παρά τισι δὲ καταδικαζόμενον, μὴ ἄλλως κατακρίνεσθαι ἢ δικαιοῦσθαι ὥρισεν ἡ σύνοδος, εἰ μὴ μετακαλέσηται ὁ τῆς συνόδου μητροπολίτης πλησιοχώρους ἐπισκόπους ἐπικρῖναι ὀφείλοντας τὸ ζητούμενον, καὶ βεβαιῶσαι τὴν ψῆφον. μὴ εἴπῃς γοῦν ἐναντιοῦσθαι τῷ κανόνι τούτῳ τὸν ιβ΄. κανόνα τὸν λέγοντα, τὴν ἀμφίβολον ψῆφον ἀνακρίνεσθαι παρὰ μείζονος συνόδου, καὶ μὴ δοκιμάζεσθαι παρὰ τοῦ πρώτως κρίνοντος μετὰ τῶν πλησιοχώρων ἐπισκόπων. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἔφθασε γενέσθαι ἡ ἀπόφασις, καὶ οὐκέτι δύναται δικάζειν ὁ ἅπαξ ἀποφηνάμενος. καὶ διὰ τοῦτο ἡ ψῆφος ἐκείνου, ὡς ἀμφίβολος, ἐκκλήτῳ ὑπόκειται. ἐνταῦθα δέ, οὐ γέγονεν ἀπόφασις· καὶ ὑποτίθησιν ὁ κανὼν τῷ μητροπολίτῃ, μετακαλεῖσθαι, καὶ πλησιοχώρους ἐπισκόπους ἐφ' ᾧ τὴν διαφωνίαν λυθῆναι, καὶ οὕτω πᾶσαν περιαιρεθῆναι τοῦ καταδικαζομένου ὑποψίαν καὶ πρόφασιν. πλὴν καὶ τούτου γινομένου ἐὰν ὁ καταδικασθεὶς νομίζῃ ἀδικεῖσθαι, καλῶς ἵνα ἐκκαλέσηται, κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ ιβ΄. κανόνος καὶ τοῦ δ΄. κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου. Εἰ δὲ παρὰ τῷ πατριάρχῃ ἐδικάσατο, τὰ τοῦ παρόντος κανόνος καὶ τοῦ ἐφεξῆς ἕξουσι χώραν.

SCHOL. BALS. Epiſcopum qui ab epiſcopis prouincialibus iudicatur, & ab aliquibus quidem abſoluitur, ab aliis verò condemnatur, non alias condemnari, vel abſolui ſtatuit ſynodus, niſi ſynodi metropolitanus propinquos epiſcopos accerſiuerit, B debentes id quod quæritur, iudicare, & ſententiam confirmare. Ne dicas ergo xij. canonem huic canoni aduerſari, dicentem, dubiam ſententiam à maiori ſynodo ruſus iudicari, & non à primo examinari cum finitimis epiſcopis. Illic enim fuerat prolata ſententia, nec poteſt amplius iudicare qui illam protulit, & propterea illius ſententia vt dubia appellationi ſubiicitur. Hic autẽ non eſt prolata ſententia & canon metropolitanum admonet, vt finitimos epiſcopos accerſat, vt tollatur C diſſenſio, & ſic omnis condemnati ſuſpicio & tergiuerſatio reſecetur: ſed ſi hoc quoque facto, condemnatus ſibi factam iniuriam eſſe putet, rectè appellauerit, vt xij. canone cõtinetur, & iiij. Sardic. ſyn. ſi autem apud patriarcham litigauerit, præſens canon, & ſequens locum habebit.

Κανὼν ιε΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπί τισιν ἐγκλήμασι κατηγορηθεὶς, κριθείη ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, πάντες τε σύμφωνοι μίαν κατ' αὐτοῦ ἐξενέγκοιεν ψῆφον· τοῦτον μηκέτι παρ' ἑτέροις δικάζεσθαι, ἀλλὰ μένειν βεβαίαν τὴν σύμφωνον τῶν ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων ἀπόφασιν.

CANON XV.

Si quis epiſcopus aliquorum criminum accuſatus, fuerit ab omnibus prouinciæ epiſcopis condemnatus, & omnes vnam con- D *ſentientem aduerſus eum ſententiam tulerint, is ne ampliùs ab aliis iudicetur: ſed prouinciæ epiſcoporum firma maneat ſententia.*

Ἑρμηνεία.

Ο παρὼν κανὼν ἀνῃρέθη ὑπὸ τοῦ δ΄. κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου. Εἰ δὲ μὴ θέλεις τοῦτο εἰπεῖν, ἑρμήνευσον τὸν κανόνα καθὼς ἀνωτέρω εἴρηται. καὶ εἰπὲ τὴν καταδίκην ἐνταῦθα γενέσθαι παρὰ συνόδου μὴ παραπεσούσης ἐκκλήτῳ, ὡς τοῦ Πάπα καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.

SCHOL. BALS. Præſens canon ſublatus eſt à iiij. can. Sardic. ſyn. Sin autem eum hoc nolis dicere, interpretare canonem vt ſuperiùs dictum eſt: & dic fieri condemnationem à ſynodo, in quam non cadit appellatio, vt à Papa, & à patriarcha Conſtantinopolitano.

Canonis huius condendi ratio et causa fuit, quod ipsi Ariani [illegible] canonum auctores, Athanas[illegible] qui eodem concilio condemnarant [illegible] nullum volebant patere refugium. sed eo nihil obstante per[illegible] fugit ad Julium Pontificem, qui iudicio Sardicensis concilio [illegible] eius causam voluit quod et fa[illegible] itaque Athanasius contra Antioc[illegible] ni similis sententiã absolutus sedi suæ restitueretur. unde synod[illegible] Sardicensis contra hunc canonem a[illegible] Arianis et malevolis Athanasii [illegible] tas appellationes ad sedem Ap[illegible] omnibus liberas et permissam esse voluerunt

Canon XVI.

Si quis vacans epiſcopus in vacantem eccleſiam irrumpens, ſedem arripuerit abſque perfecta ſynodo, is ſit eiectus, etiamſi omnis populus quem inuaſit, eum elegerit. Sit autem iſta perfecta ſynodus, cui vnà quoque adeſt metropolitanus.

Schol. Bals. Epiſcopus quidam vacans, ſeu eccleſiam non habens, vtpote quæ à gentibus tenebatur, ſua auctoritate tenebat vacantem eccleſiam, quæ ſcilicet epiſcopum non habebat, & eius ſedem inuaſerat, & iura archiepiſcopalia exercebat. Cùm autem reprehenderetur, & interrogaretur, quomodo hoc eſſet auſus, hoc ſe modo defendebat, nō propter aliquid aliud fuiſſe prohibitam in alia regione ſeu diœceſi operationem ſeu exercitiū, quàm ne iniuria afficeretur & contemneretur huius regionis diœceſiſve præſul. Cùm autem non ſit antiſtes in vacante eccleſia, & ipſe & eam quæ illi obtigerat, non habet, vt quæ à gentibus detinebatur, nec quę de iniuria dicta ſunt, locū habebūt, nec vllum ei præiudicium afferetur, tanquam qui vltra ea quæ habet, aliena ſibi vſurpet. Dicit ergo canon eum qui tam temere à ſpiritus ſancti gratia non ſibi datum thronum arripit, cùm & ipſe eccleſia vacet, eſſe eiiciendum. Perinde autem ac ſi dixiſſet quiſpiam, ea locum habere, quando is qui vacat, prædonis more vacantem eccleſiam inuaſiſſet: non autem quando eius populus eum qui vacat vel inuitum ad eam tranſtulerit: adiicit canon ne propterea quidem eſſe illi ignoſcendum, qui in vacantem eccleſiam aliquid epiſcopale exercuit abſque ſynodali permiſſione: Cùm autem, vt eſt conſentaneū, permiſſum eſſet à prouincialium epiſcoporum diſpenſatione vacanti cuipiam in vacante eccleſia celebrare, & hoc damnaretur, eo quòd non eſſet etiam aſſenſus metropolitanus, dicebant quidam eſſe & vocari ſynodum, prouincialium epiſcoporum conuentum, & ideo firmum eſſe quod ab eis ſit ſine metropolitano, quoniam epiſcoporum ſententiis etiam ſine metropolitano, contradici non poteſt: dixerunt patres in hac cauſa eam eſſe perfectam ſynodum, quæ

Κανὼν ιϛ΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος σχολάζων ἐπὶ σχολάζουσαν ἐκκλησίαν ἑαυτὸν ἐπιῤῥίψας, ὑφαρπάζοι τὸν θρόνον δίχα συνόδου τελείας, τοῦτον ἀπόβλητον εἶναι, καὶ εἰ πᾶς ὁ λαὸς, ὃν ὑφήρπασεν, ἕλοιτο αὐτόν. τελείαν δὲ ἐκείνην εἶναι σύνοδον, ᾗ συμπάρεστι καὶ ὁ τῆς μητροπόλεως.

Ἑρμηνεία.

Ἐπίσκοπός τις σχολάζων, ἤγουν μὴ ἔχων ἐκκλησίαν ὑπὸ ἐθνῶν κρατουμένην, κατεῖχεν αὐθεντικῶς σχολάζουσαν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν δηλονότι ἐπίσκοπον, καὶ ἐπέβη τοῦ θρόνου αὐτῆς καὶ ἐνήργει ἀρχιερατικὰ δίκαια. αἰτιώμενος δὲ ὅπως τοῦτο τετόλμηκεν, ἐδικαιολογεῖτο μὴ δι' ἄλλο τι κωλυθῆναι τὴν παρ' ἐνορίαν ἐνεργεῖν, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ μὴ ὑβρίζεσθαι ἢ καταφρονεῖσθαι τὸν τῆς ἐνορίας ταύτης πρόεδρον. ἀρχιερέως δὲ μὴ ὄντος ἐν τῇ σχολαζούσῃ ἐκκλησίᾳ, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς τὴν λαχοῦσαν τοῦτον οὐκ ἔχει, ὡς ὑπὸ τῶν ἐθνῶν κατεχομένην, οὔτε τὰ τῆς ῥηθείσης ὕβρεως χώραν ἔχει, οὐδὲ αὐτὸς προκριματισθήσεται ἐπέκεινα ὧν ἔχει ἰδιούμενος τὰ ἀλλότρια. φησὶ τοίνυν ὁ κανὼν τὸν οὕτω ῥιψοκινδύνως ἁρπάζοντα, τὸν μὴ δοθέντα αὐτῷ θρόνον ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου πνεύματος, κἂν σχολάζων ἐστὶ, καὶ ἡ τοιαύτη ἐκκλησία σχολάζουσα, ἀπόβλητον γίνεσθαι. ὡς δέ τινος εἰπόντος ταῦτα χώραν ἔχειν ἔνθα λῃστρικῶς ὁ σχολάζων ἐσφετερίσατο τὴν σχολάζουσαν, οὐ μὴν ὅτε ὁ ταύτης λαὸς καὶ ἄκοντα τὸν σχολάζοντα μετήγαγεν εἰς αὐτὴν, προστίθησιν ὁ κανὼν, μηδὲ ἀπὸ τούτου συγγινώσκεσθαι τὸν εἰς σχολάζουσαν ἐνορίαν ἀρχιερατικόν τι πράξαντα δίχα συνοδικῆς ἐπιτροπῆς. ἐπεὶ δὲ, ὡς ἔοικεν, ἀπὸ οἰκονομίας ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων παρεχωρήθη τις σχολάζων ἱερουργεῖν εἰς σχολάζουσαν, καὶ τοῦ γεγονότος κατακρινομένου, διὰ τὸ μὴ συμψηφίσασθαι καὶ τὸν μητροπολίτην, ἔλεγόν τινες σύνοδον εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι τὴν συνέλευσιν τῶν ἐπαρχιωτῶν, κἀντεῦθεν εἶναι βέβαιον τὸ παρὰ τούτων γενόμενον δίχα τοῦ μητροπολίτου, ὅτι καὶ αἱ ψῆφοι τῶν ἐπισκόπων ἀναντίρρητοί εἰσι, γινόμεναι καὶ ταῦτα δίχα τοῦ μητροπολίτου· εἶπον οἱ πατέρες ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὑποθέσει ἐκείνην εἶναι τελείαν σύνοδον, τὴν

ἔχουσαν προεστάζοντα καὶ τὸν μητροπολίτην. A τὸ δὲ τῆς ψήφου, ἰδικόν ἐστι· καὶ τὰ ἰδικὰ οὐχ ἕλκονται εἰς παράδειγμα. ὥστε σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ἔφεσται μετὰ συνοδικῆς διαγνώσεως παραχωρεῖν τῷ σχολάζοντι ἐπισκόπῳ ἱερουργεῖν εἰς σχολάζουσαν ἐκκλησίαν· καθῆσθαι δὲ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον αὐτῆς. ἤκουσα γὰρ πολλάκις ὅτι χρεία ἐστὶ πρὸς τοῦτο καὶ βασιλικῆς προστάξεως. ἐρωτήσει δέ τις πῶς ὀφείλει νοηθῆναι τὸ εἶναι ἀπόβλητον τὸν οὕτως ἁρπάσαντα ἐκκλησίαν. καὶ τινὲς μὲν εἶπον ἐκλαμβάνεσθαι τοῦτο εἰς ἀφορισμόν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ εἰς καθαίρεσιν, κατὰ τοὺς κανόνας τοὺς λέγοντας B καθαιρεῖσθαι τοὺς ὑπὲρ ἐνορίαν χειροτονοῦντας. Εἰ γὰρ ὁ ἐπὶ ὕβρει τοῦ ἐγχωρίου ἑνὸς ἀρχιερέως ἐνεργήσας ἀρχιερατικόν τι, καθαιρεῖται, πολλῷ πλέον κολασθήσεται ὁ ἐπὶ ὕβρει τελείας συνόδου τοιοῦτόν τι ποιήσας.

Κανὼν ιζ΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος χειροθεσίαν ἐπισκόπου λαβὼν, καὶ ὁρισθεὶς προεστάναι λαοῦ, μὴ καταδέξοιτο τὴν λειτουργίαν, μηδὲ πείθοιτο ἀπιέναι εἰς τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ ἐκκλησίαν, τοῦτον εἶναι ἀκοινώνητον, ἕως ἂν ἀναγκασθεὶς, καταδέξοιτο ἢ ὁρίσοι τι περὶ αὐτοῦ ἡ τελεία σύνοδος τῶν κατὰ C τὴν ἐπαρχίαν ἐπισκόπων.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν λϛ΄. ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ μάθῃς τὰ δεδογμένα περὶ τῶν ἀρχιερέων τῶν μὴ ἀπερχομένων εἰς ἃς ἐχειροτονήθησαν ἐκκλησίας. ἀκολούθως οὖν καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται τὰ αὐτὰ, προστιθέμενος εἶναι ἀφορισμένον τὸν μὴ ἀπερχόμενον εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν ἐκκλησίαν· περὶ αὐτοῦ ἡ ψηφισαμένη τοῦτον σύνοδος. τυχὸν γὰρ παραδέξεται αὐτὸν προβαλλόμενον D εὔλογον αἰτίαν. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖσε εἴπομεν μὴ ἐκλαμβάνεσθαι, καθώς τινες, τὴν χειροθεσίαν εἰς ψῆφον, διὰ τὸ μεμνῆσθαι τάχα τὸν κανόνα καταδοχῆς, ὀφείλεις καὶ τὸν παρόντα κανόνα οὕτω νοεῖν.

Κανὼν ιη΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος χειροτονηθεὶς εἰς παροικίαν μὴ ἀπέλθῃ εἰς ἣν ἐχειροτονήθη, οὐ διὰ τὴν ἑαυτοῦ αἰτίαν, ἀλλ' ἤτοι διὰ τὴν τοῦ λαοῦ παραίτησιν, ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν οὐκ ἐξ αὐτοῦ γινομένην· τοῦτον μετέχειν τῆς τιμῆς καὶ τῆς λειτουργίας, μόνον μηδὲν παρενοχλοῦντα τοῖς πράγμασι τῆς

A quæ habet etiam metropolitanum præſentem: eſt autem ſententia ſingularis: quæ ſunt autem ſingularia, non trahuntur ad exemplum. Nota ergo ex præſenti canone, quòd cum ſynodali decreto permittitur vacãti epiſcopo in vacante eccleſia celebrare, & in ipſo eius throno ſedere. Sæpe enim audiui, quòd Imperatorio quoque mandato ad id opus eſt. Interrogauerit autẽ quiſpiam quomodo intelligi debet illud, eſſe eiiciẽdum eum qui illam ſic inuaſit eccleſiam: & dicebant quidem nonnulli hoc de ſegregatione accipi. B Mihi autem videtur eſſe accipiendum de depoſitione, ſecundùm canonas qui dicunt eos eſſe deponendos qui ordinant vltra ſuas diœceſes. Si enim qui ad iniuriam vnius antiſtitis, qui eſt in regione, epiſcopale quidpiam exercuit, deponitur: multo magis punietur qui ad perfectæ ſynodi iniuriam tale quid fecit.

CANON XVII.

Si quis epiſcopus, accepta ordinatione & manuũ impoſitione epiſcopi, & populo præeſſe iuſſus, munus non ſuſceperit, nec vt ad ſibi concreditam eccleſiam proficiſcatur, perſuaderi poſſit, is ſit excommunicatus, C *donec coactus ſuſcipiat, vel perfecta ſynodus epiſcoporum prouincialium de ipſo aliquid decernat.*

SCHOL. BALS. Lege xxxvj. canonem apoſtolicum, & diſces quæ decreta ſunt de epiſcopis qui ad eas ad quas ordinati ſunt eccleſias, non proficiſcuntur. Conſequenter ergo præſens quoque canon eadem decernit, adiiciens eum eſſe ſegregatum, qui non proficiſcitur ad eam quæ ipſum ſortitus eſt: donec D aliquid de ipſo ſtatuerit ſynodus quæ eum eligit: fortè enim eum admittet aliquam cauſam probabilem afferentem. Quia autem illic diximus, nòn accipi, vt dicunt aliqui, manuum impoſitionem pro electione, eo quòd canon vtique de ſusceptione meminit, debes præſentem quoque canonem ſic intelligere.

CANON XVIII.

Si quis ordinatus nõ ierit in parochiam ad quã eſt ordinatus, nõ ſua quidem culpa, ſed propter populi recuſationem, vel aliquã aliã cauſam, quæ à ſe non oritur, is ſit & honoris & muneris particeps, dũmodo nullã rebus

eccleſiæ in qua conuenit, moleſtiam afferat: is autem id ſuſcipiat quod perfecta prouinciæ ſynodus, eo quod ad ſe allatum eſt iudicato ſtatuerit.

SCHOL. BALS. In xvij. can. patres eum puniunt qui ordinatus fuerit, & non perſuadetur ad eccleſiam proficiſci, quæ illum ſortita eſt. In præſenti autem canone ei dant veniam qui ordinatus eſt, & vult quidem ad eam, ad quam ordinatus eſt, parochiam proficiſci: non ſinitur autem, vel propter populi impudentiam, vel propter gentium incurſionem, & ideo permittunt vt in qua inuenitur prouincia, honore dignus habeatur, cathedra ſcilicet & vocatione, & epiſcopalis officij exercitio, cum ſciẽtia ſcilicet & permiſſione epiſcopi illius regionis, nec tamẽ ſe omnino ingerat in negotiis illius eccleſiæ in qua habitat, ſcilicet ne doceat, ne ordinet, neque aliquid aliud epiſcopale exerceat, ſine illius regionis epiſcopi permiſſione, ſed quieſcat donec quid ſit agendum didicerit à perfectæ ſynodi ſententia.

CANON XIX.

Epiſcopus ne ordinetur, abſque ſynodo & præſentia metropolitani prouinciæ: eo autem præſente, omnino melius eſt omnes vnà cum eo adeſſe, qui ſunt in prouincia eiuſdem muneris officijque ſocij, & oportet per epiſtolam metropolitanum eos conuocare, & ſi omnes quidem acceſſerint, bene eſt: ſin autem hoc fuerit difficile, plures omnino adeſſe oportet, vel per literas vnà cum illis ſuffragium ferre, & ſic cum plurium præſentia vel electione fieri conſtitutionem. Sin autem aliter præter hæc quæ decreta ſunt, fiat, non valeat ordinatio. Sin autem ex præfinito canone facta fuerit conſtitutio, aliqui autem propter ſuum contentionis ſtudium contradicant, vincat plurium ſuffragium.

SCHOL. BALS. Quomodo oporteat eligere antiſtites, ex iiij. canone primæ ſynodi decretum eſt, & præſens canon eadem præcipit. Adiicit autem electionem quæ præter hæc facta fuerit quæ hîc comprehenſa ſunt, eſſe irritã & inualidam: & quòd, cùm ij qui eligunt in plures ſententias diuiduntur, pluriũ vincẽt ſuffragia. Audiens autem canonem dicentem, non fieri electionem ſine

A ἐκκλησίας, ἔνθα ἂν συνάγοιτο. ἐκδέχεσθαι δὲ τοῦτον, ὃ ἂν ἡ τῆς ἐπαρχίας τελεία σύνοδος κρίνασα τὸ προσαγόμενον ὁρίσῃ.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ ιζ'. κανόνι κολάζουσιν οἱ πατέρες τὸν χειροτονηθέντα καὶ μὴ πειθόμενον ἀπελθεῖν εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτόν. ἐν δὲ τῷ παρόντι συγγνώμης ἀξιοῦσι τὸν χειροτονηθέντα καὶ θέλοντα μὲν ἀπελθεῖν εἰς ἣν ἐχειροτονήθη παροικίαν· μὴ παραχωρούμενον δὲ, ἢ διὰ τὴν τοῦ ἐν ἐκείνῃ λαοῦ ἀναισχυντίαν, ἢ διὰ ἐπιδρομὴν ἐθνῶν. διὸ καὶ ἐπιτρέπουσι παρ' ἣ ἂν εὑρίσκηται ἐνορία, τιμῆς ἀξιοῦσθαι, ἤγουν καθέδρας καὶ κλήσεως καὶ ἐνεργείας
B ἀρχιερατικῆς μετ' εἰδήσεως καὶ ἐπιτροπῆς τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου. πλὴν μέντοι, μὴ ἔχειν ὅλως μετουσίαν ἐν τοῖς πράγμασι τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης ἔνθα καθοικεῖ, ἤγουν μὴ διδάσκειν, μὴ χειροτονεῖν, μὴ ἕτερόν τι ἐνεργεῖν ἀρχιερατικὸν χωρὶς ἐπιτροπῆς τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, ἀλλ' ἡσυχάζειν μέχρις ἂν τὸ ποιητέον μάθῃ ἀπὸ οἰκονομίας καὶ κρίσεως τελείας συνόδου.

Κανὼν ιθ'.

Ἐπίσκοπον μὴ χειροτονεῖσθαι δίχα συνόδου
C καὶ παρουσίας τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς ἐπαρχίας. τούτου δὲ παρόντος, ἐξάπαντος βέλτιον μὲν συνεῖναι αὐτῷ πάντας τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ συλλειτουργούς, καὶ προσήκει δι' ἐπιστολῆς τὸν ἐν τῇ μητροπόλει συγκαλεῖν, καὶ εἰ μὲν ἀπαντοῖεν οἱ πάντες, βέλτιον· εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τοῦτο, τούς γε πλείονας ἐξάπαντος παρεῖναι δεῖ, ἢ διὰ γραμμάτων ὁμοψήφους γίνεσθαι, καὶ οὕτως μετὰ τῆς τῶν πλειόνων ἤτοι παρουσίας ἢ ψήφου γίνεσθαι τὴν κατάστασιν. εἰ δὲ ἄλλως παρὰ τὰ ὡρισμένα γίγνοιτο, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν. εἰ δὲ κατὰ
D τὸν ὡρισμένον κανόνα γίγνοιτο ἡ κατάστασις, ἀντιλέγοιεν δέ τινες δι' οἰκείαν φιλονεικίαν, κρατεῖν τὴν τῶν πλειόνων ψῆφον.

Ἑρμηνεία.

Πῶς δεῖ ψηφίζεσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς, ἐμάθομεν ἀπὸ τοῦ δ'. κανόνος τῆς πρώτης συνόδου. καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν τὰ αὐτὰ παρακελεύεται. προστίθησι δὲ τὴν γινομένην ψῆφον παρὰ τὰ ἐνταῦθα διωρισμένα, ἄκυρον εἶναι. καὶ ὅτι τῶν ψηφιζομένων μεριζομένων εἰς διαφόρους γνώμας, ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος νικᾷ. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος μὴ γίνεσθαι ψῆφον χωρὶς

παρουσίας τοῦ μητροπολίτου, μὴ εἴπῃς ὀφείλειν καὶ αὐτὸν παρουσιάζειν εἰς τὴν ψῆφον. τοῦτο γὰρ κεκώλυται, καθὼς ἐν ἄλλοις κανόσι διελήφθη. ἀλλὰ παρουσίαν εἰπὲ ἐνταῦθα τὴν τούτου προτροπήν, ἧς χωρὶς ψῆφον γενέσθαι ἀδύνατον.

Κανὼν κ'.

Διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς χρείας, καὶ τὰς τῶν ἀμφισβητουμένων διαλύσεις, καλῶς ἔχειν ἔδοξε συνόδους καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι δεύτερον τοῦ ἔτους· ἅπαξ μὲν μετὰ τὴν τρίτην ἑβδομάδα τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, ὥστε τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς ἐπιτελεῖσθαι τὴν σύνοδον, ὑπομιμνήσκοντος τοὺς ἐπαρχιώτας τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει, τὴν δὲ δευτέραν σύνοδον γίνεσθαι εἰδοῖς ὀκτωβρίαις, ἥ τις ἐστὶ δεκάτη ὑπερβερεταίου, ὥστε ἐν αὐταῖς ταύταις ταῖς συνόδοις προσιέναι πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ πάντας τοὺς ἠδικῆσθαι νομίζοντας, καὶ παρὰ τῆς συνόδου ἐπικρίσεως τυγχάνειν. μὴ ἐξεῖναι δέ τινας καθ' ἑαυτοὺς συνόδους ποιεῖσθαι ἄνευ τῶν πεπιστευμένων τὰς μητροπόλεις.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ὀφειλουσῶν ἐτησίως γίνεσθαι συνόδων, ἱκανῶς διελήφθη ἐν τῷ λζ'. ἀποστολικῷ κανόνι, καὶ ἐν τῷ κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν αὐτοῖς γραφέντα. ὁ δὲ παρὼν κανὼν προστίθησι μὴ γίνεσθαι τὰς συνόδους χωρὶς παρουσίας καὶ τοῦ μητροπολίτου.

Κανὼν κα'.

Ἐπίσκοπον ἀπὸ παροικίας ἑτέρας εἰς ἑτέραν μὴ μεθίστασθαι, μήτε αὐθαιρέτως ἐπιρρίπτοντα ἑαυτόν, μήτε ὑπὸ λαῶν ἐκβιαζόμενον, μήτε ὑπὸ ἐπισκόπων ἀναγκαζόμενον, μένειν δὲ εἰς ἣν ἐκληρώθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐξ ἀρχῆς ἐκκλησίαν, καὶ μὴ μεθίστασθαι αὐτῆς, κατὰ τὸν ἤδη πρότερον ἐξενεχθέντα ὅρον.

Κανὼν κβ'.

Ἐπίσκοπον μὴ ἐπιβαίνειν ἀλλοτρίᾳ πόλει τῇ μὴ ὑποκειμένῃ αὐτῷ, μηδὲ χώρᾳ τῇ αὐτῷ μὴ διαφερούσῃ ἐπὶ χειροτονίᾳ τινός, μηδὲ καθιστᾶν πρεσβυτέρους ἢ διακόνους εἰς τόπους ἑτέρῳ ἐπισκόπῳ ὑποκειμένους, εἰ μὴ ἄρα μετὰ γνώμης τοῦ οἰκείου τῆς χώρας ἐπισκόπου. Εἰ δὲ τολμήσειέ τις τοιοῦτο, ἄκυρον εἶναι τὴν χειροθεσίαν, καὶ αὐτὸν ἐπιτιμίας ὑπὸ τῆς συνόδου τυγχάνειν.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν ιδ'. ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ τὸν ιε'. τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου, καὶ μάθῃς ἐξ ἐκείνων τε καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων δύο κανόνων, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐξ ἑτέρων πολλῶν,

A præſentia metropolitani, ne dixeris eum debere adeſſe in electione, (hoc eſt enim prohibitum, ſicut in aliis canonibus dictum eſt) ſed dic hic præſentiam eius permiſſionem vel ſuaſionem, ſine qua fieri non poteſt electio.

Canon XX.

Propter vſus eccleſiaſticos, & pro componendis controuerſiis, rectè habere viſum eſt, vt ſynodi epiſcoporum in vnaquaque prouincia fiant bis in anno: ſemel quidem poſt tertiam hebdomadem feſti paſcha, vt quarta hebdomade Pentecoſtes perficiatur B *ſynodus, metropolitano prouinciales epiſcopos admonente: ſecundam ſynodum idibus Octobris futuram, qui eſt decimus hyperberetæi, vt in his ipſis ſynodis accedant presbyteri & diaconi, & omnes qui ſe iniuria affectos putant, & à ſynodo iudicium aſſequantur, nec vllis liceat ſynodos per ſe facere, ſine iis quibus ſunt creditæ metropoles.* Diſtin. 18. Propter eccleſiaſtic.

Schol. Bals. De ſynodis quæ debent fieri annuatim ſatis dictum eſt in xxxvij. apoſtolico canone, & in viij. canone ſyn. in Trullo, & lege quæ in ipſis ſcripta ſunt. Præſens autē canon adiicit, nō fieri ſynodos ſine præſentia metropolitani. C

Canon XXI.

Epiſcopus ab alia parochia in aliam ne tranſeat, nec ſe ſua ſponte ingerens, nec à populis vi adactus, nec ab epiſcopis coactus: maneat autem in ea quam à Deo ſortitus eſt eccleſia, & ab ea non recedat, ſecundùm decretum priùs de ea re editum. 7. q. 1. epiſcopum de diœceſi.

Canon XXII.

Epiſcopus in alienam ciuitatē quæ ei ſubiecta non eſt, non aſcendat, nec in regionem quæ ad eum non pertinet, ad alicuius ordinationem, nec presbyterum vel diaconum cōſtituat in locis alij epiſcopo ſubiectis, niſi D *cum voluntate proprij illius regionis epiſcopi. Si quis autem tale quid auſus fuerit, infirma ſit ordinatio, & ipſe à ſynodo puniatur.* 9.q.2.epiſcopum non debere.

Schol. Bals. Lege xiiij. can. Apoſtolicum, & xv. Nicenæ primæ ſynodi, & diſces ex illis, & ex duobus præſentibus canonibus, quinetiam ex multis aliis,

quomodo puniantur qui vltra ſuæ regionis fines ordinant & ordinantur, ſine permiſſione illius regionis epiſcopi. Lege & xxxv. can. apoſtolicum.

CANON XXIII.

8.q.1.epiſcopo nó liceat.

Ne liceat epiſcopo alium pro ſe ſucceſſorem conſtituere, etiamſi ſit in fine vitæ. Si quid autem fiat eiuſmodi, irrita ſit conſtitutio, ſeruetur autem ritus eccleſiaſticus qui continet non aliter debere fieri, quàm cum ſynodo & iudicio epiſcoporum, qui poſt defuncti dormitionem poteſtatem habent dignum prouehendi.

SCHOL. BALS. Sextus decimus ſanctorum apoſtolorum canon, dicit non licere epiſcopo quem velit loco ſuo eligere. Eadem ergo præſens quoque canon decernit, adiiciens non aliter fieri epiſcopum, quàm mortuo epiſcopo, dignum prouinciæ ſynodus elegerit.

CANON XXIIII.

Rectè habet vt ea quæ ſunt eccleſiæ, eccleſiæ ſeruētur cum omni & bona conſcientia, & fide in omnium præſidem & iudicem Deum: quæ etiam adminiſtrari conuenit cum iudicio & poteſtate epiſcopi, cui eſt omnis populus creditus, & eorum animæ qui in eccleſiam conueniunt. Sint autem manifeſta, quæ ad eccleſiam pertinent, cum cognitione presbyterorum & diaconorum qui ſunt circa eum, vt ſciant & non ignorent quæ ſunt propria eccleſiæ: vt nihil ipſos lateat: vt ſi contingat epiſcopum è vita migrare, iis manifeſtis exiſtentibus, quæ ad eccleſiam pertinent, ne ea intercidant & pereant, nec quæ ſunt propria epiſcopi, prætextu rerum eccleſiaſticarum, vexētur: eſt enim iuſtum, & apud Deum & homines acceptum, vt epiſcopus propria quibus velit, relinquat. Quæ ſunt autem eccleſiæ, ipſi ſeruentur, & nec eccleſia damnum aliquod ſuſtineat, nec epiſcopus eccleſiæ prætextu proſcribatur, vel qui ad eum attinent, in negotia incidant, cum eo quòd & ipſum poſt mortem malis omnibus proſequantur.

CANON XXV.

Epiſcopus habeat rerū eccleſiæ poteſtatē, vt eas in omnes egentes diſpenſet, cum multa cautione & Dei timore: ipſe autē eorum quæ

A ὅπως κολάζονται οἱ παρ' ἐνορίαν χειροτονοῦντές τε καὶ χειροτονούμενοι χωρὶς προτροπῆς τοῦ τῆς χώρας ἐπισκόπου. ἀνάγνωθι καὶ τὸν λε΄. ἀποστολικὸν κανόνα.

Κανὼν κγ΄.

Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι ἀντ' αὐτοῦ καθιστᾶν ἕτερον ἑαυτοῦ διάδοχον, κἂν πρὸς τῇ τελευτῇ τοῦ βίου τυγχάνῃ. Εἰ δέ τι τοιοῦτον γίγνοιτο, ἄκυρον εἶναι τὴν κατάστασιν· φυλάττεσθαι δὲ τὸν θεσμὸν τὸν ἐκκλησιαστικὸν περιέχοντα, μὴ δεῖν ἄλλως γίνεσθαι, ἢ μετὰ συνόδου καὶ ἐπικρίσεως ἐπισκό-

B πων, τῶν μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἀναπαυσαμένου, τὴν ἐξουσίαν ἐχόντων τοῦ προάγεσθαι τὸν ἄξιον.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ιϛ΄. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων λέγει μὴ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ χειροτονεῖν ὃν βούλεται ἀντ' αὐτοῦ. τὰ αὐτὰ οὖν καὶ ὁ παρὼν κανὼν θεσπίζει, προστιθέμενος μὴ ἄλλως γίνεσθαι ἐπίσκοπον εἰ μὴ θανόντος τοῦ ἐπισκόπου, ἡ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος τὸν ἄξιον ψηφίσεται.

Κανὼν κδ΄.

Τὰ τῆς ἐκκλησίας, τῇ ἐκκλησίᾳ καλῶς ἔχει

C φυλάττεσθαι δεῖ, μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ ἀγαθῆς συνειδήσεως καὶ πίστεως τῆς εἰς τὸν πάντων ἔφορον καὶ κριτὴν θεόν, ἃ καὶ διοικεῖσθαι προσήκει μετὰ κρίσεως καὶ ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου τοῦ πεπιστευμένου πάντα τὸν λαὸν καὶ τὰς ψυχὰς τῶν συναγομένων· φανερὰ δὲ εἶναι τὰ διαφέροντα τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ γνώσεως τῶν περὶ αὐτὸν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ὥστε τούτους εἰδέναι καὶ μὴ ἀγνοεῖν, τίνα ποτέ ἐστι τῆς ἐκκλησίας, ὥστε μηδὲν αὐτοὺς λαν-

D θάνειν, ἵν' εἰ συμβαίη τὸν ἐπίσκοπον μεταλλάττειν τὸν βίον, φανερῶν ὄντων τῶν διαφερόντων τῇ ἐκκλησίᾳ πραγμάτων, μήτε αὐτὰ διαπίπτειν καὶ ἀπόλλυσθαι, μήτε τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου ἐνοχλεῖσθαι προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. δίκαιον γὰρ καὶ ἀρεστὸν παρά τε τῷ θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου, οἷς ἂν αὐτὸς βούληται καταλιμπάνεσθαι. τὰ μέντοι τῆς ἐκκλησίας αὐτῇ φυλάττεσθαι, καὶ μήτε τὴν ἐκκλησίαν ὑπομένειν ζημίαν, μήτε τὸν ἐπίσκοπον προφάσει τῆς ἐκκλησίας δημεύεσθαι, ἢ καὶ εἰς πράγματα ἐμπίπτειν τοὺς αὐτῷ διαφέροντας, μετὰ τοῦ καὶ αὐτὸν μετὰ θάνατον δυσφημίαις περιβάλλεσθαι.

Κανὼν κε΄.

Ἐπίσκοπον ἔχειν τὴν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων ἐξουσίαν, ὥστε διοικεῖν εἰς πάντας τοὺς δεομένους, μετὰ πάσης εὐλαβείας καὶ φόβου θεοῦ. μεταλαμβάνειν δὲ καὶ αὐτὸν τῶν

δεόντων

δεόντων, εἴγε δέοιτο, εἰς τὰς ἀναγκαίας αὐτοῦ χρείας, καὶ τῶν παρ' αὐτῷ ἐπιξενουμένων ἀδελφῶν, ὡς κατὰ μηδένα τρόπον αὐτοὺς ὑστερεῖσθαι, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον λέγοντα· ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. Εἰ δὲ μὴ τούτοις ἀρκοῖτο, μεταβάλλοι δὲ τὰ πράγματα εἰς οἰκείας χρείας αὐτοῦ, καὶ τοὺς πόρους τῆς ἐκκλησίας ἢ τοὺς τῶν ἀγρῶν καρπούς, μὴ μετὰ γνώμης τῶν πρεσβυτέρων ἢ τῶν διακόνων χειρίζοι, ἀλλ' οἰκείοις αὐτοῦ καὶ συγγενέσιν ἢ ἀδελφοῖς ἢ υἱοῖς παρέχοιτο τὴν ἐξουσίαν, εἰς τὸ, διὰ τῶν τοιούτων λεληθότως βλάπτεσθαι τοὺς λόγους τῆς ἐκκλησίας, τοῦτον εὐθύνας παρέχειν τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας. Εἰ δὲ καὶ ἄλλως διαβάλλοιτο ὁ ἐπίσκοπος ἢ οἱ σὺν αὐτῷ πρεσβύτεροι, ὡς τὰ τῇ ἐκκλησίᾳ διαφέροντα, ἤτοι ἐξ ἀγρῶν ἢ καὶ ἐξ ἑτέρας προφάσεως ἐκκλησιαστικῆς εἰς ἑαυτοὺς ἀποφερόμενοι, ὡς θλίβεσθαι μὲν τοὺς πένητας, διαβολὴν δὲ καὶ δυσφημίας προστρίβεσθαι τῷ τε λόγῳ, καὶ τοῖς οὕτω διοικοῦσι, καὶ τούτους διορθώσεως τυγχάνειν, τὸ πρέπον δοκιμαζούσης τῆς ἁγίας συνόδου.

Ἑρμηνεία.

Οἱ παρόντες δύο κανόνες τὰ αὐτὰ θεσπίζουσι τοῖς μ΄. καὶ μα΄. ἀποστολικοῖς κανόσι. καὶ ζήτει τὰ ἐν αὐτοῖς γραφέντα. σημείωσαι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κε΄. κανόνος, ὅτι διὰ ἐκκλησιαστικῶν ὀφείλουσι πάντα τὰ τῶν ἐκκλησιῶν διοικεῖσθαι, καὶ ὅτι οἱ τοὺς κανόνας τούτους παραβαινόμενοι, κατὰ τὸ δόξαν τῇ συνόδῳ κολάζονται.

A opus eſt ſit particeps ad vſus neceſſarios, & fratrum, qui apud eum hoſpitio excipiuntur, vt ipſi nullo modo priuentur, ſecundùm diuinum apoſtolum, qui dicit: Habentes autem alimenta & quibus tegamur, iis contenti erimus: Sin autem iis non ſit contentus, & res in proprios vſus conuertat, & eccleſiæ redditus vel agrorum fructus, non cum presbyterorum vel diaconorum ſententia adminiſtret, ſed ſuis cognatis, vel fratribus, vel filiis præbeat facultates, vt per hac rationes eccleſia latenter lędantur, is det ſynodo prouinciæ rationem. Sin autem

B etiam aliàs inſimuletur epiſcopus, vel qui ſunt cum eo presbyteri, ea quæ pertinent ad eccleſiam, vel ex agris, vel ex quacunque alia cauſa eccleſiaſtica, ad ſeipſos referre, vt pauperes quidem opprimantur, & inuidia ac infamia verbo inuratur, & iis qui ſic adminiſtrant, ij quoque correctionem aſſequantur, ſancta ſynodo id quod decet, examinante.

Schol. Bals. Præſentes duo canones eadem decernunt cum xl. & xli. canone apoſtolico: & quære

C quæ in ipſis ſcripta ſunt. Nota autem etiam ex præſenti canone xxv. quòd cum eccleſiaſticis debent omnia quæ ſunt eccleſiarum, adminiſtrari: & quòd qui præter hos canones faciunt, vt ſynodo viſum fuerit, puniuntur.

Η ΕΝ ΛΑΟΔΙΚΕΙΑ Συνόδος.

Ἡ Ἁγία σύνοδος ἡ κατὰ Λαοδίκειαν τῆς Φρυγίας Πακατιανῆς συγκροτηθεῖσα ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς Ἀσιανῆς, ὅρους ἐξέθετο ἐκκλησιαστικούς, ὡς ὑποτέτακται.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ Λαοδικείᾳ τῆς Φρυγίας συνελθόντων μακαρίων πατέρων.

Κανὼν α΄.

Περὶ τοῦ, δεῖν κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα τοὺς ἐλευθέρως καὶ νομίμως συναφθέντας δευτέροις γάμοις, μὴ λαθρογαμίαν ποιήσαντας, ὀλίγου χρόνου παρελθόντος, ἐν σχολασάντων ταῖς προσευχαῖς καὶ νηστείαις, κατὰ συγγνώμην ἀποδίδοσθαι αὐτοῖς τὴν κοινωνίαν ὡρίσαμεν.

D SYNODVS LAODICENA.

SAncta ſynodus, quæ Laodiceæ, quæ eſt vrbs Phrygiæ Capatianę, ex diuerſis Aſiæ prouinciis congregata eſt, conſtitutiones eccleſiaſticas edidit, vt hîc ſubiectum eſt.

CANONES BEATORVM patrum, qui Laodiceæ quæ eſt vrbs Phrygiæ, conuenerunt.

Oportere ex eccleſiaſtico canone ijs qui liberè & legitimè ſecundo matrimonio coniuncti ſunt, & non clam vxores duxerunt, cùm exiguum tempus præterierit, & orationibus & ieiuniis vacauerint, ex venia dari communionem.

φωστὴρ Νεκτάριος ἄρτι τῆς τῶν κατηχουμένων ἀγέλης ἀφορισθεὶς, καὶ τῷ θείῳ λουτρῷ τὸν τοῦ βίου ῥύπον ἀπλυνάμενος, καθαρὸς ἤδη ὢν καθαρώτατον τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα περιβάλλεται, καὶ ἅμα τῆς βασιλευούσης ἐπίσκοπος γίνεται, καὶ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς δευτέρας συνόδου ἔξαρχος.

Κανὼν δ΄.

Περὶ τοῦ, μὴ δεῖν ἱερατικοὺς δανείζειν καὶ τόκους, καὶ τὰς λεγομένας ἡμιολίας λαμβάνειν.

Ερμηνεία.

Ὁ ἀποστολικὸς μδ΄. κανὼν, καὶ ὁ ιζ΄. τῆς πρώτης συνόδου, πλατύτερον διαλαμβάνουσι περὶ τῶν ἱερωμένων λαμβανόντων τόκους. καὶ ἀνάγνωθι τούτους.

Κανὼν ε΄.

Περὶ τοῦ, μὴ δεῖν τὰς χειροτονίας ἐπὶ παρουσίᾳ ἀκροωμένων γίνεσθαι.

Ερμηνεία.

Χειροτονίας ἐνταῦθα τὰς ψήφους ὀνομάζει ὁ κανὼν, καὶ φησὶν ὡς ἐπεὶ ἐν ταῖς ψήφοις λέγονταί τινα πολλάκις καὶ ἀνάξια χάριν τῶν ψηφιζομένων, οὐ χρὴ ἐπὶ κοινῇ ἀκροάσει τοῦ βουλομένου τὰς ψήφους γίνεσθαι. διὰ τοῦτο οὖν καὶ σήμερον κατ' ἰδίαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ μόνοι συνερχόμενοι, ψηφίζονται. ἐν μέντοι τῷ πρώτῳ ἀποστολικῷ κανόνι, ἡ χειροτονία εἰς χειροθεσίαν ἐκλαμβάνεται.

Κανὼν ς΄.

Περὶ τοῦ, μὴ συγχωρεῖν τοῖς αἱρετικοῖς εἰσιέναι εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, ἐπιμένοντας τῇ αἱρέσει.

Ερμηνεία.

Σαφὴς ὁ κανών. οὐ γὰρ συγχωρεῖ τοῖς αἱρετικοῖς ἐπιμένουσι τῇ αἱρέσει, συνεκκλησιάζειν μετὰ ὀρθοδόξων. ἀνάγνωθι καὶ τὸν θ΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Τιμοθέου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας.

Κανὼν ζ΄.

Περὶ τοῦ, τοὺς ἐκ τῶν αἱρέσεων, τουτέστι Νοαυατιανῶν, ἤτοι Φωτεινιανῶν ἢ Τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν, ἐπιστρεφομένους, εἴτε πιστοὺς τοὺς παρ' ἐκείνοις, μὴ προσδέχεσθαι, πρὶν ἀναθεματίσωσι πᾶσαν αἵρεσιν, ἐξαιρέτως δὲ ἐν ᾗ κατείχοντο καὶ τότε λοιπὸν τοὺς λεγομένους παρ' αὐτοῖς πιστοὺς, ἐκμανθάνοντας τὰ τῆς πίστεως σύμβολα, χρισθέντας τε τῷ ἁγίῳ χρίσματι, οὕτω κοινωνεῖν τῶν μυστηρίων τῶν ἁγίων.

A lumen Nectarius ille, à catechumenorum grege nuper ſeparatus, cùm diuino lauachro vitæ ſordes abluiſſet, purus iam, puriſſimam epiſcopatus dignitatem induit, & ſimul fit reginæ vrbis epiſcopus, & ſanctæ ſecundæ vniuerſalis ſynodi præſes.

CANON IIII.

Non oportet hominem ſacratum fœnerari, & vſuras, & quæ dicuntur ſemiſſes, accipere. Diſtin. xlvij. Nõ licet fœnerari.

SCHOL. BALS. Apoſtolicus B xliiij. canon, & xvij. primæ ſyn. diffuſiùs tractant de ſacris initiatis, qui vſuras accipiunt: & lege eos.

CANON V.

Non oportere ordinationes fieri in præſentia eorum qui audiunt.

SCHOL. BALS. Ordinationes canon hic electiones nominat, & dicit, quòd quoniam in electionibus dicuntur nonnulla ſæpe etiam indigna de iis qui eliguntur, non licet in communi cuiuſlibet volentis au- C ditione ea fieri. Propterea ergo hodie quoque ſeorſum antiſtites & ſoli conuenientes eligunt. In primo autem canone Apoſtolico ordinatio pro manuum impoſitione ſumitur.

CANON VI.

Non permittere hæreticis vt in domum domini ingrediantur, ſi in hæreſi permaneant.

SCHOL. BALS. Canon eſt apertus, qui non permittit hæreticis in hæreſi permanentibus, vnà cum orthodoxis in eccleſiis agere. Lege D etiam ix. can. ſancti Timothei Alexandriæ epiſcopi.

CANON VII.

Eos qui ex hæreſibus, hoc eſt, Nouatianis, ſiue Photinianis, vel Teſſaradecatitis conuertuntur, ſiue catechumenos, ſiue qui apud illos fideles dicuntur, non admitti priuſquam omnem hæreſim anathematizauerint, & præcipuè eam in qua detinebantur: & tunc deinceps eos, qui apud illos fideles dicebantur, fidei ſymbola diſcentes, & ſancto chriſmate innunctos, ſic ſancto myſterio communicare.

ἐν γὰρ τῷ καιρῷ τοῦ διωγμοῦ τινὲς αἱρετικοὶ Χριστιανοὺς ἑαυτοὺς ὀνομάζοντες, μέχρι θανάτου ἐτιμωρήθησαν. διὸ καὶ μάρτυρας τούτους ἐκάλουν οἱ ὁμοδοξοῦντες αὐτοῖς.

Κανὼν ι'.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς τῆς ἐκκλησίας, ἀδιαφόρως πρὸς γάμου κοινωνίαν συνάπτειν τὰ ἑαυτῶν παιδία αἱρετικοῖς.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν ιδ'. κανόνα τῆς δ'. συνόδου, καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα· ἀρκέσουσι πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ παρόντος κανόνος.

Κανὼν ια'.

Περὶ τοῦ, μὴ δεῖν τὰς λεγομένας πρεσβύτιδας ἤτοι προκαθημένας, ἐν ἐκκλησίᾳ καθίστασθαι.

Ἑρμηνεία.

Τὸ παλαιὸν γυναῖκές τινες πρεσβύτιδες καθήμεναι εἰς τὰς καθολικὰς ἐκκλησίας, καθίστων τὰς λοιπὰς γυναῖκας τάχα εἰς εὐταξίαν. ἐπεὶ οὖν ἐκ τῆς ὁμιλίας τῆς ἀπὸ τούτων ἐβλάπτοντο τινὲς, μὴ χρωμένων καλῶς τῷ καλῷ, διὰ ὑπερηφανίαν, ἢ αἰσχροκέρδειαν, ἐκώλυσαν οἱ πατέρες τὸ ὅλως εἶναι τοιαύτας γυναῖκας εἰς ἐκκλησίας, καλουμένας πρεσβύτιδας, ἤτοι προκαθημένας. μὴ εἴπῃς δὲ καὶ πῶς τοῦτο γίνεται εἰς τὰ γυναικεῖα μοναστήρια· καὶ μία γυνὴ, ἡ ἡγουμένη δηλαδὴ, πασῶν προΐσταται. ἀκούσεις γὰρ ὅτι ἡ κατὰ θεὸν ἀποταγὴ καὶ ἀπόκαρσις, τὰς πολλὰς ἓν σῶμα ποιεῖ λογίζεσθαι, καὶ πάντα τὰ αὐτῶν, πρὸς μόνην ψυχικὴν σωτηρίαν ἀφορᾶσι. τὸ δὲ διδάσκειν γυναῖκα εἰς ἐκκλησίαν καθολικὴν, ἔνθα πλῆθος ἀνδρῶν συναθροίζεται καὶ διαφόρων γνωμῶν γύναια, ἀπρεπέστατον καὶ ὀλέθριον.

Κανὼν ιβ'.

Περὶ τοῦ, τοὺς ἐπισκόπους κρίσει τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν πέριξ ἐπισκόπων καθίστασθαι εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν, ὄντας ἐκ πολλοῦ δεδοκιμασμένους, ἔν τε τῷ λόγῳ τῆς πίστεως, καὶ τῇ τοῦ εὐθέος λόγου πολιτείᾳ.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ παρὼν κανὼν κωλύει ὑπὸ τοῦ ὄχλου τοὺς ἐπισκόπους ψηφίζεσθαι· καὶ διορίζεται παρὰ μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων τούτους καθίστασθαι. παρακελεύεται δὲ δοκίμους εἶναι αὐτοὺς κατά τε τὸ δόγμα καὶ τὸν βίον.

A In tempore enim perſecutionis, quidam hæretici Chriſtianos ſeipſos nominantes, ad mortem vſque ſupplicio affecti ſunt: & ideo qui erant eiuſdem opinionis, eoſdem martyras appellabant.

CANON X.

Non oportere eos qui ſunt eccleſiæ, indiſcriminatim ſuos filios hæreticis matrimonio coniungere.

SCHOL. BALS. Lege xiiij. can. iiij. ſynodi, & quæ in illo ſcripta ſunt: ſufficient ad præſentis canonis interpretationem. B

CANON XI.

Non oportere eas quæ dicuntur ſeniores viduæ, vel præſidentes, in eccleſiis conſtitui. Diſtin. xxxij. Mulieres quæ.

SCHOL. BALS. Antiquitus mulieres quædam vetulæ in catholicis eccleſiis ſedentes, reliquas forte mulieres ad bonum honeſtúmque ordinem ſeruandum deducebant. Quia autem ex earum conſuetudine, eo quod honeſtum eſt non rectè vtentium, vel propter arrogantiam, C vel propter turpem quæſtum, quædam offendebantur, prohibuerunt Patres, ne deinceps eſſent omninò in eccleſiis presbyteræ ſiue præſidentes. Ne dixeris autem, & quomodo hoc fit in fœminarũ monaſteriis, & vna mulier, quæ ſcilicet præeſt, omnibus præſidet: audies enim, quòd quæ ex Deo fit renunciatio, & tonſura, facit vt multæ vnum corpus exiſtimentur, & omnia quæ ſunt ipſarum, ad animæ ſalutem reſpiciunt. Docere autem mulierem in eccleſia catholica, vbi hominum D multitudo congregatur, & diuerſarum ſententiarum fœminæ, eſt maximè indecorum & pernicioſum.

CANON XII.

Vt epiſcopi, Metropolitanorum, & eorum qui ſunt circumcirca epiſcoporum, iudicio, in eccleſiaſtico magiſtratu conſtituantur, diu examinati & in ratione fidei, & in rectæ rationis diſpenſatione.

SCHOL. BALS. Præſens quoque canon prohibet epiſcopos à multitudine eligi, & eos à metropolitanis & epiſcopis conſtitui oportere decernit: probari autem eos iubet & in ſententia & in vita.

ὡσαύτως σημείωσαι ὅτι καὶ τὰ τῶν ψαλτῶν μινυρίσματα, καὶ τὰ θυμελικὰ μελῳδήματα, πάντη κεκώλυται.

Κανὼν ιϛʹ.

Περὶ τοῦ, ἐν σαββάτῳ εὐαγγέλια μετὰ ἑτέρων γραφῶν ἀναγινώσκεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Πρὸ τοῦ συντελεσθῆναι τὴν κατάστασιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ψαλτῳδημάτων, οὐκ ἀνεγινώσκετο εὐαγγέλιον ἢ ἄλλη τις γραφὴ ἐπ' ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου· ἀλλὰ διὰ τοὺς κανόνας τοὺς λέγοντας μὴ νηστεύειν μηδὲ γόνυ κάμπτειν κατὰ τὸ σάββατον, ἐπανηγύριζον τηνικαῦτα οἱ ἄνθρωποι τὰ πολλά, ὡς μηδὲ ἐκκλησιαστικῶν συνάξεων γινομένων. τοῦτο οὖν οἱ πατέρες ἀποτρέποντες, ὥρισαν καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν τελεῖσθαι.

Κανὼν ιζʹ.

Περὶ τοῦ, μὴ δεῖν ἐπισυνάπτειν ἐν ταῖς συνάξεσι τοὺς ψαλμούς, ἀλλὰ διὰ μέσου καθ' ἕκαστον ψαλμὸν γίνεσθαι ἀνάγνωσιν.

Ἑρμηνεία.

Τῶν ψαλμῶν ἀναγινωσκομένων διὰ μιᾶς ὑφῆς κατὰ παλαιὰν παράδοσιν, καὶ τοῦ συναγομένου λαοῦ ἀποκναίοντος, κἀντεῦθεν ἀκηδιῶντος ἀπὸ τοῦ κόπου, καὶ ἐξερχομένου τῆς ἐκκλησίας, ὥρισαν οἱ πατέρες μὴ συναπτῶς ἐν ταῖς συνάξεσιν ἐκφωνεῖσθαι τοὺς ψαλμούς, ἀλλὰ διὰ μέσου γίνεσθαι καὶ ἀναγνώσεις ἐπὶ τῷ ἀναπαύεσθαι τὸν λαὸν πρὸς μικρόν, καὶ πάλιν ψάλλειν. διὰ γὰρ τοῦτο, καὶ εἰς καθίσματα διάφορα τὸ ἱερὸν κατεμερίσθη ψαλτήριον. χάρις οὖν τοῖς ἁγίοις πατράσι καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς κηδεμονίας.

Κανὼν ιηʹ.

Περὶ τοῦ, τὴν αὐτὴν λειτουργίαν τῶν εὐχῶν πάντοτε καὶ ἐν ταῖς ἐννάταις καὶ ἐν ταῖς ἑσπέραις ὀφείλειν γίνεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν διορθωτικός ἐστι παλαιοῦ τινος ἔθους ἀτάκτου. φαίνεται γὰρ ὥς τινες ἐξ ὑπεροψίας, εὐχὰς συντιθέμενοι, εἰς τὰς ἑσπερινὰς ὑμνῳδίας ἀνεγίνωσκον αὐτάς· καὶ αἰτιώμενοι, ἔλεγον μηδέν τι ἀπεικὸς ποιεῖν, μηδὲ παραλύειν τὰς παρὰ τῶν πατέρων δεδομένας εὐχάς. ἐκεῖναι μὲν γάρ, εἰς τὰς ἐννάτας ἐτυπώθησαν γίνεσθαι, αἱ δὲ παρ' αὐτῶν γεννῶνται εἰς τὰς ἑσπερινὰς ὑμνῳδίας ἐκφωνοῦνται.

A Nota ſimiliter, quòd cantorum mollia fractáque & ſcenica, ſunt omnino prohibita.

CANON XVI.

Vt euangelium cum aliis ſcripturis ſabbato legatur.

SCHOL. BALS. Antequam completa eſſet eccleſiaſticorum canticorum conſtitutio, non legebatur euangelium, vel aliqua alia ſcriptura in eccleſia, die ſabbati: ſed propter canones, qui dicunt die ſabbati non B eſſe ieiunandum, vel genu flectendum, homines vt plurimùm tunc feſtum agebant, & nec eccleſiaſtici quidem conuentus fiebant. Hoc ergo remouentes Patres, ſtatuerunt die quoque ſabbati peragendum eſſe omne eccleſiaſticum officium.

CANON XVII.

Non oportere pſalmos in conuentibus contexere, ſed in vnoquoque pſalmo interiecto ſpatio, lectionem fieri.

SCHOL. BALS. Cùm pſalmi vno contextu ex antiqua traditione C legerentur, & populus qui congregabatur, ex eo moleſtia afficeretur, & labore propterea confectus, nullam eius curam gereret, & ab eccleſia exiret, ſtatuerũt Patres nõ eſſe pſalmos in eccleſiaſticis cõgregationibus vno contextu dicendos, ſed aliquo intercedente lectionem eſſe faciendam, vt aliquantulum quieſcat populus, & rurſus canat. Propterea enim & in diuerſas ſeſſiones ſacrum diſtributum eſt pſalterium: ſunt ergo ſanctis patribus gratiæ agendæ pro hac eorum cura.

D CANON XVIII.

Idem precum miniſterium omnino debere fieri in nonis & veſperis.

SCHOL. BALS. Hic quoque canon veterem inordinatum morẽ corrigit. Quidam enim propter arrogãtiam, vt videtur, in veſpertinos hymnos preces componentes, eas legebant: & cùm reprehẽdebantur, ſe nihil abſurdũ alienúmve facere, nec à patribus datas orationes diſſoluere dicebant. Illæ enim in nonis fieri iuſſæ ſunt: quæ autẽ ab ipſis factæ ſunt, in veſpertinis hymnis proferuntur.

Dicuntergo Patres, ſufficere preces quæ ſunt traditæ, & in nonis & in veſperis, & in omnibus, vt ſemel dicam, congregationibus, nec licere ei qui velit, preces componere.

CANON XIX.

Oportere, ſeorſum primùm, poſt epiſcoporum ſermones, catechumenorum orationem peragi: & poſtquam exierint catechumeni, eorum qui pœnitentiam agunt, fieri orationem: & cum ij ſub manum acceſſerint, & ſeceſſerint, fidelium preces ſic fieri. Vnam quidem, ſcilicet primam, ſilentio: ſecundam autem & tertiam per pronunciationem impleri: deinde ſic pacem dari, & ſic ſanctam oblationem perfici: & ſolis licere ſacratis ad altare accedere, & communicare.

SCHOL. BALS. Catechumeni dicuntur, qui ad baptiſmum præparantur. In pœnitentia ſunt, ſeu pœnitentiam agunt fideles, quibus propter peccata pœna iniuncta eſt, qui etiam ſancta communione digni habentur. Colligitur ergo, quòd aliud quoddam erat conſequentia in ſacro diuino myſterio eo tempore, propterea ſtatuerunt quoque Patres quæ hîc conſtituta ſunt. Quoniam autem hæc ad aliam conſequentiam deuenerunt, ea interpretanda non ſunt. Pax autem fit inter epiſcopos per ſalutationem ſeu amplexum. Dilectionis enim ſignum eſt, ſalutatio & complexus. Dilectioni autem pacificum eſſe eſt conſequens. Nota autem, quòd ex præſenti canone ſolis ſacratis permittitur ad altare communicare. Quòd autem non debeat laici ad altare ingredi, lege vj. ſyn. can. lxix. & lxx. & præſentis ſynodi xliiij.

CANON XX.

Diſtin. 91. Nó oportet.

Quòd non oportet diaconum ante presbyteros ſedere, ſed ſedere cum iuſſu presbyteri. Similiter autem etiam haberi honorem diaconis à miniſtris & omnibus clericis oportet.

SCHOL. BALS. Quæ in vij. canonem vj. ſynodi & xviij. Nicenæ ſcripta ſunt de ordine preſbyterorum & diaconorum, ſufficiunt ad præſentis canonis interpretationem.

A φασὶν οὖν οἱ πατέρες ἀρκεῖν τὰς παραδεδομένας εὐχὰς καὶ ἐν ταῖς ἐννάταις καὶ ἐν ταῖς ἑσπέραις καὶ ἐν πάσαις ἁπλῶς ταῖς συνάξεσι· καὶ μὴ ἔχειν ἄδειαν τὸν βουλόμενον, εὐχὰς συντιθέναι.

Κανὼν ιθ'.

Περὶ τοῦ, δεῖν ἰδίᾳ πρῶτον μετὰ τὰς ὁμιλίας τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κατηχουμένων εὐχὴν ἐπιτελεῖσθαι, καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν τοὺς κατηχουμένους, τῶν ἐν μετανοίᾳ τὴν εὐχὴν γίνεσθαι, καὶ τούτων προσελθόντων ὑπὸ χεῖρα καὶ ὑποχωρησάντων, οὕτως τῶν πιστῶν τὰς εὐχὰς γίνεσθαι τρεῖς, μίαν μὲν τὴν πρώτην, διὰ σιωπῆς, τὴν δὲ B δευτέραν καὶ τρίτην διὰ προσφωνήσεως πληροῦσθαι· εἶθ' οὕτως τὴν εἰρήνην δίδοσθαι, καὶ μετὰ τὸ, πρεσβυτέρους δοῦναι τῷ ἐπισκόπῳ τὴν εἰρήνην, τότε τοὺς λαϊκοὺς τὴν εἰρήνην διδόναι, καὶ οὕτω τὴν ἁγίαν προσφορὰν ἐπιτελεῖσθαι, καὶ μόνοις ἐξὸν εἶναι τοῖς ἱερατικοῖς εἰσιέναι εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ κοινωνεῖν.

Ἑρμηνεία.

Κατηχούμενοι μὲν λέγονται, οἱ πρὸς τὸ βάπτισμα ἑτοιμαζόμενοι. ἐν μετανοίᾳ δὲ εἰσίν, οἱ διά τινα ἁμαρτήματα ἐπιτιμηθέντες πιστοὶ, οἱ ἀξιούμενοι καὶ τῆς ἁγίας μεταλήψεως. καταλαμβάνεται οὖν ὡς ἄλλη τις οἰκονομία ἐκράτει C κατὰ τὸν τότε καιρὸν ἐν τῇ θείᾳ ἱεροτελεστίᾳ. καὶ διὰ τοῦτο οἱ πατέρες ὥρισαν τὰ ἐνταῦθα κανονισθέντα. ἐπεὶ δὲ σήμερον εἰς ἄλλην ἀκολουθίαν μετέπεσον ταῦτα, οὐ χρὴ περὶ ἐκείνων ἑρμηνεύειν. Εἰρήνη δὲ μέσον τῶν ἐπισκόπων γίνεται, διὰ τοῦ ἀσπασμοῦ. ἀγάπης γὰρ σύμβολόν ἐστιν ὁ ἀσπασμός. τῇ δὲ ἀγάπῃ, τὸ εἰρηνεύειν ἐπακολουθεῖ. σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, μόνοις τοῖς ἱερωμένοις ἐφεῖται ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου κοινωνεῖν. περὶ δὲ τοῦ μὴ εἰσιέναι λαϊκοὺς εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἀνάγνωθι τῆς ϛ'. συνόδου κανόνας ξθ'. καὶ ο'. καὶ τῆς παρούσης συνόδου κανόνα μδ'. D

Κανὼν κ'.

Ὅτι οὐ δεῖ διάκονον ἔμπροσθεν πρεσβυτέρου καθέζεσθαι, ἀλλὰ μετὰ κελεύσεως τοῦ πρεσβυτέρου καθέζεσθαι. ὁμοίως δὲ ἔχειν τιμὴν καὶ τοὺς διακόνους ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ πάντων τῶν κληρικῶν.

Ἑρμηνεία.

Τὰ γραφέντα εἰς τὸν ζ'. κανόνα τῆς ϛ'. συνόδου, καὶ τὸν ιη'. τῆς ἐν Νικαίᾳ περὶ τάξεως πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ἀρκοῦσι καὶ εἰς ἑρμηνείαν τοῦ παρόντος κανόνος.

Κανὼν κα΄.

Ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτας ἔχειν χώραν ἐν τῷ διακονικῷ, καὶ ἅπτεσθαι δεσποτικῶν σκευῶν.

Ἑρμηνεία.

Ὑπηρέται λέγονται οἱ ὑποδιάκονοι. τούτους οὖν κωλύει ὁ κανὼν τὰ τῶν διακόνων μεταχειρίζεσθαι, ἤγουν ἅπτεσθαι τῶν ἱερῶν σκευῶν, τουτέστι τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. μηδὲ γὰρ εἴπῃς μὴ ὀφείλειν τούτους ἅπτεσθαι τῶν ἱερῶν σκευῶν, ἤτοι τοῦ ἁγίου ποτηρίου καὶ τοῦ ἁγίου δίσκου, κενῶν ὄντων. αὐτοῖς γὰρ μᾶλλον οἰκεία ἐστὶν ἡ τούτων διακονία ἢ καὶ μετάθεσις.

Κανὼν κβ΄.

Ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτην ὠράριον φορεῖν, οὐδὲ τὰς θύρας ἐγκαταλιμπάνειν.

Ἑρμηνεία.

Τὸ ὠράριον φορεῖν, μόνων ἐστὶ τῶν διακόνων. οὗτοι γὰρ τοῖς ἱερουργοῦσι παριστάμενοι, καὶ ἐπιτηροῦντες τὰς τῶν ἁγίων εὐχῶν τελετὰς καὶ τὰς τῶν πρεσβυτέρων ἐκφωνήσεις, διδόασιν εἴδησιν διὰ τοῦ ὠραρίου τοῖς ἐν τῷ ἄμβωνι διακόνοις, τῆς ὀφειλούσης γενέσθαι ἐπιφωνήσεως, ἤγουν τοῦ καιροῦ τῆς ἐκτενοῦς τῶν αἰτήσεων τῶν κατηχουμένων, καὶ τῶν λοιπῶν. καὶ ἐκλήθη ὠράριον, ἐκ τοῦ ὁρῶ, ὃ φυλάσσω καὶ ἐπιτηρῶ. ὥσπερ δὲ τοῖς διακόνοις τοῦτο ἀπενεμήθη, δέδοκται καὶ τοὺς ὑποδιακόνους τὰς θύρας τῶν ἐκκλησιῶν κατέχειν, καὶ εἰσάγειν καὶ ἐξάγειν τοὺς κατηχουμένους καὶ τοὺς ἐν μετανοίᾳ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ σήμερον παρὰ τῶν ὑποδιακόνων λέγεται τὸ, ὅσοι πιστοὶ, δηλονότι οἱ μὴ πιστοὶ ἀλλὰ κατηχούμενοι ὄντες, ἐξέλθετε· οἱ δὲ πιστοὶ, ἵστασθε, ὀψόμενοι τὴν τῶν ἁγίων μυστηρίων θυσίαν. καὶ οὐ μόνον ταῦτα τὰ προνόμια τούτοις ἐδόθησαν· ἀλλὰ καὶ τοῖς λοιποῖς τάγμασι. τοῖς γὰρ ἀναγνώσταις διακονία ἐδόθη, οὐχὶ τὸ ψάλλειν, ἀλλὰ τὸ ἀναγινώσκειν τὰς θείας γραφὰς ἐπὶ κοινῇ ἀκροάσει, καὶ τοῖς ψάλταις τὸ ψάλλειν. ἐπεὶ οὖν ἐπεχείρουν τινὲς ὑποδιάκονοι ὠράρια φορεῖν, παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, ἐκώλυσαν τοῦτο οἱ πατέρες, καὶ διωρίσαντο μὴ ἐγκαταλιμπάνειν αὐτοὺς τὴν φυλακὴν τῶν ἀπονεμηθεισῶν αὐτοῖς θυρῶν τῶν ἐκκλησιῶν· ἵνα μὴ ἀταξία γίνηται τῶν ἱερῶν ταγμάτων.

Κανὼν κγ΄.

Ὅτι οὐ δεῖ ἀναγνώστας ἢ ψάλτας ὠράριον φορεῖν, καὶ οὕτως ἀναγινώσκειν ἢ ψάλλειν.

CANON XXI.

Quòd non oportet miniſtros locum habere in diaconis, & ſacra vaſa tangere. Diſtin. xxiij. Nō oportet.

SCHOL. BALS. Miniſtri dicuntur ſubdiaconi. Canon ergo eos prohibet ea quæ ad diaconos pertinent, aggredi, ſeu ſacra vaſa tangere, ſcilicet corporis & ſanguinis Chriſti. Neque enim dixeris non debere eos ſacra vaſa tangere, ſeu ſacrum calicem & ſacram patinam, cū ſunt inanes. Eorum enim miniſterium & tranſlatio eis magis conuenit.

CANON XXII.

Quòd non oportet miniſtrum ferre orarium: neque oſtia relinquere. Diſtin. xxiij. Miniſtrum.

SCHOL. BALS. Orarium ferre, eſt ſolorū diaconorum. Hi enim eis qui celebrant, adſiſtentes, & ſanctarum orationum myſteria, & presbyterorum prolationes obſeruantes, eis qui ſunt in ſuggeſtum diaconis, per orarium ſignificant quando debeat fieri pronunciatio ſeu prolatio petitionum catechumenorum, & reliquorum. Et appellatum eſt Orarium ἀπὸ τοῦ ὁρῶ, quod eſt, obſeruo. Quemadmodum autem hoc diaconis eſt attributum, viſum eſt, hypodiaconos quoque eccleſiarum fores tenere, & catechumenos introducere & educere, eos qui ſunt in pœnitentia. Propterea enim hodie quoque etiam ab hypodiaconis dicitur illud, Quotquot fideles, qui ſcilicet non eſtis fideles, ſed catechumeni, egredimini. Fideles autem ſtate, viſuri ſanctorū myſteriorū ſacrificium. Et nō ſolùm eis hæc priuilegia data ſunt, ſed reliquis etiam ordinibus. lectoribus enim miniſterium datum eſt, non pſallendi, ſed legendi diuinas ſcripturas in communi auditione: & cantoribus, pſallendi. Quia ergo conabantur quidam ſubdiaconi ferre oraria, præter traditionem eccleſiaſticam, Patres hoc prohibuerunt, & ſtatuerunt vt ij non relinquerent ſibi attributam cuſtodiam, portarum eccleſiæ, ne ſit ſanctorum ordinum confuſio.

CANON XXIII.

Quòd non oportet lectores vel cantores ferre orarium, & ſic legere, vel canere.

SCHOL. BALS. Quæ in xxij. can. ſcripta ſunt, ſufficiunt ad præſentis canonis interpretationem.

CANON XXIIII.

Quòd non oportet ſacratum, à presbytero vſque ad diaconum, & deinceps quemlibet eccleſiaſtici ordinis, vſque ad miniſtros, vel lectores, vel cantores, vel exorciſtas, vel hoſtiarios, vel exercitatorum ordinis, in cauponam ingredi.

SCHOL. BALS. Lege liiij. canonem Apoſtolicum, Carth. ſyn. canonem ix. & ſufficient quæ in illis ſcripta ſunt ad præſentem quoque canonem.

CANON XXV.

Diſtin. xlij. Non oportet miniſtros.

Quòd non oportet miniſtrum panem dare, vel calicem benedicere.

SCHOL. BALS. Ad hunc quoque canonem ſufficiunt & quæ in xxj. ſcripta ſunt.

CANON XXVI.

Diſtin. lxix. Nō oportet.

Quòd eos adiurare non oportet, qui ab epiſcopū promoti non ſunt, neque in eccleſiis, neque in ædibus.

SCHOL. BALS. Quidam aggrediebantur adiurare, hoc eſt, catechizare infideles, qui hoc per epiſcopalem manuum impoſitionem non acceperant: & cùm accuſarentur, contendebant ſe hoc in eccleſia non feciſſe, ſed in quadam domo: & ideo ſe in nullum delictum incidiſſe, & nulli pœnæ obnoxios conſeruari æquum cenſebant. Dicunt ergo Patres, quòd etiam adiurare eſt eccleſiaſticum miniſterium, nec oportet quempiam hoc aggredi, niſi ab epiſcopo promotus fuerit. Excipe mihi exorciſtam, qui à chorepiſcopo promotus fuerit. Nam is quoque pulchrè catechizabit, etiamſi non fuerit ab epiſcopo promotus. A decimo enim canone Antiochenæ ſynodi didiciſti poſſe etiam chorepiſcopum facere exorciſtam.

CANON XXVII.

Diſtin. xlij. Nō oportet miniſtros.

Quòd non oportet eos qui ſacrati ſunt ordinis, vel clericos vel laicos, ad agapas vocatos, partes tollere, eo quòd ignominia inuratur ordini ſacerdotali.

SCHOL. BALS. Agapæ dicuntur quæ fiunt à Chriſtianis con-

A Ἑρμηνεία.

Τὰ εἰς τὸν κβʹ. κανόνα γραφέντα, ἀρκοῦσι καὶ εἰς ἑρμηνείαν τοῦ παρόντος κανόνος.

Κανὼν κδʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἀπὸ πρεσβυτέρου ἕως διακόνου, καὶ ἑξῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἕως ὑπηρετῶν ἢ ἀναγνωστῶν ἢ ψαλτῶν ἢ ἐφορκιστῶν ἢ θυρωρῶν, ἢ τοῦ τάγματος τῶν ἀσκητῶν, εἰς καπηλεῖον εἰσιέναι.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν νδʹ. ἀποστολικὸν κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα μʹ. καὶ τῆς ϛʹ. κανόνα θʹ. καὶ B ἀρκέσουσι τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα, καὶ εἰς ἑρμηνείαν τοῦ παρόντος κανόνος.

Κανὼν κεʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτην ἄρτον διδόναι, οὐδὲ ποτήριον εὐλογεῖν.

Ἑρμηνεία.

Ἀρκοῦσι καὶ εἰς τοῦτον τὸν κανόνα τὰ εἰς τὸν καʹ. κανόνα γραφέντα.

Κανὼν κϛʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐφορκίζειν τοὺς μὴ προαχθέντας ὑπὸ ἐπισκόπων, μήτε ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, μήτε ἐν ταῖς οἰκίαις. C

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ἐπεχείρουν ἐφορκίζειν, τουτέστι κατηχεῖν ἀπίστους, μὴ λαβόντες τοῦτο δι' ἐπισκοπικῆς χειροθεσίας· καὶ αἰτιώμενοι, διετείνοντο μὴ ποιῆσαι τοῦτο εἰς ἐκκλησίαν, ἀλλὰ εἰς οἰκίαν τινά· κἀντεῦθεν ἤθελον διατηρεῖσθαι ἀθῷοι. Φασὶν οὖν οἱ πατέρες ὅτι καὶ τὸ ἐφορκίζειν, ἐκκλησιαστικὴ διακονία ἐστὶ, καὶ οὐ χρὴ τινὰ τούτων μεταχειρίζεσθαι ὁπουδήποτε, εἰ μὴ παρὰ ἐπισκόπου προεβλήθη. ὑπέξελέ μοι τὸν παρὰ χωρεπισκόπου D προχειρισθέντα ἐφορκιστήν. καὶ οὗτος γὰρ καλῶς κατηχήσει, κἂν μὴ προχειρισθῇ παρὰ ἐπισκόπου. ἔμαθες γὰρ ἀπὸ τοῦ ιʹ. κανόνος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου δύνασθαι τὸν χωρεπίσκοπον ποιεῖν καὶ ἐφορκιστήν.

Κανὼν κζʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικοὺς ἢ λαϊκοὺς καλουμένους εἰς ἀγάπην, μέρη αἴρειν, διὰ τὸ, τὴν ὕβριν τῇ τάξει προστρίβεσθαι τῇ ἐκκλησιαστικῇ.

Ἑρμηνεία.

Ἀγάπαι καλοῦνται τὰ παρὰ φιλοχρίστων γινό-

μένα συμπόσια, ἤγουν τὰ ἁγιομνήσια. ἐπεὶ οὖν τινὲς ἐκ τῶν ἀνακειμένων αὖθις συμποσίων μερίδας ἐλάμβανον ἐκ τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων, καὶ κατὰ λυξουρίαν οἴκοι ἀπήγαγον, κἀντεῦθεν κατάγνωσις τῶν συνελθόντων ἐγίνετο, πολλάκις δὲ καὶ φιλονεικία ἐκ τούτου μέσον αὐτῶν ἀνηγείρετο, ὥρισαν οἱ πατέρες μηκέτι τοῦτο γίνεσθαι, ἐφ' ὕβρει τῆς ἱερατικῆς τάξεως.

Κανὼν κη'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς κυριακοῖς ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, τὰς λεγομένας ἀγάπας ποιεῖν, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ ἐσθίειν καὶ ἀκούβιτα στρωννύειν.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν οδ'. κανόνα τῆς ϛ'. συνόδου, αὐτοῖς τοῖς ῥήμασιν ἔχοντα ὡς καὶ ὁ παρὼν κανών· καὶ ἀρκέσουσί σοι τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα. ζήτει καὶ τὸν οϛ'. κανόνα τῆς αὐτῆς συνόδου, καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα μβ'. με.

Κανὼν κθ'.

Ὅτι οὐ δεῖ Χριστιανοὺς Ἰουδαΐζειν καὶ ἐν τῷ σαββάτῳ σχολάζειν, ἀλλὰ ἐργάζεσθαι αὐτοὺς ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, τὴν δὲ κυριακὴν προτιμῶντας, εἴγε δύναιντο, σχολάζειν ὡς Χριστιανοί. εἰ δὲ εὑρεθεῖεν Ἰουδαϊσταί, ἔστωσαν ἀνάθεμα παρὰ Χριστῷ.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν ο'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, μὴ παραχωροῦντα τοῖς πιστοῖς νηστεύειν ἢ ἑορτάζειν μετὰ Ἰουδαίων. ἐπεὶ δὲ καθὼς εἴπομεν ἐν τῷ ιϛ'. κανόνι τῆς παρούσης συνόδου, τινὲς ἐν τῷ σαββάτῳ παντελῆ ἀπραξίαν ἐργοχείρου παντὸς εἶχον, καὶ αὐτῶν τῶν θείων ψαλτῳδημάτων, ὅπερ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας ἔργον ἐστὶν, ἐν δὲ τῷ κανόνι ἐκείνῳ περὶ μόνου τοῦ ἀναγινώσκεσθαι τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον καὶ τὰς θείας γραφὰς οἱ πατέρες διωρίσαντο, ἄρτι παρακελεύονται μὴ σχολάζειν τοὺς πιστοὺς κατὰ Ἰουδαίους ἀπὸ τῶν ἐργοχείρων αὐτῶν, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ σαββάτῳ ἐργάζεσθαι, τιμᾶν δὲ τὴν κυριακὴν διὰ τὴν ἀνάστασιν· καὶ τῶν ἐργοχείρων μὲν ἀπέχεσθαι, προσεδρεύειν δὲ ταῖς ἐκκλησίαις. πλὴν καὶ τοῦτο, δηλαδὴ τὸ μὴ ἐργάζεσθαι κατὰ τὴν κυριώνυμον, οὐκ ἀναγκαστικῶς ἐπέτρεψαν, ἀλλὰ προσέθηκαν, εἴγε δύναιντο οἱ πιστοί. εἰ γὰρ ἐκ πενίας, ἢ ἄλλης τινὸς ἀνάγκης καὶ κατὰ τὴν κυριώνυμον ἐργάσεταί τις, οὐ παρακριματισθήσεται. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα.

A uiuia, ſeu ſanctæ commemorationes. Quoniam ergo ex iis quæ erant in conuiuio appoſita, quidam accũbentes partes accipiebant, & per luxuriam domum auferebant, & ex eo eorum qui cõuenerant, condemnatio profecta eſt, ſæpe autem etiam inter eos contentio excitata eſt, Patres definierunt ne hoc ampliùs fiat, ad ſacerdotalis ordinis contumeliam.

CANON XXVIII.

Quòd non oportet in locis dominicis, vel Diſtin. xlij.
B *in eccleſiis, eas quæ dicuntur agapas facere,* Nõ oportet
& in domo comedere, & accubitus ſternere. in Baſilicis.

SCHOL. BALS. Lege lxxiiij. can. vj. ſyn. quæ eadem verba continet quæ præſens canon. & tibi ſufficient quæ in illo ſcripta ſunt. Quære & lxxvj. canon. eiuſdem ſynodi, & Carth. xlij. 45.

CANON XXIX.

Quòd non oportet Chriſtianos iudaizare, & in ſabbato otiari, ſed [illegible] die operari: diem autem dominicum præferentes otiari ſi modò poſſint, vt Chriſtianos. Quòd ſi
C *inuenti fuerint, vt iudaizantes, ſint anathema apud Chriſtum.*

SCHOL. BALS. Lege lxx. can. ſanctorum Apoſtolorum, qui non permittit fidelibus ieiunare, vel feſtũ celebrare cum Iudæis. Quia autem, ſicut diximus, in xvj. can. præſentis ſynodi, quidam ſabbato ab omni penitus opere atque adeò etiam ab ipſis diuinis canticis omnino ceſſabant, quod eſt Iudaicæ ſuperſtitionis opus: in illo autem canone, ſolùm vt legatur euangelium, & diuinæ ſcripturæ, Patres conſtitue-
D runt, nunc iubent ne otientur fideles more Iudæorum à ſuis operibus, ſed in ſabbato quidem operentur, dominicum autem honorent, propter Domini reſurrectionem: & à manuum quidem operibus abſtineant, eccleſiis autem aſſideant. Sed & hoc, ſcilicet die dominico non operari, non neceſſariò mandarunt, ſed adiecerunt, ſi poſſint fideles. Si enim propter inopiam, vel aliquam aliam neceſſitatem, etiam die dominico fuerit aliquis operatus, præiudicium ei non afferetur. Et hæc quidẽ prædictus canon,

Liiij. autem Imperial. Domini Leonis ſapientis nouella decernit ipſos quoque agricolas die dominico debere ociari. Lege & vj. ſyn. can. lxvj.

CANON XXX.

Diſtin. lxxxj. Nō oportet miniſtros.

Quòd non oportet eum qui eſt ſacratus, vel clericus, vel exercitator, in balneo cum mulieribus lauari, neque omnem penitus Chriſtianum, vel laicum. Hæc eſt enim prima apud gentes condemnatio.

SCHOL. BALS. In lxxvij. can. vj. ſyn. qui eadem cum præſenti canone ſtatuit, ſcripſimus quæ viſa fuerunt.

CANON XXXI.

Quòd non oportet cum omni hæretico matrimonium contrahere, vel dare filios aut filias, ſed magis accipere, ſi ſe Chriſtianos futuros profiteantur.

CANON XXXII.

Diſtinct. ij. j. q. j. Non oportet hæretic. bened.

Quòd non oportet hæreticorum benedictiones accipere, quæ ſunt potiùs maledictiones quàm benedictiones.

CANON XXXIII.

Quòd non oportet vnà cum hæretico vel ſchiſmatico orare.

SCHOL. BALS. Præſentium trium canonum vis eſt æqualis & poteſtas eadem: iubēt enim fideles nec cum hæreticis comedere, nec vnà orare nec benedictionem ab eis accipere, nec proprio nomine cum eis matrimonium contrahere? ſed neque hæreticis filios proprios dare: eos enim ſuam ſuperſtitionem docebunt, & à recta fide auertent. Si autem velint hæretici liberos ſuos fidelibus dare in matrimonium, qui ſe fideles futuros profiteantur, canon hoc permittit. Illud autem, cum omni hæretico non oportet, ne dixeris accipi, quòd cum omnibus quidem non oportet, cum aliquibus autem oportet. Sed dic hoc eſſe à canonibus omnino prohibitum. Eſt enim eiuſmodi & quod ſcriptum eſt: ne verēre quando diues fuerit homo: quia non dum moritur ipſe accipiet omnia. Nota & hîc ex eo quòd dicat Dauid, omnia non accipiet, ex contrario non acceperit aliqua ex ſuis diuitiis. lege ſanctorū Apoſtolorum can. x. xlv. xlvj. Antiochenæ ſyn. can. ij. Chalced. can. xiiij. Carth. can. xj. vj. can. lxxij & præſentis operis tit. xii. cap. xiii. & quæ in eo ſunt.

A ἢ δεύτ. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, καὶ αὐτοὺς τοὺς γεωργοὺς διορίζεται σχολάζειν κατὰ τὴν κυριακήν. ἀνάγνωθι καὶ τῆς ϛ΄. συνόδου κανόνα ξϛ΄.

Κανὼν λ΄.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν ἢ ἀσκητὴν, ἐν βαλανείῳ μετὰ γυναικῶν ἀπολούεσθαι, μηδὲ πάντα Χριστιανὸν, ἢ λαϊκόν. αὕτη γὰρ πρώτη κατάγνωσις παρὰ τοῖς ἔθνεσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ οζ΄. κανόνι τῆς ϛ΄. συνόδου, τὰ αὐτὰ τῷ παρόντι κανόνι διοριζομένῳ ἀπαραλλάκτως, B ἐγράψαμεν τὰ δόξαντα.

Κανὼν λα΄.

Ὅτι οὐ δεῖ πρὸς πάντας αἱρετικοὺς ἐπιγαμίας ποιεῖν, ἢ διδόναι υἱοὺς ἢ θυγατέρας, ἀλλὰ μᾶλλον λαμβάνειν, εἴγε ἐπαγγέλλοιντο Χριστιανοὶ γίνεσθαι.

Κανὼν λβ΄.

Ὅτι οὐ δεῖ αἱρετικῶν εὐλογίας λαμβάνειν, αἵτινές εἰσιν ἀλογίαι μᾶλλον, ἢ εὐλογίαι.

Κανὼν λγ΄.

Ὅτι οὐ δεῖ αἱρετικῷ ἢ σχισματικῷ συνεύχεσθαι.

Ἑρμηνεία.

C Οἱ παρόντες τρεῖς κανόνες, ἰσοδυναμοῦσι. παρακελεύονται γὰρ τοῖς πιστοῖς μήτε συνεσθίειν μετὰ αἱρετικῶν, μήτε συνεύχεσθαι, μήτε εὐλογίας ἐξ αὐτῶν λαμβάνειν, μήτε γάμον συναλλάττειν οἰκείῳ ὀνόματι, ἀλλὰ μηδὲ διδόναι πρὸς αἱρετικοὺς παῖδας οἰκείους. διδάξουσι γὰρ αὐτοὺς τὴν οἰκείαν θρησκείαν, καὶ μεταστρέψουσιν ἐκ τῆς ὀρθῆς πίστεως. Εἰ δὲ αἱρετικοὶ βούλονται παῖδας αὐτῶν εἰς ἐπιγαμίαν διδόναι πιστοῖς, ἐπαγγελλομένους γενέσθαι πιστοὺς, ἐφίησιν ὁ κανὼν τοῦτο. τὸ δὲ οὐ δεῖ πρὸς πάντα αἱρετικὸν, D μὴ εἴπῃς ἐκλαμβάνεσθαι, ὡς πρὸς πάντας μὲν οὐ δεῖ, πρὸς τινὰς δὲ δεῖ. ἀλλὰ καθόλου εἰπὲ ὑπὸ τῶν κανόνων τοῦτο ἀπαγορεύεσθαι. τοιοῦτον γάρ ἐστι καὶ τὸ γεγραμμένον, μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα. ἐπεὶ καὶ ἐντεῦθεν ἐκ τοῦ λέγειν τὸν Δαβὶδ, τὰ πάντα οὐ λήψεται, ἐξ ἀντιδιαστολῆς οὐ λάβῃ τινὰ ἐκ τοῦ πλούτου αὐτοῦ. ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ι΄. με΄. μϛ΄. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα β΄. τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα ιδ΄. τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα κα΄. τῆς ϛ΄. συνόδου κανόνα οβ΄. καὶ τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλου ιβ΄. κεφ. ιγ΄. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Κανὼν

Κανὼν λδ'.

Ὅτι οὐ δεῖ πάντα Χριστιανὸν ἐγκαταλείπειν μάρτυρας Χριστοῦ, καὶ ἀπιέναι πρὸς τοὺς ψευδομάρτυρας, τοῦτ' ἔστιν αἱρετικῶν, ἢ αὐτοὺς πρὸς τοὺς προειρημένους αἱρετικοὺς γενομένους. οὗτοι γὰρ ἀλλότριοι τοῦ θεοῦ τυγχάνουσιν. ἔστωσαν οὖν ἀνάθεμα οἱ ἀπερχόμενοι πρὸς αὐτούς.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν θ'. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου, ἀκοινωνήτους γίνεσθαι φησὶ μέχρι τινὸς τοὺς ἀπερχομένους εἰς τὰ κοιμητήρια τῶν αἱρετικῶν, τὰ καὶ μαρτύρια παρὰ τούτων λεγόμενα. ὁ δὲ παρὼν κανὼν ἀναθεματίζει τούτους. καὶ ἔστι διαφορὰ τῶν κανόνων. ἐκεῖ μὲν γὰρ οἱ ἀπερχόμενοι, κατὰ πλάνην καὶ ἀπάτην τινῶν ἀπῆλθον, χάριν τοῦ ἰατρευθῆναι τάχα, καὶ διὰ τοῦτο μετρίως κολάζονται. ἐνταῦθα δὲ ὁλοψύχῳ διαθέσει ἐτόλμησαν τὸ κακὸν, καὶ ἀπέστησαν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀναθεματίζονται. διὰ τί δὲ λέγονται ψευδομάρτυρες οἱ αἱρετικοὶ, εἴρηται ἐν τῷ θ'. κανόνι.

Κανὼν λε'.

Ὅτι οὐ δεῖ Χριστιανοὺς ἐγκαταλείπειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπιέναι, καὶ ἀγγέλους ὀνομάζειν καὶ συνάξεις ποιεῖν, ἅπερ ἀπηγόρευται. εἴ τις οὖν εὑρεθῇ ταύτῃ τῇ κεκρυμμένῃ εἰδωλολατρείᾳ σχολάζων, ἔστω ἀνάθεμα. ὅτι ἐγκατέλιπε τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ εἰδωλολατρείᾳ προσῆλθεν.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ πονηρὸς ἐκ τῶν δεξιῶν ἡμᾶς ὑποκλέπτει. διά τοι τοῦτο καὶ ὑπέβαλέ ποτε τινὰς μὴ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Χριστὸν εἰς βοήθειαν, ἀλλὰ τοὺς ἀγγέλους, κατὰ τρόπον δῆθεν εὐλαβείας, καὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν τιμῆς. διὸ καὶ τὰς ἐντεύξεις οὐ πρὸς τὸν θεὸν ἐποίουν κατά τινα αἵρεσιν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀγγέλους. ὅπερ πατέρες ὡς μέγιστον κακὸν κολάζοντες, διορίζονται ἀναθέματι καθυποβάλλεσθαι τοὺς ἐγκαταλιμπάνοντας τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, καὶ ποιοῦντας παρασυνάξεις, καὶ λέγοντας τῆς μεσιτείας τῶν ἀγγέλων ἠρτῆσθαι τὴν σωτηρίαν ἡμῶν. Εἰδωλολατρείαν δὲ τοῦτο ὠνόμασαν, οὐχ ὡς τῆς πρὸς τοὺς ἀγγέλους τιμῆς ἀ[illegible]ας οὔσης, ἀλλ' ὡς τοῦ πονηροῦ ἐκκυλίοντος ἡμᾶς εἰς εἰδωλολατρείαν, διὰ τὸ μὴ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Χριστὸν καὶ θεὸν ἡμῶν.

CANON XXXIIII.

Quòd non oportet omnem Chriſtianum Chriſti martyras relinquere, & ad falſos martyras, hoc eſt, hæreticos, abire, vel eos qui priùs hæretici fuere. Hi enim ſunt à Deo alieni: ſint ergo anathema qui ad eos abeunt.

SCHOL. BALS. Nonus canon præſentis ſynodi dicit aliquantiſper eos excommunicatos fieri, qui ad hæreticorum cœmeteria, quę ab eis martyria appellantur, profectus fuerit: præſens autem canon eos anathematizat: & eſt canonum differentia. Illic enim, qui ex errore, & per aliquorum fraudem proficiſcuntur, vt qui fuerunt, fortaſſe vt curarentur, & propterea mitiùs puniuntur. Hic autem, toto ſe animo, malo dederunt, & à Deo defecerunt, & propterea anathematizantur. Cur autem hæretici pſeudomartyres dicantur, dictum eſt in ix. can.

CANON XXXV.

Quòd non oportet Chriſtianos relicta Dei Eccleſia, abire, & angelos nominare, vel congregationes facere, quod eſt prohibitum. Si quis ergo inuentus fuerit huic occultæ idololatriæ vacare, ſit anathema: quia reliquit dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & acceſſit ad idololatriam.

SCHOL. BALS. Malus vt plurimùm nos à dextris ſenſim adoritur. Propterea enim & nonnullis ſuggeſſit, ne Chriſtum ad auxilium inuocarent, ſed angelos, inſtar ſcilicet religionis & honoris in Deum: & ideo orationes ſuas non ad Deum dirigebant ex quadam hæreſi, ſed ad angelos. Quod Patres tanquam maximum malum punientes, anathemati ſubiiciunt eos qui eccleſiaſticam traditionem relinquunt, & congregationes faciunt, & dicunt ab angelorum interceſſione noſtram ſalutem pendere. Hoc autem idololatria nominatum eſt: non quòd honor in angelos ſit auerſandus, ſed quòd malus nos ad idololatriam deuoluat, eo quòd non inuocetur Chriſtus & Deus noſter

Erant & alij hæretici, qui dicebantur Angelici, vt ſanctus Epiphanius ſcribens de hæreſibus dicit, vel quòd fortè angelicè viuerẽt, vel quòd ſe ab Angelis myſteriis initiatos putarẽt.

Canon XXXVI.

xxvj. q. v. Nõ oportet.

Quòd non oportet eos qui ſunt ſacrati, vel clerici, eſſe magos, vel incantatores, vel mathematicos, vel aſtrologos, vel facere ea quæ dicuntur amuleta, quæ quidem ſunt ipſarum animarum vincula: eos autem qui ferunt, eiici ex eccleſia iuſſimus.

Schol. Bals. Præſens canon iis qui ſunt ſacrati prohibet ne ſint magi, vel incantatores, vel mathematici, vel aſtrologi: & eos qui ferunt amuleta, excommunicatione condemnat. Sunt itaque magi qui ad Satanam propter aliquam cauſam accedunt. Incantatores autem, præſtigiatores, qui carmina ſeu incantationes dicunt, & per ea dæmones ad ſuam voluntatem attrahunt. Mathematici, qui opinantur corpora cæleſtia habere vniuerſi dominationem, omniáque noſtra ab eorum motu adminiſtrari. Aſtrologi, qui per aſtra diuinant, auxilium eis ferente dæmone, & eis credunt. Quia autem ſunt quatuor mathemata, arithmetica, muſica, geometria & aſtronomia, ne dixeris etiam quatuor à canone prohiberi, ſed ſolam aſtronomiam. & lege xxij. cap. xxx. tit. v. lib. Baſilic. quod dicit, Geometria quidem publicè docetur, mathematica autem condemnatur, vt prohibitâ externa lege veteri. Dic mathematicam, aſtronomiam. Quomodo autem à legibus puniuntur magi, incantatores, & eiuſmodi, lege eiuſdem xxxix. tit. lx. libri cap. xxiij. & deinceps vſque ad finem. Quære & iij. cap. xij. tit. præſentis operis.

Canon XXXVII.

Quòd non oportet quæ à Iudæis vel hæreticis mittuntur feſtiua, accipere, neque vnà cum eis feſtum agere.

Canon XXXVIII.

Quòd non oportet à Iudæis azyma accipere, vel eorum impietatibus cõmunicare.

A ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι αἱρετικοὶ ἀγγελικοὶ λεγόμενοι, ὡς ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος περὶ αἱρέσεων γράφων φησὶν, ἢ ὡς ἀγγελικῶς τάχα βιοῦντες, ἢ ὡς παρὰ ἀγγέλων τὰ θεῖα μυεῖσθαι νομίζοντες.

Κανὼν λϛ'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικοὺς, μάγους ἢ ἐπαοιδοὺς εἶναι, ἢ μαθηματικοὺς, ἢ ἀστρολόγους, ἢ ποιεῖν τὰ λεγόμενα φυλακτήρια, ἅ τινά ἐστι δεσμωτήρια τῶν ψυχῶν αὐτῶν. τοὺς δὲ φοροῦντας, ῥίπτεσθαι ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκελεύσαμεν.

B

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν ἀποτρέπει τοὺς ἱερωμένους, μάγους εἶναι, ἢ ἐπαοιδοὺς, ἢ μαθηματικοὺς, ἢ ἀστρολόγους, καὶ ἀκοινωνησίας κατακρίνει τοὺς φοροῦντας τὰ φυλακτήρια. μάγοι μὲν οὖν εἰσὶν οἱ προσερχόμενοι τῷ σατανᾷ διά τινα αἰτίαν. ἐπαοιδοὶ, οἱ γοητευταὶ, οἱ τὰς ἐπῳδὰς λέγοντες, καὶ διὰ τούτων ἐφέλκοντες τοὺς δαίμονας εἰς τὰ οἰκεῖα θελήματα. μαθηματικοὶ, οἱ τὰ οὐράνια σώματα δόξαντες ἔχειν τὴν τοῦ παντὸς κυριότητα, καὶ κατὰ τὴν κίνησιν τούτων διοικεῖσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς. ἀστρολόγοι οἱ διὰ τῶν ἀστέρων μαντευόμενοι

C κατὰ δαιμονικὴν συνεργίαν, καὶ τούτοις πιστεύοντες. ἐπεὶ δὲ τέσσαρα εἰσὶ τὰ μαθήματα, ἀριθμητικὴ, μουσικὴ, γεωμετρία καὶ ἀστρονομία, μὴ εἴπῃς παρὰ τοῦ κανόνος κωλύεσθαι καὶ τὰ τέσσαρα, ἀλλὰ μόνην τὴν ἀστρονομίαν. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κη'. κεφάλ. τοῦ λθ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον, ἡ μὲν γεωμετρικὴ, δημοσίᾳ διδάσκεται· ἡ δὲ μαθηματικὴ καταχρίνεται ὡς ἀπηγορευμένη καὶ τὸν ἔξωθεν παλαιόν. μαθηματικὴν εἰπὲ τὴν ἀστρονομίαν. περὶ δὲ τοῦ πῶς κολάζονται ὑπὸ τῶν νόμων οἱ

D μάγοι καὶ οἱ ἐπαοιδοὶ καὶ τοιοῦτοι, ἀνάγνωθι τοῦ αὐτοῦ λθ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου τὸ κϛ'· κεφάλ. καὶ ἐφεξῆς μέχρι τέλους. ζήτει καὶ τὸ γ'. κεφάλ. τοῦ ιβ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν λζ'.

Ὅτι οὐ δεῖ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἢ αἱρετικῶν τὰ πεμπόμενα ἑορταστικὰ λαμβάνειν, μηδὲ συνεορτάζειν αὐτοῖς.

Κανὼν λη'.

Ὅτι οὐ δεῖ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἄζυμα λαμβάνειν ἢ κοινωνεῖν ταῖς ἀσεβείαις αὐτῶν.

Κανὼν λθʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ τοῖς ἔθνεσι συνεορτάζειν, καὶ κοινωνεῖν τῇ ἀθεότητι αὐτῶν.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα οʹ. καὶ οαʹ. καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα ξʹ.

Κανὼν μʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐπισκόπους καλουμένους εἰς σύνοδον, καταφρονεῖν, ἀλλ' ἀπιέναι καὶ διδάσκειν ἢ διδάσκεσθαι, εἰς κατόρθωσιν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν. Εἰ δὲ καταφρονήσειεν ὁ τοιοῦτος, ἑαυτὸν αἰτιάσεται· πάρεκτος, εἰ μὴ δι' ἀνωμαλίαν ἀπολιμπάνοιτο. Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐτησίων συνόδων ὅπως ὀφείλουσι γίνεσθαι, ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα λζʹ. συνόδου Νικαίας κανόνα εʹ. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κʹ. τῆς ἐν Χαλκηδόνι ιθʹ. τῆς ἐν Καρθαγένῃ ιζʹ. ογʹ. οϛʹ. ϟεʹ. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ηʹ. τῆς ἐν Νικαίᾳ τῆς δευτέρας, ϛʹ. καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν, μετακαλουμένους εἰς τὴν σύνοδον τοὺς ἐπισκόπους, διορίζεται μὴ καταφρονεῖν, ἀλλ' ἀπιέναι ἐξάπαντος, ἐφ' ᾧ τοὺς μὲν σοφωτέρους, διδάσκειν, τοὺς δὲ ἁπλουστέρους, μανθάνειν τὰ στηρίζοντα ἐκκλησίαν, ἤγουν τὸν λαὸν τοῦ θεοῦ, καὶ μετάγοντα πρὸς ὀρθοδοξίαν τοὺς λοιποὺς, ἤγουν τοὺς ἀπίστους. τοὺς μέντοι καταφρονητικῶς πρὸς τοῦτο διακειμένους, φησὶ μὴ γογγύζειν ἐὰν κατὰ τὴν περίληψιν τῶν ῥηθέντων κανόνων ἐπιτιμηθῶσιν· ἀλλ' αἰτιάσθωσαν ἑαυτοὺς ὅτι κατεφρόνησαν. ἀνωμαλίαν δὲ νοητέον, οὐ μόνον τὴν σωματικὴν νόσον, ἀλλὰ καὶ τὴν πραγματικὴν ἀσχολίαν. Εἰ γὰρ διά τι ἀναγκαῖον καὶ εὔλογον ὁ ἐπίσκοπος ἐμποδισθῇ, συγγνωσθήσεται. τοῦ δὲ κανόνος διορίζομένου μὴ καταφρονεῖν τοὺς ἐπικαλουμένους ἐπισκόπους εἰς σύνοδον, εἰπὲ καὶ σὺ ὀφείλειν ἐξ ἀνάγκης μετακαλεῖσθαι τούτους. χωρὶς γὰρ μετακλήσεως τοῦ μητροπολίτου οὐκ ὀφείλουσι συνέρχεσθαι κατὰ τὸν κανόνα τὸν κʹ. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, καὶ τὸν παρόντα. Τὸ δὲ διδάσκειν ἢ διδάσκεσθαι προσέκειται διὰ τοὺς λέγοντας ἀρκεῖν αὐτοὺς ἑαυτοῖς εἰς παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος διάλυσιν· καὶ μὴ ὀφείλειν προσιστάζειν εἰς τὴν σύνοδον. κἂν γὰρ ἀμφιβολίαν τινὰ ὁ ἐπίσκοπος οὐκ ἔχῃ εἰς τὴν κατ' αὐτὸν ἐκκλησίαν, καὶ οὐδὲ διδασκαλίας δέηται, ἀλλ' ὅμως διὰ τὸ ἑτέρων ζητήματα λῦσαι, καὶ ἐπὶ πλέον στηρίξαι τὸ δόγμα, ὀφείλει ἐξ ἀνάγκης προσιστάζειν.

Canon XXXIX.

Quòd non oportet cum gentibus feſtum agere, & eorum impietati communicare.

Schol. Bals. Lege ſanctorum Apoſtolorum can. lxx. & lxxj. & Carth. ſyn. can. lx.

Canon XL.

Quòd non oportet, epiſcopos, qui vocantur ad ſynodum, negligere, ſed abire, & docere, vel doceri, ad correctionem eccleſiæ & reliquorum. Si quis autem neglexerit, is ſeipſum accuſabit, præterquam ſi propter intemperiem & ægritudinem non veniat. Diſtin. xviij. Non oportet vocatos.

Schol. Bals. De annuis ſynodis quomodo debeant fieri, lege ſanctorum apoſtolorum can. xxxvij. Antioch. xx. Chalced. xix. Carth. xvij. lxxiij. lxxvj. xcv. ſyn. in Trul. viij. Nicenæ ſecundæ vj. Præſens quoq; canon, epiſcopos, qui ad ſynodũ accerſuntur, decernit nõ oportere negligere, ſed omnino accedere, vt ſapientes quidem doceãt, ſimpliciores verò diſcant ea quæ confirmant eccleſiam, ſiue populum Dei, & reliquos ſcilicet infideles ad rectam de fide ſententiam traducant. Eos autem qui ad hoc ſe negligenter geſſerint, dicit murmurare nõ oportere, ſi vt aliis canonibus cõprehenditur, puniantur. Per intemperiem verò intelligere oportet, non ſolùm morbum corporalem, ſed & negotiorum turbam. Si enim propter aliquid neceſſarium & iuſtum epiſcopus fuerit impeditus, ei venia dabitur. Cùm autem decernit canon epiſcopos ad concilium accerſitos negligere non oportere, dic eos etiam omnino accerſi debere. Abſque enim euocatione primi ſeu metropolitani, non debent conuenire, vt vult xx. canon ſyn. Antioch. & hic præſens canon. Docere autem vel doceri adiicitur, propter eos qui dicebant ſeipſos ſibi ſufficere ad omnis eccleſiaſticæ quæſtionis diſſolutionem, & non debere adeſſe ad ſynodum. Etſi enim epiſcopus nullas in ſua eccleſia dubitationes habeat, & nec doctrina egeat, ſed tamen vt aliorum quæſtiones diſſoluat, & decretum magis confirmet, debet neceſſariò præſens eſſe.

καὶ μὴ μεταχειρίζεσθαι τὰ θεῖα μυστήρια, καὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ κατὰ ἱερεῖς. ἀνάγνωθι καὶ τὸν κα΄. καὶ τὸν κβ΄. κανόνα, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς. A

Κανὼν μδ΄.

Ὅτι οὐ δεῖ γυναῖκας τῷ θυσιαστηρίῳ εἰσέρχεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν παρὼν κανὼν κωλύει τὰς γυναῖκας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ εἰσέρχεσθαι. ὁ δὲ ξθ΄. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, ἀπαγορεύει τοῖς λαϊκοῖς τὸ ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου εἰσέλευσιν. Εἰς μέντοι τὰ μέρη τῶν Λατίνων, ἀνερυθριάστως αἱ γυναῖκες ἐν τοῖς θυσιαστηρίοις ὅτε βούλονται εἰσέρχονται. B

Κανὼν με΄.

Ὅτι οὐ δεῖ μετὰ δύο ἑβδομάδας τῆς τεσσαρακοστῆς δέχεσθαι εἰς τὸ φώτισμα.

Ἑρμηνεία.

Τὸ ἅγιον βάπτισμα, τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου τύπος ἐστί. διὸ καὶ νενομοθέτηται ἐν τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ τὰ βαπτίσματα τελεῖσθαι, ὡς μεσιτεύοντι τὴν κυριακὴν ταφὴν καὶ ἀνάστασιν. τοὺς οὖν μέλλοντας φωτισθῆναι κατὰ τὸ μέγα σάββατον, δεῖ τὴν πᾶσαν τεσσαρακοστὴν προκαθαίρεσθαι διὰ νηστείας καὶ ἀσκήσεως. C Εἰ δέ τις μετὰ τὴν δευτέραν ἑβδομάδα προσέλθῃ κατηχηθησόμενος, καὶ βαπτισθησόμενος κατὰ τὸ πάσχα, οὐ προσδεχθήσεται, ὡς μὴ ὅλην τὴν τεσσαρακοστὴν νηστεύοντες. καὶ τότε μὲν διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν οὐ προσδεχθήσεται· μετὰ ταῦτα δὲ κατὰ κανόνας ἑτοιμασθεὶς, βαπτισθήσεται. τὸ γὰρ οὐ δεῖ δέχεσθαι, οὐκ ἀδιαστίκτως νοητέον, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέγα σάββατον.

Κανὼν μϛ΄. D

Ὅτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους, τὴν πίστιν ἐκμανθάνειν, καὶ τῇ πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος ἀπαγγέλλειν τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις.

Ἑρμηνεία.

Οὗτος ὁ κανὼν, ἀπαράλλακτός ἐστι κανὼν οη΄. τῆς ϛ΄. συνόδου. καὶ ἡρμηνεύθη ἐκεῖ.

Κανὼν μζ΄.

Ὅτι δεῖ τοὺς ἐν νόσῳ παραλαμβάνοντας τὸ φώτισμα, καὶ εἶτα ἀναστάντας, ἐκμανθάνειν τὴν πίστιν, καὶ γινώσκειν ὅτι θείας δωρεᾶς κατηξιώθησαν.

& diuina miniſteria non aggrediantur, nec pro populo precentur inſtar ſacerdotum. Lege xxj. & xxij. canonem, & quæ ſunt in ipſis.

CANON XLIIII.

Quòd non oportet mulierem ad altare ingredi.

SCHOL. BALS. Præſens quidem canon prohibet mulieres ad altare ingredi. ſexageſimus autem nonus canon ſyn. in Trullo prohibet laicis, ne ad altare ingrediatur. In Latinorum autem regionibus mulieres ſine pudore ad altaria quãdo volunt, ingrediuntur.

CANON XLV.

Quòd non oportet poſt duas hebdomadas quadrageſimæ ad illuminationem admitti. De conſecr. Diſt. iiii. Baptizans.

SCHOL. BALS. Sanctum baptiſma eſt typus ſepulturæ & reſurrectionis Domini. Et ideo ſtatutũ eſt vt in magno ſabbato peragantur baptiſmata, vt quod ſit medium inter ſepulturam domini & reſurrectionem. Eos ergo, qui ſunt in magno ſabbato illuminandi, oportet tota quadrageſima per ieiunium perpurgari. Si quis autem poſt ſecundam hebdomadem acceſſerit vt catechizetur & baptizetur in Paſchate, non admittetur, vt qui non tota quadrageſima ieiunarit. Poſtea autem, vt volunt canones, præparatus baptizabitur. Illud enim, Non oportet admitti, non eſt indiſtinctè intelligendum, ſed in magno ſabbato.

CANON XLVI.

Quòd oportet eos qui illuminantur, fidem diſcere, & quinta hebdomadis feria epiſcopo renunciare, vel presbyteris.

SCHOL. BALS. Hic canon idem eſt omnino qui lxxviij. can. vj. ſyn. & illic eſt expoſitus.

CANON XLVII.

Quòd oportet eos qui in morbo baptiſmum accipiunt, deinde reſurgunt, fidem ediſcere, & noſſe quòd diuino munere digni habiti ſunt.

Schol. Bals. Infideles nonnulli baptizati ſunt antequam eſſent catechizati, propter morbum vrgentem. Dicebant ergo nonnulli, quòd quoniam non fuerunt baptizati, poſtquam eſſent catechizati, vt vult canon, debent catechizari, & rurſus illuminari. vtebantur autem & xij. canone Neocæſar. ſyn. qui non permittit ei qui propter morbum eſt illuminatus, temere ſacerdotem fieri. Dicunt ergo Patres, quòd ſecundò quidem non baptizabitur: cogetur autem poſt ſanitatem fidem diſcere, & myſterium illuminationis, & ſcire quòd diuino munere dignus eſt habitus, ſcilicet agnitione eius qui verè & propriè Deus eſt, & remiſſione peccatorum, quam per ſanctum baptiſmum aſſecutus eſt.

Canon XLVIII.

Quòd oportet, eos qui illuminantur, poſt baptiſma inungi ſuper cæleſti chriſmate, & eſſe regni Chriſti participes.

Schol. Bals. Canon vocauit ſanctum vnguentum chriſma, & non ſimpliciter chriſma, ſed ſupercæleſte, vt quod per ſanctas preces & inuocationem ſancti ſpiritus ſanctificetur, & eos qui inungũtur, ſanctificet, & regni cælorum faciat participes. Dicit itaque eos, qui illuminantur, per hoc inungi & ſanctificari. Quomodo autem, & propter quam cauſam traditum ſit ſanctum vnguentum, ex libris quæ de catechiſmo tractant, declaratur. Nonnulli autem dicunt hoc fieri ex illius vnguenti conſequentia, quod per meretricem ad domini & Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti pedes fuſum eſt, qui dixit nihil mali feciſſe meretricem, quæ ad eius pedes nardi pretioſum vnguentum ad eius ſepulturam effudit. Quia enim baptiſmus, vt ſæpe dictum eſt, typus eſt ſepulturæ & reſurrectionis Chriſti & Domini noſtri, rectè baptiſmi tempore, ij qui illuminantur, chriſmate inunguntur, vt vnà ſepeliantur, & cum Chriſto reſurgant.

Canon XLIX.

Quòd non oportet in quadrageſima panẽ offerre, niſi ſabbato & ſolis dominicis.

Schol. Bals. Præſens canon, & quinquageſimus j. & lij. vi.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ἄπιστοι πρὸ τοῦ κατηχηθῆναι ἐβαπτίσθησαν διὰ περιστατικὴν νόσον. ἔλεγον οὖν τινὲς ὡς ἐπεὶ οὐκ ἔφθασαν βαπτισθῆναι μετὰ τὸ κατηχηθῆναι κατὰ κανόνας, ὀφείλουσι κατηχηθῆναι. ἐχρῶντο δὲ καὶ τῷ ιβʹ. κανόνι τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου, τῷ μὴ παραχωροῦντι τὸν διὰ νόσον φωτισθέντα, ἀπροσφαγίστως ἱερέα γίνεσθαι. φασὶν οὖν οἱ πατέρες, ὡς ἐκ δευτέρου μὲν οὐ βαπτισθήσεται, ἀναγκασθήσεται δὲ μετὰ τὴν ὑγείαν μαθεῖν τὴν πίστιν, καὶ τὸ μυστήριον τοῦ φωτίσματος, καὶ εἰδέναι ὅτι θείας δωρεᾶς κατηξιώθησαν, ἤγουν τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ ἀληθῶς καὶ κυρίως θεοῦ, καὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, ἧς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἔτυχον.

Κανὼν μηʹ.

Ὅτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους μετὰ τὸ βάπτισμα χρίεσθαι χρίσματι ἐπουρανίῳ, καὶ μετόχους εἶναι τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.

Ἑρμηνεία.

Χρίσμα ἐκάλεσεν ὁ κανὼν τὸ ἅγιον μύρον, καὶ οὐχ ἁπλῶς χρίσμα, ἀλλὰ ἐπουράνιον, ὡς διὰ τῶν ἁγίων εὐχῶν καὶ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος ἁγιαζόμενον, καὶ ἁγιάζον τοὺς χριομένους, καὶ μετόχους αὐτοὺς ποιοῦν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. φησὶν οὖν τοὺς φωτιζομένους διὰ τούτου χρίεσθαι καὶ ἁγιάζεσθαι. ὅπως μέντοι παρεδόθη τὸ ἅγιον μύρον, καὶ δι᾽ ἣν αἰτίαν, δηλοῦται ἀπὸ τῶν κατηχητικῶν βίβλων. τινὲς δὲ λέγουσι γίνεσθαι τοῦτο καὶ κατὰ ἀκολουθίαν ἐκείνου τοῦ μύρου τοῦ διὰ τῆς πόρνης χυθέντος εἰς τοὺς πόδας τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· τοῦ εἰπόντος μηδέν τι κακὸν ποιῆσαι τὴν πόρνην ἐπιχέασαν εἰς τοὺς πόδας τούτου τὸ ἀπὸ νάρδου πολύτιμον μύρον περὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ αὐτοῦ. ἐπεὶ γὰρ τὸ βάπτισμα, ὡς πολλάκις εἴρηται, τύπος ἐστὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ θεοῦ ἡμῶν, καλῶς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ βαπτίσματος τῷ μύρῳ οἱ φωτιζόμενοι χρίονται, ἵνα συνταφῶσι καὶ συναναστῶσι τῷ Χριστῷ.

Κανὼν μθʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ τῇ τεσσαρακοστῇ ἄρτον προσφέρειν, εἰ μὴ ἐν σαββάτῳ καὶ κυριακῇ μόνον.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν καὶ ὁ ναʹ. καὶ ὁ νβʹ. τῆς ϛʹ.

συνόδου τὰ αὐτὰ διαγορεύονται. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν αὐτοῖς γραφέντα.

Κανὼν ν'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ τῇ ὑστέρᾳ ἑβδομάδι τὴν πέμπτην λύειν, καὶ ὅλην τὴν τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν· ἀλλὰ δεῖ πᾶσαν τὴν τεσσαρακοστὴν νηστεύειν, ξηροφαγοῦντας.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι κανόνι εἴρηται καὶ ἐν τῷ κθ' κανόνι τῆς ϛ'. συνόδου. τινὲς γὰρ μετὰ τὸ νηστεῦσαι τὴν ὅλην τεσσαρακοστὴν, καταλυόντων τὴν μεγάλην πέμπτην, διὰ τὸ τότε συμπληροῦσθαι τάχα τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν, καὶ τὸν κυριακὸν δεῖπνον γίνεσθαι, ὥρισαν οἱ πατέρες κατὰ πᾶσαν τὴν τεσσαρακοστὴν καὶ μέχρι τῆς κυριωνύμου πασχαλίου ἡμέρας νηστεύειν, ἵνα μὴ λυομένης τῆς νηστείας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, ἡ ὅλη τεσσαρακοστὴ ἀτιμάζηται. ὑπέξελέ μοι τὰ σάββατα καὶ τὰς κυριακὰς τῆς τεσσαρακοστῆς. ἐν ταύταις γὰρ ξηροφαγεῖν οὐκ ἀναγκαζόμεθα, ὡς ἐν ταῖς λοιπαῖς ἡμέραις τῆς νηστείας.

Κανὼν να'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ μαρτύρων γενέθλιον ἐπιτελεῖν, ἀλλὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων μνείας ποιεῖν ἐν τοῖς σαββάτοις καὶ κυριακαῖς.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν νβ'. κανόνα τῆς ϛ'. συνόδου, καὶ τὸν μθ'. τῆς παρούσης συνόδου, διδάσκοντας κατὰ μόνα τὰ σάββατα καὶ τὰς κυριακὰς τελείας θυσίας γίνεσθαι ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ὅλης τεσσαρακοστῆς, διὰ θυσίας γίνεσθαι τὰς τῶν ἁγίων μαρτύρων μνήμας, ὡς μηδὲ χαροποιοὺς οὔσας, ἀλλὰ μόνα κωλύεσθαι τὰ γενέθλια τούτων ὡς χαροποιὰ καὶ πανηγύρεων παρεκτικά. ὥρισαν οἱ πατέρες μήτε ἐν ταῖς μνήμαις μήτε ἐν τοῖς γενεθλίοις τῶν μαρτύρων καθ' ὅλην τὴν τεσσαρακοστὴν διὰ θυσίας πανηγυρίζειν, ἀλλὰ κατὰ μόνα τὰ σάββατα καὶ τὰς κυριακὰς, τὰς ἑορτὰς τούτων ποιεῖν. σημείωσαι γοῦν ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, οὐδὲ μνῆμαι κατεχομένων δι' ὅλης τῆς τεσσαρακοστῆς, ἀλλὰ σαββάτου καὶ μόνου.

Κανὼν νβ'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ γάμους ἢ γενέθλια ἐπιτελεῖν. Ἑρμηνεία.

Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους οὓς ἄνωθεν εἴπομεν.

A ſynodi eadem decernunt. & lege quæ in illis ſcripta ſunt.

CANON L.

Quòd non oportet in quadrageſima poſtrema ſeptimana ieiunium ſoluere, & totam quadrageſimam iniuria afficere, ſed oportet totam quadrageſimam ieiunare aridis veſcentes. De conſect. diſt. iij. Non oportet.

SCHOL. BALS. De iis quæ in præſenti canone tractantur, dictum eſt & in xxix. canone vi. ſynodi. Cùm enim quidam poſtquam tota quadrageſi ma ieiunaſſent, magna quinta feria ieiunium ſoluerent,
B quòd tunc fortè compleretur quadrageſima ſancta, & fieret cœna domini, ſtatuerunt Patres vt totam quadrageſimam vſque ad diem Dominicum paſchalem ieiunarent: ne ieiunio vno die ſoluto tota quadrageſima iniuria afficiatur. Excipe mihi ſabbata & dominicos quadrageſimæ. In iis enim aridis veſci non cogimur, vt in reliquis ieiunii diebus.

CANON LI.

Quòd non oportet in quadrageſima martyrum natales peragere, ſed ſanctorum martyrum facere commemorationes in ſabbatis xxxiij. q. iiij. Non licet in quadrag.
C *& dominicis.*

SCHOL. BALS. Lege lij. canonem ſextæ ſynodi, & xlix. præſentis ſynodi, qui docent ſolis ſabbatis & diebus dominicis fieri perfectum ſacrificium tempore totius quadrageſimæ: in reliquis autem per priùs ſanctificata peragi diuinum myſterium. Perinde autem ac ſi dixiſſet quiſpiam, non debere prohiberi per totam quadrageſimam, ne fiant per ſacrificia ſanctorum martyrum memoriæ, vt quæ lætitiam non afferãt, ſed prohiberi tantùm ne fiant eorum
D natales, vt qui lætitiam afferant, & vt frequentes hominum conuentus fiant, incitent, definierũt Patres, vt neque in memoria martyrum, neque in eorum natalibus, in tota quadrageſima per ieiunia feſtum celebrent, ſed in ſolis ſabbatis & domĩnicis corū feſta peragant. Nota ergo ex præſenti canone, quòd nec defunctorum quidem fiunt memoriæ tota quadrageſima, præterquam ſabbato.

CANON LII.

Quòd non oportet in quadrageſima nuptias vel natalitia celebrare. xxxiij. q. iiij. Nõ oportet in quadrageſima.

SCHOL. BALS. Propter caſdem rationes quas ſuperiùs diximus.

CANON LIII.

A

Quòd non oportet Chriſtianos ad nuptias venientes ſe turpiter & indecorè gerere vel ſaltare, ſed modeſtè cœnare & prandere, vt decet Chriſtianos.

SCHOL. BALS. Canon clarus eſt: quia autem penitus exoleuit, non eget interpretatione.

CANON LIIII.

De conſecr. diſt. v. Non oportet miniſt.

Quòd non oportet ſacratos, & clericos, in nuptiis vel conuiuiis aliqua ſpectacula contemplari: ſed priuſquam ingrediantur thymelici, ſurgere & ſecedere.

SCHOL. BALS. In xxiiij. & li. canone ſextæ ſynodi, de iis quoque tractauimus, quæ in præſenti canone tractata ſunt: & lege ea. eius enim meminerunt. B

CANON LV.

Quòd non oportet ſacratos & clericos ex collatione conuiuia peragere, ſed neque laicos.

SCHOL. BALS. Conuiuari, ebrietatis cauſa eſt. eam autem conſequuntur petulantia & inſolentia: eas verò, lites, & Dei contemptus. Statuunt ergo Patres, vt neque ſacrati, neque clerici ex collatione conuiuia faciant. συμβολὴ enim eſt collatio, à verbo συμβάλλω, quod ſignificat confero. C

CANON LVI.

Diſtin. xcv. Nó oportet presbyteros.

Quòd non oportet presbyteros ante epiſcopi introitum ſacrum tribunal ingredi, & ſedere in tribunali: ſed cum epiſcopo ingredi: præterquam ſi epiſcopus ſit mala valetudine, vel profectus ſit peregre.

SCHOL. BALS. Bonum quidem ordinem vbique eſſe pulchrum eſt: ſed multo magis in iis qui ſunt ſacrati. Et ideo Patres prohibent ſacerdotibus ne epiſcopum contemnant, & ante eius introitum ſacrū tribunal ingrediantur & ſedeant, ſed vnà cum epiſcopo introëant: perinde autem ac ſi afferret aliquis epiſcopi ægritudinem, vel peregrinationem, dixerunt eiuſmodi cauſas eſſe iuſtas, & ſacerdotis in chorum priorem aduentum non impediunt. D

CANON LVII.

Diſtin. lxxx. Non debere in vicis.

Quòd non oportet in vicis & pagis epiſcopos conſtitui, ſed periodeutas, hoc eſt

Κανὼν νγ'.

Ὅτι οὐ δεῖ Χριστιανοὺς εἰς γάμους ἀπερχομένους βαλλίζειν ἢ ὀρχεῖσθαι, ἀλλὰ σεμνῶς δειπνεῖν, ἢ ἀριστᾷν, ὡς πρέπει Χριστιανοῖς.

Ἑρμηνεία.

Ὁ κανὼν σαφής ἐστιν. ὅτι δὲ ἡ περὶ ἐκτισοῦ παντελῶς, οὐδὲ ἑρμηνείας δεῖται.

Κανὼν νδ'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικούς τινας θεωρίας θεωρεῖν ἐν γάμοις, ἢ δείπνοις, ἀλλὰ πρὸ τοῦ εἰσέρχεσθαι τοὺς θυμελικοὺς, ἐγείρεσθαι αὐτοὺς καὶ ἀναχωρεῖν.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ κδ'. καὶ να'. κανόνι τῆς ς'. συνόδου, διελάβομεν καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι κανόνι διειλημμένων. καὶ ἀνάγνωθι τούτους. μέμνηται γὰρ καὶ τούτου.

Κανὼν νε'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικοὺς ἐκ συμβολῆς συμπόσια ἐπιτελεῖν, ἀλλ' οὐδὲ λαϊκούς.

Ἑρμηνεία.

Τὸ συμποσιάζειν, παραίτιόν ἐστι μέθης. τῇ δὲ μέθῃ παρέπονται ἀταξίαι καὶ ἀσχημοσύναι· καὶ ταύταις, ἔριδες καὶ θεοῦ καταφρονήσεις. διορίζονται οὖν οἱ πατέρες μήτε ἱερωμένους μήτε κληρικοὺς, μήτε λαϊκοὺς ἀπὸ συνδοσίας ποιεῖν συμπόσια. τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ συμβολὴ, ἀπὸ τοῦ συμβάλλω, ἤτοι συνεισφέρω.

Κανὼν νς'.

Ὅτι οὐ δεῖ πρεσβυτέρους πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ἐπισκόπου εἰσιέναι καὶ καθέζεσθαι ἐν τῷ βήματι, ἀλλὰ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου εἰσιέναι, πλὴν εἰ μὴ ἀνωμαλοίη ἢ ἀποδημοῖ ὁ ἐπίσκοπος.

Ἑρμηνεία.

Καὶ πανταχοῦ τὸ τῆς εὐταξίας καλὸν, πολιτεύεσθαι ἄξιον. πολλῷ δὲ πλέον ἐν ἱερωμένοις. διὸ καὶ κωλύουσιν οἱ πατέρες τοὺς πρεσβυτέρους καταφρονεῖν τοῦ ἐπισκόπου, καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου εἰσέρχεσθαι ἐν τῷ βήματι, καὶ καθέζεσθαι ἀλλὰ εἰσοδεύειν μετὰ τοῦ ἐπισκόπου. ὡς δέ τινος ἀῤῥωστίαν προβαλλομένου ἢ ἀποδημίαν τοῦ ἐπισκόπου, εἶπον τὰ τοιαῦτα αἴτια εὔλογα εἶναι, καὶ τὴν προέλευσιν τὴν εἰς τὸ βῆμα τοῦ ἱερέως οὐκ ἐμποδίζουσιν.

Κανὼν νζ'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐν ταῖς κώμαις καὶ ἐν ταῖς χώραις καθίστασθαι ἐπισκόπους, ἀλλὰ περιοδευτὰς, τοὺς

ὦσι ἤδη, προκαταστάθέντας, μηδὲν πράττειν ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐν τῇ πόλει. ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς πρεσβυτέρους μηδὲν πράττειν ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου. A

Ἑρμηνεία.

Ἄλλοι μὲν κανόνες ἐν ταῖς κώμαις καὶ ἐν τοῖς χωρίοις χωρεπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καθίστασθαι διωρίσαντο. ὁ δὲ παρὼν κανὼν, περιοδευτὰς παρακελεύεται γίνεσθαι καὶ μὴ ἐπισκόπους, ἵνα μὴ γίνηται εὐκαταφρόνητος ἡ ἀρχιερωσύνη, ὡς μὴ ἐχούσης τῆς χώρας εἰς ἣν ἐχειροτονήθη ὁ ἐπίσκοπος, πλῆθος ἀνθρώπων εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης. εἰ δέ τινες φησὶ πρὸ τοῦ κανόνος κατεστάθησαν ἐν τοῖς τοιούτοις τόποις ἐπίσκοποι, μὴ ἐκβληθήτωσαν, ἀλλ' ἔστωσαν ἐνεργοῦντες τὰ πάντα μετὰ εἰδήσεως τοῦ χειροτονήσαντος αὐτοὺς μητροπολίτου. ἀλλὰ καὶ οἱ πρεσβύτεροι φησὶ μηδὲν ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου πραττέτωσαν. ταῦτα τοῦ κανόνος διορίζομένου, εἴποι τις τῆς ἐννοίας τούτου καταστοχαζόμενος, ὡς ἐπεὶ ἀτιμία τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐστὶ τὸ προΐστασθαι τὸν ἐπίσκοπον λαοῦ ὀλίγου, κἀντεῦθεν εἶναι εὐκαταφρόνητον. πολλῷ πλέον οὐκ ἔσται πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ τὸ πεζῇ βαδίζειν ἀρχιερέα, καὶ στερεῖσθαι τῶν ἀναγκαίων, ὅθεν καὶ τὸ ψηφίζεσθαι ἐπισκόπους εἰς ἐκκλησίας ἀνατολικὰς, εἰς ἃς μέτριοι πάνυ εὑρίσκονται Χριστιανοὶ, οὐκ ἀσφαλές. περιοδευταὶ δέ εἰσιν οἱ σήμερον προβαλλόμενοι παρὰ τῶν ἐπισκόπων ἔξαρχοι. οὗτοι γὰρ περιοδεύουσι καὶ ἐπιτηροῦσι τὰ ψυχικὰ σφάλματα, καὶ καταρτίζουσι τοὺς πιστούς· ἀνάγνωθι καὶ τὸν ϛ'. κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου. B C

Κανὼν νη'. D

Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς οἴκοις προσφορὰν γίνεσθαι παρὰ ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων.

Ἑρμηνεία.

Τοῦτο ἐξεχωρήθη ἀπὸ νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ. ἀνάγνωθι καὶ συνόδου ϛ'. κανόνα λϛ'. καὶ νθ'.

Κανὼν νθ'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἰδιωτικοὺς ψαλμοὺς λέγεσθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οὐδὲ ἀκανόνιστα βιβλία, ἀλλὰ μόνα τὰ κανονικὰ τῆς καινῆς καὶ παλαιᾶς διαθήκης.

circumcurſatores: eos autem qui priùs conſtituti fuerunt, nihil agere ſine mente epiſcopi qui eſt in ciuitate. Similiter autem & presbyteros nihil agere ſine mente epiſcopi.

Schol. Bals. Alii quidem canones, in vicis & in pagis chorepiſcopos & preſbyteros conſtituendos definierunt. Præſens autem canon iubet fieri periodeutas, & non epiſcopos, ne dignitas epiſcopalis vilis & contempta euadat, vtpote cùm non habeat pagus, in quo ordinatus eſt epiſcopus, hominum multitudinem, ad Dei & epiſcopatus honorem. Si qui autem, inquit, ante canonem ſunt in his locis conſtituti epiſcopi, ne eiiciantur, ſed omnia exerceant cum ſcientia Metropolitani qui eos ordinauit. Sed & presbyteri, inquit, nihil agant ſine mente epiſcopi. Hæc decernente canone, dixerit quiſpiam ex eius intelligentia coniecturam faciens, quòd quoniam ad Dei & epiſcopatus vergit dedecus, ſi epiſcopus exiguo populo præſit, & ideo contemnatur: multo magis non eſt ad Dei honorem, ſi antiſtes propter paupertatem eat pedes, & priuetur neceſſariis. Quocirca in eccleſiis Orientalibus, in quibus non admodum multi inueniuntur Chriſtiani, epiſcopos eligi tutum non eſt. Sunt autem periodeutæ, qui hodie ab epiſcopis promouentur exarchi. Hi enim circumcurſant, & delicta animæ obſeruant, & fideles perficiunt. lege etiam vj. can. Sardic. ſynodi.

Canon LVIII.

Quòd non oportet in domibus fieri oblationem ab epiſcopis vel presbyteris.

Schol. Bals. Hoc permiſſum eſt à Nouella Imp. Domini Leonis ſapientis. Lege & ſyn. can. xxxi. & lix.

Canon LIX.

Quòd non oportet priuatos & vulgares aliquos Pſalmos dici in eccleſia, nec libros non canonicos, ſed ſolos canonicos veteris & noui teſtamenti.

Schol. Bals. Inueniuntur quidam Pſalmi præter centum l. Pſalmos Dauid, qui dicuntur eſſe Solomonis, & quorundam aliorum. Patres ergo eos priuatos nominantes, ſtatuerunt vt neque ij, neque aliquid aliud in eccleſia legatur, quod non ſit ex iis quæ ſunt enumerata in lxxxv. canone Apoſtolico. A

Ἑρμηνεία.

Εὑρίσκονται τινὲς ψαλμοὶ παρὰ τοὺς ρν΄. ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ, λεγόμενοι τοῦ Σολομῶντος εἶναι καὶ ἄλλων τινῶν. τούτους οὖν ὀνομάσαντες οἱ πατέρες ἰδιωτικοὺς, διετάξαντο μήτε τούτους μήτε ἄλλο τι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγινώσκεσθαι, μὴ ὂν ἀπὸ τῶν ἀπαριθμηθέντων ἐν τῷ πε΄. ἀποστολικῷ κανόνι.

Canon LX.

Hæc ſunt quæ legi oportet ex veteri teſtamento: Geneſis, Exodus, id eſt, exitus ex Aegypto. Leuiticum. Numeri. Deuteronomium. Ieſu Naue. Indices. Ruth. Eſther. Regum primus, ſecundus, tertius, & quartus. Paralipomenon primus, & ſecundus. Eſdra primus & ſecundus. liber Pſalmorum cl. Prouerbia Solomonis, Eccleſiaſtes, Cantica canticorum. Iob. duodecim Propheta, Eſaias, Hieremias. Baruch, lamentationes & epiſtol. Ezechiel, Daniel. Noui autem teſtamenti hæc, Euangelia quatuor, ſecundùm Matthæum, ſecundùm Marcum, ſecundùm Lucam, ſecundùm Ioannem. Actus Apoſtolorum. Epiſtolæ catholicæ, Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres. Epiſtolæ Pauli xiiij. Ad Romanos vna, ad Corinthios duæ, ad Galatas vna, ad Epheſios vna, ad Philippenſes vna, ad Coloſſenſes vna, ad Theſſalonicenſes duæ, ad Hebræos vna, ad Timotheum duæ, ad Titum vna, ad Philemonem vna. B C

Κανὼν ξ΄.

Ὅσα δεῖ βιβλία ἀναγινώσκεσθαι τῆς παλαιᾶς διαθήκης, Γένεσις κόσμου, Ἔξοδος Αἰγύπτου, Λευιτικὸν, Ἀριθμοὶ, Δευτερονόμιον, Ἰησοῦς Ναυῆ, Κριταὶ, Ῥοὺθ, Ἐσθὴρ, Βασιλειῶν πρώτη καὶ δευτέρα, τρίτη τε καὶ τετάρτη, Παραλιπόμενα πρῶτον καὶ δεύτερον, Ἔσδρα πρῶτον καὶ δεύτερον, βίβλος Ψαλμῶν ρν΄. παροιμίαι Σολομῶντος, ἐκκλησιαστὴς, ᾆσμα ᾀσμάτων, Ἰὼβ, δωδεκαπρόφητον, Ἠσαΐας, Ἱερεμίας, καὶ Βαροὺχ, θρῆνοι καὶ ἐπιστολαὶ, Ἰεζεκιὴλ, Δανιήλ. τὰ δὲ τῆς καινῆς διαθήκης ταῦτα, Εὐαγγέλια τέσσαρα, κατὰ Ματθαῖον, κατὰ Μάρκον, κατὰ Λουκᾶν, κατὰ Ἰωάννην, πράξεις ἀποστόλων, ἐπιστολαὶ καθολικαὶ, Ἰακώβου μία, Πέτρου δύο, Ἰωάννου τρεῖς, Ἰούδα μία, ἐπιστολαὶ Παύλου δεκατέσσαρες, ἤγουν πρὸς Ῥωμαίους μία, πρὸς Κορινθίους δύο, πρὸς Γαλάτας μία, πρὸς Ἐφεσίους μία, πρὸς Φιλιππησίους μία, πρὸς Κολοσσαεῖς μία, πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύο, πρὸς Ἑβραίους μία, πρὸς Τιμόθεον δύο, πρὸς Τίτον μία, καὶ πρὸς Φιλήμονα μία.

SARDICENSIS SYNODVS.

Sardicenſis ſynodus fuit regnante Conſtantio filio magni Conſtantini. Ille enim cùm ad Arianorum hæreſin ſe contuliſſet, magnopere contendebat, ea quæ in prima ſynodo decreta & definita fuerant, euertere. Quod cùm frater eius Cōſtans, qui veteri Romæ imperabat, ex Papa, qui tunc erat, didiciſſet, fratri bellum per literas minatus eſt, niſi eccleſiam perturbare, & fidem orthodoxam labefactare deſineret. Ille verò id quod eſt fidei perfectum quærens, ad fratrē ſuum reſcripſit, vt id quoque cōfirmetur, ſibi curæ magnopere eſſe. D

Η ΕΝ ΣΑΡΔΙΚΗ σύνοδος.

Ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος γέγονε βασιλεύοντος Κωνσταντίου τοῦ υἱοῦ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. ἐκεῖνος γὰρ προστεθειμένος τῇ τῶν Ἀρειανῶν αἱρέσει, σπουδὴν ἐποιεῖτο τὰ ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ δογματισθέντα καὶ ὁρισθέντα ἀνατρέψαι. ὅπερ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κώνστας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης κρατῶν, μαθὼν ἐξ ἀναφορᾶς τοῦ τότε Πάππα, ἠπείλησε πόλεμον διὰ γραμμάτων τῷ ἀδελφῷ, εἰ μὴ παύσοιτο κυμαίνων τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν παρασαλεύων. ὁ δὲ τὸ ἀκριβὲς τῆς πίστεως ζητῶν, τῷ ἀδελφῷ ἀντεπέστειλε, κἀκεῖνο βεβαιωθῆναι διὰ σπουδῆς τυγχάνει αὐτῷ.

συνέδοξεν οὖν, τοῖς αὐτοκράτορσι ἀμφοτέροις σύνοδον γενέσθαι ἀρχιερέων, καὶ τὴν παρ' ἐκείνων δοκιμασθεῖσαν πίστιν κρατεῖν. διὸ κελεύσει τῶν εἰρημένων αὐταδέλφων καὶ βασιλέων συνηθροίσθησαν ἐπίσκοποι τὸν ἀριθμὸν τριακόσιοι τεσσαράκοντα, καὶ εἷς ἐν Σαρδικῇ τῇ νῦν λεγομένῃ Τριαδίτζῃ. οἱ διαγνωμονήσαντες περὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντων, ἐβεβαίωσαν ταῦτα, ὅρον ἐκθέμενοι κυροῦντα τὸ ἅγιον σύμβολον τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων, καὶ κρατεῖν αὐτὸ καὶ ἀπαραποίητον μένειν διοριζόμενον· τοὺς δὲ παρὰ τοῦτο φρονοῦντας ἀποκηρύττοντα καὶ ποιοῦντα ὑπὸ ἀνάθεμα. οἱ γοῦν ἐν τῇ Σαρδικῇ ταύτῃ συνόδῳ πατέρες, καὶ κανόνας ἐξέθεντο εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἀφορῶντας κατάστασιν, οἵπερ εἰσὶν οὗτοι·

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ πατέρων τῶν ἐν Σαρδικῇ συνελθόντων.

Κανὼν α'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος πόλεως Κορδούβης εἶπεν· οὐ τοσοῦτον ἡ φαύλη συνήθεια, ὅσον ἡ βλαβερωτάτη τῶν πραγμάτων διαφθορά, ἐξ αὐτῶν τῶν θεμελίων ἐστὶν ἐκριζωτέα, ἵνα μηδενὶ τῶν ἐπισκόπων ἐξῇ ἀπὸ πόλεως μικρᾶς, εἰς ἑτέραν πόλιν μεθίστασθαι. ἡ γὰρ τῆς αἰτίας ταύτης πρόφασις φανερά, δι' ἣν τὰ τοιαῦτα ἐπιχειρεῖται. οὐδεὶς γὰρ πώποτε εὑρεθῆναι ἐπίσκοπον δεδύνηται, ὃς ἀπὸ μείζονος πόλεως εἰς ἐλαχιστοτέραν πόλιν ἐσπούδασεν μετασταθῆναι· ὅθεν συνέστηκεν διαπύρῳ πλεονεξίας τρόπῳ ὑπεκκαίεσθαι τοὺς τοιούτους, καὶ μᾶλλον τῇ ἀλαζονείᾳ δουλεύειν, ὅπως ἐξουσίαν δοκοῖεν μείζονα κεκτῆσθαι. εἰ πᾶσι τοίνυν τοῦτο ἀρέσκει, ὥστε τὴν τοιαύτην σκαιότητα αὐστηρότερον ἐκδικηθῆναι. ἡγοῦμαι γὰρ μηδὲ λαϊκῶν ἔχειν τοὺς τοιούτους χρῆναι κοινωνίαν. πάντες ἐπίσκοποι εἶπον· ἀρέσκει πᾶσιν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν μεταβαινόντων ἀρχιερέων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἀλλοτρίαν, ἤγουν διοίκησιν, εἴρηται ἐν τῷ ιδ'. κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἐν τῷ κα'. καὶ ἐν τῷ κβ'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ἐν ἑτέροις. καταφρονουμένων δὲ τῶν ἐν αὐτοῖς περιεχομένων, ὁ ἐπίσκοπος πόλεως Κυδρούβης, ὁ καὶ Ὅσιος κεκλημένος διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ ἀρετὴν προοιμιασάμενος ὀφείλειν πᾶσαν φαύλην

A Vtriſque ergo Imperatoribus viſum eſt vt fieret Antiſtitum ſynodus, & quæ ab illis examinata ac probata eſſet fides, valeret. Dictorum ergo fratrum & Imperatorum iuſſu congregati ſunt epiſcopi numero trecenti quadraginta, & vnus Sardicæ, quæ nunc Triaditze dicitur. qui cùm de iis quæ Niceæ decreta erant, diſceptaſſent, ea confirmarunt, edito decreto, quod ſanctum ſymbolum Patrum, qui Niceæ conuenerunt, corroborat & confirmat, & hoc obſeruari & immutabile manere ſtatuit: eos autem qui præter hæc ſentiunt,
B abdicat & anathemati ſubiicit. Huius itaque Sardicenſis ſynodi Patres, canones quoque ediderunt, qui ad ſtatum eccleſiaſticum reſpiciunt. Qui ſunt hi:

CANONES SANCTORVM PATRVM QVI Sardicæ conuenerunt.

CANON I.

Oſius vrbis Cordubæ epiſcopus dixit: Non tantùm mala conſuetudo, quantum pernicioſiſſima rerum corruptela, eſt ex ipſis
C *fundamentis penitus extirpanda, ne cui epiſcopo liceat à parua ciuitate in aliam migrare: eius enim cauſa prætextus eſt manifeſtus, propter quem talia aggreditur. Nullus enim epiſcopus adhuc inueniri potuit, qui à maiori ciuitate in minorem tranſire ſtuduerit. Vnde conſtitit eos ardenti plura habendi cupiditate ſuccendi: & magis arrogantiæ ſeruire, vt videantur maiorem habere poteſtatem. Placétne hoc omnibus, vt eiuſmodi improbitas acerbiùs vindicetur? exiſtimo enim eos ne laicorum quidem debere habere communionem. omnes epiſcopi dixerunt, Placet omnibus.*

Diſtin. viij. Mala cõſuetudo. ſub. tit. Nicolai iiij. ad Ignatium Archiepiſc. Remenſem.

D

SCHOL. BALS. De epiſcopis qui à ciuitate in ciuitatem ſeu diœceſim tranſeunt, dictum eſt in xiiij. canone ſanctorum & benedictorum Apoſtolorum, in xxj. & in xxij. Antiochenæ, & in aliis. Cùm autem neglectui haberentur ea quæ ipſis continentur, epiſcopus Cordubenſis, qui Oſius appellatus eſt, propter virtutem quæ illi inerat, exorſus, debere omnem malam

consuetudinem radicitus extirpari, multo autem magis eam quæ ſpectat ad rerum eccleſiaſticarum corruptelam, intulit, non licere cuiquam epiſcopo ex ciuitate in ciuitatem tranſire. Perinde autem ac ſi dixiſſet quiſpiam, ei eſſe ignoſcendum, qui honeſta fortaſſe de cauſa hoc facturus eſt, & vt maiorem populum doceat, & confirmet, adiecit hoc audere epiſcopos, non propter honeſtam aliquam cauſam, ſed propter auaritiam, vel ſuperbiam, & vt habeant facultatem maiorem, & plura lucrifaciant. Nullus enim inuentus eſt epiſcopus, qui à maiori ciuitate in minorem tranſierit, vt ex eo auaritiæ & cupiditatis gloriæ ſuſpicio tollatur. Interrogauit itaq; ſynodum, an ei placeret acerbiùs talem audaciam vindicari, ſcilicet non ſolùm deponi eum qui tale quid fecerit, ſed etiam à fidelium communione excidere, & nec vt laicum quidẽ cum ipſis communicare. Ad quod Synodus reſpondit, id omnibus placere. His ita ſe habentibus, interrogauerit quiſpiam, cùm xv. canon ſynodi Nicenæ ſtatuit, vt epiſcopus qui à ciuitate in ciuitatem tranſiit, non deponatur, ſed in priorem ſuam eccleſiam reſtituatur: præſens autem canon eos abſoluta excommunicatione condemnet, vtrum ſit ſequendum. Solutio. Vtrumque. neque enim habent quidquam inter ſe commune, & lege dictum xv. canonem. Si quis autem contra afferat xx. canonem vj. ſynodi, qui ſic dicit expreſſe: Ne liceat epiſcopo in alia quæ ad ſe non attinet ciuitate publicè docere: Si quis autem hoc facere deprehenſus fuerit, ceſſet ab epiſcopatu, quæ ſunt autem preſbyteri exerceat: & dicat hunc canonem magis obſeruari debere, vt qui ſit multò antiquior, & depoſitionem inducat: audiat eſſe magnam canonum differentiam. Hic enim epiſcopus alienum thronũ inuaſit, & eum ſua auctoritate obtinuit. Et ideo vnà cum depoſitione etiam abdicatur, vt qui ſit impudentiſſimus. Qui autem in prædicto ſextæ ſynodi canone declaratur epiſcopus, in alia prouincia nihil aliud exercuit, niſi quòd ſolùm publicè docuit:

A συνήθειαν ἐκριζοῦσθαι, πολλῷ δὲ πλέον τὴν ἀφορῶσαν καὶ εἰς πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν διαφθορὰν ἐπήγαγε μὴ ἔχειν ἐπίσκοπον οἱονδήτινα ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεθίστασθαι. ὡς δὲ τινος εἰπόντος συγγνωστέον εἶναι τὸν ἴσως τοῦτο ποιήσαντα διὰ τρόπον ἀγαθὸν, καὶ διὰ τὸ διδάξαι καὶ στηρίξαι λαὸν πλείονα, προσέθηκε περὶ τῶν ἐπισκόπων τοῦτον τολμᾶσθαι, μὴ διὰ τρόπον ἀγαθὸν, ἀλλὰ διὰ πλεονεξίαν, ἢ δι᾽ ἀλαζονείαν. καὶ ὥστε ἔχειν ἐξουσίαν μείζονα καὶ κερδαίνειν πλείονα. οὐδεὶς γὰρ φησιν ἐπίσκοπος εὑρέθη ἀπὸ πόλεως μείζονος μεταβὰς εἰς ἐλαχιστοτέραν
B ὥστε ἐκ τούτου περιαιρεθῆναι τὴν ὑποψίαν τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς φιλοδοξίας. τοίνυν καὶ ἠρώτησε τὴν σύνοδον, εἰ πᾶσιν ἀρέσκει αὐστηρότερον ἐκδικηθῆναι τὴν τοιαύτην τόλμαν, δηλονότι μὴ μόνον καθαιρεῖσθαι τὸν τοιοῦτόν τι ποιήσαντα, ἀλλ᾽ ἐκπίπτειν καὶ τῆς τῶν πιστῶν ὁμηγύρεως· καὶ μηδ᾽ ὡς λαϊκὸν κοινωνεῖν μετ᾽ αὐτῶν. πρὸς ὃ οἱ τῆς συνόδου ἀπεκρίναντο ὅτι πᾶσιν ἀρέσκει. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐρωτήσει τις ὡς τοῦ ιε΄. κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου διορίζομένου τὸν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταβαίνοντα ἐπίσκοπον, μὴ καθαιρεῖσθαι,
C ἀλλ᾽ ἀποκαθίζεσθαι εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ ἐκκλησίαν, καὶ τοῦ παρόντος κανόνος παντελῆ ἀκοινωνησίαν κατὰ τούτου καταψηφιζομένου, τίνι προσέχειν ὀφείλομεν; Λύσις. καὶ ἀμφοτέροις. οὐδὲ γὰρ ἐπικοινωνοῦσιν ἀλλήλοις. ἀνάγνωθι τὸν ῥηθέντα ιε΄. κανόνα. Εἰ δὲ τις ἀντιπροφέρει τὸν κ΄. κανόνα τῆς ϛ΄. συνόδου λέγοντα οὕτω ῥητῶς· μὴ ἐξέστω ἐπισκόπῳ εἰς ἑτέραν τὴν μὴ αὐτῷ προσήκουσαν πόλιν δημοσίᾳ διδάσκειν. Εἰ δὲ τις φωραθείη τοῦτο ποιῶν, τῆς ἐπισκο-
D πῆς παυέσθω· τὰ δὲ τοῦ πρεσβυτέρου ἐνεργείτω. καὶ λέγει ὀφείλειν τὸ λοιπὸν τὰ τοῦ τοιούτου μᾶλλον κανόνος κρατεῖν, ὡς μεταγενεστέρου κατὰ πολὺ καὶ καθαίρεσιν μόνον ἐπάγοντος· ἀκουσάτω μεγάλην εἶναι τὴν διαφορὰν τῶν κανόνων. ἐνταῦθα μὲν γὰρ ἀλλοτρίου θρόνου ἐπέβη ὁ ἐπίσκοπος, καὶ κατεῖχεν αὐτὸν αὐθεντῶς. διὸ σὺν τῇ καθαιρέσει καὶ ἀποκηρύττεται ὡς ἀναιδέστατος. ὁ δὲ ἐν τῷ ῥηθέντι κανόνι τῆς ϛ΄. συνόδου δηλούμενος ἐπίσκοπος οὐδὲν τι ἕτερον ἐνείργησεν εἰς ἀλλοτρίαν ἐνορίαν, ἀλλὰ μόνον ἐδίδαξε δημοσίᾳ·

καὶ διὰ

καὶ διὰ τοῦτο καθαιρεῖται μόνον. ὅπερ καὶ ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδος γίνεσθαι διωρίσατο εἰς τὸν ὑπὲρ ἐνορίαν χειροτονήσαντα, ἐν τῷ ιγ'. κανόνι αὐτῆς. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος ἵνα μηδενὶ τῶν ἐπισκόπων μεταβαίνειν ἀπὸ πόλεως μεγάλης εἰς μικρὰν, ὡς τάχα παρεκαιρευομένων καὶ τῶν αἰτιῶν τῶν ἐν τῷ κανόνι δηλωθεισῶν. καὶ τοῦτο γὰρ ὑπὸ τῶν κανόνων παρομοίως κολάζεται, ἀδιαφόρως διοριζομένων καθαιρεῖσθαι μὴ μόνους τοὺς ἀπὸ πόλεως οἱασδήτινος εἰς ἑτέραν μεταπίπτοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπὲρ ἐνορίαν ἱερατικόν τι ἐνεργοῦντας, καὶ εἰς τὰς λαχούσας αὐτοὺς ὑποστρέφοντας. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. σὺ δὲ εἰ θέλεις εἰδέναι τὰ περὶ τῆς μεταθέσεως, μεταβάσεως καὶ ἐπιβασίας, ἀνάγνωθι τὸ σχόλιον τοῦ ιε'. κανόνος τῆς α'. συνόδου.

Κανὼν β'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Εἰ δέ τις τοιοῦτος εὑρίσκοιτο μανιώδης ἢ τολμηρὸς, ὡς περὶ τῶν τοιούτων δόξαι τινὰ φέρειν παραίτησιν διαβεβαιούμενον ἀπὸ τοῦ πλήθους πρὸς ἑαυτὸν κεκομίσθαι γράμματα· δῆλόν ἐστιν, ὀλίγους τινὰς δεδυνῆσθαι μισθῷ καὶ τιμήματι διαφθαρέντας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ στασιάζειν, ὡς δῆθεν ἀξιοῦντας τὸν αὐτὸν ἔχειν ἐπίσκοπον· καθάπαξ οὖν τὰς ῥᾳδιουργίας τὰς τοιαύτας καὶ τέχνας, κολαστέας εἶναι νομίζω, ὥστε μηδένα τοιοῦτον μηδὲ ἐν τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιοῦσθαι κοινωνίας. Εἰ τοίνυν ἀρέσκει ἡ γνώμη αὕτη, ἀποκρίνασθε. ἀπεκρίναντο· τὰ λεχθέντα ἤρεσεν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν, τοῦ α'. ἐξέχεται. τινῶν γὰρ ἐπισκόπων αἰτιωμένων διὰ τὴν ἐκ πόλεως εἰς πόλιν τούτων μετάστασιν, καὶ ἐπιχειρούντων παραιτεῖσθαι, ἤγουν ἀποσκευάζειν ἐξ αὐτῶν τὴν αἰτίασιν, ἐκ τοῦ λέγειν διὰ γραμμάτων τοῦ πλήθους τῆς πόλεως μεταπεσεῖν ἐκ τῆς λαχούσης αὐτοὺς, ὥρισαν οἱ πατέρες μηδὲ τοῦτο εἰς ἀπολογίαν ἀρκεῖν· ὅτι τῶν εἰκότων ἐστὶ ῥᾳδιουργηθῆναι τοιαῦτα διά τινων ὀλίγων ἐποίκων τῆς πόλεως διαφθαρέντων νομίσμασι καὶ οἷον μισθωθέντων. ὅθεν καὶ ἐκώλυσαν τοὺς ταῦτα τεχναζομένους ἐπισκόπους διὰ παντελοῦς ἀποκηρύξεως,

A & ideo ſolùm deponitur. Quod etiam Antiochena ſynodus fieri decreuit in eum qui vltra ſuam prouinciam ordinauit, in xlij. eius canone. Cùm autem audis canonem dicentem, Nulli licere epiſcopo à parua ciuitate in aliã migrare, ne dixeris à contrario, poſſe à magna ciuitate in paruam tranſire, vt pote cùm ſint vtique ſublatæ cauſæ, quæ ſunt in canone declaratæ. Nam hoc quoque à canonibus ſimiliter punitur: qui indiſtinctè ſtatuunt, non eos ſolos deponendos qui à quauis ciuitate in aliam tranſeunt, ſed eos etiam qui vltra prouinciam aliquid ſacerdotale B exercent, & ad eas quæ illos ſortitæ ſunt, reuertũtur. Et hæc quidem ſic. Tu autem ſi velis de tranſlatione aliquid perfectè ſcire & tranſitione, & inuaſione, lege commentarium xv. can. primæ ſyn. à ciuitate autem in ciuitatem tranſitum intellige, à diœceſi autem ſiue regione in aliam regionem, inuaſionẽ: nec putes hæc eſſe contraria iis quæ ſcripta ſunt in dicto xv. canone primæ ſyn. quæ etiam lege diligenter.

C

CANON II.

*Oſius epiſcopus dixit: Si quis autem adeo inſanus vel audax inueniatur, vt de iis videatur aliquam afferre excuſationem, aſſerens ſibi à populo allatas eſſe literas, clarum eſt potuiſſe paucos aliquos mercede & pretio corruptos in eccleſia ſeditionem mouere, vt eundem vtique velint habere epiſcopum: omnino ergo has fraudes & artes puniẽdas eſſe exiſtimo, vt nemo poſſit qui eſt huiuſ*D *modi, ne in fine quidem laica communione dignus haberi. An ergo hæc placet ſententia, reſpondete. reſponderunt, Placet quæ dicta ſunt.*

SCHOL. BALS. Hic quoque canon à primo dependet. Cùm enim quidam epiſcopi accuſarentur propter ſuam à ciuitate in ciuitatem tranſmigrationem, & conarentur ſe excuſare, ſeu ex ſe criminationem amoliri, eò quòd dicerẽt per populi ciuitatis literas, ſe receſſiſſe ab ea ciuitate quæ illos ſortita eſt, decreuerunt Patres, ne hoc quidem ad defenſionem ſufficere: quia veriſimile eſt hæc callidè facta fuiſſe per paucos ciuitatis habitatores pecuniis corruptos, & veluti mercede conductos. Vnde & epiſcopos qui hæc machinantur, per perfectam abdicationem punierunt,

vt ne morientes quidem, vt laici communione digni habeantur. His autem ſic habentibus, ne dixeris eis eſſe ignoſcendum qui à ciuitatibus euocati ſunt: vel ſi non ignoſcatur, eos puniendos vt eos qui euocationem fraude machinantur. Sed dic eos deponendos, vt qui non debeant eos audire qui ad ipſos non pertinent.

Canon III.

Oſius quoque epiſcopus dixit: Hoc quoque neceſſariò eſt adiiciendum, vt nullus epiſcoporum ex ſua prouincia, in aliam prouinciam in qua ſunt epiſcopi, tranſeat, niſi vtique à ſuis fratribus vocetur, ne videamur dilectionis fores claudere. Hoc autem etiam ſimiliter prouidendum eſt, vt ſi in aliqua prouincia, epiſcoporum quiſpiam, aduerſus fratrē ſuum & coepiſcopum negotiū habeat, neuter ex eorum alia prouincia, cognitores euocet. Si quis autem epiſcoporum in aliquo negotio condemnandus viſus fuerit, & exiſtimet ſe non malam, ſed bonam cauſam habere, vt etiam rurſus iudiciū renouetur, ſi veſtræ dilectioni videtur, Petri Apoſtoli memoriam honoremus; Vt de iis qui iudicauerunt ſcribatur Iulio Romanorum epiſcopo, & per propinquos prouinciæ epiſcopos, ſi opus ſit, iudicium renouetur, & cognitores ipſe præbeat. Si autem probari non poteſt cauſam eius eſſe talem, vt eam rurſus iudicari opus ſit, quæ ſemel ſunt iudicata, non infirmentur.

Schol. Bals. Poſtquam definiiſſent patres, quid debeat fieri in eos qui à ciuitate in ciuitatem tranſeunt, epiſcopos, nunc ſtatuunt idem quoque eſſe faciendum in eos qui à prouincia in prouinciam tranſeunt, niſi vtique, inquiunt, accerſantur ab eiuſdem regionis epiſcopis & confratribus ſuis. Tunc enim ſuſcipientur, propter bonum fratrnæ dilectionis: & ſine vllo præiudicio extra diœceſim epiſcopalia exercebunt. Dictum eſt autem de prouincia, propter eos qui dicunt, tranſire quidē à ciuitate in ciuitatē quæ eſt ſub eadem prouincia, auaritiam vel etiam arrogantiam epiſcopi arguit; & ideo puniendum eſt:

ὥστε μηδὲ ἀποθνήσκοντας αὐτοὺς, ὡς λαϊκοὺς ἀξιοῦσθαι κοινωνίας. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, μὴ εἴπῃς τοὺς μετὰ δεήσεως μετακληθέντας παρὰ πολιτῶν, συγγινώσκεσθαι, ἢ μὴ συγγινωσκομένους, τιμωρεῖσθαι κατὰ τοὺς ῥᾳδιουργήσαντας τὴν μετάκλησιν, ἀλλ' εἰπὲ αὐτοὺς καθαιρεῖσθαι ὡς μὴ ὀφείλοντας ὑπακούειν ἀμετόχων ἀνθρώπων.

Κανὼν γ'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο προστεθῆναι ἀναγκαῖον, ἵνα μηδεὶς ἐπισκόπων ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν, ἐν ᾗ τυγχάνουσιν ὄντες ἐπίσκοποι, διαβαίνοι, εἰ μή τις παρὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἑαυτοῦ κληθείη, διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἡμᾶς τὰς τῆς ἀγάπης ἀποκλείειν πύλας. καὶ τοῦτο δὲ ὡσαύτως προνοητέον, ὥστε ἐὰν ἔν τινι ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων τις αἰτίαν κατὰ ἀδελφοῦ ἑαυτοῦ καὶ συνεπισκόπου πρᾶγμα σχοίη, μηδένα ἕτερον ἐκ τούτων ἀπὸ ἑτέρας ἐπαρχίας ἐπισκόπους ἐπιγνώμονας ἐπικαλεῖσθαι. Εἰ δὲ ἄρα τις ἐπισκόπων ἔν τινι πράγματι δόξῃ καταχρίνεσθαι, καὶ ὑπολαμβάνει ἑαυτὸν μὴ σαθρὸν ἀλλὰ καλὸν ἔχειν τὸ πρᾶγμα, ἵνα καὶ αὖθις ἡ κρίσις ἀνανεωθῇ· Εἰ δοκεῖ ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ, Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τὴν μνήμην τιμήσωμεν, καὶ γραφῆναι παρὰ τούτων τῶν κρινάντων Ἰουλίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης, ὥστε διὰ τῶν γειτνιώντων τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, εἰ δέοι ἀνανεωθῆναι τὸ δικαστήριον, καὶ ἐπιγνώμονας αὐτὸς παράσχοι. Εἰ δὲ μὴ συστῆναι δύναται τοιοῦτον αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὡς παλινδικίας χρήζειν, τὰ ἅπαξ κεκριμένα μὴ ἀναλύεσθαι, τὰ δὲ ὄντα, βέβαια τυγχάνειν.

Ἑρμηνεία.

Ὁρισάμενοι ἐπὶ τούτοις οἱ ἅγιοι πατέρες τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεθισταμένους ἐπισκόπους, ἄρτι διορίζονται τὸ αὐτὸ γίνεσθαι καὶ εἰς τοὺς ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν μεταβαίνοντας. Εἰ μή που φασὶ μετάκλητοι γίνωνται παρὰ τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων καὶ συναδελφῶν αὐτῶν. τότε γὰρ δεχθήσονται διὰ τὸ τῆς φιλαδελφίας καλόν. καὶ ἀπροκριματίστως ἀρχιερατικά τινα ἐνεργήσουσιν. εἴρηται δὲ περὶ τῆς ἐπαρχίας, διὰ τοὺς λέγοντας, τὸ μὲν μεταβαίνειν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπαρχίαν οὖσαν, πλεονεξίας ἢ ἀλαζονείας τοῦ ἐπισκόπου κατηγορεῖ· κἀντεῦθεν καὶ τιμωρητέον ἐστί·

τὸ δὲ μεθίστασθαι ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν παρελείφθη ἀκόλαστον, ὡς ἐντεῦθεν μὴ ἀναφαινομένου φαύλου τινὸς, διὰ τὸ τὰς ἐπαρχίας ἐξ ἀλλήλων πόῤῥω ἀποδιΐστασθαι· καὶ μὴ διδόναι πάροδον τοῖς ἐν αὐταῖς ἐπισκόποις, γινώσκειν τὰς τῶν ἑκατέρων ἐκκλησιῶν εἰσόδους, καὶ τὰ πλήθη τοῦ ἐν ταύταις λαοῦ. ταῦτα γοῦν μὴ παραδεξαμένη ἡ σύνοδος, παρομοίως καὶ τούτους κολάζεσθαι διωρίσατο. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος διοριζομένου τιμωρεῖσθαι τοὺς μεταβαίνοντας ἀκλητὶ ἐπισκόπους ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν ἔχουσαν ἐπίσκοπον, μὴ εἴπῃς ἀνευθύνους εἶναι τοὺς ἱερουργοῦντας εἰς ἑτέρας ἐπαρχίας μὴ ἐχούσας ἐπισκόπους. καὶ οὗτοι γὰρ ὁμοίως ὑπὸ τῶν κανόνων εὐθυνῶνται. προσετέθη δὲ τὸ ἐν ᾗ τυγχάνουσιν ἐπίσκοποι, διὰ τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἔχοντας ἐνορίας εἰς δύο ἢ καὶ τρεῖς πολλάκις ἐπαρχίας. ἔτι ἐπήγαγεν ὁ κανὼν καὶ ἕτερον κεφάλαιον, καὶ εἶπεν· Εἰ δὲ πρᾶγμα ἤγουν ὑπόθεσιν ἔχει ἐπίσκοπος μετὰ συνεπισκόπου αὐτοῦ, τίς ὀφείλει τὴν ὑπόθεσιν δικάζειν; ὥρισεν οὖν, ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων τούτους δικάζεσθαι, καὶ μή τινα τῶν δικαζομένων ἐξ ἄλλης ἐπαρχίας μετακαλεῖσθαι συνδιαγνώμονα ἐπίσκοπον· καταγινώσκει γὰρ ἀμαθίας ἢ ἀδικίας τῶν ἐπαρχιωτῶν. ὡς δέ τινος εἰπόντος, εἰ δέ τις ἐκ τούτων κατακρινόμενος νομίσει βαρύνεσθαι, καὶ ἐκκαλέσεται, εἰς οὐδὲν αὐτῷ τὰ τῆς ἐκκλήτου ἀποτελευτήσουσιν, ὡς μὴ δυναμένων ἑτέρων ἐπισκόπων ἐπαρχιωτῶν ἀνακαλεῖσθαι διάκρισιν κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν διάστιξιν, προσετέθη μὴ εἶναι ἀπαράδεκτον τὸν ἐκκαλούμενον κατὰ τῆς κρίσεως τῶν ἐπαρχιωτῶν, ἀλλ' ὀφείλειν τοὺς ἐπαρχιώτας διὰ τιμὴν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου γράφειν τὰ συνενεχθέντα τῷ Πάππᾳ Ῥώμης. (ἦν δὲ τότε Ἰούλιός τις ἐπίσκοπος ταύτης) καὶ παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ ἐκείνου ἀνηρτῆσθαι τὰ τῆς ἐκκλήτου· ἐφ' ᾧ εἰ μὲν διαγνοίη ἄξιον εἶναι τὸ πρᾶγμα δευτέρας κατεξετάσεως, ὁρίσαι παρὰ τῶν γειτνιαζόντων ἐπισκόπων ἀνανεωθῆναι τὸ δικαστήριον, καὶ σκοπηθῆναι τὴν προεγνωσμένην ἀπόφασιν· Εἰ δὲ καταλάβῃ καλῶς τὴν ὑπόθεσιν κριθῆναι, καὶ μὴ δεῖσθαι ταύτην δευτέρας συζητήσεως, ὁρίσαι μένειν τὰ ἅπαξ προκεκριμένα ἀναλλοίωτά τε καὶ βέβαια. καὶ τὰ μὲν τοῦ

A à prouincia autem in prouinciam tranſire, impunitum relictum eſt, vtpote quòd nihil mali ex eo oriatur, eò quòd prouinciæ ſint lõgè à ſe inuicem diſiunctæ, nec epiſcopis qui ſunt in eis, aditum præbeant, vt poſſint vtrarumque eccleſiarum reditus cognoſcere, & multitudinem populi. Hæc non admittens ſynodus, eos quoque ſimiliter puniendos eſſe decreuit. Cùm autem audis definientem canonem puniri epiſcopos, qui non vocati, ab vna prouincia in aliam tranſeunt habentem epiſcopum, ne dicas eos impune laturos, qui in prouinciis non habentibus epiſcopos ſacra peragunt. nam & ij ſimiliter à canonibus corriguntur. Additum eſt autem illud, In qua ſunt epiſcopi, propter epiſcopos qui habent diœceſes in duabus vel tribus ſæpe prouinciis. Præterea ſubiunxit canon aliud quoque caput, & dixit: Si autem epiſcopus habet aliquod negotium, ſeu cauſam aliquam, cum ſuo coëpiſcopo, quis debet cauſam iudicare? Statuit ergo eos à prouincialibus epiſcopis iudicandos, nec vllum eorum qui iudicio contendunt, ex alia prouincia accerſere cognitorem epiſcopum. Prouinciales enim ignorantiæ vel iniuſtitiæ condemnat. Tanquam autem dixiſſet quiſpiam, ſi quis eorum condemnatus ſe grauari exiſtimet, & appellet, eius appellatio ad nihil redibit, cùm non poſſint alij prouinciales cognitionem euocare, vt vult iam dicta diſtinctio, adiecit non eſſe repellendum, qui ad prouincialium iudicium prouocat, ſed debere prouinciales propter honorem ſedis Apoſtolicæ, quæ ad eos delata ſunt, Papæ Romano relinquere, (Erat autem eo tempore Iulius eius epiſcopus) & in eius poteſtate poſita eſt appellatio: vt ſi rem quidem eſſe dignam cognoſcat quæ ſecundò examinetur, ſtatuat à propinquis epiſcopis renouari iudicium, & de præcedente ſententia cognoſci. Si autem inuenerit cauſam rectè fuiſſe iudicatam, & ſecunda inquiſitione opus non habere, decernat, ea quæ priùs iudicata ſunt, firma & immutabilia permanere. Et in his quidem conſiſtit

ἑαυτοῦ ἀπολογίας πρᾶγμα ἐπιδοθῇ, μὴ πρότερον εἰς τὴν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον ὑποκαταστῆναι, ἐὰν μὴ ὁ τῆς Ῥωμαίων ἐπίσκοπος ἐπιγνοὺς περὶ τούτου ὅρον ἐξενέγκῃ.

Ἑρμηνεία.

Εἰπόντες οἱ πατέρες τὴν τῶν ἐπαρχιωτῶν ἀπόφασιν ἐκκλήτῳ ὑποκεῖσθαι, καὶ παρὰ τῶν γειτνιαζόντων ἐπισκόπων κατ' ἐπίταξιν τοῦ Πάππα τηρεῖσθαι, ἄρτι φασὶ τί ὀφείλει γίνεσθαι ἐὰν καὶ παρὰ τούτων ὁ ἐκκαλεσάμενος καταδικασθῇ, καὶ πάλιν λέγῃ βαρύνεσθαι. διορίζονται οὖν μένειν ἐν ἀκεραιότητι τὰ πράγματα, καὶ μὴ ἕτερον ψηφίζεσθαι ἐπίσκοπον εἰς τὴν τοῦ κατακριθέντος ἐκκλησίαν, εἰ μὴ καὶ ἡ δευτέρα ἔκκλητος παρὰ τοῦ Πάππα τηρηθῇ. ὥστε σημείωσαι ὅτι ὁ ιε'. κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἐσχόλασε, καὶ ὅτι οὐδεὶς καταδικαζόμενος, καὶ λέγων βαρύνεσθαι, ἐκβιβασμὸν ὑφίσταται μέχρις ἂν καὶ τὰ τῆς ἐκκλήτου τηρηθῶσι· καὶ ὅτι δὶς ἐκκαλεῖσθαι δύναται ὁ κατακρινόμενος. ἀνάγνωθι τὸν οδ'. ἀποστολικὸν κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι θ'. καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ ιε'. κη'. ρκ'. καὶ ρκα'. καὶ συμβίβασαι πάντας πρὸς τὰ ἐνταῦθα γεγραμμένα. ὅτι καὶ τοῖς νόμοις δοκεῖ πᾶσαν ὑπόθεσιν χωρὶς τῶν μὴ ἐπιδεχομένων ὑπερθέσιν, ἐκκλήτῳ ὑποκεῖσθαι οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ καὶ δίς. πλὴν μὴ παραδράμῃς τὰ τοῦ γ'. κανόνος καὶ τὰ τοῦ ε'. τῆς παρούσης συνόδου, χάριν τοῦ δέχεσθαι παρὰ τοῦ Πάππα τὴν ἔκκλητον. ἰδικὸν γάρ ἐστι τοῦτο εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, καὶ κρατεῖν ὀφείλει ἔνθα ἐξεφωνήθη.

Κανὼν ε'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἤρεσεν, ἵν' εἴ τις ἐπίσκοπος καταγγελθείη, καὶ συναθροισθέντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐνορίας τῆς αὐτῆς τοῦ βαθμοῦ αὐτὸν ἀποκινήσωσιν, καὶ ὥσπερ ἐκκαλεσάμενος καταφύγῃ ἐπὶ τὸν μακαριώτατον τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον, καὶ βουληθείη αὐτοῦ διακοῦσαι, δίκαιόν τε εἶναι νομίσῃ ἀνανεώσασθαι αὐτοῦ τὴν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος, γράφειν τούτοις τοῖς ἐπισκόποις καταξιώσῃ τοῖς ἀγχιστεύουσι τῇ ἐπαρχίᾳ, ἵνα αὐτοὶ ἐπιμελῶς, καὶ μετ' ἀκριβείας ἕκαστα διερευνήσωσι, καὶ κατὰ τὴν τῆς ἀληθείας πίστιν, ψῆφον περὶ τοῦ πράγματος ἐξενέγκωσιν. εἰ δέ τις ἀξιοῖ καὶ πάλιν αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀκουσθῆναι, καὶ τῇ δεήσει τῇ αὐτοῦ τὸν Ῥωμαίων ἐπίσκοπον κρῖναι δόξῃ, ἀπὸ τοῦ ἰδίου πλευροῦ πρεσβυτέρους ἀποστεῖλαι,

Ἴσως ἐπισκοπ. κινεῖν

A *ſibi reſponſionis negotium competere, non prius in cathedrā alius ſubſtituatur, quàm Romanus epiſcopus cauſa cognita ſententiam tulerit.*

SCHOL. BALS. Cùm dixiſſent patres, prouincialium ſententiam appellationi ſubiici, & à propinquis epiſcopis iuſſu Papæ examinari, nunc dicunt quid fieri debeat ſi is qui appellauit, condemnatus fuerit, & ſe rurſus grauari dicat. Statuunt ergo vt res in integro maneant, & in eius qui eſt condemnatus, B ecclesia, alius non eligatur, niſi ſecunda appellatio à Papa examinata fuerit. Quare nota quòd xv. canon Antiochenæ ſynodi exoleuit, & quòd nullus qui condemnatur, & dicit ſe grauari, electionem ſuſtinet, donec de appellatione cognitum fuerit. Lege lxxiiij. can. Apoſtolicum, Chalced. Syn. ix. & Carth. xv. xxviij. & cxxj. & confer eos omnes cum iis quæ hîc ſcripta ſunt. Nam legibus quoque videtur, omnem cauſam, exceptis iis quæ dilationem non recipiunt, appellationi ſubiici, non ſemel, C ſed etiam bis. Sed ne tertius canon te fugiat & quintus præſentis ſynodi, de admittenda vel non admittenda à Papa appellatione. Hoc eſt enim ſpeciale in cauſis eccleſiaſticis, & ſeruari debet vbi dictum eſt.

CANON V.

Oſius epiſcopus dixit: Placuit vt ſi quis epiſcopus delatus fuerit, & congregati huius regionis epiſcopi eum gradu mouerint, & veluti appellans confugerit D *ad beatiſſimum Romanum epiſcopum; & velit ipſum audire, & iuſtum eſſe exiſtimauerit eius rei examinationem renouari, coepiſcopis ſcribere dignabitur, qui ſunt propinqui prouinciæ, vt ipſi diligenter & accuratè ſingula perſcrutentur, & ex veritatis perſuaſione de re ſententiam ferant. Si quis autem poſtulet ſuum negotium rurſus audiri, & ad ſuam ſupplicationem Romanorum epiſcopum iudicare viſum fuerit, à proprio latere presbyteros mittat,*

xi. q. ix. Si quis epiſcopus accuſatus.

ejusdem, scil. Romani

vt ſit in poteſtate epiſcopi, quod rectè habere probauerit & ſtatuerit oportere, eos mitti, qui cum epiſcopis ſint iudicaturi, habentes auctoritatem eius à quo miſſi ſunt: & hoc ponendum eſt. Si autem ſufficere putauerit ad rei cognitionem & epiſcopi ſententiam, faciet quod prudentiſſimo eius conſilio rectè habere videbitur. Reſponderunt epiſcopi, Quæ dicta ſunt, placuerunt.

SCHOL. BALS. Ex quarto quoque canone oſtenditur, eſſe in poteſtate epiſcopi, qui eſt condemnatus, & grauatus, bis appellare. Præſens quoque canon dicit, quòd ſi quis à prouincialibus epiſcopis condemnatus fuerit, & ad Papam appellauerit, ille vicinis epiſcopis mandabit vt de appellatione cognoſcant, ſi hoc iuſtum eſſe putauerit: & ſi is quoque ab eis condemnatus fuerit, & ſecundò ad Papam acceſſerit, & ei viſum eſt ea quæ priùs iudicata ſunt, rurſus examinari, ne cogatur is qui condemnauit, Romam venire, ſed in prouinciam iuſſu Papæ veniant preſbyteri ex eius latere, ſiue ab eius eccleſia, & qui ſunt ei familiaritate coniuncti, debentes habere eius auctoritatem, ſiue poteſtatem, vt cauſam iudicent cum illius regionis epiſcopis, & eam decidant. Si autem Romanus epiſcopus non eſſe iuſtum perſpexerit, vt rurſus examinent ea quæ priùs iudicata fuerint (eius enim iudicio canon omnia relinquit) faciet quod ſibi iuſtum eſſe videbitur. Cùm hæc canon definiat, ne tibi contrarium eſſe videatur caput primi tit. ix. lib. Imp. dicens non poſſe iudicem appellationis, ad alium tranſmittere cognitionem appellationis, ſed eam per ſe audire debere: ſed dic præſentem canonem eſſe ſpecialem, & ita editum eſſe propter viæ longitudinem, & ne vexentur epiſcopi in adeo longinquam & alienam regionem trahendi. Cum preſbyteris autem Papæ ſecundam appellationem iudicare prouinciales epiſcopos qui condemnarunt epiſcopum, ne dicas eſſe contrarium legi quæ dicit: Iudex qui ſemel pronunciauit, officio functus eſt, & non poteſt rurſus propriam ſententiam examinare. Hoc enim dictum eſt ſpecialius, vt mihi videtur.

A ἵνα ᾖ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, ὅπερ ἂν καλῶς ἔχειν δοκιμάσῃ, καὶ ὁρίσῃ δεῖν, ἀποστέλλειν τοὺς μετὰ τῶν ἐπισκόπων κρινοῦντας, ἔχοντάς τε τὴν αὐθεντίαν τούτου, παρ' οὗ ἀπεστάλησαν· καὶ τοῦτο θετέον. Εἰ δὲ ἐξαρκεῖν νομίσοι πρὸς τὴν τοῦ πράγματος ἐπίγνωσιν, καὶ ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου, ποιήσει ὅπερ ἂν τῇ ἐμφρονεστάτῃ αὐτοῦ βουλῇ καλῶς ἔχειν δόξῃ. ἀπεκρίναντο οἱ ἐπίσκοποι· τὰ λεχθέντα ἤρεσεν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἐκ τοῦ δ'. κανόνος παρίσταται ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν καταχριθέντα ἐπίσκοπον, καὶ βαρυνόμενον, δὶς ἐκκαλέσασθαι. καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν φησὶν ὅτι ἐὰν καταδικασθῇ τις παρὰ ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων, καὶ ἐκκαλέσηται πρὸς τὸν Πάππαν, κἀκεῖνος ἐπιτρέψῃ τοῖς γειτνιάζουσιν ἐπισκόποις τηρῆσαι τὴν ἔκκλητον, εἰ τοῦτο νομίσῃ δίκαιον εἶναι, καὶ καταδικασθῇ πάλιν καὶ παρὰ τούτων ὁ αὐτὸς, καὶ προσέλθῃ ἐκ δευτέρου τῷ Πάππᾳ, καὶ τοῦτο εὐδοκήσῃ δοκιμασθῆναι τὰ προκεκριμένα, μὴ ἀναγκάζεσθαι ὁ καταδικάσας εἰς Ῥώμην ἀπελθεῖν, ἀλλ' ἀπελθέτωσαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν κατὰ κέλευσιν τοῦ Πάππα πρεσβύτεροι ἐκ τοῦ πλευροῦ αὐτοῦ, ἤτοι ἐκ τῆς ἐκκλησίας τούτου, καὶ ᾠκειωμένοι αὐτῷ, ὀφείλοντες ἔχειν τὴν αὐθεντίαν αὐτοῦ, ἤτοι τὴν ἐξουσίαν, ἐφ' ᾧ κρῖναι τὴν ὑπόθεσιν μετὰ τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων καὶ διαλῦσαι αὐτήν. Εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης οὐ συνίδῃ δίκαιον εἶναι τηρηθῆναι τὰ κεκριμένα (τῇ γὰρ δοκιμασίᾳ αὐτοῦ ὁ κανὼν τὸ πᾶν ἀνατίθησιν) ποιήσῃ ὅπερ ἂν δόξῃ αὐτῷ δίκαιον εἶναι. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ θ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον μὴ δύνασθαι τὸν ἐκκλητάριον παραπέμπειν πρὸς ἕτερον τὴν τήρησιν τῆς ἐκκλήτου, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ ταύτης ἀκροᾶσθαι. ἀλλ' εἰπὲ ἰδικὸν εἶναι τὸν παρόντα κανόνα, καὶ οὕτως ἐκφωνηθῆναι διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, καὶ ἵνα μὴ σκύλλωνται οἱ ἐπίσκοποι ἐπὶ μακρὰν οὕτω καὶ ἀλλοδαπὴν χώραν γενόμενοι διάξιμοι. τὸ δὲ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ Πάππα δικάζειν τὴν δευτέραν ἔκκλητον τοὺς ἐπαρχιώτας ἐπισκόπους τοὺς καταδικάσαντας τὸν ἐπίσκοπον, μὴ εἴπῃς ἐναντιοῦσθαι τῷ νόμῳ τῷ λέγοντι, ὁ δικαστὴς ἅπαξ ἀποφηνάμενος, πέπαυται, καὶ οὐ δύναται τὴν οἰκείαν ἀπόφασιν. ἐξεφωνήθη γὰρ καὶ τοῦτο ἰδικώτερον ὡς ἐμοὶ δοκεῖ.

διὰ γὰρ τοῦτο καὶ εἰς δοκιμασίαν τοῦ Πάππα ἀνετέθη τὸ εἶδος τῆς κρίσεως. ὅσον γὰρ ἀπὸ τοῦ νόμου οἱ ἅπαξ ἀποφηνάμενοι, οὐκ ἠδύναντο συνδικάζειν μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ Πάππα. Εἰ μήπω * * * κατὰ λόγον ἀναψηλαφήσεως μηδὲ τούτους τηρῆσαι τὴν παρηγγελμένην ἀπόφασιν. Εἰ δὲ εἴπῃς ἑτέρους ἐπισκόπους εἶναι τούτους παρὰ τοὺς παραποφηναμένους, οὐδέν τι εὑρήσεις ἀντίξοον. ἐπεὶ δὲ ἐν τοῖς προλαβοῦσι κανόσιν εἴπομεν μὴ εἶναι τὰ περὶ τοῦ Πάππα ὁρισθέντα ἰδικὰ τούτου καὶ μόνου προνόμια, ὥστε ἔχειν ἐξ ἀνάγκης πάντα ἐπίσκοπον καταδικαζόμενον τῷ θρόνῳ τῆς Ῥώμης προσέρχεσθαι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως, τὰ αὐτὰ καὶ πάλιν φαμέν.

A Propterea enim & Papæ iudicio relictum eſt genus iudicij. Quod enim ad leges attinet, non poterant vnà cum Papæ presbyteris iudicare ij qui ſententiam priùs tulerant. Sin autem dixeris alios eſſe epiſcopos qui ſententiam tulerint, nihil inuenies repugnans. Quia autem in prioribus canonibus diximus non eſſe quæ de Papa conſtituta ſunt ſpecialia eius & ſolius priuilegia, vt neceſſe habeat quiuis condemnatus epiſcopus ad ſedem Romanam accedere, ſed etiam ſubaudiri ad ſe- B dem Conſtãtinopolitanam, eadem quoque rurſus dicimus.

Κανὼν ϛʹ.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐὰν συμβῇ ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ, ἐν ᾗ πλεῖστοι ἐπίσκοποι τυγχάνουσιν, ἕνα ἐπίσκοπον ἀπομεῖναι, κἀκεῖνος κατά τινα ἀμέλειαν μὴ βουληθῇ συνελθεῖν καὶ συναινέσαι τῇ καταστάσει τῶν ἐπισκόπων, τὰ δὲ πλήθη συναθροισθέντα παρακαλοῖεν γίνεσθαι τὴν κατάστασιν τοῦ παρ' αὐτῶν ἐπιζητουμένου ἐπισκόπου· χρὴ πρότερον ἐκεῖνον τὸν ἐναπομείναντα ἐπίσκοπον ὑπομιμνήσκεσθαι διὰ γραμμάτων τοῦ ἐξάρχου τῆς ἐπαρχίας (λέγω δὲ τοῦ ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως) ὅτι ἀξιοῖ τὰ πλήθη ποιμένα αὐτοῖς δοθῆναι, ἡγοῦμαι καλῶς ἔχειν καὶ τοῦτον ἐκδέχεσθαι, ἵνα παραγένηται. Εἰ δὲ μὴ διὰ γραμμάτων ἀξιωθεὶς παραγένηται, μήτε μὴν ἀντιγράψοι, τὸ ἱκανὸν τῇ βουλήσει τοῦ πλήθους χρὴ γενέσθαι. χρὴ δὲ καὶ μετακαλεῖσθαι καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας ἐπισκόπους, πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου· μὴ ἐξεῖναι δὲ ἁπλῶς καθιστᾶν ἐπίσκοπον κώμῃ τινὶ ἢ βραχείᾳ πόλει, ᾗ τινι καὶ εἷς μόνος πρεσβύτερος ἐπαρκεῖ. οὐκ ἀναγκαῖον γὰρ ἐπισκόπους ἐκεῖσε καθίστασθαι, ἵνα μὴ κατευτελίζηται τὸ τοῦ ἐπισκόπου ὄνομα καὶ ἡ αὐθεντία. ἀλλ' οἱ τῆς ἐπαρχίας, ὡς προεῖπον, ἐπίσκοποι ἐν ταύταις ταῖς πόλεσιν καθιστᾶν ἐπισκόπους ὀφείλουσιν, ἔνθα καὶ πρότερον ἐτύγχανον γεγονότες ἐπίσκοποι. Εἰ δὲ εὑρίσκοιτο οὕτως πληθύνουσά τις ἐν πολλῷ ἀριθμῷ λαοῦ πόλις, ὡς ἀξίαν αὐτῆς τῆς ἐπισκοπῆς νομίζεσθαι, λαμβανέτω. Εἰ πᾶσιν ἀρέσκει τοῦτο; ἀπεκρίναντο πάντες, ἀρέσκει.

Canon VI.

Oſius epiſcopus dixit: Si contigerit in vna prouincia, in qua ſunt plurimi epiſcopi, vnum epiſcopum remanere, & ille per quandam negligentiam nolit conuenire, & epiſcoporum conſtitutioni aſſentiri: congregata autem populi multitudo ſuadeat & inſtet vt fiat conſtitutio epiſcopi qui ab eis quæritur, oportet illum priùs qui remanſit epiſcopum admoneri per literas exarchi prouinciæ, dico autem epiſcopi me- C *tropolitani, quòd vult populus ſibi paſtorem dari, & exiſtimo rectè habere hunc quoque admitti, vt adſit. Si autem literis rogatus non adfuerit, ſed neque reſcripſerit, populi voluntati ſatisfiat. Oportet autem ex vicina quoque prouincia accerſi epiſcopos ad metropolitani epiſcopi conſtitutionem: non licere autem ſimpliciter epiſcopum conſtituere in aliquo pago vel parua vrbe, cui vel vnus presbyter ſufficit. Non neceſſe eſt enim illic epiſcopum conſtitui, ne epiſcopi nomen & auctoritas vilipendatur. Sed prouinciæ, vt priùs dixi, epiſcopi debent in iis vrbibus epiſcopos con-* D *ſtituere, vbi etiam priùs epiſcopi fuerunt. Si autem inueniatur vrbs aliqua tam populoſa, vt ipſa epiſcopatu digna iudicetur, accipiat. An hoc omnibus placet? Reſponderunt omnes, Placet.*

Diſtin. lxv. cap. fin.

Schol. Bals. Cùm xij. canon Laodicenæ ſynodi, & alij,

Ἑρμηνεία.

Τοῦ ιβʹ. κανόνος τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου καὶ ἑτέρων κανόνων διορισαμένων τὰς

decernant fieri epiſcoporum electiones, non à multitudine ciuitatum, ſed ab antiſtitibus, præſens canon ſtatuit, quòd ſi contigerit ex epiſcopis prouinciæ aliquem vnum abeſſe, & nolle cum populi multitudine conuenire, vt fiat electio vacantis eccleſiæ: ciuitatis autem populus quærat antiſtitem: debet exarchus prouinciæ ſiue metropolitanus, etiam abſentem epiſcopum literis accerſere, vt fiat epiſcopi conſtitutio ab omnibus prouincialibus, vt vult iiij. canon primæ ſyn. Si is autem nolit adeſſe, nec per reſcriptum aſſentiatur, fiat electio vt populo viſum fuerit, prouincialium epiſcoporum: neque enim qui abeſt, ignorantiam allegabit vel ſui contemptum, quòd ſcilicet à ſynodo vocatus non adfuerit. Cùm hæc canon ſtatuiſſet de electione vacantis eccleſiæ, quia ante xxviij. can. Chalced. ſyn. metropolitani fiebant ab epiſcopis, & non à Conſtantinopolitano patriarcha, vt nunc fit, dicit canon, quòd ſi ſit proceſſura electio metropolitani, non fiat à ſolis prouincialibus epiſcopis, ſed etiam omnino accerſi oportet epiſcopos vicinarum regionum, propter metropolitani magnitudinem, quem etiam nominat exarchum prouinciæ. Sic enim eius omnino conſiſtet electio, vt quæ à pluribus antiſtitibus facta ſit. Quia autem vilibus electis epiſcopis in paruis vilibúſque parochiis, in quibus ſæpe ne erant quidem epiſcopi, qui & pedibus incedebant, & erant alioqui contempti, epiſcopalis dignitas contemptui habebatur, ſtatuerunt patres ne cõſtituatur epiſcopus in vico, ſiue in pago, vel in exiguo oppidulo, in quo vel vnus ſacerdos ſufficit, ne epiſcopalis dignitas vilipendatur, ſed in illis vrbibus conſtituantur epiſcopi, quæ hominibus abundant, & quæ iam olim habent epiſcopos. Tanquam autem dixiſſet quiſpiam, iniquum eſſe vrbem populo frequentem non habere antiſtitem, eò quòd iam olim epiſcopus in ea non conſtituatur, adiecerunt Patres in huiuſmodi ciuitate etiam de nouo conſtitui poſſe epiſcopum. & hæc quidem ſic.

A ψήφους τῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι μὴ παρὰ τοῦ πλήθους τῶν πόλεων, ἀλλὰ παρὰ ἀρχιερέων, ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται ὅτι ἐὰν συμβῇ ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἕνα τινὰ ἀποδημεῖν, καὶ μὴ θέλειν μετὰ τοῦ πλήθους τῶν πολλῶν συνελθεῖν, ἐφ᾽ ᾧ τὴν ψῆφον γενέσθαι τῆς χηρευούσης ἐκκλησίας· τὰ δὲ πλήθη τῆς πόλεως ζητῶσιν ἀρχιερέα· ὀφείλει ὁ ἔξαρχος τῆς ἐπαρχίας, ἤγουν ὁ μητροπολίτης, μετακαλεῖσθαι καὶ τὸν ἀπόντα ἐπίσκοπον διὰ γραμμάτων, ὡς ἂν γίνηται ἡ κατάστασις τοῦ ἐπισκόπου, παρὰ πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν, κατὰ τὸν δ΄. κανόνα τῆς α΄. συνόδου. Εἰ δὲ οὐδὲ οὕτως B θελήσει παρουσιάσαι, οὐδὲ συναινεῖ διὰ ἀντιγραφῆς, γίνεσθαι τὴν ψῆφον κατὰ τὸ δόξαν τοῖς πλείοσι τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων. οὐδὲ γὰρ προβάλλεται ὁ ἀποδημῶν ἄγνοιαν ἢ καταφρόνησιν, ὡς μετακληθεὶς παρὰ τῆς συνόδου καὶ μὴ παρουσιάσας. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου περὶ ψήφου χηρευούσης ἐπισκοπῆς, ἐπεὶ πρὸ τοῦ κη΄. κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, οἱ μητροπολῖται παρὰ ἐπισκόπων ἐγίνοντο, καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καθὼς τὸ σήμερον, φησὶν ὁ κανὼν ὅτι ἐὰν μέλλῃ προβῆναι ψῆφος μητροπολίτου, οὐ γενήσεται παρὰ μόνων τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ C χρὴ μετακαλεῖσθαι καὶ ἑτέρους ἐπισκόπους πλησιοχώρους, πάντως διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ μητροπολίτου, ὃν καὶ ἔξαρχον ἐπαρχίας ὀνομάζει. οὕτω γὰρ πάντη ἀνύποπτος ἔσται ἡ τούτου ψῆφος, ὡς παρὰ πλειόνων ἀρχιερέων γινομένη. ὅτι δὲ ψηφιζομένων ἐπισκόπων ταπεινῶν εἰς τινὰς παροικίας εὐτελεῖς, ἐν αἷς πολλάκις οὐδὲ ἦσαν ἐπίσκοποι, καὶ πεζῇ βαδιζόντων, καὶ ἄλλως ὄντων καταπεφρονημένων, τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα περιυβρίζετο, ὥρισαν οἱ ἐπίσκοποι μὴ καθίστασθαι ἐπίσκοπον ἐν κώμῃ, ἤγουν ἐν χωρίῳ ἢ ἐν πόλει βραχείᾳ, ἐν ᾗ καὶ εἷς ἱερεὺς D ἐπαρκεῖ· ἵνα μὴ ἐξευτελίζηται ἡ αὐθεντία τῆς ἀρχιερωσύνης· ἀλλ᾽ εἰς ἐκείνας τὰς πόλεις ἐπισκόπους καθίστασθαι τὰς πολυανθρώπους, τὰς ἀπὸ παλαιοῦ ἐχούσας ἀρχιερεῖς. ὡς δέ τινος εἰπόντος ἄδικον εἶναι τὸ μὴ ἔχειν τὴν πολυάνθρωπον πόλιν ἀρχιερέα, διὰ τὸ μὴ ἐκ παλαιοῦ καθίστασθαι ἐπίσκοπον ἐν αὐτῇ, εἶπον οἱ πατέρες, ἐν τοιαύτῃ πόλει καὶ ἐκ νέου καθίστασθαι ἐπίσκοπον. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

σὺ δὲ σημείωσαι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος τοῦ κανόνος, ὅτι ἄκυρός ἐστιν ἡ ψῆφος τοῦ ἐπισκόπου ἡ γινομένη χωρὶς παρουσίας ἢ συναινέσεως πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν. καὶ ἕνα γὰρ ἐκ τούτων ἀπόδημον ὄντα μετακαλεῖσθαι ὁ κανὼν διωρίσατο. καὶ οὐ δύναταί τις λέγειν ὡς ἐπεὶ ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος ἀρκεῖ, ἡ τοῦ ἑνὸς ἀπουσία οὐ προσκριματίσῃ, κἂν καὶ ἐναντία ἡ τούτου γνώμη ἐστί. διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔοικε, μετακαλοῦνται πάντες οἱ ἐνδημοῦντες κατὰ ταύτην τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν ἀρχιερεῖς, ὅταν ψῆφος ὀφείλῃ γίνεσθαι ἐκκλησίας οἱασδήτινος, καὶ ἐμποδίζῃ ταύτην ἡ ἀπουσία τοῦ … τοῦ δὲ κανόνος λέγοντος καθίστασθαι ἐπισκόπους ἔνθα καὶ πρότερον ἐτύγχανον ἐπίσκοποι, εἶπόν τινες μὴ ὀφείλειν τοῦτο γίνεσθαι εἰς ἀτελεῖς πάντη κώμας ἢ πόλεις, διὰ τὸ προψηφίζεσθαι εἰς ταύτας ἀρχιερεῖς, ὅτε ἦσαν ὑπὸ λαοῦ εὐθηνούμεναι. ἀλλὰ τὴν αἰτίαν τῆς προβλήσεως τοῦ ἀρχιερέως εἶναι τὸ πολυάνθρωπον τῆς χώρας, οὐχὶ τὸ παλαιὸν προνόμιον. καὶ προσετίθεντο μὴ χρῆναι ἐπίσκοπον ψηφίζεσθαι εἰς πόλιν καταντήσασαν ἀπὸ πολυανθρώπου εἰς τὸ μηδὲν σχεδὸν, ἐκ τῆς ἐθνῶν ἐπιδρομῆς, ἢ τῆς ἄλλης τῶν πραγμάτων φορᾶς, ἀλλ' εἰς τὰς πολυανθρώπους, κἂν οὐκ εἶχον πρώην ἀρχιερεῖς. ὁ μέντοι θεοστεφὴς κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς πολλάκις ὑπομνησθεὶς, εἰ χρὴ τὰς ἐν τῇ ἀνατολῇ οὔσας ἐκκλησίας καὶ παρὰ Ἀγαρηνῶν κατεχομένας ψηφισθῆναι, ψηφίζεσθαι μὲν ταύτας ηὐδόκησε, καὶ σολέμνια τοῖς ψηφίζεσθαι ὀφείλουσι διὰ κοινῆς προστάξεως ἐπεφιλοτιμήσατο, ὅταν τέως ἀποδημῶσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν, ἵνα τὸ ἐπὶ ταύταις προσὸν δίκαιον ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τῇ βασιλείᾳ αἰωνιζόντως διαφυλάττηται, ὡς μηδὲ ἀπαγορεύειν τὴν εἰς ταύτας ἀποκατάστασιν τῶν Χριστιανῶν. ἐπισκόπους δὲ ὁπωσδήποτε εἰς κώμας ἀτελεῖς ψηφίζεσθαι, οὐ κατένευσεν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ὠργίσθη κατὰ τῶν οὕτω ψηφιζομένων, ὡς ἐντεῦθεν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος ὑβριζομένου. τοῦ δὲ ἁγιωτάτου ἐκείνου μητροπολίτου Θηβῶν τοῦ Καλοτέκνη ψηφισαμένου ἐκ νέου ἐπισκόπους, λόγος ἐγίνετο παρὰ τῇ συνόδῳ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ γεγονότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, εἰ ὤφελε τὸ καινισθὲν τοῦτο ἔργον ποιῆσαι ὁ μητροπο-

A Tu autem nota etiam ex hoc præſenti canone, quòd irrita eſt electio epiſcopi quæ fit ſine præſentia vel conſenſu omnium prouinciarum. Nam vel vnum ex iis, qui aberat, accerſi iubet canon: & non poteſt quiſpiam dicere, quòd quoniam plurium valēt ſuffragia, vnius abſentia non affert præiudicium, etiamſi contraria eſt eorum ſententia. Propterea enim, vt eſt conſentaneum, accerſuntur omnes qui in regione adſunt in hanc vrbium reginam antiſtites, quando debet ali- B cuius eccleſiæ fieri electio, & eam vnius abſentia impedit. Cùm autem canon dicat conſtitui oportere epiſcopos vbi priùs fuerunt epiſcopi, dicebant quidam non debere hoc omnino fieri in pagis vilibus, & vrbibus, eo quòd in iis añtiſtites antea eligerentur, quando populo frequentes erant, ſed cauſam promotionis antiſtitis eſſe regionis populi frequentiam, non autem antiquum priuilegium: & adiecerunt, non oportere epiſcopum C eligi in vrbe, quæ à magna populi frequentia ad nihil redacta eſt ex gentium incurſione, vel aliqua alia rerum perturbatione, ſed in iis quæ ſunt populoſæ, etiamſi antiſtites antea non habuerunt. A Deo autem coronatus rex noſter ſæpe rogatus, an oporteat Orientales eccleſias & à Sarracenis detentas, epiſcopos electione ſortiri, & eis quidem eligi epiſcopos, annuit, & D ſolemnia iis qui eligi debent ad victus ſufficientiam conceſſit per communem iuſſionem: vt ius quod in eis eſt eccleſiis, imperio quoque perpetuò ſeruetur, vtpote cùm non deſperent Chriſtiani fore vt ad eas reſtituantur. Epiſcopos autem in pagis vilibus quomodocunque eligi non permiſit: ſed potiùs iis ſuccenſuit, qui ita eligunt: nempe quòd epiſcopalis dignitas ex ea re iniuria afficiatur. Cùm autem ille ſanctiſſimus Thebarum metropolitanus Caloctene, epiſcopos de nouo elegiſſet, agitatum eſt in ſynodo tempore ſanctiſſimi illius patriarchæ domini Michaëlis ſupremi philoſophorum, quòd metropolitanus debebat hoc nouum opus fa-

cere cum ſynodali diiudicatione & examinatione, & omnes dixerunt, quòd debebat id quod à Thebarum epiſcopo innouatum eſt, à magna ſynodo mandari, vt vult canon Apoſtolicus, qui ſtatuit, nihil magni momenti debere ab epiſcopo fieri, ſine ſententia ſynodali.

Canon VII.

Oſius epiſcopus dixit: Importunitas noſtra, & multa aſſiduitas, & iniuſta preces effecerunt, vt nos non habeamus tantam gratiam & libertatem dicendi quantam debebamus habere. Multi enim epiſcopi non intermittunt ad caſtra accedere: & maximè Aphri, qui quemadmodum cognouimus à dilecto fratre noſtro & coepiſcopo Grato, ſalutaria conſilia non admittunt, ſed ita contemnunt, vt vnus homo plurimas & diuerſas, & qua non poſſunt iuuare eccleſias, preces afferat, & non vt debet fieri, & conuenit pauperibus, & laicis, vel viduis opem & auxilium afferat: ſed ſeculares dignitates & functiones aliquibus acquirat. Hac ergo peruerſitas detrimentum non ſine offendiculo & condemnatione nobis concilias. Conuenientius autem eſſe exiſtimaui, vt epiſcopus illi ſuum auxilium prabeat, cui ab aliquo vis affertur, vel ſi qua vidua iniuria afficiatur, vel ſi qua rurſus orba priuetur iis qua ad ipſam pertinent. Si quidem hac nomina iuſtã habent cauſam & ſupplicationem. Si itaque dilecti fratres hoc omnibus videtur, ſtatuite, nullum oportere epiſcopum ad caſtra accedere, prater eos, quos pius imperator noſter ſuis literis accerſit. Sed quia ſape contingit, aliquos qui egent miſericordia, ad eccleſiam confugere, qui propter ſua peccata, vel relegatione, vel in inſulam deportatione damnati ſunt, vel quamlibet aliam ſententiam accepêre, iis non eſſe negandum auxilium, ſed ſine cunctatione, & dubitatione, iis veniam eſſe petendam: Si vtique hoc quoque places, omnes vnà quoque veſtrum ſuffragium ferte: reſponderunt omnes: Decernatur & hoc.

xxiij. q. viij. Si vobis fratres chariſſimi.

Schol. Bals. In xj. can. Antioch. ſyn. prohibiti ſunt epiſcopi, & omnes canonici, ſine permiſſione ſynodali ad Imp. proficiſci. Ei ergo conſequenter præſens quoque

λίτης μετὰ συνοδικῆς ἐπικρίσεως, καὶ πάντες εἶπον, ὡς ὤφειλε τὸ παρὰ τοῦ Θηβῶν καινισθὲν παρὰ τῆς μεγάλης συνόδου ἐπιτραπῆναι μετὰ διαγνώσιν, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα τὸν διοριζόμενον μηδέν τι περιττὸν γίνεσθαι παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἄνευ γνώμης συνοδικῆς.

Κανὼν ζ'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἡ ἀκαιρεία ἡμῶν, καὶ ἡ πολλὴ συνέχεια, καὶ αἱ ἄδικοι ἀξιώσεις, πεποιήκασιν ἡμᾶς τοσαύτην μὴ ἔχειν χάριν, καὶ παρρησίαν, ὅσην ὀφείλομεν κεκτῆσθαι. πολλοὶ γὰρ τῶν ἐπισκόπων οὐ διαλείπουσιν εἰς τὸ στρατόπεδον παραγινόμενοι, καὶ μάλιστα οἱ Ἄφροι· οἵτινες, καθὼς ἔγνωμεν, παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν καὶ συνεπισκόπου Γράτου τὰς σωτηριώδεις συμβουλὰς οὐ παραδέχονται, ἀλλὰ καταφρονοῦσιν οὕτως ὡς ἕνα ἄνθρωπον εἰς τὸ στρατόπεδον πλείστας καὶ διαφόρους, καὶ μὴ δυναμένας ὠφελῆσαι τὰς ἐκκλησίας, δεήσεις διακομίζειν, καὶ μή, ὡς ὀφείλει γίνεσθαι καὶ ὡς προσῆκόν ἐστι, τοῖς πένησι καὶ τοῖς λαϊκοῖς ἢ ταῖς χήραις συναίρεσθαι καὶ ἐπικουρεῖν, ἀλλὰ κοσμικὰ ἀξιώματα καὶ πράξεις προξενοῦσί τισι. αὕτη τοίνυν ἡ σκαιότης, τὸν θρασυσμὸν οὐκ ἄνευ σκανδάλου τινὸς ἡμῖν καὶ καταγνώσεως προξενεῖ· πρεπωδέστερον δὲ εἶναι ἐνόμισα ἐπίσκοπον τὴν ἑαυτοῦ βοήθειαν παρέχειν ἐκείνῳ, ὅστις ἂν ὑπό τινος βιάζηται, ἢ εἴ τις τῶν χηρῶν ἀδικοῖτο, ἢ αὖ πάλιν ὀρφανός τις ἀποστεροῖτο τῶν αὐτῷ προσηκόντων, εἴπερ ἄρα καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα δικαίαν ἔχει τὴν ἀξίωσιν. Εἰ τοίνυν ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, πᾶσι τοῦτο δοκεῖ, ἐπικρίνατε μηδένα ἐπίσκοπον χρῆναι εἰς τὸ στρατόπεδον παραγίνεσθαι παρεκτὸς τούτων, οὓς ἂν ὁ εὐλαβέστατος βασιλεὺς ἡμῶν τοῖς ἑαυτοῦ γράμμασι μετακαλοῖτο, ἀλλ' ἐπειδὴ πολλάκις συμβαίνει τινὰς οἴκτου δεομένους καταφυγεῖν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὰ ἑαυτῶν ἁμαρτήματα εἰς περιορισμὸν ἢ νῆσον καταδικασθέντας, ἢ δ' αὖ πάλιν οἱανδηποτοῦν ἀπόφασιν ἐκδεδομένους, τοῖς τοιούτοις μὴ ἀρνητέαν εἶναι τὴν βοήθειαν, ἀλλὰ χωρὶς μελλησμοῦ καὶ ἄνευ τοῦ διστάσαι τοῖς τοιούτοις αἰτεῖσθαι συγχώρησιν. Εἰ τοίνυν καὶ τοῦτο ἀρέσκει, σύμψηφοι γίνεσθε ἅπαντες· ἀπεκρίναντο ἅπαντες, ὁριζέσθω καὶ τοῦτο.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ ια'. κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ἐκωλύθησαν οἱ ἐπίσκοποι καὶ πάντες οἱ κανονικοὶ ἄνευ ἐγχωρήσεως συνοδικῆς πρὸς βασιλέα ἀπέρχεσθαι. ἀκολούθως οὖν καὶ ὁ παρὼν

κανὼν διορίζεται μηδένα ἐπίσκοπον εἰς τὸ στρατόπεδον, ἤγουν ἔνθα ὁ βασιλεὺς διάγει, παραγίνεσθαι χωρὶς μετακλήσεως βασιλικῆς, εἰ μὴ πολλάκις τοῦτο θελήσει τις ποιῆσαι διὰ χειραγωγίαν πτωχῶν τινων ἢ κατακρίτων προσελθόντων τῇ ἐκκλησίᾳ. ὅπερ καὶ ἀνῃρέθη ὑπὸ τοῦ ῥηθησομένου προσεχῶς η΄. κανόνος, διοριζομένου καὶ τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις, μὴ παρὰ ἐπισκόπων ὑπομιμνήσκεσθαι, ἀλλὰ παρὰ διακόνων ἤγουν διακονητῶν ἤτοι δουλευτῶν. καὶ ἡ μὲν ἔννοια τοῦ κανόνος αὕτη. αἱ αἰτίαι δὲ δι' ἃς ἐθεσπίσθη, σαφεῖς εἰσί· καὶ οὐ δέονται ἑρμηνείας. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἠρωτήσέ τις εἰ ἔξεστιν ἐπισκόπῳ μετὰ συνοδικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς βασιλέα ἀπέρχεσθαι κατὰ τὸν ια΄. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου; Λύσις. ὁ παρὼν κανὼν τὸν ῥηθέντα κανόνα οὐκ ἀναιρεῖ, ἀλλ' ἐκείνῳ μᾶλλον συμφωνεῖ. διὸ καὶ ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μετὰ συνοδικῆς σκέψεως ἀποκριματίστως ἐπίσκοπος εἰς βασιλέα ἀπελεύσεται, πολλῷ δὲ πλέον κληρικός. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι κἂν κεκωλυμένον ἐστὶ πρὸς βασιλέα χρονίζειν ἐπισκόποις καὶ ἑτέροις ἱερωμένοις, ἀλλὰ κατὰ βασιλικὸν ὁρισμὸν ἀκινδύνως τοῦτο ποιήσουσι, καὶ τὸ προσταττόμενον αὐτοῖς ἐνεργήσουσιν, ὡς μήτε τοῦ βασιλέως ἀνακρινομένου περί τινος αὐτοὺς μετακαλέσασθαι, μήτε τούτων εὐθυνομένων ὡς ὑπακουσάντων προστάγματι βασιλικῷ. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα ια΄. ιβ΄. καὶ τῆς παρούσης συνόδου κανόνα η΄. θ΄. κα΄.

Κανὼν η΄.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο ἡ ἀγχίνοια ὑμῶν κρινάτω, ἵν' ἐπειδὴ ἔδοξε διὰ τὸ μὴ πίπτειν ὑπὸ κατάγνωσίν τινα τῶν ἐπισκόπων ἀφικνουμένων εἰς τὸ στρατόπεδον, εἴ τινες αὐτῶν τοιαύτας ἔχοιεν δεήσεις, οἵων ἐπάνω ἐπεμνήσθημεν, διὰ ἰδίου διακόνου ἀποστέλλοιεν. τοῦτο γὰρ ὑπηρέτου τὸ πρόσωπον οὐκ ἐπίφθονον τυγχάνει, καὶ τὰ παρασχεθησόμενα θᾶττον κομισθῆναι δυνήσεται. ἀπεκρίναντο πάντες, καὶ τοῦτο ὁριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ παρὼν κανὼν τὰ αὐτὰ τῷ πρὸ αὐτοῦ θεσπίζει, προστιθέμενος μὴ διὰ τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ μετὰ διακόνων τὰς πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἐντεύξεις αὐτῶν γίνεσθαι. διακόνους δὲ ἐνταῦθα, μὴ τοὺς κεχειροτονημένους εἴπῃς, ἀλλὰ τοὺς ἁπλῶς δουλευτὰς καὶ οἱουσδήτινας ὑπηρέτας.

A canon decernit nullum epiſcopum in caſtra ſeu vbi imperator agit, accedere ſine euocatione Imperatoris, niſi quis hoc ſæpe facere voluerit ad deducendos pauperes vel condemnatos qui ad eccleſiam confugere: quod etiam à proximè dicendo canone ſublatum eſt, qui ſtatuit eiuſmodi quoque cauſas non ab epiſcopis agendas, ſed à diaconis ſeu miniſtris. Et hæc eſt quidem canonis intelligentia. Cauſæ autem propter quas conſtitutus eſt, claræ ſunt, nec interpretatione indigent. His ita ſe B habentibus, interrogauerit quiſpiam, an permittitur epiſcopo cum mandato ſynodali ad Imperat. proficiſci, ſecundùm x. can. Antioch. ſyn. Solutio. Præſens canon dictum canonem non tollit, ſed potiùs illi conſentit. Et ideo, vt mihi quoque videtur, cum ſynodali deliberatione epiſcopus ſine vllo præiudicio ad regem proficiſcetur: multò autem magis clericus. Nota autem ex præſenti canone, quòd etiamſi ſit epiſcopo prohibitum aliiſque ſacratis apud Imperatorem diutiùs moram a- C gere, decreto tamen Imp. hoc ſine periculo facient, & quod eis imperatur, exercebunt: vt neque Imper. quidquam poſſit imputari ſi eos acceſſat, nec ij rei futuri ſint, vt qui iubenti Imp. acquieſcant. lege Carth. ſyn. can. xj. xij. & præſentis ſyn. viij. ix. & xxj.

CANON VIII.

Oſius epiſcopus dixit: Hoc quoque veſtra ſolertia iudicet, vt quia viſum eſt, ne aliquis epiſcopus in condemnationem inci- D *dat ad caſtra veniens, ſi qui eorum, quorum ſuperiùs meminimus, tales habeant preces, per proprium miniſtrum peragant. Miniſtri enim perſona non eſt inuidioſa: & quæ mandata fuerint citiùs ferre poterit.*

SCHOL. BALS. Præſens quoque canon eadem quæ illum præcedens ſtatuit, adiiciens non per epiſcopos, ſed cum miniſtris eorum apud Imp. petitiones peragi debere. Quòd Latinè autem eſt miniſtrum, Græcè eſt, διάκονον, quem ne eſſe dicas eum qui eſt ordinatus, ſed vt ſemel dicam, ſeruum & miniſtrum.

SCHOL. BALS. Inueniuntur quidam Pſalmi præter centum l. Pſalmos Dauid, qui dicuntur eſſe Solomonis, & quorundam aliorum. Patres ergo eos priuatos nominantes, ſtatuerunt vt neque ij, neque aliquid aliud in eccleſia legatur, quod non ſit ex iis quæ ſunt enumerata in lxxxv. canone Apoſtolico. A

Ἑρμηνεία.

Εὑρίσκονται τινὲς ψαλμοὶ παρὰ τοὺς ρν΄. ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ, λεγόμενοι τοῦ Σολομῶντος εἶναι καὶ ἄλλων τινῶν. τούτους οὖν ὀνομάσαντες οἱ πατέρες ἰδιωτικοὺς, διετάξαντο μήτε τούτους μήτε ἄλλό τι ἐν τῇ ἐκκλησίας ἀναγινώσκεσθαι, μὴ ὂν ἀπὸ τῶν ἀπαριθμηθέντων ἐν τῷ πε΄. ἀποστολικῷ κανόνι.

CANON LX.

B *Hæc ſunt quæ legi oportet ex veteri teſtamento: Geneſis, Exodus, id eſt, exitus ex Aegypto. Leuiticum. Numeri. Deuteronomium. Ieſu Naue. Iudices. Ruth. Eſther. Regum primus, ſecundus, tertius, & quartus. Paralipomenon primus, & ſecundus. Eſdræ primus & ſecundus. liber Pſalmorum cl. Prouerbia Solomonis, Eccleſiaſtes, Cantica canticorum. Iob. duodecim Prophetæ, Eſaias, Hieremias. Baruch, lamentationes & epiſtol. Ezechiel, Daniel. Noui autem teſtamenti hæc, Euangelia quatuor, ſecundùm Matthæum, ſecundùm Marcum, ſecundùm Lucam, ſecundùm Ioannem. Actus Apoſtolorum. Epiſtolæ catholicæ, Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres. Epiſtolæ Pauli xiiij. Ad Romanos* C *vna, ad Corinthios duæ, ad Galatas vna, ad Epheſios vna, ad Philippenſes vna, ad Coloſſenſes vna, ad Theſſalonicenſes duæ, ad Hebræos vna, ad Timotheum duæ, ad Titum vna, ad Philemonem vna.*

Κανὼν ξ΄.

Ὅσα δεῖ βιβλία ἀναγινώσκεσθαι τῆς παλαιᾶς διαθήκης, Γένεσις κόσμου, Ἔξοδος Αἰγύπτου, Λευιτικὸν, Ἀριθμοὶ, Δευτερονόμιον, Ἰησοῦς Ναυῆ, Κριταὶ, Ῥοὺθ, Αἰσθὴρ, Βασιλειῶν πρώτη καὶ δευτέρα, τρίτη τε καὶ τετάρτη, Παραλιπόμενα πρῶτον καὶ δεύτερον, Ἔσδρα πρῶτον καὶ δεύτερον, βίβλος Ψαλμῶν ρν΄. παροιμίαι Σολομῶντος, ἐκκλησιαστὴς, ᾆσμα ᾀσμάτων, Ἰὼβ, δωδεκαπρόφητον, Ἠσαΐας, Ἱερεμίας, καὶ Βαροὺχ, θρῆνοι καὶ ἐπιστολαὶ, Ἰεζεκιὴλ, Δανιήλ. τὰ δὲ τῆς καινῆς διαθήκης ταῦτα, Εὐαγγέλια τέσσαρα, κατὰ Ματθαῖον, κατὰ Μάρκον, κατὰ Λουκᾶν, κατὰ Ἰωάννην, πράξεις ἀποστόλων, ἐπιστολαὶ καθολικαὶ, Ἰακώβου μία, Πέτρου δύο, Ἰωάννου τρεῖς, Ἰούδα μία, ἐπιστολαὶ Παύλου δεκατέσσαρες, ἤγουν πρὸς Ῥωμαίους μία, πρὸς Κορινθίους δύο, πρὸς Γαλάτας μία, πρὸς Ἐφεσίους μία, πρὸς Φιλιππησίους μία, πρὸς Κολοσσαεῖς μία, πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύο, πρὸς Ἑβραίους μία, πρὸς Τιμόθεον δύο, πρὸς Τίτον μία, καὶ πρὸς Φιλήμονα μία.

SARDICENSIS SYNODVS.

D SArdicenſis ſynodus fuit regnante Conſtantio filio magni Conſtantini. Ille enim cùm ad Arianorum hæreſin ſe contuliſſet, magnopere contendebat, ea quæ in prima ſynodo decreta & definita fuerant, euertere. Quod cùm frater eius Cõſtans, qui veteri Romæ imperabat, ex Papa, qui tunc erat, didiciſſet, fratri bellum per literas minatus eſt, niſi eccleſiam perturbare, & fidem orthodoxam labefactare deſineret. Ille verò id quod eſt fidei perfectum quærens, ad fratrẽ ſuum reſcripſit, vt id quoque cõfirmetur, ſibi curæ magnopere eſſe.

Η ΕΝ ΣΑΡΔΙΚΗ σύνοδος.

Η ΕΝ Σαρδικῇ σύνοδος γέγονε βασιλεύοντος Κωνσταντίου τοῦ υἱοῦ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. ἐκεῖνος γὰρ προστεθειμένος τῇ τῶν Ἀρειανῶν αἱρέσει, σπουδὴν ἐποιεῖτο τὰ ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ δογματισθέντα καὶ ὁρισθέντα ἀνατρέψαι. ὅπερ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κώνστας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης κρατῶν, μαθὼν ἐξ ἀναφορᾶς τοῦ τότε Πάππα, ἠπείλησε πόλεμον διὰ γραμμάτων τῷ ἀδελφῷ, εἰ μὴ παύσοιτο κυμαίνων τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν παρασαλεύων. ὁ δὲ τὸ ἀκριβὲς τῆς πίστεως ζητῶν, τῷ ἀδελφῷ ἀντεπέστειλε, κἀκεῖνο βεβαιωθῆναι διὰ σπουδῆς τυγχάνειν αὐτῷ.

συνέδοξεν οὖν τοῖς αὐτοκράτορσι ἀμφοτέροις σύνοδον γενέσθαι ἀρχιερέων, καὶ τὴν παρ' ἐκείνων δοκιμασθεῖσαν πίστιν κρατεῖν. διὸ κελεύσει τῶν εἰρημένων αὐταδέλφων καὶ βασιλέων συνηθροίσθησαν ἐπίσκοποι τὸν ἀριθμὸν τριακόσιοι τεσσαράκοντα, καὶ εἷς ἐν Σαρδικῇ τῇ νῦν λεγομένῃ Τριαδίτζῃ. οἱ διαγνωμονήσαντες περὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντων, ἐβεβαίωσαν ταῦτα, ὅρον ἐκθέμενοι κυροῦντα τὸ ἅγιον σύμβολον τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων, καὶ κρατεῖν αὐτὸ καὶ ἀπαραποίητον μένειν διοριζόμενον· τοὺς δὲ παρὰ τοῦτο φρονοῦντας ἀποκηρύττοντα καὶ ποιοῦντα ὑπὸ ἀνάθεμα. οἱ γοῦν ἐν τῇ Σαρδικῇ ταύτῃ συνόδῳ πατέρες, καὶ κανόνας ἐξέθεντο εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἀφορῶντας κατάστασιν, οἵπερ εἰσὶν οὗτοι·

A Vtriſque ergo Imperatoribus viſum eſt vt fieret Antiſtitum ſynodus, & quæ ab illis examinata ac probata eſſet fides, valeret. Dictorum ergo fratrum & Imperatorum iuſſu congregati ſunt epiſcopi numero trecenti quadraginta, & vnus Sardicæ, quæ nunc Triaditze dicitur. qui cùm de iis quæ Niceæ decreta erant, diſceptaſſent, ea confirmarunt, edito decreto, quod ſanctum ſymbolum Patrum, qui Niceæ conuenerunt, corroborat & confirmat, & hoc obſeruari & immutabile manere ſtatuit: eos autem qui præter hæc ſentiunt, B abdicat & anathemati ſubiicit. Huius itaque Sardicenſis ſynodi Patres, canones quoque ediderunt, qui ad ſtatum eccleſiaſticum reſpiciunt. Qui ſunt hi:

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ πατέρων τῶν ἐν Σαρδικῇ συνελθόντων.

Κανὼν α'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος πόλεως Κορδούβης εἶπεν· οὐ τοσοῦτον ἡ φαύλη συνήθεια, ὅσον ἡ βλαβερωτάτη τῶν πραγμάτων διαφθορά, ἐξ αὐτῶν τῶν θεμελίων ἐστὶν ἐκριζωτέα, ἵνα μηδενὶ τῶν ἐπισκόπων ἐξῇ ἀπὸ πόλεως μικρᾶς, εἰς ἑτέραν πόλιν μεθίστασθαι. ἡ γὰρ τῆς αἰτίας ταύτης πρόφασις φανερά, δι' ἣν τὰ τοιαῦτα ἐπιχειρεῖται. οὐδεὶς γὰρ πώποτε εὑρεθῆναι ἐπίσκοπον δεδύνηται, ὃς ἀπὸ μείζονος πόλεως εἰς ἐλαχιστοτέραν πόλιν ἐσπούδασεν μετασταθῆναι· ὅθεν συνέστηκεν διαπύρῳ πλεονεξίας τρόπῳ ὑπεκκαίεσθαι τοὺς τοιούτους, καὶ μᾶλλον τῇ ἀλαζονείᾳ δουλεύειν, ὅπως ἐξουσίαν δοκοῖεν μείζονα κεκτῆσθαι. εἰ πᾶσι τοίνυν τοῦτο ἀρέσκει, ὥστε τὴν τοιαύτην σκαιότητα αὐστηρότερον ἐκδικηθῆναι. ἡγοῦμαι γὰρ μηδὲ λαϊκὴν ἔχειν τοὺς τοιούτους χρῆναι κοινωνίαν. πάντες ἐπίσκοποι εἶπον· ἀρέσκει πᾶσιν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν μεταβαινόντων ἀρχιερέων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἀλλοτρίαν, ἤγουν διοίκησιν, εἴρηται ἐν τῷ ιδ'. κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἐν τῷ κα'. καὶ ἐν τῷ κβ'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ἐν ἑτέροις. καταφρονουμένων δὲ τῶν ἐν αὐτοῖς περιεχομένων ὁ ἐπίσκοπος πόλεως Κυδρούβης, ὁ καὶ Ὅσιος κεκλημένος διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ ἀρετὴν προοιμιασάμενος ὀφείλειν πᾶσαν φαύλην

CANONES SANCTORVM PATRVM QVI Sardicæ conuenerunt.

CANON I.

Oſius vrbis Cordubæ epiſcopus dixit: Non tantùm mala conſuetudo, quantum pernicioſiſſima rerum corruptela, eſt ex ipſis C *fundamentis penitus extirpanda, ne cui epiſcopo liceat à parua ciuitate in aliam migrare: eius enim cauſa prætextus eſt manifeſtus, propter quem talia aggreditur. Nullus enim epiſcopus adhuc inueniri potuit, qui à maiori ciuitate in minorem tranſire ſtuduerit. Vnde conſtitit eos ardenti plura habendi cupiditate ſuccendi: & magis arrogantiæ ſeruire, vt videantur maiorem habere poteſtatem. Placétne hoc omnibus, vt eiuſmodi improbitas acerbiùs vindicetur? exiſtimo enim eos ne laicorum quidem debere habere communionem. omnes epiſcopi dixerunt, Placet omnibus.* D

Diſtin. viij. Mala cõſuetudo. ſub. tit. Nicolai iiij. ad Ignatium Archiepiſc. Remenſem.

SCHOL. BALS. De epiſcopis qui à ciuitate in ciuitatem ſeu diœceſim tranſeunt, dictum eſt in xiiij. canone ſanctorum & benedictorum Apoſtolorum, in xxj. & in xxij. Antiochenæ, & in aliis. Cùm autem neglectui haberentur ea quæ ipſis continentur, epiſcopus Cordubenſis, qui Oſius appellatus eſt, propter virtutem quæ illi inerat, exorſus, debere omnem malam

conſuetudinem radicitus extirpari, A multo autem magis eam quæ ſpectat ad rerum eccleſiaſticarum corruptelam, intulit, non licere cuiquam epiſcopo ex ciuitate in ciuitatem tranſire. Perinde autem ac ſi dixiſſet quiſpiam, ei eſſe ignoſcendum, qui honeſta fortaſſe de cauſa hoc facturus eſt, & vt maiorem populum doceat, & confirmet, adiecit hoc audere epiſcopos, non propter honeſtam aliquam cauſam, ſed propter auaritiam, vel ſuperbiam, & vt habeant facultatem maiorem, & plura lucrifaciant. Nullus enim inuentus eſt epiſcopus, qui à maiori ciuitate in minorem tranſierit, vt ex eo B auaritiæ & cupiditatis gloriæ ſuſpicio tollatur. Interrogauit itaq; ſynodum, an ei placeret acerbiùs talem audaciam vindicari, ſcilicet non ſolùm deponi eum qui tale quid fecerit, ſed etiam à fidelium communione excidere, & nec vt laicum quidẽ cum ipſis communicare. Ad quod Synodus reſpondit, id omnibus placere. His ita ſe habentibus, interrogauerit quiſpiam, cùm xv. canon ſynodi Nicenæ ſtatuit, vt epiſcopus qui à ciuitate in ciuitatem tranſiit, non deponatur, ſed in priorem ſuam C eccleſiam reſtituatur: præſens autem canon eos abſoluta excommunicatione condemnet, vtrum ſit ſequendum. Solutio. Vtrumque. neque enim habent quidquam inter ſe commune, & lege dictum xv. canonem. Si quis autem contra afferat xx. canonem vj. ſynodi, qui ſic dicit expreſſe: Ne liceat epiſcopo in alia quæ ad ſe non attinet ciuitate publicè docere: Si quis autem hoc facere deprehenſus fuerit, ceſſet ab epiſco- D patu, quæ ſunt autem presbyteri exerceat: & dicat hunc canonem magis obſeruari debere, vt qui ſit multò antiquior, & depoſitionem inducat: audiat eſſe magnam canonum differentiam. Hic enim epiſcopus alienum thronũ inuaſit, & eum ſua auctoritate obtinuit. Et ideo vnà cum depoſitione etiam abdicatur, vt qui ſit impudentiſſimus. Qui autem in prædicto ſextæ ſynodi canone declaratur epiſcopus, in alia prouincia nihil aliud exercuit, niſi quòd ſolùm publicè docuit:

A συνήθειαν ἐκριζοῦσθαι, πολλῷ δὲ πλέον τὴν ἀφορῶσαν καὶ εἰς πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν διαφθορὰν ἐπήγαγε μὴ ἔχειν ἐπίσκοπον οἱονδήτινα ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεθίστασθαι. ὡς δὲ τινος εἰπόντος συγγνωστέον εἶναι τὸν ἴσως τοῦτο ποιήσοντα διὰ σκοπὸν ἀγαθὸν, καὶ διὰ τὸ διδάξαι καὶ στηρίξαι λαὸν πλείονα, προσέθηκε παρὰ τῶν ἐπισκόπων τοῦτο τολμᾶσθαι, μὴ διὰ σκοπὸν ἀγαθὸν, ἀλλὰ διὰ πλεονεξίαν, ἢ δι' ἀλαζονείαν. καὶ ὥστε ἔχειν ἐξουσίαν μείζονα καὶ κερδαίνειν πλείονα. οὐδεὶς γάρ φησιν ἐπίσκοπος εὑρέθη ἀπὸ πόλεως μείζονος μεταβὰς εἰς ἐλαχιστοτέ- B ραν· ὥστε ἐκ τούτου περιαιρεθῆναι τὴν ὑποψίαν τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς φιλοδοξίας. τοίνυν καὶ ἠρώτησε τὴν σύνοδον, εἰ πᾶσιν ἀρέσκει αὐστηρότερον ἐκδικηθῆναι τὴν τοιαύτην τόλμαν, δηλονότι μὴ μόνον καθαιρεῖσθαι τὸν τοιοῦτόν τι ποιήσαντα, ἀλλ' ἐκπίπτειν καὶ τῆς τῶν πιστῶν ὁμηγύρεως· καὶ μηδ' ὡς λαϊκὸν κοινωνεῖν μετ' αὐτῶν. πρὸς ὃ οἱ τῆς συνόδου ἀπεκρίναντο ὅτι πᾶσιν ἀρέσκει. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐρωτήσει τις ὡς τοῦ ιε΄. κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου διοριζομένου τὸν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταβαίνοντα ἐπίσκοπον, μὴ καθαιρεῖσθαι, C ἀλλ' ἀποκαθίζεσθαι εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ ἐκκλησίαν, καὶ τοῦ παρόντος κανόνος παντελῆ ἀκοινωνησίαν κατὰ τούτου καταψηφιζομένου, τίνι προσέχειν ὀφείλομεν; Λύσις. καὶ ἀμφοτέροις. οὐδὲ γὰρ ἐπικοινωνοῦσιν ἀλλήλοις. ἀνάγνωθι τὸν ῥηθέντα ιε΄. κανόνα. Εἰ δέ τις ἀνθυποφέρει τὸν κ΄. κανόνα τῆς ϛ΄. συνόδου λέγοντα οὕτω ῥητῶς· μὴ ἐξέστω ἐπισκόπῳ εἰς ἑτέραν τὴν μὴ αὐτῷ προσήκουσαν πόλιν δημοσίᾳ διδάσκειν. Εἰ δέ τις φωραθείη τοῦτο ποιῶν, τῆς ἐπισκο- D πῆς παυέσθω· τὰ δὲ τοῦ πρεσβυτέρου ἐνεργείτω. καὶ λέγει ὀφείλειν τὸ λοιπὸν τὰ τοῦ τοιούτου μᾶλλον κανόνος κρατεῖν, ὡς μεταγενεστέρου κατὰ πολὺ καὶ καθαίρεσιν μόνον ἐπάγοντος· ἀκουσάτω μεγάλην εἶναι τὴν διαφορὰν τῶν κανόνων. ἐνταῦθα μὲν γὰρ ἀλλοτρίου θρόνου ἐπέβη ὁ ἐπίσκοπος, καὶ κατεῖχεν αὐτὸν αὐθεντῶς. διὸ σὺν τῇ καθαιρέσει καὶ ἀποκηρύσσεται ὡς ἀναιδέστατος. ὁ δὲ ἐν τῷ ῥηθέντι κανόνι τῆς ϛ΄. συνόδου δηλούμενος ἐπίσκοπος οὐδὲν τι ἕτερον ἐνέργησεν εἰς ἀλλοτρίαν ἐνορίαν, ἀλλὰ μόνον ἐδίδαξε δημοσίᾳ·

καὶ διὰ

καὶ διὰ τοῦτο καθαιρεῖται μόνον. ὅπερ καὶ ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδος γίνεσθαι διωρίσατο εἰς τὸν ὑπὲρ ἐνορίαν χειροτονήσαντα, ἐν τῷ ιγ'. κανόνι αὐτῆς. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος ἵνα μηδενὶ τῶν ἐπισκόπων μεταβαίνειν ἀπὸ πόλεως μεγάλης εἰς μικρὰν, ὡς τάχα περιαιρουμένων καὶ τῶν αἰτιῶν τῶν ἐν τῷ κανόνι δηλωθεισῶν. καὶ τοῦτο γὰρ ὑπὸ τῶν κανόνων παρομοίως κολάζεται, ἀδιαφόρως διοριζομένων καθαιρεῖσθαι μὴ μόνους τοὺς ἀπὸ πόλεως οἱασδήτινος εἰς ἑτέραν μεταπίπτοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπὲρ ἐνορίαν ἱερατικόν τι ἐνεργοῦντας, καὶ εἰς τὰς λαχούσας αὐτοὺς ὑποστρέφοντας. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. σὺ δὲ εἰ θέλεις εἰδέναι τὰ περὶ τῆς μεταθέσεως, μεταβάσεως καὶ ἐπιβασίας, ἀνάγνωθι τὸ σχόλιον τοῦ ιε'. κανόνος τῆς α'. συνόδου.

Κανὼν β'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Εἰ δέ τις τοιοῦτος εὑρίσκοιτο μανιώδης ἢ τολμηρὸς, ὡς περὶ τῶν τοιούτων δόξαι τινὰ φέρειν παραίτησιν διαβεβαιούμενον ἀπὸ τοῦ πλήθους πρὸς ἑαυτὸν κεκομίσθαι γράμματα· δῆλόν ἐστιν, ὀλίγους τινὰς δεδυνῆσθαι μισθῷ καὶ τιμήματι διαφθαρέντας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ στασιάζειν, ὡς δῆθεν ἀξιοῦντας τὸν αὐτὸν ἔχειν ἐπίσκοπον· καθάπαξ οὖν τὰς ῥαδιουργίας τὰς τοιαύτας καὶ τέχνας, κολαστέας εἶναι νομίζω, ὥστε μηδένα τοιοῦτον μηδὲ ἐν τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιοῦσθαι κοινωνίας. Εἰ τοίνυν ἀρέσκει ἡ γνώμη αὕτη, ἀποκρίνασθε. ἀπεκρίναντο· τὰ λεχθέντα ἤρεσεν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν, τοῦ α'. ἐξέχεται. τινῶν γὰρ ἐπισκόπων αἰτιωμένων διὰ τὴν ἐκ πόλεως εἰς πόλιν τούτων μετάστασιν, καὶ ἐπιχειρούντων παραιτεῖσθαι, ἤγουν ἀποσκευάζειν ἐξ αὐτῶν τὴν αἰτίασιν, ἐκ τοῦ λέγειν διὰ γραμμάτων τοῦ πλήθους τῆς πόλεως μεταπεσεῖν ἐκ τῆς λαχούσης αὐτοὺς, ὥρισαν οἱ πατέρες μηδὲ τοῦτο εἰς ἀπολογίαν ἀρκεῖν· ὅτι τῶν εἰκότων ἐστὶ ῥαδιουργηθῆναι τοιαῦτα διά τινων ὀλίγων ἐποίκων τῆς πόλεως διαφθαρέντων νομίσμασι καὶ οἷον μισθωθέντων. ὅθεν καὶ ἐκώλυσαν τοὺς ταῦτα τεχναζομένους ἐπισκόπους διὰ παντελοῦς ἀποκηρύξεως,

A & ideo ſolùm deponitur. Quod etiam Antiochena ſynodus fieri decreuit in eum qui vltra ſuam prouinciam ordinauit, in xlij. eius canone. Cùm autem audis canonem dicentem, Nulli licere epiſcopo à parua ciuitate in aliã migrare, ne dixeris à contrario, poſſe à magna ciuitate in paruam tranſire, vt pote cùm ſint vtique ſublatæ cauſæ, quæ ſunt in canone declaratæ. Nam hoc quoque à canonibus ſimiliter punitur: qui indiſtinctè ſtatuunt, non eos ſolos deponendos qui à quauis ciuitate in aliam tranſeunt, ſed eos etiam qui vltra prouinciam aliquid ſacerdotale exercent, & ad eas quæ illos ſortitæ B ſunt, reuertũtur. Et hæc quidem ſic. Tu autem ſi velis de tranſlatione aliquid perfectè ſcire & tranſitione, & inuaſione, lege commentarium xv. can. primæ ſyn. à ciuitate autem in ciuitatem tranſitum intellige, à diœceſi autem ſiue regione in aliam regionem, inuaſionẽ: nec putes hæc eſſe contraria iis quæ ſcripta ſunt in dicto xv. canone primæ ſyn. quæ etiam lege diligenter.

C

CANON II.

Oſius epiſcopus dixit: Si quis autem adeo inſanus vel audax inueniatur, vt de iis videatur aliquam afferre excuſationem, aſſerens ſibi à populo allatas eſſe literas, clarum eſt potuiſſe paucos aliquos mercede & pretio corruptos in eccleſia ſeditionem mouere, vt eundem vtique velint habere epiſcopum: omnino ergo has fraudes & artes puniẽdas eſſe exiſtimo, vt nemo poſſit qui eſt huiuſ- D *modi, ne in fine quidem laica communione dignus haberi. An ergo hæc placet ſententia, reſpondete. reſponderunt, Placet quæ dicta ſunt.*

SCHOL. BALS. Hic quoque canon à primo dependet. Cùm enim quidam epiſcopi accuſarentur propter ſuam à ciuitate in ciuitatem tranſmigrationem, & conarentur ſe excuſare, ſeu ex ſe criminationem amoliri, eò quòd dicerẽt per populi ciuitatis literas, ſe receſſiſſe ab ea ciuitate quæ illos ſortita eſt, decreuerunt Patres, ne hoc quidem ad defenſionem ſufficere: quia veriſimile eſt hæc callidè facta fuiſſe per paucos ciuitatis habitatores pecuniis corruptos, & veluti mercede conductos. Vnde & epiſcopos qui hæc machinantur, per perfectam abdicationem punierunt,

vt ne morientes quidem, vt laici communione digni habeantur. His autem ſic habentibus, ne dixeris eis eſſe ignoſcendum qui à ciuitatibus euocati ſunt: vel ſi non ignoſcatur, eos puniendos vt eos qui euocationem fraude machinantur. Sed dic eos deponendos, vt qui non debeant eos audire qui ad ipſos non pertinent.

Canon III.

Oſius quoque epiſcopus dixit: Hoc quoque neceſſariò eſt adiiciendum, vt nullus epiſcoporum ex ſua prouincia, in aliam prouinciam in qua ſunt epiſcopi, tranſeat, niſi vtique à ſuis fratribus vocetur, ne videamur dilectionis fores claudere. Hoc autem etiam ſimiliter prouidendum eſt, vt ſi in aliqua prouincia, epiſcoporum quiſpiam, aduerſus fratrē ſuum & coepiſcopum negotiū habeat, neuter ex eorum alia prouincia cognitores euocet. Si quis autem epiſcoporum in aliquo negotio condemnandus viſus fuerit, & exiſtimet ſe non malam, ſed bonam cauſam habere, vt etiam rurſus iudiciū renouetur, ſi veſtræ dilectioni videtur, Petri Apoſtoli memoriam honoremus; Vt de iis qui iudicauerunt ſcribatur Iulio Romanorum epiſcopo, & per propinquos prouinciæ epiſcopos, ſi opus ſit, iudicium renouetur, & cognitores ipſe præbeat. Si autem probari non poteſt cauſam eius eſſe talem, vt eam rurſus iudicari opus ſit, quæ ſemel ſunt iudicata, non infirmentur.

Schol. Bals. Poſtquam definiiſſent patres, quid debeat fieri in eos qui à ciuitate in ciuitatem tranſeunt, epiſcopos, nunc ſtatuunt idem quoque eſſe faciendum in eos qui à prouincia in prouinciam tranſeunt, niſi vtique, inquiunt, acceſſantur ab eiuſdem regionis epiſcopis & confratribus ſuis. Tunc enim ſuſcipientur, propter bonum fraternæ dilectionis: & ſine vllo præiudicio extra diœceſim epiſcopalia exercebunt. Dictum eſt autem de prouincia, propter eos qui dicunt, tranſire quidē à ciuitate in ciuitatē quæ eſt ſub eadem prouincia, auaritiam vel etiam arrogantiam epiſcopi arguit: & ideo puniendum eſt:

A ὥστε μηδὲ ἀποθνήσκοντας αὐτοὺς, ὡς λαϊκοὺς ἀξιοῦσθαι κοινωνίας. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, μὴ εἴπῃς τοὺς μετ' ἐνδείας μετακληθέντας παρὰ πολιτῶν, συγγινώσκεσθαι, ἢ μὴ συγγινωσκομένους, τιμωρεῖσθαι κατὰ τοὺς ῥαδιουργήσαντας τὴν μετάκλησιν, ἀλλ' εἰπὲ αὐτοὺς καθαιρεῖσθαι ὡς μὴ ὀφείλοντας ὑπακούειν ἀμετόχων αὐθεντῶν.

Κανὼν γ'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο προστεθῆναι ἀναγκαῖον, ἵνα μηδεὶς ἐπισκόπων ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν, ἐν ᾗ τυγχάνουσιν ὄντες ἐπίσκοποι, διαβαίνοι, εἰ μή τις παρὰ τῶν
B ἀδελφῶν τῶν ἑαυτοῦ κληθείη. διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἡμᾶς τὰς τῆς ἀγάπης ἀποκλείειν πύλας. καὶ τοῦτο δὲ ὡσαύτως προνοητέον, ὥστε ἐὰν ἔν τινι ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων τις ἀντικρὺς ἀδελφοῦ ἑαυτοῦ καὶ συνεπισκόπου πρᾶγμα σχοίη, μηδένα ἕτερον ἐκ τούτων ἀπὸ ἑτέρας ἐπαρχίας ἐπισκόπους ἐπιγνώμονας ἐπικαλεῖσθαι. Εἰ δὲ ἄρα τις ἐπισκόπων ἔν τινι πράγματι δόξῃ καταχρίνεσθαι, καὶ ὑπολαμβάνει ἑαυτὸν μὴ σαθρὸν ἀλλὰ καλὸν ἔχειν τὸ πρᾶγμα, ἵνα καὶ αὖθις ἡ κρίσις ἀνανεωθῇ· Εἰ δοκεῖ ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ, Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τὴν μνήμην τιμήσωμεν, καὶ γραφῆναι παρὰ τούτων τῶν κρινάντων Ιουλίῳ τῷ ἐπι-
C σκόπῳ Ῥώμης, ὥστε διὰ τῶν γειτνιώντων τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, εἰ δέοι ἀνανεωθῆναι τὸ δικαστήριον, καὶ ἐπιγνώμονας αὐτὸς παράσχοι. Εἰ δὲ μὴ συστῆναι δύναται τοιοῦτον αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὡς παλινδικίας χρήζειν, τὰ ἅπαξ κεκριμένα μὴ ἀναλύεσθαι, τὰ δὲ ὄντα, βέβαια τυγχάνειν.

Ἑρμηνεία.

Ὁρισάμενοι οἱ ἅγιοι πατέρες τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεθισταμένους ἐπισκόπους, ἄρτι διορίζονται τὸ αὐτὸ γίνεσθαι καὶ εἰς τοὺς ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν με-
D ταβαίνοντας. Εἰ μήπω φασὶ μετάκλητοι γίνωνται παρὰ τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων καὶ συναδελφῶν αὐτῶν. τότε γὰρ δεχθήσονται διὰ τὸ τῆς φιλαδελφίας καλόν. καὶ ἀπροκριματίστως ἀρχιερατικά τινα ἐνεργήσουσιν. εἴρηται δὲ περὶ τῆς ἐπαρχίας, διὰ τοὺς λέγοντας, τὸ μὲν μεταβαίνειν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπαρχίαν οὖσαν, πλεονεξίας ἢ ἀλαζονείας τοῦ ἐπισκόπου κατηγορεῖ· κἀντεῦθεν καὶ τιμωρητέον εἶ-

τὸ δὲ μεθίστασθαι ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν παρελείφθη ἀκόλαστον, ὡς ἐντεῦθεν μὴ ἀναφαινομένου φαύλου τινὸς, διὰ τὸ τὰς ἐπαρχίας ἐξ ἀλλήλων πόῤῥω ἀποδιίστασθαι· καὶ μὴ διδόναι πάροδον τοῖς ἐν αὐταῖς ἐπισκόποις, γινώσκειν τὰς τῶν ἑκατέρων ἐκκλησιῶν εἰσόδους, καὶ τὰ πλήθη τοῦ ἐν ταύταις λαοῦ. ταῦτα γοῦν μὴ παραδεξαμένη ἡ σύνοδος, παραπλησίως καὶ τούτους κολάζεσθαι διωρίσατο. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος διαγορευομένου τιμωρεῖσθαι τοὺς μεταβαίνοντας ἀκλητὶ ἐπισκόπους ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν ἔχουσαν ἐπίσκοπον, μὴ εἴπῃς ἀνευθύνους εἶναι τοὺς ἱερουργοῦντας εἰς ἑτέρας ἐπαρχίας μὴ ἐχούσας ἐπισκόπους. καὶ οὗτοι γὰρ ὁμοίως ὑπὸ τῶν κανόνων εὐθύνονται. προσετέθη δὲ τὸ ἐν ᾗ τυγχάνουσιν ἐπίσκοποι, διὰ τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἔχοντας ἐνορίας εἰς δύο ἢ καὶ τρεῖς πολλάκις ἐπαρχίας. ἔτι ἐπήγαγεν ὁ κανὼν καὶ ἕτερον κεφάλαιον, καὶ εἶπεν· Εἰ δὲ πρᾶγμα ἤγουν ὑπόθεσιν ἔχει ἐπίσκοπος μετὰ συνεπισκόπου αὐτοῦ, τίς ὀφείλει τὴν ὑπόθεσιν δικάζειν; ὥρισεν οὖν, ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων τούτους δικάζεσθαι, καὶ μή τινα τῶν δικαζομένων ἐξ ἄλλης ἐπαρχίας μετακαλεῖσθαι συνδιαγνώμονα ἐπίσκοπον· καταγινώσκει γὰρ ἀμαθίας ἢ ἀδικίας τῶν ἐπαρχιωτῶν. ὡς δέ τινος εἰπόντος, εἰ δέ τις ἐκ τούτων κατακρινόμενος νομίσει βαρύνεσθαι, καὶ ἐκκαλέσεται, εἰς οὐδὲν αὐτῷ τὰ τῆς ἐκκλήτου ἀποτελευτήσουσιν, ὡς μὴ δυναμένων ἑτέρων ἐπισκόπων ἐπαρχιωτῶν ἀνακαλεῖσθαι διάκρισιν κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν διάταξιν, προσετέθη μὴ εἶναι ἀπαράδεκτον τὸν ἐκκαλούμενον κατὰ τῆς κρίσεως τῶν ἐπαρχιωτῶν, ἀλλ' ὀφείλειν τοὺς ἐπαρχιώτας διὰ τιμὴν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου γράφειν τὰ συνενεχθέντα τῷ Πάπᾳ Ῥώμης. (ἦν δὲ τότε Ἰούλιός τις ἐπίσκοπος ταύτης) καὶ παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ ἐκείνου ἀνήρτῆσθαι τὰ τῆς ἐκκλήτου· ἐφ' ᾧ εἰ μὲν διαγνοίη ἄξιον εἶναι τὸ πρᾶγμα δευτέρας κατεξετάσεως, ὁρίσαι παρὰ τῶν γειτνιαζόντων ἐπισκόπων ἀνανεωθῆναι τὸ δικαστήριον, καὶ σκεπτηθῆναι τὴν προεκφωνηθεῖσαν ἀπόφασιν· Εἰ δὲ καταλάβῃ καλῶς τὴν ὑπόθεσιν κριθῆναι, καὶ μὴ δεῖσθαι ταύτην δευτέρας συζητήσεως, ὁρίσαι μένειν τὰ ἅπαξ προκεκριμένα ἀναλλοίωτά τε καὶ βέβαια. καὶ τὰ μὲν τοῦ

A à prouincia autem in prouinciam tranſire, impunitum relictum eſt, vtpote quòd nihil mali ex eo oriatur, eò quòd prouinciæ ſint lõgè à ſe inuicem diſiunctæ, nec epiſcopis qui ſunt in eis, aditum præbeant, vt poſſint vtrarumque eccleſiarum reditus cognoſcere, & multitudinem populi. Hæc non admittens ſynodus, eos quoque ſimiliter puniendos eſſe decreuit. Cùm autem audis definientem canonem puniri epiſcopos, qui non vocati, ab vna prouincia in aliam tranſeunt habentem epiſcopum, ne dicas eos impune laturos, qui in prouinciis non habentibus epiſcopos ſacra peragunt. nam & ij ſimiliter à canonibus corriguntur. Additum eſt autem illud, In qua ſunt epiſcopi, propter epiſcopos qui habent diœceſes in duabus vel tribus ſæpe prouinciis. Præterea ſubiunxit canon aliud quoque caput, & dixit: Si autem epiſcopus habet aliquod negotium, ſeu cauſam aliquam, cum ſuo coëpiſcopo, quis debet cauſam iudicare? Statuit ergo eos à prouincialibus epiſcopis iudicandos, nec vllum eorum qui iudicio contendunt, ex alia prouincia accerſere cognitorem epiſcopum. Prouinciales enim ignorantiæ vel iniuſtitiæ condemnat. Tanquam autem dixiſſet quiſpiam, ſi quis eorum condemnatus ſe grauari exiſtimet, & appellet, eius appellatio ad nihil redibit, cùm non poſſint alij prouinciales cognitionem euocare, vt vult iam dicta diſtinctio, adiecit non eſſe repellendum, qui ad prouincialium iudicium prouocat, ſed debere prouinciales propter honorem ſedis Apoſtolicæ, quæ ad eos delata ſunt, Papæ Romano relinquere, (Erat autem eo tempore Iulius eius epiſcopus) & in eius poteſtate poſita eſt appellatio: vt ſi rem quidem eſſe dignam cognoſcat quæ ſecundò examinetur, ſtatuat à propinquis epiſcopis renouari iudicium, & de præcedente ſententia cognoſci. Si autem inuenerit cauſam rectè fuiſſe iudicatam, & ſecunda inquiſitione opus non habere, decernat, ea quæ priùs iudicata ſunt, firma & immutabilia permanere. Et in his quidem conſiſtit

ἑαυτοῦ ἀπολογίας πρᾶγμα ἐπιδεῖξαι, μὴ πρότερον εἰς τὴν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον ὑποκαταστῆναι, ἐὰν μὴ ὁ τῆς Ῥωμαίων ἐπίσκοπος ἐπιγνοὺς περὶ τούτου ὅρον ἐξενέγκῃ.

Ἑρμηνεία.

Εἰπόντες οἱ πατέρες τὴν τῶν ἐπαρχιωτῶν ἀπόφασιν ἐκκλήτῳ ὑποκεῖσθαι, καὶ παρὰ τῶν γειτνιαζόντων ἐπισκόπων κατ᾽ ἐπιτροπὴν τοῦ Πάππα τρέφεσθαι, ἄρτι φασὶ τί ὀφείλει γίνεσθαι ἐὰν καὶ παρὰ τούτων ὁ ἐκκαλεσάμενος καταδικασθῇ, καὶ πάλιν λέγῃ βαρύνεσθαι. διορίζονται οὖν μένειν ἐν ἀκεραιότητι τὰ πράγματα, καὶ μὴ ἕτερον ψηφίζεσθαι ἐπίσκοπον εἰς τὴν τοῦ κατακριθέντος ἐκκλησίαν, εἰ μὴ καὶ ἡ δευτέρα ἔκκλητος παρὰ τοῦ Πάππα, τηρηθῇ. ὥστε σημείωσαι ὅτι ὁ ιε΄. κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἐσχόλασε, καὶ ὅτι οὐδεὶς καταδικαζόμενος, καὶ λέγων βαρύνεσθαι, ἐκβιβασμὸν ὑφίσταται μέχρις ἂν καὶ τὰ τῆς ἐκκλήτου τηρηθῶσι· καὶ ὅτι δὶς ἐκκαλέσασθαι δύναται ὁ κατακρινόμενος. ἀνάγνωθι τὸν οδ΄. ἀποστολικὸν κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι θ΄. καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ ιε΄. κη΄. ρκ΄. καὶ ρκα΄. καὶ συμβίβασαι πάντας πρὸς τὰ ἐνταῦθα γεγραμμένα. ὅτι καὶ τοῖς νόμοις δοκεῖ πᾶσαν ὑπόθεσιν χωρὶς τῶν μὴ ἐπιδεχομένων ὑπέρθεσιν, ἐκκλήτῳ ὑποκεῖσθαι οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ καὶ δίς. πλὴν μὴ παραδράμῃ σε τὰ τοῦ γ΄. κανόνος καὶ τὰ τοῦ ε΄. τῆς παρούσης συνόδου, χάριν τοῦ δέχεσθαι παρὰ τοῦ Πάππα τὴν ἔκκλητον. ἰδικὸν γάρ ἐστι τοῦτο εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, καὶ κρατεῖν ὀφείλει ἔνθα ἐξεφωνήθη.

A *ſibi reſponſionis negotium competere, non prius in cathedrâ alius ſubſtituatur, quàm Romanus epiſcopus cauſa cognita ſententiam tulerit.*

Schol. Bals. Cùm dixiſſent patres, prouincialium ſententiam appellationi ſubiici, & à propinquis epiſcopis iuſſu Papæ examinari, nunc dicunt quid fieri debeat ſi is qui appellauit, condemnatus fuerit, & ſe rurſus grauari dicat. Statuunt ergo vt res in integro maneant, & in eius qui eſt condemnatus, B eccleſia, alius non eligatur, niſi ſecunda appellatio à Papa examinata fuerit. Quare nota quòd xv. canon Antiochenæ ſynodi exoleuit, & quòd nullus qui condemnatur, & dicit ſe grauari, electionem ſuſtinet, donec de appellatione cognitum fuerit. Lege lxxiiij. can. Apoſtolicum, Chalced. Syn. ix. & Carth. xv. xxviij. & cxxj. & confer eos omnes cum iis quæ hîc ſcripta ſunt. Nam legibus quoque videtur, omnem cauſam, exceptis iis quæ dilationem non recipiunt, ap- C pellationi ſubiici, non ſemel, ſed etiam bis. Sed ne tertius canon te fugiat & quintus præſentis ſynodi, de admittenda vel non admittenda à Papa appellatione. Hoc eſt enim ſpeciale in cauſis eccleſiaſticis, & ſeruari debet vbi dictum eſt.

Κανὼν ε΄.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἤρεσεν, ἵν᾽ εἴ τις ἐπίσκοπος καταγγελθείη, καὶ συναθροισθέντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐνορίας τῆς αὐτῆς τοῦ βαθμοῦ αὐτὸν ἀποκινήσωσι, καὶ ὥσπερ ἐκκαλεσάμενος καταφύγῃ ἐπὶ τὸν μακαριώτατον τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον, καὶ βουληθείη αὐτοῦ διακοῦσαι, δίκαιόν τε εἶναι νομίσῃ ἀνανεώσασθαι αὐτοῦ τὴν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος, γράφειν τούτοις τοῖς ἐπισκόποις καταξιώσῃ τοῖς ἀγχιστεύουσι τῇ ἐπαρχίᾳ, ἵνα αὐτοὶ ἐπιμελῶς, καὶ μετὰ ἀκριβείας ἕκαστα διερευνήσωσι, D καὶ κατὰ τὴν τῆς ἀληθείας πίστιν, ψῆφον περὶ τοῦ πράγματος ἐξενέγκωσιν. εἰ δέ τις ἀξιοῖ καὶ πάλιν αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀκουσθῆναι, καὶ τῇ δεήσει τῇ αὐτοῦ τὸν Ῥωμαίων ἐπίσκοπον κρίνειν δόξῃ, ἀπὸ τοῦ ἰδίου πλευροῦ πρεσβυτέρους ἀποστείλαι,

Canon V.

Oſius epiſcopus dixit: Placuit vt ſi quis epiſcopus delatus fuerit, & congregati huius regionis epiſcopi eum gradu mouerint, & veluti appellans confugerit ad beatiſſimum Romanum epiſcopum; & velit ipſum audire, & iuſtum eſſe exiſtimauerit eius rei examinationem renouari, coepiſcopis ſcribere dignabitur, qui ſunt propinqui prouinciæ, vt ipſi diligenter & accuratè ſingula perſcrutentur; & ex veritatis perſuaſione de re ſententiam ferant. Si quis autem poſtulet ſuum negotium rurſus audiri, & ad ſuam ſupplicationem Romanorum epiſcopum iudicare viſum fuerit, à proprio latere presbyteros mittat,

xi. q. ix. Si quis epiſcopus accuſatus,

eiuſdem, ſcil. Romani

A *vt ſit in poteſtate epiſcopi, quod rectè habere probauerit & ſtatuerit oportere, eos mitti, qui cum epiſcopis ſint iudicaturi, habentes auctoritatem eius à quo miſſi ſunt: & hoc ponendum eſt. Si autem ſufficere putauerit ad rei cognitionem & epiſcopi ſententiam, faciet quod prudentiſſimo eius conſilio rectè habere videbitur. Reſponderunt epiſcopi, Quæ dicta ſunt, placuerunt.*

SCHOL. BALS. Ex quarto quoque canone oſtenditur, eſſe in poteſtate epiſcopi, qui eſt condemnatus, & grauatus, bis appellare. Præſens quoque canon dicit, quòd ſi quis à prouincialibus epiſcopis condemnatus fuerit, & ad Papam appellauerit, ille vicinis epiſcopis mandabit vt de appellatione cognoſcant, ſi hoc iuſtum eſſe putauerit: & ſi is quoque ab eis condemnatus fuerit, & ſecundò ad Papam acceſſerit, & ei viſum eſt ea quæ priùs iudicata ſunt, rurſus examinari, ne cogatur is qui condemnauit, Romam venire, ſed in prouinciam iuſſu Papæ veniant presbyteri ex eius latere, ſiue ab eius eccleſia, & qui ſunt ei familiaritate coniuncti, debentes habere eius auctoritatem, ſiue poteſtatem, vt cauſam iudicent cum illius regionis epiſcopis, & eam decidant. Si autem Romanus epiſcopus non eſſe iuſtum perſpexerit, vt rurſus examinent ea quæ priùs iudicata fuerint (eius enim iudicio canon omnia relinquit) faciet quod ſibi iuſtum eſſe videbitur. Cùm hæc canon definiat, ne tibi contrarium eſſe videatur caput primi tit. ix. lib. Imp. dicens non poſſe iudicem appellationis, ad alium tranſmittere cognitionem appellationis, ſed eam per ſe audire debere: ſed dic præſentem canonem eſſe ſpecialem, & ita editum eſſe propter viæ longitudinem, & ne vexentur epiſcopi in adeo longinquam & alienam regionem trahendi. Cum presbyteris autem Papæ ſecundam appellationem iudicare prouinciales epiſcopos qui condemnarunt epiſcopum, ne dicas eſſe contrarium legi quæ dicit: Iudex qui ſemel pronunciauit, officio functus eſt, & non poteſt rurſus propriam ſententiam examinare. Hoc enim dictum eſt ſpecialius, vt mihi videtur.

ἵνα ᾖ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, ὅπερ ἂν καλῶς ἔχειν δοκιμάσῃ, καὶ ὁρίσῃ δεῖν, ἀποστεῖλαι τοὺς μετὰ τῶν ἐπισκόπων κρινοῦντας, ἔχοντάς τε τὴν αὐθεντίαν τούτου, παρ' οὗ ἀπεστάλησαν· καὶ τοῦτο θετέον. Εἰ δὲ ἐξαρκεῖν νομίσοι πρὸς τὴν τοῦ πράγματος ἐπίγνωσιν, καὶ ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου, ποιήσει ὅπερ ἂν τῇ ἐμφρονεστάτῃ αὐτοῦ βουλῇ καλῶς ἔχειν δόξῃ. ἀπεκρίναντο οἱ ἐπίσκοποι· τὰ λεχθέντα ἤρεσεν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἐκ τοῦ δ'. κανόνος παρίσταται ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν κατακριθέντα ἐπίσκοπον, καὶ βαρυνόμενον, δὶς ἐκκαλέσασθαι. καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν φησὶν ὅτι ἐὰν καταδικασθῇ τις παρὰ ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων, καὶ ἐκκαλέσηται πρὸς τὸν Πάππαν, ἐκεῖνος ἐπιτρέψῃ τοῖς γειτνιάζουσιν ἐπισκόποις τηρῆσαι τὴν ἔκκλητον, εἰ τοῦτο νομίσει δίκαιον εἶναι, καὶ καταδικασθῇ πάλιν καὶ παρὰ τούτων ὁ αὐτὸς, καὶ προσέλθῃ ἐκ δευτέρου τῷ Πάππᾳ, καὶ τοῦτο εὐδοκίσῃ ἀνακρινόμενα ἀναδοκιμασθῆναι τὰ προκεκριμένα, μὴ ἀναγκαζέσθω ὁ καταδικάσας εἰς Ῥώμην ἀπελθεῖν, ἀλλ' ἀπελθέτωσαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν κατὰ κέλευσιν τοῦ Πάππα πρεσβύτεροι ἐκ τοῦ πλευροῦ αὐτοῦ, ἤτοι ἐκ τῆς ἐκκλησίας τούτου, καὶ ᾠκειωμένοι αὐτῷ, ὀφείλοντες ἔχειν τὴν αὐθεντίαν αὐτοῦ, ἤτοι τὴν ἐξουσίαν, ἐφ' ᾧ κρῖναι τὴν ὑπόθεσιν μετὰ τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων καὶ διαλυτῶσαι αὐτήν. Εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης οὐ συνίδῃ δίκαιον εἶναι τηρηθῆναι τὰ κεκριμένα (τῇ γὰρ δοκιμασίᾳ αὐτοῦ ὁ κανὼν τὸ πᾶν ἀνατίθησιν) ποιήσῃ ὅπερ ἂν δόξῃ αὐτῷ δίκαιον εἶναι. Ταῦτα τοῦ κανόνος διορίζομένου, μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ θ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον μὴ δύνασθαι τὸν ἐκκλητάριον παραπέμπειν πρὸς ἕτερον τὴν τήρησιν τῆς ἐκκλήτου, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ ταύτης ἀκροᾶσθαι. ἀλλ' εἰπὲ ἰδικὸν εἶναι τὸν παρόντα κανόνα, καὶ οὕτως ἐκφωνηθῆναι διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, καὶ ἵνα μὴ σκύλλωνται οἱ ἐπίσκοποι ἐπὶ μακρὰν οὕτω καὶ ἀλλοδαπὴν χώραν γινόμενοι διάξιμοι. τὸ δὲ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ Πάππα δικάζειν τὴν δευτέραν ἔκκλητον τοὺς ἐπαρχιώτας ἐπισκόπους τοὺς καταδικάσαντας τὸν ἐπίσκοπον, μὴ εἴπῃς ἐναντίον εἶναι τῷ νόμῳ τῷ λέγοντι, ὁ δικαστὴς ἅπαξ ἀποφηνάμενος, πέπαυται, καὶ οὐ δύναται   τὴν οἰκείαν ἀπόφασιν. ἐξεφωνήθη γὰρ καὶ τοῦτο ἰδικώτερον ὡς ἐμοὶ δοκεῖ.

A διὰ γὰρ τοῦτο καὶ εἰς δοκιμασίαν τοῦ Πάππα ἐνετέθη τὸ εἶδος τῆς κρίσεως. ὅσοι γὰρ ἀπὸ τοῦ νόμου οἱ ἅπαξ ἀποφηνάμενοι, οὐκ ἠδύναντο συνδικάζειν μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ Πάππα. Εἰ μήπω * * * κατὰ λόγον ἀναψηλαφήσεως μέλλειν τούτους τηρῆσαι τὴν προειρημένην ἀπόφασιν. Εἰ δὲ εἴπῃς ἑτέρους ἐπισκόπους εἶναι τούτους παρὰ τοὺς προαποφηναμένους, οὐδέν τι εὑρήσεις ἀντίξουν. ἐπεὶ δὲ ἐν τοῖς προλαβοῦσι κανόσιν εἴπομεν μὴ εἶναι τὰ περὶ τοῦ Πάππα ὁρισθέντα ἰδικὰ τούτου καὶ μόνου προνόμια, ὥστε ἔχειν ἐξ ἀνάγκης πάντα ἐπίσκοπον καταδι- B καζόμενον τῷ θρόνῳ τῆς Ῥώμης προσέρχεσθαι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως, τὰ αὐτὰ καὶ πάλιν φαμέν.

Κανὼν ϛʹ.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐὰν συμβῇ ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ, ἐν ᾗ πλεῖστοι ἐπίσκοποι τυγχάνουσιν, ἕνα ἐπίσκοπον ἀπομεῖναι, κἀκεῖνος κατά τινα ἀμέλειαν μὴ βουληθῇ συνελθεῖν καὶ συναινέσαι τῇ καταστάσει τῶν ἐπισκόπων, τὰ δὲ πλήθη συναθροισθέντα παρακαλοῖεν γίνεσθαι τὴν κατάστασιν τοῦ παρ᾽ αὐτῶν ἐπιζητουμένου ἐπισκόπου· χρὴ πρότερον ἐκεῖνον τὸν ἐναπομείναν- C τα ἐπίσκοπον ὑπομιμνήσκεσθαι διὰ γραμμάτων τοῦ ἐξάρχου τῆς ἐπαρχίας (λέγω δὲ τοῦ ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως) ὅτι ἀξιοῖ τὰ πλήθη ποιμένα αὐτοῖς δοθῆναι, ἡγοῦμαι καλῶς ἔχειν καὶ τοῦτον ἐκδέχεσθαι, ἵνα παραγένηται. Εἰ δὲ μὴ διὰ γραμμάτων ἀξιωθεὶς παραγένηται, μήτε μὴν ἀντιγράψοι, τὸ ἱκανὸν τῇ βουλήσει τοῦ πλήθους χρὴ γίνεσθαι. χρὴ δὲ καὶ μετακαλεῖσθαι καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας ἐπισκόπους, πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου· μὴ ἐξεῖναι δὲ ἁπλῶς καθι- D στᾷν ἐπίσκοπον κώμῃ τινὶ ἢ βραχείᾳ πόλει, ᾗ τινι καὶ εἷς μόνος πρεσβύτερος ἐπαρκεῖ. οὐκ ἀναγκαῖον γὰρ ἐπισκόπους ἐκεῖσε καθίστασθαι, ἵνα μὴ κατευτελίζηται τὸ τοῦ ἐπισκόπου ὄνομα καὶ ἡ αὐθεντία. ἀλλ᾽ οἱ τῆς ἐπαρχίας, ὡς προεῖπον, ἐπίσκοποι ἐν ταύταις ταῖς πόλεσιν καθιστᾷν ἐπισκόπους ὀφείλουσιν, ἔνθα καὶ πρότερον ἐτύγχανον γεγονότες ἐπίσκοποι. Εἰ δὲ εὑρίσκοιτο οὕτως πληθύνουσά τις ἐν πολλῷ ἀριθμῷ λαοῦ πόλις, ὡς ἀξίαν αὐτὴν τῆς ἐπισκοπῆς νομίζεσθαι, λαμβανέτω. Εἰ πᾶσιν ἀρέσκει τοῦτο; ἀπεκρίναντο πάντες, ἀρέσκει.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ ιβʹ. κανόνος τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου καὶ ἑτέρων κανόνων διορισαμένων τὰς

Propterea enim & Papæ iudicio relictum eſt genus iudicij. Quod enim ad leges attinet, non poterant vnà cum Papæ presbyteris iudicare ij qui ſententiam priùs tulerant. Sin autem dixeris alios eſſe epiſcopos qui ſententiam tulerint, nihil inuenies repugnans. Quia autem in prioribus canonibus diximus non eſſe quæ de Papa conſtituta ſunt ſpecialia eius & ſolius priuilegia, vt neceſſe habeat quiuis condemnatus epiſcopus ad ſedem Romanam accedere, ſed etiam ſubaudiri ad ſedem Conſtãtinopolitanam, eadem quoque rurſus dicimus.

Quam sollicite hoc agit Graecus ne Patriarcha CP. inferior sit Papa Ro.

CANON VI.

Oſius episcopus dixit: Si contigerit in vna prouincia, in qua ſunt plurimi epiſcopi, vnum epiſcopum remanere, & ille per quandam negligentiam nolit conuenire, & epiſcoporum conſtitutioni aſſentiri: congregata autem populi multitudo ſuadeat & inſtet vt fiat conſtitutio epiſcopi qui ab eis quaeritur, oportet illum priùs qui remanſit epiſcopum admoneri per literas exarchi prouinciæ, dico autem epiſcopi metropolitani, quòd vult populus ſibi paſtorem dari, & exiſtimo rectè habere hunc quoque admitti, vt adſit. Si autem literis rogatus non adfuerit, ſed neque reſcripſerit, populi voluntati ſatisfiat. Oportet autem ex vicina quoque prouincia accerſi epiſcopos ad metropolitani epiſcopi conſtitutionem: non licere autem ſimpliciter epiſcopum conſtituere in aliquo pago vel parua vrbe, cui vel vnus presbyter ſufficit. Non neceſſe eſt enim illic epiſcopum conſtitui, ne epiſcopi nomen & auctoritas vilipendatur. Sed prouinciæ, vt priùs dixi, epiſcopi debent in iis vrbibus epiſcopos conſtituere, vbi etiam priùs epiſcopi fuerunt. Si autem inueniatur vrbs aliqua tam populoſa, vt ipſa epiſcopatu digna iudicetur, accipiat. An hoc omnibus placet? Reſponderunt omnes, Placet. Diſtin. lxv. cap. fin.

SCHOL. BALS. Cùm xij. canon Laodicenæ ſynodi, & alij,

A decernant fieri epiſcoporum electiones, non à multitudine ciuitatum, ſed ab antiſtitibus, præſens canon ſtatuit, quòd ſi contigerit ex epiſcopis prouinciæ aliquem vnum abeſſe, & nolle cum populi multitudine conuenire, vt fiat electio vacantis eccleſiæ: ciuitatis autem populus quærat antiſtitem: debet exarchus prouinciæ ſiue metropolitanus, etiam abſentem epiſcopum literis accerſere, vt fiat epiſcopi conſtitutio ab omnibus prouincialibus, vt vult iiij. canon primæ ſyn. Si is autem nolit adeſſe, nec per reſcriptum aſſentiatur, fiat electio vt B populo viſum fuerit, prouincialium epiſcoporum: neque enim qui abeſt, ignorantiam allegabit vel ſui contemptum, quòd ſcilicet à ſynodo vocatus non adfuerit. Cùm hæc canon ſtatuiſſet de electione vacantis eccleſiæ, quia ante xxviij. can. Chalced. ſyn. metropolitani fiebant ab epiſcopis, & non à Conſtantinopolitano patriarcha, vt nunc fit, dicit canon, quòd ſi ſit proceſſura electio metropolitani, non fiat à ſolis prouincialibus epiſcopis, ſed etiam omnino accerſi oportet epiſcopos vicinarum regionum, propter metropolitani magnitudinem, C quem etiam nominat exarchum prouinciæ. Sic enim eius omnino conſiſtet electio, vt quæ à pluribus antiſtitibus facta ſit. Quia autem vilibus electis epiſcopis in paruis vilibúſque parochiis, in quibus ſæpe ne erant quidem epiſcopi, qui & pedibus incedebant, & erant alioqui contempti, epiſcopalis dignitas contemptui habebatur, ſtatuerunt patres ne cõſtituatur epiſcopus in vico, ſiue in pago, vel in exiguo oppidulo, in quo vel vnus ſacerdos D ſufficit, ne epiſcopalis dignitas vilipendatur, ſed in illis vrbibus conſtituantur epiſcopi, quæ hominibus abundant, & quæ iam olim habent epiſcopos. Tanquam autem dixiſſet quiſpiam, iniquum eſſe vrbem populo frequentem non habere antiſtitem, eò quòd iam olim epiſcopus in ea non conſtituatur, adiecerunt Patres in huiuſmodi ciuitate etiam de nouo conſtitui poſſe epiſcopum. & hæc quidem ſic.

A ψήφους τῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι μὴ παρὰ τοῦ πλήθους τῶν πόλεων, ἀλλὰ παρὰ ἀρχιερέων, ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται ὅτι ἐὰν συμβῇ ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἕνα τινὰ ἀποδημεῖν, καὶ μὴ θέλειν μετὰ τοῦ πλήθους τῶν πολλῶν συνελθεῖν, ἐφ' ᾧ τὴν ψῆφον γενέσθαι τῆς χηρευούσης ἐκκλησίας· τὰ δὲ πλήθη τῆς πόλεως ζητῶσιν ἀρχιερέα· ὀφείλει ὁ ἔξαρχος τῆς ἐπαρχίας, ἤγουν ὁ μητροπολίτης, μετακαλεῖσθαι καὶ τὸν ἀπόντα ἐπίσκοπον διὰ γραμμάτων, ὡς ἂν γένηται ἡ κατάστασις τοῦ ἐπισκόπου, παρὰ πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν, κατὰ τὸν δ'. κανόνα τῆς α'. συνόδου. Εἰ δὲ ἐκεῖνος οὐ B θελήσει παραστῆναι, οὐδὲ συναινεῖ διὰ ἀντιγραφῆς, γίνεσθαι τὴν ψῆφον κατὰ τὸ δόξαν τῷ πλήθει τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων. οὐδὲ γὰρ προβαλεῖται ὁ ἀποδημῶν ἄγνοιαν ἢ καταφρόνησιν, ὡς μετακληθεὶς παρὰ τῆς συνόδου καὶ μὴ παρουσιάσας. Ταῦτα τοῦ κανόνος διορίζομένου περὶ ψήφου χηρευούσης ἐπισκοπῆς, ἐπεὶ πρὸ τοῦ κη'. κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, οἱ μητροπολῖται παρὰ ἐπισκόπων ἐγίνοντο, καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καθὼς γὰρ σήμερον, φησὶν ὁ κανὼν ὅτι ἐὰν μέλλῃ προβαίνειν ψῆφος μητροπολίτου, οὐ γενήσεται παρὰ μόνων τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ C χρὴ μετακαλεῖσθαι καὶ ἑτέρους ἐπισκόπους πλησιοχώρους, πάντως διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ μητροπολίτου, ὃν καὶ ἔξαρχον ἐπαρχίας ὀνομάζει. οὕτω γὰρ πάντη ἀνύποπτος ἔσται ἡ τούτου ψῆφος, ὡς παρὰ πλειόνων ἀρχιερέων γενομένη. ὅτι δὲ ψηφιζομένων ἐπισκόπων ταπεινῶν εἰς τινὰς παροικίας εὐτελεῖς, ἐν αἷς πολλάκις οὐδὲ ἦσαν ἐπίσκοποι, καὶ πεζῇ βαδιζόντων, καὶ ἄλλως ὄντων καταπεφρονημένων, τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα περιυβρίζετο, ὥρισαν οἱ ἐπίσκοποι μὴ καθίστασθαι ἐπίσκοπον ἐν κώμῃ, ἤγουν ἐν χω- D ρίῳ ἢ ἐν πόλει βραχείᾳ, ἐν ᾗ καὶ εἷς ἱερεὺς ἐπαρκεῖ· ἵνα μὴ ἐξευτελίζηται ἡ αὐθεντία τῆς ἀρχιερωσύνης· ἀλλ' εἰς ἐκείνας τὰς πόλεις ἐπισκόπους καθίστασθαι τὰς πολυανθρώπους, τὰς ἀπὸ παλαιοῦ ἐχούσας ἀρχιερεῖς. ὡς δὲ τινος εἰπόντος ἄδικον εἶναι τὸ μὴ ἔχειν τὴν πολυάνθρωπον πόλιν ἀρχιερέα, διὰ τὸ μὴ ἐκ παλαιοῦ καθίστασθαι ἐπίσκοπον ἐν αὐτῇ, εἶπον οἱ πατέρες, ἐν τοιαύτῃ πόλει καὶ ἐκ νέου καθίστασθαι ἐπίσκοπον. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

σὺ δὲ σημείωσαι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος τοῦ κανόνος, ὅτι ἄκυρός ἐστιν ἡ ψῆφος τοῦ ἐπισκόπου ἡ γινομένη χωρὶς παρουσίας ἢ συναινέσεως πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν. καὶ ἕνα γὰρ ἐκ τούτων ἀπόδημον ὄντα μετακαλεῖσθαι ὁ κανὼν διωρίσατο. καὶ οὐ δύναταί τις λέγειν ὡς ἐπεὶ ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος ἀρκεῖ, ἡ τοῦ ἑνὸς ἀπουσία οὐ προσκριματίζει, κἂν καὶ ἐναντία ἡ τούτου γνώμη ἐστί. διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔοικε, μετακαλοῦνται πάντες οἱ ἐνδημοῦντες κατὰ ταύτην τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν ἀρχιερεῖς, ὅταν ψῆφος ὀφείλῃ γενέσθαι ἐκκλησίας οἱασδήτινος, καὶ ἐμποδίζῃ ταύτην ἡ ἀπουσία τοῦ   τοῦ δὲ κανόνος λέγοντος καθίστασθαι ἐπισκόπους ἔνθα καὶ πρότερον ἐτύγχανον ἐπίσκοποι, εἶπον τινὲς μὴ ὀφείλειν τοῦτο γίνεσθαι εἰς ἀτελεῖς πάντη κώμας ἢ πόλεις, διὰ τὸ προψηφίζεσθαι εἰς ταύτας ἀρχιερεῖς, ὅτε ἦσαν ὑπὸ λαοῦ εὐθηνούμεναι. ἀλλὰ τὴν αἰτίαν τῆς προβλήσεως τοῦ ἀρχιερέως εἶναι τὸ πολυάνθρωπον τῆς χώρας, οὐχὶ τὸ παλαιὸν προνόμιον. καὶ προσέθεντο μὴ χρῆναι ἐπίσκοπον ψηφίζεσθαι εἰς πόλιν καταντήσασαν ἀπὸ πολυανθρώπου εἰς τὸ μηδὲν σχεδὸν, ἐκ τῶν ἐθνῶν ἐπιδρομῆς, ἢ τῆς ἄλλης τῶν πραγμάτων φορᾶς, ἀλλ' εἰς τὰς πολυανθρώπους, κἂν οὐκ εἶχον πρότερον ἀρχιερεῖς. ὁ μέντοι θεοστεφὴς κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς πολλάκις ὑπομνησθεὶς, εἰ χρὴ τὰς ἐν τῇ ἀνατολῇ οὔσας ἐκκλησίας καὶ παρὰ Ἀγαρηνῶν κατεχομένας ψηφισθῆναι, ψηφίζεσθαι μὲν ταύτας ηὐδόκησε, καὶ σολέμνια τοῖς ψηφίζεσθαι ὀφείλουσι διὰ κοινῆς προστάξεως ἐπεφιλοτιμήσατο, ὅταν τέως ἀποδημῶσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν, ἵνα τὸ ἐπὶ ταύταις προσὸν δίκαιον ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τῇ βασιλείᾳ αἰωνιζόντως διαφυλάττηται, ὡς μηδὲ ἀπαγορεύειν τὴν εἰς ταύτας ἀποκατάστασιν τῶν Χριστιανῶν. ἐπισκόπους δὲ ὁπωσδήποτε εἰς κώμας εὐτελεῖς ψηφίζεσθαι, οὐ κατένευσεν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ὠργίσθη κατὰ τῶν οὕτω ψηφιζομένων, ὡς ἐντεῦθεν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος ὑβριζομένου. τοῦ δὲ ἁγιωτάτου ἐκείνου μητροπολίτου Θηβῶν τοῦ Καλοτέκνη ψηφισαμένου ἐκ νέου ἐπισκόπους, λόγος ἐγένετο παρὰ τῇ συνόδῳ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ γεγονότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, εἰ ὤφειλε τὸ καινισθὲν τοῦτο ἔργον ποιῆσαι ὁ μητροπο-

A Tu autem nota etiam ex hoc præſenti canone, quòd irrita eſt electio epiſcopi quæ fit ſine præſentia vel conſenſu omnium prouinciarum. Nam vel vnum ex iis, qui aberat, accerſi iubet canon: & non poteſt quiſpiam dicere, quòd quoniam plurium valēt ſuffragia, vnius abſentia non affert præiudicium, etiamſi contraria eſt eorum ſententia. Propterea enim, vt eſt conſentaneum, accerſuntur omnes qui in regione adſunt in hanc vrbium reginam antiſtites, quando debet alicuius eccleſiæ fieri electio, & eam vnius abſentia impedit. B Cùm autem canon dicat conſtitui oportere epiſcopos vbi priùs fuerunt epiſcopi, dicebant quidam non debere hoc omnino fieri in pagis vilibus, & vrbibus, eo quòd in iis antiſtites antea eligerentur, quando populo frequentes erant, ſed cauſam promotionis antiſtitis eſſe regionis populi frequentiam, non autem antiquum priuilegium: & adiecerunt, non oportere epiſcopum C eligi in vrbe, quæ à magna populi frequentia ad nihil redacta eſt ex gentium incurſione, vel aliqua alia rerum perturbatione, ſed in iis quæ ſunt populoſæ, etiamſi antiſtites antea non habuerunt. A Deo autem coronatus rex noſter ſæpe rogatus, an oporteat Orientales eccleſias & à Sarracenis detentas, epiſcopos electione ſortiri, & eis quidem eligi epiſcopos, annuit, & D ſolemnia iis qui eligi debent ad victus ſufficientiam conceſſit per communem iuſſionem: vt ius quod in eis eſt eccleſiis, imperio quoque perpetuò ſeruetur, vtpote cùm non deſperent Chriſtiani fore vt ad eas reſtituantur. Epiſcopos autem in pagis vilibus quomodocunque eligi non permiſit: ſed potiùs iis ſuccenſuit, qui ita eligunt: nempe quòd epiſcopalis dignitas ex ea re iniuria afficiatur. Cùm autem ille ſanctiſſimus Thebarum metropolitanus Calotene, epiſcopos de nouo elegiſſet, agitatum eſt in ſynodo tempore ſanctiſſimi illius patriarchæ domini Michaëlis ſupremi philoſophorum, quòd metropolitanus debebat hoc nouum opus fa-

κανὼν διορίζεται μηδένα ἐπίσκοπον εἰς τὸ στρατόπεδον, ἤγουν ἔνθα ὁ βασιλεὺς διάγει, παραγίνεσθαι χωρὶς μετακλήσεως βασιλικῆς, εἰ μὴ πολλάκις τοῦτο θελήσει τις ποιῆσαι διὰ χρειαγωγίαν πτωχῶν τινων ἢ κατακρίτων προσελθόντων τῇ ἐκκλησίᾳ. ὅπερ καὶ ἀνῃρέθη ὑπὸ τοῦ ῥηθησομένου προσεχῶς η΄. κανόνος, διοριζομένου καὶ τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις, μὴ παρὰ ἐπισκόπων ὑπομιμνήσκεσθαι, ἀλλὰ παρὰ διακόνων ἤγουν διακονητῶν ἤτοι δουλευτῶν. καὶ ἡ μὲν ἔννοια τοῦ κανόνος αὕτη. αἱ αἰτίαι δὲ δι' ἃς ἐθεσπίσθη, σαφεῖς εἰσί· καὶ οὐ δέονται ἑρμηνείας. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐρωτήσει τις εἰ ἔξεστι ἐπισκόπῳ μετὰ συνοδικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς βασιλέα ἀπέρχεσθαι, κατὰ τὸν ια΄. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου; Λύσις. ὁ παρὼν κανὼν τὸν ῥηθέντα κανόνα οὐκ ἀναιρεῖ, ἀλλ' ἐκείνῳ μᾶλλον συμφωνεῖ. διὸ καὶ ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μετὰ συνοδικῆς σκέψεως ἀπροκριματίστως ἐπίσκοπος εἰς βασιλέα ἀπελεύσεται, πολλῷ δὲ πλέον κληρικός. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι κἂν κεκωλυμένον ἐστὶ πρὸς βασιλέα σχολάζειν ἐπισκόποις καὶ ἑτέροις ἱερωμένοις, ἀλλὰ κατὰ βασιλικὸν ὁρισμὸν ἀκινδύνως τοῦτο ποιήσουσι, καὶ τὸ προσταττόμενον αὐτοῖς ἐνεργήσουσιν, ὡς μήτε τοῦ βασιλέως ἀνακρινομένου περί τινος αὐτοὺς μετακαλεῖσθαι, μήτε τούτων εὐθυνομένων ὡς ὑπακουόντων προστάγματι βασιλικῷ. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα ια΄. ιβ΄. καὶ τῆς παρούσης συνόδου κανόνα η΄. θ΄. κα΄.

Κανὼν η΄.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο ἡ ἀγχίνοια ὑμῶν κρινάτω, ἵν' ἐπειδὴ ἔδοξε διὰ τὸ μὴ πίπτειν ὑπὸ κατάγνωσίν τινα τῶν ἐπισκόπων ἀφικνούμενον εἰς τὸ στρατόπεδον, εἴ τινες αὐτῶν τοιαύτας ἔχοιεν δεήσεις, οἵων ἐπάνω ἐπεμνήσθημεν, διὰ ἰδίου διακόνου ἀποστέλλοιεν. τοῦτο γὰρ ὑπηρέτου τὸ πρόσωπον οὐκ ἐπίφθονον τυγχάνει, καὶ τὰ παρασχεθησόμενα θᾶττον κομισθῆναι δυνήσεται). ἀπεκρίναντο πάντες, καὶ τοῦτο ὁριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ παρὼν κανὼν τὰ αὐτὰ τῷ πρὸ αὐτοῦ θεσπίζει, προστιθέμενος μὴ διὰ τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ μετὰ διακόνων τὰς πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἐντεύξεις αὐτῶν γίνεσθαι. διακόνους δὲ ἐνταῦθα, μὴ τοὺς κεχειροτονημένους εἴπῃς, ἀλλὰ τοὺς ἁπλῶς δουλευτὰς καὶ οἱουσδήτινας ὑπηρέτας.

A canon decernit nullum epiſcopum in caſtra ſeu vbi imperator agit, accedere ſine euocatione Imperatoris, niſi quis hoc ſæpe facere voluerit ad deducendos pauperes vel condemnatos qui ad eccleſiam confugere: quod etiam à proximè dicendo canone ſublatum eſt, qui ſtatuit eiuſmodi quoque cauſas non ab epiſcopis agendas, ſed à diaconis ſeu miniſtris. Et hæc eſt quidem canonis intelligentia. Cauſæ autem propter quas conſtitutus eſt, claræ ſunt, nec interpretatione indigent. His ita ſe B habentibus, interrogauerit quiſpiam, an permittitur epiſcopo cum mandato ſynodali ad Imperat. proficiſci, ſecundùm x. can. Antioch. ſyn. Solutio. Præſens canon dictum canonem non tollit, ſed potiùs illi conſentit. Et ideo, vt mihi quoque videtur, cum ſynodali deliberatione epiſcopus ſine vllo præiudicio ad regem proficiſcetur: multò autem magis clericus. Nota autem ex præſenti canone, quòd etiamſi ſit epiſcopo prohibitum aliiſque ſacratis apud Imperatorem diutiùs moram a- C gere, decreto tamen Imp. hoc ſine periculo facient, & quod eis imperatur, exercebunt: vt neque Imper. quidquam poſſit imputari ſi eos acceſſat, nec ij rei futuri ſint, vt qui iubenti Imp. acquieſcant. lege Carth. ſyn. can. xj. xij. & præſentis ſyn. viij. ix. & xxj.

CANON VIII.

Oſius epiſcopus dixit: Hoc quoque veſtra ſolertia iudicet, vt quia viſum eſt, ne aliquis epiſcopus in condemnationem inci- D *dat ad caſtra veniens, ſi qui eorum, quorum ſuperiùs meminimus, tales habeant preces, per proprium miniſtrum peragant. Miniſtri enim perſona non eſt inuidioſa: & quæ mandata fuerint citiùs ferre poterit.*

SCHOL. BALS. Præſens quoque canon eadem quæ illum præcedens ſtatuit, adiiciens non per epiſcopos, ſed cum miniſtris eorum apud Imp. petitiones peragi debere. Quòd Latinè autem eſt miniſtrum, Græcè eſt, διάκονον, quem ne eſſe dicas eum qui eſt ordinatus, ſed vt ſemel dicam, ſeruum & miniſtrum.

CANON IX.

Oſius epiſcopus dixit: Hoc quoque conſequens eſſe exiſtimo, vt in quacunque prouincia epiſcopi ad fratrem & coepiſcopum ſuum mittant ſupplicationes, is qui eſt in maiori ciuitate, hoc eſt in metropoli, ipſe miniſtrum ſuum & ſupplicationes mittat, prabens ei commendatitias quoque literas, ſcribens, ſcilicet per conſequentiam etiam ad fratres & coepiſcopos noſtros, qui ſcilicet illo tempore in locis vel vrbibus agant, in quibus Imp. in primis pius rempublicam gubernat. Si quis autem epiſcopus habet amicos in aula palatij, & velit aliquid quod ſit honeſtum & iuſtum impetrare, ne prohibeatur per ſuum miniſtrum & rogare, & iis mandare, vt bonum ſuum auxilium ei velint prabere. Qui autem Romam accedunt, quemadmodum ſuperiùs dictum eſt, dilecto fratri noſtro & coepiſcopo Iulio, preces quas habent dandas, prabere debent, vt ipſe priùs examinet, niſi aliqua earum ſint impudentes: & ſic ſuam auctoritatem & curam prabens, eos ad caſtra mittat. Omnes epiſcopi dixerunt eis placere, & eſſe conuenientiſſimum hoc conſilium.

SCHOL. BALS. Quòd non ſublatus ſit canon Antiochenæ ſynodi, ex præſenti quoque canone clarum eſt. Dicit enim quòd ſi epiſcopus voluerit mittere preces ad Imp. per confratrem & coepiſcopum ſuum, qui eſt in ea prouincia antiſtes, in qua Imperator agit, debet ad competentem metropolitanum accedere, & ſuam voluntatem docere. Porrò metropolitanus cum famulo ſuo qui debet epiſtolas canonicas afferre, ſcilicet pacificas & commendatitias, docebit epiſcopum, qui apud Imp. vt dictum eſt, verſatur, fratris & coepiſcopi poſtulationem. Hoc autem ſic fieri ſtatutum eſt, vt metropolitanus cauſam cognoſcat & diſcernat, an eam oporteat ad Imp. referre an nõ. Tanquam autem dixiſſet quiſpiam per hoc tolli præſentis ſynodi can. viij. qui ſtatuit, vt epiſcopi cum propriis miniſtris Imp. admoneãt de cauſis animæ conducibilibus, adiecerunt patres, ad Imperatorem quidem non mittendum miniſtrum ab epiſcopo ſine ſynodali mandato:

A

Κανὼν θ΄.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο ἀκόλουθον νομίζω εἶναι, ἵνα ἐν οἱᾳδήποτοῦν ἐπαρχίᾳ ἐπίσκοποι πρὸς ἀδελφὸν καὶ συνεπίσκοπον ἑαυτῶν ἀποστέλλοιεν δεήσεις, ὁ ἐν τῇ μείζονι τυγχάνων πόλει, τουτέστι τῇ μητροπόλει, αὐτὸς καὶ τὸν διάκονον αὐτοῦ καὶ τὰς δεήσεις ἀποστέλλοι, παρέχων αὐτῷ καὶ συστατικὰς ἐπιστολάς, γράφων δηλονότι κατὰ ἀκολουθίαν καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους ἡμῶν, εἴ τινες ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐν τοῖς τόποις ἢ ἐν ταῖς πόλεσι διάγοιεν, ἐν αἷς ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς τὰ δημόσια πράγματα διακυβερνᾷ. Εἰ δὲ ἔχοι

B τις τῶν ἐπισκόπων φίλους ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ παλατίου, καὶ βούλοιτο περί τινος, ὅπερ εὐπρεπές ἐστιν, ἀξιῶσαι, μὴ κωλύοιτο διὰ τοῦ ἑαυτοῦ διακόνου, καὶ ἀξιῶσαι καὶ ἐντείλασθαι τούτοις, ὥστε τὴν αὐτῶν ἀγαθὴν βοήθειαν ἀξιοῦντι αὐτῷ παρέχειν ἡγοῖτο. οἱ δὲ εἰς Ῥώμην παραγινόμενοι, καθὼς προείρηκα, τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ ἡμῶν καὶ συνεπισκόπῳ Ἰουλίῳ τὰς δεήσεις, ἃς ἔχοιεν διδόναι, ὀφείλουσι παρέχειν, ἵνα πρότερος αὐτὰς δοκιμάζοι· Εἰ μή τινες ἐξ αὐτῶν ἀναισχυντοῖεν· καὶ οὕτως τὴν ἑαυτοῦ προστασίαν καὶ φροντίδα παρέχων εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοὺς ἀποστέλλοι. ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι

C ἀπεκρίναντο ἀρέσκειν αὐτοῖς, καὶ εὐπρεπεστάτην εἶναι τὴν συμβουλὴν ταύτην.

Ἑρμηνεία.

Ὅτι οὐκ ἀνῃρέθη ὁ ια΄. κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, δηλοῖ καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος. φησὶ γὰρ ὅτι ἐὰν ἐπίσκοπος θελήσῃ ἀποστεῖλαι δεήσεις εἰς τὸν βασιλέα διὰ συναδέλφου καὶ συνεπισκόπου αὐτοῦ ἀρχιερατεύοντος εἰς ἐπαρχίαν, εἰς ἣν διάγει ὁ βασιλεύς, ὀφείλει προσέρχεσθαι τῷ προσφόρῳ μητροπολίτῃ, καὶ ἀναδιδάσκειν αὐτὸν τὸ οἰκεῖον βού-

D λημα· καὶ ὁ μητροπολίτης μετὰ διακόνου τοῦ αὐτοῦ, ὀφείλοντος ἐπιφέρεσθαι κανονικὰς ἐπιστολὰς ἤγουν εἰρηνικὰς καὶ συστατικάς, ἀναδιδάξαι τὸν ἐνδημοῦντα ἐπίσκοπον, ὡς εἴρηται, εἰς τὸν βασιλέα, τὴν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου παράκλησιν. τοῦτο δὲ γίνεσθαι οὕτως ὡρίσθη, ἵνα ὁ μητροπολίτης ἐπιγνῷ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ διαγνῷ εἰ ἐνδέχεται ἀνενεχθῆναι ταύτην τῷ βασιλεῖ, εἴτε καὶ μή. ὡς δέ τινος εἰπόντος ἐκ τούτου ἀναιρεῖσθαι τὸν τῆς παρούσης συνόδου η΄. κανόνα, τὸν διοριζόμενον μετὰ διακόνων οἰκείων τοὺς ἐπισκόπους τὰ περὶ τῶν ψυχωφελῶν αἰτιῶν, προσέθεντο οἱ πατέρες, πρὸς μὲν βασιλέα μὴ ἀποστέλλεσθαι διάκονον παρὰ ἐπισκόπου χωρὶς συνοδικῆς ἐπιτροπῆς·

πρὸς

πρὸς δὲ τινὰς οἰκείους τοῦ βασιλέως ποιεῖν μετὰ διακόνου ἀξιώσεις. πλὴν καὶ τοῦτο ὡς ἐμοὶ δοκεῖ μετ᾽ εἰδήσεως τοῦ μητροπολίτου γενήσεται. τοὺς μέντοι παραγινομένους εἰς τὴν Ῥώμην ἐπισκόπους μὴ ἄλλως τῷ βασιλεῖ προσέρχεσθαι, εἰ μὴ ὁ Πάππας λάβῃ τὴν περὶ τούτου εἴδησιν· καὶ αὐτὸς δοκιμάσας τὰ περὶ τῆς δεήσεως, ἢ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀναφορὰν, καὶ ἀποστείλῃ αὐτοὺς πρὸς τὸν βασιλέα, ἢ ἀποείπῃ· ὡς καὶ ὀφείλων ἀντέχεσθαι τῶν ἐπισκόπων, καὶ βοηθεῖν ἐπὶ πᾶσιν αὐτοῖς. ὥστε σημείωσαι ἀπὸ τῶν ἐν τῷ κανόνι τούτῳ περιεχομένων ὅτι οὔτε μητροπολίτης, οὔτε ἐπίσκοπος χωρὶς συνοδικῆς διαγνώσεως δύναται δεήσεις ἀνενεγκεῖν τῷ βασιλεῖ ἢ δι᾽ ἑαυτοῦ, ἢ διὰ διακόνου αὐτοῦ. ἀκούων δὲ ταῦτα γίνεσθαι μετ᾽ εἰδήσεως τοῦ μητροπολίτου καὶ τοῦ Πάππα, πρόσθες καὶ συνοδικὴν ἐπακολουθεῖν διάγνωσιν κατὰ τὸν ια´. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. τὰ δὲ περὶ τοῦ Πάππα ἐνταῦθα γεγραμμένα, ἕλκυσον καὶ εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, δι᾽ οὓς λόγους πολλάκις εἴπομεν. ἀνάγνωθι καὶ κεφάλ. β´. τοῦ η´. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα. τούτων δὲ οὕτω διορισθέντων, εἶπόν τινες μὴ ὀφείλειν οἱονδήτινα μητροπολίτην χωρὶς πατριαρχικῆς ἐπιτροπῆς ὁτεδήποτε εἰς βασιλέα ἀπέρχεσθαι. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς ὅτε πρώτως μέλλει ὁ μητροπολίτης τὸν βασιλέα προσκυνῆσαι ἐκ τῆς λαχούσης αὐτὸν ἀνελθὼν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἀνάγκην ἔχει τοῦτο ποιεῖν μετὰ πατριαρχικῆς ἐπιτροπῆς. μετὰ ταῦτα δὲ ἀκωλύτως ὅτε καὶ βούλεται, ἀπελεύσεται εἰς τὸν βασιλέα χάριν τοῦ προσκυνῆσαι αὐτὸν, καὶ παρακλητεῦσαι περὶ ὧν προανήνεγκε δεήσεων μετὰ πατριαρχικῆς εἰδήσεως.

A ſed aliquibus Imp. familiaribus preces cum miniſtro eſſe exhibendas: ſed hoc quoque, vt mihi videtur fiet cum ſcientia metropolitani. Epiſcopos verò qui Romam accedunt, non aliter ad Imperatorē accedere, niſi Papa eius rei ſcientiam habuerit: & ipſe precibus examinatis, vel ablationem permiſerit, & ipſos ad Imp. miſerit, vel denegauerit, vt qui etiam debeat epiſcopos complecti, & iis in omnibus opem ferre. Quare nota ex iis quæ in hoc canone continentur, quòd neque metropolitanus, neque epiſcopus ſine ſyno- B dali cognitione poteſt ad Imp. vel per ſe vel per ſuum miniſtrum referre. Audiens autem hæc fieri cum ſcientia metropolitani, & Papæ, adiice etiam ſynodalem conſequi cognitionē, ſecundùm xj. canonē Antiochenæ ſynodi. Quæ autē de Papa hîc ſcripta ſunt, trahe etiam ad patriarcham Conſtantinopolitanum, propter rationes quas ſæpe diximus. lege & caput ij. viij. tit. præſentis operis, & omnia quæ in eo ſunt. His autem ſic definitis, dixerunt aliqui non debere vllum metropolitanum ſine patriarchali mandato vel per- C miſſu ad Imp. vnquam proficiſci. Mihi autem videtur, quòd quando primùm metropolitanus eſt Imp. ſalutaturus, ex ea quæ illum eſt ſortitus, ad vrbium reginam accedens, neceſſe habet hoc facere cum patriarchali permiſſione. Poſtea autem ſine impedimento quando vult ad Imp. accedet, eius ſalutandi gratia, & eum commonefaciendi precum quas cum patriarchali ſuppli- D catione priùs ad eum retulit.

Κανὼν ι´.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο ἀναγκαῖον εἶναι νομίζω, ἵνα μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας ἐξετάζοιτο, ὥστε ἐάν τις πλούσιος ἢ σχολαστικὸς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἀξιοῖτο ἐπίσκοπος γίνεσθαι, μὴ πρότερον καθίστασθαι, ἐὰν μὴ καὶ ἀναγνώστου καὶ διακόνου καὶ πρεσβυτέρου ὑπηρεσίαν ἐκτελέσῃ· ἵνα καθ᾽ ἕκαστον βαθμὸν, ἐάνπερ ἄξιος νομισθείη, εἰς τὴν ἁψῖδα τῆς ἐπισκοπῆς κατὰ προκοπὴν διαβῆναι δυνηθείη. ἕξει δὲ ἑκάστου τάγματος ὁ βαθμὸς οὐκ ἐλαχίστου δηλονότι χρόνου μῆκος, δι᾽ οὗ ἡ πίστις αὐτοῦ

Canon X.

Oſius epiſcopus dixit: Hoc quoque neceſſarium exiſtimo, vt cum omni cura & diligentia examinetur, vt ſi quis diues vel ex foro ſcholaſticus epiſcopus fieri dignus habeatur, non priùs conſtituatur quàm lectoris & diaconi & presbyteri miniſterium peregerit, vt in vnoquoque gradu, ſi dignus exiſtimatus fuerit, ad epiſcopatus faſtigium per progreſſionem poſſit aſcendere. Habebit autem vniuſcuiuſque ordinis gradus non minimi ſcilicet temporis longitudinem, per quod & fides

Diſt. lxi. Oſius epiſcopus.

& morum probitas, & conſtantia, & moderatio poſſit cognoſci, & ipſe diuino ſacerdotio dignus exiſtimatus, maximum honorem aſſequetur. Neque enim conuenit, neque ſcientia & bona conuerſatio hoc recipit, vt temere & leuiter ad id accedatur, vt epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus promptè ac facilè conſtituatur. Sic enim meritò Neophytus exiſtimetur, quandoquidem beatiſſimus Apoſtolus, qui fuit etiam doctor gentium, maximè prohibuiſſe videtur, ne celeres fierent conſtitutiones. Longiſſimi enim temporis probatio, & conuerſationem, & vniuſcuiuſque mores non improbabiliter exprimere poterit. Omnia dixerunt ipſis placere, & omnino non oportere ea ſubuertere.

SCHOL. BALS. In xvij. canone primæ & ſecundæ ſyn. ſatis ſcripſimus de laïcis vel monachis, qui ſunt ad epiſcopatum promouendi. Ceterùm illic quidem generaliter de iis dictum eſt, hîc autem de ſolis diuitibus & ſcholaſticis, id eſt de iis qui rhetoricæ & arti dicendi vacant. Quod ergo illic quæſiuimus de præfinito tempore canone declarato, hoc in præſenti quoque canone quærendũ eſt. Neophytus autem, apud Apoſtolum quidem, is qui eſt recenter illuminatus dictus. Apud canonem autem, qui ex diuite vel ſcholaſtico ad epiſcopalem dignitatem prouehitur. Quære & ſecundum can. Nicenæ primæ Syn.

CANON XI.

Oſius epiſcopus dixit: Hoc quoque definire debemus, vt quando epiſcopus ex alia ciuitate in aliam ciuitatem, vel ex alia prouincia in aliam prouinciam acceſſerit, iactationis gratia propiis laudibus ſeruiens, vel religionis ſanctificationi: & velit longiori tempore illic agere: illius autem ciuitatis epiſcopus doctrinæ non fuerit peritus, ne illum deſpiciat, & frequentiùs concionetur, ſtudens dedecore afficere & vilipendere perſonam epiſcopi. Hic enim prætextus ſolet turbas excitare, & eiuſmodi calliditate alienam ſedem ſibi conciliare, & attrahere ſtudere, cùm non dubitet ſibi traditam eccleſiam relinquere, & in aliam tranſire. Ad hoc ergo, tempus definiendum eſt: nam epiſcopum

A καὶ ἡ τῶν ἐθῶν καλοκαγαθία, καὶ ἡ στερρότης καὶ ἡ ἐπιείκεια γνώριμος γενέσθαι δυνήσεται· καὶ αὐτὸς ἄξιος τῆς θείας ἱερωσύνης νομισθεὶς, τῆς μεγίστης ἀπολαύσει τιμῆς. οὔτε γὰρ προσῆκόν ἐστιν, οὔτε ἡ ἐπιστήμη οὔτε ἡ ἀγαθὴ ἐπιδημαστροφὴ ἐπιδέχεται τολμηρῶς καὶ κούφως ἐπὶ τοῦτο ἰέναι, ὥστε ἢ ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον προχείρως καθίστασθαι. οὕτω γὰρ ἂν εἰκότως νεόφυτος νομισθείη, ἐπειδὴ μάλιστα καὶ ὁ μακαριώτατος ἀπόστολος, ὃς καὶ τῶν ἐθνῶν γεγένηται διδάσκαλος, φαίνεται κωλύσας ταχείας γίνεσθαι B τὰς καταστάσεις. τοῦ γὰρ μηκίστου χρόνου ἡ δοκιμασία, τὴν ἀναστροφὴν καὶ τὸν ἑκάστου τρόπον οὐκ ἀπεικότως ἐκτυποῦν δυνήσεται. ἅπαντες εἶπον ἀρέσκειν αὐτοῖς, καὶ καθάπαξ μὴ δεῖν ἀνατρέπειν ταῦτα.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ ιζ΄. κανόνι τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου, ἱκανῶς ἐγράψαμεν περὶ λαϊκῶν ἢ μοναχῶν μελλόντων ἀρχιερωσύνης ἀξιοῦσθαι. πλὴν, ἐκεῖ μὲν, γενικῶς τὰ περὶ τούτων ἐξεφωνήθησαν· ἐνταῦθα δὲ περὶ μόνων πλουσίων καὶ σχολαστικῶν, τουτέστι περὶ λόγοις σχολαζόντων. ὃ γοῦν ἐκεῖσε ἐζητήσαμεν χάριν τοῦ δηλουμένου τῷ κανόνι νενομισμένου καιροῦ, τοῦτο καὶ εἰς τὸν παρόντα C κανόνα ζητητέον. νεόφυτος δὲ παρὰ μὲν τῷ ἀποστόλῳ ὁ νεοφώτιστος λέγεται· παρὰ δὲ τῷ κανόνι, ὁ ἀπὸ πλουσίου ἢ σχολάζοντος εἰς ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα προβιβαζόμενος. ζήτει καὶ τὸν β΄. κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου.

Κανὼν ι΄.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο δὲ ὁρίσαι ὀφείλομεν, ἵνα ἐπίσκοπος, ὅταν ἐξ ἑτέρας πόλεως παραγένηται εἰς ἑτέραν πόλιν, ἢ ἀπὸ ἑτέρας D ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν, κόμπου χάριν ἐγκωμίοις οἰκείοις ὑπηρετούμενος, ἢ θρησκείας καθοσιώσει, καὶ πλείονα χρόνον βούλοιτο διάγειν, καὶ μὴ ὁ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐπίσκοπος ἔμπειρος ᾖ διδασκαλίας, μὴ καταφρονῇ ἐκείνου, καὶ συνεχέστερον ὁμιλῇ καταισχύνειν, καὶ κατευτελίζειν τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτόθι ἐπισκόπου. αὕτη γὰρ ἡ πρόφασις εἴωθε ταραχὰς ποιεῖν, καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης ῥᾳδιουργίας τὴν ἀλλοτρίαν καθέδραν ἑαυτῷ προμνηστεύεσθαι καὶ παρασπᾶσθαι σπουδάζει, μὴ διστάζων τὴν αὐτῷ παραδοθεῖσαν ἐκκλησίαν καταλιμπάνειν, καὶ εἰς ἑτέραν μεθίστασθαι. ὁριστέον τοίνυν ἐπὶ τούτῳ χρόνον, ἐπειδὴ καὶ τὸ μὴ ὑποδέχεσθαι ἐπίσκοπον

τῶν ἀπανθρώπων καὶ σκαιῶν εἶναι νενόμισται. μέμνησθε δὲ ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ τοὺς πατέρας ἡμῶν κεκρικέναι, ἵνα εἴ τις λαϊκὸς ἐν πόλει διάγων τρεῖς κυριακὰς ἡμέρας, ἐν τρισὶν ἑβδομάσι μὴ συνέρχοιτο, ἀποκινοῖτο τῆς κοινωνίας. Εἰ τοίνυν περὶ τῶν λαϊκῶν τοῦτο τεθέσπισται, οὐ χρὴ, οὐδὲ πρέπει, ἀλλ' οὐδὲ συμφέρει ἐπίσκοπον, εἰ μηδεμίαν βαρυτέραν ἀνάγκην ἔχοι, ἢ πρᾶγμα δυσχερὲς, ἐπιπλεῖστον ἀπολείπεσθαι τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας, καὶ λυπεῖν τὸν ἐμπεπιστευμένον αὐτῷ λαόν. ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἰρήκασι· καὶ ταύτην τὴν γνώμην σφόδρα εἶναι πρεπωδεστάτην ὁριζόμεθα. Ἑρμηνεία.

Πᾶσαν σκανδάλου πρόφασιν περιαιροῦντες οἱ πατέρες διωρίσαντο μὴ μεταβαίνειν ἐπίσκοπον ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἢ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν κατὰ τρόπους ἀλαζονείας ἢ πλεονεξίας. Εἰ δὲ τοῦτο οὐ γίνηται διὰ τοιαύτην αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ πρόσκαιρον ἀνάπαυσιν, ἢ ἑτέραν εὔλογον ἀφορμὴν, μὴ καὶ ἐπαίρεσθαι αὐτὸν, λόγιον τυχὸν ὄντα, τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, ἀμαθοῦς ἴσως τυγχάνοντος· μηδὲ αὐτὸν μὲν ἐφίεσθαι ἐγκωμίων διὰ δογματικῶν διδασκαλιῶν (τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ θρησκεία, τουτέστιν ἡ λατρεία καὶ ἡ πίστις.) τοῦ δὲ ἐγχωρίου ἐπισκόπου καταφρονεῖν ὡς ἐμπειρίαν δογματικῆς διδασκαλίας μὴ ἔχοντος, ἀλλὰ ἡσυχάζειν καὶ ἔχειν τὴν ἀνάλογον τιμὴν πρὸς τὸν ἐγχώριον ἐπίσκοπον. ὃ γὰρ παρὰ ταῦτα γινόμενον, φασὶν, αἴτιον ἐστὶ ταραχῆς πολλῆς καὶ ὑποψία τοῦ σπουδάζειν τὸν τοιοῦτον καταλιπεῖν τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν, καὶ σφετερίσασθαι τὴν ἑτέρῳ ἀνήκουσαν ἐκκλησίαν. διά τοι τοῦτο μὴ ἀνεκτὸν ἡγησάμενοι ἐπὶ πολὺν χρόνον διάγειν ἐπισκόπους εἰς ἀλλοτρίαν ἐνορίαν, ἐπήγαγον, ὡς ἐπεὶ τὸ μὴ ὑποδέχεσθαι τοὺς ἐγχωρίους ἐπισκόπους ἀρχιερεῖς ἑτέρων ἐνοριῶν, ἀφιλάδελφόν ἐστι καὶ ἀπάνθρωπον, κεκανόνισται δὲ μηδὲ λαϊκὸν ἀπολιμπάνεσθαι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τρεῖς κυριακὰς, ἢ μὴν, ἀκοινώνητον εἶναι, πάντως κρατήσει καὶ ἐπὶ ἀρχιερέων ὁ αὐτὸς κανών. ὅθεν καὶ διωρίσαντο, μηδένα ἐπίσκοπον ἐπὶ πλέον ἀπολιμπάνεσθαι τῆς λαχούσης τοῦτον, καὶ θλίβειν τὸν ἐμπιστευθέντα αὐτῷ λαὸν, εἰ μή τινα βαρείαν ἀνάγκην ἔχει ἢ πρᾶγμά τι δυσχερές. ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ιδʹ. ιεʹ. τῆς παρούσης συνόδου κανόνα ιβʹ. ιϛʹ. ιζʹ. συνόδου Καρθαγένης, κανόνα κγʹ. οαʹ. συνόδου ϛʹ.

A *non recipi, inhumanum & inciuile exiſtimatum eſt. Recordemini autem patres noſtros in tempore præterito iudicauiſſe, vt ſi quis laicus in vrbe agens, tribus diebus dominicis in tribus hebdomadibus non conueniat, is communione moueatur. Si hoc ergo de laicis ſtatutum eſt, non oportet, nec conuenit, ſed neque eſt vtile, epiſcopum, ſi nullam habet grauiorem neceſſitatem, vel negotium difficilius, longiùs à ſua abeſſe eccleſia, & ſibi commiſſum populum dolore afficere. Omnes epiſcopi dixerũt, hanc quoque ſententiam eſſe conuenientiſſimam.*

Schol. Bals. Omnem ſcandali occaſionem auferentes ſancti Patres, ſtatuerunt, ne epiſcopus à ciuitate in ciuitatem, vel à prouincia in prouinciam, per arrogantiam vel auaritiam tranſeat. Si autem non fiat hoc propter eam cauſam, ſed propter aliquot dierum quietem, vel aliquam aliam iuſtam cauſam, ne ipſe cùm ſit doctus, inſultet epiſcopo qui fortè eſt indoctus, nec ipſe laudem deſideret per dogmaticas doctrinas (id enim eſt religio & fides) regionis autem epiſcopum contemnat, vt qui dogmaticæ doctrinæ experientiam non habeat. ſed quieſcat, & regionis epiſcopo conuenientem honorem habeat. Quod enim, inquiunt, præter hoc fit, multæ eſt perturbationis cauſa, & ſuſpicio quòd is ſtudeat relinquere eam quæ illum ſortitus eſt, & eam quæ ad alterum pertinet ſibi vendicare. Et propterea non neceſſarium eſſe rati, vt epiſcopus longo tempore verſetur in aliena diœceſi, ſubiunxerunt, quòd quia eſſet inhumanum & à fraterna dilectione alienum, ſi regionis epiſcopi aliarum diœceſeon epiſcopos non admitterent: canone autem cautum eſt, vt ne laicus quidẽ tribus dominicis ab eccleſia abſit, vel ſit excommunicatus, omnino in antiſtites quoque locum habebit hic canon. Vnde etiam ſtatuerunt vt nullus epiſcopus ab ea quæ illum ſortitus eſt, diutius abſit, & ſibi commiſſum populum opprimat, niſi grauem aliquam neceſſitatem habeat, vel negotium arduum. Lege ſanctorum Apoſtolorum can. xiiij. & xv. præſentis ſyn. can. xij. xvj. xvij. Carthag. ſyn. can. xxiij. lxxj. ſyn. vj.

can.xvij. xviij.&xx.& ſcies quomodo puniuntur, qui vltra ſuæ diœceſis fines docent. Lege & xvj. can. primæ & ſecundæ ſyn.& quæ in illo à nobis ſcripta ſunt: & ſcies quanto tempore debent epiſcopi extra ſuos epiſcopatus verſari. Ideo enim nec fuſiùs hîc de iis tractatum eſt. Interrogauerit autẽ quiſpiam, cùm lxxx. canon vj. ſynodi, videlicet quæ in Trullo dicitur, laicos ſegregari decreuerit, qui tribus dominicis in eccleſiam non conuenerint, qui quidem hac ſynodo fuit multo recentior, quomodo præſens canõ qui eſt ea multo antiquior, eius meminit? Solutio. Alius quidem canon ante præſentem ſynodum nihil eiuſmodi decreuit. Quæ autem hoc canone continentur, ſine ſcriptis, vt eſt veriſimile, exercebantur ab initio, vt etiam multa alia: poſtea autẽ ſyn. in Trullo ea ſcriptis quoque mandauit.

CANON XII.

Oſius epiſcopus dixit: Quia nihil eſt prætermittendum, hoc quoque definiatur: Quidam fratres & coepiſcopi, in ciuitatibus, in quibus epiſcopi conſtituuntur, videntur valde pauca quæ ſibi ſint propria poſſidere: in aliis autem locis magnas poſſeſſiones, ex quibus etiam poſſunt opem ferre pauperibus: iis ita eſſe concedendum iudico, vt ſi in ſuas poſſeſſiones venturi ſunt, & fructus ſuos collecturi, tribus diebus dominicis, id eſt, tribus ſeptimanis, in ſuis poſſeſſionibus degant: & in eccleſia quæ prope eſt, in qua presbyter populum congregat, ne à communione alienus videatur, conueniat, & ſacrificium celebret, & ne frequentiùs in ciuitate in qua eſt epiſcopus, adſit. Eo enim modo & res eius propter ipſius abſentiam nihil detrimenti patientur, & arrogantiæ ac ſuperbiæ crimen effugere videbitur. Omnes epiſcopi dixerunt: Placet hæc quoque conſtitutio.

SCHOL. BALS. XI. canõ docet de epiſcopis qui à ciuitate in ciuitatem peregrè proficiſcũtur, vel à prouincia in prouinciã. Præſens autem canõ ſtatuit, vt epiſcopi qui magnas habent immobiles poſſeſſiones in alienis regionibus, in eas ſine vllo impedimento proficiſcantur ad fructus colligẽdos, & ſic pauperes ſuſtẽtent.

A κανόνας ιζ'. ιη'. καὶ κ'. καὶ μάθῃς πῶς κολάζονται οἱ παρ' ἐνορίαν διδάσκοντες. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ις'. κανόνα τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου, καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ παρ' ἡμῶν γραφέντα, καὶ μάθῃς πόσον καιρὸν ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι διατρίβειν ἔξωθεν τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν. διὰ γὰρ τοῦτο, οὐδὲ πλατύτερόν τι περὶ τούτου ἐνταῦθα διελήφθη. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ π'. κανόνος τῆς ἕκτης συνόδου δηλονότι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, διορισαμένου ἀφορίζεσθαι τοὺς λαϊκοὺς τοὺς ἐπὶ τρισὶ κυριακαῖς μὴ συνερχομένους καὶ ἐκκλησιάζοντας, τοῦ καὶ κατὰ πολὺ ὄντος μεταγενεστέρου ταύτης τῆς B συνόδου, πῶς ὁ παρὼν κανὼν παλαιότερος ὤν, αὐτοῦ μέμνηται; Λύσις. ἕτερος μὲν κανὼν πρὸ τῆς παρούσης συνόδου, οὐδέν τι τοιοῦτον διωρίσατο. ἀγράφως δέ, ὡς ἔοικεν, ἐνηργοῦντο τὰ τοῦ τοιούτου κανόνος ἀρχῆθεν ὡς καὶ ἄλλα πολλά. ὕστερον δὲ ἡ ἐν τῷ Τρούλλῳ σύνοδος, καὶ ἐγγράφως τὰ περὶ τούτου ἐξέθετο.

Κανὼν ιβ'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐπειδὴ οὐδὲν δεῖ παραλειπτέον, καὶ τοῦτο ὁριζέσθω· τινὲς τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς ἐπίσκοποι καθίστανται, δοκοῦσι κεκτῆσθαι σφόδρα ὀλίγα C ὑπάρχοντα ἴδια, ἐν ἑτέροις δὲ τόποις κτήσεις μεγάλας, ἐξ ὧν καὶ ἐπικουρεῖν δυνατοί εἰσι τοῖς πένησι. οὕτως οὖν αὐτοῖς συγχωρητέον εἶναι κρίνω, ἵνα εἰ μέλλοιεν εἰς τὰς ἑαυτῶν παραγίνεσθαι κτήσεις, καὶ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν ποιεῖσθαι, πρὸς κυριακὰς ἡμέρας, τουτέστι, πρὸς ἑβδομάδας ἐν τοῖς ἑαυτῶν κτήμασιν αὐτοὺς διάγειν, καὶ ἐν τῇ ἄγχιστα οὔσῃ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ πρεσβύτερος συνάγει, ὑπὲρ τοῦ μὴ χωρὶς συνελεύσεως αὐτὸν δοκεῖν εἶναι, συνέρχεσθαι καὶ λειτουργεῖν, καὶ μὴ συχνό-D τερον εἰς τὴν πόλιν, ἐν ᾗ ἐστιν ἐπίσκοπος, παραγίνοιτο. τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον καὶ τὰ οἰκεῖα αὐτοῦ πράγματα παρὰ τὴν αὐτοῦ ἀπουσίαν, οὐδεμίαν ὑπομένει ζημίαν, καὶ τὸ τῆς ἀλαζονείας καὶ τοῦ τύφου ἐκκλίνειν δόξει ἔγκλημα. ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον, ἀρέσκει καὶ αὕτη ἡ διατύπωσις.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν ια'. κανὼν διδάσκει περὶ τῶν ἀποδημούντων ἐπισκόπων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἢ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν· ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἔχοντας ἀκινήτους μεγάλας κτήσεις εἰς ἀλλοτρίας ἐνορίας, ἀπαραποδίστως εἰς ταύτας ἀπέρχεσθαι διὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν, καὶ οὕτω χειραγωγεῖν τοὺς πένητας.

πλὴν φησί, ἐπὶ μὲν τρισὶ κυριακαῖς ὀφείλει ὁ ἐπίσκοπος διάγειν εἰς τὰ οἰκεῖα κτήματα, καὶ μετὰ τῶν ἐγχωρίων πιστῶν ἐκκλησιάζειν καὶ συλλειτουργεῖν, ἤτοι συνεύχεσθαι μετὰ τοῦ ἐκεῖσε ὄντος πρεσβυτέρου, ἵνα μὴ δοκῇ χωρὶς συνελεύσεως ἐκκλησιαστικῆς εἶναι. καὶ προσκρούειν πρὸς τὸν ἀνωτέρω εἰρημένον κανόνα τὸν ἀφορίζοντα τοὺς ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας μὴ συνιόντας εἰς ἐκκλησίαν. μετὰ δὲ τὰς τρεῖς κυριακὰς μὴ παραβάλλειν συχνότερον ἐν τῇ πόλει ἐν ᾗ ὁ κατὰ τόπον ἐστὶν ἐπίσκοπος· τούτου γάρ φασιν οὕτω γινομένου, οὔτε αὐτὸς ὑποπέσῃ χρηματικῇ ζημίᾳ, διὰ τὸ κατὰ παρουσίαν αὐτοῦ γίνεσθαι τὴν συγκομιδὴν, οὔτε ὁ ἐγχώριος ἐπίσκοπος ἀλαζονείαν τούτῳ ἐπιγράψηται. τούτων οὕτως ἐχόντων, μὴ εἴπῃς ἀναγκαστικὸν εἶναι τῷ ἐπιδημήσαντι ἐπισκόπῳ εἰς τὰ παρὰ ἐνορίαν κτήματα τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἐπὶ τρισὶ κυριακαῖς ἐκεῖσε καθῆσθαι, καὶ μὴ παραβάλλειν ἐν τῇ πόλει ἐν ᾗ ὁ ἐγχώριος ἐστὶν ἀρχιερεὺς, ἀλλὰ συμβουλευτικὸν, διὰ τὸ ἀσκανδάλιστον. Εἰ γὰρ θέλει ἀπὸ τούτου εἰς τὴν πόλιν ἀπελθεῖν καὶ συνομιλῆσαι εἰρηνικῶς τῷ ἐγχωρίῳ ἀρχιερεῖ, καὶ ὑποχωρῆσαι εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτοῦ κτήματα, οὐ κωλυθήσεται. ὁ γὰρ σκοπὸς τοῦ κανόνος οὐδέν τι ἕτερόν ἐστιν, ἢ τὸ μὴ ὀχλεῖσθαι τὸν ἐγχώριον ἐπίσκοπον ὑπὸ τοῦ παρὰ ἐνορίαν ἐκεῖσε ἀφικνουμένου ἐπισκόπου, καὶ παρ᾽ αὐτοῦ ἴσως περιυβρίζεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ τὰ ἐν ιϛ΄. κανόνι τῆς α΄. καὶ β΄. συνόδου γραφέντα παρ᾽ ἡμῶν. καὶ σημείωσαι ὅτι εἰς τὰς ἀκινήτους κτήσεις τῶν ἀλλοτρίων ἐκκλησιῶν ὁ ἐγχώριος ἐπίσκοπος ἐνεργεῖ τὰ ἀρχιερατικὰ δίκαια. καὶ ἀπὸ μακρᾶς δὲ συνηθείας βεβαιωθείσης πολλάκι συνοδικῶς, ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, σταυροπήγιά τε δίδωσιν εἰς πάσας τὰς τῶν ἐκκλησιῶν ἐνορίας, καὶ ἀναφορὰν ἔχει οὐ μόνον ἐν τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἐφ᾽ αἷς ἔχει ἀκινήτοις κτήσεσιν ὁπουδήποτε. τινὲς δὲ λέγουσι τὸ αὐτὸ δίκαιον ἔχειν τὸν τοιοῦτον ἅγιον θρόνον οὐ μόνον εἰς τὰς διαφερούσας τούτῳ κυριαρχικῷ δικαίῳ κτήσεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἀκίνητα τῶν ὑποκειμένων τούτῳ μοναστηρίων ὁπουδήποτε διακείμενα. καλῶς δὲ ἐξελάβομεν τὴν λειτουργίαν ἀντὶ εὐχῆς. λειτουργεῖν γὰρ ἤτοι ἱερουργεῖν χωρὶς ἐπιτροπῆς τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου, ἀδύνατόν ἐστιν.

A Cæterùm tribus, inquit, dominicis debet epiſcopus in ſuis poſſeſſionibus agere, & cum illius regionis fidelibus in eccleſiam conuenire, & vnà celebrare, ſeu vnà orare cum presbytero qui illic eſt, vt videatur eſſe ab eccleſiaſtica communione alienus, & canonem qui ſuperiùs dictus eſt, offendere; qui quidem eos ſegregat qui tribus dominicis in eccleſiam non confugiunt. Cæterùm poſt tres dominicos non frequentiùs in ciuitate verſari, in qua eſt epiſcopus. Si enim, inquiunt, hoc ſic fiat, nec ipſe in damnum pecunia-B rium incidet, eo quòd in eius præſentia fructus colligantur, nec regionis epiſcopus eum arrogantiæ inſimulabit. Hæc cùm ita ſe habeant, ne dixeris eſſe neceſſarium epiſcopo, qui verſatur in poſſeſſionibus quæ ſunt extra ſuam eccleſiam, illic tribus dominicis ſedere, & nō accedere in vrbem in qua eſt eius regionis epiſcopus, ſed conſilium tantùm dari, vt vitetur ſcandalum. Si enim velit poſtea in ciuitatem proficiſci, & cum illius regionis epiſcopo familiariter colloqui, & in ſuas eccleſiaſticas poſſeſſiones redire, non vetabitur. Eſt enim ſcopus canonis, ne C illius regionis epiſcopus turbetur ab epiſcopo qui vltra ſuæ diœceſis fines accedit, & ab ipſo fortaſſe iniuria afficiatur. Lege & quę in xvi. can. primæ & ſecundæ ſyn. à nobis ſcripta ſunt, & nota quòd in immobilibus alienarum eccleſiarum poſſeſſionibus illius regionis epiſcopus epiſcopalia iura exercet. Ex longa autem conſuetudine ſæpe ſynodaliter confirmata, thronus Conſtantinopolitanus in omnium eccleſiarum regionibus dat ius figendi crucem, & non ſolùm in iis oblationem, ſed & D in poſſeſſionibus quas habet vbicunque. Quidam autem dicunt, hanc ſanctam ſedem hoc ius habere, non ſolùm in poſſeſſionibus quas dominij iure obtinet, ſed etiam in immobilibus monaſteriorum quæ ei ſubiecta ſunt, vbicūque ea ſita ſint. Rectè autem accepimus ſacri celebrationem quæ Græcè eſt λειτουργία, pro oratione. Sacra enim celebrare, ſeu ſacrificare, ſine epiſcopi regionis permiſſione non poteſt.

DDDd iij

Canon XIII.

A

Oſius epiſcopus dixit, Hoc quoque omnibus placeat, vt ſi diaconus, vel presbyter vel etiam aliquis ex clericis, ſit excommunicatus, & ad alium epiſcopum, qui eum nouit, confugerit, ſcientes eum à proprio epiſcopo eſſe communione motum, non oportere epiſcopo & fratri ſuo iniuriam facientem, ei communionem præbere. Sin autem hoc facere auſus fuerit, ſciat cùm conuenerint epiſcopi, ſeipſum cauſam eſſe dicturum.

Schol. Bals. Lege xij. xiij. xxxij. & xxxiij. canonem ſanctorum Apoſtolorum, & Antioch. ſyno. can. vj. qui dicunt eadem.

B

Canon XIIII.

xj.q.3. Si forte epiſcopus iracundus.

Oſius epiſcopus dixit: Quod autem me vndiquaque mouet, reticere non debeo. Si inueniatur quis epiſcopus ad iram propenſus, quod quidem ab eiuſmodi homine abeſſe debet, & aduerſus presbyterum vel diaconum citò commotus, eum ex eccleſia eiicere voluerit, prouidendum eſt, ne is repentè condemnetur, & communione priuetur. Omnes epiſcopi dixerunt: Qui eiicitur, poteſtatem habeat confugiendi ad epiſcopatum metropolis eiuſdem prouinciæ: ſi autem metropolitanus abeſt, ad finitimum concurrendi, & rogandi vt ſuum negotium accuratè examinet. Neque enim non ſunt aures præbendæ iis qui rogant. Ille quoque epiſcopus, qui iure vel iniuria eum expulit, æquo animo ferre debet vt rei fiat examinatio, & vel eius confirmetur ſententia, vel corrigatur: priuſquam autem diligenter & ex fide ſingula examinata fuerint, qui communionem non habet, non debet ante rei cognitionem ſibi ſuo iure communionem tribuere. Si autem clerici aliqui conuenerint, & eius ſuperbiam & arrogantiam viderint, quia non conuenit contumeliam vel iniuſtam expoſtulationem pati, acerbioribus & grauioribus verbis eum debent corrigere, vt ei qui iubet quæ decet, inſeruiant, & obediant. Sicut enim debet epiſcopus miniſtris ſinceram dilectionem & affectionem præbere, eodem modo & ſubiecti debent epiſcopis non fraudulentum miniſterium & obſequium exhibere.

C

D

Κανὼν ιγ΄.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο πᾶσιν ἀρεσάτω, ἵνα ἤτοι διάκονος, ἤτοι πρεσβύτερος, ἢ καί τις τῶν κληρικῶν ἀκοινώνητος γένηται, καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον τὸν εἰδότα αὐτὸν καταφύγοι, γινώσκοντα ἀποκεκινῆσθαι αὐτὸν τῆς κοινωνίας παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, μὴ χρῆναι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ἀδελφῷ αὐτοῦ ὕβριν ποιοῦντα, παρέχειν αὐτῷ κοινωνίαν. Εἰ δὲ τολμήσοι τοῦτο ποιῆσαι, γινωσκέτω συνελθόντων ἐπισκόπων ἀπολογίᾳ ἑαυτὸν ὑπεύθυνον καθεστάναι· ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· αὕτη ἡ κρίσις καὶ τὴν εἰρήνην πάντα διαφυλάξει, καὶ διατηρήσει τὴν πάντων ὁμόνοιαν.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν ιβ΄. ιγ΄. ιδ΄. λβ΄. καὶ λγ΄. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων. καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα ϛ΄. τὰ αὐτὰ λέγοντα.

Κανὼν ιδ΄.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· ὃ δὲ πάντοτέ με κινοῦν, ἀποσιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω· εἴ τις ἐπίσκοπος ὀξύχολος εὑρίσκοιτο, ὅπερ οὐκ ὀφείλει ἐν τοιούτῳ ἀνδρὶ πολιτεύεσθαι, καὶ ταχέως αὐτίκα πρεσβυτέρου ἢ διακόνου κινηθεὶς, ἐκβαλεῖν ἐκκλησίας τινὰ ἐθελήσοι, προνοητέον ἐστὶ μὴ ἀθρόον τὸν τοιοῦτον κατακρίνεσθαι, καὶ τῆς κοινωνίας ἀποστερεῖσθαι. πάντες εἰρήκασιν· ὁ ἐκβαλλόμενος ἐχέτω ἐξουσίαν ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς μητροπόλεως τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καταφυγεῖν· Εἰ δὲ ὁ τῆς μητροπόλεως ἄπεστιν, ἐπὶ τὸν πλησιόχωρον κατατρέχειν καὶ ἀξιοῦν, ἵνα μετ᾽ ἀκριβείας αὐτοῦ ἐξετάζηται τὸ πρᾶγμα. οὐ χρὴ γὰρ μὴ ὑπέχειν τὰς ἀκοὰς τοῖς ἀξιοῦσιν· κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὁ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν τὸν τοιοῦτον, γενναίως φέρειν ὀφείλει, ἵνα ἡ ἐξέτασις τοῦ πράγματος γένηται· καὶ ἢ κυρωθῇ αὐτοῦ ἡ ἀπόφασις, ἢ διορθώσεως τύχῃ. πρὶν δὲ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ πίστεως ἕκαστα ἐξετασθῇ, ὁ μὴ ἔχων τὴν κοινωνίαν πρὸ τῆς διαγνώσεως τοῦ πράγματος, ἑαυτῷ οὐκ ὀφείλει ἐκδικεῖν τὴν κοινωνίαν· ἐὰν δὲ συνεληλυθότες τῶν κληρικῶν τινὲς, κατίδωσι τὴν ὑπερηφανίαν καὶ τὴν ἀλαζονείαν αὐτοῦ, ἐπειδὴ οὐ πρέπον ἐστὶν, ὕβριν ἢ μέμψιν ἄδικον ὑπομένειν, πικροτέροις καὶ βαρυτέροις ῥήμασιν ἐπιστρέφειν τοῦτον ὀφείλουσιν, ἵνα τῷ τὰ πρέποντα κελεύοντι ὑπηρετῶνται καὶ ὑπακούωσιν. ὥσπερ γὰρ ὁ ἐπίσκοπος τοῖς ὑπηρέταις εἰλικρινῆ ὀφείλει τὴν ἀγάπην καὶ τὴν διάθεσιν παρέχειν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ὑποτεταγμένοι ἀδόλως τοῖς ἐπισκόποις τὰ τῆς ὑπηρεσίας ἐκτελεῖν ὀφείλουσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἔμαθες ἀπὸ ἑτέρων κανόνων, ὅτι οὐκ ἔξεστι τοῖς ἐπισκόποις ἀκρίτως ἀφορίζειν τοὺς κληρικοὺς αὐτῶν. ὁ δὲ παρὼν κανὼν φησὶν ὅτι ἐὰν ἐπίσκοπος ὀξύχολος καὶ θυμώδης ὑπάρχων, κἂν οὐκ ἐνδέχηται τοιοῦτον εἶναι τὸν ἐπίσκοπον, ἀλλὰ πρᾶον καὶ μετριόφρονα, ἀφορίσῃ ἀπὸ θυμοῦ πρεσβύτερον αὐτοῦ ἢ διάκονον, προνοητέον, ἤτοι φροντιστέον μὴ ἀπεντεῦθεν τοῦτον καταχεκριμένον λογίζεσθαι, ὥστε μὴ συγκοινωνεῖν ἤγουν μὴ ἐνεργεῖν τὰ τῆς ἱερατείας μετὰ τῶν ἱερουργούντων· ἀλλὰ ἐχέτω ἐξουσίαν ἀφορισθεὶς προσέρχεσθαι τῷ μητροπολίτῃ τῆς ἐκκλησίας, ᾧ δηλονότι ὑπόκειται ὁ ἀφορίσας ἐπίσκοπος, ἐφ' ᾧ συστάδην τηρηθῆναι τὴν αἰτίαν τοῦ ἀφορισμοῦ. Εἰ δὲ οὐ πάρεστιν ὁ μητροπολίτης, ἀπελθέτω ὁ ἀφορισθεὶς εἰς τὸν πλησιόχωρον μητροπολίτην ἐφ' ᾧ τηρηθῆναι παρ' ἐκείνου τὸ πρᾶγμα. τούτου δὲ γινομένου μηδὲ ὁ ἀφορίσας ἐπίσκοπος ἀγανακτείτω, ἀλλὰ φερέτω γενναίως τὴν ἐξέτασιν, καὶ καρτερείτω ἢ τὸν στηριγμὸν τοῦ ἀφορισμοῦ, ἢ τὴν διόρθωσιν. ὡς δέ τινος εἰπόντος μεγάλως ἐκ τούτου βοηθεῖσθαι τὸν ἀφορισθέντα, εἰς τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι τὴν ἱερατικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν ἐκ τοῦ ἀφορισμοῦ, διὰ τοὺς κανόνας τοὺς λέγοντας, πρὸ καταδίκης ἐντελοῦς μηδένα τιμωρεῖσθαι, φησὶν ὁ κανὼν ὅτι κἂν κοινωνικός ἐστιν ὁ ἀφορισθεὶς, καὶ τὰ τοῦ ἀφορισμοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν ἔπεσον, ἀλλ' οὐκ ὀφείλει αὐτοδίκητος γίνεσθαι καὶ ἱερουργεῖν πρὸ τοῦ δικαιωθῆναι. τοίνυν ὀφείλουσιν οἱ λοιποὶ κληρικοὶ οἱ ἰδόντες τοῦτον ἱερουργοῦντα μετὰ τὸ ἀφορισθῆναι, ἐξ ὑπεροψίας ἤτοι ἀλαζονείας, ἐπιστρέφειν αὐτὸν εἰς ταπείνωσιν πικροτέροις ῥήμασιν, ἤτοι ὀνειδιστικοῖς οὐ μὴν καὶ ὑβριστικοῖς. οὕτω γὰρ δόξουσιν ὑπήκοοι καὶ ὑπηρέται τῶν ἐπισκοπικῶν κελεύσεων. ὥσπερ γάρ φησι χρέος ἔχει ὁ ἐπίσκοπος ἀγαπᾷν τοὺς κληρικοὺς αὐτοῦ, οὕτω καὶ αὐτοὶ ὀφείλουσιν ἀδόλως τὴν ὑπηρεσίαν ἀπονέμειν τοῖς ἐπισκόποις. μὴ εἴποις δὲ πολλοῖς κανόσιν ἐναντιοῦσθαι τὸν παρόντα κανόνα, διοριζόμενον ἀνατρέχειν τὸν ἀφορισθέντα πρὸς τὸν πλησιόχωρον μητροπολίτην.

A SCHOL. BALS. Didiciſti ab aliis canonibus, quòd nõ licet epiſcopis indicta cauſa ſuos clericos ſegregare. Præſens autẽ canon dicit, quòd ſi epiſcopus ad irã propenſus ac biliosus exiſtens, etiamſi non debet eſſe talis epiſcopus, ſed mitis & moderatus, presbyterũ ſuum vel diaconũ ira percitus ſegregauerit, prouidendũ eſt, ſeu cura adhibẽda eſt, ne is ex eo cõdemnatus exiſtimetur, vt non vnà communicet, ſeu quæ ſunt ſacerdotalia exerceat cũ iis qui ſacra operãtur. Dominus enim dixit, Accipite B ſpiritum ſanctũ: &, Quorum remiſeritis peccata, remittũtur eis: quorum autem retinetis, retẽta ſunt: non autem eos etiã qui non peccãt, puniendos. Sed poteſtatem habeat is qui ſegregatus eſt, accedendi ad metropolitanum prouinciæ, cui ſcilicet ſubiectus eſt epiſcopus qui ſegregauit: vt ſegregationis cauſa corã eo examinetur. Si autem non adeſt metropolitanus, vadat is qui eſt ſegregatus ad metropolitanum proximum, vt negotium ab eo examinetur. Hoc autem facto, qui ſegregauit epiſcopus C non ſuccenſeat, ſed æquo animo ferat examinationem, & ſegregationis confirmationem, vel eius correctionem forti animo ſuſtineat. Tanquã autem dixiſſet aliquis, magnũ ex eo illi qui eſt ſegregatus, auxilium afferri, quòd ſacerdotalis functio non impediatur à ſegregatione, propter canones qui dicunt, ante perfectã condemnationem neminem puniri debere, dicit canon, quòd etiamſi ſit communicandi poteſtate præditus qui eſt excommunicatus, & eius ſegregatio ad examinationem recidit, D nõ tamen ſibi debet eam ſuo iure tribuere, & ſacrificare, antequũ ius ſuũ probauerit. Qui enim vos ſpernit, inquit, me ſpernit. Debent ergo clerici, qui eum vident ſacrificãtem poſtquam ſegregatus fuerit, ex ſuperbia vel arrogantia, eum ad humilitatem conuertere verbis acerbioribus ſeu exprobratoriis, nõ tamen etiam contumelioſis: ſic enim videbuntur eſſe ſubiecti & miniſtri epiſcopaliũ iuſſionum. Sicut enim, inquit, debet epiſcopus ſuos clericos amare, ſic & ipſi debent citra fraudem epiſcopis miniſterium exhibere. Ne dixeris autem hunc canonem eſſe multis canonibus contrarium, ſtatuentem, eum qui eſt excommunicatus, debere ad vicinæ regionis metropolitanum recurrere.

ſi abſit metropolitanus prouinciæ, A vt ab eo examinetur ſegregatio. Finge enim vel finitimæ regionis Antiſtiti ab abſente metropolitano fuiſſe mandatum, vt cauſas eccleſiaſticas audiat, vel eum fuiſſe electum iudicem ab epiſcopo & clerico. Neque enim aliter poteſt vicinæ regionis metropolitanus iudicare epiſcopum vel clericum alius prouinciæ, quemadmodum in præcedentibus canonibus diximus. Et autem qui te fortè interrogauit: Quomodo non punit canon eum qui in ſegregatione non acquieuit, ſed eam neglexit, & ſacrum celebrauit, dic quòd canon præſentis ſynodi generali ſermone eos deponendos decernit, qui quæ hîc decreta ſunt, tranſgrediuntur. Et xxix. canon Carth. ſynodi ex hac ſola cauſa eum condemnat, perinde ac ſi iuſtè fuiſſet depoſitus. Nota ergo ex præſenti canone, quòd nulla ſit epiſcopo iniuria, ſi is qui eſt ſegregatus, quærat ſegregationis cauſam examinari: & quòd quomodocunque fuerit ſegregatus clericus, debet ſegregationem admittere, & expectare examinationem. Miror autem quomodo non definiunt Patres, quid ſit faciendum, ſi Papa, verbi gratia, clericum ſuum iniuſtè ſegregauerit, & ſegregationem quidem incuſat clericus, non poteſt autem ad maiorem ſynodum proficiſci, & accuſationem proponere. Quæ autem de presbyteris & & diaconis hîc definita ſunt, ſunt etiam de reliquis clericis accipienda, quin etiam de laicis.

CANON XV.

Oſius epiſcopus dixit: Hoc quoque omnino definiamus, vt ſi quis epiſcopus ex alia parochia, velit alienum miniſtrum ſine conſenſu proprij epiſcopi in aliquo gradu conſtituere, irrita & infirma eiuſmodi conſtitutio exiſtimetur. Si qui autem hoc ſibi ipſis permiſerint, à fratribus & coëpiſcopis & admoneri & corrigi debent. Omnes dixerunt, Hoc quoque decretum ſtet firmum & immobile.

SCHOL. BALS. Septimus decimus canō vj. ſyn. qui eſt antiquior,

εἴπερ ὁ ἐπαρχιώτης μητροπολίτης ἀποδημεῖ, ἐφ' ᾧ παρὰ τούτου κατεξετασθῆναι τὰ τοῦ ἀφορισμοῦ. θέμα τίθοι γὰρ ἢ ἐνταλθῆναι τὸν πλησιόχωρον ἀρχιερέα παρὰ τοῦ ἀποδημήσαντος ἀρχιερέως τούτων ἀκροᾶσθαι ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων αἰτησάντων τῇ ἐκείνου ἐνορίᾳ, ἢ αἱρετὸν καταστῆναι τοῦτον δικαστὴν παρά τε τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ κληρικοῦ. ἄλλως γὰρ οὐ δύναται ὁ πλησιόχωρος μητροπολίτης δικάζειν ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ἑτέρας ἐπαρχίας, καθὼς καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσι κανόσιν εἰρήκαμεν. πρὸς δὲ τὸν B ἴσως ἐρωτήσαντά σε πῶς οὐ τιμωρεῖ ὁ κανὼν τὸν μὴ ἐμμείναντα τῷ ἀφορισμῷ, ἀλλὰ καταφρονήσαντα τούτου καὶ ἱερουργήσαντα, εἰπὲ ὅτι ὁ κ'. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου γενικῷ τῷ λόγῳ καθαιρεῖσθαι διορίζεται τοὺς παραβαίνοντας τὰ ἐν ταύτῃ διορισθέντα. καὶ ὁ κθ'. κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, ἐκ μόνης ταύτης τῆς αἰτίας τὸν τοιοῦτον καταδικάζει, ὥσπερ ἂν εἰ εὐλόγως ἀφωρίσθη. σημείωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι οὐκ ἔστιν ὑβριστικὸν τῷ ἐπισκόπῳ τὸ, τὸν ἀφορισθέντα ζητεῖν κατεξετασθῆναι τὴν αἰτίαν τοῦ ἀφορισμοῦ. καὶ ὅτι κἂν ὅπως ἂν ἀφορι- C σθῇ ὁ κληρικὸς, ὀφείλει δέχεσθαι τὸν ἀφορισμὸν καὶ ἀναμένειν τὴν ἐξέτασιν. θαυμάζω δὲ πῶς οὐ διωρίσαντο οἱ πατέρες, τί ὀφείλει γίνεσθαι ἐὰν ὁ Πάππας λόγου χάριν ἀφορίσῃ κληρικὸν αὐτοῦ ἀδίκως, καὶ αἰτιᾶται μὲν τὸν ἀφορισμὸν ὁ κληρικός· οὐ δύναται δὲ πρὸς μείζονα σύνοδον ἀπελθεῖν καὶ προθεῖναι τὴν αἰτίασιν. τὰ μέντοι ἐνταῦθα διορισθέντα χάριν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ἐκληπτέον καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς κληρικοὺς, ἀλλὰ μὴν καὶ λαϊκούς.

Κανὼν ιε'.

D Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο δὲ πάντως ὁρίσωμεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος ἐξ ἑτέρας παροικίας βουληθῇ ἀλλότριον ὑπηρέτην χωρὶς τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου εἴς τινα βαθμὸν καταστῆσαι, ἄκυρος καὶ ἀβέβαιος ἡ κατάστασις ἡ τοιαύτη νομίζοιτο. εἴ τινες δὲ ἡμῶν αὐτοῦ ἑαυτοῖς ἐπιτρέψωσι, παρὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων, καὶ ὑπομιμνήσκεσθαι καὶ διορθοῦσθαι ὀφείλουσιν. ἅπαντες εἰρήκασι, καὶ τοῦτο ὁ ὅρος στήτω ἀσάλευτος.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ιζ'. κανὼν τῆς ἕκτης συνόδου μεταγενέστερος

ὤν, καθαιρεῖσθαι διορίζεται καὶ τοὺς δεξαμένους καὶ τοὺς δεχθέντας. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου κανόνα ιε'. ιϛ'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα κβ'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα δέκατον καὶ κ'. ἐνταῦθα, κανόνα πρῶτον, β'. ιε'. συνόδου Καρθαγένης κανόνα ιδ'. καὶ ζ'. συνόδου ϛ'. κανόνα ιη'. καὶ κ'.

Κανὼν ιϛ'.

Αἔτιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οὐκ ἀγνοεῖτε ὁποία καὶ πηλίκη τυγχάνει ἡ τῶν Θεσσαλονικέων μητρόπολις. πολλάκις τοίνυν εἰς αὐτὴν ἀπὸ ἑτέρων ἐπαρχιῶν πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι παραγίνονται, καὶ οὐκ ἀρκούμενοι βραχείᾳ διαγωγῇ χρόνου, ἐναπομένουσι, καὶ ἅπαντα τὸν χρόνον αὐτόθι ποιοῦντες διατελοῦσιν, ἢ μόλις μετὰ πλεῖστον χρόνον εἰς τὰς ἑαυτῶν ἐπανιέναι ἐκκλησίας ἀναγκάζονται· περὶ τούτων οὖν ὁριστέον. Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οὗτοι οἱ ὅροι, οἱ καὶ ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων ὡρισμένοι, φυλαττέσθωσαν καὶ ἐπὶ τούτων τῶν προσώπων.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν περὶ τῶν μετατιθεμένων κληρικῶν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἑτέραν διαγορεύει. καὶ ἀνάγνωθι τὰ περὶ τούτου γραφέντα ἐν διαφόροις κανόσι.

Κανὼν ιζ'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ὑποβαλόντος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ὀλυμπίου, καὶ τοῦτο ἤρεσεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος βίαν ὑπομείνας ἀδίκως ἐκβληθῇ, ἢ διὰ τὴν ἐπιστήμην ἢ διὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἢ διὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἐκδικίαν, καὶ φεύγων τὸν κίνδυνον, ἀθῷος καὶ καθοσιωμένος ὢν εἰς ἑτέραν ἔλθοι πόλιν, μὴ κωλυέσθω ἐκεῖ ἐπὶ τοσοῦτον διάγειν, ἕως ἂν ἐπανέλθῃ, ἢ τῆς ὕβρεως τῆς γεγενημένης αὐτῷ ἀπαλλαγὴν εὑρέσθαι δυνηθῇ. σκληρὸν γὰρ καὶ βαρύτατον, ἐλασίαν ἄδικον ὑπομεμενηκότα μὴ ὑποδέχεσθαι ὑφ' ἡμῶν. πλείστῃ γὰρ καλοκαγαθίᾳ καὶ φιλοφροσύνῃ ὀφείλει προσδέχεσθαι ὁ τοιοῦτος. πάντες εἰρήκασιν, ἤρεσε καὶ τοῦτο.

Ἑρμηνεία.

Διαφόρων κανόνων διοριζομένων μὴ διάγειν ἐπισκόπους εἰς ἑτέραν ἐνορίαν τοῦ νενομισμένου καιροῦ, ἄρτι φασὶν οἱ πατέρες, τοῦτο μὴ κρατεῖν εἰς τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἐκβαλλομένους ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, ἢ διὰ τὴν ἐπιστήμην, τουτέστι τὴν περὶ τὰ θεῖα δόγματα σπουδαίαν διδασκαλίαν, ἢ διὰ τὸ ὁμολογεῖν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἢ διὰ τὸ ἐκδικεῖν τοὺς ἠδικημένους,

iubet eos deponi qui & ſuſceperunt, & ſuſcepti ſunt. Lege & Nicenæ ſyn.can.xv.xvj. Antioch. can. xxij. Chalced.can.x.& xx.hîc can j.ij. xv. ſyn.Carth.can.iiij.& vij.ſyn. vj. can. xviij.& xx.

CANON XVI.

Aetius epiſcopus dixit: Non ignoratis cuiuſmodi & quanta ſit Theſſalonicenſium Metropolis. Sæpe itaque ad eam ex aliis prouinciis presbyteri & diaconi accedunt: & breuis temporis mora non contenti, permanent, & omne tempus illic agẽtes tranſigunt. Vel vix tandem poſt plurimum tempus in ſuas eccleſias reuerti coguntur. De iis ergo definiendum eſt. Oſius epiſcopus dixit: Ea decreta, quæ de epiſcopis conſtituta ſunt, ſeruentur etiam in huiuſmodi perſonis.

SCHOL. BALS. Hic quoque canon de clericis qui à ciuitate in aliam ciuitatem tranſeunt, loquitur: & lege quæ de eo antè ſcripta ſunt in diuerſis canonibus.

CANON XVII.

Oſius epiſcopus dixit: Suggerente fratre noſtro Olympio, hoc quoque placuit, vt ſi quis epiſcopus vim paſſus, iniuſtè eiectus ſit vel propter ſcientiam, vel propter catholicæ eccleſiæ confeſſionem, vel propter veritatis defenſionem. & fugiens periculum, innocens execrationi ſubiectus in aliam vrbem venerit, ne prohibeatur illic tandiu agere, donec reuertatur, vel à facta ſibi iniuria poſſit liberationem inuenire. Durum enim eſt, atque adeò grauiſſimum, cum qui iniuſtam eiectionem paſſus eſt, à nobis non ſuſcipi. Is enim debet à nobis plurima benignitate & humanitate excipi.

SCHOL. BALS. Cùm plurimi canones ſtatuant, non debere epiſcopum agere in aliena regione vltra tempus præfinitum, nunc dicunt patres hoc non habere locum in epiſcopis eiectis è ſuis eccleſiis, vel propter ſcientiam, id eſt diuinorum dogmatum bonam doctrinam, vel quòd orthodoxam fidem confiteantur, vel quòd eos defendant qui iniuria affecti ſunt,

& ideo propter magnam cauſam & tanquam periculum fugientes, vt qui ab eis qui illos expellũt, pro execratis habeantur, ſint autem reuera inſontes. Sed ſint in aliis quoque ciuitatibus ſine impedimento, donec minæ periculi ceſſerint, & potuerit epiſcopus in eam quæ illum ſortitus eſt eccleſiam reuerti, vel ei facta in electione iniuria vindicata fuerit. Durum eſt enim & à fraterno amore alienum, eum non cum omni benignitate à fratribus excipi. Quare nota quòd ab vrbium regina expelli non debent Orientales epiſcopi qui ſedes non habent, nempe cùm eccleſiæ à gentibus detineantur: & qui ab iniquis exactoribus expelluntur, eo quòd pro eis dicant qui iniuria afficiuntur.

Canon XVIII.

Gaudentius epiſcopus dixit: Scis frater Aëtie, quòd tunc cùm epiſcopus conſtitutus es, pax deinceps viguit, ne aliqua diſcordiæ reliquiæ remaneant, viſum eſt vt qui à Muſæo & Eutychiano conſtituti ſunt, quia nulla eorum culpa inueniebatur, omnes ſuſciperentur.

Canon XIX.

Oſius epiſcopus dixit: Mea mediocritatis hæc eſt ſententia, Quia quieti & patientes eſſe debemus, & ſufficientem in omnes habere miſericordiam, eos qui ſemel in clerum eccleſiaſticum ab aliquibus fratribus noſtris promoti ſunt, ſi nolint redire ad eas ad quas nominati ſunt eccleſias, deinceps non admitti: Eutychianum autem ne epiſcopi quidem ſibi nomen vſurpare, ſed neque Muſæum vt epiſcopum exiſtimari. Si autem laicum petiuerint, non oportere ei denegari. Omnes dixerunt, Placet.

SCHOL. BALS. Muſæus & Eutychianus, cùm non eſſent ordinati, tanquam epiſcopi, clericos aliquos ordinarunt. Cùm itaque Gaudentius petiuiſſet, vt propter pacem ſecundùm Deum ij ſuſciperentur qui ab illis ordinati ſunt, vt qui nullam mali conſcientiam haberent, alius epiſcopus qui Oſius appellabatur, reſpondit, quòd etiam ſi debemus eſſe humani & moderati, illos tamen in clerum recipimus, qui interrogati ſunt ab iis qui ſunt reuera quidem epiſcopi,

A κἀντεῦθεν διὰ μεγάλην αἰτίαν καὶ ὡς φεύγοντας τὸν κίνδυνον, λογιζομένους μὲν κατηραμένους παρὰ τῶν ἐκβαλόντων αὐτούς· ὄντας δὲ τῇ ἀληθείᾳ ἀθώους. ἀλλ' ἔστωσαν καὶ εἰς ἑτέρας πόλεις ἀκωλύτως ἕως ἂν ἡ ἀπειλὴ τοῦ κινδύνου παυθῇ, καὶ δυνηθῇ ὁ ἐπίσκοπος εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν ἀπελθεῖν, ἢ ἐκδικηθῇ ἡ ἐκ τῆς ἀπελάσεως ἐπιγινομένη τούτῳ ὕβρις. σκληρὸν γὰρ καὶ ἀφιλάδελφόν ἐστι μὴ φιλοφρονεῖσθαι μετὰ πάσης ἀγαθότητος τὸν τοιοῦτον παρὰ τῶν συναδελφῶν αὐτοῦ. ὥστε σημείωσαι ὅτι οὐκ ὀφείλουσιν
B ἀπὸ τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων ἐκβάλλεσθαι οἱ ἀνατολικοὶ ἐπίσκοποι οἱ μὴ ἔχοντες καθίσματα, ὡς τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν κατεχομένων παρὰ τῶν ἐθνῶν. καὶ οἱ παρὰ τῶν ἀδίκων πρακτόρων διωκόμενοι, διὰ τὸ λέγειν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων.

Κανὼν ιη'.

Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οἶδας ἀδελφὲ Ἀέτιε, ὡς τὸ τηνικαῦτά ποτε κατασταθέντος σου ἐπισκόπου ἡ εἰρήνη λοιπὸν ἐβράβευσεν, ἵνα μή τινα λείψανα διχονοίας περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐναπομείνῃ, ἔδοξε καὶ τοὺς παρὰ Μουσαίου κατασταθέντας καὶ τοὺς παρὰ Εὐτυχιανοῦ, ἐπειδὴ αὐτῶν
C οὐδεμία αἰτία εὑρίσκοιτο, πάντας ὑποδεχθῆναι.

Κανὼν ιθ'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· τῆς ἐμῆς μετριότητος ἡ ἀπόφασίς ἐστιν αὕτη, ἐπειδὴ ἥσυχοι καὶ ὑπομονητικοὶ ὀφείλομεν εἶναι, καὶ διαρκῆ τὸν πρὸς πάντας ἔχειν οἶκτον, ἅπαξ τοὺς εἰς κλῆρον ἐκκλησιαστικὸν προαχθέντας ὑπό τινων ἀδελφῶν ἡμῶν, εἰ μὴ βούλοιντο ἐπανέρχεσθαι εἰς ἃς κατωνομάσθησαν ἐκκλησίας, τοῦ λοιποῦ μὴ ὑποδέχεσθαι. Εὐτυχιανὸν δὲ μήτε ἐπισκόπου ἑαυτῷ διεκδικεῖν ὄνομα· ἀλλ' οὐδὲ Μουσαῖον, ὡς ἐπίσκοπον νομί-
D ζεσθαι. Εἰ δὲ λαϊκὴν κοινωνίαν ἀπαιτοῖεν, μὴ χρῆναι αὐτοῖς ἀρνεῖσθαι. πάντες εἶπον, ἀρέσκει.

Ἑρμηνεία.

Ὁ Μουσαῖος καὶ ὁ Εὐτυχιανὸς ἀχειροτόνητοι ὄντες, ὡς ἐπίσκοποι κληρικούς τινας ἐχειροτόνησαν. τοῦ γοῦν Γαυδεντίου ζητήσαντος διὰ τὴν κατὰ θεὸν εἰρήνην δεχθῆναι τοὺς παρὰ τούτων χειροτονηθέντας, ὡς μηδὲ εἴδησιν ἔχοντας τοῦ κακοῦ, ἕτερος ἐπίσκοπος Ὅσιος ἐπονομαζόμενος ἀπελογήσατο, ὡς εἰ καὶ ὀφείλομεν εἶναι φιλάνθρωποι καὶ μετριόφρονες, ἀλλ' ἐκείνους εἰς κλῆρον δεχόμεθα τοὺς ἱερωθέντας παρά τινων τῇ ἀληθείᾳ μὲν ὄντων ἐπισκόπων,

διά τινα δὲ ἴσως πταίσματα ἐκβληθέντων ἀπὸ τῶν λαχουσῶν αὐτούς· ἐὰν πέως καὶ αὐτοὶ οἱ κληρικοὶ καλοθελῶς ἀπέρχονται πρὸς ἃς ἐκληρώθησαν ἐκκλησίας. τοῖς δὲ παρὰ τοῦ Εὐτυχιανοῦ καὶ τοῦ Μουσαίου κληρωθεῖσι δῆθεν ὡς λαϊκοῖς συγκοινωνήσομεν· ὅτι οὐδὲ ὄνομα ἐπισκόπου δύνανται ἐκδικεῖν οἱ αὐτοὺς τάχα χειροτονήσαντες. ὥστε σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, οὐδένα προσκριματισμὸν ὑπέστησαν οἱ παρά τινων καθαιρεθέντων ἢ καὶ ἀναθεματισθέντων κληρωθέντες. τὰ δὲ περὶ τοῦ Μουσαίου καὶ τοῦ Εὐτυχιανοῦ, ἕλκυσον καὶ εἰς ἄλλους μὴ χειροτονηθέντας καὶ πλασαμένους χειροτονίαν. περὶ δὲ τῶν βαπτισθέντων παρὰ ἀνιέρων, οὐκ ἔχω τί σοι εἰπεῖν ἀναμφίβολον. εὑρίσκεται γὰρ εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ὅτι παιδία τινὰ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἐν τῇ ἄμμῳ παρὰ τοῦ ἁγίου βαπτισθέντα κατὰ λόγον παιδιᾶς, ὅτι καὶ αὐτὸς παιδίον τὸ τότε ἦν, ἐδέξατο ὁ κατὰ χώραν ἐπίσκοπος, καὶ ὡς ἤδη βαπτισθέντα διὰ μύρου χρίσας, ἀπέλυσε. φέρεται δὲ καὶ εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Πορφυρίου, ὅτι οὐκ ἐβαπτίσθη παρὰ ὀρθοδόξου, ἀλλὰ σκηνικὸν βίον ὑποκρινόμενος παρὰ αἱρετικοῦ σκηνικοῦ δι' ὕδατος καταβραχεὶς γέγονεν, ὡς τάχα βαπτισθείς. καὶ οἱ μὲν παρεστῶτες αἱρετικοὶ, τὸ γεγονὸς ἔσχον γέλωτος ἀφορμήν, αὐτὸς δὲ μαρτυρίου. εἶδε γὰρ ἀγγέλους μετὰ λαμπάδων προσπορευομένους ἔμπροσθεν αὐτοῦ· καὶ τό, ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, βοῶντας· κἀντεῦθεν ἀπὸ σκηνικοῦ μάρτυς γέγονεν.

A ſed propter quædam fortaſſe delicta eiecti ſunt ex iis quæ ipſos ſortitæ ſunt eccleſiis, ſi modò ipſi quoque clerici ſua ſponte proficiſcantur ad eccleſias quæ eis obtigerunt. Cum iis autem qui ab Eutychiano & Muſæo in clerum ſuſcepti ſunt, tanquam cum laicis communicabimus: quia nec epiſcopi quidem poſſunt nomen tueri qui eos ordinarunt. Nota ergo ex præſenti canone, quòd nihil eis præiudicij allatum eſt, qui ab aliquibus depoſitis vel etiam anathematizatis in clerum ſuſcepti ſunt. Quæ autem de Muſæo & Eu- B tychiano dicta ſunt, trahe etiam ad alios qui non ordinati fuerunt, ſed ſe fuiſſe ordinatos ſimularunt. De iis autem qui à prophanis ſeu ſacris nō initiatis hominibus baptizati ſunt, non poſſum tibi aliquid certi & non dubij dicere. Inuenitur enim in vita ſancti Athanaſij, quòd cùm quidam puelli in littore maris, in arena, à Sancto, pro ludo, cùm ipſe puer eſſet, baptizati eſſent, eos regionis epiſcopus ſuſcepit, & tanquam iam baptizatos chriſmate vnctos dimiſit. Dicitur etiam in vita ſancti Porphyrij, quòd ab orthodoxo non fuit baptizatus, ſed cùm vitam C ſcenicam ſeu hiſtrionicam ageret, ab hiſtrione hæretico aqua aſperſus eſt tanquam vtique baptizatus: & adſtantes quidam hæretici hinc ſibi riſus occaſionem cepêre, ipſe verò Martyrij. Vidit enim angelos ante ſe cum lampadibus ambulantes, &, Quicunque in Chriſtum baptizati eſtis, clamantes: & ita ex hiſtrione martyr factus eſt.

Κανὼν κ'.

Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπε· ταῦτα σωτηριωδῶς καὶ ἀκολούθως ὁρισθέντα καὶ πρεπόντως τῇ ἐπιτιμίᾳ ἡμῶν τῶν ἱερέων, καὶ θεῷ ἀρέσαντα καὶ ἀνθρώποις τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχὺν ἑαυτῶν κατασχεῖν οὐ δυνήσονται· ἐὰν μὴ καὶ φόβος ταῖς ἐξενεχθείσαις ἀποφάσεσιν ἀκολουθήσῃ. ἴσμεν γὰρ καὶ αὐτοὶ, πλεονάκις διὰ τὴν ὀλίγων ἀναισχυντίαν τὸ θεῖον καὶ σεβασμιώτατον ὄνομα τῆς ἱερωσύνης εἰς κατάγνωσιν ἐληλυθέναι. εἰ τοίνυν τις τὰ παρὰ πᾶσι δόξαντα τολμήσοι, σπουδάζων τύφῳ μᾶλλον καὶ ἀλαζονείᾳ ἢ τῷ θεῷ ἀρέσαι, ἕτερόν τι διαπράξασθαι, ἤδη γινωσκέτω ἐγκλήματι ἀπολογίας ἑαυτὸν ὑπεύθυνον καθίστασθαι, καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς ἀποβαλεῖν,

CANON XX.

Gaudentius epiſcopus dixit: Hæc ſalutariter & conſequenter definita & noſtri ſa- D *cerdotum dignitati conuenienter, & quæ Deo & hominibus placuerunt, potentiam & vires ſuas obtinere non poterunt, niſi etiam metus editas ſententias conſecutus fuerit. Ipſi enim ſcimus, ſæpe propter paucorum impudentiam, diuinum & inprimis venerandum ſacerdotij nomen in damnationem incurriſſe. Si quis ergo præter ea quæ omnibus viſa ſunt, auſus fuerit, ſtudens faſtui & arrogantia magis quàm Deo placere, aliquid aliud agere, ſciat iam ſe eum cōſtituere, & epiſcopatus honorē & auctoritatem amittere.*

Omnes reſponderunt: Decet, & placet nobis hæc ſententia.

SCHOL. BALS. Cùm de diuerſis eccleſiaſticis quæſtionibus patres in hac ſynodo conſtituiſſent, & deſpicatui fortè habenda quæ conſtituta erant, reputaſſent, eò quòd eccleſiaſticis pœnis propter tranſgreſſionem non confirmata ac ſtabilia eſſent, ſtatuerunt, vt poſt rei cognitionem (id enim eſt criminis defenſio) ij qui ea contemnunt quæ illis contenta ſunt, epiſcopatus honorem & dignitatem amittant. Dic ergo, quòd ex verbis quæ eos cōdemnant qui contēnunt ea quæ à ſynodo conſtituta ſunt, non ſolùm qui ſunt ſacrati, ſed etiam laici puniuntur. Ex eo enim quòd dixit canon, honorem amittere, laicos declarauit: ex eo autem quòd ipſos ſtatuerit epiſcopatus dignitatem perdere, ſacratos ſignificauit. Vel dic de ſolis ſacratis editum eſſe canonem, & accipe illud Et, pro eo quod eſt Seu, & dic contemptores amittere honorem ſeu dignitatem epiſcopatus.

CANON XXI.

Porrò autem hoc quoque illinc erit maximè notum & comprobatum, ſi vnuſquiſque veſtrum qui eſtis in tranſitu ſeu canali conſtituti epiſcopi, cùm viderit epiſcopum, quærat cauſam aduentus, & quò pergit: & ſi eum quidem in caſtra proficiſcentem inuenerit, quæret conditiones quæ ſuperiùs propoſitæ ſunt: & ſi euocatus veniat, ei abeunti nihil impedimenti fiat. Sin autem oſtentationis gratia, quemadmodum veſtræ dilectioni ſuperiùs dictum eſt, vel propter aliquorum preces in caſtra feſtinat, nec literis eius ſubſcribat, nec cum eo communicet. Omnes dixerunt: Hoc quoque decernatur.

SCHOL. BALS. Porrò autem hoc quoque. quid hoc? Non damnari ſacerdotium propter paucorum impudentiam. Et comprobabitur. Quomodo? Si vnuſquiſque veſtrum qui eſtis in aditibus cōſtituti epiſcopi, qui eſtis ſcilicet in vrbibus quæ ſunt in viis publicis, ſiue canali, per quę qui trāſeunt, ſine labore permeant, vt aqua tranſit in aquæductu. (Canalis enim aquæductus dicitur:

ἅπαντες ἀπεκρίναντο· πρέπει, καὶ ἀρέσκει ἡμῖν ἡ τοιαύτη γνώμη.

Ἑρμηνεία.

Περὶ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων ὁροθετήσαντες οἱ πατέρες ἐν τῇ τοιαύτῃ συνόδῳ καὶ ἀναλογισάμενοι ἐκκαταφρονήτως ἴσως γενέσθαι τὰ ὁρισθέντα διὰ τὸ μὴ κατημπεδωθῆναι αὐτὰ κολάσεσιν ἐκκλησιαστικαῖς ἐκ παραβάσεως, ὥρισαν, μετὰ διάγνωσιν (τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ τοῦ ἐγκλήματος ἀπολογία) τοὺς ἀθετήσαντας τὰ ἐν τούτοις περιεχόμενα, τὴν τιμὴν καὶ τὸ
B ἀξίωμα ἀπολλύειν τῆς ἐπισκοπῆς. Εἰπὲ οὖν ὡς ἐκ τῶν ῥημάτων τῶν κατακρινάντων τοὺς ἀθετητὰς τῶν διορισθέντων ὑπὸ τῆς συνόδου, οὐ μόνον οἱ ἱερώμενοι, ἀλλὰ καὶ οἱ λαϊκοὶ κολάζονται. ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ εἰπεῖν τὸν κανόνα, τὴν τιμὴν τούτους ἀποβαλεῖν, τοὺς λαϊκοὺς ἐδήλωσεν· ἀπὸ δὲ τοῦ διατάξαι ἀπολλύειν αὐτοὺς τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς, ἐδήλωσε τοὺς ἱερωμένους. ἢ εἰπὲ περὶ ἱερωμένων μόνων ἐκφωνηθῆναι τὸν κανόνα, καὶ ἐκλαβοῦ τὸ, καὶ, τὸ προστεθὲν αὐτῷ τοῦ, ἤτοι. καὶ λέγε ἀποβαλεῖν τοὺς ἀθετητὰς τὴν τιμὴν, ἤτοι τὸ
C ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς.

Κανὼν κα'.

Καὶ τοῦτο δὲ ἐκεῖθεν μάλιστα γνώριμον γενήσεται, καὶ πληρωθήσεται, ἐὰν ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἐν ταῖς παρόδοις ἤτοι καναλίῳ καθεστώτων ἐπισκόπων, θεασάμενος ἐπίσκοπον, ἐπιζητοίη τὴν αἰτίαν τῆς παρόδου, καὶ ποῦ τὴν πορείαν ποιεῖται. καὶ ἐὰν μὲν εὕρῃ αὐτὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπιόντα, ἐπιζητήσει τὰς αἱρέσεις τὰς ἐπάνω προκειμένας·
D κἂν κεκλημένος ἀφίκηται, ἀπιόντι αὐτῷ μηδὲν ἐμπόδιον γίγνοιτο. Εἰ δὲ ἐπιδείξεως χάριν, καθὼς εἴρηται τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ἢ διά τινων ἀξιώσεις σπουδάζοι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μήτε τοῖς γράμμασιν αὐτοῦ ὑπογράφειν, μήτε κοινωνεῖν τῷ τοιούτῳ. ἅπαντες εἶπον· ὁριζέσθω καὶ τοῦτο.

Ἑρμηνεία.

Καὶ τοῦτο γνώριμον γενήσεται. τοῦτο ποῖον, τὸ μὴ καταγινώσκεσθαι τὴν ἱερωσύνην διὰ τὴν τῶν ὀλίγων ἀναισχυντίαν. καὶ πληρωθήσεται. πῶς; ἐὰν ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἐν ταῖς παρόδοις καθεστώτων ἐπισκόπων, τῶν ἐν ταῖς πόλεσι, δηλαδὴ ταῖς ἐν ταῖς δημοσίαις κειμέναις ὁδοῖς ἤτοι καναλίῳ, δι' ὧν διέρχονται οἱ διοδεύοντες, ἀδιακόπως ὡς δίεισιν ἐν ὑδραγωγίῳ τὸ ὕδωρ (κανάλις γὰρ ἀγωγὸς ὕδατος λέγεται·

ἡ δὲ

ἡ δὲ λέξις Ῥωμαϊκή. θεασάμενος ἐπίσκοπον ἀπιόντα που, ἐκζητείη τὴν αἰτίαν τῆς προόδου, καὶ ποῦ τὴν πορείαν ποιεῖται, καὶ διὰ τί. καὶ ἡ αἰτία τῆς καταγνώσεως τῶν ἐπισκόπων κωλυθήσεται. καὶ ἐὰν μὲν γνῷ αὐτὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπιόντα, ἐκζητείτω τὰς αἱρέσεις τὰς ἐπάνω κειμένας, ἤγουν τὰς ἤδη ῥηθείσας διαστάσεις ἐν τῷ ἑβδόμῳ καὶ ὀγδόῳ καὶ ἐννάτῳ κανόνι τῆς συνόδου ταύτης. καὶ εἰ μὲν καλούμενος εἴη παρὰ βασιλέως, μὴ ἐμποδίζοιτο ἀπιέναι. Εἰ δέ που ἀπέρχεται ἐπιδείξεως χάριν, ὥστε ἐπιδείξασθαι καὶ διδάξαι ἐν ἄλλῃ πόλει καὶ καταισχύναι τὸν ἐκεῖ καθεστῶτα ἐπίσκοπον, ἢ ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πεπόρευται, ἤτοι πρὸς βασιλέα ἄπεισιν, ἀξιώσεις, τουτέστιν αἰτήσεις, ποιούμενος, μήτε τοῖς γράμμασιν αὐτοῦ ὑπογραφέτω, ταῖς εἰρηνικαῖς δηλονότι ἐπιστολαῖς, μήτε κοινωνείτω τῷ τοιούτῳ, ὡς ἐκ τοῦ κανόνος καθῃρημένῳ. εἴρηται γὰρ ἐν τῷ δεκάτῳ κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, μὴ δύνασθαί τινα πρὸς βασιλέα ἀπιέναι, εἰ μὴ γράμματα κομίζεται τοῦ μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας, καὶ τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς· τὸν δὲ μὴ οὕτω ποιοῦντα, ἐκπίπτειν τῆς ἀξίας αὐτοῦ. καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. νομίζω δὲ ὅτι ἐκείνοις τοῖς ἐπισκόποις ἐνεδόθη πολυπραγμονεῖν τὰς αἰτίας τῶν προοδευόντων ἐπισκόπων, τοῖς ἔχουσι δίκαιον κατὰ τούτων, μητροπολίταις δηλονότι καὶ πατριάρχαις. Εἰ γὰρ οὐχ ὑπόκειται ὅλως ὁ διερχόμενος ἐπίσκοπος τῷ κατὰ πρόοδον ὄντι ἀρχιερεῖ, οὐκ ἀνακριθήσεται περὶ τῆς προόδου. τουτέστιν ἐὰν ἐπίσκοπος Ἑξαμιλίου ἢ Ῥαιδεστοῦ ἀνατρέχῃ διὰ τῆς Θρᾳκικῆς Ἡρακλείας εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, καλῶς παρὰ τοῦ μητροπολίτου αὐτοῦ ἤγουν τοῦ Ἡρακλείας, ἀναγκασθήσεται εἰπεῖν τὰς αἰτίας δι' ἃς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέρχεται. Εἰ δέ τις ἐπίσκοπος ὑποκείμενος τῷ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης, διὰ τῆς αὐτῆς Ἡρακλείας εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἀπέρχεται, παρὰ μὲν τοῦ Θεσσαλονίκης ἀνακριθήσεται, παρὰ δὲ τοῦ Ἡρακλείας, οὐ λογοπραγηθήσεται. τὸ γὰρ διδόναι λόγους τοὺς προοδίτας ἐπισκόπους τῆς ἑαυτῶν ὁδοιπορείας πρὸς πάντα πρόοδον ἐπίσκοπον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐναντίον ἐστὶ τοῖς κανόσι τοῖς διοριζομένοις τοὺς ἀπροσφόρους ἀρχιερεῖς, μὴ παρεκβάλλειν ἑαυτοὺς εἰς ὑποθέσεις ἀλλοτρίων ἐπισκόπων.

A eſt autem Romanum vocabulum. Cùm viderit epiſcopum, quærat cauſam aduentus, & quò pergit, & cur, & cauſa condemnationis epiſcopi prohibebitur: & ſi cognouerit quidem eum in caſtra proficiſci, exquirat conditiones ſuperiùs poſitas, ſeu iam dictas diſtinctiones in vij. viij. & ix. can. huius ſyn. & ſi fuerit quidem ab Imp. accerſitus, ne impediatur abire. Si autem oſtentationis gratia aliquò proficiſcitur, vt ſe oſtentet & doceat in aliena ciuitate, & epiſco- B pum qui illic conſtitutus eſt, dedecore afficiat: ſiue ad Imper. proficiſcitur, preces ſeu petitiones propoſiturus: nec literis eius ſubſcribat, pacificis ſcilicet literis, nec cum eo communicet, vt qui iam ſit à canone depoſitus. Dictum eſt enim in x. can. Antioch. ſynodi, non poſſe aliquem ad Imp. proficiſci, niſi literas metropolitani prouinciæ, & eius epiſcoporum afferat. Is autem qui non ita facit, à dignitate excidat. Et in his quidem conſi- C ſtit canon. Exiſtimo autem, quòd illis epiſcopis conceſſum eſt tranſeuntium epiſcoporum cauſas curiosè indagare, qui habent ius in illos, metropolitano ſcilicet & patriarchæ. Si enim non eſt omnino ſubiectus qui tranſit epiſcopus, ei qui eſt in tranſitu, non examinabitur de aditu: id eſt, ſi epiſcopus Examilij vel Radeſti, per Heracleam Thraciæ, ad vrbium D reginam peruadat, rectè à ſuo metropolitano, ſcilicet Heracleæ Archiepiſcopo, cogetur dicere cauſas propter quas vadit Conſtantinopolim. Si quis autem epiſcopus Theſſalonicenſi metropoli ſubiectus, per ipſam Heracleam ad vrbium reginam vadat, à Theſſalonicenſi quidem examinabitur: Heracleano verò cauſam non dicet. Epiſcopos enim qui tranſeunt, ſui itineris rationem reddere omni epiſcopo qui eſt in itinere, vt mihi quidem videtur, eſt contrarium canonibus decernentibus incompetentes antiſtites non debere ſe ingerere in cauſas alienorum epiſcoporum.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Ἀλεξανδρείας, πρὸς Βασιλείδην ἐπίσκοπον ἐρωτήσαντα περὶ διαφόρων κεφαλαίων, πρὸς ἃ διὰ τῆς ἐπιστολῆς ὁ Διονύσιος ἀποκρίσεις ἐποιήσατο, αἳ καὶ ὡς κανόνες ἐδέχθησαν.

Διονύσιος Βασιλείδῃ τῷ ἀγαπητῷ μου υἱῷ καὶ ἀδελφῷ συλλειτούργῳ καὶ θεοπειθεῖ ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

BEATI DIONYSII

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI EPISTOLA AD BASILIDEM DE DIVERSIS CAPITIBVS, AD QVÆ PER

epiſtolam Dionyſius reſponſa dedit, quæ tanquam canones ſunt admiſſa.

Dionyſius Baſilidæ dilecto mihi filio & fratri in ſacris comminiſtro, deóque fideli & morigero, in Domino ſalutem.

A ΠΕΣΤΕΙΛΑΣ μοι πιστότατε καὶ λογιώτατε υἱέ μου, πυνθανόμενος καθ' ἣν ὥραν ἀπονηστίζεσθαι δεῖ τὴν τοῦ πάσχα ἡμέραν. τινὰς μὲν γάρ, τῶν ἀδελφῶν λέγειν φὴς ὅτι χρὴ τοῦτο ποιεῖν πρὸς τὴν ἀλεκτοροφωνίαν· τινὰς δέ, ὅτι ἀφ' ἑσπέρας χρή. οἱ μὲν γὰρ ἐν Ῥώμῃ ἀδελφοί, ὥς φασι, περιμένουσι τὸν ἀλέκτορα· περὶ δὲ τῶν ἐνταῦθα ἔλεγες, ὅτι τάχιον. ἀκριβῆ δὲ ὥραν τίθεναι ἐπιζητεῖς, καὶ ὥραν πάνυ μεμετρημένην, ὅπερ καὶ δύσκολον καὶ σφαλερόν ἐστι. τὸ μὲν γὰρ ὅτι μετὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν καιρὸν χρὴ τῆς ἑορτῆς καὶ τῆς εὐφροσύνης ἐνάρχεσθαι, μέχρις ἐκείνου τὰς ψυχὰς ταῖς νηστείαις ταπεινοῦντας, ὑπὸ πάντων ὁμοίως ὁμολογηθήσεται. κατεσκεύασας δὲ δι' ὧν ἔγραψάς μοι πάνυ ὑγιῶς καὶ τῶν θείων εὐαγγελίων αἰσθόμενος, ὅτι μηδὲν ἀπηκριβωμένον ἐν αὐτοῖς περὶ τῆς ὥρας καθ' ἣν ἀνέστη, φαίνεται. διαφόρως μὲν γὰρ οἱ εὐαγγελισταὶ τοὺς ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἐλθόντας ἀνέγραψαν κατὰ καιροὺς ἐνηλλαγμένους, καὶ πάντες ἀνεστηκότα ἤδη τὸν κύριον ἔφασαν εὑρηκέναι. καὶ ὀψὲ σαββάτων, ὡς ὁ Ματθαῖος εἶπε· καὶ πρωΐας ἔτι σκοτίας οὔσης ὡς ὁ Ἰωάννης γράφει· καὶ ὄρθρου βαθέος, ὡς ὁ Λουκᾶς· καὶ λίαν πρωῒ ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, καὶ ὁ Μάρκος. Καὶ πότε μὲν ἀνέστη, σαφῶς οὐδεὶς ἀπεφήνατο.

A *M ISISTI ad me, fideliſsime & ſapientiſſime fili mi, interrogans qua hora dies paſcha ſit ieiunandus. Dicis enim aliquos fratres dicere, quòd oportet hoc in galli cantu facere; alios verò, quòd id ſit faciendum veſpere. Qui enim Romæ ſunt fratres, vt aiunt, gallum expectant. De iis autem qui hic ſunt, dixiſti quòd citiùs. horam autem exactam*

B *& valde demenſam quæris imponere, quod quidem eſt difficile, & lubricum. Quòd enim poſt reſurrectionis Domini tempus oportet eos feſtum lætitiámque inchoare, qui ad illud vſque animas ieiuniis humiliant, erit apud omnes ſimiliter in confeſſo. Per ea autem quæ ſcripſiſti, probaſti, ſanè admodum diuinorum euangeliorum ſenſu percepto, quòd nihil ab eis accuratè perfectéque traditum de hora qua reſurrexit, apparet. Diuerſi enim Euangeliſtæ ad monumen-*

C *tum veniſſe ſcripſerunt mutatis temporibus, & omnes ſurrexiſſe iam dominum, dixerunt inueniſſe: Et veſpere ſabbatorum, vt dixit Matthæus: Et cùm mane adhuc eſſet obſcurum, vt ſcribit Ioannes: Et ſummo diluculo, vt Lucas: Et valde mane orto iam ſole, vt Marcus. & quando ſurrexit quidem, nemo apertè reſpondit.*

Quòd autem veſpere ſabbati luceſcente vna ſabbatorum, qui ad monumentum venerunt, eum non ampliùs iacentem inuenerunt, hoc in confeſſo eſt. Ac neque diſſentire nec ſibi aduerſari inter ſe euangeliſtas exiſtimemus: & quámquam parua quadam circa id quod quæritur controuerſia eſſe videbitur, ſi omnes in vna nocte mundi lucem Dominum noſtrum exortum eſſe conſentientes, in hora diſſentiunt: nos tamen, quæ ab eis dicta ſunt, piè & fideliter conciliare ſtudeamus. Quod à Matthæo quidem dictum eſt, ſic habet: Veſpere autem ſabbatorum luceſcente vna ſabbatorum, venit Maria Magdalene, & alia Maria ad ſpectandum ſepulchrum, & ecce fuit magnus terræmotus. Angelus enim Domini cùm de cælo deſcendiſſet, accedens deuoluit lapidem, & ſedit ſupra ipſum: erat autem ſpecies eius vt fulgur, & indumentum eius album vt nix. à timore autem eius concuſſi ſunt qui ſeruabant, & facti ſunt vt mortui. Reſpondens autem angelus, dixit mulieribus, Ne timete vos, ſcio enim quòd Ieſum crucifixum quæritis: non eſt hic. Reſurrexit enim, ſicut dixit. Id autem quod dictum eſt, veſpere, alij quidem exiſtimabunt ſecundùm verbi communitatem ſignificare, veſperum ſabbati: ſapientiores autem id exaudientes, non hoc, ſed profundam noctem eſſe dicent: tarditatem & longum tempus veſpere ſignificante. Et quod noctem dicit & non veſperam, ſubiunxit: Illuceſcente in vna ſabbatorum & venerunt, nondum, vt reliqui dicunt, aromata ferentes, ſed ad ſpectandum ſepulchrum. Inuenerunt autem factum eſſe terræmotum, & angelum ſuper lapidem ſedentem: & audierunt ab ipſo, non eſt hic, ſurrexit. Similiter Ioannes, In vna ſabbatorum, inquit, Maria Magdalene, venit mane cùm eſſent adhuc tenebræ, ad monumentum, & videt lapidem ſublatum à monumento. Sed iuxta eum cùm adhuc eſſent tenebræ, præceſſerat. Lucas autem dicit, Sabbato quidem quieuerunt ſecundùm præceptum. Vna autem ſabbatorum ſummo mane ad monumentum venerunt, ferentes quæ parauerant aromata: inuenerunt autem lapidem à monumento deuolutum. Summum mane fortaſſe matutinum ſplendorem, qui priùs ſubapparet, ſignificat vnius ſabbatorum.

A Ὅτι δὲ ὀψὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ μιᾷ σαββάτων οἱ ἐπὶ τὸ μνημεῖον παραγενόμενοι, οὐκέτι κείμενον αὐτὸν ἐν αὐτῷ κατέλαβον, τοῦτο ἀνωμολόγηται. καὶ μηδὲ διαφωνεῖν, μηδὲ ἐναντιοῦσθαι τοὺς εὐαγγελιστὰς πρὸς ἀλλήλους ὑπολάβωμεν· ἀλλ' εἰ καὶ μικρολογία τις εἶναι δόξει περὶ τὸ ζητούμενον, εἰ συμφωνοῦντες πάντες ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ τὸ τοῦ κόσμου φῶς τὸν κύριον ἡμῶν ἀνατεταλκέναι, περὶ τὴν ὥραν διαφέρονται· ἀλλ' ἡμεῖς εὐγνωμόνως τὰ λεχθέντα καὶ πιστῶς ἁρμόσαι προθυμηθῶμεν. Τὸ
B μὲν ὑπὸ τοῦ Ματθαίου λεχθὲν, οὕτως ἔχει· ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ προσελθὼν, ἀπεκύλισε τὸν λίθον, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ, ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναιξὶ, μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν
C τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπε. τοῦτο δὲ τὸ λεχθὲν ὀψὲ, οἱ μέν τινες οἰήσονται κατὰ τὴν κοινότητα τοῦ ῥήματος τὴν ἑσπέραν δηλοῦν τοῦ σαββάτου· οἱ δὲ σοφώτερον ἐξακούοντες, οὐ τοῦτο· ἀλλὰ νύκτα βαθεῖαν ἐροῦσιν εἶναι, βραδύτητα καὶ μακρὸν χρόνον τοῦ ὀψὲ δηλοῦντος. καὶ ὅτι νύκτα λέγει καὶ οὐχ ἑσπέραν, ἐπήγαγε, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων καὶ ἧκον, οὔπω, ὡς οἱ λοιποί φασι, τὰ ἀρώματα φέ-
D ρουσαι, ἀλλὰ θεωρῆσαι τὸν τάφον, καὶ εὗρον τὸν σεισμὸν γεγονότα καὶ καθήμενον τὸν ἄγγελον ἐπὶ τοῦ λίθου, καὶ ἀκηκόασι παρ' αὐτοῦ, οὐκ ἔστιν ὧδε, ἠγέρθη. ὁμοίως ὁ Ἰωάννης, ἐν μιᾷ τῶν σαββάτων, φησὶ, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἦλθε πρωῒ σκοτίας ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνημεῖον· καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου· πλὴν παρὰ τοῦτο σκοτίας ἔτι οὔσης προεληλύθει. ὁ δὲ Λουκᾶς φησι, τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν· τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὄρθρου βαθέος ἐπὶ τὸ μνῆμα ἦλθον φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα. εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου. ὁ βαθὺς ὄρθρος ἴσως προϋποφαινομένην αὐτὴν ἑωθινὴν ἐμφανίζει τῆς μιᾶς τῶν σαββάτων, διὰ τοῦ παρῳχηκότος ἤδη τελείως σὺν τῇ μετ' αὐτὸ νυκτὶ πάσῃ τοῦ σαββάτου,

καὶ ἑτέρας ἀρχομένης ἡμέρας, ἦλθον τὰ ἀρώματα καὶ τὰ μύρα φέρουσαι· ὅτε δῆλον ὡς ἀνεστήκει πρὸ πολλοῦ. τούτῳ κατακολουθεῖ καὶ ὁ Μάρκος λέγων, ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν· καὶ λίαν πρωῒ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. λίαν μὲν γὰρ πρωῒ καὶ οὗτος εἶπεν, ὅπερ ταυτόν ἐστι τῷ βαθέος ὄρθρου. καὶ ἐπήγαγεν, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. ἡ μὲν ὁρμὴ καὶ ἡ ὁδὸς αὐτῶν, δῆλον ὡς ὄρθρου βαθέος καὶ λίαν πρωῒ προῄρηται. παρέτειναν δὲ κατά τε τὴν πορείαν καὶ περὶ τὸ μνημεῖον διατρίβουσαι μέχρις ἀνατολῆς ἡλίου. καὶ λέγει καὶ τότε ταύταις ὁ νεανίσκος ὁ λευχειμονῶν, ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε. τούτων οὕτως ἐχόντων, τοῦτο τοῖς ἀκριβολογουμένοις ἀποφαινόμεθα κατὰ ποίαν ὥραν ἢ καὶ ποῖον ἡμιώριον ἢ ὥρας τέταρτον ἄρχεσθαι προσήκει τῆς ἐπὶ τῇ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐκ νεκρῶν ἀναστάσει χαρᾶς. τοὺς μὲν λίαν ἐπιταχύναντας καὶ πρὸ νυκτὸς ἐγγὺς ἤδη μεσούσης ἀνιέντας, ὡς ὀλιγώρους καὶ ἀκρατεῖς, μεμφόμεθα, ὡς παρ' ὀλίγον προκαταλύοντας τὸν δρόμον, λέγοντος ἀνδρὸς σοφοῦ, Οὐ μικρὸν ἐν βίῳ τὸ παρὰ μικρόν. τοὺς δὲ ὑφυστερίζοντας καὶ διαρκοῦντας ἐπὶ πλεῖστον καὶ μέχρι τετάρτης φυλακῆς διεγκαρτεροῦντας, καθ' ἣν καὶ τοῖς πλέουσιν ὁ σωτὴρ ἡμῶν περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐπεφάνη, ὡς γενναίους καὶ φιλοπόνους ἀποδεχόμεθα. τοῖς δὲ μεταξὺ ὡς ἐκινήθησαν ἢ ὡς ἠδυνήθησαν ἀναπαυσαμένοις, μὴ πάνυ διοχλῶμεν· ἐπεὶ μηδὲ τὰς ἓξ τῶν νηστειῶν ἡμέρας ἴσως μηδὲ ὁμοίως πάντες διαμένουσιν. ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας ὑπερτιθέασιν ἄσιτοι διατελοῦντες, οἱ δὲ, δύο, οἱ δὲ, τρεῖς, οἱ δὲ τέσσαρας, οἱ δὲ οὐδεμίαν. καὶ τοῖς μὲν πάνυ διαπονηθεῖσιν ἐν ταῖς ὑπερθέσεσιν, εἶτα ἀποκάμνουσι καὶ μονονοῦ ἐκλείπουσι, συγγνώμη τῆς ταχυτέρας γεύσεως. εἰ δέ τινες οὐχ ὅπως οὐχ ὑπερτιθέμενοι, ἀλλὰ μηδὲ νηστεύσαντες ἢ καὶ τρυφήσαντες τὰς προαγούσας τέσσαρας, εἶτα ἐλθόντες ἐπὶ τὰς τελευταίας δύο καὶ μόνας ἡμέρας, αὐτὰς ὑπερτιθέντες, τήν τε παρασκευὴν καὶ τὸ σάββατον, μέγα τι καὶ λαμπρὸν ποιεῖν νομίζουσιν ἂν μέχρι τῆς ἕω διαμείνωσιν, οὐκ οἶμαι τὴν ἴσην ἄθλησιν αὐτοὺς πεποιῆσθαι, τοῖς τὰς πλείονας ἡμέρας προησκηκόσι. ταῦτα μὲν ὡς φρονῶ συμβουλεύων περὶ τούτων ἔγραψα.

A *Et ideo iam perfectè præterito cum tota conſequente nocte ſabbato, & alio die incipiente, venerunt aromata, & vnguenta ferentes, quando iam videlicet diu antè ſurrexerat. Hoc Marcus quoque ſequitur, dicens: Emerunt aromata, vt venientes Ieſum vngerent, & valde mane vnius ſabbatorum veniunt ad monumentum orto iam ſole. Valde enim mane hic quoque dixit, quod idem eſt ac ſummo diluculo, & ſubiunxit, Orto iam ſole. Profectio quidem, & iter earum ſummo diluculo & valde mane incepit. in itinere autem, & circa monumentum, moram traxerunt vſque ad ortum ſolis. & eis quidam* B *tunc dicit adoleſcens candidatus: Reſurrexit, non eſt hic. Hæc autem cùm ita ſe habeant, hoc iis qui accuratiùs ſubtiliúſque conſiderant, enuntiamus quota hora, vel etiã ſemihorula vel quarta hora, oportet incipere lætitiam ob Domini noſtri à mortuis reſurrectionem, & eos quidem qui nimiùm feſtinant, & ante mediam noctem ſurgunt, vt contemptores & intemperantes reprehendimus, vt qui propemodum antequam par ſit, curſum abruperint, dicente viro ſapiente, Non parum eſt in vita quod parum abeſt. Eos autem qui differunt, & plurimum perferunt, & ad quartam vſque vigiliam fortiter abſtinent, in qua etiam* C *pluribus ſeruator noſter in mari ambulans apparuit, vt generoſos & laborum tolerantes ſuſcipimus: iis autem qui interea vt moti ſunt, vel vt potuerunt, quieſcunt, non valde moleſti ſumus: quandoquidem nec ſex ieiuniorum dies æqualiter, nec ſimiliter omnes expectant: ſed alij quidem, vel omnes tranſmittunt, ieiuni permanentes, alij duos, alij tres, alij quatuor, alij nullum. Et iis quidem qui in illis tranſmittendis valde laborauerunt, deinde defeſsi ſunt, & propemodum deficiunt, ignoſcendum eſt quòd celeriùs guſtent. Si qui autem non modo tranſmiſsis, ſed ne ieiunatis quidem, vel etiam in delicatis opi-* D *paríſque conuiuiis, conſumptis præcedentibus quatuor diebus, ad duos eóſque ſolos extremos dies cùm venerint, illis à ſe cibo non guſtato tranſmiſsis, paraſceue & ſabbato, magnum quid & egregium ſe facere exiſtimant, ſi ad auroram vſque permanſerint: non exiſtimo eos ex æquo certamen ſubiiſſe cum iis qui ſe pluribus diebus priùs exercuerunt. Hæc quidem, vt ſentio, conſulens ſcripſi.*

SCHOL. BALS. Cùm epiſcopus quiſpiam magnum hunc Antiſtitem interrogaſſet, qua hora ſurrexit Chriſtus, vt vſque ad horam quæ illam præceſſit, ieiunaret, propoſuit Antiſtes quòd feſtum Paſchæ, poſtquam dominus ſurrexerit, incipit, & eò vſque debemus ieiunare. Quia autem non poterat dicere horam qua Chriſtus reſurrexit, reſpondit ex diuerſis verbis Euangeliſtarum, quòd & ſi ex iis horam qua debemus ieiunare, cognoſcere non liceat, eos tamen qui ante mediam noctem ſoluunt ieiunium, vt contemptores & intemperantes vituperamus: eos autẽ, qui ad quartam vſque vigiliam, ſeu ad diluculũ vſque, fortiter perdurant, amplectimur: eos verò qui interea interquieuerunt, non reprehẽdimus, quia nec ſex paſſionis domini hebdomadæ dies, omnes ſimiliter peragunt. Alij enim omnes ieiunant, alij verò duos vel tres, alij autem plures, alij nullũ. Iis ergo qui pluribus diebus ieiunarunt & laborarunt, ſi alimentum citiùs guſtauerint, venia danda eſt: eos autem qui quatuor dies non ieiunarunt, ſed delicatè opiparèque vixerũt in paraſceue autẽ & ſabbato, ieiunauêre, exiſtimare non oportet magnũ quid facere, ſi vſque ad matutinũ reſurrectionis ſine cibo ieiuni permanſerint: neq; enim ſimile certamen adeunt. Atque hæc quidem eſt patris reſpõſio. Tu autem lege lxxxix. can. ſyn. in Trullo, ſtatuentẽ ieiunari ad medias vſque noctes magni ſabbati, aliis autẽ diebus ſalutiferæ paſſionis, in ieiunio, & oratione, & cõpunctione verſari oportere. Quoniam autẽ extrinſecus ab eodẽ canone declarata eſt hora Chriſti reſurrectionis ex diuerſis ſcripturis, quoad eius fieri potuit: (verum enim ſolus nouit, qui reſurrexit Deus) debemus dicere, quòd vſque ad horam ſextam, & ipſum nocturnum ſabbatum, debemus ieiunare. Ab hora ſeptima, quoniam incipit dominicus quo reſurrexit Chriſtus: (eſt autem veriſimile vel vij. vel viij. fuiſſe reſurrectionem eius) ieiunare non debemus, nec abſtinere, ne videamur repugnare canonibus qui ſtatuunt nos diebus dominicis non debere ieiunare.

A Ἑρμηνεία.

Ἐπισκόπου τινὸς ἐρωτήσαντος τὸν μέγαν τοῦτον ἀρχιερέα καθ' ἣν ὥραν ἀνέστη ὁ Χριστός, ἐφ' ᾧ κατὰ τὴν πρὸ ταύτης ὥραν ἀπονηστίζειν, ὁ ἀρχιερεὺς προσέθετο ὅτι ἡ ἑορτὴ τοῦ πάσχα μετὰ τὸ ἀναστῆναι τὸν κύριον, ἄρχεται· καὶ ἕως τότε ὀφείλομεν νηστεύειν· τηνικαῦτα δὲ, ἤγουν περὶ τῆς ἀναστάσεως, ἀπονηστίζειν. ὅτι δὲ οὐκ ἐξὸν αὐτῷ εἰπεῖν τὴν ὥραν καθ' ἣν ὁ κύριος ἀνέστη, ἀπελογήσατο ἀπὸ ῥημάτων διαφόρων εὐαγγελιστῶν, ὅτι εἰ καὶ μὴ ἔξεστιν ἀπὸ τούτων γνῶναι τὴν ὥραν B καθ' ἣν ὀφείλομεν ἀπονηστίζειν, ἀλλὰ τοὺς μὲν πρὸ τοῦ μεσονυκτίου λύοντας τὴν νηστείαν, ὡς ὀλιγώρους καὶ ἀκρατεῖς μεμφόμεθα. τοὺς δὲ μέχρι τετάρτης φυλακῆς ἤτοι ὄρθρου ἐγκαρτεροῦντας, ἀποδεχόμεθα, τοὺς δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ἀναπαυθέντας, οὐκ αἰτιώμεθα· ὅτι οὐδὲ τὰς ἓξ ἡμέρας τῆς τοῦ πάθους τοῦ κυρίου ἑβδομάδος πάντες ὁμοίως ἀνύουσιν. οἱ μὲν γὰρ τὰς πάσας νηστεύουσιν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ πλείους, οἱ δὲ οὐδεμίαν. τοῖς οὖν ἐν πλείοσιν ἡμέραις νηστεύσασι, καὶ κοπιάσασιν, εἰ ταχύτερον γεύσονται τροφῆς, συγγνώμην δοτέον· τοῖς δὲ τέσσαρας ἡμέρας μὴ νηστεύσασιν, C ἀλλὰ καὶ τρυφήσασι, κατὰ δὲ τὴν παρασκευὴν καὶ τὸ σάββατον νηστεύσασι, μὴ νομισθείη μέγα τι ποιεῖν, εἰ μέχρι πρωΐας τῆς ἀναστασίμου ἡμέρας ἐγκαρτερήσουσιν ἄσιτοι. οὐ γὰρ ὁμοίαν ποιοῦνται ἄθλησιν. καὶ ἡ μὲν ἀπολογία τοῦ πατρὸς, αὕτη. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν πθ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, διοριζόμενον ἀπονηστίζεσθαι περὶ μέσας νύκτας τοῦ μεγάλου σαββάτου· τὰς δὲ ἄλλας ἡμέρας τοῦ σωτηρίου πάθους, ἐν νηστείᾳ καὶ προσευχῇ καὶ κατανύξει διάγειν. ἐπεὶ δὲ ἔξωθεν τοῦ αὐτοῦ κανόνος ἐσαφηνίσθη ἡ ὥρα τῆς D Χριστοῦ ἀναστάσεως ἀπὸ διαφόρων γραφικῶν τέως κατὰ τὸ ἐγχωροῦν, (τὸ γὰρ ἀληθὲς μόνος οἶδεν ὁ ἀναστὰς θεὸς,) ὀφείλομεν εἰπεῖν ὅτι μέχρι μὲν τῆς ἕκτης ὥρας καὶ αὐτῆς τοῦ νυκτερινοῦ σαββάτου ὀφείλομεν νηστεύειν. ἀπὸ δὲ τῆς ἑβδόμης ὥρας ἐπεὶ ἄρχεται ἡ κυριώνυμος καθ' ἣν καὶ ἀνέστη ὁ Χριστὸς, (εἰκὸς δὲ ἐστιν ἢ κατὰ τὴν ἑβδόμην ἢ κατὰ τὴν ὀγδόην ὥραν γενέσθαι τὴν ἀνάστασιν,) οὐκ ὀφείλομεν κατὰ ταύτας νηστεύειν, οὐδὲ ἀπονηστίζειν, ἵνα μὴ δόξωμεν ἐναντιοῦσθαι τοῖς κανόσι τοῖς διοριζομένοις κατὰ τὰς κυριωνύμους μὴ νηστεύειν ἡμᾶς.

κἂν γὰρ τρίτη ἡμέρα λογίζηται ἡ κυριώνυμος, ἀλλ' εἰς μόνον τὸ ἅψασθαι ταύτης τὴν τριήμερον ἀνάστασιν, λογίζεται τρίτη. πρώτη γάρ ἐστι καὶ ἀκολούθως τῷ πθ'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, λέγει περὶ τῆς ἑβδόμης ὥρας τοῦ νυκτερινοῦ σαββάτου ὀφείλειν ἡμᾶς ἀπονηστίζεσθαι, ἐν οἵᾳ ὥρᾳ θελήσει τις τῶν ἓξ πρώτων ὡρῶν, πάντως κατὰ τὴν οἰκείαν δύναμιν καὶ προαίρεσιν.

Κανὼν β'.

Περὶ δὲ τῶν ἐν ἀφέδρῳ γυναικῶν· εἰ προσήκει αὐτὰς οὕτω διακειμένας εἰς τὸν οἶκον εἰσιέναι τοῦ θεοῦ, περιττὸν καὶ τὸ πυνθάνεσθαι νομίζω. οὐδὲ γὰρ αὐτὰς εἶμαι πιστὰς οὔσας καὶ εὐλαβεῖς, τολμήσειν οὕτως διακειμένας, ἢ τῇ τραπέζῃ τῇ ἁγίᾳ προσελθεῖν, ἢ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ προσάψασθαι. οὐδὲ γὰρ ἡ τὴν δωδεκαετῆ ῥύσιν ἔχουσα πρὸς τὴν ἴασιν ἔθιγεν αὐτοῦ. ἀλλὰ μόνου τοῦ κρασπέδου. προσεύχεσθαι μὲν γὰρ ὅπως ἂν ἔχῃ τις, καὶ ὡς ἂν διάκειται, μεμνῆσθαι τοῦ δεσπότου καὶ δεῖσθαι βοηθείας τυχεῖν, ἀνεπίφθονον. Εἰς δὲ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὁ μὴ πάντη καθαρὸς καὶ ψυχῇ καὶ σώματι, προσιέναι κωλυθήσεται.

Ἑρμηνεία.

Αἱ Ἑβραΐδες γυναῖκες ὅταν γίνηται αὐταῖς ἡ τῶν ἐμμηνίων ῥύσις, ἐν τόπῳ μεμονωμένῳ καθήμεναι, ἡσυχάζουσιν ἕως ἂν ἡμέραι ἑπτὰ παρέλθωσι, καὶ ἡ τῶν ἐμμηνίων ῥύσις καθαρισθῇ. ὅθεν εἴληπται τὸ ἐν ἀφέδρῳ, ἤτοι τὸ κεχωρίσθαι αὐτὰς ἀπὸ τῆς τῶν λοιπῶν ἕδρας, ὡς ἀκαθάρτους. ἐρωτηθεὶς οὖν ὁ ἅγιος περὶ τῶν πιστῶν γυναικῶν, εἰ χρὴ ταύτας ὅταν ὑπὸ τῶν ἐμμηνίων ὀχλῶνται, εἰσιέναι εἰς ἐκκλησίαν, ἀπεκρίθη μὴ δεῖν τοῦτο γίνεσθαι, καὶ τὴν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ αἱμοῤῥοοῦσαν παρήγαγεν εἰς παράδειγμα, μὴ τολμήσασαν θίξαι τοῦ κυρίου, ἀλλ' ἢ μόνου τοῦ κρασπέδου αὐτοῦ. εὔχεσθαι μὲν γὰρ καὶ τοῦ κυρίου μεμνῆσθαι φησὶν οὐδ' ἐν τοιούτῳ καιρῷ κωλυθήσονται, εἰς ναὸν δὲ θεοῦ εἰσιέναι ἢ μεταλαμβάνειν αὐτὰς τῶν ἁγιασμάτων, οὐ δεῖ. ταῦτα τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως διορισαμένου βλέπομεν σήμερον εἰς τὰ γυναικεῖα καὶ μᾶλλον μοναστήρια ἀδεῶς τοιαύτας ἱσταμένας γυναῖκας εἰς τοὺς προνάους παντοίαις ἁγίαις εἰκόσι κεκαλλωπισμένους, καὶ εἰς δοξολογίαν θεοῦ ἀπονεμηθέντας. καὶ ἐρωτῶντες ὅπως τοῦτο γίνεται, ἀκούομεν μὴ ἐκκλησιάζειν αὐτάς, ὅπερ ἐμοί πως οὐ δοκεῖ.

A Etſi enim dies tertius reputetur dominicus, ſolũ tamen propterea quòd trium dierum reſurrectio eum attingat, tertius dicitur: eſt enim primus. & lxxxix. can. ſyn. in Trullo conuenienter, dic ante horam ſeptimam nocturni Sabbati debere nos abſtinere in quacunque hora voluerit quiſpiam ex ſex primis horis, idque omnino ex libera vniuſcuiuſque poteſtate & arbitrio.

CANON II.

De mulieribus autẽ, quæ ſunt in abſceſſu, an eas ſic affectas oporteat domũ Dei ingredi, B *ſupernacaneũ vel interrogare exiſtimo. Neque enim eas exiſtimo, ſi ſint piæ & fideles, ſic affectas, auſuras vel ad ſanctã menſam accedere, vel corpus & ſanguinem Domini attingere. Neque enim, quæ xij. annorum fluxum habebat, ipſum ad medicinam tetigit, ſed ſolã eius fimbriam. Orare enim quomodocunq; ſe habeat aliquis, & vtcunque ſit affectus domini meminiſſe, & auxilium implorare, non eſt reprehendendum. Ad ſancta autem ſanctorum, qui non anima & corpore purus eſt, accedere prohibebitur.*

SCHOL. BALS. Hebraicæ mulieres, quando fuerit eis profluuium C menſtruum, in loco ſolitario ſedẽtes quieſcũt donec ſeptem dies præterierint, & menſtruorũ fluxus expurgatus ſtiterit. Vnde acceptum eſt illud, In abſceſſu, pro eo quod eſt, ſeparatas eſſe ipſas à reliquorum ſede, vt immundas. Interrogatus ergo sãctus de fidelibus mulieribus, an eas oporteat quãdo à menſtruis vexantur, eccleſiam ingredi, reſpõdit non oportere hoc fieri: & mulierem quæ ſanguinis profluuio in euãgelio laborabat, aptè in exemplum adduxit, non auſam dominum tangere, ſed D ſolam ipſius fimbriam. Orare enim & domini meminiſſe, inquit, ne in hoc quidem tempore prohibebitur. Templum autem ingredi, vel ſanctorum ipſas eſſe participes non conuenit. Hæc cùm Antiſtes definierit, videmus hodie & maximè in mulierum monaſteriis, mulieres ſecurè ſtare in templorum veſtibulis, quæ ſanctis omnis generis imaginibus exornata, & ad Dei laudem deputata ſunt: & cùm interrogamus quomodo hoc fiat, audimus eas non eſſe in eccleſia: quod mihi quidem non ita eſſe videtur.

Non ſunt enim veſtibula communia vt eccleſiarum atria, ſed pars ſunt ipſarum mulieribus attributa quæ in eccleſia verſari non prohibentur. Quod quidem veſtibulum eſt locus pœnitentiæ qui dicitur audientium: & in ipſo ne viris quidem ſtare permittitur, quibus impoſita eſt pœna ne in eccleſia verſentur, ſed extra ipſum deflere. Oportet ergo eiuſmodi loca in quibus ſtabunt eiuſmodi immundæ mulieres, eccleſiarum locum directò non implere, vt etiam ſacerdotes cum diuinis ſacramentis in Cherubico hymno tranſeant, & ſepulchra quæ illic fortè ſunt, ſuffiant, & ſanctos, & ſacrarum precum myſteria peragant: vel etiam cum epiſcopali permiſſione eiuſmodi loca ſeparare, vt immundæ mulieres in eis ſine præiudicio ſtare poſſint. Ego autem vidi etiam eiuſmodi mulierem in veſtibulo ſtantem, & arrhæ orationem ab Antiſtite accipientem, quod quidem ſum admiratus. Olim autem, vt eſt veriſimile, mulieres ad altare accedebant, & è ſancta menſa participabant. Propterea enim altaris quoque canon meminit. Lege xliiij. canonem ſynodi Laodicenæ, & lxix. vj. ſynod. ſimiliter lege & xiij. nouellam Regis Domini Leonis Sapientis hæc in ſui parte tractantem: Statuimus de mulieribus, quæ pepererunt. & de iis quæ naturali purgatione detinentur, ſiquidem eorum vita à nulla alia morboſa affectione perturbatur, vt quæ non ſunt quidem initiatæ, non ſint illuminationis participes: quæ autem ſunt in diuinis miniſteriis initiatæ, impolluta myſteria non participent, vſque ad quadraginta dierum terminum. Quòd ſi morbus inuaſerit, & ſe vitam abrupturum minetur, vt ſint omnino ſacramenti participes. Et poſt nonnulla ipſa rurſus iubet de infantibus nouella, vt morbo quidem non vrgente ij poſt octauum diem baptizentur: quòd ſi mors immineat, ij etiam ante octauum baptizentur. Sed quia audiui quendam dicentem non debere ſegregatos laicos extra veſtibulum ſtantes diuinas Pſalmodias audire,

A οὐ γάρ εἰσιν οἱ πρόναοι κοινοὶ ὡς τὰ τῶν ἐκκλησιῶν προαύλια, ἀλλὰ μέρος αὐτῶν ἀπονεμηθὲν ταῖς γυναιξὶ ταῖς μὴ κωλυομέναις ἐκκλησιάζειν. ὃς δὴ πρόναος, τόπος δεύτερος ἐστὶ μετανοίας, ὁ τῶν ἀκροωμένων λεγόμενος· καὶ ἐν αὐτῷ οὐδὲ ἀνδράσιν ἐφεῖται ἵστασθαι, ἐπιτιμηθεῖσι μὴ ἐκκλησιάζειν, ἀλλὰ ἔξωθεν αὐτοῦ προσκλαίειν. ἔδει γοῦν τοὺς τοιούτους προνάους εἰς οὓς αἱ τοιαῦται ἀκάθαρτοι γυναῖκες ἔμελλον ἵστασθαι, μὴ ἀναπληροῦν τόπον ἐκκλησιῶν ἐξ ὀρθοῦ, ὥστε καὶ ἱερεῖς μετὰ τῶν θείων ἁγιασμάτων διέρ-
B χεσθαι κατὰ τὸν χερουβικὸν ὕμνον, καὶ θυμιᾶν τοὺς ἐν τούτῳ ἴσως ὄντας τάφους καὶ ἁγίους, καὶ πληροῦν τὰς ἁγίων εὐχῶν τελετάς· ἢ καὶ μετὰ ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς τοὺς τοιούτους τόπους ἀφορίζεσθαι, ὥστε ἀπροκριματίστως ἵστασθαι ἐν αὐτοῖς τὰς ἀκαθάρτους γυναῖκας. ἐγὼ δὲ εἶδον καὶ τοιαύτην γυναῖκα ἐπὶ προνάου ἑστῶσαν, καὶ εὐχὴν ἀρραβῶνος παρὰ ἀρχιερέως δεξαμένην· ὅπερ καὶ ἐθαύμασα. ὡς ἔοικε δὲ τὸ παλαιὸν εἰσήρχοντο γυναῖκες εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀπὸ τῆς ἁγίας τραπέζης μετελάμ-
C βανον. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου μέμνηται ὁ κανών. καὶ ἀνάγνωθι τὸν μδʹ. κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου, καὶ τὸν ξθʹ. τῆς ϛʹ. συνόδου. ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ τὴν ιζʹ. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, ἐν μέρει ταῦτα διαλαμβάνουσαν· ὁρίζομεν περὶ τεκουσῶν γυναικῶν καὶ περὶ τῶν ὅσαι τῇ φυσικῇ καθάρσει καταλαμβάνονται, ἀνενοχλήτου μὲν ἐξ ἄλλης τινὸς διαθέσεως νοσερᾶς τῆς ζωῆς αὐτῶν συντελούσης, ἀμετόχους εἶναι· τὰς μὲν ἀτελέστους, τοῦ φωτισμοῦ· τὰς δὲ μεμυσταγωγημένας, τῶν ἀχράντων μυστηρίων
D τῆς μεταλήψεως, μέχρι τῆς τῶν μʹ. ἡμερῶν προθεσμίας. νοσήματος δέ τινος κατασχόντος καὶ τὴν διακοπὴν τῆς ζωῆς ἀπειλοῦντος, πάντῃ τρόπῳ μεταλαμβάνειν αὐτὰς τοῦ ἁγιάσματος. καὶ μετά τινα πάλιν παρακελεύεται ἡ αὐτὴ νεαρὰ περὶ βρεφῶν, νοσήματος μὲν μὴ κατεπείγοντος, μετὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν ταῦτα βαπτίζεσθαι· θανάτου δὲ ἐφισταμένου καὶ τῆς ὀγδόης ἡμέρας ἐντὸς αὐτὰ βαπτίζεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἤκουσά τινος λέγοντος ὡς οὐκ ὀφείλουσιν οἱ ἀφωρισμένοι λαϊκοὶ ἢ ἀκροᾶσθαι θείων ψαλμῳδημάτων, ἔξωθεν τοῦ προνάου ἱστάμενοι,

ἀλλ' οὐδὲ ψάλλειν, ἀπολογοῦμαι πρὸς αὐτὸν ὅτι τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι γεγραμμένα ἐπιστομίζουσί σε ἄνθρωπε τοιαῦτα λέγοντα. ὥσπερ γὰρ αἱ μὴ παραχωρούμεναι ἐκκλησιάζειν γυναῖκες προσεύχεσθαι οὐ κωλύονται, οὕτως οὐδὲ οἱ ἀφωρισμένοι κωλυθήσονται καθ' ἑαυτοὺς εὔχεσθαι. ἵστασθαι δὲ καὶ ἔξωθεν τοῦ προναόυ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν θείων ψαλμῳδημάτων. διότι τοῦτο πρὸς πλείονα συντέλειαν αὐτῶν ἐστίν.

Κανὼν γʹ.

Αὐτάρκεις δὲ καὶ οἱ γεγηρακότες, ἑαυτῶν ὀφείλουσιν εἶναι κριταί. ὅτι γὰρ ἀπέχεσθαι ἀλλήλων B προσῆκεν, ἐκ συμφωνίας ἵνα πρὸς καιρὸν σχολάσωσι τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὦσιν, ἀκηκόασι Παύλου γράφοντος.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν ἠρωτήθη ὁ ἅγιος ἐὰν ἐνδέχηται τοὺς συζύγους γεγηρακότας, καθ' οὓς καιροὺς ὀφείλουσι προσεύχεσθαι, τῆς ἐπιμιξίας ἀπέχεσθαι· καὶ φησὶν ὡς οἱ τοιοῦτοι, ἑαυτῶν κριταὶ γινέσθωσαν, καὶ ποτε ἀλλήλων ἐκ συμφώνου ἤγουν ἐκ κοινοῦ θελήματος, ἀπεχέτωσαν, ἤγουν κατὰ τοὺς καιροὺς καθ' οὓς ἐνετάλθησαν προσεύχεσθαι, διαγέτωσαν μετὰ πάσης σωφροσύνης, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ C αὐτὸ ἔστωσαν· ὅτι καὶ ὁ μέγας Παῦλος τοῦτο διετάξατο. καὶ ὁ μὲν κανὼν περὶ γεγηρακότων φησίν. ἐξακουστέον δὲ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ εἰς πάντας τοὺς ὁμοζύγους. καλῶς δὲ εἶπε τὸ ἐκ συμφώνου. οὔτε γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐξουσιάζει τοῦ ἰδίου σώματος· οὔτε ἡ γυνή, κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον. διὰ τοῦτο οὖν ἀλλήλοις δεῖ συμφωνεῖν περὶ ἀποχῆς, ἵνα σχολάσωσι τῇ προσευχῇ καὶ τῇ νηστείᾳ. εἰ γὰρ μὴ ἐκ συμφωνίας γίνοιτο ἡ ἀποχή, ἀποστερεῖ πάντως D τὸ μὴ βουλόμενον τὴν συνουσίαν μέρος, τὸ ταύτην ἐπιζητοῦν. καὶ πῶς ἂν δόξειεν ἐξουσιάζειν τοῦ σώματος τοῦ μὴ συγχωροῦντος μέρους τὸ τὴν συνάφειαν ζητοῦν καὶ μὴ συγχωρούμενον; συμβαίνει δὲ καὶ τὴν τοῦ θατέρου ἐγκράτειαν εἰς βλάβην ἴσως ἀποβαίνειν θατέρου. εἰ γὰρ νικᾶται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας καὶ οὐ παραχωρεῖται, περιπεσεῖται μίξει ἀθέσμῳ. ἐρεῖ δέ τις ὡς ἐπεὶ ὁ κανὼν φησὶν ἀποδιΐστασθαι τοὺς ὁμοζύγους ἵνα σχολάσωσι τῇ προσευχῇ, ὁ ἀπόστολος δὲ διορίζεται ἀδιαλείπτως ἡμᾶς προσεύχεσθαι, ἀεὶ χρὴ καὶ τοὺς συνοικοῦντας ἀλλήλων ἀπέχεσθαι;

A ſed neque pſallere: ei reſpondeo, quòd, quæ in præſenti canone ſcripta ſunt, tibi ô homo qui hæc dicis, os occludunt. Quemadmodum enim, quæ in eccleſia verſari non ſinuntur mulieres, orare non vetantur, ita nec qui ſunt ſegregati, per ſe orare prohibebuntur: ſed nec extra eccleſiæ veſtibulum ſtare, & diuinas Pſalmodias audire: hoc enim fit ad maiorem eorum exercitationem.

Canon III.

Porrò & qui conſenuerunt, debent eſſe ſui idonei iudices. Quòd enim à ſe inuicem ex conſenſu ad tempus abſtinere conueniat, vt vacent orationi, & rurſus conueniant, Paulum dicentem audiuerunt.

Schol. Bals. Vt eſt veriſimile, fuerat ſanctus interrogatus, an admittat, coniuges qui conſenuerunt, quo tempore debent orare, à coniunctione abſtinere: & dicit, quòd qui tales ſunt, debent eſſe ſui iudices: & aliquando à ſe inuicem, ex conſenſu, ſeu ex communi voluntate abſtineant: quo ſcilicet tempore orare ſtatuerunt, cum omni continentia verſentur: & rurſus ſimul conueniant. Nam & magnus Paulus hoc ſtatuit. Et canon quidem dicit de iis qui conſenuerint: eſt autem etiam intelligendus de omnibus coniugibus. Rectè autem dixit illud, Ex conſenſu. Neque enim vir habet ſui corporis poteſtatem, nec mulier, ſecundùm magnum apoſtolum. Propterea ergo eos oportet inter ſe de continendo conſentire, vt vacent orationi & ieiunio: niſi enim ex conſenſu abſtineant, pars quæ non vult omnino coniunctionem, fruſtratur eam quæ poſtulat: & quomodo videbitur habere poteſtatem partis corporis eius qui non permittit, ea quæ quærit coniunctionem, & cui nõ permittitur? Accidit enim vt alterius cõtinentia alterius partis damno cedat. Si enim à cupiditate vincitur, & nõ fit ei poteſtas, in coitum illegitimum incidet. Dicit autẽ quiſpiã, cùm canon dicat ſeparãdos eſſe coniuges vt orationi vacẽt, definit autem apoſtolus nos debere ſine intermiſſione orare: ſempérne oportet eos qui cohabitãt, inter ſe abſtinere?

A Sed non de quauis oratione agitur, ſed de meliore, ac præſtantiore, ſanctorum ſcilicet ieiuniorum. Nam & per Moſem Deus Iudæis diuinas voces in monte audituris præcepit vt à propriis vxoribus abſtinerent. Et propheta Ioel, Sanctificate, inquit, ieiunium, & exeat ſponſus ex cubili ſuo, & ſponſa ex ſuo thalamo. Cùm hæc autem ita ſe habeant, non video quibusnam pœnis ſubiicientur qui hæc non ſeruant. Exiſtimo autem quòd pro iudicio eius qui audit confeſſionem, medicina adhibebitur B perſonis, & neceſſitati naturæ. Lege cij. can. ſyn. in Trullo.

Canon IIII.

Qui autem in non voluntario nocturno fluxu fuerint, ij quoque propriam conſcientiam ſequantur, & ſeipſos an de eo diſcernant an non, conſiderent. Quemadmodum in cibis, qui diſcernit, inquit, ſi comederit, condemnatus eſt: In his quoque bona ſit conſcientia, & libere loquatur, ſecundùm propriam cogitationem, qui ad Deum accedit. C Has tu quidem nos honorãs (non enim ignoras ô dilecte) nobis quæſtiones propoſuiſti. nos vt eiuſdem ſententiæ, ſicut & ſumus, eiuſdémque animi, ſimul præparans. Ego autem, non vt doctor, ſed vt cum omni ſimplicitate conuenit nos inuicem diſſerere, meam ſententiam in commune edidi: quam cùm tu examinaueris, fili mi ſapientiſſime, quod tibi iuſtum meliúſque apparuerit, vel an ſic etiam de his habere exiſtimas, reſcribens, valere te dilecte fili mi in pace domino miniſtrantem opto.

D Schol. Bals. Interrogatus pater an ſacramentorum debent eſſe participes, qui inuoluntarium ſeminis fluxum paſſi ſunt, dixit, quòd qui hoc paſſi ſunt, iudicem habeant propriam conſcientiam, vt ſi nulla præcedente animi perturbatione hoc eis acciderit, natura ſua ſponte hanc fluxionem tanquam excrementum exercente, non impedientur eſſe ſacramentorum participes. Si quibus autem ex rationis perturbatione præextitit cupiditas, éamque effluxio conſecuta ſit,

ἀλλ' οὐ περὶ πάσης προσευχῆς ὁ λόγος ἐστί· περὶ δὲ τῆς σπουδαιοτέρας ἤγουν τῶν ἁγίων νηστειῶν, ὅτι καὶ διὰ τοῦ Μωσέως ὁ Θεὸς παρηγγυήσατο τοῖς Ἰουδαίοις μέλλουσιν ἀκροᾶσθαι τῶν ἐν τῷ ὄρει θείων φωνῶν, ἀπέχεσθαι τῶν οἰκείων γαμετῶν. καὶ ὁ προφήτης Ἰωήλ· ἁγιάσατε, φησὶ, νηστείαν, καὶ ἐξελθέτω νυμφίος ἐκ τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ, καὶ νύμφη ἐκ τοῦ παστοῦ αὐτῆς. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, οὐ συνορῶ ποίοις ἐπιτιμίοις καθυποβληθήσονται οἱ ταῦτα μὴ φυλάττοντες. νομίζω δὲ ὅτι κατὰ τὴν διάκρισιν τοῦ τὴν ἐξαγορείαν δεχομένου ἡ θεραπεία γενήσεται πρὸς τὰ πρόσωπα καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ρβ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

Κανὼν δ'.

Οἱ δ' ἐν ἀπροαιρέτῳ νυκτερινῇ ῥύσει γενόμενοι καὶ οὗτοι τῷ ἰδίῳ συνειδότι κατακολουθείτωσαν, καὶ ἑαυτοὺς εἴτε διακρίνονται περὶ τούτου, εἴτε μὴ, σκοπείτωσαν· καὶ ἐπὶ τῶν βρωμάτων ὁ διακρινόμενος, φησὶν, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται. καὶ ἐν τούτοις εὐσυνείδητος ἔστω καὶ εὐπαρρησίαστος κατὰ τὸ ἴδιον ἐνθύμιον, πᾶς ὁ προσιὼν τῷ θεῷ. ταῦτα, σὺ μὲν, τιμῶν ἡμᾶς (οὐ γὰρ ἀγνοοῦμεν, ἀγαπητὲ) τὰ πύσματα ἡμῖν προσήγαγες, ὁμόφρονας ἡμᾶς· ὥσπερ οὖν ἐσμὲν καὶ ἰσοψύχους ἑαυτῷ παρασκευάζων. ἐγὼ δὲ, οὐχ ὡς διδάσκαλος ἀλλ' ὡς μετὰ πάσης ἁπλότητος προσῆκον, ἡμᾶς ἀλλήλοις διαλέγεσθαι, εἰς κοινὸν τὴν διάνοιαν ἐμαυτοῦ ἐξέθηκα· ἣν ἐπικρίνας καὶ σὺ συνετώτατέ μου υἱὲ, ὅ,τι ἂν σοι φανῇ δίκαιον καὶ βέλτιον, ἢ καὶ οὕτως ἔχειν δοκιμάζῃς, περὶ αὐτῶν ἀντιγράψεις. ἐρρῶσθαί σε ἀγαπητὲ υἱέ μου ἐν εἰρήνῃ λειτουργοῦντα τῷ κυρίῳ εὔχομαι.

Ἑρμηνεία.

Ἐρωτηθεὶς ὁ πατὴρ εἰ ὀφείλουσι τῶν ἁγιασμάτων μετέχειν οἱ ἐν ῥύσει σπέρματος ἀπροαιρέτως γενόμενοι, ἔφησεν ὡς οἱ τοῦτο παθόντες, τὸ οἰκεῖον συνειδὸς κριτὴν ἐχέτωσαν. ὥστε εἰ μὲν μή τινος ἐμπαθείας προϋποκειμένης, συνέβη αὐτοῖς τοῦτο, αὐτομάτως τῆς φύσεως ἐκκρινάσης ὡς περίττωμα τὴν ἐκροὴν, οὐκ ἐμποδισθήσονται τῶν ἁγιασμάτων μεταλαβεῖν. Εἰ δέ τισι προϋπῆρξεν ἐξ ἐμπαθοῦς λογισμοῦ ἐπιθυμία, καὶ ταύτῃ ἐπηκολούθησεν ἐκροὴ,

ἢ ἐξ ἀκρασίας βρωμάτων καὶ πόσεων συνέβη τοῦτο, οἱ τοιοῦτοι οὐκ εἰσὶ καθαροί· οὐ διὰ τὴν ῥύσιν τοῦ σπέρματος, οὐ γὰρ ἀκάθαρτον τοῦτο, ἐπεὶ μηδὲ ἡ σὰρξ ἐξ ἧς ἐκεῖνο περίττωμα, ἀλλὰ διὰ τὸ πονηρὸν ἐνθύμιον ὅπερ ἐμόλυνε τὴν διάνοιαν. ὁ γοῦν τοιοῦτος, οὐκ εὐσυνείδητος, κἀντεῦθεν οὐδ' εὐπαρρησίαστος εἰς τὸ προσελθεῖν τῷ θεῷ. ἐπάγει δὲ καὶ χρῆσιν ἐκ τοῦ μεγάλου Παύλου γράψαντος περὶ τῶν εἰδωλοθύτων, ὅτι ὁ διακρινόμενος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται. περὶ δὲ τῆς τοῦ σπέρματος ῥύσεως ζήτει καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐπιστολὴν πρὸς Ἀμμοῦν μονάζοντα.

A vel ex cibi potúſque intemperantia hoc euenerit, ij puri non ſunt, non propter fluxum ſeminis (non eſt enim hoc immundum, ſicut nec caro, cuius eſt excremẽtum) ſed propter malam cogitationem, quæ mẽtem polluit. Qui eſt eiuſmodi, non habet bonã conſcientiã, & non habet ideo poteſtatem ad Deum accedendi. Subiungit autem & ex magno Paulo ſententiam, qui ſcripſit de idolothytis, quòd qui diſcernit, ſi comederit, condemnatus eſt. De fluxu autem ſeminis quære magni quoque Athanaſij epiſtolam ad Am-B mum monachum.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ Ἀλεξανδρείας Πέτρου, καὶ μάρτυρος, κανόνες ἐμφερόμενοι ἐν τῷ περὶ μετανοίας αὐτοῦ λόγῳ.

BEATI PETRI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI, & Martyris, canones qui feruntur in ſermone de pœnitentia.

Ἑρμηνεία.

ΕΠΕΙ τοίνυν τέταρτον ἤδη πάσχα ἐπικατείληφε τὸν διωγμόν, αὐτάρκως ἔχει τοῖς μὲν προσενεχθεῖσι καὶ φυλακισθεῖσι, βασάνους τε ἀνυποίστους ὑπομεμενηκόσι καὶ ἀφορήτους μάστιγας, καὶ πολλὰς ἑτέρας ἀνάγκας δεινάς, ὕστερον δὲ προδεδομένοις ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκός, εἰ καὶ μὴ ἐξ ἀρχῆς παρεδέχθησαν διὰ τὴν παρακολουθήσασαν μεγίστην πτῶσιν, ὅμως διὰ τὸ πολλὰ αὐτοὺς ἠθληκέναι καὶ ἐπὶ πολὺ ἀντιμάχεσθαι· οὐ γὰρ κατὰ προαίρεσιν ἐν τούτῳ ἐληλύθασιν, ἀλλὰ καταπροδοθέντες ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκός, ἐπεὶ καὶ στίγματα τοῦ Ἰησοῦ ἐνδείκνυνται ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν, καὶ ἤδη τινὲς τρίτον ἔτος ἔχουσι καταπενθοῦντες· προσεπιτιμηθῆναι αὐτοῖς ἀπὸ τῆς προσελεύσεως καθ' ὑπόμνησιν, ἄλλας τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἃς καὶ αὐτὸς νηστεύσας ὁ κύριος καὶ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, μετὰ τὸ βαπτισθῆναι, ἐπειράσθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου· εἰς ἃς καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸ πλεῖον διαγυμνασθέντες, ἐκτενέστερόν τε νήψαντες, γρηγορήσουσιν εἰς προσευχὰς τοῦ λοιποῦ, καταμελετῶντες τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ κυρίου πρὸς τὸν πειράζοντα αὐτὸν ἵνα προσκυνήσῃ αὐτῷ, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. γέγραπται γάρ, κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.

Canon I.

Qvoniam autem quartum Paſcha perſecutionem iam apprehendit, ſa-C tis eſt iis qui delati quidem ſunt, in cuſtodiámque coniecti, tormentáque non ſufferenda, & intolerabilia flagella, & multas alias graues neceſſitates ſuſtinuerunt, poſtea autem ſunt à carnis imbecillitate proditi: etiamſi non ab initio ſuſcepti ſunt propter grauem lapſum conſecutum: tamen, quia multum decertarunt & diu reſtiterunt: non enim ſponte ad ea deuenerunt, ſed à carnis imbecillitate proditi: nã & ſtigmata Ieſu in ſuis corporibus oſtentant: & anno iam tertio deflent: eis ab aduentu per reuocationem in memoriam alij quadraginta dies iniungantur, quos D cùm ieiunaſſet dominus noſter Ieſus Chriſtus, poſtquam baptizatus fuerat, tentatus eſt à diabolo. In quibus & ipſi cùm valde exercitati fuerint, & conſtantiùs ieiunauerint, vigilabunt in orationibus: deinceps meditantes quod dicitur à Domino ad eum qui illum tentat, ut ipſum adoret: Abi retro Satana: Scriptum eſt enim, Dominum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.

Σημείωσαι τοὺς παρόντας κανόνας διοριζομένους διάφορά τινα καὶ ἀναγκαῖα χάριν τῶν ἀρνησαμένων ζητούντων μετάνοιαν, καὶ περὶ τῶν αὐτομολησάντων εἰς τὸ μαρτύριον καὶ ἐκπεπτωκότων, καὶ πάλιν ὁμολογησάντων τὴν πίστιν, καὶ περὶ ἄλλων τινῶν τοιούτων ζήτει ἀναγκαίους καὶ τοὺς πλείους κανόνας τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

Nota præſentes canones, qui varia quædam & vtilia definiunt in gratiã eorũ qui Deum abnegarunt, & pœnitentiã petunt, & de iis qui ad martyrium vltro aduolarunt, & lapſi ſunt, & rurſus fidem ſunt confeſſi, & de aliis quibuſdam eiuſmodi. Quęre etiam non abſque fructu plurimos canones ſynodi Ancyranæ.

A

SCHOL. BALS. Præſentes canones tractant de iis qui propriam fidem in perſecutionibus negauerunt, & pœnitentiam egerunt. Et iubet quidem præſens canon, eis qui poſt multa tormenta ſacrificarunt, vt qui propter imbecillitatem ſe fortiter gerere non potuerint, & in pœnitentia tres annos tranſegerint, alios quoque quadraginta dies iniungi, & ſic admitti.

CANON II.

Iis autem qui poſtquam in cuſtodiam traditi ſunt, & in carcere, tanquam in obſidione, afflictiones grauéſque fætores paſſi ſunt, poſtea autem ſine bello tormentorũ captiui facti ſunt, nimia virium inopia & quadã cæcitate confracti, placet annum ad aliud tempus iniungi: nam ipſi quoque ſe omnino pro lege Chriſti affligendos dedere: ſi etiam à fratribus in carcere multam conſolationem aſſecuti ſunt. Quæ quidem multiplicata reddent, liberari cupientes ab acerbiſſima captiuitate diaboli, eius maximè recordantes qui dicit, Spiritus domini ſuper me, quam ob cauſam vnxit me: vt pauperibus euangelizarem miſit me, & annunciarem captiuis liberationem, & cæcis viſus recuperationem, & mitterem confractos in remiſſionem, prædicarem annum domini acceptabilem, & diem retributionis.

B C

SCHOL. BALS. Hic canon tractat vt qui in cuſtodia ſolùm malè affecti ſunt, & ſine tormẽtis lapſi ſunt, poſt triennium alius quoq; anni pœna puniantur. Si fortè enim, inquit, conſolationem aſſecuti ſunt, vtpote aliquibus fidelibus ea quæ ad adminiſtrationẽ pertinebant, ſuppeditantibus, iiquoque debent veniam obtinere, vt qui grauia pro fide paſſi ſũt.

CANON III.

D

Iis autem qui nihil eiuſmodi paſſi ſunt nec fidei fructum oſtenderunt, ſed ad vitium transfugerunt, à metu & timiditate proditi, nunc autem veniunt ad pœnitentiam, neceſſe eſt & conueniens infrugiferæ ficus parabolam proponere: Habebat quis ficum plantatam in ſuo vineto: & venit quærens in ea fructum, & non inuenit. Dixit autem vinitori, Ecce tres annos, ex quo ego venio quærens fructũ in hac ficu, & non inuenio, excinde eam:

Ἑρμηνεία.

Οἱ παρόντες κανόνες περὶ τῶν ἐν διωγμοῖς ἀρνησαμένων τὴν οἰκείαν πίστιν, καὶ μετανοησάντων, διαλαμβάνουσι. καὶ αὐτίκα ὁ πρῶτος κανὼν διακελεύεται τοὺς θύσαντας μετὰ βασάνους πολλὰς, ὡς μὴ δυνηθέντας διὰ ἀσθένειαν, ἐγκαρτερῆσαι. καὶ διαβιβάσαντας τρία ἔτη ἐν τῇ μετανοίᾳ, προσεπιτιμηθῆναι καὶ ἑτέρας τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ οὕτω δεχθῆναι.

Κανὼν β'.

Τοῖς δὲ μετὰ τὸ φυλακισθῆναι καὶ ὑπομεμενηκέναι τὰς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὡς αἱ ἐν πολιορκίᾳ, θλίψεις τε καὶ δυσωδίας· ὕστερον δὲ χωρὶς πολέμου βασάνων γενομένων αἰχμαλώτοις κατὰ πολλὴν πτωχείαν δυνάμεως καὶ κατά τινα τυφλότητά τε θραυσμένοις, ἐπαρκέσει ἐνιαυτὸς πρὸς τῷ ἑτέρῳ χρόνῳ· ἐπεὶ ὅλως καὶ αὐτοὶ ἐπιδεδώκασιν ἑαυτοὺς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ θλιβῆναι· εἰ καὶ ἀπήλαυσαν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τῆς παρὰ τῶν ἀδελφῶν πολλῆς ἀναπαύσεως· οἵπερ πολλαπλασίονα ἀποδώσουσι ποθοῦντες λυτρωθῆναι ἀπὸ τῆς πικροτάτης αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου, μεμνημένοι μάλιστα τοῦ λέγοντος· πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με· εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτὸν καὶ ἡμέραν ἀνταποδόσεως.

Ἑρμηνεία.

Οὗτος ὁ κανὼν διαλαμβάνει τοὺς μόνον κακοπαθήσαντας ἐν τῇ φυλακῇ καὶ χωρὶς βασάνων παραπεπτωκότας, ἐπιτιμᾶσθαι μετὰ τὸν τριετῆ χρόνον καὶ ἐπὶ ἕτερον ἐνιαυτόν. Εἰ τάχα γάρ φησι καὶ ἀπήλαυσαν παρακλήσεως ὡς τινῶν πιστῶν χορηγούντων αὐτοῖς τὰ πρὸς διοίκησιν· ἀλλὰ καὶ οὗτοι ὀφείλουσι συγγνώμης ἀξιοῦσθαι ὡς ὑπὲρ τῆς πίστεως κακοπαθήσαντες.

Κανὼν γ'.

Τοῖς δὲ μηδ' ὅλως μηδέν τι τοιοῦτον πεπονθόσι μηδὲ ἐνδειξαμένοις καρπὸν πίστεως, ἀλλ' αὐτομολήσασι πρὸς τὴν κακίαν, προδεδομένοις ὑπὸ δειλίας καὶ φόβου· νῦν δὲ εἰς μετάνοιαν ἐρχομένοις, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ ἁρμόζον τὴν τῆς ἀκάρπου συκῆς παραβολὴν παραθεῖναι, ὡς ὁ κύριος λέγει· συκῆν εἶχέ τις πεφυτευμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ, καὶ ἦλθε ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. Εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργὸν, ἰδοὺ τρία ἔτη ἀφ' οὗ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ καὶ οὐχ εὑρίσκω, ἔκκοψον αὐτὴν·

ἵνα

ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ, κύριε ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω τὰ περὶ αὐτὴν, καὶ βάλω κόπρια· κἂν μὲν ποιήσῃ καρπόν. εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτὴν· ἣν πρὸ ὀφθαλμῶν λαβόντες, ἐνδειξάμενοί τε καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας ἐν τῷ διαστήματι τοῦ τοσούτου χρόνου μᾶλλον ὠφεληθήσονται. Ἑρμηνεία.

Τοὺς μέντοι διὰ φόβον μόνον καὶ δειλίας αὐτομολήσαντας, εἶτα εἰς μετάνοιαν ἀπιδόντας, διὰ τριετίας ἐπιτιμᾷ ὁ κανὼν, κατὰ τὴν ἐν εὐαγγελίοις παραβολὴν τῆς συκῆς. ὁ γὰρ κύριος τρία ἔτη ἔφησεν ἔρχομαι πρὸς αὐτὴν ζητῶν καρπὸν καὶ οὐχ εὑρίσκω. ὁ δὲ ἀμπελουργὸς, ἄφες, εἶπεν, αὐτὴν κύριε καὶ τοῦτο τὸ ἔτος.

Κανὼν δ'.

Τοῖς γὰρ παντάπασιν ἀπεγνωσμένοις ἀμετανοήτοις, δέρμα τε Αἰθίοπος ἀμετάβλητον κεκτημένοις, καὶ ποικίλματα παρδάλεως, λεχθήσεται τὸ τῆς ἑτέρας συκῆς· μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα· διὸ καὶ παραχρῆμα ξηραίνεται. ἀποπληροῦται γοῦν ἐπ' αὐτοῖς καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστοῦ εἰρημένον, διεστραμμένον οὐ δύναται ἐπικοσμηθῆναι, καὶ ὑστέρημα οὐ δυνήσεται ἀριθμηθῆναι. εἰ μὴ γὰρ πρότερον τὸ διεστραμμένον ἀνορθωθῇ, ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὸ ἐπικοσμηθῆναι· καὶ εἰ μὴ πρότερον τὸ ὑστέρημα ἀναπληρωθῇ, ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὸ ἀριθμηθῆναι. ὅθεν καὶ ἐπὶ τέλους συμβήσεται αὐτοῖς, τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἠσαΐου· καὶ ὄψονται γὰρ, φησι, τὰ κῶλα τῶν ἀνθρώπων τῶν παραβεβηκότων ἐν ἐμοί. ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται. καὶ ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί. ἐπεὶ καὶ ὡς προλέλεκται ὑπ' αὐτοῦ· οἱ δὲ ἄδικοι οὕτω κλυδωνισθήσονται, καὶ ἀναπαύσασθαι οὐ μὴ δυνήσονται. οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσιν, εἶπεν ὁ θεός.

Ἑρμηνεία.

Α μὲν προείρηται περὶ τῶν πεπτωκότων, εἴρηται καὶ περὶ μετανοούντων. κατὰ δὲ τῶν ἀμετανοήτων τὴν κατάραν τῆς ἑτέρας συκῆς ἐπάγει, πρὸς ἣν ὁ κύριος ἔφη διὰ τὸ ἄκαρπον μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται.

Κανὼν ε'.

Τοῖς δὲ καθυποκριναμένοις κατὰ τὸν ἐπιληπτευσάμενον Δαβὶδ, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ, οὐκ ὄντα ἐπίληπτον, καὶ μὴ γυμνῶς ἀπογραψαμένοις τὰ πρὸς ἄρνησιν,

A *Cur terram inaniter occupat? Ille vero reſpondens dicit illi, Domine dimitte illam hoc quoque anno donec circa eam ſodero, & lætamen iniecero, ſi quidem fructum fecerit: ſin minus eam in futurum excinde: quam ante oculos accepta, & oſtenſo digno fructu pœnitentiæ, in tanto temporis interuallo magis iuuabuntur.*

SCHOL. BALS. Eos qui propter ſolum metum & timiditatem transfugerunt, ad pœnitentiam autem reſpexerunt, triennio punit canon ſecundùm parabolam ficus quæ
B eſt in euangeliis. Dominus enim inquit, Iam tribus annis ad hanc venio quærens fructum, & non inuenio. Vinitor autem, Dimitte illam, inquit, & adhuc hoc anno.

CANON IIII.

Iis enim qui ſunt omnino deſperati, & pœnitentiam non agunt, & pellem Aethiopis immutabilem poſſident, & pardi varietates, dicetur, quod alij ficui dictum eſt. Nequaquam ex te fructus fiat in æternum, & ideo ſtatim quoque exareſcit. In iis enim
C *impletur quod ab eccleſiaſte dictum eſt, quod peruerſum eſt non poterit exornari, & defectus numerari non poterit. Niſi enim quod peruerſum eſt priùs eorum rectũ fuerit, fieri nõ poteſt vt id exornet, & niſi prior defectus expletus fuerit, fieri non poteſt vt id numeretur: vnde & in fine eis eueniet quod a propheta Eſaia dicitur: Et videbuntur, inquit, membra eorum qui tranſgreſſi ſunt in me. Vermis enim ipſorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: &*
D *erunt in aſpectum omnis carnis, quandoquidem vt & ab ipſo prædictum eſt: Iniuſti autem ſic fluctuabunt, & requieſcere nõ poterunt: Non eſt gaudere impiis, dicit Dominus.*

SCHOL. BALS. Quæ priùs quidem dicta ſunt, de iis qui lapſi ſunt, pœnitentiam autem agunt, dicta ſunt. Aduerſus eos autem qui nulla pœnitentia ducuntur, alterius ficus execrationem inducit: ad quam Dominus dicit propter infertilitatem: Fructus ampliùs ex te non fiat.

CANON V.

Iis autem qui ſimularunt ſicut & Dauid, qui ſe epilepticum fingebat, ne moreretur, quamuis reuera epilepticus non eſſet, & non nudè negationẽ inſcripſerunt,

ſed in multis anguſtiis, tanquam pueri A *conſilio & prudentia præditi inter pueros inſipientes, inimicorum inſidias ludificati ſunt, vel vt qui altaria peruaſerint, vel tanquam qui chirographum dederint, vel vt qui pro ſe ethnicos immiſerint, etiamſi nonnulli eorũ qui confeſſi ſunt, vt audiui, aliquibus eorum ceſſerunt; quoniam maxima cautione vitarunt, ne ipſi ſuis manibus ignem facerent, & dæmonas impuros ſuffirent: Quoniam ergo propter ignorationem eos id feciſſe non compertum eſt, eis ſemeſtre imponetur in pœnitentia conuerſionis: ſic enim ipſi quoque magis iuuabuntur, Prophetæ dictum meditantes, & dicentes: Puellus genitus eſt nobis, filius & datus eſt nobis, cuius principatus eſt in humero ſuo, & vocatur nomen eius, Magni conſilij angelus. Qui, vt ſcitis, in ſexto menſe conceptionis, cùm alius infans prædicaſſet, ante perſonam aduentus eius pœnitentiam in remiſſionem peccatorum, conceptus eſt & ipſe ad prædicandam pœnitentiam. Etenim vtroſque audimus imprimis prædicantes nõ ſolùm de pœnitentia, ſed & de regno cælorũ: quod quidem, vt didicimus, intra nos eſt, quòd prope nos ſit verbum quod credimus in ore noſtro, & corde noſtro, de quo ipſi etiam commoniti diſcent confiteri in ore ſuo quod dominus Ieſus, credentes in corde ſuo quòd Dominus ipſum ſuſcitauit ex mortuis: vt qui audiant quòd corde quidem creditur ad iuſtitiam, ore autẽ confeſſio fit ad ſalutẽ.*

SCHOL. BALS. Si qui autem ſimularunt ſe ad aras quidem accedere, vel ſcribere quòd fidem negãt, non nudè autem & apertè hoc fecerunt, ſed arte aliqua eos qui vim afferebant, illuſerunt, ſicut Dauid qui ſe epilepſia correptum ſimulauit cũ fugeret Saul, & eſſet apud alienigenas: & ita mortem euaſit: Illuſerunt autem gentium inſidias, vt puelli cõſilio prudentiáque præditi pueros inſipientes eludunt: Impios enim fefellerunt, quòd ſacrificare quidem viſi ſunt, non tamen ſacrificarunt: Fortè enim pro ſe ethnicos vel infideles ſubmiſerunt, & per illos ſacrificare ipſos exiſtimarunt Eis, inquit, ſemeſtre tempus ſufficiet ad pœnitentiam. Etſi enim non ſacrificarunt, quia tamen ſacrificare polliciti ſunt, vel alios ſubmiſerunt, etiam ſi nonnullis eorum ceſſerunt quidam qui pro fide teſtimonium dedêre.

A ἀλλὰ διαπαίξασι κατὰ πολλὴν στοχωσίαν, ὡς αἱ παιδία βουλευτικὰ ἔμφρονα ἐν παιδίοις ἄφροσι, τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλὰς, ἤτοι ὡς διελθόντες βωμοὺς, ἤτοι ὡς χειρογραφήσαντες, ἤτοι ὡς ἀνθ' ἑαυτῶν βαλόντες ἐθνικοὺς, εἰ καὶ τισὶν αὐτῶν συνεχώρησάν τινες τῶν ὁμολογησάντων, ὡς ἤκουσα, ἐπεὶ μάλιστα κατὰ πολλὴν εὐλάβειαν ἐξέφυγον αὐτόχειρες γενέσθαι τοῦ πυρὸς, καὶ τῆς ἀναθυμιάσεως τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων· ἐπεὶ τοίνυν ἔλαθεν αὐτοὺς ἀνοίᾳ τοῦ πράξαντος, ὅμως ἑξάμηνος αὐτοῖς ἐπιτεθήσεται τῆς ἐν μετανοίᾳ ἐπιστροφῆς. οὕτω γὰρ μᾶλλον καὶ αὐτοὶ ὠφεληθήσονται, καταB μελετῶντες τὸ προφητικὸν ῥητὸν, καὶ λέγοντες, παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μεγάλης βουλῆς ἄγγελος. ὅσπερ, ὡς ἴστε, ἐν τῷ ἕκτῳ μηνὶ τῆς συλλήψεως τοῦ ἑτέρου παιδίου τοῦ προκηρύξαντος πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ μετάνοιαν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, συνελήφθη καὶ αὐτὸς κηρύξαι μετάνοιαν. καὶ γὰρ καὶ τῶν ἀμφοτέρων ἀκούομεν ἐν πρώτοις κηρυττόντων οὐ μόνον περὶ μετανοίας, ἀλλὰ καὶ περὶ βασιλείας οὐρανῶν, ἥ τις καθὼς μεμαθήκεν, ἐντὸς ἡμῶν ἐστὶ, τῷ ἐγγὺς ἡμῶν εἶναι τὸ ῥῆμα ὃ πιστεύομεν ἐν C τῷ στόματι ἑαυτῶν καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτῶν, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἅτε δὴ ἀκούοντες, ὅτι καρδίᾳ μὲν πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν.

Ἑρμηνεία.

Εἰ δέ τινες ὑπεκρίθησαν μὲν προσιέναι τοῖς βωμοῖς ἤτοι γράψαι ὅτι ἀρνοῦνται τὴν πίστιν, οὐ γυμνῶς δὲ καὶ φανερῶς τοῦτο ἐποίησαν, ἀλλὰ διά τινος μεθόδου διέπαιξαν τοὺς βιάζοντας αὐτοὺς, ὡς ὁ Δαβὶδ ὅτε τὸν ἐπίληπτον ὑπεκρίθη, D φεύγων τὸν Σαοὺλ, καὶ πρὸς τοὺς ἀλλοφύλλους γενόμενος, καὶ οὕτω τὸν θάνατον διαπέφευγε· διέπαιξαν δὲ τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλὰς, ὡς παιδία βουλευτικὰ ἔμφρονα διαπαίζουσιν ἄφρονας παῖδας· ἠπάτησαν γὰρ τοὺς ἀσεβεῖς, διὰ τὸ δόξαι μὲν θύειν, μὴ θῦσαι δέ· τυχὸν γὰρ ἀνθ' ἑαυτῶν ὑπέβαλον ἐθνικοὺς ἢ ἀπίστους, καὶ δι' ἐκείνων ἐνόμισαν τεθυκέναι τοῖς τοιούτοις, φησὶν, ἑξάμηνος καιρὸς ἀρκέσῃ εἰς μετάνοιαν. κἂν γὰρ οὐκ ἔθυσαν, ἀλλ' ὅτι συνέθεντο θῦσαι ἢ ἑτέρους ὑπέβαλον, ἐλογίσθησαν δεῖσθαι μετανοίας, εἰ καὶ τισὶν αὐτῶν συνεχώρησάν τινες τῶν μαρτυρησάντων ὑπὲρ τῆς πίστεως.

ἐπιτιμᾶται δὲ τούτους, παισὶ μὲν ὡς μὴ ἀνδρικῶς ἀντικαταστάντας τοῖς εἰδωλολάτραις, ἔμφροσι δὲ ὡς ἐμμεθόδως τὴν θυσίαν ἐκκλίναντας.

A Eos autem pueris quidem confert, vt qui non viriliter idololatris reſtiterunt: prudentibus verò, vt qui artificio ſacrificia declinarunt.

Κανὼν ϛʹ.

Τοῖς δὲ δούλους Χριστιανοὺς ἀνθ' ἑαυτῶν ὑποβεβληκόσιν, οἱ μὲν δοῦλοι ὡς ἂν ὑποχείριοι ὄντες καὶ τρόπον τινὰ καὶ αὐτοὶ φυλακισθέντες ὑπὸ τῶν δεσποτῶν, καταπειληθέντες ὑπ' αὐτῶν, καὶ διὰ τὸν φόβον αὐτῶν εἰς τοῦτο ἐληλυθότες καὶ ὀλισθήσαντες, ἐνιαυτοῦ τὰ τῆς μετανοίας ἔργα δείξουσι, μανθάνοντες τοῦ λοιποῦ, Χριστοῦ ποιεῖν τὸ θέλημα καὶ φοβεῖσθαι αὐτόν· ἀκούοντες μάλιστα ὅτι ἕκαστος ἐάν τι ποιήσῃ ἀγαθὸν, τοῦτο κομίσηται παρὰ κυρίου, εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος ἐστί.

CANON VI.

Ii autem qui ſeruos Chriſtianos pro ſe ſubmiſerunt, ſerui quidem, vt qui ipſi ſub manu eſſent, & quodammodo ipſi quoque in dominorum cuſtodia eſſent, miniſque ab ipſis territi, & propter eorum metum cō compulſi, & lapſi, anno, opera pœnitentiæ oſtendent, & deinceps diſcentes, vt ſerui
B *Chriſti, facere Chriſti voluntatem, & eum timere: audientes maximè, quòd vnuſquiſque, ſi quid boni fecerit, hoc feret à domino, ſiue ſeruus ſiue liber.*

Ἑρμηνεία.

Τοὺς κατὰ κέλευσιν καὶ ἀπειλὴν τῶν δεσποτῶν θύσαντας δούλους ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἐπιτιμᾷ ὁ πατὴρ οὗτος. ὡς μὲν γὰρ πεισθεῖσι τοῖς δεσπόταις, συγγνωμονεῖ, καὶ βαρεῖαν οὐκ ἐπάγει κόλασιν. ὡς δὲ δούλοις Χριστοῦ μᾶλλον οὖσι, κἀκεῖνον πλέον φοβεῖσθαι ὀφείλουσι, μετρίως ἐπιτιμᾷ. ἕκαστος γάρ φησι κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἀγαθὸν, κομιεῖται τοῦτο παρὰ κυρίου εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος.

SCHOL. BALS. Seruos qui dominorum iuſſu ac minis ſacrificarunt, anno punit hic pater: vt qui enim domino paruerint, ignoſcit, & graue ſupplicium non infligit: vt qui autem ſint magis Chriſti ſerui, & eum debent magis metuere, mediocrem pœnam imponit. Vnuſquiſque enim, inquit, ſecundùm magnum A-
C poſtolum, quod fecerit bonum à domino recipiet, ſiue ſeruus ſiue liber.

Κανὼν ζʹ.

Οἱ δὲ ἐλεύθεροι, ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἐξετασθήσονται ἐν μετανοίᾳ, καὶ ὡς ὑποκρινόμενοι, καὶ ὡς καταναγκάσαντες τοὺς ὁμοδούλους θῦσαι, ἅτε δὴ παρακούσαντες τοῦ ἀποστόλου τὰ αὐτὰ θέλοντος ποιεῖν τοὺς δεσπότας τοῖς δούλοις ἀνιέντας τὴν ἀπειλὴν, εἰδότας, φησὶν, ὅτι καὶ ἡμῶν καὶ αὐτῶν ὁ κύριος ἐστὶν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωποληψία παρ' αὐτῷ οὐκ ἔστιν. Εἰ δὲ ἕνα κύριον ἔχομεν οἱ πάντες ἀπροσωπόληπτον, ἐπεὶ καὶ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἔν τε βαρβάροις καὶ Σκύθαις δούλοις καὶ ἐλευθέροις, σκοπεῖν ὀφείλουσιν ὃ κατειργάσαντο θελήσαντες τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν σῶσαι, οἱ τοὺς συνδούλους ἡμῶν ἑλκύσαντες ἐπὶ εἰδωλολατρείαν, δυναμένους καὶ αὐτοὺς ἐκφυγεῖν, εἰ τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα ἦσαν αὐτοῖς παρασχόντες, ὡς πάλιν ὁ ἀπόστολος λέγει.

CANON VII.

Liberi autem tribus annis in pœnitentia examinabuntur, tum quòd diſſimulauerint, tum quòd effecerint vt ſerui ſacrificarent, vt qui apoſtolo non obedierint, qui vult dominos eadem facere quæ ſerui, remittentes minas. Scientes, inquit, quòd veſter quoque ipſorum dominus eſt in cælis, & non eſt apud eum perſonarum acceptio. Si vnum autem omnes habemus dominum: apud quem
D *non eſt perſonarum acceptio, quoniam, & omnia, & in omnibus eſt Chriſtus, in Barbaris, & Scythis, ſeruis & liberis, debent conſiderare quod fecerunt, volentes ſuam ipſorum animam ſeruare: qui conſeruos noſtros traxerunt ad idololatriam, qui poterant & ipſi effugere, ſi ius & æqualitatem ipſis præbuiſſent, vt rurſus dicit apoſtolus.*

Ἑρμηνεία.

Τοῖς δὲ ἐλευθέροις ἤτοι τοῖς δεσπόταις τῶν βιασθέντων θῦσαι δούλων ἐπὶ τριετίαν ἐπιτιμᾷ, ὅτι τε ὑπεκρίθησαν θῦσαι, καὶ ὅλως ἔδοξαν κατανεῦσαι, καὶ ὅτι τοὺς συνδούλους ἠνάγκασαν θῦσαι,

SCHOL. BALS. Liberis autem ſeu dominis ſeruorum ſacrificare coactorum, triennij pœnam iniungit, quòd & ſacrificare ſimularunt, & omnino annuere viſi ſunt, & quòd conſeruos ſacrificare coëgerunt,

& quòd Apoſtolo non paruerunt iubenti ſeruis minas remittere, vtpote cùm ipſi quoque domini Dei ſerui ſint, & famulorum conſerui: atque ipſi quidem feſtinarũt ſuam ſeruare animam, conſeruos autem ſuos ad idololatriam compulerunt, qui poterant effugere.

CANON VIII.

Iis autem qui proditi ſunt, & exciderũt, qui & ipſi ad certamen acceſſerunt, ſe eſſe Chriſtianos confitentes, & in cuſtodiam cum tormentis coniecti ſunt: aequum eſt in exultatione cordis vires ſimul addere, & eis in omnibus communicare, & in orationibus, & in participatione corporis, & ſanguinis, & ſermonis adhortatione: vt qui conſtantiùs decertauerint, ipſi quoque ſupernae vocationis brauio dignentur. Etenim septies, inquit, cadet iuſtus & reſurget. quod quidem ſi omnes quoque lapſi feciſſent, perfectiſſimam, & toto corde ſuſceptam poenitentiam oſtendiſſent.

SCHOL. BALS. Quidam tyrannis delati & proditi fuerant, vel etiam ipſi ſeipſos illis tradiderant: victi autem tormentis teſtimonio exciderunt: deinde cùm poenitentia ducti eſſent, & quod bonum eſt, agnouiſſent, ſe eſſe Chriſtianos confeſſi ſunt; adeo vt in cuſtodiam coniecti, tormenta quoque ſuſtinuerint. Eos ergo aequum cenſet ſanctus laetanti animo ſuſcipere, & ad fidem orthodoxam confirmare & eis in omnibus communicare: in orationibus & ſacramentorum participatione, verbiſque adhortari vt ſint ad certamen conſtantiores, & caeleſti regno digni habeantur. Ne autem eo quòd lapſi ſunt, minimè ſuſcipiendi videantur, teſtimonium quoque ex ſcriptura inducit, quod eſt, Septies, id eſt ſaepe, cadet iuſtus & reſurget. Hoc autem, ſi etiam, inquit, omnes, qui à confeſſione exciderunt, feciſſent, vt ſcilicet lapſi reluctarentur, & ſe coram tyrannis Chriſtianos faterentur, perfectiſſimam poenitẽtiam oſtendiſſent. Differunt ergo quae in hoc canone comprehenſa ſunt, ab iis quae in primo canone continentur, quòd illic quidem qui propter tormẽta lapſi ſunt, ad confitendam coram tyrannis fidem nequaquam conuerſi ſunt:

A καὶ ὅτι παρήκουσαν τοῦ ἀποστόλου κελεύοντος ἀνιέναι τοῖς δούλοις τὴν ἀπειλὴν, ὡς καὶ τῶν δεσποτῶν δούλων ὄντων τοῦ κυρίου, καὶ τοῖς οἰκέταις συνδούλων. καὶ αὐτοὶ μὲν ἔσπευσαν τὴν οἰκείαν σῶσαι ψυχὴν, τοὺς δὲ συνδούλους ἐπὶ εἰδωλολατρείαν κατήπειγον, δυναμένους ἐκφυγεῖν.

Κανὼν η'.

Τοῖς δὲ παραδεδομένοις καὶ ἐκπεπτωκόσι, τοῖς τε αὖθις προσεληλυθόσιν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ὁμολογοῦσιν εἶναι Χριστιανοῖς, ἐμβεβλημένοις τε ἐν τῇ φυλακῇ μετὰ βασάνων, εὔλογόν ἐστιν ἐν B ἀγαλλιάσει καρδίας συνεπισχύειν καὶ κοινωνεῖν ἐν πᾶσιν, ἔν τε ταῖς προσευχαῖς καὶ τῇ μεταλήψει τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ λόγου, ἵνα εὐτονώτερον ἀγωνιζόμενοι καταξιωθῶσι καὶ αὐτοὶ τοῦ βραβείου τῆς ἄνω κλήσεως. καὶ γὰρ ἑπτάκις, φησὶ, πεσοῦται ὁ δίκαιος καὶ ἀναστήσεται. ὅπερ εἰ καὶ πάντες οἱ ἐκπεπτωκότες πεποιήκασι, τελεωτάτην καὶ ὁλοκάρδιον μετάνοιαν ἐνεδείξαντο.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς προσηγγέλθησαν καὶ παρεδόθησαν τοῖς τυράννοις, ἢ καὶ ἑκουσίως αὖθις ἑαυτοὺς παρέδωκαν, C ἡττηθέντες δὲ ὑπὸ τῶν κολάσεων, ἐκπεπτώκασι τῆς μαρτυρίας, εἶτα μεταμεληθέντες καὶ ἐπιγνόντες τὸ ἀγαθὸν ὡμολόγησαν εἶναι Χριστιανοὶ, ὥστε καὶ εἰς φυλακὰς ἐμβληθῆναι καὶ βασάνους ὑποστῆναι. τοὺς τοιούτους οὖν εὔλογον κρίνει ὁ ἅγιος μετὰ θυμηδίας δέχεσθαι καὶ ἐπιρρωννύειν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ κοινωνεῖν αὐτοῖς ἔν τε προσευχαῖς καὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἁγιασμάτων, καὶ διὰ λόγου παρακαλεῖν, ἵνα πρὸς τὸν ἀγῶνα εὐτονώτεροι γένωνται, καὶ καταξιωθῶσι τῆς ἐπουρανίου βασιλείας. ἵνα δὲ D μὴ διότι πεπτώκασι, νομίζωνταί πως ἄδεκτοι, ἐπάγει καὶ μαρτυρίαν ἀπὸ τῆς γραφῆς, τὸ, ἑπτάκις, ἀντὶ τοῦ πολλάκις, πεσεῖται ὁ δίκαιος καὶ ἀναστήσεται. τοῦτο δὲ, φησὶν, εἰ καὶ πάντες οἱ τῆς ὁμολογίας ἐκπεπτωκότες ἐποίησαν, τὸ, ἀναπαλαῖσαι τὴν πτῶσιν, καὶ ἐνώπιον τῶν τυράννων Χριστιανοὺς ὁμολογῆσαι ἑαυτοὺς, ἐνεδείξαντο ἂν τελεωτάτην μετάνοιαν. διαφορὰ γοῦν ἐστι τῶν ἐν τῷ παρόντι κανόνι διειλημμένων, καὶ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ κανόνι περιεχομένων, αὕτη, ὅτι ἐκεῖ μὲν, οἱ διὰ τὰς βασάνους ἐκπεπτωκότες οὐ μετεστράφησαν ἐνώπιον τῶν τυράννων εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως·

ἐνταῦθα δὲ, οἱ ἐκπεπτωκότες διὰ βασάνους, ἐξ A ἀγαθοῦ μεταμελείου ἐπὶ τῶν τυράννων τὸν κύριον ὡμολόγησαν. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ λογίζονται ἐκπεσεῖν.

Κανὼν θ'.

Καὶ τοῖς δὲ ὡς ἂν ἐξ ὕπνου ἑαυτοῖς παραπηδῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα, ὠδίνοντα καὶ μέλλοντα ἑλκύσαι, ἑαυτοῖς δὲ πειρασμὸν ἐπισπασαμένοις θαλαττομαχίας καὶ πολλῆς κυματώσεως, μᾶλλον δὲ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς προσεκκαίουσιν ἄνθρακα ἁμαρτωλῶν, καὶ αὐτοῖς κοινωνητέον, ἅτε δὴ ἐν ὀνόματι Χριστοῦ παρερχομένοις εἰς τοῦτο, εἰ καὶ μὴ προσέχουσιν αὐτοῦ τοῖς λόγοις διδάσκοντος προσεύχεσθαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν, καὶ πάλιν ἐν εὐχῇ λέγειν τῷ B πατρὶ, καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ἴσως δὲ καὶ ἀγνοοῦσι τὰς πολλάκις γινομένας ἀναχωρήσεις τοῦ οἰκοδεσπότου καὶ διδασκάλου ἡμῶν ἀπὸ τῶν θελόντων ἐπιβουλεύειν, καὶ ὅτι ἔσθ' ὅτε οὔτε παρρησίᾳ περιεπάτει δι' αὐτοὺς, καὶ ὅτι καὶ ὅτε ὁ καιρὸς τοῦ πάθους αὐτοῦ προσήγγισεν, οὐχ ἑαυτὸν παρέδωκεν ἀλλ' ἐδέξατο ἕως ἦλθον ἐπ' αὐτὸν μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων. λέγει οὖν πρὸς αὐτούς· ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με. οἳ καὶ παρέδωκαν αὐτὸν, φησὶ, Πιλάτῳ. καθ' ὁμοιότητα γοῦν αὐτοῦ καὶ οἱ κατὰ σκοπὸν αὐτοῦ βαίνοντες, πεπόνθασι μεμνημένοι τῶν θείων αὐτοῦ λόγων, δι' C ὧν ἐπιστηρίζων ἡμᾶς περὶ τῶν διωγμῶν λέγει, προσέχετε ἑαυτοῖς. παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς. παραδώσουσι δὲ, εἶπεν, ἀλλ' οὐχ ἑαυτοὺς παραδώσετε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε διὰ τὸ ὄνομά μου, ἀλλ' οὐχ ἑαυτοὺς ἄξετε. ἐπεὶ καὶ μεταπηδᾶν ἡμᾶς βούλεται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον διωκομένους διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. ὡς πάλιν ἀκούομεν αὐτοῦ λέγοντος, καὶ ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν. οὐ γὰρ θέλει αὐτομολεῖν ἡμᾶς πρὸς D τοὺς τοῦ διαβόλου ὑπασπιστὰς καὶ δορυφόρους, ὅπως μὴ καὶ πλειόνων θανάτων αἴτιοι αὐτοῖς γινώμεθα, ὡς ἂν καταναγκάζοντες αὐτοὺς μᾶλλον κατατραχύνεσθαι καὶ τελεσιουργεῖν τὰ θανατηφόρα ἔργα· ἀλλ' ἐκδέχεσθαι καὶ προσέχειν ἑαυτοῖς, γρηγορεῖν τε καὶ προσεύχεσθαι ἵνα μὴ εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμόν. οὕτω Στέφανος πρῶτος κατ' ἴχνος αὐτοῦ μαρτύριον ἀναδεξάμενος ἐν Ἱεροσολύμοις συναρπασθεὶς ὑπὸ τῶν παρανόμων, καὶ ἀχθεὶς ἐν τῷ συνεδρίῳ, λιθοβολούμενος ἐν ὀνόματι Χριστοῦ ἐδοξάσθη παρακαλῶν καὶ λέγων, κύριε μὴ στήσῃς αὐτοῖς ταύτην τὴν ἁμαρτίαν.

A hîc autem qui propter tormenta lapſi ſunt, ex bona pœnitentia ſub tyrannis dominum confeſſi ſunt, propterea neq; eos cecidiſſe reputabimus.

CANON IX.

Iis quoque qui tanquam ex ſomno ipſi ad certamen parturiens, & trahere differens, proſiliunt, ſibi autem pugnæ maritimæ, & multæ fluxuum mundationis tentationem attrahunt, vel potiùs fratribus peccatorum carbonem accendunt, ipſis quoque communicandum eſt, vt qui in nomine Christi ad id veniant: & ſi verba eius non animaduertant, qui docet non eſſe ingrediendum in tentationem, & eum rurſus in B *oratione patri dicere, Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo. Fortè autē etiam ignorāt noſtrū patremfamilias & dominum noſtrū, ſæpe ab iis qui illi inſidiari volebāt, ſeceſſiſſe: & quòd quandoque etiam libere apud eos nō incedebat, & quòd etiā quando paſſionis tempus appropinquauit, non ſeipſum tradidit, ſed expectauit donec ad eum venirēt cum gladiis & fuſtibus. Dicit ergo eis: Tanquam ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus ad me comprehendendam. Qui etiam tradiderunt ipſum Pilato. Ad eius quoque ſimilitudinē iis accidit; qui eius ſcopum ſibi proponentes incedunt, diuinorum eius verborum recordati, per quæ nos confirmans, de perſecutionibus* C *dicit, Attendite vobis ipſis: tradent enim vos in concilia, & in ſuis ſynagogis vos flagellabunt. Tradent autem, dixit, non, vos ipſos tradetis: & ad principes & reges ducemini propter nomen meum, non, vos ipſos ducetis. Nam nos quoque vult à loco in locum tranſilire, dum ſunt qui vos perſequuntur propter nomen eius. Sicut eum rurſus dicentem audimus, Et quādo vos ab hac ciuitate in aliā perſecuti fuerint, fugite in aliam. Non vult enim nos ad diaboli ſtipatores ſatellitéſque cōfugere, ne ipſis quoque multifariæ mortis cauſa ſimus, vt qui ipſos, & aſperiores eſſe cogamus, & opera* D *mortifera peragere: ſed expectare, & nobis cauere, vigilaréque & orare, ne intremus in tentationem. Ita Stephanus, eius veſtigiis inſiſtens, Hieroſolymis ab iniquis correptus, & in concilium ductus, lapidibus obrutus, in nomine Christi glorificatus eſt, rogans, & dicens, Domine, ne ſtatuas illis peccatum.*

Ita Iacobus ſecundus, ab Herode compre-henſus, gladio capite truncatus eſt. Ita Petrus Apoſtolorum primus, ſæpe com-prehenſus, & cuſtodiæ traditus, ignomi-niáque affectus, poſtremò Romæ crucifi-xus eſt. Similiter & inclytus Paulus, ſæpe traditus, & ad mortem vſque in pe-riculum adductus, & in multis perſecu-tionibus afflictionibúſque gloriatus, in ea-dem vrbe ipſe quoque gladio capite mul-tatus eſt, qui in quibus gloriatus eſt, ipſe in iis vitam finiit, & quòd Damaſci in ſporta noctu per murum demiſſus eſt, & effugit eius manus qui eum conabatur opprimere. Erat enim eis in primis propoſi-tum euangelizare, & verbum Dei docere: in quibus fratres confirmantes vt mane-rent in fide, hoc quoque dicebant, quod per multas afflictiones oportet in regnum cælorum ingredi. Quærebant enim non quod ſibi erat vtile, ſed quod multis, vt ſeruarentur, & multa ipſis liceret ad hæc facientia dicere, vt verbo Dei conuenien-ter facerent, Niſi, vt dicit Apoſtolus, nos tempus narrantes deficeret.

Schol. Bals. Qui è ſomno modò exurgunt, & maximè ſi crudo profundóque ſomno premebantur, non habent conſtantem rationem, ſed perturbatam, & inſtabilem: hic aſſimilat ſacroſanctus hic martyr eos qui in certamen proſiliunt, ſeu qui non ordinatè, ſed ferociter & inconſideratè ſe in certamen intrudunt: parturiens, & trahere differens, pro eo quod eſt, quod nondum in apertum erupit, ſed meditatur, & differt, ſeu cunctatur trahere eos qui decertant. Maximè autem, & aliis fidelibus peccatorum carbones accendunt, à tyrannis ſcilicet punitiones. Sed & ſi eos qui ſic faciunt, reprehendit, iubet tamen fideles eis nihilo ſecius communicare, quia propter Chriſtum certamen ſubierunt, & illius doctrinam ignorarunt, qui docet petere ne tentemur, & quòd ne ſeipſum quidem tradidit, ſed traditus eſt, & non eſſe ad tortores confugiendum, ne plurium eius cædium cauſæ ſint, vt qui eos incitent ad ſumenda de piis ſupplicia. Infert autem & diuerſa ſacræ ſcripturæ exempla canon.

οὕτως Ἰάκωβος δεύτερος συλληφθεὶς ὑπὸ Ἡρώδου, μαχαίρᾳ τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη. οὕτως ὁ πρόκριτος τῶν ἀποστόλων Πέτρος πολλάκις συλληφθεὶς καὶ φυλακισθεὶς καὶ ἀτιμασθεὶς, ὕστερον ἐν Ῥώμῃ ἐσταυρώθη. καὶ ὁ περιβόητος Παῦλος πλεονάκις παραδοθεὶς καὶ ἕως θανάτου κινδυνεύσας πολλά τε ἀθλήσας καὶ καυχησάμενος ἐν πολλοῖς διωγμοῖς καὶ θλίψεσιν, ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ αὐτὸς μαχαίρᾳ τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη, ὃς ἐν οἷς ἐκαυχήσατο, κατέληξε· καὶ ὅτι ἐν Δαμασκῷ σπυρίδι ἐχαλάσθη διὰ τοῦ τείχους νυκτὸς, καὶ ἐξέφυγε τὰς χεῖρας τοῦ ζητοῦντος αὐτὸν πιάσαι. ὃ γὰρ προκείμενον ἦν αὐτοῖς ἐν πρώτοις εὐαγγελίζεσθαι καὶ διδάσκειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἐν οἷς ἐπιστηρίζοντες τοὺς ἀδελφοὺς ἐμμένειν ἐν τῇ πίστει· καὶ τοῦτο ἔλεγον ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἐζήτουν γὰρ οὐ τὸ ἑαυτῶν συμφέρον ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. καὶ ἦν πολλὰ λέγειν αὐτοῖς εἰς ταῦτα πρὸς τὸ κατὰ λόγον πράττειν, εἰ μὴ, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος, ἐπιλίποι δ' ἂν ἡμᾶς διηγουμένους ὁ χρόνος.

Ἑρμηνεία.

Οἱ ἄρτι τοῦ ὕπνου ἐξανιστάμενοι, καὶ μᾶλλον εἰ ὠμοΰπνοι εἶεν, οὐ καθεστηκότα τὸν λογισμὸν ἔχουσιν, ἀλλὰ τεταραγμένον καὶ ἀκατάστατον· τούτοις παρείκασεν ὁ ἱερομάρτυς οὗτος, τοὺς προπηδῶντας εἰς τὸν ἀγῶνα, ἤγουν τοὺς μὴ εὐτάκτως ἀλλὰ θρασέως καὶ ἀπερισκέπτως εἰσωθοῦντας ἑαυτοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα· ὠδίνοντα καὶ μέλλοντα ἑλκύσαι, ἀντὶ τοῦ μήπω εἰς φανερὸν ἐκραγῆναι, ἀλλὰ μελετώμενον καὶ μέλλοντα ἤτοι βραδύνοντα ἑλκύσαι τοὺς ἀγωνιζομένους οἵτινες ἑαυτοῖς πειρασμὸν ἐπισπῶνται, ἤγουν εἰς ἑαυτοὺς ἕλκουσι πειρασμόν. μᾶλλον δὲ καὶ ἄλλοις πιστοῖς ἀνάπτουσιν ἄνθρακας ἁμαρτωλῶν, τὰς ἐκ τῶν τυράννων δηλονότι κολάσεις. ἀλλ' εἰ καὶ αἰτιᾶται τοὺς οὕτω ποιοῦντας, κοινωνεῖν τέως αὐτοῖς τοὺς πιστοὺς διατάττεται, ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν ὑπέστησαν τὸν ἀγῶνα, κἂν ἠγνόησαν τὴν ἐκείνου διδασκαλίαν, διδάσκοντος αἰτεῖν μὴ πειρασθῆναι, καὶ ὅτι οὐδὲ ἑαυτὸν παρέδωκεν, ἀλλὰ παρεδόθη. καὶ μὴ αὐτομολεῖν πρὸς τοὺς κολαστὰς, ἵνα μὴ αἴτιοι αὐτοῖς γένοιντο πλειόνων φόνων, ὥσπερ παραθήγοντες αὐτοὺς εἰς τὰς κατὰ τῶν εὐσεβῶν τιμωρίας. ἐπάγει δὲ καὶ διάφορα παραδείγματα γραφικὰ ὁ κανών.

Κανὼν ι'.

A

Ὅθεν οὐκ ἔστιν εὔλογον οὐδὲ τοὺς ἀπὸ κλήρου αὐτομολήσαντας ἐκπεπτωκότας τε καὶ ἀναπαλαίσαντας, ἔτι ἐν τῇ λειτουργίᾳ εἶναι, ἅτε δὴ καταλείψαντας τὸ ποίμνιον κυρίου καὶ μωμησαμένους ἑαυτούς· ὅπερ οὐδεὶς τῶν ἀποστόλων πεποίηκε. καὶ γὰρ ὁ πολλοὺς διωγμοὺς ἐξαμύσας, πολλά τε ἆθλα ἀγωνισμάτων ἐνδειξάμενος ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, ἐγνωκώς τε ὅτι κάλλιον ἐστιν ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, ἐπιφέρει καὶ λέγει· τὸ δὲ ἐπιμεῖναι τῇ σαρκί, ἀναγκαιότερον δι᾽ ὑμᾶς. σκοπῶν γὰρ οὐ τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν ἵνα σωθῶσιν, ἀναγκαιότερον τῆς ἑαυτοῦ ἀναπαύσεως ἡγήσατο τὸ, παραμένειν τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν. ὃς καὶ τὸν διδάσκοντα θέλει εἶναι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τύπον γινόμενον τῶν πιστῶν. ὅθεν οἱ ἐν τῇ εἱρκτῇ ἐπιδικαζόμενοι τῆς λειτουργίας ἐκπεπτωκότες, καὶ ἀναπαλαίσαντες, πάνυ ἀναισθητοῦσι. πῶς γὰρ αἰτοῦσιν ὃ κατέλειψαν, δυνάμενοι τοῖς ἀδελφοῖς εὔχρηστοι εἶναι ἐν καιρῷ τοιούτῳ; ἕως μὲν οὖν ἄπταιστοι ἦσαν, συγγνώμην εἶχον ἐπὶ τῷ παραλόγῳ αὐτῶν πράξει. ὅτε δὲ ἔπταισαν ὡς ἂν περπερευσάμενοι καὶ ἑαυτοὺς μωμησάμενοι, οὐκέτι δύνανται λειτουργεῖν. διὸ φροντιζέτωσαν μᾶλλον ἐν ταπεινοφροσύνῃ πῶς ἐκτελέσουσι παυσάμενοι τῆς κενοδοξίας. ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς ἡ κοινωνία μετ᾽ ἐπιστάσεως καὶ ἀκριβείας πρὸς ἀμφότερον γινομένης, καὶ ἵνα μὴ δόξωσι λυπεῖσθαι μετὰ βίας περιδρασσόμενοι τῆς ἐντεῦθεν ἀναλύσεως, καὶ ἵνα μή τινες ἐκπεσόντες, προφασίζωνται ὡς διὰ τὴν ἀφορμὴν τῆς ἐπιτιμίας ὑπεκλελυμένοι, οἵτινες πλέον ἁπάντων αἰσχύνην καὶ ὄνειδος ἕξουσι, κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν τεθεικότα θεμέλιον, καὶ μὴ ἰσχύσαντα ἐκτελέσαι. ἄρξονται γάρ φησι πάντες οἱ παραπορευόμενοι ἐμπαίζειν αὐτὸν λέγοντες, οὗτος ὁ ἄνθρωπος θεμέλιον ἔθηκε καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι.

Ἑρμηνεία.

Περὶ αὐτομολησάντων εἰς τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀγῶνα διαλεχθεὶς ὁ πατὴρ, νῦν καὶ περὶ κληρικῶν τοιούτων τὸν λόγον ποιεῖται. καί φησιν ὡς εἰ κληρικὸς ηὐτομόλησεν, εἶτα μὴ στέγων τὰς τιμωρίας ἐκπέπτωκε, καὶ αὖθις εἰς ἑαυτὸν γενόμενος, ἀνεπάλαισε τὴν οἰκείαν πτῶσιν, καὶ Χριστιανὸν ἑαυτὸν ὡμολόγησεν ἐνώπιον τῶν τυράννων,

CANON X.

Vnde non eſt æquum, vt vel clerici, qui ſuaſponte aufugerunt, lapſi autem, & reluctati ſunt, ampliùs in ſacro miniſterio maneant, vt qui Domini gregem reliquerint, & ſeipſos vituperauerint: quod nullus fecit ex Apoſtolis. Etenim cùm multas perſecutiones obiiſſet, & multa certaminum præmia oſtendiſſet beatus Apoſtolus Paulus, ſciens eſſe longè melius diſſolui, & eſſe cum Chriſto, infert, & dicit, In carne autem manere, magis neceſſarium propter vos. Conſiderans enim B *non ſuam, ſed multorum vtilitatem, magis quàm ſuam quietem, neceſſarium exiſtimauit, apud fratres manere, & eorum curam gerere. Qui etiam vult eum qui docet, eſſe in doctrina typum ſeu formam fidelium. Vnde qui in carcere contendentes, à miniſterio exciderunt, & reluctati ſunt, ſenſus planè ſunt expertes. Quomodo enim petunt quod reliquerunt, cùm in ea tempeſtate eſſe poſſent fratribus ſuis vtiles? Quandiu itaque firmi ſtabiléſque manſerunt, eius quod præter rationem fecerant, eis venia dabatur. Quando autem lapſi ſunt, vt qui perperam ſe geſſe*C*runt, & ſeipſos vituperauerunt, non poſſunt ampliùs ſacra miniſteria obire, & ideo magis curam gerant, quomodo in humanitate confeſſionem peragent à vana gloria ceſſantes. Eis enim ſufficit communio, quæ diligenter & accuratè fit duabus de cauſis, tum ne videantur moleſtia affici, hinc diſſolutionem vi arripientes: tum ne lapſi aliqui cauſentur ſe propter pœnæ occaſionem fuiſſe remiſſos. Qui quidem pluſquam omnes probrum & ignominiam habebunt: ſicut ille qui fundamentum poſuit, & non potuit perficere. incipient enim, inquit, omnes qui prætergredientur, eum illudere,* D *dicentes: Hic homo poſuit fundamentum, & non potuit perficere.*

SCHOL. BALS. De iis qui ſua ſponte ad martyrij certamen confugiunt, locutus pater, nunc de clericis quoque qui ſunt eiuſmodi, loquitur, & dicit quòd ſi clericus ad certamen ſua ſponte profugit, deinde cùm non poſſet ferre tormenta, excidit, & cùm rurſus ad ſe rediiſſet, lapſum ſuum reuocauit, & ſe coram tyrannis Chriſtianum confeſſus eſt,

is non amplius ſacra miniſteria obibit, eo quòd gregem Domini reliquerit, & eo quòd cum ſua quidem ſponte cōfugerit, & tormēta ſufferre non potuerit, ſibi ipſi labem & reprehenſionem attulit. Vt autem populi doctrinam negligerent, & ſuam vtilitatem præferrent, nec Apoſtoli fecerunt. Magnus enim Paulus, poſtquam multa tormenta ſubiiſſet, intelligens multo eſſe melius vitam relinquere, maluit viuere & torqueri propter ſalutem, & doctrinam populi. Senſu ergo omnino carent, qui petunt ſacrum miniſterium, à quo ſua ſponte exciderunt. Quomodo enim petunt quod reliquerunt, cùm poſſint in hac tempeſtate perſecutionis ſcilicet, fratribus eſſe vtiles? Si itaque non cecidiſſent, inquit, eius quod præter rationem feciſſent, eis daretur venia, ſpontaneæ ſcilicet fugæ, vel in fratribus docendis, & confirmandis ſocordiæ. Sin autem propter ſuam inſolentiam & arrogantiam lapſi ſunt (tale enim eſt ſe temere tormentis obiicere audere, nec poſſe tolerare, & propterea de eis triumphus actus eſt) non poſſunt amplius ſacra miniſteria obire. Quamobrem magis curent quomodo confeſſionem in humilitate peragant, ceſſantes à petenda ſacri miniſterij vana gloria: ſufficit enim eis cū fidelibus communio, quæ fit propter duo, diligenti cautione rectóque conſilio. Si enim dixerimus nos eos non habere pro communicantibus, & eos moleſtia afficiemus tanquam ſententiam ferentes, eos, vi, ſeu multatos, hinc diſſolui, ſeu mori, & alios quoque qui fortaſſe lapſi ſunt, & volunt ad quod bonum eſt redire, remiſſos ad hoc & negligentes efficiemus, cauſantes ſe fidelibus non eſſe communicaturos, etiamſi poſt lapſum fidem confeſſi fuerint: qui ſi non conuertantur, plus probri & ignominiæ quàm omnes ſuſceperint, maioríque dedecore affecti fuerint: quemadmodum & qui fecit fundamentum, domum autem non fecit. Ei enim ſunt ſimiles, qui ad tormenta quidem propter Chriſtum confugerūt, & veluti pulchro iacto fundamento, id quod honeſtum eſt, perficere nō potuerunt.

A ὁ τοιοῦτος οὐκέτι ἐν τῇ λειτουργίᾳ ἔσται, διότι κατέλειπε τὸ ποίμνιον τοῦ κυρίου, καὶ διὰ τὸ αὐτομολῆσαι καὶ μὴ καρτερῆσαι τὰς βασάνους, μῶμον προσεπήνεγκεν ἑαυτῷ. τὸ δὲ καταφρονῆσαι τῆς διδασκαλίας τοῦ λαοῦ καὶ προτιμήσασθαι τὸ ἑαυτῷ συμφέρον, οὐδὲ οἱ ἀπόστολοι πεποιήκασιν. ὁ γὰρ μέγας Παῦλος μετὰ τὸ πολλὰς βασάνους ὑπομεῖναι, κατανοήσας κρεῖττον εἶναι τὸν βίον ἀπολιπεῖν, προετιμήσατο ζῆν καὶ βασανίζεσθαι διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ. ἀναίσθητοι γοῦν εἰσὶν οἱ αἰτοῦντες τὴν λειτουργίαν ἧς ἐθελονταὶ ἐκπεπτώκασι.

B πῶς γὰρ αἰτοῦσιν ὃ κατέλιπον δυνάμενοι τοῖς ἀδελφοῖς εὔχρηστοι εἶναι ἐν καιρῷ τοιούτῳ, διωγμοῦ δηλαδή; Εἰ μὲν οὖν οὐ πεπτώκασι, φησὶν, εἶχον ἂν συγγνώμην ἐπὶ τῇ παραλόγῳ αὐτῶν πράξει τῆς αὐτομολήσεως δηλαδὴ, ἢ τῆς περὶ τὸ διδάσκειν καὶ στηρίζειν τοὺς ἀδελφοὺς, ῥᾳθυμίας· Εἰ δὲ πεπτώκασιν ἐκ θρασείας ἤτοι ἀλαζονείας. (τοιοῦτον γάρ ἐστι τὸ κατατολμῆσαι προπετῶς τῶν βασάνων καὶ μὴ ἐμμεῖναι, καὶ διὰ τοῦτο ἐθριαμβεύθησαν,) οὐκέτι δύνανται λειτουργεῖν. διὸ φροντιζέτωσαν μᾶλλον πῶς ἐκτελέσωσι τὴν

C ὁμολογίαν ἐν ταπεινοφροσύνῃ παυσάμενοι τῆς ἀπὸ τοῦ ζητεῖν τὴν λειτουργίαν κενοδοξίας. ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς ἡ μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνία διὰ δύο γινομένη τινὰ μετ᾽ ἐπιστασίας ἀκριβοῦς καὶ οἰκονομίας. Εἰ γὰρ εἴπωμεν μὴ ἔχειν αὐτοὺς κοινωνικοὺς, τούτους τε λυπήσομεν, ὡς ἀποφαινόμενοι μετὰ βίας ἤγουν ἐπιτετιμημένους, ἐντεῦθεν ἀναλῦσαι αὐτοὺς, ἤγουν ἀποθανεῖν, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ ἐκπεσόντας ἴσως καὶ βουλομένους ὑποστρέψαι εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἐκλελυ-

D μένους πρὸς τοῦτο καὶ ἀμελεῖς ποιήσομεν, προφασιζομένους τὸ μὴ μέλλειν αὐτοὺς εἶναι κοινωνικοὺς τοῖς πιστοῖς, κἂν ὁμολογήσωσι τὴν πίστιν μετὰ τὴν ἔκπτωσιν. οἵτινες μὴ ἐπιστρέφοντες πλέον ἀπολοῦνται ἵνα ὀνειδισθῶσι καὶ αἰσχυνθῶσι, καθὰ τὸν ποιήσαντα μὲν θεμέλιον, μὴ πληρώσαντα δὲ οἴκημα. τούτῳ γὰρ ἐοίκασιν οἱ πρὸς βασάνους αὐτομολήσαντες μὲν διὰ Χριστὸν καὶ οἱονεὶ καλὸν θέμενοι θεμέλιον, μὴ δυνηθέντες δὲ τελειῶσαι τὸ καλὸν διὰ τὴν ἔκπτωσιν:

σημειῶσαι δέον ὅτι οὐδὲ ἡ διὰ Χριστὸν ὁμολογία ἀποκαθιστᾷ τὸν ἅπαξ ἐκ τοῦ κλήρου ἀποξενωθέντα διὰ τὴν ἔκπτωσιν.

Κανὼν ια'.

Οἱ γὰρ πρῶτοι προαναπηδήσαντες ἐν τῷ βρασμῷ τοῦ διωγμοῦ, παρεστῶτες εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ θεωροῦντες τοὺς ἁγίους μάρτυρας σπεύδοντας ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, ἐν καλῷ τῷ ζήλῳ προθυμούμενοι ἐπεδίδουν ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο πολλῇ τῇ παρρησίᾳ χρώμενοι, βλέποντες μάλιστα τοὺς ὑποσυρομένους καὶ ἐκπίπτοντας, δι' οὓς ὑποθερμαινόμενοι ἔσωθεν καὶ ἐνηχούμενοι καταπολεμῆσαι τὸν ὑπεραιρόμενον καὶ ἀντικείμενον ἔσπευδον εἰς τοῦτο, ἵνα μὴ καὶ δοκῇ παρ' ἑαυτῷ φρόνιμος εἶναι ἐφ' οἷς κατὰ πανουργίαν ἔδοξεν ἡττᾷν, εἰ καὶ ἐλάνθανεν ἑαυτὸν νικώμενον ὑπὸ τῶν ἐγκαρτερησάντων τὰς τῶν ξυστήρων καὶ μαστίγων βασάνους, τήν τε ὀξύτητα τῆς μαχαίρας, καὶ τὰς καταφλέξεις τοῦ πυρὸς, καὶ τὰς τῶν ὑδάτων καταποντώσεις, καὶ τοῖς κατὰ πίστιν ὑπερεξουσιοῦσιν εὐχὰς καὶ δεήσεις γίνεσθαι ἤτοι ὑπὲρ τῶν ἐν φυλακῇ κατατιμωρηθέντων καὶ παραδιδομένων ὑπὸ λιμοῦ καὶ δίψης, ἤτοι ὑπὲρ τῶν ἔξωθεν τῆς φυλακῆς ἐπὶ τοῦ δικαστηρίου καταβασανισθέντων διὰ ξυστήρων καὶ μαστίγων, ὕστερον δὲ ἡττηθέντων ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκὸς, ἄξιόν ἐστιν ἐπινεῦσαι. συμπάσχειν γὰρ καὶ συναλγεῖν τοῖς ὀδυρομένοις καὶ στενάζουσιν ὑπὲρ τῶν ἐν ἀγῶνι ἡττηθέντων ὑπὸ τῆς πολλῆς βίας τοῦ κακομηχάνου διαβόλου, ἤτοι ὑπὲρ γονέων ἢ ἀδελφῶν ἢ τέκνων οὐδένα οὐδὲν καταβλάπτει. ἴσμεν γὰρ καὶ δι' ἑτέρων πίστιν ἀπολαύσαντάς τινας τῆς τοῦ θεοῦ ἀγαθότητος, ἐπί τε ἀφέσει ἁμαρτιῶν καὶ ὑγείᾳ σώματος, καὶ ἀναστάσει νεκρῶν. μεμνημένοι τοίνυν τῶν πολλῶν αὐτῶν καμάτων ὧν περιϋπήνεγκαν ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ταλαιπωριῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μετανοούντων αὐτῶν καὶ ἀποδυρομένων τὸ πεπραγμένον αὐτοῖς κατὰ προδοσίαν ἐν ἀτονίᾳ καὶ νεκρότητι τοῦ σώματος, ἔτι τε καὶ μαρτυρουμένων ἀπολιτεύτων γενομένων ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν, συνευχόμεθα καὶ συμπαρακαλοῦμεν ὑπὲρ ἱλασμοῦ αὐτῶν μετὰ τῶν ἄλλων καθηκόντων διὰ τοῦ γενομένου ὑπὲρ ἡμῶν παρακλήτου πρὸς τὸν πατέρα ἱλασκομένου ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν. καὶ ἐάν τις γὰρ, φησὶν, ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν τὸν πατέρα Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστιν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.

A Nota ergo, quòd ne confeſſio quidem propter Chriſtum reſtituit eum qui ſemel à clero abalienatus eſt propter lapſum.

CANON XI.

Qui enim primùm in perſecutionis feruore proſilierunt iudicium circumſtantes, & ſanctos martyres, qui ad brauium ſupernæ vocationis feſtinabant, aſpicientes, honeſta æmulatione incitati, ſe ipſos ad hoc tradiderunt, magna libertate vtentes, maximè videntes eos qui ſubtrahebantur, labi, propter quos interiùs B *excitati, & quodam veluti ſono impulſi ad debellandum ſe efferentem aduerſarium, ad id contendebant, ne apud ſe prudens eſſe videretur, ob ea in quibus eius calliditate inferiores eſſe viſi ſunt, etiamſi ſe ipſum vinci ab iis, qui ſe fortiter & conſtanter geſſerunt, qui ſcuticarum flagellorúmque tormenta, & gladij aciem, & ignis vſtulationem, & aquarum immerſiones toleranter tulerunt, cum latuit. Iis quoque qui vt ex fide preces & orationes, fiant perſequuntur, vel iis qui in cuſtodia puniti ſunt, & à fame & ſiti traditi ſunt, vel pro iis qui extra cuſtodiam* C *ſcuticis & flagellis in iudicio torti ſunt, poſtea autem à carnis imbecillitate victi fuêre, æquum eſt annuere. Cum iis enim qui lugent, & mœrent, pro iis qui in certamine victi ſunt à magnis maligni diaboli viribus, ſiue pro parentibus, vel fratribus, vel liberis, vnà dolere, & triſtitia affici neminem quidquam penitus lædit. Scimus enim etiam propter aliorum fidem, quoſdam eſſe dei bonitatem aſſecutos, & in peccatorum remiſsio-* D *ne, & corporis ſanitate, & mortuorum reſurrectione. Memores itaque multorum laborum, & miſeriarum, quas pro Chriſti nomine ſuſtinuerunt, cùm ipſi etiam pœnitentiam egerint, & quod à ſe factum eſt per proditionem in corporis afflictione, & mortificatione defleuerint, & ſe præterea teſtentur, in vita ſua fuiſſe à ciuitate alienos, ſimul oremus, & poſtulemus pro eorum reconciliatione cum aliis quæ decet per eum qui eſt nobis aduocatus apud patrem, ſe noſtris peccatis propitium exhibentem. Et ſi quis inquit, peccauerit, habemus aduocatum apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum: & is eſt propitiatio pro peccatis noſtris.*

Schol. Bals. Cùm ſuperiùs dixiſſet ſanctus, quòd qui ſua ſponte confugerunt, & lapſi ſunt quidem, pœnitentiam autem non egerunt, nec ſuum lapſum reuocarunt, plus dedecoris & ignominiæ ſubibunt, vt qui non ſupra fundamentum certum quoque fabricauerint, ſeu quod bonum eſt non perfecerint: nunc huius & reliquorũ confirmationem inducit, dicens, Qui enim in perſecutionis feruore, ſeu vehementia ſtantes, & videntes ſanctorum martyria, & quomodo cæleſtes coronas diuino zelo accipere contendant, ſeipſos dabant martyrio cũ multa libertate, & maximè quia videbant quoſdam ſubtractos, pro eo quod eſt eductos & deceptos à diabolo, & lapſos ſeu negãtes pietatem: quamobrem interiùs accenſi ſeu corde inflammati, vt qui audirent ſe per hoc debellaſſe ac viciſſe ſuperbũ aduerſarium diabolum, ſtuduerunt ſubire martyrium, ne glorietur diabolus, & ſibi prudẽs eſſe videatur, vt qui calliditate ſua & malitia eos vicerit qui ſua ſponte ad martyriũ confugerunt: etiam ſi eum latuit ſe magis vinci ab athletis qui tormẽta fortiter perpeſſi ſunt. Fidelibus ergo orantibus æquum eſt pro ipſis ſupplicio affectis, & punitis, annuere, ſiue in hoc concurrere, quod etiam viſum eſt, & nihil lædit vnà cum parẽtibus vel aliis neceſſitudine coniunctis, pro iis qui teſtimonium dederunt martyriúmque ſubierunt, ſed lapſi ſunt diaboli arte, & inſidiis, dolere & triſtitia affici. Scimus enim quòd multi bonitatem, & miſericordiam Dei conſecuti ſunt per aliorum orationes. Et ideo & ipſis dari à Deo peccatorum remiſſionem poſtulabimus, & aliis qui lapſi ſunt, & poſtea errorem reuocauerunt, & pietatem confeſſi ſunt, communicabimus, memores eorum quæ ante lapſum propter Deum ſuſtinuerunt certaminũ, & etiam bonæ eorum poſtea pœnitentiæ, & quòd ſeipſos teſtati ſunt eſſe à ciuitate alienos propter peccatum: & non ſolùm ipſis communicabimus, ſed & pro eorum propitiatione orabimus, cum aliis quæ decet, ſeu cum aliis bonis operibus quæ debent ab ipſis fieri, ieiunio ſcilicet,

Ἑρμηνεία.

Εἰπὼν ἀνωτέρω ὁ ἅγιος ὅτι οἱ αὐτομολήσαντες καὶ ἐκπεσόντες μὲν, μὴ μεταμεληθέντες δὲ καὶ τὴν ἔκπτωσιν ἀνακαλεσάμενοι, ὅτι πλέον αἰσχύνην ἕξουσιν, ὡς μὴ ἐπὶ τῷ θεμελίῳ καὶ ὀρθοὶ τεκτηνάμενοι, ἤτοι μὴ τελειώσαντες τὸ καλὸν νῦν καὶ κατασκευὴν τούτου τε καὶ τῶν λοιπῶν ἐπάγει, λέγων, οἱ γὰρ ἐν τῷ βράσματι ἤγουν ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ διωγμοῦ ἱστάμενοι καὶ ὁρῶντες τὰ μαρτύρια τῶν ἁγίων, καὶ ὅπως σπεύδουσι τοὺς ἐξ οὐρανῶν στεφάνους λαβεῖν κατὰ ζῆλον θεῖον, ἐπεδίδουν ἑαυτοὺς εἰς τὸ μαρτύριον μετὰ παρρησίας πολλῆς, καὶ μάλιστα ὅτι ἔβλεπον τινὰς ὑποσυρομένους, ἀντὶ τοῦ κλεπτομένους καὶ ἀπατωμένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ ἐκπίπτοντας ἤτοι ἀρνουμένους τὴν εὐσέβειαν· ὧν χάριν ὑποθερμαινόμενοι ἔσωθεν ἤτοι τὴν καρδίαν πυρούμενοι ὡς καὶ ἀκούοντες καταπολεμῆσαι ἤτοι νικῆσαι διὰ τούτου τὸν ἀλαζόνα καὶ ἀντικείμενον διάβολον, ἐσπούδασαν ὑποδῦναι τὸ μαρτύριον, ἵνα μὴ καυχήσηται ὁ διάβολος καὶ δόξῃ παρ' ἑαυτῷ φρόνιμος εἶναι ὡς νικήσας κατὰ πανουργίαν τοὺς αὐτομολήσαντας, εἰ καὶ ἐλάνθανε μᾶλλον νικᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀθλητῶν τῶν καρτερησάντων ταῖς βασάνοις. τοῖς γοῦν πιστοῖς ἄξιόν ἐστιν εὐχομένοις ὑπὲρ αὐτῶν τῶν τιμωρηθέντων καὶ πληγέντων, ἐπινεύειν, ἤτοι συντρέχειν, ὅ,τι καὶ δέδοκται, καὶ κατά τι οὐ βλάπτει, συμπάσχειν καὶ λυπεῖσθαι μετὰ τῶν γονέων ἢ τῶν ἄλλως προσῳκειωμένων ὑπὲρ τῶν μαρτυρησάντων καὶ ἐκπεπτωκότων ἀπὸ μηχανῆς τοῦ διαβόλου. γινώσκομεν γὰρ ὡς πολλοὶ ἀπήλαυσαν τοῦ ἐλέους καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ θεοῦ διὰ εὐχῆς ἑτέρων. διά τοι τοῦτο αὐτοῖς τε δοθῆναι ἄφεσιν παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξαιτησόμεθα, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐκπεπτωκόσι, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν πλάνην ἀνακαλεσαμένοις καὶ ὁμολογήσασι τὴν εὐσέβειαν, συγκοινωνήσομεν, μεμνημένοι τῶν πρὸ τῆς ἐκπτώσεως ἀγώνων αὐτῶν, ὧν ὑπήνεγκαν διὰ τὸν θεὸν, ἀλλὰ μὴν καὶ τῆς μετὰ ταῦτα ἀγαθοῦ μεταμέλου τούτων. καὶ ὅτι μεμαρτύρηται ἀπολιτεύτους λογίζεσθαι ἑαυτοὺς διὰ ἁμάρτημα· καὶ οὐ μόνον συγκοινωνήσομεν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ συνευξόμεθα ὑπὲρ ἱλασμοῦ αὐτῶν, μετὰ τῶν ἄλλων τῶν καθηκόντων, ἤγουν μετὰ τῶν ὀφειλουσῶν γίνεσθαι εὐποιϊῶν περὶ τούτους, νηστείας δηλονότι,

ἐλεημοσύνης καὶ μετανοίας, δι᾽ ὧν ὁ ἡγούμενος παράκλητος ὑπὲρ ἡμῶν ἐξευμενίζεται ἡμῖν τὸν πατέρα· εἶτα καὶ χρήσει κέχρηται γραφικῇ. ἡ δέ ἐστιν ἐκ τῆς πρώτης καθολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου.

A eleemoſyna, & pœnitentia, per quæ, qui pro nobis eſt aduocatus, patrem nobis propitiũ beneuolúmque efficit. Deinde & ſacræ ſcripturæ ſententia vſus eſt. Ea verò eſt ex prima Catholica epiſtola ſancti Apoſtoli & Euangeliſtæ Ioannis.

Κανὼν ιβ'.

Τοῖς γὰρ ἀργύρια δεδωκόσι πρὸς τὸ ἀνενοχλήτους αὐτοὺς παντάπασι γενέσθαι ὑπὸ πάσης κακίας, οὐκ ἔστιν ἔγκλημα προσάγειν. ζημίαν γὰρ καὶ ἀπώλειαν χρημάτων ὑπήνεγκαν ἵνα μὴ τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν ζημιωθῶσιν ἢ ἀπολέσωσιν, ὅπερ ἄλλοι κατὰ αἰσχροκέρδειαν οὐ πεποιήκασι· καί τοιγε τοῦ κυρίου λέγοντος· τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ ἢ ἀπολέσῃ; καί, ὅτι οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. ἐφάνησαν γὰρ ἐν ἐκείνοις θεῷ δουλεύοντες, τὰ ἀργύρια μισήσαντες καὶ καταπατήσαντες, καὶ καταφρονήσαντες αὐτῶν, ἀνεπλήρωσάν τε καὶ ἐν τούτῳ τὸ γεγραμμένον, λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος. ἐπεὶ καὶ ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἀνέγνωμεν τοὺς συρέντας ἀντὶ Παύλου καὶ Σίλα ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας μετὰ καὶ πλησμονῆς ἀπολυθέντας. μετὰ γὰρ τὸ καταβαρῆσαι αὐτοὺς πολλὰ διὰ τὸ ὄνομα καὶ ταράξαι τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας, λαβόντες, φησί, τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέῤῥοιαν.

CANON XII.

Iis enim qui pecuniam dederunt, vt ne ab omnis improbitatis moleſtia omni ex parte remoti eſſent, crimen intendi non poteſt. Damnum enim, & iacturam pecuniarum
B *ſuſtinuerunt, ne ipſi animæ detrimento afficerentur, vel ipſam etiam perderent, quod alij propter turpe lucrum non fecerunt: quamuis Dominus dicat: quid enim hominem iuuabit, ſi vniuerſum mundum lucratus fuerit, animæ autem detrimento fuerit affectus, vel eam etiam perdiderit? Et rurſus, Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ: in illis enim apparuerunt qui Deo ſeruirent, exoſis, conculcatis, contemptiſque pecuniis, & in eo compleuerunt quod ſcriptum eſt: Pretium redemptionis animæ hominis, propria diuitiæ. Nam & in Actibus quoque Apoſtolorum legimus, eos qui pro Paulo & Sila Theſſalonicæ ad magiſtratus trahebantur,*
C *cum multis pecuniis fuiſſe dimiſſos. Poſtquam enim ipſos propter nomen multùm onerassent, & multitudinem magiſtratúſque perturbaſſent, ab Iaſone, inquit, & reliquis ſatisdatione accepta, eos dimiſerunt. Fratres autem noctu protinus Paulum & Silam miſerunt in Berrhæam.*

Ἑρμηνεία.

Πληρώσας ὁ ἅγιος τὰ περὶ τῶν αὐτομολησάντων εἰς τὸ μαρτύριον, φησὶν ἀκατηγορήτους εἶναι τοὺς διὰ χρημάτων δόσεως ἀνενοχλήτους συντηρήσαντας ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς κακώσεως τῶν κολάσεων. εἵλοντο γὰρ χρήματα ζημιωθῆναι καὶ μὴ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς. εἶτα κατασκευάζων τοῦτο αὐτό, ἐπιφέρει καὶ διάφορα γραφικὰ καὶ παραδείγματα ἐκ τῶν ἀποστολικῶν πράξεων περὶ τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Παύλου καὶ ἑτέρων.

SCHOL. BALS. Poſtquam ſanctus de iis qui ſua ſponte ad martyrium confugiunt, perfeciſſet, dicit eos non eſſe reprehendendos, qui ſeipſos datis pecuniis à tormentorum afflictione liberarunt. Ma-
D luerunt enim ſuarum pecuniarum quàm ſuæ animæ iacturam facere. Deinde hoc ipſum confirmat, & affert diuerſa ſcripturæ exempla ex Actibus Apoſtolorum de beato Paulo Apoſtolo, & aliis.

Κανὼν ιγ'.

Ὅθεν οὐδὲ τοῖς καταλείψασι πάντα διὰ τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν καὶ ἀναχωρήσασιν, ἔστιν ἐγκαλεῖν ὡς ἂν ἑτέρων δι᾽ αὐτοὺς κατασχεθέντων.

CANON XIII.

Vnde nec eos qui omnia reliquerunt propter ſalutem animæ, & ſeceſſerunt, licet accuſare tanquam aliis propter ipſos detentis.

Nam & Epheſi pro Paulo Gaium & Ariſtarchum in theatro comprehenderunt, vnà cum Paulo peregrinantes, qui volebat ad populum adire: quoniam propter ipſum qui perſuaſerat, & multam turbam ad Dei cultum traduxerat, ſeditio facta fuerat. Non ſiuerunt eum, inquit, diſcipuli. Quin etiam nonnulli, ex Aſiaticis magiſtratibus, qui ei erant amici, miſerunt ad eum & ſuaſerunt, ne ſe theatro daret. Si qui autem cum iis contendere perrexerint, qui animum ei adhibent, qui dicit: Seruans ſerua animam tuam, & ne retro aſpexeris: Petrus quoque Apoſtolorum princeps eis in mentem reuocetur, qui iam in cuſtodiam erat coniectus, & traditus quatuor quaternionibus militum ad eum ſeruandum: qui cùm noctu fugiſſet, & ex Iudæorum manu ſeruatus eſſet, iuſſu Angeli Domini, Facto, inquit, die erat non paruus tumultus in militibus. Herodes autem cùm eum quæſiuiſſet, & non inueniſſet, interrogatos cuſtodes iuſſit ſuffocari, propter quos nulla culpa in Petrum confertur: licebat enim eis illo viſo quod factum fuerat effugere, ſicut & omnes infantes qui erant in Bethleem, & in omnibus eius finibus; ſi ſciuiſſent eorum parentes quod erat futurũ: qui à crudeli homicida Herode ſublati ſunt, vt vnus qui ab eo quærebatur infans periret, qui & ipſe iuſſu Angeli Dei effugit, qui celeriter iam cœperat ſpolia accipere, & acriter prædari, ſecundùm appellationem nominis, quemadmodum ſcriptum eſt, Voca nomen eius, celeriter ſpolia, velociter depopulare, eo quòd priuſquam infans ſciat vocare patrem & matrem, capiat poteſtatem Damaſci, & Spolia Samariæ, corã Rege Aſſyriorum. Magi ergo vt iam ſpoliati, infantem humiliter & ſuppliciter adorant, ſuos theſauros aperientes, & ei offerentes, maximè opportuna, & magnifica dona, aurum, & thus, & myrrham, vt regi, & Deo, & homini: vnde ad regem Aſſyrium non ampliùs reuerti voluerunt, à prouidentia vetiti. Reſponſo autem, inquit, accepto ne reuerterentur ad Herodem, per aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuam. Vnde cùm vidiſſet cruoris ſitiens ſanguinolentus Herodes ſe à magis illuſum, valde fuit commotus. Et mittens, inquit, interfecit omnes infantes qui erãt in Bethleem,

A καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ Ἐφέσῳ, ἀντὶ Παύλου συνήρπασαν Γάϊον εἰς τὸ θέατρον καὶ Ἀρίσταρχον συνεκδήμους Παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον. ἐπεὶ καὶ δι' αὐτὸν πείσαντα καὶ μεταστήσαντα πολὺν ὄχλον ἐπὶ τὴν θεοσέβειαν, ἡ στάσις ἦν γενομένη· οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί, φησίν· οὐ μὴν ἀλλὰ καί τινες τῶν Ἀσιαρχῶν ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτόν, παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. Εἰ δὲ ἐπιμένοιέν τινες ἐρεσχελοῦντες τοῖς εἰλικρινῶς προσέχουσι τῷ λέγοντι, σώζων σῶζε τὴν σαυτοῦ ψυχήν, καὶ μὴ
B περιβλέψῃς εἰς τὰ ὀπίσω, ὑπομνησθήτωσαν καὶ περὶ τοῦ προκρίτου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, βεβλημένου τε ἤδη εἰς φυλακήν, καὶ παραδοθέντος τέταρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, οὗ ἐν νυκτὶ φυγόντος καὶ ἐκ χειρὸς ῥυσθέντος τῶν Ἰουδαίων κατ' ἐντολὴν ἀγγέλου, φησί, κυρίου, γενομένης ἡμέρας ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο. Ἡρώδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὑρών, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, δι' οὓς οὐδεμία αἰτία τῷ Πέτρῳ προσάπτεται. ἐξῆν γὰρ καὶ αὐτοῖς ἑωρακότας τὸ γενόμενον, ἐκ-
C φυγεῖν, ὡς καὶ πάντα τὰ παιδία τὰ ἐν Βηθλεέμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, εἰ ἐγνώκεισαν οἱ γονεῖς αὐτῶν τὸ μέλλον ἔσεσθαι, ἅπερ ἀνῃρέθησαν ὑπὸ τοῦ μιαιφόνου Ἡρώδου διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ζητούμενον, ἀπολέσθαι ἓν παιδίον, ὅπερ καὶ αὐτὸ κατ' ἐντολὴν ἀγγέλου κυρίου, ἐξέφυγεν, ἤδη ἀρ-
• ξάμενον ταχέως σκυλεύειν καὶ ὀξέως προνομεύειν, κατὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ὀνόματος, καθὼς γέγραπται, κάλεσον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ταχέως σκύλευσον, ὀξέως προνόμευσον. διότι πρὶν γνῶναι τὸ παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, λήψεται δύ-
D ναμιν Δαμασκοῦ καὶ τὰ σκῦλα Σαμαρείας ἔναντι βασιλέως Ἀσσυρίων. οἱ γοῦν μάγοι ὡς ἤδη σκυλευθέντες καὶ προνομευθέντες, ὑποτεταγμένως καὶ τιμητικῶς προσκυνοῦσι τὸ παιδίον, ἀνοίγοντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν καὶ προσφέροντες αὐτῷ καιριώτερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν, ὡς βασιλεῖ καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ. ὅθεν οὐκέτι πρὸς τὸν Ἀσσύριον βασιλέα ἠξιώθησαν ὑποστρέψαι, συνεργούμενοι ὑπὸ τῆς προνοίας. χρηματισθέντες γάρ φησι κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. ὅθεν ἰδὼν ὁ αἱμοβόρος Ἡρώδης ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας, φησίν, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεέμ,

καὶ ἐν

καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων· μεθ' ὧν καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ γεννηθὲν ἕτερον παιδίον ζητήσας ἀποκτεῖναι, καὶ μὴ εὑρών, τὸν πατέρα αὐτοῦ Ζαχαρίαν ἐφόνευσε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἐκφυγόντος τοῦ παιδὸς μετὰ τῆς μητρὸς Ἐλιζάβετ· ἀφ' ὧν οὐδεμίαν μέμψιν ἔχουσιν.

Ἑρμηνεία.

Εἰ δέ τινες φησί, κατέλιπον τὰς περιουσίας αὐτῶν, καὶ ἀνεχώρησαν ἵνα μὴ κατασχεθέντες κινδυνεύσωσιν, ἴσως μὴ δυνάμενοι μέχρι τέλους ἐμμεῖναι τῇ ὁμολογίᾳ διὰ τὴν τῶν κολαζόντων ἀπήνειαν, οὐκ ἐγκληθήσονται, κἂν καὶ ἕτεροι κατεσχέθησαν δι' αὐτούς. καὶ παράγει χάριν τούτου εἰς παράδειγμα, τὸν Γάϊον καὶ τὸν Ἀρίσταρχον τοὺς ἀντὶ Παύλου κατασχεθέντας· τοὺς στρατιώτας τοὺς φυλάττοντας τὸν Πέτρον· τὰ νήπια τὰ παρὰ τοῦ Ἡρώδου ἀναιρεθέντα διὰ τὸν Χριστόν· καὶ τὸν τίμιον καὶ ἅγιον πρόδρομον.

Κανὼν ιδ΄.

Εἰ δέ τινες βίαν πολλὴν καὶ ἀνάγκην πεπόνθασι, χαλινὸν λαβόντες ἐν τῷ στόματι καὶ δεσμούς, καὶ ἐπιμείναντες καρτερῶς τῇ διαθέσει τῆς πίστεως, καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν καῆναι προσαγομένας ἄκοντι τῷ ἀνιέρῳ θύματι. ὥσπερ οὖν ἔγραψάν μοι οἱ ἀπὸ τῆς φυλακῆς τρισμακάριοι μάρτυρες περὶ τῶν ἐν Λιβύῃ, καὶ ἕτεροι δὲ συλλειτουργοί, οἱ τοιοῦτοι συμμαρτυρούντων μάλιστα καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν, δύνανται εἶναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ ταχθέντες ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς, ὡς καὶ οἱ καταμεχρωθέντες ἐν ταῖς πολλαῖς βασάνοις, καὶ μηκέτι ἐξισχύσαντες λαλῆσαι ἢ φθέγξασθαι ἢ κινηθῆναι εἰς τὸ ἀντιστῆναι τοῖς εἰς μάτην βιαζομένοις· οὐδὲ γὰρ συγκατέθεντο τῇ βδελυρίᾳ αὐτῶν. ὥσπερ οὖν παρὰ συλλειτουργῶν ἤκουσα, πάλιν ταχθήσονται ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς· καὶ πᾶς ὅστις οὖν κατὰ Τιμόθεον πολιτεύεται, πειθόμενος καὶ αὐτὸς τῷ λέγοντι, δίωκε δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονήν, πραϋπάθειαν, ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν ἐκλήθης, ὡμολογήσας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων.

& in omnibus eius finibus, à bimatu, & infra, eo tempore quod à Magis diligenter didicerat. Cum quibus, & alium prius natum infantem, cùm interfecturus quæsiuiſſet, & non inueniſſet, patrem eius Zachariam interfecit inter templum & altare, cùm effugiſſet filius cum matre Elizabet. Vnde nec vllo modo reprehenduntur.

Schol. Bals. Si qui autem, inquit, relictis ſuis facultatibus ſeceſſerunt, ne detenti fortè in periculum vocentur, vt qui non poſſint ad finem vſque in confeſſione perſiſtere, propter tortorum ſæuitiam, non culpabuntur, etiamſi alij detenti ſunt, & puniti propter ipſos. Et adducit in exemplum eius rei gratia, Caium & Ariſtarchum, qui pro Paulo detenti fuerunt: milites qui Petrum ſeruabant: & infantes qui ab Herode interfecti ſunt propter Chriſtum: & venerabilem ſanctúmque præcurſorem.

Canon XIIII.

Si qui autem vim multam & neceſſitatem paſſi ſunt, quique & in ore ferrum, & vincula acceperunt, & propter bonam fidei affectionem, ſuas quoque manus vri fortiter pertulerũt, ad prophanum ſacrificium eis inuitis adductas, quemadmodum mihi ſcripſerunt ex cuſtodia beatiſſimi martyres de iis qui ſunt in Libya, & alij etiam in ſacris comminiſtri, ij ſimul teſtificantibus reliquis quoque fratribus, poſſunt eſſe in ſacro miniſterio inter cõfeſſores collocati, vt & qui in multis tormentis mortificati fuerunt, & non ampliùs potuerint, vel loqui, vel dicere, vel moueri, vt reſiſterent iis qui vim afferebant. Neque enim eorum improbitati aſſenſi ſunt. Quemadmodum ergo à comminiſtris rurſus audiui, annumerabitur inter confeſſores, & quicunque ſecundùm Timotheum vitam inſtituit, parens ei quoque qui dicit, Perſequere iuſtitiam, pietatem, fidem, dilectionem, tolerantiam, lenitatem: Certa pulchrum certamen fidei: Apprehende vitam cæleſtem, in quam vocatus es, & confeſſus coram multis teſtibus confeſſionem.

Sch. Bals. Eos qui vi tyrãnica viſi ſunt ex idolothytis carnes comedere, vel ex Græcis libationibus vinũ bibere (Fortè enim iis in terrã deiectis,

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἀπὸ βίας τυραννικῆς δόξαντας φαγεῖν κρέας ἐκ τῶν εἰδωλοθύτων, ἢ πιεῖν οἶνον ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν σπονδῶν (τυχὸν γὰρ κατὰ γῆς οἱ τυραννοῦντες θέμενοι τούτους,

& in eorum ora hamis ſeu ferramentis iniectis, vt ſemper aperta eſſent, tyranni in eorum fauces vinum infundebant, & carnes iniiciebant, vel etiam in eorum manibus carbonibus cum thure impoſitis ſacrificare cogebant) ſi eſſent quidem clerici, in eodem quoque rurſus gradu eſſe decernit canon, vt qui collocati ſint cum confeſſoribus. Laici autem reputentur vt martyres, quòd ij hæc ſua voluntate fecerint, nec actioni omnino aſſenſi ſint: quemadmodum inter confeſſores quoque numerabuntur, qui propter tormentorum neceſſitatem diſſoluta corporis firmitate, non valentes iis reſiſtere, qui in ora eorum vinum ex libaminibus effundebant. Deinceps autem de iis qui conſcientiæ martyrium, ſeu teſtimonium peragunt, dicit, & illos cum confeſſoribus connumerat.

CANON XV.

Non reprehendet nos quiſpiam, quartam & ſextam feriam obſeruantes, in quibus nobis ieiunare ſecundùm traditionem præceptum eſt. Quartam quidem propter initum à Iudæis conſilium de proditione domini: ſextam autem, quòd ipſe pro nobis paſſus ſit. Diem enim dominicum lætitiæ diem agimus, quòd in eo reſurrexerit: in quo nec genua quidē flectere accepimus.

SCHOL. BALS. Conſequenter ſexto canoni Apoſtolico, qui decernit non eſſe à nobis ieiunandum diebus dominicis vel ſabbatis, præter vnum ſabbatum, magnum ſcilicet, & lxix. qui valde punit eos, qui ſacra quadrageſima non ieiunant, omníque quarta, & ſexta feria, præſens quoque decernit.

καὶ γάντζους ἤτοι σιδήρεια βαλόντες εἰς τὰ στόματα αὐτῶν, ὥστε διόλου εἶναι ἠνεῳγμένα, ἐπέχεον εἰς τὸν φάρυγγα τούτων, οἶνον, καὶ κρέα ἐπέρριπτον, ἢ καὶ ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἀνθρακιὰς μετὰ λιβανωτοῦ τιθέμενοι, προσεκβίαζον θύειν αὐτοὺς) κληρικοὶ μὲν ὄντας, εἶναι καὶ πάλιν ἐν τῷ οἰκείῳ βαθμῷ ὁ κανὼν διορίζεται, ὡς τεταγμένους μετὰ τῶν ὁμολογητῶν· λαϊκοὺς δὲ λογίζεσθαι ὡς μάρτυρας, διὰ τὸ μὴ κατὰ προαίρεσιν οἰκείαν ποιῆσαι ταῦτα τούτους, μηδὲ συγκατατίθεσθαι ὅλως τῇ πράξει, ὥσπερ τοῖς ὁμολογηταῖς συναπαριθμήσονται καὶ οἱ τῇ τῶν βασάνων ἀνάγκῃ παραλυθέντες τὸν τόνον τοῦ σώματος, καὶ μὴ δυνάμενοι ἀντιστῆναι τοῖς ἐκχέουσιν εἰς τὰ στόματα αὐτῶν οἶνον ἀπὸ τῶν σπονδῶν. ἑξῆς δὲ περὶ τῶν διαγινομένων τὸ τῆς συνειδήσεως μαρτύριον λέγει, κἀκείνους τοῖς ὁμολογηταῖς συναριθμεῖ.

Κανὼν ιε'.

Οὐκ ἐγκαλέσει τις ἡμῖν παρατηρουμένοις τετράδα καὶ παρασκευήν, ἐν αἷς καὶ νηστεύειν ἡμῖν κατὰ παράδοσιν εὐλόγως προστέτακται. τὴν μὲν γὰρ τετράδα διὰ τὸ γενόμενον συμβούλιον ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ τοῦ κυρίου, τὴν δὲ παρασκευήν, χαρμοσύνης ἡμέραν ἄγομεν, διὰ τὸν ἀναστάντα ἐν αὐτῇ, ἐν ᾗ οὐδὲ γόνατα κλίνειν παρειλήφαμεν.

Ἑρμηνεία.

Ἀκολούθως τῷ ξδ'. ἀποστολικῷ κανόνι τῷ διοριζομένῳ μὴ νηστεύειν ἡμᾶς κατὰ τὰ σάββατα πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου σαββάτου τοῦ μεγάλου δηλαδή, καὶ τῷ ξθ'. κανόνι τῷ κολάζοντι μεγάλως τοὺς μὴ νηστεύοντας τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστήν, καὶ κατὰ πᾶσαν τετράδα καὶ παρασκευήν, καὶ ὁ παρὼν κανὼν διατάττεται.

EPISTOLA CANONICA

SANCTI GREGORII ARchiepiſcopi Neocæſarienſis, qui Thaumaturgus dictus eſt, de iis qui in barbarorum incurſione idolothyta comederant, & alia quædam peccata commiſerant.

CANON I.

Non cibi nos grauant, ſancte Papa, ſi captiui ea comederint, quæ qui in eos dominium obtinent, eis appoſuerunt, maximè quando vna de omnibus fama eſt,

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ

τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Νεοκαισαρείας τοῦ Θαυματουργοῦ περὶ τῶν ἐν τῇ καταδρομῇ τῶν βαρβάρων εἰδωλόθυτα φαγόντων ἢ καὶ ἕτερά τινα πλημμελησάντων.

Κανὼν α'.

ΟΥ τὰ βρώματα ἡμᾶς βαρεῖ, ἱερώτατε Πάππα, εἰ ἔφαγον οἱ αἰχμάλωτοι ταῦτα ἅπερ παρετίθεσαν αὐτοῖς οἱ κρατοῦντες αὐτῶν, μάλιστα ἐπειδὴ εἷς λόγος παρὰ πάντων,

τοὺς καταδραμόντας τὰ ἡμέτερα μέρη βαρβάρους εἰδώλοις μὴ τεθυκέναι. ὁ δὲ ἀπόστολος φησί, τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. ἀλλὰ καὶ ὁ σωτὴρ ὁ πάντα καθαρίζων τὰ βρώματα, οὐ τὸ εἰσπορευόμενον κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον καὶ τὸ τὰς αἰχμαλώτους γυναῖκας διαφθαρῆναι ἐξ ὑβριζόντων τῶν βαρβάρων εἰς τὰ σώματα αὐτῶν. ἀλλ' εἰ μὲν καὶ πρότερον κατέγνωστό τινος βίος πορευομένου ὀπίσω ὀφθαλμῶν τῶν ἐκπορευόντων κατὰ τὸ γεγραμμένον, δηλονότι ἡ πορνικὴ ἕξις ὕποπτος καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας. καὶ οὐ προχείρως δεῖ ταῖς τοιαύταις κοινωνεῖν τῶν εὐχῶν. Εἰ μέντοι τις ἐν ἄκρᾳ σωφροσύνῃ ζήσασα, καὶ καθαρὸν καὶ ἔξω πάσης ὑπονοίας ἐπιδεδειγμένη βίον, τὸν πρότερον, νῦν περιπέπτωκεν ἐκ βίας καὶ ἀνάγκης, ὕβρει, ἔχομεν παράδειγμα τὸ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ τὸ ἐπὶ τῇ νεάνιδι, ἣν ἐν τῷ πεδίῳ εὗρεν ἄνθρωπος, καὶ βιασάμενος αὐτὴν, ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς, τῇ νεάνιδι οὐ ποιήσετε, φησὶν, οὐδὲν, οὐκ ἔστι τῇ νεάνιδι ἁμάρτημα θανάτου· ὅτι ὡς εἴ τις ἀναστῇ ἄνθρωπος ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ καὶ θανατώσει αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, οὕτω τὸ πρᾶγμα τοῦτο· ἐβόησεν ἡ νεᾶνις· καὶ ὁ βοηθῶν οὐκ ἦν αὐτῇ. ταῦτα μέντοι τοιαῦτα.

A *barbaros, qui in noſtras regiones incurſiones fecerunt, idolis non ſacrificaſſe. Dicit autem Apoſtolus, Eſcæ ventri, & venter eſcis, Deus autem & hunc & has deſtruet. Sed ſeruator quoque omnes cibos mundans, Non quod intrat, inquit, coinquinat hominem, ſed quod egreditur. Et hoc quoque, quòd captiuæ mulieres corruptæ fuerant, barbaris earum corporibus inſolenter abutentibus. Sed ſi prius quoque damnata vita fuerat, procul ab oculis abeuntibus, vt dicitur, fornicatoribus, vt ſcriptum eſt, fornicarius ſcilicet habitus eſt etiam tempore captiuitatis. Et non oportet facilè orationibus cum eiuſmodi communicare,* B *ſed ſiquidem aliqua quæ in ſumma continentia vixerit, & puram ab omníque ſuſpicione alienam priorem vitam oſtenderit, nunc vi & neceſſitate ad probrum contumeliámve lapſa ſit, habemus exemplum quod eſt in Deuteronomio, de adoleſcentula, quam homo in agro inuenit, & ea vi compreſſa cum ipſa dormiit. Adoleſcentulæ, inquit, nihil facietis: non erit adoleſcentulæ peccatum mortis: quia quemadmodum ſi quis homo, aduerſus proximum ſuum inſurrexerit, & ipſius animam morte affecerit, ſic hanc rem adoleſcentula proclamauit,* C *& non erat qui ei opem ferret. Hæc quidem certè ita ſe habent.*

Ἑρμηνεία.

Ἐρωτηθεὶς ὁ ἅγιος περὶ τοῦ τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τοὺς αἰχμαλωτισθέντας παρὰ βαρβάρων καὶ φαγόντας τὰ παρὰ τούτων αὐτοῖς παρατιθέμενα εἰδωλόθυτα, ἀπελογήσατο ὡς τὰ βρώματα ταῦτα οὐ βαρεῖ, ἀντὶ τοῦ οὐ βαρεῖαν ἐμποιεῖ βλάβην. καὶ μᾶλλον ὅτι εἷς λόγος παρὰ πάντων, ἤγουν ὅτι πάντες λέγουσι μὴ θῦσαι τοῖς εἰδώλοις τοὺς τὰ ἡμέτερα καταδραμόντας βαρβάρους. παράγει δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἀποστόλου χρήσεις, καὶ ἐκ τοῦ εὐαγγελίου, ἐκ μὲν τοῦ ἀποστόλου, τὸ, τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ θεὸς, καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. ὃ δὴ ἀποστολικὸν χωρίον περὶ πλησμονῆς λέγει καὶ γαστριμαργίας, καὶ βρώματα μὲν, τὰ περιττὰ ὀνομάζει καὶ τὴν τρυφήν· κοιλίαν δὲ τὴν γαστριμαργίαν, ἀλλ' οὐχὶ τὴν γαστέρα. διὰ δὲ τούτων ὁ ἀπόστολος λέγει ὅτι ἡ ἀδδηφαγία καὶ ἡ τρυφὴ τῇ γαστριμαργίᾳ ἀνήκει, ἀλλ' οὐ πρὸς θεὸν φέρει·

SCHOL. BALS. Sanctus interrogatur quid oporteat fieri Chriſtianis, qui à barbaris capti ſunt, & quæ ipſis ab eis apponebantur idolothyta comederunt: reſpondit, Hi cibi non grauant, pro eo quod eſt, non graue damnum afferunt, & maximè quod vno ore ab omnibus dicitur, idolis non ſacrificaſſe barbaros, qui in noſtra incurſiones fecere. D Adducit autē & ex Apoſtolo & ex Euangelio ſententias, Ex Apoſtolo quidem, Eſcæ ventri, & venter eſcis. Deus autem & eum & has deſtruet. Qui quidem locus Apoſtolicus loquitur de repletione & ingluuie: & eſcas quidem nominat ea quæ ſunt ſuperuacanea, luxúmque ac delicias: ventrem autem, voracitatem ac ingluuiem. Porro ventrem Græcè dixit à concauitate κοιλίαν non γαστέρα. Per hæc autē dicit Apoſtolus, quòd exaturatio, & luxus ad ingluuiem pertinet, ſed neque ad Deum deducit:

A luxui autẽ ciborũmq; deliciis ingluuiei vitiũ familiare redditur, & alterum alteri ſeruit. Deus autem ea deſtruet: Græcè eſt, καταργήσει, id eſt, ea otioſa & inefficacia efficiet, vt nulli ab eis lædãtur. Ex euãgelio autẽ vſus eſt verbis euangelijquæ dicũt, Quod intrat per os, non coinquinat hominem. Deinde dicit de captiuis quoq; mulieribus, quibus cõiuncti barbari ſtuprũ attulerũt: & dicit, quòd ſi prima quidẽ eorũ vita eſſet condemnata, ſuſpectas eas facit, fornicarias habitas etiam tẽpore captiuitatis. Et B propterea nõ oportet facilè cum eis orare, ſed poſtquam pœnis videlicet impoſitis ſe ſubmiſiſſent. Eſt autem habitus lõga conſuetudo, quæ tẽpore quoq; cõfirmata eſt, quæ ad naturã etiam ſimilitudine quàm proximè accedit. Quare quæ tales nõ ſũt violatæ, non peccarunt. Exemplo autẽ vſus eſt lege quæ in Deuteronomio habetur, de virgine cui in ſolitudine per vim probrũ illatum eſt. Videtur autẽ ſanctus ex eo quod dixit nõ inferri graue dãnum iis qui idolothyta comederũt, eis à barbaris appoſita, & C ex eo quod dicit, omnes aſſerere, barbaros idolis non ſacrificaſſe, & ex eo quòd vtitur dictis Apoſtolicis quæ de luxu & ingluuie diſſerunt, ſimiliter & euangelicis, quæ eadem tractãt, nõ feciſſe ſimplicem reſpõſionẽ, ſed quæ diuiditur in eos qui idolothyta per delicias ſua ſpõte comederunt, in eos qui vi à barbaris coacti comederũt, in eos qui propter naturæ neceſſitatem eas eſcas fecerũt, & D in eos qui ad hæc vi compulſi ſunt à barbaris, qui idolis non ſacrificarũt. Vnde, vt mihi videtur, nullus erit eorum qui non ſit pœnæ affinis. Qui ea enim propter luxũ & delicias comederunt, maioribus pœnis ſubiicientur: Qui propter neceſſitatẽ, & corporis nutrimentum, & vt qui nõ poſſint aliter nutriri, minùs punientur. Reliqui quoque propter eſum execrabilem mitiùs punientur, eo quòd ſanctus quoque dicit non graue eſſe idolothyta comedere, quæ ab iis apponuntur qui idolis non ſacrificarunt: non eſt tamen ab omni penitus reprehenſione alienum. Interrogauerit autem quiſpiam cùm xiiij. canon beati Petri Archiepiſcopi Alexandrini & martyris contineat, eos qui vi tyrannica compulſi idolothyta comederunt,

A καὶ τῇ τρυφῇ τὸ τῆς γαστριμαργίας πάθος ᾠκείωται, καὶ θάτερον θατέρῳ δουλεύει. ὁ δὲ θεὸς ἀπράκτα καὶ ἀργὰ ποιήσει ταῦτα, ὥστε μὴ ἐξ αὐτῶν τινὰς βλάπτεσθαι. ἐκ δὲ τοῦ εὐαγγελίου, ἐχρήσατο τοῖς τοῦ εὐαγγελίου ῥήμασι τοῖς λέγουσιν ὅτι οὐ τὸ εἰσπορευόμενον κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· εἶτα καὶ περὶ γυναικῶν αἰχμαλώτων αἷς οἱ βάρβαροι συνεφθάρησαν. καὶ φησὶν ὅτι εἰ μὲν ὁ πρότερον αὐτῶν βίος κατεγνωσμένος ἦν, ὑπόπτους αὐτὰς ποιεῖ ἡ πορνικὴ ἕξις καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας. καὶ διὰ τοῦτο προχείρως αὐταῖς οὐ συνεύχεσθαι δεῖ, B ἀλλὰ μετὰ τὸ δουλεῦσαι δηλαδὴ ἐπιτιμίοις. ἕξις δέ ἐστιν ἡ μακρὰ συνήθεια καὶ τῷ χρόνῳ παγιωθεῖσα, ἥτις καὶ φύσει προσέοικεν· ὥστε αἱ μὴ τοιαῦται, οὐχ ἥμαρτον βιασθεῖσαι. καὶ παραδείγματι κέχρηται τῇ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ νομοθεσίᾳ τῇ περὶ τῆς ὑβρισθείσης παρθένου κατὰ βίαν ἐν ἐρημίᾳ. καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. ἔοικε δὲ ὁ ἅγιος ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν μὴ ἐπάγεσθαι βαρεῖαν βλάβην τοῖς φαγοῦσι τὰ εἰδωλόθυτα παρατεθέντα τούτοις παρὰ τῶν βαρβάρων, καὶ ἀπὸ τοῦ λέγειν πληροφορεῖσθαι πάντας μὴ θῦσαι τοὺς βαρβάρους εἰδωλο- C θύτας, καὶ ἀπὸ τοῦ χρήσασθαι τοῖς ἀποστολικοῖς ῥήμασι τοῖς διαλεγομένοις περὶ τρυφῆς καὶ ἀδηφαγίας, ὡσαύτως καὶ τοῖς εὐαγγελικοῖς τὰ αὐτὰ διαλαμβάνουσι, μὴ ἁπλῆν ποιῆσαι τὴν ἀπόκρισιν, ἀλλὰ διαιρουμένην εἰς φαγόντας εἰδωλόθυτα κατὰ τρυφὴν ἑκόντι, εἰς τοὺς κατὰ βίαν τῶν βαρβάρων φαγόντας ταῦτα, εἰς τοὺς δι' ἀνάγκην τῆς φύσεως βρώματα ποιησαμένους αὐτά, καὶ εἰς τοὺς βιασθέντας πρὸς τοῦτο παρὰ βαρβάρων, μὴ τεθυκότων τοῖς εἰδώλοις. D ὅθεν καὶ ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδὲ εἷς ἐκ τούτων ἀνεπιτίμητος ἔσται. οἱ γὰρ διὰ τρυφὴν φαγόντες ταῦτα μείζοσιν ἐπιτιμίοις ὑποβληθήσονται. οἱ δὲ δι' ἀνάγκην καὶ ἀποτροφὴν τοῦ σώματος, ὡς μὴ ἔχοντες ἄλλως πῶς ἀποτραφῆναι, ἠπίως κολασθήσονται. καὶ οἱ λοιποὶ διὰ τὴν μιαροφαγίαν μετριώτερον ἐπιτιμηθήσονται, ὅτι καὶ ὁ ἅγιος, οὐ βαρὺ φησὶν εἶναι τὸ φαγεῖν εἰδωλόθυτα παρὰ τῶν μὴ θυσάντων τοῖς εἰδώλοις παρατιθέμενα, οὐ μὴν καὶ πάντη ἀκατέγκλητον. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ ιδ΄. κανόνος τοῦ μακαρίου Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρος διαλαμβάνοντος τοὺς κατὰ βίαν τυραννικὴν φαγόντας εἰδωλόθυτα,

καὶ τοιουτοτρόπως θύσαντας, μὴ ἐπιτιμᾶσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ εἶναι, κληρικοὺς ὄντας, πῶς ἡ παροῦσα ἐπιστολὴ διορίζεται τοὺς φαγόντας εἰδωλόθυτα μὴ βαρέως βλάπτεσθαι, ὡς ἐκ τούτου ἐμφαίνεσθαι βλάπτεσθαι αὐτοὺς μετρίως; Λύσις. ὁ ἱερομάρτυς Πέτρος ἐν τῷ ιδ΄. κανόνι αὐτοῦ καὶ περὶ αὐτὸ τὸ φαγεῖν τὰ εἰδωλόθυτα μαρτυρῆσαι τοὺς ἀθλητὰς διαλαμβάνει. φησὶ γὰρ ὅτι καὶ χάνος ἐνεβλήθη τῷ στόματι αὐτῶν καὶ αἱ χεῖρες τούτων κατεκαύθησαν, καὶ ἁπλῶς οὐδ' ὅλως συνέθεντο εἰς τὸ εἰδωλόθυτα φαγεῖν ἢ εἰς τὸ θῦσαι τοῖς εἰδώλοις. ἡ δὲ παροῦσα κανονικὴ ἐπιστολὴ διαλαμβάνει κατὰ τὰς ἀρχὰς, κατὰ βίαν μὲν φαγεῖν τοὺς αἰχμαλώτους τὰ παρατεθέντα αὐτοῖς εἰδωλόθυτα, οὐ μὴν καὶ κατ' αὐτὸ τὸ φαγεῖν τυραννηθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο θέλει ὡς ὅλως ὑποκύψαντας τῷ θελήματι τοῦ τυράννου, μετρίως τιμωρηθῆναι. νομίζω δὲ ἐγὼ ὅτι ὥσπερ οὐκ ἔστι πάντη ἀνεπιτίμητον τὸ φαγεῖν εἰδωλόθυτα κατὰ βίαν βαρβάρων μὴ ἐπιθυσάντων· οὕτως οὐδὲ τὸ ὑποστῆναι φθορὰν βαρβαρικὴν κατὰ βίαν. καὶ τοῦτο γὰρ μετρίως ἐπιτιμηθήσεται. κἂν γὰρ καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος, φησὶν, ἐν βιβλίου ξ΄. τίτλου λη΄. κεφαλ. ιβ΄. θέματι ἕκτῳ, καὶ ἡ παρὰ τοῖς πολεμίοις μοιχευθεῖσα καὶ ὑποστρέψασα, κατηγορεῖται παρὰ τοῦ ἀνδρὸς οὐ δικαίῳ ἀνδρὸς, εἰ μὴ βίᾳ τοῦτο πέπονθε, καὶ τοιουτοτρόπως συγγινώσκει τὴν βιασθεῖσαν, καὶ τὸν γάμον οὐ διασπᾷ· ἀλλ' ὁ ἐκκλησιαστικὸς νόμος, τὴν ὅλως ὑπὸ βαρβάρου μολυνθεῖσαν, μὴ καθαρεύουσαν δὲ ἐπιτιμίου οὐκ ἀνέξεται. ἀνάγνωθι καὶ τὴν ρκγ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, λέγουσαν περὶ τὸ τέλος ταῦτα. οὐδαμῶς οὖν θεσπίζομεν ἐπ' ἑτέρας συνάψαι, τὸν ἀπείρατον μεμενηκότα τῆς αἰχμαλωσίας, ἔρχεσθαι, καὶ τὰ ἑξῆς. ἀναιρεῖ δὲ ἡ τοιαύτη νεαρὰ τὴν Ἰουστινιανοῦ ριζ΄. νεαρὰν τὴν κειμένην ἐν βιβλίῳ κη΄. τίτλου ζ΄. καὶ λέγουσαν, ἔστιν ὅτε λύεσθαι τὸν τοιοῦτον γάμον, πλὴν ἡ τοιαύτη νεαρὰ, χώραν ἔχει ὅταν ἡ αἰχμαλωτισθεῖσα οὐκ ἐμιάνθη παρὰ τῶν βαρβάρων. τοιούτου δέ τινος γεγονότος, χώραν ἔχουσι τὰ ἐν τῷ ῥηθέντι κεφαλαίῳ τοῦ ξ. βιβλίου.

Κανὼν β΄.

Δεινὴ ἡ πλεονεξία, καὶ οὐκ ἔστι δι' ἐπιστολῆς μιᾶς

A & itidem ſacrificarunt, non puniri, ſed potiùs eſſe etiam in clero, ſi ſint clerici, quomodo decernit præſens hæc epiſtola, eos qui idolothyta comederunt, non grauiter lædi: vt ex eo appareat, ipſos mediocriter lædi? Solutio. Sanctus martyr Petrus, in xiiij. ſuo canone, etiam in ipſo immolatorum eſu athletas martyres fuiſſe & teſtimonium præbuiſſe perhibet. Dicit enim quòd etiam ferramentum in os ipſorum iniectum eſt, & manus eorum vſtæ ſunt, &, vt ſemel dicam, ad immolatis veſcendum nullo modo conſenſerunt, nec B etiam ad idolis ſacrificandum. Præſens autem canonica epiſtola tractat in principio, captiuos quidem appoſita ſibi idolothyta vi comediſſe, ſed non etiam eo ipſo tempore quo comedebant, tyrannica violentia compulſos fuiſſe, & ideo vult eos vt qui omnino tyrannorum voluntati ceſſerint, moderatè puniri. Exiſtimo autem ego, quòd quemadmodum idolothyta comedere, à barbaris qui non ſacrificarunt, compulſum, non eſt omnino à ſupplicio remotum, ita nec barbaricum ſtuprum vi perpeſſum eſſe: nam hoc quoque C modicè punietur. Etſi enim lex ciuilis dicit in lib. lx. tit. xxxvij. cap. xij. themate vj. Etiam ea quæ ab hoſtibus eſt adulterata, ac reuerſa, à viro accuſatur, niſi hoc vi paſſa eſt, & hoc modo ei cui vis allata eſt, ignoſcitur, nec id & matrimonium dirimit: Sed lex eccleſiaſtica, eam quæ omnino à barbaris polluta eſt, à pœna puram eſſe non ſinet. Lege & ciij. nouellam Imperatoris domini Leonis ſapiẽtis, quæ hæc in fine proD ſequitur: Nullo ergo modo decernimus, eum qui captiuitatem non expertus manſit, ad alterius coniunctionem venire, & cætera. Hæc autẽ nouella tollit Iuſtiniani cxvij. nouellam, quæ ſita eſt in libro xxviij. tit. vij. & dicit, nonnunquam ſolui matrimonium, quando captiua à barbaris non eſt polluta. Si quid autem eiuſmodi factum ſit, locum habent, quæ ſunt in dicto capite lx. libri.

CANON II.

Grauis eſt auaritia, & plura habendi cupiditas, nec poſſunt vna epiſtola

proponi ſcriptura, in quibus non ſolùm prædari fugiendum horrendúmque prædicatur, ſed plura etiam concupiſcere, & aliena propter turpe lucrum attingere: & quicunque eſt eiuſmodi, is eſt à Dei eccleſia abdicatus. In tempore autem incurſionis, in tanto luctu tātiſque fletibus, auſos eſſe aliquos tempus quod omnibus exitium afferebat, exiſtimare eſſe ſibi lucri tempus, eſt hominum impiorum & Deo inuiſorum, & quorum improbitati nihil poteſt adiici. Vnde eis omnibus eiuſmodi interdicere viſum eſt, eóſque abdicare, ne fortè ad totum populum ira veniat, & in eos primùm qui præſunt, & non inquirunt. Vereor enim, vt ait ſcriptura, ne impius iuſtum vnà ſecum perdat. Fornicatio enim, inquit, vt auaritia, per quæ venit ira Dei ad filios inobedientiæ: ne ſitis ergo eorum participes. Fuiſtis enim aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino. Vt filij lucis ambulate (fructus enim lucis eſt in omni bonitate, & iuſtitia, & veritate) probantes quod ſit Deo acceptum: & ne communicate infrugiferis operibus tenebrarum, ſed potius etiam redarguite. Quæ enim ab ipſis fiunt clanculum, turpe eſt vel dicere. Omnia autem à luce conuicta manifeſtantur. Hæc quidem Apoſtolus. Si autem qui propter priorem plura habendi cupiditatem, quæ in pace fuit, pœnā dant, in ipſo iræ tēpore rurſus ad auaritiā conuertantur, lucrifacientes ex ſanguine, & pernicie euerſorū hominum, captiuorum, interfectorum, quid aliud expectandum eſt, quàm vt auaritia decertantes iram ſibi & vniuerſo populo accumulēt?

Schol. Bals. In tempore incurſionis, quidam ex orthodoxis corripuerunt res quæ captiuorum deprædationem effugerunt. De his ergo interrogatus ſanctus dicit, quòd quiſquis eſt auarus, eſt ab eccleſia abdicatus, id eſt eiectus, & alienus. Dicuntur enim abdicati filij quando propter aliqua crimina ab hereditate paterna alienantur. In tempore autem talis calamitatis audere aliquem facinus eiuſmodi, & exiſtimare aliorum calamitatem eſſe ſui lucri occaſionem, eſt impiorum hominum & Deo inuiſorum & qui omnem improbitatem ſuperant. Vnde viſum eſt eos abdicare, pro eo quod eſt, apertè eccleſia expellere,

A προαγορεύεσθαι τὰ θεῖα γράμματα, ἐν οἷς οὐ τὸ ληστεύειν μόνον, φρικτὸν καὶ φρικῶδες καταγγέλλεται, ἀλλὰ καθόλου τὸ πλεονεκτεῖν καὶ ἀλλοτρίων ἐφάπτεσθαι ἐπὶ αἰσχροκερδείᾳ· καὶ πᾶς τοιοῦτος ἐκκήρυκτος τῆς ἐκκλησίας θεοῦ. τὸ δὲ ἐν καιρῷ τῆς καταδρομῆς ἐν τοσαύτῃ οἰμωγῇ καὶ τοσούτοις θρήνοις τολμῆσαί τινας τὸν καιρὸν τὸν πᾶσιν ὄλεθρον φέροντα, νομίσαι ἑαυτοῖς καιρὸν εἶναι κέρδους, ἀνθρώπων ἐστὶν ἀσεβῶν καὶ θεοστυγῶν, οὐδ' ὑπερβολὴν ἀτοπίας ἐχόντων. ὅθεν ἔδοξε τοὺς τοιούτους πάντας ἐκκηρύξαι, μήποτε ἐφ' ὅλον ἔλθῃ τὸν λαὸν ἡ ὀργὴ καὶ ἐπ' αὐτοὺς πρῶτον τοὺς προεστῶτας, τοὺς B μὴ ἐπιζητοῦντας. φοβοῦμαι γὰρ ὡς ἡ γραφὴ λέγει μὴ συναπολέσῃ ἀσεβὴς τὸν δίκαιον. πορνεία γάρ φησι καὶ πλεονεξία δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν. ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ, ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε (ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ φωτὸς ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ) δοκιμάζοντες τί εὐάρεστον τῷ κυρίῳ, καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε· τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ C λέγειν. τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται. τοιαῦτα μὲν ὁ ἀπόστολος. ἐὰν δὲ διὰ τὴν προτέραν πλεονεξίαν τὴν ἐν τῇ εἰρήνῃ γενομένην δίκην τινύντες, ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῆς ὀργῆς πάλιν πρὸς τὴν πλεονεξίαν ἐκτραπῶσι τινές, κερδαίνοντες ἐξ αἵματος καὶ ὀλέθρου ἀνθρώπων ἀναστάτων γενομένων ἢ αἰχμαλώτων, πεφονευμένων, τί ἕτερον προσδοκᾶν χρὴ ἢ ὡς ἐπαγωνιζομένους τῇ πλεονεξίᾳ, ἐπισωρεῦσαι ὀργὴν καὶ ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ λαῷ;

Ἑρμηνεία.

D Ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῆς, ἥρπασάν τινες τῶν ὀρθοδόξων, τὰ τὴν λεηλασίαν διαφυγόντα τῶν αἰχμαλωτισθέντων πράγματα. περὶ τούτων οὖν ἐρωτηθεὶς ὁ ἅγιος, φησὶν, ὅτι πᾶς πλεονέκτης ἐκκήρυκτος τῆς ἐκκλησίας ἐστὶν, ἀντὶ τοῦ ἀπόβλητος καὶ ἀλλότριος. ἀποκηρύσσεσθαι γὰρ λέγονται οἱ υἱοὶ ὅταν διά τινα αἰτιάματα ἐκ τῆς γονικῆς κληρονομίας ἀλλοτριῶνται. τὸ δὲ ἐν καιρῷ συμφορᾶς τοιαύτης τολμῆσαί τινα τοιοῦτόν τι κακὸν, καὶ λογίσασθαι κέρδους ἀφορμὴν τὴν τῶν ἀδελφῶν συμφορὰν, ἔργον ἐστὶν ἀνθρώπων ἀσεβῶν καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μισουμένων, καὶ πάσης ἀτοπίας ἐπέκεινα. ὅθεν ἔδοξε τοὺς τοιούτους, ἐκκηρύξαι ἀντὶ τοῦ φανερῶς ἐκδιῶξαι τῆς ἐκκλησίας,

καὶ χωρίσαι τοῦ πληρώματος τῶν πιστῶν· ἵνα μὴ δι' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἔλθῃ ἐπὶ πάντας, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων, ἐπὶ τοὺς προεστῶτας, μὴ ἐπιζητοῦντας καὶ ἐξετάζοντας τοὺς τοιούτους, εἶτα ἐπάγει καὶ γραφικὰς μαρτυρίας, καὶ περὶ τὸ τέλος ἐπιφέρει· Εἰ δέ τινες διὰ πλεονεξίαν γενομένην παρ' αὐτῶν κατὰ τὸν τῆς εἰρήνης καιρὸν κολασθέντες, πάλιν καὶ εἰς τὴν τῶν βαρβάρων ἔφοδον τὰ αὐτὰ ἥμαρτον, οἱ τοιοῦτοι, φησὶν, οὐ μόνον καθ' ἑαυτῶν τὴν ὀργὴν τοῦ θεοῦ ἐφέλκουσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ παντὸς τοῦ λαοῦ. τούτων οὕτως ἐχόντων, σημείωσαι ὅτι καὶ ἀπὸ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς ἐφεῖται τοῖς ἐπισκόποις τὰς τῶν πλεονεκτῶν δυναστείας ἀναστέλλειν διὰ ἐπιτιμίων, καὶ τοὺς μὲν ἁρπάζοντας τὰ ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας περιλειφθέντα πράγματα τῶν ὀρθοδόξων, διὰ μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν σωφρονίζειν κολάσεων. τοὺς δὲ μὴ τοιούτους ἅρπαγας μετριωτέρως ἐπιτιμᾶν· ὥστε ἀπὸ τοιούτων, περὶ τοιούτων ὑποθέσεων καὶ λαϊκοὺς ἐνδυνάμως ἵνα δικάσωσιν οἱ ἐπίσκοποι. πῶς γὰρ ἐπιτιμήσουσι τούτοις τῆς ἀληθείας μὴ ἀναφανείσης πρότερον; τὸ δὲ διὰ πλεονεξίαν ἀποκηρύττεσθαί τινα ἐκ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν, μέγα ἐστὶ, καὶ οὐαὶ τοῖς πλεονεκτοῦσιν. ὁ μέντοι πολιτικὸς νόμος τὸν ἁρπάζοντα ἀπὸ ἐμπρησμοῦ ἢ καταπεσούσης οἰκίας, εἴσω μὲν ἐνιαυτοῦ, εἰς τὸ τετραπλοῦν καταδικάζει· μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν, εἰς ἁπλοῦν. καὶ ἀνάγνωθι τὸ παρὸν κεφάλ. τοῦ κ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου. παρομοίως δὲ κολάζονται κατὰ τὴν χρηματικὴν ποινὴν, καὶ οἱ ἀπὸ οἰκίας καταπολεμηθείσης ἁρπάζοντες. φησὶ γὰρ τὸ δεύτερον θέμα τοῦ γ'. κεφαλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου, ταῦτα ῥητῶς· κἂν ἀπὸ οἰκείας καταπολεμουμένης ἢ κώμης ἁρπαγῇ τι, χώρα τῷ νόμῳ.

Κανὼν γ'.

Οὐκ ἰδοὺ Ἀχὰρ ὁ τοῦ Ζαρᾶ πλημμελείᾳ ἐπλημμέλησεν ἀπὸ τοῦ ἀναθήματος, καὶ ἐπὶ πᾶσαν συναγωγὴν Ἰσραὴλ ἐγενήθη ἡ ὀργή; καὶ εἷς μόνος οὗτος ἥμαρτε, μὴ μόνος ἀπέθανεν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ. ἡμῖν δὲ πᾶν τὸ μὴ ἡμέτερον ἀλλὰ ἀλλότριον, ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ κέρδος, ἀνάθεμα νενομίσθαι προσήκει. κἀκεῖνος μὲν γὰρ ὁ Ἀχὰρ, ἐκ τῆς προνομῆς ἔλαβε· καὶ αὐτοὶ νῦν ἐκ προνομῆς· κἀκεῖνος μὲν τὰ τῶν πολεμίων· οἱ δὲ, νῦν τὰ τῶν ἀδελφῶν κερδαίνοντες, ὀλέθριον κέρδος.

& à fidelium multitudine ſeparare: ne propter ipſos Dei ira ad omnes veniat, & ante alios ad omnes qui præſunt, qui eiuſmodi homines non inquirunt, & examinant. Deinde ſubiungit etiam teſtimonia ſcripturæ, & circa finem infert: Si qui autem propter ſuam auaritiam, quæ fuit tempore pacis, puniti, in barbarorum incurſione eadem peccauerint, ij, inquit, non ſolùm Dei iram in ſe attrahent, ſed etiam aduerſus omnem populum. Hæc cùm ita habeant, nota ex hac præſenti epiſtola, quòd epiſcopis permittitur auarorum pluráque habendi cupidorum potentiam pœnis impoſitis coërcere: & eos quidem, qui quæ ex captiuitate relicta ſunt, rapiunt, fideles magnis eccleſiaſticis animaduerſionibus caſtigare: qui non ſunt autem eiuſmodi, mediocriter punire. Quãobrem ex his de eiuſmodi cauſis laicos quoque epiſcopi ritè condemnent. Quomodo enim eos punient ſi non priùs veritas apparuerit? Propter auaritiam autem à fidelium communione aliquem abdicare, magnum eſt, & væ auaris. Lex verò ciuilis, eum qui rapit ex incendio vel ex ruina ædium, intra annum quidem in quadruplum condemnat: poſt annum autem in ſimplum: & lege ij. cap. xx. tit. lxxij. lib. Similiter autem puniuntur in pœna pecuniaria, qui expugnata domo rapiunt. Dicit enim primum reſponſum thematis eiuſdem tituli & libri hæc expreſsè: Si à domo vel vico qui oppugnatur raptum quid fuerit, legi locus eſt.

CANON III.

Non ecce Achaz Zare filius in eo quod Deo dedicatum erat, peccauit, & in omnem Iſraël ſynagogam ira peruenit? Atqui hic vnus ſolus peccauit, ſed non ſolus in ſuo peccato eſt mortuus. Nobis autem quicquid non noſtrum, ſed alienum eſt, ab hoc tempore lucrum Deo dedicatum eſſe exiſtimandum eſt. Nam & ille quidem Achaz ex præda accepit, & ipſi nũc ex præda accipiunt. Ac ille quidem, ea quæ erant hoſtium: qui verò nunc ſunt, ea quæ ſunt fratrum, pernicioſo lucro lucrifacientes.

Schol. Bals. Cùm dixiſſet A ſanctus à fidelibus abdicari eos qui ea rapiunt quæ ad eos qui in bello capti ſunt, pertinent, & ex barbarica præda relicta fuerunt: & quòd propter eos qui ſic ſæpe lapſi & minimè correpti ſunt, in populum quoque ira Dei ſæpe accumulata ſit, ad eorum confirmationem inducit Achaz hiſtoriam in libro Ieſu Naue deſcriptam. Narrat enim quòd cùm Ieſus nouiſſet omnia Deo eſſe dedicata ſpolia, quæ ex Hierico capta eſſent, Achaz poſtquam vrbs Hierico capta eſſet, aurea lingua & aliqua veſte ſurrepta, eo infodiit in ſuo tentorio. Cùm autem Deus propterea ſuccenſuiſſet, in eo bello Iſraëlitæ victi ſunt. Quia autem non manifeſta erat ira Dei, miſſa eſt ſors, & cecidit ſuper Achaz. Ille autem interrogatus, furtum confeſſus eſt, & quæ ſurrepta ſunt, protulit, & lapidibus obrutus eſt ipſe, & omnes ſui, & animalia, & tota eius ſupellex. Et dicit, Ecce vnus peccauit, & ex eo quod Deo dedicatum eſt, ſuſtulit, & propter illius peccatum, multi perierunt in bello, ex ſynagoga, ſeu cœtu Iſraëlitarum: & rurſus vltio facta eſt, non in illum ſolùm, ſed in omnes ſuos. Eis autem qui fortaſſe dixerant, eſſe differentiam eorum quæ Deo dedicata fuerant, & eorum quæ ad priuatos aliquos pertinent, reſiſtit Sanctus: & oſtendit hanc rapinam eſſe illa auaritia deteriorem: & quòd eo tempore quo prædæ ab hoſtibus aguntur, res fratrum relictæ, tanquam Deo dedicatæ reputantur: & quòd, quamuis æqualitatem habeant, quæ ab Achaz direpta fuêre, & quæ ab eis rapta ſunt, eorum tamen culpa maior eſt.. Achaz enim res hoſtium abſtulit: ii autem quos plura habendi libido nunc inuaſit, bona fratrum rapuerunt, eorum calamitatem lucrum pernicioſum rati. Nota præſentem canonem propter eos qui res eccleſiarum & monaſteriorum rapiunt, &, vt ſemel dicam, propter eos qui quæ ſunt Deo dedicata, tanquam propria vendicant.

Ἑρμηνεία.

Εἰπὼν ὁ ἅγιος ἀποκηρύττεσθαι ἐκ τῶν πιστῶν τοὺς ἁρπάσαντας τὰ τοῖς αἰχμαλωτισθεῖσι διαφέροντα, καὶ ἀπὸ τῆς βαρβαρικῆς λεηλασίας περιλειφθέντα, καὶ ὅτι διὰ τοὺς οὕτω πολλάκις πταίσαντας καὶ εἰς τὸν λαὸν ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπισωρεύθη, ἐπιφέρει πρὸς κατασκευὴν τούτων τὴν ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ γεγραμμένην ἱστορίαν περὶ τοῦ Ἀχάρ. ἱστορεῖται γὰρ ὡς τοῦ Ἰησοῦ τοῦ ἐπαγγειλαμένου ἀνατεθειμένα εἶναι τῷ θεῷ πάντα τὰ ἀπὸ τῆς Ἱεριχοῦντος σκυλευθησόμενα, ὁ Ἀχὰρ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως B Ἱεριχοῦντος, γλῶτταν χρυσῆν καὶ ὕφασμά τι ὑφελόμενος, κατέχωσεν αὐτὰ ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ. ὀργισθέντος δὲ τοῦ θεοῦ διὰ τοῦτο, ἡττήθησαν ἐν τῷ πολέμῳ οἱ Ἰσραηλῖται. ὅτι δὲ ἄδηλος ἦν ἡ αἰτία τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ, γέγονε κλῆρος, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸν Ἀχάρ. κἀκεῖνος ἀνακρινόμενος, ὡμολόγησε τὸ κλέμμα καὶ τὰ κλαπέντα προσενήνοχε. καὶ ἐλιθοβολήθη αὐτός τε καὶ ἡ σκευὴ τούτου. καὶ, φησὶν, ἰδοὺ εἷς ἥμαρτε, καὶ ὑφείλετο ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος, ἤγουν ἀπὸ τοῦ ἀνατεθέντος τῷ θεῷ, καὶ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνου, ἀπώλοντο ἐν τῷ πολέμῳ πολλοὶ ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν. καὶ αὖθις ἡ C ἐκδίκησις γέγονεν οὐκ εἰς ἐκεῖνον μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς ἐκείνου. πρὸς δὲ τὸν ἴσως εἰπόντα διαφορὰν εἶναι τῶν ἀνατεθειμένων τῷ θεῷ, καὶ τῶν διαφερόντων ἰδιώταις, ἀντικαθίσταται ὁ ἅγιος καὶ κατασκευάζει χείρονα ἐκείνης τῆς πλεονεξίας εἶναι τὴν παροῦσαν ἁρπαγὴν, ὅτι τε τὰ ἐν τῷ καιρῷ τῆς λεηλασίας τῶν βαρβάρων περιλειφθέντα πράγματα τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἀνατεθειμένα τῷ θεῷ λογίζονται, καὶ ὅτι κἂν ἰσότητα ἔχωσι τὰ παρὰ τοῦ Ἀχὰρ ἀποσυληθέντα καὶ τὰ παρὰ τούτων ἁρ- D παγέντα, διὰ τὸ ἐκ προνομῆς ἤτοι αἰχμαλωσίας καὶ ἀμφότερα ἀποκερδανθῆναι, ἀλλ' ἡ ἐκ τούτων αἰτία, μείζων ἐστίν. ὁ μὲν γὰρ Ἀχὰρ τὰ τῶν πολεμίων ὑφείλετο, οἱ δὲ νῦν πλεονεκτήσαντες, τὰ τῶν ἀδελφῶν ἥρπαζον, τὴν συμφορὰν τούτων, κέρδος ὀλέθριον ἡγησάμενοι. σημείωσαι τὰ παρόντα διὰ τοὺς ἁρπάζοντας τὰ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὰ τῶν μοναστηρίων, καὶ ἁπλῶς διὰ τοὺς ἰδιουμένους πάντα τὰ ἀνατεθειμένα τῷ θεῷ.

A

Κανὼν δ'.

Μηδεὶς ἐξαπατάτω ἑαυτὸν, μήτε ὡς εὑρών. οὔτε γὰρ εὑρόντα κερδαίνειν ἔξεστι. Φησὶ γὰρ τὸ Δευτερονόμιον, μὴ, ἰδὼν τὸν μόσχον τοῦ ἀδελφοῦ σου καὶ τὸ πρόβατον πλανώμενα ἐν τῇ ὁδῷ, παρίδῃς αὐτὰ, ἀποστροφῇ ἀποστρέψεις αὐτὰ τῷ ἀδελφῷ σου. ἐὰν δὲ μὴ ἐγγίζῃ ὁ ἀδελφός σου πρὸς σὲ, μηδὲ ἐπίστασαι αὐτὸν, συνάξεις αὐτὰ, καὶ ἔσται μετὰ σοῦ, ἕως ἂν ἐκζητήσῃ αὐτὰ ὁ ἀδελφός σου, καὶ ἀποδώσεις αὐτά. καὶ οὕτω ποιήσεις τὸν ὄνον αὐτοῦ, καὶ οὕτω ποιήσεις τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ οὕτω ποιήσεις μετὰ πᾶσαν ἀπώλειαν τοῦ ἀδελφοῦ B σου, ὅσα ἂν ἀπόληται παρ' αὐτοῦ, καὶ εὑρήσῃς αὐτά. Ταῦτα τὸ Δευτερονόμιον. ἐν δὲ τῇ Ἐξόδῳ, οὐ μόνον ἐὰν τὰ τοῦ ἀδελφοῦ τις εὕρῃ, ἀλλὰ καὶ ἐχθροῦ, ἀποστροφῇ φησιν, ἀποστρέψεις αὐτὰ εἰς τὸν οἶκον τοῦ κυρίου αὐτῶν. Εἰ δὲ ἐν εἰρήνῃ ῥαθυμοῦντος καὶ τρυφῶντος καὶ τῶν ἰδίων ἀμελοῦντος ἀδελφοῦ ἢ ἐχθροῦ, κερδαίνειν οὐκ ἔξεστι, πόσῳ μᾶλλον δυστυχοῦντος καὶ πολεμίους φεύγοντος, καὶ κατὰ ἀνάγκην τὰ ἴδια ἐγκαταλιπόντος;

Canon IIII.

Nemo ſeipſum ſeducat, neque tanquam inuenerit: neque enim fas eſt ei qui inuenit, lucrifacere, ait Deuteronomium: Viſo fratris tui vitulo, & oue errante in via, ea ne deſpexeris, ſed ea reſtitutione reſtitues fratri tuo. Sin autem frater tuus ad te non approximet, neque ipſum noueris, coges ipſum, & erit tecum donec ea frater tuus quæſierit, & reddes ea: & ſic facies de eius aſino, & ſic facies de eius veſte: & ſic facies poſt omnem perditionem fratris, quæcunque ipſi perierint, & tu ea inueneris. Hæc Deuteronomium. In Exodo autem, non ſolùm ſi quis res fratris, ſed etiam inimici inuenerit, reſtitutione, inquit, reſtitues ipſa domui domini ipſorum. Si autem ab eo qui in pace, & in ocio delicatè vitam tranſigit, vel etiam ab inimico non licet lucrari, quanto magis ab eo qui rebus aduerſis premitur, & fugit, & neceſſitate coactus propria relinquit?

Ἑρμηνεία.

C Εἰκὸς ἦν εἰπεῖν τινας ὅτι οὐχ ἡρπάσαμεν τὰ τῶν αἰχμαλωτισθέντων ἀδελφῶν, ἀλλ' εὕρομεν αὐτὰ ἐρριμμένα, καὶ οὐκ ᾔδειμεν τίνων ἦσαν, καὶ διὰ τοῦτο ἀκατάγνωστοι νομιζόμεθα. πρὸς γοῦν τούτους ἀντιτίθησιν ὁ ἅγιος τὰ τοῦ Δευτερονομίου καὶ τὰ τῆς Ἐξόδου, καὶ φησὶν, ὡς κἂν ἐρριμμένα καὶ ἀνεπιμέλητα καὶ ἐν καιρῷ τοιούτῳ εὑρήσῃ τις πράγματα, ἀγνοῇ δὲ καὶ τὸν δεσπότην αὐτῶν, οὐδὲ οὕτως ἐγχωρεῖται κερδαίνειν αὐτά. χρεωστεῖ γὰρ φυλάξαι ταῦτα, ἕως ἂν ὁ κύριος αὐτῶν γνῷ καὶ ζητήσῃ αὐτά. Εἶτα προσεπάγει ὅτι ἐὰν κατὰ τὴν Μωσαϊκὴν νομοθεσίαν, D οὐκ ἔξεστί τινι ἰδιοποιῆσαι τὰ ἑτέροις ἀνήκοντα πράγματα, κἂν φίλοι ὦσιν οὗτοι κἂν ἐχθροί, κἂν ἀνεπιμέλητα ὦσι, καὶ ταῦτα ἐν καιρῷ εἰρήνης, ἀλλὰ ἀναγκάζεται ἀποκαθιστᾶν αὐτὰ πρὸς τοὺς δεσπότας τούτων καὶ τρυφῶντας, καὶ μηδὲ ἐπιστρεφομένους τῆς τῶν ἰδίων εὑρέσεως· πόσῳ μᾶλλον ὀφείλει ὁ εὑρὼν ἀδελφοῦ δυστυχοῦντος καὶ αἰχμαλωτισθέντος ἢ καὶ φεύγοντος τοὺς βαρβάρους, πράγματα καὶ κατὰ τοσαύτην ἀνάγκην ἀτημέλητα καταλιπόντες τὰ οἰκεῖα, ἀποκαθιστᾶν αὐτὰ πρὸς τὸ μέρος τῶν οὕτω δυσπραγοῦντας ἀνθρώπους;

Schol. Bals. Eſt veriſimile dixiſſe aliquos ſe non rapuiſſe res fratrum ſuorum captiuorum: ſed eas, inquiebant, diſiectas inuenimus, nec ſciebamus cuiuſnam erant, & propterea nulla in nos cadit reprehenſio: Aduerſus eos ergo opponit ſanctus Deuteronomium & Exodum: & dicit, quòd etiamſi diſiectas neglectuíque habitas eo tempore res inuenerit, ipſarum autem dominum ignorauerit, ne ſic quidem eas lucrari permittitur. Debet enim eas ſeruare: donec earum dominus illas cognouerit, & quæſierit, & infert, Quòd ſi lege Moſaica nulli licet, ea quæ ad alios pertinent, tanquam ſua ſibi propria aſcribere, ſiue ij ſint amici, ſiue inimici, etiamſi tempore pacis neglectui habita ſint, ſed cogetur dominus ipſorũ reſtituere, quamuis luxurioſè & delicatè viuant, nec proprias res inuenire curent: quanto magis debet is qui inuenit res fratris rebus aduerſis oppreſſi, & in captiuitatem abducti, vel barbaros fugientis, & qui in tanta neceſſitate ſua neglecta reliquit, eas tam infortunato homini reſtituere?

Atque hæc quidem ſanctus deſcribit: & docet deinceps quomodo puniri debeant, & qui res eas rapuerunt, & qui non rapuerunt, ſed inuenerunt, & qui poſtquam inuenerunt eas non reſtituerunt. Lex autem ciuilis hæc expreſsè dicit in themate v.cap.xliij.tit.xij. lib.lx. Qui rem alienam abiectam accipit, vt eam lucretur, etiāſi ignorat cuius ſit, eſt furti actioni obnoxius: niſi fortè dominus eam ita reliquerit, vt cuius nullam curam gerat. Tūc enim etiamſi vt ea furans ceperit, quoniam ipſius eſſe deſiit, furti non tenetur. Non enim fit furtum, niſi ſit cui furtum fiat. Si autem quod non eſt pro derelicto habitum, pro derelicto eſſe habitum exiſtimauit, non eſt fur: ſi autem nec pro derelicto habebatur, nec pro derelicto haberi exiſtimauit, accepit autē vt domino inuēto redderet, actione furti nō tenetur, etiāſi pro inuentione pretium acceperit. Similiter & lxj.cap.iij tit. l.lib. ſic habet: Si quis abſentis rē vacantem detinuiſſet, nō tenebatur olim vel interdicto de vi, vel interdicto, quod vi aut clam, niſi vtique rei vendicatione, quatenus erat abſens dominus. Nos ergo volumus eum vt qui ſit poſſeſſor, generali de vi interdicto teneri. Eſt enim ridiculū dicere quòd proprium exiſtimabāt id quod eſt alienū, quemadmodū & de furti in duplū actione diximus, quòd qui præter domini ſententiā ac voluntatem contrectat, furtum committit. Hæc autem dicimus niſi xxx. annorū ſpatiū præterierit, ex quo poſſeſſionē apprehendit. Nota ergo quod etiam & canonibus, & legibus, non ſolùm qui captiuorū res deprædātur, & diripiunt, puniuntur & tenētur, ſed etiam iis qui rem immobilem vacantem inueniſſe dicuntur, & non ſtatim rem aperiunt, & eam nomine domini poſſident, ſecundùm legem quidem eccleſiaſticam eis pœnitentia iniungetur, ſecundùm ciuilem autem vel vt fures puniuntur, ſi res erit mobilis: vel interdicto de vi, ſi erit immobilis. Quando autem, quod inuentū eſt, pro derelicto habetur, non ſimiliter punitur, qui id detinuit. Sed ſi ſit quidem res mobilis, cogitur eam domino reſtituere, & ſolùm niſi eius dominium aſſecutus ſit,

A καὶ ὁ μὲν ἅγιος ταῦτα ἐθέσπισε· καὶ ἐφεξῆς διδάσκει πῶς ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἵ τε ἁρπάσαντες τὰ τοιαῦτα πράγματα, καὶ οἱ μὴ ἁρπάσαντες, ἀλλὰ εὑρόντες· πρὸς δὲ καὶ οἱ μετὰ τὴν εὕρεσιν μὴ ἀποκαθιστῶντες αὐτά. ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος, φησὶν, ἐν θέματι ε΄. τοῦ μγ΄. κεφαλαίου τοῦ ιβ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου ταῦτα ῥητῶς, ὁ τὸ ἀλλότριον πρᾶγμα ἐῤῥιμμένον λαμβάνων ἐπὶ τῷ κερδᾶναι κἂν ἀγνοεῖ τίνος ἐστὶν, ὑπόκειται τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ εἰ μὴ ἄρα ἀπογνόντι ὁ δεσπότης εἴασεν αὐτό. τότε γὰρ κἂν ὡς κλέπτων αὐτὸ ἔλαβεν, ἐπειδὴ ἐπαύσατο αὐτοῦ
B εἶναι, οὐχ ὑπόκειται. κλοπὴ γὰρ οὐ γίνεται μὴ ὄντος τοῦ κλοπὴν ὑφισταμένου. Εἰ δὲ τὸ μὴ ὂν ἀπογνόντι ἐνόμισεν ἀπογνόντι, οὐκ ἔστι κλέπτης. Εἰ δὲ μήτε ἦν ἀπογνόντος, μήτε ἐνόμισεν, ἔλαβε δὲ, ἐπὶ τῷ δοῦναι τῷ εὑρισκομένῳ δεσπότῃ, οὐχ ὑπόκειται τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ, κἂν εὕρετρα λάβῃ. ὡσαύτως καὶ τὸ ξα΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτλου τοῦ ι΄. βιβλίου οὕτω διαλαμβάνει, ἐάν τις ἀπόντος πρᾶγμα κατίσχῃ σχολάζον, οὐκ ἐνήγετο τὸ παλαιὸν ἢ τῷ περὶ βίας παραγγέλματι, ἢ τῷ ὅπερ βίᾳ ἢ λάθρα, εἰ μὴ ἄρα τῇ τὰ ἴδια ἐκδικούσῃ
C ἀγωγῇ, ἐν ᾧ δεσπότης ἦν ὁ ἀπών. ἡμεῖς οὖν ὡς νομέα ὄντα, βουλόμεθα κρατεῖσθαι τῷ περὶ βίας γενικῷ παραγγέλματι. γελοῖον γάρ ἐστι τὸ λέγειν, ὅτι ἐνόμιζον ἴδιον τὸ ἀλλότριον. ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῆς περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῆς εἴπομεν ὅτι ὁ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου ψηλαφῶν, κλοπὴν ἁμαρτάνει. ταῦτα δὲ φαμὲν ἐὰν μὴ τριακονταετία παρῆλθεν ἐξ οὗ τῆς νομῆς ἐπελάβετο. σημείωσαι οὖν ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν κανόνων καὶ ἀπὸ τῶν νόμων, οὐ μόνοι οἱ τὰ τῶν αἰχμαλωτισθέντων ἀποσυλῶντες καὶ ἁρπάζοντες κολάζονται καὶ ἐνέχονται, ἀλλὰ καὶ
D οἱ εὕρεμα ἢ ἀκίνητον σχολάζον λέγοντες ἐφευρεῖν, καὶ μὴ αὐτίκα τὸ πρᾶγμα κατάδηλον ποιούμενοι, καὶ φυλάττοντες αὐτὸ εἰς ὄνομα τοῦ δεσπότου, κατὰ μὲν τὸν ἐκκλησιαστικὸν νόμον, ἐπιτιμηθήσονται· κατὰ δὲ τὸν πολιτικὸν, ἢ ὡς κλέπται τιμωρηθήσονται ἐὰν ἐστὶ τὸ πρᾶγμα κινητὸν, ἢ τῷ περὶ βίας παραγγέλματι, ἐὰν ἐστὶν ἀκίνητον. ὅταν δὲ ἀπογνόντον ἐστὶ τὸ εὑρεθὲν, τὸ παρὰ τοῖς νόμοις καλούμενον προδερέλικτον, οὐ κολάζεται παρομοίως ὁ τοῦτο κατασχών· ἀλλ' εἰ μὲν κινητόν ἐστιν, ἀναγκάζεται αὐτὸ ἀποδοῦναι, καὶ μόνον, εἰ μὴ ἐδέσποσεν αὐτό,

ὡς καλῇ πίστει νομεῦσιν, ἐντὸς τριετίας. Εἰ δὲ ἀκίνητον, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ καταλειφθὲν ὡς προδερέλικτον, εἰ μὴ γέγονε τούτου δεσπότης, ἐκτὸς δεκαετίας. σχολάζοντος δὲ καὶ ἀπρονοήτου μεγάλη διαφορά. τὸ μὲν γὰρ σχολάζον, ψυχῇ νεμόμεθα κἂν φυσικῶς αὐτὸ οὐ κατέχομεν. τὸ δὲ προδερέλικτον οὐδὲ φυσικῶς κατέχομεν, καὶ διὰ τοῦτο δεσπόζεται παρὰ τοῦ καλῇ πίστει νεμηθέντος αὐτό. ταῦτα δὲ χώραν οὐκ ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἀνηκόντων τοῖς αἰχμαλωτισθεῖσι. καὶ διὰ τοῦτο οἱ κατέχοντες αὐτὰ καὶ μὴ ἀποκατιστῶντες, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, ἀδιακρίτως καὶ ἐνέχονται καὶ κολάζονται.

A vt bonæ fidei poſſeſſor, intra triennium: Si autem illud immobile, quod pro derelicto detentum eſt, niſi eius factus ſit dominus, intra decennium. Vacantis autem, & eius quod pro derelicto habetur, magna eſt differentia. Quod enim vacat, animo poſſidemus, etiam ſi id naturaliter non poſſidemus. Quod autem pro derelicto, nec ciuiliter, nec naturaliter poſſidemus, & ideo à bonæ fidei poſſeſſore eius dominium acquiritur: hoc autem locum non habet in iis quæ à captiuis derelicta ſunt: & ideo
B qui ea detinent, & non reſtituunt, vt ſuperiùs dictum, citra vllam diſtinctionem, & tenentur, & puniuntur.

Κανὼν ε΄.

Ἄλλοι δὲ ἑαυτοὺς ἐξαπατῶσιν, ἀντὶ τῶν ἰδίων τῶν ἀπολλυμένων, ἃ εὗρον ἀλλότρια κατέχοντες, ἵνα ἐπειδὴ αὐτοὺς Βοράδοι καὶ Γότθοι τὰ τοῦ πολέμου εἰργάσαντο, αὐτοὶ ἄλλοις Βοράδοι καὶ Γότθοι γίνωνται. ἀπεστείλαμεν οὖν τὸν ἀδελφὸν καὶ συγγέροντα Εὐφρόσυνον διὰ ταῦτα πρὸς ὑμᾶς, ἵνα κατὰ τὸν ἐνθάδε τύπον, καὶ αὐτὸς δώῃ ὁμοίως καὶ ὧν δεῖ τὰς κατηγορίας προσίεσθαι καὶ οὓς δεῖ ἐκκηρύξαι τῶν εὐχῶν.

CANON V.

Alij autem ſeipſos ſeducunt, pro propriis quæ perierunt, aliena quæ inuenerunt, detinentes. Vt quoniam Boradi & Gotthi eis hoſtilia fecerunt, ipſi ſint aliis Boradi & Gotthi. Propterea ergo fratrem & conſenem noſtrum Euphroſynum, ad vos miſimus: vt ſecundùm formam quæ hic eſt ei ſimilis, det & quorum accuſationes admittere oporteat, & quos à precibus C *abdicare.*

Ἑρμηνεία.

Ἀπολογησάμενος ὁ ἅγιος τὰ εἰκότα πρὸς τοὺς λέγοντας, ὡς ἐρρισμένα καὶ ἀτημέλητα εὗρον τὰ τῶν αἰχμαλωτισθέντων πράγματα, καὶ διὰ τοῦτο ἰδιώσασθαι αὐτά, ἄρτι ἀπολογεῖται πρὸς τοὺς ἀντιποιουμένους τῶν διαφερόντων τοῖς αἰχμαλωτισθεῖσιν ἀντὶ τῶν φθασάντων παρὰ τῶν πολεμίων ἀφαιρεθῆναι πραγμάτων αὐτῶν. φησὶ γὰρ ὡς καὶ τοῦτο ἀπάτη ἐστὶ καὶ ματαία πρόφασις. οὐδὲ γὰρ δίκαιόν ἐστι τούτους γεγονότας παρὰ ἀνάλωμα πολεμίου βαρβαρικοῦ, μὴ καρτερῆσαι, ἀλλὰ γενέσθαι αὐτοὺς πολεμίους τῶν ἀδελφῶν, καὶ χρηματίσαι εἰς τούτους ἄλλους βαρβάρους. διὰ ταῦτα ἀπεστείλαμεν, λέγει, τὸν ἀδελφὸν Εὐφρόσυνον πρὸς ὑμᾶς κατὰ τὸν ἐνταῦθα τύπον, ἤγουν, καθὼς ἡμεῖς ἐνταῦθα ἐποιήσαμεν, δώῃ τύπον καὶ αὐτόθι ὥστε οὕτω ποιεῖν ὑμᾶς. Εἶτα φησὶν ὡς ὁ αὐτὸς Εὐφρόσυνος ἀναδιδάξει τίνας δεῖ προσδέχεσθαι κατηγοροῦντας κατά τινων, καὶ τίνας χρὴ ἀποκηρύττειν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν.

SCHOL. BALS. Poſtquam ſanctus, quæ erant conſentanea, reſpondit iis qui dicebant, ſe vt diſiectas & neglectui habitas res captiuorum inueniſſe, & propterea ea ſibi vendicaſſe: nunc iis reſpondet, qui, quæ ad captiuos pertinebant, pro iis quæ ſibi ab hoſtibus priùs ablata fuerant, vendicabant. Dicit enim hoc eſſe fraudem, & inanem prætextum. Neque enim æquum eſt, vt qui ex bello barbarico
D detrimentum acceperint, non toleranter ferant, ſed ſint ipſi hoſtes fratrum, & alij in ipſos barbari appellentur. Propterea, inquit, miſimus ad vos fratrem Euphroſynum, vt iuxta formam hîc traditam, ſeu quemadmodum hic fecimus, iſthic quoque det formam vt ſic vos faciatis. Deinde dicit: Euphroſynus vos docebit quoſnã & aduerſus quos accuſantes admittere, & quoſnam ab eccleſia abdicare oporteat.

CANON VI.

A *De iis qui captiuos ex barbaris fugientes vi detinent. Denunciatum autem eſt nobis quidpiam factum eſſe in noſtra regione incredibile, vel vtique ab infidelibus, vel impiis, & qui ne nomen quidem Domini nouêre, quòd nonnulli eò inhumanitatis crudelitatiſque proceſſere, vt captiuos aliquos qui effugerunt, vi retineant. Mittite aliquos in regionem ne vel fulmina in eos cadant qui hæc agunt.*

SCHOL. BALS. Accepit ſanctus quòd quidam captiui orthodoxi, poſtquam manus barbaricas euaſere, vi à quibuſdam detinentur, nec domum reuerti ſinuntur. Dicit ergo iis, ad quos ſcriptum hoc epiſtolare miſſum eſt, quòd hoc ei incredibile viſum eſt: eſt enim infidelium & impiorum opus. Sin autem factum eſt, non remanebit impunitum. Et ideo debent hæc diligenter inquiri, & mitti in regionem quæ hæc perſcrutetur. Exiſtimat enim, quòd etiam fulmen, ſeu ignis ſit caſurus, & eos qui hæc agunt, exuſturus.

CANON VII.

De iis qui inter barbaros annumerati ſunt, & abſurda quædam in eos qui ſunt ſui generis, fecerunt. Eos itaque qui inter barbaros enumerati ſunt, & cũ eis in captiuitate inuaſerunt, obliti ſe eſſe Ponticos & Chriſtianos, efferati autem barbaríque redditi, vt & eos qui ſui ſunt generis, vel ligno vel ſuffocatione interficiant: vias autem vel domos neſcientibus barbaris oſtendant, etiam ab auditione arcere oportet, donec de iis congregatis ſanctis aliquid communiter viſum fuerit, & ante eos ſancto ſpiritui.

SCHOL. BALS. Eos quidem qui poſtquam captiui facti ſunt, barbaris conſenſerunt, & cum eis veluti barbari effecti ſunt, & ſui generis Chriſtianos interfecerunt, vel vias barbaris ignotas, & ad Chriſtianos ducentes oſtenderunt, vel eorum ædes hoſtibus manifeſtas fecerunt, ne ad diuinarum quidem laudũ auditionem admittẽdos eſſe decernit:

Κανὼν ϛʹ.

Περὶ τῶν βίᾳ κατεχόντων τοὺς ἐκ τῶν βαρβάρων αἰχμαλώτους. ἀπηγγέλθη δέ τι ἡμῖν καὶ ἄπιστον ἐν τῇ χώρᾳ ὑμῶν, γινόμενον πάντως που ὑπὸ ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν καὶ μὴ εἰδότων μηδὲ ὄνομα κυρίου, ὅτι ἄρα εἰς τοσοῦτόν τινὲς ὠμότητος καὶ ἀπανθρωπίας προεχώρησαν, ὥστε τινὰς τοὺς διαφυγόντας αἰχμαλώτους βίᾳ κατέχειν. ἀποστείλατέ τινας εἰς τὴν χώραν μὴ καὶ σκηπτοὶ πέσωσιν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας.

B
Ἑρμηνεία.

Ἔμαθεν ὁ ἅγιος ὡς τινὲς ὀρθόδοξοι αἰχμάλωτοι τὰς βαρβαρικὰς χεῖρας διαφυγόντες κατέχονται ὑπό τινων κατὰ βίαν, καὶ οὐ παραχωροῦνται οἴκαδε ὑποστρέψαι. φησὶν οὖν πρὸς οὓς ἀπεστάλη τὸ ἐπιστολιμαῖον τοῦτο γράμμα, ὡς τοῦτο καὶ ἄπιστον ἐλογίσθη αὐτῷ. ἔργον γάρ ἐστιν ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν. Εἰ δὲ γέγονεν, ἀνεκδίκητον οὐκ ἔσται. διὸ καὶ ὀφείλουσι τὰ περὶ τούτου πολυπραγμονηθῆναι, καὶ ἀποστεῖλαι εἰς τὴν χώραν καὶ ἐρευνῆσαι. νομίζει γὰρ ὡς καὶ
C σκηπτὸς ἤγουν πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσε καὶ κατέφλεξε τοὺς ταῦτα πράσσοντας.

Κανὼν ζʹ.

Περὶ τῶν ἐγκαταλεχθέντων τοῖς βαρβάροις, καὶ ἄτοπά τινα κατὰ τῶν ὁμοφύλων τολμησάντων. τοὺς μὲν οὖν ἐγκαταλεχθέντας τοῖς βαρβάροις καὶ μετ' αὐτῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐπελθόντας, ἐπιλαθομένους ὅτι ἦσαν Ποντικοὶ καὶ Χριστιανοὶ, ἐκβαρβαρωθέντας δὲ ὡς καὶ φονεύειν τοὺς ὁμοφύλους ἢ ξύλῳ ἢ ἀγχόνῃ, ὑποδεῖξαι δὲ ἢ ὁδοὺς ἢ οἰκίας ἀγνοοῦσι τοῖς
D βαρβάροις, καὶ τῆς ἀκροάσεως ἀπεῖρξαι δεῖ, μέχρις ἂν κοινῇ περὶ αὐτῶν τι δόξῃ συνελθοῦσι τοῖς ἁγίοις, καὶ πρὸ αὐτῶν τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς μέντοι μετὰ τὸ αἰχμαλωτισθῆναι τοῖς βαρβάροις ὁμοφρονήσαντας, καὶ μετ' αὐτῶν οἷον βαρβαρωθέντας, καὶ τοὺς ὁμοφύλους Χριστιανοὺς φονεύσαντας ἢ ὁδοὺς ἀγνοουμένας τοῖς βαρβάροις, καὶ ἀπαγούσας εἰς Χριστιανοὺς ὑποδείξαντας, ἢ οἰκίας τούτων καταδήλους τοῖς πολεμίοις ποιήσαντας, μηδὲ εἰς ἀκρόασιν τῶν θείων δοξολογιῶν παραδεχθῆναι διορίζεται·

ἀλλὰ

ἀλλὰ ἔξω παντελῶς τῆς ἐκκλησίας ἵστασθαι αὐτοὺς ἐν τόπῳ προσκλαιόντων πάντως μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν ἢ τὴν καταδίκην, ἕως ἂν σκοπήσωσιν οἱ ἅγιοι περὶ αὐτῶν κοινῇ συνελθόντες. ἁγίους δὲ, τοὺς ἐπισκόπους καλεῖ. τὸ δὲ πρὸ αὐτῶν τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἐπήγαγε, δεικνὺς ὅτι ὅσα ἐν κοινῇ διασκέψει οἰκονομοῦνται παρὰ τῶν ἐπισκόπων, τὸ ἅγιον πνεῦμα ὑποτίθησιν αὐτά. καὶ ὁ μὲν ἐκκλησιαστικὸς νόμος οὕτω τούτους κολάζει. ὁ δὲ πολιτικὸς, τῷ περὶ καθοσιώσεως ἐγκλήματι καθυποβάλλει τοὺς τοιούτους. Φησὶ γὰρ κεφάλ. α΄. τοῦ λϛ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου, ὁ περὶ τῶν ἐπιβουλῶν νόμος ὅμοιός ἐστι τῷ περὶ ἱεροσυλίας. καὶ ἐνέχεται αὐτῷ ὁ κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δήμου πλημμελήσας, καὶ σπουδάσας κατὰ δόλον παρὰ κέλευσιν βασιλέως, ἀναιρεθῆναι τοὺς ὁμήρους· ἢ ἵνα ἔνοπλοι ἄνθρωποι ἐν πόλει κατὰ τῆς πολιτείας ὦσιν, ἢ ἵνα τόποι ἢ ἱερὰ κατασχεθῶσιν, ἢ στασιώδης γένηται σύνοδος, ἢ ἵνα φονευθῇ ὁ ἄρχων. καὶ ὁ πρὸς τοὺς πολεμίους γράμμα ἢ ἄγγελον πέμψας ἢ σημεῖον αὐτοῖς δεδωκὼς, ἢ ἄλλως βοηθήσας αὐτοῖς, καὶ ὑπονοθεύσας στρατιώτας πρὸς στάσιν ἢ θόρυβον κατὰ τῆς πολιτείας. καὶ κεφάλ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου· ὁ τοὺς πολεμίους ἐρεθίσας, ἢ παραδοὺς πολιτείαν, εἰς κεφαλὴν τιμωρεῖται. καὶ ἐφεξῆς διαλέγεται τὸ κεφάλαιον περὶ ἄλλων τινῶν ὁμοίων. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν αἰχμαλωτισθέντων καὶ ὁμοφρονησάντων τοῖς πολεμίοις, καὶ περὶ τῶν μὴ αἰχμαλωτισθέντων, ὅμως μέντοι τοῖς πολεμίοις ὁμογνωμονησάντων, καὶ φρονησάντων κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας. οἱ δὲ τοῖς κατὰ χέρσον καὶ θάλατταν λῃστεύουσι συλλῃστεύσαντες, πλεόνως, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, κολασθήσονται, ὅτι καὶ μείζων ἐστὶ τούτων ἡ κακία. οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι κατὰ πρόσωπον, καὶ γυμνῇ κεφαλῇ, τὸ λεγόμενον, τὸν πόλεμον συνιστῶσιν. οἱ δὲ λῃσταὶ ἀοράτως καὶ ἀφανῶς ἀπροσδόκητον μελετῶσι φόνον. ὅσον οὖν τοῦ προκειμένου κατ' ὄψιν κινδύνου ἡ μάχη κουφοτέρα ἐστὶ τοῦ ἀπροσδοκήτου κακοῦ, τοσοῦτον καὶ ἡ τῶν πολεμίων ἔφοδος ἀνεκτοτέρα ἐστὶ τῆς τῶν λῃστευόντων ἐπιβουλῆς.

A ſed eos omnino extra eccleſiam ſtatui in loco deflentium, poſt confeſſionem ſcilicet vel condemnationem, donec ſancti ſimul congregati de iis communiter ſtatuerint. Sanctos autem epiſcopos appellat, illud autē ante ipſos, ſancto ſpiritui, ſubiunxit, oſtendens, quòd quæcunque in communi conſideratione ab epiſcopis diſpenſantur & ſtatuuntur, ſpiritus ſanctus ea ſuggerit. Et lex quidem eccleſiaſtica ipſos ſic punit. Lex verò ciuilis eos καθοσιώσεως crimini ſubiicit. Dicit enim primū caput B xxxvj. tit. lx. lib. 1. Lex de inſidiatoribus ſimilis eſt ei, quæ eſt de ſacrilegis, & ea tenetur qui aduerſus populum Romanum offendit, & qui ſtuduit præter iuſſum imperatoris vt obſides dolo interficerentur: vel vt ſint homines armati in rēpublicam: vel, vt locus vel ſacra detineantur, vel ſeditioſa fiat coitio: vel, vt occidatur magiſtratus: & qui miſit ad hoſtes nuncium, vel literas, vel dedit eis ſignum, vel aliter eis tulit auxilium, vel milites corrupit, & ad ſeditionem aut tumultū aduerſus remp. C ſollicitauit. & cap. iij. eiuſdem tit. & lib. quomodo qui hoſtes ſollicitauit, & eis remp. tradidit, capite punitur, & deinceps diſſerit de aliis quibuſdam ſimilibus. Et hæc quidem de iis qui in captiuitatem abducti ſunt, & hoſtibus conſenſerunt, & de iis itidem qui non in captiuitatem abducti ſunt, cum hoſtibus tamen conſenſerunt, & aduerſus Romanum imperium conſpirarunt. Qui autem cum iis qui terram maréque depopulantur, vnà deprædati ſunt, magis, vt mihi videtur, punientur: maior D enim eſt eorum improbitas. Hoſtes enim aperta fronte, & nudo, vt aiūt, capite bellum comparant. Latrones autem ac prædones inopinatam cædem moliuntur. Quanto ergo præuiſi periculi pugna leuior eſt inopinato malo, tanto hoſtium inſultus eſt tolerabilior latronum inſidiis.

Κανὼν η΄.

Περὶ τῶν οἴκοις ἀλλοτρίοις ἐπελθεῖν τολμησάντων ἐν τῇ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῇ. τοὺς δὲ οἴκοις ἀλλοτρίοις ἐπελθεῖν τολμήσαντας, ἐὰν μὲν

Canon VIII.

De iis qui alienas domos aggredi auſi sūt in barbarorū incurſione. Eos autē qui alienas domos inuadere auſi fuerint, ſi accuſati

quidem conuicti fuerint, nec auditione dignos exiſtimare. Sin autem ſe ipſos enunciarint, & reddiderint, in eorum qui conuertuntur, ordinem, ſubſterni.

Bals. Poſtquam ſanctus craſſiùs confuſiúſque tractauit de iis qui rapuerunt, vel quorundam captiuorum res inuenerunt, quòd ad pœnarum rationem attinet, nunc quoque ſpecies pœnitentiæ, ſiue eccleſiaſticarum pœnarum incipit dicere. Et ſtatim decernit vt nec ſtent cum audientibus, ſed cum deflentibus, extra eccleſiam, qui rem captiui rapuerunt, & eam non reſtituerunt, ſed accuſationem & probationem expectarunt propter inficiationem. Eos autem qui ſe ipſos denunciarunt, & ſua ſponte quod debebant, ante actionem dederunt, ſtatuit vt propter pœnitentiam comprecētur, ſeu conſiſtant cum fidelibus. Subſternantur autem, ſeu ſint ſubtus, eo quòd coguntur egredi cum catechumenis. Ac lex quidem eccleſiaſtica eos ſic punit. Lex verò ciuilis raptores quod ab ipſis raptum eſt etiam ante condemnationem offerentes, non admittit, ſed condemnat in quadruplum. Dicit enim cap. vj. xvij. tit. lx. lib. Raptor à pœna non liberatur rem offerens ante iudicium. Et thema vij. ij. cap. eiuſdem lib. & tit. Intra annum verum rei pretium quadruplat, non autem id quod intereſt. Quod autem hîc dicit ſanctus de iis qui ante condemnationem & accuſationem rem reſtituunt, lex iubet id fieri in eos qui aliquid ex aliquo metu acceperunt. Dicit enim v. thema xiij. cap. ij. tit. v. lib. Actio quòd metus cauſa, eſt libera, & licet ei aduerſus quem agitur, ad ſententiam vſque rem reſtituere, & non dare quadruplum. Eſt autem & alia differentia eorum qui vi res auferunt, & eorum qui aliquid ab aliquo metu accipiunt. Raptores enim vnà cum quadrupli reſtitutione infamantur. Qui autem metum intulerunt, in exiſtimatione tantùm labem aliquam contrahunt.

Canon IX.

De iis qui in agro vel in ædibus ea quæ à barbaris relicta sũt, inuenerũt.

A κατηγορηθέντες ἐλεγχθῶσι, μηδὲ τῆς ἀκροάσεως ἀξιοῦσθαι. ἐὰν δὲ αὐτοὺς ἐξείπωσι καὶ ἀποδῶσιν, ἐν τῇ τῶν ἐπιστρεφόντων τάξει ὑποπίπτειν.

Ἑρμηνεία.

Παχυμερῶς διαλαβὼν ὁ ἅγιος περὶ τῶν ἁρπασάντων ἢ εὑρηκότων πράγματα τινῶν αἰχμαλωτισθέντων ὅσον τέως εἰς τὸν λόγον τῶν ἐπιτιμίων, ἄρτι καὶ τὰ εἴδη τῆς μετανοίας ἤτοι τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμίων, ἄρχεται λέγειν. καὶ αὐτίκα διορίζεται ἵνα μηδὲ μετὰ τῶν ἀκροωμένων ἵστανται, ἀλλὰ μετὰ τῶν προσκλαιόντων ἔξωθεν τῆς ἐκκλησίας, οἱ ἁρπάσαντες τυχὸν τι πρᾶγμα αἰχμαλώτου, καὶ μὴ ἀντιστρέψαντες αὐτό, ἀλλὰ ἀναμείναντες κατηγορίαν καὶ ἔλεγχον διὰ τὴν ἄρνησιν. τοὺς δὲ ἑαυτοὺς προσαγγείλαντας καὶ δόντας καλοθελῶς πρὸ ἀναγωγῆς ἃ ὤφειλον, διορίζεται διὰ τὴν μεταμέλειαν συνεύχεσθαι ἤγουν συνίστασθαι μετὰ τῶν πιστῶν. ὑποπίπτειν δὲ αὐτοὺς διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων. καὶ ὁ μὲν ἐκκλησιαστικὸς νόμος οὕτω τούτους κολάζει. ὁ δὲ πολιτικὸς τοὺς ἅρπαγας καὶ πρὸ καταδίκης προσάγοντας τὸ ὑπ' αὐτῶν ἁρπαγὲν, οὐ προσδέχεται, ἀλλ' εἰς τὸ τετραπλάσιον καταδικάζει. C φησὶ γὰρ κεφ. τοῦ ιζ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου. ὁ ἅρπαξ οὐκ ἀπαλλάττεται τῆς ποινῆς πρὸ τῆς δίκης προσάγων τὸ πρᾶγμα καὶ θέμα ζ. τοῦ β'. κεφαλ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου. εἴσω ἐνιαυτοῦ τὸ ἀληθὲς τοῦ πράγματος τίμημα τετραπλασιάζεται, οὐ μὴν τὸ διαφέρον. ὅπερ δὲ φησιν ἐνταῦθα ὁ ἅγιος χάριν τῶν πρὸ καταδίκης καὶ κατηγορίας διδόντων τὸ ἀφαιρεθὲν, τοῦτο ὁ νόμος παρακελεύεται γίνεσθαι εἰς τοὺς κατὰ φόβον λαβόντας τι ἔκ τινος. φησὶ γὰρ τὸ ε'. θέμα τοῦ D ιγ'. κεφαλ. τοῦ β'. τίτλου τοῦ δεκάτου βιβλίου, ἡ διὰ φόβον αἰτίασις, αἱρετή ἐστι, καὶ ἔξεστι τῷ ἐναγομένῳ μέχρι ψήφου ἀποκαταστῆσαι τὸ πρᾶγμα, καὶ μὴ δοῦναι τὸ τετραπλοῦν. ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα διαφορὰ τῶν βιαίως ἀφαιρουμένων πράγματα, καὶ τῶν κατὰ φόβον λαμβανόντων τι ἀπό τινος. οἱ μὲν γὰρ ἅρπαγες σὺν τῇ ἀποδόσει τοῦ τετραπλοῦ, καὶ ἀτιμοῦνται. οἱ δὲ φόβον ἐπαγαγόντες, σπιλοῦνται μόνον κατὰ τὴν ὑπόληψιν.

Κανὼν θ'.

Περὶ τῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἢ ἐν τοῖς ἰδίοις οἴκοις εὑρόντων τὰ ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταλειφθέντα.

τοὺς δὲ ἐν πεδίῳ εὑρόντας τι ἢ ἐν ταῖς ἑαυτῶν οἰκίαις καταλειφθὲν ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἐὰν μὲν κατηγορηθέντες ἐλεγχθῶσιν ὁμοίως ἐν τοῖς ὑποπίπτουσιν· ἐὰν δὲ ἑαυτοὺς ἐξείπωσι καὶ ἀποδῶσι, καὶ τῆς εὐχῆς ἀξιοῦσθαι.

Eos autem qui in campo aliquid inuenerunt, vel in ſuis ædibus à barbaris relictum, ſi accuſati quidem conuicti fuerunt, ſint ſimiliter in iis qui ſubſternuntur. Sin autem ſe ipſos enunciauerint & reddiderint, etiam precibus digni habeantur.

Ἑρμηνεία.

Εἴρηται ὄπισθεν περὶ τῶν λεγόντων εὑρεῖν ἀνεπιμέλητα τὰ τῶν αἰχμαλωτισθέντων πράγματα, καὶ ἰδιώσασθαι αὐτά. καὶ νῦν δὲ ὁρίζεται ὁ ἅγιος τοὺς ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν αἰχμαλωτισθέντων εὑρόντας πράγματα, ὡς μὴ παρὰ τῶν βαρβάρων ἀφαιρεθέντα, ἢ καὶ κατὰ τὰς ὁδοὺς ῥιφέντα διὰ τὸ βάρος τυχὸν, ἀποκαθιστῶντας μὲν εὐγνωμόνως τὰ εὑρεθέντα, εἰς τὸν τόπον ἵστασθαι τὸν τέλειον μετὰ τῶν πιστῶν. εἰ δὲ καταδικασθῶσι, τάττεσθαι σὺν τοῖς ὑποπίπτουσιν, ἤγουν ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων. τούτων οὕτως ἐχόντων, εἴποι τις ὡς τὸ οὕτω κολάζεσθαι τοὺς ἀναμένοντας καταδίκην χάριν ἀντιστροφῆς τοῦ εὑρέματος, δικαιότατόν ἐστιν, ὅτι καὶ τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ ἐνέχονται κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα, κλέπτης ἐστὶν ὁ τὸ ἀλλότριον πρᾶγμα ψηλαφῶν παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου, ἐν εἰδήσει τοῦ λυπῆσαι αὐτόν. τὸ δὲ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς καὶ μόνον, μὴ ἀξιοῦσθαι δὲ τῶν ἁγιασμάτων τὸν προσαγγείλαντα ἑαυτὸν καὶ εὐγνωμόνως δόντα τὸ εὕρεμα, καινόν ἐστιν. ἄξιος γὰρ μᾶλλον εὐχαριστίας ἐστὶν, ὡς τὸ πρᾶγμα τοῦ αἰχμαλωτισθέντος φυλάξας καὶ ἀποκαταστήσας αὐτῷ. διὸ καὶ λέγουσί τινες συνέπεσθαι τῇ μετὰ τῶν πιστῶν συστάσει, καὶ τὴν τῶν ἁγιασμάτων μέθεξιν σιωπηρῶς.

SCHOL. BALS. Dictum eſt ſuperiùs de iis qui dicunt ſe inueniſſe res captiuorum neglectui habitas, & earum ſibi proprietatem vendicaſſe. Nunc autem decernit ſanctus, eos qui res in captiuorum domibus inuenerunt, vt pote non à barbaris ablatas, vel in viis abiectas fortaſſe propter pondus, ea quidem quæ inuenerunt, amicè reſtituentes, in ſuo perfecto gradu ſtare debere cum fidelibus. Sin autem condemnati fuerint, collocari cum iis qui ſubiiciuntur ſeu ſubſternuntur, ſcilicet egredi cum catechumenis. Hæc cùm ita ſe habeant, dixerit quiſpiam, eos ſic puniri, qui pro re inuenta reſtituenda condemnationem expectant, eſſe iuſtiſſimum, quoniam facti quoque actione tenentur: ſecūdùm legē, quæ dicit, Fur eſt qui rem alienam cōtrectat præter domini voluntatem, ſciēs id illi moleſtum eſſe. Cum fidelibus autem conſiſtere, & ne ſacramentis quidem dignari eum qui ſe ipſum denunciauit, & amicè rem inuentam dederit, nouum eſt: eſt enim potiùs Euchariſtia dignus, vt qui rem captiui ſeruauerit, & ipſam reſtituerit. Et ideo dicunt nonnulli, cum fidelibus conſiſtentiā, & congregationem, ſacramentorum quoque participationem tacitè conſequi.

Κανὼν ι'.

Τοὺς δὲ τὴν ἐντολὴν πληροῦντας ἐκτὸς πάσης αἰσχροκερδείας πληροῦν δεῖ, μήτε μήνυτρα ἢ σῶστρα ἢ εὕρετρα ἢ ᾧ ὀνόματι καλοῦσιν, ἀπαιτοῦντας.

CANON X.

Eos autem, qui ſeruant mandata, abſque omni turpi lucro ſeruare oportet, nec indicationis, vel cuſtodiæ, vel inuentionis pretiū, vel quocunque nomine appellant exigentes.

Ἑρμηνεία.

Ἀποδεξάμενος τὴν ἀγαθοθέλειαν τῶν προσαγγειλάντων ἑαυτοὺς καὶ ἀποδόντων εὐγνωμόνως τὸ εὕρεμα, προστίθησιν ὁ ἅγιος, ὡς εἰ θέλουσιν οὗτοι λογισθῆναι πληρωταὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ, ὀφείλουσι χωρὶς αἰσχροῦ κέρδους οἱουδήτινος τὴν ἀπόδοσιν τοῦ εὑρέματος ποιεῖν. ὡρίσθη δὲ μὴ ἀπαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ εὑρηκότος ἐκ τοῦ μέρους τοῦ αἰχμαλώτου μήνυτρα ἢ σῶστρα ἢ εὕρετρα, ἢ ἄλλο τι, διὰ τὸ μὴ ἐξ ἀμελείας τῶν δεσποτῶν,

SCHOL. BALS. Cùm admiſiſſet ſanctus bonam eorum voluntatem, qui ſe ipſos denunciauerunt, & inuentum beneuolè reddiderunt, adiicit, quòd ſi ii velint mandati dei obſeruatores videri, debent abſque quouis turpi lucro rem inuentam reddere. Definitum autem eſt, non exigere oportere eum qui inuenit, vel cuſtodiæ, vel inuentionis pretium, vel aliquid aliud, eo quòd non ex negligentia dominorum,

ζῆσόν με λέγων κατὰ τὸ λόγιόν σου. λόγιον δὲ αὐτοῦ τὸ ἐκ καθαρᾶς λατρεύειν αὐτῷ καρδίας. τοῦτο γὰρ εἰδὼς ὁ αὐτὸς προφήτης, ὥσπερ ἑαυτὸν μεταφράζων, λέγει, καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θεὸς, ἵνα μὴ ῥυπώδεις λογισμοί με ταράξωσι. πάλιν Δαβὶδ, καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με, ἵνα κἂν ποτε λογισμοί με θορυβήσωσιν, ἰσχυρά τις δύναμις παρὰ σοῦ στηρίζῃ με, ὥσπερ κρηπὶς τυγχάνουσα. αὐτὸς τοίνυν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα συμβουλεύων, λέγει πρὸς τοὺς βραδέως τῇ ἀληθείᾳ πειθομένους, διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδούς σου, καὶ θαῤῥῶν κυρίῳ ὅτι πείσεις ἀπέχεσθαι τῆς τοιαύτης κακίας, ψάλλε, καὶ οἱ ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσι. γένοιτο δὲ τοὺς μὲν κακοήθως ζητοῦντας, παύσασθαι τῆς τοιαύτης ματαιοπονίας· τοὺς δὲ διὰ εὐήθειαν ἐν διστασμῷ ἔχοντας, ἡγεμονικῷ πνεύματι κρατυνθῆναι. ὅσοι δὲ βεβαίως τὴν ἀλήθειαν ἐπίστασθε ἀῤῥαγῆ ταύτην κατέχετε καὶ ἀσάλευτον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ἑρμηνεία.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην διαλαμβάνουσαν μὴ εἶναι ἀκάθαρτον τὴν φυσικὴν ἔκκρισιν τοῦ σπέρματος τὴν ἀπὸ νόσου δηλαδὴ γινομένην ἢ ἀπὸ φαντασίας νυκτερινῆς ἀπροαιρέτου καὶ ἀπαθοῦς, ὁ ὑπερφυέστατος ἐκεῖνος Ζωναρᾶς, σοφῶς, σοφῶς καὶ ὑπερδεξίως, καὶ ὡς οὐκ ἄν τις κρείττονως, ἡρμήνευσε, καὶ διὰ τοῦτο περιττὸν ἡμῖν ἔδοξεν γράψαι τι περὶ ταύτης. συναγαγόντες δὲ λέγομεν ὡς ἡ φυσικὴ ἐκροὴ τοῦ σπέρματος εἰ μὲν ἐξ ἀπροαιρέτου φαντασίας νυκτερινῆς καὶ ἄνευ προϋποκειμένης ἐμπαθοῦς ἐπιθυμίας γένηται, ἀπροκριμάτιστός ἐστι παντάπασι, καθὼς καὶ ἡ πρὸς τὸν Βασιλείδην ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου Διονυσίου διαλαμβάνει, ἥτις κατεστρώθη ὄπισθεν. Εἰ δὲ ἐμπάθειά τις προηγήσατο ἐκ πονηρᾶς ἐπιθυμίας ἴσως καὶ συγκαταθέσεως, ἀκάθαρτός ἐστι, καὶ ὁ ταύτην ὑποστὰς, τῶν ἁγιασμάτων ἐμποδισθήσεται, καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ ψυχικῷ αὐτοῦ ἰατρῷ, θεραπευθήσεται. τριῶν γὰρ ὄντων τρόπων δι' ὧν παρὰ τοῦ σατανᾶ πολεμούμεθα, προσβολῆς, συγκαταθέσεως, καὶ ἀποτελέσματος, εἰ μὲν ἀπὸ μόνης προσβολῆς φαντασία γένηται νυκτερινὴ, μετριώτερον ἐπιτιμηθῶμεν. Εἰ δὲ σὺν τῇ προσβολῇ γέγονε καὶ συγκατάθεσις ἡμερινὴ, καὶ οὕτω παρηκολούθησε καὶ φαντασία νυκτερινὴ,

A *Viuam ſecundùm eloquium tuum, eloquiũ autem eius eſt, ei ex puro corde ſeruire. Hoc enim ſciens ipſe propheta, ſe veluti interpretatur, dicens, Cor mũdum crea in me Deus, ne ſordidæ me cogitationes perturbent. Rurſus David, Et ſpiritu principali cõfirma me, vt ſi fortè me cogitationes perturbauerint, valida aliqua tuá poteſtas, quæ ſit veluti baſis, me ſuſtentet ac ſtabiliat. Ipſe ergo hæc & eiuſmodi alia cõſulens, dic iis qui veritati parẽt tardiùs: Docebo iniquos vias tuas, & in domino cõfidens quòd eis perſuadebis à tali vitio abſtinere, cane, & ad te impij conuertentur. Fieri autẽ poſſit, vt qui improbè* B *quidem & malitiosè quærunt, à vano eiuſmodi & ſuperuacaneo labore deſiſtant: qui autem propter ſimplicitatem, dubitant, & in incerto verſantur, principali ſpiritu corroborentur. Quicunque autem veritatem firmè ſcitis, eam infractam inconcuſſámque tenete in Chriſto domino noſtro, cum quo patri gloria & potentia cum ſancto ſpiritu, & in ſecula ſeculorum. Amen.*

SCHOL. BALS. Hanc epiſtolam quæ tractat non eſſe immundam naturalem excretionem ſeminis, quæ ſcilicet fit vel morbo, vel nocturna viſione non ſpontanea, à nulláque per- C turbatione orta, excellentiſſimus ille Zonaras, ſapienter & aptè, & ita vt nemo meliùs dicere poſſit, interpretatus eſt: & propterea de eo ſcribere ſuperuacaneũ exiſtimauimus. Breuiter autem dicimus, quòd ſi naturalis quidem ſeminis fluxus ex non ſpontanea nocturna viſione, & ſine vlla præexiſtente animi perturbatione, ac cupiditate fiat, nihil penitus affert præiudicij. Sicut & ſancti Dionyſij ad Baſilidem tractat epiſtola, quæ ſuperiùs poſita eſt. Sin autem aliqua perturbatio ex mala fortaſſe cupi- D ditate aſſenſúque proceſſit, immunda eſt, & qui eam ſuſtinuit, à ſacramentis arcebitur, & pro animæ eius medici arbitratu ei medicina dabitur. Cùm enim tria ſint per quæ à Satana oppugnamur, applicatio, ſeu primus motus, aſſenſus, & effectus; ſi ex ſolo quidem primo motu nocturna fuerit facta viſio, leuiùs puniemur: ſin autem cum primo motu nocturnus quoque fuit aſſenſus, & ſic nocturna viſio conſecuta eſt,

πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τῶν δὲ ἀκαθάρτων καὶ ἡ συνείδησις καὶ τὰ πάντα μεμόλυνται. ἄγαμαι δὲ τοῦ διαβόλου τὸ σόφισμα, ὅτιπερ φθορὰ καὶ λύμη ὑπάρχων λογισμοὺς ὑποβάλλει τοῦ δοκεῖν μὲν, καθαρότητος. ἔστι δὲ τὸ γινόμενον ἔνεδρα ἢ δοκιμασία. ἵνα γὰρ ὡς προεῖπον ἀπασχολήσῃ τοὺς ἀσκητὰς τῆς ἐθίμου καὶ σωτηριώδους μελέτης, καὶ δόξῃ κρατεῖν, κατὰ τοῦτο τοιαῦτα κινεῖ βομβίκια, ἅτινα φέρει μὲν οὐδὲν τοῦ βίου χρήσιμον, κενὰς δὲ ζητήσεις καὶ φλυαρείας, ἃς δεῖ παραιτεῖσθαι. τί γὰρ εἰπέ μοι ὦ ἀγαπητὲ καὶ εὐλαβέστατε, ἔχει ἁμάρτημα ἢ ἀκάθαρτον, φυσική τις ἔκκρισις; ὡς εἴ τις ἐθέλει ποιεῖσθαι ἔγκλημα, καὶ τὰς διὰ ῥινῶν ἐκπεμπομένας μύξας, καὶ τὰ διὰ τοῦ στόματος πτύσματα. ἔτι δὲ καὶ τούτων ἔχομεν λέγειν πλείονα τὰς διὰ γαστέρων ἐκκρίσεις, ἅπερ τῷ ζώῳ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα καθέστηκεν. ἔτι τε εἰ τῶν τοῦ θεοῦ χειρῶν ἔργον πιστεύομεν εἶναι τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὰς θείας γραφάς, πῶς ἠδύνατο ἐκ καθαρᾶς δυνάμεως ἔργον τι γενέσθαι μεμολυσμένον; καὶ εἰ γένος τοῦ θεοῦ ὑπάρχομεν κατὰ τὰς θείας τῶν ἀποστόλων πράξεις, οὐδὲν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς ἀκάθαρτον. τότε γὰρ μεμολύσμεθα, ὅτε τὴν δυσωδεστάτην ἁμαρτίαν ἐργαζόμεθα. ὅτε δὲ φυσική τις ἀβουλήτως ἔκκρισις γένηται, τότε τῇ τῆς φύσεως ἀνάγκῃ μετὰ τῶν ἄλλων ὡς προείπομεν καὶ τοῦτο ὑπομένομεν. ἀλλ᾽ ἐπειδήπερ οἱ θέλοντες ἀντιλέγειν μόνον τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις, μᾶλλον δὲ παρὰ θεοῦ πεποιημένοις, παραφέρουσι καὶ ῥητὸν εὐαγγελικὸν, ὡς ὅτι οὐ τὰ εἰσερχόμενα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα, ἀναγκαίως αὐτῶν καὶ ταύτην τὴν ἀλογίαν (οὐ γὰρ ἂν εἴπωμεν ζήτησιν) ἐλέγξωμεν. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ τὰς γραφὰς κατὰ τὰς ἰδίας ἀμαθίας, ἀστήρικτοι ὄντες, βιάζονται. ἔχει δὲ τὸ θεῖον οὕτω λόγιον. τινῶν γὰρ πάλιν τούτοις ὁμοίως ἐνδοιαστῶς ἐχόντων περὶ βρωμάτων, αὐτὸς λύων αὐτῶν τὴν ἄγνοιαν, ἤγουν ἀπάτην, δημοσιεύων φησὶ, μὴ τὰ εἰσερχόμενα κοινοῦν τὸν ἄνθρωπον ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα. εἶτα ἐπάγει πόθεν ἐξερχόμενα; τὰ ἀπὸ καρδίας. ἐκεῖ γὰρ εἶναι τοὺς πονηροὺς θησαυροὺς τῶν βεβήλων λογισμῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων γινώσκει. συντομώτερον δὲ ὁ ἀπόστολος αὐτὸ δεδιδαγμένος, φησὶ, βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ. φαίη δ᾽ ἄν τις καὶ νῦν εὐλόγως, φυσική τις ἔκκρισις ἡμᾶς οὐ παραστήσει πρὸς τιμωρίαν. τάχα δὲ καὶ παῖδες ἰατρῶν, ἵνα κἂν ἐκ τῶν ἔξωθεν δυσωπηθῶσιν, ὑπὲρ τούτου ἀπολογήσονται,

A *Omnia quidem munda mundis: immundorum autem & conſcientia, & omnia polluta ſunt. Diaboli autem calliditatem admiror, quòd cùm ſit exitium ac pernicies, ſuggerit cogitationes, quæ puritatis quidem eſſe videntur. eſt autem id quod ab eo fit, inſidiæ potiùs vel tentatio. Vt enim, quemadmodum dixi, athletas à conſueta & ſalutari meditatione abducat, & in eo vincere videatur, eiuſmodi mouet* βομβίκια, *quæ vitæ quidem nullam vtilitatem afferunt, ſed communes quæſtiones, & contentiones, quas vitare oportet. Quod enim, ô dilecte & religioſiſſime, habet peccatũ vel* B *immũdum naturalis quædam excretio? Vt ſi quis velit crimẽ facere etiã eos qui per nares emittũtur mucores, & quæ per os ſputa. Præterea autẽ his etiã poſſemus plura dicere, vt per ventrẽ excretiones, quæ ſunt animali ad vitã neceſſaria. Præterea autem ſi hominem Dei manuum opus eſſe credimus, ſecundùm diuinas ſcripturas, quomodo à pura facultate poſſet aliquod pollutum opus fieri? & ſi Dei genus ſumus, ſecundùm diuinos Actus apoſtolorum, in nobis nihil habemus immundũ. Tum demũ enim polluimur, quando fœtidiſſimum peccatum operamur. Quãdo autem naturalis excretio præter voluntatẽ facta fuerit, tunc naturæ neceſſitate cum aliis, vt prædiximus, hoc quoq; ſuſtinemus. Sed* C *quia ii qui volunt ſolùm cõtradicere iis quæ rectè dicuntur, vel potiùs à Deo facta ſunt, dictũ quoq; euãgelicũ detorquẽt, quòd nõ quæ ingrediũtur, coinquinãt hominẽ, ſed quæ exeunt, neceſſariò eorũ abſurditatẽ, nolo enim dicere quæſtionẽ, cõfutabimus. Primùm enim diuinas ſcripturas, cùm ſint in propria ignorãtia inſtabiles, violãt. Ita autẽ habet diuinum eloquium: Cùm enim quidã iis ſimiliter de cibis dubitarent, ipſe eorum ignorantiam ſeu errorem diſſoluens,* D *publicè dixit, Non quæ ingrediuntur, coinquinant hominem, ſed quæ exeunt. Deinde ſubiungit, vndenam exeuntia? nempe à corde. Illic enim malos profanarum cogitationum theſauros aliorúmque peccatorum eſſe ſcit. Breuiùs autem Apoſtolus hoc ipſum docens dicit, Cibus autem nos Deo non commendat. Dixerit autem quiſpiam nunc quoque probabiliter, Naturalis excretio nos non adducit ad ſupplicium. Fortè autem etiam medici, vt ab externis quoque eorum ratio habeatur, pro eo reſpondebunt,*

εἰ περὶ ὧν ἐπίστασθε, περὶ τούτων κἀγὼ μνημονεύων γράφω διά τε τὴν ἀνάγκην καὶ τὸ χρήσιμον τῆς ἐκκλησίας. μέλλων δὲ τούτων μνημονεύειν, χρήσομαι πρὸς σύστασιν τῆς ἐμαυτοῦ τόλμης τῷ τύπῳ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, λέγων καὶ αὐτός, ἐπειδήπερ τινὲς ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι ἑαυτοῖς τὰ λεγόμενα ἀπόκρυφα καὶ ἐπιμίξαι ταῦτα τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ, περὶ ἧς ἐπληροφορήθημεν, καθὼς παρέδοσαν τοῖς πατράσιν οἱ ἀπ᾽ ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε κἀμοὶ προτραπέντι παρὰ γνησίων ἀδελφῶν, καὶ μαθόντι ἄνωθεν ἑξῆς ἐκθέσθαι τὰ κανονιζόμενα καὶ παραδοθέντα πιστευθέντα τε θεῖα εἶναι βιβλία, ἵνα ἕκαστος, εἰ μὲν ἠπατήθη, καταγνῷ τῶν πλανησάντων· εἰ δὲ καθαρὸς διαμείνας, χαίρῃ πάλιν ὑπομιμνησκόμενος. ἔστι τοίνυν τῆς μὲν παλαιᾶς διαθήκης τῷ ἀριθμῷ τὰ πάντα βιβλία εἰκοσιδύο. τοσαῦτα γάρ, ὡς ἤκουσα, καὶ τὰ στοιχεῖα τὰ παρ᾽ Ἑβραίοις εἶναι παραδέδοται. τῇ δὲ τάξει καὶ τῷ ὀνόματι ἔστιν ἕκαστον, οὕτω· πρῶτον Γένεσις. εἶτα Ἔξοδος. εἶτα Λευιτικόν. καὶ μετὰ τοῦτο, Ἀριθμοί. καὶ λοιπὸν τὸ Δευτερονόμιον. ἑξῆς δὲ τούτοις ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ. καὶ Κριταί. καὶ μετὰ τοῦτο ἡ Ῥούθ. καὶ αὖθις ἑξῆς Βασιλειῶν βιβλία τέσσαρα. καὶ τούτων τὸ μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμεῖται. τὸ δὲ τρίτον καὶ τέταρτον, ὁμοίως εἰς ἕν. μετὰ δὲ ταῦτα παραλειπομένων πρῶτον καὶ δεύτερον ὁμοίως εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμούμενα. εἶτα Ἔσδρας, πρῶτον καὶ δεύτερον, ὁμοίως εἰς ἕν. μετὰ δὲ ταῦτα βίβλος ψαλμῶν, καὶ ἑξῆς παροιμίαι. εἶτα ἐκκλησιαστής, καὶ ᾆσμα ᾀσμάτων· πρὸς τούτοις ἐστὶ καὶ Ἰώβ. καὶ λοιπὸν προφῆται, οἱ μὲν δώδεκα εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμούμενοι. εἶτα Ἡσαΐας, Ἱερεμίας, καὶ σὺν αὐτῷ, Βαρούχ, θρῆνοι καὶ ἐπιστολή, καὶ μετ᾽ αὐτὴν Ἰεζεκιὴλ καὶ Δανιήλ, ἄχρι τούτων, τὰ τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἵσταται. τὰ δὲ τῆς καινῆς πάλιν οὐκ ὀκνητέον εἰπεῖν. ἔστι δὲ ταῦτα εὐαγγέλια τέσσαρα, κατὰ Ματθαῖον, κατὰ Μάρκον, κατὰ Λουκᾶν, καὶ κατὰ Ἰωάννην. εἶτα καὶ μετὰ ταῦτα πράξεις ἀποστόλων, καὶ ἐπιστολαὶ καθολικαὶ καλούμεναι τῶν ἀποστόλων, ἑπτά, οὕτως, Ἰακώβου μία, Πέτρου δὲ δύο. εἶτα Ἰωάννου τρεῖς. καὶ μετὰ ταύτας Ἰούδα μία, πρὸς τούτοις Παύλου ἀποστόλου εἰσὶν ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες, τῇ τάξει γραφόμεναι οὕτως, πρώτη πρὸς Ῥωμαίους, εἶτα πρὸς Κορινθίους δύο, εἶτα καὶ μετὰ ταύτας, πρὸς Γαλάτας, καὶ ἑξῆς πρὸς Ἐφεσίους· εἶτα πρὸς Φιλιππησίους, καὶ πρὸς Κολασσαεῖς,

A ſi eorum quoque quæ ſcitis, ego mentionem faciens, ſcribo propter neceſſitatem & vtilitatem eccleſiæ: eorum autem mentionem facturus, vtar ad meæ audaciæ confirmationem, Lucæ quoque euangeliſtæ forma, qui ſic dicit, Quoniam nonnulli auſi ſunt, ea quæ dicuntur apocrypha ſibi componere, & ea diuinæ ſcripturæ permiſcere, de qua certiores facti ſumus, quemadmodum tradita ſunt patribus, qui ab initio ipſi verbi aſpectores & miniſtri fuimus: mihi quoque viſum eſt à germanis fratribus admonito, & edocto, ab alto per ſeriem exponere, qui in B canonem recepti, & traditi, & creduntur eſſe diuini libri. Vt vnuſquiſque ſi ſeductus quidem fuerit, condemnet eos qui ſeduxerunt: qui antè purus permanſit, rurſus gaudeat admonitus. Sunt itaque veteris quidē teſtamenti libri omnes numero xxij. Tot enim vt audiui, etiam elementa ab Hebræis eſſe traditum eſt. Ordine autem & nomine ſic eſt vnuſquiſq; primùm Geneſis, deinde Exodus, Deinde Leuiticū, & poſt eum Numeri, & exinde Deuteronomium. Eum cōſequitur Ieſus Naue, & Iudices, & poſtea Ruth. Et rurſus deinceps Regnorum libri quatuor, & eorum primus quidem & ſe- C cundus in vnum librū connumerātur. Tertius autem & quartus ſimiliter in vnum. Poſtea Paralipomena ſeu derelicta, primus & ſecundus ſimiliter in vnum librum connumerati. Deinde Eſdra primus & ſecūdus ſimiliter in vnum. Poſtea autem liber Pſalmorū, & deinceps Prouerbia. Deinde Eccleſiaſtes, & Cātica canticorum. His accedunt Iob, & reliqui prophetæ, duodecim quidem in vnum locum cōnumerati. Deinde Eſaias, Hieremias, & cum ipſo Threni, ſeu lamen- D tationes, Baruch epiſtolæ, & poſt ipſum Ezechiel, & Daniel: Ad hos vſque conſiſtit vetus teſtamentum. Noui quoque teſtamenti libros dicere non eſt differendum. Sunt autem hi, quatuor Euāgelia, ſecundùm Mattheum, ſecundùm Ma[illegible], ſecundùm Lucam, ſecundùm Ioannem. Deinde poſtea Actus Apoſtolorum, & epiſtolæ, quæ dicuntur canonicæ, ſeptem Apoſtolorū, ſic, Iacobi vna, Petri duæ, deinde Ioannis tres, & poſt eas Iudæ vna. Præterea ſunt, Pauli xiiij. epiſtolæ, quæ ſic ordine ſcriptæ ſunt. Prima ad Romanos, deinde ad Corinthios ſecūda, & poſt eas ad Galatas. & deinceps ad Epheſios. Deinde ad Philippenſes & Coloſſenſes,

& poſt eas, ad Theſſalonicenſes duæ, & quæ eſt ad Hebræos, & ſtatim ad Timotheum duæ, ad Titum autem vna, & vltima ad Philemonem vna. Et rurſus Apocalypſis Ioannis. Hi ſunt fontes ſalutis, vt qui ſitit impleatur eloquiis quæ ſunt in eis. In his ſolis pietatis doctrina annunciatur. Nemo his addat, nec ab his aliquid detrahat. De his autem dominus Saducæos quidē reprehendebat, dicens: Erratis non intelligentes ſcripturas. Iudæos autem hortatur, Scrutamini ſcripturas: quia hæ ſunt quæ de me teſtimonium perhibent. Sed vt res ſit accuratior & exactior, hoc quoque adiicio, ſcribens neceſſariò, quòd extra hos ſunt alij quoque libri: non in canonem quidem redacti, ſed quos legi à patribus decretum eſt, iis qui nunc accedunt, & volunt in pietatis verique cultus ratione initiari. Sapientia Solomonis: Sapientia Sirach: & Eſter: & Iudith: & Tobias: Et doctrina quæ dicitur Apoſtolorum, & paſtor: qui ſunt tamen non aſpernandi. Atque dum hi quidem leguntur, illi verò in canonem referuntur, nuſquam fit apocryphorum mentio, ſed ſunt ij hæreticorum excogitatum, ea quando volunt ſcribentium, illis autem tempora largientium, & adiicientium, vt tanquam vetera producentes, integros ac ſinceros corrumpendi ex iis occaſionem habeant.

καὶ πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύο· καὶ ἡ πρὸς Ἑβραίους, καὶ ἑξῆς πρὸς μὲν Τιμόθεον δύο, πρὸς δὲ Τίτον, μία· καὶ τελευταία ἡ πρὸς Φιλήμονα μία, καὶ πάλιν Ἰωάννου ἀποκάλυψις. Ταῦτα πηγαὶ τοῦ σωτηρίου, ὥστε τὸν διψῶντα, ἐμφορεῖσθαι τῶν ἐν τούτοις λογίων. ἐν τούτοις μόνοις τὸ τῆς εὐσεβείας διδασκαλεῖον εὐαγγελίζεται. μηδεὶς τούτοις ἐπιβαλλέτω, μηδὲ τούτων ἀφαιρείσθω τι. περὶ δὲ τούτων ὁ κύριος Σαδδουκαίους ἐδυσώπει λέγων, πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς μηδὲ τὰς δυνάμεις αὐτῶν. τοῖς δὲ Ἰουδαίοις παρῄνει, ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι αὗταί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ. ἀλλ' ἕνεκά γε πλείονος ἀκριβείας προστίθημι καὶ τοῦτο γράφων ἀναγκαίως ὡς ἔστι καὶ ἕτερα βιβλία τούτων ἔξωθεν οὐ κανονιζόμενα μὲν, τετυπωμένα δὲ παρὰ τῶν πατέρων ἀναγινώσκεσθαι τοῖς ἄρτι προσερχομένοις καὶ βουλομένοις κατηχεῖσθαι τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον· σοφία Σολομῶντος, σοφία Σιρὰχ καὶ Ἐσθὴρ, καὶ Ἰουδὴθ, καὶ Τωβίας, καὶ διδαχὴ καλουμένη τῶν ἀποστόλων· καὶ ὁ ποιμήν· καὶ ὅμως ἀγαπητοί. κἀκείνων ἀναγινωσκομένων καὶ τούτων κανονιζομένων, οὐδαμοῦ τῶν ἀποκρύφων μνήμη, ἀλλὰ αἱρετικῶν ἐστιν ἐπίνοια· γραφόντων μὲν ὅτε θέλουσιν αὐτά, χαριζομένων δὲ καὶ προστιθέντων αὐτοῖς χρόνους, ἵνα ὡς παλαιὰ προφέροντες, πρόφασιν ἔχωσιν ἀπατᾶν ἐκ τούτων τοὺς ἀκεραίους.

SCHOL. BALS. Poſtremus canon apoſtolicus enumerat libros qui legi debent, & veteris teſtamenti, & noui. Hic autem ſanctus cùm reſciuiſſet, vt eſt veriſimile, quòd nonnulli volentes eos qui ſunt in pietate ac religione integri, quibus ſcilicet nihil deficit, nec quid habent compoſitum, vel contortum, ſed ſunt ſimplices, ſeducere, dicunt eſſe alios libros qui quidem ſunt peruerſorum dogmatum, & dicuntur apocrypha, ſcripſit & ipſe libros qui legi debent. Ne mireris autem, ſi inueneris canonem apoſtolicum, qui alios quoque libros enumerat: Sed lege quæ in dicto apoſtolico canone ſcripta ſunt.

Ἑρμηνεία.

Ὅ,τε τελευταῖος ἀποστολικὸς κανὼν ἀπαριθμεῖται τὰ ὀφείλοντα ἀναγινώσκεσθαι βιβλία τῆς παλαιᾶς διαθήκης καὶ τῆς νέας. ἐνταῦθα δὲ ὁ ἅγιος, ὡς ἔοικε, μαθὼν ὅτι τινὲς θέλοντες ἀπατᾶν τοὺς ἀκεραίους κατὰ τὴν εὐσέβειαν, ἤγουν τοὺς μὴ ἔχοντας ἐλλιπές τι ἢ σύνθετον καὶ σκολιὸν, ἀλλὰ ὄντας ἁπλοῦς, λέγουσιν εἶναι καὶ ἕτερά τινα βιβλία, διεστραμμένων μὲν ὄντα δογμάτων, ἀπόκρυφα δὲ λεγόμενα, ἔγραψε καὶ αὐτὸς τὰ ὀφείλοντα ἀναγινώσκεσθαι βιβλία. μὴ θαυμάσῃς δὲ εὑρίσκων τὸν ἀποστολικὸν κανόνα καὶ ἑτέρων βιβλίων ἀπαρίθμησιν ποιούμενον· ἀλλὰ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τῷ ῥηθέντι ἀποστολικῷ κανόνι γραφέντα.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἐπιστολὴ πρὸς Ῥουφινιανόν.

Κυρίῳ υἱῷ καὶ ποθεινοτάτῳ συλλειτουργῷ Ῥουφινιανῷ, Ἀθανάσιος ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Σὺ μὲν, τὰ υἱῷ ἠγαπημένῳ πρέποντα, πρὸς πατέρα γράφεις. ἐγγίσαντα γοῦν σε διὰ τοῦ γράμματος περιεπτυξάμην, πάντων ἐμοὶ ποθεινότατε Ῥουφινιανέ. κἀγὼ δὲ ὡς υἱῷ δυνάμενος γράφειν ἔν τε προοιμίοις καὶ μέσοις καὶ τελευταίοις, ἐπέσχον, ἵνα μὴ ἐκ γραμμάτων ἡ σύστασις καὶ ἡ μαρτυρία γνωρίζηται. σὺ γὰρ ἐμοὶ ἐπιστολὴ κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπιγινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ἐν καρδίᾳ. οὕτω τοίνυν πίστευε, διακείμενος, καὶ πίστευε, προσαγορεύω σε καὶ προτρέπω γράφειν. οὐ γὰρ ὀλίγως ἀλλά μεγάλως εὐφραίνεις τοῦτο ποιῶν. ἐπεὶ δὲ φιλοκάλως καὶ ἐκκλησιαστικῶς, τοῦτο γὰρ πάλιν πρέπει τῇ σῇ εὐλαβείᾳ, ἠρώτησας περὶ τῶν δι' ἀνάγκην ὑποσυρέντων μὲν, μὴ φθαρέντων δὲ ἐν τῇ κακοπιστίᾳ, καὶ ἠθέλησας γράψαι με τὰ δόξαντα περὶ αὐτῶν ἐν ταῖς συνόδοις καὶ πανταχοῦ· γίνωσκε κύριέ μου ποθεινότατε, ὅτι ἐν ἀρχῇ μὲν παυσαμένης τῆς γενομένης βίας, γέγονε σύνοδος παρόντων ἀπὸ τῶν ἔξω μερῶν ἐπισκόπων· γέγονε δὲ καὶ παρὰ τοῖς τὴν Ἑλλάδα κατοικοῦσι συλλειτουργοῖς. οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ τοῖς ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. καὶ ἤρεσεν ὅπερ ὧδε καὶ πανταχοῦ, ὥστε τοῖς μὲν καταπεπτωκόσι καὶ προϊσταμένοις τῆς ἀσεβείας, συγγινώσκειν μὲν μετανοοῦσι, μὴ διδόναι δὲ αὐτοῖς τόπον κλήρου· τοῖς δὲ μὴ αὐθεντοῦσι μὲν τῆς ἀσεβείας, παρασυρεῖσι δὲ δι' ἀνάγκην καὶ βίαν, ἔδοξε δίδοσθαι μὲν συγγνώμην, ἔχειν δὲ καὶ τὸν τόπον τοῦ κλήρου, μάλιστα ὅτι ἀπολογίαν πιθανὴν ἐποιήσαντο, καὶ ἔδοξε τοῦτο πως οἰκονομικῶς γεγενῆσθαι· διεβεβαιώσαντο γὰρ μὴ μεταβεβλῆσθαι εἰς ἀσέβειαν. ἵνα δὲ μὴ κατασταθέντες τινὲς ἀσεβέστατοι, διαφθείρωσι τὰς ἐκκλησίας, εἵλοντο μᾶλλον συνδραμεῖν τῇ βίᾳ, καὶ βαστάσαι τὸ βάρος ἢ λαοὺς ἀπολέσθαι. τοῦτο δὲ λέγοντες ἔδοξαν καὶ ἡμῖν πιθανῶς λέγειν, διὰ τὸ καὶ προφασίζεσθαι αὐτοὺς τὸν Ἀαρὼν τὸν Μωσέως ἀδελφὸν, ἐν τῇ ἐρήμῳ συνδραμεῖν μὲν τῇ τοῦ λαοῦ παραβάσει, ἀπολογίαν δὲ ἐσχηκέναι, ἵνα μὴ ὁ λαὸς ὑποστρέψας εἰς Αἴγυπτον, ἐπιμείνῃ τῇ εἰδωλολατρείᾳ.

A

EIVSDEM EPISTOLA AD RVFFINIANVM.

Domino filio & in primis deſiderabili ſacrorum comminiſtro Ruffiniano Athanaſius in Domino ſalutem.

TV quæ dilectum filium decent, ad patrem ſcribis. Te ergo per literas appropinquantem amplexus ſum, omnium mihi dilectiſſime Ruffiniane. Ego autem, cùm vt filio, & in proœmio, & in principio,
B *& in fine poſſem ſcribere, me continui: ne ex literis commendatio & teſtimonium cognoſcatur. Tu enim mihi es epiſtola, ſicut ſcriptum eſt, agnita, & lecta in corde. Sic ergo mihi crede affectus, crede, inquam, appello te, & adhortor vt ſcribas. Non enim parum ſed valde me delectas dum hoc agis. Quoniam autem ſtudioſè & eccleſiaſticè (hoc enim tuæ pietati valde conuenit) interrogaſti de iis qui propter neceſſitatem quidem tracti ſunt, & voluiſti me ea ſcribere, quæ de ipſis in ſynodis, & vbique viſa ſunt, ſcias domine mi longè deſiderabiliſſime, quòd in principio quidem, cùm vis quæ facta eſt, ceſ-*
C *ſaſſet; facta eſt ſynodus præſentibus ex partibus externis epiſcopis. Facta eſt autem & apud ſacrorum comminiſtros qui habitant in Græcia: nihilo ſecius autem & apud eos qui habitãt in Hiſpania & Gallia: & placuit hoc quòd hìc & vbique, vt iis quidẽ qui lapſi ſunt, impietati antẽ præſunt, venia quidem detur pœnitentibus ac reſipiſcentibus, eis autem locus cleri non detur. Iis autem qui impietatis auctores non fuerunt, ſed vi & neceſſitate tracti ſunt, viſum eſt dari veniã, habere antẽ etiam locũ in clero, maximè quia probabilem defenſionem at-*
D *tulerunt, & viſum eſt hoc quodammodo œcumenico quodã concilio factum eſſe. Affirmarunt enim ſe non fuiſſe ad impietatem traductos: ne autem quidam à pietate longè alieniſſimi eccleſias corrumperent, maluerunt vi cedere, & onus ferre, quàm populos perdere. Hoc autem dicentes, nobis quoque viſi ſunt dicere probabiliter, quòd ipſi in excuſationẽ adducerẽt Aaron Moyſis fratrẽ in deſerto præuaricationi populi conſenſiſſe, ſe antẽ hac ratione defẽdiſſe, ne populus in Aegyptum reuerſus in idololatria permaneat.*

Probabile enim videbatur, quòd in deſerto manentes poſſent ab impietate deſiſtere: Aegyptum autem ingreſſi, in ſe ipſis impietatem exercerent & augerent. Hac ergo de cauſa clerus illi condonatus eſt. Deceptis autem & vim paſſis datur venia. Hac tua quoque pietati ſignifico, confidens, quòd quæ decreta fuerint, tua admittit pietas: nec eorum qui eos condemnarunt, eis parcendo, lenitatem condemnabis. Dignare autem hæc legere Ieratio, & populo qui tibi ſubeſt, vt ipſi quoque hæc ſcientes te ſic in eos affectum eſſe non querantur. Neque enim me ſcribere deceret, ſi poſſet tua pietas noſtram quoque in ipſos affectionem renunciare, & quæcunque deſunt, explere. Gratia Domino qui te in omni ratione & cognitione repleuit. Qui ergo pœnitentiam agant, apertè anathematizent, nominantes Eudoxij & Euzoij improbam fidem. Ipſi enim illum deinceps creaturam improbè blaſphemantes, Arianæ ſectæ præeſſe ſcripti ſunt. Confiteantur autem fidem quam patres Niceæ confeſſi ſunt, & ſe nullam aliam præferre huic ſynodo. Alloquere fraternitatem tuam quæ te nobiſcum in Domino alloquitur.

BALS. De iis qui idolis immolata comederunt, & de iis qui idolis ſacrificarunt, ſynodus Gangrenſis & ſancti Petri Archiepiſcopi Alexandrini, & martyris canones fuſiùs tractant. Præſens autem ſancti Athanaſij epiſtola tractat de iis qui hæreticis communicarunt, & ad eccleſiam accedunt. Dicit enim ſanctus, ſcribens ad Ruffinianum, qui interrogauerat, quòd qui lapſi quidem ſunt, & hæreticis communicarunt, & impietatis præſides, & patroni fuerunt; ad pœnitentiam quidem admittuntur: Si autem ſint clerici, vel aliàs in ſacris, ſacerdotio digni non habentur. Qui autem impietatis non fuerint auctores, ſeu qui ſua auctoritate & volũtate cũ hæreticis non communicauerint, ſed à pietate ad impietatem vi tracti fuerint, ſi ſint quidem clerici, & venia digni habẽtur, & à clero non abalienãtur. eóque magis, quòd aſſerũt ſe ad impietatẽ non fuiſſe traductos, ſeu hæreticorũ ſentẽtiæ nõ fuiſſe aſſenſos,

καὶ γὰρ ἦν φαινόμενον εὔλογον, ὅτι μένοντες μὲν ἐν τῇ ἐρήμῳ, δύνανται παύσασθαι τῆς ἀσεβείας. εἰσελθόντες δὲ εἰς Αἴγυπτον, ἐπετείβοντο καὶ ηὔξανον ἐν αὐτοῖς τὴν ἀσέβειαν. τούτου τοίνυν ἕνεκα συγγνωστὸν τὸ περὶ τὸν κλῆρον γέγονε. τοῖς δὲ ἀπατηθεῖσι καὶ βίαν παθοῦσι συγγνώμη δίδοται. ταῦτα καὶ τῇ σῇ εὐλαβείᾳ δηλῶ· θαρρῶν ὅτι καὶ τὰ δόξαντα, ἀποδέξεταί σου ἡ θεοσέβεια. καὶ οὐ καταγνώσεται ἐκεχείας τῶν συνελθόντων οὕτως. καταξίωσον δὲ ταῦτα ἀναγνῶναι τῷ Ἱερατείῳ καὶ τῷ λαῷ τῷ ὑπὸ σὲ, ἵνα καὶ αὐτοὶ γινώσκοντες μὴ μέμφωνται οὕτως σε διακείμενον περὶ τοὺς τοιούτους. ἀπρεπὲς γὰρ ἦν ἐμὲ γράφειν δυναμένης τῆς σῆς εὐλαβείας καὶ τὴν ἡμῶν περὶ αὐτοὺς διάθεσιν ἀπαγγεῖλαι, καὶ πάντα τὰ λείποντα ἀποπληρῶσαι. χάρις τῷ κυρίῳ τῷ πληρώσαντί σε ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει. οἱ μὲν οὖν μετανοοῦντες, φανερῶς ἀναθεματιζέτωσαν ὀνομάζοντες Εὐδοξίου καὶ Εὐζωΐου τὴν κακοπιστίαν. αὐτοὶ γὰρ λοιπὸν βλασφημοῦντες αὐτὸν κτίσμα ἀπεγράψαντο τῆς Ἀρειανῆς αἱρέσεως προεστάναι. ὁμολογείτωσαν δὲ τὴν ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν πατέρων ὁμολογηθεῖσαν πίστιν, καὶ μηδεμίαν ἄλλην σύνοδον προκρίνειν ταύτης τῆς συνόδου. πρόσειπε τὴν παρὰ σοὶ ἀδελφότητα, ἡ σὺν ἡμῖν ἐν Κυρίῳ προσαγορεύει σε.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν εἰδωλόθυτα φαγόντων, καὶ περὶ τῶν θυσάντων τοῖς εἰδώλοις, ἡ ἐν Γάγγρᾳ σύνοδος καὶ οἱ κανόνες τοῦ ἁγίου Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρος πλατύτερον διαλαμβάνουσιν. ἡ δὲ παροῦσα ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου διαλαμβάνει περὶ τῶν συγκοινωνησάντων αἱρετικοῖς, καὶ προσερχομένων τῇ ἐκκλησίᾳ. φησὶ γὰρ ὁ ἅγιος ἐπιστέλλων πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα Ῥουφινιανὸν, ὅτι οἱ μὲν παραπεπτωκότες καὶ κοινωνήσαντες τοῖς αἱρετικοῖς καὶ προστάται καὶ συνήγοροι τῆς ἀσεβείας γενόμενοι, εἰς μετάνοιαν μὲν δέχονται· κληρικοὶ δὲ ὄντες ἢ ἄλλως ἱερωμένοι τῆς ἱερωσύνης οὐκ ἀξιοῦνται. οἱ δὲ μὴ αὐθεντοῦντες ὑπὲρ τῆς ἀσεβείας, ἤγουν μὴ κατ' αὐθεντίαν καὶ κατ' ἑκούσιον γνώμην κοινωνήσαντες τοῖς αἱρετικοῖς, ἀλλὰ βιαίως ἐξελκυσθέντες ἀπὸ τῆς εὐσεβείας εἰς ἀσέβειαν, κληρικοὶ ὄντες συγγνώμης ἀξιοῦνται, καὶ τοῦ κλήρου οὐκ ἀποξενοῦνται· καὶ μᾶλλον ὅτι διαβεβαιοῦνται μὴ μεταβληθῆναι εἰς ἀσέβειαν, ἤγουν μὴ συνθέσθαι τῇ δόξῃ τῶν αἱρετικῶν,

ἀλλὰ

ἀλλὰ κατὰ λόγον οἰκονομίας συγκεκοινωνῆσαι τούτοις, A ἵνα μὴ αὐτῶν ἐκδιωχθέντων ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, ἕτεροι ἀσεβεῖς ἀντεισαχθῶσι καὶ διαφθείρωσι τὸν ὀρθόδοξον λαόν. ἔδοξαν οὖν, φησὶ, πιθανῶς ταῦτα λέγειν, χρώμενοι καὶ παραδείγματι τῷ Ἀαρών. ἐκεῖνος γὰρ τοῦ Μωϋσέως χρονίσαντος ἐν τῷ ὄρει, καὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων θεοὺς ζητοῦντος, ἐνέδωκε τῇ τούτων παραβάσει, καὶ χωνευτὸν αὐτοῖς παρεχώρησε χωνεῦσαι μόσχον. τοῦτο δὲ ἐποίησεν, ἵνα μὴ ὁ λαὸς ὑποστρέψας εἰς Αἴγυπτον ἐπιμείνῃ τῇ εἰδωλολατρείᾳ τῇ Αἰγυπτιακῇ, λογισάμενος ὅτι ἐν τῇ ἐρήμῳ ὄντες, δυνήσονται ἀποστῆναι τῆς ἀσεβείας· ἐν δὲ τῇ Αἰγύπτῳ γενόμενοι, B μᾶλλον ἀσεβήσουσι τοῖς Αἰγυπτίων ἑπόμενοι ἔθεσι. καὶ περὶ μὲν ἱερωμένων ταῦτα φησί. τοῖς δὲ ἀπατηθεῖσι καὶ βίαν παθοῦσι λαϊκοῖς συγγνώμη δίδοται, δεχομένοις καὶ οἰκονομουμένοις παρὰ τῶν ἐπισκόπων κανονικῶς, ὡς καὶ ὀφείλουσιν ἀναθεματίζειν μὲν τὰ τῶν αἱρετικῶν φανερῶς, ἤγουν ἐπ' ἐκκλησίας· ὁμολογεῖν δὲ τὴν ἐν Νικαίᾳ ὀρθόδοξον πίστιν. ἐκεχειρία δὲ λέγεται ἡ ἀργία καὶ ἀπραξία, ἤ τις καὶ ἄνετος ἄδεια λέγεται, C ἀπὸ τοῦ ἐπέχειν τὰς χεῖρας, ἐκεχειρία τις οὖσα. σημείωσαι οὖν καὶ ἀπὸ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς ὅτι ἄλλως κολάζονται οἱ κατὰ βίαν κοινωνήσαντες μόνον τοῖς αἱρετικοῖς, ἄλλως οἱ ὁμοφρονήσαντες τούτοις καὶ ὑπὲρ τῆς ἀσεβείας συνηγορήσαντες, ἄλλως οἱ αὐτομολήσαντες, ἄλλως οἱ κοινωνήσαντες τούτοις καὶ θύσαντες, ἄλλως οἱ κατὰ βίαν φαγόντες εἰδωλόθυτα· καὶ ἄλλως οἱ παθόντες βίαν καὶ περὶ αὐτὸ τὸ φαγεῖν, καὶ ἁπλῶς τὰ τῶν τοιούτων, μεγάλης ἐξετάσεως δέονται. ὅτι καὶ δυσχερῶς θεραπεύονται. D

A ſed quodam conſilio eis communicaſſe, ne iis ab eccleſijs expulſis, alij impij in eorum locum introducerentur, & populum orthodoxum corrumperent. viſi ergo ſunt hæc dicere probabiliter, Aaron quoque exemplo vtentes. Ille enim cùm Moyſes in monte diutiùs eſſet moratus, & Hebræorum populus Deos quæreret, ceſſit eorum præuaricationi, & fuſilem vitulum ei fieri permiſit. Hoc autem fecit ne reuerſus in Ægyptum populus, in Ægyptiaca idololatria permaneret, reputans; B quòd ſi ſint quidem in Eremo, poterunt ab impietate deſiſtere: ſed ſi in Ægypto fuerint, erunt magis impij, mores Ægyptiorum ſequentes. Ac de ſacratis quidem hæc dicit. Deceptis autem, & vim paſſis laicis venia datur, ſuſceptis, & ab epiſcopis canonicè diſpenſatis, vt pote qui hęretica debeant apertè anathematizare, ſeu in eccleſia: Nicenam autem orthodoxam fidem confiteri. Quod autem Latinè verſum eſt, eis parcēdo lenitatem, Græcè eſt, *ἐκεχειρία*, quæ C eſt quies, & otium, & remiſſa libertas, & induciæ, ita Græco vocabulo appellatæ à continendis manibus. Nota ergo ex præſenti epiſtola, quòd aliter puniuntur, qui vi cum hæreticis ſolùm communicarunt, & aliter qui his conſenſerunt, & impietatem defenderunt, aliter qui ad impietatem transfugerunt, & eorum alterutrum oſtenderunt, aliter qui his communicarunt, & ſacrificarunt, aliter qui idolothyta vi come- D derunt, & aliter quibus ad hoc ipſum vt comederēt vis allata eſt: &, vt ſemel dicam, magna hæc examinatione indigent, quoniam etiam difficiliter curantur.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ἡμῶν Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας, Καππαδοκίας, πρὸς Ἀμφιλόχιον ἐπίσκοπον Ἰκονίου, ἐπιστολὴ κανονικὴ α΄.

ΑΝΟΗΤΩι, φησὶν, ἐπερωτήσαντι σοφίαν, σοφία λογισθήσεται· σοφοῦ δὲ (ὡς ἔοικεν)

SANCTI PATRIS NOSTRI BASILII ARCHIEPISCOPI Cæſareæ Cappadociæ, ad Amphilochium Iconij Epiſcopum, Epiſtola Canonica prima, Gentiano Herueto interprete.

Stulto, inquit, qui ſapientiam interrogauerit, ſapientia reputabitur. Sapientis autem, vt videtur,

interrogatio etiam ſtultum ſapientem efficit, quod nobis Dei gratia accidit, quoties laborioſa tua animæ literas acceperimus. Nobis enim ipſis ſcientiores & prudentiores ab ipſa interrogatione reddimur, & multa quæ neſciebamus, docemur, & reſpondendi ſtudium nobis doctrina efficitur. Certè enim & nunc cùm tua interrogata nunquam nobis in mentem veniſſent, coacti ſumus & accuratè conſiderare, & ſi quid à ſenioribus audiuimus, in memoriam reuocare, & iis quæ docti ſumus, cognata animo apud nos cogitare.

A ἐπερώτημα καὶ τὸν ἀνόητον σοφίζει· ὅπερ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι συμβαίνει ἡμῖν, ὁσάκις ἂν σου δεξώμεθα τῆς φιλοπόνου ψυχῆς τὰ γράμματα. ἐπι-στατικώτεροι γὰρ ἑαυτῶν καὶ ἐμφρονέστεροι γινόμεθα ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐρωτήσεως, πολλὰ, ἃ οὐκ ἐπιστάμεθα, διδασκόμενοι καὶ γίνεται ἡμῖν διδάσκαλος ἡ περὶ τὸ ἀποκρίνεσθαι μέριμνα. ἀμέλει καὶ νῦν, οὐδέποτε λαβόντες ἐν φροντίδι τὰ ἐπερωτήματά σου, ἠναγκάσθημεν καὶ ἐπισκέψασθαι ἀκριβῶς, καὶ εἴ τι ἠκούσαμεν παρὰ τῶν πρεσβυτέρων, ἀναμνησθῆναι, καὶ τὰ συγγενῆ ὧν ἐδι-

B δάχθημεν, παρ' ἑαυτῶν ἐπιλογίσασθαι.

CANON I.

*Quæ itaque ad Catharos pertinent, quæſtiones & priùs dictæ ſunt, & rectè admonuiſti, quòd oportet vniuſcuiuſque regionis morem ſequi, quòd variæ fuerint de ipſorum baptiſmate diſſenſiones eorum qui *ab ipſis acceperunt. Pepuzenorum autem baptiſmus nullam mihi habere rationem videtur, & miratus ſum quomodo hoc magnum Dionyſium, qui fuit canonicus, præteriit. Antiqui enim illum baptiſmum ſuſcipiendum putarunt, qui nihil à fide recedit. vnde alia quidem hæreſes nominauerunt, alia verò ſchiſmata, alia rurſus illegitimos conuentus. Hæreſes quidem, eos qui omnino abrupti ſunt, & in ipſa fide ſunt abalienati: Schiſmata autem eos qui propter aliquas eccleſiaſticas cauſas & medicabiles quæſtiones inter ſe diſſident: Illegitimos autem conuentus, congregationes quæ fiunt à rebellibus preſbyteris, vel epiſcopis, & à populis minimè doctis. Vt ſi quis peccauiſſe conuictus ſit, à ſacra obeundi miniſterio prohibitus, & is canonibus ſe non ſubmiſit, ſed ſibi præſulatum & ſacrum miniſterium attribuit: & quidam vnà cum eo receſſerunt, relicta eccleſia Catholica, id eſt illegitimus conuentus. Schiſma autem eſt, de pœnitentia diſſentire ab ijs qui ſunt ex eccleſia. Hæreſis autem eſt, vt Manichæorum, & Valentinorum, & Marcioniſtarum, & horum ipſorum Pepuzenorum. Statim enim de ipſa in Deum fide eſt diſſenſio. Viſum eſt ergo ab initio hæreticorũ quidem, ρ omnino reijcere. Γ Qui ſe autem abſciderunt, qui ſchiſmatici dicuntur, vt qui adhuc ſint eccleſia, admittere: eos autem qui ſunt in paraſynagogis & illegitimis conuentibus,*

* de ipsis tractarunt. vel disputarunt. vel disquisiverunt · intelligit patres Concilij Niceni & [illegible] eorumq de catharis constitutiones.

ρ baptismum

Γ Eorum vero

Κανὼν α'.

Τὸ μὲν οὖν περὶ τοὺς καθαροὺς ζήτημα, καὶ εἴρηται πρότερον, καὶ καλῶς ἀπεμνημόνευσας, ὅτι δεῖ τῷ ἔθει τῶν καθ' ἑκάστην χώραν ἕπεσθαι, διὰ τὸ διαφόρως ἐνδιενεχθῆναι περὶ τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν, τοὺς τότε περὶ τούτων διαλαβόντας. τὸ δὲ τῶν Πεπουζηνῶν, οὐδένα μοι λόγον ἔχειν δοκεῖ· καὶ ἐθαύμασα, πῶς κανονικὸν ὄντα τὸν μέγαν Διονύσιον παρῆλθεν. ἔκρινον γὰρ οἱ παλαιοὶ δέχεσθαι βάπτισμα, τὸ μηδὲν τῆς πίστεως παρεκβαῖνον· ὅθεν, τὰς μὲν, αἱρέσεις

C ὠνόμασαν· τὰς δὲ, σχίσματα· τὰς δὲ, παρασυναγωγάς. αἱρέσεις μὲν, τοὺς παντελῶς ἀπερρηγμένους, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἀπηλλοτριωμένους· σχίσματα δὲ, τοὺς δι' αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς, καὶ ζητήματα ἰάσιμα, πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντας. παρασυναγωγὰς δὲ, τὰς συνάξεις τὰς παρὰ τῶν ἀνυποτάκτων πρεσβυτέρων, ἢ ἐπισκόπων, καὶ παρὰ τῶν ἀπαιδεύτων λαῶν γινομένας. οἷον εἴ τις ἐν πταίσματι ἐξετασθεὶς, ἐπεσχέθη τῆς λειτουργίας, καὶ μὴ ὑπέκυψε τοῖς κανόσιν· ἀλλ' ἑαυτῷ ἐξεδίκησε τὴν

D προεδρίαν καὶ τὴν λειτουργίαν, καὶ συναπῆλθον τούτῳ τινὲς καταλιπόντες τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, παρασυναγωγὴ τὸ τοιοῦτον. σχίσμα δὲ, τὸ περὶ τῆς μετανοίας διαφόρως ἔχειν πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. αἱρέσεις δὲ οἷον ἡ τῶν Μανιχαίων καὶ Οὐαλεντίνων; καὶ Μαρκιωνιστῶν, καὶ αὐτῶν τούτων τῶν Πεπουζηνῶν. εὐθὺς γὰρ περὶ αὐτῆς τῆς εἰς Θεὸν πίστεως ἐστὶν ἡ διαφορά. ἔδοξε τοίνυν τοῖς ἐξ ἀρχῆς, τὸ μὲν τῶν αἱρετικῶν παντελῶς ἀθετῆσαι. τὸ δὲ τῶν ἀποσχισθέντων, ὡς ἔτι ἐκ τῆς ἐκκλησίας ὄντων, παραδέξασθαι. τοὺς δὲ ἐν ταῖς παρασυναγωγαῖς,

μετανοίᾳ ἀξιολόγῳ καὶ ἐπιστροφῇ βελτιωθέντας, συνάπτεσθαι πάλιν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὥστε πολλάκις καὶ τοὺς ἐν βαθμῷ, συναπελθόντας τοῖς ἀνυποτάκτοις, ἐπειδὰν δὲ μεταμεληθῶσιν, εἰς τὴν αὐτὴν παραδέχεσθαι τάξιν. οἱ τοίνυν Πεπουζηνοὶ προδήλως εἰσὶν αἱρετικοί. εἰς γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐβλασφήμησαν Μοντανῷ καὶ Πρισκίλλῃ τὴν τοῦ παρακλήτου προσηγορίαν ἀθεμίτως καὶ ἀναισχύντως ἐπιφημίσαντες. εἴτε οὖν ὡς ἀνθρώπους θεοποιοῦντες, κατάκριτοι, εἴτε ὡς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ πρὸς ἀνθρώπους συγκρίσει καθυβρίσαντες· καὶ οὕτω τῇ αἰωνίῳ καταδίκῃ ὑπεύθυνοι, διὰ τὸ ἀσυγχώρητον εἶναι τὴν εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημίαν. τίνα οὖν λόγον ἔχει τὸ τούτων βάπτισμα ἐγκριθῆναι, τῶν βαπτιζόντων εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν καὶ Μοντανὸν ἢ Πρίσκιλλαν; οὐ γὰρ ἐβαπτίσθησαν οἱ εἰς τὰ μὴ παραδεδομένα ἡμῖν βαπτισθέντες. ὥστε, εἰ καὶ τὸν μέγαν Διονύσιον τοῦτο παρέλαθεν, ἀλλ' ἡμῖν οὐ φυλακτέον τὴν μίμησιν τοῦ σφάλματος. τὸ γὰρ ἄτοπον, αὐτόθεν πρόδηλον, καὶ πᾶσιν ἐναργές, οἷς τι καὶ μικρὸν τοῦ λογίζεσθαι μέτεστιν. οἱ καθαροὶ καὶ αὐτοὶ τῶν ἀπεσχισμένων εἰσί. πλὴν ἀλλ' ἔδοξε τοῖς ἀρχαίοις, τοῖς περὶ Κυπριανὸν λέγω καὶ Φιρμιλιανὸν τὸν ἡμέτερον, τούτους πάντας μιᾷ ψήφῳ ὑποβάλλειν, Καθαρούς, καὶ Ἐγκρατίτας, καὶ Ὑδροπαραστάτας, καὶ Ἀποτακτίτας. διότι ἡ μὲν ἀρχὴ τοῦ χωρισμοῦ διὰ σχίσματος γέγονεν· οἱ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἀποστάντες, οὐκέτι ἔσχον τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ἑαυτούς. ἐπέλιπε γὰρ ἡ μετάδοσις τῷ διακοπῆναι τὴν ἀκολουθίαν. οἱ μὲν γὰρ πρῶτοι ἀναχωρήσαντες, παρὰ τῶν πατέρων ἔσχον τὰς χειροτονίας· καὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτῶν, εἶχον τὸ χάρισμα τὸ πνευματικόν· οἱ δὲ ἀπορραγέντες, λαϊκοὶ γενόμενοι, οὔτε τοῦ βαπτίζειν, οὔτε τοῦ χειροτονεῖν εἶχον τὴν ἐξουσίαν, οὐκέτι δυνάμενοι χάριν πνεύματος ἁγίου ἑτέροις παρέχειν, ἧς αὐτοὶ ἐκπεπτώκασι. διό, ὡς παρὰ λαϊκῶν βαπτιζομένους τοὺς παρ' αὐτῶν, ἐκέλευσαν ἐρχομένους ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, τῷ ἀληθινῷ βαπτίσματι τῷ τῆς ἐκκλησίας ἀνακαθαίρεσθαι. ἐπειδὴ δὲ ὅλως ἔδοξέ τισι τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν, οἰκονομίας ἕνεκα τῶν πολλῶν, δεχθῆναι αὐτῶν τὸ βάπτισμα, ἔστω δεκτόν. τὸ δὲ τῶν Ἐγκρατιτῶν κακούργημα νοῆσαι ἡμᾶς δεῖ, ὅτι, ἵνα αὐτοὺς

A conuenienti pœnitentia & conuerſione correctos rurſus eccleſiæ coniungere, vt ſæpe ij qui in gradu collocati cum rebellibus abierunt, poſtquam eos pœnituerit, in eundem ordinem admittantur. Pepuzeni ergo ſunt apertè hæretici. In ſanctum enim Spiritum blaſphemarunt, Montano & Priſcillæ paracleti appellationem nefariè & impudenter attribuentes. Siue ergo vt qui homines in deos referant, ſunt condemnandi, ſiue vt qui Spiritum ſanctum per comparationem cum hominibus iniuria afficiant, ſic quoque ſunt æternæ condemnationi obnoxij, quòd condonari non poſsit blaſphemia in Spiritum ſanctum. B Quamnam ergo habet rationem verum eorum baptiſma iudicari, qui in patrem & filium & Montanum Priſcillámque baptizant? non enim baptizati ſunt. Quare etiamſi hoc magnum Dionyſium latuit, nobis tamen non eſt ſeruanda erroris imitatio. Ipſa enim abſurditas eſt omnibus aperta, & euidens, qui modo rationis vel parua ex parte ſunt participes. Cathari ſunt & ipſi ex iis qui ſunt abſciſsi. Verumenimuero antiquis viſum eſt, Cypriano dico, & noſtro Firmiliano, eos omnes vni calculo ſubijcere, Catharos, & Encratitas, & Hydroparaſtatas, & Apotactitas: C quoniam ſeparationis quidem principium per ſchiſma: qui autem ſe ab eccleſia abiunxerunt, non habent ampliùs in ſe gratiam ſpiritus. Deficit enim traditio, quòd diſciſſa ſit conſequentia: qui enim primi receſſerunt, ordinationem à patribus habebant, & per manuum impoſitionem habebant ſpiritualem gratiam. Qui autem abrupti ſunt, laici effecti, nec baptizandi, nec ordinandi habent poteſtatem, vt qui non poſſint ampliùs Spiritus ſancti gratiam D aliis quoque præbere, à qua ipſi exciderunt. Quare eos qui ab ipſis baptizati erant, tanquam à laicis baptizatos, iuſſerunt ad eccleſiam venientes vero eccleſiæ baptiſmo expurgari. Sed quoniam nonnullis Aſiaticis omnino viſum eſt, propter multorum œconomiam & diſpenſationem, eorum baptiſma ſuſcipi, ſuſcipiatur. Encratitarum autem facinus oportet nos intelligere, quòd vt ſe

reddant non ſuſcipiendos ab eccleſia, aggreſſi ſint deinceps proprio baptiſmate præoccupare. Vnde ſuam quoque conſuetudinẽ deleuerunt. Exiſtimo ergo, quòd quoniam nihil eſt de his apertè dictum, oportet nos eorum baptiſmum abrogare, & ſi quis ab eis acceperit, eum ad eccleſiam accedentem baptizare. Quòd ſi hoc vniuerſali œconomiæ ſit impedimento futurum, rurſus conſuetudine vtendum eſt, & ſequi oportet patres, qui quæ ad nos pertinent, prouiderunt. Vereor enim ne vt eos volumus circa baptiſmum tardos facere, eos qui ſeruantur impediamus propter ſeueritatem mandati. Sin autem illi noſtrum baptiſmum ſeruant, hoc ne nobis ægrè ſit: neque enim illis gratiam reddere tenemur, ſed canonum exactæ obſeruationi ſeruire. Omni autem ratione ſtatuatur, vt qui ex illorum baptiſmo accedunt, vngantur ſcilicet à fidelibus, & ſic ad myſteria accedant. Scio autem, quòd fratres Zoin, & Saturninum, qui erant ex illorum ordine, in Epiſcoporum cathedram ſuſcipimus. Quare eos qui illorum ordini coniuncti ſunt, non ampliùs poſſumus ab eccleſia ſeparare, vt pote tanquam canone aliquo communionis cum ipſis edito per epiſcoporum ſuſceptionem.

mutarunt, adulterarunt, vitiarunt.

BALS. Poſtquam fecit ſanctus prooemium, & ſe quidem ad vltimam humilitatem redegit, ſanctum autem Amphilochium, qui interrogationes fecerat, valde laudauit, reſpondet de iis quæ fuerat interrogatus, & dicit, quòd an oporteat baptizari Nouatianos, qui etiam ſe ipſos Catharos nominant, diuerſæ ſententiæ proceſſerunt, quemadmodum tu quoque commonuiſti. & placuit ſequi morem vniuſcuiuſque regionis. Deinde de Pepuzenis reſpondere incipiens, docet quid ſit hæreſis, & quid ſchiſma, & quid paraſynagoga, & hæreticorum quidem baptiſma dicit penitus aboleri, eorum autem qui ſe abſciderunt ſeu ſchiſmaticorum, admitti: eos autem qui per paraſynagogas ſeiuncti ſunt, rurſus eccleſiæ coniungi pœnitentiam agentes, vt etiam ad priores gradus ſæpe admittantur. Pepuzenos ergo, vt qui in ſanctũ ſpiritum blaſphemẽt,

A ἀπροσδέκτους ποιήσωσι τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐπεχείρησαν λοιπὸν ἰδίῳ προκαταλαμβάνειν βαπτίσματι· ὅθεν καὶ τὴν συνήθειαν τὴν ἑαυτῶν παρεχάραξαν. νομίζω τοίνυν, ὅτι ἐπεὶ οὐδέν ἐστι περὶ αὐτῶν φανερῶς διηγορευμένον, ἡμᾶς προσήκει ἀθετεῖν αὐτῶν τὸ βάπτισμα· κἂν τις ᾖ παρ᾽ αὐτῶν εἰληφὼς, προσιόντα τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτίζειν. ἐὰν μέντοι μέλλῃ τῇ καθόλου οἰκονομίᾳ ἐμπόδιον ἔσεσθαι τοῦτο, πάλιν τῷ ἔθει χρηστέον, καὶ τοῖς οἰκονομήσασι τὰ καθ᾽ ἡμᾶς πατράσιν ἀκολουθητέον. ὑφορῶμαι γὰρ μήποτε, ὡς βουλόμεθα ὀκνηροὺς αὐτοὺς περὶ τὸ βαπτίζειν ποιῆσαι, B ἐμποδίσωμεν τοῖς σωζομένοις διὰ τὸ τῆς προστάσεως αὐστηρόν. Εἰ δὲ ἐκεῖνοι φυλάσσουσι τὸ ἡμέτερον βάπτισμα, τοῦτο ἡμᾶς μὴ δυσωπείτω. οὐ γὰρ ἀντιδιδόναι αὐτοῖς ὑπεύθυνοι χάριν ἐσμὲν, ἀλλὰ δουλεύειν ἀκριβείᾳ κανόνων. πάντι δὲ λόγῳ τυπωθήτω, τοὺς ἐπὶ τὸν βαπτισμὸν ἐκείνων προσερχομένους χρίεσθαι ὑπὸ τῶν πιστῶν δηλονότι, καὶ οὕτω προσιέναι τοῖς μυστηρίοις. οἶδα δὲ ὅτι τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς περὶ Ζωὶν, καὶ Σατορνῖνον, ἀπ᾽ ἐκείνης ὄντας τῆς τάξεως, προσεδεξάμεθα εἰς τὴν καθέδραν τῶν ἐπισκόπων. ὥστε τοὺς τῷ τάγματι ἐκείνῳ συνημμένους, οὐκέτι δυνάμεθα C διακρίνειν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, οἷον κανόνα τινὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς κοινωνίας ἐκθέμενοι, διὰ τῆς τῶν ἐπισκόπων παραδοχῆς.

Ἑρμηνεία.

Μετὰ τὸ προοιμιάσασθαι τὸν ἅγιον, καὶ ἑαυτὸν μὲν εἰς ἐσχάτην ταπείνωσιν ἀγαγεῖν, τὸν δὲ τὰς ἐρωτήσεις πεποιηκότα ἅγιον Ἀμφιλόχιον ὑπερεγκωμιάσαι, ἀπολογεῖται περὶ ὧν ἠρωτήθη, καὶ φησὶν, ὅτι περὶ τοῦ εἰ χρὴ βαπτίζεσθαι τοὺς Ναυατιανοὺς, τοὺς καὶ Καθαροὺς ἑαυτοὺς ὀνομάζοντας, διάφοροι γνῶμαι προεβλήθησαν, καθὼς καὶ σὺ ἀπεμνημόνευσας· καὶ ἤρεσε τῷ ἔθει ἀκολουθεῖν ἑκάστης χώρας. εἶτα περὶ τῶν D Πεπουζηνῶν ἀρξάμενος ἀπολογεῖσθαι, διδάσκει τί ἐστιν αἵρεσις, καὶ τί σχίσμα, καὶ τί παρασυναγωγή· καὶ τὸ μὲν βάπτισμα τῶν αἱρετικῶν, φησὶ παντελῶς ἀθετεῖσθαι. τὸ δὲ τῶν ἀποσχισμένων ἑαυτοὺς, παραδέχεσθαι· τοὺς δὲ παρασυναγαγόντας συνάπτεσθαι πάλιν τῇ ἐκκλησίᾳ μετανοοῦντας ἀξίως, ὥστε καὶ εἰς τοὺς προτέρους βαθμοὺς πολλάκις παραδέχεσθαι. τοὺς γοῦν Πεπουζηνοὺς, ὡς βλασφημοῦντας εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,

καὶ Μοντανῷ καὶ Πρισκίλλῃ τὴν τοῦ παρακλήτου προσηγορίαν ἐπιφημίζοντας, αἱρετικοὺς εἶναι λέγει. τοὺς Ναυατιανοὺς τοὺς Ἐγκρατίτας, καὶ τοὺς Ὑδροπαραστάτας, καθὼς καὶ ὁ τελευταῖος κανὼν τῆς δευτέρας συνόδου διωρίσατο, μὴ ἀναβαπτίζεσθαι, ἀλλὰ χρίεσθαι τῷ ἁγίῳ μύρῳ, καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων, καὶ ἐπισκόπους ὄντας δέχεσθαι εἰς τοὺς θρόνους αὐτῶν. Καὶ Ἐγκρατῖται μέν εἰσιν, οἱ τὸν γάμον ἀποβδελυττόμενοι, καὶ λέγοντες εἶναι τοῦτον τοῦ σατανᾶ. καὶ ἀπαγορεύοντες πᾶσαν ἐμψυχοφαγίαν. Ναυατιανοὶ οἱ καὶ καθαροὶ λεγόμενοι, ἐκλήθησαν ἀπὸ Ναυάτου τινὸς Ῥωμαίου, ἀποβαλλομένου τοὺς διγάμους, καὶ μετάνοιαν μὴ δεχομένου. Ὑδροπαραστάται δὲ οἱ ἀντὶ οἴνου, ὕδωρ τῷ θεῷ προσφέροντες, καὶ τὸν γάμον πορνείαν λέγοντες.

Κανὼν β΄.

Φθείρασα κατ᾽ ἐπιτήδευσιν, φόνου δίκην ὑπέχει. ἀκριβολογία δὲ ἐκμεμορφωμένου καὶ ἀνεξεικονίστου παρ᾽ ἡμῖν οὐκ ἔστιν. ἐνταῦθα γὰρ ἐκδικεῖται οὐ μόνον τὸ γεννηθησόμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἑαυτῇ ἐπιβουλεύσασα· διότι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐναποθνήσκουσι ταῖς τοιαύταις ἐπιχειρήσεσιν αἱ γυναῖκες. πρόσεστι δὲ τούτῳ καὶ ἡ φθορὰ τοῦ ἐμβρύου, ἕτερος φόνος κατά γε τὴν ἐπίνοιαν τῶν ταῦτα τολμώντων. δεῖ μέντοι μὴ μέχρι τῆς ἐξόδου παρατείνειν αὐτῶν τὴν ἐξομολόγησιν, ἀλλὰ δέχεσθαι μετὰ τὸ μέτρον τῶν δέκα ἐτῶν· ὁρίζειν δὲ μὴ χρόνῳ ἀλλὰ τρόπῳ τὴν τῆς θεραπείας μετανοίας.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν πορνευουσῶν καὶ ἀναιρουσῶν τὰ κατ᾽ αὐτὰς ἔμβρυα, διὰ φαρμάκων ἢ ἄλλως πως, εἴρηται ἐν τῷ δεκάτῳ κεφαλαίῳ τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ ἐν τῷ κα΄. κανόνι τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διοριζόμενος τὰς τοιοῦτόν τι ποιούσας, τοῖς τῶν φονέων ἐπιτιμίοις καθυποβάλλεσθαι, προστίθησι μὴ εἶναι διαφορὰν τοῦ ἀμβλώματος. κἂν γὰρ ἀμόρφωτόν ἐστι τὸ ἀμβλωθέν, κἂν μεμορφωμένον καὶ χαρακτῆρα ἔχον ἀνθρώπου, ὁ αὐτὸς λόγος ἐστί. τοῦτο δὲ ἐρρέθη διὰ τοὺς λέγοντας, ὡς ἐπεὶ τὸ σπέρμα τῇ μήτρᾳ καταβαλλόμενον, οὐκ ἀπευθεῖας εἰδοποιεῖται εἰς ἄνθρωπον, ἀλλὰ πρότερον μὲν ἐξαιματοῦται· εἶτα εἰς σάρκα πήγνυται ἀνθρωπίνην· εἶτα ἐξεικονίζεται καὶ διατυποῦται εἰς μέλη καὶ μόρια· οὐ γὰρ φόνος ὅταν ἀμβλωθῇ τὸ ἔμβρυον, τὸ μήπω εἰδοποιηθέν. ἐπιπροστίθησιν ὁ ἅγιος, ὡς οὐ μόνον διὰ τὴν τοῦ ἐμβρύου φθορὰν ἡ τοῦ φόνου ἐκδίκησις γὰρ

A & Montano, & Priſcillæ Paracleti appellationẽ tribuant, dicit eſſe hæreticos. Encratitas autẽ & Hydroparaſtatas quemadmodum & vltimus ſecundæ ſynodi canon definit, non rebaptizãdos pronũciauit, ſed ſãcto chriſmate inungi, & ſic eſſe ſacramentorũ participes, & exiſtẽtes epiſcopos in ſuos thronos ſuſcipi. Et ſũt Encratitę quidẽ, qui nuptias reiiciũt, & eas ſatanæ eſſe dicunt, & omnem animatorũ eſum prohibẽt. Nouatiani qui & Cathari dicti ſunt, à Nouato quodã Romano, qui Bigamos abB horrebat, & pœnitentiã non admittebat. Hydroparaſtatæ autem, qui aquã incruento ſacrificio offerebãt, & nuptias fornicationẽ appellabãt.

CANON II.

Quæ de induſtria fœtum corrupit, cædis pœnas luat. formati autem vel informis ſubtilitas à nobis non attenditur: hîc enim non ſolùm quod naſciturũ fuit, vindicatur, ſed etiam ipſa quæ ſibi inſidias parauit, quoniam vt plurimùm eiuſmodi in cœptis vnà quoque mulieres intereunt. Ei autem accedit fœtus quoque interitus, alia cædes, eorũ C *quidẽ certè, qui hæc audent, exiſtimatione. Oportet autem non vſque ad obitum eorum confeſſionem extendere, ſed decem quidem annorũ menſurã admittere. definire autem non tẽpore, ſed modo pœnitentiæ medicinã.*

BALS. De iis quæ fornicantur, & ſuos fœtus perimũt medicamentis, vel aliquo alio modo, dictum eſt in x. cap. xiij. tit. præſentis operis. Præſens autem canon decernens, eas quæ tale quid agunt, homicidarum pœnis ſubiici, adiicit non eſſe differentiam vllam abortiui fœtus: ſiue enim eſt informe quod abortu D eiectum eſt, ſiue formatum, & quod habet hominis characterem, eadem eſt ratio. Hoc autem dictum eſt propter eos qui dicunt, quòd quoniam ſemen in matricem deiectum, non ſtatim formatur in hominem, ſed priùs quidem fit ſanguis, deinde in carnem humanam concreſcit: deinde effingitur, & formatur in membra & partes: non fit cædes, quando abortio facta fuerit fœtus qui nondum eſt formatus. Præterea adiicit ſanctus, quòd nõ ſolùm propter fœtus interitũ fit cędis vindicatio,

A ſed etiam propter inſidias, quas ſibi parauit mulier grauida. vt plurimũ enim matres quoque vnà pereunt propter eiectionem. Pœna autem, inquit, ne extendatur vſque ad finem vitæ eius quæ cædem perpetrauit, ſed in decem annos. Porro tale quoque tempus licèt ſit à canone conſtitutum, oportet tamen medicinam, non tempore, ſed modo circũſcribi: ſcilicet ſi quæ peccauit quidem, pœnitentiam aſpernari videatur, non ſolùm decennium finietur, ſed etiã augebitur. Sed ſi ſeriò agat pœnitentiam, decenniũ quoque minuetur. B Atque hæc quidem præſens canon. Tu autẽ lege xcj. can. ſyn. in Trullo, & quæ in eo sũt, & finẽ lxxx. canonis præſentis epiſtolæ: & ſcies quòd non ſolùm quæ fœtum in vtero corrupit, ſubiicitur canonico homicidæ ſupplicio, ſed etiam quæ dat venena fœtus perimentia, & quæ habet, & quæ accepit, etiãſi fœtũ nõ peremerint. Cùm autem præſens canon hanc mulierem decennali ſupplicio puniat conſequẽter xxj. canoni Ancyranæ ſynodi, & lvij. ca. ſancti Baſilij ſic apertè dicentis, Qui nõ ſpõte interfecit, xj. annis nõ ſit ſacramentorũ particeps; dicunt quidã C inuoluntariã cædẽ perpetrare eã quæ data opera fœtum qui erat in vtero corrupit. Mihi autẽ videtur eã volũtariã quoq; cædẽ perpetrare, vt hoc ex fine octaui canonis oſtẽditur, & eã etiã loco eius haberi quæ ſibi mortẽ conſciuit, ſi ea ratione perierit: volũtariæ autẽ cædis ſupplicio non ſubiici, quòd in rerũ natura nõ ſit fœtus qui eſt in vtero: & quòd nõ malè affecta mortem molita ſit, ſed propter metũ non illiberalẽ, parẽtibus fortè, vel domino, vel aliquo alio periculo minitãte. Quòd autẽ corrũpatur, & fœtus qui eſt in vtero, & infans in D lucẽ egreſſus, manifeſtum eſt ex libro Exodi: dicit enim hic liber Moſaicus: Si duo viri pugnẽt, & prægnantẽ mulierẽ percutiãt, & egreſſus fuerit infans non formatus, ea pœna multabuntur, quã mulieris maritus impoſuerit. Sin autem formatus fuerit, dabit animam pro anima. Ex xxxiij. can. & lij. dicit enim, Quæ ſui fœtus curã nõ geſſerit, velvti cędis accerſatur. Atqui quæ per negligentiã fœtũ eiicit, tanquã homicida non reputa-

A ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιβουλὴν τῆς κυοφορουμένης. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γὰρ, συναπόλλυνται καὶ αἱ μητέρες διὰ τὴν ἀποβολήν. τὸ δὲ ἐπιτίμιον, φησὶ, μὴ παρεκτείνεσθαι μέχρι τέλους ζωῆς αὐτῆς τῆς τὸν φόνον ἁμαρτούσης, ἀλλὰ ἐν δέκα ἔτεσι. καὶ ὁ τοιοῦτος δὲ χρόνος, κἂν κεκανόνισται, ἀλλὰ χρὴ τὴν θεραπείαν μὴ χρόνῳ ἀλλὰ τρόπῳ περιγράφεσθαι. ἤγουν, εἰ μὲν καταφρονητικῶς διάκειται πρὸς τὴν μετάνοιαν ἡ ἁμαρτοῦσα, οὐ μόνον περαιωθήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμηθήσεται. εἰ δὲ σπουδαίως, καὶ ἡ δεκαετία κολοβωθήσεται. καὶ ταῦτα μὲν ὁ παρὼν κανών. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν ϟα΄. κανόνα B τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὸ τέλος τοῦ π΄. κανόνος τῆς παρούσης ἐπιστολῆς· καὶ μάθῃς ὡς οὐ μόνη ἡ φθείρασα τὸ ἔμβρυον ὑπόκειται τῷ κανονικῷ τοῦ φονέως ἐπιτιμίῳ, ἀλλὰ καὶ ἡ διδοῦσα ἐμβρυοκτόνα δηλητήρια, καὶ ἡ ἔχουσα, καὶ ἡ λαβοῦσα, κἂν μὴ φονεύσῃ τὸ ἔμβρυον. τοῦ δὲ παρόντος κανόνος διὰ ἐπιτιμίου δεκαετίας κολάζοντος τὴν τοιαύτην γυναῖκα, ἀκολούθως τῷ κα΄. κανόνι τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, καὶ τοῦ νζ΄. κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου λέγοντος οὕτω ῥητῶς, ὁ ἀκουσίως φονεύσας, ἕνδεκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται τῶν ἁγιασμάτων· λέγουσί τινες, ἀκούσιον φόνον ἁμαρτάνειν τὴν φθείρασαν κατ' C ἐπιτήδευσιν τὸ παρὰ ταύτης ἐγκυμονούμενον. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ἑκούσιον μὲν καὶ ταύτην φόνον πλημμελεῖν, καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ η΄. κανόνος, καὶ εἰς τόπον μᾶλλον αὐτοφονευτοῦ ἑαυτὴν καθίστασθαι, ἐὰν ἐκ τοῦ τρόπου τελευτήσῃ· μὴ ὑποκεῖσθαι δὲ φόνου ἑκουσίου ἐπιτιμίῳ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐν φύσει τὸ κυοφορούμενον, καὶ διὰ τὸ μὴ ἐκ διαθέσεως κακῆς μελετηθῆναι τὸν φόνον, ἀλλὰ διὰ φόβον οὐκ ἀγεννῆ, γονέως τυχὸν ἢ δεσπότου, ἢ ἄλλου τινὸς κίνδυνον ἀπειλοῦντος. ὅτι δὲ διαφθορά ἐστι τοῦ κυοφορουμένου, καὶ τοῦ εἰς φῶς ἐξελθόντος βρέφους, δῆλόν ἐστιν ἀπὸ τῆς βίβλου τῆς Ἐξόδου. φησὶ γὰρ ἡ D τοιαύτη Μωσαϊκὴ βίβλος, ἐὰν μάχωνται δύο ἄνδρες, καὶ πατάξωσι γυναῖκα ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, καὶ ἐξέλθῃ τὸ παιδίον μὴ ἐξεικονισμένον, ἐπιζήμιον ζημιωθήσεται καθότι ἂν ἐπιβάλλῃ ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικός. ἐὰν δὲ ἐξεικονισμένον ᾖ, δώσει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς. καὶ ἀπὸ τοῦ λγ΄. κανόνος, καὶ τοῦ νβ΄. κανόνος. φησὶ γὰρ τὴν ἀμελήσασαν τοῦ κυήματος, ὡς ἐπὶ φόνῳ κρίνεσθαι. ἀλλὰ μὴν ἡ κατ' ἀμέλειαν ἀποβαλλομένη τὸ ἔμβρυον, ὡς φονεύτρια οὐ λογισθήσεται.

λοιπὸν καλῶς ἡ φθείρασα τὸ ἔμβρυον αὐτῆς, οὐχ ὑπόκειται ἐπιτιμίοις φονέων ἑκουσίων.

Κανὼν γ'.

Διάκονος μετὰ τὴν διακονίαν πορνεύσας, ἀπόβλητος μὲν τῆς διακονίας ἔσται· εἰς δὲ τὸν τῶν λαϊκῶν ἀπωσθεὶς τόπον, τῆς κοινωνίας οὐκ εἰρχθήσεται· διότι ἀρχαῖός ἐστι κανὼν, τοὺς ἀπὸ βαθμοῦ πεπτωκότας, τούτῳ μόνῳ τῷ τρόπῳ τῆς κολάσεως ὑποβάλλεσθαι· ἀκολουθησάντων, ὡς οἶμαι, τῶν ἐξ ἀρχῆς τῷ νόμῳ ἐκείνῳ τῷ, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. καὶ δι' ἑτέραν δὲ αἰτίαν· ὅτι οἱ μὲν ἐν τῷ λαϊκῷ ὄντες τάγματι, ἐκβεβλημένοι τοῦ τόπου τῶν πιστῶν, πάλιν εἰς τὸν ἀφ' οὗ ἐξέπεσον τόπον ἀναλαμβάνονται. ὁ δὲ διάκονος ἅπαξ ἔχει διαρκῆ τὴν δίκην τῆς καθαιρέσεως. ὡς οὖν οὐκ ἀποδιδομένης αὐτῷ τῆς διακονίας, ἐπὶ ταύτης ἔστησαν μόνης τῆς ἐκδικήσεως. ταῦτα μὲν οὖν τὰ ἐκ τῶν τύπων· καθόλου δὲ ἀληθεστέρα ἐστὶν ἴαμα ἡ τῆς ἁμαρτίας ἀναχώρησις. ὥστε ὁ διὰ σαρκὸς ἡδονὴν ἀθετήσας τὴν χάριν, διὰ τοῦ συντριμμοῦ τῆς σαρκὸς, καὶ πάσης δουλαγωγίας, τῆς κατ' ἐγκράτειαν ἀποστὰς τῶν ἡδονῶν, ὑφ' ὧν κατεστράφη, τελείαν ἡμῖν παρέξει τῆς ἰατρεύσεως αὐτοῦ τὴν ἀπόδειξιν. ἀμφότερα τοίνυν εἰδέναι ἡμᾶς δεῖ, καὶ τὰ τῆς ἀκριβείας καὶ τὰ τῆς συνηθείας. ἕπεσθαι δὲ ἐπὶ τῶν μὴ καταδεξαμένων τὴν ἀκρότητα τῷ παραδοθέντι τύπῳ.

Ἑρμηνεία.

Ο μὲν κε'. ἀποστολικὸς κανὼν, καὶ ὁ παρὼν κανὼν, περὶ ἐπισκόπου καὶ διακόνου φασίν. ὁ δὲ λβ'. κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου διορίζεται, πάντα ἱερωμένον, κἂν τὴν πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν ἁμάρτῃ, καθαιρεῖσθαι μόνον· οὐ μὴν καὶ ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν, ἤγουν ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιάζειν χωρίζεσθαι. ἐνταῦθα δὲ φησὶν ὁ ἅγιος καὶ αἰτίας τούτου δύο· μίαν μὲν, τὸ, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τῷ αὐτῷ· ἑτέραν δὲ, τὸ, τοὺς λαϊκοὺς ἐκπίπτοντας διὰ μετανοίας ἀποκαθίστασθαι εἰς τὸν τόπον, ὅθεν ἐξέπεσον· τοὺς ἱερωμένους δὲ μηκέτι ἐπανέρχεσθαι εἰς τὴν ἱερωσύνην, ἧς ἐκπεπτώκασιν. ὡς οὖν ἀρκοῦσαν ἔχοντες τιμωρίαν ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν, τὴν καθαίρεσιν τῆς κοινωνίας οὐκ εἴργονται. ἀλλὰ ταῦτα, φησὶ, τῶν τύπων ἢ τῶν κανονικῶν διαταγμάτων. ἡ δὲ ἀληθὴς ἰατρεία τῆς ἁμαρτίας ἐστὶν ἡ ἐξ αὐτῆς ἀναχώρησις. κἂν γὰρ ὁ πορνεύσας καθαιρεθῇ, οὐκ ἐπιτιμᾶσθαι δοκεῖ ἐνδεχομένως,

A bitur. Ex his ergo pulchrè elicitur, quòd quæ fœtum ſuum corrupit, voluntariorum homicidarum pœnis non ſubiicietur.

CANON III.

Diaconus poſt diaconatum fornicatus, à diaconatu quidem eiicietur, in laicorum autem locum extruſus, à communione non arcebitur: quoniam antiquus eſt canon, vt qui à gradu exciderunt, hoc ſolo punitionis modo puniantur: primis, vt exiſtimo, legem illam ſecutis, Non vindicabis bis in idipsũ: & etiam propter aliam cauſam, quòd qui ſunt quidem in ordine laico, à loco fidelium B *eiecti, rurſus in eum ex quo ceciderunt, locum recipiuntur. Diaconus verò, ſemel habet quod ſufficiat, depoſitionis iudicium. Tanquam ergo ei non reddendo diaconatu, in ea ſola punitione ſteterunt. Hæc quidem ſunt quæ ex conſtitutionibus habentur. In ſumma autem verior eſt medicina, receſſus à peccato. Quare qui propter carnis voluptatem gratiam vilipendit, per carnis afflictionẽ, & in omnis generis ſeruitutẽ ad tẽperantiam à voluptatib. deficiens, à quibus fuit oppugnatus, perfectã ſuæ curationis demonſtrationẽ efficiet. Nos ergo vtrũque ſcire oportet, & quæ ſunt ſummi iuris, & quæ* C *ſunt conſuetudinis: ſequi autem in iis quæ ſummum ius nõ admittunt, formã traditã.*

BALS. Viceſimus quidẽ quintus canõ apoſtolicus, & præſens, de epiſcopo & diacono dicit: ſed xxxij. canon ſancti Baſilij decernit quẽuis ſacratũ ſi peccatũ ad mortẽ peccauerit, deponendũ: non tamen à fideliũ etiã communione, ne ſcilicet in eccleſia cõgregetur, ſeparari. Hic autem dicit ſanctus duas eius rei cauſas: vnam quidẽ illud, Nõ vindicabis bis in idipſum: alterã verò, quòd laici quidẽ propter ſua peccata à fideliũ cõgre- D gatione excidentes per pœnitentiã rurſus in priſtinũ locũ reſtituantur: ſacrati autẽ nõ ampliùs reuertuntur ad ſacerdotiũ à quo exciderunt. Tãquam ergo ſufficiẽs habẽtes pro ſuis peccatis ſupplicium depoſitionem, à communione non arcentur. Sed ſunt hæc canonicarum, inquit, conſtitutionum. Eſt autem vera peccati medicina, ab ipſo receſſus. Etſi enim qui fornicatus eſt, depoſit⁹ fuerit, nõ conſequẽter ita punitus eſſe videtur,

A vt etiam miſericordiam à deo conſequatur, ſi adhuc in peccato perſeuerauerit, nec deum alia contritione placauerit. Quare debet huius animæ vulneris medicus ſcire quidem, & ſummum ius, ſcilicet punitionem clerici qui fornicatus eſt, per depoſitionem: eam tamen non neceſſariò ſequi, vt eum etiam qui poſt depoſitionem fornicatur, impunitum relinquat, vt iam per depoſitionem punitum, ſed vt etiam eum ſegreget qui laici locum ſubiit, & aliter eum puniat pro eius facultate cui medicina præbetur. Lege & lix. canonem huius epiſtolæ, qui fornicatorem B ſeptem annis punit.

CANON IIII.

Trigamorum & polygamorum eundem canonem definýmus, quem in digamis, pro proportione. Annum enim in digamis, alý vero duos annos. Trigamos autem ſæpe tribus & quatuor annis ſegregant. Id autem non amplius coniugium, ſed polygamiam appellant vel potius caſtigatam fornicationem. Et ideo dominus Samaritanæ quæ quinque maritos iam habuerat: Quem nunc, inquit, habes, non eſt maritus, nempe quòd digni non ſint, qui à digamiæ menſura exciderunt, vt vel mariti vel vxoris no- C *mine appellentur. Conſuetudine autem accepimus in Trigamis quinquennis ſegregationem, non à canone, ſed ab eorum qui præoccuparunt, conſequentia. Oportet autem non eos omnino arcere ab eccleſia, ſed dignari auditione duobus vel tribus annis: & poſtea permitti quidem conſiſtere, ſeu in fidelium eſſe congregatione, à boni tamen communione abſtinere, & ſic poſtquam pœnitentiæ fructum vllum oſtenderint, communionis loco reſtituere.*

D SCHOL. BALS. Poſtquam dixiſſet hic magnus pater antiquos patres ne cõiugium quidem nominaſſe trigamiam, ſed polygamiam, vel potiùs caſtigatam fornicationẽ, ſeu non effuſam & paſſim ſine vllo diſcrimine peruadentem, ſed contractam, & in vna muliere circumſcriptam: & ſcripturæ dictis probaſſet, trigamiam non eſſe matrimonium, ſubiunxit, eam quoque puniri conuenienter digamiæ, proportione vtriuſque habita, vt ex hoc loco appareat, trigamiam, ſicut & digamiam, non ſeparari, ſed puniri.

A ὥστε καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ λαβεῖν συμπάθειαν, ἐὰν καὶ ἔτι ἐπιμείνῃ τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ οὐδὲ δι' ἑτέρας συντελείας ἐξιλεοῦται τὸν Θεόν. ὥστε ὀφείλει ὁ ἰατρὸς τοῦ ψυχικοῦ τούτου τραύματος, εἰδέναι μὲν καὶ τὴν ἀκρίβειαν· ἤγουν τὴν διὰ τῆς καθαιρέσεως κόλασιν τοῦ πορνεύοντος κληρικοῦ· μὴ ἀκολουθεῖν δὲ ταύτῃ ἐξ ἀνάγκης, καὶ τὸν μετὰ τὴν καθαίρεσιν πορνεύοντα ἀνεπιτίμητον καταλιμπάνειν, ὡς ἤδη κολασθέντα διὰ τῆς καθαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ ἀφορίζειν ὡς εἰς τόπον ἐλθόντα λαϊκοῦ, καὶ ἄλλως ἐπιτιμᾶν κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ ἰατρευομένου. ἀνάγνωθι καὶ τὸν νθ'. κανόνα τῆς παρούσης B ἐπιστολῆς, ἐν ἑπτὰ ἔτεσι τὸν πόρνον κολάζοντα.

Κανὼν δ'.

Περὶ τριγάμων καὶ πολυγάμων τὸν αὐτὸν ὡρισάμεθα κανόνα, ὃν καὶ ἐπὶ τῶν διγάμων ἀναλόγως. ἐνιαυτὸν μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν διγάμων, ἄλλοι δὲ δύο ἔτη. τοὺς δὲ τριγάμους ἐν τρισὶ καὶ τέτρασι πολλάκις ἔτεσιν ἀφορίζουσιν. ὀνομάζουσι δὲ τὸ τοιοῦτον οὐκ ἔτι γάμον, ἀλλὰ πολυγαμίαν, μᾶλλον δὲ πορνείαν κεκολασμένην. διὸ καὶ ὁ κύριος τῇ Σαμαρείτιδι πέντε ἄνδρας διαμειψάσῃ· ὃν νῦν, φησὶν, ἔχεις οὐκ ἔστι σου ἀνήρ. ὡς οὐκέτι ἀξίων ὄντων τῶν ὑπερεκπεσόντων τοῦ μέτρου τῆς C διγαμίας τῷ τοῦ ἀνδρὸς, ἢ τῆς γυναικὸς, καλεῖσθαι προσρήματι. συνήθειαν δὲ κατελάβομεν ἐπὶ τῶν τριγάμων πενταετίας ἀφορισμόν· οὐκ ἀπὸ κανόνων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν προειληφότων ἀκολουθίας. δεῖ δὲ μὴ πάντη αὐτοὺς ἀπείργειν τῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' ἀκροάσεως αὐτοὺς ἀξιοῦν ἐν δύο που ἔτεσιν ἢ τρισί. καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιτρέπειν συστήκειν μὲν, τῆς δὲ κοινωνίας τοῦ ἀγαθοῦ ἀπέχεσθαι, καὶ οὕτως ἐπιδειξαμένους καρπόν τινα μετανοίας ἀποκαθιστᾶν τῷ τόπῳ τῆς D κοινωνίας.

Ἑρμηνεία.

Ο μὲν μέγας οὗτος πατὴρ εἰπὼν τοὺς ἀρχαίους πατέρας μηδὲ γάμον ὀνομάσαι τὴν τριγαμίαν ἀλλὰ πολυγαμίαν, ἢ μᾶλλον πορνείαν κεκολασμένην, ἤγουν οὐκ ἐκκεχυμένην καὶ ἀδιάφορον, ἀλλὰ συνεσταλμένην καὶ περιγραφομένην ἐν μιᾷ γυναικί· καὶ ἀπὸ γραφικῶν ῥημάτων, κατασκευάσας μὴ εἶναι γάμον τὴν τριγαμίαν, ἐπήγαγε καὶ ταύτην ἐπιτιμᾶσθαι ἀναλόγως τῇ διγαμίᾳ· ὡς ἐντεῦθεν ἀναφαίνεσθαι καὶ τὴν τριγαμίαν ἐπίσης τῇ διγαμίᾳ μὴ διασπᾶσθαι ἀλλὰ ἐπιτιμᾶσθαι.

πλὴν μὲν τὴν διγαμίαν διὰ δύο ἔτη, τὴν δὲ τριγαμίαν, διὰ πέντε. ἵστασθαι δὲ εἰς τὸν τόπον τῶν ἀκροωμένων ἐν ἔτεσι τρισὶ, καὶ μετὰ ταῦτα συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς μέχρις ὅλης πενταετίας τοὺς τριγάμους· καὶ ἔκτοτε καρποὺς ἀξίους ἐπιδειξαμένους τῆς μετανοίας, ἀποκαθιστᾶν εἰς τὸν τόπον τῆς κοινωνίας. καὶ ὁ μὲν ἅγιος ταῦτα. ὁ δὲ τόμος τῆς ἑνώσεως, ὁ γεγονὼς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ Ῥωμανοῦ· τοῦ μὲν Κωνσταντίνου βασιλεύοντος, τοῦ δὲ πενθεροῦ αὐτοῦ Ῥωμανοῦ, τῷ τοῦ βασιλέως πατρὶ ἐμπρέποντος ἀξιώματι ἐν ἔτει ϛ'.υ'.κ'.η'. ἰνδικτιῶνι η'. καὶ ἀναγινωσκόμενος ἐτησίως ἐπ' ἄμβωνος κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα, τάδε περὶ τὸ τέλος φησὶ, καὶ λοιπὸν ἀποφαινόμεθα κοινῇ γνώμῃ καὶ κρίσει ἀπό γε τοῦ παρόντος ἔτους, ὅ ἐστιν ἔτος ϛ'.υ'.κ'.η'. ἰνδικτιῶνι η'. τέταρτον γάμον μηδενὶ τολμᾶσθαι, ἀλλ' εἶναι ἀπόβλητον παντελῶς. καὶ τὸν εἴτις ἐπὶ τοιοῦτον ἐλθεῖν συνοικέσιον προθυμηθῇ, πάσης ἀπεστερημένον εἶναι συνάξεως ἐκκλησιαστικῆς. καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς τὸν ἅγιον εἰσόδου ἀλλότριον, μέχρις ἂν ἐπιμένῃ τῷ συνοικεσίῳ. τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν ἁγίοις ἔδοξε πατράσι. καὶ ἡμεῖς δὲ τὴν γνώμην ἐκδηλοτέραν ποιοῦντες, ὡς ἀλλότριον αὐτὸν τῆς Χριστιανικῆς πολιτείας ἀποκηρύττομεν. ἀλλ' οὕτω μὲν ἐπὶ τοῦ τετάρτου γάμου· ἵνα δὲ καὶ τὰ τῶν ἄλλων γάμων εὐσχημονέστερον τυπωθῇ, καὶ τοῦ τῶν Χριστιανῶν βίου μὴ ἀνάξιον ἔχῃ τὴν προαγωγὴν, καὶ περὶ τοῦ τρίτου ὁρίζομεν γάμου, ὥστε μηδὲ ἁπλῶς, μηδὲ ὡς ἔτυχεν, ἐπιτελεῖσθαι αὐτόν. καὶ γὰρ συγκεχώρηται μὲν, ὡς ῥύπασμα τοῖς πατράσιν, οὔπω τότε καθὼς νῦν, γινομένου τοῦ πράγματος ἀπηρυθριασμένως, οὐδὲ εἰς πλάτος ἐξηπλωμένου· ἀλλ' ὥσπερ εἴτις ἐν οἴκῳ περιπεπτωκὼς ἐν γωνίᾳ παρίδῃ πολλάκις κείμενον ῥύπασμα· νῦν δὲ ὅταν χώραν ἔλαβε παρρησίας, καὶ ὡς οὐδὲν ἔχον εἰς ἀσχημοσύνην, οὐδὲ ῥυπαρὸν λογίζεται ἐκ τοῦ προελθεῖν εἰς πληθυσμόν, καλῶς ἔδοξεν ἀνακαθαίρειν αὐτόν· ὥσπερ καὶ αἶσχος οὐκ ἐν γωνίᾳ παρερριμμένον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς οἰκίας ἐκπεπλωμένον οὐδαμῶς ἐῶμεν, ἀλλὰ καθαίρομεν, καὶ τὸ ἐκ τούτου ἀηδὲς ἀποβαλλόμεθα· καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ συνυπείκοντες ἀσθενείᾳ,

A Sed digamiam quidem ij. annis: trigamiam verò v. ſtare autem in loco audientium iij. annis, & poſtea cum fidelibus conſiſtere ad quinquennium vſque trigamos, & ab eo tempore oſtenſis fructibus dignis pœnitentia in communionis locum reſtituere. atque hæc quidem ſanctus. Vnionis verò deciſio, tomus qui factus eſt ſub Conſtantino Porphyrogenneta, & Romano, Conſtantino quidem imperante, ſocero autem eius Romano patris imperatoris B auctoritatem ac dignitatem obtinente, anno 6429. indictione ix. & qui ſingulis annis legitur in ſuggeſtu, menſe Iulio, hæc dicit circa finem, Deinceps autem communi ſententia ac iudicio pronunciamus, ex præſenti anno, qui eſt 6429. ind. ix. neminem oportere ſe quarto matrimonio iungere, ſed eſſe omnino reiiciendum: & ſi quis ad eiuſmodi coniugium venire voluerit, eſſe omni eccleſiaſtica congregatione priuatũ, & ab ipſo in ſanctum templum ingreſſu alienum, donec in C coniugio permanſerit. Hoc enim etiam ſanctis patribus, qui nos præceſſerunt, viſum eſt. Nos verò etiam ſententiam apertiorem reddentes, ipſum vt à Chriſtiana republica alienum abdicamus. Ac ſic quidem de quarto matrimonio. Vt autem quę ad alia quoque matrimonia pertinent, decentiùs conſtituantur, & non Chriſtiana vita indignam inſtitutionem habeant, de tertiò quo- D que matrimonio definiamus, vt non abſolutè ac ſimpliciter & temere perficiatur. Etenim à patribus quidem vt ſordes permiſſum eſt, non ſic tunc quidem vt nunc, re citra vllum ruborem impudenter peracta, & indiſcriminatim cõtracta: ſed quemadmodum ſi quis qui in domo in angulum incidit, multas ſæpè ſordes ſitas viderit, nunc autem quando libertatem accepit, & perinde ac ſi nihil habeat dedecoris & ſordis, reputatur, rectè dictum eſt hoc repurgare: quemadmodũ & turpitudinem non in angulum coniectam, ſed in ædibus diffuſam, nullo modo permittimus, ſed repurgamus, & quod moleſtũ eſt & indecorũ ab eo reiicimus, & humanæ cedẽtes infirmitati,

honeſtatis autem Chriſtianæ vitæ conuenientis curam gerentes, hoc in tertiis nuptiis ſeruandum ſtatuimus. Vt ſi quis qui xl. annum exceſſerit, & nec naturam reueritus, nec honeſtæ vitæ quæ à Chriſtianis debetur, vllam curam gerēs, ſed ſola libidinis perturbatione victus, ſe in tertium matrimonium proiecerit, is cum omni diligentia & obſeruatione ſit vſque ad quinquennium ſacramenti communionis minimè particeps, & nec hoc tempus illi contrahatur. Qui enim poſt annum xl. ſordem in Chriſti eccleſia eſſe vel dici amauit, quod melioris vitæ argumentum præbebit, propter quod, tempus ſacramentorum participationis ei contrahatur? Sed & poſtquam impolluta participatione dignus habitus fuerit, non erit ei permiſſum in alio tempore ad participationem accedere, quàm in ſola ſalutari Chriſti & Domini noſtri reſurrectione, propter ex præcedente ieiuniorum abſtinentia repurgationem. Hæc autem dicimus, quando ex prioribus matrimonijs non fuerint liberi ijs qui poſt xl. annum tertiam vxorem ducere voluerint. nam ſi liberos habuerint, eis nullo modo tertium permittitur matrimonium. Eſt enim valde iniquum tempeſtiuæ libidini indulgere, priorum autem matrimoniorum liberis non proſpicere, vt ſint ſecuri, & à moleſtia, & à perturbatione remoti, quæ ſolent euenire hominib. ex filiorum multorum ſuſceptione. Quòd ſi quis xxx. annos natus, & ex prioribus matrimoniis habens liberos, tertiæ mulieri coniunctus fuerit, is quoque nulla ei venia data, ad iiij. vſque annum communionis ſacramentorum ſit expers, quia manifeſtum eſt eum ſola intemperantia motum, & quòd ſit carnalis libidinis ſeruus, ad hoc ſe matrimonium conferre: & poſtquam etiam ſacramentorum participatione dignus fuerit habitus; ſemel quidem in ſalutari Chriſti & domini noſtri reſurrectione; ſecundò autem in dormitione immaculatæ dominæ noſtræ deiparæ: & tertiò in natali Chriſti & Dei noſtri, quòd in his præcedat ieiuniū,

καὶ τῇ Χριστιανῶν ζωῇ, τοῦτο ἐπὶ τῶν τριτῶν γάμων παραφυλάττεσθαι διορίζομεν, ὥστε εἴ τις πρὸς τεσσαρακοστὸν ἔτος ἀναβεβηκὼς, καὶ μήτε τὴν φύσιν αἰδούμενος, μήτε τῆς ὀφειλομένης Χριστιανοῖς εὐκόσμου ζωῆς φροντίδα ποιούμενος, ἀλλὰ μόνης τῆς ἐμπαθοῦς ἐπιθυμίας γινόμενος, πρὸς τρίτον ἑαυτὸν ἐπιρρίψειε γάμον, τοῦτον μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ παρατηρήσεως μέχρι πενταετίας ἀμέτοχον εἶναι τῆς τοῦ ἁγιασμοῦ μεταλήψεως· καὶ μηδαμῶς ἐπ' αὐτῷ συντέμνεσθαι τὸν χρόνον. ὃς γὰρ μετὰ τεσσαρακοστὸν ἔτος τὸ ῥύπασμα ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ εἶναι ἢ λέγεσθαι ἠγάπησε, τίνα παρέξει πληροφορίαν τῆς περὶ τὸν βίον αὐτοῦ σπουδῆς, δι' ἣν ὁ χρόνος τῆς μεταλήψεως τῶν ἁγιασμάτων αὐτῷ συντμηθήσεται; ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἀξιωθῆναι τῆς ἀχράντου μεταλήψεως, οὐκ ἔσται συγκεχωρημένον αὐτῷ ἐν ἄλλῳ καιρῷ τῇ μεταλήψει προσιέναι, ἢ ἐν μόνῃ τῇ σωτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσει, διὰ τὴν ἐκ τῆς προηγουμένης ἐγκρατείας τῶν νηστειῶν, ὡς δυνατὸν, ἀνακάθαρσιν. ταῦτα δὲ φαμὲν, ὅταν μὴ τέκνα εἴη ἐκ τῶν προτέρων γάμων τοῖς ἤδη μετὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος, τρίτην ἄγεσθαι προῃρημένοις γυναῖκα· ἐπεὶ ἐὰν τέκνα εἴη, ἀσυγχώρητος αὐτοῖς ἡ τριγαμία. λίαν γάρ ἐστιν ἄδικον, τὸν μὲν, χαρίζεσθαι τῇ ἐξώρῳ ἐπιθυμίᾳ, τοῖς δὲ παισὶ τῶν προτέρων γάμων μὴ προνοεῖσθαι τὸ ἀσφαλὲς καὶ ἄλυπον καὶ ἀτάραχον, καὶ ὅσα τὸ ἀνθρώπινον καταλαμβάνει ἐκ τῆς πολυσπόρου τεκνώσεως. καὶ εἴ τις δὲ τριακονταετὴς ὢν, καὶ τέκνα ἔχων ἐκ τῶν προλαβόντων γάμων, τρίτῃ γυναικὶ συνάψοιτο, καὶ οὗτος ἀσυγχώρητος μέχρι τετάρτου ἔτους τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων ἀμέτοχος ἔσται. διότι δῆλός ἐστιν ἐξ οὐδενὸς ἑτέρου, ἀλλ' ἢ ὑπὸ ἀκρασίας κινούμενος, καὶ τοῦ δοῦλος εἶναι σαρκικῆς ἐπιθυμίας ἐπὶ τὸν τοιοῦτον γάμον ἐλθεῖν. καὶ μετὰ τὸ τυχεῖν δὲ τῆς μεταλήψεως τῶν μυστηρίων, τρὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνου ἀξιωθήσεται τῆς ἀπολαύσεως, ἅπαξ μὲν, ἐν τῇ σωτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσει, δεύτερον δὲ ἐν τῇ κοιμήσει τῆς ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ τρίτον ἐν τῇ γενεθλίῳ ἡμέρᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν, διὰ τὸ καὶ ἐν ταύταις προηγεῖσθαι νηστείας,

καὶ τὸ ἐκ ταύτης ὄφελος. Εἰ δὲ παῖδες μὴ περίεισιν, ἐπεὶ τὸ τεκνογονίας ἐπιθυμεῖν οὐκ ἀσύγγνωστον, τὸ τηνικαῦτα, συγγνώμης ἀξιωθήσεται ὁ τοιοῦτος γάμος, καὶ μόνῳ τῷ ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν κρατήσαντι ἐπιτιμίῳ παραπεμφθήσεται. Ταῦτα μὲν καὶ περὶ τρίτου γάμου. οὐ μὴν οὐδὲ τὸν ἕτερον, οὐδὲ τὸν πρῶτον ἐκτὸς ἀσφαλείας εἰάσαμεν, ἀλλὰ κἀκείνους ὁρίζομεν οὕτω συνίστασθαι, ὥστε μηδεμίαν ἔχειν πονηρὰν αἰτίαν, ἢ ἐξ ἁρπαγῆς, ἢ ἐκ προηγησαμένης λαθραίου φθορᾶς, ἀλλὰ νομίμως, καὶ καθαρευόντως τῶν τοιούτων μολυσμάτων καὶ πορνικῆς ἀκαθαρσίας. B Εἴτε οὖν τῶν εἰρημένων καταφρονήσας τύπων, πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν πρώτην ἢ δευτέραν συνέλθῃ, τοῦτον ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία ἡ καθαρὰ, καὶ μηδένα σπίλον ἔχουσα ἢ ῥυτίδα, τοῖς σωτηρίοις ὑποβάλλουσα ἐτασμοῖς, οὐ πρὶν εἰς μετάληψιν παραδέξεται τῶν θείων μυστηρίων, ἢ τὸν ὡρισμένον ἐπὶ τῇ πορνείᾳ χρόνον μάθοι αὐτὸν ἀκριβῶς ἐκπληρῶσαι· Εἰ μὴ ἄρα ἡ τοῦ βίου ἀναγκαία κατεπείγει ἀναχώρησις, τουτέστι μέχρις ἂν τὸ ἕβδομον ἐκπληρωθῇ ἔτος. ὁ δὲ τολμῶν ἱερεὺς παρὰ τὸν διατετυπωμένον ὅρον μεταλήψεως θείας τινὰ τούτων ἀξιῶσαι, C περὶ τὸν ἴδιον κινδυνεύσει βαθμὸν, δηλονότι τοῦ ἀξιωθέντος παρὰ τὸν ὡρισμένον τύπον τῆς θείας κοινωνίας, πάλιν εἰς τὸ ἀκοινώνητον περιϊσταμένου μέχρι συμπληρώσεως τοῦ ἑβδόμου ἔτους. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς δεδήλωται ὑπὸ τῶν πάλαι βασιλευσάντων ἐπεπράχθησαν· νῦν δὲ τῇ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος εὐδοκίᾳ, καὶ χάριτι, καὶ ταῖς τῆς παναγίου καὶ θεομήτορος, καὶ τοῦ μεγάλου ἀρχιστρατήγου πρεσβείαις, τοὺς ἤδη D πρὸ ἐνενήκοντα χρόνων ἕνεκεν τῆς προδηλωθείσης αἰτίας καὶ ἀφορμῆς ἀπορραγέντας ἱερεῖς καὶ μονάζοντας, ἡ πάγκαλη βασιλεία τῶν θεοστεφῶν βασιλέων ἡμῶν Ρωμανοῦ καὶ Κωνσταντίνου συνῆψέ τε καὶ συνήνωσε, καὶ μίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν εἰργάσατο, ὅθεν χρεὼν ἀνακηρύττεσθαί τε καὶ μεγαλύνεσθαι τοὺς τοιοῦτον θεοφιλὲς καὶ ἀξιόλογον ἔργον πεπληρωκότας. Ταῦτα τοῦ κανόνος καὶ τῆς νεαρᾶς νομοθετησάντων, ἡ ἐκκλησία τέως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν ἡμετέρων τρίτου γάμου ποίησιν οὐκ ἐπέτρεψε.

A & eius vtilitas: ſin autem non ſint liberi, quia liberorum ſuſceptionem deſiderare facile, condonandum, & ſola ea pœna quæ ab initio & hucvſque ſeruata eſt, in eum animaduertetur. Hæc etiam de tertio matrimonio. Atqui nec ſecundum, nec primum extra cautionem adhibitam relinquimus, ſed & illa ſic contrahi ſtatuimus, vt nullam malam cauſam habeant, vel ex raptu, vel ex præcedente clandeſtino concubitu, ſed legitimè, & ab ijs qui ab eiuſmodi inquinamentis & fornicatoria impuritate mundi ſunt. B Si quis ergo prædictis conſtitutionibus neglectis, ad matrimonij conſuetudinem primam, vel ſecundam, proceſſerit, eum Chriſti eccleſia, quæ eſt pura, immaculata, & ſine ruga, ſalutaribus examinationibus ſubijcit, nec priùs ad diuinorum myſteriorum participationem admittit, quàm definitum ipſum in fornicatione tempus expleuerit, niſi fortè neceſſarius è vita exceſſus vrgeat, donec ſcilicet vij. annus completus fuerit. Sacerdos autem, qui auſus fuerit, præter id quod ſtatutū eſt, diuina participatione aliquē dignari, C de proprio gradu in periculū veniet, eo videlicet qui præter formam conſtitutā diuina cōmunione dignus eſt habitus, ad excommunicationem redacto, vſque ad vij. anni complementū. Sed hæc quidem vt oſtenſum eſt, ab iis qui olim imperauêre, facta ſunt. Nunc autem patris & filij & ſancti ſpiritus gratia, & puriſſimæ dei matris & magni cæleſtis militiæ principis interceſſionib. D eos qui nonaginta ãntè annis pro cauſa & occaſione priùs oſtenſa abrupti erant ſacerdotes, & monachos, à Deo coronatorum imperatorum noſtrorum, Romani & Conſtantini, coniunxit & vniit imperium, & vnam fecit catholicam & apoſtolicam eccleſiam: vnde meritò ſunt prædicandi & laudandi, qui tam pium opus, & tam dignum compleuerint. Cùm canon & nouella hæc ſtatuerint, eccleſia hucvſque noſtris temporibus tertium matrimonium fieri non permiſit, neſcio quam ob cauſam.

CANON V.

A

Hæreticos, qui in exceſſu e vita pœnitentiam agunt, recipere oportet, recipere autem, non ſine iudicio, ſed examinantes an veram pœnitentiam oſtendant, & ſi fructus habent qui ſalutis ſtudium teſtificentur.

BALS. Præſens quidem canon ſtatuit, hæreticos, qui in fine vitæ fuerint, & pœnitentiam petiuerint, admitti, priùs examinatos an verè agant pœnitentiam, ſcilicet an à ſuis dogmatis deſciſcăt, & fructus pœnitentiæ oſtendant. Alij autem canones, etiam hæreticos, qui ſani ſunt, accedentes, & examinatos, ſimiliter admitti iubent.

B

CANON VI.

Canonicorum fornicatio pro matrimonio non reputetur, ſed eorum coniunctio omnino diuellatur. hoc enim & eccleſiæ ad ſecuritatem eſt vtile, & non dabit hæreticis aduerſus nos anſam, quòd propter peccandi libertatem ad nos attrahamus.

BALS. Canonicos eos dicit, qui in canone enumerătur, clericos, ſcilicet monachos, monachas, & quæ virginitatem profeſſæ ſunt. Si quis ergo ex his fornicatus fuerit, nŏ permittetur ei deinceps peccare. Eſt enim veriſimile canonicum qui peccauerat, ſacerdotio motum ob fornicationem, dixiſſe, Quoniam à dignitate excidi, voluptate certè perfruar: & ſit mulier cum qua peccaui, in ſocietate & conſortio coniugali. Lex enim dicit in lib. xxviij. tit. iiij. cap. xvj. Qui cum libera quæ non quæſtus gratia facit ſui corporis poteſtatem, habet conſuetudinĕ, ipſam non concubinam, ſed vxorem habere videtur. Hoc, inquit, non eſt permittendum, ſed eorum coniunctio eſt omnino ſeparanda, & à ſe inuicem ſeiungĕda. Quoniam leges in laicis locŭ habĕt, & hoc eſt eccleſiæ vtile. Si ipſi enim à libidine alienati fuerint, nec alij audebunt tale quid facere, vt quibus non ſit peccare permiſſum poſt eccleſiaſticæ dignitatis ademptionem. Sed hæreticis quoque non dabitur aduerſus nos anſa, vt dicant, quòd propterea poſt fornicationem permittitur fornicatoribus peccare, vt ab alijs ſe-

D

Κανὼν ε΄.

Τοὺς ἐπ' ἐξόδῳ μετανοοῦντας τῶν αἱρετικῶν δέχεσθαι χρή. δέχεσθαι δὲ, δηλονότι οὐκ ἀκρίτως, ἀλλὰ δοκιμάζοντας εἰ ἀληθινὴν ἐπιδείκνυνται μετάνοιαν, καὶ εἰ τοὺς καρποὺς ἔχουσι μαρτυροῦντας τῇ πρὸς τὸ σωθῆναι σπουδῇ.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν παρὼν κανὼν διορίζεται τοὺς αἱρετικοὺς ἐν τέλει γινομένους τοῦ βίου, καὶ ζητοῦντας μετάνοιαν, δέχεσθαι, ἐξεταζομένους πρότερον, εἰ ἀληθῶς μετανοοῦσιν. ἤγουν, εἰ ἀφίστανται τῶν οἰκείων δογμάτων, καὶ ἐπιδείκνυνται καρποὺς μετανοίας· ἕτεροι δὲ κανόνες, καὶ τοὺς ἐν ὑγείᾳ ὄντας, αἱρετικοὺς προσερχομένους καὶ ἐξεταζομένους, ὁμοίως δέχεσθαι παρακελεύονται.

Κανὼν ϛ΄.

Τὴν κανονικῶν τὰς πορνείας εἰς γάμους μὴ καταλογίζεσθαι, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ διασπᾶν αὐτῶν τὴν συνάφειαν. τοῦτο γὰρ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸς ἀσφάλειαν λυσιτελὲς, καὶ τοῖς αἱρετικοῖς οὐ δώσει καθ' ἡμῶν λαβὴν, ὡς διὰ τὴν τοῦ ἁμαρτάνειν ἄδειαν ἐπισπωμένων πρὸς ἑαυτούς.

Ἑρμηνεία.

Κανονικοὺς, τοὺς ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζομένους φησὶν, ἤγουν κληρικοὺς, μοναχοὺς, μοναστρίας, καὶ τὰς παρθενίαν ἐπαγγελλομένας. εἰ γοῦν τις ἐκ τούτων πορνεύσει, οὐ παραχωρηθήσεται καὶ ἐφεξῆς ἁμαρτάνειν. εἰκὸς γὰρ ἦν τὸν ἁμαρτηκότα κανονικὸν τῆς ἱερωσύνης ἐκπεσόντα διὰ τὴν πορνείαν, λέγειν ὅτι ἐπεὶ τῆς ἀξίας ἐκπέπτωκα, κἂν ἀπολαύσω τῆς ἡδονῆς, καὶ ἔστω μοι ἡ γυνὴ μεθ' ἧς ἥμαρτον, εἰς συμβίωσιν γαμικήν. ὅτι καὶ ὁ νόμος φησὶν ἐν βιβλίῳ κη΄. τίτλῳ δ΄. κεφαλαίῳ ιϛ΄. ὁ πρὸς τὴν ἐλευθέραν μὴ ποιησαμένην πορνείαν ἐκ τοῦ ἰδίου σώματος, ἔχων συνήθειαν, οὐ παλλακὴν ἀλλὰ γαμετὴν ἔχειν δοκεῖ. τοῦτο οὖν, φησὶ, παραχωρεῖσθαι οὐ χρὴ, ἀλλ' ἐκ παντὸς διασπᾶσθαι τὴν συνάφειαν αὐτῶν, καὶ χωρίζεσθαι ἀπ' ἀλλήλων· ὅτι τε τὰ τοῦ νόμου εἰς λαϊκοὺς χώραν ἔχουσι, καὶ ὅτι τῇ ἐκκλησίᾳ λυσιτελές ἐστιν. εἰ γὰρ αὐτοὶ τῆς ἐπιθυμίας ἀποξενωθῶσιν, οὐδὲ ἕτεροι τολμήσουσι τοιοῦτόν τι, ὡς μὴ παραχωρούμενοι ἁμαρτάνειν μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τιμῆς. ἀλλὰ καὶ τοῖς αἱρετικοῖς οὐ δοθήσεται ἀφορμὴ καθ' ἡμῶν, εἰς τὸ λέγειν, ὅτι διὰ τοῦτο μετὰ τὴν πορνείαν παραχωροῦνται οἱ πορνεύοντες ἁμαρτάνειν, ἵνα καὶ οἱ ἐξ ἑτέρων θρησκειῶν

ἀθρησκεύων διὰ τὴν ἡδονὴν τοῦ σώματος ἀποσύροντας πρὸς τὰ ἡμέτερα. καὶ τοῦτο μὲν θεματίζεται καλῶς, ὅσοι εἰς τοὺς κληρικούς. εἰς δὲ τὰς μοναστρίας καὶ τὰς παρθένους, καὶ τοὺς μοναχοὺς τοὺς μὴ ἱερωμένους, ἐπεὶ ἀφαίρεσις τιμῆς οὐκ ἐπάγεται, μᾶλλον εἴποι τις δικαιολογεῖσθαι τούτους, τὰ τοῦ κατεστρωθέντος ἄνωθεν νόμου, καὶ εἰς συνδρομὴν τοῦ λόγου αὐτῶν ὁρμαθῆναι τὰ τοῦ παρόντος κανόνος. περὶ δὲ πορνείας μοναχῶν καὶ παρθένων ἀνατεθειμένων τῷ θεῷ, ἀνάγνωθι συνόδου ἕκτης κανόνα τέταρτον, τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνα ιη΄. κ΄. ξ΄. καὶ βιβλίου δ΄. τῶν βασιλικῶν τίτλον α΄. κεφ. ε΄. ὅπερ κατεστρώθη εἰς λ΄. κεφάλαιον τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ἀνάγνωθι καὶ κεφ. οη΄. τοῦ λζ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου.

Κανὼν ζ΄.

Ἀρρενοφθόροι καὶ ζωοφθόροι, καὶ φονεῖς, καὶ φαρμακοί, καὶ μοιχοί, καὶ εἰδωλολάτραι τῆς αὐτῆς καταδίκης εἰσὶν ἠξιωμένοι. ὥστε ὃν ἔχεις ἐπὶ τῶν ἄλλων τύπον, καὶ ἐπὶ τούτων φύλαξον. τοὺς δὲ ἐν τριάκοντα ἔτεσι μετανοήσαντας ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ ἣν ἐν ἀγνοίᾳ ἔπραξαν, οὐκ ἀμφιβάλλειν ἡμᾶς προσῆκεν εἰς τὸ παραδέξασθαι. ἥ τε γὰρ ἄγνοια συγγνώμης ἀξίους αὐτοὺς ποιεῖ, καὶ τὸ ἑκούσιον τῆς ἐξαγορεύσεως, καὶ ἡ παράτασις ἐν τοσούτῳ χρόνῳ γενομένη· σχεδὸν γὰρ ὅλην γενεὰν ἀνθρώπου παρεδόθησαν τῷ Σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ ἀσχημονεῖν. ὥστε κέλευσον αὐτοὺς ἀνυπερθέτως δεχθῆναι, μάλιστα εἰ καὶ δάκρυα ἔχουσι δυσωποῦντα σου τὴν εὐσπλαγχνίαν, καὶ βίον ἐπιδείκνυνται ἄξιον συμπαθείας.

Ἑρμηνεία.

Ἕτεροι κανόνες τοῦ μεγάλου πατρὸς διορίζοντες, ὅπως καὶ ἐπὶ πόσοις ἔτεσιν ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ ἐν τῷ παρόντι κανόνι περιεχόμενοι. ὁ δὲ παρὼν κανὼν εἰ καὶ φησὶ, τούτους τῆς αὐτῆς καταδίκης ἀξιοῦσθαι, ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ εἴδη τῶν ἐπιτιμίων ἐξεφωνήθη, ἄλλως γὰρ καὶ ἄλλως θεραπεύονται, καὶ δῆλον ὅτι καὶ τὴν καταδίκην αὐτῶν εἰς τὸν παρακολουθήσαντα τύπον ἀνήρτησε. τὸ δὲ τῆς αὐτῆς καταδίκης τούτους ἀξιοῦσθαι, ἐῤῥέθη, διὰ τὸ πάντας ὑποκεῖσθαι τοῖς τέσσαρσι τρόποις τῶν ἐπιτιμίων, καὶ κατὰ τοῦτο ὁμοίως κολάζεσθαι. ἐπεὶ δὲ καί τινες ἐν ἀγνοίᾳ τολμήσαντες αἱμομιξίαν, (αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἐν τῷ κανόνι περιεχομένη ἀκαθαρσία, καὶ οὐχὶ τὰ λοιπὰ ἁμαρτήματα, ὡς μηδὲ πεφυκότα κατ' ἄγνοιαν γίνεσθαι) ἐπὶ τριάκοντα χρόνοις

A ctis propter corporis voluptatem ad noſtra attrahantur & alliciantur. Et hæc quidem facti ſpecies rectè ponitur, quod ad clericos attinet. Quod ad monachas autem & virgines, & monachos non ſacratos attinet, quoniam eis honoris ablatio non inducitur, & eos dixerit quiſpiam legem ſuperiùs poſitam magis poſſe pro ſe adducere. De monachorum autem fornicatione & virginum Deo dedicatarum, lege ſyn. vj. can. iiij. ſancti Baſilij can. xviij. xx. lx. & lib. iiij. Imp. tit. pr. cap. v. B quod poſitum eſt in xxx. cap. noni tit. præſentis operis. Lege & cap. viij. xxxvij. tit. lx. lib.

Canon VII.

Maſculorum & animalium initores, & homicidæ & venefici, & adulteri, & idololatræ, eadem condemnatione digni habentur. Quare quam in aliis habes formam, in iis quoque ſerua. Eos autem qui in xxx. annis propter immunditiam, pœnitentiam egerunt, quam ignorantia fecerunt, nos quidem nec eos eſſe recipiendos dubitare C *oportebat. Nam & ignorantia eos venia dignos facit, & ſpontanea confeſſio, & temporis diuturnitas: fere enim tota hominis ætate ſatanæ traditi ſunt: vt diſcant non ſe turpiter gerere. Quamobrem iube eos abſque dilatione ſuſcipi, maximè ſi lacrymas habeant, quæ tuam clementiam moueant, & vitam miſericordia dignam oſtendant.*

Bals. Alij magni patris canones ſic definiunt, & quot annis puni- D ri debeant, qui in præſenti can. comprehenduntur. Præſens autem canon, etiamſi dicit eos eadem condemnatione dignos, non tamen de pœnarum generibus intelligendus eſt. alio enim & alio modo puniuntur: & clarum quòd ipſorum condemnationem, in formam quæ conſecuta eſt, diſtulerunt. Eos autem eadem condemnatione dignos eſſe habitos dictum eſt, quòd omnes quatuor pœnarum locis ſubiicerentur, & ea in re ſimiliter puniri. Quoniã autem nonnulli qui inceſtũ per ignorãtiã cõmiſerunt (hæc eſt enim immunditia, quæ in canone cõprehenditur, & non reliqua peccata, vt quæ nec ſua natura poſſint per ignorantiã cõmitti) cùm xxx. annis

pœnitentiam egiſſent, admitti volebant, dicit ſanctus exinde eos eſſe recipiendos, probabiles quoque cauſas inducens. Debes autē idololatras hîc intelligere præſtigiatores. Chriſtiani enim, qui idolis ſua ſponte ſacrificarunt, debent tota vita pœnitentiam agere. Illi autem dicuntur traditi eſſe ſatanæ, qui à Chriſtianorum communione ſeparantur. Qui tanto ergo tempore ſeparati fuere, ſatanæ veluti traditi ſunt.

Canon VIII.

Qui ſecuri in ira aduerſus uxorem ſuam vſus eſt, eſt homicida. Rectè autem me admonuiſti, & vt tuam ſapientiam decuit, vt fuſiùs de ijs dicerem, quoniam multa ſunt in voluntariis & inuoluntariis differentia. Eſt enim omnino inuoluntarium & multum ab eo qui incæpit remotum, vt qui lapidem in canem vel arborem iaceret, hominē aſſequeretur. Ei enim in animo beſtiam vlciſci, vel fructum excutere, ictū autem caſu ſubiit is qui in ipſum tranſeundo incidit. Quare hoc quidē certè eſt inuoluntariū. Inuoluntarium autē eſt, & ſi quis volēs aliquē in melius cōuertere, loro, vel virga nō dura eum percutiat, mortuus autē ſit qui percuſſus eſt. propoſitum enim hîc conſideratur, quòd peccantē corrigere volebat, non autem interimere. Eſt illud quoque & ex inuoluntariis, vt quiſpiam in pugna ſe ligno vel manu acriter defendens in præcipuas partes ictum torqueat, vt eum lædat, non vt omnino interficiat. Sed hoc quidem ad voluntarium magis accedit. Qui enim eo inſtrumento ad ſe defendendum vſus eſt, vel qui acriter miniméque parcens ictum inflixit, ſatis præ ſe tulit ſe animi perturbatione victum homini non pepercisse: ſimiliter & qui ligno graui, & qui lapide maiore, quàm pro viribus humanis vſus eſt, inuoluntariis annumeratur, vt qui aliud quidem voluerit, aliud verò fecerit. Ira enim commotus cum ictum intulit, ita vt percuſſum interficeret: quamquam is fortè contendebat eum humi affligere, & conterere, non autem penitus morte afficere. Qui autem enſe vel aliquo alio eiuſmodi vſus eſt, nullam habet excuſationem: & maximè, qui ſecurim iaculatus eſt. neque enim manu percuſſiſſe videtur, vt in eo eſſet ictus moderatus, ſed iaculatus eſt, vt & ferri grauitate

A μεταμονήσαντες, ἤθελον παραδεχθῆναι, φησὶν ὁ ἅγιος, ἀπεντεῦθεν αὐτοὺς δέχεσθαι, ἐπάγων καὶ αἰτίας εὐλόγους. Εἰδωλολάτρας δὲ ὀφείλεις νοεῖν ἐνταῦθα, τοὺς γόητας. οἱ γὰρ τοῖς εἰδώλοις ἑκουσίως θύσαντες Χριστιανοὶ, διὰ βίου μετανοεῖν ὀφείλουσιν· ἐκεῖνοι δὲ λέγονται παραδοθῆναι τῷ Σατανᾷ, οἱ χωριζόμενοι ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν. οἱ γοῦν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἀφορισθέντες, ὡσανεὶ τῷ Σατανᾷ παρεδόθησαν.

Κανὼν η'.

Ὁ ἀξίνῃ παρὰ τὸν θυμὸν κατὰ τῆς ἑαυτοῦ γαμετῆς χρησάμενος, φονεύς ἐστι. καλῶς δέ με
B ὑπεμνήσας καὶ ἀξίως τῆς σεαυτοῦ συνέσεως, εἰπεῖν περὶ τούτων πλατύτερον· διότι πολλαὶ ἐν τοῖς ἑκουσίοις καὶ ἀκουσίοις διαφοραί. ἀκούσιον μὲν γάρ ἐστι παντελῶς καὶ πόῤῥω τοῦ κατάρξαντος, τὸ, ἀκοντίζοντα λίθον ἐπὶ κύνα, ἢ δένδρον, ἀνθρώπου τυχεῖν. ἡ μὲν γὰρ ὁρμὴ ἦν τὸ θηρίον ἀμύνασθαι, ἢ τὸν καρπὸν κατασεῖσαι· ὑπέβη δὲ αὐτομάτως τῇ πληγῇ κατὰ πάροδον ὁ παραπεσών· ὥστε τὸ τοιοῦτον ἀκούσιον. ἀκούσιον μέντοι, καὶ εἴ τις βουλόμενος ἐπιστρέψαι τινὰ, ἱμάντι ἢ ῥάβδῳ μὴ σκληρᾷ τύπτοι, ἀποθάνῃ δὲ ὁ τυπτόμενος. ἡ γὰρ πρόθεσις ἐνταῦθα σκοπεῖται,
C ὅτι βελτιῶσαι ἐβούλετο τὸν ἁμαρτάνοντα, οὐκ ἀνελεῖν. ἐν τοῖς ἀκουσίοις ἐστὶ κἀκεῖνο ὁμοίως τὸ, ἀμυνόμενόν τινα ἐν μάχῃ, ξύλῳ ἢ χειρὶ ἀφειδῶς, ἐπὶ τὰ καίρια τὴν πληγὴν ἐνεγκεῖν, ὥστε κακῶσαι αὐτὸν, οὐχ ὥστε παντελῶς ἀνελεῖν. ἀλλὰ τοῦτο ἤδη προσεγγίζει τῷ ἑκουσίῳ· ὁ γὰρ τοσούτῳ χρησάμενος ὀργάνῳ πρὸς ἄμυναν, ἢ ὁ μὴ πεφεισμένος τὴν πληγὴν ἐπαγαγὼν, δῆλός ἐστι διὰ τὸ κεκρατῆσθαι ὑπὸ τοῦ πάθους, ἀφειδῶν τοῦ ἀνθρώπου· ὁμοίως καὶ ὁ ξύλῳ
D βαρεῖ, καὶ λίθῳ μείζονι τῆς δυνάμεως τῆς ἀνθρωπίνης χρησάμενος, τοῖς ἀκουσίοις ἐναριθμεῖται, ἄλλο μέντοι προελόμενος, ἄλλο δὲ ποιήσας. ὑπὸ γὰρ τοῦ θυμοῦ τοιαύτην ἤνεγκε τὴν πληγὴν, ὥστε ἀνελεῖν καὶ τὸν πληγέντα· καίτοι ἡ σπουδὴ ἦν αὐτῷ συντρῖψαι τυχὸν, οὐχὶ δὲ καὶ παντελῶς θανατῶσαι. ὁ μὲν τῷ ξίφει χρησάμενος, ἢ ἑτέρῳ τινὶ τοιούτῳ, οὐδεμίαν ἔχει παραίτησιν· καὶ μάλιστα ὁ τὴν ἀξίνην ἀκοντίσας. καὶ γὰρ οὐδὲ ἀπὸ χειρὸς φαίνεται πλήξας, ὥστε τὸ μέτρον τῆς πληγῆς ἐπ' αὐτῷ εἶναι, ἀλλ' ἠκόντισεν, ὥστε καὶ τῷ βάρει τοῦ σιδήρου,

A καὶ τῇ ἀκμῇ, καὶ τῇ διὰ πλείστου φορᾷ, ὀλεθρίαν ἀναγκαίως τὴν πληγὴν γενέσθαι. ἑκούσιον δὲ πάλιν παντελῶς, καὶ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχον, οἷόν ἐστι τὸ τῶν λῃστῶν καὶ τὸ τῶν πολεμικῶν ἐφόδων. οὗτοι μὲν γὰρ διὰ χρήματα ἀναιροῦσι, τὸν ἔλεγχον ἀποφεύγοντες· οἵ τε ἐν τοῖς πολέμοις ἐπὶ φόνους ἔρχονται, οὔτε φοβῆσαι, οὔτε σωφρονίσαι, ἀλλ' ἀνελεῖν αὐτοὺς ἐναντιουμένους ἐκ τοῦ φανεροῦ προαιρούμενοι. καὶ μέντοι, κἂν δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν περίεργον φάρμακόν τις ἐγκεράσῃ, ἀνέλῃ δὲ, ἑκούσιον τίθεμεν τὸ τοιοῦτον. οἷα ποιοῦσιν αἱ γυναῖκες πολλάκις ἐπαοιδαῖς τισὶ καὶ καταδέσμοις, πρὸς τὸ ἑαυτῶν φίλτρον ἐπάγεσθαί τινας πειρώμεναι, καὶ προσδιδοῦσαι αὐτοῖς φάρμακα, σκότωσιν ἐμποιοῦντα ταῖς διανοίαις. αἱ τοιαῦται τοίνυν ἀνελοῦσαι, εἰ καὶ ἄλλο προελόμεναι, ἄλλο ἐποίησαν· ὅμως διὰ τὸ περίεργον, καὶ ἀπηγορευμένον τῆς ἐπιτηδεύσεως, ἐν τοῖς ἑκουσίως φονεύουσι καταλογίζονται. καὶ αἱ τοίνυν τὰ ἀμβλωθρίδια διδοῦσαι φάρμακα, φονεύτριαί εἰσι καὶ αὐταί, καὶ αἱ δεχόμεναι τὰ ἐμβρυοκτόνα δηλητήρια. ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

Ἑρμηνεία.

Ἐρωτηθεὶς ὁ ἅγιος ἐὰν ἐστὶ φονεὺς ὁ ἀξίνην ἀκοντίσας κατὰ τῆς οἰκείας γαμετῆς, καὶ πλήξας ταύτην, ἀπεφήνατο ἀκούσιον εἶναι φονέα αὐτόν. εἶτα ποιεῖται διαίρεσιν τῶν ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων φόνων. καὶ τὸν μὲν ἐπὶ θηρίον ἢ δένδρον ῥίψαντα λίθον, πλήξαντα δὲ τυχὸν ἄνθρωπον παριόντα ἐκεῖ, καὶ τὸν λώρῳ ἢ ἐλαφρᾷ ῥάβδῳ πλήξαντά τινα διὰ παιδείαν, ἐὰν ὁ πληγεὶς ἀποθάνῃ, ἀκούσιον φονέα καλεῖ· τὸν δὲ ἐν φιλονεικίᾳ πλήξαντά τινα, μετὰ στιβαρᾶς ῥάβδου ἢ τῇ χειρὶ ἀφειδῶς κατὰ τούτου χρησάμενον, κἂν μὴ ἀνελεῖν ἤθελε τὸν πληγέντα, ἀλλὰ κακῶσαι καὶ ἀμύνασθαι, ἐγγίζειν τῷ ἑκουσίως φονεύοντι λέγει, τοῦ πληγέντος ἀποθανόντος. καὶ τὸν ξύλῳ δὲ βαρεῖ καὶ λίθῳ μεγάλῳ χρησάμενον κατά τινος, καὶ ἀνελόντα, μὴ ἔχοντα δὲ πρόθεσιν φόνου, ἀκούσιον φονέα ὁρίζεται. τὸν δὲ ξίφει χρησάμενον οἱῳδήτινι, κατὰ τοὺς πολεμίους, καὶ τοὺς λῃστὰς, ἑκούσιον φονευτὴν ἀποφαίνεται. ὥσπερ καὶ τοὺς φάρμακα περίεργα διδόντας, καὶ ἀμβλωθρίδια ποιοῦντας.

& acie & vehementi per magnum ſpacium motu neceſſariò fieret pernicioſus ictus. Rurſus autem omnino eſt voluntarium, & quod nullam habet dubitationem, quale eſt quod fit & à latronibus, & à bellicis incurſionibus. Illi enim propter pecunias interimunt, probationem fugientes: & qui bella gerunt, ad cædes faciendas accedunt, non terrere, nec caſtigare, ſed aduerſarios palam & ex profeſſo interficere ſtatuentes. Atqui, etſi propter aliquam aliam cauſam curioſam medicamentum quis miſcuerit, & interfecerit, id inter voluntaria ponendum eſt, vt ferè faciunt mulieres, quæ quibuſdã B *incantationibus, & amuletis, ad ſuũ amorem aliquos attrahere conantur, & dant eis medicamenta, quæ mentibus tenebras & caliginem offundunt. Hæ ergo ſi interfecerint, etiamſi aliud volentes, aliud fecerint, tamen propterurioſum & prohibitũ exercitium inter voluntarios homicidas reputabuntur. Itaque, & quæ abortum cientia præbent medicamenta, ſunt & ipſæ homicidæ, ſicut & quæ fœtus necantia venena accipiunt. Hæc quidem huc uſque.*

Bals. Interrogatus ſanctus, an ſit homicida, qui ſecurim iaculatus C in propriam vxorem, eam percuſſit, pronunciauit eum eſſe voluntarium eius homicidam. Deinde facit differentiam voluntariarũ & inuoluntariarum cædium: & eum qui lapidem in beſtiam vel arborem iaculatus eſt, tranſeuntem autem illac hominem fortè percuſſit, cúmque qui loro vel leui virga aliquem docendi eum gratia percuſſit, ſi percuſſus mortuus fuerit, cædem inuoluntariam feciſſe appellat: eum autem qui in contentione aliquem virga duriore percuſſerit, vel in eo percutiendo manui non pepercerit, D etiamſi eum qui percuſſus eſt, interficere noluerit, ſed vel tantùm lædere, vel ſe defendere, dicit, ad eum qui cædem fecit voluntariam, proximè accedere, eo qui percuſſus eſt mortuo. Eum quoque qui ligno graui, & magno lapide vſus aduerſus aliquem, cum interfecerit, cùm nollet interficere, inuoluntarium homicidam definit. Eum autem qui quouis enſe aduerſus hoſtes & latrones vſus eſt, voluntarium homicidã pronũciat: ſicut & eos qui curioſa dant medicamenta, & abortũ ciẽtia.

Atque hæc quidem canon. Tu autem lege xxvj. cap. ix. tit. præſentis operis, & quę in eo ſcripta ſunt de homicidis. Similiter lege & ij. canonem huius ſancti. Quia autem de homicidis & veneficis non pauca tractat xxxix. tit. lx. lib. eum quoque lege: quinetiam ij. thema eiuſdē tit. & lib. quod hæc expreſſè tractat Qui interficere conſtituerat, etſi non interfecerit, ſed vulnerauerit, eſt homicida: & qui noluit interficere, etiamſi interfecerit, non eſt homicida. Affectio autem, ex inſtrumento quo percuſſit, probatur. Dixerit quiſpiam, ei capiti aduerſari præſentem canonem, decernentem inuoluntariæ cædis crimini ſubiici eum qui lapidem in canem vel arborem iaculatus fuerit, & hominem fortè occiderit. Dicimus ergo, quòd dicta lex quæ de cæde voluntaria docet, eum qui non data opera interfecit, non nominat voluntarium homicidam. Eſt autem hîc inuoluntarius homicida, ſicut pręſens quoque decernit, & punitur ſecundùm thema antepenultimum xvj. cap. lj. tit. lx. lib. & ſecūdùm v. cap. xxxix. tit. eiuſdem lib. definientem, eum etiam qui per delicias, & ludum interfecit, in quinquennium exterminādum. Ita concorda caput legis, & canonem. Et nota ex canone & lege, quòd inuoluntarius quidem homicida ex euētu ſeu cæde condemnatur: voluntarius autem, ex ſolo propoſito: etſi enim non interfecerit, vt homicida punitur propter ſolum propoſitum. Nam & xij. cap. dicti xxxvj. tit. dicit, Nihil refert an occidas, an mortis cauſam præbeas. Voluntariorum autem homicidarum pœna oſtenditur in penultimo themate iij. cap. xxxvj. tit. quod dicit, Pœna aduerſus homicidas, in iis quidem qui ſunt bonæ exiſtimationis, eſt relegatio, & perfecta publicatio: in vilibus autem & abiectis, enſi & beſtiis obiici. Quia autem de voluntariis homicidis menſe Aprili ind. xiiij. à potentiſſimo & ſancto Imperatore noſtro Domino Emanuele Commeno, nouella edita eſt, eam manda memoriæ, quæ ſic habet, poſt proœmium ſic tractans:

A καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸ κϛ΄. κεφάλαιον τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα χάριν τῶν φονευτῶν. ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ τὸν δεύτερον κανόνα τοῦ ἁγίου τούτου. ἐπεὶ δὲ περὶ φονευτῶν καὶ φαρμακῶν οὐκ ὀλίγα διαλαμβάνει ὁ λθ΄. τίτλος τοῦ ξ΄. βιβλίου, ἀνάγνωθι καὶ τοῦτον. τοῦ δὲ δευτέρου θέματος τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου διαλαμβάνοντος ταῦτα ῥητῶς· ὁ σκοπὸν ἐσχηκὼς τοῦ φονεῦσαι, κἂν μὴ φονεύσῃ, ἀλλὰ τραυματίσῃ, φονεύς ἐστι· καὶ ὁ μὴ θελήσας φονεῦσαι, ἐὰν φονεύσῃ, οὐκ ἔστι φονεύς. ἡ δὲ διάθεσις ἐκ τοῦ πλήξαντος ὀργάνου ἐλέγχεται. εἴποι τις, ἐναντιοῦσθαι τῷ τοιούτῳ κεφαλαίῳ τὸν παρόντα κανόνα, διορίζόμενον ἀκουσίου φόνου ἐγκλήματι ὑποκεῖσθαι τὸν ἀκοντίσαντα λίθον ἐπὶ κύνα ἢ δένδρον, καὶ τυχαίως ἀνελόντα ἄνθρωπον. φαμὲν οὖν ὡς ὁ ῥηθεὶς νόμος περὶ ἑκουσίου φονευτοῦ διδάσκων, τὸν μὴ ἐκ προαιρέσεως φονεύσαντα οὐκ ὀνομάζει ἑκούσιον φονέα (ἀκούσιος δὲ ὁ τοιοῦτος φονεύς ἐστι, καθὼς καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται) καὶ τιμωρεῖται κατὰ τὸ παρατελευταῖον θέμα τοῦ ιϛ΄. κεφαλ. τοῦ να΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου, καὶ κατὰ τὸ ε΄. κεφάλ. τοῦ λθ΄. τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, διορίζόμενον, καὶ τὸν ἀπὸ τρυφῆς φονεύσαντα ἐπὶ πενταετίαν ἐξορίζεσθαι. οὕτω συμβίβασον τὸ νομικὸν κεφάλ. καὶ τὸν κανόνα. καὶ σημείωσαι ἀπὸ τοῦ κανόνος καὶ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ μὲν ἀκούσιος φονευτὴς ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος, ἤτοι τοῦ φόνου, καταδικάζεται. ὁ δὲ ἑκούσιος, ἀπὸ μόνης προ-

D θέσεως. κἂν γὰρ μὴ φονεύσῃ, τιμωρεῖται ὡς φονεύς, διὰ μόνην τὴν πρόθεσιν, ὅτι καὶ τὸ ιβ΄. κεφάλ. τοῦ ῥηθέντος λϛ΄. τίτλου φησὶν, οὐδὲν διαφέρει τὸ φονεῦσαι καὶ τὸ παρασχεῖν αἰτίαν φόνου. ἡ μέντοι ποινὴ τῶν ἑκουσίων φονέων δηλοῦται ἀπὸ τοῦ παρατελευταίου θέματος τοῦ γ΄. κεφαλ. τοῦ διαληφθέντος λϛ΄. τίτλου λέγοντος, ἡ ποινὴ ἡ κατὰ ἀνδροφόνων, ἐπὶ μὲν τῶν ἐντίμων περιορισμός ἐστι καὶ τελεία δήμευσις· ἐπὶ δὲ τῶν εὐτελῶν, ξίφει καὶ θηρίοις ὑποβληθῆναι. περὶ δὲ φονέων ἑκουσίων ἐξεφωνήθη νεαρὰ κατὰ τὸν Απρίλλιον μῆνα τῆς ιδ΄. ἰνδικτιῶνος τοῦ θεοστεφοῦς, κρατίστου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ἔχε καὶ ταύτην ἐκ μνήμης ἔστω ἡ μετὰ τὸ προοίμιον διαλαμβάνουσα·

παρακελεύεται οὖν ἅπασι τοῖς ἐν θέμασι διαιτηταῖς, καὶ ταῖς ἐν αὐτοῖς οὔσαις στρατιωτικαῖς δυνάμεσι, καὶ τοῖς τούτων στρατηγοῖς, ἔνθαπερ ἂν ἑκούσιος φόνος γένηται, καὶ τολμηθῇ τοιοῦτόν τι παρά τινος, αὐτίκα πάντας διεγείρεσθαι εἰς τὴν τοῦ φονέως κατάσχεσιν, καὶ δέσμιον αὐτὸν ἀποστέλλειν πρὸς τὴν βασίλειον περιωπὴν, ἢ ταύτης ἀποδημούσης, πρὸς τὸν ἔπαρχον τῆς θεοφυλάκτου μεγαλοπόλεως, ὥστε εἰς δημοσίαν φυλακὴν εἰσάγεσθαι, καὶ τὰς σωματικὰς καὶ οὐσιακὰς κατά τε νόμους καὶ τὴν τῶν νεαρῶν θεσπισμάτων δύναμιν, καὶ ἑτέρας ὑποστῆναι κολάσεις· εἰδότων τούτων ἁπάντων, ὡς εἴ τις φωραθείη δυνάμενος κατασχεῖν τὸν φονέα, καὶ μὴ τοῦτο ποιήσας, οὕτω μέλλει κατακριθῆναι ὡς κατὰ βασιλέως βουλευσάμενος. εἰ δ' ἴσως διαλάθοι τις καὶ προσφύγῃ τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, μετὰ τὸ προβῆναι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπ' αὐτῷ ἐπιτίμια, κατὰ τὴν νομικὴν παρατήρησιν, ἐνδημοῦντος μὲν τοῦ κρατοῦντος τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων, παρ' αὐτοῦ ἀποσταλήσεται εἰς τὸ θέμα, ὁποῖον ἂν ἐπικρίνῃ· ὥστε τὸν χρόνον τῆς ὅλης αὐτοῦ ζωῆς ἐκεῖσε διαβιβάζειν, καὶ μὴ ἐκεῖθεν ἀποδιδράσκειν, ὥστε ἐπανατρέχειν, ἔνθα τὸ τοῦ φόνου μύσος εἰργάσατο. ἀποδημοῦντος δὴ ἴσως τοῦ βασιλέως, παρὰ τοῦ ἐπάρχου, ὡς εἴρηται, εἴς τινα τῶν πορρωτέρω χωρῶν ἐξορισθήσεται, καὶ τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον ἐκεῖσε διανύσει. ἂν δέ γε, μὴ μόνον ἑκουσίως, ἀλλὰ καὶ ἐκ μελέτης, τὸν φόνον ἐργάσοιτο, οὐκ ἀναγκασθήσεται, κατὰ τὴν προρρηθεῖσαν βασιλικὴν διάταξιν, ἀποκαρῆναι. εἰ γὰρ τὸν ἑκουσίως τῇ ἀποκάρσει προστρέχοντα οὐκ ἀπευθείας ἡ κανονικὴ ἀκρίβεια εἰς αὐτὴν παραδέχεται, ἀλλὰ χρόνον αὐτῷ τὸν ἀρκοῦντα ἐπιμετρήσασα, καὶ δι' αὐτοῦ τὸ τῆς γνώμης ἐκείνου βέβαιον, εἴ τε καὶ ἀπαγὲς βασανίσασα, εἴπερ εὑρήσει τὸν ἄνθρωπον τῇ ἐξ ἀρχῆς προθέσει στοιχοῦντα, καὶ τῷ μοναχικῷ πολιτεύματι καὶ τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος, ἀόκνως ἑαυτὸν παρασκευάζοντα, ἔκ τε καὶ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἔργου αὐτῷ προσεπιφέρει συμπλήρωσιν, εἰς τὴν μοναχικὴν πολιτείαν τε παραδεξαμένη καὶ κατάστασιν· πῶς οὐκ ἂν εἴη ἄλογον, καὶ τοῖς πνευματικοῖς νόμοις ἀπᾷδον, ἀναγκαστικῶς ἀποκείρεσθαί τινα, καὶ ταῦτα φονέα, ὃν μέχρι τοσούτου θεὸς ἐγκατέλιπεν, ὥστε καὶ ἀδελφικῷ χραίνειν τὰς χεῖρας αἵματι;

A Iubet ergo omnibus qui ſunt in regionibus iudicibus, & militaribus quę ſunt in eis copiis, & earũ ducib⁹, vbi fuerit cædes voluntaria, & tale quidpiam auſus fuerit aliquis, vt omnes ſtatim excitentur ad apprehẽdendum homicidam, & eũ vinctum mittat ad Imperatoriã circũſpectionẽ: vel ſi ea abſit, ad Dei obſeruatricis magnæ vrbis præfectũ, vt ipſe in cuſtodiã publicã introducatur, & tã in corpore quàm in bonis ſecundùm legũ & Nouellarum conſtitutionũ poteſtatẽ puniatur, & alia ſupplicia B ſubeat: ſcientibus his omnibus quòd ſi probatum fuerit potuiſſe quẽpiam homicidã apprehendere, & non fecerit, eũ non ſecus cõdẽnandũ quàm ſi imperio inſidiatus fuerit: ſin autem latuerit fortaſſe quiſpiã, & ad ſãctiſſimam Dei magnã eccleſiã confugerit, poſtquã pœnæ eccleſiaſticæ aduerſus eũ proceſſerint, ex legali obſeruatione eo quidẽ præſente qui reginæ vrbiũ Imperium obtinet, ab eo mittetur in regionem, quã cenſuerit, vt totum vitæ ſuæ tẽpus illic trãſigat, nec illinc effugiat, vt recurrat C in eũ locũ in quo facinus execrandũ admiſit. Abſente autem fortè Imperatore, à præfecto, vt dictum eſt, in aliquam remotiorem regionem exterminabitur, & illic vitæ ſuæ tempus peraget. Sin autem non ſolũ voluntariè, ſed etiã præmeditato captóque conſilio cædem perpetrauerit, non cogetur ex prædicta regia conſtitutione tonderi. ſi enim eum qui ſua ſponte ad tonſuram accedit, non eo ipſo ſtatim admittit canonica ſubtilitas, ſed ei ſufficiente tempore attributo, & per ipſum D mens eius acceſſit firma & ſtabilis, examinata, ſi quidem hominem inuenerit in eo quod primum habuit propoſito perſeuerantem, & monaſtico habitu, & corporis mortificatione ſe impigre præparantem, boni quoque operis ei affert complementum, eo in monaſticam inſtitutionem ſtatúmque ſuſcepto: quomodo non fuerit à ratione alienum, & à legibus ſpiritualibus diſſidens, aliquem neceſſariò tondere, cúmquę homicidam, quem Deus eò vſque reliquit vt etiam manus fraterno ſanguine pollueret;

Timendum eſt enim ne inuitus vitam Angelicam ingreſſus, eáque vi ſuſcepta venerando habitu in ludibrium vtatur. Qui enim homines leuiores in dementiam inciderunt, ij peſſimas & peruerſiſſimas actiones ſuapte natura aggrediuntur. loco ergo tonſuræ ſtatuit mea Imperialis majeſtas, vt qui voluntariam cædem capto cõſilio perpetrauerit, in cuſtodia toto vitæ ſuæ tempore degat: & nec illinc quidem educatur iuſſu fortè imperatorio per obliuionem exhibito. De eorum autem facultatibus fiat, ſicut iuſſit Imperator memoratus. Quia autem plures homicidæ, qui cædem meditato & conſilio capto perpetrant, ad ſanctiſſimam Dei Eccleſiam poſtea accedentes, non vt facta eſt à ſe, ſed vt ad ſuam facit vtilitatem, cædem cõfitentur, iubet mea Imperialis ſublimitas, vt à ſanctiſſimo huius temporis patriarcha ad regionis Antiſtitem, & qui ei ſubeſt, clerum, quinetiam ad regionis iudicem cum pœna ſcribat: & quemadmodum factam eſſe cædem ex illius reſcripto intellexerit; ita eam quoque perſequatur: & non eum qui capto conſilio cædem facit, propter falſam ſuam confeſſionem, ad eaſdem pœnas & eadem ſupplicia admittat, ad quæ, qui fortuito & improuiſo in tale aliquod crimen incidit. Si quis autem homicida, qui ad ſanctiſſimã magnã eccleſiã confugerat, & vel perpetuo exilio condemnatus vel in vinculis eſſe, vel in perpetua eſſe cuſtodia toto vitę ſuæ tempore iuſſus erat, ſolutus, inuentus fuerit in loco vbi cædem perpetrauit, ambulare, vinctus ab exactore qui eſt in regione, ad meam Imperialem ſublimitatem mittetur, & quæcunque quidem res tunc ei inuentæ fuerint, exactori in lucrum cedent, & ei qui homicidam indicauit, ex ęquo diuiſæ. Omnino autem curæ erit iis qui ſunt in ſanctiſſima magna eccleſia illorum iudicibus, vt cum conueniente canonica ſeueritate crimina cædis puniant, & tempora non temerè contrahant, nec pluſquam par ſit in iis quæ non decet, ſe lenes & clementes præſtent. Imperialis autem meæ conſtitutionis exempla,

A δέος γὰρ μήπως ἀκουσίως προαιρέσει τὸν ἀγγε-
λικὸν βίον ὑπελθὼν, καὶ βίᾳ τοῦτον καταδεξά-
μενος, εἰς ἐμπαιγμὸν τῷ φρικώδει χρήσεται
σχήματι. πεφύκασι γὰρ οἱ τῶν ἀνθρώπων κου-
φότεροι εἰς ἀπόνοιαν ἐμπεσόντες, καὶ ταῖς χειρί-
σταις καὶ παραβολωτέραις ἐπιτολμᾷν πράξεσιν.
ἀντὶ τοίνυν τῆς ἀποκάρσεως νομοθετεῖ ἡ βασιλεία
μου τὸν πεπλημμεληκότα φόνον μεμελετη-
μένον ἑκούσιον, ἐν φυλακῇ παρ' ὅλον τῆς ζωῆς
αὐτοῦ διάγειν, καὶ μηδέποτε ἐκεῖθεν ἐξάγε-
σθαι, μηδ' ἀπὸ βασιλικῆς ἴσως προστάξεως,
κατὰ λήθην προελθούσης. ἐπὶ δὲ ταῖς περιου-
B σίαις αὐτῶν, γίνεσθαι καθὼς ὁ προμνημονευ-
θεὶς βασιλεὺς διετάξατο. ἐπεὶ δὲ οἱ πλείους
τῶν φονέων ἐκ μελέτης καὶ διασκέψεως τοὺς
φόνους κατεργαζόμενοι, ἔπειτα τῇ ἁγιωτάτῃ
τοῦ θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ προσελθόντες, οὐχ
ὡς γέγονε παρ' αὐτῶν ὁ φόνος, ἀλλὰ πρὸς τὸ
οἰκεῖον συμφέρον ποιοῦνται τὴν ἐξομολόγησιν,
τὴν ἀλήθειαν παρακρύπτοντες, παρακελεύεται
ἡ βασιλεία μου γραφὴν γίνεσθαι τοῦ κατὰ και-
ροὺς ἁγιωτάτου πατριάρχου, μετ' ἐπιτιμίου
πρὸς τὸν κατὰ χώραν ἀρχιερέα, καὶ τὸν ὑπ'
αὐτὸν κλῆρον, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν τοῦ θέματος
διαιτητὴν, καὶ καθὼς μάθοι γενέσθαι τὸν φόνον,
C ἀπὸ τῆς ἐκείνου ἀντιγραφῆς, οὕτω ποιεῖν καὶ τὴν
ἐπεξέλευσιν· καὶ μὴ τὸν ἐκ μελέτης φονεύοντα,
διὰ τὴν ψευδῆ ἐξομολόγησιν, ταῖς τοῦ κατὰ τύ-
χην καὶ ἀπροόπτως τῷ τοιούτῳ περιπεσόντος
ἐγκλήματι δέχεσθαι ποινὰς καὶ τὰ ἐπιτίμια. Εἰ
τις μέντοι τῶν φονέων τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ προσ-
φυγὼν ἐκκλησίᾳ, καὶ ἢ τῇ ἀειφυγίᾳ κατακριθεὶς, ἢ
δέσμιος εἶναι, καὶ ἐν φυλακῇ ἐγκεκλεῖσθαι παρ' ὅλην
αὐτοῦ τὴν ζωὴν εὑρεθῇ, ἀνέτως ἐμπεριπατῶν ἔνθα τὸν
φόνον εἰργάσατο, δέσμιος παρὰ τοῦ κατὰ χώραν
πράκτορος ἀποσταλήσεται εἰς τὴν βασιλείαν μου·
καὶ ὅσα δέ ποτε παρευρεθῶσιν αὐτοῦ πράγματα,
D εἰς κέρδος ἔσται τῷ πράκτορι καὶ τῷ τὸν φονέα
καταμηνύσαντι, ἐπίσης παρ' αὐτῶν μεριζόμενα·
μελήσει δὲ πάντως καὶ τοῖς ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ με-
γάλῃ ἐκκλησίᾳ τῶν τοιούτων διαιτηταῖς, μετὰ
προσηκούσης κανονικῆς αὐστηρείας τὰ φονικὰ κο-
λάζειν ἐγκλήματα, καὶ μὴ τοὺς χρόνους, ὡς
ἔτυχε, συντέμνειν, καὶ μηδὲ ἐφ' οἷς οὐ χρὴ
πλέον τοῦ εἰκότος φιλανθρωπεύεσθαι. ἴσα μέν-
τοι τοῦ παρόντος διατάγματος τῆς βασιλείας μου

ὑπογραφέντα παρὰ τῶν προεστηκότων τῶν δικαστηρίων ἀποσταλέντα ταῖς κατὰ χώραν ἐκκλησίαις ἀποτεθήσεται· ὥστε πάντας εἴδησιν ἔχειν τῶν διωρισμένων, ὡς ἂν ποιῶσι κατὰ τὴν τούτων περίληψιν. εἰ γὰρ μέντοι ὁ τὸν μεμελετημένον φόνον ἐργασάμενος, ἑκουσίως ἕλοιτο τὴν ἀπόκαρσιν, οὐκ ἀδοκιμάστως τοῖς μοναχοῖς ἐγκαταλεγήσεται, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας, καὶ ἐξετάσεως, τὸν ἀρκοῦντα χρόνον, κατὰ τὰς κανονικὰς διατάξεις, βασανιζόμενος. τῷ μέντοι μοναστηρίῳ καὶ ἄκων παραμένειν ἀναγκασθήσεται παρ' ὅλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον, μηδέποτε τούτου ἐξέρχεσθαι συγχωρούμενος. πάντως δὲ τὸ μοναστήριον, ἐν ἑτέρᾳ ἔσται ἐπαρχίᾳ, καὶ οὐκ ἐν ἐκείνῃ τῇ γῇ, ἢ τὸ τοῦ θανόντος αἷμα χανοῦσα κακῶς ὑπεδέξατο.

A ab ijs qui præſunt iudiciis deſcripta, miſſa ad eccleſias quæ ſunt in regione ibi reponentur, vt eorum quæ ſunt cõſtituta, omnes ſcientiam habeant, vt faciant quemadmodum eis comprehenditur. Quòd ſi is qui capto conſilio cædem fecit, tonſuram ſua ſponte elegerit, non abſque probatione, inter monachos cooptabitur, ſed ſufficienti tempore accuratiſſimè & diligentiſſimè ex canonicis conſtitutionibus examinatus, & probatus, in monaſterio vel inuitus toto tempore manere cogetur, nec ei vnquam exire permit- B tetur. Monaſterium autẽ erit omnino in illa prouincia, & nõ in ea terra quæ mortui ſanguinem dehiſcens malè ſuſcepit.

Κανὼν θ'.

Ἡ δὲ τοῦ κυρίου ἀπόφασις, κατὰ μὲν τὴν τῆς ἐννοίας ἀκολουθίαν, ἐξ ἴσου καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶν ἁρμόζει, περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι γάμου ἐξίστασθαι, παρεκτὸς λόγου πορνείας. ἡ δὲ συνήθεια οὐχ οὕτως ἔχει· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν γυναικῶν πολλὴν εὑρίσκομεν ἀκριβολογίαν, τοῦ μὲν ἀποστόλου λέγοντος, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστι. τοῦ δὲ Ἱερεμίου· C ὅτι ἐὰν γένηται γυνὴ ἀνδρὶ ἑτέρῳ, οὐκ ἐπιστρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ἀλλὰ μιαινομένη μιανθήσεται. καὶ πάλιν· ὁ ἔχων μοιχαλίδα, ἄφρων καὶ ἀσεβής. ἡ δὲ συνήθεια, καὶ μοιχεύοντας ἄνδρας, καὶ ἐν πορνείαις ὄντας κατέχεσθαι ὑπὸ γυναικῶν προστάττει· ὥστε ἡ τῷ ἀφειμένῳ ἀνδρὶ συνοικοῦσα, οὐκ οἶδα εἰ δύναται μοιχαλὶς χρηματίσαι. τὸ γὰρ ἔγκλημα ἐνταῦθα τῆς ἀπολυσάσης τὸν ἄνδρα ἅπτεται, κατὰ ποίαν αἰτίαν ἀπέστη τοῦ γάμου. εἴτε γὰρ τυπτομένη, μὴ φέρουσα τὰς πληγάς, ὑπομένειν ἐχρῆν μᾶλλον ἢ διαζευχθῆναι τοῦ συνοι- D κοῦντος· εἴτε τὴν εἰς τὰ χρήματα ζημίαν μὴ φέρουσα, οὐδὲ αὕτη ἡ πρόφασις ἀξιόλογος. Εἰ δὲ διὰ τὸ ἐν πορνείᾳ αὐτὸν ζῆν, οὐκ ἔχομεν τοῦτο ἐν τῇ συνηθείᾳ τῇ ἐκκλησιαστικῇ τὸ παρατήρημα, ἀλλὰ καὶ ἀπίστου ἀνδρὸς χωρίζεσθαι οὐ προσετάγη γυνή, ἀλλὰ παραμένειν διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως. τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ὥστε ἡ καταλιποῦσα, μοιχαλίς, εἰ ἐπ' ἄλλον ἦλθεν ἄνδρα. ὁ δὲ καταλειφθείς, συγγνωστός ἐστι, καὶ ἡ συνοικοῦσα τῷ τοιούτῳ, οὐ κατακρίνεται. Εἰ μέντοι ὁ ἀνὴρ ἀποστὰς τῆς γυναικός,

.CANON IX.

Domini autem dictum ſecundùm ſententiæ conſequentiam ex æquo & viris & mulieribus conuenit, quòd non liceat à matrimonio diſcedere, præterquam propter fornicationem. Conſuetudo autem non ita habet, ſed in mulieribus quidem multum accuratè & diligenter obſeruari inuenimus, cùm apoſtolus quidem dicat, Quòd qui adhæret meretrici, fit vnum corpus: Hieremias autem, Quòd ſi fuerit mulier cum alio viro, non reuertetur ad virum ſuum, ſed polluta polluetur. & rurſus, Qui habet adulteram, ſtultus eſt & impius. Conſuetudo verò etiam adulterantes viros, & in fornicationibus verſantes, iubet à mulieribus retineri. Quare quæ cum viro dimiſſo cohabitat, neſcio an poſſit adultera appellari. Crimen enim hîc attigit mulierem, quæ dimiſit: quamnam ob cauſam à coniugio deceſſit. Siue enim pulſata, verbera non ferat, pati ſatius erat quàm à coniuge ſeparari: ſiue iacturam in pecunÿs non ferens, nec ipſa eſt iuſta excuſatio. ſin autem quòd ipſe viuat in fornicatione, non habemus hanc obſeruationem in eccleſiaſtica conſtitutione, ſed etiã infidelis viri iuſſa eſt mulier non ſeparari, ſed manere propter incertitudinem euentus. Quid enim ſcis mulier, an virum ſis ſeruatura? Quare, quæ relinquit, eſt adultera, ſi ad alium virum acceſſit. Qui autem relictus eſt, eſt dignus venia, & quæ ei cohabitat, non ideo condemnatur: Sed ſi vir qui ab vxore diſceſſit,

acceſſit ad aliam, eſt & ipſe adulter, quoniã facit eam adulterari, & quæ ei cohabitat, eſt adultera, eo quòd alienum virum ad ſe traduxit.

Bals. Sanctus interrogatus quid debet fieri coniugibus, ſi quis ex ipſis ſe ad aliud matrimonium contulerit, vel etiam fornicatus fuerit, fecit reſponſum ex diuerſis ſcripturis, & ex conſuetudine quæ tunc ſeruabatur. Quia autem, quæ in hoc canone ſita ſunt, cxvij. Imperatoris Iuſtiniani Nouella, quæ in lx. xxviij. libri titulo poſita eſt, penitus immutauit, lege ea, ſimiliter & iij. Nouellam, &, vt ſemel dicam, à primo capite eiuſdem tit. vſque ad vj. & ſcies quot modis ſoluantur coniugia, & quomodo à lege Ciuili puniuntur qui adulterant à ſuis coniugibus, vel etiam fornicantur. præterea autem & qui præter rationem vitæ ſocietatem relinquunt. Lege etiam iura quæ ad finem vſque primi capitis ij. tit. præſentis operis ſita ſunt, ſimiliter & interpretationem ix. capitis eiuſdem tit. & ex his omnibus fuſè de his intelliges.

Canon X.

Qui iurant ſe ordinationem non admittere, eiurantes ne cogantur peierare. Etſi enim videatur eſſe aliquis canon qui eis concedit: experientia tamen cognouimus eos qui peierarunt, non rectâ via ingredi. Conſideranda autem ſunt, & verba iuſiurandi, & affectio, & res pro qua iurarunt, & quæ ſubtiliter in verbis facta ſunt additamenta. Nam ſi nulla ſit penitus excuſatio, ij ſunt omnino dimittendi. Seueri autem negocium de preſbytero ab eo ordinato, talem mihi videtur habere excuſationem, ſi tibi itidem videtur. Agrum autem Meſthiæ ſubiectum, cui homo renunciatus eſt, iube Maſodis ſubeſſe: ſic enim nec ille peierabit à loco recedens. & Longinus habens ſecum Cyriacum, eccleſiam non deſeret, nec ſuam animam propter ocium damnabit, nec nos videbimur aliquid concedere præter canones Cyriaco, qui ſe in Mindanis quidem permanſurum iurauit, tranſlationem autem ſuſcepit.

A ἐπ' ἄλλην ἦλθε, καὶ αὐτὸς μοιχὸς, διότι ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι, καὶ ἡ συνοικοῦσα αὐτῷ, μοιχαλίς. διότι ἀλλότριον ἄνδρα πρὸς ἑαυτὴν μετέστησεν.

Ἑρμηνεία.

Ἐρωτηθεὶς ὁ ἅγιος, τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς ὁμοζύγους, ἐάν τις ἐξ αὐτῶν εἰς ἕτερον ἔλθῃ γάμον, ἢ καὶ πορνεύσῃ· ἐποίησε τὸν ἀπόλογον ἀπὸ διαφόρων γραφικῶν, καὶ ἐκ τῆς τότε κρατούσης συνηθείας. ἐπεὶ δὲ τὰ ἐν τῷ τοιούτῳ κανόνι πάντα σχεδὸν μετετύπωσεν ἡ ριζ'. νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ, ἡ κειμένη ἐν τῷ ζ'. τίτλῳ τοῦ κ'. ι'. ϛ'. βιβλίου, ἀνάγνωθι ταύτην ὡσαύτως καὶ τὴν ρια'. νεαράν.
B καὶ ἁπλῶς ἀπὸ τοῦ α'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου μέχρι καὶ τοῦ ϛ'. καὶ μάθῃς κατὰ πόσους τρόπους λύονται τὰ συνοικέσια, καὶ πῶς κολάζονται ὅσοι τέως ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ νόμου, οἱ μοιχεύοντες ἐκ τῶν ὁμοζύγων, ἢ καὶ πορνεύοντες· πρὸς δὲ καὶ οἱ παραλόγως τὴν ὁμοζωΐαν καταλιμπάνοντες. ἀνάγνωθι καὶ τὸν πς'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ὡσαύτως ἀνάγνωθι. καὶ τὰ εἰς τὸ τέλος τοῦ α'. κεφ. τοῦ ια'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος κατατεθέντα νόμιμα. ὁμοίως καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ε'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου, καὶ μάθῃς ἐκ πάντων πλατέως περὶ τούτων.

C Κανὼν ι'.

ΟΙ ὀμνύοντες μὴ καταδέχεσθαι τὴν χειροτονίαν, ἐξομνύμενοι, μὴ ἀναγκάζεσθαι ἐπιορκεῖν. εἰ γὰρ καὶ δοκεῖ τις εἶναι κανὼν ὁ συγχωρῶν τοῖς τοιούτοις, ἀλλὰ πείρᾳ ἐγνώκαμεν, ὅτι οὐκ εὐοδοῦνται οἱ ἐπιορκήσαντες. σκοπεῖν δὲ δεῖ καὶ τὸ εἶδος τοῦ ὅρκου, καὶ τὰ ῥήματα, καὶ τὴν διάθεσιν ἀφ' ἧς ὀμωμόκασι, καὶ τὰς κατὰ λεπτὸν ἐν τοῖς ῥήμασι προσθήκας. ὥστε ἐὰν μηδεμία ᾖ μηδαμόθεν παραμυθία, χρὴ παντελῶς ἐᾶν τοὺς τοιούτους. τὸ μέντοι
D κατὰ Σεβῆρον πρᾶγμα, ἤτοι τὸν ὑπὸ τούτου χειροτονηθέντα πρεσβύτερον, τοιαύτην τινά μοι δοκεῖ παραμυθίαν ἔχειν, (εἰ καί σοι συνδοκεῖ) τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον τὸν ὑποκείμενον τῇ Μισθίᾳ, ᾧ ἐπεκηρύχθη ὁ ἄνθρωπος, κέλευσον ΟΥασάδοις ὑποτελεῖν· οὕτω γὰρ κἀκεῖνος οὐ παρορκήσει μὴ ἀναχωρῶν τοῦ τόπου. καὶ ὁ Λογγῖνος ἔχων τὸν Κυριακὸν μεθ' ἑαυτοῦ οὐκ ἐρημώσει τὴν ἐκκλησίαν, οὐδὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, διὰ τῆς ἀργίας, καταδικάσει· καὶ ἡμεῖς δόξομεν μὴ παρὰ κανόνας ποιεῖν τι, συμπεριφερόμενοι τῷ Κυριακῷ, ὀμόσαντι μὲν συμπαραμένειν Μινδανοῖς, καταδεξαμένῳ δὲ τὴν μετάθεσιν.

ἡ γὰρ ἐπάνοδος φυλακὴ ἔσται τοῦ ὅρκου. τὸ δὲ εἶξαι αὐτὸν τῇ οἰκονομίᾳ, εἰς ἐπιορκίαν αὐτῷ οὐ λογισθήσεται, διὰ τὸ μὴ προσκεῖσθαι τῷ ὅρκῳ, μηδὲ πρὸς βραχὺ ἀναχωρῆσαι Μινδάνων, ἀλλὰ παραμένειν εἰς τὸ ἐφεξῆς. Σευήρῳ δὲ, προφασιζομένῳ τὴν λήθην, ἡμεῖς συγχωρήσομεν, εἰπόντες, ὅτι τῶν κρυπτῶν γνώστης, οὐ περιόψεται τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν, ὑπὸ τοιούτου λυμαινομένην· ποιοῦντος μὲν ἀκανονίστως ἐξ ἀρχῆς, ὅρκῳ δὲ καταδεσμοῦντος παρὰ τὰ εὐαγγέλια· ἐπιορκεῖν δὲ διδάσκοντος δι' ὧν μετετέθη, ψευδομένου δὲ δι' ὧν τὴν λήθην σχηματίζεται. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐσμὲν καρδιῶν κριταὶ, ἀλλ' ἐξ ὧν ἀκούομεν, κρίνομεν, δῶμεν τῷ κυρίῳ τὴν ἐκδίκησιν, αὐτοὶ δὲ ἀδιακρίτως αὐτὸν δεξώμεθα, συγγνώμην δόντες ἀνθρωπίνῳ πάθει τῇ λήθῃ.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς εἰς τὸ χειροτονηθῆναι μετακαλούμενοι, ἐξωμνύοντο μὴ καταδέξασθαι τὴν χειροτονίαν. περὶ οὖν τοιούτων λέγει ὁ ἅγιος, μὴ δεῖν ἀναγκάζεσθαι ἐπιορκεῖν. κἂν γὰρ δοκῇ, φησὶν, ἐξεῖναι τοῖς ἀφ' ἑαυτῶν ὀμόσασιν ἢ δεσμόν τινα ἑαυτοῖς ἐπιβαλοῦσιν, ὡς μὴ φαγεῖν κρέας, ἢ πιεῖν οἶνον, ἢ μὴ τόδε ποιῆσαι, λύειν πάλιν ἀφ' ἑαυτῶν τὸν δεσμὸν, καὶ τοῦ ὅρκου ἀφίστασθαι, ἀλλ' ἐκ πείρας ἐμάθομεν, ὅτι οἱ ἐπιορκήσαντες οὐκ εὐοδοῦνται, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ θεοῦ παραχωροῦνται πειρασθῆναι διὰ τὴν ἐπιορκίαν. δεῖ δὲ, φησὶν, ἐπὶ τῶν τοιούτων, καὶ τὸ εἶδος τοῦ ὅρκου σκοπεῖν, εἴτ' οὖν εἰ θεὸν ὠνόμασεν ὁ ὀμνύων, ἢ ἄλλό τι, καὶ τὰ ῥήματα τοῦ ὀμόσαντος καὶ τὴν διάθεσιν ἀφ' ἧς ὤμοσε, καὶ τὰς κατὰ λεπτὸν ἐν τοῖς ῥήμασι προσθήκας. εἰκὸς γάρ ἐστιν ἐκ τῆς τοῦ ὅρκου ποιότητος, καὶ ἐκ τῶν ῥημάτων καὶ τῆς διαθέσεως, (εἰ τυχὸν ἐκ μικροψυχίας, καὶ οὐκ ἐξ ἀμεταθέτου γνώμης ὤμοσε) καταλαβεῖν τοὺς σκοποῦντας, μὴ κωλύεσθαι τὸν ὀμόσαντα ἀποστῆναι τοῦ ὅρκου, χρὴ τοὺς τοιούτους ἐᾷν, ἵνα μὴ ἐπιορκῶσι. τὸ δὲ κατὰ τὸν Σευῆρον πρᾶγμα, ἤτοι ἡ πρᾶξις καὶ ἡ ὑπόθεσις, τοιοῦτον ἦν. Λογγῖνός τις εἶχεν ἀγρὸν Μίνδανα καλούμενον τῇ ἐπισκοπῇ τῆς Μισθείας ὑποκείμενον· Σευῆρος δὲ Μαράδων ἐπίσκοπος ὢν ἐχειροτόνησε Κυριακόν τινα εἰς τὸν ἐν τῷ ἀγρῷ ναὸν πρεσβύτερον, ὀμόσαντα παραμένειν τῷ ναῷ,

Reuerſio enim erit iuriſiurandi obſeruatio. Quod autem œconomia & diſpenſationi ceſſerit, id ei ad periuriam non imputabitur, quòd non iuriiurando adiectum ſit ne paululum quidem à Mindanis receſſurum, ſed deinceps permanſurum: Seuero autem obliuionem cauſanti nos condonabimus, dicentes quòd occultorum cognitor non videbit ſuam eccleſiam ab eo damno affectam qui ab initio quidem non fecit canonicè: iureiurando autem præter euangelia ſe adſtrinxit: eo autem quòd translatus eſt, peierare docuit, nunc autem mentitur quoniã obliuionem præ ſe fert. Quoniã autẽ nõ ſumus cordiũ iudices, ſed ex iis quæ audiuimus, iudicamus, demus Domino vindictã, ipſi autẽ indiſtinctè ſuſcipiamus, humano vitio, obliuioni ſcilicet, veniã dãtes.

BALS. Quidam vt ordinarentur euocati iurarunt ſe ordinationem non admiſſuros. Dicit ergo ſanctus non oportere eos cogi peierare. Etſi enim, inquit, videatur iis qui ex ſeipſis iurarunt, vel qui aliquod ſibi vinculum iniecerunt, vel carnem non comedendi, vel vinum non bibendi, vel nec illud faciendi, licere rurſus vinculum ſoluere, & à iureiurando deficere, ſed experientia didicimus, quòd qui peierarunt, non rectà via ingrediuntur, ſed à Deo ſinuntur propter periurium tentari. Oportet autem, inquit, in his ſacramenti quoque formam quærere, an in Deum iurans dixerit, an in aliquid aliud, & verba eius qui iurauit, & affectionem qua iurauit, & etiam ſubtilia in verbis additamenta. Eſt enim conſentaneum ex ſacramenti qualitate, & ex verbis, & ex affectione, an ſcilicet puſillo & infirmo, an conſtanti, & firmo animo iurauit, conſiderantes comprehendere non prohiberi oportere eum qui iurauit, à iureiurando deſiſtere, & an eos oporteat non permittere peierare. Negotium autem Seueri, ſeu cauſa erat eiuſmodi: Longinus quidam habebat agrum qui dicebatur Mindana, qui quidem erat Miſthiæ epiſcopatui ſubiectus: Seuerus autem cùm eſſet Maraduni epiſcopus quemdã Cyriacum ordinauit presbyterũ, in tẽplo quod erat in agro, iureiurando priùs adactum quòd in tẽplo permaneret,

vel potiꝰ epiſcopatui eſſet ſubiectus: ſed epiſcopus regionis cui erat ager ſubiectꝰ prohibebat Cyriacũ ab alio ordinatũ ſacra celebrare in eccleſia quę ad ipſum pertinebat, & ideo Cyriacus ea relicta aliò tranſlatus eſt. Porro Longinus quoque id ægre ferens minatus eſt ſe eccleſiam deſertã relicturũ. De ea ergo re interrogatus magnus Baſilius, reſpondit, crimini ſubijci eum qui lapidẽ in canẽ vel arborem iaculatus fuerit, & hominem fortè occiderit. Dicimus ergo, quòd dicta lex quę de cæde voluntaria docet, eũ qui non data opera interfecit, non nominat voluntarium homicidã. Poſt autẽ hîc inuoluntarius homicida, ſicut pręſens quoque, ... agrum cui renunciatus eſt Cyriacus, in quo ſcilicet presbyter nominatus eſt, oportere eſſe Maſadarum epiſcopatui ſubiectum, etſi eſſet alius regionis, & Cyriacũ illuc reuerti. Sic enim, inquit, Nec ille faciet præter ſacramẽtũ, nec Lõginus eccleſiam deſertam relinquet vel etiam deſtruet: nec ſuam animam propter ocium condemnabit, ſeu ſubiectam reddet, vt qui orationibus & diuinis hymnis non vacet, ſed ab eis ceſſabit. Nos quoque, inquit, quæ ad Cyriacum pertinẽt, diſpenſantes, & permittentes vt redeat ad eccleſiã in qua ſe perſeuerare iurauit, non videbimur facere præter canones, nec ille iuſiurandũ transgredi videbitur: reuertens enim videtur ſeruare iuſiurandum, quia iuriiurando adiectum non eſt ſe non ad breue tempus exceſſurum ex agro Mindanorum. Vide ergo quomodo ex verborum examinatione & conſideratione ſanctus ſententiam venatur, vt is qui iurauit, non videatur peierare. Hæc ergo de Cyriaco. Seuerus autem accuſatus quòd in agro qui erat alij regioni ſubiectus, ordinaſſet, dicebat ſe hoc obliuione feciſſe, neſciens agrum alij eſſe ſubiectum. Quoniam ergo, inquit, ad ſui defenſionem ignorantiam allegat, oportet ei ignoſci, cúmque Dei iudicio relinquere: & quoniam cordium cognitores non ſumus, ſed vt audimus, iudicamus, demus Deo vindictam, condonantes propter obliuionem, quæ eſt humanum vitium. Et canon quidem in his conſiſtit. Tu autem lege xviij. cap. xiij. tit. præſentis operis,

A ἢ μᾶλλον τῇ ἐπισκοπῇ ὑποτελεῖ. ἀλλ' ὁ τῆς χώρας ἐπίσκοπος, ᾗ ὑπέκειτο ὁ ἀγρός, ἐκώλυσε τὸν Κυριακὸν ἱερουργεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ διαφερούσῃ αὐτῷ, παρ' ἑτέρου χειροτονηθέντα· διὸ καὶ καταλιπὼν αὐτὴν ὁ Κυριακὸς, μετετέθη ἀλλαχοῦ. καὶ ὁ Λογγῖνος διὰ τοῦτο λυπούμενος, ἠπείλει ἐρημῶσαι τὴν ἐκκλησίαν. ἐρωτηθεὶς γοῦν ὁ μέγας Βασίλειος περὶ τούτου, ἀπεκρίνατο, τὸν ἀγρὸν ᾧ ἐπεκηρύχθη ὁ Κυριακὸς, ἤγουν εἰς ὃν ὠνομάσθη πρεσβύτερος, ὑποτεθῆναι τῇ ἐπισκοπῇ τῶν Μασάδων, εἰ καὶ ἑτέρας ἦν χώρας, καὶ τὸν Κυριακὸν αὖθις ἐπα- B ναστρέψαι ἐκεῖ. οὕτω γάρ, φησίν, οὔτε ἐκεῖνος παρὰ τὸν ὅρκον ποιήσει, οὔτε ὁ Λογγῖνος τὴν ἐκκλησίαν ἐρημώσει, ἀντὶ τοῦ ἔρημον καταλείψει, ἢ καὶ καθελεῖ, οὐδὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ταῖς ἀργίαις καταδικάσει, ἤγουν ὑποβαλεῖ, τῷ μὴ σχολάζειν εὐχαῖς καὶ τοῖς θείοις ὕμνοις, ἀλλὰ ἀργεῖν. ἐκ τούτων καὶ ἡμεῖς, φησίν, οἰκονομοῦντες τὰ κατὰ τὸν Κυριακὸν, καὶ ἐπιστρέψαι αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ᾗ ὤμοσεν ἐγκαρτερεῖν, ἐπιτρέποντες, οὐ δόξομεν παρὰ κανόνας ποιεῖν, οὐδὲ ἐκεῖνος παραβαίνειν τὸν ὅρκον κριθείη. ἐπανερχόμενος γὰρ δοκεῖ φυλάσσειν τὸν ὅρκον, ὅτι οὐδὲ πρόσκειται τῷ C ὅρκῳ, οὐδὲ πρὸς βραχὺ ἀναχωρήσειν τοῦ ἀγροῦ τῶν Μινδάνων. ὅρα οὖν πῶς ἐκ τῆς τῶν ῥημάτων ἐξετάσεως, καὶ κατασκοπήσεως, ἐθήρευσεν ὁ ἅγιος νοῦν, ὥστε μὴ δοκεῖν ἐπιορκεῖν τὸν ὀμόσαντα. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ Κυριακοῦ. ὁ δὲ Σεβῆρος αἰτιώμενος, ὅτι εἰς ἀγρὸν ἀλλοτρίᾳ ὑποτελοῦντα χώρᾳ ἐχειροτόνησεν, ἔλεγε κατὰ λήθην τοῦτο ποιῆσαι, ἀγνοήσας ἑτέρῳ τὸν ἀγρὸν ὑποκεῖσθαι. ἐπεὶ οὖν, φησί, τὴν λήθην προβάλλεται, δεῖ αὐτὸν συγχωρηθῆναι καὶ εἰς τὴν κρίσιν ἀναρτῆσαι αὐτὸν τοῦ θεοῦ. ὅτι γὰρ D οὐκ ἐσμὲν καρδιογνῶσται, ἀλλ' ὡς ἀκούομεν, κρίνομεν, δῶμεν τὴν ἐκδίκησιν τῷ θεῷ, συγγνωμονήσαντες διὰ τὴν λήθην, ἥ τις ἐστὶ πάθος ἀνθρώπινον. Καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος, ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸ ιη'. κεφ. τοῦ ιγ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος,

καὶ τὰ εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ γραφέντα χάριν ἀναψηλαφήσεως ὅρκων. ἔχε δὲ ἐπὶ μνήμης καὶ τὸ παρὰ τοῦ ἁγίου ὁρισθὲν χάριν τοῦ συμπεσόντος φάκτου ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ Κυριακοῦ, καὶ τῇ γενομένῃ παρὰ τούτου δῆθεν ἐπιορκίᾳ. καὶ σημείωσαι ὅτι διὰ τοῦτο συγγινώσκονται, ὡς ἔοικεν, οἱ κατά τινας πατριαρχικὰς ἐκκλησίας ἱερουργοῦντες ἐγχώριοι ἀρχιερεῖς. εἰ γὰρ μὴ τὸ τῆς ἀγνοίας πρόβλημα ἐβοήθησε τῷ Σεβήρῳ, καθῃρέθη ἂν, διὰ τὸ ἔξω τῆς ἐνορίας ποιῆσαι χειροτονίαν. περὶ δὲ ἱερέων ψευδῶς μαρτυρησάντων, ἀνάγνωθι τὴν ος΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, διαλαμβάνουσαν, ὡς εἰ μὲν ἔνορκον ψευδομαρτυρίαν ποιήσῃ ὁ ἱερεὺς, καθαιρεῖται. ὅρκου δὲ μὴ παραζευγνυμένου, ἀφορίζεται ἐπὶ τελετῆ χρόνον εἰς μοναστήριον, καὶ οὕτως εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν ἀποκαθίσταται.

Κανὼν ια΄.

Ὁ δὲ τὸν ἀκούσιον ποιήσας φόνον ἀρκούντως ἐξεπλήρωσε τὴν δίκην ἐν τοῖς ἕνδεκα ἔτεσι. δῆλον γὰρ ὅτι ἐπὶ τῶν πληγέντων τὰ Μωσέως παρατηρήσομεν· καὶ τὸν κατακλιθέντα μὲν ἐπὶ τῶν πληγῶν ἃς ἔλαβε· βαδίσαντα δὲ πάλιν ἐπὶ τῇ ῥάβδῳ αὐτοῦ, οὐ λογισόμεθα πεφονεῦσθαι. εἰ δὲ καὶ οὐκ ἐξανέστη μετὰ τὰς πληγὰς, ἀλλ' ὅμως τῷ μὴ προελέσθαι αὐτὸν ἀνελεῖν, ὁ τυπτήσας, φονευτὴς μὲν, ἀλλ' ἀκούσιος, διὰ τὴν προαίρεσιν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ νζ΄. κανὼν τοῦ ἁγίου τούτου πατρὸς ἐπὶ δέκα χωρίζει τοὺς ἀκούσιον φόνον ποιήσαντας τῆς τῶν θείων ἁγιασμάτων μεταλήψεως. ὁ δὲ παρὼν κανὼν, φησὶ, τὸν μὴ μόνον ἐπὶ δέκα ἔτη, ἀλλὰ ἕνδεκα, μὴ μεταλαβόντα τῶν ἁγιασμάτων ἀκούσιον φονέα τὴν ἐκ περιουσίας δέχεσθαι. Εἶτα προστίθησι μὴ ἀπεντεῦθεν ὡς φονέα κατακρίνεσθαι τὸν πλήξαντά τινα κἂν καιρίαν ἐπενέγκῃ πληγὴν, μὴ ἐπὶ σκοπῷ μέντοι φόνου. ἀλλὰ χρὴ, φησι, κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, προσέχειν ἐπὶ τῷ πληγέντι. καὶ εἰ μὲν μετὰ τὸ κατακλιθῆναι ἐκ τῆς πληγῆς πρὸς ὑγείαν οὐ προέκοψεν, ἀλλὰ ἐτελεύτησεν, ἐξ ἀνάγκης ὑποκεῖσθαι τὸν πλήξαντα τῷ τοῦ ἀκουσίου φόνου ἐγκλήματι. εἰ δὲ ἀνέστη ἐκ τῆς πληγῆς, καὶ περιεπάτησεν ἐπὶ τῇ ῥάβδῳ αὐτοῦ,

A & quæ in eius interpretatione ſcripta ſunt de retractatione iuriſiurandi. Tu autem habe in memoria id quoque quod à ſancto ſcriptum eſt de facto quod incidit in ordinatione Cyriaci, & de periurio quod ab eo commiſſum eſt: & nota quòd propterea, vt eſt veriſimile, ignoſcitur regionis Antiſtitibus, qui in quibuſdam patriarchalibus eccleſiis ſacra celebrant. Niſi enim ignorantiæ prætextus Seuero auxilium tuliſſet, depoſitus eſſet, quòd vltra ſuam diœceſim ordinationem feciſ-B ſet. De ſacerdotibus autem falſò teſtificatis, lege lxxvj. Imperatoris Domini Leonis ſapientis Nouellam, quæ continet, Quòd ſi ſacerdos falſum teſtimonium iuratus dixerit, deponitur. Quòd ſi iuſiurandum non acceſſerit, in monaſterium, ad triennium ſeparetur, & ſic priſtino ordini reſtituatur.

Canon XI.

Qui autem inuoluntariam cædem fecit, in vndecim annis abundè iudicio ſatisfecit. Clarum eſt enim, quòd in iis qui percuſſi ſunt, quæ voluit Moyſes, obſeruabi- C *mus, vt eum quidem qui propter plagas quas accepit, decubuit, rurſus autem virga ſua innixus ambulauit, occiſum eſſe non reputabimus: ſin autem poſt ictus non ſurrexit, cùm eum tamen nollet interficere, qui verberauit, eſt quidem homicida, ſed inuoluntarius, propter propoſitum.*

Bals. Quinquageſimus ſextus canon ſancti patris eos qui inuoluntariā cædem fecēre, vndecim annis à diuinorum ſacramentorum participatione ſeparat. Præſens autem canon dicit, eum qui non ſolùm decennio ſed etiam vndecim annis ſā- D cramentis non cōmunicauit, inuoluntarium ſpontaneum occiſorem, ſatis ſupérque feciſſe. Deinde adiicit, eum non ideo vt homicidā condemnari qui aliquē percuſſit, etiam ſi in principali aliquo & opportuno loco plagam inflixerit, nō tamen cū occidendi propoſito: ſed oportet, inquit, ſecundū legem Moſaicam, eius qui percuſſus eſt, rationem ducere: &, ſi poſtquam ab ictu decubuit, non conualuit, ſed mortuus eſt, is qui percuſſit, inuoluntariæ cædis crimine tenebitur: ſin autem ab ictu ſurrexit, & virga ſua innixus ambulauit,

hoc eſt, non perfectè à morbo eſt liberatus, deinde mortuus eſt, eum qui percuſſit, non reputari vt homicidam. Quare nota etiam ex hoc, quemadmodum diximus, & in viij. can. inuoluntariam cædem ex effectu oſtendi. Propterea enim nec de ictu laboramus an ſit magnus, an paruus, ſed de morte quæ ex ictu proceſſit. Nota autem ex præſenti canone quòd in cæde inuoluntaria nonnulli malè ſunt nimiùm curioſi, quærentes quo die vulneratus eſt, & poſt quot dies eum qui percuſſus eſt, mors conſecuta eſt: etſi enim longum tempus poſt ictum præterierit, ex hac tamen cauſa mortuus eſt qui ictum ſuſtinuit, nihilo ſecius factam eſſe dicemus cædem inuoluntariam. Lege & viij. canonem huius ſancti patris, & eius interpretationem.

Canon XII.

Digamos canon omnino à miniſterio excluſit.

Bals. Sanctus hîc Canonem xvij. Canonem apoſtolorum dicit, & miniſterium dicit eccleſiaſticum clericatum: & lege dictum Canonem.

Canon XIII.

Cædes in bellis factas patres pro cædibus non reputauêre, vt mihi videtur, ignoſcentes iis qui pro pudicitia & pietate decertant. Rectè autem fortè habet conſulere vt qui ſunt manibus non puris, ſola trium annorum communione abſtineant.

Bals. Per præſentem canonem ſanctus conſulendo ſuggerit, vt qui in bello cædem fecerunt, toto triennio à communione abſtineāt: etiamſi patres eis veniam dederunt, & inter homicidas eos non reputauerūt, qui pro pudicitia & pietate decertauerunt fidelium, qui erāt in ſeruitutem redigendi. Hic autem canon diuini patris ſanctitati conuenienter editus eſt, ſed nō eſt in vſu, eo quòd ex eo eueniret, ſi admitteretur, vt milites ſacramētorum nunquam eſſent participes, cùm in bellis alij aduerſus alios perpetuò verſētur, vt hoſtes interficiāt: quod eſt nō ferendū.

A ἤγουν μὴ τελείως ἀπαλλάγη τὴν ἀσθένειαν, εἶτα ἀπέθανε, μὴ λογίζεσθαι τὸν πλήξαντα φονέα. ὥστε σημείωσαι καὶ ἀπὸ τούτου, καθὼς εἴπομεν, καὶ ἐν τῷ η΄. κανόνι, τὸν ἀκούσιον φόνον, ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος ἀναφαίνεσθαι. διὰ τοῦτο γὰρ οὐδὲ τὴν πληγὴν περιεργαζόμεθα, εἴτε μικρὰ γέγονεν, εἴτε μεγάλη, ἀλλὰ τὸν ἐκ τῆς πληγῆς θάνατον. ὥσπερ ὁ ἑκούσιος φόνος ἐκ μόνης τῆς προθέσεως καταχρίνεται, κἂν μὴ προβῆ ἀποτέλεσμα, ἤτοι θάνατος. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀκουσίου φόνου, κακῶς τινὲς πολυπραγμονοῦσι κατὰ ποίαν ἡμέραν ἡ πληγὴ ἐπηνέχθη, καὶ μετὰ πόσας ἡμέρας ἐπηκολούθησε τῷ πληγέντι ὁ θάνατος. κἂν γὰρ πολὺς παρῆλθε μετὰ τὴν πληγὴν καιρὸς, ὅμως δὲ ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας ἐθανατώθη ὁ τὴν πληγὴν ὑποστὰς, οὐδὲν ἧττον γενέσθαι λέγομεν τὸν ἀκούσιον φόνον. ἀνάγνωθι καὶ τὸν η΄. κανόνα τοῦ ἁγίου τούτου πατρὸς, καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ.

Κανὼν ιβ΄.

Τοὺς διγάμους παντελῶς ὁ κανὼν τῆς ὑπηρεσίας ἀπέκλεισε.

Ἑρμηνεία.

Κανόνα ἐνταῦθα ὁ ἅγιος τὸν ιζ΄. κανόνα τῶν ἁγίων C ἀποστόλων λέγει, καὶ ὑπηρεσίαν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν κλήρωσιν. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ῥηθέντα κανόνα.

Κανὼν ιγ΄.

Τοὺς ἐν πολέμοις φόνους οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τοῖς φόνοις οὐκ ἐλογίσαντο· ἐμοὶ δοκεῖν, συγγνώμην δόντες τοῖς ὑπὲρ σωφροσύνης καὶ εὐσεβείας ἀμυνομένοις. τάχα δὲ καλῶς ἔχει συμβουλεύειν, ὡς τὰς χεῖρας μὴ καθαροὺς, τριῶν ἐτῶν τῆς κοινωνίας μόνης ἀπέχεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ὑποτίθησιν ὁ ἅγιος συμβουλευτικῶς τοὺς ἐν πολέμῳ φονεύσαντας, ἀπέχεσθαι τῆς κοινωνίας δι' ὅλης τριετίας, κἂν οἱ πατέρες τοῖς τοιούτοις συγγνώμην δεδώκασι, καὶ D μετὰ φονέων αὐτοὺς οὐκ ἐλογίσαντο, ἀγωνισαμένους ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς σωφροσύνης τῶν μελλόντων αἰχμαλωτισθῆναι πιστῶν. ἐστὶ δὲ ὁ κανὼν ἀξίως μὲν τῇ ἁγιοπρεπείᾳ τοῦ θείου πατρὸς ἐκτεθεὶς, οὐκ ἐνεργεῖ δὲ, διὰ τὸ συμπίπτειν εἰ τοῦτο δοθῇ, μηδέποτε τοὺς στρατιώτας μεταλαμβάνειν τῶν θείων ἁγιασμάτων, πολέμοις ἀλλεπαλλήλοις ἐνοχλουμένους, καὶ ἀναιροῦντας τοὺς πολεμίους, ὅπερ ἐστὶν ἀφόρητον. γέγραπται

γέγραπται δὲ ὡς τοῦ βασιλέως ἐκείνου Φωκᾶ ἀξιοῦντος μετὰ μαρτύρων συναριθμεῖσθαι τοὺς ἐν πολέμοις ἀναιρουμένους, οἱ τότε ἀρχιερεῖς τῷ κανόνι τούτῳ χρησάμενοι, τὴν βασιλικὴν ἔνστασιν κατεσίγασαν, φάμενοι, πῶς τοῖς μάρτυσι συναριθμήσομεν τοὺς ἐν πολέμοις πεσόντας, οὓς ὁ μέγας Βασίλειος ὡς μὴ καθαροὺς τὰς χεῖρας ἐπὶ τριετίαν ἐκώλυσε τῶν ἁγιασμάτων; Διαφόρων δὲ ἱερέων παραστάντων συνοδικῶς κατὰ βασιλικὸν ὁρισμὸν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπισκόπου τινὸς, καὶ ἐξομολογησαμένων μετὰ πολεμίων συμπλακῆναι καὶ ἀνελεῖν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, ἡ μὲν θεία καὶ ἱερὰ σύνοδος, ἀκολούθως τῷ κανόνι τούτῳ καὶ τῷ με΄. τοῦ αὐτοῦ ἁγίου καὶ ἑτέραις θείαις διαταγαῖς, ἤθελε μηκέτι αὐτοὺς ἱερουργῆσαι· οἱ πλείους δὲ, καὶ μᾶλλον οἱ στρατιωτικώτεροι, καὶ βραβείων αὐτοὺς ἀξίους εἶναι διετείναντο· πολλοὶ δὲ ἀνελόντες ἀνθρώπους ἐν τῷ καιρῷ τῆς μετὰ ῥάβδων παιγνικῆς συμβολῆς, μετὰ φονέων ἐλογίσθησαν ἑκουσιοακουσίων, οἷα τοῦ τοιούτου παιγνίου μὴ ὄντος ἀπὸ τῶν ἐπιγινωσκομένων πέντε τῷ νόμῳ παιγνίων, τῶν καὶ ἀγώνων δεχομένων, ἤγουν τῆς πυγμῆς, τοῦ δρόμου, τοῦ πηδήματος, τοῦ δίσκου, καὶ τῆς παλαίστρας, ὥστε οἱ ἐν τοῖς τοιούτοις παιγνίοις φονεύοντες, οὐ προκριματίζονται.

A Scriptum eſt enim, quod cum Phocas ille Imperator vellet eos martyribus annumerari qui in bellis occiduntur, qui tunc erant ſacerdotes hoc vſi canone imperatoriam inſtãtiam ſilentio mandarunt, dicentes: Quomodo eos qui in bellis ceciderunt inter martyres annumerabimus quos magnus Baſilius, vt qui non eſſent puris manibus, triennio à ſacramentis prohibuit? Cum autem multi ſacerdotes, & vnus quidem ex eis epiſcopus, ſe iuſſu imperatorio ſynodaliter ſtitiſſet, & cum hoſtibus ſe
B manus conſeruiſſe faſſi eſſent, diuina & ſancta ſynodus conſequenter huic canoni, & xlv. eiuſdem ſancti & aliis diuinis conſtitutionibus, volebat ipſos non amplius ſacra celebrare. Complures autem, & qui erant paulo magis militares, eos etiam præmiis dignos eſſe contendebant. Multi autem qui in tempore ludicri cum virgis certaminis homines interfecerant, homicidis annumerati ſunt, qui inuoluntariam voluntariè cædem perpetrarunt; vt pote cum
C hoc ludicrum non ſit ex iis quinque quæ lege agnoſcuntur, quæ etiam certamina agonéſque dicuntur, ſcilicet pugillatus, curſus, ſaltus, diſcus, palæſtra. Quare qui in eis ludicris interficiunt, præiudicio non afficiuntur.

Κανὼν ιδ΄.

Ὁ τόκους λαμβάνων, ἐὰν καταδέξηται τὸ ἄδικον κέρδος εἰς πτωχοὺς ἀναλῶσαι· καὶ τοῦ λοιποῦ τοῦ νοσήματος τῆς φιλοχρηματίας ἀπαλλαγῆναι, δεκτός ἐστιν εἰς ἱερωσύνην.

Canon XIV.

Qui vſuras accipit; ſi iniuſtum lucrum in pauperes conſumere voluerit, & ab auaritia morbo deinceps liberari, eſt ad ſacerdotium admittendus.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν με΄. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τοὺς τοκίζοντας ἐπισκόπους ἢ πρεσβυτέρους, ἢ διακόνους, παύεσθαι ἢ καθαιρεῖσθαι διορίζεται. ὁ δὲ ιζ΄. κανὼν τῆς α΄. συνόδου, πάντας τοὺς κανονικοὺς, τοκίζοντας, καθαιρεῖσθαι παρακελεύεται· ἀνάγνωθι οὖν τὰς τῶν τοιούτων κανόνων ἑρμηνείας. ἐπεὶ δὲ ὁ πολιτικὸς νόμος οὐ κολάζει τοὺς λαϊκοὺς τοκίζοντας, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπιτρέπει μετὰ τόκου δανείζειν, τινὲς δὲ ὡς ἔοικε δανείζοντες οὕτως ἤθελον ἀξιωθῆναι βαθμοῦ ἱερατικοῦ, καὶ οὐκ ἐδέχοντο διὰ τὴν τοῦ τόκου αἰσχροκέρδειαν, φησὶν ὁ ἅγιος καὶ τοὺς τοιούτους δέχεσθαι εἰς ἱερωσύνην, ἐὰν τὰ ἀπὸ τόκου συναχθέντα εἰς πτωχοὺς ἀναλώσωσι, καὶ καθέξωνται μηκέτι τοῦτο ποιῆσαι.

D SCHOL. BALS. Sanctorum quidem Apoſtolorum canon xlv. epiſcopos, vel diaconos fœnerãtes ceſſare, vel deponi oportere definit. xvij. autem canon primæ ſynodi omnes canonicos fœnerantes deponi iubet. Lege ergo eorũ canonum interpretationes. Sed quia lex ciuilis non punit laicos fenerantes: ſed etiã permittit ad vſurã mutuò dare: nonnulli autem vt eſt veriſimile fœnerantes volebant ad ſacrum ordinem promoueri, & propter turpe lucrum eis nõ permittebatur: dicit ergo ſanctus eos etiam ad ſacerdotium admittendos, ſi quæ ex vſuris collecta ſunt in pauperes conſumpſerint, & ſe id aſſeruerint nõ amplius facturos.

CANON XV.

Admiror autem tuam literalem in ſcriptura ſubtilitatem, & acuratam diligentiam qui poſtules, vt reputes coactam eſſe dictionem, vt pote interpretatione, quòd à ſe bene ſignificatur, exprimente, non quòd à voce Hebræa denotatur transferente. Quia autem oportet quæſtionem quæ à viro quærendi ſtudioſo poſita eſt, non ocioſè præterire: Volucres cæli, & piſces maris, etiam in mundi creatione eandem generationem ſortita ſunt. Ambo enim genera ex aquis producta ſunt. Cauſa autem quòd vtriſque eadem eſt proprietas. Hi autem per mare, illi verò natant in aëre. Propterea ergo eorum communiter meminit. Figura autem orationis vt ad piſces quidem conuenienter reddita: vt autem ad omnia quæ degunt in aquis, valdè etiam propriè. Nam & volucres cæli homini ſubiecti ſunt, & piſces maris & non ipſi ſolum, ſed & omnia quæ maris ſemitas perambulant. Non enim ſi quid eſt aquatile, eſt etiam piſcis, vt ſunt cete, balenæ, & zygenæ, & delphines, & phocæ, & præterea equi, & canes, & ſerræ, & gladij, & boues marini: ſi vis autem etiam vrticæ, & pectines, & omnia teſtacea, quorum nihil eſt piſcis, & omnia quæ vias maris perambulant, vt ſint tria genera, volucres cæli, piſces maris, & quæcunque aquatilia à piſcibus diſtincta ipſa quoque maris ſemitas perambulant.

CANON XVI.

Naaman autem non magnus apud Dominum, ſed apud Dominum ſuum: hoc eſt, vnus erat ex iis qui magnam obtinebant poteſtatem apud Regem Syrorum: ſcripturæ ergo diligenter mentem adhibe, & inuenies hinc ſolutionem quæſtionis.

SCHOL. BALS. Præſentes duo canones xv. & xvj. cum nullam canonicam, & communem faciant traditionem, ſed ſcripturæ tantum dicta explicent, non ſunt à nobis interpretati: vt qui ſcripturæ dicta explicare non ſtatuerimus, ſed canonica & legalia præcepta.

AD EVNDEM CANONICA EPISTOLA II.

CANON XVII.

CVm pridem ad tuæ ſanctitatis nobis propoſitas quæſtiones reſpondiſſem,

A Κανὼν ιε΄.

Θαυμάζω δέ που, τὴν γραμματικὴν ἀκρίβειαν ἐπὶ τῆς γραφῆς ἀπαιτοῦντος, καὶ λογιζομένου ὅτι ἠναγκασμένη ἐστὶν ἡ λέξις τῆς ἑρμηνείας τὸ ἑαυτῆς εὔσημον ἐκδιδούσης, οὐ τὸ κυρίως ὑπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς φωνῆς σημαινόμενον μετατεθείσης. ἐπεὶ δὲ δεῖ μὴ ἀργῶς παρελθεῖν τὸ ὑπ' ἀνδρὸς ζητητικοῦ κινηθὲν πρόβλημα, τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης, καὶ ἐν τῇ κοσμοποιΐᾳ τὴν αὐτὴν ἔλαχον γένεσιν. ἐκ τῶν ὑδάτων γὰρ ἐξήχθη ἀμφότερα τὰ γένη. τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι ταυτόν ἐστιν ἑκατέροις ἰδίωμα. τὰ μὲν γὰρ B διανήχεται τὸ ὕδωρ· τὰ δὲ ἐπινήχεται τῷ ἀέρι. διὰ τοῦτο μὲν οὖν, κοινῇ αὐτῶν ἐπεμνήσθη. τὸ δὲ σχῆμα τοῦ λόγου ὡς μὲν πρὸς τοὺς ἰχθύας ἀκαταλλήλως ἀπεδόθη, ὡς δὲ πρὸς πάντα τὰ ἐν ὕδασι διαιτώμενα, καὶ πάνυ οἰκείως. τὰ γὰρ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ὑποτέτακται τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης. καὶ οὐχ αὗτοι μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ διαπορευόμενα τρίβους θαλάσσης. οὐ γὰρ εἴ τι ἔνυδρον, καὶ ἰχθύς ἐστιν, ὡς τὰ κητώδη, βάλαιναι, καὶ ζύγαιναι, καὶ δελφῖνες, καὶ φῶκαι, καὶ προσέτι ἵπποι, καὶ κύνες, καὶ πρίονες, καὶ ξιφίαι, καὶ οἱ θαλάσσιοι βόες· εἰ δὲ βούλει, καὶ ἀκαλῆφαι, καὶ κτέ-C νες, καὶ τὰ ὀστρακόδερμα πάντα, ὧν οὐδέν ἐστιν ἰχθύς· καὶ πάντα ἃ διαπορεύεται τρίβους θαλάσσης, ὡς εἶναι γ΄. τὰ γένη, πετεινὰ οὐρανοῦ, ἰχθύας θαλάσσης, καὶ ὅσα τῶν ἐνύδρων τοῖς ἰχθύσιν ἀντιστελλόμενα διαπορεύονται καὶ αὐτὰ τὰς τρίβους θαλάσσης.

Κανὼν ις΄.

Ὁ δὲ Νααμὰν οὐχὶ μέγας παρὰ κυρίῳ, ἀλλὰ παρὰ τῷ κυρίῳ αὐτοῦ· τουτέστι, τῶν παραδυναστευόντων ἦν τῷ βασιλεῖ τῶν Σύρων. πρόσεχε οὖν ἀκριβῶς τῇ γραφῇ καὶ αὐτόθεν εὑρήσεις τὴν D λύσιν τοῦ ζητήματος.

Ἑρμηνεία.

Οἱ παρόντες δύο κανόνες ὁ ιε΄. καὶ ὁ ις΄. μὴ ποιούμενοι κανονικὴν κοινὴν οἱανδήτινα παράδοσιν, ἀλλ' ἑρμηνείαν γραφικῶν ῥημάτων οὐκ ἐξηγήθησαν παρ' ἡμῶν, ὡς μηδὲ προθεμένων γραφικὰ ἑρμηνεῦσαι ῥήματα, ἀλλὰ κανονικὰ καὶ νομικὰ παραγγέλματα.

ΤΩ͂, ΑΥ̓ΤΩ͂, ΠΕΡΙ ΚΑΝΟΝΩΝ ἐπιστολὴ β΄.

Κανὼν ιζ΄.

ΠΑΛΑΙ πρὸς τὰς παρὰ τῆς εὐλαβείας σου προτεθείσας ἡμῖν ἐρωτήσεις ἀποκρινάμενοι,

Οὐκ ἀπέστειλα τὸ γράμμα, τοῦτο μὲν ὑπὸ τῆς ἀῤῥωστίας τῆς μακρᾶς καὶ ἐπικινδύνου ἀσχοληθείς, τοῦτο δὲ ὑπὸ τῆς ἀπορίας τῶν διακονουμένων. ὀλίγοι γὰρ παρ' ἡμῖν, καὶ ὁδοῦ ἔμπειροι, καὶ παρεσκευασμένοι πρὸς τὰς τοιαύτας ὑπηρεσίας. ὥστε μαθὼν τὰς αἰτίας τῆς βραδύτητος, δὸς ἡμῖν τὴν συγγνώμην. ἐθαυμάσαμεν δέ σου τὴν φιλομάθειαν ὁμοῦ, καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην· ὅτι καὶ μαθεῖν καταδέχῃ, τὴν τοῦ διδάσκειν τάξιν πεπιστευμένος, καὶ μανθάνειν παρ' ἡμῶν, οἷς οὐδὲν μέγα πρόσεστι πρὸς γνῶσιν. ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ καταδέχῃ διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ποιεῖν πρᾶγμα οὐ ῥᾳδίως παρ' ἑτέρου γινόμενον, χρὴ καὶ ἡμᾶς τῇ προθυμίᾳ σου, καὶ τῇ ἀγαθῇ σπουδῇ συναίρεσθαι, καὶ ὑπὲρ δύναμιν. ἠρωτήσας ἡμᾶς περὶ Βιάνορος τοῦ πρεσβυτέρου, εἰ δεκτός ἐστιν εἰς τὸν κλῆρον, διὰ τὸν ὅρκον. ἐγὼ δὲ ἤδη τινὰ καὶ κοινὸν ὅρον περὶ πάντων ὁμοῦ τῶν μετ' αὐτοῦ ὀμωμοκότων, τοῖς κατ' Ἀντιόχειαν κληρικοῖς οἶδα ἐκτεθεικώς· ὥστε τῶν μὲν δημοσίων αὐτοὺς ἀπέχεσθαι συλλόγων, ἰδίᾳ δὲ ἐνεργεῖν τὰ τῶν πρεσβυτέρων. ὃ δὴ αὐτῷ τούτῳ καὶ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ὑπηρεσίαν ἄδειαν αὐτῷ παρέχει· διότι οὐκ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐστὶν ἡ ἱερωσύνη, ἀλλ' ἐν Ἰκονίῳ ἦν, ὡς αὐτὸς ἐπέστειλας ἡμῖν, τῆς Ἀντιοχείας εἰς οἴκησιν ἀντηλλάξατο. ἔστιν οὖν δεκτὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ ἀπαιτούμενος παρὰ τῆς εὐλαβείας σου μεταμελεῖσθαι ἐπὶ τῇ εὐκολίᾳ τοῦ ὅρκου, ὃν ἐπὶ τοῦ ἀπίστου ἀνδρὸς ἐξωμόσατο, βαστάξαι τὴν ἐνόχλησιν τοῦ μικροῦ ἐκείνου κινδύνου μὴ δυνηθείς.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικε τινὲς ἱερεῖς Ἀντιοχεῖς, ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ Βιάνωρ, ὤμοσαν ἀπὸ ἀπειλῆς ἀπίστου τινὸς ὅρκον ἀθέμιτον, κἀντεῦθεν ἐσκανδάλισαν τοὺς ὀρθοδόξους, ὡς μὴ ὑπενεγκόντες τὴν ὄχλησιν τοῦ ἀπίστου· τοῦ γοῦν Βιάνορος ἐξ Ἀντιοχείας μετοικήσαντος εἰς τὸ Ἰκόνιον, καὶ τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου τοῦ ἀρχιερατεύοντος ἐν Ἰκονίῳ ἐρωτήσαντος τὸν ἅγιον, εἰ δεκτός ἐστιν εἰς κλῆρον ὁ αὐτὸς Βιάνωρ ἀπελογήσατο ὁ ἅγιος ὅτι κοινὸν ὅρον ἤτοι κανόνα ἐξεθέμην περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὀμοσάντων ἱερέων, ἵνα οὗτοι τῶν μὲν δημοσίων ἤτοι κοινῶν συλλόγων ἀπέχωνται, ἰδίᾳ δὲ ἐνεργῶσι τὰ τῶν πρεσβυτέρων. ὅπερ καὶ ὁ Βιάνωρ ὑπ' ἀδείας ἔχει ποιεῖν καὶ μᾶλλον ὅτι οὐδὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ μέλλει ἱερουργεῖν, καὶ διὰ τοῦτο σκανδαλίζειν τοὺς ὁρῶντας αὐτὸν μετὰ τὸν ὅρκον ἱερουργοῦντα, ἀλλὰ ἐν Ἰκονίῳ ἔνθα μετῴκησε,

non miſi literas, partim quidem à longa & periculoſa infirmitate detentus, partim verò propter miniſtrorum inopiam. Pauci enim ſunt apud nos, & viæ periti, & ad huiuſmodi miniſteria parati. Quare cum noſtræ tarditatis cauſas didiceris, da nobis veniam. Admirati autem ſumus ſimul tuā diſcendi cupiditatem, & humilitatem, quòd velis diſcere, cum docendi locus ſit tibi creditus, & à nobis diſcere, in quibus nihil eſt magnum ad cognitionem. Sed tamen quia propter Dei timorem non recuſas hoc facere, quod quidem non ſit facile ab aliis, oportet nos tuæ alacritati, & bono ſtudio etiam ſupra vires opem ferre. Interrogaſti nos de Bianore presbytero, an propter iuſiurandum ſit in clerum ſuſcipiendus. Ego verò commune iam quoddam decretum de omnibus qui ſimul iurauerunt, iis qui Antiochiam ſunt clericis me edidiſſe memini, vt ipſi à publicis conuentibus abſtineant, priuatim autem presbyterorum munera obeant: eodem autem modo & ad ſuum miniſterium ei poteſtatem præbere oportet, quia non eſt Antiochiæ ſacerdotiū, ſed Iconij, quod vt ipſe ad nos ſcripſiſti, Antiochia ad habitationē permutauit. Eſt ergo vir ille ſuſcipiēdus à quo tua pietas poſtulat, vt ob facilitatem iuſiurandi eum pœniteat, quod ſub infideli viro iurauit, cū parui illius periculi moleſtiam ferre non potuerit.

SCHOL. BALS. Quidam Antiocheni ſacerdotes, quorum vnus erat etiam Bianor, propter infidelis cuiuſpiam minas nefarium iuſiurandum iurarunt, & multos ideo orthodoxos offenderunt, vt qui infidelis modeſtiam non ſuſtinuerint. Cum itaque Bianor ex Antiochia Iconium migraſſet, & ſanctus Amphilochius, qui erat Iconij antiſtes, ſanctum interrogaſſet, an ſit Bianor in clerum ſuſcipiendus, reſpondit ſanctus: Commune decretum, ſeu canonem edidi de ſacerdotibus, qui Antiochię iurarunt, vt ij à publicis quidem, ſeu communibus conuentibus abſtineant, priuatim autem presbyterorum munera obeant, quòd Bianori quoque licet facere: & eo magis, quòd nec Antiochiæ quidem eſt ſacra celebraturus, nec videntes eum poſt iuſiurādum ſacrificantem offenſurus, ſed Iconij quò migrauit

Τὰς δὲ ὁμολογίας τότε ἐγκρίνομεν, ἀφ' οὗπερ ἂν ἡ ἡλικία τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν ἔχῃ. οὐ γὰρ τὰς παιδικὰς φωνὰς πάντως κυρίας ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡγεῖσθαι προσήκει· ἀλλὰ τὴν ὑπὲρ τὰ δεκαέξ ἢ δεκαεπτὰ γενομένην ἔτη κυρίαν οὖσαν τοῦ λογισμοῦ ἀνακριθεῖσαν ἐπὶ πλεῖον, εἶτα παραμείνασαν καὶ λιπαροῦσαν διὰ ἱκεσιῶν πρὸς τὸ παραδεχθῆναι, τότε ἐγκαταλέγεσθαι χρὴ ταῖς παρθένοις, καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς τοιαύτης κυροῦν, καὶ τὴν ἀθέτησιν αὐτῆς ἀπαραιτήτως κολάζειν. πολλὰς γὰρ γονεῖς προσάγουσι, καὶ ἀδελφοὶ καὶ τῶν προσηκόντων τινὲς πρὸ τῆς ἡλικίας, οὐκ οἴκοθεν ὁρμηθείσας πρὸς ἀγαμίαν, ἀλλά τι βιωτικὸν ἑαυταῖς διοικουμένας, ἃς οὐ ῥᾳδίως προσδέχεσθαι δεῖ, ἕως ἂν φανερῶς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐρευνήσωμεν γνώμην. Ἑρμηνεία.

Διαφόρως εἴπομεν ὅτι παρθένοι, γυναῖκες, καὶ χῆραι μετὰ λαϊκοῦ σχήματος ταῖς ἐκκλησίαις προσερχόμεναι, αἱ μὲν παρθενίαν ὡμολόγουν, αἱ δὲ σωφροσύνην· καὶ ὡς ἀνατεθειμέναι τῷ θεῷ ἠξιοῦντο παρὰ τῶν ἐπισκόπων πάσης σωματικῆς ἐπιμελείας. ἐρωτηθεὶς οὖν ὁ ἅγιος τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τὰς πορνευούσας παρθένους, ἔφη ὅτι οἱ μὲν πρεσβύτεροι διορίζονται ἐπιτιμᾶσθαι ταύτας, κατὰ τοὺς διγάμους, καὶ ἀξιοῦσθαι αὐτὰς τῆς ἁγίας μεταλήψεως μετὰ ἐνιαυτόν· ἐγὼ δὲ βλέπων τὴν ἐκκλησίαν προκόπτουσαν εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ τὰς ἱερὰς παρθένους πληθυνομένας, λέγω ὀφειλόμενον εἶναι μᾶλλον αὐτὰς ὡς μοιχαλίδας κολάζεσθαι. καὶ κατασκευάζει τὸν οἰκεῖον λόγον ἐντεῦθεν, λέγων ὅτι χηρεία τῆς παρθενίας ἐλάττων. Εἰ τοίνυν κατὰ τὸν ἀπόστολον κρίμα ἔχουσιν ἤγουν καταδίκην, αἱ ἀθετήσασαι χῆραι τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν, πολλῷ πλέον αἱ παρθένοι κατακριθήσονται. ὡσαύτως παρεικάζει τὴν μὲν χήραν δούλῃ, τὴν δὲ παρθένον νύμφῃ τινὸς οἰκοδεσπότου, καὶ οὕτω συνάγει ἀπὸ πάντων καλῶς ὑπόκεισθαι τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι τὰς ἐκπεσούσας παρθένους, εἶτα ἐπιφέρει ὅτι περὶ ἐκείνων τῶν παρθένων διαλέγεται τῶν ἑκουσίως ἑαυτὰς προσαγουσῶν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀποταξαμένων τῷ γάμῳ ἐν ἡλικίᾳ ἑξκαιδεκάτου χρόνου ἢ ἑπτακαιδεκάτου. τὰς δὲ ἐπὶ ἥττονι χρόνῳ γενομένας ὁμολογίας, φησὶ μὴ προσδέχεσθαι. πολλὰς γάρ φησι προσάγουσιν οἱ γονεῖς, καὶ μὴ βουλομένας, δι' ἀπορίαν ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν.

A *Profeſſiones autem ab eo tempore indicamus, quo ætas rationis complementum habuerit. Non enim pueriles voces omnino in his eſſe ratas exiſtimare oportet: ſed eam quæ ſupra ſedecim vel ſeptemdecim annos nata fuerit, rationiſque compos, & diu examinata probatáque perſeuerauerit, & vt admittatur, precibus contendat, tum oportet in ſacratarum virginum catalogum referri, eiúſque confeſſionem comprobare, & illius infirmationem inexorabiliter punire. Multas enim parentes & fratres offerunt, & quidam eorum qui eas cognatione attingunt, ante ætatem* B *non ex ſe ipſis ad cælibatum incitatas, ſed ſeculare quippiam procurantes, quas non facile admittere oportet, donec apertè propriam ſuam ſententiam perſcrutati fuerimus.*

SCHOL. BALS. Diuerſis in locis diximus quòd mulieres, virgines, & viduæ eccleſias cum laico habitu accedentes, illæ quidem virginitatem, hæ verò continentiam profitebantur, & tanquam Deo dedicatæ ab epiſcopis omni corporali ſtudio & prouidentia dignæ habebantur. Interrogatus itaque ſanctus, C quid debeat fieri in virgines, quæ fornicantur, dixit quòd patres quidem decernunt eas ſicut & bigamas puniri, eáſque poſt annum ſancta communione dignas haberi. Ego verò videns eccleſiam in bonum proficere, & ſacras virgines augeri, dico eas debere potiùs vt adulteras puniri. Et dictum ſuum hinc comprobat, dicens quòd viduitas eſt minor virginitate. Si ergo, vt dicit Apoſtolus, habent iudicium, ſeu condemnantur viduæ, D quæ ſuam profeſſionem irritam faciunt, multo magis condemnabuntur virgines. Similiter ancillam quidem viduæ aſſimilat: virginem verò ſponſæ alicuius patrisfamilias, & ita ex omnibus colligit adulterij crimine rectè teneri lapſas virgines. Deinde ſubiungit ſe de illis virginibus dicere, quę ſe Domino ſua ſponte obtulerunt, & matrimonio renunciarunt in ætate ſedecim vel ſeptemdecim annorum. Quæ autem in minori ætate fiũt profeſſiones, dicit nõ admitti debere. Multas enim, inquit, offerũt patres etiam inuitas, propter paupertatẽ vel aliquã aliam cauſam.

Hæc cùm decernat canon, ne dixeris id intelligi de monachis, vel aſceteriis: etſi enim in minori ætate crinem ſecularem depoſuerint, firma erit, vt mihi videtur, ad id quod deinceps ſequitur, ipſorũ profeſſio.

CANON XIX.

Virorum autem profeſſiones non nouimus, præterquam ſi qui ſe ipſos monachorum ordini adiudicarint: qui tacitè videntur cælibatum admittere. ſed in illis quoque illud exiſtimo præcedere oportere, vt ipſi interrogentur, & euidens ipſorum accipiatur profeſſio, vt poſtquam ſe ad libidinoſam & voluptariam vitam cõuerterint, eorum qui fornicantur, punitioni ſubiiciãtur.

SCHOL. BALS. Nota ex præſenti canone dicente, Virorũ autẽ profeſſiones non nouimus, præterquam ſi qui ſe ipſos in monachorum numerum retulerunt, quòd in xiiij. canone, non dixit de monachis, ſed de virginibus Deo cũ laico habitu ſegregatis. Lege Carthag. ſyn. vj. can. xliiij. & cxxv. Monachos autem dicit, etiamſi tacitè videantur caſtitatem profiteri, debere tamen eos etiã interrogari, & cælibatum profiteri, vt ſi mentiti fuerint vt fornicatores puniantur. Etſi autem hæc ita ſe habeant, ne dixeris quòd monachi qui hãc profeſſionem non fecere, inſontes nullique culpæ obnoxij ſeruabuntur. Etſi enim non fuerit tonſus quiſpiam, ſed ῥασοφορῶν, non poterit mutare habitum & ad nuptias cõuolare, ſed inuitus ad habitum monaſticum reuerti cogetur, ſicut hoc ſæpè diximus. Idem erit & de monachis, & de omnibus clericis tribunalis. Nam & ij omnes tacitè profiteri videntur ſe matrimonium non contracturos poſt ordinationem: & canonem tranſgredientes, deponuntur. Quære ſanctorum Apoſtolorum canonem xxvj. Ancyr. ſyn. can. x. & ſyn. in Trullo can. vj.

CANON XX.

Quæcunque mulieres cùm eſſent hæreticæ, virginitatem profeſſæ ſunt, deinde poſtea matrimonium maluerunt, non exiſtimo eas oportere condemnari. Quæcunque enim dicit lex, iis dicit qui ſunt in lege. Quæcunque autem iugum Chriſti nondum ſubierunt, ea nec Domini leges norunt. Quare ſunt ab Eccleſia

A ταῦτα τοῦ κανόνος διαταξομένου, μὴ εἴπῃς ἐξακούεσθαι τοῦτο καὶ εἰς μοναζούσας ἢ ἀσκητρίας. κἂν γὰρ ἐν ἥττονι ταύτῃ ἡλικίᾳ τὴν κοσμικὴν ἀπέθεντο τρίχα, βεβαία ἔσται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἡ ὁμολογία αὐτῶν.

Κανὼν ιθ'.

Ἀνδρῶν δὲ ὁμολογίας οὐκ ἔγνωμεν, πλὴν εἰ μή τινες ἑαυτοὺς τῷ τάγματι τῶν μοναζόντων ἐγκατηρίθμησαν, οἳ κατὰ τὸ σιωπώμενον δοκοῦσι παραδέχεσθαι τὴν ἀγαμίαν, πλὴν καὶ ἐπ' ἐκείνων, ἐκεῖνο ἡγοῦμαι προηγεῖσθαι προσήκειν, ἐρωτᾶσθαι αὐτοὺς καὶ λαμβάνεσθαι τὴν παρ' αὐτῶν ὁμολογίαν
B ἐναργῆ, ὥστε ἐπειδὰν μετατίθωνται πρὸς τὸν φιλόσαρκον καὶ ἡδονικὸν βίον, ὑπάγειν αὐτοὺς τῇ τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίᾳ.

Ἑρμηνεία.

Σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος λέγοντος, ἀνδρῶν δὲ ὁμολογίας οὐκ ἔγνωμεν πλὴν εἰ μή τινες ἑαυτοὺς τῷ τάγματι τῶν μοναζόντων ἐγκατηρίθμησαν, ὅτι ἐν τῷ ιη'. κανόνι οὐ περὶ μοναζόντων εἶπεν ἀλλὰ περὶ παρθένων ἀφοριζομένων τῷ θεῷ μετὰ λαϊκοῦ σχήματος. ἀνάγνωθι τὸν ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ς'. μδ'. καὶ ρκς'. τοὺς μέντοι μοναχούς φησι κἂν καὶ δοκῶσι σιωπηρῶς καταπίθεσθαι ἁγνεύειν, ὅμως ὀφείλειν καὶ τούτους ἐρωτᾶ-
C σθαι, καὶ ὁμολογεῖν ἀγαμίαν ἵνα ἐὰν ψεύσωνται ὡς πορνεύσαντες ἐπιτιμηθῶσι. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, μὴ εἴπῃς ὡς οἱ μὴ ποιήσαντες μοναχοὶ τοιαύτην ὁμολογίαν, ἀνέγκλητοι διατηρηθήσονται. κἂν γὰρ μὴ ἀποκαρῇ τις, ἀλλὰ ῥασοφορήσῃ, οὐ δυνήσεται μετασχηματισθῆναι καὶ εἰς γάμον ἐλθεῖν, ἀλλὰ ἀναγκασθήσεται ὑποστρέψαι εἰς τὸν μοναχικὸν βίον ὡς πολλάκις τοῦτο εἴπομεν. τὸ αὐτὸ δὲ ἔσται καὶ εἰς μοναχοὺς δηλαδὴ καὶ εἰς πάντας τοὺς τοῦ βήματος. καὶ οὗτοι γὰρ σιωπηρῶς δοκοῦσιν ὁμολογεῖν μὴ ἐλθεῖν εἰς γάμον μετὰ τὴν χειροτονίαν, καὶ παραβαίνοντες τὸν κανόνα καθαιροῦνται. ζήτει τὸν τῶν ἁγίων
D ἀποστόλων κανόνα κς'. τὸν ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου κανόνα δέκατον, καὶ ἐν τῷ Τρούλλῳ κανόνα ς'.

Κανὼν κ'.

Ὅσαι γυναῖκες παρθενίαν ὡμολόγησαν, εἶτα μετὰ ταῦτα γάμον εἵλοντο, οὐχ ἡγοῦμαι χρῆναι καταδικάζεσθαι ταύτας. ὅσα γὰρ ὁ νόμος λαλεῖ, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ. αἱ δὲ μήπω ἐπελθοῦσαι τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ τὴν νομοθεσίαν ἐπιγινώσκουσι τοῦ δεσπότου. ὥστε δεκταί εἰσι τῇ ἐκκλησίᾳ

μετὰ πάντων καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ἄφεσιν ἔχουσιν ἐκ τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν, καὶ καθόλου, τὰ ἐν τῷ κατηχουμένῳ βίῳ γινόμενα, εἰς εὐθύνας οὐκ ἄγεται). τούτους δὲ δῆλον ὅτι ἄνευ βαπτίσματος ἡ ἐκκλησία οὐ παραδέχεται, ὥστε ἀναγκαιότατον ἐπὶ τούτοις τὰ πρεσβεῖα τῆς γενέσεως.

Ερμηνεία.

Ὡς ἔοικεν, αἱρετικαὶ γυναῖκες ὡμολόγουν παρθενίαν, εἶτα ἀνδράσιν ἑαυτὰς ἐξεδίδουν· προσερχόμεναι δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐπετιμῶντο ὡς ψευσάμεναι. Φησὶ γοῦν ὁ ἅγιος μὴ καταδικάζεσθαι ταύτας χάριν ὧν πρὸ τοῦ πιστεῦσαι ἐψεύσαντο. Εἶτα καθόλου δίδωσι κανόνα, μὴ κολάζεσθαι τοὺς πιστεύσαντας καὶ βαπτισθέντας, περὶ ὧν ἥμαρτον πρὸ τοῦ βαπτίσματος. αἱρετικοὺς δὲ νόει τοὺς μὴ ἄλλως δεχομένους εἰ μὴ βαπτισθῶσιν. Εἰσὶ γάρ τινες αἱρετικοὶ καὶ χωρὶς βαπτίσματος δεκτοὶ, ἁγίῳ χρίσματι μόνῳ χριόμενοι. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ζ΄. κανόνα τῆς δευτέρας συνόδου, καὶ κανόνα ιζ΄. τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

Κανὼν κα΄.

Ἐὰν ἀνὴρ γυναικὶ συνοικῶν, ἔπειτα μὴ ἀρκεσθεὶς τῷ γάμῳ, εἰς πορνείαν ἐμπέσῃ, πόρνον κρίνομεν τὸν τοιοῦτον, καὶ πλέον αὐτὸν παρατείνομεν ἐν τοῖς ἐπιτιμίοις, οὐ μέντοι ἔχομεν κανόνα τῷ τῆς μοιχείας αὐτὸν ὑπαγαγεῖν ἐγκλήματι, ἐὰν εἰς ἐλευθέραν γάμου ἡ ἁμαρτία γένηται. διότι, ἡ μοιχαλὶς μὲν, μιαινομένη, φησὶ, μιανθήσεται, καὶ οὐκ ἀναστρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς· καὶ ὁ κατέχων μοιχαλίδα, ἄφρων καὶ ἀσεβής. ὁ μέντοι πορνεύσας οὐκ ἀποκλεισθήσεται τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ συνοικήσεως. ὥστε ἡ μὲν γυνὴ ἐπανιόντα ἀπὸ πορνείας τὸν ἄνδρα αὐτῆς παραδέξεται· ὁ δὲ ἀνὴρ, τὴν μιανθεῖσαν τῶν οἴκων αὐτοῦ ἀποπέμψει. καὶ τούτων δὲ ὁ λόγος οὐ ῥᾴδιος· ἡ δὲ συνήθεια, οὕτω κεκράτηκε.

Ερμηνεία.

Περὶ πορνείας καὶ μοιχείας, ἀνάγνωθι τὸ ε΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ κανόνας καὶ νόμους. ἐνταῦθα δὲ ὁ ἅγιος τὸν μὲν ἔχοντα γυναῖκα καὶ μεθ᾽ ἑτέρας ἐλευθέρας γυναικὸς ἀσελγήσαντα, πόρνον εἶναι λέγει, οὐ μοιχόν· τὴν δὲ ὕπανδρον γυναῖκα μετ᾽ οἱουδήτινος ἑτέρου ἀνδρὸς μιγεῖσαν μοιχαλίδα ἀποκαλεῖ· προστιθέμενος ὡς ταύτην μὲν ἄκων οὐκ ἀναγκασθήσεται ὁ ἀνὴρ παραδέξασθαι εἰς τὸν οἶκον τούτου·

A *cum omnibus ſuſcipiendæ, & propter hoc habent remiſſionem ex fide in Chriſtum, & omnino quæ in catechumenica, ſeu quæ initiatur, vita fiunt, in iudicium non vocãtur. Clarum eſt autem quòd eas eccleſia non ſine baptiſmo recipit. Quare generationis priuilegia ſunt in ipſis neceſſaria.*

SCHOL. BALS. Vt eſt veriſimile, hæreticæ mulieres virginitatem profitebantur, deinde ſe viris nuptum dabant: ad eccleſiam autem accedẽtes, reprehendebantur, vt mentitæ. Dicit ergo ſanctus, eas non eſſe cõdemnandas, de iis quæ mentitæ ſunt B antequam crederent. Deinde in ſumma tradit, canonem non punire eos qui crediderunt & baptizati ſunt, de iis quæ ante baptiſmum commiſerunt. Hæreticos autem eos intellige, qui non ſuſcipiuntur niſi priùs baptizati fuerint. Sunt enim quidam hæretici, qui ſunt etiam ſine baptiſmo ſuſcipiendi. Lege vij. can. ij. ſyn. & can. xvij. ſanctorum Apoſtolorum.

CANON XXI.

C *Si vir cum muliere cohabitans, poſtquam matrimonio non delectatus, in fornicationem inciderit, eum fornicatorem iudicamus, & eum pœnis amplius grauamus: canonem tamen non habemus, qui eum adulterij crimini ſubiiciat, ſi in ſolutam à matrimonio peccatum commiſſum ſit. Nam adultera quidem, inquit, polluta polluetur, & ad virum ſuum non reuertetur, & qui adulteram detinet, ſtultus eſt & impius. Qui autem fornicatus eſt, non excludetur à cohabitatione cum vxore, quemadmodum mulier maritum ſuum à fornicatione reuertentem excipiet. Vir autem eam quæ polluta eſt, à ſuis ædibus amandabit. Atque* D *iſtorum quidem ratio minimè eſt facilis. Conſuetudo autem ſic inualuit.*

SCHOL. BALS. De fornicatione & adulterio lege v. cap. xiij. titu. Nomoc. Photij, vt canones, & leges quæ in eo ſitæ ſunt. Hîc autem ſanctus, eum qui habet vxorem, & cum alia muliere fornicatus eſt, fornicatorem dicit, non adulterum: mulierẽ autem marito coniunctam, quæ cum vllo alio viro quàm cum marito rem habuit, vocat adulteram: adiiciens quòd eam quidem maritus nõ cogetur inuitꝰ in ædes ſuas recipere;

A ſed eo ipſo ab ea ſeparabitur. Virum autem qui fornicatus eſt, à legitima vxore matrimonium non ſeparat. Quamnam autem ob cauſam hæc, inquit, ita lege cauta ſunt, non eſt intellectu facile. Nota autem ex præſenti canone, non eſſe vnius tantùm ſpeciei fornicationem, nec illam eiſdem pœnis curari: Eum enim magis debere puniri, qui habet vxorem legitimam, & fornicatus eſt: maxima autem pars pene medici animæ iudicio relinquitur.

ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ἔκτοτε διαζευχθήσεται αὐτῆς. τὸν δὲ ἄνδρα τὸν πορνεύσαντα, ἀπὸ τῆς νομίμου γυναικὸς ἡ πορνεία οὐ διαζεύγνυσι. δι' ἣν δὲ αἰτίαν οὕτω ταῦτα νενομοθέτηται, οὐκ εὔληπτον ἐστὶ, φησὶ, νοηθῆναι. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι οὐκ ἔστι μονοειδὴς ἡ πορνεία, οὐδὲ τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίοις θεραπεύεται. πλέον γὰρ φησὶ λέγει ὀφείλειν ἐπιτιμᾶσθαι τὸν ἔχοντα νόμιμον γυναῖκα καὶ πορνεύσαντα, παρὰ τὸν μὴ ἔχοντα γυναῖκα καὶ πορνεύσαντα. τὸ δὲ πλέον τοῦ ἐπιτιμίου, εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ψυχικοῦ ἰατροῦ ἀνετέθη.

Canon XXII.

Κανὼν κβ'.

Eos qui ex raptu habent mulieres, ſi aliis quidem deſponſas abripuerint, non priùs oportet admittere, quàm ab eis ablatæ ſint, & ſit in eorum poteſtate quibus deſponſæ fuerant, an eas velint accipere, an deſiſtere. Si quis autem † vacantem acceperit, auferre quidem oportet, & ſuis reſtituere, illorum autem ſententiæ permittere, ſiue ſint parentes, ſiue fratres, ſiue quicunque alij virgini præſint, & ſi ei quidam tradere voluerint, matrimonium conſtituere: ſin autem renuerint, non cogi. Et autem qui mulierem vel vi, vel clam à ſe vitiatam habet, neceſſe eſt fornicationis pœnas imponere: eſt autem in quatuor annis præfinitum fornicatoribus ſupplicium. Oportet autem eos anno primo à precibus expelli, & ipſos deflere ad fores eccleſiæ. Secundo autem, ad auditionem admitti. Tertio, admitti ad pœnitentiam. Quarto, ad congregationem cum populo, abſtinentes ab oblatione, deinde eis permitti boni communionem.

B Τοὺς ἐξ ἁρπαγῆς ἔχοντας γυναῖκας, εἰ μὲν ἄλλοις προμεμνηστευμένας εἶεν ἀφῃρημένοι, οὐ πρότερον χρὴ παραδέχεσθαι, πρινὴ ἀφελέσθαι αὐτὴν, καὶ ἐπ' ἐξουσίᾳ τῶν ἐξαρχῆς μεμνηστευμένων ποιῆσαι, εἴτε βούλοιντο λαβεῖν αὐτὰς, εἴτε ἀποστῆναι. εἰ δὲ σχολάζουσάν τις λάβοι, ἀφαιρεῖσθαι μὲν δεῖ, καὶ τοῖς οἰκείοις ἀποκαταστῆσαι, ἐπιτρέπειν δὲ τῇ γνώμῃ τῶν οἰκείων, εἴτε γονεῖς εἶεν, εἴτε ἀδελφοὶ, εἴτε οἱ τινες ὦσι προεστῶτες τῆς κόρης. κἂν μὲν ἕλωνται αὐτῇ παραδοῦναι, ἵστασθαι τὸ συνοικέσιον, ἐὰν δὲ ἀνανεύσωσι, μὴ βιάζεσθαι. τὸν μέντοι ἐκ διαφθορᾶς εἴτε λαθραίας εἴτε C βιαιοτέρας γυναῖκα ἔχοντα ἀνάγκη τὰ τῆς πορνείας ἐπιγνῶναι ἐπιτίμια. ἔστι δὲ ἐν τέσσαρσιν ἔτεσιν ὡρισμένη τοῖς πορνεύουσιν ἐπιτίμησις. χρὴ δὲ τῷ πρώτῳ ἐκβάλλεσθαι τῶν προσευχῶν, καὶ προσκλαίειν αὐτοὺς τῇ θύρᾳ τῆς ἐκκλησίας· τῷ δευτέρῳ δεχθῆναι εἰς ἀκρόασιν· τῷ τρίτῳ δεχθῆναι εἰς μετάνοιαν· τῷ τετάρτῳ, εἰς σύστασιν μετὰ τοῦ λαοῦ· ἀπεχομένους τῆς προσφορᾶς. εἶτα αὐτοῖς ἐπιτρέπεσθαι τὴν κοινωνίαν τοῦ ἀγαθοῦ.

Schol. Bals. Vigeſimus ſeptimus canon Chalcedon. ſyn. † qui idem eſt omnino canon xcij. ſextæ ſynodi, decernit quid debeat fieri iis qui mulieres rapiunt nomine coniugij. Præſens autem canon iubet eos qui mulierem alteri deſponſam rapuerint, non aliter ad pœnitentiam admitti quàm raptas priùs dederint, vt ſponſi earum ipſas, ſi velint, accipiant: ſin minùs, ſit apud ſuos cognatos. Ab eis verò qui mulierem liberam, ſeu nulli deſponſam, rapuerint, eam itidem auferri & tradi parentibus,

D

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν κζ'. κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ὅστις καὶ ἀπαράλλακτος ϟβ'. κανών ἐστι τῆς ϛ'. συνόδου, διορίζεται τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς ἁρπάζοντας γυναῖκας ἐπ' ὀνόματι συνοικεσίου. ὁ δὲ παρὼν κανὼν παρακελεύεται τοὺς μὲν ἁρπάσαντας γυναῖκα ἑτέρῳ μεμνηστευμένην, μὴ ἄλλως εἰς μετάνοιαν δέχεσθαι, εἰ μὴ πρότερον δώσουσι τὰς ἁρπαγείσας, ἐφ' ᾧ τοὺς μνηστῆρας τούτων λαβεῖν αὐτὰς, ἐὰν θελήσωσιν· εἰ δὲ μὴ, εἶναι παρὰ τοῖς συγγενέσιν αὐτῶν. τοὺς δὲ ἁρπάσαντας γυναῖκα ἐλευθέραν, καὶ οὕτως αὐτὴν ἀφαιρεῖσθαι, καὶ παραδίδοσθαι τοῖς γονεῦσι,

ἢ τοῖς ἄλλως προσηκουσίοις αὐτῇ, ὥστε εἰ μὲν βούλονται οὗτοι, συζεῦξαι αὐτὴν τῷ ἅρπαγι μετὰ καὶ συναινέσεως ταύτης, εἰ δὲ ἀπαρέσκονται, μὴ γίνεσθαι τοῦτο, ὡς ἂν δὲ τὰ τοῦ πράγματος ἔχωσιν, ἤγουν κἂν συζευχθῇ, τοῖς τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίοις ὑποπεσεῖται, καὶ οὐ μόνον ὁ ἅρπαξ οὕτω κολασθήσεται, ἀλλὰ καὶ ὁ λάθρα μετὰ κόρης συμφθαρείς. ὁρίζεται δὲ καὶ εἰς τετραετίαν τὰ τῶν πορνευόντων ἐπιτίμια, καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις, ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος ἀλλοτρόπως κολάζει τοὺς ἅρπαγας, καὶ οὐδὲ παραχωρεῖ, ὁπωσδήποτε τὸν ἁρπάσαντα συζευχθῆναι τῇ ἁρπαγείσῃ καὶ ἀνάγνωθι τὸν ῥηθέντα κζ'. κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ τὸν ϟβ'. τῆς ϛ'. καὶ κανόνα ξζ'. τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ κεφ. λ'. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀκούων δὲ τοῦ παρόντος κανόνος λέγοντος, κατὰ συναίνεσιν τῶν γονέων ἢ τῶν συγγενῶν τῆς κόρης, δίδοσθαι ταύτην πρὸς γάμον τῷ ἁρπάσαντι, μὴ εἴπῃς ἀρκεῖν τὴν τῶν γονέων συναίνεσιν καὶ μόνην. ὁσάκις γὰρ γάμος ἔννομος γίνεται, ἀναγκαία ἐστὶ καὶ ἡ συναίνεσις τῶν μελλόντων συζευχθῆναι, κἂν ὑπεξούσιοι ὦσι, κἂν αὐτεξούσιοι, φησὶ γὰρ τὸ δεύτερον κεφ. τοῦ δ'. τίτλου τοῦ κη'. βιβλίου ταῦτα ῥητῶς· οὐ γίνεται γάμος, εἰ μὴ συναινέσουσιν οἱ συναπτόμενοι, καὶ οἱ ἔχοντες αὐτοὺς ὑπεξουσίους. ἐὰν δὲ χρεία κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ἐν τοῖς γάμοις καὶ τῆς συναινέσεως τῶν ὑπεξουσίων πολλῷ πλέον οὐ γενήσεται γάμος αὐτεξουσίων, εἰ μὴ καὶ αὐτοὶ συναινέσουσι.

Κανὼν κγ'.

Περὶ τῶν δύο ἀδελφὰς γαμούντων, ἢ ἀδελφοῖς δυσὶ γαμουμένων, ἐπιστολίδιον ἡμῖν ἐκπεφώνηται οὗ τὸ ἀντίγραφον ἀπεστείλαμεν σου τῇ εὐλαβείᾳ· ὁ δὲ ἀδελφοῦ ἰδίου γυναῖκα λαβὼν, οὐ πρότερον δεχθήσεται πρὶν ἀποστῆναι.

Ἑρμηνεία.

Καὶ τὸ τῆς αἱμομιξίας ἁμάρτημα, κατὰ ἀπόστασιν τοῦ κακοῦ, ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς θεραπείας ἰατρεύεται, ὥσπερ καὶ ἄλλα ἁμαρτήματα. ἐρωτηθεὶς οὖν ὁ ἅγιος, τί χρὴ γίνεσθαι εἰς τοὺς συμφθαρέντας δυσὶν ἀδελφαῖς, καὶ τὸ ἀνάπαλιν, εἶπεν ὡς περὶ τῶν τοιούτων ἔγραψα ἐπιστολίδιον. ἔστι δὲ τοῦτο, τὸ πρὸς Διόδωρον καὶ ἐκεῖθεν δηλοῦται, τὸ ποιητέον.

vel iis qui alioqui ad eam attinent: vt eam ſi velint, raptori coniungant, cum eius conſenſu: ſin autem hoc eis non placuerit, ne fiat. Quomodocunque autem ſe res habeat, ſiue raptæ raptor coniungatur, ſiue non, pœnis erit fornicatorum obnoxius, & non ſolùm ſic punietur raptor, ſed & is qui puellæ clam vitium attulit. Fornicatorum autem pœnas in quatuor annos definit. Et in his quidem canon conſiſtit. Lex autem ciuilis alio modo raptores punit: nec vllo modo permittit vt raptor raptæ coniungatur. Et tu lege xxvij. can. ſyn. Calched. & xcij. vj. & can. lxvij. ſanctorum Apoſtolorum, & cap. xxx. ix. titu. Nomoc. Photij, & quæ in eis ſunt. Cum autem audis lxxxiij. can. dicentem, ex conſenſu parentum, vel cognatorum puellæ eam dari nuptum ei qui rapuit, ne dixeris parentum conſenſum eúmque ſolum ſufficere. Quoties enim ſunt legitimæ nuptiæ, neceſſarius quoque eſt eorum qui coniunguntur conſenſus, ſiue ſint ſui iuris, ſiue in poteſtate. Dicit enim ii. cap. iiij. titu. xxviij. lib. hæc expreſſè, Non ſunt legitimæ nuptiæ, niſi ij, qui coniunguntur conſenſerint, & qui eos habent in poteſtate: ſi autem ex hac lege, iis qui ſunt in poteſtate ſuus eſt neceſſarius conſenſus: multo magis non fiet matrimonium eorum qui ſunt ſui iuris, niſi ipſi quoque conſenſerunt.

CANON XXIII.

De his autem qui duas ſorores uxores ducunt, vel eis quæ duobus fratribus nubunt à nobis edita eſt epiſtola, cuius exemplum tuæ pietati miſimus. Qui autem ſui fratris vxorem accepit, non priùs admittetur, quàm ab ea receſſerit.

SCHOL. BALS. Inceſtus quoque peccatum, ſicut & alia peccata, ab eccleſiaſtica medicina curabitur. Interrogatur ergo ſanctus, quid iis fieri oporteat qui cum duabus ſororibus rem habent, & contrà, dixit ſe de iis ſcripſiſſe epiſtolam: ea eſt autem quam ſcripſit ad Diodorum, & illic oſtenditur quid agendum.

Debent autem qui hoc nefarium A matrimonium contraxerunt, à malo recedere: & ita de curatione ſciſcitari. Lege ergo epiſtolam ad Diodorum, & quæ in ea ſunt, & ij. cap. xiij. titu. Nomoc. Photij.

Canon XXIIII.

Viduam, quæ in viduarum numerum relata eſt, hoc eſt, quæ ab eccleſia in diaconatum ſuſcepta eſt, cenſuit Apoſtolus nubentem eſſe deſpiciendam. Viro autem viduo nulla eſt res impoſita, ſed digamorum eis pœna ſufficit. Porrò vidua ſexaginta annos nata, ſi rurſus cum viro habitare voluerit, boni communione non dignabitur, donec ab impuritatis perturbatione ceſſauerit. Sed ſi B *ante ſexaginta annos eam in numerum retulerimus, noſtra eſt, non mulieris culpa.*

Schol. Bals. Quemadmodum virgines mulieres cum laico habitu in eccleſiis collocabantur, & ex eccleſiæ redditibus alebantur, ita & viduæ cum eodem habitu ordinabantur. Dicit ergo ſanctus, quod magnus Paulus, eã quæ poſtquàm in eccleſia ordinata eſt, ſecũdo nupſit, cenſuit ſeu definit deſpici, hoc eſt ab eccleſia expelli, & ſi ipſa quidem ante ſexageſimum annum ſecundo nupſerit, eam ſolam pœnam ſuſtinebit: eſt enim digna venia, vt quę propter C iuniorem ætatem ſecundò nubere coacta ſit, & ij potius qui eam antequam ſexageſimum annum compleuerit, ordinarunt, ſunt reprehendendi, vt qui Apoſtolicam conſtitutionem tranſgreſſi ſunt, quæ dicit, Vidua eligatur non minor lx. annis. Quæ autem poſt annum ſexageſimum continentiam infirmans, ſecundò nupſit, à ſancta communione erit ſeparata, donec ab impuritate cum viro abſtinuerit. Sanctus enim impuritatem appellauit, in ea ætate matrimonium. Virum autem, inquit, qui ſecundò vxorem ducit, D non vllo alio modo lex punit, quàm per digamorum pœnam, quæ eſt ad vnum annum ſegregatio. Quia autem ſanctus pręcepti Apoſtolici meminit, debes ſcire quod magnus Apoſtolus ad Timotheum ſcribens, dicit: Honora viduas, quæ verè ſunt viduæ. Et paulò poſt, Quæ eſt autem verè vidua, & ſola ſperauit in Deum,

τέως δὲ ὀφείλουσιν οἱ τοιοῦτον γάμον ἀθέμιτον συναλλάξαντες ἀποστῆναι τοῦ κακοῦ, καὶ οὕτως ἐρωτᾶν τὰ τῆς θεραπείας. ἀνάγνωθι οὖν τὴν πρὸς Διόδωρον ἐπιστολήν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καὶ τὸ β΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν κδ΄.

Χήραν τὴν καταλεγεῖσαν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν χηρῶν, τουτέστι, τὴν διακονουμένην, ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἐκεῖνεν, ὁ ἀπόστολος γαμουμένην παρεωρᾶσθαι, ἀνδρὶ δὲ χηρεύσαντι οὐδεὶς ἐπίκειται νόμος, ἀλλ' ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ, τὸ τῆς διγάμου ἐπιτίμιον. ἡ μέντοι χήρα ἑξηκονταετὴς γεγονυῖα, ἐὰν ἕληται πάλιν ἀνδρὶ συνοικεῖν, οὐκ ἀξιωθήσεται τῆς τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας, ἕως ἂν τοῦ πάθους τῆς ἀκαθαρσίας παύσηται· ἐὰν μέντοι πρὸ ἑξήκοντα ἐτῶν ἀριθμήσωμεν αὐτήν, ἡμέτερον τὸ ἔγκλημα, οὐ τῆς γυναίου.

Ἑρμηνεία.

Ὥσπερ ἐτάττοντο παρθένοι γυναῖκες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις μετὰ λαϊκοῦ σχήματος καὶ διῳκοῦντο ἀπὸ τῶν εἰσόδων τῆς ἐκκλησίας, οὕτω καὶ χῆραι μετὰ τοῦ αὐτοῦ σχήματος κατετάττοντο. φησὶ γοῦν ὁ ἅγιος, ὡς ὁ μέγας Παῦλος τὴν τοιαύτην χήραν, ἤγουν τὴν μετὰ τὸ καταταγῆναι εἰς ἐκκλησίαν δευτερογαμήσασαν, ἔκρινεν, ἤγουν ὥρισε παρορᾶσθαι, τουτέστιν ἐξωθεῖσθαι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, καὶ εἰ μὲν πρὸ τοῦ ἑξηκονταετοῦς χρόνου αὕτη δευτερογαμήσει, ταύτην καὶ μόνην τὴν κόλασιν ὑποστήσεται. συγγνώμης γάρ ἐστιν ἀξία ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἡλικίας καταναγκασθεῖσα δευτερογαμῆσαι, καὶ μᾶλλον οἱ κατατάξαντες αὐτὴν πρὸ τοῦ πληρῶσαι τὸν ἑξηκονταετῆ χρόνον ὀφείλουσιν αἰτιᾶσθαι ὡς παραβάξαντες τὴν τοῦ ἀποστόλου διαταγήν, τὴν λέγουσαν, χήρα καταλεγέσθω μὴ ἐλάττων ἐτῶν ἑξήκοντα. ἡ δὲ μετὰ τὸν ἑξήκοντα ἔτη χρόνον ἀθετήσασα τὴν σωφροσύνην δευτερογαμήσασα, ἀφωρισμένη. ἔσται τῆς ἁγίας μεταλήψεως ἕως ἂν ἀπόσχηται τῆς πρὸς τὸν ἄνδρα ἀκαθαρσίας. ἀκαθαρσίαν γὰρ ἐκάλεσεν ὁ ἅγιος τὸν ἐν τοιούτῳ χήρᾳ γάμον, τὸν μέντοι ἄνδρα φησὶ δευτερογαμοῦντα ὁ νόμος ἄλλως πως οὐ κολάζει, ἀλλὰ διὰ ἐπιτίμιον διγάμων, ὅσπερ ἐστὶν ἀφορισμὸς ἐφ' ἕνα ἐνιαυτόν. ἐπεὶ δὲ ἀποστολικῆς παραγγελίας ὁ ἅγιος ἐμνήσθη, ὀφείλεις εἰδέναι, ὅτι ὁ μέγας Παῦλος ἐπιστέλλων Τιμοθέῳ, φησί· χήρας τίμα τὰς ὄντως χήρας. καὶ μετ' ὀλίγα, ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη, ἤλπισεν ἐπὶ τὸν θεόν

καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι καὶ ταῖς προσευχαῖς. καὶ πάλιν μετά τινα, εἴ τις πιστὸς ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ. καὶ αὖθις, νεωτέρας χήρας παραιτοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν χάριν τῶν χηρῶν γυναικῶν τῶν καταλεγομένων εἰς τὴν ἐκκλησίαν. αἱ γὰρ μὴ τοιαῦται χῆραι ὅτε δήποτε δευτερογαμοῦσαι, τῷ τῶν διγάμων ἐπιτιμίῳ ὑποπέσωσιν ἐπίσης τοῖς ἀνδράσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ξ΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, μὴ θαυμάσῃς δὲ πῶς οὐ διωρίσαντο οἱ κανόνες καταλέγεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις μετὰ λαϊκοῦ σχήματος καὶ ἄνδρας χηρεύσαντας. πλείων γὰρ φροντὶς ἐγένετο τοῖς πατράσι τῶν γυναικῶν πρὸ τῶν ἀνδρῶν. αἱ μὲν γὰρ γυναῖκες μὴ ἔχουσαι τρόπους τὴν πρὸς αὐτάρκειαν εἴσοδον, ἴσως εἰς δευτέρους ἐξ ἀνάγκης ἀποκλίνουσι γάμους, θέλουσαι καὶ ταῦτα σωφρονεῖν. καὶ διὰ τοῦτο βοηθεῖ αὐταῖς ἡ ἐκκλησία, εἰς τὸ μὴ δευτερογαμῆσαι προφάσει πενίας. οἱ δὲ ἄνδρες, πολυτρόπως τὰ πρὸς αὐτάρκειαν πορίζομενοι, οὐκ ἔχουσι προβαλέσθαι τὴν πενίαν εἰς ἀποτροπὴν τοῦ αἰτιάματος τῆς δευτερογαμίας. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ παρὰ τῶν ἐκκλησιῶν δέχονται καὶ ἀποτρέφονται. ἀκολούθως δὲ τῷ τοιούτῳ λογισμῷ, μὴ εἴπῃς ἀνεπιτιμήτους ὀφείλειν συντηρεῖσθαι τὰς γυναῖκας δευτερογαμούσας, κατά τινες λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ αὗται τῷ ἐπιτιμίῳ τῶν δευτερογαμούντων ὑποπέσουσιν. μαθήσῃ γὰρ ἀπὸ τοῦ ιδ΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου, ὅτι πλεόνως αἱ γυναῖκες δευτερογαμοῦσαι κολάζονται παρὰ τοὺς δευτερογαμοῦντας ἄνδρας. Κανὼν κε΄.

Τὴν διεφθαρμένην ὑφ' ἑαυτοῦ εἰς γυναῖκα κατέχων, τὸ μὲν ἐπὶ τῇ φθορᾷ ἐπιτίμιον ὑποστήσεται, τὴν δὲ γυναῖκα ἔχειν συγχωρηθήσεται.

Ἑρμηνεία.

Κυρίως φθορὰ ἐπὶ τῆς παρθένου λέγεται καὶ ἐπὶ τῆς ἀνήβου, φησὶ γοῦν ὁ ἅγιος, ὅτι ὁ παρθένον φθείρας μήπω κατεγγυηθεῖσαν αὐτῷ εἰς νόμιμον γάμον, κἂν θελήσῃ μετὰ τὴν φθορὰν εἰς γυναῖκα ἔχειν ταύτην, οὐκ ὠφεληθήσεται εἰς τὸ ἐκφυγεῖν τὸ ἐπιτίμιον τῆς φθορᾶς· ὤφειλε γὰρ πρότερον νομίμως μνηστεύσασθαι ταύτην καὶ οὕτω μιγῆναι αὐτῇ· μὴ ποιήσας δὲ τοῦτο, τῷ μὲν ἐπιτιμίῳ τῆς φθορᾶς ὑποπεσεῖται. συγχωρηθήσεται δὲ ἔχειν ταύτην εἰς γυναῖκα νόμιμον

A & permanet in precibus, & orationibus. Et rurſus poſtea. Si quis vel quæ fidelis habet viduas, eis ſuppeditet, & ne grauetur eccleſia, vt iis quæ verè ſunt viduæ opem ferat. Et rurſus, Iuniores autem viduas deuita. Et hæc quidem de viduis mulieribus, quæ in eccleſia cooptatæ ſunt. Quæ enim tales non ſunt, quotiéſcunque ſecundo nupſerint, in bigamorum pœnas incident, æque ac viri: lege & ij. caput xiij. tit. Nomoc. Photij. Ne mireris autem, quomodo non definierunt, vt viri vidui B cum laico habitu ordinentur. Patres enim maiorem mulierum quàm virorum rationem habent. Mulieres enim, vt quæ non tenent modum eorum parandorum, quæ ſunt vitæ neceſſaria, ad ſecundas fortè nuptias neceſſario diuertunt, licet velint eſſe continentes: & ideo eis ſuccurrit eccleſia ne ſecundò nubant paupertatis prætextu. Viri autem, qui multis modis quæ ſunt ad victum neceſſaria comparant, non poſſunt paupertatem prætexere ad depellẽdam ſecundi matrimonij reprehenſionem, & propterea nec ab eccleſiis C quidem admittuntur, & aluntur. Conſequenter autem huic rationi ne dixeris debere mulieres impunitas remanere, vt nonnulli dicũt, quæ ſecundò nupſerint. Sed & ipſæ ſecundò nubentium pœnæ ſubiiciantur. Intelliges autem ex xiiij. tit. xxviij. lib. quòd mulieres quæ ſecundo nubunt magis puniuntur quàm viri qui vxores ſecundò duxerunt.

CANON XXV.

D *Qui à ſe ſtupratam mulierem detinet, ſtupri quidem pœnam ſubibit: ei autem mulierem habere permittetur.*

SCHOL. BALS. Stuprum propriè dicitur in virginibus, & in impubere. Dicit ergo ſanctus, quod qui virginem nondum ſibi ſponſatam, in legitimum coniugium ſtuprauerit, etiamſi velit poſt ſtuprũ eam vxorẽ habere, non iuuabitur ad hoc vt ſtupri pœnam effugiat. Debebat enim primùm efficere, vt ea ſibi deſponderetur, & ita cum ea rẽ habere. Quod ſi hoc nõ fecerit, in ſtupri quidẽ pœnam incidet, in legitimã autem vxorem eam habere illi permittetur.

Hoc autem fiet, ſi illius etiam parentes conſenſerint. Eſt enim ſtupri pœna triennium, per quod ſimiliter punitur & qui ſtuprauit, & quæ ſtuprata eſt. Lege xxxviij. can. præſentis Sancti. Hæc autem locum habent in iis qui ſunt in patria poteſtate. Qui enim ſunt ſui iuris, in pœnam quidem incidunt, ſecundum leges autem conſentientes coniunguntur. Sin autem vir nolit eam quæ à ſe ſtuprata eſt vxorem ducere, fiet ſecundum caput iij. xxxvij. tit. lx. libri, quod ſic dicit, Qui venerandam & nobilem mulierem ſtuprat, ſeu habet in concubinatu, nec hoc ſuo facit teſtimonio manifeſtum, vel eam ducit vxorem, vel hoc recuſans, in eam petulantiam, & etiam adulterij reus eſt, videlicet ex ſuo corpore quæſtum non facit. Quære etiam xxviij. lib. iiij cap. xij. xiij. & lib. xl.vij. titul. vj. cap. xxvj.

CANON XXVI.

Fornicatio non eſt matrimonium, ſed nec initium matrimonij. Quare ſi fieri poſſit, vt qui per fornicationem coniunguntur, ſeparentur, id eſt melius. Sin autem eis omnino placeat conſortium, fornicationis quidem pœnam agnoſcant: ne ſeparentur autem, ne quid deterius accidat.

SCHOL. BALS. Poſtquam dixit ſanctus quid eis debet fieri, qui virginem ſtuprant, nunc decernit de iis qui in fornicationem coierunt: & dicit quòd fornicatio nec matrimonium exiſtimatur, nec matrimonij occaſio, vt alter alteri neceſſario matrimonio iungantur, ſed optimum quidem eſt eos ſeparari, non permitti ſcilicet inter eos intercedere matrimonialem coniunctionem, quoniam nefarium eſt, & damnandum harum nuptiarum fundamentum: ſin autem eis ita placeat vitæ ſocietas, vt à ſe inuicem diſcedere ſibi nequeant perſuadere, puniantur quidem vt fornicatores, eis autem habitare permittatur, ne quid deterius accidat: ne ſcilicet ſeparati rurſus clanculum fornicentur, hoc eſt ne aliis perſonis coniuncti in legitimo matrimonio nō permaneāt, ſed adulteriū cōmittant: vel ne prohibiti ſibi manus afferāt propter amoris vehementiā. Hæc autē vt mihi videntur, locū habuerunt, quādo ſolo conſenſu cōtrahebatur matrimoniū, nō autē etiā hodie

τοῦτο δὲ γενήσεται, ἐὰν οἱ γονεῖς αὐτῆς συναινῶσι. τὸ μέντοι ἐπιτίμιον τῆς φθορᾶς τρία ἔτη εἰσί, δι' οὗ κολάζονται ὁμοίως καὶ ὁ φθείρων, καὶ ἡ φθαρεῖσα. καὶ ἀνάγνωθι τὸν λη'. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου. Ταῦτα δὲ ἐπὶ ὑπεξουσίων χώραν ἔχουσιν. οἱ γὰρ αὐτεξούσιοι, τῷ μὲν ἐπιτιμίῳ ὑπόκεινται, κατὰ νόμους δὲ συζευγνύονται συναινοῦντες. Εἰ δὲ ὁ ἀνὴρ οὐ θέλει τὴν ἐπ' αὐτοῦ φθαρεῖσαν λαβεῖν εἰς γυναῖκα, γενήσεται κατὰ τὸ λ'. κεφ. τοῦ λζ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου τὸ λέγον, οὕτω ὁ γυναῖκα σεμνὴν καὶ εὐγενῆ παλλακευόμενος, καὶ μὴ ποιῶν ἐκ μαρτυρίου τοῦτο καταδῆλον, ἢ γαμετὴν αὐτὴν ἔχει, εἰ τοῦτο παραιτούμενος ἀσέλγειαν πλημμελεῖ. οὐ μὴν καὶ μοιχείαν δηλονότι, ἐν ᾧ πόρνην ἐκ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐποίησε. ζήτει καὶ βιβλίου κη'. τίτλου δ'. κεφ. ιβ'. ιγ'. καὶ βιβλίου μζ'. τίτλου ϛ'. κεφ. λζ'.

Κανὼν κϛ'.

Ἡ πορνεία, γάμος οὐκ ἔστιν, ἀλλ' οὐδὲ γάμου ἀρχή, ὥστε ἐὰν ᾖ δυνατὸν τοὺς κατὰ πορνείαν συναπτομένους, χωρίζεσθαι. τοῦτο κράτιστον. ἐὰν δὲ στέργωσιν ἐκ παντὸς τρόπου τὸ συνοικέσιον, τὸ μὲν τῆς πορνείας ἐπιτίμιον γνωριζέτωσαν, ἀφιέσθωσαν δὲ ἵνα μὴ χεῖρόν τι γένηται.

Ἑρμηνεία.

Εἰπὼν ὁ ἅγιος τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τὸν φθείροντα παρθένον ἀρτίως, ὑποτυποῖ καὶ τὰ περὶ τῶν συνελθόντων πορνικῶς. καὶ φησίν, ὅτι ἡ πορνεία, οὔτε γάμος λογίζεται, οὔτε γάμου ἀφορμή, ὥστε ἀναγκάζεσθαι θάτερον τῷ ἑτέρῳ συνάπτεσθαι γαμικῶς. ἀλλὰ ἄριστον μὲν ἐστὶ χωρίζεσθαι αὐτούς, ἤγουν μὴ παραχωρεῖσθαι τὴν μέσον αὐτῶν γαμικὴν συνάφειαν, ὅτι ἔκθεσμος καὶ κατακριτός ἐστιν ὁ τοῦ τοιούτου γάμου θεμέλιος, εἰ δὲ στέργουσιν ἀπαραιτήτως καὶ ἄμφω τὴν συμβίωσιν, μὴ ἀνεχόμενοι τοῦ ἀπ' ἀλλήλων χωρισμοῦ, ἐπιτιμάσθωσαν μὲν ὡς πορνεύσαντες. παραχωρείσθωσαν δὲ συνοικεῖν, ἵνα μὴ χεῖρόν τι γένηται, ἤγουν ἵνα μὴ διαζυγέντες, πάλιν λάθρα πορνεύσωσι, τουτέστιν ἵνα μὴ ἑτέροις συναφθέντες προσώποις, οὐκ ἐπιμείνωσι τῷ νομίμῳ γάμῳ, ἀλλὰ μοιχείαν ἐργάσωνται, ἢ ἵνα μὴ κωλυόμενοι διαχειρίσονται ἑαυτοὺς διὰ τὸ τοῦ ἔρωτος διακαές. Ταῦτα δὲ χώραν εἶχον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτε μὲν συναινέσει μόνῃ ὁ γάμος συνίστατο, οὐ μὴν καὶ σήμερον,

ὅτε μὲν

A ὅταν διὰ ἱερολογίας καὶ θείας μεταλήψεως τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ὁ γάμος συνίσταται. πῶς γὰρ οἱ ἐπιτιμηθέντες διὰ τὴν πορνείαν, καὶ τῶν ἁγιασμάτων μὴ μεταλαμβάνοντες, γαμικῶς ἀλλήλοις συνέλθωσιν; εἰ δὲ μὴ εἴπῃς μετὰ τὸ ἐπιτιμηθῆναι τοὺς πορνεύσαντας ἐπὶ ὅλῃ τριετίᾳ, μὴ πορνεῦσαι, οὐκ ἐμποδισθήσῃ παραχωρῆσαι τούτους μετὰ τὴν τριετίαν νομίμως συναφθῆναι. ἐρωτήσει δέ τις διὰ τί τὴν μὲν παρθένον μετὰ τὴν φθορὰν διορίζεται ὁ ἅγιος νομίμως συνάπτεσθαι τῷ φθορεῖ· B τοὺς δὲ πορνεύσαντας εὐκόλως μίγνυσθαι γαμικῶς οὐ παραχωρεῖ, ἀλλὰ μετὰ διαστίξεως; Λύσις. τὴν μὲν παρθένον ἴσως μετὰ τὴν φθορὰν οὐδεὶς αἱρετίσεται πρὸς γάμον λαβεῖν. καὶ εἰ μὴ παραχωρηθῇ τῷ φθορεῖ γαμηθῆναι, περιλειφθήσεται ἄτιμος καὶ ἐλέους ἀξία. ἡ δὲ πορνευθεῖσα οὐ ζημιοῦται τοσοῦτον, ἐὰν μὴ γαμηθῇ τῷ πορνεύσαντι μετ᾽ αὐτῆς. παρ᾽ ἑτέρου γὰρ διεκορήθη. εἰ γοῦν μὴ πρόκειται τι κακὸν ἐκ τῆς διαστάσεως τῶν πορνευσάντων, καὶ οὐδὲ ὁλοψύχως οἱ πορνεύσαντες τοῦ γάμου C ἀντέχονται, προτιμηθήσεται δὲ ἡ διάστασις καὶ ἡ διὰ ταύτην ἀποχὴ τοῦ κακοῦ. ἔτι ἐρωτήσει τις, ὡς τοῦ γ΄. κεφ. τοῦ λζ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου διοριζομένου τὸν παλλακευόμενον μετὰ σώφρονος γυναικὸς ἀναγκάζεσθαι ταύτην εἰς γάμον λαβεῖν, πῶς ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται τοὺς πορνεύσαντας χωρίζεσθαι; Λύσις. διαφορά ἐστι παλλακῆς καὶ πόρνης. ἡ μὲν γὰρ, ἤγουν ἡ παλλακή, εἰς μόνον τὸν παλλακευόμενον ἁμαρτάνουσα, D ἐπιγινώσκεται καὶ τῷ νόμῳ. ἡ δὲ μετὰ διαφόρων πορνεύσασα, οὔτε τῷ νόμῳ ἐπιγινώσκεται. ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν πορνευόντων κατοικίας ἐξωθεῖται. καθὼς τὸ διαληφθὲν φησὶ κεφάλαιον. ὁ γοῦν παρὼν κανὼν περὶ διαλεγόμενος καλῶς καὶ ἀκολούθως τῷ νόμῳ διορίζεται μετὰ διαστίξεως τοὺς πορνεύσαντας νομίμως συνάπτεσθαι.

Κανὼν κζ΄.

Περὶ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κατὰ ἄγνοιαν ἀθέσμῳ γάμῳ περιπαρέντος ὥρισα ἃ ἐχρῆν, καθέδρας μὲν μετέχειν, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι· ἀρκετὸν γὰρ τῷ τοιούτῳ ἡ συγγνώμη. εὐλογεῖν δὲ ἑτέρους τὸν τὰ οἰκεῖα τημελεῖν ὀφείλοντα τραύματα ἀνακόλουθον. εὐλογία γὰρ, ἁγιασμοῦ μετάδοσίς ἐστιν.

quando per ſacrum officium & diuinam corporis & ſanguinis Chriſti participationem conſtituitur. Quomodo enim ij quibus fornicationis pœna iniuncta eſt, nec ſacramentorum fuere participes, inter ſe matrimonialiter conuenerint? Quòd ſi dixeris, poſtquàm iis qui fornicati ſunt pœna iniuncta fuerit, ne triennio fornicentur, non prohiberis eis concedere, vt poſt triennium legitimo matrimonio coniungantur. Interrogauerit autem quiſpiam, cur virginem quidem poſt ſtuprum decernit ſanctus raptori legitimè coniungi, eos autem qui fornicati ſunt matrimonio coniungi non ſinit, niſi cum diſtinctione? Sol. Virginem quidē poſt ei allatum ſtuprum nemo fortaſſe volet in matrimonium accipere, & niſi illi permittatur ei qui ſtuprauit nubere, contumelia & dedecore affecta, ac miſerabilis relinquetur. Quæ autem ſtuprata eſt, non tanto damno afficitur, ſi ei quæ cum ipſa fornicata eſt, non nupſerit: eſt enim ab alio deuirginata. Si ergo non magnum malum ex eorum qui fornicati ſunt ſeparatione euenit, & nec qui fornicati ſunt toto animo matrimonio inſiſtunt, præferetur ſeparatio, & per ipſam abſtinentiam à malo. Præterea interrogabit quiſpiam, cum iij. cap. xxxvij. titu. lx. lib. decernat vt qui cum honeſta muliere in concubinatu rem habet, eam ducere cogatur, quomodo decernit præſens canon vt qui fornicati ſunt ſeparentur? Sol. Differentia eſt inter concubinam ſeu pellicem, & fornicatricem. Concubina enim, quæ cum vno tantum peccat, à lege agnoſcitur. Quæ autem cum multis fornicata eſt, nec à lege quidem agnoſcitur, ſed etiam à fornicatoribus ædibus expellitur, vt de quo diximus caput dicit. Præſens itaque caput loquens de fornicatrice rectè legíque conſentance decernit, cum hac diſtinctione, vt qui fornicati ſunt, legitimè coniungantur.

Canon XXVII.

De presbytero, qui per ignorantiā nefariis nuptiis implicatus eſt, diffiniui quæ oporteat, eſſe quidem cathedræ participem, à reliquis autē actionibus abſtinere, ei enim ſufficit, vt veniā conſequatur. Vt is autem aliis benedicat, qui ſua debet vulnera curare, non eſt conſentaneum. Benedictio enim eſt, ſanctificationis communicatio,

qui autem eam non habet propter ignorantiæ lapſum, quomodo aliis communicabit? nec ergo publicè, nec priuatim benedicat, nec Chriſti corpus aliis impertiat, nec aliquod aliud ſacrum miniſterium obeat, ſed quod præſideat contentus aliis, & Chriſto defleat, vt ſibi ignorantiæ peccatum condonetur.

SHCOL. BALS. Prohibitæ nuptiæ trifariam diuiduntur, in nefarias, quæ præter leges dicuntur, vt ſi quis eam cuius tutelam gerit, vel ipſe, vel pater ipſius vxorem ducat, vel eam quæ eſt ſub ipſius tutelari, vel patris poteſtate. Damnatas, ſeu condemnatas, vt ſi fiat matrimonium cum monacha, vel alia Deo dedicata. Inceſtas, quæ hic etiam nefariæ dicuntur, vt ſi quis cum quauis ſua conſanguinea contraxerit. Cum ergo quidam ſacerdos nefarium per ignorantiam matrimonium contraxiſſet, & propterea ſolutum eſſet, & ipſe in depoſitionẽ incidiſſet, interrogauit quiſpiam ſanctum, an is ſacerdos debeat poſt depoſitionem ſacerdotale quidpiam exercere. Dicebant enim nonnulli, quòd quoniam ſacerdos per ignorantiam lapſus eſſet, non ſubijcietur depoſitioni. Sin autem fuerit depoſitus, ab actionibus quidem quæ fiunt intra tribunal arcebitur, ſed non ab actionibus quæ ſunt extra tribunal. Dicit ergo ſanctus, eum fortè debere deponi, & poſt depoſitionem eum quidem eſſe ſolius honoris participem, vt ſcilicet ſedeat cum presbyteris, à reliquis autem ſacerdotalibus actionibus abſtineat, vt ſcilicet neque orationem dicat publicè ſeu in eccleſia, nec priuatim, id eſt extra eccleſiam. Sed neque ſancta tractet, nec ipſa aliis communicet, nec aliquid aliud ſacerdotale exerceat. Sit autem contentus ſeſſionis honore, qui illi propter ignorantiam conceſſus eſt. Eum autem alijs benedicere non oportet. Benedictio enim eſt ſanctificationis impertitio. Qui autẽ non habet ſanctificationem, quomodo eam aliis impertiet? Venia autem ei datur, nõ ſolum quòd ſedeat cũ ſacerdotibus, ſed & quòd non alio modo puniatur. Si enim ſciens Deo conſecratam fœminam, vel ſuam cognatam, vxorem accepiſſet, alio etiam modo, & pecuniariè ſcilicet,

A ὁ δὲ τοῦτο μὴ ἔχων διὰ τὸ τῆς ἀγνοίας παράπτωμα, πῶς ἑτέρῳ μεταδώσει; μήτε τοίνυν δημοσίᾳ μήτε ἰδίᾳ εὐλογείτω, μήτε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ κατατεμνέτω ἑτέροις, μήτε τι ἄλλο λειτουργείτω. ἀλλ' ἀρκούμενος τῇ προεδρίᾳ, προσκλαιέτω ἑτέροις καὶ τῷ κυρίῳ, συγχωρηθῆναι αὐτῷ τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας ἁμάρτημα.

Ἑρμηνεία.

Εἰς τρία διαιροῦνται οἱ κεκωλυμένοι γάμοι· εἰς νεφάριον τὸν λεγόμενον παράνομον, ὡς ὅτε λάβῃ τις εἰς γάμον τὴν ἐπιτροπευθεῖσαν παρὰ τούτου ἢ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἢ τὴν οὖσαν ὑπὸ τὴν B πρακτορικὴν ἐξουσίαν τούτου ἢ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. εἰς δαμνάτον δὲ λεγόμενον κατάκριτον, ὅς ἐστιν ὁ μετὰ μοναχῆς ἢ ἑτέρας ἀνατεθειμένης τῷ θεῷ γάμος. καὶ εἰς τὸν ἴγκεστον, τὸν καὶ ἀθέμιτον λεγόμενον, δηλονότι τὸν μετὰ συγγενικοῦ προσώπου κεκωλυμένου προβαίνοντα. τινὸς γοῦν ἱερέως ἐν ἀγνοίᾳ γάμον ἀθέμιτον συναλλάξαντος, καὶ διὰ τοῦτο διαζυγέντος, καὶ καθαιρέσει καθυποβληθέντος, ἠρώτησέ τις τὸν ἅγιον, εἰ ὀφείλει ὁ τοιοῦτος ἱερεὺς μετὰ τὴν καθαίρεσιν ἱερατικόν τι ἐνεργεῖν· ἔλεγον γάρ τινες ὡς ἐπεὶ ἐν ἀγνοίᾳ ὠλίσθησεν ὁ ἱερεὺς, οὐχ ὑποπεσεῖται καθαιρέσει, C εἰ δὲ καθαιρεθῇ, τῶν μὲν ἐντὸς τοῦ βήματος ἐνεργειῶν κωλυθήσεται, τῶν δὲ ἐκτὸς οὐκ ἐμποδισθήσεται. φησὶ τοίνυν ὁ ἅγιος ὀφείλειν τοῦτον καθαιρεῖσθαι, καὶ μετὰ τὴν καθαίρεσιν, τιμῆς μὲν μόνης μετέχειν, ἤτοι συγκαθῆσθαι μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, τῶν δὲ λοιπῶν ἱερατικῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι, ἤγουν μήτε εὐχὴν λέγειν δημοσίᾳ, τουτέστιν ἐν ἐκκλησίᾳ, μήτε ἰδίᾳ, τουτέστιν ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ μηδὲ τὰ ἅγια μεταχειρίζεσθαι, καὶ ἑτέροις μεταδιδόναι αὐτὰ, D μήτ' ἄλλο τι ἱερατικὸν ἐνεργεῖν. ἀρκεῖσθαι δὲ τῇ τιμῇ τῆς προεδρίας, τῇ φιλοτιμηθείσῃ αὐτῷ διὰ τὴν ἄγνοιαν. εὐλογεῖν μέντοι ἑτέρους τὸν τοιοῦτον οὐ δεῖ· ἡ γὰρ εὐλογία, μετάδοσις ἁγιασμοῦ ἐστίν. ὁ δὲ μὴ ἔχων ἁγιασμὸν, κἂν δι' ἄγνοιαν καθῃρέθη, πῶς τούτου μεταδώσει ἑτέρῳ; συγγνώμη δὲ δίδοται αὐτῷ, οὐ μόνον διὰ τοῦ συγκαθῆσθαι μετὰ τῶν ἱερέων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ μὴ τιμωρεῖσθαι ἀλλοτρόπως, εἰ γὰρ ἐν εἰδήσει ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν ἀφιερωθεῖσαν τῷ θεῷ, ἢ τὴν προσγενῆ αὐτοῦ, καὶ ἀλλοτρόπως, χρηματικῶς δηλονότι,

καὶ ἐγκληματικῶς, ἵνα ἐκολάσθη, ἅ τινα οὐκ ἐπάγονται αὐτῷ διὰ τὴν ἄγνοιαν. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ιϛʹ. τίτλου τοῦ κηʹ. βιβλίου. μετὰ μέντοι τὸ ἀπαγορεῦσαι αὐτῷ πᾶσαν ἱερατικὴν ἐνέργειαν, φησὶν ὁ ἅγιος, προσκλαιέτω ἑτέροις καὶ τῷ κυρίῳ· τῷ μὲν κυρίῳ, ὡς δυναμένῳ ἀφιέναι ἁμαρτήματα, τοῖς δὲ ἑτέροις ἵνα κἀκεῖνοι ὑπὲρ αὐτοῦ δέωνται τῷ κυρίῳ συγχωρηθῆναι τούτῳ τὸ ἐκ τοῦ ἀθέσμου γάμου ἀδίκημα. ἐρωτήσει δέ τις, ὡς ἐκ τριῶν τρόπων κολαζομένων τῶν ἀθέσμων γάμων, καθαιρεθήσεται, καὶ ὁ ποιήσας παράνομον γάμον, ἤγουν καὶ ὁ τὴν ποτὲ παρ' αὐτοῦ ἐπιτροπευθεῖσαν, ἢ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἰς γάμον ἀγαγόμενος; Λύσις. ἐπεὶ ὡς παράνομος καὶ ὁ τοιοῦτος γάμος διασπᾶται, ἐξ ἀνάγκης μετὰ τὸ διαζύγιον καὶ οὗτος ὡς πορνεύσας καθαιρεθήσεται. καὶ εἰ μὲν πρὸ αὐτοῦ ἔφθασεν ἐπὶ πορνευθῆναι ἡ παρανόμως συναφθεῖσα αὐτῷ, οὐδὲ καθέδρας ἀξιωθήσεται ὡς μὴ δυνάμενος προβαλέσθαι ἄγνοιαν· εἰ δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς τούτου, καὶ βοηθήσει αὐτῷ ἴσως λόγος ἀγνοίας, συγγνωσθήσεται, καὶ καθέδρας ἀξιωθήσεται κατὰ τὸν προόντα κανόνα. ἀνάγνωθι καὶ τὸ κζʹ. κεφ. τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ πρώτου συντάγματος, καὶ τὸν θʹ. κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὸν καʹ. καὶ κϛʹ. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. ἐπεὶ δὲ φαίνεται ἀναπίπτουσα ἐν τούτοις ἐναντιότης, οἱ μὲν γὰρ τῶν κανόνων τούτων λέγουσι τοὺς καθαιρουμένους εἰς τόπον ἐξωθεῖσθαι λαϊκῶν, οἱ δὲ ἐνεργεῖν αὐτοὺς τὰ ἐκτὸς τοῦ βήματος καὶ μόνα, οἱ δὲ καθέδρας μόνης μετέχειν, διάστιξον καὶ εἰπὲ, ὅτι ἄλλως κολάζονται οἱ ἐν εἰδήσει ἁμαρτάνοντες καὶ μετὰ ἔλεγχον καθαιρούμενοι, ἄλλως οἱ ἐν εἰδήσει μὲν ἁμαρτάνοντες, ἑκόντες δὲ τοῦ κακοῦ ἀφιστάμενοι, ἄλλως οἱ ἐν ἀγνοίᾳ ὀλισθήσαντες καὶ ἐξομολογησάμενοι, καὶ ἄλλως οἱ ἀγνοήσαντες μὲν τὸ ἁμάρτημα, μὴ ἀφιστάμενοι δὲ αὐτοῦ, ἀλλὰ καταδικαζόμενοι. ἔχε δὲ καὶ διαφορὰν τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τῶν προσώπων, καὶ λέγε κατὰ τὴν ἐπισκοπικὴν διάκρισιν, ποτὲ μὲν συγγνωμονεῖσθαι τοὺς καθαιρουμένους, ποτὲ δὲ μὴ συγγνωμονεῖσθαι, καὶ οὕτω τὴν δοκοῦσαν ἐν τοῖς κανόσιν ἐναντιότητα διαλύεσθαι.

Κανὼν κηʹ.

Κἀκεῖνό γε μὴν γελοῖόν μοι κατεφάνη, τὸ εὔξασθαί τινα ὑείων ἀπέχεσθαι κρεῶν. ὥστε καταξίωσον διδάσκειν αὐτοὺς, τῶν ἀπαιδεύτων προσευχῶν καὶ ἐπαγγελιῶν ἀπέχεσθαι, τὴν μέντοι χρῆσιν ἀδιάφορον εἶναι συγχώρησον. οὐδὲν γὰρ κτίσμα θεοῦ

A & criminaliter punietur, quæ quidem ei propter ignorantiam non infliguntur. Lege xvj. titu. xxviij. lib. Poſtquam autem ſanctus ei omni ſacerdotali actione interdixiſſet, defleat inquit alijs, & domino: domino, vt qui poteſt peccata remittere: aliis, vt pro eo rogent dominum, vt condonet ei delictum à ſe & nefario matrimonio commiſſum. Rogauerit autem quiſpiam, cum tribus modis puniantur nefariæ nuptiæ, deponetúrne quiſpiam, qui contra leges matrimonium contraxerit, vt potè is qui eam cuius ipſe, vel pater eius B tutor fuit, duxit in matrimonium? Sol. Quoniam hoc matrimonium vt legibus contrarium diſſoluitur, hîc quoque poſt diuortium, vt qui fornicatus ſit, neceſſario deponetur: & ſi quæ illi contra leges coniuncta eſt, fuit antea ſub illius tutela, ne cathedra quidem dignus cenſebitur, vt qui non poſſit ignorantiam prætexere. Lege & xxvij. cap. primi tituli. Nomoc. Photij x. canonem ſynodi Neocęſarienſis, & ea quæ in eo ſunt, & xxj. & xxvj. can. ſyn. in Trullo. Sed quia videtur in his emergere repugnantia (alij enim canones C dicunt eos qui ſunt depoſiti, in locum laicorum deturbari: alij verò eos ea ſolum quæ extra tribunal fiunt exercere. Alij ſolius eſſe cathedræ participes) diſtingue & dic: Aliter puniuntur, & conuicti deponuntur: aliter, qui ſcientes quidem peccant, ſponte autem à malo deſiſtunt: aliter qui per ignorantiam peccarunt, & confeſſi ſunt: & aliter qui peccatum quidem ignorarunt, ab ipſo autem non deſtiterunt, niſi condemnati. Nota autem differentiam & peccatorum, & perſonarium, & dic Epiſcoporum iudicio D aliquando quidem ignoſci ijs qui deponuntur: aliquando verò non ignoſci, & ſic contrarietatem quæ videtur ineſſe contrariis diſſolui.

CANON XXVIII.

Illud quidem mihi viſum eſt ridiculum, vouere aliquem à carnibus ſuillis abſtinere. Quamobrem dignare eos docere, vt ab ineptis votis, & promiſſis abſtineant, vſum quidem eſſe indifferentem permitte. Nulla enim Dei

creatura eſt reiicienda, quæ cum gratiarum actione accipitur. Quare votum eſt ridiculum, non abſtinentia neceſſaria.

Canon XXIX.

Id quoque quod eſt, iurare principes quod ſubiectis malè facturi ſint, magna medicina opus habet. Medela autem eorum eſt duplex: vna quidem, vt ipſi doceantur non facilè iurare. Altera autem ne in malis iudiciis perſiſtant. Quare qui ſe alteri malefacturum iurare anticipauit, quod ad iurandum nimium facilis fuerit, ſe pœnitere oſtendat: non autem pietatis prætextu ſuam improbitatem confirmet. Neque enim Herodi iurare profuit, qui ne peieraret, prophetam occidit. Semel enim iuſiurandum eſt prohibitum: multò autem magis conſentaneum eſt, id eſſe condemnatum, quod propter malum iuratum eſt. Quare cum qui iurauit pœnitere, non impietatem ſtudere confirmare oportet. Eius enim abſurditatem fuſius exquire. Si quis ſe fratris oculos effoſſurum iurauerit, eine honeſtum eſt hoc ad effectum deducere: Si quis ſe interfecturum, ſi quis omnino iurauerit mandatum aliquod tranſgreſſurum? Iuraui enim & ſtatui non peccatum, ſed ſeruare iudicia iuſtitiæ tuæ. Quemadmodum autem mandatum eſt immutabilibus iudiciis confirmandum, ita peccatum omninò infirmare, & delere oportet.

Schol. Bals. Præſentes duo canones iubent infirmari ſacramenta à quibuſdam facta, vt mali aliquid fiat, vel etiam quidpiam ridiculum. Dicit enim eum qui vouit, vel iurauit ſe carnem ſuillam non comeſurum, vel iis qui ſibi ſubeunt malefacturum, docendum eſſe à ſtultis & ineptis ſacramentis abſtinere, & quod ſemel iurare eſt prohibitum, & licet carnem ſuillam comedere, & malum non facere ſub prætextu ne peieretur. Vſus eſt autem exemplo quoque Herodis qui iurauerat ſe Baptiſtam interfecturum, & ne peieraret cædem commiſit. Oportebat enim, inquit, ipſum reſipiſcere, ſeu reuocare, & contemnere iniuſtum iuſiurandum, ſed non per actionem impietatem confirmare. Lege xviij. cap. xiij. titu. Nomoc. Photij, & quæ in eo ſunt, x. can. ſancti Baſilij lxiiij.

ἀπόβλητον μετ᾽ εὐχαριστίας λαμβανόμενον, ὥστε ἡ εὐχὴ καταγέλαστος, οὐχ ἡ ἀποχὴ ἀναγκαία.

Κανὼν κθ´.

Ἄρχοντας μέντοι ὀμνύειν ἐπὶ τῷ κακοποιεῖν τοὺς ἀρχομένους καὶ πάνυ θεραπεύεσθαι προσήκει. θεραπεία δὲ τούτων διπλῆ μία μὲν, μὴ ὀμνύειν αὐτοὺς διδάσκεσθαι προχείρως, ἑτέρα δὲ μὴ ἐπιμένειν ἐν ταῖς πονηραῖς κρίσεσιν, ὥστε ὅρκῳ προληφθείς τις εἰς κακοποιίαν ἑτέρου, τὴν μὲν ἐπὶ τῇ προπετείᾳ τοῦ ὅρκου μετάνοιαν ἐπιδεικνύσθω, μὴ μέντοι προσχήματι εὐλαβείας τὴν πονηρίαν ἑαυτοῦ βεβαιούτω· οὐδὲ γὰρ Ἡρώδῃ συνήνεγκεν εὐορκήσαντι, ὃς, ἵνα μὴ ἐπιορκήσῃ δῆθεν, φονεὺς ἐγένετο τοῦ προφήτου. ἅπαξ μὲν ὁ ὅρκος ἀπηγόρευται. πολλῷ δὲ που εἰκὸς τὸν ἐπὶ κακῷ γινόμενον κατακρίνεσθαι. ὥστε μεταφρονεῖν χρὴ τὸν ὀμνύοντα, οὐχὶ σπουδάζειν βεβαιοῦν αὐτοῦ τὸ ἀνόσιον· ἐξέτασον γὰρ πλατύτερον τὴν ἀτοπίαν. εἴ τις ὀμόσειεν ἐξορύξειν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀδελφοῦ, εἰ καλὸν τὸ τοιοῦτον εἰς ἔργον ἀγαγεῖν; εἴ τις φονεύσειν, εἴ τις ὅλως δι᾽ ὅρκου ἐντολήν τινα παραβήσεσθαι; ὤμοσα γὰρ καὶ ἔστησα οὐχὶ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ τοῦ φυλάξαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης. ὥσπερ δὲ τὴν ἐντολὴν ἀμεταθέτοις κρίμασι προσήκει βεβαιοῦσθαι, οὕτω τὴν ἁμαρτίαν παντοίως καθήκει ἀναιρεῖσθαι καὶ ἀφανίζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Οἱ παρόντες δύο κανόνες παρακελεύονται ἀθετεῖσθαι τοὺς γινομένους ὅρκους παρά τινων χάριν τοῦ γενέσθαι κακόν τι, ἢ καὶ γέλωτος ἄξιον· φασὶ γὰρ τὸν εὐξάμενον, ἤτοι ὀμόσαντα μὴ φαγεῖν κρέας χοίρειον, ἢ κακοποιῆσαι τοὺς ὑπ᾽ αὐτόν, διδάσκεσθαι τῶν ἀλογίστων τοιούτων καὶ ἀπαιδεύτων ὅρκων ἀπέχεσθαι· καὶ ὅτι καθάπαξ τὸ ὀμνύειν ἀπηγορευμένον ἐστὶν, ἐξεῖναι δὲ τὸ χοίρειον κρέας ἐσθίειν, καὶ παραβαίνειν τὸν ὅρκον, καὶ μὴ ποιεῖν τὸ κακὸν προφάσει τοῦ μὴ ἐπιορκῆσαι. ἐχρήσατο δὲ καὶ παραδείγματι τῷ Ἡρώδῃ τῷ ὀμόσαντι φονεῦσαι τὸν Βαπτιστὴν, καὶ διὰ τὸ μὴ ἐπιορκῆσαι, ποιήσαντι φόνον. ἔδει γὰρ φησὶν, αὐτὸν μεταφρονῆσαι, ἤγουν μεταγνῶναι, καὶ καταφρονῆσαι τοῦ ἀδίκου ὅρκου, ἀλλ᾽ οὐχὶ διὰ τῆς πράξεως βεβαιῶσαι τὸ ἀνόσιον. ἀνάγνωθι τὸ ιη. κεφ. τοῦ ιγ´. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. τὸν δέκατον κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τὸν ξδ´.

A καὶ τοῦ πδʹ. κολαζόντων τοὺς ἐπιόρκους, ἑτέρων δὲ κανόνων περιεχομένων τῷ διαληφθέντι ιηʹ. κεφ. διοριζομένων τοὺς ἐπιορκήσαντας μὴ τιμωρεῖσθαι, καθὼς τοῦτο καὶ οἱ προκείμενοι κανόνες παρακελεύονται· εἴπῃ τις ἐναντιοῦσθαι ἀλλήλοις τοὺς κανόνας, ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ, ἀλλ' ὅταν μὲν ἀθετήσῃ τις ἔννομον ὅρκον χωρὶς ἀνάγκης τινὸς, ἢ ψευδῶς ὀμόσῃ τιμωρηθήσεται πλέον. ὅταν δὲ κατὰ βίαν ποιήσῃ τοῦτο, κουφότερον κολασθήσεται, κατὰ τὸν ϙβʹ. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου πατρός. Εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἔννομος ὁ ὅρκος, ἀλλὰ διὰ τὸ γενέσθαι τι ἄτοπον προέβη ἢ B μὴ γενέσθαι ἀγαθόν τι, ἢ ὤμοσέ τις πρᾶγμα μὴ ὂν ἄξιον εἰς ὅρκον καταλέγεσθαι, τότε ἡ ἀθέτησις τούτου ἀκόλαστός ἐστι, πλὴν ἀκούων τοῦ ἁγίου λέγοντος, ὀφείλειν καὶ τοὺς τοιούτους ἀναδιδάσκεσθαι μὴ εἶναι προχείρους εἰς τὸ ὀμνύειν, καὶ ὅτι καθάπαξ τὸ ὀμνύειν ἀπαγορεύεται, λέγω ὅτι καὶ οἱ τοὺς τοιούτους ὅρκους ποιοῦντες, κἂν ἀκινδύνως ἐπιορκῶσιν, ἀλλὰ παντελῶς οὐκ ἔσονται ἀτιμώρητοι. μετρίως δὲ κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ ἐπισκόπῳ ἐπιτιμηθήσονται. ἐπεὶ δὲ ἐκ τοῦ διορίζεσθαι τοὺς κανόνας κολάζεσθαι τοὺς ἐπιόρκους, ἀναφαίνεται μὴ τιμωρεῖσθαι τοὺς μὴ παραβαίνοντας αὐτοὺς, κἀντεῦθεν C συναναδείκνυται καὶ τὸ ἐπιτρέπεσθαι τὴν τῶν ἐννόμων ὅρκων τελεσιουργίαν, μὴ εἴπῃς ταῦτα διορισθῆναι ὑπεναντίως τῇ εὐαγγελικῇ ἐντολῇ, τῇ λεγούσῃ· μὴ ὀμνύειν ἡμᾶς μήτε ἐν οὐρανῷ, μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὁ οὐρανὸς θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ καὶ ἡ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ. εἶναι δὲ ἡμῖν τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ οὔ, οὔ. τοῦτο μὲν γάρ ἐστι τῶν ἄγαν τελείων, ἐκεῖνο δὲ δεύτερον καὶ οὐκ ἀπόβλητον, ὡς ἔννομον. οἷόν ἐστι καὶ τὸ, D πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἀκολούθει μοι. Εἰ γὰρ πάντες ἀναγκάζονται τοῦτο ποιῆσαι, ποῖος ἀγοράσει αὐτά; ἄλλως τε εἰ ἅπας ὅρκος ἐκωλύετο, οὐδὲ ὁ προφήτης εἶπεν ἄν· ὤμοσα καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς σου. οὐδὲ οἱ τοὺς νόμους συνθέμενοι ὀρθόδοξοι βασιλεῖς, ἵνα ἐξέθεντο νόμους ἐπιτρέποντας ὅρκων τελεσιουργίας. ὥστε οὐχὶ πᾶς ὅρκος ἔννομός τε καὶ παράνομος κεκωλυμένος ἐστὶ, ἀλλ' ὁ παράνομος καὶ ἀπαίδευτος. τινὸς δὲ εὐγενοῦς ἐν ἡμέρᾳ τρίτῃ μιᾶς ἑβδομάδος εἰπόντος πρὸς τὸν κραταιόν,

& lxxxij. qui periuros puniunt. Cum alij autem canones, qui in dicto xviij. capite continentur, decernunt eos non eſſe puniendos qui peierarunt, quemadmodum canones ante poſiti iubent, dixerit quis canones eſſe inter ſe contrarios. Sed mihi non videtur, ſed quando legitimum iuſiurandum quiſpiam ſine vlla neceſſitate infirmauerit, vel falſò iurauerit, magis punietur. Quando autem hoc vi fecerit, leuius punietur, ſecundum xcij. canonem præſentis ſancti patris. Sin autem non eſt ſacramentum legitimum, ſed vt abſurdū quid fieret, vel ne boni quid fieret, proceſſit, vel etiam iurauit ſe facturum aliquid, quod nō debet in iuſiurandum deduci, tunc impunè poteſt irritum haberi. Audiens tamē ſanctum dicentem debere eos quoque doceri ne ſint ad iuſiurandum faciles, & quòd ſemel iurare eſt prohibitum, dico quòd & ſi ij qui huiuſmodi iuramenta iurauere, ſine periculo peierant, non erunt tamen omnino impuniti, ſed modicè pro Epiſcopi arbitratu punientur. Quia autem ex eo, quòd decernant canones puniendos periuros, apparet eos non puniri, qui eos non tranſgrediuntur, & ex eo etiam oſtenditur legitima iuramenta permitti, ne dixeris hæc eſſe aliquantulum definita aduerſus euangelicum præceptum: quod dicit, non eſſe omnino iurandum, neque in cælo, neque in terra, quia cælum Dei thronus eſt: terra autem eſt pedum eius ſcabellum, eſſe autem nobis næ, næ, & non, non. Hoc enim eſt eorum qui ſunt valde perfecti. Illud autem ſecundum, & non reijciēdum, vt illegitimum: cuiuſmodi eſt & illud, Vēde omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me. Si enim omnes hoc cogūtur facere, quis ea emet? alioqui ſi omne iuſiurandū prohiberetur, ne propheta quidē dixiſſet, Iuraui, & ſtatui ſeruare mādata tua: nec qui leges cōpoſuerunt orthodoxi imperatores leges edidiſſēt quæ permitterēt iuſiurandū: quare nō omnino iuſiurandū eſt prohibitū, tā quod eſt legitimū quàm quod eſt contra leges, ſed ſolum quod eſt contra leges, & quod eſt ineptum.

Cum autem quidam nobilis tertio die vnius hebdomadæ dixiſſet potenti

& ſancto noſtro imperatori, ſe non debere carnem comedere, quamuis feſtum eſſet natiuitatis Chriſti & Dei noſtri, quod iuraſſet tertias ferias omnium anni hebdomadum à carnibus abſtinere in honorem venerabilis præcurſoris, ſtatuit, à Deo coronatus noſter imperator ſynodaliter interrogari, an ſit canonicum hoc iuſiurandum ſeruari, & dominicum feſtum quod eſt Paſchale, incelebratum dimittere: & facta interrogatione dixit ſanctiſſimus ille patriarcha dominus Lucas cum ſynodo quæ aderat, cum dixiſſet bonum eſſe omni tempore ieiunare, ſubiunxit non oportere hoc iuſiurandum domino & Deo noſtro præferre. ſi enim Apoſtolici canones puniunt eum qui in quouis ſabbato, vel die dominico genu flectit vel ieiunat, multo magis punietur qui in Paſchali Chriſti feſto ieiunat, ne iuſiurandum à ſe voluntariè ſuſceptum contemnatur. Et nobili carnibus veſci permiſit. Idem autem patriarcha Tzitam quoque Eunuchum ad ſanctorum locorum adorationem ire profeſſum, qui non profectus erat, vt qui pœnitentia ductus eſſet, ſynodaliter à periurio abſoluit mediocri pœna impoſita ei medicinã exhibẽs. Ex verbis autem canonis, quę ita habent, Nulla enim Dei creatura eſt reijcienda, quæ cum gratiarũ actione accipitur, ne dixeris nobis eſſe permiſſum omnibus beſtiis veſci, ſed dic canonem de illis intelligere, quæ ab orthodoxis comeduntur ex conſuetudine & eccleſiaſtica traditione.

CANON XXX.

De his qui rapiunt, canonem quidem antiquum non habemus, ſed propriam ſententiam proferimus, vt ipſi, & qui cum eis rapiunt, tribus annis ſint extra orationes. Quod autem violenter non ſit, nulli eſt pœnæ obnoxium, quando nec ſtuprum nec furtum rem præceſſerit: eſt autem vidua ſui iuris, & in eius eſt poteſtate ſequi. Quare non eſt nobis figurarum ac prætextuum vlla cura gerenda.

SCHOL. BALS. In lxxij. can. Apoſtolicum, in xxvij. Calched. in xcij. ſynodi in Trullo, & in xxij. præſentis ſancti, multa ſcripſimus de iis qui rapiunt mulieres,

A καὶ ἅγιον ἡμῶν βασιλέα, μὴ ὀφείλειν κρεωφαγῆσαι, τελουμένης καὶ ταύτης τῆς ἑορτῆς τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν, διὰ τὸ ἐπομόσασθαι νηστεύειν τὰς τρίτας ἡμέρας τῶν ὅλων ἑβδομάδων τοῦ χρόνου, εἰς τιμὴν τοῦ τιμίου προδρόμου, ὥρισεν ὁ θεοστεφὴς ἡμῶν αὐτοκράτωρ συνοδικῶς ἐρωτηθῆναι εἰ κανονικόν ἐστι τὸν ὅρκον τοῦτον φυλαχθῆναι, καὶ τὴν δεσποτικὴν ἑορτὴν πασχάλιον οὖσαν ἀπανηγύριστον ἐαθῆναι. καὶ γενομένης τῆς ἐρωτήσεως ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κύριος Λουκᾶς μετὰ τῆς παρατυχούσης συνόδου εἰπὼν, ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ νηστεύειν ἐν παντὶ B καιρῷ, ἐπήγαγεν, ὡς οὐ χρὴ τὸν τοιοῦτον προτιμηθῆναι τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ ἡμῶν. εἰ γὰρ οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες κολάζουσι τὸν ἐν τῷ τυχόντι σαββάτῳ ἢ τῇ κυριακῇ γονυκλιτοῦντα, ἢ νηστεύοντα, πολλῷ πλέον κολασθήσεται ὁ νηστεύων κατὰ τὴν πασχάλιον τοῦ Χριστοῦ ἑορτὴν διὰ τὸ μὴ παροραθῆναι τὸν αὐθαίρετον ὅρκον αὐτοῦ, καὶ ἐξεχώρησε τῷ εὐνούχῳ κρέα φαγῆσαι. ὁ αὐτὸς δὲ πατριάρχης καὶ τὸν Τζίταν τὸν εὐνοῦχον ὀμόσαντα, εἰς προσκύνησιν ἀπελθεῖν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίων τόπων, καὶ μὴ ἀπελθόντα, ὡς μεταμεληθέντα, συνοδικῶς ἐκ τῆς ἐπιορκίας ἀπέλυσε, διὰ μετρίου ἐπιτιμίου θεραπεύσας αὐτόν. ἀπὸ μέντοι τῶν ῥημάτων C τοῦ κανόνος οὕτως ἐχόντων, οὐδὲν γὰρ κτίσμα θεοῦ ἀπόβλητον, μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον. μὴ εἴπῃς ὡς ἐνεδόθη πάντα τὰ κτήνη ἐσθίειν ἡμᾶς. ἀλλὰ λέγε περὶ ἐκείνων διαλέγεσθαι τὸν κανόνα τῶν ἐσθιομένων παρὰ τῶν ὀρθοδόξων ἀπὸ συνηθείας καὶ παραδόσεως ἐκκλησιαστικῆς.

Κανὼν λ'.

Περὶ τῶν ἁρπαζόντων κανόνα μὲν παλαιὸν οὐκ ἔχομεν, ἰδίαν δὲ γνώμην ἐποιησάμεθα, τρία ἔτη καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς συναρπάζοντας αὐτοῖς ἔξω τῶν εὐχῶν γίνεσθαι. τὸ δὲ μὴ βιαίως γινόμε- D νον ἀνεύθυνόν ἐστιν, ὅταν μὴ φθορὰ ᾖ, μηδὲ κλοπὴ ἡγουμένου τοῦ πράγματος, αὐτεξουσία δὲ ἡ χήρα, καὶ ἐπ' αὐτῇ τὸ ἀκολουθῆσαι, ὥστε τῶν σχημάτων ἡμῖν οὐ φροντιστέον.

Ἑρμηνεία.

Εἰς τὸν ξζ. ἀποστολικὸν κανόνα, εἰς τὸν κζ. τῆς ἐν Χαλκηδόνι εἰς τὸν ϟβ'. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, καὶ εἰς τὸν κβ'. τοῦ παρόντος ἁγίου, διάφορα ἐγράψαμεν περὶ τῶν ἁρπαζόντων γυναῖκας,

καὶ περὶ τῶν συναιρομένων αὐτοῖς, καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα, καὶ τὸ λ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται ἐπὶ τριετίαν τοὺς ἅρπαγας καὶ τοὺς συναιρομένους αὐτοῖς γίνεσθαι ἔξω τῶν εὐχῶν, ἤγουν ἵστασθαι μετὰ τῶν ἀκροωμένων· Εἰ δὲ ἑκοῦσα γυνὴ φησὶν ἐπιδῷ ἐπιδιδοῦσα ἑαυτὴν μὴ προηγησαμένης φθορᾶς, μηδὲ κλοπῆς, ἤγουν λαθραίας μίξεως, ἀνεύθυνός ἐστιν ὁ ταύτην λαβών. ὡσαύτως ἀνεύθυνός ἐστι καὶ ὁ χήραν αὐτεξουσίαν τοιουτοτρόπως ἀναλαβόμενος. τὸ δὲ τῶν σχημάτων ἡμῖν οὐ φροντιστέον, τοιοῦτόν ἐστιν. ἐὰν γυνὴ φησὶν, ἴσως αἰδουμένη ἐπιδοῦναι ἑαυτὴν τῷ ἐραστῇ, ἢ τῷ ἐρωμένῳ χαμερπεῖ ὄντι ἐσχηματίσατο ἁρπαγῆναι, πρὸς ἀλήθειαν ἑκουσίως αὐτῷ ἠκολούθησεν, οὐ φροντίζομεν τοῦ σχηματισμοῦ, ἤγουν τῆς ὑποκρίσεως, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ προσέχομεν. καὶ ἀνάγνωθι τὸν νγ΄. κανόνα, συντρέχοντα τῇ τοιαύτῃ ἑρμηνείᾳ. τὸ μέντοι ἀνεύθυνον εἶναι τὸν ἁρπάσαντα γυναῖκα κατὰ θέλησιν αὐτῆς εἰς τὸ μὴ ἐπιτιμηθῆναι τοῦτον ἐκλαβοῦ. ὁ γὰρ ἁρπαγὴν αὐτεξουσίας ἢ ὑπεξουσίας γυναικὸς ποιησάμενος, εἴτε κατὰ θέλησιν αὐτῆς, ἢ καὶ κατὰ μόνην οἰκείαν βούλησιν τῷ περὶ ἁρπαγῆς νόμῳ ἐνέχεται εἰς ἐκδίκησιν τῆς ἀταξίας τῶν πολλῶν καὶ ἀνακοπὴν τῶν λοιπῶν. καθὼς τοῦτο, φησὶν, τὸ α΄. κεφ. τοῦ κη΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου περὶ τὸ τέλος οὕτω λέγον. αἱ δὲ τιμωρίαι τῆς διατάξεως πᾶσαι ἔστωσαν κατ᾽ αὐτῶν τῶν ἁρπασάντων καὶ βοηθησάντων αὐτοῖς ἐν τῇ ἁρπαγῇ. οἱ μέντοι συνειδότες καὶ ὑπηρετήσαντες, καὶ ὑποδεξάμενοι ἢ οἵαν δή τινα σπουδὴν αὐτοῖς συνενεγκόντες, τῇ εἰρημένῃ τιμωρίᾳ ὑποκείσθωσαν, εἴτε βουλομένων τῶν γυναικῶν, εἴτε καὶ μὴ βουλομένων, ἡ ἁρπαγὴ γέγονε. τοῦτο δὲ ἐκρίθη οὕτω καὶ εἰς τὸ βασιλικὸν βῆμα ἐπὶ τῇ ὑποθέσει τοῦ Σὴθ, ἁρπάσαντος τὴν θυγατέρα τοῦ νεοφωτίστου. Εἰ δὲ θέλεις εἰπεῖν μὴ γενέσθαι εἰς τὴν γυναῖκα τῇ ἀληθείᾳ ἁρπαγὴν, ἀλλὰ κατὰ προσποίησιν καθὼς ἄνωθεν εἴπομεν, οὔτε τὰ ἐπιτίμια ἕξουσι χώραν, οὔτε οἱ νόμοι οἱ κολάζοντες τοὺς ἅρπαγας. μόνῃ δὲ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ ἔνοχοι ἔσονται τοῖς πατράσιν οἱ λαβόντες τὰς ὑπεξουσίας, τοσοῦτον ὅτι καὶ ὁ γινόμενος γάμος μέσον τούτων παρὰ γνώμην τῶν ἐχόντων αὐτὰς ὑπεξουσίας διασπασθήσεται.

A & de iis qui illis conſentiunt. Et lege ea, & xxx. cap. ix. titu. præſens autem canon decernit raptores & qui illis conſentiunt, eiſque opem ferũt, eſſe triennio extra orationes, ſtare ſcilicet cum iis qui audiunt oportere. Sin autem, inquit, mulier ſe ipſam ſua ſponte tradiderit, cum nec ſtuprum, nec furtum, hoc eſt clandeſtinus concubitus præceſſiſſet, nulli eſt crimini obnoxius, qui eam accepit. Similiter nulli quoque pœnæ eſt ſubiectus qui viduam hoc modo recepit. Illud autem, non eſt nobis figurarum, B & prætextuum vlla cura gerenda, eſt huiuſmodi, ſimiliter inquit, fortaſſe erubeſcens, ſe amatori vel amato, qui ſupplex erat tradere, finxit ſe verè aptam eſſe, cum tamen ſua ſponte ſecuta eſt, figuræ inquit, ſeu ſimulationis nullam curam gerimus, ſed veritatem attendimus. Et lege liij. can. cum hac interpretatione. Quòd autem is qui mulierẽ ſua ſponte rapuit, non ſit crimini obnoxius, accipe quantũ ad hoc, ne ei pœna canonica infligatur. Qui enim mulierem, quæ eſt in poteſtate vel C quæ eſt ſui iuris, ſeu volũtate ipſius, ſeu ſola ſua voluntate rapuit, raptus lege tenetur, ad multorum inſolentiam vindicandam, & reliquorum comprimẽdam, ſicut hoc dicit j. cap. xxxviij. titul. lib. lx. quod circa finem ſic dicit, Omnia autẽ ſeditionis ſupplicia ſint aduerſus eos qui rapuerunt, & eis in raptu opem tulerunt. Qui conſilij quidem fuerunt, & opera ſua iuuerũt, & ſuſceperunt, dictæ pœnæ ſubijciantur ſeu volentibus, ſeu nolentibus mulieribus raptus factus ſit. Hoc autem in imperatorio quoque tribunali ſic iudicatum D eſt in cauſa Seth, qui rapuerat filiam eius qui recenter fuerat illuminatus. Sin autem velis dicere, in mulierem non reuera factum eſſe raptum, ſed per ſimulationem vt ſuperius dictum eſt, nec pœnæ canonicæ locum habebunt, nec leges quæ raptores puniunt: ſed ſolum actione iniuriarum patribus tenebuntur, qui eas ceperunt quæ erant in poteſtate, adeò vt & matrimonium, quod inter eas interceſſit præter eorum voluntatem, qui eas habent in poteſtate ſit ſeparandum.

lege xxxviij. can. huius ſancti, xlj. & xlij. Sanctus autem rectè meminit ſtupri & furti. Stuprum enim fit propriè in virginem. Furtum autem, ſeu furtiuus concubitus in liberam quæ non eſt huiuſmodi. Amborum autem meminit, quòd etiam abſque eo quod fiat raptus, & ſtuprator, & fornicator puniuntur.

Canon XXXI.

Quæ cum vir ſeceſſit, & non apparet, antequam de eius morte certior facta ſit, cum alio cohabitauit, mœchatur.

Schol. Bals. Præſens canon expreſſè ſitus eſt in xciij. can. ſyn. in Trullo, & quoniam illic eſt expoſitus, lege quæ ſunt in illo.

Canon XXXII.

Qui peccatum ad mortem peccant clerici, de gradu quidem deijciuntur, à Laicorum autem communione non arcentur. Non enim vindicabis bis in idipſum.

Shcol. Bals. Clericos, qui peccatum ad mortem peccant, ſanctus quidem deponi iubet, eos autem fidelium communione non priuat, ſeu non ſegregat. Non enim vindicabis, inquit, bis in idipſum. Peccatum autem ad mortem dicunt nonnulli eſſe, actionem eam à volũtate & ſenſu diſtinguẽtes. Hęc enim dicunt non eſſe peccatum. Mihi autem videtur peccatum eſſe ad mortem, omne peccatum, quod capitale inducit ſupplicium, mortem ſcilicet peccatori: & ſanctum decernere, quòd ſi quis clericus ob quoduis peccatum cõdemnatus fuerit etiam ſi non leue aliquod, ſed ad mortem vſque vltimum, quod capitale, vt quod mortem vel id quod morti eſt æquale inferat, appellatur, ſupplicium ſubierit, ſolum deponetur, nec amplius ab eccleſia punietur. Dicebant enim nonnulli quod propter fornicationem quidem, & furtum, & quædam leuia huiuſmodi peccata ſolum deponetur clericus: propter cædem autẽ & maius aliquod peccatum, non ſolũ depoſitioni ſubijcietur, ſed etiam ſegregabitur, quod non admiſit ſanctus:

A καὶ ἀνάγνωθι τὸν λη΄. κανόνα τοῦ ἁγίου τούτου, τὸν μα΄. καὶ τὸν μβ΄. καλῶς δὲ ἐμνήσθη ὁ ἅγιος φθορᾶς καὶ κλοπῆς. ἡ μὲν φθορὰ κυρίως γίνεται εἰς τὸν παρθένον, ἡ δὲ κλεψιγαμία εἰς μὴ τοιαύτην ἐλευθέραν. ἐμνήσθη δὲ τῶν δύο, ὅτι καὶ δίχα τοῦ γενέσθαι ἁρπαγὴν, καὶ ὁ φθορεὺς καὶ ὁ πόρνος ἐπιτιμῶνται.

Κανὼν λα΄.

Η ἀναχωρήσαντος τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ἀφανοῦς ὄντος πρὸ τοῦ πυσθῆναι περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἑτέρῳ συνοικήσασα μοιχᾶται.

B

Ερμηνεία.

Κατεστρώθη εἰς τὸν ϟγ΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου ῥητῶς ὁ παρὼν κανὼν, καὶ ἐπεὶ ἐκεῖσε ἡρμηνεύθη, ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνῳ.

Κανὼν λβ΄.

Οἱ τὴν πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν ἁμαρτάνοντες κληρικοὶ, τοῦ βαθμοῦ μὲν κατάγονται, τῆς κοινωνίας δὲ τῶν λαϊκῶν οὐκ ἐξείργονται. οὐ γὰρ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ερμηνεία.

Τοὺς κληρικοὺς ἁμαρτίαν ἁμαρτάνοντας τὴν C πρὸς θάνατον καθαιρεῖσθαι μὲν ὁ ἅγιος διορίζεται, τῆς δὲ μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνίας οὐκ ἀποστερεῖ, ἤτοι οὐκ ἀφορίζει. οὐ γὰρ ἐκδικήσεις, φησὶ, δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. πρὸς θάνατον δὲ ἁμαρτίαν φασί τινες εἶναι τὴν πρᾶξιν, διαστέλλοντες ταύτην ἀπὸ τῆς βουλήσεως καὶ τῆς συγκαταθέσεως, ταῦτα γὰρ λέγουσι μηδὲ εἶναι ἁμαρτίαν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἁμαρτίαν πρὸς θάνατον εἶναι ἅπαν ἁμάρτημα ἐπάγον κεφαλικὴν τιμωρίαν ἤτοι θάνατον τῷ ἁμαρτάνοντι, καὶ διορίζεσθαι τὸν ἅγιον, ὡς εἴ τις κληρικὸς ἐφ' D οἱῳδή τινι ἁμαρτήματι καταδικασθῇ, κἂν οὐκ ἐλαφρὰν τιμωρίαν διὰ τοῦτο ὑφίσταται, ἀλλὰ μέχρι θανάτου ἐσχάτην τὴν καὶ λεγομένην κεφαλικὴν, ὡς ἐπάγουσαν θάνατον, ἢ ἕτερόν τι θανάτου ἴσον, καθαιρεθήσεται μόνον, εἰς πλέον δέ τι οὐ κολασθήσεται παρὰ τῆς ἐκκλησίας. ἔλεγον γάρ τινες, ὡς ἔοικεν, ὅτι ἀπὸ μὲν πορνείας ἢ κλοπῆς καὶ τινῶν τοιούτων ἐλαφρῶν ἁμαρτημάτων, καθαιρεθήσεται μόνον ὁ κληρικός· ἀπὸ δὲ φόνου καί τινος μείζονος ἁμαρτήματος οὐ μόνον καθαιρέσει ὑποπεσεῖται, ἀλλὰ καὶ ἀφορισθήσεται, ὅπερ οὐ παρεδέξατο ὁ ἅγιος,

καὶ διὰ τοῦτο διωρίσατο μὴ ἀφορίζεσθαι τὸν καθαιρεθέντα, κἂν διὰ τὴν ἐσχάτην ἁμαρτίαν ἤγουν τὴν πρὸς θάνατον κατεδικάσθη· ἀρκοῦσα γὰρ τιμωρία ἐστὶν ἡ καθαίρεσις. ὅτι δὲ καὶ ἀπὸ μόνης βουλῆς καὶ συγκαταθέσεως κολάζονταί τινες ἐσχάτως, δῆλόν ἐστιν ἀπὸ τοῦ λϛʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου διδάσκοντος περὶ ἐπιβούλων καὶ διοριζομένου τῷ περὶ καθοσιώσεως νόμῳ ἐνόχους εἶναι τοὺς κατὰ βασιλέως ἢ πόλεως ἢ ἄρχοντος ἐπιβουλευσαμένους, κἂν μὴ πράξωσιν ἔργον. εὑρίσκων δὲ τὸν κη. ἀποστολικὸν κανόνα, τὸν κθʹ. τὸν λʹ. καὶ τὸν ξγʹ. κατὰ ταυτὸν καθαιροῦντας καὶ ἀφορίζοντας τινὰς, ποτὲ δὲ καὶ τῆς κοινωνίας ἢ καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐκκόπτοντας, μὴ εἴπῃς ἐναντιοῦσθαι τούτοις τὸν παρόντα κανόνα, ἀλλ' ἐκείνοις μὲν λέγε κρατεῖν ἔνθα δὴ καὶ ἐξεφωνήθησαν, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ κρατεῖν τὸν παρόντα κανόνα. ὑπέξελέ μοι τοὺς διὰ δογματικὰς ὑποθέσεις κατακρινομένους. ἐπ' ἐκείνοις γὰρ τὸ συνοδικῶς διορισθησόμενον ὀφείλει γίνεσθαι· ὅτι μηδὲ εἰς ἁμάρτημα καὶ ἐγκλήματα τῶν αἱρέσεων ἀνάγονται ἀτοπήματα, ἀλλά εἰσι μείζονος ἐκδικήσεως ἄξια.

Κανὼν λγʹ.

Η γυνὴ ἡ διὰ τῆς ὁδοῦ κυήσασα, καὶ ἀμελήσασα τοῦ κυήματος, τῷ τοῦ φόνου ἐγκλήματι ὑποκείσθω.

Ερμηνεία.

Γυνή τις ἔγκυος ὁδεύουσα ἔτεκεν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ δυναμένη ζωογονῆσαι τὸ κυηθὲν, κατεφρόνησεν αὐτοῦ. φησὶν ὁ ἅγιος τῷ τοῦ φονέως ἐγκλήματι ταύτην ὑποκεῖσθαι πάντως, κἂν μὴ τελευτήσῃ τὸ βρέφος, ἀλλὰ παρ' ἑτέρου ζωογονηθῇ. τὸ γὰρ ὑποκεῖσθαι αὐτὴν τῷ ἐγκλήματι, τοῦ βρέφους τελευτήσαντος, ἀζήτητόν ἐστι καὶ ἀναμφίβολον. ἐὰν οὐκ εἶχε πρὸς ἰσχύος ζωογονῆσαι τὸ βρέφος, διὰ τὸ ἕλκεσθαι τυχὸν ὑπὸ πολεμίων, ὡς αἰχμάλωτος, οὐδόλως κολασθήσεται. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ιβʹ. κανόνα τοῦ ἁγίου τούτου, ἑρμηνεύοντα καὶ τὸν παρόντα κανόνα. περὶ μέντοι τοῦ κολάζεσθαι εἴτε καὶ μὴ τὰς ἐκτιθεμένας τὰ οἰκεῖα βρέφη εἰς τὰς εἰσόδους τῶν θείων ναῶν, λόγος ἐκινήθη διαφόρως ἐπὶ συνελεύσει συνοδικῇ· καὶ ἤρεσεν ὡς φονευτρίας ταύτας κολάζεσθαι, κἂν παρά τινων τὰ βρέφη ζωογονηθῶσιν.

A & propterea ſtatuit eum qui eſt depoſitus nõ ſegregari oportere, etiam ſi propter extremum peccatum, quod eſt ad mortem, condemnatus eſt : eſt enim ſufficiens ſupplicium depoſitio. Quod autem propter ſolum conſilium & conſenſum, quidam etiam vltimo ſupplicio afficiũtur, patet ex xxxvj. tit. lx. lib. docente de inſidiatoribus, & decernente legi περὶ καθοσιώσεως, eos eſſe obnoxios qui aduerſus imperatorem, vel ciuitatem, vel magiſtratum aliquod cõſilium inierunt, & ſi opus non fecerint. Cum autem inueneris xxviij. B can. Apoſtolicum, xxix. xxx. & lxiij. quoſdam ſimul deponentes, & ſegregantes, aliquando autem etiam à communione vel eccleſia abſcindentes, ne dixeris eos præſenti can. aduerſari. Sunt enim ſpecialia, & ad exemplum non trahuntur. Excipe mihi eos qui propter cauſas dogmaticas condemnantur. In illis enim id quod eſt ſynodaliter decernendum; debet fieri; quoniam nec ad peccatum, nec ad crimen reducuntur hæreſum ſcelera, ſed ſunt maiore animaduerſione digna.

C

Canon XXXIII.

Mulier quæ in via peperit, & ſui fœtus curam non geſſit, cædis crimine teneatur.

Schol. Bals. Mulier quædam grauida iter ingreſſa, in via peperit; & cum poſſet quod partum erat viuum tueri, ipſum neglexit. Dicit ergo ſanctus eam homicidij crimine omnino teneri, etiamſi non mortuus ſit infans, ſed ab alio educatus ſit: Quòd enim in crimen incidat, infante mortuo eſt extra controuerſiam, & nulli penitus dubium. Sin autem non fuerit in eius poteſtate D infantem viuum tueri, quòd ab hoſtibus fortè vt captiua traheretur, minimè punietur. Et lege lij. can. huius ſancti, qui præſentem etiam canonem interpretatur. An autem eſſent puniendæ, quæ proprios filios in diuinorũ templorũ aditibus exponunt, an nõ, in ſynodali congreſſione variè diſceptatum eſt, & placuit eas vt homicidas puniri, etſi infantes ab aliquibus educentur.

Lege & cap.iiij.vj.tit.xxx.lib.quod ſic dicit, Occidit fœtum, non ſolum qui ſuffocat, ſed etiam qui abijcit, & non nutrit, & in publicis locis exponit ad miſericordiam, quam ipſe non habuit. Lege & totum ij. tit. xxxij. lib. qui decernit eos qui exponuntur, etiamſi ſerui ſint, eo ipſo liberos effici. Debet tamen puniri mulier propter magnam negligentiam, quæ dolo æquiparatur: quæ quidem à iuris peritis lata culpa nominatur. Fortè enim cum eſſet alioqui in rebus huiuſmodi diligens & ſollicita, in educando infante fuit negligens. Nam ſi in huiuſmodi rebus eſſet negligens, vel vt quæ eſſet nobili loco nata, nec ſciret quomodo infantum eſſet habenda cura, vel alioqui natura ad hæc non apta, & contigit infantem ea ratione non educari, ſed perire, non punietur, vt puto.

Canon XXXIIII.

Adulterio pollutas mulieres, & confitentes ob pietatem, vel quomodocunque conuictas publicare quidem patres noſtri prohibuerunt, ne conuictis mortis cauſam præbeamus, eas autem ſtare ſine communione iuſſerunt donec impleretur tempus pœnitentiæ.

Schol. Bals. Adulteri ſecundum lviij.can. ſtant in quatuor annis cum deflētibus, quinque cum audientibus, quatuor cum ſupplicibus, & duobus cum ijs qui conſiſtūt abſque cōmunione. Dicit ergo ſanctus, ſi quæ adulterata mulier peccatum confeſſa fuerit, vel quomodocunque conuicta ſit, nō oportet eam publicare, id eſt eā in dictarum pœnarum locis ſtatuere. Qui enim eam viderit extra diuinos eccleſiæ ambitus ſtātem, vel etiā cum catechumenis execūtem, primo aſpectu omnino intelliget, propter adulterij crimen eam illi eſſe pœnam iniunctā, & fiet punitio cauſa mortis, poſt futurū fortè viri reditum, qui id animaduerterit: Permittitur ergo conſiſtere, & cū fidelibus cōprecari, à ſacramentorū autem communione abſtinere, donec pœnitentiæ tempus completum fuerit. Hac autem humanitate in mulieres vti oportere ſāctus diffiniuit, propter eā quā diximus rationē.

A ἀνάγνωθι καὶ κεφ. δ΄. τοῦ ϛ΄. τίτλου, τοῦ λα΄. βιβλίου οὕτω λέγον. φονεύει δὲ τὸ τικτόμενον οὐ μόνος ὁ πνίγων, ἀλλὰ καὶ ὁ ῥίπτων, καὶ ὁ μὴ τρέφων, καὶ ὁ ἐν δημοσίοις τόποις ἐκτιθέμενος ἐπὶ ἐλεημοσύνῃ, ἣν αὐτὸς οὐκ ἔχει. ἀνάγνωθι καὶ τὸν β΄. ὅλον τίτλον τοῦ λγ΄. βιβλίου διορίζόμενον τοὺς ἐκτιθεμένους, κἂν δοῦλοι ὦσιν, ἀπ' αὐτόθεν ἐλευθεροῦσθαι. κολάζεσθαι μέντοι ὀφείλει ἡ τοιαύτη γυνὴ ἀπὸ μεγάλης ἀμελείας ἐοικυίας δόλῳ, τῆς καὶ λεγομένης παρὰ τῶν νομομαθῶν λάτης κούλπης. τυχὸν γὰρ οὖσα ἐπιμελὴς περὶ τὰ οἰκεῖα, περὶ τὴν τοῦ βρέφους ζωογόνησιν διετέθη καταφρονητικῶς. ἐπεί τοι γε B ἐὰν περὶ τὰ οἰκεῖα τοιαύτη ἦν ἀμελής, ἢ ὡς οὖσα εὐγενής, καὶ μὴ εἰδυῖα τὴν βρεφικὴν ἐπιμέλειαν, ἢ ὡς κατὰ φύσιν ἀνεπιτηδεία οὖσα, καὶ συνέβη τοιουτοτρόπως τὸ βρέφος μὴ ζωογονηθῆναι, οὐ κολασθήσεται, ὡς οἶμαι.

Κανὼν λδ΄.

Τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας, καὶ ἐξαγορευούσας δι' εὐλάβειαν ἢ ὁπωσοῦν ἐλεγχομένας, δημοσιεύειν μὲν ἐκώλυσαν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἵνα μὴ θανάτου αἰτίας παρέχωμεν ἐλεγχθείσαις. ἵστασθαι δὲ αὐτὰς ἄνευ κοινωνίας προσέταξαν μέχρι τοῦ C συμπληρωθῆναι τὸν χρόνον τῆς μετανοίας.

Ἑρμηνεία.

Οἱ μοιχοὶ κατὰ τὸν νη΄. κανόνα ἐν δ΄. ἔτεσι μετὰ τῶν προσκλαιόντων ἵστανται, ἐν πέντε μετὰ τῶν ἀκροωμένων, ἐν δ΄. μετὰ τῶν ὑποπιπτόντων, καὶ ἐν δυσὶ μετὰ τῶν συνεστώτων χωρὶς κοινωνίας. φησὶ γοῦν ὁ ἅγιος, εἰ γυνή τις μοιχευθεῖσα ἐξομολογήσηται τὸ ἁμάρτημα, ἢ ὁπωσοῦν ἐλεγχθῇ, οὐ χρὴ δημοσιεύειν αὐτήν, ἤγουν, ἱστᾷν εἰς τοὺς τόπους τῶν ῥηθέντων ἐπιτιμίων· ὁ γὰρ ὁρῶν αὐτὴν ἔξω τῶν θείων περιβόλων τῆς ἐκκλησίας ἱσταμένην, ἢ D καὶ μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐξιοῦσαν, κατανοήσει πάντως κατὰ πρώτην ὄψιν διὰ μοιχείας ἔγκλημα ἐπιτιμηθῆναι αὐτήν, καὶ γενήσεται ἡ ἐπιτίμησις αἰτία θανάτου, ὡς καὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς μετὰ τὴν ἴσως γενομένην πόρρου ἐπάνοδον, οὕτως ἔχειν τὰ τοῦ πράγματος κατανοήσαντος. παραχωρεῖται γοῦν συνίστασθαι καὶ συνεύχεσθαι τοῖς πιστοῖς, τῆς δὲ κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων κωλύεται μέχρις ἂν ὁ χρόνος τῆς μετανοίας ἐκμετρηθῇ. τὴν τοιαύτην δὲ φιλανθρωπίαν εἰς τὰς γυναῖκας διωρίσατο ὁ ἅγιος γίνεσθαι, δι' ὃν εἰρήκαμεν λογισμόν.

οἱ γὰρ ἄνδρες ἐξομολογούμενοι μοιχείαν ἀσυμπαθῶς ὑπόκεινται τοῖς διαληφθεῖσιν ἐπιτιμίοις, ὅτι οὐδὲ ὕπεστι φόβος τοιοῦτος ἐν αὐτοῖς, οἷος εἰς τὰς γυναῖκας ἐρρήθη, κατὰ περίληψιν οὖσι καὶ ἑτέροις ἐγκλήμασιν ἴσως ἐνόχοις, καὶ ἀξίως ἐπιτιμωμένοις. τὸ μέντοι ὁπωσοῦν ἐλέγχεσθαι τὰς γυναῖκας, οὐκ ὀφείλεις ἐκλαβέσθαι εἰς πασίγνωστον ἔλεγχον, ἀλλ' εἰς ἔλεγχον τοῦ συνειδότος τῆς γυναικὸς, τουτέστιν εἴτε κατὰ μόνην οἰκείαν προαίρεσιν ἡ γυνὴ ἐξομολογήσεται, εἴτε καὶ ὡς ἀναγκαζομένη ὑπὸ κινδύνου τοῦ ἐκ τοῦ τεκεῖν, ἢ καὶ ἄλλως πως κρυφίως καὶ μὴ δημοσίᾳ καταγινώσκουσα ἑαυτῆς ἐξαγορεύσεται. εἰ γὰρ τὸν ἔλεγχον εἴπης δημοσίᾳ γενέσθαι καὶ θριαμβευθῆναι τὴν μοιχείαν, καλῶς πάντα τὰ ἐπιτίμια αὐτῇ ἐπιφορτισθήσονται, οὐδὲ γὰρ ἔχουσι χώραν τὰ τοῦ κανόνος εἰς ταύτην, διὰ τὸ ἅπαξ δημοσιευθῆναι, καὶ ἐκ τῆς ἐπανόδου τοῦ ἀνδρὸς θάνατον μὴ ὑποπτεύεσθαι ἀπὸ τῆς τῶν ἐπιτιμίων προσαγγελίας. ἐκ τοῦ λέγειν δὲ τὸν ἅγιον ἵνα μὴ δώσωμεν αἰτίαν θανάτου κατὰ τῶν γυναικῶν ἐλεγχθεισῶν ἤτοι θριαμβευθεισῶν διὰ τῶν ἐπιτιμίων, μὴ εἴπης ἐνδοθῆναι τοῖς ἀνδράσι φονεύειν τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας αὐτῶν. ἐν μόνῳ γὰρ τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἐπ' αὐτοφόρῳ δύναται φονεύειν τὸν μοιχὸν ὁ ἀνὴρ, καὶ τοῦτον σκηνικὸν ἢ ἕτερον ἄτιμον ὄντα. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κϛʹ. κεφ. τοῦ λζʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου, τὸ κζʹ. τὸ μθʹ. καὶ ἕτερα κεφ. ἀλλὰ ἐκλαβοῦ τὸ ῥῆμα τοῦ ἁγίου, εἰς τὸ μὴ γενέσθαι τὰ ἐπιτίμια αἴτια μεγάλου σκανδάλου μέσον τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς, ἴσως δὲ προβῆναι καὶ φόνον ἄδικον κατ' αὐτῆς.

Κανὼν λεʹ.

Ἐπὶ τοῦ καταλειφθέντος ἀνδρὸς ὑπὸ τῆς γυναικὸς τὴν αἰτίαν χρὴ σκοπεῖν τῆς ἐγκαταλείψεως. κἂν φανῇ ἀλόγως ἀναχωρήσασα, ὁ μὲν συγγνώμης ἐστὶν ἄξιος, ἡ δὲ ἐπιτιμίου· ἡ δὲ συγγνώμη τούτῳ πρὸς τὸ κοινωνεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ δοθήσεται.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν σαφηνίζεται διὰ τῆς γενομένης παρ' ἡμῶν ἑρμηνείας ἐν τῷ πζʹ. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. καὶ ἀνάγνωθι ταύτην, καὶ τὸν θʹ. κανόνα τοῦ ἁγίου πατέρος, καὶ τὸν ϛα.

Κανὼν λϛʹ.

Στρατιώτιδες αἱ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν ἀφανῶν

A Viri enim adulterium confitentes immiſericorditer dictis pœnis ſubijciuntur, quia non eſt timor in eis qui de mulieribus dictus eſt, qui præſumuntur eſſe etiam aliis fortaſſe criminibus obnoxij, & iure puniri. Quomodocunque autem conuinci mulieres, non debes accipere de omnibus nota probatione, ſed de mulieris conſcientiæ probatione, hoc eſt ſiue mulier ſua ſponte confeſſa ſit, vel vt etiam à pariendi periculo coacta, vel aliquo alio modo, clanculum, & non publicè ſe ipſam
B condemnans, enunciauerit. Si enim dixeris publicè factam eſſe probationem, & veluti in triumphum eſſe ductum adulterium, rectè omnes pœnæ in eam congerentur. Neque enim canon in ea locum habet, quoniam ſemel publicata eſt, & ex viri reditu nulla cædis ſuſpicio tenetur propter pœnarum denunciationem. Ex eo autem quod dicit ſanctus, Ne demus conuictis cauſam mortis, conuictis ſcilicet, & publicatis per pœnas, nec dixeris concedi maritis adulteras ſuas mulieres in-
C terficere. In ſola enim propria domo in facto ipſo deprehenſum poteſt maritus adulterum occidere, & eum ſcenicum, vel alium qui ſit infamis. Et lege xxv. cap. xxxvij. tit. lx. lib. xxvij. xxix. & alia capita. Sed accipe etiam verbum ſancti, ne fiant pœnæ cauſæ magni ſcandali inter maritum & vxorem, & fortè etiam vt procedat ad iniuſtã illius cædem.

CANON XXXV.

D *In marito qui ab vxore relictus eſt, conſiderare oportet cauſam derelictionis, & ſi præter rationem eam ſeceſſiſſe apparuerit, eſt maritus quidem dignus venia, illa verò pœna. Ei autem venia, vt eccleſiæ communicet, dabitur.*

SCHOL. BALS. Præſens canon declaratur per factam à nobis interpretationem in lxxxvij. can. ſyn. in Trullo Et lege ea, & ix. can. ſancti patris, & vi primi.

CANON XXXVI.

Militum vxores, quæ cũ mariti ipſarum

non appareant, nupſerunt, eidem rationi ſubÿciuntur, cui & quæ propter maritorum peregrinationem ac abſentiam reditu non expectato nupſerint, ſed res nonnullam hic veniam admittit, quòd maior ſit mortis ſuſpicio.

Schol. Bals. Hic quoque canon in lviij. ſyn. in Trullo collocatus, illic eſt interpretatus.

Canon XXXVII.

Qui poſtquam aliena ei ablata fuerit, vxorem duxit, in prima quidem adulterÿ accuſabitur, in ſecūda verò reus non agetur.

Schol. Bals. Alienam hic dicit canon, quæ legitimè nupſit, vel deſponſa fuit alicui. ſi quis ergo adulterium commiſerit, aliena in ſuam proprietatem vſurpata, lege vtique matrimonij, ei quæ ablata fuerit cum legitima ſcilicet cōdemnatione: alij autem cōiunctus fuerit, pro adulterio quidem ſecundum canones punietur, in ſecunda autem vxore, quæ eſt à viro libera, reus non agitur. Hæc autem ſunt à ſancto cōſtituta propter eos qui dicebant non debere adulterum ſecundæ vxori coniungi, vt qui in capitalem condemnationem incidiſſet, & non poſſet lege veteri contrahere, quæ obſeruabatur tempore Baſilij, ſcilicet ante repurgationē. Et ſi enim in capitale ſuppliciū qui incidat propter adulterium, non eſt tamen matrimonium contrahere prohibitus, & ideo de eo non punietur, multo autem magis is hodie non punietur, quādo capitale ſupplicium ſublatum eſt, & punitur adulter ſola nariū abſciſſione, & bonorum ablatione. Et lege lxxxij. cap. xxxvij. tit. lx. lib. & xxxij. nouellam imperatoris domini Leonis ſapientis. Hæc autem locum habebant, vt mihi videtur, quando ſola affectione conſtituebatur matrimonium: nunc autē quando cū ſacra oratione, & ſancto miniſterio procedit matrimonium, & ſponſalia, adulter mulieri non aliter coniungetur, quàm ſi ab adulterij pœnis fuerit liberatus, quæ declarantur in lviij. can. præſentis ſancti.

Canon XXXVIII.

Puellis quæ præter patris ſententiā fornicatores ſecutæ ſunt, reconciliatis parentibus, videtur res remedium accipere,

ὄντων γαμηθεῖσαι, τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται λόγῳ, ὥσπερ καὶ αἱ διὰ τὴν ἀποδημίαν τῶν ἀνδρῶν, μὴ ἀναμείνασαι τὴν ἐπάνοδον· πλὴν ἔχει τινὰ συγγνώμην τὸ πρᾶγμα εἶναι, διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς θάνατον εἶναι τὴν ὑπόνοιαν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ῥητῶς ἀναπεπλόμενος ἐν τῷ νη΄. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, ἑρμηνεύθη ἐκεῖσε.

Κανὼν λζ΄.

Μετὰ τὸ ἀφαιρεθῆναι τὴν ἀλλοτρίαν ὁ γαμήσας, ἐπὶ μὲν τῇ προτέρᾳ, μοιχείας ἐγκληθήσεται· ἐπὶ δὲ τῇ δευτέρᾳ ἀνεύθυνος ἔσται.

Ἑρμηνεία.

Ἀλλοτρίαν εἶναι λέγει ὁ κανὼν τὴν νομίμως γαμηθεῖσαν ἢ καὶ μνηστευθεῖσαν τινί. Εἰ τις γοῦν μοιχεύσει, ἰδιωσάμενος τὴν ἀλλοτρίαν κατὰ νόμον δῆθεν γάμου, καὶ αὐτὴν μὲν ἀφαιρεθῇ μετὰ καταδίκης νομίμου, ἑτέρᾳ δὲ συζευχθῇ, χάριν μὲν τῆς μοιχείας κατὰ τοὺς κανόνας ἐπιτιμηθήσεται, ἐπὶ δὲ τῇ δευτέρᾳ γαμετῇ ἐλευθέρᾳ οὔσῃ ἀνδρός, οὐκ ἔσται ὑπεύθυνος. ὡρίσθησαν δὲ ταῦτα παρὰ τοῦ ἁγίου διὰ τοὺς λέγοντας μὴ ὀφείλειν τὸν μοιχὸν δευτέρᾳ συνάπτεσθαι γυναικί, ὡς κεφαλικῇ καταδίκῃ ὑποπίπτοντα, καὶ μὴ δυνάμενον συναλλάττειν κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον τὸν κρατοῦντα ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ἁγίου Βασιλείου, δηλονότι πρὸ τῆς ἀνακαθάρσεως. κἂν γὰρ κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑπόκειταί τις διὰ τὴν μοιχείαν, ἀλλὰ γάμον συναλλάττειν οὐ κεκώλυται, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐπιτιμηθήσεται χάριν τούτου· πολλῷ δὲ πλέον οὐ κολασθήσεται σήμερον ὁ τοιοῦτος, ὅτι ἡ κεφαλικὴ τιμωρία περιῃρέθη, καὶ κολάζεται ὁ μοιχὸς μόνῃ ῥινὸς ἐκτομῇ καὶ πραγμάτων ἀφαιρέσει. καὶ ἀνάγνωθι τὸ πβ΄. κεφ. τοῦ λζ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου, καὶ τὴν λβ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου. Ταῦτα δὲ χώραν εἶχον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτε μόνῃ διαθέσει συνίστατο ὁ γάμος. ἀρτίως γὰρ ἐπεὶ μετὰ ἱερολογίας οἱ γάμοι καὶ αἱ μνηστεῖαι προβαίνουσιν, ἄλλως γυναικὶ ὁ μοιχὸς οὐ συζευχθήσεται, εἰ μὴ ἀπὸ τῶν ἐπιτιμίων τῆς μοιχείας ἀπολυθῇ, τῶν δηλουμένων εἰς τὸν νη΄. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου.

Κανὼν λη΄.

Αἱ κόραι αἱ παρὰ γνώμην τοῦ πατρὸς ἀκολουθήσασαι πορνεύουσι. διαλλαγέντων δὲ τῶν γονέων δοκεῖ θεραπείαν λαμβάνειν τὸ πρᾶγμα,

οὐκ εὐθὺς

οὐκ εὐθὺς δὲ εἰς τὴν κοινωνίαν ἀποκαθίστανται, ἀλλ᾽ ἐπιτιμηθήσονται τρία ἔτη.

A *ſed non protinus ad cõmunionem reſtituuntur, ſed triennio punientur.*

Ἑρμηνεία.

Κόρας ἐνταῦθα ὁ ἅγιος τὰς ὑπεξουσίας ὀνομάζει. φησὶ γοῦν ὡς ἐὰν τινὲς κόραι ἐκδώσουσιν ἑαυτὰς τοῖς ἐρασταῖς τούτων παρὰ γνώμην τῶν πατέρων αὐτῶν, καὶ φθαρῶσιν ὑπ᾽ ἐκείνων, κἂν γαμικῶς δόξωσι συναφθῆναι πορνεύουσι, διὰ τὸ εἶναι ἀνυπόστατον τὸν γινόμενον γάμον τῆς ὑπεξουσίας δίχα γνώμης τοῦ πατρὸς αὐτῆς. ἐὰν δὲ καταλλαγῶσι ταύταις οἱ γονεῖς αὐτῶν, καὶ θελήσωσι συνοικεῖν ταύτας τοῖς ἐρασταῖς, δοκεῖ θεραπεύεσθαι τὸ πρᾶγμα. τὸ γὰρ ἐξ ἀρχῆς κακῶς γεγονός, ἡ μετὰ ταῦτα συναίνεσις τῶν γονέων δοκεῖ θεραπεύειν, ὥστε τὴν πορνείαν εἰς γάμον μετάγεσθαι. πλὴν οὐκ εὐθὺς δεκτή ἐστιν ἡ τοιαύτη εἰς κοινωνίαν, ἀλλὰ μετὰ γ΄. ἔτη. ἐνταῦθα δὲ μὴ θεματίσῃς ἁρπαγὴν γίνεσθαι ἐπὶ τῇ κόρῃ. ἔμαθες γὰρ ἀπὸ τοῦ λ΄. κανόνος καὶ ἐξ ἑτέρων, ὅτι ἁρπαγῆς γενομένης, εἴτε μετὰ γνώμης τῆς γυναικός, εἴτε καὶ χωρὶς γνώμης ἐκείνης, γάμος οὐ συνίσταται, κἂν οἱ ἔχοντες αὐτὰς ὑπεξουσίους συναινῶσιν. ἀλλὰ θεμάτισον δίχα ἁρπαγῆς ἀκολουθῆσαι τὴν ὑπεξουσίαν τῷ φθορεῖ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἡ μετὰ ταῦτα συναίνεσις ποιεῖ ἀδιάβλητον τὸν γάμον. ταῦτα δέ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ χώραν εἶχον, ὅτε συναινέσει μόνῃ συνίσταται ὁ γάμος. σήμερον ἐπεὶ μετὰ ἱερολογίας γίνεται, κἂν συναινέσωσιν οἱ γονεῖς, γάμος μετὰ ἱερολογίας οὐ γίνεται, εἰ μὴ πληρωθῶσι τὰ τοῦ ἐπιτιμίου γ΄. ἔτη, ἢ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὴν οἰκείαν ἐπίκρισιν στενοχωρηθῶσιν. ἱερολογίας δὲ ἀνυποστάτως γινομένης ἐπὶ ἀνήβῳ κόρῃ, καὶ μετὰ ταῦτα τῶν γαμικῶς ἱερολογηθέντων στοιχούντων τῷ γάμῳ, συνεζητήθη εἰ τὰ τικτόμενα ἐξ αὐτῶν γνήσιά εἰσι καὶ νόμιμα. ἔλεγον γὰρ τινὲς ὡς ἐπεὶ ἀρχῆθεν ἀνυπόστατος ἦν γάμος διὰ τὴν ἀνηβότητα τῆς κόρης, τὰ δὲ ἐξ ἀρχῆς ἀνυπόστατα ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα συμβαινόντων οὐ βεβαιοῦνται καθὼς ὁ νόμος φησίν, ἐξ ἀνάγκης, εἰ μὴ γένηται δευτέρα ἱερολογία, οὐδὲ νομίμως τούτους συνάπτεσθαι εἴποι τις, τὸ αὐτὸ δὲ ἔλεγον ὀφείλειν γίνεσθαι καὶ εἰς τὴν ὑπεξουσίαν τὴν παρὰ γνώμην τοῦ πατρὸς ἱερολογηθεῖσαν διενιστάμενοι.

Schol. Bals. Puellas hic ſanctus eas quæ ſunt in poteſtate parentum appellat. Dicit ergo, quod ſi alicuius puellæ tradẽt ſeipſas ſuis amatoribus præter ſuorũ parentũ ſentẽtiã, & ab illis vitiũ illis allatũ ſit, etiãſi matrimonio ſibi eſſe cõiunctę videãtur, matrimoniũ eius quæ eſt in parẽtis poteſtate non poſſit cõſiſtere ſine paterna voluntate. Sin autem parentes ipſarum eis reconciliati fuerint, B & eas cũ amatoribus cohabitare voluerint, ei rei illa ratione videtur remediũ afferri. Quod enim ab initio malè factum eſt, parentũ poſtea conſenſus reparare videtur, vt fornicatio in matrimoniũ deducatur, ſed ea nõ eſt ſtatim ad communionẽ recipienda, ſed poſt tres annos. Ne facti ante ſpeciẽ hoc in loco ſic poſueris raptã fuiſſe puellã. Ex triceſimo enim cã. & ex aliis didiciſti, quod ſi raptus factus fuerit, ſiue cũ puellæ volũtate ſiue ea nolẽte, nõ conſiſtit matrimoniũ, etiã ſi qui habẽt in poteſtate, cõ- C ſẽtiũt, ſed pone eã, quę eſt in poteſtate, nõ raptã, cũ qui illi ſtuprũ intulit, ſequi. Propterea enim ſequẽs cõſenſus facit, vt à culpa remotũ ſit coniugium. Hæc autẽ vt mihi videtur, locum habebant, quando ſolo conſenſu conſiſtebat matrimonium. Hodie autem quoniam fit cum ſacra benedictione, etiam ſi parentes conſentiant, non fiet matrimonium cum ſacra benedictione, niſi tres pœniten- D tiæ anni expleti fuerint, vel ab epiſcopo pro ſuo arbitratu ad tempus breuius redacti ſint. Cùm enim benedictio, quæ conſiſtere non poterat in impubere puella, facta eſſet, & ij poſtea matrimonialiter benedicti, matrimonio iuncti eſſent, quæſitum eſt, an qui ex eis naſcuntur, ſint germani, ac legitimi. Dicebant enim nõnulli, quòd quoniã matrimonium ab initio non cõſiſtet propter puellæ impubertatem: quæ autem ab initio non cõſiſtunt, ex iis quæ poſtea eueniunt non cõualeſcunt, quemadmodũ lex dicit, neceſſario niſi fiat ſecũda benedictio, cóſne legitimè quidem cõiunctos dixerit quiſpiã? Hoc ipſum autem etiam debere fieri dicebant in filiafamilias, quæ præter patris ſententiam benedicta eſt, inſiſtentes,

NNNn

quòd etiam ſi poſtea conſenſerit, qui illam habet in poteſtate, non conſiſtat matrimonium, niſi etiam fiat benedictio. Macarites autem domini Conſtantini Nicenus dicebat quidẽ in filiafamilias non requiri ſecũdam benedictionem, propterea quòd ſolius perſonæ ſcilicet patris contemptus interuenerit, & is per conſenſum amputatus ſit. In impubere autem voluit, ſecundam fieri benedictionem, quòd ius commune cõtemptum & nihili habitum ſit: & non aliter ei remedium afferri, niſi poſt correctionẽ, quod mihi non videtur, propter benedictionis reuerentiam.

CANON XXXIX.

Quæ viuit cum adultero, eſt omni modo adultera.

SCHOL. BALS. Mulier quædam quæ adulterata fuerat, & cum adultero vnà viuebat, punita eſt. Cùm autem mortuus eſſet eius maritus, volebat coniungi adultero. Dicit itaque ſanctus, quòd ne hoc quidem fiet, ſed etiam donec viuit cum adultero, pœnã ſubire debet, etiamſi xv. anni pœnitentiæ tranſacti ſint. Illi enim demum eas quæ in pœnitentia dantur pœnas ſubijſſe videntur, & veniam adipiſci, qui à malo abſtinent. Qui autem perſeuerant, eidem pœnæ ſunt obnoxij, etiam ſi eam millies ſubierint. Ita ergo in canone facti ſpeciem propone: & ne dixeris omnem mulierem quæ cum adultero cohabitat, eſſe adulteram. Eius enim vxor legitima illi cohabitans, eſt à reprehenſione aliena, & quæuis alia præter adulteram. Et lex quidem eccleſiaſtica hæc decernit. Ciuilis autem, adulteræ nullo modo permittit cum adultero coniungi. Dicit enim lxvj. cap. xxxviij. titul. lx. lib. Quæ ſemel adulterium commiſit, ſi eius qui eam adulterauit, poſtea vxor fuerit, non extinguitur prætextu matrimonij, quod poſt adulteriũ factum eſt. Et xiij. cap. xlij. tit. eiuſdem libri, Si propter vxoris adulteriũ condẽnatus ipſam duxero, etiãſi ipſa non eſt condemnata, non eſt validum matrimoniũ: ſed etiã ſi ipſam hæredem ſcripſero, vel ipſa me, publicatur hæreditas, nec quis militariter teſtãs poteſt eam hæredẽ ſcribere, quæ ex ſtupro eſt cognita & ei fuit cõcubina,

A ὡς κἂν μετὰ ταῦτα συναιρέσῃ ὁ ἔχων αὐτὴν ὑπεξουσίαν, γάμος οὐ συσταίη, εἰ μὴ καὶ ἡ ἱερολογία γένηται. ὁ δὲ Μακαρίτης κυροῦ Κωνσταντίνου ὁ Νικαεὺς ἐπὶ μὲν τῆς ὑπεξουσίας ἔλεγε μὴ δεῖσθαι δευτέρας ἱερολογίας, διὰ τὸ καταφρόνησιν μόνην προσώπου ἤτοι τοῦ πατρὸς γενέσθαι, καὶ ταύτην διὰ τῆς συναιρέσεως περιαιρεθῆναι. ἐπὶ δὲ τῆς ἀνήβου ἤθελε δευτέραν γενέσθαι ἱερολογίαν, διὰ τὸ ἀθετηθῆναι κοινὸν νόμιμον, καὶ μὴ ἄλλως θεραπεύεσθαι, εἰ μὴ μετὰ διόρθωσιν. ὅπερ ἐμοὶ οὐ δοκεῖ, διὰ τὸ σέβας τὸ πρὸς τὴν ἁγίαν ἱερολογίαν.

B

Κανὼν λθʹ.

Ἡ τῷ μοιχῷ συζῶσα μοιχαλίς ἐστι πάντα τὸν χρόνον.

Ἑρμηνεία.

Γυνή τις μοιχευθεῖσα καὶ συζῶσα τῷ μοιχῷ, ἐπετιμήθη. τοῦ ἀνδρὸς δὲ αὐτῆς τελευτήσαντος ἤθελε συζευχθῆναι τῷ μοιχῷ. φησὶν οὖν ὁ ἅγιος, ὡς οὔτε τοῦτο γενήσεται, ἀλλὰ καὶ μέχρις ἂν συζῇ τῷ μοιχῷ ἐπιτετιμημένη ὀφείλει εἶναι κἂν τὰ ιεʹ. ἔτη τῶν ἐπιτιμίων τῆς μοιχείας ἐκπεραιωθῶσιν. ἐκεῖνοι γὰρ τὰ ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ διδόμενα ἐπιτίμια δοκοῦσι δουλεύειν καὶ λαμβάνειν συγχώρησιν οἱ ἀφιστάμενοι τοῦ κακοῦ. οἱ δὲ C ἐπιμένοντες τῷ κακῷ ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰσιν ἐπιτίμιοι, κἂν μυριάκις τούτῳ δουλεύσωσιν. οὕτω θεμάτισον τὸν κανόνα, καὶ μὴ εἴπῃς πᾶσαν γυναῖκα συζῶσαν τῷ μοιχῷ μοιχαλίδα εἶναι. ἡ γὰρ νόμιμος γυνὴ αὐτοῦ ἀνεύθυνος ἐστι τούτῳ συνδιάγουσα, καὶ ἄλλη πᾶσα χωρὶς τῆς μοιχαλίδος. Καὶ ὁ μὲν ἐκκλησιαστικὸς νόμος ταῦτα διορίζεται. ὁ δὲ πολιτικὸς οὐ παραχωρεῖ τὴν μοιχαλίδα ὁπωσδήποτε συζευχθῆναι τῷ μοιχῷ. φησὶ γὰρ τὸ ξϛʹ. κεφάλ. τοῦ λζʹ. τίτλου τοῦ ξ. βιβλίου, ἡ D ἅπαξ ἁμαρτήσασα μοιχείαν, ἐὰν μετὰ ταῦτα γένηται γαμετὴ τοῦ μοιχεύσαντος αὐτήν, οὐ σβέννυται τῷ προσχήματι τοῦ γάμου τοῦ μετὰ τὴν μοιχείαν γενομένου. καὶ τὸ ιγʹ. κεφάλ. τοῦ μβʹ. τίτλου, ἐὰν ἐπὶ μοιχείᾳ γυναικὸς καταδικασθεὶς ἀγάγωμαι αὐτήν, εἰ καὶ μὴ αὐτὴ καταδικασθῇ, οὔτε ὁ γάμος ἔρρωται. ἀλλ' εἰ καὶ κληρονόμον αὐτὴν γράψω, ἢ ἐμὲ αὐτή, δημεύεται ἡ κληρονομία. οὐδὲ στρατιωτικῶς τις διατιθέμενος δύναται κληρονόμον γράψαι τὴν ἀπὸ φθορᾶς γαμηθεῖσαν, καὶ σύγκοιτον αὐτοῦ γενομένην.

ἀλλὰ τοιούτου τινὸς συμβαίνοντος, χώρα τῷ δημοσίῳ. κατὰ τὸ τρίτον θέμα τοῦ δεκάτου κεφ. τοῦ ε΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου ὁ ἐπὶ μοιχείαν γυναικὸς κατηγορηθεὶς, οὐ δύναται ταύτην γαμετὴν ἀγαγέσθαι.

Κανὼν μ΄.

Ἡ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου ἀνδρὶ ἑαυτὴν ἐκδοῦσα, ἐπόρνευσεν· ἡ δὲ μετὰ ταῦτα πεπαρρησιασμένῳ γάμῳ χρησαμένη, ἐγήματο, ὥστε ἐκεῖνο μὲν πορνεία, τοῦτο δὲ γάμος. αἱ γὰρ συνθῆκαι τῶν ὑπεξουσίων οὐδὲν ἔχουσι βέβαιον.

Ἑρμηνεία.

B Δούλη συνήφθη γαμικῶς ἀνδρί τινι ἐλευθέρῳ παρὰ γνώμην τοῦ οἰκείου δεσπότου. καιροῦ δέ τινος παρελθόντος, ἢ ἐλευθερίας ἀξιωθεῖσα τὸν μετὰ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς γάμον πεπαρρησιασμένον ἐποιήσατο, ἢ καὶ ὁ κύριος αὐτῆς ἐπὶ τῷ γινομένῳ προτέρῳ ἀνυποστάτῳ γάμῳ συνῄνεσεν. ἐρωτήθη γοῦν ὁ ἅγιος εἰ ἀκόλαστόν ἐστι τὸ γεγονὸς συνοικέσιον. καὶ εἶπεν, ὡς ἐπεὶ αἱ συναινέσεις τῶν ὑπεξουσίων ἀβέβαιοι καὶ ἀνυπόστατοί εἰσι, κἂν τοῦ ἔνθεν οὐ συνέστη γάμος ἔννομος ἐν τῷ καιρῷ τῆς δουλείας, κἂν μετὰ ταῦτα συναίνεσις παρηκολούθησε τοῦ δεσπότου, ἢ αὐτὴ ἡ δούλη ἐλευθερωθεῖσα τῷ προτέρῳ γάμῳ ἐστοίχησεν, C οὐ λογίζεται τὸ γεγονὸς καὶ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ἔννομον διὰ τὴν μετὰ ταῦτα συναίνεσιν, κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα, τὰ ἐξ ἀρχῆς ἀβέβαια, ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα συμβαινόντων οὐ βεβαιοῦνται. τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν ἀνυποστάτων χώραν οὐκ ἔχει. διά τοι τοῦτο χάριν μὲν τοῦ προτέρου καιροῦ ἐπιτίμια πορνείας τούτοις ἐπιφορτισθήσονται. ἡ δὲ μετὰ ταῦτα συμβίωσις ἔσται ἀνεπιτίμητος. καὶ ταῦτα μὲν ὅταν ἀνυπόστατος γάμος τῆς δούλης στερχθῇ, ἢ μετ' ἐλευθερίαν αὐτῆς, ἢ μετὰ φανερὰν συναίνεσιν τοῦ δεσπότου, D ᾗ καὶ ἐλευθερία σιωπηρὰ ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖ. τί δέ; ἡ γαμικῶς συναφθεῖσα δούλη μετ' ἀληθείας τοῦ δεσπότου εἰδότος καὶ μὴ ἀντιλέγοντος, ὡς πορνεύουσα λογισθήσεται διὰ τὸ μὴ συναινέσαι τὸν δεσπότην, ἢ μή; Λύσις. τὸ μζ΄. κεφ. τοῦ δ΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου φησὶ ταῦτα ῥητῶς. Εἴ τις ἐξέδωκε τὴν ἑαυτοῦ θεράπαιναν, ὁ δὲ ἐλεύθερος ὢν καὶ πιστεύσας τῷ διδόντι ταύτην ἔλαβεν ἴσως καὶ προικῴων γινομένων συμβολαίων,

A ſed ſi tale quid contingat, locus datur publico. Et iij. thema x. cap. xxviij. lib. Qui propter adulterium vxoris accuſatus eſt, non poteſt eam vxorem ducere.

Canon XL.

Quæ præter domini ſententiam ſe viro tradidit, fornicata eſt: Quæ autem poſtea libero matrimonio vſa eſt, nupſit. Quare illud quidem fornicatio, hoc verò matrimonium. Eorum enim qui ſunt in alterius poteſtate, pacta conuenta firmi nihil habent.

Schol. Bals. Ancilla quædam cuidam viro libero matrimonialiter coniuncta erat, B præter mentem ſui domini. Cum autem aliquãtum temporis proceſſiſſet, vel libertate donata, quod cum priore viro contraxerat liberum habuit matrimoniũ, vel etiam eius dominus prius facto quod non conſiſtebat matrimonio conſenſit. Interrogatus ergo ſanctus, an quod inter eos factum eſt matrimonium, caſtigari non debeat, dixit quòd quoniam eorum qui ſunt in poteſtate conſenſus infirmi ſunt, & non poſſunt conſiſtere, ideo non conſtitutum eſt legitimum matrimonium tempore ſeruitutis, etiam ſi domini conſenſus poſtea ſecutus, C vel eadem ancilla manumiſſa, ad prius matrimonium ſe contulit, non videtur quod factum eſt etiam ab initio legitimum propter ſequẽtem conſenſum, ſecundum legem, quæ dicit, Quæ ab initio ſunt infirma, ac inualida, ex ijs quæ poſtea eueniunt non confirmantur. Et ideo pro priori quidem tempore fornicationis pœnæ eis imponentur: poſterior autem conuictus pœna carebit. Et hæc quidem quando ancillæ matrimonium, quod conſiſtere non poteſt, fuerit confirmatum, vel poſt eius libertatem, vel poſt manifeſtum do- D mini conſenſum, quem etiam tacita libertas neceſſario cõſequitur. Quid autem ancilla, quæ libero matrimonio coniuncta eſt domino ſciente, & non contradicente? vt fornicatrix reputabitur, eo quòd dominus non conſenſerit, an non? Sol. xlvij. cap. iiij. tit. xxviij. lib. hæc dicit expreſſe, Si quis ancillam ſuam tradidit, qui autẽ liber erat, & ei qui dabat fide habita, eam accepit, & fortè etiam dotalibus confectis inſtrumentis,

vel non confectis quidem, ſed eius tamen voluntate rem tractauit, non iuſtum fuerit, nō hoc matrimonium conſtitui, ſed etiam tacitam libertatem conſequi, ſiue vir fuerit, ſiue mulier, & cū hoc à domino factum ſit, eum eámque decernimus ad ingenuitatem arripi, rémque tanquam in liberis, & ingenuis iudicari. Si autem ipſe quidem matrimonium non conſtituerit, alterutrius perſonæ dominus, cum autem ſciret quod fiebat de induſtria celauit, vt aduerſus coniunctorum alterutrum negocium poſtea conſarcinaret, eiuſmodi quidem maleficium ſiquidem clarè oſtenſum fuerit, punimus, & eis qui tam improbum conſilium ceperunt, dominium auferimus, & hoc ſit rurſus quoque matrimonium, proinde ac ſi is conſenſiſſet ab initio qui poſſidebat. At ille quidem à dominio excidat: rurſus autem ſeruus ad ingenuitatem rapiatur. Cum hoc itaque euenit, vel ſi conſenſit, vel ſi ſe improbè geſſit dominus, clarum eſt quòd qui ex his matrimoniis nati ſunt, erunt nobis ex hac lege liberi & ingenui. Et quoniam ex hoc oſtenditur, ad libertatem arripi mulierem, quæ cum domini tolerantia nupſit libero, qui coniuncti ſunt, nulla pœna affecti conſeruabuntur. Quod enim ad veterem legem attinet, quæ matrimonium ſolo conſenſu fieri decernit, eiuſmodi quoque peractum eſt matrimonium per tacitum domini conſenſum. Si quis autem dixerit, quòd cum non facta ſit benedictio, vt hodie obſeruatur, ij pœnas non effugient, etiamſi matrimonio coniuncti ſunt, domino vidente, & patiente, audiet quòd quantum attinet ad pœnarum rationem, magis conſideratur affectio quàm nouellarum conſtitutionum ſummum ius.

Canon XLI.

Quæ in viduitate habet ſui poteſtatem, & viro cohabitat, ab omni accuſatione eſt libera, ſi nemo eſt qui coniugium diuellat, cum dicat Apoſtolus, Si mortuus ſit maritus, libera eſt, vt nubat cui velit, tantum in domino.

Schol. Bals. Mulier quædam vidua volebat alij matrimonio

A ἢ μηδὲ γενομένων μὲν, τῆς δὲ αὐτῆς γνώμης τὸ πρᾶγμα διοικησαμένης, οὐκ ἂν εἴη δίκαιον τὸν τοιοῦτον μὴ συνεστάναι γάμον, ἀλλὰ σιωπηρὰν ἐλευθερίαν ἀκολουθεῖν, εἴτε τῷ ἀνδρὶ, εἴτε τῇ γυναικί. καὶ τοιούτου τινὸς παρὰ τοῦ δεσπότου γενομένου, θεσπίζομεν ἁρπάζεσθαί τε καὶ τὸν τοιοῦτον καὶ τὴν τοιαύτην εἰς εὐγένειαν, καὶ τὸ πρᾶγμα ὡς ἐπὶ ἐλευθέροις τε καὶ εὐγενέσι κρίνεσθαι. Εἰ δὲ αὐτὸν μὲν οὐ συναρμόσειε τὸν γάμον ὁ θατέρου τῶν προσώπων δεσπότης, εἰδείη δὲ τὸ γενόμενον, καὶ ἐξ ἐπιτηδὲς ἀποκρύπτοι, B ἵνα ὕστερον πρᾶγμα ῥάψῃ τῶν συναφθέντων θατέρῳ, τιμωρησόμεθα τὴν τοιαύτην, εἴγε σαφῶς ἀποδειχθείη κακουργίαν, καὶ ἀφαιρησόμεθα τὴν δεσποτείαν τῶν οὕτω πονηρῶς βεβουλευμένων, καὶ ἔστω πάλιν καὶ τοῦτο γάμος, ὥσπερ ἂν εἰ συνῄνεσεν ὁ κεκτημένος, τὴν ἀρχὴν. καὶ ὁ μὲν ἐκπιπτέτω τῆς δεσποτείας, αὖθις δὲ εἰς εὐγένειαν ἁρπαζέσθω τὸ δοῦλον πρόσωπον. τοιούτου συμβαίνοντος ἀποτελέσματος, ἢ εἴπερ συνῄνεσεν, ἢ εἴπερ ἐκακούργησεν ὁ κεκτημένος, πρόδηλον ὄν, ὡς καὶ οἱ τεχθέντες ἐκ τῶν τοιούτων γάμων, ἐλεύθεροί τε καὶ εὐγενεῖς κατὰ τὸν δε νῦν τὸν νόμον ἔσονται. Καὶ ἐπεὶ ἐκ τούτου δείκνυται εἰς ἐλευθερίαν ἁρπάζεσθαι τὴν μετὰ ἀνοχῆς τοῦ δεσπότου τῷ ἐλευθέρῳ γαμηθεῖσαν δούλην, ἀνεπιτίμητοι οἱ οὕτω συναφθέντες συντηρηθήσονται. ὅσον γὰρ κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον τὸν διορίζόμενον τὸν γάμον συνίστασθαι συναιρέσει μόνῃ καὶ ὁ τοιοῦτον συνοικέσιον πεπεράτωται διὰ τῆς σιωπηρᾶς συναιρέσεως τοῦ δεσπότου. εἰ δέ τις C εἴπῃ ὡς ἱερολογίας μὴ γενομένης κατὰ τὸ σήμερον κρατοῦν, οἱ τοιοῦτοι οὐκ ἐκφεύξονται τὰ ἐπιτίμια, κἂν γαμικῶς συνήφθησαν τοῦ δεσπότου ὁρῶντος καὶ ἀνεχομένου, ἀκούσεται ὅτι εἰς τὸν λόγον D τῶν ἐπιτιμίων ἡ διάθεσις μᾶλλον σκοπεῖται, καὶ οὐχὶ ἡ ἀκρίβεια τῶν νεαρῶν διαταγμάτων.

Κανὼν μα΄.

Η ἐν τῇ χηρείᾳ ἐξουσίαν ἔχουσα ἑαυτῆς, συνοικεῖν ἀνέγκλητος, εἰ μηδείς ἐστιν ὁ διασπῶν τὸ συνοικέσιον, τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, ἐὰν ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ.

Ερμηνεία.

Γυνή τις χηρεύσασα ἤθελεν ἑτέρῳ συζευχθῆναι

ἀνδρὶ, καὶ οὐ παρεχωρεῖτο, ἢ καὶ συζευχθεῖσα ἐπιτιμᾶται. ἠρωτήθη οὖν περὶ τούτου ὁ ἅγιος καὶ ἀπεκρίνατο, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ἡ χήρα ἑτέρῳ συναφθῆναι ἀνδρὶ, ἐὰν τέως αὐτεξουσία ἐστί. τοῦτο δὲ κρατήσει εἰς μόνην δευτερογαμίαν. τριγαμίαν γὰρ ὁ ἅγιος οὐ παραχωρεῖ. ὥστε καλῶς ἡ γυνὴ ἡ χηρεύσασα ἵνα δευτερογαμήσῃ, καὶ δευτερογαμήσασα οὐκ ἐπιτιμηθήσεται, εἴπερ οὐκ ἔστιν ὑπεξουσία. ἐὰν γὰρ ἐστὶν ὑπεξουσία, ἐπεὶ ὁ ἔχων ταύτην ὑπεξουσίαν, δύναται διασπάσαι τὸν γάμον, ἐπιτιμηθήσεται καὶ αὕτη ὡς πορνεύσασα. πλὴν καὶ αἱ γυναῖκες δευτερογαμοῦσαι τῷ ἐπιτιμίῳ τῶν δευτερογαμούντων ὑπόκειν(ται), καθὼς πολλάκις εἴπομεν. ἀκούων δὲ τοῦ ἁγίου λέγοντος ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὴν χήραν ᾧ θέλει γαμεῖσθαι, μὴ εἴπῃς δύνασθαι αὐτὴν ἀσεβεῖ ἢ ἑτέρῳ τινι ἀναξίῳ τοῦ γένους αὐτῆς συνάπτεσθαι, ἀλλ' εἰπὲ ὀφείλειν αὐτὴν κατὰ κανόνας καὶ νόμους δευτέρῳ ἀνδρὶ γαμεῖσθαι. φησὶ γὰρ τὸ α'. κεφ. τοῦ δ'. τίτλου τοῦ κη'. βιβλίου, γάμος ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνάφεια καὶ συγκλήρωσις τοῦ βίου, παντός, θείου τε καὶ ἀνδρίνου κοινωνία. καὶ ὁ λα'. κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου, καὶ ὁ οβ'. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κωλύουσι τοὺς ὀρθοδόξους μετὰ αἱρετικῶν συνάπτεσθαι, καὶ τὸ β'. θέμα τοῦ ζ'. κεφ. τοῦ ε'. τίτλου τοῦ κη'. βιβλίου φησὶν, οὐκ ἔρρωται ὁ γάμος τῆς θυγατέρος ἢ ἐγγόνης τοῦ ἀξιωματικοῦ πρὸς ἀπελεύθερον ἢ σκηνικὸν, ἢ σκηνικοῦ υἱὸν ἢ σκηνικῆς. ὁ δὲ κράταιος καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς διαφόρων συνοικέσια εὐγενῶν συναφθέντων ἀνδράσιν δυσγενέσι διέσπασε, καὶ τοὺς συναφθέντας μεγάλως ἐκόλασεν. οἷον τι πεποίηκε καὶ εἰς τὸν βασιλικὸν γραμματικὸν, κύριον Θεόδωρον τὸν Μεσαρίτην τοῦ σεβαστοῦ τοῦ Βρυεννίου τὴν θυγατέρα χωρὶς εἰδήσεως βασιλικῆς εἰς γυναῖκα λαβόντα. τὸ μέντοι τῷ κανόνι προσκείμενον, καὶ λέγον μόνον ἐν κυρίῳ, προσετέθη διὰ τοὺς ἀπίστους. ἐν κυρίῳ γὰρ συνάπτει γάμον ἡ μετὰ ὀρθοδόξου, οὐ μὴν μετὰ αἱρετικοῦ συναφθεῖσα.

Κανὼν μβ'.

Οἱ ἄνευ τῶν κρατούντων γάμοι, πορνεῖαι εἰσίν. οὔτε οὖν πατρὸς ζῶντος οὔτε δεσπότου οἱ συνιόντες ἀνεύθυνοί εἰσιν, ἕως ἂν ἐπινεύσωσιν οἱ κύριοι τὴν συνοίκησιν. τότε γὰρ λαμβάνει τὸ τοῦ γάμου βέβαιον.

A coniungi: & non ei permittebatur, vel etiam cõiuncta puniebatur. Sanctus ergo de eo interrogatus eſt, & reſpondit, quòd eſt in viduæ poteſtate vt alij viro coniungatur, ſi tunc eſt ſui iuris. Hoc autem in ſola digamia ſeruabitur: neque enim ſanctus trigamiam permittit. Rectè itaque mulier vidua ſecundò nubet, & cum ſecundo nupſerit, non punietur: ſi quidem non eſt filiafamilias, ſed ſi ſit in poteſtate parentis conſtituta, quoniã qui eam habet in poteſtate, poteſt matrimonium diſſoluere, ipſa quoque, vt quæ ſit fornicata punie-B tur. Sed & mulieres quæ ſecundò nubunt, digamorum ſupplicio ſubijciuntur, vt ſæpe diximus. Cum autem audis ſanctũ dicentẽ eſſe in poteſtate viduæ nubere cui velit, ne dixeris eã poſſe impio, vel alicui alij ſuo genere indigno cõiungi. Sed dic eam debere ſecundum leges, & canones ſecundo viro nubere. Dicit enim primũ cap. iiij. tit. xxj. lib. Matrimoniũ eſt viri & mulieris coniunctio, & totius vitæ conſuetudo, diuinarũ & humanarũ rerum ſocietas, & xxxj. ſyn. Laodicenæ canõ, & ij. can. ſyn. in Trullo, prohibendo orthodo-C xos cum hæreticis cõiungi, & ij. thema vij. cap. v. tit. xxviij. lib. dicit, Nõ eſt validum matrimonium filiæ vel neptis viri ſenatorij cũ libertino vel ſcenico, vel ſcenici, aut ſcenicæ filio. Potens autem, & ſanctus dominus noſter & imperator, cum nobilium aliquot mulierum, cum viris ignobilibus contracta eſſent matrimonia, ea ſeparauit, & ſeparatos valde punijt, vt fecit in regiũ dominũ Theodorum, Meſaritémque qui Auguſti D Briennij filiam, abſque imperatoris ſcientia in vxorem acceperat. Quod autem adijcitur canoni, & dicit, Solum in domino, adiectũ eſt propter infideles. In domino enim matrimonium contrahit, quæ cum orthodoxo, non cum hæretico matrimonium contrahit.

CANON XLII.

Quæ ſine ijs qui habent poteſtatem fiunt matrimonia, ſunt fornicationes. Nec ergo viuente patre, nec domino, ij qui conueniunt ſunt ab accuſatione liberi, donec coniugio domini annuerint: tunc enim accipit firmitatem coniugium.

Schol. Bals. Hic canon eſt veluti ſumma proximorum canonum. Dicit enim, quòd ſi filia familias, vel ancilla matrimonium cum aliquo contraxerunt ſine voluntate eorum qui ipſas habent in poteſtate, hoc exiſtimatur fornicatio, vtpote quòd non poſſit conſiſtere. Quare & tanquam fornicatores punientur, & matrimonium tanquam quod non poſſit conſiſtere, ſoluetur. Sin autem ij qui in eos habent poteſtatem, annuerint, hoc eſt admiſerint, & voluerint, matrimonium tunc firmum reputabitur. Quæ autem de eorum qui ſunt in poteſtate, & dominorum conſenſu dicuntur, interpretare ſecundum canones proximè interpretatos. De filiis autem familias, & ſeruis vxorem ducentibus, vel etiam fornicantibus, lege quæ in lxxxv. can. ſyn. in Trullo ſcripta ſūt, & ix. cap. xiij. tit. Nomoc. Photij.

Canon XLIII.

Qui mortis ictum dedit proximo, eſt homicida, ſiue prior percuſſit, ſiue vltus eſt.

Schol. Bals. Percuſſit quiſpiam aliquem, & interfecit, & cum iuberetur reddere rationem cur interfeciſſet, dicebat. Non fui cauſa cædis, ſed is qui occiſus eſt, vt qui pugnæ initium fecit, & me prior percuſſit, ſanctus ergo de eo interrogatus, reſpōdit, Homicida eſt qui quomodocumque hominem interfecit: ſiue primo loco eum qui interfectus eſt, percuſſit, ſiue eum vlciſcens, vt qui prior percuſſiſſet, vulnus ei intulit. Interrogauerit autē quiſpiam, cum lex dicat in ſexageſimo libro xxxix. tit. cap. j. themate vltimo: Impunè quis illum interficiet, qui vel ipſum, vel ſuos cogit ad libidinē, & in titulo eiuſdem libri, Vim vi licet repellere & arma armis: quomodo dicit canon eum qui ſe defenſurus percuſſit, & occidit, puniri vt homicidam? Sol. Pœnæ eccleſiaſticæ nō puniunt, ſed ſanctificant & medentur: & ideo decernit canon, vt qui quomodocūque Dei permiſſione in cædem inciderit, & ipſi etiam qui in bello occiderūt, in anima medicinā accipiant: & ſi hic quidē maiore opus habet medicina vt qui ſpōte interfecit, ille verò minore, vt qui nō volūtariè, vel in ſui defēſione vel in bello.

Ἑρμηνεία.

Ὁ κανὼν οὗτος ἀνακεφαλαίωσίς ἐστι τῶν προεχῶν κανόνων. φησὶ γὰρ ὡς ἐὰν ὑπεξουσία θυγάτηρ ἢ δούλη γάμον πρός τινα συναλλάξωσιν ἄνευ γνώμης τῶν κρατούντων, ἤγουν τῶν ἐξουσιαζόντων αὐτῶν, πορνεία λογίζεται τὸ τοιοῦτον, ὡς ἀνυπόστατος γινόμενον. διὸ καὶ ὡς πορνεύοντες ἐπιτιμηθήσονται, καὶ ὁ γάμος ὡς ἀνυπόστατος λυθήσεται. Εἰ δὲ ἐπινεύσωσιν οἱ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ἔχοντες ἀντὶ τοῦ, εἰ δέξονται καὶ θελήσωσι τὸν γάμον, τότε λογίζεται βέβαιος. τὰ δὲ περὶ τῆς συναινέσεως τῶν ὑπεξουσίων καὶ τῶν δεσποτῶν ἑρμήνευσον κατὰ τοὺς προεχῶς ἑρμηνευθέντας κανόνας.

Κανὼν μγ'.

Ὁ θανάτου πληγὴν τῷ πλησίον δέδωκε, φονεύς ἐστιν, εἴτε ἦρξε τῆς πληγῆς, εἴτε ἠμύνατο.

Ἑρμηνεία.

Τὶς ἔπληξε καὶ ἐφόνευσέ τινα, καὶ ἀπαιτούμενος λόγους δοῦναι χάριν τοῦ φόνου, ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἐγὼ αἴτιος γέγονε τῆς πληγῆς, ἀλλ' ὁ φονευθεὶς, ὡς πεποιηκὼς τὴν ἀρχὴν τῆς διαμάχης, καὶ προπλήξας με. ἐρωτηθεὶς οὖν περὶ τούτου ὁ ἅγιος, εἶπεν ὅτι φονεύς ἐστιν ὁ ὁπωσδήποτε φονεύσας ἄνθρωπον, εἴτε πρώτως ἔπληξε τὸν φονευθέντα, εἴτε ἀμυνόμενος τοῦτον ὡς πλήξαντα πρότερον αὐτὸν, ἐπήγαγε τὴν πληγήν. καὶ ὁ μὲν κανὼν οὕτως. ἐρωτήσει δέ τις, ὡς τοῦ νόμου λέγοντος ἐν βιβλίου ξ'. τίτλου λθ'. κεφαλ. α'. θέματι τελευταίῳ, ἀκινδύνως τις φονεύει τὸν βιαζόμενον αὐτὸν, ἢ τοὺς αὐτοῦ, πρὸς ἀσέλγειαν. καὶ ἐν τίτλου ιζ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ἔξεστι βίᾳ τὴν βίαν ἐξωθεῖν, καὶ ὅπλα ὅπλοις, πῶς ὁ κανὼν φησὶ, τὸν ἐξ ἀμύνης πλήξαντα καὶ φονεύσαντα μὴ κολάζεσθαι ὡς φονέα; Λύσις. τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια οὐκ εἰσὶ κολαστικὰ, ἀλλὰ ἁγιαστικὰ καὶ ἰατρευτικά. διὸ καὶ διορίζεται ὁ κανὼν τὸν κατὰ παραχώρησιν θεοῦ ἐμπεσόντα ὁπωσδήποτε εἰς φόνον, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐν πολέμῳ φονεύοντας θεραπεύεσθαι κατὰ ψυχήν. κἂν ὁ μὲν μεγαλωτέρας χρῄζει θεραπείας, ὡς φονεύων ἑκουσίως, ὁ δὲ μικροτέρας, ὡς φονεύων ἀκουσίως, ἢ ἐξ ἀμύνης, ἢ ἐν πολέμῳ.

ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος κολάζει, οὐ θεραπεύει. ὅθεν A τὸν μὲν ἔχοντα διάθεσιν εἰς τὸ φονεῦσαι, τιμωρεῖ ὡς φονέα, τὸν δὲ ἀκουσίως φονεύοντα οὐ τιμωρεῖ, καὶ τὸν φονεύσαντα τὸν βιαζόμενον αὐτὸν ἀτιμώρητον συντηρεῖ, ὡς μὴ οἴκοθεν, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τοῦ φονευθέντος εἰς τὸ φονεῦσαι κατεπειχθέντα. οἶμαι δὲ ὅτι καὶ ὁ φονεύσας ἐξ ἀμύνης κατὰ τὸν πολιτικὸν νόμον τότε συντηρηθήσεται ἀκόλαστος, ὅταν ἐφόνευσε τὸν πληγὴν θανατηφόρον ἐπενεγκόντα αὐτῷ, ἢ βίαν ὁμοίαν, οὐ μὴν καὶ τὸν ἐλαφρὰν καὶ ἰάσιμον πληγὴν ἐπενεγκόντα αὐτῷ, ἤγουν μετρίαν βίαν, καὶ ἣν ἐδύνατο χωρὶς φόνου διαφυγεῖν. τηνικαῦτα γὰρ B ὡς φονεὺς κολασθήσεται. φησὶ γὰρ τὸ ιδ'. κεφ. τοῦ λθ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, ὁ τὸν ἐπελθόντα φονεύσας, ἐν ᾧ περὶ τῆς ζωῆς ἐκινδύνευεν, ἀνεύθυνός ἐστι φονεύειν. καὶ κατὰ θέμα τοῦ αὐτοῦ τὸν λῃστὴν ἐπιόντα ἀκινδύνως ἔξεστι φονεύειν. ἐγὼ δὲ εἶδον ἱερέα καθαιρεθέντα συνοδικῶς, ὅτι ἕτερον ἱερέα ἀναλαβόμενον παρὰ θέλησιν τούτου βιβλίον ἐκ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ κατεῖχε, καὶ ἀνελάβετο ἐριστικῶς ἐκ τούτου τὸ οἰκεῖον βιβλίον, κἀντεῦθεν συνέβη τὸν ἀφαιρεθέντα τὸ βιβλίον ἱερέα λιποθυμῆσαι, καὶ αὐθωρὸν ἀποθανεῖν. ἕτερος δὲ μοναχὸς καὶ ἱερεὺς ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Στυλείου καθῃρέθη C ὁμοίως, ὅτι μοναχόν τινα ὑβρίσαντα αὐτὸν ἀνθύβρισε τραχέως, καὶ συνέβη τὸν οὕτως ὑβρισθέντα, ἅμα τῷ ἀκοῦσαι τὴν ὕβριν, στενάξαι καὶ τὴν ψυχὴν ἀπερεύξασθαι. καὶ ἀρχιερεὺς Ἀγαρηνὸν φονεύσας κατ' αὐτοῦ ξίφος ἀνατείναντα ἐν καιρῷ πολέμου, καθῃρέθη ὁμοίως.

Κανὼν μδ'.

Ἡ διάκονος ἡ τῷ Ἕλληνι συμπορνεύσασα δεκτή ἐστιν εἰς κοινωνίαν, εἰς δὲ τὴν προσφορὰν δεχθήσεται τῷ ζ'. ἔτει, δηλονότι ἐν ἁγνείᾳ ζῶσα. ὁ δὲ μετὰ τὴν πίστιν Ἕλλην πάλιν τῇ ἱεροσυλίᾳ προσιὼν ἐπὶ τὸν ἔμετον ἐπιστρέφει. ἡμεῖς D οὖν τῆς διακόνου τὸ σῶμα ὡς καθιερωμένον οὐκ ἐπιτρέπομεν ἐν χρήσει εἶναι σαρκικῇ.

Ἑρμηνεία.

Ὅπως καὶ οἵα γυνὴ γίνεται διάκονος ἔμαθες ἀπὸ διαφόρων κανόνων, διάκονος γοῦν γυνὴ πορνικῶς συμφθαρεῖσα Ἕλληνί τινι, οὐ μόνον καθῃρέθη, ἀλλὰ καὶ ἀφωρίσθη. καὶ ὁ μετὰ ταύτης δὲ συμφθαρεὶς Ἕλλην, τι-

A Lex autem ciuilis punit, non medetur. Vnde etiam eum qui habet affectum interficiendi, punit vt homicidam: eum verò qui inuoluntariè interficit, non punit: & eum qui illum perimit, qui ei vim afferebat, impunitum conſeruat, vt qui non ex ſe, ſed ab eo qui fuit interfectus ad occidendum impulſus eſt. Exiſtimo autem, quòd qui etiam in ſui defenſione occidit, tunc impunè abibit, quando eum interfecit, qui vulnus illi mortale inflixit, vel vim ſimilem. Non autem eum, qui leuem ac medicabilem illi plagam attulit. Tunc B enim vt homicida punietur. Dicit enim xiiij. caput xxxix. tit. lx. lib. Qui eum interfecit, qui ita inuadebat, vt in vitæ periculum adduceretur, non eſt reus homicidij. Et ſecũdum eius thema, latronem inuadentẽ impune licet interficere. Ego autem vidi ſacerdotem ſynodaliter depoſitum, quòd alterum ſacerdotem, qui præter eius voluntatem librum ex eccleſia ſua accipiebat, detinuit, & librũ proprium è manu eius contentioſè recepit, & ex eo euenit, vt ſacerdos cui liber ablatus eſt, deliquium animi pateretur & ipſa hora moreretur. Alius autem mona- C chus & ſacerdos ex Tyrij monaſterio, ſimiliter eſt depoſitus, quòd monachum quendam, qui eum iniuria affecerat, graui viciſſim iniuria affecit, & accidit, vt qui ſic iniuria affectus eſt, ſimul ac iniuriam audiuit, gemeret, & animam eructaret. Antiſtes quoque qui Agarenum interfecerat, qui enſem in ipſum vibrauerat belli tempore, ſimiliter depoſitus eſt.

CANON XLIIII.

Diaconiſſa, quæ vnà cum Græco fornicata eſt, non eſt ad communionem admittenda, ad oblationem autem ſeptimo anno admittetur, ſcilicet ſi in caſtitate vitam agat. Græcus autem qui poſt fidem rurſus ad ſacrilegium accedit, ad vomitum reuertitur. Nos vero diaconiſſæ corpus vt conſecratum eſſe in vſu carnali nõ amplius permittimus. D

SCHOL. BALS. Quomodo, & quænam mulier diaconiſſa dicitur, ex diuerſis canonib⁹ didiciſti. Diaconiſſa ergo mulier alicui Græco fornicatoriè cõiuncta, nõ ſolũ eſt depoſita, ſed etiã ſegregata, & qui cũ ea rẽ habuit

Græcus fidelis effectus, voluit eam vxorem accipere, tanquam qui per ſanctum Baptiſmum à Græca immunditia liberatus eſſet, & qui ei coniungi non impediretur, quæ per priorem fornicationem diaconalem auctoritatem depoſuiſſet, & eſſet veluti libera. Sanctus ergo de vtriſque fuit interrogatus, & reſpondit, quòd diaconiſſa, quæ fornicata eſt, & propterea fuit depoſita, non ſegregabitur, vt non in eccleſia verſetur, ſed ad orationem, & ſtationem cum fidelibus admittetur. Dictum enim eſt in xxxij. eius can. quòd clerici, qui peccatum ad mortẽ peccant, ſolum deponuntur, non etiam ſegregantur. Non enim vindicabis bis in idipſum. Porro & diaconiſſa propter fornicationem depoſita ab eccleſiaſtica ſynaxi non ſegregabitur. Illi enim pro quauis pœna ſufficit depoſitio. Quia autẽ qui fornicantur, triennio nõ ſunt ſanctorum myſteriorum participes, ſtatuit ſanctus, vt ea magis puniretur, quod cum Græco rem habuerit, eáque eſſet poſt ſeptennium ſacramentorum particeps. Græcũ autẽ qui credidit, & eam, quæ aliquando fuit diaconiſſa, habere quærit, ſacrilegij condemnationi ſubijcit, ſi diaconiſſæ corpus, quod Deo ſemel eſt dedicatum, per coitum coinquinauerit: & eum adeò canem vocat, qui ad ſuum vomitum reuertitur, hoc eſt ad priorẽ infidelitatem, per nefarium coitum. Quamobrẽ eam quæ ſemel Deo eſt dedicata, etiam ſi fuerit depoſita, nullo modo ſinit alicui coniungi, quòd ſit corpus eius cõſecratũ, & ſeruari debeat ab omni coitu, & omni vſu carnali. Nota ergo hæc propter clericos & monachos, qui transformant & mutant habitum, & monachas etiam, & aſcetrias volentes legitimis vxoribus aut viris coniungi. Exiſtimo autem eas ab hoc canone rectè ſecũdo nubere prohibendas, nec ſacerdotum vxores, ſicut nec qui ſunt ſacrati ſacerdotium recuſantes, permittentur viuere vt laici, & ſecundo matrimonium contrahere: ſacerdotum enim vxores, vnum corpus & vna caro ſacerdotalis, per legitimam ſacerdotij coniunctionem appellatæ, & ea de cauſa veluti conſecratæ,

A σὸς γενόμενος, ἤθελε ταύτην λαβεῖν εἰς γυναῖκα, ὡς διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἀκαθαρσίας καθαρεὶς, καὶ δῆθεν μὴ ἐμποδιζόμενος νομίμως αὐτῇ συναφθῆναι, τὴν διακονικὴν ἀξίαν ἀποθεμένῃ διὰ τῆς προγενομένης πορνείας, καὶ οἷον οὔσῃ ἐλευθέρᾳ. ἐρωτήθη οὖν περὶ ἀμφοτέρων ὁ ἅγιος, καὶ ἀπεκρίνατο, ὅτι ἡ πορνεύσασα διακόνισσα, καὶ διὰ τοῦτο καθαιρεθεῖσα οὐκ ἀφορισθήσεται, ὥστε μὴ ἐκκλησιάζειν, ἀλλὰ δεχθήσεται εἰς τὴν μετὰ τῶν πιστῶν εὐχὴν καὶ στάσιν. εἴρηται γὰρ εἰς τὸν λβ'. κανόνα αὐτοῦ, B ὅτι οἱ τὴν πρὸς θάνατον ἁμαρτάνοντες ἁμαρτίαν κληρικοὶ, καθαιροῦνται μόνον, οὐ μὴν καὶ ἀφορίζονται. οὐ γὰρ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. καὶ ἡ διάκονος γοῦν ἐπὶ τῇ πορνείᾳ καθαιρεθεῖσα, οὐκ ἀφορισθήσεται, ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνάξεως. ἀρκεῖ γὰρ αὐτῇ ἀντὶ παντὸς ἐπιτιμίου ἡ καθαίρεσις. ὅτι δὲ οἱ πορνεύοντες ἐπὶ τριετίαν τῶν ἁγίων μυστηρίων οὐ μεταλαμβάνουσιν, ὥρισεν ὁ ἅγιος ἐπὶ πλέον ἐπιτιμηθῆναι αὐτὴν διὰ τὸ μετὰ Ἕλληνος συμφθαρῆναι, καὶ μετὰ ἑπταετίαν μεταλαβεῖν αὐτὴν τῶν ἁγιασμάτων, πάντως ἀποστᾶσαν ἐκ C τῆς πορνείας. τὸν δὲ πιστεύσαντα Ἕλληνα καὶ ζητοῦντα ἔχειν τὴν ποτε διακόνισσαν, ἱεροσυλίας καταδίκῃ καθυποβάλλει, ἐὰν τὸ ἅπαξ ἀφιερωθὲν σῶμα τῆς διακονίσσης διὰ τῆς ἐπιμιξίας κοινώσῃ. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ κύνα αὐτὸν ἀποκαλεῖ εἰς τὸν ἴδιον ἔμετον ἐπιστρέφοντα, τουτέστιν εἰς τὴν προτέραν ἀπιστίαν διὰ τῆς ἀθέσμου μίξεως. διὸ καὶ τὴν ἅπαξ καθιερωθεῖσαν τῷ θεῷ, κἂν καθαιρεθῇ, οὐ παραχωρεῖ ὁπωσδήποτέ τινι συνάπτεσθαι, διὰ τὸ εἶναι τὸ σῶμα αὐτῆς καθιερωμένον, καὶ ὀφείλειν συντηρεῖσθαι πάσης κοίτης καὶ σαρ- D κικῆς χρήσεως ἀνώτερον, κατὰ τὸν καθόλου λόγον τὸν λέγοντα, τὸ ἱερὸν, μιαρὸν οὐ γίνεται. σημείωσαι ταῦτα διὰ τοὺς μετασχηματιζομένους κληρικούς τε καὶ μοναχοὺς θέλοντας νομίμοις γυναιξὶν ἢ καὶ ἀνδράσι συνάπτεσθαι, οἶμαι δὲ ἀπὸ τοῦ κανόνος τούτου καλῶς ἵνα κωλυθῶσι δευτερογαμεῖν καὶ αἱ τῶν ἱερέων γυναῖκες, ὥσπερ οὐδὲ οἱ ἱερωμένοι τὴν ἱερωσύνην παραιτούμενοι παραχωρηθήσονται ὡς λαϊκοὶ διάγειν καὶ δευτερογαμεῖν. αἱ μὲν γὰρ γυναῖκες τῶν ἱερέων ἓν σῶμα καὶ μία σὰρξ ἱερατικὴ διὰ τῆς μετὰ τῶν ἱερέων νομίμου συναφείας χρηματίσασαι, κἀντεῦθεν οἷον ἱερωθεῖσαι,

οὐ βεβηλωθήσονται) διὰ τῆς δευτερογαμίας. οἱ δὲ ἱερεῖς ἅπαξ τὴν δευτερογαμίαν ἀποθέμενοι διὰ τὸ ἱερωθῆναι, καὶ τοῦτο αὐτὸ εἰς θεὸν ἐπαγγειλάμενοι, οὐ παραχωρηθήσονται διὰ τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν παραιτήσασθαι τὴν ἱερατικὴν ἀξίαν, καὶ τὴν εἰς θεὸν ἐπαγγελίαν ἀθετῆσαι, καὶ τῇ σαρκικῇ ἐπιθυμίᾳ δουλεῦσαι. ἀλλὰ κἂν παραιτήσωνται τὴν ἱερωσύνην, κωλυθήσονται τὰ ἅπαξ ἱερωθέντα σώματα αὐτῶν δευτέροις γάμοις βεβηλῶσαι.

A non profanabuntur per ſecundas nuptias. Sacerdotes autem, qui ſemel ſecundas nuptias eo quòd Deo ſunt conſecrati reiecerunt, & Deo hoc vtique profeſſi ſunt, non ſinentur per carnalem cupiditatem ſacerdotalem dignitatem repudiare, & quam Deo fecerunt profeſſionem infirmare, & carnali libidini ſeruire: ſed etiam ſi ſemel ſacerdotium renunciauerint, corpora ſua, quæ ſunt Deo ſemel conſecrata, prohibebuntur ſecundis nuptiis profanare.

Κανὼν με΄.

Ἐάν τις τὸ ὄνομα λαβὼν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐνυβρίζῃ τὸν Χριστὸν, οὐδὲν ὄφελος αὐτῷ ἀπὸ τῆς προσηγορίας.

Ἑρμηνεία.

Τὶς ἄπιστος βαπτισθεὶς καὶ ἀξιωθεὶς τοῦ λέγεσθαι Χριστιανὸς, εἶχε μὲν τὴν εἰς θεὸν ὀρθόδοξον πίστιν, οὐκ ἔπραττε δὲ καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν ἔργα, ἀλλ᾽ ἐκάκιζεν ἴσως παραδόσεις ἐκκλησιαστικὰς καὶ κανονικοὺς διορισμοὺς προτιμώμενος τὰς τῶν ἀπίστων ἐργασίας, καὶ τοιουτοτρόπως ὑβρίζων τὸν Χριστόν. ἠρωτήθη οὖν ὁ ἅγιος, εἰ διὰ τοῦτο ὁ τοιοῦτος, ἀπὸ τῆς τῶν πιστῶν ἐκβάλλεται ὁμηγύρεως, ἢ μᾶλλον ὀφείλει ἀκαταιτίατος εἶναι, ὡς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν αἱρετισάμενος, καὶ εἶπεν ὅτι τὸ λαβεῖν διὰ τοῦ βαπτίσματός τινα Χριστιανοῦ ὄνομα, οὐκ ὠφελεῖ αὐτὸν, ἐὰν μὴ ἐν πᾶσι κατὰ τοὺς ὀρθοδόξους πολιτεύεται. ἐξ ἀνάγκης οὖν ὥς τις σεσηπὸς μέλος, ἐκκοπείη ἀπὸ τῆς ὁλοκληρίας τοῦ ὑγιοῦς σώματος Χριστωνύμου λαοῦ, τουτέστιν οὔτε ἐκκλησιάσει μετὰ τῶν Χριστιανῶν, οὔτε τοῖς τοῦ Χριστιανικοῦ ποιμνίου προβάτοις συναριθμηθήσεται. Εἰ δὲ θέλεις ἑρμηνεῦσαι τὸν κανόνα, καὶ ἄλλως ὅτι οὐκ κυρίως Χριστιανὸς ὁ μὴ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ ποιῶν, οὐχ ἕξεις τὸ ἐμποδών. Φησὶ γὰρ καὶ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ οὕτω· τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν τις λέγῃ ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; καὶ ὁ ἀπόστολος, ἡ πίστις χωρὶς ἔργων νεκρά ἐστιν.

CANON XLV.

B *Si quis accepto nomine Chriſtianiſmi Chriſtum contumelia afficit, nulla eſt illi appellationis vtilitas.*

SCHOL. BALS. Infidelis quiſpiam baptizatus, & dignus habitus, qui Chriſtianus diceretur, in Deum quidem fidem habuit orthodoxam, non agebat autem ſecundum opera Chriſtianorum: ſed eccleſiaſticas fortè traditiones, & canonicas definitiones vituperabat, infidelium operationes præferens, & eo modo Deum iniuria afficiens. Interrogatus eſt ergo ſanctus, an is propterea à C fidelium communione expellatur, an potius nequaquam ſit accuſandus, vt qui fidem orthodoxam elegerit, & dixit quod accipere aliquē nomen Chriſtiani ipſum non iuuat, niſi in omnibus, vt par eſt orthodoxos, vitam inſtituat: neceſſario ergo, vt membrum putridum ab integritate exſcindetur ſani corporis Chriſtiani populi. Si velis autem canonem aliter quoque interpretari, quòd non eſt propriè Chriſtianus, qui facit mandata Chriſti, nihil vetabit. Dicit enim ſanctus Iacobus frater Dei in ſua epiſtola hoc modo, Quid iuuat, fratres mei, ſi quis ſe fidem habere dicat, opera autem non D habeat? non poteſt fides eum ſeruare. Et Apoſtolus, Fides ſine operibus mortua eſt.

Κανὼν μς΄.

Ἡ τῷ καταλειφθέντι πρὸς καιρὸν παρὰ τῆς γυναικὸς ἐν ἀγνοίᾳ γεγαμημένη, εἶτα ἀφεθεῖσα διὰ τὸ ἐπανελθεῖν πρὸς αὐτὸν τὴν προτέραν, ἐπόρνευσε μὲν, ἐν ἀγνοίᾳ δέ. γάμου οὖν οὐχ εἰρχθήσεται, κάλλιον δὲ ἐὰν μείνῃ οὕτως.

CANON XLVI.

Quæ per ignorantiam nupſit ei qui ab vxore ad tempus derelictus eſt, deinde dimiſſa eſt, vt prior ad ipſum reuertatur, fornicata quidem eſt, ſed per ignorantiam. A matrimonio ergo non prohibebitur, ſed melius eſt, ſi ſic manſerit.

SCHOL. BALS. Hic canon ſitus A eſt in cōtextu xciij. can. ſyn. in Trullo, & quia de eo fuſius illic tractatum eſt, lege eum & ix. canonem præſentis ſancti patris.

CANON XLVII.

Encratitæ, & ſaccophori, & apotactitæ ſubijciuntur eidem rationi, cui & Nouatiani, quia de illis editus eſt canon, etſi diuerſus: quæ autem ſunt aduerſus eos, ſilentio prætermiſſa ſunt. nos autem vna ratione eos rebaptizamus. ſi autem prohibita eſt apud vos hæc rebaptizatio, ſicut & à Romanis, alicuius œconomiæ gratia, noſtra tamen ratio vires obtineat, quando quidē eſt veluti Marcioniſtarum germen eorū hæreſis, nuptias abhorrentium, & auerſantiū & Dei vinum creaturam inquinatam eſſe dicentium, eos in eccleſiam non admittimus niſi in noſtrum baptiſmum baptizati fuerint. Ne dicant enim, In Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum baptizati ſumus, qui quidem Deum eſſe malorum effectorem exiſtimant, inſtar Marcionis, & reliquarum hæreſum. Quamobrem ſi hoc placuerit, oportet plures cōuenire Epiſcopos, & ſic canonē exponere, vt & is qui fecit ſit extra periculum, & qui reſpondet, in reſponſione de his fide dignus habeatur.

" Laodic. 7.

SCHOL. BALS. Quidam ſint Encratitæ, Saccophori, Apotactitæ, Nouatiani, & Marcioniſtæ, & quænam ſint hæc hæreſum genera, in diuerſis canonibus dictum eſt. Præſens autem canon non eget interpretatioine, quia nec vt decretum à ſancto ſcriptum eſt, ſed vt ſententiæ ipſius explicatio. Legitimam enim conſtitutionem ad ſynodalem definitionem remiſit. Tu autem lege 7. can. 2. ſyn. & diſce quinam ex hæreticis baptizantur, poſtquam recepti fuerint, & qui non.

CANON XLVIII.

Quæ à marito dimiſſa eſt, mea quidem ſententia manere debet. Si enim dominus dixit, Si quis reliquit vxorem præter quam ratione fornicationis, facit eam adulterari, ex eo quod eam adulteram nominet, excluſit eam à ſocietate cum alio.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν κατεστρώθη εἰς τὸ ὕφος τοῦ ϞΓ´. κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. καὶ ἐπεὶ ἐκεῖσε τὰ περὶ τούτου πλατύτερον ἡρμηνεύθησαν, ἀνάγνωθι τοῦτον, καὶ τὸν θ´. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου πατρός.

Κανὼν μζ´.

Ἐγκρατῖται καὶ σακκοφόροι, καὶ ἀποτακτῖται τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται λόγῳ, ᾧ καὶ Ναυατιανοὶ, ὅτι περὶ μὲν ἐκείνων κανὼν ἐξεφωνήθη, εἰ καὶ διάφορος, τὰ δὲ κατὰ τούτους ἀποσεσιώπηται. ἡμεῖς μέντοι ἑνὶ λόγῳ ἀναβαπτίζομεν τοὺς τοιούτους. Εἰ δὲ παρ᾽ ἡμῖν ἀπηγόρευται τοῦτο, τὸ τοῦ ἀναβαπτισμοῦ, ὥσπερ οὖν καὶ παρὰ Ῥωμαίοις, οἰκονομίας τινὸς ἕνεκα, ἀλλ᾽ ὁ ἡμέτερος λόγος ἰσχὺν ἐχέτω, ὅτι ἐπεὶ δὴ ὥσπερ Μαρκιωνιστῶν ἐστὶν ἀποβλάστημα ἡ κατ᾽ αὐτοὺς αἵρεσις βδελυσσομένων τὸν γάμον καὶ ἀποστρεφομένων τὸν οἶνον, καὶ τὴν κτίσιν τοῦ θεοῦ μεμιασμένην εἶναι λεγόντων, οὐ δεχόμεθα οὖν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐὰν μὴ βαπτισθῶσιν εἰς τὸ ἡμέτερον βάπτισμα. μὴ γὰρ λεγέτωσαν, ὅτι εἰς πατέρα καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα ἐβαπτίσθημεν, οἵ γε κακῶν ποιητὴν ὑποτιθέμενοι τὸν θεὸν ἐφαμίλλως τῷ Μαρκίωνι, καὶ ταῖς λοιπαῖς αἱρέσεσιν. ὥστε ἐὰν ἀρέσῃ τοῦτο δεῖ πλείονας ἐπισκόπους ἐν ταυτῷ γενέσθαι, καὶ οὕτως ἐκθέσθαι τὸν κανόνα, ἵνα καὶ τῷ ποιήσαντι τὸ ἀκίνδυνον ᾖ, καὶ ὁ ἀποκρινόμενος τὸ ἀξιόπιστον ἔχῃ ἐν τῇ περὶ τούτων ἀποκρίσει.

ὑμῖν

Ἑρμηνεία.

Τίνες εἰσὶν οἱ Ἐγκρατῖται, οἱ σακκοφόροι, οἱ ἀποτακτῖται, οἱ Ναυατιανοὶ, καὶ οἱ Μαρκιωνισταὶ, καὶ ποῖα τὰ εἴδη τῶν αἱρέσεων αὐτῶν, εἴρηται ἐν διαφόροις κανόσιν. ὁ δὲ παρὼν κανὼν ἑρμηνείας οὐ δέεται, διότι οὐδὲ ὡς ὅρος ἐγράφη παρὰ τοῦ ἁγίου, ἀλλ᾽ ὡς γνωμάτευμα. τὴν γὰρ θεσμοθεσίαν εἰς συνοδικὸν διορισμὸν ἀπέλυσεν. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν Ζ´. κανόνα τῆς δευτέρας συνόδου, καὶ μάθῃς τίνες τῶν αἱρετικῶν μετὰ δεχθῆναι βαπτίζονται, καὶ τίνες οὐ βαπτίζονται.

Κανὼν μη´.

Ἡ δὲ ἐγκαταλειφθεῖσα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, μένειν ὀφείλει. Εἰ γὰρ ὁ κύριος εἶπεν, ὅτι ἐὰν τις καταλείπῃ γυναῖκα ἐκτὸς λόγου πορνείας ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι, ἐκ τοῦ μοιχαλίδα αὐτὴν ὀνομάσαι, ἀπέκλεισεν αὐτὴν τῆς πρὸς ἕτερον κοινωνίας.

πῶς γὰρ δύναται ὁ μὲν ἀνὴρ ὑπεύθυνος εἶναι, ὡς μοιχείας αἴτιος, ἡ δὲ γυνὴ ἀναίτιος εἶναι, ἡ μοιχαλὶς παρὰ κυρίου διὰ τὴν πρὸς ἕτερον ἄνδρα κοινωνίαν προσαγορευθεῖσα;

A *Quomodo enim poteſt vir quidem eſſe reus, vt auctor adulterij, mulier autem nulli eſſe culpæ affinis, quæ adultera appellata eſt, propter conſuetudinem cum alio viro?*

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν, ἐρωτηθεὶς ὁ ἅγιος, εἰ ὀφείλει νομίμῳ ἀνδρὶ συνάπτεσθαι ἡ παραλόγως διαζυγεῖσα τοῦ οἰκείου ἀνδρός, εἶπεν· ἐπεὶ ὁ κύριος ἀπεφήνατο μοιχαλίδα εἶναι τὴν καταλειφθεῖσαν παρεκτὸς πορνείας ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἀνδρός, πάντως ἐὰν ἑτέρῳ συζευχθῇ, ὀφείλει ἡ τοιαύτη γυνὴ ἡσυχάζειν καὶ ἑτέρῳ μὴ συναφθῆναι. κατασκευάζων δὲ τὸν οἰκεῖον λόγον προστίθησιν, ὅτι κἂν οὐ δέδωκεν αὐτὴ τὴν αἰτίαν τῆς ἐγκαταλείψεως, ἀλλ' ὁ ἀνήρ, ὅμως καὶ αὐτὴ εἰ μὴ καρτερήσει τὴν παράλογον διάζευξιν, καὶ ἀνακαλέσεται τὸν οἰκεῖον ὁμόζυγον, ἀλλ' ἑτέρῳ συναφθῇ, ὡς μοιχαλὶς κατακριθήσεται, τὸν ἄνδρα δὲ ταύτης ὑπεύθυνον εἶναί φησι, ὡς γενόμενον αἴτιον τῆς μοιχείας. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν πη'. κανόνα, καὶ τὸν ϙγ'. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν ἐν τούτοις γραφέντα περὶ τῶν καταλειψασῶν τοὺς οἰκείους ἄνδρας, καὶ τὸ ἐναντίον. ἐρωτήσει δέ τις ποίᾳ εὐθύνῃ ὑπόκειται ὁ ἀνὴρ τῆς καταλειφθείσης γυναικὸς ἀλόγως, καὶ ἑτέρῳ συμβιωσάσης; Λύσις. τινὲς εἶπον τῷ περὶ μοιχείας ἐγκλήματι εἶναι τοῦτον ὑπεύθυνον· ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ. ἐπεὶ γὰρ παρὰ τῷ θελήματι τῆς γυναικὸς πρόκειται τὸ συζυγῆναι αὐτὴν ἑτέρῳ, καὶ οὕτω μοιχευθῆναι, καὶ τὸ καρτερῆσαι, καὶ μὴ δέχεσθαι μοιχείαν, πῶς ὁ ἀνὴρ μὴ μοιχεύσας, ὡς μοιχὸς κολασθήσεται; οἶμαι οὖν ὅτι ὡς μὲν μοιχὸς οὐ κολασθήσεται, γενήσεται δὲ ἐπ' αὐτῷ ὡς ἀνευλόγως πέμψαντι διαζύγιον, κατὰ τὸ ιγ'. κεφ'. τῆς λδ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ἤτοι τὸ δ'. κεφ. τοῦ ζ'. τίτλου τοῦ κη'. βιβλίου ἔχον οὕτως· ἐπειδὴ τινὲς τὸν ἡμέτερον παραβαίνειν σπουδάζουσι νόμον, ἐν τῷ ἰδικῶς τὰς αἰτίας ἀπηριθμησάμεθα ἐξ ὧν μόνων διαζύγιον δύναται πέμπεσθαι ἢ ἐκ τοῦ ἀνδρός, ἢ ἐκ τῆς γυναικός, κελεύομεν παρ' ἐκείνας τὰς αἰτίας μηδενὶ τρόπῳ διαζύγια γίνεσθαι, ἢ ἐρρῶσθαι τὰ γενόμενα, ἢ κατὰ συναίνεσιν τοὺς γάμους διαλύειν, καὶ συγχωρεῖν ἀλλήλοις τὰ ἁμαρτήματα. Εἰ δὲ παρὰ τὰς ἀφ' ἡμῶν διωρισμένας αἰτίας τολμήσουσί τινες διαλύειν τὸν γάμον, κελεύομεν,

SHCOL. BALS. Vt eſt veriſimile, ſanctus interrogatus eſt, an debet marito legitimè coniungi quæ præter rationem à proprio marito ſeparata eſt. Dixit itaque quòd quia dominus eam eſſe adulteram pronunciauit quę extra fornicationem à ſuo marito dimiſſa eſt, ſi alij omnino coniuncta fuerit, debet ea mulier
B quieſcere, & alij nō coniungi. Suum itaque dictum confirmans adijcit, quòd & ſi ea dimiſſionis cauſam dederit, non maritus, ipſa tamen ſi iniuſtum diuortium non tolerâret tulerit & ad ſuum coniugem redierit, ſed alij coniuncta fuerit, vt adultera accuſabitur. Eius autem maritum dicit eſſe reum vt qui fuerit auctor adulterij. Et in his quidem conſiſtit canon. Tu autem lege 88. can. & 93. ſyn. in Trullo, & quæ in his à nobis ſcripta ſunt de iis, quæ ſuos maritos reliquerunt & contra. Interrogauerit
C autem quiſpiam, cui pœnæ eſt obnoxius maritus mulieris, quæ iniuſtè dimiſſa eſt; & cum alia vitæ ſocietatem iniit? SOL. Quidam dixerūt eum eſſe reum adulterij: ſed mihi non ita videtur. Quoniā enim in mulieris voluntate ſitum eſt vt ipſa alij iungatur, & ſic adulteretur, & toleranter pati, & non fieri adulterium, quomodo maritus, qui non eſt adulteratus; vt adulter punietur? Exiſtimo ergo quòd adulter quidem non punietur, agetur autem in eum, vt qui præter rationem diuor-
D tij libellum emiſerit, vt vult xiij. cap. xxiij. Iuſtiniani nouellæ ſeu iiij. cap. ſeptimi tit. xxviij. lib. quod ſic habet. Quia autem nonnulli ſtudent noſtram legem tranſgredi in qua ſpecialiter cauſas enumerauimus, ex quibus ſolis poteſt emitti diuortium, vel à viro, vel à muliere, iubemus præter illas cauſas nullo modo fieri diuortium, vel factum confirmari vel ex conſenſu matrimonium diſſoluere, & peccata aliis condonare. Sin autem præter cauſas à nobis definitas voluerint aliqui diſſoluere matrimonium, iubemus,

ſi quidem deſcendentes habeant, ſiue ex ipſo, ſiue ex alio matrimonio, dare illis eorum ſubſtantias, ſecundum legum ordinem, virúmque & mulierem intrudi in monaſterium toto vitæ ſuæ tempore, & ex vniuſcuiuſque facultatibus circiter quatuor vncias monaſterijs in quæ immittũtur ſeparari, marito ſcilicet ne vſum quidem habente eius partis, quæ datur liberis. Sin autem deſcendentes non habeant, ſed aſcendentes inueniantur, ipſi tertiam partem facultatum accipiant, præterquam ſi matrimonij ſolutioni conſenſerint. Duæ autem partes monaſteriis in quæ vnuſquiſque inijcitur, ſeparentur. Sin autem nec deſcendentes, nec aſcendentes fuerint, vel ſi etiam aſcendentes ei quod factum eſt conſenſerint, iubemus omnes facultates dari monaſteriis in quæ coniecti ſunt, ne propter hanc inuentionem, Dei quoque iudicium contemnatur, & lex noſtra tranſiliatur. Sed & eos, qui eiuſmodi matrimonij ſolutionibus deſeruiunt, vel eiuſmodi nefarios contractus componunt, corporalibus pœnis ſubijci iubemus, & mitti in exilium. Si autem ij qui matrimonium ſoluere conati ſunt, rurſus velint ſe ipſos matrimonio coniungere, priuſquã in monaſterium inijciantur, damus eis hoc agendi facultatem & prædictas illis pœnas condonamus, & vt facultates habeant ipſis concedimus, & vt ita inter ſe viuant, perinde ac ſi nihil inter ſe huiuſmodi peccaſſent: ſi vna autem perſona velit reuocare matrimonium, niſi altera perſona conſenſerit, aduerſus eum qui non vult, pœnæ ſeruentur. Hæc autem omnia ſeruari iubemus, & in hac vrbe regia, & in prouinciis, & per comitem priuatorum, & per præſides prouinciarum, & eorũ ordines ipſis ſcientibus, quòd ſi eo peccante ſe ſegniter geſſerint, & non hæc omnia ſeruauerint, & exterminationẽ, & publicationem ſubibunt. Hæc autem ipſa ſeruare iubemus loci quoque ſãctiſſimos Epiſcopos, vt eorũ prouidẽtia, perſonæ, quæ traditæ ſunt, in monaſteria conijciantur, & ex rebus ipſis ea quæ à nobis definita ſunt, monaſteriis præbeantur.

Εἰ μὲν κατιόντας ἔχοιεν εἴτε ἐξ αὐτοῦ, εἴτε ἐξ ἄλλου γάμου, τὰς οὐσίας αὐτῶν ἐκείνοις δίδοσθαι, κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν, καὶ τόν τε ἄνδρα, καὶ τὴν γυναῖκα εἰς μοναστήριον ἐμβάλλεσθαι ἐπὶ πάντα τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον. καὶ ἐκ τῆς ἑκάστου περιουσίας ἀνὰ τεσσάρας οὐγγίας τοῖς μοναστηρίοις ἐν οἷς ἐμβάλλονται, ἀφορίζεσθαι· τοῦ ἀνδρὸς δηλονότι μηδὲ χρῆσιν ἔχοντος τοῦ διδομένου τοῖς παισὶ μέρους. Εἰ δὲ κατιόντας μὴ ἔχοιεν, ἀλλὰ ἀνιόντες εὑρίσκονται τὸ τρίτον μέρος τῆς οὐσίας λαμβάνειν αὐτούς, εἰ μὴ τῇ ἀσεβείᾳ τῆς λύσεως τοῦ γάμου συνῄνεσαν. τὰ δὲ δύο μέρη τοῖς μοναστηρίοις, ἐν οἷς ἕκαστος ἐμβάλλεται, ἀφορίζεσθαι. Εἰ δὲ μήτε κατιόντες, μήτε ἀνιόντες εἶεν, ἢ καὶ εἰ οἱ ἀνιόντες συνῄνεσαν τῷ γεγονότι, κελεύομεν πᾶσαν τὴν οὐσίαν τοῖς μοναστηρίοις, ἐν οἷς ἐνεβλήθησαν δίδοσθαι, ἵνα μὴ διὰ ταύτης περινοίας, καὶ τὸ τοῦ θεοῦ κρίμα καταφρονηθείη, καὶ ὁ ἡμέτερος νόμος παραβαθῇ. ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπουργοῦντας ταῖς τοιαύταις λύσεσι τῶν γάμων, ἢ τὰ τοιαῦτα ἀθέμιτα συμβόλαια συντιθέντας ταῖς εἰς σῶμα ποιναῖς ὑποβάλλεσθαι κελεύομεν, καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι. εἰ δὲ οἱ τὸν γάμον λύειν ἐπιχειρήσαντες βουληθῶσι πάλιν ἑαυτοὺς συζευγνύναι, πρὶν ἐμβληθῶσι μοναστηρίοις, ἄδειαν αὐτοῖς δίδομεν τοῦτο ποιεῖν, καὶ τὰς προειρημένας ποινὰς συγχωροῦμεν αὐτοῖς, καὶ τὰς ἰδίας περιουσίας ἔχειν. καὶ οὕτω πρὸς ἀλλήλους ζῆν, ὡς ἂν εἰ μηδὲν τοιοῦτον ἡμαρτημένον ἐτύγχανε, τοῦ ἑνὸς δὲ βουλομένου τὸν γάμον ἀνακαλέσασθαι, εἰ μὴ συναιρέσει τὸ ἕτερον πρόσωπον, κατὰ τοῦ μὴ βουλομένου κρατεῖν τὰς ποινάς. ταῦτα δὲ πάντα φυλάττεσθαι κελεύομεν, ἔν τε τῇ βασιλίδι ταύτῃ πόλει, καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, διά τε τῶν κόμητος τῶν πριβάτων, καὶ τῆς καὶ τῶν ἐξ ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχόντων, καὶ τῶν τάξεων αὐτῶν, εἰδότων αὐτῶν, ὡς εἰ ῥαθυμήσουσι τοιούτου τινὸς ἁμαρτανομένου, καὶ μὴ πάντα ταῦτα παραφυλάξοιεν, καὶ ἐξορίαν καὶ δήμευσιν, ὑποστήσονται. ταῦτα δὲ αὐτὰ κελεύομεν παραφυλάττειν, καὶ τοὺς κατὰ τόπον ὁσιωτάτους ἐπισκόπους, ὥστε προνοίᾳ αὐτῶν τὰ παραδιδόμενα πρόσωπα ἐν μοναστηρίοις ἐμβάλλεσθαι, καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν τὰ παρ᾽ ἡμῖν διορισθέντα τοῖς μοναστηρίοις παρέχεσθαι.

Κανὼν μθ΄.

Κανὼν μθ'.

Αἱ πρὸς ἀνάγκην γινόμεναι φθοραὶ ἀνεύθυνοι ἔστωσαν. ὥστε καὶ ἡ δούλη, εἰ ἐβιάσθη παρὰ τοῦ ἰδίου δεσπότου, ἀνεύθυνός ἐστιν.

Ἑρμηνεία.

Ἡ παροῦσα ἀπόκρισις ἐξεφωνήθη χάριν δούλης τινὸς κατὰ βίαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου δεσπότου πορνευθείσης. φησὶ γὰρ ὡς ἐπεὶ καὶ ἄλλαι πᾶσαι φθοραὶ αἱ κατὰ ἀνάγκην καὶ βίαν γινόμεναι, παρὰ τῶν πολεμίων δηλαδὴ πρὸς τὰς αἰχμαλωτισθείσας, καὶ παρὰ ἀρχοντικῶν προσώπων, πρὸς τὰς ὑπ' αὐτῶν ἀρχομένας ἐξ ἀνάγκης, καὶ ἡ δούλη ἡ κατὰ βίαν συμφθαρεῖσα τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ, οὐχ ὑποπεσεῖται τοῖς τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίοις. ἀνάγνωθι κανόνα πρῶτον τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ τοῦ εἰς τὸ πάσχα. ταῦτα δὲ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, κρατήσουσιν ὅσον εἰς τὸ μὴ ἐπιτιμηθῆναι διὰ τὴν φθορὰν τῆς πορνείας τὰς φθαρείσας. ἐπεὶ τοίγε ἂν κατὰ βίαν ἢ ἄγνοιαν ἐμπέσῃ τις εἰς πρᾶγμα κωλῦον αὐτὸν ἀπὸ διακονίας ἱερατικῆς, οὐκ ὠφεληθήσεται εἰς τὸ εἶναι καὶ ἐφεξῆς μετὰ τῶν ἱερωμένων, διὰ τὸ μὴ κατὰ γνώμην οἰκείαν ἐμπεσεῖν εἰς τὸ κακὸν, ἀλλὰ καθαιρεθήσεται. καὶ ἀνάγνωθι τὸν πρῶτον κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, καὶ τὸν κζ'. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου πατρός. διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς οἴομαι, οὐδὲ οἱ κατὰ αὐθεντίαν βασιλικὴν ἀποκειρόμενοι, δύνανται μετασχηματίζεσθαι προσδεχόμενοι τὸν παρόντα κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἀλλ' ἔσονται ἐξ ἀνάγκης μοναχοὶ, κἂν κατὰ βίαν ἀπεκάρησαν, ὥσπερ καὶ ἡ κατὰ βίαν φθαρεῖσα, ἐὰν ἦν διακόνισσα, ἐπιτιμία μὲν οὐχ ὑποπεσεῖται, διακονικὸν δὲ τι οὐκ ἐνεργήσει, διὰ τὸ παραχωρήσει θεοῦ ἐμπεσεῖν εἰς κακὸν, ἀφαιρούμενον ἐξ αὐτῆς τὴν διακονίσσης ἀξίαν.

Κανὼν ν'.

Τριγαμίας νόμος οὐκ ἔστιν, ὥστε νόμῳ τρίτος γάμος οὐκ ἄγεται. τὰ μέντοι τοιαῦτα ὡς ῥυπάσματα τῆς ἐκκλησίας ὁρῶμεν. δημοσίαις δὲ καταδίκαις οὐχ ὑποβάλλομεν, ὡς τῆς ἀνειμένης πορνείας αἱρετώτερα.

Ἑρμηνεία.

Ἀκούων τοῦ ἁγίου λέγοντος μὴ εἶναι νόμον ἐπὶ τριγαμίας, μὴ εἴπῃς καὶ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ πολιτικοῦ κωλύεσθαι τὴν τριγαμίαν. ἐκκεχώρηται γὰρ ἀπὸ τοῦ νόμου. ἀλλὰ νόμον νόησον τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἰσό-

A

CANON XLIX.

Stupra quæ per vim inferuntur, non ſint accuſationi obnoxia. Quare etſi ancilla vis allata fuerit à proprio domino, ea à culpa eſt libera.

SCHOL. BALS. Præſens edita eſt reſponſio pro aliqua ancilla, quæ à ſuo domino vim paſſa eſt. Dicit enim, quòd quoniã alia quoque ſtupra, quæ neceſſitate, & vi perpetrantur, ab hoſtibus ſcilicet in captiuas, & à perſonis quæ regunt, in eas perſonas quibus præſunt, neceſſario B quoque ancilla, quæ vi cum ſuo domino rem habuit, non incidet in pœnas fornicatorum. Lege canonem primum ſancti Dionyſij Archiepiſcopi Alexandrini ex eodem canone in Paſcha. Hæc autem, vt mihi videtur, ſeruabuntur, quantũ ad hoc, vt quæ ſtupratæ fuerũt, propter ſtuprũ fornicationis ſupplicio afficiantur. Nam ſi per vim vel ignorantiam aliquis in rem inciderit, quæ eum à ſacerdotali miniſterio arceat, nõ adiuuabitur ad hoc vt ſit deinceps cum C ſacratis, quoniam non propria voluntate in hoc malum inciderit: ſed deponetur. Et lege primum canonem ſynodi Ancyranæ, & xxvij. can. præſentis ſancti patris. Propterea enim vt exiſtimo, nec qui imperatoria auctoritate tondentur, poſſunt trãsformari, habitúmve mutare ſancti Baſilij præſentem can. producentes. Sed erunt neceſſario monachi, etiamſi vi tonſi fuere, quemadmo- D dum & quæ vi ſtuprata eſt, ſi erat diaconiſſa, in pœnam quidem non incidet, ſed nihil amplius diaconicum exercebit, quòd ea Dei permiſſu in malum inciderit, quod ei aufert diaconicam auctoritatem.

CANON L.

Trigamia lex non eſt. Quare lege tertiũ matrimonium non approbatur. Veruntamen ea vt eccleſiæ inquinamenta videmus: ſed publicis condemnationibus non ſubycimus, vt quæ ſoluta ac profuſa fornicatione ſunt magis expetenda.

SCHOL. BALS. Cum audis ſanctũ dicentẽ non eſſe legẽ in trigamia, ne dixeris etiam à lege ciuili prohiberi trigamiã. A lege enim cõceſſa eſt, ſed eccleſiaſticam hic legem intellige,

Legem autẽ ciuilem dic antiquam, quæ ante ſanctum patrẽ obſeruabatur, nõ autẽ eã quę multis poſt ſeculis lata eſt, ſcilicet Porphyrogenetæ, & Imperatoris domini Conſtantini deciſionem, quæ ſita eſt in primo canone huius ſancti, quam etiam lege, vt dicit Zonaras. Neque enim fieri poteſt vt hoc dicat quòd in ſancti mentem venire non poterat, vt pote quod multis poſt ſeculis factum eſt. Quod autem etiam à lege antiqua tertium matrimoniũ permiſſum eſt, lege lib. xxviij. tit. viij. cap. lxiij. thema vj. & tit. xiiij. cap. iiij. Nota autẽ, quod ex hoc præſenti canone apparet non ſeparari tertium matrimonium vt contra leges factum. Dicit enim, quòd inquinamenta quidem eccleſiæ tertia matrimonia omnino reputantur, vt quæ ab eccleſia non permittũtur, ſi rogata fuerint. Publicis autem condẽnationibus, ſeu manifeſtis diuulſionibus non ſubijciũtur, quòd ſint eiuſmodi cõiugia fornicatione meliora. Qui autẽ matrimonium ita contraxerunt, per polygamiam minus effuſè peccant. Qui autem fornicantur, laxis habenis in vitia feruntur, vt qui indiſcriminatim ex alia muliere ad aliam tranſeant.

Canon LI.

Quod aduerſus clericos ſtatutum eſt, canones indefinite ediderunt, vnum in ijs qui lapſi ſunt, ſupplicium decerni iubentes, a miniſterio ſcilicet motionem, ſiue ſint in gradu, ſiue etiam in miniſterio, quod non impoſitis manibus datur, perſeuerent.

Schol. Bals. In xxxij. can. ſanctus definijt propter omne peccatum clericos per ſolam depoſitionem puniri. Sed quia nonnulli dixerunt illos reputari clericos, qui ordinati ſunt, nõ autẽ eos qui per ſolum characterem conſtituti ſunt in gradibus eccleſiaſticis (Illos enim magis puniri volebant) definiit ſanctus per præſentẽ canonem, omnes ſimiliter clericos per ſolam depoſitionẽ, ſeu promotionem à conuenienti ſacro miniſterio puniri, ſiue ſint ordinati vt presbyteri, diaconi, hypodiaconi:

A νόμον δὲ πολιτικὸν εἰπὲ τὸν παλαιὸν τὸν παρὰ τοῦ ἁγίου πατρὸς κρατοῦντα, οὐ μὴν τὸν μεταγενέστερον κατὰ πολύ, δηλονότι τὸν τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου τόμον, τὸν κατατεθέντα εἰς τὸν δ'. κανόνα τούτου τοῦ ἁγίου, ὃν καὶ ἀνάγνωθι, καθὼς ὁ Ζωναρᾶς φησι. τοῦτο γὰρ λέγειν ἀνενδέκτον, διὰ τὸ μηδὲ εἰς ἔννοιαν τοῦ ἁγίου ἐλθεῖν. τὸ μετὰ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας γεγονός. ὅτι δὲ ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ νόμου ἐκκεχώρηται ὁ τρίτος γάμος, ἀνάγνωθι βιβλίου κη'. τίτλου η'. κεφ. ξγ'. θέμα ς'. τίτλου ιδ'. κεφ. δ'. σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ

B παρόντος κανόνος ἀναφαίνεται, ὅτι οὐ διασπᾶται ὁ τρίτος γάμος ὡς παράνομος, φησὶ γὰρ ὅτι ῥύπασμα μὲν τῆς ἐκκλησίας, λογίσονται οἱ τρίτοι γάμοι πάντως, ὡς μὴ ἐκχωρούμενοι ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἐὰν ἐρωτηθῶσι δημοσίαις δὲ καταδίκαις, ἤτοι φανεροῖς διασπασμοῖς οὐχ ὑποβάλλονται διὰ τὸ εἶναι τὰ τοιαῦτα συνοικέσια κρείττονα τῆς πορνείας. οἱ μὲν γὰρ οὕτω γαμήσαντες, συνεσταλμένην ἁμαρτίαν διὰ τὴν πολυγαμίαν ποιοῦσιν. οἱ δὲ πορνεύοντες ἀνειμένην καὶ ἐξηπλωμένην ἁμαρτίαν ἐργάζονται ὡς ἐξ ἑτέρας γυναικὸς εἰς ἑτέραν ἀ-

C διαφόρως μεταβαίνοντες.

Κανὼν να'.

Τὸ κατὰ κληρικοὺς ἀδιορίστως οἱ κανόνες ἐξέθεντο, κελεύσαντες μίαν ἐπὶ τοῖς παραπεσοῦσι ποιεῖσθαι τιμωρίαν, τὴν ἔκπτωσιν τῆς ὑπηρεσίας, εἴτε ἐν βαθμῷ τυγχάνοιεν, εἴτε καὶ ἀχειροτονήτῳ ὑπηρεσίᾳ προσκαρτεροῖεν.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ λβ'. κανόνι διωρίσατο ὁ ἅγιος ἀπὸ

D παντὸς ἁμαρτήματος διὰ μόνης καθαιρέσεως κολάζεσθαι τοὺς κληρικούς, ἐπεὶ δὴ ἔλεγόν τινες, ἐκείνους λογίζεσθαι κληρικούς, τοὺς χειροτονίαν ἔχοντας, οὐ μὴν τοὺς διὰ μόνης σφραγῖδος καταστάντας εἰς βαθμοὺς ἐκκλησιαστικοὺς (τούτους γὰρ ἤθελον πλειόνως κολάζεσθαι) διωρίσατο ὁ ἅγιος διὰ τοῦ παρόντος κανόνος πάντας τοὺς κληρικοὺς ὁμοίως διὰ μόνης καθαιρέσεως ἤτοι διὰ ἐκπτώσεως τῆς προσηκούσης αὐτοῖς ἱερᾶς διακονίας, κολάζεσθαι, κἄν τε κεχειροτονημένοι ὦσιν, ὡς οἱ πρεσβύτεροι, οἱ διάκονοι, καὶ οἱ ὑποδιάκονοι, κἄν τε

διὰ μόνης σφραγῖδος ἐνέργειαν ἔχουσιν ἱερατικὴν, A ὡς οἱ ἀναγνῶσται, καὶ ψάλται, οἱ θυρωροὶ, καὶ οἱ ὅμοιοι. καὶ ταῦτα μὲν περὶ κληρικῶν διὰ χειροτονίας, ἢ διὰ σφραγῖδος καταταχθέντων εἰς βαθμοὺς ἐκκλησιαστικούς. ἐὰν δέ τις μόνην ἔχων ἐπικουρίδα ἀπὸ ἐπισκόπου, ἢ ἀπὸ ἡγουμένου, ἐμπέσῃ εἰς ἔγκλημα, ἀλλοτρόπως ἐστὶ τιμωρηθήσεται; Λύσις. καὶ ὁ τοιοῦτος κληρικός ἐστι, καὶ καταδικασθήσεται ὡς λοιποὶ κληρικοί. κωλυθήσεται γὰρ ἐνεργεῖν οἱονδήποτε ἔργον, ὅπερ ἐνεργοῦσιν οἱ ἔχοντες ἐπικουρίδας, ὅπερ οὐκ εἰσέλθῃ εἰς βῆμα, οὐκ ἀναγνῷ ἐπ' ἄμβωνος, οὐ προκόψῃ εἰς βαθμίδα ἱερατικήν. θαυ- B μάζω δὲ ὅπως τινὲς καθαιρεθέντες, ἐνεργοῦσι χαρτουλαράτα ἐκκλησιαστικά, ἅ τινα ἐνεργοῦσι μόνοι ἱερωμένοι· ὡσαύτως θαυμάζω πῶς οἱ ἔχοντες μόνας ἐπικουρίδας, καὶ ἁμαρτάνοντες ἐτάζονται, καὶ ἁπλῶς ὡς λαϊκοὶ κολάζονται. Εἶδον γὰρ τοῦτο διαφόρως. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ἐπεὶ καὶ τὰ ὀφφίκια διὰ σφραγῖδος δίδονται, βαθμοὶ καὶ ταῦτά εἰσι. καὶ ἀδικοῦνται οἱ παρὰ ἐπισκόπων ἀκρίτως ἐκ τῶν ὀφφικίων αὐτῶν ἐκβαλλόμενοι, ἢ ἐν ταῖς στάσεσιν αὐτῶν παρευβριζόμενοι, οὐδὲ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ ἐπίσκοποι ποιεῖν ἐπ' αὐτοῖς μετὰ τὴν σφραγῖδα, ὅπερ οὐ δύναν- C ται ποιεῖν εἰς τὰ διακονικὰ ἀξιώματα.

Κανὼν νβ'.

Ἡ τὸ κύημα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀμελήσασα, εἰ μὲν δυναμένη περισώσασθαι καταφρονήσει, ἢ συγκαλύψειν ἐντεῦθεν τὴν ἁμαρτίαν νομίζουσα, ἐθελοθηριώδει καὶ ἀπανθρώπῳ λογισμῷ χρησαμένη, ὡς ἐπὶ φόνῳ κρινέσθω. Εἰ δὲ οὐκ ἐδυνήθη περιστεῖλαι, καὶ διὰ ἐρημίαν καὶ ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων διεφθάρη τὸ γεννηθὲν, συγγνωστὴ ἡ μήτηρ.

Ἑρμηνεία.

Ἐν μὲν λγ'. κανόνι στενώτερον διορισμὸν πε- D ποίηκεν ὁ ἅγιος χάριν τῆς ἐν τῇ ὁδῷ κυησάσης, καὶ ἀμελησάσης τοῦ κυήματος, νῦν δὲ πλατυτέρως διατάττεται τὰ εἴδη τῆς ἀμελείας. καὶ φησὶ, ὅτι εἰ μὲν ἐκ πορνείας ἢ μοιχείας συλλαβοῦσα κρύφα, ἢ κυήσασα καὶ φοβουμένη τὸν ἔλεγχον, ἐσπούδασε διὰ τοῦ φονευθῆναι τὸ γεννηθὲν, συγκαλύψαι τὴν ἁμαρτίαν, ἢ καὶ θηριωδῶς, ἤγουν ἀπανθρωπίως, ἐχρήσατο τῷ τεχθέντι, τουτέστι

ſiue per ſolum characterem operationem ſacerdotalem habeant, vt lectores, cantores, ianitores, & ſimiles. Et hæc quidem de clericis per ordinationem, vel characterem in eccleſiaſticis gradibus collocatis. Si quis autem ab epiſcopo, vel monaſterij præfecto tonſuram habens in crimen inciderit, iſne aliquo modo punietur? Sol. Et quoque eſt clericus, & condemnabitur vt reliqui clerici: prohibebitur enim quoduis opus exercere, cuiuſmodi exercent qui habent tonſuras: quemadmodũ non conſcendet tribunal, non leget in vmbone, ad ſacerdotalem gradũ non promouebitur. Miror autem, quomodo nonnulli depoſiti chartularata eccleſiaſtica exercent, quæ quidem ſoli ſacrati exercent. Similiter miror, quomodo qui ſolas habent tonſuras, & peccantes examinantur, & omnino vt laici puniuntur. Vidi enim hoc aliena quadam ratione, & per abuſum fieri. Nota autẽ ex præſenti canone, quòd quoniam officia dãtur per characterem, ſunt autem & ij gradus; iniuria afficiuntur, qui ab epiſcopis ex ipſis officiis indicta in iudicio cauſa expelluntur. Neque enim habent epiſcopi facultatem hoc in eis faciendi poſt characterem, quod non poſſunt facere in diaconis dignitatibus.

CANON LII.

Quæ fœtus in via nati curam non geſſit, ſi cum poſſet quidem ſeruare neglexerit, vel ſe ideo peccatum celare exiſtimans, vel etiã omnino belluina, & inhumana cogitatione impulſa, tanquam propter homicidium iudicetur. Sin autem cum concinnare & componere non potuit, & propter ſolitudinem, rerúmque neceſſariarum inopiam fœtus interijt, matri ignoſcendum eſt.

SCHOL. BALS. in xxxiij. can. ſanctus de ea, quæ in via peperit, & fœtũ neglexit, anguſtius ſtatuit: nunc autem fuſius decernit de ſpeciebus negligentiæ, & dicit, quod ſi quæ ex fornicatione quidẽ, vel adulterio clã vel cõcepit, vel peperit, & timens ne cõuinceretur, ſtatuit per nati fœtus interitum celare peccatũ, vel etiã belluinè, ſeu inhumanè in fœtũ ſe geſſit,

hoc eſt inſtar ferarũ quæ carnes humanas deuorant, & eis non parcunt, eius non miſerta eſt, debet inſtar homicida puniri. Sin autem volebat quidem infantem ſeruare, ſed non potuit propter ſolitudinem & rerum inopiam, & eo factũ eſt, vt interiret, digna erit cui ignoſcatur, ſed quia in xxxiij. can. diximus, quod quæ in via peperit, & negligenter, vel etiam fraudulenter in id quod natum eſt, affecta eſt, vt homicida iudicatur, nõ ſolum ſi interiit quod natum eſt, ſed etiam ſi ab alio educatum ſit. Rurſus quoque dicimus, quòd etiam ex iis quæ illic ſcripſimus, hoc probatur. Non minus autem & ex præſenti canone apparet. Illic enim ſanctus mulieris contemptum, vel fraudem inducit: non addit autem fœtus interitum. Sed dicit, tanquam ob homicidium matrem condemnari, hoc eſt etiam ſi fœtus nõ fuerit interfectus, condemnari autem propter malam affectionem. Infante enim illius dolo vel ſocordia interfecto, debebat ſine controuerſia vt homicida puniri. Quando autem nec per negligentiam nec per dolum matris id euenerit, dicit illi quoque ignoſci oportere, & adijcit fœtum interire à ſolitudine, & à rerũ neceſſariarum inopia. Si enim vixiſſet, nec matris negligentia proceſſiſſet, quomodo quis eam criminandam eſſe diceret? Illud autem, matrem belluinè affici, accipe ſecundum præſentem interpretationem, & non vt dicebãt aliqui, ſecundum ferarum maternam educationem. Permultæ enim feræ pullos ſuos diligenter curant, & educant, & pro eis pericula ſubeunt, nec ſunt eis conferendæ mulieres doloſæ, & ſocordes, matres ſcilicet. Iam enim leæna tantam ſuorum catulorum curam gerit, vt antro egrediens, & pedum ſuorum veſtigia cauda confundens, non ſinat antrum ſuum inueſtigari à venatore, & fœtus ſuos interimi.

A κατὰ θῆρας κατεσθίοντας τὰς ἀνθρωπίνας σάρκας, καὶ μὴ φειδομένους αὐτῶν, οὐκ ἐλέησε τοῦτο, ὀφείλει δοῦναι λόγους φονέως. Εἰ δὲ ἤθελε μὲν περισῶσαι τὸ βρέφος, οὐκ ἠδυνήθη δὲ διὰ ἐρημίαν, καὶ ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων κἀντεῦθεν ἐφθάρη τοῦτο, συγγνώμης ἀξιωθήσεται. ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ λγʹ. κανόνι εἴπομεν, ὡς ἡ γεννήσασα καθ' ὁδὸν, καὶ ἀμελῶς, ἢ καὶ δολερῶς ἐπὶ τῷ γεννηθέντι διατεθεῖσα, ὡς φονεύσασα κρίνεται, οὐ μόνον ἐὰν διεφθάρη τὸ κυηθὲν, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὑφ' ἑτέρου ἐζωογονήθη· λέγομεν B πάλιν ὅτι καὶ ἐξ ὧν μὲν ἐκεῖσε ἐγράψαμεν παρίσταται τοῦτο, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀναφαίνεται. ἔνθα μὲν γὰρ καταφρόνησιν ἢ δόλον εἰσάγει ὁ ἅγιος τῆς γυναικὸς οὐ προστίθησι διαφθορὰν τοῦ γεννηθέντος, ἀλλά φησιν ὡς ἐπὶ φόνῳ κρίνεσθαι τὴν μητέρα, τουτέστι, κἂν μὴ φονευθῇ τὸ κυηθὲν, κατακρίνεσθαι ταύτην διὰ τὴν κακὴν διάθεσιν· φονευθέντος γὰρ τοῦ παιδίου κατὰ δόλον ἢ ῥᾳθυμίαν ἐκείνης, ἀμάχως ὤφειλεν ὡς φονεύτρια καταδικάζεσθαι. ὅταν δὲ οὔτε ἀμέ- C λειαν, οὔτε δόλον προσεῖναι τῆς μητρὸς φησὶ, κἀντεῦθεν ταύτην συγγινώσκεσθαι, προστίθησι διαφθαρῆναι τὸ γεννηθὲν ἀπὸ ἐρημίας, ἢ ἀπορίας τῶν ἀναγκαίων. Εἰ γὰρ ἔζη, καὶ οὐδὲ ἀμέλεια προσῆν τῆς μητρὸς, πῶς ἄν τις εἴπῃ ταύτην εὐθύνεσθαι; τὸ δὲ θηριωδῶς διατεθῆναι τὴν μητέρα, ἐκλαβοῦ κατὰ τὴν προδοθεῖσαν ἑρμηνείαν, καὶ μὴ ὡς τινὲς εἶπον, κατὰ τὴν μητροκομίαν τῶν θηρίων. τὰ γὰρ πλεῖ- D ω τῶν θηρίων τοὺς σκύμνους αὐτῶν ἐπιμελῶς περιέπουσι, καὶ τρέφουσι, καὶ αὐτῶν προκινδυνεύουσι. καὶ οὐ χρὴ τούτοις παραλληλίζεσθαι τὰς δολερὰς καὶ ῥαθύμους μητέρας, αὐτίκα ἡ λέαινα τοσοῦτον κήδεται τῶν σκύμνων αὐτῆς, ὡς τοῦ φωλεοῦ ἐξιοῦσα τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν αὐτῆς διὰ τοῦ οὐραίου συγχέουσα, οὐ παραχωρεῖ ἐξιχνιασθῆναι τὸν φωλεὸν αὐτῆς, ὑπὸ θηρευτοῦ, καὶ ἀναιρεθῆναι τὰ ἔγγονα.

CANON LIII.

Vidua ancilla fortè non multum lapſa eſt, quæ ſub raptus ſimulatione, ſecundum matrimonium eligit. Quamobrem eam de illo accuſare non oportet: neque enim ſimulatio iudicatur, ſed voluntas.

Κανὼν νγʹ.

Χήρα δούλη τάχα οὐ μέγα ἔπταισεν ἑλομένη δεύτερον γάμον ἐν σχήματι ἁρπαγῆς. ὥστε οὐδὲν τούτου ἕνεκεν ἐγκαλεῖσθαι χρή. οὐ γὰρ τὰ σχήματα κρίνεται, ἀλλ' ἡ προαίρεσις.

δῆλον δὲ ὅτι τὸ τῆς διγαμίας μένει αὐτῇ ἐπιτίμιον.

Ἑρμηνεία.

Ἡ δούλη, φησὶν ὁ ἅγιος ἡ χηρεύσασα, καὶ θέλουσα μὲν δευτερογαμῆσαι, ἴσως δὲ συστελλομένη τοῦτο ποιῆσαι διὰ τὴν ἀπὸ τῶν οἰκείων παίδων, ἢ καὶ τῶν ἐκ τοῦ προτέρου συνοικεσίου συγγενῶν κατάγνωσιν, καὶ σχηματιζομένη διὰ τοῦτο ἁρπαγῆναι παρὰ τοῦ μελλοσυζύγου, ἀκατηγόρητός ἐστι. διότι οὐκ ἀληθὴς γέγονεν ἁρπαγή, ἀλλὰ ἐσχηματισμένη διὰ πρόφασιν δευτερογαμίας. δίκαιον δέ ἐστι μὴ κατακρίνεσθαί τινα ἀπὸ σχήματος καὶ ὑποκρίσεως, ἀλλὰ ἀπὸ διαθέσεως καὶ προαιρέσεως. ὥστε εἰ μὴ ὑπέκειτο ὁ λόγος τῆς δευτερογαμίας, ἀλλὰ διὰ πορνείαν ἁρπαγῆναι ἐσχηματίσατο, ὡς πορνεύσασα ἵνα ἐκολάσθη. τὴν χήραν δὲ μὴ εἴπῃς εἶναι καὶ δούλην· ἀλλὰ δούλην μὲν εἶναί ποτε, ἀρτίως δὲ ἐλευθέραν. αὕτη γὰρ δύναται πρῶτόν τε καὶ δεύτερον συναλλάττειν γάμον· οὐ μὴν ἡ δούλη ἡ ἀνεπιγνώστως τῷ νόμῳ καὶ τοῖς νομίμοις συναλλάγμασιν. ἐπεὶ δή τινες ἐκλαβόμενοι τὸν κανόνα εἰς δούλην εἶπον, ὅτι μετὰ τὴν ἐσχηματισμένην ἁρπαγὴν ἐπίνευσε τῷ δευτέρῳ γάμῳ ὁ δεσπότης, καὶ οὕτω τάχα ἐνόμισαν τὴν πορνείαν διαφυγεῖν, ὡς κυρωθέντος τοῦ γάμου διὰ τῆς συναιρέσεως τοῦ δεσπότου, ἀκουσάτωσαν ὅτι ἐπειδὴ προτέρως γέγονε γάμος τῆς δούλης μετὰ ἐλευθέρου, ἐξ ἀνάγκης δὲ τηνικαῦτα καὶ συναίρεσις τοῦ δεσπότου παρηκολούθησε περιττόν, μᾶλλον δὲ ἀνένδεκτόν ἐστι τὸ θεματίσαι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐσχηματισμένης ἁρπαγῆς, εἶναι αὐτὴν δούλην. ἀπὸ γὰρ τοῦ προτέρου γάμου κατὰ συναίρεσιν τοῦ δεσπότου γενομένου ἐλευθερώθη σιωπηρῶς ἡ δούλη, καὶ οὐκ ἐδεῖτο συναιρέσεως τοῦ ποτε δεσπότου, ἐπὶ δευτερογαμίᾳ. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τῶν νόμων, καὶ τῶν κανόνων, καθὼς διαφόρως εἴρηται, μὴ παραχωρούντων τοὺς ἁρπαγὰς νομίμως συνάπτεσθαι ταῖς ἁρπαγείσαις, κἂν κατὰ θέλησιν τῶν ἁρπαγεισῶν ἡ ἁρπαγὴ γένηται, πῶς ὁ παρὼν κανὼν φησὶν ἀπὸ τῆς ἐσχηματισμένης ἁρπαγῆς μὴ ἐμποδίζεσθαι τὴν δευτερογαμίαν; Λύσις. ἐνταῦθα οὐ γέγονεν ἁρπαγὴ παρὰ τοῦ ἀνδρός, οὐδέ τις πρᾶξις τὴν ἁρπαγὴν συγκροτοῦσα, ἀλλὰ ἡ γυνὴ θέλουσα τὴν δευτερογαμίαν, ἐσχηματίσατο τὴν ἁρπαγήν, διὰ τὰς ἄνωθεν ῥηθείσας αἰτίας.

A *Clarum eſt autem quod illam manet pœna digamiæ.*

Schol. Bals. Ancilla, inquit ſanctus, vidua, & volens quidem ſecundum matrimonium contrahere, fortè autem ne hoc faciat retardata, propterea quod à ſuis filiis vel à primis coniugij cognatis damnaretur, & propterea ſe raptam fuiſſe præ ſe ferens, per futurum coniugem accuſari non poteſt, quia non eſt verus raptus, ſed velatus ſub ſecundi matrimonij prætextu. Æquum eſt autem neminem à prætextu ſeu ſimu- B latione damnari, ſed ex affectione & voluntate. Quare ſi non ſuberat ſecundi matrimonij ratio, ſed propter fornicationem ſe raptam eſſe ſimulauit, vt quæ fornicata ſit puniatur. Viduam autem ne dixeris eſſe & ancillam, ſed fuiſſe quidem aliquando ancillam, nunc autem liberam. Ipſa enim poteſt primò, & ii. contrahere matrimonium, ſed non ancilla, quæ à lege non cognoſcitur, & à legitimis contractibus. Quoniam autem nonnulli canone ad ancillas traducto, dixerunt quòd poſt ſimu- C latum raptum dominus ſecundo matrimonio annuit, & ſic quoque fortaſſe exiſtimarunt fornicationem effugere, tãquam matrimonio per domini conſenſum cõfirmato, audiant quòd quoniam primum matrimonium factum eſt ancillæ cum libero, tunc autem neceſſario quoque conſenſus domini conſequutus eſt, eſt ſuperuacaneum, vel potius non admittendum, vt ſupponatur eam fuiſſe ancillam tẽpore ſimulati raptus. A primo enim matrimonio, quod domini conſenſu factum eſt, ancilla D tacitè liberata eſt, nec amplius opus habuit conſenſu eius qui fuit aliquãdo dominus, ad ſecundũ matrimonium. Interrogauerit autẽ quiſpiam, cùm leges & canones, quẽadmodum ſæpe dictum eſt, nón permittãt vt raptores raptis legitimè coniungãtur, etiã ſi raptarũ voluntate fiat raptus, quomodo dicit pręſens canõ à raptu ſimulato non impediri ſecundũ matrimoniũ? Sol. Hic raptus à viro factus non eſt, nec vlla actio, quæ raptũ cõſtituat, ſed mulier quæ volebat ſecundo nubere, ſe raptam fuiſſe ſimulauit propter cauſas dictas ſuperius.

Si enim raptus omnino factus eſt, A nec matrimonium quidem inter eos intercedet, ſed raptorum, & fornicatorum pœnis omnino ſubijcietur.

Canon LIV.

De inuoluntariis cædibus ſcio me ante hoc tempus ſcripſiſſe pro viribus, & nihil vltra illa poſſum dicere: eſt autem tuæ prudentiæ pro circunſtantiæ proprietate pœnas intendere vel remittere.

Schol. Bals. Sanctus rurſus etiam interrogatus eſt, quomodo debent puniri qui cædes inuoluntariè perpetrant, & reſpondit, Plus B quã dixi in octauo canone, non poſsũ de inuolũtariis homicidiis dicere. Conceſſit autem ei qui adminiſtrat, qui inuoluntariũ homicidiũ cõmiſit vel pœnam augere, vel minuere ſecundum proprietatem circunſtãtiæ, ſeu ſecundum modum & causã cædis, & ſecundum qualitatẽ perſonæ quæ interfecit eiúſque affectionem. Quod autem variè ſcilicet aliquãdo quidem grauiter, aliquando leuiter punientur cædes inuoluntariæ, clarum eſt ex ijs quæ quotidie accidunt circa infantes, quæ in matrum vlnis C ſæpe moriuntur. Si enim ex ebrietate mater graui ſomno affecta, relicto incurato infante dedit cauſam cædis, acerbè punietur. Sin autem ex mala valetudine profundè dormijt, & infantulo mortiferum ſomnum præbuit, leuius punietur. Ego autem vidi quandam mulierem diuitem & delicatam, grauiter punitam, quòd per ſe, & non per nutrices infantem mamma aleret, & propter inſcitiam importunè cum lactans, pro lacte, mortifero cum veneno potauit.

Canon LV. D

Qui ſe latronibus aduerſos obijciunt, ſi ſint quidem extra eccleſiam, à boni communione arcentur: ſi ſint autem clerici, à gradu deponuntur. Quicunque enim, inquit, gladiũ accepit, gladio peribit.

Schol. Bals. In xiij. canone ſanctus conſulendo definiit, vt qui in bello interfeciſſent à ſacramentorum communione abſtinerent tribus annis integris. Hic autem eos qui ſe latronibus oppoſuerant, & eos interfecerant, ſi ſint quidem laici, arcet à ſancta communione.

A Εἰ γὰρ ὅλως γέγονεν ἁρπαγὴ οὔτε γάμος ἵνα συνέστη μέσον αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ τοῖς περὶ τῶν ἁρπαζόντων καὶ πορνευόντων ἐπιτιμίοις ἵνα ὑποπέσωσιν.

Κανὼν νδ΄.

Τὰς τῶν ἀκουσίων φόνων διαφορὰς πρὸ χρόνων οἶδα ἐπιστείλας τῇ θεοσεβείᾳ σου, κατὰ τὸ ἡμῖν δυνατὸν, καὶ πλέον ἐκείνων οὐδὲν εἰπεῖν δυνάμεθα. τῆς δὲ σῆς συνέσεώς ἐστι κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς περιστάσεως, ἐπιτείνειν τὰ ἐπιτίμια, ἢ καὶ ὑφεῖναι.

Ἑρμηνεία.

Καὶ πάλιν ἠρωτήθη ὁ ἅγιος πῶς ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ ἀκουσίους φόνους ἐργασάμενοι. καὶ B ἀπελογήσατο ὅτι πλέον ὧν εἶπεν ἐν τῷ η΄. κανόνι περὶ ἀκουσίων φόνων, εἰπεῖν οὐ δυνάμεθα. ἐνέδωκε δὲ τῷ οἰκονομοῦντι τὸν ἁμαρτήσαντα τὸν ἀκούσιον φόνον, ἢ αὔξειν τὸ ἐπιτίμιον, ἢ ἐλαττοῦν κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς περιστάσεως, ἤγουν κατὰ τὸν τρόπον καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ φόνου, καὶ κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ φονεύσαντος προσώπου, καὶ τὴν διάθεσιν. ὅτι δὲ πολυτρόπως, ἤγουν ποτὲ μὲν βαρέως, ποτὲ δὲ ἐλαφρῶς κολάζονται οἱ ἀκούσιοι φόνοι, δῆλόν ἐστι καὶ ἀπὸ τῶν ὁσημέραι περιπιπτόντων παραπτώματα εἰς τὰ βρέφη τὰ ἐν ταῖς ἀγκάλαις πολλάκις τῶν C μητέρων ἀποθνήσκοντα· εἰ μὲν γὰρ ἀπὸ μέθης βαρέως ὑπνώσασα ἡ μήτηρ, καὶ τὸ βρέφος ἀτημέλητον καταλείψασα, ἔδωκε τὴν αἰτίαν τοῦ φόνου, πικρῶς ἐπιτιμηθήσεται. εἰ δὲ ἀπὸ κοπηρᾶς ἐνεργείας βιωτικῆς βαθέως ὕπνωσε καὶ τῷ βρεφυλλίῳ ἐπιθανάτιον ὕπνον ἐπώρεξε, κουφότερον ἐπιτιμηθήσεται. ἐγὼ δὲ εἶδον γυναῖκα πλουσίαν καὶ τρυφερὰν βαρέως ἐπιτιμηθεῖσαν ὅτι δι' ἑαυτῆς καὶ οὐ διὰ τιτθῶν ὑπομάσιον ἔτρεφε, καὶ ἐξ ἀπειρίας ἀπροσέκτως τὸ βρέφος θηλάζουσα ἀντὶ γάλακτος θανάσιμον κόνδυ τούτῳ ἐπότισεν.

Κανὼν νε΄.

D Οἱ τοῖς λῃσταῖς ἀντεπεξιόντες ἔξω μὲν ὄντες τῆς ἐκκλησίας εἴργονται τῆς κοινωνίας τοῦ ἀγαθοῦ· κληρικοὶ δὲ ὄντες τοῦ βαθμοῦ καθαιροῦνται, πᾶς γὰρ, φησὶ, ὁ λαβὼν μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανεῖται.

Ἑρμηνεία.

Ἐν μὲν τῷ ιγ΄. κανόνι συμβουλευτικῶς διωρίσατο ὁ ἅγιος τοὺς ἐν πολέμῳ φονεύσαντας, ἀπέχεσθαι τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων δι' ὅλων τριῶν ἐτῶν· ἐνταῦθα δὲ τοὺς ἀντιστάντας τοῖς λῃσταῖς, καὶ φονεύσαντας αὐτοὺς, λαϊκοὺς μὲν ὄντας, ἀπείργει ἐκ τῆς ἁγίας μεταλήψεως·

κληρικοὺς δὲ καθαιρέσει καθυποβάλλει. καὶ φησί, A τοῦτο ὁρισθῆναι κατὰ τὸ γραφικόν, τὸ λέγον, πᾶς ὁ λαβὼν μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανεῖται. μάχαιραν δὲ καὶ θάνατον ἀποκαλεῖ τὴν καθαίρεσιν καὶ τὴν στέρησιν τῶν ἁγιασμάτων. τοῖς γὰρ εὖ φρονοῦσι θανατηφόρος τιμωρία ταῦτα λογίζονται. ὅτι δὲ τὸν ιγ΄. κανόνα κατὰ λόγον συμβουλῆς ἐκτεθέντα, εἶπόν τινες μὴ εἶναι ἀναγκαστικόν, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ φυλάττεσθαι, φαμὲν, ὡς ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀπροσδιορίστως ἐπιτιμῶντος τοὺς ἀμυνομένους καὶ φονεύοντας τοὺς λῃστάς, ἀναφαίνεται καὶ τὸν κανόνα ἐκεῖνον, ἀναγκαστικὸν εἶναι. καὶ ὁ μὲν B ἐκκλησιαστικὸς νόμος οὕτω κολάζει τούτους. ὁ δὲ δεύτερον θέμα τοῦ ιδ΄. κεφάλ. τοῦ λθ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου φησὶν οὕτω, ῥητῶς· τὸν λῃστὴν ἐπιόντα ἀκινδύνως ἔξεστι φονεύειν. ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Χλιαρηνοῦ, προσελθόντων τινῶν στρατιωτῶν τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ διηγησαμένων ἐντυχεῖν ἐνόπλοις λῃσταῖς εἰς τὴν κλεισούραν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ φονεῦσαι αὐτούς, καὶ ζητησάντων τὸ ποιητέον μαθεῖν, γέγονε λόγος συνοδικός, εἰ ὀφείλουσιν ἀδιακρίτως πάντες οἱ φονεύοντες λῃστὰς ἐπιτιμᾶσθαι. καὶ εἶπόν τινες, C ὡς εἰ μὲν δυνάμενός τις τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ λῃστοῦ διαφυγεῖν, οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἀλλ' ἐκ μελέτης αὐτὸν ἐφόνευσεν, οὐχὶ κατὰ τὸν παρόντα κανόνα ἐπιτιμηθήσεται, ἀλλ' ὡς φονεὺς ἐπὶ πλέον τιμωρηθήσεται. τίς γάρ φασιν, οἶδεν, ἐὰν ὁ μὴ κατ' αὐτοῦ ἐπιὼν λῃστὴς προνοίᾳ θεοῦ ἐπιζήσας, ἀπέστη τῆς λῃστείας, καὶ τῷ κυρίῳ προσεκολλήθη; ἐχρῶντο δὲ καὶ τῷ παλαιῷ τοῦ καταστρωθέντος ἄνωθεν νόμου λέγοντι, τουτέστιν εἰ μὴ ἐδύνατο φυγεῖν ἀσφαλῶς, οὐκ ἐγκαλεῖται. Εἰ δὲ ὁ λῃστὴς μᾶλλον προέτεινε χεῖρα D φονεύτριαν κατὰ τοῦ φονεύσαντος αὐτόν, γενήσεται. εἴτι ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται, ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ διαληφθεὶς νόμος. Εἰ δὲ ὁ φονεύσας οὔτε ἐδίωξε τὸν λῃστήν, οὔτε διωκόμενος ὑπ' ἐκείνου ἠμύνατο, καὶ ἐφόνευσε τοῦτον, ἀλλὰ διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον ἐκ παρακλήσεως ἐμελέτησε καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν, οὔτε νομίμως οὔτε ἐκκλησιαστικῶς τιμωρηθήσεται. ὁ τοιοῦτος γάρ, φησι, καὶ ἐπάθλων ἄξιός ἐστιν, ὡς πολλῶν ψυχὰς ἐκ θανάτου ῥυσάμενος.

Clericos autem depoſitioni ſubijcit, & dicit ſe hoc definiiſſe, ſecundum ſcripturam quæ dicit, Quicunque gladium acceperit, gladio peribit. Gladium autem, & mortem vocat, depoſitionẽ,& ſacramentorum priuationem. Ab iis enim qui ſapiunt hæc mortiferum ſupplicium exiſtimantur. Quia autem xiij. can. inſtar conſilij editum dicebant nonnulli, non afferre neceſſitatem, & propterea deſpici, dicimus quod ex præſenti canone, qui indiſtinctè punit eos qui ſe defendunt, & latrones interficiunt, apparet illum etiam canonem iam afferre neceſſitatem & eccleſiaſtica quidẽ lex eos ſic punit, ſecundum autem thema & cap. xxxix. tit. lx. lib. ſic dicit expreſſè, Inuadentem latronem licet ſine periculo occidere: tempore autem ſanctiſſimi illius patriarchæ domini Conſtantini Chliareni, cum quidam acceſſiſſent ad ſanctiſſimam Dei magnam eccleſiam, & ſe armatos in latrones incidiſſe dicerent in clauſura ſancti Baſilij, & eos interfeciſſe, & vellent ſcire quid agendum, ſynodaliter diſputatum eſt, an omnes qui latrones interficiunt debeant indiſtinctè puniri: & dixerunt nonnulli, quòd ſi quis potens latronis inſidias effugere hoc nõ fecit, ſed cum dedita opera interfecit, non punietur ſecũdum præſentem canonem, ſed tanquam in homicidam grauius in eum animaduertetur. Quis enim ſcit, inquit, an qui in eum impetũ faciebat latro, ſi vixiſſet, Dei prouidentia à latrocinio ceſſaſſet, & Deo adhæſiſſet? Vtebantur autem & antiqua ſuperius ſita lege, quæ dicit, Si non poſſet tutò effugere, crimini non datur. Sin autem latro violentam manum aduerſus eum qui ipſum interfecit intentauit, fiet quod præſens canon decernit. Atqui lex quoque ſuperius dicta ſic habet, Si autem qui occidit nec latronem proſequutus eſt, nec dum latro eum perſequeretur ipſum occidit: ſed propter communem vtilitatem incitatus hoc molitus eſt, & ipſum interfecit, nec legitimè, nec eccleſiaſticè punietur. Is enim, inquiunt, præmiis quoque dignus eſt, vt qui multorum animas à morte liberauerit.

& locum qui latronis inſidiis, tan- A quam quibuſdam ſpinis & tribulis ſuffocabatur, manſuefecerit. Hoc quoque confirmabant ex lege, quæ ſita eſt in primo titulo iij. lib. & decernit eum non eſſe infamem, qui pro oſtentanda virtute cum beſtiis pugnauerit, & pro oppugnanda bellua abſque canum venatione mercedem acceperit, cum ea bellua prouinciam magnopere læderet: Synodo autem viſum eſt, vt quod ad leges eccleſiæ attinet, & qui ſe defendentes, & qui propter publicam vtilitatem inuitati, latrones interfecerunt, puniantur quemadmodum puniun- B tur qui in bello occiderunt: is autem qui latronem interfecit, quando poterat ſuum latrocinium effugere, amplius puniatur. Tamen ſecundum iura legitima ſuperius dicta diuiſio non repudiabitur. Et hæc quidem de laicis. Clerici enim quomodocunque occidentes deponuntur, nulla habita differentia hoſtium, vel latronum, vel aliquorum aliorum. lege xxiij. cap. xiij. tit. Nomoc. Photij.

Canon LVI.

Qui ſua ſponte interfecit, & poſtea pœnitentia ductus eſt, xx. annis ſacramento non communicabit. Viginti autem anni ſic in eo diſpenſabuntur. Debet quatuor annis deflere ſtans extra fores oratorij, & fideles ingredientes rogans vt pro eo precentur, ſuam iniquitatem pronuncians. Poſt quatuor autem annos inter auditores recipietur, & quinque annis cum ipſis egredietur: ſeptem autem annis cum iis qui in ſubſtratione orant, egredietur. In quatuor annis D *ſolum ſtabit cum fidelibus, ſed non erit oblationis particeps. Iis autem expletis, erit ſacramentorum particeps.*

Canon LVII.

Qui non voluntariè interfecit, vndecim annis ſacramentis non communicabit. Vndecim autem anni ſic in eo diſpenſabuntur. Duos quidem annos deflebit, tres autem annos inter auditores perſeuerabit, in quatuor ſubſtratus, & anno ſolum conſiſtet, & deinceps ad ſacra admittetur.

A καὶ ἐξημερώσας τὸν τόπον τὸν ὥσπερ ἀκάνθαις καὶ τριβόλοις ταῖς τοῦ λῃστοῦ ἐνέδραις συμπνιγόμενον. κατεσκεύαζον τε τοῦτο καὶ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ κειμένου εἰς τὸν α΄. τίτλον τοῦ η΄. βιβλίου, καὶ διοριζομένου μὴ ἀτιμοῦσθαι τὸν χάριν ἐπιδείξεως ἀνδρείας θηριομαχήσαντα, καὶ τὸν λαβόντα μισθὸν ἐπὶ τῷ καταπολεμῆσαι θηρίον ἔξωθεν κυνηγίου βλάπτον τὴν ἐπαρχίαν. ἤρεσε δὲ τῇ συνόδῳ ὅσον πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἐκκλησίας τοὺς ἀμυνομένους τοῖς λῃσταῖς καὶ τοὺς διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον ἐκ προσκλήσεως φονεύσαντας λῃστὰς, ἐπιτιμᾶσθαι καθὼς ἐπιτιμῶνται καὶ οἱ ἐν πολέμῳ φο- B νεύσαντες. τὸν δὲ φονεύσαντα λῃστὴν, ὁπότε τὴν ἀπὸ τούτου λῃστείαν ἠδύνατο διαφυγεῖν, ἐπὶ πλέον ἐπιτιμᾶσθαι. κατὰ μέντοι τὰ νόμιμα δίκαια ἡ ἀνωτέρω ῥηθεῖσα διαίρεσις οὐκ ἀποπέμπεται. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν λαϊκῶν. οἱ γὰρ κληρικοὶ ὁπωσδήποτε φονεύοντες καθαιροῦνται, μηδεμίας διαφορᾶς οὔσης πολεμίων ἢ λῃστῶν, ἢ ἑτέρων τινῶν. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κατὰ τὴν ιε΄. τοῦ Μαΐου μηνὸς τῆς τρίτης ἰνδικτιῶνος γεγονὸς συνοδικὸν σημείωμα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Χλιαρηνοῦ, καταστρωθὲν εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος βιβλίου, καὶ ταῦτα πάντα δια- C λαμβάνον. ἀνάγνωθι καὶ τὸ κγ΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν νϛ΄.

Ὁ ἑκουσίως φονεύσας, καὶ μετὰ τοῦτο μεταμεληθεὶς, εἴκοσιν ἔτη ἀκοινώνητος ἔσται τοῦ ἁγιάσματος. τὰ δὲ εἴκοσιν ἔτη οὕτως οἰκονομηθήσεται ἐπ' αὐτῷ. ἐν δ΄. ἔτεσι προσκλαίειν ὀφείλει ἔξω τῆς θύρας ἑστὼς τοῦ εὐκτηρίου οἴκου, καὶ τῶν εἰσιόντων πιστῶν δεόμενος εὐχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖσθαι, ἐξαγορεύων τὴν ἰδίαν παρανομίαν. μετὰ δὲ δ΄. ἔτη εἰς τοὺς D ἀκροωμένους δεχθήσεται, ἐν ε΄. ἔτεσι μετ' αὐτῶν ἐξελεύσεται. ἐν δὲ ζ΄. ἔτεσι μετὰ τῶν ἐν ὑποπτώσει προσευχόμενος ἐξελεύσεται. ἐν δ΄. συστήσεται μόνον τοῖς πιστοῖς, προσφορᾶς δὲ οὐ μεταλήψεται. πληρωθέντων δὲ τούτων μεθέξει τῶν ἁγιασμάτων.

Κανὼν νζ΄.

Ὁ ἀκουσίως φονεύσας ἐν δέκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται τῶν ἁγιασμάτων. οἰκονομηθήσεται δὲ ἐπ' αὐτῷ τὰ δέκα ἔτη οὕτω. δύο μὲν ἔτη προσκλαύσει, τρία δὲ ἔτη ἐν ἀκροωμένοις διατελέσει. ἐν δ΄. ὑποπίπτων, καὶ ἐν ἐνιαυτῷ συστήσεται μόνον, καὶ τὰ ἑξῆς εἰς τὰ ἅγια δεχθήσεται.

Ἑρμηνεία.

Οἱ παρόντες δύο κανόνες ὑποτυποῦσιν ὅπως ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ ποιησάμενοι ἑκουσίους φόνους καὶ ἀκουσίους. δείκνυσι δὲ καὶ τοὺς τρόπους τῶν ἐπιτιμίων.

Κανὼν νη'.

Ὁ μοιχεύσας ἐν ιε'. ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται τῶν ἁγιασμάτων· οἰκονομηθήσεται δὲ τὰ ιε'. ἔτη ἐπ' αὐτοῦ οὕτως· ἐν δ'. μὲν ἔτεσι προσκλαίων ἔσται ἐν ε'. δὲ ἀκροώμενος· ἐν δ'. ὑποπίπτων· ἐν δυσὶ συνεστὼς ἄνευ κοινωνίας.

Κανὼν νθ'.

Ὁ πόρνος ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται τῶν ἁγιασμάτων, δύο προσκλαίων, καὶ δύο προσακροώμενος, καὶ δύο ὑποπίπτων, καὶ ἐν ἑνὶ συνεστὼς μόνον· τῷ ὀγδόῳ δὲ δεχθήσεται εἰς τὴν κοινωνίαν.

Ἑρμηνεία.

Εἰ καὶ σαφέστατά εἰσι τὰ ἐν τοῖς παροῦσι δυσὶ κανόσι διορισθέντα, κατὰ τὴν φράσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρᾶξιν πάντη δυσχερέστατα εἰσίν· οὐδεὶς γὰρ κατὰ τὴν τούτων περίληψιν θεραπεύεται). καὶ εἰ μὴ τὸ ἄφατον ἔλεος τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ ἀπώλετο ἂν πᾶσα σάρξ. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι ὁ κβ'. κανὼν τοῦ ἁγίου πατρὸς, λέγων τοὺς ἐξ ἁρπαγῆς φθείροντας γυναῖκας, ἐπὶ τετραετίᾳ ἐπιτιμᾶσθαι, ἐκεῖσε μὲν γὰρ ὁ ἅγιος τῶν πρὸ αὐτοῦ πατέρων ἐδήλωσε τὴν διατύπωσιν. ἀρτίως δὲ τὴν οἰκείαν γνώμην ἐξήνεγκεν.

Κανὼν ξ'.

Παρθένος ὁμολογήσασα καὶ ἐκπεσοῦσα τῆς ἐπαγγελίας, τὸν χρόνον τοῦ ἐπὶ τῆς μοιχείας ἁμαρτήματος ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς καθ' ἑαυτὴν ζωῆς πληρώσει. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν βίον μοναζόντων, ἐπαγγελλομένων καὶ ἐκπιπτόντων.

Ἑρμηνεία.

Πολλάκις εἴπομεν ὅτι παρθένοι γυναῖκες ἀνετίθεντο ταῖς ἐκκλησίαις μετὰ λαϊκοῦ σχήματος καὶ ἀνετρέφοντο παρὰ τῶν ἐπισκόπων ὡς ἐπαγγελλόμεναι παρθενεύειν καὶ προσεδρεύειν ταῖς ἐκκλησίαις. τὴν γοῦν παρθένον ταύτην τὴν ταῦτα ἐπαγγειλαμένην, ἐκπεσοῦσαν, ἤτοι πορνεύσασαν, δείκνυσιν ὁ ἅγιος κατὰ τὰς μοιχαλίδας οἰκονομεῖσθαι, ἤτοι ἐπιτιμᾶσθαι. καὶ οὐ μόνον ταύτας, ἀλλὰ καὶ τὰς μοναχὰς, καὶ τοὺς μοναχοὺς ὁμοίως μετὰ ἐπιστροφὴν θεραπεύεσθαι. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι ὁ ιθ'. κανὼν τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου,

A SCHOL. BALS. Præſentes duo canones deſcribunt quomodo debent puniri qui voluntarias & inuoluntarias cædes fecere. Pœnarum autem etiam modos definiunt....

CANON LVIII.

Qui adulterauit, in quindecim annis ſacramentis non communicabit. In his autem quindecim annis ſic quoque diſpenſabitur. Quatuor annis erit deflens, quinque audiens, quatuor ſubſtratus, in duobus conſiſtens ſine communione.

CANON LIX.

B *Fornicator ſeptem annis ſanctũ non cõmunicabit, duobus deflens, & duobus audiens, & duobus ſubſtratus, vno ſolo conſiſtens, octauo autem ad communionem admittetur.*

SCHOL. BALS. Etiamſi, quæ præſentibus duobus canonibus decreta ſunt, quod ad dictionem attinet, clariſſima, ſed tamen quod ad praxin attinet, ſunt omnino difficillima. Nemo enim ea, quæ illic continetur, ratione curatur: & niſi eſſet inenarrabilis clementis Dei miſeri-
C cordia, omnis caro periiſſet. Ne autẽ cõtrarius eſſe ſibi videatur xxij. canõ ſancti patris, qui dicit, eos qui ex raptu mulieribus ſtuprũ afferunt quadriennio puniri. Illic enim ſanctus ea quæ ab iis qui eum præceſſerunt patribus ſtatuta ſunt oſtendit, nunc autem ſuam ſententiam protulit.

CANON LX.

Quæ virginitatem profeſſa à voto ſuo ac profeſſione lapſa eſt, peccati adulterij tempus in ſuæ vitæ diſpenſatione complebit. Idem & in iis qui vitam monaſticam profitentur, & labuntur.

SCHOL. BALS. Sæpe diximus, quòd virgines mulieres dedicaban-
D tur eccleſiis cum laico amictu, & ab Epiſcopis nutriebantur, vt quæ & virgines eſſe, & eccleſiis aſſidere profiterentur. Hanc ergo virginem, quæ hæc profeſſa eſt lapſa, ſeu fornicata eſt, decernit ſanctus, vt adulteram tractari, ſeu puniri, & non ſolum eas, ſed & monachos, [illegible] monachas ſimiliter poſt conuerſionem curari. Ne tibi autem videatur aduerſari xix. can. ſynodi Ancyranæ,

decernens lapſas virgines pœnis digamorum ſubijci. Is enim à præſente canone ſublatus eſt, qui eſt multo antiquior: lege & xviij. can. præſentis ſancti, & nota quòd ex præſenti canone monachi qui fornicantur, & non deponuntur, vt qui non habeāt lectoris characterem à ſuo præfecto, vel Epiſcopalem ordinationem, poſt defectionem, ſeu delictū, inſtar adulterorum puniuntur. Similiter etiam aſcetriæ, & monachæ, lege & xj. tit. Nomocan. Photij cap. v. viij. & ix.

Canon LXI.

Qui furatus eſt, ſi ex ſe quidem pænitentia motus ſeipſum accuſauerit, anno à ſola ſacramentorum communione arcebitur. Sin autem conuictus fuerit, duobus annis tempus illi ad ſubſtrationem diuidetur, & conſiſtentiam, & tunc communione dignus habeatur.

Schol. Bals. Diuini canones lenius puniunt eos qui ſua peccata confitentur, & ideo ſtatuit magnus Baſilius, vt qui ſuum furtum confeſſus eſt, ſola ſacramentorum communione anno vno arceatur: is autem qui vt fur condemnatus eſt, vel in furto fuit deprehenſus, biennio puniatur, nec in deflentis, nec in audientis, ſed in ſubſtrati, & conſiſtentis loco ponatur, & poſt duorum annorum lapſum ſacramentorum communione dignus habeatur. Tu autem opta, ne præſens canon ſecundum furis definitionem intelligatur, quæ dicit, Fur eſt, qui præter domini voluntatem aliena contrectat, ſciens ſe eum moleſtia afficere. Nullus enim ferè eorum qui in vita verſantur ſacramentis, vt mihi videtur, communicabit, ſi hoc datum fuerit. Nam monaſteriorum quoque miniſtri, etiam ſi ſint religioſiſſimi, præter ſuorum præfectorum ſententiam, aliquid ſibi modicum ad vitam ſubſtentandam priuatim accipiunt, & ad alios transferunt, & filij à parentibus ſubripiunt. Mitto ſeruorum nequitias & clandeſtinas ſubreptiones eorum, quæ ad dominos ſuos pertinent. Hæc ſunt malorum Ilias, & malum dilatant. Sed vt intelligatur editus hic canon in fures impudentes, leges & lxvj. cap. xij. tit. lx. lib. quod dicit,

A διοριζόμενος τὰς ἐκπεσούσας παρθένους τῷ ἐπιτιμίῳ τῶν διγάμων ὑποκεῖσθαι. ἀνῃρέθη γὰρ ὑπὸ τοῦ παρόντος κανόνος μεταγενεστέρου ὄντος κατὰ πολύ. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ιη΄. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου πατρός, καὶ σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οἱ πορνεύοντες μοναχοὶ καὶ μὴ καθαιρούμενοι, ὡς μὴ ἔχοντες σφραγῖδα ἀναγνώστου ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου αὐτῶν, ἢ χειροτονίαν ἐπισκοπικὴν μετὰ ἀπόστασιν δεχόμενοι, κατὰ τοὺς μοιχοὺς ἐπιτιμῶνται. ὁσαύτως καὶ αἱ ἀσκήτριαι καὶ αἱ μοναχαί. ἀνάγνωθι καὶ τοῦ ια΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος κεφ. ε΄. η΄. καὶ θ΄.

B

Κανὼν ξα΄.

Ὁ κλέψας, εἰ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ μεταμεληθεὶς κατηγορήσει ἑαυτοῦ, ἐνιαυτὸν κωλυθήσεται μόνης τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων. Εἰ δὲ ἐλεγχθείη ἐν δυσὶν ἔτεσι, μερισθήσεται δὲ αὐτῷ ὁ χρόνος εἰς ὑπόπτωσιν, εἰς σύστασιν, καὶ τότε ἀξιούσθω τῆς κοινωνίας.

Ἑρμηνεία.

Οἱ θεῖοι κανόνες μετριώτερον κολάζουσι τοὺς ἐξομολογουμένους τὰ οἰκεῖα ἁμαρτήματα. διὰ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος τὸν μὲν ἐξομολογησάμενον ἣν ἐποιήσατο κλοπήν, διορίζεται μόνης κωλύεσθαι τῆς τῶν
C ἁγιασμάτων μεταλήψεως ἐπ' ἕνα ἐνιαυτόν, τὸν δὲ κατακριθέντα ὡς κλέπτην ἢ ἁλόντα ἐπὶ κλοπῇ ἐπὶ διετίαν ἐπιτιμᾶσθαι. μήτε δὲ ἐν προσκλαίοντος τόπῳ τοῦ τοιούτου ἵστασθαι, μήτε ἐν ἀκροωμένου, ἀλλ' ἐν τῷ τοῦ ὑποπίπτοντος, καὶ τῷ τοῦ συνιστῶντος, καὶ μετὰ τὴν τῶν δύο χρόνων παραδρομήν, τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων ἀξιοῦσθαι, καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. σὺ δὲ τὸν παρόντα εὔχου κανόνα μὴ ἐξακούεσθαι κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ κλέπτου τὸν λέγοντα, κλέπτης ἐστὶν ὁ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου τὸ ἀλλότριον ψηλαφῶν ἐν εἰδήσει τοῦ λυπῆσαι αὐτόν. οὐδεὶς γὰρ σχεδὸν τῶν ἐν τῷ βίῳ τυρβαζομένων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῶν ἁγια-
D σμάτων ἀξιωθήσεται, εἰ τοῦτο δοθῇ, ὅτι καὶ διακονηταὶ μοναστηρίων, κἂν καὶ εὐλαβέστατοι ὦσι, παρὰ γνώμην τῶν καθηγουμένων αὐτῶν ἀπὸ τῶν διακονιῶν αὐτῶν ἰδιοποιοῦνταί τι μέτριον εἰς ζωαρκείαν, ἢ καὶ πρὸς ἑτέρους μετατιθέασι, καὶ παῖδες ἀπὸ τῶν γονέων ὑποσυλῶσιν. ἐῶ λέγειν ὑπὸ χεῖρα λεξυείας λαθραίας ὑποκρατήσεις τῶν ἀνηκόντων τοῖς κυρίοις αὐτῶν. ἰλιὰς γάρ εἰσι ταῦτα κακῶν, καὶ μεγαθύνουσι τὸ κακόν. ἀλλ' ἐκφανθῆναι τὸν κανόνα εἰς τοὺς ἀναιδεῖς κλέπτας. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ξϛ΄. κεφ. τοῦ ιβ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου λέγον,

ὁ κλέπτης εἰ καὶ μεταμεληθεὶς ἀποδῷ τῷ δεσπότῃ τὸ πρᾶγμα, οὐ παύεται εἶναι κλέπτης.

Κανὼν ξβʹ.

Ὁ τὴν ἀσχημοσύνην ἐν τοῖς ἄρρεσιν ἐπιδεικνύμενος τῷ χρόνῳ τοῦ ἐν τῇ μοιχείᾳ παραπταίοντος οἰκονομηθήσεται.

Κανὼν ξγʹ.

Ὁ ἐν ἀλόγοις τὴν ἑαυτοῦ ἀσέβειαν ἐξαγορεύων, τὸν αὐτὸν λόγον ἐξομολογούμενος παραφυλάττεται.

Ἑρμηνεία.

Κατὰ τοὺς μοιχοὺς διορίζεται ὁ ἅγιος κολάζεσθαι τοὺς ἀῤῥενοκοίτας καὶ τοὺς ἀλογευομένους πάντας μετὰ ἀπόστασιν καὶ ἐξομολόγησιν τοῦ κακοῦ. καὶ ἀνάγνωθι περὶ ἀῤῥενοκοιτῶν καὶ τὸ τελευταῖον κεφ. τοῦ λζʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου, λέγον, οἱ ἀλογευόμενοι, ἤτοι κτηνοβάται, καυλοκοπείσθωσαν.

Κανὼν ξδʹ.

Ἐπίορκος ἐν δέκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται· δυσὶν ἔτεσι προσκλαίων, τρισὶν ἀκροώμενος, τέσσαρσιν ὑποπίπτων, ἐνιαυτὸν συνεστὼς μόνον, καὶ τότε τῆς κοινωνίας ἀξιούμενος.

Ἑρμηνεία.

Περὶ ἐπιόρκων ἀνάγνωθι τὸ ιηʹ. κεφ. τοῦ ιγʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ παρ' ἡμῶν γραφέντα.

Κανὼν ξεʹ.

Ὁ γοητείαν ἢ φαρμακείαν ἐξαγορεύων, τὸν τοῦ φονέως χρόνον ἐξομολογήσεται, οὕτως οἰκονομούμενος, ὡς ἐν ἑκάστῳ, τῷ ἁμαρτήματι ἑαυτὸν ἐλέγξας.

Ἑρμηνεία.

Γοητεία μέν ἐστι τὸ δι' ἐπῳδῶν, ἐπικλήσεως δαιμόνων, ποιῆσαί τινα πρᾶξιν οἱονδήτινα· φαρμακεία δὲ τὸ διὰ φαρμάκων δηλητηρίων συσκευάσαι τι βρώσιμον, καὶ φαρμακεῦσαι ἄνθρωπον. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κʹ. κεφ. τοῦ ιγʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ τὸ κεʹ. κεφ. τοῦ θʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Κανὼν ξϛʹ.

Ὁ τυμβωρύχος ἐνδέκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τυμβωρύχων ἀνάγνωθι τὸ κγʹ. κεφ. τοῦ ιγʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸ κζʹ. κεφ. τοῦ θʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

A Fur etiã ſi pœnitentia motus rem domino reddiderit, fur eſſe nõ deſinit.

CANON LXII.

Qui ſuam in maribus turpitudinem oſtendit, ei tempus diſpenſabitur illius qui adulterij ſcelus admiſit.

CANON LXIII.

Qui in brutorum concubitu ſuam impietatem profitetur, eandem rationem conſitens obſeruat.

SCHOL. BALS. Tanquam adulteros definit ſanctus puniri maſculorum concubitores, & qui bruta

B ineunt omnino oportere, poſtquam ſcilicet à malo defecerint, & cõfeſſi fuerint. De maſculorum autem concubitoribus, lege etiam vltimum caput xxxiij. tit. lx. lib. quod dicit, Iis qui bruta ineunt, ſeu pecora inſiliunt, caput abſcindatur.

CANON LXIIII.

Periurus vndecim annis non erit communionis particeps, duobus annis deflens, tribus audiens, quatuor ſubſtratus, anno ſolum conſiſtens, & tunc communione dignus habebitur.

C SCHOL. BALS. De periuris lege xviij. cap. xiij. tit. Nomoc. Photij. & quæ à nobis in illis ſcripta ſunt.

CANON LXV.

Qui præſtigias, vel veneficium fatetur, is homicidæ tempore confitebitur, ita diſpenſatus, vt qui in vno quoque peccato ſeipſum conuicit.

SCHOL. BALS. Præſtigiæ quidem ſunt, per ſolas incantationes, ac inuocationes quamcunque actionem facere. Veneficium autem eſt, per

D noxia pharmaca eſculentum vel poculẽtum aliquid componere, & hominem veneno perimere. Lege autẽ xx. cap. xiij. tit. Nomoc. Photij, & quæ in eo ſunt, & xxv. cap. ix. tit. operis eiuſdem.

CANON LXVI.

Qui ſepulchra effodit, vndecim annis carebit communione, duobus deflens, tribus audiens, quatuor ſubſtratus, vno conſiſtens, & tunc admittendus.

SCHOL. BALS. De ſepulchrorum effoſſoribus, lege caput xxiij. xiij. tit. Nomoc. Photij, & xxvij. cap. ix. tit. operis eiuſdem.

Canon LXVII.

Cum ſorore coitus homicidæ tempore punietur.

Canon LXVIII.

Prohibitæ cognationis in matrimonium coniunctio, ſi deprehenſa fuerit, vt quæ in hominum peccatis facta eſt, ſubibit adulterorum pœnas.

Schol. Bals. Lege xxix. cap. ix. tituli Nomocan. Photij, & xx. cap. xiij. tit. & lib. lx. tit. xxxvij. cap. lvij. quod dicit, Qui matrimonio coniunguntur, vel alias carnaliter copulantur patrueles fratres, & liberi qui B ex eis naſcuntur, & ſolum, quinetiã pater & filius cum matre & filia, vel duo fratres cum duabus ſororibus, vel duo fratres cum matre & filia, vel conſobrinus cum ea quæ fuit vxor auunculi, vel auunculus cum ea quæ fuit vxor conſobrini, præter ſeparationem etiam verberentur. Et hæc quidem hoc modo. Quia autem in interpretatione ij. cap. xiij. tit. Nomocan Photij oſtendimus, quod regium quidem iuſſum factum eſt, prohibens vnum & eundem duabus ſecundis ſororibus patruelibus legiti- C me coniungi, non fuit autem prius poſitũ, ſed & eccleſia prohibet eiuſmodi matrimoniũ, debes ſcire, quod poſtquam nos hæc ſcripſimus, tempore ſanctiſſimi & vniuerſalis patriarchæ domini Theodoſij, xxx. Iulij menſis, xiiij. indictionis facta eſt declaratio ſynodalis, quę ad verbum ſic habet, Sanctiſſimus metropolitanus Apro frater & comminiſter veſtræ mediocritatis, Romanus Artabaſdus, allato ſynodaliter ſcripto quod hæc his verbis cõtinebat: Puella quædam, quæ Irene dicitur, ſponſalia contraxit cum quodam Iohanne nata decem annos. Cum autem dicta eſſent illicita illius ſponſalia, D facta eſt iudiciaria declaratio permittẽs eos vtique ſeparari, qui ſponſalia contraxiſſent: quòd eſſent, vt dictum eſt, ſponſalia cõtra leges facta. Vult ergo Irene hodie legitimè coniungi Theodoro, qui eſt Iohannis ſecundus patruelis, & interrogat, an habeat aliquid impedimentum, rogauit noſtram mediocritatem, & ſacram fraternitatem,

Κανὼν ξζ΄.

Ἀδελφομιξία τὸν τοῦ φονέως χρόνον ἐξομολογήσεται.

Κανὼν ξη΄.

Ἡ τῆς ἀπειρημένης συγγενείας εἰς γάμον ἀνθρώπων σύστασις, εἰ φωραθείη, ὡς ἐν ἁμαρτήμασιν ἀνθρώπων γενομένη, τὰ τῶν μοιχῶν ἐπιτίμια δέξεται.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸ κθ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸ β΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτλου, καὶ βιβλίου ξ΄. τίτλου λζ΄. κεφ. οζ΄. λέγον, οἱ πρὸς γάμον συναπτόμενοι, ἢ ἄλλως σαρκικῶς συμπλεκόμενοι, ἐξάδελφοι, καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν τικτόμενοι παῖδες, καὶ μόνον, ἢ καὶ πατὴρ, καὶ υἱὸς πρὸς μητέρα καὶ θυγατέρα, ἢ δύο ἀδελφοὶ, εἰς δύο ἀδελφὰς, ἢ δύο ἀδελφοὶ, εἰς μητέρα καὶ θυγατέρα, ἢ ἀνεψιὸς εἰς τὴν γεγαμημένην τοῦ θείου γυναῖκα, ἢ θεῖος εἰς τὴν γεγαμημένην τοῦ ἀνεψιοῦ γυναῖκα, πρὸς τῷ χωρισμῷ καὶ τυπτέσθωσαν, καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ β΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος παρεδηλώσαμεν μετὰ τῶν ἄλλων, ὅτι γέγονε μὲν πρόσταγμα βασιλικὸν κωλῦον τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα δυσὶ δευτέραις ἐξαδέλφαις νομίμως συνάπτεσθαι, οὐκ ἔφθασε δὲ καταστρωθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκκλησία κωλύει τὸν τοιοῦτον γάμον, ὀφείλεις εἰδέναι ὅτι μετὰ τὸ γράψαι ἡμᾶς ταῦτα, γέγονεν εἰς τὴν ἐφημερίαν τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Θεοδοσίου κατὰ τὴν λ΄. τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τῆς ιβ΄. ἰνδικτιῶνος, σημείωμα συνοδικὸν ἔχον κατὰ ῥῆμα οὕτως· ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Ἀπρῶ ὁ ἀδελφὸς, καὶ συνεἰτουργὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος Ῥωμανὸς ὁ Ἀρτάβασδος ἔγγραφον προσκομίσας συνοδικῶς τὰ δὲ κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνον· κόρη τις Εἰρήνη καλουμένη ἔλαβεν εὐχὴν μνηστείας μετά τινος Ἰωάννου, δεκαετὴς οὖσα τό, τε τὴν ἡλικίαν, κωλυθείσης δὲ τῆς περὶ τούτου ἀθεμίτου μνηστείας γέγονε σημείωμα δικαστικὸν ἐπιτρέπον διαζευχθῆναι τοὺς τάχα μνηστευσαμένους διὰ τὸ εἶναι τὴν μνηστείαν, ὡς εἴρηται, παράνομον. βούλεται οὖν σήμερον ἡ Εἰρήνη νομίμως συναφθῆναι τῷ Θεοδώρῳ δευτέρῳ ὄντι ἐξαδέλφῳ τοῦ Ἰωάννου, καὶ ἐρωτᾷ εἰ ἔχει τινὰ παρεμπόδισμον, ἠξίωσε τὴν ἡμῶν μετριότητα, καὶ τὴν ἱερὰν ἀδελφότητα,

μαθεῖν

μαθεῖν εἴπερ οὐκ ἔχει κωλύμην τινὰ τὸ περὶ οὗ γέγονεν ἡ γραφὴ συνάλλαγμα. ἤκουσεν οὖν ἐξ αὐτῆς καὶ ἐκ τῆς προϊσταζούσης τῶν ἀδελφῶν ὁμηγύρεως, ὅτι τὸ τοιοῦτο συνάλλαγμα παντάχοθεν ἀκώλυτόν ἐστιν. ἐπεὶ γὰρ ἡ μετὰ τούτου τελεσθεῖσα μνηστεία ὡς ἀνυπόστατος λέλυται διὰ τὴν τῆς Εἰρήνης ἀνηβότητα, καλῶς ἡ Εἰρήνη δευτέρῳ ἐξαδέλφῳ αὐτοῦ κατὰ νόμον γάμου συζευχθήσεται. οὔτε γὰρ συγγενικὸν πρόσωπον τὴν Εἰρήνην λογίσεται ὁ Θεόδωρος, οὔτε τοῖς ἐξ ἀγχιστείας δεσμοῖς καὶ ὅροις συσφίγγεται.

Κανὼν ξθ'.

Ἀναγνώστης ἐὰν τῇ ἑαυτοῦ μνηστῇ πρὸ τοῦ γάμου, συναλλάξοιεν, ἐνιαυτὸν ἀργήσας εἰς τὸ ἀναγινώσκειν, δεχθήσεται, μένων ἀπρόκοπος. κλεψιγαμήσας δὲ ἄνευ μνηστείας παυθήσεται τῆς ὑπηρεσίας. τὸ αὐτὸ καὶ ὑπηρέτης.

Ἑρμηνεία.

Ἀναγνώστου τινὸς συναφθέντος οἰκείᾳ μνηστῇ πρὸ τοῦ γάμου κατὰ θέλησιν καὶ αὐτῆς (τοῦτο γάρ ἐστι τό, συναλλάξοιεν) ἐρωτήθη ὁ ἅγιος, εἰ ὀφείλει ὁ τοιοῦτος ὡς κλεψιγαμήσας εὐθύνεσθαι μετὰ τὸν γάμον. ἔλεγον γάρ τινες ὡς ἐπεὶ ἡ μνηστεία οὐκ ἔστι γάμος τέλειος, (δύναται γὰρ τὸ λαβὸν μέρος τὸν τὴν μνηστείαν συνιστῶντα ἀρραβῶνα διδόναι τοῦτον εἰς τὸ διπλοῦν, καὶ τὴν μνηστείαν λύειν) λογίζεται ὁ ἀναγνώστης μὴ μετὰ νομίμου γαμετῆς μιγῆναι, ἀλλὰ μετὰ ἐλευθέρας, κἀντεῦθεν συναριθμηθῆναι τοῖς κλεψιγαμήσασι. φησὶν οὖν ὁ ἅγιος, ὡς ὁ ἀναγνώστης οὗτος ὁ μετὰ τῆς οἰκείας μνηστῆς πρὸ τοῦ γάμου σαρκικῶς ἑνωθείς, καθὸ μὲν μετὰ τῆς μεμνηστευμένης αὐτοῦ συνεμίγη καὶ οὐχὶ μετὰ ἀλλοτρίας πάντη γυναικός, ὡς πορνεύσας οὐ λογισθήσεται. καθ' ὃ δὲ οὐκ ἀνέμεινε καὶ τὴν τελείου γάμου τελεσιουργίαν, ὡς μικροψυχήσας κολασθήσεται, τουτέστιν ἀφορισθήσεται, ἐπὶ ἕνα ἐνιαυτόν. εἶτα δεχθήσεται εἰς τὸ εἶναι μόνον ἀναγνώστης. εἰς μείζονα γὰρ προκοπὴν οὐκ ἀναβιβασθήσεται, τουτέστιν οὔτε διάκονος γενήσεται,

A vt ab ea ediſceret, an nullum habeat impedimentum contractus, de quo ſcriptura facta eſt. Ab ea ergo audiuit, & præſente fratrum congregatione, quòd eiuſmodi contractus nullo modo eſt prohibitus. Quia enim quæ cum Ioanne contracta ſunt ſponſalia, vt quæ propter Irenes ætatem conſiſtere non poſſent, ſoluta ſunt, rectè Irene ſecundo eius patrueli lege matrimonij coniungetur. Neque enim Irenem cognatam perſonam reputat Theodorus, nec cognationis vinculis ac finibus conſtringitur, eo quòd ſextum cognationis gradum exceſſerit. B

Canon LXIX.

Lector, ſi cum ſua ſponſa ante matrimonium commercium habuerit, poſtquam anno ceſſauerit, ad legendum recipietur, manens non vlterius promouendus. Quod ſi abſque deſponſatione furtim coierit, ceſſabit à miniſterio. Idem & miniſter. C

Schol. Bals. Cùm quidam lector cum ſua ſponſa ante matrimonium eius voluntate congreſſus eſſet (id enim ſignificat, commercium habuit) Sanctus interrogatus eſt an is debeat, vt qui furtim congreſſus eſt, caſtigari poſt matrimonium? Dicebãt enim nonnulli, quod quoniam ſponſalia non ſunt perfectum matrimonium: poteſt enim pars, quæ accipit arram, quæ ſponſalia conſtituit eam reddere duplicatam, & ſoluere ſponſalia, exiſtimatur lector non cum legitima vxore, ſed cum muliere libera rem habere, & ideo cum iis annumerari qui furtim coëunt. D Dicit itaque ſanctus, quod iis lector qui cum ſua ſponſa, non cum omnino alia muliere coijt, tanquam fornicatus ſit, non reputabitur. Sed quia non expectauit perfecti matrimonij myſterium, vt qui puſillo & non conſtanti animo ſit, punietur, id eſt anno vno ſegregabitur: deinde admittetur ad hoc, vt ſit ſolum lector. Ad maiorem enim promotionem non prouehetur, hoc eſt neque diaconus erit,

nec ſacerdos, multo autem minus Epiſcopus. Sin autem, inquit, lector cum muliere aliqua coierit, quæ non ſit ſibi deſponſa, & ſi cum ea forte locutus erat de ea accipiẽda in vxorem, etiam ſi poſt coitum eam in vxorem accepit, non ſolum non promouebitur, ſed etiam eo ipſo depoſitioni ſubiicietur, nihil ex eo adiutus, quòd eam poſtea legitimè vxorem acceperit. Idem autem erit etiá in miniſtrum, ſeu hypodiaconum. Nam & is cum eo modo furtim coierit, deponetur. Ad vnum autem factum, quod eſt de furtiuo coitu, refer quod de diacono definitur, non autem etiam ad hoc vt promoueatur, poſtquam cum ſponſa coierit, vel non. Non enim permittitur hypodiacono, ſicut & lectori, poſt ordinationem deſponſam habere mulierem, & matrimonium contrahere. Dicit enim Apoſtolorum xxvj. can. hoc modo, Eorum qui ad clerum non ducta vxore peruenerunt, iubemus volentes ſolum lectores, & cantores matrimonium contrahere. Si quis autem furtiuo concubitu congreſſus, poſtea diaconus factus ſit, ſuo gradu exturbetur cognito crimine. Et hæc quidem hoc modo. Scias autem quòd quæ hoc canone continentur, in ſynodali iudicio variè diſceptata ſunt, & dixerunt nonnulli hæc locum habuiſſe, quando ſponſalia conſenſu contrahebantur, & diſſoluebantur. Nunc autèm quando non aliter contrahuntur, nec ſoluuntur, niſi iis modis, & cauſis, quibus perfectum quoque matrimonium contrahitur, & ſoluitur, hæc omnia exoleuerunt. Vnde nec permittitur alicui eorum qui ſunt ex tribunali, morte vel aliqua alia cauſa à ſua ſponſa ſeparato, alij mulieri coniungi, & is qui hoc fecerit, vt bigamus deponitur: ſimiliter & lector qui in tale quid incidit, ad aliú gradum non promouetur. Volebant autem eum quoque qui hodie cum ſua ſponſa rem habuit, id impune feciſſe, quod non poſſint ſolui ſponſalia. Cùm autem auguſtus ille, & magnus Drungarius dominus Stephanus Comnenus eſſet matrimonio iungendus dominæ Eudochiæ auguſti illius,

οὔτε ἱερεὺς, πολλῷ δὲ πλέον ἐπίσκοπος. ἐὰν δὲ, φησὶν, ἀναγνώστης συνέλθῃ μετά τινος γυναικὸς μὴ μνηστευθείσης ἴσως αὐτῷ, κἂν ἐποιήσατο μετ' αὐτῆς ὥστε λαβεῖν αὐτὴν εἰς γυναῖκα, κἂν μετὰ τὴν ἕνωσιν καὶ εἰς γυναῖκα ταύτην ἔχει, οὐ μόνον οὐ προκόψει, ἀλλὰ καὶ αὐτόθεν καθαιρέσει ὑποβληθήσεται, ἐκ τοῦ μετὰ ταῦτα λαβεῖν αὐτὴν νόμιμον γαμετήν. τὸ αὐτὸ δὲ ἔσται καὶ εἰς ὑπηρέτην, ἤτοι καὶ εἰς ὑποδιάκονον. καὶ οὗτος γὰρ τοιουτοτρόπως κλεψιγαμήσας καθαιρεθήσεται. πρὸς δὲ τὸ ἓν κεφάλαιον τὸ περὶ τῆς κλεψιγαμίας ἀπόδος τὸν περὶ τοῦ διακόνου διορισμὸν, μὴ μέντοι γε καὶ εἰς τὸ προκόπτειν τοῦτον μετὰ τὸ μιγῆναι τῇ οἰκείᾳ μνηστῇ εἴτε καὶ μή. οὐ γὰρ ἐφεῖται ὑποδιακόνῳ, ὡς καὶ τῷ ἀναγνώστῃ μετὰ τὴν χειροτονίαν γυναῖκα μνηστεύεσθαι καὶ γάμον συναλλάττειν. διότι φησὶν ὁ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κϛ'. κανὼν ταῦτα. τῶν εἰς κλῆρον προσελθέντων ἀγάμων κελεύομεν βουλομένους γαμεῖν ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνον. εἰ δέ τις κλεψιγαμήσας, μετὰ ταῦτα ὑπηρέτης γένοιτο, ἐξωθείσθω τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ, διαγνωσθέντος τοῦ ἁμαρτήματος. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἰστέον δὲ, ὅτι τὰ περὶ τοῦ τοιούτου κανόνος διαφόρως ἐλαλήθησαν εἰς τὸ συνοδικὸν δικαστήριον, καὶ εἶπόν τινες ὡς ταῦτα χώραν εἶχον, ὅτε ἡ μνηστεία συναινέσει συνίστατο καὶ ἐλύετο. ἀρτίως δὲ ὅτε ἄλλως οὐ συνίσταται οὐδὲ λύεται εἰ μὴ κατὰ τοὺς τρόπους, καὶ τὰς αἰτίας καθ' ἃς καὶ ὁ τέλειος γάμος συνίσταται καὶ λύεται, ταῦτα πάντα ἀπρακτοῦσιν. ὅθεν οὐδὲ ἐφεῖταί τινι τῶν τοῦ βήματος θανάτῳ ἢ ἄλλῃ αἰτίᾳ ἐκ τῆς οἰκείας διαζευχθέντι μνηστῆς πρὸ τοῦ γάμου ἑτέρᾳ συνάπτεσθαι γυναικί, καὶ τὸν τοῦτο ποιήσαντα ὡς δευτερογαμήσαντα καθαιρεῖσθαι. ὡσαύτως καὶ τὸν ἐμπεσόντα εἰς τοιοῦτόν τι ἀναγνώστην μὴ προκόπτειν εἰς ἕτερον βαθμόν. ἤθελον δὲ καὶ τὸν μιγέντα σήμερον μετὰ τῆς οἰκείας μνηστῆς ἀνεπιτίμητον πάντη συντηρεῖσθαι, διὰ τὸ ἄλυτον τῆς μνηστείας, τοῦ δὲ σεβαστοῦ ἐκείνου καὶ μεγάλου Δρουγγαρίου κυρίου Στεφάνου τοῦ Κομνηνοῦ μέλλοντος συζευχθῆναι τῇ κυρίᾳ Εὐδοκίᾳ τῇ θυγατρὶ τοῦ σεβαστοῦ ἐκείνου

A καὶ μεγάλου δομεστικοῦ κυρίου Ἰωάννου, καὶ κωλυομένου διὰ τὸ τὴν αὐταδέλφην ταύτης κυρίαν Εἰρήνην μνηστευθῆναι τῷ σεβαστῷ ἐκείνῳ κυρίῳ Ἀλεξίῳ τῷ υἱῷ τοῦ πρωτοσεβάστου ἐκείνου κυρίου Ἰωάννου τοῦ ἀοιδίμου σεβαστοκράτορος, τῷ ὄντι πρώτῳ ἐξαδέλφῳ τοῦ μεγάλου Δρουγγαρίου, καὶ ἀδύνατον εἶναι δύο πρώτους ἐξαδέλφους δυσὶν ἀδελφαῖς συνάπτεσθαι, ἐλαλήθη συνοδικῶς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Νικολάου τοῦ Μουζάλωνος, εἰ ἐκ τούτου ἐμποδίζεται τὸ τοῦ μεγάλου Δρουγγαρίου συνάλλαγμα, καὶ διεγνώσθη μὴ ἐμποδίζεσθαι, διὰ τὸ τὴν μνηστείαν τόπον τελείου γάμου μὴ ἐπέχειν. καὶ ὁ ἁγιώτατος δὲ πατριάρχης κυρίου Θεοδόσιος ἐξεχώρησε τῷ Μεσοποταμίτου κυρίου Μιχαὴλ μνηστευσαμένῳ Μαρίαν τινὰ τυχὸν, καὶ διὰ τὸ τελευτῆσαι ταύτην πρὸ τοῦ γάμου, ἑτέραν λαβόντι ἀπαρεγχειρημάτιστως μετὰ τὸν ταύτης θάνατον, ἑτέρᾳ συναφθῆναι ἔχοντι καὶ ταῦτα παῖδας, καὶ τὸν τριακοστὸν ὑπεραναβάντι χρόνον, εἰπὼν μὴ λογίζεσθαι τοῦτο τριγαμίαν, ὡς τῆς μνηστείας μὴ ἀρκούσης ἀντὶ τελείου γάμου.

& magni domeſtici domini Ioannis filiæ, & prohiberetur, eo quod ſoror eius domina Irene deſponſa eſſet illi Auguſto domino Alexio in primis Auguſti domini Ioannis inclyti Imp. filio, qui erat primus patruelis magni Drungarij, & fieri non poterat, vt duo primi patrueles duabus ſororibus coniungerentur, ſynodicè agitatum eſt tempore ſanctiſſimi patriarchæ domini Nicolai Muzalonis, an ex eo impediatur magni Drungarij contractus: ſtatutum eſt autem impediri, eo quòd ſponſalia perfecti matrimonij locum non B teneant. Porrò ſanctiſſimus quoque patriarcha dominus Theodoſius cõceſſit Meſopotamitano dom. Michaeli, cui Maria quædam deſponſa fortè fuerat, & quod ea ante matrimonium aliam acceperat, vt alij ſine præiudicio poſt mortem eius coniungeretur, maximè cùm & liberos haberet, & xxx. annum exceſſiſſet, dicens non reputari trigamiam, vt pote cum ſponſalia pro perfecto matrimonio non ſufficerent.

Κανὼν ο΄.

Canon LXX.

C Διάκονος ἐν χείλεσι μιανθεὶς, καὶ μέχρι τούτου ἡμαρτηκέναι ὁμολογήσας, τῆς λειτουργίας ἐπισχεθήσεται. τοῦ δὲ μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων, μετὰ τῶν διακόνων ἀξιωθήσεται. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ πρεσβύτερος. Εἰ δέ τι πλεῖον φωραθείη τις ἡμαρτηκὼς, ἐν οἵῳ ἂν ᾖ βαθμῷ, καθαιρήσεται.

Diaconus qui pollutus eſt in labris, & ſe eouſque peccaſſe confeſſus eſt, à miniſterio prohibebitur: vt autem ſit ſacramentorum cum diaconis particeps, dignus habebitur, idipſum autem presbyter quoque. Si quid autem amplius peccaſſe quis deprehenſus fuerit, in quocunque ſit gradu, deponetur.

Ἑρμηνεία.

Τὸν ἐν χείλεσι μιανθέντα διάκονον, ἢ ἱερέα, καὶ ἐξομολογησάμενον τὸ ἁμάρτημα, διορίζεται ὁ ἅγιος κωλύεσθαι τῆς ἱερουργίας, μὴ μέντοι γε δὲ καὶ τῆς τῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεως ἀπείργεσθαι, ἀλλὰ μεταλαμβάνειν ἐντὸς τοῦ ἁγίου βήματος, μετὰ τῶν ἰσοβάθμων αὐτοῦ ἱερέων, ἢ διακόνων. τὸν δὲ μὴ μέχρι τούτου ἡμαρτηκότα, ἀλλὰ καὶ εἰς πλέον ἐξολισθήσαντα θέλει καθαιρεῖσθαι. ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, ἠρωτήθη πολλάκις τί ἐστι τὸ ἐν χείλεσι μιανθῆναι τὸν ἱερωμένον; καί τινες εἶπον εἶναι τὸ μέχρι φιλήματος ἐμπαθοῦς καὶ ἐρωτικοῦ πρὸς γυναῖκα γενομένου, ἡμαρτηκέναι τινὰ, κατὰ τὸ εὐαγγελικὸν ῥητὸν τὸ λέγον,

Schol. Bals. Diaconum vel ſacerdotem, qui in labris pollutus eſt, & peccaſſe confeſſus eſt, decernit ſanctus eſſe à ſacro miniſterio arcendum, non tamen eſſe à ſacramentorum participatione prohi- D bendum, ſed intra ſacrum tribunal cum gradu ſibi æqualibus ſacerdotibus, vel diaconis communicare ei permittendum. Eum autem qui non eo vſque ſolũ peccauit, ſed amplius etiã lapſus eſt, vult eſſe deponendũ. Hæc cum can. definiat, ſæpe interrogatum eſt, Quid ſit ſacratum hominẽ in labris pollui? & dicebãt aliqui, eſſe aliquẽ peccaſſe cum muliere ad laſciuum & amatorium oſculum, ſecundum euãgelicum dictũ, quod eſt,

Qui aſpexit mulierem ad concupiſcendum eam, mœchatus eſt in corde ſuo. Alij dicebant, quòd quidam Veneris igne ardenter inflammati, muliebri pudendo, tanquam poculo vtuntur, & per ipſum, ô execrandum flagitium, execrabilem potum bibunt, & labra ſua polluunt. Alij dicebant, nonnulli inſano amore capti muliebre pudendum exoſculantur: nec erubeſcunt: ſed dicunt labra noſtra in nobis ſunt. Quis nobis dominus? Ego autem legens Iulium Pollucem, inueni eum in ſecundo libro ſcriptorum ſuorum de nominibus nominantem μυρτοχαλίδας, & κρημνώματα, & πτερυγώματα, quæ ſunt hinc & & illinc prominentes muliebris pudendi partes, & membra. Doctiſſimus quoque Ariſtoteles in ſua phyſiologia de partibus animalium, ea labra nominat. Multi quoque qui ſcripta amatoria conſcripſerunt, ea & hiare, & expuere, & lingulis inſtructa eſſe dicunt. Exiſtimo ergo quod qui eſt in ſacris ſi per labra pollutus fuerit, vt qui rem quidem valde exoſam, execrandámque fecerit, ad tempus ſegregabitur: vt qui autem perfectum peccatum per coitum non commiſit, non deponetur. Quia autem nonnulli dicunt eum qui in labris pollutus eſt, & confeſſus, debere deponi, quòd dicat ſanctus eum non oportere miniſtrare, dicimus ſanctum hoc noluiſſe. Etſi enim videatur eſſe ſupplicium acerbius eius qui in labris pollutus eſt, ex eo quod non tempus definitum prohibitioni miniſterij, ſed non iam etiam apparet depoſitio. Illum enim deponendum eſſe decernit, qui maius aliquid per coitum perpetrarit.

Canon LXXI.

Qui vniuſcuiuſque prædictorum peccatorum fuit conſcius, & non confeſſus, ſed conuictus eſt, tanto tempore quanto malorum effector punitus eſt, ipſe quoque punietur.

Schol. Bals. Eos qui ſunt conſcij aliquorum qui peccata aliqua committunt, & hæc non ſua ſponte Epiſcopis confitentur, ſed ea celant, ſtatuit ſanctus, vt poſt legitimam omnium probationem, æque puniantur, ac ij qui mala fecere.

A Ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν. ἄλλοι εἶπον ὡς τινὲς τῷ ἀφροδισίῳ πυρὶ διακαῶς ἐκκαιόμενοι, ὡς κύλικι χρῶνται τῷ γυναικείῳ αἰδοίῳ, καὶ δι᾽ αὐτοῦ (ὢ τοῦ μύσους, κατάπτυστον πόμα) πίνουσι, καὶ τὰ χείλη καταμιαίνουσιν. ἕτεροι λέγουσιν, ὥς τινες ἐρωτομανοῦντες τὴν γυναικείαν καταφιλοῦσιν αἰσχύνην, καὶ οὐκ αἰσχύνονται, ἀλλὰ λέγουσι, τὰ χείλη ἡμῶν παρ᾽ ἡμῖν ἐστι, τίς ἡμῶν ἐστι κύριος; ἐγὼ δὲ, ἀναγινώσκων τὸν Ἰούλιον πολυδεύκην, εὗρον ἐν τῷ δευτέρῳ
B βιβλίῳ τῶν ὀνομαστικῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ὀνομάζοντα μυρτοχαλίδας, καὶ κρημνώματα, καὶ πτερυγώματα τὰ ἔνθεν κἀκεῖθεν μέρη καὶ μέλη τῆς γυναικείας αἰσχύνης, καὶ ὁ σοφώτατος δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ περὶ ζώων μορίων φυσιολογίᾳ αὐτοῦ, χείλη ταῦτα κατονομάζει. καὶ πολλοὶ δὲ ἐρωτικὰ μυθουργοῦντες συγγράμματα κεχηνέναι ταῦτά φασι καὶ ἀποπτύειν, καὶ ἐπιγλωττίοις σεμνύνεσθαι. νομίζω οὖν ὅτι ὁ διὰ τοιούτων χειλέων ὁπωσδήποτε μιανθεὶς ἱερωμένος, ὡς τὴν ἔχθιστον ἐργασίαν
C πεποιηκὼς πρὸς καιρὸν ἀφορισθήσεται. ὡς δὲ τέλειον ἁμάρτημα διὰ συνουσιασμοῦ μὴ ποιησάμενος, οὐ καθαιρεθήσεται. ἐπεὶ δέ τινες λέγουσι τὸν ἐν χείλεσι μιανθέντα καὶ ἐξομολογησάμενον, ὀφείλειν καθαιρεῖσθαι διὰ τὸ λέγειν τὸν ἅγιον μὴ λειτουργεῖν τοῦτον, φαμὲν ὅτι ἀβούλητόν ἐστι τοῦτο τῷ ἁγίῳ. κἂν γὰρ ἐμφαίνεται δριμυτέραν εἶναι τὴν τιμωρίαν τοῦ ἐν χείλεσι μιανθέντος ἐκ τοῦ μὴ ὁρισθῆναι καιρὸν τῇ ἐπισχέσει
D τῆς λειτουργίας, ἀλλ᾽ οὐκ ἤδη καὶ καθαίρεσις ἀναφαίνεται. ἐκεῖνον γὰρ διορίζεται καθαιρεῖσθαι, τὸν καὶ πλέον τι ἔργον διὰ συνουσιασμοῦ πεποιηκότα.

Κανὼν οα'.

Ὁ συνεγνωκὼς ἑκάστῳ τῶν προειρημένων ἁμαρτημάτων, καὶ μὴ ὁμολογήσας, ἀλλ᾽ ἐλεγχθεὶς, τοῦ τοσούτου χρόνου εἰς ὃν ὁ ἐργάτης τῶν κακῶν ἐπιτετίμηται, καὶ αὐτὸς ἔσται ἐν ἐπιτιμίῳ.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς συνειδότας τισὶν ἁμαρτάνουσιν οἷα δήτινα ἁμαρτήματα, καὶ μὴ ὁμολογοῦντας αὐθαιρέτως ταῦτα τοῖς ἐπισκόποις, ἀλλὰ συγκαλύπτοντας αὐτὰ, διορίζεται ὁ ἅγιος μετὰ ἔλεγχον πάντως νόμιμον παραμοίως τοῖς ἡμαρτηκόσι τὰ κακὰ ἐπιτιμᾶσθαι.

συνεγνωκότα δὲ ἐνταῦθα μὴ εἴπῃς τὸν ἔχοντα εἴδησιν μόνην, καὶ μὴ δυνάμενον κωλῦσαι, μηδὲ τὸν συμβουλεύσαντα χωρὶς κακοθελοῦς διαθέσεως, ἀλλὰ τὸν συμπράξαντα, ἢ συναράμενον, ἢ συμβουλεύσαντα μετὰ δόλου, ἢ ἔχοντα εἴδησιν, καὶ δυνάμενον κωλῦσαι, καὶ μὴ κωλύσαντα. φησὶ γὰρ τὸ β'. θέμα τοῦ μη. κεφ. τοῦ ια'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, ὅτι ὁ γινώσκων τὸν κλέπτην, κἂν μὴ καταμηνύσῃ αὐτὸν, οὐκ ἔστι κλέπτης. ὁ δὲ κρύπτων τὸν κλέπτην κλέπτης ἐστί. καὶ τὸ β'. θέμα τοῦ ν'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, καὶ τίτλου, σπουδὴ καὶ συμβουλὴ γίνεται, ὅταν διὰ τὴν ἔχθραν γίνηται τοῦ κλεπτομένου. ὥσπερ γὰρ ἡ κλοπή, οὕτως καὶ ἡ σπουδὴ χωρὶς δόλου κακοῦ οὐ γίνεται. καὶ συμβουλεύει μὲν ὁ τὴν κλοπὴν ὑποτιθέμενος, σπουδάζει δὲ ὁ ὑπηρεσίαν τινὰ καὶ βοήθειαν ἐπὶ τῇ παρεχόμενος, καὶ ξγ'. κεφ. ὁ δείξας τῷ φυγόντι τὴν ὁδὸν, οὐκ ἔστι κλέπτης. καὶ κεφ. γ'. τοῦ ϛ'. τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ὁ ἀδόλως συμβουλεύσας, οὐκ ἐνέχεται, οὔτε ὁ παιγνικῶς. καὶ ὁ παλαιὸς τοῦ ια'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου· ἀπὸ μόνης γὰρ συμβουλῆς οὐ τίκτεται φούρτι. καὶ ὁ ἱεροψάλτης δὲ Δαβὶδ οὐ κολάζει τὸν θεωροῦντα κλέπτην, ἢ μοιχὸν, ἀλλὰ τὸν συντρέχοντα, ἤγουν συμπράττοντα τῷ κλέπτῃ, καὶ τὸν συμμεριζόμενον, τουτέστι κοινοποιούμενον μετὰ τοῦ μοιχοῦ τὸ ἁμάρτημα. ὁ γοῦν εἴδησιν μόνην ἔχων τοῦ κακοῦ, καὶ μὴ δυνάμενος κωλῦσαι, καὶ ὁ συμβουλεύσαμενος χωρὶς κακοθελοῦς διαθέσεως, οὐκ ἐπιτιμηθήσονται. ὁ δὲ εἰδὼς, καὶ δυνάμενος κωλῦσαι, καὶ μὴ κωλύσας, καὶ ὁ κακοθελῶς συμβουλευσάμενος, πολλῷ δὲ πλέον ὁ συμπράξας, τιμωρηθήσεται. σημειώσαι δὲ ὅτι πανταχοῦ ἡ ἐξομολόγησις κουφίζει τὴν κόλασιν. ὁ δὲ ἔλεγχος μεγαλύνει αὐτήν.

Κανὼν οβ'.

Ο μάντεσιν ἑαυτὸν ἐπιδοὺς, ἤ τισι τοιούτοις, τὸν χρόνον τῶν φονέων καὶ αὐτὸς ἐπιτιμηθήσεται.

Ερμηνεία.

Εν τῷ κε'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τῷ κ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος, διάφορα ἐγγράψαμεν περὶ μάντεων, μάγων, καὶ τῶν ὁμοίων, καὶ ἀνάγνωθι ταῦτά τε, καὶ τοὺς ἐν τοῖς αὐτοῖς κεφ. δηλουμένους κανόνας, τε καὶ νόμους, καὶ μάθῃς ὅπως οὗτοι κολάζονται πολιτικῶς τε, καὶ ἐκκλησιαστικῶς.

A Conſcium autem hic ne dixeris eum qui ſolam habet conſcientiam, & prohibere non poteſt: nec eum qui conſuluit abſque improba affectione, ſed eum qui opem & auxilium tulit vel doloſè conſuluit: vel eum qui ſcit, & poteſt prohibere, nec prohibuit. Dicit enim ij. thema xlviij. cap. xj. tit. lx. lib. Qui nouit furem, etiam ſi eum non reuelauerit, fur non eſt. Qui autem furem occultat, fur eſt. Et ij. thema l. cap. eiuſdem libri & tit. ſtudium, & conſilium fit, quando fit propter odium eius cui B furto quid aufertur, ſicut furtum, ita & ſtudium non fit ſine dolo malo. Et conſulit quidem, qui furtum ſuadet: ſtudet autem, qui operam aliquam, & auxilium ad furtum præbet. Et lx. cap. Qui ei qui fugit viam oſtenderit, fur non eſt. Et cap. iij. vj. tit. eiuſdem lib. Qui ſine dolo conſuluit, non tenetur, nec qui per ludum. Antiqua quoque xj. cap. eiuſdem libri & tit. Ex ſolo enim conſilio furti actio non naſcitur. ſacer quoque pſaltes Dauid non punit eum qui furem vel adulterum aſpectat, ſed C eum qui currit cum fure, vel ei fert auxilium, & eum qui diuidit, hoc eſt commune facit cum adultero peccatum. Qui ergo mali tantum habet ſcientiam, & non poteſt prohibere, & qui conſuluit abſque improba affectione non punietur. Qui autem ſciuit, & cum prohibere poſſet non prohibuit, & qui malo animo conſuluit, multo autem magis qui opem tulit, punientur. Nota autem quòd vbique confeſſio leuat pœnam, probatio autem eam auget.

D

Canon LXXII.

Qui ſe vatibus, vel eiuſmodi alijs tradit, ipſe quoque homicidarum tempore punietur.

Schol. Bals. In xxv. cap. ix. tit. Nomocan. Photij, & in xx. cap. xiij. tit. multa ſcripſimus de vatibus, magis, & ſimilibus, & lege ea, & quæ in iis declarantur, canones ſcilicet, & leges, & ſcies quomodo hi puniantur ciuiliter, & eccleſiaſticè.

Nunc autem ſanctus decernit eos qui ſe eiuſmodi hominibus dedunt homicidarum quoque tempore puniri. Quia autem nonnulli præſentem canonem interpretantes dicebant, eos ſic quoque puniri debere qui ad mulieres accedunt, quæ cum ordeo ſe quædam incerta, & futura reuelare profitentur, dico eſſe differentiam vatum, & incãtatricum vetularum quæ per incantationes ſimpliciores ſeducunt. Illi enim dæmones inuocant. Hæ verò virtutem potius, & ſanctificationem ſimulantes, cum diuinis canticis futura nonnunquam deſcribunt, & quę ſunt obſcura per ordeum proferunt, vt faciunt & quæ dicuntur κρίτειαι, & qui ſaccos, pannoſque induunt promiſſa barba & coma monachi. Ij enim & ſeducentes, & ſeducti futura vaticinantur, tanquam ab angelica renunciatione edocti. Debẽt itaque, qui non Deum negarunt, ſed per improbitatem ſanctitatem ſimulant, mitius, & non inſtar eorum qui Deum negauerunt, puniri. Sin autem dixeris ordei latrices, & incantatrices aniculas dæmones inuocare, eæ quoque neceſſario vt magi & vates, extremo ſupplicio punientur. lege & lxxxiij. can. præſentis ſancti, & quæ in eo ſunt.

Canon LXXIII.

Qui Chriſtum negauit, & ſalutis myſterium tranſgreſſus eſt, eum toto vitæ ſuæ tempore deflere, & confiteri conuenit, in tempore quo è vita excedit, ſacramento dignum habitum, propter fidem diuinæ clementiæ.

Schol. Bals. Canon quidem clarus eſt: ſtatuit enim vt qui Chriſtum dominum noſtrum negauerunt, & eius quæ in carne fuit œconomiæ myſterium non ſuſceperunt, defleant & confiteantur toto tempore vitæ ſuæ, in ſola autem extrema reſpiratione digni habeantur ſacramẽtorum participatione. Cùm autem Ancyrana ſynodus, & ſacroſanctus Martyr Petrus extremo excommunicationis ſupplicio neminẽ ſubijciant, & præſenti canoni veluti aduerſentur, dic quod patres ſtatuerũt pœnas ſuis tẽporibus cõuenientes.

ἀρτίως δὲ ὁ ἅγιος διορίζεται τοὺς ἀνατιθεμένους ἑαυτοὺς τοιούτοις ποτὲ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν φονέων ἐπιτιμᾶσθαι. ἐπειδὴ τινὲς ἑρμηνεύοντες τὸν παρόντα κανόνα εἶπον ὀφείλειν οὕτως ἐπιτιμᾶσθαι καὶ τοὺς προσερχομένους γυναιξὶ μετὰ κριθῶν ἐπαγγελλομέναις ἀνακαλύπτειν ἄδηλά τινα, ἢ καὶ μέλλοντα, λέγω ὅτι διαφορά ἐστι μάγων, καὶ γυναικείων γραῶν διὰ ἐπασμάτων τοὺς ἁπλουστέρους ἀπατωσῶν. οἱ μὲν γὰρ δαίμονας ἐπικαλοῦνται, αἱ δὲ μᾶλλον ἀρετὴν καὶ ἁγιασμὸν ὑποκρινόμεναι, μετὰ θείων ψαλτῳδημάτων ἐνίοτε χαραγραφοῦσι τὰ μέλλοντα, καὶ κριθοφοροῦσι τὰ ἄδηλα, καθὼς ποιοῦσι καὶ αἱ λεγόμεναι κρίτειαι, καὶ οἱ σακκενδυτοῦντες, καὶ οἱ ῥακενδυτοῦντες ἠϋγένειοι, ἠΰκομοι, μοναχοί. καὶ οὗτοι γὰρ πλανῶντές τε καὶ πλανώμενοι, τὰ μέλλοντα προφοιβάζουσιν, ὡς ἐξ ὑποφητείας ἀγγελικῆς. διὰ τοι τοῦτο ὀφείλουσιν οἱ μὴ ἀρνησάμενοι τὸν θεὸν, ἀλλὰ διὰ ῥᾳδιουργίας ἁγιωσύνην ὑποκρινόμενοι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μετριωτέρως καὶ μὴ κατὰ τοὺς ἀρνησιθέους κολάζεσθαι. Εἰ δὲ εἴπῃς τὰς κριθοφόρα, καὶ γοητευτικὰς γραῖας δαίμονας ἐπικαλεῖσθαι, ἐξ ἀνάγκης καὶ αὗται κατὰ τοὺς μάντεις καὶ μάγους ἐσχάτως ἐπιτιμηθήσονται. ἀνάγνωθι καὶ τὸν πγ΄. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Κανὼν ογ΄.

Ὁ τὸν Χριστὸν ἀρνησάμενος, καὶ παραβὰς τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον, ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ προσκλαίειν ὀφείλει, καὶ ἐξομολογεῖσθαι χρεωστεῖ, ἐν τῷ καιρῷ ᾧ ἐκβαίνει τοῦ βίου τῶν ἁγιασμάτων ἀξιούμενος πίστει τῆς παρὰ θεοῦ φιλανθρωπίας.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν κανὼν σαφής ἐστι. διορίζεται γὰρ τοὺς ἀρνησαμένους τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ μὴ δεξαμένους τὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας αὐτοῦ, προσκλαίειν καὶ ἐξομολογεῖσθαι παρ᾽ ὅλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον· κατὰ μόνας δὲ τὰς τελευταίας ἀναπνοὰς ἀξιοῦσθαι τῆς τῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεως. τῆς δὲ ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, καὶ τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Πέτρου, μηδένα τοιοῦτον καθυποβαλόντων ἐσχάτῳ ἐπιτιμίῳ ἀκοινωνησίας, καὶ οἷον ἐναντιουμένων τῷ παρόντι κανόνι, εἰπὲ ὅτι ἀνάλογα ἔθεντο οἱ πατέρες τὰ ἐπιτίμια πρὸς τοὺς ἰδίους καιρούς.

οἱ μὲν γὰρ ἦσαν ἐν καιροῖς σφοδρῶν διωγμῶν, ὅτε καὶ ἡ πίστις ἀστήρικτος ἦν, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς παραπίπτουσι μετριώτερον προσεφέροντο, συγκαταβαίνοντες διὰ τὴν ἀνάγκην τῶν διωκτῶν. ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν καιρῷ τυγχάνων ὅτε ἡ πίστις ἐπλατύνθη καὶ βεβαιοτέρα ἐγένετο, σφοδρότερον προσεφέρετο τοῖς ἀρνουμένοις τὴν πίστιν. ἢ εἰπὲ ὅτι οἱ μὲν πατέρες διετάξαντο περὶ τῶν κατὰ βίαν τυραννικὴν ἀρνησαμένων τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ τοῦτο κουφίζουσι τὰ ἐπιτίμια· ὁ δὲ παρὼν κανὼν διατάττεται περὶ τῶν ἑκουσίως καὶ χωρὶς ἀνάγκης τινὸς ἀρνησαμένων τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ τοῦτο βαρείαις κολάσεσιν ἐπάγει αὐτοῖς. τὸ δὲ προσκλαίειν τούτους καὶ ἐξομολογεῖσθαι δι' ὅλης τῆς οἰκείας ζωῆς, λέγουσί τινες μὴ ἐκλαμβάνεσθαι εἰς τὸ ἵστασθαι αὐτοὺς καὶ εἰς τὸν τόπον τῶν προσκλαιόντων. τοῦτο γάρ φασιν ἔξω τῆς συμπαθείας ἐστὶ τοῦ ἁγίου καὶ τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας, τῆς νικώσης πᾶσαν ἁμαρτίαν, διὸ καὶ ἀξιοῦσι προσκλαίειν μὲν τούτους, καὶ ἐξομολογεῖσθαι τὸ ἁμάρτημα δι' ὅλης τῆς οἰκείας ζωῆς, τοὺς τόπους δὲ τῶν ἐπιτιμίων ἀνύειν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου· τῆς μέντοι μεταλήψεως τῶν ἁγιασμάτων οὐκ ἀξιωθήσονται, εἰ μὴ ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς. ταύτῃ δὲ τῇ γνώμῃ συντίθεται καὶ αὐτὸς, ὡς φιλανθρωποτέρᾳ, καὶ ὅτι οὐδὲ ἀπὸ τῶν ῥημάτων τοῦ ἁγίου ἀναφαίνεται τὸ ἵστασθαι τὸν οὕτως ἡμαρτηκότα εἰς τὸν τόπον τῶν προσκλαιόντων.

A Qui enim erant tempore vehementium perſecutionum, quando fides etiam non erat valde ſtabilis, propterea in eos qui labebantur, ſe mitius gerebant, concedentes propter perſecutorũ neceſſitatem. Magnus autem Baſilius qui erat eo tempore quo fides dilatata firmiórque facta eſt, fuit vehemẽtior in eos qui fidem negabant. Vel dic, quòd patres quidem de ijs ſtatuerunt qui per vim tyrannicam Chriſtum negarunt, & ideò pœnas mitigãt. Præſens autem can. de iis decernit qui ſua ſponte, & ſine aliqua neceſſitate Chriſtum ne- B gauerunt, & propterea grauem illis pœnam inflixit. Illos autem deflere, & per totam vitam confiteri, dicunt nonnulli, non accipi ad hoc vt ponãtur in loco deflentium. Hoc enim inquiunt, eſt à ſancti miſericordia, & Dei clemẽtia, quæ vincit omne peccatum, aliena; & ideo volũt eos quidem deflere, & peccatum confiteri toto vitæ tempore, ſed loca pœnarũ peragrare ſecundum canones Ancyranæ ſyn. ſed ſacramentorum communione digni non habebuntur, niſi in extrema reſpiratione. Ei autem ſententiæ aſſentior & ipſe, vt humaniori, & quòd nec ex ſancti quidem C verbis apparet eum qui ſic peccauit ſtatui in loco peccatorum deflentium.

Κανὼν οδ'.

Ἂν μέντοι ἕκαστος τῶν ἐν τοῖς προγεγραμμένοις ἁμαρτήμασι γενομένων, σπουδαῖος γένηται ἐξομολογούμενος, ὁ πιστευθεὶς τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας λύειν καὶ δεσμεῖν, εἰ φιλανθρωπότερος γένοιτο, τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἐξομολογήσεως ὁρῶν τοῦ ἡμαρτηκότος, εἰς τὸ ἐλαττῶσαι τὸν χρόνον τῶν ἐπιτιμίων, οὐκ ἔστι καταγνώσεως, ἄξιος τῆς ἐν ταῖς γραφαῖς ἱστορίας, γνωριζούσης ἡμῖν, τοὺς D μετὰ μείζονος πόνου ἐξομολογουμένους ταχέως τὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν καταλαμβάνειν.

CANON LXXIIII.

Sin autem vnuſquiſque eorum qui in prædictis peccatis fuere, confeſſus bonus euaſerit, & is cui à Dei benignitate ligandi & ſoluendi credita eſt poteſtas, ſi fiat clementior, videns ſummam eius, qui peccauit confeſſionem ad diminuendum pœnarum tempus, non erit dignus damnatione, cùm quæ eſt in ſcripturis, nobis hiſtoria ſignificet, quòd qui cum maiori labore confitentur, Dei miſericordiam celeriter apprehendant.

Ἑρμηνεία.

Ἵνα μή τις ἀκηδιάσῃ διὰ τὸ ἐπιτεταμένον τῶν χρονικῶν ἐπιτιμίων, φησὶν ὁ ἅγιος, ὡς ὁ κατὰ χώραν ἀρχιερεὺς ὁ κατὰ τὸν ἐν ἀποστόλοις κορυφαιότατον Πέτρον τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐμπιστευθεὶς,

SCHOL. BALS. Ne quis propter temporalium pœnarum longitudinem triſtitia afficiatur, dicit ſanctus quod regionis pontifex, cui quemadmodum & ſummo inter Apoſtolos Petro regni cælorum à Deo claues creditæ fuerunt,

ligandique & ſoluendi poteſtatem accepit, ſi viderit eum qui propter aliquod peccatum pœna affectus eſt cum gratiarum actione pœnarum medelam ſuſcepiſſe, & ardentiore ſtudio pœnitentiam oſtendere, tempus pœnæ diminuet, non timens condemnationem tanquam qui vtique canonicam temporis pœnarum definitionem transgrediatur. Docet enim nos ſcriptura, quòd qui iam maiori labore confitentur, eos Dei miſericordia celeriter apprehendit. Et in his quidem can. Tu autem lege xxxix. cap. ix. tit. Nomocan. Photij, & leges quæ in ea ſitæ ſunt, & ex his ſcies quòd eſt differentia iudicum, qui pronunciant corporales punitiones aduerſus eos qui ſunt criminibus obnoxij, & Epiſcopos qui decernunt pœnas eccleſiaſticas aduerſus eos qui animæ peccata confitentur. Illi enim pœnas à lege conſtitutas nec poſſunt augere, nec minuere ſine iuſſu Imperatoris. Hi vero noſtrorum peccatorum onera ſuſcipientes, tanquam Deo pro nobis rationes reddituri, pro ſuo arbitratu pœnas & augent, & minuunt, & ideo in eorum eſt poteſtate non ſolum pœnarum tempora minuendi, ſed etiam pœnas commutandi. Etſi enim conſtitutum eſt, vt qui peccauit, hanc carnem non comedat nec cum fidelibus conſiſtat, ſimiliter nec ſit diuinorum ſacramentorum particeps: qui tamen confeſſionem ſuſcepit pro perſonæ cui pœna imponitur qualitate, & eius cõfeſſionis vehementia, & pœnitentiæ ſtudio, has quidem pœnas moderabitur, illas verò multiplicabit. Quare non eſt accipiendus hic canon vt nonnulli dicebant, ad ſolam temporis pœnarum diminutionem, ſed ad omne pœnæ genus. Cum autem quidam miles in voluntariæ cædis crimen incidiſſet, & à quodam antiſtite, poſt valde modicum tempus, datis ſcriptis, abſolutus eſſet, potens & ſanctus noſter Imperator, & dominus, id factum agrè ferens, ſtatuit tempore ſanctiſſimi illius patriarchæ domini Lucæ, vt ſynodaliter conſideraretur,

A καὶ ἐξουσίαν λαβὼν δεσμεῖν καὶ λύειν, ἐὰν ἴδῃ τὸν διά τι ἁμάρτημα ἐπιτιμηθέντα μετ᾽ εὐχαριστίας τῶν ἐπιτιμίων τὴν θεραπείαν δεξάμενον, καὶ μετὰ θερμοτέρας σπουδῆς τὴν μετάνοιαν ἐπιδεικνύμενον, ἐλαττώσει τοὺς χρόνους τῶν ἐπιτιμίων, μὴ πτοούμενος κατάγνωσιν, ὡς δῆθεν παραβαίνων τὴν περὶ τῶν χρόνων τῶν ἐπιτιμίων κανονικὴν ἀκρίβειαν. διδάσκει γὰρ ἡμᾶς ἡ γραφή, ὅτι εἰς τοὺς μετὰ μείζονος πόνου ἐξομολογουμένους, ταχέως ἡ φιλανθρωπία καταλαμβάνει τοῦ θεοῦ. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸ λθ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος B συντάγματος, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ καταστρωθέντας νόμους, καὶ μάθῃς ὅτι διάφορά ἐστι τῶν ἀποφαινομένων δικαστῶν κολάσεις σωματικὰς κατὰ τὰ τῶν γεγονότων ὑπευθύνων ἐγκλήματα, καὶ τῶν ὁριζόντων ἐπισκόπων ἐπιτίμια ἐκκλησιαστικὰ κατὰ τῶν ἐξομολογουμένων ἁμαρτήματα ψυχικά. οἱ μὲν γὰρ τὰς ὁρισθείσας ἀπὸ τοῦ νόμου ποινὰς οὔτε αὔξειν οὔτε μειοῦν δύνανται χωρὶς βασιλικῆς κελεύσεως. οἱ δὲ τὰ φορτία τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν ἀναδεχόμενοι, ὡς καὶ λόγους ὑπὲρ ἡμῶν τῷ θεῷ μέλλοντες δοῦναι, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς καὶ αὔξουσι καὶ μει- C οῦσι τὰ ἐπιτίμια, διά τοι τοῦτο καὶ ἐξουσίαν ἔχουσι μὴ μόνους τοὺς χρόνους τῶν ἐπιτιμίων ἐλαττοῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιτίμια μεταμείβειν. κἂν γὰρ ἐπὶ τελείαν τυχὸν ὁρισθῇ τὸν ἡμαρτηκότα τὸ δεῖ τι, μὴ κρεωφαγῆσαι, μηδὲ συστῆναι τοῖς πιστοῖς, ὡσαύτως μηδὲ μεταλαβεῖν τῶν θείων ἁγιασμάτων, ἀλλ᾽ ὁ τὴν ἐξομολόγησιν δεξάμενος πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἐπιτιμουμένου προσώπου καὶ τὴν θερμότητα τῆς ἐξομολογήσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν σπου- D δὴν τῆς μετανοίας, τὰ δὲ μὲν τῶν ἐπιτιμίων μετριάσαι δύναται, ἕτερα δὲ πολλαπλασιάσαι, ὥστε μὴ ἐκληπτέον τὸν κανόνα, καθὼς τινες εἶπον, εἰς μόνην ἐλάττωσιν τοῦ χρόνου τῶν ἐπιτιμίων, ἀλλὰ καὶ εἰς ἅπαν εἶδος ἐπιτιμίου. τινὸς δὲ στρατιώτου περιπεσόντος ἑκουσίου φόνου ἐγκλήματι, καὶ παρὰ ἀρχιερέως τινὸς· μετὰ μέτριον πάνυ καιρὸν ἐγγράφως ἀθωωθέντος, ὁ κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς δυσχεράνας ἐπὶ τῷ γινομένῳ, διωρίσατο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, σκεφθῆναι συνοδικῶς,

εἰ καλῶς τῷ στρατιώτῃ ἐπεφιλοτιμήθη ἡ τῶν ἐπιτιμίων ἀθώωσις, κατεσπουδασμένως οὕτω καὶ δεῖ εἰπεῖν, οὐ συμπαθῶς, ἀλλὰ προσπαθῶς. τοῦ δὲ ἀρχιερέως τὸν παρόντα κανόνα προβαλλομένου καὶ ἑτέρους μετεωρίζοντας τάχα τὴν ἐπιφορτιζομένην αὐτῷ βαρείας κουφότητα, ἡ ἁγία σύνοδος τοὺς κανόνας ὀρθοτομήσασα κατὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ἐκ τοῦ παναγίου πνεύματος θειοτάτην ἔλλαμψιν, τὸν μὲν στρατιώτην καὶ αὖθις ἀλυκτοπέδαις ἐπιτιμίων κανονικῶν καθυπέβαλε· τὸν δὲ ἀρχιερέα μετρίῳ ἀφορισμῷ ἀλειτουργησίας ἐστενοχώρησεν, εἰποῦσα, ὡς τοῖς ἀρχιερεῦσι μὲν ἔξεστιν αὔξειν καὶ μειοῦν τὰ κανονικὰ ἐπιτίμια. B ἀραχναίοις δὲ μίτοις δεσμεῖν τὰ καλωδίοις ἐν τρισὶ καταδεσμεῖσθαι ὀφείλοντα, οὐκ ἐνεδόθη. λέγεται δὲ ὅτι καὶ διὰ τὴν τοῦ τοιούτου στρατιώτου ὑπόθεσιν ἐξέθετο ὁ κράτιστος καὶ ἅγιος ἡμῶν Βασιλεὺς τὴν περὶ τῶν ἑκουσίων φονέων νεαράν. ἣν καὶ ἀνάγνωθι ὄπισθεν κατεστρωθεῖσαν, καὶ διαλαμβάνουσαν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ταῦτα. περὶ δὲ τῶν γινομένων ἐπ' αὐτοῖς μετὰ τὸ προσδραμεῖν τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ἡ μὲν βασιλεία μου ἀκριβῶς οὐκ οἶδεν· ἀκούει δὲ ὅμως οὐκ ἀγαθά.

C

Κανὼν οε'.

Ὁ ἀδελφῇ ἰδίᾳ ἐκ πατρὸς ἢ ἐκ μητρὸς συμμιανθεὶς, εἰς οἶκον προσευχῆς μὴ ἐπιτρεπέσθω παρεῖναι, ἕως ἂν ἀποστῇ τῆς παρανόμου καὶ ἀθεμίτου πράξεως, μετὰ δὲ τὸ ἐλθεῖν εἰς συναίσθησιν τῆς φοβερᾶς ἁμαρτίας, τριετίαν προσκλαιέτω, τῇ θύρᾳ τῶν εὐκτηρίων οἴκων παρεστηκὼς, καὶ δεόμενος τοῦ λαοῦ εἰσιόντας ἐπὶ τὴν προσευχὴν, ὥστε ἕκαστον μετὰ συμπαθείας ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκτενεῖς ποιεῖσθαι πρὸς κύριον τὰς δεήσεις. μετὰ δὲ ταῦτα ἄλλην τριετίαν εἰς ἀκρόασιν μόνην παραδεχθήτω, καὶ ἀκούων τῆς γραφῆς καὶ τῆς διδασκαλίας ἐκβαλλέσθω, καὶ μὴ καταξιούσθω προσευχῆς. D ἔπειτα εἴπερ μετὰ δακρύων ἐξεζήτησεν αὐτὴν, καὶ προσέπεσε τῷ κυρίῳ μετὰ συντριμμοῦ καρδίας καὶ ταπεινώσεως ἰσχυρᾶς, διδόσθω αὐτῷ ὑπόπτωσις ἐν ἄλλοις τρισὶν ἔτεσι. καὶ οὕτως ἐπειδὰν τοὺς καρποὺς τῆς μετανοίας ἀξίους ἐπιδείξηται, τῷ δεκάτῳ ἔτει εἰς τὴν τῶν πιστῶν εὐχὴν δεχθήτω, χωρὶς προσφορᾶς. καὶ δύο ἔτη συστὰς εἰς τὴν εὐχὴν τοῖς πιστοῖς, οὕτω λοιπὸν καταξιούσθω τῆς τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας.

A an rectè illi militi conceſſa eſſet à pœnis abſolutio, tanto in eum ſtudio & per quandam non miſericordiam, ſed potius animi affectionem. Cum enim antiſtes præſentem canonem proponeret, & alios moderantes vtique eam quæ illi obiiciebatur nimiam pœnæ leuitatem, ſancta ſyn. canones limitibus circumſcribens, ſecundum diuiniſſimam inſpirationem, quæ ex ſancto illis ſpiritu inerat, militem quidem canonicarum pœnarum rurſus compedibus ſubiecit: antiſtitem autem ad aliquantum temporis ab officij B ac miniſterij ſuſpenſione puniuit, dicens quod antiſtitibus quidem licet pœnas canonicas augere, & diminuere: aranearum autem filis ligare, quæ debent tribus rudentibus alligari, non conceſſum eſt. Dicitur autem, quod etiam propter illius militis cauſam edidit potens & ſanctus noſter Imperator de voluntariis homicidiis Nouellam, quam etiam lege retro ſitam, & hæc quoque cum aliis tractantem. De iis autem quæ ab illis fiunt, poſtquam ad ſanctiſſimam Dei magnam eccleſiam con- C fugerint, imperialis mea maieſtas non ſcit perfectè, audit tamen quæ non bona ſunt.

Canon LXXV.

Quicum propria ex patre, vel ex matre ſorore pollutus eſt, in domum orationis ne permittatur accedere, donec ab iniqua & nefaria actione deſiſtat. Poſtquam autem in horrendi peccati ſenſum & animaduerſionem venerit, triennio defleat, ſtans propter fores domus oratoriæ, & rogans populum ingredientem ad orationem, vt vnuſquiſque pro ipſo miſericorditer ad dominum intenſas fundat preces. Poſtea autem alio triennio ad ſolam auditionem admittatur, & ſcripturam ac doctrinam audiens D *eiiciatur, & nec oratione dignus habeatur. Deinde ſi quidem illam cum lacrymis exquiſiuit, & Domino cum cordis contritione, & valida humiliatione ſupplex procidit, detur ei ſubſtratio in aliis tribus annis: & ſic poſtquam pœnitentiæ fructus dignos oſtenderit, x. anno in fidelium orationes ſuſcipiatur ſine oblatione, & cum duobus annis vnà cum fidelibus ad orationem ſubſtiterit, ſic deinceps dignus habeatur boni communione.*

A

Canon LXXVI.

Idem eſt decretum in eos quoque qui ſuas nurus accipiunt.

Schol. Bals. Duo præſentes decernunt canones, quomodo puniturqui cum ſua ſorore rem habet, etiamſi non ex ambobus ei parentibus coniuncta ſit, ſed ex vno, quæ Græcè ἑτεροθαλὴς dicitur, & quomodo punitur qui cum ſua nuru polluitur, & dicit eos quidem debere extrudi ab eccleſia donec à peccato abſtinuerint: poſtquam autem deſtiterint diſtribui in quatuor loca, eorum qui B agunt pœnitentiã: & ſic ſancta communione dignos haberi. Quatuor autem loca xij. annis perficiuntur, lege & ij. caput xiij. tit. Nomoc. Photij, & nota quòd iis qui deſiſtũt, non iis qui perſeuerant in peccato, dãtur pœnæ canonicæ. His enim nihil quod ſit fidelium, penitus communicatur.

Canon LXXVII.

Qui mulierem quidem ſibi legitimè copulatam dimittit, & aliam ducit, ſecundum C *domini ſententiam, adulterij iudicio ſubijcitur, & à patribus noſtris canonicè ſtatutum eſt, vt y anno defleant, biennio audiãt, triennio ſubſternantur: ſeptimo cum fidelibus conſiſtant: & ita oblatione digni habeãtur, ſi cum lacrymis pœnitentiam egerint.*

Canon LXXVIII.

Eadem autem forma obſeruetur, & in iis qui duas ſorores in matrimonio accipiũt, etſi diuerſis temporibus.

Canon LXXIX.

Ii autem qui in ſuas nouercas inſaniunt, D *ſunt eidem canoni obnoxij, cui & ij qui in ſuas ſorores inſaniunt.*

Schol. Bals. Eum qui in ſuam ex altero germine ſororem vel ſuam nurum polluit, xij. annis puniendum ſtatuit ſanctus in lxxv. & lxxvj. canone. Nunc autem ſcilicet in lxxvij. lxxviij. & lxxix. can. iubet, vt qui ſuas conſortes dimittunt, & alias ducunt in matrimonium, quinetiam ij qui duas ſorores in matrimonium accipiunt, ſcilicet poſt vnius mortem,

Κανὼν ος΄.

Ὁ αὐτὸς τύπος καὶ περὶ τῶν τὰς νύμφας ἑαυτῶν λαμβανόντων.

Ἑρμηνεία.

Οἱ παρόντες δύο κανόνες διατάττονται ὅπως ἐπιτιμᾶται ὁ συμφθειρόμενος ἀδελφῇ ἰδίᾳ, κἂν μὴ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γονέων συνάπτηται αὐτῷ, ἀλλὰ ἐξ ἑνὸς (ἥτις λέγεται καὶ ἑτεροθαλής) καὶ ὅπως ἐπιτιμᾶται ὁ μιανθεὶς μετὰ τῆς νύμφης αὐτοῦ. καὶ φασὶ τούτους ἐξωθεῖσθαι μὲν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας μέχρις ἂν τῆς ἁμαρτίας ἀπόσχωνται. μετὰ δὲ τὸ ἀποστῆναι οἰκονομεῖσθαι εἰς τοὺς δ΄. τόπους τῶν ἐπιτιμίων, καὶ οὕτως ἀξιοῦσθαι τῆς ἁγίας μεταλήψεως. οἱ δὲ δ΄. τόποι ἀνύονται διὰ χρόνων δώδεκα. ἀνάγνωθι καὶ τὸ δεύτερον κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. καὶ σημείωσαι ὅτι τοῖς ἀφισταμένοις οὐχὶ τοῖς ἔτι ἐμμένουσι τῇ ἁμαρτίᾳ δίδονται τὰ ἐπιτίμια. τούτοις γὰρ ἀκοινώνητα παντελῶς εἰσι τὰ τῶν πιστῶν.

Κανὼν οζ΄.

Ὁ μέντοι καταλιμπάνων τὴν νομίμως συναφθεῖσαν αὐτῷ γυναῖκα, καὶ ἑτέραν ἀγόμενος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου ἀπόφασιν τῷ τῆς μοιχείας ὑπόκειται κρίματι. κεκανόνισται δὲ παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν τοὺς τοιούτους ἐνιαυτὸν προσκλαίειν, διετίαν ἐπακροᾶσθαι, τριετίαν ὑποπίπτειν, τῷ ἑβδόμῳ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ οὕτω τῆς προσφορᾶς καταξιοῦσθαι, ἐὰν μετὰ δακρύων μετανοήσωσιν.

Κανὼν οη΄.

Ὁ αὐτὸς κρατείτω τύπος καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἀδελφὰς λαμβανόντων εἰς συνοικέσιον, εἰ καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους.

Κανὼν οθ΄.

Οἱ δὲ ταῖς μητρυιαῖς ἑαυτῶν ἐπιμαινόμενοι τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται κανόνι ᾧ καὶ οἱ ταῖς ἑαυτῶν ἀδελφαῖς ἐπιμαινόμενοι.

Ἑρμηνεία.

Τὸν εἰς ἑτεροθαλῆ ἀδελφὴν οἰκείαν μιανθέντα ἐπὶ δωδεκαετίαν ἐπιτιμᾶσθαι διωρίσατο ὁ ἅγιος ἐν τῷ οε΄. καὶ ος΄. κανόνι. ἄρτιως δὲ ἤγουν ἐν τῷ οζ΄. ἐν τῷ οη΄. καὶ ἐν τῷ οθ΄. κανόνι, παρακελεύεται τοὺς καταλιμπάνοντας τὰς ἑαυτῶν συμβίους, καὶ ἑτέρας πρὸς γάμον ἀγομένους, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς λαμβάνοντας εἰς συνοικέσιον δύο ἀδελφὰς πάντως μετὰ θάνατον τῆς μιᾶς,

καὶ τοὺς μιαινομένους μετὰ τῶν μητρυιῶν αὐτῶν, ὡς μοιχοὺς ἐπιτιμᾶσθαι. προστίθησι δὲ ἐν τῷ οϛʹ. κανόνι, τὸν καταλιμπάνοντα τὴν οἰκείαν γυναῖκα, καὶ συναπτόμενον μεθ' ἑτέρας, ἐπὶ ἑπταετίαν ἐπιτιμᾶσθαι παρὰ τῶν πατέρων, καὶ οὕτως ἐὰν μετὰ δακρύων μετανοήσωσι τῆς ἁγίας μεταλήψεως ἀξιοῦσθαι. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐρεῖ τις ὡς τοῦ νηʹ. κανόνος ἐν ιεʹ. ἔτεσι τὸν μοιχὸν ἐπιτιμῶντος, καὶ τοῦ παρόντος κανόνος ἐν ζʹ. ἔτεσι λέγοντος ἐπιτιμᾶσθαι παρὰ τῶν πατέρων τοὺς καταλιμπάνοντας τὰς οἰκείας γυναῖκας, καὶ ἑτέραις συναπτομένους, τίνι προσέχειν ὀφείλομεν; Λύσις. τοῖς ἐν τῷ νηʹ. κανόνι περιεχομένοις. ἐνταῦθα γὰρ οὐχ ὡς ὅρον ἔθετο ὁ ἅγιος τὴν τῶν πατέρων διατύπωσιν, ἀλλ' ὡς ἀνάμνησιν, καὶ ἵνα γινώσκωμεν τί τε παρ' ἐκείνων προώρισται, καὶ τί παρὰ τούτου μεθώρισται, καὶ δηλοῦται τοῦτο ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν ἅγιον ὀφείλειν τούτους ἐπιτιμᾶσθαι κατὰ μοιχούς. εἰ δέ τις ἐρεῖ νόμιμον ῥητὸν λέγειν, κρατεῖν τὰ ἐκπεφωνημένα παρὰ τὰ σεσιωπημένα, ἀκούσεται ὅτι εἰ μὲν ἑτέρου ἦν ἁγίου κανὼν ὁ ἐπὶ ιεʹ. ἔτη τοὺς μοιχοὺς ἐπιτιμῶν, ἴσως ἂν εἶχε τὸ λόγον τὸ λεγόμενον. ἐπεὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου καὶ ἀμφότεροι οἱ κανόνες εἰσὶν, ἐξ ἀνάγκης τῷ παρὰ τούτου μεταγενεστέρως ὁρισθέντι προσέχειν ὀφείλομεν, ὡς εἰ δὴ καὶ ἐκφωνηθέντι, διὰ τοῦ νηʹ. κανόνος. περὶ δὲ τῶν καταλιμπανόντων τὰς οἰκείας γυναῖκας, ἀνάγνωθι καὶ τὸν μηʹ. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου πατρὸς, καὶ τὸ παρατέλευτον θέμα τοῦ τελευταίου κεφαλαίου τοῦ λζʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου λέγον, ὁ δύο γυναῖκας ἔχειν πειραθεὶς οὐ νόμῳ ἀλλὰ φάκτῳ προαιρέσεως, καλῶς ὑποκείσεται τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι. ἡ δὲ εἰς ὕστερον αὐτῷ γαμηθεῖσα, εἰ ἠγνόει αὐτὸν ἔχειν νομίμην γαμετὴν, συγγνωσθήσεται. ἀνάγνωθι καὶ τὸν βʹ. κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου λέγοντα, τοὺς τοιούτους ἐξωθεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας μέχρι θανάτου. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι, ἀλλ' εἰπὲ τὸν μὲν τῆς διαληφθείσης συνόδου κανόνα ὁρισθῆναι περὶ τῶν ἐξεχομένων τοῦ κακοῦ. τὸν δὲ παρόντα περὶ τῶν ἀποστάντων καὶ ἐξομολογησαμένων. καὶ διὰ τοῦτο, ἐκεῖνοι μὲν ἀκοινωνησίᾳ παντελεῖ κατακρίνονται. οὗτοι δὲ πεντεκαίδεκα ἔτεσιν ἐπιτιμῶνται. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τῶν παρόντων κανόνων

A & qui cum ſuis nouercis polluuntur, vt adulteri puniantur. Addit autem lxxvj. canon, vt qui ſuam vxorem relinquit, & alij coniungitur, à patribus ſeptennio puniatur: & ſic ſi cum lacrimis pœnitentiam egerit, ſancta communione dignus habeatur. Hæc cum ita ſe habeant, dicit quiſpiam quod cum lviij. can. in quindecim annis puniat adulterum, & præſens canon dicat ſeptem annis puniri eos qui ſuas vxores dimittunt, & aliis coniunguntur, quid nobis ſit ſequendum? Sol. Ea B quæ in lviij. can. continentur. Hic enim ſanctus patrum definitionem, non vt decretum, ſed vt in memoria reuocationem adduxit, & vt ſciamus quid ab illis prius ſtatutum eſt, & quid ab ipſo contra ſtatutum: & hoc ſignificatur, ex eo quod dicit ſanctus debere eos puniri, vt adulteros: ſi quis autem dicat generale iuris dictum ſeruari, Expreſſa plus valere quàm tacita, audiet: quod ſi eſſet quidam alius ſancti can. qui xv. annis puniret adulteros, rationem fortaſſe ha- C beret quod dicitur. Quia autem ſunt etiam eiuſdem ſancti vtrique canones, neceſſario, quod ab eo poſterius cautum eſt, attendi debet, vt quod iam eſſet editum per lviij. canonem. De iis autem qui ſuas vxores relinquunt, lege etiam xxxviij. canonem præſentis ſancti patris: & antepenultimum thema vlt. cap. xxxvij. tit. lx. lib. quod dicit, Qui duas vxores habere tentauit, non lege, ſed facto voluntatis, rectè adulterij crimini ſubiicitur. Quæ autem illi D nupſit poſterior, ſi neſciret eum habere vxorem legitimam, ei venia dabitur. lege & ij. canonem Neocæſar. ſynodi, qui dicit eos ab eccleſia ad mortem vſque expelli, & ne tibi contrarius eſſe videatur, ſed dic ante dictæ quidem ſynodi canonem ſtatutum eſſe de iis qui in modo perſiſtunt: præſentem vero de iis qui deſtiterunt, & confeſſi ſunt, & propterea illi quidem perfecta excommunicatione damnantur: hi vero quindecim annis puniuntur. Nota autem ex præſentibus canonibus

quod non ſolum in his peccatis, ſed etiam in reliquis ceſſatio dat locum pœnis. Qui enim in malo perſeuerat, etiamſi millies punitus fuerit, & toties bonum fecerit, habet vulnus immedicabile, quod vinculis quæ cicatricem inducunt non conſtringitur. Nota præterea, quod quæ præſenti canone continentur, præterea quæ ab eccleſia apertè ſuſcepta ſunt, exoluere, & qui eis vtitur, iudaizat. Ecce enim apparet, quod etiam apud ſanctos patres leges ſuſceptæ ſunt quæ ratione cognationis matrimonia prohibent. Porro lex quoque antiqua, quæ permittit vt frater defuncti eius vxorem accipiat, vt fratri ſemen ſuſcitet, in vſu non eſt. Porrò Latini quoque qui matrimonia, quæ ratione cognationis vetita ſunt, indiſcriminatim contrahunt, in canonem impingunt.

CANON XC.

Patres polygamiam ſilentio prætermiſere, vt beluinam, & penitus ab hominum genere alienam. Nobis autem probatur eam maius eſſe fornicatione peccatum, & ideo conſentaneum eſt vt ij canonibus ſubijciantur, vt ſcilicet poſtquam anno fleuerint, & tribus ſubſtrati fuerint, ſic ſuſcipiantur.

SCHOL. BALS. Cum ſanctus in iiij. can. de trigamis, & polygamis ea definiſſet, quæ ſpiritus ſanctus per eius manum dextram pulchrè deſcribenda curauit, nunc dicit, quòd patres quidem nihil de polygamia dixerunt, ſed eam de induſtria ſilentio prætermiſerunt, vt beluinam, & ab hominum inſtituto alienam: ſibi autem videtur eam eſſe fornicatione deteriorem. Quare & eũ qui polygamiæ impuritate propter rationis inopiam alligatus eſt, canonicis eſſe pœnis ſubiiciendum decreuit: ſcilicet vt ſtet anno cum deflentibus, tribus annis ſit in ſubſtratione, & cùm catechumenis ingrediatur, & ſic admittatur. Rogauerit autem quiſpiam, cùm prædictus liiij. canon contineat trigamiam & polygamiam caſtigatam fornicationem eſſe à patribus nominatam, eáſque in omnibus exequet: quomodo dicit præſens canon fuiſſe polygamiam à patribus ſilẽtio prætermiſſam & eius peccatum fornicationem ſuperaret

A ὅτι οὐ μόνον εἰς ταῦτα τὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἡ ἀπόστασις δίδωσι χώραν τοῖς ἐπιτιμίοις· ὁ γὰρ ἐπιμένων τῷ κακῷ, κἂν μυριάκις ἐπιτιμηθῇ, καὶ τοσαυτάκις ἀγαθοεργήσῃ, ἀνίατον ἔχει τραῦμα, μὴ συσφιγγόμενον καταδέσμοις οὐλωτικοῖς. ἔτι σημείωσαι ὅτι τὰ τοῦ παλαιοῦ νόμου αὐτὰ ὧν ῥητῶς ἐδέξατο ἡ ἐκκλησία, ἐσχόλασαν, καὶ ὁ χρώμενος τούτοις, Ἰουδαΐζει. Ἰδοὺ γὰρ ἀναφαίνεται ὅτι καὶ παρὰ τοῖς ἁγίοις πατράσιν οἱ νόμοι ἐδέχθησαν, οἱ τοὺς ἐξ ἀγχιστείας γάμους κωλύοντες, καὶ ὁ νόμος ὁ παλαιὸς ὁ ἐπιτρέπων τὸν τοῦ τελευτήσαντος ἀδελφὸν λαμβάνειν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ὥστε B ἀναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ, ἠπράκτησε, καὶ οἱ Λατῖνοι δέ, οἱ τὰ ἐξ ἀγχιστείας συνοικέσια ἀδιαφόρως συναλλάττοντες, τῷ κανόνι προσκρούουσιν.

Κανὼν π'.

Τὴν πολυγαμίαν οἱ πατέρες ἀπεσιώπησαν, ὡς κτηνώδη, καὶ παντελῶς ἀλλοτρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. ἡμῖν δὲ παρίσταται πλεόν τι πορνείας εἶναι τὸ ἁμάρτημα, διὸ εὔλογον τοὺς τοιούτους ὑποβάλλεσθαι τοῖς κανόσι. δηλονότι ἐνιαυτὸν προσκλαύσαντας, καὶ ἐν τρισὶν C ὑποπεσόντας, οὕτω δεκτοὺς εἶναι.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ δ'. κανόνι, περὶ τριγάμων καὶ πολυγάμων ὁροθετήσας ὁ ἅγιος, ὅσα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τῆς τούτου ἐκαλλιγράφησε δεξιᾶς, ἄρτι φησὶν ὡς οἱ μὲν πατέρες οὐδὲν περὶ πολυγαμίας εἰρήκασιν, ἀλλὰ τῷ τῆς ἀφασίας σκότει ταύτην ἐκάλυψαν, ὡς κτηνώδη, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀπεξενωμένην διαγωγῆς. αὐτῷ δὲ δοκεῖ ταύτην εἶναι χείρονα τῆς πορνείας. διὸ καὶ τὸν τῇ τῆς πολυγαμίας ἀκαθαρσίᾳ ἐξ ἀλόγου κατασχεθέντα κανονικοῖς ἐπιτιμίοις καθυποβάλλεσθαι διωρίσατο. δηλονότι ἐπὶ ἐνιαυτὸν μετὰ τῶν D προσκλαιόντων ἵστασθαι, ἐπὶ τρισὶν ἐνιαυτοῖς ἐν ὑποπτώσει εἶναι, καὶ μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐξιέναι, καὶ οὕτω δέχεσθαι. ἐρωτήσει δέ τις, ὡς τοῦ διαληφθέντος τετάρτου κανόνος διαλαμβάνοντος τὴν τριγαμίαν πορνείαν κεκολασμένην παρὰ τῶν πατέρων ὀνομασθῆναι, καὶ ἐξισοῦντος ἐν πᾶσι ταύτας· πῶς ὁ παρὼν κανών φησιν, ἀποσιωπηθῆναι τὴν πολυγαμίαν παρὰ τῶν πατέρων, ὑπερκεῖσθαι δὲ καὶ τῆς πορνείας τὸ ταύτης ἁμάρτημα;

Λύσις.

Λύσις. τριγαμία μὲν τῷ νόμῳ ἐπιγινώσκεται. τετραγαμία δὲ καὶ ἐφεξῆς, οὔτε τοῖς κανόσιν, οὔτε τοῖς νόμοις ἐδέχθη. πᾶν γοῦν γαμικὸν συνάλλαγμα τοὺς ὅρους ὑπερβαῖνον τῆς τριγαμίας πολυγαμία ὀνομάζεται. ἐκεῖσε τοίνυν περὶ τριγαμίας ὁρισθεὶς, ὠνόμασεν οὐ τὴν πολυγαμίαν κεκολασμένην πορνείαν, ἀλλὰ τὴν τριγαμίαν, διὰ τὸ ἐπιγινώσκεσθαι ταύτην καὶ τῷ νόμῳ καὶ μὴ διασπᾶσθαι παρὰ τῆς ἐκκλησίας, καθὼς τοῦτό φησιν ὁ κανών. ἐνταῦθα δὲ περὶ πολυγαμίας διατατόμενος, εἴρηκε ταύτην καὶ πορνείας εἶναι χείρονα. καὶ εἰκότως. ὁ μὲν γὰρ πορνεύων ἑαυτὸν καὶ μόνον ἀδικεῖ, ὡς εἰς τὸν ἀκολασίας δυσεξίτητον βόθυνον ἐπιρρίπτων ἑαυτὸν ἑκόντι· ὁ δὲ τέταρτον ἢ πέμπτον γάμον ποιησάμενος καταπροχεῖται μὲν τῶν θείων κανόνων, καὶ νόμων τῶν κωλυσάντων τὸ ἀθέμιτον τοῦτο ἔργον· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς γνησίους παῖδας τούτου, ὡς τοῖς γνησίοις σπέρμασιν αὐτῶν ὑποσπείρων νόθων παρασπορείων ζιζάνια. ἵνα οὖν ἀπέχωνται οἱ πιστοὶ τῶν τοιούτων ἀθέσμων γάμων, ὥρισεν ὁ ἅγιος ἐπὶ πλέον τῶν πορνευσάντων τοὺς τοιούτους κολάζεσθαι μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν καὶ τοῦ κακοῦ τὴν ἀπόστασιν. ἔτι ἐρωτήσει τις, ὡς τῆς πορνείας ἐπὶ ἑπταετίαν ἐπιτιμωμένης, καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ νθ΄. κανόνος, πῶς ὁ παρὼν κανὼν ὀνομάζων τὴν πολυγαμίαν χείρονα τῆς πορνείας, ἐπιτιμᾷ αὐτὴν ἐπὶ δ΄. ἐνιαυτοῖς; Λύσις. τινὲς λύοντες τὸ ἀμφίβολον ἐπὶ τετραετίαν εἶπον κολάζεσθαι τοὺς πόρνους, χρώμενοι καὶ τῷ κβ΄. κανόνι τοῦ ἁγίου πατρός. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν θ΄. κανόνα, καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ, καὶ εἰπὲ ὅτι ὁ μὲν πόρνος ἐπὶ ἑπταετίαν ἐπιτιμᾶται, ὁ δὲ πολυγαμήσας, καὶ ὑπὲρ ἑπταετίαν. ἐπεὶ γὰρ δ΄. εἰσὶ τόποι τῶν ἐπιτιμίων, καὶ ὡρίσθη τοῦτον ἐπὶ ἐνιαυτὸν προσκλαίειν, καὶ ἐν τρισὶν ὑποπίπτειν, ἀναλόγως καὶ τοὺς λοιποὺς τόπους δουλεῦσαι ἀναγκασθήσεται, δῆλον ὅτι τὸν τοῦ ἀκροωμένου, καὶ τὸν τοῦ συνεστῶτος, καὶ εἰ μὴ εἰς πλέον ἢ οὕτω παρεκτῶσιν, ἀλλάγε τέως εἰς τετραετίαν συμποσωθήσονται, ὡς εἶναι τοὺς ὅλους χρόνους τοῦ ἐπιτιμίου ὀκτώ. ὅτι δὲ τινες πολυγαμίαν ἐνταῦθα τὴν ἀδιάφορον πορνείαν ὠνόμασαν,

A SOL. Trigamia quidem à lege agnoſcitur, Tetragamia autem, & deinceps, nec canonibus, nec legibus admiſſa eſt. Omnis ergo matrimonialis contractus, qui trigamiæ limites excedit, nominatur polygamia. Illic itaque ſanctus de trigamia ſtatuens, eam caſtigatam fornicationem nominauit, ſed non polygamiam, quoniam illa quidem à lege agnoſcitur, & non ab eccleſia diuellitur, quemadmodum dicit canon decimus. Hic autem de polygamia decernens, dixit eam eſſe fornicatione deteriorem, & merito: Qui enim B fornicatur, ſe ipſum atque adeo ſolū iniuria afficit: vt qui ſe in profundiſſimum intemperantiæ antrum ſua ſponte iniiciat. Qui autem quartum vel quintum matrimonium contrahit, is legibus & canonibus inſultat, qui nefarium hoc opus prohibuerūt. ſuos quoque germanos filios iniuria afficit, vt qui germanis eorum ſatis adultera deprauatorum ſeminum zizania adſeminet. vt ergo fideles ab eiuſmodi illicitis matrimoniis abſti- C neant, ſtatuit ſanctus, vt ij pluſquam fornicatores puniantur, poſtquam confeſſi fuerint, & à malo deſtiterint. Præterea interrogauerit quiſpiam, cùm fornicatio ſeptennio puniatur, vt hoc ex lix. canone probatur, quomodo præſens canon, qui polygamiam fornicatione deteriorem nominat, punit eam quatuor annis? SOL. Nonnulli quidem dubitationem ſoluentes fornicatores quadriennio puniendos eſſe dixerunt, vtentes etiam xxij. can. ſancti patris. Tu autem lege ix. can. & eius interpretationem, & dic D quòd fornicator quidem ſeptennio punitur, Polygamus autem etiam pluſquam ſeptennio. Quoniam autem quatuor ſunt loca pœnarum, & ſtatutū eſt vt ij quatuor annis defleāt, & in tribus ſubſternantur, cōuenienter in reliquis quoque locis ſeruire cogentur, audientis ſcilicet, & conſiſtentis, & ſi ea non in maius tempus deducantur, ad quatuor quidem certe annorum quantitatem ſaltem redigētur, vt ſint omnes anni pœnæ, octo. Quia autem nonnulli polygamiam indiſcriminatim peruadentem fornicationem nominarunt,

audiant quod matrimonium non eſt A ſolum coniungi confuſiore modo loquendi, ſed viri & mulieris coniunctio, & totius vitæ conſortium, diuinique & humani iuris ſocietas, & quòd matrimonium non ex ſola coniunctione conſiſtit, ſed etiam ex eorum qui contraxerunt, affectione. Dicit autem iiij. cap. iiij. tit. 51. lib. Dotem quidem efficit matrimonium, ſed dos matrimonium non facit: ſed eorum qui ſimul habitant mutua affectio. De trigamia autem lege & ſuperius poſitam vnionis deciſionem, B quæ facta eſt tempore Conſtantini Porphyrogennetæ Imperatoris.

Canon LXXX.

Qui in barbarorum incurſione fidem in Chriſtum violarunt, factis ſacramentis gentilibus & quibuſdam nefariis, quæ idolis magicis oblata ſunt ab eis guſtatis, iſ ſecundum leges à patribus iam editas, & canones diſpenſentur. Qui enim grauem neceſſitatem ex tormentis ſuſtinuerunt, & non ferentes labores ad negationem tracti ſunt, tribus annis ſint non recipiendi, & in duobus audiant, & cum tribus C annis ſubſtrati fuerint, ſic ad communionem admittantur. Qui autem ſine magna neceſſitate fidem in Chriſtum prodiderunt, & dæmoniorum menſam attigerunt, & Græca ſacramenta iurarunt, tribus quidem annis eiiciantur, duobus audiant, poſtquam autem in ſubſtratione tribus annis orauerint, & in aliis tribus fidelibus ad orationem ſe ſubſtrauerint, ſic admittantur ad boni communionem.

Schol. Balsam. Ancyrana ſynodus ſatis definiit quid debeat iis fieri qui vi tyrannica idolis ſacrificarunt, vel etiam execranda comederunt. His ergo conſequenter dicit magnus Baſilius, quomo- D do debeant puniri qui hoc fecerunt, vel vt qui ſupra modum tormentis affecti ſint, vel vt qui ſine vi magna fidem in Chriſtum prodiderunt. Quia autem in lxxiij. canone eum qui Chriſtum negauit, & ſalutis myſterium tranſgreſſus eſt, ſanctus per totam vitam deflere conſtituit, morientem autem ſacramentis dignum haberi:

A ἀκουσάτωσαν ὅτι γάμος, οὐ τὸ συμφθαρῆναι μόνον ἐστὶ κατὰ τὴν κυριωτέραν διάλεκτον, ἀλλὰ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνάφεια καὶ συγκλήρωσις τοῦ βίου παντὸς, θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία· καὶ ὅτι ὁ γάμος, οὐκ ἀπὸ μόνης τῆς συναφείας συνίσταται· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς διαθέσεως τῶν συναλλαξάντων. φησὶ γὰρ τὸ δ'. κεφ. τοῦ δ'. τίτλου τοῦ να'. βιβλίου προῖκα μὲν ἀπὸ γάμος, γάμον δὲ προῖκες οὐ ποιοῦσιν. ἀλλ' ἡ τῶν συνοικούντων ἀμοιβαία διάθεσις. περὶ δὲ τριγαμίας ἀνάγνωθι καὶ τὸν ὀπισθεν κατατασσόμενον τόμον τῆς ἑνώσεως τὸν B γεγονότα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου.

Κανὼν πα'.

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῇ βαρβάρων καταδρομῇ παρέβησαν τὴν εἰς θεὸν πίστιν, ὅρκους ἐθνικοὺς τελέσαντες, καὶ ἀθεμίτων τινῶν γευσάμενοι τῶν ἐν τοῖς εἰδώλοις τοῖς μαγικοῖς προσενεχθέντων αὐτοῖς, οὗτοι κατὰ τοὺς ἤδη παρὰ τῶν πατέρων ἐξενεχθέντας νόμους, καὶ κανόνας οἰκονομείσθωσαν. οἱ μὲν γὰρ ἀνάγκην χαλεπὴν ἐκ βασάνων ὑπομείναντες, καὶ μὴ φέροντες τοὺς πόνους, καὶ ἑλκυσθέντες πρὸς τὴν ἄρνησιν, ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἀδε- C κτοι ἔστωσαν, καὶ ἐν δυσὶν ἀκροάσθωσαν, καὶ ἐν τρισὶν ὑποπεσόντες, οὕτω δεκτοὶ γενέσθωσαν εἰς τὴν κοινωνίαν. οἱ δὲ ἄνευ ἀνάγκης μεγάλης προδόντες τὴν εἰς Θεὸν πίστιν καὶ ἁψάμενοι τῆς τραπέζης τῶν δαιμονίων, καὶ ὀμόσαντες ὅρκους Ἑλληνικοὺς ἐκβαλλέσθωσαν μὲν ἐν τρισὶν ἔτεσι, καὶ ἐν δυσὶν ἀκροάσθωσαν, ἐν ὑποπτώσει δὲ εὐξάμενοι, ἐν τρισὶν ἔτεσι, καὶ ἐν ἄλλοις τρισὶ συστάντες τοῖς πιστοῖς εἰς τὴν δέησιν, οὕτω δεκτοὶ ἔστωσαν τῇ τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίᾳ.

Ἑρμηνεία.

Η ἐν Ἀγκύρᾳ σύνοδος ἱκανῶς διωρίσατο τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς ἀπὸ βίας τυραννι- D κῆς θύσαντας τοῖς εἰδώλοις, ἢ καὶ μιαροφαγήσαντας, ἀκολούθως οὖν ἐκείνοις, φησὶ, καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, πῶς ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ τοιοῦτόν τι ποιήσαντες, ἢ ὡς ἄμετρα βασανισθέντες, ἢ ὡς χωρὶς μεγάλης βίας προδόντες τὴν εἰς θεὸν πίστιν. ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ ογ'. κανόνι ἀρνησάμενον τὸν Χριστὸν καὶ παραβαίνοντα τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον, διὰ βίου προσκλαίειν ὁ ἅγιος ὥρισε, ἀποχωροῦντα δὲ ἀξιοῦσθαι τῶν ἁγιασμάτων

καὶ δοκοῦσιν οἱ κανόνες ἐναντιοῦσθαι, εἰπὲ ὅτι οὐκ ἔστι ταυτὸν τὸ ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν, καὶ τὸ θῦσαι τοῖς δαιμονίοις, ἢ εἰδωλοθύτων γεύσασθαι, ἢ ὅρκους Ἑλληνικοὺς ὀμόσαι. τὸ μὲν γὰρ τῆς πίστεως ἀθέτησίς ἐστι παντελὴς, ταῦτα δὲ μίασμα καὶ δόκησις ἀθετήσεως, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ πλέον τὸ πρῶτον κολάζεται. ἢ ὅτι ἐν ἐκείνῳ μὲν τῷ κανόνι περὶ τῶν αὐτομολησάντων εἰς τὴν ἄρνησιν, καὶ ἄνευ ἀνάγκης ἀθετησάντων τὴν πίστιν, διετάξατο ὁ ἅγιος. ἐν τούτῳ δὲ περὶ τῶν ἡττηθέντων τῇ τῶν βαρβάρων σφοδρότητι, καὶ περὶ τῶν βίαν παθόντων, κἂν μὴ πάνυ σφοδρὰν, καὶ ἐνδεδωκότων, ὅθεν καὶ μετριώτερον ἐνταῦθα ὑπετύπωσεν ἐπιτίμια. Εἰ τάχα δὲ λέγουσί τινες τὰ τοῦ παρόντος κανόνος σχολάσαι διὰ τὸ τὴν πίστιν τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι ἐπὶ πέτραν ὀρθοδοξίας ἀραρότως στηρίζεσθαι καὶ τοὺς τυράννους λιθολευσθῆναι παρεμβόλοις μαρτυρικοῖς πρὸ χρόνων πολλῶν, ἀλλὰ καὶ σήμερον πολλοὶ ταῖς τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν χερσὶν ἁλώσιμοι γινόμενοι, καὶ βασανιζόμενοι, τῇ μὲν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἐξόμνυνται, τῇ δὲ τὴν ἄθεον θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ διομνύνται, ἄλλοι δὲ καὶ ἑκόντι ἑαυτοὺς ἐπιρρίπτουσιν εἰς τὸν τῆς ἀπιστίας βόθρον. οἱ δὲ πάντες κατὰ τὸν παρόντα κανόνα θεραπευθήσονται μετὰ ἐξομολόγησιν, καὶ προσήκουσαν μετάνοιαν. περὶ δὲ μιαροφαγησάντων ἀνάγνωθι τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου διαφόρους κανόνας, καὶ μάθῃς ὅπως καὶ οὗτοι ἐπιτιμῶνται.

Κανὼν πβ'.

Καὶ περὶ τῶν ἐπιορκησάντων εἰ μὲν ἐκ βίας καὶ ἀνάγκης παρέβησαν τοὺς ὅρκους, κουφοτέροις ὑπόκεινται ἐπιτιμίοις, ὥστε μετὰ ἓξ ἔτη πάντως αὐτοὺς δεκτοὺς εἶναι. οἱ δὲ ἄνευ ἀνάγκης προδόντες ἑαυτῶν τὴν πίστιν ἐν δυσὶν ἔτεσι προσκλαύσαντες, καὶ ἐν δυσὶν ἀκροασάμενοι, καὶ ἐν πέμπτῳ ἐν ὑποπτώσει εὐξάμενοι, καὶ ἐν δυσὶν ἄλλοις ἄνευ προσφορᾶς εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς προσευχῆς παραδεχθέντες, οὕτω τελευταῖον ἀξιόλογον δηλαδὴ μετάνοιαν ἐπιδειξάμενοι, ἀποκατασταθήσονται εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ σώματος τοῦ κυρίου.

Ἑρμηνεία.

Οἱ καταστρωθέντες νόμοι ἐν τῷ ιθ'. κεφαλ. τοῦ ιγ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος ἀρκοῦσιν εἰς τὸ παραστῆσαί σοι ποῖοι ὅρκοι ἀναψηλαφῶνται. καὶ ἐντεῦθεν μαθήσῃ τινές εἰσιν οἱ ἐπίορκοι,

A & videntur canones inter ſe pugnare, dic non eſſe idem negare Chriſtum, & idolis ſacrificare, quod Idolis immolata guſtare vel Græca ſacramenta iurare. Illud enim eſt perfecta fidei abrogatio, hæc vero inquinamentum & abrogationis exiſtimatio, & propterea primum magis punitur. Vel quod in illo quidem canone, de iis qui abnegationem ſua ſponte transfugerunt, & ſine neceſſitate fidem contemptui habuere, ſanctus decernit: in hoc vero, de iis qui barbarorum vehementia victi ſunt, & de iis qui vim paſſi ſunt, B licet non valde vehementem, & ceſſerunt. Vnde & mitiores hic pœnas deſcripſit. Si autem dicunt fortaſſe nonnulli ea quæ præſenti canone continentur, locum non habere, quòd fides dei gratia ſupra rectæ opinionis petram apte ſtabiliatur, & tyranni pluribus ab hinc annis coniectis à martyribus lapidibus obruti ſunt: ſed tamen multi quoque hodie impiis Agarenorum manibus capti, & torti, aliquando quidem fidem orthodoxam abiurant, aliquando vero in impiam Mohameti religionem iurant. Alij vero ſua etiam ſponte ſe in infidelitatis ſpeluncam proiiciũt. C Qui quidem omnes ex hoc præſenti canone curabuntur, poſt confeſſionem, & conuenientem pœnitentiam. De iis autem qui execranda comederunt, lege diuerſos canones ſyn. Ancyranæ, & ſcies quomodo ij puniantur.

CANON LXXXII.

De iis etiam qui peierarunt, ſi vi quidem & neceſſitate iuramenta tranſgreſſi ſunt, lenioribus pœnis ſubijciuntur, ut poſt ſex annos D *poſſint ſuſcipi. Qui autem ſine neceſſitate ſuam fidem prodiderunt, cum duobus annis defleuerint, & duobus annis audiuerint, & in quinto in ſubſtratione fuerint, & in duobus aliis ſine oblatione in orationis communionem ſuſcepti extiterint, ita tandem condigna ſcilicet pœnitentia oſtenſa, in corporis Chriſti communionem recipientur.*

SCHOL. BALS. Leges ſitæ in xviij. can. xiij. tit. præſentis operis ſufficiunt ad oſtendendum quænam iuramenta retractantur, & ex eis intelliges quinam ſint periurij

lxiiij. autem canon & hic præſens magni huius ſancti, non docēt, quæ nam retractentur ſacramenta, ſed quomodo puniantur, qui peierarunt. Et in lxiiij. quidem canone indefinitè ſanctus pœnæ excommunicationis periurum ad decennium ſubiecit: hic autem facit diuiſionem periurorum: & eos quidem qui peierare neceſſitate coacti ſunt, poſt ſex annos ſuſcipiendos decreuit; eos autem qui ſine neceſſitate, poſt duodecim condigna oſtenſa pœnitentia. Atque in his quidem conſiſtit canon. Tu autem dic illos periuros ex hoc canone caſtigari, qui ſua ſponte, & per confeſſionem de peccato triumpharunt, & medelam petiuerunt: non autem illos qui ex aliorum accuſatione periurij condemnati ſunt. Illi enim cum pœna pecuniaria ab eccleſia quoque magis punientur. Probatio enim, vt ſuperius dictum eſt, debitum peccati duplicat, & pœnitentia pœnæ trutinam eleuat. Scias autem, quòd periurij peccatum eſt multiplex, & propterea curatu difficile. Aliter enim punitur qui per contēptum iurauit, & peierauerit, aliter qui per vim, aliter qui per pœnitentiam, aliter qui propter vindictam, aliter qui per dolum, aliter qui iuramentum ſoluit, quod propter ludicrum quippiam vel etiam abiiciendum factum eſt: aliter qui corporale iuſiurandum tranſgreſſus eſt, aliter qui quod ſcriptis mandatum eſt. Et vt ſemel dicam, in illius qui confeſſionem ſuſcepit prudentia ac iudicio ſita eſt periurij medela. Ego enim vidi multos qui Hieroſolyma proficiſci iurauerant ac peierauerant, nulla pœna affectos conſeruatos fuiſſe, & alios qui ſine ſcriptis in caput Imperatoris iurauerāt, acriter fuiſſe caſtigatos, & alios qui vi iurauerant, nullo modo punitos. Vidi autem aliquot amoris inſania percitos, qui ſine periculo ſua ſacramenta conculcarunt, & ideo opus eſt ea exactè examinare, & vt decet curare.

Canon LXXXIII.

Qui vaticinantur & gentium conſuetudinem ſequuntur, & aliquos in ædes ſuas introducunt ad veneficiorum inuentionem, & eorum expurgationem, cadant in canonem ſexennij

Ὁ δὲ ξδʹ. κανών, καὶ ὁ παρὼν τοῦ μεγάλου τούτου ἁγίου οὐ διδάσκουσι ποῖοι ἀναψηλαφῶνται ὅρκοι, ἀλλὰ πῶς ἐπιτιμῶνται οἱ ἐπιορκήσαντες. καὶ ἐν μὲν τῷ ξδʹ. κανόνι, ἀπροσδιορίστως ὁ ἅγιος ἀκοινωνησίας ἐπιτιμίῳ ἐπὶ δεκαετίᾳ τὸν ἐπίορκον καθυπέβαλεν. ἐνταῦθα δὲ διαίρεσιν ποιεῖται τῶν ἐπιόρκων, καὶ τοὺς μὲν ἐξ ἀνάγκης βιασθέντας ἐπιορκῆσαι, μετὰ ἓξ ἔτη δέχεσθαι διωρίσατο, τοὺς δὲ χωρὶς ἀνάγκης μετὰ δώδεκα, ἐπιδειξαμένους μετάνοιαν ἀξιόλογον. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἐκείνους τοὺς ἐπιόρκους εἰπὲ κατὰ τὸν παρόντα κανόνα κολάζεσθαι, τοὺς ἑκόντι καὶ διὰ ἐξομολογήσεως τὸ ἁμάρτημα θριαμβεύσαντας, καὶ θεραπείαν αἰτήσαντας· οὐ μὴν τοὺς ὡς ἐπιόρκους κατακριθέντας ἀπὸ κατηγορίας ἑτέρων· ἐκεῖνοι γὰρ σὺν τῇ χρηματικῇ ποινῇ, καὶ πλείονως παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπιτιμηθήσονται· ὁ γὰρ ἔλεγχος, ὡς πολλάκις εἴρηται, διπλασιάζει τὸ τοῦ ἁμαρτήματος ὀφείλημα· καὶ ἡ μετάνοια κουφίζει τῆς τιμωρίας τὴν πλάστιγγα. ἔστω δὲ εἰδὼς ὡς τὸ τῆς ἐπιορκίας ἁμάρτημα πολυειδές ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δυσθεράπευτον. ἄλλως γὰρ ἐπιτιμᾶται ὁ κατὰ ὀλιγωρίαν ὀμόσας, καὶ ἐπιορκήσας, ἄλλως ὁ κατὰ βίαν, ἄλλως ὁ ἐκ μεταμέλου, ἄλλως ὁ διὰ ἄμυναν, ἄλλως ὁ κατὰ δόλον, ἄλλως ὁ ἀθετήσας ὅρκον γεγονότα, διά τι παιγνιῶδες, ἢ καὶ ἀποβλητέον, ἄλλως ὁ σωματικὸν ὅρκον παραβὰς, ἄλλως ὁ ἔγγραφον. καὶ ἁπλῶς εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ δεξαμένου τὴν ἐξομολόγησιν, ἀνάκειται ἡ θεραπεία τῆς ἐπιορκίας. ἐγὼ δὲ εἶδον πολλοὺς ὀμόσαντας ἀπελθεῖν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐπιορκήσαντας, καὶ ἀνεπιτιμήτους συντηρηθέντας· καὶ ἄλλους ἀγράφως ὀμόσαντας εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως, καὶ πικρῶς κολασθέντας· καὶ ἄλλους κατὰ βίαν ὀμόσαντας, καὶ μηδὲ ὅλως κολασθέντας. ἐρωτομανοῦντας δὲ πόσους εἶδον ἐπομοσαμένους καὶ τοὺς ὅρκους ἀκινδύνως καταπατήσαντας· διὸ χρεὼν ἐστὶ τὰ περὶ τούτων ἀκριβῶς ἐξετάζεσθαι, καὶ ἀξίως θεραπεύεσθαι.

Κανὼν πγʹ.

Οἱ καταμαντευόμενοι, καὶ ταῖς συνηθείαις τῶν ἐθνῶν ἀκολουθοῦντες, ἢ εἰσάγοντές τινας εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἴκους ἐπὶ ἀνερευνήσει φαρμακειῶν καὶ καθάρσει, ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς ἑξαετίας

ἐνιαυτὸν προσκλαύσαντες καὶ ἐνιαυτὸν ἀκροασάμενοι, καὶ ἐν τρισὶν ἔτεσιν ὑποπίπτοντες, καὶ ἐνιαυτὸν συστάντες τοῖς πιστοῖς, οὕτω δεχθήτωσαν.

Ἑρμηνεία.

Πολλάκις τινὲς τῶν ἁπλουστέρων καὶ ἀσυνετωτέρων χαλεπῶς νοσηλευόμενοι καὶ μὴ εὐκαίρως θεραπευόμενοι, νομίζουσιν ἀπὸ μαγικῆς μαγγανείας ἤτοι φαρμακείας πάσχειν. διὸ καὶ προσέρχονταί τισιν ἐθνικοῖς διισχυριζομένοις εἰς τοὐμφανὲς ἀγαγεῖν τὰς φαρμακείας κρυπτομένας καὶ τὴν σωματικὴν ὑγείαν λῃστευούσας τοῦ πάσχοντος, καὶ οὕτω καθάρασθαι τὸν νοσοῦντα ἐκ τοῦ μιάσματος. τοὺς γοῦν οὕτω καταμαντευομένους, καὶ μὴ πιστεύοντας διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς θεομήτορος καὶ πάντων τῶν ἁγίων, πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν θεραπεύεσθαι, καὶ πᾶσαν φαρμακείαν καὶ μαγγανείαν σατανικὴν τῇ δυνάμει καὶ προστασίᾳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, ἐκδιώκεσθαι ἀπὸ τῶν πιστῶν, ἀλλ' ἐξακολουθοῦντας μᾶλλον τοῖς τερατολόγοις, καὶ μαγγανοποιοῖς, καὶ ταῖς τῶν ἐθνῶν συνηθείαις, καὶ εἰσάγοντας τοιούτους τινὰς ἐν τοῖς οἴκοις διὰ καθαρισμὸν τάχα τῆς ἀπὸ τῆς φαρμακείας νοσηλείας, φησὶν ὁ ἅγιος, ἐπὶ ἑξαετίαν ἐπιτιμᾶσθαι. ἔπει δή τις ἐναντιοῦσθαι τὸν παρόντα κανόνα τῷ ξέ. κανόνι καὶ τῷ οβ'. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὁρίζονται τοὺς τοιούτους ὡς φονέας ἐπιτιμᾶσθαι, ἤτοι ἐπὶ εἴκοσιν ἐνιαυτοῖς οἰκονομεῖσθαι κατὰ τοὺς ἑκουσίους φονεῖς, ἢ ἐπὶ δέκα ἔτεσι κατὰ τοὺς ἀκουσίους· ὁ δὲ παρὼν, ἐπὶ ἕξ. εἴπομεν δὲ, ὅτι διαφορά ἐστι τῶν κανόνων. ὁ μὲν γὰρ ξέ. κανὼν περὶ αὐτουργῶν ἤτοι μάγων καὶ φαρμακῶν ὁροθετεῖ, ὡσαύτως καὶ ὁ οβ'. περὶ τῶν ἐπιδιδόντων ἑαυτοὺς μάντεσιν, ἤτοι φονευόντων ὁμοίως αὐτοῖς. ὁ δὲ παρὼν κανὼν περὶ ἀνθρώπων διέξεισι κατὰ πλάνην ἀκολουθησάντων τοῖς διισχυριζομένοις θεραπεύειν καὶ λύειν τὰ μαγικὰ δεσμὰ καὶ νοσήματα, μηκέτι δὲ ἀπὸ τῆς πίστεως μεταστάντων. ὥστε διαφορά ἐστι τῶν αὐτουργησάντων καὶ καταπροδόντων ἑαυτοὺς τοῖς γόησιν, ὥστε καὶ τὴν πίστιν ἀρνήσασθαι. καὶ τῶν μὴ ἀποστάντων μὲν ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὀλισθησάντων δὲ διὰ τὸ ὅλως προσελθεῖν τοιούτοις τισίν,

A *& poſtquam anno deſleuerint & anno audierint, in tribus annis ſubſtrati, & anno cum fidelibus conſiſtentes, ſic admittantur.*

SCHOL. BALSAM. Sæpe quidem ſimpliciores, & imprudentiores grauius ægrotantes, & non commode curati, exiſtimant ſe ex magica impoſtura, vel veneficio ita affici, & ideo ad aliquos etiam gentiles accedunt, aſſerentes ſe occulta veneficia in apertum prolaturos, quæ corporalem laborantis ſanitatem euertant, & ita ſe ægrotum ab illo
B maleficio purgaturos. Eos ergo qui vaticinantur, & non credunt per inuocationem nominis domini, & dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti, & dei matris, & omnium ſanctorum omnem morbum, & omnem ægritudinem curari, omnéque veneficium, & impoſturam ſatanicam, virtute & præſentia pretioſæ & viuificæ crucis à fidelibus expelli, ſed potius miraculorum oſtentatores, præſtigiatoréſque & gentium conſuetudines ſequuntur; & eos in ædes ſuas introducunt ad purgandam forte ægritudinem, quæ ex
C veneficio oritur, dicit ſanctus eſſe ſexennio puniendos. Dicit autem quiſpiam hunc canonem aduerſari lxv. canoni & lij. Illi enim decernunt, vt ij tanquam homicidæ puniantur, ſcilicet vt vel xx. annis pœna eis imponatur inſtar voluntariorum homicidarum, vel decem annos inſtar inuoluntariorum: hic verò vt ſex. Exiſtimo autem eſſe inter canones differentiam. lxv. enim canon de ipſis opificibus, ſeu de magicis, & veneficis decernit. Similiter & lxxij. de iis qui ſe tradunt vatibus, ſeu de iis qui eadem cum illis ſentiunt. Præſens autem canon diſ-
D ſerit de hominibus, qui eos per errorem ſecuti ſunt, qui aſſerunt ſe magica vincula ac ægritudines ſoluere & curare, non tamen à fide deſciuerunt. Eſt itaque differentia eorum qui per ſe exercent, eorúmque qui ſe tradunt præſtigiatoribus, vt fidem etiam negent, & eorum, qui ab orthodoxa fide non defecerunt, lapſi autem ſunt quòd ad eos acceſſerunt.

Et ideo illi quidem longiori tempore puniuntur, hi vero breuiori. Lege etiam ij. can. ſancti Gregorij Nyceni ex epiſtola ad Latoium, qui ea ita diuidit. Ex eo autem, quod canon meminit hominum qui vaticinantur, apparet, vt exiſtimo, quod qui malo abuſi ſunt, ſexennio punientur. Qui autem ſemel forte errauerunt, & deſciuerunt, mitius curabuntur. Cum enim beatæ in domino vitæ coniux pij & religioſi illius domini Alexij Comneni filij incliti imperatoris in grauem morbum incidiſſet, & medici de eius ſanitate deſperaſſent propter multiplicum morborum contrarietatem, quidam ethnici ſe eam curaturos profeſſi, vt pote quæ magicis artificiis laboraret, effecerunt vt multæ & admirandæ eius fœminæ, & viri etiam examinarentur. Clam autem proiiciebant imagines ex cera factas, & ſatanicè eorum contrectationem & inuentionem ſignificabant, atque etiam multa alia grauia fecerunt in dei contemptum, & multorum hominum ſupplicium. Et ipſi quidem impij cum rem efficere non potuiſſent, euanuerunt. Nobiliſſima autem illa mulier non modo nihil adiumenti adepta eſt, ſed etiam diuturno morbo vexata vita exceſſit, malo à ſe ſuſcepto viatico, diuinorum ſcilicet canonum aduerſus ſe indignatione, quam deus propter alia eius bona opera alleuare dignetur. poſt eius autem mortem tempore ſanctiſſimi patriarchæ domini Leonis Stuppæ, nonnulli quidem eius cognati, & etiam ſubditi, grauiter puniti ſunt, vt qui ſæpiſſime vaticinati eſſent, & ſatanicæ nefariæ operationi toto animo credidiſſent. Alij autem mediocri ſupplicio curati ſunt, vt qui non ſæpe, nec ex animo malum illud ſecuti eſſent. Eſt itaque canon attendendus, & dei iudicio relinquenda ægrotātium cura, qui ſolo verbo diſſolutas carnes aſtringit & colligat, nec ſe tradere oportet ſatanicis impoſturis, quæ non ſolam corporum ſanitatem auferunt, ſed etiam animarum. lege & xx. cap. xiij. tit. præſentis operis, & xxv. cap. ix. tit. & xxiiij. can. ſyn. Ancyranæ.

A καὶ διὰ τοῦτο, ἐκεῖνοι μὲν ἐπὶ πλείοσι χρόνοις ἐπιτιμῶνται. οὗτοι δὲ, ἐπὶ ἥττοσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν β΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης ἐκ τῆς πρὸς Λητόϊον ἐπιστολῆς οὕτω ταῦτα διαιροῦντα. ἀπὸ δὲ τοῦ μεμνῆσθαι τὸν κανόνα ἀνθρώπων καταμαντευομένων, ἀναφαίνεται ὡς νομίζω, ὅτι οἱ καταχρησάμενοι τῷ κακῷ, ἐπὶ ἑξαετίαν ἐπιτιμηθήσονται· οἱ δὲ ἅπαξ τυχὸν πλανηθέντες καὶ ἀποστάντες μετρίως θεραπευθήσονται. εἶδον γὰρ τοῦτο καὶ πραγματικῶς γεγονός. τῆς γὰρ μακαρίτιδος σεβαστῆς κυρίας Ζωῆς, τῆς συμβίου τοῦ πανευσεβεστάτου σεβαστοῦ ἐκείνου κυροῦ Ἀλεξίου
B κυρίου Κομνηνοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀοιδίμου σεβαστοκράτορος, νόσῳ περιπεσούσης βαρείᾳ, καὶ τῶν ἰατρῶν ἀπαγορευσάντων τὴν θεραπείαν αὐτῆς διὰ τὴν τῶν πολυειδῶν νοσημάτων ἐναντιότητα, ἐθνικοί τινες ἐπαγγειλάμενοι θεραπεῦσαι αὐτὴν, ὡς δῆθεν ἀπὸ μαγικῶν μαγγανειῶν νοσηλευομένην, συνώθησαν ἀδίκως ἐτασθῆναι πολλὰς καὶ θαυμαστὰς γυναῖκας αὐτῆς. ἔτι μὴν καὶ ἄνδρας. ἔρριπτον δὲ κρύφα ἐν γωνίαις κηρόπλαστα εἴδωλα, καὶ σατανικῶς παρεσήμαινον τὴν τούτων ἀναψηλάφησιν καὶ εὕρεσιν. καὶ ἄλλα δὲ μυρία δεινὰ διεπράξαντο εἰς καταφρό-
C νησιν τοῦ θεοῦ καὶ τιμωρίας ἀνθρώπων πολλῶν καὶ αὐτοὶ μὲν οἱ ἄθεοι ἀπρακτήσαντες, ἀφανεῖς ἐγένοντο. ἡ δὲ πανευγενεστάτη ἐκείνη γυνὴ, οὐ μόνον οὐκ ἀπώνατό τι, ἀλλὰ καὶ τῇ νόσῳ χρονίως παραπαλαιθεῖσα, ἐκ τοῦ βίου μετέστη, κακὸν ἐφόδιον ἐπιφορτωθεῖσα τὴν ἀπὸ τῶν θείων κανόνων κατ' αὐτῆς ἀγανάκτησιν, ἣν ἐπικουφίσαι κύριος ὁ θεὸς διὰ τὰς ἄλλας ἀγαθοεργίας αὐτῆς. μετὰ θάνατον δὲ ταύτης ἀρχθέντων ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Λέοντος τοῦ Στυππῆ, τινὲς μὲν τῶν προσγενῶν καὶ τῶν ὑποχειρίων αὐτῆς βαρέως ἐπετιμήθησαν, ὡς
D πλειστάκις καταμαντευσάμενοι. καὶ ὁλοψύχως τῇ σατανιώδει δημιουργίᾳ πιστεύσαντες· ἕτεροι δὲ, διὰ μετρίου ἐπιτιμίου ἐθεραπεύθησαν. ὡς μὴ πλειστάκις μηδὲ ἐκθύμως τῷ κακῷ ἀκολουθήσαντες. προσεκτέον οὖν τῷ κανόνι, καὶ εἰς θεὸν ἀναθετέον τὰς τῶν νοσηλευομένων θεραπείας, τὸν λόγῳ μόνῳ παραλελυμένας σάρκας συσφίγξαντα. καὶ μὴ προδοτέον ἑαυτοὺς εἰς μαγγανείας σατανικὰς, ἀφαιρουμένας μὴ μόνον τὴν τῶν σωμάτων ὑγείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ψυχῶν. ἀνάγνωθι καὶ τὸ κ΄. κεφάλαιον τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. καὶ τὸ κε΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου, καὶ τὸν κδ΄. κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

A

Κανὼν πδ'.

Πάντα δὲ ταῦτα γράφομεν, ὥστε τοὺς καρποὺς δοκιμάζεσθαι τῆς μετανοίας. οὐ γὰρ πάντως τῷ χρόνῳ κρίνομεν τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ τῆς μετανοίας προσέχομεν. ἐὰν δὲ δυσαποσπάστως ἔχωνται τῶν ἰδίων ἐθῶν, καὶ ταῖς ἡδοναῖς τῆς σαρκὸς μᾶλλον δουλεύειν θελήσωσιν, ἢ τῷ κυρίῳ καὶ τὴν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ζωὴν μὴ παραδέχωνται, οὐδεὶς ἡμῖν πρὸς αὐτοὺς κοινὸς λόγος. ἡμεῖς γὰρ ἐν λαῷ ἀπειθεῖ καὶ ἀντιλέγοντι δεδιδάγμεθα ἀκούειν ὅτι σώζων σῶζε τὴν σαυτοῦ ψυχήν.

B

Ἑρμηνεία.

Ἐν μὲν τῷ οδ'. κανόνι, ὡροθέτησεν ὁ ἅγιος μετριάζεσθαι τὸν χρόνον τοῦ ἐπιτιμίου, εἰς τοὺς ἐπιμελῶς μετανοοῦντας. ἐν τούτῳ δέ φησιν ἀπὸ τοῦ ἐπιτιμίου μὴ ἀπολύεσθαι τοὺς ἀμελῶς τοῖς ἐπιτιμίοις δουλεύσαντας. κατὰ τούτων γὰρ διορίζεται τὰ ἐπιτίμια ἐπιτείνεσθαι. τοὺς μέντοι μὴ ἀποστάντας μετὰ ἐξομολόγησιν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλ' ἐξεχομένους αὐτοῦ, παρακελεύεται μηδὲ λόγου ἀξιοῦσθαι. ἀκούομεν γάρ φησιν ἐκ τῆς γραφῆς, ὅτι σώζων σῶζε τὴν σαυτοῦ ψυχήν, ἤγουν ὅρα μὴ καὶ σεαυτὸν ἀπολέσῃς ἀδιορθώτοις συγκοινωνῶν. σημείωσαι οὖν δύο κάλλιστα ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ὥσπερ ἐλαττοῦνται τὰ ἐπιτίμια εἰς τοὺς ἐπιμελῶς δουλεύσαντας τῇ ἐξομολογήσει, οὕτως ἐπιτείνονται εἰς τοὺς ἀμελεῖς. καὶ ὅτι ἐκεῖνοι ἐπιτιμῶνται οἱ ἀφιστάμενοι τοῦ κακοῦ. οἱ γὰρ ἐπιμένοντες ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν, ἀκοινωνησίᾳ παντελεῖ κατακρίνονται.

C

Κανὼν πε'.

D

Μὴ τοίνυν καταδεξώμεθα συναπόλλυσθαι τοῖς τοιούτοις, ἀλλὰ φοβηθέντες τὸ βαρὺ κρίμα καὶ τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς ἀνταποδόσεως τοῦ κυρίου πρὸ ὀφθαλμῶν λαβόντες μὴ θελήσωμεν ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις συναπόλλυσθαι. Εἰ γὰρ μὴ ἐπαίδευσεν ἡμᾶς τὰ φοβερὰ τοῦ κυρίου, μηδὲ αἱ τηλικαῦται πληγαὶ εἰς αἴσθησιν ἡμᾶς ἤγαγον, ὅτι διὰ τὴν ἀνομίαν ἡμῶν ἐγκατέλιπεν ἡμᾶς ὁ κύριος καὶ παρέδωκεν εἰς χεῖρας βαρβάρων, καὶ ἀπήχθη αἰχμάλωτος εἰς τοὺς πολεμίους ὁ λαὸς καὶ παρεδόθη τῇ διασπορᾷ, διότι ταῦτα ἐτόλμων, οἱ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ περιφέροντες,

CANON LXXXIIII.

Hæc autem omnia ſcribimus, vt pænitentiæ eorum fructus probetur. non enim hoc omnino tempore iudicamus. ſed modum pænitentiæ attendimus. Quòd ſi qui à propriis moribus non facilè auellantur, & carnis voluptatibus potiúſque deo ſeruire voluerint, vitámque ex euangelio inſtitutam non admittant, nulla eſt nobis cum illis communis ratio. Nos enim in inobediente, & contradicente populo audire docti ſumus, Seruans ſerua animam tuam.

SCHOL. BALS. In lxxiiij. can. definiit ſanctus eſſe moderandum pœnitentiæ tempus in iis qui pœnitentiam ſollicitè & diligenter agunt. Hic autem dicit à pœna non liberandos qui pœnis negligenter ſeruiunt. ſtatuitur enim vt in eos pœnæ aggrauentur, eorum verò qui à malo non deſiſtunt poſt confeſſionem, ſed in eo perſeuerant, iubet nullam haberi rationem. Audimus enim, inquit, ex ſcriptura, Seruans ſerua animam tuam. Vide ſcilicet ne te ipſum perdas cum iis conuerſans qui corrigi nequeunt. Nota ergo duo pulcherrima ex præſenti canone, quòd quemadmodum pœnæ iis minuuntur qui confeſſioni diligenter ſeruiunt, ita etiam in negligentibus intenduntur, & quòd illi puniuntur qui à malo deſiſtunt. Qui enim in ſuis cupiditatibus permanent, abſoluta excommunicatione condemnantur.

CANON LXXXV.

Ne itaque cum eis perire in animum inducamus, ſed graue iudicium formidantes, & terribilem dei retributionis diem præ oculis habentes, ne velimus vnà cum alienis peccatis perire. ſi enim nos non docuerunt terribilia dei: nec tot plagæ nos in ſenſum deduxerunt, quòd propter noſtram iniquitatem nos dereliquit dominus & tradidit in manus barbarorum, & populus ad hoſtes captiuus adductus eſt, & diſperſioni traditus, eo quòd ea audebant qui dei nomen circumferebant,

ſi non nouerunt, nec intellexerunt, quòd propter hæc venit in nos ira dei, quæ eſt nobis communis cum his ratio? ſed & noctu & interdiu, & publicè, & priuatim ipſis teſtificari debemus: cum eorum autem improbitatibus abire nolumus, eos quidem lucrifacere optantes, & à mali laqueo eripere. Sin autem hoc non poſſumus, ſtudeamus noſtras animas ab æterna condemnatione ſeruare.

Schol. Bals. Hæc verba ſuaſoria ſunt ad antiſtites, & omnes qui habent poteſtatem ligandi, & ſoluendi. Hortatur enim ipſos ne peccatis conſentiant, nec eorum communionem ſuſtineant qui in peccatis perſeuerant, & ideo cum illis pereant. Sed eos perpetuo admoneant, vt à malo deſiſtant & orent pro eorum ſalute. Sin autem, inqu t, eos corrigere non poſſitis, ſtudere nos ab eis alienare, & ſic ab æterno ſupplicio ſeruemini.

EIVSDEM EX ALIA EPISTOLA AD AMPHILOCHIVM de differentia ciborum.

EGREGIIS autem Encratitis ad præclaram eorum obiectionem, cur nos quoque non omnia comedimus, illud dicatur, quod etiam excrementa noſtra abominamur. Nam dignitate quidem olera nobis carnes ſunt: quod vero ad eorum quæ ſunt vtilia attinet diſcretionem, ſicut & in oleribus id quod eſt noxium diſcernimus. Nã olus quidẽ eſt cicuta, quemadmodum & vulturina caro, caro eſt: tamen nec quis hyoſcyamum attigerit, ſi capiat, nec canem attigerit, niſi magna vrgente neceſsitate. Quamobrem qui comedit non inique fecit.

Schol. Balsam. Encratitæ, qui continentiam forte perſequebantur, veſci carnibus abhorrebant, & cum eis diceretur id non rectè à ſe fieri, opponebant orthodoxis, Vos quoque nonnullos cibos abhorretis, & ideo ab eis abſtinetis. Ad hoc dicit ſanctus, Non eſt mirum ſi ab aliquibus abſtinemus, vel aliqua abominamur:

εἰ μὴ ἔγνωσαν μηδὲ συνῆκαν, ὅτι διὰ ταῦτα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ. τίς ἡμῖν κοινὸς πρὸς τούτους λόγος, ἀλλὰ διαμαρτύρεσθαι αὐτοῖς καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ ὀφείλομεν· συναπάγεσθαι αὐτῶν ταῖς πονηρίαις, μὴ καταδεχώμεθα, προσευχόμενοι μάλιστα μὲν κερδῆσαι αὐτοὺς καὶ ἐξελέσθαι τῆς παγίδος τοῦ πονηροῦ. ἐὰν δὲ τοῦτο μὴ δυνηθῶμεν, σπουδάσωμεν τὰς γοῦν ἑαυτῶν ψυχὰς τῆς αἰωνίου κατακρίσεως περισώσασθαι. Ἑρμηνεία.

Ταῦτα παραινετικὰ ῥήματά εἰσι πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πάντας τοὺς δυναμένους δεσμεῖν καὶ λύειν. παρακαλεῖ γὰρ αὐτοὺς μὴ συναίρειν τοῖς ἁμαρτάνουσι, μηδὲ ἀνέχεσθαι τὴν κοινωνίαν τῶν ἐπιμενόντων ταῖς ἁμαρτίαις, κἀντεῦθεν τούτοις συναπόλλυσθαι. ἀλλὰ διηνεκῶς νουθετεῖν αὐτοὺς χάριν τοῦ ἀποστῆναι τοῦ κακοῦ, καὶ προσεύχεσθαι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τούτων. εἰ δὲ πολλάκις οὐ δυνηθῆτε φησὶ διορθώσασθαι τούτους, σπουδάσατε ἑαυτοὺς ἐκ τούτων ἀποξενῶσαι· καὶ οὕτω περισωθείητε καὶ ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως.

ΠΕΡΙ ΕΓΚΡΑΤΕΥΤΩΝ.

ΤΟΙΣ δὲ γενναίοις ἐγκρατευταῖς πρὸς τὸ σεμνὸν αὐτῶν πρόβλημα, διατί καὶ ἡμεῖς οὐχὶ πάντα ἐσθίομεν, ἐκεῖνα λεγέσθω, ὅτι καὶ τὰ περιττώματα ἡμῶν βδελυσσόμεθα. κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἀξίαν λάχανα χόρτου ἡμῖν ἐστι τὰ κρέα, κατὰ δὲ τὴν τῶν συμφερόντων διάκρισιν ὡς καὶ ἐν λαχάνοις τὸ βλαβερὸν τοῦ καταλλήλου διακρίνομεν. ἐπεὶ λάχανον ἐστὶ καὶ τὸ κώνειον, ὥσπερ κρέας ἐστὶ καὶ τὸ γύπειον, ἀλλ' ὅμως οὔτε ὑοσκύαμον φάγοι ἄν τις νοῦν ἔχων, οὔτε κυνὸς ἅψαιτο μὴ μεγάλης ἀνάγκης κατεπειγούσης, ὥστε φαγὼν οὐκ ἠνόμησεν.

Ἑρμηνεία.

Οἱ ἐγκρατῖται, ὡς τάχα μετιόντες ἐγκράτειαν, ἐβδελύσσοντο τὸ σαρκοφαγεῖν, καὶ ἀκούοντες μὴ καλῶς ποιεῖν, ἀντέπιπτον τοῖς ὀρθοδόξοις ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔνια τῶν βρωμάτων βδελύττεσθε, διὸ καὶ ἀπέχεσθε αὐτῶν. πρὸς τοῦτο οὖν ὁ ἅγιος λέγει, ὅτι οὐ θαυμαστὸν εἰ τινῶν ἀπεχόμεθα ἢ βδελυσσόμεθα αὐτά· ὅτι

A ὅτι καὶ τὰ περιττώματα ἡμῶν βδελυττόμεθα, καίτοι ἐκ τῆς οὐσίας ὄντα τῆς ἡμετέρας σαρκός· περιττώματα δέ εἰσι τὰ οὖρα, τὰ σκύβαλα, οἱ χυμοί, τὰ διὰ στόματος καὶ ῥινῶν κενούμενα ὑγρά, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ὡς οὖν ἐκεῖνα ἐκτρεπόμεθα, οὕτω καὶ τινὰ τῶν βρωμάτων οὐ προσιέμεθα. πάντα μὲν γὰρ λάχανα χόρτου τὰ κρέα ἡμῖν λογίσονται, κατὰ τὸ φάγεσθαι πάντα ὡς λάχανα χόρτου, διακρίνοντες δὲ καὶ χωρίζοντες τὸ βλαβερὸν χρώμεθα τῷ μὴ βλάπτοντι. καὶ ὥσπερ ἐν τοῖς λαχάνοις λάχανόν ἐστι καὶ τὸ κώνειον, καὶ ὁ ὑοσκύαμος, ἀλλὰ βλαβερὰ ὄντα φεύγομεν αὐτά. οὕτω καὶ ἐν τοῖς B κρέασι, κρέας ἐστὶ καὶ τὸ γύπιον καὶ τὸ τοῦ κυνός. ἀλλ' οὐκ ἄν τις γεύσαιτο κυνός, εἰ μὴ σφόδρα λιμώττει. ὁ δὲ γευσάμενος ἐκ βίας, οὐκ ἠνόμησεν.

nam & noſtra excrementa abhorremus, etſi ſint ex noſtræ carnis ſubſtantia. ſunt autem excrementa, vrinæ, ſtercora, humores qui per os, & nares emittuntur, & quæcunque eiuſmodi. Quemadmodum ergo illa auerſamur, ita cibos quoque aliquos non admittimus. Omnia enim olera carnes à nobis exiſtimantur, quòd omnia comedamus vt olera. Diſcernentes autem, & ſeparantes id quod eſt noxium, eo quod non lædit, vtimur, & quemadmodum in oleribus eſt cicuta, & hyoſcyamus, tamen quia ſunt noxia, ea fugimus, ita & in carnibus, caro eſt, caro vulturina, & caro canis: ſed tamen nemo guſtauerit, niſi valde eſuriat. Qui autem per vim guſtauit, non egit inique.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ Διόδωρον ἐπίσκοπον Ταρσοῦ· περὶ τοῦ δύο ἀδελφὰς ἀγομένου εἰς γάμον.

C

EIVSDEM AD DIODORVM, DE EO QVI duas ſorores duxit in matrimonio.

ΤΗΣ ἐπιστολῆς ταύτης ἐμνήσθη ὁ ἅγιος ἐν τῷ κγ΄. κανόνι αὐτοῦ. ἀπεστάλη δὲ πρὸς Διόδωρον Ταρσοῦ ἐπίσκοπον, ὃς ἐρωτηθεὶς πρός τινος, εἰ δύναιτο τῆς γυναικὸς αὐτοῦ θανούσης τὴν ἐκείνης ἀδελφὴν ἀγαγέσθαι πρὸς γάμον, ἀπεκρίνετο ἐγγράφως μὴ κωλύεσθαι. τοῦ δὲ μεγάλου Βασιλείου ἀπαγορεύοντος τὸν τοιοῦτον γάμον, ἡ τοῦ Διοδώρου ἔγγρα- D φος ἀπόκρισις ἐνεφανίσθη αὐτῷ, ἡ τὸν εἰρημένον ἐπιτρέπουσα γάμον. ὅθεν ἀπέστελεν αὐτῷ ταῦτα.

HVIVS epiſtolæ meminit ſanctus in xxiij. ſuo canone. miſſa eſt autem ad Diodorum Tarſenſem epiſcopum, qui ab aliquo interrogatus, an poſſet vxore ſua mortua ſororem illius ducere in matrimonio, in ſcriptis reſpondit eum non prohiberi. Cum autem magnus Baſilius eiuſmodi matrimonium prohiberet, ſcriptis mandata Diodori reſponſio illi oſtenſa eſt, quæ prædictum matrimonium permittebat.

Ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς γράμματα τὴν ἐπιγραφὴν ἔχοντα Διοδώρου· τὰ δὲ ἐφεξῆς ἄλλου τινὸς πρέποντα εἶναι ἢ Διοδώρου. δοκεῖ μοι γάρ τις τῶν τεχνικῶν, τὸ σὸν πρόσωπον ὑποδύς, οὕτως ἑαυτὸν ἀξιόπιστον ἐθελῆσαι ποιῆσαι τοῖς ἀκροωμένοις· ὅς γε ἐρωτηθεὶς ὑπό τινων, εἰ θεμιτὸν αὐτὸν πρὸς γάμον τῆς τελευτησάσης αὐτῷ γυναικὸς τὴν ἀδελφὴν ἀγαγέσθαι, οὐκ ἔφριξε τὴν ἐρώτησιν.

Venerunt ad nos literæ Diodori inſcriptionem habentes: quæ autem deinceps ſequuntur, ea alius potius quam Diodori eſſe conuenit. Videtur enim vafer quiſpiam tuam perſonam ſubiiſſe, vt ſe ſic auditoribus fide dignum efficeret, qui ab aliquibus interrogatus, an fas ſit mortua eius vxore ſua ſororem in matrimonium ducere, interrogationem non horruit,

ſed auditionem æquo animo tulit, & ad ſalutem eius cupiditatem valde illi ſtrenuè, magnáque contentione auxilium tulit: ſi ipſe itaque literas haberem, eas ad te miſiſſem, ipſeque ad te & veritatem defendendam ſuffeciſſes. Quia autem is qui oſtendit rurſus abſtulit, & aduerſus nos qui ab initio prohibueramus, veluti trophæum circuntulit, dicendo ſe ſcriptis mandatam habere poteſtatem, nunc ad te ſcripſi, vt manu duplici, ad illam adulterinam orationem veniamus, & nullas ei vires relinquamus, ne poſſit eos facile lædere, in quos incidit.

SCHOL. BALSAM. Quæ à Diodoro ſcripta ſunt, confutaturus ſanctus, confutationem artificioſè aggreditur, & eius dictum ita proponit, vt non videatur ipſum concedere, & ita eum ad inſiſtendum acriorem efficiat, & dicit, Literæ quidem ſub tuo nomine ſcriptæ fuerant. Mihi autem videtur aliquis eorum qui ad hæc machinanda & excogitanda apti ſunt, volens efficere vt quod à ſe diceretur fide dignum eſſet, literis tuum nomen ſubſcripſiſſe. Qui interrogatus an fas eſſet, ſeu legitimum, ſororem, vxore ſua mortua, in matrimonium ducere, ei qui interrogauit, in impia interrogatione auxilium tulit, pro eo quod eſt intemperantiam, & libidinem permittendo, ipſe quoque videtur fuiſſe actionis particeps. Si itaque, inquit, literas habuiſſem, eas ad te miſiſſem, téque & veritatem defendiſſes, ſeu tibi auxilium tuliſſes, vt falſo accuſatus, quòd nefaria diceres, & ſcriberes, quod te & veritatem tangit. Veritatem quidem, cum falſum illi prælatum fuerit: te autem, vt qui quæ non decet permiſeris. Quia autem is qui oſtendit, rurſus abſtulit, & tanquam aliquod trophæum aduerſus nos circuntulit. Eſt autẽ trophæum, ſignum, quod ei datur, qui vincit in bello, vt ex eo ſit manifeſtũ, quæ pars aduerſario vicerit. Vnde à verſis hoſtibus trophæum nominatum eſt, à verbo Græco τρέπω, quod verto ſignificat. Quia ergo nõ habeo literas, nunc ad te ſcripſi vt adgrediamur, vt duplici manu, tua ſcilicet, & mea, cõtendamus aduerſus adulterinã illius orationẽ, alienã & cõ-

A ἀλλὰ καὶ προθύμως ἤνεγκε τὴν ἀκοὴν καὶ τὸ ἀσελγὲς ἐπιθύμημα πάνυ γενναίως αὐτῷ καὶ ἀγωνιστικῶς συγκατέπραξεν. εἰ μὲν οὖν παρῆν μοι τὸ γράμμα αὐτὸ ἂν ἀπέστειλα καὶ ἐξήρκεις σαυτῷ τε ἀμύναι, καὶ τῇ ἀληθείᾳ· ἐπεὶ δὲ ὁ δείξας πάλιν ἀφείλετο, καὶ ὥσπερ τι τρόπαιον καθ' ἡμῶν περιέφερε κεκωλυκότων τὸ ἐξ ἀρχῆς, ἔγγραφον λέγων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν, ἀπέστειλα νῦν σοι ὥστε διπλῇ τῇ χειρὶ ἡμᾶς ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν νόθον ἐκεῖνον λόγον καὶ μηδεμίαν αὐτῷ ἰσχὺν καταλιπεῖν. ἵνα μὴ ἔχῃ βλάπτειν ῥᾳδίως τοὺς B ἐντυγχάνοντας.

Ἑρμηνεία.

Ἀνατρέψαι τὰ παρὰ τοῦ Διοδώρου μέλλων ὁ ἅγιος, τεχνικῶς μέτεισι τὴν ἀνατροπὴν, καὶ προκαθιστᾷ τὸν οἰκεῖον λόγον, ἵνα μὴ δόξῃ ἐντρέπειν αὐτὸν, καὶ οὕτως ἐνστατικώτερον αὐτὸν ἀπεργάσηται, καί φησιν· ὅτι τὸ γράμμα εἰς ὄνομα μὲν σὸν ἐπεγέγραπτο, δοκεῖ δέ μοι ὅτι ἄλλος τῶν τὰ τοιαῦτα τεχνάζεσθαι καὶ μηχανᾶσθαι ἐπιτηδείων, θέλων ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸν οἰκεῖον λόγον, ἐπέγραψε τῷ γράμματι C τὸ σὸν ὄνομα. ὅστις ἐρωτηθεὶς εἰ θεμιτὸν, ἤγουν εἰ νόμιμον ἢ δίκαιόν ἐστι τὴν ἀδελφὴν τῆς τελευτησάσης ἰδίας γυναικὸς ἀγαγέσθαι πρὸς γάμον, τὸ ἀσεβὲς ἐρώτημα τῷ ἐρωτήσαντι συγκατέπραξεν, ἀντὶ τοῦ, διὰ τὸ ἐπιτρέψαι τὴν ἀσέλγειαν κἀκεῖνος δοκεῖ κοινωνῆσαι τῆς πράξεως. Εἰ μὲν οὖν εἶχον, φησὶ, τὸ γράμμα, ἔπεμψα ἂν σοι αὐτὸ, καὶ ἤμυνας ἂν ἑαυτῷ καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ἤτοι ἐβοήθησας ἂν ὡς ψευδῶς τάχα κατηγορηθεὶς εἰπεῖν καὶ γράψαι ἀθέμιτα, ὅπερ καὶ σοῦ καθάπτεται καὶ τῆς ἀληθείας· τῆς μὲν ἀληθείας ὡς τοῦ ψεύδους ἐκεί-D νου προτιμηθέντος, σοῦ δὲ ὡς ἐπιτρέψαντος ἃ μὴ ἐχρῆν. ἐπεὶ δὲ ὁ δείξας πάλιν ἀφείλετο, καὶ ὥσπερ δὲ τρόπαιον καθ' ἡμῶν περιέφερε· τρόπαιον δὲ ἐστι σημεῖόν τι τῷ νικήσαντι ἐν πολέμῳ διδόμενον, ἵν' εἴη δήλη ἐκ τούτου ἡ τρέψασα μοῖρα τοὺς πολεμίους· ὅθεν ὠνομάσθαι τρόπαιον, ἐκ τοῦ τροπὴν τῶν πολεμίων γενέσθαι, τρεψάντων τὰ νῶτα τοῖς ἐναντίοις. ἐπεὶ οὖν γράμμα οὐκ ἔχω, ἐπέστειλα νῦν σοι, ἵνα ἐπέλθωμεν, ἵνα ἀνταγωνισώμεθα διπλῇ τῇ χειρὶ, τῇ ἐμῇ δηλαδὴ, καὶ τῇ σῇ, κατὰ τοῦ νόθου ἐκείνου λόγου τοῦ ξένου, τοῦ πεπλασμένου

καὶ μὴ ἐάσωμεν αὐτῇ δύναμιν, ἵνα μὴ εὐκόλως βλάπτῃ τοὺς ἐντυγχάνοντας, καὶ ἀναγινώσκοντας.

Πρῶτον μὲν οὖν ὃ μέγιστον ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐστὶ τὸ παρ' ἡμῖν ἔθος ὃ ἔχομεν προβάλλειν νόμου δύναμιν ἔχον διὰ τὸ ὑπὸ ἁγίων ἀνδρῶν τοὺς θεσμοὺς ἡμῖν παραδοθῆναι. τοῦτο δὲ τοιοῦτόν ἐστιν· ἐάν τις πάθει ἀκαθαρσίας ποτὲ κρατηθεὶς ἐκπέσοι πρὸς δυοῖν ἀδελφῶν ἄθεσμον κοινωνίαν, μήτε γάμον ἡγεῖσθαι τοῦτο, μήθ' ὅλως εἰς ἐκκλησίας πλήρωμα παραδέχεσθαι πρότερον ἢ διαλῦσαι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων. ὥστε εἰ καὶ μηδὲν εἰπεῖν ἦν ἕτερον, ἐξήρκει τὸ ἔθος πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ φυλακήν. ἐπεὶ δὲ ὁ τὴν ἐπιστολὴν γράψας ἐπιχειρήματι κιβδήλῳ κακὸν τοσοῦτον ἐπειράθη τῷ βίῳ ἐπαγαγεῖν, ἀνάγκη μηδὲ ἡμᾶς τῆς ἐκ τῶν λόγων βοηθείας ἀπέχεσθαι, καίτοι ἐπὶ τῶν σφόδρα ἐναργῶν μείζων ἐστὶ τοῦ λόγου ἡ παρ' ἑκάστῳ πρόληψις. γέγραπται, φησὶν, ἐν τῷ Λευιτικῷ· γυναῖκα ἐπ' ἀδελφῇ αὐτῆς οὐ λήψῃ ἀντίζηλον ἀποκαλύψαι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς ἐπ' αὐτῇ ἔτι ζώσης αὐτῆς. δῆλον οὖν ἐκ τούτου εἶναι φησὶν, ὅτι συγχωρεῖται λαμβάνειν τελευτησάσης. πρὸς δὴ τοῦτο πρῶτον μὲν ἐκεῖνο ἐρῶ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ. ἐπεὶ οὕτω γε, καὶ περιτομῇ καὶ σαββάτῳ, καὶ ἀποχῇ βρωμάτων ὑποκεισόμεθα. οὐ γὰρ δὴ ἐὰν μέν τι εὕρωμεν συντρέχον ἡμῶν ταῖς ἡδοναῖς τῷ ζυγῷ τῆς δουλείας τοῦ νόμου ἑαυτοὺς ὑποθήσομεν. ἐὰν δέ τι φανῇ τῶν νομίμων βαρύ, τότε πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν ἀποδραμούμεθα. ἠρωτήθημεν εἰ γέγραπται λαμβάνειν γυναῖκα ἐπ' ἀδελφῇ. εἴπομεν ὅπερ ἀσφαλὲς ἡμῖν, καὶ ἀληθὲς διότι οὐ γέγραπται. τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀκολούθου ἐπιφορᾶς τὸ σιωπηθὲν λογίζεσθαι νομοθετοῦντός ἐστιν οὐ τὰ τοῦ νόμου λέγοντος. ἐπεὶ οὕτω γε ἐξέσται τῷ βουλομένῳ καὶ τολμῆσαι καὶ ἔτι ζώσης τῆς γυναικὸς λαμβάνειν τὴν ἀδελφήν. τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦτο σόφισμα καὶ ἐπ' ἐκείνου ἁρμόζει· γέγραπται γάρ φησιν, οὐ λήψῃ ἀντίζηλον· ὡς τήν γε ἔξω τοῦ ζήλου λαβεῖν οὐκ ἐκώλυσεν. ὁ δὲ συνηγορῶν τῷ πάθει ἄζηλον εἶναι διϊσχυρίζεται τὸ ἦθος τῶν ἀδελφῶν. ἀνῃρημένης οὖν τῆς αἰτίας δι' ἣν ἀπηγόρευσε τὴν ἀμφοτέρων συνοίκησιν, τί τὸ κωλῦον ἔσται λαμβάνειν τὰς ἀδελφάς; ἀλλ' οὐ γέγραπται ταῦτα, φήσομεν· ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖνο ὥρισται. ἡ δὲ ἔννοια τοῦ ἀκολούθου ὁμοίως ἀμφοτέροις τὴν ἄδειαν δίδωσιν· ἔδει δὲ μικρὸν ἐπὶ τὰ κατόπιν τῆς νομοθεσίας ἐπαναδραμόντα ἀπηλλάχθαι

fictam, & vires ei non relinquamus, vt non facile eos lædat, qui in eas incidunt, & legunt.

Primum ergo maximum eſt in iis quæ ſunt eiuſmodi, quam apud nos habemus conſuetudinem præponere legis vires habentem, eo quòd à ſanctis viris ſunt nobis ritus traditi. Ea autem eſt eiuſmodi, Si quis vnquã impuritatis perturbatione ſuperatus, lapſus ſit ad nefariam duarum ſororum ſocietatem, nec hoc matrimonium exiſtimet, nec eos ad eccleſiæ cõplementũ prius admittat, quàm ipſos à ſe inuicẽ ſeparauerit. Quare & ſi nihil aliud dici poſſet, ſufficere cõſuetudo ad mali vitationem. Sed quia is qui epiſtolam ſcripſit, adulterino argumento hoc malum in vitam inducere conatus eſt, neceſſe eſt nec nos quidem à rationum auxiliis abſtinere: etſi in valde euidẽtibus ratione maior eſt vniuſcuiuſque præſumptio. Scriptum enim eſt, inquit, in Leuitico, Mulierem ſuper ſororem ſuam non accipies in zelo aduerſariam, ad reuelandam turpitudinẽ eius ſuper ipſam, ipſa adhuc viuente. Ex hoc ergo clarũ eſſe dicit, quòd ea mortua accipere permittitur. Ad hoc itaque primum quidẽ illud dicam, quòd quæcunque lex dicit, iis qui in lege ſunt, dicit. Nam ſic quidem, & circunciſione, & ſabbato, & ciborũ abſtinentia includentur. Neque enim ſi aliquid inuenerimus, quod noſtris voluptatibus congruat, nos ipſos ſeruitutis legis iugo ſubmittemus. Sin autem eorum quæ ſunt in lege graue aliquid apparuerit, tunc ad libertatem in Chriſto recurremus. Interrogati ſumus, an ſcriptũ ſit accipere licere vxorem poſt ſororẽ, diximus id quod eſt tutum & verum, quòd non ſcriptum eſt: ex conſequenti autẽ illatione, quod non dictum eſt colligere, eſt eius qui legem imponit, non eius qui quæ legis ſunt dicit. Nam ſic quoque licebit volenti, adhuc viuente vxore, ſororem accipere. Idem enim ſophiſma in illo quoque conuenit. Scriptum eſt enim, Non accipies in zelo aduerſariam. Quare eam quæ eſt à zelotypia aliena, accipere non prohibuit. Qui itaque ſuæ perturbationi fauet, dicet mores ſororum eſſe à zelotypia alienas. Sublata ergo cauſa, propter quam ambarum cohabitatio eſt prohibita, quid vetabit quominùs ſorores accipiantur? Sed hæc nõ ſcripta ſunt, inquiemus. Sed nec illud diffinitum eſt. Conſequentia tamen intelligẽtia dat ſimiliter vtriſque poteſtatẽ. Oportebat autẽ ad ea quæ paulo ante in legẽ dicta erant reuerti, & ea moleſtia liberari.

Videtur enim legiſlator non quoduis peccati genus comprehendere, ſed ſeparatim Ægyptiorum peccata prohibere, vnde abierat Iſraël, & Chananæorum, ad quos tranſierat. Ita enim habet dictio, Secundum ſtudia Ægypti in qua habitaſtis, non facietis, & ſecundum ſtudia regionis Chanaan, ad quam ego deducam vos, illic non facietis, & in legitimis eorum non ambulabitis. Quare conſentaneum eſt hoc peccati genus non fuiſſe vſitatum apud gentes, & ideo nec legiſlatorem illius cautione opus habuiſſe, ſed non docta conſuetudine ad abhominationis criminationem contentum fuiſſe. Quomodo ergo cum id quod maius eſt, prohibuiſſet, quod minus eſt ſilentio prætermiſit? Quoniam exiſtimabat fore vt permulti libidinoſi, & carnis amantes, ad hoc vt cum viuentibus ſororibus cohabitarent, patriarchæ exemplum aſpicerent. Nos autem quid facere oportet, quæ ſcripta ſunt dicere, an quæ ſilentio prætermiſſa ſunt, curioſè perſcrutari? Iam enim non licere patrem, & filium vna amica vti, in legibus quidem non ſcriptum eſt: ſed apud prophetas maximè accuſatur. Filius enim, inquit, & pater ad eandem puellam ingrediebantur. Quæcunque autem ſunt alia immundarum animi perturbationum genera, dæmoniorum ſchola inuenit, diuina autem ſcriptura ſilentio præteriit, maieſtatem ſuam turpium rerum nominibus nolens polluere. Sed generalibus nominibus immunditias complexa eſt, ſicut Apoſtolus dicit, Fornicatio autem, & omnis immunditia ne nominetur quidem in vobis; ſicut ſanctis conuenit, immũditiæ nomine nefanda maſculorum & fœminarum flagitia comprehendens. Quare non omnino ſilentium dat libidinoſis poteſtatem. Ego verò hanc partem ne ſilentio quidem fuiſſe prætermiſſam exiſtimo, ſed etiam legiſlatorem valde prohibuiſſe. Illud enim, Non ingredieris ad quenuis conſanguineum carnis tuæ, ad reuelandam eorum turpitudinem, hoc quoque conſanguinitatis genus comprehendit. Quid enim eſſe poſſit homini ſua vxore magis conſanguineum, vel potius ſua carne? nõ ſunt enim amplius duo, ſed vna caro. Quare per vxorem ſoror eius tranſiit ad conſanguinitatem. Quemadmodum enim vxoris matrem non accipiet, nec eius filiam, quoniam nec ſuam matrem, nec ſuam filiam: ſic nec ſororem vxoris, quoniam nec ſuam ſororem:

A πραγμάτων. ἔοικε γὰρ οὐ πᾶν εἶδος ἁμαρτημάτων περιλαμβάνειν ὁ νομοθέτης. ἀλλ' ἰδίως ἀπαγορεύειν τὰ τῶν Αἰγυπτίων, ὅθεν ἀπῆρεν ὁ Ἰσραήλ. καὶ τὰ τῶν Χαναναίων πρὸς οὓς μεθίστατο. ἔχει γὰρ οὕτως ἡ λέξις· κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῆς Αἰγύπτου ἐν ᾗ παρῳκήσατε ἐπ' αὐτῆς οὐ ποιήσετε· καὶ κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα γῆς Χαναὰν εἰς ἣν ἐγὼ εἰσάξω ὑμᾶς, ἐκεῖ οὐ ποιήσετε· καὶ τοῖς νομίμοις αὐτῶν οὐ πορεύσεσθε. ὥστε τοῦτο εἰκός που τὸ εἶδος τῆς ἁμαρτίας μὴ ἐμπολιτεύεσθαι τότε παρὰ τοῖς ἔθνεσι· διὸ μηδὲ τῆς ἐπ' αὐτῆς φυλακῆς προσδεηθῆναι τὸν νομοθέτην· ἀλλ' ἀρκεσθῆναι τῷ ἀδιδάκτῳ ἔθει B πρὸς τὴν τοῦ μύσους διαβολήν. πῶς οὖν τὸ μεῖζον ἀπαγορεύσας τὸ ἔλαττον ἀπεσιώπησεν; ὅτι ἐδόκει πολλοὺς τῶν φιλοσάρκων πρὸς τὸ ζώσαις ἀδελφαῖς συνοικεῖν, τὸ ὑπόδειγμα βλέπειν τοῦ πατριάρχου. ἡμᾶς δὲ τί χρὴ ποιεῖν, τὰ γεγραμμένα λέγειν, ἢ τὰ σιωπηθέντα περιεργάζεσθαι; αὐτίκα τὸ μὴ δεῖν μιᾷ ἑταίρᾳ κεχρῆσθαι πατέρα καὶ υἱὸν, ἐν μὲν τοῖς νόμοις τούτοις οὐ γέγραπται. παρὰ δὲ τῷ προφήτῃ μεγίστης κατηγορίας ἠξίωται. υἱὸς γάρ φησι καὶ πατὴρ πρὸς τὴν αὐτὴν παιδίσκην εἰσεπορεύοντο. πόσα δὲ εἴδη ἄλλα τῶν ἀκαθάρτων παθῶν τὸ μὲν τῶν δαιμονίων διδασκαλεῖον ἐξεῦρεν. ἡ δὲ θεία γραφὴ ἀπεσιώπησε, τὸ σεμνὸν ἑαυτῆς ταῖς C τῶν αἰσχρῶν ὀνομασίαις καταρυπαίνειν οὐχ αἱρουμένη, ἀλλὰ γενικοῖς ὀνόμασι τὰς ἀκαθαρσίας διέλαβεν. ὡς ὁ ἀπόστολος Παῦλος φησί· πορνεία δὲ καὶ ἀκαθαρσία πᾶσα, μὴ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν καθὼς πρέπει ἁγίοις. τῷ τῆς ἀκαθαρσίας ὀνόματι τάς τε τῶν ἀρρένων ἀρρητοποιίας, καὶ τὰς θηλειῶν περιλαμβάνων. ὥστε οὐ πάντως ἡ σιωπὴ ἄδειαν φέρει τοῖς φιληδόνοις· ἐγὼ δὲ οὐδὲ σεσιωπῆσθαι τὸ μέρος τοῦτο φημί· ἀλλὰ καὶ πάνυ σφοδρῶς ἀπηγορευκέναι τὸν νομοθέτην. τὸ γὰρ οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς D πάντα οἰκεῖον σαρκός σου ἀποκαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτῶν, ἐμπεριεκτικόν ἐστι καὶ τούτου τοῦ εἴδους τῆς οἰκειότητος· τί γὰρ ἂν γένοιτο ἀνδρὶ οἰκειότερον τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς, μᾶλλον δὲ τῆς ἑαυτοῦ σαρκός; οὐ γάρ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία· ὥστε διὰ τῆς γυναικὸς ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς πρὸς τὴν τοῦ ἀνδρὸς οἰκειότητα μεταβαίνει· ὡς γὰρ μητέρα γυναικὸς οὐ λήψεται, οὐδὲ θυγατέρα ταύτης. διότι μηδὲ τὴν ἑαυτοῦ μητέρα μηδὲ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα· οὕτως, οὐδὲ ἀδελφὴν ἑαυτοῦ καὶ τὸ ἀνάπαλιν· οὐδὲ τῇ γυναικὶ ἔξεστι τοῖς οἰκείοις τοῦ ἀνδρὸς συνοικεῖν.

κοινὰ γὰρ ἐπ' ἀμφοτέρας τῆς συγγενείας τὰ δίκαια. ἐγὼ δὲ παντὶ τῷ περὶ γάμου βουλευομένῳ διαμαρτύρομαι· ὅτι παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου καὶ ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστὶν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν. ἐὰν δὲ μοι προαναγινώσκῃ τὸ, αὐξάνεσθε, καὶ πληθύνεσθε, καταγελῶ τοῦ τῶν νομοθετῶν τοὺς καιροὺς μὴ διακρίνοντος· πορνείας παραμύθιον ὁ δεύτερος γάμος, οὐχὶ ἐφόδιον εἰς ἀσέλγειαν, εἰ οὐκ ἐγκρατεύονται γαμησάτωσαν φησίν· οὐχὶ δὲ καὶ γαμοῦντες, παρανομείτωσαν· οἱ δὲ οὐδὲ πρὸς τὴν φύσιν ἀποβλέπουσιν οἱ τὴν ψυχὴν λημῶντες τῷ πάθει τῆς ἀτιμίας πάλαι διακρίνασαν τὰς τοῦ γένους προσηγορίας ἐκ ποίας συγγενείας τοὺς γεννηθέντας προσαγορεύουσιν, ἀδελφοὺς αὐτοὺς ἀλλήλων ἢ ἀνεψιοὺς προσεροῦσιν· ἀμφότερα γὰρ αὐτοῖς προσαρμόσει διὰ τὴν σύγχυσιν. μὴ ποιήσῃς ὦ ἄνθρωπε τὴν θείαν μητρυιὰν τῶν νηπίων. μήτε δὲ τὴν ἐν μητρὸς τάξει περιθάλπειν ὀφείλουσαν, ταύτην ἐφοπλίσῃς ταῖς ἀμειλίκτοις ζηλοτυπίαις· μόνον γὰρ τὸ μῖσος τῶν μητρυιῶν καὶ μετὰ θάνατον ἐλαύνει τὴν ἔχθραν· μᾶλλον δὲ οἱ μὲν ἄλλως πολέμιοι τοῖς τεθνηκόσιν ἐνσπένδονται, αἱ δὲ μητρυιαὶ τοῦ μίσους μετὰ θάνατον ἄρχονται· κεφάλαιον δὲ τῶν εἰρημένων· εἰ μὲν νόμῳ τις ὁρμᾶται πρὸς γάμον, ἀνέῳκται πᾶσα ἡ οἰκουμένη· εἰ δὲ ἐμπαθὴς αὐτῷ ἡ σπουδὴ διὰ τοῦτο καὶ πλέον ἀποκλειέσθω ἵνα μάθῃ τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας· πλείονά με λέγειν ὡρμημένον τὸ μέτρον ἐπέχει τῆς ἐπιστολῆς. εὔχομαι δὲ ἢ τὴν παραίνεσιν ἡμῶν ἰσχυροτέραν τοῦ πάθους ἀποδειχθῆναι, ἢ μὴ ἐπιδημῆσαι τῇ ἡμετέρᾳ τὸ ἄγος τοῦτο, ἀλλ' ἐν οἷς ἂν ἐτολμήθη τόποις ἐναπομεῖναι.

A *ſunt enim in vtriſque communia cognationis iura. Ego autem cuilibet de matrimonio conſultanti teſtificor, quòd præterit figura mundi huius: & tempus breue eſt, vt & qui habent vxores ſint tanquam non habentes. Sin autem nihil illud alleget, Creſcite & multiplicamini, rideo eum qui legiſlatorum tempora non diſcernit. Fornicationis remedium eſt ſecundum matrimonium, non ad intemperantiam viaticum. Sin autem non continent, inquit, vxores ducant: non autem etiam vxores ducentes contra legem faciant. Qui autem nec ad naturam reſpiciunt, ignominiæ perturbatione animo cæcutientes, quæ quidem generis* B *appellationes diſcreuit, ex quanam cognatione eos qui geniti fuerint appellabunt. Ipſorum inuicem fratres, vel conſobrinos appellabunt. Vtraque enim eis propter cognationem adaptabuntur. Ne feceris ergo ô homo amitam infantium nouercam, nec eam quæ matris loco eos debet fouere, ac recreare, implicabilibus æmulationibus armaueris. Solum enim nouercarum odium inimicitias etiam poſt mortem perſequitur, & quod magis eſt, alij quidem inimici mortuis reconciliantur. Nouercæ autem poſt mortem odiſſe incipiunt. Eorum autem quæ dicta ſunt ſumma eſt. Si quis lege quidem matrimonium appetit, patet* C *vniuerſus terrarum orbis. Sin autem eſt illi ſtudium animi perturbatione incitatum, propterea magis excludatur, vt diſcat vas ſuum in ſanctificatione poſſidere, non in cupiditatis perturbatione. Plura me ſcribere cupientem modus retinet epiſtolæ. Opto etiam vt vel noſtra ſuaſio animi perturbatione potentior euadat, vel ne hoc ſcelus in noſtra regione verſetur, ſed in quibus cœptum eſt locis remaneat.*

Ἑρμηνεία.

Ἡ πρὸς Διόδωρον ἐπιστολὴ τοῦ μεγάλου πατρὸς, κἂν πάσης σοφίας καὶ ἀληθοῦς ῥητορείας πεπλησμένη ἐστὶ, καὶ τῇ κινύρᾳ τοῦ παναγίου πνεύματος ὑποφθέγγηται, ἀλλ' οὐκ ἔστι ζητητέα ἐν ταῖς παρούσαις ἡμέραις. ὁρίζεται γὰρ μηδένα λαμβάνειν πρὸς κοινωνίαν γάμου ἀδελφὰς δύο, ὅπερ τῇ χάριτι σήμερον οὐδὲ εἰς ἐνθύμησιν ὅλως ἔρχεται ἀνθρώπου χριστιανοῦ. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ πλείονος ἑρμηνείας ἐδεήθη. ἔχε δὲ ταύτην τὴν θείαν ἐπιστολὴν διηνεκῶς ἐπὶ μνήμης. κἂν γὰρ τὸ ὁροθέτημα ταύτης οὐ πραγματίζεται, ἀλλὰ τὰ ἐν ταύτῃ περιεχόμενα,

D SCHOL. BALSAM. Magni patris ad Diodorum epiſtola, omni ſapientia, & arte dicendi plena eſt: & ſancti ſpiritus inſpiratione dictatur. Sed non eſt hoc tempore quærenda. Decernit enim ne in matrimonij ſocietate duæ ſorores accipiantur, quod dei gratia hodie ne in mentem quidem venit hominis Chriſtiani, & propterea nec ampliore interpretatione opus habuit. Habe autem hanc diuinam epiſtolam aſſiduè in memoria, etſi enim id non tractatur quod in ea diffinitum eſt, quæ tamen in ea comprehenduntur

epicheremata, enthymemata, & epēthymemata, vel potius quæcunque ex veteri, & ex magno Paulo & compoſita, & oppoſita fuerunt, in aliis cauſis multum conferunt. Nota autem ex ea, quòd eccleſiaſtici etiam non ſcripti mores, ſicut ſcripti canones, refutari non poſſunt, & quòd leges Moſaicæ non ſunt attendendæ. Nota etiam multa alia ex hac epiſtola quæ ſunt imprimis neceſſaria, & maximè vtilia.

A ἐπιχειρήματα, ἐνθυμήματά τε καὶ ἐπενθυμήματα, καὶ μᾶλλον ὅσα ἀπό τε τῆς παλαιᾶς καὶ τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Παύλου συνετέθησάν τε καὶ ἀντετέθησαν, μεγάλως συντελοῦσιν ἐπὶ ἑτέραις ὑποθέσεσι. σημείωσαι δὲ ἀπὸ ταύτης ὅτι καὶ τὰ ἔγγραφα ἐκκλησιαστικὰ ἔθη, ὡς οἱ ἔγγραφοι κανόνες τὸ ἀπαράγραπτον ἔχουσι. καὶ ὅτι ταῖς Μωσαϊκαῖς νομοθεσίαις προσέχειν οὐκ ὀφείλομεν. καὶ ἕτερα δὲ πολλὰ παρασημείωσαι ἐκ ταύτης τῆς ἐπιστολῆς, ἀναγκαιότατά τε καὶ χρησιμώτατα.

B

EIVSDEM AD GREGORIVM PRESBYTERVM, vt ſeparetur à muliercula cum qua habitat.

LEGI tuas literas cum omni patientia & longanimitate, & miratus ſum quomodo cum poſſes per res ipſas nobis breuiter & facile reſpondere, in iis quidem quorum accuſaris perſiſtere malueris, prolixa autem oratione, quæ ſunt immedicabilia curare volueris. Nec primi, nec ſoli, ô Gregori, ſtatuimus, ne mulieres cum viris cohabitarent. ſed lege canonem qui à ſanctis patribus noſtris Nicæa editus eſt, qui apertè prohibet, ne ſint introductitiæ. In hoc autem ſitum eſt cælibatus decus & honeſtas, quòd ſeparatus ſit à conſuetudine & conſortio mulierum. Si quis enim verbo profitens, reuera ea facit, quæ qui cum mulieribus cohabitant, apertè oſtendit ſe virginitatis quidem laudem nomine tantum proſequi, ſed à turpi voluptate non recedere. Tanto magis ergo oportebat te noſtræ poſtulationi facile acquieſcere, quod dicis te ab omni corporali perturbatione liberum. Neque enim credo eum qui ſeptuaginta annos natus eſt cum muliere animi perturbatione commotum habitare: nec tanquam propter turpem aliquam actionem, quæ facta fuerit, ſtatuimus ea quæ ſtatuimus: ſed quia ab Apoſtolo docti ſumus, fratri non eſſe ponendum offendiculum, vel ſcandalum. Scimus autem quòd id quod rectè & ſanè fit ab aliquibus, erit aliis occaſio ad peccatum. ea de cauſa decreuimus, ſanctorum patrum conſtitutionem ſequentes, vt à muliere ſepareris. Quid ergo chorepiſcopum incuſas, & vete-

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ Γρηγόριον πρεσβύτερον, ὥστε χωρισθῆναι αὐτὸν τῆς συνοίκου γυναικός.

ΕΝΕΤΥΧΟΝ σου τοῖς γράμμασι μετὰ πάσης μακροθυμίας καὶ ἐθαύμασα πῶς δυνάμενος ἡμῖν συντόμως καὶ εὐκόλως ἀπολογήσασθαι διὰ τῶν πραγμάτων τοῖς μὲν κατηγορουμένοις ἐπιμένειν καταδέχῃ· λόγοις δὲ μακροῖς θεραπεύειν ἐπιχειρεῖς τὰ ἀνίατα. οὔτε πρῶτοι οὔτε C μόνοι ὦ Γρηγόριε ἐνομοθετήσαμεν γυναῖκας ἀνδράσι μὴ συνοικεῖν. ἀλλὰ ἀνάγνωθι τὸν κανόνα τὸν ἐξενεχθέντα παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν ἐν τῇ συνόδῳ Νικαίας ὃς φανερῶς ἀπηγόρευται συνεισάκτους· μὴ εἶναι. ἀγαμία δὲ ἐν τούτῳ ἔχει τὸ σεμνὸν ἐν τῷ κεχωρίσθαι τῆς μετὰ γυναικῶν διαγωγῆς. ὡς ἐάν ἐπαγγελλόμενός τις τῷ ὀνόματι, ἔργῳ τὰ τῶν ταῖς γυναιξὶ συνοικούντων ποιῇ, δῆλος ἐστὶ τὸ μὲν τῆς παρθενείας σεμνὸν ἐν τῇ προσηγορίᾳ διώκων. τοῦ δὲ καθ' ἡδονὴν ἀπρεποῦς, μὴ ἀφιστάμενος· τοσούτῳ οὖν μᾶλλον ἐχρῆν σε εὐκόλως εἶξαι ἡμῶν τῇ ἀξιώσει· ὅσονπερ λέγεις ἐλεύθερος εἶναι παντὸς σωματικοῦ πάθους. οὔτε γὰρ τὸν D ἑβδομηκονταετῆ γεγονότα πείθομαι ἐμπαθῶς γυναικὶ συνοικεῖν, οὔτε ὡς ἐπὶ γενομένῃ τινὶ ἀτόπῳ πράξει, ὡρίσαμεν ἃ καὶ ὡρίσαμεν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐδιδάχθημεν παρὰ τοῦ ἀποστόλου μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον, οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ παρά τισιν ὑγιῶς γινόμενον ἄλλοις ἀφορμὴ πρὸς ἁμαρτίαν ὑπάρξει· τούτου ἕνεκα προσετάξαμεν ἑπόμενοι τῇ διαταγῇ τῶν ἁγίων πατέρων χωρισθῆναί σε τῆς γυναικός. τί οὖν ἐγκαλεῖς τῷ χωρεπισκόπῳ καὶ παλαιᾶς

ἔχθρας μέμνησαι; τί δὲ ἡμᾶς καταμέμφῃ ὡς εὐκόλους ἀκοὰς ἔχοντας εἰς τὸ τὰς διαβολὰς παραδέχεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ σεαυτὸν τῷ μὴ αἰσχυνόμενον ἀποστῆναι τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα συνηθείας; ἔκβαλε τοίνυν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ οἴκου σου καὶ κατάστησον αὐτὴν ἐν μοναστηρίῳ. ἔστω ἐκείνη μετὰ παρθένων καὶ ὑπηρετοῦ ὑπὸ ἀνδρῶν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημῆται. ἕως ἂν ταῦτα ποιῇς αἱ μυριάδες ἅσπερ σὺ γράφεις διὰ τῆς ἐπιστολῆς, οὐδέν σε ὠφελήσουσιν· ἀλλὰ τελευτήσεις ἀργῶν καὶ δώσεις τῷ κυρίῳ λόγον τῆς ἑαυτοῦ ἀργίας. ἐὰν δὲ τολμήσῃς μὴ διορθωσάμενος σεαυτὸν ἀντέχεσθαι τῆς ἱερωσύ- B νης, ἀνάθεμα ἔσῃ παντὶ τῷ λαῷ· καὶ οἱ δεχόμενοί σε ἐκκήρυκτοι κατὰ πᾶσαν ἐκκλησίαν γενήσονται.

Ἑρμηνεία.

Γρηγόριός τις πρεσβύτερος γύναιον εἶχεν ὑπηρετοῦν αὐτῷ· ὃ μαθὼν ὁ ἅγιος ἀπῄτει τὸν πρεσβύτερον ἐκβαλεῖν τῆς κατοικίας αὐτοῦ τὸ γύναιον. ὁ δὲ ἔγραψε περὶ τούτου πρὸς αὐτὸν ἀπολογούμενος, καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἀντέγραψε πρὸς τὸν πρεσβύτερον. ἔοικε δὲ τὸν πρεσβύτερον ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἀξιῶσαι τὸν ἅγιον μακροθύμως ἀναγνῶναι τὰ γράμματα· πρὸς ὃν ἀντέγραψεν ὁ C πατήρ, ὅτι μετὰ πάσης μακροθυμίας ἐνέτυχόν σου τοῖς γράμμασι καὶ ἐθαύμασα, ὅτι δυνάμενος συντόμως ἀπολογήσασθαι διὰ πραγμάτων, ἤγουν διὰ τοῦ ἀποπέμψασθαι τὴν γυναῖκα τοῖς κατηγορουμένοις, ἤτοι τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς, δι' ἃ ἡ κατηγορία, ἐπιμένεις· διὰ δὲ λόγων ἀπολογίας ποιεῖς. εἶτά φησιν, ὅτι οὔτε πρῶτοι οὔτε μόνοι ἡμεῖς ὡρίσαμεν μὴ συνοικεῖν ἀνδράσιν ἱερωμένοις, δηλαδὴ γυναῖκας, ἀλλ' ἀνάγνωθι τὸν κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ὃς ἀπηγόρευσε συνεισάκτους μὴ εἶναι. συνεισάκτους δὲ λέγει ὁ κανὼν, ὃς τρίτος ἐστὶ τῆς εἰρημένης συνόδου, τὰς εἰς κατοικίας D ἱερωμένων ἀζύγων συνεισαγομένας καὶ κατοικούσας σὺν αὐτοῖς. οἱ δὲ ἐπαγγελλόμενοι ἀγαμίαν ἔχουσί φησι, τὸ σεμνὸν, ἤγουν τὸ ἐπὶ σωφροσύνῃ ἔνδοξον, ἐν τῷ κεχωρίσθαι ἀπὸ γυναικῶν. ἐὰν δέ τις ἐπαγγέλληται παρθενίαν, συνοικῇ δὲ γυναιξὶν, ὄνομα μόνον ἔχει, οὐ μὴν καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. ἐπεὶ οὖν φησὶ, λέγεις ἐλεύθερος εἶναι παντὸς σωματικοῦ πάθους, διὰ τοῦτο μᾶλλον εὐκόλως ὑποταγῆναι τῇ ἀξιώσει ἡμῶν, καὶ ἀποπέμψασθαι τὸ γύναιον. οὐκ εἶπε, τῇ κελεύσει, ἢ τῇ προστάξει, ἀλλὰ τῇ ἀξιώσει, διὰ μετριοφροσύνην,

A *ris ſimultatis recordaris? Quid autem nos inſimulas, quod aures ad admittēdas calumnias faciles præbeamus, non autem te ipſum, qui à conſuetudine cum muliere non potes recedere? Eiice eam à domo tua, & ſtatue ipſam in monaſterio, ſit illa cum virginibus, & viri tibi ſeruiant: ne nomen dei per vos blaſphemetur. Quandiu hæc feceris, Myriades quas ſcribis in epiſtolis, nihil tibi proderunt. Sed ocioſus morieris, deóque reddes rationem tui ocii: ſin autem non correctus auſus fueris ſacerdotium apprehendere, eris toti populo anathema, & qui te ſuſceperint, erunt in omni eccleſia abdicati.*

B Sch. Bals. Gregorius quidā presbyter habebat quandā mulierculam ei inſeruientē. Quod cum ſanctus intellexiſſet, petiuit à presbytero vt mulierem domo ſua expelleret. Is verò ad ipſum de ea re ſe ipſum defendens reſcripſit. Magnus quoque Baſilius reſcripſit ad presbyterum: eſt autem veriſimile presbyterum in ſua epiſtola ſanctum rogaſſe, vt literas cum longanimitate legeret, ad quem reſcripſit pater, Cum omni longanimitate tuas literas legi, & admiratus ſum, quòd cum poſſes per res breui-C ter reſpondere, ſcilicet per mulieris amandationem, in iis quorum accuſaris, rebus ſcilicet ipſis propter quas accuſatio inſtituta eſt, permanes: verbis autem te defendis. Deinde dicit, Nos nec primi, nec ſoli ſtatuimus, ne mulieres cum viris ſcilicet ſacratis cohabitarent, ſed lege can. ſyn. Nicenæ, qui prohibuit ne ſint introductitiæ. Eas autem introductitias appellat tertius dictæ ſynodi canon, quæ introducantur in ædes ſacratorum homi-D num, qui vxores non duxerunt, & cum eis cohabitant. Qui autem cœlibatum profeſſi ſunt, laudem, & gloriam ob continentiam habebunt, ſi à mulieribus ſeparentur. Si quis autem virginitatem profiteatur, cum mulieribus verò cohabitet, habet ſolum nomen, non autem & rem ipſam. Quia ergo, inquit, dicis te eſſe liberum ab omni perturbatione corporali, eo te facilius oportebat noſtræ poſtulationi ſubmittere, & mulierculam dimittere. Non dixit autem iuſſui vel mandato noſtro, ſed noſtræ poſtulationi, modeſtiæ cauſa.

Non enim tanquam, inquit, in muliercula amatoriè affectus ſis, & propter turpem actionem decreuimus vt eam eiiceres. Non enim credo eũ qui ſeptuaginta annos natus eſt amatoriè affectum cum muliere cohabitare, ſed propter id quod ab Apoſtolo dictum eſt, non eſſe fratri dandum offendiculum, vel ſcandalum. Quod enim ab aliis ſanè fit, & abſque vlla animi perturbatione, erit aliis peccati occaſio. Tu enim, inquit, fortaſſe cũ muliere nequaquã in eã affectus cohabitas. Alius verò tuum exemplum ſecutus cum muliere cohabitabit, nõ ſine amatoria animi perturbatione: vel non bonam de te exiſtimationem habebit: & erit hoc in ſacerdotij dedecus. Quid ergo, inquit, chorepiſcopum accuſas? Eſt ergo veriſimile chorepiſcopum de introductitia muliercula iudicaſſe. Quid ergo nos accuſas, tãquam qui calũnias facilè admittamus, & nõ potius teipsũ, qui vt à muliere ſepareris, nõ poſſis in animũ inducere? Statue ergo, inquit, eã in monaſterio, & tibi viri miniſtrent. Quandiu hæc facis, ea quæ tu multa eſſe ſcribis, nihil te iuuabũt, ſed ocioſus morieris, pro eo quod eſt, vſque ad finẽ vitæ non operaberis vt ſacerdos, cũ ſis ſegregatus, & domino rationem tui ocij reddes, vtpote quòd tibi ex hac cauſa iniunctũ ſit. Sin autẽ nõ correctus ſacrificare auſus fueris, eris anathema, & qui te ſacrificantẽ ſuſcipiũt, ab omni fideliũ cœtu abdicabuntur. Et hæc quidẽ ſic habent. Sed quia nõnulli tertiũ primę ſynodi canonẽ afferẽtes, & verba huius epiſtolæ, volũt epiſcopos, & clericos nõ cohabitare cũ ſuis cognatis perſonis à ſuſpicione alienis, quæ habent alias ſibi deſeruiẽtes, dicentes circũſcribi canones, ſi ſub nomine cognatæ non ſuſpectæ, ij qui ſunt ſacrati fideles offendant per cohabitationem cum aliis mulieribus, dicimus, quòd epiſcopi quidem à Iuſtiniani nouella, quæ à nobis ſita eſt in interpretatione tertij canonis prima ſyno. prohibentur cum quauis muliere cohabitare. Clericos autem vellem quidem & ipſos ſanctè viuere, & omnino abſtinere ab habitatione cum vllis mulieribus. Si autem hoc non poſſunt, vt mihi quidem videtur, cũ matribus,

A οὐ γὰρ ὡς ἐμπαθῶς σοι, φησί, ἔχοντος πρὸς τὸ γύναιον, καὶ διὰ πρᾶξιν ἄτοπον ὡρισάμεθα ἐκβαλεῖν αὐτό (οὐ γὰρ τὸν ἑβδομήκοντα ζήσαντα χρόνους πιστεύω ἐμπαθῶς συνοικεῖν γυναικί) ἀλλὰ διὰ τὸ εἰρημένον τῷ ἀποστόλῳ, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον. τὸ γὰρ παρ' ἄλλων ἀπαθῶς ἢ ἁγίως γενόμενον ἄλλοις πρόφασις ἔσται πρὸς ἁμαρτίαν. σὺ μὲν γάρ, φησιν, ἴσως ἀπαθῶς συνοικεῖς τῷ γυναίῳ, ἕτερος δὲ ὑπόδειγμα λαβών σε, συνοικήσει γυναίῳ οὐκ ἀπαθῶς, ἢ καὶ κατὰ σοῦ χεῖρον
B ὑπολήψεται οὐκ ἀγαθάς· καὶ ἔσται τοῦτο εἰς ἀτιμίαν τῆς ἱερωσύνης. τί οὖν ἐγκαλεῖς τῷ χωρεπισκόπῳ; ἔοικεν οὖν παρὰ τοῦ χωρεπισκόπου μηνυθῆναι τῷ ἁγίῳ τὰ περὶ τοῦ ἐπισάκτου γυναίου. τί δὲ αἰτιᾷ ἡμᾶς, ὡς εὐκόλως τὰς διαβολὰς προσδεχομένους, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἑαυτόν, μὴ ἀνεχόμενον ἀποστῆναι τῆς γυναικός; κατάστησον οὖν, φησι, αὐτὴν ἐν μονῇ, καὶ σὺ ὑπηρετοῦ παρὰ ἀνδρῶν. ἕως ταῦτα ποιεῖς, ἃ γράφεις πολλὰ ὄντα, οὐδέν σε ὠφελήσουσί σε, ἀλλὰ τελευτήσεις ἀργῶν, ἀντὶ τοῦ ἕως τέλους τῆς ζωῆς σου οὐκ ἐνεργήσεις ὡς ἱερεύς, ἀφορισμένος ὤν, καὶ δώσεις
C λόγον τῷ κυρίῳ τῆς ἑαυτοῦ ἀργείας, ὡς ἐξ αἰτίας σοι ταύτης σοι ἐπιτεθειμένης. ἐὰν δὲ μὴ διορθωσάμενος τολμήσῃς ἱερουργεῖν, ἀνάθεμα ἔσῃ, καὶ οἱ δεχόμενοί σε ἱερουργοῦντα πάσης ὁμηγύρεως πιστῶν ἐκκηρυχθήσονται. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἐπεὶ δὲ τινὲς χρώμενοι τῷ τρίτῳ κανόνι τῆς α'. συνόδου, καὶ τοῖς ῥήμασι τῆς παρούσης ἐπιστολῆς, θέλουσι μὴ συνοικεῖν τοὺς ἐπισκόπους, καὶ τοὺς κληρικοὺς μετὰ τῶν συγγενικῶν αὐτῶν ἀνυπόπτων προσώπων ἐχόντων γύναια ὑπουργικά, λέγοντες περι-
D γράφεσθαι τοὺς κανόνας, ἐὰν τῷ ὀνόματι τῆς ἀνυπόπτου προσώπου οἱ ἱερωμένοι τοὺς πιστοὺς σκανδαλίζουσι διὰ τῆς μετὰ τῶν λοιπῶν γυναικῶν συνοικήσεως, φαμέν, ὅτι οἱ μὲν ἐπίσκοποι ἀπὸ τῆς Ἰουστινιανείου νεαρᾶς τῆς παρ' ἡμῶν καταστρωθείσης εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ γ'. κανόνος τῆς α'. συνόδου, κωλύονται συνοικεῖν οἱᾳδήτινι γυναικί. τοὺς δὲ κληρικούς, ἤθελον μὲν καὶ αὐτοὺς ἁγιοπρεπῶς ζῆν καὶ πάντη ἀπέχεσθαι τῆς μετὰ γυναικῶν οἱωνδήτινων συνοικήσεως. εἰ δὲ τοῦτο οὐ δύνανται, οὗτοι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀκινδύνως συνοικοῦσι μετὰ μητέρων,

A καὶ ἀδελφαῖς, καὶ λοιποῖς ἀνυπόπτοις προσώποις, κἂν ἔχωσι ταῦτα γυναῖκας πρὸς ὑπηρεσίαν χρησιμευούσας. ὁ γὰρ μέγας οὗτος πατὴρ τὸ ἀσκανδάλιστον τῶν πολλῶν πραγματευόμενος διωρίσατο μετοικισθῆναι ἀπὸ τοῦ Γρηγορίου τὸ γύναιον, οὐχ ὁρίσας τὸ μὴ συνοικεῖν τὸν ἱερωμένον ἀνυπόπτοις προσώποις, ἐὰν μεθ' ἑαυτῶν ἔχωσι καὶ ἕτερα γύναια. καὶ ἐπεὶ τοῦ ἱερωμένου συνοικοῦντος μετὰ ἀνυπόπτου προσώπου ἅπαν σκάνδαλον περιαιρεῖται καχύποπτον, οὐ γὰρ λέγουσιν εἶναι τούτου τὰ ἀλλότρια γύναια, ἀλλὰ τῆς προσεχοῦς αὐτοῦ, μετὰ δὲ ὑπόπτου διάγοντος B γυναικείου μέρους τὸ ἀπὸ τῆς φαύλης ὑποψίας ἀνακύπτον σκάνδαλον. προσλαμβάνει τὴν ἐργασίαν ἀπαρεμπόδιστος μετὰ ἀνυπόπτων προσώπων οἰκήσει ὁ ἱερωμένος, κἂν ἔχωσιν ἐφ' ἑαυτοῖς γυναῖκας· μὴ ὄντων δὲ τοιούτων προσώπων μεθ' ὧν συνοικεῖ, οὐκ ἔσται ἀνεπιτίμητος ἡ συνοίκησις. ἄλλως τε εἰ δοθῇ τὸν ἱερωμένον μὴ συνοικεῖν οἱῳδήτινι προσώπῳ ἀνυπόπτῳ ἔχοντι ἕτερα γύναια, ἀναγκασθήσεται καὶ πᾶς ἱερωμένος, μήτε πατρὶ συνοικεῖν, μήτε παισὶν ἰδίοις, μήτε τινὶ ἐξυπηρετῆσαι βιωτικῷ. οἱ πλείους γὰρ τούτων ἔχουσι δούλας, εἴτε καὶ ἐλευθέρας εἰς ὑπουργίαν τὴν ὑπ' C αὐτοῖς· ἢ εἴπωμεν εἶναι πάντα τὰ τοιαῦτα πρόσωπα πτωχικὰ, καὶ ἑαυτοῖς ἐξαρκοῦντα πρὸς πᾶσαν ὑπηρεσίαν· ὅπερ ἄτοπον. τὸ μέντοι δουλεύεσθαι ἱερωμένον παρὰ γυναικὸς, κἂν συνοικῇ μετὰ ἀνυπόπτου προσώπου, ἐστὶ κακὸν, καὶ τοῖς κανόσιν, ἀλλὰ μὴν καὶ τῇ παρούσῃ ἐπιστολῇ ἀνένδεκτον, καὶ διὰ τοῦτο κολάσεως ἄξιον. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ε'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὸν ιβ'. τούτων οὕτω διαλυθέντων, ἐρωτήσοι τις ὡς τῆς ἐπιστολῆς διοριζομένης τῷ Γρηγορίῳ εἰς μοναστήριον ἀπαγαγεῖν τὴν συνοικοῦσαν αὐτῷ γυναῖκα, ἀναγκάζεται οὗτος ἀποκεῖραι ταύτην ἢ οὔ; Λύσις. τινὲς ἀπὸ τοῦ μη'. κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνό- D δου ὁρμώμενοι, λέγουσιν ἐπικεῖσθαι αὐτῷ ἀνάγκην, ὥστε ἀποκεῖραι τὴν συνοικοῦσαν τούτῳ. οὐ γὰρ ὥρισται. φασὶ, τῷ ἁγίῳ ἀντὶ εἱρκτῆς καὶ κολάσεως χρηματίσαι τῇ γυναικὶ τὸ μοναστήριον. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ διαφορὰν εἶναι δουλείας, καὶ νομίμου συμβίου, καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖ μὲν ὁ ἐπίσκοπος ἠναγκάσθη φροντίσαι τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς σωτηρίας τῆς συμβίου αὐτοῦ· ἐνταῦθα δὲ ὁ ἱερεὺς μόνην ἀνάγκην εἶχε, τὸ περιαιρῆσαι τὸ σκάνδαλον διὰ τῆς διαστάσεως,

A & ſororibus, & non ſuſpectis perſonis abſque periculo verſabuntur, etiamſi eæ habeant mulieres ad miniſterium vtiles. Hic enim magnus pater hoc agens vt multorum offendiculum tollatur, ſtatuit vt muliercula à Gregorio diſcedat, non ſtatuens vt homo ſacratus cũ mulieribus non ſuſpectis nõ cohabitet, ſi alias ſecum habeant mulierculas. Et quia ſacerdote cum non ſuſpecta perſona habitante omne malæ ſuſpicionis ſcandalũ tollitur (non enim dicunt eius eſſe alienas mulierculas, & eo cum muliere B ſuſpecta patre verſante, ſcandalũ quod ex improba cõſuetudine emergit, miniſterium adſumit) ſine impedimento cum perſonis non ſuſpectis habitabit ſacratus etiamſi ſub ſe mulieres habeant. Quod ſi non ſint eæ perſonæ cum quibus habitat, pœna non carebit huiuſmodi cohabitatio. Alioqui enim ſi detur ſacerdotem non cohabitare cum vlla muliere non ſuſpecta, cogetur etiam quiuis ſacratus nec cohabitare cum patre, nec cum propriis filiis, nec alicui rei ſeruire, quæ ad victum pertineat. C Plurimi enim eorum habent ancillas, ſeu liberas, quæ ſuis miniſtrent, vel dicemus omnes eas perſonas eſſe pauperes & ſibi ſufficientes ad omne miniſterium, quod eſt abſurdum. Porro vt ſacerdos mulieri ſeruiat, etiam ſi cum perſona non ſuſpecta cohabitet, malum eſt: & nec à canonibus, nec à præſenti epiſtola admittendum, & ideo puniendum. Lege etiam v. can. ſyno. in Trullo, & xij. His ita diſſolutis, dixerit quiſpiam, cum epiſtola Gregorio decernat, vt cohabitantem ſibi mulierem in monaſterium deducat, is ne eam tondere cogitur, an non? Sol. Nonnulli ex xlviij. can. ſyn. in Trullo moti, D dicunt ei neceſſitatem incumbere, vt eam quæ ſibi cohabitat tondeat. Non enim inquiunt, ſancto ſtatutum eſt, ei pro carcere & ſupplicio monaſterium appellare. Mihi autem videtur magnam eſſe differentiam ancillæ, & coniugis legitimæ, & propterea illic quidem epiſcopus coactus eſt curam gerere & corporis & animæ ſalutis ſuæ coniugis. Hic autem ſacerdos ſolum habet neceſſe ſcandalum per ſeparationem tollere,

Sed non ipſam mulierem iure cogi dicit quiſpiam, vt vel inuita tonſuram ſuſcipiat, & ideo intelligo eſſe neceſſariam ſolam ſeparationem, non etiam tonſuram. Si autem ea fiat mulieris voluntate, duplicatur bonum, & fit melius. Quia autem nonnulli dixerunt, quòd ex hac epiſtola quiſquis cum aliena muliere cohabitat, ſegregatus eſt, etiam ante denunciationem, dico quòd nec præſenti quidem ſancto hoc placuit. Ecce enim cum ipſe ſciret Gregorium cohabitare cum muliere hoc ei edicto denunciauit, vt ex ædibus mulierem transferret: & ſi feciſſet Gregorius vt ei denunciatum fuerat, in ſegregationem non incidiſſet. Quare neuter ſegregabitur, niſi poſt denunciationem in cohabitatione cum aliena muliere perſeueret.

A ἀλλ' οὐδὲ αὐτὴν τὴν γυναῖκα εἴποι τις εὐλόγως ἀναγκασθῆναι χάριν τοῦ ἑλέσθαι καὶ ἄκουσαν ἀπόκαρσιν. διὸ καὶ καταλαμβάνεταί μοι ἀναγκαῖον εἶναι μόνην τὴν διάστασιν, οὐ μὴν καὶ τὴν ἀπόκαρσιν. Εἰ δὲ, καὶ αὐτὴ γένηται κατὰ θέλησιν τῆς γυναικὸς, διπλασιάζει τὸ καλὸν, καὶ γίνεται κάλλιον. ἐπεὶ δέ τινες εἶπον, ὡς ἀπὸ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς πᾶς ἱερωμένος συνοικῶν γυναικὶ ἀλλοτρίᾳ ἀφορισμένος ἐστὶ καὶ πρὸ παραγγελίας, λέγω ὅτι οὐδὲ τῷ παρόντι ἁγίῳ ἤρεσε τοῦτο. ἰδοὺ γὰρ καὶ αὐτὸς εἰδὼς τὸν Γρηγόριον συνοικοῦντα μετὰ γυναίου, ἐπιφωνηματικῶς παρήγγελλε τούτῳ, B ἐκ τῆς συνοικίας μεταστῆσαι τὸ γύναιον, καὶ εἰ ἐποίησεν ὁ Γρηγόριος κατὰ τὴν παραγγελίαν, οὐκ ἂν ὑπέπεσε τῷ ἀφορισμῷ. ὥστε οὐδὲ ἕτερος ἀφορισθήσεται, εἰ μὴ μετὰ παραγγελίαν ἐπιμείνῃ τῇ μετὰ τῆς ἀλλοτρίας γυναικὸς συνοικίᾳ.

EIVSDEM CHOREPISCOPIS NE SINE IPSO fiant miniſtri præter canones.

C ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΧΩΡΕΠΙΣΚΌΠΟΙΣ, ὥστε μὴ γίνεσθαι χωρὶς αὐτοῦ ὑπηρέτας παρὰ τοὺς κανόνας.

VALDE male me habet, quòd patrum de cætero defecerunt canones, & omnis accurata diſciplina ex eccleſiis eiecta eſt, & timeo ne incuria & deſpicientia hac via procedente in omne confuſionis genus res eccleſiaſticæ redeant, eos qui olim eccleſiæ miniſtrabant, conſuetudo, quæ ex eccleſiis verſabatur, diligētiſſimè & accuratiſſimè probatos admittebat, & omnis eorum vita agendæ ratio curioſè inquirebatur, an non eſſent maledici, an non ebrioſi, an non prompti ad pugnas, an ſuam iuuentutem rectè erudirent, ac caſtigarent, vt poſſent ſanctificationem rectè gerere, ſine qua nemo dominum accipiet. Et hæc quidem examinabant presbyteri, & diaconi qui cum eis verſabantur. Referebant autem ad choreपiſcopos, quia verè teſtificantibus ſuſceptis ſuffragiis, & eorum admonitis epiſcopis ita miniſtrum ſacerdotalem numerum cooptabant. Nunc autem nobis primum ex-

ΠΑΝΥ με λυπεῖ ὅτι ἐπιλελοίπασι λοιπὸν πατέρων κανόνες καὶ πᾶσα ἀκρίβεια τῶν ἐκκλησιῶν ἀπελήλαται καὶ φοβοῦμαι μὴ κατὰ μικρὸν τῆς ἀδιαφορίας ταύτης ὁδῷ προϊούσης εἰς παντελῆ σύγχυσιν ἔλθῃ τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα. τοὺς ὑπηρετοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ πάλαι τοῖς κατὰ τὰς ἐκκλησίας ἐμπολιτευομένη συνήθεια μετὰ πάσης ἀ- D κριβείας δοκιμάζουσα προσεδέχετο, καὶ ἀπολυπραγμονεῖτο πᾶσα αὐτῶν ἡ ἀναστροφή, εἰ μὴ λοίδοροί εἰσιν, εἰ μὴ μέθυσοι, εἰ μὴ πρόχειροι πρὸς τὰς μάχας εἰ παιδαγωγοῦσιν ἑαυτῶν τὴν νεότητα ὥστε κατορθοῦν δύνασθαι τὸν ἁγιασμὸν οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον. καὶ τοῦτο ἐξήταζον μὲν πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι οἱ συνοικοῦντες αὐτοῖς. ἐπανέφερον δὲ τοῖς χωρεπισκόποις οἳ τὰς παρὰ τῶν ἀληθινῶς μαρτυρούντων δεξάμενοι ψήφους, καὶ ὑπομνήσαντες ἐπισκόπους οὕτως ἐνέκρινον τὸν ὑπηρέτην τῷ τάγματι τῶν ἱερατικῶν. νῦν δὲ πρῶτον

μὲν ἡμᾶς παρωσάμενοι καὶ μηδὲ ἐπαναφέρειν ἡμῖν καταδεχόμενοι εἰς ἑαυτοὺς τὴν ὅλην περιεστήσατε αὐθεντίαν. ἔπειτα καὶ καταῤῥαθυμοῦντες τοῦ πράγματος πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἐπετρέψατε οὓς ἂν ἐθέλωσιν ἀπὸ ἀνεξετάστου βίου κατὰ προσπάθειαν ἢ τὴν ἀπὸ συγγενείας ἢ τὴν ἐξ ἄλλης τινὸς φιλίας ἐπεισάγειν τῇ ἐκκλησίᾳ τοὺς ἀναξίους. διὸ, πολλοὶ μὲν ὑπηρεταὶ ἀριθμοῦνται καθ' ἑκάστην κώμην. ἄξιος δὲ λειτουργίας θυσιαστηρίου οὐδεὶς, ὡς ὑμεῖς αὐτοὶ μαρτυρεῖτε ἀποροῦντες ἀνδρῶν ἐν ταῖς ψηφοφορίαις. ἐπεὶ οὖν τὸ πρᾶγμα λοιπὸν εἰς ἀνήκεστον προῄει, μάλιστα δὲ νῦν τῶν πλείστων φόβῳ τῆς στρατολογίας εἰσποιούντων ἑαυτοὺς τῇ ὑπηρεσίᾳ. ἀναγκαίως ἦλθον εἰς τὸ ἀνανεώσασθαι τοὺς τῶν πατέρων κανόνας, καὶ ἐπιστέλλω ὑμῖν ἀποστεῖλαί μοι τὴν ἀναγραφὴν ἑκάστης κώμης τῶν ὑπηρετούντων. καὶ ὑπὸ τίνος εἰσῆκται ἕκαστος καὶ ἐν ποίῳ βίῳ ἐστίν. ἔχετε δὲ καὶ αὐτοὶ παρ' ἑαυτοῖς τὴν ἀναγραφὴν ὥστε συγκρίνεσθαι τοῖς παρ' ἡμῖν ἀποκειμένοις γράμμασι τὰ ὑμέτερα καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι ἑαυτὸν ὅτε βούλεται παρεγγράφειν. οὕτω μέντοι μετὰ τὴν πρώτην ἐπινέμησιν εἴ τινες ὑπὸ πρεσβυτέρων εἰσήχθησαν, ἐπὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀποῤῥιφέσθων. ἄνωθεν δὲ γινέσθω αὐτῶν παρ' ὑμῶν ἐξέτασις κἂν μὲν ἄξιοι ὦσι τῇ ὑμετέρᾳ ψήφῳ, παραδεχθήτωσαν· ἐπεὶ καθαρίσατε τὴν ἐκκλησίαν τοὺς ἀναξίους αὐτῆς ἀπελαύνοντες. καὶ τοῦ λοιποῦ ἐξετάζετε μὲν τοὺς ἀξίους καὶ παραδέχεσθε· μὴ ἀριθμεῖτε δὲ πρὶν εἰς ἡμᾶς ἐπανενεγκεῖν ἢ γινώσκετε ὅτι λαϊκὸς ἔσται ὁ ἄνευ ἡμετέρας γνώμης εἰς ὑπηρεσίαν παραδεχθείς.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ἦσαν οἱ χωρεπίσκοποι, καὶ τίνα εἶχον δίκαια, εἴρηται εἰς τὸν ιδ'. κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου. καὶ εἰς τὸν ι'. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ διὰ τοῦτο ἐνταῦθα περιττὸν ἐλογίσθη μοι χάριν τῶν αὐτῶν παλιλλογεῖν. καὶ μᾶλλον ὅτι τὰ ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιστολῇ περιεχόμενα χάριν τῶν χωρεπισκόπων, ἐσχόλασαν παντελῶς, καὶ πάντες οἱ κληρικοὶ παρὰ τῶν ἐπισκόπων γίνονται κατὰ μόνην δοκιμασίαν αὐτῶν.

truſis, nec ad nos referre in animum inducẽtes, omnem in ſe auctoritatem transferant. Deinde re per ſummam ſocordiam tractata, presbyteris, & diaconis permiſiſtis, quos voluerint, vita eorum non examinata ex affectione vel cognationis, vel alicuius alius amicitiæ indignos in eccleſiam introducere. Et ideo multi quidem numerantur miniſtri in vnoquoque pago, ſed nemo eſt dignus miniſterio altaris, vt vos ipſi teſtificamini, qui hominibus indigetis in electionibus. Quia ergo res deinceps eo proceſſit, vt curari non poſſit, maximè cum nunc plurimi metu ne in milites referantur, ſeipſos miniſterio ingerant, neceſſario me contuli ad renouandos patrum canones, & ſcribo ad vos vt ad me mittatis indicem miniſtrorum vniuſcuiuſque pagi, & à quo vnuſquiſque introductus ſit, & in quo ſit libro. Habete autem & ipſi apud vos indicem vt veſtræ literæ cum iis quæ apud nos repoſitæ ſunt conferantur: & nemini liceat ſe ipſum quando velit inſcribere. Sic itaque poſt primam indictionem ſi qui à presbyteris introducti ſunt, ad laicos reiiciantur. De integro autem fiat eorum à nobis examinatio, etſi ſint quidem noſtro digni ſuffragio, ſuſcipiantur. Purgate etiam eccleſiam, indignos ab ea expellentes, & deinceps quidem indignos examinate, & ſuſcipite: in numerum autem ne referte, priuſquam ad nos retuleritis, vel ſcitote quòd erit laicus qui ſine noſtra ſententia in miniſterium admiſſus eſt.

Schol. Balsam. Quinam erant chorepiſcopi, & quænam iura habebant, dictum eſt in xiiij. cano. ſynodi Neocæſarianæ & in xviij. can. Antioch. ſyn. & ideo hic mihi ſuperuacaneum viſum eſt eadem repetere, & eo magis, quòd, quæ in præſenti epiſtola continentur de chorepiſcopis, omnino exoleuerunt, & omnes clerici fiunt ab epiſcopis ſola ipſorum probatione.

EIVSDEM AD EPISCOPOS QVI EI SVBERANT, ne pecuniis ordinent.

REI quidem de qua ſcribo, abſurditas, quòd & in ſuſpicationem venerit, & prolata fuerit, animum meum dolore repleuit: porro ea mihi tunc incredibilis viſa eſt. Quod itaque de eo à me ſcriptum eſt, qui eſt ſibi quidem conſcius, id vt medicinam accipiat. Qui verò non eſt, tanquam ad ſe tuendum cautelam. Qui verò non magnopere curat id quod ego exectror, an tales deprehendatur, vt teſtificationem. Quid eſt autem quod dico? Dicunt quidam, nonnullos veſtrûm accipere pecunias ab iis qui ordinantur: id verò pietatis nomine adumbrare, eſt id deterius. Si quis enim faciat malum boni praetextu, is eſt duplici pœna dignus: & eo quòd id quod non bonum eſt facit: & ad peragendum peccatum, eo quod bonum & honeſtum eſt, opera, ſi dici poſſit, vtitur. Hæc ſi ita habent deinceps non fiant, ſed corrigantur. Neceſſe eſt enim dicere ei qui pecuniam accipit, id quod ab Apoſtolis dictum eſt, ei qui volebat dare, vt ſpiritus ſancti gratiam emeret, Argentum tuum tibi in perditionem. Leuius enim peccat qui propter ignorantiam vult emere, quàm qui dei donum emit: emptio enim facta eſt, & quod tu gratis accepiſti, ſi vendideris, tanquam à ſatana emptus, dono & gratia priuaberis. In rebus autem ſpiritalibus cauponationem inducis, & in eccleſia, in qua corpus & ſanguis Chriſti nobis eſt creditus, hæc non oportet fieri. Quod eſt autem eorum artificium dicam. Exiſtimant enim ſe non peccare, quòd neque ſimul accipiant, ſed poſt ordinationem capiũt. Capere autem eſt, quandocunque capere. Vos itaque adhortor, vt hunc reditum, vel potius ad gehennam aditum deponatis, & ne eiuſmodi ſordibus veſtras manus polluentes, vos indignos reddatis qui ſancta myſteria peragatis. Ignoſcite mihi, primum quidem vt non credens, deinde vt perſuaſus minitor. Si quis poſt hanc meam epiſtolam tale quid fecerit, ab altaribus quidem quæ hic ſunt recedet: quæret autem vbi dei donum emens poſſit vendere. Nos enim & dei eccleſiæ, eam conſuetudinem non habemus. Vno autẽ addito, ceſſabo.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ἐπισκόπους, ὥστε μὴ χειροτονεῖν ἐπὶ χρήμασιν.

ΤΟ τοῦ πράγματος ἄτοπον περὶ οὗ γράφω διὰ τὸ μηδὲ ὅλως ὑποπτευθῆναι καὶ ἐλαληθῆναι, ὀδύνης ἐπλήρωσέ μου τὴν ψυχήν· τέως δὲ ἐφάνη μοι ἄπιστον. τὸ οὖν περὶ αὐτοῦ γράμμα, ὁ μὲν συνεγνωκὼς ἑαυτῷ, δεξάσθω ὡς ἴαμα· ὁ δὲ μὴ συνεγνωκὼς, ὡς προφυλακτήριον· ὁ δὲ ἀδιάφορος, ὅπερ ἀπεύχομαι ἐφ' ὑμῶν εὑρεθῆναι, ὡς διαμαρτυρίαν. τί δέ ἐστιν ὃ λέγω; φασί τινες τινὰς ὑμῶν παρὰ τῶν χειροτονουμένων λαμβάνειν χρήματα, ἐπισκιάζειν δὲ ὀνόματι εὐσεβείας· τοῦτο δὲ χεῖρόν ἐστιν. ἐὰν γάρ τις τὸ κακὸν ἐν προσχήματι τοῦ ἀγαθοῦ ποιῇ, διπλασίονος τιμωρίας ἐστὶν ἄξιος· διότι αὐτὸ οὐκ ἀγαθὸν ἐργάζεται, καὶ κέχρηται εἰς τὸ τελέσαι τὴν ἁμαρτίαν, ὡς ἂν εἴποι τις, τῷ καλῷ συνεργῷ. ταῦτα, εἰ οὕτως ἔχει, τοῦ λοιποῦ μὴ γινέσθω, ἀλλὰ διορθωθήτω· ἐπεὶ ἀνάγκη λέγειν πρὸς τὸν δεχόμενον τὸ ἀργύριον, ὅπερ ἐρρέθη παρὰ τῶν ἀποστόλων πρὸς τὸν θέλοντα δοῦναι ἵνα πνεύματος ἁγίου μετουσίαν ὠνήσηται, τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν. κουφότερος γὰρ ὁ δι' ἀπειρίαν ὠνήσασθαι θέλων, ἢ ὁ πιπράσκων τὴν τοῦ θεοῦ δωρεάν· πρᾶσις γὰρ ἐγένετο, καὶ ὃ σὺ δωρεὰν ἔλαβες, ἐὰν πωλῇς, ὡσανεὶ πεπραμένος τῷ σατανᾷ ἀφαιρεθήσῃ τὸ χάρισμα. καπηλείαν γὰρ ἐπεισάγεις τοῖς πνευματικοῖς καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἔνθα πεπίστευται σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. ταῦτα οὕτω γίνεσθαι οὐ χρή. ὁ δέ ἐστι τὸ τέχνασμα λέγω. νομίζουσι μὴ ἁμαρτάνειν διὰ τὸ μὴ ἅμα προσλαμβάνειν, μετὰ τὴν χειροτονίαν λαμβάνειν· λαβεῖν δέ ἐστιν ὅτε δήποτε λαβεῖν. παρακαλῶ οὖν ταύτην τὴν πρόσοδον, μᾶλλον δὲ τὴν προσαγωγὴν τὴν ἐπὶ γέενναν, ἀπόθεσθε, καὶ μὴ τὰς χεῖρας μολύναντες τοιούτοις λήμμασιν, ἑαυτοὺς ἀναξίους ποιήσητε τοῦ ἐπιτελεῖν ἅγια μυστήρια. σύγγνωτε δέ μοι· πρῶτον μὲν ὡς ἀπιστήσας, εἶτα δὲ ὡς πεισθεὶς ἀπειλῶ. εἴ τις μετὰ ταύτην μου τὴν ἐπιστολὴν πράξει τι τοιοῦτον, τῶν μὲν ἐνταῦθα θυσιαστηρίων ἀναχωρήσει· ζητήσει δὲ ἔνθα τὴν τοῦ θεοῦ δωρεὰν ἀγοράζων, μεταπωλεῖν δύναται. ἡμεῖς γὰρ καὶ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν. ἓν δὲ προσθεὶς, παύσομαι.

διὰ φιλαργυρίαν γὰρ ταῦτα· ἡ δὲ φιλαργυρία A
καὶ ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶ, καὶ ὀνομάζεται
εἰδωλολατρεία· μὴ οὖν τοῦ Χριστοῦ προτιμή-
σητε τὰ εἴδωλα διὰ μικρὸν ἀργύριον, μηδὲ
πάλιν τὸν Ἰούδαν μιμήσησθε, λήμματι προδι-
δόντες δεύτερον τὸν ἅπαξ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέν-
τα· ἐπεὶ δὲ τὰ χωρία καὶ αἱ χεῖρες τῶν τοὺς καρ-
ποὺς δεχομένων Ἀκελδαμᾶ κληθήσονται.

Ἑρμηνεία.

Πῶς κολάζονται οἱ ἐπὶ χρήμασι χειροτονοῦντες καὶ χειροτονούμενοι, ἐρρήθη πλατύτερον εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ κθ΄. κανόνος τῶν ἁγίων ἀποστόλων, εἰς τὸν β΄. κανόνα τῆς δ΄. συνόδου, εἰς τὸν κβ΄. κανόνα B τῆς ϛ΄. συνόδου, καὶ εἰς τὸν ε΄. καὶ ιθ΄. τῆς ζ΄. συνόδου. καὶ ἀνάγνωθι τούτους, καὶ τὰς ἑρμηνείας αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ παροῦσα ἐπιστολὴ, ὡς καὶ οἱ κανόνες καθαιρέσει καθυποβάλλει τοὺς χειροτονοῦντας καὶ τοὺς χειροτονουμένους κἂν πρὸ τῆς χειροτονίας λάβωσιν ἢ δώσουσι χρήματα, κἂν μετὰ τὴν χειροτονίαν, σύναψον ταῦτά τε κἀκεῖνα, καὶ διὰ τῆς νοητῆς μαχαίρας τοῦ πνεύματος, τὸ τῆς φιλαργυρίας πάθος, ὡς ἐνὸν, ῥιζοτόμησον. τὰ μέντοι ἐξωνούμενα χωρία διὰ τῶν τοιούτων χρημάτων, ἀκελδαμὰ, φησὶ, κληθήσονται, ὅπερ Ἑβραϊκόν ἐστι, καὶ ἐξελληνιζόμενον, τιμὴ καὶ χωρίον αἵματος ἑρμηνεύεται, εἴρηται ἐν τῇ βίβλῳ τῶν πράξεων. C τοῦτο δέ ἐστιν ὃ λέγει. ὅτι ὥσπερ ὁ διὰ τῶν ἀργυρίων, ὧν ἐπράθη διὰ τοῦ Ἰούδα ὁ κύριος, ἀγορασθεὶς ἀγρὸς, τιμὴ αἵματος ἐκλήθη, οὕτω καὶ τὰ λαμβανόμενα ἀργύρια παρὰ τῶν πωλούντων τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ, καὶ αἱ ἐνορίαι, καὶ αἱ κῶμαι ἐν αἷς οἱ διδόντες χειροτονοῦνται τιμὴ αἵματος ἔσονται, καὶ κληθήσονται.

A *Hæc propter auaritiam fiunt: eſt autem auaritia radix omnium malorum, & nominatur idololatria. Ne ergo propter pauxillum argenti Chriſto idola præferte, nec rurſum Iudam imitemini, lucro rurſus prodentes eum qui pro nobis ſemel crucifixus eſt, nam & prædia, & manus eorum qui accipiunt, appellabuntur Aceldama.*

SCHOL. BALS. Quomodo puniuntur qui pecuniis ordinant, & ordinantur in xxxj. can. ſanctorum Apoſtolorum interpretatione fuſius dictum eſt, in ij. can. iiij. ſyn. in xxij. can. vj. ſyn. & in v. & xviij. vij. & lege B eos, & eorum interpretationes. Poſtea autem præſens quoque epiſtola, vt & canones, depoſitioni ſubiicit tam eos qui ordinant, quàm eos qui ordinantur: & ſiue ante ordinationem pecunias acceperint vel dederint, ſiue poſt ordinationem, & ea, & illa coniunge, & per gladium ſpiritus qui intelligitur, auaritiæ perturbationem quoad eius fieri poteſt radicitus excinde. Prædia autem quæ eiuſmodi pecuniis emuntur appellabuntur Aceldama, quod eſt Hebraicum, & Græcè interpretatum, precium & prædium ſanguinis interpretatur. C Dictum eſt autem in libro Actuum. Hoc eſt autem, quod dicit, quòd quemadmodum ager qui emptus eſt pecunia, qua venditus eſt à Iuda dominus, precium ſanguinis eſt appellatus: ita & pecuniæ quæ ab iis accipiuntur, qui domini donum vendunt, & diœceſes, & vici, in quibus qui dant ordinantur.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ D

ἐκ τοῦ κζ΄. κεφ. τῶν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, πρὸς τὸν μακάριον Ἀμφιλόχιον.

ΤΩΝ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα, ἅπερ ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν· καὶ τούτοις οὐδεὶς ἀντερεῖ ὅστις γε κἂν κατὰ μικρὸν γοῦν θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν πεπείραται. Εἰ γὰρ ἐπιχειρήσαιμεν

EIVSDEM EX XXVII.

CAPITE EORVM QVÆ DE ſancto Spiritu ad beatum Amphilochium ſcripta ſunt.

DOGMATVM, & prædicationum, quæ in eccleſia cuſtodita ſunt, hæc quidem ex ſcriptis mandata doctrina habemus: illa verò ex traditione Apoſtolorum nobis tradita in myſterio ſuſcepimus, quæ vtraque habent eaſdem vires ad pietatem. His autem nemo contradicet, qui rituum eccleſiaſticorum vel minimam experientiam habuerit. Si enim non ſcriptas

conſuetudines, tanquam non magnam poteſtatem habentes recuſare voluerimus in rebus principalibus, ipſum euangelium imprudentes damno afficiemus, vel potius id quod prædicatum eſt ad ſolum nomen redigemus. Nam vt eius quod primum eſt, & maximè commune, primum mentionem faciam, figura crucis, eos qui in nomine domini noſtri ſperauerint ſignari, quis per literas docuit? Ad orientem verti inter orandum, quæ nos ſcriptura docuit? Verba eccleſiæ quæ dicuntur in oſtenſione panis Euchariſtiæ, & calicis benedictionis, quis ex ſanctis nobis ſcriptum reliquit? Non enim iis vtique contenti ſumus, quorum Apoſtolus, vel Euangelium meminit: ſed & præfamur, & alia ſubiungimus, vt quæ magnam vim habeant ad myſterium, ex non ſcripta doctrina id accipientes. Aquam baptiſmatis benedicimus, & oleum vnctionis, & eum etiam qui baptizatur: & quibuſnam ſcripturis, & non ex tacita & myſtica traditione? Quid verò ipſum olei vſum quænam ſcriptis mandata oratio docuit? Vt ter autem immergatur homo, vnde? Quin & alia quoque quæ circa baptiſmum ſunt, renunciare ſatanæ, & angelis eius, ex quánam ſunt ſcriptura, non autem ex hac non publicata & arcana doctrina, quam in minimè carioſo & nequaquam pluſquam oportet inueſtigante ſilentio patres cuſtodierunt, rectè illi edocti quæ ſunt in myſteriis præclara ac veneranda ſilentio ſeruare? Quæ enim ne ſuſpicari quidem licet iis qui non ſunt myſteriis initiati, quomodo conſentaneum eſt eorum doctrinam in ſcriptis triumphare? Et poſt alia. *Hæc eſt eorum quæ non ſcripta ſunt traditionis ratio, vt non ſæpius agitata dogmatum cognitio multis vilis & contemnenda reddatur propter conſuetudinem. Aliud eſt enim dogma, & aliud prædicatio. Dogmata enim tacentur, prædicationes publicantur. Eſt autem etiam ſilentij ſpecies obſcuritas, qua vtitur ſcriptura, quæ reddit dogmatum ſententiam contemplatu difficilem ad eorum vtilitatem qui in ea incidunt. Et ideo omnes quidem inter orandum orientem aſpicimus. Pauci autem ſcimus, quòd antiquam patriam inquirimus, paradiſum, quem Deus plantauit in Eden in oriente. Et preces quidem ſtantes peragunt in vna ſabbati, rationem autem non omnes ſcimus.*

A τὰ ἄγραφα τῶν ἐθῶν ὡς μὴ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια ζημιοῦντες τὸ εὐαγγέλιον, μᾶλλον δὲ εἰς ὄνομα ψιλὸν περιϊστῶντες τὸ κήρυγμα. οἷον ἵνα τοῦ πρώτου καὶ κοινοτάτου πρῶτον μνησθῶ, τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠλπικότας κατασημαίνεσθαι. τίς ὁ διὰ γράμματος διδάξας; τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχὴν, ποῖον ἡμᾶς ἐδίδαξε γράμμα; τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας, τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν; οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα ὧν ὁ ἀπόστολος B ἢ τὸ εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη· ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχὺν ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες. εὐλογοῦμεν δὲ τό ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως καὶ προσέτι αὐτὸν τὸν βαπτιζόμενον. ἀπὸ ποίων ἐγγράφων; οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως; τί δὲ αὐτὴν τοῦ ἐλαίου τὴν χρίσιν, τίς λόγος γεγραμμένος ἐδίδαξε; τὸ δὲ τρὶς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον C πόθεν; ἄλλα δὲ ὅσα περὶ τὰ βαπτίσματα ἀποτάσσεσθαι τῷ σατανᾷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; οὐκ ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀποῤῥήτου διδασκαλίας, ἣν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῆς οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν καλῶς ἐκεῖνοι δεδιδαγμένοι τῶν μυστηρίων τὸ σεμνὰ σιωπῇ διασώζεσθαι; ἃ δὲ οὐδὲ ὑποπτεύειν ἔξεστι τοῖς ἀμυήτοις τούτων, πῶς ἂν ἦν εἰκὸς τὴν διδασκαλίαν θριαμβεύειν ἐν γράμμασι; καὶ μεθ' ἕτερα· οὗτος ὁ λόγος τῆς τῶν ἀγράφων παραδόσεως, ὡς μὴ καταμελετηθεῖσαν τῶν δογμάτων τὴν γνῶσιν εὐ- D καταφρόνητον τοῖς πολλοῖς γίνεσθαι διὰ συνήθειαν. ἄλλο γὰρ δόγμα καὶ ἄλλο κήρυγμα. τὰ μὲν γὰρ δόγματα σιωπᾶται. τὰ δὲ κηρύγματα δημοσιεύεται· σιωπῆς δὲ εἶδος καὶ ἡ ἀσάφεια ᾗ κέχρηται ἡ γραφή· δυσθεώρητον κατασκευάζουσα τῶν δογμάτων τὸν νοῦν πρὸς τὸ τῶν ἐντυγχανόντων λυσιτελές. τούτου χάριν πάντες μὲν ὁρῶμεν κατὰ ἀνατολὰς ἐπὶ τῶν προσευχῶν, ὀλίγοι δὲ ἴσμεν ὅτι τὴν ἀρχαίαν πατρίδα τὸν παράδεισον ὃν ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολὰς· καὶ ὀρθοὶ μὲν πληροῦσι τὰς εὐχὰς ἐν τῇ μιᾷ τοῦ σαββάτου· τὸν δὲ λόγον οὐ πάντες οἴδαμεν.

οὐ γὰρ μόνον ὡς συναναστάντες Χριστῷ καὶ τὰ ἄνω ζητεῖν ὀφείλοντες ἐν τῇ ἀναστασίμῳ ἡμέρᾳ τῆς δεδομένης ἡμῖν χάριτος διὰ τῆς κατὰ τὴν προσευχὴν στάσεως ἑαυτοὺς ὑπομιμνήσκομεν· ἀλλ' ὅτι δοκεῖ πως τοῦ προσδοκωμένου αἰῶνος εἶναι εἰκών· διὸ καὶ ἀρχὴ οὖσα ἡμερῶν οὐχὶ πρώτη παρὰ Μωσέως, ἀλλὰ μία ὠνόμασται· ἐγένετο γάρ φησιν ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωῒ ἡμέρα μία, ὡς τῆς αὐτῆς ἀνακυκλουμένης πολλάκις· καὶ μία τοίνυν ἡ αὐτὴ καὶ ὀγδόη τὴν μίαν ὄντως ἐκείνην καὶ ἀληθινὴν ὀγδόην, ἧς καὶ ὁ ψαλμῳδὸς ἔν τισιν ἐπιγραφαῖς τῶν ψαλμῶν ὑπεμνήσθη δι' ἑαυτῆς ἐμφανίζουσα τὴν μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον κατάστασιν τὴν ἄπαυστον ἡμέραν, τὴν ἀνέσπερον, τὴν ἀδιάδοχον, τὸν ἄληκτον ἐκεῖνον καὶ ἀγήρω αἰῶνα· ἀναγκαίως οὖν τὰς ἐν αὐτῇ προσευχὰς ἑστῶτας ἀποπληροῦν τοὺς ἑαυτῆς τροφίμους ἡ ἐκκλησία παιδεύει, ἵνα τῇ συνεχεῖ ὑπομνήσει τῆς ἀτελευτήτου ζωῆς, τῶν πρὸς τὴν μετάστασιν ἐκείνην ἐφοδίων μὴ ἀμελῶμεν· καὶ πᾶσα δὲ ἡ πεντηκοστὴ τῆς ἐν τῷ αἰῶνι προσδοκωμένης ἀναστάσεως ἐστὶν ὑπόμνημα· ἡ γὰρ μία ἐκείνη καὶ πρώτη ἡμέρα ἑπτάκις ἑπταπλασιασθεῖσα τὰς ἑπτὰ τῆς ἱερᾶς πεντηκοστῆς ἑβδομάδας ἀποτελεῖ· ἐκ πρώτης γὰρ ἀρχομένη εἰς τὴν αὐτὴν καταλήγει διὰ ὁμοίων τῶν ἐν τῷ μέσῳ ἐξελιττομένη πεντηκοντάκις· διὸ καὶ αἰῶνα μιμεῖται τῇ ὁμοιότητι, ὥσπερ ἐν κυκλικῇ κινήσει ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀρχομένη σημείων καὶ εἰς τὰ αὐτὰ καταλήγουσα· ἐν ᾗ τὸ ὄρθιον σχῆμα τῆς προσευχῆς προτιμᾷν οἱ θεσμοὶ τῆς ἐκκλησίας ἡμᾶς ἐξεπαίδευσαν, ἐκ τῆς ἐναργοῦς ὑπομνήσεως, οἱονεὶ μετοικίζοντες ἡμῶν τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν παρόντων ἐπὶ τὰ μέλλοντα· καὶ καθ' ἑκάστην δὲ γονυκλισίαν καὶ διανάστασιν ἔργῳ δείκνυμεν, ὅτι καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας εἰς γῆν κατερρύημεν καὶ διὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς εἰς οὐρανὸν ἀνεκλήθημεν. ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα, τὰ ἄγραφα τῆς ἐκκλησίας μυστήρια διηγούμενον· ἐῶ τἆλλα· αὐτὴν δὲ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, τὸ πιστεύειν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἐκ ποίων συγγραμμάτων ἔχομεν; εἰ μὲν ἐκ τῆς τοῦ βαπτίσματος παραδόσεως κατὰ τὸ τῆς εὐσεβείας ἀκόλουθον βαπτιζόμεθα, οὕτω καὶ πιστεύειν ὀφείλοντες ὁμοίαν τῷ βαπτίσματι τὴν ὁμολογίαν κατατιθέμεθα· συγχωρησάτωσαν ἡμῖν ἐκ τῆς αὐτῆς ἀκολουθίας ὁμοίαν τῇ πίστει τὴν δόξαν ἀποδιδόναι· εἰ δὲ τὸν τρόπον τῆς δοξολογίας ὡς ἄγραφον παραιτοῦνται, δότωσαν ἡμῖν τῆς τε κατὰ τὴν πίστιν ὁμολογίας καὶ τῶν λοιπῶν ὧν ἀπηριθμησάμεθα ἐγγράφως τὰς ἀποδείξεις.

A *Non ſolùm enim, vt qui cum Chriſto conſurrexerimus, & quæ ſupra ſunt quærere debeamus, in die reſurrectionis gratiæ nobis datæ per ſtatum in oratione, nos ipſos commonefacimus, ſed quod videatur eſſe etiam quodammodo ſeculi quod expectatur imago. Et ideo cum ſit dierum principium, non prima à Moſe, ſed vna nominata eſt. Factum eſt, inquit, veſper, & factum eſt mane dies vnus; tanquam eadem ſæpe circulariter vertente. Vna eſt ergo eadem & octaua illa quæ re vera vna & vera eſt octaua, cuius etiam* B *Pſalmographus in quibuſdam pſalmorum inſcriptionibus meminit; per ſe oſtendens; eum ſcilicet qui poſt hoc tempus futurus eſt, ſtatum diem qui nunquam deſinit, & eſt ſine veſpere, nec eſt qui ei ſuccedat; perpetuum illud & ſenij expers æuum. Neceſſario ergo orationes, quæ in illâ fiunt, ſtantes peragere alumnos ſuos docet eccleſia. Porro omnis quoque Pentecoſte; id eſt quinquageſimus dies; eſt reſurrectionis quæ in ſeculo expectatur monimentum. Vnus enim ille & primus dies ſepties ſeptuplicatus ſeptem ſacræ Pentecoſtes dies efficit. A primo enim incipiens in eundem deſinit per ſimiles; qui in medio reuoluuntur quinquageſies.* C *Quare & æuum ſimilitudine imitatur, tanquam in motu circulari ab iiſdem ſignis incipiens, & in eadem deſinens; in quo rectam orationis figuram præferre nos eccleſiæ ritus docuere ex euidenti admonitione, à præſenti ad futura mentem veluti traducentes. Porro in vnaquaque genuflexione & aſſurrectione re ipſa oſtendimus, quod etiam propter peccatum in terram delapſi ſumus, & per eius qui nos creauit clementiam in cælum reuocati ſumus. Mitto alia. Porro & ipſam fidei confeſſionem, credere in patrem, filium, & ſpiritum ſanctum, ex quibus nam literis habemus? Si enim ex baptiſmatis traditione pro pietatis conſequentia vt baptizati ſu-* D *mus, ita & credere debemus, & ſimilem baptiſmati confeſſionem deponimus; nobis ex eadem conſequentia concedant ſimilem quoque fidei gloriam reddere. Sin autem modum gloriæ redditionis, vt non ſcriptum repudiant, dent nobis, & fidei confeſſionis, & reliquorum, quæ enumerauimus, ſcriptas demonſtrationes.*

A *Deinde cum tot ſint quæ ſcripta non ſunt, & tantam vim habeant ad pietatis myſterium, vnam nobis dictionem, quæ ad nos venit ex patribus, non concedent, quam nos ex non quæſita & affectata conſuetudine in non peruerſis eccleſiis manſiſſe inuenimus, quæ non paruam habent rationem, nec paruam affert vtilitatem ad myſterij potentiam.*

SCHOL. BALSAM. De non ſcriptis eccleſiæ moribus, lege tertium canonem primi tituli præſentis operis, & quæ in eo à nobis ſcripta ſunt. Quod autem dicit in hac epiſtola, tale eſt, Cùm Pneumatomachi, hoc eſt B ſancti Spiritus aduerſarij, dicerent non debere Spiritum ſanctum cum patre & filio conglorificari, quòd hoc nō ſit nobis in ſcriptis traditum, ſanctus poſtquam diuerſas non ſcriptas conſuetudines recenſuit, quæ neceſſario non ſoluerentur, ſed perpetuò obſeruari deberent, ſubiungit etiam cauſas, propter quas quædam ex his abſque ſcriptis traditæ ſunt, & dicit propter quam cauſam ad orientem reſpicientes oramus, & cur vna ſabbatorum ſtantes precamur. & C quod non omnia quidem ſcriptis mandentur, ratio eſt, quòd non oporteat dogmata publicari, & ab omnibus cognoſci. Prædicationes enim, inquit, publicantur: dogmata verò tacentur, ne ſæpius agitata, hoc eſt frequentius meditata & vſurpata, ex conſuetudine contēnantur. Eſt enim ſilentij quoque ſpecies obſcuritas. Quod enim obſcurè dictum, vt non etiam à multis intelligatur, taceri videtur. Quemadmodum enim neſcit quiſpiam, quod alius habet in animo, ita etiam quod obſcurè dictum eſt à pluribus ignoratur. Hoc ergo dicit ſanctus eſſe cauſam, vt non omnia in D ſcriptis tradita ſint Quod dum oramus orientem aſpicimus, dicit eſſe cauſam, quòd nos antiquam patriam inquiramus, paradiſum ſcilicet, quem deus plantauit in oriente. Genu autem non flectere in vna ſabbatorum, quæ eſt dominica, traditum eſt, quòd in ea vna cum Chriſto conſurreximus, illo quidem ex ſepulchro reſurgente, nobis autem ab antiquo lapſu per illum excitatis, & quòd quæ ſunt ſurſum quærere debemus, & non ad terrena & interitui obnoxia inclinari:

A εἶτα τοσούτων ὄντων ἀγράφων καὶ τοσαύτην ἐχόντων ἰσχὺν εἰς τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, μίαν λέξιν ἡμῖν ἐκ πατέρων εἰς ἡμᾶς ἐλθοῦσαν οὐ συγχωρήσουσιν ἣν ἡμεῖς ἐκ τῆς ἀνεπιτηδεύτου συνηθείας τοῖς ἀδιαστρόφοις τῶν ἐκκλησιῶν ἐναπομείνασαν εὕρομεν. οὐ μικρὸν τὸν λόγον ἔχουσαν, οὐδὲ βραχείαν συντελεῖαν εἰς τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν εἰσφερομένην.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐγγράφων ἐθῶν τῆς ἐκκλησίας ἀνάγνωθι τὸ γ΄. κεφαλ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ παρόντος B συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν γραφέντα. ὃ δέ φησιν ἡ παροῦσα ἐπιστολή, τοιοῦτόν ἐστι. τῶν πνευματομάχων λεγόντων μὴ ὀφείλειν συνδοξάζεσθαι τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ τὸ πανάγιον πνεῦμα, διὰ τὸ μὴ παραδεδόσθαι τοῦτο ἡμῖν ἐγγράφως, ὁ ἅγιος μετὰ τὸ καταλέξαι διάφορα ἄγραφα ἔθη, ἐξ ἀνάγκης πάσης μὴ παραλυόμενα, ἀλλ' αἰωνίζοντα κρατεῖν μέλλοντα, ἐπάγει καὶ αἰτίας, δι' ἃς ἀγράφως τινὰ ἐκ τούτων παραδέδονται. καί φησι, διατί ὀρθοὶ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων ποιούμεθα τὰς εὐχάς· καὶ ὁ μὲν περὶ τοῦ C μὴ ἐγγράφως παραδεδόσθαι ἡμῖν λόγος ἐστί, τὸ τὰ δόγματα μὴ δεῖν δημοσιεύεσθαι, καὶ παρὰ πάντων γινώσκεσθαι. τὰ μὲν γὰρ κηρύγματα, φησί, δημοσιεύονται, τὰ δὲ δόγματα σιωπᾶται, ἵνα μὴ καταμελετηθέντα, τουτέστιν, ἐν συνεχεῖ μελέτῃ γινόμενα, ἐκ τῆς συνηθείας καταφρονῶνται. σιωπῆς δὲ εἶδός ἐστι καὶ ἡ ἀσάφεια. τὸ γὰρ ἀσαφῶς εἰρημένον, ὥστε μὴ καὶ παρὰ πολλῶν νοεῖσθαι, ἔοικε σιωπᾶσθαι· ὥσπερ γὰρ οὐκ οἶδέ τις ὃ ἕτερος κατὰ νοῦν ἔχει, οὕτω καὶ τὸ ἀσαφῶς εἰρημένον ἀγνοεῖται τοῖς πλείοσι. τοῦτο μὲν οὖν φησιν ὁ ἅγιος αἴτιον D τοῦ μὴ πάντα ἡμῖν ἐγγράφως παραδεδόσθαι. τὸ δὲ κατὰ ἀνατολὰς ὁρᾶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, τὸν λόγον φησὶν εἶναι, τὸ ζητεῖν ἡμᾶς τὴν ἀρχαίαν πατρίδα, τὸν παράδεισον δηλαδή, ὃν ἐφύτευσεν ὁ θεὸς κατὰ ἀνατολάς. μὴ γόνυ δὲ κλίνειν τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, ἥ τις ἐστὶν ἡ κυριακή, παραδίδοται, ὅτι ἐν αὐτῇ συνανέστημεν τῷ Χριστῷ. ἐκείνου μὲν τοῦ τάφου ἐξαναστάντος, ἡμῶν δὲ τοῦ ἀρχαίου πτώματος δι' ἐκείνου ἐξεγερθέντων, καὶ ὅτι τὰ ἄνω ζητεῖν ὀφείλομεν, καὶ μὴ πρὸς τὰ γηϊνὰ καὶ φθαρτὰ ῥέπειν.

καὶ ὅτι

A καὶ ὅτι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος εἰκών ἐστιν ἡ κυριακή· ἥτις ἀρχὴ οὖσα τῶν ἡμερῶν, οὐχὶ πρώτη ἐκλήθη παρὰ Μωϋσῆ, ἀλλὰ μία, ἅτε ἀνακυκλουμένη καὶ μία οὖσα καὶ ὀγδόη, καὶ τὴν ὀγδόην ἐκείνην τυποῦσα ἡμέραν, τὸν μέλλοντα δηλονότι αἰῶνα τὸν ἄληκτον καὶ ἀπέραντον, οὗ καὶ Δαβὶδ ἐν ἐπιγραφαῖς ἐμνήσθη ψαλμῶν, ὑπὲρ τῆς ὀγδόης ἐπιγράψας αὐτούς. διὰ ταῦτα οὖν ἀναγκαίως, φησί, παιδεύει ἡ ἐκκλησία ἵστασθαι εὐχομένους τοὺς τροφίμους αὐτῆς, ἤγουν τοὺς πιστούς, οὓς ἡ ἐκκλησία ἐθρέψατο, ἵνα συνεχῶς διὰ τὸ ἄνω ὁρᾶν ὑπομιμνήσκωνται τῆς μελλούσης ζωῆς, καὶ τὰ πρὸς ἐκείνην ἐφόδια ἑτοιμάζωσιν. B εἶτα καὶ περὶ τῶν τῆς πεντηκοστῆς φησιν ἡμερῶν, ὅτι καὶ αὗται τὴν προσδοκωμένην ἀνάστασιν ἡμῖν σημαίνουσιν. ἐπεὶ καὶ ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἑπτάκις ἑπτὰ πλασιαζομένη διὰ τῶν ἐν μέσῳ ἡμερῶν ἀποτελεῖ τὴν πεντηκοστήν. ἄρχεται γὰρ ἀπὸ τῆς τοῦ Πάσχα κυριακῆς καὶ καταντᾷ εἰς τὴν ἑτέραν κυριακὴν τὴν καινήν. καὶ ἐξ ἐκείνης αὖθις εἰς τὴν ἐφεξῆς κυριακήν, καὶ οὕτως ἀνακυκλουμένη, καὶ ἐξελιττομένη διὰ τῶν ἑπτὰ ἑβδομάδων εἰς τὴν πεντηκοστὴν καταλήγει. καὶ μιμεῖται αἰῶνα ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀρχομένη ἡμερῶν, καὶ εἰς τὰς αὐτὰς καταντῶσα, ὥσπερ ἐν κυκλικῇ κινήσει. C ἡ γὰρ τὸν κύκλον ἀποτελοῦσα γραμμή, ἥτις καὶ περιφέρεια λέγεται, ὅθεν ἄρχεται ἐκεῖ καταλήγει. ἐν γοῦν ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις, οἱ θεσμοὶ τῆς ἐκκλησίας, ἤγουν οἱ νόμοι ἢ οἱ τύποι ἐπαίδευσαν ἡμᾶς προτιμᾶν τὸ ὀρθοὺς ἑστῶτας προσεύχεσθαι, ἀπανιστῶντες ὥσπερ τὸν νοῦν ἡμῶν ἐκ τῶν γηΐνων ἐπὶ τὰ οὐράνια διὰ τῆς ἐναργοῦς, ἤτοι φανερᾶς ὑπομνήσεως. ὑπομιμνησκόμεθα γὰρ διὰ τοῦ ὀρθίου σχήματος ἄνω ὁρῶντες τῶν μελλόντων καὶ οὐρανίων. ἀλλὰ καὶ αἱ γονυκλισίαι οὐκ ἀσύμβολοι ἡμῖν εἰσι. D σημαίνει γὰρ ἡμῖν εἰς γῆν κατάκλισις, ὅτι ἁμαρτάνοντες εἰς γῆν κατερρίφημεν, ἤγουν πεπτώκαμεν· ἡ δὲ ἐκ τῆς γῆς αὖθις ἀνάδυσις, καὶ ἀνάστασις, ὅτι ἐκ τοῦ πτώματος ἀνεκλήθημεν διὰ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ φιλανθρωπευσαμένου περὶ ἡμᾶς. καὶ τί ταῦτα, φησίν, ἀπαριθμῶ; εἰ γὰρ πάντα λέγειν ἐθέλω ὅσα ἀγράφως μυστήρια παρελάβομεν, ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα αὕτη, ἤγουν οὐδὲ καιρὸν ἕξω ἀρκοῦντα πρὸς τὴν διήγησιν. εἶτα καὶ ἕτερόν τι προστίθησιν ἄγραφον, λέγων, ἐῶ τἄλλα, τὸ δὲ ὁμολογεῖν εἰς πατέρα καὶ υἱόν,

A & quòd futuri ſeculi dominicus imago eſt: qui à Moſe non primus, ſed vnus nominatur, vt qui circulariter vertens, vnus ſit, & octauus, & octauũ illum diem deſcribat, futurum ſcilicet ſeculum, quod non deſinit, & eſt infinitum, cuius etiam Dauid in pſalmorum inſcriptionibus meminit, eos pro octaua inſcribens. Propterea ergo, inquit, neceſſario docet eccleſia rectos ſtare eius alumnos, fideles ſcilicet, quos aluit eccleſia, vt frequenter ſurſum aſpiciendo, futuræ gloriæ recordentur, & quo ad eam perueniatur, viaticum comparent. B Præterea de Pentecoſtes quoque diebus dicit, quòd & ipſi nobis expectatam reſurrectionem ſignificãt. Primus enim dies reſurrectionis domini ſepties ſeptuplicatus, per dies intermedios Pentecoſten, id eſt quinquageſimum diem, efficit. incipit enim à dominica Paſchæ, & in nouum alium dominicum redit, & ex illo rurſus in ſequentem dominicum, & ita circulariter vertens ac circumactus per ſeptem hebdomadas, in pentecoſten, hoc eſt in quinquageſimum diem deſinit, & imitatur æternitatem ab iiſdem partibus incipiens, & in eaſdem recurrens, ſicut in C circulari motu. Linea enim quæ circulum efficit, quę etiã circunferentia appellatur, vnde incipit, illic deſinit. In diebus ergo Pentecoſtes, conſuetudines eccleſiæ ſeu leges, vel ſtatuta docuerunt nos præponere rectos ſtãtes orare, mentem noſtram veluti excitantes à terrenis ad cæleſtia per euidentem & manifeſtam admonitionem. Per rectam enim figuram ſurſum aſpicientes, futurorum & cæleſtium admonemur. ſed nec genufle- D xiones ſunt ſine ſymbolo: ſignificat enim in terram quidem inclinatio, quod peccantes in terram lapſi ſumus, ſeu decidimus. Ex terra autem rurſus aſſurrectio & eleuatio, quod à lapſu conuerſi ſumus per gratiam dei, qui clementia in nos vſus eſt. Et quid hæc, inquit, enumero? Si enim quæcunque ſine ſcriptis accepimus, volo omnia myſteria dicere, dies me deficiet, hoc eſt ne ſatis quidem tẽporis habebo ad expoſitionẽ. Iam verò aliud quoque nõ ſcriptum adiicit dicens, Mitto alia: In patrem,

& filium, & ſpiritum ſanctum credere confiteri, vndenam in ſcriptis habemus? Si enim ex traditione quæ eſt in baptiſmate, ex eo ſcilicet quod Chriſtus dicat Apoſtolis, baptizantes in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, vt baptizamur, ita & credere debemus, & ideo baptiſmati ſimilem confeſſionem ponimus: dent nobis vt quemadmodum confitemur, ita & glorificemus, credamus ſcilicet, & gloriam canamus. Sin autem dicunt ſe non in ſcriptis accepiſſe ita gloriam canere: dent nobis in ſcripturis demonſtrationes, pro eo quod eſt, in ſcriptis oſtendant confeſſionem fidei, & alia innumerabilia. Hæc ſanctus cum pneumatomachis, hoc eſt ſpiritus ſancti aduerſariis, diſſerit, qui non ferebant vt ſpiritus ſanctus cum patre & filio conglorificaretur, vt qui eum ſeruum exiſtimarent & non honore æqualem, & dicebant ſe in ſcriptis non inueniſſe traditum eccleſiæ, vt ipſe cum patre & filio conglorificaretur, & infert, & hæc quidem ſanctus, Deinde cum tot & tanta ſint quæ non ſcripta ſunt, & tantam poteſtatem habeant ad pietatis myſterium, vnam dictionem, quæ ad nos venit ex patribus, non concedent? & quæ ſequuntur. Quod autem dicit, eſt eiuſmodi, Cum tot & tanta ſint quæ ſine ſcriptis accepimus, eáque ad fidem tam valida, non permittant nobis vnam dictionem, non à nobis introductam, ſed quam inuenimus ex conſuetudine non quæſita nec affectata, ſed ſimplici, quæ permanſit in eccleſiis non peruerſis, hoc eſt ab hæreticis non deprauatis, quæ magnam habent rationem, nec paruam affert vtilitatem ad fidei myſterij poteſtatem, hoc eſt quæ multum iuuare poteſt ad fidei myſterium.

A καὶ ἅγιον πνεῦμα, πόθεν ἐγγράφως ἔχομεν; Εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι παραδόσεως, ἤγουν ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν Χριστὸν τοῖς ἀποστόλοις, βαπτίζοντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὡς βαπτιζόμεθα, οὕτω καὶ πιστεύειν ὀφείλομεν, καὶ διὰ τοῦτο ὁμοίαν τῷ βαπτίσματι τὴν ὁμολογίαν τίθεμεν, δότωσαν ἡμῖν ἵνα ὡς ὁμολογοῦμεν, οὕτω καὶ δοξάζωμεν, ἤγουν πιστεύωμεν, ἢ δοξολογῶμεν. ἐὰν δὲ λέγωσιν, ἀλλ' οὐκ ἐγγράφως παρελάβομεν, οὕτω δοξολογεῖν, δότωσαν ἡμῖν ἐγγράφως τὰς ἀποδείξεις B ἀντὶ τοῦ ἐγγράφως δειξάτωσαν τὴν κατὰ τὴν πίστιν ὁμολογίαν καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀπαριθμηθέντα πρὸς τοὺς πνευματομάχους. Ταῦτα ὁ ἅγιος διαλέγεται, μὴ ἀνεχομένους συνδοξολογεῖσθαι τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἅτε δοῦλον αὐτὸ δοξάζοντας, καὶ οὐχ ὁμότιμον, καὶ λέγοντας ὅτι οὐχ εὑρίσκομεν ἐγγράφως παραδοθὲν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ συνδοξολογεῖσθαι αὐτὸ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ. καὶ ἐπάγει καὶ ταῦτα ὁ ἅγιος, εἶτα τοσούτων ὄντων ἀγράφων, καὶ τοσαύτην ἐχόντων ἰσχὺν εἰς τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, μίαν λέξιν ἡμῖν ἐκ πατέρων εἰς ἡμᾶς ἐλθοῦσαν, οὐ συγχωρήσουσι; καὶ τὰ ἑξῆς. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ἐπεὶ C τοσαῦτά εἰσιν ἃ ἀγράφως παρελάβομεν, καὶ οὕτω πρὸς τὴν πίστιν ἰσχυρὰ, οὐ παραχωρήσουσιν ἡμῖν μίαν λέξιν, οὐ παρ' ἡμῶν εἰσαχθεῖσαν, ἀλλ' ἣν καὶ εὕρομεν ἐκ συνηθείας ἀνεπιτήδευτον, ἤγουν ἀπερίεργον, καὶ ἁπλῆς ἐναπομεινάσης ταῖς ἀδιαστρόφοις τῶν ἐκκλησιῶν, ἤτοι ταῖς ὀρθοδόξαις, ταῖς μὴ διαστραφείσαις παρὰ τῶν αἱρετικῶν, ἔχουσαν οὐ μικρὸν λόγον, οὐδὲ ὀλίγην συντέλειαν, ἤγουν ὠφέλειαν εἰσφέρουσαν εἰς τὴν τοῦ μυστηρίου τῆς πίστεως δύναμιν, ἀντὶ τοῦ, μεγάλως ὠφελεῖν δυναμένην εἰς τὸ τῆς πίστεως μυστήριον.

D

EIVSDEM EX XXIX. CAPITE EIVSDEM operis.

IAM verò ad hoc quòd teſtibus careat ea quæ eſt cum ſpiritu conglorificatio, illud dicimus, quòd ſi nihil quidem aliud eſt, quod non ſit ſcriptum, nec hoc admittatur. Sin autem plurima myſtica ſine ſcriptis

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΧ ΤΟΥ κθ'. κεφαλ. τῆς αὐτῆς πραγματείας.

ΠΡΟΣ γε μὴν τὸ ἀμάρτυρον καὶ ἄγραφον εἶναι τὴν σὺν τῷ πνεύματι δοξολογίαν, ἐκεῖνο λέγομεν, ὅτι εἰ μὲν μηδὲν ἕτερον ἄγραφον, μηδὲ τοῦτο παραδεχέσθω. Εἰ δὲ τὰ πλεῖστα τῶν μυστικῶν ἀγράφως ἡμῖν

ἐμπολιτεύεται μετὰ πολλῶν ἑτέρων καὶ τοῦτο καταδεξώμεθα. ἀποστολικὸν δὲ οἶμαι καὶ τὸ ταῖς ἀγράφοις παραδόσεσι παραμένειν. ἐπαινῶ γάρ φησιν ὑμᾶς, ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν τὰς παραδόσεις κατέχετε. καὶ τὸ, κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς παρελάβετε εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι᾽ ἐπιστολῆς. ὧν μάλιστα μία ἐστὶ καὶ ἡ παροῦσα αὕτη, ἣν οἱ ἐξ ἀρχῆς διαταξάμενοι παραδιδόντες τοῖς ἐφεξῆς, συμπροϊούσης ἀεὶ τῷ χρόνῳ τῆς χρήσεως, διὰ μακρᾶς συνηθείας ταῖς ἐκκλησίαις κατερρίζωσαν. ἆρ᾽ οὖν εἰ ὡς δικαστηρίῳ τῆς διὰ τῶν ἐγγράφων ἀποδείξεως ἀποροῦντες μαρτύρων ἡμῖν πλῆθος παραστησαίμεθα, οὐκ ἂν τῆς ἀφιείσης παρ᾽ ἡμῶν ψήφου τύχοιμεν; ἐγὼ μὲν οὕτως οἶμαι. ἐπὶ στόματος γὰρ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. Εἰ δὲ καὶ τὸν πολὺν χρόνον πρὸς ἡμῶν ὄντα ἐναργῶς ὑμῖν ἐπιδείκνυμεν, οὐκ ἂν ἐδόξαμεν ὑμῖν εἰκότα λέγειν μὴ εἶναι καθ᾽ ἡμῶν τὴν δίκην εἰσαγώγιμον ταύτην; δυσωπητικὰ γάρ πως τὰ παλαιὰ τῶν δογμάτων, οἱονεὶ πολιᾷ τινι τῇ ἀρχαιότητι τὸ αἰδέσιμον ἔχοντα.

Ἑρμηνεία.

Ἔτι κατασκευάσας ὁ ἅγιος τὸν οἰκεῖον λόγον, λέγων πρὸς τοὺς αἱρετικούς, ὅτι εἰ μὲν μηδὲν ἄλλο ἄγραφον παρεδόθη, μηδὲ τοῦτο παραδεχθήτω. Εἰ δὲ πολλά εἰσι τὰ ἀγράφως πολιτευόμενα, ἅτινα καὶ ἀπηριθμήσατο, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο παραδεξώμεθα. εἶτα δείκνυσιν, ὅτι καὶ ἀποστολικόν ἐστι τὸ παραδιδόμενα φυλάττειν, τιθεὶς καὶ αὐτὰ τοῦ ἀποστόλου τὰ ῥήματα, καί φησιν, ὅτι τῶν παραδόσεων μία καὶ αὕτη ἐστίν, ἤγουν ἡ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐγκατερρίζωσαν, ἀντὶ τοῦ βεβαίως κατέθεντο, καὶ παρέδωκαν. ὥσπερ γὰρ τὰ κατερριζωθέντα τῶν φυτῶν οὐ ῥᾷον ἀποσπῶνται τῆς γῆς, οὕτω καὶ τοῦτο οὐ ῥᾳδίως ἀποβαλοῦνται αἱ ἐκκλησίαι οὐδὲ προδώσουσιν. ἐπιχειρεῖ δὲ ἔτι λέγων, ὅτι εἰ δικαστήρια ἄρα συνεστησάμεθα παρ᾽ ὑμῖν καὶ οὐκ εὐποροῦμεν ἐπὶ τοῖς εἰσαγομένοις ἐγγράφων ἀποδείξεων, παρεστήσαμεν δὲ ὑμῖν μάρτυρας, οὐκ ἂν διὰ τῆς τῶν μαρτύρων φωνῆς ἐδικαιώθημεν; ἐπάγει δὲ εἰς κατασκευὴν τοῦ οἰκείου λόγου καὶ εὐαγγελικὰ ῥήματα, ἀλλὰ εἰ καὶ προεβαδισάμεθα, φησί,

A *in republica Chriſtiana verſantur, cum multis aliis hoc quoque ſuſcipiamus. Apoſtolicum autem eſſe exiſtimo in non ſcriptis quoque traditionibus permanere. Laudo enim, inquit, vos, quòd omnia mea meminiſtis, & quemadmodum tradidi vobis traditiones tenetis: & illud, Seruate traditiones quas accepiſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam. Quarum quidem maxime vna eſt & hæc præſens, quam qui ab initio conſtituerunt, poſteris tradentes vſu ſemper vnà cum tempore procedente, per longam conſuetudinem, in eccleſiis actis radicibus firmam ſtabilémque fecerunt. Nunquid* B *ergo ſi veluti in iudicio inopia probationis quæ ſit per ſcripta laborantes, teſtium nobis multitudinem adduxerimus, an non à nobis editam ſententiam aſſequemur? Ego quidem ſic exiſtimo. In ore enim duorum, vel trium, ſtabit omne verbum. Sin autem & longum tempus pro nobis facere apertè vobis oſtenderimus, an non vobis videbimur dicere probabiliter non eſſe hanc concedendam aduerſus nos actionem? Sunt enim quodammodo veneranda antiqua dogmata, quæ tanquam in quadam canitie, in antiquitate habent venerationem.*

Traditiones non ſcriptæ.

C

SCHOL. BALSAM. Sanctus ſuum adhuc dictum confirmat, dicens hæreticis, ſi nihil quidem aliud non ſcriptum traditum eſt, nec hoc admittatur. Sin autem multa ſunt quæ ſine ſcriptis in republica Chriſtiana verſantur, quæ quidem enumerauit, cum aliis hoc quoque admittamus. Deinde oſtendit quod eſt Apoſtolicũ, ſeruare quod traditum eſt, & ponit etiam ipſa verba Apoſtoli, & dicit quòd hæc quoque vna eſt D traditionum, ſcilicet de ſancto ſpiritu, quam in eccleſiis actis radicibus, firmam ſtabilémque fecerunt & tradiderunt. Quemadmodum enim plantæ, quæ radices egerunt, à terra non facile euelluntur, ita & hoc non facile amittent, nec prodent eccleſiæ. Præterea autem argumentatur dicens, Si in iudicium à vobis adducti eſſemus, nec aduerſus ea quæ intenderentur, eſſet nobis ſcriptarum probationum copia, an non per teſtium vocem abſolueremur? Ad ſui autem dicti probationem, verba quoque Euangelica adducit. Sed & ſi longum, inquit,

tempus proponeremus, vt pote eo A vincentes aduerſarium, vt qui quod ab eo vindicatur longo tempore, longo tempore poſſederimus, & hoc apertè oſtenderemus, an non efficeremus vt omnino non admitteretur actio in iudicium, ſed potius excluderetur? antiqua enim dogmata in veneratione habentur, cum homines ea reuereantur propter antiquitatem, & quemadmodum ſenibus canities venerationem acquirit, ita & antiquitas dogmatibus. B

τὸν παλαιὸν χρόνον ὡς διὰ τούτου νικῶντες τὸν ἀντίδικον, οἷα τὸ ἐκνικώμενον πρᾶγμα ἐκείνου νενεμηκότες ἐπὶ μακρὸν, καὶ τοῦτο ἐδείκνυμεν φανερῶς, οὐκ ἂν ἐποιησάμεθα μηδὲ εἰσαχθῆναι ὅλως τὴν δίκην εἰς δικαστήριον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποπεμφθῆναι; τὰ γὰρ παλαιὰ δόγματα δυσωποῦσιν, αἰδουμένων αὐτὰ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ ὥσπερ τοῖς γεγηρακόσιν ἡ πολιὰ προξενεῖ τὸ αἰδέσιμον, οὕτω καὶ ἡ ἀρχαιότης τοῖς δόγμασιν.

EPISTOLA CANONICA SANCTI GREGORII Nyſſeni Epiſcopi ad ſanctum Letoium Melitines Epiſcopum.

VNVM hoc quoque eſt eorum quæ ad ſanctum feſtum contulerunt, ſi nos intelligamus legitimam, & canonicam in iis qui peccarunt œconomiam, vt C *curetur omnis morbus animæ, qui per aliquod peccatum accidit. Quoniam enim hoc eſt vniuerſale feſtum creationis, quod in præſtituto anni circuli ambitu, ſingulis annis in vniuerſo mundo propter eius qui ceciderat reſurrectionem, peragitur, (caſus autem eſt peccatum, reſurrectio verò ex peccati caſu erectio) rectè habuerit, ſi hodierno die, non ſolum eos qui ex regeneratione per lauacri gratiam tranſmutati ſunt ad Deum, adducamus, ſed eos etiam qui per pœnitentiam & conuerſionem à mortuis operibus ad viuentem viam aſcendunt, ad ſpem quæ ſalnos eos faciat tanquam manu deduca-* D *mus, à qua per peccatum alienati ſunt. Neque verò paruum opus eſt, ea quæ de iis dicenda ſunt, in recto & probato iudicio diſpenſare, iuxta præceptum prophetæ, quod iubet oportere ſermones diſpenſare in iudicio, vt quemadmodum habet diuinum oraculum, non moueatur in æternum, & in æterna memoria ſit iuſtus. Quemadmodum enim etiam in corporali medela, vnum eſt quidem inſtitutum medicinæ vt ſanus ſit is, qui laborat, varium autem eſt curationis genus (pro morborum enim varietate conuenienter quoque medicinæ methodus.*

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Λητόϊον ἐπίσκοπον Μελιτινῆς.

ΕΝ καὶ τοῦτο τῶν εἰς τὴν ἁγίαν ἑορτὴν συντελούντων ἐστὶ τὸ κατανοῆσαι ἡμᾶς τὴν ἔννομόν τε καὶ κανονικὴν ἐπὶ τῶν πεπλημμεληκότων οἰκονομίαν, ὅπως ἂν θεραπευθείη πᾶν ἀῤῥώστημα ψυχικὸν τὸ διά τινος ἁμαρτίας ἐπιγινόμενον· ἐπεὶ γὰρ ἡ καθολικὴ καὶ αὕτη τῆς κτίσεως ἑορτὴ κατὰ τὴν τεταγμένην περίοδον τοῦ ἐνιαυσιαίου κύκλου καθ' ἕκαστον ἔτος ἐν παντὶ κληρουμένη τῷ κόσμῳ ἐπὶ τῇ ἀναστάσει τοῦ πεπτωκότος ἐπιτελεῖται· πτῶσις δέ ἐστιν ἡ ἁμαρτία· ἀνάστασις δὲ ἡ ἐκ τοῦ πτώματος τῆς ἁμαρτίας ἀνάστασις· καλῶς ἂν ἔχοι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οὐ μόνον τοὺς ἐκ παλιγγενεσίας μεταστοιχειουμένους διὰ τῆς λουτροῦ χάριτος τῷ Θεῷ προσάγειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς διὰ τῆς μετανοίας τε καὶ ἐπιστροφῆς ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἔργων εἰς τὴν ζῶσαν ὁδὸν πάλιν ἐπανιόντας, καὶ τούτους χειραγωγεῖν πρὸς τὴν σώζουσαν ἐλπίδα, ἧς διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀπεξενώθησαν. ἔστι δὲ οὐ μικρὸν ἔργον τὸ τοὺς περὶ τούτων λόγους οἰκονομῆσαι ἐν τῇ ὀρθῇ τε καὶ δεδοκιμασμένῃ κρίσει, κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ προφήτου τὸ κελεῦον δεῖν οἰκονομεῖν τοὺς λόγους ἐν κρίσει, ἵνα καθὼς ἔχει τὸ λόγιον, μήτε σαλευθῇ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς μνημόσυνον αἰώνιον γένηται δίκαιος. ὥσπερ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς σωματικῆς θεραπείας ὁ μὲν σκοπὸς τῆς ἰατρικῆς εἷς ἐστι, τὸ ὑγιᾶναι τὸν κάμνοντα, τὸ δὲ εἶδος τῆς ἐπιμελείας διάφορον. κατὰ γὰρ τὴν ποικιλίαν τῶν ἀῤῥωστημάτων καταλλήλως καὶ ἡ θεραπευτικὴ μέθοδος

ἑκάστῳ τῶν νοσημάτων προσάγεται. οὕτω πολλῆς οὔσης καὶ ἐν τῇ ψυχικῇ νόσῳ τῆς τῶν παθῶν ποικιλίας, ἀναγκαίως πολυειδὴς γενήσεται ἡ θεραπευτικὴ ἐπιμέλεια πρὸς λόγον τοῦ πάθους ἐνεργοῦσα τὴν ἴασιν. ὡς δ᾽ ἂν γένοιτό τις τεχνικὴ μέθοδος περὶ τοῦ προκειμένου προβλήματος, οὕτω τὸν λόγον διαληψόμεθα. τρία ἐστὶ τὰ περὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν θεωρούμενα κατὰ τὴν πρώτην διαίρεσιν, τό τε λογικὸν, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν, καὶ τὸ θυμοειδές. ἐν τούτοις ἐστὶ καὶ τὰ κατορθώματα τῶν κατ᾽ ἀρετὴν βιούντων καὶ τὰ πτώματα τῶν εἰς κακίαν ἀπορρεόντων· διὸ προσήκει τὸν μέλλοντα τὴν κατάλληλον θεραπείαν προσάγειν τῷ νενοσηκότι τῆς ψυχῆς μέρει, πρότερον μὲν ἐπισκέπτεσθαι, ἐν τίνι συνέστη τὸ πάθος, εἶθ᾽ οὕτω τῷ πεπονθότι προσάγειν ἁρμοδίως τὴν θεραπείαν· ὥστε μὴ δι᾽ ἀπειρίας τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου ἄλλο μὲν ἦ τὸ νοσῆσαν μέρος, ἕτερον δὲ τὸ τὴν θεραπείαν δεχόμενον· ὥσπερ ἀμέλει βλέπομεν πολλοὺς τῶν ἰατρῶν ἐν ἀπειρίᾳ τοῦ προπαθοῦντος μέρους προσεπιτείβοντας τὴν νόσον, δι᾽ ὧν θεραπεύουσι. τῆς γὰρ ἀρρωστίας οὔσης πολλάκις κατὰ θερμοῦ ἐπικράτησιν, ἐπειδὴ τοῖς κατὰ πλεονασμὸν τοῦ ψυχροῦ κεκακωμένοις, χρήσιμον τὸ θερμαῖνόν τε καὶ ἀναθάλπον ἐστὶ τὸ τούτοις κατὰ λόγον συνενεγκὸν, ἀπερισκέπτως τὸ αὐτὸ τοῖς ἐν ἀμετρίᾳ θερμότητος ἐγκαιομένοις ἐπαγαγόντες δυσίατον τὸ πάθος ἐποίησαν. ὥσπερ τοίνυν ἀναγκαιότατον τοῖς ἰατροῖς ἐνομίσθη ἡ κατανόησις τῆς τῶν στοιχείων ἰδιότητος, ὅπως ἂν ἑκάστου τῶν εὖ ἢ κακῶς διακειμένων γένοιτο τοῦ παρὰ φύσιν διατεθέντος ἡ ἐπανόρθωσις, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐπὶ ταύτην ἀναδραμόντες τὴν διαίρεσιν τῶν ἐν τῇ ψυχῇ θεωρουμένων ἀρχὴν καὶ ὑπόθεσιν τῆς καταλλήλου τῶν παθῶν θεραπείας ποιησόμεθα τὴν γενικὴν θεωρίαν. ἐν κοινῷ τριχῇ καθὼς ἔφαμεν διῃρημένης τῆς ἰδιότητος τῶν τῆς ψυχῆς κινημάτων, εἰς τὸ λογικόν τε καὶ ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμοειδές, κατόρθωμα μὲν τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς μέρους ἐστὶν ἡ εὐσεβὴς περὶ τὸ θεῖον ὑπόληψις καὶ ἡ τοῦ καλοῦ τε καὶ κακοῦ διακριτικὴ ἐπιστήμη, καὶ ἡ τρανῆ γε καὶ ἀσύγχυτον ἔχουσα περὶ τῆς φύσεως τῶν ὑποκειμένων τὴν δόξαν· τί μέν ἐστιν αἱρετὸν ἐν τοῖς οὖσι, τί δὲ βδελυκτὸν καὶ ἀπόβλητον, καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου πάντως ἡ

A *ac diſciplina vnicuique morbo ſe applicat) ita cùm multa ſit in morbo quoque animæ affectionum varietas, multiformis quoque neceſſario fuerit medica curatio ad affectionis rationem medicinam exercens. Vt ſit autem arte aliqua procedens propoſita quæſtionis methodus, rem ita tractabimus. Tria ſunt quæ in anima noſtra conſiderantur ſecundum primam diuiſionem: ratio, concupiſcentia, & ira. In iis ſunt & rectè facta eorum qui ex virtute viuunt, & delicta caſúſque eorum qui ad vitium dilabuntur. Quamobrem oportet eum qui ægrotanti animæ parti conuenientem medelam*

B *eſt adhibiturus, prius quidem conſiderare in quónam conſiſtit affectio, deinde ſic laboranti conuenientem medelam applicare, ne propter medicæ diſciplinæ ignorantiam, alia quidem ſit pars quæ ægrotat, alia verò cui eſt adhibita medela, ſicut certè multos videmus medicos, qui propter primò affectæ partis ignorationem morbum ſuis medicamentis adaugent. Cùm enim ſæpe exiſtat morbus propter dominationem & exuperationem calidi: quoniam iis qui propter nimiam frigidi abundantiam male affecti ſunt, v-*

C *tile eſt quod calefacit, & confouet id quod illis ex ratione adhibitum confert, idem iis qui immoderata caliditate ſuccenduntur applicantes, efficiunt vt ſit morbus curatu difficillimus. Quemadmodum ergo medicis imprimis neceſſaria exiſtimata eſt elementorum proprietatis cognitio, vt vniuſcuiuſque eorum quæ bene vel malè conſtituta ſunt, id quod præter naturam affectum eſt, corrigatur. Sic & nos ad hanc recurrentes diuiſionem, quæ eſt eorum quæ in anima conſiderantur, principium & fundamentum conuenientis affectionum curationis, generalem faciamus contemplationem. Tri-*

D *fariam ergo, vt diximus, diuiſa proprietate motionum animæ, in rationem, concupiſcentiam, & iram; rationis quidem compotis animæ partis eſt perfectum & ex virtute rectè ſe gerens officium, pia de deo exiſtimatio, boni & mali diſcernens ſcientia, & quæ habet veram & non confuſam de rerum ſubiectarum natura opinionem, quid eſt quidem, in iis quæ ſunt, expetendum, quid verò abhorrendum & abiiciendum: & rurſus ex contrario quod in ea parte eſt vitium, omnino conſiderabitur,*

quando circa res quidem diuinas fuerit impietas, circa id autem quod verè honeſtum eſt, inopia iudicij, peruerſa autem & corrupta de rerum natura exiſtimatio, vt lucem tenebras ponat, & tenebras lucem, vt dicit ſcriptura. Concupiſcentis autem partis motus eſt ex virtute, ſi ad id quod eſt re vera concupiſcendum, & verè pulchrum & honeſtum erigatur deſiderium, & ſi qua eſt in nobis amatoria facultas & affectio, tota in illo verſetur, vt credamus nihil aliud eſſe ſua natura expetendum præter virtutem, & naturam quæ virtutem effundit. Huius autem partis declinatio eſt & peccatum, quando cupiditatem tranſtulerit ad inanem, quæ non poteſt conſiſtere, gloriam, vel ad florem qui colorate corporum ſuperficiei eſt illitus. Vnde exiſtit libido, gloriæ cupiditas, ambitio, & auaritia, & cætera eiuſmodi quæ ab hoc vitij genere dependent. Animoſæ autem ſeu iraſcentis partis recta & ex virtute actio eſt, malè odium, & bellum cum animi perturbationibus, & ad fortitudinem in eo eſſe confirmatam animam, vt ea non pertimeſcat, quæ multis terribilia videntur, ſed vſque ad ſanguinem peccato reſiſtat: mortis autem minas, & grauia ſupplicia contemnat, & à rebus iucundiſſimis diſiunctione, & omnibus, vt ſemel dicam, quæ propter aliquam conſuetudinem & anticipatam opinionem multos in voluptate detinent, ſit ſuperior pro fide & virtute decertans. Huius autem partis prolapſiones omnibus apertæ ſunt, inuidia, odium, ira, conuicia, certamina, contentioſæ & vltionis appetentes affectiones, quæ acceptæ iniuriæ recordationem longè extendunt, & multos ad cædem & ſanguinem incitant. Dum enim non inueniret ſtulta & inerudita ratio, quomodo armis ſuis vtiliter vteretur, ferri aciem in ſe conuertit, eáque arma quæ nobis à deo data ſunt, ei qui malè vtitur, exitium afferunt.

A ἐν τῷ μέρει τούτῳ κακία θεωρηθήσεται, ὅταν ἀσέβεια μὲν ᾖ περὶ τὸ θεῖον, ἀκρισία δὲ περὶ τὸ ὄντως καλόν. ἐνηλλαγμένη δὲ καὶ ἐσκολιωμένη ἡ περὶ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως ὑπόληψις, ὥστε τιθέναι τὸ φῶς σκότος καὶ τὸ σκότος φῶς, καθώς φησιν ἡ γραφή. τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ μέρους ἡ μὲν ἐνάρετός ἐστι κίνησις, τὸ πρὸς τὸ ὄντως ἐπιθυμητὸν καὶ ἀληθῶς καλὸν ἀνάγεσθαι τὸν πόθον, καὶ εἴ τις ἐν ἡμῖν ἐρατικὴ δύναμίς τε καὶ διάθεσις ἐκεῖ καταβάλλεσθαι πᾶσαν ἐν τῷ πεπεῖσθαι μηδὲν ὀρεκτὸν εἶναι τῇ ἑαυτοῦ φύσει ἄλλο πλὴν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τὴν ἀρετὴν πηγαζούσης φύσεως· B παρατροπὴ δὲ ἁμαρτία τοῦ τοιούτου μέρους ἐστίν, ὅταν τις μεταγάγῃ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς τὴν ἀνυπόστατον κενοδοξίαν ἢ πρὸς τὸ ἐπικεχρωσμένον τοῖς σώμασιν ἄνθος. ὅθεν γίνεται ἡ φιλοχρηματία καὶ ἡ φιλοδοξία καὶ ἡ φιληδονία, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ὅσα τοῦ τοιούτου ἤρτηται τῆς κακίας εἴδους. πάλιν δὲ τῆς θυμοειδοῦς διαθέσεως κατόρθωμα ἐστὶν ἡ πρὸς τὸ κακὸν ἀπέχθεια, καὶ ὁ πρὸς τὰ πάθη πόλεμος, καὶ τὸ πρὸς ἀνδρείαν ἐστομῶσθαι τὴν ψυχὴν ἐν τῷ C μὴ καταπλήσσειν τὰ τοῖς πολλοῖς φοβερὰ νομιζόμενα. ἀλλὰ μέχρις αἵματος τὴν ἁμαρτίαν ἀντικαθίστασθαι, καταφρονεῖν δὲ θανατικῆς ἀπειλῆς καὶ ἀλγεινῶν κολαστηρίων καὶ τῆς τῶν ἡδίστων διαζεύξεως, καὶ πάντων ἅπαξ τῶν διά τινος συνηθείας καὶ προλήψεως ἐν ἡδονῇ τοὺς πολλοὺς κατεχόντων κρείττονα γενέσθαι τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς προμαχόμενον. τὰ δὲ ἀποπτώματα τοῦ τοιούτου μέρους ἐστὶν ἅπασι πρόδηλα, ὁ φθόνος, τὸ μῖσος, ἡ μῆνις, αἱ λοιδορίαι, αἱ συμπλοκαὶ, αἱ φιλόνεικοί τε καὶ ἀμυντικαὶ διαθέσεις, αἱ μέχρι πολλοῦ παρατείνουσαι τὴν μνησικακίαν καὶ πολλοὺς εἰς φόνους καὶ αἵματα D καταλήγουσαι· μὴ γὰρ εὑρὼν ὁ ἀπαίδευτος λογισμὸς ὅπου χρήσεται λυσιτελῶς τῷ ὅπλῳ, ἐφ' ἑαυτὸν τρέπει τὴν τοῦ σιδήρου ἀκμήν, καὶ γίνεται τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ δοθὲν ἡμῖν ἀμυντήριον ὅπλον τῷ κακῶς κεχρημένῳ ὀλέθριον.

SCHOL. BALS. In tempore feſti paſchæ hic magnus pater hanc epiſtolam miſiſſe videtur & dicit ad feſtum conferre, vt qui peccant, legitimè & canonicè diſpenſentur. Feſtum enim reſurrectionis domini, propter reſurrectionẽ humani generis, quod propter peccatũ ceciderat,

Ἑρμηνεία.

Ἐν καιρῷ τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς φαίνεται ὁ μέγας οὗτος πατὴρ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀπεσταλκώς· καὶ φησὶν ὅτι συντελεῖ εἰς τὴν ἑορτὴν πῶς οἱ ἁμαρτάνοντες οἰκονομηθήσονται, ἐννόμως τε καὶ κανονικῶς. ἡ γὰρ τῆς ἀναστάσεως ἑορτὴ τοῦ κυρίου, διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ πεπτωκότος διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀνθρωπίνου γένους,

καὶ γέγονε καὶ ἐτησίως ἐπιτελεῖται. ἀνάστασις δέ ἐστι καὶ ἡ ἐκ τοῦ πτώματος τῆς ἁμαρτίας ἀνόρθωσις. τὸ γὰρ ἀπέχεσθαι τῆς ἁμαρτίας τὸν ἁμαρτάνοντα, ἀναστῆναι ἐστὶ τοῦ πτώματος οὗ πέπτωκεν ἁμαρτάνων. διὸ φησὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, μὴ μόνον προσάγειν θεῷ τοὺς διὰ τοῦ σωτηρίου λουτροῦ τοῦ βαπτίσματος μεταστοιχειουμένους ἐκ παλιγγενεσίας νέον, ὥσπερ τὸ σῶμα λαμβάνοντας οἷα καθαρθὲν τῇ τοῦ πνεύματος χάριτι τῶν μολυσμάτων ἃ διὰ τῆς κακίας αὐτοῖς προσετετρίβησαν. οὐ τούτους οὖν μόνον φησὶ προσάγειν χρεὼν κατὰ τὸν τοῦ πάσχα καιρὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετανοοῦντας καὶ ἐκ τῶν νεκρῶν ἔργων ἐπανιόντας εἰς τὴν ζῶσαν ὁδόν. τοῦτο δὲ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ τῷ μεγάλῳ εἴρηται Παύλῳ, νεκρὰ καλέσαντι ἔργα, τὰ δυσωδίας τὴν ψυχὴν πληροῦντα καὶ ἡμᾶς ἀκαθάρτους ποιοῦντα. ὡς γὰρ παρὰ τῷ νόμῳ τῷ παλαιῷ ὁ τοῦ νεκροῦ ἁψάμενος, ἀκάθαρτος ἐνομίζετο, οὕτω καὶ ὁ τῶν νεκρῶν ἔργων ἁπτόμενος, ἀκάθαρτος κρίνεται τῷ θεῷ, καθαιρόμενος δὲ διὰ τῆς μετανοίας, ἐπάνεισιν εἰς ὁδὸν ζῶσαν· ἡ πρὸς θεὸν ἄγουσα δέ ἐστιν ἡ ζῶσα ὁδὸς, ἡ τὴν ζωὴν ἡμῖν προξενοῦσα τὴν μέλλουσαν. ἡ τῶν νεκρῶν ἢ καὶ νεκρούντων ἡμᾶς χωρίζουσα ἔργων, τῶν ἀποξενούντων τῆς σωζούσης ἐλπίδος, τουτέστι τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ἥτις ἐλπιζομένη σώζει τοὺς ταῦτα ἐλπίζοντας, βιοῦντας κατὰ τὰς τοῦ θεοῦ ἐντολὰς, ἵνα ταύτης μὴ ἀποτύχωμεν. ἔτι δὲ φησὶν οὐ μικρὸν ἔργον τὸ οἰκονομῆσαι τοὺς περὶ τούτων λόγους, δηλονότι τῶν μετανοούντων ἐν ὀρθῇ κρίσει, κατὰ τὸν Δαβὶδ λέγοντα περὶ τοῦ φοβουμένου τὸν κύριον, οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει, καὶ τὰ ἑξῆς. εἶτα δείκνυσι καὶ πῶς οὐ μικρόν ἐστιν ἔργον τὸ οἰκονομῆσαι τοὺς λόγους τοὺς περὶ μετανοίας ἐν ὀρθῇ κρίσει. καὶ φησὶν ὅτι ὥσπερ τοῖς τῶν σωμάτων θεραπευταῖς εἷς μέν ἐστιν ὁ σκοπὸς ἐκ τῆς ἰατρικῆς τέχνης τὸ ἰάσασθαι τὸν ἀρρωστοῦντα, ἡ δὲ μεταχείρησις οὐχ ὁμοία ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀσθενοῦσιν. ἀλλὰ κατὰ τὰς διαφορὰς, οὕτω καὶ τῶν νοσούντων σωμάτων ποιοῦνται τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ ἡλικιῶν καὶ σωμάτων ἰδιότητας καὶ ὡρῶν καὶ χωρῶν παρατηρούμενοι διαφορὰς, οὕτω χρὴ καὶ τὸν θεραπεύοντα νοσήματα ψυχικὰ, ὧν πολλή τις ἡ ποικιλία ἐστὶ πολυειδῆ καὶ τὴν θεραπείαν προσάγειν, καὶ τὰ αἴτια τῶν παθῶν παρατηρούμενον,

A &c factum eſt, & quotannis peragitur. Reſurrectio autem eſt etiam ex lapſu peccati reſurrectio. Peccatorem enim à peccato abſtinere, eſt reſurgere à caſu quo cecidit qui peccat. Quare oportet, inquit, hodierno die deo adducere non ſolum eos qui per ſalutare baptiſmi lauacrum ex regeneratione tranſmutantur, tanquam nouum corpus accipientes, vt pote quod ſancti ſpiritus gratia à ſordibus ſit emundatū, quæ ei per peccatum inſederant. Non eos ergo dicit ſolū adducere oportere Paſchæ tempore,
B ſed eos etiam qui agunt pœnitentiam, & à mortuis operibus ad viam viuentem aſcendunt. Hoc autem in epiſtola ad Hebræos à magno Paulo dictum eſt, qui mortua vocauit opera, quæ animam malo odore replent, & nos immundos efficiunt. Quemadmodum enim in lege antiqua, qui mortuum tetigit, immundus exiſtimabatur, ita & qui mortua tangit opera immundus à deo iudicatus eſt. Per pœnitentiam autem purgatus ad viam viuentem reuertitur. Quæ autem ad deum ducit, eſt
C ea via viuens, quæ futuram nobis vitam conciliat, quæ à mortuis operibus, ſeu quæ nos mortificant, ſeparat, quæ à ſeruante ſpe nos abalienant, hoc eſt à regno dei. quod ſi ſperetur, ſeruat eos qui ſperant, & dei mandatis conuenienter viuunt, ne ab eo excidamus. Eſt autem, inquit, non paruum opus ea quæ de iis dicenda ſunt, de iis ſcilicet qui pœnitentiam agunt, diſpenſare in recto iudicio, vt vult Dauid qui dicit de eo, Qui timet dominum, diſpenſabit ſermones ſuos
D in iudicio, & cætera. & dicit, quòd ſicut corporum medicis vnum eſt inſtitutum, vt arte medica ei qui laborat medeantur: non eſt autem ſimilis in omnibus qui ægrotant curandi ratio, ſed pro ægrotantium diuerſitate eorum curam gerunt, & ætatum & corporum proprietatem horarúmque & locorum differentiam obſeruantes: ita enim oportet eum qui animæ morbis medetur, quorum multiplex eſt varietas, multiplicem quoque medelam adhibere, & morborum cauſas obſeruantem, &

vniuſcuiuſque pœnitentiá agentium affectionem. Poſtea tradit artificioſam peccatorum doctrinam, & dicit eſſe tria quæ in anima noſtra cõſiderantur, rationem, concupiſcentiam, & iram, quæ animæ facultates & proprietates appellantur & ex iis dicit exiſtere rectè facta, ſeu virtutes, & caſus, ſeu delicta ac peccata, & oportet animæ affectionum medium conſiderare, ex quanã animæ facultatum conſiſtit peccatum, & ita ei qui curatur conuenientem adhibere medicinam, & affectioni appoſitam, ne ex imperitia aliud quidẽ ſit quod laboret, aliud cui medicina applicetur: vel ſit etiam morbus, qui aliter curari debeat, ille verò aliter medicari conetur. Quod etiam, inquit, imperiti faciũt medici, & cum aliquo propter calidi exuperationem laborãte frigida aliqua adhibere oporteat, ſi inconſideratè magis calefacientia applicet, curatu difficillimam affectionem effecerit: contraria enim contrariis curantur, & iis quidẽ qui propter frigidi dominatum laborant cõueniens eſt medicina, id quod calefacit & confouet: in quo autem calidũ exuperat, oportet cõtrariũ adhibere, quod eſt frigidum. & quemadmodũ corporum medicis neceſſariũ eſt intelligere, vndé nã is qui laborat, affectus eſt, & ita illi morbo conuenientẽ medicinã adhibere: ita & iis qui morbos animæ curãt, citra vllam omnino excuſationẽ, conſiderandũ eſt vndé nã peccatum, cui medicina adhibenda eſt, naſcitur. Cũ animæ ergo facultates, in tria, vt dictũ eſt, diuidantur, rationis, inquit, virtus eſt pia de deo exiſtimatio, & boni & mali diiudicatio: & quæ habet veram, & non confuſã de natura exiſtimationẽ, & ſubiectorũ opinionẽ. Porro is verè dicitur videre, qui purè, & abſque vllo errore videt, & id quod videtur, ita intelligentia cõprehendit, vt eius habet natura. Et is non confuſè videt, qui videntem facultatem continet, & non aliud quidem videt, aliud ſe videre exiſtimat. Quando ergo quis rerum ſubiectarum naturam intelligit, & certò conſtantérque iudicat, quid eſt bonum & malum, & quid præferre quidem oporteat, quid verò abhorrere, tunc dicitur apertam

A καὶ τῆς ἑκάστου τῶν μετανοούντων διαθέσεως. ἐπὶ τούτοις τεχνικὴν ποιεῖται τὴν περὶ τῶν ἁμαρτανόντων διδασκαλίαν. καί φησι τρία εἶναι τὰ περὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν θεωρούμενα, τὸ λογικὸν, τὸ ἐπιθυμητικὸν, καὶ τὸ θυμοειδὲς, ἃ καὶ δυνάμεις ψυχικαὶ καὶ ἰδιότητες ὀνομάζονται· καὶ ἐκ τούτων φύεσθαι λέγει τὰ κατορθώματα ἤγουν τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ πτώματα, ἤγουν τὰ ἁμαρτήματα. καὶ δεῖ τὸν θεραπεύοντα τὴν τῶν ψυχικῶν παθημάτων σκοπεῖν ἐκ τίνος τῶν ψυχικῶν δυνάμεων συνέστη τὸ ἁμάρτημα. καὶ οὕτω προσάγειν τῷ θεραπευομένῳ B τὴν θεραπείαν κατάλληλον καὶ οἰκείαν τῷ πάθει, ἵνα μὴ ἐξ ἀπειρίας ἄλλο μὲν ᾖ τὸ πάσχον, ἄλλο δὲ τὸ ἰατρευόμενον. ἢ καὶ ἄλλως δέον μεταχειρίσασθαι τὸ ψυχικὸν ἀρρώστημα, ὁ δὲ ἑτέρως αὐτὸ θεραπεύειν ἐπιχειρῇ, ὅπερ φησὶ καὶ οἱ ἄτεχνοι ποιοῦσι τῶν ἰατρῶν. καὶ τινὸς πάσχοντος κατὰ θερμοῦ πλεονασμὸν, δέον προσενεγκεῖν αὐτῷ ψυχρότερα τινὰ, εἰ προσενέγκοιεν μᾶλλον ἀπερισκέπτως θερμαίνοντα, δυσίατον τὸ πάθος ἐποίησαν. τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων εἰσὶν ἰάματα. καὶ τοῖς μὲν κατ' ἐπικράτησιν τοῦ ψυχροῦ πάσχουσι, κατάλληλός ἐστι θεραπεία τὸ θερμαῖνον καὶ ἀναθάλπον. οὗ C δὲ τὸ θερμὸν ἐπλεόνασε, προσφέρειν δεῖ τὸ ἀντίθετον ὅπερ ἐστὶ τὸ ψυχρόν. καὶ ὥσπερ τοῖς τῶν σωμάτων θεραπευταῖς ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ κατανοῆσαι ὅθεν ὁ νοσῶν πάσχει. καὶ οὕτω τὴν θεραπείαν αὐτῷ οἰκείαν τῇ νόσῳ προσαγαγεῖν, οὕτω καὶ τοῖς τὰ ψυχικὰ ἰατρεύουσι πάθη, ἀπαραίτητος ἡ κατασκέψις τοῦ ὅθεν τὸ μέλλον θεραπεύεσθαι ἁμάρτημα, φύεται. εἰς τρία τοίνυν, ὡς εἴρηται τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων διαιρουμένων, τοῦ μὲν λογιστικοῦ φησὶν, ἀρετή ἐστιν ἡ εὐσεβὴς περὶ τὸ θεῖον ὑπόληψις, καὶ ἡ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ διάκρισις, καὶ ἡ τρανὴν καὶ ἀσύγχυτον ἔχουσα περὶ τῆς φύσεως τὴν ὑπόληψιν, καὶ τῶν ὑποκειμένων τὴν δόξαν. καὶ τρανῶς λέγεται βλέπειν, ὁ D ὁρῶν καθαρῶς τε καὶ ἀπλανῶς καὶ κατανοῶν τὸ ὁρώμενον ὡς ἔχει φύσεως. καὶ ἀσυγχύτως ὁρᾷ, ὁ μὴ τὴν ὁρατικὴν συνεχόμενος δύναμιν, καὶ ἄλλο μὲν ὁρῶν, ἄλλο δὲ δοκῶν βλέπειν. ὅταν οὖν τις τὴν τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων φύσιν κατανοῇ καὶ ἀνεπισφαλῶς κρίνῃ τί μέν ἐστι καλὸν, τί δὲ κακὸν, καὶ τί μὲν προκρίνειν δέον, τί δὲ βδελύττεσθαι, τότε λέγεται τρανῶς

A καὶ ἀσύγχυτον ἔχειν δόξαν, ἤτοι ὑπόληψιν, αἴτιον τοῦ καλῶς κρίνειν τὰ πράγματα καὶ ὑπολαμβάνειν περὶ αὐτῶν ἀσφαλῶς. Εἰπὼν δὲ τί ἐστιν ἀρετὴ τοῦ λογιστικοῦ, νῦν καὶ περὶ τῆς κακίας αὐτοῦ λέγει, καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων ταύτην θεωρεῖσθαι εἴτουν καταγινώσκεσθαι διδάσκει· καὶ φησὶν εἶναι κακίαν τοῦ λογιστικοῦ, τὴν περὶ τὸ θεῖον ἀσέβειαν, τουτέστι τὸ λογίζεσθαί τι ἀνάξιον τῆς θείας φύσεως καὶ τὴν περὶ τῶν πραγμάτων μὴ ὀρθὴν κρίσιν, ἀλλ᾽ ἐσφαλμένην, ὥστε τὸ κακὸν ὑπολαμβάνειν καλὸν, καὶ τὸ καλὸν, κακόν. τοῦτο γὰρ δηλοῖ, τὸ τιθέναι τὸ σκότος, φῶς, καὶ τὸ φῶς, σκότος· τοῦτο δὲ τοῦ Ἡσαΐου ἐστὶν, B οὐαὶ τοῖς τοῦτο ποιοῦσιν ἐπιφωνοῦντος. τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ μέρους λέγεται ἀρετὸν, τὸ τὴν ἔφεσιν ἡμῶν κινεῖσθαι πρὸς τὸ ὄντως καλὸν καὶ ἐπιθυμητὸν, καὶ πείθεσθαι μή τι ἄλλο εἶναι ὀρεκτὸν ἤγουν ὀρέξεως ἢ ἐπιθυμίας ἄξιον κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἢ τὴν ἀρετὴν πηγάζουσαν φύσιν, ἤτοι τὸν θεόν· πηγὴ γὰρ τῆς ἀρετῆς καὶ ὁδηγὸς πρὸς αὐτὴν, ἡ θεία φύσις. οὐδὲν δὲ ὀρεκτὸν κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, ἢ μόνην τὴν ἀρετὴν εἰπὼν ὁ ἅγιος, δηλονότι τὰ ἄλλα τὰ ἡμῖν δοκοῦντα ἐπιθυμητά τε καὶ ὀρεκτὰ, οὐ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν εἰσὶ τοιαῦτα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐσφαλμένην κρίσιν τε καὶ C ὑπόληψιν. καὶ αὐτίκα ἐπάγει τὴν τῆς δόξης ἐπιθυμίαν, τὴν τοῦ κάλλους τῶν σωμάτων, τὴν φιλοχρηματίαν, τὴν φιληδονίαν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἃ καὶ παρατροπὴν καὶ ἁμαρτίαν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς ἀποφαίνεται. παρατρέπεται γὰρ καὶ διαμαρτάνει, τουτέστιν ἀποτυγχάνει τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ὀρθῆς κρίσεως, ὁ ταῦτα κρίνων ὀρεκτά· λέγει δὲ ἐκ κενοδοξίας καὶ τοῦ ἐπικεχρωσμένου τοῖς σώμασιν ἄνθους φύεσθαι τὴν φιλοδο- D ξίαν καὶ τὴν φιλοχρηματίαν καὶ τὴν φιληδονίαν καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. Εἰ γάρ τις εἴη κενόδοξος, ὁ ἐφ᾽ οἷς ἔχει κατορθώμασιν ἐπαιρούμενος, ὁ τοιοῦτος θέλει δοξάζεσθαι, καὶ ὁ τοῦ τῶν σωμάτων ὀρεγόμενος ἄνθους, εἰς φιληδονίας, ἢ φιλοχρηματίαν ἐξολισθαίνει. σωμάτων δὲ ἄνθος νοητέον ἢ τὸ τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων κάλλος ἢ τὴν εὔχροιαν τοῦ χρυσοῦ καὶ τὰς τῶν λίθων διαυγείας, καὶ τὴν τῶν μαργαρίτων στιλπνότητα καὶ

A & non confuſam habere opinionem, ſeu exiſtimationem, pro eo quod eſt, res pulchrè iudicare, & tuto de iis exiſtimare. Poſtquam autem dixit quid ſit virtus rationis, nunc etiam dicit de eius vitio, & ea ex contrario conſiderari ſeu cognoſci docet, & dicit eſſe rationis vitium, in deum impietatem, hoc eſt aliquid exiſtimare diuina natura indignum, & de rebus non rectum, ſed aberrans iudicium, vt quod bonũ eſt, malum exiſtimet, & quod malum eſt, bonum: hoc enim ſignificat dicere lucem tenebras, & tenebras lucem. Hoc autem eſt Eſaiæ B eos qui illa faciunt execrantis. Concupiſcentiæ autem virtus dicitur, ſi noſtrum deſiderium ad id quod verè pulchrum & honeſtum iuréque concupiſcendum eſt, moueatur, & credere nihil eſſe aliud expetendum, ſeu appetitione & deſideratu ſuapte natura dignum, quàm virtutẽ, & quæ virtutem irrigat naturam, ſcilicet deum. Virtutis enim fons eſt, & ad ipſam dux diuina natura. Nihil autem eſſe ſuapte natura expetendum, præter virtutẽ, dixit ſanctus: alia ſcilicet quæ nobis expetenda eſſe vidẽtur ac deſideranda, non eſſe ſua natura eiuſmodi, ſed noſtro aberrante iu- C dicio ac exiſtimatione: & protinus infert gloriç cupiditatem, corporũ pulchritudinis deſiderium, auaritiam, libidinem, & quæ ſunt eiuſmodi, quæ etiam deſideratiuæ animæ partis declinationem & peccatum oſtẽdunt. Declinat autem & aberrat, hoc eſt ab eo quod honeſtum eſt, & à recto iudicio diſcedit, qui hæc expetenda eſſe ducit. Dicit autem ex vana gloria, & ex flore, qui corporũ ſuperficiei eſt illitus, exiſtere gloriæ cupiditatẽ, aua- D ritiam, & libidinem & quæ ſunt his ſimilia. Si quis enim vanæ gloriæ cupiditate laboret: dicitur autem vanæ gloriæ cupiditate laborare, qui Græcè dicitur κενόδοξος, qui iis quæ habet recta ac præclara ſublatus, talis quoque vult videri, & qui corporum florem appetit, in libidinem, vel auaritiam labitur. Corporum autem florem intelligere oportet, humanorum corporum pulchritudinem, vel bonum auri colorem, & gemmarum ac lapidum ſplendorem, margaritarum fulgorem,

veſtiúmque contextarum varietates, A & quæ iis conſequuntur: ſunt enim & hæc corpus. Vel ergo amat humanam pulchritudinem, & à libidine vincitur, vel auri, vel aliorum florem expetit, & exiſtit auaritia. Ex his autem ad alia omnis generis innumerabilia deuoluitur. Qui enim gloriam appetit, in inuidiam, & eorum qui ei ſunt honore æquales detractionem incidit, volẽs eſſe omnibus ſuperior. Qui autẽ pulchritudinis amator eſt, in incontinentiam. Qui autem pecuniam concupiſcit, ad iniuſtitiã. Porro alia quoque mala innumerabilia B ex iis enaſci ſolent, ad quæ quidem enumeranda ac nominanda longa ſcriptione opus eſſet. Quæ quidem omnia ad vitium reducuntur, quod fit ex declinatione deſideratiuæ animæ facultatis, tãquam ſpecies ad genus. Non cõſiſtentem autem vanam gloriam dicit ſanctus, quòd honor humanus propterea dicitur Græcè, δόξα, vt quæ ſit ſolum exiſtimatio, & nihil habeat firmũ nec ſtabile, quódve conſiſtat, ſed ſolum opinio & vi- C ſio. Porro ipſum quoque nomẽ vanæ gloriæ euidentius declarat, quod dictum eſt. Inanem enim exiſtimationem, & non vanam eam eſſe docet. Iræ autem virtutem quidem, rectúmque officium eſſe docet odium vitij, & pugnare cum animi perturbationibus, nec ſe eis ſubmittere, nec eis ſeruire. Et habere animam corroboratã ad fortitudinem, quod eſt ſe intrepidè fidentérque gerere. Eſt autẽ Græcè ἐστομῶσθαι, id eſt temperatum eſſe. A ferro autem metaphora ſumpta eſt: ſicut enim ferrum temperatũ, eſt inflexibile, & rem quãlibet quæ incide- D rit ſecat, ita qui magno excelſóque eſt animo, ad nihil eorum quæ videntur terribilia flectitur, ſed eſt ad omnia bono fidentique animo. Non enim mortem timet, nec tormenta; voluptatibus non eneruatur, nec à conſuetudine in ſeruitutem redigitur, ſed hæc omnia contemnit, fidem & virtutem poſſidens, à quibus ne excidat, & omnẽ dolorem nihili ducit, & quæ ſunt iucundiſſima repudiat. Prolapſiones autem iræ, ſeu ab honeſto deflexiones dicit eſſe inuidiam, odium, iram, conuicia, & alia quæ enumerata ſunt, & adhuc plura.

A τὰ τῶν ὑφασμάτων ποικίλματα, καὶ ὅσα τούτοις ἑπόμενα· σῶμα γὰρ καὶ ταῦτα. ἤγουν κάλλους ἀνθρωπίνου ἐρᾷ, καὶ κρατεῖται φιληδονίᾳ· ἢ τοῦ ἄνθους ὀρέγεται τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν ἄλλων, καὶ γίνεται φιλοχρήματος. ἐκ δὲ τούτων εἰς μυρίας ἄλλας κακίας καὶ παντοδαπὰς ἐκκυλίεται. ὁ γὰρ δόξης ἐφιέμενος εἰς φθόνον ἐμπίπτει καὶ τῶν ὁμοτίμων διαβολάς, θέλων αὐτὸν ἁπάντων ὑπερτερεῖν. ὁ δὲ κάλλους ἐραστὴς εἰς ἀσελγείας· ὁ δὲ χρημάτων ἐπιθυμῶν εἰς ἀδικίας. καὶ ἄλλα δὲ μυρία καὶ ποικίλα κακὰ ἐκ τούτων φύεσθαι πέφυκεν, ἅπερ ἀπα- B ριθμεῖν τι καὶ ὀνομάζειν, μακρᾶς ἂν δέοιτο συγγραφῆς. ἅτινα πάντα εἰς τὴν κακίαν ἀνάγονται τὴν ἐκ παρατροπῆς γινομένην τῆς ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς, ὡς τὰ εἴδη πρὸς γένος. ἀνυπόστατον δὲ τὴν κενοδοξίαν εἶπεν ὁ ἅγιος, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη τιμὴ διὰ τοῦτο λέγεται δόξα, ὡς ὑπόληψις μόνον οὖσα, καὶ οὐδὲν ὑφεστὸς ἔχουσα, οὐ βέβαιον, οὐδὲ μόνιμον, ἀλλὰ δόκησις τυγχάνουσα μόνον καὶ C φαντασία. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομα τῆς κενοδοξίας ἐμφαντικωτέρα δήλωσις τοῦ λεγομένου ἐστί. ματαίαν γὰρ ὑπόληψιν καὶ οὐκ ἀληθῆ ταύτην εἶναι διδάσκει. τοῦ δὲ θυμικοῦ τῆς ψυχῆς μέρους, ἀρετὴν μὲν καὶ κατόρθωμα λέγει τὸ πρὸς κακίαν μῖσος, καὶ τὸ τοῖς πάθεσι μάχεσθαι καὶ μὴ ὑποκύπτειν καὶ δουλοῦσθαι αὐτοῖς, καὶ τὸ τὴν ψυχὴν πρὸς ἀνδρείαν ἐστομῶσθαι, ὅ ἐστι τὸ ἀπτοήτως ἔχειν καὶ εὐθαρσῶς. εἴληπται δὲ ἡ λέξις ἐκ τοῦ σιδήρου. ὡς γὰρ ἐστομωμένος σίδηρος ἄκαμπτός ἐστι καὶ τμητικὸς τοῦ παραπεσόντος παντός, οὕτω καὶ ὁ τὴν ψυχὴν ἀνδρεῖος, πρὸς οὐδὲν τῶν δο- D κούντων φοβερῶν κάμπτεται. ἀλλὰ πρὸς πάντα ἐστὶν εὐθαρσής. οὐ γὰρ θάνατον καταπλήσσει, οὐ κολαστήρια, οὐ μαλακίζεται ταῖς ἡδοναῖς, οὐ συνηθείᾳ δουλοῦται, ἀλλὰ πάντων τῶν τοιούτων καταφρονεῖ, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς ἀντεχόμενος, ἵνα μὴ τούτων ἐκπέσῃ παντός, ὑπερορῶν ἀλγεινοῦ, καὶ τὰ ἥδιστα παραιτούμενος. ἀποπτώματα δέ φησιν εἶναι τοῦ θυμώδους τῆς ψυχῆς ἤγουν ἐκπτώσεις ἐκ τοῦ καλοῦ, τὸν φθόνον, τὸ μῖσος, τὴν μῆνιν, τὰς λοιδορίας, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀπηριθμημένα, καὶ τούτων δὲ πλείω.

ὁ γὰρ ἀπαίδευτος φησὶν, ἤγουν ὁ μὴ παιδείας τυχὼν, ὥστε εἰδέναι ποῦ χρὴ τῷ θυμῷ κεχρῆσθαι ὠφελίμως, ὡς ὅπλῳ καθ' ἑαυτοῦ κέχρηται τούτῳ, τὴν ἀκμὴν τοῦ σιδήρου τὴν ὀξύτητα δηλαδὴ τρέπων πρὸς ἑαυτόν. καὶ γὰρ οὕτως τὸ ὅπλον ὃ ἡμῖν ἐδόθη παρὰ θεοῦ εἰς ἄμυναν, ἤτοι εἰς βοήθειαν, τοῦτο δέ ἐστιν ὁ θυμὸς, κακῶς αὐτῷ κεχρημένοις εἰς ὄλεθρον ἤγουν εἰς βλάβην ψυχικὴν, ἀλλὰ μὴν καὶ σωματικήν.

A Qui eſt enim, inquit, ineruditus, id eſt qui doctrinam non eſt aſſecutus, vt ſciat vbi oporteat ira tanquam armis vtiliter vti, ea aduerſus ſe vtitur, & ita arma quæ nobis vtiliter à deo data ſunt ad noſtri defenſionem & nobis ferendum auxilium, (ea autem ſunt ira) iis qui illis malè vtuntur, exitium ſeu perniciem afferunt tam corporis quàm animæ.

Τούτων τοίνυν κατὰ τὸν εἰρημένον διακριθέντων τρόπον, ὅσα μὲν ἁμαρτήματα τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς ἅπτεται μέρους, χαλεπώτερα παρὰ τῶν πατέρων ἐκρίθη, καὶ μείζονος καὶ διαρκεστέρας καὶ ἐπιπονωτέρας τῆς ἐπιστροφῆς ἄξια, οἷον εἴ τις ἠρνήσατο τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἢ πρὸς Ἰουδαϊσμὸν, ἢ πρὸς εἰδωλολατρείαν, ἢ πρὸς Μανιχαϊσμὸν ἢ πρὸς ἄλλο τι τοιοῦτον ἀθείας εἶδος αὐτομολήσας ἐφάνη. ὁ μὲν ἑκουσίως ἐπὶ τὸ τοιοῦτον ὁρμήσας κακὸν, εἶτα καταγνοὺς ἑαυτοῦ χρόνον τῆς μετανοίας ἔχει, ὅλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ. οὐδέποτε γὰρ μυστικῆς ἐπιτελουμένης εὐχῆς μετὰ τοῦ λαοῦ προσκυνῆσαι τὸν θεὸν καταξιοῦται, ἀλλὰ κατὰ μόνας μὲν εὔξεται, τῆς δὲ κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων καθόλου ἀλλότριος ἔσται. ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ τῆς ἐξόδου αὐτοῦ τότε τῆς τοῦ ἁγιασμοῦ μερίδος ἀξιωθήσεται. εἰ δὲ συμβαίη παρ' ἐλπίδα ζῆσαι αὐτὸν, πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι διαβιώσεται ἀμέτοχος τῶν μυστικῶν ἁγιασμάτων μέχρι τῆς ἐξόδου γινόμενος. οἱ δὲ βασάνοις καὶ τιμωρίαις χαλεπαῖς αἰκισθέντες ἐν ῥητῷ χρόνῳ ἐπιτιμηθήσονται, οὕτω φιλανθρωπίᾳ ἐπ' αὐτῶν χρησαμένων ὡς οὐ ψυχῆς ἡττωμένης ἐν πτώματι, ἀλλὰ τῆς σωματικῆς ἀσθενείας πρὸς τὰς αἰκίας οὐκ ἀντισχούσης, διὸ τῷ μέτρῳ τῶν ἐν πορνείᾳ πλημμελησάντων καὶ ἡ βεβιασμένη τε καὶ ἐπώδυνος παράβασις ἐν τῇ ἐπιστροφῇ συνεμετρήθη.

His itaque hoc modo diſtinctis, quæcunque quidem peccata ratione præditam animæ partem attingunt, eſſe grauiora à patri- B *bus iudicata ſunt, & maiori ac ſufficentiori & laborioſiori conuerſione digna: quemadmodum ſi quis fidem in Chriſtum negauit, vel ad Iudaiſmum, vel idolorum cultum, vel Manichaiſmum, vel aliquod aliud impietatis genus deſciuiſſe viſus ſit, qui voluntariè quidem ad id malum ſe contulit, deinde ſeipſum condemnauit, totum tempus vitæ ſuæ habet pœnitentiæ tempus. Nunquã enim ſi myſtica peragatur oratio, deum vnà cum populo adorare dignus cenſebitur, ſed ſeorſum precabitur, à ſacramentorum autem communione omnino erit alienus, in hora autem ſuæ vitæ exceſſus ſacramenti com-* C *munionis erit particeps. Si autem contigerit, vt is præter ſpem viuat, in eodem rurſus viuet iudicio, myſticorum ſacramentorum ad vitæ exitum vſque expers. Qui autem tormentis & grauibus ſuppliciis excruciati, in præſtituto tempore punientur, ſanctis patribus ſic in eos clementia vſis, tanquam anima non lapſa ſit, ſed corporalis imbecillitas tormentis non reſtiterit. Quare menſura eorum qui in fornicatione peccarunt, & vi doloréque expreſſa tranſgreſſio in conuerſione eodem ſpacio dimenſa eſt.*

Ἑρμηνεία.

Εἰπὼν μετὰ τὸ προοίμιον, ὡς ἐν προθεωρίᾳ ὁ ἅγιος τίνι τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, ἁρμόζει ἕκαστον τῶν κατορθωμάτων ἢ τῶν ἐλαττωμάτων, ἄρτι καὶ περὶ τῶν ἐπιτιμίων τῶν ἐξ αὐτῶν τῶν ἁμαρτημάτων διαλαμβάνει· καὶ χείρονα τῶν ἄλλων εἶναι λέγει καὶ παρὰ τῶν πατέρων κριθῆναι τὰ τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς μέρη ἀπτόμενα, καὶ τῆς θεραπείας ἐπιπονωτέρας ἀξιωθῆναι, ἐξ ὧν φησὶν εἶναι τὴν ἐκ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἔκπτωσιν, ὡς ὅταν τις ἀρνησάμενος τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν,

SCHOL. BALS. Poſtquam dixit ſanctus, poſt prooemiũ, inſtar cuiuſdam præcedentis contemplationis, cui animæ facultatũ vnumquod- D que ex virtute factum, vel peccatum conuenit, nunc tractat de pœnis peccatorum: & aliis deteriora eſſe dicit, & talia à patribus eſſe iudicata, quæ ratione præditæ animæ partes attingunt, & laborioſiore medicina digna eſſe habita, ex quibus eſſe dicit lapſum à fide, vt quando quis, fide in Chriſtum negata,

ἀλλὰ γλώσσῃ μόνῃ ἐκπεπτώκασι τοῦ καλοῦ. ἡ δὲ γνωμικὴ διάθεσις, ἀμετάτρεπτος αὖθις ἐφυλάχθη. τοιαῦτα μὲν οὖν ἐπάγεσθαι λέγει τὰ ἐπιτίμια τοῖς περὶ τὴν ὀρθὴν πίστιν ἀποσφαλεῖσι· περὶ τῶν ἀπιόντων δὲ εἰς γόητας ἢ μάντεις, ταῦτά φησιν.

Οἱ δὲ πρὸς γόητας ἀπιόντες ἢ μάντεις ἢ τοὺς διὰ δαιμόνων καθάρσιά τινα καὶ ἀποτροπιασμοὺς ἐνεργεῖν ὑπισχνουμένους, οὗτοι ἐρωτῶνται δι' ἀκριβείας καὶ ἀνακρίνονται πότερον ἐπιμένοντες τῇ εἰς Χριστὸν πίστει ὑπ' ἀνάγκης τινὸς συνηνέχθησαν ἐκείνῃ τῇ ἁμαρτίᾳ κακώσεώς τινος ἢ ἀφορήτου ζημίας ταύτην αὐτοῖς τὴν ὁρμὴν ἐμποιησάσης, ἢ καθόλου καταφρονήσαντες τοῦ πεπιστευμένου παρ' ἡμῶν μαρτυρίου τῇ τῶν δαιμόνων συμμαχίᾳ προσέδραμον. εἰ μὲν γὰρ ἀθετήσει τῆς πίστεως καὶ πρὸς τὸ μὴ πιστεύειν εἶναι θεὸν τὸν παρὰ τῶν Χριστιανῶν προσκυνούμενον ἐκεῖνο ἐποίησαν, δηλαδὴ τῷ κρίματι τῶν παραβαινόντων ὑπαχθήσονται. εἰ δέ τις ἀβάστακτος ἀνάγκη κατακρατήσασα τῆς μικροψυχίας αὐτῶν εἰς τοῦτο προσήγαγε διά τινος ἠπατημένης ἐλπίδος παρακρουσθέντας, ὡσαύτως ἔσται καὶ ἐπ' αὐτῶν ἡ φιλανθρωπία καθ' ὁμοιότητα τῶν πρὸς τὰς βασάνους ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὁμολογίας ἀντισχεῖν μὴ δυνηθέντων.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς δὲ πρὸς γόητας ἀπιόντας ἢ μάντεις ἢ τοὺς διὰ δαιμόνων καθάρσιά τινα καὶ ἀποτροπιασμοὺς ἐνεργεῖν ὑπισχνουμένους, μετ' ἀκριβείας δεῖν ἀνακρίνεσθαι, καὶ ἐξετάζεσθαι λέγει. γόητες μὲν οὖν εἰσιν, οἱ καὶ ἐπαοιδοὶ καλοῦνται, οἱ διά τινων μαγικῶν ἐπῳδῶν ἢ θηρία καταδεσμοῦντες, ἢ πρὸς βλάβην ἀνθρώπων ἢ πρὸς ὠφέλειαν τῷ δοκεῖν ποιοῦντές τινα· πρὸς βλάβην μέν, νόσους ἢ παραφροσύνας ἢ παρέσεις ἐπάγοντες. πρὸς δὲ δοκοῦσαν ὠφέλειαν, ἔρωτας ἐμποιοῦντες ἢ φιλίας, ἢ εὐπραγίας ἐπικλήσει δαιμόνων. μάντεις δέ εἰσιν, οἱ διά τινων μεθόδων, οὐδ' οὕτω χωρὶς ἐπικλήσεως δαιμόνων, μέλλοντά τινα προλέγοντες, ἢ ἀγνοούμενα ἐκκαλύπτοντες. καθάρσια δὲ λέγονται γίνεσθαι, ὡς ὅταν τις νομίζῃ ἐκ βασκάνων βλαβῆναι ὀφθαλμῶν ἢ ἐκ περιεργίας τινός, κἀντεῦθεν ἢ νοσεῖν, ἢ δυσπραγεῖν, ἢ ἄλλο τι κακὸν πάσχειν. εἰσὶ γάρ τινες οἳ ἐπαγγέλλονται καθάρσια τῶν τοιούτων παθημάτων ποιεῖν δι' ἐνεργείας πάντως σατανικῆς καὶ ἀποτροπιασμοὺς ἤτοι ἀποτροπὰς καὶ ἀποδιώξεις τῶν τοιούτων κακῶν.

A ſed lingua ſola à bono exciderunt, mentis autem affectio eis immutabilis conſeruata eſt. Has ergo pœnas inferri dicit iis qui circa rectam fidem lapſi ſunt. De iis autem qui præſtigiatores vel vates adeunt, hæc dicit.

Qui autem ad præſtigiatores, vel vates abierunt, vel eos qui per dæmones ſe piacula quædam, & auerſiones operaturos pollicentur, ij exactè interrogantur, & examinãtur vtrum in fide in Chriſtum permanentes, à neceſſitate aliqua ad illud peccatum impulſi ſunt, cum afflictio aliqua vel intolerabilis iactura, hunc illi animum indidiſſet, an B *omnino neglecto quod à nobis creditum eſt teſtimonio, ad dæmonum ſocietatem ſe contulerunt. Si enim ad fidem infirmandam, & quòd deum eſſe non crederent, qui à Chriſtianis creditur, & adoratur, illud fecerunt, erunt ſcilicet tranſgreſſorum iudicio obnoxij. Si autem non ferenda neceſſitas aliqua puſillo & abiecto eorum animo ſuperato eo deduxit falſa aliqua ſpe deductos, ſimiliter erit & in ipſos clementia, inſtar eorum qui tormentis in tempore confeſſionis reſiſtere non potuerunt.*

Sch. Bals. Eos autem qui ad præſtigiatores, vel vates abierunt, vel ad eos qui per dæmones ſe piacula aliqua, vel auerſiones operaturos C pollicentur, dicit eſſe accuratè examinandos & interrogandos. Dicuntur ergo præſtigiatores, qui & incantatores appellantur, qui per aliquas magicas incantationes vel feras alligant ad hominũ vel detrimentũ, vel vtilitatẽ, vt videtur aliqua facientes. Ad detrimentum quidem, morbos, vel deliria, vel paralyſes inducentes. Ad apparentem autem vtilitatẽ amores immittentes, vel amicitias, réſque proſperas dæmonũ inuocatione effi- D cientes. Vates autem ſunt, qui ex diſciplina methodóue aliqua, nec ſine dæmonũ inuocatione, futura aliqua prædicũt, vel quæ ignorãtur detegũt. Dicuntur autẽ fieri piacula, vt quando quis dicit ſe læſum fuiſſe à faſcinãtibus oculis, vel ab aliqua curioſitate, & eo factũ eſſe vt vel ægrotaret, vel infeliciter res ſuas gereret, vel ei aliquid eiuſmodi eueniret: ſũt enim qui profitẽtur ſe earũ affectionum piacula inuenturos per operationem omnino ſatanicam: vel etiam auerſiones, & expulſiones eiuſmodi malorũ,

Eos ergo, qui ad tales, inquit, accedunt, dicit oportere examinari, & diligenter interrogari, quomodo ad eos qui hæc faciunt acceſſerunt, vrgente eos neceſſitate, vel afflictione aliqua, vel morbo, vel ira forte alicuius principis, vel domini, vel damno intolerabili, & quomodo ad illos acceſſerunt, fidéne condemnata ad dæmonum auxilium acceſſerunt. Si enim tanquam à fide deficientes, & deum non eſſe deum credentes, nec ab illo auxilium ſperantes, dæmonum opem implorarunt, vt qui tranſgreſſi ſunt & ſponte fidem abnegauerunt, tractabuntur. Sin autem propter puſillum & abiectum animum, dæmonum auxilium inuocauerunt, cum eos grauis aliqua oppreſſiſſet neceſſitas, quam propter animi imbecillitatem ferre non potuerunt decepti, & iuuari ſperantes, punientur & ipſi, vt ij qui idolis ſacrificarunt, quod propter confeſſionem tormenta non ſuſtinuerunt.

Eorum autem quæ ad cupiditatem, & voluptatem fiunt peccatorũ hæc eſt diuiſio: hoc enim vocatur adulterium, illud verò fornicatio. Ac nonnullis quidẽ eorũ qui ſunt ſubtiliores, placuit etiã fornicationis peccatũ adulteriũ eſſe exiſtimare, quoniã vna eſt legitima coniunctio, & mulieris cũ viro, & viri cũ muliere. Quicquid ergo nõ eſt legitimũ eſt omnino iniuſtũ, & legi contrariũ: & qui non habet propriũ, habet omnino alienũ. Homini enim vna tantũ data eſt auxiliatrix: & mulieri vnum appoſitum eſt caput. Ergo ſi quis quidem proprium vas ſuum, vt diuinus Apoſtolus nominat, poſſederit, ei lex natura iuſtũ vſum concedit. Si quis autem extra proprium, cõuerſus fuerit, erit omnino in alieno. eſt autẽ vnicuique alienum, quicquid non eſt proprium, etiam ſi id non confiteatur qui eſt dominus. Non longe ergo à peccato adulterij, fornicatio ab iis qui rẽ paulo accuratius examinant, ſuſcepta eſt, cum dicat etiam ſcriptura, Ne multus ſis cum aliena: ſed quia cũ imbecillioribus indulgenter agẽdum cenſuerunt patres, diſtinctum eſt peccatũ hac generali diuiſione, quòd fornicatio quidẽ dicatur, cupiditatis ſeu libidinis expletio, quæ fit ſine alia alicuius iniuria. Adulteriũ verò, inſidiæ & iniuria quæ alteri affertur. In eo autẽ & cũ animalibus coitũ, & pædicatũ eſſe exiſtimant, quoniã hæc quoque ſũt natura adulteriũ. In id enim quod eſt alienũ, & quod eſt præter naturã, fit iniuſtitia.

1.Theſſ.4.

Prouer.5.20.

A τοὺς οὖν τοιούτοις τισὶ προσερχομένους, ἀποκρίνεσθαι χρὴ φησὶν αὐτὶ τοῦ μετὰ ἀκριβείας ἐρωτᾶσθαι, πῶς τοῖς τὰ τοιαῦτα ποιοῦσι προσῆλθον, ἀνάγκης κατεπειγούσης αὐτοὺς, ἢ γοῦν κακώσεως τινὸς ἢ νόσου ἢ ὀργῆς τυχὸν δυνάστου τινὸς ἢ δεσπότου, ἢ ζημίας ἀφορήτου, καὶ πῶς προσῆλθον ἐκείνοις, ἄρα καταγνόντες τῆς πίστεως προσέδραμον τῇ τῶν δαιμόνων βοηθείᾳ. εἰ μὲν γὰρ ὡς ἀποστάντες τῆς πίστεως καὶ μὴ πιστεύοντες θεὸν εἶναι τὸν Χριστὸν, μηδὲ ἐλπίζοντες ἐξ ἐκείνου βοηθείας, ἐπεκαλέσαντο τὴν τῶν δαιμόνων ἐπικουρίαν, ὡς οἱ παραβαίνοντες καὶ τὴν πίστιν ἑκόντες ἀρνησάμενοι οἰκονομηθήσονται. εἰ δὲ ἐκ μικροψυχίας B ἐπεκαλέσαντο τὴν τῶν δαιμόνων βοήθειαν, ἀνάγκης σφοδρᾶς ἐπιχυθείσης αὐτοῖς, ἣν διὰ μικροψυχίαν βαστάσαι οὐκ ἠδυνήθησαν, ἀπατηθέντες καὶ ἐλπίσαντες ὠφεληθῆναι, ἐπιτιμηθήσονται καὶ οὗτοι ὡς οἱ θύσαντες εἰδώλοις διὰ τὸ μὴ ὑπομεῖναι τὰς διὰ ὁμολογίας βασάνους.

Τῶν δὲ δι' ἐπιθυμίαν καὶ ἡδονὴν γενομένων ἁμαρτημάτων, τοιαύτη ἐστὶν ἡ διαίρεσις. τὸ μὲν γὰρ καλεῖται μοιχεία, τὸ δὲ πορνεία. τισὶ μὲν οὖν τῶν ἀκριβεστέρων ἤρεσε καὶ τὸ κατὰ πορνείαν πλημμέλημα, μοιχείαν εἶναι νομίζειν· διότι μία ἐστὶν ἡ νόμιμος συ- C ζυγία καὶ γυναικὸς πρὸς ἄνδρα καὶ ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα. πᾶν οὖν τὸ μὴ νόμιμον, παράνομον πάντως, καὶ ὁ μὴ τὸ ἴδιον ἔχων, δηλαδὴ τὸ ἀλλότριον ἔχει. τῷ γὰρ ἀνθρώπῳ μία δέδοται παρὰ τοῦ θεοῦ βοηθὸς, καὶ τῇ γυναικὶ μία ἐφήρμοσται κεφαλή· οὐκοῦν εἰ μέν τις τὸ ἴδιον αὐτοῦ σκεῦος καθὼς ὀνομάζει ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἑαυτῷ κτήσαιτο, συγχωρεῖ ὁ νόμος τῆς φύσεως τὴν δικαίαν χρῆσιν. εἰ δέ τις ἔξω τοῦ ἰδίου τραπείη, ἐν ἀλλοτρίῳ πάντως γενήσεται. ἀλλότριον δὲ ἑκάστῳ, πᾶν τὸ μὴ ἴδιον, κἂν μὴ ὁμολογούμενον ἔχῃ τὸν κυριεύοντα. οὐκοῦν οὐ πόρρω τοῦ κατὰ τὴν μοιχείαν πλημμελήματος καὶ ἡ πορνεία τοῖς τὸ ἀκριβέστερον ἐξετάζουσι λογισμὸν ἐδέχθη, λεγούσης καὶ τῆς θείας D γραφῆς, ὅτι μὴ πολὺς ἴσθι πρὸς ἀλλοτρίαν. πλὴν ἀλλ' ἐπεὶ τοῖς ἀσθενεστέροις ἐγένετό τις παρὰ τῶν πατέρων συμπεριφορὰ, διεκρίθη τὸ πλημμέλημα, τῇ γενικῇ διαιρέσει ταύτῃ, ὡς πορνείαν μὲν λέγεσθαι τὴν χωρὶς ἀδικίας ἑτέρου γενομένην τινὶ τῆς ἐπιθυμίας ἐκπλήρωσιν. μοιχείαν δὲ, τὴν ἐπιβουλήν τε καὶ ἀδικίαν τὴν ἀλλοτρίου. ἐν ταύτῃ δὲ καὶ τὴν ζωοφθορίαν καὶ τὴν παιδεραστίαν εἶναι λογίζονται. διότι καὶ ταῦτα φύσεως ἐστὶ μοιχεία. εἰς γὰρ τὸ ἀλλότριόν τε καὶ παρὰ φύσιν γίνεται ἡ ἀδικία. ταύτης οὖν τῆς διαιρέσεως καὶ

A ἐν τούτῳ τῷ εἴδει τῆς ἁμαρτίας γεγενημένης, καθολικὴ μέν ἐστι θεραπεία τὸ τῆς ἐμπαθοῦς λύσσης τῆς περὶ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς καθαρὸν ἐκ μεταμελείας γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον. ἐπεὶ δὲ τῇ τῶν ἐν πορνείᾳ μολυνθέντων ἀδικίας τῆς τῇ ἁμαρτίᾳ ταύτῃ οὐ καταμέμικται, διὰ τοῦτο διπλασίων ὡρίσθη τῆς ἐπιστροφῆς ὁ χρόνος τοῖς ἐν μοιχείᾳ μιανθεῖσι, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπηγορευμένοις κακοῖς, ζωοφθορίᾳ τε καὶ τῇ κατὰ ἄρρενος λύσσῃ. διπλασιάζεται γὰρ ὡς εἰπεῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡ ἁμαρτία. μία μὲν, ἡ κατὰ τὴν ἄθεσμον ἡδονήν· ἑτέρα δὲ, ἡ κατὰ τὴν ἀλλοτρίαν ἀδικίαν συνισταμένη. διαφορὰ δέ τίς ἐστιν ἐν τῷ λόγῳ B τῆς μετανοίας καὶ ἐπὶ τῶν καθ' ἡδονὴν πλημμελημάτων. ὁ μὲν γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὴν ἐξαγόρευσιν τῶν ἁμαρτιῶν ὁρμήσας αὐτῷ τῷ καταδέξασθαι δι' οἰκείας ὁρμῆς γενέσθαι τῶν κρυφίων κατήγορος, ὡς ἤδη τῆς θεραπείας τοῦ πάθους ἀρξάμενος, καὶ σημεῖον τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολῆς ἐπιδειξάμενος, ἐν φιλανθρωποτέροις γίνεται τοῖς ἐπιτιμίοις. ὁ δὲ φωραθεὶς ἐπὶ τῷ κακῷ, ἢ διά τινος ὑποψίας ἢ κατηγορίας ἀκουσίως ἀπελεγχθεὶς, ἐν ἐπιτεταμένῃ γίνεται τῇ ἐπιστροφῇ, ὥστε καθαρισθέντα διὰ ἀκριβείας C αὐτὸν, οὕτως ἐπὶ τὴν τῶν ἁγιασμάτων κοινωνίαν παραδεχθῆναι. ἔστι τοίνυν ὁ κανὼν τοιοῦτος, ὥστε τοὺς ἐν πορνείᾳ μολυνθέντας, ἐν τρισὶ μὲν ἔτεσι καθόλου τῆς εὐχῆς ἀποβλήτους εἶναι· ἐν τρισὶ δὲ τῆς ἀκροάσεως μετέχειν μόνης, ἐν ἄλλοις δὲ τρισὶν ἔτεσι μετὰ τῶν ἐπιστροφῇ ὑποπιπτόντων προσεύχεσθαι, καὶ τότε μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων. ἐπὶ δὲ τῶν σπουδαιότερα κεχρημένων τῇ ἐπιστροφῇ καὶ τῷ βίῳ δεικνύντων τὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐπάνοδον, ἔξεστι τῷ οἰκονομοῦντι πρὸς τὸ συμφέρον τῇ ἐκκλησιαστικῇ οἰκονομίᾳ συντεμεῖν τὸν χρόνον τῆς ἀκροάσεως καὶ τάχιον εἰς ἐπιστροφὴν ἀγαγεῖν καὶ πάλιν καὶ τοῦτον D συντεμεῖν τὸν χρόνον, καὶ τάχιον ἀποδοῦναι τῇ κοινωνίᾳ, ὅπως ἂν τῇ ἑαυτοῦ δοκιμασίᾳ ἐκεῖνοι τὴν τοῦ θεραπευομένου κατάστασιν. ὥσπερ γὰρ τὸ τοῖς χοίροις ῥίπτειν τὸν μαργαρίτην ἀπείρηται, οὕτως τὸ ἀποστερεῖν τοῦ τιμίου μαργαρίτου τὸν ἤδη ἄνθρωπον διὰ τῆς ἀπαθείας τε καὶ καθαρότητος γενόμενον, τῶν ἀτόπων ἐστίν. ἡ δὲ κατὰ τὴν μοιχείαν ἤτοι κατὰ τὰ λοιπὰ εἴδη τῆς ἀκαθαρσίας γινομένη παρανομία, καθὼς προείρηται, κατὰ πάντα ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι θεραπευθήσεται ἐν ᾧ καὶ τὸ τῆς πορνείας ἄγος, τῷ δὲ χρόνῳ διπλασιάζεται. παρατηρηθήσεται δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ ἡ τοῦ θεραπευομένου διάθεσις, ὃν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἐν μολυσμῷ τῆς πορνείας συνεσχεθέντων, ὥστε ἢ θᾶττον ἢ βραδύτερον γενέσθαι αὐτοῖς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν.

Cum hæc ergo diuiſio in hac etiam peccati ſpecie fiat, uniuerſale eſt remedium ut à concitata in eiuſmodi voluptates rabie per pœnitentiam homo purus efficiatur: ſed quia eorum qui in fornicatione polluti ſunt iniuria aliqua cum hoc peccato nō commiſta eſt, propterea duplum conuerſionis tempus iis præſcriptum eſt qui in adulterio inquinati ſunt, & in aliis itidem vetitis malis, animalium initu, & rabie in maſculos. In iis enim peccatum duplicatur. Vnum quidem in illicita & nefaria voluptate. Alterum autem quod in iniuria quæ fit alteri conſiſtit. Eſt autem quædam differentia in ratione pœnitentiæ in iis qui in voluptate peccarunt eiuſmodi. Qui enim ex ſeipſo ad ſua proferenda peccata impulſus eſt, eo quod ſua ſponte occultorum accuſator eſſe voluerit, ut qui iam affectioni medicinam adhibere cœperit, & ſignum in id quod eſt melius mutationis oſtenderit, in mitioribus pœnis verſatur. Qui autem in malo deprehenſus eſt, vel propter aliquam ſuſpicionem vel accuſationem ingratiis conuictus eſt, longius illi conuerſionis tempus datur, ut ipſe perfectè purgatus, ſic ad ſacramentorum communionem admittatur. Eſt ergo canon eiuſmodi, ut qui in fornicatione polluti ſunt, in tribus quidem annis ab oratione omnino expellantur: in tribus autē ſint ſolius auditionis participes: in tribus autem aliis, cum iis qui in conuerſione ſubſternuntur precentur, & tunc ſint ſacramentorum participes. In iis autem qui diligentiori conuerſione uſi fuerint, & vita ad id quod bonum redditum eſt, oſtenderint, licet ei qui diſpenſat pro eccleſiaſticæ œconomiæ utilitate tempus auditionis contrahere, & celerius ad conuerſionem deducere, & rurſus hoc quoque tempus contrahere, & celerius communionem reddere, ut ſua probatione eius cui medela adhibetur, conſtitutionē diiudicet. Quemadmodū enim porcis margaritas proiicere eſt vetitū, ita & precioſa margarita priuare eum qui iam per alienationem à vitio & purgationem homo factus eſt, abſurdum eſt. Quæ autem in adulterio & in reliquis immūditiæ generibus fit iniquitas, ut dictum eſt, eodem iudicio punietur, quo & fornicationis ſcelus, ſed tempore duplicabitur. In eo autem eius etiā cui medela adhibetur, affectio cōſiderabitur, quomodo & in iis qui fornicationis inquinamento illaqueati ſunt, ut vel citius, vel tardius, eis ſit boni participatio.

SCHOL. BALS. Nunc dicit de A peccatis, quæ naſcuntur in animæ deſideratiua facultate, ex quibus dicit eſſe adulteriũ, & fornicationem, & ſubiungit, quòd quibuſdam ſubtilioribus fornicatio quoque vocatur adulterium, quia eſt legitimus coitus mariti & vxoris: ſed ſi quid fiat aliud præter eum, id eſt iniuſtũ & legibus contrarium, & quicũque non vtitur proprio, vtitur alieno, etiam ſi dominum non habeat, & propterea fornicatio non lõge abeſſe viſa eſt ab adulterio. Hęc dicit ſanctus, ita adſtrui ab iis qui fornicationẽ ad adulterij peccatum reducunt: imbecillorum autẽ B peccatorũ fuiſſe aliquã patribus curã ſeu diſpenſationẽ, eorúmque rationẽ eſſe habitã. Eſt autẽ Greca dictio συμπεριφορὰ quę ex Prouerbiis accepta eſt. Dicit enim in eis Salomõ ὁ μὴ συμπεριφερόμενος τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ, hoc eſt qui domus ſuę curã nõ gerit, eámque diſpenſat, hæreditabit vẽtos. & peccatũ illegitimi coitus eſſe diſtinctum ſeu diuiſum, & fornicationẽ quidem eſſe nominatã coitum qui fit abſque iniuria alterius viri, ſcilicet cum muliere libera: adulterium autem, viri acceſſum ad mulierem quæ cũ altero cohabitat. Qui enim accedit ad mulierem quæ non habet maritum, peccat quidẽ, quòd C ea non legitimè vtitur: ſed nemini facit iniuriam. Qui autem rem habet cum ea quæ cum marito cohabitat, maritum illius iniuria afficit, alienam ſibi familiarem efficiens, ſæpe autem illius marito inſidiatur, & hoc ex Dauid manifeſtum eſt. Porrò cum animali concubitum & pædicatum adulterio exæquant, & quòd iniuria natura afficitur, cum qui ſic peccant, peccent præter naturam: & quòd qui ſic peccat, aliena vti- D tur. eſt enim aliena natura brutorum, & maſculorum. Maſculum enim, & fœminam fecit deus. Horũ itaque peccatorum vniuerſale remedium dicit ſanctus, ſeu quod omnibus peccatoribus conuenit, à tali rabie per pœnitentiam purum eſſe hominem, peccatũ ſcilicet condẽnare, & ab eo deficere. Niſi quis enim à peccato deſtiterit, quomodo pœnitentiã agere exiſtimabitur? Quia autem fornicationi nõ accedit iniuria, fornicationi autem & aliis prædictis,

Ἑρμηνεία.

Νῦν περὶ τῶν ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ τῆς ψυχῆς φυομένων ἁμαρτημάτων διαλέγεται ὁ πατήρ. ὅθεν φησὶν εἶναι τὴν πορνείαν καὶ τὴν μοιχείαν. καὶ ἐπάγει, ὅτι τῶν ἀκριβεστέρων τισὶ καὶ ἡ πορνεία, μοιχεία καλεῖται. διότι ἡ νόμιμος μίξις ἀνδρὸς καὶ γυναικός μέν ἐστιν. εἰ τι δὲ ἕτερον παρὰ ταύτην γίνηται, παράνομον τὸ τοιοῦτον, καὶ ὅς τις μὴ τῷ ἰδίῳ κέχρηται, ἀλλοτρίῳ χρᾶται. πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἴδιόν ἐστι τινὶ, τοῦτο ἀλλότριον, κἂν μὴ ἔχῃ τὸν κυριεύοντα. καὶ διὰ τοῦτο οὐ πόρρω ἔδοξε τῆς μοιχείας καὶ ἡ πορνεία. ταῦτα φησὶν ὁ ἅγιος ἔστι κατασκευάζεσθαι παρὰ τῶν καὶ τὴν πορνείαν εἰς τὸ τῆς μοιχείας ἀναγαγόντων ἁμάρτημα. τοῖς δὲ ἀσθενεστέροις τῶν ἁμαρτανόντων, γενέσθαι τινὰ παρὰ τῶν πατέρων συμπεριφοράν, ἤγουν οἰκονομίας συγκατάβασιν. εἴληπται δὲ ἡ λέξις ἐκ τῶν παροιμιῶν. φησὶ γὰρ ὁ Σολομῶν ἐν αὐταῖς, ὁ μὴ συμπεριφερόμενος τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ, κληρονομήσει ἀνέμους· καὶ διακριθῆναι, ἀντὶ τοῦ διαιρεθῆναι τὸ ἁμάρτημα τῆς ἀθέσμου μίξεως. καὶ πορνείαν μὲν ὀνομασθῆναι τὴν χωρὶς ἀδικίας ἑτέρου μίξιν, ἤγουν τὴν πρὸς ἐλευθέραν ἀνδρὸς γυναῖκα· μοιχείαν δὲ, τὴν πρὸς γυναῖκα ἀνδρὶ συνοικοῦσαν εἴσελευσιν. ὁ μὲν γὰρ γυναικὶ προσιὼν ἄνδρα μὴ ἐχούσῃ, ἁμαρτάνει μὲν, ὅτι μὴ νομίμως αὐτῇ κέχρηται· ἀδικεῖ δὲ οὐδένα. ὁ δὲ τῇ συνοικούσῃ ἀνδρὶ πλησιάζων, ἀδικεῖ τὸν ἐκείνης ἄνδρα, τὴν ἀλλοτρίαν οἰκειούμενος. πολλάκις δὲ καὶ ἐπιβουλεύει τῷ ἐκείνης ἀνδρί. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ Δαβίδ. καὶ τὴν ζωοφθορίαν, καὶ τὴν παιδεραστίαν ἐπίσης τῇ μοιχείᾳ τιθέασιν, ὅτι τε ἀδικεῖται ἡ φύσις, παρὰ φύσιν ἁμαρτανόντων τῶν οὕτω πλημμελούντων, καὶ ὅτι ἀλλοτρίῳ κέχρηται ὁ οὕτως ἁμαρτάνων, ἀλλότριον γὰρ ἡ φύσις ἡ τῶν ἀλόγων ἢ τῶν ἀρρένων. ἄρσεν γὰρ καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ θεός. τῶν μὲν τοιούτων ἁμαρτημάτων, καθολικὴν μὲν θεραπείαν λέγει ὁ ἅγιος, ἤγουν πᾶσι τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἁρμόττουσαν, τὸ καθαρὸν τῆς τοιαύτης λύσσης ἐκ μετανοίας γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἤγουν τὸ καταγνῶναι τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀποστῆναι αὐτῆς. εἰ μὴ γὰρ τις ἀποσταίη τοῦ ἁμαρτάνειν, πῶς ἂν λογισθείη μετανοεῖν; ἐπεὶ δὲ τῇ πορνείᾳ, ἀδικία οὐ πρόσεστι, τῇ δὲ μοιχείᾳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς εἰρημένοις

A ὡς ἔφθην εἰπεῖν πρὸς τῷ ἀθέσμῳ τῆς μίξεως καὶ ἀδικία προσέπεται, διπλασιάζει τὸν χρόνον τοῦ ἐπιτιμίου τῆς μοιχείας, καὶ τῆς ζωοφθορίας, καὶ ἀρρενοκοιτίας πρὸς τὸν τῆς πορνείας. ἔπειτα καὶ διαφοράν τινα εἰσάγει ἐπὶ τῶν ἐξομολογουμένων τὰ αὐτὰ ἁμαρτήματα. Εἰ μέν τις φησὶν ἀφ' ἑαυτοῦ ὁρμηθεὶς, ἐξαγορεύσει τὴν ἁμαρτίαν ἀγνοουμένην, φιλανθρώπως ἐπιτιμηθήσεται. ὁ δὲ οὐχ ἑκὼν εἰς ἐξαγόρευσιν ἐλθὼν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ εὑρεθεὶς, ἢ ἐξ ὑποψίας γνωσθεὶς, ἢ κατηγορηθεὶς καὶ ἐλεγχθεὶς, κἂν πρόθηται μετανοῆσαι, βαρύτερον ἐπιτιμᾶται, καὶ B ἐν ἐπιτεταμένῃ ἤγουν μακροχρονίῳ τῇ μετανοίᾳ, ἵνα οὕτω καθαρθεὶς, δεχθῇ εἰς τὴν τῶν ἁγίων μετάληψιν. εἶτα καὶ τοὺς χρόνους ἀπαριθμεῖται τοῦ ἐπιτιμίου τῆς πορνείας, καὶ ἐννέα λέγει εἶναι αὐτοὺς, καὶ ὅπως οἰκονομοῦνται, παρίστησι· τὸ δὲ πᾶν τῷ οἰκονομοῦντι τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀνατίθησι, καὶ πρὸς τὴν ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ σπουδὴν ἢ ῥαθυμίαν ἐλαττοῦν τὸν χρόνον τῶν ἐπιτιμίων, καὶ ἐπιτείνειν διακελεύεται. ὡς γὰρ οὐ δεῖν φησὶ τοὺς μαργαρίτας ῥίπτειν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων· τοῦτο δὲ τὸ εὐαγγελικὸν, μαργαρίτας μὲν καλῶν τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ κυρίου καὶ τὸ τίμιον αἷμα, χοίρους δὲ, τοὺς C ἐμπαθῶς ζῶντας καὶ τῷ βορβόρῳ τῶν παθῶν ἐγκυλινδουμένους· οὕτως ἄτοπον ἀποστερεῖν τῆς μεταλήψεως τῶν τιμίων μαργαριτῶν, τοὺς διὰ μετανοίας καθάραντας ἑαυτοὺς τῶν παθῶν, καὶ ἐκ χοίρων εἰς ἀνθρώπους μεταβληθέντας διὰ τῆς καθαρότητος. ἐννέα μὲν οὖν ἔτη ἐπὶ τῆς πορνείας εἰπὼν εἶναι τὸ ἐπιτίμιον, ἐπὶ τῆς μοιχείας καὶ ζωοφθορίας καὶ ἀρσενοκοιτίας, διπλασιάζεσθαι λέγει τὸν χρόνον τοῦτον· τὴν δὲ οἰκονομίαν, ὁμοίαν γίνεσθαι τῇ τῆς πορνείας. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι, ἤγουν ἐν τῇ αὐτῇ κρίσει, ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιτιμήσει. τῷ δὲ χρόνῳ μόνῳ διπλασιάζεται. ἐν ἑκάστῳ γὰρ τόπῳ τῶν ἐπιτιμίων τριετίας ὁρι- D σθείσης ἐν τῇ πορνείᾳ, ἑξαετία ἐν τῇ μοιχείᾳ καὶ τοῖς λοιποῖς ὥρισται. κἀνταῦθα δὲ τὸ συντέμνειν τὸν χρόνον τοῦ ἐπιτιμίου ἢ αὐξῆσαι, τοῦ οἰκονομοῦντος τῇ διακρίσει, τὰ ἐν μετανοίᾳ δίδωσιν.

Λείπεται πρὸς τούτοις τὸ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς προστεθῆναι εἰς ἐξέτασιν, ὅταν παρασφαλὲν τῆς ἀγαθῆς τοῦ θυμοῦ χρήσεως εἰς ἁμαρτίαν ἐκπέσῃ.

vt iam dixi, præter illicitũ coitum iniuria quoque adiungitur, tẽpus pœnæ adulterij, initúſque animalium, & maſculorum concubitus duplicat ad fornicationem. Deinde & aliquam inducit differentiam in iis qui eadem peccata confitentur. Si quis enim, inquit, ſua ſponte peccatum, quod ignorabatur dixerit, humane punietur. Qui autem non ſponte ad enunciandum acceſſerit, ſed in peccato deprehenſus fuerit, vel ex ſuſpicione cognitus, accuſatúſue fuerit, & conuictus, etiam ſi pœnitentiam agere propoſuerit, grauius punitur: & fit in longiori tempore pœnitentia, vt ſic purgatus in ſacramentorum communionem recipiatur. deinde & pœnæ fornicationis tempora enumerat: & dicit eſſe nouem annos, & adiicit quomodo diſpenſentur. vniuerſum autem eius iudicio relinquit qui peccatores diſpenſat: & ſecundum vel diligentiam, vel negligentiam in pœnitentia pœnitentiæ tempus diminuere, vel intendere iubet. Sicut enim non oportere dicit margaritas ante porcos proiicere, vt dicit Euangelium, margaritas vocans ſanctum corpus domini, & precioſum ſanguinem. Porcos autem qui vitioſe vitam agunt, & in perturbationum animi cœno inuoluuntur: ita abſurdum eſt, eos precioſarum margaritarum communione priuare, qui ſe à vitiis per pœnitentiam purgarunt, & ex porcis in homines per purgationẽ mutati ſunt. Cum nouem autem annorum pœnas eſſe dixiſſet in fornicatione, in adulterio, animaliúmque initu, ac pædicatu, dicit tempus duplicari, eſſe autem eius diſpenſationem fornicationis diſpẽſationi ſimilem. Hoc autem ſibi vult illud, In eodem iudicio, id eſt in æquali punitione. Solo autem tempore duplicatur. Cùm enim in vno quoque pœnarum loco ſit triennium definitum in fornicatione, ſexennium in adulterio, & reliquis definitum eſt. Porrò hic quoque pœnæ tempus contrahere vel augere in eius qui pœnitentiam agentes diſpenſat, iudicio relinquit.

Reſtat adhuc vt iraſcentem animæ partem examinandam proponamus, quando lapſa à bono iræ vſu, in peccatũ ceciderit.

A *Cùm autem multa ſint, quæ per iram fiunt peccata, & omnis generis mala, placuit omnibus noſtris patribus, in aliis quidem non nimium ſubtiliter agere, nec nimium in eo ſtudij operaque ponere, vt omnia quæ ex ira naſcerentur delicta curarent, quamuis ſcriptura non ſolum vulnus tantummodo prohibeat, ſed etiam omne conuicium vel maledictum, & ſi quid aliud eiuſmodi ira efficit, ſed ſolum cædis cautionem ſuis pœnis introduxerunt. Diuiditur autem hoc malum differentia voluntaria, & inuoluntaria. & eſt cædes quidem voluntaria quæ præparato ſuſcepta eſt ab eo qui ſe ad hoc comparauerat vt hoc facinus perpetraret.* B *Deinde illud quoque in voluntariis exiſtimatum eſt, quando quis in congreſſu verberans, & verberatus plagam per iram mortiferam intulerit. Qui enim ira ſemel victus eſt, & animi appetitioni cedit, nihil eorum quæ malum poſſent amputare, ei in mentem venit. Quare & illic quoque qui ex concertatione profectus eſt, cædis euentus in factum voluntarium, non in caſum confertur. Inuoluntaria autem habentur manifeſta indicia, quando quis alicui alteri rei ſtudium applicans caſu grauiſſimum aliquod malum patrauerit. In his ergo cædes quidem in triplex tempus extenditur* C *iis qui per conuerſionem voluntario facinori remedium afferunt. Ter nouem etiam ſunt anni, nouenario annorum numero in vnoquoque gradu præfinito, vt in perfecta quidem ſegregatione nouem annorum tempore verſetur ab eccleſia prohibitus, alios autem tot annos in auditione permaneat, ſola doctorum & ſcripturarum auditione dignus habitus, in tertio autem nouenario cum ſubſtratis in conuerſione orans, vt perueniat ad communionem ſacramenti ſcilicet, & in eodem eadem erit obſeruatio ab eo qui eccleſiam adminiſtrat, & pro ratione* D *conuerſionis illi quoque pœna extenſio reſcindetur, vt pro nouem annis in vnoquoque gradu, vel ſex vel ſeptem anni ſolum fiant, ſi pœnitentiæ magnitudo tempus vincat, & ſuperet correctionis ſtudio eos qui in longo tempore præſtituto ſuſceptas à ſe maculas ſegniter eluunt. Inuoluntarium autem venia quidem dignum, ſed non laudabile iudicatum eſt. Hoc autem dixi, vt ſit aper-*

Πολλῶν δὲ ὄντων τῶν κατὰ θυμὸν εἰς ἁμαρτίας ἐνεργουμένων καὶ παντοίων κακῶν, ἤρεσέ πως τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τοῖς ἄλλοις, μὴ λίαν ἀκριβολογεῖσθαι, μηδὲ πολλῆς ἄξιον ἡγεῖσθαι σπουδῆς τὸ θεραπεύειν πάντα τὰ ἐκ τοῦ θυμοῦ παραπτώματα. καίτοιγε τῆς γραφῆς οὐ μόνον τὴν ψιλὴν ἀπαγορευούσης πληγὴν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν λοιδορίαν ἢ βλασφημίαν καὶ εἴτι ἄλλο τοιοῦτον ὁ θυμὸς κατεργάζεται. μόνον δὲ τοῦ κατὰ φόνον ἄγους τὴν παραφυλακὴν ἐποιήσαντο διὰ τῶν ἐπιτιμίων, διήρηται δὲ τὸ τοιοῦτον κακὸν τῇ διαφορᾷ τοῦ ἑκουσίου καὶ τοῦ ἀκουσίου· ἐν οἷς ἑκούσιος μὲν πρῶτον ἐστὶ φόνος ὁ ἐκ παρασκευῆς τετολμημένος τοῦ εἰς αὐτὸ τοῦτο εὐτρεπισαμένου· ὅπως ἂν τὸ ἄγος ἐργάσηται. ἔπειτα δὲ κἀκεῖνος ἐν τοῖς ἑκουσίοις ἐνομίσθη, ὅταν τις ἐν συμπλοκῇ τύπτων τε καὶ τυπτόμενος ἐνέγκῃ κατά τινος καιρίαν τὴν διὰ τῆς χολῆς πληγήν. ὁ γὰρ ἅπαξ τοῦ θυμοῦ κρατηθεὶς καὶ τῇ ὁρμῇ τῆς ὀργῆς χαριζόμενος, οὐδὲν ἂν περὶ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους τῶν ἀνακόψαι τὸ κακὸν δυναμένων ἐπὶ νοῦν λάβοι, ὥστε κἀκεῖ τὸ ἐκ συμπλοκῆς ἀποτέλεσμα τοῦ φόνου, εἰς ἔργον προαιρέσεως οὐκ εἰς ἀποτυχίαν ἀνάγεται. οἱ δὲ ἀκούσιοι, φανερὰ ἔχουσι τὰ γνωρίσματα, ὅταν τις πρὸς ἕτερόν τι τὴν σπουδὴν ἔχων, ἐξ ἀποτυχίας τι τῶν ἀνηκέστων δράσῃ. ἐπὶ τούτων τοίνυν ὁ μὲν φόνος εἰς τριπλασίονα χρόνον παρατείνεται, τῆς δὲ ἐπιστροφῆς θεραπευομένης τὸ ἑκούσιον. τρεῖς ἐννέα γάρ εἰσιν ἐνιαυτοὶ καθ' ἕκαστον βαθμὸν τῆς ἐννάδος τῶν ἐτῶν ὁρισθείσης, ὥστε ἐν μὲν τῷ παντελεῖ ἀφορισμῷ ἐνναετῆ χρόνον διαγενέσθαι ἀπειργόμενον τῆς ἐκκλησίας. ἄλλα δὲ τοσαῦτα ἔτη ἐν τῇ ἀκροάσει παραμεῖναι μόνον τῶν διδασκάλων καὶ τῆς τῶν γραφῶν ἀκροάσεως ἀξιούμενον. ἐν δὲ τῇ τρίτῃ ἐννάδι, μετὰ τῶν ὑποπιπτόντων ἐν ἐπιστροφῇ προσευχόμενον, οὕτως ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν μετουσίαν τῶν ἁγιασμάτων δηλαδὴ καὶ ἐπὶ τοῦ τοιούτου ἡ αὐτὴ παρατήρησις ἔσται παρὰ τοῦ οἰκονομοῦντος τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πρὸς τὸν λόγον τῆς ἐπιστροφῆς συντμηθήσεται αὐτῷ καὶ ἡ τοῦ ἐπιτιμίου παράτασις, ὥστε ἀντὶ ἐννέα ἐτῶν ἐφ' ἑκάστῳ βαθμῷ ἢ ζ'. ἢ, ς'. ἢ, ε'. μόνα γενέσθαι, εἴπερ τὸ μέγεθος τῆς ἐπιστροφῆς νικώη τὸν χρόνον, καὶ ὑπερβάλλοιτο τῇ σπουδῇ τῆς διορθώσεως, τοὺς ἐν τῇ μακρᾷ προθεσμίᾳ ῥαθυμότερον ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν κηλίδων καθαίροντας. τὸ δὲ ἀκούσιον, γνωστὸν μὲν οὐ μὴν ἐπαινετὸν ἐκρίθη. τοῦτο δὲ εἶπον, ὥστε δῆλον γενέσθαι,

ὅτι κἂν ἀκουσίως τις γένηται ἐν τῷ τοῦ φόνου μιάσματι, ὡς ἤδη βέβηλον αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἄγους γενόμενον, ἀπόβλητον ἱερατικῆς χάριτος ὁ κανὼν ἀπεφήνατο. ὅσος δέ ἐστιν ἐπὶ τῇ ψιλῇ πορνείᾳ τοῦ καθαρσίου ὁ χρόνος, τοσοῦτος καὶ ἐπὶ τῶν ἀκουσίως πεφονευκότων ἐδοκιμάσθη, καλῶς ἔχει δηλαδὴ καὶ ἐν τούτοις τῆς προαιρέσεως τοῦ μετανοοῦντος δοκιμαζομένης, ὥστε εἰ ἀξιόπιστος γένοιτο ἡ ἐπιστροφὴ, μὴ παραφυλαχθῆναι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, ἀλλὰ διὰ συντομίας ἀγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν τῆς ἐκκλησίας ἀποκατάστασιν, καὶ εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν. εἰ δέ τις μὲν μὴ πληρώσας τὸν χρόνον τὸν ἐκ τῶν κανόνων ἀφωρισμένον, ἐξοδεύει τοῦ βίου, κελεύει ἡ τῶν πατέρων φιλανθρωπία, μετασχόντα τῶν ἁγιασμάτων μὴ κενὸν τοῦ ἐφοδίου πρὸς τὴν ἐσχάτην ἐκείνην, καὶ μακρὰν ἀποδημίαν ἐκπεμφθῆναι· εἰ δὲ μετασχὼν τοῦ ἁγιάσματος πάλιν εἰς τὴν ζωὴν ἐπανέλθοι, ἀναμένειν τὸν τεταγμένον χρόνον ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ γινόμενον, ἐν ᾧ ἦν πρὸ τῆς κατ' ἀνάγκην αὐτῷ δοθείσης κοινωνίας.

A *tum, quòd etiam ſi quis inuoluntariò fuerit in ſcelere homicidij, eum tanquam iam prophanum piaculum redditum à ſacerdotali gratia eiiciendū pronunciauit canon. Quantum autem eſt expiationis tempus ob ſimplicem fornicationem, tantum etiam rectè habere exiſtimatum eſt in iis qui cædem inuoluntariam feciſſent, ſcilicet in iis quoque pœnitentis voluntate examinata, vt ſi ſit fide quidem digna conuerſio, non ſeruetur annorum numerus, ſed temporis prolixitate reſecata ad eccleſiæ reſtitutionem, & boni participationem compendio deducatur. Si quis autem tempore non expleto à canonibus præ-* B *ſtituto vita excedat, iubet patrum clementia vt effectus ſacramentorū particeps non viatico vacuus ad extremam illam & longam peregrinationem mittatur. Si autem poſtquam ſacramēti particeps factus fuerit, rurſum ad vitam reuerſus ſit, ſtatutum tempus expectet in illo gradu exiſtens in quo erat ante cōmunionem illi ex neceſſitate datam.*

Ἑρμηνεία.

Εἰπὼν περὶ τῶν δύο ψυχικῶν δυνάμεων ὁ μέγας οὗτος πατὴρ προστίθησιν ἄρτι καὶ τὴν λοιπήν. ἥτις ἐστὶ τὸ θυμοειδές. καὶ πολλὰ μὲν εἶναι φησὶ τὰ ἐκ τοῦ θυμοῦ τικτόμενα ἁμαρτήματα, οἷον πληγάς, ὕβρεις, λοιδορίας, βλασφημίας, ἅπερ πάντα τῇ θείᾳ γραφῇ ἀπηγόρευται. ὁ γὰρ μακάριος Παῦλος πρὸς Κολασσαεῖς γράφων, καὶ τὰ τῆς σαρκὸς ἔργα ἀπαριθμῶν, μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ ἔχθρας, καὶ ἔρεις, καὶ ζήλους καὶ θυμοὺς, ἐριθείας τε καὶ διχοστασίας καὶ φόνους ἐπήγαγε, καὶ οἱ ταῦτα πράσσοντες ἔφη, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. ἀλλὰ κἂν πάντα φησὶν ὁ ἅγιος οὗτος τῇ γραφῇ ἀπηγόρευται, ὅμως ἤρεσέ πως τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τοῖς ἄλλοις μὴ λίαν ἀκριβολογεῖσθαι. τὸ δὲ ἤρεσέ πως, ἀποροῦντός ἐστι καὶ ὥσπερ μὴ εἰδότος τὸν λόγον, δι' ὃν ταῦτα οἱ πατέρες ἀκριβολογεῖσθαι οὐκ ἠθέλησαν, οὐδὲ πολὺ σπουδαῖον ἡγήσαντο θεραπεύειν τὰ τοιαῦτα. μόνον δὲ τὸ τοῦ φόνου μίασμα ἐπιζημίου ἠξίωσαν, ὥστε παραφυλάττεσθαι τοὺς ἀνθρώπους μὴ ποιεῖν φόνους φοβουμένους τὰ ἐπιτίμια. τὸ δὲ ἐκ τοῦ φόνου ἁμάρτημα, διαιρεῖται εἰς ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον. καὶ ἔστιν ὁ ἑκούσιος φόνος, ὁ ἐκ παρασκευῆς, ἤγουν ὁ ἐκ μελέτης τετολμημένος πρὸς ὃν τις παρεσκευάσθη καὶ ἡτοιμάσθη.

SCH. BALS. Poſtquam dixit hic magnus pater de duabus animæ facultatibus, reliquam quoque adiicit, nempe iram: & multa quidem peccata eſſe dicit, quæ ex ira naſcuntur, C ictus, iniurias, maledicta, conuicia, quę omnia à ſcriptura sũt prohibita. Beatus enim Paulus ſcribens ad Coloſſenſes, & carnis opera enumerans, cum aliis inimicitias, lites, & contentiones, æmulationes, diſcordias, ac ſeditiones, & cędes induxit. Et qui hęc inquit, agunt, regnum dei non poſſidebunt. Sed etſi, inquit hic ſanctus, hęc omnia à ſcriptura prohibita ſunt, placuit tamen omnibus noſtris Patribus in aliis non nimium ſubtiliter, nec ſummo iure agere. Illud autem, Placuit omnibus, eſt dubitantis, & D veluti rationem neſcientis, propter quam patres in iis non nimium ſubtiliter, & accuratè agere voluerint, nec vt iis remedia afferrent multum ſtudij ponendum eſſe putarunt, ſed ſolum homicidij facinus eſſe pœnis afficiendum cenſuerunt, vt cauerent homines ne cædes perpetrarent, pœnas impoſitas formidantes. Cædis autem peccatum diuiditur in voluntarium, & inuoluntarium: & eſt quidem voluntaria cædes, quæ præparato ac conſulto ſuſcepta eſt, ad quã paratus, & inſtructus fuerat qui-

ſpiam. Voluntarium autem dicit, & quod non conſulto quidem, ſed in certamine, & contentione factum eſt, quando quis eum qui reſiſtit lætaliter percuſſerit in aliqua parte corporis. Nam hoc quoque cædis genus, non fortuitum, ſed voluntarium ſanctus iudicat. Inuoluntariam autem cædem definit, quando volens aliquid aliud agere, vt pote feram percutere, vel fructum arboris decutere, accedentem hominem non viſum percuſſerit, iſque mortuus fuerit. Voluntariæ itaque cædi xxvij. annos definit pœnæ tempus: & ipſum in tres partes diuidit, vt vnaquæque pars habeat nouem annos, & perfectam quidem ſegregationem nominat, eum qui ſegregatus eſt ſtare extra eccleſiam, & deflere. poſtquam autem illic ad nonum vſque annum defleuerit, tanto rurſus tempore ſtet in loco audientis, & illinc procedat ad locum proſtrationis: & ita xxvij. annis dimenſis, dignus ſacramentorum communione habeatur. Vbique autem dat poteſtatem contrahendi tempus pœnarum ei qui eum diſpenſat qui agit pœnitentiam, ſi viderit pœnitentem vberes pœnitentiæ fructus oſtendentem. Inuoluntaria autem, inquit, cædes, venia quidem digna iudicata eſt, ſed non laudanda, ſeu non ita grata, & accepta, vt ſit ab omni ſupplicio immunis, & ſi quis inuoluntariè hominem interfecerit, nec ſacerdotiũ aſſequetur, & eiicietur, vt qui ſit homicidio pollutus. Inuoluntariç autẽ cædis pœnæ tempus eſſe dicit, quãtum in ſimplici fornicatione ſtatutum eſt. eſt autem ſecundum hunc ſanctũ ix. annorũ. Simplicem autẽ fornicationem nominauit, quæ committitur in mulierem quæ nõ habet maritũ. Vnde poſtquam dixit pœnæ tempus in vnoquoque peccato, nunc adiicit, quòd ſi is qui pœna affectus eſt, nondum perfecit tẽpus pœnitẽtiæ, ſed eſt adhuc ſegregatꝰ, & in magno vitę periculo verſatur, ſtatuerunt patres clementia vtentes, vt is ſit ſacramentorũ particeps ne viatico carẽs in longam peregrinationẽ abeat. Dicitur autem viaticũ, quod iis qui viã ineunt in via eſt vtile. Fidelibus autẽ valde cõferre creditur ſacramẽtorum participatio.

A ἑκούσιον δὲ λέγει καὶ τὸν μὴ ἐκ μελέτης μὲν, ἐν δὲ συμπλοκῇ καὶ φιλονεικίᾳ γινόμενον, ὅτε τις πλήξει τὸν ἀνθιστάμενον ἐν καιρίῳ μέρει τοῦ σώματος, τῷ θυμῷ στρατευόμενος. καὶ τοῦτο γὰρ τὸ εἶδος τοῦ φόνου, οὐ τυχαῖον ὁ ἅγιος κρίνει, ἀλλὰ προαιρετόν. ἀκούσιον δὲ φόνον ὁρίζεται, ὅτε ἄλλο τι ποιῆσαι βουλόμενος, οἷον θηρίον ἀμύνασθαι ἢ καταστεῖσαι δένδρου καρπὸν, ἄνθρωπον παριόντα μὴ προϊδὼν πλήξει, καὶ ὁ πληγεὶς θανάτῃ. τῷ μὲν οὖν ἑκουσίῳ φόνῳ, κζ΄. ἔτη ὁρίζεται τὸν τοῦ ἐπιτιμίου καιρόν. καὶ εἰς τρεῖς B μοίρας αὐτὸν διαιρεῖ, ὥστε μοῖραν ἑκάστην ἐννέα ἔχειν ἐνιαυτούς· καὶ παντελῆ μὲν ἀφορισμὸν ὀνομάζει τὸ ἔξω τῆς ἐκκλησίας ἵστασθαι τὸν ἀφορισθέντα καὶ προσκλαίειν. ἐκεῖ δὲ προσκλαύσαντα ἐπὶ ἔννατον ἐνιαυτὸν, ἐπὶ τοσοῦτον αὖθις χρόνον ἐν ἀκροωμένου στῆναι τόπῳ. κἀκεῖθεν προβῆναι εἰς τὸν τῆς ὑποπτώσεως τόπον· καὶ οὕτω τῶν κζ΄. ἐκμετρηθέντων ἐνιαυτῶν, τῆς τῶν ἁγιασμάτων κοινωνίας ἀξιωθῆναι. πανταχοῦ δὲ τὴν ἐξουσίαν τοῦ συντεμεῖν τὸν τῶν ἐπιτιμίων καιρὸν, τῷ οἰκονομοῦντι τὸν ἐν μετανοίᾳ γινόμενον δίδωσιν, εἰ βλέπει τὸν μετανοοῦντα δαψιλεῖς τοὺς τῆς μετανοίας καρ- C ποὺς ἐνδεικνύμενον. ὁ δὲ ἀκούσιος φησὶ φόνος, συγγνωστὸς μὲν ἐκρίθη, οὐ μὴν ἐπαινετὸς, ἤγουν οὐκ ἀνεκτὸς, ὥστε καὶ πάντη εἶναι ἀνεπιτίμητος· κἂν γὰρ ἀκουσίως τις φονεύσῃ ἄνθρωπον, οὔτε ἱερωσύνης τεύξεται, καὶ ἀπόβλητος ταύτης ὡς τῷ φόνῳ μιανθεὶς ἔσται. χρόνον δὲ τῷ ἐπιτιμίῳ τοῦ ἀκουσίου φόνου λέγει τετάχθαι, ὅσος ἐν τῇ ψιλῇ πορνείᾳ ἐτάχθη· ἔστι δὲ οὗτος κατὰ τοῦτον τὸν ἅγιον, ἐννέα ἔτη. ψιλὴν δὲ πορνείαν, τὴν εἰς γυναῖκα μὴ ἔχουσαν ἄνδρα ὠνόμασε. τοὺς χρόνους δὲ τῶν ἐπιτιμίων εἰπὼν ἐφ' ἑκάστῳ πλημμελήματι, νῦν προστίθησιν ὅτι εἰ οὔ- D πω ὁ ἐπιτιμηθεὶς ἐπλήρωσε τὸν τοῦ ἐπιτιμίου καιρὸν, ἀλλ' ἔτι ἀφωρισμένος ἐστὶ καὶ κινδυνεύει θανεῖν, ὥρισαν οἱ πατέρες φιλανθρωπευσάμενοι τὸν τοιοῦτον μεταλαβεῖν τῶν ἁγιασμάτων, ἵνα μὴ ἐστερημένος τοῦ ἐφοδίου ἀπέλθῃ πρὸς τὴν μακρὰν ἀποδημίαν. ἐφόδια δὲ λέγονται τὰ ἐπὶ τῇ ὁδῷ τοῖς ὁδεύουσι συμβαλλόμενα. μέγα δὲ συμβάλλεσθαι τοῖς πιστοῖς πιστεύεται τῶν ἁγιασμάτων ἡ μέθεξις.

εἰ δὲ περὶ τὴν ζωὴν κινδυνεύων ὁ ἐν ἐπιτιμίᾳ, A ἀξιωθείη τῶν θείων δωρεῶν, εἶτα ἐκφύγῃ τὸν κίνδυνον καὶ ἀναρρωσθῇ, αὖθις ἀκοινώνητος ἔσται. καὶ ἐν ἐκείνῳ στήσεται τῷ βαθμῷ, ἐν ᾧ ἦν καὶ πρὸ τοῦ κινδύνου, μέχρις ἂν ὁ χρόνος ὁ τεταγμένος ἐκμετρηθῇ.

Τὸ δὲ ἕτερον εἶδος τῆς εἰδωλολατρείας, οὕτω γὰρ ὀνομάζει τὴν πλεονεξίαν ὁ θεῖος ἀπόστολος, οὐκ οἶδ' ὅπως ἀθεράπευτον ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν παρώφθη, καίτοι δοκεῖ τὸ τοιοῦτον κακὸν τῆς τρίτης ἐν τῇ ψυχῇ καταστάσεως πάθος εἶναι. καὶ B γὰρ ὁ λογισμὸς τῆς τοῦ καλοῦ κρίσεως ἁμαρτάνων, ἐν τῇ ὕλῃ τὸ καλὸν εἶναι φαντάζεται, οὐ πρὸς τὸ ἄϋλον ἀναβλέπων κάλλος, καὶ ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὰ κάτω ῥεῖ, τοῦ ἀληθῶς ὀρεκτοῦ ἀποχρέουσα· καὶ ἡ φιλόνεικός τε καὶ θυμώδης διάθεσις πολλὰς ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας τὰς ἀφορμὰς λαμβάνει· καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, συμφωνεῖ ἡ τοιαύτη νόσος τῷ ἀποστολικῷ τῆς πλεονεξίας ὅρῳ. ὁ γὰρ θεῖος ἀπόστολος, οὐ μόνον αὐτὴν εἰδωλολατρείαν, ἀλλὰ καὶ ῥίζαν πάντων τῶν κακῶν ἀπεφήνατο, καὶ ὅμως τὸ τοιοῦτον εἶδος παρώφθη C τῆς νόσου ἀνεπίσκεπτόν τε καὶ ἀπημέλητον· διὸ καὶ πλεονάζει κατὰ τῆς ἐκκλησίας τὸ τοιοῦτον ἀρρώστημα, καὶ οὐδεὶς τοὺς ἐπὶ τὸν κλῆρον ἀγομένους περιεργάζεται, μήπως τῷ τοιούτῳ εἴδει τῆς εἰδωλολατρείας κατεμιάνθησαν· ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων διὰ τὸ παρεῖσθαι τοῖς πατράσιν ἡμῶν, ἀρκεῖν ἡγούμεθα τῷ δημοσίῳ τῆς διδασκαλίας λόγῳ, ὅπως ἂν οἷόν τε ᾖ θεραπεύειν, ὥσπερ τινὰ πληθωρικὰ τὰς πλεονεκτικὰς ἀρρωστίας διὰ τοῦ λόγου καθαίροντες. μόνην δὲ τὴν κλοπὴν καὶ τὴν τυμβωρυχίαν, καὶ τὴν ἱεροσυλίαν πάθος νομίζομεν διὰ τὸ οὕτως ἐκ τῆς τῶν πα- D τέρων ἀκολουθίας τὴν παράδοσιν ἡμῖν περὶ τούτων γενέσθαι. καίτοι παρὰ τῆς θείας γραφῆς ὁ πλεονασμὸς καὶ ὁ τόκος τῶν ἀπειρημένων ἐστί. καὶ τὸ ἐκ δυναστείας τινὸς τῇ ἰδίᾳ κτήσει περισυνάγειν τὰ ἀλλότρια κἂν ἐν προσχήματι πρᾶγμα τὸ τοιοῦτον τύχῃ γενόμενον. ἐπεὶ τοίνυν τὸ καθ' ἡμᾶς εἰς ἐξουσίαν κανόνων ἀξιόπιστον τὴν ἐπὶ τῶν ὁμολογουμένως ἀπηγορευμένων κανονικὴν κρίσιν ἤδη τοῖς εἰρημένοις προσθήσομεν. διῄρηται δὲ ἡ κλοπὴ εἴς τε λῃστείαν καὶ εἰς τοιχωρυχίαν. καὶ εἷς μὲν ἐπ' ἀμφοτέρων σκοπός, ἡ τῶν ἀλλο-

A Sin autem is cui pœna impoſita eſt, diuinis donis dignus habitus fuerit, deinde periculum effugerit, rurſus erit excommunicatus, & in illo gradu ſtabit, in quo erat etiam ante periculum, donec præſtitutum tempus dimenſum fuerit.

Altera autem idololatriæ ſpecies (ſic enim diuinus apoſtolus auaritiam appellat) neſcio quomodo abſque vlla pœna medela à patribus prætermiſſa ſit. Atqui hoc malum quidem videtur eſſe trium B *animi conſtitutionum affectio. Nam & ratio ab eius quod pulchrum eſt iudicio aberrans, eſſe in materia quod pulchrum eſt exiſtimat, non ad pulchritudinem à materia ſeparatam aſpiciens. Et deſiderium ad ea quæ ſunt inferiora inclinatur, ab eo quod verè eſt expetendum dilabens. Iam verò & contentioſa animoſáque animæ affectio ex hoc peccato multas occaſiones accipit. Et vt in vniuerſum dicam, eiuſmodi morbus cum Apoſtolica* Epheſ. 5. *auaritiæ definitione conuenit. Diuinus enim Apoſtolus eam non ſolum idololatriam, ſed etiam omnium malorum ra-* C *dicem pronunciauit, & tamen hæc morbi ſpecies inconſiderata, & abſque vlla eius cura prætermiſſa eſt, quo fit vt hic morbus valde in eccleſia redundet, & nemo in iis qui ad clerum adducuntur, inquirit, num qui eo idololatriæ genere polluti ſint. Sed de iis quidem, quoniam id à patribus prætermiſſum eſt, ſufficere exiſtimo publica doctrinæ ratione ea quomodo fieri poteſt curare, veluti quoſdam morbos ex repletione ortos, inexplebiles auaritiæ affectiones oratione purgantes. Solum autem furtum, & ſepulchrorum effoſſionem, & ſacrilegium vitia exiſtimamus, quòd ſic à* D *patrum conſequentia hæc nobis traditio facta ſit. Atqui apud diuinam ſcripturam & fœnus & vſura ſunt prohibita, & per alicuius potentiam ad ſuam poſſeſſionem aliena traducere, etiamſi ſub contractus, aut tranſactionis ſpecie hoc fortaſſe factum ſit. Quoniam ergo nos quidem ad canonum poteſtatem aſſequendam fide digni non ſumus, in ijs quæ ex confeſſo prohibita ſunt, canonicam ſententiam iis quæ iam dicta ſunt adiiciemus. Diuiditur autem furtum in latrocinium ſeu deprædationem & in murorum effoſſionem. Idem autem vtriuſque eſt inſtitutum, videlicet*

aliena auferre: in animo autem ipſorum magna eſt inter ſe differentia. Latro enim etiam homicidium ad id quod ſtudet aſſequi aſſumit, ad id paratus & armis, & copiis, & opportunitate loci, adeo vt is homicidarum iudicio ſubiiciatur, ſi per pænitentiam ad dei eccleſiam reuerſus fuerit. Qui autem latenti ablatione ſibi alienum vſurpat, deinde per enuntiationem peccatum ſuum ſacerdoti aperuerit, vitij ſtudio in contrarium mutato ægritudinem curabit, dico autem largiendo quæ habet pauperibus: vt dum quæ habet profundit ſe ab auaritiæ morbo liberum aperte oſtendat. Sin autem nihil aliud præterquam ſolum corpus habeat, iubet Apoſtolus per laborem corpo-

Epheſ. 4. *ralem ei morbo mederi. Dictionis autem ita habet contextus, Qui furatur, non amplius furetur, ſed potius laboret bonum operans, vt poſſit et largiri qui indiget.*

Schol. Balsam. Dubitat ſanctus quomodo auaritiæ vitium à patribus abſque vlla medicina relictum ſit, nec vlla iis qui eo tenentur pœna impoſita fuerit, maximè cum Apoſtolus ipſum idololatriam vocarit. Atqui videntur, inquit, tres animæ facultates in eo affici, & à rectitudine diuertere. Neque enim ratiocinatrix animæ affectio rectè iudicat, ſed falſo & nequiter. Aberrat enim, inquit, ab eius quod pulchrum eſt iudicio, hoc eſt id non aſſequitur, nec ad pulchritudinem à materia ſeparata reſpicit ad dei ſcilicet quoad eius fieri poteſt intelligentiam, futurorúmque bonorum fruitionem, ſed id quod pulchrum eſt in materia viſione apprehendit. Falſam autem opinionem, & mendacem exiſtimationem ſanctus viſionem appoſitè vocauit, exiſtimare ſcilicet id quod pulchrum & honeſtum eſt, eſſe in pecuniis, & diuitiis, & eiuſmodi. Porrò deſideratiua animi facultas ab eo quod eſt vere expetendum, à diuina ſcilicet natura, & cæleſtibus excidens, terrena & fluentia appetit. Iraſcens quoque facultas multas vt ad contentionem accendatur occaſiones accipit. Propter pecuniarum enim cupiditatem, lites, & inimicitiæ, & bella, & vt dicit diuinus Apoſtolus, radix omnium malorum eſt auaritia.

A τρίων ἀφαίρεσις, πολλὴ δὲ κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν ἡ πρὸς ἀλλήλους ἐστὶ διαφορά. ὁ μὲν γὰρ λῃστὴς καὶ τὴν μιαιφονίαν εἰς συμμαχίαν τοῦ σπουδαζομένου παραλαμβάνει, πρὸς αὐτὸ τοῦτο παρασκευαζόμενος καὶ ὅπλοις καὶ πολυχειρίᾳ καὶ τοῖς ἐπικαιρίοις τῶν τόπων, ὥστε τὸν τοιοῦτον τῷ κρίματι τῶν ἀνδροφόνων ὑπάγεσθαι, εἰ διὰ μεταμελείας ἑαυτὸν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ ἐπαναγάγῃ. ὁ δὲ διὰ ἀφαιρέσεως λανθανούσης σφετεριζόμενος τὸ ἀλλότριον, εἶτα διὰ ἐξαγορεύσεως τὸ πλημμέλημα ἑαυτοῦ τῷ ἱερεῖ φανε-

B ρώσας, τῇ περὶ τὸ ἐναντίον τοῦ πάθους σπουδῇ θεραπεύσει τὴν ἀρρωστίαν· λέγω δὲ διὰ τοῦ τὰ προσόντα παρέχειν τοῖς πένησιν, ἵνα ἐν τῷ προΐεσθαι ἃ ἔχει, φανερὸς γένηται καθαρεύων τῆς κατὰ πλεονεξίαν νόσου· εἰ δὲ μηδὲν ἔχοι, μόνον δὲ τὸ σῶμα ἔχοι, κελεύει ὁ ἀπόστολος διὰ τοῦ σωματικοῦ κόπου τὸ τοιοῦτον ἐξιάσασθαι πάθος, ἔχει δὲ ἡ λέξις οὕτως, ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι.

Ἑρμηνεία.

Ἀπορεῖ ὁ ἅγιος πῶς τοῖς πατράσι τὸ τῆς πλεο-

C νεξίας πάθος εἴτουν φιλαργυρεία, ἀθεράπευτον παρεωράθη, μὴ ἐπαγαγοῦσιν ἐπιτίμια τοῖς τοῦτο κεκτημένοις, καὶ ταῦτα τοῦ ἀποστόλου εἰδωλολατρείαν αὐτὸ καλέσαντος. καίτοιγε δοκεῖ φησὶ καὶ τὰς τρεῖς ψυχικὰς δυνάμεις ἐν τούτῳ πάσχειν καὶ παρατρέπεσθαι τῆς εὐθύτητος. οὔτε γὰρ τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς ὀρθῶς κρίνει, ἀλλ' ἐσφαλμένως καὶ διημαρτημένως. ἀμαρτάνει γάρ φησι τῆς κρίσεως τοῦ καλοῦ, αὐτὴ τοῦ ἀποτυγχάνει, καὶ οὐ πρὸς τὸ ἄυλον κάλλος βλέπει τοῦ θεοῦ δηλαδή, ὡς ἐφικτὸν κατανοῆσαι, καὶ τῆς τῶν μελλόντων ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν, ἐν τῇ ὕλῃ

D φαντάζεται τὸ καλόν. τὴν ἠπατημένην δὲ δόξαν καὶ τὴν ἐψευσμένην ὑπόληψιν, φαντασίαν ὁ ἅγιος προσφόρως ὠνόμασεν. ἤγουν τὸ νομίζειν ἐν τοῖς χρήμασι τὸ καλὸν εἶναι καὶ ἐν πλούτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὁμοίοις αὐτοῖς. καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐκπίπτον τοῦ ὄντως ὀρεκτοῦ ἤτοι τῆς θείας φύσεως καὶ τῶν οὐρανίων, τῶν γηΐνων καὶ ῥεόντων ὀρέγεται. καὶ τὸ θυμικὸν δὲ, πολλὰς ἀφορμὰς εἰς τὸ ἀνάπτεσθαι πρὸς φιλονεικίαν, λαμβάνει. διὰ γὰρ τὴν τῶν χρημάτων ἐπιθυμίαν, ἔρεις τε καὶ ἔχθραι, καὶ πόλεμοι καὶ κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρεία.

A Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχον φησὶ τὸ τοιοῦτον πάθος, παρεώραται τοῖς πατράσιν ἀνεπισκέπτόν τε καὶ ἀθεράπευτον, ὅθεν καὶ πλεονάζει κατὰ τὴν ἐκκλησίαν, πολλῶν τοῦτο νοσούντων, καὶ τοὺς καταπιπλομένους εἰς κλῆρον, ἤτοι χειροτονουμένους, οὐδεὶς ἐρευνᾷ, μή ποτε μεμίανται τῇ τοιαύτῃ εἰδωλολατρείᾳ. ἀλλ' ἐπεὶ τοῦτο τοῖς πατράσι παρεῖθη, αὐτὴ τοῦ καταλείφθη. ἀνεπιτίμητόν τε καὶ ἀκόλαστον, θεραπεύειν αὐτὸ διὰ τῆς δημοσίας διδασκαλίας, ὡς δυνατὸν, ἤγουν δημοσίᾳ διδάσκοντες τὸν λαὸν, ποιησώμεθα τούτου καταδρομὴν, ὥσπερ τινὰ πάθη πληθωρικὰ τὰς πλεονεκτικὰς ἀρρωστίας B διὰ τοῦ λόγου καθαιροῦντες. εἰπὼν δὲ ὁ ἅγιος τὸ τῆς φιλαργυρίας πάθος, τὰς ψυχικὰς δυνάμεις διαφθείρειν, καὶ πολλὰ ἐξ αὐτῆς πάθη φύεσθαι, πληθωρικοῖς πάθεσι, ταῦτα ἀπείκασε τὴν τῆς ἰατρικῆς λόγων μετεσχηκὼς ἀκριβέστατα, ὡς ἔστι γνῶναι ἐκ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων. πληθώρα ὀνομάζεται τοῖς ἰατροῖς, ὅταν οἱ τέσσαρες χυμοὶ ἐξ ὧν τὰ σώματα συνίστανται, αὐξηθῶσι καὶ πλεονάσωσιν ἀναλόγως τῷ ὄγκῳ ἑκάστου τῶν χυμῶν γινομένων· κατὰ τοῦτον συμβαίνοντα πάθη, πληθωρικὰ καλοῦνται νοσήματα. ὥστε εἰκότως κἀνταῦθα ὁ σοφὸς οὗτος πατὴρ, C τὰ ἐκ τῆς πλεονεξίας ἀναφυόμενα πάθη, πληθωρικὰ εἶπεν ὡς πάσας τὰς ψυχικὰς ἡμῶν δυνάμεις περιτρεπούσης καὶ αὐξανούσης ταύτας ἐπιβλαβῶς τῇ ψυχῇ. τὰς μὲν οὖν ἄλλας φησὶ νόσους τῆς πλεονεξίας, τῷ τῆς διδασκαλίας θεραπεύσομεν λόγῳ. τὴν δὲ κλοπὴν καὶ τὴν ἱεροσυλίαν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν τυμβωρυχίαν, κανονικῆς ἐπιτιμίου ἀξιωθείσας παρὰ τῶν πατέρων, τοῖς ἤδη ῥηθεῖσι προσθήσομεν. καί τοι φησὶ, τῇ θείᾳ γραφῇ καὶ ὁ πλεονασμὸς καὶ ὁ τόκος καὶ τὸ ἐκ δυναστείας πρὸς τὰ ἀλλότρια προσκεκλῆσθαι τῇ ἰδίᾳ κτήσει τῶν ἀπηγορευμένων ἐστί. πλεονασμὸς μὲν οὖν ἐστιν, ὡς ὅταν τις δῷ τινὶ σῖτον ἢ οἶνον ἢ ἔλαιον ἢ ἄλλό τι ἐπὶ τῷ λα- D βεῖν ὁμοιογενὲς, πλέον τοῦ δοθέντος. οἷον ἔδωκέ τις οἴνου μετρητὰς πεντήκοντα ἐπὶ τῷ λαβεῖν ἑβδομήκοντα ἢ καὶ πλειόνας. τόκος δὲ λέγεται, ἐπὶ νομισμάτων. ἐκ δυναστείας δέ τινος εἶπεν ὅτι κἂν μὴ ἐξ οἰκείας δυναστείας τις σφετερίσηται τὰ ἀλλότρια, δι' ἑτέρου δὲ δυνάστου τινὸς ποιήσῃ τοῦτο, κἀκεῖνος τῷ αὐτῷ ὑπόκειται κρίματι. λέγει γὰρ ὁ προφητικὸς λόγος,

A Sed quãuis ita ſe habeat hæc affectio, tamẽ à patribus relicta eſt incõſiderata, nullàque ei⁹ cura ſuſcepta eſt. Vnde etiã abundat in eccleſia, cũ multi ea laborent, & de iis qui in clerũ referũtur, ſeu ordinãtur, nemo inquirit, nunquid hac idololatria polluti ſunt. Sed quia hoc à patribus prætermiſſũ eſt, pro eo quod eſt, impunitũ & minime caſtigatũ relictũ eſt, remediũ ei afferre oportet, quãtũ fieri poteſt per publicã doctrinã, hoc eſt publicè populũ docentes, id perſequamur, tanquã morbos aliquos ex nimia reple- B tione ortos, auaritiæ ægritudines per orationẽ purgantes. Cũ autẽ dixiſſet ſanctus, auaritię affectionẽ animæ facultates ad vitiũ ſimul diuertere, & eorũ vnãquamque corrũpere, & multiplices ex ea affectiones oriri, eã plethoricis affectionibus aſſimilauit, eã quæ à medicis dicũtur tenẽs exactiſſimè, vt ex ei⁹ ſcriptis licet cognoſcere. Plethora enim, id eſt repletio, à medicis dicitur, quãdo quatuor humores ex quibus cõſtant corpora, aucti & redũdãtes effecti ſũt pro vniuſcuiuſque humoris proportione, & affectiones quę fiũt ex plenitudine humorũ ſimul coactorũ plethorici mor- C bi dicũtur. Merito ergo hic ſapiẽs pater, affectiones quæ ex auaritia oriũtur, plethoricas nominauit, vt quæ omnes animæ facultates ſubuertat, eáſque augeat in detrimentũ animæ. Alios ergo, inquit, auaritiæ morbos doctrinæ ſermone curabimus. Furtũ autem & ſacrilegiũ, atque etiã ſepulchrorũ effoſſionẽ, quæ canonicis pœnis dignæ viſæ ſunt iis quæ à patribus iã dicta ſunt, adiiciemus. Atqui in diuina, inquit, ſcriptura, & fœnus & vſura, & per potentiã alicuius aliena ſuæ vnire poſſeſſioni prohibita ſunt. Fœnus ergo eſt, quod Græcè πλεονασμὸς dicitur, vt quando quis dat vinum, D vel frumentũ, vel oleum, vel aliquid aliud, vt in eodem genere plus quàm dederit, accipiat, vt ſi quis dederit vini l. metretas, vt ſeptuaginta, vel eo plures accipiat. Vſura autem dicitur in nummis. Per potentiam autem alicuius dixit, quòd etiam ſi non propriam potentiam alienum vſurpauerit, per aliquem autem alium potentem hoc fecerit, is eodẽ iudicio tenebitur. Dicit enim ſermo prophetic⁹,

væ qui domum domui coniungitis, A & agrum agro appropinquantes, vt à vicino aliquid auferant. Sed & ſi hæc, inquit, à ſcriptura ſunt prohibita, eis tamen canonicas pœnas non imponemus, quia noſtra ad canonum aſſequendam poteſtatem fide digna non ſunt, pro eo quod eſt, ad noſtro iudicio imponendas canonicas pœnas ijs qui peccant. De furto autem loquens, diuidit ipſum in latrocinium, & murorum effoſſionem. Vnum autem ſcopum eſſe dicit tam iis qui latrocinantur, quàm B iis qui muros effodiunt, alienorũ ſcilicet ablationem. Eſt autem rurſus eorum ponenda differentia. Latrones enim etiam ad homicidium inſtruuntur, arma ferentes, & apta loca occupantes, & copias, hoc eſt validam manum ad eis opem ferendam aſſumentes, & ad cædem parati. Eos itaque ad pœnitentiam conuerſos dicit homicidarum iudicio puniri. eum autem qui aliena clanculum ſubripuit, & peccatum aperit, contraria affectione curandum eſſe di- C cit, vt ſcilicet quoniam propter auaritiam aliena abſtulerat, oporteat eum propria pauperibus erogare, vt ſic videatur ab auaritia abſtinere. Qui enim ſuis non parcet, aliena non appetet. Sin autem non habeat pecunias quas eroget, oportet eum laborantem curare affectionem, ſeu laborare operantem, & ex eo quod per ſuum laborem acquirit, pauperibus impertiri. Et hoc eſt præceptum Apoſtolicum. Dicit enim diuinus Paulus, Qui furatur, non amplius furetur, ſed potius laboret bonum operans. Hæc ergo de eo qui clanculum aliena ſubripit. Sin autem D hic quoque enſe vtitur, & paratus eſt eo vti aduerſus eum qui ei reſiſtit, hic quoque eadem qua latro pœna punietur, quia eorum eſt ſimile inſtitutum.

Sepulchrorum autem effoſſio, ipſa quoque diuiditur in id quod veniam meretur, & id quod non meretur. Si enim mortuorum parcens religioni, & tectum corpus intactum relinquens, vt nec ſoli oſtendatur turpitudo corporis, lapidibus aliquot ex iis qui ante ſepulchrum proiecti ſunt, ad aliquod opus conſtruendum vſus eſt, ne hoc quidem eſt laudabile,

οὐαὶ οἱ συνάπτοντες οἰκίαν πρὸς οἰκίαν καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν, ἵνα τι τοῦ πλησίον ἀφέλωνται. ἀλλὰ κἂν τῇ γραφῇ φησὶν ἀπηγόρευται ταῦτα, ἡμεῖς αὐτοῖς κανονικὰ οὐκ ἐπάξομεν ἐπιτίμια, ὅτι τὰ καθ' ἡμᾶς εἰς ἐξουσίαν κανόνων οὐκ ἀξιόπιστα· ὅτι οὐκ ἀξιόπιστοι κρινόμεθα εἰς κανονικὴν ἐξουσίαν, ἀντὶ τοῦ κατ' ἐξουσίαν ἡμετέραν τῇ κρίσει τιθέναι κανονικὰ καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐπιτίμια. εἰπὼν δὲ κλοπὴν, διαιρεῖ ταύτην εἰς λῃστείαν καὶ εἰς τοιχωρυχίαν. καὶ ἕνα μὲν σκοπὸν εἶναι λέγει καὶ τοῖς λῃστεύουσι καὶ τοῖς τοιχωρυχοῦσι, τὴν τῶν ἀλλοτρίων ἀφαίρεσιν. πολλὴν δὲ διαφορὰν θετέον αὐτῶν. οἱ μὲν γὰρ λῃσταὶ, καὶ πρὸς μιαιφονίαν παρασκευάζονται, ὅπλα φέροντες καὶ τόπους ἐπιτηδείους καταλαμβάνοντες εἰς βοήθειαν, ἀλλὰ μὴν καὶ πολυχειρίαν ἤγουν πολλοὺς εἰς συνεργίαν προσλαμβανόμενοι, καὶ ἕτοιμοι ὄντες πρὸς φόνους. τοὺς οὖν τοιούτους ἀποστρέψαντας εἰς μετάνοιαν, τῷ τῶν ἀνδροφόνων ἐπιτιμᾶσθαι κρίματι φησί. τὸν δὲ λαθραίως ἀφαιρούμενον τὰ ἀλλότρια, καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐξαγορεύοντα, θεραπεύεσθαι φησὶ τὴν ἐναντίαν διάθεσιν, ἤγουν ἐπεὶ διὰ πλεονεξίαν ἀφείλετο τὰ ἀλλότρια, δεῖ αὐτὸν καὶ τὰ οἰκεῖα πένησι δοῦναι, ἵνα οὕτω φανῇ ἀποσχόμενος τῆς πλεονεξίας. ὁ γὰρ μὴ φειδόμενος τῶν οἰκείων, οὐκ ἐπιθυμήσει τῶν ἀλλοτρίων. εἰ δὲ μὴ ἔχῃ φησὶ χρήματα ὥστε δοῦναι αὐτὰ, δεῖ αὐτὸν κοπιῶντα τὸ πάθος ἰάσασθαι, ἤγουν κοπιᾶν ἐργαζόμενον, καὶ ἐκ τῶν διὰ τοῦ κόπου αὐτοῦ πορίζομένων μεταδιδόναι τοῖς δεομένοις. καὶ τοῦτο ἀποστολικόν ἐστι τὸ διάταγμα. λέγει γὰρ ὁ θεῖος Παῦλος, ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν λάθρα ἀφαιρουμένων τὰ ἀλλότρια. εἰ δὲ καὶ τοῦ ξίφους κέχρηται, καὶ ἕτοιμός ἐστι κατὰ τῶν ἀνθισταμένων αὐτῷ τούτῳ χρήσασθαι, καὶ τοῦτο οἶμαι ὁμοίως ἐπιτιμηθήσεται τῷ λῃστεύοντι, ὅτι καὶ ὁμοίαν εἶχε προαίρεσιν.

Ἡ δὲ τυμβωρυχία καὶ αὐτὴ διῄρηται εἰς συγγνωστόν τε καὶ ἀσύγγνωστον. εἰ μὲν γάρ τις τῆς ὁσίας φειδόμενος καὶ ἄσυλον ἀφεὶς τὸ κεκρυμμένον σῶμα, ὡς μὴ ἀναδειχθῆναι ἡλίῳ τὴν ἀσχημοσύνην τῆς φύσεως, λίθοις τισὶ τῶν τῷ τάφῳ βεβλημένων συγχρήσεται εἰς ἔργον τινὸς κατασκευῆς, ἐπαινετὸν οὐδὲ τοῦτό ἐστι.

πλὴν

ἀλλὰ συγγνωστὸν ἐποίησεν ἡ συνήθεια ὅταν εἰς προτιμότερόν τι καὶ κοινωφελέστερον ἡ τῆς ὕλης μετάθεσις γίνηται. τὸ δὲ ἐρευνᾶσθαι τὴν κόνιν ἀπὸ γεωθείσης σαρκὸς καὶ ἀνακινεῖν τὰ ὀστᾶ, ἐλπίδι τοῦ κόσμου τινὰ τῶν συγκατορυχθέντων κερδᾶναι, τοῦτο τῷ αὐτῷ κρίματι κατεδικάσθη. ᾧ καὶ ἡ ψιλὴ πορνεία, καθὼς ἐν τῷ προλαβόντι διήρηται λόγῳ, ἐπισκοποῦντος δηλαδὴ τοῦ οἰκονόμου, ἐξ αὐτοῦ τοῦ βίου τὴν θεραπείαν τοῦ θεραπευομένου, ὥστε συντεμεῖν τὴν ἐκ τῶν κανόνων ὁρισθεῖσαν τοῦ ἐπιτιμίου προθεσμίαν.

A *ſed vt eſſet dignum venia effecit conſuetudo; quando ad aliquid melius, & Reipub. vtilius materia traducta ſit, ſed carnis in terram redactæ puluerem perſcrutari, & oſſa monere, ſpe aliquem ex defoſſis lucrifaciendi ornatum, id eodem iudicio condemnatum eſt quo ſimplex fornicatio, quemadmodum in præcedente oratione diuiſio facta eſt, conſiderante ſcilicet œconomo ſeu diſpenſatore, ex ipſa vita eius cui medela adhibetur, medicinam, vt ſpacium à canonibus præſtitutum poſſit contrahere.*

Ἑρμηνεία.

Ὥσπερ δὲ τὴν κλοπὴν εἰς δύο διεῖλεν, οὕτω καὶ τὴν τυμβωρυχίαν εἰς δύο διαιρεῖ. εἰ μὲν γάρ τις, φησί, λίθους μόνους ἐκ τάφου ἀφέληται, ὥστε τὸ καλυπτόμενον σῶμα μὴ ὁρᾶσθαι, τῆς οὐσίας φειδόμενος, ἤτοι τῆς ἀφωσιωμένης τοῖς τεθνεῶσι τιμῆς, καὶ χρήσεται τούτοις εἰς ἔργου κατασκευὴν προτιμοτέρου καὶ κοινωφελεστέρου, οὐδ' ἔστιν ἀνέγκλητος, συγγνωστὸς δὲ ὅμως. λίθους δὲ τοὺς τῷ τάφῳ περιβεβλημένους οὐχὶ τοὺς αὐτὰ τὰ τεθαμμένα σώματα καλύπτοντας. εἰ γὰρ τοιούτους λίθους ἀφέληταί τις, δίδωσι πάντως ὁρᾶσθαι τὸ κεκρυμμένον σῶμα. καὶ δημοσιεύει τῆς φύσεως τὰ μυστήρια, καὶ οὐκέτι συγγνωστός ἐστιν, ἀλλ' εἰς τὸ ἕτερον εἶδος τῆς τυμβωρυχίας ἐμπίπτειν δοκεῖ, ὅπερ ἐστὶ, τὸ τοὺς τάφους ἀνοίγειν καὶ τὴν κόνιν τὴν ἐκ τῆς φθαρείσης σαρκὸς ἀνορύττειν, καὶ μετακινεῖν τὰ ὀστᾶ τῶν κειμένων, κόσμον τινὰ λαβεῖν ἐκεῖθεν ζητοῦντα συνταφέντα τοῖς τελευτήσασι· τοῦτο γοῦν τὸ εἶδος τῆς τυμβωρυχίας, ὁμοίως τῇ ψιλῇ πορνείᾳ καταδικάζεσθαι λέγει. ψιλὴν δὲ πορνείαν, τὴν εἰς ἐλευθέραν ἀνδρὸς γυναῖκα μῖξιν ὀνομάζει. κἀνταῦθα δὲ τῷ οἰκονομοῦντι τὸν μετανοοῦντα δίδωσι τὸ συντεμεῖν ἴσως τὸν τοῦ ἐπιτιμίου καιρὸν εἰ ὁρᾷ θερμὴν αὐτοῦ τὴν μετάνοιαν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν φησὶ περὶ τυμβωρύχων ὁ ἅγιος. ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος ἐν βιβλίου ξ' τίτλου κγ'. ταυτὶ διαγορεύεται. οἱ ἀπὸ τῶν τάφων ὕλας ἀφαιροῦντες, ὑποκείσθωσαν τῷ τῆς ἱεροσυλίας ἐγκλήματι. καὶ πάλιν τὸ τῆς τυμβωρυχίας ἔγκλημα, ἀτιμίαν ἐπιφέρει. καὶ αὖθις, ἐάν τις ἀπὸ τοῦ τάφου ἀφέληται ἢ λίθους ἢ κίονας ἢ μάρμαρα, ἢ ἄλλην οἱανδήποτε ὕλην, εἴκοσι λί. χρυσίου τῷ δημοσίῳ καταβάλλει, καὶ τὰ ἑξῆς.

SCHOL BALSAM. Quemadmodum furtum in duo diuiſit, ita B & ſepulchri foſſionem in duo diuidit. Si quis enim ſolos lapides ex ſepulchro abſtulerit, ita vt tectum corpus non videatur, mortuorum religioni parcens, hoc eſt iuſto honori qui mortuis debetur, & eis vſus fuerit ad meliorum, & Reip. vtiliorum conſtructionem, ne ſic quidem erit à crimine alienus, erit tamen venia dignus. Lapides autem qui ante ſepulchrum proiecti ſunt, non eos qui ſepulta corpora contegunt. Si quis enim eos lapides abſtulerit, ita C vt corpus contectum omnino videatur, & naturæ myſteria publicauerit, non eſt amplius venia dignus, ſed in alteram ſpeciem ſepulchrorum effoſſionis incidere videtur; quæ eſt ſepulchra aperire, & ex corrupta carne puluerem effodere, & corũ qui illic iacent oſſa mouere, cũ qui ornatum aliquem quo mortui amicti ſunt conatur accipere. Hoc itaque ſepulchrorum effoſſionis genus, eodem iudicio quo ſimplicem fornicationem condemnãdum eſſe dicit: Simplicem autem fornicationem, cũ ſoluta coitum nominauit. Hic quo- D que ei qui pœnitentem diſpenſat, dat facultatem contrahendi tempus pœnæ ſi forte eius vehementem videat pœnitentiam. Cæterum hæc quidem dicit ſanctus de ſepulchrorum effoſſoribus. Lex autem ciuilis in lib. lx. tit. xxiij. hæc cõſtituit. Qui materias ex ſepulchris auferunt, ſacrilegij criminĩ ſint obnoxij. & rurſus, Sepulchrorum effoſſionis crimen affert infamiam. & rurſus, Si quis ex ſepulchro abſtulerit, vel lapides. vel columnas, vel marmora, vel aliquam aliam materiam, publico xx. aureos ſoluit, & quæ ſequuntur.

A *Sacrilegium autem in antiqua quidem ſcriptura ne cædis quidem condemnatione viſum eſt tolerabilius. Similiter enim, & qui cædis conuictus erat, & qui res deo dedicatas abſtulerat, lapidationis ſupplicium ſubibat. In eccleſiaſtica autem conſuetudine de pœnæ grauitate neſcio quomodo aliquid detractum, & eo lenitatis deſcenſum eſt, vt illius morbi exiſtimaretur tolerabilius piaculũ. In minori enim tempore quàm adulteriũ ij à patrum traditione pœnã ſuſceperũt. Vbique autem hoc in ſupplicij genere ante omnia videndum eſt, qualis ſit eius cui medela adhibetur, affectio, & non exiſtimare tempus* B *ad medelam ſufficere. (quænam enim fuerit ex tempore medicina?) ſed eius qui ſibi per conuerſionem medetur, animum & inſtitutũ. Hæc tibi ò homo dei, ex iis quæ erant ad manum ſtudioſe compoſita, quòd oporteat fratrum mandatis parere ſtudioſè miſimus. Tu vero conſuetas pro nobis preces deo offerre ne intermittas. Debes enim vt gratus filius ei qui te ſecundum deum genuit, in ſenectute per tuas orationes alimentum, conuenienter præcepto quod iubet honorare parentes, vt tibi bene ſit, & ſis longæuus ſuper terram. Clarum eſt autem quod vt ſymbolum ſacerdotale literas accipies, munúſque hoſpitale non contemnes, etiamſi ſit minus quam pro ſumma tui ingenij bo-* C *nitate.*

Schol. Balsam. Poſtquam dixit de furto, & ſepulchrorum effoſſione, nunc docet de ſacrilegio, & dicit quòd antiqua quidem ſcriptura, homicidã, & eum qui quæ deo oblata erant, ſuſtulit, ex æquo puniit, lapidibus eos obrui iubẽs, quod in Achaz factum eſt, qui ex ſpoliis Hiericho, quæ omnia Deo erant dedicata aurum veſtéſque textas abſtulerat. Lapidibus enim obrutus omnino peremptus eſt. Eccleſia autem non punit ſimiliter homicidam, & ſacrilegum: ſed mitius in ſacrilegum affecta eſt. Neſcio quomodo, inquit, pro eo quod eſt, rationem ignoro. A patri- D bus enim, inquit, traditum eſt, vt minori tempore quàm adulterio pœna ſacrilegio decernatur. In omni autẽ peccato oportet ante omnia cõſiderare pœnitentis, & eius cui medela applicatur affectionem, & non omnia pœnæ ſpacio adſcribere tanquam quod ad purgationem ſufficiat. Quãtumcunque enim tempus præterierit, nihil iuuabit ad curationem.

A Ἡ δὲ ἱεροσυλία παρὰ μὲν τῇ ἀρχαίᾳ γραφῇ οὐδὲν ἐνομίσθη τῆς φονικῆς κατακρίσεως ἀνεκτοτέρα. ὁμοίως γὰρ ὅ, τε ἐπὶ φόνῳ ἁλοὺς, καὶ ὁ τὰ ἀνατεθειμένα τῷ θεῷ ἀφελόμενος τὴν διὰ τῶν λίθων τιμωρίαν ὑπέσχον· ἐπὶ δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας οὐκ οἶδα ὅπως συγκατάβασίς τις ἐγένετο, καὶ παραφορὰ, ὥστε ἀνεκτότερον νομισθῆναι τὸ τῆς τοιαύτης νόσου καθάρσιον. ἐν ἐλάττονι γὰρ χρόνῳ παρὰ τὴν μοιχείαν τοῖς τοιούτοις τὸ ἐπιτίμιον διέδειξαν ἡ τῶν πατέρων παράδοσις· πανταχοῦ δὲ ἐν πλημμελήματος εἴδει B καθορᾶν τοῦτο προσήκει, πρὸ πάντων οἵα ἐστὶν ἡ τοῦ θεραπευομένου διάθεσις. καὶ μὴ τὸν χρόνον οἴεσθαι πρὸς θεραπείαν ἀρκεῖν. τίς γὰρ ἂν ἴασις ἐκ τοῦ χρόνου γένοιτο; ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν τοῦ ἑαυτὸν δι᾽ ἐπιστροφῆς θεραπεύοντος. Ταῦτά σοι ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ κατὰ πολλὴν σπουδὴν ἐκ τῶν ἀδελφικῶν ἐπιταγμάτων πείθεσθαι κατὰ σπουδὴν ἀπεστάλαμεν, οὐδὲ τὰς συνήθεις ὑπὲρ ἡμῶν εὐχὰς τῷ θεῷ προσάγειν μὴ διαλείπῃς· χρεωστεῖς γὰρ ὡς εὐγνώμων υἱὸς τῷ κατὰ θεόν σε γεννήσαντι τὴν διὰ τῶν προσευχῶν γηροκομίαν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τὴν κελεύουσαν τιμᾶν τοὺς γονέας, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς C γῆς. δῆλον δὲ ὅτι ὡς ξύμβολον ἱερατικὸν δέξῃ τὸ γράμμα. καὶ οὐκ ἀτιμάσεις τὸ ξένιον κἂν μικρότερον τῆς σῆς μεγαλοφυΐας ᾖ.

Ἑρμηνεία.

Εἰπὼν περὶ κλοπῆς καὶ τυμβωρυχίας, νῦν καὶ περὶ ἱεροσυλίας διδάσκει, καὶ φησὶν ὅτι ἡ μὲν παλαιὰ γραφὴ ἐπίσης τὸν φονέα καὶ τὸν κλέψαντα τὰ τῷ θεῷ ἀνατεθειμένα ἐκόλασε, λίθοις αὐτοὺς ἀναιρεῖσθαι διαταξαμένη. ὅπερ ἐπὶ τοῦ Ἀχὰζ ἐγένετο, ὑφελομένου ἐκ τῶν τῆς Ἱεριχοῦς λαφύρων, ἃ πάντα τῷ θεῷ ἀνετέθησαν, χρυσόν τε καὶ ὕφασμα. λίθοις γὰρ βληθεὶς παγγενὴ ἐξωλοθρεύθη. ἡ δὲ ἐκκλησία, οὐχ ὁμοίως ἐπιτιμᾷ τῷ φονεῖ καὶ τῷ ἱε- D ροσύλῳ· ἀλλὰ συγκαταβατικώτερον διετέθη πρὸς τὸν ἱερόσυλον. οὐκ οἶδα, πῶς, φησὶν, αἰτίαν τοῦ τοιούτου λόγου ἀγνοῶ. παραδέδοται γὰρ φησι παρὰ τῶν πατέρων, ἥττονι χρόνῳ παρὰ τὴν μοιχείαν, τὸ ἐπιτίμιον τῇ ἱεροσυλίᾳ ὁρίζεσθαι. ἐν πάσῃ δὲ ἁμαρτίᾳ δεῖ πρὸ πάντων σκοπεῖν τὴν τοῦ μετανοοῦντος καὶ θεραπευομένου διάθεσιν καὶ μὴ τῷ χρόνῳ τοῦ ἐπιτιμίου ἀνατίθεσθαι τὸ πᾶν ὡς ἀρκοῦντι πρὸς κάθαρσιν. ὁ γὰρ χρόνος ὅσος ἂν παρέλθῃ, οὐδὲν ὠφελήσει πρὸς ἴασιν.

ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν δεῖ σκοπεῖν τοῦ μετανοοῦντος, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ σπουδήν, ὥστε εἰ μὲν προσήκουσαν τῷ ἁμαρτήματι καὶ ἀνάλογον ἐνδείκνυται τὴν μετάνοιαν, συντέμνειν τὸν τοῦ ἐπιτιμίου χρόνον. Εἰ δὲ ἀνειμένως διάκειται καὶ ἀμελέστερον διατίθεται, καὶ προστιθέναι τὸν χρόνον τοῦ ἐπιτιμίου. ἠπόρηται δέ μοι πῶς ὁ ἅγιος οὗτος τὸ τῆς πλεονεξίας πάθος ἀθεράπευτον ἔφη παρὰ τῶν πατέρων καταλειφθῆναι. καὶ ταῦτα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ ἐν τῷ τρίτῳ τῶν αὐτοῦ κανόνων ταῦτα λέγοντος, δεινὴ ἡ πλεονεξία, καὶ οὐκ ἔστι δι' ἐπιστολῆς παραθέσθαι τὰ θεῖα γράμματα, ἐν οἷς οὐ τὸ λῃστεύειν μόνον φρικτὸν καὶ φρικῶδες καταγγέλλεται, ἀλλὰ καθόλου τὸ πλεονεκτεῖν καὶ τὸ ἀλλοτρίων ἐφάπτεσθαι ἐπὶ αἰσχροκερδείᾳ. καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος ἐκκήρυκτος ἐκκλησίας θεοῦ. πῶς οὖν ἀθεράπευτον παρεωράθη τὸ ἐκκήρυκτον ἐκκλησίας θεοῦ ποιεῖν κεκριμένον. ὅτι δὲ ἐκράτει ὁ κανὼν οὗτος τοῦ θαυματουργοῦ, δῆλον ἀπὸ τῆς πρὸς Μηνᾶν ἐπίσκοπον ἐπιστολῆς Θεοφίλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας γράψαντος νόμιμον πρᾶγμα πεποιηκέναι, τοὺς χωρίσαντας τῆς συνάξεως τὴν ἀδικοῦσαν γυναῖκα, καὶ μὴ βουλομένην ἀναστεῖλαι τὴν ἀδικίαν.

A Sed oportet pœnitentis animum; & inſtitutũ conſiderare, eiúſque in pœnitentia ſtudium, vt ſi peccato quidem conuenientem & correſpondentem pœnitentiam oſtenderit, contrahat pœnæ tempus: ſinautem remiſſè & negligentius, pœnæ quoque tempus augeat. A me autem dubitatum eſt quomodo ſanctus hic auaritiæ vitiũ dicit à patribus ſine vlla eſſe medicina relictum, cum Gregorius Thaumaturgus hoc in tertio ſuo canone dicat: Grauis eſt res auaritia, nec poſſunt vna epiſtola exponi, quæ à diuina ſcriptura dicta
B ſunt, in quibus non ſolum latrocinari fugiendum, & horrendum annunciatur, ſed omnino auarum eſſe & aliena deſiderare propter turpe lucrum, & quiſquis eſt eiuſmodi, à dei eccleſia abdicatur. Quomodo ergo ſine medela relictum eſt, quod à dei eccleſia abdicatum facere iudicatum eſt? Quod autem obſeruatus ſit hic canon Thaumaturgi, clarum eſt ex epiſtola ad Mænam epiſcopũ Theo-
C phili Archiepiſcopi Alexandrini, qui ſcripſit eos rem feciſſe legitimam qui à communione ſeparauerunt mulierem facientem iniuriam, nec volentem ab iniura abſtinere.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΝΟΝΙΚΑΙ

Τιμοθέου τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἑνὸς τῶν ρν'. πατέρων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συναθροισθέντων, πρὸς τὰς προσενεχθείσας αὐτῷ ἐρωτήσεις περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν.

Ἐρώτησις.

ΕΑΝ παιδίον κατηχούμενον ὡς ἐτῶν ἑπτὰ ἢ ἄνθρωπος τέλειος εὐκαιρήσῃ που προσφορᾶς γινομένης, καὶ ἀγνοῶν μεταλάβῃ, τί ὀφείλει γίνεσθαι περὶ αὐτοῦ;

Ἀπόκρισις.

Φωτισθῆναι ὀφείλει. παρὰ θεοῦ γὰρ κέκληται.

Ἑρμηνεία.

Ἠρωτήθη ὁ πατὴρ οὗτος, ὅτι ἐὰν παιδίον ἢ καὶ ἀνὴρ τέλειος ἐν κατηχουμένοις τεταγμένος, καὶ μήπω τοῦ ἁγίου τυχὼν βαπτίσματος, προσφορᾶς γινομένης, ἤτοι θυσίας μυστικῆς προσαγομένης, εὐκαιρήσῃ, ἀντὶ τοῦ καιροῦ τύχῃ ἐπιτηδείου καὶ μεταλάβῃ τῶν ἁγιασμάτων ἀγνοῶν ὅτι οὐ δεῖ αὐτὸν μεταλαβεῖν πρὸ τοῦ βαπτίσματος;

RESPONSA CANONICA

TIMOTHEI SANCTISSIMI ALEXANDRINI epiſcopi, qui fuit vnus ex cl. patribus qui Conſtantinopoli conuenerunt.

INTERROGATIO.

D *SI puellus catechumenus, vt pote annorum ſeptem, vel homo etiam perfectus dum fieret oblatio opportune adfuerit, eiuſque neſcins particeps factus ſit, quid debet de eo fieri?*

Reſp. Debet illuminari: à deo enim vocatus eſt.

SCH. BALS. Interrogatus eſt hic pater, an ſi puellus vel etiam vir perfectus in ordine catechumenorũ collocatus, & ſanctum baptiſmum nondum aſſecutus, opportunè adfuerit & ſacramentorum particeps factus fuerit, ignorans ſe non debere participare antequam ſit baptizatus

non tamen ea improbe contemnens, A quid debet fieri? & reſpondit eum baptizari debere. Quia enim nō malitioſe ad ſanctorum donorum communionem acceſſit, & opportunitate vſus eſt ab aliquo non prohibitus forte ignorantibus, qui aderant fidelibus, & ipſo etiam qui communionem impertiit, eum eſſe catechumenum, videtur à deo eſſe vocatus, & quod ſanctus Apoſtolus Petrus dixit de Cornelio, & iis qui circa eum erant, quo tempore cum eſſent catechumeni, ſpiritus ſanctus in eos cecidit, & loquebātur linguis, & deum glorificabant, vt in Actuum libro ſcriptum eſt. B Nunquid aquam prohibuerit quiſpiam quo minus ii baptizentur, qui ſanctum ſpiritum ſicut nos acceperunt? hoc propemodum etiam dixit Timotheus, quod à deo vocatus, & ſacramentis dignus exiſtimatus debet illuminari.

INTERROGATIO.

Si catechumenus à dæmone corripiatur, & voluerit ipſe vel ſui vt ſanctum baptiſmum C *accipiat, debét ne accipere an non, & maximè ſi morti propinquus fuerit?*

Reſp. Si is qui à dæmone corripitur, non fuerit ab immundo ſpiritu mundatus, non poteſt ſanctum baptiſmum accipere, ſed in exitu à vita baptizatur.

SCHOL. BALS. Qui à dæmone corripitur, videtur eſſe dæmonis habitaculum. Iudicatur enim quòd niſi immundus ſpiritus inueniſſet hominem dignum ſuum habitaculum in eo non habitaſſet. Qui autem baptizatur, per baptiſmum ſancti ſpiritus gratiam in ſe cohabitantem ſuſcipit. D Quomodo ergo fieri poterit vt idem ſimul duo in ſe contraria ſuſcipiat? & ideo catechumenum & à vexante eum dæmone non liberatum iudicauit pater non eſſe dignum ſancto baptiſmate. Si autem moriatur, inquit, baptizabitur, ne gratiæ baptiſmi expers, à vita excedens, hoc viatico priuetur, & non ſignatus recedat.

INTERROGATIO.

Si quis cum ſit fidelis à dæmone corripiatur debét ne eſſe ſanctorum myſteriorum particeps an non?

ἀλλ' οὐχὶ καταφρονητικῶς διατιθέμενος. τί ὀφείλει γίνεσθαι; καὶ ἀπεκρίθη ὅτι βαπτισθῆναι ὀφείλει. ἐπεὶ γὰρ ἀπονήρως προσῆλθε τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἁγίων δώρων καὶ εὐκαιρίας ἔτυχε μὴ κωλυθεὶς ὑπό τινος, ἀγνοησάντων ἴσως τῶν παρόντων πιστῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ μεταδιδόντος ὅτι κατηχούμενός ἐστι, δοκεῖ παρὰ τοῦ θεοῦ προσκληθῆναι. καὶ ὅπερ ὁ ἅγιος ἀπόστολος Πέτρος ἔφη περὶ τοῦ Κορνηλίου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, ὅτι κατηχουμένων ἐκείνων ἔπεσεν αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐλάλουν γλώτταις, καὶ ἐμεγάλυνον τὸν θεὸν, ὡς ἐν τῇ βίβλῳ τῶν πράξεων γέγραπται. μή τι τὸ ὕδωρ κωλῦσαι δύναταί τις τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἳ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον ὡς καὶ ἡμεῖς. τοῦτο μονονουχὶ καὶ ὁ Τιμόθεος εἶπεν, ὅτι παρὰ θεοῦ κληθεὶς καὶ ἄξιος νομισθεὶς τῶν ἁγιασμάτων, φωτισθῆναι ὀφείλει.

Ερώτησις.

Εἰ ὁ δαιμονιζόμενος κατηχούμενος ᾖ, καὶ θελήσῃ αὐτὸς ἢ οἱ ἴδιοι αὐτοῦ ἵνα λάβῃ τὸ ἅγιον βάπτισμα, ὀφείλει λαβεῖν ἢ οὔ, καὶ μάλιστα ἐὰν περὶ τὸν θάνατον ἐστιν;

Απόκρισις.

Εἰ ὁ δαιμονιζόμενος μὴ καθαρισθῇ ἀπὸ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος, οὐ δύναται λαβεῖν τὸ ἅγιον βάπτισμα. περὶ δὲ τὴν ἔξοδον, βαπτίζεται.

Ερμηνεία.

Ο δαιμονιζόμενος εἶναι δοκεῖ οἰκητήριον δαίμονος. κρίνεται τοίνυν ὡς εἰ μὴ ἄξιον αὐτοῦ τὸν ἄνθρωπον εὗρε τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα κατοικητήριον, οὐκ ἂν ᾤκησεν ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ βαπτιζόμενος, διὰ τοῦ βαπτίσματος, τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος δέχεται ἐνοικοῦσαν αὐτῷ. πῶς οὖν ἐν ταὐτῷ δυνατόν ἐστι τὸν αὐτὸν δύο ἐναντίων δεκτικὸν γίνεσθαι. διὰ τοῦτο τὸν κατηχούμενον καὶ μὴ ἀπαλλαγέντα τοῦ ἐνοχλοῦντος αὐτῷ δαίμονος, οὐκ ἔκρινεν ὁ πατὴρ τοῦ θείου βαπτίσματος ἄξιον. Εἰ δὲ καὶ τελευτᾷ, φησὶ, βαπτισθήσεται, ἵνα μὴ ἀμέτοχος τῆς χάριτος τοῦ βαπτίσματος, τοῦ βίου ἐξελθὼν, στερηθῇ τοιούτου ἐφοδίου, καὶ ἀσήμαντος ἀπέλθῃ.

Ερώτησις.

Εἰ πιστός τις ὢν δαιμονίζεται, ὀφείλει μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων μυστηρίων, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις.

Ἐὰν μὴ ἐξαγορεύῃ τὸ μυστήριον, μήτε ἄλλως πως βλασφημῇ, μεταλαμβανέτω μὲν, μήτοι καθ' ἑκάστην. ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ κατὰ καιροὺς μόνον.

Ἑρμηνεία.

Ὁ Ἰούδας ἐξαγορεῦσαι λέγεται τὸ μυστήριον, ὡς ἃ ἐδιδάχθη παρὰ κυρίου ἐκκαλύψας τοῖς Ἰουδαίοις, οἷα ἀπίστων αὐτοῖς, καὶ μηδὲ τῷ ταῦτα διδάσκοντι ὡς θεῷ προσέχων, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπῳ ψιλῷ. ὁ δὲ δαιμονιζόμενος, εἰ μὲν διόλου μαίνεται, οὔτε τῶν ἁγιασμάτων ἀξιωθήσεται, οὔτε τὸ μυστήριον ἐξαγορεύων καὶ βλασφημῶν, κατακριθήσεται, ὡς μὴ εἰδὼς ὃ ποιεῖ. Εἰ δὲ διαλείμματα ἔχει καὶ ἐν τῷ καιρῷ, ᾧ σωφρονεῖ διασύρει τὸ μυστήριον καὶ βλασφημεῖ, οὐ μόνον τῶν ἁγιασμάτων οὐ μεθέξει, ἀλλ' οὐδὲ πιστοῖς συνεύξεται ἢ συναριθμηθήσεται· ὥστε ὁ θεῖος οὗτος πατὴρ περὶ δαιμονιζομένου καὶ διαλείμματα ἔχοντος λέγει. ἐὰν οὖν ὅτε οὐκ ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ δαίμονος, οὐδὲν κατὰ τῆς πίστεως λέγῃ, μεταλήψεται τῶν ἁγιασμάτων.

Ἐρώτησις.

Ἐάν τις κατηχούμενος ὢν ἀσθενὴς γένηται ἐκ φρενός, καὶ μὴ δύνηται ἑαυτὸς ὁμολογῆσαι τὴν πίστιν, καὶ παρακαλῶσιν οἱ ἴδιοι αὐτοῦ, ἵνα λάβῃ τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἕως ζῇ, ὀφείλει λαβεῖν, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις.

Ὀφείλει λαβεῖν ἐὰν μὴ ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου πειράζηται.

Ἑρμηνεία.

Ἡ ἐρώτησις ἦν περὶ κατηχουμένου καὶ ἐκ νόσου ἔξω φρενῶν γενομένου, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτὸν ἐρωτώμενον τὰς ἐν τῷ βαπτίσματι ἀποκρίσεις ἀποκρίνεσθαι, εἰ δεῖ τοῦτον βαπτίζεσθαι; ἡ δὲ ἀπόκρισις, ὅτι δεῖ βαπτίζεσθαι αὐτὸν καὶ οὕτως ἔχοντα, καὶ εἰκότως. ἐπεὶ γὰρ κατηχούμενος ἦν ἔδειξε προαίρεσιν ὅτι ἀσπάζεται τὴν πίστιν, καὶ κἂν μὴ ἐν τῷ βαπτίσματι ἀποκρίνηται, ἔφθασε δεῖξαι τὴν οἰκείαν προαίρεσιν. Εἰ δὲ ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου πειράζεται, οὐ βαπτισθήσεται φησίν, ἀλλὰ γενήσεται αὐτῷ, καθὼς ἄνωθεν εἴρηται.

A *Reſponſio. Si myſterium non enunciet, nec vllo alio modo blaſphemet, ſit particeps. Sed non ſingulis diebus. ſufficit enim ſi ſtatis ſolum temporibus.*

SCHOL BALSAM. Iudas dicitur myſterium enunciaſſe, vt qui quæ à domino doctus eſt Iudæis reuelauerit, vt qui eis non fideret, & non ei qui illa docebat tanquam deo mentem adhiberet, ſed vt communi homini. Qui autem à dæmone corripitur ſi perpe-B tuo quidem furit, nec ſacramentis dignus habebitur, nec vt qui myſterium enunciet & blaſphemet condemnabitur, vt qui neſciat quid agat. Sinautem habet interualla, & in tempore quo eſt ſanæ mentis in myſterium inuehitur, & blaſphemat, non ſolum non erit ſacramentorum particeps, ſed nec cum fidelibus deprecabitur, vel connumerabitur. Quare diuinus hic pater dicit de dæmoniaco qui habet interualla. Si ergo quando à dæmone non agitatur ni-C hil dicit aduerſus fidem, erit ſacramentorum particeps.

INTERROGATIO.

Si quis catechumenus cum eſſet infirmus, emotæ mentis factus ſit, nec poſſit ſibi fidem confiteri, ſuique ſuadeant vt donec viuit ſanctum baptiſmum accipiat, debétne ſanctum baptiſmum accipere an non?

Reſpon. Debet accipere ſi non ab immundo ſpiritu tentetur.

SCHOL. BALSAM. Interrogatio erat de catechumeno, qui propter morbum emotæ mentis D erat, vt non poſſet interrogatus quæ in baptiſmo reſpondentur, an eum baptizare oporteat? Reſpõſio autem eſt, quòd oportet eũ qui ita ſe habet baptizari, & merito, quia quod eſt catechumenus videtur eo ſe eſſe animo oſtendiſſe vt fidem amplectatur, & quanuis in baptiſmate non reſpondeat, prius tamen animi ſui inſtitutũ oſtendit. Sinautẽ ab immundo ſpiritu tentatur, non baptizabitur, inquit, ſed fiet ei ſicut ſuperius dictum eſt.

INTERROGATIO.

Si vxor cum ſuo marito noctu cohabitarit, vel maritus cum vxore, vt fiat ſynaxis, debént ne communicare, an non?

Reſp. Non debent, cum clamet Apoſtolus, Ne fruſtremini vos inuicem, niſi ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi, & rurſus ſimul conueniatis, ne tentet vos ſatanas propter intemperantiam veſtram.

SCHOL. BALSAM. De iis qui legitimè cohabitant eſt interrogatio, an debent nocte illa ſimul congreſſi eſſe ſacramentorum participes? Reſponſio eſt, quod non debent, & ad dicti ſui confirmationem magni Pauli verbis vſus eſt.

INTERROGATIO.

Si mulier catechumena dedit nomen ſuum vt illuminaretur, & die baptiſmatis illi accidit, quod ſolet mulieribus, debét ne eo die baptizari, an differre, & quantum differre?

Reſp. Debet differre donec purgata fuerit.

Si mulier ſibi accidiſſe viderit, quod ſolet mulieribus, debét ne ad ſancta myſteria accedere, an non?

Reſp. Non.

SCHOL. BALS. Qui diuino baptiſmate digni erant habendi, deſcribebantur ab iis qui munus eccleſiaſticum exercebant: ſi ergo, inquit, deſcripta mulier tanquam baptizanda, in fluxum menſtruorum inciderit, quando debet baptizari? Hic autem diuinus pater reſpondit, quòd quando purgata fuerit. Donec enim præſtituti dies præterierint, impura eſſe iudicabitur, & nec baptizabitur, nec diuinis myſteriis digna habebitur.

INTERROGATIO.

Ieiuniũ quadrageſimæ.

Mulier ſi pepererit, debét ne ieiunare Paſcha, vel vinum non bibere, an à ieiunio abſoluitur, & vinum bibere permittitur eo quod pepererit?

Reſp. Excogitatum eſt ieiunium vt corpus humile reddatur. Si ergo corpus in humilitate, & imbecillitate verſatur, debet cibi & potus quantum poteſt eſſe particeps.

A

Ερώτησις.

Εἀν γυνὴ συγγένηται μετὰ ἀνδρὸς αὐτῆς τὴν νύκτα, ἢ ἀνὴρ μετὰ γυναικὸς, καὶ γένηται μίξις, ὀφείλουσι μεταλαβεῖν, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις.

Οὐκ ὀφείλουσι, τοῦ ἀποστόλου βοῶντος, μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάσητε τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχεσθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

Ἑρμηνεία.

B

Περὶ τῶν ἐννόμως συνοικαζομένων ἡ ἐρώτησις, εἰ ὀφείλουσι μεταλαβεῖν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην συνελθόντες ἀλλήλοις. ἡ δὲ ἀπόκρισις, ὅτι οὐκ ὀφείλουσι. καὶ εἰς σύστασιν τοῦ οἰκείου λόγου, τοῖς ῥήμασιν ἐχρήσατο τοῦ μεγάλου Παύλου.

Ερώτησις.

Εἀν γυνὴ κατηχουμένη δέδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς, ἵνα φωτισθῇ, καὶ περὶ τὴν ἡμέραν τοῦ βαπτίσματος γέγονεν αὐτῇ τὸ κατ' ἔθος τῶν γυναικῶν, ὀφείλει φωτισθῆναι αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ὑπερτίθεσθαι, καὶ πόσον ὑπερτίθεσθαι.

C

Ἀπόκρισις.

Ὑπερτίθεσθαι ὀφείλει ἕως οὗ καθαρισθῇ.

Ερώτησις.

Εἀν γυνὴ ἴδῃ τὸ κατ' ἔθος τῶν γυναικείων αὐτῆς, ὀφείλει προσέρχεσθαι τοῖς μυστηρίοις αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις.

Οὐκ ὀφείλει, ἕως οὗ καθαρισθῇ.

Ἑρμηνεία.

Οἱ μέλλοντες καταξιοῦσθαι τοῦ θείου βαπτίσματος, ἀπεγράφοντο παρὰ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐνεργούντων. ἐὰν οὖν γυνὴ, φησὶν, ἀπογραφεῖσα ὡς μέλλουσα βαπτισθῆναι γένηται ἐν ῥύσει τῶν ἐμμηνίων, πότε δεῖ αὐτὴν φωτισθῆναι; καὶ ἀπεκρίθη πρὸς τοῦτο ὁ θεῖος οὗτος πατὴρ, ὅτι ὅτε καθαρθῇ. ἕως γὰρ αἱ νενομισμέναι παρέλθωσιν ἡμέραι, ἐν ἀκαθαρσίᾳ κρίνεται εἶναι, καὶ οὔτε βαπτισθήσεται, οὔτε τῶν θείων μυστηρίων ἀξιωθήσεται.

D

Ερώτησις.

Γυνὴ ἐὰν γεννήσῃ, τὸ Πάσχα ὀφείλει νηστεῦσαι καὶ μὴ πιεῖν οἶνον, ἢ ἀπολύεται τῆς νηστείας καὶ τοῦ μὴ πιεῖν οἶνον διὰ τὸ γεννῆσαι;

Ἀπόκρισις.

Η νηστεία ἐπενοήθη διὰ τὸ τὸ σῶμα ταπεινῶσαι. εἰ οὖν τὸ σῶμα ἐν ταπεινώσει ἐστὶ καὶ ἀσθενείᾳ, ὀφείλει μεταλαβεῖν καθὼς βούλεται καὶ δύναται βαστάσαι τροφῆς καὶ ποτοῦ.

Ἑρμηνεία.

Ἠρωτήθη, εἰ ὀφείλει γυνὴ τεκοῦσα κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν τοῦ Πάσχα, πίνειν οἶνον, καὶ τῆς νηστείας λυθῆναι. καὶ ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ νηστεία, διὰ ταπείνωσιν τοῦ σώματος ὡρίσθη. ἐὰν δὲ τὸ σῶμα τεταπεινωμένον καὶ ἀσθενὲς ᾖ, ἄλλοθεν οὐ δεῖται τῆς ἐκ τῆς νηστείας παιδαγωγίας, ἀλλὰ μᾶλλον συστάσεως χρῄζει καὶ ἀνακτήσεως. ὀφείλει οὖν ἡ τεκοῦσα κατὰ τὸ Πάσχα, ἤγουν ἐν τῇ διὰ τὸ Πάσχα γινομένῃ νηστείᾳ, καὶ οἴνῳ χρήσασθαι καὶ βρώματι.

Ἐρώτησις.

Εἰ ὀφείλει κληρικὸς εὔχεσθαι παρόντων Ἀῤῥειανῶν, ἢ ἄλλων αἱρετικῶν. εἰ οὐδὲν αὐτὸν βλάπτει ὅταν αὐτὸς ποιῇ τὴν εὐχὴν ἤγουν τὴν προσφοράν;

Ἀπόκρισις.

Ἐν τῇ θείᾳ ἀναφορᾷ ὁ διάκονος προσφωνεῖ πρὸ τοῦ ἀσπασμοῦ, οἱ ἀκοινώνητοι περιπατήσατε. οὐκ ὀφείλουσιν οὖν παρεῖναι εἰ μὴ ἂν ἐπαγγέλλωνται μετάνοιαν καὶ ἐκφεύγειν τὴν αἵρεσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἡ ἐρώτησις περὶ κληρικοῦ, εἰ ὀφείλει εὔχεσθαι παρόντων αἱρετικῶν, ἤγουν προσφέρειν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν. καὶ ἀπεκρίθη, ὅτι μέλλοντος προσάγεσθαι τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ τὰ ἅγια, λέγεται τοῖς ἀμυήτοις, οἱ ἀκοινώνητοι περιπατήσατε, ἤγουν οἱ κατηχούμενοι προσέλθετε. εἰ οὖν οἱ κατηχούμενοι οὐκ ἐῶνται παρεῖναι τελουμένης τῆς θυσίας, πῶς αἱρετικοὶ ἐασθήσονται; εἰ μήπου ἐπαγγέλλωνται, φησὶ, μετάνοιαν καὶ ἀφίστασθαι τῆς αἱρέσεως. καὶ τότε δὲ οἶμαι, οὐκ ἐντὸς τοῦ ναοῦ παραχωρηθήσονται εἶναι, ἀλλ' ἔξω μετὰ τῶν κατηχουμένων· ὡς εἰ μὴ ἐπαγγέλλωνται ἀφίστασθαι τῆς αἱρέσεως, οὐδὲ τοῖς κατηχουμένοις συστήσονται, ἀλλ' ἐκδιωχθήσονται.

Ἐρώτησις.

Ἐάν τις ᾖ ἀσθενὴς καὶ ἐκτακεὶς πάνυ ἀπὸ τῆς πολλῆς ἀσθενείας, καὶ ἔλθῃ τὸ ἅγιον Πάσχα, πάντως ὀφείλει νηστεῦσαι, ἢ ἀπολύει αὐτὸν ὁ κληρικὸς λαμβάνειν οὗ δύναται, ἢ καὶ ἔλαιον καὶ οἶνον, διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ ἀσθένειαν;

Ἀπόκρισις.

Ἀπολύεσθαι ὀφείλει μεταλαμβάνειν καὶ τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ποτοῦ ὁ ἀσθενὴς πρὸς ὃ δύναται βαστάσαι. τὸ γὰρ μεταλαμβάνειν ἐλαίου τὸν ἅπαξ ἐκτακέντα, δίκαιόν ἐστιν.

A SCHOL. BALS. Interrogatus eſt ſanctus an debet mulier quæ peperit in Paſchæ quadrageſima bibere vinum, & à ieiunio abſolui, & reſpondit quod ieiunium ad corpus humiliandum decretum eſt. Quòd ſi corpus humiliatum fuerit, imbecillúmque euaſerit, non aliunde ieiunij diſciplina indiget, ſed confirmatione potius, & recreatione opus habet. Debet ergo quæ peperit in paſchate, hoc eſt in ieiunio quod fit propter paſcha vti & vino, & cibo.

B INTERROGATIO.

An debet clericus, præſentibus Arrianis, vel aliis hæreticis, orare, & an eum lædit quando facit orationem, ſeu oblationem?

Reſp. In diuina oblatione diaconus ante ſalutationem loquitur, Qui non communicatis, ambulate. Non debent ergo intereſſe niſi profiteantur ſe pœnitentiam acturos, & hæreſin vitaturos.

SCHOL. BALS. Interrogatio de clerico facta eſt, an debet præſētibus hæreticis orare, aut incruentum ſa-C crificium offerre: & reſpondit, quòd quando ad ſacram menſam ſancta offerenda ſunt, dicitur prophanis, qui non communicatis ambulate, hoc eſt catechumeni exite. Si ergo catechumeni non ſinuntur dum fit ſacrificium, quomodo ſinentur hæretici? Niſi ſe, inquit, pœnitentiam acturos confiteantur, & ab hæreſi ceſſaturos, & tunc quoque, vt exiſtimo, intra templum eſſe non ſinentur, ſed foris cum catechumenis. Quòd ſi ſe ab hæreſi abſtenturos non profiteantur, D nec cum catechumenis quidem conſiſtent, ſed expellentur.

INTERROGATIO.

Si quis ſit ægrotus, & ex vi morbi valdè liquefactus, & attenuatus, & ſanctum paſcha venerit, debét ne omnino ieiunare, an eum abſoluit clericus vt accipiat quod poteſt vel etiam oleum, & vinum?

Reſp. Abſolui debet ægrotus vt cibum, & potum capiat quantum ferre poteſt. Eum enim qui ſemel colliquefactus eſt, eſſe olei participem æquum eſt.

SCHOL. BALSAM. De eo qui A ægrotat,& morbo conſumptus eſt ac liquefactus,eſt interrogatio,debet ne in ieiunio propter paſcha omnino ieiunare, hoc eſt inexcuſabiliter, & abſque vlla commiſeratione, an vinum, & oleum ſumere propter imbecillitatem? Reſponſio autem dicit, quòd is qui morbo conſumptus, & exhauſtus eſt, capere debet vinum, & oleum quantum ferre poteſt, perpetuo ſcilicet, vel in aliquibus diebus ſecundum iudicium eius qui cum diſpenſat. Nota B autem ex hoc canone & viij. quòd ieiunium quadrageſimæ paſchæ & aridorum eſus, & à vino abſtinentia. Nonnulli autem dicunt in vtriſque his canonibus ieiunium in paſchate eſſe ſanctæ paſſionis hebdomadam, & non omnem quadrageſimam.

INTERROGATIO.

Si quis clericum vocauerit vt matrimonio coniungat, audiat autem eſſe illicitum matrimonium, vt pote vel amitæ coniugium, vel defunctæ vxoris eſſe ſororem eam quæ eſt matrimonio coniungenda, C *debétne ſequi clericus, vel facere oblationem?*

Reſponſio. Vno verbo dicite, Si audiuerit clericus illicitum matrimonium. Si ergo eſt illicitum matrimonium, & legibus contrarium, non debet clericus alienis peccatis communicare.

SCHOL. BALS. Oportet,inquit, clericos qui ad matrimonij myſterium celebrandum vocantur, vt orent,& ſponſos coniungant,ſi audiuerint eſſe illicitum matrimonium, nec orare, nec offerre, & ſic alienis pœnis communicare.

INTERROGATIO.

D *Si laicus qui ſomniauit, clericum interrogauerit an debet ei permittere communicare, an non?*

Reſp. Si ſubeſt quidem mulieris deſiderium, non debet. Si autem tentat eum ſatanas, vt per hanc occaſionem, à diuinorum myſteriorum communione alienetur, debet communicare. Neque enim ceſſabit illum eo tempore tentare quando debet communicare eum inuadens.

Ἑρμηνεία.

Περὶ νοσοῦντος καὶ ἐκτακέντος ὑπὸ τῆς νόσου, ἡ ἐρώτησις, εἰ ὀφείλει ἐν τῇ διὰ τὸ Πάσχα νηστείᾳ πάντως νηστεῦσαι, αὐτὶ τοῦ ἀπαραιτήτως, ἀσυμπαθῶς, ἢ μεταλαβεῖν οἴνου καὶ ἐλαίου διὰ τὴν ἀσθένειαν; ἡ δὲ ἀπόκρισις λέγει, ὅτι τὸν ἐκτακέντα ἐκ νόσου, δίκαιον καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου μεταλαμβάνειν, ὡς δύναται ὑπομεῖναι, ἤγουν, ἢ διόλου, ἢ ἐν ἡμέραις τισὶ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ οἰκονομοῦντος αὐτόν. σημειωτέον οὖν ἐκ τούτου τοῦ κανόνος καὶ ἐκ τοῦ η΄. ὅτι ἡ νηστεία τῆς τεσσαρακοστῆς τοῦ Πάσχα, ξηροφαγία ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ οἴνου ἀποχή. τινὲς δὲ καὶ ἐν ἀμφοῖν τοῖς κανόσι τούτοις, τὴν ἐν τῷ Πάσχα νηστείαν, τὴν τῶν ἁγίων παθῶν ἑβδομάδα λέγουσιν εἶναι, καὶ οὐ πᾶσαν τὴν τεσσαρακοστήν.

Ἐρώτησις.

Εἰς τὸ ζεῦξαι γάμον ἐὰν καλέσῃ τις κληρικὸν, ἀκούσῃ δὲ τὸν γάμον παράνομον, ἢ θειογαμίαν, ἤγουν ἀδελφὴν τελευτησάσης γυναικὸς τὴν μέλλουσαν ζεύγνυσθαι, εἰ ὀφείλει ἀκολουθῆσαι ὁ κληρικὸς, ἢ προσφορὰν ποιῆσαι;

Ἀπόκρισις.

Ἅπαξ εἴπατε, ἐὰν ἀκούσῃ ὁ κληρικὸς τὸν γάμον παράνομον. Εἰ οὖν ὁ γάμος παράνομός ἐστιν, οὐκ ὀφείλει ὁ κληρικὸς κοινωνεῖν ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς κληρικοὺς δεῖ φησὶ καλουμένους εἰς τελετὴν γάμων ὥστε εὔξασθαι καὶ συζεῦξαι τοὺς νυμφευομένους, εἰ ἀκούσωσι παράνομον εἶναι τὸν γάμον, μὴ ἀπέρχεσθαι, μήτε εὔχεσθαι, μήτε προσφέρειν, καὶ οὕτω κοινωνεῖν ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις

Ἐρώτησις.

Ἐὰν ὀνειρασθεὶς ὁ λαϊκὸς ἐρωτήσῃ κληρικὸν εἰ ὀφείλει ἐπιτρέψαι αὐτῷ κοινωνῆσαι, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις.

Εἰ μὲν ὑπόκειται ἐπιθυμία γυναικὸς, οὐκ ὀφείλει, εἰ δὲ ὁ σατανᾶς πειράζει αὐτὸν, ἵνα διὰ τῆς προφάσεως ταύτης ἀλλοτριῶται τῆς κοινωνίας τῶν θείων μυστηρίων, ὀφείλει κοινωνῆσαι. ἐπεὶ οὐ παύσεται ὁ πειράζων κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὅτε ὀφείλει κοινωνεῖν ἐπιτιθέμενος αὐτῷ.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐν ὀνείροις φανταζομένων, οἷς καὶ σπέρματος ἴσως γίνεται ἔκρυσις, φησὶν ὁ πατὴρ οὗτος, ὅτι εἰ μὲν περὶ τούτου προεισελήλυθε τῷ ὀνειρωχθέντι ἐπιθυμίας γυναικὸς λογισμὸς καὶ ἐνέμεινεν ὁ νοῦς ἐπὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ ἐνεφιλοχώρησε ταύτῃ, κἀντεῦθεν ἡ φαντασία, ἐπῆλθεν ἡ ῥύσις τοῦ σπέρματος, οὐκ ὀφείλει μεταλαβεῖν, καὶ εἰκότως. ἡ γὰρ συγκατάθεσις ἐμόλυνε τὸν λογισμὸν τοῦ ὀνειρωχθέντος. καὶ πῶς μετὰ τοιούτου λογισμοῦ προσελεύσεται τοῖς ἁγίοις. εἰ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον προηγήσατο, τοῦ διαβόλου φησὶν ἐστὶ πεῖρα, ἵνα οὕτως ἀποξενώσῃ αὐτὸν τῆς θείας κοινωνίας. καὶ δεῖ αὐτὸν κοινωνεῖν. εἰ γὰρ ἴδῃ ὁ πονηρὸς οὕτω κατορθούμενον τὸ μὴ μετέχειν αὐτὸν τῶν ἁγιασμάτων, οὐ παύσεται ἐπιβουλεύων τῷ ἀνθρώπῳ ὁσάκις ἂν γνῷ αὐτὸν θέλοντα μεταλαβεῖν.

Ἐρώτησις.

Τοῖς ζευγνυμένοις εἰς γάμου κοινωνίαν, περὶ ποίων ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος παρατίθεσθαι χρὴ ἀπέχεσθαι τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίας, καὶ ποίας ἔχειν ἐπ' ἐξουσίας;

Ἀπόκρισις.

Προείρηκα καὶ νῦν λέγω, ὁ ἀπόστολος λέγει. μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν ἵνα σχολάσητε τῇ προσευχῇ. καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν. ἐξ ἀνάγκης δὲ τὸ σάββατον καὶ τὴν κυριακὴν ἀπέχεσθαι δεῖ διὰ τὸ ἐν αὐταῖς τὴν πνευματικὴν θυσίαν διαφέρεσθαι τῷ κυρίῳ.

Ἐρώτησις.

Ἐάν τις μὴ ἔχων ἑαυτὸν χείσηται ἢ κρημνίσῃ ἑαυτόν, εἰ γίνεται προσφορὰ, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις.

Ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ διακρίνειν ὀφείλει ὁ κληρικὸς τὸ ἀληθὲς, ἐκ φρενῶν ὢν πεποίηκε τοῦτο. πολλάκις γὰρ οἱ διαφέροντες τῷ πεπονθότι, θέλοντες τυχεῖν τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχῆς, καταψεύδονται καὶ λέγουσιν ὅτι οὐκ εἶχεν ἑαυτόν. ἐνίοτε δὲ ἀπὸ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἢ ἄλλως πῶς ἀπὸ ὀλιγωρίας πεποίηκεν τοῦτο, οὐ χρὴ προσφορὰν ἐπάνω αὐτοῦ γίνεσθαι. αὐτοφονευτὴς γὰρ ἑαυτοῦ ἐστι. δεῖ οὖν πάντως τὸν κληρικὸν μετὰ ἀκριβείας ἐρευνῆσαι, ἵνα μὴ ὑπὸ κρίμα πέσῃ.

Ἑρμηνεία.

Ἐρωτηθεὶς ὡς εἰ μὴ ἔχων τις ὑγιᾶ τὸν λογισμὸν, ἀλλὰ παρατραπεὶς τὰς φρένας, αὐτόχειρ γένηται ἑαυτοῦ ἢ κατακρημνισθεὶς ὠθήσει ἑαυτὸν, ἐὰν χρὴ ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχὴν γίνεσθαι,

SCHOL. BALS. De iis quibus viſa ſe in ſomnis offerunt, quibus etiã fit fortaſſe fluxus ſeminis, dicit hic pater quod ſi mulieris deſiderio cogitatio antea in mentem ei venerit, & mens in deſiderio perſtiterit, eique aſſenſus eſt, & ex eo illi viſio oblata eſt, & fluxio ſeminis eſt conſecuta, non debet communicare, & merito. Aſſenſio enim eius qui ſomniauit mentem polluit, & quomodo cum hac cogitatione ad ſancta accedet? Si autem nihil tale præceſſit, eſt diaboli tentatio, vt ſic eum alienet à diuina communione. Si enim ſciuerit malus ſe per ſomnium efficere ne ſit ſacramenti particeps, non ceſſabit homini inſidiari quoties eum velle communicare cognouerit.

INTERROGATIO.

Iis qui matrimonij ſocietate iunguntur, in quibúſnam ſeptimanæ diebus proponere oportet vt à mutuo congreſſu abſtineant, & quibúſnam poteſtatem habeant?

Reſp. Quod ante dixi, nunc quoque dico. Dicit apoſtolus, Ne vos priuetis niſi forte ex conſenſu inuicem ad tempus, vt vacetis orationi, & rurſus eodem conueniatis, ne vos tentet ſatanas propter intemperantiam veſtram. Neceſſario autem ſabbato, & die dominico abſtinere oportet quod ſpirituale ſacrificium in eis domino offeratur.

INTERROGATIO.

Si quis cum ſui compos non eſſet, ſibi manum attulerit, vel etiam ſe præcipitauerit, ſit ne oblatio an non?

Reſponſorio. Hoc debet clericus diſcernere an reuera hoc fecerit cum eſſet emotæ mentis. ſæpe enim ij qui ad eum cui hoc accidit attinent, volentes aſſequi oblationem, & orationem pro ipſo, mentiuntur, & dicunt eum non fuiſſe apud ſe: nonnunquam autem propter inſultationem hominum, vel aliquo alio modo per negligentiam hoc fecit, tunc autem nõ eſt ſuper eum facienda oblatio, eſt enim ſui homicida, oportet ergo clericum accuratè ſciſcitari, ne in iudicium incidat.

SCH. BAL. Interrogatus ſãctus an is qui nõ eſt ſanæ mẽtis, ſed emotæ, ſibi mortẽ conſciuerit, vel ſe deorsũ præcipitẽ dederit, an pro eo faciẽda ſit o-

ratio, vel oblatio, dixit quod ſi homo quidem reuera emotæ mentis, & neſciens quid ageret, ſibi manum attulerit, vel ſe præcipitauerit, vel aliquo alio modo interemerit, fiet pro eo oblatio & oratio. Oportet autem eos qui ad orationem euocantur ſubtiliter inueſtigare, nunquid vel propter animi timiditatem, vel hominum inſultationem, vel aliquo alio modo prudens ac ſciens quid ageret ſibi manum attulit. Pro eo enim nec orare, nec offerre oportet, quoniam fuit ſui homicida.

INTERROGATIO.

Si alicuius vxor ſpiritu corripitur vt ferreos etiam compedes, & manicas geſtet, vir autem dicat, non poſſum continere; & velit aliam accipere, debét ne aliã accipere an nõ?

Reſp. In hac re quidem adulterium intercedit, nec inuenio quid de ea re reſpondeam, ſpiritualis tamen ſententia non debet.

SCHOL. BALS. Interrogatio eſt de marito, qui habet vxorem quæ ſpiritu malo ſcilicet agitatur, & ita furit, vt etiam ferreis compedibus, maniciſque ligetur, ne ſeipſam interficiat, vel alios lædat, cum qua ipſe rem habere non poteſt, dicit autem ſe non poſſe continere, & vult aliam vxorem legitimè accipere. Reſponſio autem eſt ſe nihil poſſe dicere, eſt enim adulterium, ſi conſtante matrimonio vir aliam mulierem ducat in matrimonium. Ex nouella autem Imperatoris domini Leonis philoſophi marito conceſſum eſt, mulieris, quæ perpetua inſania laborat ſoluere matrimonium, ſoluto autem matrimonio, licet marito aliam vxorem introducere.

INTERROGATIO.

Si quis ieiunans vt communicet, os lauans, vel in balneo aquam bibit nolens, debét ne communicare?

Reſp. Quia etiam inuenit ſatanas occaſionem prohibendi cum à communione, frequentius hoc faciet.

INTERROGATIO.

Sermonem dei ſæpe audientes, & non facientes, an ſumus iudicio obnoxij?

Reſp. Si non faciamus, nec nos accuſare contingat, quod audientes non pareamus. Eſt autem pars ſalutis, ſe ipſos accuſare.

A ἢ προσφορὰν, εἶπεν ὅτι ἐὰν ἀληθῶς ἔξω φρενῶν γενόμενος ὁ ἄνθρωπος καὶ μὴ εἰδὼς ὃ ποιεῖ, διεχειρίσατο ἑαυτὸν ἢ ἐκρήμνισεν ἢ ἄλλως διέφθειρε, γενήσεται ὑπὲρ αὐτοῦ δέησις καὶ προσφορά. δεῖ δὲ τοὺς εἰς εὐχὴν προσκαλουμένους, ἀκριβοῦσθαι περὶ τούτου μήποτε ἢ ἐκ μικροψυχίας ἢ ἐξ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἢ ἄλλως πως ἑκὼν καὶ εἰδὼς ὃ ποιεῖ, διεχειρίσατο ἑαυτόν. ὑπὲρ γὰρ τοῦ τοιούτου, οὐ δεῖ οὔτε εὔχεσθαι, οὔτε προσφέρειν, ὅτι αὐτοφονευτής ἐστι.

Ἐρώτησις.

B Ἐὰν τινος γυνὴ πνευματιᾷ, ὥστε καὶ σίδηρα φορεῖν, ὁ δὲ ἀνὴρ λέγῃ ὅτι οὐ δύναμαι ἐγκρατεύεσθαι καὶ θέλω λαβεῖν ἄλλην, ὀφείλει λαβεῖν ἑτέραν, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις.

Μοιχεία μεταλαβεῖ τῷ πράγματι, καὶ περὶ τούτου τί ἀποκρίνεσθαι οὐκ ἔχω ἢ ἐφευρίσκω.

Ἑρμηνεία.

Περὶ ἀνδρὸς ἡ ἐρώτησις ἔχοντος γυναῖκα πνευματιῶσαν, ἤγουν πνεύματι πονηρῷ συνεχομένην, ὡς καὶ σιδήροις δεσμεῖσθαι ἵνα μὴ ἑαυτὴν ἀπολέσῃ ἢ ἑτέρους, ᾗ συνελθεῖν αὐτὸν ἀ-
C δύνατον, καὶ λέγοντος σωφρονεῖν θέλοντός τε λαβεῖν γυναῖκα ἑτέραν νομίμως. ἡ δὲ ἀπόκρισις, ὅτι οὐ δύναταί τι εἰπεῖν. μοιχεία γάρ ἐστι τὸ ἐπὶ συνισταμένου τοῦ γάμου ἑτέραν ἀγαγέσθαι τὸν ἄνδρα γυναῖκα εἰς συμβίωσιν. ἐκ δὲ τῆς νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, δίδοται τῷ ἀνδρὶ μαινομένης διηνεκῆ μανίαν τῆς γυναικὸς λύειν τὸν γάμον. τοῦ γάμου δὲ λυθέντος, ἔξεστι τῷ ἀνδρὶ ἑτέραν νομίμως εἰσοικίσασθαι.

Ἐρώτησις.

Ἐὰν νηστεύων τις ὥστε τῷ κοινωνῆσαι νιπτόμενος
D τὸ στόμα ἢ ἐν τῷ βαλανείῳ κατέπιεν ὕδωρ μὴ θέλων, ὀφείλει κοινωνῆσαι.

Ἀπόκρισις.

Ἐπεὶ εὗρεν ὁ σατανᾶς ἀφορμὴν τοῦ κωλύειν αὐτὸν τῆς κοινωνίας, συχνότερον τοῦτο ποιήσει.

Ἐρώτησις.

Συχνῶς ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ μὴ ποιοῦντες, ἆρα ὑπὸ κατάκρισιν ἐσμέν.

Ἀπόκρισις.

Εἰ καὶ μὴ ποιοῦμεν, ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται μὴ μέμφεσθαι ἑαυτοὺς ὅτι ἀκούοντες παρακούομεν. μέρος δὲ σωτηρίας ἐστὶ καὶ τὸ μέμφεσθαι ἑαυτούς.

Ερώτησις.

Εκ ποίας ἡλικίας κρίνονται παρὰ θεοῦ τὰ ἁμαρτήματα.

Απόκρισις.

Πρὸς τὴν γνῶσιν ἑκάστου καὶ τὸ φρόνημα. οἱ μὲν ἀπὸ δεκαετοῦς ἡλικίας, οἱ δὲ καὶ μείζονος.

Ερμηνεία.

Πρὸς τὴν γνῶσιν ἑκάστου καὶ τὸ φρόνημα ἔφη κρίνεσθαι τῷ θεῷ τὰ ἁμαρτήματα. οἱ μὲν γὰρ ὀξυτέρας φύσεως ὄντες τῶν παίδων καὶ μᾶλλον ἐγρηγορίας, συντομώτερον διακρίνουσι τὸ καλὸν καὶ τὸ χεῖρον. οἱ δὲ νωθεστέρας τυχόντες καὶ ἀναπεπλωκυίας ἕξεως, βραδεῖς εἰσι πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ δέοντος. διὸ τοῖς μὲν ἀπὸ δωδεκάτου ἐνιαυτοῦ τῆς ἡλικίας αὐτῶν λογίζεσθαι εἶπε τὰ ἁμαρτήματα, τοῖς δὲ ἐκ μείζονος καὶ τελεωτέρας.

A INTERROGATIO.

Ex quanam ætate à deo iudicantur peccata?

Reſp. Ex vniuſcuiuſque cognitione, & prudentia, illi quidem à decennio, hi vero à maiori ætate.

SCHOL. BALSAM. Ex vniuſcuiuſque cognitione, & intelligentia dicit à deo peccata iudicari. Pueri enim qui ſunt acrioris, & vigilantioris naturæ bonum & malum citius B diſcernunt. Qui autem ſunt hebetiores, tardioriſque ingenij, tardi ſunt ad cognitionem eius quod fieri oportet, & ideo illis quidem dicit à Deo ab anno decimo reputari peccatum. his vero à maiori & perfectiori ætate.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΌΠΟΥ Αλεξανδρείας προσφώνησις, τῶν θεοφανίων ἐπιστάντων ἐν κυριακῇ.

Καὶ τὸ ἔθος καὶ τὸ πρέπον ἡμᾶς ἀπαιτεῖ πᾶσαν κυριακὴν τιμᾶν, καὶ ἐν ταύτῃ πανηγυρίζειν, ἐπειδήπερ ἐν ταύτῃ ὁ κύριος ἡμῶν Ιησοῦς Χριστὸς, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἡμῖν ἐπρυτάνευσε. διὸ καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς, καὶ πρώτη κέκληται, ὡς ἀρχὴ ζωῆς ἡμῖν ὑπάρχουσα καὶ ὀγδόη, ἅτε ὑπερβεβηκυῖα τὸν τῶν Ιουδαίων σαββατισμόν. ἐπεὶ οὖν συνέβη τὴν τῶν ἁγίων θεοφανίων νηστιμον ἡμέραν εἶναι, ταύτην οἰκονομήσωμεν, καὶ πρὸς ἑκατέρων ἐπιστημόνως χωρήσωμεν, ἵνα μεταλαμβάνοντες ὀλίγων φοινίκων ἐκκλίνωμεν ἅμα καὶ τὰς αἱρέσεις τὰς μὴ τιμώσας τὴν ἀναστάσιμον τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ ἡμέραν, καὶ τὸ ὀφειλόμενον τῇ νηστίμῳ ἡμέρᾳ ἀποδῶμεν, προσμένοντες τὴν ἑσπερινὴν σύναξιν, ἥτις ἐνταῦθα, θεοῦ θέλοντος, τελεῖται. συναχθῶμεν τοίνυν ἀπὸ ὥρας ἐννάτης ἐνταῦθα.

EDICTVM THEOPHILI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI, cum Theophania in die dominico C inſtarent.

Et mos & honeſtas à nobis exigit vt omnem diem dominicum honoremus, eúmque celebremus, quoniã Chriſtus dominus noſter præclarum in ea ſuæ reſurrectionis munus obiit. Et ideo in ſacris ſcripturis ipſe & primus appellatus eſt, vt qui ſit nobis vitæ principium, & octauus, vt qui Iudæorum ſabbatiſmum exuperauerit. Quia ergo accidit vt ſanctorum Theophaniorum hic eſſet dies ieiunandorum, diſpenſemus, & ad vtrumque ſcientes procedamus, vt paucos dactylos ſumentes, ſimul & hæreſes vitemus, quæ domini no- D *ſtri Ieſu Chriſti reſurrectionem non honorant, & diei ieiunij quod debetur reddamus, veſpertinam congregationem expectantes, quæ hic deo dante peragitur. Congregamur ergo hic ab hora nona.*

EIVSDEM COMMONITORIVM QVOD ACCEPIT Ammon διὰ τὴν Λυκώ propter Lyco.

De iis qui Arianis communicauerunt, & eccleſias huc vſque detinent, vt ſe habet conſuetudo, fiat, ita tamen vt alÿ conſtituantur qui in orthodoxia teſtificentur, & alÿ permaneant: his quoque ita diſpenſatis, vt alÿ in Thebaide fecerunt orthodoxi epiſcopi qui ab epiſcopo Apolline conſtituti ſunt, & qui communicarunt cum Arianis eccleſias habentibus, puniantur, ſi quidem ipſorum voluntate hoc fecerunt. Si autem proprio epiſcopo obedierunt, permaneant & ſi quod initum eſt non nouerint, & ſi omnes quidem populi eos cum aliis reiiciant, alÿ ordinentur. Sin autem eos retinent cum illis quibus communicarunt, ÿ quoque eam conſuetudinem experiantur, qua vſi ſunt omnes orthodoxi in Thebaide epiſcopi. De Biſte qui in Ereba conſtitutus eſt presbyter, quærendum eſt, & ſi alicui quidem mulieri ſeparatæ viuente marito vim attulit, non ſinatur eſſe presbyter. Nam nec vt laicus quidem debet communicare, cum eos qui tales ſunt ſeparare conſueuerit eccleſia. Hoc autem nullum affert epiſcopo Apollini præiudicium, ſi eum per ignorantiam conſtituit, cum ſancta ſynodus iuſſerit, eos qui propter crimen indigni eſſe conuincuntur, expelli.

Schol. Balsam. Biſtes ab Apolline epiſcopo presbyter conſtitutus fuerat, eſt autem ea regio Ægypti ſicut & Lyco. Is autem dicebatur mulieri ſeparatæ vim attuliſſe viuo marito. De eo interrogatus Theophilus, inquit, Quæratur an ſit verum eum mulieri vim attuliſſe, & ſi ita ſit ne ei eſſe presbyterum permittatur. Quomodo enim fuerit is presbyter, cui nec in eccleſiam quidem permittitur ingredi, cum ſit propter peccatum ſegregatus? Eos enim qui ſunt eiuſmodi, extrudit eccleſia, & ſeparat à fidelibus. Hoc autem à Theophilo nequaquam canonicè dictum eſt. quandoquidem ſanctorum Apoſtolorum xxv. canon,

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΥΠΟΜΝΗΣΤΙΚΟΝ, ὅπερ ἔλαβε Ἀμμῶν, διὰ τὴν Λυκώ.

Περὶ τῶν κοινωνησάντων τοῖς Ἀρειανοῖς καὶ μέχρι νῦν τὰς ἐκκλησίας κατεχόντων, ὡς ἔθος γενέσθω. οὕτω μέντοι ἑτέρους καταστῆναι μεμαρτυρημένους ἐν ὀρθοδοξίᾳ, κἀκείνους αὐλίζεσθαι. οὕτως οἰκονομουμένων καὶ τούτων ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι πεποιήκασιν οἱ ἐν τῇ Θηβαΐδι ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι, οἱ καταστάντες παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ ἐπισκόπου, καὶ κοινωνήσαντες τοῖς ἔχουσι τὰς ἐκκλησίας Ἀρειανοῖς, ἐπιτιμάσθωσαν, εἴγε γνώμῃ αὐτῶν πεποιήκασι τοῦτο. εἰ δὲ ὑπήκοοι γεγόνασι τῷ οἰκείῳ ἐπισκόπῳ αὐλιζέσθωσαν καὶ μὴ ἐπεγνωκότες τὸ εὔλογον. καὶ εἰ μὲν πάντες οἱ λαοὶ τούτους ἀποποιοῦνται μετὰ τῶν ἄλλων, ἕτεροι χειροτονείσθωσαν, εἰ δὲ ἀντιποιοῦνται αὐτῶν μετ' ἐκείνων οἷς κεκοινωνήκασι ταῦτα, καὶ οὗτοι ἀποπειράσθωσαν τῆς συνηθείας, ἣ ἐχρήσαντο οἱ ἐν Θηβαΐδι πάντες ἐπίσκοποι ὀρθόδοξοι.

Περὶ Βίστου καταστάντος ἐν Ἐρέβῃ πρεσβυτέρου ζητητέον. καὶ εἰ μὲν ἀποταξαμένην τινὰ ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς ἐβιάσατο, μὴ συγχωρείσθω τὸ εἶναι πρεσβύτερος, ὅπου γε οὐδὲ ὡς λαϊκὸς ὀφείλει συνάγεσθαι, τῆς ἐκκλησίας εἰωθυίας τοὺς τοιούτους χωρίζειν. οὐ φέρει δὲ τοῦτο πρόκριμα τῷ ἐπισκόπῳ Ἀπόλλωνι, εἰ ἐξ ἀγνοίας αὐτὸν κατέστησε, τῆς ἁγίας συνόδου κελευσάσης τοὺς ἀναξίους μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐλεγχομένους ἐπὶ ἐγκλήματι ἐκβάλεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ Βίστος παρὰ Ἀπόλλωνος ἐπισκόπου κατέστη πρεσβύτερος ἐν Ἐρέβῃ· χώρα δὲ αὕτη Αἰγυπτίων ἐστὶν, ὥσπερ καὶ ἡ Λυκώ. ἐλέγετο δὲ περὶ ἐκείνου, ὅτι πρὸ τῆς χειροτονίας γυναῖκα ἐβιάσατο ἀποταξαμένην ζῶντος τοῦ ἀνδρός. περὶ τούτου οὖν ἐρωτηθεὶς ὁ Θεόφιλος, ἔφη ὅτι ἐρευνηθήτω, καὶ εἰ ἀληθές ἐστι τὸ βιάσασθαι αὐτὸν τὴν γυναῖκα, μὴ συγχωρείσθω τὸ εἶναι πρεσβύτερος· πῶς γὰρ εἴη πρεσβύτερος. ὃς οὐδὲ λαϊκὸς συγχωρεῖται εἰσιέναι εἰς ἐκκλησίαν, ἀφοριζόμενος διὰ τὸ ἁμάρτημα. ἐξωθεῖ γὰρ τοὺς τοιούτους ἡ ἐκκλησία καὶ χωρίζει ἀπὸ τῶν πιστῶν. τοῦτο δὲ οὐ κανονικῶς τῷ Θεοφίλῳ εἴρηται. ὅ, τι γὰρ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κε΄. κανὼν,

καὶ ὁ

καὶ ὁ τοῦ μεγάλου Βασιλείου τρίτος καὶ ὁ λβ'. καὶ A ὁ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κβ'. τοὺς κληρικοὺς ἁμαρτήσαντας καὶ καθαιρεθέντας, τῆς κοινωνίας οὐκ ἀπείργουσι. τὸ δὲ χειροτονηθῆναι αὐτὸν οὐ φέρει βλάβην τῷ χειροτονήσαντι αὐτὸν ἐπισκόπῳ ἐξ ἀγνοίας τοῦ ἁμαρτήματος. ἡ γὰρ σύνοδος ὥρισε τοὺς ἐλεγχομένους ἐπὶ ἐγκλήμασι καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἐκβάλλεσθαι. τοῦτο δὲ, τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου περὶ τῆς ἐστὶ κανὼν ἔννατος. τὸ δὲ ἀποταξαμένην ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς, τοῦ φάκτου ἐστὶ, διὰ τοῦτο καὶ τὸ, τινὰ, πρόσκειται, ὥσπερ καὶ τὸ, ἐβιάσατο. κἂν γὰρ ἁπλῶς δῆλη συνεφθάρη γυναικὶ μὴ ἀποταξαμένῃ, καὶ οὕτως ἡ καθαίρεσις αὐτῷ ἐπήγετο, κἂν μὴ ἐβιάσατο αὐτήν. B

Κανὼν γ'.

Περὶ δὲ Σοὺρ ἐπειδὴ ὁ ἐπίσκοπος Ἀπόλλων διεβεβαιώσατο καὶ ἀπεσταλκέναι τοῦτον καὶ ἀλλότριον τῆς ἐκκλησίας πεποιηκέναι, ἔστω οὕτως ὡς ἀπεφήνατο ὁ ἐπίσκοπος, χρωμένου ἐκείνου ταῖς ἐκείνου δικαιολογίαις εἴγε βούλεται, καὶ μέμφεται τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου.

Ἑρμηνεία.

Κληρικὸς ἦν ὁ Σοὺρ τοῦ ἐπισκόπου Ἀπόλλωνος· ὃς ἐπίσκοπος αὐτὸν ἀπεσταλκέναι τοῦ κλήρου διεβεβαιώσατο, αὐτὶ τοῦ ἐκβεβληκέναι. ἔστω οὖν φησὶ κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ κρίσιν τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ κλήρου C ἀλλότριος. Εἰ δὲ αἰτιᾶται τὴν τοῦ ἐπισκόπου ἀπόφασιν, χράσθω ταῖς οἰκείαις δικαιολογίαις παρὰ τῇ συνόδῳ ἐξ ἧς ἦν πάντως καὶ ὁ ἐπίσκοπος.

Κανὼν δ'.

Περὶ Πανοὺφ τοῦ κατασταθέντος διακόνου ἐν τῇ Λυκῷ, δεῖ ζητῆσαι. καὶ εἰ μὲν εὑρεθείη ὅτε κατηχούμενος τυγχάνων, τὴν ἀδελφιδῆν ἑαυτοῦ πρὸς γάμου δεξάμενος, μετὰ δὲ τὸ βάπτισμα εἰς κλῆρον ἐλθεὶς, μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ· εἴγε κεκοίμηται ἐκείνη καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκ ἐκοινώνησεν D αὐτῇ. Εἰ δὲ πιστὸς τυγχάνων, τὴν αὐτὴν ἀδελφιδῆν ἑαυτοῦ πρὸς γάμου κοινωνίαν ἐδέξατο, ἔστω τοῦ κλήρου ἀλλότριος. οὐ γὰρ πρόκριμα τῷ ἐπισκόπῳ Ἀπόλλωνι, εἰ ἐξ ἀγνοίας κατέστησεν αὐτόν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ Πανοὺφ ἐλέγετο πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι, τὴν οἰκείαν ἀδελφιδῆν εἰς γυναῖκα λαβεῖν. βαπτισθεὶς δὲ κεχειροτόνητο διάκονος. λέγει οὖν ὁ Θεόφιλος, ὅτι ἐὰν ἡ γυνὴ ἐτελεύτησε,

A & magni Baſilij tertius & xxxij. & Carth. xxij. clericos qui peccarũt, & depoſiti fuerunt à communione non arcent. Quod autem ordinatus ſit, id non affert damnum epiſcopo, qui eum peccatum ignorans, ordinauit: ſtatuit enim ſynodus, vt qui peccatorum conuicti fuerunt, etiam poſt ordinationem eiiciantur. Id autem eſt primæ ſynodi Nicenæ can. ix. Illud autem, Separatæ viuo marito, facti eſt, & ideo adiectum eſt, Alicui, ſicut, & vim attulit: licet enim ſimpliciter cum muliere aliqua rem habuerit, licet non ſeparata, ſic quoque in eum B depoſitio introducta eſt, & ſi ei vim non attulerit.

CANON III.

De Sur autem, quia Apollo epiſcopus affirmauit ſe & eam amandauiſſe, & ab eccleſia alienum feciſſe, ita ſit vt pronunciauit epiſcopus, vtente illo ſuis defenſionibus ſi vult, & de epiſcopi ſententia conqueritur.

SCHOL. BALS. Erat quidem Sur clericus epiſcopi Apollinis, qui epiſcopus ſe cum à clero amandaſſe, pro eo quod eſt, expuliſſe, affirmauit. Sit ergo ſecundum epiſcopi iudicium, C quod in ipſum prolatum eſt, à clero alienus. Sin autem epiſcopi ſententiam accuſat, vtatur ſuis defenſionibus, apud ſynodum ſcilicet, ex qua eſt etiam epiſcopus.

CANON IIII.

De Panuph, qui in Lyco diaconus conſtitutus eſt, quærere oportet: & ſi is quidem inuentus fuerit, cum eſſet catechumenus, fratris ſui filiam in matrimonij ſocietatem accepiſſe, poſt baptiſmum in clerum promotus D *in clero maneat, ſi illa dormierit, & poſt baptiſmum cum ea rem non habuerit. Sin autem cum eſſet fidelis, eandem fratris ſui filiam in matrimonij ſocietatem duxit, ſit à clero alienus. Non eſt enim epiſcopo Apollini præiudicium, ſi eum per ignorantiam conſtituit.*

SCHOL. BALSAM. Dicebatur Panuph antequam eſſet baptizatus fratris ſui filiam vxorem duxiſſe. Baptizatus autem ordinatus fuerat. Dicit ergo Theophilus, quod ſi mulier è vita exceſſerit,

& poſt baptiſmum ea non vſa ſit, maneat diaconus, nempe cum ſanctus baptiſmus omnia peccata præcedentia deleat. Sinautem cum eſſet fidelis, ſeu poſt baptiſmum eam habuit, clero eiiciatur. Ei autem, qui eum inſciens ordinauit, præiudicium non afferetur. Illud autem, Si mulier dormierit, dicit, vt pote quoniam ita euenisse dicitur. Nam etſi etiam poſt baptiſmum vixiſſet, nec eam Panuph cognouiſſet, ſed ipſam etiam amandaſſet, potuiſſet ſic quoque eſſe diaconus.

Canon V.

De Iacob quærere oportet, ſi enim lector erat, & crimini fornicationis fuiſſe cum obnoxium, & à presbyteris eiectum fuiſſe oſtenſum ſit, deinde is ordinatus eſt, eiiciatur accurata examinatione facta, non autem ex ſuſurris vel maledictis orta ſuſpicione. Sinautem non fuerit inuentus crimini obnoxius, maneat in clero, neque enim vanis calumniis animum adhibere oportet.

Schol. Bals. Iacob quidam lector fuiſſe dicebatur, & clero eſſe eiectus, & deinde ad maiorem gradum fuiſſe ordinatus. ſcribit ergo Theoph. quod diligenti examinatione facta, ſi eum peccaſſe compertum fuerit, clero eiiciatur. Non enim oportet ex ſuſurris, ſeu clandeſtinis ſermonibus, vel maledictis, ſeu apertis conuiciis orta ſuſpicione condemnari aliquem. Quòd ſi cauſa examinata inſons compertus fuerit, maneat in clero.

Canon VI.

Forma ordinationum.

De iis qui ordinandi ſunt hæc erit forma, vt quicquid eſt ſacerdotalis ordinis conſentiat, & eligat, & tunc epiſcopus examinet, vel ei etiam aſſentiente ſacerdotali ordine in media eccleſia ordinet præſente populo, & epiſcopo alloquente, an etiam poſſit ei populus ferre teſtimonium. Ordinatio autem non fiat clanculum. Eccleſia enim pacem habente decet præſentibus ſanctis ordinationes fieri in eccleſia. In regione autem ſi qui ſint qui eorum qui communicarunt animis communicauerint, non aliter ordinentur, quàm iis qui ſunt orthodoxi clerici, examinantibus, præſente rurſus epiſcopo, & præſente populo alloquente, ſolum modo ne fiat aliqua ſubreptio.

A καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκ ἐχρήσατο αὐτῇ, μενέτω διάκονος, ὡς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὰ πρὸ τούτου καθαίροντος ἁμαρτήματα. Εἰ δὲ πιστὸς ὢν μετὰ τὸ βάπτισμα ἔχει αὐτήν, ἐκβληθήτω τοῦ κλήρου. τῷ δὲ ἐξ ἀγνοίας αὐτὸν χειροτονήσαντι ἐκ τούτου βλάβη οὐ προσγενήσεται. τὸ δὲ εἰ κεκοίμηται ἡ γυνή, εἶπεν, ὡς οὕτω συμβεβηκέναι λεγόμενον. ἐπεὶ τοίνυν κἂν ζῶσα ἦν καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκ ἔγνω αὐτὴν ὁ Πανοὺφ, ἀλλὰ καὶ ἀπεπέμψατο αὐτήν, ἠδύνατο καὶ οὕτως εἶναι διάκονος.

B

Κανὼν ε'.

Περὶ Ἰακὼβ χρὴ ζητῆσαι εἰ ἀναγνώστης ἦν, καὶ ἐγκλήματι πορνείας ὑπεύθυνος ἐδείχθη, καὶ παρὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐξεβλήθη, εἶτα κεχειροτόνηται ὕστερον, ἐκβαλλέσθω, ἀκριβοῦς ἐξετάσεως γενομένης, καὶ μὴ μόνον ἐκ ψιθυρισμοῦ ἢ κακολογίας ὑποψίας εἰς αὐτὸν γενομένης. Εἰ δὲ μὴ εὑρεθείη ὑπεύθυνος, μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ. οὐ γὰρ δεῖ ταῖς ματαίαις διαβολαῖς προσέχειν.

Ἑρμηνεία.

Ἰακώβ τις ἀναγνώστης ἐλέγετο εἶναι, καὶ ἐπὶ πορνείας διαβληθῆναι, καὶ ἐκβληθῆναι τοῦ κλήρου, εἶτα εἰς μείζονα χειροτονηθῆναι βαθμόν. γράφει
C
οὖν ὁ Θεόφιλος, ὅτι ἐξετάσεως ἀκριβοῦς γενομένης ἐὰν εὑρεθῇ ἡμαρτηκώς, ἐκβληθήτω τοῦ κλήρου. οὐ δεῖ γὰρ ἐκ ψιθυρισμοῦ ἤτοι καταλαλίας λαθραίας, ἢ κακολογίας ἤτοι λοιδορίας φανερᾶς ὑποψίας γενομένης κατακρίνεσθαί τινα· εἰ δὲ τῆς ὑποθέσεως ἐξεταζομένης ἀνεύθυνος εὑρεθείη, μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ.

Κανὼν ς'.

Περὶ τῶν μελλόντων χειροτονεῖσθαι οὗτος ἔσται τύπος, ὥστε πᾶν τὸ ἱερατεῖον συμφωνεῖν καὶ αἱρεῖσθαι, καὶ οὕτω τὸν ἐπίσκοπον δοκιμάζειν, ἢ καὶ συναινοῦντος αὐτῷ τοῦ ἱερατείου, χειροτονεῖν ἐν μέσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ παρόντος τοῦ λαοῦ, καὶ προσφωνοῦντος τοῦ ἐπισκόπου, εἰ καὶ ὁ λαὸς δύναται αὐτῷ μαρτυρεῖν. χει-
D
ροτονία δὲ λαθραίως μὴ γινέσθω. τῆς γὰρ ἐκκλησίας εἰρήνην ἐχούσης πρέπει παρόντων τῶν ἁγίων τὰς χειροτονίας ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις γίνεσθαι. ἐν δὲ τῇ χώρᾳ, εἰ μέν κοινωνήσαντές εἰσί τινες τῶν τῶν κοινωνησάντων γνώμαις, μὴ ἄλλως χειροτονείσθωσαν, ἀλλὰ τῶν ἀληθῶς ὀρθοδόξων κληρικῶν δοκιμαζόντων, παρόντος πάλιν τοῦ ἐπισκόπου καὶ προσφωνοῦντος παρόντι τῷ λαῷ, μόνον εἰ μὴ παραδρομή τις γένηται.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν μελλόντων χειροτονεῖσθαι ἐν κλήρῳ δίδωσι τύπον, καὶ φησὶν ὅτι δεῖ τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι παρὰ παντὸς ἱερατείου αἱρεῖσθαι, ἀντὶ τοῦ προκρίνεσθαι συμφώνως. οὕτω δὲ προκριθέντα, τότε δοκιμάζεσθαι αὐτὸν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ ὅτι κἀκείνῳ δόξει ὁ ἄνθρωπος ἐπιτήδειος εἰς χειροτονίαν, τότε χειροτονεῖσθαι συναιρέσει τοῦ ἱερατείου, παρόντος καὶ τοῦ λαοῦ. διὰ τί δὲ εἶπε χειροτονεῖν αὐτὸν συναιρέσει τοῦ ἱερατείου; ἐπεὶ γὰρ ἐξελέγη παρὰ τοῦ ἱερατείου, ἡ ἐπὶ χειροτονίᾳ συναίρεσις δοκεῖ μὴ ἀναγκαία εἶναι, ἀλλ' εἰκὸς καιρόν τινα μετὰ τὴν ἐκλογὴν παρελθεῖν, καὶ ἐν τῷ μέσῳ γνῶναί τι τοὺς προκρίνοντας τὸν μέλλοντα χειροτονηθῆναι κωλῦον αὐτοῦ τὴν χειροτονίαν. διὰ τοῦτο οὖν συναιρεῖν αὐτοὺς κεχειροτονημένου αὐτοῦ εἶπε καὶ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τότε προσφωνεῖν τῷ λαῷ, ἐρωτῶντα εἰ μαρτυρεῖ αὐτὸν πρὸς χειροτονίαν ἄξιον. λαθραίας δὲ χειροτονίας γίνεσθαι ἀποτρέπει. ἐπεὶ γάρ φησιν εἰρήνη ἐστὶ παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἤγουν ἐπεὶ νῦν οὐ μεμέρισται ὁ λαὸς παυθεὶς τῶν αἱρέσεων, ἀλλὰ πάντες τῆς ὀρθοδόξου μοίρας εἰσί, πάντες μιᾶς ἔσονται γνώμης, καὶ δεῖ παρουσίᾳ τῶν ἁγίων ἤτοι τῶν πιστῶν, τὰς χειροτονίας γίνεσθαι ἐν ἐκκλησίᾳ· ἁγίους δὲ, τοὺς πιστοὺς ἐκάλεσεν, ἐκ τοῦ θεσπεσίου Παύλου τοῦτο παραλαβών. οὕτω γὰρ κἀκεῖνος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ, τοὺς πιστοὺς ὀνομάζει. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν ἐν πόλεσιν ὄντων ἔοικε λέγειν. περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ ἐνορίᾳ ἤτοι τῶν ἐν τῇ χώρᾳ, φησὶν, ὅτι ἐπεὶ πολλοὶ τῶν αἱρετικῶν ἐκοινώνουν καὶ ἄκοντες, τῶν τοιούτων δὲ πολλοὶ τῶν πιστῶν ἐκοινώνουν ταῖς γνώμαις, ἤγουν συγκατέθεντο καὶ συνῄνουν, εἰ ἐκ τούτων μέλλει τις χειροτονεῖσθαι εἰς τὸν κλῆρον, μὴ ἄλλως χειροτονεῖσθαι, εἰ μὴ μετὰ δοκιμασίας τῶν ὁμολογουμένως ὀρθοδόξων κληρικῶν παρόντων καὶ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ προσφωνοῦντος τῷ λαῷ, ὡς ἄνωθεν εἴρηται. ταῦτα δὲ λέγει γενέσθαι, ἵνα μὴ μέσον γένηταί τις παραδρομή, ἤγουν ἀπάτη καὶ συναρπαγή, καὶ χειροτονηθῇ τις μὴ ὑγιῶς ἔχων περὶ τὴν πίστιν.

A SCHOL. BALS. De iis qui in clero ordinandi ſunt dat typum; & dicit, quòd oportet eum qui eſt ordinandus à toto ordine ſacerdotali eligi, pro eo quod eſt, conſentienter ab eis antea iudicari, & cum eiuſmodi præiudicium de eo factum fuerit, tunc ipſum ab epiſcopo ordinari, & quando ille homo viſus fuerit aptus vt ordinetur, tunc eum ordinet conſenſu ſacerdotalis ordinis præſentis, & populi. Cur autem dixit eum ordinandum conſenſu ſacerdotalis ordinis? Nam cum à ſacerdotali ordine B electus eſt, ad ordinationem conſenſus non videtur eſſe neceſſarius, ſed eſt veriſimile poſſe poſt electionem aliquid temporis præteriiſſe, & eos qui ordinandum præiudicant reſciuiſſe aliquid, quod eius ordinationem prohibeat. Et ideo dicit ipſos conſentire, & dum ordinatur populum quoque ab epiſcopo interrogari an dignus ſit, cui teſtimonium ferant ad ordinationem. Diſſuadet autem, ne fiant ordinationes clandeſtinæ. C Cum enim, inquit, pax eſt in eccleſia, ſcilicet cum nunc non eſt diuiſus populus ceſſantibus hæreſibus, ſed ſunt omnes orthodoxæ partes, omnino erunt vnius ſententiæ, & oportet in præſentia ſanctorum, ſeu fidelium, ordinationes fieri in eccleſia. ſanctos autem fideles appellauit, ex ſancto hoc Paulo aſſumens. Ille enim ſic fideles in ſuis epiſtolis appellat. Hæc itaque de iis qui in vrbibus habitant videtur dicere. De iis autem qui ſunt in regione, ſeu in vicis, dicit quòd quoniam multi etiam inuiti communicabant hæreticis: eorum autem multi fidelium animis communica- D bant, & aſſentiebãtur. Si quis eorum ſit ordinandus in clerum, cum non alias ordinandum quàm cum ordinatione clericorum, quos conſtat eſſe orthodoxos præſente etiam epiſcopo, & alloquente populum, vt ſuperius dictum eſt. Hæc autem dicit fieri ne intercedat aliqua circunuentio, ſeu fraus & obreptio & arripiatur, & ordinetur aliquis qui non recte ſentit de fide.

Κανὼν ζʹ.

Τὰ προσφερόμενα εἰς λόγον θυσίας, μετὰ τὰ ἀναλισκόμενα εἰς τὴν τῶν μυστηρίων χρείαν,

CANON VII.

Quæ in ſacrificij rationem offeruntur, poſt ea quæ in ſanctorum vſum conſumuntur,

clerici diuidant, & nec catechumenus ex iis bibat, vel comedat, ſed ſolum clerici, & qui cum eis ſunt fideles fratres.

Oblatio ad rationem ſacrificij.

SCHOL. BALSAM. Siqua eorum quæ à fidelibus ad ſacrificium offerantur, ſuperabundant, poſt ea quæ in diuina myſteria conſumuntur, ea, inquit, oportet clericis diuidere: vt ea ab ipſis comedantur, ac bibantur, & etiam à fidelibus laicis: catechumenis autem nihil ab eis detur. Quia enim altari oblata ſunt, & ad diuina dona ex illis partes ſumptæ ſunt, illæque ſanctificatæ ſunt, quomodo iis qui ſunt imperfectiores dabuntur conſumenda? Quæ autem ad ſacrificium offeruntur, ea ſunt panis & vinum, nihil enim aliud ad altare offerri permittitur. Lege iij. canon. Apoſt. & ſynod. in Trullo quæ dicitur ſexta, canon. xxviij.

CANON VIII.

Quoniam Hierax dicit eum non debere eſſe in clero vt qui ſit fornicationis delatus. Apollo autem epiſcopus affirmauit nullum accuſatorem aduerſus eum in medium proceſſiſſe, hic quoque examinetur, & ſi aliquis quidem accuſator fide dignus exoritur, & crimen probatur productis fide dignis teſtibus, eccleſia eiiciatur: ſinautem dignus eſt clero, & de eius continentia teſtimonium feratur, in eo maneat.

SCHOL. BALSAM. Quidam ordinatus eſt clericus, deinde tanquam qui fornicatus eſſet accuſatus eſt. Dicebat ergo quidam Hierax non oportere eum eſſe in clero, is autem qui eum ordinauerat, affirmabat, ſeu inſtabat eum non eſſe ab aliquo accuſatum. Dicit ergo Theophilus. Homo examinetur, & ſi inuenitur quidem aliquis accuſator fide dignus, ſeu qui ſit ad accuſandũ admittendus (non enim cuiuis permittitur accuſare eos qui ſunt in ſacris, vt vult ij. can. ij. ſyn. œcumenicæ, & xxj. iiij. vniuerſalis ſyn.) eccleſia eiiciatur poſt probationem. Sinautẽ nihil tale probatur, maneat in clero.

οἱ κληρικοὶ διανεμέσθωσαν, καὶ μήτε κατηχούμενος ἐκ τούτων ἐσθιέτω ἢ πινέτω, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πιστοὶ ἀδελφοί.

Ερμηνεία.

Εἴ τινα περιττεύοιεν τῶν εἰς θυσίαν προσαγομένων παρὰ τῶν πιστῶν, μετὰ τὰ δαπανώμενα εἰς τὰ θεῖα μυστήρια, τοῖς κληρικοῖς δεῖν ταῦτά φησι διανέμεσθαι, ὥστε παρ' αὐτοῖς ἐσθίεσθαι καὶ πίνεσθαι, καὶ παρὰ τῶν πιστῶν λαϊκῶν. τοῖς δὲ κατηχουμένοις, μηδὲν ἐξ αὐτῶν δίδοσθαι. ἐπεὶ γὰρ προσηνέχθησαν τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ ἐξ αὐτῶν μερίδες ἐλήφθησαν εἰς τὰ θεῖα δῶρα κἀκεῖνα ἡγιάσθησαν, πῶς ἐκ τούτων τοῖς ἀτελεστέροις δοθήσονται δαπανηθησόμενα; τὰ δὲ εἰς θυσίαν προσαγόμενα, ἄρτος καὶ οἶνος εἰσίν. ἕτερον γὰρ τι προσάγεσθαι εἰς θυσιαστήριον, οὐκ ἔξεστι. ἀνάγνωθι τὸν γ'. ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου τῆς λεγομένης ς'. κανόνα κη'.

Κανὼν η'.

Ἐπειδὴ Ἱέραξ τόνδε ὡσαεὶ ἐπὶ πορνείᾳ διαβαλλόμενον οὐκ ὀφείλειν λέγει ἐν τῷ κλήρῳ εἶναι, ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ἀπόλλων διϊσχυρίσατο μηδένα κατήγορον ἐν μέσῳ ἐληλυθέναι κατ' αὐτοῦ, ἐξεταζέσθω καὶ οὗτος· καὶ εἰ μὲν κατήγορός τις ἀναφύεται πίστεως ἄξιος καὶ τὸ ἔγκλημα ἀποδείκνυται, φερομένων ἀξιοπίστων μαρτύρων, τῆς ἐκκλησίας ἐκβαλλέσθω. Εἰ δὲ τοῦ κλήρου ἄξιος ἐστί, καὶ ἐπὶ σωφροσύνῃ μαρτυρεῖται, μενέτω ἐν τούτῳ.

Ερμηνεία.

Ἐχειροτονήθη τις κληρικός, εἶτα διεβλήθη ὡς πορνεύσας. ἔλεγεν οὖν Ἱέραξ τις μὴ δεῖν αὐτὸν ἐν κλήρῳ εἶναι. ὁ δὲ χειροτονήσας αὐτὸν διϊσχυρίζετο, ἤτοι ἐνίστατο, μὴ κατηγορηθῆναι αὐτὸν παρά τινος. ἔφη οὖν ὁ Θεόφιλος, ὅτι ἐξεταζέσθω ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἰ μὲν εὑρίσκεται τις κατήγορος πίστεως ἄξιος ἤγουν δεκτὸς εἰς κατηγορίαν (οὐ γὰρ παντὶ ἔξεσται κατηγορεῖν ἱερωμένων κατὰ τὸν ς'. κανόνα τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου) ἐκβληθήτω τῆς ἐκκλησίας μετὰ ἀπόδειξιν. Εἰ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἀποδείκνυται μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ.

Κανὼν θ'. A

Ὥστε γνώμῃ παντὸς ἱερατείου, οἰκονόμον ἀποδειχθῆναι ἔπειον, ἐφ' ᾧ συντίθεται καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἀπόλλων πρὸς τὸ τὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς δέον ἀναλίσκεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ αὐτὸς γνώμην ἔδωκε κρίσει παντὸς τοῦ ἱερατείου τὸν οἰκονόμον τῆς ἐπισκοπῆς γίνεσθαι, εἰ καὶ ὁ ἐπίσκοπος συγκατατίθεται τῇ κρίσει τοῦ κλήρου. γίνεσθαι δὲ οἰκονόμον, ἵνα τὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς δέον δαπανῶνται φροντίδι ἐκείνου. τὴν δὲ εἰς δέον δαπάνην, ὃ ἑξῆς δηλοῖ κεφαλ. B ὅτις ἐστι, τὰ εἰς χήρας καὶ ξένους καὶ πένητας ἀναλώματα. ἰδιοποιεῖσθαι γὰρ τὰ τῆς ἐκκλησίας τινὶ οὐκ ἔξεστι, ὅτι ἀφιλάργυρον δεῖ εἶναι τὸν λειτουργὸν τοῦ θεοῦ, καὶ οὐδὲ εἰς οἰκείαν χρῆσιν τοῖς τῆς ἐπισκοπῆς πράγμασι κεχρῆσθαι τῷ ἐπισκόπῳ συγκεχώρηται, εἰ μὴ εἰς τὰ πάνυ ἀναγκαῖα. καὶ τότε ὅτε οἴκοθεν οὐκ εὐπορεῖ τούτων ὁ ἐπίσκοπος, κατὰ τὸν μα'. κανόνα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. ζήτει τὰ ἐν ἐκείνῳ γεγραμμένα, καὶ τὸν κδ'. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου.

Κανὼν ι'.

Χῆραι καὶ οἱ πένητες καὶ οἱ παρεπιδημοῦν- C τες ξένοι, πάσης ἀναπαύσεως ἀπολαυέτωσαν, καὶ μήτις τὰ τῆς ἐκκλησίας ἰδιοποιείσθω.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΦΗΓΗΣΙΣ περὶ τῶν λεγομένων Καθαρῶν.

ΔΕΔΗΛΩΚΕ μοι ἡ σὴ εὐλάβεια ὡς τινὲς τῶν ὀνομαζόντων ἑαυτοὺς Καθαρούς, προσελθεῖν βούλονται τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπεὶ οὖν ἡ μεγάλη σύνοδος ἡ γενομένη ἐν D Νικαίᾳ παρὰ τῶν μακαρίων πατέρων ἡμῶν, ὥρισεν ὥστε χειροτονεῖσθαι τοὺς προσερχομένους. θέλησον κατὰ τὸν τύπον τοῦτον, τοὺς ἐθέλοντας προσέρχεσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ, χειροτονεῖν, εἴγε ὁ βίος αὐτῶν ὀρθός ἐστι καὶ μηδὲν τούτοις ἀντίκειται.

Ἑρμηνεία.

Περὶ Ναυατιανῶν ἠρωτήθη. οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ λεγόμενοι Καθαροί. καὶ ἀπεκρίθη ὅτι εἰ

CANON IX.

Vt totius ſacerdotalis ordinis ſententia alius renuncietur œconomus, in quo Apollo quoque epiſcopus conſenſit; vt bona eccleſia vt debent inſumantur.

SCHOL. BALS. Idem tulit ſententiam totius ſacerdotalis ordinis iudicio fieri debere epiſcopatus œconomum, ſi etiam epiſcopus aſſentiatur cleri iudicio. Fieri autem œconomum vt bona eccleſiæ vt par eſt conſumantur illius cura ac ſollicitudine. Quid ſit autem in ea quæ oportet impendere ſequens docet caput, quod eſt impendere in viduas, hoſpites, & pauperes. Nemini enim permittitur bona eccleſiæ in proprios vſus transferre. Oportet enim dei miniſtrum eſſe ab auaritia alienum, & nec ad vſum proprium vti rebus epiſcopatus, niſi ad ea quæ ſunt neceſſaria, & tunc demum quando eis domi deſunt facultates, ſecundum xlj. can. ſanctorum Apoſtolorum. Quære quæ in eo ſcripta ſunt, & xxiiij. can. ſyn. Antioch.

CANON X.

Viduæ, & pauperes, & peregrinantes hoſpites omni quiete fruantur, & nemo ea quæ ſunt eccleſiæ, vt ſua vſurpet.

EIVSDEM EXPOSITIO DE IIS QVI DICVNTVR Cathari.

DECLARAVIT *mihi tua pietas, quòd quidam eorum qui ſe Catharos nominant, volunt ad eccleſiam accedere. Quoniam ergo magna ſynodus quæ Nicææ habita eſt à ſanctis patribus, ſtatuit vt ordinentur qui accedunt, velis iuxta hanc formam eos qui ad eccleſiam accedant ordinare: ſi quidem vita eorum recta eſt, & nihil eis aduerſatur.*

SCHOL. BALSAM. De Nouatianis interrogatus eſt. Hi enim ſunt qui etiam Puri dicuntur, & reſponſum eſt, quòd ſi

ad dei eccleſiam accedunt, quia magna & prima Nicena ſynodus ſtatuit vt ij ordinentur, fac tu quoque ſecundum hanc formam, & ordina eos qui accedunt, niſi aliquod impedimentum ex vita eorum aduerſetur. De Nouatianis autem canon eſt octauus primæ ſynodi.

A προσέρχονται τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπεὶ ἡ μεγάλη σύνοδος ἡ ἐν Νικαίᾳ, ἤγουν ἡ πρώτη, ὥρισε χειροτονεῖσθαι αὐτοὺς, ποίει καὶ σὺ κατὰ τὸν τύπον, ἤτοι κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον, καὶ χειροτόνει τοὺς προσερχομένους, εἰ μή τι κώλυμα ἀπὸ τοῦ βίου αὐτῶν αὐτοῖς ἐναντιοῦται. ὁ δὲ περὶ τῶν Ναυατιανῶν κανὼν, ὄγδοός ἐστι τῆς πρώτης συνόδου.

EIVSDEM AGATHONI EPISCOPO.

B

MAXIMVS aſſeruit ſe eccleſiæ leges ignorantem illicito matrimonio coniunctum eſſe, & quia hoc eum male habet quod non recte & ex ordine agat affirmauit, qui contra leges fecit per ignorantiam ſe ab illicita vitæ ſocietate ex conſenſu abſtenturum illa etiam hoc volente. Si ergo probaueris quòd hoc ex conſenſu faciant, & non fallant, quia eſt tempus decennale, ſi conſideres eos debere verſari cum catechumenis, nunc eos ſic diſpenſa. Sin autem vides quòd velit decipere, & acerbitate adhuc in eos opus ſit, fac id quod deus tibi ſuggeſſeris, id ſemper ſequens quod in rebus eſt vimque obtinet. Nam cum ſis in iis locis, potes eorum mentes magis noſſe.

C

SCHOL. BALSAM. Maximus quidam, vt illicito matrimonio mulieri coniunctus, ſegregatus fuerat, & à congregatione cum fidelibus prohibebatur. Is verò dicebat ſe per ignorantiam feciſſe contra leges, & paratum eſſe ab hoc matrimonio recedere, muliere etiam volente: & petebat, vt ab ea abſcedens admitteretur. Ad hæc ergo dicit Theophilus, quòd ſi inquirens inueneris eos ex conſenſu, hoc eſt communi conſilio à matrimonio abſiſtere, & non fallere, cùm decem annis ſimul cohabitarint. Cohabitationis autem tempus adiecit, declarans, quod quoniam tantum tempus ſimul vixerunt, difficilis exiſtimari poſſet à ſe inuicem diſiunctio, & ne fallant. Si conſideras ergo, hoc eſt, ſi iudicas eos ſtare debere cum catechumenis, nunc id eſt in præſentia, ſic eos diſpenſa vel quia per fraudem hæc dicunt,

D

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΓΑΘΩΝΙ ἐπισκόπῳ.

ΑΓΝΟΩΝ τοὺς τῆς ἐκκλησίας νόμους Μάξιμος, διϊσχυρίσατο παρανόμως συμβιῶσαι συναφθῆναι· καὶ ἐπειδὴ θορυβεῖ αὐτὸν τὸ ἀσυντάκτως εἶναι, διεβεβαιώσατο, ἐπειδὴ ἀγνοίᾳ τὸ παράνομον ἔδρασεν, ἐκ συμφώνου ἀπείργεσθαι τῆς παρανόμου συμβιώσεως, κἀκείνης ἀγαπώσης τοῦτο. ἐὰν δὲ τοίνυν δοκιμάσῃς, ὅτι τοῦτο ποιοῦσιν ἐκ συμφώνου καὶ μὴ ἀπατῶσιν, ἐπειδὴ δεκαετής ἐστιν ὁ χρόνος εἰ σκοπεῖς μετὰ τῶν κατηχουμένων αὐτοὺς συνάγεσθαι, τέως οὕτω διοίκησον. Εἰ δὲ συνορᾷς ὅτι ἀπατῆσαι βούλεται, καὶ δεῖται τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπιστύψεως, ὅπερ ὁ θεὸς ὑποβάλῃ σοι, τοῦτο ποίησον πανταχοῦ πρὸς τὸ ἐπέχον ὁδηγούμενος. ἐπὶ γὰρ τῶν τόπων τυγχάνων, τὰς γνώμας αὐτῶν μᾶλλον εἰδέναι δύνασαι.

Ἑρμηνεία.

Μάξιμός τις ὡς παρανόμῳ γάμῳ συναφθεὶς γυναικὶ, ἀφωρίσθη, καὶ τῆς συνάξεως τῆς μετὰ τῶν πιστῶν εἴργετο. ὁ δὲ ἔλεγεν ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ ἐποίησε τὸ παράνομον, καὶ ἕτοιμός ἐστιν ἀποστῆναι τοῦ γάμου, τοῦτο καὶ τῆς γυναικὸς βουλομένης. καὶ ἐζήτει ἀφιστάμενος, δεχθῆναι. πρὸς ταῦτα οὖν ἀφιστάμενος ὁ Θεόφιλος ὡς ἂν ἐξετάσας εὑρήσῃς ὅτι ἐκ συμφώνου, ἀντὶ τοῦ ἐκ κοινῆς βουλῆς ἀφίστανται τοῦ γάμου, καὶ οὐκ ἀπατῶσι, δεκαετίαν συνοικήσαντες ἀλλήλοις δυσχερὴς ἴσως ἂν λογίζοιτο αὐτοῖς ἡ διάζευξις, καὶ μήποτε ἀπ' [illegible] εἰ σκοπεῖς, ἀντὶ τοῦ εἰ κρίνεις μετὰ τῶν κατηχουμένων αὐτοὺς ἵστασθαι τέως, ἤγουν πρὸς τὸ παρὸν, οὕτως αὐτὸν οἰκονόμησον. εἰ δὲ νοεῖς φησὶν ὅτι κατὰ ἀπάτην λέγουσι ταῦτα,

καὶ ὅτι ἔτι δέονται σύψεως, ἤτοι αὐστηροτέρων ἐπιτιμίων, ποίησον ὅπερ ἂν ὁ θεὸς ὑποβάλλῃ σοὶ ἀντὶ τοῦ ἐνηχήσῃ τῷ λογισμῷ σου, ὅπερ ὁ θεὸς ἐνθυμηθῇ δὲ πανταχοῦ πρὸς τὸ ἐπέχον ἀκολουθούμενος, ἤτοι πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν ἢ τὸ κατεπεῖγον.

A

& quòd adhuc acerbitate indigent, ſeu acerbioribus pœnis, fac quod deus tibi ſuggeſſerit, hoc eſt tuæ rationi inſpirauerit in mentémve immiſerit, ſemper id quod eſt in vſu & quod vires obtinet ſequens, id eſt quod magis eſt ratum ac validum.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΗΝΑ ἐπισκόπῳ.

B

ΝΟΜΙΜΟΝ πρᾶγμα πεποιήκασιν οἱ πρεσβύτεροι, ἐν Γεμίνῳ τῇ κώμῃ, εἰ ἀληθεύει ἡ κομίζουσα τὸ γράμμα Εὐσταθίου. φάσκει γὰρ ὅτι Κυράδιον ἀδικοῦσαν καὶ μὴ βουλομένην ἀναστεῖλαι τὴν ἀδικίαν, ἐχώρισαν τῆς συνάξεως. ἐπεὶ τοίνυν εὕρομεν ὡς τὸ ἑαυτῆς κακὸν θεραπεύουσα βούλεται συναχθῆναι, θέλησον παρασκευάσαι αὐτὴν ἀποθέσθαι πρῶτον τὴν ἀδικίαν καὶ πεῖσαι μετανοῆσαι, ἵν' οὕτως εἰ συνίδῃς ὅτι νόμῳ θεοῦ προσέρχεται τῆς συνάξεως ὀρεγομένη ἐπιτρέψῃς αὐτὴν μετὰ τῶν λαῶν συνάγεσθαι.

C

Ἑρμηνεία.

Γυναῖκά τινα Κυράδιον λεγομένην καὶ ἀδικοῦσαν οἱ ἐν Γεμίνῳ πρεσβύτεροι ἀφώρισαν τῆς ἐκκλησίας μὴ ἀπεχομένην τῆς ἀδικίας. ἡ δὲ, διὰ τὸν ἀφορισμὸν, ὑπέσχετο θεραπεῦσαι τὴν ἀδικίαν, καὶ ἤθελε δεχθῆναι. γράφει οὖν ὁ Θεόφιλος πρὸς τὸν τῆς χώρας ἐπίσκοπον, ὅτι παρασκεύασον αὐτὴν ἀποθέσθαι πρῶτον τὴν ἀδικίαν, ἤγουν ἀποδοῦναι ἃ ἀδίκως ἐκτήσατο. καὶ μετανοῆσαι, ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ τῆς ἀδικίας μεταμεληθῆναι. καὶ δεηθῆναι τοῦ θεοῦ ἀφεθῆναι αὐτῇ τὸ ἁμάρτημα. καὶ ταῦτα ποιησάσης αὐτῆς, εἰ συνίδῃς τουτέστι, γνῷς ὅτι νόμῳ θεοῦ προσέρχεται, ἤγουν συνειδήσει ἀγαθῇ μὴ ἀνεχομένη κεχωρίσθαι τῆς τῶν πιστῶν συνάξεως, διὰ τὸν θεὸν καὶ μὴ δι' αἰσχύνην ἀνθρώπων, τότε ἐπίτρεψον αὐτῇ τὴν μετὰ τῶν πιστῶν λαῶν σύναξιν καὶ σύστασιν ἐν τοῖς ὕμνοις.

D

EIVSDEM MENE EPISCOPO.

B

REM iuſtam fecerant presbyteri in Gemino pago, ſi verum dicit, quæ defert literas Euſtathij. Dicit enim quòd Cyradium facientem iniuriam, nec ab eo deſiſtere volentem, à communione ſeparauerunt. Quia ergo inueni quòd ſuo malo curam adhibens vult communicare, fac ea ita ſe comparet, vt iniuriam primum deponat, & pœnitentiam agere in animum inducat, vt ſi ſic intellexeris, quòd lege dei accedit ſynaxin deſiderans, permittas ei vt cum populis communicet.

C

SCHOL. BALSAM. Mulierem quandam, quæ Cyradium appellabatur, & iniuriam ante faciebat, qui erant in Gemino presbyteri ab eccleſia ſeparauerant, cum ab iniuria non abſtineret. Illa vero propter ſegregationem pollicebatur ſe iniuriæ remedium allaturam, ſeu ſatisfacturam, & ad communionem admitti volebat. Scribit ergo Theophilus ad epiſcopum regionis, Fac vt ea primum deponat iniuriam, hoc eſt reddat ea quæ iniuſtè acquiſiit, & pœnitentiam agat, hoc eſt ſe iniuriam feciſſe ægre ferat, & deum oret vt ſibi peccata condonentur. Et cum hæc fecerit, ſi intellexeris, hoc eſt ſi cognoueris, quòd lege dei accedit, ſeu bona conſcientia, non ferens ſe à fidelium communione eſſe ſeparatam, propter deum, & non propter hominum pudorem, tunc ei permittes cum fidelibus populis communicare & in hymnis conſiſtere. Satisfactio.

D

A

SANCTI PATRIS CYRILLI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI Epiſtola canonica.

CYRILLVS DOMNO.

Videtur tẽpore Cyrilli emiſſa eſſe Romam huius Alexandrini ſacerdotis appellatio.

VNA quaque res noſtra, quando ordine canonico recta procedit, nullum quidem in nobis tumultum ingenerat, & à nonnullorum maledicentia liberat, vel potius eorum qui ſapiunt bona verba laudéſque nobis conciliat. Quis enim non obuiis, vt aiunt, vlnis excipiat de aliquibus prolatam ſententiam, quæ nec huc, nec illuc inclinetur? Vel quomodo non ſit ab omni reprehenſione alienum, vel potius magnopere laudandum, ſi rectè & iuſtè iudicetur? Et hæc quidem nunc ſcribo cùm tua pietas in ſuis literis ad me, & religioſiſſimum fratrem noſtrum, & coëpiſcopum Proclum miſſis, epiſcopum quidem nominet imprimis pium, ac religioſum Petrum: ipſe verò defleat, & ſe à ſe poſſeſſa eccleſia præter rationem & expectationem eiectum eſſe dicat? Erat autem conſentaneum vt vel ſacerdotij nomen cum re haberet, vel ſi non erat dignus vt altari præeſſet, nec ipſa quidem epiſcopatus vocatione dignus haberetur. Sed id fortaſſe quod dico, durum eſſe, & à mutua commiſeratione disiunctum videatur. Res autem re vera ita habet. Nos enim ſenis vtique nos miſereri putamus, ſi ſolum ei nomen reliquerimus: ſed multo melius erat aliud quoque conſiderare. Dicit enim ſe ſuam quidem poſſe cauſam probare, ſed defenſionis tempus ſibi non eſſe datum, nec auditionem canonicam ſibi fuiſſe propoſitam. Sin autem tale quid factum eſſet, ipſa actorum productio eum conuinceret, & vel oſtenderetur eum propter ſua crimina condemnatum: nec eſſe quod ſe iniuria affectum eſſe diceret, vel eum abſolutum pronuncians rurſus concederet, vt præeſſet eccleſiæ, eáque illius manui poteſtatíque ſubijcet. Cum autem nihil factum ſit eiuſmodi, de re quidem alta voce queritur, & intolerabilem iniuriam ſe dicit accepiſſe, & iniquè eiectum eſſe, adiiciens omnes quoque quas habebat pecunias eſſe ſibi ſublatas.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ἡμῶν Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἐπιστολὴ κανονικὴ ἐν τοῖς Τόμοις.

ΕΚΑΣΤΑ τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων ὅταν εὐθὺ φέρηται κανονικῆς εὐταξίας, οὐδένα μὲν ἡμῖν ἐντίκτει θόρυβον, ἀπαλλάττει δὲ καὶ τῆς παρά τισι δυσφημίας, μᾶλλον δὲ καὶ τὰς παρὰ τῶν εὖ φρονούντων εὐφημίας ἡμῖν προξενεῖ. τίς γὰρ ἂν οὐκ ἂν ἀποδέξαιτο ψῆφον ἀπαρέγκλιτον εἴπερ ἂν γένοιτο παρά τισιν; ἢ πῶς τὸ κρίνειν ὀρθῶς καὶ ἐννόμως οὐκ ἀνεπίπληκτον ἔσται, μᾶλλον δὲ πάντως ἐπαίνου μεστόν; καὶ ταῦτα γράφω νυνὶ τῇ σῇ θεοσεβείᾳ, ἐν τοῖς ἑαυτῆς γράμμασι τοῖς σταλεῖσι πρὸς ἐμέ τε καὶ τὸν ὁσιώτατον καὶ θεοσεβέστατον ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ συνεπίσκοπον Πρόκλον, ἐπίσκοπον μὲν ὀνομαζούσης τὸν εὐλαβέστατον καὶ θεοφιλέστατον Πέτρον· αὐτὸν δὲ κλαίοντος καὶ τῆς ἐκνεμηθείσης αὐτῷ ἐκκλησίας παραλόγως κεκινῆσθαι λέγοντος. ἦν δὴ ἀκόλουθον ἢ τὸ τῆς ἱερωσύνης ὄνομα μετὰ τοῦ πράγματος ἔχειν αὐτόν, ἤγουν εἴπερ μὴ ἦν ἄξιος τοῦ προεστάναι θείου θυσιαστηρίου, μηδ' αὐτῇ τιμᾶσθαι τῇ κλήσει τῆς ἐπισκοπῆς. ἀλλ' ἴσως δόξειεν ἂν τῇ σῇ θεοφιλίᾳ σκληρὸς εἶναί τις καὶ ἀφιλάλληλος ὁ παρ' ἐμοῦ λόγος. ἔχει δὲ οὐκ οὕτως κατὰ τὸ ἀληθές. ἐλεῆσαι γὰρ τάχα που νομίζομεν τὸν πρεσβύτην μόνην αὐτῷ τὴν κλῆσιν ἀφέντες. μακρῷ δὲ ἦν ἄμεινον ἐννοῆσαι καὶ τὸ ἕτερον. φάσκει γὰρ οὐ δύνασθαι μὲν συστῆναι τῇ οἰκείᾳ ὑπολήψει. οὐ λαβεῖν δὲ καιρὸν ἀπολογίας, οὔτε μὴν ἀκρόασιν αὐτῷ προτεθῆναι κανονικήν. εἰ δ' ἐγεγόνει τι τοιοῦτον, αὐτὴ τῶν ὑπομνημάτων ἡ σύστασις διήλεγξεν ἂν αὐτὸν ἢ ἀλόντα τοῖς αἰτιάμασιν, ἢ ἔνοχον ἀποπεφασμένον καὶ οὐδὲν ἔχοντα λοιπὸν εἰπεῖν ὡς ἠδικημένον, ἢ γοῦν ἐλεύθερον ἀποφήνασα, πάλιν ἐδίδου τὸ προεστάναι τῆς ἐκκλησίας ἢ καὶ ὑπὸ χεῖρα γέγονε τὴν αὐτοῦ. οὐδενὸς δὲ πεπραγμένου τοιούτου, καταβοᾷ τοῦ πράγματος, καὶ ἀδικίαν ἀφόρητον ὑποστῆναί φησι, καὶ ἀθέσμως ἐκβεβλῆσθαι, προσεπάγων ὅτι καὶ ἡρπάγη πάντα τὰ προσόντα αὐτῷ πράγματα.

ἡ σὴ τελειότης ὁσιότης ἐννοοῦσα καὶ τὸ τοῖς θείοις A κανόσι δοκοῦν καὶ τὸ πρέπον τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς τεταγμένοις εἰς ἱερὰν λειτουργίαν· ἔτι τε πρὸς τούτοις καὶ τὰ παρ' ἡμῶν δυσωπηθεῖσα γράμματα, στησάτω τοῦ πρεσβύτου τὸ δάκρυον. καὶ εἰ μὲν ἕλοιτο δικάσασθαι πρὸς τοὺς ἐπάγοντας αὐτῷ τὰς αἰτίας, δικαζέσθω κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐπὶ τῆς θεοσεβείας· συμπαρόντων δηλονότι τῶν ὑπὸ τὴν αὐτῆς χεῖρα θεοσεβεστάτων ἐπισκόπων. ἐκτὸς εἰ μὴ παραιτοῖτο τινὰς ὡς ὑπόπτους. οὐδένα μὲν γὰρ τῶν θεοσεβεστάτων ἐπισκόπων ἔχθραν φέρειν ἀδελφῷ πιστεύομεν. ἵνα δὲ μὴ πρόφασις B αὕτη γένηται, τὴν ἐσομένην ἐπ' αὐτῷ κρίσιν παραλύουσα, πρὸς τὸ μὴ ἐν δίκῃ πεποιῆσθαι δοκεῖν, οὐδέν ἐστι τὸ λυποῦν ἀπεῖναι τοῦ συνεδρίου τῶν ἐν ὑποψίᾳ τινάς.

Tua itaque pietas ſciens, & quod diuinis canonibus videtur, & quod eccleſiæ conuenit, iiſque qui ſunt in ſacro miniſterio initiati, & noſtrarum præterea literarum aliquam rationem ducens, ſiſtat ſenis lachrymas, & ſi velit quidem cum iis iudicio contendere, qui crimina in eum intendunt, pro tua pietatis conſuetudine litiget, vnà adſiſtentibus ſcilicet qui tuæ manui ſubſunt epiſcopis, præterquam ſi non aliquos recuſat vt ſuſpectos: nullum enim religioſiſſimorum epiſcoporum in fratrem inimico eſſe animo credimus. Ne B *autem hic prætextus futurum de eo iudicium diſſoluat, vt non iure factum eſſe videatur, non graue eſt à conſeſſu abeſſe eos qui ſuſpecti ſunt.*

Ἑρμηνεία.

Τὸ προοίμιον τῆς ἐπιστολῆς τοιαύτης ἐστὶν ἐννοίας. φησὶν ὁ ἅγιος ὅτι τὰ καθ' ἡμᾶς πράγματα, τὰ ἐκκλησιαστικὰ δηλονότι, ἢ ἁπλῶς τὰ ἀνθρώπινα, ὅταν κατ' εὐθύτητα κανονικὴν διεξάγωνται, οὔτε θόρυβον ἡμῖν ἐπάγουσιν, οὔτε δυσφημίαν παρά τινων. ἀλλὰ μᾶλλον ἐπαίνους C ἡμῖν προξενεῖ. ἡ γὰρ ἀπαρέγκλιτος κρίσις ἢ ἀρρεπής, ἡ εὐθυτάτη, πᾶσίν ἐστιν ἀποδεκτέα. καὶ οὐ μόνον ἀνεπίπληκτόν ἐστιν, ἤγουν ἀκατάγνωστον, οὐκ ἐπιπλήξεως ἄξιον, τὸ κρίνειν ὀρθῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπαινούμενον. οὕτω δὲ προοιμιασάμενος, φησὶν, ὅτι ταῦτα γράφω, ὅτι σὺ ἐπέστειλας ἡμῖν τὸν εὐλαβέστατον πρεσβύτερον ἐπίσκοπον ὀνομάσας. καὶ ταῦτα αὐτοῦ κλαίοντος καὶ λέγοντος κεκινῆσθαι τῆς νεμηθείσης αὐτῷ ἐκκλησίας, ἤγουν ἐκβεβλῆσθαι τῆς δοθείσης αὐτῷ ἐπισκοπῆς. ἦν δὲ ἀκόλουθον, ἢ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου ἔχειν αὐτὸν καὶ τὸ πρᾶγμα, ἤγουν τὴν ἐπισκοπὴν καὶ D τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐπισκόπου. ἢ εἰ μὴ ἦν ἄξιος προΐστασθαι θυσιαστηρίου, μηδὲ ἐπίσκοπον λέγεσθαι. ἀλλ' ἴσως τοῦτο τὸ λεγόμενον ἂν σοι δόξῃ σκληρὸν, κἀγὼ ὁ λέγων αὐτὸ ἀφιλάλληλος. οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο. ἐλεῆσαι γὰρ τάχα που νομίζομεν τὸν πρεσβύτην. εἰσάγει δὲ ἐνταῦθα τὸν λόγον πληθυντικῶς ὥσπερ καὶ περὶ αὐτοῦ λέγων ἃ λέγει, ἵνα ἀνεπαχθέστερος οὕτως ὁ λόγος. καὶ μὴ εἰς καταδρομὴν μόνον ἐκείνου δοκῇ γίνεσθαι. καὶ ὡς ἐλεούντων ἡμῶν αὐτὸν φησὶ, μόνη αὐτῷ καταλέλειπται ἡ κλῆσις τοῦ ἐπισκόπου. πολλῷ δὲ ἦν κρεῖσσον ἐννοῆσαι καὶ τὸ ἕτερον,

Schol. Balsam. Proœmium epiſtolæ hunc habet ſenſum. Dicit enim ſanctus, Res noſtræ, ſcilicet eccleſiaſticæ, vel, vt ſemel dicam, humanæ, quando canonica rectitudine procedunt, nec nobis tumultum ingenerant, nec aliquorum maledicta, ſed laudes nobis potius conciliant. Iudicium C enim quod nec huc, nec illuc inclinat, nec propendet, ſed eſt rectiſſimum, eſt ab omnibus ſuſcipiendum, & non ſolum non eſt à vituperatione, & reprehenſione alienum, ſed etiam laudandum. Hoc vſus proœmio dicit, Hæc ſcribo quia tu ad nos miſiſti religioſiſſimum presbyterum nominatum epiſcopum, cum ipſe defleat, & dicat ſe à poſſeſſa eccleſia eiectum eſſe, ſeu à ſibi dato epiſcopatu expulſum. Erat autem conſentaneum, vt ſi nomen habet epiſcopi, rẽ quoque ſeu epiſcopatum & epiſcopi munus & exerci- D tium haberet: vel ſi non erat dignus qui altari præeſſet, nec epiſcopus quidem diceretur. Sed fortaſſe id quod dico, & ego quoque tibi eſſe videbor immiſericors: ſed non ita eſt. Nos enim fortaſſe presbyteri miſereri videbimur. Orationem autem pluraliter enunciat, tanquam de ſe ipſo quoque dicens quæ dicit, vt minus eſſet moleſta oratio, & non ad eius ſolius inſectationem, facta eſſe videretur. Et nobis ipſius veluti miſerantibus, inquit, ſola ipſi epiſcopi appellatio relicta eſt. Multo autem erat melius aliud quoque cõſiderare.

Quid nam? Non fuiſſe ei datum tempus defenſionis, nec fuiſſe propoſitam defenſionem canonicam, ſeu ſynodale iudicium. Dicit enim ſe poſſe cauſam ſuam probare, pro eo quod eſt, ſe innocentem oſtendere. Sinautem hæc facta eſſent, ipſa acta quæ in examinatione facta eſſent, ipſum vel eſſe criminibus obnoxium, nec poſſe ſe iniuria affectum eſſe dicere oſtenderent, vel ſi innocens apparuiſſet, ei conceſſum eſſet, vt rurſus præeſſet eccleſię. Quia autem nihil tale factum eſt, ſe iniuria affectum eſſe vociferatur, & præter leges eiectum, dicens quaſcunque etiam habebat pecunias ablatas. Tu ergo, ſcribit ſanctus ad Domnum, qui ſcis & diuinos canones, & quod conuenit eccleſiæ, & dei miniſtris, nempe iuſtè agere, noſtrarum etiam literarum rationem ducens, ſiſte, hoc eſt reprime ſenis lachrymas, & ſi velit cum ſuis accuſatoribus iudicio contendere, apud te, & qui tibi ſubſunt epiſcopos litiget. Sinautem habet aliquos ſuſpectos epiſcopos, vt non bene in ipſum affectos, & eos recuſat, illi in iudicio non adſint. Nos enim nullum epiſcopum inimicitias habere aduerſus fratrem credimus, nec propterea vetamus ne illi nobiſcum vnà iudicent, ſed ne hoc ſit occaſio, quominus ipſe in iudicio cauſam non agat, illi à conſeſſu recedant.

Rationes ab epiſcopis nō exigendæ ſumptuum & fructuū.

Pecunias autem, quæ iniuria ab eo captæ ſunt, duobus modis ei reddi æquum eſt. Primum quidem quòd nec tale quid omnino fieri oportebat: & quòd valdè malè habet magnáque triſtitia afficit ſanctiſſimos epiſcopos qui ſunt vbique terrarum, quòd ſumptuum, qui illis eueniunt diſpenſationis ratio ab eis exigatur, ſiue ex eccleſiaſticis redditibus ſiue ex fructu aliunde percepto. Vnus quiſque enim noſtrum dabit ſuorum malorum rationem omnium iudici. Vaſa enim precioſa & poſſeſſiones immobiles oportet ſeruari eccleſiis. Epiſcopis autem qui tunc temporis diuinum ſacerdotium adminiſtrant, incidentium ſumptuum diſpenſationem ſecure credi.

SCHOL. BALSAM. Res autem, inquit, quæ oblatæ ſunt, duabus ei de cauſis reddendæ ſunt. Vna quidem,

ποιεῖ τοῦτο; τὸ δοθῆναι αὐτῷ καιρὸν ἀπολογίας, καὶ ἀκρόασιν προστεθῆναι κανονικὴν, ἤγουν δικαστήριον συνοδικόν. λέγει γὰρ δύνασθαι συστῆναι τῇ οἰκείᾳ ὑπολήψει, ἀντὶ τοῦ ἀναίτιον ἑαυτὸν ἀποδεῖξαι. εἰ δὲ ἐγένετο ταῦτα, αὐτὰ τὰ ὑπομνήματα τὰ ἐπὶ τῇ ἐξετάσει γενόμενα ἤλεγξαν ἂν αὐτὸν, ἢ κατηγορημένον, καὶ ἔνοχον τοῖς αἰτιάμασι, καὶ μὴ δυνάμενον λέγειν ὅτι ἠδίκηται. ἢ ἐὰν ἀνεύθυνος ἐφάνη, πάλιν ἐδίδοτο αὐτῷ ἡ προστασία τῆς ἐκκλησίας. ὅτι δὲ οὐκ ἐγένετο τοιοῦτόν τι, καταβοᾷ ὡς ἀδικηθεὶς καὶ παρανόμως ἐκβληθεὶς, λέγων ὅτι καὶ ἡρπάγησαν ὅσα εἶχε χρήματα. σὺ τοίνυν πρὸς Δόμνον γράφει ὁ ἅγιος εἰδὼς καὶ τοὺς θείους κανόνας καὶ τὸ πρέπον τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς λειτουργοῖς τοῦ θεοῦ, ἤγουν τὸ δικαιοπραγεῖν, δυσωπηθεὶς δὲ καὶ τὴν ἡμετέραν γραφὴν, στῆσον τοῦ πρεσβύτου τὸ δάκρυον. καὶ εἰ θελήσει συνδικασθῆναι τοῖς κατηγόροις αὐτοῦ, δικαζέσθω παρά σοι καὶ τοῖς ὑπὸ σὲ ἐπισκόποις. εἰ δέ τινας ὑπόπτους ἔχει τῶν ἐπισκόπων ὡς μὴ καλῶς διακειμένους πρὸς αὐτὸν, καὶ παραιτεῖται αὐτοὺς, ἐκεῖνοι μὴ παρήτωσαν εἰς τὸ δικαστήριον. ἡμεῖς μὲν γάρ φησιν οὐδένα τῶν ἐπισκόπων ἔχθραν ἔχειν πιστεύομεν κατὰ ἀδελφοῦ, οὐδὲ διὰ τοῦτο κωλύομεν αὐτοὺς συνδικάσαι ὑμῖν· ἵνα δὲ μὴ τοῦτο ἀφορμὴ γένηται τοῦ μὴ δικασθῆναι αὐτὸν, ἐκεῖνοι ἀπίτωσαν τοῦ συνεδρίου.

Τὰ δὲ ἀδίκως ληφθέντα παρ' αὐτοῦ χρήματα, ἀναδοθῆναι δίκαιον κατὰ δύο τρόπους. πρῶτον μὲν ὅτι οὐδὲ ἐχρῆν ὅλως γενέσθαι τι τοιοῦτον. καὶ ὅτι λυπεῖ σφόδρα καὶ εἰς ἐσχάτην ἀκηδίαν καταφέρει τοὺς ἁπανταχόσε γῆς ὄντας θεοσεβεστάτους τὸ ἀπαιτεῖσθαι λόγους τῆς οἰκονομίας τῶν παρεμπιπτόντων αὐτοῖς ἀναλωμάτων, εἴτε ἐκ προσόδων ἐκκλησιαστικῶν, εἴτ' οὖν καὶ ἀπὸ τῆς τινὸς καρποφορίας. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῶν ἰδίων καιρῶν δώσει λόγον τῷ πάντων κριτῇ. κειμήλια μὲν γὰρ καὶ κτήσεις ἀκινήτους, ταῖς ἐκκλησίαις σώζεσθαι χρή. θαρρεῖσθαι δὲ τοῖς κατὰ καιρὸν τὴν θείαν διέπουσιν ἱερωσύνην τὴν τῶν παρεμπιπτόντων ἀναλωμάτων τὴν οἰκονομίαν.

Ἑρμηνεία.

Ἃ δέ φησιν ἀφῃρέθη πράγματα, δίκαιόν ἐστιν ἀποδοθῆναι αὐτῷ, κατὰ δύο τρόπους. ἕνα μὲν,

ὅτι καὶ τὸ ὅλως γίνεσθαι τὴν ἀφαίρεσιν αὐτῶν, ἄδικόν ἐστιν. ἕτερον δὲ, ὅτι πάντας τοὺς ἐπισκόπους σφόδρα λυπεῖ καὶ ἀκηδίαν ἐμβάλλει τὸ λογοπραγεῖσθαι αὐτοὺς ἐπὶ τῇ οἰκονομίᾳ τῶν περιπιπτόντων ἤτοι συμβαινόντων ἀναλωμάτων, ὅθεν αἱ τὰ χρήματα περιελήλυθασιν, εἴτε ἐκ προσόδων ἐκκλησιαστικῶν, εἴτε καρποφορίας, ἤτοι προσαγωγῶν τινῶν. ἕκαστος γάρ φησι τῶν ἐπισκόπων ἡμῶν, τῷ θεῷ δώσει λόγον περὶ τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἰδίων καιρῶν, τουτέστιν ὑπὲρ τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἦν ἐπίσκοπος. τὰ μὲν γὰρ κειμήλια τῶν ἐκκλησιῶν ἤτοι τὰ ἱερὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἀναθήματα, καὶ τὰς ἀκινήτους κτήσεις ἀνεκποιήτους ἐνδέχεται εἶναι, καὶ φυλάττεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις. τὴν δὲ οἰκονομίαν τῶν ἐξόδων τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, θαρσεῖσθαι αἰτεῖ τοῦ κατὰ θάρσους ἐμπιστεύεσθαι τοῖς κατὰ καιροὺς ἐπισκόποις.

A quod omnino iniquum eſt vllam earum factam oblationem. Altera verò quod omnes epiſcopos male habet, & moleſtia afficit, quòd ab eis ratio adminiſtrationis exigatur eorum quæ obueniunt, vnde pecuniæ redactæ ſunt, ſiue ex eccleſiaſticis redditibus, ſiue ex fructu alicunde percepto ex aliquorum ſcilicet oblatione. Vnuſquiſque enim, inquit, noſtrorum epiſcoporum, dabit deo rationem adminiſtrationis rerum ſuæ eccleſiæ, pro ſuo tempore, hoc eſt pro tempore quo fuit epiſcopus. Vaſa B enim precioſa, ſeu ſacra, & reliqua deo conſecrata, & poſſeſſiones immobiles non ſunt alienabiles, & eccleſiis ſeruantur: eccleſiaſticorum autem redditum adminiſtrationem ſecure credi audacterque committi debere illis qui ſunt tunc temporis epiſcopis.

Τὸ δὲ τῆς παραιτήσεως λιβέλλους οὐ κατὰ προαίρεσιν οἰκείαν, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀνάγκης καὶ φόβου καὶ τῆς τινῶν ἀπειλῆς ἐπιδεδωκέναι φησί. καὶ ἕτερον δὲ πρᾶγμα ἐστὶν οὔτε τοῖς τῆς ἐκκλησίας ἀρέσκον θεσμοῖς, τὸ λιβέλλους παραιτήσεων προσάγειν τινὰς τῶν ἱερουργῶν. εἰ γάρ εἰσιν ἄξιοι τοῦ λειτουργεῖν, ἔστωσαν ἐν τούτῳ· εἰ δ' ἀνάξιοι, μὴ ἀπὸ παραιτήσεως ἐξίτωσαν. κατεγνωσμένοι δὲ μᾶλλον ἐπὶ πράγμασιν, ὧν ἄν τις πολλὴν ποιήσαιτο τὴν καταβοὴν, ὡς ἔξω τι ἐχόντων πάσης ἀκολουθίας. πρόσειπε τὴν παρὰ σοὶ ἀδελφότητα. σὲ, ἡ σὺν ἡμῖν ἐν κυρίῳ προσαγορεύει.

Renunciationis autem libellos non ſua voluntate, ſed veluti neceſſitate, & metu, & aliquorum minis ſe tradidiſſe dicit. Iam verò alia quoque res eſt, quæ eccleſiaſticæ conſuetudini non placet, offerre ſacerdotes ali- C *quos renunciationis libellos: ſi ſunt enim digni qui ſacra myſteria obeant in iis maneant. Sin autem indigni, nec per renunciationem exeant, ſed rebus ipſis potius condemnati, de quibus multam quis exclamationem fecerit, vt quæ currant extra omnem conſequentiam. Saluta fraternitatem quæ apud te eſt: quæ eſt apud nos, te in domino ſalutat.* Renúciationes in eccleſia non admittendæ.

Ἑρμηνεία.

Καὶ παραίτησις ἐφέρετο τοῦ ἐπισκόπου περὶ οὗ ἔγραψεν ὁ μέγας οὗτος πατήρ. λέγει οὖν καὶ περὶ τούτου, ὅτι φησὶν ὁ ἐπίσκοπος ὡς οὐχ ἑκουσίως τὸ τῆς παραιτήσεως ἔγγραφον δέδωκεν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης διὰ φόβον καὶ ἀπειλάς τινων. εἶτα ἐπάγει, ὅτι καὶ ἄλλως δὲ ὡς ἑκὼν παρῃτήσατο, καὶ τοῦτο ἀνίσχυρόν ἐστιν, ὡς μὴ τοῖς θεσμοῖς τῆς ἐκκλησίας ἀρέσκον, τὸ παραιτεῖσθαι τοὺς ἱερουργοὺς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν. ἄξιοι μὲν γάρ φησιν ὄντες τοῦ ἱερουργεῖν, ἔστωσαν ἐν τούτῳ. καὶ μὴ παραδεχέσθωσαν ὡς παραιτούμενοι. ἀνάξιοι δὲ ὄντες μὴ ἀπὸ παραιτήσεως ἐξίτωσαν, μηδ' ὑποχωρείτωσαν ὡς παραιτούμενοι, ἀλλ' ὡς κατεγνωσμένοι. ἐπὶ πράγμασιν ὧν ἄν τις πολλὴν

SCHOL. BALSAM. Allata quoque erat epiſcopi renunciatio, de quo ſcripſit hic magnus pater. De eo ergo dicit, Epiſcopus ait ſe non ſponte renunciationis ſcriptum dediſſe, ſed neceſſitate propter metum, & quaſdam minas. Deinde D ſubiungit, quod etiam ſi alioqui eum ſua ſponte renunciaſſe putemus, eſt tamen irritum, & inualidum vt quod eccleſiaſticæ conſuetudini non placeat, vt ſcilicet ſacerdotes ſuis eccleſiis renuncient. Si ſint enim digni qui ſacra myſteria obeant, in iis maneant, & ne admittantur ſi renuncient. Si autem indigni, nec per renunciationem exeant, nec recedant vt renuntiantes, ſed vt rebus ipſis cōdemnati. De quibus multā quis

exclamationem fecerit, hoc eſt quæ A dignæ ſunt de quibus exclametur, vt quæ eccleſiaſticam diligentiam, & conſequentiam non ſeruent, vel illud, de quibus multam quis exclamationem fecerit, de iis qui renunciant potius dici intelligetur.

ποιήσαιτο καταβοήν, τουτέστιν ἀξίων καταβοᾶσθαι, ὡς μὴ τηρούντων ἀκρίβειαν καὶ ἀκολουθίαν ἐκκλησιαστικήν· ἢ τό, ὧν πολλήν τις ποιήσαιτο καταβοήν, περὶ τῶν παραιτουμένων μᾶλλον εἰρῆσθαι νοηθήσεται.

EIVSDEM EPISCOPIS QVI SVNT IN LIBYA, & Pentapoli.

B

CVIVSLIBET rei, quæ ad populorum ædificationem vtilis eſt, & neceſſaria, & ad ſanctarum etiam eccleſiarum exiſtimationem confert, cura gerenda eſt. Scriptum eſt enim, Sanctos facite filios Iſraël. Patres itaque monaſteriorum, qui ſunt in Thebanorum prouincia, viri pij ac ſancti, ac ſatis admirabilem vitæ formam & inſtitutionem habentes, cum Alexandriam veniſſent, à me interrogati de monaſteriorum quæ illic ſunt conſtitutione, docuerunt multos offendi propter hanc cauſam.

Quidam qui vxores recenter duxerunt, C *& in ipſis veluti thalamis adhuc conſtituti ſunt, aliquos ſanctiſſimos epiſcopos arripiunt, & multo de eis vtique renunciante, ordinantur clerici ſeu presbyteri.*

Aliqui autem alij ex ipſis monaſteriis, vt immodeſti inſolentéſque eiecti rurſus ordinationes ſubeunt, & facti clerici, in ea ipſa monaſteria ingrediuntur, ex quibus eiecti ſunt, & volunt oblationem facere ſeu ſacra celebrare, & ea omnia facere quæ mos eſt clericis, vt etiam aliqui eorum qui ipſos norunt, ſynaxes deuitent, & communicare in animum nō inducant illis miniſtrantibus.

Quoniam ergo ad ædificationem, vt dixi, populorum, omnia à nobis facienda ſunt, D *hæc veſtra obſeruet pietas, & ſi eſt quidem ordinandus clericus, de vita eius inquirat, & an vxorem habeat, an non, & quonammodo duxit, & abſtinuit, & ſi non eſt aliquis ex iis qui eiecti ſunt à ſanctiſſimo epiſcopo vel ex monaſterio, tunc ſi inculpatus inuentus fuerit, ordinet. Ita enim & noſtram conſcientiam puram conſeruabimus & inculpatum ſacrum, ac venerabile myſterium. Sin autem ſegregationem aliqui ſuſtinuerint propter lapſus puniti, deinde ſint morituri exiſtentes catechumeni*

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΤΟΙΣ ΚΑΤΑ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν, ἐπισκόποις.

ΠΑΝΤΟΣ τοῦ χρησίμου καὶ ἀναγκαίου πρὸς οἰκοδομὴν τῶν λαῶν, τελοῦντος δὲ καὶ εἰς ὑπόληψιν τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, φροντίδα ποιεῖσθαι χρή. γέγραπται γάρ, ὅτι εὐλαβεῖς ποιεῖτε τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. μοναστηρίων τοίνυν πατέρες τῶν κατὰ τὴν Θηβαίων ἐπαρχίαν, ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ οὐκ ἀθαύμαστον ἔχοντες πολιτείαν, ἐλθόντες ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐρωτώμενοι παρ' ἐμοῦ τὴν κατάστασιν τῶν αὐτόθι μοναστηρίων ἐδίδαξαν, ὅτι σκανδαλίζονται πολλοὶ διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν· C νεωστὶ γεγαμηκότες τινὲς καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν καταβάντες τῶν νυμφώνων, συναρπάζουσι τινὰς τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων. καὶ οὐδενὸς τάχα που τὰ κατ' αὐτοὺς καταμηνύοντος, χειροτονοῦνται κληρικοὶ ἤγουν πρεσβύτεροι. ἕτεροι δέ τινες ἐξ αὐτῶν τῶν μοναστηρίων ὡς ἄτακτοι ἐκβαλλόμενοι, πάλιν ὑποτρέχουσι τὰς χειροτονίας. καὶ γινόμενοι κληρικοί, εἰσέρχονται καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μοναστηρίοις ὅθεν ἐκβέβληνται. καὶ βούλονται προσφέρειν καὶ ὅσα κληρικοῖς ἔθος πληροῦν. καὶ ταῦτα δρᾶν ὡς καί τινας τῶν εἰδότων αὐτοὺς παραιτεῖσθαι καὶ τὰς συνάξεις, καὶ μὴ ἀνέχεσθαι κοινωνεῖν λειτουργούντων ἐκείνων. D ἐπεὶ τοίνυν πρὸς οἰκοδομήν, ὡς ἔφην, τῶν λαῶν πάντα χρὴ πράττεσθαι παρ' ἡμῶν, ἐπιτηρείτω ταῦτα ἡ θεοσέβεια ὑμῶν. καὶ εἰ μέλλει τις χειροτονεῖσθαι κληρικός, περιεργαζέσθω τὸν βίον αὐτοῦ καὶ πότερον ποτε γαμετὴν ἔχει ἢ οὔ. καὶ πῶς καί ποτε ἠγάγετο, καὶ εἰ μή τίς ἐστι τῶν ἐκβαλλομένων, ἢ παρὰ ἑτέρου θεοσεβεστάτου ἐπισκόπου, ἢ ἐκ μοναστηρίου. καὶ τότε χειροτονείτω, ἀδιάβλητον εὑρεθέντα. τηρήσομεν γὰρ οὕτω καὶ τὸ ἑαυτῶν συνειδὸς καθαρὸν καὶ ἀδιάβλητον τὴν ἱερὰν, καὶ σεπτὴν λειτουργίαν. ἐὰν δὲ χωρισμὸν ὑπομείνωσί τινες ἐπιτιμηθέντες πταισμάτων ἕνεκα, εἶτα μέλλωσι τελευτᾶν κατηχούμενοι ὄντες, βαπτιζέσθωσαν,

βαπτιζέσθωσαν, καὶ μὴ ἀποδημείτωσαν τῶν ἀνθρωπίνων, ἀμέτοχοι τῆς χάριτος, ἤγουν ἀκοινώνητοι. δοκεῖ γὰρ προσέχειν καὶ τοῦτο τοῖς τῆς ἐκκλησίας θεσμοῖς. προσείπατε τὴν παρ' ὑμῖν ἀδελφότητα. ὑμᾶς οἱ σὺν ἡμῖν ἐν κυρίῳ προσαγορεύει.

A *baptizentur, & ne ab humanis excedant gratia non participes, ſcilicet communione carentes. Videtur enim hoc quoque eccleſiæ conſuetudini adhærere. Salutate eam quæ eſt apud vos fraternitatem: quæ nobiſcum eſt vos in domino ſalutat.*

Ἑρμηνεία.

Τὸ ἀκοινώνητοι ἐνταῦθα ὁ ἅγιος, οὐ μόνον περὶ τῆς ἁγίας μεταλήψεως λέγει. οὐ γὰρ ἀξιωθήσονται τῶν θείων μυστηρίων πρὸ τοῦ βαπτίσματος, ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτοῦ φησὶ τοῦ βαπτίσματος. ἐπεὶ πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι, οὐδὲ τῆς μετὰ τῶν πιστῶν συστάσεως τεύξεται, ἥτις καὶ αὐτὴ κοινωνία ἐν διαφόροις εἴρηται κανόσι. διὸ καὶ τό, δοκεῖ γὰρ προσέχειν καὶ τοῦτο τοῖς τῆς ἐκκλησίας θεσμοῖς, προσέθετο. καὶ τοῦτο γάρ φησι νόμιμον καὶ ἐκκλησιαστικόν ἐστι, τὸ μὴ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς ἐν ταῖς εὐχαῖς ὅλως τοὺς κατηχουμένους, ἢ τοὺς ἐπιτιμωμένους.

SCHOL. BALS. Communione carere ſanctus hic non ſolum dicit de ſancta participatione: neque enim ante baptiſmum diuinis myſteriis dignus habebitur, ſed etiam de ipſo baptiſmo. Antequam enim baptizatus fuerit, non aſſequetur vt cum fidelibus conſiſtat, quæ & ipſa communio in diuerſis canonibus dicta eſt. B Et ideo hoc quoque adiecit, Videtur enim hoc quoque eccleſię conſuetudini adhærere. Hoc enim, inquit, eſt legitimum, & eccleſiaſticum, vt vnà cum fidelibus in precibus non conſiſtant omnino catechumeni, vel ij quibus pœna eſt impoſita.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ τοῦ θεολόγου, ἐκ τῶν ἐμμέτρων αὐτοῦ ποιημάτων, περὶ τοῦ τίνα χρὴ ἀναγινώσκεσθαι βιβλία τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης.

Ὄφρα δὲ μὴ ξείνῃσι νόον κλέπτοιο βίβλοισι. C
Πολλαὶ γὰρ τελέθουσι παρέγγραπτοι κακότητες,
Δέχνυσο τοῦτον ἐμεῖο τὸν ἔγκριτον ὦ φίλ' ἀριθμόν.
Ἱστορικαὶ μὲν ἔασι βίβλοι δυοκαίδεκα πᾶσαι
Τῆς ἀρχαιοτέρης Ἑβραϊκῆς σοφίης.
Πρώτη Γένεσις. εἶτ' Ἔξοδος, Λευιτικόν.
Ἔπειτ' Ἀριθμοί. εἶτα Δεύτερος νόμος.
Ἔπειτ' Ἰησοῦς, καὶ Κριταί, Ῥοὺθ ὀγδόη,
Ἡ δ' ἐνάτη δεκάτη τε βίβλοι πράξεις Βασιλέων,
Καὶ Παραλειπόμεναι. ἔσχατον Ἔσδραν ἔχεις. D
Αἱ δὲ στιχηραί, πέντε, ὧν πρῶτος Ἰώβ.
Ἔπειτα Δαβίδ, εἶτα τρεῖς Σολομώντιοι,
Ἐκκλησιαστής, Ἆσμα, καὶ Παροιμίαι.
Καὶ πένθ' ὁμοίως πνεύματος προφητικοῦ.
Μία μὲν εἰσιν εἰς γραφὴν οἱ δώδεκα,
Ὠσηέ, Ἀμώς τε καὶ Μιχαίας ὁ τρίτος·
Ἔπειτ' Ἰωήλ. εἶτ' Ἰωνᾶς. καὶ Ἀβδιού.
Ναούμ τε, Ἀμβακούμ τε. καὶ Σοφονίας,
Ἀγγαῖος, εἶτα Ζαχαρίας, καὶ Μαλαχίας.
Μία μὲν, οἵδε. δευτέρα δ' Ἡσαΐας·

SANCTI PATRIS NOSTRI GREGORII THEOLOGI ex metricis eius Poëmatibus, quinam libri ſint legendi veteris teſtamenti, & noui.

Ne tibi ſeducant aliena volumina mentem: Apud Gregorium in edit. Pariſien. Græcolat. pag. 98.
Exiſtunt etenim quàm plurima ſcripta malignè,
Selectum hunc à me numerum cape, chare ſodalis.
Hiſtorici libri, nempe omnes ſunt duodeni
Antiquioris Hebrææ ſapientiæ.
Prima Geneſis, dein Exodus, Leuiticon.
Poſt Numeri, dein Deuteronomium.
Deinde Ieſus, Iudices, octauúſque Ruth.
At nonus, decimuſque libri Regum acta fuere.
Et Paralipomenon, vltimus Eſdras erit.
Sunt quinque metrici, primo Iob in loco eſt;
Dein Dauid, deinde tres Salomonis,
Eccleſiaſtes, Canticum, & Prouerbia.
Et itidem quinque ſpiritus prophetici,
Scripturam ad vnam rediguntur duodecim.
Oſea, Amóſque & Michæas tertius.
Deinde Ioël, dein Ionas, & Abdias
Naúmque & Abbacuc, atque Sophonias;
Aggæus, & Zacharias, dein Malachias.
Vna quidem eſt hæc: ſecunda autem Eſaias:

Dein Hieremias vocatus ab infantia,
Dein Ezechiel, Danieliſque gratia.
Sic veteris duos & viginti libros
Poſuit, qui Hebræis literis reſpondeant.
Iam numera libros noui myſterij,
Matthæus Chriſti Hebræis miracula ſcripſit.
Marcus Italiæ, Lucas autem Græciæ,
Magnus Ioannes præco penetrator olympi
Cunctis, deinde ſunt actus Apoſtolici,
Deinde decem Pauli, & quatuor epiſtolæ,
Septem catholicæ, eſt Iacobi vna ex eis.
Petri duæ ſunt, Ioannis verò tres.
At ſeptima eſt Iudæ, & ſic omnes habes.
Si præter hos quid eſt, ne germanum putes.

SCHOL. BALSAM. Ne autem alienis libris mentem ſeducas, multi enim ſunt falſò inſcripti, cape ô amice hunc numerum à me ſelectum, ſeu probatum & confirmatum. Sunt duodecim quidem libri qui hiſtorias continent, antiquæ ſcilicet ſcripturę, & libri Regum, etiam ſi ſint quatuor, in duos tamen conferuntur & enumerantur, & xij. libri qui enumerantur, vnus, inquit, reputantur. Quatuor autem libri aliorum prophetarum vnuſquiſque vnus reputatur. Porro veteris teſtamenti ſcripſit duos & viginti libros, qui literis Hebræorum reſpondent. Eſt autem Græcè ἀντιθέτοις, id eſt ex aduerſo poſitos & æquiualentes, & numero æquales. Accipitur enim præpoſitio ἀντὶ, etiam pro æquale, quemadmodum dicimus ἀντίτεχνον, id eſt, ὁμότεχνον, hoc eſt eum qui eſt eiuſdem artis. Elementa autem apud Hebræos eſſe dicũtur viginti duo. Cum autem noui quoque teſtamenti libros enumeraſſet ſanctus, ſubiunxit, Quòd ſi quid eſt præter eos qui ſunt enumerati, non exiſtimetur germanum, ſed adulterinum.

A Ἔπειθ' ὁ κληθεὶς Ἱερεμίας ἐκ βρέφους.
Ἔπειτ' Ἰεζεκιὴλ, καὶ Δανιῆλος χάρις.
Ἀρχαίας μὲν ἔθηκε δύο καὶ εἴκοσι βίβλους
Τοῖς τῶν Ἑβραίων γράμμασιν ἀντιθέτους.
Ἤδη δ' ἀρίθμει καὶ νέου μυστηρίου.
Ματθαῖος μὲν ἔγραψεν Ἑβραίοις θαύματα
Χριστοῦ.
Μάρκος δ' Ἰταλίῃ, Λουκᾶς Ἀχαΐδι.
Πᾶσι δ' Ἰωάννης κήρυξ μέγας οὐρανοφοίτης.
Ἔπειτα πράξεις τῶν σοφῶν ἀποστόλων.
Δέκα δὲ Παύλου τέσσαρές τε ἐπιστολαί.
Ἑπτὰ δὲ καθολικαί, ὧν Ἰακώβου μία.
B Δύο δὲ Πέτρου. τρεῖς δ' Ἰωάννου πάλιν.
Ἰούδα δ' ἐστὶν ἑβδόμη. πάσας ἔχεις.
Εἴ τι δὲ τούτων ἐκτὸς, οὐκ ἐν γνησίαις.

Ἑρμηνεία.

Ἵνα δὲ μὴ ἀλλοτρίαις τὸν νοῦν ἀπατᾷς βίβλοις. πολλὰ γὰρ εἰσὶ ψευδῶς γεγραμμένα, δέχου τοῦτον ἐμοῦ τὸν δεδοκιμασμένον, ὦ φίλε, ἀριθμὸν, ἱστορίας μὲν περιέχουσαι βίβλοι δώδεκα εἰσὶ, τῆς παλαιᾶς δηλονότι γραφῆς, καὶ αἱ βίβλοι τῶν βασιλειῶν, εἰ τέσσαρες εἰσὶν, ἀλλ' εἰς δύο παραλαμβάνονται καὶ ἀριθμοῦνται. καὶ αἱ C δώδεκα βίβλοι τῶν ἀπηριθμημένων προφητῶν, μία φησὶ λογίζονται. τέσσαρες δὲ αἱ τῶν ἄλλων προφητῶν, τέσσαρες βίβλου ἑκάστου μία λογιζομένη. τῆς μέν τοι ἀρχαίας ἤτοι τῆς παλαιᾶς γραφῆς ἔγραψε βίβλους κβ'. τοῖς τῶν Ἑβραίων γράμμασιν ἀντιθέτους, ἤγουν ἰσοθέτους καὶ ἰσαρίθμους. λαμβάνεται γὰρ ἡ ἀντὶ πρόθεσις καὶ ἐπὶ τοῦ ἴσου. ὥσπερ λέγομεν, ἀντίτεχνον τὸν ὁμότεχνον. στοιχεῖα δὲ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις κβ'. λέγονται εἶναι. ἀπαριθμήσας μέν τοι καὶ τὰ τῆς νέας γραφῆς βιβλία ὁ ἅγιος, ἐπήνεγκεν ὅτι, εἴ τι τούτων τῶν ἀπηριθμημένων ἔξω ἐστὶν, οὐ γνήσιον λογίζεται, ἀλλὰ νόθον.

D

SANCTI AMPHILOCHII EPISCOPI ICONII EX iambis ad Seleucum de eodem argumento.

Hos etiam verſus apud eundé Gregorium reperies in Iábis ad Seleucum p. 92.

SEd maxime illud tibi ſcire conuenit,
Quòd omnis haud eſt ſcilicet tutus liber,

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΥ ἐπισκόπου ἐκ τῶν πρὸς Σέλευκον ἰάμβων περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

ΠΛΗΝ ἀλλ' ἐκεῖνο προσμαθεῖν μάλιστά σοι
Πρέπει· οὐχ ἅπασα βίβλος ἀσφαλής.

Ἢ σεμνὸν ὄνομα τῆς γραφῆς κεκτημένον.
Εἰσὶ γὰρ, εἰσὶν ἔσθ' ὅτε ψευδώνυμοι
Βίβλοι, τινὲς μὲν ἔμμεσοι καὶ γείτονες,
Ὡς ἄν τις εἴπῃ, τῶν ἀληθείας λόγων.
Αἱ δ' αὖ ἄρα νόθαι τε καὶ λίαν ἐπισφαλεῖς,
Ὥσπερ παράσημα καὶ νόθα νομίσματα,
Ἃ βασιλέως μὲν τὴν ἐπιγραφὴν ἔχει,
Κίβδηλα δ' ἐστὶ ταῖς ὕλαις δολούμενα.
Τούτου χάριν σοι τὰς θεοπνεύστους ἐρῶ
Βίβλους ἑκάστην. ὡς δ' ἂν εὐκρινῶς μάθῃς,
Τὰ τῆς παλαιᾶς πρῶτα διαθήκης ἐρῶ.
Ἡ Πεντάτευχος, τὴν Κτίσιν, εἶτ' Ἔξοδον,
Λευϊτικόν τε τὴν μέσην ἔχει βίβλον.
Μεθ' ἣν Ἀριθμούς. εἶτα Δευτερονόμιον.
Τούτοις Ἰησοῦν προστίθει καὶ τοὺς Κριτάς.
Ἔπειτα τὴν Ῥούθ. Βασιλειῶν τέσσαρας
Βίβλους. Παραλειπομένων δέ γε δύο βίβλοι.
Ἔσδρας ἐπ' αὐταῖς πρῶτος, εἶθ' ὁ δεύτερος.
Ἑξῆς στιχηρὰς πέντε σοι βίβλους ἐρῶ,
Στεφθέντα τ' ἄθλοις ποικίλων παθῶν, Ἰώβ.
Ψαλμῶν τε βίβλον, ἐμμελὲς ψυχῶν ἄκος.
Τρεῖς δ' αὖ Σολομῶντος τοῦ σοφοῦ, Παροιμίας,
Ἐκκλησιαστὴς, Ἆσμα δ' αὖ τῶν ᾀσμάτων.
Ταύταις Προφήτας προστίθει τοὺς δώδεκα.
Ὠσηὲ πρῶτον, εἶτ' Ἀμὼς τὸν δεύτερον,
Μιχαίαν, Ἰωὴλ, Ἀβδίαν. καὶ τὸν τύπον
Ἰωνᾶν αὐτοῦ τοῦ τριημέρου πάθους.
Ναοὺμ μετ' αὐτούς. Ἀμβακούμ. εἶτ' ἔνατον
Σοφωνίαν, Ἀγγαῖόν τε καὶ Ζαχαρίαν.
Διώνυμόν τε ἄγγελον Μαλαχίαν.
Μεθ' οὓς, προφήτας μάνθανε τέσσαρας.
Παρρησιαστὴν τὸν μέγαν Ἠσαΐαν.
Ἱερεμίαν τε συμπαθῆ καὶ μυστικὸν
Ἰεζεκιὴλ, ἔσχατον δὲ Δανιὴλ,
Τὸν αὐτὸν ἔργοις καὶ λόγοις σοφώτατον.
Τούτοις προσεγκρίνουσι τὴν Ἐσθὴρ τινές.
Καινῆς διαθήκης ὥρα μοι βίβλους λέγειν.
Εὐαγγελιστὰς τέσσαρας δέχου μόνους,
Ματθαῖον, εἶτα Μάρκον, οἷς Λουκᾶν τρίτον
Προσθεὶς, ἀρίθμει τὸν Ἰωάννην χρόνῳ
Τέταρτον, ἀλλὰ πρῶτον ὕψει δογμάτων.
Βροντῆς γὰρ υἱὸν τοῦτον εἰκότως καλῶ,
Μέγιστον ἠχήσαντα τῷ θεοῦ λόγῳ.
Δέχου δὲ βίβλον Λουκᾶ, καὶ τὴν δευτέραν
Τὴν τῶν καθολικῶν Πράξεως ἀποστόλων.
Τὸ σκεῦος ἑξῆς προστίθει τῆς ἐκλογῆς

A *Qui venerandum ſcriptura nomen tenet.*
Falſum eſt enim nomen quibuſdam impoſitum.
Quidam libri ſunt medij, atque proximi;
Vt dixerit quis, veritatis eloquiis.
Adulterini ſunt alij, ac certi parum.
Vt ſunt mala nota & reproba numiſmata,
Inſcriptionem regiam quæ preferunt,
Adulterina ſed materia indicant:
Idcirco libros, quos dei inſpiratio
Dedit, ſigillatim aperiam, vt noti ſient.
B *Vetus quos teſtamentum habet prius proferam:*
Nam Pentateuchus Geneſin, dein Exodum,
Leuiticúmque inter medium librum tenet,
Poſt Numeros, dein Deuteronomium,
Eis Ieſum adiscias, & Iudices,
Deinde Ruth, atque libros Regum quatuor;
Quinetiam Paralipomenon libros duos;
Et poſt eos Eſdra ſequuntur gemini;
Dein verſibus ſcriptos quinque afferam libros;
C *Qui multa paſſus eſt coronatus; Iob.*
Pſalmos medelam qui agris animis ferunt.
Tréſque Salomonis, Prouerbia, Sapientia,
Eccleſiaſtes, Canticorum Cantica.
Iſtis prophetas addito duodecim,
Oſea primum, deinceps ſecundum Amos.
Micheam, Ioël, Abdiámque, & typum
Ionam ipſius quod triduo Chriſto accidit:
Et poſt eos Naum, Abbacuc, nono loco
Sophoniam, Aggeúmque, & Zachariam.
Atque inclytum valde angelum Malachiam;
Poſt quos prophetas quatuor intelligas:
D *Eſaiam magnum loquitur qui libere:*
Hieremiámque miſericordem, & myſticum
Iezechiel, Daniélque omnium vltimum,
Qui rebus & verbis eſt ſapientiſſimus.
Adiiciunt iſtis deinde Heſter aliqui.
Noua libros legis opus nunc dicere;
Euangeliſtas quatuor ſolos tene,
Matthæúmque, Marcum, Lucámque tertiũ;
Adiicias ei Ioannem, qui tempore
Quartus, ſed altis ſenſibus primas tenet.
Nam iure dico filium hunc tonitrui,
Sermone qui diuino valde inſonuit.
Suſcipias ſecundum quoque Lucæ librum
Actus Apoſtolorum qui complectitur.
Electionis vas eis adiicias;

Qui gentium eſt prædicator, & Apoſtolus,
Qui ſapienter ſcripſit ad eccleſias
Epiſtolas ſeptem, vnam ad Romæ incolas,
Queis ad Corinthios adiiciuntur duæ,
Ad Galatas vna, & vna ad Epheſios,
Poſt quam eſt Philippos quæ tranſmiſſa extitit.
Et quæ ad Coloſſenſes, duæ & Teſſalonicam,
Duæ ad Timotheum, ad Titum, & Philemona,
Ad ſingulos vna, & ad Hebræos itidem,
Quæ verò ad Hebræos, nothas eſſe dicitur
Pleriſque, ſed male, nam germana gratia eſt.
Quid verò cæteras catholicas epiſtolas?
Septem eſſe quidam dicunt, alij verò tres
Suſcipiendas, nempe Iacobi vnicam,
Vnamque Petri, Ioannis quoque vnicam.
Ad tres eas quidam duas adiiciunt.
Duas quidem, ſed Iudæ ſeptimam.
Aſt Apocalypſin Ioannis aliqui
Iis inſerunt, rurſus ſed longè plurimi
Adulterinam dicunt. Hic veriſſimus
Diuinitus datarum eſt ſcripturarum canon.

A Τὸν τῶν ἐθνῶν κήρυκα τὸν ἀπόστολον
Παῦλον, σοφῶς γράψαντα ταῖς ἐκκλησίαις
Ἐπιστολὰς δὶς ἑπτὰ, Ῥωμαίοις μίαν.
Ἧ χρὴ συνάπτειν πρὸς Κορινθίους δύο,
Τὴν πρὸς Γαλάτας, τήν τε πρὸς Ἐφεσίους.
Μεθ' ἣν τὴν ἐν Φιλίπποις, εἶτα τὴν γεγραμμένην
Κολασσαεῦσι, Θεσσαλονικεῦσι δύο.
Δύο Τιμοθέῳ, Τίτῳ τε καὶ Φιλήμονι
Μίαν ἑκάστῳ. καὶ πρὸς Ἑβραίους μίαν.
Τινὲς δέ φασι τὴν πρὸς Ἑβραίους, νόθον,
Οὐκ εὖ λέγοντες· γνησία γὰρ ἡ χάρις.
Εἶεν, τί λοιπὸν, καθολικὰς ἐπιστολὰς
B Τινὲς μὲν, ἑπτά φασιν· οἱ δὲ τρεῖς μόνας
Χρῆναι δέχεσθαι, τὴν Ἰακώβου μίαν,
Μίαν δὲ Πέτρου, τοῦ τε Ἰωάννου μίαν.
Τινὲς δὲ, τὰς τρεῖς. καὶ πρὸς αὐταῖς τὰς δύο
Πέτρου δέχονται. τὴν Ἰούδα δ' ἑβδόμην.
Τὴν δ' Ἀποκάλυψιν Ἰωάννου πάλιν
Τινὲς μὲν, ἐγκρίνουσιν. οἱ πλείους δέ γε
Νόθον λέγουσιν. οὗτος, ἀψευδέστατος
Κανὼν ἂν εἴη τῶν θεοπνεύστων γραφῶν.

Vixit ſub Leone Magno Imperat.

GENNADII PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI, & ſanctæ cum eo congregatæ ſynodi ad ſanctiſſimos omnes Metropolitanos, & ad Papam vrbis Romæ epiſtola circularis. Religioſiſſimo & ſanctiſſimo in ſacris comminiſtro Gennadius, & quæ in Chriſti amante regia ciuitate Conſtantinopoli coacta eſt ſancta ſynodus.

C ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ Γενναδίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς σὺν αὐτῷ ἁγίας συνόδου, πρὸς ἅπαντας τοὺς ὁσιωτάτους μητροπολίτας, πρὸς τὸν Πάπαν Ῥώμης, τῷ θεοφιλεστάτῳ συλλειτουργῷ τῷ δε, Γεννάδιος, καὶ ἡ ἐνδημοῦσα τῇ βασιλικῇ πόλει νέᾳ Ῥώμῃ, ἁγία σύνοδος.

CVM dominus noſter, & deus, & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus, ſuis diſcipulis Euangelij prædicationem credidiſſet, eoſque per vniuerſum terrarum orbem inter homines ad docendum miſiſſet, apertè iuſſit, vt quod gratis ab eo accepiſſent, eis quoque gratis darent, non aurum, vel argentum, vel vllas alias omnino materiales, & terrenas facultates pro eis acquirentes. Cæleſtia enim & ſpiritalia dona, nulla eſt cum terrenis & temporalibus commutandi ratio. Hoc autem præceptum, non ſolum illis

D Ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ θεὸς καὶ σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγχειρίσας τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς τοῦ Εὐαγγελίου τὸ κήρυγμα καὶ διδασκάλους τούτους ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἀνθρώποις ἐξαποστείλας, παρεκελεύσατο διαρρήδην, ἣν εἰλήφασι παρ' αὐτοῦ δωρεὰν, ταύτης καὶ αὐτοὺς τοῖς ἀνθρώποις μεταδιδόναι δωρεὰν, μὴ κτωμένους ὑπὲρ αὐτῆς χαλκὸν ἢ ἄργυρον, ἢ χρυσὸν, ἢ τινα περιουσίαν, ἄλλως ὅλως ὑλικὴν ἢ γεώδη. μὴ γὰρ εἶναι τῶν ἐπουρανίων καὶ πνευματικῶν χαρισμάτων ἀμοιβὴν, τὰ γηηρὰ καὶ ἐπίκηρα. ταύτην τὴν ἐντολὴν, οὐ μόνον ἐκείνοις,

A ἀλλὰ καὶ ἡμῖν δι' ἐκείνων ἐνετείλατο, οὓς εἰς τὸν ἐκείνων βαθμόν τε καὶ τόπον ὑπεισαγαγεῖν κατηξίωσε. καὶ δεῖ καθάπερ ἐκεῖνοι τότε, καὶ ἡμᾶς νῦν ἀκριβῶς φυλάττειν τε καὶ παρατηρεῖν, καὶ μὴ σοφίζεσθαι τὰ ἄσοφα. μηδὲ κύβον ἀναρρίπτειν ἐπὶ κινδύνῳ. δωρεὰν φησὶν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. μὴ κτησάμενοι χαλκὸν μηδὲ ἄργυρον, μήτε χρυσὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν. ἁπλοῦς καὶ σαφὴς ὁ τῆς ἐντολῆς ταύτης λόγος ἐστὶν, οὐδὲν ποικίλον ἔχων οὐδὲ δυσέφικτον, οὐδὲ σοφιστικῆς δεόμενον ἐξηγήσεως· παρ' ἐμοῦ φησὶν ἐδέξασθε τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, εἰ μὲν ὑπὲρ αὐτοῦ μοι μικρὸν ἢ μέγα τι κατε-
B βάλεσθε, καὶ τοῦτο ὑμῖν πέπρακται παρ' ἐμοῦ, πωλεῖτε καὶ ὑμεῖς ἑτέροις αὐτό· εἰ δὲ δωρεὰν εἰλήφατε, δότε δωρεὰν καὶ ὑμεῖς. τί τῆς ἐντολῆς ταύτης σαφέστερον; τί δὲ τοῖς πειθαρχοῦσι λυσιτελέστερον; οὐαὶ τῷ ὄντι, τοῖς κτήσασθαι τὴν τοῦ θεοῦ δωρεὰν ἢ διδόναι ταύτην διὰ χρημάτων ὑπειληφόσιν. εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας οἱ τοιοῦτοι, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἁγίου Πέτρου, ὑπάρχουσι συλληφθέντες ὑπὸ τῆς ἑαυτῶν φιλαργυρίας. ὅθεν καὶ τῶν ὁσίων καὶ μακαρίων πατέρων τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης οἰκουμενικῆς τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνα-
C χθείσης, τῷ δεσποτικῷ τούτῳ νόμῳ συνῳδὸς ὁ περὶ τούτου κανὼν, ὃς ἡμῖν σαφῶς οὑτωσὶ λέξεσιν αὐταῖς ἐκπεφώνηται, εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσαιτο, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι τὴν ἄπρατον χάριν. καὶ χειροτονήσει ἐπὶ χρήμασιν ἐπίσκοπον, ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, ἢ ἕτερόν τινα τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταριθμουμένων, ἢ προβάλλοιτο ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον ἢ ἔκδικον ἢ παραμονάριον, ἢ ὅλως τινὰ τοῦ κλήρου, δι' αἰσχροκέρδειαν οἰκείαν, ὁ τοῦτο ἐπιχειρήσας ἐλεγχθεὶς κινδυνευέτω περὶ τὸν οἰκεῖον βαθμόν. καὶ ὁ χειροτονούμενος, μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορείαν ὠφελείσθω χειροτονίας ἢ προβολῆς. ἀλλ' ἔστω ἀλλό-
D τριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντίσματος, οὗπερ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν. εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανῇ τοῖς αἰσχροῖς τούτοις καὶ ἀθεμίτοις λήμμασι, καὶ οὗτος εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ. εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μονάζων, ἀναθεματιζέσθω.

A *ſed etiam nobis per illos dedit, quos in illorum gradum, & locum ſubſtituere dignatus eſt, & oportet ſicut illi tunc, nos quoque nunc accuratè, & diligenter ſeruare; nec in iis quæ technas ſophiſticas non admittunt, vti ſophiſtica calliditate: nec aleam periculoſam iacere. Gratis, inquit, accepiſtis, gratis date. Ne poſſideatis as, neque aurum, neque argentum in zonis veſtris. Simplex eſt & aperta huius mandati ratio, quæ nihil habet varium, nihil quod non ſit facile & explicatum, nihil quod ſophiſtica expoſitione egeat. A me, inquit, accepiſtis dignitatem ſacerdotij: ſi mihi pro*
B *ipſo parum quid, vel magnum ſoluiſtis, & hoc à me venditum eſt, vos quoque ipſum aliis vendite. Si autem gratis accepiſtis, vos quoque gratis date. Quid hoc eſt mandato apertius? Quid autem iis, qui parent vtilius? Væ illis reuera qui dei donum acquirere, vel illud pro pecuniis dare in animum induxerunt. In fel enim amaritudinis, & vinculum iniquitatis, ij iuxta ſancti Petri ſententiam, à ſua auaritia comprehenſi ſunt. Vnde & ſanctorum & beatorum patrum ſancta & magna ſynodi œcumenicæ Chaceldone congregatæ, huic legi dominicæ conuenit canon,*
C *qui ſic nobis apertè iiſdem verbis editus eſt, Si quis epiſcopus pecuniis ordinationem fecerit, & non venalem gratiam ad venditionem deduxerit, & pecuniis ordinauerit epiſcopum, vel chorepiſcopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel aliquem eorum qui in clero connumerantur, vel pecuniis pronehat œconomum, vel defenſorem, vel paramonarium, vel omnino aliquem ex clero, propter ſuum turpe lucrum, qui hoc aggreſſus eſſe conuictus fuerit, de proprio gradu veniat in periculum, & qui ordinatur, nihil ex ordinatione ac promotione, quæ fit inſtar mercaturæ, tuuetur: ſed ſit alienus à dignitate, vel curatione, quam pecuniis aſſecutus eſt.*
D *Si quis autem his turpibus ac nefariis lucris ſequeſter interceſſórve apparuerit, is quoque ſi ſit clericus, à primo gradu excidat. Si autem laicus vel monachus, anathematizetur.*

Ἑρμηνεία.

Κάλλιστα καὶ λίαν εὐσεβῆ τοῦ κανόνος τῶν ἁγίων πατέρων ὑπάρχει τὰ παραγγέλματα, πᾶσαν ἔφοδον σατανικὴν καὶ πᾶν ἐγχείρημα διαβολικὸν κατὰ τῆς πνευματικῆς φερόμενον δωρεᾶς, ἀπωθούμενά τε καὶ ἀνακόπτοντα.

SCHOL. BALS. Pulcherrima & valde pia ſunt huius canonis ſanctorum patrum præcepta, quæ omnem inuaſionem ſatanicam, diabolicúmque conatum, qui in donum ſpirituale intenditur repellit, & reſcindit.

Nullo modo enim vult ordinationis A promotionem pecuniis aut fieri, aut ſuſcipi, nec ab eo qui illam exercet, nec ab eo qui ordinationis promotionem accipit. Sed nec ante tempus ordinationis, nec poſt dari pecunias concedit. Omnino enim in hac quoque re eſſe ſordes munerumque corruptionem pronunciat. Quoniam tamen, his ita aperte prohibitis, quidam ſunt in Galatarum eccleſia deprehenſi propter turpe lucrum, & auaritiam hæc ſalutaria & humana præcepta negligere, & tranſgredi, ea quoque ipſa nobis renouare viſum eſt B cum ſancta ſynodo, quæ in hac regnante noua Roma, nunc agit: vt ſine omni penitus inuentione, & omni prætextu, callidóque commento, impiam hanc & odioſam, quæ neſcio quomodo in ſanctiſſimas eccleſias ſubiit, conſuetudinem omnino excindamus, vt cum pura, & abſque vlla cauponatione eorum qui ordinantur renunciatio ab antiſtibus facta fuerit, gratia ſancti ſpiritus ſuperne veniat. Quibus neſcio an per pecuniam promotionem facientibus, & manu non purè operante, ad eum C qui promouetur, accedit, ſecundum vocem euangelij, & non potius contrahitur gratia ſancti ſpiritus. Scias ergo ô vir religioſiſſime, & omni ex parte ſanctiſſime, quod quicunque huius conuictus fuerit epiſcopus vel chorepiſcopus, vel viator, vel presbyter, vel diaconus, vel quiuis alius ex canone, vel ex laïcis, communi antiſtitum decreto communique ſententia condemnatus eſt, ſicut de hoc quoque ſanctorum patrum præcedens canon loquitur. Oportet enim D gratiam, ſemper eſſe gratiam, & argentum apud eam nequaquam intercedere. Sit ergo & ab omni ſacerdotali dignitate, & miniſterio alienus, & anathematis loco ſubiectus, qui & ſe per pecunias acquirere exiſtimat, & qui eam pecuniis præbere pollicetur, ſiue ſit clericus, ſiue laïcus, ſiue hoc facere conuincatur, ſiue non, quia fieri non poteſt vt conueniant quæ conueniri nequeũt, nec vt mammona deo conſentiat, vel vt qui ei ſeruiunt, deo ſeruiant. Domini eſt ſententia cui contradici non poteſt. Nõ poteſtis deo ſeruire, & mãmonæ.

A οὐ βούλεται γὰρ οὐδαμῶς διὰ χρημάτων γίνεσθαι τῆς χειροτονίας τὴν προβολήν, ἢ ὑποδέχεσθαι, οὔτε παρὰ τοῦ ταύτην ἐνεργοῦντος, οὔτε παρὰ τοῦ τὴν τῆς χειροτονίας τὴν προβολὴν ἀποδεχομένου, ἀλλ' οὐδὲ πρὸ καιροῦ τῆς χειροτονίας, οὐδὲ μετὰ τὸν καιρὸν τῆς χειροτονίας, οὐδὲ κατὰ τὸν καιρὸν αὐτὸν τῆς χειροτονίας, ἀπὸ τῆς χειροτονίας διδόσθαι χρήματα συγχωρεῖ. καθόλου γὰρ τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι τούτῳ δωροδοκίαν ἀπέφηνεν. ὅμως ἐπεὶ νῦν, καίτοι προδήλως τούτων οὕτω κεκωλυμένων, ἐφωράθησάν τινες κατὰ τὴν Γαλατῶν ὀλιγωροῦντες, καὶ παραβαίνοντες δι' αἰσχροκέρδειαν καὶ φιλαργυρίαν τὰ σωτήρια ταῦτα B καὶ φιλάνθρωπα παραγγέλματα, διὸ ἔδοξε καὶ ἡμῖν αὐτὰ ταῦτα πάλιν ἀνανεώσασθαι, μετὰ τῆς ἁγίας συνόδου, τῆς ἐνδημούσης ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ νέᾳ Ῥώμῃ, ὥστε δίχα πάσης ἐπινοίας καὶ πάσης προφάσεως καὶ παντὸς σοφισμοῦ, τὴν βδελυρὰν ταύτην καὶ ἀσεβῆ, οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπεισελθοῦσαν συνήθειαν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις παντελῶς ἐκτεμεῖν. ἵνα ἀληθῶς ἀκαπηλεύτου καὶ καθαρᾶς παρὰ τῶν ἀρχιερέων τῆς ἐπὶ τῶν χειροτονουμένων ἀναρρήσεως γινομένης, ἄνωθεν ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος χάρις ἐπιφοιτᾷ. ὧν νῦν γε οὐκ C οἶδα διὰ χρημάτων τῆς προβολῆς ποιουμένων, εἰ οὐ τῆς χειρὸς καθαρῶς ἐνεργούσης, ἐπιφοιτᾷ τῷ προχειριζομένῳ κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ κηρύγματος, καὶ οὐχὶ συστέλλεται μᾶλλον ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος χάρις. ἴσθι τοίνυν τὰ πάντα θεοσεβέστατε, πάντα τὸν ἐνταῦθα ἁλισκόμενον ἐπὶ τῷ τοιούτῳ τινὶ ἐπίσκοπον, ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ περιοδευτήν, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, ἢ ἄλλον τινὰ δήποτε τοῦ κανόνος, ἢ λαϊκόν, κοινῷ δόγματι τῶν ἀρχιερέων κατακεκρίσθαι, καὶ κοινῇ ψήφῳ. καθὼς περὶ τούτου καὶ ὁ τῶν ἁγίων πατέρων κανὼν φθάσας διαλαλεῖ. δεῖ γὰρ εἶναι χάριν τὴν D χάριν, καὶ μηδαμοῦ μεσιτεύειν περὶ αὐτῇ ἀργύριον. ἔστω τοίνυν καὶ ἔστιν ἀποκήρυκτος, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἀξίας τε καὶ λειτουργίας ἀλλότριος, καὶ τῇ κατάρᾳ τοῦ ἀναθέματος ὑποκείμενος, ὅ, τε ταύτην κτᾶσθαι διὰ χρημάτων οἰόμενος, καὶ ὁ ταύτην παρέχειν ἐπὶ χρήμασιν ὑπισχνούμενος, εἴτε κληρικὸς εἴτε λαϊκὸς εἴη, κἂν ἐλέγχοιτο, κἂν μὴ ἐλέγχοιτο ποιεῖν, ὅτι οὐδὲ οἷόν τε συμβιβασθῆναι ποτὲ τὰ σύμβολα, οὐδὲ θεῷ συμφωνῆσαι τὸν μαμμωνᾶν, ἢ τοὺς τούτῳ δουλεύοντας, δουλεῦσαι θεῷ. δεσποτικὴ καὶ αὕτη ἐστὶν ἀπόφασις ἀναμφίβολος· οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ.

A τούτοις ἐπιθαῤῥοῦντες ἡμεῖς κατὰ δύναμιν, καὶ τούτοις ὑπακούοντες, μετὰ τοῦ ταῦτα φήσαντος, κατὰ τῶν ταῦτα παρανομούντων τὴν ἀπόφασιν πεποιήμεθα. Φροντισάτω δὲ καὶ ἡ σὴ ὁσιότης ταῦτα διὰ πάσης περιφυλακῆς ποιουμένη, δῆλα καταστῆσαι διὰ ἀντιγράφων καὶ τοῖς ὑπό σε θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις καὶ περιοδευταῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. ἵνα ἐν ἑνὶ πνεύματι καὶ μιᾷ ψυχῇ πάντες ὁμοῦ Χριστιανοὶ συμφραξάμενοι κατὰ τοῦ κοινοῦ δυσμενοῦς ἰσχύσωμεν σὺν θεῷ, τὴν ὑπ' ἐκείνου φυτευθεῖσαν ἐν ἡμῖν τῆς φιλαργυρίας ῥίζαν, ἅμα πᾶσιν αὐτοῖς τοῖς κακοῖς τοῖς βλαστήμασιν ἐκτεμεῖν. πᾶσαν τὴν σὺν σοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα προσαγορεύω. B ἐῤῥωμένος ἐν κυρίῳ ὑπερεύχου ἡμῶν θεοφιλέστατε ἀδελφέ. Τούτῳ τῷ ἐπιστολιμαίῳ λόγῳ σὺν αὐτῷ δὴ τῷ Γενναδίῳ ὑπέγραψαν καὶ οἱ ἑβδομήκοντα τρεῖς.

Nos in his pro viribus confidentes, & eis cedentes, cum eo qui hæc dixit aduerſus eos, qui in iis peccant ſententiam protulimus. Tua ſanctitas curam gerat omni adhibita diligentia, vt hæc per tranſcripta exempla innoteſcant, & ſanctiſſimis epiſcopis, qui tibi ſubſunt, & viſitatoribus, & aliis omnibus, vt in vno ſpiritu, & vna anima omnes ſimul conſtipati Chriſtiani aduerſus communem inimicum dei auxilio poſſimus auaritiæ radicem, quæ ab illo in nobis inſita eſt, cum omnibus eorum malorum germinibus excindamus. Omnem, quæ tecum eſt in Chriſto fraternitatem ſalutamus. Fortis exiſtens in Chriſto ora pro nobis ſanctiſſime frater. Huic epiſtolæ cum ipſo Gennadio ſcripſerunt etiam ſeptuaginta tres.

ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΝΙΚΟ- πολίτας ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

C

Ἡ ἐπιστολὴ διαλέγεται περὶ τοῦ ὑπομένειν καὶ εὐχαρίστως φέρειν τοὺς πειρασμούς. εἶτα ἐπάγει τί πεπόνθαμεν δεινόν, εἰ μὴ τάχα τοῦτο λυπηρὸν ὅτι μηδὲν πεπόνθαμεν, μηδὲ ἐνομίσθημεν ἄξιοι τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθημάτων. Εἰ δὲ ὅτι ἕτεροι κατέχουσι τὸν οἶκον τῆς προσευχῆς, ὑμεῖς δὲ ἐν ὑπαίθρῳ προσκυνεῖτε τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητήν, τοῦτο ὑμᾶς ἀνιᾷ, ἐνθυμήθητε ὅτι οἱ μὲν ἕνδεκα μαθηταὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ ἦσαν ἀποκεκλεισμένοι. οἱ δὲ σταυρώσαντες τὸν κύριον, ἐν τῷ περιβοήτῳ ναῷ τὴν Ἰουδαϊκὴν λατρείαν ἐπλήρουν. Ἰούδας γὰρ τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον τοῦ D μετ' αἰσχύνης ζῆν προτιμήσας, ἔδειξε τάχα τῶν νῦν ἀναισχυντούντων πρὸς πᾶσαν ἀνθρώπων κατάγνωσιν. καὶ διὰ τοῦτο ἀναιδῶς πρὸς τὰ αἰσχρὰ διακειμένων, ἑαυτὸν αἱρετώτερον. μόνον μὴ ἀπατηθῆτε ὑπὸ τῶν ψευδολογιῶν αὐτῶν, ἀπαγγελλομένων ὀρθότητα πίστεως. χριστέμποροι γὰρ οἱ τοιοῦτοι καὶ οὐχὶ Χριστιανοί, ὃ ἀεὶ κατὰ τὸν βίον αὐτοῖς λυσιτελοῦν, τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ζῆν προτιμῶντες. ὅτε δὲ ἐνόμισαν κτᾶσθαι τὴν κενὴν ταύτην ἀρχήν, προσέθεντο τοῖς ἐχθροῖς τοῦ θεοῦ, ὅτε εἶδον τοὺς λαοὺς ἀγριαίνοντας, σχηματίζονται πάλιν τὴν ὀρθότητα, οὐκ οἶδα εἰ ἐπι-

EPISTOLA *tractat de ſuſtinendis, & æquo animo ferendis tentationibus, deinde ſubiungit quid paſſi ſumus, nec paſſionibus pro Chriſto digni habiti ſumus. Si autem quòd domum orationis graiua detinent, nos autem ſub dio cæli, & terræ conditorem adoramus, hoc vos male habet, conſiderate quòd vndecim quidem diſcipuli erant in cœnaculo incluſi. Qui autem Chriſtum crucifixerunt, in celebri templo Iudaicum cultum peragebant. Iudas enim qui ſuſpendio vitam finire maluit, quam cum dedecore viuere, oſtendit ſe iis eſſe meliorem qui ad omnem hominum condemnationem frontem perfricuerunt, & ideo impudenter ad omnia affecti ſunt. Ab eorum tantum falſiloquiis ne tingamini, qui fidei rectitudinem profitentur. Chriſti enim cauponatores ſunt hi, & non Chriſtiani, qui id quod eis ſemper in vita eſt vtile, vera vita preferunt. Quando autem exiſtimarunt, ſe poſſe hoc vanum imperium acquirere, dei inimicis additi ſunt. Quando autem viderunt concitatos efferatóſque populos, rurſus rectitudinē ſimulant. Neſcio an ſint epi-*

ſcopi, nec in Chriſti ſacerdotibus eos enumerauerim, qui à profanis manibus ad hoc vt præſint promoti ſunt ad diſſolutionem fidei. Hoc eſt meum iudicium. Vos autem ſi quam habetis partem nobiſcum, eadem videlicet nobiſcum ſentite. Sin autem ſeparati eſſe vultis, ſit vnuſquiſque ſuæ ſententiæ dominus.

A σκοποι εἶεν, μηδὲ ἀριθμησαίμην ἐν ἱερεῦσι Χριστοῦ, τὸν παρὰ τῶν βεβήλων χειρῶν ἐπὶ καταλύσει τῆς πίστεως εἰς προστασίαν προβεβλημένον. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐμὴ κρίσις. ὑμεῖς δὲ, εἴ τινα ἔχετε μεθ' ἡμῶν μερίδα, τὰ αὐτὰ ἡμῖν φρονήσατε· δηλονότι, εἰ δὲ ἀφ' ἑαυτῶν βούλεσθε, τῆς ἰδίας γνώμης ἐστὶν ἕκαστος κύριος· ἡμεῖς ἀθῶοι ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου.

TARASII SANCTISSIMI PATRIARCHÆ CONſtantinopolitani

Ad Adrianum Papam Romę veteris, de non faciendis pecunia ordinationibus.

Sanctiſſimo, & beatiſſimo fratri, & comminiſtro domino Adriano Papæ veteris Romæ, Taraſius miſeratione diuina Epiſcopus Conſtantinopolis nouæ Romæ, ſalutem in Domino.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΑΡΑΣΙΟΥ

B ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑτριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, πρὸς Ἀδριανὸν τὸν Πάπαν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, περὶ τοῦ μὴ ἐπὶ χρήμασι γίνεσθαι τὰς χειροτονίας.

Τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ Ἀδριανῷ Πάπᾳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ταράσιος ἐλέῳ θεοῦ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης ἐν κυρίῳ χαίρειν.

MVLTIPLICITER multiſque modis Euangelicè, Apoſtolicè, & Paternè docemur, vt mores ab auaritia alienos in ſacerdotij conſecratione habeamus, & neque deauremur, vel deargentemur, vel nobis aliquid vindicemus in cuiuſquam ſacerdotalis viri ordinatione: vt demonſtrabimus in ſententiis hic ſubiectis ex diuinis ſcripturis & paternis doctrinis. Qui enim manus imponunt, ſunt miniſtri ſpiritus, non ſpiritus venditores: & qui ſpiritus gratiam gratis accepere, eam quoque gratis dari debere, iis qui illam participant, pronuntiarunt, à domini voce hac libertate accepta. Si quis autem eam auro emiſſe conuictus fuerit, cum ab ordine ſacro abiectum fore promulgant. Etſi enim nomine ſacerdotium ſortitus eſt, re tamen ipſa falſa eſſe eius oratio cōuincitur. Nemo enim poteſt Deo & mammonæ ſeruire, vt ex Euangelio didicimus. Et quoniam audiuimus Deum propheticè loquentem, Sacerdotes loquimini ad cor Hieruſalem: & rurſus minitantem & dicentem, Speculator ſi gladium exeuntem viderit, & id tuba non ſignificauerit, & po-

Matth. 6. c.
Iſa. 40. a.
Ezech. 33. b.

ΠΟΛΥΜΕΡΩΣ καὶ πολυτρόπως εὐαγγελικῶς, ἀποστολικῶς τε καὶ πατρι-
C κῶς διδασκόμεθα, ἀφιλαργύρον τὸν τρόπον ἔχειν ἐν τῇ τῆς ἱερωσύνης ἁγιστείᾳ, καὶ μὴ χρυσίζεσθαι ἢ ἀργυρίζεσθαι ἐπὶ χειροτονίᾳ παντὸς ἱερατικοῦ ἀνδρὸς, ὡς ὑποδείξομεν ἐν ταῖς καθυποτεταγμέναις χρήσεσιν ἀπό τε γραφικῶν θεηγοριῶν, καὶ πατρικῶν διδασκαλιῶν. οἱ γὰρ ἐπιτιθέντες χεῖρας ὑπηρέται τοῦ πνεύματός εἰσιν, οὐχὶ πράται τοῦ πνεύματος. δωρεὰν γὰρ λαμβάνοντας τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, δωρεὰν δίδοσθαι τοῖς παρ' αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν ἀπεφήναντο, ἐκ τῆς κυριακῆς φωνῆς τὴν ἐλευθερίαν ταύτην εἰληφότες. εἰ δέ τις ἐλεγχθείη χρυσίῳ ταύτην ὠνησάμενος, ἀποκήρυκτον διαγορεύουσι τὸν τοιοῦτον τῆς ἱερατικῆς τάξεως. εἰ γὰρ καὶ ὀνόματι
D τὴν ἱερωσύνην κεκλήρωται, ἀλλ' οὖν διαψεύδεται ὁ λόγος ἐπὶ τῷ πράγματι. οὐδεὶς γὰρ θεῷ δουλεύειν δύναται καὶ μαμωνᾷ, ὡς εὐαγγελικῶς ἐμάθομεν. καὶ ἐπεὶ ἠκούσαμεν προφητικῶς τοῦ θεοῦ βοῶντος, ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλὴμ, αὖθις τε ἐπαπειλοῦντος καὶ λέγοντος, ὁ σκοπὸς ἐὰν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην, καὶ μὴ σημάνῃ τῇ σάλπιγγι, καὶ ὁ

λαὸς μὴ φυλάξηται, καὶ ἐλθοῦσα ἡ ῥομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχήν, τὸ αἷμα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω· φόβῳ τοῦ τῆς σιωπῆς παραπτώματος ἢ κατακρίματος ἀναγγέλλομεν τοῖς προέδροις πᾶσι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιῶν, ἵνα μετὰ παῤῥησίας κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον εἴπωμεν. καθαροί ἐσμεν ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν παραβαινόντων τὰς κανονικὰς διατάξεις, καὶ πολύ γε μᾶλλον τῶν ἐπὶ χρήμασι χειροτονησάντων, ἢ χειροτονηθέντων· Πέτρου τοῦ θείου ἀποστόλου, οὗ τὴν καθέδραν ἐκληρώσατο ἡ ἀδελφικὴ ὑμῶν ἁγιότης, ὡς Σίμωνα τὸν μάγον τούτους καθελόντος. B τούτου ἕνεκεν, οὐχ ὑποστελλόμεθα τοῦ ἀναγγέλλειν τὴν ἀλήθειαν, φυλάττοντες καὶ κρατοῦντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τῶν ἀοιδίμων πατέρων ἡμῶν κανονικῶς ἐκδοθέντα· καὶ εἴ τι τούτων παρεβάθη ὑπό τινων, βδελυττόμεθα. ἡ οὖν ἀδελφικὴ ὑμῶν ἱεροπρεπὴς ἀρχιερωσύνη ἐνθέσμως, καὶ κατὰ θεοῦ βούλησιν πρυτανεύουσα τὴν ἱεραρχικὴν ἁγιστείαν, διαβόητον ἔχει τὴν δόξαν. εἴρηκε γὰρ διὰ τοῦ προφήτου ὁ μέγας καὶ πρῶτος ἀρχιερεὺς Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν· ζῶ ἐγώ, ἀλλ' ἢ C τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω. οἶδας γὰρ ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν τῶν τοῦ πνεύματος, ὅτι φορητοτέρα μᾶλλον ἐστὶ Μακεδονίου καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν πνευματομάχων ἡ δυσσεβὴς αἵρεσις. ἐκεῖνοι γὰρ κτίσμα καὶ δοῦλον τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα ληρωδούντων· οὗτοι ἑαυτῶν ὡς δοκοῦσι δοῦλον αὐτὸ ποιοῦσι. πᾶς γὰρ δεσπότης ὅ, τι ἂν ἔχοι, εἰ βούλοιτο πιπράσκει· εἴτε οἰκέτην, εἴτε ἕτερον, ὧν κέκτηται, ὡσαύτως καὶ ὁ ἀγοράζων, δεσπότης βουλόμενος εἶναι τοῦ ἠγορασμένου, διὰ τιμῆς ἀργυρίου τοῦτο κτᾶται, οὕτως οἱ ταύτην τὴν ἄθεσμον πρᾶξιν ἐργαζόμενοι, καταβιβάζουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἴσα ἁμαρτάνοντες τοῖς βλα- D σφημοῦσιν ἐν Βελζεβοὺλ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια τὸν Χριστόν· ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, προσεοίκασιν Ἰούδα τῷ προδότῃ, ὃς τοῖς θεοκτόνοις Ἰουδαίοις τιμῆς ἀργυρίου, τὸν Χριστὸν ἀπημπολήσατο. ὡς οὖν τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁμοούσιόν ἐστι Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν. τῆς αὐτῆς παντί που δῆλον ἔσονται μερίδος ὡς ἀποδέδεικται. εἰ δὲ οὐ πιπράσκεται, (πρόδηλον γὰρ οὐδαμῶς) ἀναμφιλέκτως οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἤτοι ἡ τῆς ἱερωσύνης ἁγιστεία. καὶ οὐκ ἔλαβον, οὐδὲ ἔχουσι. μνησθήτωσαν γὰρ τοῦ ἁγίου Πέτρου πρὸς τὸν τοῦ

pulus non cauerit, & veniens gladius animam ex eis abſtulerit, ſanguinem ex ſpeculatoris manu requiram, metuentes ne ob ſilentium accuſemur aut damnemur, denuntiamus omnibus noſtrarum Eccleſiarum præſulibus, vt liberè iuxta diuinum Apoſtolum loquamur. Mundi ſumus à ſanguine eorum qui tráſgrediuntur canonicas conſtitutiones, & multo magis eorum qui pecuniis ordinauerunt, vel ordinati ſunt, cum diuinus Petrus apoſtolus, cuius cathedram ſortita eſt fraterna veſtra ſanctitas, vt Simonem Magum, eos depoſuerit. Eam ob cauſam veritatem annunciare non veremur, ſeruantes & retinentes ea quæ à ſanctis Apoſtolis, & inclytis patribus noſtris canonicè tradita ſunt. Et ſi quid eorum ab aliquibus eſt præteritum, auerſamur. Fraterna ergo veſtra ſacerdotalis ſanctitas, quę legitimè atque ex dei volútate pontificale munus adminiſtrat, percelebrē habet gloriā. Dixit enim per prophetam magnus & primus pontifex Chriſtus deus noſter, Viuo ego, ſed eos qui me glorificant glorificabo. Scis enim vir deſideriorum ſpiritus, quod Macedonij, & eorum qui circa illum erant ſancti ſpiritus hoſtium, tolerabilior erat hæreſis. Cùm enim illi ſanctum ſpiritum dei & patris creaturam & ſeruum nugentur, hi ipſum, vt videtur, ſuum ſeruum faciunt. Omnis enim dominus id quod habet vendit. Similiter & qui emit, volens eſſe dominus eius quod emptum eſt, argenti precio id acquirit. Sic qui rem hanc nefariam faciunt, ſpiritum ſanctum deprimunt, æquè peccantes ac ij qui Chriſtum in Beelzebub dęmonia eiicere impiè blaſpheméque dicebant. Vel, vt verius dicam, ſunt Iudæ proditori ſimiles, qui dei interfectoribus Iudæis argenti precio Chriſtum vendidit. Quemadmodum ergo diuinus ſpiritus eſt Chriſto deo noſtro cõſubſtantialis, eos eiuſdē futuros partis cuilibet manifeſtū eſt, vt fuit demonſtratum. Si autem non venditur, abſque vlla dubitatione clarum eſt non eſſe eis ſancti ſpiritus gratiam, ſacerdotij ſcilicet ſacroſanctam dignitatem. Et ſi non acceperunt, non habēt. Meminerint S. Petri, qui ei qui hoc

1. Reg. 2. f.

Luc. 11. b.

Act. 8. d.

exercuit ſic dicit, Non eſt tibi pars, A neque ſors in ſermone iſto. Si enim venundatur ſacerdotij dignitas, an non eſt eis ſuperuacanea honeſtę vitæ inſtitutio, & in puritate ac veritate conuerſatio? Superuacaneus eſt ipſis & Paulus diuinus Apoſtolus, docens oportere epiſcopum eſſe à reprehenſione alienum, temperantem, moderatum, docilem, continentem, ſobrium, retinentem fidelem in doctrina ſermonem: vt poſſit in ſana doctrina exhortari, & eos qui contradicunt refellat. Hæc ergo omnia euaneſcunt, ſi vendatur & ematur ſacer- B dotium. Subiectæ itaque è ſanctis electæ ſententiæ, à ſacerdotio omnino eſſe alienum cum pronunciant, qui dat vel accipit in quocunque tempore, ſiue ante ordinationem, ſiue poſt ordinationem. Capere enim eſt quandocunque capere. Sed & omnes etiam eccleſiaſticas promotiones ob pecuniæ dationem remouent.

Canon 29. ſanctorum Apoſtolorum.

Si quis epiſcopus pecuniis hanc dignitatem fuerit aſſecutus, vel presbyter, vel diaconus, deponatur & ip- C ſe, & qui eum ordinauit, & à communione omnino excindatur, vt Simon Magus.

Ex Actibus Apoſtolorum.

Videns autem Simon quòd per impoſitionem manuum Apoſtolorum datur ſpiritus ſanctus, attulit eis pecunias dicens, Date & mihi hanc poteſtatem, vt cui manus impoſuero, accipiat ſpiritum ſanctum. Petrus autem dixit ei, Argentum tuum ſit tecum in perditionem: quoniam exiſtimaſti dei donum pecuniis acquiri, non eſt tibi pars, nec ſors in hoc ſer- D mone. Cor enim tuum non eſt rectum coram deo: age ergo pœnitentiam, & roga deum, ſi tibi non remittetur cordis tui cogitatio: in bile enim amaritudinis & vinculo iniquitatis te eſſe video.

Ex tertio Regum.

Et non conuerſus eſt Hieroboam ab iniquitate ſua, & ſe conuertit, & fecit ex parte populi ſacerdotes excelſorum: qui volebat, implebat manum ſuam: & factum eſt hoc verbum in peccatum domui Iſraël, & in exitium & deletionem à facie terræ.

ἐπιτηδεύσαντα οὕτω λέγοντος. Οὐκ ἔστι σοι μερίς, οὐδὲ κληρονομία ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. εἰ γὰρ ἀπεμπολεῖται ἡ τῆς ἱερωσύνης ἀξία, ἄρα περιττὴ αὐτοῖς ἡ κατὰ τὸν βίον σεμνὴ πολιτεία, καὶ ἡ ἐν ἁγνείᾳ καὶ ἀρετῇ ἀναστροφή· περιττὸς κατ' αὐτοὺς καὶ Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος διδάσκων δεῖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, σώφρονα, κόσμιον, διδακτικόν, ἐγκρατῆ, νηφάλιον, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. οἴχεται τοίνυν ταῦτα πάντα ἐκ τοῦ πρατοῦ καὶ ἀγοραστοῦ τῆς ἱερωσύνης. αἱ οὖν ἀποκείμεναι ἁγιόλεκτοι χρήσεις ἀλλότριον πάντη τῆς ἱερωσύνης ἀποφαίνονται τὸν ποτὲ διδόντα ἢ λαμβάνοντα, ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ, εἴτε καὶ πρὸ τῆς χειροτονίας, εἴτε καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν· λαβεῖν γάρ ἐστι τὸ λαβεῖν ὁποτεδήποτε. ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς προβολὰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀφαιροῦσιν ἐπὶ τῇ τῶν χρημάτων δόσει.

Κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένηται, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, καθαιρείσθω, καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας, καὶ ἐκκοπτέσθω παντάπασι τῆς κοινωνίας ὡς Σίμων ὁ Μάγος.

Ἐκ τῶν πράξεων τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

Ἰδὼν δὲ ὁ Σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων, δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἵνα ᾧ ἂν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. Πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν· τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἰς ἀπώλειαν, ὅτι δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. Οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ. εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου. εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα.

Ἐκ τῆς τρίτης τῶν Βασιλειῶν.

Καὶ οὐκ ἐπέστρεψεν Ἱεροβοὰμ ἀπὸ τῆς κακίας αὐτοῦ, καὶ ἐπέστρεψε καὶ ἐποίησεν ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ ἱερεῖς ὑψηλῶν. ὁ βουλόμενος ἐπλήρου τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο τοῦτο τὸ ῥῆμα εἰς ἁμαρτίαν τῷ οἴκῳ Ἱεροβοάμ, καὶ εἰς ὄλεθρον καὶ ἀφανισμὸν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Ἐκ τῆς τετάρτης τῶν βασιλειῶν.

Καὶ ἐπέστρεψε Νεεμὰν πρὸς Ἐλισσαιέ, αὐτὸς καὶ πᾶσα ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ, καὶ ἦλθε, καὶ ἔστη ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ εἶπεν. ἰδοὺ ἐγὼ ἔγνωκα, ὅτι οὐκ ἔστι θεὸς ἐν πάσῃ τῇ γῇ, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ λάβε τὴν εὐλογίαν παρὰ τοῦ δούλου σου. καὶ εἶπεν Ἐλισσαιέ, ζῇ κύριος, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ εἰ λήψομαι· καὶ παρεβιάσατο αὐτὸν λαβεῖν, καὶ ἠπείθησε. Καὶ μετ' ὀλίγον. Καὶ εἶπε Γιεζῆ, τὸ παιδάριον Ἐλισσαιέ, ἰδοὺ ἐφείσατο ὁ κύριός μου Νεεμὰν τοῦ Σύρου, τοῦ λαβεῖν ἐκ χειρὸς αὐτοῦ ἃ ἐνήνοχε. ζῇ κύριος εἰ μὴ δραμοῦμαι ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ λήψομαι παρ' αὐτοῦ τι, καὶ ἐδίωξε Γιεζῆ ὀπίσω Νεεμάν, καὶ μετὰ βραχύ. καὶ εἶπε Νεεμάν. λάβε διτάλαντον ἀργυρίου. καὶ ἔλαβε δύο τάλαντα ἀργυρίου ἐν δυσὶ φυλάκοις, καὶ δύο ἀλλασσομένας στολάς. καὶ μεθ' ἕτερα, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Ἐλισσαιέ. πόθεν Γιεζῆ; καὶ εἶπε Γιεζῆ· οὐ πεπόρευται ὁ δοῦλός σου ἔνθα καὶ ἔνθα. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Ἐλισσαιέ, οὐχὶ ἡ καρδία μου ἐπορεύθη μετὰ σοῦ; καὶ οἶδα ὅτι ἐπέστρεψεν ὁ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ἅρματος εἰς συνάντησίν σου. καὶ νῦν ἔλαβες καὶ ἀργύριον, καὶ λήψῃ ἐν αὐτῷ κήπους καὶ ἀμπελῶνας καὶ ἐλαιῶνας καὶ πρόβατα καὶ βόας καὶ παῖδας καὶ παιδίσκας. καὶ ἡ λέπρα Νεεμὰν κολληθήσεται ἐν σοί, καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ προσώπου αὐτοῦ λελεπρωμένος ὡσεὶ χιών.

A *Ex quarto Regnorum.*

Et conuerſus eſt Naaman ad Heliſæum, & ipſe, & omnis exercitus eius. Ecce ego cognoui quòd non eſt Deus in vniuerſa terra, præterquam in Iſraël. Et nunc accipe benedictionem à ſeruo tuo. Et dixit Heliſæus, Viuit dominus, cui adſtiti coram ipſo, ſi accepero. Et vim attulit vt acciperet, & non paruit. Et paulo poſt, Et dixit Giezi famulus Heliſæi, Ecce dominus meus parſit Naamā Syro è manu eius accipere quæ attulit: viuit dominus, niſi ego poſt eum cucurrero, & ab ipſo aliquid accipiam: B & Giezi Naaman à tergo perſecutus eſt. Et paulo poſt, Et dixit Naaman, Accipe duo talenta argenti: & accepit duo talenta argenti, in duobus caniſtris, & duas mutatorias veſtes. Et poſt alia, Et dixit ei Heliſæus, Vndenam Giezi? & dixit Giezi, Non eſt profectus ſeruus tuus, nec huc nec illuc. Et dixit Heliſæus, Nunquid cor meum tecum ambulauit? & ſcio quòd vir rediit à curru in occurſum tuum: & nunc accepiſti argentum, & ipſo acquires hortos, & vineta, & olíueta, & oues, & boues, & C pueros, & puellas: & lepra Naaman adglutinabitur in te, & in ſemine tuo in ſeculum: & exiit à facie eius lepra infectus, tanquam nix.

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐκ τῆς εἰς τὸν Ἡσαΐαν ἑρμηνείας.

Νόμον ἔδωκεν εἰς βοήθειαν, ἵνα εἴπωσιν, οὐχ ὡς τὸ ῥῆμα τοῦτο περὶ οὗ οὐκ ἔστι δῶρα δοῦναι περὶ αὐτοῦ. οὐκ ἔστι δὲ ὁ νόμος οὐκ ἔστιν ὡς τὸ ῥῆμα τοῦτο τοῦ ἐγγαστριμύθου. οὐ γὰρ πρὸς ἀπάτην ἐπινενόηται. ὥσπερ ἐκεῖνοι μὲν ἐπ' ἀργυρίῳ μαντεύονται. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ καταγέλαστον, ὅτι καὶ ἀργύριον αὐτοῖς τελοῦσι μισθὸν τοῦ ψεύδους οἱ ἀπατώμενοι, τὸ δὲ ῥῆμα τοῦ νόμου οὐκ ἔστι τοιοῦτον, ὥστε δῶρα δοῦναι περὶ αὐτοῦ. οὐδεὶς γὰρ τὴν χάριν ἀποδίδοται. Δωρεάν, φησίν, ἐλάβετε δωρεὰν δότε. ὁρᾷς πῶς ἠγανάκτησε Πέτρος ἐπὶ Σίμωνι ἀργύριον ἐπὶ τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος προσκομίσαντι, τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοί, φησίν, εἰς ἀπώλειαν, ὅτι ἐνόμισας τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. οὐκ ἔστιν οὖν ὁ τοῦ εὐαγγελίου λόγος ὡς τὰ πωλούμενα ῥήματα

Ex ſancti Baſilij interpretatione in Eſaiam.

Legem dederunt in auxilium, vt dicant non vt hoc verbum, pro quo dari dona nequeunt. Hæc lex non eſt vt hoc verbum ventriloqui. Non enim ad fraudem excogitatum eſt, vt illud, ſed eſt magiſtra veritatis. Ac illi quidem argento vaticinantur. Hoc eſt enim maximè ridiculum, quòd eis etiam mendacii mercedem pendunt D qui decipiuntur. Verbum autem legis non eſt eiuſmodi vt pro eo dona dentur. Nemo enim emit gratiam. Gratis, inquit, accepiſtis, gratis date. Matth.10.a.
Vides quomodo Petrus aduerſus Simonem indignatus ſit, qui argentum Act.8.c.
ob ſpiritus gratiam attulerat. Argentum, inquit, tecum ſit in perditionem, quia dei donũ per pecunias te acquirere putaſti. Nō eſt ergo ſermo euangelij, vt ea quæ venduntur

ventriloquorum verba. Quid enim A dederit quiſpiam, quod eius æſtimationi reſpondeat? Audi Dauid dubitantem, & dicentem, Quid reddam domino pro omnibus quæ mihi dedit? Nõ poſſunt ergo dona dari, quæ eius gratiæ æſtimationi reſpondeãt. Vnũ donum dignũ eſt, eius ſcilicet quod donatum eſt cuſtodia. Qui dat theſaurum, non petit precium eius quod donatum eſt, ſed dignam eius quod donatum eſt cuſtodiam.

Et ex eodem in Epiſtola ad Epiſcopos, qui ſibi ſuberant, ne pecuniis ordinarent. B

Exiſtimant quidem eſſe peccare, ſimul accipere, ſed non poſt ordinationem accipere. Accipere autem, eſt quãdocunque accipere. Adhortor ergo vt hũc redditum vel potius ad gehennam aditum deponatis: & ne manus eiuſmodi lucris coinquinantes, vos ad ſancta peragenda myſteria indignos efficiatis.

Ex vita ſancti Ioannis Chryſoſtomi.

Acceſſit prolixitatis verborum cauſa nobis omnibus Epiſcopus Euſebius, ſex reliquorum Epiſcoporum accuſator, volens in communionem C recipi. Contradicunt quidam Epiſcopi, ipſum non debere ſuſcipi, vtpote ſycophantam & calumniatorem. Ad hæc ſupplicauit, dicens, Quoniam cauſa maxima ex parte duobus annis examinata eſt, ad teſtes autem producendos dilatio data eſt: rogo veſtram pietatem, vt hodie mihi liceat teſtes exhibere. Etſi enim mortuus eſt Antoninus Epiſcopus, qui argento accepto ordinauit, ſuperſunt tamen adhuc qui dederunt, & ſunt ordinati: æquum cenſuit præſens ſynodus, vt de re quæreretur. Et incipit cauſa à lectione Actorum quę D nuper ea de re confecta fuerant. Ingreſſi ſunt teſtes, & ingreſſi ſunt ſex eorum qui dederant, & ordinati fuerant. Ii à principio negabãt: ſed cum teſtes perſiſterẽt, hi quidem laici, illi verò presbyteri, quibus cõfidere viſi fuerant, primum quidem negabant. Poſtquàm autem teſtes cõuincebãt, & loca & tẽpora eis in memoriã redigẽtes, & eorũ quę ſunt tradita formas & quãtitatem dicentes, non bene affecta eorum conſcientia, ſua ſpõte propter multũ vrgentem neceſſitatẽ confeſſi ſunt, hoc modo: Dedimus,

A τὴν ἐγγαστριμύθων. τί γὰρ ἄν τις δοίη ἄξιον αὐτοῦ ἀντάλλαγμα; ἄκουε τοῦ Δαβὶδ διαπορουμένου καὶ λέγοντος, τί ἀνταποδώσω τῷ κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι; οὐκ ἔστιν οὖν δῶρα δοῦναι περὶ τούτου ἀντάξια τῆς αὐτοῦ χάριτος. ἓν δῶρον ἄξιον, ἡ φυλακὴ τοῦ δωρηθέντος. ὁ δούς σοι τὸν θησαυρὸν, οὐχὶ τιμὴν ἀπαιτεῖ τοῦ δοθέντος, ἀλλὰ φυλακὴν ἀξίαν τοῦ δεδομένου.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς πρὸς τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ἐπισκόπους, ὥστε μὴ χειροτονεῖν ἐπὶ χρήμασι.

B Νομίζουσι μὲν ἁμαρτάνειν, τὸ μὴ ἅμα προσλαμβάνειν, ἀλλὰ μετὰ τὴν χειροτονίαν λαμβάνειν. λαβεῖν δέ ἐστιν ὁποτεδήποτε λαβεῖν. παρακαλῶ οὖν ταύτην τὴν πρόσοδον, μᾶλλον δὲ τὴν προσαγωγὴν τὴν ἐπὶ γέενναν ἀποθέσθαι, καὶ μὴ τὰς χεῖρας μολύνοντες τοῖς τοιούτοις λήμμασιν, ἑαυτοὺς ἀναξίους ποιήσητε τοῦ ἐπιτελεῖν τὰ ἅγια μυστήρια.

Ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Προσῆλθεν ὁ τῆς μακρηγορίας ἡμῖν αἴτιος C τοῖς ἐπισκόποις πᾶσιν Εὐσέβιος ὁ κατήγορος τῶν ἓξ λοιπῶν ἐπισκόπων, ἀξιῶν δεχθῆναι εἰς κοινωνίαν. προσαντιλέγουσι τινὲς τῶν ἐπισκόπων, μὴ δεῖν αὐτὸν δεχθῆναι, ὡς συκοφάντην, ἐπὶ τούτοις ἱκέτευε, λέγων, ἐπειδὴ ἡ δίκη τὸ πλεῖστον μέρος ἐπὶ ἔτη δύο ἐβασανίσθη, εἰς μάρτυρας δὲ γεγένηται ἡ ὑπέρθεσις, δέομαι τῆς ὑμετέρας θεοφιλίας σήμερον παρ' αὐτὰ δοῦναί με τοὺς μάρτυρας. Εἰ γὰρ καὶ Ἀντωνῖνος τετελεύτηκεν ὁ ἐπίσκοπος, ὁ λαβὼν τὸ χρυσίον καὶ χειροτονήσας, ἀλλ' οὖν γε μένουσιν οἱ δεδωκότες, καὶ χειροτονηθέντες. ἐδικαίωσεν ἡ παροῦσα σύνοδος ζητηθῆ- D ναι τὸ πρᾶγμα, καὶ ἄρχεται ἡ ὑπόθεσις ἐξ ἀναγνώσματος τῶν πρώην πραχθέντων ὑπομνημάτων. εἰσῆλθον οἱ μάρτυρες, καὶ εἰσῆλθον οἱ ἓξ τῶν δεδωκότων καὶ χειροτονηθέντων. ἐν ἀρχῇ ἠρνοῦντο, ἐπιμενόντων δὲ τῶν μαρτύρων, τῶν μὲν λαϊκῶν, τῶν δὲ πρεσβυτέρων, οἷς ἔδοξαν τεθαῤῥηκέναι, πρῶτον μὲν ἠρνοῦντο, ὡς δὲ οἱ μάρτυρες ἤλεγχον τόπων αὐτοὺς ὑπομιμνήσκοντες καὶ καιρῶν, καὶ τὰ εἴδη τῶν ἐνεχύρων λέγοντες καὶ τὴν ποσότητα, οὐ πάνυ καλῶς αὐτῶν διακειμένης τῆς συνειδήσεως, αὐθαίρετοι ὁμολογοῦσι δίχα πολλῆς ἀνάγκης, ὅτι δεδώκαμεν ὁμολογοῦμεν,

ὁμολογοῦμεν, καὶ γεγόναμεν τοιαύτην νομίσαντες ἀκολουθίαν εἶναι, ἵνα τῆς λειτουργίας τῆς δημοσίας ἐλευθερωθῶμεν. καὶ νῦν δεόμεθα, εἰ μὴ ἐστὶν ὅσιον ἡμᾶς εἶναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς ἐκκλησίας· ἐπεὶ κἂν τὸ χρυσίον ὃ δεδώκαμεν, ἵνα λάβωμεν, τὸ γὰρ γυναικῶν ἡμῶν δεδώκαμεν τινὰ σκεύη. ὁ Ἰωάννης πρὸς ταῦτα ὑπέσχετο τῇ συνόδῳ, ὅτι τοῦ μὲν βουλευτηρίου ἐγὼ αὐτοὺς ἀπαλλάσσω, ἀξιώσας τὸν βασιλέα. ὑμεῖς δὲ προστάξατε λαβεῖν αὐτοὺς, ὃ δεδώκασι, παρὰ τῶν Ἀντωνίου κληρονόμων. προσέταξεν ἡ σύνοδος τὸ μὲν χρυσίον αὐτοὺς λαβεῖν παρὰ τῶν Ἀντωνίου κληρονόμων, κοινωνεῖν δὲ ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου· εἶναι δὲ ἀπὸ ἱερέων, ἵνα μὴ τούτων συγχωρηθέντων ἔθος γένηται Ἰουδαϊκὸν, τὸ πωλεῖν καὶ ἀγοράζειν τὴν ἱερωσύνην. Φασὶ γὰρ τὸν λυμεῶνα καὶ ψευδώνυμον πατριάρχην τῶν Ἰουδαίων κατ᾽ ἔτος ἀμείβειν ἢ παρ᾽ ἔτος τοὺς ἀρχισυναγώγους, ἐπὶ συλλογῇ τοῦ ἀργυρίου, ὁμοίως καὶ τὸν ζηλωτὴν τούτου τῶν Αἰγυπτίων πατριάρχην, ἵνα πληρωθῇ τὸ προφητικὸν, οἱ ἱερεῖς αὐτῆς μετὰ δώρων ἀπεκρίναντο, καὶ οἱ προφῆται αὐτῆς μετ᾽ ἀργυρίου ἐμαντεύοντο.

& hanc eſſe conſequentiam exiſtimauimus, vt à miniſterio publico liberaremur, & nunc rogamus, ſi fas eſt nos non eſſe in miniſterio Eccleſiæ, ſaltem vt recipiamus argentum, quod dedimus. Noſtratum enim vxorum quædam vaſa ſeu nonnullam ſupellectilem dedimus. Ioannes ad hæc ſynodo eſt pollicitus, Ego, inquit, eos à curia liberabo, Imperatorem precatus. Vos autem iubete eos accipere quod dederunt ab hæredibus Antonini. Præcepit ſynodus aurum quidem eos recipere ab hæredibus Antonini, ſed intra altare communicare, & ſacerdotio priuatos eſſe: ne his conceſſis ſit Iudaïca vel Ægyptiaca ſacerdotium vendendi, & emendi conſuetudo. Dicunt enim exitioſum, & falſo nomine appellatum Iudæorum patriarchã quotannis vel certis annis præteritis ſuos Archiſynagogos mutare, vt ex eo pecuniam colligat. Similiter & eius æmulatorem Ægyptiorum patriarcham: vt propheticum illud impleretur: Sacerdotes ipſorum cum donis reſponderunt, & prophetæ ipſorum cum argento diuinauerunt. Mich. 3. d.

Ἐκ τῶν κανόνων τῶν χλ᾽. ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντων.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσαιτο, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγῃ τὴν ἄπρατον χάριν, καὶ χειροτονήσῃ ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον, ἢ ἔκδικον, ἢ παραμονάριον, ἢ ὅλως τινὰ τοῦ κανόνος, δι᾽ αἰσχροκερδείας οἰκείας, ὁ τοῦτο ἐπιχειρήσας, ἐλεγχθεὶς κινδυνευέτω περὶ τὸν οἰκεῖον βαθμὸν, καὶ ὁ χειροτονούμενος μηδὲν ἐκ τῆς κατ᾽ ἐμπορείαν ὠφελείσθω χειροτονίας, ἢ προβολῆς, ἀλλ᾽ ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντίσματος, οὗπερ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν. Εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανῇ τοῖς οὕτως αἰσχροῖς καὶ ἀθεμίτοις λήμμασι, καὶ οὗτος, εἰ μὲν κληρικὸς τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ, εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μονάζων, ἀναθεματιζέσθω.

Ex canonibus DC.XXX. *ſanctorum patrum, qui Chalcedone conuenerunt.*

Si quis Epiſcopus pecuniis ordinationem fecerit, & non venalem gratiam ad venditionem deduxerit, & œconomum, vel defenſorem, vel paramonariũ pecuniis ordinauerit, vel omnino aliquem ex canone, ſui turpis quæſtus gratia, qui id aggreſſus eſſe conuictus fuerit, de proprio gradu in periculum veniat: & quĩ ordinatus fuerit, nihil ex ordinatione vel promotione, quæ inſtar mercaturæ facta eſt, iuuetur: ſed ſit alienus à dignitate vel curatione, quam pecuniis adeptus eſt. Si quis autem ſequeſter ſeu mediator fuerit tam turpibus, & nefariis lucris, hic quoque ſi ſit quidem clericus, à proprio gradu excidat, ſin autem laicus vel monachus, anathematizetur.

Ἐκ τῆς ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς Γενναδίου τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς σὺν αὐτῷ συνόδου.

Ἔστω τοίνυν καὶ ἔστιν ἀποκήρυκτος, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἀξίας καὶ λειτουργίας ἀλλότριος, καὶ τῇ κατάρᾳ ἀναθέματος ὑποκείμενος

Ex Gennadij ſanctiſſimi archiepiſcopi Conſtantinopolitani vulgata epiſtola, & ſynodi quæ fuit vnà cum ipſo.

Sit itaque, & eſt abdicatus, & ab omni ſacerdotali dignitate, & miniſterio alienus, & anathemati maledictionis

obnoxius, tam qui ſe hoc ſacerdotium pecuniis acquirere poſſe putat, quàm qui ſe pecuniis id præbere pollicetur, ſiue ſit clericus, ſiue laicus, ſiue hoc facere conuincatur, ſiue non. Neque enim fieri poteſt vt ea coniungantur, quæ coniungi non poſſunt, nec vt mammona cum Deo conueniat, vel vt qui ei ſeruiunt, Deo ſeruiant. Hæc eſt dominica, & minimè dubia ſententia: Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ.

Ex canonibus ſanctæ ſextæ ſynodi.

Eos qui ordinantur datis pecuniis, ſiue Epiſcopos, ſiue clericos cuiuſmodicumque & non ex vitæ examinatione ſiue electione, deponi iubemus, ſed & eos etiam qui ordinauerunt.

Audiamus hæc, omnes auſcultemus, non ſolum antiſtites, ſed & qui in clero connumeramur, & omnes qui terram habitant. Oportet enim nos iis quæ audita fuerint, mentem diligentius adhibere, ne forte diffluamus: quoniam non corruptibilibus auro vel argento empti ſumus ex vana, & inani à patribus tradita conuerſatione, ſed precioſo ſanguine tanquam agni puri, & immaculati Chriſti. Sic nos quoque doce vir ſanctiſſime, & ſcripturæ, & Euangeliorum, & Apoſtolorum, & canonum, & patrum præcepta ſequi. Verbis enim oris veſtri paremus. In altum montem conſcende: exalta in fortitudine vocem tuam: ambula in dilatationibus: prædica cum libertate, vt tollatur, & ad interitum deducatur quæ pecuniis facta eſt per manuum impoſitionem ordinatio, & quicquid eam propter auaritiam, iniuſtitiam & mercaturam, turpis lucri gratia conſequitur. Ea enim, cum iis quæ cum illa conueniunt ſublata ex peculiari populo qui à nomine Chriſti eſt appellatus, & redemptionem gratis eſt aſſecutus, omnia vitij inquinamenta, quæ conſequuntur, funditus exciſa ſunt: & ſacerdotes vt palma florebunt, Chriſti bonum odorem iis qui ſeruantur inſpirantes, & Eccleſiæ epinicion canentes. Abſtulit Deus à te iniquitates tuas, præterea autem & eos qui decerpuntur fructus, dulces efficientes, & ipſos in ſenecta vberi multiplicantes, beata illius inquam, & immaculata vita hæredes oſtendentes.

A ὅ, τε κτᾶσθαι ταύτην τὴν ἱερωσύνην διὰ χρημάτων οἰόμενος, καὶ ὁ ταύτην παρέχειν ἐπὶ χρήμασιν ὑπισχνούμενος, εἴτε κληρικὸς, εἴτε λαϊκὸς εἴη, κἂν ἐλέγχοιτο, κἂν μὴ ἐλέγχοιτο ποιεῖν. οὐ γὰρ οἷόν τε συμβιβασθῆναί ποτε τὰ ἀσύμβατα, οὐδὲ θεῷ συμφωνῆσαι τὸν μαμωνᾶν, ἢ τοὺς τούτῳ δουλεύοντας, δουλεῦσαι θεῷ. δεσποτικὴ καὶ αὕτη ἐστὶν ἀπόφασις ἀναμφίλεκτος, οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

Ἐκ τῶν κανόνων τῆς ἁγίας συνόδου.

Τοὺς ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμένους, εἴτε B ἐπισκόπους ἢ οἱουσδήποτε κληρικοὺς, καὶ οὐ κατὰ δοκιμασίαν καὶ τοῦ βίου αἵρεσιν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν. ἀλλὰ καὶ τοὺς χειροτονήσαντας.

Ἀκούσωμεν ταῦτα πάντες, ἐνωτισώμεθα, οὐ μόνον ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῷ κλήρῳ καταριθμούμενοι, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. δεῖ γὰρ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσι, μή ποτε παραρρυῶμεν. ὅτι οὐ φθαρτοῖς χρυσίῳ ἢ ἀργυρίῳ ἠγοράσθημεν ἐκ τῆς ματαίας πατροπαραδότου ἀναστροφῆς, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι, ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου, Χριστοῦ. οὕτω καὶ ἡμᾶς δίδαξον ἀνερ ἱερώτατε ἕπεσθαι C τοῖς γραφικοῖς καὶ εὐαγγελικοῖς καὶ ἀποστολικοῖς τε καὶ πατρικοῖς παραγγέλμασι. πειθόμεθα γὰρ τοῖς ῥήμασι τοῦ στόματος ὑμῶν, ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν ὄρος ἀνάβηθι, ὕψωσον ἐν ἰσχύι τὴν φωνήν σου πορεύθητι ἐν πλατυσμῷ, κήρυξον μετὰ παρρησίας, ὅπως ἐξαρθῇ, καὶ εἰς ἀφανισμὸν οἰχήσηται, ἡ διὰ χρημάτων χειροθεσία, καὶ πᾶν εἴ τι διὰ φιλαργυρίαν ταύτῃ ἀδικίαν τε καὶ ἐμπορείαν αἰσχροκερδῆ παρέπεται. ταύτης γὰρ μετὰ τῶν συστοιχούντων αὐτῇ ἐξαιρουμένης ἐκ τοῦ περιου- D σίου λαοῦ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ κεκλημένου, καὶ δωρεὰν τυχόντος τῆς ἀπολυτρώσεως, πάντα τὰ τῇ κακίᾳ συνεπόμενα μιάσματα πρόρριζα συνεκτμηθήσονται, καὶ οἱ ἱερεῖς ὡς φοῖνιξ ἀνθήσουσι, Χριστοῦ εὐωδίαν τοῖς σωζομένοις ἐμπνέοντες καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπινικίως προσᾴδοντες· περιεῖλε κύριος ἐκ σοῦ τὰ ἀδικήματά σου, ἔτι δὲ καὶ τοὺς δρεπομένους καρποὺς γλυκάζοντες. πληθύνοντές τε αὐτοὺς ἐν γήρᾳ πίονι, τῆς μακαρίας ἐκείνης λέγω καὶ ἀκηράτου ζωῆς κληρονόμους ἀναδεικνύντες.

Ἑρμηνεία.

A Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη κατεσκευάσθη ἀπὸ γραφικῶν καὶ κανονικῶν ἀποδείξεων, διαλαμβάνουσα χείρονα τῶν πνευματομάχων ἁμαρτάνειν, τοὺς ποιοῦντας χειροτονίας διὰ χρημάτων, καὶ πωλοῦντας τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος. οἱ μὲν, δοῦλον τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγουσιν. οὗτοι δὲ δοῦλον ἑαυτῶν ποιοῦσι τοῦτο διὰ τὴν πρᾶσιν. ἐκεῖνα γάρ τις πωλεῖ, τὰ οἰκεῖα. παρεικάζει δὲ τούτους καὶ τῷ προδότῃ Ἰούδᾳ, ὡς τολμῶντας πωλεῖν τὸ ἅγιον πνεῦμα, τὸ ὁμοούσιον τῷ Χριστῷ καὶ θεῷ ἡμῶν. B ὀφείλεις δὲ εἰδέναι ὅτι τὸ, ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλὴμ, ἐκ τῆς προφητείας ἐστὶ τοῦ Ἡσαΐου· τὸ, ὁ σκοπὸς ἐὰν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν καὶ τὰ ἑξῆς, τοῦ Ἰεζεκιήλ. τὸ, καθαροί ἐσμεν ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν παραβαινόντων τὰς κανονικὰς διατάξεις, ἐκ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ἤτοι ἐκ τῆς πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῶν Ἐφεσίων διαταγῆς τοῦ μεγάλου Παύλου. τὸ, ὡς τὸν Σίμωνα τὸν μάγον κατακρίνεσθαι τοὺς διὰ χρημάτων χειροτονουμένους ἐξελήφθη ἀπὸ τοῦ κθʹ. ἀποστολικοῦ κανόνος. τὸ, νῦν φησι Κύριος, ἀλλ᾽ ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς πρώτης τῶν βασιλειῶν. C τὸ, ὃ οὐκ ἔλαβον οὐδὲ ἔχουσιν, ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης ἐπιστολῆς. τὸ, οὐκ ἔστι σοι μερὶς, οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, ἀπὸ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων. τὸ, δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, ἀπὸ τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης ἐπιστολῆς. τὸ, ἀκούσωμεν ταῦτα πάντα καὶ ἐνωτισώμεθα, ἀπὸ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς. τὸ, οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθημεν, ἀπὸ τῆς πρώτης Καθολικῆς ἐπιστολῆς Πέτρου. τὸ, ἐπ᾽ ὄρους ὑψηλοῦ ἀνάβηθι, ἐκ τοῦ Ἡσαΐου καὶ τοῦ Ὠσηέ. τὸ, οἱ ἱερεῖς ὡς φοῖνιξ ἀνθήσουσιν, ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους δευτέρας ἐπιστολῆς. καὶ τὸ, περιεῖλε Κύριος ἐκ σοῦ τὰ ἀδικήματά σου, ἐκ τοῦ Σοφωνίου.

A SCHOL. BALSAM. Hæc epiſtola ex ſcriptura & canonicis demõſtrationibus compoſita eſt, tractans eos grauius peccare quàm ſpiritus ſancti hoſtes, quicunque pecuniis ordinationem faciunt, & ſancti ſpiritus gratiã vendunt. Illi enim ſeruum Dei ſanctum ſpiritum eſſe dicunt, hi vero ſeruum ſuum illum faciunt propter venditionem. Ea enim vendit quis, quæ ſua ſunt. Eos autem Iudæ quoque proditori comparat, vt qui ſanctum Spiritum vendere audeant, Chriſto & Deo noſtro conſubſtan- B tialem. Debes autem ſcire, quod illud, Sacerdotes loquimini ad cor Hieruſalem, eſt ex prophetia Eſaiæ: & illud, Speculator ſi viderit gladium, &c. ex Ezechiele. & illud, Mundi ſumus à ſanguine eorum, qui tranſgrediuntur canonicas conſtitutiones, ex Actibus Apoſtolorum, ſeu ex magni Pauli conſtitutione ad presbyteros Epheſiorum. Illud, Tanquam Simonem Magum condẽnari eos, qui pecuniis ordinantur, ex xxix. canone Apoſtolico. Illud, Nũc dicit Dominus, ſed eos qui me glorificãt, glorificabo, ex principio primi Regũ. C Illud, Quod non acceperunt, nec habẽt, ex prima ad Corinthios epiſtola. Illud, Oportet Epiſcopum eſſe à reprehenſione alienum, ex prima epiſtola ad Timotheum. Illud, Audiamus hæc omnia, & auribus percipiamus, ex epiſtola ad Hebræos. Illud, Non corruptibilibus auro & argento redempti ſumus, ex Petri catholica epiſtola prima. Et illud, In altum montem conſcende, ex Eſaia, & Oſee. Illud Sacerdotes vt palma florebunt ex 2. ad Corinthios epiſtola, & illud, Abſtulit Dominus abs te iniquitates tuas ex Sophonia.

EXPOSITIO EORVM QVI SVBSVNT THRONO PATIARCHALI REGINÆ CIVITATVM, EDITA regnante Imperatore domino Andronico Palæologo ſene.

EPISCOPI.	1 Cæſareæ.	2 Epheſi.	3 Heracleæ.
4 Ancyræ.	5 Cyzici.	6 Sardium.	
7 Nicomediæ.	8 Niceæ.	9 Calchedonis.	
10 Philadelphiæ.	11 Theſſalonicæ.	12 Adrianopolis.	
13 Monenbaſiæ.	14 Sidæ.	15 Sebaſtiæ.	
16 Amaſeæ.	17 Mitylenes.	18 Tyanenſium.	
19 Gangrorum.	20 Heracleæ Ponticæ.	21 Pruſæ.	

22	Pegarum.	23	Pergami.	24	Neocæſareæ.
25	Piſinus.	26	Myrorum.	27	Stauropolis.
28	Laodiceæ.	29	Synadarum.	30	Iconij.
31	Barrhœæ.	32	Piſidiæ.	33	Sylei.
34	Corinthi.	35	Athenarum.	36	Moceſi.
37	Cretæ.	38	Calabriæ.	39	Veterum Patrarum.
40	Trapezuntis.	41	Lariſſæ.	42	Naupactipolis.
43	Philippolis.	44	Traianipolis.	45	Rhodi.
46	Serrarum.	47	Philipporum.	48	Chriſtipolis.
49	Hierapolis.	50	Dyrrachij.	51	Smyrnæ.
52	Mitylenæ.	53	Ioanninorum.	54	Didymatichi.
55	Lacedæmoniæ	56	Melenici.	57	Catar æ.
58	Amorij.	59	Camachi.	60	Cotyæ.
61	S. Sebaſtianæ.	62	Neopatrarum.	63	Apro.
64	Amaſtidis.	65	Chonorum.	66	Hydruntis.
67	Celtzenes.	68	Coloneæ.	69	Thebarum.
70	Pompeiopolis.	71	Ruſſiæ.	72	Alaniæ.
73	Aeni.	74	Pharſalorum.	75	Tiberiopolis.
76	Euchenorum.	77	Ceraſuntis.	78	Nacoliæ.
79	Bermij.	80	Omadytarum.	81	Apameæ.
82	Galotze.	83	Litbuni.	84	Caucaſij.
85	Bydines.	86	Gotthiæ.	87	Baſilæi.
88	Nazianzi.	89	Corcyræ.	90	Abydi.
91	Methymnæ.	92	Chriſtianopolis	93	Roſij.
94	Paronaxiæ.	95	Attaleæ.	96	Zenchiæ.
97	Boſophori.	98	Bitzines.	99	Sugdaliæ.
100	Moſembriæ.	101	Arcadiopolis.	102	Selibriæ.
103	Mileti.	104	Gardicij.	105	Argorum.
106	Odriſtæ.	107	Pyrgij.	108	Sebaſtipolis.
109	Euripi.	110	Cybiſti.	111	Antiochiæ.
112	Achirai.				

Hæ poſtea honoratæ ſunt, Bryſci, Gani, Cherſonis, Calitzergo, Litborum, Bitzinæ, & Pyrgij, hic poni debent, vel cum Cherſone. Hunc enim locum videmus hos habere hodie, eo quod Galitzæ locus ſæpe in epiſcopatum erectus, Ruſſiæ dominio rurſus ſubiiciatur. Litborum autem ſemen factus imperatoris illius Andronici Palæologi veteris in his rebus ambitione omnino ceſſauerit, tum quod valde pauci eſſent in Litbis Chriſtiani, tum quòd cum ſit prope Ruſſiam, à Ruſſiæ epiſcopo facile regi poſſit. Bitzines autem vt qui ab eo imperatore honoratus rurſum contemnitur, eo quòd ſit hic locus ſub barbaris, & paucos in ſe Chriſtianos habeat. Pyrgij verò rurſus quidem tempore domini Iſaac in Metropolim erectus eſt. Deinde rurſus fuit ſub Epheſo. Quinetiam Pyrgij epiſcopus ab Epheſino ordinatus in Metropolim erectus eſt. Media, Drama, Xanthia, hæ quoque fuere archiepiſcopatus, ſub domino Andronico Palæologo recens in metropolitanos erecti ſunt, Zechnorum & Chij epiſcopus. Metropolitani quoque poſtea facti ſunt Byzpes epiſcopus, Maroniæ, Garellæ, Mediæ, Dramæ, Xanthiæ, Tenedi, Probandis, Scopeli, Radeſti, Calliopolis, Macres, Perithcory, Pytitzea, Hiereſſi, & Archiepiſcopatus facti ſunt Epiſcopatus, Hezamilij, & Tzuruloes.

SANCTI NICONIS EX EPISTOLA AD ENCLISTIVM DE INIVSTA excommunicatione.

Iniuſtæ pœnæ & excommunicationes.

SCIAS *autem pater, quòd diuinæ ſcripturæ cum diuinis canonibus definiunt, quòd iniuſtæ quæ imponuntur punitiones, apud deum non ligant, etiamſi pontifex eas impoſuerit. Quanto magis ſi inferior? ſicut dicit ſanctus Dionyſius. Qui itaque inconſiderata ſententia, & intemperante animo aliquem à fidelibus ſeparauit, eum non ſolum non attingit, ſed in eius etiam caput recurrit, ſicut ſanctæ quoque ſynodi pronunciant, ſed illæ pœnæ ligant, quæ ſecundum diuinos canones & leges ſunt impoſitæ, non autem quæ ſecundum propriam voluntatem.*

Qui enim pœnam præter rationem imponit, ipſe eſt ſegregatus, & ipſe debet eam pœnam obſeruare, ſicut diuini & ſacri canones decernunt. Magnus quoque Petrus ad Clementem, Tu quidem ea ligabis, quæ ligare oportet, & ſolues quæ ſoluenda ſunt. Dicit enim ſanctus quoque patriarcha Nicolaus diuinitus promotus. Habent enim antiſtites poteſtatem puniendi, ſicut etiam ſancta ſynodus definiit, vt qui ius ligandi & ſoluendi à deo acceperint. Sin autem antiſtes præter dei ſcopum punierit, deus eum non ſequitur, & ecce inuenitur pœna, quæ ab eo infligitur iniuſta, & propterea inualida. Et de ſacerdotio dixit dominus Petro, Quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ea etiam ligata in cælis. Vide vim verbi. Non dixit, quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata in terra, ſed in cælis, vt qui excommunicat, vel deponit, vel prohibet, rem terribilem ducat, vt qui deum ad vna ſecum ferendam ſententiam vocet, nempe qui ſub eius qui eſt in cælis teſtimonio hoc agat. Iam & qui prohibetur, vel deponitur, horret, vt qui extra regnum cælorum eiiciatur. Vide, inquit, quid facis ô ſacerdos, quæ inferius ligas, ea eſſe ſuperius in rationes referenda exiſtima. Non eſt à ratione reddenda liberum vinculum, ſi iniuſte ligaueris. In iudicio Angelorum oſtenſurus es, num ira, & animi perturbatione vinculum intuleris, num vt te ipſum vlciſcens. Deus enim eum qui iniuſtè alligatus eſt defendit, & vlciſcitur. Qui itaque dei gregem ſincere paſcit, os Dei vocatus eſt. Dicit enim, Si quod eſt precioſum ab eo quod eſt nullius precij ſeparaueris, eris vt os meum.

Ligandi & ſoluendi poteſtas.

DE PESSIMORVM ARMENIORVM PESSIMA RELIGIONE.

QVÆ *ab Armeniis præter rationem fiunt, & creduntur, hæc ſunt. Dicunt diuinam naturam eſſe patibilem, & in Aphthardocitarum hæreſim inducti, trinitatem pati dicunt. Hoc autem etſi non audent apertè dicere, iis tamen quæ faciunt hoc, declarant. Tres enim cruces coniungentes, & vni ligno tanquam iugo affigentes, nominant hoc, ſancta Trinitas. Adiiciunt autem ſancto, atque adeò ſanctiſſimo hymno illud, qui crucifixus es pro nobis, Petri Fullonis rabiem ſequentes, & nobis quidem aſſerunt ſe de filio hoc adijcere: ipſi autem deum eſſe patibilem apertè ſentiunt. Exiſtimant ſpiritum quoque eſſe patre & filio minorem, ſicut & paulo ante dictarum crucium mediam minorem ſtatuunt, in ſpiritus typum hanc eſſe reuelantes. Iidem & in duarum Chriſti naturarum vnione confuſionem decernunt. In pane quoque myſtico vtuntur azymis, & in ſanctum calicem aquam non immittunt, & quinto menſis Ianuarij veſpere feſtum euangeliſmi celebrant, tum aliam quoque huius feſti conſequentiam facientes, tum etiam conuenientem euangelium legentes. Mane autem Chriſti natalem celebrant, & in diuino ſacrificio ſancta Theophania: an autem eo euangeliſmi die venerabiliſſimum ſeruatoris noſtri natalem fuiſſe exiſtimantes hoc feſtum celebrent, incertum: manifeſtum autem eſt, quòd non ſicut nos, carnem domini in dei matris vtero formatam eſſe exiſtimant. Quomodo enim fieri poſſet vt infans vno die perfectus, completúſque naſceretur? & innumerabiles abſurditates ex eo deducuntur. Sin autem exiſtimant poſt xij. menſes anno in eundem reuerſo editum eſſe partum, non tam magis humanam natiuitatem, quam ab equis & aſinis ſimilem introducunt. Hæc enim animalia poſt annum pariunt. In feſto autem ſanctorum Theophaniorum non oratione, non euangelio, non hymno, non aliarum ſcripturarum lectione vtuntur, ſed crucem tantum in aquam immergentes hoc ſibi ſufficere exiſtimant. Circumciſionem autem octo diebus poſt Theophania celebrantes, falluntur, neſcientes quòd prius circunciſus, deinde baptizatus eſt. Deinde cum magnus Gregorius, qui fuit magnæ Armeniæ epiſcopus, cauiſſet Armeniæ epiſcopum à nullo eſſe alio ordinandum quam ab illius temporis Cæſareæ Cappadociæ Archiepiſcopo, vbi ipſe quoque ordinatus eſt, & horrendæ execrationes, & anathema in eo ſit intentatum qui aliter faciunt, hæc quidem illi tranſgrediuntur: à Syria autem Amerano vniuerſalis eorum epiſcopus ordinatur. Sin autem negant magnum Gregorium hæc conſtituiſſe, oſtendant nobis eius ad filios conſtitutiones: & os eis obturabitur. Sin autem adhuc dubitauerint, dicant ſi poſſint, cum in eos anathematis ſententiam protulimus, quid ab eis factum nouimus. Quòd ſi ex hoc loco Chriſma non ſuſceperunt, nec qui apud eos ſunt ſacerdotes, ſacerdotio digni ſunt. Quando enim vniuerſalis eorum epiſcopus non ordinatur ex canonibus, quomodo qui ab eo ordinantur, fide digni habebuntur? Porro autem à ſacris quoque euangeliis abſtulerunt vocem, quæ dicit, Et factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis in terram deſcendentes, hoc eſſe imbecillitatis exiſtimantes non diuinæ maieſtatis, ſed etiam hiſtoriam quæ nos docet, quòd mulier ad Ieſum tanquam adultera adducta eſt, cum is autem*

dixiſſet, Qui non peccauit, lapidem in eam proiiciat, receſſerunt omnes, & nec à Chriſto condemnata eſt, eiiciunt, hanc auditionem multis eſſe pernicioſam dicentes. Comedunt autem, & in ſabbatis, & in dominicis ſanctæ quadrageſimæ ouum, & caſeum, & butyrum, & in primis eorum vniuerſalis epiſcopus, & eſt apud eos canon qui dicit, Si quis butyrum, caſeum, & ouum, vino & oleo non æquiualere exiſtimet, ſit anathema. Septimana quoque τῆς τυροφάγου carne veſcuntur, ieiunantes ſeptimana, quæ eſt ante [illegible] *intenſis ieiuniis, præter panem & aquam, nihil aliud guſtantes. Vocant autem hanc ſeptimanam arthburtzia: neſciunt tamen quid ſibi velit vis huius nominis. Sed nonnulli quidem dicunt fuiſſe hoc cuiuſdam Sergij ieiunium: nonnulli verò Nineuitarum. Aliqui verò Adam, quando ex paradiſo deliciarum eiectus eſt, & hinc ſine ratione ieiunare conuincuntur. Quidam autem dicunt & videtur verum eſſe, quod ab eis dicitur, fuiſſe quendam apud eos epiſcopum, qui vtebatur catulo, cui erat cognomen Artzaburzes. Id autem præcurſor, ſeu proceſſor Latinè appellatur. Præcedebat enim epiſcopum in vrbem, vel in vicum ingreſſurum. Quo mortuo, ſeptem dierum ieiunium ab epiſcopo conſtitutum eſt in memoriam luctus, qui fuit propter canem. ſacrum autem celebrantes non ſolum capiti tegmen non detrahunt, ſed etiam capiti cucullam adiiciunt, licet diuus Paulus apertè exclamet detectos eſſe debere in oratione. Venerabiles autem imagines non adorant, ſed quod magis eſt eorum vniuerſalis epiſcopus cum reliquis, eos qui adorant anathemate percutit. Nec crucem adorant niſi clauum in eam immiſerint, & ipſam etiam baptizauerint. Poſtquam autem clauo fixa, & baptizata crux fuerit, & alterum duorum lignorum diuiſum, & relictum fuerit, rectum ſcilicet, vel tranſuerſum, id ſolum quod relictum eſt adorant. Sed & omnia ferè quæ ſunt abolita legalia adhuc peragunt. Agnum enim magno dominico ſacrificant, & limina inungunt, & eorum oſſa comburentes, ſeruant cinerem cum ſanguine in ſignum expiationis, & velum ante altare ſtatuunt, & tintinnabula ipſi & altari appendunt. Quinetiam pro mortuis ouium & boum ſacrificia peragunt: nec defunctum aliter ſeruandum exiſtimant, niſi tertiis, & nonis, & quadrageſimis eius diebus eiuſmodi ſacrificia peracta fuerint. Antequam autem eiuſmodi ſacrificia peragantur, ſales benedicentes dant beſtiis in nutrimentum, & ſuper earum etiam capita dicunt quaſdam orationes, & eas mactant. Nominant autem hæc ſacrificia, Natalitia. Si qui autem aliquid eorum negant, eum qui hoc facit anathematizant.*

TIMOTHEI PRESBYTERI SANCTISSIMÆ MAGNÆ ECCLESIÆ, ET VASORVM CVSTODIS SACROſanctæ Deiparæ, quæ eſt in Calchopratæis de differentia eorum qui accedunt ad ſanctiſſimam noſtram fidem.

INVENIMVS tres ordines eorum qui ad ſanctam dei catholicam & Apoſtolicam eccleſiam accedunt, ſanctiſſime ſacrorum comminiſter Ioannes, & mihi omnium dilectiſſime: & primus quidem ordo eſt eorum qui ſancto baptiſmate indigent. Secundus autem eorum qui non baptizantur, ſed ſancto baptiſmate inunguntur. Tertius autem eorum qui nec baptizantur, nec inunguntur, ſed ſolum anathematizant ſuam & propriam hæreſin. Et qui baptizantur quidem ſunt hi, Taſcodrugi, Marcioniſtæ, ſeu Artotyritæ, Saccophori, Apotactitæ, Valentini, qui etiam Baſilidij, & Hermæi appellantur, Nicolaitæ, Montaniſtæ, Pepuzeni, Manichæi, Eunomiani ſeu Anomij, Pauliániſtæ, qui etiam à Paulo Samoſateno, Photiniaſtæ à Photino Syrmy epiſcopo, Sabelliani, Cerinthiani à Cerintho, Menandriani, Ebionæi, Simoniani à Simone Mago, Carpocratiani, qui à Carpocrate: Saturniani, & qui ab impio Marco initium duxere, Et qui ab Apelle, & qui à Theodoto Coriario, Helceſaitæ qui à Nepote, qui à Pelagio & Celeſtino & Melchiſedechitæ. Qui autem ſancto Chriſmate vtuntur, ſunt hi, Theſſareſdecitæ, ſeu Tetraditæ, Nouatiani, ſeu Sabbatiani, Arriani, Macedoniani, Apolinariſtæ. Qui neque inunguntur, neque baptizantur, ſed ſuam & omnem hæreſin anathematizant, ſunt ij, Meletiani ſchiſmatici, qui à Meletio ſchiſmatico orti ſunt. Hi quidem non habent malam opinionem, ſed proprium ſchiſma anathematizant. Neſtoriani, Eutychianiſtæ, & eorum ſocius Dioſcorus, Seuerus, Iacobus, & reliqui acephali. Marcianiſtæ qui à Marciano Trapezita, Meſſaliani, qui etiam Euchitæ, & Enthuſiaſtæ, & Choreutæ, Lampetiani, Adelphiani, & Euſtathiani, Apoſchiſtæ, qui & Doxarij, & Anthroproſcoptæ. Iam verò videmus in magnis, & vniuerſalibus eccleſiis ſeu patriarchatibus, & metropolibus, & reliquis, quòd & Armenios & Iacobitas & Neſtorianos,

Chriſma ſanctum.

reliquos Acephalos, & quicunque eis ſimiles ad fidem orthodoxam conuertuntur, inungunt, & non baptizant, eorum ſolum duces auctoréſque anathematizantes, & hoc propter iuſtas cauſas nuper neceſſario conſtitutum eſt. Nos ergo hæc omnibus cum prudentiſſimis patribus conſiſideratis, ita etiam ab eis docti ſumus, quod quemadmodum catholica eccleſia pridem accepit; & ſicut noſtra teſtimonium prohibens conſuetudo in patriarchatibus, & in metropolibus ſeruata eſt, ita etiam nos quoque ſequi oportet.

METHODII SANCTISSIMI PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI CONSTITVTIO, DE IIS qui abnegauerunt per diuerſos modos & ætates.

SI puer quidem comprehenſus fuerit, & abnegauerit, ſeu metu, ſeu ignorantia, & inſcitia, is propiciatorias preces ſeptem diebus accipiat, & octauo die lauetur, & à lauachro linteo accinctus Chriſmate inungatur, vt ſolent inungi qui baptizantur, & ferat veſtes nouas ſecundum ordinem eorum qui illuminantur. Sin autem ſint adoleſcentes, vel ſenes ſenioue confecti, ſi quidem per tormenta negauerunt, clementer ac benigne cum eis agatur: ſed duas quadrageſimas ieiunent, vacantes orationibus, & genuum flexiones, aſſiduaſque preces peragentes: Duarum autem quadrageſimarum fine appropinquante, octo diebus preces propiciatorias accipiant, & ſub omnibus qui inueniuntur cum ſacerdote qui pro eis deum placat, eas faciant, & dicant intenſa voce, Kyrie eleiſon centies; & ſicut ſuperius ſtatuimus, lauentur; & vngantur ſecundum priorem conſtitutionem: & celebrato ſacrificio ſacroſanctis myſteriis digni habeantur; vacantes eccleſiæ & ſacrorum celebrationi octo diebus. Si qui autem ſua ſponte ad negandum transfugerunt, ij quidem habent canonem terribilem, ſed propter commiſerationem duos annos ieiunent à carnium, & caſei, & ouorum eſu, & à vino abſtinentes, genuum inflexiones facientes, ſi ſint quidem iuuenes & robuſti, quotidie centum diebus ducenties dicentes, Kyrie eleiſon. Duobus autem annis expletis ante octo dies preces propitiatorias accipiant, & quæ ſequuntur, vt prius ſtatutum eſt, in ipſis fiant, ſiue ſint viri, ſiue mulieres, modo ſint perfectæ ætatis.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου ἐκ τῆς δ΄. πρὸς τὸν Ναυκράτιον ἐπιστολῆς.

Ἃ δὲ ἐπεζήτησας ἀποκριθῆναί με περὶ τε τῶν αἱρέσεων καὶ βαπτισμάτων κατ' ἔπος, ἐπιστολῆς ὑπερβαίνει μέτρον. καὶ πάλιν περιττολογεῖν ἐστι ταῦτα ἀφηγήσασθαι ἃ ὁ θεοφόρος Ἐπιφάνιος ἐξεῦρε καὶ διεχάραξεν, ὡς οὐδεὶς τῶν πατέρων. ἔντυχε οὖν τῇ περὶ αὐτῶν ἱερᾷ αὐτοῦ βίβλῳ. κἀκεῖσε διαγνώσεσθαι ἃ μαθεῖν ἐφίεσαι. παραδώσει δὲ αὐτὴν ἐν χερσί σου ὁ καλὸς Εὐτρεπιανός. τὸ δὲ τῶν βαπτισμάτων συντομώτερον ἀποκριθήσομαι. τριχῆ διῄρηται τὸ θεώρημα· βαπτίζονται μὲν γὰρ Μαρκιωνισταί, Τασκοδιουργοί, Μανιχαῖοι, καὶ οἱ σύστοιχοι αὐτῶν ὁμοῦ ἕως τῶν Μελχισεδεκιτῶν αἱρέσεις εἴκοσι πέντε. χρίονται δὲ τῷ ἁγίῳ μύρῳ Τεσσαρε-

SANCTI THEODORI STVDITÆ EX IIII. epiſtola ad Naucration filium.

Ex apographo m. P. Iacobi Sirmōdi, in quo hæc erat epiſtola quadrageſima libri I.

QVÆ autem à me petiuiſti vt ſigillatim reſponderem de ſectis, & baptiſmis, ea menſuram epiſtolæ excedunt, rurſúſque ſuperuacaneum eſt recenſere quæ diuinus Epiphanius inuenit, & ita conſcripſit, vt nemo ex patribus melius. Accede ergo ad ſacrum eius librum, & quæ ſcire deſideras, illic diſcernes melius. Eum autem tibi in manus prabuerit egregius Eutrepianus. De baptiſmis autem breuiter tibi reſpondebo. Contemplatio tripliciter diuiditur. Baptizantur autem Marcioniſtæ, Taſcodrugi, Manichæi, & qui ſunt eiuſdem ordinis vſque ad Melchiſedechitas, xxv. hæreſes. Inunguntur autem ſacro chriſmate Te-

Qui hæretici baptizantur.

Qui hæretici inunguntur ſolum.

tradita, Nouatiani, Arriani, Macedoniani, Apolinariſtæ, ſimul quinque. Qui verò nec baptizantur, nec vnguntur, ſed ſolum propriam & omnem aliam hæreſin anathematizant, Meletiani, Neſtoriani, Eutychianiſtæ, & qui ſunt eiuſdem ordinis vſque ad hæreſin quæ hic eſt, à me in præſentia non numerati, eò quòd Acephali ſint multiplices, & ne nimis creſcat epiſtola. Quod autem dixiſti canonem non diſtinguere, ſed definitiuè pronunciare, eos qui ab hæreticis ordinati ſunt, vel baptizati, nec clericos eſſe poſſe, nec fideles, illud cogita quòd Apoſtolicus quidem canon illos dicit hæreticos, qui non in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti baptizati ſunt, vel baptizant. Porro autem id quoque à magni Baſilij voce docemur. Dicit enim hæreſes eas quæ omnino abruptæ ſunt, & aduerſus ipſam fidem alienatæ. Schiſmata autem, eos qui propter aliquas cauſas eccleſiaſticas, & quæſtiones, quibus poteſt remedium adhiberi, inter ſe diſſident. Paraſynagogas autem, congregationes quæ à parere recuſantibus presbyteris, vel epiſcopis, vel populis inſolentibus fiunt. Et ipſe quidem primi exemplum afferens, dicit ad Amphilochium, Quámnam enim habent rationem, vt Pepuzenorum baptiſma eſſe iudicetur, qui baptizant in patrem, & filium, & Montanum, & Priſcillam? Neque enim baptizati ſunt qui in ea quæ nobis tradita non ſunt, baptizati ſunt. Eos ergo & qui cum eis ſentiunt canon, & patres, vt dicit diuinus Baſilius, hæreticos nominauit. Secundi autem exemplum rurſus dicit ſanctus Baſilius, Cathari ſunt, & ipſi ex iis qui abſciſſi ſunt, ſeu ſchiſmatici. Sin autem dixeris, Et quomodo dicuntur ij quoque hæretici, & omnes poſteriores? Hoc dicimus, & ita intelligimus. Primi autem ſunt propriè hæretici, eo quòd in ea quæ ſunt principalia noſtræ fidei, trinitatem ſcilicet, impietatem ſuam declararunt. Secundi autem abuſiuè, & vt qui ſunt ex primis deriuati, qui confitebantur quidem ſe in trinitatem credere, & baptizare in ſeparata proprietate vniuſcuiuſque perſona, & non tanquam trium vna ſit, licet in aliis hæreticum quid aſſererent. Tertij exemplum ipſe rurſus dicit ſanctus: vt ſi quis criminis conuictus à miniſterio ſuſpenſus ſit, & canonibus non ceſſerit, ſed primam ſibi ſedem & mi-

A καταδέχονται, Νοβατιανοὶ, Ἀρειανοὶ, Μακεδονιανοὶ, Ἀπολιναριςαὶ, ὁμοῦ πέντε. οἱ δὲ μήτε βαπτιζόμενοι, μήτε χριόμενοι, ἀλλὰ μόνον ἀναθεματίζοντες τὴν ἰδίαν καὶ πᾶσαν ἄλλην αἵρεσιν, Μελετιανοὶ, Νεστοριανοὶ, Εὐτυχιανισταὶ, καὶ οἱ τούτων ὁμόστοιχοι, μέχρι τῆς δεῦρο αἱρέσεως τῷ ἀριθμῷ οὐχ ὑποβαλλόμενοί μοι κατὰ τὸ παρὸν διὰ τὸ πολυσχιδὲς τῶν ἀκεφάλων, καὶ τὸ ὑπέρτινες τῆς ἐπιστολῆς. τὸ δὲ εἰρηκέναι σε μὴ διακρῖναι τὸν κανόνα, ἀλλ᾽ ὁριστικῶς ἀποφάναι τοὺς ἀπὸ αἱρετικῶν χειροτονηθέντας, ἢ βαπτισθέντας, οὔτε κληρικοὺς εἶναι δυνατὸν, οὔτε πιστοὺς, ἐκεῖνο λογίζου· ὅτι αἱρετικοὺς ὁ ἀποστολικὸς κανὼν ἐκείνους ἔφη, τοὺς μὴ εἰς ὄνομα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος βαπτισθέντας ἢ βαπτίζοντας. καὶ τοῦτο ἐκ θείας φωνῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου διδασκόμεθα. φησὶ γὰρ αἱρέσεις μὲν τὰς παντελῶς ἀπερρηγμένας, καὶ κατ᾽ αὐτὴν τὴν πίστιν ἀλλοτριωμένας. σχίσματα δὲ, τοὺς δι᾽ αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ ζητήματα ἰάσιμα πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντας· παρασυναγωγὰς δὲ, τὰς συνάξεις τὰς παρὰ τῶν ἀνυποτάκτων πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων ἢ τῶν ἀπαιδεύτων λαῶν γινομένας. καὶ τοῦ μὲν πρώτου αὐτὸς ἐπιφέρων ἓν παράδειγμα φησὶ C πρὸς τὸν ἅγιον Ἀμφιλόχιον· τίνα οὖν λόγον ἔχει τὸ τῶν Πεπουζηνῶν βάπτισμα ἐγκριθῆναι τῶν βαπτιζόντων εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν καὶ Μοντανὸν ἢ Πρίσκιλλαν; οὐ γὰρ ἐβαπτίσθησαν οἱ εἰς τὰ μὴ δεδομένα ἡμῖν βαπτισθέντες. τούτους οὖν καὶ τοὺς κατ᾽ αὐτοὺς ὁ κανὼν καὶ οἱ πατέρες, ὡς φησιν ὁ θεῖος Βασίλειος, αἱρετικοὺς ὠνόμασαν. τοῦ δὲ δευτέρου παράδειγμα πάλιν φησὶν ὁ θεῖος Βασίλειος, οἱ Καθαροὶ καὶ αὐτοὶ τῶν ἀπεσχισμένων εἰσίν. εἰ δὲ φαίης, καὶ πῶς λέγονται αἱρετικοὶ καὶ οὗτοι καὶ D πάντες οἱ μεταγενέστεροι; τοῦτο λέγομεν καὶ νοοῦμεν. οἱ μὲν πρῶτοι κυρίως αἱρετικοὶ, διὰ τὸ εἰς αὐτὸ τὸ κύριον τῆς τριαδικῆς ἡμῶν πίστεως ἠσεβηκέναι. οἱ δὲ δεύτεροι κατὰ κατάχρησιν, καὶ ὡς ἐκ πρώτων παρηγμένοι, ὁμολογοῦντες δὲ ὅμως εἰς τριάδα καὶ πιστεύειν καὶ βαπτίζειν ἐν ἰδιώματι ἐκείνῳ τῆς ἑκάστης ὑποστάσεως, καὶ οὐχὶ μιᾶς τῶν τριῶν ὑπαρχούσης, κἂν ἐν ἄλλοις ἠρέτιζον. τοῦ τρίτου παράδειγμα αὐτὸς ὁ ἅγιος πάλιν φησὶν, οἷον εἴ τις ἐν πταίσματι ἐξετασθεὶς ἐπεσχέθη τῆς λειτουργίας. καὶ μὴ ὑπέκυψε τοῖς κανόσιν. ἀλλ᾽ ἑαυτῷ ἐξεδίκησε τὴν προεδρίαν. καὶ τὴν λει-

πουργίας. καὶ γὰρ ὡς οἱ δεύτεροι ὁμώνυμοι τοῖς πρώτοις· οὕτω οἱ τρίτοι ὁμώνυμοι τοῖς δευτέροις. ἀμέλει τοὺς Μελετιανοὺς σχισματικοὺς οἱ πάλαι καλοῦσι, Μελετίῳ τῷ σχισματικῷ συναπαχθέντας, καί τοι μὴ ὄντας κακοδόξους. ἀναθεματίζοντες γὰρ τὸ ἴδιον σχίσμα ὥς φασι, δεδεγμένοι εἰσὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. ἔοικε δὲ σειρά τις εἶναι δαιμονοπλόκος ἡ καθόλου αἵρεσις ἑτέρα τῆς ἑτέρας ἐχομένη· καὶ ὡς ἐκ κορυφῆς μιᾶς ἐξηρτημένων ἁπασῶν τῆς ἀσεβείας καὶ ἀθεΐας κἂν ἑτερωνυμίᾳ, καὶ χρόνῳ, καὶ τόπῳ, καὶ ποσότητι, καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ διαφέρωσιν. ἐπεὶ καὶ πολλαὶ καὶ διάφοροι αἱ τούτων πρὸς ἄλληλα ἐνέργειαι, δυνάμεις, ἰδιότητες, θέσεις τε καὶ τιμαί.

A *niſterium vendicauerit. Ac vt ſecundi quidem idem nomen cum primis ſortiti ſunt, ita etiam tertij cum ſecundis. Certè Meletianos antiqui ſchiſmaticos appellant, qui à Meletio ſchiſmatico abducti erant, licet non eſſent cacodoxi. Proprium enim ſchiſma, vt aiunt, anathematizantes, à catholica eccleſia ſuſcepti ſunt. Videtur autem omnino hæreſis eſſe quædam catena à dæmone contexta, alia alij connexa, omnibus tanquam ab vno vertice impietatis appenſis, etiam ſi diuerſas cognominationes ſortitæ, & loco, &* B *tempore, & quantitate, & qualitate, & potentia, & actu differant. Nam nec hoc quidem corpus vnum eſt membrum, ſed multa: & diuerſæ ſunt eorum inter ſe poteſtates, operationes, proprietates, & ſitus, & honores.*

EX NOMOCANONE NESTEVTÆ.

OPORTET eum qui confeſſiones ſuſcipit, videre & adoleſcentiam, & vires ſenectutis, & imbecillitatem, & loci differentiam, & modi per quem malum factum eſt, & an capto conſilio ac præmeditato, an caſu factum eſt, & an ex vino, vel ex ſatietate, vel non ſic, ſed vel metu, vel immoderata poteſtate, vel paupertate, & quæ ſunt his ſimilia. Is qui confeſſiones audit, debet examinare, & horam, & locum, & vitam, & prudentiam. Similiter & contritionem, & pudorem, & triſtitiam, & metum, & fidei conſtantiam, vel inconſtantiam, & miſericordiam: ſimiliter & doctum & indoctum, diuitem & pauperem, ſeruum & liberum, nobilem & ignobilem, & militem, & eum qui ſanctum amictum ſuſcepit, & qui in eis immoritur. Similiter & contemptorem, ac impudentem, & qui poteſt humiliari. Hæc omnia debet examinare qui audit confeſſiones, & ſic pœnas iniungere: ſi autem hæc quidem ſemel vel bis, vel ter fecerit, & ſint intra triginta annos ætatis, ſunt omnino miſericordia digni: etiam ſi ea valde magna ſint. Sin autem xxx. annos ſuperauerint, ij multis condemnationibus digni fuerint, etiam ſi ea ſint multo minora. Debet etiam hoc quoque perſcrutari, an ſæpe peccauerit, an etiam ad ſenectutem vſque in eo ſit enutritus. Et quæcunque ſunt quidem præter naturam, vt cædes voluntariæ, adulteria, puerorum, virorúmque concubitus, iumentorum volucrúmve initus & inceſtus quoque & magni & parui. Similiter & ſi vt in conſiliolas & filios ipſos peccaretur ſuſtinuis, & quæcunque ſunt eiuſmodi, vel his etiam maiora æqualem habent punitionem. Cautum enim eſt ac prouiſum, vt excommunicationis ſegregatio ad ſex annos, & ſeptem, & octo, & nouem, & decem extendatur. Quæcunque autem ſunt ſecundum naturam, vt fornicationes, cædes inuoluntariæ, ſtupra, periuria, & quæcunque ſunt eiuſmodi ad annum vnum, & duos, & tres puniuntur: & qui minoris quidem ſunt habitus monachi, & monachæ fornicantes, vt fornicatores iudicantur. Qui autem maioris ſunt habitus, vt adulteri. In hoc autem toto pœnitentiæ tempore, in Chriſti natiuitate & epiphania, & in tribus Paſchæ diebus, vel in magna quinta feria, & magno ſabbato, & magno dominico, & in memoria ſanctorum Apoſtolorum, pro communione participes exiſtant ſanctificationis illuminationum, & ſic ieiunium ſoluant, alij quidem caſeo, & ouis, mundani verò carne. Antea enim diximus quod eſt in eorum, qui confeſſiones audiunt poteſtate, vel leues vel graues pœnas imponere. Eius enim qui confitetur certa & indubitata fides, & eorum quæ habet elargitio, quam beatus Paulus fidei fructum appellat, eiúſque qui audit confeſſionem circunſpecta cognitio, prudénſque iudicium, & de ſummo iure remittens leuitas, ſcit omnia leniora facere, quæ ad cibum & potum, precéſque & communionem pertinent, maximè ſi contingat, vt qui confitetur ante confeſſionem peccatum abſciderit, vel ſi etiam confitens à confeſſione abſcindat. Sunt enim multi qui confitentur, & dolore afficiuntur, ſed tamen vel natura, vel malignitate, vel mala conſuetudine rurſus labuntur & in peccata incidunt. Hi ergo debent ſemper confiteri quoties ceciderint etiam ſi iniunctas pœnas compleuerint, quas ab eo qui ipſos ligauit acceperunt, nunquam autem

De confeſſione.

communicare. Sin autem eorum omnino miſereris, communicabunt: cauendum eſt tamen ne communicent, donec peccatum abſciderint. Miſericordiæ enim gratia ſic quoque digni habebuntur. Quoniam autem ſunt nonnulli, qui vi habitus ne in magna quidem quadrageſima ſe poſſunt à peccatis continere, ipſi quoque ſæpe mulieres habentes, oportet poſtquam ipſi pœnas iniunctas peregerint, ſi multum tempus præterierit, nec potuerint communicare, eo quòd in peccata ſemper incidant, in ſancta quidem quadrageſima ſe à peccato continere, & ſic cum timore & tremore tribus Paſchæ diebus communicent. Hoc autem dicimus, eo quòd dubitetur ne à carnis pollutionibus nunquam abſtinere potuerunt, & non quòd alia fiat differentia. Si autem hi in quadrageſima in mollitiem inciderint, ne ſic quidem communicent. Similiter & monachi, vel etiam alij concertatores, ſi in id ipſum in quadrageſima inciderint, caueant à communione: eſt enim affectio miſerabilis, & potentiſſima, & quæ difficiliter auelli poteſt, etiamſi ſolis quadraginta diebus non communicare eos debere, qui in id incidunt, à patribus canonicè cautum eſt. id tamen verum eſt in aliis quidem anni, non in ſancta quadrageſimæ diebus. In rei autem ſacræ celebratione omnes qui pœnitentiam agunt, & non communicant, diximus catechumenorum edicto debere ex templo egredi, & ſtare in ferula: in matutino autem, veſperis, & reliquis, templi aditum non eis eſſe prohibitum, quominus poſſint ingredi, & in eo ſtare ſi velint.

DAMASCENI EX HÆRESI MESSALIANORVM SEV EVCHITARVM.

TANTVS *eſt autem eorum arrogantiæ faſtus, vt qui ſunt apud eos ſenſus ſpiritus participes, ab ipſis beati exiſtimentur, vt perfecti, & ab omni peccato liberi, eóque ſuperiores, ab eíſque colantur, & honorentur, vt qui non ſint amplius peccato ſubiecti, eíſque omnis relaxatio, ciborúmque omnium poteſtas, omnéque ſatellitium, honorque ſit eis permiſſus, quorum multi etiam poſt eiuſmodi eorum perfectionis teſtimonium, nec eos qui extra ſunt Chriſtianos appellare dignantur, ipſi autem in multa turpia facinora, & pecuniarum furta, & fornicationes incidere viſi ſunt. Multa etiam alia monſtroſa faciunt, vt & ipſi legitima matrimonia indiſcriminatim diſſoluant, eoſque qui matrimonium deſeruerunt tanquam aſcetas aſſumant, beatoſque appellent, & vt patris & matris ac liberorum educationis curam non gerant perſuadeant, & ad omnia ſua ad ſe portanda eos incantent: ſeruos autem à dominis fugientes promptè accipiant, & qui ex diuerſis peccatis ad ſe accedunt, ſine vllo fructu pœnitentiæ, ſine ſacerdotum auctoritate, ſine gradibus qui in canonibus eccleſiaſticis editi ſunt, ab omni peccato quam primum purgare profiteantur: modo quis vulgo iactatam eorum orationem meditatus ſortis illorum temerarius myſtes fuerit, adeò vt nonnullos eorum antequam ipſos à peccatis liberauerint, ad clericorum ordinationes deducant. Epiſcopis fraudulenter perſuadentes, vt eis manus imponant, eorum, qui ab ipſis aſcetæ appellantur teſtimonio ineſcatis. Hoc autem tanto ſtudio agunt, non vt qui clericorum gradus venerabiles iudicent, qui ipſos etiam epiſcopos quando volunt contemnunt, ſed vt ſibi poteſtatem aliquam, & auctoritatem comparent. In quos præter alia delicta hoc quoque confertur, quod eccleſiarum & altarium contemptum induxerunt, tanquam oporteat aſcetas in eccleſiaſticis congregationibus non manere, ſed contentos eſſe precibus quæ fiunt in oratorio. Tantas enim dicebant eſſe eorum orationis vires, vt & ſibi, & ſuis diſcipulis ſanctus ſpiritus ſenſiliter appareret. Prodigioſe enim iactitant, quòd oportet eos qui volunt ſeruari, orare, & nihil penitus agere, donec ſenſerint peccatum tanquam fumum aliquem, vel ignem, vel draconem, vel aliquod eiuſmodi animal, per orationem expulſum, & ſenſiliter per preces egrediens: ſpiritus autem ſancti ingreſſum rurſus ſenſiliter accipiant, & apertum in anima ſenſum habeant introëuntis ſpiritus, & hanc dicunt eſſe veram Chriſtianorum communionem, adeò vt cum quidam presbyteri eis dixiſſent, Nos ſanctum ſpiritum in fide habere confitemur, & non in ſenſu, ipſi quoque profeſſi ſunt ſe per orationem ſpiritum ſanctum eis ſenſiliter communicaturos. Præterea manuum quoque operationem auerſantur, vt quæ Chriſtianis non conueniat. Dicunt enim ſe eam vt execrabilem auerſari, & ſeipſos ideo ſpiritales nominant, indicantes fieri non poſſe, nec etiam iuſtum eſſe, vt ij deinceps opus ſenſile attingant: in hoc etiam abrogantes Apoſtolorum traditionem.*

EX HISTORIA THEODORITI, DE EADEM HÆRRESI.

HABENT autem etiam aliam appellationem quæ ex nomine deducitur. Enthuſiaſtæ enim appellantur, id eſt diuino furore correpti, vt qui alicuius dæmonis operationem ſuſcipiant, & eam eſſe ſancti ſpiritus exiſtiment. Qui autem perfectum hunc morbum ſuſcipiunt manuum quidem operationem vt malam auerſantur: ſe autem ſomno dantes, diuini ſpiritus afflationem ſomniorum imaginationis efficiunt.

SANCTI EPIPHANII EX PANARIIS DE HÆRESI EVCHITARVM.

HI verò Euchitæ ſunt in Antiochia à fluuiorum intermedio perfecti. Habuerunt autem hanc pernicioſam ſententiam ex immoderata quorundam fratrum negligentia. Quidam enim ex noſtris orthodoxis fratribus, neſcientes metiri vitæ in Chriſto inſtituendæ agendæque perfectionem, nolunt renunciare mundo, & à propriis pecuniis, & poſſeſſionibus alienari, propriamque vendere, & ſequi veritatem, ſed potius eſſe ocioſi, & munera deuorare, fucoque qui eſt inter apes aſſimilari, & non propriis manibus operari, vt diuus Paulus, qui cum mundo renunciaſſet, & eſſet præco veritatis, habebat manus proprias, quæ non ſibi ſolum ſuppeditabant, ſed & iis qui cum eo habitabant, qui nec ipſi erant ocioſi, ſed vna cum illo in operatione aderant, tacititans & dicens, & apertiſſimè docens: Qui non operatur, non manducet. Nonnulli autem ex prædictis fratribus habuerunt hanc pernicioſam ſententiam, quam à Manete didicerunt, qui forte, vt ita dicam, à Perſida aſcenderat. Quod quidem non ſic fieri oportebat, ſed potius conſiderare quod iubet ſermo diuinus, nempe fugere eos qui non operantur. Nonnullorum autem opinionem decepit ſermo, qui à ſenatore ſcribitur habitus. Operamini non cibum qui perit, ſed qui manet in vitam æternam. Exiſtimant ergo eſſe parentem pulchram operationem cuius habemus laborem ad iuſtitiam quæ complebatur in Abraham per vitulum, & in labore viduæ per Heliam, & in operatione Iob per ſuos liberos, & poſſeſſiones, & in omnibus etiam Dei ſeruis, qui propriis manibus laborant ad iuſtitiam, vt ſibi & iis qui egent ſuppeditent: ſemper enim cupit diuinitus afflata anima, & in dei ſpiritu confirmata, cæleſtes opes quæ ſunt ſecundum iuſtitiam cum laude & gloria, & per diuina dogmata, diuináque ſanctæ ſcripturæ, & dei eloquiorum meditationem, pſalmodias, ſanctáſque ſynaxes, per ieiunia, & caſtitatem, ac rectam vitæ inſtitutionem, & voluntariam iuſtitiæ gratiam per manus operationem ſe optime gerere, ſed hæc coacti ſumus dicere propter id quod à Meſſalinis prætexitur. Ipſi enim illinc & ex paupertate accepto arrogantiæ morbo, à veritate exciderunt, & per vim ocij aliorúmque malorum grauiſſima conſtituta eſt hæreſis.

SANCTI NILI.

NVNQVID Angelos, vel poteſtates vel Chriſtum ſenſiliter videre potes, lupum pro paſtore ſuſcipiens, & dæmones inimicos adorans? Vana gloria eſt mentis erroris initium quæ mens incitata, id quod diuinum eſt formis, & figuris circumſcribere conatur. Te autem ne hanc quidem fraudem ignorare oportet, quòd dæmones ſeipſos in tempore impertiunt, & ſi viſus fueris auxilium petere, ſunt deinceps in figuris angelicis innoxij, primos expellentes: vt ab ipſis decipiaris, tanquam ipſi ſint ſancti angeli. Dæmones nonnunquam cogitationes ſuggerunt, & te rurſus incitant, ad eis male precandum, vel eis contradicendum, & ſua ſponte cedunt, vt fallaris, exiſtimans te cepiſſe cogitationes vincere, & dæmones terrere. Non oportet ſacerdotes iuſtè vel iniuſtè iudicare, vel eos examinare, ſed & ſi quis in eis labitur, à deo iudicabitur, & arguetur in hoc & in futuro ſeculo

vel à maiori ſacerdote: ſacerdos non eſt qui pro ſacerdotis dignitate non viuit. Non oportet offendi propter ſacra quæ celebrantur ab improbo ſacerdote: eadem autem eſt oblatio, & ſi habeat vitam impuram is qui offert. Audiendi ſunt doctores, & ſacerdotes dum docent, ex diuinis ſcilicet ſcripturis, vt deo placet, & non ſecundum proprias cupiditates, vt ſcriptum eſt, & non iudicare ipſos, etiam ſi malam vitam habeant: & ſi in fide quidem labantur, tunc non oportet credere, ſed eos etiam fugere, ac iudicare. Deus quidem non omnes ordinat, ſed per omnes operatur, vt ſeruetur populus. Aſſueſcendo ſacerdotes contemnere, deum quoque contemnimus, & quemadmodum in periculo verſatur is cui ſecundum mundum nec exercitus, nec dignitas regia commiſſa eſt, ſi ea agat quæ ad regiam dignitatem pertinent, ita & qui quæ ſunt ſacerdotis munera aggreditur etiam ſi videatur iis longè ſapientior.

CHRYSOSTOMI EX SECVNDA HOMILIA IN II. EPIST. PAVLI AD TIMOTHEVM.

De ſacerdotibus.
Morale eſt homil. 2. in 2. ad Timoth.
[illegible]

TALEM eſſe doctorem oportet, ita ſuorum diſcipulorum curam gerere, eos omnino exiſtimare. Nunc viuimus, inquit, ſi vos ſtatis in domino. Et rurſus, Quæ vobis ſpes eſt, vel gaudium, vel corona gloriationis, ſi non & nos ante dominum noſtrum Ieſum Chriſtum? Vides eum de iis ſollicitum, & non minorem eorum curam gerere, quam neceſſariorum, vel diſcipulorum? Oportet enim eos patres naturales ſuperare, & iis eſſe acriores, & vehementiores. Sed & filios beneuolè, amantérque in eos eſſe affectos oportet. Obedite enim, inquit, veſtris rectoribus, & cedite, ſcientes quòd pro veſtris animabus vigilant tanquam rationem redditurí. Dic enim mihi, Ipſe eſt tantis periculis obnoxius. Tu autem ne vis quidem ipſi parere, etiam ſi quæ dicit ſint in rem tuam. Et ſi enim ſua recte ordinauerit, ſi tua quoque non recte ordinata ac compoſita fuerint, in diſcrimen vocatur, & eſt duplici rationi reddendæ obnoxius. Conſidera quantum eſt de vnoquoque eorum quibus præſunt, examinari, & pro iis in periculum venire. Quemuis honorem, cultum, & obſeruationem tot periculis reſpondentem ſtatuere. Sed nihil quod eis exæquari poßit afferes, nondum enim tradidiſti animam. Ipſe autem hoc facit, & animam pro te ponit, & ſi eam non ponat hic dum tempus exigit eam illic perdit. Tu autem ne verbo quidem tenus vis ei eſſe ſubiectus. Hoc eſt cauſa omnium malorum, hinc factum eſt vt rectores euanuerint, quòd nullus pudor, nullus honor, nullus denique ſit metus. Obedite, inquit, rectoribus, & cedite, nunc autem omnia conuerſa, & confuſa ſunt. Non hæc dico pro ſolis rectoribus. Quam enim tantam vtilitatem ex veſtro honore percipient, præterquam quod vos morigeros habebunt? Sed id fit propter veſtram vtilitatem. Quamuis enim hi honorati fuerint, nihil id eis in futurum proderit, ſed maior erit eis condemnatio, & ſi contumelia conuitiove affecti fuerint, nihil eis in futurum oberit, ſed ſui defendendi maiorem materiam habebunt, ſed volo omnia veſtra cauſa fieri. Quando enim rectores ab iis quibus præſunt honorantur, hoc quoque eis à deo allegatur, ſicut & Heli dixit, Accepi te ex domo patris tui. Quando autem iniuria afficiuntur, quemadmodum in Samuel, Non me, inquit, ſed te contemptui habuerunt. Quare contumelia quidem eſt eis lucrum, honor vero onus. Non propter eos ergo hæc dico, ſed propter vos. Qui ſacerdotem honorat, deum quoque honorabit. Qui autem in via incedens ſacerdotem contemnere didicerit, in deum quoque aliquando erit iniurioſus. Qui vos, inquit, recipit, me recipit. Et alius alibi, Habe, inquit, in honore ſacerdotes eius. Hinc didicerunt Iudæi deum contemnere, quia Moſen contempſerunt quando eum lapidabant. Quando enim quiſpiam in ſacerdotem piè affectus fuerit, multo magis in deum, & ſi ſacerdos malus fuerit, deus qui videt quòd propter eius honorem etiam eum qui non eſt dignus honore colis & obſeruas, ipſe tibi mercedem retribuet. Si enim qui prophetam ſuſcipit in nomine prophetæ, prophetæ mercedem accipiet, & is quoque qui ſacerdotem honorat, & ei cedit. Si autem ratione hoſpitalitatis, cum non noris eum qui apud te diuertit, tantam mercedem accipis, ſi ei cui ſubiici iubet ſubijciaris, multo magis. Super Moſis, inquit, cathedram ſederunt Scribæ & Phariſæi. Quæcunque ergo vobis facienda dixerint facite, ſecundum autem opera eorum ne facite. Neſcis quid ſit, ſacerdos eſt angelus, ſeu nuncius domini, ſua enim non dicit. Si eum contemnis, non ipſum contemnis, ſed deum qui ipſum ordinauit. Et vndénam, inquit, clarum euadet, quòd deus ipſum ordinauit? ſi hanc ergo habes opinionem, ſpes tua exinanita eſt. Si deus enim nihil per ipſos operatur, nec lauacrum habes, nec es myſteriorum particeps, nec benedictiones percipis. Non es ergo Chriſtianus. Quomodo ergo deus omnes etiam indignos ordinat? per omnes operatur, & ſi ſint indigni, vt populus ſeruetur. Si enim per aſinum, & Balaam ſceleratum hominem populi gratia locutus eſt, multo

magis

magis per ſacerdotem. Quid enim non facit deus noſtræ ſalutis gratia? Quid non loquitur? Per quem autem non operatur? Si per Iudam operatus eſt, & per eos qui prophetabant, quibus dicit, Neſcio vos, abite à me qui operamini iniquitatem, etiam dæmones eiecit, hoc multo magis per ſacerdotes efficiet. Si enim vitam rectorum ſumus examinaturi, rectorum quoque & doctorum futuri ſumus ordinatores, & quæ ſunt ſuperiora inferiora fiant, ſuperiores quidem pedes, inferius verò caput. Audi Paulum, Mihi vero minimum eſt vt à vobis iudicer, vel à die hominis. Et rurſus, Tu quid iudicas fratrem tuum? ſi autem fratrem non oportet iudicare, multo magis doctorem. Si deus enim hoc præcepit, rectè facis, & peccas ſi non facis. Sin autem contra, ne audeas hoc facere, nec ſepta tranſilire conare. Dathan, Core, & Abiron poſt vituli fabricationem aduerſus Aaron inſurrexerunt. Quid autem, an non perierunt? vnuſquiſque curet quæ ſua ſunt. Si enim peruerſum habet dogma, etiam ſi ſit Angelus, ne obedi. Sin autem recta docet, non attende vitam, ſed verba. Habes Paulum, qui te verbis, & factis ad id quod opus eſt componit. Sed non dat, inquit, pauperibus, nec rectè diſpenſat, vnde hoc tibi conſtat? Priuſquam didiceris ne reprehendas, caue reddendam rationem. Multa ex ſuſpicione iudicantur. Imitare dominum tuum. Audi eum dicentem, Deſcendam, & videbo an ſecundum eorum clamorem fiant. Sin minus, vt cognoſcam. Sin autem didiciſti, examinaſti, & vidiſti, expecta iudicem. Ne Chriſti ordinem præueneris. Illius eſt hæc examinare, non tuum. Tu es ſeruus vltimus, non dominus. Tu es ouis, ne ſis de paſtore nimium curioſus perſcrutator, ne etiam propterea quòd eum accuſas rationem reddere compellaris. Et quomodo, inquit, mihi dicit, quod ipſe non facit? Non ipſe tibi dicit. Si ei obedis, non habes mercedem. Chriſtus ipſe hæc ſuadet. Et quid dico? Ne Paulo quidem credendum eſt, ſi quid proprium, & ſi quid humanum dicat: ſed Apoſtolo, qui habet Chriſtum in ſe loquentem. Ne nos inuicem iudicemus, ſed vnuſquiſque ſua iudicet. Vitam tuam examina. Sed ille, inquit, debet eſſe me melior, Quare? Quia eſt ſacerdos. Et quánam in re te non ſuperat? An non laboribus, non periculis, non certaminibus, non afflictionibus, eſt te ſuperior? Quomodo ergo cum hæc habet, non eſt te melior? Sin autem non eſt melior, dic mihi an propterea debes teipſum perdere? Hæc ſunt verba dementiæ. Quánam enim ratione non eſt te melior? Si furetur, inquit, & ſi ſit ſacrilegus. Qui ſcis ô homo? Cur te per prærupta præcipitas? Ac tu quidem ſi dixerit quiſpiam, Hic habet purpuram, etiam ſi noris, aures obturas, & ſi poſsis probare, ſtatim reſilis; ſin minus, te nihil ſcire ſimulas, nolens valde magnum ſubire periculum. Hic autem non ſolum reſilis, ſed etiam maximum adis diſcrimen. Hæc verba non ſunt immunia à ratione reddenda, cum Chriſtus dicat, Omne verbum ocioſum quod dixerint homines, dabunt eorum rationem in die iudicij. Te autem eſſe omnino aliquo meliorem exiſtimas, & non ſuſpiras, nec pectus pulſas, nec deorſum aſpicis, nec publicanum imitaris. Te ipſum itaque perdidiſti, etiam ſi ſis melior. Melior es, tace, vt melior maneas. Sin autem dixeris, totum euacuaſti. Si exiſtimaueris, non es. Si non exiſtimaueris, permultum addidiſti. Si enim qui erat peccator, poſtquam confeſſus eſt, abiit iuſtificatus: qui non eſt peccator, ſed tamē ita de ſe ſentire in animum induxit, quid non lucrifaciet? Vitam tuam examina. Non furaris, ſed rapis, ſed vim affers, ſed alia eiuſmodi innumerabilia facis. Non furtum laudans hæc dico: abſit: ſed etiam valde doleo, ſi quis ſit eiuſmodi: verumtamen non credo. Quantum enim ſit malum ſacrilegium, ne dicere quidem licet. Sed vobis parco, nolo enim veſtram virtutem in aliis accuſandis exinaniri. Dic mihi, quid eſt puplicano deterius? Verum erat eum & eſſe puplicanum, & malis innumerabilibus obnoxium, ſed tamen hac tantum de cauſa quod dixit Phariſæus, Non ſum vt hic publicanus, omnia perdidit. Et tu cum dicis de ſacerdote, non ſum vt hic ſacrilegus, non omnia euacuas: Sed hæc quidem cogor dicere, & orationem extendere, non quod hæc mihi ſint curæ: ſed quia vobis timeo, ne per hanc gloriationem, & condemnationem, virtutem veſtram euacuetis. Audi enim Paulum adhortantem, & dicentem, Opus ſuum probet vnuſquiſque, & tunc in ſeipſo ſolum gloriationem habebit, & non in alio. Dic mihi, ſi in medici officinam veneris vulneratus, prætermiſſa ne medicamenti applicatione, & vlceris curatione, de medico curioſe indagabis, an vlcus, an non, vel ſi habeat, te ipſum non curabis: & dices, Oportebat te cum ſis medicus, eſſe ſanum, ſed quia non es ſanus cum ſis medicus, ego quoque meum vulnus incuratum relinquo? Nunquid enim ſi ſacerdos malus eſt, id eum, qui illi ſubiectus eſt iuuabit? nequaquam, ſed ille quidem pœnas dabit, dabis autem tu quoque debitas. Præceptor enim ſeu doctor ordinem tantum implet. Erunt enim, inquit, omnes eiuſmodi vt à deo doceantur, & non dicent: Cognoſce dominum. Omnes enim me cognoſcent à paruo vſque ad magnum ipſorum. Quannam ergo, inquis, ob cauſam præcedet? Quam ob cauſam præficitur? Ne quæſo de iis nimium ſubtiliter agamus, nec de doctore male dicamus: ne in nos ipſos male affecti ſimus. Noſtra examinemus, & nemini male dicamus. Illum diem revereamur quo nos illuminauit. Pater tuus ex eo quòd te illuminauit factus eſt. Sin autem pater eſt, æquum fuerit eum honorari, non iudicari.

Et qui patrem quidem habet voluntate carnis, mille habentem vitia, omnia contegit, & adumbrat. Tu autem eius qui tibi ſpiritu pater eſt vitia traducis. Ne gloriare, inquit Sapiens, quiſpiam, in patris ignominia: non enim erit hoc tibi gloria, ſed dedecus, & ſi defectus fuerit prudentia, venia ei detur. Sin autem ita habet in patribus corporum, hoc multo magis in ſpiritalibus patribus dicendum eſt. Reuerere eum quoniam ſingulis tibi diebus miniſtrat, & vt ſcripturas intelligas efficit, propter te domum exornat, propter te precatur, propter te vigilat, propter te deum rogat, propter te ſtat deum rogans, propter te deo ſupplicat, pro te eſt omnis eius cultus, ac religio. Hac reuerere, hac cogita, cum omni cautione, & veneratione accede. Dic mihi, malus eſt. Quid tum? Qui enim non malus eſt, ipſe ſibi magna bona largitur. Pro tua fidei ratione vniuerſum exercetur. Nec te iuſtus iuuerit, ſi non ſis fidelis, nec tibi malus obfuerit, ſi ſis fidelis. Per boues deus in arca operatus eſt, quando voluit ſeruare populum: neque enim vita ſacerdotis, nec virtus tantum confert. Non ſunt ea qua deus gratificatur talia, vt à ſacerdotali virtute peragantur. Vniuerſum quicquid eſt, eſt gratia. Eius eſt os ſolum aperire. Deus autem totum largitur. Is ſolum ſignum, ſymbolúmve peragit. Cogita quantum inter Ioannem, & dominum Ieſum intereſt. Audi autem Ioannem dicentem, Ego vt à te baptizer opus habeo, & non ſum idoneus ſoluere corrigiam calciamenti. Et rurſus, Nos omnes ex eius plenitudine accepimus, & gratiam pro gratia. & tamen cum tantum inter eos intereſſet, ſuper ipſum tamen ſpiritus deſcendit. Quam ob cauſam ergo hoc fit, vt ſcias quòd Ioannis ſymbolum complet ſacerdos. Nullus autem homo tantum differt ab homine, quantum Ioannes à Chriſto. Sed tamen ſuper ipſum ſpiritus deſcendit, vt ſcias quòd deus omnia operatur. Quòd autem deus facit vniuerſum, volo tibi aliquid dicere mirabilius, ſed ne miremini, neque conturbati ſitis. Quid hoc autem eſt? Eadem eſt oblatio quicunque eam offerat, ſeu Petrus, ſeu Paulus, quam tunc Chriſtus dedit diſcipulis, & quam nunc ſacerdotes peragunt. Quamobrem? Quia & eam non homines ſanctificant, ſed ipſe, qui illic ſanctificauit. Quemadmodum enim verba qua deus protulit ea ipſa ſunt, qua ſacerdos quoque nunc loquitur, ita & oblatio eſt eadem, & baptiſmus quem dedit. ita vniuerſum eſt fidei. Spiritus protinus in Cornelium inſiliit, quoniam primo ſua opera oſtenderat, & fidem introduxerat. Ex hoc ergo corpus eſt, & illud. Qui autem hoc illo minus eſſe exiſtimat, neſcit quod Chriſtus nunc quoque adeſt, & nunc operatur. Hac ergo ſcientes, (neque enim propter ipſa tantum hac à nobis dicta ſunt, ſed vt veſtram ſententiam corrigamus, & in poſterum tutiorem firmiorémque reddamus) magnam eorum qua dicta ſunt cautionem à vobis adhiberi oſtendite. Sin autem ſemper quidem audimus, nunquam autem facimus, eorum qua dicuntur nulla erit vobis vtilitas. His ergo diligenter vacemus, & iis qua dicta ſunt attentam mentem adhibeamus. Hac in noſtra cogitatione inſcribamus, in noſtra conſcientia inſculpta habeamus: & gloriam patri, & filio, & ſpiritui ſancto aſſidue reddamus, nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

EIVSDEM EX HOMIL. IN PRIMAM EPISTOLAM AD CORINTH.

CONTINGIT enim vt laici pie viuant, ſacerdotes autem improbe, & ſi omni ex parte gratia dignitatem requireres, non erat futurus baptiſmus, nec corpus Chriſti, nec per illos oblatio. Iam vero quia etiam per indignos Chriſtus operari eſt ſolitus, baptiſmatis quoque gratia nihil à vita ſacerdotis laditur. ita enim qui accepit erat detrimento afficiendus. Hac dico, ne quis de vita ſacerdotis nimis curioſe inquirens, in iis qua peraguntur offendatur. Nihil enim affert ſacerdos ad ea myſteria, qua peraguntur: ſed eſt vniuerſum opus dei potentia, & ille eſt qui nos ad myſteria introducit.

ANASTASII SINAITÆ EX SERMONE DE SANCTA Communione,

FRATRES, ergo ne iudicemus rogo, vt venia digni exiſtimemur. Tu enim fratrem tuum forte peccantem vides: neſcis autem quis ſit eius vitæ futurus exitus. Latro ille, qui vnà cum Ieſu crucifixus eſt, ſicarius erat, & homicida. Iudas autem erat Apoſtolus, & diſcipulus Chriſti, & ex veris, & germanis diſcipulis. In exiguo autem tempore parua rerum commutatio facta eſt, & latro quidem in regnum, diſcipulus vero in perniciem factus eſt. Sed age verò ſit ſibi frater peccator, reliquas eius rationes vndénam ſcis? Multi enim qui palam peccarunt, clanculum poſteà magnam pœnitentiam egerunt, & nos quidem eos peccantes vidimus: eorum autem pœnitentiam, & conuerſionem non nouimus, & apud nos quidem iudicantur vt peccatores: ſunt autem apud deum iuſtificati. Quamobrem rogo vos ne vllius hominis mala in memoriam reuocemus, ciue exprobremus, donec iuſtus iudex venerit, qui etiam occulta tenebrarum illuminabit, & cordium conſilia manifeſtabit. Imprimis autem ne dei ſacerdotes de occultis & incertis, quæ de illis audiuiſti peccatis iudica. Ne dixeris, is qui offert, eſt peccator, condemnatus indignus. Occultorum peccatorum eſt iudex, & examinator, hoc in te agnoſce quemlibet eſſe te altiorem, & iuſto iudici iudicium permitte. Sit autem ſacerdos in decretis de deo firmus & conſtans, reliquorum autem tu non es iudex & inquiſitor. Sed modum proprium auctoritatémque cognoſce. Quid verò, inquit, non examinationibus, eccleſiaſticiſque canonibus eſt obnoxius ſacerdos? Maximè. Sed is per te non iudicabitur, vel examinabitur, ſed à deo, vel ſæpe etiam à maiori ſacerdote, ſeu antiſtite. Tu autem cur paſtorem iudicas, cum ſis ouis: Cur dei iudicium, ac ſacerdotalem dignitatem, quæ tibi non eſt tradita, nec à deo credita Phariſaicè accipis: & ideo rogo vos neminem iudicate, præcipuè autem dei ſacerdotem: ſed accede cum fide, & efficaci pœnitentia & pura conſcientia ad dei myſteria, & omnem ſanctificationem aſſequeris: eſt enim dei angelus, ſeu nuncius qui offert incruentum ſacrificium. Tu autem indigne accedis: angelus te nequaquam à peccatis purgabit. Et quòd id quod dicitur verum ſit, ipſe Iudas teſtabitur. Ipſe enim cum ex impollutis manibus domini diuinum panem accepiſſet, quia eum indigne acceperat, protinus ingreſſus eſt Satanas.

SANCTI METHODII DOMINO POL. EX SEGREGATIONIBVS

συνδικωτῶν μοναχῶν.

CVM multis & ſanctis ſenibus qui adhortantur, ſupra omnes magnum Baſilium audiant, quod cum ira, & cupiditate, & ratione ſolis vita reis agere licet, non autem de quouis eorum qui in clero conſtituti ſunt, loqui, vel audire eis omnino permittetur, ſicut canon edixit. Sed neque vnquam mundana negocia aggredi. Quemadmodum enim ſibi imperium, vel principatum nemo vnquam accipiet, etiam ſi bellicoſus, & pugnaciſſimus eſſe videatur: & ſi velle deprehenſus fuerit, abducetur in cuſtodiam, vt maximus Dionyſius literis mandauit: ita nec ſacerdotalia quis ſibi munera permiſerit, quandoquidem magnus quoque dicit Apoſtolus, quod non quis honorem ſibi aſſumit, ſed qui à deo vocatur, & ſubiungit, ſicut & Aaron. Ita & Chriſtus non ſeipſum glorificauit vt fieret pontifex, ſed is qui dixit ei, Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Quòd autem epiſcopi, ſeu antiſtites, & hierarchæ, Apoſtolorúmque ſucceſſores patriarchæ eos iure ſegregauerint ſecundum diuinum Dionyſium, canonum quoque inſcriptio manifeſtiſſime declarauit. Inferiores enim ordines à ſuperioribus iure ſegregantur, ſeu excommunicantur,

obnoxius, tam qui ſe hoc ſacerdotium pecuniis acquirere poſſe putat, quàm qui ſe pecuniis id præbere pollicetur, ſiue ſit clericus, ſiue laicus, ſiue hoc facere conuincatur, ſiue non. Neque enim fieri poteſt vt ea coniungantur, quæ coniungi non poſſunt, nec vt mammona cum Deo conueniat, vel vt qui ei ſeruiunt, Deo ſeruiant. Hæc eſt dominica, & minimè dubia ſententia: Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ.

Ex canonibus ſanctæ ſextæ ſynodi.

Eos qui ordinantur datis pecuniis, ſiue Epiſcopos, ſiue clericos cuiuſmodicumque & non ex vitæ examinatione ſiue electione, deponi iubemus, ſed & eos etiam qui ordinauerunt.

Audiamus hæc, omnes auſcultemus, non ſolum antiſtites, ſed & qui in clero connumeramur, & omnes qui terram habitant. Oportet enim nos iis quæ audita fuerint, mentem diligentius adhibere, ne forte diffluamus: quoniam non corruptibilibus auro vel argento empti ſumus ex vana, & inani à patribus tradita conuerſatione, ſed precioſo ſanguine tanquam agni puri, & immaculati Chriſti. Sic nos quoque doce vir ſanctiſſime, & ſcriptura, & Euangeliorum, & Apoſtolorum, & canonum, & patrum præcepta ſequi. Verbis enim oris veſtri paremus. In altum montem conſcende: exalta in fortitudine vocem tuam: ambula in dilatationibus: prædica cum libertate, vt tollatur, & ad interitum deducatur quæ pecuniis facta eſt per manuum impoſitionem ordinatio, & quicquid eam propter auaritiam, iniuſtitiam & mercaturam, turpis lucri gratia conſequitur. Ea enim, cum iis quæ cum illa conueniunt ſublata ex peculiari populo qui à nomine Chriſti eſt appellatus, & redemptionem gratis eſt aſſecutus, omnia vitij inquinamenta, quæ conſequuntur, funditus exciſa ſunt: & ſacerdotes vt palma florebunt, Chriſti bonum odorem iis qui ſeruantur inſpirantes, & Eccleſiæ epinicion canentes. Abſtulit Deus à te iniquitates tuas, præterea autem & eos qui decerpuntur fructus, dulces efficientes, & ipſos in ſenecta vberi multiplicantes, beatæ illius inquam, & immaculatæ vitæ hæredes oſtendentes.

A ὃ, τὸ κτᾶσθαι ταύτην τὴν ἱερωσύνην διὰ χρημάτων οἰόμενος, καὶ ὁ ταύτην παρέχειν ἐπὶ χρήμασιν ὑπισχνούμενος, εἴτε κληρικὸς, εἴτε λαϊκὸς εἴη, κἂν ἐλέγχοιτο, κἂν μὴ ἐλέγχοιτο ποιεῖν. οὐ γὰρ οἷόν τε συμβιβασθῆναί ποτε τὰ ἀσύμβατα, οὐδὲ θεῷ συμφωνῆσαι τὸν μαμωνᾶν, ἢ τοὺς τούτῳ δουλεύοντας, δουλεῦσαι θεῷ. δεσποτικὴ καὶ αὕτη ἐστὶν ἀπόφασις ἀναμφίλεκτος, οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

Ἐκ τῶν κανόνων τῆς ἁγίας συνόδου.

Τοὺς ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμένους, εἴτε
B ἐπισκόπους ἢ οἱουσδήποτε κληρικοὺς, καὶ οὐ κατὰ δοκιμασίαν καὶ τοῦ βίου αἵρεσιν, καθαιρεῖσθαι προστάττομεν. ἀλλὰ καὶ τοὺς χειροτονήσαντας.

Ἀκούσωμεν ταῦτα πάντες, ἐνωτισώμεθα, οὐ μόνον ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῷ κλήρῳ καταριθμούμενοι, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. δεῖ γὰρ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσι, μή ποτε παραρρυῶμεν. ὅτι οὐ φθαρτοῖς χρυσίῳ ἢ ἀργυρίῳ ἠγοράσθημεν ἐκ τῆς ματαίας πατροπαραδότου ἀναστροφῆς, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι, ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου, Χριστοῦ. οὕτω καὶ ἡμᾶς δίδαξον ἀνερ ἱερώτατε ἕπεσθαι
C τοῖς γραφικοῖς καὶ εὐαγγελικοῖς καὶ ἀποστολικοῖς τε καὶ πατρικοῖς παραγγέλμασι. πειθόμεθα γὰρ τοῖς ῥήμασι τοῦ στόματος ὑμῶν, ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν ὄρος ἀνάβηθι, ὕψωσον ἐν ἰσχύι τὴν φωνήν σου πορεύθητι ἐν πλατυσμῷ, κήρυξον μετὰ παρρησίας, ὅπως ἐξαρθῇ, καὶ εἰς ἀφανισμὸν οἰχήσηται, ἡ διὰ χρημάτων χειροτονία, καὶ πᾶν εἴτι διὰ φιλαργυρίαν ταύτῃ ἀδικίαν τε καὶ ἐμπορίαν αἰσχροκερδῆ παρέπεται. ταύτης γὰρ μετὰ τῶν συστοιχούντων αὐτῇ ἐξαιρεθείσης ἐκ τοῦ περιου-
D σίου λαοῦ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ κεκλημένου, καὶ δωρεὰν τυχόντος τῆς ἀπολυτρώσεως, πάντα τὰ τῇ κακίᾳ συνεπόμενα μιάσματα πρόρριζα συνεκτμηθήσονται, καὶ οἱ ἱερεῖς ὡς φοίνιξ ἀνθήσουσι, Χριστοῦ εὐωδίαν τοῖς σωζομένοις ἐμπνέοντες καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπινικίως προσᾴδοντες· περιεῖλε κύριος ἐκ σοῦ τὰ ἀδικήματά σου, ἔτι δὲ καὶ τοὺς δρεπομένους καρποὺς γλυκάζοντες. πληθύνοντές τε αὐτοὺς ἐν γήρᾳ πίονι, τῆς μακαρίας ἐκείνης λέγω καὶ ἀκηράτου ζωῆς κληρονόμους ἀναδεικνῦντες.

Ἑρμηνεία.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη κατεσκευάσθη ἀπὸ γραφικῶν καὶ κανονικῶν ἀποδείξεων, διαλαμβάνουσα χείρονα τῶν πνευματομάχων ἁμαρτάνειν, τοὺς ποιοῦντας χειροτονίας διὰ χρημάτων, καὶ πωλοῦντας τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος. οἱ μὲν, δοῦλον τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγουσιν. οὗτοι δὲ δοῦλον ἑαυτῶν ποιοῦσι τοῦτο διὰ τὴν πρᾶσιν. ἐκεῖνα γάρ τις πωλεῖ, τὰ οἰκεῖα. παρεικάζει δὲ τούτους καὶ τῷ προδότῃ Ἰούδᾳ, ὡς τολμῶντας πωλεῖν τὸ ἅγιον πνεῦμα, τὸ ὁμοούσιον τῷ Χριστῷ καὶ θεῷ ἡμῶν. ὀφείλεις δὲ εἰδέναι ὅτι τὸ, ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλὴμ, ἐκ τῆς προφητείας ἐστὶ τοῦ Ἡσαΐου· τὸ, ὁ σκοπὸς ἐὰν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν καὶ τὰ ἑξῆς, τοῦ Ἰεζεκιήλ. τὸ, καθαροί ἐσμεν ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν παραβαινόντων τὰς κανονικὰς διατάξεις, ἐκ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ἤτοι ἐκ τῆς πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῶν Ἐφεσίων διαταγῆς τοῦ μεγάλου Παύλου. τὸ, ὡς τὸν Σίμωνα τὸν μάγον κατακρίνεσθαι τοὺς διὰ χρημάτων χειροτονουμένους ἐξελήφθη ἀπὸ τοῦ κθʹ. ἀποστολικοῦ κανόνος. τὸ, νῦν φησι Κύριος, ἀλλ' ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς πρώτης τῶν βασιλειῶν. τὸ, ὃ οὐκ ἔλαβον οὐδὲ ἔχουσιν, ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης ἐπιστολῆς. τὸ, οὐκ ἔστι σοι μερὶς, οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, ἀπὸ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων. τὸ, δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, ἀπὸ τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης ἐπιστολῆς. τὸ, ἀκούσωμεν ταῦτα πάντα καὶ ἐνωτισώμεθα, ἀπὸ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς. τὸ, οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθημεν, ἀπὸ τῆς πρώτης Καθολικῆς ἐπιστολῆς Πέτρου. τὸ, ἐπ' ὄρους ὑψηλοῦ ἀνάβηθι, ἐκ τοῦ Ἡσαΐου καὶ τοῦ Ὠσηέ. τὸ, οἱ ἱερεῖς ὡς φοῖνιξ ἀνθήσουσιν, ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους δευτέρας ἐπιστολῆς. καὶ τὸ, περιεῖλε Κύριος ἐκ σοῦ τὰ ἀδικήματά σου, ἐκ τοῦ Σοφωνίου.

A SCHOL. BALSAM. Hæc epiſtola ex ſcriptura & canonicis demõſtrationibus compoſita eſt, tractans eos grauius peccare quàm ſpiritus ſancti hoſtes, quicunque pecuniis ordinationem faciunt, & ſancti ſpiritus gratiã vendunt. Illi enim ſeruum Dei ſanctum ſpiritum eſſe dicunt, hi vero ſeruum ſuum illum faciunt propter venditionem. Ea enim vendit quis, quæ ſua ſunt. Eos autem Iudæ quoque proditori comparat, vt qui ſanctum Spiritum vendere audeant, Chriſto & Deo noſtro conſubſtan-
B tialem. Debes autem ſcire, quod illud, Sacerdotes loquimini ad cor Hieruſalem, eſt ex prophetia Eſaiæ: & illud, Speculator ſi viderit gladium, &c. ex Ezechiele. & illud, Mundi ſumus à ſanguine eorum, qui tranſgrediuntur canonicas conſtitutiones, ex Actibus Apoſtolorum, ſeu ex magni Pauli conſtitutione ad presbyteros Epheſiorum. Illud, Tanquam Simonem Magum condẽnari eos, qui pecuniis ordinantur, ex xxix. canone Apoſtolico. Illud, Nũc dicit Dominus, ſed eos qui me glorificãt, glorificabo, ex principio primi Regũ.
C Illud, Quod non acceperunt, nec habẽt, ex prima ad Corinthios epiſtola. Illud, Oportet Epiſcopum eſſe à reprehenſione alienum, ex prima epiſtola ad Timotheum. Illud, Audiamus hæc omnia, & auribus percipiamus, ex epiſtola ad Hebræos. Illud, Non corruptibilibus auro & argento redempti ſumus, ex Petri catholica epiſtola prima. Et illud, In altum montem conſcende, ex Eſaia, & Oſee. Illud Sacerdotes vt palma florebunt ex 2. ad Corinthios epiſtola, & illud, Abſtulit Dominus abs te iniquitates tuas ex Sophonia.

EXPOSITIO EORVM QVI SVBSVNT THRONO PATIARCHALI REGINÆ CIVITATVM, EDITA regnante Imperatore domino Andronico Palæologo ſene.

EPISCOPI.		1	Cæſareæ.	2	Epheſi.	3	Heracleæ.
4	Ancyræ.	5	Cyzici.	6	Sardium.		
7	Nicomediæ.	8	Niceæ.	9	Calchedonis.		
10	Philadelphiæ.	11	Theſſalonicæ.	12	Adrianopolis.		
13	Monenbaſiæ.	14	Sidæ.	15	Sebaſtiæ.		
16	Amaſeæ.	17	Mitylenes.	18	Tyanenſium.		
19	Gangrorum.	20	Heracleæ Ponticæ.	21	Pruſæ.		

22	Pegarum.	23	Pergami.	24	Neocæſareæ.
25	Piſinus.	26	Myrorum.	27	Stauropolis.
28	Laodiceæ.	29	Synadarum.	30	Iconij.
31	Barrhœæ.	32	Piſidiæ.	33	Sylei.
34	Corinthi.	35	Athenarum.	36	Moceſi.
37	Cretæ.	38	Calabriæ.	39	Veterum Patrarum.
40	Trapezuntis.	41	Lariſſæ.	42	Naupactipolis.
43	Philippolis.	44	Traianipolis.	45	Rhodi.
46	Serrarum.	47	Philipporum.	48	Chriſtipolis.
49	Hierapolis.	50	Dyrrachij.	51	Smyrnæ.
52	Mitylenæ.	53	Ioanninorum.	54	Didymatichi.
55	Lacedæmoniæ	56	Melenici.	57	Cataræ.
58	Amorij.	59	Camachi.	60	Coryæ.
61	S. Sebaſtianæ.	62	Neopatrarum.	63	Apro.
64	Amaſtidis.	65	Chonorum.	66	Hydruntis.
67	Celtzenes.	68	Coloneæ.	69	Thebarum.
70	Pompeiopolis.	71	Ruſſiæ.	72	Alaniæ.
73	Aeni.	74	Pharſalorum.	75	Tiberiopolis.
76	Euchenorum.	77	Ceraſuntis.	78	Nacoliæ.
79	Bermij.	80	Omadytarum.	81	Apameæ.
82	Galotze.	83	Litbuni.	84	Caucaſij.
85	Bydines.	86	Gotthiæ.	87	Baſilæi.
88	Nazianzi.	89	Corcyræ.	90	Abydi.
91	Methymnæ.	92	Chriſtianopolis	93	Roſij.
94	Paronaxiæ.	95	Attaleæ.	96	Zenchiæ.
97	Boſophori.	98	Bitzines.	99	Sugdaliæ.
100	Moſembriæ.	101	Arcadiopolis.	102	Selibriæ.
103	Mileti.	104	Gardicij.	105	Argorum.
106	Odriſtæ.	107	Pyrgij.	108	Sebaſtipolis.
109	Euripi.	110	Cybiſti.	111	Antiochiæ.
112	Achirai.				

Hæ poſtea honoratæ ſunt, Bryſei, Gani, Cherſonis, Calitzergo, Litborum, Bitzinæ, & Pyrgij, hic poni debent, vel cum Cherſone. Hunc enim locum videmus hos habere hodie, eo quod Galitzæ locus ſæpe in epiſcopatum erectus, Ruſſiæ dominio rurſus ſubiiciatur. Litborum autem ſemen factus imperatoris illius Andronici Palæologi veteris in his rebus ambitione omnino ceſſauerit, tum quod valde pauci eſſent in Litbis Chriſtiani, tum quòd cum ſit prope Ruſſiam, à Ruſſiæ epiſcopo facile regi poſſit. Bitzines autem vt qui ab eo imperatore honoratus rurſum contemnitur, eo quòd ſit hic locus ſub barbaris, & paucos in ſe Chriſtianos habeat. Pyrgij verò rurſus quidem tempore domini Iſaac in Metropolim erectus eſt. Deinde rurſus fuit ſub Epheſo. Quinetiam Pyrgij epiſcopus ab Epheſino ordinatus in Metropolim erectus eſt. Mediæ, Dramæ, Xanthiæ, hæ quoque fuere archiepiſcopatus, ſub domino Andronico Palæologo recens in metropolitanos erecti ſunt, Zechnorum & Chij epiſcopus. Metropolitani quoque poſtea facti ſunt Byzpes epiſcopus, Maroniæ, Garellæ, Mediæ, Dramæ, Xanthiæ, Tenedi, Probandis, Scopeli, Radeſti, Calliopolis, Macres, Peritheory, Pytitzeæ, Hiereſſi, & Archiepiſcopatus facti ſunt Epiſcopatus, Hexamilij, & Tzuruloes.

SANCTI NICONIS EX EPISTOLA AD ENCLISTIVM DE INIVSTA excommunicatione.

Iniuſtæ pœnæ & excommunicationes.

SCIAS autem pater, quòd diuinæ ſcripturæ cum diuinis canonibus definiunt, quòd iniuſtæ quæ imponuntur punitiones, apud deum non ligant, etiamſi pontifex eas impoſuerit. Quanto magis ſi inferior? ſicut dicit ſanctus Dionyſius. Qui itaque inconſiderata ſententia, & intemperante animo aliquem à fidelibus ſeparauit, eum non ſolum non attingit, ſed in eius etiam caput recurrit, ſicut ſanctæ quoque ſynodi pronunciant, ſed illæ pœnæ ligant, quæ ſecundum diuinos canones & leges ſunt impoſitæ, non autem quæ ſecundum propriam voluntatem.

Qui enim pœnam præter rationem imponit, ipſe eſt ſegregatus, & ipſe debet eam pœnam obſeruare, ſicut diuini & ſacri canones decernunt. Magnus quoque Petrus ad Clementem, Tu quidem ea ligabis, quæ ligare oportet, & ſolues quæ ſoluenda ſunt. Dicit enim ſanctus quoque patriarcha Nicolaus diuinitus promotus. Habent enim antiſtites poteſtatem puniendi, ſicut etiam ſancta ſynodus definiit, vt qui ius ligandi & ſoluendi à deo acceperint. Sin autem antiſtes præter dei ſcopum punierit, deus eum non ſequitur, & ecce inuenitur pœna, quæ ab eo infligitur iniuſta, & propterea inualida. Et de ſacerdotio dixit dominus Petro, Quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ea etiam ligata in cælis. Vide vim verbi. Non dixit, quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata in terra, ſed in cælis, vt qui excommunicat, vel deponit, vel prohibet, rem terribilem ducat, vt qui deum ad vna ſecum ferendam ſententiam vocet, nempe qui ſub eius qui eſt in cælis teſtimonio hoc agat. Iam & qui prohibetur, vel deponitur, horret, vt qui extra regnum cælorum eiiciatur. Vide, inquit, quid facis ô ſacerdos, quæ inferius ligas, ea eſſe ſuperius in rationes referenda exiſtima. Non eſt à ratione reddenda liberum vinculum, ſi iniuſte ligaueris. In iudicio Angelorum oſtenſurus es, num ira, & animi perturbatione vinculum intuleris, num vt te ipſum vlciſcens. Deus enim eum qui iniuſtè alligatus eſt defendit, & vlciſcitur. Qui itaque dei gregem ſincere paſcit, os Dei vocatus eſt. Dicit enim, Si quod eſt precioſum ab eo quod eſt nullius precij ſeparaueris, eris vt os meum.

Ligandi & ſoluendi poteſtas.

DE PESSIMORVM ARMENIORVM PESSIMA RELIGIONE.

QVÆ *ab Armeniis præter rationem fiunt, & creduntur, hæc ſunt. Dicunt diuinam naturam eſſe patibilem, & in Aphthardocitarum hæreſim inducti, trinitatem pati dicunt. Hoc autem etſi non audent apertè dicere, iis tamen quæ faciunt hoc, declarant. Tres enim cruces coniungentes, & vni ligno tanquam iugo affigentes, nominant hoc, ſancta Trinitas. Adiiciunt autem ſancto, atque adeò ſanctiſſimo hymno illud, qui crucifixus es pro nobis, Petri Fullonis rabiem ſequentes, & nobis quidem aſſerunt ſe de filio hoc adijcere: ipſi autem deum eſſe patibilem apertè ſentiunt. Exiſtimant ſpiritum quoque eſſe patre & filio minorem, ſicut & paulo ante dictarum crucium mediam minorem ſtatuunt, in ſpiritus typum hanc eſſe reuelantes: Iidem & in duarum Chriſti naturarum vnione confuſionem decernunt. In pane quoque myſtico vtantur azymis, & in ſanctum calicem aquam non immittunt, & quinto menſis Ianuarij veſpere feſtum euangeliſmi celebrant, tum aliam quoque huius feſti conſequentiam facientes, tum etiam conueniens euangelium legentes. Mane autem Chriſti natalem celebrant; & in diuino ſacrificio ſancta Theophania: an autem eo euangeliſmi die venerabiliſſimum ſeruatoris noſtri natalem fuiſſe exiſtimantes hoc feſtum celebrent, incertum: manifeſtum autem eſt, quòd non ſicut nos, carnem domini in dei matris vtero formatam eſſe exiſtimant. Quomodo enim fieri poſſet vt infans vno die perfectus, completúſque naſceretur? & innumerabiles abſurditates ex eo deducuntur. Sin autem exiſtimant poſt xij. menſes anno in eundem reuerſo editum eſſe partum, non tam magis humanam natiuitatem, quam ab equis & aſinis ſimilem introducunt. Hæc enim animalia poſt annum pariunt. In feſto autem ſanctorum Theophaniorum non oratione, non euangelio, non hymno, non aliarum ſcripturarum lectione vtuntur, ſed crucem tantum in aquam immergentes hoc ſibi ſufficere exiſtimant. Circumciſionem autem octo diebus poſt Theophania celebrantes, falluntur, neſcientes quòd prius circunciſus, deinde baptizatus eſt. Deinde cum magnus Gregorius, qui fuit magnæ Armeniæ epiſcopus, cauiſſet Armeniæ epiſcopum à nullo eſſe alio ordinandum quam ab illius temporis Cæſareæ Cappadociæ Archiepiſcopo, vbi ipſe quoque ordinatus eſt, & horrendæ execrationes, & anathema in eo ſit intentatum qui aliter faciunt, hæc quidem illi transgrediuntur: à Syriæ autem Amerano vniuerſalis eorum epiſcopus ordinatur. Sin autem negant magnum Gregorium hæc conſtituiſſe, oſtendant nobis eius ad filios conſtitutiones: & os eis obturabitur. Sin autem adhuc dubitauerint, dicant ſi poſſint, cum in eos anathematis ſententiam protulimus, quid ab eis factum nouimus. Quòd ſi ex hoc loco Chriſma non ſuſceperunt, nec qui apud eos ſunt ſacerdotes, ſacerdotio digni ſunt. Quando enim vniuerſalis eorum epiſcopus non ordinatur ex canonibus, quomodo qui ab eo ordinantur, fide digni habebuntur? Porro autem à ſacris quoque euangeliis abſtulerunt vocem, quæ dicit, Et factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis in terram deſcendentes, hoc eſſe imbecillitatis exiſtimantes non diuinæ maieſtatis, ſed etiam hiſtoriam quæ nos docet, quòd mulier ad Ieſum tanquam adultera adducta eſt, cum is autem*

dixiſſet, Qui non peccauit, lapidem in eam proiiciat, receſſerunt omnes, & nec à Chriſto condemnata eſt, eiciunt, hanc auditionem multis eſſe pernicioſam dicentes. Comedunt autem, & in ſabbatis, & in dominicis ſanctæ quadrageſimæ ouum, & caſeum, & butyrum, & in primis eorum vniuerſalis epiſcopus, & eſt apud eos canon qui dicit, Si quis butyrum, caſeum, & ouum, vino & oleo non æquiualere exiſtimet, ſit anathema. Septimana quoque τῆς τυροφάγου carne veſcuntur, ieiunantes ſeptimana, quæ eſt ante ἀπόκρεω intenſis ieiunijs, præter panem & aquam, nihil aliud guſtantes. Vocant autem hanc ſeptimanam artihburtzia: neſciunt tamen quid ſibi velit vis huius nominis. Sed nonnulli quidem dicunt fuiſſe hoc cuiuſdam Sergij ieiunium: nonnulli verò Nineuitarum. Aliqui verò Adam, quando ex paradiſo deliciarum eiectus eſt, & hinc ſine ratione ieiunare conuincuntur. Quidam autem dicunt & videtur verum eſſe, quod ab eis dicitur, fuiſſe quendam apud eos epiſcopum, qui vtebatur catulo, cui erat cognomen Artziburzes. Id autem præcurſor, ſeu proceſſor Latinè appellatur. Præcedebat enim epiſcopum in vrbem, vel in vicum ingreſſurum. Quo mortuo, ſeptem dierum ieiunium ab epiſcopo conſtitutum eſt in memoriam luctus, qui fuit propter canem. ſacrum autem celebrantes non ſolum capiti tegmen non detrahunt, ſed etiam capitis cucullam adiiciunt, licet diuus Paulus apertè exclamet detectos eſſe debere in oratione. Venerabiles autem imagines non adorant, ſed quod magis eſt eorum vniuerſalis epiſcopus cum reliquis, eos qui adorant anathemate percutit. Nec crucem adorant niſi clauum in eam immiſerint, & ipſam etiam baptizauerint. Poſtquam autem clauo fixa, & baptizata crux fuerit, & alterum duorum lignorum diuiſum, & relictum fuerit, rectum ſcilicet, vel tranſuerſum, id ſolum quod relictum eſt adorant. Sed & omnia ferè quæ ſunt abolita legalia adhuc peragunt. Agnum enim magno dominico ſacrificant, & limina inungunt, & eorum oſſa comburentes, ſeruant cinerem cum ſanguine in ſignum expiationis, & velum ante altare ſtatuunt, & tintinnabula ipſi & altari appendunt. Quinetiam pro mortuis ouium & boum ſacrificia peragunt: nec defunctum aliter ſeruandum exiſtimant, niſi tertiis, & nonis, & quadrageſimis eius diebus eiuſmodi ſacrificia peracta fuerint. Antequam autem eiuſmodi ſacrificia peragantur, ſales benedicentes dant beſtiis in nutrimentum, & ſuper earum etiam capita dicunt quaſdam orationes, & eas mactant. Nominant autem hæc ſacrificia, Natalitia. Si qui autem aliquid eorum negant, eum qui hoc facit anathematizant.

TIMOTHEI PRESBYTERI SANCTISSIMÆ MAGNÆ ECCLESIÆ, ET VASORVM CVSTODIS SACROſanctæ Deiparæ, quæ eſt in Calchopratæis de differentia eorum qui accedunt ad ſanctiſſimam noſtram fidem.

INVENIMVS tres ordines eorum qui ad ſanctam dei catholicam & Apoſtolicam eccleſiam accedunt, ſanctiſſime ſacrorum comminiſter Ioannes, & mihi omnium dilectiſſime: & primus quidem ordo eſt eorum qui ſancto baptiſmate indigent. Secundus autem eorum qui non baptizantur, ſed ſancto baptiſmate inunguntur. Tertius autem eorum qui nec baptizantur, nec inunguntur, ſed ſolum anathematizant ſuam & propriam hæreſin. Et qui baptizantur quidem ſunt hi, Taſcodrugi, Marcioniſtæ, ſeu Artotyritæ, Saccophori, Apotactitæ, Valentini, qui etiam Baſilidij, & Hermæi appellantur, Nicolaitæ, Montaniſtæ, Pepuzeni, Manichæi, Eunomiani ſeu Anomij, Pauliniſtæ, qui etiam à Paulo Samoſateno, Photiniaſtæ à Photino Syrmij epiſcopo, Sabelliani, Cerinthiani à Cerintho, Menandriani, Ebionæi, Simoniani à Simone Mago, Carpocratiani, qui à Carpocrate: Saturniani, & qui ab impio Marco initium duxere, Et qui ab Apelle, & qui à Theodoto Coriario, Helceſaitæ qui à Nepote, qui à Pelagio & Cæleſtino & Melchiſedechitæ. Qui autem ſancto Chriſmate vtuntur, ſunt hi, Theſſareſdecitæ, ſeu Tetraditæ, Nouatiani, ſeu Sabbatiani, Arriani, Macedoniani, Apolinariſtæ. Qui neque inunguntur, neque baptizantur, ſed ſuam & omnem hæreſin anathematizant, ſunt ij, Meletiani ſchiſmatici, qui à Meletio ſchiſmatico orti ſunt. Hi quidem non habent malam opinionem, ſed proprium ſchiſma anathematizant. Neſtoriani, Eutychianiſtæ, & eorum ſocius Dioſcorus, Seuerus, Iacobus, & reliqui acephali. Marcianiſtæ qui à Marciano Trapezita, Meſſaliani, qui etiam Euchitæ, & Enthuſiaſtæ, & Choreutæ, Lampetiani, Adelphiani, & Euſtathiani, Apoſchiſtæ, qui & Doxarij, & Anthropropſcoptæ. Iam verò videmus in magnis, & vniuerſalibus eccleſiis ſeu patriarchatibus, & metropolibus, & reliquis, quòd & Armenios & Iacobitas & Neſtorianos,

Chriſma ſanctum.

reliquos Acephalos, & quicunque eis ſimiles ad fidem orthodoxam conuertuntur, inungunt, & non baptizant, eorum ſolum duces auctoréſque anathematizantes, & hoc propter iuſtas cauſas nuper neceſſario conſtitutum eſt. Nos ergo hiſ omnibus cum prudentiſsimis patribus conſiſideratis, ita etiam ab eis docti ſumus, quod quemadmodum catholica eccleſia pridem accepit; & ſicut noſtra teſtimonium prohibens conſuetudo in patriarchatibus, & in metropolibus ſeruata eſt, ita etiam nos quoque ſequi oportet.

METHODII SANCTISSIMI PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI CONSTITVTIO, DE IIS qui abnegauerunt per diuerſos modos & ætates.

SI puer quidem comprehenſus fuerit, & abnegauerit, ſeu metu, ſeu ignorantia, & inſcitia, is propiciatorias preces ſeptem diebus accipiat, & octauo die lauetur, & à lauacbro linteo accinctus Chriſmate inungatur, vt ſolent inungi qui baptizantur, & ferat veſtes nouas ſecundum ordinem eorum qui illuminantur. Sin autem ſint adoleſcentes, vel ſenes ſeniove confecti, ſi quidem per tormenta negauerunt, clementer ac benigne cum eis agatur: ſed duas quadrageſimas ieiunent, vacantes orationibus, & genuum flexiones, aſsiduaſque preces peragentes: Duarum autem quadrageſimarum fine appropinquante, octo diebus preces propiciatorias accipiant, & ſub omnibus qui inueniuntur cum ſacerdote qui pro eis deum placat, eas faciant, & dicant intenſa voce, Kyrie eleiſon centies; & ſicut ſuperius ſtatuimus, lauentur, & vngantur ſecundum priorem conſtitutionem: & celebrato ſacrificio ſacroſanctis myſteriis digni habeantur; vacantes eccleſiæ & ſacrorum celebrationi octo diebus. Si qui autem ſua ſponte ad negandum transfugerunt, ij quidem habent canonem terribilem, ſed propter commiſerationem duos annos ieiunent à carnium, & caſei, & ouorum eſu, & à vino abſtinentes; genuum ſi flexiones facientes, ſi ſint quidem iuuenes & robuſti, quotidie centum diebus ducenties dicentes, Kyrie eleiſon. Duobus autem annis expletis ante octo dies preces propitiatorias accipiant, & quæ ſequuntur, vt prius ſtatutum eſt, in ipſis fiant, ſiue ſint viri, ſiue mulieres, modo ſint perfectæ ætatis.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου ἐκ τῆς δ'. πρὸς τὸν Ναυκράτιον ἐπιστολῆς.

Ἃ δὲ ἐπεζήτησας ἀποκριθῆναί με περί τε τῶν αἱρέσεων καὶ βαπτισμάτων κατ' ἔπος, ἐπιστολῆς ὑπερβαίνει μέτρον. καὶ πάλιν περιττολογεῖν ἐστι ταῦτα ἀφηγῆσαι ἃ ὁ θεοφόρος Ἐπιφάνιος ἐξεῦρε καὶ διέγραψεν, ὡς οὐδεὶς τῶν πατέρων. ἔντυχε οὖν τῇ περὶ αὐτῶν ἱερᾷ αὐτοῦ βίβλῳ. κἀκεῖσε διαγνώσεσθαι ἃ μαθεῖν ἐφίεσαι. παρέξει δὲ αὐτὴν ἐν χερσί σου ὁ καλὸς Εὐτρεπιανός. τὸ δὲ τῶν βαπτισμάτων συντομώτερον ἀποκριθήσομαι. τριχῆ διήρηται τὸ θεώρημα· βαπτίζονται μὲν γὰρ Μαρκιονισταί, Τασκοδρουγγοί, Μανιχαῖοι, καὶ οἱ σύστοιχοι αὐτῶν ὁμοῦ ἕως τῶν Μελχισεδεκιτῶν αἱρέσεις εἴκοσι πέντε. χρίονται δὲ τῷ ἁγίῳ μύρῳ Τεσσαρεσ-

SANCTI THEODORI STVDITÆ EX IIII. epiſtola ad Naucration filium.

Ex apographo mſ. P. Iacobi Sirmôdi, in quo hæc erat epiſtola quadrageſima libri I.

QVÆ autem à me petiuiſti vt ſigillatim reſponderem de ſectis, & baptiſmis, ea menſuram epiſtolæ excedunt, rurſúſque ſuperuacaneum eſt recenſere quæ diuinus Epiphanius inuenit, & ita conſcripſit, vt nemo ex patribus melius. Accede ergo ad ſacrum eius librum, & quæ ſcire deſideras, illic diſcernes melius. Eum autem tibi in manus præbuerit egregius Eutrepianus. De baptiſmis autem breuiter tibi reſpondebo. Contemplatio tripliciter diuiditur. Baptizantur autem Marcioniſtæ, Taſcodrugi, Manichæi, & qui ſunt eiuſdem ordinis vſque ad Melchiſedechitas, xxv. hæreſes. Inunguntur autem ſacro chriſmate Te-

Qui hæretici baptizantur.

Qui hæretici inunguntur ſolum.

tradita, Nouatiani, Arriani, Macedoniani, Apolinariſtæ, ſimul quinque. Qui vero nec baptizantur, nec vnguntur, ſed ſolum propriam & omnem aliam hæreſin anathematizant, Meletiani, Neſtoriani, Eutychianiſtæ, & qui ſunt eiuſdem ordinis vſque ad hæreſin quæ hic eſt, à me in præſentia non numerati, eo quòd Acephali ſint multiplices, & ne nimis creſcat epiſtola. Quod autem dixiſti canonem non diſtinguere, ſed definitiue pronunciare, eos qui ab hæreticis ordinati ſunt, vel baptizati, nec clericos eſſe poſſe, nec fideles, illud cogita quòd Apoſtolicus quidem canon illos dicit hæreticos, qui non in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti baptizati ſunt, vel baptizant. Porro autem id quoque à magni Baſilij voce docemur. Dicit enim hæreſes eas quæ omnino abruptæ ſunt, & aduerſus ipſam fidem alienatæ. Schiſmata autem, eos qui propter aliquas cauſas eccleſiaſticas, & quæſtiones, quibus poteſt remedium adhiberi, inter ſe diſſident. Paraſynagogas autem, congregationes quæ à parere recuſantibus presbyteris, vel epiſcopis, vel populis inſolentibus fiunt. Et ipſe quidem primi exemplum afferens, dicit ad Amphilochium, Quámnam enim habent rationem, vt Pepuzenorum baptiſma eſſe iudicetur, qui baptizant in patrem, & filium, & Montanum, & Priſcillam? Neque enim baptizati ſunt qui in ea quæ nobis tradita non ſunt, baptizati ſunt. Eos ergo & qui cum eis ſentiunt canon, & patres, vt dicit diuinus Baſilius, hæreticos nominauit. Secundi autem exemplum rurſus dicit ſanctus Baſilius, Cathari ſunt, & ipſi ex iis qui abſciſſi ſunt, ſeu ſchiſmatici. Sinautem dixeris, Et quomodo dicuntur ij quoque hæretici, & omnes poſteriores? Hoc dicimus, & ita intelligimus. Primi autem ſunt propriè hæretici, eo quòd in ea quæ ſunt principalia noſtræ fidei, trinitatem ſcilicet, impietatem ſuam declararunt. Secundi autem abuſiuè, & vt qui ſunt ex primis deriuati, qui confitebantur quidem ſe in trinitatem credere, & baptizare in ſeparata proprietate vniuſcuiuſque perſona, & non tanquam trium vna ſit, licet in aliis hæreticum quid aſſererent. Tertij exemplum ipſe rurſus dicit ſanctus: vt ſi quis criminis conuictus à miniſterio ſuſpenſus ſit, & canonibus non ceſſerit, ſed primam ſibi ſedem & mi-

A χρισθήσονται, Ναυατιανοὶ, Ἀρειανοὶ, Μακεδονιανοὶ, Ἀπολιναριςαὶ, ὁμοῦ πέντε. οἱ δὲ μήτε βαπτιζόμενοι, μήτε χριόμενοι, ἀλλὰ μόνον ἀναθεματίζοντες τὴν ἰδίαν καὶ πᾶσαν ἄλλην αἵρεσιν, Μελετιανοὶ, Νεστοριανοὶ, Εὐτυχιανισταὶ, καὶ οἱ τούτων ὁμόστοιχοι, μέχρι τῆς δεῦρο αἱρέσεως τῷ ἀριθμῷ οὐχ ὑποβαλλόμενοί μοι κατὰ τὸ παρὸν διὰ τὸ πολυσχιδὲς τῶν ἀκεφάλων, καὶ τὸ ὑπέρ τινὸς τῆς ἐπιστολῆς. τὸ δὲ εἰρηκέναι σε μὴ διακρῖναι τὸν κανόνα, ἀλλ᾽ ὁριστικῶς ἀποφῆναι τοὺς ἀπὸ αἱρετικῶν χειροτονηθέντας, ἢ βαπτισθέντας, οὔτε κληρικοὺς εἶναι δυνατὸν, οὔτε πιστοὺς, ἐκεῖνο λογίζου· ὅτι αἱρετικοὺς ὁ ἀποστολικὸς κανὼν ἐκείνους ἔφη, τοὺς μὴ εἰς ὄνομα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος βαπτισθέντας ἢ βαπτίζοντας. καὶ τοῦτο ἐκ θείας φωνῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου διδασκόμεθα. φησὶ γὰρ αἱρέσεις μὲν τὰς παντελῶς ἀπερρηγμένας, καὶ κατ᾽ αὐτὴν τὴν πίστιν ἀλλοτριωμένας. σχίσματα δὲ, τοὺς δι᾽ αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ ζητήματα ἰάσιμα πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντας· παρασυναγωγὰς δὲ, τὰς συνάξεις τὰς παρὰ τῶν ἀνυποτάκτων πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων ἢ τῶν ἀπαιδεύτων λαῶν γινομένας. καὶ τοῦ μὲν πρώτου αὐτὸς ἐπιφέρων ἓν παράδειγμα φησὶ
C πρὸς τὸν ἅγιον Ἀμφιλόχιον· τίνα οὖν λόγον ἔχει τὸ τῶν Πεπουζηνῶν βάπτισμα ἐγκριθῆναι τῶν βαπτιζόντων εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν καὶ Μοντανὸν ἢ Πρίσκιλλαν; οὐ γὰρ ἐβαπτίσθησαν οἱ εἰς τὰ μὴ δεδομένα ἡμῖν βαπτισθέντες. τούτους οὖν καὶ τοὺς κατ᾽ αὐτοὺς ὁ κανὼν καὶ οἱ πατέρες, ὥς φησιν ὁ θεῖος Βασίλειος, αἱρετικοὺς ὠνόμασαν. τοῦ δὲ δευτέρου παράδειγμα πάλιν φησὶν ὁ θεῖος Βασίλειος, οἱ Καθαροὶ καὶ αὐτοὶ τῶν ἀπεσχισμένων εἰσίν. εἰ δὲ φαίης, καὶ πῶς λέγονται αἱρετικοὶ καὶ οὗτοι καὶ
D πάντες οἱ μεταγενέστεροι; τοῦτο λέγομεν καὶ νοοῦμεν. οἱ μὲν πρῶτοι κυρίως αἱρετικοὶ, διὰ τὸ εἰς αὐτὸ τὸ κύριον τῆς τριαδικῆς ἡμῶν πίστεως ἠσεβηκέναι. οἱ δὲ δεύτεροι κατὰ κατάχρησιν, καὶ ὡς ἐκ πρώτων παρηγμένοι, ὁμολογοῦντες δὲ ὅμως εἰς τριάδα καὶ πιστεύειν καὶ βαπτίζειν ἐν ἰδιώματι ἐκείνῳ τῆς ἑκάστης ὑποστάσεως, καὶ οὐχὶ μιᾶς τῶν τριῶν ἐπαρχούσης, κἂν ἐν ἄλλοις ἠρέτιζον. τοῦ τρίτου παράδειγμα αὐτὸς ὁ ἅγιος πάλιν φησὶν, οἷον εἴ τις ἐν πταίσματι ἐξετασθεὶς ἐπεσχέθη τῆς λειτουργίας. καὶ μὴ ὑπέκυψε τοῖς κανόσιν. ἀλλ᾽ ἑαυτῷ ἐξεδίκησε τὴν προεδρίαν. καὶ τὴν λει-

πυργίαν. καὶ γὰρ ὡς οἱ δεύτεροι ὁμώνυμοι τοῖς πρώτοις· οὕτω οἱ τρίτοι ὁμώνυμοι τοῖς δευτέροις. ἀμέλει τοὺς Μελετιανοὺς σχισματικοὺς οἱ πάλαι καλοῦσι, Μελετίῳ τῷ σχισματικῷ συναπαχθέντας, καί τοι μὴ ὄντας κακοδόξους. ἀναθεματίζοντες γὰρ τὸ ἴδιον σχίσμα ὥς φασι, δεδεγμένοι εἰσὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. ἔοικε δὲ σειρά τις εἶναι δαιμονοπλόκος ἡ καθόλου αἵρεσις ἑτέρα τῆς ἑτέρας ἐχομένη· καὶ ὡς ἐκ κορυφῆς μιᾶς ἐξηρτημένων ἁπασῶν τῆς ἀσεβείας καὶ ἀθείας κἂν ἑτερωνυμίᾳ, καὶ χρόνῳ, καὶ τόπῳ, καὶ ποσότητι, καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ διαφέρωσιν. ἐπεὶ καὶ πολλαὶ καὶ διάφοροι αἱ τούτων πρὸς ἄλληλα ἐνέργειαι, δυνάμεις, ἰδιότητες, θέσεις τε καὶ τιμαί.

A *niſterium vendicauerit. Ac vt ſecundi quidem idem nomen cum primis ſortiti ſunt, ita etiam tertij cum ſecundis. Certè Meletianos antiqui ſchiſmaticos appellant, qui à Meletio ſchiſmatico abducti erant, licet non eſſent cacodoxi. Proprium enim ſchiſma, vt aiunt, anathematizantes, à catholica eccleſia ſuſcepti ſunt. Videtur autem omnino hæreſis eſſe quædam catena à dæmone contexta, alia alij connexa, omnibus tanquam ab vno vertice impietatis appenſis, etiam ſi diuerſas cognominationes ſortitæ, & loco, &* B *tempore, & quantitate, & qualitate, & potentia, & actu differant. Nam nec hoc quidem corpus vnum eſt membrum, ſed multa, & diuerſa ſunt eorum inter ſe poteſtates, operationes, proprietates, & ſitus, & honores.*

EX NOMOCANONE NESTEVTÆ.

De confeſſione.

OPORTET eum qui confeſſiones ſuſcipit, videre & adoleſcentiam, & vires ſenectutis, & imbecillitatem, & loci differentiam, & modi per quem malum factum eſt, & an capto conſilio ac præmeditato, an caſu factum eſt, & an ex vino, vel ex ſatietate, vel non ſic, ſed vel metu, vel immoderata poteſtate, vel paupertate, & quæ ſunt his ſimilia. Is qui confeſſiones audit, debet examinare, & horam, & locum, & vitam, & prudentiam. Similiter & contritionem, & pudorem, & triſtitiam, & metum, & fidei conſtantiam, vel inconſtantiam, & miſericordiam: ſimiliter & doctum & indoctum, diuitem & pauperem, ſeruum & liberum, nobilem & ignobilem, & militem, & eum qui ſanctum amictum ſuſcepit, & qui in eis immoritur. Similiter & contemptorem, ac impudentem, & qui poteſt humiliari. Hæc omnia debet examinare qui audit confeſſiones, & ſic pœnas iniungere: ſi autem hæc quidem ſemel vel bis, vel ter fecerit, & ſint intra triginta annos ætatis, ſunt omnino miſericordia digni: etiam ſi ea valde magna ſint. Sin autem xxx. annos ſuperauerint, & multis condemnationibus digni fuerint, etiam ſi ea ſint multo minora. Debet etiam hoc quoque perſcrutari, an ſæpe peccauerit, an etiam ad ſenectutem vſque in eo ſit enutritus. Et quæcunque ſunt quidem præter naturam, vt cædes voluntariæ, adulteria, puerorum, virorúmque concubitus, iumentorum volucrúmve initus & inceſtus quoque & magni & parui. Similiter & ſi vt in confiliolas & filios ipſos peccaretur ſuſtinuit, & quæcunque ſunt eiuſmodi, vel his etiam maiora æqualem habent punitionem. Cautum enim eſt ac prouiſum, vt excommunicationis ſegregatio ad ſex annos, & ſeptem, & octo, & nouem, & decem extendatur. Quæcunque autem ſunt ſecundum naturam, vt fornicationes, cædes inuoluntariæ, ſtupra, periuria, & quæcunque ſunt eiuſmodi ad annum vnum, & duos, & tres puniuntur: & qui minoris quidem ſunt habitus monachi, & monachæ fornicantes, vt fornicatores iudicantur. Qui autem maioris ſunt habitus, vt adulteri. In hoc autem toto pœnitentiæ tempore, in Chriſti natiuitate & epiphania, & in tribus Paſchæ diebus, vel in magna quinta feria, & magno ſabbato, & magno dominico, & in memoria ſanctorum Apoſtolorum, pro communione participes exiſtant ſanctificationis illuminationum, & ſic ieiunium ſoluant, alij quidem caſeo, & ouis, mundani verò carne. Antea enim diximus quod eſt in eorum, qui confeſſiones audiunt poteſtate, vel leues vel graues pœnas imponere. Eius enim qui confitetur certa & indubitata fides, & eorum quæ habet elargitio, quam beatus Paulus fidei fructum appellat, eiúſque qui audit confeſſionem circunſpecta cognitio, prudénſque iudicium, & de ſummo iure remittens leuitas, ſcit omnia leuiora facere, quæ ad cibum & potum, precéſque & communionem pertinent, maximè ſi contingat, vt qui confitetur ante confeſſionem peccatum abſciderit, vel ſi etiam confitens à confeſſione abſcindat. Sunt enim multi qui confitentur, & dolore afficiuntur, ſed tamen vel natura, vel malignitate, vel mala conſuetudine rurſus labuntur & in peccata incidunt. Hi ergo debent ſemper confiteri quoties ceciderint etiam ſi iniunctas pœnas complevérint, quas ab eo qui ipſos ligauit acceperunt, nunquam autem

communicare. Sin autem eorum omnino miſereris, communicabunt: cauendum eſt tamen ne communicent, donec peccatum abſciderint. Miſericordiæ enim gratia ſic quoque digni habebuntur. Quoniam autem ſunt nonnulli, qui vi habitus ne in magna quidem quadrageſima ſe poſſunt à peccatis continere, ipſi quoque ſæpe mulieres habentes, oportet poſtquam ipſi pœnas iniunctas peregerint, ſi multum tempus præterierit, nec potuerint communicare, eo quòd in peccata ſemper incidant, in ſancta quidem quadrageſima ſe à peccato continere, & ſic cum timore & tremore tribus Paſchæ diebus communicent. Hoc autem dicimus, eo quòd dubitetur ne à carnis pollutionibus nunquam abſtinere potuerunt, & non quòd alia fiat differentia. Si autem hi in quadrageſima in mollitiem inciderint, ne ſic quidem communicent. Similiter & monachi, vel etiam alij concertatores, ſi in id ipſum in quadrageſima inciderint, caueant à communione: eſt enim affectio miſerabilis, & potentiſſima, & quæ difficiliter auelli poteſt, etiamſi ſolis quadraginta diebus non communicare eos debere, qui in id incidunt, à patribus canonicè cautum eſt. id tamen verum eſt in aliis quidem anni, non in ſanctæ quadrageſimæ diebus. In rei autem ſacræ celebratione omnes qui pœnitentiam agunt, & non communicant, diximus catechumenorum edicto debere ex templo egredi, & ſtare in ferula: in matutino autem, veſperis, & reliquis, templi aditum non eis eſſe prohibitum, quominus poſsint ingredi, & in eo ſtare ſi velint.

DAMASCENI EX HÆRESI MESSALIANORVM SEV EVCHITARVM.

T*ANTVS eſt autem eorum arrogantiæ faſtus, vt qui ſunt apud eos ſenſus ſpiritus participes, ab ipſis beati exiſtimentur, vt perfecti, & ab omni peccato liberi, eóque ſuperiores, ab eiſque colantur, & honorentur, vt qui non ſint amplius peccato ſubiecti, eiſque omnis relaxatio, ciborúmque omnium poteſtas, omnéque ſatellitium, honorque ſit eis permiſſus, quorum multi etiam poſt eiuſmodi eorum perfectionis teſtimonium, nec eos qui extra ſunt Chriſtianos appellare dignantur, ipſi autem in multa turpia facinora, & pecuniarum furta, & fornicationes incidere viſi ſunt. Multa etiam alia monſtroſa faciunt, vt & ipſi legitima matrimonia indiſcriminatim diſſoluant, eoſque qui matrimonium deſeruerunt tanquam aſcetas aſſumant, beatoſque appellent, & vt patris & matris ac liberorum educationis curam non gerant perſuadeant, & ad omnia ſua ad ſe portanda eos incantent: ſeruos autem à dominis fugientes promptè accipiant, & qui ex diuerſis peccatis ad ſe accedunt, ſine vllo fructu pœnitentiæ, ſine ſacerdotum auctoritate, ſine gradibus qui in canonibus eccleſiaſticis editi ſunt, ab omni peccato quam primum purgare profiteantur: modo quis vulgo iactatam eorum orationem meditatus ſortis illorum temerarius myſtes fuerit, adeò vt nonnullos eorum antequam ipſos à peccatis liberauerint, ad clericorum ordinationes deducant. Epiſcopis fraudulenter perſuadentes, vt eis manus imponant, eorum, qui ab ipſis aſcetæ appellantur teſtimonio ineſcatis. Hoc autem tanto ſtudio agunt, non vt qui clericorum gradus venerabiles indicent, qui ipſos etiam epiſcopos quando volunt contemnunt, ſed vt ſibi poteſtatem aliquam, & auctoritatem comparent. In quos præter alia delicta hoc quoque confertur, quod eccleſiarum & altarium contemptum induxerunt, tanquam oporteat aſcetas in eccleſiaſticis congregationibus non manere, ſed contentos eſſe precibus quæ fiunt in oratorio. Tantas enim dicebant eſſe eorum orationis vires, vt & ſibi, & ſuis diſcipulis ſanctus ſpiritus ſenſiliter appareret. Prodigioſe enim iactitant, quòd oportet eos qui volunt ſeruari, orare, & nihil penitus agere, donec ſenſerint peccatum tanquam fumum aliquem, vel ignem, vel draconem, vel aliquod eiuſmodi animal, per orationem expulſum, & ſenſiliter per preces egrediens: ſpiritus autem ſancti ingreſſum rurſus ſenſiliter accipiant, & apertum in anima ſenſum habeant introëuntis ſpiritus, & hanc dicunt eſſe veram Chriſtianorum communionem, adeò vt cum quidam presbyteri eis dixiſſent, Nos ſanctum ſpiritum in fide habere confitemur, & non in ſenſu, ipſi quoque profeſſi ſunt ſe per orationem ſpiritum ſanctum eis ſenſiliter communicaturos. Præterea manuum quoque operationem auerſantur, vt quæ Chriſtianis non conueniat. Dicunt enim ſe eam vt execrabilem auerſari, & ſeipſos ideo ſpiritales nominant, indicantes fieri non poſſe, nec etiam iuſtum eſſe, vt ij deinceps opus ſenſile attingant: in hoc etiam abrogantes Apoſtolorum traditionem.*

EX HISTORIA THEODORITI, DE EADEM HÆRRESI.

HABENT autem etiam aliam appellationem quæ ex nomine deducitur. Enthuſiaſtæ enim appellantur, id eſt diuino furore correpti, vt qui alicuius dæmonis operationem ſuſcipiant, & eam eſſe ſancti ſpiritus exiſtiment. Qui autem perfectum hunc morbum ſuſcipiunt manuum quidem operationem vt malam auerſantur: ſe autem ſomno dantes, diuini ſpiritus afflationem ſomniorum imaginationis efficiunt.

SANCTI EPIPHANII EX PANARIIS DE HÆRESI EVCHITARVM.

HI verò Euchitæ ſunt in Antiochia à fluuiorum intermedio perfecti. Habuerunt autem hanc pernicioſam ſententiam ex immoderata quorundam fratrum negligentia. Quidam enim ex noſtris orthodoxis fratribus, neſcientes metiri vitæ in Chriſto inſtituendæ agendæque perfectionem, volunt renunciare mundo, & à propriis pecuniis, & poſſeſſionibus alienari, propriamque vendere, & ſequi veritatem, ſed potius eſſe ocioſi, & munera deuorare, fucoque qui eſt inter apes aſſimilari, & non propriis manibus operari, vt diuus Paulus, qui cum mundo renunciaſſet, & eſſet præco veritatis, habebat manus proprias, quæ non ſibi ſolum ſuppeditabant, ſed & iis qui cum eo habitabant, qui nec ipſi erant ocioſi, ſed vna cum illo in operatione aderant, iactitans & dicens, & apertiſſimè docens: Qui non operatur, non manducet. Nonnulli autem ex prædictis fratribus habuerunt hanc perniicioſam ſententiam, quam à Manete diduxerunt, qui forte, vt ita dicam, à Perſide aſcenderat. Quod quidem non ſic fieri oportebat, ſed potius conſiderare quod iubet ſermo diuinus, nempe fugere eos qui non operantur. Nonnullorum autem opinionem decepit ſermo, qui à ſenatore ſcribitur habitus. Operamini non cibum qui perit, ſed qui manet in vitam æternam. Exiſtimant ergo eſſe parentem pulchram operationem cuius habemus laborem ad iuſtitiam quæ complebatur in Abraham per vitulum, & in labore viduæ per Heliam, & in operatione Iob per ſuos liberos, & poſſeſſiones, & in omnibus etiam Dei ſeruis, qui propriis manibus laborant ad iuſtitiam, vt ſibi & iis qui egent ſuppeditent: ſemper enim cupit diuinitus afflata anima, & in dei ſpiritu confirmata, cæleſtes opes quæ ſunt ſecundum iuſtitiam cum laude & gloria, & per diuina dogmata, diuináque ſanctæ ſcripturæ, & dei eloquiorum meditationem, pſalmodias, ſanctáſque ſynaxes, per ieiunia, & caſtitatem, ac rectam vitæ inſtitutionem, & voluntariam iuſtitiæ gratiam per manus operationem ſe optime gerere, ſed hæc coacti ſumus dicere propter id quod à Meſſalinis prætexitur. Ipſi enim illinc & ex paupertate accepto arrogantiæ morbo, à veritate exciderunt, & per vim ocij aliorúmque malorum grauiſſima conſtituta eſt hæreſis.

SANCTI NILI.

NVNQVID Angelos, vel poteſtates vel Chriſtum ſenſiliter videre potes, lupum pro paſtore ſuſcipiens, & dæmones inimicos adorans? Vana gloria eſt mentis erroris initium quâ mens incitata, id quod diuinum eſt formis, & figuris circumſcribere conatur. Te autem ne hanc quidem fraudem ignorare oportet, quòd dæmones ſeipſos in tempore impertiunt, & ſi viſus fueris auxilium petere, ſunt deinceps in figuris angelicis innoxij, primos expellentes: vt ab ipſis decipiaris, tanquam ipſi ſint ſancti angeli. Dæmones nonnunquam cogitationes ſuggerunt, & te rurſus incitant, ad eis male precandum, vel eis contradicendum, & ſua ſponte cedunt, vt fallaris, exiſtimans te cepiſſe cogitationes vincere, & dæmones terrere. Non oportet ſacerdotes iuſtè vel iniuſtè iudicare, vel eos examinare, ſed & ſi quis in eis labitur, à deo iudicabitur, & arguetur in hoc & in futuro ſeculo

Digitized by

vel à maiori ſacerdote: ſacerdos non eſt qui pro ſacerdotis dignitate non viuit. Non oportet offendi propter ſacra quæ celebrantur ab improbo ſacerdote: eadem autem eſt oblatio, & ſi habeat vitam impuram is qui offert. Audiendi ſunt doctores, & ſacerdotes dum docent, ex diuinis ſcilicet ſcripturis, vt deo placet, & non ſecundum proprias cupiditates, vt ſcriptum eſt, & non iudicare ipſos, etiam ſi malam vitam habeant: & ſi in fide quidem labantur, tunc non oportet credere, ſed eos etiam fugere, ac iudicare. Deus quidem non omnes ordinat, ſed per omnes operatur, vt ſeruetur populus. Aſſueſcendo ſacerdotes contemnere, deum quoque contemnimus, & quemadmodum in periculo verſatur is cui ſecundum mundum nec exercitus, nec dignitas regia commiſſa eſt, ſi ea agat quæ ad regiam dignitatem pertinent, ita & qui quæ ſunt ſacerdotis munera aggreditur etiam ſi videatur iis longè ſapientior.

CHRYSOSTOMI EX SECVNDA HOMILIA IN II. EPIST. PAVLI AD TIMOTHEVM.

De ſacerdotibus. Morale eſt homil. 2. in 2. ad Timoth. ποῖον δεῖ τὸν διδάσκαλον χρή.

TALEM eſſe doctorem oportet, ita ſuorum diſcipulorum curam gerere, eos omnino exiſtimare. Nunc viuimus, inquit, ſi vos ſtatis in domino. Et rurſus, Quæ vobis ſpes eſt, vel gaudium, vel corona gloriationis, ſi non & nos ante dominum noſtrum Ieſum Chriſtum? Vides eum de iis ſollicitum, & non minorem eorum curam gerere, quam neceſſariorum, vel diſcipulorum? Oportet enim eos patres naturales ſuperare, & iis eſſe acriores, & vehementiores. Sed & filios beneuolè, amantérque in eos eſſe affectos oportet. Obedite enim, inquit, veſtris rectoribus, & cedite, ſcientes quòd pro veſtris animabus vigilant tanquam rationem reddituri. Dic enim mihi, Ipſe eſt tantis periculis obnoxius. Tu autem ne vis quidem ipſi parere, etiam ſi quæ dicit ſint in rem tuam. Et ſi enim ſua recte ordinauerit, ſi tua quoque non recte ordinata ac compoſita fuerint, in diſcrimen vocatur, & eſt duplici rationi reddendæ obnoxius. Conſidera quantum eſt de vnoquoque eorum quibus præſunt, examinari, & pro iis in periculum venire. Quemuis honorem, cultum, & obſeruationem tot periculis reſpondentem ſtatuere. Sed nihil quod eis exæquari poſſit afferes, nondum enim tradidiſti animam. Ipſe autem hoc facit, & animam pro te ponit, & ſi eam non ponat hic dum tempus exigit eam illic perdit. Tu autem ne verbo quidem tenus vis ei eſſe ſubiectus. Hoc eſt cauſa omnium malorum, hinc factum eſt vt rectores euanuerint, quòd nullus pudor, nullus honor, nullus denique ſit metus. Obedite, inquit, rectoribus, & cedite, nunc autem omnia conuerſa, & confuſa ſunt. Non hæc dico pro ſolis rectoribus. Quam enim tantam vtilitatem ex veſtro honore percipient, præterquam quod vos morigeros habebunt? Sed id fit propter veſtram vtilitatem. Quamuis enim hi honorati fuerint, nihil id eis in futurum proderit, ſed maior erit eis condemnatio, & ſi contumelia conuitioue affecti fuerint, nihil eis in futurum oberit, ſed ſui defendendi maiorem materiam habebunt, ſed volo omnia veſtra cauſa fieri. Quando enim rectores ab iis quibus præſunt honorantur, hoc quoque eis à deo allegatur, ſicut & Heli dixit, Accepi te ex domo patris tui. Quando autem iniuria afficiuntur, quemadmodum in Samuel, Non me, inquit, ſed te contemptui habuerunt. Quare contumelia quidem eſt eis lucrum, honor vero onus. Non propter eos ergo hæc dico, ſed propter vos. Qui ſacerdotem honorat, deum quoque honorabit. Qui autem in via incedens ſacerdotem contemnere didicerit, in deum quoque aliquando erit iniurioſus. Qui vos, inquit, recipit, me recipit. Et alius alibi, Habe, inquit, in honore ſacerdotes eius. Hinc didicerunt Iudæi deum contemnere, quia Moſen contempſerunt quando eum lapidabant. Quando enim quiſpiam in ſacerdotem piè affectus fuerit, multo magis in deum, & ſi ſacerdos malus fuerit, deus qui videt quòd propter eius honorem etiam eum qui non eſt dignus honore colis & obſeruas, ipſe tibi mercedem retribuet. Si enim qui prophetam ſuſcipit in nomine prophetæ, prophetæ mercedem accipiet, & is quoque qui ſacerdotem honorat, & ei cedit. Si autem ratione hoſpitalitatis, cum non noris eum qui apud te diuertit, tantam mercedem accipis, ſi ei cui ſubiici iubet ſubijciaris, multo magis. Super Moſis, inquit, cathedram ſederunt Scribæ & Phariſæi. Quæcunque ergo vobis facienda dixerint facite, ſecundum autem opera eorum ne facite. Neſcis quid ſit, ſacerdos eſt angelus, ſeu nuncius domini, ſua enim non dicit. Si eum contemnis, non ipſum contemnis, ſed deum qui ipſum ordinauit. Et vndénam, inquit, clarum euadet, quòd deus ipſum ordinauit? ſi hanc ergo habes opinionem, ſpes tua exinanita eſt. Si deus enim nihil per ipſos operatur, nec lauacrum habes, nec es myſteriorum particeps, nec benedictiones percipis. Non es ergo Chriſtianus. Quomodo ergo deus omnes etiam indignos ordinat? per omnes operatur, & ſi ſint indigni, vt populus ſeruetur. Si enim per aſinum, & Balaam ſceleratum hominem populi gratia locutus eſt, multo

magis

magis per ſacerdotem. Quid enim non facit deus noſtræ ſalutis gratia? Quid non loquitur? Per quem autem non operatur? Si per Iudam operatus eſt, & per eos qui prophetabant, quibus dicit, Neſcio vos, abite à me qui operamini iniquitatem, etiam dæmones eiecit, hoc multo magis per ſacerdotes efficiet. Si enim vitam rectorum ſumus examinaturi, rectorum quoque & doctorum futuri ſumus ordinatores, & quæ ſunt ſuperiora inferiora fiant, ſuperiores quidem pedes, inferius vero caput. Audi Paulum, Mihi vero minimum eſt vt à vobis iudicer, vel à die hominis. Et rurſus, Tu quid iudicas fratrem tuum? ſi autem fratrem non oportet iudicare, multo magis doctorem. Si deus enim hoc præcepit, recte facis, & peccas ſi non facis. Sin autem contra, ne audeas hoc facere, nec ſepta tranſilire conare. Dathan, Core, & Abiron poſt vituli fabricationem aduerſus Aaron inſurrexerunt. Quid autem, an non perierunt? vnuſquiſque curet quæ ſua ſunt. Si enim peruerſum habet dogma, etiam ſi ſit Angelus, ne obedi. Sin autem recta docet, non attende vitam, ſed verba. Habes Paulum, qui te verbis, & factis ad id quod opus eſt componit. Sed non dat, inquit, pauperibus, nec recte diſpenſat, vnde hoc tibi conſtat? Priuſquam didiceris ne reprehendas, caue reddendam rationem. Multa ex ſuſpicione iudicantur. Imitare dominum tuum. Audi eum dicentem, Deſcendam, & videbo an ſecundum eorum clamorem fiant. Sin minus, vt cognoſcam. Sin autem didiciſti, examinaſti, & vidiſti, expecta iudicem. Ne Chriſti ordinem præueneris. Illius eſt hæc examinare, non tuum. Tu es ſeruus vltimus, non dominus. Tu es ouis, ne ſis de paſtore nimium curioſus perſcrutator, ne etiam propterea quòd eum accuſas rationem reddere compellaris. Et quomodo, inquit, mihi dicit, quod ipſe non facit? Non ipſe tibi dicit. Si ei obedis, non habes mercedem. Chriſtus ipſe hæc ſuadet. Et quid dico? Ne Paulo quidem credendum eſt, ſi quid proprium, & ſi quid humanum dicat: ſed Apoſtolo, qui habet Chriſtum in ſe loquentem. Ne nos inuicem iudicemus, ſed vnuſquiſque ſua iudicet. Vitam tuam examina. Sed ille, inquit, debet eſſe me melior, Quare? Quia eſt ſacerdos. Et quánam in re te non ſuperat? An non laboribus, non periculis, non certaminibus, non afflictionibus, eſt te ſuperior? Quomodo ergo cum hæc habet, non eſt te melior? Sin autem non eſt melior, dic mihi an propterea debes teipſum perdere? Hæc ſunt verba dementiæ. Quánam enim ratione non eſt te melior? Si furetur, inquit, & ſi ſit ſacrilegus. Qui ſcis ô homo? Cur te per prærupta præcipitas? Ac tu quidem ſi dixerit quiſpiam, Hic habet purpuram, etiam ſi noris, aures obturas, & ſi poſſis probare, ſtatim reſilis; ſin minus, te nihil ſcire ſimulas, nolens valde magnum ſubire periculum. Hic autem non ſolum reſilis, ſed etiam maximum adis diſcrimen. Hæc verba non ſunt immunia à ratione reddenda, cum Chriſtus dicat, Omne verbum ocioſum quod dixerint homines, dabunt eorum rationem in die iudicij. Te autem eſſe omnino aliquo meliorem exiſtimas, & non ſuſpiras, nec pectus pulſas, nec deorſum aſpicis, nec publicanum imitaris. Te ipſum itaque perdidiſti, etiam ſi ſis melior. Melior es, tace, vt melior maneas. Sin autem dixeris, totum euacuaſti. Si exiſtimaueris, non es. Si non exiſtimaueris, permultum addidiſti. Si enim qui erat peccator, poſtquam confeſſus eſt, abiit iuſtificatus: qui non eſt peccator, ſed tamē ita de ſe ſentire in animum induxit, quid non lucrifaciet? Vitam tuam examina. Non furaris, ſed rapis, ſed vim affers, ſed alia eiuſmodi innumerabilia facis. Non furtum laudans hæc dico: abſit: ſed etiam valde doleo, ſi quis ſit eiuſmodi: verumtamen non credo. Quantum enim ſit malum ſacrilegium, ne dicere quidem licet. Sed vobis parco, nolo enim veſtram virtutem in aliis accuſandis exinaniri. Dic mihi, quid eſt puplicano deterius? Verum erat eum & eſſe puplicanum, & malis innumerabilibus obnoxium, ſed tamen hac tantum de cauſa quod dixit Phariſæus, Non ſum vt hic publicanus, omnia perdidit. Et tu cum dicis de ſacerdote, non ſum vt hic ſacrilegus, non omnia euacuas: Sed hæc quidem cogor dicere, & orationem extendere, non quod hæc mihi ſint curæ: ſed quia vobis timeo, ne per hanc gloriationem, & condemnationem, virtutem veſtram euacuetis. Audi enim Paulum adhortantem, & dicentem, Opus ſuum probet vnuſquiſque, & tunc in ſeipſo ſolum gloriationem habebit, & non in alio. Dic mihi, ſi in medici officinam veneris vulneratus, prætermiſſa ne medicamenti applicatione, & vlceris curatione, de medico curioſe indagabis, an vlcus, an non, vel ſi habeat, te ipſum non curabis: & dices, Oportebat te cum ſis medicus, eſſe ſanum, ſed quia non es ſanus cum ſis medicus, ego quoque meum vulnus incuratum relinquo? Nunquid enim ſi ſacerdos malus eſt, id eum, qui illi ſubiectus eſt iuuabit? nequaquam, ſed ille quidem pœnas dabit, dabis autem tu quoque debitas. Præceptor enim ſeu doctor ordinem tantum implet. Erunt enim, inquit, omnes eiuſmodi vt à deo doceantur, & non dicent: Cognoſce dominum. Omnes enim me cognoſcent à paruo vſque ad magnum ipſorum. Quannam ergo, inquis, ob cauſam præcedet? Quam ob cauſam præficitur? Ne quæſo de iis nimium ſubtiliter agamus, nec de doctore male dicamus: ne in nos ipſos male affecti ſimus. Noſtra examinemus, & nemini male dicamus. Illum diem revereamur quo nos illuminauit. Pater tuus ex eo quòd te illuminauit factus eſt. Sin autem pater eſt, æquum fuerit eum honorari, non iudicari.

ANASTASII SINAITÆ EX SERMONE DE SANCTA Communione,

FRATRES, ergo ne iudicemus rogo, vt venia digni exiſtimemur. Tu enim fratrem tuum forte peccantem vides: neſcis autem quis ſit eius vitæ futurus exitus. Latro ille, qui vnà cum Ieſu crucifixus eſt, ſicarius erat, & homicida. Iudas autem erat Apoſtolus, & diſcipulus Chriſti, & ex veris, & germanis diſcipulis. In exiguo autem tempore parua rerum commutatio facta eſt, & latro quidem in regnum, diſcipulus vero in perniciem factus eſt. Sed age verò ſit ſibi frater peccator, reliquas eius rationes vndénam ſcis? Multi enim qui palam peccarunt, clanculum poſteà magnam pœnitentiam egerunt, & nos quidem eos peccantes vidimus: eorum autem pœnitentiam, & conuerſionem non nouimus, & apud nos quidem iudicantur vt peccatores: ſunt autem apud deum iuſtificati. Quamobrem rogo vos ne vllius hominis mala in memoriam reuocemus, eíve exprobremus, donec iuſtus iudex venerit, qui etiam occulta tenebrarum illuminabit, & cordium conſilia manifeſtabit. Imprimis autem ne dei ſacerdotes de occultis & incertis, quæ de illis audiuiſti peccatis iudica. Ne dixeris, is qui offert, eſt peccator, condemnatus indignus. Occultorum peccatorum eſt iudex, & examinator, hoc in te agnoſce quemlibet eſſe te altiorem, & iuſto iudici iudicium permitte. Sit autem ſacerdos in decretis de deo firmus & conſtans, reliquorum autem tu non es iudex & inquiſitor. Sed modum proprium auctoritatémque cognoſce. Quid verò, inquit, non examinationibus, eccleſiaſticiſque canonibus eſt obnoxius ſacerdos? Maximè. Sed is per te non iudicabitur, vel examinabitur, ſed à deo, vel ſæpe etiam à maiori ſacerdote, ſeu antiſtite. Tu autem cur paſtorem iudicas, cum ſis ouis: Cur dei iudicium, ac ſacerdotalem dignitatem, quæ tibi non eſt tradita, nec à deo credita Phariſaicè accipis: & ideo rogo vos neminem iudicate, præcipuè autem dei ſacerdotem: ſed accede cum fide, & efficaci pœnitentia & pura conſcientia ad dei myſteria, & omnem ſanctificationem aſſequeris: eſt enim dei angelus, ſeu nuncius qui offert incruentum ſacrificium. Tu autem indigne accedis: angelus te nequaquam à peccatis purgabit. Et quòd id quod dicitur verum ſit, ipſe Iudas teſtabitur. Ipſe enim cum ex impollutis manibus domini diuinum panem accepiſſet, quia eum indigne acceperat, protinus ingreſſus eſt Satanas.

SANCTI METHODII DOMINO POL. EX SEGREGATIONIBVS σπουδιωτῶν μοναχῶν.

CVM multis & ſanctis ſenibus qui adhortantur, ſupra omnes magnum Baſilium audiant, quod cum ira, & cupiditate, & ratione ſolis vita reis agere licet, non autem de quouis eorum qui in clero conſtituti ſunt, loqui, vel audire eis omnino permittetur, ſicut canon edixit. Sed neque vnquam mundana negocia aggredi. Quemadmodum enim ſibi imperium, vel principatum nemo vnquam accipiet, etiam ſi bellicoſus, & pugnaciſſimus eſſe videatur: & ſi velle deprehenſus fuerit, abducetur in cuſtodiam, vt maximus Dionyſius literis mandauit: ita nec ſacerdotalia quis ſibi munera permiſerit, quandoquidem magnus quoque dicit Apoſtolus, quod non quis honorem ſibi aſſumit, ſed qui à deo vocatur, & ſubiungit, ſicut & Aaron. Ita & Chriſtus non ſeipſum glorificauit vt fieret pontifex, ſed is qui dixit ei, Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Quòd autem epiſcopi, ſeu antiſtites, & hierarchæ, Apoſtolorúmque ſucceſſores patriarchæ eos iure ſegregauerint ſecundum diuinum Dionyſium, canonum quoque inſcriptio manifeſtiſſime declarauit. Inferiores enim ordines à ſuperioribus iure ſegregantur, ſeu excommunicantur.

SCHOL. BALSAM. Hoc eſt ad diuinorum myſteriorum celebrationem, quia ſacerdotes diuinis muneribus ſeu ſymbolis orantes domini locum obtinent.

DEMOPH. Is non eſt, non eſt, inquam, ſacerdos, ſed maleuolus, fraudulentus, ſui illuſor, & in diuinum populum Lupus ouina pelle armatus. Dionyſ. Sed non eſt fas hac Demophilo corrigere. Et paulo poſt: Rationi, & ira, & cupiditati ea qua par eſt tribuat, & ne ſuum ordinem iniuria afficiat.

SCHOL. BALS. Suam à ratione alienationem, irámque, & ſuam ambitionem puniat Demophilus.

DEMOPH. Non eſt. Dionyſ. Sed opem ferat ei quod ſubiectum eſt, qua dominatur ratio.

SCHOL. BALS. Vincat, inquit, ratio iram, & cupiditatem. Hæc enim ſunt ſubiecta. In iis enim reprimendis, ac ſuſtinendis cernitur rationis facultas, ac potentia, vt eis non ſimpliciter, ſed ad aliquid vtile vtantur. Et paulo poſt Dionyſius.

IPSE quidem cupiditati, ira, & rationi ea qua par eſt tribuis: tibi autem diuini miniſtri, & iis ſacerdotes: Hierarcha verò ſacerdotibus, & Hierarchis Apoſtoli, & Apoſtolorum ſucceſſores, & ſicubi quis etiam in illis ab eo quod decet prolapſus fuerit, à ſanctis eiuſdem ordinis corrigatur: & non ordo ſuper ordinem conuertatur, ſed erit vnuſquiſque in ſuo ordine, & miniſterio.

SCHOL. BALS. Eccleſiaſticum ordinem dixit, vt monachis diaconi, & eis presbyteri, & presbyteris epicopi pœnas imponant, epiſcopis autem Apoſtoli, & qui ſunt eorum ſucceſſores. In Apoſtolorum autem ſucceſſoribus apud eos qui ſunt eiuſdem ordinis reſidet pœnarum impoſitio. Apoſtolorum autem ſucceſſores eos qui nunc ſunt Patriarchæ appellat. De presbytero, qui à monacho appellabatur & iniuria afficiebatur, epiſtola ſcripta eſt, & quòd per presbyteros monachorum eis datur habitus. Ex Orontico. De Abbate Marco Ægyptio dicebant, quòd xxx. annis manſit ex cella non egrediens. Habebat autem ſacerdotem qui veniebat, & ei ſanctam oblationem faciebat. Diabolus autem cum vidiſſet eius firmam, & ex virtute tolerantiam improbe machinatus eſt eum in condemnatione tentare, & procurauit vt quidam ſpiritu vexatus ſub orationis prætextu ad ſenem accederet. Is autem, qui à ſpiritu vexabatur, antequam aliud loqueretur, alta voce dicebat, Tuus presbyter habet odorem peccati, ne ſinas eum amplius ad te ingredi. Vir autem diuino ſpiritu afflatus ei dixit, Fili, immunditiam omnes extra eiiciunt: tu autem eam ad me attuliſti. Sed ſcriptum eſt, Ne iudicetis, ne iudicemini: tamen etſi ſit peccator, deus eum ſeruabit. Scriptum eſt enim, Orate pro vobis inuicem, vt curemini. & poſt hæc verba, facta oratione, dæmonem ab homine fugauit, & eum ſanum reliquit. Poſtquam autem, vt conſueuerat venit ſacerdos, ſenex eum cum gaudio accepit. Bonus ergo deus cum vidiſſet ſenis probitatem, ei ſignum oſtendit. Narrauit enim. Cum, inquiebat, ſtaturus erat ſacerdos ante ſanctam menſam, vidi Angelum qui de cælo deſcenderat, & ſuam manum ſuper caput clerici poſuerat, & ideo clericus factus erat totus columna ignis. Cùm ego autem viſum mirarer, venit vox mihi dicens, Homo cur propter hanc rem admiratione motus es? Si Rex terrenus non ſinet ſuos principes, & magnates ante ſe ſordidos ſtare, ſed potius cum magna gloria, quanto magis purgabit diuina poteſtas ſanctorum myſteriorum miniſtros, vt non ſint ſine gloria cæleſti? Generoſus ergo Chriſti athleta Marcus, qui magnus fuerat, dignus eſt habitus hoc munere, eo quod non iudicauit clericum.

SVPPLEMENTVM LOCORVM,

THEODORI BALSAMONIS

QVÆ IN CODICIBVS MANVSCRIPTIS Pariſienſibus deſiderabantur, & ex libris item mſſ. Vaticanæ Summi Pontificis Bibliothecæ Romæ exſcripta ſunt, vna cum aliquot variis lectionibus & emendationibus.

In Concilij Nicæni canonem xv. pag. 293. C. poſt illa verba. ἴσως διαγνωσόμεθα.

Altera expoſitio.

CVM xiiij. canon Apoſtolicus à A parochia in parochiam inuaſionem ſeu irruptionem prohibeat: tráslationem autem propter magnam & honeſtam cauſam permittat, & xvi. canon Antioch. Synodi decernat, vt qui vacat, in vacantem eccleſiam tranſeat, cum diiudicatione & examinatione perfectæ ſynodi: ſimiliter primus & ſecundus canon Sardic. Synod. eam valde puniat qui improba via ac ratione, eam quæ ipſum ſortitus eſt, relinquit, & maiorem eccleſiam occupat & arripit, & præ- B ſens xv. canon primæ Synodi tranſitum epiſcoporum à ciuitate in ciuitatem omnino prohibeat, eum autem non puniat, ſed irritum eſſe decernat id quod factum fuerit, & priori eccleſiæ reſtitui epiſcopum & Presbyterum, in quam ordinati erant, dixerit quiſpiam canones ſibi inuicem repugnare, vtpote cùm Sardicenſis quidem ſynodi canones ſcilicet, puniant à parochia in parochiam tranſitum, primæ verò ſynodi xv. canon eam non puniat, ſed epiſcopum ad priorem ciuitatem tra- C ducat: Apoſtolicus autem xiiij. canon & Antiochenæ ſynodi eam fieri permittant. SOL. Canones inter ſe non pugnant, ſed eſt differentia inter tranſlationem, tranſitionem, & inuaſionem. tranſlatio enim eſt, quæ fit à parochia in parochiam traductio: quando fortaſſe epiſcopus varia ac multiplici ſcientia inſtructus ac

ἑτέρα ἑρμηνεία.

A ΤΟΥ ιδ΄. ἀποστολικοῦ κανόνος τὴν μὲν ἀπὸ παροικίας εἰς παροικίαν ἐπίβασιν, ἤτοι ἐπιπήδησιν τῶν ἐπισκόπων κωλύοντος· τὴν δὲ μετάθεσιν ἐπιτρέποντος διὰ μεγάλην καὶ εὔλογον αἰτίαν· καὶ τοῦ ις΄. κανόνος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου διοριζομένου τὸν σχολάζοντα ἐπὶ σχολάζουσαν μεταβαίνειν μετὰ διαγνώσεως καὶ παρακρίσεως τελείας συνόδου· ὡσαύτως καὶ τοῦ α΄. καὶ δευτέρου κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου μεγάλως κολαζόντων τὸν διὰ μεθόδου καὶ οἰκονομίας φαύλης τὴν B λαχοῦσαν αὐτὸν καταλιμπάνοντα, καὶ μείζονα ἐκκλησίαν ἁρπάζοντα, καὶ τοῦ παρόντος ιε΄. κανόνος τῆς α΄. συνόδου παντάπασι μὲν κωλύοντος τὴν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μετάβασιν τῶν ἐπισκόπων. τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν διακόνων, μὴ κολάζοντος δὲ ταύτην, ἀλλὰ διοριζομένου ἄκυρον εἶναι τὸ κατεσκεύασμα, καὶ ἀποκαθίστασθαι τῇ προτέρᾳ ἐκκλησίᾳ τὸν ἐπίσκοπον, ἢ τὸν πρεσβύτερον, εἰς ἣν ἐχειροτονήθησαν, εἴποι τις ἐναντιοῦσθαι τοὺς κανόνας ἀλλήλοις· εἰ τῶν μὲν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου δηλαδὴ, κολαζόντων τὴν ἀπὸ παροικίας εἰς παροικίαν μετέλευσιν· τοῦ δὲ ιε΄. κανόνος δηλονότι τῆς α΄. συνόδου, C μὴ κολάζοντος ταύτην, ἀλλὰ πρὸς τὴν προτέραν πόλιν μετάγοντος τὸν ἐπίσκοπον· τοῦ ἀποστολικοῦ δὲ ιδ΄. κανόνος, καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ἐπιτρεπόντων ταύτην γίνεσθαι, οὐκ ἐναντιοῦνται οἱ κανόνες ἀλλήλοις, ἀλλὰ διαφορά ἐστι μεταθέσεως, μεταβάσεως, καὶ ἐπιβασίας. μετάθεσις γάρ ἐστιν, ἡ ἀπὸ παροικίας εἰς παροικίαν μετέλευξις, ὅταν τυχὸν ἐπίσκοπος παντοίᾳ σοφίᾳ κεκοσμημένος.

μετακληθῇ παρὰ πλήθους ἐπισκόπων, εἰς μείζονα ἐκκλησίας χηρευούσης βοηθείας. κινδυνευούσης περὶ τὴν εὐσέβειαν. οἷόν τι γέγονεν εἰς τὸν μέγαν Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, ἀπὸ τῶν Σασίμων εἰς Κωνσταντινούπολιν μετατεθέντα. καὶ ἔστιν αὕτη συγχωρητέα, καθὼς παρίσταται ἀπὸ τοῦ ιδʹ. κανόνος τῶν ἁγίων ἀποστόλων. μετάβασις ἐστιν, ὅταν μή τι σχολάζων δηλονότι μὴ ἔχων παροικίαν. ὡς ὑπὸ ἐθνῶν κατεχομένην. ἀναγκασθῇ παρὰ ἐπισκόπων πολλῶν. εἰς σχολάζουσαν ἐκκλησίαν μεταβῆναι. διὰ τὸ περὶ τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ τὰ λοιπὰ ἐκκλησιαστικὰ, χρησιμώτατον αὐτοῦ. καὶ ἔστι καὶ αὕτη δεκτία παρὰ τοῖς θείοις κανόσι τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ συνελθόντων ἁγίων πατέρων. ἐπίβασις δέ ἐστιν, ἡ αὐτόνομος, ἢ καὶ μετὰ οἰκονομίας φαύλης τοῦ σχολάζοντος, ἢ καὶ τοῦ ἔχοντος ἐκκλησίαν ἐπισκόπου, πρὸς χηρεύουσαν ἐκκλησίαν παράλογος μετέλευξις. ἣν τοσοῦτον οἱ ἐν Σαρδικῇ συνελθόντες ἅγιοι πατέρες ἐβδελύξαντο, ὥστε καὶ ἀκοινώνητον εἶναι παντὶ Χριστιανῷ τὸν ἐργάτην ταύτης διωρίσαντο, καὶ μηδὲ ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς λαϊκῆς κοινωνίας ἀξιοῦσθαι αὐτόν. ὁ δὲ ιεʹ. κανὼν τῆς αʹ. συνόδου περὶ μηδενὸς τοιούτου μνείαν ποιούμενος, οὐδ᾽ ἐναντιοῦται τινὶ τῶν ἀνωτέρω κατεστρωθέντων κανόνων· οὔτε γὰρ περὶ μεταθέσεως. οὔτε περὶ μεταβάσεως, οὔτε περὶ ἐπιβασίας διδάσκει. ἀλλὰ κωλύει τὸ μεταπίπτειν ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἑτέραν ἀνήκουσαν τῇ αὐτῇ παροικίᾳ, ὥσπερ ποτὲ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Δέρκου ἐκεῖνος κῦρις Ἰωάννης ἐπεχείρησε τὸν θρόνον τῆς Δέρκου, μεταγαγεῖν εἰς τὸ τοῦ Φιλέα πρὸς τὸ πανταδίκαιον αὐτοῦ. διὰ τὸ πολυανθρωπότερον εἶναι, καὶ ἐκωλύθη συνοδικῶς. διὰ γὰρ τοῦτο, οὐδὲ κολάζεται ὁ τοῦτο ἐπιχειρήσας ἐπίσκοπος, ἀλλ᾽ εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ καθέδραν ἐπαναγάγεται. ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθές ἐστι, δηλοῦται καὶ ἀπ᾽ αὐτῶν τῶν ῥημάτων τοῦ κανόνος, πόλεως μεμνημένου καὶ οὐχὶ παροικιῶν. τὸν αὐτὸν γὰρ καὶ ἕνα ἐπίσκοπον, πολλὰς μὲν πόλεις ἔχειν ὡς ἐνορίαν δυνατόν ἐστι· πολλὰς δὲ παροικίας οὐδαμῶς. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ μεμνῆσθαι τὸν τοιοῦτον κανόνα πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ἐναργῶς παρίσταται ἡ ἀλήθεια. ποία γὰρ μετάθεσις, ἢ μετάβασις, ἢ ἐπίβασις ἐπὶ τούτων πραγματευθείη ποτέ; πάντως οὐδεμία.

exornatus,ab epiſcoporum multitudine, in maiorem eccleſiam, viduam, auxilióque deſtitutam, & de vera religione in periculum adductam, accerſitus fuerit. quod magno Gregorio Theologo vſuuenit,qui à Saſimis Conſtantinopolin tráſlatus eſt: & ea eſt permittenda, quandoquidem à ſanctorum Apoſtolorũ xiiij. canone inducitur. Tranſitio eſt, quando vacans videlicet quiſpiam, non habens parochiã quæ à Gẽtilibus detinetur, à multis epiſcopis in vacantem eccleſiam tranſire coactus fuerit propter eius in recta de fide ſententiã & reliquis eccleſiaſticis vtilitatẽ:& eſt hæc quoque ſuſcipiẽda à diuinis canonibus ſanctorum patrum qui in Antiochia conuenerunt. Inuaſio autem eſt libera,vel etiã cum malis artibus improbóque conſilio,eius qui vacat,vel qui etiam habet eccleſiã epiſcopi, ad viduam eccleſiam iniuſta aggreſſio. Quam,qui in Sardic.ſynodo conuenerunt ſancti patres, adeò auerſati ſunt,vt qui eam admiſerit. eum cum nullo poſſe Chriſtiano cõmunicare ſtatuerint,& nec in extremo quidem ſpiritu eum laïca cõmunione dignũ cenſuerint. xv. autem primæ ſynodi canon de nullo eiuſmodi mentionẽ faciens,nulli eorum,qui ſuperius poſiti ſunt, canoni aduerſatur: neque enim de tranſlatione, nec de tranſitione, nec de inuaſione docet: ſed prohibet epiſcopum,vel presbyterũ, vel diaconũ ab vrbe in vrbẽ ad ſuam parochiam pertinentem tranſmeare ac trãſilire,ſicut ille Derci Archiepiſcopus dominus Ioannes,conatus eſt Derci thronũ transferre * in Philippopolin,in qua ſuperiorem ipſe iuriſdictionem habeat, eo quod eſſet illa frequentior, & fuit ſynodicè prohibitus. Propterea enim non punitur hoc conatus epiſcopus,ſed in priorẽ ſuam cathedrã reducitur. Quòd hoc autem verum ſit,ex ipſis canonis verbis declaratur,quę ciuitatis meminerunt,non parochiæ. Vt idẽ enim epiſcopus multas quidẽ habeat ciuitates & etiam regiones,fieri poteſt:ſed nequaquã vt multas parochias ſeu diœceſes. Sed & ex eo quòd canon Presbyterorum & diaconorum meminit, euidenter veritas oſtenditur. Quæ enim translatio,vel tranſitio, vel inuaſio in his vnquã poteſt tractari? Nulla omnino:

* In ſuum Philep. Decanatum.

ſed ſola tranſmutatio ab vrbe in vrbem, non alienam, ſed ad parochiam, in quam ordinati ſunt pertinentem, & propterea non deponuntur, vt qui extra fines ſuos ſacra fecerint, ſed eccleſiæ, ad quam ordinati ſunt, reſtituuntur.

A μετάπλωσις δὲ μόνη ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν οὐκ ἀλλοτρίαν, ἀλλὰ τῇ ἐνορίᾳ, εἰς ἣν ἐκληρώθησαν, ἀνήκουσαν. διὰ γὰρ τοῦτο οὐδὲ καθαιροῦνται ὡς ἐκτὸς ὁρίων ἱερουργήσαντες, ἀλλὰ τῇ προτέρᾳ ἐκκλησίᾳ, εἰς ἣν καὶ ἐχειροτονήθησαν, ἀποκαθίστανται.

In Concil. Conſtantinop. can. IV. p. 308. b. poſt illa verba, φερὸς ἀνεθεματίσθη.

De eo autem ſcriptum eſt in vita ſancti Gregorij Theologi, quam ſcripſit eius diſcipulus Gregorius.

εὕρηται δὲ τὰ περὶ τούτου εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Γρηγορίου, ὃν συνεγράψατο ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Γρηγόριος.

In Can. VI. pag. 312. poſt illa, ὃ δοκοῦν τῷ δικάζοντι.

Cùm autem epiſcopus aliquis pro criminali cauſa in ſanctam Conſtantinopolitanam ſynodum tractus eſſet, & petiuiſſet vt à ſuo metropolitano & propria ſynodo iudicaretur, vt vult hic præſens canon, dixerunt nonnulli, quòd quoniam metropolitanus eius præſens vult ſuum epiſcopum à magna ſynodo iudicari, apud eam rectè iudicabitur. Contrà autem dixerunt nonnulli, non eſſe ſitum eius iudicium in poteſtate metropolitani, ſed ſynodi quæ eſt apud ipſū. Multum etiam epiſcopi intereſſe, vt in propria ſynodo iudicetur, & ad aliam ſynodum non trahatur. Et propterea ne locum quidem habere, metropolitani admiſſionem. Præterea dixerunt nonnulli canonem loqui de vniuerſali ſynodo, magnam autem ſynodum, quæ eſt Conſtantinopoli, non eſſe vniuerſalem. Et propterea ne præſentem quidem canonem locum habere in hac cauſa. Mihi autem videtur, etiamſi ſynodus, quæ eſt habita Conſtantinopoli, non eſt vniuerſalis ſynodus, cùm alij quoque patriarchæ non adſint: eſt tamen maior omnibus ſynodis, & eius archiepiſcopus vniuerſalis patriarcha vocatur. Et metropolitani quidem non intereſt, ſed epiſcopi, vel clerici qui trahitur. Quamobrem nec lædetur quidem quiſpiam ex his ex metropolitani admiſſione, propter legem quæ dicit: Quæ ab alijs fiunt, alios nec iuuant, nec lædunt.

B Ἐπισκόπου δέ τινος ἑλκυσθέντος χάριν ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίαν σύνοδον, καὶ ζητήσαντος τὴν κρίσιν τοῦ μητροπολίτου αὐτοῦ, ἐκ τῆς οἰκείας συνόδου κατὰ τὸν παρόντα κανόνα, εἶπον τινές· ὡς ἐπεὶ ὁ μητροπολίτης παρουσιάζων θέλει τὸν ἐπίσκοπον αὐτοῦ παρὰ τῇ μεγάλῃ συνόδῳ κριθῆναι, καλῶς παρὰ ταύτῃ κριθήσεται. ἀντεῖπον δ' ἕτεροι, μὴ κεῖσθαι τὴν κρίσιν τούτου, ἐπὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ C μητροπολίτου, ἀλλὰ τῇ κατ' αὐτὸν συνόδῳ· ἔχει δὲ καὶ μέγα διαφέρον τῷ ἐπισκόπῳ, εἰς τὴν οἰκείαν δικάζεσθαι σύνοδον, καὶ μὴ σκύλλεσθαι εἰς ἑτέραν σύνοδον. καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ χώραν ἔχειν τὴν τοῦ μητροπολίτου καταδοχήν. ἔτι εἶπον τινὲς περὶ οἰκουμενικῆς συνόδου τὸν κανόνα διαλέγεσθαι. τὴν δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλην σύνοδον, μὴ εἶναι οἰκουμενικήν· καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ χώραν ἔχειν ἐπὶ τῇ παρούσῃ ὑποθέσει. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὅτι ἡ ἐν Κωνσταντινου- D πόλει σύνοδος, κἂν οἰκουμενικὴ σύνοδος οὐκ ἔστιν, ὡς μὴ προσισταζόντων καὶ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν, ἀλλὰ μείζων ἐστὶ πασῶν τῶν συνόδων, καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ταύτης, οἰκουμενικὸς πατριάρχης καλεῖται. καὶ ὃ διαφέρει δὲ, οὐχ ὁ μητροπολίτης, ἀλλ' ὁ ἐπίσκοπος ἔχει, ἢ ὁ ἑλκυσθεὶς κληρικός. διὸ οὐδὲ βλαβήσεταί τις ἐξ αὐτῶν ἐκ τῆς τοῦ μητροπολίτου καταδοχῆς, διὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα· τὰ παρ' ἑτέρων γε- E νόμενα, ἑτέρους οὐδὲ ὠφελοῦσιν, οὐδὲ βλάπτουσιν.

In Concil. Chalcedon. can. xii. pag. 338. c. poſt illa ἀνωτέρω εἴρηται.

ἀνάγνωθι καὶ τὸν ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα λη΄. καὶ τὸ ἐν τῷ χωρίῳ αὐτοῦ καταγραφὲν βασιλικὸν σημείωμα, ἐν μέρει. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν ἀπρίλλιον μῆνα τῆς ια΄. ἰνδικτ. τοῦ ͵ϛψα΄. ἔτους ἀπολυθέντος προσκυνητοῦ χρυσοβούλλου, τοῦ θεοστεφοῦς κρατίστου, καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος κυρίου Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, καὶ τοὺς ἀνακαλουμένους μητροπολίτας τὰς διαφερούσας τούτοις ἐπισκοπάς, καὶ εἰς μητροπόλεις, ἢ ἀρχιεπισκοπὰς τιμηθείσας ἐπιστομίζοντος, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τοὺς ἐπιχειρήσοντας ὅτε δήποτε τὴν βασιλικὴν ἀποστερῆσαι περιωπήν, τοῦ ἀνάγειν ἐπισκοπὰς εἰς B μητροπόλεις, ἢ ἀρχιεπισκοπὰς κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς ἄνωθεν ἐξουσίαν, ἠρωτήθη παρά τινων· τί ἐστι τὸ περιεχόμενον τῷ κανόνι, χάριν τοῦ ἔχειν τὰς τιμηθείσας μητροπόλεις μόνην τὴν τιμήν, ὡς τῶν ἄλλων δικαίων σωζομένων τῇ κατὰ ἀλήθειαν μητροπόλει; φαμὲν ὅτι καὶ περὶ τούτου ἀμφίβολον λύεται, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλικοῦ σημειώματος. συνεζητήθη γὰρ καὶ μετὰ πολλὰς δικαιολογίας διελήφθησαν χάριν τούτου, ταῦτα ῥητῶς, καὶ ὅτι τὴν καθολικῷ λόγῳ καὶ διαγνώσει γενικῶς ἐκτιθεμένας τὰς εἰς ὑπερβαθμιώτερον θρό- C νον ἀναβιβαζομένας ἐκκλησίας προστάξει βασιλικῇ· καὶ τῆς τιμῆς ἀξιοῦσθαι χρεών, καὶ τὰς ψήφους ἐν ἀδείᾳ προβαίνειν κατὰ τὸν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ παρηκολουθηκότα τύπον κανονικὸν τῶν μητροπολιτῶν συνιόντων, καὶ ἀρχιεπισκόπους καὶ μητροπολίτας ψηφιζομένων, ὅπερ ἡ βασιλεία μου διαγινώσκει, καὶ ἡ θεία καὶ ἱερὰ σύνοδος, τῷ διατάγματι ἕψεται τούτῳ· ὡς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διαφυλαττομένη ἀκρίβειαν, καὶ τῆς κανονικῆς εὐθύτητος μὴ ἐκπίπτοντι. ἀνάγνωθι οὖν εἰς πλάτος, τὸ τοιοῦτον σημείωμα, καὶ εἰπὲ πρὸς τοὺς λέγοντας, ὡς εἰ D μὴ ἐν τῷ ἀνάγεσθαι τὴν ἐπισκοπὴν εἰς μητρόπολιν, ἢ ἀρχιεπισκοπήν, προστεθῇ παρὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, τὸ τὰς ψήφους τούτων γίνεσθαι κατὰ πρόσταξιν πατριαρχικήν, ὁ κατ' ἀλήθειαν μητροπολίτης ποιήσει τὴν ψῆφον αὐτῶν· τοῦτο γὰρ φυλάττεται καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην χειροτονούμενον παρὰ τοῦ Ἡρακλείας.

A Lege & ſyn. in Trullo can. xxxviij. & ſpecialiter Imp. conſtitutionem quæ in illius expoſitione ſita eſt. Quoniam autem menſe Aprili xi. indict. anno 6701. edita aurea Bulla Imper. Domini Iſaac Angeli, quæ & metropolitanis epiſcopatus ad ſe pertinentes, & metropolium vel archiepiſcopatuum honore donatos ad ſe reuocantibus, & iis itidem qui Imperialem circunſpectionem priuare conabuntur, ne epiſcopatus in metropoles & archiepiſcopatus erigat ſecundum ſibi datam à ſuperis poteſtatem, os occludit, à nonnullis quæſitum eſt, quid eſt quod canone comprehenditur, vt honore affectæ metropoles ſolum honorem habeant, vtpote aliis iuribus veræ metropoli ſeruatis? Dicimus de ea re dubitationem ab hac Imperatoris conſtitutione diſſolui. Quæſitum enim eſt, & poſt multas allatas ad iuſtam eſſe rem oſtendendam rationes, hæc eius rei gratia expreſsè dicta ſunt, & quod vniuerſali ratione, & generaliter expoſita diſpoſitione, eccleſias quæ iuſſione Imperat. in altiorem thronum eriguntur, honore quoque dignas cenſeri oporteat, & electiones illic procedere ex forma canonica, quæ in magna eccleſia conſecuta eſt, metropolitanis, & archiepiſcopis conuenientibus, & archiepiſcopos ac metropolitanos eligentibus, quod & Imp. mea ſublimitas decernit, & hanc conſtitutionem ſancta quoque ſequetur ſynodus, vt quæ eccleſiaſticum ritum accuratè ſeruet, & à canonica rectitudine non excidat. Lege ergo diffusè hanc conſtitutionem, & dic iis qui dicunt, quòd niſi dum erigitur epiſcopatus in metropolim vel archiepiſcopatum, ab Imperial. poteſtate adiectum fuerit, eorum electiones patriarchali ſuaſione & auctoritate debere fieri, verus metropolitanus eorum electionem faciet. hoc enim etiam hucuſque ſeruari in vniuerſali patriarcha, qui ab Heraclea

archiepiſcopo ordinatur: quoniam fuerit aliquando Conſtantinopolis ſiue Byzantium Heracleæ metropolis epiſcopatus: dic, inquam, quòd hac conſtitutione omnis iuris omnino allegatio tollitur: nec Conſtantinopolitanus neceſſariò ab Heracleæ epiſcopo ordinatur. Inuentum eſt enim etiam Stephanum Imp. domini Leonis ſapientis fratrem ordinatum fuiſſe à Theophane metropolitano Cæſareæ.

A διὰ τὸ εἶναι τὴν Κωνσταντινούπολιν ἤτοι τὸ Βυζάντιον ποτὲ τῆς Ἡρακλείας ἐπισκοπήν. ὅτι ἀπὸ τοῦ τοιούτου σημειώματος πᾶσα τοιαύτη δικαιολογία ἐξαιρεῖται καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως, οὐκ ἐξ ἀνάγκης παρὰ τοῦ Ἡρακλείας χειροτονεῖται. εὕρηται γὰρ καὶ Στέφανος ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ πατριάρχης χειροτονηθεὶς Κωνσταντινουπόλεως, παρὰ Θεοφάνους μητροπολίτου Καισαρείας.

Pag. 352. a. 11. poſt illa verba. Τρούλλῳ συνόδου. *adde*

Altera expoſitio. ἑτέρα ἑρμηνεία.

B Ac præſens quidem canon ſtatuit Conſtantinopolitanum archiepiſcopum habere priuilegia Papæ Romæ, & eum, quemadmodum & ille, in omnibus rebus eccleſiaſticis honorari ac magni fieri, conuenienter iij. canoni ſecundæ ſyn. Nonnulli autem videntes eum nolle Papæ Romani priuilegio ſe iactare & extollere (neque enim Imp. loro ei caput tegitur, nec cum Imp. ſceptris, ſignis & bannis progreditur, nec Imperial. præ ſe fert auctoritatem, nec reuera induitur & equitat ſecundum id quod Imperiali decreto C continetur à ſancto magno Conſtantino ad Papam Romanum ſanctum Silueſtrum, & ſucceſſores facto) dicunt ea quæ his canonibus continentur exoleuiſſe & in vſu non eſſe, id etiam quod dicunt ex hoc confirmantes, quòd in Imperialibus longo poſt tempore ſcriptis & repurgatis non ſitæ ſint leges, quæ definiant Conſtantinopolitanum archiepiſcopum habere Romani Papæ priuilegia, quemadmodum & nos declara- D uimus in prima iuſſione viij. tit. præſentis operis. Ego verò exiſtens Conſtantinopolitanus ciuis puriſſimus ac integerrimus, & ſanctiſſimi Conſtantinopolitani throni factus Dei gratia pars opportuniſſima, volo & opto vt archiepiſcopus Conſtantinopolitanus, citra tamen omne offendiculum, habeat priuilegia, quæ à diuinis canonibus ſunt illi honorificè conceſſa.

fortè leg. αἰτία.

Ὁ μὲν παρὼν κανὼν διορίζεται ἔχειν τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπίσκοπον, τὰ πρεσβεῖα τοῦ Πάπα Ῥώμης, καὶ κατ᾽ ἐκεῖνον ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι μεγαλύνεσθαι, ἀκολούθως τῷ τρίτῳ κανόνι τῆς β΄. συνόδου. τινὲς δὲ βλέποντες τοῦτον διὰ μηδενὸς τῶν προνομίων τοῦ Πάπα Ῥώμης ἀποσεμνυνόμενον, οὔτε γὰρ ὑπὸ βασιλικοῦ λώρου τὴν κεφαλὴν κατακαλύπτεται, οὔτε μετὰ βασιλικοῦ σκήπτρου καὶ σίγνων, καὶ βάνδων προέρχεται, οὔτε ἀξιώματα προβάλλεται βασιλικά, οὔτε ἀληθινὰ ἐνδιδύσκεται, καὶ καβαλλικεύει κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ γεγονότος βασιλικοῦ θεσπίσματος, παρὰ τοῦ ἁγίου μεγάλου Κωνσταντίνου, πρὸς τὸν Πάπαν Ῥώμης ἅγιον Σίλβεστρον, καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτόν, λέγουσιν ἀπρακτῆσαι τὰ τῶν κανόνων, κατασκευάζοντες τὸν εἰκότα λόγον, καὶ ἀπὸ τοῦ μὴ καταστρωθῆναι εἰς τὰ βασιλικὰ τὰ μεταγενεστέρως κατὰ πολὺ συγγραφέντα, καὶ ἀνακαθαρθέντα, τοὺς νόμους τοὺς διοριζομένους ἔχειν τὸν Κωνσταντινουπόλεως τὰ προνόμια τοῦ Πάπα Ῥώμης, καθὼς καὶ ἡμεῖς προεδηλώσαμεν τὰ περὶ τούτου, ἐν τῷ α΄. κεφ. τοῦ η΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ἐγὼ δὲ Κωνσταντινουπολίτης ὢν ἀκραιφνέστατος, καὶ τοῦ ἁγιωτάτου θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέρος γεγονὼς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ καιριώτατον, θέλω καὶ εὔχομαι ἔχειν τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἀσκανδαλίστως πάντα τὰ παρὰ τῶν θείων κανόνων φιλοτιμηθέντα αὐτῷ προνόμια.

In Concil. in Trullo. can. III 365. d. poſt illa ἑρμηνείας ἐκθέσει.

Ἐξαιρέτως δὲ τὰ γραφέντα εἰς τὸν ιβ'. κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

In Can. XXXII. pag. 396. a. poſt illa, τῆς ἁγίας μεταλήψεως.

A Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ μόνου τοῦ παρόντος κανόνος φαίνεται τὴν θείαν ἱεροτελεσίαν παραδεδόσθαι, καὶ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, πρώτως ἐπισκοπεύσαντος τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, ἥτις τέως παρ' ἡμῖν οὐδὲ εὑρίσκεται, οὐδὲ γινώσκεται, ὡς ἀπαρχετήσασα. ὅπως δὲ οἱ κατὰ Παλαιστίνην ἱερατεύοντες λειτουργοῦσι μετὰ τῆς παραδοθείσης μυσταγωγίας, ὡς λέγουσι παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀδελφοθέου, καὶ οἱ κατὰ Ἀλεξάνδρειαν ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς B τὰς ἱεροτελεσίας ποιοῦσι μετὰ εὐχῶν, ὥς φασι, παραδοθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Μάρκου, καὶ οὐκ ἀκολουθοῦσι τοῖς παραδεδομένοις ὑπὸ τῶν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἱερουργούντων, ἤγουν οὐκ ἐπιστρέφονται τῶν παραδοθεισῶν μυσταγωγιῶν παρά τε τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἀγνοῶ. τοῦτο δὲ καὶ συνοδικῶς, μᾶλλον δὲ καὶ ἐνώπιον τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως, ἐλαλήθη παρ' ἐμοῦ, ὅτε ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἐν- C δημήσας εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, καὶ μέλλων συλλειτουργῆσαι μεθ' ἡμῶν, ἀρκεσθέντων πάντων τῇ καταθέσει καὶ μόνῃ τοῦ πατριάρχου, εἰπόντος μηκέτι τοῦτο ποιῆσαι.

Nota quòd ex hoc ſolo præſente canone apparet, ſacrum ac diuinum myſterium, etiam à ſancto Iacobo fratre domini, qui Hieroſolymitanorum eccleſiæ primus fuit epiſcopus, fuiſſe traditum: quæ quidem traditio nunc apud nos non inuenitur, neque cognoſcitur, vt quæ exoleuerit. Quomodo autem Palæſtinæ ſacerdotes celebrant, cum myſterij, vt ipſi dicunt, ritu à fratre Domini tradito, neſcio: & Alexandrini quoque epiſcopi & ſacerdotes ſacrificia peragunt, cum orationibus, vt aiunt, à ſancto Marco traditis, nec ea quæ ab iis qui vniuerſo terrarum orbe ſacrificant, fiunt, ſequuntur, ſeu à ſancto Baſilio & ſancto Ioanne Chryſoſtomo traditos nobis myſterij ritus non curant, neſcio. Hoc autem etiam ſynodicè, vel potius etiam in ipſo tribunali Imperatoris à me dictum eſt, quando patriarcha Alexandrinus in vrbium regina ageret, & vna nobiscum celebraturus, cum tradito, vt dicebat, à ſancto Marco myſterij ritu ſacrificare vellet. Etiam ſi correctionem non habuerit, cùm omnes patriarchæ aſſertione eâque ſola contenti eſſent, qui dixit ſe id non amplius facturum.

In Can. XXXIIII. pag. 398. c. poſt illa, νόμου τιμωρεῖσθαι.

D Νομίζω καλῶς ἑρμηνευθῆναι τὸν κανόνα, καὶ μὴ ὀφείλειν ἐκλαμβάνεσθαι αὐτὸν καθὼς τινὲς λέγουσι, πρὸς τοὺς ποιησαμένους συνωμοσίαν ἐπὶ ἀγαθῷ. κἂν ὅπως γὰρ γίνηται, κολάζεται, καθὼς ἐγράφη ἄνωθεν. εὑρίσκω δὲ σημείωμα κατεστρωμένον ἐν τοῖς προσφόροις σεκρέτοις τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, τελεσθὲν φέρον τὸν Ἰούλιον μῆνα, τῆς ιε'. Ἰνδικτ. καὶ διαλαμβάνον μὴ εὐθύνεσθαι τοὺς καθοσιώσει ὑποπεσόντας διὰ βασιλικῆς προστάξεως, πολλοὺς εὐγενεῖς καὶ

Exiſtimo rectè expoſitum eſſe canonem, nec debere illum accipi, prout affirmant nonnulli aduerſus eos qui coniurationem inſtruxerunt ad bonum. Quocunque enim modo fiat, punitur, vt ſupra dictum eſt. Inuenio autem conſtitutionem ſitam in conuenientibus ſecretis Imperatoris domini Alexij Comneni filij beati Imperatoris domini Emanuelis, Iulium menſem, quo perfecta eſt, indicantem, XV. indictione quæ continet multos nobiles, &

magnos homines, qui Imp. iuſſu ſe inuicem ſacramentis obſtrinxerant, non eſſe corrigendos vt qui coniurationem feciſſent. Nempe cùm Imperator pronunciarit, non eſſe coniurationem, quod ab illis factum eſt, ſed licitum iuſiurandum, quoniam pro ipſius imperio coniuratio facta ſit: ne dixeris, eam quidem coniurationem, quæ ſit ad malum, puniri: quæ verò ad bonum, non corrigi. Sed dic omnem coniurationem pœnæ eſſe obnoxiam, propter eas, quæ in ſuperiori interpretatione adductæ ſunt cauſas: quæ autem in dicta Imp. conſtitutione declarata ſunt, eſſe priuata ac ſpecialia, non autem etiam legum & canonum interpretationes.

μεγάλους ἀνθρώπους, κατὰ τὰς συνωμοσίας πεποιημένους, ὡς τοῦ βασιλέως ἀποφηναμένου, μὴ συνωμοσίαν τὸ παρὰ τούτων γενόμενον εἶναι, ἀλλὰ θεμιτὸν ὅρκον, διὰ τὸ ὑπὲρ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὴν συνωμοσίαν γενέσθαι, μὴ εἴπῃς τὴν μὲν ἐπὶ κακῷ γινομένην συνωμοσίαν κολάζεσθαι, τὴν δὲ ἐπὶ καλῷ μὴ διορθοῦσθαι. ἀλλὰ λέγε πᾶσαν συνωμοσίαν ὑπεύθυνον εἶναι διὰ τὰς ἐν τῇ ἄνω κειμένῃ ἑρμηνείᾳ τεθείσας αἰτίας. τὰ δὲ ἐν τῷ ῥηθέντι βασιλικῷ σημειώματι διαγορευθέντα, ἰδικὰ εἶναι, καὶ συμπαθείας βασιλικῆς μέτοχα. οὐ μὴν καὶ ἑρμηνείας νόμων καὶ κανόνων.

In Synodum Conſtant. can. XVI. pag. 780. c. poſt illa τῇ ἑτέρᾳ γνώμῃ.

Et hæc quidem ſcripſimus ſeruari oportere, quæ hoc canone comprehenduntur, de epiſcopis qui renunciant, præter ea quæ à ſancto Cyrillo in epiſtola ad Dominum conſtituta ſunt, vt quæ à ſancta & vniuerſa ſynodo diſcuſſa & examinata fuere, per epiſtolam quæ nunc miſſa eſt ad ſynodum in Pamphylia. Tu autem ſcias, quod hæc omnia, quæ à ſancto Cyrillo conſtituta ſunt, neſcio quomodo contemnuntur. Multi enim, etiam eas quæ quomodocunque fiunt ab epiſcopis, renunciationes, admittendas eſſe volunt, vt vult hic præſens canon. Qui ſunt autem ſubtiliores, illas eſſe dicunt admittendas renunciationes, quæ continent eas fieri propter indignitatem eorum qui renunciant. Ego verò ea ſequor quæ ſunt à ſancto Cyrillo definita. Si enim conceſſum fuerit, vt epiſcoporum renunciationes citra curioſiorem examinationem admittantur, multi epiſcopatus erunt ſine epiſcopis, propter rerum inæqualitatem. quod quidem ad magnam ſtatus eccleſiaſtici ſpectat iniuriam, vt de dei contumelia nihil dicam. ſi quis autem velit per tonſuram renunciare, & eo quòd vitam monaſticam elegerit, quemadmodum magnus quoque fecit Gregorius Theologus: & dicis hunc canonem de iis renunciationibus dicere, aſſentior &

Ἐν τοῖς μὲν ἐγράψαμεν, ὀφείλειν τὰ τῷ παρόντι κανόνι περιεχόμενα χάριν τῶν παραιτουμένων ἐπισκόπων, ἐξακριβοῦσθαι πρὸς τὰ κανονισθέντα παρὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ἐν τῇ πρὸς Δόμνον ἐπιστολῇ ὡς συγκροτούμενα, καὶ παρὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς τρίτης συνόδου, διὰ τῆς γενομένης τηνικαῦτα ἐπιστολῆς πρὸς τὴν ἐν Παμφυλίᾳ σύνοδον. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι ταῦτα τὰ παρὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου διορισθέντα, οὐκ οἶδ' ὅπως παραβλέπονται. πολλοὶ μὲν γὰρ καὶ τὰς ὁπωσδήποτε γινομένας παρὰ τῶν ἐπισκόπων παραιτήσεις, δεκτέας εἶναι θέλουσι, κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. οἱ ἀκριβέστεροι δὲ, ἐκείνας τὰς παραιτήσεις λέγουσιν εἶναι δεκτὰς, τὰς διαλαμβανούσας γίνεσθαι ταύτας διὰ τὴν ἀναξιότητα τῶν παραιτουμένων. ἐγὼ δὲ τοῖς παρὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου διορισθεῖσιν ἕπομαι. εἰ γὰρ δοθῇ παραιτήσεις ἐπισκόπων δέχεσθαι, πλείους τῶν ἐπισκοπῶν, αἱ ἀνεπίσκοποι ἔσονται διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίαν. ὅπερ πρὸς μεγάλην ὕβριν ἀφορᾷ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀταξίας. ἐῶ γὰρ λέγειν καὶ τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ παραιτεῖσθαι θέλεις ἐπισκόπους, διὰ ἀποκάρσεως, καὶ διὰ τοῦ ἐπιλέξασθαι διαγωγὴν μοναδικὴν, καθὼς καὶ ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐποίησε, καὶ περὶ τοιούτων παραιτήσεων, λέγεις τὸν κανόνα ταῦτα διαλαμβάνειν, συντίθεμαι καὶ αὐτός.

αὐτός. ἡ μέντοι παραίτησις τοῦ Μάκρης ἐκείνου θεοδούλου δεχθεῖσα συνοδικῶς, παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, μετὰ ἡμέρας ἠπρακτήθη ἐκ παρακλήσεως τοῦ ἐπισκόπου, διὰ ψήφου συνοδικῆς πατριαρχεύοντος τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ, τοῦ Ἀγχιάλου. ἰδὼν γὰρ ὁ τοιοῦτος πατριάρχης, τὴν παραίτησιν τοῦ ἐπισκόπου, μὴ διαλαμβάνουσαν παραιτεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον ὡς ἀνάξιον, ἀλλ' ὡς μὴ ἄξιον, εἶπεν, ὅτι ἀπαράδεκτος ἡ τοιαύτη ἀπαίτησίς ἐστιν. οὐδὲ γὰρ ὁ μὴ ἄξιος εἰς τὸ ἱερουργεῖν, ἤδη καὶ ἀνάξιός ἐστι. B καθὼς τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐν μιᾷ τῶν ἁγίων εὐχῶν τῆς ἱερᾶς ἁγιστείας φησὶν, οὕτω πως διαλαμβανούσης. οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς, προσέρχεσθαι καὶ προσεγγίζειν, ἢ λειτουργεῖν, σοὶ βασιλεῦ τῆς δόξης. καὶ διαγνοὺς, τὸν μὲν εἰπόντα ἑαυτὸν ἀνάξιον, αὐτοκατάκριτον εἶναι, τὸν δὲ μὴ ἄξιον, εὐχαριστητέον ὡς ταπεινόφρονα, ἐδικαίωσε τὸν ἐπίσκοπον ἱερατεύειν, ὡς μὴ κατὰ κανόνας παραιτησάμενον. οἱ δὲ λέγοντες ὀφείλειν ὡς κανόνα τὴν περὶ τῶν παραιτήσεων μακρὰν συνήθειαν C κρατεῖν, κακῶς λέγουσι. μακρὰ γὰρ συνήθεια ἄγραφος οὐ κρατεῖ, ἔνθα ἐγγράφῳ νόμῳ ἢ κανόνι ἐναντιοῦται. καὶ ζήτει τὰ γραφέντα παρ' ἡμῶν χάριν τούτου, εἰς κεφαλ. γ'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

A ipſe. Renunciatio verò Macres illius ſerui dei, ſynodaliter accepta ab illo patriarcha domino Luca, aliquanto poſt tempore exoleuit, epiſcopi ſuaſione, per ſynodalem ſententiam, cum patriarchatum gereret ſanctiſſimus ille patriarcha dominus Michaël Anchialus. Cùm videret enim is patriarcha, epiſcopi renunciationem non continere, epiſcopum renunciare vt indignum, ſed vt non dignum, dixit non eſſe admittendam eiuſmodi renunciationem. Non enim qui vtique non dignus eſt ſacrum facere, iam etiam indignus eſt, ſicut & magnus inquit Baſilius in vna oratione ſacroſancti myſterij, quæ ſic habet: Nemo eorum qui carnalibus deſideriis & voluptatibus alligati ſunt, dignus eſt accedere, & appropinquare, vel tibi miniſtrare Rex gloriæ: & ſtatuens eum quidem qui ſe dixit indignum, eſſe per ſe condemnatum, qui autem non dignum, laudandum vt humilem, æquum cenſuit vt epiſcopus ſacerdotis officio fungeretur, vt qui non canonicè renunciaſſet. Qui autem dicunt longam renunciationum conſuetudinem perinde ac canonem valere debere, malè dicūt. Longa enim non ſcripta conſuetudo non valet, quando legi ſcriptæ vel canoni aduerſatur. Et quære quæ à nobis de ea re ſcripta ſunt, in iij. cap. primi tit. præſentis operis.

In Synodum VII. can. XIII. pag. 530. b. poſt illa, τοιαῦτα γίνονται.

Τὰ ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ παρόντος κανόνος γεγραμμένα παρ' ἡμῶν, ἀρκέσουσι τοῖς βουλομένοις εἰς τὸ μὴ προσέχειν τοῖς παρὰ τοῦ πατριάρχου ἐκείνου Ἀντιοχείας κυροῦ Ἰωάννου γραφεῖσι χάριν τοῦ μὴ δίδοσθαι προσώποις, μοναστήρια, καὶ ὀνομάζουσι τὸ ἔργον τοῦτο ἀσέβειαν. πάντως γὰρ κατακρατήσει τούτων, ὁ παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου οἰκουμενικοῦ κυροῦ Σεργίου γεγονὼς τόμος, ἑρμηνεύων πῶς ὀφείλουσι νοεῖσθαι τὰ τῶν κανόνων μετὰ συνοδικῆς συμπράξεως.

Quæ à nobis ſcripta ſunt in præſentis canonis expoſitione, ſufficient D ei qui velit, vt ſciat mentem non adhibendam iis quæ ab illo Patriarcha Antiocheno domino Ioanne ſcripta ſunt de non dando monaſteria perſonis, & nominante hoc opus impietatem. Id enim omnino vincet, ea quæ à ſanctiſſimo vniuerſali patriarcha domino Sergio facta eſt deciſio, cum ſynodali conſenſu, quæ quidem interpretatur quomodo debeant canones intelligi.

In Synodum can. III. pap. 767. c. poſt illa, ἐπιτιμίων ἐθεραπεύθησαν.

Τὴν μέντοι Κομνηνὴν κυρὰν Θεοδώραν

Porrò & Comnenā dominam Theo-

doram, quæ dicta eſt Laparde, illius domini Andronici coniux, vi illius tyranni Andronici tonſam, Conſtantinopolitana ſynodus non ſiuit mutare habitum, nec cum Crate Hungariæ qui hoc vehementiſſimè petebat, coniungi, eo quòd poſt eius viri mortem proceſſiſſet tonſura, etiam ſi vi facta eſſet, & in cœnobiaco monaſterio vitam egiſſet. Iam verò & alias quoque nobiles fœminas ſic tonſas æquum cenſuit hæc ſynodus ad priſtinum habitum reuerti, vel quòd eorum mariti ſupereſſent, vel quòd tonſuram omnino non admiſiſſent poſt mortem tyranni.

A τὴν χρηματίσασαν σύμβιον τοῦ Λαπαρδᾶ ἐκείνου κυροῦ Ἀνδρονίκου. ἀποκαρεῖσαν κατὰ βίαν τοῦ τυράννου, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος, οὐ παρεχώρησε μετασχηματισθῆναι καὶ συζυγῆναι τῷ Κράτῃ Οὐγγρίας, ἐνθύμως τοῦτο ζητήσαντι. διὰ τὸ μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, συγχωρῆσαι τῇ ἀποκάρσει. κἂν κατὰ βίαν ἐγένετο. καὶ ἐν κοινοβιακῇ διάγειν μονῇ. ἑτέρας δὲ γυναῖκας εὐγενεῖς οὕτως ἀποκαρείσας, ἐδικαίωσεν ἡ αὐτὴ σύνοδος μετὰ θάνατον τοῦ τυράννου, μετασχηματισθῆναι, ἢ ὡς ἔτι περιόντων τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν, ἢ διὰ τὸ μὴ καταδέξασθαι ὅλως τὴν ἀπόκαρσιν μετὰ θάνατον τοῦ τυράννου.

In Can. 2. Gangren. Syn. pag. 4.

Κυρίου Ἀλεξίου καὶ τῆς συνόδου ἣ καὶ τάξιν τόμου ἐπέχουσα. ὡς ὑπογραφεῖσα παρὰ τῆς συνόδου καὶ τοῦ βασιλέως καὶ διοριζομένη ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀποστασίας κατὰ βασιλέων ποιῆσαι. ἢ τυραννίδα κρατύνειν τοὺς ὑπηκόους κατὰ τῶν αὐθεντῶν αὐτῶν ἀναστατοῦντας, διορίζεται μετὰ τῶν ἄλλων περὶ δὲ τέλος, &c.

pag. 804. d. Ῥακενδυτοῦντας καὶ κατηγοροῦντας τῶν φορούντων τοὺς βήρους, &c.

pag. 805. a. ἀλλὰ καὶ διχαρακτηρισθήσονται. πολλαὶ γὰρ γυναῖκες, &c.

pag. 806. c. τοὺς μὴ ποιοῦντας οὕτω, ἀλλὰ προφάσει θεοσεβείας διαχωροῦντας ἐκ τοῦ κόσμου καὶ καταλιμπάνοντας ἀπαρνοῦντες τοὺς τικτομένους γονεῖς αὐτῶν, ἀναθέματι καθυποβάλλεσθαι. προστίθησι δὲ, προσποιεῖσθαι τὴν θεοσέβειαν ἤγουν τὴν ὀρθοδοξίαν, &c.

pag. 807. d. Αἵρεσις Βογομιλικὴ ἐστὶν ἐπί τινας χρόνους νηστεύειν κατὰ πᾶσαν ἡμέραν, καὶ μηδέποτε καταλύειν, ὡς μετὰ τὸν τοσοῦτον καιρὸν λέγειν ἐν τελειότητι γενέσθαι τοὺς νηστεύοντας. καὶ ἐπί τινας αὖθις καταλύειν καὶ ἀμεριμνεῖν ἀδιαφόρως καὶ πᾶσαν κακίαν, &c.

In Synodi Antiochen. can. x. pag. 817. c. ita legebatur in Vatic.

Ἐπεὶ δέ τινες ἐσπούδαζον ἐξ ἀρχαιότητος, χειροθεσίαν χωρεπισκόπου λαβεῖν ἀπὸ μητροπολίτου, ἢ πατριάρχου μὴ ἐπιστρεφόμενοι τὸν ἐγχώριον ἐπίσκοπον, ἐκωλύθη καὶ νῦν, καὶ ὡρίσθη παρὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως γίνεσθαι τὸν χωρεπίσκοπον, ἵνα ὑπόκειται αὐτῷ.

In can. xii. pag. 820. c. poſt illa verba.

Ἐπάρχου καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ δὶς γεγονότος ἐπάρχου τῆς πόλεως. οἱ νόμοι ῥητῶς διορίζονται μὴ ὑποκεῖσθαι ἐκκλήτῳ. τὴν δὲ πατριαρχικὴν ἀπόφασιν τοιούτου προνομίου ῥητῶς οὐκ ἠξιώσαμεν. κατὰ γὰρ τὰς τῶν πολλῶν καὶ τυχόντων δικαστῶν ψήφους, καὶ αὕτη ἐκκλητευθήσεται. πρὸς ἐπισύστασιν δὲ τοῦ λόγου αὐτῶν, χρῶνται, καὶ τῇ γ΄. Ἰουστινιανείῳ νεαρᾷ, τῇ κειμένῃ ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτλῳ β΄. καὶ διοριζομένῃ ἀδύνασθαι παρὰ τοῦ βασιλέως τὸν πατριάρχην, &c.

Ibid. pag. 821. c. 8. poſt illa verba.

Εἰς τρίτον καταφεύγεσθαι δικαστήριον, τὴν εἰς δύο δικαστήρια ζητηθεῖσαν ὑπόθεσιν, οὐ μὴν ὅταν περιττώκως δικάζῃ καὶ μάλιστα λαϊκοῖς, λέγει ὅτι εἶχον μὲν πρὸς τοῦτο πολλὰ εἰπεῖν, καὶ παραστῆσαι αὐτὴν, μὴ καλῶς λέγειν. &c.

Eorum, qui ſequuntur, locorum, Græcum textum in nullis codicibus hactenus nanciſci licuit: idcirco ſolum interpretis Latinum textum ſubiecimus ex editione Gul. Morelij Typographi Regij. CIↃ. IↃ. LXI.

Pag. 240. c. *poſt illa verba*, Synodo non placuerunt, *loco eorum, quæ ſubiecimus ex Græca editione Pariſienſi, ſequebatur apud Heruetum.*

Ex hoc præſenti autem xiiij. canone ſanctorum Apoſtolorum comprehenditur, quòd maligna quidem à parochia in alicuius epiſcopi parochiam inuaſio condemnatur. Tranſlatio autem, quæ iuſta de cauſa, & proprietate ac religione confirmanda, cum maxima epiſcoporum fit adhortatione, permittitur. Quia autem dicunt nonnulli, ne à præſenti quidem canone permitti tranſlationem, ſed epiſcopi tantum ad tempus euocationem docendi gratia, ex hoc oſtendi dicimus. primùm cùm hic canon nihil dicat eiuſmodi, vndénam ipſi hoc afferunt? Deinde, quænam poſſit eſſe vacantis eccleſiæ populo vtilitas, ſi epiſcopus ſemel vel bis, vel aliquo vno tempore docuerit, & nullum aliud antiſtitis munus exercuerit? deinde, quid opus erat vt fieret hæc euocatio cum magna multorum epiſcoporum adhortatione? poterat enim vel vnus pietatem prædicare. Iam verò & qui hoc dicit, accuſat ſanctum Gregorium Theologum, & alios ſanctiſſimos Patriarchas, qui ex epiſcopatibus tranſlati ſunt in ſedem Conſtantinopolitanam, & ad alias ſedes patriarchales, tanquam qui indignè in tranſlatione ſacra miniſteria obeant, quod non eſt venia dignum.

Pag. 242. b. *ſunt, ignoro.*

Lege etiam cxxxvij. Iuſtiniani nouellam, quæ ſita eſt in primo titulo iij. libri Baſilicorum. Decernit autem etiam cum multis aliis quæſtionibus eccleſiaſticis, quid debeat fieri in clericos digamos. Similiter, lege etiam xxiij. cap. primi tit. præſentis operis, & quæ in eo ſunt. ALIA Interpr. Superius quidem ſcripſimus nos ignorare, quomodo lectores qui duas vxores duxerant, non deponuntur, ſed potius per Archiepiſcopalia pittacia ad maiores gradus promouentur. Nuper autem leges & canones diligentius conſiderantes, animaduertimus hunc xvij. & xviij. canonem tractare de epiſcopis, ſacerdotibus, diaconis, & ſubdiaconis, non autem etiam de lectoribus. Illi enim ſiue ante ordinationem, ſiue poſt, digami fuerint, deponuntur. Hi verò lectores, ſi ante characterem quidem fuerint digami, deponuntur. Poſt characterem autem, eis permittitur, & ignoſcitur, ſed ad alium maiorem eccleſiaſticum gradum promoueri prohibentur. Hæc enim expreſsè dicit cxxxvij. Iuſtiniani nouella, ſeu xxxj. & xxxij. cap. primi tit. iij. libri Imperatoris. Si autem poſt ordinationem epiſcopus, presbyter, vel diaconus, vxorem duxerit, clero eiiciatur, & ordini ciuitatis, in qua erat clericus, cum bonis ſuis tradatur, ſin autem lector ſecũdam vxorem duxerit, ſed primam quidem viduam, vel à marito ſeparatam, vel legibus ſacriſve canonibus prohibitam, ad alium eccleſiaſticum gradum non prouehatur: ſin autem quocunque modo ad maiorem gradum promotus fuerit, ex eo eiiciatur, & priori reſtituatur. Si velis autem accipere canonem, vt etiam de lectoribus loquatur, potes, quòd ſcilicet non poſſit eſſe vel fieri lector, qui ſecundam vxorem duxerit. Vbi enim cognitum fuerit, deponitur. Lectori autem, qui poſt characterem ſecundam vxorem duxit, ignoſcitur, ſed ad maiorem gradum non promouetur. Quomodo autem lectores, qui ſecundas vxores duxerunt, per Archiepiſcopalia pittacia ad domeſticata, & alia eccleſiaſtica officia promouentur, nobis dicere neceſſe eſt. Dicimus ergo quòd eccleſiaſtica officia abuſiuè gradus vocantur. Eſt enim propriè gradus, ſacerdotum, diaconorum, ſubdiaconorum, & lectorum. Officia autem ſunt ho-

nores, & victus ſubminiſtrationes. Vnde qui fuit lector ab ineunte ætate, & ſecundam vxorem duxit, fit citra vllum impedimentum clericus eccleſiaſticus, & populi conuocator, per pittacia. Sed non hypodiaconus, vel diaconus. Qui enim hoc auſus fuerit, deponetur.

Pag. 248. b. *Ante illa verba Theodori Balſ.* Et ſacrati *& laici, ſcripſerat interpres.*

Nota præſentem Apoſtolicum canonem, qui decernit poſſe Clericos impune à ſuis Epiſcopis diſcedere, ſi eos vt impie vel iniuſte ſe gerentes condemnent, & hoc eſt nouum in iniuſtitia: alioqui enim etſi ſit peſſimis moribus, non debet à ſuo epiſcopo abſcedere vel à ſacerdote, ſed potius credere ſe per peccatorem Sacerdotem & Epiſcopum ſanctificari. Omnes enim, inquit, Deus, non eligit, ſed per omnes operatur. lege & ſancti Chryſoſtomi interpretationem epiſtolæ ad Timotheum, & xiij can. Syn. quæ habita eſt in Templo ſanctorum Apoſtolorum. ALIA. interpr. Et ſacrati.

Ibid. rurſus poſt illa verba, vſque in hodiernum diem.

Scias autem, quòd poſt præſentis canonis interpretationem, cum aliquot Antiſtites conueniſſent, qui ægrè ferebant ſibi miſſas fuiſſe à Patriarchis Cruciū fixiones,* tanquam id præter canones factum eſſet in ſuis diœceſibus, animaduerti hæc iure & canonicè fieri, & Epiſcopos hæc fieri fruſtra queri. A diuinis enim canonibus nec Metropolitano, nec Archiepiſcopo, nec Epiſcopo data eſt regio: ſed quinque Patriarchis diſtributæ ſunt regiones totius orbis terrarum: & ideo ab omnibus qui ſunt in ipſis, nomina ad eos referuntur, & hoc clarum eſt ex vj. & vij. canone primæ Synodi, & ij. & iij. canon ſecundæ Synod. qui decernunt, vt Alexandrinus habeat prouinciam omnem, Ægyptum, Libyam, & Pentapolim: Antiochenus Cœlen Syriam, Meſopotamiam, & Ciliciam: & reliqui Patriarchæ alias diœceſes, vt his canonibus comprehenditur. Cùm autem ipſi eos Antiſtites, qui earum curam gerunt, iudicent, & canonicè corrigant, iure etiam dabunt ius figendi cruces in earum ciuitatibus, & Parochiis, earum quoque clericos impune ſibi proprios efficiant, quoties voluerint. Cùm autem hæc ita ſe habeant, nulli Patriarchæ licebit in alterius Patriarchæ prouinciam mittere iura figendi crucem, nec eius clericum abducere, ne confundantur iura eccleſiarum.

* σταυροπήγια.

Pag. 270. a. 2. *Apoſtolicus canon lxvj.*

Similiter excipe mihi quartos dies, & paraſceuas quæ ſunt ante τὴν ἀπόκρεω, τὴν τυροφάγου & hebdomadem τῆς διακαινησίμου. In iis enim ſoluimus, quia ieiunant Armenii propter Nineuitas: in eo qui eſt ante ἀπόκρεω & in eo qui eſt ante τυροφάγου, hæretici Tetraditæ magnum ieiunium obſeruant. Hebdomas autem* τῆς διακαινησίμου. tanquam ipſe magnus dominicus dies reputatur. Propterea enim, & matutina reſurrectionis euangelia eo die leguntur. Cùm autem ſolutionem audis, ne dicas eam quæ fit per carnem: propter corporalem enim imbecillitatem non permittetur cuipiam, etiamſi extremum agat ſpiritum, in magna quadrageſima carnibus veſci. Vidimus enim hoc diuerſis temporibus ſynodicè petitum eſſe, & non eſſe conceſſum.

* Διακαινήσιμος hæc eſt, quæ Paſcha ſubſequitur.

Ibid. *pudore non afficiemur.*

Lege & quæ à nobis ſcripta ſunt in Interrogationem ſynodalium factarum reſponſionum in diebus Patriarchæ Domini Nicolai.

Pag. 273. b. *Contumaciam condemnari.*

Condemnari itaque contumacem epiſcopum, vt vult Nouella illuſtris Imperatoris Emanuelis Comneni, eſt extra omnem controuerſiam. Ita enim iudicatum eſt etiam apud tribunal Imperatorium. Cum duobus autem antiſtitibus, & non vllo

alio modo vocationem eius fieri, non eſt iuris, nec ea eſt huius canonis ſententia. Quando enim ſcriptus eſt, nec iudicibus nec Patriarchalibus notariis per ſe fidem haberi in vſu erat. Hodie autem cùm eis per ſe maior & amplior fides habeatur, neceſſario & quæ à Patriarchalibus notariis vel iudicibus edicta fiunt, nec reprobari, nec refelli poterunt. Rectè ergo condemnabitur qui per ea euocatus fuerit, & in iudicio non ſtiterit, cùm edicta non ex eo labefactentur quòd non fiant ab Antiſtitibus.

Pag. 286.c. *plurium electio*, loco eorum quæ ex editione Græca & Agylæo ſubiecimus, ſequebantur hæc apud Heruetum.

Licet dominus Emanuel Comnenus legem tulerit, vt ſi omnes non ſint eiuſdem ſententiæ, ſed aliquid diſſentiant, ſi qui diſſentiunt numero ſint æquales, eorum præferetur ſententia, quibus is qui iudicio præeſt conſenſerit: eáque lex ſit & generalis, & ad omnem cauſam trahi debere videatur: in eccleſiaſticis tamen electionibus locum non habebit, nec in eccleſiaſticis quæſtionibus. Quòd autem per eam canonica traditio non eſt euerſa, ſege xix. can. Antioch. Syn. patriarcha Hieroſolymitanus, Æliæ epiſcopus dictus eſt. Vrbs enim Hieroſolymorum à Tito & Veſpaſiano euerſa, cum ab Ælio Adriano rurſus ædificata eſſet, Ælia eſt appellata. Quæſitum eſt autem &c. pag. 287. b.

Pag. 348. c. *quę in illud ſcripta ſunt.*

ALIA INTERPRETATIO. De metropolitanis quidem, qui non eligunt epiſcopos in ſuis epiſcopatibus vacantibus, in præſenti canone tractatum eſt. De iis autem qui declarati ſeu renunciati, receptionem vel recuſationem poſt electionem prorogant ac differunt, diuerſis temporibus actum eſt, & quæſitum eſt quid agendum, & maxime ſub Lachana illo Theodoro, qui Heracleæ archiepiſcopus renunciatus erat: vnius autem anni & dimidij tempore, nec recipiebat nec recuſabat. Quoniam ergo tunc nihil certi definitum ac confirmatum eſt, dico quòd trimeſtre tempus poſt electionem etiam electo accommodabitur, vt vel recipiat, vel recuſet, ſecundum hunc præſentem canonem. Quod tempus ſcilicet etiam metropolitano datum eſt pro eligendo epiſcopo, idque propter eandem cauſam, propter quam etiam metropolitanus punitur, qui non intra præſtitutum tempus eligit. Eo autem in caſum præterito, alia fiet eccleſiæ electio. Si autem is qui renunciatus eſt ſeu declaratus, poſt trimeſtre tempus, electionem reuocet, non audietur, ſed potius etiam eccleſiaſticè punietur, vt qui in iis ludat in quibus ludendum non eſt, & ſua dilatione gregi Dei perniciem afferat. Quoniam autem audiui quendam dicentem, quòd edictis debet euocari qui eſt renunciatus, & niſi hoc factum fuerit, eius dilatio ei nullum periculum afferet: dico, quòd quoniam metropolitanus hoc ius non habet, vt qui à patriarcha edicto non euocetur, nec qui renunciatus eſt, epiſcopus hoc habebit. Hanc autem interpretationem etiam ex ix. cap. primi tit. iij. lib. Baſilicorum confirmo, quod probationem contradictionis, quæ aduerſus electum infertur, in trium menſium ſpacium coarctatum reducit. lege ergo hoc poſitum in commentario cap. primi tituli præſentis operis.

Pag. 364. *Imperatoribus confirmata.*

In lxxxv. canone ſanctorum Apoſtolorum, & in præſenti canone expóſitum eſt, quinam libri veteris & noui Teſtamenti legi debeant. Quoniam autem vidi magnum hominem, afferentem Nomocanonum quod habebat ſanctorum Apoſtolorum canones, per Clementem compoſitos, & diuerſas Imperatoris Iuſtiniani Nouellas in legum repurgationem non receptas, moneo omnes qui Nomocanonum lecturi ſunt, ne antiquioribus Nomocanonorum libris mentem ad-

hibeant, ſed id quod à patriarcha Photio eſt elaboratum, & in xiiij. titulos diuiſum legant. Nomocanonum autem, quòd in l. tit. leges, & canones redegit, & reliqua quæ Iuſtiniani nouellas, quæ exoleuerunt, vt quæ in Baſilicis non receptæ ſint, & alias quaſdam leges ex Digeſtis ac Codice continent, & quæ quòd plurimis verbis abundent, locupletia copioſáque putantur: (innumerabiles enim tales libros vidi) multos homines qui ſunt in magna exiſtimatione, nihili facere, ſed ea perire permittere intelligant.

Pag. 371. a. *canonem xxxvij.*

Dixerit autem quiſpiam, quòd cùm epiſcopi cogantur apud metropolitanos ſingulis annis conuenire, metropolitani apud patriarcham conuenire non cogentur. Vel ij enim apud patriarcham conueniunt: & prouincialium epiſcoporum ceſſare ſynodos vſuuenit, vel non conueniunt, & patriarchales non fient ſynodi. Et hæc quidem dicet fortaſſe quiſpiam. Tu autem lege accuratius xx. cap. primi tit. iij. lib. quod ſic præcisè dicit: Iubemus omnino vnoquoque anno vnam ſynodum fieri in vnaquaque prouincia, vel Iunio menſe vel Septembri & apud beatiſſimos quidem patriarchas conuenire, illos qui ab ipſo quidem ordinantur, alios autem epiſcopos ordinandi ius non habent, apud ſanctiſſimos autem metropolitanos vniuſcuiuſque prouinciæ eos qui ab ipſis ordinantur. Nota ergo ex hac Nouella, cauſam propter quam patriarchæ Conſtantinopolitani prouinciales dicuntur, epiſcopus Derci, epiſcopus Meſſanæ, epiſcopus Parij, epiſcopus Apri, & alij quidam archiepiſcopi, & metropolitani, qui non habent epiſcopos. Hi enim, & ſoli apud patriarcham coguntur ſemel in anno conuenire. Cæteras autem quæ ab alijs dicuntur, cauſas ne admitte. Lege etiam finem dicti primi cap. aduerſus magiſtratus extrema ſupplicia decernentem, qui non cogunt epiſcopos tales ſynodos facere.

Pag. 376. a. *hypodiaconos adijcit.*

Si ergo ſic à præſenti canone prohibentur ſacerdotes, diaconi & hypodiaconi cum proprijs vxoribus coniungi vicis ſuæ tempore, quid reſpondebunt ſacerdotes, & reliqui, qui non præfinitis viciſſim hebdomadibus, ſed perpetuo ſacrificant: neſcio, & correctionem peto.

Pag. 425. d. *dici non ſinunt.*

Et ſi hic canon obſcurius eſt explicatus, ſcias tamen quòd in ſacri Chartophylacij ſecreto conſtitutio poſita eſt tempore ſanctiſſimi patriarchæ domini Nicolai, quæ ſic habet his verbis. Vir longè clariſſimus Gregorius Siccus, hodierno die deſcriptionem attulit, quæ ſic habet. Maria habens germanum filium Conſtantinum, ex diuino & ſancto baptiſmate fuit Irenes ſuſceptrix, genuit Conſtantinus Theodorum, & Irene Theodoram, & rurſus genuit Theodora Annam. Volens ergo Theodorus legitimo matrimonio Annæ coniungi, ſciſcitatur vt ſciat an hoc fieri liceat. lectus eſt ergo in ſynodo liij. Canon ſanctæ vniuerſalis ſynodi in Trullo, & vj. decretum xj. cap. v. tit. xxviij. libri ſic habens expreſsè, Qui ex ſancto quidem baptiſmate aliquam ſuſcepit, non poteſt eam poſteà vxorem ducere, vt quæ eius filia facta ſit, neque eius matrem, vel filiam. Sed nec eius filius: quoniam nihil æquè paternam affectionem & iuſtam nuptiarum prohibitionem poteſt inducere, vt eiuſmodi vinculum per quod deo intercedente animæ coniunguntur, & decretum eſt dictum contractum eſſe prohibitum, vt qui ad quintum gradum non perueniat, eò quòd præferatur, vt hæc lex comprehendit, ſpiritalis cognatio naturali vel carnali. Cautum eſt autem, vt hoc quoque valeat in adoptione, eo quòd quæ ex ea proficiſcatur cognatio, à deo & diuinarum precum myſterio conſtituatur, vt vult noua conſtitutio inclyti Imperatoris domini Leonis Sapientis.

Pag. 901. a. *eccleſiaſtica conſuetudine.*

A fœminis abſtinere non ſolum eos qui ſunt ſacris initiati, ſed etiam omnes fideles, temporibus ſanctæ participationis, etiam ab Apoſtolo ſtatutum eſt, qui dicit, Probet homo ſeipſum, & ſic de pane edat, & ex calice bibat. & rurſus, 1.Cor.11.18. Ne defraudent ſeipſos coniuges, niſi forte ex conſenſu, quando ad ſanctæ communionis preces accedere voluerint. Porrò & Dauid, & eos qui cum eo erant, cum petiuiſſent de panibus propoſitionis comedere, qui tunc apponebantur ad præfigurationem corporis Chriſti, prius interrogauit, an mundi eſſent à cubili mulieris. Et quod in diuino ſacrificio dicitur, Sancta ſanctis, habet eandem intelligentiam. Qui enim à muliebri concubitu polluti ſunt, vel aliquo alio inceſto modo, cum non ſint ſancti, hoc eſt digni, non debent communicare. Vnde ex iis omnibus colligitur, quòd nec ipſi coniuges quidem, qui corporaliter congreſſi ſunt, eo die digni habebuntur ſancta communione. Ille verò ſanctiſſimus patriarcha dominus Lucas, de eo interrogatus, ſynodaliter pronunciauit debere tribus ante diebus à corporali congreſſu ſeiungi coniuges, qui ſunt diuinorum ſacramentorum futuri participes. Sed & ſponſos, qui ipſo die matrimonij ad rem veneream coëunt, pœnis ſubiecit. Et lege edictum quod menſe Septembri ij. indict. factum eſt, & habe in memoria. Similiter & canonicam reſponſionem Timothei ſanctiſſimi Archiepiſcopi Alexandrini, & reſponſionem quintam & xij. quæ decernit debere fideles à mutuo congreſſu abſtinere ſabbato & dominico. Tales autem traditiones ex libris quoque Moſaïcis probantur & conſtituuntur. In libro enim Exodi hæc dicit apertè, Et dicit dominus Moſi, Deſcende, & teſtificare huic populo, & ſanctifica eum hodie & cras, & lauent veſtimenta, & ſtent parati in diem tertium. Tertio enim die aſcendet dominus coram omni populo. Et rurſus, Deſcendit autem Moſes de monte ad populum, & ſanctificauit ipſos, & lauerunt veſtimenta, & dixit populo, Eſte parati tribus diebus, & non accedite ad vxores.

Pag. 604. d. *& lege fuit potentior.*

Quod quidem mihi ſine probatione non videtur. Neque enim ſcio, an hoc ſynodaliter dictum & confirmatum ſit. Hominum autem confeſſiones non ſuſcipere ſacerdotes, ſed ſolos monachos ſacerdotes, iniquum eſt. Puto autem quòd ex hypocriſi hoc ab eis vſurpatum ſit, & propterea tardè omnino (nolo enim dicere nullo modo) quis epiſcopo vel ſacerdoti, qui non ſit monachus, ſuam confeſſionem credit. quod quidem ſacerdotibus & epiſcopis eſt beatiſſimum, monachis autem periculoſiſſimum. Iis enim qui ſunt digni, & ſunt ſecundum Apoſtolum Petrum, dandæ ſunt claues regni cælorum. & plus non ſcribo.

Pag. 615. c. *beneficio demerente.*

Nota ergo præſentem canonem ſacerdotalis ordinis homines valde punientem, qui quomodocunque in publicis iudiciis litigant. Nec tibi aduerſetur vj. caput primi tit. xj. lib. Imperat. & ix. cap. iij. tit. iij. libri, quæ dicunt poſſe ſacratos renunciare præſcriptioni ſeu exceptioni ſacerdotij. Quantum enim ad aduerſarium attinet, valet hæc conuentio, eſt autem alia ratio, quod ſecundum præſentem canonem læditur qui eum contempſerit. Et lege xxiiij. canon. præſentis ſyn. & Chalced. ſyn. can. ix.

d by Google

Pag. 627. c. *ſcripta ſunt.*

Secularem autem dignitatem clericum aſſequi, vel ſecularis exercitus ductorem effici per decretum Imperiale, & nominari forte Auguſtum, vel Præſidem, vel Magnum Domeſticum, non mihi videtur. Lege autem vij. can. iiij. ſyn.

Pag. 629. c. *ſententiis non canonicis.*

Nota autem, quòd ex hoc præſenti canone, vt eſt veriſimile, forma introducta eſt, vt antiſtites qui ſunt ordinandi, neceſſario ante ordinationem in codice eius qui ordinat ſanctum ſymbolum & reliqua diuina dogmata inſcribant. Vidi enim etiam antiſtitem in magnum diſcrimen adductum, eo quòd non diligenter & ex conſuetudine ſcripſerit. Clericos autem ſacra dogmata doceri, & canonicum & iuſtum eſt. Inſcribere autem huc vſque non vidimus.

Pag. 696. a. *vxores ſine præiudicio.*

Quomodo debeant presbyteri, diaconi, & hypodiaconi à propriis vxoribus abſtinere, in diuerſis canonibus ſcriptum eſt, ſcilicet in xiij. can. ſyn. in Trullo, & in aliis, quæ in huius canonis interpretatione declarantur. Quia autem mihi nouum eſſe videtur aliquem eorum deponi qui ſe non continuerit, eo quòd ſit incertum, & demonſtrari non poſſit. Quis enim ſcit, quomodo & quando à propria vxore contineat is qui eſt in ſacris, vt non continens deponatur? Dico, quòd omnino comprehenditur eſſe prohibitum ſacra celebrare eis qui ſunt ſacrati. Propterea enim & in x. canone ſyn. in Trullo patres vicis meminerunt. Magna quoque eccleſia hac ratione ſacerdotum miniſteria diuidit in hebdomadas. Quare qui non per ſeptimanam, ſed ſingulis diebus ſacra celebrant, tenentur canone, vt qui omnino cum propriis vxoribus verſentur, & apertè offendant tanquam non continentes, licet reuera contineant. Quomodo ergo plures ſacerdotes & diaconi non per ſeptimanam, ſed quotidie celebrantes, vel vt ſuperantes, vel vt in oratoriis ſeruientes, non puniantur, ignoro, & quæro correctionem. Adiicio autem, quòd propter præſentem conſtitutionem prohibitum eſt, vt eſt conſentaneum, ne quis fiat clericus in multis eccleſiis, & ne fiant ſacrificia & baptiſmata in oratoriis quæ ſunt in domibus, etiam ſi hoc exoleuerit propter aliam rationem, ex Nouella Imperatoris Domini Leonis Sapientis, quam etiam lege ſitam in diuerſorum canonum interpretatione.

Pag. 726. a. *Epithalamium celebrant.*

Atque ij quidem rectè ſegregati ſunt. Qui autem per pia cantica, naturæ vim non aſſerentia, & alleluiaria, artificioſam vocis dulcedinem præ ſe ferentia, hæc faciunt, iniuria ſegregantur. Non enim luctuosè, ſed feſtiuè ac panegyricè memorias hodie celebramus, Deo gratias agentes, cui placuit vt is qui defunctus eſt, cum fide orthodoxa migrare, & qui efficere dignatus ſit, vt apertè & cum omni libertate, eos qui ex noſtris excedunt ſepeliamus, & non vt prius, in angulis abiiciamus, quando hæretici quidem vigebant, noſtra autem abiecta & afflicta erant, quemadmodum dicit etiam magnus Gregorius in ſuis in Iulianum inuectiuis orationibus. Et ideo ſuffitibus, & lampadibus, & magnificis congregationibus, defunctum excipimus, vt qui ſit per baptiſmum ſanctificatus. Pſallimus autem & in ipſo immaculatum, dicentes ex eius perſona, In toto corde meo quæſiui te domine, in corde meo celaui eloquia tua. In via teſtimoniorum tuorum ambulaui, & reliqua, quæcunque dicunt electi eius deo. Nota præſentem canonem propter Antiſtites qui dicunt inſuetas precationes in memoriis, & de alleluiariis qui cantant ſuper mortuos.

Pag. 752. a. *Spiritalem filium.*

Nota de antiſtitibus & monachis qui hominum peccatorum confeſſiones audiunt, & ea in lucem proferunt quæ dicuntur ab iis qui confitentur, & adhibe animum iis quæ interpretatione ſcripta ſunt.

Pag. 774. c. *ordines promoueri.*

Nota autem quòd præſenti canone vſus ille quoque ſanctiſſimus patriarcha dominus Polyeuctus, primum quidem ex ſanctiſſimæ dei magnæ eccleſiæ ſacris ambitibus Imperat. dominum Ioannem Tzimiſchen expulit, vt qui Imperatorem Phocam interfeciſſet: poſtea autem ſuſcepit. Dixit enim cum ſancta ſynodo in ſynodalibus actis quæ tunc habita fuerunt, quæ in chartophylacio ſeu tabulario repoſita ſunt, quòd quoniam ſancti baptiſmatis vnctio, omnia quæ ante baptiſmum fuerunt, qualia & quantacunque ſunt peccata delet, omnino Imperatoris quoque vnctio, cædem, quæ ante eam ab Tzimiſche facta eſt deleuit, ei ergo actioni conſequenter quicunque ſunt quidem paulò miſericordiores, & dei miſericordiam ante iudicium corripiunt, per epiſcopalem vnctionem quæ ante eam commiſſa ſunt peccata deleri dicunt, & pulchrè inſtant de animæ peccatis ante ſacerdotium commiſſis ſacerdotes non poſtulari. Si enim Reges Chriſti domini appellati ſunt, & ſunt, ſic etiam antiſtites ■ ſunt & nominantur. Dictum autem ſuum ex hoc quoque confirmant, quòd eiuſdem ſint poteſtatis preces quæ leguntur quando Imperatores coronantur, & quando ordinantur antiſtites. Pro oleo autem quo antiqua lege inungebantur Reges & ſacerdotes, dic antiſtitibus ſufficere euangelij trutinam collo eorum impoſitam, & eius qui ordinat characterem, cum ſancti ſpiritus inuocatione. Ad inconfutabilem autem horum omnium & ſolidiſſimam comprobationem magni quoque Gregorij Theologi ſermone vtuntur, qui poſt eius ordinationem ad patrem ſuum ſcriptus eſt, cuius principium eſt. Et rurſus ſuper me vnctio & ſpiritus. lege ergo eum, & diſces, quòd nihilominus ſancti ſpiritus gratia dignus cenſetur, qui indignè electus, in puritate poſt ordinationem vitam tranſigit, quàm is qui dignè electus poſt ſuam puritatem vitam noſtram reliquit. Hæc de antiſtitibus. De ſacerdotibus verò & alijs clericis, quære Nicenæ ſynodi canonem xviiij. Synodi Neocæſarianæ canonem viiij. xj. Baſilij canonem xxvij. Theophili ex commentario canonem iiij. v. viij. & nota ex omnibus, quòd antiſtitum quidem ordinatio & & Regum vnctio, quæ ante ordinationem fuerunt peccata, qualiacunque ea fuerint, delent. Propterea enim habent poteſtatem epiſcopi dimittendi peccata, vt qui cùm primum ordinati fuerunt audiuerint: Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis, & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo. Sacerdotum autem & aliorum qui ſunt in ſacris ordinatio, parua quidem peccata delet, conſenſum dico, & mendacium, & eiuſmodi alia, quæ depoſitionem non inducunt: fornicationem autem non delent. Vnde nec ſacerdotes poſſunt peccata remittere, & lege Neocæſar. ſynodi canon. ix. qui eadem dicit de ſacerdotibus. In his autem ne tibi contrarius eſſe videatur xvij. canon ſanctorum Apoſtolorum qui dicit, Qui duobus matrimoniis poſt baptiſmum fuit colligatus, vel habuit concubinam, non poteſt eſſe epiſcopus, presbyter, vel diaconus, vel omnino ex ſacerdotali ordine, neque xviij. eadem propemodum aſſerens, ſed accipe illud eſſe, hoc eſt fieri, & dic, quòd nullus qui ſic lapſus eſt, epiſcopali vel ſacerdotali honore dignus cenſebitur. Quòd ſi præterea quæ decreta ſunt dignus fuerit habitus, ſi eſt quidem epiſcopus, non poſtulabitur propter dictas cauſas, & quòd ſacerdotes cum primum ſunt ordinati, non ſolum Apoſtolica gratia digni cenſentur, ſed etiam prophetica. Sic enim & Saul inter prophetas, & Caïphas inuitus prophetizauit, dicens de deo & ſeruatore noſtro Ieſu Chriſto, expedire vnum mori pro vniuerſo populo. Erat enim, inquit, pontifex anni illius. & lege xxix. cap. ix. tituli præſentis operis, & inuenies in eo leges diuerſas, quæ multa de ſacerdotibus & iis qui ſunt in ſacris tractat: epiſcopi autem omnino mentionem non facit.

Pag. 819. d. *Carthaginen. can. cvj.*

Quia autem nonnulli verbis canonis hærentes (longe enim abſunt à ſententia) volunt antiſtites, qui in regina vrbium verſantur, cum ſcientia & permiſſione patriarchæ, & non aliter, ad Imp. ſalutandum proficiſci, dicimus, quòd quæ hoc canone continentur, & reliqua quorum hic fit mentio, locum habent, quando antiſtes à ſua regione ſeu diœceſi ſua ſponte ad Imperatorem profectus ſit. Si enim in regina vrbium verſetur, vel Imperatoris iuſſu, vel patriarchali permiſſione, citra vllum impedimentum Imperatorem conueniet, & eum illorum quæ voluerit admonebit. Imperatoris autem iuſſu proficiſci antiſtites quò iuſſi fuerint, etiam ſine ſynodali conſenſu, in diuerſorum canonum interpretatione declaratum eſt, nec ſunt eá à nobis repetenda.

Pag. 825. b. *tale quid fecit.*

Nota quòd ſæpe in ſynodo quæſitum eſt, quis eſt is qui vacat, & quænam dicatur vacare eccleſia. Ac de vacante quidem eccleſia nulla fuit dubitatio: Omnes enim dixerunt eam eſſe vacantem eccleſiam, quæ antiſtite orbata eſt: Sed de vacante antiſtite multa fuit controuerſia, & placuit omnibus eum dici vacare, qui non poteſt proficiſci ad eam eccleſiam ad quam renunciatus eſt, eo quòd vel à gentibus impiis vel etiam hæreticis occupetur, & fortaſſe etiam profanetur communiſque reddatur, nec ſinatur antiſtes pedem in eam immittere, cuiuſmodi eſt hodie Hieroſolymitana eccleſia, Antiochena, Tarſenſis, & aliæ. Hieroſolyma enim ab impiis Sarracenis polluta ſunt, thronus Antiochenus à patriarcha Latino detinetur, & Tarſus ab Armeniis. Reliquæ autem Hieroſolymorum, Antiochiæ, & quædam Orientales Conſtantinopolis eccleſiæ, non reputantur vacare, quia Sultanus, Latini, & reliqui Agareni permittunt antiſtitibus ſuas eccleſias epiſcopaliter adminiſtrare, & Chriſtianorum qui illic ſunt curam gerere. Vnde & eiuſmodi eccleſiarum euocati antiſtites debent proficiſci. Quòd autem dantur quibuſdam antiſtitibus non vacantibus, ſed paupertate laborantibus orbatæ ſeu vacantes eccleſiæ, eſt diſpenſationis ratio. Canon quoque, qui dicit vacantem dandam eſſe vacanti, locum non habet. Et ideo qui ſynodaliter permittunt cuipiam, vt poſſit ſedere in ſede illius eccleſiæ quam habet cum ea quæ illi data eſt ex ratione diſpenſationis, faciunt contra canones rem cui venia danda non eſt. Iis enim qui vacant debet dari thronus, non autem iis qui habent ſedem epiſcopalem. Propterea enim & qui vacantem eccleſiam accipit, non amplius vocatur epiſcopus illius eccleſiæ ad quam primum renunciatus eſt, ſed eius quæ illi vt vacans data eſt, quemadmodum magnus Theologus non amplius dictus eſt Nazianzenus, ſed Conſtantinopolitanus epiſcopus, nec qui proxime ordinatus eſt ad Amaſeam, & Ceraſuntem tranſlatus, quia qui prius fuerat depoſitus, eſt reſtitutus, Amaſeæ epiſcopus vocatus eſt, ſed Ceraſuntis. Claudiopolitanus autem proprium epiſcopatum Heracleam Ponticam vt vacantem adeptus, & in ei quoque coniuncta ſede ſedere permiſſus, quomodo Claudiopolitanus appelletur neſcio.

Pag. 847. b. *ieiunij diebus.*

Nota ergo ex præſenti canone quòd aridis veſci debemus omni quarta & ſexta feria. Qui ergo ſine morbo cum oleo & teſtaceis piſcibus ieiunant, faciunt contra legem, multò autem magis qui in quartis feriis piſces comedunt. Quia autem audiui quoſdam dicentes aridorum vſum, aquæ quoque potionem conſequi, dico quòd canones quidem nihil tale definiunt. Inueni autem in Panaria verba quædam emiſſa ex oratione Epiphanij de Fide, & ex oratione Aërij aduerſus hæreſes tractantis, debere fideles, in ſex diebus ante Paſcha, pane, & ſale, & aqua nutriri. An ergo hæc verba ſufficiunt ad cogendum populum vnà cum aridorum eſu, aquam quoque bibere, non poſſum dicere. Lege & viij. interrogationem canonicarum reſponſionum Timothei Alexandriæ Archiepiſcopi, quæ in principio ſic tractat: Mulier ſi genuerit, Paſcha debet ieiunare. Sic etiam x. ex his enim colligitur debere fideles cum aridorum eſu aquam quoque bibere.

FINIS.

SVPPLEMENTVM ALIORVM LOCORVM EX CODICE HARLÆANO ERVTVM.

Pag.16.d. Secunda conſtitutio,&c.

Η β'. Διάταξις τοῦ α'. τίτλου τὴν παροῦσαν οὐ συγχωρεῖ ἀπὸ λαϊκῶν ἀθρόως ἐπισκόπους χειροτονεῖσθαι, ἀλλὰ πρότερον κληρικὸν, καὶ οὕτως ἐπὶ μῆνας τρεῖς τὰς γραφὰς διδασκόμενον καὶ τοὺς κανόνας. Ἡ δὲ α'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου οὐ βούλεται αὐτὸν οὐχ ἧττον ἐξ μηνῶν προσκληρωθῆναι ἢ προσμονάσαι.

Σχόλιον. Περὶ τῶν ἀπὸ λαϊκῶν γινομένων ἐπισκόπων πολλὰ ἐν διαφόροις Ἰουστινιανείοις νεαραῖς ἐγράφησαν, ἠπράκτησαν δὲ πάντα ὡς μὴ συντεθέντα εἰς τὰ Βασιλικά.

Schol. Balſ. De iis qui fiunt Epiſcopi ex laicis, in diuerſis Iuſtiniani Nouellis multa ſcripta ſunt; Exoleuerunt autem omnia, vt quæ in Baſilicis ſcripta non ſunt.

Pag.49.c. *præter Imperatoris ſententiam*, poſt hac verba ſequebantur hæc apud Heruetum loco eorum quæ ex Agylæo ſubiecimus.

Κεφάλαιον α'. τίτλος λζ'. Ἐπερώτημα οὕτως ἔχον· καλῶς ἐπερωτᾷς σὺ παρασχεῖν τόνδε, ἢ κτίζειν ἱερὸν, ἢ μνημείου τόπον. καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων γὰρ τόπων μίσθωσις ἔρρωται. μίσθωσις δὲ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἡ σύστασις χάριν τοῦ κτισθῆναι τὸ ἱερόν. οὐ μὴν ἐπὶ ἐκδόσει τοῦ ἱεροῦ. εἰ γάρ τις ἐκλάβηται μισθωτικῶς μοναστήριον, οὐ μόνον οὐκ ὠφεληθήσεται ἀπὸ τῆς μισθώσεως ὡς οὔσης παρανόμου καὶ ἀκύρου, ἀλλὰ καὶ κολασθήσεται. οἱ γὰρ μισθούμενοι οἱ πακτωτικῶς ἐκλαμβανόμενοι μοναστήρια ὡς παράνομον συνάλλαγμα πεποιηκότες ὑφοράσθωσαν τὴν ἀπὸ Θεοῦ καὶ τοῦ νόμου κατάκρισιν. Τίτλος ιε'. κεφάλ. λζ'. Ἐπερώτημα τελευταῖον οὕτως ἔχον. ἐὰν εἴπω γενέσθαι σταυροὺς ἀπὸ ἑκατὸν λιτρῶν, καὶ ἀνατεθῆναι ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ· πάντες δὲ οἱ ἐν τῷ αὐτῷ ὄντες ἱερῷ ἀργυροῖ καὶ χαλκοῖ εἰσιν, ἀργυροῦς ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται ποιεῖν· οὐ μὴν χαλκοῦς δίδωσιν, οὔτε χρυσοῦς ἀναγκάζεται ποιεῖν.

Caput primum, titulus triceſimus ſeptimus, decretum ſic habet: Rectè à te ſtipulor, vt hoc ſacrum exhibeas, vel extruas, vel monumenti locum. Nam in iis quoque locis valet locatio. Valet autem in re ſacra locatio, quæ eſt conuentio vt aliquid ſacrum extruatur, non autem vt ſacrum tradatur. Si quis enim Monaſterium conducto acceperit, non ſolum ex condictione quæ eſt iniqua & inualida, non iuuabitur, ſed etiam punietur. Qui enim conducunt, & ex pacto Monaſteria accipiunt, vt qui contractum contra leges fecerint, Dei & Legis condemnationem formident. Titulus decimusquintus, caput triceſimumſeptimum, reſponſum vltimum, quod ſic habet: Si iuſſero fieri cruces ex centum libris, & in hoc loco ſacro ſtatui: omnes autem quæ in eo ſacro loco ſunt, ſunt argenteæ, vel æneæ, hæres cogitur eas facere argenteas, non autem dabit æneas, nec cogetur eas facere aureas.

Pag.56.c. tempora ſeruantibus.

Τῶν ἄλλων οἴκων παραχωρησάντων αὐτῷ, εἰ μὴ δειχθῇ ὁ τελευτήσας ἕτερον ἐνθυμηθεὶς, καὶ ἕτερον εἰπὼν, τότε γὰρ τὸ ἀληθὲς καὶ οὐ τὸ γεγραμμένον κρατεῖ. Εἰ δὲ τόπον εἴπῃ ῥητὸν, εὑρεθῶσι δὲ πολλοὶ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐν τῇ πόλει, ἢ τῇ περιοικίδι, εἰ μὲν πρός τινα τούτων εἶχε μεί-

Aliis domib. ei cedentibus, niſi oſtēſum fuerit defunctum aliud cogitaſſe, aliud verò dixiſſe. Tūc enim, quod verū eſt, & nō quod ſcriptum eſt, ſeruatur. Sin autē locum expreſſum dixerit, multa autem eius nominis loca inuēta fuerint in ciuitate vel in regione quæ eſt circumcirca, ſi ad eorum quidē aliquem maiorem ha-

bebat affectionem, vel frequentius illuc ventitabat, ei relictum eſſe videtur. Quòd ſi non inueniatur aliquid eiuſmodi, quæ eſt ex his ædibus pauperior, id accipit quod relictum eſt. Et tit. III.

ζοια προσπαθείας, ἢ συνεχῶς ἐκεῖσε ἐφοίτα, αὐτῷ δοκεῖ καταλελεῖφθαι. τούτου δέ τινος μὴ εὑρισκομένου ὁ μᾶλλον ἐκ τῶν πενήτων οἴκων ἐνδεὴς λαμβάνει τὸ καταλειφθέν. καὶ τίτλος γ'. τοῦ αὐτοῦ.

Pag. 104.a. præſentis tituli.

Quadrageſima autem eiuſdem tituli conſtitutio dicit, quod clerici rectè in contractu fori præſcriptioni renunciant. licet autem vnicuique generaliter ea quæ pro ſe introducta ſunt negligere. & ij. conſtitutio iiij. tit. eiuſdem libri dicit, quod ſi ante definitiuam ſententiam Clericus appellauerit, ſtatutam in alios ea de cauſa l. librarum argenti multam Fiſcus ab eo non accipit, ſed pauperibus diuidit. Vij. eiuſdem tituli conſtitutio dicit, quod in ſolis pecuniariis, inter conſentientes, non etiam inter inuitos, Epiſcopus rectè iudicat. Et conſtitutio viij. quod rata eſt Epiſcoporum ſententia inter eos qui ipſos elegerunt: & præfectorum prætorio ſententiis aſſimilantur, à quibus non licet appellare. Et xiij. conſtitutio, quod ſi actor velit, non tamen inuitus, agit apud Epiſcopum Conſtantinopolitanum, œconomum, & alios ſuos clericos, ſiue aduerſus illos, ſiue aduerſus Eccleſiam habeat controuerſiam. Et xxix. conſtitutio, quod nullus primo loco Clericum apud Patriarcham accuſet, ſed apud ſuum Epiſcopum. Sin autem ſit ei ſuſpectus, apud Metropolitanum. Sin autem ille quoque eſt ſuſpectus, oportet tres vnà cum eo iudicare loco totius Synodi, qui pro loco ordinationis primi ſint, & ſi eorum ſententiæ non acquieuerint, diœceſis Patriarcham appellare, & eius ſententiæ ſtare, tanquam ſi eos ab initio iudicaſſet. A Patriarcharum enim ſententia appellari non poteſt.

Idem etiam de iis qui agunt apud Epiſcopos. Licet autem apud Patriarcham agere, vt per ſuas literas cauſa ad Epiſcopos tranſmittatur, & non pluſquàm quatuor ſiliquas pro ſportulis accipit qui à Patriarcha vel Metropolitano mittitur clericus. Vel ſi miſſus fuerit Epiſcopus, non pluſquàm ſex ſolidos propter quamcunque cauſam vel quantitatem. Patriarcha autem audit appellationem eorum qui ex ſua permiſſione iudicauerunt, Epiſcoporum vel Metropolitanorum. Qui autem præter hæc facit, dat duplum id quod ſuperexactum fuerit, & à Patriarcha, vel Metropolitano pœna Ec-

Η δὲ μ'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου φησίν, ὅτι οἱ κληρικοὶ καλῶς ἐν συμβολαίῳ ἀπολέγονται τῇ τοῦ φόρου παραγραφῇ· γενικῶς γὰρ ἔξεστιν ἑκάστῳ τῶν ὑπὲρ ἑαυτοῦ καταφρονεῖν. καὶ διάταξις β'. τοῦ δ'. τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ὅτι ἐὰν πρὸ τελείας ψήφου κληρικὸς ἐκκαλέσηται, τὴν ὡρισμένην ἐκ τούτου ποινὴν κατὰ τῶν ἄλλων τῶν ν'. τοῦ ἀργυρίου λιτρῶν ὁ φίσκος οὐ λαμβάνει παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῖς πένησι διανέμεται. ἡ δὲ ζ'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου, ὅτι ἐπὶ μόνων χρηματικῶν μεταξὺ συναινούντων, οὐ μὴν καὶ ἀκόντων ἰσορρόπως ἐπίσκοπος δικάζει, καὶ διάταξις η'. ὅτι ἡ τῶν ἐπισκόπων ψῆφος ἔῤῥωται μεταξὺ τῶν ἐπιλεξαμένων αὐτούς, καὶ ἔοικε ταῖς ψήφοις τῶν ὑπάρχων ἐφ' ὧν ἐκκαλέσασθαι οὐκ ἔξεστι. καὶ διάταξις ιγ'. ὅτι βουλόμενος ὁ ἐνάγων, οὐ μὴν δὲ ἄκων ἐνάγει παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, τὸν οἰκονόμον καὶ τοὺς ἄλλους αὐτοῦ κληρικούς, εἴτε πρὸς αὐτούς, εἴτε πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἔχει. καὶ ἡ κθ'. διάταξις, ὅτι μηδεὶς ἐν πρώτοις αἰτιάσθω κληρικὸν παρὰ τῷ πατριάρχῃ, ἀλλὰ παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ. εἰ δὲ πρὸς αὐτὸν ὕποπτος ἔχει, παρὰ τῷ μητροπολίτῃ. εἰ δὲ κἀκεῖνος ὕποπτός ἐστι, δεῖ συνδικάζειν αὐτῷ ἐκ προσώπου τῆς ὅλης συνόδου τρεῖς τοὺς κατὰ τὴν τάξιν προτιμῶντας· καὶ εἰ μὴ στέρξωσι τοῖς κεκριμένοις, τὸν τῆς διοικήσεως πατριάρχην ἐπικαλέσασθαι, καὶ τοῖς παρ' ἐκείνου κεκριμένοις ἐμμένειν, ὡς εἰ ἐξ ἀρχῆς αὐτοὺς ἐδίκασεν. οὔτε γὰρ ἐκκαλοῦνται αἱ τῶν πατριαρχῶν ψῆφοι.

Τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῶν τοῖς ἐπισκόποις ἐναγόντων. ἔξεστι δὲ παρὰ τῷ πατριάρχῃ αἰτιᾶσθαι, ἐφ' ᾧ διὰ γραμμάτων αὐτοῦ τὴν ὑπόθεσιν ἐπισκόποις παραπεμφθῆναι, καὶ οὐ πλεῖον τεσσάρων κερατίων ὑπὲρ σπορτούλων λαμβάνει ὁ παρὰ πατριάρχου ἢ μητροπολίτου πεμπόμενος κληρικός, ἢ εἴπερ ἐπίσκοπος ὁ πεμφθεὶς εἴη οὐ πλεῖον τῶν ἓξ νομισμάτων ἐφ' οἵᾳ δή ποτε αἰτίᾳ ἢ ποσότητι· ὁ δὲ πατριάρχης ἀκροᾶται τῆς ἐκκλήτου τῶν ἐξ ἐπιτροπῆς αὐτοῦ δικασάντων ἐπισκόπων ἢ μητροπολιτῶν. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν διπλοῦν δίδωσι τὸ ὑπερπραχθὲν, καὶ γίνεται παρὰ τοῦ πατριάρχου, ἢ τοῦ μητροπολίτου ὑπὸ ἐκ-

cleſiaſticæ ſubiicitur, ex Eccleſiaſtico catalogo eiectus. Hæc quidem, cùm res ad ſtatum ſpectant Eccleſiaſticum: ſin autem ſit ciuilis controuerſia, non cogitur is qui agit, vel accuſat, hæc ſeruare, ſed eſt in eius poteſtate agere apud Magiſtratus ſeculares. Quarta autem eiuſdem tit. Nouellarum conſtitutio dicit, quod ſi quis aduerſus clericum cauſam habet pecuniariam, conueniat Epiſcopum ſub quo eſt is qui agit, & ſine ſcriptis abſque vllo præiudicio iudicet. & ſi volunt partes, ſententia ſine ſcriptis profertur. Sin autem aliqua de cauſa non poſſit Epiſcopus cauſam decidere, tunc cauſa apud ſeculares Magiſtratus dicitur, Clericis ſuis ſeruatis priuilegiis. Sin autem quæritur de criminibus, ſi quidem de ciuilibus, ciuiles Magiſtratus Byzantij iudicant & in prouinciis, cauſa poſt litem conteſtatam non excedente duos menſes. Et ſi clericus viſus ſit dignus ſupplicio, prius per Epiſcopum ſacerdotali dignitate nudatur: & ſic legis manibus ſubiicitur. Sin autem peccatum eſt Eccleſiaſticum, Epiſcopus canonibus conuenienter iudicet. quas etiam leges ſequuntur. Nec ſe ſeculares Magiſtratus ei ſe quæſtioni immiſceant.

Et decimaquinta conſtitutio eiuſdem tit. dicit, Qui habet controuerſiam aduerſus aliquem monachum, vel virginem conſecratam, vel mulierem ex iis quæ ſunt in Monaſterio, eorum Epiſcopum adeat. Ille verò cum grauitate & honeſtate ipſum, vel ipſam per Monaſteriorum præfectos, vel Apocriſiarios, vel alios bonos ac probos deducat & conſideret. Secularis autem Magiſtratus, qui ſeipſum ingerere conatur, excipitur, & Fiſco vnà cum ſuis apparitoribus x. libris mulctatur. Executores autem in cancello includuntur, & vt par eſt, caſtigantur. executorúmque deinceps fungi officio per Epiſcopos prohibentur.

κλησιαστικὸν ἐπιτίμιον ἐκβαλλόμενος τῆς ἐκκλησιαστικοῦ καταλόγου. ταῦτα μὲν ἔνθα πρὸς ἐκκλησιαστικὴν ὁρᾷ τὸ πρᾶγμα κατάστασιν. εἰ δὲ πολιτικὴ εἴη ἡ ἀμφισβήτησις, οὐκ ἀναγκάζεται ὁ ἐνάγων, ἢ ὁ κατηγορῶν ταῦτα φυλάττειν, ἀλλ' ἄδειαν ἔχει τοῦ παρὰ τοῖς ἄρχουσι κινεῖν. ἡ δὲ δ'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου τῶν νεαρῶν φησὶν, ὅτι ἐάν τις ἔχῃ δίκην χρηματικὴν πρὸς κληρικὸν, ἐντυγχανέτω τῷ ἐπισκόπῳ ὑφ' ὃν τελεῖ ὁ ἐναγόμενος, καὶ ἀγράφως κρινέτω ἀζημίως, καὶ εἰ βούλονται τὰ μέρη γίνεται ψῆφος ἄγραφος. Εἰ δὲ κατά τινα πρόφασιν οὐ δύναται τεμεῖν τὴν ὑπόθεσιν ὁ ἐπίσκοπος, τότε παρὰ τοῖς ἄρχουσιν ἡ δίκη λέγεται, φυλαττομένων τοῖς κληρικοῖς τῶν προνομίων. εἰ δὲ περὶ ἐγκλήματος ζητεῖται, εἰ μὲν περὶ πολιτικοῦ οἱ ἄρχοντες δικάζουσιν ἐν Βυζαντίῳ καὶ τῆς ἐπαρχίας, τῆς δίκης μετὰ προκάταρξιν μὴ ὑπερβαινούσης δύο μῆνας, καὶ ἐὰν φανῇ ποινῆς ἄξιος ὁ κληρικὸς, πρότερον γυμνοῦται διὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἱερατικῆς ἀξίας, καὶ οὕτως ὑπὸ τὰς χεῖρας γίνεται τοῦ νόμου. εἰ δὲ τὸ ἁμάρτημα ἐκκλησιαστικόν ἐστιν, ὁ ἐπίσκοπος κρινέτω κατὰ τοὺς κανόνας, οἷς πως καὶ οἱ νόμοι ἕπονται, καὶ μὴ ἐπικοινωνείτωσαν οἱ ἄρχοντες τῇ ζητήσει.

Καὶ ἡ ιε'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου φησὶν ὅτι ὁ ἔχων πρός τινα τῶν ἀσκητῶν, ἢ παρθένων ἱερωμένων, ἢ γυναικῶν οὐσῶν ἐν μοναστηρίῳ τῷ ἐπισκόπῳ αὐτῶν προσίτω· ὁ δὲ μετὰ σεμνότητος αὐτὸν, ἢ αὐτὴν ἀγαγέτω διὰ τῶν ἡγουμένων, ἢ τῶν ἀποκρισιαρίων, ἢ ἑτέρων ἐπιεικῶν καὶ σκοπείτω· ὁ ἄρχων δὲ πειρώμενος παρεμβάλλειν ἑαυτὸν διαδίχεται, καὶ ζημιοῦται τῷ φίσκῳ δέκα λίτραις ἅμα τῇ αὐτοῦ τάξει. οἱ δὲ ἐκβιβασταὶ κλείονται εἰς τὰ κάγκελλα, καὶ πρεπόντως σωφρονίζονται, καὶ διὰ τῶν ἐπισκόπων τοῦ λοιποῦ ἐκβιβάζειν.

χέλιον. H. ν. διάταξις τοῦ γ'. τίτλου.

Pag.187. c. *ſancta ac diuina Synodus*, ſequebatur apud Heruetum.

Nota præſentem deciſionem. Scias autem, quòd etſi ea deciſio, & iuſſio, quæ eam confirmauit, grauiter prohibet matrimonium in ſeptimo gradu: indictione tamen iiij. anno 6694. facta eſt iuſſio Imperatoris Domini Iſaaci Angeli, Patriarchatum gerente laborioſo Domino Baſilio, ſtatuens vt ex dictis actionibus præiudicio non afficiatur matrimonium Imperatorum Catacuzeni Domini Ioannis, & ſororis Imperatoris Dominæ Irenes, quod in ſeptimo conſanguinitatis gradu factum eſt: ſed quantum ad eos ſolos, locum non habuiſſe ea quæ à Synodo & Imperatore Domino Emanuele decreta ſunt de eiuſmodi matrimonio, & à Synodo etiam ſuſcepta eſt.

Pag. 189. d. Et quæ in eo ſcripta ſunt.

Nota ex præſenti Nouella, quòd malè permiſſum eſt Domino Michaëli Pleuræ coniungi matrimonio Dominæ Annæ Spanopulinæ, quæ erat conſobrina Mariæ Seruiliæ quæ illi

deſponſa fuerat. Et ſi enim lege mortis ante matrimonium ab ea ſponſa ſeparata fuerat, & nec dum cum ea rem habuerat, non debebat tamen ſuam conſobrinam accipere. Non enim coniunctio, ſed precum prolata conceptio, facit vt ſponſalia matrimonium reputentur. Si ergo laicus eſt tale quid facere prohibitus, multo magis qui eſt ſacratus. Is enim per Synodalem declarationem prohibitus eſt tempore illius Patriarchæ Domini Michaelis Anchiali mulieri legitime coniungi, quæ ſit cognata ei quæ ipſi per ſola ſtipulationis vincula ſcriptis mandata deſponſa eſſet, cum ipſa nec ſponſalitiarum precum myſterium accepiſſet, vel mortua eſſet, vel pœnitentia adducta alij nupſiſſet, niſi forte eam adhuc ſex annos natam mors oppignerata ſit. viſum eſt enim Synodo, non interceſſiſſe coitus cupiditatem cum puella ſex annos nata. Hoc autem non obſeruabitur in laicis. Soli enim ij qui ſacrum tribunal conſcendunt, vnius vxoris eiúſque virginis viri debent nominari, & ipſi eiuſdem eſſe ſtatus.

Pag. 210. a. Titulus I V. lib.

In editione Græca Nomocanonis anni CIↃ IↃ CXV. *nullum ſubijciebatur ſcholium huius capitis, ſed ex mſſ. illud eruimus, quod tamen partem conficit alteram tantum illius quod Gent. Heruetus è Græco ſuo codice expreſſerat. Præmiſerat enim hæc verba*, Nota quæ in hoc præſenti viij. capite ſcripta ſunt, de filiabus quæ ſunt ſui iuris. Quia autem quidam dixerunt, quòd filia quidem, quæ eſt fornicata poſt xxv. annum, exhæredabitur: vt vult caput xi. viij. tit. xxxv. libri Baſilicor. quod etiam hic ſitum eſt. Sin autem nupſerit, non exhæredabitur. Quia autem non ſitum eſt in Baſilicis. poſſe filiam poſt xxv. annum nubere præter patris ſententiam, dico, quòd quoniam ipſa Iuſtiniani Nouella, quæ cauſas enumerat propter quas poſſunt parentes exhæredare filios, decernit eum quoque exhæredari poſſe, qui cum mimis, vel cum venatoribus verſatur, debemus dicere & fornicationi, & nuptiis poſſe quandóque veniam dari, quandóque verò non: ſi enim filia nupſerit, ſiue ante perfectam ætatem, ſiue poſt, viro qui infamia non laborat, ita vt pater per matrimonium non afficiatur atroci iniuria, matrimonium quidem patre interueniente ſoluetur, vt quod non poſſit conſiſtere, filia autem non exhæredabitur. Quod etiam fiet, ſi ſimiliter fornicata ſit. Sin autem Patri atrocem iniuriam attulerit, ſiue dum nubit, ſiue dum fornicatur, exhæredabitur. Idem autem fiet etiam in filio. De fornicatione autem adhibito iudicio quæretur: alia enim eſt quæ diuturna, & alia quæ non longo tempore durauit.

Pag. 229. c. *Eccleſiaſtica traditione.* Sequebatur apud Heruetum.

Et hæc quidem aliquando dicta ſunt. Ego autem cùm poſteà conſideraſſem vndènam & quomodo hæc duo ieiunia tradita ſunt, ſcilicet dormitionis ſanctæ Deiparæ, & natiuitatis Ieſu Chriſti & Dei noſtri, ac etiam ieiunium quod fit ante feſtum ſanctorum Apoſtolorum, & ieiunium ante transfigurationem, & an neceſſario debemus hæc ieiunare, & quot diebus, dico hoc quidem feſtorum ieiunium eſſe inexcuſabile: eius autem dierum quantitatem non eſſe numero in omnibus æqualem. Vt eſt in magna quadrageſima: ſed ante ſeptem quidem dies vniuſcuiuſque horum feſtorum, omnes fideles, laici ſcilicet & monachi, coguntur ieiunare inexcuſabiliter, & qui non ita faciunt, ab orthodoxorum Chriſtianorum communione alienabuntur. Monachi autem, qui ſuarum fundationum conſtitutionibus coguntur amplius ieiunare, ſcilicet à feſto omnium ſanctorum, & à xiiij. menſis Nouembris, vel inuiti cogentur ſequi ſtatuta ſuarum fundationum. quoniam hoc eſt canonicorum & ſalutare. quemadmodum & laici, qui ſua ſponte ita ieiunant, laude & gratiarum actione digni habebuntur. Quia autem horum omnium cauſas diuinis ſcripturarum ſententiis & doctrinis, Deo fauente, confirmauimus, & in Epiſtola oſtendimus, quam ad in primis venerabilem Monachum D. Theodoſium Sarpiotem, qui in valle ſancti Auxentij includitur, ſcripſimus, eam lege. Hic autem non ſita eſt, vt quæ ſit nimis prolixa. Eadem autem Epiſtola, nullo penitus mutato, ſcripta eſt etiam ad Clericos, & reliquos, qui ſunt in throno magnæ Eccleſiæ.

ALIORVM LOCORVM SVPPLEMENTA CVM EX EODEM CODICE MS. HARLÆI PRÆSID.

tum ex Henr. Agylæi interpretatione Nomocanonis collecta.

PAG. 21. litera b. verſu τέρμ. *à verbis illis* (κατεστρώθη ἐξ τὸ) *ad finem capitis deſiderantur Latina, quæ ita ſuggerit Agylæus: tametſi Græca codex Harlæi non agnoſcit.* Inſerta ſunt enim illi ſcripti Imperatorij verba, quæ quomodo Imperatoribus iura priuilegiáque eccleſiaſtica tranſmutare concedatur, explicant.

Pag. 29. lit. b. v. τὰ μὲν] *Ab illis verbis,* (τὰ μὲν) *ad verbum* (ἔδοξεν) *deſiderantur & hic & apud Agylæum Latina.* Alia quidem capita legum, quæ hic poſitæ ſunt, in gratiam Epiſcoporum, ſacerdotum, diaconorum, & ſubdiaconorum de temporibus ætatis illorum in vſu ſunt, & locum habent, quoniam eadem in canonibus decreta ſunt.

Pag. 35. b. v. φοιτᾷ] *A verbis,* (καὶ ἡ σύμφωνος) *ad* (βασιλεία μου) *deſiderantur Latina Agylæi.* Atque hæc quidem dandarum ſpecierum conueniens ordinatio Imperatoriæ meæ maieſtati placuit.

Pag. 41. v. τοῖς] *Ab his,* (ἡ με'. διάταξις) *ad* (προσέχεις) *deſiderantur Latina & hic & apud Agyl.* Conſtitutio XLV. tit. iij. lib. j. Cod. non eſt poſita in Baſilicis: nec illius rationem habeas.

Pag. 64. a. v. τὸ ς'.] Ab *his,* (τοῦ δ'. τίτλου) *ad* (καὶ φησὶ) & v. τὸ ις'. (*ab his,*) τὸ ις'. δ'. *ad* (τίτ. ια'.) *deſunt Latina Agyl.* Digeſtum VI. tit. IV. lib. XL VIII. Digeſt. eſt lib. 60. tit. XLV. cap. VI. Baſilic. & ait E ſacro. Digeſt. XVI. tit XIX. lib. XLVIII. Digeſt. eſt liber Baſilic. LX. tit. LI. cap. XVI. quod dicit locum, &c.

Pag. 76. a. v. καὶ ἄλλως] *Ab his,* (κατὰ τὸ ιδ'.) *ad* (ξ'. βιβλίου) *abſunt Latina Agyl.* puniuntur, ſecundum XIV. cap. tit. XVI. lib. XXXV. quod hic etiam inſertum eſt. Secundum quod ſanè caput interpretari etiam debes XXII. caput tit. XLI. lib. LX. & dic illum, &c.

Pag. 78. *Deſunt Græca capitis tertij omiſſa in editione Pacardi pag. 57.* Περὶ τῶν προσφερόντων συναγωγαῖς ἢ ἱεροῖς εἰσόδων· ἀποστόλων κανὼν οα. οβ. *Emenda in Lat.* LXXI. & LXXII.

Pag. 85. c. v. μου] *Ab his,* (ἀνάγνωθι) *ad* (χαρίζεται) *deſunt Lat. ab Agylæo etiam omiſſa.* Lege etiam canonem XXVIII. Synodi IV. & quæ in illum ſcripta ſunt.

Ibid. d. v. κεχρῆσθαι, *ab his,* (ἡ δὲ α'. διάτ.) *ad* (ὀφείλει) *abſunt Latina Agyl.* Conſtitutio vero prima tituli XVII. lib. I. Codicis eſt caput XX. tit. VI. libri II. Baſilicor. quod ſic ait; Omnis ciuitas conſuetudinem Romæ ſequi debet. Cuiuſmodi autem. *In Græco legendum,* πᾶσα πόλις τῇ συνηθείᾳ τῆς Ῥώμης. *Omnia hæc codex Harl. non agnoſcit.*

Pag.91.c.v. αὐτῷ] *Ab his,* (ὁ δὲ παραγ.) *ad,* ἀποδημοῦσιν, *abſunt Latina Agyl.* Qui vero Epiſcopus Conſtantinopolim venerit, qualiſcunque ſit, ad Patriarcham ingreditor, & per ipſum ad Imperatorem. Contra hæc aut ſupra ſtatutum peregrinantibus œconomi ſumptus ne ſuppeditent.

Pag.106 c.v. γίαν] *Ab his,* (ἐπὶ τῆς,) *ad* (μεθοδείας,) *abſunt Latina Agyl.* In criminalibus ſub legitima cautione perſona, quæ accuſatur, conſtituitor. In eccleſiaſticis autem Epiſcopus ciuili magiſtratu nullam communionem habente, ſecundum canones iudicato.

Pag.122.c.v. ἀναζητ.] *Ab his,* (μήτε ὡς) *ad* (δώσεις) *Latina ſuggerit Agyl.* Neque tanquam ipſe, vel tanquam alius quiſpiam theſaurum inuenerit, quiſquam ſupplicato.

Pag.161.a.v. ἐάν τις] *Ab his,* (ὡς συναρ.) *ad,* (ἀκέφαλοι) *Agylæus vertit:* quibus connumerantur Neſtoriani, Eutychianiſtæ, & Acephali.

Pag.163. d.v. ἢ τὸ κερδῆσαι] *Ab his,* (ἢ τὸ) *ad* (γάμον.) *Agylæus in Græco emendat.* τὸ κερδῆσαι προσώπου. aut id lucratur ea perſona, quæ ad ſecundum matrimonium non deuenit.

Pag.169.c.v. κοινά] *Ab his,* (κἂν μὴ) *ad,* (ἐπ' αὐτοῖς) *Agyl. addit,* quanquam nulla de illis monumenta confecta ſint. In immobilium.

Pag.184. b.v. ἢ τὸν πατέρα] *Ab his,* (οὐ μὴν ὁ γάμος λύεται) *Lat.* non tamen diſſoluitur matrimonium.

Pag.196.a.v. πατριάρχου] *Ab his* (μηνὶ Ἰουλίῳ) *ad* (καὶ δώσεις) *Agyl. vertit.* Menſis Iulij die IV. Indictione XV. quum ſanctiſſimus noſter dominus & œcumenicus Patriarcha Nicolaus in Thomaita præſideret, ac cum ipſo Dei amantiſſimi Metropolitani ille & ille conſiderent, Dei amantiſſimus Metropolitanus Cyzici Symeon cum noſtra, &c.

Pag.202.b.v. σκανδαλίζει] *Ab his,* (ζήτει καὶ τὸν) *ad,* (ἐγράφη) *ſic Latinè vertenda ex Agylæo,* Quæras etiam Palæum in cap.1. tit.1. lib.28. & cap.14. & 15. eiuſdem lib. 1. & tit. Conſtitutio vero ſecunda tit. 38. lib.8. Cod. eſt cap.2. tit.6. lib. 43. quod habet, vt in textu ſcriptum eſt.

Pag.208.a.v. μὴ νόμοις] *Ab his,* (ὁ ζ'. τίτλος) *ad* (ἐξελήφθη) *Latina ſic efferenda.* Titulus 7. lib.25. digeſt. poſitus eſt in lib. caput 1. & 2. non eſt poſitum in Baſilic. Tit.2. lib.23. Digeſtorum poſitus eſt lib. 28. Baſilicorum tit. 4. Digeſtum autem 55. eiuſdem tituli non eſt poſitus in Baſilicis. Titulus 5. libri 48. Digeſtorum poſitus eſt in lib.7. Baſilicor. tit. 37. Digeſtum autem 11. non eſt tranſcriptum. *Hæc mutila erant apud Agylæum.*

Pag.214.d.v. λόγος] *ab his,* (ὅτι οὐ χρεωστεῖ) *ad* (προθεσμίας) *H. Agylæus corrigit in Græcis,* ὅτι οὐ χρεωστεῖ, ἢ χρεωστεῖται. Qui in re pecuniaria ſe non debere, aut ſibi deberi per principem iurauerit, & forte pierauerit, vel intra certum tempus ſe daturum, non fecerit, fuſtigatur.

224. d. 1. Βυτρωμεναίου] *Adde ex mſ. Harl.* περὶ μονάτων, *ab his,* (Quod Latinè) *ad* δίκαια, *Græca deſunt,* ὁμοζύγου διαλεγομένων τὰ αὐτά.

Pag.245. c.v. νίκα] *ab his,* (σημείωσαι) *ad* (Βασιλείου) *Latina abſunt.* Nota igitur Epiſcopos & clericos, licet depoſiti ſint, à fidelium communione non arceri. Lege etiam S. Baſilij canonem 32. *ſed iam citarat Baſilium Theodorus: itaque hæc aſcititia videntur.*

Pag.249.c.v. ἰσοδοῦσθαι] *ab his,* (καὶ οἱ μὲν) *ad* (προσεπιδεχέσθωσαν) *Adde interpreta-*

tionem: Et ſi quidem fuerint præcones pietatis, admittantur.

Pag. 267. c. v. quoniam] *ab his,* (quoniam) *ad*) reformationis) *Græca deſunt.*

Pag. 276. d. v. παυέσθω] *ab his,* (οὐδεὶς γὰρ) *ad* (παραγγέλλων) *Græca ſonant,* Vel igitur perſuadeatur ei, ne ita faciat, vel deponatur. Nemo enim poteſt duobus dominis ſeruire, ſecundum Domini præceptum.

Pag. 353. c. v. χήματος,] *ab his,* (οἱ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι τῶν Αἰγυπτίων) *Latinè ſic eſ-ferenda ſunt iſta, quæ ab aliis codicibus omittuntur:* religioſiſſimi Epiſcopi Ægyptiorum.

Pag. 362. c. v. omnes] *ab his,* (quos reiecerunt & anathematizarunt,) *abſunt Græca,* οὓς ἀπεβάλοντο, καὶ ἀνεθεμάτισαν ὡς τῆς, &c.

Pag. 369. a. v. ſederunt] *ab his,* (De huiuſmodi) *ad,* (digna faciunt,) *abſunt Græca, quæ codex alter ſuggeßit.* ὅτι καὶ περὶ τῶν τοιούτων ἄλλου διαλέγεται, δηλονότι περὶ διακόνων μεταδιδόντων ἱερεῦσι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἀνάξια διαπραττομένων, ὁ δὲ παρὼν κανὼν φησὶ περὶ τῶν.

Pag. 378. b. v. do conti.] *ab his,* (Cùm ea enim) *ad,* (in Neocæſar. ſynodo.) *deſunt Græca.*

Pag. 381. a. v. τοῖς] *Hæc verba,* (δι' ἃς τὴν ἀναχώρησιν ἐποιήσαντο,) *interpres non legit, & videntur* ἀπαρεσόδεκτα.

Pag. 421. a. v. nendum] *ab his,* (Hæc autem Nouella) *ad,* (præſentis operis,) *abſunt Græca à noſtris mß.*

Pag. 425. a. v. οὐκέτι] *ab his,* (οὐκέτι περὶ λ.) *ad* (παῖδας,) *deſunt Latina:* deducantur, non iam reſtat ratio vlla, ob quam filij adoptiui cum filiis eius naturalibus eius qui adoptauit, matrimonio iungantur. Sancimus ergo.

Pag. 433. b. v. Lege] *ab his,* (Lege & eius,) *ad,* (reiiciendus,) *abſunt Græca à mß.*

Pag. 441. a. v. πτηνοῖς] *Ab his* (τουτέστιν ἀγρίων πτερωτῶν ζώων) *abeſt hæc Latina interpretatio,* Hoc eſt ſylueſtrum animalium pennatorum.

Pag. 504. d. v. φῶς] *Ab his,* (καὶ ἡ ἐντολὴ) *ad* (ὀφθαλμούς) *abſunt Latina,* & mandatum Domini lucidum illuminans oculos. Ex Pſalmo 18. 19. *Ille autem prior locus eſt.* Prouerbior. 6. 23.

Pag. 508. a. v. μόνων] *Ab his,* (σημείωσαι οὖν) *ad* (ἀπαράδεκτόν ἐστι) *Sic verte,* Nota igitur iſta propter ſacerdotes, qui filios Sarracenorum baptizant, & baptiſmum qui ab illis propter corporis ſanitatem expetitur, admittendum non eſſe.

Pag. 572. d. v. περιζέσθω] *Ab his,* (καὶ ἤθελον διὰ μόνου ἀφορισμοῦ κολασθῆναι) Et optaſſent ſola ſegregatione puniri.

Pag. 583. a. In titulo, v. omnémque] *Ab his,* (omnémque ſchiſmaticum) *ad* (Patriarcha) *abſunt Græca à noſtris mß.*

Pag. 588. d. v. τὴν] *Ab his,* (εἰ μή τι αὐτοῖς) *ad,* (διαβεβαιοῦνται,) *Interpres omiſit:* niſi forte Eccleſiam illis attribuunt, quos habere baptiſmum aſſeuerant.

Pag. 599. c. v. ὁμολογητέα] *Ab his,* (ἔπειτα ἡ ἐκκλ.) *ad* (φυλακτέα ἐστι.) *Interpres omiſit, quod ex Latino textu ſic reſtituendum,* tunc demum ordo eccleſiaſticus ſingulorum & conſenſu omnium adſeruandus.

Pag. 601. a. v. neant] *Ab his,* (Ab omnibus) *ad,* (ſeruiunt) *abſunt Græca ex alia editione ſubiicienda.* ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέγχθη· δηλονότι, ὥστε πάντας ἐμφρονοῦσιν τηρεῖν τοὺς τῷ συναστείᾳ προσερχομένους, ἤ τι δουλεύοντας.

Pag. 608. a. v. Ἐάν τις] *Ab his,* (Ἐάν τις) *ad,* (ἀνάθεμα ἔστω) *Hæc typographi vitio perperam huc tranſlata, ad finem præcedentis canonis ſunt referenda.*

Pag.612.b.v. χωνία] *Ab*, ἐνομίσθησαν, *ad*, αὐλητὴς, *aliter legit interpres, hæc Græca ſonant*: exiſtimati ſunt more Arabici tibicinis ineptire.

Pag.619.a.v. ἰδίας] *Ab*, ἐπὶ δὲ τοῖς, *ad*, ὑπομενέτω. *deſunt Latina*, In criminalibus autem facultatum ſuarum publicationem ſuſtineat.

Pag.635.b.v. ὥστε] *Ab* (ὥστε *ad* ἀποδημεῖν) *abſunt Latina*, Vt Epiſcopi trans mare non proficiſcantur.

Pag.660.d.v. περὶ] *Ab his*, (ἤγουν ἐν τῇ) *ad* (δοκιμασίᾳ) *abſunt Latina*, ſiue in diſquiſitione fidei. Tractatus enim apud Latinos eſt inquiſitio. *Lexicum Cyrilli*, πραγματευτέα, σκεπτέα, ἐξεταστέα. Tractanda, conſideranda, examinanda.

Pag.676.c.v. abhinc] *Illa verba*, (tam qui ordinauit antiſtes) *non habent Græca integra, ſic legenda*, χειροτον. ἱερεὺς, καὶ ὁ χειροτονήσας τοῦτον ἀρχιερεὺς τοῖς εἰς περὶ.

Pag.686.b.v. ἁγίων] *Illa verba*, οὕτω γὰρ τῆς τριάδος λογίζονται ἁγιάσματα, *non habent interpretationem*: ſic enim cenſentur Trinitatis ſacramenta.

Pag.712.b.v.tus] *Ab his*, (quòd officia,) *ad*, (& lectorum) *abeſt Græcus textus, horum verborum, ſed eorum loco poſita ſic verte*, Miror autem, quod poſterior antiquiori præferatur.

Pag 725 b.v. ἐπισκ.] *Ita ſcribe*, τὸν ἁγιώτατον γέροντα Ξάντιππον, Αὐγουστῖνον τὸν ἁγιώτατον, Θεάσιον, Xantippum, ſanctiſſimum Auguſtinum, Theaſium, Sampſychium.

Pag.775.c.v. περὶ] *Ab his*, (περὶ δὲ) *ad*, ἑρμηνεύθησαν, *interpretare*, itémque ea quæ ad exponendam illam epiſtolam ſcripta ſunt. Sed & viceſimum ſecundum canonem Baſilij ſic expone.

Pag.796 a.v. γματος] *Ab his*, (καὶ περὶ ὃ) *ad* (συναλλάγματος) *interpretare*, & circa finem primi cap. ſecundi tit. præſentis operis.

Pag.845. c.v. ςιώντες] *Iſta*, (καὶ τότε μὲν διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν οὐ προσεδέχθησαν) *ſic interpretare*. Et tunc quidem ob eiuſmodi cauſſam non admittetur.

Pag.847.c.v. geſimæ] *Ab his*, (in reliquis) *ad*, (quadrageſimam) *abſunt hæc Græca inſerenda*. τεσσαρακοστῆς, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς διὰ προηγιασμένων τελεῖσθαι τὴν θείαν ἱεροτελεστίαν, ὡς δέ τινος εἰπόντος μὴ ὀφείλειν κωλύεσθαι δι' ὅλης τῆς τεσσαρακοστῆς.

Pag.853. a.v. ciuitate] *Ab his*, (ne dixeris) *ad* (tranſire) *abſunt hæc Græca*, τὸν ἐπίσκοπον ἐξῆν ἀπὸ πόλεως μικρᾶς εἰς ἑτέραν πόλιν μεθίστασθαι μὴ εἴπῃς ἐξ αὐτῆς διατάξεως δύνασθαι ἐπίσκοπον μεταβ.

Ibid.b.v.xv.can.] *Ab his*, (xv.can.) *ad*, (diligenter) *abſunt Græca*.

Pag.863.d.v. ἀπεκρ.] *Iſta verba*, (ἀπεκρίναντο πάντες, καὶ τοῦτο ὁριζέσθω) *ſic interpretare*: Reſponderunt omnes, Hoc quoque conſtituatur.

Pag.891.a. v. ſtendent] *Iſta*, (vt ſerui Chriſti) *abſunt à Gr.* τοῦ λοιποῦ ὡς δοῦλοι Χριστοῦ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ.

Pag.944.b.v. γινέσθω] *Ab his*, (καὶ τὸ ϛ΄.) *ad*, (ἀναγινέσθω) *abſunt Latina*. Lege etiam canonem XCVI. Concilij in Trullo, & quæ in eum ſcripta ſunt: lege item iura.

Pag.946.a.v. tus] *Ab his*, (crimini ſubiici) *ad*, (præſens quoque) *deſiderantur Græca*.

INDEX GRÆCARVM VOCVM QVAS VISVM EST INTERPRETI VERSIONI SVÆ INSERERE.

A

ΑΓάπη 451.b
ἀδελφιδῆ 242.b
ἀθίγγανοι 432.b
ἀκοινωνησία 238.c
ἀλογευόμενοι 780.b
ἀναφορὰ 551.d
ἀνεψιὰ 242.d
ἀντίθετος 1082.c
ἐξ ἀντιδιαστολῆς 429.a.
ἀντιτυπία 390.a
ἀντίδωρον 515.b
ἀντίθετοι 1082.c
ἀντιμίνσια 506.c
ἀντίσηκος 226
ἀντίτειχος 1082.c
ἀπόκρεω 1120
ἀποκυροῦντες λογισμοῦ 807.d
ἀθύρημα 513.b
ἀρχοντίκια 369.b

B

βενεφικίοις κατορθῶσαι τὸ ἀναστρατεύσασθαι 291.c.d
βομβίκια 917.a

Γ

γοᾶσαι 441.a.442.c
γονόρροια 920.a
γοητεία 432.d

Δ

δίαιτα 546.a
διαιτᾶσθαι 546.a
διαγνώσιμος 1120
διάκονος 863.d
δίεσιν 224.a
δίεσις ibid.a
διφθέρα 834.d
δόξα 1042.b
δωροδοκεῖσθαι 615.c

E

ἐγγαστρίμυθοι 441.a.442.c
εἰσστρατευόμενοι 654.b
ἐγχώριοι 342.c
ἐδικαιώθη 317.a
ἐδικαίωσεν ibid.c
ἔκδικοι 702.a
ἔκδοσις 513.d
ἐκεχειρία 925.b
ἐκποίησις 513.d
τὰ ἐνθύμια 218.a
ἐξωμοσία 354.a
ἐπίσακτος 283.b
ἐπιφορῆσαι 785.a
ἐπεφθαλής 1006.a
ἐφόρει 550.d

H

ἡπατοσκόπος 442.c

Θ

θαυματουργὸς Gregorius dictus 363.c

I

τὸ ἰδικὸν 11.a
ἱππικὴ 222.d

K

καθαροὶ 288.a.483.c
καθοσίωσις 913.a.969.a
καταθέσεις 455.d
καταργῆσαι 904.a
κειμήλια 514.a
κεῖρα 461.c.637.a
κενόδοξος 1041.d
κέρματα 453.c
κηρόβυλλος σφραγός 102
κληδὼν 441.a.442.c
κλαδ idem quod κελαδ 442.c
κινοῦντες τὰς ἀκοὰς 669.d
κελλία 903.d
κολλυβισταὶ 453.c
κόλλυβος ibid.c
κολπωτὸς Ioannes Epheſi metropolitanus dictus 381.d
κοντομονόβολον ibid.d
οἱ κοντοὶ 834.d
κρημνώματα 1000.b
κρίθριαι 434.a
κυντομὸς κόνταξ 222.d

Λ

λειπομάβαζα 373.d
λιθίασις 920.a
λυχνικὸν complementum 473.a

M

μετάλλια γράμματα 390.a
μεγάλη ἀμέλεια 477.b
μείζονες 510.c
μεταξωτὰ 535.c
μονόβολον 222.d
μονοίκια 342.c
μουλτάειοι 800.a
μυρτηχλίδες 1000.b

N

νέος 276.c
νεόφυτος ibid.c
νεφοδιώκται 432.b

Ξ

ξενοχουρίτης 558.b

O

ὀθόνη 271.d
οἰώνισμα 442.c
οἰωνισμὸς 441.a

[illegible] ibid.a
ἐρα[illegible] 837

Π

πλαγήνοις 436.a
παπαλὴ θρομβεῖν 382.d
παράκλητος συνέλευσις 651.a
παράκλησις quæ dicatur 209.a
παραλαμβάνοντες 345.c
παρασυναγωγή 607.d
πενθέκτη Synodus in Trullo, dicta 359.a
περιβόλαιον 804.c
περιεκτίθεσθαι 568.a
περίστασις 432.c
περιστερά ibid.
περιχυτὸ 222.d
πλεονασμός 1055.c
πυξία 433.b
πυρσιαοί 451.d
πορευτικὰ δίκαια 703.a
πτερυγώματα 1000.b
πταυχικά 797.c

Ρ

ῥασοφορήσοι 954.c
ῥασοφορεῖν 560.b
ῥυτμάστις 355.b
ῥυπαλία 435.d

Σ

σαμαρτήρια 1120
τοῦ σηκοῦ Prætor 8.c
συκοφαντεῖν 749.d
συμβάλλω 848.c
τὰ τῆς συμπαθείας 493.c
ὁ μὴ συμπεριφερόμενος τοῖς ἑαυτοῦ εἴκω 1048.b
συμπεριφορά 1048.b
συμπαρέλθων 350.a
συμμερίζων ibid.a
συνεισάκτους 283.b
συνέλευσις παράκλητος 651.a
τὰ τῆς συνηθείας 493.c

Τ

ταυτοπάθεια 499.c
τοῖς ἤδη τελευτήσασι 629.d
τεσσαρακονταί 591.c
τρόπω 1018.d
τῆς τυροφάγου ſeptimana 1099. 1120

Υ

ὑπέρπυρον λίτρα 463.c
ὑπόβολον 200.b. & ſ.
ὑποστολή 292.a

Φ

φθόρια 783.c
φίλτρα 124.b.476.c
φαρμακεία 344.a
φυλακτήρια 433.b

Χ

χαριστικάριος 543.d
χειροθεσία 611.b
χειροθετεῖσθαι ibid.a
χειροτονηθείς 251.d
χειροτονία 233.b.251.d.611.a

MONEATVR LECTOR, VT CERTIORE VTATVR INDICE, IN Numeris paginarum aliquot, properantium nimis operarum errata emendare. Attendat quoque circa Titulos aliquibus locis. Errata etiam quæ nonnullis tantum habentur exemplaribus, hic adſcripta, & ſi quæ talia faciles reſpiciat.

Pag.13. litera b. verſu [illegible], lege [illegible]. P.35.b.2.[illegible]. P.50.c.v. thoris, l. thori. P.74.a.v.noni, lege libri. P.79.b.v.rannus. l.Arq.hos. A pag.171. ad 230. omiſſæ [illegible] citationes marginales in Indice citationum reſtitutæ. P.222.d.9.[illegible]. d.11.[illegible]. P.251.a.v.eis, l.ei. P.277.a.v.cienter, l.nienter. P.369.c.v.pſit, l.patriarchas. 389.a.v.contentus, l.defleat. 435.c.1.[illegible]. 441.a.4.[illegible]. [illegible] altera expoſitio. P.448.d.v.li, l.infidelis. P.454.b.v. puerie, l.uxta. P.464.c.v. quemad. malè geminatum, qui. P. 471. b. v. pli, l. teuerentia. P. 487. b. v. aſſi, l. afficiunt. ibid. v. ciunt, l. ciuntur. à pag. 519. ad 526 emenda numeros. P. 538.a.v.non, lege monaſterium P.552.b.v.naſteria, l. tranſmittere P.569 c. l. tantùm. 572.d.3.[illegible] P.611.c.v.ſens, l.vocat. 612.a.2. tres epiſcopos. P.634.b.v.vt, l.non orthodoxos. 691.c.v.qui, l.deſcribantur. 696.c.6.[illegible]. 715.b.v.dem, l. veniamus. P.723.b.v.niam, l.debere. ibid.v.ſeni, l.mitti: vt 845.c.6.[illegible]. 877.c.3.[illegible]. 940.d.v.[illegible], l.[illegible]. 949.a.v.[illegible], l.[illegible]. Ibid.v.[illegible], l.[illegible]. Ibid.v.[illegible]. Ibid.v.[illegible], l.[illegible]. Ibid.v.[illegible], l.[illegible]. Ibid.d.v.[illegible], l.[illegible]. Ibid.v.[illegible], l.[illegible]. Ibid. v.[illegible], l.[illegible]. Ibid.v.[illegible], l.[illegible]. 950.b.v.[illegible], l.[illegible]. Ibid.v.[illegible], l.[illegible]. Ibid.v.[illegible], l.[illegible]. Ibid. v. minum, l.dominum. 961.b.v.[illegible], l.[illegible]. Ibid.d.v.[illegible], l.[illegible]. Ibid.v.[illegible], l.[illegible]. P.961.b. v. ſi ei, l. quo cum. Ibid.d.v ted, l. fornicatorit. P.963.c.v.trum, l. rum. P.969.a.v. legi, l.[illegible]. P.981.a.v.buntur, l.nuptiis 982.c.v. SCHOL. l. Quinam. P.984.b.v.in, malè geminatum (in) P.997.d.v.quòd, l.quòd is. 1011.b.v.ortho. l.aliquando. P.1015.a.v. &, l.potiùs quam. 1027.d.v.ſynodi, l. Neocæſarienſe. 1059.d.v.catus, l.tus. 1075.v. DIVIDEM, l. MINÆ. 1080.c.v. piunt, l.nullo. 1085.b.v.[illegible], l.[illegible]. v.ſynodi, l. Chalcedone. 1095.c.v.PAT. l. Patriarchali. 1103.a.v. us, l. HÆRESI. 1105.v.exinaniri, l.publicanum. v. omnes, l. Quamnam. 1106 v. Quamob. l. Quemadmodum. 1109.v. &, l. Epiſcopi. 1125.v. cerdotes, l. Chriſti Domini. Ibid.v.lege, l.nihilo minùs. Ibid.v. &, malè geminatum(&) Ibid. v.ſebitur l.præter ea.

INDEX CANONVM, QVI EX DECRETO GRATIANI AB INTERPRETE IN MARGINE SVNT DESIGNATI.

DIST. 33. *Si quis poſt* 242.a
34 *Si quis viduam* 242.b
33 *Eunuchus ſi ibid. cap. 22.* 244.b
11 q. *Sint manifeſta* 254.b
35 *Epiſcopus aut presbyter* 255.d
De conſecrat. diſt. 4. ſi quis presbyter 258.a
65 *Quoniam multa* 281.c
32 *Interdixit perſonam* 282.d
13 *Epiſcopi ab omnibus qui* 283.c
14 *Habeatur ſanè* 285.a
56 *Mos antiquus* 285.d
65 *Illud autem generaliter* ibid.
65 *Sanè ſi communi* ibid.
65 *Quoniam mox* 287.d
1 q. *ſi qui voluerint* 288.a
80 *Si qui ſunt* 289.d
81 *Quicumque* 290.b
25 q. 1. *A ſanctis patribus* 324.c
1 q. 1. *Si quis Epiſcopus* 324.d
76 can. *Peruenit ad ſanctam* 325.d
16 q. 1. *Qui verè puréque* 328.b
18 q. 2. *Quidam monachorum* 328.c
7 *Neminem abſolutè* 330.b
2 q. 3. *Eos qui ſemel* 331.a
18 q. 2. *Quidam monachorum* 332.b
11 q. 1. *Si clericus* 333.b
41 *Peruenit ad nos* 337.c
71 *Extraneos clericos* 338.c
31 *Quoniam in quibuſdam* 339.a
22 q. 1. *Diaconiſſam* 340.b
27 q. 1. *Si qua virgo* 340.d
16 q. 3. *Per ſingulas* 341.d
11 q. 1. *Coniurationum* 343.d
18 diſt. *Peruenit ad aures noſtras* 344.c
71 *Clericos in ſingulis* 344.d
2 q. 7. *Clericos* 345.b
7 q. 2. *Non liceat* 345.c
16 q. 1. *Quidam monachi* 346.b
19 q. 3. *Quæ ſemel ſunt* 347.a
5 *Quoniam quidam* 347.d
Diſt. 89. 348.d
36 q. 2. *Eos qui rapiunt* 349.c
33 *Si quis viduam* 365.c
27 q. 1. *Si quis* 366.a
22 *Si quis eorum* 367.a
93 *Præcipimus* 368.a
44 can. *Nulli* 371.a
31 *Quoniam in mos* 374.b
77 ca. *Subdiaconus* 376.a
1 q. 1. *Nullus Epiſcopus* 383.d
De conſecrat. diſt. 3. Didicimus 390.b
Diſt. 1. ca. Clericos 392.c
De conſecrat. diſt. 1. Iacobus 394.a
22 *Renouantes* 401.a
13 *Epiſcopos* 601.a
20 *Si iubet ſanctitas veſtra* 603.b
11 q. 3. *Quoniam merito* 606.b
11 q. 3. *Si quis presbyter* 607.a
15 q. 7. *Felix* 609.a
3 q. 8. *Suggero* ibid.
11 q. 1. *Placuit vt quiſquis* 614.a
2 q. 6. *Placuit* 614.b
2 q. 6. *Sanè ſi* 614.c
21 q. 2. *Placuit vt Epiſcopi.* 621.a
23 *Lectores.* ibid. b
14 q. 4. *Nullus clericorum* 621.b
38 *Placuit* 927.d. 629.a
77 *Placuit* ibid.
20 q. 1. *Placuit* ibid.
4 q. 6. *Quiſquis* 631.b
4 q. 6. *Illud verò placuit* 631.c
15 q. 7. *Si autem presbyter* 635.c
2 q. 6. *Placuit presbyt.* 639.d
De conſecr. diſt. 2. In ſacramento 653.b
81 *Clerici vel continentes* 654.a
99 ca. *Primæ ſedis* 654.d
34 *Clerici* 655.a
De conſecrat. diſt. 1. Sacramenta altaris 655.b
42 ca. *Nulli Epiſcopi* 655.d
26 q. 7. *Pœnitentibus* 656.a
26 q. 6. *Presbyter* ibid.
De conſecrat. diſt. 2. can. Scenicis 658.d
2 q. 6. *Si autem prouocatum* 722.a
De conſecr. diſt. 4. 731.d
De conſecr. diſt. 4. ibid.
De conſecr. diſt. 4. Placuit vt quicumque 733.a
16 q. 3. *Placuit vt qui* 737.d
16 q. 3. *Placuit vt quicumque* 740.a
2 q. 6. *Placuit vt presbyteri* 743.d
4 q. 1. ca. *Definimus eum rite* 747.b
1 q. 6. *Omnibus* ibid.
3 q. 1. ca. *Placuit* 748.d

4 q. 2. *Teſtes autem ad teſtimonium* 749.d
6 q. 2. *Placuit* 751.a
2 q. 6. *Si quis Epiſcopus accuſatus* 754.c
1 q. 3. *Si forte Epiſcopus iracundus* 755.b
93 *Diaconi ſeptem* 798.b
31 *Si quis vituperet* 800.b
30 *Si quis nuptias* ibid.
30 *Si quis carnem* 800.d
17 q. 3. *Si quis alienum* 801.b
24 *Si quis extra* 802.b
30 *Si quis vel virgo* 803.c
30 *Si quis deſpicit* 804.a
30 *Si quis virorum* 804.d
30 *Si quis dereliquerit* 805.c. 806.b
24 *Quæcunque mulier* 806.c
30 *Si quis per ſuperbiam* 807.d
3 *Hæc autem ſcripſimus* 808.c
41 *Parcimoniam cum veſte* 808.d
71 *Nullum abſque formata* 815.d
18 *Propter Eccleſiaſtic.* 827.a
7 q. 1. *Epiſcopum de diœceſi* 827.c
9 q. 2. *Epiſcopum non debere* 827.c
8 q. 1. *Epiſcopo non liceat* 828.a
26 q. 7. *His qui alias* 830.c
47 *Non licet fœnerari* 831.a
32 *Mulieres quæ* 833.b
91 *Non oportet* 836.d
23 *Non oportet* 837.a
30 *Miniſtrum* 837.b
43 *Non oportet miniſtros* 838.b
69 *Non oportet* ibid.
42 *Non oportet in Baſilicis* 839.b
81 *Non oportet miniſtros* 840.a
Diſt. 2. 1. q. 1. Non oportet hæretic. bened. 840.a
26 q. 5. *Non oportet* 842.a
18 *Non oportet vocatos* 843.a
De conſecrat. diſt. 5. Non oportet 844.c
De conſecr. diſt. 4. Baptizans 845.b
De conſecr. diſt. 3. Non oportet 847.a
23 q. 3. *Non licet in quadrag.* 847.b
23 q. 4. *Non oportet in quadrageſima* 847.d
De conſecr. diſt. 5. Non oportet miniſtros 848.a
95 *Non oportet presbyteros* 848.c
80 *Non debere in vicis* 848.d
8 *Mala conſuetudo ſub tit. Nicolai 4. ad Ignatium Archiepiſcopum Remenſem* 851.c
6 q. 4. *Oſius Epiſcopus dixit* 858.d
11 q. 9. *Si quis Epiſcopus accuſatus* 857.c
66 *cap. fin.* 859.b
23 q. 8. *Si vobis fratres chariſſimi* 858.c
61 *Oſius Epiſcopus* 865.d
11 q. 3. *Si fortè Epiſcopus iracundus* 865.b

INDEX ACCVRATVS RERVM NOTATV DIGNIORVM QVÆ HOC BALSAMONIS OPERE CONTINENTVR.

Numerus paginam notat, litera locum in pagina: aſteriſcus, prefixus legum, decretorum, conſtitutionum, canonum aut ſimilium, verba.

Meminerit lector in multis recurrere ad alios Indices, Operi adiunctos, tam Tractatuum quæ in hoc opere, quàm locorum S. Scripturæ, & alios etiam conſulere.

AARON, in deſerto conſentiens præuaricationi populi, in exemplum adductus 923.d
† Abbatem vel Archimandritam vniuſcuiuſque Monaſterij, non omnino pro gradu promoueat Epiſcopus: ſed, &c. 168.a.b
de Abbate Marco Egyptio, qui triginta annis manſit, ex cella non egrediens 1109
duas Abconſobrinas habere in matrimonio vnus an poſſit 189.c
Abeſſe tribus ſeptimanis à ſua Eccleſia neque licet clericis neque laïcis ſine iuſta cauſa 457.a. & ſ.
de Abortionem cientibus medicamentis 476.a.& ſ.
† qui Abortionis poculum dedit, &c. 211.a
in Abraham iuſtitiæ completio per vitulum 1103
de Abſentia clericorum, Epiſcoporum, à ſuis Eccleſiis 457.a. & ſ. laïcorum, ibid.
In Abſceſſu eſſe quid ſit 883.c
de Abſtinentia à carne, & aliis 260.b.& ſeqq. 774.d. & ſeqq.
de Abſtinentia à fœminis 601.a. & ſ.
ſub Abundantio ſynodus 649.a
Achilles, ludi genus 413.b
Accubitus quid dicatur 451.c
Accumbo idem quod procido ibid.
† ad Accuſandum Epiſcopum quinam admittendi vt qui accuſatur, vel accuſat, &c. Si temerariæ multitudinis vim timeat, locum ſibi proximum eligat, &c. 642.b. & ſ.
† quòd Accuſare non debent ſerui & liberti & omnes infames 747.b
ad Accuſationem non admittendi qui communione moti ſunt 747.a
ad Accuſationem clericorum non admittendi hæretici. 747.c. qui non alij ibid.b.c. & ſ.
Accuſationem Epiſcopi ſeu clerici primùm quidem apud Metropolitanum agitari: hinc ſi nihil poteſt, apud ſynodum regionis: & pòſt, ſi neceſſe eſt, à maiore ſynodo 311.b
de Accuſatione ordinandi Epiſcopi vel Clerici 105.a.b
de Accuſatione Epiſcoporum & Clericorum 172. a.b. & ſ. 309.b. & ſ. 345.b
de Accuſatione Preſbyterorum, diaconorum, & iudice 635.c
de Accuſatione cuiuſuis perſonæ in crimine publico, prohibita 100.d
† Accuſator teſtes domeſticos non poteſt producere 750.c
Accuſator ante condemnationem habeat proprium honorem inconcuſſum 652.a
plura de Accuſatore, ibid.
† non poteſt accuſator vocare in teſtimonium &c. 750.d
Accuſatores probare debent 119.d
Accuſatorum in ordinationibus, multa 12.c.d.
Acephali multiplices 1100
Acerbitas, quid appellatur 185.c
de malè Acquiſitis 62.d
non Actio ſed modus à canonibus punitur 98.b
† omnis Actio venerabili domo competens, &c. quadraginta annos non excedit 341.a
Actio ex delicto quando intentatur, dantur etiam ſubſcriptiones 41.b
non Actio ſed animi inſtitutum punitur 748.d
† omnis Actio quæ ad venerabiles domos pertinet, &c. xl. annos non excedit 737.d
† Actio quod metus cauſa, eſt libera, & licet ei aduerſus quem agitur, &c. 914.c.d
de Actionibus clericorum inter ſe 333.b. & ſ. 614.d
de Actionibus intendendis, & intra quod tempus, pro regionib. aut diœceſibus occupatis 342.b.& ſ.
Actionum apud Epiſcopos inſtitutio 104.b
omnes Actores & rei per tria xxx. dierum edicta accerſuntur 634.d
quòd Adam mortalis à Deo factus non eſt 730.a.
de carne Adami, de natura ibid.b
ex primi parentis Adam peccato quicquam trahere infantes qui negant 730.c.d
de Additamento facto ad ſanctum hymnum 457.d.
malè & cur ibid. & ſ.
Adelphata 402.c. 403.a
Adeodatus ſimedicita 746.b
de Adiurantibus 838.b
mali Adminiſtratores à fundatoribus relicti ab Epiſcopis amouentur 46.d
Adoleſcentum Athenienſium inſolentia circa ſophiſtarum aduenientium receptionem cum pompa, & alia 447.d
Adoleſcentum petulantes amores per impiam conuerſationem 194.a

Adoptio per ſacras preces fit 425.b
Adoptio imitatur naturam 425. b. de adoptione plura, c. d
adoptare filium prohibiti eunuchi & cur 425.b
Adoptare licet etiam virginibus 425.c
Adoptatos matrimonio minimè iungendos cum liberis eius qui adoptauit 424.d
Adrianopolis Epiſcopus 761.d
Adrianopolitani animalium ſanguine cum quibuſdam eſculentis vtentes 444 b
Adrumetana ſynodus 649. b
† Adſcriptitios autem in ipſis ſolùm poſſeſſionibus, &c. 34 b
Aduerſari & dubitare aut de re aliqua contendere vt differant 317.d
Adultera poſſitne appellari quæ cum viro dimiſſo cohabitat 943.c
de Adultera & quæ dicatur 467.d.& ſeqq.
de Adulteram recipiente, 469. d. plura de adulteris & adultera ibid. & ſ.
inter adulterum & fornicatorem differentia 258.b
Adulterorum pœna 468 d. & ſ.
Adulteri pœna Eccleſiaſtica 258.b
de Adulteris 937. b. & ſ.
de Adulteratis vxoribus, & earum maritis, 33.a. & ſ. 791.c. & ſe. de licentia eas recipiendi ibid.
de pœnis Adulteratæ mulieris 33.b
† Adulteratam autem mulierem, &c. ibid.
de Adulterantibus eas quæ ſunt Deo dedicatæ 136. b. c
† tempus quinquennij quod eſt præfinitum ad accuſationem Adulterij, &c. 140. d
† ſi mulier Adulterij condemnata, &c. in Monaſterium intruditur, &c. 166.a.b
Adulterij crimen quæ perſonæ poſſint intendere 792 a
de Adulterij accuſato qui per proditionem iudicis pœnas effugit 166. d
in Adulterio deprehenſas vxores non dimittentes lex ciuilis punit 38. a
Adulterium conuerſationis interuentu admittitur 545. a
Adulterium commiſiſſe ſe confitens mulier, non condemnatur 792. a
de Adulterio 1046.b.c. & ſ.
Aduocati Imperatoris frumentarias teſſeras accipientes, & ſub primicerius & à ſecularibus magiſtratibus characterem habentes 98.c
de Aduocatis conſule quæ ſunt in libro Præfecti ſcripta & ordinata 98. c. plura ibid.
Æcytij Epiſcopi condemnatio 691.c. & ſ.
Æcytij prodigioſa communio 704. c. impudentia & improbitas 710.a
in Ædem ſacram non introducenda iumenta 471.a. aut in qua neceſſitate ibid.& ſ.
de ſacris Ædibus malè occupatis, & earum reſtitutione 518.b. & ſ.
Ædituí officium parum lucri 644 b
Ægyptiaca ſacerdotium vendendi conſuetudo, 1093. b
de Æliæ Epiſcopo 287. d
Ælius Adrianus Roman. Imp. Imp. Hieroſolymorum inſtaurator 287.b
Æliæ Epiſcopus, Patriarcha Hieroſolymitanus 287.a
Æmylianus in ſynodo iudex accerſitus 746.a
Æquinoctium aliàs aliter 236. d
vernum Æquinoctium quod ibid.
Aërem digitis ferientes 417.b
Affectio ex inſtrumento eius qui percuſſit, apparet 477. a
Affectui diuinis in rebus non eſt indulgendum 299. a
Affinitas ſpiritalis, corporum coniunctione maior 424. a
Afri dicti Carthaginenſes 590.d
de iis qui in Africa non communicant, & volunt trans mare ſe ſubducere 727.d. & ſ.
Africæ in multas prouincias diuiſio 591. b
Agapæ quæ dicantur 838. d. & ſ.
† de contemnentibus Agapas ex fide factas, &c. 804. a
Agapæ in Eccleſiis minimè faciendæ 450. d. & ſeqq.
de vocatis ad Agapas 838.d. & ſ.
de Agapio & Bagadio vtroque vendicante epiſcopatum Boſtræ 761.c.& ſ.
ab Agarenis in bello capti Chriſtianorum infantes 462.a. empti à Romanis & baptizati ibid.
Agareni cur baptiſmum & à quibus ſuſcipiant 462. b. baptizati denuo ibid.d
de Agarenorum & Iberorum coniugiis 179. d. 449. b
Agere apud quodcumque forum citra præiudicium vnicuique non licere 614.c
Agni loco qui Præcurſoris digito monſtrantis, pingebatur, nunc imago Domini noſtri in humana forma 460.b
de Agni ſanguine quo inuncta Iudæorum limina 459. d. eius præfiguratione 460.a
de Agni imagine qui digito Præcurſoris monſtratur 459.c. & ſ.
Agreſtium vino infuſo doliis ridentium ſatanica operatio 457.b
ne Agricolas quidem in die Dominico debere operari 443.a
Agroecolaus Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopus 763. d
Alani Ponticæ diœceſis 352.a
de Alaniæ metropolitano 392.a
† ab eo qui in Alea victus eſt, &c. 211.c
de Alea clericis interdicta 421.d. & ſ.
de iis qui Aleis vacant 255.d. & ſ.
Alexandriæ Archiepiſcopus Dionyſius 696.a
Alexandriæ Epiſcopi pecuniis corrupti 3c8.b
Alexandrinorum ciuitatis tertius thronus 401.c
de Alexandrinæ & Romanæ Eccleſiæ diſſenſione 725. c
Patriarchæ Alexandrini ius cum Phrygio loro celebrandi 89.d. & ſ.
Alexij monaſterium 567. a
† Nouella D. Imp. Alexij Comneni 708.b
Alexij Comneni ſellio 28. d
Alexij Comneni inſtitutio 197.b. & ſ.
Alexij Comneni ſtatutum de matrimonio in ſeptimo cognationis gradu 180. a
de domini Alexij Comneni vxore quæ magicas artibus vti voluerat 1014 a. & ſ.
Alexiaca catechumena 671.b
de nihil Alienando ex monaſteriis 512.b. & ſ.
non Alienabilia vaſa pretioſa, ſacra 514.a
de Alienandis infructuoſis immobilibus Eccleſia-

rum licentia facta 514.d
de Alienatione prædiorum Eccleſiaſticorum,& aliarum rerum 512. 513. 514. & ſeqq. 638.a. & ſ. 648. b. & ſeqq.
de Alimentis quæ impuberibus legantur 75.b
ſolis ſacratis ad Altare ſacrificare permittitur 836.c
ad Altare ingredi laïcis non licet 836.c
† quòd ad Altare mel & lac offerre non oportet 428.c
de licentia ad Altare accedendi, nonnullorum 445.d. & ſeqq.
ad Altare non liceat ingredi laïco, præterquam ſoli Imp. & quando 445.c. & ſ.
Alypius in ſynodo iudex accerſitus 746.a
Alypius Epiſcopus 594.b
de prœlio contra Amalech in quo ſacerdotibus innixus erat Moſes 525.d
Amaſeæ Epiſcopus Baſilius 763.d
Amaſeæ Metropolitanus 2.b. eius tribus edictis citatio 14.d
Amathuntis Epiſcopus 610.c. depoſitus ibid.
Amatoria qui conficiunt, poſt publicationem bonorum relegentur 125.b
Amatoriorum conſcriptores quid ſcribant 1000.b
intra ſacros Ambitus non exercendam cauponatoriam aut aliam negotiationem,&c. 453.a. & ſ.
Ambitus ſacri templorũ vt intelligendi 453.c.d.& ſ.
Ameranus Syriæ 1097
Amica quæ dicatur 209.c
† ſi quis propter eam quæ exiſtimatur exercitationem. amiculo vtitur, & tanquam habens ex eo iuſtitiam, eos condemnet qui, &c. 804.c. & ſ.
circa Aminſi Epiſcopi ordinationem geſta 14.d
Amitam qui duxit, clericus eſſe non poteſt 242.d. & ſeqq.
Ammon Adrianopolis Epiſcopus 761.d
Amphilochius Iconij Epiſcopus ibid.
ſancti Amphilochij canonica 636.c
epiſtolæ ad Amphilochium de ſancto Spiritu 6.a
pro Amuletis & talibus ſacerdotum quorumdam accuſationes 433.c.d. & ſeqq.
† non ſolùm alligata Amuleta, &c. 432.d
de Amuletorum præbitoribus 431.b. 432.d
Amuleta & talia etiam pro corporali medela vel aliqua re alia ſalutari, diaboli ſunt compendium 434.c
Amyclinus Epiſcopus Muzalon 665.B
de Anachoreticam viuendi rationem ſeruare volentibus 408.d. & ſ.
Anaſtaſij Papæ Romani epiſtola ad Synodum, de Donatiſtis Epiſcopos admonens 692.a
Anatolius Conſtantinopol. Archiepiſcopus 352.b
Anathematis definitio 799.c
Anathemate percuſſus Nouatus 288.d
Anathema, eſt à Deo ſeparatio 586.d
de iis quæ ſequuntur Anathema 586.d. & ſ.
de Anathematizatis 800.b.d. & ſ.
de Anathematizanda hæreſi 302.b
de prægnante Ancilla manumiſſa 206.d
de Ancilla rem habente cum Domino 470.c
qui alienam Ancillam quæ eſt meretrix, rapit 205.c
† qui alienam Ancillam meretricem rapit vel celat, &c. 140.c
† qui alienam Ancillam ſtuprat, &c. 141.c
Ancillam quæ meretrix non eſt, qui rapit in metallum damnatur 206.a
Ancillas proprias poſſumus habere concubinas 208.b.c
de cogentibus Ancillas cum Mimis habere conſuetudinem vel theatris præeſſe 217.c
Ancyræ Eccleſiæ metropolitano Nazianzeno data 306.b
de Ancyrana ſynodo 763.c.d
Ancyrana ſynodus Nicena prior 280.c
Ancyrani metropolitani exurrectio in metropolim Baſilæi & Madytanam 404.a
Angelicus habitus, monaſticus 559.b
Angelici hæretici 842.a
de Angelos inuocantibus non Chriſtum 841.c
Vbi anima verſatur in periculo, rei alterius potior habenda cura non eſt 299.a
omnis Animæ medela dependet ab Epiſcopi iudicio ac prudentia 765.c
Animæ delictorum correctio vt facilè fiet 545.b
Animæ inquinatio polluit, non corporis damnum 274.c
Animæ vulnera magis Eccleſiaſtico quàm ciuili auxilio indigent 267.b
Animæ populi Epiſcopo creditæ 254.a
Animarum morbos curantibus etiam tenenda quæ ſunt ſummi iuris 493.c
de animæ morbis 1037.a. eius motionum trifariam diuiſa proprietate ibid. & ſeqq.
Animarum monachorum & ſecularium cura cui incumbat 544.b
per Animalium ſectionem vaticinia 442.c
Animalium ſanguine vtentes cum quibuſdam eſculentis Adrianopolitani 444.b
Animalia peccata quæ 285.b. etiam corporalia comprehendunt 282.c
de Animalia rationis expertia ineuntibus, & qui leproſi ſunt, vel fuerunt 780.b
Animalia hominum manibus affricata titillantur & manſueſcunt 669.d
de Animalia rationis expertia ineuntibus 778.c. & ſeqq.
Animale peccatum 282.a. & ſ.
Animi inſtitutum punitur non actio 748.d
cum D. Anna que patruelis erat M. Serblij filiæ antea illi deſponſæ D. Michaëlis matrimonium 195.c
centum Annorum præſcriptio 55.c. vita longæui hominis ibid.
Annorum lapſus non proferendus vt confirmetur quod non poteſt conſiſtere, & ſanctum commune efficiatur 528 d
Annum quando cóplerit qui natus Calendis Ianuariis 74.d
Antaradi Epiſcopatus 352.c
ſub Anthemio & Stilicone coſſ. ſynodus 720.b. quid in ea actum ibid. & ſ.
Anthimi eiectio 113.c
Antidori excogitata diſtributio 813.a
Antiochiæ Piſidia 696.d
Antiochiæ quartus thronus 401.b
Antiocheni ſententia ab Alexandrino diiudicatur 819.d
Antiocheno throno non licent quæ Conſtantinopolitano 706.c
Antiochena ſynodus ante Nicenam 280.b. aduerſus Paulum Samoſatenum ibid.

Antiocheni Epiſcopi duæ Phœniciæ & Arabia 287.c.d
Antiochus habet Orientis ordinationem 351.d
Antiochia à Romanis aliena 319.d
Antiſtes fieri inuitus non cogatur 681.a
Antiſtitum vita inculpata 585.b. propemodum pœnitentia non indigens, ſed & ſuis interceſſionibus Deum aliis placans 585.b
Antiſtitum vbique communia munia & ſpecialia quæ ſunt 674.d. & ſeqq.
ſi Antiſtes inops accedit, vt poſſit è ditiori monaſterio ſubleuari 544.c
de Antiſtitibus ſuas negantibus ſubſcriptiones in electionibus 613.c
contra Antiſtites in nobilium memoriis ſacrificantes & alia agentes 716.c
de Antiſtibus 1127
Antiſtibus à nonnullis conceſſa 322.c
de actis Antiſtitum quæ continent eos qui eis ſuccedent, Epiſcopos, nihil iuris habituros in Monaſteriis 45.d
Antiſtitibus ſolis ligare & ſoluere conceſſum, & quibus permiſerint 512.a
Antiſtes alterius regionis non ſoluit vincula ſibi non ſubdit: præpoſiti 231.d
Antiſtitum aliquot nomina 675.b
Antiſtites cur ſe deprimere non debent 585.b
Antiſtites punire quibus permiſſum 586.c
de Antiſtitum abſentia ſi detinentur ab Imperatoribus vel à Patriarchis 580.b
Antiſtes ne ſe in eorum qui pœnitentiam agunt, locum deprimant 585.b
Antiſtitum electio olim à ciuium multitudine 283.d
de Antiſtitum electione & ordinatione 23.b
vt locorum Antiſtites nullam omnino partem habeant in monaſteriis à ſe ædificatis, non poſſe conſiſtere 45.d
Antiſtites turpis lucri gratia non exigant aurum, argentum ab Epiſcopis ſuis, clericis & monachis & propterea moleſtiam exhibeat 498.d. & ſ.
Antiſtitibus ſanctarum Dei Eccleſiarum bulla aurea prouiſum, & qua potiſſimùm 526.a.b. & ſeqq.
de deponendo Antiſtite qui ſacrificauerat in Eccleſia non dedicata 507.a
Antonius Epiſcopus qui argento ordinabat 1092.c
Aphthardocitarum hæreſis 1097
de Apiarij preſbyteri ordinatione, excommunicatione & appellatione exortum ſcandalum 753.d. & ſeqq. plura 758.c
† Apocriſiarij ſoli poſſunt egredi monaſteriis, &c. 169.c
Apocriſiarij Eccleſiarum religioſi quando conueniantur 107.d
Apollinarius Laodiceæ Epiſcopus ibid.
de Apollinarij hæreſi 304.b. blaſphemis vocibus ibid.
Apollo Epiſcopus 1068.a
† Apollinariſtæ qui ſanctis quatuor Conciliis, &c. 174.c
Apoſtolica nominata ſedes Romana 591.b
Apoſtolorum doctrina liber ſic inſcriptus 922.b
à ſanctis Apoſtolis non fuiſſe editos lxxx. canones ſunt qui negent 364.a
Apoſtoli præceptum de non ſoluendo in fidelium coniugio, ſi vnus ex iis ſit fidelis 16.a
† non repugnantes iis quæ ab Apoſtolis conſtituta ſunt, &c. 601.c
de Apotaſtitis 927.c. & ſeqq.
Appellatio vltima ad Papam Romanum 821.d
de Appellationibus ad Romanam Eccleſiam, 716.d
de Appellationibus preſbyteri aut diaconi, quos læſit Epiſcopus 595.c. 596.a
de Appellationibus clericorum 817.a.b. & ſ.
† Et quæ in tantum ſunt Approbata, vt, &c. 6.d
Apro metropolitanus 956.c
Aqua baptiſmi primùm à ſacerdote purganda & ſanctificanda 588.b
Aquæ baptiſmaris benedictio, ex traditione 1050.b
Arabianus Ancyræ Epiſcopus 762.d
qui autem eſt Arbiter, &c. 155.c
Arcadis Epiſcopatus 551.c
Archiatros fieri ſacerdotes nolebat D. Lucas 622.a
de Archiepiſcopi qui eſt Primas & caput vel Patriarcha, excommunicatione, & per quem 579.d
Archiepiſcopi Bulgariæ priuilegia 10.d
Archiepiſcopi primæ Iuſtinianæ iuriſdictio 10.c.d
Archiepiſcopi Conſtantinopolitani ius ante alios ſedendi 85.a
Archiepiſcopo Conſtantinopolitano priuilegia Papæ Romani per ſecundam ſynodum conceſſa 89.b.c. inde quæ ſint orta ibid.
Archiepiſcopus antè Heracleæ, monaſterij gerotrophij præfectus cur à Luca patriarcha excommunicatus 751.a
non lædi Archiepiſcopatum facto prædeceſſoris præter ſententiam ſuorum clericorum & magnæ ſynodi 739.d
Archipræſulatus Carthaginis Africanæ diœceſis 10.d
Archiſynagogos ſuos mutant Iudæi quotannis, vt ex eo pecuniam colligant 1093.b
Arctotrophi qui dicti 432.a.b
Arij blaſphemæ voces 280.a. depoſitio ibid.b
Arius à Nicena ſynodo anathemate percuſſus 4.d
de iis qui Arianis communicauerunt 1063.a.b
Ariſteni clari & magni œconomi à iuris dicendi officio xxx. dierum publicis edictis ceſſatio 246.c
Ariſtophanis ſcripta, comica 456.c
Ariſtotelis citatio in ſua phyſiologia de partibus animalium 1000.b
de Arma excitantibus aduerſus Imp. anathematizandis 800.a
de Armeniis intus in ſacris altaribus carnium membra coquentibus & ſtultra offerentibus 489.a. & ſeqq.
Armenij caſeum & oua edentes in ſabbatis & Dominicis ſanctæ quadrageſimæ 438.a. & ſ.
Armeniorum hæreſes 594.a
Arriani hæretici 302.d
contra Arrogantes, prætextu exercitationis, & nouitates inducentes 808.d
Arrogantiæ mala 1102.
Arthiburtzia 1098
Artziburtzes ibid.
† nullus Aruſpex vel ſacerdos 116.b
de Aruſpicibus omiſſa lex lata 117.a
in Arzuge Epiſcopatus 663.a
Arzuitani populi 667.c
Aſceræ qui dicantur 454.a
inter Aſceras & clericos & ſacris initiatos, cũ mulie-

tibus lauantes nulla differentia 454.d
Aſcetriæ abuſiuè diaconiſſæ dictæ 340.c
Aſcetriam aut monaſtriam nullo actionis genere abſtrahi è ſuis aſceteriis aut monaſteriis 109.a
qui rapiunt, &c. Aſcetriam, &c. 135.d
de Aſcetriarum habitum imitantibus & illudentibus 561.a
Aſcetriæ in monaſteriis ſimul non habitantes 657.c
Aſcetriæ habitu interdictum ſecularibus, maximè ſcenicis 436.c.d
† Aſcriptitios etiam inuitis dominis in ſuis poſſeſſionibus ordinari &c. 54.a
Aſcriptitiorum liberatio 36.b. plura ibid. & ſ.
† Aſcriptitij ſine conſenſu dominorum monachi effecti &c. 167.b
de Aſcriptitiis 54.a.& ſ.
Aſellus & Philippus presbyteri 591.c
Aſiaticus in ſynodo iudex 746.a
Aſſeſſorum punitio ſi Magiſtratus contra leges ſententiam ferunt 619.c
Aſſuretanus Euangelus vide Euangelus 649.c
Aſtrologi qui dicantur 842.b
Aſtronomia ſola prohibita 841.c
Aſyli locus quibus hominibus non eſt 487.b
Magnus Athanaſius 309.a. ab Orientalibus Epiſcopis impetitus ibid.
ſancti Athanaſij canonica 636.c. vita 875.b
Athenarum Metropolitani relatio ad Synodum 186.c
Athenarum antiſtites 397.a
Athingani vates 441.a
Athletarum ars famoſos non facit 218.d
ars Athletica non eſt ludicra 218.a
de Athyræ Epiſcopo 671.b
Attici Epiſcopi Conſtantinopol. epiſtola 757.c.& ſ.
de Auaritia malorum matre 602.a. idololatriæ ſpecie 1053.a. & ſ. de eius vitio plura ibid.
grauis eſt res Auaritia, nec poſſunt &c. 1059.a
Auaritiæ vitium ſine medicina relictum 1059.a
de Auaritia 905.906.& ſeqq. etiam erga captiuos ibid.
ſi ſemper Audimus, nunquam autem facimus, eorum quæ dicuntur, nulla erit vtilitas 1106
Auditionis pœnitentium locus 916.b
Auferre vt aliquando intelligendum 271.c
Auguſtinus in ſynodo iudex datus 746.a
Auium inſpectiones 441.a
Aurelius & Creſcentianus 650.a
Aurelius Carthaginenſis Eccleſiæ Epiſcopus, etiam Papa nominatus 591.b
ſub Aureliano Imp. in Antiochia Syriæ, ſynodus 587.b
Aurelianus Epiſcopus 591.d
de Auri datione quæ ſponte fit, & illicita 503.d.& ſeqq.
per Auri largitionem nullus ordinetur Epiſcopus 9.c. ad id alia ibid.
de iis qui per Auri dationem in Eccleſia ſe conſtitutos gloriantur 502.b.& ſ.
Aurum vel argentum ne exigatur ab Epiſcopo vel ab iis qui ſubſunt Epiſcopis turpis quæſtus gratia, vel ab aliis, & moleſtiam propterea ne exhibeat 498.d.& ſ.
Azyma Iudæorum non accipienda 842.d
de Azymi Iudaïci feſti eſu 271.a
Azymorum laïcis diſtributio apud Latinos in feſto Paſchæ 834.b
de Azymorum myſtico ſacrificio 270.d

B.

BACCHÆ chori,inſanientium dictæ 509.b
Bacchi nomen execrandum per vuam in torcularibus exprimente 435.a
Bacchi ſeu Dionyſi feſtum, cura 436.a
de Bagadio & Agapio vendicante vtroque Epiſcopatum 761.c.& ſeqq.
Bagaienſis Epiſcopus 713.a
Balnea turpis generis quæſtus 622.a
Balſamonis ex neceſſaria obedientia inceptum 3.a
Balſamon Chartophylax & patriarcha 281.c
Baptiſma nouum hominem facit eum qui baptizatus eſt 290.b
Baptiſma Pepuzenorum 1100.c
aquæ Baptiſmatis benedictio ex traditione 1030.b
† qui autem ex ſacro Baptiſmate aliquam ſuſcepit, &c. 205.a
÷ præciſè ſtatuimus ergo ſicut &c. ita etiam de ſacro Baptiſmate, liceat volentibus peragere in omni oratorio 392.d
de Baptiſmate Paganorum adhuc paruulorum, tum adultæ ætatis 70.c
de Baptiſmate Samaritanorum ibid. & ſeqq.
de ordine eorum qui ſancto Baptiſmate indigent 1098
vnum Baptiſmum facere traditum eſt 639.d
quem Baptiſmum ſuſcipiendum putarunt antiqui 926.b.c
de multis circa Baptiſmum, traditiones 1030.b
Baptiſmus quibus permiſſus 259.a.b
Baptiſmus ne peragatur in æde oratoria quæ eſt intra domum 429.c.& ſ. è contra ibid.
† qui ſanctum Baptiſmum prodit eſt inteſtabilis, &c. 123.b
de ante Baptiſmum admiſſis 281.d
† qui cum ea quam è Baptiſmo leuauit, & cæt. 204.d
de Baptiſmis 1099
Baptizari infantes in peccatorum remiſſionem 730.c.& ſeqq.
† de infantibus qui debent Baptizari quoties de iis dubitatur an baptizati fuerint 697.d.& ſ.
ab hæreticis Baptizati iterum cur baptizantur 269.b
de infantibus qui Baptizati ſunt ab hæreticis legatio 683.b
de non Baptizantibus ſecundùm Domini conſtitutionem 259.a
an Baptizandi reuertentes ex hæreſi eorum qui idolis immolauerant 587.d
Baptizari mulierem prægnantem an oporteat, dubitatio 72.d.& ſ.
de iis qui non Baptizantur ſed ſancto baptiſmate inunguntur 1098
de Baptizato ab impio 257.b.c.& ſ.
an Baptizandi etiam ſchiſmatici 587.d
de verè Baptizato non rebaptizando 257.c.& ſ.
de Baptizandis propter lapſum punitis, ſi ſint morituri, quamuis catechumeni, 1080.& ſ.
de Baptizandis an non à dæmone correptis, & aliis nonnullis 1060.c.& ſeqq.
† vt parui qui apud Donatiſtas Baptizantur, in Catholica Eccleſia ordinentur 684.b

pœna impoſita Baptizatis Samaritanis & Græcis, ad ſanctum baptiſmum autem, vxores & liberos non adducentibus 15.c
de Baptizatione grauidarum 790.a. & ſeqq. an fœtus in lucem exitum oporteat expectare 790.a
qui fuerit in periculo & ſic Baptizatus, non promoueri ad ſacerdotium 729.c
qui bis Baptizat fidelé, deponendus Epiſcopus 301.b
Baptizantium impiæ blaſphemæque voces 259.a
qui non Baptizat ab impiis inquinatum, deponendus Epiſcopus 301.b
non Baptizatur infidelis priuſquam ſufficienter catecheſi ſit eruditus 282.b
eius qui baptizatur benedictio, ex traditione 1030.b
† hæreticus ne Baptizet 75.c
de Baptizandis infantibus qui non probant ſe baptizatos 461.b. & ſeqq.
Baptizatum cur inungi neceſſe eſt 588.d
de Baptizatione per vnam immerſionem 259.d
de Baptizatis in morbo, deinde reſurgentibus 845.d
Baptizatus. Vide illuminatus.
Barbara præclara martyr 81.d
de Barbarorum incurſione abutentibus ad multa mala 906. 907. & ſeqq.
de Barbaris redditis, & contra ſui generis Chriſtianos impiè ſe gerentibus 912.c. & ſeqq.
Bardæ cognomine Sicci præſidis Hetærtarchæ admonitio Imperatori data 189.a.b
Baſarltana regio 671.a. 672.c
de metropoli Baſilæi vidua 404.a.b
Baſilicarum repurgatio 580.c
Baſilicæ ſecundi eccleſia 717.c
Baſilicorum compoſitori habendæ gratiæ 123.c. 174.d
Baſilicis fides danda 28.b
è Baſilicis quædam dura & inhumana eiecta 124.c
Baſilicus diaconus 438.b
de canone Baſilij non nominante hæreticos, ſchiſmaticos 311.d
Magnus Baſilius quo tempore virgines Deo ſe offerentes admittat 407.c.d. & ſ.
Baſilius Amaſiæ Epiſcopus 763.d
magni Baſilij funebris oratio 447.d
Baſilij epiſtola ad Gregorium presbyterum 283.c
à Baſilio prohibitarum nuptiarum enumeratio 425.d. & ſeqq.
de Baſilio in ſeptimo gradu Theoctiſtæ 186.b
Baſilius Cæſarienſium Eccleſiæ Archiepiſcopus ex aqua & vino ſacrum calicem peragi voluit 394.a
de Baſilij Gortynenſis Epiſcopi ſubſcriptione poſt quatuor Patriarchas & quoſdam metropolitanos in ſynodo cui præſens aderat totius Eccleſiæ Romanæ iure 369.c
Baſſianus Epheſi Epiſcopus 666
Bellum gerens ſine iuſſu imperatoris punitur 398.b
ab oppugnandam Beluam quæ regionem deuaſtat qui mercedem accipit, non eſt infamis 218.a
Bentius Eccleſiæ Mediolanenſis ſacerdos 683.d
Benedictiones Eccleſiaſticæ quæ 232.b
Benedictiones hæreticorum fugiendæ vt maledictiones 840.b
vt alteri Benedicat, non conuenit, qui propria debet curare vulnera 365.b. 388.c
Benignus ſemper ſequendum 236.b
de Beros cum pietate ferentibus 804.
Beronices Epiſcopus 761.d
de Berytenſis ciuitatis Epiſcopo relatio ad Marcianum regem 352.c
Beſænæ Epiſcopi cauſa 273.b
Bianoris presbyteri nefario iuſiurando 952.b. & ſeq.
Bigamiam aut polygamiam non punit lex ciuilis 181.d
de cum Beſtiis depugnantibus 218.d. & ſeqq.
Biſtes in Eroba presbyter 1068.b
de Biſſexto 701.a.b
de Bogomilica hæreſi 775.d. ieiunio ibid.
regiones Bogomilicas finit in ſua hæreſi mori 161.c
contra Bogomylum lata ſententia 158.c
Boſtræ Epiſcopatus 761.c
Imp. D. Botoniatæ nouella de furioſorum diuortio 224.c
Botryos Epiſcopatus 352.c
Bona monaſteriorum à laïcis non adminiſtranda 512.a
Bonifacius 636.b
Bonifacius Zoſimi Papæ ſucceſſor 756.d
Bourgmaiſtres quos Græci *μαΐζονας* 510.c
Breue ſeu (breuiculum) quid appellatur 722.a
Breue apud Latinos quid ſignificat 652.b
Brumius Bacchi epithetum 436.a
de Brumalibus, quæ vocantur, tollendis apud fideles 435.a
paruæ Bryſis Epiſcopus & magnæ Bryſis 723.d
Bulgaria cur Iuſtiniana vocetur 11.a
Bulgariæ Archiepiſcopi priuilegia 10.d
de Eccleſia Bulgariæ 305.d
Bulla aurea quæ Mediator appellata eſt 513.b
Bulla aurea D. Porphyrogennetæ 553.b
aurea Bulla Imp. D. Iſaac Angeli 1113.a
Bulla aurea Imperatoris D. Alexij Comneni, de clerico litigante cum homine ſeculari 101.c
Bulla aurea D. Alexij Comneni Imp. 553.b
Bulla aurea D. Nicephori Botaniatæ 190.c
aurea Bulla de immobilibus monaſteriorum 517. 518. & ſeqq.
Bybli epiſcopatus 352.c
Byſatium 610.b.d
Byzacenæ prouinciæ Epiſcopi 714.d
Byzantij eorum ſolùm qui ſunt magnæ Eccleſiæ, priuilegia 13.d
Byzantium vrbs, à Seneca obſeſſa, Purinthiis ſubiecta, Conſtantinopolis dicta & plura vide 306.c. & ſeqq.
Byzabunorum regio vtilis ac frugifera 88.d

C.

CÆcvs & mulier pro ſe ſolis cauſas agunt 446.d
Cæcus & ſurdus ne ſint Epiſcopi 275.b.c
Cædis peccati diuiſio 1052.d
de Cæde inuoluntaria 947.b. c. & ſeqq.
de Cædibus in bello 948.c.d
de voluntariis Cædibus 784.a
† de inuoluntariis Cædibus 784.d
Cæniſcia 235.b
Cæſarea Paleſtinæ metropolis 287.c
de Calendarum feſto tollendo inter fideles 434.d. & ſeqq
Calendæ quid ſint 435.c
de ſacro Calice 393.d. & ſeqq.
de inſumentibus ſanctum Calicem in proprium vſum 572.d. & ſeqq.
Callicratiæ vicus 438.b

Callinice Pauli Samoſateni mater 370.c
Caloſtenes Thebarum metropolitanus 341.b
Caloſtenis æternum monumentum & quo nomine ei agendæ gratiæ 341.b
Calumnia fit tribus modis 749.c
Calorychas in Cherſoneſi regione 384.a
Calumniatoris in ordinationibus, mulcta & ſeqq. 14.a
de Campluſymæ clerici ſegregatione 608.d
qui Canere debent in Eccleſia 834.c
Canones non debere ſeruari vbi legibus aduerſantur 5.b
Canonem vllum editum à ſancto & vniuerſali ſecunda ſynodo negantes 169.b
de non horrentibus ſacros Canones 571.c. ſed eorum ſenſum detorquentibus, & inſultantibus ibid.
Canones ad id quod eſt animæ vtilius, exponendi, non ad id quod liberius & indifferentius 388.a
non ſolum Canones qui à ſanctis ſeptem ſynodis editi ſunt, ſed eos etiam qui ab illis confirmati, ſeu canones ſynodorum localium tanquam leges ſeruari oportere 5.a
Canones ſancti Eccleſiaſtici, qui à ſanctis ſeptem ſynodis expoſiti fuerunt, legum vim habeant, 4.b
Canonibus qui aduerſantur pragmaticæ ſanctiones, ſunt infirmæ & inualidæ 4.a
† Canones ſeptem ſynodorum & decreta ſeruari debere vt diuinas ſcripturas 4.a.c
Canones plus quàm leges valere & cur 5.c
de Canonibus lxxxv. Apoſtolorum firmiter tenendis 362.d
de Canonibus ſanctorum Patrum obſeruandis 324.c 495.b. & ſeqq.
ſoli lxxxv. Canones Apoſtolorum legendi, alij non curandi etiamſi Apoſtolorum dicantur 179.c
Canones obſignati in ſynodo vj. in Trullo 363.a. & ſeqq.
vbi nihil à Canonibus definitur, debemus ſequi leges & ex ſimilibus ſimilia decidere 29.d
nullus Canon ſupplicium permittit 118.c
Canones non minùs valent quam leges 134.a
† Canones ſeruantur vt leges 4.a 5.b
† Canonicas quæſtiones quæ oriuntur in toto Illyrico, &c. 100.d
de Canonicis dubitationibus 84.d
Canonicæ ſcripturæ quæ 616.a
in Canonicis tributis vetus forma 34.d
de Canonico tributo aurea bulla Imperatoris Iſacij Comneni 34.d
† Extra Canonicas ſcripturas nihil in Eccleſia legatur ſub nomine diuinarum ſcripturarum 636.a
Canonicarum conſtitutionum deſcriptiones ſunt teſtimonia & ad rectè ſe gerendum inſtituta ſacerdotibus data 494.a. & ſeqq.
de Canonicis quæſtionibus quæ oriuntur in toto Illyrico 84.d. 100.d
de Canonicorum fornicatione 936.b. & ſ. canonici qui dicantur ibid.
de Cantorum licentia ducendi vxores 611 b
de Cantorum matrimonio 333.a. & ſeqq.
Cantores ferre orarium non debere 857.d
de Cantoribus etiam non tonſis, apud Armenios 396 b
præter canonicos Cantores qui ſuggeſtum aſcendunt, & ex membrana legunt, non debere alios canere in Eccleſia 834.c. & ſeqq.
† ſi quid id Capere & dare, &c. 58.a
de adornatibus Capillos ad detrimentum videntium 485.b. & ſeqq.
de Capitatione 54.c
Captiuos rectè hæredes ſcribi 58.c. & ſeqq.
de Captiuos detinentibus vi, ex barbaris fugientes 912.a.b. quod eſt impium opus ibid.
† ſi autem pro redemptione Captiuorum, &c. 45 c. 58. ſ
† quod quis rectè Captiuos hæredes ſcribat 58.c
† Valet id quod relictum eſt ad redemptionem Captiuorum, &c. 56.d
Captiuorum aliquid relictum qui acquirunt Deo quàm inuiſi 906.d. & ſeqq.
Capuæ ſynodus 660.d
de Carne veſcentibus 260.a
† ſi quis eum qui carnem, præter ſanguinem, & idolothytum & ſuffocatum, cum pietate & fide comedit, condemnat, &c. 800. d. & ſeqq.
† ſi quis Epiſcopus, &c. comederit carnes in ſanguine animæ ipſorum, &c. 166.a
à Carnium eſu importuna abſtinentia 182.c
de coquentibus in altari Carnium membra, & qui ſacerdotibus fruſta offerunt 489.a. & ſeqq.
à Carnibus abſtinentium mulcta 774 d. & ſeqq.
Carnium membra in altaribus coquere apud Chriſtianos omnino prohibitum 490.a
Carthago diœceſis Africanæ cur Iuſtiniana dicta eſt 11.a
† licere Epiſcopo Carthaginis, vnde velit, clericum ordinare 676.d. 677.a. & ſeqq.
Carthaginis Eccleſiæ priuilegia 11.a 379.a
Carthago pars Africæ 591.b. & eiuſdem prouinciæ ibid.
† vt ab Epiſcopo Carthaginenſi nomine omnium Epiſcoporum ſcribantur & ſubſcribantur literæ, quoties opus fuerit 709.d. & ſeqq.
Carthaginenſis & Romanus Epiſcopi 718.a
Carthaginenſes Afri dicti 590.d
de ſeſſione Carthophylacis Conſtantinopol. 369.d
de comedentibus Caſeum in ſabbatis & dominicis ſanctæ quadrageſimæ 418.a
Caſeorum & carnium ad altare illatio, malo conſilio 244.d
de ſe caſtrantibus aut alios, aut mandantibus 568 a. & ſeqq. in Epiſcopos aut alios pœnæ 568. a. & ſeqq.
de non Caſtrando Romano vllo, nec emendo 17. d
Caſtrantium ſeipſos variæ pœnæ 17. c
† ſtatuimus vt qui, &c. Caſtrare audent, &c. 18.a
† conſtitutio iubet vt nullus Romanus Caſtretur, &c. 17.d
de Caſtratione, caſtratis, caſtratorum detentione vide 18.19
de Caſtratione barbarorum mancipiorum, emptione & venditione 17.d
Caſtrationis prohibitio 17.c. punitio 244.d
Caſtrati aliquando ad ſacros ordines admiſſi aliquando non 245 a
de Caſtratis, exciſis, &c. in clerum promouendis aut non 179.d. & ſeqq.
de Catharis & eorum baptiſmate 926.b. & ſeqq.
Cathari, Encratitæ, Hydroparaſtatæ, & Apotactitæ vni calculo ſubiecti 927.c
de Catharis 1073.c. 1100.c
Catechumeni exite 789.b. 1063.c
Catechumeni qui dicantur 836.b

de Catechumenorum manſionibus 486.c. & ſeqq.
de habitantibus in iis cum ſuis vxoribus ibid.
† Catechumenus ſi in dominicum ingrediens, in catechumenorum ordine ſteterit: is autem peccat, &c. 789.d. & ſeqq.
an Catechumenus infirmus, emotæ mentis factus, debet baptizari 1061.c
Catechumenorum duo ordines 780.a
de Catechumeno ſacramentorum participe facto, & nondum baptizato 1059.d
de Catechumenis lapſis 292.d. & ſeqq.
de Catechumenis 1059.d. & ſeqq.
Catepanicæ χῶραι 619.d
† ſi quis ex memoratis parentibus, ſentiat filium ſuum aut filios non eſſe Catholicæ Eccleſ. &c. 161.c
Caupona clericis interdicta 261.a. & ſeqq.
Caupona quibuſcunq; clericis interdicta 838.a
Cauponatores Chriſti qui dicantur 1089.d
† Cauſa quæ iureiurando, &c. 214.a
Cauſæ pecuniariæ cur priuatæ nominatæ 311.c
Cauſæ criminales 578.a
Cauſam agere prohibiti diaconi reſponſum 98.a. & ſeqq.
Cauſas agere quorum non ſit 97.b
ne Cauſas agant qui ſunt in ſacris, D. Ioannis Patriarchæ promulgatio 621.c
in Cauſis ſacerdotum examinandis quot Epiſcopi adeſſe debent 613.d. & ſeqq.
Celeſtinus Romanus Papa 315.a
de ſentientibus cum Celeſtio 314.d
Celeſtij impia dogmata 315.c. pro Celeſtio, Celeſtini nominis error ibid.d
de Cellas ædificantibus in deſertis 552.b.c
ex Cella non egrediens vir triginta annis 1109
† ſtatuimus neminem omnino propriam, &c, neq; eam quæ dicitur, Cellam, niſi quis velit ſolus, &c. 410.b.c
in Cellulariis locum non habentia ſed in monaſteriis 541.a
Centuriones ſeu hecatontarchæ 451.a. qui dicantur 452.a
Centeſimæ vſuræ quæ dicantur 295.d
in Certaminibus quæ infamiam irrogant quæ non 218.a
† peragantur autem deinceps Certamina ſine, &c. 218.c
Cerulas & D. Michael quamuis Archiepiſcopi Conſtantinopolitani, eadem priuilegia quæ Papæ Romani ſibi arrogantes, ſed quibus non bene ceſſit 89.c
in Chalce quicunque vult in diuinum adytum Domini noſtri ingreditur 445.d
Chalcidis Epiſcopi 674.d
Characterem dare extra diœceſin permiſſum 240.b
† Nulli licet contra Chalcedonenſem Synodum ſcribere, &c. 176.a
Chariſij preſbyteri ſcelerata dogmata 318.b. de amplectentibus ea ibid. & ſeqq.
de Chartophylacio, chartophylacis poteſtate 509.c.d
Chartophylacium vt rectè Epiſcopatus dici poſſit 509.d
Chartophylacis ius 89.c
Chartophylacis ſanctiſſimæ Eccleſiæ ſedes 297.b. priuilegia ibid.d
Choliatus domum ad Maximi Cynici electionem concedens 508.a
† Chorepiſcopi ſunt quidem in figura ſeptuaginta. Vt autem comminiſtri, propter ſtudium in pauperes, offerunt honorati 797.a. & ſeqq. plura habent priuilegia quam ſacerdotes 797.d. plura de iis ibid.
de Chorepiſcopis 525.d
de Chorepiſcopis & eorum priuilegiis 774.c. quorum gradus exoleuit ibid.d
Chorepiſcoporum officium quod tranſgredi non debent 816.d. 817.a. à quibus eliguntur 817.a. plura ibid. & ſeqq.
Chorepiſcopo non licere preſbyteros vel diaconos ordinare ſed neque vrbis preſbyteros, in aliena parochia, ſine licentia epiſcopi 774.b. & ſeqq.
Chorepiſcoporum vita inculpata 816.b. priuilegia ibid.
Chriſma non poteſt eſſe apud hæreticos 589.a
vt Chriſma à preſbyteris non fiat 603.b. & de chriſmate plura ibid.
ſancto Chriſmate vtentes 1098
Chriſti ſanctum corpus in quibuſdam Eccleſiis in manu non tradi 492.a
de ſancta Chriſti reſurrectione honoranda 474.d
Chriſti cauponatores qui dicantur 1089.d
de Chriſti nomen negantibus 265.b.c
Chriſtum hæredem qui ſcribant 41.d
contra Dominum noſtrum Chriſtum impiæ voces 598.d
† Si quis Dominum Chriſtum hæredem ſcripſerit 55.c
de Chriſtum negantibus & ſalutis myſterium tranſgreſſis 1022.c
de Chriſti reſurrectione die tertio 473.c. & eam negantibus ibid. Chryſoſtomi in eos reprehenſio 473.c.d
Chriſtus vnà cum eo manum porrigit qui dum petit, accipit 41.d
Chriſti crucifixores in celebri templo cultum peragunt: diſcipuli Domini in cœnaculo ſunt incluſi 1087.d
homo Chriſtianus quando aliquid factum audiuerit, debet hoc dicere communi patri & antiſtiti 543.a
Chriſtianos relicta Dei Eccleſia non debere abire, & angelos inuocare 841.c.d
Chriſtianus eſt, qui credit, &c. 5.d
Chriſtianus qui defecit & ſacrificauit, &c. 122.a
Chriſtianum ſe dicere & quæ ſunt Græcorum, oſtentare, turpius eſt 433.a
de Chriſtianis qui barbari redditi impiè ſe geſſerunt erga ſuum genus 912.c. & ſeqq.
† Chriſtianus eſt qui credit vnam eſſe diuinitatem in æquali poteſtate, Patris & Filij & Spiritusſancti. Qui enim, &c. 5.d
de Chriſtianis oleum aut aliud in templum gentium inferentibus 271.a.b
licet omni Chriſtiano vitam exercitatricem eligere 412.b.c. & ſeqq.
de Chriſtianorum infantibus bello captis à Scythis & Agarenis 461.d. & ſeqq. qui empti ſunt à Romanis & baptizati 462.a
qui nomen Chriſtianorum ſortiti quàm debent à Iudæis in omnibus eſſe remoti 866.d
de ſe Chriſtianos ſimulantibus & clam Iudaizantibus 507.b.c. & ſeqq.
de Chriſtianitatis exercitatione libera 749.c
D. Chriſtophorus Epheſi Metropolitanus 664.a

Chryſoſtomi verba de ſacro calice per vinum exhibendo 394.c

Chryſoſtomi ſcripta ſi debent eſſe ſuperiora iis quæ à Chalced. Syn. & Gangrenſi definita ſunt, quid dicent, &c. 800.a

Chryſomalli aurea theologica dicta 264.d

Chumni ſcholium 201.a

de Cibis idolis immolatis in ora Chriſtianorum iniectis 766.a

Cingulo denudati iudicis mulcta 108.a. aliorum 108.c

Circumcurſatores qui & periodentæ vbi conſtituendi 848.d. & ſeqq.

Cithriæ vates 441.a

† ſi qua Ciuitas ab Imp. innouata, &c. ciuiles ac publicos typos Eccleſiaſticarum quoq; rerum ordo conſequatur 405.c

de Claudos irridentibus 263.a.b

Clarus in ſynodo iudex factus 745.d

de ſanctorum Apoſtolorum per Clementem ordinationibus 363.a. adulteratis ibid. reiectis & cur ibid.

Clementis epiſtolæ duæ, & ordinationes 279.a.b

Clementis ordinationes adulteratæ legendæ non diuulgandæ 279.b

Cleri punitio propter populi inſolentiam 252.b

in Clerum non introduci mulieres oportere, aut quas 283.a

† Eos qui ſemel in Clero conſtituti ſunt, neque ad militiam, &c. 615.b

in Clerum non prouehuntur criminis conuicti 265.a

qui examinatur in Clero, cum veſtibus laicis examinandus 560.b

† Nemo proprio Clero relicto, fiat ſecularis, &c. 144.c.d

de non ſtatim in Clerum adoptando quolibet 282.a

Clero neminem annumerandum per pecuniæ largitionem 540.a

† Ex iis qui non ducta vxore ad Clerum promoti ſunt 245.c

à quibuſdam in Clero domeſticis quædam indecora, muliebria & riſum mouentia fieri ſolita 437.b

Cleri Conſtantinopolitani multitudo 27.a

Clero non dignos ordinare cogentes 397.a. etiam laicos ibid.

Clericos ſuos ex reditibus Eccleſiarum conſolari debent Epiſcopi 235.b

† vt Clerici ad virgines vel viduas non ingrediantur 654.a. & ſ. niſi, &c. ibid.

† vt ex alieno monaſterio ſuſceptos nec Clericos nec monaſterij præfectos ordinare liceat 705.c.d

inter Clericos, aſcetas & ſacris initiatos, cum mulieribus lauantes, differentia nulla 454.d

de bonis quæ in Clericorum dominium venerunt 31.b.c

de Clericis cauponantibus 371.a. & ſ. cauponatorium habentibus ibid.

de Clerici nomen negantibus 265.b.c

quæ matrimonia Clericum fieri vetant 243.a

de recipiente Clericum ex alia parochia ſine literis dimiſſoriis eius qui eum ordinauit 194.b

de Clerico ad matrimonium illicitum accerſito 1064.b. & ſ.

† vt Clerici pro proprio ipſorum iudicio non cogantur publicè teſtificari 686.d

Clericis qui cum ſcenicis ludicris & ſaltationibus comedunt, vt ſe corrigant admonitio 547.b. & ſ. 548.b

externos Clericos & ignotos in alia ciuitate ſine proprij Epiſcopi commendatitiis literis nuſquam vllo modo miniſtrare 338.c

vt Clerici à mulieribus abſtineant 621.a

Clericus præſentibus Arianis aut hæreticis an debet orare 1065.b

notanda circa Clericorum aut monachorum tutelas & adminiſtrationes & alia 97.c.d

de Clericorum caſtigatione per magiſtratum 570.b.d

Clericus monachus atque etiam Epiſcopus, ſi neſciente Domino eo honore affectus ſit, priori conditioni reſtituitur 37.a

omnis Clericus vſque ad Oſtiarios à perſonalibus excuſatur muneribus 31.d

† ſi quis Clericus presbyterum, vel, &c. iniuria affecerit, ſegregetur 262.d

† ſi quis Clericus, &c. in Iudæorum ſynagogam ingreſſus ad orandum, &c. 266.c

ſub Clericorum nomine etiam monachi continentur 645.b

de Clericis militiæ vacantibus 331.a. & ſ.

de Clerici accuſatione cognoſcit Epiſcopus 108.c

† ſi quis Clericus in pugna pulſatum occiderit, &c. 266.d

ex antiquis Clericis qui deſcenderunt ad quid cogant 397.a

† ne filij Clericorum Gentilibus vel hæreticis matrimonio iungantur 634.a

de Clericis in aliis ciuitatis Eccleſia non ordinandis 544.d. & ſ.

de Clerico percutiente & occidente 266.d. 267.a

ſeculare miniſterium Clericorum ex diſpenſatione Imperatoris licitum 627.a

de non cogendis Clericis aliquos offerre fructus 77.d. & ſeqq.

† Qui habet litem aduerſus Clericum vel Diaconiſſam, &c. 105.d

† ſi Clerici à propriis Epiſcopis promoti, eos contemnunt, ne illic quidem maneant, vnde ſecedere noluerunt 643.a. ſimiliter ſi ad maiores honores propter, &c. voluerint prouehere, &c. 643.b. & ſeqq.

Clerici qui dicantur 454.d

† nullus Clericus, &c. habeat in domo ſua introductitiam, &c. 99.b

Clerici ex aurea bulla 396.d

de Clericorum liberatione ab omni exactione turpis lucri gratia quæ fit ab antiſtite 500.d. & ſ. bulla aurea in conceſſa 501.a. & alia ibid. & ſ.

de Clericis per auri dationem in Eccleſia conſtitutis & glorantibus, & alios contemnentibus 502.b

† ſi quis Clericus claudum, &c. irriſerit 263.a

† de Clericis litigantibus, & eorum fideiuſſionibus 146.d

de licentia Clericorum & quomodo 558.d

præſtituto Clericorum numero ſeruando negligentia 27.a

quo loco Clerici deſunt, ex ſuperfluis miniſtris defectus ſuppleatur 26.c

de Clericorum accuſationibus 509.b. & ſ.

Clericatus & officij nulla differentia 645.b

de Clericis prochotrophiorum & ſimilibus, Epiſcopi proprij imperium detrectantibus 332.b

† ne in caupona verſentur Clerici niſi hoſpitio accepti 635.a

de Clericis contra canones ſecularibus negotiis ſe implicantibus 624.a.b. & ſ.
de abſentia Clericorum à ſuis Eccleſiis 457.a. & ſ.
at ſingulis annis ad ſynodum Metropolitani veniant Clerici 627.d. & ſ.
† de Clericis qui condemnantur 689.a. & ſ.
de Clericis iniuriam facientibus 147.d
de bonis Clericorum & in eos patria poteſtate 32.b.c.d
Clerici virtutis & honeſtatis exemplum eſſe debent 390.a
de Clericis qui ciuilium magiſtratuum poteſtati traduntur 815.a
† ſi quis Clericus inuentus fuerit in ſancto dominico vel ſabbato ieiunans 427.c
Clerici qui propter iuſtas cauſas emigrarunt, debent in ſuas Eccleſias reuerti quum ceſſat impedimentum 379.b. & ſ.
de Clericis tantùm ex ſacerdotali genere apud Armenios fieri ſolitis, & aliis erroribus 396.a. & ſ.
de Clericis ſine mandato, aut etiam ſegregatis, Conſtantinopolim ſe conferentibus 346.b
† de Clericis qui non curant ſuum intra annum negotium peragere 705.a.b
de Clericorum depoſitione poſt conuenientem examinationem 607.a
† alieni Clerici ab aliis Epiſcopis nullo modo ſuſcipiantur 670.d. & ſ.
† Clericus fideiubens deponatur 243.b. & ſ. 354.b
de Clericorum tranſitu ab vna Eccleſia in aliam 26.b. & ſ.
de Clericorum appellationibus 595.c
de Clerico in duabus Eccleſiis non conſtituendo 533.c. & ſ.
de Clericis, qui recenter vxoribus ductis, quum nemo renuntiet, ordinantur 1080.c
† ſi quis Clericus Epiſcopum contumelia affecerit, deponatur 262.c
de Clericis furibus 130.a
de Clericis vſuram exigentibus 294.d. & ſ.
de Clericorum numero veteribus legiſlationibus non attendendum 31.a
de Clerici litigationibus cùm homine ſeculari D. Alexij Comneni bulla aurea 101.d
de alienis Clericis inter magiſtratus ſeu officia aſſidentibus, & in eorum oratoriis miniſtrantibus 311.a
Clericos iurare permittens vel prohibens non eſt lex vel canon 104.a
de Clerico excommunicato ad alium Epiſcopum confugiente 870.a
de Clericis contra Epiſcopos litigantibus 106.c
Clericum cauſas dicere quando turpe eſt & punitur 98.c
de Clerico fornicationis delato 1072.b.c.d
de Clericis qui publicas & perſonales ſeruitutes exercent 97.b
Clerici in quibuſdam feſtis varias perſonas ſuſcipientes 437.a
Clericos liberant à patria poteſtate Conſtantinopolitani ſola magiſtratus inſignia 32.d
Clerici in quos nihil conferre poſſunt, etiam ſi cognati, neque teſtamento 634.c. & ſ.
is demum Clericus qui ſolam habet tonſuram 397.b
laicalis habitus habens licentiam ibid.
de Clericorum turpi lucro 294.c.d. & ſ.
Clerici vxor, ſi eo ſciente adulterata & patiente, ipſe deponitur 242.d
qui Clerici mutilati aut caſtrati puniantur aut admittantur 244.c
† Clericos autem non aliàs ordinari præcipimus, &c. 22.a
ſi Clericus mutuas pecunias dederit, pecunias accipiat: ſin autem ſpeciem, quantum dederit, accipiat 621.b
de Clericorum ordinatione 22.a
† ſi quis Clericus in caupona comedens, &c. 261.d
† ſi ſciente & non contradicente domino Clericus factus fuerit, &c. 35.d
Clericos recipiendi abſque dimiſſoriis literis eorum qui illos ordinarunt, Epiſcopi Carthaginenſis poteſtas 241.c.d. item Archiepiſcopi Conſtantinop. ibid.
pro Clerici receptione epiſcopi ſegregatio 241.c
an Clericus ſimiliter ac laici prohibebatur publicè docere ac diſſerere 439.c
† Clerici qui litigant, dant fideiuſſores, &c. 128.b
† ſed neque Clerico cuiuſcunque gradus, &c. 24.b
Clericos qui in oratoriis intra domos miniſtrant aut baptizant, hoc illius loci Epiſcopi ſententia facere debere 392.c. è contrà ibid.d
de Clericis ad alios Epiſcopos ſe conferentibus, & qui ſine proprij Epiſcopi ſententia in aliis Eccleſiis conſtituuntur 378.c. & ſ.
de Clericis à ciuitate in ciuitatem tranſeuntibus 293.b. & ſ.
de Clericis per vim tranſgreſſis 291.a
ordinandi non qui ex genere Clericorum ſed qui digni, etiam non ex tali genere 396.b. & ſ.
de Clericorũ ordinatione vt non ſit irrita 330 b. & ſ.
† ſi Clericus pauper, &c. aliquid acquiſierit, Epiſcoporum poteſtati ſubiiciatur 625.c. ſi Epiſcopi vel, &c. qui nihil habent, promoti tempore Epiſcopatus vel clericatus eorum agros proprio nomine emerint, vt tractentur: ſin ad eos propriè alicuius liberalitas vel ſucceſſio redierit, &c. 645.c.d. & ſ.
de Clericis vſuras accipientibus 602.c
pro Clericis habet canon ſimul ac tonſuræ aliqui characterem acceperunt à manu antiſtitis 397.b
quo tempore Clerici conſecrandi 622.a
† quòd ſi eſt ſuſpicio de Clerico quod eius qui confugit, &c. 128.c
qui Clerici fiant ſui iuris 652.c
Clericorum vita ab omni reprehenſione aliena eſſe debet 261.d. & ſ.
Clericum iurare vetant leges & canones 103.b
de Clericis rerum ſecularium curas ſuſcipientibus 326 a. & ſ.
Clerici Conſtantinopolitani à quibus iudicantur, ſi velint 101.a
qui Clerici debeant ab vxoribus abſtinere 695.c
Clerico non licere in duarum ciuitatum Eccleſiis eodem tempore in catalogum referri 33.b. & ſ.
Clerici à quibus & quomodo debeant iudicari, & qui ex condemnatis à proprio Epiſcopo appellant 397.c
qui Clerici non eſſe dicantur 331.b. qui verò ibid.c
de Clericis, aliis modis, & non ex Eccleſiis, res ementibus 646.d
de Clericis litigantibus cum aliis Clericis 331.b. & ſ.
de Clericis deficientibus aut cum Neſtorio ſentientibus, & aliis 316.d
† ſi quis Clericus propter motum, &c. negauerit

nomen Chriſti,&c. 265.b
nomine Clericorum monachi comprehenſi 335.c
Clericorum officia à laicis occupata 397.a
In Clericos dominatus antiſtitum qualis eſſe debeat 500.a
de Clericorum contemptu qui per virtutem in Eccleſia promoti ſunt 502.b
† Clerici peccatum ad mortem peccantes, è gradu deiiciuntur, ſed à laicorum communione non arcentur 786.c
† non ſolùm Clericos, &c. quominus ad hæreticos, &c. tranſmittant 634.d
circa Clericorum citationes atq; executiones reuerentia 107.d. & ſ.
Clericis quæ interdicta 261.d. & ſ.
† ſi quis cùm ſit Clericus, armatam militiam ſectatus ſit, &c. 143.a
Clerici etiamnum hodie qui vocentur 31.d
Clericus non ſolùm peierare prohibetur, ſed etiam omnino iurare 128.b
in ſuos Clericos Epiſcoporum & Metropolitanorum poteſtas 117.b
de Clericis veſtem non conuenientem &c. 389.c
Clericus fit quiſpiam ex eo quòd ordinatus fuerit & characterem ſuſceperit, etiamſi in Eccleſia non legerit 714.a
omni Clerico foris ordinato duabus ſcripturis opus eſt, commendatitia & dimiſſoria 378.d
ordinari Clericos non abſolutè ſed in Epiſcopatu vel Eccleſia, vel monaſterio 141.a
Clericus ſi ordinetur debet admoneri vt ſeruet decreta & quæ alia 627.d. & ſ.
Ad quæ Clerici aditum non habeant 96.a. & ſ.
Clericorum petulantium & iniurioſorum pœnæ 262.d. in iure ciuili 263.a
de Clericorum appellatione 744.a. & ſ.
Clericorum tranſlationes facere Imperatori conceſſum 142.a
Clericus eſſe non poteſt, qui duas ſorores duxit, &c. 142.d. plura ibid.
Clerici, quære, ſacerdotes, monachi, Epiſcopi, Antiſtites, presbyteri, diaconi, Eccleſiaſtici, ſacrati, & ſimiles voces quas conſules vt ad idem pertinentes, & ita in multis aliis.
in Clericatum ordinatio ante baptiſmum clericatum non tribuit 300.b
Cobidæ & Stephani interpretatio 213.d. 214.a
Codicis libri duodecim 2.c
Cœmeteria 832.b.d. vide Martyria.
in Cœmeteria quorumuis hæreticorum ne abeant qui ſunt Eccleſiæ, orationis vel venerationis gratia 832.b.c
Cœnobia quæ dicuntur 541.a
de Coepiſcopis 868.b
de Coeuntibus cum animalibus ratione carentibus 778.c. & ſ.
nuptiæ cum Cognata illicitæ 341.d. de nuptiis plura 341.d
ex linea tranſuerſa Cognati quibus non ſuccedant 707.d
Cognationes in tria diuiſio 185.d
de Cognationis ſeptimo gradu circa matrimonium 186.a. & ſ.
Cognatio non eſt monachis, qui eam quæ eſt in cœlo vitam æmulati ſunt 417.b
Cognatio abuſiuè quæ ſit ex affinitate 185.d
de Cognationum prohibitis matrimoniis 186.a
† ſi vnus eorum qui cohabitant, inſaniat, &c. 223.c
de Coitu cum animalibus 1046.d. & ſ.
de Coitu cum ſorore 996.a
de Coitu furtiuo clericorum 998.a.b
Coitus. vide Concubitus, intus.
† quiſquis contra legem Collegium fecerit 52.c
de Columbas in Eccleſia emittentibus pro ſancti Spiritus aduentu 460.b
de iis quæ non licet Comedere 266.a.b
de Comedentibus execranda 1011.b
Comicæ perſonæ quæ ſint 436.c
de male condemnatis propter defenſionem inopiam 152.c
in Comitatum proficiſci, id eſt, vbi eſt Comes vel Imperator 728.d
† vt qui in Comitatum proficiſcuntur, & Carthaginenſi & Romano ſacerdoti cauſam ſuam curent oſtendere 728.a
de Commatres viduas in matrimonium ducentibus 424.a. & ſ.
Commonitorium quid ſit 593.b
† Commonitorium quod acceperunt legati aduerſus Donatiſtas 718.a. & ſ.
Communio Æcytij prodigioſa 794.c
† qui Communione moti ſunt; admitti non debent ad accuſationem 747.a
† ſi qui propter ſocordiam Communione motus ſiue Epiſcopus, ſiue, &c. in tempore excommunicationis, antequam auditus fuerit, ad communionem ſe ingerere auſus fuerit, &c. 641.b
Communionem peccatorum ne ſuſtineant ad antiſtites adhortatio 1015.d. & ſ.
an Communicabit ieiunans, ſi contingat aquam bibere lauando aut in balneo 1066.d
ne Epiſcopus temere quempiam priuet communione 752.a. & ſ.
ſanctæ Communionis tempore nec dignitas nec generis nobilitas aliquid addunt 492.b
Communione carere, etiam de baptiſmate dicitur 1081.a
de iis qui in Africa non Communicant & volunt tranſmare ſe ſubducere 727.d
vt nullus ab eo qui Communicat, obolas vel aliam ſpeciem quamuis exigat 383.d
de non Communicantibus indiſtinctè ſacris ſacerdotum qui habent vxores 802.c
de non communicantibus diaconis & aliis 237.c. d & ſ.
non Communicare vt accipitur aliquando 294.b
in tribus dominicis non Communicantes, ſegregati 238.c
de Epiſcopo qui ſacrificat & non ſacramentis communicat. 237.c
Concio magna Græca quando fiebat 456.a
Concubina quæ ſit 209.a.b
† ſin autem Concubina, quæ eſt liberæ conditionis, &c. 207.c
† Concubinæ eſſe poſſunt libertinæ & ingenuæ obſcuro loco natæ. Qui enim, &c. 206.b
† quæ ad mortem vſque fuit Concubina ſuo domino, qui legitimam vxorem, &c. 208.c
de iis qui ex Concubinis naſcuntur 206.c
† qui ad finem vſq; vitæ Concubinam habuit, &c. 208.c
de non degendo cum Concubina, veteri lege 467.d
Concubinatus nomen à legibus agnoſcitur 206.c
Concubinatus iure ciuili permiſſus 206.b

de Concubitu cum ſorore, cum nuru 1005. d. 1006. a. & ſ.
† de eo qui propoſuerit concupiſcere mulierem ad dormiendum cum ipſa 788. b & ſ.
Confeſſio fidei Nicenæ ſynodi 398. c. d
de Confeſſione 1101
Confeſſio fidei ex quibus literis habeatur 1031. c
Confeſſiones qui excipiunt ſine Epiſcopali permiſſione, ſacrati monachi, male faciunt 604. a
ne Confeſſio quidem propter Chriſtum, reſtituit eum qui ſemel abalienatus eſt propter lapſum 897. a
Confitentes cum maiori labore Dei celeriùs miſericordiam apprehendunt 1003. d
aduerſus ſe confitenti non facilè credendum 121. b
vt Confirmetur quod non poteſt conſiſtere, annorum non eſt proferendus lapſus 528. d
de Confugientibus ad Eccleſias 77. b. & ſ.
† Eos qui Confugiunt, comedere vel dormire intra templum, &c. 77. b
† interea autem plenißimos, &c. eorum qui ad Eccleſias Confugiunt, nomina, &c. 693. b
† oportet, eos qui Confugiunt, admonitos, &c. 128. c
ex numero confugientium non ſunt qui non deſeribuntur 691. c
† ſtatuimus nemini licere eos qui Confugiunt, &c. 690. c. d
† apud competentes iudices litigare oportet eos qui Confugiunt, &c. 691. b
† vſque ad Eccleſiæ terminos qui ſunt ante forum publicum, &c. qui Confugerunt, &c. 77. b
† vſque ad terminos qui ſunt ante forum publicum, tuti ſint qui ad Eccleſias Confugiunt, &c. 690. d
Congregationum illicitarum prohibitio 69. a
Congregationes ſeparatæ puniuntur 803. a
de diuerſentibus à Congregatione 607. b. c
differentia eorum qui à Congregatione diuertunt, & hæreticorum, & ſchiſmaticorum 607. d
Coniuges maleficiis vel veneficiis alter in alterum moliti ſeparantur 121. a
Coniuges poſſe ſoluere matrimonium ex conſenſu per conuentionem 200. d
de Coniugum abſtinentia qui conſenuerunt 885. b
de Coniugibus vnà cùm viris ſe lauantibus 455. a. b
etiamſi Coniuges quum lauantur, viuum ſuiſt corpus, non permittitur ſuis membris malè vti 455. c
† tunc enim iubemus viro & vxori ad meliora tranſeuntibus diſſoluere Coniugium 199. c
† qui poſt ſanctum baptiſmum duobus Coniugiis fuerit implicitus 242. a
de Coniugio ſoluendo leges ſublatæ à Iuſtiniano 468. b
à Coniugij ſocietate quibus diebus abſtinendum 1065. b. c
de non ſoluendo Coniugio infidelium ſi vnus ex iis ſit fidelis 16. a. plura ad hanc rem ibid.
de licito Coniugio ſacerdotum 374. b. & ſ.
de Coniugij ſolutione in tonſura alterius partis 419. c. & ſ.
Coniuratio quid dicatur 344. a
de Coniuratione ad bonum 1115. d. & ſ.
an Coniurationes faciendæ boni alicuius gratia 398. a. c
Coniurationem omnem à lege puniri 398. c
de Coniurationis crimine, potiſſimùm in Dei Eccleſia 345. d. & ſ.
de Coniurationis vel ſodalitatis crimine 397. d. multo magis in Eccleſia ibid. & ſ.
omnis Coniuratio pœnæ obnoxia 1116. a
† qui miſcentur cum Conſanguineis, ſiue parentes cum filiis, &c. 104. b
Conſcij in illicitis magis puniendi quàm qui agunt 785. c
de iis qui Conſcij ſunt peccatorum ab aliquo commiſſorum 1000. d
de hominibus Conſecratis qui ſeculares ſeruitutes exercent 236. b
de Conſecratis citra examinationem 290. a
de Conſecratione templorum 506. a. & ſ.
loci Conſeruatores qui dicantur 650. c
breuem Conſolationem quam relinquit maritus vxori aut vxor marito, aliud vitæ iter ingredientes, quid appellat Nouella 199. d
Conſtantinopolis noua Roma 10. c. 85. b
Conſtantinopolin eſſe vnum Eccleſiarum caput 9. a. & ſ.
† Conſtantinopolis, non ſolùm Italiæ, &c. 85. c
† oportet eos qui ſunt in Illyrico, &c. hanc ad Arch. Conſtantinopolit. referre 9. b
Archiepiſcopus Conſtantinopolis, quæ eſt noua Roma, poſt ſanctißimum thronum Apoſtolicum Romæ veteris aliis omnibus præferatur 20. c
Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ dignitates mutilæ 89. c
Conſtantinopolitanæ ciuitatis priuilegia quæ Romæ veteris 85. b. plura de priuilegio Conſtantinopolitanæ vrbis, & honoribus 306. c. & ſ. & 401. a
Patriarcha Conſtantinopolitanus ordinatus ab eo qui eſt tempore Heracleæ Metropolitanus 307. b
† Clerici Conſtantinopolitani ſi noluint actores apud Patriarcham agere, &c. 101. a
Solius Patriarchæ Conſtantinopolitani magiſtratus inſignia efficiunt eos ſui iuris qui ſunt in poteſtate 39. c
Conſtantinopolitani ſola magiſtratus inſignia liberant Clericos à patria poteſtate 32. d
in magnã Conſtantinopolitanam Eccleſiã quomodo aliarũ eius Eccleſiarum clerici transferuntur 26. a
Conſtantinopolitani ſententia an ſit appellationi obnoxia 820. b
Sedis Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ſpeciale priuilegium 39. a
de Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ honoribus, priuilegiis 350. 351. & ſ.
† vrbis Conſtantinopolitanæ œconomos ſingulis aut ſummum alternis menſibus, &c. 107. b
Conſtantinopol. Epiſcopi priuilegium 379. a
Conſtantinus Porphyrogenneta Imp. 2. b. 185. c
† Nouella Imp. d. Conſtantini Porphyrogennetæ 707. c
ſub Imp. Conſtantino & Irene matre eius ſynodus ſeptima œcumenica 494. a
Conſtantini Cæſaris ſcripta hiſtoria 560. a
Conſtãtini decretũ ad Papam Syluestrũ 507. b. 811. d
Conſtantinus filius Leonis filij Copronymi 494. a
Conſtantini Imp. humilitatis obſequia delata S. Syluestro propter venerationem & reuerentiam S. Petri 88. b
Conſtantini Imperatoris decretum pro Papæ Romani priuilegiis 85. d. & ſ.
Conſtantini Imp. tituli honoris 88. a. decretum ibid.
Conſtans Conſtantij frater, literis minatur fratri, & cur 850. d
Conſtantius filius magni Conſtantini, Arianus 810. d

Conſtitutio

Conſtitutio Imperatoris D. Emanuelis Comneni de extremis diſpoſitionibus 41.c.d
Conſtitutiones digeſtoru legibus præſtantiores 118.b
Conſuetudo nouam legem non inducit, ſi alicui veteri legi repugnat 7.a
† difficiliter quidem, &c. mutamus Conſuetudinem ibid. b
† tunc vtemur alicuius ciuitatis vel prouinciæ Conſuetudine, &c. 6.c
Conſuetudinis non ſcriptæ, infirmatæ exempla 8.b.c
Conſuetudo antiqua pro lege ſeruatur 6.c
† longa Conſuetudo, &c. ibid.c
Conſuetudini inueteratæ obtemperandum 21.d
de longa Conſuetudine quum diuerſæ leges ſanciunt, & inter ſe repugnant, vt agendum 7.c
Conſuetudinem longam ſequi ſufficit, ac ſecundùm illam facere 31.a
Conſuetudinem & morem ſeruare oportet, de quibus lex ſcripta non eſt 6.b
Conſuetudinem malam ne ſequere 52.a
† & quæ longa Conſuetudine approbata, &c. 6.c
longa Conſuetudo propter aliquam vtilitatem mutatur, & quando 7.b
Conſuetudo vrbis Romæ ſequenda, quando eius quod quæritur, conſuetudo inueniri nō poteſt 6.a
† diuturna Conſuetudo tunc, &c. ibid.d
Conſuetudo tanquam lex non ſcripta quando vim obtinet 6.a
Conſuetudinem difficiliter quidem ſed æquitate tamen exigente, tranſgredimur 6. b. 7. b.8.b
circa Conſuetudinem quomodo ſe gerendum quando ſcripta lex non eſt 6.c.d
ad Conſueta nemo teſtaterit 493.d
† decernimus vt Conſules ordinarij, &c. 36.c
† generaliter licet cuique Contemnere quæ pro ſe indulta ſunt 104.b
de re aliqua Contendere & aduerſari vt differant 317. d
Continentes vel monachi, idem ſunt 654.b
vt Continentes ſiue monachi ad virgines vel viduas non ingrediantur 654. a. & ſ. mili, &c. ibid.
de Continentia Eccleſiaſticorum 600.c. & ſ.
Contomonoboli luſus 221.d
Contopræctes, ludi genus 425.b
circa Contractuum conuentiones licentia 84.a
† qui dat propter Contractum qui fit contra leges, &c. 777.c
ſacra Contrectare & tangere vt differunt 657.b
de eo qui Contumelia Principem. Regem. Magiſtratum afficit 178.b.& ſ.
de Contumelia, damno, iniuſtitia 145.d
qui conuicti, non ordinantur, nōn etiam qui ſolùm accuſati 255.a
Conuentus vniuerſalis Græciæ quo tempore 436. a. ad quid ibid.
† qui apertè in criminibus Conuicti & confeſſi ſunt, &c. 121.a
Conuiuia ex collatione clericis interdicta & alus 848. b
ne Conuiuia in Eccleſiis vllo modo peragantur 655.d
† vt auſcultantur Græcorum Conuiuia 617.c. & ſ.
† de iis qui in feſto ethnico, Conuiuati ſunt, &c. 770. c
Cornelius Papa Romanorum Eccleſiæ 188.d
Cornicum, per vates, inſpectiones 442.a
Corporis damnum non polluit, ſed animæ inquinatio 274 c
Corpore quæſtum facientes ſacrarum virginum habitu ne vtantur 171.a
† nemo corpus humanum, ſine iuſſu Imp. &c. 131.d
† veſpera enim erat quando manducatum eſt ſacrum illud & ſanctum Corpus 474.a
Corroborantur quædam ordinatione & canone: quædam conſuetudine 393.b
Coruorum inſpectiones per vates 442.b
Coſmas & Damianus gratis medentes & miraculorum effectores 81.d
non facilè Credendum aduerſus ſe conſitenti 121.b
Creſcentianus & Aurelius 650.a
Creſconius Recenſis agri Epiſcopus 661.a
† de Creſconio Balarecentio 704.a.b
Crimina quæ puniantur non habita teſtorum ratione 79.b.& ſ.
† qui falſum Crimen aduerſus Epiſcopum intendit 844.a
† in omnibus Criminibus attendendum an conſulto aut forte fortuna, &c. 126.c
de Criminum canonicorum conuictis & in laicorum locum detruſis 382.c.d
† niſi in Crimine læſæ Maieſtatis, qui tunc in dignitate conſtituti non ſubiiciuntur tormentis 119.c
Criminalium cauſarum diſceptatio quando cedet 79. a
Criminales cauſæ publicæ dictæ, pecuniariæ, priuatæ 311 c
Criminales cauſæ quæ 578.a
de Criminalibus quæſtionibus 110.d
de Criminalibus litibus aduerſus Epiſcopos & alios ex ordine ſacerdotali 310.c. & ſ.
Criminaliter & pecuniariè qui puniantur 131.b
Critbiſtarum nugæ 442.b
Crucis fixio extra vrbem alicui templum excitare volenti à chartophylace quomodo datur 358.a
Crucis venerandæ figura vbicunque appoſita ſcripto per manum eius qui compoſuit firmum facit 615.b
Crucis typi in pauimentis cur deleri iubeantur 450.a
Crucis figuram quis per literas docuit 1030.a
aduerſus poſcentes Cruces Patriarchales in ſuis regionibus, murmur 248. c. de iiſdem auferendis petitiones, & ad id plura ibid. & ſ.
† ſi dixerim vt fiant Cruces ex centum libris 53 b.d
† nec monachus nec vllus alius, &c. in publico loco, &c. Crucem imponat, &c. 450 b
† ſed & pretioſas Cruces non alibi quàm, &c. ibid.b
† nemo in ſolo, &c. Crucem inſculpat, &c. ibid.b
de honore Cruci habendo 449.d.& ſ.
Eccleſiaſtici Cubicularij non potens ordo ſed vilis 570. b
quarum rerum Cura eſt gerenda 1180 b
† ſi quis vitium afferat ei cuius Curam gerit, &c. 138. b
de Curatoribus minorum 327.b
† de Curatoribus Eccleſiæ hipponenſis 709.c.d
à Curia per quaſnam dignitates quis liberatur 636.a
de Curiali ſtatu & ordine 110.b
† Curialis vel apparitor, qui xv. annis fuit monachus, ſi clericus factus eſt; deinde vxorem duxerit, &c. 135.c
de Curialium officiis conſtitutio 174.b
Curricula equorum ſacerdotibus interdicta 584.d
Cybiſtratum excogitatio 448.b
Cynici vnde dicti 507.d
Cynnacomaces luſus abſque fibula 221 d
Cypri ſeu nouæ Iuſtinianopolis priuilegia 680.a

de Cypri inſula, ſub Rhegino, & ſub Ioanne Epiſcopo, de inſulæ priuilegiis Iuſtinianopolis dictæ 406.a.& ſ.
In Cyprum præfectus Romanorum mitti ſolitus 319.d
de Eccleſia Cypri 305.d.319 a.& ſ.
Cypri Epiſcopi per ſe degentes & ordinantes 319.d
Cypriani Afrorum Epiſcopi & martyris canon 590.c
de Cyradio muliere 1075.b.& ſ.
Cyriacus preſbyter 944.d.945.d
magnus Cyrillus Eſaiam interpretans 442.b
S. Cyrillus cum Phrygio loro ſedit in condemnando Neſtorio vt Papæ autoritatem habens 89.d
Cyrilli Papæ Alexandrini depoſitio 515. a. Celeſtini Romani Papæ locum tenentis ibid.
Cyrilli Alexandriæ Epiſcopi reſcripta 757.a

D

DÆMONE correpti an ſint in clerum cooptandi, & plura ad id 275.c.& ſ.
† qui ad hominum perniciem Dæmones inuocant, enſe puniantur 119.c
† ſi ſit fidelis Dæmone percitus, debet eſſe ſanctorum myſteriorum particeps 275.d
à Dæmone correptus fidelis an ſanctorum myſteriorum particeps eſſe debet 1060.d. & ſ. de correptis à Dæmonibus 1060.c.& ſ.
an correptus à Dæmone catechumenus baptizandus 1060.c
Dæmonas accedentium & iurantium pœnæ diuerſæ 482.d
de ſimulantibus ſe à Dæmone correptos 430.a.& ſ. 709.c
Dæmoniacum ſacramentis an oporteat communicare 229.c
Dæmoniaco per interualla, ſanctus Timotheus ſacramentorum conceſſit participationem 229.d
Damianus & Coſmas miraculorum effectores & gratis medentes 81.d
de non dando priuatis quibuſdam perſonis, prohibitio: non ſacroſanctis Eccleſiis & venerabilibus domibus.
de iis quæ Dantur liberis à parentibus, profitentibus qui offerunt, eſſe Deo conſecrata 540.b.c.& ſ.
quod turpi vtriuſque cauſa Datur, eiúſque qui dat & qui accipit, non redit 504.b
de iurando ſi litigator probare non poteſt quod Datum eſt aut promiſſum 618.d
† ſi Datum aliquid locis vel perſonis ad Græcorum errorem confirmandum, &c. 178.b
† quæ Data ſunt in æquali cauſa eius qui dat & qui accipit, non repetuntur, &c. 542.a
ei qui Dedit, non ablata eſt vendicatio 169.c
propter Dationem rei alicuius nemo poteſt curationem vel adminiſtrationem Eccleſiaſticam ſuſcipere vel pauperibus præfici, vel xenodochio aut ſanctæ domui præeſſe 25.d.& ſ.
Daniel notarius 592.a.& ſ.
† exceptis Debitis, res reliquæ in familiæ, &c. 62.c
† interdum quod per errorem, non Debitum 60.b
Decenis Eccleſia 661.a
† Decernimus (de teſtibus) & maximè in hac magna & beata ciuitate 509.d
ſub Decio ſynodus Carthaginenſis congregata, & quando 557.c
Decius imperator 288.d
Decretum Imperatoris Conſtantini pro Romani Papæ priuilegiis 85.d.& ſ.
Decretum Synodale de ſeptimo cognationis gradu in matrimonio 186.c. imperatoris iuſſio ibid.
Decretum Imp. D. Leonis Sapientis 190.c
Decretum Synodi Conſtantinopolitanæ quaſi improbatum 118.c.d
Decretorum confirmatio à quibuſdam ſanctis Patribus factorum 364.b
† Decurio neque in metallum, &c. condemnatur, nec, &c. 152.b
† ſi decuriones vel principales ciuitatum, capitale aliquid committant, &c. 151.a
de Detectoribus anathematizandis 800.a
† de Defenſoribus Eccleſiarum qui debent peti ab Imperatoribus 701.d. plura ibid.& ſ.
de Defenſore ſanctiſſimæ Dei magnæ Eccleſiæ 701.c
ſanctæ Deiparæ feſtum 477.a
Delinquentibus Epiſcopi dare debent pœnitentiam, non eos torquere 815.b
Demetrius magnus martyr, vnguenti redolentia fragrans 81.d
omnes in vnam Demerſionem baptizati, rurſus rebaptizantur 514.a
Depoſitionis nomen abuſiuè ſumptum pro expulſione 900.b
in Depoſitione Ioannis Amathuntis Epiſcopi cur infirmatum iudicium 610.c
de Depoſitione Eccleſiaſtica eorum etiam qui per vim aut ignorantiam in aliquam rem inciderint 985.b.c
Depoſitio antiſtitis qui Agarenum interfecerat qui enſem in ipſum vibrauerat belli tempore 979.c
Depoſitus etiam ſegregationi ſubiectus 239.a
† ſi quis clericus cum Depoſito orauerit 239.a
† ne quis Depoſitus à proprio Epiſcopo, Imp. auribus moleſtiam exhibeat 819. a. quo recurret ibid.
contra Depoſitos à ſynodo, aut preſbyteros ab Epiſcopo 813.d
de Depoſitis ob manifeſta crimina 246.c
Depoſitos laicorum loco cenſeri 754.d
qui Deponantur & ſegregentur, qui non 245.b.c
† Deportatur qui hominem in arculam includit, &c. ſi ille exiens aliquid de templo ſuſtulerit 65.a
de Deprædantibus res captiuorum 906.d.& ſ.
Derci Epiſcopus 674.c. de eo 697.b 1112
de iis qui non Deſciſcunt ſolùm ſed etiam inſurgunt & fratres cogunt 771.d.& ſ.
de Deſponſis apud alios puellis, & poſtea per alios raptis 773.b
Deſuetudo poteſt legem tollere 7.a
de Detinentibus ipſis tradita, vt regimen ad tempus ſuſcipiant, & eis damnum afferentibus 541.c
de Detinentibus aliena pro propriis quæ petierunt 911.b & ſ.
Deus ſilens in præſentia in malo incepto, omnino in futurum dignum ſupplicium referunt 400.c
inter Deum negantes ſponte & inuitè differentia 766.c
Deo dedicata iuris eſſe Epiſcopalis 550.d
à Deo incipere & in Deum deſinere, rem inchoanti ordo optimus 560.a
quòd ſine Dei gratia nihil poſſumus perficere 752.a
† quæ Deo ſemel ſunt conſecrata, ea non, &c. 794.b
Deum malorum effectorem exiſtimantium impia dogmata 981.b

† Dei gratia non ſolùm largitur remiſſionem peccatorum, ſed etiam præbet auxilium vt non amplius peccetur 731.d.& ſ.
† nulla Dei creatura eſt reiicienda quæ cum gratiarum actione recipitur 966.c. vt intelligenda hæc ibid.
de iis quæ Deo offeruntur à nonnullis ſua ſponte 541.a
Diaconi cauſam agere prohibiti apud imperatorium tribunal reſponſum 98.a. & ſ.
de Diaconi ſeſſione 856. c.d. honore ibid.
de Diaconorum inferiore gradu ibid. ſede 297.a. & ſ.
Diaconos ſine ſententia Epiſcopi nihil agere vt ſit intelligendum 254.a.b
de Diaconis centum in magna Eccleſia 378.b
de Diaconis qui dant Euchariſtiam presbyteris, & ante Epiſcopos eam attingant 296.a.b.& ſ.
ne Diaconi cauſas agant 97.b
† ne habeant Diaconi aliquas ſecum verſantes, &c. 99.a
Diaconi ne ordinentur ante xxv. annos 621.b
de ſeptem Diaconis ab Apoſtolis conſtitutis 376.d. & ſ. quales fuerint & qui ibid.& ſ.
† Diaconus labris pollutus, &c. 788.d
Diaconorum ordinatio non electio, ſicut Epiſcoporum & ſacerdotum olim 232.a
vt nullus Diaconus procurationem aliquam ſuſcipiat 621.a
Diaconi à propriis Epiſcopis vel finitimis audiendi 595.b
de Diaconi ordinatione 376.b
de Diaconorum arrogantia, ſeſſione ante presbyteros 368.a. ſedendi licentia ſi Patriarchæ aut metropolitani vicem gerunt ibid.& ſ. animaduerſione in eos ibid.& ſ.
de Diaconorum reperiendorum inopia 683 d
de Diaconis in conſtitutione profeſſis oportere ſe vxores ducere 772.a. non ſequendus canon ibid.d
Diaconus in accuſatione criminis à tribus Epiſcopis audiatur 609.b
† Diaconi ſeptem eſſe debent 798.b
Diaconus quot annorum eſſe debeat 27.c.& ſ.
qui ordinatur diaconus, debet eſſe virgo, vel ex virginitate vnam ſolam virginem vxorem duxiſſe 21.d
Diaconos ordinantium ante complementum xxx. annorum, depoſitio 29.c
de Diacono 794.c
Diaconos fieri archiatros nolebat D. Lucas 622.a
de Diacono labris polluto 999.c
de Diacono poſt diaconatum fornicato 931.a.& ſ.
de Diaconiſſis 299.c.407.b.c.& ſ.
† qui Diaconiſſam conſtuprant, &c. 140.d
† Diaconiſſam autem in ſancta Eccleſia non ordinari, &c. 27.d
Diaconiſſa quot annorum eſſe debeat 27.c.& ſ.
de Diaconiſſæ ordinatione 376.c
de Diaconiſſarum ordinatione, matrimonio in diaconatu 340.b.& ſ.
† qui Diaconiſſam aut monaſtriam, &c. corrumpunt, &c.
Diaconiſſa non poteſt cum vllo habitare qui in malam ſuſpicionem poſſit cadere 99.b
de Diaconiſſa cum Græco fornicata 979.d.& ſ.
Diaconatu ſolùm dignas habitas laicas mulieres, non verum, ſed & monachas 410.d
de Diariis quæ dantur 84.b
Diatimus Epiſcopus 711.c
de Diei dominicæ celebratione 267.c
Dies dominicus quid repræſentat 267.c
Dierum feſtorum ab omni actione immunium enumeratio 80.b.& ſ. ex parte quidem ceſſantium, ex parte non 81.d.& ſ.
Dies ſalutiferæ paſſionis vt peragendus 472.b.& ſ.
† Dies feſti ſunt ſeptem dies ante Paſcha, &c. 79.a
de Diei dominicæ feſto 82.c.& ſ.
Die dominico etiam agricolas debere otiari 840.a
Digami à miniſterio excluſi 948.b
de Digamo poſt ſanctum baptiſmum 242.a.b
de Digamis in ſuis gradibus conſeruatis, & ad maiores promotis ibid.d
de Digamis 289.b. 932.b. & ſ. & cum iis conuiuantibus 311.b
Digeſtorum libri quinquaginta 2.c
Digeſtorum caput ſublatum 54.d
† Digni electio facienda à Primo, &c. 168.b
Dignitates per quas liberatur quis à Curia & à patria poteſtate 636.a
Dignitate fretus ne quis aduerſus alios extollatur 369.b
Dignitates Eccleſiaſticæ non præferuntur Imperatoriis ibid.d
ſpirituales Dignitates præſtantiores ſecularib. 360.d
Dilatio iudiciorum circa pias diſtributiones & diuiſiones, morientium animas detrimento afficit 42.a. vt proſpectum ibid.& ſ.
Dilectionis ſignum, ſalutatio & complexus 856.c
de dimiſſam accipiente 365.c
Diœceſis quæ dicatur 351.a
extra Diœceſin aliquid ſacerdotale exercentes depoſitioni ſubiecti 240 b
Diœceſeon diſtributio 304.c.& ſ.
extra ſuam Diœceſin docens non punitur 240.b
ſi Diœceſin Epiſcopus ab hæreſi liberauerit, & triennio poſſederit, nemo eam repetat 756.d
† vt Diœceſes niſi proprij Epiſcopi conſenſu alius Epiſcopus non ſuſcipiat 667.c.& ſ.
de ſuas Diœceſes & limites tranſeuntibus 304. c. & ſ.
Dionyſij Alexandriæ Archiepiſcopi canon 696.a
Dionyſij ad Baſilidem epiſtola 919.c
Dionyſi ſeu Bacchi feſtum, 436. a. cura ibid.
Dioſcori depoſitio 351.c
Dioſcurus Alexandriæ Epiſcopus 384.a
Directores dicti Epiſcopi 669 a
de iis qui Diſcum venerabilem polluunt 571.d.& ſ.
† quid ſi quiſpiam diſpoſitionem fecerit vel in inſtitutione, &c. 40.d
de extremis Diſpoſitionibus D. Emanuelis Comneni decretum 41.d
Diſſimiles qui nominati 303.c
Diuina decreta interpretari quorum eſt 419.a
Diuinatores qui dicantur 431.d
† nemo interroget aliquem Diuinationem profitentem 117.c
Diuortij libellus per quæ verba mittebatur 218.d
de Diuortio plura ibid.
Diuortium in ſponſis propriè non habet locum ſed repudium 224.a
de Diuortio furioſi & furioſæ 214.c
Diuortij & repudij Latinis non eſt diſtinctio 224.b
de metropolitano qui Docuerat in compluribus ſuis epiſcopatibus præter Epiſcoporum voluntatem 240.c

de Epiſcopo qui Docuerat extra limites ſuæ regionis 240.d
de Doctrina non ſcripta 1029.d.& ſ.
Doctores populorum quid noſſe debent 496.b.c
magnæ Eccleſiæ Doctores Patriarchæ iure docent 580.d
plura de Doctoribus ibid.& ſ.
Dogmata ab Eccleſia cuſtodita, tam ex ſacra ſunt ſcriptura quàm ex traditionibus 1029.d.& ſ.
Dogmatis & prædicationis differentia 1030.d
de Domino noſtro impiæ voces 598.d
qui Dominus eſſe non poteſt eorum quæ homini largitur, quomodo eorum quæ quis Deo ſanctificat & dedicat, ſibi dominium accipere ſinetur 550.a
de Domino rem habente cum ancilla ſua 470.c
† ſi Dominus ancillam ſuam tradidit: qui autem liber erat,&c. 975.d
† Dominus,qui ſerui peccatum ignorat,&c. 139.b
de iis qui arcanam Domini generationem exprimunt thoro ſtrato 1460.c
Domini corpus vt interpretandum 693.a
Dominica dicta immobilia epiſcopalia 776.d
Dominicus,id eſt,domini populus 776. d
Dominicus dies qua hora incipit & ad quam completur 474.d. & ſ.475.b
Dominicis diebus ieiunandum Euſtachianorum hæreſis 798.d
Dominicis diebus præcipuè vt inſtruere clerum & populum oporteat 580.a
Dominicis genu non flectere 474.b.& ſ.
† ex iis quæ pertinent ad Dominicum, quæcunque dum non eſſet Epiſcopus, preſbyteri vendiderunt, reuocare dominicum,&c. 776.c.& ſ.
† quæ ad ſanctas Domos ex curiali munificentia, &c. 55.c
† intra annum venerabiles Domos debere perfici 43.b
† omnis actio quæ venerabili Domui competit,&c. 56.c
† ſi quis domum Dei docet eſſe contemnendam & quæ fiunt in ea congregationes, ſit anathema 802.c
ſacroſanctarum Domorum immobilia nullo modo licere in cognatos transferre 254.a
de ſacroſanctis Domibus 48.b
de aggredientibus Domos alienas in barbarorum incurſione 913.d.& ſ.
de Donationibus quæ fiunt ſecularibus 530.b
† ſi quid Donatum fuerit, & vel hæreditas,&c. 55.c
† quæ fiunt vſque ad ccccc. ſolidos citra actorum confectionem Donationes in Eccleſiam, vel, &c. 55.b
† rectè ſit Donatio,etiam propter inhoneſtam cauſam 205.c
Donationes non prohibitas ad conſtitutionem & meliorationem ſacrorum quæ dantur ac donantur locorum 530.a
de Donationibus vel diſpoſitionibus pag.40.b.& ſ.
de actione quæ Donationes & traditiones tollit 529.d
† qui donarium conſtituerit, vt oratorium, &c. 551.a
† rectè Dono vxori meæ rem quam Deo offeras 53.b
† ſi quis donauerit rem mobilem, &c. 40.b
† ſi qui cuicunque venerabili domui, &c. infructuoſam domum Donauerint,&c. 60.b
vnum Donum dignum quod eſt 1092.a
de Donum admiſiſſe conuictis iudicibus 618.c
vtrum melius, offerre donum Eccleſiæ, an largiri mendicis 567.d
de Donis quæ ſacerdotibus offeruntur 384.b
Donatianus primas 746.a
Donatus in ſynodo iudex factus ibid.a
† quomodo inter ſe diœceſes diuident Epiſcopi, partim à Donato conuerſi partim Catholici 736.a. & ſ.
Donatus, Donatiſtæ & eorum hæreſis 685.c.& ſ.
aduerſus Donatiſtas ſynodus 729.b.c
† vt legatio mittatur ad Donatiſtas de componenda pace 694.c.& ſ.
† vt cum Donatiſtis clementer agatur 692.c
legatis aduerſus Donatiſtas datum commonitorium 718.a. & ſ.
† de literis ad magiſtratus Africæ vt clara ſint quæ inter Donatiſtas & Maximianiſtas acta ſunt 693.b
de Donatiſtis Anaſtaſij Papæ epiſtola ad ſynodum 692.a
† de conuertendis Donatiſtis 716. b.c
non habere Donatiſtas priuilegia orthodoxorum, ſed etiam extremo ſupplicio affici 174.a
de populis & diœceſibus quæ à Donatiſtis conuertuntur 724.a. & ſ.
† de Donatiſtis & pueris qui à Donatiſtis baptizantur 659.d.& ſ.
de iis qui à Donatiſtarum hæreſi conuertuntur 724.c
† de populis qui à Donatiſtis conuertuntur 735.c.& ſ.
† vt Donatiſtarum clerici in Catholicæ Eccleſiæ clerum recipiantur 693.c.d
Dos matrimonium non facit, ſed dotem matrimonium 1010.a
magnus Drungarius D.Stephanus Comnenus, cum Eudochia matrimonio iungendus, & prohibitus 998.999
Dubitare & de re aliqua contendere cum aduerſari vt diſſerant 327.d
Dulcitius legatus 715.d

E

EBRIETATIBVS vacantes clerici 255.d.& ſ.
Eccleſiæ quæ Romæ ſuberant, throno Conſtantinop. ſubiectæ, exceptis aliquibus 320.c
de viduarum Eccleſiarum immobilibus 400.b
alias Eccleſias quæ à gentilibus occupentur, aliis Eccleſiis concedere licere 306.b
vacantem Eccleſiam qui arripuit abſque ſynodali ſententia, reiiciendus 240.b
magnæ Eccleſiæ filij, magiſtratus, officiales, à patria poteſtate liberantur 652.d
† ſi quis præter Eccleſiam, vult Eccleſiam habere, &c. 802.d.&c.
† vt vniuerſalibus Eccleſiarum ordinibus in vnaquaque ciuitate & in diuerſis locis quarumque poſſeſſionum ſine mora cuſtodia & præſidium præbeatur 718.d.& ſ.
vacans Eccleſia quæ dicatur 1127
Eccleſiæ à Sarracenis detentæ 861.c
de licentia Eccleſiarum ſub Soltano & aliis 1127
† in Eccleſia agapas facere, & in domo comedere & accubitus ſternere non oportet 819.a.b

Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ eadem priuilegia quę Romæ veteris 38 b
† intra quinquennium Eccleſiam debere perfici 45. b
in Eccleſiis non vetantur canere laici 814. d
Eccleſiarum thronis renuntiare & antiſtitum dignitatem obtinere, antiſtitibus licere voluerunt nonnulli 311.c
terrain Eccleſiæ poteſtatem habere Epiſcopum 815. b
† imperium noſtrum, quod, &c. legem de Dei Eccleſiis & ſanctis domibus 552.c
de Eccleſiarum honore ſeruando, & ne templorum pateant ſancti ambitus negotiantibus 413.a. & ſ.
ad ſanctam Dei Eccleſiam Catholicam accedentium tres ordines 1098
per ſanctam Eccleſiam quid intelligatur 589. b
de Eccleſiis 48.b
de auferente ab Eccleſia ceram vel oleum 271.c
Eccleſia Romana omnium aliarum caput 86. b. & ſ.
† ne deſeribatur Eccleſia, &c. in lucrum 56.b
Eccleſiarum immobilia in cognatos transferre nullo modo licere 254.a
† ſin autem, &c. reddatur ipſi ſanctiſſimæ Eccleſiæ, &c. res ſuper qua tale quid contecutum eſt 115.b
Romanæ Eccleſiæ eſſe de omnium Eccleſiarum quæſtionibus per appellationem decidere debere fruſtra iactari 640.d.& ſ.
Eccleſiæ termini lauacra, porticus, horti 487.a
Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ diaconorum, presbyterorum, & aliorum miniſtrorum numerus 50 a.b
Eccleſiis ruſticanis canon valdè vtilis 709.b
Eccleſiæ ſanctæ veteris Romæ priuilegia 85. c. d. & ſ.
de Eccleſiis honoratis erectiſque ex Epiſcopatibus & Archiepiſcopatibus in metropoles 405.d
Eccleſia Baſilicæ ſecunda 717.c
quomodo ſit Eccleſia 40.b
Eccleſiæ quædam principales & per ſe capita 805.d
† Eccleſias Africæ raro habere ſuas poſſeſſiones 95. c
de Eccleſiarum defenſoribus petendis ab Imp. 701. d. & ſ.
de Eccleſiis aduerſus primatos agentibus quadragenaria annorum præſcriptio 341.a
triginta annorum Eccleſiis aduerſus Eccleſias agentibus ibid. b
in Eccleſias Orientales rabies hoſtilis 298.d
de conſtruentibus Eccleſiam vel oratorium 67.c
magnæ Eccleſiæ magiſtratus dignitate illuſtres, & debent honorari tanquam ſacri Senatus patres conſcripti 58.d
Eccleſia ſecundi climatis 711.a
ab Eccleſiæ finibus qui extrahantur 487.b
† vt quæ ſunt Eccleſiæ cum omni & bona conſcientia Eccleſiæ ſeruentur 828.b.c.d
de rebus Eccleſiæ ibid.
† ſin autem in res Eccleſiaſtica ſeculares magiſtratus nullam communionem habeant, ſed ſanctiſſimi Epiſcopi, &c. 111.c
res Eccleſiaſticæ, bona pauperum dictæ 149 b
qui ad aliquem Eccleſiaſticum genere vel alio modo pertinet, ne in teſtimonium trahatur 657.b
rem Eccleſiaſticam alienare non poteſt Epiſcopus niſi vrgeat neceſſitas 648.d
Eccleſiaſticus clericatus miniſterium dictus 948. a
Eccleſiaſtica officia abuſiuè gradus vocantur 1119
cum Eccleſiaſticis debent quæ ſunt Eccleſiarum adminiſtrari 829.c
Eccleſiaſticorum magiſtratuum iudiciaria officia 687. c
de Eccleſiaſtica iudicia recuſantibus 614.d.& ſ.
de differentia Eccleſiaſticorum capitum 54.c
Eccleſiaſtici gradus dignitates appellati 170.a
† ſimiliter placuit vt rem Eccleſiaſticam nemo vendat, &c. ſin autem, &c. 637.c.d.& ſ.
† decernimus vt ſancti Eccleſiaſtici canones, &c.
Eccleſiaſtica officia inter dignitates non collocari 170 a.b
Eccleſiaſticum ſtatum quomodocunque ludificari vetitum 416.d
Eccleſiaſtica officia quæ ὀφφίκια 169.b
Eccleſiaſtico iuri nec cum mandato Imperiali poteſt ſacratus renunciare 727.b
Eccleſiaſtica officia non ſunt Epiſcoporum poteſtatis ſed canonum auctoritatis & dignitatis 645. a
de multis Eccleſiaſticum ordinem ſubuertere volentibus, & mentientibus aduerſus Epiſcopos 509. b. & ſ.
de cauſis Eccleſiaſticis ſtatum ſynodaliter & decreti cum obtinentia, vt debent fieri 638. d. 639. a
Eccleſiaſticos magiſtratus ſimul ac characterem acceperunt, illuſtres & eſſe & dici & eſſe ius iuris 58. a
de tractis ad Eccleſiaſticum forum competens & recuſantibus 614.d.& ſ.
Eccleſiaſticorum non eſt cauſas agere 97.b
Edeſſæ Epiſcopus Ibas 666 b
Edictum ſanctiſſimi patriarchæ D. Lucæ 621.a
Edictum D. Alexij Comneni 404.a
Edictum de Fide, Nouella Iuſtiniani ſic dicta 69.a
Edictum D. Michaëlis Philoſophi, vt lector, æquè ac diaconus & ſacerdos prohibeatur ab exercendis ſecularibus officiis 622.d
Edictum domini Michaëlis 626.d
Edictum D. Nicolai Patriarchæ de diaconis 1126
Edictorum ſynodalium vis 822.a
Eirenæi hæretici ſcripta 257. b. ob quæ tandem ſuſpectis multis depoſiti ibid.
de Eleæ Epiſcopo 260.c
de Electionibus 498 d.& ſ.
Electio pro ordinatione accepta 498.b
† damus autem poteſtatem iis qui Electionem faciunt, vt abſque curiali, &c. ſi quem electione dignum inuenerint, &c. 582. a
Electio in Epiſcopo propriè dicta: in presbytero & diacono, abuſiuè 498.b
de Electionibus ab omnibus prouincialibus conſtituendis 611 c. plura c.& ſ.
de Electionibus Epiſcoporum, & presbyterorum & diaconorum 498.a. & ſ.
Electiones antiquitus à populo fieri ſolitæ 498. a
Electi, ſiue electarij iudices qui dicantur 722. b. de iis plura 722.a. & ſ.
de Electis à domorum ſtructoribus in locum clericorum 551.b
† Electiuus iudex, quod ſibi videtur, decernit 742. b
Electarij Epiſcopi qui dicantur 654.a

† qui Elementa perturbant, vel ſuos inimicos per dæmones, &c.
Emancipatio quid apud Romanos 651. d. de emancipatione plura ibid. & ſ.
Emanuel Comnenus Imperator 1
Emanuelis monaſterium à Photio reſtauratum 566. d. 567. a
Imp. D. Emanuelis Comneni iuſſio 553. a
de Emphyteuta, de emphyteuticariorum contractuum robore 515. b
de Encratitis 927. c. 929. a
Enthabraceni populi 758. d
Enthuſiaſtæ qui dicantur 1103. de eorum hæreſi ibid.
Epheſi acta labefactantes 317. c
de Epigonio & Iuliano paupere adoleſcentulo ab eo ſuſcepto 671. c. & ſ.
Epigonius Epiſcopus 667. c
de iis Epilepticos fingentibus 889. d
Epiphanius de hæreſibus ſcriptor 842. a
Epiphanij oratio de Fide 1127
Epiſcopus nec in parua ciuitate nec in pago conſtituendus 669. a
† de electis in Orientales Eccleſias Epiſcopis conſtitutio, Dicit Imperium meum, &c. 402. c. & ſ. in quibus locum habeat tantùm 403. b. c
† de Epiſcoporum ordine vt qui poſteriùs ordinati ſunt, prioribus non ſe audeant præponere 711. a
de Epiſcopis Ægypti nolentibus ſubſcribere Leonis Papæ Romani Epiſtolæ 353. b. & ſ.
† vt Epiſcopi qui ordinantur ab ordinantibus epiſtolas accipiant in quibus dies & conſul proferatur 713. b
Epiſcopi qui Carthagini conuenerunt 591. c
† ne liceat Epiſcopo à parua ciuitate in aliam migrare 851. c. & ſ.
de delato Epiſcopo, & plura 857. c. & ſ.
Epiſcoporum tranſitiones ab Eccleſia in aliam reputantur veluti reordinatio & rebaptizatio 661. c
Epiſcopi à ſeruili aſcripititia fortuna poſt ordinationem qui liberi qui non 96. b
† ſi quis autem id quod à nobis dicitur, non audit, hoc per Epiſcopum ei ſignificetur, &c. 491. c
† qui per calumniam, &c. Epiſcopum accuſat 101. a
† de re baptizationibus & reordinationibus Epiſcoporum vel tranſlationibus 660. d
ne Epiſcopi vltra ſuas diœceſes ſuóſque limites tranſeant 304. c
Epiſcopus citra imperiale iuſſum non ducitur vel ſiſtitur 108. d
de Epiſcopo ab vna prouincia in aliam tranſeunte, & ad id alia 822. c
Epiſcopum nulli liceat accuſare cuius vita infamia laborat 606. a
cùm ordinatur Epiſcopus priùs ab ordinantibus quæ ſynodis viſa ſunt, eorum auribus induntur 629. a. b. & ſ.
de Epiſcopis aduerſus Epiſcopos negotium habentibus 834. b
de Epiſcoporum ſingulis annis conuentu apud Metropolitanos 1122.
de Epiſcopis declaratis, receptionem vel recuſationem prorogantibus 1121.
Epiſcopi ante ordinationem & poſt, poſſunt Eccleſiis offerre 24. a
in quos Epiſcopi nihil conferre poſſunt, neque teſtamento, etiam ſi cognati 634. c. & ſ.
de Epiſcopi appellatione depoſiti à vicinis Epiſcopis 656. d. & ſ.
† vt Epiſcopo accuſato res ad eius prouinciæ primatem referatur 631. b. & ſ.
de Epiſcopo metropolitani crimen prætexente, qui ante ſynodalem cognitionem ab eius communione ſe ſubducit, & nomen eius reticet vt diuini myſterij celebrationi eſt conſuetum, deponendo 576. c. & ſ.
† Epiſcopis loci conſeruatoribus qui mitti debent in prouincias Africæ, propter Donatiſtas, dari literas quæ mandatum contineant: quam poteſtatem ne tranſgrediantur 710. a
† vt Epiſcopi & clerici ſuos liberos non facilè emancipent 651. c. niſi de moribus & ætate eorum probauerint: vt eorum peccata deinceps in ipſos conferantur ibid. c
in accuſatione contra Epiſcopum quæ ſint attendenda 608. b. c
de Epiſcopo pro criminali cauſa in ſanctam Conſtantinopolitanam ſynodum tracto, metropolitani ſui & propriæ ſynodi iudicium poſtulantis 1112. b. & ſ.
† ſi quis Epiſcopus, cùm ſit aliquis ex clericis egenus, &c. 263. d
† ſimiliter placuit vt Epiſcopi, &c. non ſint adminiſtratores vel, &c.
Orientales Epiſcopi condemnati 309. a
de laicis Epiſcopos ſine cauſa verberantibus, aut cuſtodiæ tradentibus, vel etiam ex iuſta cauſa 585. d. 586. a. &c.
† ſi quis Epiſcopus ſecularibus magiſtratibus vſus, per eos Eccleſiam obtinuerit, &c. 497. b
quomodo Epiſcopi debeant peregre proficiſci ab iis quæ illos ſortitæ ſunt Eccleſiis 635. b
† Epiſcopus, &c. cleri vel populi curam non gerens 263. b
† Epiſcopus, &c. aleis vel ebrietatibus vacans, vel ceſſet vel deponatur 255. d
† Epiſcopus à duobus vel tribus Epiſcopis ordinetur 231. a
fieri Epiſcopos de nouo in parochiis aliis Epiſcopis ſubiectis, ſine regio mandato non permittitur, etiamſi millies conſenſerit qui eam habet Epiſcopus 682. c. d
Epiſcopi Orientales ab vrbium regina expelli non debent 874. b
de Epiſcopi tranſlatione, euocatione 1119.
de Epiſcopi contumacis condemnatione 1120. 1121.
Epiſcopos in vicis & pagis non conſtituendos 848. d
† ne liceat Epiſcopo in alia quæ ad ſe non attinet ciuitate docere 851. d. aut quomodo 874. b. & ſ.
† qui duobus matrimoniis poſt baptiſmum fuit colligatus, vel habuit concubinam, non poteſt eſſe Epiſcopus, vel, &c. 1125.
Epiſcopus mediator qui diceretur 701. b
† de vacante Epiſcopo, in vacantem Eccleſiam irrumpente 824. a
† Epiſcopus vel, &c. pecunias mutuo datas cum fœnore exigens, &c. 256. a. b
Epiſcopi non debent ægre ferre ſi ſui clerici eorum ſententiæ non acquieſcant, ſed ipſos admittere, &c. 640. c
de Epiſcoporum fideiuſſionibus ambiguitatis ſolutio 147. a
Epiſcopi ordinationem qui animo calumniandi in-

pediterit in eam perpetuæ excommunicationis mulcta 14.d
Epiſcopi iudicia Metropolitani eſt examinare 106.d
de Epiſcopis inter ſe litigantibus 106.c
† ne liceat Epiſcopo alium pro ſe ſucceſſorem conſtituere, etiam in fine vitæ 818.a.174.c
de ordinandi Epiſcopi vel clerici accuſatione 101.a.b
de Epiſcopo inconſideratè ſegregante clericum 641.d
de Epiſcopi ad presbyteri dignitatem deductione 381.a
de Epiſcopi in ius vocatione 175.a.b
de Epiſcoporum electione 813.d
iniquum eſt propter Epiſcopi negligentiam, epiſcopatum ad ſe pertinente parochia regioneve priuari 741.c
Epiſcopos & clericos poſſe vſuras tanquam id quod intereſt petere 119.d
de Epiſcopis ordinatis & propter barbaricas incurſiones ſuum thronum apprehendere non valentibus 401.c.d. eorum iura ibid.
† Epiſcopus à ſua parochia in aliam ne tranſeat vllo modo 817.c.140.a
† non debere Epiſcopum interuentorem ſedere in cathedra cui interuentor datus eſt 70.b
† de Epiſcopo qui eum à communione remouit, qui ſic ſibi proprium crimen confeſſus eſt 751.a
de acquiſitis ab Epiſcopo aut clerico, dum eſt in poteſtate, & aliter 136.d.& ſ.
de Epiſcopo qui præeſt metropoli, & de aliis 816.b.c
de rebus Epiſcopi mortui, & eas ſibi vendicantibus 398.d. & ſ.
† Epiſcopi propriis manibus pulſare prohibiti 116.a
Epiſcopus poteſt alienare, præter ſuorum clericorum ſententiam, ea quæ facilè corrumpi poſſunt, mobilia & per ſe mobilia 648.b
† nec Epiſcopus, nec clericus aduocationibus, vel c. &c. vacet 97.d
de duobus Epiſcopis qui in Numidia Epiſcopum ordinarunt 643.c
ſi quis Epiſcopus, &c. ſacri Paſchæ diem ante vernum æquinoctium cum Iudæis celebrauerit 236.c
ne eligatur Epiſcopus viuo Eccleſiæ præſule, niſi &c. 578.d.579.a.& ſ.
† vnaquæque ciuitas habeat proprium Epiſcopum 85.a
de Epiſcopo ab omnibus prouinciæ Epiſcopis condemnato 823.c.d. & firma in eum lata ſententia ibid.
† de Epiſcopis qui mentiuntur Donatiſtas communicaſſe 745.b
Epiſcoporum aliquot Conſtantinopoli congregatorum nomina 761.c
ſi quis Epiſcopus vel alius ex Pontificali dignitate, voluerit ad vitam monaſticam deſcendere, vel pœnitentiæ locum implere, ne amplius antiſtitis dignitatem vſurpet 584.b
ſpeculator cur dictus Epiſcopus 161.c
† decernimus vt quoties opus fuerit vt eligatur Epiſcopus, &c. 12.b
† Epiſcopus vel, &c. fornicationis, vel periurij, &c. conuictus 245.b
† ante omnia autem, &c. nullus per largitionem auri, &c. Epiſcopus ordinetur 9.c. plura ad hæc ibid.
Epiſcoporum lxxxiv. qui idem cum Cypriano ſenſerunt, ſententiæ 390.d
de cognitione Epiſcopi ſynodus 718.d
† Epiſcoporum ſententiæ præfectorum prætorio ſimiles, à quibus non licet appellare 111.a
† omnibus autem Epiſcopis, &c. ne aliquem à ſancta communione ſegregent 112.d
circa Epiſcopum metropolitano quæ ſint examinanda 495.d.496.a
† Epiſcopus in quocunque negotio, &c. 90.b
Epiſcopi ordinationis tempus, ætas 15.b
de non rapiendis ab exactoribus, bonis quæ ad Epiſcopos defunctos pertinent, conſtitutio 399.b
ſolis Epiſcopis populum docere datum 180.d
de Epiſcoporum depoſitione cum quacunque muliere cohabitantium 374.a
† nullus Epiſcopus abſit, &c. 90.c. plura ad id. ibid. & ſ.
† ſi quis Epiſcopus præter Domini de ſacrificio ordinationem, &c. 214.b
de Epiſcopis malè presbyterum aut diaconum eiicientibus 191.d & ſ.
de Epiſcopo iudicium paſſo ob crimen obiectum 811.d. & de retractatione ſententiæ per quos 812.d. & ſ.
Epiſcopus criminis accerſitus extra tempus ſynodi, à duodecim Epiſcopis audiatur 609.a
† quot Epiſcopi Epiſcopum ordinare debent 663.a.& ſ.
an debent Epiſcopi & clerici dare corporalia iuramenta 118.d
Epiſcopos nouare nec ipſa magna ſynodus ſine iuſſu regio non poteſt 681.d
circa Epiſcoporum examinationes diuerſæ interrogationes 609.d.& ſ.
† ſi qui autem ſanctiſſimi Epiſcopi eiuſdem Synodi inter ſe controuerſiam habeant, &c. 111.d
† nulli Epiſcopo liceat vti re quæ ex titulo matricis Eccleſiæ 647.b.& ſ.
† ſi quis Epiſcopus, &c. in feſtis diebus carnem & vinum non ſumit, abhorrens, &c. 161.b
de Epiſcoporum peregrinatione 90.a.& ſ.
de Epiſcopi priuilegiis 515.c
Epiſcopi Florentini priuilegium 20.b
vt alius Epiſcopus diœceſis niſi proprij Epiſcopi conſenſu non ſuſcipiat 667.c.& ſ.
qui ordinatur Epiſcopus debet eſſe virgo vel ex virginitate vnam ſolam virginem vxorem duxiſſe 21.d
† qui Epiſcopus aut clericus ex prouincia, Conſtantinopoli ab aduerſariis inuenitur, &c. 107.c
Epiſcopus ſtatim ex laico non ordinandus 16.d
† Epiſcopus vel clericus qui ludit aleis, vel cum iis qui ludunt, &c. 117.c
† Epiſcopus vel Monachus non ſit tutor, &c. 96.c
† clarum eſt, quod non eſt qui ignoret, ante omnia ſanctiſſimis Epiſcopis, &c. 38.b
Epiſcopis licet clericos ſuos aut maiores gradus prouehere non ad minores deprimere 644.d
de non admittendis in teſtimonium aduerſus Epiſcopum hæreticis & quibus aliis 273.c.& ſ.
† ſiue ſolus metropolitanus, ſiue cum ſua ſynodo

iudicabit Epiſcopum vel clericum, &c. 111.a
Epiſcopum niquam fieri vetitum, non nisi 276.c
de Epiſcoporum vſuris & turpi lucro 371.d.& ſ.
de Epiſcopis populos ad ſe pertinentes negligentibus 740.a.& ſ.
de Epiſcopis qui per magiſtratus eliguntur 497.b.& ſ. irrita eorum electione ibid.
† ne Epiſcopi & clerici ordinentur niſi omnes ſuos Chriſtianos fecerint 652.d.& ſ.
† poſt ordinationem autem etiam à ſeruili adſcriptitia, Epiſcopos, &c. 36.b
de Epiſcopi electione 22.b. & ſ. 25 a.b. 28.c. 283.c.d. & ſ.
† nullus externorum Epiſcoporum ſine commendatitiis recipiatur, &c. 247.c
† Epiſcopi, &c. à regione in regionem non protrahuntur, &c. 103.b
† Epiſcopum, &c. qui verberat eos qui peccant 245.d
de Epiſcopi accuſatione 593.d.& ſ. & appellatione ibid.
omnium rerum curam gerat Epiſcopus, tanquam Deo intuente, & eas adminiſtret, &c. 253.a
Epiſcopi Eccleſiarum doctores conſtituti 380.b. eorum doctrina quæ eſſe debeat ibid.
† ſi quis ordinandum Epiſcopum, &c. eſt accuſaturus criminis quod, &c. 105.a
† de Epiſcopis conſtitutis & à parochia in quam nominati ſunt, non ſuſceptis, atque alias parochias volentibus inuadere 780.d. & ſ. de eorum ſede, honoribus ibid.
Epiſcopo credita rerum Epiſcopalium adminiſtratio 254.b. & eius fidei populus 254.a
de ſycophantis aduerſus Epiſcopos orthodoxos 309.b.& ſ.
† ſi quis Epiſcopus ob manifeſta crimina depoſitus, &c. 246.c
Epiſcoporum poteſtas non obnoxia reddendæ rationi 349.b
de Epiſcopo ordinato, & cui manus impoſitæ ſunt, munus non ſuſcipiente 825.b
ab Epiſcopis equos vel alia aliqua exigere in concionibus non licet metropolitano, ſed ſi aliquid ſponte dant, accipere 505.c.d
de populis qui Epiſcopos nunquam habuerunt 725.c
Epiſcopus poſtquam electus debet res ſuas deſcribere 707.a
† eum qui ab Epiſcopo & œconomo iuſſus, per publicas perſonas bis admonetur, &c. 43.a
vt ne Epiſcopi diu in ſynodo detineantur, ex vnaquaque prouincia tres iudices eligantur 745.d
† ſi autem aliqui ſanctiſſimi Epiſcopi, &c. 814.d
tres Epiſcopos ad ordinationem Epiſcopi ſufficere 663.d
de Epiſcopo canonicè à ſacerdotio exciſo 113.d
de non cogendis Epiſcopis aliquos fructus offerre 112.b.c
† ſi quis Epiſcopus, &c. à nuptiis, carnibus, &c. 259.d
non licere Epiſcopum niſi à multis eligi: ſin autem neceſſe ſit, etiam à tribus 610.d.& ſ.
de Epiſcopo Romanum magiſtratum & ſacerdotalem adminiſtrationem ſuſcipiente 277.d
† Epiſcopus habeat rerum Eccleſiæ poteſtatem vt eas in omnes egentes diſpenſet, & quomodo 828.d.& ſ.
Epiſcopum non debere fieri niſi ex mente Epiſcopi ad quem ab initio pertinebat parochia 669.a
† Epiſcopis non licet vendere prædia Eccleſiæ, ignotante ſynodo vel ſuis presbyteris 647.c.& ſ.
inobedientem ac contumacem Epiſcopum depoſitioni ſubiicere an ſynodo permiſſum 272.d.& ſ.
de Epiſcoporum ordinationibus non differendis 347.d. & ſ.
de Epiſcopis populos inuadentibus 757.d.& ſ.
de Epiſcopo in ius vocato 108.b.c
ab Epiſcopis non exigendæ rationes ſumptuum & fructuum 1078.c.& ſ.
de Epiſcopo inteſtato Epiſcopo ſuccedente 346.a
Epiſcopum in presbyteri gradum deducere eſt ſacrilegium 352.a.b d
Epiſcopum qui hæreticorum baptiſmum, &c. 257.a
Epiſcoporum aliquot nomina 704.c.d
† Epiſcopi manifeſtæ ſint res propriæ, & manifeſtæ res Dominicæ, & cur 254.b.& ſ.
† vt vnus Epiſcopus ſibi non vendicet cognitionem 729.a
† vt Epiſcopus ſine dimiſſoriis literis non nauiget 682.d
† ſi quis Epiſcopus non tria vnius myſterij baptiſmata perfecerit, &c. 259.b
de prudentia Epiſcopi circa medelam animarum 492.b.c.& ſ.
Epiſcopus, eum qui verè habet baptiſmum, ſi de integro, &c. 257.b
† ſi quis Epiſcopus, &c. ex Domini ordinatione non baptizauerit in nomine patris, &c. 258.d
† Epiſcopus in alienam ciuitatem non aſcendat, &c. niſi cum voluntate proprij illius regionis Epiſcopi 827.c.d
de Epiſcopo Conſtantinopolin venire prohibito 90.b.& ſ.
de Epiſcopo à ſua Eccleſia ſex menſes abſente, ſine Imperiali vel Patriarchali iuſſione 579.d. 580.a. & ſ.
† quot Epiſcopi adiici debent numero eorum qui ordinant, ſi de ordinando Epiſcopo fuerit contradictio 664.a
ne liceat Epiſcopo in alia quæ ad ſe non pertinet ciuitate docere 381.b. & ſ. exceptio ibid.
Epiſcoporum regiones immotas manere vt canonicum ſeruatur 682.c
Epiſcopos & clericos in extremo ſpiritu neceſſariò partem aliquam ſuis Eccleſiis de iis quæ propriè ad eos pertinent, debere relinquere 647.b
† bis in anno fiat Epiſcoporum ſynodus, &c. 252.c
Epiſcopus vbi iudicium exerceat 103.d. ad id plura ibid. & ſ.
de Epiſcoporum à ciuitate in ciuitatem tranſitu 293.b. & ſ.
de Epiſcopi ordinatione 826.c. & ſ.
† ne primus Epiſcopus appelletur princeps ſacerdotum 654.d.& ſ.
Epiſcopus quot annorum eſſe debeat 27.c
† Epiſcopus vniuſcuiuſque gentis, noſſe oportet eum qui in eis eſt primus, & exiſtimare vt caput, &c. 250.a
de Epiſcopis ordinatis, & non in ſuas diœceſes proficiſcentibus 401.a
ſi quis Epiſcopus ſecularibus principibus vſus, per

eos Eccleſiam adeptus,&c. 247.a
de Epiſcopis ad publicas adminiſtrationes ſe demittentibus,quum in negotiis Eccleſiaſticis verſari debeant 276.d.& ſ.
de Epiſcoporum adminiſtratione 253.a. & ſ.
ab Epiſcopo ſegregatus ab alio non ſuſcipitur, niſi moriatur qui eum ſegregauit 231.d
Epiſcopi depoſitio clericum recipientis ſine dimiſſoria eius qui eum ordinauit 379.a
† iubemus Epiſcopum rerum Eccleſiæ poteſtatem habere 255.b
Epiſcoporum in ſuos clericos poteſtas 317.b
† Epiſcopus qui clerum negligit 741.c
de Epiſcoporum accuſatione 345.b
de Epiſcopis à ciuitate in ciuitatem tranſeuntibus 330.a
de Epiſcopis qui in ſynodis non ſe ſiſtunt 703. a. & ſ.
quinam poſſint Epiſcopos & clericos accuſare 272. b. ad id plura ibid. & ſ.
† ſi quis Epiſcopus,&c. facta oblatione non communicauerit,&c. 237.c
Epiſcoporum qui canones ediderunt, nomina 363.c. d
† Epiſcopus, vel, &c. ſuam vxorum pietatis prætextu ne eiiciat 601
de nolentibus Epiſcopo ſubiici ſed iis qui monaſteria ædificarunt 332. c
Epiſcopus omnis Pſalterium noſſe debet 495. d. & ſ.
Epiſcopi vel clerici per cauſam legationis aut ordinationis peregre agentes non conueniuntur donec reuerſi 107. d
† eorum qui apud Epiſcopum litigant, ſi quis intra dies decem contradixerit,&c. 111.b
de Tripoli vnus Epiſcopus ad legationem aſcendat 613.c. d
Epiſcoporum apud metropolitanos quotannis ſynodus 94.a
Epiſcopus quando res habere dicitur, de quibus teſtari poſſit 345.d
Epiſcopi Carthaginenſis priuilegium circa ſuſceptionem clericorum 26.d
de Epiſcoporum auaritia & turpi lucro 498.d.& ſ.
Epiſcopus Ceraſuntis 1127
Epiſcopus Claudiopolitanus ibid.
Epiſcopus Apri 1122
de Epiſcopis qui per clericos ſuarum Eccleſiarum bona non adminiſtrant 349.c
debent ſubeſſe Epiſcopo ciuitatis, vniuſcuiuſque ciuitatis laici & ſacrati 248.b
Epiſcopus, pauperum amator eſſe debet 255.b
Epiſcoporum ordinationes coram vniuerſo populo 12.b. & plura ibid.
ſi quis Epiſcopus eum qui à peccatis conuertitur, non recipit 260.c.d
Epiſcopos & presbyteros ſuſcipere eos qui conuertuntur 604.a
† Epiſcopus ne audeat extra ſuos fines facere ordinationes,&c. 251.a
Epiſcopi ordo non potens ſed vilis 370.b
Epiſcopus, vel Preſbyter, &c. ſeculares curas non ſuſcipiat 236.b
† Epiſcopus.&c. militiæ vacans 625.a.b
de Epiſcopis abſque Oeconomo res Eccleſiaſticas tractantibus 348.d.& ſ.
Epiſcopi à ſeruili aſcriptitij fortuna etiam poſt ordinationem liberi, ex cxxiij. Iuſtiniani Nouella 37.d
ne Epiſcopus à ſynodo depoſitus, Imp. auribus moleſtiam exhibeat 819.a.& ſ. quò recurret ibid. & ſ.
Epiſcopus excommunicatur qui ab alio Epiſcopo ſegregatos, vel alia pœna affectos ſuſcipit 584.a
† Epiſcopus, &c. cum hæreticis vel ſolùm comprecatus,&c. 256.c.d
de Epiſcoporum militari cura 278.a.b.& ſ.
de Epiſcoporum accuſationibus 309.b.& ſ.
de Epiſcopis deponendis qui ſine literis Epiſcopi regionis ad Imp. proficiſcuntur 818.c.d
† vt Epiſcopi qui in parochiis ordinantur, nullam ſibi diœceſin vendicent niſi ex conſenſu eorum à quibus conſtitutæ ſunt 681.a.b.& ſ.
quæ geſta à legatis Epiſcopis vltra mare miſſis ſub Theodoſio Imp.& Rumorida conſule 714.b.& ſ.
† de Epiſcopis hæreticos vel Græcos hæredes relinquentibus 706.d
Epiſcopi vt ſunt conſtituendi 853.d
Epiſcopos, ſingulis annis ſynodum facere debere 619.a
† certè ſi quis Epiſcopus, &c. ingredi ciuitatem auſus ex qua eiectus,&c. 114.a
† ſi quis Epiſcopus per pecunias hanc dignitatem, &c. 247.a
Epiſcoporum promotio difficilis & neceſſaria 679. b. c
† vt Epiſcopus qui propriam diœceſin contemnit, priuetur communione 742.c
Epiſcopi ſuas habentes vxores, ſine præiudicio, &c. 696.a
Epiſcopus duarum ciuitatum quis eſſe non poteſt 20.b
de rapientibus res proprij Epiſcopi poſt eius mortem 345.c
† ſi quis Epiſcopus pecuniis ordinationem fecerit, &c. 501.c
† vt nullus Epiſcopus, procurationem aliquam ſuſcipiat 621.a
de Epiſcopo aliam ſibi prouinciam vendicante 319.b. & ſ.
Epiſcopos prior creatio non adiuuat 713. b
† ſi quis autem præter, &c. Epiſcopus ordinatus fuerit, &c. 581.b
de Epiſcopi per calumniam accuſatione 101.a
† ſancimus vt quoties opus fuerit Epiſcopum ordinare, &c.
de Epiſcoporum rebus plura, vide can. vj. totum vſque ad xxj. 859.b.& ſ.
Epiſcopalis dignitas Apoſtolicæ æquiparatur 586.a
Epiſcopalis dignitatis eos qui ordinantur, à patria poteſtate liberandi poteſtas 32.d
Epiſcopalis dignitas ad docendum ſe comparat: monaſtica profeſſio diſciplinæ & ſubiectionis eſt opus 584. d.& ſ.
ad Epiſcopalem dignitatem non prouehendum qui habet vxorem vel liberos 421.a
de non ſtatim promouendo ad Epiſcopalem dignitatem laico 276.a.& ſ.
Epiſcopalis dignitas in docendo 263.c
ex ſola Epiſcopali ordinatione ij qui ſunt in poteſtate, fiunt ſui iuris 39.c
qui in Epiſcopalem catalogum relatus eſt, ad eorũ qui paſcuntur, locum non ſe demittat 584.c

Digitized by Google

† aduerſus enim eiuſmodi Epiſcopales ſententias, non eſſe locum appellationi, &c. 104.d
de non euehendo ad Epiſcopalem altitudinem laico vel monacho, repente, ſed, &c. 580.d.& ſ.
Epiſcopatus vnde potiſſimùm ruant 565.d.& ſ.
Epiſcopatus metropolis vocatur 358.b
† de Epiſcopatu eiecto 113.b
Epiſcopatum quoque gradum dici 316.b
de renuntiatione Epiſcopatui facta per Euſtathium quendam, & ad id alia 320.a
propter Epiſcopatus dignitatem liberum fieri ſeruum etiam præter domini ſententiam, non bene dici 36.d
contra Epiſcopatus proprij iura auferentes 20.d
Epiſcopatus inter barbaros Aſanis, Ruſſiæ, alij 352.a
de dignitate Epiſcopatus non gratificandum ſuis eſſe 273.d.& ſ.
de non prohibendo ad Epiſcopatum eligi eum qui habeat legitimam vxorem 22.d
circa electionem ad Epiſcopatum attendēda 274.a
† Epiſcopatus à ſeruili & ab adſcriptitia fortuna liberat, & etiam à patria poteſtate 636.a
de Epiſcopatuum in metropoles & Archiepiſcopatus erectione 1113.a
† vt Epiſtolæ quoties opus fuerit, ſcribantur ab Epiſcopo Carthaginenſi nomine omnium Epiſcoporum 709.d.& ſ.
Epiſtola S. Cyrilli ad Dominum 323.b
de Equitio Epiſcopo condemnato 691.c
Equorum albis linteis ornatorum clericis Romanæ Eccleſiæ conceſſio facta 87.c
de Equorum curriculis, eorum licentia & expenſis 385.c
de ligneo Equeſtri certamine 387.d
ligneorum Equeſtrium luſus 222.a.d.& ſ.
de Eremitis c.d.& ſ.
Eremita quidam Ferratus dictus 260.c. de eo quid ſcribatur ibid.
de Eſu idolothytorum 902.d.& ſ.
Euagrius Epiſcopus 319.a
Euangelus Aſſuretanus 649.c
Euangelio ſolo non contenti ſumus ſed & doctrina non ſcripta 1030.a
vt Euangelium ſabbatho legatur cum aliis Scripturis 835.d
nemo aduerſus Euangelia ſine periculo fecit 602.b.& ſ.
de Euchariſtiæ neceſſario viatico in extremo vitæ ſpiritu 291.b.& ſ.
in pane Euchariſtiæ verba Eccleſiæ in oſtenſione eſſe ex traditione 1030.a
de Euchariſtia manibus propriis ſuſcipienda 491.a.& ſ. de alio modo ſuſcipientibus ibid.
Euchariſtia quibus non deneganda 915.c
de auerſantibus Euchariſtiæ participationem 811.d.& ſ.
Euchitarum hæreſis 1102.1103
de Eudochia cum domino Stephano matrimonium parans, & prohibita 998.999.a
Eudoxius Eunomi cohæreticus 505.c
Eudoxiani qui & Eunomiani ibid.b
Euergetidis monaſterium 604.b
ſancta Eugenia per virilem habitum exercitatorium curriculum peregit, & ad ſalutis faſtigium peruenit 805.a
Eunomius Galata, Cyzici Epiſcopus idem cum Ario & peius ſentiens 301.b
Eunomianorum rebaptizatio 313.c
Eunomianorum hæreſis 303.b.& ſ.
Eunomiani qui & Eudoxiani dicti ibid.b
Eunuchi filium adoptare prohibiti 421.b
† Eunuchus ſi ex hominum quidem iniuria, &c. 244.b
Eunuchorum etiam ſegregatio cum alienis mulieribus cohabitantium 367.a
Eunuchorum tria genera 245.a
de Euocatis à gratia & poſt primum ardorem oſtēſum, ad vomitum redeuntibus 291.b.& ſ.
Euodius Epiſcopus cæſus 729.a
Euodius legatus 717.d
Euphroſynus 911.b.d
Euripidis Iambico, tragica 436.c
Euſebius Pamphili 188.c
Euſtachius, à quo Euſtachiani 798.c
Euſtachianorum hæreſis contra nuptias 798.c.& ſ. alia ibid. contra eos ſynodus ibid.
Euſtathij religioſiſſimi Epiſcopi libellus renuntiationis 320.a. circa id acta ibid.& ſ.
Euſtathianorum hæreſis circa ieiunia & alia 808.a. de ieiunio 807.d.808.a
Eutrepianus 1099
Eutycheris eiectio 112.b
Eutyches cum Neſtorio anathemate ictus à Chalcedonenſi ſynodo 4.b
Eutyches Archimandrita Conſtantinopolis 324.a. eius hæreſis & blaſphemia ibid.b
† Orthodoxus Clericus vel Chriſtianus vel monachus, Eutycheris vel Apollinaris ritum, &c. 112.b.c
Eutychiano Epiſcopi nomen ademptum 874.d
Exactiones antiſtitum à ſuis clericis, prohibitæ 498.d.& ſ.
de Examilij Epiſcopo 877.c
de promotis citra Examinationem presbyteris 289.d
prouinciæ Exarchus quis dicatur 334.d.654.d
† Excæcatus etiam iudex eſſe poteſt, & ſenatu non mouetur, &c.
Excommunicationis nouum genus 703.d
de Excommunicatione iniuſta 1096.1097
de Excommunicatis à proprio Epiſcopo 815.c
de Excommunicatis plura 281.b.& ſ.
de iis qui Excommunicati ſunt ab Epiſcopis aliquibus, nec abſoluti 184.d.& ſ.
cum Excommunicato precantem non ſequitur depoſitio ſed excommunicatio 239.b
† ſi quis cum Excommunicato precatur, ſegregetur 238.c
de precibus & colloquio cum Excommunicatis 238.d
non licere cōmunicare cum Excommunicatis 811.d
de Excretione naturali ſeminis lege totam ad Ammum monachum epiſtolam 916.d.& ſ.
† ſi quis eorum qui Exercentur, abſque corporali neceſſitate, ſe inſolenter gerat, & tradita ieiunia, &c. diſſoluat, &c. 807.d.& ſ.
contra eos qui prætextum Exercitationis ad arrogantiam aſſumunt, & nouitates inducunt 808.d
vitam Exercitatricem licet omni Chriſtiano eligere 412.b.& ſ.
de Exhæredationum cauſis circa hæreticos 159.d.& ſ.
de Exorciſta ab Epiſcopo promoto 815.d

Expoſitio cum dimiſſoria quid ſit 635.d
Expreſſa nocent: non expreſſa, non nocent 312.a
Expreſſoria cur dicatur dimiſſoria epiſtola 635.d
† nullus Exta & iecur aſpiciens, &c. 120.d
Externi, qui ab aliis diœceſibus veniunt 815.d
nullus externus ſine pacificis ſuſcipiatur ibid.d
Extraordinariè qui de crimine iudicat, augere vel minuere pœnam poteſt 152.d
ab extructoribus quæ ſint ſtatuta ſeruantur, niſi aduerſentur canonibus 45.c

F

FACTI quæſtio in poteſtate iudicis, non legis autoritas 150.d
quando aliquid factum audiuerit, debet hoc dicere homo Chriſtianus communi patri & antiſtiti 543.a
de Falcidia & iis quæ ad pias cauſas relicta ſunt 54.a. & ſ.
à Famis periculo Romanorum liberatio 435.c
Fauſti Eccleſiæ ſecretum 730.a
Fauſtinus Apiarij defenſor 761.b
cum Feris depugnans ſine mercede, non fit infamis 218. a
Ferratus eremita 260.c. de eo quid ſcribatur ibid.
Feſtus dies nihil eſt aliud quàm gaudium 423.c
Feſta Iudæorum vel hæreticorum non celebranda 842. d
de Feſtis non agendis cum gentibus 843.a
de diebus Feſtis 79.a. & ſ. 80.a. & ſ.
Feſtorum dierum ab omni actione immunium enumeratio 80.b. & ſ. ex parte ceſſantium ex parte non 81.d. & ſ.
aliam Fidem non licere afferre quàm Patrum qui Niceæ congregati ſunt 318.a. & ſ.
de Fideiuſſionibus clericorum 243.b. & ſ.
de Fideiuſſionibus Epiſcoporum ambiguitatis ſolutio 147.a
† ſed nec publicorum tributorum exactorem, &c. vel pro his cauſis Fideiuſſorem, &c. 243.d
Fideles vnoquoque die parati eſſe debent myſteria participare 443.b
Fideles vitam vt inſtituere debent 495.a. & ſ.
Fidelis cum muliere infideli non iungitur matrimonio 179.c
† ſi aduerſus Fidelem aliqua accuſatio intendatur, vel fornicationis, vel, &c. 264.d. 265.a
inter eum qui eſt Fidelis ad fidem conuerſus, & eum qui eſt fidelis à natiuitate, differentia 16.a.b
quædam Fidelibus prohibita & non prohibita 808. d. & ſ.
Fidelium cibus ſex diebus ante Paſcha 1127
de Fidem in Chriſto violantibus in barbarorum incurſione 1010.b. & ſ.
de Fidem negantibus aut per tormenta, aut hoc aut illo modo, & eorum pœnitentia 887. b. à canone 1. toto ad xv.
Fidem habere orthodoxam, & infidelium opera præferre, magna Deum iniuria afficere eſt 981.b
Filia fit eius quam aliquis ex ſacro baptiſmate ſuſcepit 205.a
Filiam xxv. annos natam ſi nuptum dare diſtuleris, poteſt ſe ipſam libere matrimonio iungere 210. a. & ſ.
† ſi cui ex dictis parentibus volenti ſuæ Filiæ vel nepti dare maritum, &c. 210.b
Filius vel filiafamiliâs non poſſunt legitimè matrimonio coniungi niſi conſentiat qui eos habet in poteſtate 210.a
Filius patri conſubſtantialis, & Deus verus ac dominus & creator rerum omnium creatarum 280.b
† qui diu Filia permiſerit agere, quæ ab iis fiunt qui ſunt ſui iuris 652.b
de Filiis orthodoxis qui in patres hæreticos peccant 174.d
† ſi Filij à parentibus, maximè fidelibus, prætextu pietatis receſſerint, & parentib. honorem, quem par eſt, non tribuerint, apud eos ſcilicet præpoſita in Deum pietate, ſint anathema 806. b.c
Filij parentes debent alere in ſenectute 806.b
† quidam qui habebat Filium emancipatum, & ei vxorem, &c.
† quæ ab initio Firma ſunt, ex iis quæ poſtea accidunt, non infirmantur 184.d
Firmilianus 927.b
Fiſco applicatio 136.a
à Fiſco quadruplum non peti 130.d
Fiſcum poſſe petere quadruplum ibid.
de Fixione Crucium 1110
Flauianus Arcadius Auguſtus Imperator 761.c
Flauiani memoria 112.b
Flauianus Antiochenus Epiſcopus 761.c
Flauianus Patriarcha Conſtantinopol. 353.c
Flauij Stilichonis conſulatus 683.b
Fletus pœnitentium, locus 916.a
Florentinus Epiſcopus 729.a
de Fluxum ſeminis inuoluntarium paſſis 886.b. & ſ.
† de Fœmina duobus fratribus nubente 786.c. & ſ. & ſic mortua ibid.
Fœminæ quoque monaſteriis præfectæ 535.a
† antiquitus Fœminarum quidem pubertas 75.a
à Fœminis quando & quib. ab iis abſtinendum 1123
† Fœtus priuſquam naſcatur pars eſt m. 72.b
† Fœtum eſſe partem prægnantis 72. b. è contra ibid. & ſ.
de Fœtum corrumpentibus ex induſtria 929.b. & ſ.
circa Fœtus ſuos ferarum cura 988.d
† quæ ſui Fœtus curam non geſſerit, veluti cædis accerſatur 930.d
† occidit Fœtum non ſolùm qui ſuffocat, ſed & qui abiicit & non nutrit 970.a
de Fornicatione 1046.b.c. & ſ. 960.b. & ſ.
à Fornicatione abſtinendum 443.d. & ſ.
Fornicatio non vnius tantùm ſpeciei 956.a
Fornicatio non eſt matrimonium, nec initium matrimonij 960.b.c. & ſ.
Fornicatio canonicorum pro matrimonio non reputetur 956.b. & ſ.
ex Fornicatione natos, tanquam ex legitima coniunctione reputari, ſi poſtea pater matrem legitimè duxerit 830.b
† qui ex Fornicatione natus eſt, non dicitur habere patrem 206.a
Fornicatio non laudatur à iure ciuili, non eſt tamen prohibita 205.b
Fornicatio ſimplex quæ 1052.c
Fornicantes monachos & laicos non ex æquo puniri debere 413.c
Fornicatoris Eccleſiaſticæ pœna 258.b
de Fornicatoris pœnis 932.b. 957.a. 993.b
qui Fornicator, & non adulter dicendus 955.c

Digitized by Go

eorum qui Fornicatoriè coniunguntur, differentia 207.a
inter Fornicatricem & concubinam differẽtia 961.d
de tractis ad Forum Eccleſiaſticum competens, & recuſantibus 614.d.& ſ.
per Fortunam prouocare victoriam diuinis canonibus prohibitum 385.d
Fortunatus in ſynodo iudex factus 745.d
à duobus Fratribus duas conſobrinas non deſponderi 190.a
Fratris ſororisſve filiam qui duxit, clericus effici non poteſt 242.d.& ſ.
de Fratris filia in matrimonium ducta à diacono ante baptiſmum 1069.d.& ſ.
cauta ſunt mortis Fratrum Epiſcopi qui clericos egenos non ſubleuant 263.d.264.a.b
de iis quæ Fratribus duobus nubunt 957.d
de Fraternitatibus & aliis quæ dantur diuitibus 155.c.d
contra Frontis perfrictæ homines Iudæ allegatio 1087.c.d
Fructuum rationes non exigendæ ab Epiſcopis 77.d.1078.c.& ſ.
CAN. Omnis autem alius Fructus domum mittatur, primitiæ Epiſcopo, &c. 235.a
† ſi quis vult Fructus Eccleſiæ oblatos accipere, vel dare extra Eccleſiam, præter Epiſcopi ſententiam, vel eius, &c. 803.a
† ſi quis dat vel accipit Fructus oblatos præter Epiſcopũ, vel eum qui eſt conſtitutus ad, &c. 803.b
de Fructuum oblatione 235.b
quæ ex Fructibus offeruntur ſacra non ſunt 48.b
Frumentum, vinum, quæ ſunt Eccleſiæ vendere non poſſunt clerici præter Epiſcoporum ſententiam 648.a
Fucos genis apponentes 437.b
à Fundatoribus ſtatuta quæ ſint, ſeruantur, niſi aduerſentur Canonibus 45.c
de Fundatoribus monaſteriorum & eorum ſtatutis 332.d.& ſ.
† Fur eſt qui rem alienam contrectat præter domini voluntatem 915.b.994.c
† Fur etiamſi pœnitentia motus rem domino reddiderit, fur eſſe non deſinit 995.a
† qui ei qui fugit, viã oſtenderit, Fur non eſt 1001.b
† Fures vt plurimùm criminaliter accuſantur, &c. 130.b
Furis & ſacrilegi diſtinctio 63.d.& ſ.
eum qui Furem vel adulterum aſpectat, non punit Dauid, ſed currentem cum fure, &c. 1001.b.c
Fur criminaliter tractus & punitus, non ſoluit pœnam pecuniariam 131.b
† Furem à ſacrilego diſcernit locus 63.d
† qui nouit Furem, etiam ſi eum non reuelauerit, fur non eſt. Qui autem furem occultat, fur eſt 1001.a
de eo qui Furem falsò aliquem dicit 124.a
† ſi quis præfecto vigilum vel præſidi Furem tradiderit 130.c
† qui rem haud dum dedicatam Furatur, &c. 64.c
de Furante & ſe accuſante 994.b.& ſ.
† curator furioſi rectè rem ſuam, &c. 49.a
de Furore correpto per dilucida interualla 275.d.& ſ.
† Furta domeſtica ſi ſint vilia, &c. 750.c
† Furtum facit locus 64.b
de Furto ſacri & ſacri priuati 48.a
† quod ex vacca vel ancilla Furto ſurrepta natum eſt, &c. 72.c
duo Furti genera manifeſtum & non manifeſtum 129.b.& ſ.
Furti diuiſio 1053.d
† qui ſine dolo Furtum conſuluit, non tenetur, nec qui per ludum 1001.b
non fit Furtum niſi ſit cui furtum fiat 910.b
de iis quæ Furto ſurrepta naſcuntur 72.c
Furtum pro furtiuo concubitu 968.a
ex furtiua ancilla natum qui bona fide poſſidet, tanquam non furtiuum vſucapit 71.c
de Furtiuæ ancillæ fœtu ibid.c

G

GAlatarum quorundam auaritia & turpe lucrum 1086.a
Gallonius Vticenſis 746.b
Gangra Paphlagonum ciuitas 798.c
Geminus, pagus ſic dictus 1075.b
Generalem quem vocant, Pantocratorenus præfectus dictus 22.a
Genis fucos apponentes 437.b
Gennadij Patriarchæ epiſtola 247.c
Gentiles in deos falsò appellatos credentes & in alia 482.c
per Gentiles, infideles intelligendi 634.a
è vita Gentili ad fidem accedentes non ſtatim in clerum promouendos 181.d
de Genu non flectendo in ſabbato vt nec in Dominico vel Pentecoſte 218.b
Genu non flectere in vna ſabbatorum, vnde 1042.d
de Genuflexione in die dominico & diebus Pentecoſtes 301.c.& ſ.
† Geometriam ſcire eſt vtile 116.b
de Geometria 842.c
Gerontius Claudiopolis Epiſcopus 761.d
de Gloria vana 1041.d.& ſ.
Gradus propriè quorum dicuntur 712.c.1119
de caſu à Gradu 316.b
ſacrorum Graduum non ſunt ordines confundendi 645.a
Graduum ordinationes 582.d
de Gradu cognationis quæ fit per adoptionem 1122
Græcorum impudica conuiuia auferenda 687.c.& ſ.
de Græco cum diaconiſſa fornicato 979.d.& ſ.
† ſi datum aliquid locis vel perſonis ad Græcorum errorem confirmandum 178.b
Gratia venalis non eſt 585.d.1091.d
oportet Gratiam ſemper eſſe gratiam 1086.d
eſt Gratiæ vniuerſum quicquid eſt 1106
Gratis danda doctrina Euangelica 1684.d
Gregorius Thaumaturgus 300.d
magnus Gregorius illuſtris in theologia 307.d.581.c
magnus Gregorius Staſimorum Epiſcopus, multa legit Nazianzi 181.c
Gregorij Thaumaturgi canon 1059.a.b. eiuſdem epiſtola ad Mænam ibid.b
Gregorij Theologi de ordine qui debet eſſe in Eccleſia in docendo & diſcendo, egregia verba 438.c.& ſ.
ſancti Gregorij theologi verſus heroici 164.d
ſancti Gregorij theologi vita, quam ſcripſit eius diſcipulus Gregorius 1111.a
Gregorius Siccus 1122
Gregorij in Iulianum inuectiuæ orationes 1124

per

per Gypſæas ſtructuras hominum repræſentatrices imagines inuentæ 491.a

H.

Habitus quid ſit 904.b
ſanctum Habitum ludibrio habentium multa 171.b
† nullam autem licentiam aut patribus vt liberos: aut liberis vt parentes qui ſecularem conuerſationem relinquunt, Hæreditate ſua excludant, &c. 145.b
Hæreſes quæ dicantur 1100.b
de conuerſis ab Hæreſi eorum qui Phryges dicuntur 832.a
erga eos qui ex hæreſibus conuertuntur vt agendum 831.d
ſi aliquam diœceſin Epiſcopus liberauerit, & triennio poſſederit, nemo eam repetat 736.d
inter Hæreſes, ſchiſmata & illegitimos conuentus differentia 916.c
Hæreſin Arianorum amplexus Imp. Conſtantius Conſtantius filius 508.c
† Hæreticus hæretici filius neque donationem neq; hæreditatem patris percipit 159.c
ne hæretici in domum Domini ingrediantur 831.c.
de iiſdem conuerſis ibid. d
Hæretici Chriſtianorum à quibus puniendi 118.d
qui Hæretici inunguntur ſolùm 1100
† Hæretici qui congregant, & qui apud ipſos congregantur, &c. 68.d
de Metropolitanæ adhærente Hæreticorum conſeſſui 314.d
Hæretici anathematizati 302.c.d. & ſ.
† neque orthodoxus poteſt vllo modo in Hæreticum transferre, &c. 158.d. 159.a
Hæreticorum damnatorum nomina, hæreſes 360.a. b. & ſ.
de Hæreticis Encratitis, ſaccophoris, & aliis, & eorum rebaptizatione 982.a. & ſ.
de Epiſcopis hæreticorum baptiſmata & alia admittentibus 257.a
Hæreticorum diſtinctio 955.b
Hæretici qui dicantur 634.b
Hæretici ne in domum domini ingrediantur 831.c
de Hæreticis pœnitentibus in exceſſu è vita recipiendis 936.a
† ſi orthodoxus, &c. eam alienauerit, &c. vel Hæretico, &c. 159.a
Hæreticorum cœmeteria vel martyria ne frequentent qui ſunt ex Eccleſia; orationis gratia 832.b.c
in Hæreticorum conuenticula 161.a
qui Hæretici baptizantur 1100
† ſi Hæreticus, vt militiam &c. ſi orthodoxum ſimulet, &c. 159.a
de iis qui Hæreticis communicarunt, & ad Eccleſiam accedunt 923.a.b. & ſ. de iis qui vi ibid.
† ſi filiorum alij ſint Hæretici, alij orthodoxi hæreditatem, &c. 159.b.c
† non debere filios Hæreticos parentibus ſuccedere, vel contra 634.c
Hæretici ab vllo prohibiti accipere 158.d
† Hæreticus eſt & legibus quæ aduerſus hæreticos latæ, ſubiicitur, qui ab orthodoxa fide vel minimum declinat 172.a.b
contra Hæreticos multa 588.d. & ſ.
de Hæreticorum exhæredationibus 159.d. & ſ.
† nullus Hæreticus nec per conductionem, &c. 160.d
† Hæretici legitimis ne tradantur ſepulturis 174.c
ab iis qui Hæreticus doctrinas publicè docent, & ſunt apertè Hæretici, qui ſe abſcindunt, laudandi ſunt 578.a.b
Hæreticorum, ſchiſmaticorum & eorum qui à congregatione diuertunt differentia 607.d
qui hæreticos recipiunt æquè ac ipſi puniuntur 146.c
aduerſus Hæreticos qui ordinant & ordinantur, lex decem librarum auri 719.a
Hæreticorum in quinta & ſexta ſynodo damnatorum nomina hæreſes 354.c. & ſ.
de receptione Hæreticorum rectæ fidei accedentium 483.c. & ſ.
de Hæreticis 172.a. & ſ.
de Hæreticis ad fidem orthodoxam accedentibus: quorum hi baptizantur; illi ſacro chriſmate vnguntur 660.a.b
eiici ab vrbibus hæreticos, &c. 174.a.b
† Hæreticus eſt, qui non eſt orthodoxus 172.b
† omnes generaliter Hæretici nec, &c. 174.d
Hæretici non ſolùm prohibentur ab Epiſcopis & Clericis capere ſed etiam ab aliis 158.d
† non debere Hæreticos docere nec ordinare 174.a.
non debere ſupplicationes facere 174.b
† Hæreticos eſſe qui cōmunicare non poſſunt 172.b
ex Hæreticis qui rectæ fidei adiunguntur, qui vnguntur tantùm, qui baptizentur 312.b. & ſ.
ne ab hæreticis monaſteria conſtruantur, neque ad militiam aſpiretur 174.b
de Hæreticorum ſcriptis comburendis 175.c.d. & ſ.
de comprecantibus cum hæreticis 256.d
in Hæretici preces vt affici oporteat 256.d
vnà cum Hæreticis orare vt intelligendum 266.c
Hæreticus, vide Schiſmaticus.
Hæreticis filios matrimonio non coniungendos ab iis qui ſunt Eccleſiæ 833.a
† neque ex militis teſtamento Hæreticus hæreditatem aut legatum capit 159.c
† Hæreticorum Manichæi quidem vel Borboniſtæ, vel, &c. nulla in re dicant teſtimonium 110.a
† neque ex emphyteuſi, neque, &c. debere Hæreticos, &c. 634.d
de Hæreticorum congregatione 68.d
Hæreticorum ad Eccleſiam accedentium in duo diuiſio 312.d. 340.a. & ſ. varia nomina ibid. & 483. c. d. & ſ. & 1098.
Hæretici etiam qui ſint 311.c
Hebræorum ſacrificia, & ex iis oblationes ſacerdotibus factæ 489.b.c. & ſ.
Hebraica lex de libello repudij ſublata 468.b
Hecatontarchæ ſeu Centuriones 431.a. qui dicantur 431.a
Helenopontus habet duos Metropolitanos 20.b
Helleſpontus eſt ab Abydo ad Thraciam vſque, fines orientales 406.d
Heraclea quæ & Perinthus 306.d. eius Metropolitanus Epiſcopos vrbis Byzantinæ ordinabat 306.d
Heracleani Metropolitani exſurrectio in Metropolim Baſilæi & Madytanam 404. a. de eodem 877.d
D. Heraclij ſanctio 30.b
Hierax fornicationis delatum, in clero debere eſſe negabat 1072.b.c.d

Hieroſolyma euerſa, inſtaurata, Ælia dicta 287. b. 1121
Hieroſolyma ab impiis Sarracenis polluta 1127
Hieroſolymorum Eccleſia Cæſareæ Metropolis Epiſcopatus 287.c
Hieroſolyma aliquando Solyma, aliquando Iebus dicta 287.a
Hieroſolymorum quintus thronus 401.b
Hieroſolymorum populus in captiuitatem abductus 287 b
Hieroſolymitani Epiſcopi, tres Palæſtinæ 287.d
Hieroſolymitani ſententia ab Antiocheno diiudicatur 819.d
Hilarianus 746.c
Hippices luſus 221.d
Hippo vrbs Carthaginenſis ditionis 651.b
Hippones duæ in Africa 705.a
de Hipponenſis Eccleſiæ curatoribus 704.c.d
eorum quæ in Hipponenſi ſynodo acta ſunt, nihil corrigendum, niſi vt dies ſancti Paſchæ ſignificetur 651.b
in Hippodromia maior quàm in Eccleſiis conuentus 688. d
Hiſtriones quaſuis perſonas induentes 457.a
de Homicidis ad magnam Eccleſiam accedentibus 656. d
de Homicida voluntario & inuoluntario 990.a.& ſ. 992.c. & ſ.
† lege de Homicidis lata tenetur, quicunque medicus temere dat medicamentum, &c. 476.c
† lex de Homicidis dolum requirit, & non magnam negligentiam 477.b
de Homicidis magni Baſilij canones 476.d. diuerſæ Nouellæ ibid.
Homicida eſt qui quomodocunque hominem interfecit 978.c
lege de Homicidis qui teneantur 476.a. & ſ.
Homicidis qui annumerentur 949.b
de Homicidiis 126.b.957.b.& ſ. 978.b. & ſ.
† iubet ergo omnibus, &c. vbi fuerit Homicidium voluntarium 941.a
Homicidium ex affectione conſideratur 126.b
Honoratus & Vrbanus 650.a
Honoratioribus credendum 110.a
de Hoſij quodam præfecto in ſinu indumentum infantis nuper nati ferente 433. c. ad quid ibid. d
Hoſpitalia quæ Græcis [illegible], quæ dicantur 532.d
de Hoſpitio monachis dando vt intelligendum 547. a. 548.c
Hoſtium & latronum differentia 913. d
Hybernantes qui dicti 780. b.c
de Hydroparaſtatis 927.c.929.b
Hydroparaſtatarum antiqua hæreſis 393.d. 394.d
de Hymno, ſanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus immortalis miſerere noſtri 458.c
ad ſanctum Hymnum de facto additamento 457. d. malè & cur ibid. & ſ.
Hyperberetæus menſis 252. c. qui & October 251. d
Hypetinules Eccleſia 596.b
† Hypodiaconus, vel, &c. aleis & ebrietatibus vacans, vel ceſſet vel ſegregetur 255. d
Hypodiaconus quot annorum eſſe debeat 28.a
Hypodiaconi etiam ſacra tractant 657.a
Hypodiacones ordinantium ante annos eis præſtitutos, depoſitio 29.c

I.

de IACOB quodam lectore, eiecto è clero, deinde ad maiorem gradum ordinato 1070.c
Iacobus Chriſti Domini ſecundùm carnem frater 394.a. Hieroſolymitanæ Eccleſiæ primus thronum tenens ibid. ſacrum calicem ex aqua & vino peragendum voluit ibid.
Iacobus ſecundus ab Herode capite truncatus 894.a
Ibas Edeſſæ Epiſcopus 666. b. eius epiſtola 315.a
de Eccleſia Iberiæ 506.a
Iberi aquam in ſanctam calicem non miſcuerunt 395. d
de Iberis qui filias indiſcriminatim Agarenis in matrimonio collocant 449.b
de Iberum cum Agarenis coniugio 179.d
de Iconij Metropolitano & aliis 401.b
an Idolis qui ſacrificauerunt, admittendi 763.d
de pranſis ad Idola 767.c. & ſ.
de iis qui non ſolùm deſciſcunt ſed etiam inſurgunt & fratres cogunt Idolis immolare 771. d. & ſeqq.
de reliquiis Idolorum auferendis legatio 683.b
de iis qui vi ſacrificarunt Idolis 765.c. & ſ. 767.c
de iis qui ante baptiſmum ſacrificarunt Idolis 773. c. d
† vt reliquiæ Idolorum radicitus extirpentur 709. c. d
† de Idolorum reliquiis & templis quæ debent deleri 686. c. & ſ.
de iis qui bis vel ter per vim ſacrificarunt Idolis 771.c
de variis Idololatriæ cauſis 709.b.c
de Idololatris pro præſtigiatoribus ſumptis 948.a
Idus quid ſint 445. c
per ſecorum inſpectiones vaticinia 442.c
de Ieiunando quouis ſabbato, præter magnum 301. d
de Ieiunantibus cum oleo & teſtaceis piſcibus 1117
de Ieiunantibus cum Iudæis 270. b. alia agentibus ibid. & plura ad id.
Ieiunantium Patrum certis diebus exceptio 267.d. plura ad id ibid.
de non Ieiunantibus ægrotis 269.c
† ſi quis propter eam, &c. in Dominico ieiunet 807.c
† ſi quis Clericus inuentus die dominico vel ſabbato ieiunare 267.0
de Ieiunante vt communicet, ſi contingat lauando aut in balneo aquam bibere, an communicabit 1066.d
de Ieiunatoris iure canonico 232.b
de Ieiunio 229.b.c
de Ieiunio in Paſcha, mulieris quæ peperit 1062. d. & ſ.
Ieiunium frangentis vel non, affectio conſideratur 776.b
de Ieiunio in ſancta Paſchæ quadrageſima, & aliis 269.c
de Ieiunio ægroti in Paſcha, an non 1063 d
de Ieiunio diei Paſchæ 879.880.881. & ſ.
de Ieiunio quartæ & ſextæ feriæ 902.b
de Ieiunio magni Sabbati 267.d
de Ieiuniis in ſancto dominico vel ſabbato 427.a.b. & ſ.
Ieiunij tempus tranſlatum 228.d

de Ieiunio ſalutaris paſſionis omnibus diebus & magni ſabbati ieiunio 472.d. 473.a
de Ieiunio ſoluendo & non 261.b.c
an Ieiunium in Auguſto peragendum 228.c.d
de Ieiunio in paraſceue & aliis 269.d. plura ad id ibid. & ſ.
† vt à Ieiunis ſacrificia offerantur 655.b. exceptio vnius diei ibid.
† qui poſt Moſen fuit electi illius populi Imperator Ieſus, hierichus feſtinans munimenta diruere, &c. 523.b.c
Ieſus Chriſtus dominus noſter perfectus Deus & perfectus homo, in duabus naturis, ita vt nec diuidi nec confundi poſſint 324.c
aduerſus Ignatium Patriarcham coacta vniuerſalis ſynodus 549.b
malorum Ilias, prouerbium 994.d
in Illicitis magis puniendi conſcij quàm qui agunt 785.c
ad Illuminationem admitti poſt duas quadrageſimas non oportet 845.b. & ſ.
† ſi quis ægrotans fuerit Illuminatus, non poteſt in presbyterum euehi 795.a.& ſ. niſi, &c. ibid.
recens Illuminatos ſeu baptizatos non oportere in ordinem ſacerdotalem promoueri 830.d
de iis qui Illuminantur, vt fidem debent edoceri 455.d. & ſ.
de iis qui Illuminantur 845.d. 846.b.& ſ.
Illuminati inde baptizati.
Illuſtres & eſſe & dici Eccleſiaſticos quoque magiſtratus, ſimul ac characterum acceperunt 38.a
Illuſtres dignitate, Eccleſiæ magnæ magiſtratus 38.d
Imago nunc Domini noſtri, loco agni qui digito Præcurſoris monſtrabatur 460.b
aduerſus Imagines ſanctas rabie perciti, vt hæretici à Catholica Dei Eccleſia abdicati 4.c
aduerſus Imaginum hoſtes ſynodus 494.a
Immobilia Epiſcopalia quæ dominica dicta 776.d
de Immobilium ad alios tranſmiſſione quæ donata & accepta ab Imp. 553.a.b
de Immobilium Eccleſiaſticorum alienatione 347.c
in Immobilium donationibus iura ſeruanda 169.c
de Immobilibus Eccleſiarum infructuoſis alienandis 514.d
de Immobilibus monaſteriorum & ea poſſidentibus, aurea bulla 517.518. & ſ.
de Immerſione terna 259.c. traditio 1030.b
de iis qui Immunitatum dignitates accipiunt 28.c. & ſ.
Impenſæ iuſtæ quæ ſint 1073.b.c
Imperator nec canonibus nec legibus ſubiicitur 627.a
Imperatoris poteſtas quid valeat circa omnia iudicia 617.a. & ſ.
Imperatori licet Eccleſiaſtica priuilegia auferre 343.c
Imperatori circa licentiam curriculorum poteſtas ablata 385. c. eius inuitatio in illis celebrandis ibid.
de eo qui Imperatorem iniuria afficit 278.b.c
† non oportere iudices abuti honore Imperatoris 147.d
† qui Imperatori maledixit 147.d
de orthodoxorum Imp. licentia apud altare 446.a
Imperatoribus licet ſupra leges diſpenſare 194.d
ad Imperatorium forum prouocatio rol. d. 102. a. irrita facta 102.b
Imperatoria poteſtas in Metropoles, Epiſcopatus, Epiſcopos 627.a
Imperij Romani ceſſio, & in Orientem tranſlatio 88.d
Imperialia iuſſa, Imperiales typi dicuntur 337.d
† ſi quis falsò inſcriptos impiorum libros tanquam ſanctos, in Eccleſia, &c. 264.c
† Impubes falſum non committit 74.c.75.c. quando punitur 74.d
† ſi Impubes, &c. quod factum eſt, non propalauerit, &c. 74.d
in Impubere puella ſecundam fieri benedictionem 974.a
† ſi Impuberibus alimenta legauero, &c. 75.b
Impubertatis ætas trifariam diuiſa 75.d
† Impunita peccata melius relinquere, quàm aliquos ſine cauſa puniri 793.d
Impuritatum nomine illicitæ nuptiæ comprehenſæ 426.a.c
de Incantatricibus & ſimilibus 1001.d. & ſ.
Incantatores qui dicantur 842.b
† ſi quis ex Incendio vel naufragio aliquid abſtulerit, &c. 130.d
† qui autem ex Incendio vel naufragio aliquid accipit, &c. ibid.b
de Inceſtis & nefariis nuptiis 204.b
Incenſum & oleum cur offeruntur 235. a
de Includi volentium, examinatione, tempore, & aliis 408. d. & ſ. 409. 410. & ſ.
Incorporeorum collectæ feſtum 81.d
† qui ad prædas agendas Incurſiones faciunt, &c. 220. b
etiam per Indignos Chriſtus operari ſolitus 1106
de Ineuntibus animalia rationis expertia 778. a. & ſ.
Infamia quibus modis irrogetur 131.c
† Infamis eſt qui proprio nomine actione furti, &c. 131. c
Infames qui dicantur 748.d
qui non Infames ſint cum belluis pugnantes 992. a
de Infantibus baptizandis quum dubitatur 697. d. & ſ.
† quòd Infantes in peccatorum remiſſionem baptizantur 730.c. & ſ.
de Infantibus bello captis à Scythis & Agarenis 461. d. & ſ. qui empti ſunt à Romanis & baptizati 461.a
Infideles qui dicantur 634.b
de Infidelibus qui poſt matrimonium crediderint 179. c.d
vir Infidelis in muliere ſanctificatur: mulier infidelis in viro 16.b
etiam omnino infideles per gradus ad ſacerdotum admittuntur 289.c
† de iis qui ſunt Infirmi 657.d. & ſ. de eorum baptizatione 658.a. & ſ.
de Ingluuie 903.d
† quæ ab Initio ſunt infirma, ex iis quæ poſtea eueniunt, non confirmantur 975.c
de Initu maſculorum & animalium 937.b. & ſ.
de Initoribus brutorum 995.a.b
de Iniuriam facientibus 148.a
† qui per calumniam mouit actionem Iniuriarum, &c. 148.d

Digitized by Google

† generaliter quidem dicitur Iniuria, &c. 148.d
non Iniuria afficientibus ſed iniuria affectis leges auxilium ferunt 487.b
actio Iniuriarum ciuiliter & criminaliter intentatur 149.b
Iniuſtitia, damnum, contumelia quæ dicantur 148. d
† ſi mulier ſeruitutis, Inſaniat, &c. 223.c
de Inſinuatiuis quæ dantur Epiſcopis vel Clericis 23. d
quibus Inſtitutis contentos eſſe oporteat 455.b
de Inſtrumentis obligatoriis quæ fiunt de matrimoniis 202.a.b
† ſi ex falſis Inſtrumentis pactum, &c. 215.a
Interdicta quod vi aut clam 49.c
† Interdictum in loco ſacro, inne eum immittere quid vero 50.b
† qui Interficere conſtituerat, & ſi non, &c. 940.a
de Interficiente ſponte & non ſponte 992.c.& ſ.
de Interficiendi adulteros aut adulteras licentia, & quæ 971 b.c
† qui non ſponte Interfecit, &c. 937.b
† impune quis illum Interficiet qui vel ipſum vel ſuos cogit ad libidinem 978.c
† qui eum Interfecit qui ita inuadebat, vt in vitæ periculum adduceretur, non eſt reus homicidij 979.b
† ſi non poſſet tutò effugere, crimini non datur. (Interficere) 991.c
† qui eo animo fuit vt nollet interficere, &c. 477.a
Introductitiæ mulieres quæ dicantur 1023.c
de Introductis mulieribus 283. b. & ſ.
Interlocutoriæ ſententiæ mutari poſſunt 133.d
Interrogationes factæ ad ſanctam Conſtantinopol. Synodum & reſponſiones ad illas 353.a
priuatim Interrogantibus de Eccleſiaſtica aliqua quæſtione, reſpondere licet cuilibet 381.d
qui Interrogatur, & non contradicit in lucro, pro conſentiente habetur: in damno, pro negante 39. b
† de Inuadentibus populos quos putant ad ſe pertinere 737.d. & ſ.
inter Epiſcopi Inuaſionem, tranſlationem & tranſitionem differentia 1110.c
de iis qui nec baptizantur nec inunguntur 1098
de Inuenientibus in agro vel ædibus à barbaris relicta 914.d. 915.a. & ſ.
de iis quæ inueniuntur reſtituendis 909 a. & ſ.
de Inuentarum rerum reſtitutione ſine lucro, & pro cuſtodia & indicatione 915. d. & ſ.
Inuentionis pretium qui rectè exigant 916.a
Inuoluntarium venia dignum ſed non laudabile 1050. d
D. Ioannis Xiphilini declaratio 190.a
Ioannes Amathuntis Epiſcopus depoſitus, & quid iudicatum 610.c.d
D. Ioannis Patriarchæ promulgatio ne cauſas agant qui ſunt in ſacris 621.c
qui quomodocunque à Papa Ioanne ſunt condemnati, vt ij ſint quoque apud Patriarcham Conſtantinopol. Photium condemnati 383. b. & ſ.
Ioanni Diabateno Maria Theophili vocata, deſponſa ſeptem annos nata 195.b. quid actum, & iudicatum ibid. & ſ.
Ioannes Cypri Archiepiſcopus 610.c
de Ioanne Cypri præſule, vna cum populo ab inſula emigrante propter barbaricas incurſiones 405. b. & ſ.
Ioannis Patriarchæ Antiocheni Epheſi inſurrectio 315.a. plura in ſeq.
Ioannes Epheſi Metropolitanus, [illegible] dictus, vt alibi docuerit 591 d
de Ioannis Baptiſtæ truncatione 964.d
D. Ioannis Tzimiſchæ Imp. expulſio 1125. ſuſceptio ibid. homicidium ibid.
Ioannes Chryſoſtomus lingua aureus 587.a
Iouianus Epiſcopus 587.c
de Ira 1049.d.& ſ.
Iram comprimere iuſſi ſacrorum myſteriorum miniſtri 267.a
ab Ira ſuperari non debent qui ſunt ex ſacro tribunali 145.a
Irene deſponſa Auguſto domino Alexio 999
Irene Imp. Conſtantini mater 494.a
de Irene 1122
de Irene puella, decem annos nata, cum quodam Ioanne ſponſalia contrahente 996. c.d. & ſ.
Iſacij Comneni Imperatoris aurea bulla 34.d
Iſcalonem Epiſcopum vt ordinauit D. Chriſtophorus 664.a
Italicus Philippolis Metropolitanus 608.d
Iucundus Epiſcopus 596.b
Iudæ & latronis, ex contrario exitu, contra ſpem hominum, comparatio 1107
de Iudæis apud ſolum [illegible] Prætorem litigantibus conſuetudo immutata 8.c.d
de Iudæi capitali punitione 114.c. 115.a
† Iudæorum vniuerſitati quod legatum eſt, non petitur 78.c. 173.a
† Chriſtianus qui Iudæam vxorem accepit, vel Iudæus Chriſtianam, reus eſt adulterij 179.b.c
circa Iudæos qui Chriſtiani fieri volunt, cautio adhibenda 71.b
† quòd ſi Iudæus vt crimen effugiat, &c. vult fieri Chriſtianus, &c. 71.b
de Iudæis 174 c.d
de Iudæorum azyma comedentibus, aut cum eis familiaritatem ineuntibus 372.b. & ſ.
de Iudæis verè conuerſis 507.d. & ſ.
Iudæis permiſſum in ſynagogis ſuis Græcè aliiſque linguis ſcripturas legere 170.c
† Iudæi Strobilotæ, vbicunque inuenti, &c. 512. d
de feſto cum Iudæis non celebrando 256.c
Iudæorum azyma non accipienda nec cum iis communicandum 842 d
† eius qui è Chriſtianis Iudæus factus eſt, bona publicantur 121. d
† Iudæus qui ſe Chriſtianum eſſe velle, &c. 508. a.b
Iudæus qui quæ non ſunt ſuæ religionis propria, contrarii, &c. 124.d
† Iudæus mancipium Chriſtianum ne habeat, &c. 508. b
de Iudæis nouam Synagogam facientibus 161.a
Iudæorum azyma non comedenda 372.b. de azymis plura 110.d.c
de ritu Iudaico circa Paſcha 311.b.c
Iudaicum omne feſtum abolitum 374.a
Iudaica ſacerdotium vendendi conſuetudo 1093.b
Iudaizare Chriſtianos non oportet 839 b. & ſ.
† Iudex quæ interlocutus eſt, ea poteſt omnino tollere & mutare [illegible] 32 d

† ne facilè Iudex pœnæ capitalis ſententiam profe-rat,&c. 121.c
Iudicum electorum valet ſententia, nec eſt appella-tioni obnoxia 620.b
Iudices quorum eſt proprium munus iudicare, ſi contra leges fecerint, tenentur ac ſi dolo feciſſent 619.c. d
Iudicis officium circa venena, libros magicos, & ſi-milia 62.c
de Iudice muneribus corrupto 618.b. & ſ.
† non indigeat prouocatione electi Iudicis ſenten-tia 616.a
Iudicis multa 108.a
de Iudicibus Eccleſiaſticis 619.d. & ſ.
de Iudicibus Eccleſiaſticis, ciuilibus & iudiciis 617. c. & ſi
Iudicis incompetentis præſcriptio ſeu exceptio pa-rum hodie vtilis, & in quibus 616.c.d
† ſiue iuſta ſiue iniuſta electi Iudicis ſententia, ei ſtandum 615.d
ne ab electitiis Iudicibus appellare liceat 721.a
† quòd electorum Iudicum non debet ſententia pro nihilo pendi 741.d. & ſ.
de electo Iudice vel arbitro 153.c.d
Iudicum ad ſynodum electorum nomina 745.d. & 746.a. & ſ.
Iudicans extraordinariè de crimine, pœnam augere vel minuere poteſt 152.d
Iudiciorum contemptus circa Clericos qui ad ciui-lia iudicia trahuntur, etiam per Clericos eadem iudicia ſubeuntes 616. c. d. per vim interdum ibid.
Iudiciis qui præſunt non coguntur leges exactè ſcire & cur 619.b. qui cogantur ibid.b.c
Iudicia Eccleſiaſtica qui mouere poſſint, aut non 101.b
Iudicia quibuſnam diebus ferientur ac quieſcant 79.d
de Iudicia Eccleſiaſtica recuſantibus 614.d. & ſ.
de iis qui Iudiciorum ſecularium cognitionem ab Imp. petunt 716.d. & ſ.
de prouocantibus ad Iudicia transmarina 640
an Iudicio ſumus obnoxij ſermonem Dei audientes & non facientes 1066.d
de non ferendo Iudicio in quemquam peccantem 1107
de vocatis in Iudicium 273.a.b
de Iuliano Epigonij querimonia 670.d.& ſ.
Iulius Pollux citatus 1000.a.b
Iulius Epiſcopus 855.d
de Iumentis non introducendis in ædem ſacram 471.a. niſi,&c. ibid.
de Iumentis frigore foras abſumptis quòd templum ingredi non permittebat loci reuerentia 471.c
Iuramentum eſt crimen, & peculatus fortè 217.a
Iuramentum calumniæ 213.c
de Iuramentis 483.a. & ſ.
de Iuramentis leuitate conceptis 214.c
de Iuramento nobilis cuiuſdam de non veſcendo carnibus certo die 966.a. & ſ.
de Iuramentorum quæ in cauſis tractantur, puritate 214.d
de Iuramentis malè factis 963.d. & ſ.
† Maior xxv. annis, qui tranſactionem à ſe,&c. Iu-ramento dato tr. 215.a
quatuor Iuramentorum genera 213.c. quæ retracten-tur, quæ non ibid. & ſ.
in Iuramento conſideranda 944.c
voluntarium Iuramentum non retractatur 213.c
Iuramentum. vide Iuſiurandum, ſacramentum.
Iurare Clericum prohibent leges & canones 128.b. & ſ.
Iurans orthodoxus non Chriſtiano ſed eorum qui malè ſentiunt, more, punitur 483.b.c
de Iurantibus Gentilium ſacramenta 482.b. & ſ.
† qui in re pecuniaria Iurauit per Imp. 216.a
ſcenicæ etiamſi à fornicatione, &c. non ceſſaturas Iurauerint,&c. 215.d
† in cauſa pecuniaria qui Iurauit per Imperatorem, & fortè peierauit, fuſte caſtigatur 214.d
† qui ſe ſuo ſeruo Iurauit ſemper ſuccenſurum 215. c. & ſ.
† nemo qui per Deum Iurauit venit in periculum 215.d
† rectè tibi defero vt per ſalutem tuam Iures 483.b
† quæ eſt Scenica mulier, etiamſi Iurauerit, &c. 216. d
† Iuſiurandum quod per improbatam religionem concipitur, non ſeruatur 483.b
† cauſa quæ Iureiurando, vtriuſque partis conſen-ſu,&c. 212.d
† ſicut defertur Iuriſiurandum, ita debet iurari 483.a
de Iure publico non paciſci nec legari licet 215.c
† eum qui aufert cuiuſuis ciuitatis, &c. Ius proprij Epiſcopatus, vel,&c. 20
de ſibiipſis Ius dicentibus 738.c
† in dubiis Iuſiurandum ſolet deferre Iudex, & ita, &c. 212.b.c
† Iuſiurandum ſatis habet Deum vltorem ſi per eum factum eſt 214.b. 215.d
Iuſiurandum in rebus turpibus non ſeruandum 215.d
Iuſiurandum non omnino eſt prohibitum 964.d
etiam Iuſiurandum deferente aduerſario præſtitum retractari 213.a
de Iuſtificationis gratia 733.a.b
Iuſtiniana Carthaginis Eccleſia in Africa 680.b
Iuſtinianus ſecundus ῥινότμητος dictus 355.b
nouæ Iuſtinianopolis ſeu Cypri priuilegia 680.a
Iuuenalis Hieroſolymorum Epiſcopus 287.c

L.

LABRIS pollui ſacratum hominem quid ſit 999.d
Lac & mel non offerre oportere ad altare 428.c
de Lacedæmoniæ Metropoli 338.a
Lachanas Theodorus Heracleæ Archiepiſcopus 1121
Lætus notarius 716.c
Laicus aleis & ebrietatibus vocans vel ceſſet vel ſe-gregetur 255.d
† nullus Laicus & maximè ſcenici & meretrices, &c. 171.a.b
Laici in Eccleſiis concinere non vetantur 834.d
Laici, cum ſcenicis ludicris & ſaltationibus come-dere vetiti 547.b. & 548.b
ſi Laicorum quiſpiam inops accedat, vt poſſit è di-tiori monaſterio ſubleuari 544.c
ne Laici diuina ſibi myſteria impertiant præſente Epiſcopo presbytero vel diacono 428.d. quæſtio quòd ſi non præſentibus 429.b

† ſi quis Laicus ſua eiecta vxore, aliam, &c. 258.a
Laici multi non largiuntur prompta voluntate Pontificibus ſuis canonica 35.c
de Laicis clericorum officia & monaſteria occupantibus 397.a
Laici & ſacrati qui ſubeſſe debent 248.b
non oportere Laicum publicè diſputare vel docere 438.c. & ſ.
de Laico quamuis fideli non ſtatim ad Epiſcopalem dignitatem prouehendo 16.d.276.b
Laico intra altare non liceat ingredi, niſi Imperatori, & quando 445.c. & ſ.
de Laparde Andronici coniuge, Comnena Theodora dicta 1117.d. & ſ.
de Lapſis qui per ignorantiam, vel ſcientibus iis qui promouerunt, ordinati ſunt 290.b, & ſ.
de Lapſis tempore perſecutionis 289.b
de Lapſis, vide, fidem negantibus.
Lata culpa quæ nominetur à iuris peritis 970.a
Lateranenſe imperiale palatium omnia mundi palatia antecellens quibus conceſſum 87.a
de Latifundio 54.c
Latini indiſcriminatim ſuffocata comedentes 444.b
Latinorum quorundam inanis excuſatio circa ieiunia 427.c
Latinorum mulieres ad altaria ſine pudore ingredientes 845.b
de Latinis reiiciendis qui vxores ex Romania volunt accipere 340.b
Latronis & Iudæ comparatio, ex contrario exitu 1107
Latronum & hoſtium differentia 913.d
ſi autem qui occidit, nec Latronem proſequutus eſt, &c. 991.d
de ſe Latronibus aduerſos obiicientibus, & interficientibus eos 990.d. & ſ. iudicium in ea re latum 991.b.c
† Latronum receptatores 146.b
† qui ſuſcepit Latrones, &c. 146.a
de Latronibus 145.d
† Iis qui erant ex familia Latronum, & Imp. 210.b
Latrocinij & mutorum effoſſionis diuiſio 1056.a
de non Lauando cum mulieribus 454.b.c. & ſ.
Lectores malè coguntur dare iuramenta corporalia 128.d
Lector quot annorum eſſe debeat 27.c. & ſ.
Lectores ferre orarium non debere 857.d
Lectorum licentia erga ſuas vxores 637.a
contra Lectores in memoriis defunctorum muſica & organica cantica cantillantes & alia agentes 726.d
de Lectoris in clerum cooptatione 376.c
de Lectorum matrimonio 339.a. & ſ.
Lectores vel vxores ducant, vel continentiam profiteantur 621.b
Lectores populum ne ſalutent 622.b
Clerici Lectores ſex annos tantùm nati, nonnunquam etiam tres tantùm 29.c
Lectores poſt annum pubertatis xiiii. aut matrimonio coniungendi, aut cœlibatum profiteri debent 622.b. vbi obſeruatum hoc ibid.
de Lectore, ante matrimonium cum ſponſa congreſſo 997.b. & ſ.
† ſin autem Lector cum muliere aliqua coierit, quæ non ſit ſibi deſponſa, &c. 998.a
† ne Lectores æquè ac diaconi & ſacerdotes ſecularia officia ſuſcipiant, &c. 626.d
ne Lectores miniſterium exercentes ad populum conuertantur & adorent 622.d. vt qui ſoles tunc debent ſacerdotes & antiſtites adorare ibid.
Lectores vt conſtitui debeant, & de eorum tonſura, & plura 530.c. & ſ.
de Lectoribus duas vxores ducentibus 1119
Lectores etiam clerici, antiſtitis manuum impoſitionem habentes 331.a
Lectores populares vnde facti 387.b
vt Lectores accipiant vxores 621.a
de Lectoribus etiam non tonſis apud Armenios 396.b
Lectores ſunt Clerici 128.a
de Leænæ cura circa ſuos catulos 988.d
de validis Legatis 54.b. & ſ.
de Legatis factis pauperibus & aliis 57.a
de iis quæ Legantur ad pias cauſas 53.a
† quod venerabilibus locis legatum eſt, &c. 60.b
† quod legatur licito corpori vel collegio, valet, &c. 178.a.b
de Legatis Papæ Romani 352.a
† ſi Legato aut reſtitutione grauatus, &c. 59.b
† ea etiam quæ Deo legantur, &c. 54.c
Legati Papæ ex aliorum regionibus, & vnde id 359.d
† ſi qui Legatum exigeret, quum teſtamentum, &c. 213.a.b
† ſi annuum perpetuum legatum, &c. vel clero, &c. 57.a
† etiam in iis quæ Deo legantur, locus eſt Falcidiæ 54.a.d
† liberam eſſe Legationem 714.b
qui ſemel Legit in Eccleſia, non exiſtimatur eius clericus 711.d
† vt qui ſemel in Eccleſia legerunt; non poſſint ab Eccleſia promoueri 714.c
Legumina vt offerantur 235.b
nouorum Leguminum oblationis interpretatio 234.c
de Lenonum pœnis 217.c
† eſt autem Leno, qui etiam ſuam vxorem, &c. 218.b
† & qui fuit in ſeruitute Leno, &c 218.b
Leno quis dicendus 55.a
† eſt autem Leno qui turpem quæſtum ex liberis vel ancillis facit, &c. 218.b
de Lenonibus 220.a
omnis Lenoniæ artis prohibitio 216.d
domini Leonis Metropolitani Amaſeæ in cauſa quid fere acciderit 2.b
domini Leonis Stuppæ patriarcharum 1014.c
Leontopolis Iſauriæ ſub Epiſcopatu Iſauropolis 10.b. 85.b
de Leproſis & animalia rationis expertia ineuntibus 780.b
† Lex de iis qui ſunt rei læſæ maieſtatis, ſimilis legi de ſacrilegis 63.b. qui ea teneantur ibid.
† Lex, Dabis ſi Petrus rem ſacram, vel religioſam, vel publicis vſibus in perpetuum ſegregatam vendiderit 52.a
Lex, Dabis, ſi quis rem ſacram vendiderit 51.b
Lex Eccleſiaſtica non nouit pœnas corporales 118.c
Lex vel ſcripto vel ſine ſcripto fertur 6.c
de quibus Lex ſcripta non eſt, quomodo agendũ 6.b
† de quibus Lex ſcripta non eſt, &c. 6.b
Leges quæ ſeruari non debent 118.b
Leges minoré non habent quàm canones, & cur 5.c

† Leges benigniùs interpretandæ 7.d
Legis abrogatio fit vel lege ſcripta, vel non ſcripta, est, deſuetudine & non vtendo 6.c
Legi de maieſtatis inſidiatoribus, ſimilis illa de ſacrilegio 52.c. qui ea teneantur, ibid.
in Legum repurgatione legis cujuſdam pars non poſita 49.d. 50.c
Legis pars, tametſi non vt talem &c. in Baſilicis non poſita 50.c
de Lege à D. Nicephoro condita de Dei Eccleſiis & ſanctis domibus 552.c
† Leges ſequuntur canones 4.a
† Pœna Legis eſt extraordinaria, &c. 618.b
Legum poſtrema repurgatio à Conſtantino Porphyrogenneta Imperatore facta a.b
qui Leges ciuiles docentur, Græcis ad hæc moribus vti non debere 447.c. & ſeqq. plura 448.a
Leges ciuiles cur externæ appellantur 344.a
Leges debere benigniùs interpretari quod videtur legibus & omnibus Nouellis 118.b
† in Legum interpretatione, vrbis, &c. 6.d
de Legibus Moſaicis 1022.a
† qui Libellum famoſum inuenier, &c. 149.a
de famoſis Libellis 148.c
in ſcribentes famoſos Libellos capitale ſupplicium 148.b. & ſ.
† quiſquis Libellum famoſum, &c. inuenit, &c. 148.c. & ſ.
de cogentibus Liberas cum Mimis habere conſuetudinem vel præeſſe theatris 217.c
† qui cum Libera quæ non quæſtus gratia, & cæt. 936.c
† Si quis ſuos Liberos relinquit, nec eos alit, nec quantum in ſe eſt ad conuenientem pietatem, &c. 805.c.d
de Liberorum adoptionis cognatione 1122
per ſuos Liberos iuramentum 483.a
de iis qui ſub conditione non ſuſcipiendorum Liberorum, legato vel reſtitutione grauati ſunt 168.a
Libertatum cauſas cuius ſit iudicare 702.c.d
de proclamantibus Libertatem: 463.d. & ſ. Nouella ad id ibid.
lex quæ aduerſus Libertatem non dat reſtitutionem, de quibus intelligenda 277.d
Libonianum ſenatuſconſultum 75.c
Libra complectens exagia centum, poſtea lxxij. 295.d. & ſeqq.
Libri ex antiquo & nouo teſtamento qui legendi 438.a
Libri veteris & noui teſtamenti qui ſint 278.d. 279.a. & ſ. 921.b. 1121
de Libris impiorum 264.c.d
quos Libros reponi velint Patres in Epiſcopatu Conſtantinopol. 508.a.c. quos leges volunt exuri, quod idem eſt 509.b
falsò inſcriptos Libros impiorum legere non oportet 279.b
vltra Libros qui legi debent, legendas quoque paſſionum martyrum commemorationes 659.c
quoſnam Libros in Eccleſi legi oporteat 636.b. 849.d
de Librorum ſacrorum corruptoribus, vel cauponatoribus vel vnguentariis tradentibus, & aliis 444.c. & ſ.
de Libris qui non ſunt in vſu, licentia 445.b
quinam Libri legi debent ab orthodoxis 264.d
Licinij tyrannis in fideles 290.d
Ligandi & ſoluendi poteſtas 1097
Ligare & ſoluere ſolis antiſtitibus conceſſum, & quibus permiſerint 532.a
de Ligandi & ſoluendi poteſtatem habente, ſi viderit pœna affectum, cum gratiarum actione pœnarum medelam ſuſcepiſſe 1004.a. & ſ.
de Ligneo equeſtri certamine 387.d
Linus primus Pontifex Romæ conſtitutus 591.b
Literæ pacificæ ſeu commendatoriæ 816.a.b
de Literis commendatoriis & dimiſſoriis afferendis 294.a
ſine Literis commendatitiis qui non admittantur 247.c. de eas afferentibus. &c. ibid. & ſ.
de Literis commẽdatoriis & dimiſſoriis clericorum & pacificis 241.b. 247.d. 336.a. & ſ.
† ſi quis autem eorum qui Litigant, dixerit ſe aliquid dediſſe 618.c
Litigatoris pœna iuramentum deferentis & non probantis 619.a
† ſin autem inter Litigantes eſt diuiſio, &c. 101.d
de Locantibus ſe ad pugnandum cum belluis 218.a
qui ſe Locauit in ludicram fortunam, & non prodiit, cur non fit infamis 219.a
ad decertandum cum beſtiis qui ſe Locauit, etiamſi non pugnauerit, cur fit infamis 219.a
† Locus facit furtum vel ſacrilegium 64.b
Loci Dominici. Vide Eccleſia
Loci conſeruatores, loci conſeruationis nomen vnde 591.d
Loci conſeruatores qui mitti poſſunt 631.a
Loca pœnitentiam agentium 916.b.c
D. Lucas patriarcha 186.b
D. Lucæ ſynodale decretum 558.b
Lucra turpis generis 621.a
Lucrum pernicioſum ex calamitate fratrum 908.d
Ludi prohibiti, quinque exceptis, pœnæ aleatoribus impoſitæ 222.a.b. plura ad id ibid. & ſ. 387.c
de Ludis ſcenicis & aliis 386.a. & ſ.
de Ludorum ſpectaculis in diebus Dominicis & aliis feſtis prohibendis 386.d
Ludorum genera 423.b. vnum Achilles dictum, ibid.
Ludendum non eſt in minimè ludicris 299.a
in Luminarium feſto correctio quærenda in iis quæ fiunt à clericis 435.b
Lupinis vel aliqua alia materia victus, ſub aleæ ſpecie non conuenitur 221.c
in Luxus reprehenſionem incurrit quod non propter vſum ſed oſtentatorium ornatum 535.a
Lyco Ægypti regio 1068

M.

MACARII Hieroſolymitani cum ſupremo Logotheta auſus D. Michaële Agiotheodorito conuerſatio & ſcribæ officij functio 558.c
Macarij depoſitio 729.a
Macarites Nicenus, domini Conſtantini, quid ſentiret 974.a
Macedonij blaſphemæ voces, ſanctum Spiritum ſeruire 247.b
aduerſus Macedonium congregata ſynodus 302.d
Macedonius Spiritus ſancti inimicus notatus à ſynodo quæ fuit Conſtantinopoli ſanctorum CL patrum 4.b
de Macres ſerui Dei renunciatione 1127.a. & ſ.

Digitized by Go

de Madytana metropoli vidua 404.a
Magi qui dicantur 842.b
de Magis aut quamcumque modicam diuinationem profitentibus 119.c
de Magicas artes exercentibus, & id genus hominibus 784.c.d
† qui Magica arte ſaluti hominum, &c. 116.b
ad corporis medelam aliquid Magicum facientes non puniri 117.a
ad fructum fertilitatem aliquid Magicum facientes non puniri ibid. a
Magici libri non diuiduntur 176.b. 177.a
† de Magicis artibus 116.b.c. & ſeqq.
de Magicis artibus quæ ſunt clericis interdictæ 842. a. b
imbres vt ſiſtant & grandinem, facientes aliquid Magicum, non puniri 117.a.b
Magiſtratus non coguntur leges exactè ſcire 619.b. cur, ibid.
Magiſtratuum Eccleſiaſticorum iudiciaria officia 687. c
† Magiſtratus qui pecunias accipit ad examinandum, &c. 618 b
de eo qui Magiſtratum iniuria afficit 278.b.c
† Magiſtratus pacis curam gerat, quærens ſacrilegos, plagiarios, &c. 62 c
† atrox iniuria quæ fit Magiſtratus, vel, &c. 148 b
Magiſtratus multa, & cinguli priuato 136.a
Magiſtratus laïci nullam habent in Epiſcopos iuriſdictionem 586.n
de localibus Magiſtratibus 815.c
† dolum Magiſtratus requirimus 619.c
læſæ Maieſtatis crimine qui teneantur 149.d
† læſæ Maieſtatis crimen ſacrilegio ſimile 63. a
Maiores qui dicantur 511. a
Maires quos Græci *μείζονας* 510. c
† eum qui Maleficium exercuit, quod mentes pudicas, &c. 117. b
Maleficiis coniuges alter in alterum moliri ſeparantur 121.a
† qui Maleficij condemnatus eſt, &c.
† non eſt facienda de Maleficio ſententia 120. d
de Maleficis, mathematicis & ſimilibus 116.a. & ſ.
de Maleficis, & eos euocantibus mitigata lex 116.d 117. a
† Malefici etiam diebus Paſchalibus in carcerem coniiciuntur 119.b
† peccata quidem vbique ſunt abominanda: qui verò in regia vrbe inueniuntur Maleficij, &c.
qui maleficos recipiunt, æquè ac illi puniuntur 146.c
† qui nouit aliquem Maleficum, &c. 119.a
† Mammonam Dei mandato præferre malum quantum 503. b
† Manichæus in loco Romano deprehenſus, decollato 174. c
Manichæi, qui idem quod manes ſentiunt 484. c. eius impia dogmata ibid.
† non habere Manichæos priuilegia orthodoxorum ſed extremo ſupplicio affici 174. a
† qui Manichæorum libros habet, &c. 176. a
† omnes Manichæorum libri concremantor, &c. 176. d
Mandata Dei etiam ſine diuina gratia compleri poſſe dicentes 745.b.c
† de manumiſſionibus quæ fiunt in Eccleſiis ab imperatore 689. d
† de Manumiſſionibus. 708. a
Manuum impoſitio nō intellecta de electione 815.d
Manuum operationem auerſantes 1102
Maraduni Epiſcopus 945.d
Maria Theophili vocata, ſeptem annos nata, Ioanni Diabateno deſponſa 196.b. quid actum & iudicatum ibid. & ſeqq.
de Maria quadam deſponſa D. Michaëli Meſopotamitano 999. b
de Maria Conſtantini matre 1122
an Maritus & vxor qua nocte ſimul congreſſi, ſacramentorum eſſe debent participes 1062.a
de Mariti abſentia ferenda 197. a. & ſeqq. alia ad id ibid.
Mariti adulteratæ mulieris ad miniſterium ſacerdotale accedere non permittentur 33.c
de Maritis vxores dimitentibus 725.d
ex Mariti tonſura non debere dari mulieri ὑπόβολον 200. a
de ea quæ Maritum reliquit 467.d. & ſ.
Maritorum adulteras mulieres recipiendi licentia 481. d
de Marito ab vxore relicto 971.c.d
ſub Marciano Imp. quarta ſynodus 324.a
Marcionis hæreſis 982.b. c
Marcioniſtæ qui 484. d
Marcellus hæreſiarcha, Ancyra, ortus 303.d
Maro, ludi genus 423. b
de Martyrum hiſtoriis falsò confictis 437. c. & ſ. non admittendis ibid.
Martyribus annumerari qui in bello cecidiſſent, qui voluerit 949.a
de Martyrum feſtis, & circa ea canticis, choreis & populi confluxu 808.c
Martyria hæreticorum ne frequentent qui ſunt Eccleſiæ, orationis gratia 832. b. c
de Martyrij tormenta fugientibus, datis pecuniis 899.a. & ſ.
Martyria dicuntur ab hæreticis cœmeteria 832. d
† de fictis Martyrum monumentis 708.c
de Martyribus Chriſti non relinquendis pro falſis 841. a. b
de Martyrum congregationes abhorrentibus per arrogantiam 808. b
de Martyrium fortiter paſſis 901.b.c. & ſ.
† de paſſionibus Martyrum 659. c. & licentia eorum paſſiones legendi ibid.
cum Martyrum vel Sanctorum reliquiis conſecranda templa 506. a. & ſ.
de Martyrio ſponte ſe tradentibus in perſecutionis feruore 897. a. & ſ.
Martyres vnde appellati 833. a
de Maſculorum concubitoribus 203.b. & ſ. 995.a.b
† Maſculus qui decimum annum compleuit 74. d
de Maſculorum & animalium initu 937.b. & ſ.
Moſadarum Epiſcopatus 946 b
de Mathematica 842.c
Mathematici qui dicantur 842. b
† qui Mathematici coram Epiſcopis libros ſuos, &c. 175.d
† Mathematici qui ſuos libros non comburunt, &c.
tria Matrimonia ab antiqua lege agnoſcuntur 185. b
de Matrimoniis prohibitis 185. d
de Matrimonio illicito Maximi 1074. c. & ſ.
de iis qui duobus Matrimoniis impliciti ſunt 364. d
Matrimonium an legitimum impuberis puellæ, ſine ſecunda benedictione 974.d
Matrimoniū Auguſti Briennij filiæ diuulſum 977.d

ad matrimonium illicitum de accerſito clerico 1064. b. & ſeqq.
de tertio Matrimonio & quarto 933.c. & ſ. 935.d
† in illicito Matrimonio, quod per ignorantiam contractum eſt, &c. 389.c
de Matrimonio ancillæ cum viro libero 975.a. & ſ.
de eo qui poſt rectè contractum Matrimonium cum ſua ſocru rem habuerit, aut perſona vxori affinitate iuncta 184.d
† dictis cauſis eas quoque &c. ex quibus licet Matrimonia impune diſſoluere 199.b
† ſcimus nos menſe Iulio, &c. de Matrimonio & ſponſalibus ſtatuiſſe, &c. 194.a. & ſ.
† Si quis Matrimonium vituperet, & eam quæ cum marito ſuo dormit, quæ eſt fidelis & religioſa, abhorreat, &c. 800.b.c
à Matrimonij ſocietate quibus diebus abſtinendum 1065.b. c
de Matrimonio & ſponſalibus conſtitutio 194.a. & ſeqq.
† Si quis virgo ſit vel continens, à Matrimonio tanquam abominando recedens, & non propter &c. 803. c
de Matrimonio commatrum viduarum 424.a. & ſ.
de Matrimoniis ſecundùm quos gradus cognationis prohibitis 186.a
† qui ex legitimo Matrimonio natus eſt, patrem ſequitur. 207. d
Matrimonium quibus cauſis ſolui poſſit 236. a
de Matrimonij recuſatione 180.a. & ſ.
de iis qui vni Matrimonio ſe applicarunt poſt ordinationem 365.b
† non fit Matrimonium niſi conſenſerint qui coniunguntur & qui eos habent in poteſtate
de ſecundum Matrimonium eligente vidua ancilla per raptus ſimulationem 988. d. & ſ.
Matrimonium, ſocietas eſt & communicatio diuini & humani iuris 448.d
† dotem efficit Matrimonium, ſed dos matrimonium non facit 1010.a
de Matrimoniis cognationis prohibitis 996.a. & ſ. 1008. a. b
Matrimonium quando impune ſoluitur 199.b. & ſ.
de Matrimonij ſeparatione quibus de cauſis 197.d
de Matrimonio lectorum & cantorum 339.a. & ſ.
de iis qui ſub conditione Matrimonij, legato vel reſtitutione grauati ſunt 168.a
de Matrimoniis Agarenorum cum Iberis filiabus 449.b
de Matrimonio indiſcriminatim hæreticorum & eorum qui ſunt Eccleſiæ 833.a
de Matrimonio inter orthodoxum & hæreticum 179.a
de Matrimonio hæreticorum prohibito 840.b
de Matrimonium diſſoluentibus 983.d. & ſ.
† de iis qui in plurima Matrimonia incidunt 788.a
† qui non ex legitimo Matrimonio, &c. 208.a
† deinceps autem, &c. pronuntiamus neminem oportere ſe quarto Matrimonio iungere, & cæt. 933. b
† ſi ſponſa recuſet Matrimonium propter religionis differentiam, &c. 179. b
de ducente in Matrimonium alteri deſponſam 487. c. d. & ſ.
de duobus Matrimoniis poſt baptiſmum implicito 365. c
circa Matrimonia fidelium & infidelium corrigenda 179. d
Matrimonij vincula conuenti pœnæ ſtipulatione munita 488.c
de Matrimoniorum ſolutionibus 164. d
de Matrimonij licita ſolutione aut non 184.d
de aliis quæ circa Matrimonium poſſunt accidere ibid. & ſ.
vltra tertium Matrimonium non poteſt matrimonium conſiſtere 185. c
† qui Matrimonio coniunguntur, vel aliàs carnaliter copulantur, patrueles, & filij qui ex eis, &c. 204. c
tertium Matrimonium quando permittitur, & non 185. c
tertium Matrimonium polygamia dictum ibid.
de Matrimonio ſecundo coniunctis 829.d
de Matrimonio & obligatoriis inſtrumentis 202. b. c. plura ibid.
de Matrimonio ſacerdotis nefario per ignorantiam, 961. d. & ſ.
de Matrimonio fidelium & infidelium 16.a. & ſ.
de primo & ſecundo Matrimonio 935. a. & ſ.
Matrimonium ſolo conſenſu fieri, ex veteri lege 976.c
de Matrimonio non deſerendo, præterquam propter fornicationem 943.b.c. & ſ.
Matrimonia ſine iis contracta qui habent poteſtatem, ſunt fornicationes 977.d. & ſ.
vinculum Matrimoniale quale, per quod Deo intercedente animæ coniunguntur 205. b
Mauritania Sitifenſis 595.b
vt Mauritania Sitiphenſis, primatem Numidicæ regionis, &c. habeat proprium primatem 627.c
de Mauritania viſitanda 667.c
Maurorum loci conſeruatores 697.d
de Maurentij relatione 714. c
Maximi Philoſophi conſtitutio 193.a
de Maximi illicito matrimonio 174. b. & ſ.
Maximus Antiochenus Epiſcopus 287.c
de Maximo Cynico, 307. c. eius petulantia, ortu, & aliis ibid. c. d. & ſ.
† de Maximiano Epiſcopo Bagaienſi 713.a
inter Maximianiſtas & Donatiſtas acta 693.b
Maximilla & Priſcilla falſas prophetias edentes 313.c
Mazalitarum parochia 671.c
Mediator Epiſcopus qui dicatur 701.b
Medici animarum & corporis comparationes 1036. d. & ſ. quæ vtrique cognoſcenda 1037.a. & ſ.
Medicum imperitum ægrotus non eligit, quamuis ſit archiatros ſeu medicorum princeps ordinatus, ſciente & perito prætermiſſo 532. c
non ordinatio Medici ſed perfecta ſcientia dat medelam 532.c
Medicus animæ etiam ſcire debet ſummum ius 932.a
Medicamentum etiam ſi quis temere dederit, locus accuſationi 123. d
† Non diuiduntur inter hæredes mala Medicamenta, &c. 124.a
de Medicamentis abortionem cientibus 476. a. & ſeqq. 783. b. c
† qui Medicamento alicuius mentem alienauerint, & cæt. 124. a
† lege de homicidis tenetur, qui ad hominem occidendum Medicamentum facit 476.b
de malis medicamentis 124. a
† mala Medicamenta ſeu venena non venduntur, &c. ibid.

Digitized by G

Mediolanenſis Epiſcopus 683. b
de Megarenſi Epiſcopatu metropoli Athenarum reſtituto 529.a.b
Mel & lac ad altare non offerre oportere 428.c
de Mellis oblatione 653.c. & ſeqq.
ſancta Melane per vilem habitum exercitatorium curriculum peregit, & ad ſalutis faſtigium peruenit 805.a
Melanthius Epiſcopus 729.c
Meletius, Meletiani 1101
Meletius monachus Pantepopti monaſterio præpoſitus 616. d. Synodale iudicium recuſat, & ad ciuile traducit rem ſuam ibid. & 617.a
Memnonis Epheſi Epiſcopi depoſitio 315.a
Mendacij mercedem deceptos pendere ridiculum 1091. d
quæ Mendicis data ſunt, ne diabolus quidem auferre poteſt 568.a
vtrum melius largiri Mendicis an offerre donum Eccleſiæ 567.d
Menſtruorum tempore an baptizanda mulier catechumena 1062. b
circa Menſtruorum tempus, quæ ſeparantur à reliquarum ſede, in abſceſſu eſſe dicuntur 883.c
in Menſtruis à quibus arceantur mulieres 883.a.b. & ſeqq.
Menſtrua. Vide profluuium, abſceſſus, purgatio.
pro Mentis non compote, qui ſe præcipitauit, oratio & oblatio an facienda 1065.c
de ſeipſis Mentitorum releuatio 152.c
Meretricum exercitium, & quemcumque lenonem puniens Nouella 210.a
† qui è Meretrice nati ſunt, &c. 206.a
Meretricibus monaſticus habitus interdictus 171.b
quod datur Meretrici, non redditur 205. c
de Meretrices alentibus & cogentibus ad animarum lapſus 466.c.& ſ.
Meretrices ne alantur 216.d
† eius qui ex meretrice natus eſt, &c. 207.a
† ſi pater filiam vel dominus ſeruam nutriat ad quæſtum Meretricium 467.a
Meſaritæ qui Auguſti Briennij filiam duxerat, matrimonium diuulſum 977.d
Meſembriæ antiſtites 397. a
Meſſalinorum prætextus 1103
Meſſanæ Epiſcopus 1121
beato Metaphraſtæ agendæ gratiæ 438.a
Metropoles variæ & quomodo diſtinctæ 351.c.d
veræ Metropoli ſeruanda iura 404.b.c
Metropolium honore permulti Epiſcopatus vt affecti 338.a
de Metropolitani iudiciis patriarcha cognoſcit 107.a
Metropolitanus accuſatus Epiſcopum elegiſſe ſed non cum ſuis prouincialibus 611. d
vt Metropolitani in duobus locis eſſe poſſunt 630.d
Metropolitanos apud Patriarcham ſingulis annis conuenire non cogi 1122
de Metropolitanorum ordinatione per quos 351.b. de iis plura ibid. c
Metropolitanorum aliquot exempla ſedem mutantium 696.d
Metropolitani Orientales proprios Epiſcopatus & monaſteria à läicis detenta, reuocantes 529.a
contra eos qui dicunt à Metropolitano in ſua metropoli electiones faciendas 612. c. & ſ.
olim omnes Metropolitani erant ipſi per ſe ſuarum prouinciarum capita, & à propriis ſynodis ordinabantur 305 c. vt id immutatum ibid. & ſ.
de Metropolitano à ſynodo vniuerſali deficiente & apoſtaſiæ adhærente 314.c. d
non licere Metropolitano quicquam eorum exigere quæ affert Epiſcopus 505. c. dono aliquid accipere, dum ſponte, licet 505. c. d. metropolitanorum abuſus in Epiſcoporũ concionibus ibid.
Metropolitanorum olim ius & pòſt quale 744.c
Metropolitani non accerſiti non coguntur ſingulis annis ad Patriarcham Conſtantinopolitanum, & cur 721.d
Metropolitanos inter dignitates non collocari 370.b
Metropolitani vbi duo, vbi diuerſi 20.b
de Metropolitanis duobus in eadem prouincia 337.c
de Metropolitanis multa 611.c. & ſ.
Michaël Anchialus Patriarcha 2.a. 97.c
D. Michaëlis Patriarchæ ſynodica declaratio 673. a
cum D. Michaële Agiotheodorito conuerſatio D. Macarij Hieroſolymitani 558.c.d
ſummi ducis Michaëlis in Chonis miraculum 81. d
dominus Michaël & Cerulas priuilegia Papæ Romani ſibi arrogantes, quibus non bene ceſſet quamuis Archiepiſcopi Conſtantinopolitani 89.c
D. Michaëlis philoſophorum ſummi edictum, vt lector ab exercendis ſecularibus officiis prohibeatur 621.d
de D. Michaëlis matrimonio cum D. Anna quæ patruelis erat M. Herblij filiæ antea illi deſponſæ 195. c
de domino Michaële Meſopotamitano, cui deſponſa fortè fuerat Maria quædam 999. b
Michaëlis Oxitæ tempore habita ſynodus 118.c
Michaël Patriarcha, Philoſophorum princeps 441.b
de Milite propriam vxorem recipiente quæ alteri nupſit in eius abſentia 471.d. & ſ.
de Militum vxoribus alij nubentibus quam incertæ ſint 972. a
de Militis qui in cædis voluntariæ crimen inciderat, per antiſtitem abſolutione 1004.d. & ſ.
de Militia Epiſcoporum 278.a.b
Mimi prohibiti 386.a
de Mimis & eorum ſpectaculis à quibus arcendi clerici 422.b. & ſ.
† de Mimis qui fiunt Chriſtiani 689.c
† Mimæ & quæ publicè corpore quæſtum faciunt, ſacrarum virginum habitu ne vtantur 171. a
Mindanorum ager 946.c
Miniſtrum panem dare, vel benedicere calicem non oportet 838.b
Miniſtros locum non habere in diaconis, & ſacra vaſa tangere 837.a
Miniſtrum ferre orarium, aut oſtia relinquere non oportet 837.b
Miniſtri fores ne relinquant, & orationi vacent 844.d
Miniſtri qui ſubdiaconi 837.a
Miniſtrorum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ numerus 30. a. b. c
de numero Miniſtrantium in vnaquaque Eccleſia 30. a
Miniſterium de clericatu Eccleſiaſtico dictũ 948. c
in ſacris certaminibus Miniſteria non irrogant infamiam 218. a
Miſeros dicens Phariſæos dominus, ipſi miſericordiæ iudicium præpoſuit 83.a
Miſthiæ ager 944.d
Mizonius 650. b

† ſi ſint Mobilia præter vaſa ſacra, ceſſat neceſſariorum immobilium, &c. 61.b
ſancti Mocij monaſterij præfectus pro reliquiis tranſlatis, monaſterio eiectus & depoſitus 133.c
ſacerdotum modeſtia qualis eſſe debeat 534.c.&ſ.
in Mohameti impiam religionem iurantes 1011.b
† Si quis per Monachatū liber factus eſt, &c. 144.d
Monachi & monachæ ſimul non manent 165.a. plura ibid. & ſeqq.
de Monacho qui aliquem monachum ex altero monaſterio alteri regioni ſubiecto in alio clericum vel præfectum ſtatuit 555.d. & ſ.
Monachi qui ſunt in monaſterio debent præferri cæteris omnibus ad ea capienda quæ ſibi ſunt neceſſaria 544.d
Monachi Clericis connumerati 31.d
Monachum vel monacham proprium relinquere monaſterium non oportet: ſi contingat, vt recipiendus 546.d. & ſ.
de Monacho aliquid ſurripiente 563.b
qui ordinantur Monachi clerici dicti 330.d. de eorum officio plura ibid. & ſ.
† nec Monachum, nec clericum, &c. huc venire iubemus ſine literis, &c. 844.b
de Monachis monaſteria ſua relinquentibus & oratoria ædificantibus 536.a.b.& ſ.
† ſi Monachus monaſterium reliquerit, &c. 143.b
Monachi habitu interdictum ſecularibus, ac maximè ſcenicis 436.c.d
† Monachū caſtigādū qui in caupona verſatur 147.b
Monachis leges datæ 328.b. & ſ
Monachus ſi cognatam monacham velit aſpicere, præſente præfecta fiat & breui ſermone 545.a.b
ne Monachi cauſas agant 97.b
Monachos qui ſe Deo dedicarunt, non licere matrimonio coniungi 340.d
quomodo Monachus in aliud monaſterium transferri poteſt 556.c.d. & ſ.
† qui cum Monachis, vel Aſcetriis, vel diaconiſſis, &c. 205.d
Monachorum tranſlationes ex duobus tantùm ad ſe pertinentibus monaſteriis 558.a
† ſi quis Monachus à proprio aufugiens monaſterio, vel ſe in aliud conferat, vel in ſecularem habitationem ingrediatur, ipſe & qui eum ſuſcepit ſegregatus ſit, donec qui aufugit in id monaſterium à quo improbè receſſerat, reuertatur 556.c. & ſ.
Monachi in monaſteriis virorum ſimul non habitantes 657.c
de Monachorum egreſſione 416.a
† ſi Monachus laïcus factus fuerit, &c. 145.a
† nec Monachi nec monachæ per vrbem circumcurſent, &c. 169.d
Monachum fugitiuum ſeruum, vſque ad tres annos ius reſtituendi 37.b. plura ad id in ſeq.
de ſuſcipienti Monachum ex aliena regione & clericum faciente, aut monaſterio quod ad ſe pertinet, præficiente, ſine prioris ipſius epiſcopi ſciētia 558.a
de licentia circa Monachos quum epiſcopo videbitur 558.b.c. & ſ.
viris Monachis cōceſſa quę nō mulierib. 416.b.& ſ.
de Monachorum fornicatione vel matrimonio 413.b. & ſeqq.
Monachi illic perſeuerare & permanere debent vbi nuntium ſeculo remiſerunt 329 d
vt Monachi ad virgines, vel viduas, non ingrediantur, niſi, &c. 654.a.& ſ.
de Monachis, eorum teſtamentis, ſi ſine liberis 562.a. & ſ. 563.a.& ſ. 564.a.& ſ.
de Monachorum habitum imitantibus & illudentibus 561.a
an Monachus debeat ad ſanctum altare ingredi 227.b. reſponſio ibid.
ſi datur ex ſola tonſura Monachos eſſe lectores, quæ naſcentur abſurda 32.a
de Monachorum bonis, teſtamentis 408.c
† ſi Monachus clericus factus fuerit, ne audeat ad matrimonium accedere, &c. 134.b
Monachi qui tonſuram acceperunt, clerici dicuntur 455.a
† ſi quis Monachus recedere voluerit, &c. 163.a. & plura de monachis & monaſteriis ibid. & ſ.
Imperatoria & publica miniſteria à Monachis adminiſtrata 330.a
de Monachis continentiam & cælibatum profitentibus 954.a
Monachi nihil debent habere proprium 562.a.& ſ.
† tranſeunte Monacho in aliud monaſterium, res quas habet, &c. 169.d
de Monacho proprias aut monaſterij cauſas ſiue per ſe ſiue per procuratorem agente 108.a. plura ib.
† in vno monaſterio ne verſentur Monachi & monachæ, &c. 545.a
Monachorum profeſſiones quales ſint 584.c
de Monachico prætextu vtentibus 328.c
Monaſteriorum bona non eſſe à laïcis adminiſtranda 512.a
de Monaſteriorum ædificatione quæ malè geritur 549.c. de inſpectione & cura in iis habēda ib.& ſ.
† ſi enim in ſacroſanctis monaſteriis prohibemus ex alio Monaſterio tranſire in aliud, &c. 241.d
de præfectis Monaſterio ſuos monachos non diligenter requirentibus, nec vbicumque inuenti, recipientibus, nec eorum animæ ægritudines recreantibus 555.c
de Monaſteria ingreſſis, raſa indutis, & cum Triſagio in templo 560.a
de Monaſteriis quæ non danda perſonis 1117.d
Qui Monaſteria conducūt, ac interueniētibus pactis ſuſcipiunt, vt qui iure improbatū contractum inierint, Dei legiſque condemnationē metuuntur 52.b
in Monaſteriis locū habentia, non in cellulariis 541.a
in Monaſteriis tam liberis quàm traditis & donatis qui ius habeat 542.c
† qui vult ædificare Monaſterium, &c. 162.b
à Monaſterio non poſſe auferri quæ ſponte ab aliquo ſunt oblata 541.d
† Monaſterium in hoc ne alienator, &c. 162.d
de pertinentibus ad Monaſteriorum ædificationem 536.c.d. & ſ.
† ſi autem vir vel mulier, &c. & Monaſterium non exiſtentibus liberis ingreſſus ſit 563.b
in ſolis Monaſteriis cœnobiis mulierum communis ſimul viuendi ratio & habitatio 657.c.d
de præfectis in Monaſteriis conſtituendis, & quomodo, 558.b
Monaſteriorū nouæ extructiones ad Epiſcopatuum ruinam tendunt 566.a. eorum priuata extructio ad proprij epiſcopatus perniciem vetita ibid. & ſ.
è contra, ſi non 566.c
de Monaſterij præfecto 532.a.& ſ. de monachorum præfectis ibid.
præfectus duorum monaſteriorum non eſt faciendus [illegible].a

Digitized by Google

ex Monaſteriis nihil alienandum 512.b. & ſ.
complura Monaſteria à laïcis occupata 397.a
duplicia Monaſteria quæ dicantur 546.a
de Monaſteriorum fundatoribus & eorum ſtatutis 532.d. 533.a
Monaſteria ſecularibus nominibus non tradenda 529.c. ad id plura ibid.
de Monaſteriorum regulis 410.b. & ſ.
ſemel conſecrata Monaſteria, perpetuò manere monaſteria, & de rebus quæ ad ea pertinẽt 347.a.& ſ.
† nullus Monaſteriũ vendat, vel permutet, &c. 162.c
de Epiſcopi in Monaſterium poteſtate 551.d
† non ingredietur autem omnino nec mulier in virorum Monaſterium, &c. 417. b
de Monaſteria imperfecta relinquentibus 537.c.d
de ſuſceptis ex alieno Monaſterio 705.c.d
cur Monaſterium ab Epiſcopo excitatum ſub eius iure non ſeruatur 567.b
de Monaſteriis 48.b
† qui in Monaſteriis permanẽt, ſiue liberi, &c. 167.b
contra Monaſteria donantes & vendentes aut ementes venerabiles domos 56.b
Monaſteria xl. annorum ſpatio poſſeſſa nõ facilè ad dominos reuertuntur, ſi, &c. 529. b
† ſi enim in ſanctis Monaſteriis prohibemus ab vno monaſterio in aliud, &c. 26. b
Monaſteriorũ aliquot celebrium nomina 566.d.& ſ.
Monaſteriorum diuerſa loca nominata 516. c
† qui propria Monaſteria relinquunt 163.a
† Monaſteriorum antiſtites obſeruãt Epiſcopi, monachos antiſtites 168. c
Monaſteria & ſacraria non venduntur, ſed ius quod in eis habetur 48.a
de non faciendo monaſterio duplici 544.d.& ſ.
in mulierum Monaſteriis obſeruata quæ non in virorum 411.c
Monaſteria non eſſe de nouo conſtituenda 552. a
de Monaſteriis Epiſcopali voluntate conſecratis 421.c
† qui ſua Monaſteria relinquunt, &c. 169. c
duorum Monaſteriorum non eſt idem antiſtes 168.c
Monaſtico habitu nullus omnino dignus cenſeatur, ſine præſentia eius qui debet illum ad obedientiam ſuſcipere, & eius animæ ſalutis curã gerere 533.c. d
quomodo probandi qui vitam Monaſticam elegerunt 560. a
† ſi quis ad Monaſticam velit vitam accedere, &c. 561. d. ſi nulli fortunæ ſit ſubiectus, &c.
de ſyncerè vitam Monaſticam perſequentibus 1108
† ſi quis Monaſticum habitum aſſumere velit, &c. 167. d
de iis qui vitam Monaſticam volunt profiteri, conſtitutio 560. d. non intempeſtiuè admittendis 406. d. & ſ.
homines Monaſtico veſtitu induere non permittitur ſine epiſcopali permiſſione 745.d
ad Monaſticum habitum tempus triennij vt quis antè probetur 559.a. ſemeſtre ibid.
† ſi quis ad vitam Monaſticam accedere voluerit, & cæt. 143. c
† Prohibemus autem parentibus, ſuos filios vitam Monaſticam agentes, &c. 144. b
Monaſtria è monaſterio non abſtrahitor ſed per procuratorem cauſam dicito 107.d. 108.a
† Monaſtriam, &c. nullo actionis genere è ſuis abſtrahi m. 109. a
Montaniſtarum rebaptizatio 313. c. hæreſis ibid.
Montanus paracletum ſe appellans 313.c. eius falſæ prophetiæ per improbas mulieres ibid.
Montaniſtæ hæretici 175.a
Montaniſtæ Phryges 313.d. Pepuziani ibid.
in patrem & filium & Montanum & Priſcillam baptizatio 1100. c
† Monumentum deterius fieri non oportet, ipſum tamen, &c. 132. c
de Monumentis fictis martyrum 708.c
† & ſi monumentum purum magni pretij vxori donauero, &c. 49. a
Monoboli luſus 221.d
Morbos animarum curantibus vt ſe gerendum, & tenenda etiam quæ ſunt ſummi iuris 493. c
Morbus peccati non ſimplex ſed varius & multiformis 492. c
de Moribus Eccleſiaſticis non ſcriptis 1012.a
Mores non ſcriptos, tempore approbatos & confirmatos, leges quoque valere decernunt & diuini canones 809.c
de Mortem conſciſcere ſibi conantibus 455.c
de iis qui Mortem ſibi conſciuerint 69. d
de Morientibus neceſſario Euchariſtiæ viatico non priuandis 292.b.& ſ.
Morientium animarum detrimenta 42.a
† qui nõ occidit ſed Mortis cauſam dedit, &c. 124.c
† qui Mortis ictum dedit proximo, ſiue prior percuſſit ſiue vltus eſt, eſt homicida 978. c
Mortuorum corporibus Euchariſtiam nemo communicet 460. c
ſuper Mortua pia cantica non improbanda 1124
† non oportet Mortuorum reliquias contrectare vel ſpoliare, &c. 131. c
etiam viuens Mortuum ſuſcitans, non vt decet ſanctum, reiiciendus 431.b
aliud Mortuorum reliquias transferre: aliud, furtiua affectione aliquid in ipſis ſurripere 220. d
de Mortuorum thecas contrectantibus 220.c. d
vt Mortuorum corporibus Euchariſtia non detur neque baptiſmus 627.d. & ſ. 629.c. & ſ.
de Moſe, ſacerdotibus innixo, in prœlio contra Amalech 525. d
Mulieres in ſacrũ tribunal non debere ingredi 340.c
de non lauando cum Mulieribus 846.a
de Muliere quæ à marito dimiſſa eſt 982.d. & ſ.
† ſi diu abſentem virum falsò periiſſe Mulier audiuerit, & fama perſuaſa alij ſe matrimonio iunxerit, 482.a
† Mulier quæ adulterium commiſit, ſi eius qui eam adulterauit, poſtea vxor fuerit, &c. 974.d
† Mulier quæ viuit cum adultero, eſt omni modo adultera 974.b. & ſ.
de Mulierum adulterio non publicãdo, quando confeſſæ ſunt 970.b. c. & ſ. virorum non ita 176.a
Mulieres in profluuio ſanguinis ſeparatæ à reliquarum ſede, in abſceſſu eſſe dicuntur 883.c
† Mulier ſi genuerit, Paſcha debet ieiunare 1127
quæ Mulier adultera vocetur 955.d
† Mulier quæ ſe iurat eſſe grauidam, &c. 212.c
in Mulierem ſexennem copulæ concupiſcentiam non concipi 195. d
de Mulieres rapientibus nomine coniugij 95. d
de Mulieres rapientibus clericis aut laïcis, aut opem ferentibus 349.c. d. & ſ.
circa Mulieres execranda flagitia 1000.a.b
Mulierem ad altare ingredi non oportere 845. a
de Mulierũ teſtimonio vbi 447.a. & ſ. tutela 447.b

de Mulierum ſplendido amictu monaſteriis ſe vouentium & ea ingredientium & pòſt ſtatim has veſtes exuentium 414.b.& ſeqq.
Mulieribus interdictum extra monaſterium non pernoctare 416.a. cum aliis religioſis mulieribus cur egredi tantùm licet 416. b
Mulierem in Eccleſia docere eſt indecorum & perniciosſum 833.c.d
de Mulieribus monachis non egredi permiſſis 415.c
de Muliere non expectante certum de morte mariti nuntium 968.a
de non lauando cum Mulieribus 454.b.c. & ſ.
de Mulierum coniugiis alij nubentium abſente marito, nec redeunte 478.c. & ſ.
de Mulieribus maritos abſentes obiiſſe ſuſpicantibus 197.c
Si quæ illuſtris Mulier filiū ex legitimis,&c. 207.b
† Mulier non eſt curatrix, &c. 447. c
Mulier veſte viro cōueniente non vtatur 435.a.436.b
de Mulierum quæ confeſſæ ſunt, adulterio non publicando 970. b.c. & ſ.
ne Mulier in virorū monaſterio dormiat 416. c.& ſ.
de alteri deſponſam Mulierem ad nuptias vocante, eo cui deſponſa eſt, viuo, &c. 487.c
de Mulieres capientibus nomine Matrimonij 477.c
† ſi cum viris externis viro nolente conuiuetur, vel lauetur Mulier,&c. 142.c.d
de Muliere ſe ſponte tradente 967.a
cum Muliere hæretica non licere coniungi virum orthodoxum,& talia 448.c. & ſ.
† Mulier libera quæ cum libero homine fuit legitimè in concubinatu,&c. 206.c
de Mulierum ſilentio diuini ſacrificij tempore 446. b. & ſ. & aliàs etiam ibid.
† ſi Mulier criminaliter accuſetur,&c. 121. a
Mulier virili officio non fungitur 446.d
de mulieribus in clerum introduci non vetitis, 283.a
Mulier Deo dedicata, Chriſti ſponſa 366. a
Mulieribus non eſt acrius fomentum viris ad flammam excitandam 417. a
de coëuntibus cū mulieribus Deo conſecratis 366.a
Mulieres concionari aggredientes 446. d
Mulieres in Eccleſiis habitare,maximè impiū 486.d
de ſe Mulieri coniungi ſomniante, & talia, an ſacramentorum particeps eſſe debet 1064.d. & ſ.
cum laïco habitu Mulieres eſſe in monaſterio, ſupplicij non beneficij opus eſt 420.c
† qui Mulièrem honeſtam & ingenuam habet concubinam, &c. 208.a
de Muliere catechumena quæ nomen dedit vt baptizaretur,& accidit menſtruorum fluxus,an eo tempore baptizanda 1062 b
† ſi Mulier relinquit maritum,& vult recedere, matrimonium abhorrens, ſit anathema 805. b
de Muliere ſeparata cui vis allata eſt viuente marito per Biſten presbyterum 1068.b. & ſ.
Mulier cur annum luctus cogitur expectare,&c. 182. a. plura ad id ibid. & ſ. de infamia eius ſi antè nubat, vtque ſoluatur 182. c
Mulieres grauidæ fœtus notantes ſæpe vnà pereunt 929.d. & ſ.
Mulieres in Epiſcopiis aut monaſteriis verſari non debere 538. c. in ſuburbiis ſi adſunt, præſente epiſcopo miniſteria non obire ſed ſeorſum degere, donec receſſerit ibid.& ſ.
Mulier in teſtamento non fert teſtimonium 447.a
Mulieribus cōceſſus baptizādi vſus & per quē 484.d
Mulier indotata malè repudiata quartam partem facultatum mariti accipit 201. b
† pro ſe ſolis agunt Mulier & cæcus 446. d
† Mulier illuſtris quæ habet legitimos liberos, & ex fornicatione natos 206. b
Mulierem à proprio marito ſeparari non eſt iuſtum 392. b
de Mulierum ſepulturis 418.b. & ſ.
de Mulieribus bacchantibus 709. c
Mulieres apud Euſtachianos virilibus veſtibus indutæ,comam tondentes 798. d
† ſi Mulier, &c. tondeat comam, recordationem ſubiectionis 806.c.d. & ſ.
de Mulierem dimittente legitimè copulatam 1006. c. & ſeqq.
† ſi Mulier ſui iuris, adulta ætate, arrhis acceptis, & cæt. 180.a
Mulierem quæ cum altero polluitur, mœchari: virū, qui cum alia ſcortatur,non condemnari 470.a
† ſtatuimus de Mulieribus quæ pepererunt, & de iis quæ naturali purgatione detinentur 884. c
de Mulieribus hæreticis virginitatem profitentibus, deinde nuptum ſe dantibus 955.a.&ſ.
cum Mulieribus ſeorſum non comedendum ſed palam,& cum aliquibus bonis ac relligioſis 548.b
† de Mulieribus fornicantibus & fœtus in vtero perimentibus, & fœtuum medicamentis necatoriis operam dantibus 783.b.& ſ.
de Muliere in via pariente & partum negligente 969.c. & ſ.
de Mulieribus in abſceſſu an domum Dei debent ingredi,& alia 883.a.b. & ſ.
† qui mulierē à ſe ſtupratā detinet,&c. 959.c.d.& ſ.
de Mulieribus filios proprios in aditibus tēplorum exponentibus 969.d
† ſi Mulier, propter eam quæ exiſtimatur exercitationem,veſtē mutet,& virilem accipiat 804.d.& ſ.
de Mulieribus lapſis, & quæ propterea Eccleſiaſticæ excommunicationis pœna tenentur 232.b
multæ Mulieres per virilem habitū exercitatorium curriculum peregerunt,& ad ſalutis faſtigium peruenerunt,& quæ 805.a
de Multariis anathematizandis 800.a
Mundus pro muliebri ornamento frequens apud Iuriſconſultos 414. b
† qui hac lege condemnatur, nec poteſt publicè teſtimonium dicere,&c. 618.b. (de muneribus corrupto loquitur.)
de Muſæo & Eutychiano Epiſcopis, & ab ipſis conſtitutis 874.b. & ſ.
de Muſæo Epiſcopo 874.c
Muſulmaniſtæ multi non rebaptizati ſed vnguento tantùm delibuti 201. a
† qui ſe ipſum mutilauit,ne ſit clericus,&c. 244.b
† Laïcus qui ſe ipſum mutilauit,&c. 244.c
† ſi quis cùm ſit clericus,ſe ipſum mutilauit, &c.
de Mutilatione clericorum & aliorum,ſeu caſtratione 244.b.& ſ.
de Mutilationib. quæ poſt ſacerdotiū eueniūt 275.a
de Mutilationibus an noceant ad Epiſcopatum & alia 274.c.d. & ſ.
de Mutilatos irridentibus 263.a.b
de Mutilatis in Epiſcopatum aut ſacerdotium recipiendis, aut non 274.c.d
Muzalon Patriarcha 602.d
Myſteria nomine virorum ac mulierum facta pelli debere 435. a

Digitized by Google

Myſteria participare vnoquoque die debent eſſe parati fideles 443.b
ſancta Myſteria non tractanda per laïcos 428.d.& ſ.
ſacrum Myſterium à ſancto Iacobo fratre domini traditum 1115.a
ſacrorum Myſteriorum miniſtri iram comprimere iuſſi 267.a

N.

de NAAMAN Syrio 950.c
de Nardi pretioſo vnguento ad pedes Domini 846.c.d
in feſto Natalis Chriſti adhibenda correctio in iis quæ fiunt à clericis 435.b
Natalitia 1098
metropolitano Naziãzeno Ancyrę data Eccleſia 306.
Nazianzenus Epiſcopus Conſtantinopolitanus dictus 1127
de Nectarij ſubita promotione & ad quam dignitatem 831.a
de Negantibus nomen Chriſti 265.b.c
de Negantibus Deum & ſyncerè pœnitentiam agentibus 290.b.c
de Negantibus nomen Clerici 265.b.c
de iis qui ſine vi Deum Negauerunt 290.d.& ſ.
Negligentia magna dolo æquiparatur 970.a
† imperitia Negligentiæ latæ vt culpæ æquiparatur 619.d
† audet quis veſtrûm habens negotiũ, &c. 687.a.b
Neocæſareæ metropolitanus maritima ciuitatis iura conſcripſit 329.d
Neocæſarienſis ſynodi canon de ſeptem diaconis 376.d.377.a.378.a
Neocæſariana ſynodus Nicena prior 280.c
contra nequitiam inter adoleſcentes, introducentes, in ſurrecturum Deum 193.d
Neſcio quomodo, pro, rationem ignoro 1058.c.d
Neſtorij depoſitio 515.a
Neſtorius ab Epheſina ſynodo condemnatus 4.b
quæ Neſtorius aduerſus cõcilium Epheſinũ ſcripſit, nemini habere aut deſcribere licet, ſed comburenda 175.d
qui Neſtorij depoſitioni ſubſcripſerint, Ioannis autem parti poſtea acceſſerint, deponi 316.a
de reſtitutis à Neſtorio in priores gradus, aut idem ſentientibus 317.b
aduerſus Neſtorium ſynodus 314.b. eius patriarchæ hæreſis ibid.c
de non ſentiẽtibus cum Neſtorio reſtituendis 316.c.d
Nicææ decreta iterum examinata, confirmata 308.d
Nicææ ſynodus prima, Oecumenicarũ reſpectu 280.
de ſynodi Nicenæ Græcis exemplaribus perquirendis 594.b
Nicenæ ſynodi fidei confeſſio 598.c.d
Nicetius Epiſcopus 710.d
D.Nicephori lex malorum cauſa 552.d
D. Nicephori Botaniatæ bulla aurea 190.a
D. Nicolai Hagiotheodoreti ad ſynodum relatio 186.c.d
Nicolaus Muzalon Amyclinus Epiſcopus 665.b
Nicolaus Muzalon vi à magiſtratu tonſus 767.a
D.Nicolaus Muzalon S.Patriarcha 438.b
propter Nineuitas Armeniorum ieiunium 1120
de Nobilis cuiuſdam iuramento de non veſcendo carnibus certo die 966.a.& ſ.
Nobiliũ aliquot mulierũ cum ignobilibus viris contracta matrimonia, ab Imp. diuulſa 977.c
Nomina orthodoxorum ſcriptis eorum appoſita qui malè ſentiunt. 264.c
Nomen Chriſtiani non iuuat, niſi in omnibus vt par eſt orthodoxos, vitam inſtituas 981.b
Nomina nonnulla ad tollendam arrogantiam prohibita 655.a
Nomina religionum aliquot 1098
† exceptis Nominibus, reliquæ res, &c. 124.d
in Nomocanoni lectione cautio adhibenda 1111
Nomocanon Photij ante legũ repurgationem compoſitus 2.c
Nomocanon inſtar diuinarum tabularum ab Eccleſia reputatus 15.a
ex iis quæ in Nomocanone ſcripta ſunt, ne vel apex abolendus ibid.
Nonæ quid ſint 435.c
de Nothis & naturalibus filiis 206.c. 208.b
de Notariorum feſto 437.c
Noualis Epiſcopus Mazulitanus 606.a
Nouatus Romanorum Eccleſiæ presbyter 288.c. eius cor inflatum ibid. ſeueritas erga digamos ibid. plura ibid.
peccatores ſe conuertentes Nouati inſtar abhorrere 261.a
Nouati Romanorũ presbyteri depoſitio 387.d
Nouatiana hæreſis, eorum qui accedunt, pœnitentiam non ſuſcipere 412.d
Nouatianorum hæreſis 282.c
de Nouatianis qui & puri dicti 1073.c.d
Nouatiani qui & Cathari 313.a
Nouatiani qui & Cathari, vnde 929.c.& ſ.
Nouella nõ rectè à Palæo & Scholiaſte accepta 54.d
Nouella Iuſtinianea de Romanæ Eccleſiæ dignitatibus 38.d
Nouella Iuſtiniani xlv. nõ eſt ſita in paratitlis 110.b
Nouellæ Domini Leonis Sapientis 37.a
Nouellæ cxxiij. abrogatio quantum ad ætatem Epiſcopj attinet 28.c
Nouellarum Iuſtiniani abrogatio 5.c
Nouella Heraclij & Conſtantij quæ decernat circa clericos, 101.c
Nouella Imperatoris Domini Emanuelis Comneni de iudiciorum feriationibus 79.d.& ſ.
Nouella Iuſtiniani cxxxij. edictum de fide dicta 69.a
de in Nouercas inſanientibus 1006.c.& ſ.
Nouilunij feſtorum ceſſatio 441.b
de Nouiluniorum feſtis diebus 440.a.& ſ.
de Nubente per ignorantiam & qui ab vxore ad tempus derelictus eſt 981.d.& ſ.
de ea quæ Nubit ante annum luctus 182.a
Nubium inſpectiones & ſignificationes vatum ex iis 432.c
duæ Numidiæ partes Africæ regionis 650.d
matrix & archetypus Numidiæ in prima cathedra & in metropoli Conſtantini 712.a
Nuptiæ prohibitæ trifariam diuiſæ 962.a.& ſ.
Nuptiarum definitio 179.a
circa Nuptias modeſtia Chriſtianorum requiritur 848.a. de aliis circa nuptias ibid.
Nuptiarum gratia facta ſtipulationum vincula, literis mandata, quando debent valere, quando non 202.a. plura ibid. & ſ.
prohibitarum Nuptiarum multæ diuerſæ leges editæ 185.b
† illicitæ Nuptiæ non confirmantur, &c. 180.c
de Nuptiis illicitis implicito presbytero per ignorantiam 388.b
à Nuptiis abſtinentia 282.c

† non ſunt legitimæ Nuptiæ, niſi ij qui coniunguntur, conſenſerint, & qui, &c. 957.c
de Nuptiis prohibitis 425.d. & ſeqq.
† illicitis Nuptiis ne dos quidem eſſe videntur quæ data ſunt, &c. 184.b
in Nuptiis duas vxores ducentis ne conuiuetur preſbyter 790.d. & ſ.
de legitimis Nuptiis 260.a

O.

an Oblatio & oratio facienda pro mentis impote qui ſe præcipitauit 1065. c
de Oblationibus & Eccleſiaſticis aliis iuribus conſtitutio 542.b.c
de exaltatæ Oblationis fragmentis 230. b
de Oblatione primitiarum, mellis, lactis 653.c
Oblationem in domibus fieri ab epiſcopis non oportet 849.d
de Oblationibus ſpontaneis ad tonſuram venientium 544.a
de Oblatione ad rationem ſacrificij 1071. d. de ſuperabundantibus ex ſacrificio 1072.a
de Oblationibus ſacerdoti faciendis 489.a. & ſ.
Obedientia diuiniſſimis Imperatoribus & ſanctiſſimis Patriarchis debita. 5
de Obedientia 1104
† Obſeruationem & correctionem animæ lapſuum, & cæt. 542.c
Occidentalium volumen cur appellatum 308.d
de Occidente & percutiẽte clerico 266.d. 267.a.& ſ.
† nihil refert an Occidas an mortis cauſam præbeas 940. d
Octoëchus, ludi genus 423.b
Oeconomus vnoquoque anno rationem adminiſtrationis reddit Epiſcopo 107.b. qui eſt vrbis Conſtantinopolitanæ, apud arcarios aut ſingulis aut ſaltem alternis menſibus 107.b
† Oeconomum fieri ab Epiſcopo oportere 154. b plura de Oeconomis ibid. & ſ.
† qui Oeconomus, præfectus, Xenodochus &c. 60.c
ſcientibus ipſis quòd ſi tale quid factum fuerit, hoc quoque erit irritum &c. & omnes eorum facultates, & Oeconomotum, &c. 253.d
de Oeconomo notanda 325.d
Oeconomi ex laïcis 349.a. ex clericis ibid.
de Oeconomo conſtituendo 1073.a
† Oeconomis autem, adminiſtratoribus &c. 255.c
de Oeconomis in Eccleſia conſtituendis 511.b.& ſ.
Officia Eccleſiaſtica abuſiuè gradus vocantur 1119
Officia Eccleſiaſtica quid ſint 1119. 1120
Officia Eccleſiaſtica quæ ἀρχοντικά 369.b
de iis qui Officia accipiunt 28.c. & ſ.
Olei vnctionis benedictio, ex traditione 1030. b
pro Oleo quo antiqua lege inungebantur reges & ſacerdotes quid ſufficiat antiſtitibus 1125
de Olei vſu traditio 1030. b
Oleum ſanctificare non poteſt hæreticus, qui nec altare habet nec Eccleſiam 589. a
Olei guſtatio ab iis qui antea abſtinerent 260.c
Oleum & incenſum cur offeruntur 235.a
de iis qui Olera cum carnibus appoſita comedere recuſant 775.a. 776.b
Olympius Epiſcopus 873.c
de Oneſimo Philemonis ſeruo 277.c
Orare præſentibus hæreticis & ſimilibus an debet clericus 1063 b
Orare cum hæretico non oportet 840. b
non licere Orare pro non communicantibus in Eccleſia 811. d
de non Orando in Iudæorum vel hæreticorum ſynagoga 266. c
inter Orandum ad Orientem conuerti quæ ſcriptura docuit? 1030. a. d
Orariũ lectores vel cantores ferre nõ oportet 837.d
de non permanentibus in Oratione Eccleſiaſtica 1126
† ad hæc iubemus, omnes Epiſcopos, &c. non tacitè, & cæt. Orationem facere 65. d
de non cõmunicantibus Orationi cum populo 811. d
Orationis gratia ne abeant in quorumuis hæreticorum martyria, ij qui ſunt Eccleſiæ 832.b. c
† quum quidam ædificans Oratorium &c. 53.b
circa Oratoria ædificandi libertas 538. b
circa Oratoria non ſimilis impenſa poſtulanda eſt quàm circa monaſteria 538.a
Oratoria qui habẽt in ſuis ædibus, poſſunt in iis orare, non ſacra miniſteria celebrare 68. b
Oratoria habentes laïci excommunicati 392. d
† oportet, eum qui vult Oratorium vel Eccleſiam conſtruere, &c. 67. c
de conſtruentibus Oratorium vel Eccleſiam ibid.
eos in Oratoriis quæ ſunt intra domos celebrant præter Epiſcopi voluntatem, deponi 574.c
† in ſuis ædibus Oratoria habentibus licet orare, non, &c. 68. b
† ſi quis Oratorium templum, aut, Xenodochiũ, aut, &c. 45. a
Ordinationes non fieri oportere in præſentia eorum qui audiunt 831. b
de Ordinatione hæreticorum aut baptiſmo 269.b
de Ordinatione irrita 293.d. & ſ
de contradictione Ordinationis clericorũ 12. a. & ſ.
† Presbyter, &c. qui poſt Ordinationem vxorem ducit, clero eiicitur, &c. 135.c. d
de Ordinationum forma 1070.c.d
† qui tempore Ordinationis permittit diacono vel ſubdiacono, vt ducat vxorem poſt ordinationem, Epiſcopatu eiicitur 135. c
de Ordinatione in Eccleſia 233.a. & ſ
Ordinationum tempora 27.c
† conſtituit autem mea imperatoria Maieſtas, etiam in Ordinatione ſacerdotum, &c. 34. d
Ordinationi contradicens accuſator vt mulctetur 12.b
de Ordinatione quæ fit ab antiſtitibus in Eccleſia 233. a. & ſ.
in Ordinatione clericorum Epiſcopatus & Antiſtitum eadem ſeruanda 13. a
de Ordinationibus non faciẽdis in præſentia eorum qui audiunt 831.b.c
in Ordinationibus clericorum eadem quæ Epiſcoporum, obſeruentur 12.d
in Ordinatione ſacerdotum vetus forma 34. d
de iis quæ pro Ordinatione dari conſueuerunt Imp. Iſacij Comneni aurea bulla 34. d
de Ordinationibus Impp. propter à ſe extructa monaſteria & Eccleſias 333. a
extra diœceſis terminos ordinare prohibitum 251.a
ex Ordinatione quæ inſtar mercatorum venundatur, nihil quis iuuetur 325. c
per ſeptem dies vniuſcuiuſque gradus fieri Ordinationem 582.a
† qui poſt Ordinationẽ cum muliere coniũgitur 231.b
de confeſſis peccatum ante Ordinationem 290. a
Ordinationem ſe non admittere qui iurant, eiurantes ne cogantur peierare 944 c

de Ordinationibus Epiſcoporum non differendis 347.d. & ſeqq.
Ordinationes nominatæ electiones 831.b
de nuptiis ante Ordinationem permiſſis & poſt ordinationem, non, aut quibus 245.d
Ordinationis nomine characteris impreſſio comprehenſa 325.c
de ſecundam Ordinationem ſuſcipientibus 269.a
Ordinatio pro electione vſurpata 831.b
de non faciendis pecunia Ordinationib. 1088.b.& ſ.
† qui extra Ordinem de criminibus cognoſcit, &c. 151.c
de Ordine & ſtatu curiali 110.b
Ordines propriè quorum dicuntur 712.c
de diuerſis Ordinibus qui debent à mulieribus abſtinere 601.a. & ſ.
de iis qui à ſacris Ordinibus exciderunt, & matrimonio iuncti ſunt, &c. 135.a
Ordo omnia continet & cœleſtia & terreſtria 250.b. 530.d
† qui cœlibem Ordinat, ipſum interroget, &c. 135.c
Ordinandi antiſtites quid in codice ordinantis priùs inſcribant 1124
qui Ordinant, debent honorari ab ordinatis 250.b. plura ad id ibid. & ſ.
canonicorum qui Ordinantur pro pecuniis, depoſitio 25.b
† Ex vicis & pagis, &c. ad ſuas Eccleſias Ordinétur, vt conferant propriam capitationem, &c. 33.d
ab hæreticis Ordinati cur iterum ordinantur 269.b
† Ex eodem pago in quo eſt Eccleſia, &c. Ordinentur, &c. 34.a
nullum abſolutè Ordinandum qui ſolùm ſacerdotalem dignitatem obtinebit 323.d
qui conuicti, non Ordinantur, non etiam qui ſolùm accuſati 265.a
ſi quis Ordinatus Epiſcopus, non ſuſcipiat miniſterium, &c. 251.c
† ſi quis autem accuſationem, &c. aduerſus eum qui eſt Ordinandus Epiſc. &c. 12.b
de Ordinantibus propter pecunias & ordinatis, & adiuuantibus 324.d. 325.a. & ſ.
de lapſis Ordinatis 290.b. & ſ.
de Ordinato 251.d. & ſ.
de Ordinato non eunte in ſuam parochiam, ſed non ſua culpa 825.d. & ſ.
de Ordinato præter canones 290.a
Origenes à Conſtantinopolitana ſynodo, cum ſuis ſcriptis, cum aliis impiis notatus 4.c
Orientales Epiſcopi cur à ſynodo receſſerint 309.a. plura ibid.
cur Orientem aſpicimus inter orandum 1030.d.& ſ. 1032.d
Orteocelij 746.c
Orthoſiadæ Epiſcopatus 352.c
† ſi Orthodoxus habens poſſeſſionem in qua eſt ſancta Eccleſia, &c. 634.d
in non Orthodoxos Chriſtianos nihil conferant Epiſcopi aut clerici 634.b.& ſ.
† ſi ſint autem parentes diuerſæ fidei, illius ſententia magis valeat qui Orthodoxam fidem, & cæt. 174.c
de Orthodoxam fidem tenentibus non agentibus autem ſecundùm opera Chriſtianorum 981.b
omnes Orthodoxos fidei eſſe confeſſores vult ius Eccleſiaſticum 265.c
iis qui ex Orthodoxis ab hæreticis baptizati ſunt, tempus datur pœnitentiæ 11z. a
Oſius Epiſcopus 595.d
† qui reliquias vel Oſſa tranſmouent 132.b
† ſin autem loci dominus &c. cum eiecerit qui ab alio ſitus eſt, vel Oſſa, &c. 132.d
Oſtiarij centum magnæ Eccleſiæ Conſtantinop. 30.c
Oſtiarij hodiernæ Eccleſiæ alij ab antiquis 31.d
de comedentibus Oua & caſeum in ſabbatis & Dominicis ſanctæ quadrageſimæ 428.a. & ſ.
de Oxybapho reuera iuſto, & eã, quæ propter Deum, ſtultitiam agente, propter ſeductores 430.c
† ſin autem etiam ille Ozan, &c 613.a. & ſ.

P.

de PÆDICATV 1046.d. & ſ.
† ad Paganiſmi conſtitutioné quod datũ, 78.c
Palæſtina quæ propriè regio 287.b
Palatinus, 758.b
Pamphilus hæreticus 264.d
Pamphylia Attaliæ prouincia 321.a
Panaria 1127
Panis in ſacrificio quid figurat 653.c.d
ſanctus Panis cur poſt morté antiſtitibus datur 461.a
exaltati Panis fragmétum cur mulieres accipere non vetantur ſed viri quum prohibiti ſunt eſſe diuinorum ſacramentorum participes 232.b
† non licere vltra Panem & vinum aqua mixtum quidquam in ſanctis offerre 653.b. & ſ.
Panos feſtum, eius cura 436.a
Pantocratorenus præfectus, is quem generalem vocant 21.a. eius ſuper multa monaſteria præſulatus ibid.
Pantepopti monaſterium 616.d
de Panuph diacono qui fratris filiam vxorem duxerat 1069.d. & ſ.
Papam habere omnia iura Imperatoris 821.d. vide plura ibid. & ſ.
ad Papam Romanum vltima appellatio 821.d
Papa Romanus vbi ius ordinandi non habet 359.c
Papæ Romani ius Imperatoriis priuilegiis fruendi præter ſolam coronam 89.a
ſimplex Papa ſeu lector 34.d
Papa veteris Romæ ſit primus omniũ ſacerdotũ 10.b
Papa & Mediolanenſis Epiſcopus 68 4
à Papa non eſt appellatio 825.d
† & ideo conuenienter, &c. vt ſanctiſſimus veteris Romæ Papa, &c. beatiſſimus autem Archiepiſc. Conſt. 10.b.c
Papæ Romani licentia iiſdem dignitatib. ſuos honorandi Clericos quibus Imp. eos qui ſibi ſubsũt 38.b
de Paramonario notanda 315.d
de vita ſanctæ Paraſceues 438.b. igni mãdari iuſſa ib.
quid Paraſynagoga 226.c. 928.d. 1100.b
Parentes à filiis in ſenectute alendi 806.b
de Parichte in via & fœtum negligente 987.d.& ſ.
Parij Epiſcopus 1122
Parochias agreſtes & quæ ſunt in regione, inconcuſſas manere apud eos qui eas poſſidẽt, maximè ſi xxx. annorũ ſpatio eas ſine vi adminiſtrauerint 358.a
de Parochiam deſerente & in aliam abſcedente 240.d. & ſ. 509.d. & ſ. 813.b.c
de ruralibus vicaniſve Parochiis, & eas tenentibus 341.d. & ſ.
† Partum parté matris nõ eſſe 72.b. è contra ib. & ſ.
quæ Partum pecuniis corrupta exegit, &c. 211.a
de Partu furtiuæ ancillæ 72.c. & ſ.
† Partus ancillæ furtiuæ non eſt pars ipſius 72.c

† quæ Partum de induſtria abegit, relegatur 211. a
Parthenon virginum domicilium 341.b
† quæ intra tempus luctus Peperit, poteſt ſtatim nubere 183. a
Paſcha Dominicum quando à nobis celebrandum 236. c. d
ante Paſcha ſex diebus debere fideles pane & ſale & aqua nutriri 1127
à Paſcha ad nouum dominicum diem vt ſe gerendum 442.d
Paſchæ celebratio cum agno, azymis, lactucis agreſtibus 373.a
de die Paſchæ inueniendo lege 698. 699.700
† vt ab Eccleſia Carthaginenſi dies Paſchæ renuntietur 666.c
† Primo die Paſchali, &c. omnes qui ſunt in cuſtodiis abſoluantur: niſi ſit, &c. 119.d. 120.a
de Paſchæ feſto 810.d. & ſ.
in ſancti Paſchę octaua maior in hippodromia quàm Eccleſias conuentus 688.d
de Paſchæ diei hora 879. 880.881. & ſ.
de diebus feſtis ante Paſcha & poſt Paſcha & aliis 79.a. & ſ.
Paſchæ celebratio quarta decima luna 313.b
† vt dies Paſchæ in die ſynodi annuntietur 698. a. & ſeqq.
† Paſchæ diebus ceſſat omnis criminalium cauſarum diſceptatio 79.a
de Paſchæ tempore quo adducendi ad Deum peccatores ſe conuertentes 1036.b.& ſ.
diebus Paſchæ feſtis quæ liceant quæ non 79.a.& ſ.
Paſſionis ſalutiferæ dies vt peragendus 472.b. & ſ.
Paſtor liber ſic inſcriptus 922.b
de Patrarum veterum metropoli 338. a
vt Patres rationem reddunt de peccatis filiorum 652. d
de iis qui Patres criminantur 606.a
† Patrum terminos non tranſgredi, quos, &c. 673. b. & ſeqq.
† non Patris nudus conſenſus liberat filium à patria poteſtate 652.c
à Patria poteſtate per quaſnam dignitates quis liberatur 36. a
à Patria poteſtate quos liberet lxxxj. Nouella 38. a
Patriarchæ Conſtantinopolitani prouinciales qui dicuntur 1122
an rectè ad Imp. poteſt accedere qui à Patriarcha condemnatus eſt 819. c
Patriarcha D Conſtantinus Chliarenus 991.b
† à Patriarcharum ſententia non appellatur 111. a
Patriarchæ ſanctiſſimo incũbit cura animarum monachorum & ipſorum etiam ſecularium 544.b
de Patriarchis quatuor 286. a. eorũ prouinciis ibid.
de Patriarcha Conſtantinopolis 286.a
Patriarchæ Conſtantinopolitani priuilegium circa clericos ex aliena prouincia ſuſcipiendos 26.c
à Patriarcha Conſtantinop. non eſt appellatio 823.d
Patriarchæ Conſtantinop. priuilegia 510.d
Patriarchis quinque diſtributio regionum totius orbis 1120
De ordine Patriarcharum 9.a. & de iis quæ ab ipſis & à reliquis Epiſcopis pro ipſorum ordinatione dantur ibid.
à Patriarchali ſententia prouocari 820.b. è contra 820.c. & ſ.
vbi Patriarchalis magnitudinis poteſtas omnem ſuperat potentiã, nemo poteſt metum cauſari 643.a
vt ab Imperatoribus petatur Patronorũ aſſumptiõ pro capitibus Eccleſiæ 723. a
de duobus Patruelibus duas ſorores accipientibus 187. d. & ſ.
Pauperes vt plurimùm Eccleſiaſtico auxilio indigent 357. a
† in Pauperes per Epiſcopum diſtributio 59. a
† quòd Pauperes rectè quis hæredes ſcribat 58.c
potentibus aduerſus Pauperes contrarias productiones non permittens lex Baſilij 464.c
† valere id quod relinquitur Pauperibus 56. c
bona pauperum quæ appellentur 264.a
vltima anchora Paupertatis prætextus 295.b
valida circa pauperes, non circa diuites 155.c.d
† quod Pauperibus relinquitur, ne incertum exiſtimator 57. c
bona Pauperum dictæ res Eccleſiaſticæ 349. b
de Epiſcoporum circa Pauperes clericos cura 263.d. 264. a
Pauperes rectè hæredes ſcribi 58.c.& ſ.
in Pauperes impenſæ iuſtæ 1073.c
Pauperum amator debet eſſe Epiſcopus 255. c
S. Paulus martyrij coronam Romæ accepit 86. d
aduerſus Paulum Samoſatenum congregata ſynodus 280.c. 287.b
Pauli Samoſateni blaſphemiæ voces & contra eum ſynodus 810.a. & ſ.
Paulus Samoſatenus Callinices mulieris Manichææ filius 300.c. eius hæreſis depoſitio ibid. & ſ.
Pauli Apoſtoli exemplum qui factioſorũ hominum conſpirationem militari auxilio depulit 718.d
S. Paulus confeſſor 509.a. ab Orientalibus Epiſcopis impetitus ibid.
de Paulianiſtis 299 b. quomodo ordinandis ibid. c
Paulianiſtam poſt baptiſmum ordinari 300.a
Paulianiſtæ qui & Pauliciani 299.c
Paulianiſmus quid propriè 301. b
Pauliciani quinã & vnde dicti, & alia de iis 300.c.& ſ.
Paulicianum aliquem non eſſe à principio 301.b
Peccati morbus non ſimplex ſed varius & multiformis 492. c
Peccata caput ſequuntur 652.d
de Peccatis filiorum vt patres rationẽ reddunt ibid.
Peccata à Deo iudicantur ex vniuſcuiuſque cognitione & prudentia 1067. a
de iis qui pro ſuorum Peccatorum meritis ex cœtu Eccleſiaſtico eiiciuntur 606.b
Peccatorum differentia & perſonarum 963.c
† conſulto prudenſque &c. quis Peccat, &c. vel fortè caſu, &c. 126.d
de Peccatorum confeſſiones audientibus & ea in lucem proferentibus 1125
Peccatis ne cõtentiant ad antiſtites adhortatio 1015.d
nullum Peccatum Dei clementiam ſuperat 412.d. 764. d
Peccatorum confeſſiones etiam presbyteri audiant 261. a
de Peccantibus in diuerſis delictis, & veram pœnitentiam agentibus 830. b.c
propter Peccatorum ſalutem è cœlo deſcendit Dominus 260.d
Peccatorum principia reſecanda 547.c
Peccatum animale 282.a. & ſ.
Peccatorum quatuor gradus 788.b
omnia Peccata animales ſunt lapſus 282.c
de Peccatorũ conſciis ab aliquo cõmiſſorum 1000. d
de Peccatis grauioribus, & quæ ſint 1043.a. & ſ.

Peccatorum ad voluptatem & cupiditatem diuiſio 1046. b. & ſeqq.
à Peccato fortiter deſiſtentibus ad eſt Dei miſericordia 830.b.c
Peccati vera medicina, ab ipſo receſſus 931.d
de Peccatorum confeſſiones audientibus & ea in lucem proferentibus 1125
† Peculatus aduerſus quem mouetur 63.c
Peculia non acquiſita quæ dicantur 32 b.c
Pecunias ſeu mammonam Dei mandato præferre quàm graue ſit 503.b
circa Pecunias hæreſis Euſtachianorum 799.a
† ſi quis Epiſcopus Pecuniis ordinationem fecerit, & cæt. 1085.c
Pecuniis emente vel vendente ſancti ſp. gratiam quis tolerabilior 247.b
de ordinantibus propter Pecunias & ordinatis, & adiuuantibus ad id 324.d. 325.a. & ſeqq. 383.c.d. 502.c. & ſ.
† illius ciuitatis in qua, &c. Epiſcopum Pecunias accipere 57.a
de iis qui per Pecunias creantur Epiſcopi, &c. 247.b
Pecuniæ largitione nullum clero annumerandum 540.a.b. & ſ.
de iis qui Pecuniis adminiſtrationes ſuſcipiunt 25.c
Pecuniæ cauſæ cur priuatæ nominatæ 311.c
de Pecuniariis quæſtionibus 100. d
Pecuniariè & criminaliter qui puniantur 131.b
eam quæ Peierauit non puniri, ſed eum puniri qui ipſam propter periurium punit 216.d
† ſi quis per Imperatoris ſalutē, &c. Peierauerit 215.c
de Peierantibus per vim & aliter 1011.d. & ſ.
aduerſus hæreſim Pelagij & Celeſtij ſynodus 719.d. & ſeqq.
Pellex quæ & concubina 961.d
inter Pellicem & fornicatricem differentia ibid.
de Pellicem poſſidente 365.c
Peloponneſij ab vrbe Roma ordinati 351.d
de Pentecoſtes diebus 1031. b. 1033.b
tota Pentecoſte vt habenda eſt 443.a
in diebus Pentecoſtes genu non flectere 474.d
tota Pentecoſte vt vnus dies Dominicus 302.a
Penſiones canonicæ quæ à Pontificibus exiguntur, neque fortaſſe penduntur 35. c
Pentathlon, hoc eſt quinque certamina 387.d
Pepuza regio 313.d
de Pepuzenorum baptiſmo 926.b.& ſ. 1100.c
in Peregrinantes hoſpites impenſæ iuſtæ 1073.c
Perichytæ luſus 221. d
Perinthus quæ & heraclea 306.d
Periodentæ vbi conſtituendi 848. d. & ſ. qui & circumcurſatores dicti ibid.
Periurus Deum vltorem habet 216.b
de Periuro 212.b. 995.b
Periurij peccatum multiplex 1012.b
de Periurio quæſtionem haberi non vult generalis ratio 212.b
non omne permiſſum quod non eſt prohibitū 228.c
de Permutatione licita in bonis Eccleſiaſticis 512.d
Perſecutio tripliciter fit 749.c
is qui Petit, dum accipit, Chriſtus vnà cum eo manum porrigit 41.d
Petri, Anthimi & aliorum eiectio 113.c
magni Petri verba ad Clementem 1097.
Petri Fullonis additamētum in ſancto hymno 458.a. malè & cur ibid.
D. Petrus ſanctiſſimus magnæ Antiochiæ Patriarcha 306.a
Petrus Romæ crucifixus 894.a
S. Petri cathedræ gloria & exaltatio vltra Imperatoriam 86.a. & ſeqq.
S. Petrus Dei in terris vicarius 86.a
Petrus Apoſtolorum princeps Romæ claruit 591.b
S. Petrus crucis paſſionem Romæ ſuſtinuit 86.c
Petri Alexandrini Epiſcopi canon 313.d
Philippus & Aſellus Presbyteri, Eccleſiæ Romanæ loci conſeruatores 591.c
vrbis Philippi Metropolitanus maximus ſuæ metropoli ſub qua conditione renuntians quid audierit 274. b
Philippopolis metropolitanus 608.d
Phileas emporium 697.b
Philix Epiſcopus 609.a
Phocas Imperator 949.a. eius cædes.
Photij metropolis Tyri Epiſcopi ad Marcianum regem relatio 352.c
Photius Patriarcha 2. a. eius ſcripta ibid.
Photinus Syrmio ortus 314.a. eius hæreſis ib. & ſ.
de Photinianorum hæreſi ibid.
Phrygia Capatiana 829.d
de Phrygibus hæreticis 832.a
de iis qui conuertuntur ab eorum hęreſi qui Phryges dicuntur 832.a
Phrygiū lorum S. Syluestro impoſitū à Conſtantino Imp. 88.b. ſanctā reſurrectionē ſignificans ibid.
Piacula quando fieri dicuntur 1045.d
de Picturis in ædibus diuitum 490.d.& ſ.
Picturæ turpes in parietibus, tabulis & alio modo interdictæ 490.a.& ſ.
ad Pias cauſas relicta Falcidiā non admittunt 45.c.d
circa Pias diuiſiones & diſtributiones dilatio maximè fugienda 42.a.& ſ.
de iis quæ in Pias cauſas legātur, & Falcidia 54.c.& ſ.
† ſi ſemel aut annuum in Pios vſus relictum ſit aliquid, &c. 60.a
quæ propter Pietatem fiunt ab aliquibus non diſſoluere ſed potiùs ædificare oportet 391.d
de Piſcibus maris & volucribus cœli eandem generationem ſortitis in creatione mundi 950 a.& ſ.
de Piſces comedentibus in quartis feriis 1127
Pittacium chartophylacis 1126
Pittacia cum menſium ac dierum ſupputatione ad prioris creationis declarationem 713.c
Pittacia Archiepiſcopalia 1119
Placentius Epiſcopus 724.c
Plethora quid ſit medicis 1055.b
Pneumatomachorum hæreſis 1032.a
† qui dedit Poculū amatoriū vel abortionis, &c. 125.c
Pœna pro pœnitentia 603.d
† Pœnam reuocare præſidi non licet 151.d
de Pœnarum iniuſtarum impoſitione 1096. 1097
† dictam pœnam augere vel minuere, &c. 152.a
ne quis propter Pœnarum temporalium longitudinem triſtitia afficiatur 1003.d
à Pœna non ſunt liberandi qui pœnis negligenter ſeruiunt 1015.b
Pœnam augere & minuere vt quis poteſt 152.d
Pœnæ canonicæ dantur iis qui deſiſtunt non qui perſeuerant in peccato 1006.b
de Pœnis adulterantis 991.a
† de iis qui Pœnitentiam agunt 656.a
Pœnitentia quibus iniuncta vt ſe gerunt 603.d.& ſ.
Pœnitentia digna laude res eſt 585.b
Pœnitentiam accedentium non ſuſcipere Nouatiana

hæreſis 412.d
Pœnitentium congregatio 916.b
Pœnitentiam agentium quinque loca 916.b.c
in Pœnitentia eſſe qui dicantur 836.b
de Pœnitentia orthodoxorum qui ad hæreticos defecerunt 150.c. de Clerici pœnitentia qui luſit aleis aut ad ſpectacula acceſſit ibid.
tempus Pœnitentiæ Africæ Eccleſiis datum 150.c
dominus Polyeuctus patriarcha 1125
de Polygamia 1008.b. & ſ. quæ maius fornicatione peccatum eſt ibid.
de Polygamis 932.b.& ſ.
de Polygamis & prohibitis matrimoniis 185.b
quod Pontifici alimentorum gratia datur, merces non eſt 35.c
Pontificum contentio de ſede Chartophylacis ante eos 297.b.& ſ. de iis plura ibid.
Pontificibus ſuis multi laici prompta voluntate canonica non largiuntur 35.c
Pontificales thronos licere Imperatori, cui voluerit largiri,& alia ad id 404.b.c. & ſ.
† Imperatoria mea poteſtas,&c. legem edit,&c. vt ad Pontificatum prouehatur,&c. etiam ſi habeat legitimos liberos.&c. 421.b. & ſ.
† res quæ & in Dei contemptum, &c. eorum qui vbiuis Pontificatum gerunt in ſanctiſſimis Dei Eccleſiis,partim quidem & antequam funus efferatur,partim,&c. ij qui, &c. eorum cellas inhumanè inuadunt,&c. 399.c.d
de proprios Populos relinquentibus 696.a.& ſ.
propter Populi inſolentiam cleri punitio 252.d
Populum docendi negligentia,vnde 380.c. caſtigata ibid. d
de Populi curam non gerente Epiſcopo 263. b.c
† de Populis qui nunquam Epiſcopos habuerunt 723.c
Populum domini docere quorum eſt 439.a
† Porphyrij & aliorum hæreticorum ſcripta, &c. 175. c
S. Porphyrij vita 875.b. de eius baptiſmate ibid. b. c
Porphyrogennetus D. Baſilius 532.c
de mala fide Poſſeſſis 62.d
bonæ fidei Poſſeſſoris poſſeſſionem rumpi, eo quòd Deo conſecratum ſit, quod bona fide poſſidet, non probatur 50.c
potior eſt qui Poſſidet. in pari cauſa 504.b
præpoſitionis *Poſt* excogitata interpretatio 306. d. & ſ.
Poſthumenius 679.b
Poſtumetianus Epiſcopus 677.c
qui ſunt in Poteſtate ex ſola Epiſcopali ordinatione fiunt ſui iuris 39.c
Prædicationis & dogmatis differentia 1030.d
Præfectæ monaſteriorum mulieres ſed confeſſiones non audiunt 604.c
Præfectus monaſterij debet eſſe ſacerdos 604.b
Præfectos ſacerdotes ſine Epiſcopali licentia tondere poſſe 604.c
Præfecti monaſteriorum homines profani 604.c
in libro Præfecti de aduocatis præſcripta & ordinata 98.c
ad Præfecturam prouehi etiam non ſacris initiatos 533. a
Præfixè ſe ſiſtere quid ſit 703.c
Præpoſitis obediendum & cedendum, & quare 1
Præneti Epiſcopi 674.d
de Præſanctificatorum miniſterio 423.d
de Præſcriptione centum annorum vel quadraginta circa ſacroſanctas domos 56. b
de Præſidio Eccleſiis dando 718.d.& ſ.
Præſtigiæ quæ dicantur 995.c
de Præſtigias confitente 995.c
Præſtigiatores, qui & incantatores qui dicantur 1045. c
Præſtigiatorum nomina 431. a.c
Præſtigiatoribus ſe tradentium & in fide orthodoxa manentium differentia cum eam artem exercentibus 1013. & ſ.
Præſtigiatoria ars omnis punienda 434.d
Præſul duorum monaſteriorum non fit 20.c
† Atque omnia hæc quæ de Præſulum promotione,&c. 169.a
Prætorianæ χώρας 619.d
Praſinorum partes in equorum curriculis 385.d
vnà Precari pro eo quod eſt ſimul ſacrificare 239.a
† quicunque fideles ingrediuntur,&c. in Precatione autem non permanent,&c. 238.b
Preces ſanctæ communionis & ſanctorum baptiſmatum debere à populo exaudiri 65. d.& ſ.
de Precibus catechumenorum & aliorum 836.a
idem Precum miniſterium in nonis & veſperis faciendum 835.d
de Precibus quæ debent fieri ad altare 716.b.& ſ.
cur Preces à ſtantibus peraguntur in vna ſabbati 1030. d
de Precibus quæ fiunt in ſponſalibus 191. a. & ſ.
Presbyteri vicani non poſſunt in dominico offerre, præſente Epiſcopo vel vrbis presbyteris,neque, &c. 796.b. Sin,&c. ibid.
† ſi Presbyter qui corpore antè peccauit,&c. 232.b
Presbyteri ſine ſententia Epiſcopi nihil perficiant 254. a
† Presbyter, ſi vxorem duxerit, &c. ſi fornicatus, &c. 786.a. & ſ.
Presbyterorum miſſio in alias regiones vt docerent populum 252.a
† ſi quis Presbyter contempto proprio Epiſcopo ſeorſum collectas egerit, & alterum altare fixerit, &c. 248.a
† Presbyter ab vno Epiſcopo ordinetur, & diaconus,&c. 234.a
† Presbyteros ſeculares magiſtratus ſuſcipientes 625. c
† ſi Presbyter, qui corpore priùs peccauerat, promotus fuerit, & ante ordinationem peccaſſe confeſſus,ne offerat,manens in aliis,&c. 792.d.& ſ.
qui à Presbyteris quærunt diuina ſcire, non debent hoc facere,etiamſi ſint monachi, niſi per intermedios diaconos, quando tempus opportunum 1108
de promotis Presbyteris citra examinationem, & alia ad id 289.d
de Presbyteris contempto Epiſcopo ab Eccleſia ſe ſeparantibus & priuatim congregationes facientibus & altare erigentibus, & Epiſcopo accerſenti non obedientibus 814.d.& ſ.
de Presbyteris conuiuantibus cum digamis 1126
† quòd ſi Presbyter,&c. vxorem duxerit 134.a
† ſi quando Presbyter vel diaconus grauioris criminis conuicti 639.b. & ſ. vt tractandi ibid.
de Presbytero relicta ſua parochia in aliam abſcedente 140. & ſ.
de Presbyteris qui à propriis Epiſcopis condemnantur 607.a. & ſ. plura ibid.
† ne Presbyteri qui ſunt in pagis dent canonicas

Digitized by Go

epiſtolas,&c. 816.a
ne Preſbyter in nuptiis eius qui duas vxores duxit, conuiuetur 790.d. & ſ.
nomine Preſbyterorum omnem clericum innui 777.b
† ſi quis Preſbyteros, vel, &c. legitima vxoris coniunctione priuare,&c. deponatur 601.d
de Preſbyteri ordinatione 376.a
Preſbyter quot annorum eſſe debeat 27.c
Preſbyterum ſtatim talem non fieri 282.b
† & Preſbyter & Diaconus quæcunque acquiſiuit, &c. 157.d
† Preſbyteri, præter mentem ſuorum Epiſcoporum non vendant rem Eccleſiæ, in qua conſecrantur 647.c. & ſ.
ne Preſbyter ſacrum tribunal ingrediatur ante Epiſcopi introitum 848.c
qui ordinatur Preſbyter debet eſſe virgo, vel ex virginitate vnam ſolam virginem vxorem duxiſſe 21.d
† vt Preſbyteri,&c. ſi de propriorum Epiſcoporum iudiciis querantur, vicini Epiſcopi eos audiant, &c. 639.d. & ſ.
de Preſbyterorum accuſatione,& iudice 635.c
Preſbyteri à propriis Epiſcopis vel finitimis audiendi 595.b
† de Preſbyteris qui ſacrificarunt, deinde contra reluctati ſunt 764. a. de diaconis 765.a
† Preſbyterum xxx. annis minorem fieri non permittimus 28.a
de Preſbytero nuptiis illicitis implicito per ignorantiam 388.b
ſi Preſbyter in ſua vitæ agendæ ratione condemnatus fuerit, debet vicinis Epiſcopis renuntiare, vt rem audiant,&c. Si hoc non fecerit, &c. 608.a.b. & ſeqq.
ſi Preſbyter aduerſus proprium Epiſcopum inflatus ſchiſma fecerit, ſit anathema 607.b
† de Preſbyteris & Clericis ne vocentur niſi ad ſynodos Africæ 743.d
Preſbyteri prope Epiſcopos ſedentes tales eſſe debent quales Epiſcopi 263.c
† à Preſbyteris, &c. vt à propriis vxoribus abſtineant, exigi 601.d
† ſi quis vnum cúmque ſolum Preſbyterum habeat, num debet etiam ipſe vnus ab eo auferri 677.d. ſi inuentus Epiſcopatui aptus debere dari ad ordinationem ibid.d. & 679.c
† ſi quis Preſbyter,&c. ab Epiſcopo ſegregatus, non liceat,&c. 247.a
de Preſbytero qui cum muliere coniungitur, poſtquam ei manus eſt impoſita 794.b
Preſbyter à ſex Epiſcopis & proprio audiatur in accuſatione criminis 609.b
vt nullus Preſbyter procurationem aliquam ſuſcipiat 621.a
de Preſbytero, fornicationis aut periurij vel furti conuicto 245.b
† Preſbyteros autem & diaconos, &c. tale munus ſuſcipere,&c. 243.d
Preſbyter & Tripoli à quinque audiatur Epiſcopis 613. c
Preſbyterarum mulierum ſeu viduarum præſidentium in Eccleſiis conſtitutio prohibita 833.b
Preſbyteri. vide Diaconi, Epiſcopi, Clerici.
† ſi quis de Preſbytero qui vxorem duxit, contendit, non oportere eo ſacra celebrante oblationi communicare, ſit anathema 802.b.c
Preſbyter ante xxx. annos non ordinetur 794.d
de Preſbyteris abſtinentibus à carnibus, nec olera quæ cum carnibus apponuntur, comedentibus 774.d. & ſ.
† Placuit, vt Preſbyteri & Diaconi, & Epiſcopi ſecundùm proprios terminos à ſuis vxoribus abſtineant 601.d
† intra annum verum rei Pretium quadruplat, non autem id quod intereſt 914.c
Primicerij 98.a.c. qui dicti 432.a
Primitiæ ad infantium myſterium offeruntur 653.d
de Primitiarum oblatione 653.c. & ſ. de lactus oblatione ibid.
Primas idem quod Metropolitanus 612.c
de iure Primi ſiue Metropolitani in Eccleſia quæ ex Epiſcopatu in Metropolim euecta eſt 338.b
de eo qui ſine Primi ſententia factus eſt Epiſcopus 286.c
non poſſe Primum facere ſine ſententia Epiſcoporum, vt intelligendum 250.d
Primus. vide Metropolitanus.
per Primatum cathedram, Epiſcopalis potentia oſtenditur 670.b
de Primoſo Mauritanorum ſacerdotum proteſtatio 723.b. & ſ.
Principia abſcindenda in malo 417.c
Priſcilla & Maximilla falſas prophetias edentes Apollineorum ſacerdotum more 313.c
in Patrem,& Filium & Priſcillam & Montanum baptizatio 1100.c
Priuata non ſunt ſacra ſed prophana 46.a
eorum qui Priuatos ſeceſſus permittunt, propter diuinarum congregationum contemptum 802.d
Priuilegium ſpeciale ſedis Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ 39.a. 1114.b
contra Priuilegia vel iura ciuitatis auferentes 20.d
de Priuilegiis exarchorum 335.a
Eccleſiaſtica Priuilegia licet Imp. auferre 343.c
† qui vnum crimen probare non poteſt ad alterum ne admittatur 748.d
Probatius Epiſcopus 761.d
tempore Procli Archiepiſcopi Conſtantinopolit. minæ populo intentatæ 458.c. ad id hiſtoria ibid.
Profanum in lege non pro immundo ſed pro priuato accipiendum 47. d
quædam Prohibita fidelibus & non prohibita 808. d. & ſ.
† culpa ſimilis eſt Prohibita diſcere & docere 119.a
de iurando ſi Promiſſionem litigator iudici factam oſtendere non poteſt 618.d
de Promiſſum admiſiſſe conuictis iudicibus 618.c
de Promittente locum profanum aut ſeruum 51.d
Promotio ſine characteris datione perficitur 315.c
de Promotione, in clerum, per virtutem; aliorum, per aurum 502.a. & ſ.
† nemo aduerſus Prophetas, nemo aduerſus Euangelia ſine periculo fecit 602.b & ſ.
vnius Prouinciæ in duas diuiſio per pragmaticas 337.c. & ſ.
Prophetia Caiphæ 1125
vnam Prouinciam in duas non diuidendam 404.c
de formandis per literas Prouinciis 666.d. & ſ.
† vt Prouinciæ viſitentur 667.a. & ſ.
Prouinciales neceſſe habent ſingulis annis ad ſuum primatem conuenire 721.d
Prouerbium, magis hanc partem quàm Phrygas

& Myſos cognouerunt 189.d
Prouerbium malorum Ilias 994.d
Pſallere in Eccleſiis non vetitum laicis 834.d
in Pſallendo ſaltationes geſticulatorum prohibitæ 452. d. & intenſæ exclamationes ibid.
de Pſallentibus in Eccleſia 451. d. & ſ.
Pſalmi vt legendi & canendi 835.b.c
de Pſalmis aliquot vltra CL. Solomonis 850.a
qui Pſalmi dicendi in Eccleſia 849. d
Pſalmos vno contextu non eſſe dicendos 835.b
Pſalmodias diuinas qui audire non debeant 884.d
de Pſalmodiarum reuerentia 451.d. & ſ.
Pſalmodiæ ſcenicæ prohibitæ 452.d
Pſalterium cur in diuerſas ſeſſiones diſtributum 835. c
Pſalterium noſſe debet omnis Epiſcopus 495.d. & ſ.
Ptolemais vrbs Pentapolis 303. c. eius Epiſcopus Sabellius ibid.
Puberes doli non capaces, non ſunt crimini obnoxij 76. a
poſt Pubertatem teneri adoleſcentem crimine adulterij 76.b
poſt Pubertatem adoleſcens adulterium committit 75.c
Pubertatis anni in maſculo & fœmina 74.b.& ſ.
de Publicè docente & priuatim 381. b.c.& ſ.
de Publicè docere vetitis quare illud (publicè) adiectum 439.d
de Publico iure non paciſci nec legari licet 215.c
omnia Publica eandem cauſam habent 278.d
† inter Publica non continentur,&c. 53.a
† multi qui aliquam Publici vtilitatem,&c. 28.d
Puellarum conſecratio à presbyteris ne fiat 603.c.d. plura ibid.
de Puellis præter patris ſententiam fornicatores ſecutis 972. d.& ſ.
† qui Puellæ vim affert,&c. 268.b
de deſponſis apud alios Puellis, & raptis poſtea per alios 773.b
Puellarum conſecratio & monachorum tonſura, idem 604.c
de Puero ex populo rapto Conſtantinopoli, tempore Procli Archiepiſcopi, & hymno ſancto ter inſtituto 458.c
Puerpera nihil commune habet cum fœtu qui paritur, quod ad illuminationis rationem attinet 790. b
de Puerulis à ſancto per ludum baptizatis 875.b
Pugillatus, curſus, ſaltus, diſci, palæſtræ certamina 949. c
de Pugnantibus cum beſtiis ſine infamiæ nota 992.a
de loco in Pulpito vel extra pulpitum 639.b
de Pulſante 126.a.b
qui Puniantur criminaliter & pecuniariè 131.b
de irrita adoptione erga Pupillam 184.b
† ſi tutor, &c. eius quæ ſub tutela, maritum adoptauerit Pupillæ 184.b
Puri dicti Nouatiani (& de iis) 1073 c.d
de Pytthogeorgiis vxoris tonſura iudicium 8.a.b

Q.

QVadrageſima propriè vna eſt 423.d
Qne in magna Quadrageſima quidem ſe continentes 1102
de Quadrageſimæ ſacrificiis 425.c
de comedentibus in ſanctæ Quadrageſimæ ſabbatis & dominicis oua & caſeum 428. a. & ſ.
in Quadrageſima non offerendus panis niſi ſabbato & ſolis dominicis 846.d. de aliis in quadrageſima obſeruandis 847.a.& ſ.
turpis Quæſtus gratia Epiſcopi, ſuos ſegregantes, vel templa iis claudentes, pœna talionis puniuntur 500.c
de Quinquennio præſcripto mulieri aut viro bello captis, antequam matrimonium alter eorum contrahat ſi incerta mors eſt vnius 481. b. & ſ.
Quodvult Deus Verenſis 746.b
† de Quodvult Deo Centuriato 712.c
† de Quodvult Deo Epiſcopo ibid.

R.

de RAdeſti Epiſcopo 877.c
† qui Rapit vel dolo ex naufragio lucratur, &c. 130.d. & ſ.
† ſi quis Rapuerit, &c. vxorem virginem ſacram 137. b
† qui mulierem Rapuerunt ſponſam, ſiue non, &c. & maximè ſi ſint Deo conſecratæ,&c. 136.d
de Rapientibus mulieres nomine matrimonij 477.c
† ſi quis ſolam mulierẽ quamcunq; Rapuerit, 138.c
† Rapta ei qui illam rapuit, ne nubat 268.c. 478.a
de Rapta volente, cum raptore legitimè habitare 478.a
† qui dicit ſuam vxorem à ſeruo Raptam,&c. 138.b
Raptam mulierem raptoris bona lucrari 478.a
† ſi Rapta ſit filij mei ſponſa,&c. 138.c
Raptores vnà cum quadrupli reſtitutione infamantur 914.d
† etiam in diebus Paſchæ virginum Raptores in vincula coniiciuntur 137.d
† Raptor à pœna non liberatur rem offerens ante iudicium 914.c
† parentibus, &c. virginum, & diaconiſſarum, & viduarum, quæ ſunt Deo dedicatæ, licet earum Raptores,&c. 137.b.c
de Raptu deſponſarum puellarum 773.b
de Raptum facientibus aut opem ferentibus 136. d. 137.a. & ſ.
† ſi ſeruus raptum virginis, &c. in publicum detulerit 138.b
† cæterùm homicidis, &c. & Raptum virginum committentibus intra ſacros terminos,&c. 142.a
† ſi à domo vel vico qui oppugnatur Raptum quid fuerit, legi locus eſt 907.c
† ſi itaque ex his quiſpiam aut à mulierum parentibus,&c. in ipſo Raptu fuerit comprehenſus,&c. 139. d
Raptus excedit crimen adulterij 140.d
de Raptu & vi 268 c.& ſ.
de Raptu mulierum 349.c.d. & ſ. 966.c. & ſ.
de Raſa indutis cum Triſagio 561.a
qui rebaptizandi ex Paulicianis 301.a
Rebaptizantur omnes qui in vnam demerſionem baptizantur 314.a
† de Rebaptizationibus Epiſcoporum 660.d.& ſ.
de Rebaptizantibus & rebaptizatis 74.a. & ſ.
† qui ſciens aliquem Recepit crimini obnoxium, &c. 146.a
non Recipiendus quis ſit 239.c
de non Recipiendo, vel ſegregato 239.b.c
de Reconciliatione eorum qui ſunt in periculo 605. a. & ſ.

Digitized by Google

Recenſis agri Epiſcopus Creſconius 661.a. plura de eo ibid.
Regionum totius orbis Patriarchis quinque diſtributio 1120
Reges, Chriſti Domini appellantur & ſunt 1125
Religio improbata quæ eſt præter orthodoxam religionem 483.b
Religionum aliquot nomina 1098
† quicunque ſeruum vel,&c. ad nefandum religionis ritum,&c. 122.b
de Relinquentibus omnia propter ſalutem animæ & ſecedentibus 899.d. & ſ.
† de iis qui proprios populos relinquunt 696.a.& ſ.
† valetę quod Relinquitur collegio aut corpori, &c. 60.a
† licet iuſta ex cauſa, &c. & repoſitas, quæ vexantur, Reliquias transferre 132.d
cum Reliquiis martyrum vel ſanctorum conſecranda templa 506.a. & ſ.
Renuntiationes non eſſe inconſideratè admittendas 579.d
Renuntiationum libelli ſacerdotibus interdicti 323.b
Renuntiationes in Eccleſia non admittendæ 1079. b.c. & ſ.
Renuntiationes præter canones dantur & accipiuntur 543.d
de Renuntiationibus admittendis 1116.c
de Renuntiationibus quæ temere fiunt 558.d
de Reordinationibus Epiſcoporum 660. d. & ſ.
iuſta Reprehenſio apud principem pro iniuria ſæpè 278 c.d
Repudij cauſæ 223.d
de Repudiis 164.b.& ſ.
de libello Repudij lex Hebraica ſublata 468.b
Repurgari quid rectè dicatur 933.d
Res tuas gere, verba coniugium ſoluentium 468. b
Rei etiam in prædiis verſantes auelluntur 146.b
Rem propriam qui abſtulerit ſine magiſtratus autoritate, ab ea excidit 738.b
Rei omnes per tria xxx. dierum edicta acceſſuntur 634. d
† qui Rem alienam abiectum accipit, vt eam lucretur,&c. 910.a
† ſi quis abſentis Rem vacantem detinuiſſet, &c. 910. b
† Res quæ in eum locum deducta eſt à quo initio conſiſtere non potuit, infirmatur 185.a
quarum Rerum cura gerenda eſt 1180.b
in extrema Reſpiratione etiam baptiſmum decernit ſanctus Timotheus 230.a
in extrema Reſpiratione omnes debere dignos haberi diuino & ſancto viatico 210.a
de Reſtitutionem petentibus, & priùs examinatis 666. c
de Reſtitutione quæ agitata in cauſa Muzalonis 665. b. c. & ſ.
Reſtitutus in ſynodo iudex factus 746.a
Eccleſiæ Reſtitutæ ſecretum 649.c
Reſurrectio ex peccati caſu erectio 1036.c
de Reſurrectione Chriſti & tempore 473. 474. 475. & ſ.
Rheginus Cypri Epiſcopus 406.b
Riginus Epiſcopus 319.a
Rogorum dæmoniacum myſterium quale, & quando ceſſauit 441.b. & ſ.
de iis qui Rogos accendunt ante officinas ſuas & domos 440.a
noua Roma quæ dicatur 306.d
contra ſeiunctos à throno antiquæ Romæ 578
de Romana Eccleſia æquè ac imperium dignitatibus honeſtanda 38.d
† vt pacificetur Romana Eccleſia & Alexandrina 725.c
ſedes Romana Apoſtolica nominata 591.b
Romani Imperij ceſſio per Conſtantinum Imperatorem propriis manibus compoſita in pretioſis reliquiis S. Apoſtolorum Petri principis poſita 88. d
Romanorum liberatio à malo famis 435.c
Romanus Artabaſdus 996.c
Rufinianorum celebre monaſterium 566.a
Rumoridas conſul 714.b
Ruſſia Thraciæ diœceſis 332.a
Ruſticorum Eccleſiis canon valde aptus 709.b

S.

Sabbati hæreſis 313.a
Sabbatiani vnde dicti 313.a
Sabbato otiandum non eſſe 839.b.& ſ.
de vna Sabbati 1030.d
Sabbatum propter hominem factum, non homo propter ſabbatum 471.d
Sabbatum mundi opificij monimentum 267.c
cur Sabbato non ieiunamus 267.c
Sabellius, Sabellianorum hæreſis quæ 303.d. 313.c.d
Sabellius Libycus, vnde Sabelliani hæretici, Ptolemaidis Epiſcopus 303.c
Sabelliani anathematizati 303.c
Saccophori hæretici 982.a
† ſi inter nos locus Sacer, aut, &c. 49.d
locus Sacer manet, corruente ædificio 46.a
de furto Sacri & ſacri priuati 48.a
Sacris initiati qui dicuntur 454.d
† diuturna poſſeſſione ſacra quis non acquirit, &c. 46.b
de Sacrorum vaſorum alienatione 147.c
de Sacris ſponte non operante, & poſtea ſacrificare volente & prohibito 1126
† Sacra ſunt diuini iuris, & nullus in ea dominium obtinet, &c. 46.a
quod ſacrum factum eſt præter ſacerdotum ſententiam, vt ſacrum ſit 47.b
de pœnis eorum qui ſacra vaſa, contra legem aut oppignerant, aut, &c. 61.c
Sacra non ſunt quæ ex fructibus offeruntur 48. b
† ſi legauero Sacrarum rerum cuſtodibus, &c. 53.a
† ſi quis autem in domo priuata, &c. Sacrum miniſterium, &c. 68.a
† lex Iulia peculatus mouetur aduerſus eum qui ex locis ſacris, &c. 133.a
† qui inſciens ſacrum emit, &c. 61.c
† neque rem ſacram neque religioſam, &c. 51 c
† nullus ſciens rectè emit rem ſacram 46.c
† qui non propter captiuorum redemptionem Sacra vaſa, &c. 61.b
Sacra res eſt, quæ eſt publicè conſecrata 46.a
de Sacrum amictum exuente & militante 351 c
Sacra tangere & contrectare quomodo differunt 637. b
inter Sacris initiatos, clericos & aſcetas cum mulieribus lauantes, differentia nulla 454.d
de Sacrum miniſterium peragentibus in domo priuata, ſuburbano, vel pago 68. a. & ſ.

† Peculatus autem tenetur, qui Sacra ex monumentis, &c. 133.a
Sacra loca quæ dicantur 486.b
locatio de Sacra æde vt valet 51.b
† qui cum armis locum Sacrum occupant, obnoxij pœnæ ſunt 52.c
† Sacra vaſa neque alienentur, neque, &c. 61.c
Sacrorum locorum cura ad eos pertinet qui illa curant 50.b
de Sacrorum vaſorum venditione 62.a
Sacrum vas vel locum qui ſciens vendit, perdit pretium & punitur 48.a
de iis qui Sacra faciunt communia 347.d
† prohibetur quis ædificare in Sacro 46.c. plura de ſacris locis ibid. & ſ.
de iis qui Sacris initiati mundanas curas ſuſcipiunt 276.d. & ſ. 277.d
Sacra iuſtis de cauſis nonnunquam venduntur 48.b
† ne quid in loco ſacro fiat 50.a
Sacrum quid ſit 46.b
Sacræ quædam res ſunt, Deo non dedicatæ 64.a
de Sacris ædibus malè occupatis, & earum reſtitutione 518. b. & ſ.
ne quid in loco Sacro fiat, vel, Quod factum eſt, vt reſtituatur: & de mortuo inferendo, vel ſepulchro ædificando 50.a
de Sacri calycis exhibitione 393.d. & ſ.
Sacrorum graduum non confundendi ſunt ordines 625. a
† ex Sacro res priuatas ſurripere non eſt ſacrilegium ſed furtum 63.d
Sacrum eſt inæſtimabile 46.b
de facientibus communia, Sacra loca 486.a. & ſ.
† deſino poſſidere quod alius mihi ademit, &c. & quod ſacrum factum eſt 49.d
Sacra loca non eſſe de nouo conſtituenda 552.a
de eo cui ſacrorum cuſtodia concredita eſt 65.a
de Sacra celebratiône poſt eſum 391.a
de Sacris vaſis & donariis 61.a. & ſ.
Sacra celebrantes in ſacra domo ſine Epiſcopi ſcientia 803.a
† Sacra vaſa Conſtantinopolis, & oratoriorum, quæ, &c 62.a
de Sacro myſterio 1115.a. & ſ.
in Sacrum calicem aquæ feruentis immiſſio reprehenſa à Latinis 395.b
Sacra non ſunt publica 52.c
Sacerdotum aurea bulla pro immobilium poſſeſſionibus data 517. 518. & ſ.
† quòd ſi Sacerdos falſum teſtimonium iuratus dixerit, &c. 947.b
Sacerdos pro Epiſcopo intellectus 663.c
de ſacerdotum correctionibus 570.a. & ſ.
de Sacerdotibus non accuſandis 1108
Sacerdos non flagellis & verberibus ſed doctrinis & admonitionibus nonnunquam & pœnis canonicis inſtituere debet 570.a
Sacerdotes ordinantium ante annos eis præſtitutos depoſitio 29.c
Sacerdotum filij ſecularia negotia nec peragant nec ſpectent 614.c. & ſ.
ne Sacerdotes magiſtratuum munera ſubeant 573.c. d. & ſ.
Sacerdotum ſeptem diebus perfici 581.c
Sacerdotibus interdicta equorum curricula & ſcenici ludi 384.d
Sacerdotes non ſunt doctores 585.d
Sacerdotis munus etiam de docendi munere, non de ſola ſacrificij celebratione 381.c
Sacerdotes antiquitus neceſſe habebãt docere 381.c
Sacerdotis depoſitio qui tali iniuria affecit eum à quo erat affectus, vt audita iniuria is gemeret & animam eructaret 979.c
† de Sacerdote qui illicitum matrimonium contraxit inſciens 232.b
de Sacerdote qui alteri mulieri coniungitur 202.c
Sacerdotum electio populo non permittenda 854.a
de Sacerdotum cohabitationibus 98.d. & ſ.
† ſtatuimus non ſolùm vniuſcuiuſque Catholicæ Sacerdotes, &c. 392.d
† Sacerdotem ſecularem dignitatem nullo modo poſſe aſſequi 1124
de Sacerdotum abſtinentia ab vxoribus & quando, & de iis qui perpetuò ſacrificant 1128
Sacerdotum ordinatio quæ peccata delet 1125. Sacerdotes non poſſunt peccata remittere ibid.
Sacerdotibus ad rectè ſe gerendum inſtituta data 494.a. & ſ.
de Sacerdotibus circa matrimonium ſtatuta excedentibus 935.b
Sacerdotis gradum aſſecutos, vt quæ ſunt agenda inquirere & examinare oportet 310. d
Sacerdotes non poſſunt peccatorum confeſſiones excipere, & peccata remittere, ſine licentia Epiſcopi 797.d
Sacerdos, coniux eius quæ poſt ordinationem adulterata, rurſus eſſe ſacerdos non permittitur 33.c
Sacerdotes & Clerici cum ſolis ſuis matribus & filiabus, &c. 99 a
confeſſiones hominum non ſuſcipere Sacerdotes, ſed ſolos monachos ſacerdotes iniquum eſſe 1123
Sacerdotum filij ſpectacula nec perficiunt nec ſpectant 386 a
Sacerdotes literas docentes, & ex eo victum quærentes 511.a
circa laicos Sacerdotes infirmata conſuetudo 8.b.c
de Sacerdotibus falsò teſtificatis 947.b
Sacerdotes cùm primùm ordinati, non ſolùm Apoſtolica gratia, ſed etiam prophetica digni cenſentur 1125
Sacerdotes qui auſi temere ante ſynodalem condemnationem à ſui Epiſcopi communione recedere, deponendos 575.a. & ſ.
Sacerdotem veſtibus vti ſumptuoſis non oportet 389. c
Afrorum regiones in ſacerdotum habendorum inopia 684.a
de Sacerdotum licito coniugio 374. b. & ſ.
Sacerdotum quorundam accuſationes pro amuletis & talibus 433.c.d. & ſ.
de Sacerdotibus impune à ſuis Epiſcopis, diſcedentibus 1120
de Sacerdotis nefario per ignorantiam matrimonio 961. d. & ſ.
Sacerdotibus carnium membra in altaribus cocta diſtribui Iudaico more apud Armenios, & malè 489.a. & ſ.
contra Sacerdotes qui verberant 569.d
de Sacerdotibus quibus Moſes innixus erat in prœlio contra Amalech 525.d
Sacerdotes fieri archiatros nolebat D. Lucas 622.a
de Sacerdotibus peccatum ad mortem peccantibus 968.b. & ſ.
contra Sacerdotum oppreſſiones 501.d. & ſ.

Digitized by Go

Sacerdotibus caſtigationes quæ permiſſæ 246.b
de Sacerdotum ancillis 366.d
Sacerdotalis dignitas ſola nec poteſtate obtinetur 323. d
à Sacerdotali ordine iactantia & ornatus corporeus, aliena 534.c. & ſ.
Sacerdotalis ordinis homines puniri quomodocunque in iudiciis litigantes 1123
Sacerdotium aſſequentes Magiſtratus potentia vel pecuniis vt tractantur 245.c
de alienatione à Sacerdotio 316.a.b
Sacerdotium ea quæ priùs admiſſa ſunt, abſtergere volunt nonnulli 290.a
Sacerdotio dignus habendus qui baptizatus eſt, & alios ſanctificat, etiam antequam eos baptizauerit qui vnà ſecum habitant 16. c
Sacramenta ſancta donatio dicuntur 384.c
alterius Sacramentum alium nec iuuat nec lædit 212. d
quando retractatur Sacramentum præſtitum, vt locum habeant pœnæ canonicæ aduerſus peierantes, & quando non 213.b.c
de Sacramentis Gentilium 482. b. & ſ.
Sacraria non venduntur, aut emuntur, ius quod in eis habetur 48.a
Sacrati quomodocunque occidentes, deponuntur 992. b
Sacrati priùs deponendi quàm tradantur ſeculari magiſtratui 662.c
Sacratos ſacra dogmata doceri & canonicum & iuſtum eſt 1124
Sacrati renuntiare poſſunt præſcriptioni fori 621.a
Sacratos poſſe renuntiare præſcriptioni ſeu exceptioni ſacerdotij 1123
Sacratis hominibus fœnus & vſura interdicta 831.a
de Sacrato trahente Eccleſiaſticum in ſeculare iudicium in cauſa pecuniaria 616. b. plura ibid.
Sacratorum quæ ſint turpes & viles artes 621. d. & ſeqq.
de Sacratis, quibuſcunque qui lapſi ſunt 986. c
Sacrati qui ſubeſſe debent 248.b
Sacratum, ſine iuſſu Epiſcopi non debere iter ingredi 844.a. & ſ.
de Sacratis hominibus cauſas agentibus 626.d
Sacratus nec cum mandato Imperiali poteſt Eccleſiaſtico iuri renuntiare 727. b
qui Sacratus eſt, non ſolùm modeſtus eſſe debet & continens ſed etiam eius coniux 242.c
Sacrati ſine canonicis literis iter ne ingrediantur 844. c
Sacrati. vide Clerici, ſacerdotes & talia.
de Sacrificantibus in aliena regione ſine commendatitiis & dimiſſoriis literis 728.a
de vi Sacrificantibus & ad idola pranſis 767. c. & ſeqq.
de incruento Sacrificio 234.c
† quæ pro Sacrificio offeruntur, &c. 230.c
† qui facit prohibita Sacrificia, lege Cornelia de Sicariis, tenetur 125.c
de Sacrificio Domini incruento 572 d
† quæ Sacrilegio quæſita ſunt, hæredes inter ſe non diuidunt 62. b
de ſacrilegij pœna 64.c. & ſ.
† præſides, Sacrilegos conquirunt 62.b
† inualidè quiſpiam ſe Sacrilegium facturum promittit 62. b
† Sacrilegi capite puniuntur 64.d
Sacrilegi qui dicantur 64.d. & ſ.
Sacrilegi & cædis & comparatio 1058.a
de Sacrilegio 1058. a. & ſ.
† Sacrilegij iudicium etiam aduerſus hæreticos competit 65.a
† Sacrilegium facit locus 64.b
† Sacrilegij actio aduerſus quum moueatur 63.a
† Sacrilegi pro qualitate delicti punientur 63.b
in Sacrilegum mitior pœna, quàm in homicidam 1058. c
† Sacrilegij pœna pro qualitate perſonarum, &c. 64. c
Sacroſanctorum locorum immunitate qui protegantur 142.b
Saltationes indecoræ muliercularum & virorum 436. a
Saltationes in ſcena prohibitæ 386 a
Saltationes nomine virorum ac mulierum factas, pelli oportere 435.a
† Samaritanus autem nullus ſeruum Chriſtianum habebit, &c. 508.b
Samaritanis circa teſtamenta & donationes & alia prohibitiones datæ 71.d
de Samaritanorum teſtamentis, & donationibus eis factis 160.b. & ſ.
de Samaritanis conſtitutio 160.b. 161.c
Sanctificationis impertitio, benedictio eſt 962.d
Sancti Spiritus gratia non eſt vænalis 247.b
de Sanctis non conſecratis & ſacris vide 47. d. & ſeqq.
† ne Sancta inſtar benedictionum in feſto Paſchæ in alias parochias mittantur 834.a
Sanctorum feſta enumerata 80.b. & ſ.
de Sanctis quæ fiunt poſt prandium vt à ieiunis, vt par eſt offerantur 660.a
poſt hymni ſancti verba, Sanctus immortalis, qui addant, Qui crucifixus es pro nobis, miſerere noſtri, ſed malè & cur 458
cum Sanctorum reliquiis conſecranda templa 506. a. & ſ.
vt Sanctum commune efficiatur, annorum lapſus non eſt allegandus 528.d
priuata ſancta, ſiue non conſecranda, dominio ſubiiciuntur 50.d
de Sanctis altaris non niſi à ſobriis hominibus peragendis, præterquam vno die in anno 390.c.d
Sanctum habitum qui habent ludibrio, per Epiſcopos & Magiſtratus puniri 169.b
Sanctum aliquod vas ex ſancto altari qui ad proprium lucrum capiunt, vel commune efficiunt, vel ad communem & profanum vſum vtuntur, deponendi 570.571. & ſ.
† Sanctiones pragmaticæ quæ canonibus aduerſantur, ſunt infirmæ & inualidæ 4.a
Sandaliorum cum linteis albis Clericis Romanæ Eccleſiæ conceſſio facta 87.c
à Sanguine abſtinendum & ſuffocato, in cibis 443. d. & ſ.
de quamcunque Sanguinolentam ſpeciem comedentibus nouella 444.b
Sardicæ ſeu Triaditæ Epiſcoporum conuentus 308. d
Sardicenſis ſynodus quam præcedat 309.a
à Sarracenis detentæ Eccleſiæ 861.c
vnà cum Sarracenis comedentes 771.b
à Saſimis Conſtantinopolim tranſlatus magnus Gregorius 1112 a

Saturninus

Saturninus Epiſcopus 918.b
Satyricæ perſonæ quæ ſint 436.c
† Scena autem eſt vbi quis ſtat vel mouetur, &c. 217.d
Scenicos ludos audire ſacerdotibus interdictũ 384.d
de Scenica arte 217.d. & ſ.
de Scenicis pœnitentiam agentibus & ad Dominum conuerſis 658.d
Scenicis monaſticus habitus prohibitus 171.b
à Scenicis ſaltationibus arcendos clericos 422.b.c. & ſeqq.
qui Scenici & mimi eſſe dicantur 659.a
† Scenicæ etiam ſi à fornicatione, &c. non ceſſaturas iurauerint, &c. 215.d
Schiſma abuſiuè ſumptum 607.d
Schiſmata quæ dicantur 1100.b
Schiſmaticorum correctio 607.c
Schiſmatici qui hæretici appellati 311.d
Schiſmaticus. vide hæreticus.
Schiſmaticus ab omni ſacerdotio debet eſſe alienus 578.a
Schiſmaticorum, hæreticorum, & eorum qui à congregatione diuertunt differentia 607.d
Scholij & textus diuerſa lectio 56.b
† dolum quis facit, qui perfectè neſcit quod ſe Scire profitetur 619.d
Scribendi mos ea quæ in congreſſionibus fiebant & dicebantur 593.b
Scripta piorum adulterata 264.c
quæ Scripta Patres appellent puerilia ludibria 508.c. 509. a
à ſanctis Patribus Scripta, ſunt legenda 279. c. & à ſanctis confeſſoribus ibid.
diuina Scriptura ſunt ſacri canones & dicta ſcripturæ 602.d
per diuinas Scripturas, omnia quæ in ſcriptis, fidelibus mandata ſunt 809.c
à Scythis Chriſtianorum infantes bello capti 461. d. & ſ. empti à Romanis & baptizati 462.a
Scytizæ Chronicum 307.c
Scylitzæ Chronicum 435.b
Secunda Eccleſia 729.a
de Secedentibus ab Eccleſiis in aliena non recipiendis 293.d. & ſ.
à ſecularium officiorum & miniſteriorum exercitio qui prohibiti 97.b
Secundi baſilicæ Eccleſia 717.c
Secundinarum Deiparæ celebratio 456.a. & ſ. plura ibid.
qui Securi erga vxorem in ira vſus eſt, eſt homicida 938.b. & ſ.
Segregatus qui dicatur 239.c
de Segregato vel non recipiendo 239.b.c
de Segregato à ſegregatione abſoluendo 247.a.b
Segregationes malè intentatæ, periculoſæ 46.a
de Segregatione ſine cauſa canonica 112. c. & ſ.
Seletianæ partes Africæ regionis 650.d
Semiarriani hæretici 302.d.303.a
etiam Senatorij ordinis viri, in quouis iudicio, vnius non admittendum iudicium 110.a
Senatuſconſulti Velleiani auxilium 447.b
de Seminis fluxione 917.b. & ſ.
in Senem aliquid benignius factum à regionis Epiſcopis, placere ſynodo 323.d
Senſus ſpiritus participes apud quos beati exiſtimentur 1102
Senſuum primus viſus 490.a
de Sententiarum æquali numero 1121
canonis verbis, etiam ſi pro eo Sententia lata eſt, cur adiectum de recuſante forum Eccleſiaſticum Epiſcopo 616.b
qui tulit Sententiam, non poteſt ſententiam euertere 150.d
† præſes non poteſt reuocare pœnam ſua Sententia definitam 151.a
† neque ſuam Sententiam poteſt, neque ſucceſſorum quiſpiam retractare 151.a
† quod iuſſerit vel prohibuerit prætor, poteſt reuocare non tamen ſuam Sententiam 153.c
† præſides ſuas Sententias non mutant 152.b
† etiam ſi in pronuntianda Sententia errauerit, non ſe corrigit, &c. 154.a
† præſules ſuas Sentẽtias reſcindere nequeunt 153.b
† neque deceſſoris neque ſuam Sententiam quemquam reuocare poſſe, &c. 151.d
† qui Sententiam pronuntiauit, deſinit eſſe iudex, &c. 154.a
à plurium Sententia quum diſſidium eſt vt agatur 286.d. & ſ.
de tota Septimana Paſchali 443. a. & ſ.
Septimanæ Paſchalis die mechanicos artes & opera exercere malum 443.b.c
Septimana τῆς τυροφάγου 1098
de Septuaginta diſcipulis Domini 797. b. & ſ.
† Sepulchrorum effoſſionis crimen affert infamiam 1057. d
Sepulchrorum effoſſionis abuſiua appellatio 220.d
† Sepulchri violati crimen infamiam irrogat 132. b
Sepulchra mulierum ne ſint in monaſteriis virorum 417.d
de Sepulchra violente & effodiente 131.c.& ſ. 133.b. 995.d
† qui Sepulchra violant, &c. 132. b
† qui materias ex Sepulchris auferunt, &c. 1057.d
de Sepulchrorum propriè dicta effoſſione 221.a
de Sepulchrorum effoſſione 1056. d. & ſ. in duo diuiſione 1057.b
† ſi quis ex Sepulchro abſtulerit, vel lapides, vel, &c. 1057.d
† crimen Sepulchrorum effoſſionis, &c. 132.b
in Sepulturis etiam cauendus monacharum cum viris congreſſus, inter ſe aſpectus 417.d. & ſ.
Seruari volentium prodigioſus modus 1102
Serui præter dominorũ voluntatẽ non tondẽdi 319.c
de Seruis manumiſſis & teſtib. ad id dãdis 462. b.& ſ.
† Serui qui dominorum voluntate monachi fiunt, à ſeruitute liberantur, &c. 142.d
Seruos qui aliquid turpe facere coguntur, manumitti 220.a
† ſi Seruus vel aſcriptitius, fiat Monachus, &c. 165.a
† Seruus cum armis confugiens, &c. 692.a
† ſi Seruus metuens ad Dominum reuerti de ſe falſum dixerit, &c. 152.a
à Serui ſui dominio dominum ignorantem nec libertas nec ſacerdotium aut aliud abalienant 277.c
de Seruis Clericis factis aut Epiſcopis, & eorum ad dominum reuocatione 39.a. & ſ.
de Seruis in clerum non prouehendis ſine voluntate dominorum 277.a. ad id plura ibid. & ſ.
circa Seruos clericos Nouella Imperatoris D. Leonis Sapientis obſeruatio iuſta & æqua 39.c
† Si quis docet Seruum pietatis prætextu dominum contemnere, & à miniſterio recedere, &c. 801. b
Serui ignorante domino Clerici facti vel monachi

atque adeo Epiſcopi, priori domino reſtitutio 36. c.d
† Serui qui dominorum voluntate monachi facti, &c. 167.b
† ſi Seruus alienum rapuerit, &c. 138.b
Seruorum in raptu adminiſtrorum ſeu ancillarum exuſtio 139.a. 140.c
† ſi Seruus ſciente domino, &c. Clericus factus fuerit, &c. 144.d
† ſi Seruis meis ad cuſtodiam templi, &c. 53.b
† ſi Seruus, &c. monachus factus, monaſterium relinquere, &c. 144.d
† ſi Seruus raptum virginis indicauerit 139.c
† Seruus nec domini ſententia fit Clericus, niſi, &c. 35.d
† ſi quis Seruam in ſua coniunctione habeat, &c. 209.a
Seres ſunt vermes 535.c
domini Sergij patriarchæ deciſio 529.c.d. 1117.d
Sermonem Dei audientes & non facientes an ſumus iudicio obnoxij 1066.d
Seſyncellus patriarcha 307.c. frater Imp. D. Leonis ibid. à Cæſareæ Epiſcopo ordinatus præmortuo Heracleæ Epiſcopo 307.c
in cauſa Seth raptoris puellæ iudicium 967.d
Seueri eiectio 115.c
Seueri depoſitio 729.a
Seueri ſcripta habentium eiectio 113.c
† qui Seueri ſcripta habent, nec, &c. 176.b
Seueri negotiũ de preſbytero ab eo ordinato 944.d
in Sexennem mulierem copulæ concupiſcentiam non concipi 195.d
† lege Cornelia de Sicariis tenetur, qui hominis occidendi gratia, &c. 124.b
Siccis quando veſcendum 1127
Siccorum vſum aquæ quoq; potionem cõſequi 1127
Sicera eſt quicquid ſine vino inebriat 234.c
Sicilia Conſtantinopolitanæ vrbis throno ſubiecta 306.a. auulſa ibid.
Metropolitanus Sides imperij negotia adminiſtrans 329.d
Siliquarum quatuor numeratio pro citatione pecuniaria vel criminali 108.a.b
† & quomodo in Similibus perpetuò iudicatum eſt (vbi lex non ſcripta) 6.d
Simoniacus error improbitas 384.a.c
Siniſtri hæretici vnde dicti 313.a.b
D. Siſinnius Patriarcha 187.d
Siſinnius patriarcha quid decernat 529.c
Sitifenſis regionis legatio 650.a
Sitifenſis regio pars Africæ 650.d
Sine voculæ pro *vel* acceptio 239.c
Papæ Silueſtri recuſatio coronæ ex auro vel margaritis 88.a.b
† ſoluitur Societas, ſi vel perſonæ mutentur vel res, vel, &c. 47.d
Sodalitas quid ſit 344.a
† Sodalitates & coniurationes punit ius ciuile 149.c
de Sodalitatis crimine, potiſſimùm in Dei Eccleſia 343 d. & ſ.
Solidi numeratio pro citatione 108.b
de Solitudinem complectentibus 408.d
Soluta quæ dicatur 258.b
de Somniante ſe mulieri coniungi, & talia, an ſacramentorum particeps eſſe debet 1064.d. & ſ.
de adoleſcentum Athenienſiũ circa Sophiſtarum aduenientium receptionem cum pompa, inſolentia, & alia 447.d
Sors quid ſit 441.a
de Sorores duas in matrimonio accipiente 957.c. & ſ. 1006.c. & ſ.
† qui duas Sorores duxit, &c. clericus eſſe non poteſt 242.d
de eo qui Sorori ſibi deſponſæ puellæ vitium attulerat, ita vt etiam ea conciperet ſponſam autem poſtea vxorem duxit: vnde altera ſe ſuffocauit 784.d. & ſ.
Sozopolis 696.d
Spadones, Eunuchorum genus, qui dicantur 245.a
Spectacula quæ dicantur & quibus interdicta 616.a
† Spectaculum eorum qui pugnant in ſingulari certamine, ſublatum 219.c
de Spectaculis 219.c
de Spectaculis, & ſimilibus 610.d. & ſ.
† ne Spectacula in dominico & in reliquis ſanctorum feſtis vllo modo peragantur 688
Spiritus ſanctificatio pro pecuniis non impertienda 383.d
Sanctum Spiritum ſeruire Macedonij blaſphemæ voces 247.b
Spiritus gratiam vt humanam aliquam hæreditatem tranſmittere non licet 274.a
cum Spiritu conglorificatio teſtibus carens 1014.d
S. Spiritus gratia nihilo minùs dignus cenſetur qui indignè electus purè vitam tranſigit, quàm is qui dignè electus, poſt ſuam puritatem, vitam illam relinquit 1125
de Spiritali cognatione adoptionis 1122
Spiritales ſe appellant Euchitæ & cur 1102
Sponſalia ante tempus peragentes, humanæ & diuinæ iræ obnoxij 193.c.d
Sponſalia aliàs aliter fieri ſolita 189.d
Sponſalia perfecta lex antiqua contrahere non potuit 195.d
Sponſalia quidnam ſint 190.b. & ſ. eorum tempus præfinitum ibid.
Sponſaliorum poſt ſeptennium peractio 192.a
inter Sponſalia & matrimonium differentia 192.a
Sponſalia in ſola contrahentium voluntate lex antiqua definit 190.b. de ſponſalibus plura ibid. & ſ.
de Sponſaliis legitimis Nouella D. Alexij Comneni 202.d. 488.a
Sponſalia pro nuptiis reputata in lege Moſaica 485.c.d
† Sponſalia fere in omnibus perfectis nuptiis æquiualent 488.a
Sponſalia ſolui ſi poſt ea prægnans inuenta mulier inuenta ex præcedente alieni ſeminis ſuſceptione 488.d
legitimè coniungi cum muliere quæ cognata eius fuerit, quæ obligatoriis ſcriptis duntaxat illi obſtricta fuiſſet, ſed non Sponſaliorum preces cum ipſo excepiſſet, &c. quis prohibitus 195.d
Sponſalia vt definiuntur 487.c
† antiquæ quidem leges valde diuerſa Sponſaliorũ & matrimoniorum decreta ſtatuerunt, &c. 189.d
vt Sponſalia tanquam nuptiæ reputentur, non coniunctio ſed precationum ceremoniæ faciunt 195.c
Sponſa vxor nominata in lege Moſaica 488.d
de Sponſa lectoris cum qua congreſſus eſt ante matrimonium 997.b. & ſ.
Sponſorum pœnæ die ipſo matrimonij ad rem veneream coeuntium 1112
de Statutis validis aut inualidis 550.d. & ſ.

de Staurato Oxybaptro reuera iuſto, & eam, quæ propter Deum, ſtultitiam agente, propter ſeductores 430.c
Stephani & Cobidæ interpretatio 213.d.214.a
Stephani doctrina de diuturna conſuetudine tanquam lege ſeruanda quando legi non ſcriptæ aduerſatur 6.d
de Domino Stephano Comneno cum Eudochia matrimonio iungendo, & prohibito 998. 999
ſub Stelicone & Anthemio coſſ. ſynodus 720.b. quid in ea ibid. & ſ.
Stilichonis conſulatus 683.b
vt rectè quis ſtipuletur 50.d. & ſ.
† rem ſacram Stipulari non poſſumus, &c. 51.a
inutiliter Stipulor ſub, &c. 51.b.52.a
† rectè abs te Stipulor, vt ædem, &c. 50.d
† rectè Stipulor abs te, &c. 51.c
† hominem liberum Stipulari non poſſum ſub conditione, &c. ibid.c
de Stipulatione inualida 52.a.& ſ.63.a
ſi res in Stipulationem deducta, &c. 51.a
Stupri pœna 961.a
de Stuprum vi paſſis ancillis aut aliis 985.a.& ſ.
Stuprum propriè in virginem 968.a
de iis qui ex raptu Stuprum afferunt mulieribus 993.c
de Stupro quod vi infertur 140.d
de Stupro & adulterio 203.b.& ſ.
de Subdiaconi ordinatione 376.b
Subiectis malè fauere Principis iuramentum 964.a. & ſ.
Subiectionis pœnitentium locus 916.b
† quòd ſi quis grauetur Subſtitutione, &c. 59.a
de Subſcriptionis inficiatione 612.d.& ſ.
Subſtrationis pœnitentium locus 916.b
longa Subſtratio, quid ſit 779.d
† hæc Succeſſio vocat omnes cognatos, &c. 206.d
† quòd ſucceſſores loci Epiſcopus, &c. cogunt non ſolùm, &c.
Succeſſores eorum qui donauerunt pro pia cauſa ad quid cogant loci Epiſcopus aut eius œconomi 45.c.d
Suffocata indiſcriminatim comedunt Latini 266.b
à Suffocato, in cibis abſtinendum 443.d.& ſ.
pro Stella quæ nouo modo & mirabilis apparuerat, cereos accendentes 460.b
de Suffragio plurium in omnibus cauſis vincente 286.c
in Suggeſtu legentes vel precantes, vel dantes benedictionem malè facere 639.d
à Suillis carnibus abſtinendi votum 963.d.& ſ.
Sumptuum rationes non exigendæ ab Epiſcopis 1078.c
† ſicut Sumptum qui hac in re fit, definimus, ita etiam, &c. 155.b
capitale Supplicium quid ſit 117.d.118.a.b
in quibus Supplicio vltimo afficiuntur conſilium & conſenſum dantes 969.a
de Sur clerico Epiſcopi Apollinis, eiecto 1069. b.c
Surdus & cæcus ne ſint Epiſcopi 275.b.c
Sylembriæ Epiſcopus 672.c
S. Syluestri equitantis frenum tenens Conſtantinus Imp. oratoris officio functus 88.b
ad S. Syluestrum Papam Romanum Conſtantini Imperatoris decretum miſſum 85.d.& ſ.
Symeon Cyzici metropolitanus 196.a
Synodalis declaratio Patriarchæ Domini Nicolai 35.b
Synodalium edictorum vis 822.a
de Synodali deciſione ſub D. Conſtantino Porphyrogenneta & Patriarchæ D. Alexij, quæ exoleuit, & quid ferret 800.a
Synodus in Trullo πενθέκτη cur dicta 359.a
Synodus ſub Conſtantino Pogonato Heraclij nepote 354.d
Synodi ſingulis annis propter cauſas Eccleſiaſticas fiant 630.a
Synodus ſub Decio, ſub Aureliano 587.b
Synodus de cognitione Epiſcopi 728.d.& ſ.
Synodus Capuæ 660.d
Synodus Sardicenſis ſub quo 850.c.& ſ.
Synodus Carthaginenſis ſub Arcadio & Honorio 649.b. ſub Cæſario & Attico 649.c
Synodus Adrumetana 649.b
ſancta Occumenica prima Synodus ſub quo & quid in ea actum 280.a.& ſ.
de Synodo Antiochena 810.a.& ſ.
Synodus aduerſus Donatiſtas 729.b.c
de Synodo in Trullo 358.d. & ſ. de præſentibus in ea 359.b.& ſ.
Synodi locales diuerſæ ante Synodum Nicæa 280.b
Synodus Sardicenſis quam præcedat 309.a
de iis qui ſanctæ Synodo non interfuerunt, & apoſtaſiæ acceſſerunt 316.a
de Synodo Ancyrana 763.c.d
Synodorum antiquiſſima 587.b
duæ Synodi Antiochiæ, ſub quibus 810.a, & ſ.
à quinta & ſexta Synodo non editi canones 355.b. 358.d
Synodus ſub Stelicone & Anthemio coſſ. & quid in ea actum 720.b.& ſ.
bis in anno Synodus Epiſcoporum fieri ſtatutum. 252.c. ſemel, ibid.d. 504.c. & ſ. 827. a.b
de Synodis quæ ſecundùm canones non fiunt ſed negliguntur 344.c.d
localium Synodorum confirmatio 364.b
de Synodo Neocæſariana 785.d.& ſ.
de Synodorum ordine temporis 763.d
† de Synodo metropolitanorum apud Patriarcham 94.d
de Synodo Gangrena 798.c.& ſ.
Synodorum ſeptem canones & eorum decreta ſeruari debere vt diuinas ſcripturas 4.a
de quinta & ſexta Synodo 354.b.c. aduerſus quos habitæ ibid.
de Synodo ſeptima 494.a
Synodus Conſtantinopol. prima & ſecunda dicta & cur.
de Synodo Laodicena 819.d
Synodus in Hippone Rhegio, quando & ſub quo 649.a. altera, & de actis eius non ſcriptis ibid.
Synodorum localium confirmatio non ſolùm, ſed ſcriptorum etiam aliorum ſanctorum 5.a
de Synodis bis in anno an ſemel cogendis 504.c. & ſ. ad quid 1009.
de Synodis Epiſcoporum non negligendis 843.a. b.& ſ.

Synodi Conſtantinopolitanæ tertiæ acta 4.c
Synodum non fieri communem & integram niſi ex neceſſitate 721.b.& ſ.
ſacra Synodus ſicut & ſenatus imperatorius 38.b
Synodus aduerſus hæreſin Pelagij & Celeſtij 729. b.& ſ.
eos qui ſanctæ Synodo non interfuerunt, propter cauſam, non ignorare debere quæ ſtatuta ſunt 314.b
de Synodis, vniuſcuiuſque prouinciæ Epiſcoporum, vbi & quando 370 c.& ſ.
Carthaginenſis Synodus ſub Honorio Romæ: Conſtantinopoli Theodoſio Paruo 591.a

T

per TALOS victoriam prouocare diuinis canonibus prohibitum 385.d
Taraſij Patriarchæ Conſtantinopolitani Epiſtola 247.b
Tarſi ciuitatis occupatio 1127
Templum Hieroſolymorum celeberrimum 287.b
in Templum diuertentes viri à frigore ſeruati: iumenta foris abſumpta 471.a
intra ſolum Templum edere ac bibere prohiberi qui ad ipſum confugerint 454.b
de Templis conſecratis abſque reliquiis martyrum 506.a.& ſ.quibus opus eſt ibid.
de Templorum conſecratione 506.a.& ſ.
in Templis ſtrata ad maiores delicias, vetita 451.c
de introducentibus in Templum perdices, columbas, & paſſeres 472.a
† & illi quidem antiquo & celebri Salomonis ſapientiæ Templo pro viribus offerebant omnes; & huic quoque ſacro & maximo templo 510.c.& ſ.
Templa vide ſacra loca, ædes ſacras, venerabiles domus
de Tentationibus ſuſtinendis & æquo animo ferendis 1087.c.& ſ.
Terentius 758.b
Teſtimonia dicuntur diuinarum ſcripturarum præcepta 495.a
Teſtimonium vnius teſtis etiamſi ſit Senatorij ordinis, in quouis iudicio, non admittendum 110.a. 751.c
de non trahendo in Teſtimonium publicum qui ad aliquem Eccleſiaſticum genere aut alio modo pertinet 687.b
à Teſtimonio qui repellatur 109.c.& ſ.
† non oportet credere Teſtimoniis eorum qui in iudicium vocati ſunt, &c.
† à Teſtimonio repellitur qui condemnatus eſt quòd ſeditioſas ac turbulentas ineptias fecerit 109.c.d
contra Teſtimonium ferentes monachos in eos qui apud eos crimen confeſſi ſunt 751.d
† quos oportet ad Teſtimonium admittere 749. d.& ſ.
ex Teſtamento qui non poſſint capere 565.a
† intra ſex menſes poſt aperturam Teſtamenti, &c. 43.a
† in valido Teſtamento, vel, &c. 54.b
† qui dicit, defunctum Teſtari non potuiſſe, quòd ex Chriſtiano Paganus aut Iudæus, &c. 121.d
contra Teſtatores, Epiſcopi licentia 45.d
† Teſtes in iudicio quotnam eſſe oporteat 109.b.de teſtibus plura ibid.& ſ.
de Teſtibus, de ſeruis 462.d.463.464.& ſ.
† oportet Teſtes iurare priuſquam dicant teſtimonium 109.d
Teſtis etiam magna & illuſtri dignitate vnus non admittitur ibid.b
† non eſt Teſtis fide dignus cui ego poſſum in accuſando imperare 750 b
Teſſareſdecatitæ hæretici qui dicti 313.b
Teſſeræ frumentariæ Imperatoris 98.a
Tetraditæ hæretici vnde dicti 313.b
de Tetragamia 1009.a
Theaſius legatus 717.d
Theatra prohibita 386.a
Thebarum metropolitanus Caloſtenes parthenonem Thebis qui fecit, & laicas in ipſo virgines ordinauit 341.b
Thebaidos Epiſcopi 1068.b
Theagaſtenſium Eccleſia 594.b
Theaſius Epiſcopus cæſius 729.a
de Theodora 1122
de domina Theodora Comnena, Andronici coniuge 117.d.eius nuptiæ prohibitæ cum Crate hungariæ 118.a
de Theodori & Annæ coniugio 1122
Theodori regij domini matrimonium diuulſum 977.c
Theodorus Euſtathij coëpiſcopus 321.c
ſancti Theodori Siceotæ vita 232.b
de Theodorito Cyri Epiſcopo 315.a.& ſ. ſcriptis ibid.
Theodoſij lex 719.a
ſub Imp. Theodoſio minore ſynodus 314.b
ſub Theodoſio Imperatore ſynodus habita 302.c
Theodoſius patriarcha 999
de Theodulo monacho 260.c
Theophylactus patriarcha Conſtantinopol. filius Imp Domini Romani Lecapeni 435.b.ab eo malè permiſſa ibid.
ad ſanctum Theophanem oratio compellatoria 230.c
Theophili Alexandrini Epiſcopi canon vij 230.c
Theſauri mala arte non inuenti, Dei munificentia ſunt 122.d
de Theſauris inuentis 122.d.123.a
† nemo preces offerat vt in propriis vel alienis locis ei permittatur Theſaurum quærere, &c. 122.c
† Licet vnicuique in loco proprio quærere Theſaurum ſine ſacrificiis, vel alia mala arte, &c. 121.d
de Theſauris quæſitis in propriis locis 121.d.122.c
Theſſalonicenſes à Papa ordinari non bene dicuntur 351.d.359.c
Theſſalonicenſium metropolis 873.a.877.d
Thlibiæ, Eunuchorum genus qui dicantur 245.a
de exprimentibus Thoro ſtrato arcanam Domini generationem 460.c
Throni Antiocheni detentio 1127
in ipſo Throno traditæ Eccleſiæ in ſacro tribunali ſedere quibuſdam conceſſum 306.c
Thracia ad Macedoniæ vſque terminos in anguſtum redacta 351.d. eius nomine comprehenſæ metropoles vſque ad Dyrrachium 351.d
Thuberſicenſis ciuitas 725.b
de Thure per vim à lictoribus iniecto Chriſtianis ſacrificandi gratia 766.a
Tiara aurea 89.c
Timotheus Archiepiſcopus Alexandrinus 1123.1127

Patriarchæ Alexandrini Timothei canon 275.d
Titus Hieroſolymorum euerſor 1121
Titus Micripetanus 649.c
nominis Tituli ſignificationes diuerſæ 647.d
Tomorum Scythiæ ciuitatis exceptio 85.a
Tomus Occidentalium cur ſic dictus 308.d
Tonderi quomodo mulieri permittatur 8.a
nemo Tondeatur niſi in præſentia Præpoſiti qui debet eum ſuſcipere 554.b
de Tonſo inordinatè & præter rationem 553.d. 554.a
Tonſura monachorum & puellarum conſecratio idem 604.c
Tonſura dictus monachalis habitus 560.b
de Tonſura in morbo, in extrema reſpiratione 554.c.d. alia ibid.& ſ.
Tonſuræ citra iudicium factæ & temerariæ ac præcipites, monaſticum habitum ignominia affecerunt, & vt Chriſti nomen blaſphemiis appeteretur, effecerunt 554.a
à Tonſura cur arcerentur nonnulli 412.c
de Tonſura vxoris Pyrrhogeorgij declaratorium edictum 8.a.b
de Tonſura vxoris facta per Andronicum tyrannum 1118.a
de Tonſura clericorum 397.b
de eo qui Tonſuræ ſignaculum acceperit & ſacras veſtes abiecerit 265.c
de Tonſura monachali 397.c
propriè Tonſura eſt magni & angelici habitus amictus 585.c
de Tonſura, & per quos 604.c.d
ex ſola Tonſura monachos eſſe Lectores, ſi datur, quæ naſcantur abſurda 32.a
de Tormenta martyrij fugientibus datis pecuniis 899.a. & ſ.
per traditiones, non ſcriptos mores intellige 809.c
de multis quæ ex traditione fiunt non ex euangelio 1030.a.& ſ.
de Traditionibus non ſcriptis 1035.a
de Traditionibus canonicis, Euangelicis 505
Tragicæ perſonæ quæ ſint 436.c
inter Tranſitionem Epiſcopi, tranſlationem & inuaſionem differentia 1110.c
de Tranſlationibus Epiſcoporum 660.d.& ſ.
Tranſmarinæ E[illegible]leſiæ, de Romana 727.d
ad Tranſmarina loca appellantes à nullo in Africa ad communionem admittantur 744.a
iudicia Tranſmarina quæ ſint 640.d
Triaditzæ ſeu Sardicæ Epiſcoporum conuentus 308.d
è Tribunali qui ſunt, fœnerari prohibiti 612.c
in ſanctum Tribunal ingredientes non ſolùm viri & mulieres, ſed & ſedentes, ſpectantibus qui ſacrificant 445.d.& ſ.
Trigamiæ lex non eſt 985.d
de Trigamia plura ibid.& ſ.
de Trigamia 1009.a
Trigami ter in anno ſacramentorum participes 229.a
de Trigamis 932.b.& ſ.
de Trinitatis vnitate 599.d.& ſ.
de ſancta Trinitate hymnus 458.b
† qui non opinatur, ſanctam trinitatem habere in vno, &c. 172.a
Tripolis Epiſcopatus 352.c
Tripolis Africæ 613.d. vbi penuria Epiſcoporum ibid.
ſynodum in Trullo qui ſanctam eſſe negant 427.b
omnem Turbam ſine Imperatoris facultate quomodocunque cogi, valde puniri à lege 398.d
Tutelas ſuſcipere Epiſcopos, clericos, an oporteat 326.a.& ſ.
† ſi quæ fuit ſub alicuius Tutela, &c. filius eius, &c. 183.b
Tutores impuberum maſculorum & fœminarum quando dantur 317.b
de tutoris filio puellam pupillam vxorem ducentis 183.b
Tutus ſeruus Dei 758.b
de Tyranno Andronico 1118.a
Tyrannis aduerſus Zenonem inſtituta 85.a
de Tyrannidem molientibus 800.a
Tyrij monaſterium 979.c
Tyriorum Epiſcopatus ab Eccleſia auulſi 352.c
Tyronati Epiſcopi 715.b
Tzitas eunuchus 966.b. eius periurium ibid.

V

Vacantis & eius quod pro derelicto habetur, magna eſt differentia 911.a
Vacans antiſtes qui dicatur 1127
Vacans Eccleſia quæ dicatur ibid.
Valentiniani qui dicti 484.d
Valentinus primæ Cathedræ regionis Numidicæ 591.c
Vates qui dicantur 431.d.1045.c
† nullus interroget Vatem, vel ſacrificum, &c. 116.c
de iis qui ſe Vatibus tradunt, eos adeunt, 431.a. 784.b.1012.d.& ſ.1045.a.& ſ.
de Vatibus & ſimilibus 1001.d
Vatum genera & nomina 431.a.c.& ſ.
† nullus per extorum inſpectionem Vaticinetur 120.b
† & per ſacrificia Vaticinari 116.d
Vegetſelitana regio 650.a
voculæ *Vel* interpretatio 451.c
Veli nomine quicquid eſt textile, ſignificatum 271.d
ſenatuſconſulti Velleiani auxilium 447.b
de Venationum ſpectaculis prohibitis 386.a.& ſ.& non ibid.c.d
à Venationum ſpectationibus arcendos clericos 422.b.& ſ.
Veneficium quid ſit 995.c.d
† primi torquentur alieni ſerui, &c. tum etiam de eo qui Veneficium commiſiſſe dicitur, quæſtio habetur 120.d
de Veneficium confitente 995.c
Veneficiis coniuges alter in alterum moliti ſeparantur 121.a
† vir qui ſuam vxorem Veneficam inuenit 120.b
de Veneficis 937.b.& ſ.
† Venenarij ſi ſunt in dignitate poſiti, deportantur 125.c
† qui Venenum pro medicamento ſeruo dederit, &c. 123.d
† plus eſt Veneno quàm gladio necare 116.b
† lege de homicidis tenetur, qui, &c. ad tollendum de medio Venena præparauerit, &c. 476.b

Venetorum partes in equorum curriculis 385.d
de Verberante 126.a.b
Verberare non debent qui ſunt ex ſacro tribunali 246.a
Veſci ex omnibus beſtiis non permiſſum 966.c
Veſpaſianus Hieroſolymorum euerſor 1121
Veſtes ſplendidæ ſacerdotibus interdictæ 534.c.& ſ.
quibus ſe cauſis tueantur, qui ſumptuoſas Veſtes amant 535.d.& ſ.
de eo qui ſacras Veſtes proiecerit accepto tonſuræ charactere 165.c
de Veſtimentis ſacerdotum 389.d.& ſ.
Viaticum quid appellatur 1052.d
de Viatico Euchariſtiæ neceſſariò morientibus dando 292.b
ſancto Viatico in extrema reſpiratione omnes dignos habendos 230.a
Vim vi repellere licet 246.b.978.c
Vi vel metu aliquid facienti venia datur 265.b
qui Vi auferunt & qui metu accipiunt, eorum differentia 914.d
interdictum, quod Vi aut clam 49.c
de Vi & captu 268.c.& ſ.
de Vi puellæ allata, cum raptu 350.b
de Vicariis 166.d
etiam qui vicerit cur punitur 398.c
Victor Epiſcopus cæſus 729.a
Victor ſenex Pupianites 649.c
Viduas ſeniores in Eccleſiis conſtitui prohibitum, & cur 833.b
de Viduam accipiente 365.c
in Viduas impenſæ iuſtæ 1073.c
de Vidua ancilla quæ ſub raptus ſimulatione ſecundum matrimonium eligit 988.d.& ſ.
de Vidua ſui poteſtatem habente, & viro cohabitante per coniugium 976.d.& ſ.
de Viduis in Eccleſia non conſtituendis 833.b.& ſ.
de Viduis in diaconatum ſuſceptis, matrimonium ineuntibus 958.a.& ſ.
de Viduis 407.b.&c.
† qui Viduam accepit, vel eiectam, &c. non poteſt eſſe preſbyter, &c. 242.c
Vigilij Papæ conſtitutio de Archiepiſcopo primæ Iuſtinianæ 10.d
Villæ quæ & cellæ dictæ 552.c
Vinum in ſacrificio quid figurat 653.d
de Vino & aqua miſcendis in ſacro calice 393.d.& ſ.
Vini & aquæ mixtio in ſacra menſa, quid deſignet 393.d
Vino doliis infuſo ridentium agreſtium Satanica operatio 437.b
Vinum aquæ cur miſcetur in ſacrificio 653.d
Vini guſtatio ab iis qui antea abſtinerent 260.c
Vinum, frumentum, quæ Eccleſiæ ſunt, vendere non poſſunt clerici præter Epiſcoporum ſententiam 648.b
Vinum non exaltatur ſed ſolùm ſanctificatur. 230.d
de Vini tantùm oblatione in ſacra menſa, aqua non admixta, apud Armenios 393.b
ne Vir in mulierum monaſterio dormiat 416.c.& ſ.
Vir muliebri veſte non vtatur 435.a.436.b
Viris non eſt acrius fomentum muliere, ad flammam excitandam 416.d
de Viris vnà cum coniugibus ſe lauantibus 455.a.b
in Viris adulterium confitentibus non eadem pœnæ Eccleſiaſticæ mitigatio quæ mulieribus 971.a
Virgines vt conſecrantur etiam ſine monachali habitu 657.d
† Virgines cum quibuſdam tanquam fratribus congredientes, prohibitæ 782.b.& ſ.
Virginibus etiam licet adoptare 425.c
Virgo, vide, puella adoleſcentula.
Virgines Deo ſe offerentes quo tempore admittat Baſilius 407.c.d.& ſ.
Virgines Deo dedicatæ, cum amictu laico ſeruatæ 299.d.& ſ.
de ſacris Virginibus 656.d.& ſ.
† ne Virginum captoribus aſyli termini ſeruentur 141.a
† de paruis adhuc Virginibus velandis 744.c
† maritus non poteſt de ſtupro Virgini vi allato, &c. 138.b
de Virginibus in fornicationem lapſis 948.a.& ſ.
Virginem quæ ſe Deo dedicauit, non licere matrimonio coniungi 340.d
† qui Virginem vel viduam rapuit, &c. 205.a
† qui non eſt illuſtris, &c. ſi in prouincia Virginis raptum, &c. 137.d
de Virgine non deſponſa cui vis allata eſt 267.d.& ſ. plura ad id ibid.
Virginum domicilium, παρθενὼν dictum 341.b
Virginum laicarum ordinatio ibid.
† qui cum Virgine puella coiit, &c. 268.d
de Virgine ſe Deo offerente 407.a.b.&c.
de confitentibus partum ex Virgine abſque vllis ſecundinis 456.a.& ſ.
ſancta Virgo vxor Ioſeph appellata 488.d
† de Virginitatem profitentibus, & profeſſionem ſuam irritam reddentibus 782.a.& ſ.
de Virginitatẽ profeſſa, à voto ſuo lapſa 993.c.& ſ.
per Virilem habitum multæ mulieres exercitatorium curriculum peregerunt, & ad ſalutis faſtigium peruenerunt 805.a
de Virtute rationis 1041.a.& ſ.
Viſus ſenſuum primus 490.a
per Viſum animis fraus infundi ſolita 417.c
Viſio appoſitè appellata falſa opinio & mendax exiſtimatio 1014.c
Vita S. Athanaſij 875.b
in extremo Vitæ ſpiritu neceſſarium viaticum 292.b.& ſ.
Vita longæui hominis centum annorum 55.c
Vita Angelica monachalis 942.a
Vitalis Epiſcopus Antioch. 763.d
de Vitio rationis 1041.a.& ſ.
de eo qui Vitium attulerat ſorori ſibi deſponſæ puellæ: ita vt etiam ea concipere: ſponſam autem poſtea duxit, vnde altera ſe ſuffocauit 784.d.& ſ.
per Volucrũ garritum vel volarum vaticinia 442.c
de Volucribus cœli & piſcibus maris eandem in mundi generatione creationem ſortitis 950.a.& ſ.
Volumen Occidentalium quid appelletur 308.c.d
† licet volenti relinquere ſanctis Eccleſiis in vltima Voluntate, &c. 54.b
de Voluntaria & inuoluntaria cædè 938.b.& ſ. 939. 940.& ſ.

de iis qui ad Vomitum reuerſi ſunt poſt ardorem primum 291.b. & ſeqq.
de Votis malè factis 963.d. & ſ.
de non ſeruantibus Vota ſua 341.c
de Voto à carnibus ſuillis abſtinendi 963.d. & ſ.
de Votis ac promiſſis & nondum conſecratis Achaz hiſtoria 272.a
de feſto quod Vota dicitur, tollendo apud fideles 434. d. & ſ.
† ſiquis rem aliquam vouerit, &c. 54.a
de Vna ſabbati 1030. d. 1032. d. & ſ.
de ſola Vnctione ſanctificandis Paulicianis 301.a
qui Vngantur, qui baptizentur ex hæreticis qui rectæ fidei adiunguntur 312.b
Vnguento tantùm delibuti non rebaptizati Muſulmaniſtæ multi 301.a
Vnguentariæ officinæ turpis quæſtus dictæ 622.a
Vngulis laniari, inficientes 119.d
Vnionis quæ dicta eſt deciſio 185.c
Vnionis deciſio liber ſic appellatus 933.a
Vrbanus & Honoratus 650. a
de Vrbano Epiſcopo excommunicãdo, vel Romam citando, niſi, &c. 754.c
Vrſas trahere qui dicantur 431.a
de Vſucapione 50.c
Vſura quibus interdicta 831.a
Vſuræ centeſimæ 295.d
de exigentibus Vſuram clericis 294. d. & ſ.
de Vſuras accipere deſiſtente 949.c. & ſ.
de Vſuras accipientibus non in pecunia, ſed per artem aliam 622.c
de Vſuris ſacratorum hominum 831.a
de Vſuris Epiſcoporum 371.d. & ſ.
circa Vſuras clericorum prohibitio 128.c. vt capienda ibid.
de Vſura clericorum prohibita 622.c
de mutuantibus ad Vſuram clericis 256.b.c
quod non propter Vſum, ſed oſtentatorium ornatum aſſumitur, in luxus reprehenſionem incurrit 535.a
de ea quæ Vterum gerit, quod eam oporteat illuminari quando velit, &c. 790.a. & ſ.
de Vua ad altare allata & incruento oblationis ſacrificio mixta 390.b
Vuæ vt offerantur 235.b
Vuarum oblatio in altari ſacræ ædis Blachernarum 234.d
Vxor clerici ſi eo ſciente & patiente adulterata, deponitur maritus 242.d
Vxor. Vide mulier, coniux.
Vxores habendi & Epiſcoporum licentia 235.c. ad id plura ibid. & ſ.
Vxores ex Romania volentes accipere reiiciendi Latini 340.b
Vxoribus aut viris bello captis tempus datum antequam alter eorum incertus nuptias contrahat 481.b. & ſeqq.
de Vxores ducentibus poſt ordinationem 383.a
† nullum qui eſt ſub Imperio Romanæ ciuitatis, duas poſſe Vxores habere 183.a
ab Vxoribus quando abſtinendum presbyteris 602.a
† qui duas Vxores habere tentauit, &c. 1007.c. & ſeqq.
† qui poſtquam aliena ei ablata fuerit, Vxorem duxit 972.a. & ſ.
de Vxoribus non habendis poſt ordinationem 373.b. & ſ. contra v. Apoſtolicum canonem ibid.
qui in Vxorem ſecuri in ira vſus eſt, homicida 938. b. & ſeqq.
de Vxoris adulterio quæ alteri cohabitat, antequam de viri morte certior facta ſit 478. c. & ſ.
de ducente ſecundam Vxorem, & ſe eo modo ſacerdotio mouente 794.a
Vxores ducere ſolis licitum lectoribus & cantoribus 367.a. & ſ.
de Vxoribus non ducendis diuerſæ à recta opinionis lectoribus & cantoribus præceptum 339.a. & ſ. aliis, ibid. niſi ad orthodoxam fidem ſe conuertendam ſpondeant ibid. & de liberis eorum ibid.
qui duxit Vxorem, nec liberam nec ancillam poteſt habere concubinam 208.d
† ſi alicuius Vxor, cùm eſſet laïcus, adulterata fuiſſe conuicta fuerit, is non poteſt ad miniſterium accedere, &c. 791.c. & ſ.
Vxor Ioſeph appellata ſancta virgo 488.d
de Vxoribus militum alteri nubentibus in viri abſentia 478.d. & ſ.
† ſi alicuius Vxor adulterata, vel quis eam adulterauerit, &c. 783.a
erga Vxorem quæ præter ſuam ſententiam cum viris lauatur, mariti poteſtas 142.c
in nuptiis duas Vxores ducentis ne conuiuetur preſbyter, &c. 790.d. & ſ.
de accipientibus Vxores, & ordinationem recuſantibus 367.c
† ſi quis quemcumque Magiſtratum gerens, conetur quamuis puellam inuitam Vxorem ducere 183.c
de copulatis vni Vxori ſi vidua erat, quæ accepta eſt 365.b
ab Vxoribus clericis quo tempore abſtinendum 375.c
de Vxoribus presbyterorum 601.a. & ſ.
de habente duas Vxores 470. d
† qui ex ſancto quidem baptiſmate aliquam ſuſcepit, non poteſt eam poſtea Vxorem ducere, &c. 1122
† ſi propter vxoris adulterium condemnatus ipſam duxero, &c. 974. d
de Vxorem eiiciente ſine ratione 258.a
Vxores in adulterio deprehenſas non dimittentes lex ciuilis punit 33. a
de Vxores recenter ducentibus qui clerici ordinantur, quia ignoratur vxor 1080. c
† ſi quis virginem ſacram Vxorem accipere, &c. 134. a
de expellentibus ſuas Vxores pietatis prætextu 375. d
de Vxore domini Alexij Comneni quæ magicis artibus curari voluerat 1014.a. & ſ.
† nullus qui ſecundam Vxorem duxit, ordinetur Presbyter, &c. 134. c
de iis qui Vxores dimittunt & iis quæ maritos, vt ſic maneant 725.d
de Vxorum legitimarum conſuetudine priuantibus poſt ordinationem 575.c.d
† Epiſcopus, &c. Vxorem ne eiiciat religionis prætextu 235.c
† qui in prouincia exercet officium, non poteſt in ea natam Vxorem ducere, &c. 184.a
ab Vxoribus debent abſtinere Sacerdotes & laïci

Digitized by Google

&quando 1123. 1124
ſi quis eorum qui ſunt virgines propter Dominum, inſultet ducentibus Vxores 803. d
de cohabitantibus cum Vxore indiſcriminatim & in ſacris locis 486. b. & ſ.
de Vxore quæ ſpiritu malo agitatur, & de ſoluendo matrimonio 1066. b. & ſ.
Vxores ſacerdotum poſſe ſecundò nubere 420. d. non poſſe 421. a
de Vxore Epiſcopi, ſeparata communi vtriuſque conſenſu 418. d. & ſ. ad diaconatum etiam prouehenda ſi vita ſit proba, grauis & honeſta 418. d. 419. b
ab Vxore diuertendi poteſtas quæ viri ſemen abortione ſciens eiicit 477. b
de Vxores eiicientibus clericis pietatis prætextu 391. b. & ſeqq.
de Vxori non dando ὑπόβολον ex mariti tonſura, Nouella, 200. a

X.

XAMPSICHIVS 725. b
Xanthippus primæ Numidiæ ſedis Epiſcopus 710. c
Xenodochia non eſſe de nouo conſtituenda ſed eorum quæ ſunt, cura gerenda, 552. a
de Xenodochium conſtituente 551. a
de Xenodochiis 40. d
Xenonem ſi ciuitas non habeat, per quos fiat diſtributio 58. d
D. Ioannis Xiphilini declaratio 190. a

Z.

ZENO Epiſcopus 319. a
Zoaræ eiectio 113. c
Zois Epiſcopus 928. b
Zonaræ commendatio 919. c. & ſ.
Zoſimus vrbis Romæ loci conſeruator 596. d.

FINIS.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ
TAM VETERIS QVAM NOVI TESTAMENTI.

Numeri locorum S. Scripturæ præfixi notant, alter, caput: alter, verſum: alij numeri paginam operis: & litera, locum in pagina exhibet.

EX GENESI.

GEN. 1. 5. Factum eſt veſper, & factum eſt mane dies vnus 1031. a
1. 27. Maſculum enim & fœminam fecit Deus 259. d. 1048. d
1. 28. Creſcite & multiplicamini & replete terram 568. d. 918. b
1. 31. Omnia valde bona 259. d
2. 24. Erant enim duo in carne vna 224. a
3. 16. Ad virum tuum mulier conuerſio tua, & ipſe dominabitur tui 446. c
6. 3. Vidit enim arborem quòd pulchra eſſet, & deceptus eſt & comedit 490. c
9. 5. Ne comedatis carnes in ſanguine animæ ſuæ 266. a
18. 21. Deſcendam, & videbo an ſecundùm eorum clamorem faciant 1105
19. 17. Seruans ſerua animam tuam & ne retro aſpexeris 900. a. 1015. a

EX LIBRO EXODI.

EXODI 19. 10. 11. 21. Et dicit Dominus Moſi, Deſcende & teſtificare huic populo, & ſanctifica eum hodie & cras, & lauent veſtimenta & ſtent parati in diem tertium. Tertio enim die &c. 1123
19. 14. Deſcendit autem Moſes de monte ad populum & ſanctificauit ipſos, & lauerunt veſtimenta. Et dixit populo, eſte parati tribus diebus, & non accedite ad vxores ibid.
20. 14. Non mœchaberis, non ſcortaberis, non falſum teſtimonium dices 505. b
21. 22. Si duo viri pugnent, & prægnantem mulierem percutiant, & egreſſus fuerit infans non formatus, &c. 950. d
22. 28. Principi populi non maledices 262 c. 278. c
23. 4. Non ſolùm ſi quis res fratris ſed etiam inimici inuenerit, reſtitutione reſtitues ipſa domui domini ipſorum 909. b

EX LEVITICO.

LEVIT. 17. 12. & DEVT. 12. 23. Sanguinem ne comedatis 444. a
18. 3. Secundùm ſtudia Ægypti in qua habitaſtis, non facietis: & ſecundùm ſtudia regionis Chanaan, ad quam ego deducam vos, illic non facietis, & in legitimis eorum non ambulabitis 1020. a
18. 6. Non ingredieris ad quem conſanguinem carnis tuæ, ad reuelandam eorum turpitudinem 425. d. 1020. c. d
18. 18. Mulierem ſuper ſororem ſuam non accipies in zelo aduerſariam, ad reuelandam turpitudinem eius ſuper ipſam, ipſa adhuc viuente 1019. b
19. 27. Non facietis cincinnos in capite veſtro 486. a
45. Non dabis fratri tuo pecuniam ad vſuram 601. d

EX LIBRO NVMERORVM.

NVMER. 19. 22. Et omnia quæ tanget immundus, immunda erunt 588. c

EX DEVTERONOMIO.

DEVTER. 12. 32. Eis non licet addere nec eis licet detrahere 494. c. & 624. a
22. 1. 2. Viſo fratris tui vitulo, & oue errante in via, ea ne deſpexeris, ſed ea reſtitutione reſtitues fratri tuo. Sin autem, &c. 909. a
22. 24. Et humiliauit vxorem proximi 488. d
22. 26. Adoleſcentulæ nihil facietis: non erit adoleſcentulæ peccatum mortis: quia quemadmodum ſi quis homo aduerſus proximum ſuum inſurrexerit, & ipſius animam morte affecerit, ſic hanc rem, &c. 903. b
23. 19. Non fœnerabis fratri tuo vſuram argenti 256. b

EX I. REGVM.

1. REG. 2. 30. Viuo ego, ſed eos qui me glorificant, glorificabo 1089. c
8. 7. Non me, inquit, ſed te contempſerunt habuerunt 1104

EX III. REGVM.

3. REG. 13. 33. Et non conuerſus eſt Hieroboam ab iniquitate ſua, & ſe conuertit: & fecit ex parte populi ſacerdotes, &c. 1090. d

EX IV. REGVM.

4. REG. 5. 15. Et conuerſus eſt Naaman ad Eliſſæum, &c. 1091. a. & ſ.
21. 5. 6. Et ædificauit Manaſſes altare vniuerſæ militiæ cœli in duobus atriis domus ſuæ, & filios ſuos traduxit per ignem, ſortibúſque, & cæt. 440. b. 442. b

EX LIBRO PSALMORVM.

PSAL. 14. 5. Pecuniam ſuam non dedit ad vſuram 294. d. 602. d
32. 16. 17. Rex non ſeruatur per multam potentiam, & gigas non ſeruabitur in multitudine virtutis ſuæ: mendax autem equus ad ſalutem 526. a
48. 9. Pretium redemptionis animæ hominis, propriæ diuitiæ 899. b
50. 7. In peccatis concepit me mater mea 734. b
50. 12. Cor mundum crea in me Deus 919. a

50.14. Ex ſpiritu principali confirma me 919.a
91.13.14. Sacerdotes vt palma florebunt 1095.c
93.10. Qui docet hominem, ſcientiam 732.b
109. 4. Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech 1107
111. 1. 5. Qui timet Dominum, diſpenſabit ſermones ſuos in iudicio 1039.c
115. 12. Quid reddam Domino pro omnibus quæ mihi dedit? 1092.a
118. 10. 11. 14. In toto corde meo quæſiui te Domine: in corde meo celaui eloquia tua: In via teſtimoniorum tuorum ambulaui 1124
118. 14. 138. 144. In via mandatorum tuorum lætatus ſum, tanquam in omnibus diuitiis: & mandaſti iuſtitiam, teſtimonia tua in ſeculum, erudi me & viuam 494.b. 623.d
118.16. In iuſtificationibus tuis meditabor, non obliuiſcar eloquiorum tuorum 495.d
118.70. Coagulatum eſt cor eorum 344.b
118.106. Iuraui, & ſtatui non peccatum, ſed ſeruare iudicia iuſtitiæ tuæ 964.c. 965.d
118.116. Viuam ſecundùm eloquium tuum 919.a
129.3. Si enim Dominus iniquitates obſeruauerit, quis ſuſtinebit? 25.d
140.5. Oleum peccatoris non impinguet caput meum 589.a
142.2. Ne introeas in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens 734.c.d
144.18. Deus prope eſt iis qui ſunt contriti corde 502.b

EX LIBRO PROVERBIORVM.

PROV. 4. 23. Oculi tui recta aſpiciant, & omni cuſtodia ſerua cor tuum 490.b
5.20. Ne multus ſis cum aliena 1040.d
6.23. Lucerna eſt mandatum, lex verò lux & via vitæ, probatio & diſciplina 504.d
13.10. Fac omnia cum conſilio 320.d
17.28. Stulto qui ſapientiam interrogauerit, ſapientia reputabitur 925.d
ibid. Sapientis interrogatio etiam ſtultum ſapientem efficit 925.d. 926.a
18.23. Qui autem detinet adulteram, eſt & inſipiens & impius 467.d. 468.d. 943.c
24.16. Septies cadet iuſtus & reſurget 892.b

EX LIBRO ECCLESIASTICI.

ECCLESIAST. 1.32. Abominatio peccatori religio & verus Dei cultus 534.d
3.12.15. Ne gloriare quiſpiam in patris ignominia: non enim erit hoc tibi gloria ſed dedecus: & ſi defectus fuerit prudentia, venia ei detur 1106
4.34. Ne ſis velox in ſermonibus 438.d
13.2. Ne cùm ſis pauper, vnà cum diuite extendaris 438.d
13.3. Sicut olla quæ lebeti alliſa eſt, conterentur 624.d
29.16. Non eſt homo qui non peccauerit 734.d

EX ISAIÆ PROPHETIA.

ISAIÆ 1. 13. 14. Noumlunia veſtra & ſabbata odit anima mea 440.c
5.8. Væ qui domum domui coniungitis, & agrum agro appropinquantes 1056.a
5.12. Væ qui cum cithara & pſalterio vinum bibunt: domini autem opera non reſpiciunt, & opera manuum eius non conſiderant 547.d
6.1. Vidi Dominum ſedentem in throno alto & ſublime elato 452.d
8.1. Voca nomen eius, celeriter ſpolia, velociter depopulare 900.c
9.6. Puellus genitus eſt nobis, filius & datus eſt nobis, cuius principatus eſt in humero eius, & vocatur nomen eius Magni conſilij angelus 890.b
56.16. Ab aliena aqua abſtinete, & ex fonte alieno ne bibite 588.b
40.2. Sacerdotes loquimini [illegible] cor Hieruſalem 1088.d
40.9. In altum montem conſcende 1095.c
48.22. Non eſt gaudere impiis, dicit Dominus 889.c
66.24. Et videbuntur membra eorum qui tranſgreſſi ſunt, in me Vermis enim ipſorum, &c. 889.c

EX PROPHETIA IEREMIÆ.

IEREM. 2.13. Me reliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt ſibi lacus perforatos qui aquam continere nequeunt 588.b
3.1. Quòd ſi alij viro vxor fuerit, ad maritum ſuum non conuertetur, ſed polluta polluetur 467. d. 468.c. 943.c
3.15. Audiamus hæc omnia & auribus percipiamus 1095.c
29.13. Quærite me in toto corde veſtro, & apparebo vobis 358.b

EX EZECHIELE.

EZECH. 26. 25. Et aſpergam vos aqua pura & mundabo vos, & dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum dabo vobis 588.c
33.6. Speculator ſi gladium exeuntem viderit & id tuba non ſignificauerit, & populus non cauerit, & veniens gladius animam ex eis abſtulerit, ſanguinem ex ſpeculatoris manu requiram 1088.d. & ſeqq.

EX DANIELE.

DANIEL 3.29. Peccauimus, iniquè egimus 734.d
9.20. Oraui & confeſſus ſum peccata mea, & peccata populi mei Domino meo 735.a

EX OSEÆ PROPHETIA.

OSEE 4.6. Tu repuliſti ſcientiam, & ego te repellam ne ſis mihi ſacerdos 496.a

EX IOELIS PROPHETIA.

IOEL. 2.15. Sanctificate ieiunium, & exeat ſponſus ex cubili ſuo, & ſponſa ex ſuo thalamo 886.a

EX MICHEÆ PROPHETIA.

MICH. 3.11. Sacerdotes ipſorum cum donis reſponderunt, & prophetæ ipſorum cum argento diuinauerunt 1093.b.c

EX NAHVM PROPHETIA.

1.9. Non vindicabis bis in id ipſum 245.b. 931.a. 968.c

EX ZACHARIÆ PROPHETIA.

ZACH. 3.4. Abſtulit Dominus abs te iniquitates tuas 1095.c

INDEX LOCORVM S. SCRIPTVRÆ EX NOVO TESTAMENTO.

EX MATTHAEI EVANGELIO.

MATTH. 1.20. Ne timeas accipere Mariam vxorem tuam 488.d
2.12. Reſponſo accepto ne reuerterentur ad Herodem, per aliam viam reuerſi ſunt in ſuam regionem 900.d
2.16. Et mittens interfecit omnes infantes qui erant in Betlehem & in omnibus eius finibus, & cæt. 900.d. 901.a
3.14. & MARC. 1.7. Ego vt à te baptizer opus habeo, & non ſum idoneus ſoluere corrigiam calceamenti 1106
4.10. Abi retro ſatana. Dominum tuum adorabis & illi ſoli ſeruies 887.d
5.9. Beati pacifici, quoniam ipſi filij Dei vocabuntur 717.a
5.28. Qui aſpexit mulierem ad concupiſcendum ipſam, eam iam in corde ſuo adulterauit 547.c
5.34. Ne iuret quiſpiam 104.a
5.34.35. Non omnino iurandum neque in cœlo neque in terra quia cœlum Dei thronus eſt: terra autem eſt pedum eius ſcabellum: eſſe autem nobis næ næ, &c, non non 965.c
5.39. Dextram percutienti maxillam, oportere aliam quoque obuertere 246.a
6.7. Non oportere nos, ſicut & ethnici, cum loquacitate & clamore precari 452.b
6.6. Vt pater noſter cœleſtis qui videt in abſcondito, reddat nobis in aperto 452.c
6.12. Dimitte nobis debita noſtra 734.c
6.13. Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo, 893.b
6.24. Nemo duobus dominis ſeruire poteſt: Vel enim vnum odio habebit, & alterum diliget 533.d. 573.d. 625.a.d
Ibid. Non poteſtis Deo ſeruire mammonæ 899.b. 1087.d. 188.d
7.1. Ne iudicetis ne iudicemini 1109
7.6. Non oportet margaritas ante porcos proiicere 1049.b
7.23. Neſcio vos, abite à me qui operamini iniquitatem 1105
10.8. Gratis accepiſtis, gratis date 135.c. & 1091.d
10.9. Ne poſſideatis æs, neque aurum, neque argentum in zonis veſtris 1085.a
10.17. Attendite vobis ipſis: tradent enim vos in cõcilia, & in ſuis ſynagogis vos flagellabũt 893.c
Ibid. 18. Ad principes & reges ducemini propter nomen meum 893.c
10.23. Quando vos ex hac ciuitate perſequentur, fugite in aliam 766.d. 893.c
10.40. Qui vos recipit, me recipit 1104
11.8. Qui mollibus veſtiuntur, in ædibus regũ 535.a
12.36. Omne verbum otioſum quod dixerint homines, dabunt eorum rationem in die iudicij 1105
15.11. Non quod intrat, coinquinat hominem, ſed quod egreditur 903.a
16.26. Quid enim hominem iuuabit, ſi vniuerſum mundum lucratus fuerit, animæ autem detrimento fuerit affectus vel eam perdiderit? 899.b
16.18. Portæ inferi aduerſus Eccleſiam non præualebunt 624.d
18.16. In ore duorum vel trium ſtabit omne verbum 273.c. 1035.b
18.118. Quæcumque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo 1092.& 1125
18.20. Vbi duo vel tres in nomine meo congregati, illic ſum in medio eorum 358.b. 537.b
19.6. Quæ Deus coniunxit, homo ne ſeparet 374.c
19.9. Qui vxorem ſuam reliquit præterquam fornicationis cauſa, & alteram vxorem ducit, mœchatur 468.b
19.21. Vende omnia quæ habes, & da pauperibus & ſequere me 965.d
19.39. Si quis reliquit vxorem præterquam ratione fornicationis, facit eam adulterari 982.d
21.19. Nequaquã ex te fructus fiat in æternũ 889.b
22.21. Quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; quæ ſunt Dei, Deo 277.d. 625.b
22.29. Erratis non intelligentes ſcripturas 922.a
23.2. Super Moſis cathedram ſedent Scribę & Phariſæi. Quæcumque ergo vobis facienda dixerint, facite: ſecundùm autem opera, eorum ne facite 1104
23.8. Fratres noſtri eſtis 717.a
25.33. Tunc enim collocabit & ſtatuet Dominus oues quidẽ à dextris hœdos verò à ſiniſtris 799.c
25.40. Quandiu vni eorum minimo feciſtis, mihi feciſtis 41.d
26.26. Accipite, comedite: Hoc eſt corpus meum quod pro vobis frangitur in remiſſionem peccatorum 460.d
26.52. Quicumque gladium acceperit, gladio peribit 990.d
26.55. Tanquam ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus ad me comprehendendum 893.b
28.1. Veſpere autem ſabbatorum, luceſcente vna ſabbatorum, venit Maria Magdalene & alia Maria ad ſpectandum, &c. 880.b
28.1. LVC. 24.3. Veſpere ſabbati venerunt Mariæ ad ſepulcrum Domini, & corpus eius non inuenerunt 472.c
28.19. Ambulantes docete omnes gentes, baptizantes ipſos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti 259.b

EX MARCI EVANGELIO.

MARCI 1.24. LVC. 4.34. Nouimus te, quis ſis, ſanctus Dei 433.a.b
2.13. Sabbatum propter hominem factum, non homo propter ſabbatum 471.d
16.1.2. Emerunt aromata vt venientes Ieſum vngerent; & valde mane vnius ſabbatorum veniunt ad monumentum orto iam Sole 881.a
16.2. Et valde mane orto iam Sole 879.c

EX LVCAE EVANGELIO.

LVC. 5.32. Non veni vocare iuſtos ſed peccatores ad pœnitentiam 260.d
5.35. Quando ablatus ab eis fuerit ſponſus, tunc

ieiunabunt 267.d
9.62. Nemo qui manum aratro immiſit, & retro conuerſus eſt, aptus eſt regno cœlorum 409.b
10.16. Qui vos ſpernit, me ſpernit 871.d
11.18. In nomine Beelzebub dæmonia eiicere 1089.d
11.23. Qui non eſt mecum, contra me eſt 589.d
ibid. Qui non colligit mecum, diſpergit 589.d
13.6. Habebat quis ficum plantatam in ſuo vineto 888.d
14.8. Quando ab aliquo ad nuptias inuitatus fueris, ne in primo loco accubueris, &c. 368.b
15.10. Gaudium eſt cœlo propter vnum peccatorem pœnitentiam agentem 260.d
18. Et qui ſolutam duxerit, mœchatur & ſegregatur 258.b
18.11. Non ſum vt hic publicanus 1105
22.44. Et factus eſt ſudor eius ſicut gutta ſanguinis in terram deſcendentis 1097
23.56. & Cap. 24.1. Sabbato quidem quieuerunt ſecundùm præceptum. Vna autem ſabbatorum ſummo mane ad monumentum venerunt, ferentes, &c. 880.d
24.1. Et ſummo diluculo 879.c
ibid. Erat ſummum mane quando venerunt mulieres ad monumentum 472.d

EX IOANNIS EVANGELIO.

Ioan. 1.16. Nos omnes ex eius plenitudine accepimus, & gratiam pro gratia 1106
1.29.36. Ecce agnus Dei, filius Patris, qui tollit peccata mundi 460.a
2.16. Ne facite domum patris mei domum negotiationis 528.c
3.5. Niſi quis per aquam & ſpiritum renatus fuerit, non intrabit in regnum cœlorum 461.d
4.18. Quem nunc habes, non eſt maritus 932.b
5.39. Scrutamini ſcripturas, quia hæ ſunt quæ de me teſtimonium perhibent 922.a
6.27. Operamini non cibum qui perit ſed qui manet in vitam æternam 1103
6.37. Eum qui ad me venit, non eiiciam foras 412.c
8.7. Qui non peccauit, lapidem in eam proiiciat 1098
9.31. Deus peccatores non audit 589.b
14.28. Pater meus maior me eſt 439.d
15.5. Sine me nihil poteſtis facere 733.b
18.14. Expedire vnum mori pro vniuerſo populo 1125
18.13. Erat enim Pontifex anni illius 1125
18.28. Et cùm mane adhuc eſſet obſcurum 879.c
20.1. In vna ſabbatorum Maria Magdalene venit mane cùm eſſent adhuc tenebræ, &c. 880.c
20.22.23. Accipite Spiritum ſanctum 871.a. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: quorum autem retinetis, retenta ſunt.

EX ACTIS APOSTOLORVM.

Act. 4.32. Nemo quicquam eorum quæ aderant, proprium eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia 562.a
6.1. In diebus illis cùm diſcipulorum multitudo creſceret, fuit Græcorum murmur aduerſus Hebræos, quòd deſpiciebantur eorum viduæ in miniſterio quotidiano. Duodecim ergo, &c. 377.a
7.59. Domine ne ſtatuas illis peccatum 893.d
8.14.15. Miſerunt Apoſtoli Petrum & Ioannem: qui quidem eò profecti, impoſuerunt manus iis qui baptizati fuerant, & acceperunt Spiritum ſanctum: in nullum enim eorum adhuc ceciderat 798.a
8.19. Date & mihi hanc poteſtatem, vt cui manus impoſuero, accipiat Spiritum ſanctum 1090.c
8.20. Argentum tuum ſit tecum in perditionem: quoniam exiſtimaſti Dei donum pecuniis acquiri, &c. 1090.d. 1091.d
8.21. Non eſt tibi pars neque ſors in ſermone iſto 1090.a
12.18. Facto die erat non paruus tumultus in militibus 900.b
19.30. Non ſiuerunt eum diſcipuli 900.a
20.26. Mundi ſumus à ſanguine eorum qui tranſgrediuntur canonicas conſtitutiones 1095.b
20.33.35. Argentum vel aurum vel veſtem nullius concupiui, omnia nobis oſtendi, quòd oportet ſic laborantes infirmos ſuſcipere, dare beatum exiſtimantes 498.d
20.34. Vſui meo & iis qui mecum ſunt ſubminiſtrauerunt manus meæ 533.d
21.25. Ne quemuis ſanguinem comedamus vel ſuffocatum animal 443.d. 444.a

EX EPISTOLA AD ROMANOS.

Rom. 5.12. Per vnum hominem peccatum introiuit in mundum, & per peccatum mors: & ſic in omnes homines peruaſit, in quo omnes peccauerunt 730.d
1.3. In mortem eius baptizati ſumus 259.c
14.13. Ne nos inuicem iudicemus, ſed vnuſquiſque ſua iudicet 1105
14.23. Qui diſcernit, ſi comederit, condemnatus eſt 886.b

EX I. AD CORINTHIOS.

1. ad Cor. 4.3. Mihi verò minimum eſt vt à vobis iudices, hos vel à die hominis 1105
4.7. Quod non acceperunt, nec habent 1095.c
6.12. Et ſi enim omnia licent, non tamen expediunt 547.c
6.13. Eſcæ ventri & venter eſcis, Deus autem & hunc & has deſtruet 903.a
6.16. Qui adhæret meretrici fit vnum corpus 943.c
6.17. Qui adhæret Domino, vnus eſt ſpiritus 430.b
7.4. Ne priuetis vos inuicem, niſi vtique ex conſenſu 805.b. Mulier non habet poteſtatem proprij corporis ſed vir 805.b
7.5. Ne defraudent ſe ipſos coniuges, niſi fortè ex conſenſu 1123
Ibid. Ne fruſtremini vos inuicem, niſi ex conſenſu ad tempus, vt vacetis ſimul orationi: & rurſus ſimul conueniatis ne tentet vos Satanas propter intemperantiam veſtram 1062.a. 1065.b
7.14. Sanctificatus eſt vir infidelis in muliere, & ſanctificata eſt mulier infidelis in viro 448.d
7.20. Vnuſquiſque in eo in quo vocatus eſt debet manere 531.d
7.27. Alligatus es vxori, ne quære ſolutionem 374.d
7.39. Si mortuus ſit maritus, libera eſt vt nubat cui velit, tantùm in Domino 976.d
8.1. Scientia inflat, charitas autem ædificat 732.a
8.8. Cibus autem nos Deo non commendat 917.d
9.13. Qui altari aſſident ex altari aluntur 255.c
10.31. Siue enim comeditis, ſiue bibitis, omnia in Dei gloriam facite 547.b

10.32. Omnia ad Dei gloriam facite, ſine offendiculo eſtote, & Iudæis, & Græcis, &c. 373.c. 454.c
11.2. Laudo vos quod omnia mea meminiſtis, & quemadmodum tradidi vobis, traditiones teneris 1035.a
11.6. Si enim non veletur mulier, tondeatur. Si autem turpe eſt mulieri tonderi vel radi, veletur 806.d
11.10. Debet mulier habere poteſtatem in capite 807.b
11.14. Vir ſi comam alit, eſt illi ignominia 485.d
11.15. Mulier ſi comam nutriat, gloria eſt ipſi; quia coma pro amiculo illi data eſt 807.a
11.22. An non habetis domos ad edendum vel bibendum, an Dei Eccleſiam contemnitis, & eos qui non habent, pudore afficitis 451.a
11.24. Accipite, manducate 629.c
11.28. Probet homo ſe ipſum, & ſic de pane edat, & de calice bibat 1123
7.14. Fratres, ſi quis ſororem mulierem habeat infidelem, &c. 16.c
3.16. & 12.27. Corpus Chriſti & templum ſumus 491.a
15.29. Nam quid facient qui baptizantur pro mortuis? Si omnino mortui non reſurgunt, quid etiam baptizantur pro mortuis 628.b
16.22. Si quis non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit anathema 799.d

EX II. AD CORINTHIOS.

2. AD COR. 6.9. Iniuſti regnum Dei non poſſidebunt 498.d
6.14. Quæ enim eſt luci communicatio cum tenebris? 229.d. 431.d
6.15. Quæ eſt enim conuentio Chriſti cum Belial? vel quæ pars eſt fideli cum infideli 257.a. 271.b
13.1. In duobus vel tribus teſtibus ſtabit omne verbum 463.a. 1035.b

EX EPISTOLA AD EPHESIOS.

EPHES. 5.6.7.8. Fornicatio enim, vt auaritia, per quæ venit ira Dei ad filios inobedientiæ: ne ſitis ergo eorum participes. Fuiſtis enim aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino. Vt filij lucis, &c. 906.b
4.5. Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma 684.d
4.28. Qui furatur, non ampliùs furetur, ſed potiùs laboret, bonum operans 1056.c
5.3. Fornicatio autem & omnis immunditia ne nominetur quidem in vobis, ſicut ſanctis conuenit 1020.c
6.4. Patres nutrite filios in diſciplina & admonitione Domini 806.a
6.8. Vnuſquiſque quod fecerit bonum à domino recipiet, ſiue ſeruus ſiue liber 891.b.c
6.9. Scientes quòd veſter quoque ipſorum dominus eſt in cœlis & non eſt apud eum perſonarum acceptio, &c. 891.c
6.23. Maritus eſt mulieris caput 806.d

EX EPISTOLA AD GALATAS.

GALAT. 1.9. Etiamſi vel Angelus de cœlo euangelizauerit vobis præter id quod accepiſtis, ſit anathema 494.c
1.9. Si quis vobis euangelizet aliud quàm accepit, ſit anathema 799.d
3.27. Quicunque in Chriſtum baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis 485.c
6.4. Opus ſuum probet vnuſquiſque, & tunc in ſe ipſo ſolùm gloriationem habebit & non in alio 1105

EX EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

PHILIPP. 1.23.24. Longè melius diſſolui & eſſe cum Chriſto: in carne autem manere magis neceſſarium propter vos 895.a

EX I. AD THESSALONICENSES.

1. AD THESS. 4.4. Si quis quidem proprium vas ſuum poſſederit 1040.c

EX II. AD THESSALONICENSES.

2. AD THESS. 2.14. Seruate traditiones quas accepiſtis ſiue per ſermonem ſiue per epiſtolam 1035.a
3.10. Qui non operatur, non manducet 1103

EX I. AD TIMOTHEVM.

1. TIM. 1.20. Tradidi eum Satanæ 587.a
Ibid. Quos tradidi Satanæ vt diſcant non blaſphemare 587.a
2.11. Mulieres ſilere & maritis ſuis ſubiectas eſſe 446.b
3.2. Oportet Epiſcopum eſſe à reprehenſione alienum 1095.c
3.6. Non neophytum, ne inflatus in iudicium incidat & diaboli laqueum 281.d
4.3. In poſtremis temporibus deficient quidam à fide in ſimulatione mendacium, qui cauteriatam habent conſcientiam, prohibent matrimonia contrahere, & iubent à cibis abſtinere, quæ Deus creauit ad participationem, &c. 800.c
5.3. Honora viduas quæ verè viduæ ſunt 958.d
5.4. Si qua filia habet filios, diſcant primùm in domum ſuam eſſe pij: hoc eſt enim Deo acceptum 805.d
5.5. Quæ eſt autem verè vidua & ſola ſperauit in Deum, & permanet in precibus & orationibus 959.a
5.8. Si quis autem ſuorum & maximè domeſticorum curam non gerit, fidem negauit, & eſt fideli deterior 805.d
5.10. Si liberos nutrierit 805.d
2.15. Viduas iuniores deuita 948.b
5.16. Si quis vel quæ fidelis habet viduas, eis ſuppeditet, & ne grauetur Eccleſia, vt iis quæ verè ſunt viduæ, opem ferat 959.a
5.22. Nemini manus citò impoſueris, nec alienis peccatis communicaueris 235.a
5.24. Quorundam hominum peccata ſunt manifeſta: nonnullis autem conſequuntur 505.d
6.1. Quicunque ſunt ſub iugo ſerui, dominos ſuos omni honore dignos putent. Qui autem fideles habent dominos, ne contemnant quòd fratres ſint, ſed magis ſeruiant, quoniam ſunt fideles qui bono eorum opere fruuntur 801.c
6.8. Habentes autem alimenta & quibus tegamur, iis contenti erimus 829.a
6.11.12. Perſequere iuſtitiam, pietatem, fidem, dilectionem, tolerantiam, lenitatem: certa pulchrum certamen fidei. Apprehende vitam cœleſtem in qua, &c. 901.d
6.10. Omnium malorum radix auaritia 1053.b. 1054.d

Digitized by G

EX II. AD TIMOTHEVM EPIST.

2. TIM. 2. 4. Nemo Deo militans ſe ipſum implicat ſecularibus negotiis 621.b. 625.b
2. 4. 5. Fili Timothee ſis ſobrius in omnibus 714.a
2. 24. 25. 26. Fortè nobis in manſuetudine congregantibus eos qui diuerſa ſentiunt, dabit eis Deus pœnitentiam ad agnoſcendam veritatem, & vt qui diaboli laqueis capti ſunt, ab ipſo ad eius voluntatem deducantur 691.d. & ſeqq.

EX EPISTOLA AD TITVM.

EPIST. AD TIT. Omnia munda mundis: inquinatis autem & infidelibus nihil purum, ſed polluta eſt eorũ anima & conſcientia 800.c.d. 917.a
2. 9. Seruos ſuis dominis ſubiici, & in omnibus bene placentes non contradicentes; non arrogantes ſed fidẽ omnem bonam oſtẽdentes 801.d

EX EPISTOLA AD HEBRÆOS.

HEBR. 5. 4. Nemo honorem ſibi aſſumit ſed qui à Deo vocatur 1107. ſicut & Aaron ibid.
7. 7. Quod minus eſt, ab eo quod eſt præſtantius, benedicitur 296. d
7. 16. Quis ſit an fidelis infidelem ſuam coniugem ad fidem traduxerit 16.a
11. 32. Niſi nos tempus narrantes deficeret 894.b
13. 4. Honorabiles nuptiæ & cubile immaculatum 374.c. 800.c. 918.b
13. 17. Obedite veſtris rectoribus, & cedite, ſcientes quòd pro veſtris animabus vigilant tanquam rationem reddituri 1.2. & 1104

EX EPISTOLA IACOBI.

EPIST. IAC. 5. 16. Orate pro vobis inuicem vt curemini 1109
3. 2. In multis enim offendimus omnes 734. c
2. 14. Quid iuuat fratres mei ſi quis ſe fidem habere dicat, opera autem non habeat? non poteſt fides eum ſeruare 981. c
2. 17. Fides ſine operibus mortua eſt 981. d

EX EPISTOLA PETRI.

1. PETRI 1. 12. Ad quæ Angeli proſpicere deſiderant 494. c
1. 16. Sancti eritis, ſicut & ego ſanctus ſum, dicit Dominus 589.b
1. 18. Non corruptibilibus auro & argento redempti ſumus 1095. c
2. 23. Verberatus non repercuſſit, maledictis appetitus maledicta non retulit, patiens non minatus eſt 246. a
5. 2. 3. 4. Paſcite gregem Domini, Epiſcopatum gerentes non per vim ſed ſponte ac voluntariè ſecundùm Deum: neque turpis lucri gratia, ſed promptè & alacriter; nec vt dominatum in clerum obtinentes, ſed gregis exemplaria exiſtentes: & cùm ſummus Paſtor apparuerit, quæ nec corrumpi nec marceſcere poteſt, gloriæ coronam referetis 499.b

EX I. IOANNIS.

1. IOANN. 1. 8. Si dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus & veritas in nobis non eſt 733. c
Ibid. 9. Sin autem peccata noſtra confeſſi fuerimus, fidelis eſt & iuſtus qui peccata nobis remittet, & purgabit nos ab omni iniuſtitia 733.d
2. 18. Audiuiſtis quòd Chriſtus venit & nunc etiam multi antichriſti facti ſunt: vnde cognoſcimus quòd extrema hora eſt 589.d
2. 19. Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis ibid.
2. 23. Quicumque negat filium, is nec patrem habet 1045. a
4. 9. Charitas ex Deo eſt 731.b
5. 16. 17. Eſt peccatum ad mortem, & eo adhuc eſt deterius, ea quæ eſt cum peccato impudentia 503.b

FINIS.

VA1 1527758

Digitized by Google